
3 1761 08822307 8

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

LaP. D
K 1844 sl
Karłowicz, Jan Aleksander Ludwik August (ed.)

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO
i
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO.

TOM V

Próba—R.

ułożony przez
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO
z udziałem
KAZIMIERZA KRÓLA

504702
28. 2. 50

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJĘ UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE PRZEZ GALICYJSKĄ RADĘ SZKOLNĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ.

WARSZAWA
Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego
W drukarni „Gazety Handlowej"
Szpitalna, 10
1912

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/sownikjzykapolsk05karo

Spis skróceń w tomie I—V.

a) Wyrazy:

a. = albo.
Ags. = anglosaski.
Ameryk. = amerykański.
an. = analogja, analogicznie, analogiczny.
anat. = anatomiczny.
Ang. = angielski.
antr. = antropologiczny.
apt. = aptekarski.
Ar. = aryjski, indoeuropejski.
Arab. = arabski.
arch. = archeologiczny.
astr. = astronomiczny.
Azjat. = azjatycki.
bakt. = bakterjologiczny.
bart. = bartniczy.
bed. = bednarski.
Belg. = belgijski.
bezok. = bezokolicznik.
bil. = bilardowy.
biol. = biologiczny.
blach. = blacharski.
Blg. = bulgarski.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedyńczej.
bł. = błędnie.
bot. = botaniczny.
Braz. = brazylijski.
Brs. = białoruski.
buch. = buchalteryjny.
bud. = budowniczy.
bur. = bursztyniarski.
chem. = chemiczny.
Chiń. = chiński.
chir. = chirurgiczny.
Chor. = chorwacki.
cieś. = ciesielski.
Clt. = celtycki.
cukier. = cukierniczy.
cukr. = cukrowniczy.
Cyg. = cygański.
cyk. = cyklistowski.
cz. = czasownik, słowo.
czcion. = czcionkarski.
Czes. = czeski.
częstot. = słowo częstotliwe.
częś. = częściej.
czyn. = czynny.
daw. = dawny, dawniej.
den. = dentystyczny.
der. = dermatologiczny.
Dłż. = dolnołużycki.
Dnm. = dolnoniemiecki.
dok. = słowo dokonane.
dom. = domyśla się.
dosł. = dosłownie.
druc. = druciarski.
druk. = drukarski.
Duńs. = duński.
dziec. = dziecięcy.
Dźwn. = dźwiękonaśladowczy, onomatopeiczny.
Dżagat. = dżagatajski.
ekon. = ekonomiczny.
elektrot. = elektrotechniczny.
embr. = embrjologiczny.
Eśń. = estoński.
farb. = farbiarski.
fecht. = fechtunkowy.
fil. = filozoficzny.
Fiń. = fiński.
fiz. = fizyczny.
fizj. = fizjologiczny.
fl. = flisacki.
fortep. = fortepjanistowski.
fot. = fotograficzny.
Fr. = francuski.
garb. = garbarski.
garn. = garncarski.
gie. = gieograficzny.
gieol. = gieologiczny.
gim. = gimnastyczny.
gin. = ginekologiczny.
gis. = giserski.
Głż. = górnołużycki.
gm. = gminny.
Gnm. = górnoniemiecki.
gorz. = gorzelniczy.
Got. = gocki, gotycki.
gór. = górniczy.
Gr. = grecki.
gram. = gramatyczny.
Grm. = giermański.
haf. = hafciarski.
han. = handlowy.
Hb. = hebrajski.
her. = heraldyczny.
hist. = histologiczny.
Hl. = holenderski.
Hp. = hiszpański.
hut. = hutniczy.
im. = imiesłów.
in. = inaczej.
intr. = introligatorski.
inż. = inżynierski.
ir. = ironiczny.
Japoń. = japoński.
jednot. = cz. jednotliwy.
jęz. = językoznawczy.
jub. = jubilerski.
kam. = kamieniarski.
karc. = karciarski.
kip. = kiperski.
kol. = kolejowy.
koł. = kołodziejski.
koń. = koniarski.

kosz. = koszykarski.
kośc. = kościelny, teologiczny.
kotl. = kotlarski.
kow. = kowalski.
kraw. = krawiecki.
kuch. = kucharski.
kuśn. = kuśnierski.
lek. = lekarski.
lekc. = lekceważący.
lep. = lepiej.
leśn. = leśniczy.
licz. = liczebnik.
Lit. = litewski.
lm. = liczba mnoga.
lp. = liczba pojedyńcza.
lpd. = podwójna.
lud. = ludwisarski.
Łć. = łaciński.
Łt. = łotewski.
łyż. = łyżwiarski.
m. = rodzaj męski.
Mal. = malajski.
malar. = malarski.
mat. = matematyczny.
mech. = mechaniczny.
Meksyk. = meksykański.
men. = menniczy.
met. = meteorologiczny.
mier. = mierniczy.
min. = mineralogiczny (i krystalograficzny, petrograficzny).
mł. = młynarski.
Mongol. = mongolski.
mor. = morski, marynarski.
Moraw. = morawski.
mul. = mularski.
muz. = muzyczny.
myd. = mydlarski.
myśl. = myśliwski.
Ngr. = nowogrecki.
ni. = nijaki; rodzaj nijaki.
nied. = niedokonany.
niek. = niekiedy.
nieod. = nieodmienny.
nieos. = nieosobowy, nieosobowo.
Nł. = nowołaciński.
Nm. = niemiecki.
Now. = w nowszych czasach dowolnie utworzony.
noż. = nożowniczy.
ogr. = ogrodniczy.
okrzyk. = okrzykowy, wykrzyknikowy.
okul. = okulistyczny.
org. = organmistrzowski.
Orm. = ormiański.
os. = osoba.
osn. = osnowa (temat, źródłosłów).
p. = patrz.
pal. = paleontologiczny.
patol. = patologiczny.
Pg. = portugalski.
piecz. = pieczętarski.
piek. = piekarski.
piern. = piernikarski.
piesz. = pieszczotliwy.
piw. = piwowarski.
pń. = pień (pierwiastek).
poch. = pochodny, pochodzi.
poet. = poetycki.
pog. = pogardliwy.
Pol. = polski.
poł. = położniczy.
por. = porównaj.
posp. = pospolity, nieliteracki.
pouf. = poufały.
pow. = powoźniczy.
powr. = powroźniczy.
późn. = późniejszy.
pp. = przypadek.
praw. = prawniczy.
prow. = prowincjonalny.
Prs. = perski.
Prz. = przysłowie.
przeć. = pojęcie przeciwne.
przen. = przenośnie.
przyi. = przyimek.
przym. = przymiotnik.
przyrod. = przyrodniczy.
przys. = przysłówek, przysłówkowo.
ps. = psychologiczny.
Pśń. = pieśń.
pusz. = puszkarski.
ret. = retoryczny.
ręk. = rękawiczniczy.
rod. = rodzaj (gramatyczny).
rol. = rolniczy.
Ros. = rosyjski.
roś. = roślina.
rozk. = rozkazujący.
rub. = rubaszny.
Rum. = rumuński.
ryb. = rybacki.
rz. = rzeczownik.
rzem. = rzemieślniczy.
rzeź. = rzeźniczy.
rzeźb. = rzeźbiarski.
S. = staro-.
siod. = siodlarski.
S. Irl. = staro-irlandzki.
Skd. = skandynawski.
Skr. = sanskrycki.
skróc. = skrócone, skrócenie.
sld., sł. lud. = słoworód ludowy (nowotwór, analogizm).
Sł. = słowiański.
Słc. = słowacki.
słd. = słoworód.
sł. lud. p. sld.
Słń. = słowieński.
sp. = spójnik.
Srb. = serbski.
st. n. = stopień najwyższy.
st. r. = stopień równy.
st. w. = stopień wyższy.
stol. = stolarski.
szczeg. = szczególnie.
szczot. = szczotkarski.
szew. = szewcki.
szk. = szklarski.
szm. = szmuklerski.
Szwed. = szwedzki.
ś. = się.
ślus. = ślusarski.
Śr. = średniowieczny.
Śr. Grn. = średniowieczno-górnoniemiecki.
Śr. Łć. = średniowieczno-łaciński.
tap. = tapicerski.
Tat. = tatarski.
teatr. = teatralny.
tech. = technologiczny.
tel. = telegraficzny.
terat. = teratologiczny (= o potworach).
tkac. = tkacki.
tok. = tokarski.

Tur.=turecki.
ucz.=uczniowski.
Ukr.=ukraiński
Ur.=uralsko-ałtajski.
w.=wykrzyknik.
wet.=weterynarski.
Węg.=węgierski.
węgl. = węglarski.
wiośl.=wioślarski.
wł.=imię własne.
właśc.=w znaczeniu właściwym; właściwie.
Włos.=włoski.
wog.=wogóle.
woj.=wojskowy.
wym.=wymawia się.
z.=zaimek.
zag.=zagadka.
zam.=zamiast.
zap.=zapewne.
zb.=zbiorowy.
Zd.=zendzki.
zdń.=zduński.
zdr.=zdrobniały.
zeg.=zegarmistrzowski.
zgr.=zgrubiały.
zł.=złodziejski.
zn.=znaczenie, w znaczeniu.
zool.=zoologiczny.
zoot.=zootomiczny.
ż.=żeński; rodzaj żeński.
żart.=żartobliwy.
Żyd.=żydowski.
† staropolski.
! wyraz, którego unikać należy.
× mało używany.
[ ] gwarowy.
< > uwaga o pochodzeniu wyrazu.
* domniemana postać wyrazu.

b) Autorowie i źródła.

AB.=August Bielowski.
Abg.=Abgar Sołtan (Michał Abgarowicz).
Abr.=Władysław Abraham.
Ad.=Samuel Adalberg.
Adam.=Adam Ferdynand Adamowicz.
A. G.=Marja Arct Golczewska.
Ahmk.=Akta historyczne miasta Krakowa r. 1625.
A. Jag.=Anna Jagiellonka.
Ajg.=Piotr Ajgner.
AKS.=A. K. Smaczniński.
Alb.=Albertus z wojny.
Alber.=Jan Albertrandi.
Alm.=tłómacz książki: Albertus Magnus, o sekretach białogłowskich—Amsterdam, 1698.
An.=Władysław Ludwik Anczyc.
And.=Antoni Andrzejowski.
And. z Kobyl.=Andrzej Glaber z Kobylina.
Ant.=Karol Antoniewicz.
Ant. z Krzem.=Antonin z Przemyśla.
Arc.=Krzysztof Arciszewski.
Art. haft.=Artykuły cechu hafciarskiego.
Ask.=Szymon Askenazy.
Asn.=Adam Asnyk.
Auszp.=Kazimierz Auszpurger.
Azul.=Azulewicz.
Bach.=Feliks Bachowski.
Baka.=Józef Baka.
Bal.=Michał Baliński.
Balc.=Oswald Balzer.
Balń.=Karol Baliński.
Bals.=Kacper Balsam.
Bał.=Michał Bałucki.
Ban.=Jerzy Samuel Bandtkie.
Ban. W.=Wincenty Bandtkie.
Bar.=Sadok Barącz.
Baran.=Marjan Baraniecki.
Bardz.=Jan Alan Bardziński.
Barszcz.=Jan Barszczewski.
Bart.=Juljan Bartoszewicz.
Bart. A.=Artur Bartels.
Bartk.=Bartkowski.
Baz.=Cyprjan Bazylik.
Bądz.=Antoni Bądzkiewicz.
B. B.=Biblja Brzeska.
Bbr.=Władysław Boberski.
BdC.=Jan Baudouin de Courtenay
Beł.=Stanisław Bełza.
Bełc.=Adam Bełcikowski.
Bem. Antoni Gustaw Bem.
Bemb.=Mateusz Bembus.
Bent.=Feliks Bentkowski.
Bent. W.=Władysław Bentkowski.
Bern.=Feliks Bernatowicz.
Berw.=Ryszard Berwiński.
Bew.=Bewerley czyli Gracz angielski, tragiedja 1777 r.
B. G.=Biblja Gdańska.
Biał.=Jan Białobocki.
Białob.=Marcin Białobrzeski.
Białog.=Wiersz o fortelach i obyczajach białogłowskich—w. XVII.
Bie.=Ludwik Bierkowski.
Biel.=Tomasz Bielawski.
Biel. J.=Joachim Bielski.
Biel. M.=Marcin Bielski.
Biel. P.=Piotr Bieliński.
Bier.=Czesław Biernacki.
Bies.=Biesiady Baltyzera.
Big.=Henryk Biegeleisen.
Birk.=Fabjan Birkowski.
Bk.=Piotr Baryka.
Bl.=Jan Bloch.
Bliź.=Józef Bliziński.
Błaż.=Marcin Błażowski.
Błot.=Hipolit Błotnicki.
Bob.=Michał Bobrzyński.
Bobr.=Florjan Bobrowski.
Bobrow.=Jan Bobrowicz.
Bocz.=Boczyłowicz.
Bodz.=Bodzantowicz (Kajetan Suffczyński).
Bog.=Józef Jerzy Boguski.
Bog. W.=Władysław Bogusławski.
Bog. Woj.=Wojciech Bogusławski.
Bogar.=Bogarodzica.
Boh.=Franciszek Bohomolec.
Boh. J.=Jan Bohomolec.
Boh. K.=Franciszek Ksawery Bohusz.
Boh. M.=Ksawery Michał Bohusz.
Bońk.=Bońkowski.
Borz.=Ładzisław Borzywojowicz (Władysław Korotyński).
Bost.=Ferdynand Bostel.
Boż.=Bożydar (Edmund Bogdanowicz).
Br.=Józef Brodowski.
Bran.=Stanisław Brandowski.
Bratk.=Daniel Bratkowski.
Brk.=Aleksander Brückner.
Brodz.=Kazimierz Brodziński.
Bron.=Marcin Broniowski.
Brt.=Wacław Berent.
Brud.=Zygmunt Brudecki.

Brz.=Paweł Brzostowski.
Brzoz.=Karol Brzozowski.
B. Sz. = Biblja Szaroszpatacka, w. XV.
Bt.=Zdzisław Bittner.
Bud.=Szymon Budny.
Bud. B.=Bieniasz Budny, w. XV.
Budz.=Michał Budzyński.
Buk.=Zofja Bukowiecka.
Bukar = Pamiętniki Bukara.
Burl. = Burleszki a. Żarty dla poczciwych kompanów.
Burz. = Piotr Burzyński.
Bydg.=Bartłomieja z Bydgoszczy Słownik, 1532.
Byk.=Piotr Jaksa Bykowski.
Bz.=Abraham Bzowski.
Ceg. = Ceglarski
Cham.=Ksawery Chamiec.
Chdź.=Jan Borejko Chodźko.
Chełch.=Henryk Chełchowski.
Chełm.=Zygmunt Chełmicki.
Chęć.=Jan Chęciński.
Chl.=Antoni Chleboradzki.
Chleb. = Bronisław Chlebowski.
Chł.=Kazimierz Chłędowski.
Chm.=Piotr Chmielowski.
Chm. B.=Benedykt Chmielowski.
Chmiel.=Bohdan Chmielnicki.
Cho.=Jan Kanty Chodani.
Choc.=Józef Chociszewski.
Chod.=Stanisław Chodyński.
Chodk.=Karol Chodkiewicz.
Chodk. A.=Aleksander Chodkiewicz.
Chodk. K.=Krzysztof Chodkiewicz.
Chodź.=Ignacy Chodźko.
Choiń. = Teodor Jeske-Choiński.
Choj.=Edmund Chojecki.
Chom. = Jan Chomętowski.
Chot.=Ferdynand Chotomski.
Chr.=Wojciech Chróściński, 1597.
Chrz.=Mikołaj Chrzysztoporski.
Chrzan.=Wojciech Chrzanowski.
Chrząsz. = Pamiętniki Chrząszczewskiego.
Chrzn. = Leon Chrzanowski.
Chwal. = Stanisław Chwalczewski.
Cich.=Mikołaj Cichocki.
Ciec.=Franciszek Ciecierski.
Ciecisz. = Cieciszewski.
Ciek. = Piotr Ciekliński.
Cieszk.=August Cieszkowski.
Comp. = Compendium medicum, to jest Krótkie zebranie chorób, 1767.
Corp.=Corpus juris polonici (Kraków, 1906).
Cyan.=Jędrzej Cyankiewicz.
Cyg.=Mateusz Cygański.
Cyw. albo Glc.=Ustawy cywilne dla Galicji Zachodniej, r. 1797.
Cz.=Tadeusz Czacki.
Czahr.=Adam Czahrowski.
Czaj. = Antoni Czajkowski.
Czajk.=Michał Czajkowski.
Czar.=Bronisław Czarnik.
Czart. A.=Adam Czartoryski G. Z. P.
Czech.=Marcin Czechowicz.
Czem. = Paweł Czempiński.
Czer. = Rafał Józef Czerwiakowski.
Czerm. = Wiktor Czermak.
Czern. = Gustaw Czernicki.
Czer. S.=Stanisław Czerski.
Czers.=Księgi czerskie 1415.
Cziach. = Piotr Cziachowski.
Cz. J.=Józef Czech.
Czoł.=Aleksander Czołowski.
Czt. = Jan Czeczot.
Czucz.=Aleksander Czuczyński.
Ćwik. = Ludwik Ćwikliński.
DAbr.=Djalog o Abrahamie (w. XVI).
Dambr. = Samuel Dambrowski.
Dan.=Gustaw Daniłowski.
Dar.=Adam Darowski.
Dar. J.=Jan Kazimierz Darowski.
Darow.=Aleksander Weryha Darowski.
Das. = Wacław Dasypodius.
Dąb.=Ignacy Dąbrowski.
Dd.=Maurycy Dzieduszycki.
Dek. = Jan Dekan.
Dekal. = Dekalog, w. XV.
Deo. = Deotyma (Jadwiga Łuszczewska).
Derd.=Hieronim Derdowski.
Dęb.=Władysław Michał Dębicki.
Dęb. L. = Ludwik hr. Dębicki.
Dęboł. = Wojciech Dębołęcki.
Dgie. = Dykcjonarz gieograficzny, 1782.
Dict.=Dictionarium trium linguarum, 1541.
Djar. gr.=Djarjusz sejmu grodzieńskiego 1784.
Djar. w.=Djarjusz marszu wiedeńskiego, 1683.
Dm.=Franciszek Ksawery Dmochowski.
Dmusz. = Ludwik Adam Dmuszewski.
Dobr.=Adam Dobrowolski.
Dobrz.=Stanisław Dobrzański.
Donim.=Antoni Donimirski.
Dor. = Krzysztof Dorohostajski.
Dow. = Dowód jasnej szkody cudzoziemskich pieniędzy, 1645 r.
Dowg.=Anioł Dowgird.
Drozd. = Jan Drozdowski.
Drużb.=Elżbieta Drużbacka.
Drz. = Pamiętniki Drzewieckiego.
Dub.=Piotr Dubiński.
Dub. M.=Marjan Dubiecki.
Dudz.=Michał Dudziński.
Duńcz.=Stanisław Duńczewski.
Dutk.=Walenty Dutkiewicz.
Dworz.=Ignacy Karol Dworzaczek.
Dyak.=Mikołaj Dyakowski.
DyB.=Benedykt Dybowski.
Dyb.=Władysław Dybowski.
Dyg.=Adolf Dygasiński.
Dyk. M. = Dykcjonarz Medyki.
Dzd.=A. Bogdan Dziedzicki.
Dział.=Tytus Działyński.
Dzied. = Wojciech Dzieduszycki.
Dzierz.=Józef Dzierzkowski.
Dziew. = Dziewosłąb Dworski mięsopustny z czasów Władysława IV.
Dzik.=Kodeks dzikowski, 1501.
Dzw.=Jan Dzwonowski.
Ehr.=Gustaw Ehrenberg.
Ejs.=Marcin Ejssymont.
Ek.=Ekonomja abo Gospodarstwo, r. 1664.
Epist.=Epistola albo List Rabi Samuela, 1538.
Er.=Erotyki, Fraszki, Obrazki, Epigramaty Anonima protestanta, w. XVI.
Erl.=Zabytek jęz. pols. z początku w. XVI z rękop. bibljot. uniw. w Erlangen (wyd. L. Malinowski).
Ern.=Ernesti.
Es. = Esteja.
ES. = Euzebjusz Słowacki.
Est.=Ewaryst Estkowski.
Estr.=Karol Estreicher.
Ew. ś. Mat.=Ewangielja świętego Mateusza.
Eww.=Ewweli-Bej.
Ext.=Exterus (Ludwika Godlewska).
Ez.=Żywot Ezopa Bernarda Lubelczyka, 1578.

Fac.=Facecje polskie, r. 1624.
Fal.=Krzysztof Falissowski.
Faleń.=Felicjan Faleński.
Falib.=Krzysztof Franciszek Falibogowski.
Falim.=Stefan Falimierz.
Farn.=Stanisław Farnowski.
Fel.=Alojzy Feliński.
Feliń.=Zygmunt Feliński.
Fel. S.=Szczęsny Feliński.
Fil.=Filozof bez religji (Fran. Ksaw. Bohusz).
Filip.=Kazimierz Filipowicz.
Fin.=Ludwik Finkiel.
Flń.=Ewa Felińska.
Fon.=Ignacy Fonberg.
Form.=Seneki Formula honestae vitae, 1541,
Fors.=Choroby drzew Forsytha (przekład). Warszawa, r. 1791.
Fort.=Fortuny i cnoty różność, 1524.
Fred. A.=Aleksander Fredro.
Fred. J.=Jan Aleksander Fredro.
Fred. M.=Andrzej Maksymiljan Fredro.
Fund.=Fundamenta wiary.
Fur.=Stefan Furman.
Gac.=Józef Gacki.
Gad. albo Gadom.=Jan Gadomski.
Galat.=Joannicjusz Galatowski.
Gał.=Jędrzej Gałka z Dobczyna.
Gam.=Gamaston (Gustaw Kamieński).
Garcz.=Stefan Garczyński (pisarz XIX wieku).
Garczyń.=Stefan Garczyński (pisarz XVIII wieku).
Gasz.=Konstanty Gaszyński.
Gaw.=Marjan Gawalewicz.
Gawar.=Wincenty Hipolit Gawarecki.
Gawiń.=Jan Gawiński.
Gawr.=Franciszek Rawita Gawroński.
Gawroń.=Jędrzej Gawroński (1740—1813).
Gąś.=Wacław Gąsiorowski.
Gd.=Modlitwy gdańskie.
Gdac.=Gdaciusa „Kazania“, 1644—47, Toruń.
Gemb.=Bronisław Gembarzewski.
Gers.=Wojciech Gerson.
Gęb.=Jakób Gębicki.
Gil.=Paweł Gilowski.
Gill.=Agaton Giller.
Girt.=Sebastjan Girtler.
Gl. a. Glog.=Zygmunt Gloger.
Glc. p. Cyw.
Gl. Ep.=Glossa super Epistolas.
Glicz.=Erazm Gliczner.
Gliń.=Kazimierz Gliński.
Gliń. J.=Józef Gliński.
Gliń. Z.=Ziemowit Gliński.
Glis.=Artur Gliszczyński.
Glog. p. Gl.
Glos.=Glosy z wieku XV.
Gluź.=Józef Gluziński.
Głch.=Józef Gołuchowski.
Gnat.=Jan Gnatowski.
Gocz.=Wojciech Goczałkowski.
God.=Cyprjan Godebski.
Godl.=Ludwika Godlewska.
Gol.=Filip Golański.
Golj.=Krzysztof Goljan.
Goł.=Łukasz Gołębiowski.
Gołęb.=Seweryn Gołębiowski.
Gom.=Wiktor Gomulicki.
Gor.=Antoni Gorecki.
Gorcz.=Piotr Gorczyn.
Gosł.=Stanisław Gosławski.
Gosł. M.=Maurycy Gosławski.
Gost.=Anzelm Gostomski.
Gostk.=Wojciech Gostkowski.
Gostyń.=Spisanie budowania na zamku gostyńskim, r. 1561.
Gosz.=Seweryn Goszczyński.
Goś.=Wawrzyniec Goślicki.
Gór.=Adam Górczyński.
Górn.=Łukasz Górnicki.
Górs.=Konstanty Górski.
Górs. J.=Jakób Górski, 1597.
Górs. K. M.=K. M. Górski.
Gr.=Aleksander Groza.
Grab.=Ambroży Grabowski.
Grab. B.=Bronisław Grabowski.
Grab. M.=Michał Grabowski.
Grab. P.=Piotr Grabowski, 1595.
Grabow.=Sebastjan Grabowiecki, 1590.
Gray.=Stanisław Graybner.
Grcz.=Jan Gorczyczewski.
Greg.=Jan Kanty Gregorowicz.
Greg. K.=Kazimierz Gregorowicz.
Gren.=Ludomir Grendyszyński.
Grj.=Józef Grajnert.
Groch.—Stanisław Grochowski
Grod.=Jan Grodwagner.
Grodz.=Grodzki.
Groic.=Bartłomiej Groicki.
Grot., Grt.=Jan Grotkowski, w XVII.
Grt. p. Grot.
Grudz.=Stanisław Grudziński.
Grusz.=Artur Gruszecki.
Grz.=Stanisław Grzebski.
Gut.=Błażej Gutkowski.
Gwag.=Aleksander Gwagnin.
Gwar.=Słownik gwar Jana Karłowicza.
Haj.=Hajota (Helena Janina z Boguskich Szolc-Rogozińska).
Haur.=Jakób Kazimierz Haur.
Hel.=Zygmunt Antoni Helcel.
Henr.=Henrichman.
Hep.=Juljan Heppen.
Herb.=Jan Herburt.
Hil.=Ojciec Hilarjon (Falęcki).
Hist. Aleks.=Historja o żywocie i znamienitych sprawach Aleksandra W., 1551.
Hist. w Lan.=Historja w Landzie, 1568.
Hist. rzym.=Historje rzymskie.
Hist. uc.=Historja barzo ucieszna, 1665.
H. Jana=Historja prawdziwa księcia finlandzkiego Jana, 1570.
Hof.=Klementyna z Tańskich Hoffmanowa.
Holew.=Władysław Holewiński.
Hoł.=Ignacy Hołowiński.
Hon.=Honter: De grammatica libri II, w. XVI.
Hor.=Józef Hordyński.
Hosz.=Konstanty Hoszowski.
Hös.=Ferdynand Hösick.
H. Pol.=Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego.
HR.=Hube: Roty przysiąg z w. XIV i XV.
Hrb.=Benedykt Herbest.
H. Tr.=Historja Trojańska (z r. 1563).
Hube=Michał Jan Hube.
Hube R.=Romuald Hube.
Hul.=Benedykt Hulewicz.
Hylz.=Jan Augustyn Hylzen.
IGost.=Inwentarz starostwa gostyńskiego r. 1726.
In. I.=Inwentarz ilski.
Ins. c. l.=Instruktarz celny litewski.
Ist. o św. Józ.=Istorja o św. Józefie (1540).
Iż.=Iżycki.

Jabcz. = Jan Nepomucen Jabczyński.
Jabł. = Jan Jabłonowski.
Jabł. J. A. = Józef Aleksander Jabłonowski.
Jach. = Stanisław Jachowicz.
Jag. = Stanisław Serafin Jagodyński.
Jak. J. = Józef Jakubowski.
Jak. W. = Wojciech Jakubowski.
Jam. = Stanisław Jamiołkowski.
Jan. = Jan Januszowski.
Jan. Cz. = Czesław Jankowski.
Jan Kaz. a. J. Kaź. = Jan Kazimierz, król.
Jancz. = Pamiętniki Janczara Polaka.
Jank. = Edmund Jankowski.
Jar. = Feliks Paweł Jarocki.
Jaracz. = E. Jaraczewska.
Jaroch. = Kazimierz Jarochowski.
Jarz. = Adam Jarzembski.
Jaś. = Jan Nepomucen Jaśkowski.
Jbł. = Władysław Jabłonowski.
Jell. = Cezary Jellenta (Napoleon Hirszband).
Jeł. = Aleksander Jełowicki.
Jen. = Ludwik Jenike.
Jent. = Jentys.
Jez. = Franciszek Jezierski (w. XVIII).
Jeż = Teodor Tomasz Jeż (Zygmunt Miłkowski).
Jeżow. = Władysław Stanisław Jeżowski, 1638.
Jędrz. = Jan Jędrzejewicz.
JGr. = Podkanie Jonasa z Gregorjasem. r. 1598.
J. Kaź. = Jan Kazimierz
JKn. a. Knut. = Rozmowa Janusza Knutla z Chlebówki, magistrata. r. 1642.
Jnc. = Klemens Janicki.
Jnsz. = Jan Janiszewski.
Jod. = Antoni Narkiewicz Jodko.
Jord. = Jordan (Juljan Wieniawski).
Jun. = Klemens Junosza (Szaniawski).
Jund. = Bonifacy Jundziłł.
Jur. = A. Jurowjusz.
Jurk. = Jan Jurkowski.
J. Zaw. = Jakób Zawisza z Kroczowa.
Kaczk. = Zygmunt Kaczkowski.
Kajs. = Hieronim Kajsiewicz.
Kal. = Walerjan Kalinka.
Kalic. = Bernard Kalicki.
Kam. = Jan Nepomucen Kamiński.
Kamb. = M. Kambon.
Kan. = Klemens Kantecki.
Kant. = Kantyczki.
Karcz. = Wacław Karczewski (Marjan Jasieńczyk).
Karł. = Jan Karłowicz.
Karnk. = Stanisław Karnkowski, 1593, 1596.
Karp. = Franciszek Karpiński.
Karw. = Józef Dunin Karwicki.
Kasp. = Jan Kasprowicz.
Kasz. = Kazimierz Kaszewski.
Kat. G. = Katechizm Gdański.
Kaw. Nar. = Kawalerja Narodowa.
Kawcz. = Maksymiljan Kawczyński.
Kaz. Gnieź. = Kazania Gnieźnieńskie.
Kaz. Święt. = Kazania Świętokrzyskie.
Kaz. 1555. = Kazania niedzielne i świąteczne nieznanego autora, spisane około r. 1555.
Kąc. = Walenty Kącki.
Ken. = Józef Kenig.
Kbrz. = Księgi brzeskie, od r. 1402.
Kęt. = Wojciech Kętrzyński.
K. G. = Kancjonał Gdański.
Kic. = Bruno Kiciński.
Kierm. = Kiermasz wieśniacki, w. XVII.
Kiersn. = Atanazy Kierśnicki.
Kil. = Jan Kiliński.
Kir. = Adam Honory Kirkor.
Kirch. = Henryk Kircheim.
Kis = Aleksander Kisielewski.
Kisz. = Leon Kiszka.
Kit. = Jędrzej Kitowicz.
KK. = Karol Kaczkowski.
Kkoś. = Księgi kościańskie, od r. 1394
Kl. = Julian Klaczko.
Klcz. = Józef Kleczyński.
Klecz. = Stanisław Kleczewski.
Klim. = Zofja Klimańska.
Kln. = Antoni Kalina.
Klon. = Sebastjan Fabjan Klonowicz.
Kluk = Krzysztof Kluk.
Kł. p. Kłos.
Kłob. = Adam Antoni Kłobukowski.
Kłok. = Hieronim Kłokocki.
Kłos = Tomasz Kłos.
Km. = Achacy Kmita.
Kn. = Grzegorz Knapski.
Knc. = Stanisław Koniecpolski.
Kniaź. = Franciszek Djonizy Kniaźnin.
Knut. p. JKn.
Kob. = Marcjan Kobiernicki, 1589.
Kobl. = Józef Koblański.
Kochan. = Jan Kochanowski.
Koch. J. = Jędrzej Kochanowski.
Koch. W. = Wespazjan Kochowski.
Kol. = Kolęda, komedja 1778 r.
Kolb. = Oskar Kolberg.
Koł. = Klemens Kołaczkowski.
Kołak. = Stanisław Kołakowski.
Kołł. = Hugo Kołłątaj.
Kom. = Ignacy Komorowski.
Kon. = Marja Konopnicka.
Konar = Alfred Konar.
Kon. St. = Stanisław Konarski.
Koncz. = Franciszek Koneczny.
Koń. = Michał Kończa.
Kop. = Izydor Kopernicki.
Kopcz. = Onufry Kopczyński.
Kor. = Wincenty Korotyński.
Korcz. = Wit Korczewski, w. XVI.
Koron. = Koronowicz (Walerjan Wróblewski).
Koryt. = Onufry Korytyński.
Korz. = Józef Korzeniowski.
Kos. = Wincenty Kosiakiewicz.
Koss. = Józef Kossakowski.
Koss. A. = Antoni Kossakowski.
Koss. H. = Henryk Kossowski.
Kost. = Jakób Kostrzewski.
Kosz. = Stanisław Koszutski.
Kościał. = Willa Zyndram Kościałkowska.
Kość. = Tadeusz Kościuszko.
Kot. = Józef Kotarbiński.
Kotb. = Edward Kotłubaj.
Kotł. = Henryk Kotłubaj.
Kow. = Zofja Kowerska.
Kowal. = M. Kowalewski.
Kozier. = K. Kozierowski.
Kozł. = Stanisław Kozłowski.
Kozłow. = Wiktor Kozłowski.
Koź. = Kajetan Koźmian.
Koź. A. = Andrzej Edward Koźmian.
KP. = K. Przyborowski.
Kpet. = Kurjer petersburski.
Kpł. = Księgi ziemskie płockie, 1412.
Kpzn. = Księgi ziemi poznańskiej, od r. 1386
Kraj. = Jan Krajewski.
Kraj. M. = Michał Krajewski.
Krak. = Akta historyczne m. Krakowa, r. 1624.
Kram. = Stanisław Kramsztyk.

Kras.=Ignacy Krasicki.
Kras. A.=Adam Stanisław Krasiński.
Krasiń.=Zygmunt Krasiński.
Krasz.=Józef Ignacy Kraszewski.
Krasz. K.=Kajetan Kraszewski.
Kraus.=Aleksander Kraushar.
Krech.=Adam Krechowiecki.
Krem.=Józef Kremer.
Krm.=Olbracht Karmanowski.
Krom.=Marcin Kromer.
Krop.=Ludwik Kropiński.
Krow.=Marcin Krowicki.
Krs.=Stanisław Krysiński.
Krum.=J. Krumłowski.
Krup.=Jędrzej Krupiński.
Krup. F.=Franciszek Krupiński.
Kryń.=Adam Antoni Kryński.
Krzem.=Stanisław Krzemiński.
Krzyw.=Ludwik Krzywicki.
Krzywosz.=Stefan Krzywoszewski.
Ksej.=Konstytucja sejmu 1576.
Księgi Jez.=Księgi Jezusa, syna Syrachowego.
Ksk.=Konstytucje sejmu koronnego r. 1576.
Ks. Ł.=Ksiągi sądowe łęczyckie, od r. 1393.
Ku.=Walerjan Kurowski.
Kub.=Ludwik Kubala.
Kucz.=Walenty Kuczborski.
Kul.=Jan Alojzy Kulesza.
Kulicz.=Adam Kuliczkowski.
Kulig.=Mateusz Ignacy Kuligowski.
Kur.=Ewaryst Andrzej Kuropatnicki.
Kurp.=Karol Kurpiński.
Kwiat.=Marcin Kwiatkowski.
Kźm.=Kajetan Koźmian.
L.=Słownik Lindego.
Lach.=Sebastjan Lachowski.
Lachn.=Ignacy Lachnicki.
Lam=Jan Lam.
Lange=Antoni Lange.
Lap.=Paweł Lapartowicz, r. 1623.
Las.=Kazimierz Laskowski.
Lat.=Jan Latos.
Leg. Al.=Legienda o św. Aleksym, w. XV.
Lekar.=Lekarstwo na uzdrowienie Rzpltej.
Len.=Teofil Lenartowicz.
Lencz.=Lenczewski, Relacje Botera Benese, 1609.
Leon.=Leonard z Urzędowa.
Leop.=Jan Leopolita.
Les.=Józef Franciszek Leski.
Lesz.=Rafał Leszczyński.
Leszcz.=Stanisław Leszczyński.
Leszcz. S.=Samuel Leszczyński.
LeW.=Włodzimierz Lewicki.
Lew.=F. H. Lewestam.
Li.=Jan Libicki.
Lib.=Karol Libelt.
Lied.=Wacław Rolicz Lieder.
Lifl.=Wszystkiej Liflanckiej ziemi opisanie (r. 1567).
Lip.=Pamiętnik Lipskich.
Lip. J.=Józef Lipiński.
Lis.=Ksawery Liske.
Lis. H.=Henryk Lisicki.
LJ.=Józef Lompa.
Lk.=Lekarstwo końskie.
Lpn.=Augustyn Lipnicki.
Lsk.=Jerzy Laskarys.
Lsz.=Jacek Liberjusz, w. XVII.
Lub.=Edward Lubowski.
Lubel.=Psałterz Lubelczyka r. 1558.
Lubien.=Stanisław Lubieniecki.
Lubom.=Stanisław Herakljusz Lubomirski.
Lustr.=Księgi lustracyjne, r. 1597.
Łab.=Hieronim Łabęcki.
Ład.=Remigjusz Ładowski.
Łag.=Stosław Łaguna.
Łączn.=Jakób Łącznowolski.
Łepk.=Józef Łepkowski.
Łęcz.=Paweł Łęczycki.
Łęt.=Juljan Łętowski (Władysław Książek).
Łop.=Hieronim Łopaciński.
Łoś=Wincenty Łoś.
Łoy.=Feliks Łoyko.
Łoź.=Walery Łoziński.
Łs.=Józef Franciszek Łęski.
Łuk.=Józef Łukaszewicz.
Łźń.=Władysław Łoziński.
Mach.=Konrad Machczyński.
Mac. P.=Encyklopedja Macierzy Polskiej.
Mac. S.=Samuel Maciejowski.
Macz.=Andrzej Maczuski.
Mac. z Roż.=Maciej z Rożana, w XV.
Mag.=Antoni Magier.
Magd.=Artykuły prawa magdeburskiego.
Magn.=Dominik Magnuszewski.
Mahr.=Adam Mahrburg.
Maj.=Erazm Majewski.
Mak.=Stanisław Makowiecki.
Mal.=Mikołaj Malinowski.
Malcz.=Antoni Malczewski.
Malesz.=Władysław Maleszewski.
Malin.=Lucjan Malinowski.
Mal. N.=Norbert Eugienjusz Malinowski.
Mał.=Antoni Małecki.
Mal. P.=Piotr Malinowski.
Małp.=Małpa-Człowiek.
Małyszcz.=Stanisław Małyszczycki.
Małż.=Małżycki (w. XVII).
Mańk.=Aleksander Mańkowski.
March.=Marchołt.
Mark.=Marja Markowska.
Mas.=Tomasz Massalski.
Mas. J.=Józef Massalski.
Mask.=Samuel Maskiewicz.
Masł=Ludwik Masłowski.
Mass.=Marjan Massonius.
Mat.=Marcin Matuszewic.
Mát.=Karol Mátyás.
Mat. I.=Ignacy Matuszewski.
Matejko=Jan Matejko.
Matl.=Władysław Matlakowski.
Mącz.=Jan Mączyński.
Mell.=Zofja Mellerowa.
Menin.=Franciszek Meniński.
Mer.=Henryk Merczyng.
Merw.=Bartold Merwin.
Mey.=Leopold Méyet.
Mian.=Mikołaj Mianowski.
Mias.=Kacper Miaskowski.
Mic.=Tadeusz Miciński.
Mich.=J. F. de Michelis.
Mick.=Adam Mickiewicz.
Mik.=Kacper Mikosza.
Mik. z Wilk.=Mikołaj z Wilkowiecka, w XVI.
Miłk.=Juljan Miłkowski.
Min.=Józef Epifani Minasowicz.
Minisz.=Józef Aleksander Miniszewski.
Min. W.=Władysław Miniewski.
Mir.=Mirjam (Zenon Przesmycki).
Mist.=Rozmowa mistrza ze śmiercią.
M. Koch.=Mikołaj Kochanowski.
Ml.=Stanisław Mleczko.
Ml. duch.=Mleko duchowne, r. 1556.

Młodź.=Tomasz Młodzianowski
Mn.=Helena Mniszek.
Mochn.=Maurycy Mochnacki.
Modl. Konst.=Modlitewnik siostry Konstancji; r. 1527.
Modl. Wac.=Modlitwy Wacława.
Mol.=Marcin Molski.
Mor.=Hieronim Morsztyn.
Mor. A.=Andrzej Morsztyn.
Mor. K.=Kazimierz Morawski.
Mor. T.=Teodor Morawski.
Mor. Tob.=Tobjasz Morsztyn.
Moracz.=Jędrzej Moraczewski.
Moraw.=Franciszek Morawski.
Morz.=Walerja Morzkowska.
Mosk.=Hieronim Moskorzowski, Moskorzewski,
Mosz.=Jerzy Moszyński.
Moż.=Możdżeński.
Mr.=Józef Majer.
Mrong.=Krzysztof Celestyn Mrongowjusz.
Mrow.=Jan Mrowiński, w. XVI.
Mrz.=Józef Morozewicz.
Mrzc.=Antoni Morzycki.
Muchl.=Antoni Muchliński.
Mur.=Murmelius.
Murin.=Marcin Murinius.
Muy.=K. J. D. Muyschel.
Myc.=Jerzy Mycielski.
Mym.=Franciszek Mymer.
Nag.=Nagoda (Irena Mrozowicka).
Nagan.=Edmund Naganowski.
Nagł.=Antoni Nagłowski.
Nagur.=Ignacy Nagurczewski.
Nak.=Józef Nakonieczny.
Nałk.=Wacław Nałkowski.
Nam.=Namowy rozliczne, r. 1527.
Napom.=Napomnienie ku zgodnie (w. XVI).
Nar.=Adam Naruszewicz.
Narz.=Józef Narzymski.
Naw.=Książeczka Nawojki, w XV.
Ndź.=Zygmunt Niedźwiecki.
Nen.=Marceli Nencki.
Niedź.=Leonard Niedźwiedzki.
Niem.=Juljan Niemcewicz.
Niem. A.=Andrzej Niemojewski.
Niemoj.=Ludwik Niemojowski.
Niem. S.=Stanisław Niemojewski.
Nies.=Kacper Niesiecki.
Niesz.=Statuty nieszawskie Kazimierza Jagiellończyka.
Nisz.=Krzysztof Niszczycki.
Nor.=Cyprjan Norwid.
Now.=Maksymiljan Nowicki.
Now. M.=Michał Nowodworski.
Nowiń.=Józefat Nowiński.
Nowod.=Jan Nowodworski.
Nr.=Władysław Nehring.
Nuc.=Sebastjan Nuceryn (Orzeszko).
Nus.=Józef Nusbaum.
Ob.=Aleksander Obodziński.
Ochoc.=Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego.
Ochor.=Juljan Ochorowicz.
Ocz.=Wojciech Oczko.
Oczap.=Józef Bogdan Oczapowski.
Od.=Antoni Edward Odyniec.
Od. Sz.=Oddawanie tryumfalne Wasila Szujskiego na sejmie warszawskim r. 1611.
Odym.=Walenty Odymalski.
Oet.=Józef Oettinger.
Okol.=Szymon Okolski.
Ol.=Władysław Olendzki.
Oliz.=Tomasz Olizarowski.
Olsz.=Jakób Olszewski.
Olszań.=Olszański (biskup wileński).
Op.=Baltazar Opeć, w. XVI.
Opal.=Krzysztof Opaliński.
Opal. Ł.=Łukasz Opaliński.
Ork.=Władysław Orkan.
Orł.=Karol Nepomucen Orłowski.
Orm.=Prawa Ormian, r. 1601.
Orn.=Jan Ornowski.
Or Ot Artur Oppman.
Ort.=Ortyle prawa magdeburskiego.
Orw.=Jerzy Orwicz. (Natalja Dzierżkówna).
Orzech=Stanisław Orzechowski.
Orzesz.=Eliza Orzeszkowa.
Os.=Ludwik Osiński.
Os. A.=Alojzy Osiński.
Os. J.=Józef Osiński.
Oss.=Józef Ossoliński.
Ossol.=Jerzy Ossoliński.
Ossow.=Gotfryd Ossowski.
Ost.=Ostoja (Józefa Sawicka).
Ostr.=Teodor Ostrowski.
Ostr. B.=Bronisława Ostrowska.
Ostr. S.=Stanisław Ostrowski.
Ostror.=Jan Ostroróg (Myśliwstwo z ogary).
Ośw.=Stanisław Oświecim.
Otw.=Walerjan Otwinowski.
Padw.=Pieśni, tańce, padwany, w. XVII.
Pank.=Jan Pankiewicz.
Papr.=Bartosz Paprocki.
Papr. F.=Franciszek Paprocki.
Papr. J.=Jan Aleksander Paprocki.
Parad.=Paradoksa koronne, 1603.
Park.=Jakób Parkosz z Żórawicy.
Pas.=Jan Chryzostom Pasek.
Paszk.=Marcin Paszkowski.
Paszk. F.=F. Paszkiewicz.
Pat.=Jan z Szamotuł Paterek (kazania, 1524).
Paw.=Adolf Pawiński.
Pawl.=Stefan Pawlicki.
Pawlik.=Mieczysław Pawlikowski.
Pc.=Witold Pracki: Gwara ślesińska.
P. cheł.=Prawo chełmińskie.
Pereg.=Peregrynacja dziadowska, 1614.
Perz.=Ludwik Perzyna.
Petr.=Sebastjan Petrycy.
Pias.=Józef Piasecki.
Piątk.=A. Piątkowski.
Piek.=Franciszek Piekosiński.
Piel.=Eljasz Pielgrzymowski.
Pien.=Krzysztof Pieniążek.
Pieńk.=Karol Pieńkowski.
Piet.=Antoni Pietkiewicz (Adam Pług).
Pil.=Roman Pilat.
Pilch.=Dawid Pilchowski.
Pim.=Euzebjusz Pimin (Piotr Mohyła).
Piotr.=Jan Piotrowski, w. XVI.
Piotr. J.=Jakób Piotrowicki, w. XVII.
Pir.=Grzegorz Piramowicz.
Pis.=Szymon Pisulewski.
P. Koch.=Piotr Kochanowski.
Pleb.=Józef Kazimierz Plebański.
PmK.=Prawa i przywileje miasta Krakowa r. 1560.
Pobł.=G. Pobłocki.
Poc.=Hipacjusz Pociej.
Podcz.=Karol Podczaszyński.
Podk.=Krzysztof Podkański, w. XVII.
Podl.=Stanisław Podlodowski.
Podw.=Klemens Podwysocki.
P. of.=Pamiętniki oficera polskiego.
Pol=Wincenty Pol.

Polit. = Pisma polityczne z czasów pierwszego bezkrólewia — Kraków, r. 1906.
Połuj. = Aleksander Połujański.
Pon. = Józef Poniatowski.
Ponęt. = Jan Ponętowski (Sejm lubel. 1569).
Popł. = Seweryn Popławski.
Poręb. = Edward Porębowicz.
Post. pr. = Postępek prawa czartowskiego przeciw narodowi ludzkiemu, r. 1570.
Pot. = Wacław Potocki.
Pot. A. = Antoni Potocki.
Pot. L. = Leon Potocki.
Pot. S. = Stanisław Potocki.
Pow. o pap. Urb. = Powieść o papieżu Urbanie.
Pprus. = Pieśń o porażce pruskiej, r. 1510.
Pr. = Proteus abo odmieniec, z w. XVI.
Praż. = Teresa Prażmowska.
Proch. = Antoni Prochaska.
Prot. = Jan Protasewicz.
Prus = Bolesław Prus (Aleksander Głowacki).
Prusi. = Jan Prusinowski.
Prusz. = Seweryna Pruszakowa.
Przem. = Antonin z Przemyśla.
Przezdz. = Aleksander Przezdziecki.
Przędz. = Przędziwa, lnu, konopi przyprawa.
Przyb. = Jacek Przybylski.
Przybor. = Walery Przyborowski.
Przybysz. = Stanisław Przybyszewski.
Przyst. = Aleksander Przystański.
Przyw. = Przywilej rzeźników sandomierskich, w. XVII.
P. Sand. = Pieśni Sandomierzanina.
Ps. flor. = Psałterz florjański, w. XIV.
Psm. = Zenon Przesmycki.
Ps. puł = Psałterz puławski, w. XV.
Ps. 1540. = Psałterz z r. 1540.
Pszń. = Konrad Prószyński.
Pt. = Józef Potocki.
Pudł. = Melchjor Pudłowski.
Pulp. = Pulpit żyjący, 1781.
Puł. = Kazimierz Pułaski.
Pusm. = Krzysztof Pusman, w. XVI.
Pytl. = H. St. Pytliński.
Pyzdr. = Księgi pyzdrskie, w. XIV—XV.
Rab. = Władysław Rabski.
Rach. = Rachunki zamku niepołomskiego, 1571.
Radl. = Ignacy Radliński.
Radz. = Michał Radziwiłł.
Radz. K. = Krzysztof Radziwiłł.
Rak. = W. Rakowski.
Rak. K. = Kazimierz Rakowski.
Rap. = Wincenty Rapacki.
Rast. = Edward Rastawiecki.
Rej = Mikołaj Rej.
Rel. 1685. = Djarjusz prawdziwej relacji z 1685 roku.
Remb. = Aleksander Rembowski.
Rew. = Stanisław Rewieński.
Reym. = Władysław Stanisław Reymont.
Rob. = Robak złego sumnienia, w. XVII.
Rod. = Rodoć (Mikołaj Biernacki).
Rodz. = Marja Rodziewiczówna.
Rog. = Józef Rogosz.
Rogal. = Józef Rogaliński.
Rog. L. = Leon Rogalski.
Rogoź. = Stefan Szolc Rogoziński.
Rog. St. = Stanisław Roguski.
Roj. = Kazimierz Rojan.
Rol. = Józef Rolle (Dr. Antoni J.).
Rom. = Mieczysław Romanowski.
Ross. = Stanisław Rossowski.
Rost. = Józef Rostafiński.
Rot. = Roty przysiąg z w. XV.
Rozb. = Soter Rozmiar Rozbicki.
Rozm. = Rozmowa Polaka z Litwinem, 1564.
Rozm. piel. = Rozmowa niektórego pielgrzyma, 1549.
Rozm. um. Pol. = Rozmowy umarłych Polaków.
Rozmyś. = Rozmyślanie o żywocie P. Jezusa, w. XV—XVI.
Rozw. = Jan Rozwadowski.
Rud. = Adam Rudnicki.
Rudom. = Rudomicz (Dziennik, 1665).
Rul. = Józef Rulikowski.
Rut. = Welamin Józef Rutski.
Rwl. = Różnica wiary Luterowej (w. XVII).
Ryb. = Maciej Rybiński.
Rybał. = Komedja rybałtowska, 1615.
Ryb. J. = Jan Rybiński.
Rych. = Bazyli Rychlewicz, w. XVII.
Ryd. = Lucjan Rydel.
Ryg. = Leon Rygier.
Ryk. = Erazm Rykaczewski.
Rys. = Salomon Rysiński.
Rys. A. = Andrzej Rysiński.
Rysz. = Józef Ryszkiewicz.
Ryszk. = Franciszek Ksawery Ryszkowski.
Rzącz. = G. Rzączyński.
Rzew. = Henryk Rzewuski.
Rzew. W. = Wacław Rzewuski.
Rzęt. = Stanisław Rzętkowski.
Rzym. = Historje Rzymskie z w. XVII.
Sak. = Kasjan Sakowicz.
Sak. K. = Kalikst Sakowicz.
Salin. = Wojciech Salinarjusz.
Sap. = Lew Sapieha.
Sap. J. = Dziennik Jana Piotra Sapiehy, 1608—1611.
Sar. = Stanisław Sarnicki.
Sarn. = Zygmunt Sarnecki.
Sb. = Jakób Sobieski.
Sb. J. = Jan Sobieski.
Sch. = Franciszek Scheidt.
Schob. = Feliks Schober.
Schot. = Herman Schotten.
Scz. = Ludwik Sczaniecki.
Sekl. = Jan Seklucjan.
Sew. = Sewer (Ignacy Maciejowski).
Sęp = Mikołaj Sęp Szarzyński.
Sf. = Leopold Staff.
Sg. = Słownik gieograficzny.
S. Grodz. = Sejm Grodzieński 1793.
Siark. = Władysław Siarkowski.
Siem. = Lucjan Siemieński.
Siem. J. = Juljan Siemaszko, w. XVIII.
Siemir. = Józef Siemiradzki.
Sien. = Marcin Siennik.
Sienk. = Henryk Sienkiewicz.
Sier. = Wacław Sieroszewski.
Sir. = Bernard Maciej Siruć.
S. K. = Słownik łacińsko-polski wyrazów lekarskich F. K. Skobla i A. Kremera.
Sk. = Fryderyk Skobel.
Skal. = Pamiętnik Cefasa Skalskiego, 1685.
Skar. = Piotr Skarga.
Skarb. = Fryderyk Skarbek.
Skiba = Wołody Skiba (Władysław Sabowski).
Skr. = Stanisław Skrodzki, w. XVII.
Skrzet. = Wincenty Skrzetuski.
Sk. umier. = Skarga umierającego.
Slks. = Sprawa a lekarstwa końskie, 1532.
SŁ. = Statut Łaskiego r. 1541.
Słonk. = Marcin Słonkowicz.
Słotw. = Adam Słotwiński.

Słow. = Juljusz Słowacki.
Słown. = Dictionarius quatuor linguarum (1532).
Słpn. = Sługa pani, opera, 1780
Słup. = Stanisław Słupski, w. XVII.
Sł. wil. = Słownik wileński (wydanie Orgelbranda).
Sm. = Stanisław Smolka.
Smal. = Walenty Smalcius.
Smarz. = Tadeusz Smarzewski.
Smol. = Władysław Smoleński.
Smoli. = Seweryn Smolikowski.
Smotr. = Melecjusz Smotrycki.
Sob. = Franciszek Maksymiljan Sobieszczański.
Sok. = August Sokołowski.
Sol. = Stanisław Solski.
Solar. = Mateusz Solarski.
Sołt. = Sołtys z klechą, komedja, 1616.
Sow. = Leonard Sowiński.
Sp. = Wł. Spausta.
S. Par. = Sąd Parysa, z r. 1542.
Spas. = Włodzimierz Spasowicz.
Spicz. = Hieronim Spiczyński.
Spk. = Sejm piekielny (r. 1622).
Spos. = Sposób, jako zabieżeć, aby pieniądze wywożone nie były.
Spr. = Sprawa chędoga o Męce Pańskiej. 1544.
Srzn. = Stanisław Starzyński.
SS. = Stanisław ze Szczodrkowic.
Sta. = Edmund Stawiski.
Stadn. = Stanisław Stadnicki.
Star. = Szymon Starowolski.
Stark. = Juljusz Starkel.
Starz. = Leopold Starzeński.
Stasz. = Stanisław Staszyc.
Stat. Kaz. Jag. = Statut Kazimierza Jagiellończyka r. 1503.
Stat. w. = Statut wiślicki z r. 1541.
St. Aug. = Stanisław August Poniatowski.
Staw. = Sebastjan Stawicki.
Steb. = Ignacy Stebelski.
Stef. = Antoni Stefanowicz, w. XVII.
Stęcz. = Bohusz Zygmunt Stęczyński.
Stl. = Statut litewski z r. 1744.
St. lit. = Statut litewski z r. 1693.
Stoj. = Piotr Stojeński.
Str. = Henryk Struve.
Strasz. = Ludwik Straszewicz.
Strj. = Hieronim Strojnowski.
Stroj. = Stanisław Strojnowski.
Stron. = Kazimierz Stronczyński.
Strum. = Olbrycht Strumieński.
Stryjk. = Maciej Stryjkowski.
Strzel. = Ustawa towarzystwa strzeleckiego krakowskiego, 1564.
Sts. = Ludwik Stasiak.
St. wisl. = Statut wiślicki z r. 1460.
St. Z. = Statut ziemski Zygmunta I.
Sul. = Sulima (Walery Przyborowski).
Sulistr. = Józef Sulistrowski.
Sum. = Sumarjusz umiarkowania monety, r. 1641.
Sumiń. = A. Sumiński.
Sup. = Józef Supiński.
Sur. = Wawrzyniec Surowiecki.
Sur. K. = Karol Surowiecki.
Sus. J. = Jędrzej Suski.
Susz. = Remigjusz Suszyński.
Swad. = Swada polska i łacińska (Lublin r. 1745).
S. wisl. = Statut wiślicki z r. 1503.
Syg. = Antoni Sygietyński.
Syk. = Erazm Sykst.
Syn. = Michał Synoradzki.
Syr. = Szymon Syreński.
Syrok. = Władysław Syrokomla
Sz. = Paweł Szczerbicz (Specul. sax. 1581).
Szaj. = Karol Szajnocha.
Szaj. W. = Władysław Szajnocha.
Szan. = Józef Kalasanty Szaniawski.
Szawł. = Teodor Szawłowski.
Szczep. = Józef Szczepkowski.
Szer. = Djarjusz wojny z Szeremietem r. 1660, wyd. Ambrożego Grabowskiego.
Szn. = J. Sznabl.
Szost. = Urban Szostowicz.
Szt. = Jan Sztoleman.
Sztyrm. = Eleonora Sztyrmer (Ludwik Sztyrmer).
Szuj. = Józef Szujski.
Szuk. = Wandalin Szukiewicz.
Szum. = Tomasz Szumski.
Szyd. = Wawrzyniec Szydłowski.
Szym. = Józef Szymanowski.
Szym. A. = Adam Szymański.
Szymon. = Szymon Szymonowicz.
Szym. W. = Wacław Szymanowski.
Szym. z Ł. = Szymon z Łowicza.
Ślesz. = Sebastjan Śleszkowski.
Ślós. = Antoni Ślósarski.
Śniad. = Jan Śniadecki.
Śniad. J. = Jędrzej Śniadecki.
Św. = Tomasz Święcki.
Święt. = Aleksander Świętochowski.
Świt. = Piotr Świtkowski.
Św. z Woc. = Świętosław z Wocieszyna, 1449.
Tacz. = Władysław Taczanowski.
Tak. = Taksa żywności, Kraków, r. 1573.
Tarn. = Stanisław Tarnowski.
Tarn. J. = Jan Tarnowski, †1561.
Tat. = Lacjan Tatomir.
Teof. = Szymon Teofil.
Tet. = Kazimierz Tetmajer.
T. K. = Tadeusz Korzon.
Toł. = Adam Tołłoczko.
Tołw. = Mikołaj Tołwiński.
Tom. = Dyzma Bończa Tomaszewski.
Tomk. = Stanisław Tomkowicz.
Torz. = Józef Torzewski.
Trejd. = Jan Trejdosiewicz.
Tremb. = Stanisław Trembecki.
Tren. = Bronisław Trentowski.
Trep. = Mścisław Edgar Nekanda Trepka.
Tretj. = Józef Tretiak.
Tręb. W. = Wł. Trębicki.
Trip. = Aniela Tripplin.
Trj. = Adam Trojanowski.
Troc = Michał Abraham Troc.
Troj. = Feliks Trojański.
Trzt. = Trztyprztycki, w. XVII.
Trzyc. = Jędrzej Trzycieski.
Tuch. = Jan Tucholczyk, w. XVI.
Turcz. = Juljusz Turczyński.
Tw. = Samuel Twardowski.
Tworz. = Marcin Tworzydło.
Twr. = Kacper Twardowski.
Tym. = Kantorbery Tymowski.
Tysz. = Aleksander Tyszyński.
Tyszk. = Janusz Tyszkiewicz (w. XVII).
Tyt. pr. magd. = Tytuły prawa magdeburskiego.
Uj. = Kornel Ujejski.
Un. = Uniwersał poborowy r. 1577.
Uniw. = Uniwersały poborowe od r. 1564—1629.
Urb. = Aureli Urbański
Urs. = Jan Ursynus.
Urzęd. = Marcin z Urzędowa.

Ust. = O ustanowieniu i upadku konstytucji 3-go maja.
Ustaw. = Ustawa ekonomiczna, 1557.
Ust. cen. = Ustawa cen miasta Warszawy, 1573 r.
Ustrz. = Andrzej Ustrzycki.
Vol. = Volumina legum.
Volck. = Mikołaj Volckmar.
W. = Jakób Waga.
W. A. = Antoni Waga.
Wad. = Józef Wadowski.
Wag. = Stanisław Wagner.
Wal. = Aleksander Walicki.
Wał. = Antoni Wałecki.
Warg. = Andrzej Wargocki.
Warsz. = Krzysztof Warszewicki.
Was. = Edmund Wasilewski.
Waśn. = Józef Waśniewski.
Wawrz. z Prażm. = Wawrzyniec z Prażmowa, w. XVII.
Wei. = Teodor Weichardt.
Wej. = Aleksander Wejnert.
Wejs. p. Weys.
Wen. = Poemat „Wenecja", w. XVI.
Wer. = Józef Wereszczyński.
Wern. = Henryk Wernic.
Wessl. = Marja Wesslówna.
Weys. a. Wejs. = Józef Weyssenhoff.
Wezuw. = Zapał Wezuwjusza, 1631.
Węc. = Zygmunt Węclewski.
Węg. = Kajetan Węgierski.
Węgrz. = Antoni Węgrzynowicz.
Węż. = Wężyk Widawski.
Wiel. = Aleksander Wielopolski.
Wiel. W. = Wojciech Wincenty Wielądko.
Wielis. = Wielisław (Eugienjusz Skrodzki).
Wien. = Antoni Wieniawski, w. XVII.
Wier. = Jan Wiernikowski.
Wierzb. = Teodor Wierzbowski.
Wiet. = Hieronim Wietor.
Wig. = Wigilje za umarłe ludzie, w. XV.
Wikl. = Pieśń o Wiklefie.
Wil. = Paulina Wilkońska.
Wilcz. = Albert Wilczyński.
Wilk. = August Wilkoński.
Wirt. = Marja z Czartoryskich ks. Wirtemberska.
Wirz. = Maciej Wirzbięta.
Wiszn. = Michał Wiszniewski.
Wiśl. = Adam Wiślicki.
Wiśn. = Michał Serwacy Wiśniowiecki.
Wiśniow. = Sygurd Wiśniowski.
Wit. = Stefan Witwicki.
Witk. = Stanisław Witkiewicz.
Włod. = Ignacy Włodek.
Wod. = Kazimierz Wodzicki.
Wol. = Konstanty Wolski.
Wol. J. = Jan Wolan.
Wol. W. = Włodzimierz Wolski.
Wolsz. = Wolsztajn.
Woł. = Ekstrakt majętności Wołożyna z r. 1776.
Wor. = Jan Paweł Woronicz.
Wójc. = Kazimierz Władysław Wójcicki.
Wr. = Walenty Wróbel.
Wrocz. = Jan Wroczyński.
Wrześ. = August Wrześniowski.
Wsz. = Teofil Wszelaki.
Wtk. = Stanisław Witkowski.
Wuj. = Jakób Wujek.
Wyb. = Józef Wybicki.
Wybr. = Pamiętniki Wybranowskiego.
Wych. = Jan z Wychołówki (w. XVII).
Wypr. = Wyprawa plebańska Albertusa.
Wyrw. = Karol Wyrwicz.
Wys. = Szymon Wysocki.
Wysp. = Stanisław Wyspiański.
Wys. W. = Włodzimierz Wysocki.
Wysz. = Walerjan Wyszyński.
Wż. = Franciszek Wężyk.
Z. A. = Zygmunt August.
Zab. = Ignacy Zaborowski.
Zabł. = Franciszek Zabłocki.
Zabor. = Zaborski.
Zach. = Jan Zacharjasiewicz.
Zachar. = Grzegorz Zacharjasiewicz.
Zag. = Włodzimierz Zagórski.
Zaj. = Szymon Zajączkowski.
Zakrz. = Walenty Zakrzewski.
Zal. = Bohdan Zaleski.
Zal. K. = Kazimierz Zalewski.
Zal. W. = Władysław Zalewski.
Zał. = Andrzej Załuski.
Zał. S. = Stanisław Załęski.
Zam. = Andrzej Zamojski.
Zam. J. = Jan Zamojski.
Zan = Tomasz Zan.
Zap. = Gabrjela Zapolska.
Zaw. = Teodor Zawacki.
Zaw. I. = Ignacy Zawadzki.
Zawil. = Roman Zawiliński.
Ząbk. = Stanisław Ząbkowicz.
Zbyl. = Piotr Zbylitowski.
Zbyl. A. = Andrzej Zbylitowski.
Zdrow. = Dobrego zdrowia rządzenie, r. 1532.
Zd. Szl. = Zdanie wolnego szlachcica na sejmiki, r. 1608.
Zdziech. = Marjan Zdziechowski.
Zebrz. = Florjan Zebrzydowski, w. XVI.
Ziel. = Gustaw Zieliński.
Ziem. = Eleonora Ziemięcka.
Zigr. = Jan Zigrovius.
Zim. = Bartłomiej Zimorowicz.
Zm. = Roman Zmorski.
Zwr. M. = Zwrócenie Matjasza z Podola.
Zych = Maurycy Zych (Stefan Żeromski).
Zygm. = Obrządek pogrzebu Zygmunta I, r. 1548.
Ż. Al. = Żywot św. Aleksego (1529).
Żarn. = Grzegorz z Żarnowca.
Ż. B. = Żywot św. Błażeja.
Żbr. = Szczęsny Żebrowski.
Ż. E. = Żywot św. Eufraksji, r. 1524.
Żeb. = Teofil Żebrawski.
Żebr. = Jakób Żebrowski.
Żegl. = Arnolf Żeglicki.
Żel. = Władysław Żeleński.
Żer. = Stefan Żeromski.
Ż. Eus. = Żywot św. Eustachjusza (1529).
Żm. = Narcyza Żmichowska.
Żoch. = Feliks Żochowski.
Żółk. = Stanisław Żółkiewski.
Żółkow. = Alojzy Gonzaga Żółkowski.

SPROSTOWANIA.

Prażyć. Po †**Prażać** dodać **I**; 2 zamienić na 3 a 3 na 4 i tutaj dodać r u s z t o w a ć.

Produkt. Pod 3 w wyrazie *odcinek* wyrzucić *n* (ma być *odciek*).

Przecios. Dodać p. **Przycieś.**

Rojnik. Zam. lectorum ma być tectorum.

Rosocha. Dodać zdr. **Rososzka.**

Próba, y, lm. **y,** × **Proba 1.** *próbowanie, spróbowanie, doświadczenie:* P. machiny, pióra, mocy, wierności, stałości. P. koncertu, sztuki teatralnej. P. wstępna. W dzień przedstawienia odbyła ś. jeszcze P. gieneralna. P. czytana. Zrobić próbę. Zrobić co na próbę. Robić próbę. Wziąć co na próbę. P. udała ś. Wytrzymać próbę. Przejść przez wiele prób. Tameś ty swej siły próbę najpierwej podał. Kochan. Same dobre uczynki pójdą na próbę, jakiemeśmy je sercem czynili. Skar. Nie sarkaj, kto ś. czujesz, poznam cię z tej próby. Koch. W. Przygoda—pewna przyjaciół i nieprzyjaciół P. Kn. Piszczałkę z nażniętej trzciny składa i jej próbę czyni. Ustrz. *(=próbuje jej).* Na małej rzeczy próbę robić, jeśli ś. ta uda, dopiero na większe ś. odważyć. Kras. Wezmę suknię tę na próbę, czy mi w niej będzie dobrze. L. Na próbę co dać, czynić. Troc. P. złota w ogniu. Troc. Weźmij na próby swoje najskrytsze myśli moje. Ryb. Córkę na próbę do klasztoru dała. Tw. *(= do nowicjatu).* Już od dwuch lat w klasztorze na próbie. L. P. biegu parowozu. P. kotła. P. elastyczności, wytrzymałości. P. mostu przez obciążenie dla sprawdzenia jego wytrzymałości. Wystawić kogo, co na próbę. Tedy cnota najjaśniej poznawać ś. daje, kiedy na ślizkie próby jest wystawiona. Djar. gr. *(=pokusy).* Jezus był wystawion na próbę i na pokusę szatana. Rej. Twardy nie ulegnie próbie. Mick. Któremubyś w każdej próbie tak ufał. Mick. Zapadł wyrok oczyszczenia ś. próbą bożą, czyli pojedynkiem sądowym. Szaj. *(= sądem bożym).* Ludzkość i narody przez ciężkie przechodzą próby. Krasz. [P. fraj] = *pierwsze usiłowania nie idą w rachubę, pierwsze koty za płoty:* Ludzie pejdają, ze pirsa P. fraj, a tobie ś. powiodła. P., rozbiór chemiczny ciał dla pewnego technicznego użytku, np. rud dla poznania ich wydajności. Łab. **2.** † P. *sprawdzenie, rewizja, kontrola:* Kiedykolwiek będzie chciał podskarbi próbę pieniędzy i regiestrów uczynić, gotowi być mają pisarze ku okazaniu spraw swoich z liczbą. Paw. **3.** *maleńka ilość czego dana, wzięta na próbę, na pokaz, do spróbowania,* p r ó b k a: P., próbka, na próbę rzecz jaka dana abo wzięta od kupca, szynkarza na skosztowanie, oglądanie, pokazanie. L. Wziąć próbę materjału od krawca. Dobrać czego podług próby. Przen.: *oznaka, znak, dowód, przedsmak, pojęcie, wyobrażenie, wykładnik, sprawdzian, probierz:* Pragniesz pokazać swej dzielności próby. P. Koch. Wielkich stopnie dostojeństw nie są próbą cnoty; częściej ta w najpodlejszym mieszkaniu ś. kryje. Kras. **4.** × **P. drukarska** = *próbna odbitka druku, korekta:* P. drukarska, pierwsza karta wybita abo pierwsze wyrażenie liter dla przeglądania i poprawy. Kn. Pierwsza, druga P. dla przeglądania i poprawy. Troc. **5.** *przyrząd do próbowania, probierz* = a) *kamień probierski.* L. Złota P. osełka, a człowieka złoto. Kn. Jak złoto w ogniu, tak w przeciwności wiara ma próbę. Lubom. P. mincarska. Troc. b) P., próbka u gorzelnika, instrument śklanny lub metalowy z gradusami do poznawania mocy wódek, spirytusu i piwa. Mag. P. piwna = *cukromierz, sacharometr.* c) P. prochowa, silnia służąca do próbowania mocy prochu. Jak. J. d) *narzędzie katowskie, tortury:* P. naczynie rozmaite do ciągnienia złoczyńców abo podeźrzanych dla wyciśnienia czego od nich, kluba, kołowrot, drabina, skrzypiec. Kn. Król, dawszy ich na próbę, gdy ś. przyznali, kazał ich wieść na śmierć. Wuj. Złodziej na próbie powiedział, co komu był ukradł. Górn. **6.** = a) *stempel probierni wykazujący w liczbach stopień czystości srebra, złota:* Wybić na czym próbę. Jest to złoto podejrzane, bo na nim niema próby. Przen.: Przeciwny los, jak złotu kamień, daje próbę: w nim poznać, kto fortunę, kto kocha osobę. Nar. b) *stopień czystości srebra, złota:* Srebro czyste dzieli ś. niby na 16 części, stąd czyste zowie ś. szesnastej próby; jeżeli 15 części będzie srebra, a jedna miedzi, wtedy srebro jest próby piętnastej. Kluk. Grzywna złota ma w sobie 24 karatów, czyli stopniów czystości, a zatym może być pierwszej, drugiej, trzeciej aż do dwudziestej czwartej próby. Ustrz. Srebro trzynastej próby. Troc. To złoto nie trzyma wyrażonej na nim próby. P. złota, srebra, P. mennicza, stosunek czystego kruszcu w monetach, naczyniach i wyrobach złotych i srebrnych do przymieszki czyli domieszanego aljażu (stopu) innych twardych, a podlejszych kruszców, np. miedzi. Łab. Srebro dobrej, podłej próby. Troc. **7.** cukier. *stopień gęstości cukru otrzymywany przez dłuższe lub krótsze gotowanie:* Doprowadzić syrop do próby. **8.** fiz.: P. do cieczy = **Areometr. 9.** lek. w medycynie sądowej: P. płucna, uszna, żołądkowo-jelitowa. **10.** mat. *sprawdzanie działania lub rozwiązania:* P. odejmowania, mnożenia. P. liczby, doświadczenie, jeżeli wyrachowana liczba nie ma omyłki. Sol. Dodawanie i odciąganie służą sobie wzajemnie na próbę. Łs. To, co ś. nazywa próbą działania arytmetycznego, jest inne działanie, które czyni ś. na doświadczenie, jeżeli wypadek z pierwszego jest taki, jak powinien być. Jak. J. P. przez dziewięć. Zdr. **Próbka.** <Nm. Probe>

Próbant, a, lm. **ci, Probant 1.** *pozostający w klasztorze w ciągu roku na próbie przed profesją, nowicjusz.* **2.** *człowiek niedoświadczony, nowicjusz, fryc, frajer.* **3. a. [Próbent, Probent],** † **Probierz** *człowiek doświadczony, praktyk, stary wyjadacz, bywalec; koneser.* <Od Próba>

[**Próbanta, Probanta**] forma ż. od [**Próbant; Próbentka**].

Próbantka, i, lm. **i,** forma ż. od **Próbant; Probantka**: Pod zarządem WPanny ksieni Katarzyny Psurskiej próbantek 6. Zał. S.

[**Próbantny, Probantny, Próbentny**] *doświadczony:* P. tego *(= zwyczajny tego).* <Od Próbant>

[**Próbent, a,** lm. **ci**] p. **Próbant**: Póki ś. człek jednego nie chwycił, P. był niejednego i wojaczki ś. zakosztowało. Skarb.

[**Próbentka, i,** lm. **i**] p. **Próbanta**.

[**Próbentny**] p. **Próbantny**. <Od Próbent>

Próbiarka, i, lm. **i** *przyrząd do dokonywania prób:* P. oleju. <Od *Próbiarz, od Próba>

Próbiernia, i, lm. **e** p. **Probiernia**.

Próbka, i, lm. **i** **1.** p. **Próba**: Próba, P., na próbę rzecz jaka dana abo wzięta od kupca, szynkarza na skosztowanie, oglądanie, pokazania. L. P. wina, sukna, materji, zboża. Latać po całym mieście z próbką i dobierać po sklepach. L. Nie sądź z tej próbki o całej Warszawie. L. Pokazałem próbkę, z której można sądzić o ostatku. Kłok. Próba, P. u gorzelnika, instrument śklanny lub metalowy z gradusami do poznania mocy wódek, spirytusu i piwa. Mag. **2.** hut. *sztabka żelazna ze skrzyń cementacyjnych na próbę wyjmowana, dla przekonania ś., czy żelazo już na stal zcementowane.* **3.** men. p. **Igła**: Próbki, igły probierskie, blaszki obdłużnoczworograniaste, zrobione według różnego umiarkowania srebra. Krum.

Próbnik, a, lm. **i** **1.** *naczynie do odbioru spirytusu próbnego.* **2.** p. **Probierczy**. <Od Próbny>

Próbny przym. od **Próba** = a) *zrobiony, odbyty na próbę, okazowy:* Lekcja próbna. Próbne obciążenie młota. b) p. **Probierczy**: Kamień złotniczy P. polerowany. Kn. c) [P.] *doświadczony, zwyczajny.* d) pol.: Pociąganie próbne. <Od Próba>

Próbować, uje, ował, Probować, [Prógować, Prógówać] **1.** *poddawać próbie, doświadczać, wystawiać na próbę:* Jako w ogniu próbują srebro i złoto w piecu, tak Pan próbuje serce. Wuj. Kupiec konia przejeżdżał i próbował. Sz. P. armatę. Kamień próbuje złoto, złoto cnoty. Fred. M. Kruszców próbują na kamieniu probierskim. Sum. P. ludzi złotem. Lach. Czekaj ratunku z nieba, które cnot nie próbuje, tylko póki trzeba. Mor. A. Złoto bywa ogniem próbowane, a ludzie utrapieniem doświadczani. B. B. Jako srebro w ogniu, a złoto w kominie, tak Pan doświadcza serc. Leop. Nie wierzcie każdemu duchowi, ale próbujcie duchów, jeśli są z Boga. Leop. Złoto próbuje ś. w ogniu, oś na grudzie, koń po nocy, a człek w biedzie. Kaczk. Młody oręż litewski próbował pierwszy raz ostrze swoje na Rusi rozdrobniałej na małe księstwa. Stadn. Przen.: Napierał ś. u hetmana, aby szczęścia z nieprzyjacielem próbował. Falib. **2.** *robić próbę, robić co na probę:* Pisklę próbuje już latać. Na małe ma P., kto ś. boi szkodować. Kn. Gdy chcesz P., a została frakta po dzieleniu monety mniejszej a. wagi... Kłos. Kto rad przed sprawą próbuje, rzadko na placu szwankuje. Kn. Rzadko ten szwankuje, który wprzód próbuje. Kn. Kto nie chce wierzyć, niech próbuje. Lubom. Próbuje podskoków, zwrotów. Mick. Po tych żelazach, po tych granitach czepiają oczy, jakby próbowali, czy mocno każda cegła osadzona. Mick. **3.** smakiem = *kosztować, smakować.* **4.** × P. *okazywać, pokazywać, dowodzić, stwierdzać, świadczyć:* Dokument, któryby nam posesją ziemską dziada naszego Jana Kazimierza Matuszewica, cześnika mińskiego, próbował. Mat. Skutek sejmików próbuje, że nie mam żadnej kointeligiencji z Sosnowskim. Mat. Żydzi na 4000 złotych dosyć dowodnie próbowali. Mat. Różne w publiczności pisma próbują potrzebę prekaucji. Kraus. **P. ś.** **1.** *próbować siebie, odważać ś., ryzykować:* Na strzelanie z bandoleciku to i jabym ś. próbowała. Sienk. **2.** z kim = *doświadczać swych sił, borykać ś., pasować ś., mocować ś., walczyć.* **3.** *być próbantem, próbantką, odbywać nowicjat:* Próbowała ś. trzy lata, aż nakoniec przypadł wielki dzień obłóczyn. Zap. <Od Próba>

Próbowanie, a, blm., czynność cz. **Próbować**: Pokusa jest P. i doświadczanie boże w wierze naszej i w pełnieniu woli jego. Hrb. Kiedy wiele w kuchni kucharzy, to oni samym próbowaniem potraw więcej zjedzą, jak na stół dadzą. L. P. wytrzymałości żelaza przez ciągnienie, gniecenie, gięcie, obciążanie, skręcanie, uderzanie i rzucanie. Łab.

Próbowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Próbować ś.**

Próbowny p. **Próbowy**: Rok P. w klasztorze przebyć. Hut.: × Piec P. = *piec płomienny z ruchomym sklepieniem, czyli wiekiem nakształt jarmułki na łańcuchach zawieszonym,* o d c i ą g a l n y, t r a j b o w y, t r y b o w y.

Próbowy, Próbowny przym. od **Próba**, *próbny:* Po dwuletnim próbowym przedsiębierstwie. T. K. Hut.: P. próbowy = *piec do przekonywania ś. o bogactwie rud lub samychże kruszców.* Łab. <Od Próba>

[**Prócha, y,** lm. **y**] p. **Prószyna**.

[**Próchawka, i,** lm. **i**], **Purchawka, Purchatka, Kurawka, Bzducha**] *bedłka kulkowa* (lycoperdon bovista). <Od *Próchawy, PROCH PURCH>

Próchenko, a, lm. **a** p. **Próchno**: Dzisiaj P. ciała i opłatek. Słow. <Od Próchno>

† **Próchniałość, i,** lm. **i** *spróchniałość, próchno;* przen. *zepsucie, zgnilizna:* Robakiem jest gryzienie sumnienia i nazywa ś. robakiem, ile rodzi ś. z próchniałości grzechu i duszę trapi. Rob. *(ex putredine peccati).* <Od *Próchniały, od Próchnieć>

Próchnica, y, lm. **e** **1.** a. [**Prósznica, Prósnica**] *czarnoziem mniej spójny,* p o p i e l i c a. **2.** [**Próchnice**] *rodzaj gruszek.* **3.** min.: P. żelazna = *magnetyt próchnisty.* **4.** patol. p. **Próchnienie**. **5.** zool. (thereva) *owad dwuskrzydły krótkorogi łowikowaty.* <Od Próchno>

Próchnicowaty grunt = *rola pomieszana z próchnicą, podobna do próchnicy.* <Od **Próchnica**>

Próchnicowy p. **Próchniczy**: Grunt P. Pokarmy mineralne, które ze związków próchnicowych mogą być pobierane przez wyższe rośliny wyłącznie za pośrednictwem grzybków. Jent.

Próchniczny p. **Próchniczy**: W ziemi piaszczystej szukać ich trzeba w głębokości około trzydziestu centymetrów, w próchnicznych już na trzy centymetry pod powierzchnią je znajdujemy. Jent. <Od Próchnica>

Próchniczy, Próchniczny, Próchnicowy przym. od **Próchnica**. <Od Próchnica>

Próchnieć, eje, ał *rozsypywać ś. w próchno, butwieć, wiotszeć:* Drzewo na budowanie, po pełni księżyca rąbione, nie próchnieje. Mącz. Zaraz pocznij budować, niżli drzewo zgnije; jeśli już próchnieje, to rychlej z próchnem precz; ale jeśli naostatek wszystko spróchniało, z czego będziesz budował? Hrb. Mirrą ciała umarłych pomazowali, aby nie próchniały. Białob. Zęby od zakału zakażonej flagmy próchnieją i dupnieją.

L. Gdy ząb P. zaczyna, wychędożyć go. Perz. I wszedł do siedziby, bez zamka, bez szyby, gdzie rosą próchniało obicie. Nawet królewska purpura próchnieje w trumnach. Słow. <Od Próchno>

Próchnielec, lca, blm. **1.** *próchno, drzewo próchniejące.* **2.** [P.] p. **Próchnienie.**

Próchnienie, a, blm., czynność cz. **Próchnieć**: P. zęba, drzewa. Patol.: P. kości, p r ó c h n i c a, [p r ó c h n i e l e c] (caries ossium). P. martwicze (caries necrotica). P. stawów (arthrocace).

Próchnik, a, lm. i p. **Próchno**: Jako P., błyszczący w eterach, rozbłękitniła (gwiazda) grobów sen miesięczny. Asn. <Od Próchno>

Próchnilec, lca, lm. **lce** bot. (xylaria) *roś. z rodziny grzybów, z rodziny kulnicowatych.* <Od *Próchniły, od Próchno>

Próchnisko, a, lm. **a** *rzecz (szczeg. budowla) spróchniała ze starości, rudera spróchniała.* <Od Próchno>

Próchno, a, lm. **a**, **Próchnik 1.** *wytwór próchnienia, resztki rzeczy spróchniałej:* P., błaźniąc coś ludzkie oczy, plugawą będąc gniłką, zwierzchu ś. widoczy. Pot. Kto sieje ziarnem na błotnistą rolą, w P. ś. to obróci. Haur. P. drzewowe, które ś. w nocy świeci. Haur. Jeżeli drzewo spróchnieje, co rychlej z próchnem precz. Hrb. Znaj, co drzewko zielone, co zbutwiałe P. L. Przen.: Stare P. = *człowiek zgrzybiały, grzyb.* Wolę młodą dziewkę, niż stare P. Bał. Sama natura mierzi ś. takim złączeniem, w którym kwiat z próchnem, młody z babą braci ś. Petr. Pamięć naszego wojewody próchna nie uczuje. Birk. (= *nie zgaśnie, nie zaginie).* P. w nocy ś. świeci. Troc. Słaby jak P. = *sypie ś., rozłazi ś., jest nietrwały.* Starożytne próchna świecą naokoło jak oczy sfinksów. Krasiń. Namiotu mego płótna na rosie poczerniały, zwiędły i podarły ś.: były jak próchna z ludzkich trumien zdjęte. Słow. P. zbrodni w gruz ś. wali, w gruz przemocy leci tron. Rom. Krzyż niszczał, podgnił, upadł na ziemię, rozbił ś. na P. Syrok. **2.** *knot przepalony:* P. z szczypców. Haur. **3.** *hubka do krzesania ognia:* P., żagiew do krzesania ognia. Kn. **4.** apt. *proszek składający ś. z zarodników widłaków,* l i k o p o d j u m, × n i c p o n i m, × n i c p o n j u m: P., proszek do zasypywania, zasypka, pył widłakowy. Zdr. **Próchenko.** <PROCH/PURCH>

Prócie, a, blm., czynność cz. **Próć**: P. szaty do nicowania. Troc. P. na wierzchu skóry człowieka, bydlęcia, drzewa. Troc. P. trupa, człowieka. Troc.

Prócie się, a ś., blm., czynność cz. **Próć ś.**

Prócz, [Procz, Woprocz] przyi. *oprócz, krom, okrom, wyjąwszy, z wyjątkiem, nie licząc, poza kim, poza czym, nad kogo, nad co:* Któż Bóg kromia Pana? abo który Bóg, P. Boga naszego? Leop. P. mnie niemasz innego Boga. Leop. P. nas było pięciu. Tw. Nie widzę nic P. myśli własnych. Słow. Wszyscy P. was. Kto jest bogiem P. Pana naszego? P. tego = *jeszcze, nadto, powtóre:* Płaciłem mu, a P. tego żywiłem go. <PROK/PROCZ>

Próć, porze, prół, Pruć, częstot. † **Parać, [Parać] 1.** *rozpuszczać a. rozcinać szew, rozprówać, rozparać:* P. szatę. Troc. Jeden szyje, drugi porze. Kn. Przen.: Każdy swą porze. Rej. = *w swoją stronę, ku sobie, na swoje koło ciągnie, dba o swoje, swoje ma na pieczy.* Każdy swoje porze. Troc. Każdy swe porze. Kn. Mnich gada o kapicy, rycerz z tarczą wnet na plac wyjedzie, tak każdy więc swą porze na każdej biesiedzie. Rej. Dziś, jako w wierze, tak i w pospolitej rzeczy każdy swą porze, każdy swoje ma na pieczy. Kochan. Upił ś., chce swe przewieść, chce swego dokazać, swoje porze. Kn. (= *przeprowadza gwałtem, forsuje, popiera; upiera ś. przy swoim).* Skończył napominania, ów przecię swą porze. Żebr. **2.** *płatać, ćwiertować; rozdzierać, rozrywać, rozcinać, rozszarpywać wzdłuż:* Gdy ją po śmierci pruto, wszystkie w niej wnętrze spalone znaleziono. Haur. O dziatkach z żywota prutych. P. cheł. Chcą P. brzuch baronowi. L. Wilk łapes barana i zębami go porze. Tremb. Gdy go po śmierci próto. Troc. P. drzewo, skórę nożem. Troc. Przen.: *bróździć, ryć, rznąć, bość, krajać, szarpać, nurtować:* Trucizna jej wnętrzności pruje. L. Zostaw mię bez pociechy, niech mię żal, jad porze. Jabł. Okręt morze porze. Zbyl. Długo za okrętem bieżącym patrzała, a ten prół szumne wody, wiatr go z tyłu gonił. Szymon. Porze wały morskie wiosłami. Troc. Król przestworów już wiatry porze. Kor. Gdy koń dziki porze szumiący wicher, wyciągnąwszy szyję. Malcz. Szał mój (fali) brzeg kąsa, gryzie i porze. Sf. Odgadłem w pian runach pismo wirów, co mi porzą łono, bo ocean jest duszy mej wiernym zwierciadłem. Sf. Woda, spływająca ze wzgórza, próła gliniastą drogę. Bał. Imać ś. żeglugi i w pocie czoła ziemię próć ostremi pługi. Gorcz. Plecy nahajem porze. Słow. P., † **Prodlić** ziemię pługiem = *orać:* Ziemię pługiem pracownym próli rolnicy. Pilch. Porze ziemię pługiem. Troc. Przen.: † P. = *niweczyć, niszczyć, unicestwiać, burzyć; psuć, krzyżować:* Olbracht był ku wielkim rzeczom zawżdy chciwy... ale fortuna zawżdy jego rady próła Kochan. Nie porz dobrych zamysłów, dogodź mej potrzebie. P. Koch. Bóg nieprzyjacielskie porze zamysły. Troc. **3.** [P.] *drzeć, skubać:* Baby prójom piérze. **P. ś. 1.** *dzielić ś. na szwie:* Suknia ś. pruje. Szew ś. pruje. Przen.: † Po szwie ś. porze = *idzie po myśli, udaje ś., wiedzie ś., szczęści ś., dobrze ś. składa:* Gdy widzieli, że ś. im nie po szwie pruło, dumę spuścili. Paszk. Że mu ś. nie po szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. Leon. Już ś. nie po szwu porze, już nie golą szydła. Rej. Gniewali ś., iże ś. nie próło po ich woli. Żarn. **2.** [P. ś.] *kłócić ś., bość ś. nawzajem.* **3.** *drzeć ś., rozdzierać ś., dzielić ś., rozpadać ś., rozszczepiać ś.:* Tam ś. Wołha porze na siedmdziesiąt przekopów i wpada w to morze. Paszk. Słyszymy, że ś. okręt porze na skale. Jabł. **4.** *przedzierać ś., drzeć ś., przeć naprzód, torować sobie drogę:* Pruł ś. w stronę ku wschodowi coraz dalej i coraz głębiej. Mał. **5.** *rozpierać ś., wić ś., snuć ś.:* W tym kopisku porzą ś. gady jadowite i ryją kiernozy sprośne. Stasz. <PRU(PRÓ) / POR / PAR>

Próg, ogu a. × oga, lm. **ogi**, **[Porg, Parg] 1.** *dolna poprzeczna część odrzwi drewniana a. kamienna:* P., kamienny a. drewniany brusek, łączący podwoje przy ziemi, równo z tłem izby dany a. nieco wyżej dla przywarcia drzwi nadeń wzniesiony. Podcz. Przestąpić P. Wyjść za P. Stać w progu, na progu (= *we drzwiach).* Na progu stoi. Troc. Lud modlił ś., klęcząc przed progiem. Mick. Mój towarzysz zapewne biedny drży u proga. Mick. P. domostwa kamienny, wyżłobiony latami, trzymał ś. jeszcze od zaklęsłej posadzki ziemi. Krasz. Zawołał od proga. Kon. Skoro stanął w progach, więzień przykuty zaczął go o coś błagać, jęcząc i skamląc. Żer. Przen.: *wstęp,*

wrota, początek: Muzy, tekst podajcie pieśni w pierwszym progu. Jabł. Tyś już stanął na wieczności progu. Rom. Plemię bohaterów dożyło do progu dni naszych. Krasz. Nie domyślał ś', co go na tej ziemi snów rajskich... w progu czekało. Krasz. Przen.: *mieszkanie, dom, ognisko domowe, kąt rodzinny:* Nie ruszę ś. nogą za P. Nie wynoś śmieci (brudów domowych, plotek) za P. Prz. *(=za drzwi, na ulicę, między ludzi).* Takich nie chcę prosić, co lubią za P. mowy przyjaciół wynosić. Dm. *(=rozgłaszać między ludźmi).* Kto dłużen, nienawidzi progu kredytora. Min. Witam cię w progach moich! Troc. Pociera sobą cudze progi. Bardz. Poranić ś. radzi nam i drzwi mężów rozumnych progi nogami naszemi trzeć. Smotr. Przed progiem pańskim stoi, a czasem ś. na nim i prześpi. Rej. Dla odwiedzenia progów świętych apostołów. Nies. *(=stolicy apostolskiej, Rzymu).* Przen.: O ho ho! Wysokie to progi na moje nogi. L. *(=za wielki dom, za wielcy państwo, za wysokie stosunki).* Dygnitarskie progi za wysokie na Jacka podczaszyca nogi. Mick. Progi ojczyste, rodzinne, domowe = *strony rodzinne, ojczyste, gniazdo rodzinne, kraj ojczysty, ojczyzna:* Wracam w progi rodzinne. O wdzięczne progi, o ojczyzno święta. Dek. W ojczyste przystąpić progi. Troc. **2.** *podkład pod szyny kolejowe:* Jadą w interesie bankowym, dla zakupna progów kolejowych. Bał. **3.** *małe podwyższenie poprzeczne, ława poprzeczna na drogach bitych ze znaczniejszym spadkiem, wstrzymująca pęd wody deszczowej i zwracająca ją na boki.* **4.** a. [**Poroh**] *ława skalista wpoprzek koryta rzeki, powodująca kataraktę, wodospad:* Z pomiędzy innszych rzek Dniepr sławny jest progami: są tu wielkie skały, przez które woda jakoby kędy z wysokich grobel spada. Papr. Progi na rzekach, gdzie woda na dół spada. Troc. Na Nieprze są progi kamienne, których przebyć trudno kto inszy ma, oprócz samych kozaków, co ś. temu wzwyczaili. Biel. M. Kozacy zaporożcami ś. zowią od kamiennych progów Dnieprowych. Tw. **5.** P. jazu lub upustu = *podwalina, przez którą przelewa ś. woda, a. na której spoczywają zasuwy.* **6.** [P.]=a) *deska czy klapka na kołach podpierająca grządziel pługa,* p r o ż e k. b) *część osi żelaznej między kołami wozu,* ł a w k a. c) Drewno, w którym oś spoczywa w wozie, zowie ś. P. d) w traczu, *dwie belki spojone dwoma tak zwanemi progami na kółkach, na których kładzie ś. drzewo do piłowania.* Gwar. e) *grzbiet grobli.* **7.** fizj. i ps. *granica* (limen): P. pobudzenia. P. świadomości. **8.** fl. = a) *dyl, ława:* Z galer rwą obiema rękami progi, z miejsc swych wygnawszy flisów, i niemi ś. biją. Bardz. b) *przedział, przegroda między tyłem a przodem czółna.* **9.** gór. *drzewo krokwiowe wpoprzek dna chodnika pod słupkami odrzwi położone,* p o d k ł a d k a, s p e s t a k, g r u n d z o l a. **10.** hut.: P. w piecu płomiennym = *murek między paleniskiem a przestrzenią roboczą, pod sklepienie podchodzący,* o g n i o m o s t, b r y c z a. P. drzwiczek w piecach płomiennych u spodu drzwiczek roboczych bocznych =*próg z żelaza lanego, służący do oparcia drągów, któremi ś. przez otwór w drzwiczkach pracuje,* s i o d e ł k o f u r t y. P. mufli=*pas z glinki ogniotrwałej w połowie wysokości otworu mufli.* P. wylotowy w piecach płomiennych, między przestrzenią roboczą a kominem, gdzie sklepienie pieca obniża ś., spodek zaś podnosi ś. nieco i stąd tworzy ś. otwór zwężony. Łab. Zdr. **Prożek**, **Prożeczek**. Zgr. **Prożysko**, [**Prożyszcze**]. <PROG>

[**Prógować, uje, ował i P. ś.**] p. **Próbować.** <Z Próbować, przez sld. do Próg>

[**Prógowanie, a, blm.**] czynność cz. **Prógować.**

[**Prógowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Prógować ś.**

[**Prógówać, uje, ówał i P. ś.**] p. **Próbować.** <Z Próbować, przez sld. do Próg>

[**Prógówanie, a, blm.**] czynność cz. **Prógówać.**

[**Prógówanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Prógówać ś.**

[**Prósze, a, lm. a, Prószo**] *proch, paproch, perzyna wytrzęsiona z siana, z koniczyny, z suchych roślin i t. p.* <Od Proch>

Prószenie, a, blm., czynność cz. **Prószyć.**

Prószenie się, a ś., blm., czynność cz. **Prószyć ś.**

[**Prósznica, y, lm. e**] p. **Próchnica.**

×**Prósznisty** p. **Prószysty:** Skiby prószniste lato piecze słońcem rozpalone. Otw. <Od Prószny>

Prószny przym. od **Proch:** Da pan ziemi twej przewał P., a spadnie na cię s nieba popioł. B. Sz. *(det imbrem terrae tuae pulverem).*

[**Prószo, a, lm. a**] p. **Prósze.**

Prószyć, y, ył I. co=*prochem posypywać, przyprószać:* Swą pamięć popiołem prószę. Kulig. **2.** a. **P. ś.** cz. ni. *spadać prochem, sypać ś:* Z sufitu prószy ś. na stół. Zima zawieruchą kręci, śniegiem po chatach prósząc i stodołach. Jabł. Śnieg prószy. Deszcz prószy. Jedząc, nie prósz na stół. Przen.: Dziś jeszcze prószę łzami rzewnemi, gdy owe jagnięce trzody przypomnę. Kon. *(= roszę).* Żart.: Co ś. ruszy, to prószy *(=popierduje).* **3.** myśl. (o sarnie) *wypróżniać ś., fajdać.* <Od Proch>

Prószyna, y, lm. y, [**Prócha**] *kruszyna, odrobina, odrobinka, okruch, okruszyna, zdziebło, maleńki proszek:* Wróble zbierały rozsypane chleba prószyny. Krasz. Nie da prószyny. Tobie byle P., zaraz z niej zrobisz wołu. Krasz. Zdr. **Prószynka.** <Od Proch>

Prószynka, i, lm. i p. **Prószyna:** Jeżeli wy myślicie, że ja sobie szpilkę, źdźbło, prószynkę dam odebrać dla człowieka, to mnie nie znacie. Krasz.

Prószysty, ×**Prósznisty** *pełen prochów, pyłu, zakurzony.* <Od Prószyć>

[**Prósnica, y, lm. e**] p. **Próchnica.**

[**Prówaczka, i, lm. i**] *ta, co drze, skubie pierze.* <Od *Prówacz, od *Prówać, od Próć>

†**Prózno** przys. od **Prózny,** *próżno:* P. masz o to stać, co być nie może. Kochan. Co raz Bóg przejźrzał, to już być musi, a o to człowiek P. ś. kusi. Kochan. Swoją zaś ludzkością kogoś sobie nie ujął? kto hardy, prózno by ś. tego dokupował. Kochan. Nieubłagana Wisło, P. wstrząsasz rogi, P. brzegom gwałt czynisz... nalazł fortel król August. Kochan. P. mnie do dziewięci lat swe fraszki chować. Kochan.

†**Prózny** p. **Próżny:** Stara skarga a prózna na śmierć ś. żałować. Kochan. Dusza prózna będzie ciała. Kochan. *(= wolna, oswobodzona, wyzwolona od niego).* Do stołu sądowego, u którego sąd bartny sądzi sprawy ludzkie, żaden P. zasiadać nie ma oprócz pozwolenia sądowego. Skr. Zwykli też takowi łoźni (bartnicy) towarzystwo z strzelcami miewać takowymi, których próznymi zowią. Skr. <PROZ(D)/PROŻ>

[**Prózaneczka, i, blm**] p. **Prózanka.**

[**Prózanka, i, blm.**] *pierwsze kłosy pszenicy wykruszone i związane.* Zdr. [**Prózaneczka**].

Prózen p. **Prózny.**

[**Prózenie, a**, blm.] czynność cz. **Prózyć.**
[**Prózenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Prózyć ś.**
[**Prózka, i**, blm.]: Prózyć, uprózyć, na prózkę uwarzyć = *ugotować groch próżony, czyli do jedzenia na sucho.* <Od Próżyć>
Próżnia, i, lm. **e I.** a. × **Czczość** *przestrzeń próżna, przestrzeń wolna od powietrza, a. zawierająca powietrze bardzo rozrzedzone:* Wyciągnęła rękę w próżnię, jakby witając kogoś niewidzialnego. Reym. Ciała w próżni spadają bez żadnej odmiany biegu sprawionego ciężkością. Hube. P. barometryczna a. P. Torricellego = *przestrzeń pusta nad słupem rtęci w barometrze.* Przen.: P. w sercu (= *pustka).* Po jej śmierci uczuł wielką próżnię w życiu. W chronologji są próżnie, których zapełnić niepodobna (= *luki).* Teraz konam w próżniach ducha mego. Krasiń. **2.** × P. anat. p. **Jama.** <Od Próżny>
Próżniacki p. **Próżniaczy**: Błaznować wolą, niż robić, tym talentem ś. spodoba każda próżniacka osoba. Nagł. Wiercipięty próżniackie precz udają, że i one rzekomo biorą udział w robocie poszukiwania środków do życia. Dyg. **Po próżniacku** p. **Próżniaczo**: Żyć jak szlachta umyślili, po próżniacku. Jak. W. <Od Próżniak>
Próżniactwo, a, blm., **Próżniaczka**, † **Próżnota** *próżnowanie, życie próżniackie, lenistwo:* P. płodnym jest niecnót zarodkiem. Nar. P. obrócone w nałóg jest na całe życie gniazdem wielu nieszczęść, zdrożności i zbrodni. Śniad. Nie cierpię próżniactwa. Pol. Z jednej mianowicie wady podnieśćby ś. nam koniecznie potrzeba: z próżniactwa, z niestałości. Krasz. **2.** zb. *próżniacy:* P. woli stać i nic nie robić, niżeli ś. dać do roboty nająć. Lach. <Od Próżniak>
Próżniaczeć, eje, ał *stawać ś. próżniakiem, leniwieć, gnuśnieć.* <Od Próżniak>
Próżniaczek, czka, lm. **czkowie** p. **Próżniak.**
Próżniaczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Próżniaczeć. 2.** czynność cz. **Próżniaczyć.**
Próżniaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Próżniaczyć ś.**
Próżniaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Próżniak**: Zalotnice, kartownice, próżniaczki, strojnisie, zbytnickie. L. 2. p. **Próżniactwo.** <Od Próżniak>
Próżniaczo przys. od **Próżniaczy; Po próżniacku** *jak próżniak.*
Próżniaczy, Próżniacki przym. od **Próżniak** *próżnujący, na lenistwie schodzący, gnuśny:* Próżniacze życie. <Od Próżniak>
Próżniaczyć, y, ył I. a. **P. ś.** *próżnować, pędzić czas na próżniactwie, nic nie robić; pędzić życie jak próżniak, gnuśnieć, zbijać bąki:* Rzemieślnik, który pracuje uczciwie, więcej znaczy, niż niejeden panek, co ś. pasie ludzką krzywdą i próżniaczy całe życie. Bał. Stamtąd cię doglądać będę, abyś ś. nie próżniaczył. Bał. **2.** kogo = *robić próżniakiem, dać zasmakować w próżniactwie, przyzwyczajać do lenistwa.* <Od Próżniak>
Próżniaczyna, y, lm. **y** m. *nędzny próżniak.* <Od Próżniak>
Próżniaczysko, a, lm. **a** p. **Próżniak**: Ojciec ręką machnął i rzekł: P.! Krasz.
Próżniak, a I. lm. **cy** *człowiek lubiący próżnować, leniwiec, leń, wałkoń:* Tylko próżniacy są przyczyną złego w społeczności; w towarzystwie każdy P. jest znakiem pewnym, że jakiś obywatel krzywdę cierpi. Stasz. Szczery P., kart, tutuniu i kielicha pilnujący. L. Nikczemny P. Nar. Sędziwość przodków naszych była krzepka, nie taka, jak dzisiejszych próżniaków. Kras. Byli to sobie próżniacy, co jedli chłopków pszenicę. Gor. W noc późną próżniaki ś. tuczą. Mick. P., jakiego świat nie widział. Krasz. [Miał okropnóm żonę próżniaka. Jedna była mys robotna, a druga P.]. **2.** lm. **i** = a) [P.] *rzecz nieużyteczna, bagatela, głupstwo, fraszka, bzdurstwo, fatałaszek:* Próżniaków ponakupowali. Zaprzątać głowę próżniakami. Naco ty karmisz dziecko temi próżniakami? Bzdurzycie lada próżniaki. Próżniaki gadać = *figlami, żartami mowę pstrzyć.* b) myśl. *młody cietrzew przed opierzeniem:* Młodzież przed opierzeniem zwano próżniakami. Sp. **Próżniakiem** przys. *próżnując, próżno:* Jakoby nie było co robić, próżniakiem u wrót stoisz. L. W domu tylko próżniakiem siedzi i nic dobrego nie robi. Lach. [**Na próżniaki**] przys. p. **Próżnica:** Ja tam nie będę na próżniaki chodził. Zdr. **Próżniaczek.** Zgr. **Próżniaczysko.** <Od Próżny>
Próżniany przym. od **Próżnia**: Pompa próżniana. Parowe ogrzewanie próżniane. <Od Próżnia>
Próżnica, y, lm. **e I.** † P. *rzecz próżna, próżność, rzecz daremna, zbyteczna, niepotrzebna:* Starać ś. dziś o przyjaźń mam to za próżnicę, chleb a grosz pobratają z pany i woźnice. Jag. Niech człek pogardza tą wszystką próżnicą, ażeby ś. stał dla Boga świątnicą. Leszcz. Przen.: *próżnia, pustka, czczość:* W swych chwilach odetchnienia czuję jakąś, że tak rzekę, próżnicę, którą najlepiej jedyna przyjaźń jej napełnić potrafi. L. **2.** [P.] *próżnia, miejsce próżne, świat szeroki.* **3.** [P.] *błahostka.* † **Po próżnicy**, [**Po próżnicy**], † **Popróżnicy**, † **Popróżnu**, [**Po próżnie, Po próżniu, Po próżnu**], † **Po próżności, Prózna**, [**Próżnie**] przys. *naprożno, daremnie, niepotrzebnie, bez celu:* Oni za prawdę po próżnicy szukali są dusze mojej. Ps. flor. Ujrzał drugie robotniki na rynku po próżnicy stojące i rzekł im. Leop. (= *próżno, wolno, bez zajęcia, próżnując).* Szczerym sercem, nie po próżnicy obiecował. Sienk. Nie bluźnilibyście po próżnicy. Sienk. Szedłeś do mnie prózen, po próżnicy. Wysp. <Od Próżny>
† **Próżnić, i, ił**, † **Prażnić** *czynić próżnym, wypróżniać, opróżniać, opuszczać jakie miejsce:* Światło i ciemnota w wieczystej przemianie, zastępując i próżniąc wzajemne mieszkanie, przyjemne dla nas w chwilach sprawują koleje. Przyb. Przecz głupich i szalonych miłości nie prażnisz? Żebr. (= *nie usuwasz).* <Od Próżny>
[**Próżnie**] p. **Próżnica.** <Od Próżny>
[**Próżnieć, eje, ał**] *lenić ś.* <Od Próżny>
Próżnienie, a, blm. **I.** † P. czynność cz. **Próżnić. 2.** [P.] czynność cz. **Próżnieć.**
× **Próżnienka, i**, lm. **i** hist. *jeden z nadzwyczaj drobnych pęcherzyków w zarodzi komórek, zwykle płynem napełnionych, jameczka;* (w komórce roślinnej) *wodniczka.* <Od Próżny>
Próżniuchno przys. od **Próżniuchny; Próżniusieńko, Próżniuteńko, Próżniusienieczko, Próżniutenieczko, Próżniutko.**
Próżniuchny, Próżniusieńki, Próżniuteńki, Próżniusienieczki, Próżniutenieczki, Próżniutki *zupełnie, całkiem próżny.*
Próżniusienieczki p. **Próżniuchny.** <Od Próżny>
Próżniusienieczko przys. od **Próżniusienieczki**, p. **Próżniuchno.**
Próżniusieńki p. **Próżniuchny.** <Od Próżny>
Próżniusieńko przys. od **Próżniusieńki**, p. **Próżniuchno.**

Próżniutenieczki p. **Próżniuchny.** <Od Próżny>

Próżniutenieczko przys. od **Próżniutenieczki**, p **Próżniuchno.**

Próżniuteńki p. **Próżniuchny.** <Od Próżny>

Próżniuteńko przys. od **Próżniuteńki**, p. **Próżniuchno.**

Próżniutki p. **Próżniuchny.** <Od Próżny>

Próżniutko przys. od **Próżniutki**, p. **Próżniuchno.**

Próżno przys. od **Próżny**; †**Prózno**: P. w butelce, w kieszeni. P. u niego w głowie. P. idę, z gołemi rękoma, nie noszę nic. Troc. Posnęły rybki w tym świata stawie, więc ś. okrutnie staruszek smuci: Co powie Panu, jak P. wróci? Len. Czego siedzisz P.? *(=próżnując, z założonemi rękoma, bez zajęcia).* Piotr bez Pana nic nie mógł usilną swą pracą wskórać, P. robił, P. sieci miotał, darmo ś. czuciem nocnym pracował. Żarn. P. temu skrzypać, co nie chce wykrzykać. Kn. P. ś. frasować. Troc. P. go płakać. Troc. P. temu skrzypać, co tańcować nie chce. Troc. P. robi. Troc. Głuchemu P. co powiadać, bo nie słyszy. Biel. M. P. wyglądam i nie mogę postrzec Klarysy. L. P. co czynić, wodę z morza wylewać. Mącz. Ten, który ś. P. bawi, niemałe przynosi szkody. Pilch. Strzała twoja nigdy P. nie wyszła, a miecz twój nie darmo ś. zamierzył. Skar. Bodajbyś nigdy z łuku mego P. nie strzelał. Bardz. Co ś. stało, to już P. Biel. M. Nie pytaj P. o przyszłe losy. Asn. P. żyć. Troc. Przen.: † Puścić, spuścić P. *=puścić wolno, uwolnić:* Nie puścił Pawła tej rzeczy P. Rot. Puścił Biernata o 15 grzywien P. Rot. Borzysław spuścił Suła P. rękojemstwa dziesięci grzywien. Rot. Na P. p. **Naprózno**: U nas na P. sługi chowają dla zwyczaju. Petr. Przez niego grosz jeden na P. ekspensowanym nie został L. Na P. szukał Germewila w jego domu. L. P., próżnując, w próżnowaniu. Kn.

†**Próżnochleb, a,** lm. **owie** p. **Próżnojad**: Ale co inszych próżnochlebów jako wilków tyjących, to już każdego rozeznaniu poruczam. Rej. <Próżny + Chleb>

†**Próżnogłówka, i,** lm. **i** *pusta głowa, pustogłów, człowiek niegruntowny, wietrznik, pustak, lekkoduch.* Falin. <Próżny + Główka>

× **Próżnojad, a,** lm. **y,** × **Próżnostrawa,** † **Próżnochleb,** † **Próżny chleb** *darmozjad, pasibrzuch, pasorzyt, truteń:* Panowie wodzą za sobą próżnojadów wiele, co zbytek i utrata wielka. Petr. Szalone próżnojady. L. <Próżno + Jad>

†**Próżnomownie** przys. od **Próżnomowny.** L.

†**Próżnomowność, i,** blm. rz. od **Próżnomowny:** Wielomowność a P. tych mistrzów, którzy wiele obiecują, a mało abo nic nie czynią dobrego i skutecznego. Syr.

†**Próżnomowny** *którego mowa jest próżna, czcza, bez znaczenia, gadatliwy, gadulski, świegotliwy:* Próżnomowni ludzie. Bud. O święty ojcze! utnij bluźnierstwa i chlubę próżnomownych ludzi. Hrb. <Próżny + Mowny>

†**Próżnomówca, y,** lm. **y** *ten, co mówi czcze słowa, gaduła, świegot, paplacz, trajkot, bandura, pleciuch.* And. z Kobyl. <Próżny + Mówca>

× **Próżnosiedzki** żart. *siedzący próżnując:* Jejmoście panie Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze doglądaczki. L. <Próżno + *Siedzki, od Siedzieć>

Próżnostka, i, lm. **i,** × **Próżnotka 1.** *marnostka, błahostka, drobnostka, drobiazg, facecja, bagatela, fraszka, głupstwo, małostka.* **2.** *próżność godna politowania, śmieszna chełpliwość, pycha nie imponująca nikomu, ambicyjka, słabostka:* Hołd cofnięty obraża prędzej próżnostkę wielu kobiet, niż hołd złożony pochlebia. L Nie zapomnę własnych próżnostek i światowej glorji. Spas. <Od Próżność>

× **Próżnostrawa, y,** lm. **y** p. **Próżnojad.** L. <Próżny + Strawa>

Próżność, i, †**Próżnota 1.** blm. rz. od **Próżny,** *próżnia:* Filozofowie twierdzą, że żadnej niemasz próżności. Troc. Domniemanych bogów P. Groch. P. piersiowa rozszerza ś. i ścieśnia naprzemian Śniad. J. **2.** lm. **i** *rzecz próżna, marność, znikomość, głupstwo:* Co widzimy na tym świecie, nic nie jest, wszystko P. Skar. P. nad próżnościami, a wszystko P. B. B. P. nad próżnościami, wszystko P. zgoła, lecą z koni rycerze i korony z czoła. Pot. **3.** blm. *pycha, duma, chełpliwość, zarozumiałość:* P. jest posunięte aż do słabości zamiłowanie próżnych pochwał i pochlebstw, tak że człowiek we wszystkim, co czyni, o tym tylko myśli, aby był widziany lub żeby o nim mówiono. Kras. A. P. kobieca. Pełen próżności. Czynić co przez P., z próżności. P. i nadętość z umiejętności jest znakiem słabej głowy. Śniad. Pochlebiać, schlebiać, dogadzać czyjej próżności. P. goniąca za pozorami jest wbrew przeciwną honorowi. Dzied. P. zależy na żądzy poklasku dla uczynków bez moralnej wartości. Dzied. **4.** × P. anat. p. **Jama.** <Od Próżny>

†**Próżnota, y,** lm. **y 1.** p. **Próżność. 2.** p. **Próżniactwo**: Obmierzła P. Smotr. Próżnoty publiczne (nagłówek wydawnictwa literacko-publicystycznego w w. XVIII-ym). <Od Próżny>

× **Próżnotka, i,** lm. **i** p. **Próżnostka**: Przelotne próżnotki. Wor. <Od Próżnota>

× **Próżnoumny** *bezrozumny, głupi, nierozgarnięty, ograniczony:* Taki P. pop, jak i ty sam jesteś. Pim. <Próżno + Umny>

Próżnować, uje, ował 1. *czekać zajęcia, być wolnym, wakować:* Próżnowało po śmierci Iwona dwie lecie biskupstwo krakowskie. Błaż **2.** †P. *ustać, nie odbywać ś., nie być:* Po wszystkim Krakowie ofiary mszy świętej próżnowały, dokąd aż Czechowie nie wyjechali. Błaż. **3.** †P. *nie mieć zajęcia, być wolnym, nic nie robić, pędzić chwile bezczynnie, siedzieć z założonemi rękoma, odpoczywać:* P. jest próżen być sprawowania; zaś nic nie czynić jest w próżnych rzeczach czas trawić; skąd powiedział Kato: Lepiej jest P., niż nic nie czynić. Petr. Scypjo nigdy mniej nie próżnował, jedno gdy próżnował. Kosz. Powołanie każdego pokazuje, jeśli kto próżnuje; kto robi, co jego powinność wyciąga, nie próżnuje; kto robi, co nie powinien, choć pracuje, próżność robi i próżnuje. Lubom. Wielka doskonałość jest umieć pięknie P. Lubom. Są, co niby próżnując, najwięcej sprawują, co nakształt czyniących wybornie próżnują. Min. **4.** *nie być w użyciu, w obiegu, nie pełnić swego, leżeć odłogiem:* A nasze będą bożnice P. P. Koch. Niech pieniądz nie próżnuje. Tymczasem, czemu twój próżnuje kielich? L. Ziemia próżnuje *(=ugoruje, odpoczywa).* **5.** *trawić czas naprózno, pędzić czas na próżniactwie, próżniaczyć, wieść życie próżniacze, zbijać bąki, nic nie robić z lenistwa:* W domu zawżdy trzeba co czynić, P. nigdy. Hrb. Jezus odpowiedział: Ociec mój działa do tego czasu, ja też działam; jakoby rzekł: Nie próżnuje ociec mój, stworzywszy świat, ale działa, i ja też, syn jego, nie próżnuję. Sekl. Drugi uczeń za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuje, wię-

cej pochycić może, niż ten, któryby święcił a próżnował za kilka lat. Glicz. Siła szkodzien w dalszy czas, kto próżnuje w lato. Gawiń. Przez długi czas próżnując, Łokietek udał ś. z próżnowania na wszelakie rozpusty; także jego żołnierze nic nie czynili, łotrostwa stroili. Biel. M. Na ten czas djabeł najbarziej ludzi łowi, gdy widzi próżnujących. Star. Próżnujący musi kraść. Kn. <Od Próżny>

Próżnowanie, a, blm., czynność cz. **Próżnować;** *próżniactwo, lenistwo:* Praca i robota mała, kiedy jest z uciechą robiącego, często stoi za P. Lubom. Ludzie zacni po wielkich myślach mają swe drobne zabawy, które mniejsi w nich upatrując, próżnowaniem nazywają. Lubom. P. niepróżne, pożyteczne, uczciwe, *otium negotiosum.* Kn. Niepróżnujące P. Koch. W. Nic nie może być szkodliwszego młodemu człowiekowi, jak nikczemne P. Rej. Gnuśne P. im smakuje. Górn. Przyzwyczajać ciałko do gnuśnego próżnowania. Górn. Wielkiej złości nauczyło P. Wuj. Niechaj tego pilnie patrzą rodzice, aby dzieci pierwszych lat nie wiodły w próżnowaniu. Baz. Żadnego nieprzyjaciela barziej ś. nie strzegł, jako próżnowania. Skar. Skoro do tego są sposobne dziatki, wnet je bawić nauką i robotą, a próżnowania je wszelkiego oduczać, a do pracy nakładać. Skar. Zakazane jest od Boga P., a każdej robocie Pan Bóg dziwnie błogosławi. Skar. Nikogo Pan Bóg na P. nie stworzył na tym świecie. Skar. Strzeżcie ś. próżnowania, poduszki szatańskiej. Klon. Przez długi czas próżnując, Łokietek udał ś. z próżnowania na wszelkie rozpusty; także jego żołnierze nic nie czynili, łotrostwa stroili. Biel. M. P. powód do złego. Kn. P. nikczemnym czyni człowieka, i połowę ujmuje P. wieka. Gawiń. P. w rychłą nędzę przychodzi. Rys. P. nie utuczy. Fred. M. P. żywego człowieka grobem. Kulig. Jednym gnuśne stępiło umysł P. Nar.

×**Próżnowiad, a,** lm. **owie** *próżne, niepożyteczne rzeczy wiedzący, nowinkarz, plotkarz:* Próżnowiadom, praktykarzom nie wierzyć. Żebr. <Próżny + *Wiad, od Wiedzieć>

× **Próżnowiatr, a,** lm. **owie** *człowiek lekkomyślny, trzpiot, narwaniec, roztrzepaniec, pędziwiatr, wietrznik, lekkoduch, sowizdrzał:* Szkodaż na to, w czym ś. i sam nie zgadzasz, jako próżnowiatrowi odpowiadać. Pim. <Próżny + Wiatr>

Próżny, †**Prózny, Prożen,** †**Prażen I.** *nic w sobie nie zawierający, niezapełniony, niewypełniony, pusty, czczy:* Beczka próżna. P. worek. Próżna kasa. Gdy zakołaczesz w próżną kufę, wielki dźwięk daje. Górn. Żaden ubogi z próżną ręką od niej nie odszedł. Skar. Próżna śklanka, nalej. Troc. P. żołądek. Próżne miejsce na świecie od wszelkiej rzeczy stworzonej, gdzieby ni wiatru, ni wody, ni żywiołu żadnego, a zgoła nic nie było. Kn. Mamy za próżne wszystkie naczynia, które niczym innym, tylko samym powietrzem są napełnione. Rogal. Wóz P. daje cła połowicę tego, co daje wóz nałożony. Sz. Próżna beczka dzwoni. Pot. Brzmi głośno próżna beczka, a wiatr ją obala. Pot. Nie napijesz ś. z próżnego naczynia. Haur. Kłosy najbardziej ś. podnaszające są najpróżniejsze. L. Prożen poseł nic nie nada. Zabł. (= *bez podarunków, z próżnemi, z gołemi rękoma).* Żebraka z próżnemi rękami nie wypchniesz. Koch. W. Gość nie z próżnemi rękoma u mnie najdzie wszystko doma. Kn. (= Gość, który nic nie przyniesie, niech ś. prześpi w polu, w lesie). Wiesz, dlaczego dzwon głośny? bo wewnątrz jest P. Kras. Mam dwa domy w Rzymie, skrzynie nieprożne, naczynia rzezane, posągi marmurowe. Krasz. Po tylu wojnach i skarb był P. i obywatele zubożeli (= *wyczerpany).* Odlew P. wewnątrz. Kulka w środku próżna (= *dęta).* **2.** †P. *wolny, niezajęty, niezaprzątnięty, czasowy:* Próżne zagony, drzewa. Troc. Próżne pola = niezasiane. L. Aby już był prożen tego męki, cierpienia wszyćkiego. Rozm. piel. Mogę być wiele innych występków prożen. Rej (a scelere alienus). Kako przysiężnik może prożen być przysięstwa? on tego przysięstwa wolen i prożen jest. Ort. Ten mordarz jest P. królewskiej kaźni. Ort. Pasek uczynił Kw-ego próżna o ten koń. Rot. (= *zwolnił ze skargi o tego konia, liberum fecit).* Możesz wniść do pana, bo P. (nie zabawny) teraz. Troc. P. prowadzi żywot. Troc (= *bezczynny).* Strzelec P. = *luźny, luzem chodzący).* Z strzelcami próżnemi, którzy w puszczy szkody czyniwają. Skr. Opatrzyć to czasów próżnych. Ek. **3.** czego, od czego = *wolny, daleki od czego, pozbawiony czego, łaknący czego, nie mający czego:* Bezpieczni, próżni i bojaźni dobrych wczasów zażywali. Pilch. Jużeś jest na wszym prożen więzienia twojego. Rej. W trumnach próżne ducha kości. Groch. Próżna krwawego boju zakwitła Polska w pokoju. Groch. Chudoba a nieszczęście zazdrości próżne. Falib. Prostota przysady wszelakiej i ambicji próżna. Birk. Nienaruszone panieństwo, wszelakiej cielesności próżne zachowali. Birk. Sówka próżna światłości. Lubom. P., prożen od kłopotu, od nienawiści i pochlebstwa. Troc. Niepodobna, żebyśmy kiedy próżni być mieli każdej trwogi. Groch. W krajowym zamieszaniu nic nie było bezpiecznego, ani nikt nie był prożen nieszczęścia. Błaż. Nie tylko rzeczą samą, ale i podejźrzenia złego chciał być prożen. Papr. O żadnym postronnym nieprzyjacielu mówić nie chcieli, ażby domowego próżni byli. Biel. M. Młodzież próżna nauki. Kras. Rozkoszy prożen i dosytu. Słow. **4.** *daremny, nadaremny, bezskuteczny, bezcelowy, niepotrzebny, zbyteczny, płonny, bezowocny, nieuzasadniony:* Jak wiatr mierzyć, czas gonić, groch na ścianę miotać próżna, tak o to, co ś. nie wróci, kłopotać. Koch. W. Głuchemu próżne słowa. Skar. Co tu próżnego gadania! L. Co po tych skargach próżnych? Kochan. Próżną go tylko nadzieją karmił. Stryjk. Z każdego słowa próżnego, któreby wyrzekli ludzie, dadzą liczbę w dzień sądny. Wuj. Czas na próżnych słowach tracą. Skar. Bez siły P. gniew. Tw. Lecz widzę nie pomogą plankty, próżna mowa, już moje próżne treny: odeszła królowa. Groch. Próżne statuty ustawnie knujemy. L. Mieczysław kazał bałwany wszystkie próżnych bogów palić. Paszk. (= *bez znaczenia, znikomych)* Niemasz stworzenia próżnego na ziemi. Kluk. P. żal. Troc. Próżna uciecha, nadzieja. Troc. Próżna twoja groźba i prośba. Troc. Nie będzie moja modlitwa próżna przed Bogiem. Troc. Próżne usiłowania. Kras. Próżna praca była. Kras. Próżne, Pawle, ofiary, gdzie skażone serce. Kras. Może to tylko P. strach? Jun. Śpij, lutnio! próżne, próżne twoje brzmienia. Słow. Szedłeś do mnie prożen, po próżnicy. †P. = *zbyteczny, niepotrzebny, postronny:* Do stołu sądowego żaden P. zasiadać nie ma. †P. chleb p. **Próżnojad.** Nic zacnego nie pomyśli panicz, P. chleb i ciężar ziemi. Birk. Ubogich z domu wyżeniesz, a na to miejsce błaznów, dudów, maszkarników, owych próżnych chlebów napuścisz. Białob. W szkołach tych obcują nie

teologowie, ale próżni chlebowie, nie profesorowie, ale łapitrunkowie. Żarn. **5.** *pełen próżności a. dogadzający próżności, chełpliwy, pusty, płochy, lekkomyślny, zarozumiały, nierozsądnie ambitny, dumny, pyszałkowaty, któremu pstro w głowie:* Mąż P. podnosi ś. w pychę. Leop. Że cię próżnym być mniema, dlatego cię chwali. Jabł. Próżną chwałą mądry gardzi. Kn. Próżna chwała i piecucha ruszy. Kn. Próżne świata wspaniałości. Troc. Niewiasta bardzo próżna. Troc. Żądza władzy nie mniej jest próżną, jak żądza dostatku. Święt. Próżne myśli. **6.** [Dzień P.] = *trzynasty dzień w dwunastnicy (= w 12 dniach od Bożego Narodzenia do Trzech Króli); trzydziesty pierwszy dzień w miesiącu.* Próżne dni = *dni przed nowiem.* **7.** †Dom P. = *dom rozpusty, dom publiczny, burdel.* Urs. Osobno od próżnych domów, co je gościnnemi zowią. Ek. **8.** anat.: × Kiszka próżna p. **Jelito**. **9.** gór.: Buła próżna = *postać rudy bulasta z próżnią wewnątrz, obsadzoną niekiedy kryształami tejże rudy,* c z e r e p. Łab. Świderek P. = *świderek zwijany.* Łab. **10.** kip.: Wino próżne a. p u s t e = *wino z niedostateczną ilością części ekstraktowych.* **11.** min.: Feldspat P. = *andaluzyt, minerał z gromdy sylikoidów, z grupy feldspatu.* **12.** patol.: Tętno próżne (pulsus vacuus).

[**Próżnyma**] przys. *próżno, bez ciężaru:* P. legczej. <Od Próżny>

[**Próżyć, y, ył i P. ś.**] p. **Prażyć.**

Prr! I. a. **Prru! Pruuu! Pruu! Pru-u-u!** głos powożącego, powstrzymujący konia na miejscu: Śród naszego mostu powóz P. stanął i ruszyć nie może. Słow. **2.** wabienie owiec.

Prrr! w. **I.** głos poganiającego, zatrzymujący woły. **2.** wołanie na owce, zachęta do wyjścia z obory.

Prru! w. **I.** p. **Prr. 2.** × P. głos oznaczający wstrząśnienie, wzdrygnięcie, dreszcz, *brr!:* Czuję dreszcz — P.! ściętym od mrozu. Słow. **3.** a. [**Prruć!**] wołanie na owce.

[**Prruć!**] p. **Prru!**

[**Prss, prss**] w. przywoływanie koni.

[**Prś, Prśś**] nawoływanie owiec.

[**Prśś**] p. **Prś.**

[**Prtia**] dziec. *woda.*

[**Pruch, a,** lm. **y**] *prosię nędzne.* <S. Nm. Paruk>

[**Prucha, y,** lm. **y**] *odrobina.* <Zam. Prócha, od Proch>

Pruchawka, i, lm. **i I.** [P.] p. **Purchawka. 2.** zł. *poduszka.* P. grojse = *pierzyna.*

× **Pruchna, y,** lm. **y** zam. **Próchno:** Gdy dmuchnę, i purpur i zbroję przemieniam w pruchnę. Len. <Z Próchno>

[**Pruchwa, y,** lm. **y I.** *baba gruba, otyła:* To tyż dobrał sobie pruchwe. **2.** p. **Prukwa.**

[**Pruciać, a, ał**] p. **Pryciać:** Latać, P., włóczyć ś. po świecie. Troc. Idź, gdzie ś. lęgą rysie, pruciaj po gęstwinie, i na dzikie nacieraj z brytanami świnie. Toł. Krytycy z niewypowiedzianą pilnością tam wszędzie ryją, pruciają, gdzie rozum lub cnotę postrzegą. L. Czy nie wolisz wesołych dni w domu swym zażyć, niż po świecie nie wiem gdzie latać, P., szukać mizernego nabycia? Opal. Obecnie owo do czynienia coś mają, traktując, pruciając coś takiego; wielkiego nic. Opal.

× **Prucianie, a,** blm., czynność cz. **Pruciać.**

Prucie, a, blm., czynność cz. **Pruć.**

Prucie się, a ś., blm., czynność cz. **Pruć ś.**

[**Prucka, i,** lm. **i**] *zupa z mąki rzuconej na wodę gorącą lub mleko.*

[**Pruclik, a,** lm. **i**] p. [**Brzuszlak**].

Pruć, uje, uł i P. ś. p. **Próć.**

× **Prudencja, i,** blm. *roztropność:* Pan Nadworski, człek wielkiej prudencji, sprawuje urząd łowczego. Szaj. <Łć. prudentia>

× **Pruderja, i,** blm. *skromność fałszywa, udana wstydliwość:* Wolimy szczerość i otwartość, niż fałszywą pruderję. Napomknęłam, żeby ś. pozbyła tej pruderji przesadzonej, niepotrzebnej. Krasz. <Fr. pruderie>

× **Pruderyjny** przym. od **Pruderja:** Pruderyjni heroldowie moralności. Mat. I. <Od Pruderja>

[**Prudło, a,** lm. **a**] *rękojeść od sikawki ręcznej.*

Prufa, y, lm. **y** pog. (o kobiecie, dziewczynie ociężałej, do niczego) *klempa, klapa = klopzdra, ropucha, kobyła.*

[**Prukwa, y,** lm. **y, Pruchwa, Purchwa, Pejka, Wpleszcz, Ropucha**] zool. (melophagus ovinus) *owad dwuskrzydły poczwarkorodny,* k l e s z c z, w e s z o w c z a, p l u s k w a o w c z a, n a p r z ę p i k.

× **Prum, u,** lm. **y** p. **Prom:** P., most osobny, ty stój, a on pójdzie, aż brzegu dojdzie. Klon. Chłopów do prumów. Wej. Prowentu od dwuch prumów złotych polskich 720, a wytrąciwszy jeden P. dla przeprawy i wygody J. K. Mości... Wej.

× **Prumownik, a,** lm. **cy** p. **Promownik.** Troc. <Od Prumowny>

× **Prumowny** p. **Prumowy:** Młyn P. Troc. <Od Prum>

× **Prumowy,** × **Prumowny** przym. od **Prum,** *promowy.* Troc.

× **Prunel, i,** lm. **e** p. **Prunela.**

Prunela, i, lm. **e,** × **Prunel,** × **Brunela** *tkanina wełniana szorstka, czarna, używana np. na sutanny i buciki.* Zdr. **Prunelka.**

Prunelka, i, lm. **i I.** p. **Prunela. 2.** ogr. *śliwka ususzona bez skóry i pestki.*

Prunelowy przym. od **Prunela:** Trzewiki prunelowe. Sutanna prunelowa świecąca. <Od Prunela>

× **Prunina, y,** blm. chem. = **Basoryna.**

[**Prunka, i,** lm. **i**] *wczesna drobna śliweczka.* <Z Fr. prune>

Pru-pru nieod.: Stare P. = *stary dziad, stara baba, stare próchno.* <Dźwn.>

[**Prus, a,** lm. **y**] *Prusak, Niemiec.* <Z Prusak>

Prusactwo, a, blm. **I.** *charakter Prusaków.* **2.** *Prusacy:* Prusactwu za opresją rzpltej spłacić ś. przygodzi. Sienk. <Od Prusak>

Prusaczenie, a, blm., czynność cz. **Prusaczyć:** Wzięto ś. do prusaczenia Alzacji, Hanoweru, Poznańskiego.

[**Prusáczka, i,** blm.] *śmierć.* <Od Prusak>

Prusaczyć, y, ył, Prusyfikować *przerabiać na pruski a. na Prusaka.* <Od Prusak>

Prusak, a, lm. **i, Persak, Kasztan, Francuz,** [**Frajcuz**] zool. (blatta germanica) *owad prostoskrzydły biegający.* <Nm. Preusse>

Prusakożerstwo, a, blm. *nienawiść ku Prusakom:* P. doktora Sigla w oczach wyborców nie było żadnym grzechem. < Prusak + *Żerstwo, od Żreć>

× **Prusjan, u,** blm. chem. *cyjanek.*

Pruski I. Mur P. = *ściana z drewnianego wiązania, wypełniona cienkim ceglanym murem.* **2.** chem.: Kwas P. = *cyjanowodór.* **3.** min.: Błękit P. = *żelazo-cyjanek żelaza i potasu,* $2 Az_2 C_2 K + Az_2 C_2$. <Od Prus>

Prusofil, a, lm. **e** *człowiek sprzyjający Prusakom.*

Prusofilski przym. od **Prusofil:** Prasa prusofilska.

Prusofilstwo, a, blm. *sprzyjanie Prusom, Prusakom:* Pomówiono go o P.

Prustyt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady lamprytów, z grupy tetraedrytu,* $Ag_3 As S_3$: Przezroczyste pięknej ciemnowiśniowej barwy kryształy prustytu. <Od nazwiska francuskiego chemika J. L. Prousta>

Prusyfikacja i, blm. p. **Prusyfikowanie:** Proces prusyfikacji Niemiec.

Prusyfikować, uje, ował p. **Prusaczyć.**

Prusyfikowanie, a, blm., **Prusyfikacja** czynność cz. **Prusyfikować,** *prusaczyć.*

Prusznik, a, lm. **i** bot. p. **Puzyrnik.**

Pruszyk, a, lm. **i** bot. **I.** (bulgaria) *roś. z gromady grzybów, z rodziny pruszykowatych* **2.** p. **Strupnica.**

Pruszykowate rośliny bot. (bulgariacei) *rodzina grzybów właściwych z rzędu workowców.* <Od Pruszyk>

†**Pruśnica, y,** lm. **e** p. **Próchnica.** Troc.

[**Prutki**] *tęgi, sprężysty* (o włosach szczotek dla koni).

Pruu! p. **Prr.**

Pruuu! p. **Prr.**

†**Prużenie, a,** blm., czynność cz. †**Prużyć.**

[**Prużenie, a,** blm.] czynność cz. [**Prużyć**].

†**Prużenie się, a ś.,** blm., czynność cz. †**Prużyć ś.**

[**Prużenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. [**Prużyć ś.**].

†**Prużyć, y, ył** i †**P. ś.** p. **Prężyć.**

[**Prużyć, y, ył** i **P. ś.**] p. **Prażyć.**

[**Prużyk, a,** lm. **i**] *kołacz weselny.* <Od Prużyć>

Prużyna, y, lm. **y** bot. (spermacoce) *roś. z rodziny marzanowatych.*

Pry I. †P. a. †**Pri** *prawi, mówi, rzecze:* Tak pogaństwo mówiło do chrześcijan, co z katowni ciała męczenników wyrywali, będą je, P., za bogi chwalić. Skar. Szukać inszego państwa rozkazował, bo to, P., małe, które mam. Opal. Barkami rodzica za szyję ściskając, daj, P., najmilszy ojcze. Kochan. Dobrze, pri, czynicie mężowie. Baz. Lucyl nie chciał, żeby jego pisma nieukowie i nader uczeni ludzie czytali, że, pri, nieukowie nie będą nic rozumieć, a uczeni więcej, niż ja. Baz. P., powiada. Troc. **2.** [**P.**] przys. *podobno, mówią, że:* Słońce straśnie, P., dopieka, będzie nawalnica. <Czes. prý, z Pr(aw)i>

Pryceit, u, lm. **y** min. *odmiana kolemanitu, minerału z grupy spinelowców, z rzędu boranów.*

Prycha, y, lm. **y** *nozdrze:* Koń szedł jak wicher z wyciągniętą szyją i rozdętemi prychami. Rodz. <Dźwn. od *Prych>

Prychać, a, ał p. **Prychnąć:** [Kot prycha].

Prychanie, a, blm., czynność cz. **Prychać:** P. koni oznajmiło przybycie. Jeż.

[**Prychapcy, Pryhapcy, Perechapki**] *dorywczo, naprędce, byle jak; na krótki czas:* Budę sklecić P. <Z Ukr. prichapcem>

[**Prychcenie, a,** blm.] czynność cz. **Prychcić.**

[**Prychcić, i, ił**] p. **Prykcić:** P., byle jak uwarzyć, po partacku kucharzyć. Gwar.

[**Prychna, y,** lm. **y**] *strojnisia, elegantka, kokietka, facetka.* Przen. pog.: Ma on swoją prychnę (=*kochankę, pannę*). <Por. Prychnąć; ?por. Ros. prygat'>

Prychnąć, nie, nął nied. **Prychać I.** *parsknąć, prysnąć nozdrzami, chrapnąć, sapnąć głośno:* Jechaliśmy w milczeniu, od czasu do czasu tylko prychnęły konie. Sienk. Prychały konie z cicha, podrzucając łbami. Choiń. Póki bażanty często prychać i kaszleć nie zaczną. LeW. Przen.: W skrach prychających rozzłaca ś. błonie. Sf. *(tryskających).* **2.** (o człowieku) *parsknąć, wybuchnąć śmiechem; wydać ustami głos, podobny do parskania:* Panny radeby ś. tym zabawić i prychały potrosze Krasz. Usłyszawszy to, psykać i prychać poczęli. Krasz. Pan Krzysztof prychnął, nie mówiąc słowa. Krasz. <Dźwn. od *Prych>

Prychnięcie, a, blm., czynność cz. **Prychnąć.**

[**Prychta, y,** lm. **y**] *mysz* (w zagadce). <?>

×**Pryciacz, a,** lm. **e** *ten, co prycia.* Kn. P., śladownik. Troc. <Od Pryciać>

[**Pryciać, a, ał, Pruciać**] **I.** *plondrować, węszyć, tropić, szukać, śledzić, myszkować, grzebać, ryć:* Czego mi pryciasz w komodzie? (=*przewracasz?*). P., węchem czego szukać, śladować, tropić zwierzę. Bobr. **2.** *drobić krok, dreptać.* <?>

[**Prycianie, a,** blm.] czynność cz. **Pryciać.**

[**Prycić, i, ił**] *gotować, smażyć, prażyć.* <Por. Pryczyć, Pryskać>

[**Prycie, a,** lm. **a**] p. **Prycza.**

[**Pryciel, cla,** lm. **cle**] p. **Prykiel.**

†**Prycować, uje, ował** *prycią bić:* Ci, którzy na poślad przyjdą do strzelby, ci mają być prycowani, a wszakoż wolno ś. im będzie groszem jednym okupić. Strzel. <Od Pryć>

†**Prycowanie, a,** blm., czynność cz. **Prycować.**

×**Prycz, a,** lm. **e** p. **Prycza:** Na pryczu wyleżeć ś. L. <p. Prycza>

Prycza, y, lm. **e I.** a. ×**Prycz,** [**Pryć, Prycie**] *tapczan, rodzaj szerokiej ławy do spania dla żołnierzy, aresztantów:* Niech śpi na pryczy i niech pije wodę. L. Na gołej pryczy spać. L. P. i podłoga zasłane były słomą. **2.** gór.: P. ociekowa =*jeden ze stołów pochyłych, zbitych z balów, obok panwi w warzelni soli, na które sypana sól skrystalizowana ocieka.* P. suszarniana =*jeden ze stołów w suszarniach solnych, na które ś. rozsypuje sól skrystalizowaną* <Nm. Pritsche>

[**Pryczenie, a,** blm.] czynność cz. **Pryczyć.**

[**Pryczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Pryczyć ś.**

[**Pryczka, i,** lm. **i**] **I.** a. [**Pryć**] *szpicruta, batog, kiścień.* **2.?:** Wpodle zaś pryczki siedziały w starej pokrzywionej chałupinie, z powybijanych szyb wyzierały słomiane wiechcie. Reym. <?Nm. Pricke>

[**Pryczkować, uje, ował**] *bić, podcinać, uderzać.* <Od Pryczka>

[**Pryczkowanie, a,** blm.] czynność cz. **Pryczkować.**

[**Pryczyć, y, ył**] *smażyć ladajako, kuśmalić, licho gotować.* [**P. ś.**] *smażyć ś., skwarzyć ś.; pryszczeć, skwierczeć.* <Por. Prycić, Pryskać>

[**Pryć, i,** lm. **e**] **I.** p. **Prycza. 2.** p. **Pryczka:** Któryby ś. tego ważył, bądź strzelec, bądź nie strzelec, tedy każdemu takiemu mają dać 12 razy prycią. Strzel.

[**Pryfatyner, a,** lm. **rzy**] p. **Prywatyner.** <Z Nm. Privatdiener>

[**Prygnąć, nie, nął**] p. **Pręgnąć.**

[**Prygnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Prygnąć.**

[**Pryhapcy**] p. **Prychapcy.**

[**Pryhon, u,** blm.] *pańszczyzna:* Z niektórych prowincjonalizmów, jak np. pryhon, zamiast: pańszczyzna, domyślamy ś., że musiał być Litwinem. T. K. <Brs. prihôn>

[**Pryjań**] p. **Peristy**.

Pryjapeje, ów, blp. *orgje, bachanalje, święta Bachusa, zbytki, nierząd, zabawy swawolne:* Świątynie Plutusa, gody Wenery i P. szkaradne i uczty Bakcha, wszystko to znajdziesz, choć pod innym nazwiskiem. Krasz. <Gr. priapéia, od nazwy boga Príāpos>

Pryjapizm, u, blm. **1.** *kult Pryjapa:* P., który całą mądrość i cały smak życia zamknął w namiętności płciowej, urządza w literaturze nieprzerwane procesje i święta bachiczne. **2.** *chorobliwe, bolesne wyprężenie członka, połączone z nadzwyczajną chętką spółkowania.* <Gr. priāpismos>

†**Pryjastwo**, a, lm. a *przyjemność:* Jeśli objawienie to będzie królowi w pryjastwie, tedy oznajmić to carowi listem. Dar.

[**Pryjmak**, a, lm. i] *parobek, za którego gospodarz wydał córkę i razem ich przy sobie trzyma:* Niekoniecznie tam między ubogiemi przyjdzie szukać pryjmaka. Krasz. <Ukr. pryjmàk>

[**Pryjmy**] *do swej chaty:* Wskrzesiła umarłego kozaka i wzięła go w P. Byk. <Ukr. prỳjmi>

1. Pryk, a, lm. i pog. *człowiek zużyty, przeżyty:* Ty stary pryku! <Od Dźwn. *Pry>

2. Pryk, a, lm. i *kawał drzewa krokwiowego rozpierający słupki w szybach lub chodnikach*, r o z p o r a, p r ę ż a c z. <Por. Pryka>

[**Pryk**] przys. *żywo, ruchliwie.*

Pryka, i, lm. i **1.** *podpora, stempel, bal do rozpierania.* **2.** [P.] *drążek zaostrzony do wbijania go w dno wód i przywiązywania doń czółna, łodzi.* **3.** fl. i Pryki = okowy żelazne na końcach lasek niektórych, aby ś. można niemi z grzępy spychać. Mag. <? Nm. Pricke>

[**Prykcenie**, a. blm.] czynność cz. **Prykcić**.

[**Prykcić**, i, ił] *pryczyć, gotować, smażyć.*

[**Prykiel**, kla, lm. kle, **Prekiel**, **Pryciel**] *źdźbło chwastu, chróst, ostry koniec czego.* < Nm. Prickel>

[**Prykmeta**, y, lm. y, **Prykmęt**] *znak:* Trzymał ś. na koniu ostro i rozglądał ś. wokół, w celu dopatrzenia ś. w stepie prykmety. Jeż. <Ukr. prikmèta>

[**Prykmęt**, a, lm. y] p. **Prykmeta**: Oznaczając dokładnie miejsca i nazwę lasowych uroczysk, różnemi tak zwanemi prykmętami. Karw. <Z Prykmeta>

Prykować, uje, ował **1.** [P.] = a) *przytwierdzić do pryki statek wodny, jakby na kotwicy.* b) *kłaść przemocą; ściskać; nieść, dźwigać, dugować:* P. ciężar. c) *nasypywać do wózka węgle lub piasek; ładować, ugniatać ściśle, silnie napychać (np. worek); pakować, pchać w siebie, jeść chciwie.* **2.** cieś. *podpierać, rozpierać prykami, stemplować.* [**P. ś.**] **1.** *prostować ś. jak tyka, wspinać ś. na palce, idąc; prężyć ś., wyciągać ś., przybierać postawę wymuszoną.* **2.** *pchać ś., cisnąć ś. dokąd.* <?Nm. pricken>

Prykowanie, a, blm., czynność cz. **Prykować**.

[**Prykowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Prykować ś.**

× **Prykoza**, y, lm. y *morela.* Goł. <Nm. Aprikose>

Prym nieod. **1.** *pierwsze miejsce, przodowanie, przewaga, pierwszeństwo:* Trzymać, mieć P. P. wodzić *(=rej).* Iść z kim o P. *(=iść o lepsze).* P., przodek. Troc. Wziąć P. Troc *(=wziąć górę).* O P., kto lepiej śpiewa, szedł szczygieł z słowikiem. Kras. Ubiegając ś. z panami swemi o P. w hulance. Skarb. **2.** fecht.: **Uderzenie w P.** = *rodzaj zasłony.* **3.** muz. *pierwszy, główny głos w chórze; najwyższy głos w utworze muzycznym;* p. **Pryma**: Muzyk bieży do prymów, urywa takt, zmąca. Mick. <Fr. prime, Łć. primus>

[**Prym**] przys. **1.** *istotnie, rzeczywiście.* **2.** *wprost, wbrew:* Mówił mnie P. w oczy.

Pryma, y, lm. y **1.** *pierwsza klasa* (najwyższa w szkołach pruskich). **2.** *pierwszy gatunek.* **3.** druk. *pierwsza strona arkusza, przeznaczonego do druku.* **4.** fecht. p. **Promień**. **5.** muz. *ton pierwszy czyli zasadniczy gamy djatonicznej.* < **Łć.** prima, od primus>

× **Pryma**, y, lm. y *premjum, nagroda, zapłata:* Tam wypłacana im jest wyznaczona za tę usługę P. <Fr. prime, Łć. praemium>

Prymabaleryna, y, lm. y teatr. *pierwsza tancerka, solistka, to jest tańcząca role solowe.* <Włos. príma ballerina>

× **Prymacja**, i, lm. e p. **Prymasostwo**. <Śr. Łć. primatia>

Prymacjalny przym. od **Prymacja**, *prymasowski:* Krzyż P. Troc. Kościół, pałac P. Prerogatywy prymacjalne. Vol. Prymacjalna godność. Troc. Zlekka na prymacjalną godność postępował. Nies. Powagą swoją prymacjalną zapalił Zygmunt August do zapobieżenia szerzącej ś. herezji. Nies. <Od Prymacja>

Prymadonna, y, lm. y *pierwsza śpiewaczka opery lub operetki w teatrze:* Każda P. choruje często na chrypkę, a każda znów chórzystka na prymadonnę. Żart.: Co robi ten, co jest uznany za pierwszego, którego oni prymadonną nazywają, to zaraz wszyscy za nim małpują. Kaczk. P. sam dał okazję. Kaczk. <Włos. primadonna>

Prymak, a, lm. i *uczeń klasy pierwszej.* <Od Pryma>

[**Prymak**, a, lm. i] **1.** *zięć, szczeg. mieszkający u teściów:* Ja zaś nie chcę, by mi chłopiec szedł na łaskę za prymaka. Piet. **2.** [P.] *najemnik.* <Brs. primàk>

Prymanota, y, lm. y han. *księga memorjałowa.* <Łć. prima nota>

Prymaplana, y, lm. y *sztab, zarząd kompanji:* Zarząd spoczywał na prymaplanach (sztabach kompanicznych). Górs. P., czyli zarząd kompanji, składał ś.: z kapitana, porucznika, chorążego i t. d. Górs. Oprócz niego liczyli ś. w zarządzie, czyli, jak u Niemców nazywało ś., w prymaplanie kompanji: lejtenant, fańdrych... Górs. <? Nm.; por. Prym, Pryma, Łć. primus i Plan>

Prymaprylis nieod. **1.** *wyrażenie, którym ś. usprawiedliwiają zwodzący drugich gwoli tradycji w dniu pierwszym kwietnia.* **2.** *zwyczaj zwodzenia ś. w dniu pierwszym kwietnia.* <**Łć.** prima (dies) aprilis>

Prymarja, i, lm. e, [**Premarja**] *pierwsza msza codzienna z rana.* <Od Łć. primarius>

Prymarjat, u, blm. p. **Prymarjuszostwo**: Otrzymał P. oddziału chirurgicznego w szpitalu krajowym. <Od Prymarjusz, Łć. primariatus>

Prymarjusz, a, lm. e *lekarz starszy, ordynator:* P. oddziału w szpitalu. <Łć. primarius>

Prymarjuszostwo, a, blm. **Prymarjat** *urząd prymarjusza.* <Od Prymarjusz>

Prymarnia, i, lm. e ucz. *pierwsza klasa w szkole:* To, żem siedział w prymarni dwa lata, nic nie znaczy. Kos.

Prymas, a, lm. owie **1.** *głowa duchowieństwa w kraju, zastępujący niek. w Polsce króla w czasie bezkrólewia, interrex:* Arcybiskup gnieźnieński jest prymasem Królestwa Polskiego. Troc. W wojsku polskim i stan duchowny miał swoje umiesz-

czenie: książę P. był rotmistrzem jednej chorągwi husarskiej, książę biskup krakowski drugiej. Kit. Prawo duchowne zowie prymasami tych, którzy w jakim narodzie są pierwszemi nad arcybiskupy, biskupy: w Hiszpanji P. jest biskup toletański, w Anglji kantuarjeński, w Węgrzech strygoński, w Polszcze arcybiskup gnieźnieński. Biel. M. Mikołaj Trąba, arcybiskup gnieźnieński, naprzód prymasem ś. jął pisać. Biel. M. Ksiądz P. w Krakowie wyklął go, klątwę na me przesłał usta. Słow. **2.** *tytuł urzędowy wikarjusza papieskiego.* <Łć. primas>

Prymasostwo, a, lm. **a, Prymasowstwo,** × **Prymacja l.** *godność prymasa.* **2.** *czas urzędowania prymasa.* <Od Prymas>

Prymasowski, Prymasowy przym. od **Prymas;** × **Prymacjalny:** Pałac P.

Prymasowstwo, a, lm. **a** p. **Prymasostwo.** <Od Prymas>

Prymasowy p. **Prymasowski:** Pozabierał wszystkie cugi i powozy prymasowe. Jaroch. Argument prymasowej odmowy. Jaroch.

Prymat, u, blm. **l. a. Prymatura** *przewodnictwo, zwierzchnia władza, pierwszeństwo przed kim:* Raz jeszcze Opatrzność dziejowa oddawała w greckie ręce P. nad włoskim półwyspem. Pawlik. P. papieża. P. biskupów rzymskich. Choiń. **2.** *przewaga interesu jednej osoby, której podporządkowane bywają interesy osób innych.* **3.** fil. *to, co jest pierwszym w stosunku do czegoś wtórnego, pochodnego, zależnego, upodrzędnionego:* P., pierwsza zasada, podstawa, racja, siła, przyczyna, z których pewna sprawa powstaje, wywodzi ś., rozwija pod względem gienetycznym, rodowodowym, a. logicznym, rozumowym. (Kant.). Przez P. rozumiem przewagę, pierwszeństwo czegoś, co jest warunkującą podstawą związku pomiędzy innemi rzeczami. W związku rozumu czystego, spekulacyjnego z czystym rozumem praktycznym, rozum praktyczny ma P. Pierwiastki aprioryczne umysłu, wcześniejsze od wszelkiego doświadczenia, jak intuicje, kategorje i idee rozumu, Kant nazywa prymatami, to jest pierwszemi i koniecznemi warunkami poznania. Jaźń, z której wynikają wszystkie postępki praktyczne, jest prymatem. Arystoteles uważa Boga za źródło wszelkiego ruchu we wszechświecie; scholastycy nazwali to pojęcie primum mobile, P. ruchu. **4.** zool.: Prymatami a. zwierzętami wyniosłemi nazywają ś. człekokształtne a. antropomorficzne małpy: antropiteki, orangutangi, gibony, szympansy, goryle, wogóle małpy Starego świata, nacechowane rysami morfologicznemi wspólnemi z człowiekiem. Do rzędu prymatów należy cały rodzaj ludzki. <Śr. Łć. primatus>

Prymatura, y, blm. p. **Prymat:** Przewielebny Ankwicz, kasztelanic sandecki, świeżo wyniesiony na prymaturę galicyjską. Rzew. <Od Prymat, Łć. *primatura>

[Prymcha, y, lm. **y]** *człowiek głupowaty, półgłówek.* <Ukr. primcha>

[Prymchowaty] *głupi, głupkowaty.* <Ukr. primchovàtyj>

Prymicja, i, a. w lm. **Prymicje, [Premicyja] l.** *pierwsza msza nowo wyświęconego księdza:* Na prymicjach jego uczuli ludzie prawdziwe nabożeństwo. Skar. Obchód drugich prymicji księdza Obertyńskiego, który lat pięćdziesiąt spełnił w kapłańskim stanie. Drz. Przen.: *pierwsze wystąpienie, pierwsze kroki:* Starsi poznali już wojnę, dwaj najmłodsi zaś prymicje odbyć mieli. Sienk. **2.** w lm. *ofiary z pierwszych plonów, owoców, nowalji:* Pierwszą wiązkę szparagów, pierwszych kilka truskawek ... oddawał synowej, której ś. zwykle te prymicje industrji dziadowej dostawały. Korz. <Od Łć. primitius>

Prymicjant, a, lm. **ci** *ksiądz odprawiający prymicje.* <Od Prymicja>

Prymira, y, blm. *dawna gra w karty:* Tną w prymirę. Sł. wil. <?Od Fr. première, prime>

†**Prymitka, i,** lm. **i** p. **Rańtuch.** Goł. <Ukr. primitka>

Prymitywista, y, lm. **ści** *artysta, poeta naśladujący pierwotne sposoby tworzenia.* <Od Łć. primitivus>

!**Prymitywnie** przys. od **Prymitywny:** Bardzo P. urządzone tyrolskie Badelu. Tet.

!**Prymitywność, i,** blm. rz. od **Prymitywny.**

!**Prymitywny l.** *pierwotny, najpierwszy, pierwiastkowy, początkowy:* Ludy prymitywne. **2.** *pierwotny = w kolebce, w stanie niemowlęctwa będący, kiełkujący, niedołężny jeszcze, naiwny; przestarzały, odwieczny,* żart. *przedpotopowy; prosty, niewytworny, surowy, nieogładzony:* Wyobrażenie prymitywne. Wszystko tu prymitywne i naturalne. Chm. Tu rozśmiesza prymitywna kultura. Big. <Łć. primitivus>

Prymka, i, lm. **i** *tytuń, użyty do żucia, do trzymania w ustach zamiast palenia.* <?, Por. Łć. premo>

Prymkować, uje, owal *żuć prymkę.* <Od Prymka>

Prymkowanie, a, blm., czynność cz. **Prymkować.**

[Prymnica, y, lm. **e]** forma ż. od **Prymnik.**

[Prymnie] przys. od **Prymny.**

[Prymnik, a, lm. **cy]** *człowiek prymny, strojniś, elegant, zarozumialec, fanfaron.* <Od Prymny>

[Prymny] *dumny, dziarski, zuchowaty, wyniosły, zarozumiały o swojej powierzchowności, strojniś, fanfaron:* Sprawiłach mu przyodziew, jakiej nikt nie miał we wsi, nawet prymne chłopy. Ork. Ten, co ma taką prymną babę. Ork. <Od Prym>

Prymogienitura, y, lm. **y** *pierworodztwo; prawo pierwszeństwa najstarszych synów a. wogóle najstarszych potomków męskich w linji prostej do dziedziczenia, następstwa tronu, majoratu i t. p.* <Śr. Łć. primogenitura>

× **Prymować, uje, owal** *trzymać prym, być pierwszym, grać pierwszą rolę:* Ten chudosz dziś prymuje w zamku. Słow. <Od Prym>

× **Prymowanie, a,** blm., czynność cz. **Prymować.**

Prymowy przym. od **Prym:** Projekt wypuszczenia obligacji prymowych. <Od Prym>

× **Prymula, i,** lm. **e** *pierwiosnek:* Ot, jeszcze wezmę tę prymulę. Rodz. Zdr. × **Prymulka.** <Łć. primula>

× **Prymulka, i,** lm. **i** p. **Prymula.**

[Prymulorz, a, lm. **e]** *preliminarz.* <Z Preliminarz>

Prymus, a, lm. **owie l. a. Premjant** *uczeń w szkole, w klasie pierwszy dla wzorowych postępów i sprawowania ś.* **2.** *maszynka do gotowania, kuchenka naftowa bez knota, w której wązki strumień nafty jest doprowadzony do palnika za pomocą ścieśnionego powietrza.* <Łć. primus>

Prymuska, i, lm. **i** *pierwsza uczennica w klasie.* <Od Prymus>

Prymusostwo, a, blm. *pierwszeństwo prymusa w klasie.* <Od Prymus>

Prymusowski przym. od **Prymus.** <Od Prymus>

[Prymuśnica, y, lm. **e]** p. **Frymuśnica.**

Pryncet, y, lm. **y** druk. *rodzaj szczypców do wyciągania czcionek z kolumny przy korekcie.* <? zam. Pinceta, Nm., Fr. pincette>

× **Pryncmetal, u,** lm. **e:** P., mieszanina metaliczna a. biała a. żółta. Kluk. <Nm. Prinzmetall>

× **Pryncmetalowy** przym. od **Pryncmetal.**

[Prymuta, y, blm.] *duma, pycha, zarozumiałość.* <? Ros.>

[Prymutny] *dumny, pyszny, zarozumiały.*

[Prync, a, lm. **owie, Pręc]** *książę.* < Nm. Prinz >

[Pryncesa, y, lm. **y, Prynceska, Pryncezna, Pryncyzna]** *księżniczka.* <Nm. Prinzessin>

[Pryncesk, i, lm. **i]** p. **Pryncesa.**

[Pryncezna, y, lm. **y]** p. **Pryncesa.**

[Pryncoski] *książęcy.* <Od Prync>

[Pryncuś, a, lm. **e]** *panicz.* <Od Prync>

! **Pryncyp, u,** lm. **y,** × **Pryncypjum** **1.** *pojęcie, stojące na czele umiejętności, zasada, pierwiastek, podstawa, początek, element.* **2.** *zdanie, będące prawidłem nauki, żywota a. postępowania; prawidło, zasada, maksyma, dewiza, hasło, godło, podstawa.* <Od Łć. principium>

Pryncypalnie przys. od **Pryncypalny.**

Pryncypalny *trzymający prym, najprzedniejszy, przodujący, główny, naczelny:* Ulica pryncypalna. Wedle cyfr, pomiędzy któremi pryncypalne znaczenie miały: jeden, trzy i siedm. Jeż. <Łć. principalis>

Pryncypał, a, lm. **owie 1.** *dający początek, inicjator w jakiej sprawie, sprawca, powód; głowa:* Apostołowie byli pryncypały religji naszej. Żarn. Wielka różność posła od pryncypała. Leszcz. Kiedy kto stawi rękojmiego, aby na pewny dzień płacił, a dłużnikby nie zapłacił, tedy naprzód P. ma być pozwany. P. cheł. Książę kaliski zamku dobywać nie chciał, uchodząc, aby go pryncypałem w rozerwaniu przymierza nie rozumiano. Błaż. Tłomacz powinien iść torem swego pryncypała. Bardz. (= *oryginału).* Egzekwować każe pryncypałów tego buntu. Dyak. (= *przewódców, naczelników, hersztów).* Między pryncypałami, czyli faktorami tego buntu. Dyak. (= *głównemi działaczami).* **2.** *właściciel zakładu handlowego, przemysłowego względem swych podwładnych, współpracowników, szef, przełożony, majster* (żart. *stary):* P. mi mój rozkazał. Troc. **3.** [P.] = a) *człowiek dziwaczny, oryginał.* b) *człowiek nielada jaki, filut, figlarz, człowiek przebiegły.* **4.** org. *jeden z głosów zasadniczych organu:* P. smyczkowy = *głos organu pochodzący z piszczałki ośmiostopowej, zwykle w drugim manuale umieszczony.* <Nm. Prinzipal, od Łć. principalis>

Pryncypałbas, u, lm. **y** org. *głos zasadniczy pedałowy organu, pochodzący z piszczałki 32, 16 a. 8 stóp długiej.* <Pryncypał + Bas>

Pryncypałka, i, lm **i** forma ż. od **Pryncypał:** Dla remonstracji pryncypałki. Mat. <Od Pryncypał>

Pryncypałować, uje, ował 1. cz. ni. *być pryncypałem.* **2.** cz. czyn. *nazywać pryncypałem:* U nas niema zwyczaju tak ś. mościć mościami a. P. Sienk. <Od Pryncypał>

Pryncypałowanie, a, blm., czynność cz. **Pryncypałować:** Tylko daj pan spokój z pryncypałowaniem. Sienk.

Pryncypałowy przym. od **Pryncypał.** Org.: Głos P. <Od Pryncypał>

Pryncypissa, y, lm. **y** *księżna:* Małżonka jego, uboga szlachcianka, naraz przedzierzgnięta w pryncypissę, zawrotu głowy nie dostała. Rol.

Pryncypjum w lp. nieod., lm. **a, ów** p. **Pryncyp.** <Łć. principium>

[Pryncyzna, y, lm. **y]** p. **Pryncesa.**

[Pryndzej] *przedtym, dawniej.* <Z Prędzej>

[Pryngnąć, nie, nął] p. **Pręgnąć.**

[Pryngnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pryngnąć.**

Prynuka, i, lm. **i** *przymuszanie, natarczywa zachęta, znaglanie, wmuszanie:* Do jadła nie trzeba myśliwym prynuki. Pol. <Ukr. prinùka>

[Prypciać, a, ał] p. **Pitrasić.**

[Prypcianie, a, blm.] czynność cz. **Prypciać.**

1. [Prys, a, lm. **y] 1.** *ogier.* **2.** *wieprz, knur.* **3.** *pies.*

2. [Prys, a, lm. **y, Prysa]** fl. *żerdź do odbijania statków:* Oryle mają od przypadku prysy, czyli kilkosążniowe mocne tyki, zwane nad Narwią laskami, któremi na tej rzece z przyczyny powolniejszego jej biegu muszą drzewo popychać.

3. [Prys] zam. *prysł,* zam. *prysnął.* <?>

[Prysa, y, lm. **y]** p. **1. Prys:** Uczenie robi uczony sternik, czy wiosło, czy P. w rękach u flisa. Syrok.

[Prysid, u, lm. **y]** p. **Przysiud.**

[Prysiud, u, lm. **y]** p. **Przysiud.**

× **Frysk, u,** lm. **i 1.** *popiół gorący, żar, zarzewie:* Kasztany w prysku trzaskają. Koss. Powinien sulerz glutlochem żar wszystek z pieca po kątach wiszący wygarnąć tym porządkiem: naprzód szuflą P. od glutlochów powybiera i do popielni zaniesie, a natychmiast świeżego żaru nagarnie. Torz. Kozacy sypali im węgle i P. za pazuchę, żeby ś. przyznali. Zim. Skąd te gniewy? jakby mu kto nasypał prysku za cholewy. Zabł. Każe kości te palić na ogniu, prażyć na kolchickim prysku. L. Marony w prysku pieczone. L. Brózdy schnące z słońca prysku. Hut. (= *skwaru, żaru).* **2.** [P.] *piasek sypki na polu, który od promieni słonecznych rozgrzewa ś. do gorąca.* **3.** [P.] *gwałt, nawał:* Koło św. Magdaleny sam P. na robotę w polu. **4.** [P.] *przestrzeń w kuchni angielskiej pod rusztem, dokąd popiół spada.* <PRYSK>

Pryskacz, a, lm. **e 1.** a. † **Pryskal** *ten, co pryska.* Troc. **2.** zool. (toxotes) *ryba ciernioproemienna łuskopletwa.* <Od Pryskać>

Pryskać, a, ał p. **Prysnąć.** <PRYSK>

† **Pryskal, a,** lm. **e** p. **Pryskacz.** Troc. <Od Pryskać>

Pryskanie, a, blm., czynność cz. **Pryskać.**

Pryskawka, i, lm. **i 1.** *strzykawka, sikawka, szprycka:* P. gumowa. **2.** (spiraculum) *otwór w pokrywie skrzelowej u ryb, prowadzący z jamy skrzelowej na zewnątrz.* < Od Pryskać>

† **Pryskiel, kla,** lm. **kle** p. **Pryszcz.** Ocz. <PRYSK>

Pryskirnik, a, lm. **i, Pryszczyrnik** bot. **1.** p. **Rozchodnik. 2.** p. **Powojnik.** <PRYSK>

† **Pryskować, uje, ował 1.** *piętnować, szczególnie za pomocą wypalania, stemplować, cechować:* Mieli być na czołach pryskowani i z miasta wygnani. Bardz. Gdyby był taki niemiłosierny człowiek na bydlę swoje, którym robi, do sędziego pozwany, tedy go każe P., nozdrza mu kazawszy katu rozerznąć. Star. Złodzieja niedorosłka naprzód rózgą karzą, a wtóry raz odchodzi z pryskowaną twarzą. Klon. Nie słychać, żeby kiedy w Polszcze o potwarz pryskowano kogo. Górn. P. konia, nozdrze mu przerzynać. Kn. Niewolnik, złoczyńca pryskowany. Bobr. **2.** p. **Prys-**

nąć: Pryskowany = nakrapiany, upstrzony. Bobr. <Od Prysk>

†**Pryskowanie, a,** blm., czynność cz. **Pryskować**: Stigma = P., cecha, piątno, znak. Bobr.

×**Prysma** nieod. p. **Pryzmat**: Przepuszczony promień słoneczny przez pierwsze P., na siedm swoich przedniejszych kolorów podzielił ś. Smol. Przen.: Wieku mądrości, światłości P.! Berw.

Prysnąć, śnie, snął a. **sł**, prow. **Pyrsnąć**, nied. **Pryskać, Pryszczeć**, †**Pryskować**, prow. **Pyrskać** **1.** *trysnąć, kropnąć, bryznąć, plusnąć, chlapnąć, strzyknąć:* P. błotem, wodą z syfona. P. na kogo, na co wodą. Przen.: Szczęściem, gdy tak na uboczu pryskali słowy, nikt ich nie podpatrzył, i nie podsłuchał. Krasz. (= *bluzgali*). Złośliwe pióra nie przestają aż dotąd pryskać swym jadem przeciwko waszej robocie. L. P. nozdrzami = *prychnąć, parsknąć.* Pryska nozdrzami koń. Troc. Piasek kopyty w prędkim biegu ciska i rże ogromnie i nozdrzami pryska. P. Koch. Mniemasz hipocentaurem mnie być, panie bracie, iż siedzę na tym koniu, co to prysnął na cię. Papr. Osiełek, co cię niesie, pryska, czym ci wesołe powitanie zyska. Susz. Przen.: Ledwie śmiechem już nie pryska. Pot. Te, co pierwej na siebie pryskały, dziś ś. czule całowały. Niem. **2.** co, czym = *prysnąć czym; cisnąć, strzelić, sypnąć z trzaskiem:* Trzy razy błysnął płomień i żywe iskry po powietrzu prysnął. Żebr. Grom ś. rozżarza i iskrami pryska. Kras. Na wszystkie świata stany jad szkodliwy pryska. Kras. **3.** *wytrysnąć, trysnąć, strzyknąć, siknąć, wypaść z trzaskiem:* W Salcburgu z kamienia pryskające cieplice na świat wszystek sławne. Tw. Tam, gdzie wesołe pryskają cieplice tesalskiej Tempy, z nimfami ś. myjesz. Tw. Krew święta do oka ślepego prysnęła i wzrok przywróciła. Odym. Niegaszone wapno, gdy na nie wody nalejesz, to wre i pryska. Dambr. Rozpalone żelazo gdy kowal topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone i popiskuje w mokrzy ciepłej zagrążone. Żebr. Próżno ją fala, pryskająca z brzega, oblewa rosą, o burzy ostrzega. Od. Wrzaski buchnęły we świat i pryskały od domu, niby te ognie czerwone w noc ciemną. Reym. Lśniące powodzie światła kamieni pryskały tysiącznobarwną pianą w moich oczach. Przybysz. Przen.: Pryska mu z twarzy zdrowie. Kras. (= *tryska, bije, iskrzy ś., promienieje*). Z oczu pryska mu męstwo. Stasz. W czarną ziemi noc wolności pryśnie brzask. Uj. **4.** *rozprysnąć ś., rozlecieć ś. z trzaskiem, trzasnąć, pęknąć:* Tak bąbelek na wodzie napuszony pryska. Sak. Przeciął od razu Fingal tarcz na dwoje, prysła w kawałki. Kras. Ten list do mnie należy, wnet ta pieczątka pryśnie. L. I samo hartowne żelazo pryska w nawałnościach. L. Każda broń z twardej stali wykonywana pryśnie. Drużb. I ten łuk w ręku im pryśnie. Karp. Tarcza prysła w kawałki. Kras. Jak bańka prysnął o szmat głazu. Mick. (= *roztrącił ś.*). Jak lód Newy, gdy pryśnie na sztuki, piechota w długie porznęła ś. słupy. Mick. Przen.: Nadzieje me prysły. Min. (= *rozwiały ś., uleciały, zniknęły*). Jeśli to cokolwiek ode mnie zawiśnie, upewniam, że ten jego nowy związek pryśnie. Tremb. **5.** przen. *pierzchnąć, ulotnić ś., drapnąć, uskoczyć, uciec:* Prysła w strony bojaźnią kupa rozproszona. Koss. Prysną przed cieniem waszym te najezdne roty. Wor. **6.** [P.] *rzucić ś., skoczyć.* **7.** myśl. (o wiewiórce) *głos wydać:* Wiewiórka z popielicą po cichu pryskały. Mor. <PRYSK>

[**Prystasz, a,** lm. **e**] *ten, co ożeniwszy ś. zamieszkał w domu, w majątku rodziców żony:* Butna szlachta, nie znając go dawniej, miała ciągle za golca i za prystasza. Kaczk. <Ukr. pristáš>

[**Prystaw, a,** lm. **owie**] p. **Przystaw**: P., który ma polecenie pilnować Czetwertyńskiego, niedbale wypełnia swoje zadanie, bo ciągle z nim pije. Dar. <Ros. pristav>

[**Prysud, u,** lm. **y**] *zapłata sędziemu od chłopa lub danina w drobiu, jajach, maśle, miodzie, za osądzenie sprawy.* Goł. <Ukr. prisud>

Pryszcz, a, lm. **e** **1.** na chlebie = *rożek, cycek.* **2.** [P.] *ciasto pieczone z mąki gryczanej i przy jedzeniu na gorąco maczane w roztopionym maśle.* **3.** a. **Pryszczel** patol. (vesicula) *wysypka skórna pęcherzykowata:* Przykładane pewne lekarstwa na niektóre części ciała zwykły pryszcze, ostrą ciekłością napełnione, naciągać. Perz. Wszelakich pryszczów i krost z twarzy gubienie. Ślesz. Pryszcze morowe. Ślesz. Zdr. **Pryszczyk.** <PRYSK PRYSZCZ>

Pryszczarek, rka, lm. **rki** zool. (cecidomyja) *owad dwuskrzydły długorogi.*

Pryszczawka, i, lm. **i** zool. p. **Majka**: P. lekarska (cantharis vesicatoria). <Od Pryszcz>

Pryszczawkowaty *podobny do pryszczawki:* Chrząszcze pryszczawkowate. <Od Pryszczawka>

Pryszczeć, y, ał **1.** p. **Prysnąć**. **2.** *skwierczeć, skrzeczeć, syczeć:* Pióro, szampan, szkło, słonina, sól (w ogniu), wapno (w wodzie) pryszczy. Szczęściem świeczka zaczęła P., trzaskać, dogorywać, drugiej nie było, i czytanie przerwać ś. musiało. Krasz. **3.** [P.] (o wodzie) *szumieć:* Morze wzburzone pryszczy. <PRYSK>

[**Pryszczek, czka,** lm. **czki**] *prztyczek, pstryczek.*

Pryszczel, a, lm. **e** p. **Pryszcz**: Będą na ludziach i na bydlętach wrzody i pryszczele nadęte. Rej. P. na chlebie. Troc. <PRYSK/PRYSZCZ>

Pryszczenica, y, lm. **e** bot. **1.** p. **Powojnik**. **2.** p. **Rozchodnik**. **3.** = **Jaskier**.

Pryszczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Pryszczeć**. **2.** czynność cz. **Pryszczyć**.

Pryszczeniec, ńca, lm. **ńce** bot. **1.** ×P. = **Powojnik** (clematis erecta). **2.** p. **Rozchodnik**. <Od Pryszczyć>

Pryszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Pryszczyć ś.**

Pryszczeń, a, lm. **e** **1.** apt. *lek krostawiący, plaster a. przylepiec pryszczący,* p r y s z c z y d ł o, w e z y k a t o r j a, w i z y k a t o r j a (vesicatorium). **2.** patol. ×P., p ę c h e r z y c a (pemphigus). <Od Pryszcz>

Pryszczowato przys. od **Pryszczowaty**.

Pryszczowaty **1.** *do pryszcza podobny* (vesiculosus). **2.** *pokryty pryszczami.* <Od Pryszczowy>

Pryszczowy przym. od **Pryszcz** (vesicularis). <Od Pryszcz>

Pryszczyca, y, blm. patol. *choroba skórna pryszczowata* (eczema). <Od Pryszcz>

Pryszczyć, y, ył *wywoływać pryszcze.* Apt.: Leki pryszczące (medicamenta vesicantia). **P. ś.** **1.** *dostawać pryszczów, pokrywać ś. niemi:* Przyjdzie na całą ziemię egipską świerzb pryszczący ś. B. B. Ręka po oparzeniu pryszczy ś. **2.** *krajać ś., łupać ś., padać ś.,* dok. *opierzchnąć:* Mokre ręce na mrozie pryszczą ś. <Od Pryszcz>

Pryszczydło, a, lm. **a** apt. p. **Pryszczeń**. <Od Pryszczyć>

Pryszczyk, a, lm. **i** p. **Pryszcz**.

Pryszczykowato przys. od **Pryszczykowaty**.

Pryszczykowaty patol. *do pryszczyka podobny* (phlyctaenoides). <Od Pryszczykowy>

Pryszczykowy przym. od **Pryszczyk.** Patol.: Zapalenie ust pryszczykowe (stomatitis vesicularis). <Od Pryszczyk>

Pryszczyrnik, a, lm. **i** bot. **1.** p. **Rozchodnik. 2.** p. **Powojnik.**

†**Pryszka, i,** lm. **i** *dzień jarmarku na św. Pryscyllę:* Na odpusty-li to jadę? na roki, na pryszkę? Koch. W. Pojedź na Trzy Króle do Krakowa, a. na sendomirską pryszkę, w której mało co *priscam fidem.* Opal. <Z Pryscylla>

Pryszki, szek, blp. kuch. *pysk i uszy jelenie a. wołowe, gotowane z octem, pieprzem, cynamonem.* L.

Prysznic, a, lm. **e** *natrysk z wody zimnej:* Refleksja jak zimny P. ostudziła nagle wybuch jego. <Od nazwiska wynalazcy Priesznitz'a>

Prysznicować się, uje ś., ował ś. *używać prysznica.* <Od Prysznic>

Prysznicowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prysznicować ś.**

Prysznicowy przym. od **Prysznic:** Okład P. = *mokry okład na całe ciało lub na jego część chorą, przykryty ceratką i flanelą, póki ś. nie rozgrzeje.* <Od Prysznic>

†**Pryścian, a,** lm. **y** żart. = *gramatyka łacińska.* Troc. Pryścianowi dał po gębie. Troc. = *zrobił błąd przeciw gramatyce.* Troc. <Od nazwiska gramatyka łacińskiego Priscianus>

Pryśnienie, a, blm. p. **Pryśnięcie.**

Pryśnięcie, a, blm., **Pryśnienie** czynność cz. **Prysnąć.**

Pryt nieod. dziec. *piardnięcie, pierdel:* Zrobić P. = *piardnąć, wiatr głośno puścić, puścić bąka.* <Dźwn.>

Prytan, a, lm. **owie** *jeden z senatorów w wolnych miastach dawnej Grecji, kierujących sprawami w przeciągu 35 dni do roku.* <Gr. prýtanis>

Prytanea, i, blm. w dawnej Grecji, *sąd złożony z prytanów:* Postawili ołtarz w budynku, gdzie ś. zgromadzała P. i palili wieczysty ogień. T. K. <Gr. prytaneía>

Prytaneum, w lp. nieod., lm. **a, ów 1.** w dawnej Grecji, *gmach, gdzie sędziowie (prytanowie) sądzili, a zarazem przytułek dożywotni dla zasłużonych.* **2.** *szkoła wojskowa w Paryżu.* <Łć. pritaneum, Gr. prytaneîon>

Prytnąć, nie, nął *zrobić pryt = piardnąć, puścić bąka:* Osieł sobie bryknął, wierzgnął, prytnął. Tremb. <Od Pryt>

Prytnięcie, a, blm., czynność cz. **Prytnąć.**

[**Prytocha, y,** lm. **y**] = **Prażucha,** in. syta, dziad, pierdziocha. <Od Pryt>

Prywacja, i, lm. **e** *wyrzekanie ś.; odmawianie, skąpienie sobie; pozbawianie ś., obywanie ś., ograniczanie ś.; przykrość, umartwienie stąd wynikające:* Jakiemi prywacjami okupywał przepyszne fulary i fantazyjne szlafroczki, nikt nie wiedział. Krasz. Śluby i prywacje, jakich nowicjat wymagał, nie smakowały. Krasz. Poświęciła ona wszystko i zniosła nadzwyczajne prywacje. Krasz. <Łć. privatio>

†**Prywat, a,** lm. **ci** *człowiek prywatny, bez urzędu publicznego:* Prywatem ś. stać, prywatem być, nie mieć urzędu, domem ś. bawić. Troc. <Łć. privatus>

Prywata, y, lm. **y 1.** *własny pożytek, sprawa osobista, osobista korzyść, szukanie dla siebie tylko zysku, dążenie egoistyczne bez względu na dobro publiczne:* Jedna święta P., ta dziś najpłatniejsza u nas, a na tęsmy wszystkie rady swe założyli, nie bacząc to, iż jeśli publika zginie, P. skakać musi, jako jej zagądą. Rej. Na tym tylko starania sąd i, co ś. tknie jego prywaty: o to nie dba, co zdrowia spólnego. Błaż. Każdy swojej prywaty i własnej sprawy pilnował, a żadnego starania około Rzpltej nie mieli. Stryjk. Każdego P. uwodzi, aby raczej zalecił brata, niżeli obcego. Star. Nie tak armaty i straszne owe boje, jako więcej prywaty zgubiły nas swoje. Tw. Prywatą uniesiony. Troc. Od prywaty zachęcony. Troc. Prywaty pilnować. Troc. Za prywatą ś. uganiać. Troc Ojczystą miłość zatarła P., skaził umysły zysk z chęcią mamony. Nar. Prywatę za interes publiczny udają. Leszcz. Z samej prywaty przywiedli kraj do przystąpienia do neutralności. Świt. U wielu religja była płaszczykiem prywaty. Boh. P. żadna nie zgwałciła, ani zhołdowała, ani posromociła poczciwych animuszów i języków naszych. Goś. U wszystkich monarchów i u nagrubszego pogaństwa tacy wolni bywają, którzy, do niczego ś. nie wiążąc, po prywatach swych tylko przyjeżdżają. Niem. S **2.** × P. *życie prywatne, zacisze domowe, samotność:* Przyjaciół nie miał, prywat przestrzegał, ekspensy nie robił. L. Jak jasno świecą ci w senacie, tak w cieniu owi i wdzięcznej prywacie, ten Jezusowym kompanem, ów prałatem i godnym kapłanem. Tw. **3.** zakonnicza własnomajętność, gdy zakonnik swoję własną majętność ma prócz społeczeństwa klasztornego. Kn. Zdr. **Prywatka.** <Łć. (res) privata>

!**Prywatdocent, a,** lm. **ci** *docent prywatny, uczony, dopuszczony do wykładu w uniwersytecie a. akademji, nie etatowo.* <Nm. Privatdozent, z Łć. privatus + docens, 2 pp. -ntis>

Prywatjer, a, lm. **y** *statek prywatny przeznaczony do celów korsarskich.* Bl.

Prywatka, i, lm. **i** p. **Prywata:** Niech jeno przypadnie lada P., wnet usłyszysz prędką obmowę. Rej

Prywatnie przys. od **Prywatny:** Sułtan, kiedy P. jedzie, wtedy nie ma wielkiej gwardji koło siebie. Star. (= incognito). Ochrzczony P. dla słabości zdrowia. Mat. Akt weselny miał ś. P. odprawić. Kras. Tak ś. sprawa przedstawia urzędowo: P. radziłbym...

×**Prywatnik, a,** lm. **cy 1.** *człowiek, patrzący tylko swej prywaty, rządzący ś. tylko egoizmem, interesowny:* P., prywaty pilnujący, na swe koło wszystko ciągnący. Kn. **2.** P. czyj = *stronnik, poplecznik, zausznik, poufny, zaufany:* Elżbieta miejsca w radzie swemi prywatnikami osadziła. Nar. <Od Prywatny>

Prywatny 1. *nieurzędowy, nieoficjalny, niepubliczny; osobisty; domowy, gospodarski:* Prawo szczególne abo prywatne ma za cel sprawy szczególne obywatelów wziętych w osobności. Wyrw. Dla pospolitego dobra odbieżeć swego prywatnego. Lubom. P. żywot najlepszy. Kn. *(= wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej).* Od sekretnych, czasem prywatnych zakonnic instancji. Zał. S. Ani prywatnemu mieszczaninowi, ani całemu magistratowi lokacji przyjmować odtąd nie wolno. Zał. S. Służba prywatna. Życie prywatne. Stosunki prywatne. Mój interes P. tego wymaga. Mam do pana interes P. Szkoła prywatna. Edukacja prywatna. Nauczyciel P. Instytucja prywatna. Obiady prywatne. Audjencja prywatna, posłuchanie prywatne *(= bez świadków).* Korespondencja prywatna *(= dotycząca stosunków osobistych).* Lekcje prywatne *(= udzielane nie w szkole).* Zwierzenia prywatne *(= poufne, dyskrecjonal-*

ne). Sprzeczne interesy z zarządu municypalnego czynią miejsce obrad o charakterze prywatno-lokalnym. Formuły, według których sporządzano rozmaite akta prawno-publicznej i prywatno-prawnej treści. Balc. **2.** †P. *zamknięty w sobie, nieprzystępny, niepopularny:* Chwalą królewicza, jak mężny, dobry, nieprywatny, niepyszny, z każdym za brat. Pot. <Od Łć. privatus>

[Prywatyner, a, lm. **rzy, Pryfatyner, Prefatynek]** *sługa oficerski.* <Nm. Privat-diener>

Prywatysta, y, lm. **ści l,** *osoba prywatna:* Uczniowie szkół niższego typu lub prywatyści zdają egzamina w szkole wyższego typu. **2.** *wolny słuchacz uniwersytetu:* Pol zapisał ś. na drugi rok filozofji, dla braku funduszów, jako P. Dd.

Prywatyzować, uje, ował *robić co nie z urzędu, dorywczo, zajmować ś. czym, nie robiąc z tego rzemiosła, ani obowiązkowego zajęcia, ale z amatorstwa:* Przypominacie sobie z estrady koncertowej, z kółek towarzyskich i ze scenki dobroczynności niby — amatorkę, a właściwie artystkę prywatyzującą... Ludzie, znani w Austryjackim państwie pod nazwą ogólną prywatyzujących. Jeż. Nawet ci (Huculi), co od czasu do czasu jako opryszki prywatyzują po wsiach obcych, zawierają z dobrym strzelcem sojusz. Pol. Zimorodek prywatyzuje po szyszkowych lasach razem z gilem. Pol. <Nm. privatisieren>

Prywatyzowanie, a, blm., czynność cz. **Prywatyzować.**

× **Prywet, u,** lm. **y** p. **Prewet:** P., wychodek, wychod domowy. Troc. P., wychod domowy, wychodek, potrzeba, retyrada, dwór, ganek, sekret. L. P., wychód, wychodek, piłat. Menń. Nie chcieli go do celi inaczej przypuścić, jedno niechaj wszystkich braci prywety wymyje i plugastwa za pokutę wynosi: a ten wnet, na miotłę ś. i na inne naczynia zdobywszy, wszystkie prywety chędożył, nic ś. nie wstydząc. <Nm. Privet, z Łć. privatus>

× **Prywetne, ego,** blm. p. **Prewetne:** P., od prywetu zapłata, *cloacarium.* Kn. <Od Prywetny>

Prywetnica, y, lm. **e, Przechodka** zool. (scatopse) *owad dwuskrzydły długorogi.* <Od Prywetnik>

× **Prywetnik, a,** lm. **cy** p. **Prewetnik:** P., *cloacarius.* Kn. <Od Prywetny>

× **Prywetny,** × **Prywetowy** przym. od **Prywet,** *prewetowy:* P., wychodowy. Kn. <Od Prywet>

× **Prywetowy** p. **Prywetny:** Drzwi prywetowe. Troc.

[Pryza, y, lm. **y]** p. **Pryzon.** <Fr. prise>

[Pryzglowy]: Maść pryzglowa = unguentum cantharidarum.

× **Pryzm, u,** lm. **y** p. **Pryzmat.**

× **Pryzma** nieod., a. × **Pryzma, y,** lm. **y** p. **Pryzmat:** P. proste, ukośne. W pryźmie słońce... odbija blasków tysiące. Kon.

Pryzmat, u, lm. **y,** × **Pryzma,** × **Prysma,** × **Pryzm l.** mat. p. **Graniastosłup. 2.** *graniastosłup trójkątny wyrobiony ze szkła lub innego ciała przezroczystego, używany do rozszczepiania światła na składowe jego barwy.* Przen.: Patrzeć na co przez P. czego = *patrzeć z pewnego punktu widzenia.* Przez P. młodości i podziwienia wszystkie te charaktery widziane były w jednostajnym świetle najjaśniejszych barw tęczowych. Krasz. Mier.: P. = *przyrząd mierniczy: P. szklany z rączką, służący do wyznaczania kątów prostych w polu.* Min.: P. Nicola = *pryzmat ze spatu dwójłomnego, dostarczający światła spolaryzowanego bezbarwnego.* **3.** *kupa szabru, ułożona w kształcie graniastosłupa na szosie.* <Łć. prisma, 2 pp. -atis, Gr. prísma>

Pryzmatoid, u, lm. **y** mat. p. **Pryzmatoida.**

Pryzmatoida, y, lm. **y, Pryzmatoid** mat. *bryła ograniczona trójkątami i trapezami.* <Gr. prísma(t) + -eidés = -kształtny>

Pryzmatyczny l. przym. od **Pryzmat; Pryzmowy,** × **Pryzmiczny:** Pryzmatyczne ściany minerału. Barwy pryzmatyczne = *barwy widmowe, tęczowe.* **2.** anat.: × kość pryzmatyczna, kość trójgraniasta (os triquetrum). **3.** fiz.: Mikrometr P. (= *polegający na zastosowaniu objawów podwójnego załamania światła).* <Od Pryzmat>

Pryzmatyn, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy granatu, kornerupin rombowy,* $Mg\,Al_2\,SiO_6$. <Od Pryzmat>

× **Pryzmiczny** p. **Pryzmatyczny.**

Pryzmowy p. **Pryzmatyczny.**

[Pryzon, u, lm. **y, Pryza]** *więzienie.* <Fr. prison, z Łć. prehensio>

† **Prza, y,** lm. **e** *sprawa, proces sądowy, sprzeczka, ścieranie ś. zdań, rozprawa:* I wzniesie Mojżesz przą jich na sąd Panu. B. Sz. Stanieta oba, jichże prza jest przed Panem. B. Sz. Sędzi mię Boże i rozgodź przę moję od luda nieświętego. Ps. Puł. Pan Bóg, wysłuchawszy przej z obu stron między człowiekiem a czartem, każe czytać sentencją swoję. Post. pr. Człowiek, jenżeby nie był przy przy a. żałobie w sądzie przed sędziami i nie wzdał swej prze... Mać. z Roż. Stronie i przy cesarza młodego pomagał. Kosz. Prze Milo nowej broni. Kosz. Contulit actionem suam, vulgariter przą. Czers. Sędzia urzędnika swego do gospody onej paniej... ma posłać, przed jimże rzecz swoję alibo przą rzeczy swej rzecznikowi alibo piercy swemu... wszystkę poleci. Św. z Woc. A gdy prza abo kontrowersja będzie, staną na sądziech moich. Skar. Niech Pan będzie sędzią, i niechaj rozdejmie tę przą moję z tobą. B. B. Ten, co sądzić wszystek świat zasiędzie, przą moję za mnie odprawować będzie. K. G. Nie o toć jest P. Gil. Żądali, aby ich prze cudzoziemcom, a nie onej ziemi obywatelom, ku rozsądzeniu były zlecone. Baz. Przę w prawie miał i prosił króla, aby tej sprawy doma przesłuchał. Kosz. Ociec bardziej miłuje syny, niżli sędzia tych, co ś. przedeń ze swą przą przywiodą. Gorn. Po dosyć długiej przy wotowano. Biel. M. O przach i odeprzach. Herb. Gdy będzie rozsądek trudny między krwią a krwią, przą i odeprzą. Leop. <PIOR/POR/PR/PIER>

[Przaciel, a, lm. **e]** p. **Przyjaciel.** <Prz(yj)aciel>

[Przać, aje, ał, Przajać, Przeć] kogo a. komu *kochać, lubić kogo; sprzyjać, być życzliwym, przyjaznym komu.*

[Przajać, aje, ajał] p. **Przać.**

[Przajanie, a, blm.**]** czynność cz. **Przajać.**

× **Przałka, i,** lm. **i** *gatunek gruszki:* Pasówki i przałki. Zim. P., ulęgałka. Goł. <Od 2. Przeć>

Przanie, a, blm., czynność cz. **Przać.**

Przanka, i, lm. **i** bot. **l.** bł. p. **Psianka. 2.** p. **Kartofel.**

† **Przasnysz, a,** lm. **e** p. **Przaśnik.**

† **Przaśne, ego,** blm. p. **Przaśnik:** Chwali ich, iż w przaśnym służą, choć od Greków prześladowani. Skar. <Od Przaśny>

† **Przaśnek, ka,** lm. **nki** p. **Przaśnik:** Będzieli za dziękowanie obiata, ofierować będą chleby

przez kwasu, a przaśniki przaśne pokropione oliejem. B. Sz. Kapłani ustawieni będą nad chleby poświętnymi i nad przaśniki i nad prześnicami. B. Sz. Święćmy nie w kwasie dawnym, ale w przaśnkach czystości i prawdy. Bud. <Od Przaśny>

Przaśniak, a, lm. **i l.** [P.] p. **Przaśnik. 2.** × P., × **Praśniak** patol. *nowotwór, torbiel miodowa* (meliceris). <Od Przaśny>

† **Przaśnica, y,** lm. **e** p. **Przaśnik:** Nadchodził już dzień święty przaśnic, który zowią wielką nocą. Leop. Piętnastego dnia tegoż księżyca będziecie mieć uroczystość przaśnic, przez siedm dni przasny chleb jeść będziecie. Leop. W przaśnicy szczerości i prawdy. Skar. Uroczystość przaśnic będziesz strzegł: siedm dni będziesz pożywał chleba przaśnego. Leop. <Od Przaśny>

Przaśniczy przym. od **Przaśnik; Praśniczy.** <Od Praśnik>

Przaśnik, a, lm. **i, Praśnik,** [**Przaśniak, Prześniak**], † **Przaśnek,** † **Przasnysz,** † **Przaśnica,** † **Praśnica,** † **Prześnica,** † **Prześńca,** † **Przaśne** *chleb przaśny, niekwaszony, maca żydowska:* W te dni powinni byli jeść *azymos panes,* to jest przaśniki, vulgo macę, alias placki nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. Chm. B. Takim chlebem być nie może P., jakim jest kwaśnik. Smotr. Apostoł wiernych bożych azymami, to jest przaśnikami abo bezkwaśnemi nazywa. Smotr. Święto przaśników, święto przaśnic w starym Testamencie przed wielkanocnym dniem, gdzie ś. nie godzi Żydom nic kwaszonego mieć w domu. Karnk. <Od Przaśny>

Przaśno przys. od **Przaśny:** P. jeść będą na miejscu świętym. Bud.

Przaśność, i, blm. rz. od **Przaśny:** P. a. słodkość z kwasem nie zgodzą ś. Gil. Nie rozumiejmy, żeby P. tak potrzebna była, iż gdyby jej chleb nie miał, nie mógłby być Sakrament Ciała bożego sprawowan. Kucz. Smak, to jest kwaśność abo P., jako małość i wielkość, kwadranguł i okrągłość *accidentia* są, a nie istność. Smotr.

Przaśny, Praśny, [**Prasny**] † **Prześny 1.** *nie mający w sobie kwasu, nie kwaszony:* P. chleb niekwaszony. Troc. Chleb jeden kwaśny, drugi P. Karnk. Ciasto przaśne. Trzyc. Naczynili podpłomyków przaśnych, bo nie mogły być zakwaszone dla pośpiechu. Skar. Częstował ich, napiekszy chleba przaśnego. Leop. Sól czyni ostrość pokarmów, które same z siebie są przaśne. Sak. Rosjanie w kwaśnym chlebie celebrują sakrament Eucharystji, nie w przaśnym. Smotr. **2.** *który nie przechodził fermentacji:* Miód P. = *niesycony, nie pitny, surowy, niegotowany, w plastrach lub patoka.* **3.** [P.] *świeży:* Kartofel P. (= *młody*). **4.** [P.] *nie posiadający żadnego oddzielnego smaku:* Woda przaśna (= *słodka*). Jadło przaśne = *ani słodkie, ani kwaśne, ani gorzkie.* **5.** [Przaśna dusza] *człowiek żywy, żywa dusza, żywy duch:* Czy niema przaśnej duszy na ostrowie? Pol. Można widzieć dusze zmarłych..., w razie poznania ś. dusz na obecności między niemi świeżyzny (= *świeżego mięsa, ciała*), czyli przaśnej duszy, ocalać ś. trzeba ucieczką. Karł. <PRZAS(K)>

Prząbaba, y, lm. **y:** Nowa mężatka w niedzielę do kościoła szła na religijny wywód, a do karczmy na prząbabę, czyli na wkupienie ś. do grona kobiet, jako już prawdziwa mężatka. Gac. <Z Przebaba>

× **Prząc, ęże, ągł** p. **Sprzęgać.** <PRZĘG/PRĘG/PRĘŻ PRĄG>

Prączka, i, lm. **i** p. **Sprzączka:** Pasy prączką zapinane. P. Koch. Sznur na koniach czerwony, aksamitny, haftowany złotem, prączki srebrne, uzdeczki kozackie. Niem. S. <Zam. Prążka>

† **Prządać, a, ał,** [**Prządać**] p. **Prząść:** Z niewiastami kądziołki prządali a. wzorki szyli. Rej. We czwartek po wieczerzy nie prządać kądziele. Pereg. Sardanapal w niewieścim odzieniu między nierządnicami prządał. Kosz. [Uczyła kądziołkę P. Kądzieli P. nie będziecie]. Kon. <PRZĘD/PRZĄD>

Prządanie, a, blm., czynność cz. **Prządać.**

Prządca, y, lm. **y** p. **Prządek.** Troc. <Od Prząść>

Prządek, dka, lm. **owie,** † **Prządca** *ten, co przędzie:* Zabłysnęła mi jedna, jedna nitka złota, jam ś. do niej jak P. skrzydlaty zaczepił. Mick.

Prządka, i, lm. **i l. a.** × **Przędziarka** *kobieta przędąca:* Póty P. nie ciągnie, póki ma przędziwo. Zabł. Przen.: Sny moje, długich tęsknot niestrudzone prządki, czekały szczęścia. Sf. Prządki życia ludzkiego, Parki. Otw. O bodaj, duszo moja, nigdy z twej pamiątki nie wchodziły myśli onej życia prządki ludzkiego, która nici rwie ludzkiego wieku. Kulig. **2.** [Prządki, lm.] *kolejne przędzenie w domach sąsiadów; wieczorne zebranie prządek,* w i e c z ó r p r z ą d k o w y, w i e c z o r y p r z ą d k o w e: Byłam na prządkach. **3.** zool. (bombyx) *owad łuskoskrzydły z rodziny tej samej nazwy.* <Zdr. od * Przęda, PRZĘD/PRZĄD>

Prządkarnia, i, lm. **e** p. **Przędzarnia:** P. brzeska T. K. <Od Prządka>

[**Prządkowy**] przym. od **Prządka:** Wieczór P. p. **Prządka.** <Od Prządka>

Prządnia, i, lm. **e** p. **Przędzarnia.** <Od Prządny>

Prządny *tyczący ś. przędzenia:* Izba prządna. L. <Od *Prząd, PRZĘD/PRZĄD>

× **Prządzenie, a,** blm. p. **Przędzenie.**

Prządziono, a, lm. **a** p. **Przędziono:** Baba od kądzieli P. zwija. Comp. Przen.: Nieprawości moje tyś prządzionem na mą szyję włożył, a przez to siłę w piersiach mych zubożył. Chr. <Od Przędziony, od Prząść>

× **Prządziwo, a,** lm. **a** p. **Przędziwo.** <PRZĘD/PRZĄD>

Prząsłka, i, lm. **i** bot. p. **Skrzyp.** <PRZĘD/PRZĄD>

Prząść, ędzie, ądł, † **Przęść,** [**Prządać, Przesc, Przisc**] *robić przędzę, snuć nitkę z czego:* Żona moja przędzie nici na kołowrotku. L. Pallas najpierwej żonom wymyśliła P. kądziel i płótno tkać. Biel. M. Z niewiastami kądziołki prządali a. wzorki szyli. Rej. Pająk uczy P. rodząc z siebie włókno. Klon. Parki pod ziemią siedząc, przędą ludzkie lata. Zbyl. Sardanapal w niewieścim odzieniu między nierządnicami prządał. Kosz. Herkules w bogów umieszczony rzędzie u nóg Omfalji zniewieściały przędzie. Kras. Kądziel P. tobie i nosić piosenki, a nie miecz biały i łuk brać do ręki. Krasz. Len przędła niewiasta. Rom. P. jedwab. Pająk przędzie, oj przędzie swoje szare włókienko. Len. [Na kosaki (zapusty) sie nie prandzie, bo kusy lan bandzie. Prz.]. Przen.: Cienko przędzie = *cienko śpiewa, kuso z nim, ostatkami goni, jest na schyłku, robi bokami:* Ów nieborak już cienko przędzie, już przemysłami idzie, a przecię nie dostawa. Falib. Szwedzi już cienko przędą i licho ich w oczach bierze. Sienk.

Chory już cienko przędzie *(=patrzy na księżą oborę, jest blizki śmierci, niewiele mu ś. należy).* Przen.: P. co w głowie *=snuć, układać, roić, knuć, planować:* Dumą a ogniem miłosnym uwiędła, dzikie układy w próżnej głowie przędła. L. Wykłady pisma dziwne zmyślali i przędli. Farn. Cosiś na niego przędzie. Troc. Przędą to sobie w głowie, iż w kompanji milej ginąć jest, niż bez drugiego. Nagur. Milczę, aż to do skutku przyjdzie, co ma głowa przędzie. L. Cóż tedy sobie za chwały umysł mój przędzie zuchwały? Dar. J. Niech on próżną nadzieję w głowie swojej przędzie, że chwała jego wierszów na wieki trwać będzie. Cho. *(= żywi, ma).* Już dekret z świadków wysłuchanych przędą. Pot. Bogatą zdobycz przędli w głowie. Jabł. *(=obiecywali sobie, liczyli na nią).* Niech sobie w głowie, jak chce, przędzie. Leszcz. Coś pierwej w głowie dziką dumę przędła, będziesz też u drzwi szlochać, babo zwiędła. Nar. Kto sobie inszą postawę przędzie a zmyśla, taki co złego myśli. Kosz. *(=przybiera).* Jak więc sobie z nim równość w pysznej przędziesz głowie, z nim, przed którego mocą wszyscy drżą bogowie. Dm. †P. słowa *= upiększać, owijać w bawełnę, słodzić, cukrować:* Kto słowy przędzionemi przyjaźń pokazuje, nie wierz mu nigdy, bo cię sercem nie miłuje. Baz. *(=układnemi).* **P. ś.** *składać ś., układać ś., święcić ś.:* Teraz każda myśleć będzie, że to tak ś. miłość przędzie. Fred. A. <PRZĘD/PRZĄD>

Prząślenie, a, blm., czynność cz. **Prząślić.**

Prząślica, y, lm. e, **Przęślica**, × **Prząśnica**, × **Przęśl**, [**Prząślnica**] **1.** *część kołowrotka, do której przywiązują to, co przędą.* **2.** *kądziel:* Rodziczki po kądzieli, przęślicy. Rozm. piel. *(=pokrewne ciotecznie).* Zdr. **Prząśliczka.** <PRZĘD/PRZĄD>

Prząślić, i, il len, konopie = *czesać, czochrać.* Troc. <Od *Prząsło, Przęsło, PRZĘD/PRZĄD>

[**Prząślnica**, y, lm. e] p. **Prząślica**: Wracała do prząślnicy i pracowała do zmroku. Krasz.

× **Prząśnica**, y, lm. y p. **Prząślica**: Siedząc u prząśnicy, śpiewa niewiasta i zbywa tęsknicy. L. Zdr. × **Prząśniczka.** <PRZĘD/PRZĄD>

× **Prząśniczka**, i, lm. i p. **Prząśnica.**

[**Przątać**, a, ał] p. **Sprzątać**: Mleko prządane = **Huślanka.** <PRZĘT/PRZĄT>

[**Przątanie**, a, lm. a] czynność cz. **Przątać**: Telo mycia, prządania, że łeb boli na samo wspomnienie. Ork.

[**Prząter**, tra, lm. **try**] p. **Piętro.** <Z Piętro>

†**Przątnąć**, nie, nął p. **Sprzątnąć**: P. łąkę = *sprzątnąć, skosić i zebrać siano.* Skr. <PRZĘT/PRZĄT>

†**Przątnienie**, a, blm., czynność cz. **Przątnąć**, *sprzęt, sprzątanie siana z łąki.* Skr. Któryby bartnik znowu łąkę prządnął tak, iżby w onym prządnieniu od żadnego bartnika nijakiego impedimentu nie miał... Skr. <PRZĘT/PRZĄT>

[**Przątro**, a, lm. a] p. **Piętro.**

[**Przątrz**, a, lm. e]=**Piętro.** <Z Piętro>

Prze przyi. z pp. 4-ym **I.** †P., [P.]=a) *dla, za, z powodu:* Rybitwom onym niemasz P. co łajać. Er. Srogaż to jest niewola, kto P. marne pieniądze zaprzeda sumnienie. Hist. w Lan. Jużeś P. taką rzecz miał zabit być, a jedwoś śmierci uszedł. B. Sz. P. me namilejsze dziecię. Op. Rytygier P. nieznośny żal od swojej ręki zginął. Bud. B. Karz je, Panie, P. ich zdrady. Kochan. Pan zabił Ozę P. śmiałość, iż wyciągnął rękę ku skrzyni przymierza. Wuj. P. tę przyczynę. Biel. M. Uczyni on to nie P. moję chudobę i nikczemną osobę, ale miłość najmilejszej ojczyzny. Orzech. Za chuć twą u mnie inszą trudno-ć wziąć nagrodę P. mieszek spustoszały i moję chudobę. Papr. Owieczki obumierać muszą P. niedostatek obroku. Rej. b) *przez, dla, gwoli, ze względu na kogo, na co, przez wzgląd nań, w interesie czyim:* P. nędzę nie imających i P. łkanie ubogich ninie wstanę. Ps. flor. Kiedy przyszedł Węch P. swe imienie, tegdy ji pan Mikołaj jął i w siano wsadził. Rot. Podałeś... wszytek ich plon w rozdział sługam Twym, jiż gorlili ś. P. zakon Twój. B. Sz. Nie P. moje dostojeństwo, ale P. Twe wielikie miłosierdzie. Naw. Bóg syna nam swego dał P. nasze zbawienie. K. G. Uczyń to, Panie, P. prośbę matki Twej. Naw. Twe człowieczeństwo P. nas grzeszne na krzyż dano i w mękach zawieszono. Naw. P. którą (ojczyznę) umrzeć nie żałował. Wen. Kwapili ś. panowie litewscy do domu P. wojnę moskiewską. Biel. M. I ogniów palić ludzie nie przestali P. mróz gwałtowny i P. wieczne lody. Kochan. Boże mój, Ty bądź ze mną P. imię swoje, Ty mię ratuj, bo wielkie są łaski Twoje. Kochan. P. naszej łożnicy mir drogi, P. me, P. niebieskie bogi, P. jeślim ci w czym prawą, P., lubo już ginę, serdeczną zawsze miłość, mej śmierci przyczynę, Aury ani przypuszczaj do mojej łożnicy. Żebr. P. zdrowie czyje pić, abo za zdrowie. Piję P. zdrowie. Kn. *(=na intencję zdrowia).* P. bojaźń moję. Troc. P. głupstwo twoje. Troc. P. Bóg = *dla Boga, na Boga, na miłość boską.* Ojcze! spraw P. Bóg, aby nie umierała. Lubom. P. żywy Bóg! P. Bóg was proszę, proszę ja was. Kn. P. żywy Bóg proszę. Troc. Ba! P. Boga, i dlategoż ja to mam czynić? Górn. Chciejże ś. zmiłować P. Bóg nade mną. Lubom. P. żywy Bóg, co to za śmiałość? Wuj. Poczujcie ś. tedy P. Bóg żywy, jakoście daleko od cnoty przodków ustąpili. Star. Ale P. Bóg żywy dajże mi pokój. L. Czegóż płaczesz P. Boga? Kochan. †P. Bóg prosić, modlić ś. człowieku, bardzo pokornie ś. prosić. Kn. †P. Bóg brać *=jałmużnę brać.* Kn. †Nie wiedząc, co z niewolnikami czynić, puszczano ich P. Bóg. Biel. M. *(=darmo, za Bóg zapłać).* †Jeśliby niewiasta w chorobie gieradę księdzu oddała z rąk swych, krewne swe od tego oddaliwszy, nie bez krzywdy ich, zowie ś. to P. Bóg darować. Sz. **2.** †P. *dla:* Jeslić nie stanie chleba P. cię i P. czeladź twoję. Wuj. Rozkazał nagotować P. wszystek lud, tak P. małego, jak i wielkiego, gody. B. B. On P. nie sprawił cześć wielką. B. B. **3.** †P. *przed:* P. cię, przeń, przedeń, przed niego, np. kładę potrawy. Kn. Przyjmiesz z chęcią, co z łaski bożej ziemianin chudy P. cię położy. Mias. <PR/PRZE>

Prze- na początku wyrazów złożonych znaczy: **1.** dokonanie czynności na przedmiocie przez kolejne spełnienie jej na każdej z jednostek składających go: Przebrać, przeliczyć, przearfować. **2.** ostateczne dokonanie czynności przez stopniowe jej wykonywanie: Przeczerpać, przebrać. Jedzenia tam dosyć, nie można przejeść. **3.** wyjście poza granice, poza normę; najwyższy stopień czego: Przebrać miarę. Przejeść ś. Przewyższyć, przerosnąć, przekroczyć, przejść (oczekiwanie), przelać. Przenigdy. Przebogaty, przezacny, przewielebny, prześwietny *(= arcy-).* Przenajświętszy. **4.** umiarkowane użycie: Przejeść, przespać ś., przetrzepać. **5.** *przez co; na wylot:* Przekroczyć, przeprawić, przepuścić, przedostać ś., przeskoczyć, przebić, przebość, przeleźć, przeprowadzić. Przen.: Przewąchać, przeskrobać. **6.** zu-

życie, przepuszczenie czego na co przez pewną czynność: Przehulać, przejść, przepić, przejeździć, przebałamucić majątek. 7. *od początku do końca:* Przeczytać, przebiec, przetrwać, przebyć, przeboleć, przepłakać co. 8. *mimo, obok, koło:* Przejechał obok nas. Rzeka przepływa koło miasta. Ptak przeleciał. 9. przetrwanie w czynności przez pewien czas: Przespać, przepłakać noc, godzinę. Przedrzemać kazanie. 10. dokonanie czynności przez złamanie uporu: Przezwyciężyć, przeforsować, przemóc, przebudzić. Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiedzisz, nie przeswarzysz. Kn. Przen.: Przemówić, przebąknąć. 11. *wpoprzek, wpół, przez środek:* Przełamać, przejechać kogo, przegryźć, przetrącić. 12. przeniesienie z miejsca na miejsce wskutek czynności: Przenieść, przepisać, przedrukować, przestawić, przedać, przepompować, przelać. 13. powtórzenie czynności w inny sposób: Przerobić, przetopić, przemalować, przekuć, przebudować, przeobrazić. 14. *przed-:* Przełożyć komu. Przejąć list. Przenająć, przekupić, przedarować. 15. †P. chem.: używano dawniej dla wyróżnienia ciał zawierających pewną część składową w stosunku większym, niż normalny: Przekwas = ciało bogatsze w tlen od kwasu. <PR PRZE>

Przeanalizować, uje, ował 1. *przestudjować analizując:* Przeanalizował funkcje wszelkie, jakie człowiek w społeczeństwie pełni. Jeż. 2. *przebrać miarę w analizowaniu:* Przeanalizowany sceptyk. Sienk. <Prze + Analizować>

Przeanalizowanie, a, blm., czynność cz. **Przeanalizować.**

Przeanielenie, a, blm., czynność cz. **Przeanielić:** Wypadnie doskonałość ducha człowieczego, czyli P. Krasiń. U stropu mego gwiazda ś. żarzy; w przeanieleniu złotych witraży ona ś. moją syciła krwią. Mic.

Przeanielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeanielić ś.**

Przeanielić, i, ił *przemienić w anioła:* Mimowolnie poczują ś. szczęśliwi i przeanieleni i pełni nowej mocy. Słow. **P. ś.** *przemienić ś. w anioła lub stać ś. jakby anielskim.* <Prze + Anielić>

Przeanielski *który przeszedł anioła w doskonałości, posiadający przymioty anioła w najwyższym stopniu:* Każdy oczy ma wzniesione, w przeanielską patrzy Panią. Krasiń. <Prze + Anielski>

Przearfować, uje, ował, Przeharfować *przesiać przez arfę, przeczyścić za pomocą arfy:* P. żwir. <Prze + Arfować>

Przearfowanie, a, blm., czynność cz. **Przearfować.**

Przebaba, y?: Naszymby zdaniem dać winowajcom miejsce do przebaby, gdyż nie ze złości przewinili na nim, nie żadnej zemsty wiodły ich powaby. Chr.

[Przebaba, y, lm. **y]** *wkupienie ś. nowozaślubionej, jako już prawdziwej mężatki, do grona kobiet.* <Prze + Baba>

[Przebabiać, a, ał] p. **Przebabić.** <Od Przebabić>

[Przebabianie, a, blm.] czynność cz. **Przebabiać.**

[Przebabić, i, ił] nied. **Przebabiać]** *zrobić z panny babę przez oczepienie.* <Prze + Babić>

[Przebabienie, a, blm., czynność cz. **Przebabić.**

[Przebabiny, in, blp.] 1. p. **Przebaby.** 2. p. **Odwoziny.** <Od Przebabić>

Przebaby, ów, blp., **[Prebaby, Psie baby, Przebaby, Przewaby]** *poprawiny po weselu, uczta poweselna w domu nowożeńca.* <Od Przebabić>

Przebachować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na bachowaniu.* 2. *przepuścić na bachowanie, przehulać:* P. majątek. <Prze + Bachować>

Przebachowanie, a, blm., czynność cz. **Przebachować.**

Przebaczać, a, ał p. **Przebaczyć.** <Od Przebaczyć>

Przebaczalny, × **Przebaczny** *mogący być przebaczonym, zasługujący na przebaczenie; do przebaczenia, do darowania; odpuszczalny.* <Od Przebaczać>

Przebaczanie, a, lm. **a,** czynność cz. **Przebaczać:** Nad miarę ludzkich przebaczań przebaczający. Kos.

Przebaczenie, a, blm., czynność cz. **Przebaczyć:** P. jest kary zasłużonej odpuszczenie. Pilch. Mieć przebaczenia nadzieję. Troc. Przebaczenia godny. Troc. Cztery gwiazdy na kwater usadzone, lecz za przebaczeniem starych żadnej z nich własnym nie zowiem imieniem. Kochan. *(=przeoczeniem, niedopatrzeniem).*

× **Przebaczliwie** przys. od **Przebaczliwy.**

× **Przebaczliwość, i,** blm. rz. od **Przebaczliwy.**

× **Przebaczliwy** 1. *nieuważny, roztargniony.* 2. a. × **Przebaczny** *skory do przebaczenia, wyrozumiały, pobłażliwy.* Sł. wil. <Od Przebaczyć>

× **Przebaczny** 1. p. **Przebaczliwy.** 2. p. **Przebaczalny.** <Od Przebaczyć>

Przebaczony 1. im. od **Przebaczyć.** 2. × **P.** *któremu przebaczono, który otrzymał przebaczenie, rozgrzeszony:* Umiera nie pożegnany i nie P. Słow. Wolnym jesteś i przebaczonym. Krasz.

[Przebaczować, uje, ował] p. **Przebaczyć.**

[Przebaczowanie, a, blm.] czynność cz. **Przebaczować.**

Przebaczyć, y, ył, nied. **Przebaczać,** †**Przebaczywać, [Przebaczować]** 1. †P. *przejrzeć, przepatrzyć, rozważyć, przetrząsnąć, przewertować:* Na ten czas zhańbion nie będę, gdy pilnie przebaczę wszystkie przykazania Twoje. Leop. 2. †P. *przewidzieć, przeczuć:* Przebaczał (przeczuwał) to nieszczęście. Troc. 3. †P., [P.] *przeoczyć, prześlepić, niedopatrzyć, zapomnieć, przepomnieć, pominąć:* Odchodząc ze strzałami, powziąć przebaczyła sajdaka. Żebr. Lub lata dojęły człowieku, i rzeczym gwałt przebaczył, w pierwszym znanych wieku, pomnię wzdam co większego. Żebr. *(multa me fugiunt, plura tamen memini).* Świat was przebacza: ale Bóg na was dobre oko ma. Żarn. Powiedziało ś., a jeśli co przebaczonego zostało, tu ś. powiedzieć może. Górn. Paweł św. nie zakazował małżeństwa, a wszakże pożytków nie przebaczył czystości. Białob. Synowie, upadszy, na rodzice narzekają, przeto że ich w wychowaniu przebaczali. Glicz. *(=zaniedbywali).* Za wielki to sobie miały skarb, gdy im Bóg dał co młodego, powiadając: Już pewnie wiemy, iż Bóg na nas łaskaw, gdy nas tym nie przebacza. Glicz. Gdziebym od ciebie w tej prośbie mojej był przebaczon i z niczym odepchnion, tobym... Smotr. A w każdym zamutku mym ty mnie nie przebaczysz. Lubel. Rodzice zapamiętali, przyjaciele zaniedbali, ale mnie Pan nie przebaczył. Kochan. Nie na wieki Pan przebaczy upadłego człowieka. Kochan. Niewinności myśli moich on nie przebaczy. Kochan. Ale mię Pan nie przebaczył, owszem ogarnąć mię raczył. Kochan. Ty mię w trapieniu ciężkim

nie przebaczysz. Kochan. Wszyscy w milczeniu wiecznym pogrążeni, że poety zacnego rymy przebaczeni. Kochan. 4. przen. *wybaczyć, darować, odpuścić, przepuścić:* Ojcowska rzecz jest łaskawym być i przebaczać synom. Baz. Jeśli ś. synom Aaronowym nie przepiekło, cóż mniemasz tym czarownikom sprawiedliwość boża P. ma? Wiśn. Twój ojciec przebaczył mych win. K. G. Przebaczaj wady cudze równe, gdy sam do siebie czujesz główne. Kn. Przebaczmy sobie nawzajem. Pas. Przebaczyłem mu ten występek. Troc. Żadnemu z ojców, z braci nie przebaczył. Kras. Aby tylko równie Bóg P. raczył. Mick. Przebaczam mu z serca. Mick. I Bóg mu przebaczy. Mick. O! przebacz, jeżeli niewinnie zgrzeszyłem. Pol. Głos wyższy, co ci przebacza. Słow. Przebacz, żem nie dopełnił, coś żądał. Brodz. Ja ci przebaczam, bo nie matki czynem mścić ś. nad synem. Gor. Przebacz im w duchu i kochaj ich w czynach. Krasiń. Przebaczaj winnym, ciemnych ratuj z cienia. Rom. Panie! nie mogę skończyć pacierza, co każe P. wrogom; Bóg ich na ziemi ukarze! Słow. 5. [Przebaczyć sobie]=*przypomnieć sobie:* Zastanowił ś. i przebaczył sobie, jak mu to samo raz mówiło: „Nie chodź!" Ork. 6. †P. *ulec, pofolgować komu, czemu, zastosować ś. doń, uwzględnić co:* Przy prawdzie stójcie, a jeżeli teraz czasowi przebaczacie, na potym prawdy nie tajcie. Skar. <Prze + Baczyć>

†**Przebaczywać, a, ał** p. **Przebaczyć.**

†**Przebaczywanie, a,** blm., czynność cz. **Przebaczywać.**

×**Przebać się, oi ś., ał ś.** *przepędzić pewną chwilę w obawie, ochłonąć po pewnym czasie bania ś.:* Boisz ś. Anno?—O już ś. przebałam, widzenie nasze długo ś. ciągnęło. Gosz. <Prze + Bać ś.>

Przebadać, a, ał, nied. **Przebadywać I.** *badając przeniknąć, zbadać rzecz przyszłą:* Ludwik Węgierski niektóre rzeczy z astrologji zwykł był przebadywać. Błaż. Sędziemu wszytki rzeczy potrzebno jest P. Stat. w. 2. *zbadać powtórnie.* †**P. ś.** *badając przewiedzieć ś.:* Tyś ś. przebadał o ścieżkach moich. Wr. <Prze + Badać>

×**Przebadać, a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przebość.** <Od Przebość>

Przebadanie, a, blm., czynność cz. **Przebadać:** Idąc przedewszystkim w widoki zapomniane, zaniedbywane, wiele takowych na polu dziejów polskich znajdowało ś., one wymagają przebadania. Lel.

×**Przebadanie, a,** blm., czynność cz. ×**Przebadać.**

†**Przebadanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przebadać ś.**

Przebadywać, uje, ywał p. **Przebadać.**

Przebadywanie, a, lm. a czynność cz. **Przebadywać:** Te przebadywania nie przypadały Chłopickiemu do myśli. Lel. Owoc własnych przebadywań w podróżach nabytych. Lel.

Przebajać, aje, ajał *przepędzić na bajaniu:* P. wieczór. <Prze + Bajać>

Przebajanie, a, blm., czynność cz. **Przebajać.**

Przebajdurzenie, a, blm., czynność cz. **Przebajdurzyć.**

Przebajdurzyć, y, ył *przepędzić na bajdurzeniu:* Noc przebajdurzyliśmy. Rzew. <Prze + Bajdurzyć>

Przebakałarzenie, a, blm., czynność cz. **Przebakałarzyć.**

Przebakałarzyć, y, ył *przepędzić na bakałarstwie:* Całą swą młodość przebakałarzył. <Prze-Bakałarzyć>

Przebalotować, uje, ował *balotując przegłosować, nie wybrać a. nie uchwalić:* P. kandydata, wniosek. <Prze + Balotować>

Przebalotowanie, a, blm., czynność cz. **Przebalotować.**

Przebalować, uje, ował I. *balując, przepędzić pewien czas; przehulać, przebankietować:* P. zimę. 2. co=*przepuścić, przeputać, przetrwonić na bale, przehulać, przebankietować:* P. majątek. Niechże nam jejmość przebalowane odda pieniądze. L. **P. ś. I.** *użyć nieco balu, pohulać, potańczyć sobie:* Poczekajno, podobno przebalujemy ś. wszyscy. L. 2. *przesycić ś. balami.* Sł. wil. <Prze + Balować>

Przebalowanie, a, blm., czynność cz. **Przebalować.**

Przebalowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebalować ś.**

Przebałakać, a, ał *przepędzić pewien czas na bałakaniu:* I we troje bajdurzyli, tak i do nocy przebałakaliśmy. Krasz. Przebałakałem jedną i drugą godzinę. Kaczk. <Prze + Bałakać>

Przebałakanie, a, blm., czynność cz. **Przebałakać.**

Przebałamucenie, a, blm., czynność cz. **Przebałamucić.**

Przebałamucić, i, ił *przepędzić pewien czas na bałamuceniu:* Przebałamucili noc. <Prze + Bałamucić>

[**Przebałękać, a, ał, Przesforniać, Przetonckać, Przełandycyć**] *zmitrężyć:* Przebałękał dzień. <Prze + Bałękać>

[**Przebałękanie, a,** blm.] czynność cz. **Przebałękać.**

Przebałwanić się, i ś., ił ś. *przewalić ś., stoczyć ś. na drugą stronę, przewrócić ś.:* Chmury przebałwaniły ś. na drugą stronę nieba. Haj. <Prze + Bałwanić ś.>

Przebałwanienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebałwanić ś.**

Przebankietować, uje, ował *przepędzić pewien czas bankietując a. przetrwonić na bankiety:* Strzec trzeba, abyśmy nie przebankietowali wszystkiego. Star. A kiedy wszystko przebankietuje, to go za błazna mamy i palcem go sobie ukazujemy. Star. <Prze + Bankietować>

Przebankietowanie, a, blm., czynność cz. **Przebankietować.**

Przebaraszkować, uje, ował *zmarnować na baraszkowaniu; przepędzić pewien czas na baraszkowaniu:* Trzymamy ś. krzepko i ani znać, żeśmy roczek przebaraszkowali. Krasz. <Prze + Baraszkować>

Przebaraszkowanie, a, blm., czynność cz. **Przebaraszkować.**

†**Przebarczać, a, ał** p. **Przebarszczać.** Troc. <Zam. Przebarszczać>

†**Przebarczanie, a,** blm., czynność cz. **Przebarczać.**

[**Przebarłożenie, a,** blm.] czynność cz. **Przebarłożyć.**

[**Przebarłożyć, y, ył**] *przepędzić pewien czas na barłożeniu, na niczym:* Przebarłożył oto człowiek życie i koniec! Dyg. <Prze + Barłożyć>

×**Przebarszczać, a, ał** p. **Przebarszczyć.**

×**Przebarszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przebarszczać.**

†**Przebarszczenie**, **a**, blm., czynność cz. **Przebarszczyć**.

†**Przebarszczyć**, **y**, **ył**, nieod. ×**Przebarszczać**, †**Przebarczać** **I.** Przebarszczać w czym = *przebierać, wybredzać, wybierać, grymasić:* Łacno P., kiedy jest w czym. Głód nie pyszny, przestaje byle na czym, zgoła nie przebarszcza. Pilch. Nie przebarszczaj w potrawach. Troc. Przekwintować, zbytnio przebierać, przesadzać, P. Bobr. **2.** Przebarszczać nad kim = *przewodzić, dokazywać, burmistrzować, donderować; natrząsać ś., jeździć po kim, dmuchać mu w kaszę, zanadto sobie pozwalać, pomiatać nim:* Kup sobie, nad kimbyś przebarszczał. Kn. Nie dam nad soba P. Leda kto nade mną przebarszcza, dokazuje. Kn. Odgryza ś., nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą P. Kn. Nieprzyjacielski kapitan przebarszcza, pieniądze odbierając, co słowo, to mówi: trzeba więcej, przyłóż, niedobra waga. Birk. Oznajmował Piotr zwrócenie swe na państwo: ale niedługo przebarszczał, skoro przyjechawszy, umarł. Paszk. Przebarszcza nad ubogim ludem. Troc. **3.** *napaść, natrzeć na kogo, na co:* Przebarszczyć wojsko, obóz. Troc. Przebarszczone wojsko. Troc. <Prze + *Barszczyć, od Barszcz>

Przebarwić, **i**, **ił** **I.** *inaczej ubarwić, zabarwić za drugim razem; przefarbować, przemalować na inny kolor.* **2.** ×P. służbę = *zmienić barwę, t. j. liberję, przejść na służbę do kogo innego.* <Prze + Barwić>

Przebarwienie, **a**, blm., czynność cz. **Przebarwić**: Skośnym na prawo i lewo przebarwieniem w kliny, krokwie, w rozmaite postaci. Bobrow.

[**Przebatożenie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przebatożyć**.

[**Przebatożyć**, **y**, **ył**] *przetrzepać batem, obić.* <Prze + Batożyć>

Przebawić, **i**, **ił** **I.** *przepędzić pewien czas na bawieniu:* Życie wesoło prześpiewał, przebawił. Pol. **2.** a. P. ś. *gdzie = spędzić, przebyć, pozostać pewien czas, przemieszkać:* Przebawił zimę w Paryżu. Sł. wil. <Prze + Bawić>

Przebawienie, **a**, blm., czynność cz. **Przebawić**.

Przebawienie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przebawić ś.**

Przebazgrać, **grze**, **grał** *bazgrząc przepisać.* <Prze + Bazgrać>

Przebazgranie, **a**, blm., czynność cz. **Przebazgrać**.

Przebączeć, **y**, **ał**, **Przebęczeć** *przepędzić pewien czas na bączeniu.* <Prze + Bączeć>

Przebączenie, **a**, blm., czynność cz. **Przebączeć**.

Przebąkać, **a**, **ał** **I.** *przepędzić pewien czas na bąkaniu.* **2.** ×P. p. **Przebąknąć**. <Prze + Bąkać>

Przebąkanie, **a**, blm., czynność cz. **Przebąkać**.

Przebąkiwać, **uje**, **iwał** p. **Przebąknąć**. <Od Przebąknąć>

Przebąkiwanie, **a**, blm., czynność cz. **Przebąkiwać**.

Przebąknąć, **knie**, **knął** a. ×**kł**, ×**Przebęknąć**, ×**Przebęczyć**, nied. **Przebąkać**, **Przebąkiwać**, ×**Przebękiwać** *przemówić bąknąwszy, odezwać ś. półgłosem, przerwać milczenie półsłówkiem, pisnąć = zdobyć ś. na nieśmiałe słówko:* Przebąkują o wojnie. Dosłyszałem słowa, coś tam waść przebąknąłeś nakształt psubrata! Zabł. Nawet nie przebąkłem nic. L. Kto francuskim językiem przebąknie, wraz musi być i mądrym i grzecznym. Boh. Waść, widzę, coś nadto przebąkujesz, znaj ś. waść na sobie. L. Wtym staruszek podochocony zaczyna przebąkiwać, żarcikami pluskać. L. Jak wiele jest ludzi cnotliwych, co o nich ani przebąkną słowa, a wiele ladajakich, co za pieniądze sławy nabywają. Lubom. Jeden panicz, chcąc z światłem swym ś. popisywać, przeciw wolnym elekcjom zaczął przebąkiwać. Niem. Już i słówka więcej nie przebąknę. Boh. Nie mógłbyś ty choć przebęczyć jako, kiedy czytać nie umiesz? L. Zamieszania u nas w domu wielkie przebękiwają, że wesela wcale nie będzie. L. (= *przepowiadają, prorokują*). Przen.: W panienkach młodych czasem sama natura przebąkuje. L. (= *odzywa ś., zdradza ś.*). <Prze + Bąknąć>

Przebąknięcie, **a**, blm., czynność cz. **Przebąknąć**.

Przebeczeć, **y**, **ał** *przepędzić pewien czas na beczeniu; przepłakać:* Przebeczała cały wieczór. <Prze + Beczeć>

Przebeczenie, **a**, blm., czynność cz. **Przebeczeć**.

Przebejcować, **uje**, **ował** garb., p. **Przetrawić**. <Prze + Bejcować>

Przebejcowanie, **a**, blm., czynność cz. **Przebejcować**.

†**Przeberować**, **uje**, **ował** p. **Przeborować**: Najlepiej wina kosztować, beczkę we środku przeberowawszy. Trzyc. Bóg wody krynicę z opoki toczył, onej nie przeberowawszy. Bz. <Z Przeborować>

†**Przeberowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przeberować**.

Przebębnić, **i**, **ił** **I.** *przepędzić pewien czas na bębnieniu.* **2.** żart. *przegrać:* Wszystko, co miał przy sobie, w karty przebębnił. <Prze + Bębnić>

Przebębnienie, **a**, blm., czynność cz. **Przebębnić**.

Przebęczeć, **y**, **ał** p. **Przebączeć**.

Przebęczenie, **a**, blm. **I.** czynność cz. **Przebęczeć**. **2.** ×P. czynność cz. **Przebęczyć**.

×**Przebęczyć**, **y**, **ył** p. **Przebąknąć**. <Prze + Bęczyć>

×**Przebękiwać**, **uje**, **iwał** p. **Przebąknąć**. <Z Przebąknąć>

×**Przebękiwanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przebękiwać**.

×**Przebęknąć**, **knie**, **knął** a. **kł** p. **Przebąknąć**.

×**Przebęknięcie**, **a**, blm., czynność cz. **Przebęknąć**.

Przebicie, **a**, blm. **I.** a. **Przebitka** czynność cz. **Przebić**. **2.** †P., lm. **a** *otwór, rana od przebicia:* Nie ujrzę-li w jego ręku przebicia gwoździowego, a nie wpuszczę palca mego tam, gdzie były gwoździe, nie uwierzę. Leop. **3.** [Na P.] *nawskroś, na wylot.* **4.** chir. *przekłucie za pomocą narzędzia właściwego w celu wytoczenia płynu* (paracentesis, punctio). P. klatki piersnej (thoracocentesis). P pęcherza moczowego (punctio vesicae). P. pęcherza płodowego, P. rogówki oka (keratonyxis). P. twardówki oka (scleroticonyxis).

Przebicie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przebić ś.**

Przebić, **i**, **ił**, nied. **Przebijać** **I.** *bijąc przeniknąć, przekłuć, przeszyć, przebość:* Jael przebiła goździem skronie śpiącego Sisary, tak iż przeszedł aż do ziemi. B. B. Przebiwszy na wylot szczypcami pancerolę, pamfilowi łeb urwał. L. Osy żądłami swemi i skórę na wieprzach P.

mogą. Skar. Muru głową nie przebijesz. L. P. blachę. Zwyczajem mała kropia przebije i kamień. Rej. Przebij drewno dłótem. Troc. P. dziurę. Troc. Przebił go szpadą. Troc. Przen.: *przeniknąć, przerazić:* Te słowa nawskroś me serce przebiły. Jabł. Przebija obłoki krzyk i huk mężów. Stryjk. Odgłos wesołego „vivat"! niechaj niebiosa przebija. Koch. W. Przebija głos powietrze. Troc. Płącz ubogich przebija niebo. Troc. Płacz niewiast niebo przebija. Syrok. **2.** nied. p. **P. ś.**: Przebija białe, czerwone, *sublucet.* Kn. Przebija w tej materji czerwone, białe. Troc. Promienie przez rąbek przebijały. Troc. **3.** Papier przebija (= *przepuszcza nawskroś atrament, zalewa ś. na nim pismo).* Haur. **4.** *bijąc przerobić, przekuć:* Naszę monetę srebrną przebijają sąsiedzi na swoję. Świt. Czysty kruszec myśli (Epikura) przebijali na fałszywą monetę filozofji praktycznej. Święt. **5.** [P.] *przezwyciężyć, przemóc, zwyciężyć, pokonać:* Kto kogo zmoże, kto kogo przebije, ten wygra. **6.** [P.] *przestać bić:* Gadaj, gadaj, choć przegados, ja nie przebiję (= *nie przestanę bić).* Gwar. **7.** × P. *przedrukować:* Książka ta, wygubiona przez jezuitów, przebita była pod zmyślonym miejscem. Wiszn. **8.** P. co przez sito = *przepuścić, przesiać.* Urzęd. **9.** Przebijać wełnę, bawełnę = *wybijać, czochrać, czesać.* Kn. **10.** gór. *bijąc dojść chodnikiem do miejsca zamierzonego, do dna szybu, lub zetknąć dwie drogi podziemne z sobą:* P. pokład w głąb szybem. P. tunel. **P. ś. 1.** *przebić siebie:* Mieczem ostrym dobrowolnie sam ś. przebił. Warg. Przebił ś. szpadą, nożem. Troc. Przebił ś. na palu. Troc (= *uległ przebiciu, przedarł ś.).* Antonjusz na wieść o śmierci królowej przebił ś. Lel. **2.** przez co = *przerznąć ś., przedostać ś., przecisnąć ś., przemknąć ś., przedrzeć ś., przeniknąć:* Przebijać ś. przez wojsko, przez zawady, etc., *perrumpere.* Kn. Mucha uwiąznie, a bąk ś. przebije. Żegl. Rycerstwo nasze przebijało ś. zbrojną ręką do braci swoich. Niem. Asdrubal, brat Annibala, przebił ś. i z łatwością do Italji pociągnął. Lel. Po kopnej drodze, przebijając ś. przez zaspy śnieżne, podążał jeździec zakapturzony. Krasz. Przen.: By był za onego wieku ten grzech ustał, a do nas ś. nie przebijał. Skar. Przen.: **Przebijać ś., Przebijać** *przeświecać, przebłyskiwać, występować z pod czego, wylaniać ś., pokazywać ś. z pod spodu, przeglądać, przezierać:* Z pod monety srebrem powleczonej prędko ś. podły kruszec przebija. Pilch. Na twarzy przebijały ś. płomienie ognia, którym ś. serce jej paliło. L. Miłość przebijała ś. nieznacznie przez zasłonę uszanowania. Węg. W twarzy i całej postawie coraz odmiennej znaczna ś. odmiana umysłu przebijała. Pilch. A na twoim czole ciemne następstwo zgryzot zawsze ś. przebija. Malcz. Duch rycerski i prawie romantyczny przebija ś. coraz bardziej. Mick. Czasem przed zgonem uśmiech na licu osiada, ale i w tym uśmiechu już ś. śmierć przebija. Słow. **3.** myśl. (o zwierzu) *przejść przez łańcuch obławy.* <Prze + Bić>

[Przebidować, uje, ował] p. **Przebiedować.** <Z Przebiedować>

[Przebidowanie, a, blm.] czynność cz. **Przebidować.**

Przebiec, gnie, gł, † **Przebieżeć,** nied. **Przebiegać 1.** co = *przebyć biegnąc, przejść szybko, przelecieć:* Przebiegł wszystkie lasy. Troc (= *obiegł, obleciał, zbiegał).* Przebiegła przez dom mój. Troc. Świat przebiegając, niszczą braci swoich. L. Boją ś., gdy im zając drogę przebieży. Kras. Przen.: Przebiegać co krótko czytając, pisząc, powiadając, na prędce przechodzić, dotykać. L. Spisał djalog z Mojżesza i proroków, w którym wszystkie sentencje Starego Testamentu, nam Chrystusa ukazujące, przebiegł. Dambr. Przebiegać książkę, retorykę, medycynę. Troc. Przebiegł tablice Pitagoresowe. Syrok. Kaliope słodko brzmiące strony wielkim przebieży palcem. Żebr. Śpiewak struny przebiegać zaczął palcami, ale pieśń ś. przerwała. Krasz. P. oczyma (= *przejrzeć pobieżnie).* Jednym tchem przebiegł list. P. co myślą, pamięcią. Jord. **2.** cz. ni. *biegnąc przemknąć ś. skąd dokąd, na drugą stronę, przelecieć:* Uciekł w tę ulicę, a postrzegszy i tam żołnierzy, przebiega przestraszony na drugą stronę. L. Przebież do obozu nieprzyjacielskiego. Troc. Tysiąc mu myśli po głowie przebiega. Stasz. (= *chodzi, snuje ś.).* Czy nie spartańska i w was krew przebiega? Kniaź. (= *obiega, krąży, płynie).* Koń, kolej przebiega na godzinę mil... (= *ubiega, robi mil...).* Przen. *ubiec, upłynąć, zejść, zlecieć, przelecieć, przejść, przeminąć:* Po dokończeniu pierwszych dni miesiąca mogłyby ostatnie przy dobrej pogodzie P. Fur. O najszczęśliwsze dni życia mojego, jakżeście prędko przebiegły! Stasz. Czasy przebiegają a po sobie chodzą i zasię bez przestanku jakoby ś. rodzą. Żebr. **3.** *ubiec, wybiegszy przeciąć komu drogę:* Od lewego skrzydła przebieżeni jesteśmy, i silnie kozacy i kawalerja następują. Drz. **4.** myśl.: Przebiegać = *uciekać z kniei* (o jeleniu, gdy w czasie łowów przez psy jest goniony). **P. ś. 1.** *przelecieć ś., polatać, pobiegać sobie; przewinąć ś., użyć ruchu, przewietrzyć ś.:* Obieś, ujrzawszy rurała, przyszedł przedeń, tam jął ś. przebiegać, przechodzić a. sobie bujać. Glicz. Przebiegające ś. po puszczach dryjady. Otw. Gdy wyjdzie duch nieczysty od człowieka, przebiega ś. po miejscach suchych, szukając odpoczynku. Sekl. I ty ś. nie przebiegaj, jaszczurko zielona, bo cię prędko dosięże maczuga toczona. Szymon. Po gankach ś. nad bramą często przebiegały piękne panny. P. Koch. <Prze + Biec>

Przebiedować, uje, ował, Przebiedzić, [Przebidować] 1. *przepędzić pewien czas biedując, przecierpieć, przekawęczyć, przemęczyć ś.:* Co ś. to przebiedowało, przeżyło! Krasz. Dopóki cię nie oddam w dobre ręce, musisz jakiś czas P. (= *przekołatać ś.).* **2.** *spędzić pewien czas na uskarżaniu ś., biadaniu.* <Prze + Biedować>

Przebiedowanie, a, blm., czynność cz. **Przebiedować.**

Przebiedzić, i, ił p. **Przebiedować:** Do niewoli ś. dostawszy, dwa lata w niej przebiedził. Wójc. <Prze + Biedzić>

Przebieg 1. u, lm. **i** = a) *przebieganie, przebieżenie, bieg przez co:* Pod Jerychem będąc, posłał Jozue na przebiegi, wywiadując ś. sposobnych na śpiegi. Leszcz. Na sznurach okrętowych majtkowie wyprawują przebiegi. Pot. (= *skoki, susy, szprynce).* Ale gdy odszedł, niewiasty w też ściegi za sługą Bożym poszły na przebiegi. Pol. [Na przebiegi biegnąć, cwałować] = *usiłować krótszą drogą z boku lub manowcami ukośnie przebiec komu drogę.* Roczny P. wagonu kolejowego = *ilość kilometrów przez wagon przebiegana.* P. zmian stanu ciała (= *termodynamika).* P. kołowy. Przen.: *bieg, rozwój, tok, proces, kolej.* P. sprawy, zjawiska. P. choroby = *jej rozwój od początku do końca* (decursus morbi). Choroba jego ma P. łagodny. b) *miejsce do przebiegania, przesmyk, przeskok, przechód, przejście, ścieżka:* Różne w tych

lochach były przebiegi, ścieżki i wycieczki. Pot. Chart przebiegów po górach świadomy. Otw. Masz wiedzieć P. niedźwiedzi, gdzie zając, sarń, jeleń siedzi. Biel. c) *wybieg, wykręt, sztuczka, kruczek, podstęp, fortel, sposób, figiel mądrości*: Jakie to starość ma przebiegi! L. Choć jeszcze bez brody, już wie te wszystkie przebiegi i sztuki. Mor. A. Na przebiegach ś. znają i sztukami narabiać umieją. L. Uprzedziłem te jego przebiegi. L. Książka o zalotach i różnych przebiegach młodzieńskich. Opal. Skłonność do przebiegów, przewrotności i matactw nie z samego serca i wad moralnych pochodzi. Wiszn. d) fiz.: Izotermiczny P. zjawiska p. **Izotermiczny.** 2. †P., a, lm. owie, †**Przebiegacz**, †**Przebieglec** *ten, co przebiega, zbieg, który przybiegł z drugiej strony*: Z przebiegów dowiedzieli ś. o wszystkim. Błaż. <Prze + Bieg>

†**Przebiegacz, a,** lm. **e,** †**Przebieglec** 1. p. **Przebieg. 2.** *ten, co ś. przebiega, przejeżdża.* L. <Od Przebiegać>

Przebiegać, a, ał 1. cz. nied., p. **Przebiec. 2.** cz. dok., co = *biegając stracić*: Znaczną część majątku przebiegał i przezakładał. Krasz. **P. ś.** p. **Przebiec.**

Przebieganie, a, blm., czynność cz. **Przebiegać**: Na szpiegi wysłany często z drogi zstępował dla rozmaitego przebiegania. Warg. Poskoczne czytanie czyli powierzchowne ksiąg przebieganie. Pilch.

[**Przebieganiec, ńca,** lm. **ńce, Przebiegany**] *jeden z tańców krakowskich.* <Od Przebiegany>

Przebieganie się, a ś., blm., **Przebieganka** czynność cz. **Przebiegać ś.**: *Percursatio Italiae*, P. ś., przejazdka po włoskiej ziemi. Kn.

Przebieganka, i, lm. **i** p. **Przebieganie ś.**: Poszło z drugiemi dziećmi igrać w przebiegankę. L. <Od Przebiegany>

[**Przebiegany, ego,** lm. **e**] rz. p. **Przebieganiec.** <Od Przebiegać>

Przebiegle przys. od **Przebiegły.**

Przebieglec, glca, lm. **glcy 1.** †P. p. **Przebieg**: Przebiegł jeden P. Pot. Cyrkasów i petyhorskich przebieglców w pewnej liczbie na różne miejsca roześle jako przewodniki. Bron. Przebieglcy, przypadszy na Ukrainę, starają ś. o język. Bron. **2.** †P. a. †**Przebiegacz** *tułacz, koczownik*: Ulisses, on P. Opal. **3.** *człowiek przebiegły, filut, frant*: Głupiego zwieść to fraszka, mądrego to sztuka, w niej miłość za przebieglca miej, nie za nieuka. L. Bywa frantów nie mało, bywa i przebieglców. Opal. Taki P. był na to obrany, aby Rugiera wyswobodził. P. Koch. Na to mu odrzekł Odys, P. nielada. Ryd. <Od Przebiegły>

Przebiegłość, i, blm. rz. od **Przebiegły**: P. jest biegłość w złym. Brodz. <Od Przebiegły>

Przebiegły 1. †P. *który przebiegł, ubiegły, miniony, zeszły*: Płaczę na moje lata przebiegłej młodości, żałuję, że mój przekwitł marnie maj zielony. Kulig. **2.** †P. koń = *spędzony, zmordowany biegiem, przepędzony*: Konia zbytnie przebiegłego i strudzonego prędką i daleką jazdą jak ratować? Lk. **3.** *chytry, szczwany, kuty, przemądrzały, zręczny, podstępny*: Człowiek P. (= *frant, filut*). <Od Przebiec>

Przebiegowe, ego, blm., **Osiowe, Wozowe** kol. *opłata za użycie wagonów, obliczana według przebieżonej przez nie przestrzeni.* <Od Przebiegowy>

Przebiegowy przym. od **Przebieg**: Tor P., czyli tor na przebieg parowozów tak przy przerządzaniu pociągów, jak i prowadzący z parowozowni do torów osobowych. <Od Przebieg>

Przebielać, a, ał p. **Przebielić.**

Przebielanie, a, blm., czynność cz. **Przebielać.**

Przebieleć, eje, ał *przejść, przemienić ś. w kolor biały; zamienić ś. w biały; rozjaśnić ś.*: Lecz on (rybak stary) nie ciałem, a duchem idzie w blask przebielałym. Len. <Prze + Bieleć>

Przebielenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przebieleć. 2.** czynność cz. **Przebielić.**

Przebielić, i, ił, nied. **Przebielać 1.** *na nowo ubielić, powtórnie pobielić.* **2.** *zrobić nawskroś białym, przejąć białością.* L. <Prze + Bielić>

Przebieracz, a, lm. **e 1.** *ten, co przebiera.* **2.** gór. *robotnik przebierający rudy ręcznie, przy wybieraniu ich z hałdy lub oczyszczaniu ze złoża.* Łab. <Od Przebierać>

Przebierać, a, ał i **P. ś.** p. **Przebrać.**

Przebieranie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przebierać**: P. głosem, gardłem = wywierki. Kn. **2.** p. **Przebieranie ś.**: Włoskiego tu nie zobaczy ś. ubioru, ani hiszpańskich płaszczów, ani węgierskich maszkarnych przebierań. Krasz. [Zbiéli chłopa przebranego za świętego i wygnali; takie mu dali P.]. P. czego. Troc. P. w jedzeniu, piciu. Troc. P. na instrumencie. Troc. P. głosem i gardłem. Troc.

[**Przebieraniec, ńca,** lm. **ńcy**] *człowiek przebrany w maskę, w kostjum.* <Od Przebierany>

Przebieranie się, a ś., blm., **Przebieranie** czynność cz. **Przebierać ś.**

[**Przebieratka, i,** lm. **i, Przebierka**] *piszczałka, fujarka z rogu.* <Od Przebierać>

Przebierka, i, lm. **i 1.** p. **Przebiórka. 2.** [P.] p. **Przebieratka.** <Od Przebierać>

Przebierki, ów, blp. *rzeczy przebrane, wybierki, braki, odpadki.* <Od Przebierać>

×**Przebierność, i,** blm. rz. od **Przebierny.** Sł. wil.

×**Przebierny,** [**Przebiorny, Przeborny, Przebirny, Przeklaśny**] *grymaśny w wyborze, zbyt przebierający, wybredny, gardy, grymaśny w czym*: P. w jedzeniu. Nie zadawalniał ś. pierwszym lepszym towarem: chuć jego była wstydliwa i przebierna. Przybysz. Kiedy taki P., to trzeba było żyć w zgodzie z ojcem. Reym. Niema tygodnia, żeby kto do niej z wódką nie posyłał. Przebierna!... parobków odgania. Reym. <Od Przebierać>

[**Przebierować, uje, ował**] p. **Przebrać.** <Od Przebierać>

[**Przebierowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przebierować.**

Przebierstwo, a, blm. rz. od **Przebierny,**

Przebierzmować, uje, ował *bierzmując przemienić imię, przechrzcić, przemianować*: Przebierzmowali go inszym imieniem. Skar. Imię masz piękne, samaś brzydka, przebierzmuj ś., radzę. Pim. <Prze + Bierzmować>

Przebierzmowanie, a, blm., czynność cz. **Przebierzmować.**

Przebiesiadować, uje, ował 1. *przebyć, przepędzić, zmarnować pewien czas na biesiadowaniu*: P. dobę. **2.** *przepuścić, stracić na biesiady; przehulać*: P. majątek. <Prze + Biesiadować>

Przebiesiadowanie, a, blm., czynność cz. **Przebiesiadować.**

†**Przebieżały** *ten, co przebieżał, przeszedł koleją, obszedł, obleciał, obiegł wszędzie*: Starożytność familji twojej, wszystkie dostojności w rzpltej przebieżałej. Petr. <Od Przebieżeć>

†**Przebieżeć, y, ał** p. **Przebiec.** <Prze + Bieżeć>

Przebieżenie, a, blm., czynność cz. **Przebiec** a. **Przebieżeć.**

×**Przebieżnik, a,** lm. **i** lek. *lek, który nie doznawszy żadnego ubytku, ani zmiany, wydalany bywa z ustroju różnemi drogami przyrodzonemi* (organodecursor). <Od Przebieżny>

Przebieżny patol.: Objaw P. = *nie należący właściwie do przebiegu choroby, nieprawidłowy, przypadkowy* (intercurrens). <Od Przebieg>

Przebieżysty *przemijający, chwilowy, przelotny, ustający chwilami, przechodzący:* Deszcze przebieżyste = *przepadziste, przepadujące, popadujące.* Mogłyby też tędy i owędy ciepłe przebieżyste deszcze pokrapiać. Fur. Będzie niepogoda z przebieżystemi wiatry. Fur. <Od Przebieg>

Przebijacz, a, lm. **e l.** *ten, co przebija.* **2.** [P.] p. **Przebijak. 3.** rzem. *młot do przebijania.* <Od Przebijać>

Przebijać, a, ał i **P. ś.** p. **Przebić.**

Przebijak, a, lm. **i l. a.** [**Przebijacz**] *narzędzie do przebijania dziur pod uderzeniem młota.* **2.** hut. *łom, łamulec, drąg żelazny zaostrzony do odbijania spustu (sztychu) w skrzyni wielkiego pieca.* <Od Przebijać>

Przebijanie, a, blm., czynność cz. **Przebijać.**

Przebijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebijać ś.**

Przebijarka, i, lm. **i, Przebitnia, Dziurownica, Dziurkarka, Sztanca** tech. *maszynka do wybijania dziur, przeważnie w metalu:* P. dwustronna, jednostronna, podwójna. <Od Przebijać>

Przebijnik, a, lm. **i** p. **Patryca.** <Od *Przebijny, od Przebić>

†**Przebinda, y,** lm. **y** *przepaska, przewiązka, pas:* Ty już przyjdziesz pod Gdańskiem do misternej windy, tu ujźrzysz dziwnych rzeczy na przebindy. Klon. <Prze + Binda>

[**Przebiorny**] p. **Przebierny.** <Od Przebiór>

Przebiór, oru, lm. **ory l.** *przebranie, przebranie ś., przebieranie ś.:* Wziął ś. do przebioru, nie zapomniawszy wprzódy głowy sobie kazać podgolić. Rzew. **2.** [Przebiory, lm.] *wybredzanie, przebieranie, grymasy:* Czego nie idziesz w miejscu do spowiedzi? — Wolę do obcego. — Cóż to znowu za przebiory! Ork. <Prze + *Biór, od BIOR/BOR/BIER/BR>

Przebiórka, i, blm., **Przebierka** gór. *przebieranie rud ręczne, motyką lub grabiami, w celu oczyszczenia ich ze złoża, lub wybieranie co lepszej rudy z pośród mniej czystej i uboższej.* <Od Przebiór>

Przebirbantować, uje, ował l. *przepędzić pewien czas na birbantowaniu.* **2.** *przepuścić, przetrwonić na birbantowanie, przehulać:* P. majątek. <Prze + Birbantować>

Przebirbantowanie, a, blm., czynność cz. **Przebirbantować.**

[**Przebirny**] p. **Przebierny:** Jedęn kawalir buł ogromnie P. i sukáł sobie kobity po róznych strónach. To są przebirne, óny myślą, ze ś. u nich królewic ozeni.

Przebiśnieg, a, lm. **i, Gładysz, Gładycz, Kwiat mleczny, Śnieżyca,** bł. **Śnieguła** bot. (galanthus) *roś. z rodziny amarylkowatych.* Gatunek: P. z w y c z a j n y a. p o s p o l i t y (g. nivalis), dawniej N a r c i s z k i e m p i e r w s z y m zwany. <Od Przebić + Śnieg>

Przebitka, i l. blm. p. **Przebicie. 2.** lm. **i, Przecznica** gór. *chodnik poprzeczny, przez puste pole prowadzony i łączący podszybie, chodnik a. sztolnię z innym chodnikiem w kopalni,* c h o d n i k p r z e b i t k o w y. **3.** karc. *pobicie karty już bitej kartą jeszcze starszą.* <Od Przebity>

Przebitkowy przym. od **Przebitka:** Chodnik P. p. **Przebitka.** Łab. <Od Przebitka>

Przebitnia, i, lm. **e** p. **Przebijarka.** <Od Przebitny>

Przebitny *mogący być przebitym, do przebicia:* Puklerz P.

[**Przeblask, u,** lm. **i**] *blask, błysk:* Świeci się w lesie; P., łuna taka, jak od ognia. Gdy ś. wystroiła do kościoła, P. bił od niej jak najpiękniejszy i ludzie postawali. Dyg. <Prze + Blask>

Przeblechować, uje, ował *na blechu na nowo wybielić, lepiej wyblechować:* P. płótno. <Prze + Blechować>

Przeblechowanie, a, blm., czynność cz. **Przeblechować.**

Przebluźnić, i, ił *przebrać miarę w bluźnieniu.* Sł. wil. <Prze + Bluźnić>

Przebluźnienie, a, blm., czynność cz. **Przebluźnić.**

Przebłagać, a, ał, †**Przebłażyć,** nied. **Przebłagiwać,** †**Przebłażać** *błagając skłonić do przebaczenia, ubłagać, przejednać:* P. kogo. P. czyj gniew. Chcąc króla Stefana P. Km. Łatwo ojca P. Kras. Szczera skrucha, pokuta gniew boży przebłaga. Siem. Po długich prośbach przebłagał ojca. Szaj. Proś Boga za nami, niech ś. naszemi już przebłaga łzami. Kras. A. Czart jak wysoko stał? czyli przebłagiwany był wraz z licznemi psotnicami? Lel. Uciekać musiał w końcu biskup, a potym przebłagiwać i łagodzić. Krasz. <Prze + Błagać>

Przebłaganie, a, blm., czynność cz. **Przebłagać.**

Przebłagiwać, uje, iwał p. **Przebłagać.**

Przebłagiwanie, a, blm.. czynność cz. **Przebłagiwać.**

Przebłaznować, uje, ował *przepędzić, zmarnować pewien czas na błaznowaniu.* L. <Prze + Błaznować>

Przebłaznowanie, a, blm., czynność cz. **Przebłaznować.**

†**Przebłażać, a, ał** p. **Przebłagać.** L.

†**Przebłażanie, a,** blm., czynność cz. **Przebłażać.**

†**Przebłażenie, a,** blm., czynność cz. **Przebłażyć.**

†**Przebłażyć, y, ył** p. **Przebłagać:** Przebłaży przez swe nieszczęścia Boga zawziętego. Leszcz <Prze + *Błażyć, BŁOG/BŁAG>

Przebłądzenie, a, blm., czynność cz. **Przebłądzić.**

Przebłądzić, i, ił l. *przejść błądząc:* Aby przecierpieć wszystkie boleści, P. otchłań ciemności, poznać jedną prawdę, wyssać niekiedy kropelkę szczęścia? Dyg. **2.** *przepędzić pewien czas na błądzeniu:* Kilka lat młodych przebłądzili po tutejszych lasach. Krasz. **3.** [P.] *omylić ś., uchybić.* <Prze + Błądzić>

×**Przebłędnić, i, ił** *przemienić w błędny:* Aż księżyc wejdzie i czarem spojrzenia świat dnia przebłędni w świat złoty marzenia! Krasiń. <Prze + *Błędnić, od Błędny>

×**Przebłędnienie, a,** blm., czynność cz. **Przebłędnić.**

Przebłękitnieć, eje, ał *przetrzeć ś., przejaśnieć na błękitno:* Przebłękitnione niebo. Jell. <Prze + Błękitnieć>

Przebłękitnienie, a, blm., czynność cz. **Przebłękitnieć.**

Przebłogi *nader błogi, nad wyraz błogi:* Otwierają ś. dziewczynie... przebłogie dziedziny. Kon. Wązkie jego wargi rozszerzał P. uśmiech Kon. <Prze + Błogi>

Przebłogosławiony *wielce błogosławiony.* Skar. <Prze + Błogosławiony>

Przebłysk, u, lm. **i** *błysk przedzierający ś., przeświecający.* Przen.: W oczach przeciwnika przebłyskiem przesunęła ś. myśl, co kombinuje, waży, oblicza. Jeż. Doświadczyła przebłysku pojęcia, że wielkie zło bywa też dla człowieka wielkim nieszczęściem. Orzesz. <Prze + Błysk>

†**Przebłyskawać, a, ał** p. **Przebłysnąć.**

†**Przebłyskawanie, a,** blm., czynność cz. **Przebłyskawać.**

Przebłyskiwać, uje, iwał p. **Przebłysnąć.**

Przebłyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przebłyskiwać.**

Przebłysnąć, śnie, snął a. **sł,** nied. **Przebłyskiwać,** †**Przebłyskawać** *błysnąć z pod czego, z za czego, przemknąć ś. światłem, łysnąć, mignąć ś., zaświecić, przedarszy ś.:* Przebłyskiwać, kiedy niekiedy z pod chmury połyskiwać, w świetle przebijać ś. L. Góry ś. zakurzyły, nad niemi szumiało, zrzadka przebłyskawając, już po trosze grzmiało. Rej. Chociaż ś. tam nadobnie z wierzchu przebłyskawa, ale patrzaj, co za grom tam wewnątrz zostawa. Rej. Już promień wytrysnął, po okrągłych niebiosach wygięty przebłysnął. Mick. Przen.: *przejawić ś., zaświtać, odezwać ś.:* Poczucie narodowości poczęło i w dalekiej Japonji przebłyskiwać. Co chwila uczucie religijne przebłyskuje w tych listach. <Prze + Błysnąć>

Przebłyśnienie, a, blm. p. **Przebłyśnięcie.**

Przebłyśnięcie, a, blm., **Przebłyśnienie** czynność cz. **Przebłysnąć.**

×**Przebodać. a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przebość.** <Prze + *Bodać, BOD>

×**Przebodanie, a,** blm., czynność cz. **Przebodać.**

×**Przebodanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przebodać ś.**

×**Przebodnąć, nie, nął** i ×**P. ś.** p. **Przebość.**

×**Przebodnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przebodnąć.**

×**Przebodnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przebodnąć ś.**

×**Przebodywający** anat.: †Myszka przebodywająca *mięsień zginacz palców ręki głęboki* (musculus flexor digitorum profundus s. perforans). Perz. <Od *Przebodywać, Prze + *Bodywać, BOD>

Przebodzenie, a, blm., czynność cz. **Przebość.**

Przebodziony anat.: †Myszka przebodziona, *mięsień zginacz palców powierzchowny* (musculus flexor digitorum sublimis s. perforatus). Perz. <Od Przebość>

Przebogato przys. od **Przebogaty:** Cud... w oczy bije P. Kon.

Przebogaty *nadzwyczaj bogaty, nieprzebrany w bogactwach:* Przebogate one królestwa. Leop. Przebogata fantazja szczytów. Matl. <Prze + Bogaty>

Przebojować, uje, ował *przepędzić pewien czas na bojowaniu:* Oddany cały życiu publicznemu, pół wieku przebojował i przeradził. Rol. Drogę swoją przeszedł; bój przebojował, chciał spocząć. Kon. <Prze + Bojować>

Przebojowanie, a, blm., czynność cz. **Przebojować.**

Przebojowy przym. od **Przebój:** Walka przedstawiła ś. jej dwojako: przebojową a. podstępną. Jeż. <Od Przebój>

Przebolały *który przebolał:* Ujrzałem w jego spojrzeniu tę samą, co dawniej głębię przebolałego i przyrosłego do źrenic cierpienia. Orzesz. <Od Przeboleć>

Przeboleć, eje, ał, nied. **Przebolewać I.** *przetrwać ból, przezwyciężyć chorobę, ozdrowieć, wyzdrowieć:* Czeladka moja na pował chorowała, ledwo przebolało kilkoro. Zim. **2.** *przebyć pewien czas w boleści; przenieść w boleści, przechorować, przecierpieć przez pewien czas:* Kilka dni jeszcze niech serce przeboli. Mick. Mam doświadczenie i przebolałem wiele, wiele! Krasz. Czy to jedno przebolało ś. już w tym życiu? Kaczk. Wrócił, przebolawszy przegraną. Krasz. Przez dni kilka, przebolanych wprzódy, poznał tylko zimne salony. Krasz. Tak to ś. przebolewa w młodości, ale nam! o! nie! Krasz. **3.** *przestać boleć po pewnym przeciągu czasu:* Kiedy bieda już minie, przeboli, to nie pytaj, czy była tu kiedy. Zal. <Prze + Boleć>

Przebolenie, a, blm., czynność cz. **Przeboleć.**

Przebolewać, a, ał p. **Przeboleć.**

Przebolewanie, a, blm., czynność cz. **Przebolewać.**

Przebonować, uje, ował *przepędzić pewien czas na bonowaniu.* **2.** *przetrwonić, przepuścić co na bonowanie.* <Prze + Bonować>

Przebonowanie, a, blm., czynność cz. **Przebonować.**

†**Przebor, u,** lm. **y** *przebranie, przebieranie, wybór:* Więc P. czynić między ludźmi, aby ś. leda kogo nie dotykały, to jest bracić ś. tylko z senatormi wielkimi. Szymon. <Prze + *Bor, BIOR/BOR BIER/BR>

×**Przeborek, rka, lm. rki** *przedział na głowie między włosami.* Troc. <Od Przebor>

[Przeborny] p. **Przebierny.** <Prze + *Borny, BIER/BOR>

Przeborować, uje, ował, †**Przeberować** *borując przedziurawić; przewiercić, prześwidrować:* P. płytę żelazną. <Prze + Borować>

Przeborowanie, a, blm., czynność cz. **Przeborować.**

Przebość, odzie, ódł, ×**Przebodnąć, [Przebóść, Przebóc],** nied. ×**Przebadać,** ×**Przebodać** *bodąc przebić; przeszyć, przekłuć:* Patrzył tego Saul, aby Dawida przebodł kopijim k ścienie, ale Dawid ś. uchylił. B. Sz. (nisus est configere lancea). Przebodę ji (nieprzyjaciela) ja kopijim ku ziemi. B. Sz. Kopijmi je przebadając porażali. Hist. Aleks. P. kilofy żelaznemi. Hist. Aleks. Przebodł mieczem oboje. Wr. Jezus sobie serce P. dał. Wuj. Konia przebodziono. Chwal. Koń pod nim przebodli. Chwal. Przebodł go wół. Kn. Przebodł (przebił) go szpadą. Troc. Mieczem mu piersi przebada, *rumpit.* Koch. J. Zmierza do niego i ramię mu przebada. Koch. J. Jeśli kto w jednej wiosce złego ma sąsiada, gorzej mu serce, niż brzuch, trzy groty przebada. Pot. Kto przed rycerskim człowiekiem kogo rani, ręka mu ma być przebodziona. Herb. Symeon Marji to powiadał, iż jej serce miecz P. miał. Pśń. Bok mu i serce przebodziono. Pśń. Większą ma stratę

w przebodzionym synie. Chr. Przebodą Jego ciało ostre ćwieki. Pilch. Obacz, Żydzie, ręce, któreś przebodł, obacz bok, Rzymianinie, któryś przekłół. Dambr. Empirejska postać, choć wskroś przebodniona, wnet w chorobie samej zdrowieje i wrodzoną siłą rany goi. Przyb. Serce okrutnym żalem przebodzone. P. Koch. Trwoga mię nawskroś wszystkiego przebodła. Drużb. Kaplica Longina setnika, który przebodł włócznią bok Chrystusa Pana. Hoł. To duszę namiętnego starca nawskroś przebodło. Mochn. Wszystkie świata tego ciernie kolcami nawskroś serca nam przebodły. Zal. Może gdzie lód roztopią lub skałę przebodną. Syrok. Kto nie przedział z kuszy a. nie przebódł dzidą centkowanych boków jelonka lub warchlaka, ten całemi dniami jeść co nie miał. Sienk. **P. ś.** *przebość jeden drugiego, przebić ś., przekłuć ś., przeszyć ś.:* [By mogli, na śmierćby sie przebodli temi rozgorzałemi ślepiami. Reym.]. <Prze + Bość>

[Przeboże]: Oj, Boże, P.! (jakby stopień najwyższy od Bóg). <Od Przebóg>

[Przebóc, odzie, ódł i **P. ś.]** p. **Przebość**. <Zam. Przebóść>

Przebóg! w. = a) *dla Boga! na Boga! na miłość boską! na rany boskie!*: P., ratujcie! b) *Boże! wielki Boże! dla Boga! rety! o Jezu!:* P., jaka to złość! Troc. Oto z drugiego spadła szata czarna i twarz odkryła... P.! to dziewica! to Anna! Słow. Odkrył odrazu wielką, straszną tajemnicę — P., nارóżowana! Mick. Przebóg! tu pogrzeb, błyszczy gromnica. Słow. Przebóg! czemuś powrócił? — blady, pomieszany. Słow. <Prze + Bóg>

Przebój, oju 1. blm. *przebijanie ś., przebicie ś., przedzieranie ś., przedarcie ś., przemoc, siła, gwałt, szturm, forsa:* Usadzono rozległym szykiem czoło, skąd łatwy do samego króla nieprzyjacielom P. i ostatnie w wojsku zamieszanie nastąpiło. Nar. Drużyna odważona na P. Bardz. Szlachta zuchwała dowodzi, przed sobą śmierć na P. L. (= *na bij zabij).* Cisnęli ś. tłumem do kościoła na P., niby ubiegając ś. do słuchania żarliwych kazań. L. Więc krzykiem a przebojem, własną pracą a znojem miejsce w świecie zdobędziem. Magn. Szwedzi zaprzestali kusić ś. o zdobycie przebojem tej nowo wyniesionej warowni. Rzew. Wypadło przebojem torować sobie drogę. Iść przebojem a. na P. Do raju przebojem. Mick. W życie jak w obóz broniony przebojem pójdzie, zwycięży, a. legnie w boju. Uj. To zmusiło księcia polskiego do podjęcia niezwłocznie z krewniakiem swoim przeboju z całym wysiłkiem. Mał. W życiu idzie ś. tylko przebojem. **2.** lm. **oje** *dłuto okrągło zwinięte do wybijania dziur w skórze, blasze i t. p.,* wycinacz. **3.** [P.] *szydło, szwajca.* <Prze + *Bój, od BI/BOJ>

Przebór, oru, lm. **ory** *przebranie ponad normę:* Miano mu potrącać P. z lat poprzednich. T. K. Obywatel płaci magistratowi dodatkowo za P. wody w swym domu. <Prze + *Bór, od BIOR/BOR/BIER/BR>

Przebóstwić, i, ił *przeistoczyć, przemienić w bóstwo; opromienić aureolą bóstwa:* Siostro moja! wstań... niechaj widzę twoje czoło przebóstwione w mym natchnieniu. Krasiń. Przebóstwieni (duchy ojców), rozzłoceni przesuwają ś. w przestworze, jakby znowu szli do boju. Krasiń. <Prze + Bóstwić>

Przebóstwienie, a, blm., czynność cz. **Przebóstwić**.

[Przebóść, odzie, ódł i **P. ś.]** p. **Przebość**.

Przebrać, bierze, brał, nied. **Przebierać 1.** a. nied. **[Przebierować]** *wybrać co lepsze, przebrakować, rozsegregować:* P. groch, wyrzucając co gorszy. Przywileje, tak jak na przetaku groch z wyki, przebieramy. Orzech. Kobietki, póki młode, przebierają w kawalerach, jak w gruszkach: ten stary, ten niezgrabny, ten niełądny, ten ubogi i t. d. L. Jednemi dziewczętami pogardzając, drugie przyjmując, przebierać sobie w nich będę, jak w gruszkach. L. Która dłużej przebiera, najgorzej pospolicie trafia. L. (= *wybredza, grymasi).* Przebierają jak w zgniłkach w mężczyznach. L. Kto ś. chce żenić, a wiele przebiera, ten najczęściej djabła w swój dom dostanie. L. Przebierać w potrawach. Troc. Głodny nie przebiera. Kn. Trzeba przebierać (brak czynić) w naukach. Troc. Niemasz w czym przebierać: jedno złe, a drugie jeszcze gorsze. Kn. P. rudę. Przen.: [Przebierać w czym] = *mieć czego pod dostatkiem, do wyboru, aż nadto:* P. w rozumie, w świadkach. Przebieruje (uwodziciel) w mojej cnocie. **2.** †P. *obrać, wybrać kogo:* Przebrali (obrali) sobie tego pana. Troc. **3.** P. włosy = *rozebrać na dwie strony, zrobić w nich przedział, przedzielić je.* **4.** *obrać, oczyścić każde z osobna:* Przebierać oliwki, gruszki, jagody, chędożyć, obierać. Kn. Przebierz (obierz) te oliwki, gruszki. Troc. Ziemniaki trza było przebierać z dołów przed sadzeniem. Reym. **5.** Przebierać palcami, nogami = *poruszać niemi naprzemian.* Przebierać sobie palcami, *ludere digitis.* Kn. Przebierać palcami na piszczałce. Kn. Przebierać palcami na klawiszach. Przebiera sobie po stole palcami. Troc (= *bębni).* Przebierać nogami = *przestępować z nogi na nogę, zbierać nogi idąc.* Tylko nóżką przebiera, jakby swoją szedł drogą. Len. Pleszcze ś., wskakuje po szyję w bezdenną głębinę, na przemiany przebiera nogami. Toł. (= *porusza, robi).* Przebierać głosem, gardłem = *trelować, wywodzić trele:* Przebierać głosem, gardłem, wyćwerkować. Kn. **6.** *wziąć za wiele, przesadzić w braniu, przeholować:* Przebrałeś miarkę, by-ć ś. dzban nie urwał w ręku. Opal. Nigdy miary w napojach nie przebrał. L. Publicznie pijaństwa nie cierpią, a prywatnie w apteczkach miarę kropel przebierają. L. Białegłowy tak w ubiorach i strojach swoich przebrały, że końca utratom niemasz. Skar. A kiedyż więcej złość ludzka przebrała miarę, jak teraz? Koch. W. Przebieram miarkę w nadziei, którym ją przebrał w niezbożności. Koch. W. Miarkę przebrałem mych występków. Kulig. Żebyśmy pomiernie zażywali, a miary nad potrzebę swej nie przebierali. Li. Cnoty nigdy nie przebierzesz. Kn. Nie przebrał nauki. Kn. (za szkołą ś. uczył, lizał, skosztował trochę nauki, pomazał sobie gębę łaciną, niedouk. L.). Nie przebierzesz, nie uszkodzisz, ma on dość tego, nie ubędzie tym nic. Kn. (nie zubożysz go. L.). Przebrał florenów 23, które ma wrócić dla zapłacenia drugim. Niem. **7.** *dobierając przesadzić, zanadto rozcieńczyć:* Przebrane wino, przebrany miód = zbytecznie wodą przerzedzone. L. **8.** †P., [P.] = *przewyższyć, przejść, zakasować, pozostawić w tyle, wyprzedzić, pobić, przezwyciężyć:* Rzymianie porządkiem i dostatkiem Greków daleko byli przebrali. Wer. Oby mi lata dotąd służyć chciały, ażby cię wspomnieć godnym rytmem śmiały, w tymby Orfeusz mnie tracki nie przebrał, ani Linus na takie siłyby ś. zebrał, *vincet.* Nagur. **9.** *wybrać do dna, przeczerpać, wyczerpać:* Ułowili wielkość ryb, aż ich P. nie mogli. Rej. Darów bożych nigdy nie

przebiorą. Szymon. Gdy woda mętna w studni zostaje, do pięknej przebierając ją wody, tłuczonej soli do niej wsypać, aby ś. tym prędzej czyściła studnia. Haur. **10.** [P.] *zrobić przez wybranie, przekopać:* P. rów, studnię. **11.** *ubrać na nowo, zmienić ubranie, przestroić, przewlec, przeodziać, ubrać w niewłaściwe suknie:* P. mężczyznę po kobiecemu a. za kobietę, kobietę po męsku a. za mężczyznę. P. kogo za Cygana. Przebrał go po niemiecku. Troc. Gdy tu przyślę cherubinka, P. go, przekobiecić. L. Przemokłego przebrano w inne ubranie. P. kapelusz damski. Wsiadła z nim na koń za pana przebrana. Mick. Całe młodsze mieszczaństwo, przebrane w świty wieśniacze, znosiło ś. ciągle z Czarnieckiego ludźmi. Rom. **12** × Przebierać = *przejmować, przeszywać, przechodzić, przenikać, przerażać, zdejmować, opanowywać:* Z zadumieniem strach go przebiera. Stasz. **13.** [P. rękę] = *sforsować pracą przy żniwie sierpem lub kosą tak, że przez kilka dni do pracy jest niezdatna.* **P. ś. 1.** *przeczerpać ś., wyczerpać ś., zabraknąć, zbraknąć, wyjść,* nied. *nie stawać więcej:* Niemasz takich dostatków, któreby ś. P. nie dały. Kras. Nie dziw, że w Polszcze cnoty bardzo mało, bo Polaków prawdziwych u nas ś. przebrało. Jeżow. Potomków ś. Lechowych przebrało. Rak. Ciężka rzecz dostać poddanych życzliwych, już ś. przebrało na sługach poczciwych. Kras. Jedna polityczna pani sługom swoim to więc gani, że skoro czego nie stało, „niemasz“ mówić ś. im zdało; że skoro czego nie stało, mówcież raczej: przebrało ś.! śle tedy po woźnicę dziewczynę, a że był odszedł od dworu, wedle swej pani humoru, ukłoniwszy ś. jej dusza: przebrało ś. i Matusza. Pot. Przez wielkie te zbytki płacy żołnierzowi ś. przebierało. Nagur. Przebrało ci ś. roboty? (do psotnika: *Już też sam nie wiesz, co masz robić!).* Przebrało ci ś. żartów? Przebrała ś. litość moja. Krasiń. **2.** *ubrać ś. na nowo, zmienić na sobie ubranie, przestroić ś., przewlec ś., przeodziać ś., ubrać ś. w niewłaściwe suknie:* Czasem dla swego ukontentowania przebieram ś. po damsku i nieźle w tym stroju wyglądam. L. Poszedł ś. w kobiecy strój P. L. **3.** × P. ś. *przedrzeć ś., przedostać ś., przerznąć ś., przeprawić ś., przekraść ś., przejść a. przejechać, przemknąć ś.:* A gdyż był odszedł ze wszym, co jimiał, a przez rzekę ś. przebrał... tedy powiedziano Labanowi. B. Sz. Uchodzących gnali aż do rzeki, a którzy ś. dla niedostatku łodzi P. nie mogli, głód ich i nędza pomorzyły. Nar. Moskwę, z Uły do Suszy ś. przebierającą, poraził. Nies. Hersztowie zniknęli nagle, wszakże rozumiano, że ś. przebrali na granicę turecką. Świt. Nieprzebyta przepaść tak dalece, iż ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogą ani stamtąd od was tu P. ś. Boh. Niechaj do nas za błota ś. przebierze. Jabł. Przebierać ś. trzeba po gruzach ostrych. Korz. Bokami czy manowcami zawsze ś. jako tako P. było można. Krasz. K. Gdym ś. przebrał przez podolskie jary, kiedym ś. wybił na wielkie równiny. Pol. Często chłop jakiś przebierał ś. do Lipiec na przewiady. Reym. Jął ś. ostrożnie przebierać sadami ku gromadzie. Reym. Zczerwieniła ś. przywstydzona i jęła stronami przebierać ś. ku domowi. Reym. Przen.: Obszar podgórzy karpackich przebiera ś. na urodzajne stoki. Pol. <Prze + Brać>

Przebradzać, a, ał p. **Przebrodzić.**

Przebradzanie, a, blm., czynność cz. **Przebradzać.**

× **Przebrak, u,** blm. p. **Przebrakowanie:** Układała soczyste owoce z przebrakiem. Przyb. <Prze + Brak>

Przebrakować, uje, ował *przedmioty brakowne poodrzucać: przebrać; wybrać co lepsze, zrobić wybór:* Przebrakowawszy garderobę, braki pójdą na tandetę. L. Przebrakował hetman wojsko, siedm set motłochu do domu wrócił, a z garścią wprawdzie ludzi, ale dobrych ś. został. Biel. M. < Prze + Brakować>

Przebrakowanie, a, blm., czynność cz. **Przebrakować:** Nie bez powodu dokładamy mozołu w przebrakowaniu i zniesieniu liczby herbów pierwotnych. Bobrow.

Przebranie, a, lm. **a,** czynność cz. **Przebrać:** Najmniejsze w jedzeniu i piciu P. bywa przyczyną chorób. Mącz. *(= zbytek).* Opowiadania o maskaradach, pełnych przeróżnych przebrań. Orzesz.

× **Przebraniec, ńca,** lm. **ńcy** *ten, co został po przebraniu jako lepszy; wybraniec:* Zostawiwszy wojsko w Czechach, sam z przebrańcami do Pomeranji ruszył. Nar. <Od Przebrany>

Przebranie się, a ś., lm. **a ś.** czynność cz. **Przebrać ś.:** Ujechał król z Paryża w zamiarze przebrania ś. do Luksemburga. L.

Przebrany 1. im. od **Przebrać:** Miód, wino bardzo przebrane. Troc. **2.** × P. *co lepszy, dobrany, przedni, wyborowy:* Z małym, jak na prędce zebrać mógł, ludem, ale jednak przebranym. Murin. <Od Przebrać>

× **Przebrańszy** st. w. od × **Przebrany:** Podjazd P. wyborem. Troc. Co przebrańsze wyprawił pułki. Troc. Z przebrańszym i w wielu potyczkach doświadczonym ludem. Nar. Dał mu siedm tysięcy przebrańszego ludu. Nar.

× **Przebrdąkać, a, ał** p. **Przebrzdąkać.** <Prze + Brdąkać>

× **Przebrdąkanie, a,** blm., czynność cz. **Przebrdąkać.**

Przebredzać, a, ał 1. *wybredzać, przebierać w czym, grymasić w wyborze:* Nie przebredzający w sposobach i pomysłach. AKS. Lubi on dobrze podjeść, ale byle dużo było szafranu, to i nie przebredza. Sienk. **2.** [P., **Przewredzać**] = a) *krzyczeć, hałasować na kogo.* b) *wyśmiewać.*

Przebredzanie, a, blm., czynność cz. **Przebredzać.**

Przebredzenie, a, blm., czynność cz. **Przebredzić.**

† **Przebredzenie, a,** blm., czynność cz. **Przebreść.**

Przebredzić, i, ił *przepędzić pewien czas na bredzeniu:* Przebredził noc całą. <Prze + Bredzić>

† **Przebreść, edzie, edł** *przejść w bród, przebrnąć:* Laską ś. podpirają, przebredł jeśm Jordan tento. B. Sz. <Prze + Breść, BRED/BROD>

Przebrnąć, nie a. [ynie], nął, Przebrodzić, nied. **Przebradzać 1.** *przejść, przejechać w bród, przejść wodę brodem:* Przebradzam przez bród, *vado.* Mącz. Może P. wszędzie jego brody. Bardz. Przebrnijmy rzekę. Troc. O jednej lasce krzyżowej przebrodził potok śmiertelny. Bz. **2.** *przejść, przejechać z trudem, przegramolić ś., przekopać ś., przedostać ś. przez co:* P. kupy śniegu a. przez kupy śniegu. Przen.: Przebrnął wszystkie przeszkody. Troc *(= sforsował).* <Prze + Brnąć>

Przebrnięcie, a, blm., czynność cz. **Przebrnąć.**

Przebrodzenie, a, blm., czynność cz. **Przebrodzić.**

Przebrodzić, i, ił p. **Przebrnąć**: Byłbym pewnie setki dociągnął, gdyby nie tarapata i różne termina, które przyszło P. Kaczk. Nie zabraniam ci budżackich stepów koniem P. Jeż. Przebrodziliśmy rzekę. Rodz. <Prze + Brodzić>

Przebronować, uje, ował 1. *przeciągnąć broną:* P. pole, zagon. **2.** *zabronować na nowo.* **3.** *przepędzić pewien czas na bronowaniu.* L. <Prze + Bronować>

Przebronowanie, a, blm., czynność cz. **Przebronować.**

Przebród, odu, lm. **ody 1.** *przebrodzenie, przebrnięcie:* Zdolna rzeka do przebrodu. Nar. **2.** *droga do przejścia w bród, bród:* P. na rzece. W tym miejscu był P. dla wojska. [Spojrzy na rów, a obok przebrodu stoi czarny koń w rowie]. <Prze + Bród>

Przebrózdować, uje, ował, Przebróździć *przedzielić bróździą, pokrajać bróździami, poorać, poradlić:* P. pole, ugor. Embr.: Kulka pobrózdowana, przewężona. <Prze + Brózdować>

Przebrózdowanie, a, blm., czynność cz. **Przebrózdować.**

Przebróździć, i, ił p. **Przebrózdować.** Embr.: Jajko przebróżdżone. <Prze + Bróździć>

Przebróżdżenie, a, blm., czynność cz. **Przebróździć.**

Przebrudzenie, a, blm., czynność cz. **Przebrudzić.**

Przebrudzić, i, ił 1. *zbrudzić na wskroś, na drugą stronę:* P. bieliznę. **2.** *przenosiwszy nieco zbrudzić, przybrudzić:* Bielizna przebrudzona, ale jeszcze zdatna do użycia. <Prze + Brudzić>

Przebrukować, uje, ował, nied. **Przebrukowywać** *bruk przerobić, na nowo wybrukować.* <Prze + Brukować>

Przebrukowanie, a, blm., czynność cz. **Przebrukować.**

Przebrukowywać, uje, ywał p. **Przebrukować.**

Przebrukowywanie, a, blm., czynność cz. **Przebrukowywać.**

[Przebrydny] *wybredny w jedzeniu,* g a r d y. <Prze + *Brydny, BRZYD/BRYD>

Przebrykać, a, ał 1. cz. dok. *przepędzić pewien czas na brykaniu.* **2.** †P. cz. nied. *zrywać ś. do brykania, brykać od czasu do czasu:* Ma to do siebie szczęście, że przebryka, gotowe z samym iść w spory Jowiszem. L. <Prze + Brykać>

Przebrykanie, a, blm., czynność cz. **Przebrykać.**

Przebrząkać, a, ał 1. cz. dok. *przepędzić pewien czas na brząkaniu.* **2.** cz. nied.: †P. nad kim=*przewodzić, naigrawać ś., dokazywać, burmistrzować; imponować komu:* Może P. komor nad muchami, klecha najmędrszy między ratajami. L. <Prze + Brząkać>

Przebrząkanie, a, blm., czynność cz. **Przebrząkać.**

Przebrzdąkać, a, ał, × **Przebrdąkać** *przepędzić pewien czas na brzdąkaniu.* <Prze + Brzdąkać>

Przebrzdąkanie, a, blm., czynność cz. **Przebrzdąkać.**

Przebrzęczeć, y, ał *przepędzić pewien czas na brzęczeniu.* <Prze + Brzęczeć>

Przebrzęczenie, a, blm., czynność cz. **Przebrzęczeć.**

Przebrzękły *który przebrzękł:* Jegomość pozwoli mi usiąść, bo nogi mam przebrzękłe. Krasz. <Od Przebrzęknąć>

Przebrzęknąć, knie, knął a. **kł** *obrzęknąć na wskroś.* <Prze + Brzęknąć>

Przebrzęknięcie, a, blm., czynność cz. **Przebrzęknąć.**

Przebrzmiały *który przebrzmiał:* Echa przebrzmiałe. <Od Przebrzmieć>

Przebrzmieć, i, ał, nied. **Przebrzmiewać 1.** *brzmiąc przemienić ś.:* Jęk przebrzmi na hymnu dźwięk. **2.** *brzmiąc przeminąć:* Przebrzmiała już sława wielkich czynów. Przebrzmiały pieśni! wieszcze w grób ś. kładą. Rom. Sonata Beethowena przebrzmiała. Orzesz. **3.** *brzmiąc przedostawać ś., przezierać, przeglądać, przebijać, odzywać ś.:* Przez łacinę (kroniki) średniowieczną ludowy język, pieśń gminna, mowa prostaczków przebrzmiewa. Krasz. Tu i owdzie mowa czeska i niemiecka przebrzmiewały między sobą. Krasz. Mówić głosem przebrzmiewającym pewną goryczą. Orzesz. Prawda, ach! dla mnie, co powtarzam pieśni przebrzmiewające w tylu piersiach rannych. Asn. <Prze + Brzmieć>

Przebrzmienie, a, blm., czynność cz. **Przebrzmieć:** Po szczęśliwym przebrzmieniu tak pletliwych pogłosek powracała w Dubinkach dawna głucha samotność. Szaj.

Przebrzmiewać, a, ał p. **Przebrzmieć.**

Przebrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Przebrzmiewać.**

Przebrzydle przys. od **Przebrzydły.**

× **Przebrzydliwie** przys. od **Przebrzydliwy,** *przebrzydle.*

× **Przebrzydliwy** p. **Przebrzydły.** <Prze + Brzydliwy>

Przebrzydły, × **Przebrzydliwy** *obrzydliwy, obrzydły, szkaradny, wstrętny, obmierzły, przemierzły:* P. czas, zwyczaj, płaz. Tak przebrzydłe okrucieństwo. Stasz. Przebrzydła przywara. Pilch. <Od *Przebrzydnąć, Prze + Brzydnąć>

Przebuchać, a, ał p. **Przebuchnąć.**

Przebuchanie, a, blm., czynność cz. **Przebuchać.**

Przebuchnąć, nie, nął, nied. **Przebuchać** *buchnąć przez co, buchając przedostać ś. przez co.* L. <Prze + Buchnąć>

Przebuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przebuchnąć.**

Przebucie, a, blm., czynność cz. **Przebuć.**

Przebucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebuć ś.**

Przebuć, uje, uł, nied. **Przebuwać** *przemienić obuwie, na nowo obuć, przezuć:* P. buty, trzewiki. L. **P. ś.** *przemienić sobie obuwie na nogach, obuć ś. na nowo, przezuć ś.* <Prze + *Buć = (O)buć, U/OW>

Przebudowa, y, lm. **y, Przebudówka** *przebudowanie:* Roboty około przebudowy prawego skrzydła dworca dobiegają już ku końcowi. <Prze + Budowa>

Przebudować, uje, ował, nied. **Przebudowywać 1.** *zbudować nanowo, budując przerobić:* Przebudowano kościół, bo był za nizki. Troc. Zanim naród zdołał oświetlić swoją siedzibę, została ona rozebrana i na trzy przebudowana. Święt. **2.** *przepuścić, stracić na budowanie:* Budował a budował, aż też przebudował chudzina i dostatki, wioski i wszystko. Opal. W dawnej porysowanej, przebudowywanej i naprawianej budowie widoczne były ślady dziesięciu różnych stylów i dziesięciu różnych epok. <Prze + Budować>

Przebudowanie, a, blm., czynność cz. **Przebudować,** *przebudowa.*

Przebudowczy *tyczący ś. przebudowy:* Nawoływanie do pracy przebudowczej, ratunkowej, sła-

bieje w literaturze politycznej. Czern. <Od *Przebudowca, od Przebudować>

Przebudowywać, uje, ywał p. **Przebudować.**

Przebudowywanie, a, blm., czynność cz. **Przebudowywać.**

Przebudówka, i, lm. i p. **Przebudowa:** Przystąpiono do sporządzenia kosztorysów na przebudówki wewnętrzne gmachów. <Od Przebudowa>

Przebudzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przebudzić.**

Przebudzanie, a, blm., czynność cz. **Przebudzać.**

Przebudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebudzać ś.**

Przebudzenie, a, lm. a **I.** czynność cz. **Przebudzić. 2.** p. **Przebudzenie ś.:** Życie nasze jest to sen, a śmierć P. Karp. Do naszych przebudzeń i brzasków potrzeba czegoś więcej, niż hejnału. Kon.

Przebudzenie się, a ś., blm., **Przebudzenie** czynność cz. **Przebudzić ś.**

× **Przebudziciel, a,** lm. **e** *ten, który przebudza a. przebudził.* <Od Przebudzić>

× **Przebudzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przebudziciel.**

Przebudzić, i, ił, nied. **Przebudzać, [Przebudzować] I.** kogo = *przerwać mu sen, obudzić, rozbudzić, zbudzić kogo:* Kuropoj dziewkę przebudził. Troc. Przebudzony tym krzykiem, porwał ś. z łóżka. Troc. Przen.: P. kogo z zadumy, z zamyślenia, z marzeń. Przen.: *wyrwać z uśpienia, z odrętwienia, z bezczynności, pobudzić:* Taki postępek szlachtę przebudził. Troc. **P. ś.** *obudzić ś., rozbudzić ś., zbudzić ś., ocknąć ś. ze snu* a. przen. *z zadumy, z marzeń do rzeczywistości, z uśpienia, z odrętwienia, z bezczynności:* Nie obrażaj śpiącej, która ś. już nigdy nie przebudzi. Krasiń. <Prze + Budzić>

[Przebudzować, uje, ował i **P. ś.]** p. **Przebudzić.** <Z Przebudzić>

[Przebudzowanie, a, blm.] czynność cz. **Przebudzować.**

[Przebudzowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przebudzować ś.**

Przebujać, a, ał I. *przepędzić pewien czas na bujaniu.* Przen.: P. młodość (= *przepędzić lekkomyślnie, na zabawach*). **2.** *wybujać zanadto.* <Prze + Bujać>

Przebujały *który przebujał, wybujały zanadto:* P. indywidualizm w przeszłości naszej działał rozprężnie. <Od Przebujać>

Przebujanie, a, blm., czynność cz. **Przebujać:** Gdzie płodna ziemia, tam sztuka strzeże przebujania i zdobi ją. Brodz.

Przebujnie przys. od **Przebujny.**

Przebujny *nadzwyczaj bujny:* Podobne przedsięwzięcie w tych przebujnych strefach wymagało nieustającej pieczy aż do całkowitego ukończenia dzieła. Rogoż. <Prze + Bujny>

[Przebuksować, uje, ował] *stracić, przehulać.* <Prze + Buksować>

[Przebuksowanie, a, blm.] czynność cz. **Przebuksować.**

Przeburszować, uje, ował I. *przepędzić pewien czas na burszowaniu.* **2.** myśl.?: Codzień przeburszowałem 100-morgowe chaszcze i ogrody. <Prze + Burszować>

Przeburszowanie, a, blm., czynność cz. **Przeburszować.**

Przeburzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeburzyć ś.**

Przeburzyć się, y ś., ył ś. *przejść okres burzenia ś., wyburzyć ś.:* Musi ś. ten moszcz P., potym ś. ustoi, a ja tuszę, że ś. chędogo ustoi. Szymon. <Prze + Burzyć ś.>

Przebuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przebuć.**

Przebuwanie, a, blm., czynność cz. **Przebuwać:** [Buty do przebuwania na obie nogi].

Przebuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przebuwać ś.**

Przebycie, a, blm., † **Przebyt** czynność cz. **Przebyć:** P. gór, rzeki. Troc. Po przebyciu tej trudności postąpmy do drugiej. Troc. Ach! straszną, straszną miałem chwilę do przebycia. Słow. Dopływy jej, zarosłe szuwarami, były trzęsawiskami do nieprzebycia. Rol.

Przebyć, będzie, był, nied. **Przebywać I.** cz. ni. = a) † P. *przetrwać, przejść, zejść, przepłynąć, upłynąć:* Za Kazimierza spokojne dni przez wiele lat przebywały w Polsce. Błaż. b) † P. *przeżyć swoje, odejść, zejść ze sceny, ze świata, umrzeć:* Co przed nami byli, nasi przodkowie, niemasz ich, już przebyli. Gęb. c) † P. *przestawać, żyć, istnieć, zostawać, kontentować ś., wybyć, wytrzymać, obyć ś., obejść ś.:* Porządnym ludziom przykro przebywać bez zegara. Sol. Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa, spokojny siadł przy stole wiejskiego warzywa. Karp. d) *pobyć przez czas jakiś, pozostać, zostać, zatrzymać ś., zabawić przez pewien czas; przepędzić, spędzić czas; przemieszkać;* nied. *gościć, mieszkać, obracać ś., znajdować ś., bawić, przesiadywać gdzie:* Duch mój nie będzie w człowiecze na wieki przebywać, abo jest ciało. B. Sz. Przymuszali go: przebywaj z nami, iż ku wieczorowi jest; i wszedł przebywać z niemi. Bud. My w nim, a on w nas przebywać ustawicznie będzie. Rej. Jeżeli kiedy będziesz przebywać na wielkim świecie, żebyś porzuciła ten ton dogmatyczny. L. Krucy chętnie przebywają między trupami, a pszczoły między kwiatem. L. Ani ja już przebywać na ziemi więcej będę. Kochan. Bardzo rad na osobnych miejscach, dalekich od ludzi, przebywał. Skar. Teraz w dzikiej Syrji przebywam. Skar. W sercu jego miłość, pokój, miłosierdzie przebywało. Skar. Który dość często i długo w tamtym kraju przebywał. Śniad. [Pies przebuł u króla parę miesięcy]. Zgadnij: gdziem znalazł miłość, gdzie ona przebywa? Szymon. Przebywa teraz w Warszawie. Troc. Nie przebywa u mnie więcej. Troc. e) † Przebywać z kim = *obcować, spółkować, wdawać ś., odbywać sprawę cielesną:* Przeklęty, który przebywa z wszelakim bydlęciem. Leop. Gdy mąż pojmuje żonę, co z nią pierwej przebywał, niżeli ją pojął. Ort. (= *żył z nią*). **2.** cz. czyn. = a) × P. *przeżyć, przetrwać:* Przebywszy panowanie pięciu książąt, umarł. Nar. Ościelali wierzchy słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie przebywali zimę bezpiecznie. Pilch. b) co = *przejść, przejechać; przeprawić ś. przez co:* Strumienia tego nie mogłem P., bo ś. były wzniosły wody głębokiej rzeki, której nie mogłem zbrodzić. Leop. Tatarowie przebywają wpław bystre rzeki, uwiesiwszy ś. u końskiego ogona. Łęcz. Przebyta góra, droga, rzeka. Troc. Przebywszy bory, puszcze, krzaki, laski; przebywszy miasta, miasteczka i wioski, w ojczystym gnieździe z radością stanąłem. Kras. Po przebytej w niedostępnych puszczach trzydniowej podróży. Nar. (= *odbytej*). Przen.: *przenieść, przezwyciężyć, przetrwać, przetrzymać, znieść, przebrnąć, przecierpieć:* P. zawady, trudności, przezwyciężyć. L. Lekka rzecz biedę cierpieć, a

ciężka P. Bardz. Zapomnij o tym, już ś. to przebyło. L. Rzecz jest przyrodzona cieszyć ś. z przebytej biedy. Pilch. Przebyte trudy. Troc. Przebył wszystkie przeciwności. Troc. < Prze + Być >

†**Przebyt, u,** lm. y, †**Przebytek 1.** *przebycie, przebywanie, mieszkanie gdzie, pobyt:* Gorze mnie, iż P. mój przedłużył ś. jest. Ps. flor. Daj nam na świecie zbożny pobyt, po żywocie rajski P. Biel. M. (to jest, abyśmy po śmierci wiecznie z tobą przebywali. Skar.). Zażyłem czasu przebytu mego do poznania obyczajów krajowych. Troc. **2.** *przejście, przeprawa:* Zbłądzili są na puszczy bez wod, drogi miasta przebyta nie naleźli. Ps. flor. Przez wądoł ten ciasny P. wązką ścieżką wiódł. Koch. J. P. był bardzo trudny przez tę rzekę. Skar. **3. a. Przebytek** *miejsce przebywania, mieszkanie, przybytek, świątynia; arka przymierza:* Zażgli są ogniem świętość twoję w ziemi, pokalali są P. imienia twego. Ps. flor. P., *tabernaculum.* Ps. flor. < Prze + Byt >

†**Przebyteczny** *do przebywania, do mieszkania zdatny, mieszkalny:* Ale opiąć synowie izraelscy jedli cztyrdzieści lat mannę, dokąd byli nie przyszli do ziemie przebytecznej. B. Sz. *(in terram habitabilem).* < Od Przybytek >

†**Przebytek, tka,** lm. **tki** p. **Przebyt:** Powiedz mi, jest li która schrona w domu oćca twego? może li być P. u niego który? B. Sz. Wwiedziesz je a ssadzisz na górze dziedzictwa twego, w wielmi twardem przebytce twem, któryś uczynił, Panie. Święty P. twój, Panie, który ućwierdziłe ręce twoje. B. Sz. Pospolicie piszą przybytek, ale lepiej P. od przebywania. Bud. < Od Przebyt >

†**Przebytny** *który można przebyć, możliwy do przebycia:* Wały, góry, trudności przebytne. Troc. P., *pervius, penetrabilis.* Kn. < Od Przebyt >

†**Przebywacz, a,** lm. **e** *ten, co przebywa, mieszkaniec:* Ogień wyszedł jest z Ezebon i pożarł przebywacze nawyszsze Arnon. B. Sz. *(habitatores).* Potem ustawili przebywacze jeruzalemscy Otozjasza królem. B. Sz. Waruj ś., aby nigdy s przebywaczami ziemie onej w przyjaźń nie wchadzał. B. Sz. < Od Przebywać >

Przebywać, a, ał p. **Przebyć.**

Przebywanie, a, blm., czynność cz. **Przebywać:** Wydajcie z was męże mądre i umiałe i których P. jest doświadczone w pokoleniach waszych. B. Sz. *(conversatio).*

[Przebywek, wka, lm. **wki]:** P. świata = *starzec zgrzybiały.* < Od Przebywać >

Przebzdurzenie, a, blm., czynność cz. **Przebzdurzyć.**

Przebzdurzyć, y, ył *przepędzić pewien czas na bzdurzeniu.* < Prze + Bzdurzyć >

[Przebździągać się, a ś., ał ś.] *przeciągać ś. poziewając; wałkonić ś., próżnować.*

[Przebździąganie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przebździągać ś.**

[Przeca] p. **Przecie.** < Z Przecie >

†**Przecadzenie, a,** blm., czynność cz. **Przecadzić.**

†**Przecadzić, i, ił** p. **Przecedzić.** L. < Prze + Cadzić >

†**Przecadzka, i,** lm. **i Cedzidło:** Trzaski bruzelji warz, a gdy wywrą, przecedź, wyjmij on gąszcz z przecadzki. Sien. < Prze + Cadzka >

[Przece] p. **Przecie.**

Przecedzać, a, ał p. **Przecedzić.** < Od Przecedzić >

Przecedzanie, a, blm., czynność cz. **Przecedzać.**

Przecedzenie, a, blm., czynność cz. **Przecedzić**

× **Przecedziciel, a,** lm. **e** *ten, co przecedza* Troc. < Od Przecedzić >

× **Przecedzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przecedziciel.**

Przecedzić, i, ił, † **Przecadzić,** nied. **Przecedzać** *przepuścić przez cedzidło; cedząc przeczyścić, sklarować; przesączyć, przefiltrować:* P. wodę, rosół, krochmal. P. przez sito, durszlak, płótno, muślin. Przecedzacie komora, a wielbląda połykacie. Wuj. Przen.: Powietrze, co twarz moję otaczało, tak przecedzone i ocieplone sztuką. Krasz. Może grube ściany przecedzą coś do zaspokojenia ich ciekawości. Byk. Przen.: Tego rodzaju umysł może dużo rzeczy rozumieć... rzuca ś. on niespokojnie, waha, nadto przecedza każdy zamiar, wreszcie zatraca ś. wśród krzyżowych dróg. Sienk. *(= przetrząsa, analizuje subtelnie).* < Prze + Cedzić >

Przecembrować, uje, ował *na nowo ocembrować, przerobić cembrowanie:* P. studnię, szyb. < Prze + Cembrować >

Przecembrowanie, a, blm., czynność cz. **Przecembrować.**

Przeceniać, a, ał p. **Przecenić.**

Przecenianie, a, blm., czynność cz. **Przeceniać:** P. swej pracy. Mick.

× **Przeceniciel, a,** lm. **e** *ten, co przecenia a. co przecenił.* L. < Od Przecenić >

× **Przecenicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przeceniciel.**

Przecenić, i, ił, nied. **Przeceniać** *ocenić zbyt wysoko, przerachować ś. co do ceny, doniosłości czego:* P. swe siły. P. znaczenie czego. < Prze + Cenić >

Przecenienie, a, blm., czynność cz. **Przecenić.**

Przechadzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przejść.** < Prze + Chadzać, od Przechodzić >

Przechadzanie, a, blm., czynność cz. **Przechadzać:** P. ludzi. Troc.

Przechadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechadzać ś.** *przechadzka, spacer, spacerowanie.*

× **Przechadzawka, i,** lm. **i** p. **Przechadzka.** < Od Przechadzać >

Przechadzka, i, lm. **i 1.** *przechadzanie ś., spacer:* Piękny czas dzisiaj, pójdźmy na przechadzkę między lipy. L. Wstawszy, przechadzki stroi, bawi ś. wieściami. Klon. Przechadzek przykre bronić poczęło powietrze. Węg. Gdy słońce mniej ś. przykrzyło swemi upałami, wyszli na przechadzkę. L. Do ogrodu na przechadzkę poszli. Górn. Resztę dnia trawił na przechadzce ogrodu. Mik. Używać przechadzki. Mick. **2. a.** × **Przechadzawka,** × **Przechodnik,** × **Przechodnia** *miejsce przechadzek, promenada, aleja, szpaler:* Drugdzie czynią jakoby chłodnice małe z wina abo przechadzki jakoby zasklepione. Trzyc. Są piękne przechadzki w okolicach tego miasta. **3. [P.]** *kładka na strumyku.* < Od Przechadzać >

Przechadzkowy przym. od **Przechadzka:** Na tych ulicach roi ś. trzydziestotysięczna z górą ludność o uświęconej przechadzkowej dobie. Orzesz. < Od Przechadzka >

Przecharakteryzować się, uje ś., ował ś. *inaczej ś. ucharakteryzować, zmienić swoją charakterystykę:* Aktor prędko ś. przecharakteryzował. < Prze + Charakteryzować ś. >

Przecharakteryzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecharakteryzować ś.**

Przecharchać, a, ał p. **Przecharkać.** < Prze + Charchać >

Przecharchanie, a, blm., czynność cz. **Przecharchać.**

Przecharkać, a, ał, Przecharchać *przepędzić pewien czas na charkaniu:* Całą prawie noc przecharkał. < Prze + Charkać >

Przecharkanie, a, blm., czynność cz. **Przecharkać.**

† **Przecharsły l.** *schorzały, kaszlący.* Ocz. **2.** wet. *cierpiący na chorobliwą drżączkę z gwałtownej pracy, ze znużenia:* Koń P. Kn. Koza przecharsła. Km. < Od * Przecharsnąć >

Przecharśnienie, a, blm. **l.** wet. u koni, *chorobliwa drżączka z nadmiernego znużenia,* d r g ę g a: wog *nadmierne zmordowanie ś. a. znużenie pracą.* Dyk. M. < Od * Przecharsnąć, Prze + * Charsnąć >

× **Przechcenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przechcieć ś.**

[**Przechcianka, i,** lm. **i**] p. **Przechrzcianka.** < Przech(rz)cianka >

× **Przechcieć się, ce ś., ciało ś.** nieos. *przestać chcieć ś., odechcieć ś.:* Przechciało mu ś. tego. Sł. wil. < Prze + Chcieć >

[**Przechcijanka, i,** lm. **i**] p. **Przechrzcianka.** < Z Przechcianka, przez Chrześcijanka >

[**Przechechłać, chle, chłał** *przepłókać, byle jak przeprać.* < Prze + Chechłać >

[**Przechechłanie, a,** blm.] czynność cz. **Przechechłać.**

Przechera, y, lm. **owie l. a.** †**Przechyra,** †**Przechira,** †**Przecherka,** †**Przechyrka** *człowiek przewrotny, człowiek złej woli i wiary, mędrek, krętacz, chytry; szalbierz; oszust, mydłek, obłudnik:* Niech będzie jak chce dobry, ale kiedy głupi, już go leda P. oszuka na kupi (na kupnie). Kob. Jak jakiemu przecherze, nic mu nie wierzają. Kob. **2.** [**P., Przechyra, Przechernik**] *człowiek lubiący ś. sprzeczać, drażnić, przekora, sprzeka:* Własnych pożytków P. Faleń. < Z Przechyra, Prze + * Chyra, CHYR/CHWOR/CHOR >

[**Przecherać, a, ał**] *sprzeczać ś.*

[**Przecheranie, a,** blm.] czynność cz. **Przecherać.**

† **Przecherka, i,** lm. **owie** p. **Przechera.** Rej. < Od Przechera >

[**Przechernik, a,** lm. **i**] p. **Przechera.** < Od Przecherny >

† **Przecherność, i,** blm. rz. od **Przecherny;** † **Przecherstwo,** † **Przechyrstwo.**

† **Przecherny,** † **Przechyrny** *przewrotny, chytry, krętacki, szalbierski, podstępny, zdradziecki:* Jezioro Arkadskie, Feneusem słynie, przecherną wodą groźne, *ambiguis suspectus aquis.* Żebr. < Od Przechera >

† **Przecherstwo, a l.** blm. rz. od **Przecherny. 2.** lm. **a** *czyn przecherny a. przewrotny a. podstępny, szalbierski; szalbierstwo, oszustwo, podstęp, fałsz.*

Przechędożenie, a, blm., czynność cz. **Przechędożyć.**

Przechędożyć, y, ył *chędożąc przeczyścić.* L. P. broń, lufę. < Prze + Chędożyć >

† **Przechętny** *wielce przyjemny, bardzo miły, pożądany:* Krew przelejesz na ołtarzu, a tuk zakadzisz na wonią przechętną Panu. B. Sz. Ofiarujcie obiatę wonną, przechętną Panu, cielca z stada dwa, skopu jednego... B. Sz. < Prze + Chętny >

† **Przechira, y,** lm. **owie** p. **Przechera:** Odpuść mi, silnyś P. Kochan.

Przechirnąć, nie, nął zł. *przepić.*

Przechirnięcie, a, blm., czynność cz. **Przechirnąć.**

[**Przechlać, a, ał**] **l.** *przepić.* **2.** *przejeść.* < Prze + Chlać >

[**Przechlanie, a,** blm.] czynność cz. **Przechlać.**

[**Przechlastać, a, ał, Przechlastnąć**] **l.** *przerzucić.* **2.** *przepuścić, przeputać, przemarnotrawić, przepić, przebalować, przeszastać.* [**P. ś.**] **l.** *przerzucić ś.* **2.** *przełamać ś.* (o dzieciach niedobrze spowitych). < Prze + Chlastać >

[**Przechlastanie, a,** blm.] czynność cz. **Przechlastać.**

[**Przechlastnąć, nie, nął i P. ś.**] p. **Przechlastać.**

[**Przechlastnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przechlastnąć.**

[**Przechlastnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przechlastnąć ś.**

[**Przechlipka, i,** lm. **i**] *popicie:* Jedząc ziemniaki, mają mleko na przechlipkę. < Prze + * Chlipka, od Chlipać >

Przechluba, y, lm. **y, Wyczystka** bot. (palicourea) *roś. z rodziny marzanowatych.*

† **Przechlubiać się, a ś., ał ś.** *przechwalać ś., wyjeżdżać, pysznić ś.:* Kędy jest ów Bóg wasz, którym ś. przechlubiacie z ufnością swą wszędy? K. G. < Prze + * Chlubiać ś., od Chlubić ś., od Chluba >

† **Przechlubianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przechlubiać ś.**

[**Przechlusnąć, nie, nął**] *chlusnąć przez co, przerzucić płyn:* Lada wietrzyk na jeziorze przechluśnie bałwanem na ziemię. < Prze + Chlusnąć >

Przechluśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przechlusnąć.**

Przechładzać, a, ał i P. ś. p. **Przechłodzić.**

Przechładzanie, a, blm., czynność cz. **Przechładzać.**

Przechładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechładzać ś.**

Przechłodnąć, nie, ódł, Przechłodzić ś. *ochłodnąć nieco, przestygnąć:* Ziemia pod stopą jak piec gorąca przechłodła nieco wiatru przewiewem. Len < Prze + Chłodnąć >

Przechłodnięcie, a, blm., czynność cz. **Przechłodnąć.**

Przechłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przechłodzić.**

× **Przechłodzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przechłodzić ś.**

× **Przechłodziciel, a,** lm. **e** *ten, co przechłodził a. przechładza.* L. < Od Przechłodzić >

× **Przechłodzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przechłodziciel.**

Przechłodzić, i, ił, nied. **Przechładzać l.** *ochłodzić nieco, przestudzić:* W gorączkach przechładzają, choć ciepłe, syropki. Petr. Z lubością wystawali pod chałupami, na przechłodzonym pachnącym powietrzu. Reym. **2.** *przejąć chłodem, przeziębić, przemrozić:* Rośliny nie zamarzają przy 0°, lecz dopiero w niższych temperaturach: ażeby zamarznąć, muszą one być przechłodzone. **P. ś.** p. **Przechłodnąć.** L. < Prze + Chłodzić >

Przechłostać, szcze, stał, † **Przechłościć** *chłoszcząc przetrzepać:* Kazał mu zewlec z siebie szaty i grzbiet nadstawić, mając go własną swą ręką P. Pilch. < Prze + Chłostać >

Przechłostanie, a, blm. czynność cz. **Przechłostać.**

× **Przechłoszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przechłościć.**

† **Przechłościć, i, ił** p. **Przechłostać**: Pompejus cały Wschód wojną przechłościł. Chr. <Prze + Chłościć>

× **Przechodek, dka,** lm. **dki** *przejście*: Na przechodkach kosze we dwa szeregi porobili. Grab. <Od Przechód>

Przechodka, i, lm. **i** zool., p. **Prywetnica.** <Od Przechodek>

Przechodni, × **Przechodny,** × **Przechodowy,** × **Przechodzisty** **1.** *przez który można przejść*: Dom P. Wagon, tor P. Pokój P. (= *przez który trzeba przechodzić do dalszego mieszkania*). **2.** *służący do przejścia*: Przechodnia galerja w podkopach służy do przechodu z jednej galerji do drugiej. Jak. J. **3.** *nie mieszkający stale w jakim miejscu, przechodzący, wędrowny*: Dziad P. Zwierz P. Sp. Dziki są tu rzadkością, na kilka lat czasem widziany trop P. **4.** Handel P. = *tranzytowy*. Świt. Ruch P. **5.** *przejściowy, tymczasowy, czasowy, niestały, nietrwały, przemijający*: Ból P. Przepisy przechodnie. Epoka przechodnia. **6.** gram.: Słowo przechodnie, czasownik P. = *czynny, oznaczający czynność przechodzącą na przedmiot*, × przedmiotowy. **7.** woj.: Szyk P. = *szyk bojowy ustawiony w szachownicę, szyk* szachowy, posiłkowy. Troc. <Od Przechód>

× **Przechodnia, i,** lm. **e** p. **Przechadzka**: Miłego odpoczynku doznaje człowiek, spoglądając na zieloność tej długiej i pysznej przechodni. Dm. <Od Przechodni>

[**Przechodniak, a,** lm. **i**] *dom przechodni*. <Od Przechodni>

× **Przechodnik, a 1.** lm. **i** p. **Przechadzka**: Macice winne puszczają po drzewie a. na chłodniki, abo przechodniki rozpinają. Trzyc. **2.** × P. p. **Przechodzień.** <Od Przechodni>

Przechodniość, i, blm. rz. od. **Przechodni.** L.

× **Przechodny** p. **Przechodni.** Troc. <Od Przechód>

† **Przechodować, uje, ował** *wypróżnić ś., odbyć potrzebę naturalną*. Mącz. <Od Przechód>

† **Przechodowanie, a,** blm., czynność cz. **Przechodować,** *stolec*: Pobudzić przechodowania. Mącz. *Dejectio alvi*, P. Mącz.

Przechodowy 1. p. × **Przechodni**: Produkt P. = *produkt w fazie fabrykacji*. **2.** fizj.: Lata przechodowe, okres P., pora przechodowa, rok P. Kn. (= *rok klimakteryczny*). Rok klimakteryczny nie po polsku, rok podejrzany dla zabobonów. Włod. (climax, climacterium). **3.** gieol.: Formacja przechodowa, utwór P., skały przechodowe = *skały najdawniejsze pochodzenia wodnego, czyli osadowe, poprzedzające węgiel kamienny, zatym obejmujące dzisiejsze gromady kambryjską, sylurską, dewońską*. <Od Przechód>

Przechodząca, ej, lm. **e** rz. forma ż. od rz. **Przechodzący.**

Przechodzący 1. im. od **Przechodzić. 2.** rz. *przechodzień*. <Od Przechodzić>

Przechodzenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przechodzić**: Sekta Pitagory filozofa dusze P. twierdziła. Troc (= *wędrówkę, metempsychozę*). **2.** † P. p. **Przechodzenie ś.**, *przechadzka, spacer*: Przed obiadem zdrowe jest P. And. z Kobyl.

× **Przechodzenie się, a ś.,** blm. † **Przechodzenie** czynność cz. **Przechodzić ś.** *przechadzka, spacer*.

× **Przechodziciel, a,** lm. **e** *przechadzający ś., spacerowicz*. <Od Przechodzić>

× **Przechodzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przechodziciel.**

Przechodzić, i, ił i **P. ś.** p. **Przejść.** <Prze + Chodzić>

† **Przechodzieniec, ńca,** lm. **ńce** *krużganek, portyk, galerja*. Urs. <Od Przechodzony>

Przechodzień, dnia, lm. **dnie** a. † **dniowie 1.** a. × **Przechodnik, Przechodzący,** ! [**Przechoży**] *człowiek przechodzący w pobliżu, mijający; mijający ś.*: Przechodnie, nawet nieznajomi, witali ś. i rozmawiali. Przechodniu! zatrzymaj ś. przy tym grobowcu. Podobnyś do owego pierwszego przechodnia w Ewanielji, który, widząc zranionego, nie zlitował ś. nad nim. Przen.: *podróżny, wędrowiec, pielgrzym, wędrownik*: Przechodniowieśmy, nie mamy tu trwającego miejsca; pielgrzymi jesteśmy. Dambr. **3.** † P., † **Przechodźca** *poprzednik, zwiastun, herold*: Św. Jan, P. Chrystusów. Białob. <Od Przechodni>

† **Przechodzisko, a,** lm. **a** *miejsce przechodu*: P. rzeki (= *koryto, łożysko*). Bezpieczniej iść, gdy rzeka ma swe P. i mała woda w swoje już wpadnie łożysko. Otw. Rzeka ta na kilka przechodzisk ś. dzieli. Otw. (= *odnóg*). <Od Przechodzić>

× **Przechodzisty** p. **Przechodni**: Ratusze bywają przechodziste. Troc. Dom P. Troc. <Od Przechód>

Przechodzony = *chodzeniem, używaniem zniszczony, podniszczony; używany*: Suknia przechodzona. Mącz. Przechodzona szata, przechodzone buty. Troc. Suknie mocno przechodzone. Krasz. Żart.: Do takiego już przechodzonego jegomości doprawdy nie byłabym za szpetną. Krasz. <Od Przechodzić>

[**Przechodzować, uje, ował** i **P. ś.**] p. **Przejść.** <Z Przechodzić>

[**Przechodzowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przechodzować.**

† **Przechodźca, y,** lm. **y** p. **Przechodzień**: Posłałeś przechodźce wojska twojego. Leop. <Od Przechodzić>

[**Przechopać się, a ś., ał ś.**] *pomieniać ś.*: Przechopał ś. chłop z djabłem na konie. <Prze + Chopać ś.>

[**Przechopanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przechopać ś.**

Przechorować, uje, ował 1. *chorując przebyć pewien czas, przepędzić w chorobie*: Przechorował miesiąc, całe życie. **2.** co = *odchorować, przypłacić chorobą*: P. wypadek, zajście z kim, swoją nierozwagę. <Prze + Chorować>

Przechorowanie, a, blm., czynność cz. **Przechorować.**

[**Przechoszczać, a, ał**] *przywabić*.

[**Przechoszczanie, a,** blm.] czynność cz. **Przechoszczać.**

† **Przechowacz, a,** lm. **e** p. **Przechowywacz**: Aby ich nie rozumiano być życzliwemi ku kacerzom abo przechowaczmi ich. Baz. <Od Przechować>

Przechować, a, ał, nied. **Przechowywać,** † **Przechowawać 1.** *zachować, utrzymać przez pewien czas w całości, w świeżości, w stanie pożądanym, zakonserwować na pewien czas*: P. kartofle w piwnicy przez zimę. Gospodyni trzeba mieć masło przechowywać, które długo trwa. Haur. Chcąc migdałki świeżo P., trzeba nasypać niemi pełną butelkę. Dm. Przechowane dotąd rękopisy wspieranej przezeń literatury arabskiej. Szaj. Obok zabytków jej stroju, przechowywanych w Neu-

markcie, pojawiły ś. podobneż szczątki w Wrocławiu. Szaj. Słowa przechowane w głazie, jak łza w kamieniu, a. myśl w obrazie. Słow. P. co w pamięci. Przechowywać pamięć czego. Prędzej łotr bogactw dostanie, niż cnotliwy, ale nie przechowa ich długo. Birk. *(= nie będzie ś. niemi długo cieszył).* Co za zły człowiek oberwał jagody... bodajże nie przechował, a bodaj poleżał! Kochan. **2.** † P. *przeżywić, przekarmić, utrzymać przez pewien czas:* Pan na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszczę chlebem przechował. K. G. **3.** *przetrzymać w ukryciu:* Przechowywać, przyjmować do sekretnego schowania i utajenia, przekrywać, przekradać u siebie. L. Nie kradnie ani przechowawa. Rot. P. zbrodniarza. Ktoby rzeczy kradzione przechowywał, tak jak złodziej ma być karany. Groic. Jeden kradnie, a drugi korzyść przechowywa. Klon. Jeżeli pan mój przechowuje u siebie młodą panienkę, to nie waszym kosztem. L. *(= trzyma, utrzymuje).* **4.** [P.] *schować:* Jeden nie tańcował, bo mu ktoś czapkę przechował. **P. ś. I.** *zachować ś., utrzymać ś. przez pewien czas w całości, w świeżości, w należytym stanie.* **2.** Przechowywać ś. = *ukrywać ś., kryć ś., chować ś., pozostawać w ukryciu:* Przechowuje ś. przed policją. <Prze + Chować>

Przechowalnia, i, lm. **e** ogr. *szklarnia nieopalana, szopa na rośliny, konserwatorjum:* Na zimę wstawia ś. do odpowiednich widnych piwnic i przechowalni. Jank. <Od Przechować>

Przechowanie, a, blm., **Przechów, [Przechówek]** czynność cz. **Przechować,** *konserwacja:* P. owoców. Troc. Oddać futro na letnie P.

Przechowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechować ś.**

†**Przechowawacz, a,** lm. **e** p. **Przechowawca:** *Latronum occultator,* P. łotrostwa. Mącz. <Od Przechowawać>

†**Przechowawać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przechować.** <Od Przechować>

†**Przechowawanie, a,** blm., czynność cz. **Przechowawać** *przechowywanie.*

†**Przechowawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przechowawać ś.** *przechowywanie ś.*

Przechowawca, y, lm. **y, Przechowywacz,** †**Przechowacz,** †**Przechowawacz** *ten, co przechowuje, konserwator.* <Od Przechowawać>

Przechowawczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Przechowawca:** Były przechowawczyniami, nie zaś twórczyniami zasad entuzjastycznych. Chm. <Od Przechowawca>

Przechowywacz, a, lm. **e** p. **Przechowawca:** Równie przechowywacza, jak i złodzieja karzą. Ostr. <Od Przechowywać>

Przechowywaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przechowywacz,** *przechowawczyni.*

Przechowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przechować.**

Przechowywanie, a, blm., czynność cz. **Przechowywać.**

Przechowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechowywać ś.**

![**Przechoży, ego,** lm. **y]** rz. p. **Przechodzień:** Zawsze on z nagą głową stoi na ulicy i z książką w ręku, którą podaje przechożym, sam zda ś. być pielgrzymem i człowiekiem bożym. Od. <Ros. prochožyj>

Przechód, odu, lm. **ody I.** *przechodzenie, przejście:* Przebiegliśmy szybkim przechodem cały ten kraj szeroki. Rzew. P. ludu z ucisku do rozpaczy i rozwiązłości zawsze był straszny i okrutny. Śniad. Nagły P. z jednego przekonania na drugie jest cechą dziwaków. Wiszn. *(= przerzucenie ś.).* Przen.: Wszystkie te śmierci poprzedniki ostrzegają mię, iż ś. niezadługo skończy czas przechodu mojego. L. *(= wędrówki ziemskiej).* P. wojska = *przemarsz, przeciąganie.* Wojna sprawuje podatki częste i P. ustawny żołnierza. Haur. Lubię patrzeć na te przechody wojska. L. **2. a. [Przechódek]** *miejsce do przejścia, przejście, ganek, galerja, korytarz:* Od swej ojczyzny zapomnieni i przechody mają wszędy zastąpione. Tw. Wiatry kryniczne przechody do morza rozprzestrzeniają. Otw. Okręty pływają a strasznych w morzu przechodów szukają. Li. *(= dróg).* Nieprzyjaciół wiele wdarło ś. do miasta lochem, to jest ziemnym przechodem. Leon. **3.** *stolec, wychodek, dwór, prewet:* Iść na P. Zachciało mu ś. na P. [Siedział chłop na P. Wywiedła dzieci na P.]. **4.** anat. † P. *przewód, kanał:* P. piersisty, P. pierśny. Kirch. (ductus thoracicus). **5.** woj. *przerwa, czyli raczej wycinki, znajdujące ś. w stoku naprzeciwko drogi poprzecznie ukrytej, dla ułatwienia komunikacji wszystkich jej części.* Sł. wil. Ubezpieczono zwłaszcza tak zwane przechody, to jest szczupłe otwory w murach. Sienk. **Przechodem** przys. *przechodząc, mimochodem, po drodze:* Wędrując przez cudze kraje, zwiedził przechodem Królewiec. Mick. <Prze + Chód>

[Przechódek, dka, lm. **dki]** p. **Przechód:** Idzie ś. tam pod ściany bez P. na łącki. <Od Przechód>

Przechów, owu, blm. p. **Przechowanie:** Namawiała człowieka, aby dziecko zabił, lecz ten, udając, że jej wolą wykonał, oddał dziecię na P. do klasztoru. Nar. Obładowany nieprzyjaciel śpieszył dla przechowu plonu do zamków. Nar. P., przechówek bydła = *przezimowanie.* L. <Prze + Chów>

[Przechówek, wku, blm.**] i.** p. **Przechowanie:** Przechów, P. bydła = *przezimowanie.* L. Bydlę, dane na przekarm z umowy płodu i masła, pożytek panu czyni; jeżeliby przypadkowo na przechówku odpadło, właściciela jest szkodą. Koss. [Pijcie, to gorzałka od Walka, boby ś. tam zmartwił, gdybyście nie napili za P. tej gąski *(= wychowanie narzeczonej).* Przen.: *zwierzęta przechowane, przezimowane:* Zajęcy uszło bezkarnie dosyć dużo, co bardzo dobrze, będą na P. **2.** *miejsce ukrycia, skrytka, kryjówka, schowanie.* <Od Przechów>

Przechrapać, pie, pał *mocnym snem przespać, chrapiąc przespać:* P. noc. <Prze + Chrapać>

Przechrapanie, a, blm., czynność cz. **Przechrapać:** O, coby dali królowie z swej mocy za chłopów prostych P. w nocy! Jabł.

Przechrobry *nadzwyczaj chrobry.* <Prze + Chrobry>

†**Przechróstać, a, ał,** †**Przechrustać** *chróstając przegryźć:* Pierwsze trawienie w żołądku jest, gdzie potrawy przechróstane z gruba ś. tylko przewarzają. Sak. Żołądek wiele w ś. potraw bierze, które jako kocieł, jaki przechrustawszy i przewarzywszy, strawi. Sak. <Prze + Chróstać>

†**Przechróstanie, a,** blm., czynność cz. **Przechróstać.**

†**Przechrustać, a, ał** p. **Przechróstać.** <Prze + Chrustać>

Przechrustanie, a, blm., czynność cz. **Przechrustać.**

[Przechrzcianka, i, lm. **i, Przechścianka, Przechcianka, Przechcijanka],** †**Przechrześcijanka** *Żydówka wychrzczona, neofitka,* pog. *mecheska.*

Przechrzcić, i, ił, †Przekrzcić, nied. **Przechrzciwać, †Przekrzciwać, †Przekrzczywać I.** *ochrzcić ponownie na inny obrządek chrześcijański:* P. kogo z prawosławja na katolicyzm. Przen.: *przemienić imię, nazwisko, nazwę, inaczej nazwać, przezwać, przemianować; przekręcić nazwisko, imię, nazwę:* Przechrzcił pewne pany inakszemi przezwiski, niż je zowią. Górn. Błotków przechrzczony na Terespol. Krasz. 2. *ochrzcić na wiarę chrześcijańską, wychrzcić:* P. Żyda. **P. ś. I.** *przejść na inny obrządek chrześcijański.* Przen.: *przemienić swoje imię, nazwisko, przemianować ś., przezwać ś.* **2.** *przejść na wiarę chrześcijańską, wychrzcić ś., przyjąć chrzest, zostać chrześcijaninem.* < Prze + Chrzcić >

Przechrzciuk, a, lm. **i** pog. *przechrzta, meches.* < Od Przechrzcić >

Przechrzciwać, a, ał i P. ś. p. **Przechrzcić.**

Przechrzciwanie, a, blm., czynność cz. **Przechrzciwać.**

Przechrzciwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechrzciwać ś.**

Przechrzczenie, a, lm. **a** czynność cz. **Przechrzcić:** Wielorakie imiona nosi, bądź z ponawianego chrztu, bądź z ponawianego do klasztoru wchodzenia, bądź z kronikarskich przechrzczeń. Lel.

Przechrzczeniec, ńca, lm. **ńcy** p. **Przechrzta.** < Od Przechrzczony >

Przechrzczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechrzcić ś.**

†Przechrześcijanka, i, lm. **i** p. **Przechrzcianka.** Troc. < Prze + Chrześcijanka >

×Przechrześcijański *arcychrześcijański, najprawdziwiej chrześcijański:* Przechrześcijańskie blaski cnoty. Krasiń. < Prze + Chrześcijański >

Przechrzta, y, lm. **y** m., **†Przekrzta, Przechrzczeniec** *człowiek przechrzczony, neofita, wychrzta, (szczeg. Żyd);* pog. *meches.* < Prze + *Chrzta: por. Chrzest, Chrzcić >

[Przechrzty, ów, blp., **Chrzesty]** *przezwisko.* Gwar.

[Przechścianka, i, lm. **i]** p. **Przechrzcianka.** < Z Przechrzcianka >

Przechwalać, a, ał i P. ś. p. **Przechwalić.**

Przechwalanie, a, blm., **Przechwała** czynność cz. **Przechwalać.**

Przechwalanie się, a ś., blm., **Przechwała** czynność cz. **Przechwalać ś.**

×Przechwalca, y, lm. **y** *ten, co ś. przechwala:* O Ajaksie, przechwalco zuchwały! jakież mi ś. od ciebie słowa słyszeć dały! Dm. < Prze + Chwalca >

Przechwalczy I. przym. od **Przechwalca:** Wstrzymuje ś. od wszelkich cierpkich lub przechwalczych wyrazów. Tarn. 2. patol.: Obłąd P. p. **Obłąd.** < Od Przechwalca >

Przechwalebnie przys. od **Przechwalebny.**

Przechwalebny *bardzo chwalebny, wielce chwalebny, nad wyraz chwalebny, arcychwalebny:* Matki Jego, przechwalebnej Dziewicy. Pśń. P. Syn Boży. Skar. < Prze + Chwalebny >

Przechwalenie, a, blm., czynność cz. **Przechwalić.**

Przechwalić, i, ił, nied. **Przechwalać** *chwaląc przecenić:* Przechwaliłeś mi tego sługę: nic to szczególnego! Zwróciło ś. wszelkie uwielbienie ku owym wiekom przechwalonego blasku jego rodziny. Szaj. Przechwalają swoje strzelby, swoje psy. Lel. **Przechwalać ś.** czym, z czego a. z czym = *chwalić ś. publicznie, chlubić ś., chełpić ś., pysznić ś., szczycić ś., wyjeżdżać na popis:* Każdy z swoim ś. zakonem przechwalał, drugiemu przymawiając. Skar. Żyje dotąd i z swoich bogactw ś. przechwala. Mick. < Prze + Chwalić >

Przechwał, u, lm. **y** bot. (guarea) *roś. z rodziny miedlinowatych.* < Od Prze + *Chwał, CHWAŁ >

Przechwała, y, lm. **y** *przechwalanie a. przechwalanie ś.:* Nie pisałem dla przechwały i okazowania rozumu, ale żeby użytecznym zostać. Petr. Nie słychać było nic, tylko przechwały piękności, wdzięku i wyrazu dobroci, rozlanego na jej twarzy. Krasz. < Prze + Chwała >

Przechwałka, i, lm. **i** *pogróżka, odgrażanie ś.,* × odkazywanie ś., × przegrażanie ś., †pochwałka, †przekaz, †przekazka, †odkazka: Nie bać ś. przechwałek. < Od Przechwała >

× Przechwycenie, a, blm., czynność cz. **Przechwycić.**

× Przechwyciciel, a, lm. **e, × Przechwytywacz, †Przechwytacz** *ten, co przechwycił.* L. < Od Przechwycić >

Przechwycicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przechwyciciel.**

Przechwycić, i, ił, nied. **†Przechwytywać, †Przechwytać I.** *uprzedzić w pochwyceniu, uprzedziwszy wydrzeć, przejąć,* posp. *porwać z przed nosa; pochwycić w drodze przed celem:* Przechwycił mi urząd, *intercepit* abo podszedł mię w urzędzie. Mącz. Co ś. nam miało dostać, to tu wszystko przechwyci. Mącz. Rozgniewał ś. pająk na jaskółkę, iż mu muchy, któremi ś. on żywił, przechwytywała. L. Jakób przechwytał błogosławieństwo Ezawowe. B. B. Listy przechwycone w drodze, *interceptae.* Mącz. *Datatim ludere,* przechwytając grać. Mącz. Przechwycili listy i rady nasze. Troc. Tło zasnute jest haftem złotym za pomocą ściegu przechwytanego. < Prze + Chwycić >

Przechwyt, u, lm. **y** *kołek metalowy łączący dwa ciosy poprzez ich spoinę, aby zapobiec ich wzajemnemu przesunięciu ś.* < Prze + Chwyt >

†Przechwytacz, a, lm. **e** p. **Przechwyciciel.** Troc. < Od Przechwytać >

†Przechwytać. a, ał p. **Przechwycić.** L. < Prze + Chwytać >

†Przechwytanie, a, blm., czynność cz. **Przechwytać.**

†Przechwytywacz, a, lm. **e** p. **Przechwyciciel.** < Od Przechwytywać >

†Przechwytywać, uje, ywał p. **Przechwycić.**

Przechwytywanie, a, blm., czynność cz. **Przechwytywać.**

[Przechyba, y, lm. **y]** *przełęcz, siodło w górach.* < Prze + Chyba >

Przechybać, a, ał i P. ś. p. **Przechylić.** < Prze + Chybać >

Przechybanie, a, blm., czynność cz. **Przechybać:** Wędzidła jedne bywają całe, zupełne, żadnego w pośrzodku przechybania nie mające. Dor. *(=przegięcia).*

Przechybanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechybać ś.**

Przechybnąć, nie, nął i P. ś. I. p. **Przechylić. 2.** [P.] *przeskoczyć:* Nie dojrzał już złośliwego uśmiechu na ustach Cyrka, bo ten szybko przechybnął próg. Ork. Wypadszy z izby, przechybnął wartko próg. Ork. < Prze + Chybnąć >

Przechybnienie, a, blm. p. **Przechybnięcie.**

Przechybnienie się, a ś., blm. p. **Przechybnięcie ś.**

Przechybnięcie, a, blm., **Przechybnienie** czynność cz. **Przechybnąć.**

Przechybnięcie się, a ś., blm., **Przechybnienie ś.** czynność cz. **Przechybnąć ś.**

[Przechybować, uje, ował] *przerzucać.* <Prze + Chybować>

[Przechybowanie, a, blm.] czynność cz. **Przechybować.**

Przechylać, a, ał i P. ś. p. **Przechylić.** <Prze + Chylać>

Przechylanie, a, blm., czynność cz. **Przechylać:** Chwieją ś. na wsze strony ciał swych przechylaniem. Paszk.

Przechylanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechylać ś.**

Przechylenie, a 1. blm., czynność cz. **Przechylić. 2.** lm. **a** *położenie tego, co ś. przechyliło.*

Przechylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechylić ś.**

Przechylić, i, ił, Przechybnąć, †Przechynąć, †Przeszynąć, nied. **Przechylać, Przechybać** *nachyliwszy przeważyć; przekrzywić:* Przechyl ten słup na tę stronę. Troc. Duszę im z nędzy otchłani ku dawnej mocy przechylę! Sf. P. głowę, łódkę, szalę wagi. Przen.: P. zwycięstwo a. szalę zwycięstwa na czyją stronę. **P. ś.** *nachyliwszy ś. przeważyć ś.; przekrzywić ś.:* Łódka przechyliła ś. Dziecko przechyliło ś. i wypadło z okna. Szala zwycięstwa przechyliła ś. na naszą stronę. Przen.: Przechylić ś. na czyją stronę=*przejść na czyją stronę, skłonić ś. ku niej.* <Prze + Chylić>

[Przechylinka, i, lm. **i, Przegiba]** *miejsce na pochyłości góry.* <Od Przechylić>

Przechylisko, a, lm. **a 1.** †P. *pochyłość stroma, spadzistość przykra:* Tam im ś. poda ku morzu P. Pot. Kto z wielkiej góry przechyliska w sobie mającej zjeżdża, ma drogę niebezpieczną, pochyłą. Otw. **2.** [P.] *faliste zagłębienie terenu.* <Od Przechylić>

Przechylny *dający ś. przechylać.* <Od Przechylić>

Przechył, u, lm. **y** *wielkość przechylenia ś. (np. statku).* <Prze + *Chył, CHYŁ CHWAŁ>

Przechyłka, i, lm. **i** kol.: P. toku = *wywyższenie toku zewnętrznego w łukach, wymiar, o który tok zewnętrzny leży wyżej od wewnętrznego,* podwyżka toku. <Prze + *Chyłka, CHYŁ CHWAŁ>

Przechyłowy przym. od **Przechył:** Naciążem przechyłowym celowo powodujemy przechył statku przy jego pomiarach. <Od Przechył>

Przechynąć, nie, nął 1. †P. p. **Przechylić. 2.** [P. dziecko] = *złamać lub nadwerężyć stos pacierzowy niemowlęciu,* usunąć *dziecko.* **P. ś. 1.** †P. ś. p. **Przechylić. 2.** [P. ś.] (o niemowlęciu) *ulec złamaniu a. nadwerężeniu stosu pacierzowego.* <Prze + Chynąć>

Przechynienie, a, blm. p. **Przechynięcie.**

Przechynienie się, a ś., blm. p. **Przechynięcie ś.**

Przechynięcie, a, blm., **Przechynienie** czynność cz. **Przechynąć.**

Przechynięcie się, a ś., blm., **Przechynienie ś.** czynność cz. **Przechynąć ś.**

Przechyra, y, lm. **y** p. **Przechera.**

Przechyrka, i, lm. **i** p. **Przechera.**

[Przechyrlać, a, ał] *przeżyć, przetrwać chyrlając; przebiedować, przemęczyć ś.:* Do zwiesny z Pana Jezusową łaską przechyrlam. Reym. <Prze + Chyrlać>

[Przechyrlanie, a, blm.] czynność cz. **Przechyrlać.**

Przechyrność, i, blm. p. **Przecherność.**

Przechyrny p. **Przecherny:** Przechyrne wykręctwa. Fur. Przechyrna jego głowa, co inszych pogubiła i ciebie zgubić chciała. Jabł. <Od Przechyra>

Przechyrstwo, a, lm. **a** p. **Przecherność:** Ale cię P. twoje nie wspomoże. Smotr.

Przechytry *nadzwyczaj chytry.* L. <Prze + Chytry>

× **Przechytrzać, a, ał** p. **Przechytrzyć.**

× **Przechytrzanie, a,** blm., czynność cz. **Przechytrzać.**

× **Przechytrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przechytrzyć.**

× **Przechytrzyciel, a,** lm. **e** *ten, co przechytrzył.* <Od Przechytrzyć>

× **Przechytrzycielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przechytrzyciel.**

× **Przechytrzyć, y, ył,** nied. × **Przechytrzać** *chytrego oszukać a. podejść; przejść, przewyższyć kogo w chytrości;* wog. *chytrze oszukać a. podejść, wyprowadzić w pole;* posp. *wystrychnąć na dudka:* Rzekł Zemiska księżnie ruskiej: Przechytrzyłaś mię, Holha. Stryjk. Pan był chytrością młynarską bardzo przechytrzony. Trzt. <Prze + Chytrzyć>

1. [Przeci] p. **1. Przecie.**

2. [Przeci] p. **Przeki.**

[Przecia] p. **1. Przecie.**

[Przeciańć] p. **1. Przecie.**

[Przeciapać, pie, pał] *ciapnąwszy przerąbać, przeciąć.* <Prze + Ciapać>

[Przeciapanie, a, blm.] czynność cz. **Przeciapać.**

Przeciąć, tnie, ciął, [Przecyc], nied. **Przecinać** *ciąwszy przedzielić; rozciąć, przerznąć, przesiec, przerąbać:* Bolesław, gdy do Kijowa wjeżdżał, ciął w fórtę złotą, w której blachę żelazną przeciął. Biel. M. Rzekł Salomon: Przetnijcie dziecię to na dwoje. Bud. Tak srodze go ubiczowali, że ciało aż do kości na nim przecinali. Skar. Kość mu łamie, arterje i żyły przecina. Bardz. Jeden drugiemu gębę w pojedynku przetnie, żałuje kompanija, że mu będzie szpetnie. Pot. Przeciął chłopa do razu. Troc. Przeciął mu wargę, oko kamieniem. Troc. P. papier scyzorykiem, sznur nożem. Przeciął od razu Fingal tarcz na dwoje. Kras. Żelazo przecinane w przecinalni walcami nożowemi. Parki osnowę życia przecinają. L. Jednym prędzej, drugim później Parki przetną wątek przędzy. L. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kloto dzisiaj może ci nić przetnie. Toł. Przetnijcie kosą życia osnowę. Toł. Przetnijcie nudne pasmo życia. Kniaź. Parki życie jego przecięły. Troc. Przen.: P. ręce zakładającym ś., umawiającym ś. = *rozdzielić je uderzeniem ręki naśladującym cięcie, w celu potwierdzenia zakładu, umowy.* P. ręce w zakład idącym, godzącym ś. Jabł. Przeciął im ręce przy ugodzie. Troc. Przen.: *przejść na poprzek, skrzyżować ś.:* Linja przecinająca drugą linję, boki kąta, obwód koła, płaszczyznę. Korytarz przecinający wzdłuż dom cały. Żer. P. drogę rowem. I z tyłu słychać z janczarek łoskotu, że mu przecięto drogę do odwrotu. Mick. Sędzia czaty zmieszał i, przeciąwszy mu drogę, do źródła pośpieszał. Mick. A nieprzyjaciel wkoło

rozproszony, niszczył posiłki, przecinał dowozy. Mick. P. komunikację. Przecięli im wszelką społeczność. Troc. *(= zagrodzili, zatamowali).* Bytność matki słowa mu przecinała. L. *(= przerywała).* Są, którzy sensa przecinają i w tym wdzięk jakiś upatrują, gdy myśl zawieszą i słuchaczowi dorozumiewać ś. każą. Pilch. *(= ucinają, zawieszają).* Przeciął zamysły moje. Troc *(= udaremnił, sparaliżował).* Ta śmierć jego nadzieję przecięła. Troc. W górnictwie: Górzystość przecięta, rząd gór, w poprzek nizinami i wyrwami przedzielany, wzrastając w wysokości po każdej z osobna przerwie. L. **P. ś.** *przeciąć jedno drugie nawzajem, skrzyżować ś.:* Linje przecinające ś. Koło krzyża drogi przecinają ś. <Prze + Ciąć>

Przeciąg, u, lm. **i I.** × P. *przeciąganie, przeciągnięcie, przedłużenie, przedłużanie:* W czytaniu i mówieniu zachować przyzwoity P. sylab przedostatnich. Kopcz. P. wojska i t. p. = *przechód, przejście, ciągnienie, przemarsz:* Wolny mu P. odmówiono. Troc. Każdy P. procederu wycieńcza familje. Vol. *(= przewlekanie, zwłoka, odwłoka, mitręga).* **2.** P. powietrza = *przewiew, prąd, ciąg, cug:* Tu panują przeciągi. Zamknij lufcik, bo jest P. **3.** P. czasu = *okres czasu, przestrzeń czasu, trwanie czasu między dwiema jakiemi chwilami, ciąg:* Po pewnym przeciągu czasu. W przeciągu niespełna godziny porobił przygotowania. Żyj szczęśliwy przez długie czasów przeciągi. Troc. **4.** † P. *przestrzeń, rozległość, rozmiar, terytorjum, teren:* P. miejsca, część ziemi ciągła, *intervallum, spatium.* Kn. Wielkim przeciągiem tureckiego brzegu musieliśmy długo jechać. Warg. Jezioro błotne, wciąż bez wszelkiej przerwy idące, wszystek P. czyniło bronnym. Warg. Góry, lasy, błota niezliczone w tym kraju czynią bardzo wiele przeciągów pustych. Lęcz. Niezmierne niebios przeciągi. Troc. P. miejsca. Troc. P. obrony, dosięgająca obrona. Troc. Dla wielkiego przeciągu tych krajów. Bobrow. Przen.: Kromer wszystkich historyków polskich niedojźrzanym przeciągiem celuje. Błaż. *(= widnokręgiem, horyzontem).* P. linji gruntownej. Troc *(= długość).* <Prze + Ciąg>

Przeciągacz, a, lm. **e** *ten, co przeciąga; kontynuator:* Byli już ze wspomnionym kroniki Nestorowej przeciągaczem współcześni kronikarze. Lel. <Od Przeciągać>

Przeciągać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeciągnąć.**

Przeciąganie, a, blm., czynność cz. **Przeciągać.**

Przeciąganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeciągać ś.:** P. ś., wyciąganie ś. ciała mimowolne, zwykle połączone z ziewaniem, c i ą g o t y (pandiculatio).

Przeciągle przys. od **Przeciągły:** Wymawiać zgłoski P. I znowu utkwił jego wzrok P. w oczach Maryty. Przybysz.

Przeciąglejszy I. st. wyż. od. **Przeciągły. 2.** patol. *ledwie nie ciągły, nieco przerywany, ciągławy* (subcontinuus): Gorączka przeciąglejsza (febris subcontinua).

Przeciągliwie przys. od **Przeciągliwy.**

Przeciągliwość, i, blm. rz. od **Przeciągliwy.**

Przeciągliwy p. **Przeciągły:** Dumy, układane przez jego przyjaciela, nie nadawały ś. do przeciągliwych a jęcząco żebraczych tonów instrumentu. Rol. <Od Przeciągły>

Przeciągłość, i, blm. rz. od **Przeciągły:** P. głosu, wymawiania.

Przeciągły I. *długo ciągnący ś., długi, przeciągający ś., przewlekły, długotrwały:* Głos P. Wymawianie przeciągłe. Fatygowałbym czytelników zbyt przeciągłym opisaniem. Kras. Prędko mi upływały przeciągłe zbyt innym godziny na przestawaniu z Grekami i Łacinnikami. L. Przeciągłe spojrzenie *(= powłoczyste).* P. jej wzrok długo ś. na mnie zatrzymał. Jord. Dzwonek trzeci rozległ ś. po peronie i jednocześnie powietrze przeszył gwizd P. Orzesz. **2.** patol. *przewlekły, chroniczny,* × p r z e w ł o c z n y, × d ł u g o c z e s n y (chronicus, lentus): Gorączka przeciągła (febris lenta). **2.** *długi, wydłużony, wyciągnięty:* Woły ugor i przeciągłe smugi w zagon krajały kończystemi pługi. Trzyc. <Od Przeciągnąć>

Przeciągnąć, gnie, gnął a. **gł,** nied. **Przeciągać I.** przez co = *przewlec, przeprowadzić:* Przeciągnij linę przez kółko. Troc. Przez okienko go przeciągnęli. Troc. Rzuca ziarno kmiotek na uprawną rolę, worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. Tom. *(=przepasany).* **2.** kogo, co = *przejść, przejąć, przeszyć:* Mnie coś zimno przeciąga. Bał. **3.** po czym = *pociągnąć, przesunąć, musnąć, potrzeć:* P. bieliznę żelazkiem gorącym. Radziby oni i tu nożami po gardłach ludziom P. Sienk. P. malowidło pędzlem, farbą, pokostem. **4.** na drugą stronę = *ciągnąc przeprowadzić, przesunąć:* P. prom, linkę. Przen.: P. kogo na drugą, na czyją stronę = *przekabacić, skłonić, skaptować, przewabić:* Postrachem albo przyłudą nagrody do siebie przeciąga. Pilch. Przeciągał go to na tę, to na owę stronę. Troc. Przeciągnął go od tego zdania do swojego. Troc. Przeciągnął go na swoje kopyto. Troc *(= przerobił).* Wysłane do obozu tuszyńskiego od króla osoby starają ś. rycerstwo P. Niem. **5.** *zanadto wyciągnąć, wyciągnąć co za kres sprężystości, naprężyć zbytnio:* Nazbyt przeciągniony rzemyczek ś. zerwie. Kosz. P. strunę. Przen.: P. strunę = *przekroczyć stopniowo możliwe granice, przebrać miarkę:* Nie należy przeciągać struny, bo pęknie. Herbata przeciągła = *zanadto naciągła.* **6.** *wyciągnąć, przedłużyć, wydłużyć:* P. linję *(= przeprowadzić).* Wybuchła przeciągnięta, blado-żółta twarz księżnej Juljanny. Krasz. Przen.: Przeciągnęli tę sprawę na inszy czas. Troc *(= odwlekli, przewlekli, odłożyli).* Pompejus zoczył na ś. cesarskie pułki wychodzące, potrzeby przeciągać nie chcące. Bardz. P. ucztę, rozmowę. Niech Bóg tak długo przeciągnie twoje lata, aż... Troc. Sokrates i Sozomenus przeciągnęli pisanie historji swojej do roku 439. Skar. *(= doprowadzili, kontynuowali).* P. zgłoskę, samogłoskę, wyraz = *wymówić przeciągle, śpiewająco:* Przeciągać sylabę, słowa w wymowie. Troc. Litwini bardziej przeciągają, niż koroniarze. W języku polskim, zawsze prawie przeciągając przedostatnią zgłoskę, o inne mało co dbamy. Kopcz. Przy tym kondukcie usłyszano muzykę przeciągniętą, której głosy od czasu do czasu wydawane były przez narzędzia, naśladujące dźwięk dzwonów. L. **7. a.** † **P. ś.** cz. ni. *przejść, przemaszerować, przejechać, przelecieć:* Wojsko przez Polskę przeciągnęło. Troc. Stado dzikich gęsi przeciągnęło nad wsią. Nie wolno strzelić, póki nie wypalą z moździerza, a moździerz czeka, póki wilki nie przeciągną poprzed panie nasze. Jeł. **8.** ! P. prow. *wyciągnąć, podać (rękę):* A, kolego! — zawołała Ludka na widok Walka, przeciągając do niego drobną rączkę. Byk. Pierwszą istotę, która do jego sierocej doli przeciągnęła choć drobne rączęta. Byk. **9.** hut.: Stal przeciągana = *rafinowana raz, dwa razy, trzy razy, to jest tyleż razy pogrzewana, kuta i szwejsowana.* Łab. **10.** myśl.

(o sokole puszczonym) przelecieć na berło. **II.** piek. *wytarzać (szlajf) w mące.* **P. ś. I.** *wyciągnąć ś.:* Przeciąga ś. poziewając. Troc. W niedzielę mało com ś. nie przeciągnął, wychodząc z kościoła. Fred. M. **2.** *przedłużyć ś., wydłużyć ś., wyciągnąć ś.:* (Róg) to raz w wilczą szyję przeciągając ś., długo, przeraźliwie wyje. Mick. Przen.: *przewlec ś., zwlec ś., pociągnąć ś., przetrwać:* Przeciągnęło ś. to do roku. Troc. Moje dni nieszczęsne przeciągnęły ś. L. Ukontentowanie krótko trwało, a kłopot, kto wie, jak ś. na długo przeciągnie. L. Uczta przeciągnęła ś. do rana. Szkoła kartezjanistów czystych przeciągała ś. do końca wieku XVIII-go. Tysz. Przeciągnęła ś. rzecz jeszcze kilka miesięcy. Jun. **3.** †P. ś. z kim = *spróbować ś.;* nied. *mocować ś., pasować ś., borykać ś., barować ś.* Kn. **4.** †P. ś. p. wyż. pod 7): Wojska ś. przeciągały. Troc. <Prze + Ciągnąć>

Przeciągnienie, a, blm. p. **Przeciągnięcie**: Zdjęty żądaniem przeciągnienia życia swego w potomnych wieków pamięci. L.

Przeciągnienie się, a ś., blm. p. **Przeciągnięcie ś.**

Przeciągnięcie, a, blm., **Przeciągnienie** czynność cz. **Przeciągnąć.**

Przeciągnięcie się, a ś., blm., **Przeciągnienie ś.** czynność cz. **Przeciągnąć ś.**

Przeciągowy I. gór.: Chodnik P. a. przewiewny = *służący do przepływu powietrza i utrzymania w kopalni przeciągu czyli przewiewu.* Łab. **2.** myśl.: Ptastwo przeciągowe = *przeciągające, przelotne, wędrowne.* <Od Przeciąg>

* **Przeciąż: †Na P.** przysł. *przeciągle, rozciągle, w długą linję:* Naczelne ufce na P. opodal wyszykowali, *latius diduxere.* Błaż. < Prze + *Ciąż>

Przeciążać, a, ał p. **Przeciążyć.**

Przeciążanie, a, blm., czynność cz. **Przeciążać.**

Przeciążenie, a, blm., czynność cz. **Przeciążyć:** Nadmierna praca umysłowa, czyli tak zwane P. umysłowe, którego następstwem bywa przenużenie. Kol.: P., nakład, obarczenie = *ciężar nałożony na wóz ponad jego dozwoloną nośność.*

! **Przeciążki, ek,** blp. prow. *zelówka, podzelowanie u obuwia.* <Na wzór Ros. peretiażka>

Przeciążne, ego, blm. *grzywna za przeciążenie.* <Prze + * Ciążne, od * Ciążny, CIĘG / CIĄG / TĘG>

Przeciążyć, y, ył, † **Przeciężýć,** nied. **Przeciążać,** † **Przeciężać** *nazbyt obciążyć; obarczyć, przygnieść, przygnębić:* Trzeba znieść ten przeciążający nas podatek. Vol. Zapobiec temu, aby ich trudniący ś. handlem nie przeciążali. Sur. Przeciążony pracą. <Prze + Ciążyć>

† **Przecichać, a, ał** p. **Przecichnąć.** <Prze + + Cichać>

† **Przecichanie, a,** blm., czynność cz. **Przecichać.**

† **Przecichnąć, chnie, chnął** a. **chł,** nied. † **Przecichać** *uciszyć ś. nieco, ucichnąć, uspokoić ś.:* I nawróci ś. Aaron ku Mojżeszowi ku drzwiam stanu zaślubienia, gdyż jest przecichło zatracenie. B. Sz. Skoro przecichło, obaczą ś. chudzięta, ale już nierychło. Pot. Skoro przecichło (przecichnęło). Troc. Przecichło na dworze. Troc.

† **Przecichnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przecichnąć.**

Przecicho przys. od **Przecichy**: Mróz, ale cicho, P. w powietrzu. Matl.

Przecichy *nadzwyczaj cichy.* <Prze + Cichy>

[**Przecidły**] p. **Przekidły.** <Od Przecidnąć>

[**Przecidnąć, nie, nął**] p. **Przekidnąć.** <Z Przekidnąć>

[**Przecidnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przecidnąć.**

I. Przecie, × **Przecię,** † **Przedsię, Przecież,** † **Przecięż,** [**Przece, Przecę, Przeca, Przeci, Przecy, Przedcę, Przędcę, Przecia, Przeciań, Przecach, Przeciek, Przecik, Przeć**] **I.** sp. *jednak, jednakże, jednakowoż, wszelako, atoli, mimo to, pomimo to, wszakże, niemniej przeto; bądźcobądź, jakkolwiekbądź, z tym wszystkim, w każdym razie, koniec końców, ostatecznie, wreszcie, w rezultacie:* Zna rzecz dobrze, a P. ś. pomylił. Był już mocno chory, P. nie przestał pracować. Miej P. rozum! P. z świeżej natocz beczki. L. Powiedzże mi P. co nowego z drogi. L. A tobie też, jak ś. wiodło P.? Kto tam?— Ja! A któż P.? *(=kto taki?).* Matulu moja! powiedzcie P., coście widzieli na tamtym świecie? Len. [Uparty! on P. musi postawić na swoim]. **2.** przys. = a) *wszak, wszakże:* Przecież ja temu nie winienem. Trzymałem mu P. dziecko do chrztu. Czytaj o świętym Pawle, toć twój patron P.! Syrok. b) *nareszcie, nakoniec, wreszcie jednak:* Przyszedł P. c) *Bogu dzięki, dobrze (że):* P., że ś. to już raz skończyło. d) †P. *przynajmniej, ledwie, zaledwie, tyle tylko że:* Tyle mają potrzeb, iż P. żyć mogą. e) [P.] (w odpowiedziach) *ma ś. rozumieć, rozumie ś., naturalnie, oczywiście, nie inaczej, a jakże, jużci, jeszczeby też, a tylko co?* Niczego dobrego nie można ś. po nim spodziewać — P.! Kochają ś. widocznie.—P.! Byłeś dziś w kościele? — P.! <Z Przed + Sie, r. nij. zaimka wskaz. *s; por. ni to ni sio. Sld do Przed + się>

2. [Przecie, a, lm. a] p. **Przeczka.** <PRZEK>

Przeciec, cze, kł, Przecieknąć, nied. **Przeciekać I.** cz. ni. *ciekąc przedostać ś.:* Woda przez pułap przecieka. Z blizkich pagórków przeciekają zdroje. Kniaź. Gdzie łza upadnie, w zimny głaz przecieka. Mick. **2.** co = *przeniknąć ciekąc:* Łza przecieka głazy. Mick. **3.** nied. *przepuszczać ciecz przez siebie, ciec,* posp. *lecieć:* Beczka przecieka. W tym miejscu na suficie przecieka *(=zacieka).* **4.** *ciekąc przejść; przepłynąć:* Strumienie przeciekają tędy. Już wody przeciekły. Przen.: *przejść, przeminąć, upłynąć:* W milczeniu długie przeciekły godziny. Mick. **5.** †P. *przebiec, przeniknąć umysłem:* Przeciekszy dowcipem sfer niebieskich kręgi, dzielą z nami swoje odkrycia. Pot. <Prze + Ciec>

Przecieczenie, a, blm., **Przeciek** czynność cz. **Przeciec.**

Przeciek, u, lm. **i I.** p. **Przecieczenie**: Zna przecieki i ciągi na morzach. Kon. *(=przepływy, prądy, drogi morskie).* P. statku *(=miejsce, w którym on przecieka).* **2.** *woda zbierająca ś. w statku wskutek jego nieszczelności.* <Prze + Ciek>

[**Przeciek**] przys. p. **Przecie.** <Przecie + K>

Przeciekać, a, ał p. **Przeciec.**

Przeciekanie, a, blm., czynność cz. **Przeciekać.**

Przeciekawy *nader ciekawy, nader zajmujący, arcyciekawy:* Opowiadać przeciekawe rzeczy. <Prze + Ciekawy>

× **Przecieklać, a, ał** *destylować.* <Od *Przecieklić, od Przeciekły>

× **Przecieklanie, a,** blm., czynność cz. **Przecieklać,** *destylacja.*

Przeciekły *który przeciekł, przesiąkły, przejęty wilgocią:* Grunt upragniony pije i rozkwita, niebieskim wewnątrz P. żywotem. Kniaź. Przen.: Obłoki przeciekłe słoneczkiem. Len. <Od Przeciec>

Przecieknąć, nie, nął p. **Przeciec.** <Prze + Cieknąć>

Przecieknięcie, a, blm., czynność cz. **Przecieknąć.**

Przeciekowy przym. od **Przeciek:** Pompa przeciekowa, pompująca przecieki ze statku, zwie ś. lepiej pompą odnurną, gdyż odnurza powrotnie statek, wskutek przecieków nadmiernie zanurzony. <Od Przeciek>

[Przecielenie, a, blm.] czynność cz. **Przecielić.**

[Przecielić, i, ił] kogo pasem, kijem = *uderzyć, ściągnąć, lunąć.*

[Przecielnica, y, lm. **e]** *kobieta sprzeczna.*

Przecieplać, a, ał fiz. *przepuszczać przez siebie ciemne promienie cieplikowe:* Ciała przecieplające = *ciała dla ciepła przezroczyste, djatermiczne.* <Od *Przecieplić, Prze + Cieplić>

Przecieplanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przecieplać. 2.** *własność przecieplania,* przecieplność, djatermiczność.

Przecieplność, i, blm. rz. od **Przecieplny.**

Przecieplny *zdolny do przecieplania, przecieplający, djatermiczny.* <Od Przecieplić>

[Przecier, a, lm. **y, Przeciór]** *duża kadź do wody* (przed zaprowadzeniem gorzelni „przecierano“ w takich kadziach słód i żyto). <Prze + *Cier, CIER CIOR/TOR/TR>

Przecierać, a, ał i **P. ś.** p. **Przetrzeć.**

Przecieralnia, i, lm. **e** hut. *przyrząd do przemywania piasków złotych.* <Od Przecierać>

Przecieranie, a, blm., czynność cz. **Przecierać.**

Przecieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecierać ś.**

Przecieranka, i, lm. **i** kuch. *jarzyna roztarta z mlekiem, masłem i t. p.* <Od Przecierany>

Przecierpieć, i, ał, nied. **†Przecierpiwać 1.** *cierpiąc przeżyć, przetrwać; przepędzić pewien czas na cierpieniu:* P. lata. **2.** co = *przenieść cierpiąc, wycierpieć, przeboleć:* Ludzie ci występków naszych przecierpiwać nie mogli. Fal. Wszystko, co przecierpiał w swych męczarniach dziennych, poznałem w jednej chwili z jego oka! Mick. Mniemali, że niemało im przewalczyć, P. i nałamać ś. przyjdzie, nim z czymś podobnym odezwać ś. będzie bezpiecznie. Sienk. Aby P. wszystkie boleści, przebłądzić otchłań ciemności, poznać jedną prawdę, wyssać niekiedy kropelkę szczęścia? Dyg. **3.** †P. komu = *być mu cierpliwym, czekać mu cierpliwie.* L. <Prze + Cierpieć>

Przecierpienie, a, blm., czynność cz. **Przecierpieć.**

†Przecierpiwać, a, ał p. **Przecierpieć.**

†Przecierpiwanie, a, blm., czynność cz. **Przecierpiwać.**

†Przecieś, i, lm. **e** p. **Przycieś:** Spróchniały pień nie przyda ś. na standur pod P. Rej. <Prze + Cieś, CIOS/CIEŚ>

Przecież p. **Przecie.** <Przecie + Ż>

Przecię p. **Przecie:** Przegrawszy bitwy, P. znowu ludzie na wojnę zbieramy. Górn. Los nasz, co panujemy, nieszczęśliwy P., trudne nam, czego łatwo dostępują kmiecie. L. Ci ludzie ledwie mają tyle potrzeb, iż P. żyć mogą. Świt. *(= od biedy, biednie, nędznie, aby żyć).* Otóż my P. same i pewne, że nam nikt nie przeszkadza. L. Miej P. rozum. Hul. W tym pakietku musi być coś niezłego P. L. Trzymałem P. od niego dobra pod Opatowem. L. P., co za obrót szczęśliwy mógł ci pomóc? L. Są żwawi P. L. Poszedł P. L.

Przecięcie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przeciąć:** P. na dwie części. Wziąłem przez pół od ciemienia aż po pas P. Przyb. **2.** bud. P. pionowe w rysunku = *rzut, przekrój, profil; rysunek wyobrażający przedmiot niby przecięty płaszczyzną pionową, na którym okazany jest szyk jej części wewnętrznych.* P. poziome = *plan.* **3.** chir. *rozcięcie zupełne* (sectio, dissectio, -tomia): P. cewki moczowej, !uretrotomja (urethrotomia). P. kości, !osteotomja (osteotomia). P. nerwu (neurotomia). P. odbytnicy, !proktotomja (proctotomia). P. ropnia (oncotomia). P. tęczówki oka, !irydotomja (iridotomia). P. ścięgna, !tenotomja (tenotomia). **4.** fiz., w optyce: P. główne kryształu = *przecięcie równoległe do osi krystalicznej.* **5.** mat. *miejsce gieometryczne wspólne dwom utworom gieometrycznym:* P. przecięcia, linja przecięcia. Punkty przecięcia dwu okręgów kół. Prosta przecięcia dwu płaszczyzn. Linja przecięcia powierzchni kuli i płaszczyzny. Linja przecięcia dwu powierzchni krzywych. **6.** poł.: P. kręgosłupa (rhachitomia). **7.** teatr. *część dekoracji teatralnej, złożona z kulis i sufitu, malowana na jednym płótnie przez całą szerokość sceny,* dursznit. **W przecięciu** przys. *przecięciowo, przeciętnie, średnio:* Dochód roczny w ostatnich latach wynosił w przecięciu 3,600 rubli.

Przecięciowo przys. od **Przecięciowy** *przeciętnie, w przecięciu, średnio:* Ile masz P. dochodu na miesiąc? Ile P. przynosi ci na rok taka praca? Ile P. wynosi śmiertelność miesięczna w tym mieście? W Królestwie P. w r. 1888 było sztuk bydła 950 na tysiąc dziesiatyn. Bl.

Przecięciowy, Przeciętny *średni, średnio proporcjonalny, zwykły, pospolity, jeden z wielu, pierwszy lepszy:* Liczba przecięciowa *(= wypadająca z podzielenia sumy przez liczbę składników).* P. dochód miesięczny w tym półroczu na kolei był większy, niż w poprzedzającym. <Od Przecięcie>

Przeciętna, ej, lm. **e** *ilość przeciętna, liczba średnia.* <Od Przeciętny>

Przeciętnie przys. od **Przeciętny** *przecięciowo, w przecięciu, średnio; średnio-proporcjonalnie:* P. biorąc, wypada na jednego dziennie..., tygodniowo..., rocznie.

Przeciętność, i, blm. rz. od **Przeciętny:** Jestem uosobioną przeciętnością tej falangi wpółwykształconych ludzi. Dąb.

Przeciętny p. **Przecięciowy:** Dzielnie Prus pochwycił charakterystykę przeciętnego chłopa. Bog. W. P. Warszawianin może nie słyszał o istnieniu w samym mieście tego pożytecznego zakładu. Skrzypek pokonywa trudności z taką swobodą, że P. słuchacz ani ś. ich domyśla. P. śmiertelnik. P. typ. P. targ dzienny. <Od Przecięty>

×**Przecięż** p. **Przecie:** I królowie, choć wielcy, P. to są ludzie. Mor. A. Chociażeś królem, P. jesteś człowiekiem Stasz. P. to mąż głową w domu. L. A P. żona moja służyła u tego małżeństwa. L. P. złapałem cię! L. P. wacpan przyszedłeś, prawdziwie, prędzej ś. go spodziewałem. L. <Przecię + Ż>

†Przeciężać, a, ał p. **Przeciążać.**

†Przeciężanie, a, blm., czynność cz. **Przeciężać.**

†Przeciężenie, a, blm., czynność cz. **Przeciężyć.**

×**Przeciężki** *nadzwyczaj ciężki:* I nędzili są nas Egipscy, a przeciwiając ś. nam, wskładając na nas przeciężka brzemiona. B. Sz. Będzie nad

twymi polmi, i nad końmi, i nad osły... mór wielmi P. B. Sz. <Prze + Ciężki>

× **Przeciężko** przys. od **Przeciężki.**

Przeciężnik, a, lm. **i** bot. (chamaelaucium) *roś. z rodziny mirtowatych.* <Od *Przeciężny, od Prze + Ciężny, CIĘG>

†**Przeciężyć, y, ył** p. **Przeciążyć:** Połowicę podatku sam pan wypłacić miał, aby poddanych nazbyt nie przeciężono. Błaż. Wojsko przeciężone wielkością nieprzyjaciół, *praegravati.* Błaż. <Prze + Ciężyć>

[**Przecik**] p. **Przecie:** Co nie ma być cały?... P. tylko jednego ubiło. Gaw.

Przecinacz, a, lm. **e** rzem. *narzędzie do przecinania:* Młot P. <Od Przecinać>

Przecinać, a, ał p. **Przeciąć.**

Przecinak, a, lm. **i** rzem. **1.** p. **Podcinek. 2.** P. dolny = *czop żelazny osadzony w otworze kwadratowym kowadła, z głową zakończoną ostrą krawędzią, do przecinania,* a b s z r o t. P. górny = *młotek ostro zakończony, z drugą stroną płaską,* s z r o t m e s e l. <Od Przecinać>

Przecinalnia, i, lm. **e** hut. p. **Nożwalce.** <Od Przecinać>

Przecinanie, a, blm., czynność cz. **Przecinać:** P. mowy. Troc.

Przecinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecinać ś.:** P. ś. światła, fal.

Przecinarka, i, lm. **i** *silnica* (machina) *służąca do przecinania zwłaszcza prętów żelaznych.* <Od Przecinać>

Przecinek, nka, lm. **nki 1.** *znak przestankowy, wyrażający najmniejszy z przestanków w wymawianiu, oznaczanych przez znaki przestankowe, koma; tenże znak użyty do oddzielenia od siebie cyfr sąsiednich.* **2.** *bakterja postaci takiego przecinka.* **3.** gór. *miejsce zejścia ś. czyli krzyżowania ś. dwuch chodników.* <Prze + *Cinek, CIN/TN/CIĘ/CIĄ>

Przecinka, i, lm. **i 1.** gór. = a) *chodnik łączący z sobą dwa chodniki równoległe,* p r z e c z n i c a. b) *cios poziomy pośredni w zboju czyli kłopciu soli, skoro ten jest zbyt wysoki i skoro dlatego należy go przeciąć na dwoje.* Łab. **2.** leśn. p. **Linja.** <Od Przecinek>

Przecinkować, uje, ował gram. *kłaść przecinki a.* wog. *znaki przestankowe, przestankować.* <Od Przecinek>

Przecinkowanie, a, blm., czynność cz. **Przecinkować.**

Przecinkowiec, wca, lm. **wce** *rodzaj bakterji:* P. choleryczny (vibrio cholerae asiaticae). P., lasecznik przecinkowy. Nen. <Od Przecinkowy>

Przecinkowy przym. od **Przecinek:** System P. Lasecznik P.

†**Przecios, u,** lm. **y:** Za wyrąbanie drzewa na budowanie godnego zapłaci po 6 groszy za P. wielki. St. lit. <Prze + Cios>

Przeciosać, a, ał 1. *ciosając przeciąć, przerąbać, rozciąć:* P. kłodę toporem. **2.** *przerobić ciosaniem:* Każda sosna odgałęziona i przeciosana w krzyż. Krasiń. <Prze + Ciosać>

Przeciosanie, a, blm., czynność cz. **Przeciosać.**

Przeciotka, i, lm. **i 1.** × P. *siostra pradziadka a. prababki, starsza ciotka.* Groic. **2.** [P.] zool. p. **Górniczek.** <Prze + Ciotka>

[**Przeciór, ora,** lm. **ory**] p. **Przecier.**

***Przecisk: Na P.** przys. = *tłocząc ś., przeciskając ś.:* Na P. wyskakują. L. <Prze + Cisk>

Przeciskać, a, ał i P. ś. p. **Przecisnąć.**

Przeciskanie, a, blm., czynność cz. **Przeciskać.**

Przeciskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeciskać ś.**

†**Przeciskawać, a, ał i** †**P. ś.** p. **Przecisnąć.**

†**Przeciskawanie, a,** blm., czynność cz. **Przeciskawać.**

†**Przeciskawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeciskawać ś.**

Przeciskok, u, lm. **i** bot. p. **Słupiętka.**

Przecisnąć, śnie, snął, nied. **Przeciskać,** †**Przeciskawać 1.** a. [**Przeciść**] *cisnąć przez co, przerzucić:* Przeciśnij kamień przez wieżą. Troc. [Przecisne chustecke przez Wisłe]. **2.** † P. *cisnąwszy przebić, przeciąć:* Przecisnął mu wargę kamieniem. Troc. **3.** *wciskając przepchnąć, przetłoczyć:* P. worek przez okienko. P. wiśnie przez durszlak. Przen.: *przeprowadzić z trudnością:* Możnaby przynajmniej Gdańsk i Toruń P. Kal. **P. ś. 1.** *cisnąc ś. przedostać ś.; przetłoczyć ś., przedrzeć ś.:* Kiedy do stołu ani ś. nie można na ten czas przez panów urzędników P. L. Trudno mi było P. ś. do monarchy. L. Przeciśnij ś. przez ten tłum ludzi. Troc. <Prze + Cisnąć>

Przeciszek, szka, lm. **szki** bot. (acnida) *roś. z rodziny szarłatowatych a. amarantowatych.*

[**Przeciść, śnie, snął**] p. **Przecisnąć.** <Z Przecisnąć>

Przeciśnienie, a, blm. p. **Przeciśnięcie.**

Przeciśnienie się, a ś., blm., p. **Przeciśnięcie ś.**

Przeciśnięcie, a, blm., **Przeciśnienie** czynność cz. **Przecisnąć.**

Przeciśnięcie się, a ś., blm., **Przeciśnienie ś.** czynność cz. **Przecisnąć ś.**

[**Przeciudzieśny**] *przecudny.* <Z Przecudny>

Przeciw, Przeciwko, Naprzeciw, Naprzeciwko przyi. **1.** a. [**Prociw, Proci, Procim, Prociem, Procimko, Naprocim, Naprocimko, Procmu, Procimu, Procóm, Procómko, Procem, Procemko, Przećko, Naprzećko**] kogo, czego = *po przeciwnej stronie wprost kogo, czego, nawprost kogo, czego:* Mieszkam P. kościoła. **2.** komu, czemu, ! kogo, ! czego = a) *na spotkanie kogo, czego:* P. komu wyjeżdżać, wychodzić. P. panu idę. Kn. b) *od strony przeciwnej na kogo, na co; pod co:* Płynąć P. wodzie (= *pod wodę,* † *wzwodę*). P. wodzie pływać trudno. Kn. Jechać P. wiatrowi (= *pod wiatr,* † *wzwiatr*). Przeciw wiatru (wzwiatr). Troc. Dążyć P. prądowi. [Niedźwiedź zbliża ś. do stai P. wiatru (= *pod wiatr*). Gdzie ś. bierzesz P. nocy? (= *dokąd wybierasz ś. pod noc?*)]. Przen.: Niechbym P. pogany zginął. Sienk. (= *w walce z poganami*). Przen.: P. komu, czemu = *powstając, oburzając ś. nań; sprzeciwiając ś., oponując komu, czemu; nieprzyjaźnie, wrogo dla kogo, dla czego:* Występować P. wrogom. P. woli czyjej, P. projektowi. Henryk z bratem swym, który P. niego (! = niemu) był powstał, bitwę stoczył. Skar. Panie wszystkie P. napastnika (! = napastnikowi) występowały. Piet. Ta podróż królewska była bardzo P. panom polskim, zwłaszcza P. Janowi Tarnowskiemu. Biel. M. (= *wbrew ich woli, nie w smak im, nie po ich myśli*). Za i P. = *w obronie, na korzyść i na niekorzyść.* Mówić za i P. Dowody, przyczyny, racje za i P. Przytoczyć, rozważyć przyczyny za i P. L. **3.** † P. temu = *przeciwnie, naodwrót:* Wielka woda rzadko ś. zetchnie, gdzie P. temu mała woda wnet ś. skazi. Górn. **4.** † P. komu, czemu = *dla kogo, dla czego; ku komu, ku czemu; względem kogo, czego; w porównaniu z kim, z czym:* Jezus P. łotrowi miłościwy. Żyć tysiąc lat P. wieczności jako-

by dzień ku równości. Pśń. Trzeba pacholęta uczyć, jako ś. P. drugiemu zachować mają, — jako ś. mają P. zacniejszemu stawić, jako P. podlejszym, P. sobie równym, P. towarzyszom... przeciwko zwierzchności urzędowej, przeciwko panom. Baz. Miłość Boga P. rodzajowi ludzkiemu. †**Z przeciwia** p. **Przeciwko.** <PRZEĆ>

[**Przeciwa, y,** lm. **y**] **1.** *przeszkoda, zawada, trudność:* Żadnej przeciwy w niczym nie zrobi. Dyg. **2.** m. *człowiek sprzeciwiający ś., przekora, zbytnik, łobuz.* Gwar. †**W przeciwy** iść = *sprzeciwiać ś., nie zgadzać ś., być sobie przeciwnemi, przeczyć sobie, nie znosić ś. obok siebie, nie chodzić w parze:* Te dwa przymioty nie idą w przeciwy. Przyb. <PRZEĆ>

Przeciwanarchiczny *przeciw anarchji wymierzony:* Wniosek P. <Przeciw + Anarchiczny>

Przeciwanarchistyczny *przeciw anarchistom wymierzony:* Prawa przeciwanarchistyczne. <Przeciw + Anarchistyczny>

Przeciwbiegunowość, i, blm. rz. od **Przeciwbiegunowy** a) *położenie na przeciwnych biegunach.* b) *wzajemna odpowiedniość rzeczy wprost przeciwnych:* P. płciowa między ludźmi.

Przeciwbiegunowy 1. *położony na przeciwnym biegunie.* **2.** *wprost przeciwny, ale odpowiadający drugiemu; djametralnie przeciwny:* Działanie przeciwbiegunowe. <Przeciw + Biegunowy>

Przeciwbieżny *bieżący w kierunku odwrotnym, niż przedmiot drugi:* Dwa tłoki przeciwbieżne pompy. <Przeciw + Bieżny>

Przeciwbłonicowy p. **Przeciwbłoniczy:** Surowica przeciwbłonicowa. <Przeciw + Błonicowy>

Przeciwbłoniczy, Przeciwbłonicowy lek = *lek przeciwny błonicy* (antidiphthericus): Środek P.

Przeciwbodziec, dźca, lm. **dźce** fizj. *działający przeciwnie, niż bodziec a. podnieta* (contrastimulus). <Przeciw + Bodziec>

× **Przeciwbodzieczny** p. **Przeciwbodźczy.** <Od Przeciwbodziec>

Przeciwbodźczy fizj. *działający przeciw bodźcowi,* × przeciwbodzieczny (contrastimulans) <Od Przeciwbodziec>

Przeciwcholeryczny *zapobiegający cholerze, antycholeryczny:* Szczepienia przeciwcholeryczne. <Przeciw + Choleryczny>

Przeciwchód, odu, lm. **ody** *chód w przeciwnym kierunku, wsteczny:* Cała waga złego po wielu marszach i przeciwchodach wreszcie zwycięży mój mikrokosm. Krasiń. <Przeciw + Chód>

Przeciwchrześcijański *przeciw chrześcijaństwu wymierzony, przeciwny chrześcijaństwu, antychrześcijański:* Pierwiastkiem animującym jest tutaj zemsta, uczucie przeciwchrześcijańskie, przeciwspołeczne. Kasz. <Przeciw + Chrześcijański>

Przeciwchuciowy, Przeciwchutny, × **Przeciwjurny,** × **Odjurzający** *powściągający popęd płciowy, umarzający chuć* (anaphrodisiacus). <Przeciw + Chuciowy>

Przeciwchutny p. **Przeciwchuciowy.** <Przeciw + Chutny>

Przeciwciąg, u, lm. **i** chir. *przytrzymywanie członka, który chcemy wyciągnąć,* przeciwwyciąg (contraextensio). <Przeciw + Ciąg>

Przeciwciężar, u, lm. **y, Odciążek** *ciężar służący do odciążenia czyli zrównoważenia części lub całości drugiego ciężaru, przeciwwaga.* <Przeciw + Ciężar>

Przeciwciężarowy przym. od **Przeciwciężar:** Kula, sztaba przeciwciężarowa. <Od Przeciwciężar>

Przeciwciśnienie, a, lm. **a** wody a. wogóle cieczy i ciał stałych = *ciśnienie skierowane odwrotnie do ciśnienia głównego i jemu przeciwdziałające.* <Przeciw + Ciśnienie>

Przeciwczerwiowy lek.: Lek P. = *wygubiający czerwie, czyli robaki wewnętrzne,* czerwiogubny, czerwiotrutny (anthelminthicus). <Przeciw + Czerwiowy>

Przeciwdnawy lek. *działający przeciw dnie* (antarthriticus). <Przeciw + Dnawy>

Przeciwdowód, odu, lm. **ody** *dowód przeciwny, dowód stwierdzający rzecz wprost przeciwną:* Temu twierdzeniu stają niezbite przeciwdowody na przeszkodzie. Piek. <Przeciw + Dowód>

Przeciwdyfteryczny *przeciw dyfterytowi używany, skuteczny, antydyfteryczny,* przeciwbłoniczy, przeciwbłonicowy: Środek P. <Przeciw + Dyfteryczny>

Przeciwdynastyczny *przeciw dynastji wymierzony, przeciwny dynastji, antydynastyczny:* Spisek P. <Przeciw + Dynastyczny>

Przeciwdziałacz, a, lm. **e** *ten, co przeciwdziała.* <Przeciw + Działacz>

Przeciwdziałać, a, ał *działać w kierunku przeciwnym, paraliżować działanie przeciwne, zapobiegać skutkom działania strony przeciwnej, oddziaływać, reagować:* Środki przeciwdziałające pijaństwu. <Przeciw + Działać>

Przeciwdziałanie, a, blm., czynność cz. **Przeciwdziałać;** fizj. *oddziaływanie,* odczyn, reakcja (reactio).

Przeciwdźwiękowy *zapobiegający przenikaniu dźwięków:* Warstwa przeciwdźwiękowa. <Przeciw + Dźwiękowy>

Przeciwdżumowy *działający przeciw dżumie, skuteczny od dżumy, zapobiegający dżumie:* Lek P. <Przeciw + Dżumowy>

Przeciwek, wka, lm. **wki** *mieszkanie położone po drugiej stronie sieni, korytarza; miejsce naprzeciw leżące, przeciwna strona ulicy:* Chłopca, który poszedł ś. grzać na P., nie było. Krasz. Był to tak zwany przeciwek, P. dlatego tę nazwę noszący, że sień go rozdzielała z obszerną świetlicą. Orzesz. <Od Przeciw>

Przeciwfalowanie, a, lm. **a** = **Interferencja.** <Przeciw + Falowanie>

Przeciwfebryczny *działający, skuteczny przeciw febrze, antyfebryczny:* Środek P. <Przeciw + Febryczny>

Przeciwformowy kamień, hut. = *jeden z kamieni ogniotrwałych, składających zaprawę wielkiego pieca.* <Przeciw + Formowy>

Przeciwgnilcowy lek. *przeciwko gnilcowi skuteczny* (antiscorbuticus). < Przeciw + Gnilcowy >

Przeciwgnilny *sprzeciwiający ś. gniciu, rozkładowi, psuciu ś., antyseptyczny* (antisepticus): Nie mając potrzebnych narzędzi i środków przeciwgnilnych, nie mogłem tego dokonać. Sienk. <Przeciw + Gnilny>

Przeciwgorączkowy lek. *obniżający, znoszący gorączkę* (antifebrilis). <Przeciw + Gorączkowy>

Przeciwgośćcowy lek. *skuteczny przeciw gośćcowi; przeciwreumatyczny* (antirheumaticus). <Przeciw + Gośćcowy>

Przeciwgzenka, i, lm. **i** rzem. *młot odpowiadający swoim wykrojem lub swoją wypukłością wypukłości lub wykrojowi kowadła; kowadło odpowiadające swoją wypukłością lub swoim wykrojem wykrojowi lub wypukłości młota.* Łab. <Przeciw + Gzenka>

Przeciwhisteryczny lek. *zapobiegający histerji:* Leki przeciwhisteryczne a. ×przeciwmaciniczne (remedia anthysterica). <Przeciw + Histeryczny>

Przeciwiać się, a ś., ał ś. I. p. Sprzeciwić ś.: Niemasz nic, coby ś. przeciwiało skazie, jak sól. Łęcz. Siła jest białych głów kamiennego serca, które gwałtowniej ś. miłości przeciwiają, niż która w morzu skała nawalnym wałom. Górn. Często wyzwalał ich, lecz oni przeciwiali ś radą swą. Bud. Mężczyźni włosy sobie trefili, przeciwiając ś. we wszystkim prawie białym głowom. Biel. M. Robotę tę między Polaki i Litwę rozdzielił, aby ś. przeciwiając jeden drugiemu, tym śpieszniej robili. Biel. M. W tej krainie ś. przeciwiają sobie wesołość z dostatkiem wszelakich rzeczy. Łęcz. Nuta i głos przeciwiały ś. sobie. Kon. I tak ś. zdało, że ś. przeciwiały inszego choru insze w lesie głosy. P. Koch. Przeciwia ś. jego obyczajom. Troc. Przeciwia ś. najsławniejszym malarzom w malarskiej sztuce. Troc. Przeciwiał mi ś. i chciał wyrazić, co czynię. Troc. 2. [P. ś., **Przecywiać ś.**] *być przesadnym, udawać skromnego.* <Od Przeciw>

†**Przeciwianie, a,** blm. p. **Przeciwianie się:** Gdy on umrze, testament takowy skutek swój wziąć ma, nie dbając na które P. bliższych i potomków. Corp. Jeżeliby dłuższe trąbienie z przeciwianiem usłyszeli, mają ś. ruszyć. Leop. (z niejakim ukracaniem abo przetrębowaniem. Leop., z przerywaniem. B. G.).

Przeciwianie się, a ś., blm., †**Przeciwianie** czynność cz. **Przeciwiać ś.:** Bez przeciwiania ś. we wszystkim był posłuszny. Troc. P. ś. dobre, wyrażenia chęć. Troc *(=współubieganie ś., współzawodnictwo, emulacja, konkurencja).* P. ś. komu złe. Troc.

Przeciwić się, i ś., ił ś. I. p. Sprzeciwić ś.: We wszystkim mi ś. przeciwi. Troc. Synowie nie odważą ś. woli ojcowskiej P. Boh. [Ten umarty nijak ś. temu żywemu nie przeciwi. Kon. A źle wypadnie: kobieta ś. marnuje, bydło ci zdechnie, pogorzel przyjdzie — wola boska! nie przeciw ś. Reym.]. Skoro księżna pozwoliła, to i on ś. nie przeciwi. Sienk. Kmieć chce być równy, przeciwiając ś. mieszczaninowi, mieszczanin szlachcicowi. Lekar. Jak widzimy możniejszego sąsiada bankietującego hojnie gości, tak też, na półłanku siedząc, chcemy ś. mu P. Star. Nie przeciw ś. chciwości twojej. Troc. Nie przeciw ś. brzuchowi, gębie, językowi. Troc. Nie przeciw ś. bezbożnym, heretykom, poganom, Żydom. Troc. 2. [P. ś.] = a) *sprzeczać ś., dokuczać;* b) *obrazić ś.;* c) *starać ś. dobrze zrobić.*

***Przeciwie** p. **Przeciwko:** Z przeciwia oglądasz ziemię, ale nie wnijdziesz do niej. Leop. Drugi huf szedł z przeciwia. Leop. Lampy aby z P. patrzyły ku stołom chlebów pokładnych. Wuj. Gdy ją ujrzał z przeciwia, rzekł: to ona! Wuj. (sprzeciwia. Bud.). <Od Przeciw>

†**Przeciwien** p. **Przeciwny.**

Przeciwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeciwić ś.:** P. ś. cielesnym namiętnościom. Troc.

Przeciwieństwo, a, lm. **a,** †**Sprzeciwieństwo I.** a. †**Przeciwnoróżność** przeciwność, *sprzeczność, niezgodność, niezgoda, różnica, kontrast, antyteza:* One skłonności, zdań, ułożenia wewnętrznego przeciwieństwa większą w duszach czynią różność, niż oko najbystrzejsze na twarzach upatrzyć może. L. Mowy tych ludzi, czyny i całe ich życie ukazywały mi ś. przeciwieństwem. Stasz. 2. *sprzeciwianie ś., opór, opozycja, bunt, krnąbrność, niesubordynacja:* Przeciwieństwa obywateli w kraju zawojowanym. Niechby mi tylko słowo pisnęła na P. mnie, nauczyłbym ją. L. *(= na złość, na przekór).* 3. †P. *drażnienie, pośmiewisko, szykana, prześladowanie, urągowisko:* Wystawiłeś nas na P. sąsiadom. Wuj. Ni żadny sługa Krystów nie był przez przeciwieństwa. Ew. ś. Mat. Zawdy źli omową, przeciwieństwem a mirziączkami dobrym otdawają, czso mogą, złe za dobre wracając. Ew. ś. Mat. 4. przeciwność *(losu), niepomyślność, niepowodzenie; zawada, przeszkoda, szkopuł, trudność:* Nie było czasu myśleć o przeciwieństwach, które mu ś. zewsząd nastręczyć mogły. Skarb. 5. fil. *stosunek pomiędzy sądem powszechnym twierdzącym* (A) *a powszechnym przeczącym* (E) *nazywa ś. stosunkiem przeciwieństwa* (judicia contraria). 6. fiz. *oddziaływanie wzajemne na siebie dwu barw różnych stykających ś z sobą, wskutek czego do każdej z nich przyłącza ś. barwa dopełniająca do drugiej.* <Od Przeciwny>

Przeciwjurny p. **Przeciwchutny.** <Przeciw + Jurny>

Przeciwkandydat, a, lm. **ci** *kandydat strony przeciwnej, kandydat mający zwalczać współzawodnika w kandydaturze, kontrkandydat:* Wolnohandlowcy postawili od siebie Etienne'a jako przeciwkandydata, i ten zwyciężył. <Przeciw + Kandydat>

Przeciwkarbunkułowy *przeciwny karbunkułowi, leczący karbunkuł (wąglik),* przeciwwąglikowy: Szczepienie ochronne przeciwkarbunkułowe. Środek P. Surowica przeciwkarbunkułowa. <Przeciw + Karbunkułowy>

Przeciwkarciarski *zwalczający karciarstwo, nieprzyjazny karciarstwu:* Prąd P. Usiłowanie, stowarzyszenie przeciwkarciarskie. <Przeciw + Karciarski>

× **Przeciwkątna, ej,** lm. **e** p. **Przekątnia.**

Przeciwkierunkowość, i, blm. fiz. P. fal I. *zjawisko, gdy góra jednej fali zapełnia dolinę drugiej.* 2. *gdy różnica w fazach obu fal jest nieparzystą liczbą półfal.* <Przeciw + *Kierunkowość, od Kierunkowy>

Przeciwkiłowy lek. I. *pomocny przeciw kile* (przepuklinie). 2. *leczący kiłę* (przymiot), przeciwprzymiotowy, przeciwprzymiotny, ×kiłogubny, ×kiłostrętny (antisyphiliticus). <Przeciw + Kiłowy>

Przeciwko przyi. p. **Przeciw:** Kąty pomorskie Brytanji, które P. Francji leżą. Warg. Czasem bywa księżyc prawie P. drugiemu planecie. Sien. Idźcie do miasta, które jest P. Wuj. Przez karanie kościelne P. jej czyniono ma być a. dociągano. Wystąpić P. komu prawnie. Nie jest ci nam bojowanie P. ciału i krwi, ale P. książętom i mocom, naprzeciwko rządcom ciemności, naprzeciwko duchom niecnotliwym. Leop. Już i chłopstwo P. nam sprzysięga ś. i wojuje nas. Star. P. woli czyjej *(=wbrew, na przekór).* Pierwsza boleść widziała mi ś. nic P. tej wtórej. Górn. To jeszcze nic P. temu, co przyjść ma. Wuj We wszystkich bitwach cnoty i P. sobie chęci doznał. Warg. Tu wiara P. panom stateczna, tu miłość P. ojczyźnie gorąca, tu cnota i sława. Goś. ***Przeciwko,** ***Przeciwie** rz. *przeciwna, druga, tamta strona; mieszkanie położone po drugiej stronie:* Na P., Z przeciwka, †**Z przeciwia,** †**Sprzeciwia:** To jest nasz sąsiad z przeciwka. Iść na P. <Od Przeciw>

Przeciwkolistkowy bot. *mający liście a. listki*

naprzeciw siebie stojące: Euforbja przeciwkolistkowa. Kluk.

× **Przeciwkołokop, u,** lm. **y** woj. *linja obronna wewnętrzna, czołem obrócona ku twierdzy, wokoło której rozciąga ś. w celu ścieśnienia jej i zabezpieczenia ś. przeciwko zamiarom załogi, chcącej działać w odległości od fortyfikacji i zaczepiać obozy cząstkowe oblegającego,* k o n t r a w a l a c j a, l i n j a k o n t r a w a l a c y j n a. <Przeciw + Kołokop (Koło + Kop)>

Przeciwkonstytucyjny *przeciwny konstytucji, niezgodny z nią, przeciw niej wymierzony:* Środek P. <Przeciw + Konstytucyjny>

Przeciwkonwokacyjny *nie zgadzający ś. z konwokacją, przeciw niej wymierzony:* I tak drugie koło urosło, które zwano przeciwkonwokacyjne albo czarne. Biel. J. <Przeciw + Konwokacyjny>

Przeciwkopy, ów, blp. woj. *przykopy* (ze strony oblężonej). <Przeciw + * Kopy, od Kopać>

Przeciwkoronacyjny *sprzeciwiający ś. koronacji, przeciw niej wymierzony:* To przeciwkoronacyjne veto zatruło dnie dwuch przyjaciół z duszy i serca. Proch. <Przeciw + Koronacyjny>

× **Przeciwkostop, a,** lm. **y,** × **Przeciwnóg,** × **Przeciwnożnik** *antypoda, mieszkaniec przeciwnej strony kuli ziemskiej:* Lgnęli wszyscy na silne Orfeusza pieśni pochopy, i zwierzchni świata ludzie i przeciwkostopy. Dm. <Przeciwko + * Stop, od Stopa>

× **Przeciwkostopy,** × **Przeciwstopy, Przeciwstopny** przym. *mieszkający po przeciwnej stronie kuli ziemskiej;* × p r z e c i w n o ż n y. <Przeciwko + * Stopy, od Stopa>

Przeciwkościelny *przeciwny Kościołowi, przeciw niemu wymierzony, sprzeczny z nauką, z duchem Kościoła:* Ruch P., czy nawet przeciw wszelkiej religji objawionej zwrócony, nie był wcale rzeczą nową we Francji. Ken. <Przeciw + Kościelny>

Przeciwkozłek, złka, lm. **złki** anat. *część ucha zewnętrznego,* p r z e c i w s k r a w e k, × p r z e d k ą t, × p r z e c i w p o d s k o k; (antitragus). <Przeciw + Kozłek>

Przeciwkozłkowy anat. przym. od **Przeciwkozłek:** Mięsień P., † m u s z k u ł p r z e d k ą t n y u c h a (musculus antitragicus).

Przeciwkrańcowy *na krańcach przeciwnych stojący:* Zbiegają ś. z przeciwkrańcowych jakoby biegunów dwa czynniki na torowanie dróg jego przeciwnikom. Jaroch. <Przeciw + Krańcowy>

! **Przeciwkrętociąg, u,** lm. **i** anat. g r o b e l k a u s z n a, × p r z e c i w z a g i ę c i e u c h a, × p r z e d o b w ó d, † w e w n ę t r z n y z a t o k u c h a. Perz. (anthelix). <Przeciw + Krętociąg>

× **Przeciwkrok, u,** lm. **i** *zabieg paraliżujący krok przeciwnika, przeciwdziałanie, reakcja:* Każdy krok uczyniony na polu militarnym pociągnie za sobą przeciwkroki. <Przeciw + Krok>

Przeciwkrwotoczny, Przeciwkrwotokowy chir. *zapobiegający krwotokowi* (antihaemorrhagicus). <Przeciw + Krwotok>

Przeciwkrwotokowy p. **Przeciwkrwotoczny.** <Przeciw + Krwotokowy>

Przeciwkurczowy lek. *skuteczny przeciw kurczom:* Lek P. (antispasmodicus). <Przeciw + Kurczowy>

Przeciwlegle, × **Przeciwległo** przys. od **Przeciwległy,** † Z p r z e c i w i a: Umieścić co P. do czego. Oddziały wojska posuwają ś. P. drogami różnemi.

× **Przeciwległo** p. **Przeciwlegle:** P. położyć. L.

Przeciwległość, i, blm. **I.** rz. od **Przeciwległy. 2. a.** o p o z y c j a, astr. *takie położenie dwu ciał niebieskich, gdy przypadają po przeciwnych stronach względem ziemi, gdy zatym różnią ś. w długości o 180°, czyli o pół okręgu:* Księżyc na pełni jest w przeciwległości ze słońcem.

Przeciwległy I. *leżący naprzeciwko, po drugiej stronie:* Bieguny są sobie przeciwległe. Sł. wil. Pola, ściany pokoju, brzegi jeziora, rzędy drzew, ścianki pudełka przeciwległe. Kąty w wierzchołku przeciwległe są równe. Geom. Lubecki z razu nie taił nawet pewnych sympatji do posłów kaliskich, jakkolwiek stali na przeciwległym biegunie politycznym. Sm. **2.** anat.: † M u s z k u ł y p r z e c i w l e g ł e, † m y s z k i w a l c z ą c e, m i ę ś n i e p r z e c i w n i c z e = *działające w kierunkach przeciwnych* (musculi antagonistae). **3.** bil.; Punkt P. (domowemu) na bilardzie. <Przeciw + Legły, od Lec, LEG/ŁOG>

× **Przeciwmacinniczy** p. **Przeciwhisteryczny.** <Przeciw + Macinniczy, od Macinnica>

Przeciwmleczny lek. *wstrzymujący wytwarzanie ś. pokarmu w piersiach niewieścich,* m l e k o g u b n y: Lek P. <Przeciw + Mleczny>

† **Przeciwmołwienie, a,** blm. p. **Przeciwmówność.** Ps. flor. <Przeciw + Mołwienie>

† **Przeciwmołwość, i,** blm. p. **Przeciwmówność.** Ps. flor. <Przeciw + * Mołwość, od Mołwa>

× **Przeciwmówność, i,** blm., † **Przeciwnomówność,** † **Przeciwmołwość,** † **Przeciwmołwienie,** † **Przeciwomołwa,** † **Przeciwomołwienie,** † **Przeciwomołwość** *sprzeczność w mówieniu.* L. <Przeciw + Mówność>

Przeciwmutra, y, lm. **y, Odśrubek** mech. *mutra zabezpieczająca przeciw odkręceniu ś. mutry innej.* <Przeciw + Mutra>

Przeciwnapięcie, a, blm. fiz. *napięcie przeciwdziałające napięciu elektrycznemu głównemu:* P. samowzniecone. P. podniecone. <Przeciw + Napięcie>

× **Przeciwnaturalnie** przys. od **Przeciwnaturalny,** × m i m o n a t u r a l n i e.

× **Przeciwnaturalny** *nienaturalny, przeciwny naturze,* × p r z e c i w p r z y r o d z o n y, × m i m o n a t u r a l n y. <Przeciw + Naturalny>

† **Przeciwnica, y,** lm. **e I.** † P. p. **Przeciwniczka:** Drażniła ją P. jej. Bud. Czarowny śmiechu... czuj ś. na siłach i następuj śmiele na troskę, żałość, twoje przeciwnice. Mor. A. **2.** [P.] *zimnica, febra.* <Od Przeciwnik>

× **Przeciwnictwo, a,** blm., **Przeciwieństwo I.** *stanowisko przeciwne, przeciwdziałanie, przeczenie, kontrast, opozycja, przeciwstawienie, antyteza:* Dom Czartoryskich z Poniatowskiemi składał P. Kit. P. najwymowniejszego z panów ówczesnych, świadectwo samegoż króla i dostojników... otrętwiły mu (Gniewoszowi) język. Szaj. Na zwykłym miejscu siedzi brunetka, a przy niej druga, dla przeciwnictwa blondynka. Sł. wil. **2.** fizj. *działanie wręcz przeciwne mięśni niektórych* (antagonismus). <Od Przeciwnik>

† **Przeciwniczek, a,** lm. **owie** zdr. od **Przeciwnik.** Biel. M. <Od Przeciwnik>

Przeciwniczka, i, lm. **i,** † **Przeciwnica** forma ż. od **Przeciwnik,** *nieprzyjaciółka:* Widziałże, co uczyniła P. izraelska? Bud. P. ludzkiej społeczności. L. Potym następuje bój ogólny... kobiety złażą z wielbłądów i jak furje rzucają ś. na swoje przeciwniczki zbrojne pałkami. Siem. <Od Przeciwnica>

Przeciwniczy, Przeciwnikowy I. przym. od

Przeciwnik: Usiłowania, zabiegi przeciwnicze. **2.** anat.: Mięśnie przeciwnicze = *przeciw sobie działające*, przeciwniki, × muskuły przeciwnicy, × m. przeciwległe, † myszki walczące (musculi antagonistae). **3.** fil.: Myśli przeciwnicze, sprzeczne. **4.** fiz.: Barwy przeciwnicze = *kontrastowe*. **5.** lek.: Leczenie przeciwnicze = ! aleopatja (allopathia). <Od Przeciwnik>

Przeciwnie I. przys. od **Przeciwny I.** a) *w sposób przeciwny:* Myśleć, rozumować, twierdzić, postępować P. b) *naodwrót, naopak, opacznie, odwrotnie:* Zrobić, zrozumieć co P. c) *owszem, bynajmniej, ależ co znowu, wcale nie:* Nie doradzałem, ale P., odradzałem. Czy prawda, że odniesiono zwycięstwo? — P., poniesiono klęskę. d) *niepomyślnie, niefortunnie, źle:* Iwan, kiedy mu ś. P. powodziło z królem Stefanem, kazał statuę tego cudotwórcy kijmi obić. Niem. S. e) † P. *przykro, tęskno, nieswojo, dziwnie:* Jeno cię ujrzę, tak mi ś. miło robi: a kiej cię nie widzę, to mi tak P., jak... <Od Przeciwny>

Przeciwniewieści *przeciwny niewieście a. niewiastom:* Krzyki pochodziły od luźnych słuchaczów, szukających pozoru do przeciwniewieściej manifestacji. <Przeciw + Niewieści>

Przeciwniewolniczy *przeciwny niewolnictwu:* Wspierają europejski humanitarny ruch P. Sienk. <Przeciw + Niewolniczy>

Przeciwnik, a, lm. **cy,** † **Sprzeciwnik I.** *ten, co występuje przeciw komu, czemu; ten, co walczy, ściera ś. z kim, antagonista, adwersarz; wróg, nieprzyjaciel; nie zwolennik czyj; współzawodnik:* P. w potyczce. Kn. Gdzie przeciwnika niemasz, tam bitwy niemasz. L. P. w pojedynku, w grze, w dyspucie, w polemice. Zwyciężyć, zgnieść, rozbroić przeciwnika. Największy błąd, jaki człowiek popełnić może, jest ten, gdy lekceważy rozum swego przeciwnika. Kaczk. Pana bać ś. będą przeciwnicy jego, a nad nimi będzie grzmiał w niebie. Wuj. Daruj mi, Panie, cierpliwość i łaskawość ku przeciwnikom moim, abym im źle nie czynił, ale dobrym za złe oddawał. Skar. Kiedy staniesz na granicy, zadrżą wszyscy przeciwnicy. Gorcz. Każda rzecz ma swego przeciwnika. Haur. Jestem przeciwnikiem rozwodów. Mylą ś. przeciwnicy tej teorji. P. na wyborach, na wyścigach, w konkursie. **2.** [P.] *ten, co ś. komu sprzeciwia, co ś. z nim drażni, robi mu na przekór, podrzeźnia mu:* Pająka zabić dobrze, bo on P.: gdy Matka Boska przędła, chciał prząść cieniej, przeciwował jej. **3.** anat.: Mięśnie przeciwnicze, × przeciwniki (musculi antagonistae). <Od Przeciwny>

Przeciwnikowy p. **Przeciwniczy**: Każdy ś. zdumieje na tę potwarz przeciwnikową. Żebr. <Od Przeciwnik>

× **Przeciwnoległy** *przeciwległy, leżący naprzeciwko, na końcu przeciwnym, zajmujący stanowisko przeciwne:* Narzeczeni na przeciwnoległej stronie ciągle z sobą szeptali. <Przeciwny + Legły>

† **Przeciwnomówność, i,** blm. p. **Przeciwmówność.**

† **Przeciwnomówny** *mówiący przeciw komu a. czemu, sprzeczliwy, przekorny.* <Przeciwny + Mówny>

Przeciwnoróżność, i, blm. p. **Przeciwieństwo**: Przeciwność, P. rzeczy jakich między sobą. Kn. <Przeciwny + Różność>

Przeciwność, i, lm. **i I.** blm. rz. od **Przeciwny**: P. poglądów (= *różność*). **2.** p. **Przeciwieństwo**: P. myśli, pojęć, czynów: to, co przeciw nam jest, wszystko, co nas razi, niby przeciwko nam powstaje. Kopcz. P., przeciwnoróżność rzeczy jakich między sobą. Kn. Błogosławieni są, jiż cierpią P., a. prześladowanie prze sprawiedliwość. Ew. św. Mat. Tak mi już w zwyczaj poszły przeciwności, że i wśród samych moich szczęśliwości trapić ś. muszę. Lubom. Cóż jest w mękach i w tym wszystkim, co my przeciwnościami zowiemy, złego? Pilch. W przeciwności dobywaj mężności. Prz. P. łacno otwiera, co szczęście w sercu zawiera. Prz. P. nie smaczna, ale pożyteczna. Prz. Wyćwiczony w szkole przeciwności. Rzew. **3.** Gdy księżyc bywa przeciwko drugiemu planecie, to zowiemy P. Sien. **4.** † P. *wstręt, odraza, antypatja:* Wrodzona P., *contraria natura*, antypatja. Kn. <Od Przeciwny>

× **Przeciwnożnik, a,** lm. **cy** p. **Przeciwkostop.** <Od Przeciwnożny>

× **Przeciwnożny** p. **Przeciwkostopy**: Przeciwnożni mieszkańcy różnią ś. o 180 stopni długością. Śniad. <Przeciw + Nożny>

× **Przeciwnóg, oga,** lm. **dzy** a. **ogi** a. **ogowie** p. **Przeciwkostop**: Zbestwionych przeciwnogów podziemne legary ujrzały mało przedtym, znając światło wiary. Nar. Antypody, przeciwstopni, przeciwnogi. Bobr. Pas ziemi południowy, kędy wasi przeciwnogowie. Alb. <Przeciw + * Nóg, od Noga>

Przeciwny, † **Przeciwien I.** *naprzeciw leżący, przeciwległy, znajdujący ś. po drugiej stronie,* † naprzeciwny: P. brzeg rzeki. Bieguny przeciwne. Na dwuch przeciwnych krańcach miasta. Anguł P. Sol. W przeciwnym razie...: Miała też tam swój pałac Wenerze P. niejaka Paskwalina. Tw. Strona przeciwna. Czy strzał naszych, miotanych na przeciwne szeregi, nie zatruwamy zawiścią? Święt. **2.** *rozbieżny względem drugiego, zupełnie inny, różny, odmienny, sprzeczny, odwrotny, niezgodny, wyłączający ś.:* P. komu, czemu. Wręcz P. Przeciwne kierunki, dążenia. Nie zdać ś. to wielmi przeciwno. B. Sz. Przyrodzenie tego nie dopuszcza, aby dwie nauce o rzeczy jednej sobie przeciwne prawdziwe były. Skar. Przeciwnych przyczyn skutki też między sobą przeciwne. Górn. Przeciwne rzeczy najlepiej wypędzają przeciwne. Birk. Przeciwna rzecz przy przeciwnej bardziej ś. wydaje. Kn. Dobre i złe przeciwne są rzeczy. Bardz. To przeciwne rzeczy sobie: dobrodziejstwo a krzywda. Górn. Azaż dobrodziejstwu nie przeciwna rzecz jest krzywda, jak ciepłu zimno? Górn. Przeciwne sobie wielkości, których jedna drugą wzajemnie niszczy, jak majątek i dług. Łs. Wprzód jeno ujrzym dar posłów, aby go potym na szali z skarbem złożyć i zważyć wartości przeciwne. Sf. P. prawu, naturze, honorowi, przyzwoitości, zdrowemu rozsądkowi. † P. na głowę, † P. w głowę = *wręcz P., zupełnie P., wprost P., zasadniczo różniący ś.:* Wolność jest, która nic z niewolą nie ma wspólnego, owszem onej jest w głowę przeciwna. Górn. **3.** × P. *opaczny, nietrafny, niewłaściwy, fałszywy, przewrotny:* Przeciwne sprawowanie sądów przez nieumiejętnych radców. Vol. **4.** a. † **Przeczny,** † **Przeczliwy,** [**Przeczny**] *sprzeciwny, przekorny, sprzeczny, niezgodny, wrogi, źle usposobiony dla kogo, dla czego, niezgadzający ś. na co, sprzeciwiający ś., opierający ś., oporny:* Kiedy Pan Bóg za kim, któż P. będzie? Paszk. Prawu P. i nieposłuszny. Nisz. Książę kanclerz był na głowę P. temu. Mat. I w przeciwnym (człowieku) lubiłem szacowne przymioty, tym

bardziej w przyjacielu. Kras. (= *w przeciwniku*). To ciało było w życiu dziwne, zawżdy wszystkiemu przeciwne. Mick. Nie stało już zapaśników przeciwnych. Mick. Cesarz niemiecki nie jest P. projektowi wywłaszczenia Polaków. Prus., **5.** *niepomyślny, nieprzyjazny, niesprzyjający:* Źle ten znosi przeciwnej fortuny natarczywość, który niegdyś samych tylko jej pieszczot doznawał. L. Nie oglądali ś. na żadną przeciwną przygodę. Leop. (nietrafną przygodę. Leop.). Gdyby ś. onemu słudze na onej drodze co przeciwnego przytrafiło. Orm. Wiatr P., niepowiewny. L. Gdy wiatry przeciwne w żagle wieją. Sar. Przeciwne chmury słońce nam zakryły. Kochan. **6.** × P. *przykry, nieznośny, odrażający, odpychający, wstrętny, odstręczający, nieprzyjemny:* Obyczaje ludziom przeciwne i bogom mierzione. Kochan. To, co mi zdrowo było dawniej, teraz jest przeciwno. Prot. Co poczniesz, to przeciwno ludzkiej myśli wszytko, tu źle, tu jeszcze gorzej; tam i myśleć brzydko. Stryjk. Świszcze w lesie smród wydają tęgi i P. L. (Polacy) używają w post lnianego oleju; przeciwnym to było cudzoziemskiemu żołądkowi memu. Niem. **7.** [P.] = a) *nie podobający ś., niedogodny, niegodny:* Musiałem panu pisarzowi w czym być P., kiedy mi zaprzeczył zarobku. Kolb. b) *uprzykrzający ś., kapryśny, grymaśny.* c) *obraźliwy.* **8.** anat.: × Muskuł P. wielkiego palca, mięsień przeciwstawiacz palca wielkiego (musculus opponens pollicis). <Od Przeciw>

†**Przeciwo** = **Przeciw**: P. wschodu słońca. B. Sz. Bychom P. Bogu nie mawiali. P. ludziem złego za złe nie wracali. Ew. ś. Mat.

Przeciwogniowy p. **Przeciwpożarny**: Przybory, urządzenia przeciwogniowe. <Przeciw + Ogniowy>

Przeciwokopy, ów, blp. woj. *urządzenie fortyfikacji podziemnych, składających ś. z samych galerji i ganków, używanych do obrony twierdz.* <Przeciw + Okopy>

× **Przeciwokresowy** rozwój choroby, lek. = *nie przebiegający prawidłowo, podług okresów, dających ś. z góry przewidzieć, zbaczający z toru zwykłego;* × przeciwzrokowy, przeciwkotorowy (antiperiodicus). <Przeciw + Okresowy>

†**Przeciwomołwa, y,** blm. p. **Przeciwmówność.** Ps. flor. <Przeciwo + Mołwa>

†**Przeciwomołwienie, a,** blm. p. **Przeciwmówność.** Ps. flor.

†**Przeciwomołwość, i,** blm. p. **Przeciwmówność.** Ps. flor. <Przeciwo + *Mołwość, od Mołwa>

***Przeciworty, ów,** blp. p. **Przeciwprzodki.** <Przeciw + Nm. Ort>

Przeciwostrokątnia, i, lm. **e** *bok trójkąta przeciwległy kątowi ostremu.* <Przeciw + *Ostrokąt (Ostry + Kąt)>

Przeciwotwór, oru, lm. **ory** chir. *otwór przecięty naprzeciw już istniejącego,* !kontrapretura (contraincisio). <Przeciw + Otwór>

[**Przeciwować, uje, ował**] *sprzeciwiać ś., przewodzić:* Nie da nad sobą P. <Od Przeciw>

Przeciwpaciorkowcowy bakt. *przeciwny paciorkowcom:* Surowica przeciwpaciorkowcowa (serum contra streptococcos). <Przeciw + Paciorkowcowy, od Paciorkowiec>

!**Przeciwpadaczkowy** *przeciw padaczce pomocny* (antepilepticus). <Przeciw + Padaczka>

Przeciwpalny *zabezpieczający od zapalenia ś.:* Dekoracje teatralne nasycane (= *!impregnowane*) płynem przeciwpalnym. <Przeciw + Palny>

Przeciwpaństwowy *przeciwny państwu, przeciw państwu, rządowi skierowany:* Postępowanie to byłoby przeciwpaństwowym. Spas. <Przeciw + Państwowy>

Przeciwpapieski *przeciwny papieżowi a. papiestwu, wrogi dla papieża:* Studenci ruscy wyprawili demonstrację przeciwpapieską, wymierzoną zarazem przeciw metropolicie. <Przeciw + Papieski>

Przeciwpara, y, blm., **Kontrpara** *para wpuszczona do cylindra parowego z odwrotnej strony tłoka w celu zahamowania jego ruchu:* Dać a. puścić przeciwparę. <Przeciw + Para>

Przeciwpasorzytny *pomocny przeciwko pasorzytom* (antiparasiticus). <Przeciw + Pasorzytny>

Przeciwpełzny *zapobiegający pełzaniu:* Nakładka przeciwpełzna zapobiega pełzaniu szyn kolejowych, t. j. ich powolnemu przesuwaniu ś. wzdłuż toru pod wpływem oddziaływania kół pociągu. <Przeciw + *Pełzny, od Pełznąć>

Przeciwpijacki *działający przeciw pijakom a. pijaństwu:* Stowarzyszenia przeciwpijackie wpływają na osłabienie nałogu we wszystkich sferach. <Przeciw + Pijacki>

× **Przeciwpiorun, a,** lm. **y** *przyrząd chroniący budynki od uderzeń pioruna,* gromochron, piorunochron, konduktor. <Przeciw + Piorun>

× **Przeciwpłynny** *płynący w przeciwną stronę:* Dwa nurty przeciwpłynne. Krasiń. <Przeciw + Płynny>

Przeciwpodkopy, ów, blp. woj. *chodniki podziemne, zakładane przez oblężonych przeciw podkopom oblegającego nieprzyjaciela,* kontrminy. <Przeciw + Podkop>

× **Przeciwpodskok, u,** lm. **i** anat. p. **Przeciwkozłek.** <Przeciw + Podskok>

Przeciwpołożenie, a, blm. **1.** × P. *przeciwstawienie.* **2.** astr. *przeciwległość, pozycja naprzeciw czego:* Księżyc podczas pełni jest w przeciwpołożeniu ze słońcem. Hube. <Przeciw + Położenie>

Przeciwpomorowy *przeciw pomorowi skuteczny.* <Przeciw + Pomorowy>

Przeciwporaźny lek. *przeciwko porażeniu skuteczny,* × odporażenny: Leki przeciwporaźne (antiparalytica). <Przeciw + Poraźny, od Porazić>

× **Przeciwpostawić, i, ił** p. **Przeciwstawić.** <Przeciw + Postawić>

Przeciwpotny, Przeciwpotowy lek. *wstrzymujący, powściągający poty* (antidiaphoreticus). <Przeciw + Potny>

Przeciwpotowy p. **Przeciwpotny.** <Przeciw + Potowy>

Przeciwpożarny, × **Przeciwpożarowy, Przeciwogniowy** *przeznaczony do tłumienia pożaru lub do zapobiegania mu:* Sikwa przeciwpożarna. Sikawka przeciwpożarna. Wąż lub kiszka przeciwpożarna. Wodociągi przeciwpożarne. Powłoka przeciwpożarna jest powłoką niezapalną na drzewie lub innych tworzywach (materjałach) palnych. <Przeciw + Pożarny>

× **Przeciwpożarowy** p. **Przeciwpożarny.** <Przeciw + Pożarowy>

Przeciwprawny *przeciwny prawu, łamiący prawo, bezprawny, niezgodny z prawem:* P., ciągły opór rządowi. Uciemiężenie przeciwprawne wolności obywatelskiej przez rząd. <Przeciw + Prawny>

Przeciwprąd, u, lm. **y** **1.** *prąd odwrotnie skierowany względem głównego:* W rzekach tworzą ś. nieraz przeciwprądy i wiry. **2.** gorz. *wymiana stopniowa ciepła dwu przeciw sobie poruszających*

ś. prądów: Przeciwprądy = *dwa prądy na siebie wzajemnie oddziaływające, a odwrotnie skierowane.* <Przeciw + Prąd>

Przeciwprądny, Przeciwprądowy przym. od **Przeciwprąd:** Przeciwprądne przenikanie ciepła, t. j. przy ruchu przeciwprądnym, z jednego prądu płynu poprzez przegrodę w drugi. Skraplacze przeciwprądne. <Przeciw + Prądny>

Przeciwprądowy p. **Przeciwprądny.** <Przeciw + Prądowy>

Przeciwprężność, i, blm. fiz.: P. pary, powietrza i t. p. W cylindrze silnika P. pary przeciwdziała czynnej prężności pary, a więc działa ona w kierunku przeciwnym ruchowi tłoka, a to skutkiem sprężania (ściskania) pary, pozostałej po tej stronie tłoka. <Przeciw + Prężność>

Przeciwprostokątna, ej, lm. **e,** × **Przeciwprostokątnia,** × **Hipotenuza** mat. *bok trójkąta prostokątnego leżący naprzeciw kąta prostego:* Kwadrat wystawiony na przeciwprostokątnej równa ś. sumie kwadratów wystawionych na przyprostokątnych. <Od Przeciwprostokątny>

× **Przeciwprostokątnia, i,** lm. **e** mat. p. **Przeciwprostokątna.**

Przeciwprostokątny mat. *znajdujący ś. naprzeciw kąta prostego (w trójkącie):* W trójkącie prostokątnym bok przeciwny prostemu kątowi zowie ś. linją przeciwprostokątną. Gawroń. Przeciwprostokątna linja, *hypothenusa.* Łs. <Przeciw + Prostokątny>

Przeciwprowadzący anat.: × Muskuł P. wielkiego palca = m i ę s i e ń p r z e c i w s t a w i a c z (musculus opponens pollicis). <Przeciw + Prowadzący, od Prowadzić>

Przeciwprzepuszczalność, i blm. rz. od **Przeciwprzepuszczalny.**

Przeciwprzepuszczalny *zapobiegający przepuszczalności ciał.* <Przeciw + Przepuszczalny>

Przeciwprzewrotowy *opierający ś. przewrotom politycznym a. społecznym, walczący przeciw nim:* Ustawa przeciwprzewrotowa. <Przeciw + Przewrotowy>

Przeciwprzodki, ów, blp. gór. *przodki dwuch chodników w kierunkach przeciwnych dla spotkania ś. z sobą prowadzonych,* p r z e c i w o r t y. <Przeciw + Przodek>

Przeciwprzymiotny lek. p. **Przeciwkiłowy.** <Przeciw + Przymiotny>

Przeciwprzymiotowy p. **Przeciwkiłowy.** <Przeciw + Przymiotowy>

× **Przeciwprzyrodzony** *przeciwny przyrodzie, nienaturalny,* × p r z e c i w n a t u r a l n y: Sposób P. <Przeciw + Przyrodzony>

Przeciwpuchlinny, Przeciwpuchlinowy lek. *przeciwny puchlinie, zapobiegający jej, leczący ją* (antihydropicus). <Przeciw + Puchlinny>

Przeciwpuchlinowy p. **Przeciwpuchlinny.** <Przeciw + Puchlinowy>

Przeciwreformacja, i, lm. **e** *usiłowanie a. ruch w celu obalenia a. zwalczania reformacji:* Te listy podają bogaty przyczynek do politycznych i kościelnych dziejów przeciwreformacji. <Przeciw + Reformacja>

Przeciwreligijny *przeciwny religji, zwalczający ją:* Zerwał on z pozytywizmem wojującym i po grubijańsku przeciwreligijnym. Ken. <Przeciw + Religijny>

Przeciwrepublikański *przeciwny republice:* Walka będzie coraz trudniejsza dla opozycji przeciwrepublikańskiej. < Przeciw + Republikański >

Przeciwrewolucja, i, lm. **e** *zamach przeciwko rewolucji, zwalczanie rewolucji środkami również rewolucyjnemi, ale do przeciwnych dążącemi celów,* k o n t r r e w o l u c j a: Zamyśla o wywołaniu przeciwrewolucji. <Przeciw + Rewolucja>

Przeciwrobaczkowy ruch kiszek, fizj. = *ruch wsteczny jelit,* × r u c h p r z e c i w w ę ż o w a t y (motus antiperistalticus). <Przeciw + Robaczkowy>

Przeciwrokoszowy *zwracający ś. przeciw rokoszowi, zwalczający go:* Większość senatorów dopomogła do opracowania teorji przeciwrokoszowej. Remb. <Przeciw + Rokoszowy>

Przeciwrozwartokątna, ej, lm. **e** mat.: Linja P. = *bok trójkąta leżący naprzeciw kąta rozwartego,* × p r z e c i w r o z w a r t o k ą t n i a. < Przeciw + * Rozwartokąt (Rozwarty + Kąt)>

× **Przeciwrozwartokątnia, i,** lm. **e** p. **Przeciwrozwartokątna.** <p. Przeciwrozwartokątna>

Przeciwrównoległa, ej, lm. **e** *Linja prosta nazywa ś. przeciwrównoległą do boku BC trójkąta ABC, jeżeli jest tak nachylona do boków AB, AC tego trójkąta, jak prosta BC odpowiednio do boku AC.* <Przeciw + Równoległa>

× **Przeciwróżnik, a,** lm. **i** *osoba a. rzecz zupełnie odmienna, sprzeczność, przeciwieństwo:* Albinos i murzyn są przeciwróżniki. <Przeciw + Różnik>

† **Przeciwróżność, i,** blm. *przeciwieństwo, przeciwność, sprzeczność, kontrast.* <Przeciw + Różność>

Przeciwruch, u, lm. **y** *ruch przeciwny:* Indywidualna dążność każdego żywiołu, każdej siły przyrody do celu swego sprawia ruch i P., ciśnienie i odpór. Smoli. <Przeciw + Ruch>

Przeciwruchowy *przeciwny ruchowi (zwłaszcza politycznemu), zwalczający go:* Chcieliśmy z początku założyć jakieś towarzystwo polityczne przeciwruchowe. <Przeciw + Ruchowy>

!**Przeciwrumatyczny** p. **Przeciwgośćcowy.** <Przeciw + Rumatyczny>

Przeciwsemityzm, u, blm. *dążności, usposobienie wrogie dla Żydów,* a n t y s e m i t y z m: Związki hakatystyczne oraz nasłani urzędnicy pruscy szerzyli jednocześnie P., wywołując nienawiść wzajemną Polaków i Żydów w Poznańskim. <Przeciw + * Semityzm, od Semita>

Przeciwsenny lek a. środek, lek = *odganiający sen* (anthypnoticus). <Przeciw + Senny>

Przeciwskarpa, y, lm. **y** woj. *ściana rowu fortecznego a. szańca od strony pola, ciągnąca ś. równolegle do skarpy,* † w y b i e ż k a, k o n t r a s k a r p a: Założyłem w przeciwskarpie opuszczonej fleszy ganek główny. Koł. <Przeciw + Skarpa>

Przeciwskrawek, a, lm. **i** anat. p. **Przeciwkozłek.** <Przeciw + Skrawek>

Przeciwskrawkowoobrąbkowy anat.: Mięsień P. ucha (musculus antitragohelicinus). <Przeciwskrawek + Obrąbkowy>

Przeciwskrawkowy przym. od **Przeciwskrawek** p. **Przedkątny.**

Przeciwsocjalistyczny *przeciwny socjalizmowi, zwalczający go:* Opłakane dzieje narodzin, krótkiego żywota i zgonu stowarzyszenia przeciwsocjalistycznego. <Przeciw + Socjalistyczny>

Przeciwspad, u, lm. **y** gór. **1.** *część dodatkowa nad świdrem górniczym, wstrzymująca jego wpadnięcie w otwór świdrowy.* **2.** a. S p a d o c h r o n *przyrząd zabezpieczający od spadnięcia w razie pęknięcia liny przy spuszczaniu ś. do szybu.* <Przeciw + * Spad, do Spaść>

Przeciwspadowy gór. przym. od **Przeciwspad**: Przyrząd P. = *spadochron*.

Przeciwspazmatyczny środek, lek. = *przeciw spazmom (kurczom) używany*, przeciwkurczowy (antispasmodicus). <Przeciw + Spazmatyczny>

Przeciwspekulacyjny *zwracający ś. przeciw spekulacjom:* Reskrypcje przeciwspekulacyjne. <Przeciw + Spekulacyjny>

Przeciwspołeczny *wymierzony przeciw społeczeństwu:* Te indywidua nie wkraczają w sferę czynów przeciwspołecznych. Kasz. Pierwiastkiem animującym jest tutaj zemsta: uczucie przeciwchrześcijańskie, przeciwspołeczne. <Przeciw + Społeczny>

× **Przeciwstać, oi, ał** *stać naprzeciw siebie, być sprzecznym:* U kolebki własności i państwa samego przeciwstoją sobie konieczność i swoboda. Oczap. <Przeciw + Stać>

× **Przeciwstawa, y,** blm. *to, co stawa przeciwko czemu, znosi co, antyteza:* Monopole miały swą przeciwstawę w szerzącym ś. pauperyzmie. Trep. <Przeciw + * Stawa, do Stawać>

Przeciwstawiacz, a, lm. **e** anat.: Mięsień P. palca wielkiego, × P. krzciukowy (musculus opponens pollicis). <Od Przeciwstawiać>

Przeciwstawiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeciwstawić.** <Przeciw + Stawiać>

Przeciwstawianie, a, blm., czynność cz. **Przeciwstawiać.**

Przeciwstawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeciwstawiać ś.**

Przeciwstawić, i, ił, × **Przeciwpostawić,** nied. **Przeciwstawiać 1.** *postawić kogo, co przeciw komu, czemu jako osobę a. rzecz sprzeczną; użyć ich do przeciwdziałania a. oporu:* P. kogo a. co komu a. czemu. P. kandydata kandydatowi strony przeciwnej; pomysł pomysłowi: kierunek kierunkowi; teorję teorji. Prreciwstawiając sędziom koronnym sędziów przysięgłych — oczywista, w zakresie wyrokowania o istocie samego faktu—p. M. zaznacza, iż ... **P. ś.** *stanąć w przeciwieństwie a. w sprzeczności; wystąpić do przeciwdziałania a. do oporu a. do walki:* P. komu, czemu. Prąd przeciwstawił ś. prądowi. Siły nasze przeciwstawiły ś. siłom obcym. P. biedzie. <Przeciw + Stawić>

Przeciwstawienie, a, × **Przeciwstawieństwo 1.** blm., czynność cz. **Przeciwstawić. 2.** *rzecz wprost przeciwna, zupełnie sprzeczna z czym, przeciwieństwo, sprzeczność, antyteza:* Tego człowieka można nazwać przeciwstawieniem tamtego. Ta myśl jest przeciwstawieniem tamtej. **3.** anat.: P. palców (oppositio digitorum), przeciw palcowi wielkiemu. **4.** ret. *antyteza:* P. śmiałe, dosadne, trafne, sztuczne, naciągane, nienaturalne, przesadne.

Przeciwstawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeciwstawić ś.**

× **Przeciwstawieństwo, a,** blm. p. **Przeciwstawienie:** Obszerna ta mowa budzi zainteresowanie, jako P. wszystkich głosów. <Od Przeciwstawny>

Preciwstawność, i, blm. rz. od **Przeciwstawny:** P. dwu następujących po sobie dźwięków.

Przeciwstawny *naprzeciw czego postawiony, przeciwny, sprzeczny:* P., jak ogień do wody, jak dzień do nocy. Anat.: Zęby przeciwstawne=*naprzeciw siebie stojące w szczękach.* <Przeciw + * Stawny, od Stawić>

Przeciwstopny p. **Przeciwkostopy:** Mieszkańców ziemi nogami do nas obróconych przeciwstopnymi zowiemy. Hube. <Przeciw + Stopny, od Stopa>

× **Przeciwstopy** p. **Przeciwkostopy.** <Przeciw + * Stopy, od Stopa>

Przeciwstraż, y, lm. **e** woj. *działo na przodzie narożnika a. półksiężyca,* × *słoniczoło.* <Przeciw + Straż>

Przeciwszkorbutowy środek, lek. = *używany, skuteczny, zalecany przeciw szkorbutowi (gnilcowi),* przeciwgnilcowy (antiscorbuticus): Cytryna, znany środek P. <Przeciw + Szkorbutowy>

× **Przeciwszpara, y,** lm. **y** chir. *szpara a. szczelina powstała w czaszce pękniętej naprzeciw miejsca urazu,* szczelina z odbicia (contrafissura). <Przeciw + Szpara>

Przeciwśluzotokowy lek a. środek (remedium antiblennorrhagicum). <Przeciw + Śluzotokowy>

Przeciwśrodek, dka, lm. **dki** *środek, zabieg przeciwko czemu skuteczny, usuwający co:* Widok normalnego życia ludzkiego jest najlepszym przeciwśrodkiem na tego rodzaju fantasmagorje. Sienk. <Przeciw + Środek>

Przeciwświerzbowy lek.: Lek a. środek P.=*przeciw świerzbowi skuteczny,* odświerzbny (antiscabiosus s. antipsoricus). <Przeciw + Świerzbowy>

Przeciwtorowy lek.: Przebieg choroby P. = *nieporządny, beztorny, nieprawidłowy* (atypicus) <Przeciw + Torowy>

× **Przeciwtrucizna, y,** lm. **y** lek. *lek a. środek zapobiegający otruciu,* odtrutka, przeciwtrutka, antydot (antidotum). <Przeciw + Trucizna>

× **Przeciwtrująco** przys. od **Przeciwtrujący:** Silnie P. ma działać żółć samych wężów.

Przeciwtrujący *przeciwdziałający truciźnie, ochraniający od otrucia:* Żółć ma własności przeciwtrujące na jad wężów jadowitych. <Przeciw + Trujący, od Truć>

Przeciwtrutka, i, lm. **i** p. **Przeciwtrucizna:** Do najlepszych przeciwtrutek należy potaż gryzący. Radzi jako przeciwtrutki wodę bromową. <Przeciw + Trutka>

Przeciwtwórczy fizj. i patol. *przeszkadzający tworzeniu, wytwarzaniu ś., rozrzedzający, wycieńczający* (antiplasticus). <Przeciw + Twórczy>

× **Przeciwustawny** *przeciwny ustawie, sprzeczny z prawem:* Postępowanie przeciwustawne. Krok P. <Przeciw + Ustawny>

Przeciwustny zool. *naprzeciw ust położony:* Otwór wyrzutowy (którym woda wycieka z jamy pokarmowej gąbki) tworzy ś. nanowo na biegunie przeciwustnym. Nus. !aboralny (aboralis). <Przeciw + Ustny>

Przeciwwaga, i, blm. *ciężar, służący do równowagi w celu zyskania na sile; ciężar do zrównoważenia ciężaru drugiego;* odciążek, !kontrawaga. Przen.: *rzecz przeciwdziałająca, równoważąca, osłabiająca znaczenie innej,* przeciwważnik: Czyn ten był przeciwwagą tamtego. Użyć czego dla przeciwwagi złemu. <Przeciw + Waga>

Przeciwważenie, a, blm., czynność cz. **Przeciwważyć:** Dla przeciwważenia tej niechęci. Rzew.

Przeciwważnik, a, lm. **i** p. **Przeciwwaga:** Piękność kobiety stanowi P. jej ubóstwa. <Przeciw + * Ważnik, od Ważny>

Przeciwważyć, y, ył *osłabiać, neutralizować wagę rzeczy przeciwnej:* Wpływy Mohamed-paszy przeciwważonemi były przez inne, potężniejsze. Jeż. <Przeciw + Ważyć>

Przeciwwąglikowy wet. p. **Przeciwkarbunkułowy.** <Przeciw + Wąglikowy>

Przeciwwchodowy *znajdujący ś. naprzeciw wchodu, wejścia:* Przeciwwchodowa ściana meczetu powinna być prostopadła do linji najprostszej, przeprowadzonej z Kaaby. Sł. wil. <Przeciw + Wchodowy>

× **Przeciwwężowaty** p. **Przeciwrobaczkowy.** <Przeciw + Wężowaty>

Przeciwwiatrowy gór. *przeciw wiatrowi zwrócony:* Całka przeciwwiatrowa a. gichtowa w piecu fryszerskim, po której gęsi surowiznowe wsuwają do topienia w ognisku. Łab. Kamienie przeciwwiatrowe, wiatraki, w zaprawie kamiennej pieca wielkiego, leżą na bocznicach, naprzeciw kamieni wiatrowych. Łab. Strona (zaprawy wielkiego pieca) przeciwwiatrowa, w piecu o jednej formie, przeciwna formowej. Łab. <Przeciw + Wiatrowy>

Przeciwwilgociowy *przeciwny a. zapobiegający wilgoci a. od niej chroniący:* Warstwa przeciwwilgociowa. <Przeciw + Wilgociowy>

Przeciwwskazanie, a, lm. **a** lek. *przyczyna w stanie chorego, nie dopuszczająca stosowania leków pewnych lub sposobów leczenia,* × przeciwwskazanka, × przeciwwskazówka, × przekaza (contraindicatio). <Przeciw + Wskazanie>

× **Przeciwwskazanka, i,** lm. **i** p. **Przeciwwskazanie.** <Przeciw + *Wskazanka, od Wskazać>

Przeciwwskazany lek.: Lek, środek lub zabieg P. = *nie dopuszczony z powodu stanu chorego* (contradictus). <Przeciw + Wskazany, od Wskazać>

× **Przeciwwskazówka, i,** lm. **i** p. **Przeciwwskazanie.** <Przeciw + Wskazówka>

Przeciwwychodźczy *przeciwiający ś. wychodztwu, skierowany przeciw wychodztwu:* Materjał agitacyjny P. <Przeciw + Wychodźczy>

! **Przeciwwyciąg, u,** lm. **i** p. **Przeciwciąg.** <Przeciw + Wyciąg>

Przeciwwymiotny lek.: Lek a. środek P. = *powstrzymujący, usuwający wymioty,* × odwymiotny (antemeticus). <Przeciw + Wymiotny>

Przeciwwzbudzanie, a, blm. (twornika n. p. w prądnicy) = *zjawisko wzbudzania magnetyzmu przez sam prąd wzniecony w tworniku.* <Przeciw + Wzbudzanie>

× **Przeciwzagięcie, a,** lm. **a** anat. grobelka uszna (anthelix). <Przeciw + Zagięcie>

Przeciwzakaźny lek. *stosowany, przeciwny zakażeniu, ochraniający od niego.* <Przeciw + Zakaźny>

Przeciwzapalny lek. *pomocny przeciw zapaleniu, przeciwny zapaleniu* (antiphlogisticus). <Przeciw + Zapalny>

Przeciwzarazkowy *przeciw zarazkom działający, przeciwgnilny,* ! antyseptyczny (antisepticus). <Przeciw + Zarazkowy>

× **Przeciwzdanie, a,** lm. **a** *zdanie przeciwne, przeciwiające ś. zdaniu innemu:* Jak wiemy, każde zdanie, osobliwie kobiece, ma P. Dzierz. <Przeciw + Zdanie>

Przeciwzdrowotny *przeciwny zdrowotności, zdrowiu publicznemu:* Czynniki przeciwzdrowotne roją ś. w obecnych warunkach życia ludzkiego. <Przeciw + Zdrowotny>

! **Przeciwzimnicowy** p. **Przeciwzimniczy.** <Przeciw + Zimnicowy>

Przeciwzimniczy, ! **Przeciwzimnicowy** lek.: Lek a. środek P. = *usuwający zimnicę* (antifebrilis, febrifugus). <Przeciw + Zimniczy, od Zimnica>

Przeciwzołzowy lek. *leczący zołzy, czyli skrofuły* (antiscrofulosus). <Przeciw + Zołzowy>

× **Przeciwzrokowy** p. **Przeciwokresowy.** <Przeciw + Zrok>

Przeciwzwicie, a, lm. **a** liny = *sposób skręcania liny przeciwzwitej.* <Przeciw + *Zwicie, od Zwić>

Przeciwzwity *zwity w dwuch kierunkach odwrotnych:* Lina przeciwzwita skręca ś. w prawo z poszczególnych skrętek lewozwitych, lub naodwrót. <Przeciw + Zwity, od Zwić>

Przeciwżebraczy *działający przeciw żebrakom a. żebraninie:* Towarzystwo przeciwżebracze. <Przeciw + Żebraczy>

Przeciwżydowski *wymierzony przeciw Żydom, nieprzyjazny Żydom, występujący przeciw nim, antysemicki:* Dziennik P. <Przeciw + Żydowski>

[**Przecknąć, nie, nął**] p. niżej: W tym rozruchu, jakoby ze snu przecknąwszy, rzecze... Żebr. Dopiero pod lasem przecknął na dobre i wstrzymał konia. Reym. Jął zajadle szczekać i targać za kapotę, aż przecknął. Reym. **P. ś.,** [**Przecknąć, Przecnąć, Przecnąć ś.**], nied. [**Przecykać ś., Przecykać, Przecynać ś.**] *ocknąć ś., przebudzić ś., zbudzić ś., obudzić ś., przecucić ś.* Przen.: Przecknijcie ś., groby, a z siebie nam świadki wypuśćcie. Gd. Cały świat przecykał z martwego śpiku. Reym. Pan na ten czas przecyka. Chełch. Świat ozwierał ciężko mgławicami zasnute oczy, poruchiwał ś. ździebko, przecykał zwolna, ale jeszcze ś. lenił w słodkim, odpoczywającym dośpiku. Reym. <Prze + Cknąć, C/CK/CT/CUT>

× **Przecknienie, a,** blm. p. **Przecknięcie ś.:** Śpi widzę dobrze: uważaj pilnie momentu przecknienia jego. L.

× **Przecknięcie się, a ś.,** blm., **Przecknienie** czynność cz. **Przecknąć ś.**

Przecłapać, pie, pał *przejść człapiąc:* Ilu wyrobników przecłapie środkiem ulicy. Kon. <Prze + Człapać>

Przecłapanie, a, blm., czynność cz. **Przecłapać.**

[**Przecnąć, nie, nął i P. ś.**] p. **Przecknąć.** <Przec(k)nąć>

[**Przecnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przecnąć.**

[**Przecnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przecnąć ś.**

Przecucenie, a, blm., czynność cz. **Przecucić** i **Przecucić ś.**

Przecucenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecucić ś.**

Przecuchnąć, nie, nął 1. *prześmiardnąć, przejść nawskroś smrodem:* P. chlorkiem, karbolem, tytuniem. **2.** † P. *przestać cuchnąć, śmierdzieć, stracić niemiły zapach:* P. z czego. † **3.** *przeschnąć, ociec:* Oman ziele gdy odwarzą, wykładają go na chusty, żeby przecuchnął z zbytniej wilgotności wodnistej. Syr. <Prze + Cuchnąć>

Przecuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przecuchnąć.**

Przecucić, i, ił *przebudzić, ocucić, obudzić:* Słońce za chwilę powróci, ze snu szczęśliwych przecuci. Kniaź. [Dziewcę przecuciło zwyczaju swojego, widzi myśliwecka]. Kolb. **P. ś.** *przebudzić ś., ocucić ś., obudzić ś., ocknąć ś., przecknąć ś.:* Gdy mu złodziej nocy jednej mieszek chciał ukraść, przecucił ś. Bud. B. <Prze + Cucić>

Przecudaczenie, a, blm., czynność cz. **Przecudaczyć.**

Przecudaczyć, y, ył, × **Przecudować 1.** *spędzić czas na cudaczeniu, dziwactwie:* Całą młodość swą przecudaczył. **2.** *zmarnować co przez postępowanie cudaczne, niedorzeczne, niemądre:* Dziwak ten w lat kilka przecudaczył odziedziczony po ojcu majątek. <Prze + Cudaczyć>

Przecudnie przys. od **Przecudny:** Róże kwitną P. Ta panna tańczy P. Przecudnieby było, gdyby ją tu można było sprowadzić.

Przecudny, Przecudowny *przepiękny, cudowny, czarowny, czarujący, prześliczny, zachwycający, przedziwny:* Dwuch młodzieńców przecudnej urody. Niem. <Prze + Cudny>

× **Przecudować, uje, ował** p. **Przecudaczyć.** <Prze + Cudować>

× **Przecudowanie, a,** blm., czynność cz. **Przecudować.**

× **Przecudo, a,** lm. **a** *rzecz przecudna, cud nad cudami:* Śmiali ś. i marzyli o sobie przecuda. Ork. <Prze + Cudo>

Przecudownie przys. od przym. **Przecudowny.**

Przecudowny 1. *szeroko cudami słynący, cudami wsławiony:* Obraz P. Matki Boskiej Częstochowskiej, Ostrobramskiej. **2.** p. **Przecudny:** Wc Pan masz zdrowie przecudowne. L. <Prze + Cudowny>

× **Przecudzoziemczenie, a,** blm., czynność cz. **Przecudzoziemczyć.**

× **Przecudzoziemczyć, y, ył** kogo a. co = *przerobić na cudzoziemski, na cudzoziemca:* Pobyt długoletni na obczyźnie przecudzoziemczył go zupełnie. <Prze + Cudzoziemczyć>

Przecukrować, uje, ował p. **Przecukrzyć.** <Prze + Cukrować>

Przecukrowanie, a, blm., czynność cz. **Przecukrować.**

Przecukrowywać, uje, ywał p. **Przecukrzyć.** <Od Przecukrować>

Przecukrowywanie, a, blm., czynność cz. **Przecukrowywać.**

× **Przecukrzeć, eje, ał** *zcukrowacieć, zcukrować ś., zamienić ś. na cukier, przejść nim nawskroś:* Mączka przecukrzała wskutek działania śliny. Owoce, zbyt długo smażone, przecukrzały. <Prze + Cukrzeć>

Przecukrzenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przecukrzeć. 2.** czynność cz. **Przecukrzyć.**

Przecukrzyć, y, ył, Przecukrować, nied. **Przecukrowywać 1.** *przesadzić w cukrowaniu, przesłodzić cukrem:* Kucharz przecukrzył naleśniki. Przen.: Jan przemówienie swoje przecukrzył (= *wyraził je zbyt słodko*). **2.** *przemienić na cukier:* Ślina przecukrzyła mączkę. <Prze + Cukrzyć>

* **Przecwał** w wyrażeniu: **Na P.** = *wielkim cwałem a. galopem, na łeb na szyję:* Śpieszno jechał na P. Bardz. <Prze + Cwał>

Przecwałować, uje, ował 1. *przejechać w cwał:* Jak wicher przecwałował od wsi do wsi. **2.** *przepędzić (pewien czas) na cwałowaniu:* P. godzinę. <Prze + Cwałować>

Przecwałowanie, a, blm., czynność cz. **Przecwałować.**

[Przecy] p. **Przecie.**

[Przecyc, tnie, ciął] p. **Przeciąć.**

[Przecyć] p. **Przecie.**

Przecyfrować, uje, ował *przepisać znakami umówionemi (cyframi):* P. depeszę tajną. <Prze + Cyfrować>

Przecyfrowanie, a, blm., czynność cz. **Przecyfrować.**

Przecyganić, i, ił 1. *po cygańsku przeszachrować, przefrymarczyć, przehandlować nieuczciwie, przefacjendować:* Strach i żal w serce Judasza rani, żal, że marnie takiego pana przecygani. Pot. Toś nie chciał wolności P. złotej, acz to kupca nalazło. Pot. **2. [P. ś.]** *przesadzić w cyganieniu, przełgać ś., nakłamać zanadto widocznie i bezczelnie.* <Prze + Cyganić>

Przecyganienie, a, blm., czynność cz. **Przecyganić.**

[Przecykać, a, ał i **P. ś.]** p **Przecknąć.** <Prze + Cykać, C/CK/CT/CYK/CUT>

[Przecykanie, a, blm.] czynność cz. **Przecykać.**

[Przecykanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przecykać ś.**

Przecyklinować, uje, ował org. *cyklinując, zbyt zedrzeć (blachę).* <Prze + Cyklinować>

Przecyklinowanie, a, blm., czynność cz. **Przecyklinować.**

[Przecyknąć się, knie ś., knął ś.] p. **Przecknąć.** <Prze + Cyknąć ś., C/CK/CT/CYK/CUT>

[Przecyknięcie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przecyknąć ś.**

[Przecymeś] *przecie-ś.*

[Przecynać się, a ś., ał ś.] p. **Przecknąć:** Spać nie moze, ino sie przecyna. Kolb. <Prze + Cynać ś., C-N/CYN/C/CK/CT>

[Przecynanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przecynać ś.**

Przecynkować, uje, ował *powlec nanowo rzecz jaką cynkiem.* <Prze + Cynkować>

Przecynkowanie, a, blm., czynność cz. **Przecynkować.**

[Przecywiać se, a se, ał se] p. **Sprzeciwić ś.**

[Przecywianie se, a se, blm.] czynność cz. **Przecywiać se.**

Przecywilizować, uje, ował, nied. **Przecywilizowywać** *zanadto ucywilizować; cywilizując przesadzić:* Przejawy niespokojnego i nieszczęśliwego ducha przecywilizowanej ludzkości. Choiń. Prowincje, w których mniej wychowywano, mniej przecywilizowywano. Krasz. Przecywilizowany wiek dzisiejszy. My, przecywilizowani handlarze serc i uczuć, nie rozumiemy tego rodzaju oddania ś., jego siły i energji. Sew. **P. ś.** *pójść za daleko w cywilizacji.* <Prze + Cywilizować>

Przecywilizowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przecywilizować. 2.** czynność cz. **Przecywilizować ś.:** Zanik moralnych instynktów, wywołany przecywilizowaniem jednostek. Bog. W.

Przecywilizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecywilizować ś.**

Przecywilizowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przecywilizować.**

Przecywilizowywanie, a, blm., czynność cz. **Przecywilizowywać.**

Przecywilizowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecywilizowywać ś.**

† **Przecz [Przecz]** sp. **1.** † *prze co, przez co, dla czego, czemu, z jakiego powodu, za co, po co, w jakim celu:* P. ś. jest Sara śmiała? B. Sz. Przecześ to uczynił? B. Sz. Przecześ uciekł? B. Sz. P. tak bezpieczen, pilnie go pytali. Er. P. przestępujecie przykazania boże? B. Sz. Niemasz żadnej przyczyny, przeczby go słusznie cudzołożnikiem nazywać miano. Kucz. W prawie naszym, nie wiem, co widzisz takiego, przeczby ś. tobie podobać nie miało. Górn. Przeczżeś nam tak uczynił? Skar. P. myślicie złe rzeczy w sercach waszych? Skar. P. mi, niecnoto, zasypujesz

oczy? Papr. O nędzni ludzie szaleni, P. was rozum nie odmieni? M. Koch. P. nie powiesz, czemuś tak smętną myśl nastroił? Rej. Przeczże nie woleć raczej znacznie przed wszystkimi popisać ś. dzielnością? Kochan. Nie mam P. ganić starości, bo zawsze w niej nabywam od czasu mądrości. Prot. Przeczeście dziś tak smętnemi? B. B. Mam P. pana miłować, który z łaski swojej raczył usłyszeć głos prośby mojej. Kochan. Wiesz, przeczem przyszedł do ciebie? Bud. Nie masz P., gościu, złez nad nami tracić. Kochan. Ale i siła innych przyczyn jest, przeczby tak lepiej. Górn. P. nam zabrano naszą umiłowaną? Sienk. Nie P.=*nie dla czego innego.* Wilk nie P. inszego ś. między owce ciśnie, jedno aby szarpał. Wuj. Przylnie do ciebie, ni P. aby ś. jedno namówił. L. Ni P., ni zacz=*nie wiedzieć skąd, a. za co, nie wiadomo dlaczego, bez przyczyny słusznej, ni stąd ni zowąd.* Padli w onej bitwie ni P. ni zacz. Birk. Bez żadnego prawa, bez skargi, bez dowodu i odwodu, ni P., ni zacz kazał mu głowę uciąć. Gwag. Boże, otwórz tym oczy, którzy ni P. ni zacz cnoty odbieżą. Opal. W ręku była wygrana, ni P. ni zacz, ali dobrowolnieście pod miecz szyje swoje dali. Pot. <Prze + Cz, CZ/C>

I. [Przecz, a, lm. **e]** *zagon poprzeczny, łączący wszystkie inne.* <PRZEK/PRZECZ>

2. [Przecz] przyi. *przez.*

***Przecz** przys. w wyrażeniu: †**W P.** = *wpoprzek, napoprzek:* W P. na dwoje staj od morza do morza drogę zagradza. Chr. <PRZEK / PRZECZ>

Przecza, y, lm. **e I.** †P. *sprzeczka, spór, waśń, zatarg, przeciwieństwo, sprzeczność:* Bo ś. to wszystkim zdały niepodobne rzeczy, ażebyśmy kiedy z Turki do takowej przeczyośmielić ś. ważyli. Pot. Zawsze w przeczy natura i fortuna sobie. Pot. **2.** [P.] p. **Przeczak.** <PRZEK / PRZECZ>

†**Przeczać się, a ś., ał ś.** p. **Sprzeczać ś.**: Nie chcę ja ś. z tobą P. Jak. W. Dałem ś. na rozsądek jego, gdy ś. służący o co ze mną przeczali. Leop.

[Przéczak, a, lm. **i] I.** a. **[Przyczak, Przecza]** *działek poprzeczny pola, zagon poprzeczny.* **2.** fl. *wiatr z boku (wpoprzek) bijący,* wiatr przeczny: P. barkę skantował. <PRZEK/PRZECZ>

†**Przeczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeczać ś.**

Przeczarować, uje, owal, nied. **Przeczarowywać** *czarami przemienić, czarodziejskim sposobem przerobić:* P. co w co. Co wyśpiewa, to mu ręce przeczarowują w żywe barwy. Kon. On swym pędzlem przeczaruje parlatorjum nagie ściany. Kon. <Prze + Czarować>

Przeczarowanie, a, blm., czynność cz. **Przeczarować.**

Przeczarowywać, uje, ywał p. **Przeczarować.**

Przeczarowywanie, a, blm., czynność cz. **Przeczarowywać.**

[Przeczasiały] im. od **Przeczasieć:** Są w tej komedji sceny trochę przeczasiałe. <Od Przeczasieć>

[Przeczasieć, eje, ał] I. *spóźnić ś., przejść swój czas, minąć; zestarzeć ś.:* To jeszcze nie przeczasiało. Kolb. Przeczasiało=*za późno, już nie czas.* Przeczasiało komu=*przeszedł dla niego czas młodości:* Jeszcze jej nie przeczasiało, ma lat 20. Kolb. <Prze + *Czasieć, od Czas>

[Przeczasienie, a, blm.**]** czynność cz. **Przeczasieć.**

×**Przeczasować, uje, owal** gram. *odmienić czasownik przez wszystkie czasy gramatyczne:* Z trudem przeczasował słowo zadane. <Prze + Czasować>

×**Przeczasowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeczasować.**

Przeczatować, uje, owal *przepędzić jakiś czas na czatach:* Przeszło pół wieku z bronią w garści przeczatował na kresach. Rol. <Prze + Czatować>

Przeczatowanie, a, blm., czynność cz. **Przeczatować.**

Przecząco przys. *w sposób przeczący, przecząc:* P. kręcił głową. Odpowiedział P.

Przeczący I. im. od **Przeczyć. 2.** a. × **Przeczny** przym. *zaprzeczający, wyrażający przeczenie, negatywny:* Wyraz P. Głos P. Przysłówek, zaimek P. Zdanie przeczące. Liczby przeczące. Jak. J. *(=ujemne).* Ilości, poprzedzone znakiem +, są twierdzące, *positivae;* ilości zaś, poprzedzone znakiem —, są przeczące, *negativae.* Jak. J.

I. †**Przeczcić, czci, czcił,** p. **Przeczytać:** Kto chce wyrozumieć tę rozprawę, musi P. pierwszą. Rej. Poety z wielką pilnością trzeba żebyś przeczcił i zwartował. Górn. < Prze+Czcić = Czytać>

2. †**Przeczcić, i. ił** *cześć komu należytą wyrządzić, uczcić go.* <Prze + Czcić, od Cześć>

†**Przeczechrać, a, ał** *nieco poczochrać:* Czupryny im przeczechrano. Gil. <Prze + Czechrać>

†**Przeczechranie, a,** blm., czynność cz. **Przeczechrać.**

Przeczekać, a, ał, nied. **Przeczekiwać I.** *czekając przebyć, przepędzić, przeżyć pewien czas:* P. dwie godziny, cały tydzień, wiosnę, trzy lata. Tak i ja przeczekałem wiek cały. Jeł. **2.** kogo= *przemóc go w czekaniu:* P. mniej cierpliwego przeciwnika. P. co=*poczekać, aż przejdzie, przeminie:* Samotny w rezydencji swojej przeczekiwał burzę. Rol. **3.** †P. *doczekać ś.:* Już jawne znaki ukazuje srogości swojej, gdyż nie może P. nawrócenia jego. Rej. **P. ś.** *przerachować ś. czekając, naczekać ś. długo a naprożno:* Ujrzała, że ś. przeczekała, i że upadła nadzieja jej. Bud. <Prze + Czekać>

Przeczekalny *do przeczekania przeznaczony:* Tor P. jest torem, na którym pociąg kolei żelaznej czeka na to, żeby go inny pociąg wyprzedził. <Prze + *Czekalny, od Czekać>

Przeczekanie, a, blm., czynność cz. **Przeczekać.**

Przeczekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczekać ś.**

Przeczekiwać, uje, iwał i **P. ś.** p. **Przeczekać.**

Przeczekiwanie, a, blm., czynność cz. **Przeczekiwać.**

Przeczekiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczekiwać ś.**

Przeczenie, a I. blm., czynność cz. **Przeczyć. 2.** lm. **a** *myśl przecząca, pojęcie przeczące, zdanie przeczące, wyraz przeczący, negacja:* Wszelkie zdanie jest twierdzeniem lub przeczeniem. P. gołosłowne, niesłuszne, nieuzasadnione, umotywowane. Po dodaniu przeczenia „nie" do czasownika dopełnienie zmienia swój przypadek.

†**Przeczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeczyć ś.**

Przeczepiać, pia, piał p. **Przeczepić.**

Przeczepianie, a, blm., czynność cz. **Przeczepiać.**

Przeczepić, i, ił, nied. **Przeczepiać** *rzecz uczepioną w jednym miejscu przenieść dla przyczepienia*

jej w innym. Przeczepić pnące ś. łodygi powoju. <Prze + Czepić>

Przeczepienie, a, blm., czynność cz. **Przeczepić**: P. koronek na sukni czasu niewiele jej zabrało.

Przeczernić, i, ił l. *nawskroś uczernić:* P. płótno, suknię. **2.** *przesadzić w czernieniu, za bardzo uczernić a. poczernić.* <Prze + Czernić>

Przeczernieć, eje, ał *przesłonić ś. czarnym kolorem:* Już przeczerniały... w oczach okręty. Mł. <Prze + Czernieć>

Przeczernienie, a, blm. **l.** czynność cz. **Przeczernić. 2.** czynność cz. **Przeczernieć.**

× **Przeczerp, u,** lm. **y** *rzecz bardzo wyczerpana, umniejszona.* Sł. wil. <Prze + *Czerp, do Czerpać>

Przeczerpać, pie, pał *przebrać czerpiąc, zupełnie wyczerpać:* P. wodę ze studni. <Prze + Czerpać>

Przeczerpanie, a, blm., czynność cz. **Przeczerpać.**

Przeczesać, sze, sał, nied. **Przeczesywać,** † **Przeczesować l.** *przeciągnąć grzebieniem, poczesać jako tako.* **2.** *powtórnie a inaczej uczesać, przemienić uczesanie.* **P. ś. l.** *poczesać ś. jako tako.* **2.** *uczesać ś. nanowo:* Aleź trzeba ci będzie P. ś. inaczej. Bał. Fryzura przeczesywana co kilka dni na inny sposób. Bał. <Prze + Czesać>

Przeczesanie, a, blm., czynność cz. **Przeczesać.**

Przeczesanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczesać ś.**

† **Przeczesować, uje, ował** i **P. ś.** p. **Przeczesać**: Szczotką głowę P. Syr.

† **Przeczesowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeczesować.**

† **Przeczesowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeczesować ś.**

† **Przeczestować, uje, ował** p. **Przeczęstować.** <Prze + Czestować>

† **Przeczestowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeczestować.**

Przeczesywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przeczesać.**

Przeczesywanie, a, blm., czynność cz. **Przeczesywać.**

Przeczesywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczesywać ś.**

Przeczetł czas przeszły od **Przeczyść,** *przeczytał.* B. Sz. <Prze + Czetł, od † Cześć>

Przeczęstować, uje, ował, † **Przeczestować** *przepuścić na częstowanie:* Przeczęstował substancją swoję. Troc. <Prze + Częstować>

Przeczęstowanie, a, blm., czynność cz. **Przeczęstować.**

Przeczka, i, lm. **i l.** † **P.** p. **Sprzeczka**: Wy słuchacie djabła bez przeczki: i owszem, słuchajcie go. Tworz. **2.** gór. *dwie krótkie krokwie, składające wieniec obudowy.* **3.** [P.] = a) a. **[Przécka, Przeć, Pryśnica]** *część gruntu zorana poprzecznie.* b) *orka w poprzek.* c) *pole na spadku góry zorane wpoprzek.* d) *kawałek roli, na którym zagony biegną w kierunku szerokości gruntu (przeciwieństwo do stajania, gdzie zagony ciągną ś. w kierunku długości gruntu).* e) a. **[Przétka]** *brózda poprzeczna w roli do odprowadzenia wody.* f) w uździe końskiej: Uzda ma dwie główne części: przeczkę i wodze. g) *roślina skrzyp* (equisetum). <PRZEK, PRZECZ>

Przeczliwie przys. od **Przeczliwy.**

Przeczliwość, i l. blm. *skłonność do sprzeczania ś., duch przeciwieństwa.* **2.** † **P.,** lm. **i** *spór, sprzeczka,* † *przecza,* † *przeczka,* † *prza:* Po długich przeczliwościach na ostatek król różnicę rozstrzygnął. Błaż.

Przeczliwy, † **Przeczny** *lubiący sprzeczać ś., skłonny do sprzeczania ś., sprzeczny, niezgodny, przeciwny:* Człowiek, umysł P. Usposobienie przeczliwe. Słowom twym są przeczliwi. K. G.

Przeczniak, a, lm. **i** gór. *stempel przy ścianach chodnika na krzyż umocowany.* <Od Przeczny>

Przecznica, y, lm. **e, [Prześnica] l.** *droga, ścieżka a. ulica poprzeczna, ciągnąca ś. wpoprzek ulicy głównej:* P. niecała a. ślepa. Którędy jeno miał przejeżdżać, ulice ochędożone, majem zielonym napełnione przecznice. Paszk. Prowadzą ją z muzyką wszędzie po przecznicach. Paszk. **2.** *miedza poprzeczna w polu a. rów poprzeczny przez zagony.* **3.** *ramię poprzeczne krzyża:* Dwa modrzewiowe, o podwójnych przecznicach krzyże. **4.** [P.] *niewiasta sprzeczna, lubiąca ś. sprzeczać, przekorna.* **5.** × P. *pojęcie przeczące, przeczenie, zaprzeczenie,* × **przecznik,** *negacja, antyteza:* Noc świątła P. Sł. wil. **6.** anat.: × P. brzuchowa = *przepona* (diaphragma). **7.** gór. *chodnik, łączący dwa równoległe do siebie chodniki, a idący do nich prostopadle a. skośnie.* <Od Przeczny>

Przecznicowy przym. od **Przecznica.** Gór.: Przecznicowy całokształt odbudowy kopalń. Łab.

† **Przecznie** przys. od **Przeczny**: Jeśli kto w oczy P. bywa raniony, iż ś. rana włosami nie zakrywa, a stądby sprosnej blizny na twarzy dostał, tedy ta sprosność bywa oszacowana 12 grzywien. P. cheł.

Przecznik, a, l. × P. lm. **i** *pojęcie przeczące, przeczenie; antyteza.* **2.** lm. **cy** *ten, co ś. lubi sprzeczać,d rzekora, przeczyciel:* Przeciw tym niegodziwym przecznikom bóstwa Chrystusa Pana. Rzew. **3.** lm. **i** *belka poprzeczna.* <Przeczny>

[Przeczno] przys. od **Przeczny** *przeciwnie, przekornie, na przekór, na złość:* On robi P.

† **Przecznomiar, u,** lm. **y** mat. *średnica a. przekątna:* P., linja w cyrkule (kole) przez centrum najdłuższa i linja djagonalna. Troc. <Przeczny + *Miar, od Miara>

† **Przecznokąt, a,** lm. **y** mat. *linja przekątna.* Troc. <Przeczny + Kąt>

† **Przecznokątnie** przys. od **Przecznokątny,** *przeciwkątnie, naprzeciw kąta:* P., djagonalnie, między przeciwnemi angułami (kątami) w figurach wielościennych. Troc.

† **Przecznokątny** *wpoprzek naprzeciw kąta leżący:* Linja przecznokątna = *przekątna,* † *djagonalna,* × *przeciwkątna,* × *narożna,* × *węgielna.* <Przeczny + Kątny>

† **Przecznosieczny** bot.: Przecznosieczne liście, *pinnatifidum folium,* dzieli ś. na różne klapki poprzecznemi wycięciami podzielone. L. <Przeczno + Sieczny>

† **Przeczność, i,** lm. **i** rz. od **Przeczny**; † **Przeczliwość** *sprzeczność, przeciwianie ś., przekora.*

Przeczny l. † **P.** p. **Przeciwny**: Anna Jagiellonka, nie chcąc być przeczną wolej bożej i wolej ich, pozwoliła. Biel. M. Gdzieby widziała ojca sobie przecznego, że ś. zaklinała ...żyć w panieństwie do śmierci. P. Koch. Wszyscy rzecz bogowie przyjęli i nie był nikt P. jego mowie. Żebr. Znosili mandaty swoje, będąc przeczni w każdej mierze. K. G. Tak przecznego nie widziałem człowieka. Troc. P. ceremonjom. Trzt. Trudności wszystkie uprzątnął, które mu ś. w tej rzeczy miały przeczne stawić. Wys. **2.**

† P. *poprzeczny, wpoprzek idący:* Przeczną iść drogą. Troc. Przeczna rana. P. cheł. 3. fl.: Wiatr P. = *wiatr boczny*, p r z e c z a k. 4. gór.: P. ort = *chodnik krzyżowy z podszybia wyprowadzony.* 5. mat. × Ilości przeczne, p r z e c z ą c e = *ilości ujemne.* 6. praw. *podlegający sporowi, sporny:* Majętność przeczna. Troc. <PRZEK/PRZECZ>

Przeczołgać, a, ał *przepędzić, przeżyć pewien czas na czołganiu ś.* Przen.: *przeżyć w dzieciństwie:* Ledwiem przeczołgał od kolebki kilka lat. Magn. **P. ś., Przeczołgnąć ś.** *czołgając ś. przesunąć ś.; przepełznąć:* Przeczołgało ś. dziecko przez pokój. Żmija przeczołgała ś. wpoprzek drogi. Raz po raz przeczołgał ś. zwolna żelazny wąż pociągu. Przybysz. <Prze + Czołgać>

Przeczołganie, a, blm., czynność cz. **Przeczołgać.**

Przeczołganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczołgać ś.**

Przeczołgnąć ś., nie ś., nął ś. p. **Przeczołgać.**

Przeczołgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczołgnąć ś.**

Przeczos, u, lm. **y** chir. *otarcie, starcie, zdrapanie skóry, !ekskorjacja* (excoriatio): Wódka ta starcie abo przeczosy wstydliwych członków obojej płci goi. Syr. Miałem wtenczas P. na nodze, który mnie trochę dolegał. Mat. <Prze + *Czos, od Czosać>

Przeczucie, a 1. blm., czynność cz. **Przeczuć. 2.** lm. **a** *uczucie ostrzegające o tym, co ma nastąpić:* P. jest przejrzenie a. imaginacja, przypadkiem uiszczona. Boh. J. Mam jakieś niedobre P. P. mi mówi, że tak ś. stanie. Czego umysł nie zdoła przewidzieć, to P. przepowie; przeczucia są więcej udziałem kobiet, przewidywanie mężczyzn. Brodz. I nie zawiodło P. żałoby! umarło (dziecko) z takiej, jak tamte, choroby. Słow. Są w człowieku takie przeczucia, takie nieokreślone myśli, które tylko dźwięk bezsłowny wyrazić potrafi. Witk. P. groźne piersi uciskało. Krasz. Nie zawsze P. wieszcze wstrząsa sercem. Krasz. Blizkiej śmierci mam P. Mick. Ogarnęło Litwinów z wiosny słońcem jakieś dziwne P., jak przed świata końcem. Mick. Głos przeczuć bardzo głośno gada trzykrotnym głosem: biada! biada! biada! Słow. (Mistrz) przejął wszystkich dreszczem i wesołość pomieszał przeczuciem złowieszczym. Mick. <Prze(d) + Czucie>

Przeczuciowy przym. od **Przeczucie:** Serce drgało mi zawsze tajemną, jakąś przeczuciową tęsknotą. Psm. Była to istota nawskroś przeczuciowa. Deo. (= *miewająca przeczucia).*

Przeczuć, uje, uł, nied. **Przeczuwać** *uczuciem przewidzieć, odgadnąć sercem;* rub. *przewąchać, zwąchać co naprzód:* Ten człowiek przeczuwał nieszczęście swoje. Boh. Jakieś nieszczęście przeczuwam. Troc. Serce rozrzewnia ś., zapala, przeczuwa: ale ś. nie domyśla. Śniad. Wchodzimy w dziedzinę nową, zupełnie czytelnikowi nieznaną, której głębokości i rozmiarów on nie przeczuwa. Ziem. Tkliwość przeczuwa, bystrość rozumu przewiduje. Brodz. Przeczuł nieszczęście, które nań spaść miało. On przeczuł, że marzeniom da kiedyś wyrazy. Słow. Lilja wodna może P. burzę, kwiat czuje—ona miała czucie kwiatu. Słow. <Prze(d) + Czuć>

† Przeczuć, uje, uł p. **Przeczuwać:** Pasterze na dworze noc całą tę przeczują. Tw. Bezsenną noc na baśniach wojennych przeczują. Bardz. Na podsłuchach całą noc przeczuje. Bardz. <Prze + Czuć>

Przeczulać, a, ał p. **Przeczulić.**

Przeczulanie, a, blm., czynność cz. **Przeczulać.**

Przeczulenie, a 1. blm., czynność cz. **Przeczulić. 2.** lm. **a** p. **Przeczulica.**

Przeczulica, y, lm. **e, Przeczulenie** lek. *czułość nadmierna na wrażenia zewnętrzne,* n a d c z u ł o ś ć, ! h i p e r e s t e z j a (hyperaesthesis, oxyaesthesia). P. powonienia a. węchowa (hyperosmia), słuchowa (hyperacusis, oxyacoia), smakowa (hypergeusia), umysłowa (hyperaesthesis psychica), wzrokowa (h. ocularis). <Od Przeczulić>

Przeczulić, i, ił, nied. **Przeczulać** *nad miarę zwykłą czułym kogo uczynić, czułość przesadną w kim wzniecić, zdenerwować kogo.* <Prze + *Czulić, CZU>

Przeczulony *posiadający nerwy zbyt czułe, obdarzony wrażliwością niezwykłą, odczuwający wszystko przesadnie,* n a d c z u l n y: Znieczuleni na jedno, przeczuleni na drugie, inaczej patrzą na cały otaczający ich świat. Dąb. Były to zapoznane dusze, bajronistki przeczulone. <Od Przeczulić>

Przeczuwać, a, ał 1. dok., **† Przeczuć** *czuwając przebyć, na czuwaniu przepędzić:* Całą noc przeczuwał. **2.** nied. p. **Przeczuć.** <1. Prze + Czuwać. 2. Prze(d) + Czuwać>

Przeczuwanie, a, blm., czynność cz. **Przeczuwać.**

×Przeczworzenie, a, blm., czynność cz. **Przeczworzyć.**

× Przeczworzyć, y, ył *podzielić na cztery części, rozdzielić na czworo:* Bolesław i wnuki na przeczworzonej tarczy mieli naprzemian: smoka i orła. Bobrow. <Prze + *Czworzyć, od Czworo>

Przeczyciel, a, lm. **e** *ten, który zaprzecza, przeczący, zaprzeczający;* × p r z e c z n i k. <Od Przeczyć>

Przeczycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przeczyciel,** × p r z e c z n i c a.

Przeczyć, y, ył 1. † P., [P.] *zabraniać, nie dozwalać, nie dopuszczać, zakazywać czego; sprzeciwiać ś., stawiać opór, opierać ś., robić na przekór czemu:* Wykorzenić trzeba te żądze z serca, którym przeczą nieba. Lubom. [Ociec przecy synowi zeniacki]. Nabuchodonozor przeczy woli bożej. Bach. Liczby, ilości przeczące p. **Przeczący. 2.** komu, × co = *zaprzeczać, odmawiać słuszności, nie zgadzać ś. z kim, z czym; nie zgadzać ś. na co, negować co, oponować komu:* Ja temu bynajmniej nie przeczę. L. Unja dwuch kościołów, której Greczyn przeczy. Chm. B. Ja nic z tego, co pan hrabia mówi, nie przeczę. L. (= *nie kwestjonuję).* **3.** [P.] *orać grunt wpoprzek:* Aby na skosę przeczono, nigdy zaś wprost. Kolb. **4.** praw.: P. przeciw sądowi = *przeciwić ś., opierać ś. sądowi.* P. dekretowi = *nie uznawać postanowienia sądowego;* P. ordynacji ojcowskiej = *nie uznawać, unieważniać przez ojca ustanowioną:* Gdyby pozwany, nie czekając sądowego dekretu, od sądu upornie precz odszedł... takowemu dekretowi pozwany P. trudno ma. Skr. Pijany do sprawy nie ma być przypuszczon; a jeśliby chciał przeciw sądowi P., tedy ma być do ćwierdzi wsadzony. Skr. <PRZEK/PRZECZ>

† Przeczyniać, a, ał p. **Przeczynić.**

† Przeczynianie, a, blm., czynność cz. **Przeczyniać.**

† Przeczynić, i, ił, † Przedziałać, nied. **† Przeczyniać** *przerobić, przetworzyć, przekształcić:* Przeczyniam, inszym kształtem czynię, *transformo.* Mącz. Medea córy Peliasowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojcowską P. Żebr.

Przeczynią miecze swoje w radła, a włócznie swe obrócą na sierpy. Wuj. Słowo boże fałszywym wykładem na swój kształt przeczyniają. Wuj. Ziele to ma moc ocierającą i przeczyniającą grubych wilgoci. Spicz. Z Equesa łacińskiego pod maszkarą Prawdzica w polski język przeczyniony. <Prze + Czynić>

†**Przeczynienie, a,** blm., czynność cz. **Przeczynić.**

×**Przeczypnąć, pnie, pnął 1.** *przełożyć jedno na drugie.* **2.** *usiąść po turecku a. z podłożonemi nogami, przykucnąć.* <Prze + *Czypnąć, por. Czupnąć>

×**Przeczypnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeczypnąć.**

Przeczystka, i, lm. **i** bot. p. **Jałdzina.** <Prze + *Czystka, od CZYST>

Przeczysto przys. od **Przeczysty.**

Przeczysty *nadzwyczaj czysty, nad wyraz czysty, czyściuteńki:* Co czystsze nad wodę przeczystą? Len. Przen. *niepokalany, nieskazitelny, święty:* Przeczyste tajemnice komunji. Skar. Książę Zasław w Kijowie w Przeczystej, to jest u Panny Maryi, pochowan. Gwagn. Maryja Kleofe, siostra panny Przeczystej. Skar. Najświętszą Pannę Rusini Przeczystą nazywają. Gwagn. <Prze + Czysty>

Przeczyszczający 1. im. p. **Przeczyszczać. 2.** lek.: Lek a. środek P. = *wywołujący rozwolnienie.* (remedium laxans, purgans). Lek P. ostry, drastyczny (r. drasticum).

Przeczyszczanie, a, blm., czynność cz. **Przeczyszczać.**

Przeczyszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczyszczać ś.**

Przeczyszczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeczyścić:** Chrześcijanie powietrze mieli za karanie i P. grzechów swoich. Skar. **2.** †P. białogłowskie = *miesiączka.* **3.** lek. *przeczyszczenie żołądka, rozwolnienie, laksa, purgans.*

Przeczyszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeczyścić ś.**

†**Przeczyściciel, a,** lm. **e** *przeczyszczający:* Herkules, obrońca i P. ziemi. Otw.

†**Przeczyścicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przeczyściciel.**

Przeczyścić, i, ił, nied. **Przeczyszczać** *przetrzeć, przemyć a. przepłókać do czysta:* P. strzelbę, naczynie, suknię. Dłubizębem zęby przeczyszczać. L. Przeczyść purgansem lekkim żołądek i kiszki. Krup. Przen.: *rozgrzeszyć, oczyścić z grzechów:* Z których nas kubków przedtym przeczyszczali popi, gorzałkę niemi pili nieszlachetni chłopi. Zim. Przen.: Obym zyskał szacunek i miłość tych ludzi, których smak przeczyszczony wszelką piękność ceni. Przyb. (= *polerowny, wykwintny, uszlachetniony*). **P. ś. 1.** *przeczyścić siebie.* **2.** *wziąć ze skutkiem na przeczyszczenie, przeczyścić sobie żołądek, przelaksować ś.* **3.** *przetrzeć ś., przejaśnieć do czysta:* Rzeka przeczyściła ś. z kry, z lodu. Przen.: Rozróżniając, przeczyszcza ś. pojęcie rzeczy, wyjaśnia ś. prawda. Lel. (= *rozjaśnia ś., klaruje ś., wyświetla ś.*). **4.** [Gdy gwiazda latająca, czy ognik przeleci po niebie, mówią, że gwiazda przeczyszcza ś.]. Kolb. <Prze + Czyścić>

†**Przeczyść, czcie** a. **czci, czetł** a. **czedł** p. **Przeczytać:** Tylko P. kilka kart. Rej. Wziął list z rąk jego i przeczedł gi (go). Leop. Wierzysz wszystkiemu, coś przeczedł. Groch. Potym jako ś. co działo, przeczciwszy, uznasz, co ś. sstało. S. Par. Który list cesarz otworzywszy, przeczetł ji. Ż. E. <Prze + Czyść>

Przeczytać, a, ał dok. od **Czytać,** †**Przeczcić,** †**Przećcić,** †**Przecześć,** †**Przeczyść,** częst. **Przeczytywać** *odczytać od początku do końca; czytając przewertować:* P. wyraz, zdanie, wiersz, rozdział, książkę, poemat, powieść. Czasem ten sam, co napisał, ledwie przeczyta. Haur. Tak bazgra, że nikt tego nie przeczyta. L. (= *nie może odczytać, odcyfrować*). <Prze + Czytać>

Przeczytanie, a, blm., czynność cz. **Przeczytać.**

Przeczytywać, uje, ywał częst. p. **Przeczytać.**

Przeczytywanie, a, blm., czynność cz. **Przeczytywać.**

1. Przeć, prze, [pre], prą, [prają, przeją], parł, [przał], im. party, [przety], [Parć], częstot. †**Pierać** *parować, pchać, odsadzać siłą, cisnąć, tłoczyć, przypierać, napierać:* Pojrzymy, aż dwa węże, wijąc ś. w zakręty, prą do skał fale. Min. Rzek najwięcej wpada z prawej strony, które prą Wisłę na tamte zagony. Klon. Nieprzyjaciela zewsząd parto i rozpraszano. Pilch. *Prosequor,* puszczam ś. po kim, gonię, prę, pędzę kogo. Mącz. Eufrates siła naw piera na swym krętym zatorze. Gęb. Odrastanie drzewa P. będzie plaster, podnosząc potrosze jego brzegi. Fors. Przed tobą (łódko) zaostrzone pierzchały wprzód groty, dokądeś tylko parła szczęsne swe obroty. L. Nie wszystek klęskami upadłem emackiemi, nie tak mię prą fata, bym głowy nie miał podnieść. Bardz. Ziemia podobnym sposobem prze, jak i woda. Hube. Potok krwi, jak bór huraganem party, zaszumiał. Sow. Raz w raz wichura parła barami ściany. Reym. Siła narodowa skupi ś. w stronie Pomorza i P. będzie na północnych Niemców. Gom. Prze mię w piersiach, w żołądku = *mam parcie, spiera mię.* Kolki a. wiatry prą. Koło dziesiątej godziny zaczyna mię mdlić, cisnąć, P. Jord. Żal go prze i dusi. Leszcz. (= *piersi mu rozsadza*). Przen.: *popychać, korcić, pobudzać, podniecać, podżegać, kusić:* Mnie też muza prze do tego, bym głosił zdrajcy upadek Szujskiego. Paszk. Przen.: *nalegać, nastawać, dybać, dążyć usilnie, nacierać, zmierzać forsownie:* Parł okrutnik na to, by nie żyła. Żebr. **2.** [P.] *cisnąć, uciskać, uwierać, gnieść, pić:* Nogi barzej bolą, jak ś. idzie z góry, bo pre od palcy. **P. ś. 1.** *drzeć ś., przedzierać ś., wyrywać ś., rwać ś. naprzód:* Prą ś proporce, trą ś. tarcze. Stasz. Nasze uprzedzenia prą ś. przeciwko oczywistemu światłu. Stasz. **2.** ×**P. ś.** *napierać ś., domagać ś. natarczywie czego, dobijać ś. o co:* Ja ś. nie prę chleba. Wor. **3.** †**P. ś.** *prawować ś., spierać ś., ścierać ś., dysputować:* Stójcie, że ś. z wami będę parł u prawa przed panem. Leop. Temi słowy parły a swarzyły ś. przed królem. Leop. Jeśliby ś. dwaj o jakie opatrzenie z sobą parli, a każdyby z nich mówił, że to jest jego własne leno... Sz. **4.** ryb. *odsuwać ś. łodzią na wodę, stawiając wiosło tak, aby prąd wody stanowił oporę dla rybaka, chcącego ś. odsunąć właściwym końcem łodzi.* <PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

2. Przeć, pre a. **przeje, przał,** †**Prać 1.** *z gorąca potnieć, zagrzewać ś., rozparzać ś., więdnąć, słabieć:* Niedoszłe zboża w sąsiekach gniłyby, przały i butwiały. Haur. W podpłomykach ciasto będzie przało, że bardzo szkodliwe są. Sak. K. Przekładne skiby, chwastem przerosłe, na spodku u ziemi przeją i gnoją ś. Haur. Pod pachy i indzie miejsca przejące prochem tym pocierać. Sien. Nieos. †Pre, [Pra] = *parno, gorąco dopieka,*

duszno jest: Gdy słońce przykro piecze, i od tego pre, aż ś. ludzie pocą i nudnieją, deszcz pewny. Haur. Jako gdy pre pod obłokiem palącym, tak pokoleniu ich zwiędnąć każesz. Leop. **2.** *odparzać ś. z wilgoci:* Nogi przeją *(= odparzają ś. od potu).* **3.** *gotować ś. w naczyniu zamkniętym z małą ilością części płynnych, prażyć ś., prużyć ś.:* Niech jeszcze przeje kasza. Sł. wil. Zioła te w alembiku moczyć, żeby nie wrzały, ale tylko przały. Sł. wil. **4.** [P.] *parzyć, prażyć, palić:* [Iskierki na nią padały, bez kosulinę ją przały]. Kolb. <PR/PRŻ/PAR>

I. †Przeć, prze a. przy, przał, [Przeć] *przeczyć, zaprzeczać, zapierać, odpierać, odrzucać, negować, zapierać ś., wypierać ś.:* Znać abo P. powinien, o co będzie obwinion. Groic. Sędzia może obwinionemu skazać, aby a. ś. znał, a. przał. Sz. Przeli, że cię nie znali. Wuj. Sługa bliższy jest myto swe otrzymać, gdyby mu go dziedzic, bądź na cały rok, bądź na pół roku przał. Sz. Jeśliby przał, przysięga bywa skazana. Groic. Przyznał ś., iż miecz i kaletę wziął, ale trzech groszy przał. Tarn. J. Saduceuszowie, dusza iż z ciałem umiera, twierdzili, a żeby była nieśmiertelna, przeli. Odym. Chrystus to stwierdził, a ty, Pietrze, przesz. Smotr. I przała Sara, rzekąc: nie śmiałaśm ś. B. Sz. Walek tego poszczwania a pobudzenia przał. St. wiśl. Któż jest kłamcą? jedno ten, który prze, iż Jezus jest Chrystusem. Wuj. Acz by mi tego przał. Rot. I my nie przym, iż pod oboją osobą stary Kościół sakrament ludziom dawał. Skar. Przy Strabo, aby Rzymianie kiedy przez Elbę przeprawiać ś. mieli. Błaż. On i prząc emu dobrodziejstwo dobrze czyni. Górn. Antychryst będzie przał Ojca i Syna. Białob. [Pietrzątko, niźli pirwy przál, to wzion sie hnet przyznajać, ze to ón zjád]. **†P. ś.** czego, *zapierać ś., wypierać ś.:* Czego nie widzisz, to wierzysz, a tego ś. przysz, co widzisz. Wuj. Jeśliby ś. obwiniony przał, niech niewinności swojej dowodzi. P. cheł. O Pietrze, już ś. to pana przysz! Wuj. Też ci ja ś. prę często syna twego, od niego śpiesząc do nałogu swego. Mias. Uczynkami swemi prza ś. Boga. Białob. Nie prząc ś., iże ty mówisz, iż król ja jestem. Op. Gdy będą Boga usta wyznawały, niechajby ś. Go i sprawy nie przały. Kochan. Przałem ś., ale gorące wzdychanie i troska moja świadectwo dawała. P. Koch. Ci ludzie przeciw własnemu sumieniu prza ś. jawnych rzeczy. Wuj. A pozwany by ś. nie przał. Nisz. Nie mam ja ś. czego P. Gost. <PR/PRZ/PIER>

2. †Przeć, przejdzie, przeszedł = *przejść.* B. Sz. <Prze + Ić = Iść>

I. [Przeć, a, lm. e] rz., p. **Przeczka.**

2. [Przeć] sp. **I.** p. **Przecie:** Chociaż nieraz i pan ich mitygują, P. dziaduś przemogą. A P... nie każdy jeszcze chłop musi umieć czytać. **2.** [P. tam, P. to] = *gdzież tam.*

†Przećcić, i, ił p. **Przeczytać:** Gdy ś. to już przećciło, rzekł pan kanclerz k niemu. Piel. <Prze + Ćcić>

[Przećko] p. **Przeciw:** Postaw stół P. drzwi.

Przećwiartkować, uje, ował *przeciąć, przerąbać na ćwiartki, przećwiertować.* <Prze + Ćwiartkować>

Przećwiartkowanie, a, blm., czynność cz. **Przećwiartkować.**

Przećwiczać, a, ał i P. ś. nied. p. **Przećwiczyć.**

Przećwiczanie, a, blm., czynność cz. **Przećwiczać.**

Przećwiczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przećwiczać ś.**

Przećwiczenie, a, blm., czynność cz. **Przećwiczyć:** P., *zaprawienie w co.* Kn.

Przećwiczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przećwiczyć ś.**

Przećwiczyć, y, ył, nied. **Przećwiczać I.** *wyćwiczyć gruntownie, dostatecznie wprawić, zaprawić:* Nauką swą i mądrością ludzie grube wieku onego przećwiczył i do ludzkości sposobił. Otw. W różnych cudzoziemskich językach przećwiczony. Niem. Dobrze już przećwiczonego w początkach nauk wyzwolonych rodzice wyprawiali do akademji krakowskiej. Wiszn. **2.** kogo = *przetrzepać, przekropić komu skórę, obić go:* P. kogo rózgą. **P. ś.** *wyćwiczyć ś. gruntownie, zaprawić ś. dostatecznie:* Za granicą sławy będzie strzegł narodu polskiego, przećwiczywszy ś. doma prawa ojczystego. Star. Idź do innego nauczyciela, przy którym ś. pierwej przećwiczysz, a potym do mnie przyjdziesz. Skar. Chciej ś. tylko w mej szkole cokolwiek P.: tysiącami kochanek, jak ja, będziesz liczyć. Niem. [Posed do skoły, ucył sie bardzo piéknie; jak sie juz dobrze przećwiczył...]. Gwar. <Prze + Ćwiczyć>

Przećwiertować, uje, ował *przerznąć, przeciąć a. przerąbać na ćwierci:* P. wołu, człowieka. <Prze + Ćwiertować>

Przećwiertowanie, a, blm., czynność cz. **Przećwiertować.**

Przed, a przed wyrazem zaczynającym ś. od kilku spółgłosek **Przede, [Pered, Przód]** przyi. **A)** samodzielny **I.** z pp. 4-ym: *naprzód, na front kogo, czego; wprost, naprzeciw kogo, czego:* Wyszedł P. kościół. Troc. Chrześcijanie daleko św. Pawłowi P. miasto zaszli. Skar. *(= za miasto).* Stąp P. stół i posługuj. Troc. Stawić komu kogo, co P. oczy *(= na oczy).* P. oczy Twoje, Panie, winy nasze składamy. Pśń. Idzie P. pana. Troc. A ja P. Boga poniosę me sprawy. Karp. *(= P. oblicze Boga).* Przyprowadzono go P. sąd, P. wodza. Sł. wil. *(= do).* Wystąpił P. front wojska. Napominała raka jego matka, aby P. ś. lazł, a nie wspak. Ez. Kazawszy P. ś. wszystkim (stawić ś.), jął im rozkazować. Kosz. Król kazał go przywieść P. siebie. Sł. wil. Z konia we wszystkim biegu, tak P. ś., jak i w tył, i po wszystkich stronach strzelają. Kłok. Prosto, prosto, każdy P. ś. L. Udali ś. wstecz, a nie P. ś. Leop. Mów im, niech idą P. ś. Leop. (żart. = *prosto nosa).* Przen.: Brać co P. siebie = *przedsiębrać, zamierzać, zamyślać:* Postanowienie to P. ś. pod tym teraźniejszym czasem bierzemy. Vol. **2.** = a) [P.] *dla:* Czy to przede mnie? Przede mnie kawałek schowajcie. b) [P. co] = *P. czym:* Wyrosła tam brzezinecka P. moje wroty. Wyrosło to przede wroty. Dumał, idący, a widma przeróżnorodne snuły mu ś. P. oczy. Ork. **3.** a. **Przede** z pp. 6-ym = a) *na przodzie, na froncie kogo, czego; wprost, naprzeciw kogo, czego, w obliczu czyim, w przytomności czyjej, wobec kogo, czego; na miejscu bliższym, aniżeli kto, co:* P. kościołem, domem stoi. Kn. Przede mną. P. oczyma mi to stoi. Troc *(= na oczach).* Trzymano go długo przede drzwiami, nim go wpuszczono. Warg. *(= za).* Lata P. wszystkiemi, jak postrzelony. L. Porwano mu ją P. nosem. L. *(= z przed nosa).* P. dziećmi chleb zjadają paskudne szczenięta. Pot. Stańcie mi P. oczami w waszej białej szacie groźne, a razem drogie mych mistrzów postacie. Syrok. Sto mil od brzegu i sto mil P. brzegiem spotkałem lotne w powietrzu bociany.

Słow. P. oczyma mojemi to ś. stało *(= w oczach moich)*. Odpowiedzialność P. prawem. P. kim = *komu*. Skarżyć, mówić P. kim. Zobaczysz, że powiem przed ojcem! Poskarżył ś. P. matką. Kto okiem P. tobą, pewnie o tobie P. drugim. Prz. †P. sobą mówiąc = *niech to będzie między nami*. Kn. Ostrożny P. sobą i za sobą widzi. Kn. *(= naprzód i w tył)*. P. sobą pędzić. Kn. Przen.: Mam co P. sobą = *czeka mię co:* Mam P. sobą podróż. Mam P. sobą wiele interesów do załatwienia. Miał P. sobą wielkie zadanie, piękny cel. Przen.: Mieć P. sobą = *zamierzać*, *przedsiębrać co*, *mieć co na głowie*, *myśleć o czym:* Miał wzgląd na to, żeby majętność nie przyszła w cudze ręce, i siła inszych rzeczy miał P. sobą, a nie to, żeby synowi dać edukacją. Górn. Przen.: P. kim, P. czym = *od kogo*, *od czego*, *nad kogo*, *nad co; więcej*, *wyżej*, *niż kto*, *co*. A ten, gdzieś siedząc, narzeka, P. którym nie mam milszego człowieka. Kochan. Nie zow ś. doskonałym: jeszcze więcej P. sobą obaczysz, niżli masz za sobą. Skar. Kunie futro daleko przed baraniem stoi. Rej. †Być, mieć w czym P. kim = *celować przed kim*, *przewyższać go*, *mieć przed nim pierwszeństwo; mieć nad kim*, *nad czym przewagę*, *górę; górować nad nim*, *stać wyżej:* W opowiadaniu rzeczy przyszłych był przed innemi. Birk. Panie, pogódź nas, proszę, gdy ś. dawno swarzym, czy aptekarz, czy doktor ma P. aptekarzem. Koch. W. Każdy z nich rozumie, że coś ma P. drugiemi. Górn. Spór jest między niemi o to tylko już, kto ma P. kim zasługami. Otw. Gallowie siła mieli P. Niemcy w męstwie i w nim przodkowali. Warg. Siła ma P. znużonym świeży. Pot. Maciejowski cnotą, rozumem, nauką miał P. niemałą liczbą pieczętarzów, co P. nim byli. Górn. Kto zacnością ma P. Dymitrem? kto więcej ręką swą pojmał więźniów? kto częściej Tatary gromił? Górn. Rycerz ten i P. hetmanem ma umiejętność. P. Koch. Gdy na złym bardzo miejscu naszym przyszło ś. potykać, wiele miał nieprzyjaciel P. niemi. Biel. M. Całego świata zgodą, siła ma wino P. wodą. Pot. Nie chciał w tak pięknej okazji dać P. sobą placu do sławy drugiemu. Ustrz. b) P. czym = *wcześniej*, *wprzód*, *wpierw*, *niż co:* Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, aniżli było wszystko, tedyć był P. wszystkim czasem i początkiem, i był P. wieki i od wieku. Żarn. W Saksonji poczęto P. całą Europą porcelanę robić. Torz. P. śmiercią = *nim umarł*, *przy śmierci*. Przed trzema dniami = *trzy dni temu*. Masztalerz Darjusza P. tym dzień wziął konia i klacz i spuścił je na miejscu ustawionym: nazajutrz koń ten zarżał najpierw. Biel. M. *(= dzień wprzód, w wigilję)*. P. czasem kładę pieniądze, biorę co, *praecipio*. Kn. *(= z gory*, *naprzód)*. Nie trzeba P. przekonaniem obwiniać, ale gdy dowiedziesz, wtenczas karać. L. Rzadko rozum P. laty przychodzi. Górn. Przede dniem = *do dnia*, *nade dniem*. P. wieczorem = *nad wieczorem*. P. laty rozum nietrwały. Kn. Przed czasem ś. frasować szkoda. Kn. Przede święty. P. chorobą szukaj lekarstwa i P. sądem pytaj ś. sam; bo w chorobie trudno ś. leczyć, a do sądu przyszedszy, wszystko mieć gotowe potrzeba. Skar. Muzykę słyszeć z onego zegara P. tym, niż bije. Łęcz. P. morzem i P. ziemią i P. tym, niż było niebo, co potym wszystko sobą obtoczyło, jedna na świecie była mieszanina. Otw. P. tym, niż na nas przyjdzie starość. Bud. B. Gdy go ujrzeli zdaleka P. tym, niżli do nich przyszedł, myślili go zabić. Leop. Maciejowski celował wszystkich pieczętarzów, co P. nim byli. Górn. Stamtąd ja P. półwiekiem, gdym był młodym człowiekiem, Laszkę sobie przywiozłem za żonę. Mick. P. tym p. **Przedtym:** Już to nie są czasy takie, jak P. tym były. L. c) P. kim, P. czym = *wobec kogo*, *czego; dla kogo*, *czego*, *przez kogo*, *co*, *z powodu*, *z przyczyny czyjej; od kogo*, *od czego*, *z obawy kogo*, *czego*, *z kogo*, *z czego:* P. liściem i P. gałęziami dobrze widzieć nie mogłem. P. Koch. Chciał mówić, ale P. płaczem nie mógł. Drużb. Piędzią z domów wychodzić P. drapieżnym zwierzem nie śmieją. P. Koch. P. Mielsztyńskim i innymi trudno było przyjść do zgody. Biel. M. Ale kiedy u djabła był czas P. interesami? L. P. hardością na ludzi patrzeć nie chcą. Kosz. P. nim nic nie wiem, co czynić, gdzie ś. P. nim podziać. Kn. Tu pod tą topolą często pasterz P. słońcem spoczywa. Karp. Skryję ś. P. nim. Kn. Uciekaj P. nim. I czegóż ona przede mną ucieka? Mick. On (Polak) dziś P. swoim imieniem ś. kryje. Karp. P. strachem i bojaźnią odmawiać nie śmiały. Kochan. P. brzytwą twoją wszytki włosy drżeć muszą. Kochan. Zamykać przed kim = *nie przypuszczać go*. Kn. Nic ś. P. nim nie ukryje, nie uleży, nie ostoi ś. [Ostrzegać P. kontrabandą] = *o kontrabandzie*. [Wy sie tam tak sprawujecie, że nawet spokojnie P. wami przespać sie nie mogę. Dziękują wszyscy Maćkowi za takie wybawienie ich P. boćkiem. Bo mu nijak nie było opowiedzieć P. dziurgiem krwi i ciężkiej boleści]. **B)** przyi. nierozdzielny **I.** czasowniki złożone z Przed a. Prze(d) oznaczają czynność poprzedzającą co do miejsca a. co do czasu: Przedstawić, Przedsięwziąć, Przedłożyć a. Przełożyć; Przejąć list (z: Przedjąć), Przesłonić (z: Przedsłonić), Przepowiedzieć, Przewidzieć. **2.** rzeczowniki złożone z P. a) oznaczają położenie rzeczy przed czym a. poprzedzanie czego w czasie: Przedmieście, Przedmurze, Przedimek, Przedsień, Przedpokój, Przedpiekle a. Przepiekle, Przedramię, Przedmiot; Przeddzień, Przedświt, Przedmowa (a. Przemowa z: Prze(d)mowa), Przednówek, Przedsmak, Przedwczoraj, Przedobiedzie, Przedwiośnie. b) pochodzące od czasowników złożonych z P. zatrzymują ich znaczenie: Przedsięwzięcie, Przedstawienie, Przejęcie (z: Przedjęcie), Przedłożenie. **3.** przymiotniki złożone z Przed oznaczają: a) przodowanie co do miejsca lub czasu: Przedpokojowy, Przedramienny; Przedwieczny, Przedwczesny; b) złożone z Prze(d) wyrażają najwyższy stopień przymiotu: Przepiękny, Przedziwny, Przenajświętszy, Prześwietny, Przewielebny. <PRZE-D PRZO-D>

Przedabdykacyjny *poprzedzający abdykację:* Przeprowadzić wyczerpujące studjum dziejów przedabdykacyjnych. Czerm. <Przed + Abdykacyjny>

Przedać, **a**, **ał**, nied. **Przedawać I.** *oddać*, *ustąpić za pieniądze*, *sprzedać*, *przehandlować*, *przefrymarczyć:* Wczoraś przedał baranka, a dziś go masz kupić. Pot. Tanio kupić, a drogo P. — na tym handel stoi. Mon. Ganiąc kupić, a chwaląc P. Rys. Często wieś za jabłko, jak dzieci czynią, przedawamy. Skar. Mąkę, żyto P. do Gdańska — wielki pożytek. Haur. Nie przedawaj niedźwiedzia, aż będzie zabity. Jak. W. Nie można mi zadać, abym kiedy przedawał sprawiedliwość łokciem, funtem, liczmanem. Birk. Kto kupuje urząd, przedaje sprawiedliwość. Klon. Za pieniądze przedałby i Boga. Jabł. Czasem mysze łajno za pieprz, kota za lisa przedają. Sien. Ten prze-

daje, ten nabywa: ten chce drogo, ten chce tanio. Kam. Przen.: Psu oczy przedał, a czartowi duszę. Jabł. = *bezczelny, bez czci i wiary*. Drogo życie P. = *polec po obronie zaciętej*. Umie kupować i przedawać. Mącz. = *umie ś. z ludźmi obchodzić*. Dlaczego ś. cnotliwi skarżą na fortunę? iż nie umieją swego towaru sprzedać. Kras. Umie przedawać swoją naukę, umie siebie przedawać. L. = *umie ś. przedstawiać korzystnie, popisywać ś.* Jakom kupił, tak przedaję a : Za com kupił, za to przedaję. Kn. = *jakom słyszał, tak w dobrej wierze powtarzam*. Lokaj ten pana swego przedaje. L. = *tylko za pieniądze przystęp do niego daje a. ułatwia*. Przen.: *zdradzić, zaprzedać*: Stworzenie przedało stworzyciela, zwolennik mistrza, sługa pana, czeladnik przyjaciela. Op. Turynus, z którym ś. rad zabawiał Aleksander, tak przedawał Aleksandra, że mu państwo jego osławił i zelżył. Kosz. Nie ów Poniński Łodzia, człowiek z brzydką sławą, co, kraj przedawszy, umarł u Żyda pod ławą. Mick. **2.** [**P.**] = a) *wystawić źle, oczernić*: Paweł mnie przedał we dworze. Gwar. b) *zanadto dać*. Gwar. **P. ś. 1.** *być przedawanym*: Takowe puzdra jak ciepła kukiełka przedawać ś. będą. Torz. **2.** P. ś. do kogo a. komu = *oddać ś. za pieniądze, przekupieniem, zaprzedać ś.*: Gliński przedał ś. moskiewskiej zdradliwej protekcji. Tw. Za Łokietka śląskie książęta od korony polskiej do Czechów ś. przedały. Stryjk. Przen.: *podawać ś. za co a. za kogo, udawać kogo*: Ci Ichmość zwykli ś. przedawać filozofami. L. **3.** *przejść na czyją stronę, oddać ś., poddać ś.*: Obaczywszy Wołyńscy, iż im wodza nie stało, wnet różno uciekali, a drudzy ś. do zwycięzców przedawali. Stryjk. Przedał ś. Iwan buńczuczny Szeremetow do nas, którego JP. Wojewoda krakowski królowi JMci odesłał. Szer. Przedał ś. ku południowi kozak, który powiedział, iż Szeremet jest w taborze. Szer. **4.** † P. ś. *przemienić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś. w co*: W tępy nos usta ś. przedały. Żebr. <Prze + Dać>

Przedadamowy *który istniał, żył przed Adamem, przed pierwszym człowiekiem, przed stworzeniem ludzi*, × przedludzki: Światy przedadamowe zaginęły przez gwałtowne rewolucje ziemi. Sł. wil. <Przed + Adamowy, od Adam>

Przedadwentowy *przypadający przed adwentem, poprzedzający adwent*: Karnawał P. wesoło upłynął. And. <Przed + Adwentowy>

†**Przedaj, u,** lm. **e,** [**Przedaj**] p. **Przedaż**: Publiczny P. rzeczy na wendecie. Kn. Na P. = *do przedania, na handel*: Sama tak przędła, jak wieśniaczki ubogie, gdy na P. najcieniej robią płótna drogie. P. Koch. [P. mąki, krup; fabryka i P. tronku. Kozy pódą na jarmark... na P. Ork.]. <Od Przedać>

Przedajbóg, oga, lm. **ogi** *judasz = chciwy obłudnik, faryzeusz, gotów Boga przedać*: P.! tu zapalić, tu zgasić! Prz. Bo pan taki faryzeusz, taki P.!... co innego pan gada, a co innego ma na myśli. <Przedać + Bóg>

× **Przedajnia, i,** lm. **e,** × **Przedażnia** *budowla, w której są złożone i ryczałtem kupują ś. rozmaite towary, targowy dwór*. Sł. wil. (= *gościnny dwór*).

Przedajnie przys. od **Przedajny** *sposobem przedajnym*: Sprawować urząd P.

× **Przedajnik, a,** lm. **cy 1.** *człowiek przedajny*. **2.** p. **Przedawca**: P., *venditor*. Mącz. <Od Przedajny>

† **Przedajno** przys. od **Przedajny,** *do przedania, na przedaj*: W Rzymie wszystko P. Pilch. Prusacy chcieli Łokietkowi za Pomorską ziemię zapłacić; ale Łokietek z gniewem odpowiedział, iż mu to nie jest P. Biel. M.

Przedajność, i, blm. rz. od **Przedajny 1.** *sprzedażność, sposobność przedaży*. **2.** *przekupność, zaprzedawanie ś.*: P. sędziów, urzędników, władz, w sądach, na kolei, na komorze celnej. <Od Przedajny>

Przedajny, Przedażny 1. † P *do przedania a. na przedaj będący, wystawiony na przedaż*: Jeśliby kto zastał na rynku rzecz jaką przedajną, bydło abo towary insze, i chciałby to kupić, co ku przedaniu wystawiono, tedy... P. cheł. Noszą przedajne rzeczy i wszego ku pożytku. B. Sz. Co za rzeczy masz ku przedaniu? Kupiec odpowiedział: mam przedajne trzy mądrości. Hist. rzym. Wojewoda przedajnym rzeczom naznacza taksę. Bobrow. **2.** *sprzedajny, przekupny, dający ś. przekupić*, † przedarowany: To miasto przedajne prędko zginie, jeśli kupca dostanie. Pilch. Przedajne dziś i niebo. Jag. Ten hultaj tak jest P., jak ministrowski szwajcar. L. Przedajną ma w sobie duszę. L. **3.** † P. *popłatny, pokupny, łatwy do przedania, kupowany chętnie*: Towar nowy i strój niezwyczajny, najprędzej P. Pot. <Od Przedać>

Przedalpejski *leżący przed Alpami, na stronie ich południowej*: Galja przedalpejska. Siem. (= *dzisiejsza Lombardja*). <Przed + Alpejski>

Przedanie, a, blm., czynność cz. **Przedać** *sprzedanie, przedaż, sprzedaż*: P. jest oddalenie od siebie, a rzeczy swojej, prawa swego na kogo inszego wlanie. Górn. Moja kamienica ani przedana, ani jest do przedania. L. Czy ta rzecz na P.?

× **Przedaniec, ńca,** lm. **ńcy,** † **Przedańczyk,** † **Przedaszczyk** *człowiek, który ś. zaprzedał komu, zaprzedany komu, przedawczyk, sprzedawczyk, zdrajca*: O nie brońcie wy, zdrajcy, przedańca i zbiega! Sf. Czy nie dość ś. napiły błota wasze wargi — przedańce własnych dusz? Sf. <Od Przedany>

Przedanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedać ś.**

[**Przedanka, i,** lm. **i**] *przodownica*. <PRZED = PRZOD>

† **Przedańca, y,** lm. **y** p. **Przedawca.** Birk.

† **Przedańczyk, a,** lm. **cy** p. **Przedaniec.** Mosk.

Przedarcie, a, blm., czynność cz. **Przedrzeć**: Wobec tej nieświadomości, tej niemożliwości przedarcia tajemniczej wiedzy zasłony, zdawałoby ś., że próżnym jest wszelkie dociekanie. Smoli. Chir.: P. = *pęknięcie, rozdarcie jakiego narządu ciała* (rhexis, ruptura). Poł.: P. krocza (ruptura perinei s. vulvoperinealis). **2.** lm. **a** *miejsce przedarte*. L.

Przedarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrzeć ś.**

[**Przedarć, drze, darł**] p. **Przedrzeć.**

[**Przedarmować, uje, ował**] *spędzić bezczynnie, przepróżnować*: Dzień P. <Prze + Darmować>

[**Przedarmowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przedarmować.**

Przedarować, uje, ował, † **Przenająć,** † **Przemycić,** nied. **Przedarowywać 1.** *darami przekupić, zjednać; ująć sobie podarkiem, przepłacić*: Przedarowano go, nasmarowano mu ręce, zatkano gębę, oniemiał od srebrnika, gardło mu srebrogorz zasiadł. Kn. Filipa Daryjusz na Aleksandra miał P. Warg. Sędzia był od przeciwnej

strony przerobiony i przedarowany. P. cheł. 2. *przepuścić na dary, rozdarować, rozdać:* Dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował, rozproszył. Sz. <Prze + Darować>

Przedarowanie, a, blm., czynność cz. **Przedarować:** Gdy apelacja do wyższego sądu przyjdzie, jeśli tam będzie poznana łaska, abo P. onego sędziego, abo starosty, abo jaką nieprawość jego, żeby... karan był. Górn. P. sędziów. Gil.

†**Przedarownik, a,** lm. **cy** *ten, co przedarowuje kogo:* P., przekupujący sędziów, †zakupnik sędziów. Kn.: Zakupnik czyli P. u Rzymian, który, biorąc pieniądze od kandydatów, rozdawał je dla zakupienia wotów. Bobr. <Prze + Darownik>

†**Przedarowny,** †**Przedarzny** *dający ś. przekupić, przekupny, przedajny.* <Prze + Darowny>

†**Przedarowywać, uje, ywał** p. **Przedarować.**

†**Przedarowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przedarowywać:** Żadnym przedarowywaniem uwiedzion być nie mógł. Fal.

Przedarty im. od **Przedrzeć:** Patrzaj, oto rana, oto bok P. L.

Przedaryjski *z czasu, zanim Arjowie zaludnili:* Mowa tu o przedaryjskiej ludności w Europie. <Przed + Aryjski>

†**Przedarzny** p. **Przedarowny.** <Prze + Darzny>

†**Przedaszczyk, a,** lm. **owie** p. **Przedaniec:** Niech mu zaraz zdrajcy i przedaszczykowie wydani będą. Radz. K. <Od Przedać>

Przedatować, uje, ował *przemienić datę; w szczeg. zmienić datę na wcześniejszą, przeddatować.* <Prze + Datować>

Przedatowanie, a, blm., czynność cz. **Przedatować.**

Przedaudjencjonalny *poprzedzający audjencję:* Godziny przedaudjencjonalne mają właściwą swoją fizjognomją. Korz. <Przed + Audjencjonalny>

×**Przedawacz, a,** lm. **e** p. **Przedawca.** Karp. <Przedawać>

×**Przedawaczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przedawacz.**

Przedawać, aje a. [awa], ał i P. ś. nied. p. **Przedać:** Wiele nas takich, co i zbroje i wszystek rysztunek bojowy przedawamy. Grab. P.

Przedawanie, a, blm., czynność cz. **Przedawać.**

Przedawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedawać ś.**

[**Przedáwatel, a,** lm. **e**] p. **Przedawca.**

×**Przedawca, y,** lm. **y,** ×**Przedawacz,** ×**Przedajnik,** †**Przedańca,** [**Przedawatel**] *ten, co sprzedaje, przedawca, kupiec, handlarz:* Kupiec boru nie ma przy litkupie przedawcy więcej dawać nad jednę kopę groszy. Skr. P. gęby swej. Zigr. [P.] *kupiec.* <Od Przedawać>

×**Przedawczyk, a,** lm. **cy** a. †**owie** *sprzedawczyk, ten, co zdradza za pieniądze, zdrajca:* Bo szpieg był i P. krwawy. Kon. <Przedawać>

Przedawczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Przedawca:** P. domu a. posiadłości ziemskiej. P. czci własnej.

Przedawniać się, a ś., ał ś. p. **Przedawnić ś.**

×**Przedawniałość, i,** blm. *przedawnienie, przestarzałość:* Co dłużej trwa, temu hołdują, nie że święte, ale że obaliło przeciwników wielu;— P. prawowitością. Krasiń. <Od *Przedawniały, od Przedawnieć>

Przedawnić się, i ś., ił ś., nied. **Przedawniać ś.** *stracić moc prawną z upływem czasu,* przedawnieć: Umowa, kontrakt, prawo do czego może P. ś. skutkiem nieużywania. <Prze + *Dawnić, od Dawny>

Przedawnieć, eje, ał p. **Przedawnić ś.** <Prze + *Dawnieć, od Dawny>

Przedawnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przedawnieć 2.** praw. *stan sprawy, która ś. przedawniła,* †preskrypcja, dawność trzymania. Troc.: P. nabywcze. Wypraw tych celem było utrzymanie nieprzedawnienia praw. Jeż.

Przedawniony 1. *który ś. przedawnił:* Sprawa przedawniona. Przekazał im prawa nieprzedawnione do ulokowanej na Wojtkowcach sumy. Rol. **2.** *odwieczny, starożytny, przestarzały:* Cóż o nim klejnotni przedawnionego powiedzieli klejnotu? Bobrow.

Przedawny *bardzo dawny, odwieczny, prastary.* <Prze + Dawny>

Przedaż, y, lm. **e,** †**Przedaża,** †**Przedaj 1.** *sprzedaż, przedanie, przedawanie, handel:* Zamiana rzeczy na pieniądze zowie ś. przedażą. Strj. Odmiana wszelakich rzeczy na kruszec, od zwierzchności wagą, próbą i kształtem nadany, nazywa ś. przedażą. Oss. Cnota złych jurystów jest na przedaży. Troc. <Prze + *Daż, od Dać>

†**Przedaża, y,** lm. **e** p. **Przedaż:** Morskich statków P., gdy kto okręt lub barkę przedaje. Star.

×**Przedażnia, i,** lm. **e** p. **Przedajnia.** <Od Przedaż>

×**Przedażność, i,** blm. rz. od **Przedażny, Sprzedażność, Przedajność.**

Przedażny 1. *tyczący ś. przedaży, wystawiony na sprzedaż, sprzedażny, stanowiący przedmiot przedaży, przeznaczony do sprzedania,* †przedajny: Suma przedażna. Towar, urząd P. Wziął prawo przedażne na roczkach brzeskich. Mat. **2.** ×P. *przedajny, przekupny:* Sędzia P. <Od Przedaż>

†**Przedą** p. **Przejść.** Ps. flor. <Z Prze + Idą>

Przedąć, dmie, dął, nied. **Przedymać 1.** †P. *przewiać, zadąć przez co; dmąc przeciągnąć:* Wiatr przedyma. Troc. Wieloryba (gwiazdozbiór) auster pochmurny przedyma. Kochan. Nie zawżdy bystre wiatry morza przedymają. Kochan. **2.** *przedmuchnąć, dmuchając przeczyścić:* Przedmij tę rurkę. L. **3.** Przedymać pijąc, pić przedymając = *pijąc dmuchać na napój.* Przen.: Pij przedymając. Kn.=*pij ostrożnie.* **4.** *zepsuć przez długie, zbyt silne a. nieumiejętne dęcie:* Klarynet przedęty, który przez złe dęcie fałszywego tonu nabył, fałszywie odpowiada. L. Głos P. Boż. **5.** hut.: P. zaprawę=*puścić wiatr z miechów w piec wielki po spuszczeniu surowizny, aby płomień, pokazawszy ś. przez spust, przekonał, że spuszczona została wszystka surowizna.* Łab. <Prze + Dąć>

Przedąsać się, a ś., ał ś. *dąsając ś. przepędzić, przebyć czas jakiś.* <Prze + Dąsać ś.>

Przedąsanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedąsać ś.**

×**Przedążenie, a,** blm., czynność cz. **Przedążyć.**

×**Przedążyć, y, ył** *prześcignąć:* Kiedy to nawet przedążysz sławy pragnieniem, wtedy i życia, i miłości, i sił twoich niema poco żałować. <Prze + Dążyć>

†**Przedbaba, y,** lm. **y** = **Prababka.** <Przed + Baba>

Przedbajroński *z czasów poprzedzających Byrona:* W tym utworze, jako i w innych z przedbajrońskiego okresu, rozsiane są w wielkiej ilości gotowe rysy do charakterystyki przyszłego mizantropa. Spas. <Przed + Bajroński>

Przedbalowy *poprzedzający bal:* Ogarnięta przedbalową atmosferą. Orzesz. Przedbalowe zachody. Dzierz. <Przed + Balowy>

Przedbałkański *znajdujący ś. przed pasmem gór Bałkańskich, to jest względem nas na północ od niego:* W przedbałkańskiej Bułgarji wracający egzulanci znajdą jeszcze kawał ziemi. Spas. <Przed + Bałkański>

Przedbarcze, a, lm. **a, Przedbark** anat. (antibrachium). **1.** *ręka od łokcia do dłoni,* przedramię. **2.** u zwierząt = podbarcze. <Przed + *Barcze, od Bark>

Przedbarczny p. **Przedbarkowy.** <Przed + *Barczny, od Bark>

Przedbark, u, lm. **i** p. **Przedbarcze.** <Przed + Bark>

Przedbarkowy, Przedbarczny przym. od **Przedbark,** przedramienny, przedramieniowy. <Przed + Barkowy>

Przedbojowy *poprzedzający bój, bitwę:* Hymny przedbojowe. Rozporządzenie przedbojowe. Chwila stała ś. jakoś uroczystą, przedbojową. Jeż. <Przed + Bojowy>

Przedborze, a, lm. **a** *miejsce przed borem a. pod borem:* Chcieli im a. z portu a. od przedborza przychód żywności oderwać. Chr. <Przed + *Borze, od Bór>

Przedboży *poprzedzający stawienie ś. przed obliczem Boga, przedśmiertny:* Ostatni rumieniec P. *(=na tym świecie).* Słow. <Przed + Boży>

Przedbramny 1. *znajdujący ś. przed bramą:* Pomnożyli garnizony w gródkach przedbramnych. **2.** *mieszkający przed bramami miasta.* Troc. <Przed + Bramny>

Przedbrzask, u, lm. **i** *chwila poprzedzająca brzask, chwile przed ukazaniem ś. brzasku, przedświt:* Raz, oh! ostatni błysnął gwiezdny skraj szat jej błękitnych w szarościach przedbrzasku. Mir. <Przed + Brzask>

Przedbrzaskowy przym. od **Przedbrzask:** Mrok P. Mir.

Przedbudówek, wka, lm. **wki** *wszelki budynek podrzędniejszy przed innym, głównym, wystawiony.* <Przed + *Budówek, od Budować>

Przedburze, a, lm. **a** *chwile przed burzą, poprzedzające burzę a. zwiastujące ją:* To czas przedburza. Bywa, że w P. wicher ś. zrywa i znów ś. pokłania. Deo. Przen.: Osiada w epoce przedburza kozackiego w Kijowie na dewocji. Rol. <Przed + *Burze, od Burza>

Przedburzny, × **Przedburzowy** przym. od **Przedburze:** W znaczeniu moralnym działo ś. coś na tej radzie podobnego do przedburznej chwili w naturze. Morz. <Przed + Burzny>

× **Przedburzowy** p. **Przedburzny:** W pałacu panowała cisza przedburzowa. Krasz. <Przed + Burzowy>

Przedbyt, u, blm. *istnienie przed narodzeniem ś. na ten świat, byt przed stworzeniem:* Zdaje mu ś., jakoby coś sobie przypominał z przedbytu, coś niby widzianego w czarownym śnie. Spas. <Przed + Byt>

Przedbytowy przym. od **Przedbyt:** Przedbytowa mgła. Zag. Noc, noc wieczysta, głuszą przedbytową otacza kręgi drgające istnienia. Asn. <Przed + Bytowy>

Przedcal, a, lm. **e** fl. *nazwa plenicy przed calem.* <Przed + Cal>

[**Przedce**] p. **Przecie.**

Przedcerkiewny *znajdujący ś. przed cerkwią:* Kamienie przedcerkiewne. Plac P. <Przed + Cerkiewny>

[**Przedcę**] p. **Przecie.**

† **Przedchlina, y,** lm. **y** p. **Przetchlina:** Przepaść przepaści wzywa, w huczeniu przedchlin a. upustów twoich. Leop.

[**Przedchodzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przedchodzić.**

[**Przedchodzić, i, ił**] komu = *wychodzić na spotkanie czyje.* <Przed + Chodzić>

Przedchorągiewny *znajdujący ś. przed chorągwiami:* Żołnierz P. Papr. **P., ego,** lm. **i** *żołnierz P. w wojsku dawnych Rzymian.* Sł. wil. <Przed + Chorągiewny>

Przedchrzciny, in, blp. *poczęstunek, uczta z powodu urodzenia ś. dziecka,* [małe chrzciny, popiliny, nóżka]. <Przed + Chrzciny>

Przedchrześcijański *pochodzący z czasów poprzedzających chrześcijaństwo a. z czasów poprzedzających wprowadzenie w jakim miejscu chrześcijaństwa:* Ruiny z czasów przedchrześcijańskich. Nałk. <Przed + Chrześcijański>

× **Przedchwila, i,** lm. **e** *chwila poprzedzająca:* Zaczynała drzemać w przedchwili nocnego snu. Orzesz. <Przed + Chwila>

Przedchwilny p. **Przedchwilowy.** <Przed + *Chwilny, od Chwila>

Przedchwilowy, Przedchwilny przym. od **Przedchwila:** ... ustami drżącemi jeszcze od przedchwilowego wrażenia... Orzesz. <Przed + Chwilowy>

Przedcień, a, lm. **e** *półcień po brzegach cienia.* <Przed + Cień>

Przedcywilizacyjny *poprzedzający cywilizację, nie ucywilizowany jeszcze:* Uchyla wszelką nadzieję zupełnego szczęścia ludzkiego nawet w stanie przedcywilizacyjnym. Spas. <Przed + Cywilizacyjny>

× **Przedczasny** p. **Przedwczesny:** P., *praecox.* Mącz. <Przed + Czasny>

Przedczasowy *przed wszystkiemi czasami, przed wiekami będący.* Sł. wil. <Przed + Czasowy>

× **Przedczesność, i,** blm. rz. od **Przedczesny,** *przedwczesność.* Sł. wil.

× **Przedczesny** p. **Przedwczesny.** Sł. wil. <Przed + Czesny>

Przedczłowieczy *poprzedzający zjawienie ś. człowieka na ziemi:* Istnieją stale i nieprzerwanie instytucje, korporacje i zwyczaje, ziejące dzikością i barbarzyństwem, zniżające ludzkość do stanu przedczłowieczego. BdC. <Przed + Człowieczy>

Przeddachowanie, a, blm. *wywiedzenie przeddaszku.* Mącz. <Przed + Dachowanie>

Przeddasze, a, lm. **a** = **Poddasze** pod **2.** <Przed + *Dasze, od Dach>

†**Przeddaszek, szka,** lm. **szki, Przeddasze** p. **Poddasze:** Poddaszek, przed dom wychodzący, a od cieczenia na ścianę broniący, *suggrunda.* Mącz. *Subgrundia,* P., przedganek, przedsienie, przedszopie. Mącz. <Przed + Daszek>

Przeddatować, uje, ował *kłaść datę wcześniejszą, niż prawdziwa, antedatować,* bł. przedatować. <Przed + Datować>

Przeddatowanie, a, blm., czynność cz. **Przeddatować.**

Przeddeszczowy *poprzedzający deszcz:* Pora przeddeszczowa. Był to dzień pochmurny, martwy, P. <Przed + Deszczowy>

Przeddnieprski p. **Przeddnieprzański:** Przeddnieprscy książęta. Nar. <Przed + Dnieprski, od Dniepr>

Przeddnieprzański, Przeddnieprski *z tej strony*

Dniepru leżący. < Przed + Dnieprzański, od Dniepr >

Przeddnieprze, a, blm. *kraina leżąca przed Dnieprem, z tej strony Dniepru:* Zadnieprze utraciła Polska na zawsze; na Przeddnieprzu panowała samowola. Rol. < Przed + * Dnieprze, od Dniepr >

Przeddniestrowy p. **Przeddniestrzański.** < Przed + Dniestrowy >

Przeddniestrzański, Przeddniestrowy *z tej strony Dniestru położony.* < Przed + Dniestrzański >

Przeddokumentowy *pochodzący z czasów, kiedy jeszcze nie spisywano dokumentów:* W epoce dawniejszej, przeddokumentowej, ustanowionoby normy. Zag. < Przed + Dokumentowy >

† **Przeddomie, a,** lm. **a** *miejsce przed domem:* P., *vestibulum*, przedsienie. Mącz. Niewiasta, która ś. w domu swym ostać nie może na nogach swoich, teraz na przeddomiu, teraz na ulicach, teraz przy kąciech zdrady stroi. Leop. (na przedsieniu. Leop.). < Przed + * Domie, od Dom >

Przeddrąże, a, lm. **a** mech. *rozszerzenie drąży cylindra parowego a. pompowego od strony pokrywy, a więc leżące przed właściwą drążą cylindra.* < Przed + * Drąże, od Drążyć >

Przeddunajski *z tej strony Dunaju położony:* Przeddunajskie Węgry. Wyrw. < Przed + Dunajski >

Przeddworze, a, lm. **a** p. **Podedworze.** < Przed + * Dworze, od Dwór >

Przeddwuletni *z przed dwu lat pochodzący:* Przybywał pan młody bez umówionej ową przeddwuletnią ugodą kompanji i polityki polskiej. Szaj. < Przed + Dwuletni >

Przeddwunastoletni *z przed dwunastu lat:* Powtórzyło ś. położenie króla w porze jego przeddwunastoletniej drogi na wojnę z cesarzem Amuratem. Szaj. < Przed + Dwunastoletni >

Przeddwustuletni *z przed dwustu lat:* Za dni przeddwustuletniej przeszłości. Dub. < Przed + Dwustuletni >

Przeddziad, a, lm. **y, Przeddziadek = Pradziad:** To nieboszczyka P. Kon. Siostra dumnego ze swych przeddziadów pokochała syna rodziny włościańskiej *(= przodków).* < Przed + Dziad >

Przeddziadek, dka, lm. **dkowie, Przeddziad = Pradziad:** Przezwisko to odziedziczył po przeddziadku. Orzesz. < Przed + Dziadek >

Przeddziejowy *poprzedzający dzieje, przedhistoryczny:* W majętności swej posiadał autentyczne głazy ofiarne z zamierzchłej epoki przeddziejowej. < Przed + Dziejowy >

Przeddzienny, Przededniowy 1. *tyczący ś. chwili poprzedzającej dzień:* Obchodzą dzień Narodzenia Pańskiego nocnemi, przeddziennemi, porannemi, poobiedniemi do zboru schadzkami. Jabł. **2.** *tyczący ś. dnia poprzedzającego inny dzień, wigilijny.* Sł. wil. < Przed + Dzienny >

Przeddzień, ddnia a. dednia, lm. **ddnie** a. **dednie 1.** *wigilja, przedjutrze:* Przystąpili pod miasto w P. Bożego Narodzenia. Nar. **2.** przen. *czas poprzedzający co bezpośrednio:* Jesteśmy w przededniu wielkich wydarzeń. Było to w przededniu rewolucji. W 24-tą rocznicę konstytucji 3-go maja, w przededniu płochliwego rozproszenia monarchów... 3-go maja 1815 r. stanął traktat wiedeński. Smol. < Przed + Dzień >

Przeddziesięcioletni *z przed dziesięciu lat:* Przypomniała sobie z wewnętrznym uśmiechem tę przeddziesięcioletnią chwilę. Orzesz. < Przed + Dziesięcioletni >

Przeddzióbel, bla, lm. **ble** mor. *żagiel trójkątny leżący jeszcze przed dzióblem właściwym, t. j. przed takimże żaglem rozpiętym na dziobie statku:* Górny koniec przeddzióbla przewięziowego przyczepia ś. do przewięzi, a nie do masztu. < Przed + * Dzióbel, od Dziób >

Przeddźwięk, u, lm. **i** *dźwięk zapowiadający, poprzedzający dźwięk inny, właściwy, wyraźniejszy i silniejszy.* Przen.: Odzywa ś. w ostatnich słowach jakżeby P. Psalmu Dobrej woli. Tarn. W wyrazie narzeczona brzmi P. przyszłej dwuch serc harmonji. Orzesz. < Przed + Dźwięk >

Przede 1. p. **Przed. 2.** [P.] *wprzód, przedtym, dawniej:* Drobne (kraśnięta) bywali na Babim Dole P. Gwar.

× **Przedebatować, uje, ował** *przetrząsnąć debatując, ogadać wszechstronnie:* P. sprawę. Rodz. < Prze + Debatować >

× **Przedebatowanie, a,** blm., czynność cz. **Przedebatować.**

Przedech, u, lm. **y,** † **Przeduch 1.** fizj. *wydzielanie gazów przez skórę,* p r z e z i e w, ! p e r s p i r a c j a (perspiratio): Co było zbytecznego, snadno na wyziewy przez P. parowało. Przyb. **2.** bud. a) *okno piwniczne, okienko bez szyb.* b) P. piecowy = *otwór w pokrowie pieca opatrzony zakrętką, przez który w miarę potrzeby gorącego a czystego powietrza z pieca do izby napuścić można.* c) *przewiewnik, wiatraczek, wentylator.* **3.** *otwór zrobiony w kopcu, służącym do przechowywania roślin okopowych: buraków, ziemniaków i t. p.* < Prze + Dech >

× **Przedechanie, a,** blm. fizj. *czynność przedechu, przedychanie, przeziewanie, ! perspiracja* (perspiratio).

Przedechowy przym. od **Przedech.**

[**Przedeczek, czka**] *przodek, przód:* Bodajże cię, ty przedecku (na przodzie), piorun trzas, co chodziłeś na poleczko bardzo wczas. Gwar.

[**Przedecznik, a,** lm. **cy**] *przodek, antenat.* Gwar.

[**Przedednie, a,** lm. **a**] *najwcześniejsza część doby, pora zbliżającego ś dnia:* Kogut pieje na P. Gwar. < Przede + * Dnie, od Dzień >

Przededniowy p. **Przeddzienny:** Jutrzenka przededniowa. Jabł. Kolacja przededniowa. Bobr. *(= podkurek).* Przededniowe śpiewy przed wrotami kochanki. Bobr. < Przede + Dniowy >

† **Przededźwierze, a,** lm. **a** *miejsce przede drzwiami, przedsionek, przysionek:* Gdy usłyszano, że Jezus w domu jest, natychmiast ś. wiele zgromadziło tak, iż też i w przededźwierzu dalej ś. pomieścić nie mogli. Sekl. Gdy Piotr wyszedł na P... Sekl.

Przedefilować, uje, ował woj. *defilując przejść, przeciągnąć:* Setnia kozacza w drogę ruszyła, przedefilowawszy przed chorążym honorowym. Jeż. Wojsko jakby dla postrachu przedefilowało przed oczyma Jasnogórców. Sienk. < Prze + Defilować >

Przedefilowanie, a, blm., czynność cz. **Przedefilować.**

× **Przedefraudować, uje, owal** *przemycić,* gm. *przeszwarcować.* < Prze + Defraudować >

Przedefraudowanie, a, blm., czynność cz. **Przedefraudować.**

[**Przedegradować, uje, owal**] *przestawić, przebudować, przenieść na inne miejsce:* Te obore gdzieindziej przedegraduję. Gwar. < Prze + Degradować >

[**Przedegradowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przedegradować.**

×**Przedegzaminacyjny** p. **Przedegzaminowy**: Prace, przygotowania przedegzaminacyjne. <Przed + Egzaminacyjny>

Przedegzaminowy, × **Przedegzaminacyjny** *przed egzaminem przypadający, poprzedzający egzamin:* Czas P. Praca przedegzaminowa. Przygotowanie przedegzaminowe. <Przed + Egzaminowy>

†**Przedejć, dejdzie, dszedł, Przedjić** kogo, co = *poprzedzać, wieść, prowadzić, iść naprzód, iść przed kim:* I rzekł Pan ku Mojżeszowi: Przedejdzi malutko, a weźmi s sobą s starejszych Izraelskich. B. Sz. *(antecede)*. Nie przedejdziesz-li ty nas sam, nie wywodź nas z tego miasta. B. Sz. *(si non tu ipse praecedas)*. <Przede + Ić — Iść>

Przedekatyzować, uje, ował 1. co = *powtórzyć nanowo dekatyzację czego.* **2.** *przesadzić w dekatyzowaniu, zdekatyzować za bardzo.* <Prze + Dekatyzować>

Przedekatyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przedekatyzować.**

Przedeklamować, uje, ował 1. *przepędzić pewien czas na deklamowaniu:* Przedeklamował cały kwadrans. **2.** *deklamując przeczytać a. wyrecytować co od początku do końca.* <Prze + Deklamować>

Przedeklamowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeklamować.**

Przedeklinować, uje, ował *odmienić wyraz jaki przez wszystkie przypadki.* <Prze + Deklinować>

Przedeklinowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeklinować.**

Przedelbiański *znajdujący ś. po tej stronie rzeki Elby*, p r z e d ł a b s k i. <Przed + *Elbiański, od Elba>

Przedelekcyjny *poprzedzający elekcję, przed nią wydarzony, przedwyborczy:* Na sejmiku przedelekcyjnym w Nowogródku Niezabitowski, kasztelan nowogródzki, tumult wzburzył ku Radziwiłłowi. Mat. <Przed + Elekcyjny>

Przedeliberować, uje, ował *rozważyć gruntownie od początku do końca:* P. projekt. <Prze + Deliberować>

Przedeliberowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeliberować.**

Przedelikacenie, a, blm., czynność cz. **Przedelikacić.**

Przedelikacić, i, ił *zrobić zbyt delikatnym, przeczulić:* Są szmaty młodzieńczej przedelikaconej uczuciowości. Spas. <Prze + Delikacić>

× **Przedembrjonalny**, × **Przedembrjoniczny** fizj. *przedzarodkowy.* <Przed + Embrjonalny>

× **Przedembrjoniczny** p. **Przedembrjonalny**: Zastosowanie do okresu embrjonicznego, a może i przedembrjonicznego. <Przed + *Embrjoniczny, od Embrjon>

Przedemigracyjny *przypadający na czas przed emigracją* (w szczeg. *przed emigracją polską r. 1831):* Pojęcie ludzi z przed emigracyjnej epoki Mickiewicza. Spas. <Przed + Emigracyjny>

Przedeń = *przed niego.*

[**Przedeńdać, a, ał**] *przepiłować.* <Prze + Deńdać>

[**Przedeńdanie, a**, blm.] czynność cz. **Przedeńdać.**

[**Przedepnąć, nie, nął**] *tupnąwszy przedziurawić:* P. lód.

[**Przedepnięcie, a**, blm.] czynność cz. **Przedepnąć.**

Przedeptać, pcze a. ÷**pce, ptał**, nied. **Przedeptywać 1.** *depcząc przegnieść, przerobić; udeptać należycie:* Jagody winne średnio przedeptane włożyć do wanny Trzyc. Słomę na oborę położyć, że jej bydło przedepce, a tak ś. rychlej gnój uczyni. Ek. P. glinę. Przedepcz skórę, aby ją zmiękczyć. Sł. wil. **2.** *depcząc utorować przez co, wydeptać:* Studnia pod daszkiem, do niej przedeptana ścieżka. Matl. **3.** *długim chodzeniem wydeptać do ostatka:* [Jesceć mi to moja córka progów nie przedepce, podwórka nie schodzi]. **4.** nied. [P.] *tupać od czasu do czasu, przestępować z nogi na nogę:* Koniki przed sienią stoją, przedeptają i ś. oglądają. Gwar. Juści ze ostali, jaże przedeptując z niecierpliwości. Reym. **5.** [P.] co = *przestąpić przez co:* Konik cugle przedeptuje. <Prze + Deptać>

Przedeptanie, a, blm., czynność cz. **Przedeptać.**

Przedeptywać, uje, ywał p. **Przedeptać.**

Przedeptywanie, a, blm., czynność cz. **Przedeptywać.**

Przedesperować, uje, ował 1. *przebyć pewien czas w desperacji.* **2.** *desperując przeboleć co.* <Prze + Desperować>

Przedesperowanie, a, blm., czynność cz. **Przedesperować.**

Przedestylować, uje, ował 1. *przekroplić; destylując przepędzić przez alembik.* **2.** *poddać co powtórnej destylacji.* **P. ś.** *destylując ś. przejść przez alembik.* Przen.: Jowisz dla Danai w złoty ś. deszcz przedestylował. Sł. wil. (= *przemienił ś.*). <Prze + Destylować>

Przedestylowanie, a, blm., czynność cz. **Przedestylować.**

†**Przedeszły** *przeszły, miniony:* W pokoju Rzplta potrzebuje oratora, któryby mądrze o przyszłych rzeczach radził i przedeszłe rzeczy sądził i niniejsze w cale Rzpltej zachował. Orzech. <Przede + *Szły, od Szedł>

Przedewsie, a, lm. **a** *siedziby ludzkie poprzedzające wieś właściwą:* Przedewsia są odrębne (od wsi) o tyle, że przybierają podłużny kierunek inny, niż we właściwej wsi, i ze względu na rozstawienie budynków jeden tylko łuk zataczają. Gwar. <Przede + *Wsie, od Wieś>

Przedewszystkim przys. **1.** *najpierw, naprzód:* P. myśl o zdrowiu, a potym dopiero o zabawie. **2.** *nadewszystko, zwłaszcza, głównie, szczególnie, co najważniejsza, najbardziej, najwięcej:* Zdolności nie ma, P. zaś brak mu wytrwałości i skromności. Dwie P. okoliczności nadały, zdaniem historyków, przeciwny Długoszowi kierunek. Szaj. <Przede + Wszystko>

× **Przedezerterować, uje, ował** *zbiec z jednego obozu, aby przejść do drugiego.* <Prze + Dezerterować>

× **Przedezerterowanie, a**, blm., czynność cz. **Przedezerterować.**

[**Przedeżniwek, wku, wki**] *czas poprzedzający żniwa, przednówek:* W śpiżarni na przedeżniwku coraz większe pustki. <Przede + *Żniwek, od Żniwo>

Przedęcie, a, blm., czynność cz. **Przedąć.**

× **Przedferyjny** *poprzedzający ferje, przedwakacyjny:* Posiedzenie przedferyjne. Kraus. <Przed + Feryjny>

Przedfestynowy *poprzedzający festyn:* Przedfestynowe obawy napełniły go goryczą. Kaczk. <Przed + Festynowy>

Przedfeudalny *poprzedzający czasy feudalne:* Postrzegamy w przedfeudalnym społeczeństwie Zachodu dwojaki stopień obywatelstwa. Szaj. <Przed + Feudalny>

Przedfidjaszowy *pochodzący z czasów przed rzeźbiarzem Fidjaszem:* Marmurowe posągi kobiece, pochodzące z późniejszej, bezpośrednio przedfidjaszowej epoki. Weys. < Przed + Fidjaszowy >

† **Przedfigurować, uje, ował I.** p. **Przefigurować. 2.** † P. p. **Przedznamionować.** < Przed + Figurować >

† **Przedfigurowanie, a,** blm., czynność cz. **Przedfigurować.**

Przedforteczny *znajdujący ś. przed fortecą:* Szańce przedforteczne. Tet. < Przed + Forteczny >

Przedfrontowy *znajdujący ś. przed frontem.* < Przed + Frontowy >

Przedgabinetowy *położony przed gabinetem:* Dana audjencja w sali przedgabinetowej. Nar. Sprowadził nas do pokoju przedgabinetowego królewskiego. Orzesz. < Przed + Gabinetowy >

Przedganek, nku, lm. **nki** *wystawka przed gankiem:* P., przeddaszek, przedszopie, przedsienie, *propylaeum.* Mącz. < Przed + Ganek >

Przedgangiesowy *z tej strony rzeki Gangiesu położony, znajdujący ś.; z przed Gangiesu pochodzący:* Stosunki lingwistyczne i antropologiczne Indji przedgangiesowych. Krzyw. < Przed + Gangiesowy >

Przedgiełdowy 1. *znajdujący ś. przed gmachem giełdy:* Plac, skwer P. **2.** *poprzedzający zebranie na giełdzie:* Szacowania, ceny przedgiełdowe. < Przed + Giełdowy >

Przedgłowie, a, lm. **a** *obrzęk na główce noworodka*(caput succedaneum). < Przed + *Głowie, od Głowa >

Przedgłówek, wka, lm. **wki, Zagłówek** fl. *druga plenica w pasie płynącej tratwy.* < Przed + *Główek, od Głowa >

[**Przedgodni**] p. **Przedgodny.** < Przed + Godni >

[**Przedgodny, Przedgodni, Przedgodowy**] *przypadający przed godami, t. j. przed świętami Bożego Narodzenia:* Matka Boska Przedgodna a. Przedgodnia = *święto Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny przypadające w d. 8 grudnia.* < Przed + Godny >

[**Przedgodowy**] p. **Przedgodny:** Czas P. = *adwent*, [p r z e d g o d y, p r z e d g o d z i e]. < Przed + Godowy >

[**Przedgody, ów,** blp.] p. **Przedgodowy.** < Przed + Gody >

[**Przedgodzie, a,** lm. **a**] p. **Przedgodowy.** < Przed + *Godzie, od Gody >

Przedgon, u, blm. gorz. *mieszanina aldehydu octowego z wyskokiem, niewłaściwie zwana eterem.* < Przed + Gon, GON GN/ŻON/ŻEŃ >

Przedgórze, a, lm. **a 1.** *pas ziemi ciągnący ś. wzdłuż podnóża pasma gór wysokich:* Podgórze lub P. jest rzędem górzystości najniższych, który, począwszy od równin, następnie wznosić ś. nie przestaje. **2.** × P., góra nad morzem ś. zwieszająca. Mącz. **3.** anat. ! P. = *wzgórek kości krzyżowej, wystający po stronie tylnej miednicy,* p a g ó r e k m i e d n i c y, × p a g ó r e k k u p r o w y, × p a g ó r e k k o ś c i k u p r o w e j, † g ó r k a k o ś c i k u p r z a s t e j a. ś w i ą t n i c z e j, w z g ó r z e m i e d n i c y (promontorium pelvis). < Przed + *Górze, od Góra >

Przedgranicze, a, lm. **a** *kraina przedgraniczna, pogranicze, pas pograniczny.* L. < Przed + *Granicze, od Granica >

Przedgraniczny *leżący przed granicą a. z tej strony granicy, pograniczny:* Pas P. Przedgraniczna kraina. < Przed + Graniczny >

× **Przedgrawka, i,** lm. **i** p. **Przedgrywka:** „Ucieczka" zdaje ś.... bezpośrednio poprzedzać te jego poezje emigracyjne, ... których głęboki religijny charakter zna każdy, a do których może ta nasza ballada pierwszą, bezwiedną i tajemniczą stanowi przedgrawkę.„Ucieczka" stanowi pierwszą, bezwiedną przedgrawkę do Ksiąg Pielgrzymstwa. Chm. < Przed + *Grawka, od Grać >

Przedgroble, a, lm. **a** *nasyp niższy od grobli, chroniący niejako groblę, znajdujący ś. przed groblą i wystawiony na zalanie.* < Przed + *Groble, od Grobla >

Przedgrobny, Przedgrobowy *poprzedzający grób, przedśmiertny:* Przedgrobne niechęci. Uj. < Przed + Grobny >

Przedgrobowy p. **Przedgrobny:** Czuję sam siebie w nieznanym jakimś przedgrobowym niebie. Krasiń. < Przed + Grobowy >

Przedgrodzie, a, lm. **a** *miejsce, dzielnica położona przed grodem; przedmieście.* < Przed + *Grodzie, od Gród >

Przedgroszowy *pochodzący z czasów, kiedy jeszcze groszy nie znano:* Nie miała ta ich grzywna wtedy ani nawet tej wartości, co grzywna polska z przedgroszowej epoki. < Przed + Groszowy >

Przedgrób, obu, blm. *istnienie przedgrobowe, życie doczesne:* W tezie nie było ziemi i nieba, przedgrobu i pogrobu. Krasiń. < Przed + Grób >

Przedgrywka, i, lm. **i,** × **Przedgrawka** muz. *wstęp do utworu muzycznego, przegrywka, preludjum.* < Przed + *Grywka, od Grać >

Przedgrzbiecie, a, lm. **a.** × **Przedgrzbiet** zool. *część przednia grzbietu owadów* (pronotum). < Przed + *Grzbiecie, od Grzbiet >

× **Przedgrzbiet, u,** lm. **y** p. **Przedgrzbiecie.** < Przed + Grzbiet >

Przedgrzeszny *poprzedzający popełnienie grzechu; niegrzeszny, niewinny jeszcze:* Przedgrzeszne kuszenia. Przedgrzeszna Ewa. Korz. < Przed + Grzeszny >

Przedgrzewacz, a, lm. **e 1.** mech. *kocieł dodatkowy przy kotle parowym, lub rury, z których woda już ogrzana wchodzi do kotła parowego.* **2.** gorz. *przyrząd ogrzewający zacier mający iść do przyrządu wypędnego.* < Przed + *Grzewacz, od Grzać >

Przedgrzybnia, i, lm. **e** bot. (promycelium): Zarodniki, kiełkując, tworzą przedgrzybnię z zarodnikami. < Przed + Grzybnia >

Przedgwiazdkowy *poprzedzający gwiazdkę:* Tania sprzedaż przedgwiazdkowa. Wydawnictwa przedgwiazdkowe. < Przed + Gwiazdkowy >

Przedherbaciany *poprzedzający picie herbaty, przedwieczorny:* W godzinach przedśniadaniowych i przedherbacianych. Jeż. < Przed + Herbaciany >

Przedherbarzowy *z czasów, gdy nie było jeszcze herbarzów:* W giencalogjach była niewyczerpaną, reprezentując owe czasy przedherbarzowe, kiedy w pamięci matek rodziny przechowywały ś. tradycje o związkach familijnych. Krasz. < Przed + Herbarzowy >

Przedherbowy *z czasów, gdy herbów jeszcze nie znano:* Godła przedherbowe. Piek. < Przed + Herbowy >

× **Przedhistorja, i,** blm. *dzieje, o których nie posiadamy jeszcze wiadomości pewnych, oparte na domysłach i przypuszczeniach, nie dających ś. dowieść:* Nauczał każdego, kto zechciał, owej przedhistorji. Dyg. < Przed + Historja >

Przedhistoryczność, i. blm. rz. od **Przedhistoryczny**: Miasteczko małe traci swoją przedhistoryczność. Bart. <Przed + Historyczność>

Przedhistoryczny I. przym. od **Przedhistorja**: Powieść „Stara baśń" jest z czasów przedhistorycznych, t. j. sięgających poza czas świadectw spółczesnych. Tysz. Ossowski opracuje stronę archeologji przedhistorycznej. <Przed + Historyczny>

Przedhomerowy *należący do czasów przed powstaniem poematów przypisywanych Homerowi:* Pracował z poświęceniem, aby rozjaśnić kulturę świata homerowego i przedhomerowego. <Przed + Homerowy>

Przedhucie, a, lm. **a** hut. *dno przedhuty piaskiem nawiezione, w którym dokonywane bywają odlewy z surowizny bezpośrednio z wielkiego pieca,* !herda. <Przed + * Hucie, od Huta>

Przedhuta, y, lm. **y** hut. *budynek hutny przed wielkim piecem, gdzie ś. odbywa spust surowizny.* <Przed + Huta>

Przedimek, mka, lm. **mki,** †**Przedimię** *część mowy, którą niektóre języki umieszczają przed rzeczownikami dla ściślejszego określenia ich znaczenia oraz wskazania rodzaju, liczby i przypadku,* × artykuł, × określnik: Przedimki w języku greckim, francuskim, niemieckim. P. oznaczony, nieoznaczony. <Przed + * Imek, od Imię>

Przedimieninowy *przed imieninami przypadający, poprzedzający imieniny:* Hrabstwo wyjechali na przedimieninowe wizyty na długo. And. <Przed + Imieninowy>

Przedimienny *stojący przed imieniem.* Gram.: Przyimek P. <Przed + Imienny>

†**Przedimię, imienia,** lm. **imiona** I. p. **Przedimek**: P., artykuł w języku greckim, francuskim, niemieckim przed imionami ś. znajdujący. Włod. 2. × P. p. **Przyimek.** 3. *u Rzymian imię osobiste* (praenomen), *stawiane przed imieniem rodowym* (nomen gentilium). <Przed + Imię>

†**Przediśca, y,** lm. **y** *przed kim idący, poprzednik:* Jest to własność antychrystowego przediścy pychą ś. wynosić. Smotr. <Przed + *Iśca, od Iść>

†**Przedjacie, a,** blm. *proscenjum, przedscena:* P., plac, na którym sprawcy (aktorzy) komedje ku graniu przyrządzają. Mącz. <Przed + *Jacie, od Jata>

Przedjagielloński *przypadający na czas przed panowaniem rodu jagiellońskiego:* W czasach przedjagiellońskich za Białą zapewne o kilka mil na zachód przechodziły granice W. Księstwa. Bart. <Przed + Jagielloński>

Przedjagiełłowy *przypadający na czas przed wstąpieniem na tron polski Władysława Jagiełły:* W czasach przedjagiełłowych tam tylko dokładnym jest w podaniach swoich, gdzie mu latopisiec za przewodnika służy. Stadn. <Przed + Jagiełłowy>

Przedjarmarczny *przed jarmarkiem przypadający, poprzedzający go:* Kontraktowanie przedjarmarczne jeszcze bardzo małe. <Przed + Jarmarczny>

Przedjazie, a, lm. **a** inż. *tama wpoprzek rzeki przy samym jazie ubita.* <Przed + * Jazie, od Jaz>

Przedjesienny *jesień poprzedzający, przed jesienią ś. zdarzający:* Burze przedjesienne. <Przed + Jesienny>

Przedjesień, i, lm. **e** *koniec lata, czas jesień poprzedzający.* <Przed + Jesień>

†**Przedjić, idzie, szedł** p. **Przedejć**: Lice me przedjidzie cię, a odpoczynienie dam tobie. B. Sz. <Przed + !ć = Iść>

Przedjubileuszowy *poprzedzający jubileusz:* Prace, życie, zasługi przedjubileuszowe. <Przed + Jubileuszowy>

Przedjutrze, a, blm. p. **Przeddzień**: Przybył w P. tego święta. Nar. Teraz w przedjutrzu nader ważnych wypadków pod sterem samegoż Wallenroda... Szaj. <Przed + * Jutrze, od Jutro>

Przedkanapowy *umieszczony przed kanapą:* Stół, dywan P. <Przed + Kanapowy>

× **Przedkarcze, a,** lm. **a** I. bart. *część tułowia pszczoły.* 2. zool. p. **Przedpiersie.** <Przed + * Karcze, od Kark>

Przedkarpacki *przed Karpatami położony, t. j. po stronie ich północnej leżący:* Stosunek gminy miejskiej przedkarpackiej do takiejże zakarpackiej. Remb. <Przed + Karpacki>

Przedkaukazja, i, blm. *kraj leżący na północ od pasma gór Kaukaskich:* W Przedkaukazji stan żyta zadowalający lub dobry. <Przed + * Kaukazja, od Kaukaz>

Przedkazimierzowski *pochodzący z czasów przed Kazimierzem W.:* Wydawnictwa kodeksów dyplomatycznych polskich przynoszą liczne uzupełnienia średniowiecznego materjału ustawowego, sięgającego nawet w czasy przedkazimierzowskie. Balc. <Przed + Kazimierzowski>

Przedkąpielny p. **Przedkąpielowy**: Pora przedkąpielna. <Przed + Kąpielny>

Przedkąpielowy, Przedkąpielny *poprzedzający kąpiel:* Twarz nabrała wyrazu rozmarzenia, przez które przebija pierwotny motyw dreszczu przedkąpielowego. Weys. <Przed + Kąpielowy>

× **Przedkąt, a,** lm. **y** anat. p. **Przeciwkozłek.** <Przed + Kąt>

Przedkątny przym. od **Przedkąt** anat.: Mukuł P. ucha, mięsień przeciwskrawkowy, przeciwkozłkowy (musculus antitragicus). Wet.: Ścianka kopyta końskiego przedkątna, przykątna = *z tyłu przylegająca do strzałki.* <Przed + Kątny>

Przedkilkuletni *wydarzony przed kilku laty, z przed kilku lat pochodzący:* Przedkilkuletnie niewpuszczenie przeciwnika Jadwigi, Semka. Sł. wil. <Przed + Kilkuletni>

Przedkilkunastoletni *przed kilkunastu laty wydarzony, z przed kilkunastu lat pochodzący:* Wypadek, dokument P. <Przed + Kilkunastoletni>

Przedkilkunastowiekowy *który ś. zdarzył przed kilkunastu wiekami, z przed kilkunastu wieków pochodzący:* Przedkilkunastowiekowe świadectwa stwierdzają... <Przed + Kilkunastowiekowy>

[**Przedkiepnik, a,** lm. **i**] *zapaska, przedpaska, fartuch.* <Przed + * Kiepnik, od Kiep>

Przedklasyczny *poprzedzający dobę klasycyzmu:* Historja krytyki przedklasycznej, klasycznej, nowożytnej. <Przed + Klasyczny>

Przedklasztorny I. *znajdujący ś. przed klasztorem:* Dziedziniec P. 2. *przed założeniem klasztorów w kraju będący:* Jest on już i w tej przedklasztornej porze zasiany pojedyńczemi zagrody. Szaj. <Przed + Klasztorny>

Przedklęska, i, lm. **i** *przeddzień klęski, czas bezpośrednio przed klęską idący:* Chan krymski odstąpił kozaków w przedklęsce pod Zborowem. Szaj. <Przed + Klęska>

× **Przedklinek, nka,** lm. **nki** p. **Przedklinie.** <Przed + Klinek>

Przedklinie, a, lm. **a** anat. *pewna część mózgu,* × przedklinek (praecuneus). <Przed + * Klinie, od Klin>

Przedkładać, a, ał i † P. ś. p. **Przełożyć**: Przedkładam jednego nad drugiego, wyżej ważę. Mącz. <Przed + * Kładać, od Kłaść>

Przedkładanie, a, blm., czynność cz. **Przedkładać**: Pozwolił sobie zaniechać zwykłe środki ostrożności wojskowej, pomimo przedkładań starego. Jeż.

† **Przedkładanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedkładać ś.**

Przedkolumbowy *przed Kolumbem, t. j. przed odkryciem Ameryki istniejący:* Instytucja w Waszyngtonie posiada bogate zbiory z Ameryki przedkolumbowej. <Przed + Kolumbowy, od Kolumb>

† **Przedkomorze, a,** lm. **a** anat. p. **Przedsionek.**

Przedkonfederacki *pochodzący z czasów przed zawiązaniem ś. konfederacji:* Widział dziadek jak na dłoni czasy swojej młodości, czasy i obyczaje przedkonfederackie i przedstanisławowskie. Szaj. <Przed + Konfederacki>

Przedkonferencyjny *istniejący przed konferencją, poprzedzający ją:* Rokowania przedkonferencyjne. <Przed + Konferencyjny>

Przedkongresowy *poprzedzający kongres, istniejący przed nim:* Przywrócenie przedkongresowych stosunków koalicyjnych. Ask. <Przed + Kongresowy>

Przedkonstytucyjny *będący jeszcze przed konstytucją; dawniejszy, niż konstytucja:* Ustrój państwowy P. <Przed + Konstytucyjny>

Przedkontraktowy *istniejący przed kontraktami, poprzedzający je:* Zjazd P. O, Kasandro przedkontraktowa! Słow. <Przed + Kontraktowy>

Przedkonwokacyjny *odbywający ś. przed konwokacją, poprzedzający ją:* Tę ostentację czynią, aby sejmiki przedkonwokacyjne według myśli swojej i ks. Czartoryskich wykierować mogli. Mat. <Przed + Konwokacyjny>

Przedkońcowy *przypadający przed końcem; przedostatni:* Epizod P. Samogłoska przedkońcowa wyrazu. A na ogonie 12 poprzecznych pręg i jedna szeroka, także czarna przedkońcowa taśma. Szt. <Przed + Końcowy>

Przedkop, u, lm. **y** woj. *nasyp ziemny, wykonywany przez oblegających twierdzę w celu zasłonienia dział oraz żołnierzy.* <Przed + * Kop, KOP / KOP'>

Przedkordonowy *przed kordonem znajdujący ś. a. mieszkający:* Powiat P. Województwo przedkordonowe. Większość naszych florystów przedkordonowych. <Przed + Kordonowy>

Przedkoronacyjny *przed koronacją przypadający, poprzedzający ją:* Przygotowania, zajęcia przedkoronacyjne. Dokument P. Zobowiązanie ś. przekoronacyjne Jagiełły. <Przed + Koronacyjny>

× **Przedkost, u,** blm. chir. p. **Kostnina** (callus). <Przed + * Kost, KOST / KOŚĆ>

Przedkosztować, uje, ował *z góry przeczuwać smak, mieć przedsmak.* <Przed + Kosztować>

Przedkosztowanie, a, blm., czynność cz. **Przedkosztować**, *przedsmak:* Dusza może mieć niby P. nieśmiertelności. L.

† **Przedkościele, a,** lm. **a** *kruchta, babiniec.* Mącz. <Przed + * Kościele, od Kościół>

Przedkościelny *znajdujący ś. przed kościołem:* Kamienie przedkościelne. Na cmentarzu przedkościelnym gruz, kamyki i doły. Wilk. <Przed + Kościelny>

Przedkotłowy *przed kotłem leżący:* Palenisko przedkotłowe, krócej napędnim zwane. <Przed + Kotłowy>

Przedkręgowy anat. *przed kręgami będący* (praevertebralis). <Przed + Kręgowy>

[**Przedkrośnie, a,** lm. **a**] *osnowa przeniesiona na warsztat i gotowa do roboty tkackiej.* <Przed + * Krośnie, od Krosna>

Przedkrólewie, a, lm. **a** *czas przed wstąpieniem na tron nowego króla.* <Przed + * Królewie, od Król>

Przedkrólewski i. *tyczący ś. czasu, zanim kto został królem:* Do skreślenia postaci Zygmunta w dobie przedkrólewskiej posłużyćby mogły księgi wydatków pobytu w Budzyniu... Paw. **2.** *z czasów, gdy jeszcze królowie nie panowali.* <Przed + Królewski>

Przedkruczy zoot. *leżący przed wyrostkiem kruczym łopatki:* Kość przedkrucza u ptaków (os praecoracoideum). Ślady kości przedkruczej... szeroka kość przedkrucza. Szt. <Przed + Kruczy>

Przedkulisowy *będący przed kulisami, t. j. na scenie, sceniczny:* Większa może liczba znakomitości dramatycznych oglądała za młodu rodziców swych tryumfy przedkulisowe. Nagan. <Przed + Kulisowy>

Przedkurp, pia, lm. **pie** *wieśniak podlaski:* Granice między szlachtą drobną i przedkurpiami mocno ś. zatarły. Krzyw. <Przed + Kurp>

Przedkwitnienie, a, blm., bot. *rozmaite ułożenie nierozwiniętego jeszcze kwiatu* (praefloratio). <Przed + Kwitnienie>

† **Przedlas, u,** lm. **y** *zarośla pod lasem,* × *niedolas:* Którzy małe przedlasy i gaje chróstami napełnione mają, chcieliby je w porządny i dobry las zamienić. L. <Przed + Las>

[**Przedlatowy**] p. **Przedletni.** <Przed + Latowy>

Przedlecie, a, lm. **a** *koniec wiosny, pora idąca bezpośrednio przed początkiem lata.* <Przed + * Lecie, od Lato>

× **Przedlesie, a,** lm. **a** *miejsce pod lasem.* <Przed + * Lesie, od Las>

Przedletni, [**Przedlatowy**] *przed latem idący.* <Przed + Letni>

Przedlędźwny p. **Przedlędźwiowy.**

Przedlędźwiowy, Przedlędźwny *przed lędźwiami położony* (praelumbaris). <Przed + Lędźwiowy>

Przedlistnienie, a, blm. *stan ogółu liści na roślinie przed ich rozwinięciem ś.* <Przed + * Listnienie, od * Listnieć, od Liść>

Przedlot, u, lm. **y** *lot wyprzedzający a. przodujący:* Przedlotem ducha światy tyś wyminął. Słow. <Przed + Lot>

× **Przedlotny** przym. od **Przedlot**: Każdy orzeł ma swój lot P. Słow.

× **Przedludzki** *istniejący przed stworzeniem ludzi, przedadamowy:* Przedludzcy mieszkańcy Starego Świata. Sł. wil. <Przed + Ludzki>

× **Przedłabić się, i ś., ił ś.** p. **Przedławić.** <Prze + Dłabić>

× **Przedłabienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedłabić ś.**

Przedłabski p. **Przedelbiański.** <Przed + Łabski>

Przedławić, i, ił *przełknąć z wysiłkiem.* Przen.: P. tego nie może = *strawić, przenieść, znieść.* × **P. ś.,** × **Przedłabić ś.** *udławić ś., zadławić ś.* <Prze + Dławić>

Przedławienie, a, blm., czynność cz. **Przedławić.** Przen.: *przesyt, przesycenie:* Betsy często obejmowała jego głowę namiętnie całującym spojrzeniem, i choć niepochwycona, odwracała oczy spłoszone, ciężkie przedławieniem i słodyczą. Reym.

× **Przedławienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedławić ś.**

Przedłożenie, a, blm., czynność cz. **Przedłożyć:** O przedłożeniu uma, to jest o przedsięwzięciu. Pim. Wszelkie zabiegi i przedłożenia pozostały bez skutku. Szaj.

†**Przedłożenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedłożyć ś.**

Przedłubać, bie, bał *dłubiąc przedziurawić:* W wieczór przedłubałem sobie ścianę ręką i wszedłem. Leop. <Prze + Dłubać>

Przedłubanie, a, blm., czynność cz. **Przedłubać.**

× **Przedłuż, y,** blm. *przedłużenie, prolongata:* Podał mi ś. do sześciomiesięcznej przedłuży. Kras. <Prze + Dłuż>

Przedłużacz, a, lm. **e l.** *ten, co przedłuża; ten, co zwleka, dojutrek, kunktator.* Mącz. **2.** chem. p r z e d ł u ż a l n i k, p r z e d ł u ż n i k, p r z e d ł u ż n i c a, n a d s t a w k a, ×a l o n ż, × p o ś r e d n i k. <Od Przedłużać>

Przedłużać, a, ał p. **Przedłużyć.**

Przedłużalnik, a, lm. **i** p. **Przedłużacz.** <Od *Przedłużalny, od Przedłużać>

Przedłużanie, a, blm., czynność cz. **Przedłużać.**

Przedłużanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedłużać ś.**

Przedłużenie, a l. blm., czynność cz. **Przedłużyć. 2.** lm. **a**=a) *dalszy ciąg linji, drogi, ulicy:* Wystawić prostopadłą do przedłużenia boku trójkąta. Ta ulica jest przedłużeniem tamtej. Ta droga jest przedłużeniem szosy, głównego traktu. b) anat.: Wyrostek części miękkiej ciała. c) mat.: P. linji prostej, krzywej.

Przedłużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedłużyć ś.**

Przedłużnica, y, lm. **e l.** chem. p. **Przedłużacz. 2.** gór.: Przedłużnice = *drągi pośrednie między początnikiem a świdrem górniczym.* **3.** woj. *przedwóz działa,* † p r o c z k a r a: Brać działo na przedłużnicę. Gemb. <Od Przedłużnik>

× **Przedłużnie** przys. *przeciągle, przewlekle, przedłużając:* P. słowa wymawia. Troc. <Od Przedłużny>

Przedłużnik, a, lm. **i** p. **Przedłużacz.**

Przedłużyć, y, ył, nied. **Przedłużać l.** *przeciągnąć wzdłuż, podłużyć, wydłużyć, nadsztukować, dodać w długości, zrobić dłuższym:* P. szeregu. Troc. P. linję, drogę, ulicę. **2.** *zrobić dłuższym co do czasu, przewlec, przeciągnąć:* Przedłużył kazania aż do północy. Leop. Dwa razy mu termin przedłużałem. L. Niech mu Bóg wieku przedłuży. Troc. Zdał ś. wiekiem być rok przedłużony. Kulig. Gdy nastały zimne wieczory przedłużone, nagabała ją tęskność. Warg. Radę na dwie niedziele przedłużono. Troc. P. kontrakt, umowę = *sprolongować.* K'nam przyjść nie przedłużaj, przybądź co rychlej. L. (= *nie zwlekaj, nie mieszkaj, nie ociągaj ś.*). Przedłużać w wymawianiu = *wymawiać przeciągle, przeciągać zgłoski w wymawianiu.* **3.** anat: Rdzeń przedłużony a. † o b d ł u ż n y a. † p o d ł u ż n y, † m l e c z p o d ł u g o w a t y, † m l e c z p o d ł u ż o n y, × s z p i k p o d ł u g o w a t y, × o p u s z k a p r z e d ł u ż o n a. **4.** mat.: Linja przedłużona = *poprowadzona, nakreślona dalej w kierunku pierwotnym.* <Prze + Dłużyć>

Przedmacicze, a, lm. **a** anat. *zagłębienie między macicą a pęcherzem moczowym* (cavum vesico-uterinum). <Przed + *Macicze, od Macica>

Przedmaciczny l. anat. *leżący przed macicą* (antuterinus). **2.** lek.: Krwiak a. × krwistek P. (haematocele antuterina).

Przedmahometański *poprzedzający istnienie religji mahometańskiej:* Ruiny z czasów przedmahometańskich. Nałk. <Przed + Mahometański>

Przedmiejski, [Przedmieściowy] przym. od **Przedmieście; [Przedmjesci]** *mieszkający a. leżący na przedmieściu:* Obywatel P. Ulica przedmiejska. <Przed + Miejski>

Przedmieszczanin, a, lm. **anie, [Przedmieścianin]** *mieszkaniec przedmieścia:* Mieszczanie i przedmieszczanie, szołtysi i wójtowie, którzykolwiek role mają, z włók płacić będą po gr. 30. Vol. Miasto Proszowice daje starości ogrodnego od przedmieszczan po gr. 5 — 6. Paw. <Przed + Mieszczanin>

Przedmieszczanka, i, lm. **i** forma ż. od **Przedmieszczanin; [Przedmieścianka]** *mieszkanka przedmieścia:* Wprowadziła do izdebki młodycę w odzieży przedmieszczanek. Jeż. <Przed + Mieszczanka>

[Przedmieszczek, szczka, lm. **szczki]** *poprzedni mieszkaniec, poprzednik, przodek.* <Przed + *Mieszczek, od 1. Miasto>

[Przedmieścianin, a, lm. **anie]** p. **Przedmieszczanin.**

[Przedmieścianka, i, lm. **i]** p. **Przedmieszczanka:** Wszystkie panny przedmieścianki w wianecku, tylko jedna burmistrzówna w rąbecku. Gwar.

Przedmieściano-zaściankowy *wspólny przedmieściu i zaściankowi:* Parę razy powtórzony tu P. wyraz kopersztych. Gers. <Przedmieście + Zaściankowy>

Przedmieście, a, lm. **a l.** *ulice i domy stykające ś. bezpośrednio z miastem:* P. są domy przed miastem, a. miasto nieobmurowane przed miastem obronnym. Bud. Majestat zbudowano ozdobny królowi na przedmieściu lubelskim ku Krakowowi. Ponęt. **2.** bart. p. **Pierzga:** Propolis, P., jest niejakie z wosku pszczelne budowanie, które pszczoły przed dziurą ulową czynią. Mącz. <Przed + *Mieście, od Miasto>

[Przedmieściowy] p. **Przedmiejski:** W wązkiej przedmieściowej uliczce. Korz. Staś codzień w towarzystwie przedmieściowym tańcuje. Koź. A.

Przedmiocik, a, lm. **i** zdr. od **Przedmiot.**

Przedmiot, u, lm. **y,** × **Przedrzut,** × **Podrzut,** × **Obrzut,** × **Obmiot l.** *każdy ze szczegółów świata zewnętrznego a. duchowego nastręczający ś. naszej uwadze a. wzięty przez nas pod rozwagę, rzecz, objekt:* Przedmioty zmysłowe, umysłowe. Przedmioty urządzenia, gospodarstwa domowego. Przedmioty zbytkowe. Po ciemku trudno rozpoznawać przedmioty. Poczułem jakiś P. pod nogami. Nieskończona mnogość przedmiotów dokoła różne czynić wrażenia na mych zmysłach zdoła. Przyb. Przez celowniki patrzy ś. do przedmiotów. Jak. J. Wyobrażenie przyrodzone w człowieku powinno przedmiotowi zewnętrznemu odpowiadać. Perz. Rysować przedmioty z natury. Dzieło kunsztu zda ś. być natury przedmiotem. Kras. Człowiek poczynający ś. zastanawiać nad przedmiotami, które go otaczają. Kołł. **2.** *rzecz, osoba a. pojęcie, jako cel naszego zajęcia ś.; temat, materja, osnowa, treść:* P. mowy, rozmyślań, rozprawy, opowiadania. P. do rozmowy, do powieści. Poruszyć jaki P. na posiedzeniu. Autor

nie dotyka tego przedmiotu, nie wspomniał ani słówkiem o tym przedmiocie. Wziąć sobie co za P. rozmowy. Wiele rozprawiano w tym przedmiocie. Dziejowość w powieści historycznej pozostaje zawsze przedmiotem głównym. Tysz. Sam tylko gienjusz żyje z siebie, on jest i przedmiotem i sprawcą swej chwały. Dm. Podróż w przedmiocie historji naturalnej. Mick. *(= w interesie)*. P. zabiegów, miłości, pochwał. Przez lat dziesiątek był on przedmiotem powszechnej ciekawości i rozmów. Siem. P. ojcowskiej troskliwości. Śniad. Zostawim oba drogie serc naszych przedmioty. Mick. P. wykładów, P. nauki szkolnej. Język łaciński stał ś. głównym organem i głównym przedmiotem nauki szkolnej w całej Europie. Kryń. P. szkolny = *jedna z nauk objętych programem szkolnym:* Przedmioty główne, nieobowiązujące. Przedmioty ogólnokształcące i specjalne. Ma zły stopień z dwuch przedmiotów. Zbytnia obfitość przedmiotów rozrzuca uwagę i siły uczniów. Lib. Jak w całych Niemczech, tak i w Prusiech jednym z ważnych przedmiotów ukształcenia elementarnego jest nauka śpiewu. Malin. **3.** fil. *przeciwstawienie podmiotu, rzecz istniejąca sama przez ś., niezależna od myśli; rzeczywistość dana w myśli; treść wszelka dana, narzucająca ś. myśli, rozważana przez myśl; poznanie jako treść niezależna od umysłu poznającego:* P. zajęcia, zainteresowania, uwagi, woli, dążeń, nauki, sztuki. **4.** gram. *dopełnienie słowa czynnego, objekt:* W zdaniu: Rolnik uprawia ziemię—wyraz „ziemię" jest przedmiotem. Żoch. Zdr. **Przedmiocik.** <Przed + Miot>

× **Przedmiotmiotowy** gram.: Słowo przedmiotmiotowe = zwrotne a. zaimkowe, np. uderzam ś., pocę ś. Żoch. <Przedmiot + Miotowy>

× **Przedmiotowie** p. **Przedmiotowo.**

Przedmiotowiec, wca, lm. **wcy** *ten, co zapatruje ś. na rzeczy przedmiotowo:* Malarz z malarzów, technik, kolorysta i P. Jell. <Od Przedmiotowy>

Przedmiotowo, × **Przedmiotowie** przys. od **Przedmiotowy:** Sądzić o rzeczach P. Zapatrywać ś. na co P. Uważać rzecz P. Sł. wil. Starają ś. pozornie pisać P. Lis.

Przedmiotowość, i, blm. rz. od **Przedmiotowy.**

Przedmiotowy 1. przym. od **Przedmiot:** Pojęcie przedmiotowe. Rzeczywistość przedmiotowa. Idealizm P. **2.** *bezstronny, zgodny tylko z rzeczywistością, wolny od wpływu osobistości, od pobudek, uprzedzeń osobistych, obojętny, spokojny, objektywny; dany jako przedmiot; niezależny od podmiotu; wolny od ocen podmiotowych, osobistych:* Wiedza, prawda przedmiotowa. Sąd przedmiotowy. Sądy krytyka powinny być zupełnie przedmiotowe. Krytyka sprawiedliwa zawsze być musi przedmiotowa. **3.** fiz.: Szkło przedmiotowe a. objektywne, objektyw = *szkło zwrócone ku przedmiotowi rozpatrywanemu, badanemu:* Lunetę zwracamy soczewką przedmiotową ku przedmiotowi, na który patrzymy przez soczewkę oczną. Szkiełko przedmiotowe, prostokątne, na którym umieszcza ś. przedmiot, będący pod mikroskopem. **4.** gram.: Dopełniacz P. Mał. (np. Kara zbrodniarza = zbrodniarz jest przedmiotem kary). **5.** praw.: Opodatkowanie przedmiotowe.

[**Przedmjesci**] p. **Przedmiejski.**

Przedmojżeszowy *istniejący przed Mojżeszem:* Żydzi przedmojżeszowi mieli przymierza z Panem Bogiem. <Przed + Mojżeszowy>

Przedmongolski *poprzedzający najazd mongolski (na Europę w wieku XIII):* W tym rozdziale zajmuje ś. ustrojem i bytem społecznym ziemi kijowskiej w okresie przedmongolskim. <Przed + Mongolski>

Przedmost, u, lm. **y, Przedmoście** woj. *okop broniący dostępu do mostu, szaniec przedmostowy:* Miano na celu oddalić ś. od przedmostu, ośmdziesięciu armatami osadzonego. <Przed + Most>

Przedmostek, tka, lm. **tki** zool. u owadów, *część przednia tułowia* (prosternum). <Przed + Mostek>

Przedmostkowy przym. od **Przedmostek;** zool. (prosternalis). <Przed + Mostkowy>

Przedmostowy *przed mostem położony:* Nasyp, szaniec P. Modlin, Praga, szaniec P. Koł. <Przed + Mostowy>

Przedmoście, a, lm. **a 1.** *miejsce przed mostem.* **2.** woj. p. **Przedmost:** Miał pod Sandomierzem zapewniony most na Wiśle, który przedmościem utwierdził. Koł. <Przed + *Moście, od Most>

Przedmowa, y, lm. **y 1.** *przemówienie wstępne, słowo wstępne, wstęp, przedsłowie, prolog:* P. pierwsza rzecz przed jakiemi księgami. Mącz. Większa P., niż księga. Kn. *(= większa komora, niż stodoła a. większa sień, niż dom).* P. modlitwy Pańskiej. Kucz. **2.** lep. *przemowa, przemówienie, rzecz do kogo, oracja, odezwa:* Kiedy Agryppa w Cezarei przedmowę uczynił, pochlebcy zawołali, że to głos boży. Skar. Zdr. **Przedmówka.** <Przed + Mowa>

† **Przedmowca, y,** lm. **y** p. **Przedmówca.**

Przedmowny przym. od **Przedmowa.**

Przedmówca, y, lm. **y,** † **Przedmowca 1.** *aktor wygłaszający prolog.* Mącz. **2.** *mówca poprzedni.* <Przed + Mówca>

Przedmówka, i, lm. **i** p. **Przedmowa:** Przedmówkę powszedniego życia mieli przed oczyma przechodzący. Krasz.

× **Przedmównik, a,** lm. **cy** *pierwszy mówca, najlepiej mówiący:* Nauczyciel niech wybiera z pomiędzy dzieci jednego lub dwuch, że tak rzekę, przedmowników, mających głos miły, każąc dziecięciu wadę w wymawianiu mającemu wymawiać za przewodnikiem. Kopcz. <Od *Przedmówny, Przed + Mówny>

Przedmózgowie, a, lm. **a** anat. p. **Przodomózgowie.** <Przed + Mózgowie>

× **Przedmuch, u,** lm. **y 1.** czynność cz. **Przedmuchnąć. 2.** *ilość powietrza przedmuchanego.* **3.** *przewiew, przeciąg powietrza, cug.* <Prze + Dmuch>

Przedmuchać, a, ał, Przedmuchnąć, nied. **Przedmuchiwać 1.** co = *dmuchnąć przez co; przeczyścić dmuchaniem:* P. lufę pistoletu, cygarnicę, cybuch, cewkę zapchaną. **2.** co przez co = *przepchnąć dmuchaniem.* <Prze + Dmuchać>

Przedmuchanie, a, blm., czynność cz. **Przedmuchać.**

Przedmuchiwać, uje, iwał 1. p. **Przedmuchać. 2.** † P. *dmuchać od czasu do czasu, dmuchać raz w raz:* Uważając w nim i życie bez zakału żadnego, i naukę wysoką, pychą nie przedmuchującą, i głębokość w radach, proboszczem go wyniósł sandomierskim. Nies.

Przedmuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Przedmuchiwać.**

Przedmuchnąć, nie, nął p. **Przedmuchać.** <Prze + Dmuchnąć>

Przedmuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przedmuchnąć.**

Przedmuchowy przym. od **Przedmuch:** Zabiernica przedmuchowa = przyrząd zabierający strumieniem przedmuchu drobne części, zazwyczaj ciał stałych, n. p. pyłu, trocin, ziarna i t. p.

†**Przedmur, u,** lm. **y** p. **Przedmurze:** Annibal zatrwożył Rzymem, jego już przedmury okurzywszy dymem. Tw. Przen.: *obrona na zewnątrz:* Umyślili stanąć z tamtej strony Dniestru i ten P. od korony zalec. Tw. Obalił P. potężny a gruby. Chr. Taki straciwszy P. mocny, nie mamy inszej już obrony. Tw. < Przed + Mur >

Przedmurek, rka, lm. **rki** p. **Przedmurze:** Zdało ś. wiernym, iż ś. mury i P. u miasta bożego obalił, gdy ten poległ, który ś. przeciw Saracenom mocno stawił. Skar. < Przed + Murek >

Przedmurny, Przedmurowy przym. od **Przedmur:** Rowy przedmurne, domy przedmurne *(= przed murami miasta na przedmieściu stojące).* < Przed + Murny >

Przedmurowy p. **Przedmurny.** < Przed + Murowy >

Przedmurze, a, lm. **a,** †**Przedmur I.** a. **Przedmurek** *mały mur przed większym murem.* **2.** *mury obronne otaczające miasto a. zamek.* Przen.: Kamieniec Podolski nazywano dawniej przedmurzem chrześcijaństwa. Skrzet. **3.** anat. *pewna część mózgu* (claustrum). **4.** techn.: P. kotła parowego *= część odprzednia obmurowania kotłowego.* < Przed + * Murze, od Mur >

× **Przedmyśliwanie, a,** blm. p. **Przemyśliwanie:** Władza przeczuwania przyszłości sercem lub przedmyśliwania jej rozumem użyczoną jest wspólnie wszystkim. Kras. < Przed + * Myśliwanie, od Myśliwać >

Przednarożnik, a, lm. **i** woj. *szaniec trójkątny przednarożny a. półksiężycowy, półksiężyc, rawelin, leżący przed i pomiędzy dwoma narożnikami a. bastjonami* < Przed + Narożnik >

Przednarożny woj. *przed narożnikiem leżący:* Szaniec P. *= przednarożnik.*

× **Przednazwiskowy** *przed nazwiskiem stojący a. kładziony:* Przywiózł ten ponętny dla wielu P. dodatek. Haj. < Przed + Nazwiskowy >

Przednercze, a, lm. **a** embr. *zaczątek narządu moczowego w płodzie* (pronephros). < Przed + * Nercze, od Nerka >

× **Przednerka, i,** lm. **i** anat. bł. zam. **Nadnercze.**

Przedni, [**Przedny**] **I.** *będący na przodzie, przodkowy, frontowy, przodujący, poprzedzający, pierwszy, naczelny:* Maszt P. statku. Koła przednie wozu. Nogi przednie zwierząt. Siedzenie przednie powozu a. bryczki. Straż przednia wojska. Tę część piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantgwardją. Dek. Ruszywszy ś. od Wiednia, szedłem sam przy przedniej straży. Sb. J. **2.** †P. *poprzedni, uprzedni, poprzedzający, dawny, pierwszy:* Co ś. w księgach przednich wypisało, w tej księdze krótko powtórzymy. Trzyc. **3.** przen. *wyborny, wyśmienity, doskonały, najlepszy, wybitny, niepospolity:* Wino przednie. Gatunek P. Przednia to księga w tej materji. Troc. Doma ś. rzeczy, choć dobrze są przednie, zdadzą powszednie. Klon. Przednia powieść. Słow. Wstyd a cnota dary przednie z nieba. Kochan. Częstokroć w ludziach niziuchnego stanu widujemy wielkie a przednie dary przyrodzenia. Górn. Paulus Diakonus, przedni owych wieków pisarz. Skar. Wielu ludzi przednich i jemu życzliwych nie mogli mu tego rozradzić. Wys. Ten człowiek do żartów i figlów przedni. L. *(=jedyny).* Już co przednia to przednia myśl mi przyszła. L. **4.** *dostojny, znakomity z rodu, naczelny, pierwszorzędny, znaczny, wybitny, pierwszy:* Ma szlachcic ubogi zasłonę, kiedy widzi, że przedniejsi grzeszą. Opal. Zbigniew pochodził z rodu, który nie liczył ś. jeszcze wówczas do przedniejszej arystokracji. Sm. Panowie przedni, celni w Rzplitej. Kn. Ludzie domów przednich. Warg. Przedniejsze dwory europejskie życzą pokoju. Świt. Trzeźwość potrzebna jest wszystkim, a osobliwie duchownym, którzy przedniejszą dostojność i urząd na sobie mają. Star. **5.** †P. *główny, najważniejszy, naczelny, pierwszy:* Powietrze jest przednią przyczyną żywotowi. Sak. K. Głupi bogactwa przednim szczęściem zowią,a ubóstwo za największą nędzę mają. Warg. To jest moje przednie kochanie — chować z pilnością twoje przykazanie Ryb. **6.** †P. *przedewszystkim komu właściwy, wyłączny, jedyny:* Imię Jezus, chociaż nim i inni nazwani byli, atoli przednie jest i własne Zbawiciela naszego. Karnk. **7.** anat.: Komórki oka przednia i tylna. Rogi przednie rdzenia kręgowego (cornua anteriora medullae spinalis). Zęby przednie a. siekacze (dentes incisivi). †Rura przednia. Urs. *= kość barkowa* (os brachii). Przednia część ręki p. **Nadgarstek. 8.** gór.: †P. ort. (dawniej w Olkuszu), *chodnik z podszybia wyprowadzony, wchodzący w nowe pole w kierunku wznoszenia pokładu, lub też ku sztolni głównej.* Łab. **9.** rzeź.: Pęga przednia p. **Pęga;** Szynka przednia *= łopatka wieprzowa, kump.* **10.** wet.: Kolano przednie konia (carpus). Nadpięcie przednie (metacarpus). **11.** woj.: Przednie pudło *= drzewo przymocowane do lufy, służące do trzymania broni podczas strzału.* **12.** zool.: Orzeł przedni (aquila fulva): Orzeł przedni stale u nas w górach przebywa. Sumiń. < Przód, PRZOD/PRZED >

Przednica, y, lm. **e I.** *część przednia a. przodkowa, przodek, przód:* P. wozu *= nasada ruchoma na przedniej osi wozu, przez którą przechodzi sworzeń,* r y c z o n, r y c a b e l. **2.** †P. *ozdoba sukni niewieściej na przodzie; przednie wyłogi; bramowanie; rodzaj fartuszka niewieściego, założki, przymocowanej do kołnierza, spadającej z przodu niemal do kolan:* Przednice perłowe, kołnierze z przednicami, strój białogłowski. Groic. **3.** [P.] *przodownica, żniwiarka przodująca innym przy żniwie,* p o p r z e d n i c a, p o s t a w n i c a: Idą dwie przednice kłosami uwieńczone. Goł. Przednica bierze wieniec z kłosów, kwiatów i płodów różnych uwity. Gwar. **4.** bud. *przedłużenie murów bocznych świątyni starogreckiej a. rzymskiej przed ścianę poprzeczną, w której znajdowały ś. drzwi* (antae): Między przednicami zazwyczaj stawiano dwa słupy, czyli kolumny, podpierające gzyms, którego końce spoczywały na przednicach. Zdr. **Przedniczka.** < Od Przednik >

× **Przedniczenie, a,** blm., czynność cz. **Przedniczyć.**

Przedniczka, i, lm. **i I.** p. **Przednica:** Odejmie Pan córom syjońskim biretki, podwiązeczki, łańcuszki, przedniczki. B. G. **2.** [**Przedniczki**] *część przednia stanika:* Części żywotka (gorsetu) są: oplecek, ramiączka i przedniczki. Gwar.

× **Przedniczyć, y, ył** *przodować, przewodniczyć:* Wszyscy jadali przy jednym stole, przy którym przedniczył... < Od Przednik >

†**Przednie** przys. od **Przedni I.** *naprzód, najpierwej, przedewszystkim, najbardziej, najwięcej, głównie:* Źle, kiedy urząd o swe pożytki P. ś. stara, a o ludzkie poślednie. Petr. Miał te dary, które do ubłagania człowieka P. mogą: krasomówstwo i cnotę. Warg. Złożyliśmy sejm, jak dla innych potrzeb, tak P. dlatego, abyśmy wypełnili, cośmy obiecali. Herb. **2.** *wybitnie, wiel-*

ce, szczególnie, niezwykle, wyjątkowo, bardzo, nadzwyczaj, arcy-, nader: P. pożądana rzecz ś. przytrafiła. Warg. Twarz P. piękna. Otw. Panowie mają być P. dobrzy, gdy poddanym mają być powodem do dobroci. Petr. Człowiek P. bogaty. Sekl. P. mocny Panie Boże nasz! Gd. Rodzice miał P. zacne, ozdoby duszy na wybór. Warg. Poco ś. bawicie, mogąc P. wielkie szczęście ubiec? Warg. P. wdzięczna mowa. Warg. <Od Przedni>

Przedniebie, a, blm. *miejsce przed niebem, przedsionek nieba:* Bo na przedniebiu stoi na straży anioł, co ludzkie uczynki waży. Len. <Przed + *Niebie, od Niebo>

Przedniebny *znajdujący ś. przed niebem, stojący przy drzwiach nieba:* Mój stróżu P. Ujej. <Przed + *Niebny, od Niebo>

× **Przednieć, eje, ał** p. **Przedniować.** <Prze + Dnieć>

Przedniejszy st. w. od **Przedni:** Przedniejsi panowie w kraju; przedniejsze domy, rody, rodziny, urzędy.

× **Przednienie, a,** blm., czynność cz. **Przednieć.**

× **Przedniewać, a, ał** I. dok. *przebyć dzień na wsi, a przenocować w mieście.* 2. nied. nieos. *przejaśniać ś. na dzień, świtać:* Już przedniewa. <Prze + *Dniewać, od Dnieć>

× **Przedniewanie, a,** blm., czynność cz. **Przedniewać.**

[**Przednik, a.** lm. **cy**], **Przodownik, Postawnik,** × **Zaprzednik** I. *przodujący podczas sprzętu zboża na kosy, pierwszy kośnik a. kosiarz.* 2. *pierwszy owczarz.* 3. *sznur, którym z przodu żerdź na wozie pełnym snopów a. siana do wozu ś. przytwierdza.* 4. fl. *starszy flisak na tratwie a. na galarze,* gospodarz. <Od Przedni>

Przednio przys. od **Przedni:** Kiedy tak, to dobrze, P., doskonale!

Przednioazjatycki *do Azji przedniej a. zachodniej należący:* Z państw przednioazjatyckich wystąpiły na widownię dziejów najpierw ludy Babilonu i Asyrji. <Przedni + Azjatycki>

Przednioboczny chir.: Skrzywienie kręgosłupa przednioboczne (scoliolordosis). <Przedni + Boczny>

Przedniość, i, blm. rz. od **Przedni:** Mówić o przedniości umiejętności, służących dobru pospolitemu. L.

× **Przedniować, uje, ował,** × **Przednieć** *przepędzić dzień, odbyć dniówkę, odpocząć w ciągu dnia całego.* <Prze + Dniować>

Przedniowanie, a, blm., czynność cz. **Przedniować.**

× **Przednowie, a,** lm. a p. **Przednówek.**

Przednoworoczny *przed Nowym Rokiem przypadający:* Zajęcia, kłopoty przednoworoczne. <Przed + Noworoczny>

Przednówek, wka, lm. **wki,** × **Przednowie** I. †P. *czas przed nowiem księżyca.* Troc. 2. *czas poprzedzający nowe żniwo,* [przedżniwek, × przedżniwo]: Gospodarz na przednówku przed żniwami najwięcej z przedaży zboża korzystać może. Kluk. Często na przednówku wieśniacy, nie mając starego zboża, ziarna niedojrzałe kruszą. Krup. Na przednówku pustki w gumnie. Rys. Z niecierpliwością czekają w przednówku na żniwo. Oss. <Przed + *Nówek, od Nowy>

Przednówkowy przym. od **Przednówek:** Lud zdąża na jarmark przednówkowy. Dyg. Bieda przednówkowa.

[**Przedny**] p. **Przedni:** „Przyjechał w przedne podwóreczko, zakołatał w tylne okieneczko. Gwar.

Przedobiadowy p. **Przedobiedni:** Pora przyjścia wędrowców zahornickich do dworu była przedobiadową. Jeż. <Przed + Obiadowy>

Przedobiedni, Przedobiadowy *przed obiadem przypadający, poprzedzający obiad, przedpołudniowy:* Przechadzka przedobiednia i skromne śniadanie pomagają do zasmakowania w wiejskich potrawach. Koss. Trunek P. z ostrym winem mieszał. Nar. Reszta czasu przedobiedniego obrócona na prywatne w gabinecie nabożeństwo. Nar. <Przed + Obiedni>

Przedobiedzie, a, lm. **a** *czas przedobiedni, pora dnia przed obiadem, przedpołudnie:* Na białym koniu święty Marcin jedzie; nie bój ś. gościa, ruszy w P. Prz. <Przed + *Obiedzie, od Obiad>

Przedoblicze, a, lm. **a** *przednia część hełmu twarz zasłaniająca:* Bardzo dawnej rodowitości hełmy, uchylone P., kratą pokryte były. Bobrow. <Przed + Oblicze>

× **Przedoblicznie** przys. od **Przedobliczny.** <Przed + Obliczny>

× **Przedobliczny** I. *znajdujący ś. przed obliczem, przed twarzą:* Noszą hełmy srebrne, zamknięte licznemi przed obliczem szczelinami, czyli przedobliczną kratą. Bobrow. 2. *położony przed obliczem czyje a. przed kim,* †przedoczny, †przedoczysty: Chleby przedobliczne, które leżały przed obliczem Jehowy. Bud. (= *chleby pokładne, przekładne*). <Przed + Obliczny>

Przedobozie, a, lm. **a** *miejsce a. fortyfikacje zewnętrzne przed obozem.* <Przed + *Obozie, od Obóz>

Przedobozowy *leżący przed obozem, znajdujący ś. na przedobozin:* Na końcu tej przedobozowej ulicy pokazały mu ś. okopy. Kaczk. <Przed + Obozowy>

Przedobry *wielce dobry, nad wyraz dobry, jak najlepszy, arcydobry:* Uchować nas racz, P. Chryste Panie, od piekła. Smotr. <Prze + Dobry>

Przedobrze przys.. od **Przedobry.** <Prze + Dobrze>

× **Przedobwód, odu,** lm. **ody** anat. *grobelka uszna* (anthelix). <Przed + Obwód>

Przedobycie, a I. [P.] blm., czynność cz. **Przedobyć.** 2. †P., lm. **a** *miejsce pobytu, zamieszkania:* Iże jest pan poznański z sześcią paniczy a z cztermi podlejszymi Wąceńca z Mieczewa wygnał gwałtem, mocą z jego przedobycia w Krośnie z 30 grzywien a trzech czynszu. Rot.

[**Przedobyć, będzie, ył**], nied. [**Przedobywać**] *przemóc, przezwyciężyć.* **P. ś.** I. [P. ś.] *przemóc ś., przezwyciężyć ś.* 2. *wydobyć ś. przez co nawskroś, przedostać ś:* Woda przedobyła ś. do piwnie. <Prze + Dobyć>

[**Przedobywać, a, ał**] i [**P. ś.**] p. **Przedobyć.**

[**Przedobywanie, a,** blm.] czynność cz. **Przedobywać.**

Przedobywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedobywać ś.**

Przedocznie przys. od **Przedoczny:** Zrobiła to P. <Przed + Ocznie, od Oczny>

†**Przedoczny,** †**Przedoczysty,** × **Przedobliczny,** [**Przedoczny**] *oczywisty, naoczny, jawny, widoczny:* Zbawiciel miał P. być. Gil. [Bogu wsyćko przedoczne]. <Przed + Oczny>

†**Przedoczysty** p. **Przedoczny.** <Przed + *Oczysty, od Oczy>

Przedodbytnicowy p. **Przedodbytniczy.** <Przed + Odbytnicowy>

Przedodbytniczy, Przedodbytnicowy, Przedprostnicowy chir.: Cięcie przedodbytnicze (sectio praerectalis) = *przecięcie krocza na linji środkowej i otworzenie pęcherza moczowego tuż przed ścianką przednią odbytnicy.* <Przed + Odbytniczy>

Przedodbytowiec, wca, lm. **wce** zool.: Haeckel do nich zalicza: wrotki, robaki oble czyli obleńce, przedodbytowce (prosepygia). Nus. <Przed + *Odbytowiec, od Odbytowy>

Przedodjazdowy *poprzedzający odjazd, zdarzający ś. przed odjazdem:* Załatwił zwykłe przedodjazdowe sprawy. Orzesz. <Przed + Odjazdowy>

Przedodlotowy *poprzedzający odlot:* Czas P. Przygotowania przedodlotowe. <Przed + Odlotowy>

Przedodrzański *z tej strony rzeki Odry pochodzący, przed Odrą położony:* Przedodrzańska Pomeranja. Nar. <Przed + Odrzański, od Odra>

[**Przedodwieczerz, a,** lm. **e**], **Odwieczerz** *czas przedwieczorny:* W P. = *w czasie przed wieczorem.* <Przed + Odwieczerz>

Przedoficerski *niższy stopniem od oficerskiego:* Przebiega naprzód trzy stopnie przedoficerskie. <Przed + Oficerski>

[**Przedojka, i,** lm. **i**] *krowa jałowica, która jednak doi ś.* <Prze + Dojka>

Przedojrzałość, i, blm. rz. od **Przedojrzały.**

Przedojrzały *zanadto dojrzały, przejrzały:* Młody Poncjusz mógł marzyć o hegiemonji dla swego narodu, nie zepsutego jeszcze zbytkami przedojrzałej cywilizacji. Pawl. <Prze + Dojrzały>

Przedojrzeć, eje, ał, nied. **Przedojrzewać** *zanadto dojrzeć, przejrzeć, już dawno dojrzeć:* Wszystko szarzeje, co przekwitło, przedojrzało. <Prze + Dojrzeć>

Przedojrzenie, a, blm., czynność cz. **Przedojrzeć.**

Przedojrzewać, a, ał p. **Przedojrzeć.**

Przedojrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przedojrzewać.**

Przedokazywać, uje, ywał *dokazując przepędzić, przebyć czas jakiś:* P. noc, wieczór, godzinę. <Prze + Dokazywać>

Przedokazywanie, a, blm., czynność cz. **Przedokazywać.**

Przedokienny, × **Przedoknowy** *przed oknem będący.* <Przed + Okienny>

× **Przedoknowy** p. **Przedokienny:** Malowanie na murze (al fresco) na ścianie przedoknowej. Wor. <Przed + Oknowy, od Okno>

Przedokopowy *znajdujący ś. przed okopami:* Ulica, dzielnica miasta przedokopowa. Nasyp wału miejskiego wzdłuż ulicy przedokopowej. <Przed + Okopowy>

[**Przedoleć, i, ał**] *przemóc, przetrzymać.* <Prze + *Doleć, od Dola>

Przedonegdaj, × **Przedongi** *w przeddzień dnia onegdajszego, dziś czwarty dzień temu:* Stało ś. to P. <Przed + Onegdaj>

Przedonegdajszy przym. od **Przedonegdaj:** Przedonegdajsza rozmowa, lekcja. Zdarzenie przedonegdajsze. <Przed + Onegdajszy>

× **Przedongi** p. **Przedonegdaj:** P., ongi, wczoraj, dziś. Zabł. <Przed + Ongi>

Przedoperacyjny *poprzedzający operację:* Badania, przygotowania przedoperacyjne. <Przed + Operacyjny>

× **Przedosądny** *z uprzedzeniem, z góry, skwapliwie sądzący a. osądzony:* Przedosądne zdanie. L. <Przed + *Osądny, od Osądzić>

[**Przedosietek, tka,** lm. **tki**] *część osieci, w której międlą len lub konopie.* <Przed + *Osietek, od Osieć>

Przedoskonały *jak najdoskonalszy, ze wszech miar doskonały, niezrównany, przewyborny, przepyszny:* Wszystkie szczegóły są przedoskonałe. Od. <Prze + Doskonały>

Przedospowy lek. *poprzedzający ospę, występujący przed ospą:* Rumień P. (erythema variolosum). <Przed + Ospowy>

Przedostać się, stanie ś., stał ś., nied. **Przedostawać ś.** *dostać ś. przez przeszkody, przedobyć ś., przedrzeć ś., przecisnąć ś., przekraść ś., zakraść ś.:* Woda przedostała ś. do piwnic. Przedostał ś. przez zastępy nieprzyjacielskie. Z trudem przedostał ś. przez gęstwinę. Złodzieje przedostali ś. z piwnicy do sklepu. Ta moda przedostała ś. do nas z zagranicy. Nowe ideje, pojęcia przedostają ś. z kraju do kraju. Świeżo zatwierdzona unja, choć skleiła różnorodne pierwiastki, do głębi nie przedostała ś. jeszcze. Rol. <Prze + Dostać ś.>

Przedostanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedostać ś.**

Przedostateczny *przed ostatecznym idący, poprzedzający go:* Jako epilog: sąd P. i wyrok banicji na ziemię. <Przed + Ostateczny>

Przedostatni *przed ostatnim idący, drugi od końca, poprzedzający ostatniego.* <Przed + Ostatni>

Przedostawać się, aje ś., awał ś. p. **Przedostać ś.** <Prze + Dostawać ś.>

Przedostawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedostawać ś.**

Przedostojeństwo, a, blm. *majestat:* I Chrudorz, rażon jej przedostojeństwem, drży. Psm. <Prze + Dostojeństwo>

Przedostojny *wielce dostojny, arcydostojny:* P. proroku, naszej duszy zdrowie, ach nie byli cię godni nieszczęśni Żydowie. Groch. P. mąż i prorok święty. Odym. Żona Henryka, przedostojna Kunigunda. Skar. Bądź dalej naszą przedostojną panią, lecz przy twym boku niechaj siędzie mąż! Mir. <Prze + Dostojny>

Przedowcipnie przys. od **Przedowcipny:** Twój artykuł prześlicznie i P. napisany. Krasz.

Przedowcipny *nadzwyczaj dowcipny, arcydowcipny:* P. człowiek, wyskok, artykuł. <Prze + Dowcipny>

Przedpałacowy *leżący przed pałacem, przed nim zaszły:* Pomścił ojca, który odtąd spokojnie śpi w przedpałacowej mogile. Krasz. <Przed + Pałacowy>

Przedpanewkowy chir. *znajdujący ś. przed panewką:* Zwichnienie uda przedpanewkowe = *zwichnienie w biodrze ku przodowi oraz ku górze* (luxatio femoris praecotyloidea). <Przed + Panewkowy>

Przedpapieski *poprzedzający papieża a. papieżów, pochodzący z czasów, gdy papiestwo nie istniało jeszcze:* Jesteśmy na drodze do Rzymu, do czasów przedpapieskich. Spas. <Przed + Papieski>

Przedparcelacyjny *poprzedzający parcelację, pochodzący z czasu, gdy jej nie było:* Niezmiernie jest rzeczą ważną, czy to podobieństwo przeniesione zostało z czasów przedparcelacyjnych i dotąd zatrzeć ś. nie zdążyło? Bl. <Przed + Parcelacyjny>

Przedparyski **1.** *przed Paryżem leżący.* **2.** *należący do czasu przed przebywaniem w Paryżu:* Zamykając przedparyską epokę biograficzną Chopin'a, zastanawia ś. Niecks nad jego dotychczasowemi utworami. Żel. <Przed + Paryski>

Przedpiastowski *tyczący ś. czasów przed Piastem, przed dynastją Piasta, pochodzący z tych czasów:* Historja Polski przedpiastowskiej. Okres P. historji literatury. <Przed + Piastowski>

[**Przedpiecny**] *siadujący przed piecem; stojący a. położony przed nim.* <Przed + Piecny>

Przedpiekielny *znajdujący ś. przed piekłem, na przedpieklu; poprzedzający piekło:* Otchłań przedpiekielna. <Przed + Piekielny>

Przedpiekle, a, blm., †**Przedpiekło** **l.** *miejsce przed piekłem, przedsionek piekła:* Poetowie wierzyli, że jest na przedpieklu miejsce przestronne, zgotowane na odpoczynek ludzi dobrych duszom. Otw. Nie chciał wziąć pocieszenia, ale mówił: Zstąpię płacząc do syna mego na P. Ist. o św. Józ. Przywiedziecie z boleścią starość moję na P. Ist. o św. Józ. Po śmierci boską mocą na P. zstąpił, piekielne wrota zburzył, czarta wnet zwyciężył. Wiet. **2.** przen. *zakątek odległy, kąt zakazany, zapadły, dziura:* Mieszka gdzieś na przedpieklu (*=gdzieś daleko za miastem*). <Przed + *Piekle, od Piekło>

† **Przedpiekło, a,** blm. p. **Przedpiekle**: Na przedpiekle byli ojcowie święci. Wr. Socyniści, ciemne z przedpiekła sowy. Koch. W. Nad przedpiekłem nie czas chcieć o sobie radzić. Troc. <Przed + Piekło>

Przedpieprz, u, lm. **e** bot. *roślina habzelia.*

Przedpiersie, a, lm. **a** **l.** *górna część piersi:* Bachus w pętlę złotą zadzierzga przez szyję na przedpiersiu pazury tygrysa. Kniaź. **2.** woj. p. **Przedpiersień**: Założenie wału z przedpiersiem i rowem. Koł. Wojsko rozchodziło ś. na prawo i lewo, stając za przedpiersiami okopów. Jeż. Zatoczyli działa, które za przysposobionemi w ciągu dnia przedpiersiami ustawili. Jeż. **3.** zool. u owadów, *pierścień pierśny pierwszy,* przodopiersie, ×przedkurcze. <Przed + *Piersie, od Piersi>

† **Przedpiersiek, śka,** lm. **śki** p. **Przedpiersień.** <Przed + *Piersiek, od Pierś>

† **Przedpiersienie, a,** lm. **a** p. **Przedpiersień.** <Przed + *Piersienie, od Pierś>

Przedpiersień, śnia, lm. **śnie, Przedpiersie,** †**Przedpiersiek,** †**Przedpiersienie,** †**Przywałek,** ×**Nadwałek, Parapet** woj. *część górna wału w okopie, zasłaniająca od pocisków nieprzyjacielskich obrońców i działa:* P. z ziemi dla zasłonięcia ludzi od pocisków. Gemb. Walik usypany z ziemi, którym zastawiają ś. armaty i żołnierze przed nieprzyjacielem, tak na wałach fortecznych, jak też na działobitniach. Jak. J. W obronie redut dwie trzecie załogi rozstawia ś. parami za przedpierśniem. Chrzan. <Przed + *Piersień, od Pierś>

Przedpiersiowy, Przedpierśny **l.** *znajdujący ś. przed piersią:* Bawet w stroju kobiecym, zasłona przedpiersiowa. Goł. **2.** zool. *do przedpiersia należący:* Krążek P. muchy, pszczoły. <Przed + Piersiowy>

Przedpierśny, Przedpiersiowy **l.** *na przedzie piersi a. przed piersią znajdujący ś.:* Może też w blachy przedpierśny być zbrojny, jak chorągwiani dawni towarzysze. Kon. **2.** zool. *do przedpiersia owadów należący.* <Przed + Pierśny>

Przedpiorunny *poprzedzający pioruny:* Przedpiorunne błyski. Uj. <Przed + Piorunny>

Przedpiszczelowy anat. *przed piszczelą leżący:* Torebka przedpiszczelowa (bursa praetibialis). <Przed + Piszczelowy>

Przedpiwnicze, a, lm. **a** *szyja piwniczna, korytarz piwniczny, przedsionek piwnicy.* Mącz. <Przed + *Piwnicze, od Piwnica>

× **Przedplecze, a,** lm. **a** zool. *przednia i górna część grzbietu owadów,* przedgrzbiecie (pronotum). <Przed + *Plecze, od Plecy>

Przedplic, a, lm. **e** rzeź. *kawał mięsa wołowego między karkiem a łopatką wycięty.* <Przed + *Plic, od Plecy (?)>

Przedplon, u, lm. **y** **l.** *zboże jare, po którego zebraniu zaraz siana bywa ozimina,* ×przedpłód, ×przesiewisko. **2.** ogr. *warzywo wczesne, hodowane na tej samej ziemi przed późniejszym, np. rzodkiewki przed kapustą.* Jank. <Przed + Plon>

Przedpłaciciel, a, lm. **e, Przedpłatnik** *prenumerator, składający prenumeratę a. przedpłatę, abonent:* P. dziennika, gazety, wydawnictwa. Lista przedpłacicieli dzieła. <Przed + *Płaciciel, od Płacić>

Przedpłacicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przedpłaciciel.**

× **Przedpłacicielstwo, a,** blm. *prenumerata, abonament, prenumerowanie.* <Przed + *Płacicielstwo, od *Płaciciel>

Przedpłata, y, blm. **l.** *pieniądze zaliczone z góry za wydawnictwo księgarskie, prenumerata.* **2.** *zaliczka na akcje.* <Przed + *Płata, do Płacić, PŁAT/PŁAĆ/PŁAC>

Przedpłatnik, a, lm. **cy** **l.** p. **Przedpłaciciel.** **2.** *płacący przedpłatę na akcję.* <Przed + Płatnik>

+ **Przedpłatny** przym. od **Przedpłata**, *prenumeracyjny:* Współubieganie ś. zniża poziom ceny przedpłatnej. Spas.

× **Przedpłód, odu,** lm. **ody** p. **Przedplon.** <Przed + Płód>

Przedpodziałowy *z czasów przed podziałem* (w szczeg. *przed rozbiorem Polski*), *przedrozbiorowy:* Urządzenie skarbu zasobniejszego i liczniejszego wojska w zmniejszonym kraju, niż to dawniej było w rozległej przedpodziałowej Rplitej. T. K. <Przed + Podziałowy>

Przedpogodny *poprzedzający pogodę:* Mgła nad wodą ś. podnosi w przedpogodne ranie. Len. <Przed + Pogodny>

× **Przedpogrzebny** p. **Przedpogrzebowy.**

Przedpogrzebowy, × **Przedpogrzebny** *poprzedzający pogrzeb:* Przygotowania przedpogrzebowe. Sąd P. u Egipcjan. Dom P. = trupiarnia, ×trupnia, !morga. <Przed + Pogrzebowy>

Przedpokoik, u, lm. **i** p. **Przedpokój.**

† **Przedpokoje, a,** lm. **a** p. **Przedpokój.** <Przed + *Pokoje, od Pokój>

† **Przedpokojnik** p. **Przedpokojowiec**: Resztę dnia obracają na to, aby ś. wetowali z swojemi przedpokojnikami. L. <Przed + *Pokojnik, od Pokój>

Przedpokojowiec, wca, lm. **wcy,** † **Przedpokojnik, Przedpokojowy** **l.** *pełniący służbę w przedpokoju, przedpokojowy.* **2.** przen. *wycierający przedpokoje, uniżony sługa wielkich panów.* <Przed + Pokojowiec>

Przedpokojowy **l.** przym. od **Przedpokój**: Król zatrzymywał ś. w sali przedpokojowej. Kit. **2.** *poprzedzający zawarcie pokoju.* **Przedpokojowy, ego,** lm. **owi** rz. p. **Przedpokojowiec**: P. zameldował go. Rzew.

Przedpokój, oju, lm. **oje,** † **Przedpokoje** **l.** *izba wchodowa poprzedzająca właściwe mieszkanie; poczekalnia poprzedzająca pokoje:* Ktokolwiek do

mnie przyjdzie z prośbą, przez trzy godziny stać ma w przedpokoju. Niem. Przen.: Dni przepędza na pięcie, w przedpokojach wyciera posadzki. L (= *wysługuje ś. osobom wpływowym*). Ojciec jego w moim zestarzał ś. przedpokoju. L. (= *był moim sługą*). Z przedpokoju do wysokiego stopnia trochę daleko. L. (= *daleko stąd do owąd*). P. przed łaźnią, przed sypialnią. L. Zdr. **Przedpokoik.** <Przed + Pokój>

†**Przedpole, a,** lm. **a** *droga a. miejsce przed polem:* Są jedni głupcy, co ś. łatwie czego boją, że ognie, rzeki, skały na przedpolu stoją. L. <Przed + Pole>

[**Przedpołednie, a,** blm.] p. **Przedpołudnie.**

Przedpołudnie, a, blm., [**Przedpołednie**] *czas przed samym południem, a. między rankiem a południem; ranek.* <Przed + Południe>

Przedpołudniowy przym. od **Przedpołudnie,** *ranny, poranny.*

Przedpopielcowy *poprzedzający Popielec:* Po sobocie zawitała niedziela przedpopielcowa. Wilk. <Przed + Popielcowy>

×**Przeporankowy** *poprzedzający poranek:* Moment P. sprowadził podstarościego. Jeż. <Przed + Porankowy>

Przedporanny *przed ranem, przed porankiem będący:* Chłód przedporannej doby. Odtąd już wielokrotnie w przedporanne cienie Bóg jest łaskaw podobne zsyłać mi widzenie. Mick. <Przed + Poranny>

Przedporcie, a, lm. **a** *przestrzeń wodna przed portem właściwym, tuż przy wjeździe głównym leżąca.* <Przed + *Porcie, od Port>

Przedporodowy poł. *przed porodem będący, poród poprzedzający:* Bóle przedporodowe. <Przed + Porodowy>

×**Przedpostny** *poprzedzający post:* Czwartek, dzień P. L. <Przed + Postny>

Przedpoście, a, lm. **a** *trzy niedziele poprzedzające post Wielki.* <Przed + *Poście, od Post>

Przedpotop, u, blm. *czas przed potopem:* Naoczne świadki przedpotopu. Moraw. <Przed + Potop>

Przedpotopowy 1. *dawniejszy od potopu, poprzedzający potop:* Kraj armeński był pierwszym siedliskiem niegdyś patryjarchów przedpotopowych. L. Do tego trzebaby życia przedpotopowego patryjarchy. L. (= *Matuzala*). Cuvier z ułamku kości kopalnych jakiegoś przedpotowego stworzenia potrafił zarysować budowę jego organizmu. Tysz. Niech cicho butwieje skryty w ciemnej skrzyni, jak zwierz P. w skalistej jaskini. Br. **2.** przen. *odwieczny, stary jak świat, przestarzały, staroświecki, wyszły z użycia, zacofany:* Strój P. Pojęcia a. poglądy przedpotopowe. <Przed + Potopowy>

Przedpowstaniowy, Przedpowstańczy *poprzedzający powstanie (zwłaszcza w Polsce styczniowe r. 1863):* Co chwila gmatwają ś. wyobrażenia z czasów przedpowstaniowych z pojęciami i pewnikami nowszej daty. Spas. <Przed + Powstaniowy>

Przedpowstańczy p. **Przedpowstaniowy:** Zmiana szefów w chwili przedpowstańczych reform wojska. T. K. <Przed + Powstańczy>

Przedpreferansowy *poprzedzający preferansa:* Rozmowa, chwila przedpreferansowa. <Przed + Preferansowy>

†**Przedpropornik, a,** lm. **cy** *żołnierz przedchorągiewny,* †przedchorągiewnik.

Przedprostnicowy chir. p. **Przedodbytniczy.** <Przed + Prostnicowy>

Przedproże, a, lm. **a** *miejsce przed progiem:* Zatrzymał ś. z nieśmiałością u przedproża. Siadam na przedprożu swojej chatyny i śpiewam w zawody. Psm. <Przed + *Proże, od Próg>

Przedpuszczański *leżący przed puszczami:* Wędrówki kilku rodzin z pasa przedpuszczańskiego w głąb puszczy. Krzyw. <Przed + Puszczański>

Przedpytle, a, lm. **a** mł. *przyrząd do oddzielania grubszych cząstek wytworu mielenia (śrótu) od więcej miałkich, jak oto: kaszki, miału i mąki.* <Przed + *Pytle, od Pytel>

†**Przedrabić, i, ił** p. **Przedrabować:** Przedrabiwszy Turcy Wołochy, podolskich ś. granic dopięli. Błaż. <Prze + *Drabić, od Drab>

†**Przedrabienie, a,** blm., czynność cz. **Przedrabić.**

Przedrabować, uje, ował, †**Przedrabić 1.** *przejeździć, przepędzić jeżdżąc:* P. konia. **2.** *przejechać, przebiec:* P. kraj, prowincję. **3.** *przejrzeć, przetrząsnąć, rozpatrzyć, przewertować:* P. sprawę, archiwum, papiery, akta. Rachunki przejrzał i przedrabował. Kaczk. **4.** *skrytykować,* posp. *zjeździć, przejechać ś. na kim:* P. autora, przeciwnika. <Prze + Drabować>

Przedrabowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrabować.**

×**Przedramatyzować, uje, ował** *przerobić utwór inny na dramat:* P. powieść, romans. Przen.: Świat bezsilności, zdenerwowania, przedramatyzowanych zbrodni sercowych. <Prze + Dramatyzować>

Przedramatyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przedramatyzować:** Do spojenia obu części z przedramatyzowaniem ich na tragiedję nie wystarczyło odwagi. Spas.

Przedramieniowy p. **Przedramienny.** <Przed + Ramieniowy>

Przedramienny, Przedramieniowy przym. od **Przedramię,** *przedbarkowy.* <Przed + Ramienny>

Przedramię, enia, lm. **ona** anat. *część ręki od łokcia do dłoni,* †łokieć, przedbarcze, przedbark, ×podramię (antibrachium): Ujął go pod rękę i olbrzymim przedramieniem przycisnął go do swego boku. Żer. <Przed + Ramię>

Przedranny *poprzedzający ranek, poranny:* Brzęczy przedranny szum. Wysp. Głosy ś. cisną przedrannych ptasich świergotań. Wysp. <Przed + Ranny>

Przedrapać, pie, pał, Przedrapnąć, †**Przedrapić,** nied. **Przedrapywać 1.** *drapiąc przedrzeć; przeskrobać,* ×przedrasnąć: P. błonę, skórę, skórkę, papier. **2.** *przepędzić, przebyć czas jakiś na drapaniu.* **P. ś.** *drapiąc ś. przedostać ś.:* Po wielu wysiłkach przedrapał ś. na drugą stronę góry. <Prze + Drapać>

Przedrapanie, a, blm., czynność cz. **Przedrapać.**

Przedrapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrapać ś.**

†**Przedrapienie, a,** blm., czynność cz. **Przedrapić.**

†**Przedrapić, i, ił** p. **Przedrapać.** Włod.

Przedrapnąć, nie, nął p. **Przedrapać.** <Prze + Drapnąć>

Przedrapnięcie, a, blm., czynność cz. **Przedrapnąć.**

Przedrapować, uje, ował *udrapować inaczej, niż było przedtym, przerobić draperję.* <Prze + Drapować>

Przedrapowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrapować.**

Przedrapywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przedrapać.**

Przedrapywanie, a, blm., czynność cz. **Przedrapywać.**

Przedrapywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrapywać ś.**

× **Przedrasnąć, nie, nął** *drasnąwszy przedrzeć; przedrapnąć:* P. powiekę, skórę. <Prze + Drasnąć>

× **Przedraśnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przedrasnąć.**

† **Przedratusze, a,** lm. a *miejsce przed ratuszem.* Mącz. <Przed + *Ratusze, od Ratusz>

× **Przedrażać, a, ał** p. **I. Przedrożyć.**

× **Przedrażanie, a,** blm., czynność cz. **Przedrażać.**

× **Przedrażniać, a, ał** p. **Przedrzeźniać.** Troc. <Prze + *Drażniać, od Drażnić>

× **Przedrażnianie, a,** blm., czynność cz. **Przedrażniać.**

× **Przedrążać, a, ał** *drążyć nawskroś, przewiercać.*

Przedrążanie, a, blm., czynność cz. **Przedrążać.** Przen.: Postaram ś. objaśnić kilku wyciągami to osobliwsze P. jednych i tychże samych pomysłów i kwestji. Spas. *(=pogłębianie).*

Przedrążenie, a, blm., czynność cz. **Przedrążyć.**

Przedrążyć, y, ył, † **Przedrożyć** *wydrążając przebić, prześwidrować, przewiercić:* Trza zaludnić te puszcze, P. te skały. Krasiń. <Prze + Drążyć>

Przedreformowy *przed reformą będący, poprzedzający reformę:* Urządzenia przedreformowe. Stan rzeczy w państwie P. Wprowadzenie porządków rosyjskich już trochę zestarzałych, przedreformowych. Spas. <Przed + Reformowy>

Przedregatowy wiośl. *poprzedzający regaty:* Próby przedregatowe.

Przedrenesansowy *z czasu przed nastaniem doby odrodzenia* (renesansu): Owe odrzwia kamienne i portal należą do epoki przedrenesansowej. Gers. <Przed + Renesansowy>

Przedrenować, uje, ował *przerznąć drenami, poprzerzynać drenami:* N. przedrenował swe pola i zyskał na tym ogromnie. <Prze + Drenować>

Przedrenowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrenować.**

Przedreński *przed Renem położony a. mieszkający:* O różnicy języka Gallów od Frankonów przedreńskich łatwo w tamtych wiekach dowody znajdować. Lel. <Przed + Reński>

× **Przedrepcenie, a,** blm., czynność cz. **Przedrepcić.**

× **Przedrepcić, i, ił** p. **Przedreptać.** <Prze + Drepcić>

Przedreptać, a, ał, × **Przedrepcić 1.** *drepcąc przejść:* P. wzdłuż sali. Krasz. **2.** *drepcąc przepędzić jakiś czas:* W starej kapocie i z laską przedreptał do śmierci po bruku. Krasz. <Prze + Dreptać>

Przedreptanie, a, blm., czynność cz. **Przedreptać.**

× **Przedresować, uje, ował** *przećwiczyć, wytresować dokładnie a. już wyćwiczonego wytresować w inny sposób.* <Prze + Dresować>

× **Przedresowanie, a,** blm., czynność cz. **Przedresować.**

Przedrewolucyjny *poprzedzający rewolucję, pochodzący z czasów przed rewolucją:* Okres P. Wrzenie przedrewolucyjne. Przygotowania przedrewolucyjne. <Przed + Rewolucyjny>

× **Przedręcze, a,** lm. a anat. *część ręki między dłonią a przedbarczem:* n a p i ę s t e k, n a d g a r s t e k, × p r z y d ł o ń, × p r z y d ł o n i e k, × k o r z e ń r ę k i, † p i ę ś ć. Urs. U zwierząt = k o l a n o p r z e d n i e (carpus). <Przed + *Ręcze, od Ręka>

× **Przedręczenie, a,** blm., czynność cz. **Przedręczyć.**

× **Przedręczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedręczyć ś.**

× **Przedręczyć, y, ył** *przepędzić (pewien czas) na dręczeniu.* × **P. ś.** *dręcząc ś. przemęczyć ś. czas jakiś:* I tak ś. przedręczył do rana. <Prze + Dręczyć ś.>

× **Przedrętwieć, eje, ał** *zdrętwieć nawskroś:* Ręce mu przedrętwiały od zimna. <Prze + Drętwieć>

× **Przedrętwienie, a,** blm., czynność cz. **Przedrętwieć.**

× **Przedrgać, a, ał 1.** *przetrwać (pewien czas) w drganiu.* **2.** *przestać drgać podrgawszy przez pewien czas.* <Prze + Drgać>

× **Przedrganie, a,** blm., czynność cz. **Przedrgać.**

Przedrobić, i, ił *drobiąc przedzielić.* <Prze + Drobić>

Przedrobienie, a, blm., czynność cz. **Przedrobić.**

Przedrogatkowy *mieszkający a. położony przed rogatkami:* Kamienice, ogrody, ulice przedrogatkowe. <Przed + Rogatkowy>

Przedrogi *nader drogi, arcydrogi.* <Prze + Drogi>

× **Przedrogowy,** × **Przedrożny** *przed rogiem ulicy znajdujący ś.:* Dom a. sklep P. <Przed + Rogowy>

× **Przedromanizacyjny** *pochodzący z czasów przed romanizacją:* Zabytki piśmienne Wołoszczyzny z epoki przedromanizacyjnej. Jabł. A. <Przed + *Romanizacyjny, od Romanizacja>

Przedromantyczny *poprzedzający dobę romantyzmu:* Ukradkiem niemal czytywać musiał autorów polskich przedromantycznych. <Przed + Romantyczny>

Przedrostek, tka, lm. **tki 1.** a. **Przedrośl, Pierworośl** bot. *prowizorycznie istniejąca postać roślin zarodnikowych (mchów, paproci, widlaków i t. p.), która daje początek roślinie właściwej, sama zaś obumiera.* **2.** gram. *cząstka wyrazu dodana przed jego morfemą rdzenną,* p r z y b r a n k a. <Przed + Rostek>

Przedrośl, i, lm. **e** p. **Przedrostek.** <Przed + *Rośl, od Rosnąć>

Przedrośle, a, lm. **a** bot. *pierwsze pokolenie w rozwoju rodniowców.* Rost. Przedrośla paproci tworzą wielkie, zielonej barwy kobierce. P. przytwierdza ś. do ziemi chwytnikami i wydaje na wewnętrznej powierzchni rodnie i plemnie. A. G. <Przed + *Rośle, od *Rośl>

Przedrowie, a, lm. a woj. p. **Przedrów.** <Przed + *Rowie, od Rów>

Przedrozbiorowy *przed rozbiorem istniejący, z czasów przed rozbiorem pochodzący:* Czasy przedrozbiorowe w Polsce. <Przed + Rozbiorowy>

Przedrozdziałowy *tyczący ś. czasu przed rozdziałem:* Cywilizacja Indoeuropejczyków w dobie

przedrozdziałowej wcale nie była tak nizka. Karł. <Przed + Rozdziałowy>

Przedrozkurczowy fizj. *poprzedzający rozkurcz serca* (praediastolicus). <Przed + Rozkurczowy>

× **Przedroże ukryte** woj. *zwyczajna droga ukryta aż poza przedrowem.* <Przed + *(D)roże>

× **Przedrożenie, a,** blm., czynność cz. **Przedrożyć.**

× **Przedrożny** p. **Przedrogowy:** Dom a. sklep P. <Przed + * Rożny, od Róg>

[**Przedroższy**] *najdroższy, bardzo drogi.* <Prze + Droższy>

1. × **Przedrożyć, y, ył,** nied. × **Przedrażać** *przecenić, zbyt drogo ocenić.* Biel. M. <Prze + Drożyć, od Drogi>

2. × **Przedrożyć, y, ył** *przebyć, przejechać drogą:* On nawami morza, zatoki i wyspy przedrożył. Wor. <Prze + * Drożyć, od Droga>

† **Przedrożyć, y, ył** p. **Przedrążyć.**

Przedrów, owu, lm. **owy, Przedrowie** woj. *rów z zewnętrznej strony fortecy przed stokiem.* <Przed + Rów>

Przedruk, u, lm. **i 1.** *przedrukowanie, ponowne drukowanie rzeczy już drukowanej:* P. książki bez wiedzy autora lub wydawcy jest wzbroniony. **2.** *rzecz przedrukowana a. ponownie bez zmiany wydrukowana, nowe odbicie, odbitka, nowe wydanie:* P. artykułu z czasopisma, z innego dziennika, z gazety. To wydanie jest nieprawnym przedrukiem pierwszego. W braku dzieł oryginalnych księgarze wydają przedruki. Były to pierwsze nie przedruki, jakie w Warszawie ś. pojawiły. Chm. **3.** P. homograficzny p. **Homograficzny.** <Prze + Druk>

× **Przedrukiwacz, a,** lm. **e** *ten, co przedrukowuje, trudniący ś. robieniem przedruków.* <Prze + * Drukiwacz, od Drukować>

Przedrukować, uje, ował, częstot. **Przedrukowywać** *ponownie wydrukować, z drukowanego wydrukować:* P. książkę, artykuł z gazety, wyjątek z czasopisma. P. kilka razy. P. czyją książkę bezprawnie. Sztuka budownicza nanowo poprawiona, przedrukowana. Rogal. List Freppela do papieża skrzętnie jest przez dzienniki niemieckie przedrukowywany. <Prze + Drukować>

Przedrukowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrukować,** *przedruk.*

Przedrukowywać, uje, ał p. **Przedrukować.**

Przedrukowywanie, a, blm., czynność cz. **Przedrukowywać:** Wydawca książki nie zawiera żadnej umowy o nieprzedrukowywanie z nabywcami jej. Spas.

Przedrutować, uje, ował *nanowo a. na sposób inny odrutować:* Kazała P. wszystkie garnki. <Prze + Drutować>

Przedrutowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrutować.**

× **Przedrwić, i, ił** dok. *przekpić, pokpić:* Przez niedopatrzenie przedrwił sprawę. < Prze + Drwić >

× **Przedrwienie, a,** blm., czynność cz. **Przedrwić.**

Przedrwiwać, a, ał z kogo a. co = *przekpiwać, pokpiwać, podrwiwać, przeszydzać z kogo, z czego:* Przedrwiwali ustawicznie z wojska nieprzyjacielskiego. Niem. Zaczął P. to wszystko, co tylko dotąd Malwina miała za najświętsze. Wirt. Śmiał ś. i pan kapral z panem feldfeblem, przedrwiwając ś. z cywilów. Sew. <Prze + * Drwiwać, od Drwić>

Przedrwiwanie, a, blm., czynność cz. **Przedrwiwać,** *drwiny, żarty, kpiny.*

× **Przedrwinkować, uje, ował** *drwinkując przepędzić czas jakiś.* <Prze + Drwinkować>

× **Przedrwinkowanie, a,** blm., czynność cz. **Przedrwinkować.**

Przedrylować, uje, ował 1. *przewiercić na wylot.* **2.** *powyjmować pestki z owoców.* <Prze + Drylować>

Przedrylowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrylować.**

× **Przedryndać, a, ał** *przejeździć, przewałęsać ś. bez celu:* Godzin kilka przedryndał. **P. ś.** *wytrząść ś. na wózku.* <Prze + Dryndać>

× **Przedryndanie, a,** blm., czynność cz. **Przedryndać.**

[**Przedrze Bog**] *Boże dopomóż.*

Przedrzeć, drze, darł, nied. **Przedzierać** *drąc przedziurawić, rozerwać wzdłuż, przerwać, rozszarpnąć na poły, rozedrzeć:* Przedarł list i rzucił go do kosza. Przedarł chustkę i zaczął nią rany owiązywać. Patrzaj, oto rana, oto bok przedarty. L. Z worka przedartego sypała ś. mąka. Przen.: † P. oczy = *rozedrzeć, otworzyć oczy szeroko; skierować wzrok, spojrzeć nieżyczliwie:* Gdy mu grad grochu przetłucze, a drugiemu nie, tedy mu niemiło, a powiada: Abo tylko na mię djabli oczy przedarli. Rej. **P. ś. 1.** *rozedrzeć ś. wzdłuż, przedziurawić ś.:* Rękawy mu ś. na łokciach przedarły. **2.** *przecisnąć ś., przedostać ś. z trudnością, przebić ś., dostać ś., dotrzeć, dojść:* Słońce przedziera ś. przez chmury. Światło dzienne zaczęło przedzierać ś. przez firanki. Rzucił nań Ajaks dzidę, lecz ś. nie przedarła do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. Dm. Przedzierają ś., cisną ś. do ust słowa na wyrażenie, co wdzięczna moja dusza dla was czuje. St. Aug. Bułat marsowy przedrze ś. przez pancerze do ciała. Troc. Przez nieprzyjacielskie ś. przedarł szyki. Troc. Madaliński przez Wisłę i Pilicę przedzierał ś. do Krakowa. Lel. Kozacy, przedarszy ś. przez gęstwiny, wysypali ś. razem z tyłu i z boku lewego. Niem. Grecy pod dowództwem Ksenofonta przez najtrudniejsze drogi do domu ś. przedarli. Lel. Szlachta gwałtowała, ale lamenta jej. przedzierające ś. do tronu, zbywano milczeniem. Rol. Wzrok zdał ś. przedzierać aż w serce. Mick. Myśl przez najciemniejsze do gwiazd przedrze ś. bezdroże. Garczyń. <Prze + Drzeć>

Przedrzemać, ie, ał, Przedrzymać *przepędzić pewien czas na drzemaniu:* P. godzinę, obiad, dzień. Przen.: P. młodość, długie lata (= *przepędzić w gnuśności, apatji*). **P. ś.** *trochę ś. przespać, zdrzemnąć ś.:* P. ś. chwilkę, pół godziny. <Prze + Drzemać>

Przedrzemanie, a, blm., czynność cz. **Przedrzemać.**

Przedrzemanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrzemać ś.**

Przedrzepkowy anat. *leżący przed rzepką kolana:* Torebka maziowa przedrzepkowa (bursa praepatellaris). <Przed + Rzepkowy>

Przedrzeźniacz, a, lm. **e,** † **Przedrzyźniacz 1.** *ten, co przedrzeźnia; szyderca, drwiąco kogo naśladujący.* Troc. **2.** zool. *ptak z rodzaju drozdów* (turdus polyglottus). <Od Przedrzeźniać>

Przedrzeźniaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przedrzeźniacz;** † **Przedrzyźniaczka.**

Przedrzeźniać, a, ał, † **Przedrzyźniać,** † **Przedrażniać 1.** kogo, co a. **P. ś.** komu, z kogo, z czego = *złośliwie naśladować a. powtarzać po kim, podrzeźniać po kim; podrwiwać drażniąc kogo:* P. głos czyj, minę, ruchy, śpiew, rozmowę, słowa.

Panicz, aczkolwiek cenił zdolność i zapał kolegi, przedrzeźniał tkliwe jego serce. Brodz. 2. *nieumiejętnie a. głupio naśladować, małpować:* P. chód czyj, głos. P. uczonego. P. cudze zwyczaje, modę zagraniczną. P. ś. p. wyżej pod I.: Małpy przedrzeźniają ś. publiczności. <Prze + *Drzeźniać, Drażnić>

Przedrzeźnianie, a, blm., czynność cz. **Przedrzeźniać.**

Przedrzeźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrzeźniać ś.**

× **Przedrzeźniawczy** *przedrzeźniający, do przedrzeźniania skłonny, szyderczy:* O takie przedrzeźniawcze utwory oskarżali bałwana Rugów Światowita (świętego Wita). Lel. <Przedrzeźniać>

× **Przedrzut, u,** lm. **y** p. **Przedmiot.** <Przed + Rzut>

Przedrzymać, mie, mał i **P. ś.** p. **Przedrzemać:** Podpierając ściany, czas najświętszych tajemnic przedrzymali. Wor.

Przedrzymanie, a, blm., czynność cz. **Przedrzymać.**

Przedrzymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedrzymać ś.**

Przedrzyźliwy *skłonny do przedrzeźniania, złośliwy, drwiący, szyderczy:* Odzywa ś. fałszywym, przedrzyźliwym echem. Tarn.

† **Przedrzyźniacz, a,** lm. **e** p. **Przedrzeźniacz.**

† **Przedrzyźniaczka, i,** lm. **i** p. **Przedrzeźniaczka.**

† **Przedrzyźniać, a, ał** i **P. ś.** p. **Przedrzeźniać:** Wsadzono go na muła, prowadzono przez gęste szeregi pospólstwa, którzy go przedrzyźniali. Kłok.

† **Przedrzyźnianie, a,** blm., czynność cz. **Przedrzyźniać.**

† **Przedrzyźnianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedrzyźniać ś.**

Przedrżeć, y, ał *drżąc przepędzić a. przebyć:* Ośmdziesiąt przedrżawszy zim, w mych włosów śniegu moja muza zemdlona i zgrzybiała skrzepła. L. <Prze + Drżeć>

Przedrżenie, a, blm., czynność cz. **Przedrżeć.**

Przedsabatowy *przed sabatem przypadający, poprzedzający sabat; piątkowy:* Wieczory przedsabatowe. <Przed + Sabatowy>

Przedsala, i, lm. **e** *przedsionek, przysionek, westybul, przedpokój:* Dwie przedsale (vestibule) muzeum zapełnione rzeźbami. Od. <Przed + Sala>

× **Przedsąd, u,** lm. **y** *sąd zbyt pośpieszny, mniemanie a. pogląd z góry powzięty, uprzedzenie:* Jako są przesądy z przeszłości, tak i bywają przedsądy z przyszłości, równie kłamliwe, okrutne, ciemnoty pełne. Kras. <Przed + Sąd>

Przedscena, y, lm. **y** *przód sceny, proscenjum.* <Przed + Scena>

Przedscholastyczny *poprzedzający scholastykę:* Taktat ten sięga jeszcze czasów przedscholastycznych. <Przed + Scholastyczny>

Przedsejmowy *przed sejmem przypadający, odbywający ś. przed sejmem, poprzedzający sejm:* Chwila przedsejmowa. Przygotowania przedsejmowe. Praca przedsejmowa. Sejmiki przedsejmowe składać. Bobrow. Na sejmiku przedsejmowym podlaskim w Drohiczynie. Mat. Odbył ś. zwyczajny sejmik P. w Środzie. Szaj. <Przed + Sejmowy>

Przedsen, snu, lm. **sny** *chwila poprzedzająca zaśnięcie:* Przedsnu słodkie marzenia. <Przed + Sen>

Przedsenny przym. od **Przedsen I.** *poprzedzający sen, przed zaśnięciem zdarzający ś.:* Falą przedsenną uderza puls życia. Kon. Oboje zasłuchani w ciszy przedsennej lasu, wracaliśmy sami. Kon. Wielka, przedsenna, przedziwna cisza. Kon. 2. patol.: Omamy przedsenne. <Przed + Senny>

× **Przedsercowy** anat. *przed sercem położony* I. × Worek P. p. **Przedsionek.** 2. dołek P., dołyszek, dołek podsercowy a. sercowy, † dołek serca, † nadołek. × łyżka (scrobiculus cordis). <Przed + Sercowy>

× **Przedsezonowy** *przed sezonem przypadający, poprzedzający sezon:* Ten projekt P. jest tak przekonywająco praktyczny. <Przed + Sezonowy>

! **Przedsiebierać, a, ał** częstot. od **Przedsiebrać.**

! **Przedsiebieranie, a,** blm., czynność cz. **Przedsiebierać.**

! **Przedsiebierca, y,** lm. **y** p. **Przedsiębierca.**

! **Przedsiebierczo** przys. od **Przedsiebierczy.**

! **Przedsiebierczośc, i,** blm. p. **Przedsiębierczość.**

! **Przedsiebierczy** p. **Przedsiębierczy.**

! **Przedsiebierczyni, i,** lm. **e** p. **Przedsiębierczyni.**

! **Przedsiebierstwo, a,** lm. **a** p. **Przedsiębierstwo.**

! **Przedsiebiorca, y,** lm. **y** p. **Przedsiębierca.** <Od Przesiebrać>

! **Przedsiebiorczo** przys. od **Przedsiebiorczy.**

! **Przedsiebiorczość, i,** blm. p. **Przedsiębierczość.**

! **Przedsiebiorczy** p. **Przedsiębierczy.**

! **Przedsiebiorczyni, i,** lm. **e** p. **Przedsiębierczyni.** <Od Przedsiebiorca>

! **Przedsiebiorstwo, a,** lm. **a** p. **Przedsiębierstwo.** <Przed + Sie + *Biorstwo, od Brać>

† **Przedsienek, nka,** lm. **nki** p. **Przedsionek:** Z przedsienku kościelnego odszedł. Leop. (= *z kruchty*). <Przed + *Sienek, od Sień>

× **Przedsienie, a,** lm. **a I.** × **P.** p. **Przedsionek:** Kość słoniowa swym glansem wygładza P. L. Obu więc tym marszałkom przeciwnym szło o to, który z nich krok najpierwszy ma mieć do przedsienia. Słow. P., portyk. Podcz. P., portyk. Podcz. 2. [P.] p. **Przedsień:** Na przedsieniu. <Przed + *Sienie, od Sień>

Przedsieniowy, Przedsienny przym. od **Przedsień.** <Przed + Sieniowy>

† **Przedsiennik, a,** lm. **i** p. **Przedsionek:** P., vestibulum. Mur. <Od Przedsienny>

Przedsienny p. **Przedsieniowy.** <Przed + Sienny>

Przedsień, i, lm. **e I.** × **P.** p. **Przedsionek:** Słyszała to służba stojąca w przedsieni. Kaczk. Wieczór piękny z izby ich potym wyzwał, poszli usiąść w przedsieni i rozmawiać zaczęli. Krasz. Słyszę przecie, jak w ojczyźnie szumią drzewa, ...jak jaskółka w przedsieni srebrny pacierz swój szepleni. Len. 2. [P., **Przedsienie**] *miejsce przed sienią:* <Przed + Sień>

† **Przedsię** p. **Przecie:** Daj kokoszom bróg żyta, P. będą grzebały. Biel. M. Już w ręku Rzymian będąc, P. śmiało odpowiedziała. Bud. A wżdy P. jednak łają, chocia mało nauczają. Rej. I zdało ś. ojcu, iż już był nauczony człowiek, a on P., jako dawno, nic nie umiał. Trzyc. Teraz, acz mię strapił długiemi drogami, P. k niemu wołam. Kochan. Posłowie twoi, jako przyjechali, tak odjeżdżają, a ty P. z nami. Kochan. Ciebie nie dosięże miecz nieuchronny, a ty P. swemi

oczyma ujźrzysz pomstę nad grzesznemi. Kochan. Niech stryk w Bogdańcu siedzi, a ja zaś P. do niej powędruję. Sienk. <Przed + Się>

× **Przedsiębierać, a, ał** częstot. od **Przedsiębrać.** <Przed + Się + Bierać>

× **Przedsiębieranie, a,** blm., czynność cz. **Przedsiębierać.**

Przedsiębierca, y, lm. **y, !Przedsiebierca, Przedsiębiorca, !Przedsiebiorca** *ten, co podejmuje ś. wykonania swojemi pieniędzmi jakiej większej roboty i oddania jej w gotowości zamawiającemu; ten, co prdejmuje ś. dostaw tymczasowo swojemi pieniędzmi; zajmujący ś. przedsiębiorstwami, antreprener.* <Przed + Się + * Bierca, od Brać, BIOR/BIERZ/BIER/BR/BOR>

Przedsiębierczo przys. od **Przedsiębierczy**: Zgięta nieszczęściem, podnosiła ś. znowu niezłamana i P. krzątała ś. nanowo. Bał.

Przedsiębierczość, i, blm. rz. od **Przedsiębierczy; !Przedsiebierczość, Przedsiębiorczość, !Przedsiebiorczość** <Przed + Się + * Bierczość, od Bierczy>

Przedsiębierczy, !Przedsiebierczy, Przedsiębiorczy, !Przedsiebiorczy *pomysłowy, rzutki, twórczy, ruchliwy, skory do podejmowania spraw różnych, zwłaszcza w dziedzinie przemysłu i handlu:* Duch P. Człowiek, naród P. <Przed + Się + Bierczy, BIOR/BIERZ/BIER/BR/BOR>

Przedsiębierczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Przedsiębierca; ! Przedsiebierczyni, Przedsiębiorczyni, ! Przedsiebiorczyni.**

Przedsiębierstwo, a, lm. **a, ! Przedsiebierstwo, Przedsiębiorstwo, !Przedsiebiorstwo I.** *zajęcie, rzemiosło przedsiębiercy, antrepryza:* P. budowy kolei żelaznej, domu, drogi, kanału. Zarobić a. stracić na przedsiębierstwie. **2.** *zakład wykonywający roboty jakie a. trudniący ś. dostarczaniem czego.* <Przed + Się + * Bierstwo, od Brać>

Przedsiębiorca, y, lm. **y** p. **Przedsiębierca.** <Od Przedsiębrać>

Przedsiębiorczo przys.. od **Przedsiębiorczy.**

Przedsiębiorczość, i, blm. p. **Przedsiębierczość.**

Przedsiębiorczy p. **Przedsiębierczy.** <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorczyni, i, lm. **e** p. **Przedsiębierczyni.** <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorstwo, a, lm. **a** p. **Przedsiębierstwo.** <Od Przedsiębrać>

Przedsiębrać, bierze, brał p. **Przedsięwziąć.** <Przed + Się + Brać>

Przedsiębranie, a, blm., czynność cz. **Przedsiębrać:** Ciągłe rozmierzanie sił własnych i nieprzedsiębranie niczego, coby je przewyższało. Korz.

Przedsięwziąć, weźmie, wziął, × **Wziąć przed ś.,** nied. **Przedsiębrać, !Przedsiebrać,** × **Przedsiębierać, !Przedsiebierać,** × **Brać przed ś. I.** × P. co *= wziąć sobie co za cel, obrać sobie co za przedmiot, zająć ś. czym, uwzględnić co:* Podział wszystkich rzeczy płynnych najdziesz w hydrologji; ja tylko z niej same wody, i to wody tylko do mego dzieła ś. stosujące, przedsiębiorę. Kluk. Postanowienie to przed ś. pod tym teraźniejszym czasem bierzemy. Vol. **2.** *postanowić, umyślić, zamierzyć:* Wolno nam co P. i nie wziąć. Petr. Serce szlachetne na pierwsze słowo P. powinno, co ma czynić. L. Ja wziąłem przed ś. utrwalić ją sobie. Syrok. P. kroki prawne. P. budowę. P. środki zaradcze. P. pracę *(=podjąć).* P. podróż, wyprawę dokąd. <Przed + Się + Wziąć>

Przedsięwzięcie, a I. blm., czynność cz. **Przedsięwziąć. 2.** lm. **a** = a) *rzecz przedsięwzięta:* P. trudne, niebezpieczne, niepewne. Rzucać ś. na rozmaite przedsięwzięcia. b) *postanowienie, zamiar, zamysł, impreza:* Mieć mocne P. Stały w przedsięwzięciu. Ukazać im naprzód, że to jest umysł, staranie i P. nasze. Niem. P. poprawy życia. c) rub. *brzuch.* d) rub.: **Przedsięwzięcia** = *piersi niewieście, zwłaszcza wydatne.* <Przed + Się + Wzięcie>

Przedsionek, nka, lm. **nki I.** a. † **Przedsienek,** † **Przedsiennik,** × **Przedsień,** × **Przedsienie, Przysionek,** † **Przysienie** bud. *część przednia sieni, odgrodzona od niej i leżąca między drzwiami wchodowemi z dworu a sienią właściwą; przystawka nakryta przed drzwiami wchodu głównego do gmachu, westybul, portyk:* Przechadzał ś. na każdy dzień po przedsionku onego domu. Leop. Wyszedł do przedsionka. Bud. **2.** anat. a) P. serca, p r z y s i o n e k, † p r z e d k o m o r z e, × w o r e k p r z e d s e r c o w y. Śniad. J. (atrium cordis). b) P. jamy ustnej = *miejsce między wargami a zębami.* c) P. pochwy macicznej (vestibulum vaginae). <Przed + * Sionek, od Sień>

Przedsionkowokomorny p. **Przedsionkowokomórkowy.** <Przedsionkowy + Komorny>

Przedsionkowokomórkowy, Przedsionkowokomorny anat. *położony między przedsionkiem a komorą (komórką) serca:* Zastawki przedsionkowokomórkowe (valvulae atrioventriculariae). <Przedsionkowy + Komórkowy>

Przedsionkowy przym. od **Przedsionek.**

Przedskale, a, lm. **a** *miejsce przed skałą a. górą skalistą:* Tam na przedskalu w wonne zaranie wiecznie pogodne jej słońce stanie. Len. <Przed + * Skale, od Skała>

Przedsklepienie, a, lm. **a** *sklepienie przed czym dane, poprzedzające co.* <Przed + Sklepienie>

† **Przedskórek, rka,** lm. **rki** p. **Napletek.** Perz. <Przed + * Skórek, od Skóra>

Przedskrzel, i, lm. **e** zool. *kość znajdująca ś. u ryb tuż za okiem, stykająca ś. brzegiem przednim z kością policzkową.* <Przed + * Skrzel, od Skrzela>

Przedskrzydle, a, lm. **a** hut. p. **Przedtrzon.** <Przed + * Skrzydle, od Skrzydło>

Przedskrzynie, a, lm. **a** hut. *część zaprawy dolnej pod krzyżakiem, występująca przed pierś wielkiego pieca, a zamknięta babką.* <Przed + * Skrzynie, od Skrzynia>

Przedskurcz, u, lm. **e** fizj. *chwila przed skurczem komór serca* (praesystole). <Przed + Skurcz>

Przedskurczowy fizj. przym. od **Przedskurcz.**

× **Przedsłannik, a,** lm. **cy** *człowiek naprzód wysłany, poprzednik, wysłaniec poprzedzający kogo, co:* Są to przedsłannicy Szekspira, po części mu współcześni. Zaw. I. <Przed + * Słannik, od Słany, Słać>

Przedsłoneczny *przypadający przed wschodem słońca, poprzedzający słońce:* Przedsłoneczne świty wkradają ś. przez okna. Krasiń. <Przed + Słoneczny>

× **Przedsłowie, a,** lm. **a I.** *słowo wstępne, przedmowa, wstęp, prolog.* Cz. P. do książki. **2.** × P. p. **Przyimek.** Kopcz. <Przed + * Słowie, od Słowo>

× **Przedsłowiowy** przym. od **Przedsłowie.**

Przedsłowny gram. *przed słowem idący, poprzedzający słowo:* Przyimek P. <Przed + Słowny>

Przedsłupny *znajdujący ś. przed słupem, poprzedzający słup.* <Przed + Słupny>

Przedsmak, u, lm. **i I.** *wrażenie smaku przed*

skosztowaniem: P. kwasu, cytryny, goryczy. 2. przen. *próbka tego, co ma nastąpić:* Mieć a. czuć P. P. rozkoszy, gniewu, złego przyjęcia. P. przykrości, nieprzyjemności. P. postępowania czyjego. Dać komu P. czego. Niech P. śmierci znajdzie w nym widoku. Asn. < Przed + Smak >

Przedsmakowy przym. od **Przedsmak**: Jeż.

Przedsobek, bka, lm. **bki I.** † P. *przednia część poły sukni:* Ognia nabrał do przedsobków obu, trzask nazbierał i t. d. Bardz. P., przednia czyli przodkowa część sukni. Włod. 2. [P.] a) *przód ciała, gors koszuli, kamizelki, górnicy; wogóle przednia część ubrania.* b) p. **Przedsobnik.** c) *kawałek tkaniny (zwykle płótna grubego) wprawiony z przodu do spódnicy w miejscu, gdzie jest zapaska, dla zaoszczędzenia materji, z której jest spódnica.* d) Nieść co na przedsobku = *przed sobą.* < Przed + *Sobek >

Przedsobie, a, lm. **a** gór. *rozszerzenie przodka chodnika na prawo i lewo, na szerokość chodnika wą w każdą stronę.* < Przed + Sobie >

Przedsobni *przed siebie prosto wiodący.* Gór.: Całokształt odbudowy kopalni P. a. chodnikowy (= *przedsobnia).* < Od Przedsobie >

Przedsobnia, i, lm. **e** gór. p. **Przedsobni.** < Od Przedsobni >

× **Przedsobnie** przys. **I.** od **Przedsobny,** *na przodzie, przed sobą.* 2. fil. *przedmiotowo, objektywnie.*

[**Przedsobnik, a,** lm. **i, Przedsobek**] *zapaska, fartuch.* < Od Przedsobny >

× **Przedsobność, i,** blm. rz. od **Przedsobny.**

Przedsobny I. † P., [P.] *przed sobą, z przodu, na przodzie będący, przedni:* Czterdzieści ran przedsobnych w piersiach odniósł, zasobnych żadnych nie miał. Warg. Wszyscy od ran przedsobnych polegli. Pilch. Przedsobne włosy. Mącz. Wierzchu głowy przedsobna strona. Spicz. Na przedsobne pagórki pomknęli ś. Pilch. [Zamby przedsobne] = *zęby przednie.* 2. fil. *przedmiotowy, objektywny.* < Przed + *Sobny, S(OB)/S(IEB) >

† **Przedsobocie, a,** lm. **a** *przeddzień, wigilja soboty:* Tego dnia było przygotowanie do soboty, to jest P. Bud. < Przed + *Sobocie, od Sobota >

[**Przedsoby, ów,** blp.] *rzecz z przodu będąca; biust, gors:* Jakie P., takie zasoby. Gwar. < Przed + *Soby, S(OB)/S(IEB) >

Przedsokratesowy p. **Przedsokratyczny.** < Przed + Sokratesowy >

Przedsokratyczny, Przedsokratesowy *pochodzący z czasu przed Sokratesem:* Filozofowie wszystkich szkół przedsokratycznych są pod wyłącznym wpływem świata zmysłowego. Karł. < Przed + Sokratyczny >

Przedspołeczny *istniejący jeszcze przed uorganizowaniem ś. w społeczeństwo, nieuorganizowany w społeczeństwo; dziki:* Człowiek P. < Przed + Społeczny >

Przedstacyjny *znajdujący ś. przed stacją:* Sygnał P. Zwrotnica przedstacyjna. < Przed + Stacyjny >

Przedstanisławowski *z czasów przed królem Stanisławem Augustem:* Cała przedstanisławowska Polska XVIII wieku przesuwa ś. u Matuszewicza w żywych obrazach. Spas. < Przed + Stanisławowski >

Przedstanowczy I. gór. = a) Odbudowa przedstanowcza = *wszelkie miejsca wypróżnione w kopalni, tak podziemne, jak i od powierzchni ziemi, zdziałane robotą górniczą, w celu przygotowania lub ułatwienia wydobycia jakichbądź użytecznych ciał kopalnych z łona ziemi.* b) Roboty przedstanowcze = *rozpoznanie miejscowości kopalni.* 2. praw. *niestanowczy, tymczasowy, prowizoryczny; poprzedzający, uprzedni:* Wyrok P. 3. [P.] *nie ostateczny, tymczasowy, prowizoryczny.* < Przed + Stanowczy >

× **Przedstawa, y,** lm. **y** *przedstawienie, widowisko:* P. jakiej fantastycznej sceny. Gosz. Jednej przedstawy na dochód ochrony między widzami stał niedźwiedź zdziwiony. Fred. A. Niema ani „kumedji“, ani żadnej przedstawy, coby on nie umiał urządzić. Dyg. < Przed + *Stawa, od Stawiać >

Przedstawca, y, lm. **y,** × **Przedstawiacz I.** *ten, co przedstawia.* 2. p. **Przedstawiciel**: Przy każdej epoce przypominam jej najcelniejszych mistrzów i przedstawców. Krem. < Przed + *Stawca, od Stawiać >

Przedstawczy *przedstawiający, wyobrażający:* Najświętsza ofiara (= msza) przedstawcza męki i śmierci Jego. Wor. < Od Przedstawca >

× **Przedstawiacz, a,** lm. **e** p. **Przedstawiciel.** < Od Przedstawiać >

Przedstawiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przedstawić.** < Przed + Stawiać >

Przedstawialność, i, blm., mat., rz. od **Przedstawialny**: P. funkcji za pomocą szeregów nieskończonych. P. graficzna związków matematycznych.

Przedstawialny *nadający ś. do przedstawiania:* Mat.: Funkcje przedstawialne za pomocą szeregów trygonometrycznych. < Od Przedstawiać >

Przedstawianie, a, blm., czynność cz. **Przedstawiać** *prezentacja, rekomendacja, reprezentacja.* Mat.: P. krzywych lub powierzchni za pomocą równań. P. funkcji za pomocą szeregów. P. analityczne, graficzne, symboliczne, jednoznaczne.

Przedstawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedstawiać ś.,** *prezentacja, rekomendacja:* Było to skutkiem umyślnej woli nieprzedstawiania ś. światu w charakterze hetmańskiego dworzanina. Kaczk.

Przedstawiciel, a, lm. **e, Przedstawca,** × **Przedstawiacz** *ten, co przedstawia kogo a. co w swojej osobie, reprezentant, pełnomocnik, wyobraziciel:* Nuncjusz a. legat bywa przedstawicielem papieża. W Hutach Królewskich znaleźć można przedstawicieli wszystkich okolic Śląska. Malin. Ze słów przedstawiciela koła polskiego w Berlinie wiała gorąca wiara w przyszłość pomyślniejszą naszej sprawy. Sam senator... wkrótce będzie zaliczać głównych przedstawicieli polskiego „jakóbinizmu“ do orszaku swych popleczników. Sm. Do takiego wniosku przychodzi P. służby zdrowia. Poseł sejmowy jest przedstawicielem narodu. < Od Przedstawić >

Przedstawicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przedstawiciel**: P. płci pięknej, grona kobiet, szkoły, zakładu. O grasującej nowości, która ma tyle przedstawicielek, ba, i monografistów, u nas jakoś jeszcze nie słychać. Kasz.

Przedstawicielski przym. od **Przedstawiciel.**

Przedstawicielstwo, a, blm. **I.** *charakter, urząd, godność przedstawiciela:* Podjąć ś. przedstawicielstwa interesów kraju na kongresie. Jednomyślnie włożono nań P. stolicy. 2. zb.: *ogół przedstawicieli:* Obowiązkiem przedstawicielstwa naszego jest bronienie spraw krajowych. < Od Przedstawiciel >

Przedstawić, i, ił, nied. **Przedstawiać I.** kogo = *zarekomendować, zaprezentować:* Królowa przed-

stawiła księżniczkom wielkiego koniuszego, jak blizkiego ich krewnego. Niem. P. towarzystwu przybyłego gościa. P. nowego kolegę kolegom. P. kawalera damie na balu. Przedstawił mu swoje dzieci *(=pokazał)*. **2.** *okazać na oczy, dać możność zobaczenia, pokazać, wystawić:* P. sztukę, rolę na scenie *(= odegrać, wykonać)*. Przedstawiać sztuki magiczne = *pokazywać*. P. projekt, rachunki, memorjał = *okazać, podać, złożyć; wystąpić z niemi*. P. co do podpisu. Cesarz tak wielkie przedstawił mu obietnice. Niem. P. bilans do zatwierdzenia. Przen.: Co przedstawia ten obraz, rysunek? Kogo przedstawia ten portret? Kiejstut, władający nad Żmujdzią, przedstawiał wierny typ starej, schodzącej już ze świata, wojowniczej i pogańskiej Litwy. Bob. *(=stanowił go, był nim)*. Jaką ten numizmat przedstawia wartość? *(= ma, zawiera)*. P. komu złe skutki czego, zyski z przedsiębierstwa, niepewną przyszłość = *wystawić, odmalować, uprzytomnić*. P. komu położenie rzeczy = *dać mu obraz jego, zdać sprawę z niego*. Przedstawił swoją religijną wewnętrzną przemianę. Chm. P. sobie co = *uprzytomnić, wystawić, wyobrazić, wyimaginować:* Przedstaw sobie, co ś. wczoraj stało! Przedstawił sobie w umyśle spodziewane korzyści. P. komu = *przełożyć, przetłómaczyć, poradzić, zwrócić uwagę, upomnieć, przeperswadować:* Napróżno przedstawiałem mu, aby nie jechał. **2.** P. kandydata na co = *zalecić, zaproponować, wskazać:* P. kogo na posadę. Minister przedstawia, a monarcha mianuje urzędnika. P. kogo do awansu, do nagrody. **3.** nied. = a) *reprezentować, występować w czyjej roli, wyobrażać:* P. miasto, okrąg wyborczy, prowincję, kraj, stan, interesy gmin wiejskich. P. kogo, co na sejmie, w parlamencie, w radzie, przy boku monarchy, w komitecie, w komisji. b) *obiecywać, okazywać, nastręczać, nasuwać, mieć, pociągać za sobą:* Ten system przedstawia wiele niedogodności. Metoda jego przedstawia wiele korzyści. Nie przedstawi to trudności. Mało już przedstawiały nadziei wyjścia za mąż. Jord. **P. ś. 1.** *zaprezentować ś., zarekomendować ś.:* P. ś. komu w salonie. P. ś. naczelnikowi. **2.** [Przedstawiać ś. przed kogo] = *zalecać ś. komu, starać mu ś. podobać, nadskoczyć mu*. **3.** *ukazać ś. czyim oczom, roztoczyć ś. przed oczyma, pokazać ś., wystąpić w całej okazałości:* Śliczny widok przedstawił ś. zdumionemu podróżnemu. Gmach ten przedstawia ś. bardzo pięknie *(= wygląda, prezentuje ś.)*. <Przed + Stawić>

Przedstawienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przedstawić. 2.** lm. **a** = a) *widowisko, spektakl:* P. teatralne, magiczne, akrobatyczne, w cyrku *(=produkcja)*. Być na przedstawieniu. Dawać przedstawienia. Tuż w pobliżu uliczni atleci dawali P., popisując ś. zręcznością i siłą. Niem. A. b) *uwaga, napomnienie, rada, perswazja:* Robić komu przedstawienia. Nie słuchać przedstawień starszego.

Przedstawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedstawić ś.**

! **Przedstawieniowy** przym. od **Przedstawienie.**

× **Przedstawiennictwo, a,** blm. *przedstawianie, przedstawicielstwo:* Wyraźne P. trwało aż do zaprowadzenia formalnych wyborów posłów. Remb. <Przed + Stawiennictwo>

Przedstawienniczy przym. od **Przedstawiennictwo:** Myśliciele-statyści ubolewają nad niedołęstwem państwowego ustroju przedstawienniczego. Oczap.

× **Przedsterny** *znajdujący ś. przed sterem.* Przen.: *przewodni, kierujący, prowadzący:* O, gdybym ujrzał tę gwiazdę przedsterną, co wiodła króle do Dzieciątka żłobu. Słow. <Przed + Sterny>

× **Przedstęp, u,** blm. *początek, podnóże:* Okolicę złoczowską od północy otaczają wzgórza, będące przedstępem karpackiego łańcucha. Darow. <Przed + Stęp>

Przedstępie, a, lm. **a 1.** anat. *część średnia stopy*, śródstopie, × śródnoże, † stopa, † środek stopy, † więzia. **2.** wet.: P. u konia = nadpęcie tylne (metatarsus). <Przed + * Stępie, od Stęp>

× **Przedstępowy,** anat. przym. od **Przedstępie,** środstopny, × środnożny (metatarseus).

† **Przedstolica, y,** lm. **e** *kredens, bufet.* Mym. <Przed + Stolica>

Przedstolny *przed stołem siedzący a. stojący;* w sądzie „obrońca," *jako przeciwstawienie sędziów za stołem siedzących:* Mości panowie zastolni i przedstolni, jeśli z wolą, a. nie z wolą? Kaczk. Starsza druhna tak ś. odzywa: „Panowie zastolni, panowie przedstolni!" Gwar. <Przed + Stolny>

× **Przedstulecie, a,** lm. **a** *dawno ubiegłe stulecie, bardzo dawny wiek, bardzo dawne czasy:* Gdy to przysłowie powiesz, to mi wstaje w myśli mogiła owa przedstuleci. Słow. <Przed + Stulecie>

Przedstuletni *z przed stu lat pochodzący, przedwiekowy:* Litwini nieświadomi byli własnych swych dziejów przedstuletnich. Stadn. <Przed + Stuletni>

× **Przedstworzenie, a,** blm. *świat przedziemski, świat istot jeszcze nie stworzonych na ziemi a. jeszcze nie zesłanych na ziemię:* Jam cię widział gdzieś w niebie wśród błędnych mar przedstworzeniem. Krasiń. Odeśle duszę w światy przedstworzenia. Słow. My na wolność rozpętali z głuchych więzów przedstworzenia to, co jeszcze w nich drzemało. Krasiń. Cienie już różne ludzi niebyłych wyszły ze mgły przedstworzenia i otaczają mnie ciżbą gwarzącą. Słow. <Przed + Stworzenie>

Przedstworzenny 1. *stworzony na samym początku jako pierwszy.* **2.** *istniejący przed stworzeniem, pierwotny:* Porywa go z sobą w głębiny Hadesu, gdzie przesuwają ś. rzeczy przedstworzenne. Spas. Jemu w przedstworzennych cieniach dano ognisty wóz i z gwiazd framugę. Słow. <Przed + Stworzenny>

Przedsukcesyjny *będący, istniejący przed sukcesją, przed otrzymaniem spadku:* Powrócił tryb życia P. Krasz. <Przed + Sukcesyjny>

× **Przedsuwny** gram. *dodany na początku, przydechowy:* „W" przedsuwne w wyrazie „wucho = ucho." <Przed + Suwny, od Suwać>

Przedsześciowiekowy *pochodzący z przed sześciu wieków:* Plac główny przedsześciowiekowego handlu i przemysłu porósł oddawna. Zał. S. <Przed + Sześciowiekowy>

Przedszkolny 1. *istniejący przed szkołą:* Plac P. **2.** *poprzedzający naukę szkolną:* Znaczenie wybornej metody wychowania przedszkolnego. Idea nauki przedszkolnej i szkoły ludowej wyłoniła ś. dopiero z przeszłowiecznych usiłowań pedagogicznych. <Przed + Szkolny>

× **Przedszopie, a,** lm. **a** *miejsce przed szopą; przedsienie, przedsionek:* P., przedsienie, przedganek, przeddaszek, *propylaeum.* Mącz. <Przed + * Szopie, od Szopa>

† **Przedszorce, a,** lm. **a** *fartuch,* szorc. Mącz. <Przed + * Szorce, od Szorc>

† **Przedściel** przys. *przed siebie, na zewnątrz.*

Przedścienny *przed ścianą znajdujący ś.* Woj.: † P. zaszańc = *przednarożnik, półksiężyc, rawelin.* <Przed + Ścienny>

Przedścignienie, a, blm. *prześcignienie, wyprzedzenie:* To raczej wygląda na P. czasów. Kras. <Przed + * Ścignienie, od Ścignąć>

Przedślubny *ślub poprzedzający:* Kontrakt P. Intercyza przedślubna. Ułożona z obu stron przedślubna tranzakcja. Nar. Dzieci przedślubne. Tkliwość, tęskność, nieufność są to przedślubne wiernej przychylności dzieci. L. <Przed + Ślubny>

! **Przedśmierciowy** p. **Przedśmiertny:** Przedśmierciowe urządzenia. Cz. Mroźny wiew... niby jakiś P. smoczy ziew, gna zarazą. Ork. <Przed + Śmierciowy>

Przedśmiertelny p. **Przedśmiertny:** Przedśmiertelne weź pocałowanie Słow. Przedśmiertelna męka. Uj. Myśl ś. gubi w przedśmiertelnej ciszy. Kon. Kazimierz pogrążony był w tym śnie przedśmiertelnym. Krasz. <Przed + Śmiertelny>

Przedśmiertny, ! **Przedśmierciowy, Przedśmiertelny** *poprzedzający śmierć a. zapowiadający śmierć, przedzgonny:* Rozporządzenia przedśmiertne. Wejrzenie przedśmiertne. <Przed + Śmiertny>

Przedśniadaniowy, Przedśniadanny *poprzedzający śniadanie:* W godzinach przedśniadaniowych. Jeż. <Przed + Śniadaniowy>

Przedśniadanny p. **Przedśniadaniowy:** Czas P. Pora, praca przedśniadanna. <Przed + Śniadanny>

Przedśpiew, u, lm. **y** *śpiew poprzedzający śpiew inny, śpiew wstępny, preludjum:* Zewsząd po gajach i lesie brzmiały przedśpiewy, zwiastujące nocną uciechę. Krasz. Po krótkim przedśpiewie następował przestanek. Sienk. <Przed + Śpiew>

Przedśrodkowy anat. *przed środkiem położony* (praecentralis). <Przed + Środkowy>

Przedświadomy *istniejący przed świadomością, wyprzedzający ją:* Sny, uchylające jakby wrota przedświadomego życia. Prus. <Przed + Świadomy>

Przedświat, a, blm., × **Przedświecie** *to, co istnieje przed a. poza światem naszym:* Czuł, że to wszystko gdzieś w przedświecie znał, widział i ukochał. Krasz. <Przed + Świat>

Przedświatowy przym. od **Przedświat:** Byt P.

[**Przedświątce, a,** blm.] *czas od niedzieli Przewodniej do Zielonych Świątek.* <Przed + * Świątce, od Świątki>

Przedświąteczny *poprzedzający święta, przedświętny:* Czas P. Ruch P. w domu, w mieście. Przygotowania przedświąteczne. <Przed + Świąteczny>

× **Przedświecie, a,** blm. p. **Przedświat:** Tak, to było P., kraina widm i larw. Psm. <Przed + * Świecie, od Świat>

Przedświętny 1. p. **Przedświąteczny** *święto poprzedzający:* Szloma mruczał półgłosem przedświętną modlitwę. Orzesz. **2.** *naprzód oświęcony:* Liturgja przedświętna (missa praesanctificatoria) w Wielki piątek. <Przed + Świętny, od Święto>

Przedświt, u, lm. **y 1.** *chwila przed świtem, brzask, przedzorze.* **2.** przen. *chwila poprzedzająca; przebłysk, zapowiedź, zwiastun:* P. nowej epoki, innego kierunku, zwrotu, zmian. U wschodów drobna garstka go czekała ludu, któremu śpiewał o przedświcie. Rom. <Przed + Świt>

Przedświtny p. **Przedświtowy:** Roraty przedświtne. To pieśń przedświtnej pobudki. Gosz.

× **Przedświtowiec, wca,** lm. **wcy** *ten, co dąży, tęskni do przedświtu:* Wschodzące mary ledwie zejdą, zbledną, nigdy ś. w ciało oblec nie zdolne, lecz choć szeregi przedświtowców rzedną, jednak natchnienia nie marnieją wolne. Asn. <Od Przedświtowy>

Przedświtowy, Przedświtny przym. od **Przedświt,** *wyprzedzający świt:* Spał snem przedświtowym. Jeż. W niepewnym zmroku przedświtowym. Psm. Przestrzeń ta była zalana jakoby mgłą przedświtową. Kaczk.

[**Przedświty, ów,** blp.] *pora przedświtu:* W przedświty = *o świcie.* <Przed + Świty>

Przedtakt, u, lm. **y** muz. *nuty wstępne, umieszczone na początku utworu muzycznego przed pierwszym taktem jego.* <Przed + Takt>

Przedtaneczniczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przedtanecznik;** *koryfejka.*

Przedtanecznik, a, lm. **cy** *prowadzący tańce, wodzirej w tańcu.* <Przed + Tanecznik>

Przedtatrzański *przed Tatrami znajdujący ś.:* Z pośród wąwozów przedtatrzańskich wzgórzy cicha wioszczyna czasem ś. wynurzy. Syrok. <Przed + Tatrzański>

Przedteleskopowy *pochodzący z czasu przed wynalezieniem teleskopu:* Astronomja przedteleskopowa. Najznakomitszy z obserwatorów przedteleskopowych. Kram. <Przed + Teleskopowy>

Przedtem p. **Przedtym.** <Przed + Tem, od To>

Przedtematowy gram. *przed tematem wyrazu umieszczony:* Przyrostek P. <Przed + Tematowy>

Przedterminowy *poprzedzający termin:* P. wykup pożyczki. <Przed + Terminowy>

Przedtokowy *poprzedzający tokowanie* (głuszców, cietrzewi): Miesiąc P. Pora przedtokowa. Snem gorączkowym, bo snem przedtokowym. Starz. <Przed + Tokowy>

Przedtrybunalski 1. *przed gmachem trybunału leżący.* **2.** *poprzedzający zebranie ś. trybunału:* Szlachta ś. zjechała na sejmik P. Kaczk. <Przed + Trybunalski>

Przedtrzon, u, lm. **y, Przedtrzonie, Przedskrzynie** hut. *miejsce zewnątrz ogniska pieca hutniczego.* <Przed + Trzon>

Przedtrzonie, a, lm. **a** p. **Przedtrzon.** <Przed + * Trzonie, od Trzon>

Przedtrzonowy 1. przym. od **Przedtrzon. 2.** anat.: Zęby przedtrzonowe = *stojące pomiędzy kłami a zębami trzonowemi* (dentes praemolares, buccales, bicuspidati). <Przed + Trzonowy>

Przedtrzydziestoletni *trzydziestolecie poprzedzający, pochodzący z przed lat trzydziestu:* Dzieło, które usprawiedliwi przedtrzydziestoletnie pańskie autorstwo. Jeż. <Przed + Trzydziestoletni>

Przedtułowie, a, lm. **a** zool. *część początkowa tułowia, czyli pierwszy pierścień tułowia owadów.* <Przed + * Tułowie, od Tułów>

Przedtwór, oru, lm. **ory** embr. p. **Pratwór.** <Przed + Twór>

Przedtym, Przedtem, × **Przed tym** przys. *wcześniej, rychlej, pierwej, wprzód, dawniej:* Trzeba zawsze starym wierzyć, P. zazwyczaj wierzono. Kras. <Przed + Tym>

† **Przedtyszański** *z tej strony rzeki Tyszy (Cissy), przed Cissą położony:* P. cyrkuł węgierski. Wyrw. <Przed + Tyszański>

† **Przeduch, u,** lm. **y 1.** *ponik:* Ziemia dobra w której potoki, wody, źródła i przeduchy wy-

chodzące z dolin i z gór. 2. fizj. p. **Przedech:** P. i parowanie z ciała potrzebne. Perz. <Prze + Duch>

Przeduchowić, i, ił *uduchowić, przerobić na duchowy:* Redakcja braminów przeduchowiła treść i bohaterów. Mat. I. <Prze + *Duchowić, od Duchowy>

Przeduchowienie, a, blm., czynność cz. **Przeduchowić:** Najwyższe P. Jell. W Adonaisie dochodzą szczytu wszystkie znane już nam rysy przeduchowienia Shelley'a. Mat. I. Przeduchowiony do ostatnich granic możliwości. Jell. W idealnej i przeduchowionej nawskroś atmosferze braminizmu nie mógł ś. zrodzić i rozwinąć taki Teofilus, Twardowski, Faust. Mat. I.

†**Przeduchowy** przym. od **Przeduch:** Dziurki przeduchowe=*przeziewniki, pory* (pori).

!**Przeduchowy** anat. (Przed-uchowy) p. **Przeduszny.** <Przed + Uchowy>

×**Przedudko**, a, lm. a zool. *goleń u ptaka* (crus). <Przed + Udko>

×**Przedudzie**, a, lm. a **I.** anat. *noga od kolana do stopy*, goleń, !podudzie (crus): *ta sama część nogi tylnej u zwierząt.* 2. bart. *członek drugi nogi tylnej pszczoły roboczej*, krętarz. <Przed + *Udzie, od Udo>

Przedugoda, y, lm. y *ugoda wstępna, tymczasowa, preliminarz:* Podpisać przedugodę między państwami. <Przed + Ugoda>

Przedugodny, **Przedugodowy** *poprzedzający ugodę, preliminarny:* Zaczęły ś. przedugodne traktaty od zamiany więźniów. Nar. Podpisawszy przedugodne artykuły, przystąpiły obie strony do traktatu. Boh. Możemy jakieś punkta przedugodne ułożyć w dobry sposób. Krasz. W moc przedugodnych punktów. Rol. <Przed + Ugodny>

Przedugodowy p. **Przedugodny:** Przedugodowe punkta. Rol. <Przed + Ugodowy>

Przedukwieć, i, ał *dukwiąc przesiedzieć, przebyć pewien czas:* W trzeciej klasie dwa lata przedukwiałem. Wilk. <Prze + Dukwieć>

Przedukwienie, a, blm., czynność cz. **Przedukwieć.**

Przedulczeć, y, ał *dulcząc przepędzić (pewien czas).* <Prze + Dulczeć>

Przedulczenie, a, blm., czynność cz. **Przedulczeć.**

Przedumać, a, ał *na dumaniu przepędzić pewien czas:* P. godzinę. Mojżesz młodość swoją, trzody pasąc, tajemnie przedumał. Brodz. <Prze + Dumać>

Przedumanie, a, blm., czynność cz. **Przedumać.**

[**Przedumować**, uje, ował] *przemyśliwać, zastanawiać ś. nad czym:* Przedumowali nad tym ludzie i suszyli głowy. Ork. Dobrzeby było i nieźle, jakby ś. doprowadziło do skutku, co ś. przedumuje. Ork. <Prze + *Dumować, od Dumać>

[**Przedumowanie**, a, lm. a] czynność cz. **Przedumować:** Oderwał ś. wnet od tych przedumowań. Ork.

Przedunjowy *poprzedzający unję, przed unją istniejący:* Zatargi przedunjowe między Polską a Litwą. Powieść z manuskryptów przedunjowych. Niem. <Przed + Unjowy>

×**Przedurodzony** *mający ś. dopiero urodzić:* Przedurodzone więc stąd bierz pojęcia i kształty czynów bierz ze świata cieni. Słow. <Przed + Urodzony>

Przedusić, i, ił kuch. **I.** *zanadto udusić:* Kucharka przedusiła to mięso. 2. *nieco a. niezupełnie udusić:* Przeduś na wolnym ogniu, a potym zapraw i zagotuj. <Prze + Dusić>

Przedustawny fil.: Harmonja przedustawna p. **Harmonja.** <Przed + Ustawny>

Przedustny **I.** *przed ustami będący.* 2. zool.: Migawki przedustne. Nus. <Przed + Ustny>

Przeduszenie, a, blm., czynność cz. **Przedusić.**

Przeduszny, !**Przeduchowy** anat.: Gruczoł P., ślinianka przyuszna, przyusznica (parotis). Okolica przeduszna (regio parotidea). <Przed + Uszny>

Przeduwłaszczeniowy *istniejący przed uwłaszczeniem włościan, pańszczyźniany.* <Przed + *Uwłaszczeniowy, od Uwłaszczenie>

×**Przeduży** *nadzwyczaj duży, olbrzymi:* Ukraiński bies P. Zal. <Prze + Duży>

Przedwajać, a, ał p. **Przedwoić.**

Przedwajanie, a, blm., czynność cz. **Przedwajać.**

Przedwakacyjny *poprzedzający wakacje, przedferyjny:* Egzaminy przedwakacyjne. <Przed + Wakacyjny>

Przedwalcowy **I.** *znajdujący ś. przed walcem.* 2. hut.: Ławka przedwalcowa = *blacha poziomo ustawiona przed walcami przygotowawczemi i blachowemi, dla łatwiejszego poddawania pod walce przedmiotów, mających podlec walcowaniu.* <Przed + Walcowy>

Przedwalny, **Przedwałowy** *leżący przed wałem:* Przedwalne okopy. Troc. <Przed + Walny, od Wał>

Przedwał, u, lm. y, **Przedwałek** woj. *fortyfikacja zewnętrzna przed wałem*, podwójnik. (p. Półksiężyc). <Przed — Wał>

Przedwałek, a, lm. i p. **Przedwał.** Troc. P. narożny=*półksiężyc, rawelin, przednarożnik.* <Przed + Wałek>

Przedwałowy p. **Przedwalny.** <Przed + Wałowy>

†**Przedwarzać**, a, ał *przekpiwać, przedrwiwać, wyśmiewać, żartować, szydzić, naigrawać ś.:* P., przedwarzanie—są to słowa do wyrażenia nagany, a. wyśmiania, używane przez dawnych pisarzów, a mianowicie przez Łukasza Górnickiego. Czart. A. <Prze + *Dwarzać, od Dworzyć>

†**Przedwarzanie**, a, blm. **I.** czynność cz. **Przedwarzać.** 2. lm. a *żarty, szyderstwa.*

Przedwczesność, i, blm. rz. od **Przedwczesny.**

Przedwczesny, × **Przedczesny**, × **Przedczasny** *zbyt wczesny, za wczesny, przed właściwym czasem zaszły:* Śmierć przedwczesna. Starość przedwczesna. Krok, wyrok P. Poł.: Bóle porodowe przedwczesne. Płód P. (foetus praematurus). Poród P. (partus praematurus). <Przed + Wczesny>

Przedwcześnie przys. od **Przedwczesny** **I.** *za wcześnie, zbyt wcześnie, przed czasem:* Nie chciej P. sądzić o mym sercu. L. (=*zbyt skwapliwie, pochopnie).* W czarnych oczach dziecka płomień gorączkowy P. zapalony trawił młode życie. Słow. 2. [P.] *dawniej, poprzednio:* Oświadcyła rodzicom, ze niesłuśnie postępowali z nio, ze za kogo jensygo chcieli jo wydać, ze una P. temu poprzysięgła i ten jy męzem bedzie. Gwar. <Przed Wcześnie>

Przedwczoraj, [**Przedwczorem**] *przed dniem wczorajszym, onegdaj, trzeci dzień temu, dwa dni temu:* P. jeszcze miał szacunek powszechny, dziś i cnotę i chwałę stracił. L. <Przed + Wczoraj>

Przedwczorajszy przym. od **Przedwczoraj** *onegdajszy:* Wypadek P. <Przed + Wczorajszy>

[**Przedwczorem**] p. **Przedwczoraj.**

Przedwedyjski *pochodzący z czasu przed spisa-*

niem Wed: Ustanowione w Indjach w czasach przedwedyjskich, misterja te miały być nagrodą cnoty i mądrości. Nagan. <Przed + Wedyjski, od Wedy>

Przedweselny *przed weselem zaszły, poprzedzający wesele:* Mąż żonie czyni dar weselny, który przedweselnym darem, czasem też szczodrobliwością oblubieńczą, czasem wianem zowią. Sz. <Przed + Weselny>

Przedwidmowy fiz. *przed widmem słonecznym znajdujący ś.:* Przedwidmowe promienie. Czerwień przedwidmowa. <Przed + Widmowy>

†**Przedwieczeństwo, a,** blm. p. **Przedwieczność:** P. a spółistność z Ojcem Syna Bożego. <Przed + *Wieczeństwo, od Wieczny>

†**Przedwieczerza, y,** lm. **e,** †**Przedwieczerze** *podwieczorek.* Dict. <Przed + Wieczerza>

Przedwieczerze 1. *schyłek dnia, pora przedwieczorna.* **2.** †P. p. **Przedwieczerza.** <Przed + *Wieczerze, od Wieczór a. Wieczerza>

Przedwiecznie przys. od **Przedwieczny.**

Przedwieczność, i, blm., †**Przedwieczeństwo** rz. od **Przedwieczny:** Arjanie bóstwu i przedwieczności Syna Bożego uwłaczają. Skar.

Przedwieczny, Przedwiekowy, Przedwiekuisty 1. *przed wiekami, od wieków istniejący, odwieczny:* Bóg P. Przedwieczna Mądrość = *Bóg.* Przen.: *bardzo dawny, bardzo stary; staroświecki, odwieczny, przedpotopowy:* Przedwieczne fata nie chcą, aby go zguba potkała. Jabł. Przedwieczne baśni prawił. L. **2.** [P.] *od początku a. dotąd istniejący:* Mój wianeczkö, mój przedwiecny, spad-ześ ci my na wiek wiecny. <Przed + Wieczny>

Przedwieczorny *zaszły przed wieczorem, przypadający przed wieczorem:* Przedwieczorna chwila parna. Kon. Była to przedwieczorna godzina, cisza była w kościele. Kaczk. <Przed + Wieczorny>

×**Przedwieczór, oru,** lm. **ory** *przeddzień, wigilja, przedjutrze:* Delegaci szwedzcy pozwolili im kilka godzin do przedwieczoru. Szaj. <Przed + Wieczór>

†**Przedwieć, a,** lm. **owie** *brat prababki, starszy wuj.* Groic.

Przedwiedza, y, blm. *wiedza wyprzedzająca zdarzenia, przeczucie rzeczy przyszłej:* Rzuca to wyzwanie straszne pewnością siebie, straszne szatańską przedwiedzą zdarzeń. Tarn. W oczach płonie P. nicości. Kon. <Przed + Wiedza>

Przedwiekowy p. **Przedwieczny,** *odwieczny; bardzo stary, bardzo dawny:* Za cóż w oddziele skarbów zostawiać pamięć przedwiekowej niejedności? L. <Przed + Wiekowy>

Przedwiekuisty p. **Przedwieczny:** Zasadzając ś. na wyjątkowych uciskach, z nich stan włościan P. chcą zrozumieć i odtworzyć. Krasz. <Przed + Wiekuisty>

Przedwielkanocny *przypadający przed Wielkanocą:* Polacy od Starozapustnej niedzieli post P. zaczynali. Nies. <Przed + Wielkanocny>

Przedwieloletni *z przed wielu lat pochodzący:* Przedwieloletnia kronika okolicy głosiła, że... Orzesz. <Przed + Wieloletni>

Przedwiertek, tka, lm. **tki** gór. **1.** *gwint znajdujący ś. na końcu świdra, na linji jego osi, zaczynający wiercenie.* **2.** *ostrze sterczące na środku świdra dłutowego.* <Przed + *Wiertek, od Wiercić>

!**Przedwiestnik, a,** lm. **cy** *zwiastun, herold:* Skowronek jest to P. wiosny. <Przed + Ros. Wiestnik>

Przedwigilijny, Przedwilijny *przed wigilją przypadający:* Dzień P. <Przed + Wigilijny>

Przedwilijny p. **Przedwigilijny.** <Przed + Wilijny>

Przedwiosenny *poprzedzający wiosnę, przed wiosną zdarzający ś.:* Było to w wielkim poście, w porze przedwiosennej, najprzykrzejszej w naszym klimacie. Krasz. <Przed + Wiosenny>

Przedwiosna, y, lm. **y, Przedwiośnie** *czas wiosnę poprzedzający, przedwiośnie:* Potężnieje duch i rośnie, wyżej ś. pomyka, jak to słonko na przedwiośnie. Syrok. <Przed + Wiosna>

Przedwiośnie, a, lm. **a** p. **Przedwiosna:** Na przedwiośniu to było. <Przed + *Wiośnie, od Wiosna>

Przedwiślany, Przedwiślański, †**Przedwiślny** *z tej strony Wisły położony:* Przedwiślane Mazowsze. Nar. <Przed + Wiślany>

Przedwiślański p. **Przedwiślany:** Kraj P. <Przed + *Wiślański, od Wisła>

Przedwiśle, a, blm. *kraj z tej strony Wisły leżący.* <Przed + *Wiśle, od Wisła>

†**Przedwiślny** p. **Przedwiślany.** <Przed + Wiślny>

Przedwłoskowaty hist.: Tętnice przedwłoskowate = *tętnice bardzo drobne, rozpadające ś. wprost na naczynia włoskowate* (arteriae praecapillares). <Przed + Włoskowaty>

×**Przedwnośny** fil. *poprzedzający wniosek:* W sylogizmie pierwsze dwa podania zowią ś. przedwnośne. Cyan. *(= przesłanki).* <Przed + *Wnośny, od Wnosić>

†**Przedwodnik, a,** lm. **i** *poprzednik; przewodnik.* <Przed + *Wodnik, od Wodzić>

Przedwoić, i, ił, nied. **Przedwajać** *przedzielić na dwoje, przepołowić, rozdwoić.* <Prze + Dwoić>

Przedwojenie, a, blm., czynność cz. **Przedwoić.**

Przedwojenny *przed wojną będący, poprzedzający wojnę:* Czas P. Przygotowania przedwojenne. Widok przedwojennej krzątaniny. <Przed + Wojenny>

Przedwojskowy *poprzedzający czyją służbę wojskową:* Nie posiadał nic, tylko z przedwojskowych jeszcze czasów zapamiętane trochę rzemiosło. Jeż. <Przed + Wojskowy>

Przedworować, uje, ował *przepędzić pewien czas na dworowaniu.* <Prze + Dworować>

Przedworowanie, a, blm., czynność cz. **Przedworować.**

†**Przedworze, a,** lm. **a, Przeddworze, Podedworze** *miejsce przed dworem.* Troc. P., dziedziniec. L. <Prze(d) + *Dworze, od Dwór>

Przedwóz, ozu, lm. **ozy** *przednia część wózka armatniego ze skrzynką na amunicję:* Dwie trzyfuntowe armaty z r. 1738 ze staremi przedwozami. T. K. <Przed + Wóz>

Przedwschodni *przypadający przed wschodem słońca, zaranny:* Różaność przedwschodnia. Słow. Nad tym brzegiem leżała niesplamiona purpura przedwschodnia. Słow. <Przed + Wschodni>

×**Przedwschód, odu,** lm. **ody** *zaranie, czas przed wschodem słońca, świt, brzask:* Krajobraz wychodził cudnemi sinawemi barwami przedwschodu odziany. Krasz. <Przed + Wschód>

Przedwstęp, u, lm. **y** *przygotowania wstępne, zapowiedź:* Był to niejako P., raczej początek wielkiej wojny. Rol. Cyganka po takich samych przedwstępach, a nieco po dłuższym namyśleniu, odezwała ś. Rzew. <Przed + Wstęp>

Przedwstępnie przys. od **Przedwstępny.**

Przedwstępny *wstępny, przygotowawczy:* Układ P. Umowa przedwstępna. Kroki przedwstępne. Badanie przedwstępne (*=pierwiastkowe*). Słowo przedwstępne. W odpowiedzi tej nie domagano ś. tak ostro nawrócenia husytów, jako przedwstępnego warunku. Sm. <Przed + Wstępny>

Przedwtorkowy *poprzedzający wtorek:* Na niedzielę przedwtorkową zmówiny na piknik. Wilk. <Przed + Wtorkowy>

Przedwyborca, y, lm. **y** *ten, co wybiera wyborcę, co bierze udział w prawyborach, prawyborca:* Badał przedwyborców, którzy mieli na posła głosować. Rog. <Przed + Wyborca>

Przedwyborczy przym. od **Przedwyborca,** *tyczący ś. prawyborów:* Rozpoczął odwiedziny przedwyborcze. Byk. Komitet P. Agitacja przedwyborcza. Ruch P. Zebranie przedwyborcze. Dziennik stracił swój wpływ, a dało ś. to najwyraźniej uczuć na przedwyborczych zgromadzeniach. Bał.

Przedwyjazdowy *poprzedzający wyjazd:* Przygotowania przedwyjazdowe. <Przed + Wyjazdowy>

Przedwyrokowy *poprzedzający zapadnięcie wyroku:* Należało korzystać winowajcom z tej pory przedwyrokowej. Szaj. <Przed + Wyrokowy>

Przedybać, bie, bał *dybiąc przejść:* To nie przeszkadzało po kamyczkach P. na lekcje. And. <Prze + Dybać>

Przedybanie, a, blm., czynność cz. **Przedybać.**

×**Przedychać, a, ał** *przeziewać, transpirować, wypuszczać przedech:* Człowiek zawsze przedycha. Rogal. <Prze + Dychać>

×**Przedychanie, a,** blm., czynność cz. **Przedychać:** P. przechodzi przez skórę; oddychanie z ust na przemiany powietrze wypuszcza. Rogal.

Przedygać, a, ał *przepędzić pewną chwilę na dyganiu.* <Prze + Dygać>

Przedyganie, a, blm., czynność cz. **Przedygać.**

Przedyktować, uje, ował *podyktować co od początku do końca; dyktując przeczytać komu.* <Prze + Dyktować>

Przedyktowanie, a, blm., czynność cz. **Przedyktować.**

Przedymać, a, ał I. dok. *przepędzić pewien czas na dymaniu.* **2.** nied. p. **Przedąć.** <Prze + Dymać>

Przedymanie, a, blm., czynność cz. **Przedymać.**

Przedymić, i, ił co = *przejąć dymem; dopuścić, aby co przeszło dymem.* <Prze + Dymić>

Przedymienie, a, blm., czynność cz. **Przedymić.**

Przedyndać, a, ał *przebyć pewien czas dyndając.* <Prze + Dyndać>

Przedyndanie, a, blm., czynność cz. **Przedyndać.**

Przedyndolenie, a, blm., czynność cz. **Przedyndolić.**

Przedyndolić, i, ił gm. *przepuścić, stracić.* <Prze + Dyndolić>

Przedyrdać, a, ał *przejść dyrdając, przebiec w dyrdy.* <Prze + Dyrdać>

Przedyrdanie, a, blm., czynność cz. **Przedyrdać.**

Przedyskutować, uje, ował, Przedysputować I. *przepędzić pewien czas na dyskutowaniu:* P. godzinę. **2.** co = *przestudjować za pomocą dyskusji:* Otóż to jest materja, którą ja właśnie w tych czasach chciałem P. z panem hetmanem. Kaczk. <Prze + Dyskutować>

Przedyskutowanie, a, blm., czynność cz. **Przedyskutować.**

Przedysputować, uje, ował I. p. **Przedyskutować. 2.** kogo = *dyskutując przegadać:* Mądry przedysputował, ale głupi pobił. Kras.

Przedysputowanie, a, blm., czynność cz. **Przepysputować.**

Przedystylować, uje, ował p. **Przedestylować:** Człowiek swe własne łajno je przedystylowane. Pot. Przen.: Jowisz dla Danai w złoty ś. deszcz przedystylował. Min. <Prze + Dystylować>

Przedystylowanie, a, blm., czynność cz. **Przedystylować.**

Przedyżurować, uje, ował *przebyć na dyżurze pewien czas:* P. całą noc. <Prze + Dyżurować>

Przedyżurowanie, a, blm., czynność cz. **Przedyżurować.**

Przedzaborczy, Przedzaborowy *poprzedzający zabór:* W ostatnim przedzaborczym lat dziesiątku własność szarogrodzka zmieniła właściciela. Rol. <Przed + Zaborczy>

Przedzaborowy p. **Przedzaborczy:** Turcy znali miejscowe przedzaborowe stosunki. Rol. <Przed + Zaborowy>

Przedzachodni *poprzedzający zachód słońca:* Wierzby dumają.., cień P. rzucając. Kon. Słońce cień P. rzuca długi. Kon. Tymczasem owe przedzachodnie mgły i tumany zgęstniały. Kon. <Przed + Zachodni>

Przedzacieracz, a, lm. **e** piw. *przyrząd do zarabiania szruty słodowej z wodą przed dostaniem ś. tych produktów do kadzi zaciernej.* <Przed + Zacieracz>

Przedzaciernia, i, lm. **e, Kadź przedzacierna** = *kadź, w której ś. odbywa zalewanie i zacieranie słodu.* <Przed + Zaciernia>

Przedzacierny *poprzedzający przygotowanie zacieru:* Kadź przedzacierna p. **Przedzaciernia.** <Przed + Zacierny>

×**Przedzagiętek, tka,** lm. **tki** anat. *obrąbek ucha* (helix). <Przed + Zagiętek>

Przedzamkowy *znajdujący ś. przed zamkiem, odbywający ś. przed zamkiem:* W kurdygardzie przedzamkowej. Wyb. <Przed + Zamkowy>

Przedzapach, u, lm. **y** *wrażenie zapowiadające zapach:* Wedrzeć ś. do świata nadzmysłowego i uczuć jego przedsmak, a raczej P. Orzesz. <Przed + Zapach>

[**Przedzapuście, a,** lm. **a**] *czas przed zapustami; czas od Nowego Roku do Tłustego czwartku.* <Przed + *Zapuście, od Zapusty>

†**Przedzej, [Przedzej]** przys. *pierwej, dawniej, wprzód, naprzód, przedtym:* Mówię, jakom i P. rzekł. Bud. Który z was, chcąc budować wieżę, nie rozrachuje P. nakładu? Sekl. <*St. w. od Przód, PRZED/PRZOD>

Przedzgonny *poprzedzający zgon, przedśmiertny.* Wor. Przeczucie przedzgonne. Stan. P. W przedzgonnej tej spowiedzi robi niejako rachunek sumienia. Rol. Przedzgonne lęki. Zag. <Przed + Zgonny>

Przedziabać, bie, bał posp. *dziabiąc przesiekać, przerąbać:* P. drewno, cukier. <Prze + Dziabać>

Przedziabanie, a, blm., czynność cz. **Przedziabać.**

Przedziać, eje, ał I. *przebić, przeszyć, przekłóć, przestrzelić:* Na wylot po lędźwiach przedziany, jeszcze swoich do bitwy zachęca. Chr. Kto nie przedział z kuszy a. nie przebódł dzidą cętkowanych boków jelonka lub warchlaka... Sienk. **2.** *przewdziać, przewlec.* Sł. wil. **P. ś. I.** *przekłóć ś., przebić ś., przeszyć ś.* **2.** †P. ś. *pęknąć na wylot:*

łżby ś. wrzód przedział, uczyń plaster ten a przyłóż na wrzód na noc dla przedziania. Spicz. 3. *dziejąc ś. przeminąć, przejść:* Wiele w świecie ś. przedziało, dziać ś. będzie jeszcze wiele. Pol. <Prze + Dziać>

[**Przedziad, a,** lm. **owie, Przedziadek**], **Przeddziad, Przeddziadek,** *pradziad, naddziad.* <Z Przeddziad>

[**Przedziadek, dka,** lm. **dkowie**] p. **Przedziad.** <Z Przeddziadek>

†**Przedziadka, i,** lm. **i** *prababka.* Dict.

Przedział, u, lm. **y 1.** *to, co powstaje z przedzielenia;* a) *miejsce przedzielenia, rozdział:* Pięć przedziałów, które jak na niebie, tak na ziemi znajdują ś., pasami zowią, *zonae.* Otw. P. na głowie między włosami (Kn.) in. [**Przydział**]. P. na głowie, dróżka między włosami, przeborek. Sł. wil. P. na głowie między włosami, przeborek. L. b) *odstęp, odległość, przestrzeń przedzielająca:* P. między trybami. P. między wyrazami, wierszami, między szeregami żołnierzy, budynkami, ławkami. Przen.: *różnica, przepaść dzieląca:* Boże! jaki P.! dziśbym ja na pytanie dobrze odpowiedział: śmiech, co mi ś. zdawało trudnym i zawiłym! Syrok. Między wami jest zbyt wielki P. c) *przestrzeń oddzielona, przegroda, zagroda, kojec:* Oddzielne przedziały w owczarni dla matek i dla jagniąt. P. dla palących w wagonie. P. dla psów. Zajmowały cały P. i dojechały razem do Kolonji. Jeż. Przedziały szybu kopalnianego: dobywalny, pompowy, wodny, przewiewny, zjazdowy. Łab. d) × P. *rozdział w książce, dział:* Księga, do której Łaski regiestr ułożył, ma cztery przedziały. Wiszn. **2.** *ścianka przedzielająca, przepierzenie, przegroda; linja przedzielająca.* Troc. **3.** anat. *odstęp między pierwocinami tkanek w miąższu narządu* (interstitium). **4.** mat.: P. między dwoma punktami lub dwiema wartościami zmiennej. P. skończony. Funkcja ciągła w przedziale *a* i *b*. **5.** zdń. p. **Opaska.** Zdr. **Przedziałek.** <Prze + Dział>

†**Przedziałać, a, ał,** †**Przeczynić** *przerobić, przetworzyć, przemienić, przekształcić:* Pewnieby ze złych dobrych wiele przedziałano. Rej. Cyrce chowa na łańcuchach przykowane, raz w wieprze, raz w niedźwiedzie męże przedziałane. Szymon. Pan nietylko sam ma być dobry, ale i poddane ma P. ze złych na dobre. Górn. Sztucznie postawę przedziałał. Żebr. **2.** kogo = *przekabacić na swoją stronę, przekupić.* †**P. ś. 1.** *przerobić ś., przetworzyć ś., przekształcić ś., przemienić ś.* **2.** *przedziałać siebie, przerobić ś., przejść na czyją stronę:* Hieremi Petryłowi dał ś. P. i, wziąwszy od niego 30000 czerwonych złotych, dopuścił ś. mu z Turki przeprawić. Paszk. *(= dał ś. przekupić).* <Prze + Działać>

†**Przedziałanie, a,** blm., czynność cz. **Przedziałać.**

†**Przedziałanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przedziałać ś.**

Przedziałek, łka, lm. **łki** p. **Przedział.**

Przedziałka, i, lm. **i 1.** *mały przedział; cząstka oddzielona linją; przegródka:* Pokratkować papier i w każdej przedziałce napisać cyfrę. **2.** anat.: Przedziałki ślimaka (bębenka) w uchu (scalae cochleae, tympani). **3.** a. **Szrank** zool. (diastema) *przerwa pomiędzy zębami u zwierząt ssących, u dołu pomiędzy kłem a pierwszym trzonowym, u góry pomiędzy ostatnim przodowym a kłem.* <Prze + Działka>

Przedziałkowy przym. od **Przedziałka.** Chir. p. **Przedzielny.** <Od Przedziałka>

†**Przedziałobłonny, Przeponowy, Przeponny** anat. *należący do przepony* (diaphragmaticus). <Przedział + * Błonny, od Błona>

Przedziałowy 1. przym. od **Przedział:** Wagon P. Ścianki przedziałowe. Mury przedziałowe. **2.** anat. *znajdujący ś. w przedziałach,* śródmiąższowy (interstitialis): Tkanka łączna przedziałowa (tela conjunctiva interstitialis). × **Błona** przedziałowa = *przepona* (diaphragma). **3.** lek.: Linja a. kresa przedziałowa p. **Kresa.**

[**Przedzic**] p. **Przegiąć.** <?>

Przedziczały *który przedziczał:* Te wieże, termy, łuki, wodociągi przedziczałe w skały. Kras. <Od Przedziczeć>

Przedziczeć, eje, ał *przemienić ś. na dzikie, zdziczeć.* <Prze + Dziczeć>

Przedziczenie, a, blm., czynność cz. **Przedziczeć.**

× **Przedzić, i, ił** *wyprzedzać, zakasowywać, przewyższać, celować, przodkować.* Sł. wil. <Od Przód, PRZED/PRZOD>

Przedzielacz, a, lm. **e,** × **Przedzielca** *ten, co przedziela.* Troc. <Od Przedzielać>

Przedzielać, a, ał i **P. ś.** p. **Przedzielić.**

Przedzielanie, a, blm., czynność cz. **Przedzielać.**

Przedzielanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzielać ś.**

× **Przedzielca, y,** lm. **y** p. **Przedzielacz.**

Przedzielenie, a, blm., czynność cz. **Przedzielić.**

Przedzielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzielić ś.**

Przedzielić, i, ił, nied. **Przedzielać 1.** *przepołowić, przedwoić, rozdwoić, rozdzielić na dwoje;* P. kartkę linją, dziedziniec murem. P. włosy na głowie = *rozebrać.* **2.** *odgraniczyć, oddzielić:* Mur przedziela dwa domy. Diaphragma przedziela sobą piersi od brzucha. Perz. Dwie doby przedzielają od reduty. Rzew. **3.** przen. *odróżnić, oddzielić:* Nieskończona przepaść przedziela te dwa pojęcia. **P. ś.** *przedzielić siebie:* Trudno P. ś. na dwoje i dwie z siebie zrobić połowy. Fred. A. <Prze + Dzielić>

× **Przedzielna, ej,** lm. **e** *średnica, djametr.* <Od Przedzielny>

Przedzielnica, y, lm **e 1.** × P. = a) *to, co przedziela, linja przedzielająca; przegroda.* Włod. P. w krosnach tkackich = *nić przedzielająca.* P. tkacza *forago.* Kn. b) *szpilka do włosów:* Odejmie Pan córkom siońskim noszenia i manele i przedzielnice. Wuj. **2.** chir. *rodzaj opaski nakładanej na nos* (discrimen nasi). <Od * Przedzielnik, od Przedzielny>

1. Przedzielny 1. *dający ś. przedzielić.* **2.** *służący do przedziału:* Mur P. Ściany przedzielne. Świt. *(= przepierzenia).* **3.** chir.: Łopatka przedzielna a. przedziałkowa. <Od Przedzielić>

2. Przedzielny *bardzo dzielny, bardzo mężny, potężny:* O Dziewico przedzielna, z Bogiem nierozdzielna. Pśń. Kędziory, jak hjacynt, gronisto dokoła wisiały mu po męsku z przedzielnego czoła. Przyb. <Prze + Dzielny>

× **Przedziemski** *poprzedzający pobyt na ziemi:* Wspomnienie snów przedziemskich. Krasiń. Idealny świat, który człowiek z sobą przynosi z lepszej ojczyzny przedziemskiej. Krasz. <Przed + Ziemski>

Przedzierać, a, ał i **P. ś.** p. **Przedrzeć.**

Przedzieranie, a, blm., czynność cz. **Przedzierać.**

Przedzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzierać ś.**

× **Przedzierg, u,** blm. p. **Przedziergnięcie.** Sł. wil. <Prze + DZIERZG>

Przedziergać, a, ał i P. ś. p. Przedzierzgnąć: To złote berło, któreś w tym odrzucił czasie, natychmiast ci w żelazną rózgę przedzierga ś. Przyb. <p. Przedzierzgnąć>

Przedzierganie, a, blm., czynność cz. **Przedziergać.**

Przedzierganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedziergać ś.**

Przedziergnąć, nie, nął i P. ś. p. **Przedzierzgnąć:** Waregowie ogromną część Sławiańszczyzny w Ruś, a Sławian w Rusinów nazwisko przedziergnęli. Lel. A żaden rozjemca nie przedziergnie Polaka w Moskala lub Niemca. Zal. <p. Przedzierzgnąć>

Przedziergnięcie, a, blm., czynność cz. **Przedziergnąć.**

Przedziergnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedziergnąć ś.**

Przedzierzgać, a, ał i P. ś. p. **Przedzierzgnąć.**

Przedzierzganie, a, blm., czynność cz. **Przedzierzgać.**

Przedzierzganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzierzgać ś.**

Przedzierzgnąć, nie, nął, Przedziergnąć, nied. **Przedzierzgać, Przedziergać 1.** *przewlec, przeciągnąć:* P. nitkę przez co. **2.** *przemienić, przeobrazić, przekształcić, przerobić szybko, przewierzgnąć:* P. kogo a. co w kogo, w co. **P. ś. 1.** *przemienić ś., przekształcić ś., przerzucić ś.:* Raz ś. Achelous w węża przedzierzgnął, raz w srogiego byka, wnet po wężu i byku wziął postać strumyka. Bardz. Korzyli ś. przed nim w dworzan przedzierzgnieni kniazie i bojary. Lel. W handlarza ś. nie przedzierzgnę! Jord. **2.** [P. ś.] *przecisnąć ś., wydrzeć ś., ujść.* <Prze + *Dzierzgnąć, DZIERZG>

Przedzierzgnica, y, lm. **e** zool. *pełzak, ameba* (amoeba). <Od Przedzierzgnąć>

Przedzierzgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przedzierzgnąć.**

Przedzierzgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzierzgnąć ś.**

† **Przedzierżać, a, ał i † P. ś.** p. **Przedzierżeć.**

† **Przedzierżanie, a,** blm., czynność cz. **Przedzierżać.**

Przedzierżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzierżać ś.**

† **Przedzierżeć, y, ał,** nied. † **Przedzierżać** *przetrzymać:* Prędko jechać, gdzie trzeba, nie popadnie szkody: ani jeździec, ani koń nie przedzierży wody. Biel. M. Kto mocniejszy, ten wygrał u naszego prawa: musisz uciec z Piotrkowa, przedzierży cię Strawa. Biel. M. † **P. ś.** *utrzymać ś.* <Prze + Dzierżeć>

† **Przedzierżenie, a,** blm., czynność cz. **Przedzierżeć.**

† **Przedzierżenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przedzierżeć ś.**

Przedzierżeń, a, lm. **e** bot. (thrincia) *roś. z rodziny złożonych.* <Prze + *Dzierżeń, od Dzierżeć>

Przedziesiątkować, uje, ował *przetrzebić co dziesiątego:* W kilka pacierzy ataman z pachołkami cały motłoch przedziesiątkował. Byk. Skarb książęcy pusty, przedziesiątkowana w bojach szlachta. Zał. S. <Prze + Dziesiątkować>

Przedziesiątkowanie, a, blm., czynność cz. **Przedziesiątkować.**

† **Przedziewać, a, ał** *opatrywać, poprawiać, przerabiać dzienie czyli barci na drzewach:* Jeśliby on ojczym na boru roboty nie wystatczał i nie przedziewał tak, jako opiekun, tedy dzieci mają go prawem popierać z jego dóbr. Skr. <Prze + *Dziewać, od Dziać>

† **Przedziewanie, a,** blm., czynność cz. **Przedziewać.**

† **Przedziewczenie, a,** blm., czynność cz. **Przedziewczyć.**

† **Przedziewczyć, y, ył** *przemienić w dziewczynę:* Rzymianie młodych chłopców do uciech przedziewczyli, wyrznąwszy im męskie rupieci. Bardz. Ziele to łono białogłowskie tak ścieśnia, że nie rozeznać przedziewczonych od prawdziwych dziewic. Syr. <Prze + *Dziewczyć, od Dziewka>

× **Przedzikowy** *używany na przód sukni:* Od bławu przedzikowego groszy pięć. Vol. <Od Przód, PRZED/PRZOD>

Przedzimek, mka, lm. **mki** (Przed-zimek) **1.** [P., **Przedzymek, Przedzymk**] = a) *czas przed wiosną.* b) *przednówek.* c) *wiosna.* **2.** zool. *gat. motyla (geometra brumata):* Samiczki przedzimki przylepią ś. do smoły i poginą. Jank. <Przed + *Zimek, od Zima>

Przedzimowy *przed zimą zdarzający ś., poprzedzający zimę:* Czas P. <Przed + Zimowy>

Przedziobać, bie, bał *dziobiąc przebić, przedziurawić; przekluć.* <Prze + Dziobać>

Przedziobanie, a, blm., czynność cz. **Przedziobać.**

[**Przedzionko, a,** lm. **a**] p. **Przędzionko.** <Z Przędzionko>

Przedziurawiać, a, ał nied. p. **Przedziurawić.**

Przedziurawianie, a, blm., czynność cz. **Przedziurawiać:** W Polinezji i u Malajczyków panuje zwyczaj przedziurawiania uszu i zakładania w nie kawałków drzewa, kości lub liści palmowych w rurę zwiniętych. Jod.

Przedziurawić, i, ił, nied. **Przedziurawiać 1.** co = *przebić w czym dziurę, zrobić co dziurawym na wylot, przebość na wylot, przekłuć:* P. papier, blachę, deskę. Przen. *popsuć:* Nierychło po nim a. nigdy nie poprawi następca, co w królestwie przodek przedziurawi. Pot. **2.** anat.: × Muszkuł przedziurawiający, × p r z e s z y w a j ą c y = *mięsień zginacz palców głęboki* (flexor digitorum profundus s. perforans). × Mięsień palców przedziurawiony, × p r z e s z y t y, † p r z e b o d z i o n y = *zginacz palców powierzchowny* (flexor digitorum sublimis s. perforatus). <Prze + Dziurawić>

Przedziurawienie, a, blm., czynność cz. **Przedziurawić.** Poł.: P. główki płodu, w y m ó ż d ż e n i e (perforatio cranii).

Przedziurkować, uje, ował co = *poprzekłuwać w dziurki.* <Prze + Dziurkować>

Przedziurkowanie, a, blm., czynność cz. **Przedziurkować.**

Przedziwaczenie, a, blm., czynność cz. **Przedziwaczyć.**

Przedziwaczyć, y, ył *przepędzić pewien czas na dziwaczeniu:* Chory przedziwaczył noc całą. <Prze + Dziwaczyć>

[**Przedziwiać, a, ał**] *przekręcać dziwacznie, przeinaczać:* Co kto ma P. moje nazwisko! Dyg. <Prze + *Dziwiać, DZIW>

[**Przedziwianie, a,** blm.] czynność cz. **Przedziwiać.**

Przedziwnie przys. od **Przedziwny**: P. piękny. Kwiatki do nóg ś. kłonią... i tak P. wzdychają wonią, jakby z miłości chciały umierać. Len.

Przedziwność, i l. blm. rz. od **Przedziwny. 2.** lm. **i** *rzecz przedziwna:* Ten wiersz jest jedną z przedziwności polskiego języka. Kras.

Przedziwny *przewyborny, przecudny, doskonały, przecudowny, niewysłowiony:* Owoc, przymiot, smak P. Muzyka przedziwna. Przedziwne duszy i ciała miał przymioty. Pilch. Przedziwnym i słodkim językiem i mocnym słowa bożego kazaniem ludzie do pokuty przywodził. Skar. W nocy słyszane było śpiewanie przedziwne psalmów. Skar. Serca ludzkie pociągał przedziwną wymową. Koch. W. Tu pokazywał strzelbę przedziwnej roboty. Mick. Obraz z przedziwną łatwością i jak od niechcenia malowany wdzięków i talentu. Śniad. Obwarzaneczki piwne, bardzo przedziwne! <Prze + Dziwny>

Przedziwować się, uje ś., ował ś. *przestać ś. dziwować, przesycić ś. dziwowaniem ś.:* Ludzie ś. przedziwują i przegadają, a potym do chaty powrócą. Krasz. <Prze + Dziwować ś.>

Przedziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedziwować ś.**

***Przedzka**: Po przedzkę p. **Przęczka.**

Przedznak, u, lm. **i** *znak poprzedzający, zapowiadający co, zapowiedź:* Wszystko to—to przedznaki, to przesłanki wielkiej likwidacji społecznej. Kras. <Przed + Znak>

†**Przedznamionować, uje, ował** *przepowiedzieć znakami,* †p r z e f i g u r o w a ć, †p r z e d f i g u r o w a ć, †p r z e z n a c z y ć. <Przed + Znamionować>

†**Przedznamionowanie, a,** blm., czynność cz. **Przedznamionować.**

Przedzorze, a, lm. **a** *chwile poprzedzające zorzę, przedświt, brzask.* <Przed + *Zorze, od Zorza>

Przedzwaniać, a, ał p. **Przedzwonić.**

Przedzwanianie, a, blm., czynność cz. **Przedzwaniać.**

× **Przedzwoniać, a, ał** p. **Przedzwonić**: Wpisy (= sprawy na wokandzie) własnym domysłem przeciwko prawu przedzwoniane *per non sunt* być nie powinny. Vol. <Od Przedzwonić>

× **Przedzwonianie, a,** blm., czynność cz. **Przedzwoniać.**

Przedzwonić, i, ił, nied. × **Przedzwaniać l.** *przestać dzwonić:* Dopiero, kiej przedzwonili na mszę, zadudniły głuho drogi. Reym. **2.** *przepędzić pewien czas na dzwonieniu:* Przedzwonił kwadrans. **3.** × **P.,** [**P.**] co = *zadzwonić na co; ostrzec dzwonieniem o przemijaniu czego;* nied. *dzwonić przez co:* Hanka, że to południe akuratnie przedzwaniali, śpiesznie poleciała do chałupy. Reym. × **P.** sprawę w sądzie p. **Przedzwoniać. 4.** [Przedzwaniać] *dzwonić od czasu do czasu; dzwoniąc odzywać ś. raz po raz:* Chociaż dzwony jeszcze nie przedzwaniały do kościoła, a już we wsi wrzało. Reym. <Prze + Dzwonić>

Przedzwonienie, a, blm., czynność cz. **Przedzwonić.**

Przedzwrotnicowy *leżący przed zwrotnicą:* Prosta przedzwrotnicowa jest prostym kawałkiem toru przed zwrotnicą. <Przed + Zwrotnicowy>

Przedzwrotowy *poprzedzający chwilę lub miejsce zwrotu:* Wlot P. w silniku parowym pojawia ś., gdy para zaczyna już wlatywać do cylindra, zanim tłok doszedł do swego punktu zwrotu. Wylot P. Zapłon P. (silnika spalinowego). <Przed + Zwrotowy>

Przedzygmuntowski *poprzedzający czasy panowania trzech Zygmuntów w Polsce:* Język P. Piśmiennictwo przedzygmuntowskie. Kłn. <Przed + Zygmuntowski>

Przedźwięczać się, a ś., ał ś. *przemieniać ś. w dźwięk:* Krew moją słyszę, jakby ś. już cała w dźwięk idealny jakiś przedźwięczała. Krasiń. <Prze + * Dźwięczać ś., od Dźwięk>

Przedźwięczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedźwięczać ś.**

Przedźwięczeć, y, ał *przebrzmieć dźwiękiem.* <Prze + Dźwięczeć>

Przedźwięczenie, a, blm., czynność cz. **Przedźwięczeć.**

Przedźwigać, a, ał i P. ś. p. **Przedźwignąć.**

Przedźwiganie, a, blm., czynność cz. **Przedźwigać.**

Przedźwiganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedźwigać ś.**

Przedźwignąć, nie, nął, Przedźwigać *dźwigając przenieść:* Z nią przedźwigniesz i góry i morza. Kor. **P. ś.** *przerwać ś. dźwigając nad siły, podźwigać ś.* <Prze + Dźwignąć>

[**Przedźwignienie, a,** blm.] *choroba z przedźwigania ś.*

Przedźwignięcie, a, blm., czynność cz. **Przedźwignąć.**

Przedźwignięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedźwignąć ś.**

Przedźgać, a, ał *dźgnąwszy przebić.* <Prze + Dźgać>

Przedźganie, a, blm., czynność cz. **Przedźgać.**

[**Przedżniwek, wku,** lm. **wki**] p. **Przednówek.** <Przed + *Żniwek, od Żniwo>

Przedżniwny przym. od **Przedżniwo. Przedżniwna, ej,** blm. *dzień Nawiedzenia Matki Boskiej, 2 lipca.* <Od Przedżniwo>

[**Przedżniwo, a,** lm. **a**] p. **Przednówek.** <Przed + Żniwo>

Przedżycie, a, blm. *czas poprzedzający życie, czas przed urodzeniem ś. na ziemi:* Rzeczy, przedżycia oświecone nowiem, mówię dziś—żywy duch. Słow. <Przed + Życie>

Przedżywotny *przed życiem będący, poprzedzający życie:* Przedżywotna istność ducha. Słow. <Przed + Żywotny>

Przeegzaminować, uje, ował *przesłuchać egzaminu; wyegzaminować wszystkich po kolei.* Przen.: Podkanclerzy litewski obligował, abym jego przeegzaminował dekret. Mat. *(= zbadał, rozpatrzył).* <Prze + Egzaminować>

Przeegzaminowanie, a, blm., czynność cz. **Przeegzaminować.**

Przeegzercytować, uje, ował kogo = *wyegzercytować od początku do końca, przejść z kim egzercycje.* **P. ś.** *przepowiedzieć sobie egzercycje, wyegzercytować ś. od początku do końca.* <Prze + Egzercytować>

Przeegzercytowanie, a, blm., czynność cz. **Przeegzercytować.**

Przeegzercytowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeegzercytować ś.**

Przeekspedjować, uje, ował *powtórnie i w inne miejsce wyekspedjować.* <Prze + Ekspedjować>

Przeekspedjowanie, a, blm., czynność cz. **Przeekspedjować.**

Przeeksponować, uje, ował fot. *przetrzymać na świetle kliszę.* <Prze + Eksponować>

Przeeksponowanie, a, blm., czynność cz. **Przeeksponować.**

Przefabrykować, uje, ował *przerobić po fabrycznemu.* <Prze + Fabrykować>

Przefabrykowanie, a, blm., czynność cz. **Przefabrykować.**

Przefacjendować, uje, ował *przehandlować, przefrymarczyć, przeszachrować, przecyganić:* P. konia na strzelbę. Wszystkie powozy przefacjendowałem hurtem. L. <Prze + Facjendować>

Przefacjendowanie, a, blm., czynność cz. **Przefacjendować.**

Przefajnować, uje, ował gm. **1.** *przesadzić (chcąc dobrze zrobić):* Ja nie mam mu nic do zarzucenia, ale boję ś., że przefajnuje. Gaw. **2.** *stracić, przehulać, przepuścić, przetrwonić; przegrać, pokpić:* Przefajnował całą ojcowiznę. Przefajnowałem sprawę zbytnią delikatnością. Gaw. <Prze + Fajnować>

Przefajnowanie, a, blm., czynność cz. **Przefajnować.**

Przefakcjonować, uje, ował *przekaptować, przerobić na swoje kopyto:* Musieli cię P., nieboże. Pas.

Przefakcjonowanie, a, blm., czynność cz. **Przefakcjonować.**

Przefaktorować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na faktorowaniu:* P. rok. <Prze + Faktorować>

Przefaktorowanie, a, blm., czynność cz. **Przefaktorować.**

× **Przefalisty** *obfitujący bardzo w fale, falujący, falowaty;* przen. *zmienny:* Ruchy przefaliste. Krasiń. <Prze + Falisty>

Przefałszować, uje, ował *fałszując przerobić, przekręcić:* Baśnie pogańskie przefałszowane z prawdy Biblji świętej. Jabł. <Prze + Fałszować>

Przefałszowanie, a, blm., czynność cz. **Przefałszować.**

Przefarbkować, uje, ował *przesadzić w farbkowaniu, zanadto ufarbkować:* Mocno przefarbkowana koszula. Karcz. <Prze + Farbkować>

Przefarbkowanie, a, blm., czynność cz. **Przefarbkować.**

Przefarbować, uje, ował 1. *nanowo i na inny kolor ufarbować:* P. suknię na kolor zielony. **2.** *zanadto zafarbować:* Tabaka raz za słaba, to za mocna, zbyt przesolona lub przefarbowana. Krasz. <Prze + Farbować>

Przefarbowanie, a, blm., czynność cz. **Przefarbować.**

Przefasonować, uje, ował *przerobić pod względem fasonu:* P. kapelusz, suknię.

Przefasonowanie, a, blm. czynność cz. **Przefasonować.**

Przefasować, uje, ował kuch. *przetrzeć:* P. przez sito. <Prze + Fasować>

Przefasowanie, a, blm., czynność cz. **Przefasować.**

Przefastrygować, uje, ował, Przefastrzygować *przeszyć fastrygami.* <Prze + Fastrygować>

Przefastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Przefastrygować.**

Przefastrzygować, uje, ował p. **Przefastrygować.**

Przefastrzygowanie, a, blm., czynność cz. **Przefastrzygować.**

Przefermentować, uje, ował 1. cz. ni. *przejść fermentację, przeistoczyć ś. wskutek fermentacji:* Dodawanie przefermentowanego już ciasta żytniego, zwanego „kwasem". Małyszcz. **2.** gorz.: P. cukier = *przetrawić go całkowicie działaniem procesu życiowego drożdży, przy czym cukier zostaje rozszczepiony na alkohol i kwas węglowy.* <Prze + Fermentować>

Przefermentowanie, a, blm., czynność cz. **Przefermentować.**

[**Przefertnąć się, nie ś., nął ś.**] *przewrócić ś. z boku na bok.* <Prze + Fertnąć ś.>

[**Przefertnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przefertnąć ś.**

Przefiglować, uje, ował *na figlach przepędzić a. przebyć (pewien czas), przezbytkować, przeigrać; przeswawolić; przebaraszkować:* P. cały dzień. <Prze + Figlować>

Przefiglowanie, a, blm., czynność cz. **Przefiglować.**

† **Przefigurować, uje, ował 1.** *przemienić, przekształcić, przeobrazić, przepostacić.* **2.** a. † **Przedfigurować** *przepowiedzieć pod figurą a. wyprorokować,* † przedznamionować, † przeznaczyć: Chrystus przedfigurowan był w zakonie i w prorokach. Leop. (przeznaczon. Leop). Jonas prorok jaśnie przefigurował i zstąpienie do piekła i zmartwychwstanie dnia trzeciego. Hrb. **P. ś.** *przemienić ś., przekształcić ś., przeobrazić ś.:* Chrystus wiódł ich na górę i przefigurował ś. przed niemi. <Prze + Figurować>

Przefigurowanie, a, blm., czynność cz. **Przefigurować:** Przefigurowanie Pana Chrystusowe na górze. Leop. Zakonu ewangielijskiego P. Leop.

Przefigurowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przefigurować ś.**

Przefiknąć, nie, nął *fiknąwszy przelecieć.* <Prze + Fiknąć>

Przefiknięcie, a, blm., czynność cz. **Przefiknąć.**

Przefilozofować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na filozofowaniu.* **2.** *przerozumować, przemędrkować co a. kogo tak, iż straci wartość, nie da ś. osiągnąć; spaczyć co nadmiernym filozofowaniem:* Nie zdaje mi ś. prawdopodobnym, aby Anielkę przefilozofował. Górs. K. M. <Prze + Filozofować>

Przefilozofowanie, a, blm., czynność cz. **Przefilozofować.**

Przefiltrować, uje, ował *przez filtr przecedzić.* Przen.: Dochód, przefiltrowany przez palce ulubionego Pawełka, w połowie tylko doszedł rąk właściciela. Orzesz. <Prze + Filtrować>

Przefiltrowanie, a, blm., czynność cz. **Przefiltrować.**

Przefiukać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na fiukaniu.* <Prze + Fiukać>

Przefiukanie, a, blm., czynność cz. **Przefiukać.**

Przefladrować, uje, ował gm. *przepędzić (pewien czas) na fladrowaniu.* <Prze + Fladrować>

Przefladrowanie, a, blm., czynność cz. **Przefladrować.**

Przeflancować *przesadzić jako flanc:* P. młode rośliny, szczepy. Gm.: *przenieść, przetranzlokować, przesiedlić:* Czuję, że jeżeli nie przeflancują go do ciężkich robót, nie będę umiał uwolnić ś. od niego. Prus. P. urzędnika. Zasady i przekonania przeflancowane na inny grunt. Es <Prze + Flancować>

Przeflancowanie, a, blm., czynność cz. **Przeflancować.**

× **Przeflażenie, a,** blm., czynność cz. **Przeflażyć.**

× **Przeflażyć, y, ył** *zmarnić.* Ciek. <Prze + Flażyć>

[Przeformacenie, a, blm.] czynność cz. **Przeformacyć.**

[Przeformacyć, y, ył] *przeszyć igłą.*

†**Przeformować, uje, ował** *przerobić, przekształcić, przemienić, przeobrazić, przedzierzgnąć:* Rzucają ś. na Pana Boga ci, którzy to, co On uformował, P. chcą. Comp. Ktoś ją umyślnie czarno pofarbował, a ów ozdobny obraz w szpetny przeformował. Kulig. Chrystus dobre wino przeformował z wody. Pot. Działa miedziane do Bolesławia na dzwony P. kazał. Nies. Kościół pierwszym biskupom odjąwszy, na religją swą przeformowali. Biel. J. <Prze + Formować>

†**Przeformowanie,** a, blm., czynność cz. **Przeformować.**

Przeforsować, uje, ował *przeprowadzić forsownie, z wielkim trudem:* Kto przeforsował twój wybór, jeżeli nie tacy ludzie? Bał. Bez ogarnięcia doniosłości przedmiotu i jego następstw, (Aleksander) przeforsował na kongresie wiedeńskim śmiałe postanowienia w sprawie polskiego handlu. Sm. Partja hetmańska sprowadziła szlachtę i żołnierstwo na sejmiki, aby P. swego kandydata do sejmu a. trybunału. Kal. <Prze + Forsować>

Przeforsowanie, a, blm., czynność cz. **Przeforsować.**

Przeforsztować, uje, ował *przepierzyć, przegrodzić.* <Prze + Forsztować>

Przeforsztowanie, a, blm., czynność cz. **Przeforsztować.**

[Przefortasić, i, ił] *stracić fortunę.*

[Przefortaszenie, a, blm.] czynność cz. **Przefortasić.**

Przefrancuzić, i, ił *przerobić na francuski a. na Francuza.* <Prze + Francuzić>

Przefrancuzienie, a, blm., czynność cz. **Przefrancuzić.**

Przefrunąć, nie, nął, [Przefurgnąć, Przefurknąć], nied. **Przefruwać, [Przefurkiwać]** *frunąwszy przelecieć:* Po namyśle najśmielszy wróbel przefrunął z ogrodzenia na krzak. Ost. I pamiętam każdą chatę... i te sroki te srokate, co tam z płotów przefruwają. Len. Dawniej, czy wiosna, czy jesień, panna Leosia przefruwała po prostu z dworka do figury. Zap. P. stodołę, dom *(=frunąć przez nie).* <Prze + Frunąć>

Przefrunięcie, a, blm., czynność cz. **Przefrunąć.**

Przefruwać, a, ał p. **Przefrunąć.**

Przefruwanie, a, blm., czynność cz. **Przefruwać.**

†**Przefryjować, uje, ował** *przepuścić, stracić, zmarnować:* Jeśliby też kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował a. jakkolwiek rozproszył. Sz. <Prze + Fryjować>

†**Przefryjowanie,** a, blm., czynność cz. **Przefryjować.**

Przefrymarczenie, a, blm., czynność cz. **Przefrymarczyć:** P. więźniów. Troc.

Przefrymarczyć, y, ył *przehandlować, przefacjendować, przeszachrować; przecyganić, zamienić:* P. konia na wałacha Dor. Uznasz, żeś tę perłę nie wiem jak przefrymarczył. Bals. Roku tego Olgierd żywot z śmiercią przefrymarczył. Stryjk. <Prze + Frymarczyć>

Przefryzować, uje, ował *powtórnie, w inny sposób ufryzować.* <Prze + Fryzować>

Przefryzowanie, a, blm., czynność cz. **Przefryzować.**

Przefuchać, a, ał *zmarnować lekkomyślnie:* Przefuchasz ty panieństwo i zostaniesz na koszu. Słow.

Przefuchanie, a, blm., czynność cz. **Przefuchać.**

[Przefurgnąć, nie, nął] p. **Przefrunąć:** Do Pesztu? to nie tak blizko, żeby P., jak ptak. Ork.

[Przefurgnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przefurgnąć.**

[Przefurkiwać, uje, iwał] p. **Przefrunąć:** Przefurkują (sikorki) z drzewa na drzewo. Matl.

[Przefurkiwanie, a, blm.] czynność cz. **Przefurkiwać.**

[Przefurknąć, nie, nął] p. **Przefrunąć.** <Prze + Furknąć>

[Przefurknięcie, a, blm.] czynność cz. **Przefurknąć.**

Przefurmanić, i, ił 1. *przepędzić (pewien czas) na furmań每twie.* **2.** †P. *zamienić, przefrymarczyć, przehandlować, przefacjendować:* P. kupie, towary, przetknąć kupie, towar za towar wziąć, *mutare merces.* Mącz. <Prze + Furmanić>

Przefurmanienie, a, blm., czynność cz. **Przefurmanić.**

[Przefurtać, a, ał, Przefyrtać] *przetrwonić, przepuścić, przeputać:* Przefurtał pieniądze. <Prze + Furtać>

[Przefurtanie, a, blm.] czynność cz. **Przefurtać.**

[Przefyrtać, a, ał] p. **Przefurtać.**

[Przefyrtanie, a, blm.] czynność cz. **Przefyrtać.**

†**Przegabać, a, ał,** nied. **Przegabywać** *nagabując przekabacić, skusić; skaptować:* Bolesław zlecił posłom, aby podarkami przegabywali do zdrady wrocławskie pany niektóre. Błaż. <Prze + Gabać>

†**Przegabanie,** a, blm., czynność cz. **Przegabać.**

†**Przegabywać, uje, ywał** p. **Przegabać.**

†**Przegabywanie,** a, blm., czynność cz. **Przegabywać.**

Przegacenie, a, blm., czynność cz. **Przegacić.**

Przegachować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na gachowaniu:* Przegachował swoją młodość. <Prze + Gachować>

Przegachowanie, a, blm., czynność cz. **Przegachować.**

Przegacić, i, ił 1. co *=przeprowadzić gać przez co.* **2.** *przerobić gać.* <Prze + Gacić>

Przegadać, a, ał, nied. **Przegadywać, [Przegadować] 1.** [P.] *przemówić, odezwać ś.:* Ani P. nie mógł od strachu. Bydlęta... o samej północy przegadują ludzką mową. **2.** kogo *= przezwyciężyć, przeprzeć, prześcignąć w gadaniu:* Nie nowina, że głupi mądrego przegadał. Kras. Scytowie Egiptczyków przegadali i dowodami prawdy i wojną, iż oni są dawniejszym narodem na świecie. Stryjk. Dyjoklecjan, dysputując ś. z żoną o przyjściu Chrystusowym, od niej był przegadany. Skar. Język ma dobrze wyprawny, dziesięciu przegada. Boh. Nie przegadasz, nie przeprzesz go. Kn. **3.** *przepędzić (pewien czas) na gadaniu:* Po kilkanaście razy głos na jednej sesji zabierając, przegadali dwa pierwsze lata sejmu. Ust. Hetman całą wieczerzę ze mną przegadał. Mat. **4.** × Przegadać *=gadając przeczerpać, przeliczyć; wypowiedzieć:* Pradziadowie nasi nie mogli P. dzieł twoich dla naszego rodu. Wor. **5.** × P. co *=przedysputować, obgadać, omówić:* Spory przygotowane i przegadane w obecności ludu więcej mają łoskotu, mniej poufałego sprzyjaźnienia. Pilch

Bystrociekawych i próżnobezczynnych umysłów jest rzemiosło i robota przegadywać o ludziach, o ich życiu, obyczajach i krytycznie posądzać. L. 6. [Przegadywać] = a) *przedrzeźniać:* Sikora zaczęła P. chłopa. b) *rozpowiadać, robić plotki:* † **Przegadywać ś.** z kim = *przemawiać ś., sprzeczać ś., spierać ś., rozprawiać, dysputować.* Kn. < Prze + Gadać >

Przegadanie, a, blm., czynność cz. **Przegadać.**

Przegadka, i, lm. **i** *przeczerpanie gadaniem, przegadanie:* Na przegadkę nowin mała była zima. Wor. < Przed + Gadka >

[**Przegadować, uje, ował**] p. **Przegadać.**

[**Przegadowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przegadować.**

Przegadywacz, a, lm. **e** *ten, co przegaduje.* < Od Przegadywać >

Przegadywać, uje, ywał i † **P. ś.** p. **Przegadać.**

Przegadywanie, a, blm., czynność cz. **Przegadywać.**

† **Przegadywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegadywać ś.**; *rozprawa, dysputa, spór.*

Przegalać, a, ał p. **Przegolić.**

Przegalanie, a, blm., czynność cz. **Przegalać.**

[**Przegalina, y,** lm. **y, Przehalina**] *przesmyk w lesie niezarosły a. rzadziej zarosły.* < Od Przegalać >

Przegalizna, y, lm. **y** *przestrzeń wśród lasu ciągnąca ś. doliną, na której drzewa pomniejsze, miejscami rzadko, miejscami pojedyńczo i obrzednio rosną.* Sł. wil.

Przegalopować, uje, ował I. *galopem przejechać:* P. na koniu przed domem. Przegalopował zwolna przez podwórze i za bramą znikł. Jeż. Obleciał ogród, sadzawkę, zajrzał pod kasztan, przegalopował pod płotem. Prus. P. znaczny kawał drogi, całą milę. **2. a. P. ś.** w czym, przen. *przeholować, przesadzić w czym, przebrać a. przejść miarę, zanadto sobie pozwolić, przeciągnąć strunę, zagalopować ś., za daleko ś. zapędzić:* P. w opowiadaniu, w wydatkach, w gniewie. Ludzie, którzy ś. przegalopowali w rachubach, stawili zbyt wiele funtów sterlingów przeciw Orme'owi. **P. ś.** *galopem nieco ś. przejechać, pojeździć:* P. ś. trochę. < Prze + Galopować >

Przegalopowanie, a, blm., czynność cz. **Przegalopować.**

Przegalopowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegalopować ś.**

† **Przegamratować, uje, ował I.** *przepędzić (pewien czas) na gamratowaniu:* Przegamratował lata swej młodości. **2.** *przepuścić na gamratowanie, przepuścić na rozpustę, na złe życie,* † **p r z e f r y j o w a ć:** P. majątek, fortunę. < Prze + Gamratować >

† **Przegamratowanie, a,** blm., czynność cz. **Przegamratować.**

Przeganiacz, a, lm. **e,** × **Przegoniciel** *ten, co przegania.* < Od Przeganiać >

Przeganiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przegnać.**

† **Przeganiać, a, ał** p. **Przeganić.**

Przeganianie, a, blm., czynność cz. **Przeganiać.**

Przeganianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeganiać ś.**

[**Przeganica, y,** lm. **e**] *przewodnia przegonowa na polu, wyorana pługiem.* Gwar.

[**Przeganicowy**] przym. od **Przeganica:** Pług P. = *płużek do wyorania przegonowej.* Gwar. < Od Przeganica >

† **Przeganić, i, ił,** nied. † **Przeganiać I.** *ganiąc przekonać:* Samym je Pismem św. przeganiał i przemagał. Skar. Chrześcijanie pogan w ich bałwochwalstwie wierszami Sybilli przeganiali i przemagali. Skar. **2.** *żartować, przeszydzać, przekpiwać, natrząsać ś. z kogo; urągać komu:* Gdy jeden chwalił, a drugi ganił, uczciwemi ś. żartami i mądremi śmiechami w pisaniu przeganiali. Skar. Dwornie ze mnie przeganiali, aby ś. za to najadali. Ryb. Kiedy rannego obalił Gradyna, przeganiał z niego i deptał go nogą. P. Koch.

† **Przeganienie, a,** blm., czynność cz. **Przeganić.**

Przegapić, i, ił I. *przepędzić na gapieniu ś., przegawronić:* Ja sam mógłbym już złożyć kilka dni z tych godzin, którem przegapił na bulwarach. Korz. **2.** *przeoczyć, prześlepić przez gapiostwo.* < Prze + Gapić >

Przegapienie, a, blm., czynność cz. **Przegapić.**

† **Przegarać, a, ał I.** p. **Przegorzeć:** Przegara przegorywa co. Troc. Widzów to przegarało znacznie, żeby cesarskie imię wojsk nie zwiodło. Chr. < Prze + *Garać, od Gorać, GOR >

† **Przegaranie, a,** blm., czynność cz. **Przegarać.**

Przegarbować, uje, ował skórę, garb. *przesycić ją garbnikiem dla nadania jej należytych własności* Żart.: P. komu skórę = *przetrzepać, przekropić.* < Prze + Garbować >

Przegarbowanie, a, blm., czynność cz. **Przegarbować.**

Przegardłować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na gardłowaniu, przekrzyczeć.* < Prze + Gardłować >

Przegardłowanie, a, blm., czynność cz. **Przegardłować.**

[**Przegarlać, a, ał**] *przedrzeźniać.* < Prze + *Gar(d)lać, od Gardło >

[**Przegarlanie, a,** blm.] czynność cz. **Przegarlać.**

Przegarnąć, nie, nął, nied. **Przegarniać,** × **Przegarnywać I.** *garnąc przedzielić, przebrać; rozgarnąć:* P. sobie włosy. Gdy len wzgórę wzrasta, plewiąc go, tam, gdzie ma być nogami deptanie, aby był rękami przed sobą przegarnion. Trzyc. Wieczór był cichy, tylko niekiedy wiater przegarnął drzewinami i zaszumiały drzewa. Reym. Wiaterek też wziął przegarniać leciuchno i roztrząsał wilgotne, rzeźwe zapachy pól. Reym. **2.** *garnąc przesunąć, odgarnąć z miejsca na miejsce; musnąć, pogładzić z lekka ręką:* Włosy z czoła na wierzch głowy ręką przegarniać. L. Kilka razy wąs sobie przegarnywa. Sak. **3.** [**P., P. ś.**] *przejść, przebyć, minąć.* < Prze + Garnąć >

Przegarniać, a, ał i [**P. ś.**] p. **Przegarnąć.**

Przegarnianie, a, blm., czynność cz. **Przegarniać.**

[**Przegarnianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przegarniać ś.**

Przegarnienie, a, blm. p. **Przegarnięcie.**

[**Przegarnienie się, a ś.,** blm.] p. **Przegarnięcie ś.**

Przegarnięcie, a, blm., **Przegarnienie** czynność cz. **Przegarnąć.**

[**Przegarnięcie się, a ś.,** blm., **Przegarnienie ś.**] czynność cz. **Przegarnąć ś.**

Przegarnirować, uje, ował *powtórnie, w inny sposób ugarnirować, przerobić garnirunek.* < Prze + Garnirować >

Przegarnirowanie, a, blm., czynność cz. **Przegarnirować.**

× **Przegarnywać, a, ywał** nied. p. **Przegarnąć.**

× **Przegarnywanie, a,** blm., czynność cz. **Przegarnywać.**

Przegarować, uje, owal cukier. (o cieście) *przerosnąć i opaść, a wskutek tego zepsuć ś.* < Prze + Garować >

Przegarowanie, a, blm., czynność cz. **Przegarować.**

†**Przegarśnie, a,** lm. **a** *tyle, ile garść pomieści, przygarść, garstka, garść:* Weźmiże mąki jęczmiennej przegarśnie, piwem ją ciepłym roztworzysz... Ocz. < Z Prze + *Gars(t)nie, od Garść, GART >

†**Przegart, u,** lm. **y** *przegarnięcie, rozdział.* Sł. wil. < Prze + *Gart, GART >

†**Przegarzać, a, ał,** †**Przegarzeć I.** *wykpiwać, urągać ś., naigrawać ś., szydzić, natrząsać ś., drażnić:* Z utrapionego szydzi, smutnego przegarza. Pot. Jak Joba przegarzali królowie, także też urągali krewni jego. Leop. Zaczęła naśmiewać ś. z wszystkiego w Polszcze, przegarzała krajowe zwyczaje, szydziła narodowy zwyczaj. Stasz. O pieśni ciebie prosim, bo je wysławiano aż nazbyt, w czym podobno nas też przegarzano. Szymon. Przegarzam kogo czym. Troc. Tkliwe serce uważa owa przegarzająca górność, którą dający zwykł pokazywać odbierającemu. L. **P. ś. I.** †**P. ś.** komu = *sprzeciwiać ś., przedrzeźniać:* Słowo z ust lotne echo tej jaskini stokroć tyle posyła, kto nie wie, rzekłbyś, że ś. kto przegarza. L. Widzieliśmy pasterzów, co na dudkach grają, i miłe echa im ś. niby przegarzają. Jabł. **2.** [**P. ś.**] *przekomarzać ś.:* Przegarzał ś ze mnu o to. < Prze + *Garzać, od Gorzyć, GOR >

†**Przegarzanie, a,** blm., czynność cz. **Przegarzać.**

Przegarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegarzać ś.**

†**Przegarzeć, y, ał** p. **Przegarzać.** Ps. flor.

†**Przegarzenie, a,** blm., czynność cz. **Przegarzeć.**

Przegasić, i, ił wapno = *zepsuć je przy gaszeniu przez zbyt nagłe dodanie nadmiernej ilości wody.* < Prze + Gasić >

Przegaszenie, a, blm., czynność cz. **Przegasić.**

Przegawędzenie, a, blm., czynność cz. **Przegawędzić.**

Przegawędzić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na gawędzeniu:* Doznawał pociechy, kiedy mógł jaką chwilkę swobodną P. ze swemi sodalisami. Kaczk. < Prze + Gawędzić >

Przegaworzenie, a, blm., czynność cz. **Przegaworzyć.**

Przegaworzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na gaworzeniu.* < Prze + Gaworzyć >

Przegazdować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na gazdowaniu:* Juhasi, co tam kilka miesięcy przegazdowali po halach. Tet. < Prze + Gazdować >

Przegazdowanie, a, blm., czynność cz. **Przegazdować.**

Przegdakać, cze, kał I. *na gdakaniu przepędzić (pewien czas):* P. pół godziny. Przen.: *przepaplać, przegadać:* Rzeczesz jej słówko, to ona cały tydzień przegdacze. Pot. **2.** *przemóc, przeprzeć gdakaniem;* przen.: *przegadać, przekrzyczeć, przepaplać:* Ona, jak pocznie, przegdacze najwrzaskliwszą kurę. Pot. < Prze + Gdakać >

Przegdakanie, a, blm., czynność cz. **Przegdakać.**

Przegderać, a, ał I. *gderając przepędzić (pewien czas).* **2.** *przemóc kogo w gderaniu.* < Prze + Gderać >

Przegderanie, a, blm., czynność cz. **Przegderać.**

Przegęgać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na gęganiu.* < Prze + Gęgać >

Przegęganie, a, blm., czynność cz. **Przegęgać.**

Przegiąć, gnie, giął, Przegibnąć, [**Przedzic**], nied. **Przeginać, Przegibać** *gnąc przechylić, przekrzywić na bok a. na drugą stronę:* Krzywe drewno prostując, na drugą stronę je przeginają. Górn. Wdzięcznie na wysokim siedzeniu swym przegięty, spojrzał na dół na czyniącego mu uwagę młodego ucznia. Orzesz. **P. ś.** *gnąc ś. przechylić ś., przekrzywić ś., wygiąć ś. na bok a. na drugą stronę:* Gąsienica, przeginając ś., lezie. Troc. < Prze + Giąć >

Przegib, u, lm. **y I.** p. **Przegięcie:** Postać niewieścia, owiana z góry do dołu urokami piękności niezrównanej, akcentowanej spływaniem w przegibach na ramiona grubego lnianego warkocza. Jeż. P. ciała. Jeż. Przegiby taneczne wzbudzały w nim pożądania. Jeż. **2.** [Przegiby] *skały, formą zewnętrzną przypominające siodło.* < Prze + *Gib, GUB >

[**Przegiba, y,** lm. **y, Przełącka, Przechylinka**] *miejsce na pochyłości gór.* < Prze + *Giba, GUB >

Przegibać, a, ał i **P. ś. I.** p. **Przegiąć:** *In diversum curvari,* P. abo chłostać sobą tam i sam. Mącz. *Resupino,* przegibam ś. w znak, krzywię ś. Mącz. **2.** [**P.**] *zginać, bujać.* < Prze + Gibać >

Przegibanie, a, blm., czynność cz. **Przegibać.**

Przegibanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegibać ś.**

×**Przegibina, y,** lm. **y** p. **Przegięcie:** P. goleniowa. Krup. < Od Przegibać >

Przegibnąć, nie, nął i **P. ś.** p. **Przegiąć.** < Prze + Gibnąć >

Przegibnięcie, a, blm., czynność cz. **Przegibnąć.**

Przegibnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegibnąć ś.**

Przegibny I. *dający ś. przegibać, przeginający ś., gibki, giętki, elastyczny:* Usta ogniem rozszalałe jak zwierzę dzikie wpijam w twe biodra przegibne. Sf. **2.** *przyłączony za pomocą przegubu:* Łożysko przegibne. Poduszka przegibna mostu. < Od Przegibnąć >

[**Przegichnąć, nie, nął**] *przelać płynem naczynie.* < Prze + Gichnąć >

[**Przegichnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przegichnąć.**

Przegiermanizować, uje, owal *przerobić na germański, przerobić na Niemca.* < Prze + Giermanizować >

Przegiermanizowanie, a, blm., czynność cz. **Przegiermanizować.**

Przegiestykulować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na giestykulowaniu.* < Prze + Giestykulować >

Przegiestykulowanie, a, blm., czynność cz. **Przegiestykulować.**

Przegięcie, a I. blm., czynność cz. **Przegiąć. 2.** lm. **a a. Przegub, Przegib,** ×**Przegięcina,** ×**Przegibina** *miejsce przegięcia, zgięcie:* P., *inflexio,* gdy krzywizna mała a prawie przystająca do linji prostej. Śniad. Słonie w nogach przegięcia nie mają. Haur. Wyprostować P. z czego. Troc.

Przegięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegiąć ś.**

Przegięcina, y, lm. **y I.** ×**P.** p. **Przegięcie:** Miara ta ma być z giętkiego metalu, żeby ją

można wzdłuż przeginać do przegięciny beczki. Vol. 2. [P.] *wklęsła część stopy ludzkiej w połowie długości, gdzie ś. stopa ta pod spodem przegina.* <Od Przegięty, od Przegiąć>

× **Przegiętka, i,** lm. **i** *szybkie przeginanie ś., przełamanie ś.:* Weźno wszystkiemi czterema (końmi) razem, podosobniego i naręcznego na przegiętkę, a licowego i na czwartni (chodzącego) na końcu. L. Bracia niedźwiedzie wytrzeszczą ślepie na te jego skoki, dziwią ś. tym przegiętkom na obadwa boki. L. <Od Przegięty>

Przeginacz, a, lm. **e 1.** *ten, co przegina.* **2.** anat.: × P. nagłośni = *mięsień nalewkowy nagłośni* (musculus aryepiglotticus). <Od Przeginać>

Przeginać, a, ał i **P. ś.** p. **Przegiąć.**

Przeginanie, a, blm., czynność cz. **Przeginać.**

Przeginanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeginać ś.**

Przegląd, u, lm. **y 1.** *przeglądanie, przejrzenie, przepatrywanie:* P. domów w mieście (= *lustracja*). P. ubrań w szafie, książek w bibljotece. W maju 1822 obydwaj starsi synowie Pawła spotkali ś. z sobą w Wilnie na świetnym przeglądzie gwardji. Sm. (= *rewji*). **2.** † P. *przewidywanie przyszłości:* On ś., mniemam, pomyli w przyszłości przeglądzie. Przyb. W takowej przyszłości przeglądzie czcijcie tego, co umrze, by zyskał wasze zdrowie. Przyb. < Prze + *Gląd, GLĘD >

† **Przeglądacz, a,** lm. **e,** † **Przeględacz** *ten, co przegląda; ten, co przewiduje, przenika wzrokiem:* Pan Bóg jest przeglądaczem, jako kto rozdaje, a On jest sam, co za to płaci i oddaje. Prot. <Od Przeglądać>

Przeglądać, a, ał i **P. ś.** p. **Przejrzeć.** <Prze + Glądać>

Przeglądanie, a, blm., czynność cz. **Przeglądać.**

Przeglądanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeglądać ś.**

Przeglądnąć, nie, nął i **P. ś.** p. **Przejrzeć.** <Prze + Glądnąć>

× **Przeglądnie** przys. od **Przeglądny.** L.

Przeglądnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeglądnąć.**

Przeglądnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeglądnąć ś.**

× **Przeglądność, i,** blm. rz. od **Przeglądny;** × **Przeględność:** Objekt tak główny nie mógł ujść przeglądności Fryderyka. L.

× **Przeglądny 1.** p. **Przeglądowy:** Pragnie wystawić przeglądną całość. Bońk. **2.** a. × **Przeględny** *przezorny, przewidujący, oględny.* <Od Przegląd>

Przeglądowy, × **Przeglądny** przym. od **Przegląd.**

[**Przeglądy, ów,** blp., **Przeględy**] p. **Oględziny.** <Od Przegląd>

× **Przeglądywać, uje, ywał** i **P. ś.** p. **Przejrzeć:** Kazał prosić, aby wasza książęca mość raczyła wczas przemyśliwać i P. księżnę jaką cudną a dobrą. Bart. <Prze + GLĘD>

× **Przeglądywanie, a,** blm., czynność cz. **Przeglądywać.**

× **Przeglądywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeglądywać ś.**

† **Przeględacz, a,** lm. **e** p. **Przeglądacz:** P. świata. Troc. <Od Przeględać>

† **Przeględać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przejrzeć.** <Prze + Ględać>

† **Przeględanie, a,** blm., czynność cz. **Przeględać.**

† **Przeględanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeględać ś.**

× **Przeględnie** przys. od **Przeględny.**

× **Przeględność, i,** blm. p. **Przeglądność.**

× **Przeględny** p. **Przeglądny:** Trupy ciągnie Ulises i składa na stronie, P., aby do krwi nieprzywykłe konie szkodliwą nie zostały przerażone trwogą. Dm. <Od Przegląd>

[**Przeględować, uje, ował** i **P. ś**] p. **Przejrzeć.**

[**Przeględowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeględować.**

[**Przeględowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeględować ś.**

[**Przeględy, ów,** blp.] p. **Przeglądy.** <Prze + GLĘD>

† **Przeględywać, uje, ywał** i † **P. ś.** p. **Przejrzeć.**

† **Przeględywanie, a,** blm., czynność cz. **Przeględywać.**

† **Przeględywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeględywać ś.**

1. Przegładzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przegłodzić.**

2. Przegładzać, a, ał p. **Przegładzić.**

1. Przegładzanie, a, blm., czynność cz. **1. Przegładzać.**

2. Przegładzanie, a, blm., czynność cz. **2. Przegładzać.**

Przegładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegładzać ś.**

Przegładzenie, a, blm., czynność cz. **Przegładzić.**

Przegładzić, i, ił, nied. **Przegładzać** *przeciągnąć czym gładząc, nieco pogładzić; przeprasować:* Dłonią niecierpliwą przegładza włos. Krasz. <Prze + Gładzić>

Przegłaskać, ska a. **szcze, skał 1.** *głaszcząc przeciągnąć czym, przegładzić, nieco pogłaskać.* **2.** przen. *głaskaniem przeciągnąć na swoją stronę, ująć sobie uprzejmością.* Sł. wil. <Prze + Głaskać>

Przegłaskanie, a, blm., czynność cz. **Przegłaskać.**

† **Przegłaszać, a, ał** p. **Przegłosić.**

† **Przegłaszanie, a,** blm., czynność cz. **Przegłaszać.**

Przegłęb, u, lm. **y** *głębokość, na jaką jeden koniec statku zanurza ś. głębiej, niż drugi:* P. dziobowy. P. tylny statku. <Prze + Głęb>

Przegłębiać się, a ś., ał ś. *zagłębiać ś. jednym końcem głębiej, niż drugim:* Statek przegłębia ś. dzióbem o pół metra. <Prze + *Głębiać ś., GŁĄB>

Przegłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegłębiać ś.**

Przegłębność, i, blm. rz. od **Przegłębny.**

Przegłębny przym. od **Przegłęb.** <Od Przegłęb>

Przegłęboki *nadzwyczaj głęboki:* Cisza przegłęboka. Haj. <Prze + Głęboki>

Przegłęboko przys. od **Przegłęboki.**

† **Przegłodać, da** a. **dze, dał** *przegryźć, przekąsać:* Korzeń spróchniały, przegłodany od robaków. Mącz. <Prze + Głodać>

Przegłodanie, a, blm., czynność cz. **Przegłodać.**

Przegłodniały *który przegłodniał, zgłodniały nieco:* W tym czasie lisy zazwyczaj są przegłodniałe. <Od Przegłodnieć>

Przegłodnieć, eje, ał *nieco przycierpieć głodu, trochę przegłodzić ś.* L. <Prze + Głodnieć>

Przegłodnienie, a, blm., czynność cz. **Przegłodnieć.**

Przegłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przegłodzić:** Ożyw nędzne, zemdlone przegłodzeniem. K. G.

Przegłodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegłodzić ś.**

Przegłodzić, i, ił kogo = *przetrzymać o głodzie.* **P. ś.** *przemęczyć ś. o głodzie, przepościć ś.:* Chcesz wiedzieć, co najlepiej smak do jadła rodzi? Post lub głód, gdyż najsmaczniej je, kto ś. przegłodzi. Koch. W. < Prze + Głodzić >

Przegłos, u, lm. **y** gram. *zmiana brzmienia pewnej samogłoski na inne, np. w wyrazach: les, bierze... na: las, biorę i t. p.* < Prze + Głos >

× **Przegłosić, i, ił,** nied. † **Przegłaszać** *zagłuszyć swym głosem, przekrzyczeć:* P. wszystkich mówiących, zgromadzenie. Przebija głos, przegłasza, *pervincit vox vocem.* Kn. Ptaszęta naraz zawrzasły całym chórem, jakby pragnąc P. chóralnie niespodzianą współzawodniczkę. < Prze + Głosić >

× **Przegłoskiwać, uje, iwał** p. **Przegłosować.** L.

× **Przegłoskiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przegłoskiwać.**

× **Przegłoskować, uje, ował** p. **Przegłosować.** L. < Prze + * Głoskować, od Głoska >

× **Przegłoskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przegłoskować.**

Przegłosować, uje, ował, × **Przegłoskować,** nied. × **Przegłoskiwać** *przezwyciężyć większością głosów:* Można być przegłosowanym, ale mieć słuszność po swojej stronie. P. projekt, wniosek. P. kogo na wyborach. < Prze + Głosować >

Przegłosowanie, a, blm., czynność cz. **Przegłosować.**

× **Przegłoszenie, a,** blm., czynność cz. **Przegłosić.**

Przegłód, odu, blm. patol. *żarłoczność chorobliwa, wilczy głód; przemór* u zwierząt (bulimia). < Prze + Głód >

Przegłównić, i, ił bud. *dać przewagę główników nad bocznikiem w prądnicach lub prądnikach.* < Prze + * Głównić, od Główny >

Przegłównienie, a, blm., czynność cz. **Przegłównić.**

Przegłównik, a, lm. **i** bud. *kamień ciosowy, wskroś na obie strony muru przechodzący,* kamień prześcienny. < Prze + Główník >

× **Przegłuchnąć, nie, nął** *ogłuchnąć ze wszystkim, zagłuchnąć.* < Prze + Głuchnąć >

× **Przegłuchnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przegłuchnąć.**

× **Przegłuszać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przegłuszyć.**

× **Przegłuszanie, a,** blm., czynność cz. **Przegłuszać.**

× **Przegłuszanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegłuszać ś.**

× **Przegłuszenie, a,** blm., czynność cz. **Przegłuszyć.**

× **Przegłuszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegłuszyć ś.**

× **Przegłuszyć, y, ył,** nied. × **Przegłuszać 1.** *mocno ogłuszyć.* L. **2.** *zagłuszyć, przekrzyczeć.* Troc. I Biwój głosem zawoła gromowym, aby P. dziki ryk potworu. Psm. × **P. ś.** *przebrzmieć, przycichnąć, umilknąć:* Ostatni jęk już ś. przegłuszył. Kl. < Prze + Głuszyć >

Przegnać, a, ał, Przegonić, † **Przeżonąć 1.** cz. czyn. = a) *pognać przez co, przepędzić:* Przeganiać bydło przez abo za rzekę. Kn. b) co = *przebiec, przelecieć:* Tabun dzikich koni przegania pustopasze. Pol. c) *goniąc prześcignąć:* A ty, nasz Dżęga, jak mogłeś P.? toć my tam ciebie w mieście zostawili. Kniaź. Przen.: Wrona czterykroć od jelenia wiekiem przegoniona. Min. d) *gnając sforsować, zmordować; spędzić:* P. konie, woły = zmordować pędząc, poganiając, bieżąc. Kn. e) † P., [P.] *przebić, przeszyć:* Serce mu Febus przegnał śmiertelnym żelazem. Żebr. [P. gwóźdź w deskę]. f) *zegnać, spędzić, wygnać, wypędzić; rozegnać, rozpędzić;* nied. *przepędzać z miejsca na miejsce:* Smoka jak przeżegnał, a trzy razy przegnał słowa sen zawodzące, sen czułe oczy zbiegł. Żebr. Kibitka w tłum wjechała; nim bicz tłumy przegnał, stanęli przed kościołem. Mick. Wiatr przegania po cmentarzach ostów p chy. Mark. Po halach wiatr przegania uronione orle pióra. Pol. **2.** cz. ni. *przebiec, przelecieć:* Na drogach, jeszcze nieco błotnych, dzieci przeganiały stadami, pokrzykując z uciechy. Reym. **Przeganiać ś.** *biegać na wyścigi, uganiać ś., biegać w zawody, harcować:* Psy ujadały wesoło, przeganiając ś. po drogach wraz z dziećmi. Reym. < Prze + Gnać >

Przegnajać, a, ał p. **Przegnoić.**

Przegnajanie, a, blm., czynność cz. **Przegnajać.**

Przegnanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przegnać. 2.** [P.] *rozwolnienie żołądka, przeczyszczenie:* Dać komu na P.

Przegnany 1. im. od **Przegnać. 2.** [P.] = a) *przepędzony, spędzony, przeżyty:* Ta lipa ma przegnane osiemset roków. b) *wytrawny, doświadczony.*

† **Przegnarować, uje, owal** *przeżywić, przetrzymać na swoim wyżywieniu.* † **P. ś.** *przeżyć (pewien czas) gnarując ś.* < Prze + Gnarować >

† **Przegnarowanie, a,** blm., czynność cz. **Przegnarować.**

† **Przegnarowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegnarować ś.**

Przegniatać, a, ał p. **Przegnieść.** < Prze + * Gniatać, GNIOT >

Przegniatanie, a, blm., czynność cz. **Przegniatać.**

× **Przegniatywać, uje, ywał** p. **Przegnieść.** L.

× **Przegniatywanie, a,** blm., czynność cz. **Przegniatywać.**

Przegnicie, a, blm., czynność cz. **Przegnić.**

Przegnić, ije, ił *zgnić nawskroś, przejść zgnilizną:* Im dłużej gnoje gniją, a nie przegniją, tym trwalsze z nich nawozy. Kluk. Moknące długo konopie przegniłyby, i włos nie miałby mocy. Groic. Przen.: Przegnili w rozkoszach. L. Popełniałem zbrodnie, od których mi dusza przegniła. Przybysz. < Prze + Gnić >

Przegniecenie, a, blm., czynność cz. **Przegnieść.**

Przegnieść, ecie, ótł, nied. **Przegniatać,** × **Przegniatywać 1.** *nanowo ugnieść, wygnieść jeszcze raz:* Kiedy ciasto za wolne, dodaj mąki i przegnieć jeszcze raz. **2.** *wygnieść przez co, przecisnąć:* Wiśnie gotowane cedź a przegniatuj przez durszlak. Sien. **3.** [P.] *gniotąc przerobić, przemieszać; ugnieść, zgnieść:* P. chleba z masłem i zrobić pigułkę. < Prze + Gnieść >

Przegniewać, a, ał 1. † P., **[Przegniewać]** *rozgniewać, obrazić, zagniewać:* Snadźbym do domu natenczas precz odejść wolała, aniżbym cię, me serce, w czym P. miała. Papr. Luto nam jest naszej złości, którąchmy cię przegniewali. Sekl.

Proszę, abym cię nie przegniewał, gdy jeszcze co rzeknę. B B. Jeśli ten lud nie przegniewał Boga swego, nie będziem mogli sprzeciwić ś. im. Leop. 2. [P. kogo z kim]=*pogniewać, poróżnić.* × P. ś. *przestać ś. gniewać.* <Prze + Gniewać>

Przegniewanie, a, blm., czynność cz. **Przegniewać.**

× **Przegniewanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegniewać ś.**

Przegniły *który przegnił:* Poza tą zębioną ścianką trzymało ś. na krokwiach przegniłych odwieczne pokrycie. Krasz. Przen.: P. w grzechach. Troc. Ten błąd u innych przegniłych narodów ani zadziwia, ani smuci. Krasz. (=*przejętych zgnilizną moralną, zepsutych).* <Od Przegnić>

Przegnoić, i, ił, nied. **Przegnajać** *zgnoić a. umierzwić nawskroś.* <Prze + Gnoić>

Przegnojenie, a, blm., czynność cz. **Przegnoić.**

Przegnuśnieć, eje, ał *przebyć, przeżyć w gnuśności.* <Prze + Gnuśnieć>

Przegnuśnienie, a, blm., czynność cz. **Przegnuśnieć.**

Przegodować, uje, ował 1. *na godach przepędzić, przebankietować:* P. tydzień. **2.** *na gody, na uczty przemarnować; przebankietować:* P. majątek. <Prze + Godować>

Przegodowanie, a, blm., czynność cz. **Przegodować.**

Przegoić się, i ś., ił ś. *nieco zgoić ś., zagoić ś., zagoić ś. powierzchownie:* Kiedy ś. przegoją świeże rany, wtenczas pójdę z tobą. Uj. <Prze + Goić ś.>

Przegojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegoić ś.**

Przegolenie, a, blm., czynność cz. **Przegolić.**

Przegolić, i, ił, nied. **Przegalać** *w połowie wygolić, ogolić częściowo:* Nie ten ksiądz, co mu plesz przygolono. Rej. Wierzch głowy sobie przegolił. Rej. Uczyń sobie łysinę, a przegol syny, kochanki swoje. Bud. Nie chciejcie przy pogrzebie drapać na sobie ciała, ani sobie ciemienia przegalajcie. B.B. Mniej występni a. szczęśliwsi, z przegolonemi łbami, pracowali w fosach kamienieckiej a. berdyczowskiej warowni. Rol. Przen.: *przetrzebić, przerzedzić:* Rzadki, przegolony las. Mącz. <Prze + Golić>

Przegon, u, lm. **y, [Przegón] 1.** *przeganianie, przegonienie:* O przegonie świń na cudzą żołądź. Wiszn. P., przejazd przez grunt sąsiedzki. Kn. **2.** *prawo przeganiania bydła przez grunt cudzy.* Sł. wil. **3.** *gonitwa, wyścigi, uganianie ś.; współzawodnictwo, zapasy:* Zwycięskiemi sławny koń przegony. Dm. Konie mogące w szybkim wiatry prześcignąć przegonie. Dm. W pięknym dowcipów i męstwa przegonie wziął często poklask i wieśniak przed panem, kiedy Olimpskie powytykał błonie Grek samochlubny świetnym z liścia wianem. Nar. Ty, co niebezpiecznym ogniem zapalony w ślizkie ś. rymotwórców zapuszczasz przegony. Dm. Lecieć z motylem w przegony (=*na wyścigi).* Zabiłem konia! on mię tak szybko nosił przez błonia, z wiatrami biegał w przegony. Słow. Młódź zaś wysypała ś. w opłotki, ...na drogę wylegali gwarzyć i gzić ś., aże dudniło od przegonów i wrzawy. Reym. **4. [P., Przegonisko, Przegoń]** *droga, którędy przeganiają bydło.* **5. [P., Przegóna, Przegonica, Wodnica]** *brózda głęboka poprzeczna lub ukośna w kierunku spadu, dla ścieku wody z pola:* Pospuszczać wodę do przegonów i rowów. **6.** [P.], † **Przegonienie** *pasmo, ciąg, smug prosty w oraniu.* Wlod 7. apt. i chem. *ciecz przepędzona, przekroplona,* przekroplina, destylat (destillatum). <Prze + Gon>

[Przegonica, y, lm. **e]** p. **Przegon.** <Od Przegon>

× **Przegoniciel, a,** lm. **e** p. **Przeganiacz.** <Od Przegonić>

Przegonić, i, ił p. **Przegnać.** <Prze + Gonić>

Przegonienie, a 1. blm., czynność cz. **Przegonić. 2.** † P., lm. **a** p. **Przegon:** Gdzieby kopców potrzeba nie było, jedno P. miedzy było... tam... Stl.

Przegonisko, a, lm. **a 1. [P.]** p. **Przegon. 2.** w lm. gór. p. **Ogon.** <Od Przegonić>

Przegonny, Przegonowy przym. od **Przegon.**

Przegonowiec, wca, lm. **wce** *pług przegonowy, służący do wyorywania przegonów czyli brózd głębokich.* <Od Przegonowy>

Przegonowy p. **Przegonny.**

[Przegoń, a, lm. **e]** p. **Przegon.**

Przegorąco przys. od **Przegorący.**

Przegorący *nader gorący, ognisty:* U punktu wyjścia mego była miłość, sama tylko przeczysta, przegorąca miłość. Orzesz. <Prze + Gorący>

Przegorczyn, u, lm. **y** bot. (colythrum) *roś.*

[Przegorlać się, a ś., ał ś] p. **Gorlić ś.** <Prze + *Gorlać ś., GOR>

[Przegorlanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przegorlać ś.**

† **Przegorśniały** p. **Przegorzkniały.** Troc.

† **Przegorśnieć, eje, ał** p. **Przegorzknąć.** L.

† **Przegorśnienie, a,** blm., czynność cz. **Przegorśnieć.**

Przegorywać, a, ał p. **Przegorzeć.**

Przegorywanie, a, blm., czynność cz. **Przegorywać.**

[Przegorzać, a, ał] *drażnić słowami, docinać, odpowiadać zuchwale.* **[P. ś.]** *przemawiać ś., kłócić ś., swarzyć ś.* <Prze + Gorzać>

† **Przegorzałkować** *przepić, przepuścić na gorzałkę:* Drobnej szlachty, co przegorzałkowali a przekarczmowali swoje, trzeba ś. bardzo strzec. Ek. <Prze + *Gorzałkować, od Gorzałka>

† **Przegorzałkowanie, a,** blm., czynność cz. **Przegorzałkować.**

Przegorzały *który przegorzał, przepalony:* P. na poły. Troc. Olbrzymy w Etnie przegorzałe. Bardz. Piasek P. Bud. Obchodzi Rak niebieski kraje przegorzałe, Libiją ciężko piecze. Bardz.

Przegorzan, u, lm. **y, Oset kulowy, Jeżowiec, Jeżonóg** bot. (echinops) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunek: P. kulisty (e. sphaerocephalus). <Od Przegorzeć>

[Przegorzanie, a, blm.] czynność cz. **Przegorzać.**

[Przegorzanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przegorzać ś.**

Przegorzeć, eje, ał, nied. **Przegorywać,** † **Przegarać** *zgorzeć nawskroś, przepalić ś.:* P. na drugą stronę. Kn. <Prze + Gorzeć>

Przegorzenie, a, blm., czynność cz. **Przegorzeć.**

Przegorzki *nadzwyczaj gorzki.* <Prze + Gorzki>

Przegorzknąć, nie, nął, Przegorzknieć, † **Przegorśnieć** *przejść goryczą.* L. <Prze + Gorzknąć>

Przegorzkniały, † **Przegorśniały** *który przegorzkniał.* <Od Przegorzknieć>

Przegorzknieć, eje, ał p. **Przegorzknąć.** < Prze + Gorzknieć >

Przegorzknienie, a, blm., czynność cz. **Przegorzknieć.**

Przegorzknięcie, a, blm., czynność cz. **Przegorzknąć.**

Przegorzko przys. od **Przegorzki.**

Przegospodarować, uje, ował, Przegospodarzyć l. *przepędzić (czas jakiś) na gospodarowaniu.* **2.** *przepuścić, źle gospodarując.* < Prze + Gospodarować >

Przegospodarowanie, a, blm., czynność cz. **Przegospodarować.**

Przegospodarzenie, a, blm., czynność cz. **Przegospodarzyć.**

Przegospodarzyć, y, ył p. **Przegospodarować.** < Prze + Gospodarzyć >

Przegoszczenie, a, blm., czynność cz. **Przegościć.**

Przegościć, i, ił *przebyć w gościnie:* Przegościła u nas cały miesiąc. < Prze + Gościć >

Przegotować, uje, ował, nied. **Przegotowywać l.** *ugotować należycie jaki płyn:* P. mleko. **2.** *zanadto ugotować, zepsuć zbyt długo gotując, przewarzyć:* P. kartofle. < Prze + Gotować >

Przegotowanie, a, blm., czynność cz. **Przegotować.**

Przegotowywać, uje, ywał p. **Przegotować.**

Przegotowywanie, a, blm., czynność cz. **Przegotowywać.**

[**Przegóna, y,** lm. **y**] p. **Przegon.**

[**Przegoń, a,** lm. **e**] p. **Przegon.**

Przegórować, uje, ował l. × P. *przewyższyć:* Albadon przegórował cnotą wszystkie ptaki. Pol. **2.** [P.] *postawić ś. hardo, pokazać fantazję:* Nie góruj, nic nie przegórujesz, boć ty swoją główiczką muru nie przebijesz. < Prze + Górować >

[**Przegórowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przegórować.**

Przegra, y, blm. bart. *wylatanie trutni z ula za matką w celu jej zapłodnienia.* < Prze + Gra >

Przegrabić, i, ił l. *przegarnąć grabiami, przeprowadzić przez grabienie:* P. ścieżkę. **2.** *przeciągnąć, przegładzić grabiami:* P. klomb. **3.** *przetrząsnąć grabiami:* P. siano. **4.** *przepędzić (pewien czas) na grabieniu.* < Prze + Grabić >

Przegrabienie, a, blm., czynność cz. **Przegrabić.**

Przegracować, uje, ował l. *gracując przegarnąć, przeprowadzić:* P. dróżkę, ścieżkę. **2.** *przeciągnąć, przegładzić gracą.* **3.** *gracując przepędzić, przebyć (czas jakiś).* < Prze + Gracować >

Przegracowanie, a, blm., czynność cz. **Przegracować.**

Przegrać, a a. [**aje**], † **aje, ał,** † **Przeigrać,** nied. **Przegrywać,** †**Przegrawać l.** *przepędzić (pewien czas) na graniu:* P. godzinę. **2.** co = *odegrać od początku do końca:* Przegrawszy na klawikordzie i odśpiewawszy aryjkę, poszłam do ogrodu. L. **3.** *powtórzyć sobie, przepowiedzieć sobie grę:* P. ćwiczenia na fortepjan. **4.** *stracić, zostać pokonanym w grze; nie wygrać; przepuścić na grę, grywając:* Przegrał Hiszpan do Teneczyńskiego sumę niemałą. Papr. Grałem i ustawicznie przegrywałem. Alber. P. w karty, w szachy, w domino, w bilard. Nie graj, Wojtek, nie przegrasz portek. Prz. P. partję, stawkę. Przegrał talar. Troc. P. na loterji. P. majątek. **5.** *zostać pokonanym w czym, doznać niepowodzenia, stracić co:* Przegrał zakład. Troc. Przegramy bitwę, sprawę, proces. Troc. Twa ręka nie przegrała, ale P. może. Mor. A. (= *nie zawiodła*). Pewność, że sam nie przegrasz, dość czasu wygranej. Pot. Przegrałem sprawę moją na głowę, straciłem wszystko. L. Nieprzyjaciel przegrał na głowę. L. P. z kretesem. Jeślibyście polem zaś przegrali, tamci na morzu małoby wskórali. P. Koch. **6.** † P. nied. = **a)** *grać przegrywkę, próbować gry na instrumencie:* Przegrawać, * przedgrawać, *praeludere.* Mącz. **b)** Przegrywać, przegrawać a. przegrywać, przegrawać sobie = *grać sobie czasami, przygrywać:* Przegrawa sobie. Troc. Spokojny mojej trzody pasterz, przegrywałem sobie na fujarze. Stasz. Młody Dawid, pilnując ojcowskiej trzody, przegrywał na arfie. Hoł. Twardowski kozaczyznę na surmie przegrywał. Wor. (= *o kozaczyźnie: sławił ją w grze).* < Prze + Grać >

Przegradzać, a, ał p. **Przegrodzić.**

Przegradzanie, a, blm., czynność cz. **Przegradzać.**

×**Przegraj, a,** lm. **e** *przegrywka; preludjum; akord:* Ostatni P. w strony (struny). Garcz. < Od Przegrać >

Przegramolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegramolić ś.**

Przegramolić się, i ś., ił ś. *gramoląc ś. przejść, przeleźć, przebrnąć:* P. przez próg, przez drzwi, przez szparę, przez błoto. < Prze + Gramolić ś. >

Przegrana, ej, lm. **e** *to, co kto przegrał, przegrana gra, bitwa, sprawa i t. p.:* Co mieli żałować swej przegranej, za tryumf sobie poczytali, że pokoju nabyli, gdy bitwę przegrali. Jabł. Na Tatarów trwogę puścił, iż serce straciwszy, pierzchać z przegraną musieli. Nies. Po przegranej często wygrana chodzi. Prz. < Od Przegrać >

× **Przegraniczenie, a,** blm., czynność cz. **Przegraniczyć.**

× **Przegraniczyć, y, ył** *przedzielić granicą, przeprowadzić granicę, odgraniczyć, rozgraniczyć:* Naszę wieś i k temu gruntu niemało odgraniczono i to wszystko przegraniczono z wielką szkodą naszą. St. Aug. < Prze + Graniczyć >

Przegranie, a, blm., czynność cz. **Przegrać.**

† **Przegraniec, ńca,** lm. **ńcy** *ten, co przegrał, przegrywający, zwyciężony:* Sami za przegrańce ś. znali. Skar. < Od Przegrany >

Przegrany l. *który przegrano:* Pieniądz, zakład P. Bitwa przegrana. **2.** *który przegrał:* Jestem P. dwa ruble. < Od Przegrać >

† **Przegrawać, a, ał** p. **Przegrać:** Dawid chciał być sam na każdej wojnie, aż ś. trafiło, iż z Filistynami raz bitwę staczając, przegrawać począł. Skar. Którzy mężnie trwają, rzadko bitwę przegrawają. Lubel.

† **Przegrawanie, a,** blm., czynność cz. **Przegrawać.**

† **Przegrawek, wka,** lm. **wki** p. **Przegrywka:** Wnet odgłos symfonji rozkosznie zaczętej dał najsłodszy P. do ich pieśni świętej. Przyb. Sny okropne nie są znakiem zdrowia, owszem przegrawkiem niejakim i zabytkiem choroby. Pilch. < Od Przegrawać >

† **Przegrawka, i,** lm. **i** p. **Przegrywka:** Lekkie przegrawki czyniąc, różnorymny wiersz zaczynasz. Nar. Obelga posłowi wyrządzona była następującej wojny niejakaś P. Nar. Te chwile śmiertelnego żywota są owego lepszego przegrawkami. Pilch. Nauki te przegrawki są i pierwiastki, nie zaś dzieła. Pilch. < Od Przegrawać >

† **Przegrażać**, a, ał p. **Przegrażać ś.**

Przegrażać się, a ś., ał ś., † **Przegrażać** *wygrażać ś., odgrażać ś., grozić:* P. komu a. P. ś. na kogo. Przegrażał ś. wygubieniem wiernych. Skar. Przegrażał ś. cesarz, iż Rzym obalić miał. Skar. Bóg przegraża, iż będzie ś. mścił na przestępstwach. Karnk. On ś. bardzo przegraża na W'c Pana. Boh. Tak po drodze ś. przegraża. Kon. < Prze + *Grażać, od Grozić >

† **Przegrażanie, a 1.** blm., czynność cz. **Przegrażać. 2.** lm. **a** p. **Przegróżka**: Jakoż ziściła samą rzeczą P. Otw.

Przegrażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegrażać ś.**

† **Przegrażka, i,** lm. **i** p. **Przegróżka.** < Od Przegrażać >

Przegremplować, uje, ował, Przegręplować 1. *przeczesać gremplą:* P. wełnę. **2.** *podstrzyc, przegładzić gremplą:* P. sukno. **3.** *zgremplować nanowo.* < Prze + Gremplować >

Przegremplowanie, a, blm., czynność cz. **Przegremplować.**

Przegręplować, uje, ował p. **Przegremplować.** < Prze + Gręplować >

Przegręplowanie, a, blm., czynność **cz. Przegręplować.**

Przegroda, y, lm. **y, Przegrodzenie 1.** *to, co przegradza:* a) *ścianka, przepierzenie, forsztowanie:* P. z desek, murowana. P. w izbie. Troc. Przegrody w śpichlerzu. Troc. b) *belka przegradzająca, barjera, szlaban, zastawa:* P. poprzeczna. Troc. Skakać przez przegrody. **2.** *miejsce odgrodzone, część odgrodzona, zagroda, przedział, kojec:* Przegrody w śpichlerzach, abo piętra różne, komórki. Kn. Przegrody w stajni, w oborze, w stodole, w skrzyni. **3.** anat. a) † P. p. **Przepona**: Kula trafiła za nizko, nie na kumorę ku sercu, ino na bandzioch popod tę przegrodę, co jest P. w każdym zwierzęciu. Witk. b) P. nosowa p. **Międzynozdrze.** c) P. przeźroczysta w mózgu (septum pellucidum). d) P. serca (septum cordis). e) Przegrody międzystożkowe nerek (columnae renum). **4.** gór.: a) P. w szybie = *oszalowane przepierzenie w szybie dla przedzielenia go*; b) *wypełnienie, zwykle iłem, między dwiema częściami rozstąpionej warstwy.* Zdr. **Przegródka, Przegródeczka.** < Prze + *Groda, GROD >

† **Przegrodek, dka,** lm. **dki** p. **Przygrodek**: Zamek kosztem wielkim prawie budował i przegrodkiem dosyć mocnym opatrzył. Biel. J. < Z Prze(d)grodek >

Przegrodny, Przegrodowy przym. od **Przegroda.**

Przegrodowy p. **Przegrodny.** Anat.: Nerwy przegrodowe. Krup. † Myszka, błona przegrodowa = *przepona.*

Przegrodzenie, a 1. blm., czynność cz. **Przegrodzić. 2.** lm. **a** p. **Przegroda.**

Przegrodzić, i, ił, nied. **Przegradzać 1.** *przedzielić przegrodą, oddzielić, odgraniczyć; przepierzyć, przeforsztować; odseparować:* P. pokój ścianą, pola płotem a. rowem, podwórza murem, konie w stajni drągiem. P. poddasze ścianą, dzielnice linją. Troc. Pireneje przegradzają Francję od Hiszpanji. Troc. Ziemia duńska morzem przegrodzona. Biel. M. Cnotaby, nie rodzenie miało nas przegradzać. Pot. Wody mineralne skuteczniejsze, gdy w ich używaniu po pięciu dniach kąpiel jedna lub dwie przegradza. Krup. (= *przeplata*). < Prze + Grodzić >

Przegrodzisty *pełen przegród.* < Od Przegroda >

Przegrodzony 1. im. od **Przegrodzić. 2.** *opatrzony przegrodą.* Anat.: Macica przegrodzona (uterus septus). Macica w części przegrodzona (uterus subseptus).

† **Przegroza, y,** lm. **y** p. **Przegróżka.** Ort. < Prze + Groza >

Przegródeczka, i, lm. **i** p. **Przegródka.** < Od Przegródka >

† **Przegródek, dka,** lm. **dki** anat. p. **Krocze.** Syr.

Przegródka, i, lm. **i** p. **Przegroda**; *przedziałka, komórka:* Przegródki abo komórki przegrodzone w szafach księżnych. Kn. Przegródki w puzdrach, w szkatułach. Troc. P. w orzechu włoskim, w jabłku granatowym. Troc. Jądr przegródki, *cellulae.* Krum. P. międzyłopatkowa = *przestrzeń między dwiema sąsiedniemi łopatkami turbin, kół wodnych i t. p.*

Przegródkowaty anat. *opatrzony przegródkami, oczkowaty, siatkowaty* (alveolaris): Mięsak P. (sarcoma alveolare). < Od Przegródkowy >

Przegródkowy przym. od **Przegródka.**

† **Przegróz, ozu,** lm. **ozy** p. **Przegróżka**: Zima ś. (w marcu) w kraj północny rusza i nie tak swym strasznym przegrozem. Gawiń. < Prze + *Gróz, GROZ >

× **Przegróżka, i,** lm. **i,** † **Przegroza,** † **Przegróz,** † **Przegrażka,** † **Przegrażanie** *pogróżka, groźba:* Przegróżek i cudzych łuków nie słuchała. Kochan. Słyszałeś srogie przegróżki, ktoby odstąpił od pana tego. Rej. Widzę taką nadętość i częste przegróżki. Chmiel. < Od *Przegroża, od Przegrozić >

Przegrupować, uje, ował *powtórnie a inaczej ugrupować.* < Prze + Grupować >

Przegrupowanie, a, blm., czynność cz. **Przegrupować.** Chem.: P. atomów.

Przegrymasić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na grymasach.* < Prze + Grymasić >

Przegrymaszenie, a, blm., czynność cz. **Przegrymasić.**

Przegrywacz, a, lm. **e** *ten, co przegrywa.* < Od Przegrywać >

Przegrywać, a, ał p. **Przegrać.**

Przegrywanie, a, blm., czynność cz. **Przegrywać.**

Przegrywka, i, lm. **i,** † **Przegrawka,** † **Przegrawek 1.** *próba gry; gra wstępna; preludjum, wstęp do gry, do utworu muzycznego.* Przen. *wstęp, zapowiedź, symptom, przedsmak:* P. wojny, lepszego żywota, burzy, choroby. **2.** *wyrażenie stale powtarzające ś. na końcu każdej ze zwrotek utworu poetycznego, refren.* < Od Przegrywać >

Przegryzać, a, ał i P. ś. p. **Przegryźć.**

Przegryzanie, a, blm., czynność cz. **Przegryzać**: Skąd masz prawo przegryzania nas? L.

Przegryzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegryzać ś.**

× **Przegryzek, zka,** lm. **zki** p. **Przegryzka**: Jeżeli dłużej będzie tych przegryzków, dalibóg... L.

Przegryzienie, a, blm., czynność cz. **Przegryźć;** patol.: *przeżarcie, przedziurawienie wskutek sprawy chorobnej* (diabrosis).

Przegryzienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegryźć ś.**

Przegryzka, i, lm. **i 1.** *przekąska:* Ziarno orzecha, jako P., na strawność wyśmienite. Wójc. Poczuwa ś. do obowiązku zaproszenia na jakąś przegryzkę. Krasz. **2.** × P. a. × **Przegryzek** *przygryzka, przycinek, docinek, przekąs, słowo uszczypliwe:* Przegryzki żony Jobowej. Zał. Opaczne

tłumaczenia i przegryzki. Pir. W przegryzkach samych ma coś wdzięcznego. Przyb. <Od Przegryźć>

†**Przegryzły** *przegryziony.* Troc.

Przegryzmolenie, a, blm., czynność cz. **Przegryzmolić.**

Przegryzmolić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na gryzmoleniu.* <Prze + Gryzmolić>

× **Przegryznąć, źnie, zł** p. **Przegryźć.**

†**Przegryzować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przegryźć.**

†**Przegryzowanie, a,** blm., czynność cz. **Przegryzować.**

†**Przegryzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegryzować ś.**

Przegryźć, zie, zł, × **Przegryznąć,** nied. **Przegryzać,** †**Przegryzować I.** *gryząc przeciąć zębami, przekąsić:* P. jabłko, nitkę, węzeł. Lew prosił myszy, aby go wybawiła, przegryznąwszy węzły u sieci. L. Przen.: *przejeść, przeżreć, stoczyć na wylot, przetrawić:* Rdza przegryzła żelazo. Cebula przegryzła wrzód. Przen.: Serce przegryzione jadami gniewów i żalów. Orzesz. Przegryziona przez nędzę twarz. Reym. **2.** × P. *przygryźć, przycisnąć zębami:* Co za potrzeba przegryzać wargi, gdy kogo chcesz uderzyć? Pilch. Przegryzając mówić. Bud. B. *(=żując niejako słowa).* Jeśli prawdy nie będzie, a będzie kto słówka dziwnie przegryzował... Wer. Przen.: P. kogo *=przygryźć komu, przyciąć, dociąć, uszczypnąć, ostro przymówić, wyrazić ś. z przekąsem:* Przegryzują drugich przymówkami swemi. L. *(=biorą ich na zęby).* W zwięzłych przymówkach do serca przegryzie. Kras. Musiał ś. Job jeszcze bronić przeciwko fałszywym przegryzającym go mowom. Zał. Tam podług woli przegryzano mię i do żywego dopiekano. L. Że wie, iż ją kocham, już mię przegryza i dręczy. L. **3.** *przepleść jedzenie lub picie gryzieniem=jedzeniem czego, przejeść, przekąsić; zjeść naprędce, przejeść, przetrącić, zakąsić:* Pije herbatę i przegryza chlebem. Dobrzeby było tak coś P. przed obiadem. **4.** nied. *gryźć raz po raz:* Rocho przegryzał chleb, wodząc za nią oczyma. Reym. **P. ś. I.** *przetrawić ś.:* Wlawszy wody do spirytusu, poczekaj, aż ś. dobrze przegryzie, a potym dopiero pij. **2.** przen. *wgryźć ś. przez co; przedrzeć ś., przedostać ś., przecisnąć ś.:* Jak pali! do mięsa, do żywej kości (ogień) przegryza ś. przez skórę. Kon. Teraz trzeba ś. zacząć przegryzać przez życie i forytować do uczciwego stanu. Łoż. Zaczynaj teraz, niebożę, od początku i przegryzaj ś. przez świat, jako mógł będziesz. Łoż. <Prze + Gryźć>

[**Przegryźliwy**] *zarozumiały, mówiący z przekąsem.* <Od Przegryźć>

× **Przegryźnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przegryznąć.**

Przegrzać, eje, ał, nied. **Przegrzewać I.** *zanadto zgrzać:* Przegrzane piwo traci smak. **2.** [P.] *przygrzać, odegrzać, zagrzać, zgrzać:* P. wieczerzę. **3.** fiz.: Para przegrzana p. **Nienasycony.** Ciecz przegrzana = *ciecz ogrzana wyżej temperatury, w której wre w warunkach normalnych.* <Prze + Grzać>

Przegrzanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzać.**

Przegrzebać, bie, bał, nied. **Przegrzebywać I.** *grzebiąc przetrząsnąć:* Przegrzebał śmiecie, szukając ziarna. **2.** *grzebiąc przegarnąć:* P. popiół, zarzewie pogrzebaczem. **3.** *przepędzić (pewien czas) na grzebaniu.* <Prze + Grzebać>

Przegrzebanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzebać.**

Przegrzebek, bka, lm. **bki, Przegrzebka** (pecten) *małż bezgłowy jednomuskułowy morski,* grzebień św. Jakóba. <Od Przegrzebać>

Przegrzebka, i, lm. **i** p. **Przegrzebek.**

Przegrzebywać, uje, ywał p. **Przegrzebać.**

Przegrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzebywać.**

[**Przegrzecha, y,** lm. **y**] *ten, co ś. przegrzesza.*

Przegrzechotać, ocze, otał *przepędzić (pewien czas) na grzechotaniu.* <Prze + Grzechotać>

Przegrzechotanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzechotać.**

†**Przegrzeszenie, a,** blm., czynność cz. **Przegrzeszyć:** A to nasze zaślepienie zjednało nam P., co ś. z nami rodzi, z naszych przodków nam przychodzi. Rej. *(=grzech pierworodny).*

[**Przegrzeszenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przegrzeszyć ś.**

†**Przegrzeszyć, y, ył,** [**P. ś.**] *zgrzeszyć, przewinić grzechem.* [**P. ś.**] **I.** czym p. wyż. **2.** *spowodować co grzechem, popełnić co takiego, czym ś. prawdopodobnie zgrzeszy i na karę Boską zasłuży:* Nie naśmiewaj ś. z mojej ślepoty, bo ś. przegrzeszysz i sam będziesz ślepy. <Prze + Grzeszyć>

Przegrzewać, a, ał, nied. p. **Przegrzać.**

Przegrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzewać.**

Przegrzmieć, i, ał, nied. **Przegrzmiewać** *przejść wśród grzmienia:* Ujeżdżali tak grubo, że noc ta przegrzmiała z wozów i szkap rumoru. Tw. Przegrzmiała noc z tego hałasu. Troc. Nawałnica żelaznych jego P. musi kroków. Psm. <Prze + Grzmieć>

Przegrzmienie, a, blm., czynność cz. **Przegrzmieć.**

Przegrzmiewać, a, ał p. **Przegrzmieć.**

Przegrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Przegrzmiewać.**

Przegub, u, lm. **y, Przeguba,** × **Przegięcina,** × **Przegibina I.** *miejsce, gdzie ś. co przegina, przegięcie, zgięcie, staw; przegięcie w stawie pomiędzy kośćmi ruchomo połączonemi:* P. u ptaków jest to staw pomiędzy golenią a kością stopową. P. belki przegubowej swym ustrojem przypomina zwykłe zawiasy. P. u ręki. Troc. Przeguby w kolaniech, w łokciach, w palcach. Troc. P. staw skokowy na nodze tylnej zwierząt. Jeśli koń nie zgina przegubu, ma uraz w tym stawie. Trzyc. Słoń ś. nigdy nie kładzie, w nogach nie ma przegubu. Biel. Puchlinę w przegubach, w kolanach cierpiał. Wys. **2.** *zwój, krąg, pierścień, koło, splot, skręt:* Pocisk wpośród przegubów grzbietowych utkniony wpadł do wnętrzności smoka. Otw. Smok brzuch rozwlokły i ogon zbyt gruby tam, gdzie mieli iść, na drodze rozciągnął, to w ś. sam wchodził, to wielkie przeguby wydawał i sam za sobą ś. ciągnął. P. Koch. Niektóre ziemiopłazy, gdy je na wznak przewrócisz, póty ś. w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawią. Pilch. Pląsali około posągu, w różne ś. przeguby zwijając i wykręcając. Pilch. *(=łamańce).* Pod trąb głosem szły roty milczące, wijąc ś. zwolna w przeguby ogromne. Kon. „Pan senator"... pogrążył w niełasce na samym dnie jej przepaścistych przegubów ks. Adama Czartoryskiego. Sm. *(= kręgów).* Za ksienią rozpuszczone szeroko przeguby onej długiej stuły sześć par panien podnosi. Pot. *(= zwoje, fałdy).* **3.** *klin:* P. a. klin w sukni. Troc. Przeguby w zbroi. Troc. **4.** puścili ś. na morze,

rozpuściwszy przeguby sterowe. Wuj. (stawy sterów abo panwie do sterów. Wuj.). **5.** anat.: P. kolana=przedkolanek (poples). P. łokciowy (flexura cubiti). P. nogi, przegubie. × Mięsień przegubu zewnętrzny = *mięsień łydki spodni a. płaszczykowaty* (musculus soleus). **6.** gram. *ostatnia spółgłoska osnowy wyrazu przed jego końcówką.* <Prze + * Gub, GUB, GIB>

Przeguba, y, lm. **y** p. **Przegub:** P. w łokciu. Perz.

Przegubiak, a, lm. **i** bot. *roś. z gromady grzybów, z rzędu drożdżaków.* <Od Przegub>

Przegubiatek, tka, lm. **tki** *mięczak brzuchopełzy tarczoskrzelny, w utworze paryskim,* łąkotka (chiton). <Od * Przegubiaty, od Przegub>

Przegubie, a, lm. **a** *część stopy z wierzchu, tuż pod stawem łączącym ją z golenią, podbicie.* <Od Przegub>

Przegubny l. a. **Przegubowy** przym. od **Przegub:** Ziele to oddala boleść po kościach i w członkach przegubnych dla naziębienia suchych żył. Spicz. **2.** *dający ś. przegiąć.*

Przegubowato przys. od **Przegubowaty.**

Przegubowaty *członkowaty, stawowaty.*

Przegubowy p. **Przegubny:** Ogniwa łańcucha przegubowego łączą ś. z sobą na przeguby. Rura przegubowa. Łuk bez-, jedno-, dwu- lub trójprzegubowy.

Przeguwernerować, uje, ował *przebyć (pewien czas) guwernerem.* <Prze + Guwernerować>

Przeguwernerowanie, a, blm., czynność cz. **Przeguwernerować.**

× **Przegwałcenie, a,** blm., czynność cz. **Przegwałcić.**

× **Przegwałcenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przegwałcić ś.**

× **Przegwałcić, i, ił** *gwałtem przezwyciężyć, pokonać, przełamać:* Winszuje Leo Numie, iż zdołał P. miłość złośliwej królewnej. Stasz. <Prze + Gwałcić>

Przegwar, u, lm. **y** *gwar, zagłuszający inne głosy, przegwarzanie:* Te ich piski a przegwary zapełniły wieś całą. Reym. <Prze + Gwar>

[**Przegwarzać, a, ał**] *gwarzyć naprzemian, jedni przez drugich:* Jęli ś. ludzie zbierać pod kościołem, przegwarzając zcicha, jako ci ptakowie, świergocący w klonach i lipach. Reym. <Prze + * Gwarzać, od Gwarzyć>

Przegwarzanie, a, blm., czynność cz. **Przegwarzać.**

Przegwarzenie, a, blm., czynność cz. **Przegwarzyć.**

Przegwarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na gwarzeniu:* Starzec, wiek przegwarzywszy, chciał spoczywać w gwarze. Mick. Do późnego wieczora przegwarzyli u stołu. Krasz. <Prze + Gwarzyć>

Przegwiaździsty *nadzwyczaj gwiaździsty:* Noc przegwiaździsta z jej źrenic. Psm. <Prze + Gwiaździsty>

× **Przegwizd, u,** blm. *przegwizdywanie, pogwizdywanie=wyszydzanie, wyśmiewanie:* Erast mówi z przegwizdem. L. <Prze + Gwizd>

Przegwizdać, zda a. **żdże, zdał l.** *na gwizdaniu (pewien czas) przepędzić:* P. godzinę. **2.** i nied. **Przegwizdywać** żart. *przedmuchać, przewiać, przejąć nawskroś wiatrem, wygwizdać:* Przegwizdało mię w polu porządnie. <Prze + Gwizdać>

Przegwizdanie, a, blm., czynność cz. **Przegwizdać.**

Przegwizdywacz, a, lm. **e** *ten, co przegwizduje.* <Od Przegwizdywać>

Przegwizdywać, uje, ywał l. p. **Przegwizdać. 2.** *pogwizdywać, gwizdać od czasu do czasu.* **3.** × P. kogo=*wyśmiewać, wyszydzać:* Cóż to znaczy, Wć Pan mię przegwizdujesz? L.

Przegwizdywanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przegwizdywać,** *przegwizd:* Znosić ustawiczne przycinki i przegwizdywania. L.

[**Przegwoździć, i, ił**] *przebić gwoździem.* <Prze + Gwoździć>

[**Przegwożdżenie, a,** blm.] czynność cz. **Przegwoździć.**

† **Przegzić, i, ił** p **Przegzić ś.:** Przeczby nie P.? Żebr. <Prze + Gzić>

Przegzić się, i ś., ił ś., † **Przegzić** *przepędzić (pewien czas) na gzach, pogzić ś., przebaraszkować.* <Prze + Gzić ś.>

† **Przegżenie, a,** blm., czynność cz. **Przegzić.**

Przegżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegzić ś.**

Przehaftować, uje, ował *nanowo i inaczej wyhaftować:* P. kołnierz u munduru. <Prze + Haftować>

Przehaftowanie, a, blm., czynność cz. **Przehaftować.**

Przehajdamaczenie, a, blm., czynność cz. **Przehajdamaczyć.**

Przehajdamaczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na hajdamaczeniu.* <Prze + Hajdamaczyć>

Przehajtować, uje, ował hut. *na popiół przepalić:* To wszystko wsypać w uszow, aby ś. przehajtowało należycie. Torz. <Prze + Hajtować>

Przehajtowanie, a, blm., czynność cz. **Przehajtować.**

Przehalać się, a ś., ał ś. *przechodzić w halę, ustępować miejsca hali:* Ponad tą polaną przehalał ś. las; i po dniach czterech ujrzeliśmy znowu widok rozległy i góry z lasów odkryte. Pol. <Prze + * Halać ś., od Hala>

Przehalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przehalać ś.**

[**Przehalina, y,** lm. **y**] p. **Przegalina:** Na polanach leśnych i przehalinach stają myśliwi na słomki. Pol. Na przehalinach jezior i halawach stawów gwarzy już ptastwo. Pol. <Od *Przehalić, Prze + * Halić, od [Hala]>

† **Przehalmakować, uje, ował** *przebyć halmak, odpocząć gromadnie:* Przehalmakowawszy całkowity dzień, nazajutrz puściliśmy ś. w dalszą drogę. Rzew. <Prze + * Halmakować, od Halmak>

† **Przehalmakowanie, a,** blm., czynność cz. **Przehalmakować.**

Przehałasować, uje, ował l. *(pewien czas) na hałasowaniu przepędzić.* **2.** *hałasując przekrzyczeć:* Przehałasował wszystkich. <Prze + Hałasować>

Przehałasowanie, a, blm., czynność cz. **Przehałasować.**

Przehandlować, uje, ował, nied. **Przehandlowywać l.** *handlując przepędzić, przebyć (pewien czas):* Długie lata przehandlował. **2.** *handlując przedać, handlując przepuścić; przefrymarczyć, przeputać, przemarnować:* Co on z pracą mężnie zagardłował, toś ty, niecnoto, wszystko przehandlował. Stryjk. <Prze + Handlować>

Przehandlowanie, a, blm., czynność cz. **Przehandlować.**

Przehandlowywać, uje, ywał p. **Przehandlować.**

Przehandlowywanie, a, blm., czynność cz. **Przehandlowywać.**

Przeharcować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na harcowaniu.* <Prze + Harcować>

Przeharcowanie, a, blm., czynność cz. **Przeharcować.**

Przehardy *nadzwyczaj hardy, nader dumny:* Ufaj w swych siłach, P. Wezyrze. Koch. W. <Prze + Hardy>

Przeharfować, uje, ował p. **Przearfować.** <Prze + Harfować>

Przeharfowanie, a, blm., czynność cz. **Przeharfować.**

Przeharować, uje, ował, × **Przehorować 1.** *harując przeżyć, przepędzić (pewien czas), przemęczyć ś., przebiedować:* P. jakiś czas. P. przez zimę. **2.** † P. *przeciążyć pracą, obarczyć, przycisnąć ciężką pracą:* Nieprzywykłych nigdy do spoczynku pracą wojenną P. myślą. Chr. <Prze + Harować>

Przeharowanie, a, blm., czynność cz. **Przeharować.**

Przehasać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na hasaniu.* <Prze + Hasać>

Przehasanie, a, blm., czynność cz. **Przehasać.**

Przehebesować, uje, ował *jako hebes przepędzić (pewien czas):* Przehebesował dwa lata w jednej klasie, aż go wreszcie wydalono ze szkoły. <Prze + *Hebesować, od Hebes>

Przehebesowanie, a, blm., czynność cz. **Przehebesować.**

Przeheblować, uje, ował 1. *heblem nieco przegładzić.* L. **2.** *powtórnie a przytym inaczej zheblować.* <Prze + Heblować>

Przeheblowanie, a, blm., czynność cz. **Przeheblować.**

Przehektografować, uje, ował *przepisać, przekopjować za pomocą hektografu.* <Prze + Hektografować>

Przehektografowanie, a, blm., czynność cz. **Przehektografować.**

Przehelenizować, uje, ował *przerobić na Greka lub na greckie.* **P. ś.** *przerobić ś. na Greka a. na greckie.* <Prze + Helenizować>

Przehelenizowanie, a, blm., czynność cz. **Przehelenizować.**

Przehelenizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przehelenizować ś.**

Przeheretyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na heretyzowaniu.* <Prze + Heretyzować>

Przeheretyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przeheretyzować.**

×**Przeherodować, uje, ował** *przejść, przewyższyć Heroda:* Traktat o chamach, którzy przeherodowali samego Heroda. Spas. <Prze + Herodować>

Przeherodowanie, a, blm., czynność cz. **Przeherodować.**

Przehetmanić, i, ił *przebyć (pewien czas) hetmanem, przepędzić (pewien czas) na hetmanieniu.* <Prze + Hetmanić>

Przehetmanienie, a, blm., czynność cz. **Przehetmanić.**

Przehodować, uje, ował *hodując przetrzymać (czas jakiś), przekarmić, przeżywić, przechować:* P. bydło przez zimę. **P. ś.** *hodując ś. przebyć, przeżyć (pewien czas).* <Prze + Hodować>

Przehodowanie, a, blm., czynność cz. **Przehodować.**

Przehodowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przehodować ś.**

[Przehodzenie, a, blm.] czynność cz. **Przehodzić.**

[Przehodzić, i, ił] *przerzucić.* <Czes. přehoditi>

Przeholendrować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na holendrowaniu.* <Prze + Holendrować>

Przeholendrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeholendrować.**

Przeholować, uje, ował 1. *holując przeciągnąć, przeprowadzić statek pod wodę.* **2.** *przesadzić w czym, przejść, przebrać miarę, przeciągnąć strunę, przegalopować, zagalopować ś., zapędzić ś. za daleko, zanadto sobie pozwolić:* P. w rachunku, w obliczeniu, w wydatkach, w przypuszczeniach: w jedzeniu, w piciu, w zabawie. Czy nie zanadto przeholowałem z temi trzema tygodniami? Dąb. <Prze + Holować>

Przeholowanie, a, blm., czynność cz. **Przeholować.**

× **Przehorować, uje, ował** p. **Przeharować.** Sł. wil. <Prze + Horować>

× **Przehorowanie, a,** blm., czynność cz. **Przehorować.**

× **Przehuczać, a, ał** p. **Przehuczeć:** Kościół w opokę stwardniał, a ducha ludzkiego morze miljonem fal skacze ku niej, to odpływa wstecz, to przehucza mimo; opoka tu, a fale tam! Krasiń. <Od Przehuczeć>

× **Przehuczanie, a,** blm., czynność cz. **Przehuczać.**

Przehuczeć, y, ał, Przehukać, nied. × **Przehuczać 1.** *przepędzić (pewien czas) na huczeniu=na hałasowaniu:* P. całą noc. L. Godniejszy ciebie dziedzic za stem kluczy skryte winko przehuczy. Nar. *(= hucznie popijając przemarnuje).* **2.** *przestać huczeć, uspokoić ś. po huczeniu:* Burza już przehuczała. **3.** *hucząc zagłuszyć, przekrzyczeć:* P. kogo. L. <Prze + Huczeć>

Przehuczenie, a, blm., czynność cz. **Przehuczeć.**

Przehukać, a, ał p. **Przehuczeć.** <Prze + Hukać>

Przehukanie, a, blm., czynność cz. **Przehukać.**

Przehulać, a, ał 1. *hulając przepędzić (pewien czas); przetańczyć:* P. całą noc, młodość. **2.** *hulając przepuścić, przemarnować:* Wszystkoście przehulali marnie. Tremb. Jedna wam tylko na śmierć zostanie koszula, pieniądze w ziemi rdza zje abo kto przehula. Pot. Utratnicy ci wszystkę majętność przehulali. Petr. **3.** × P. konie = *dać im ś. wybiegać dowoli, pozwolić im pohulać.* Sł. wil. <Po + Hulać>

Przehulanie, a, blm., czynność cz. **Przehulać.**

[Przehulnąć, nie, nął, Przehycnąć, Przehysnąć], nied. **Przehysywać]** *przeskoczyć.* <Prze + Hulnąć>

[Przehulnięcie, a, blm., czynność cz. **Przehulnąć.**

Przehultaić, i, ił 1. *na hultajstwie (pewien czas) przepędzić.* **2.** *na hultajstwo przepuścić, przemarnować:* P. pieniądze, majątek. <Prze + Hultaić>

Przehultajenie, a, blm., czynność cz. **Przehultaić.**

Przehuśtać, a, ał 1. *przepędzić (pewien czas) na huśtaniu.* **2.** kogo: *pohuśtać trochę.* <Prze + Huśtać>

Przehuśtanie, a, blm., czynność cz. **Przehuśtać.**

[Przehycnąć, nie, nął] p. **Przehulnąć.** <Prze + Hycnąć>

[Przehycnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przehycnąć.**

[Przehysnąć, nie, nął] p. **Przehulnąć.** <Prze + Hysnąć>

[**Przehyśnięcie, a**, blm.] czynność cz. **Przehysnąć.**

[**Przehysywać, uje, ywał**] p. **Przehysnąć.**

[**Przehysywanie, a**, blm.] czynność cz. **Przehysywać.**

Przeidealizować, uje, ował 1. *przerobić na idealny.* **2.** *zanadto idealizować, przesadzić w idealizowaniu; co zanadto idealnym uczynić.* <Prze + Idealizować>

Przeidealizowanie, a, blm., czynność cz. **Przeidealizować.**

Przeigrać, a, ał 1. † P. *przegrać, igrając przepędzić, przeżyć (pewien czas):* Przerzeczonego igracza rodzicy nie będą powinni temu, który zyskał, za ich syna ku pieniądzom przeigranym dosyć uczynienia. Stat. w. P. dziewiętnastą wiosnę = 19-y rok życia. Mick. Przeigrany wiek dziecińPstwa błogi. Hoł. <Prze + Igrać>

Przeigranie, a, blm., czynność cz. **Przeigrać.**

[**Przeimać się, a ś., ał ś.**] p. **Przejąć.** <Prze + Imać>

Przeimaginować, uje, ował *przemienić przy pomocy imaginacji.* <Prze + Imaginować>

Przeimaginowanie, a, blm., czynność cz. **Przeimaginować.**

[**Przeimanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przeimać ś.**

× **Przeimienić, i, ił** *przemienić pod względem imienia, przemianować, przechrzcić:* Ten Lambert musi być przeimieniony Świętopełk a. Bolesław. Lel. <Prze + *Imienić, od Imię>

× **Przeimienność, i**, lm. **i** *metonimja.* <Prze + *Imienność, od Imienny>

Przeinaczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeinaczyć.**

Przeinaczanie, a, blm., czynność cz. **Przeinaczać.**

Przeinaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeinaczać ś.**

Przeinaczenie, a, lm. **a**, czynność cz. **Przeinaczyć:** Inni odwołują ś. do przeinaczeń. Kram.

Przeinaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeinaczyć ś.**

× **Przeinaczyciel, a**, lm. **e** *ten, co przeinaczył a. przeinacza.* <Od Przeinaczyć>

× **Przeinaczycielka, i**, lm. **i** forma ż. od **Przeinaczyciel.**

Przeinaczyć, y, ył, nied. **Przeinaczać 1.** *przemienić na inakszy, odmienić, przekształcić, przerobić, przetworzyć, przekręcić:* Kogoby troska, kogoby zły czas nie przeinaczył! Pot. On przeinaczył rzymskie animusze. Kras. I w baśniach musi ś. zawsze jakaś cząstka lub odmienionej i przeinaczonej prawdy znajdować. Gol. Powieść ta jest snowana na słowach Galla przeinaczonych. Lel. Co Bóg przeznaczy, człowiek nie przeinaczy. Prz. Jak to Bóg przeinaczy hardość ludzką i wielkie o sobie rozumienie. Pas. Po drodze Wojski ciągle Sędziemu tłumaczył, dlaczego urządzenie pańskie przeinaczył. Mick. Noc nasze przeinacza widzenia. Wysp. **P. ś.** *przemienić ś. na inakszy, przekształcić ś., przerobić ś., przetworzyć ś.:* Oszust, jak chce, tak ś. przeinaczy. Klon. <Prze + Inaczyć>

Przeinatka, i, lm. **i** bot. (charieis) *roś. z gromady paprotników.*

Przeindagować, uje, ował *indagując przesłuchać, przeegzaminować; przebadać.* <Prze + Indagować>

Przeindagowanie, a, blm., czynność cz. **Przeindagować:** Po przeindagowaniu wyznaczonemi zostali wartownicy. Jeż.

[**Przeiskać, a, ał**] *skończyć iskać.* <Prze + Iskać>

[**Przeiskanie, a**, blm.] czynność cz. **Przeiskać.**

× **Przeiskrzeć, eje, ał** *przemienić ś. w iskrę, w iskry:* Oczy zmienne, co z błękitnych nagle w czarne przeiskrzały. Krasiń. <Prze + Iskrzeć>

× **Przeiskrzenie, a**, blm., czynność cz. **Przeiskrzeć.**

× **Przeistaczacz, a**, lm. **e** *ten, co przeistacza:* Nie są to przeciągacze, a tym mniej Nestory, ale przemieniacze, przeistaczacze swych poprzedników i Nestora. Lel. <Od Przeistaczać>

Przeistaczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeistoczyć.**

Przeistaczanie, a, blm., czynność cz. **Przeistaczać.**

Przeistaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeistaczać ś.** Lek.: *przekształcanie ś., przetwarzanie ś.* (metaplasia).

† **Przeistnaczać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przeistoczyć:** W Eucharystji chleb ciałem, a wino krwią Pańską ś. staje i przeistnacza, *transsubstantiatur.* Sak. W ciało istność chleba ś. przeistnacza. Pim.

† **Przeistnaczanie, a**, blm., czynność cz. **Przeistnaczać.**

† **Przeistnaczanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przeistnaczać ś.**

Przeistnieć, eje, ał *istniejąc przetrwać, przeegzystować.* <Prze + Istnieć>

Przeistnienie, a, blm., czynność cz. **Przeistnieć.**

† **Przeistnoczać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przeistoczyć.** L.

† **Przeistnoczanie, a**, blm., czynność cz. **Przeistnoczać.**

† **Przeistnoczanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przeistnoczać ś.**

† **Przeistnoczenie, a**, blm., czynność cz. **Przeistnoczyć**, *przeistoczenie:* P. chleba i wina w ciało i krew Chrystusową. Smotr.

† **Przeistnoczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przeistnoczyć ś.**

† **Przeistnoczyć, y, ył** i **P. ś.** p. **Przeistoczyć.** <Prze + *Istnoczyć, od *Istnota = Istota>

Przeistoczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeistoczyć** i **Przeistoczyć ś.:** P. czego w co, przemienienie istoty jednej rzeczy w istotę drugiej, *transsubstantiatio* Kn. **2.** fizj. i lek. *przeobrażenie.* P. postępowe, × przybyt (metamorphosis progressiva). P. wsteczne, × ubyt (m. regressiva).

Przeistoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeistoczyć ś.**; *przeistoczenie.*

× **Przeistoczność, i**, blm. rz. od **Przeistoczny.**

× **Przeistoczny** *mogący ś. przeistoczyć, przeistaczać.*

Przeistoczyciel, a, lm. **e** *ten, co przeistoczył a. przeistacza.* Troc. <Od Przeistoczyć>

Przeistoczycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przeistoczyciel.**

Przeistoczyć, y, ył, † **Przeistnoczyć**, nied. **Przeistaczać**, † **Przeistnaczać**, † **Przeistnoczać 1.** *przemienić co do istoty, pod względem istoty; wog. przemienić, przetworzyć, przerobić, przeinaczyć, przekształcić; przedzierzgnąć, przewierzgnąć, przeobrazić:* Złość przeistoczyła dawny grunt ustaw poczciwych. Kras. P. chleb i wino w ciało i krew Pańską. Łaskiego układ statutów z dawnych w 1506 roku przeistoczony i utworzony. Lel. Grecy barbarzyńskie w Sycylji, Italji i Enotrji miasta w greckie przeistaczali. Lel. Przydłuższe

obcowanie z Kiejstutem przeistoczyło szpiega Krzyżaków w powiernika Kiejstutowego, w powiernika umówionej ucieczki. Szaj. Gdyby Ranke dzisiaj pisał w tym samym przedmiocie, pewnoby w wielu rzeczach pogląd swój do gruntu przeistoczył. Karł. **2.** apt.: Leki przeistaczające, przemieniające, przetwarzające (remedia alterantia). **3.** lek.: Leczenie przeistaczające (curatio alterans s. metasyncritica). **P. ś.** *przemienić ś. co do istoty, pod względem istoty; przemienić ś., przetworzyć ś., przeinaczyć ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś., przeobrazić ś.:* Cnota nie jest to owoc w przemądrzałości ludzkiej wylęgły, który ś. stosownie do każdego smaku i widzenia przeistacza. Wor. Gdybym ś. mogła w strumień P. Brodz. <Prze + Istoczyć>

Przeiszczenie, a, blm., czynność cz. **Przeiścić.**

Przeiścić, i, ił *ziścić w stopniu, który przeszedł oczekiwanie:* Klęski przeiściły najstraszniejsze zgadywania. Czart. A. <Prze + Iścić>

[**Przejachać, jedzie, jachał**], †**Przejachać** p. **Przejechać.** <Prze + Jachać>

[**Przejachanie, a,** blm.] czynność cz. **Przejachać.**

Przejadać, a, ał i **P. ś.** p. **Przejeść.**

Przejadanie, a, blm., czynność cz. **Przejadać.**

Przejadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejadać ś.**

†**Przejał** skrócone z *przejachał = przejechał.* B. Sz. <Przeja(cha)ł>

Przejarmarczenie, a, blm., czynność cz. **Przejarmarczyć.**

Przejarmarczyć, y, ył *przehandlować, przefrymarczyć, przeszachrować.* <Prze + Jarmarczyć>

Przejarować, uje, ował *czas wiosennych robót około zboża jarego przepędzić.* Pol. <Prze + Jarować>

Przejarowanie, a, blm., czynność cz. **Przejarować.** Pol.

Przejaskrawić, i, ił *uczynić zanadto jaskrawym:* Malują Francję, jej stosunki społeczne, towarzyskie, rodzinne w fałszywym świetle, przejaskrawione dla efektu. Gaw. <Prze + *Jaskrawić, od Jaskrawy>

Przejaskrawienie, a, blm., czynność cz. **Przejaskrawić.**

Przejasno przys. od **Przejasny.**

Przejasny *nadzwyczaj jasny, najjaśniejszy:* Ucz ś. z nauki, którą wkładam jak łopatą w przejasne głowy mądrych królewiców. Słow. Słońce w todze przejasnej cudnie wypływa na niebo. Dyg. Gdzie mi wieść wielką o przejasnym Bogu starzec czcigodny w dniach głosił dzieciństwa. Psm. <Prze + Jasny>

Przejaśniać, a, ał i **P. ś.** p. **Przejaśnić.**

Przejaśnianie, a, blm., czynność cz. **Przejaśniać.**

Przejaśnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejaśniać ś.**

Przejaśnić, i, ił, nied. **Przejaśniać,** ×**Przejaśniewać I.** *jasnością przewyższyć, przejść:* P. kogo, co. **2.** cukr.: P. sok buraczany = *uwapnić, nawapnić, defekować.* Wog.: P. ciecz = *zrobić ją przejrzystą.* **P. ś., Przejaśnieć** *rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., przeklarować ś.; przetrzeć ś., wypogodzić ś.:* Niebo przejaśnia ś. Przejaśniła ś. noc tylko w Kościelcu, popod turnie gruby cień. Tet. <Prze + Jaśnić>

Przejaśnieć, eje, ał p. **Przejaśnić.**

Przejaśnienie, a, blm., czynność cz. **Przejaśnić** i **Przejaśnieć.**

Przejaśnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejaśnić ś.**

×**Przejaśniewać, a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przejaśnić:** Po deszczu przejaśniewa ś. pięknie.

×**Przejaśniewanie, a,** blm., czynność cz. **Przejaśniewać.**

×**Przejaśniewanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przejaśniewać ś.**

Przejaśniony I. im. od **Przejaśnić. 2.** *który ś. przejaśnił, rozjaśniony, wypogodzony;* (o cieczach) *bez mętów, przezroczysty, klarowny, wyklarowany.*

Przejaw, u, lm. **y** *przejawienie ś., przejawianie ś., objaw zewnętrzny, oznaka, zjawisko, symptom:* Przejawy choroby, życia; mądrości, dobroci, gniewu, szaleństwa. Tonem najlżejszym skreślił kilka bajrońskich karykatur w „Podróży do Ziemi Świętej", należącej do najwcześniejszych przejawów nowego krytycznego zwrotu w twórczości Słowackiego. Chm. Pasterstwo, myśliwstwo, zbójnictwo... były wybitnemi przejawami życia górali. Witk. <Prze + Jaw>

Przejawiać się, a ś., ał ś. p. **Przejawić ś.**

Przejawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejawiać ś.,** *przejaw.*

Przejawić się, i ś., ił ś., nied. **Przejawiać ś.** *pojawić ś., wyjść na jaw, objawić ś., pokazać ś., wyłonić ś.:* P. ś. w czym, jakim sposobem; w pewnym kształcie, w pewnych formach; od czasu do czasu. Egoizm ludzki przejawia ś. nie tylko w dążeniu do zachowania swego istnienia, ale nadto i w dążeniu do szczęścia. Smoli. Jakieś znużenie życiem, wyczerpanie ś. ideałów ...przejawia ś. na każdym niemal kroku życia społecznego. Smoli. Na scenie świata przejawia ś. tylko życie i dążenie doń całemi siłami. Smoli. <Prze + Jawić ś.>

Przejawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejawić ś.**

Przejazd, u, lm. **y I.** *przejeżdżanie, przejechanie, jazda przez co:* P. przez ulicę, przez wieś, przez bagno, przez cieśninę; lasem, wodą, promem. P. wzbroniony. P. komu dać, pozwolić, czynić. Troc. P. wolny. **Przejazdem, Na przejeździe** przys. *jadąc mimo, mimojazdem.* Wstąpić do kogo, zatrzymać ś. u kogo przejazdem. Byłem u niego na przejeździe moim przez to miasto. Troc. **2.** *droga do przejazdu, miejsce do przejeżdżania:* P. przez plant kolei żelaznej. P. kolejowy natorowy, podtorowy. nadtorowy. Las ten tylko dwa ma przejazdy. Troc. P. mający, przebyty. Troc (= *przez który można przejeżdżać*). <Prze + *Jazd, J(AZD)>

×**Przejazdka, i,** lm. **i I.** p. **Przejażdżka. 2.** gór. *zwiedzanie kopalń, przegląd robót podziemnych.* Łab. <Prze + *Jazdka, J(AZD)>

Przejazdowy p. **Przejezdny:** Ulica przejazdowa. **P., ego,** lm. **i** rz. *dróżnik czuwający nad przejazdem na kolei żelaznej.*

Przejażdżka, ×**Przejazdka,** †**Przejeżdżka** *przejechanie ś. dla spaceru, wycieczka wierzchem a. jakimkolwiek pojazdem:* P. konna, pojazdem, bryczką, łódką, statkiem. P. po lesie, po jeziorze, na rzece. Kazimierza W-go przejażdżki do Węgier nie bywały wdzięczne przodkom naszym. Karnk.

Przejażdżkowy przym. od **Przejażdżka:** Przejażdżkowe życie dosyć mię zmęczyło. Słow.

Przejąć, jmie, jął, nied. **Przejmować,** [**Przejmać**] **I.** czym = *wpić ś. czym; przeszyć, przebić, dojąć do żywego; przeniknąć nawskroś; objąć wpół, chwycić w połowie, opasać, przepasać:* P. szponami. Sokół przejął kuropatwę szponą. Troc. Pies przejął mię

za nogę zębami. P. mur ankrą. P. w pasie wstążką. Przen.: *ująć w drodze, pochwycić przed celem, przechwycić, zatrzymać w biegu, w trakcie czego, uprzedzić w odebraniu, capnąć:* Listy przejęte. Troc. Przejąłem straszny list od Wiliamsa do ciotki pisany. L. Od zbójców na drodze przejęci, do Sulli uciekli ś. Pilch. Zabronione także było zwierza przez kogo innego ściganego przejmować, lub psy jego chwytać. Dutk. [Wsadzono go do wiezy, na wieki przejęto]. Co w tych więzieniach mówiono, rozlegało ś. wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie ś. tyran zasadzał, aby P. rozmowę. L. (= *podchwycić, podsłuchać*). Przejęto rady nasze. Troc. Nieprzystojna zaprawdę lubo dla gładkości, lub dla posagu cudze przejmować miłości. Szymon. (= *odbijać*). P. komunikację, drogę=*przerwać, przeciąć:* Nieprzyjaciel przejął drogi na zabronienie żywności. Troc. Nie czekając tego gościa u siebie, przejmujcie mu drogę w Multanach. Koch. W. (=*zastępujcie*). Gdy te słowa i inszych wiele mówił, przejął mi rzecz ksiądz Wergerjusz. Baz. Sen u nas często przejmują pacierze. Pot. (=*przeplatają*). Przen.: *przejść, przeszyć, dojąć, przeniknąć kogo; dokuczyć, dać ś. we znaki komu; zdjąć, dotknąć do żywego, obejść, wzruszyć, opanować, ogarnąć, chwycić, przerazić, tknąć, ubość, przebość kogo:* Akwilon szponistym swym mrozem przejmie chudego kurjera w głębokiej gdzie puszczy. Tw. Zimno wskroś mię przejmuje. Bog. Woj. Już nieprzyjaciela obozowe nędze przejmowały i zgłodzony kraj naokoło. Tw. Z jadu ś. kąsał i jako byk ryknął, tak mu ból serce przejął i przeniknął. P. Koch. Strach i drżenie przejęło umysły ich. Wuj. Ten widok przejął mię najżywiej. Stasz. Z bojaźni zimne go przejmą poty. Chr. (=*uderzą, wystąpią nań*). Strachem przejęte wojsko. Troc. Patrzy na trupy, a żal mu przez kości przejmuje serce wielki, przeraźliwy. P. Koch. Mnie tam (w kościele) radość przejmuje, w sercu jeszcze mi raźniej. Len. Przejęty zostałem czułością aż do gruntu serca. L. (= *ujęty*). Przejęty jestem tym do żywego. L. Te łzy przejęły mnie do żywego. Niem. Mów ty za mnie, bo ja jestem tak zdziwiona, tak przejęta, że nie wiem, jak ś. mam wytłumaczyć. L. (= *zaalterowana*). Dreszcz mię przebiegł i przejęła skrucha. Słow. [Ognie ją przejęły i taki dygot, co zębów nie poredziła zewrzeć]. Reym. Zgroza mię na ten widok przejęła. Przen.: P. co czym =*przesycić, przepełnić, dać czemu przejść czym:* Sól mięso przejęła. Troc. P. mięso solą, pieprzem. Troc (= *przesolić, przepieprzyć je*). Ciasto drożdżami zbytnio przejęte chleb czyni niesmacznym. Syr. (= *przesadzone, przeładowane*). A ziemia czekała: przejmowały ją nawskroś te ciepłe i płodne deszcze. Reym. Z pól, od borów, całym światem płynęło rzeźwe wiośniane powietrze, przejęte ciepłą wilgocią i miodnym zapachem topolowych pąków. Reym. Przen.: †P. kogo = *przeniknąć, pojąć, zrozumieć do gruntu:* Przejmuję kogo, porozumiewam, zrozumiewam. Kn. **2.** *przerzucić, wziąć z ręki do ręki; wziąć na inne miejsce:* Kowalski, gdy mu prawą rękę ucięto, w lewą chorągiew przejął. Kniaź. Przen.: Jako dłużnik, mógł P. dług, wypłacić go za kogo innego. L. (= *przyjąć na siebie*). P. cudze zobowiązania. Przen.: *ująć sobie, przeciągnąć na swoją stronę, przekabacić:* Służących nie godzi ś. ani słowy, ani darami przekupować lub przejmować, aby panów opuścili, do których z swej dobrej woli przystąpili. Kucz. **3.** przen. *wziąć od kogo, zapożyczyć, przyswoić sobie, odziedziczyć po kim; nauczyć ś., nawyknąć od kogo:* Od Tymoteusza naukę Pytagoresową Platon przejął. Warg. Ja, mówi Leszek, słusznością samą władzę moję kierować od ojca i przodków moich przejąłem. Błaż. Witołd, u Krzyżaków przemieszkiwając, rządów gospodarskich i języka niemieckiego po części przejął. Błaż. Ten apostoł inflancki (Mejnard), języka kraju nieco przejąwszy, lud bałwochwalski na drogę ewangielicznej prawdy nakierował. Hylz. Horacy pierwszy na łacińskiej trzcinie Alceja przejął bardon złotoruchy. Kniaź. Jeśli zwiedzi obce kraje, niech przejmuje ich cnoty, nie śmieszne zwyczaje. Niem. Przejmujemy tych obyczaje, z któremi obcujemy. Pilch. Siła przejął obyczajów. Opal. Innego rodu miasta przejmowały obyczaj grecki. Lel. Lekarz nieuk samym tylko przejętym zwyczajem leczy, *empiricus medicus*. Błaż. Mnie też czas będzie uchwycić ś. brzegu... wysiadszy z morza, gdziem Widę przejmował. Kochan. (naśladował poetę włoskiego Vidę). On i Dobrosław odmówili przejętą modlitwę. Krasz. Aktor powinien tak P. ton, giesta, ruszenie, wiekowi, stanowi, okolicznościom, w których ś. w sztuce znajduje, przyzwoite, żeby spektator omamiony aktora wcale zapominał, a o osobie tylko udanej myślał. L. (= *wziąć na ś., przybrać, udać*). Przejąwszy na ś. postać wspaniałą, czcze płody myśli swoich udają za prawidła rzetelne. L. [Od niego szewstwo przejął]. [Przejął od niej tę nutę] (=*podchwycił*). **4.** †P. *wziąć nad miarę, przesadzić, przebrać: Hyperbole*, przejęcie, przewzięcie, gdy przejmujemy rzecz słowy nad miarę i nad podobieństwo, to jest, a. nazbyt wielką, abo nazbyt małą. Mącz. (= *przesada*) **5.** myśl.: P. zająca = *wytropić, wyśledzić, wpaść na ślad jego:* Przejemca pies opowiada zająca, że był tam, gdzie go przejął. Ostror. Nie tak ś. łania od wyżłów przejęta porywa prędko, jak on skoczył do pasterki. Zabł. Gdzie szukać będę Melampa wiernego, gdzie trop przejmować kochanka wiernego? Lubom. Przen.: Opinja ta heretycka wszędzie w błędzie przejęta i o szwank przyprawiona. Salin. (= *złapana na błędzie, wytropiona*). **P. ś. I.** czym = *zostać przejętym, zająć ś., wziąć co do serca, zainteresować ś. serdecznie, oddać ś. czemu cały; przeniknąć ś. czym, wzruszyć ś., zostać dotkniętym, przerazić ś., zaniepokoić ś., zaalterować ś., zaaferować ś.:* P. ś. rzemiosłem swym, obowiązkiem, posłannictwem, myślą o dzieciach. P. ś. naukami, rolą swą. P. ś. cudzemi myślami, zasadami (= *przesiąknąć, przejść*). Tak ś. przejęła tym wypadkiem, że tydzień potym chorowała. Znał dobrze tę heroinę samotnych dumań, gorączkowo przejmującą ś. losami bohaterów romansu. Kon. **2.** × P. ś. *przebrać ś., zbraknąć;* [P. ś.] *skończyć ś., przeczerpać ś., przebrać ś.:* Nigdy ś. nie przejęło zacnych panów. [Robota ś. nigdy nie przejmie]. <Prze + Jąć>

× **Przejąkać, a, ał,** × **Przejąknąć** *jąkając ś. przemówić:* Ah ah! przejąknie, o jak serce we mnie bije. Przyb. Przejąkał prośbę język mój zdrętwiały. Przyb. <Prze + Jąkać>

× **Przejąkanie, a,** blm., czynność cz. **Przejąkać.**

× **Przejąknąć, nie, nął** p. **Przejąkać.** †**P. ś.** *zająknąć ś., potknąć ś., zaciąć ś. w mowie:* Aż do Kazimierza W., jeśliby ś. kto w przysiędze słowem potknął, abo też i P., od sprawy odpadał. Błaż. <Prze + Jąknąć>

× **Przejąknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przejąknąć.**

× **Przejęknięcie się,** a ś., blm., czynność cz. **Przejęknąć ś.**

[Przejdziświat, a, lm. y] *obieżyświat, powsinoga, latawiec, włóczęga.* <Przejść + Świat>

Przejechać, jedzie, jechał a. **[jał],** † **Przejachać, [Przejachać],** nied. **Przejeżdżać,** † **Przejeżdżawać I.** cz. ni. = a) *jadąc przemknąć ś., przesunąć ś., przedostać ś.:* Gdy nie można P., trzeba objechać. Prz. P. przez most, przez pole, przez las. P. konno, końmi, wozem, koleją żelazną. P. statkiem wodnym=*przepłynąć.* Przejechałem przez Lipsk, przez morze. Troc. P. wozem, nawą. Troc. P. balonem = *przelecieć.* P. mimo kogo, mimo czego. Przejechał podle Lipska. Troc. Przed oczyma mojemi przejechał. Troc. Mniejszym kupom można będzie po brzuchach P. Sienk. Przen.: Przejechał po społeczeństwie swoim nakształt konia Attyli. Tet. Rub.: *posunąć ś. za daleko, przeciągnąć:* Kreśląc linję, przejechał za punkt wytknięty. b) [P.] *przesunąć:* P. czym komu popod nos. **2.**=a) co=*jadąc przebyć; ujechać; jadąc zrobić:* Przejechałem Europę od zachodu do wschodu. P. milę, kawał drogi. b) kogo, co=*jadąc przeoczyć, zostawić za sobą:* Zasnął i przejechał właściwą stację. Wałami uniesiony, rano po lewej ręce Brytanją już przejechaną ujrzał. Warg. † P. cło, myto = *przemycić.* L. c) [P. kogo] = *prześcignąć:* Lecom za nimi, ale przecie ik (ich) przejechali. d) kogo = *przejechać przez kogo, przejechać go na wylot; jadąc stratować, rozjechać:* O włos dziada nie przejechał. Węg. Przejechano go na śmierć. Wóz go przejechał. Troc. Wozem dziecię przejechano. Troc. Przen.: kogo, co = *przeciągnąć, ściągnąć, ciąć, przeciąć, przerąbać, przekrajać, przeorać:* P. kogo kijem przez plecy. Gęba srogim od ucha przejechana ciosem. Pot. Helops przez skroń na wylot przejechany spisem. Żebr. Których posłyszeli wykraczających w mowie przeciw winnemu uszanowaniu majestatu, gęby takowym pałaszami przejeżdżali. L. Prawda, żeś mnie szpetnie przez łeb przejechał, aleś mnie potym na nogi postawił. Sienk. e) (Kozieł) piskorza połknął, a rzyć przycisnął do ściany, i tak gońca pojmał trzy kroć przejechany. Kochan. f) Przejeżdżać konia = *ujeżdżać:* Stangret konia przejeżdżać pojechał. L. Przejeżdżać konia, na koniu ś. przejeżdżać. L. Kupiec konia przejeżdżał i próbował. Sz. g) konia=*spędzić, przeforsować jazdą.* h) gór.: P. pokład ciała kopalnego=*przebić chodnikiem podziemnym.* **P. ś.** *jeżdżąc tam i sam przespacerować ś., przewietrzyć ś., użyć przejażdżki:* Na koniach angielskich przejeżdżali ś. L. Abo ś. na koniu przejeżdża, abo na barce po morzu. Star. Czas piękny, może i pan ś. przejedzie? L. Na koniach ś. piękna młodzież przejeżdżała. P. Koch. Antonjusz przejeżdżał ś. ze swą czeredą po Italji. Lel. Czy polem, czy lasem, miło angielską milą P. ś. czasem. Fred. A. <Prze + Jechać>

† **Przejechały** *sforsowany jazdą:* Koniowi zbytnią jazdą zbiegałemu i przejechałemu zielem tym nogi nacierać. Syr.

Przejechanie, a, blm., czynność cz. **Przejechać.**

Przejechanie się, a ś., blm. czynność cz. **Przejechać ś.**

Przejednać, a, ał, nied. **Przejednywać I.** *przeprosić, przebłagać, ułagodzić:* Obrazić łatwo, P. trudno. Prz. P. obrażonego. Troc. Biskup łacno jego rodzice bogobojne przejednał. Skar. Przy drugich obraziwszy, cicho P. Kn. Przejednał nam on srogi gniew jego. Rej. Przejednałam twe serce, niechże jeszcze i twój rozum przekonam. L. Wrócił do żony, przeprosił ją, przejednał ją, poprawił ś. Od. Zespolenie przejednanych monarchów w jedno powszechne przedsięwzięcie wojenne. Szaj. **2.** † P. co=*przeprosić, przebłagać za co:* Zbigniew zeznawa swój i przejednywa występek. Błaż. **3.** † P. komu u kogo = *wyrobić przebaczenie:* Posłowie od ruskich książąt przyjechali, którzy Gdańszczanom u króla przejednali, tak iż je król do łaski przyjął. Biel. M. **4.** † P. komu co u kogo=*wyprosić, wyjednać:* Beneficja uproszone bez liczby, także przejednane łaski ludziom narodu rozmaitego świadczą, wiele on u Ojca św. znaczył. Warg. **5.** *zjednać sobie, przekabacić, skaptować:* Życie mnie nie przejedna ucztą swego stoła. Sf. **P. ś.** *przeprosić ś., przestać ś. gniewać, ułagodzić ś.:* Biada już tam, gdzie ś. potajemnie P. trzeba. Krasz. <Prze + Jednać>

Przejednanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przejednać. 2.** † P. *pojednanie, pogodzenie ś.:* On (Aleksander I) niezawodnie pragnął przejednania z narodem. Sm. Król pruski stracił nadzieję o przejednaniu króla Imci szwedzkiego z królem Imci Augustem. Jaroch.

Przejednanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejednać ś.**

Przejednawczy *służący do przejednania; pojednawczy:* Kroki, starania, działania przejednawcze.

Przejednywać, a, ał i P. ś. p. **Przejednać.**

Przejednywanie, a, blm., czynność cz. **Przejednywać.**

Przejednywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejednywać ś.**

Przejedyny *jedyny ze wszystkich, najmilszy, najdroższy:* Nasza Hanka przejedyna. Zal. <Prze + Jedyny>

Przejedzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przejeść. 2.** p. **Przejedzenie ś.**

Przejedzenie się, a ś., blm., **Przejedzenie** czynność cz. **Przejeść ś.:** Liczne choroby z przejedzenia ś. pochodzą. Perz.

† **Przejem,** jmu, lm. jmy **I.** *przejęcie=zatrzymanie, schwytanie:* P. zbiega. **2.** † P. praw. *wynagrodzenie za przejęcie:* Jeśliby czyja czeladź uciekła, a ten, u kogo uciecze, zapowiedziawszy, z jakiego przejmu, i goniąc za nią, u kogoby ją nalazł, tedy ma temu P. dać, z czego będzie pierwej zapowiadał: a czeladź swą do siebie wziąć, nad P. nic więcej nie dając. Stl. <Prze + *Jem, JM>

Przejemca, y, lm. y *ten, co przejmuje; zwłaszcza pies przejmujący zwierzynę,* **łowca:** P. a łowca, pies, który opowiada zająca, że był tam, gdzie go przejął, i zwoływa towarzystwa, aby go z nim szukali. Ostror. P. Pamfag za sarną puści ś. śladem. Koch. W. Oniby i z Cerbera przejemcę uczynili. Rej. <Od Przejąć>

Przejemczy *służący do przejmowania:* Tor, rozjazd P.=*przez które jedna kolej przejmuje wagony od drugiej sąsiedniej.* <Od Przejemca>

× **Przejemny** *dający ś. przejąć.* <Od Przejąć>

Przejeść, je, jadł, nied. **Przejadać I.** *przegryźć; jedząc przedziurawić; przeżreć, przetrawić, strawić, stoczyć nawskroś:* Robacy drzewo przejadają aż do drzenia. Trzyc. Urodziła pospołu i węża, i dziecię, który wąż przejadł ono dziecię aż do wnętrza, tak że dziecię było umarłe, a wąż żywy. Biel. M. Rdza żelazo przejada. Arszenik wygryza tak mocno, że żelaza przejada. Urzęd. Pó-

ki ś. wszystkich myśli nie pozbędę, i tej ostatniej, co serce przejada. Słow. **2.** *przebrać, przeczerpać w celu zjedzenia, nastarczyć zjeść; zjeść wszystko po kolei:* Do jedzenia każdy dzień tak wiele więźniom dają, że tego sami P. nie mogą, i straży ś. dosyć dostanie. Star. Pan Izraelitom tak wiele przepiórek przypędził, iż ich P. nie mogli. Skar. Miał wszystkie narody P., a w swoje ciało obrócić. Hrb. **3.** [P.] kogo, co=*prześcignąć w jedzeniu:* Jak to zimno zacnie bić cłeka, to powinien tyla jeś, zeby miał brzuch pęknąć, to niech jé, a przejé go. **4.** *przepuścić na jedzenie:* Kaligula 10 miljonów jednego dnia przejadł. L. Przejadł majętność, pieniądze na konfektach, na łakociach. Troc. **5.** *podjeść sobie trochę, przekąsić, przegryźć, przetrącić, zakąsić:* Choć chleba tylko z masłem, koło kominka usiadszy, przejadł. L. [Dyć przejesz co, boś pewnie nie wieczerzał]. Ork. **P. ś. I.** [P. ś.] *jedząc przedostać ś., przegryźć ś., wgryźć ś. przez co dokąd:* Bedzie kąsał i kąsał, a łacwo sie przejé do mózgu. **2.** *jedząc przeładować żołądek, objeść ś., obeżreć ś., przebrać miarę w jedzeniu.* **3.** P. ś. komu = *sprzykrzyć ś., obmierznąć, zbrzydnąć, znudzić ś.:* I cukier ś. przeje. Prz. Kuropatwy mi ś. przejadły. Już dla ciebie żadna uciecha nie jest nowa, owszem, wszystkie ś. tobie przejadły i zbrzydły. Pilch. Strzeż ś., aby nie tylko nie obmierzło twoje towarzystwo, ale też aby ś. nie przejadło nigdy. Górn. <Prze + Jeść>

Przejezdny, Przejazdowy przym. od **Przejazd**; †**Przejeżdży:** Za żnińskim bagnem jest wieś przejezdna, co ś. Janusza imieniem zowie, tamtędy niegdyś polscy królowie jeździli w pruską ziemię od Gniezna. Syrok. (= *przydrożna*). Myto od przejezdnych ludzi. Stl. (= *przejeżdżających*). Pp. hetmani dadzą posłannikom list P., podwody i konwój. Szer. (= *zapewniający wolny przejazd; pasport*).

Przejeździć, i, ił, nied. **Przejeżdżać I.** *wydać na jazdę, przepuścić na podróże:* P. pieniądze, majątek. **2.** *przepędzić (pewien czas) na jeżdżeniu:* Przejeździł cały miesiąc. <Prze + Jeździć>

× **Przejeżdżacz, a,** lm. **e I.** *ten, co ś. przejeżdża.* Troc. **2.** P. koni = *ujeżdżacz, berejter.* L.

Przejeżdżać, a, ał I. i **P. ś.** p. **Przejechać. 2.** p. **Przejeździć.**

Przejeżdżanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przejeżdżać. 2.** hut.: P. drągiem w piecu = *szorowanie zaprawy w wielkim piecu a. w skrzyni, czyszczenie zaprawy, wyrabianie w piecu, mieszanie drągiem i niedopuszczanie zgęszczania ś.*

Przejeżdżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejeżdżać ś.**

†**Przejeżdżawać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przejechać:** Możecie ś. czasem P. do Trok i do innych dworów. Z. A. <Od Przejeżdżać>

†**Przejeżdżawanie, a,** blm., czynność cz. **Przejeżdżawać.**

†**Przejeżdżawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przejeżdżawać ś.**

†**Przejeżdżka, i,** lm. **i** p. **Przejażdżka:** Stanie za limonją i za kapary ona wdzięczna P. z miłym towarzystwem. Rej.

†**Przejeżdży** p. **Przejezdny:** Nowe drogi mają być położone nie ku krzywdzie ludziom przejeżdżym, ale co może być najprościej. Stl.

Przejęcie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przejąć:** P. listów. Troc. P. czego rozumem. Troc. Zdał kasę, klucze i archiwa; szczęściem wszystko było w porządku, tak że P. nie stanowiło żadnych trudności. Krasz. **2.** czynność cz. **Przejąć ś.**; *wzruszenie, zapał, uczucie, czułość, oddanie ś., atencja:* Mówić, grać, śpiewać, deklamować z przejęciem. O Boże, co za radość, jak słodkie P.! Niem. (= *troskliwość*). Całuje ręce jej z przejęciem. Niem.

Przejęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejąć ś.**; *przejęcie:* Mówił chłopiec z wielkim przejęciem ś., głosem wyraźnym, dźwięcznym, który porywał do słuchania. Dyg.

Przejęczeć, y, ał, × **Przejękać** *jęcząc przepędzić, przebyć (pewien czas), przestękać:* Przejęczał całą noc. Przen.: Przejęczeć = *przecierpieć, przemęczyć ś.:* P. cały wiek w niewoli. <Prze + Jęczeć>

Przejęczenie, a, blm., czynność cz. **Przejęczeć.**

× **Przejękać, a, ał** p. **Przejęczeć.**

× **Przejękanie, a,** blm., czynność cz. **Przejękać.**

Przejęty I. im. od **Przejąć. 2.** [P.] *przeklęty, obmierzły, niegodziwy, nawskroś zły:* Ty P. bębnie, objesie! (obwiesiu, wisielcze). **3.** bud.: Belka, krokiew przejęta = *wspierająca ś. jednym końcem na przejmie.*

Przejm, u, lm. **y** *przejmowanie:* W punkcie przejmu jedna kolej przejmuje wagony od drugiej, sąsiedniej.

Przejma, y, lm. **y I.** × P. *przejęcie, przecięcie, przerwanie, zagrodzenie:* Król przejmę pasu swoim przekazywa. Chr. Grożą nieprzyjacielowi przejmą pasów. Chr. **2.** [P., **Przetok**] *wązki pasek wody między dwoma brzegami, cieśnina.* **3.** bud. *poprzeczka między dwoma belkami lub krokwiami, na której ś. wspiera krótsza belka lub krokiew, leżąca między głównemi:* P. belkowa. P. krokiewna. P. krokwiowa. **Na przejmy, w przejmy** przys. *na przemian, na przemiany, odpowiadając sobie nawzajem:* W przejmy nucić. Nagur. Muzyka w przejmy grała, w przejmy z dział palili. Mor. W przejmy pieśni, muzyka w przejmy głośno grała. Szymon. A. milczą, a. gdy wyjawić nie śmieją, gęste tylko z litości łzy na przejmy leją. Ustrz. Miał Argus sto w głowie ok, dwie a dwie sypiały ś. w przejmy. Żebr. Krew na przejmy szaleńcy leją. Min. Przemoc ze słabością, chodząc koleją między saskim a słowiańskim orężem, niosła w przejmy za sobą jak dorywczą tylko zwierzchność, tak ślizkie poddaństwo. Nar. <Prze + *Jma, JM>

× **Przejmacz, a,** lm. **e** *ten, co przejmuje.* Włod. <Od Przejmać>

[**Przejmać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przejąć.** <Przejm(ow)ać>

[**Przejmanie, a,** blm.] czynność cz. **Przejmać.**

[**Przejmanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przejmać ś.**

[**Przejmo, a,** lm. **a**] **I.** rz. *znaleźne, gościniec za zwrócenie rzeczy zgubionej.* **2.** przys. *prosto, wprost:* Na P. = *na przełaj.* <Prze + *Jmo, JM>

Przejmować, uje, ował i **P. ś.** p. **Przejąć.**

Przejmowanie, a, blm., czynność cz. **Przejmować.**

Przejmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejmować ś.**

Przejmująco przys. *w sposób przejmujący:* P., łagodnie a smutno zabrzmiał głos mego ojca. Orzesz.

Przejmujący I. im. od **Przejmować. 2.** przym. *przenikliwy, przeraźliwy, rozdzierający; dojmujący, dokuczliwy:* Krzyk P. Wiatr P. Zimno przejmujące.

[**Przejrzadełko, a,** lm. **a**] p. **Przejrzadło.**

[**Przejrzadko, a,** lm. **a**] p. **Przejrzadło.**

[Przejrzadło, a, lm. **a, Przejźradło, Przejrziadło, Przeziadło, Przerziadło, Przeźradło, Przezieradło]** *lustro, zwierciadło.* Zdr. **[Przejrzadełko, Przejrzadko, Przerziatko, Przeźradełko, Przeźradelek, Przeźdrzotko, Przeźradko].** <Od Przejrzeć>

× Przejrzale przys. od **Przejrzały.** L.

× Przejrzalny 1. a. **[Przejrzany]** *który można przejrzeć, przezroczysty, przejrzysty, klarowny, ażurowy:* Utwierdzenie cieczy przejrzalnej, żywiołowej, wchodzącej w skład rzeczy. Przyb. (o powietrzu). Ciecz przejrzalna. **2.** *dający ś. przewidzieć, do przewidzenia.*

Przejrzałość, i, blm. rz. od **Przejrzały; †Przejźrzałość:** Gdyby rządcy państw czujną zawżdy baczność na wszystko i P. mieli, pomyślniejby ś. rzeczy szykowały. Pilch.

Przejrzały, † Przejźrzały przym. **1.** † P. *dający ś. postrzec, dostrzegalny:* P., postrzegły, którego może postrzec, przejrzeć. Kn. **2.** † P. *dający ś. przewidzieć, przewidziany.* **3.** × P. *czujny, baczny, oględny, opatrzny, przezorny, przewidujący:* Bóg jest przyszłych rzeczy tak P., iż je przytomne sobie wystawuje. Leszcz. Gdzie mądry architekt przejrzałą na wszystkie części gmachu utrzymuje dyrekcją, tam pewnie stanąćby musiała okazała budowa. Pilch. Już to wszystko jam wcześnie uprzedził i przejrzałą rozwagą zbadał i wyśledził. Pilch. Zbyt bystro P. ekonom. L. Mądry jest i P. i ma na pogotowiu radę. Pilch. P. statysta. L. Nikt nie jest tak na wszystkie strony P., któregoby czułość czasem z stanowiska swego nie zeszła. Pilch. **4.** *zbyt dojrzały, przestały:* Owoce nie twarde zbierać, ale coby też nie były przejrzałe. P. Koch. **5.** okul.: × Zaćma przejrzała (cataracta hypermatura). <Od Przejrzeć>

Przejrzany 1. im. od **Przejrzeć. 2. [P.] Przejrzalny:** Zmierzch zatapiał sady, domy i pola okólne w modrawym, ledwie przejrzanym mącie. Reym.

Przejrzeć, y, ał, † Przeźrzeć, † Przejźrzeć, [Przejźrzeć, Przeźrzeć, Przerzić, Przeźryć, Przezdrzec, Przeździeć], Przeglądnąć, nied. **Przejrzewać, Przezierać, Przeglądać, × Przeglądywać, † Przeględywać, † Przeględać, [Przeględować] 1.** *zacząć widzieć, otworzyć oczy, przewidzieć; odzyskać wzrok:* Już szczenięta przejrzały. Troc. Przejrzał ślepy. Troc. Szczenięta do 20 dni prawie nie przeglądają. Trzyc. Pytał Jezus ślepego: Co chcesz? a on odpowiedział: Panie, abym przejrzał! a Jezus mu rzekł: Przejrzyj! i natychmiast przejrzał. Skar. Ślepi przeglądają, a chromi chodzą. Bud. Włodzimierz, natychmiast pozbywszy ślepoty, przejrzał. Pim. Przen.: Przejrzałem nareszcie na oczy = *spadło mi bielmo z oczu, zrozumiałem nareszcie, teraz jestem w domu.* W tym dopiero wieku z błędliwego przejrzeliśmy zdania. L. (= *otworzyły ś. nam oczy, spadła nam łuszczka z oczu*). Przegląda co =*przebija, przebija ś., daje ś. widzieć przez co, wygląda z pod czego, prześwieca:* W środku gaju przeziera kościół. Stasz. Srebro takie na wytarciu miedzią przegląda. L. Podszewka przez dziury przegląda. Chmury popękały... przez szczeliny przeglądnęło granatowe niebo z gwiazdami. Bał. Przeglądało z niego serce czyste. Sienk. **2.** [P.] *wyjrzeć:* Przerzij, pani matko, czy nie jedzie chto do nas. P. z pod pierzyny. **3.** *przeniknąć wzrokiem; spojrzeć przez co:* Wzrok ten przejrzy i niebo, i ziemię, a wszystko jaśnie widzi. Rej. Bóg przejrzy aż do wnętrzności każdego człowieka. Rej. Przejrzałem myśl, serce jego. Troc. Odważył ś. wewnętrzne skrytości przezierać i ozdobne maszkarki z ludzi złych pozdzierać. Nar. P. dach, kamień, śkło etc. *sc.* można abo daje ś., *perlucet.* Kn. P. go na obie strony. Kn. (jeno go skóra a kości, chudy. L.). Listy te mają być z pilnością oględowane i ku światłu przeglądane, jeśli co nie skrobano. Sz. Przejrzyj przez tę dziurkę. Troc. Złości królewskie przez palce przeglądać. Wiśń. **4.** *przebiec oczyma, przepatrzyć, rozejrzeć ś. w czym szczegółowo od początku do końca; zobaczyć, zlustrować, zrewidować kolejno jedno po drugim:* Przejrzę to pismo jeszcze raz. Troc. Przejrzę bieliznę, jeśli czego nie dostaje. Troc. Przejrzałem list twój i błędy poprawiłem. Troc. To są śpiegowie, a przyszli przeglądać naszę ziemię. Leop. Księgi swoje, które był napisał, znowu przeglądał i poprawował. Skar. Przeglądnął księgi. Bost. Książę przeglądał zgromadzenie, a kto mu ś. nie podobał, tego za drzwi forował. Jeł. Ten wódz, pogromca Troi, przebył wielkie wody, przejrzał zwyczaje ludzi i różne narody. L. Przeglądywał rady, jakimby sposobem wojsko skupić. Warg. (*=rozważał*). Natenczas zhańbion nie będę, gdy pilnie przeglądnę wszystkie przykazania twoje. Leop. (przebaczę. Leop.). Podaj mi rejestra, muszę je P. L. **5.** †P. *dojrzeć, wzrokiem dosięgnąć, sięgnąć okiem:* Panowie świata tego daleko wzrokiem nie przeglądują, a ledwo to, co przed niemi jest, widzieć mogą. Żarn. Jezus ostrością wzroku boskiego swego wszystek świat przegląda i co ś. gdzie dzieje, widzi. Żarn. Stamtąd przegląda sobie swoje potrzeby, a z daleka oczy jego widzą. Leop. Było ich tak wiele, że ich okiem P. nie mogli. Biel. M. Tego lasu, tego pola nie przejrzysz, takiej jest długości. Troc. P. żołnierzów na szańcu stojących. Troc. Straży (straże pogan) z murów wysokich zwyczajne mogły z swych P. baszt do chrześcijanów. P. Koch. Zielone, jak przejrzał, niwy, z niemiecką starannością uprawione. Malin. **6.** × P. *przewidzieć (przyszłość):* Ociec ich z najbieglejszych pierwszy był wieszczbiarzy, przeglądając w przyszłości, co ś. potym zdarzy. Dm. Przeglądał trudności, które nad koroną wisiały. Kochan. Koniec żywota swojego przeglądał. Otw. S. Łaskawsze nieba przeglądam wyroki. Os. Mądry Polidam pierwszy swe zdanie otwiera, on przeszłe rzeczy widzi, on przyszłe przeziera. Dm. Należy na opatrznego pana, przeszłych rzeczy pamięć mając, pilno przeglądać przyszłe. Herb. Proszę cię, jeśli rozumem dochodzisz i przyszłe rzeczy przeglądasz z daleka... P. Koch. Te rzeczy, których ś. ani domniemawać była łatwa, jaśnie przezierał. Birk. Niebieskie rzeczy od nas przez wiarę bywają przeglądane. Wuj. Przypadki przejrzane lżejsze od niespodzianych. Kn. Lżejszy cios wcześnie przejrzany. L. Przejrzał te przypadki. Troc. Nie była wtenczas niewdzięczność przejrzana, ni że hołdownik targnie ś. na pana. Niem. Nie wam to dano P. wieki, ani znać czasy k płochej potrzebie. Len. [Górą lecą boskie przekazy, a nikt ich nie przejrzy przódzi, aż padną na naród ziarnem dojrzałym]. Reym. **7.** Przejrzeć, nied. **Przejrzewać** *dojrzeć zbytnio, stać ś. zbyt dojrzałym.* **8.** *przeoczyć; nie chcieć zobaczyć, uwzględnić; nie zwrócić uwagi; pominąć kogo, co,* nied. *nie baczyć na kogo, na co:* Ujrzysz osła brata swego, a on padł na drodze, nie przeźrzysz go, ale mu go pomożesz dźwignąć. Leop. (nie przeniesiesz go okiem. Leop.). Darmo ś. modlisz, gdy przeglądasz brata, co woła: rata!

Groch. Boże, nie przeglądniesz mię miłosierdziem swoim. Czachr. A więc i głupi przeglądali mię, a gdym od nich odszedł, natrząsali ś. ze mnie. Leop. (pogardzali mną. B. G.). Nie będzie poruszony, aż przejźrzy, a wzgardzi nieprzyjacioły swoje. Leop. Przegląda wady, występki jego. Troc. **9.** † P. komu = *przebaczyć, przepuścić, darować, puścić w niepamięć, puścić płazem*, nied. *patrzeć przez szpary, pobłażać:* Wiele jest rzeczy, które czasem panowie przeglądać muszą, a wiele mimo ś. puszczać, jakoby nie widzieli, ani słyszeli. Kosz. Ojcowie popędliwi nic prawie dzieciom swym P. a przepuścić nie chcą. Glicz. Dla onej łaski, którą przeciw ojca miał, wycierpiewał a przezierał jego niedobre obyczaje. L. Sędzia powinien żadnemu nic nie przeglądać za żadną przyjaźnią a. darem. Groic. Jako nowiejuszowi, dopiero wiarę biorącemu, przejrzał mu, że w bożnicę pogańską wchodził. Skar. Telefowi Achill zagniewany przejrzał. Li. Bóg przegląda naszych wszeteczności. K. G. Pan śmiercią swą zjednał, by nam Bóg przeglądał występki nasze. Żarn. Boże, bądź mi miłościw, a przejrzyj nędznemu człowieczeństwu mojemu. Rej. Na miejsce tych słów: niech ci przeźrzy Bóg! mówimy: niech ci odpuści! Kucz. Bacząc na nasze krewkości, przeglądajmy bliźnim naszym. Sekl. Przeglądać nieprzyjacielowi. Schot. Urzędy długo te rozboje przeglądały. Skar. Raczej dobre czyny w niepamięć puszczać, niźli zbrodnie przeglądać. Pilch. Wolał uchybienia ich P. raczej do czasu, aniżeli do zajątrzenia ich przywieść. Kłok. Mały grzech na śmierć sądzą, śmiertelny przeglądają. Pot. Możniejszych wady P. lepiej. Prz. Nalazłliś co nie k rzeczy, czcicielu łaskawy, przejźrzy głupstwu, gdyż to są pierwsze me zabawy. Kob. **10.** † P. *upatrzyć, przeznaczyć, postanowić, ustanowić, obmyślić na przyszłość, zrządzić, wybrać:* Bóg przegląda, przeziera, *praedestinat.* L. Ociec niebieski tak raczył P. narodzenie syna swego. Rej. Bóg swoich, które na chwałę swoję przejrzał, policzył i takie o nich obmyślanie jeszcze przed stworzeniem czynił, bo z tym idzie każde przejrzenie boże, iż ten, który jest do zbawienia przejrzany i wybrany i któremu tam zgotowano chwałę wieczną, bez należytych środków być nie ma. Skar. Przegląda Bóg ludzie dobre, złe. Troc. Bóg to przejrzał, postanowił i przed wiekami ułożył. Troc. Co Bóg przejrzał, to ś. już nigdy nie odmieni. Kochan. Powiedz, co nieba Azji przejrzały. P. Koch. I tobie przejrzały nieba śmierć prędką. P. Koch. Bóg na zbawienie nas przejrzał. Wr. Niechże ś. dopełnią skutkiem przejrzane wyroki. L. Na wybawienie Izraelitów przejrzał im Bóg dziwnego mocarza Samsona. Skar. Jednaż była siła, jednakie serce ...inaczej o nich przejrzano na niebie. P. Koch. (=*zawyrokowano*). Na miejscu przejrzanym uszykował wojsko. Biel. J. Boga chwaląca, że ją młodemu przejrzał. Otw. S. **II.** [Przeglądać] *rozglądać ś.:* Bydło ino przeglądało. **P. ś. I.** w czym = *zobaczyć odbity w czym swój obraz:* Przezierać ś. w zwierciedle. Jabł. Nie zwierciadło winno, że przeglądający ś. szpetny, ale szpetność, że ś. źle wydaje. L. Już słoneczko powstało i przegląda ś. w rzece. Len. Zdrój oczyszczam, żeby w fali przejrzała ś. gwiazdka. Len. Przen.: Nie wierz sam sobie, doświadczaj siebie, różnie ś. przeglądaj. Pilch. Nim kogo do urzędu przyjąć, trzeba ś. w nim P. Lubom. <Prze + *J-rzeć=Źrzeć. JRZ ŹRZ ZIER ZOR>

Przejrzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przejrzeć**; *przeglądanie, przegląd:* P. po ślepocie. Troc. Bawił w postronnych krainach dla przejrzenia spraw rycerskich. Papr. Państwom szkodliwe bywa P. występków. Gost. **2.** † P. *widok, perspektywa:* Drzwi otwarte wolne czynią P. Troc. **3.** p. **Przezrzystość** Troc. **4.** × P. *opatrzność; przeznaczenie, dopuszczenie, zrządzenie, postanowienie, wyrok:* P. Pańskie, *praedestinatio*, iż ś. człowiek nędzny z onej raz nadanej onym różnym planetom mocy rodzi abo zły, abo dobry. Rej. P. Boskie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szczególności. L. P. Pańskie nikogo nie minie. Paszk. Św. pamięci król śmierć z przejrzenia Boskiego nadchodzącą przeczuł. Zygm. Dosyć na tym, kiedy wie, że go to nie minie, co z przejrzenia Boskiego od wieku mu płynie. Kochan. Woli Bożej a przejrzeniu jego świętemu trudno ś. ma kto sprzeciwiać. Wer. Kazałem więc ulać złotą rękę z nożem, co mię nie dosięgła za przejrzeniem Bożym. Pol. Lud z przejrzenia Bożego nękany przeciwnością losu. Mochn. **5.** × P. *dozór, opieka, piecza, dogląd, wychowanie:* Urodziła ś. im córka Krystyna; zaraz ją wzięła na P., i Krysieńka stała ś. faworytką ciotki. Rol.

Przejrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejrzeć ś.**

Przejrzeń, a, lm. **e** min. *siarczan wapna wodny*, gips przezroczysty, gips lodowaty, selenit. <Od Przejrzeć>

Przejrzewać, a, ał i P. ś. p. **Przejrzeć.** <Od Przejrzeć>

Przejrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przejrzewać.**

Przejrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejrzewać ś.**

[**Przejrziadło, a,** lm. **a**] p. **Przejrzadło.**

[**Przejrzysko, a,** lm. **a**] *przejrzenie, przegląd, zwiedzenie:* Zabieramy ś. do świata. — Na zarobek? — Dyć nie na P.! Ork. <Od Przejrzeć>

× **Przejrzystnieć, eje, ał** p. **Przejrzyścieć:** We mnie, przede mną jakaś światłość błoga . . .[ot! lochu mego przejrzystnieją ściany. Krasiń. <Od *Przejrzystny, zam. Przejrzysty>

× **Przejrzystnienie, a,** blm., czynność cz. **Przejrzystnieć.**

Przejrzysto, Przejrzyście przys. od **Przejrzysty:** Koszyk P. pleciony. Troc. W powietrzu tak jakoś P.! Przen.: Pisać P. (= *jasno, zrozumiale, wyraziście*).

Przejrzysto-biały *przejrzysty i biały:* Rumieniec delikatny przebijał z poza przejrzysto-białej cery. Es. <Przejrzysty + Biały>

Przejrzysto - jasny *przejrzysty wskutek swojej jasności:* Treść jego przejrzysto - jasna. Spas. <Przejrzysty + Jasny>

Przejrzystość, i, blm. rz. od **Przejrzysty;** † **Przejrzenie:** P., klar, jasność, przez którą przejrzeć można. L. To bynajmniej przejrzystości wykładu nie powiększyło. Pleb. Jego polityka wystąpiła w całej krystalicznej przejrzystości i prostocie. Lis.

Przejrzysty, † **Przejrzyty,** † **Przejźrzysty,** † **Przeźrzysty. Przezroczysty,** † **Przeźroczysty,** † **Przezorny,** [**Przejźrzyty**] **I.** *który można przejrzeć na wylot, klarowny, ażurowy:* Przy wodach przejrzystych. Auszp. Kamień kryzolit przeźrzysty, złotej barwy, ma w sobie niejakie pałające iskry. Spicz. Róg P. Spicz. Płyn P. Już stracił miesiąc swą jasność nabytą, cieniem ś. pokrył, bladością przejrzytą. Auszp. Przejrzysta robota złotnicza.

Troc. Przejrzysta robota sznicerska. Troc. Przejrzyste gmachy, ulice. Troc. P. kamień. Troc. Skło jest przejrzyste. Troc. P. gmach, przezorny, dziurawy, gdzie przejrzeć dach. Kn. Prując przejrzyste wody zwierciadło, mniemali płynąć po zorz błękicie. Zal. Przen.: Styl, wykład P., *przez który łatwo dopatrzyć ś. treści, znaczenia, łatwy do odgadnięcia, wyraźny, łatwy, jasny, zrozumiały*. Forma, alegorja przejrzysta. Zamiary przejrzyste. **2.** × P. *przeglądający, przeświecający, przebijający, widniejący, widoczny, uwydatniający ś., widomy:* P. na twarzy smutek. Nar. P. na twarzy smutek wielkie jakoweś z serca zamysły wynurzał. Bobr. **3.** × P. *który można przejrzeć od końca do końca, jak okiem zasięgnie, w całej rozciągłości, otwarty, bez przeszkód dla oka:* W mieście, we wsi także w przeźrzystym polu, gdy kto kogo z ruśnicy zabije... Vol. *(=otwartym, szczerym, czystym, równym)*. **4.** †P. *w którym ś. można przejrzeć, błyszczący, polerowny:* Żeby przejrzyste były rynsztunki, tedy te hałunem pocierać i zawsze będą czyste. Troc. Cyna przejrzysta. Troc. **5.** min.: Kamień P. *mika potażowa*. < Od Przejrzeć >

Przejrzyście p. **Przejrzysto:** Cień P. na rozkwitły pada wrzos. Kon. Tak P. i wesoło! Zal. Wykazał jasno i P. rozwój tak ważnej instytucji.

Przejrzyścieć, eje, ał, × **Przejrzystnieć** *stawać ś. przejrzystym, klarować ś.:* Przejrzyścieją skał okraje. Kon. <Od Przejrzysty>

Przejście, a I. blm., czynność cz. **Przejść:** P. pochodu. Po przejściu lata. P. czego na własność czyją. P. w mowie do inszej rzeczy. Troc. **2.** lm. **a**=a) *miejsce, którędy przechodzą, dróżka, przechód, uliczka, przesmyk, pasaż:* Krzesło w teatrze od przejścia środkowego. P. podziemne, tajemne *(=korytarz, chodnik)*. P. mający, przechodzisty. Troc *(przechodni)*. P. między domami. Tłum zostawił P. dla pochodu. Zrobić P. dla procesji *(=rum)*. b) *czas, chwila, w której jedno przechodzi, zmienia ś. na drugie, przełom, stan przechodni:* Od snu do śmierci P. bardzo małe. P. Koch. Wiek mój wiekiem był przejścia i złego, a w tym złym przejściu osadzić go chcieli ci, którzy sądów bożych nie pojęli. Krasiń. c) *przygoda smutna, zdarzenie nieprzyjemne, nieprzyjemność, przykre zajście, zatarg, afera:* Miałem dziś w domu nieprzyjemne P. Po wielu przejściach w życiu... *(=kolejach, próbach)*. Bolesne, okropne P. d) P. z klasy do klasy w szkole=*promocja*. e) astr.: P. gwiazdy przez południk=*chwila, gdy wskutek dziennego obrotu nieba gwiazda przechodzi przez południk miejsca*. P. planety przez tarczę słoneczną=*chwila, gdy planeta przechodzi przed słońcem, tak że dla patrzącego z ziemi przedstawia ś. jako czarny punkt przesuwający ś. po tarczy słonecznej*. f) bud. *oścież w murze bez drzwi:* P. proste, ukośne. h) gim.: P.=*P. z tercji w kwartę a. odwrotnie*. g) gie. *droga z jednego łańcucha gór na drugi, wązkie zagłębienie w górach, najczęściej ostro zaznaczone*, wąwóz.

Przejście się, a ś., blm., czynność cz. **Przejść ś.**; *przechadzka, spacer:* Wyszedł dla przejścia ś.

Przejściowo przys. od **Przejściowy:** Mogła tu istnieć P. zadruga rodzinna. Krzyw.

Przejściowość, i, blm. rz. od **Przejściowy:** Oprócz zaś tej cechy przejściowości zauważyć możemy pewną zmienność w faunie ptasiej. Szt.

Przejściowy I. przym. od **Przejście**; *przechodni, przełomowy, pośredni, środkujący między czym a czym; prędko przechodzący, chwilowy, czasowy, tymczasowy, prowizoryczny, krótkotrwały, zmienny:* Egzamin szkolny P. *(= dla otrzymania promocji)*. Stan P. = *stan na granicy między jednym a drugim stanem zasadniczym*. Okres, czas P. Chwila, doba przejściowa. Wiek P. w życiu człowieka *(= wiek przed ostatecznym rozwojem)*. Tony, barwy przejściowe. Zjawisko przejściowe. Czas więc umrzeć człowiekowi przejściowemu, niech nadczłowiekowi ustąpi miejsce. Bog. W. Wszechświat jest przejściową manifestacją wiecznego istnienia. Nagan. Mnóstwem przejściowych form tak połączone, że je nawet naturaliści łączą w jeden gatunek. Szt. Typ P. **2.** anat.: Nabłonek P. **3.** astr.: Przyrząd P.=*przyrząd tak ustawiony, że służyć może do obserwacji gwiazdy w chwili jej przejścia przez południk* (zatym koło ścienne, luneta południkowa). **4.** bud.: Styl P.= *styl poprzedzony gotykiem, w którym pomimo dwułucza przypominają ś. formy romańskie.*

Przejść, przejdzie, przejdą, †przedą, przeszedł, †Przeć, [Przenc, Przinc, Przeńść], nied. Przechodzić, × **Przechadzać I.** cz. ni.=a) *idąc przesunąć ś., przemknąć ś., przeciągnąć:* Chorągwie przechodzą z komendą przy odgłosie bębna. L. Wojsko tamtędy przechodzić będzie. L. Przejdź przez dom. Troc. Przed domem moim przeszedł. Troc. Przen.: W dobrej uczcie przez głowę nie przejdzie nikomu. Fred. A. Papiery urzędowe przechodzą przez dziennik. Chmury przechodzą. Imię moje tak przeszło, jako błyskawica. Słow. Przen.: *przejść zwycięsko przez przeszkody przypuszczalne, nie zostać wstrzymanym, odrzuconym, nie znaleźć skutecznej opozycji, zostać przyjętym, uchwalonym:* Kandydatura jego przeszła na ogólnym zgromadzeniu. Prawo w tej mierze jednomyślnością przeszło. Ust. Wniosek ten przeszedł większością głosów. b) P. mimo=*idąc minąć, przeminąć:* Przed domem moim przeszedł. Troc. Przechodząc *mimochodem, po drodze:* Wstąpię do ciebie, przechodząc. W wagonie przechodzącym podróżni bez przesiadania dojeżdżają do z góry określonej stacji *(=bezpośredniej komunikacji)*. Przen.: *przeminąć, minąć, ubiec, zejść, upłynąć, ulecieć, zbiec, ustać:* Wszystko przechodzi, wszystko przemija na tym świecie. L. Przyszłe rzeczy niepewne są, lecz co przeszło, już to prawie na bezpiecznym miejscu stoi. Górn. Azaż nie wiesz, że dzień piętnasty marca przyszedł? Drugi na to: Aza nie wiesz, że jeszcze nie przeszedł? Warg. Przejdzie to, ta choroba, ten żal. Troc. Deszcz przeszedł. Burza przeszła. Czas przeszedł. Troc. Ból przeszedł. Co było, to przeszło. Gor. Na rozmowach nieznacznie czas przeszedł. Kras. Dziesięć dni przeszło i nocy tak długich, że śmierć już mogła na gwiazdy odlecieć; dziesięć dni przeszło, dziesięć nocy drugich przeszło — nadzieja zaczynała świecić. Słow. [Co to ji (jej) drugim przypominkiem przeszło] (= druga zapowiedź ślubna wyszła). Przeszło, co było! i co będzie, minie! Gosz. c) *idąc przenieść ś. z miejsca na miejsce:* Przeszedł z domu swojego do mojego. Troc. Ludzie w te czasy rzeczeni bywają przechodzić na świat, kiedy ś. z żywota matek swoich na świat rodzą. Salin. *(= przychodzić)*. Przen.: Łuk potężny osłabiał, a moc przeszła do ludzi słabych i wzgardzonych. Groch. Zbytnie prędko z jednej strony na drugą przechodzą: a. ś. bardzo miękczą przyjaźnią, a. są zbyt nieuhamowani w gniewie. Kłok. *(= wpadają z jednej ostateczności w drugą)*. Znowu kawał ojczyzny przeszedł w ręce komisji kolonizacyjnej (pruskiej). P. w stan spoczynku. Majątek po śmierci ojca przeszedł na syna (=

dostał mu ś.). Prawo to przeszło na spadkobierców. P. do przeciwnej strony czyli partji, przekinąć ś. L. *(=przerzucić ś., zbiec)*. P. do nieprzyjaciela. P. z klasy do klasy = *otrzymać promocję*. Rozmowa nasza przechodziła powoli na inne żywotne tematy doby obecnej *(= schodziła)*. Mają barwę atlasową czarną, przechodzącą w granat lub fijolet *(= wpadającą)*. P. na inną wiarę, na inne wyznanie. Wrzasnął i zawył: Cóż to, przechodzicie?! Słow. *(= zmieniacie wyznanie?)*. Wszystkieśmy były do końca cierpliwe: Bóg dał, nie przeszła z nas żadna a żadna. Słow. Była to rodzinna tradycja, przechodząca z pokolenia na pokolenie. Sienk. d) *zostać przeniknięłym, przesyconym czym, przesiąknąć, wejść, naciągnąć, prześmiardnąć czym:* Rok będę czosnkiem śmierdziała, piwem przeszła, jak habit laika kanaparza. Wyb. Alboż tego nie poczują? wszak cały pokój przeszedł lekami! L. Mięso przeszło solą, octem. e) † P. przed kim, przed czym = *pójść przed kim, przed czym, poprzedzić kogo, co, zostać jego poprzednikiem:* Przed wielkim posłem przechodzi goniec. Groch. Przejdziesz przed obliczności Pańską, gotować drogi jego. Białob. **2.** cz. czyn. = a) *krokami przemierzyć, zejść co:* Przeszedłem pole, jest go stajań dwa. Troc. Przeszedł kraj wzdłuż i wszerz. Przen.: Przechodzić = *ciągnąć ś., biec:* Między górami niewielka dolina przechodzi. Warg. Kolej, droga, strumyk, linja, telegraf, granica przechodzi w tym miejscu, przez to miejsce. Krew przez żyły przechodzi *(= przepływa, krąży)*. Po marmurze przechodzą żyłki. b) *idąc zrobić; ujść:* P. milę. P. połowę zamierzonej drogi. Przen.: P. kurs, nauki, szkoły = *przestudjować, skończyć, ukończyć, odbyć*. P. próbę, praktykę, doświadczenie. Przeszedł twardą szkołę życia *(=przebył)*. Przechodził smutne koleje życia. Wiele nieprzyjemności, zmartwień przechodził *(= znosił, przeżywał, doświadczał)*. Wiele chorób przechodził. c) przen.: P. kogo, co a. przez kogo, przez co = *przesunąć ś., przeniknąć, przejąć, przeszyć; przedostać ś., przecisnąć ś., przemknąć ś., przekraść ś.:* Marji myśl miecz przeszedł. Zigr. Raz, cięcie przechodzi. Troc *(= przechodzi na wylot)*. Listy więźniów wszystkie przechodzą ręce policji. Świt. Piorun przechodzi przez pochwy i miecz w pochwach kruszy; tak ciała po śmierci subtelne będą mogły przez mury, przez ściany przenikać. Galat. Woda do piwnic przechodzi. Jako przez wody i jasne kryształy bez szkody promień słoneczny przechodzi, tak i myśl kiedy co widzi do chwały, przejdzie na wylot, a szacie nie szkodzi. P. Koch. Mniejsza część piersi jej na wierzch ś. wymyka, większą część kryje szata zazdrościwa, ale chociaż je przed okiem zamyka, przechodzi rąbek i szatę myśl chciwa. P. Koch. Na samą myśl dreszcz mię przechodzi. Jak też to tam głęboko! nim ś. wiadro zabrodzi, to aż wzdryga ś. oko, aż mnie zimno przechodzi. Len. I tak, głos jej usłyszałem, zimne poty mię przeszły. L. *(= uderzyły, wystąpiły na mnie)*. Ciarki, mróz mię przechodzi po plecach. Strach mię jakiś okropny przechodzi *(= ogarnia, zdejmuje, opanowuje)*. Ognie mię przeszły ze wstydu. d) P. co = *przejść przez co; przekroczyć, przestąpić co, wyjść, wykroczyć poza co:* P. granicę. Przen.: Zniknięcie istnienia, podobnie jak jego początek, przechodzi zakres pojęć myśli ludzkiej. Smoli. To przechodzi ludzkie pojęcie, wszelkie wyobrażenie. Bóg rozum ludzki przechodzi. Kn. Praca ta przechodzi moje siły. Wymagania wasze przechodzą moją możność. Wynik przeszedł wszelkie oczekiwania. [Niech chłopu nie przechodzi za korczyk wysiewu] = *niech nie będzie więcej, niż korczyk.* Przen.: *przewyższyć, przenieść, zakasować, prześcignąć:* Przechodzi go o głowę. Nie tylko do takowej skazy, jak ociec jego, przyszedł, ale daleko przeszedł. Żarn. Włoska ziemia przechodzi inne kraje w wielu rzeczach. Łęcz. Przeszedł sam siebie. To krętacz, on Żyda przeszedł! Teraz możesz w tańcu skoczyć, po chwili przyjdzie druga, którą przejdziesz laty. Kochan. Mam tak piękne sady, że mnie niemi nie przejdzie nikt między sąsiady. Szymon. Miał Jan Tarnowski przodki uczone, nauką ich celował; miał prawne, prawem je przeszedł. Orzech. W baśniach Owidjusza przechodzić. Skar. Wielekroć uczniowie przechodzą mistrze swoje. Górn. Kto pierwszy w zawodach do kresu przyjdzie, prędkością przeszedł towarzysza, ale nie sercem. Górn. Boską wymową przodki swe przechodził. Skar. Ludzie rozumem przechodzą wszystkie zwierzęta. Petr. Przechodzi go rozumem, laty, w naukach, w dostatkach, w urodzie. Troc. Przejdziesz, widzę, niedługo dawne wojowniki, Aleksandra, Julego... P. Koch. Sama tylko Alcyna wszystkich zaś pięknością przechodzi, jako słońce gwiazdy swą światłością. P. Koch. Przechodził ten obraz inne malowania pięknym ustawieniem figur. Niem. e) P. komu drogę = *idąc przegrodzić, przeciąć:* Boi ś., żeby mu zając drogi nie przeszedł. L. **3.** Przechodzić, [**Przechodzować**] dok. = a) *przepędzić (pewien czas) na chodzeniu:* Przechodziliśmy noc i cały poranek. Troc. W jednym habicie i lato i zimę przechodził. Birk. b) co = *podniszczyć chodzeniem:* Suknia przechodzona. Mącz. *(= używana)*. **P. ś. 1.** *użyć przechadzki, przespacerować ś., pochodzić dla agitacji, przyjemności, przewietrzenia ś.;* nied. *chodzić tam i sam:* Przechadza ś. z nim trzy godziny. L. Często ś. z nauczycielem przechodzi. L. Idź, przejdź ś. trochę i powracaj nazad. L. P. ś. trzeba, aby jeść lepiej. L. Idzie do ich ogrodów przechadzać ś. Star. Sama go prowadziła tam, gdzie ś. zwykło przechadzała. Lubom. P. ś. po ziemi. Śniad. **2.** [Przechodzić ś.] *przechodzić:* Raz ksiądz ś. przechodziół kościoła i uwidział dwuk djabłów. <Prze + Iść>

Przejuhasić, i, ił, Przejuhasować *przebyć (pewien czas) juhasem, przepędzić (pewien czas) na juhasowaniu:* Przejuhasił całe lato na wirchach. Tet. <Prze + Juhasić>

Przejuhasować, uje, ował p. **Przejuhasić.** <Prze + Juhasować>

Przejuhasowanie, a, blm., czynność cz. **Przejuhasować.**

Przejuhaszenie, a, blm., czynność cz. **Przejuhasić.**

× **Przejzrocze, a,** lm. a p. **Przezrocze.**

× **Przejzroczysty** p. **Przezroczysty.**

[**Przejźradło, a,** lm. a] p. **Przejrzadło.** <Prze(j)-źrzadło, Prze + Źradło, JRZ ŹRZ/ZIER ZOR>

† **Przejźrzałość, i,** blm. rz. od **Przejźrzały.**

† **Przejźrzały** p. **Przejrzały.**

Przejźrzeć, y, ał i P. ś. p. **Przejrzeć.**

† **Przejźrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przejźrzeć;** p. **Przejrzenie:** Wie, że go to nie minie, co z przejźrzenia Pańskiego od wieku mu płynie. Kochan.

† **Przejźrzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przejźrzeć ś.**

† **Przejźrzeniec, ńca,** lm. **ńcy** *wybraniec:* Czemuż ś. też ty, królu, będąc członkiem Bożym,

przejźrzeńcem, powołańcem Jego, masz ś. lada o co frasować? Wer.

†**Przejźrzoczysty** p. **Przejrzysty**: Miasto, które Pan miłuje, rzeka odnogami swemi weseli przejźrzoczystemi. Kochan.

[**Przejźrzysty**] p. **Przejrzysty.**

***Przek** w wyrażeniu: †**W P.**, †**w przeki**, †**na P.**, †**na przeki** p. **Poprzek**; *przeciwnie, naprzekór, opak, naopak, naodwrót*: Ramię mu było uderzeniem w przeki rozcięte. P. Cheł. *Decussatim*, na ukos, gdzie wiele linji jest na przeki i na ukos leżących, prawie tak jak kraty bywają. Mącz. W P. i wzdłuż kraj ten wojował. Kochan. Koń, czując wolność, bieży w P. i kędy wpadnie, sprawione wszędzie miesza rzędy. P. Koch. W P. z kim iść. Troc. Gdziem ja (cnota) jest, granie nie rozszerza łotrostwo: z kimem na P., tam moja broń zmierza. Ryb. J. Wszędzie z fortuną w P. szedłem. Pot. Mędrzec nie zaraz w P. idzie zdaniom przyjętym, ale zrazu ulega i powoli dopiero na nie naciera. Nagur. Wielkiego króla to jest sprawa tak wiele czynić, choć w P. wszystko stawa. Pir. <PRZEK/PRZECZ>

Przekabacać, a, ał i **P. ś.** p. **Przekabacić.**

Przekabacanie, a, blm., czynność cz. **Przekabacać.**

Przekabacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekabacać ś.**

Przekabacenie, a, blm., czynność cz. **Przekabacić.**

Przekabacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekabacić ś.**

Przekabacić, i, ił, nied. **Przekabacać** kogo **1.** *przerobić, przeciągnąć na swoją stronę, skaptować, zjednać sobie*: Ten nam tylko Poczciwski zawadza, trudno go będzie P. L. Milczałem, żeby mnie z prawej strony nie zrazili i na swą sektę nie przekabacili. Chr. [Przekabaciółem ojca na swoje stronę]. Oni cię tu chcą na mieszczucha P. Krasz. **2.** †**P.**, przewyższyć kogo, wygórować nad niego. Kn. [**P. ś.**] *odstąpić od swojej wiary i narodowości*: Niemiec jest, choć Piast, już ś. to przekabaciło. Krasz. <Prze + *Kabacić, od Kabat>

×**Przekacenie, a,** blm., czynność cz. **Przekacić.**

×**Przekacić, i, ił** *przemienić w kata*: Bohaterów on przekaci na trupach ich braci. Krasiń. <Prze *Kacić, od Kat>

Przekadek, dka, lm. **dki** p. **Przykadek**: Malogranaty możesz zachować w przekadku jakim a. fasie. Trzyc. <Prze + *Kadek, od Kadź>

Przekadzać, a, ał p. **Przekadzić.**

Przekadzanie, a, blm., czynność cz. **Przekadzać.**

Przekadzenie, a, blm., czynność cz. **Przekadzić.**

Przekadzić, i, ił, nied. **Przekadzać** *kadzeniem przewietrzyć, przeczyścić, nieco okadzić, przekurzyć*: P. pokój, dom. <Prze + Kadzić>

×**Przekalać, a, ał** p. **Przekłóć.** <Od Przekłóć>

×**Przekalanie, a,** blm., czynność cz. **Przekalać.**

Przekaligrafować, uje, ował *przepisać kaligraficznie.* <Prze + Kaligrafować>

Przekaligrafowanie, a, blm., czynność cz. **Przekaligrafować.**

Przekalikować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kalikowaniu.* <Prze + Kalikować>

Przekalikowanie, a, blm., czynność cz. **Przekalikować.**

Przekalkować, uje, ował *przekopjować za pomocą kalki*: P. plan. Mapa etnograficzna Węgier jest tylko wiernie przekalkowanym wykrawkiem z mniejszej mapy etnograficznej Austrji. Kop. <Prze + Kalkować>

Przekalkowanie, a, blm., czynność cz. **Przekalkować.**

Przekalkulować, uje, ował *przerobić, przenieść drogą kalkulacji*: Przekalkulował obliczenia najgłośniejszych astronomów na południk warszawski. Smol. **P. ś.** *przerachować ś. w kalkulacjach.* <Prze + Kalkulować>

Przekalkulowanie, a, blm., czynność cz. **Przekalkulować.**

Przekalkulowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekalkulować ś.**

Przekałaczka, i, lm. **i** *narzędzie do przekałania np. dziurek przy haftowaniu.* <Od Przekałać>

Przekałać, a, ał p. **Przekłóć.**

Przekałanie, a, blm., czynność cz. **Przekałać.**

Przekamerdynerować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kamerdynerowaniu, przebyć (pewien czas) kamerdynerem.* <Prze + Kamerdynerować>

Przekamerdynerowanie, a, blm., czynność cz. **Przekamerdynerować.**

×**Przekamienić, i, ił** *przemienić w kamień.* Przen.: Cały przekamienił ducha w sławę. Słow. *(= zrobił trwałym jak kamień).* <Prze + Kamienić>

×**Przekamienienie, a,** blm., czynność cz. **Przekamienić.**

Przekanclerzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) kanclerzem, przepędzić (pewien czas) na kanclerzowaniu.* <Prze + Kanclerzować>

Przekanclerzowanie, a, blm., czynność cz. **Przekanclerzować.**

Przekantować, uje, ował *przewrócić, odwrócić, przewalić przez kant*: P. pakę, szafę, belkę. <Prze + Kantować>

Przekantowanie, a, blm., czynność cz. **Przekantować.**

Przekapać, pie, pał, nied. **Przekapywać** *przeciec kroplami.* <Prze + Kapać>

Przekapanie, a, blm., czynność cz. **Przekapać.**

Przekaprysić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na kapryszeniu.* <Prze + Kaprysić>

Przekapryszenie, a, blm., czynność cz. **Przekaprysić.**

Przekapywać, uje, ywał p. **Przekapać.**

Przekapywanie, a, blm., czynność cz. **Przekapywać.**

Przekarbować, uje, ował *powtórnie i inaczej ukarbować.* <Prze + Karbować>

Przekarbowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarbować.**

Przekarczmarzenie, a, blm., czynność cz. **Przekarczmarzyć.**

Przekarczmarzyć, y, ył *(pewien czas) przebyć karczmarzem, przepędzić (pewien czas) na karczmarzeniu.* <Prze + Karczmarzyć>

†**Przekarczmować, uje, ował** p. **Przegorzałkować**: Od obcej szlachty, co przegorzałkowali a przekarczmowali swoje, trzeba ś. bardzo strzec. Ek. <Prze + Karczmować, od Karczma>

Przekarczmowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarczmować.**

Przekarczować, uje, ował, ×**Przekorczować 1.** *wykarczować zgrubsza*: Jechali krajem, choć lesistym, lecz tu i owdzie osiedlonym i znacznie przekarczowanym. Krasz. **2.** *karczując przedzielić*: P. las, zarośla. <Prze + Karczować>

Przekarczowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarczować.**

Przekaresować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na karesowaniu kogo.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na karesowaniu ś.* <Prze + Karesować>

Przekaresowanie, a, blm., czynność cz. **Przekaresować.**

Przekaresowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekaresować ś.**

Przekarm, u, blm. *przekarmienie, przeżywienie przez jakiś czas, przechowanie, przechówek:* Dać bydło na P. przez zimę. <Prze + Karm>

Przekarmiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przekarmić.**

Przekarmianie, a, blm., czynność cz. **Przekarmiać.**

Przekarmianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekarmiać ś.**

Przekarmić, i, ił, nied. **Przekarmiać 1.** *karmiąc przetrzymać (jakiś czas), przeżywić; przehodować:* Na wsi żyje, wiatr zdrowe nań powietrze zieje, pełny tej, że go praca przekarmi, nadzieje. L. P. bydło przez zimę. P. komu dziecko. **2.** *karmiąc zbytnio utuczyć, opaść:* Takie ptaki zbytnie przekarmiać nie należy, ale też nie zbytnie skąpić. Kluk. Przen.: *przesycić:* Tamto życie przekarmia marzeniem. Krasz. Żal srogi ucisnął jej serce, nie przekarmione dotąd weselem. Krasz. **P. ś.** *przeżywić ś. przez jakiś czas, utrzymać ś. przez jakiś czas:* Jeśliby kto czeladź swoją niewolną w głód wybił z domu precz, nie chcąc ich karmić, a ta sama ś. w głód przekarmiła, takowa będzie już wolna. <Prze + Karmić>

Przekarmienie, a, blm., czynność cz. **Przekarmić.**

Przekarmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekarmić ś.**

Przekarnawałować, uje, ował *przebyć, przepędzić karnawał.* <Prze + Karnawałować>

Przekarnawałowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarnawałować.**

Przekarować, uje, ował *karując przenieść.* <Prze + Karować>

Przekarowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarować.**

Przekartować, uje, ował *przemieszać karty do gry, przetasować; skartować ponownie w inny sposób:* Przekartuj jeszcze raz karty. Troc. Przen.: Dobrze przekartowali te zamysły, tę sprawę. Troc (= *ukartowali, uplanowali, ułożyli).* <Prze + Kartować>

Przekartowanie, a, blm., czynność cz. **Przekartować.**

Przekarykaturować, uje, ował *przerysować, przekopjować w karykaturze:* Oryginalniejszy w pomyśle, ale przekarykaturowany krakowski, podtatusiały kawaler. <Prze + Karykaturować>

Przekarykaturowanie, a, blm., czynność cz. **Przekarykaturować.**

†**Przekarzać, a, ał** *sprzeciwiać ś., przekomarzać ś., drażnić ś.* B. Sz. <Od Przekora>

†**Przekarzanie, a,** blm., czynność cz. **Przekarzać.**

Przekasjerować, uje, ował *pewien czas przebyć kasjerem, przepędzić na kasjerowaniu.* <Prze + Kasjerować>

Przekasjerowanie, a, blm., czynność cz. **Przekasjerować.**

Przekasłać, szle, słał p. **Przekaszlać.** <Prze + Kasłać>

Przekasłanie, a, blm., czynność cz. **Przekasłać.**

Przekasować, uje, ował *kasując przemazać, przekreślić:* P. cyfrę w rachunku. <Prze + Kasować>

Przekasowanie, a, blm., czynność cz. **Przekasować.**

Przekaszać, a, ał p. **Przekosić.**

Przekaszanie, a, blm., czynność cz. **Przekaszać.**

Przekaszlać, e, ał, Przekasłać, Przekaszleć *kaszląc przepędzić, przebyć (pewien czas):* Przekaszlał całą noc. L. <Prze + Kaszlać>

Przekaszlanie, a, blm., czynność cz. **Przekaszlać.**

× **Przekaszleć, e, ał** p. **Przekaszlać.** <Prze + Kaszleć>

× **Przekaszlenie, a,** blm., czynność cz. **Przekaszleć.**

× **Przekaszlnąć, nie, nął** *odkaszlnąć.* <Prze + Kaszlnąć>

× **Przekaszlnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przekaszlnąć.**

Przekasztelanować, uje, ował *(pewien czas) przepędzić na kasztelanowaniu, przebyć kasztelanem.* <Prze + Kasztelanować>

Przekasztelanowanie, a, blm., czynność cz. **Przekasztelanować.**

Przekatoliczenie, a, blm., czynność cz. **Przekatoliczyć.**

Przekatoliczyć, y, ył *przerobić na katolickie a. na katolika.* <Prze + Katoliczyć>

Przekawalerować, uje, ował *(pewien czas) przebyć kawalerem, przeżyć w kawalerstwie.* <Prze + Kawalerować>

Przekawalerowanie, a, blm., czynność cz. **Przekawalerować.**

[**Przekawęczać, a, ał**] *przeszkadzać, dokuczać.* <Od Przekawęczyć>

[**Przekawęczanie, a,** blm.] czynność cz. **Przekawęczać.**

Przekawęczeć, y, ał p. **Przekawęczyć.** <Prze + Kawęczeć>

Przekawęczenie, a, blm., czynność cz. **Przekawęczeć i Przekawęczyć.**

Przekawęczyć, y, ył, Przekawęczeć *pewien czas kawęcząc przepędzić, przecierpieć, przemęczyć ś.:* P. miesiąc, cały rok. Dwa miesiącešmy tu w tym pokoju przekawęczyli. L. <Prze + Kawęczyć>

Przekaz, u, lm. **y 1.** †P. *pokaz, pokazanie, okazanie:* Myślę, czy ś. ów cudaczek nie da zgłaskać przekazem łakoci lub cacek. Przyb. Bacznym okiem patrzy na P. wszystkiego. Przyb. On w nich zamierza sobie obłudy przekazem na wieki zepsuć cały rodzaj ludzki razem. Przyb. Człowiek świetny szaty kapłańskiej przekazem. Przyb. (= *okazałością).* **2.** *przekazanie czego na kogo, dokument przekazujący komu należność, wypłatę jej, przelew, cesja, asygnacja:* P. do banku. P. pocztowy = *dokument polecający wypłatę złożonych poczcie pieniędzy adresatowi w miejscu jego zamieszkania.* Posłać komu pieniądze listownie a. przekazem. **3.** [P.] *puścizna, spadek; testament.* **4.** *zlecenie, polecenie:* Przekazy ci dawała matka do mnie. Jeż. **5.** †P. *nakaz, rozkaz.* Troc. **6.** †P. *zakaz.* L. **7.** P. aktu, dokumentu, rozporządzenia = *odpis, kopja przeznaczona do rozesłania:* Tekst, obrany za podstawę wydania, porównano z innemi przekazami tego samego aktu. Balc. W przypiskach nie zawsze są podane odmianki

wszystkich dochowanych przekazów. Balc. 8. × P., †**Przekazka** *pogróżka:* Jeszcze ś. z zuchwałemi przekazy odgrażał, jak gdyby niewolników podłych w nas uważał. Dm. Wściekły, z groźnym do niego ozwał ś. przekazem. Dm. Słownych przekazów drobna obawia ś. dziatwa. Dm. Za co nas tak surowym chcesz martwić wyrazem i za co ś. tak srogim rozwodzisz przekazem? Dm. Jeszcze przydawał dumne gwałciciel przekazy, obrażony o takie czyny i wyrazy. Dm. <Prze + *Kaz. KAZ>

Przekaza, y, lm. y **l.** †P., †**Przekazka** *przeszkoda, zawada, zawała, trudność:* Człowiek nie ma mieć żadne przekazy ku przyjęciu łaski. Pow. o pap. Urb. Sbieranie wina P. będzie sieniu. B. Sz. Nie będzie li to przez wszej przekazy. Św. z Woć. Owszem (stare karpie) im (karpiętom) są na wielkiej przekazie, bo ś. tamże położy, kędy i mały. Strum. Ilem był na przekazie, tyleć będę na pomocy. Biel. M. Potym na jednę wyspę wysiadają, gdzie już przekazy wszystkie zwyciężają. P. Koch. P. sądowa = *przeszkoda w stawieniu ś. do sądu.* Rugier... skoczył, Tatarzynowi chcąc być na przekazie. P. Koch. Pijaństwo nieszlachetne—dobrych spraw P. Zbyl. Wprzód pierścień z palca zdjęła i schowała, aby przezeń w swych czarach przekazy nie miała. P. Koch. Budował drugi zamek przeciw nieprzyjacielskiemu, aby mu był na przekazie, iżby ś. z niego wychylić nie mogli. Biel. M. Pochlebcy wielką przekazą bywają do tego, aby człowiek samego siebie poznał. Baz. Sejmy w Piotrkowie niech będą, wyjąwszy, żeby temu co było na przekazie. Herb. W niebie szczere rozkoszy, a do tego wieczne, od wszelakiej przekazy wolne i bezpieczne. Kochan. Dla nędznych ziem abo przekaz jakich od wody ciągnęli na insze miejsca. Paszk. Po śmierci Lasockiego Gruszczyński na biskupstwie włocławskim już żadnej przekazy nie miał. Biel. M. We czci powszechnej dla dębu nie była tak wielka P., żeby go nie ściął. Otw. Żadne nie mogą przekazy sprawić, abyć go na pierwszym spotkaniu nie zbiła. P. Koch. Z zimna zbytniego przychodzi chrapota i P. mowy. Trzyc. W tym słojku więcej złych rzeczy jest, niż w puszce Pandory, i owszem cięższych przekaz umysłom a. duszom ludzkim. L. **2.** lek. × P. p. **Przeciwwskazanie.** <Prze + KAZ, por. Przekazać>

Przekazać, że, zał, nied. **Przekazywać,** †**Przekazować l.** co komu = *zdać, przelać, przepisać, scedować co na kogo; zostawić komu w puściźnie, zostawić mu od siebie, włożyć na kogo, zlecić:* Kiedy kto dług przekazuje, tedy powstaje ugoda między przekazującym (asygnantem) i tym... Cyw. Władysław Jagiełło wcielił teologom trzy kanclerstwa królewskie... a sto grzywien przeznaczonych na teologów przekazał magistrom *artium.* Łuk. P. co potomności, pamięci. Jesień przekazuje swoje nasiona wiośnie. Niem. A. Uczniowie Kazimierza W-go nie mogli sprzeniewierzyć ś. zadaniu, które im wielki król w spuściźnie przekazał. Bob. **2.** †P., [P.] *ukazać, pokazać:* [Gości wsyscy prosom, zeby im przekazał] (zwierzę bez języka). **3.** †P. kogo w czym = *przekonać o czym:* Ktoby pozwał urząd o jaki występek, a byłby przekazan w tym, iż niesłusznie pociągnął, będzie winien... Vol. Godzi-li ś. wam Rzymianina nie przekazanego biczować? Leop. **4.** †P. w czym = *skazać na co; potępić:* Ktoby ś. ważył o insze rzeczy na sejm wyzywać, taki ma być we stu grzywien winy stronie przekazan. Vol. Burmistrz ma być w czternastu grzywien przekazan, ilekroćby nie dosyć uczynił urzędowi swojemu. Vol. Gdy pozwany na roku pierwszym nie stanie, taki ma być w winie niestanej przekazan. Tarn. J. Pan go nie opuści w ręku jego, ani go przekaże, gdy będzie sądzon od niego. Leop. **5.** †P. *zakazać, zabronić:* Naznaczymy komisarzów, którzy uczynią granice, a ich sądów żadnemi listami zabraniającemi nie będziemy przekazywać. Haur. **6.** han.: P. komu swój weksel = *indosować.* **P. ś. l.** †P. ś., [P. ś.] *przejawić ś., okazać ś., ukazać ś., pokazać ś., przedstawić ś.:* Nikczemna mara, co w naddziennym drzymaniu krótko ś. przekaże. Przyb. (przemignie. L.). [Tak mu sie przekazała ta bestyja]. **2.** [P. ś.] *okazać ś., pokazać ś., znaleźć ś., wydać ś.:* Gdyby ś. na stróża co przekazało... **3.** †P. ś., [P. ś.] z kim, z czym = *popisać ś., pokazać ś., pochwalić ś., wyjechać na popis, zamanifestować ś.:* Z ładną żoną przekazować ś. niebezpieczna. Haur. <Prze + Kazać>

Przekazanie, a, blm., czynność cz. **Przekazać.**

†**Przekazanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekazać ś.**

†**Przekazić, i, ił,** nied. †**Przekażać,** †**Przekażować l.** a. [P.] *przeszkodzić, zawadzić, wejść w drogę, stanąć na przeszkodzie,* nied. *bróździć:* Sam jeden panował wszystkim i przetoż łatwiej wszystkiego dowiódł, gdy mu nikt nie przekaził: lecz póki mu też przeszkadzał Zbigniew, jakie wnętrzne walki bywały za niego. Biel. M. Ośm rzeczy są na świecie, które przekażają nam w Rzpltej i szkody działają. Biel. M. W chrześcijańskiej powinności nam przekażają najwięcej trzy grzechy. Gil. Kłopoty, rozterki, uciski, niesprawiedliwości przekażają a zatrudniają lud boży. Rej. On nędznik a. nie śmie pokusić ś. do ciebie, abo też co inszego przekaża mu. Rej. Lud ziemi przekażał im w budowaniu. Wuj. Po zwycięstwie u Zawichosta Leszek był wzięty na monarchją, a już też był umarł Mikołaj wojewoda, co mu w tym przekażał. Biel. M. Starostowie nie mają przekażać ani hamować wolnego kupowania koni szlachcie. Vol. Którzy co wielkiego brali przed się, chociaż im szczęście przeciwne było i do skutku przekaziło, odnosili przecie wielką chwałę. Górn. Czemu mi tu przekaża? Biel. M. Złym przykładem swoim przekażają dobremu. Wuj. Ja (tęcza) ś. tylko we dnie na świat ukazuję, a ty zaś (gwiazdo) tylko w nocy — w czymżeć przekażuję? Papr. Gniewali ś., iże ś. nie prólo po ich woli, ale im od ich z tego przedsięwzięcia przekażano. Żarn. Pospólstwo żywność sobie obmyślawa, sprawom starszych nie przekażając ni w czym. Paszk. Strach prawdzie przekaża. Rej. Cnota jest tak można królowa, że jej władzy ani śmierć, ani żadny strach nigdy P. nie może. Rej. Do tych czasów nigdy ś. nic nie okazało, coby ku ich (Bonarów) zacności P. miało. Rej. (= *ująć, przynieść ujmę, uwłaczać*). Coć zakrzywdziła panna Eufraksja, iżeś ś. na nią ukwapiła, przekażając nabożną posługę jej? Ż. E. (*poniżając*). Pan Lubelski, przekaziwszy Bojanowskiemu, tak powiedział. Górn. (= *przerwawszy mu*). Ale kto ś. rozmyśli, a ma ji (język) na pieczy, temu nic nie przekażą złe i dobre rzeczy. Rej. **2.** *naruszyć, znieść, popsuć, zniweczyć:* Zwykły częstokroć być przekażowane i przewłaczane granice. Herb. <Prze + Kazić>

†**Przekazka, i,** lm. **i l.** p. **Przekaza:** O przekazkach, przez które ś. można wyjąć, nie stanąwszy do sądu, *legalia impedimenta.* Groic. Słusz-

na P. ku wymówce. Mącz. Kiedy ś. jaka P. w ich staraniu stanie, wnet kłopot i rozpacz na nich przychodzi. Rej. 2. p. **Przekaz**: Nie lękaj ś. żadnych strachów ani przekazek. Rej. <Od Przekaza>

†**Przekazować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przekazać.**

†**Przekazowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekazować.**

†**Przekazowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekazować ś.**

Przekazowy przym. od **Przekaz**; ×**Przekaźczy**: Rachunek P.

Przekazywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przekazać.**

Przekazywanie, a, blm., czynność cz. **Przekazywać.**

Przekazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekazywać ś.**

Przekaźca, y, lm. **y** **1.** †P. *ten, co przeszkadza; gwałtownik.* Troc. **2.** [P.] *wichrzyciel.* <Od Przekazić>

×**Przekaźczy 1.** przym. od **Przekaźca. 2.** p. **Przekazowy**: Dokument, akt P. **3.** *służący do przekazywania:* Na stacji przekaźczej jedna kolej przekazuje sąsiedniej wagony przekaźne.

Przekaźność, i, blm. rz. od **Przekaźny.**

Przekaźny 1. *mogący być przekazanym:* Dług P. Należność przekaźna. **2.** *mający być przekazanym:* Wagon P. <Od Przekazać>

†**Przekażać, a, ał** p. **Przekazić.**

Przekażanie, a, blm., czynność cz. **Przekażać.**

Przekąs, u, lm. **y,** †**Przekęsywanie** *szyderstwo zjadliwe, ironja, przygryzka:* Mówić z przekąsem. O włos dziada nie przejechał i z przekąsem ś. uśmiechał. Węg. Co ś. uśmiechać z przekąsem na takie zdanie będą. Śniad. J. Niewinność ostrych nie ciska przekąsów. Kniaź. <Prze + *Kąs, KĘS>

Przekąsać, a, ał, Przekąsić, nied. **Przekąsywać,** †**Przekęsywać,** †**Przekęsować 1.** (Przekąsać=dok. i nied.) *przeciąć; przegryźć:* P. orzech, kostkę. Troc. Przekąsił pies nogę, kostkę. Kn. Dziesięciu pognębię! całą ziemię przekąszę! Kaczk. Przen.: †P. słowo = *wymówić cedząc.* Kn. Słowa przekęsywając, mamrzą coś niewyrozumianego. Pilch. Każde słówko na troje przekąsi. Rej. Przen. ×P. kogo, co = *przygryźć, dociąć, przymówić mu, uszczypnąć, ukłuć, ubość go; wyrazić ś. o nim, do niego z przekąsem:* Wtedy Jowisz, by dumną Junonę rozdąsać, chytre czyniąc stosunki, zaczął ją P. Dm. Widzisz, jak ś. nie można utrzymać, byś czyję nie miał kiedy przekąsić słówkiem profesyją. Min. Oszczercy mnie moi przekęsują, żem twój stołownik. L. Nie godzi ś. tak szkalować i przekęsować i znieważać stany święte. Wuj. Lubią teraz zwyczaje kościelne przekęsować. Wuj. **2.** †Przekąsać = *przewyższyć, przejść w kąsaniu:* Chłop to bardzo zuchwały, przekąsałby i psa. Rej. **3.** Przekąsić *zakąsić nieco, przejeść, przegryźć,* rub. *przetrącić:* P. chleba. Kn. P. przed obiadem, po wódce. Uznoiwszy ś., przekąś chleba przed napojem. Troc. Przen.: *liznąć, skosztować:* Siła ten ma nad inne, który choć trochę przekąsił nauki. Bud. B. <Prze + Kąsać>

Przekąsanie, a, blm., czynność cz. **Przekąsać.**

Przekąsić, i, ił p. **Przekąsać.**

Przekąska, i, lm. **i** *to, czym ś. przekąsa, zakąska:* P. przed obiadem, po wódce. Podać na przekąskę ser, chleb, masło, wędliny. Przekąski zimne i gorące. <Od Przekąsić>

Przekąsny przym. od **Przekąs** *ironiczny, szyderczy, szyderski:* Wymawiała ten wyraz z przekąsnym naciskiem. Jeż. Pozierając z uśmiechem przekąsnym. Karcz. Przebijała (w tym) intencja przekąsna. Jeż.

[**Przekąsowo**] *z przekąsem, ironicznie, szyderczo.* <Od *Przekąsowy, od Przekąs>

×**Przekąsywacz, a,** lm. **e** *szyderca, wydrwiwacz.* Sł. wil. <Od Przekąsywać>

Przekąsywać, uje, ywał 1. p. **Przekąsać. 2.** [P.] *drwinkami przeszkadzać mówiącemu.*

Przekąsywanie, a, blm., czynność cz. **Przekąsywać**: Natura zwierzętom daje zęby dla przekąsywania potraw. Sak. K.

Przekątna, ej, lm **e, Przekątnia** *linja łącząca wierzchołki dwuch przeciwległych kątów w czworoboku, dzieląca czworobok na dwa trójkąty, linja* d j a g o n a l n a. <Prze + Kątna, od Kątny>

Przekątnia, i, lm. **e** p. **Przekątna.** <Od *Przekątni, Prze + *Kątni = Kątny>

Przekątnica, y, lm. **e** *beleczka w ostoi wagonowej, leżąca w kierunku jej przekątni.* <Od Przekątnik>

Przekątnik, a, lm. **i** *pręt kratownicy lub wogóle kratowia, skierowany po przekątni danego pola.* <Prze + Kątnik>

†**Przekęsitytel, tla,** lm. **tle**: P., mędrek niedouczony, z głupia frant, co liznął nauki, a przedawać ś. chce za doskonałego. Włod. Z takich przekęsitytlów bezpiecznych schizmy i herezje mnożą ś. i pochodzą. Pim. <*Przekęsić, Przekąsić + Nm. Titel>

†**Przekęsować, uje, ował** p. **Przekąsać.**

†**Przekęsowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekęsować**: Jeśli co mówi, to już z onym przekęsowaniem słówek, z onym rzkomo zająkowaniem, aby tak rozumiano, iż z rozmysłem mówi. Rej.

†**Przekęsywać, a, ał** p. **Przekąsać.** †**P. ś.** *zacierać ś.; przecierając ś. podlegać zapomnieniu:* W szemraniu prawie ludzkim krzywdy od panów idące zwykły ś. P. Błaż.

†**Przekęsywanie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Przekęsywać. 2.** p. **Przekąs.**

†**Przekęsywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekęsywać ś.**

Przeki 1. *P. p. **Przek. 2.** [P., **Przeci**] *wpoprzek, napoprzek.* <PRZEK/PRZECZ>

[**Przekidać, a, ał**] p. **Przekinąć.** <Prze + Kidać>

[**Przekidanie, a,** blm.] czynność cz. **Przekidać.**

[**Przekidły, Przecidły**] *przełamany.* <Od Przekidnąć>

[**Przekidnąć, nie, nął, Przecidnąć**] *przełamać, przetłuc, przetrącić, przebić gwałtownie.* <Prze + Kidnąć>

[**Przekidnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przekidnąć.**

[**Przekiepka, i,** lm. **i**] *przegryzka, kpiny, drwiny:* Przekiepki sobie z kogo robić. <Prze + *Kiepka, od Kiep>

Przekiermąszować, uje, ował *(pewien czas) na kiermaszach przepędzić.* <Prze + Kiermaszować>

Przekiermaszowanie, a, blm., czynność cz. **Przekiermaszować.**

×**Przekierować, uje, ował** *przemienić, przerobić co do kierunku, skierować, zwrócić w inną stronę, odwrócić, przekręcić:* Oni los wygranej na naszą przekierują stronę. Przyb. Złoto to stanowi prawa i znowu je psuje, i królów na tyranów snadno przekieruje. Przyb. <Prze + Kierować>

×**Przekierowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekierować.**

× **Przekinąć, nie, nął, [Przekidać]** *przerzucić, przecisnąć, przewrócić:* P. kogo przez nogę. Rej. (*=przewinąć*). × **P. ś. 1.** *przerzucić ś., przejść:* [P. ś. na inną wiarę]. P. ś. na drugą stronę = *zbiec, sprzeniewierzyć ś.* Stumant, starosta litewski, do Krzyżaków ś. przekinął i ochrzcił. Stryjk. Gliński z zamkami litewskiemi do Moskiewskiego P. ś. obiecał. Biel. M. Montenegrynowie, ile razy Porta z Moskwą wojowała, zawsze ś. na stronę Moskwy przekinęli. Świt. Przekinął ś. do nieprzyjaciela. Troc. Wkrótce ś. na stronę Ziemowita przekinął. Nies. Szczęście ś. do Witenesa przekinęło. Murin. (*= przechyliło ś.*). **2.** *przewrócić ś., fajtnąć:* Przekinął ś. przez moją nogę. Troc. **3.** w co = *przerzucić ś., przedzierzgnąć ś., przewrócić ś., przemienić ś.:* Przekinął ś. w wilka. Ta chata przekinie ś. w srebrny pałac. Słow. <Prze + Kinąć>

× **Przekinienie, a,** blm. p. **Przekinięcie.**

× **Przekinienie się, a ś.,** blm. p. **Przekinięcie ś.**

× **Przekinięcie, a,** blm., × **Przekinienie** czynność cz. **Przekinąć.**

× **Przekinięcie się, a ś.,** blm., × **Przekinienie ś.** czynność cz. **Przekinąć ś.**

† **Przekińczyk, a,** lm. **i, [Przekińczyk]** p. **Pierekińczyk.** Troc. <Od Przekinąć>

Przekipiacz, a, lm. **e** piw. *rura przelewowa.* <Od *Przekipiać, od Przekipieć>

[Przekipiający] *nadmiernie burzliwy, gwałtowny:* Świadom swej siły w przekipiającej zuchwałości, witał krzykiem wszystkich towarzyszów. <Od *Przekipiać, od Przekipieć>

Przekipieć, i, ał 1. *kipiąc przelać ś. przez wierzch.* **2.** *przestać kipieć.* Przen.: *wyszumieć, uspokoić ś., ochłodnąć, ostygnąć:* Młoda krew przekipi powoli. Najszczęśliwsze chwile na twym P. łonie i wypocząć z nuży. Przyb. <Prze + Kipieć>

Przekipienie, a, blm., czynność cz. **Przekipieć.**

Przekipień, pnia, lm. **pnie** bot. p. **Śniegowiec.** <Od Przekipieć>

Przekisać, a, ał p. **Przekisnąć.**

Przekisanie, a, blm., czynność cz. **Przekisać.**

Przekisić, i, ił p. **Przekwasić.** <Prze + Kisić>

Przekisieć, eje, ał p. **Przekisnąć.** <Prze + Kisieć>

Przekisienie, a, blm., czynność cz. **Przekisieć.**

Przekisły *który przekisł.* <Od Przekisnąć>

Przekisnąć, nie, nął, Przekisieć, nied. **Przekisać 1.** *skisnąć nawskroś, przekwaśnieć, przejść kwasem:* Ogórki przekisły. **2.** *skisnąć zanadto.* <Prze + Kisnąć>

Przekiszenie, a, blm., czynność cz. **Przekisić.**

Przekiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przekisnąć.**

Przekiwać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na kiwaniu.* <Prze + Kiwać>

Przekiwanie, a, blm., czynność cz. **Przekiwać.**

× **Przekiwować, uje, ował** *kiwając przechylać:* Hm, hm! mruknął sobie w wąsy parę razy, głową zlekka ze strony jednej na drugą przekiwując. Jeż. <Prze + Kiwać>

× **Przekiwowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekiwować.**

† **Przekkoza, y,** lm. **y=Daniel:** P., zwierzę we wszystkim kozie podobne, tylko rogi w przód zawiesiste, a nie w tył, jak kozy inne. Sien.

Przeklamrować, uje, ował *przejąć klamrami.* <Prze + Klamrować>

Przeklamrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeklamrować.**

Przeklarować, uje, ował, † **Przeklaryfikować** *przeczyścić klarując:* P. płyn **P. ś.** *klarując ś. przeczyścić ś.* <Prze + Klarować>

Przeklarowanie, a, blm., czynność cz. **Przeklarować.**

Przeklarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeklarować ś.**

† **Przeklaryfikować, uje, ował** p. **Przeklarować:** Syrop na wolnym ogniu P. Syr. <Prze + Klaryfikować>

† **Przeklaryfikowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeklaryfikować.**

[Przeklasować, uje, ował] *przebierać = być wybrednym, wybrezać.* <Prze + Klasować>

[Przeklasowanie, a, blm.] czynność cz. **Przeklasować.**

[Przeklaśnica, y, lm. **e]** *kobieta wybredna, grymaśnica; strojnisia, elegantka.* <Od Przeklaśnik>

[Przeklaśnik, a, lm. **cy]** *człowiek wywyższający ś.; wybredniś, strojniś, elegant.* <Od Przeklaśny>

[Przeklaśny] *wybredny.* <Prze + *Klaśny, od Klasa; por. Przeklasować>

Przekląć, lnie, lął, × **Przeklnąć,** nied. **Przeklinać 1.** kogo, co = *rzucić na kogo, na co klątwę, wykląć kogo, co:* Iżeś to uczynił, przeklętyś jest między wszystkiemi zwierzętami. Wuj. Poganie o swoich bałwochwalskich kapłanach to trzymali, iż im swoim błogosławieństwem pomoc na wojnie dać mogli, ich nieprzyjaciele przeklinając. Skar. Przeklęteś w Carogrodzie, bądź przeklęte i w Rzymie. Skar. Bóg przeklął całe to pokolenie. P. syna. Módlcie ś.! ja ś. będę modlił z wami... a teraz, bracia, ja przeklinam (zdrajcę Bieleckiego). Słow. **2.** *nie móc odżałować osądziwszy za przeklęte, za godne przekleństwa, potępić wśród przekleństw, nie móc wspomnieć bez przekleństw:* Przeklina pamiątkę jego w sercu swoim. Troc. Przeklina w duszy swój postępek. Przeklął całą wyprawę i wszystkich jej uczestników. Dotąd przeklina swój krok nierozważny. P. swój los, chwilę urodzenia, radę przyjaciela. **3.** nied. *złorzeczyć, pomstować, kląć, [bodajkać]:* Oni niech przeklinają, lecz ty błogosław. Bud. Przeklinała go złamaniem nóg: bodaj nogi złamał! Kn. Ktoby cię przeklinał, niech ten przeklętym będzie. Wuj. Abyś przeklinał nieprzyjacioły moje, przyzwałem cię. Wuj. Błogosławcie prześladującym was, błogosławcie, a nie przeklinajcie. Wuj. Przeklina, aż trawa schnie. Prz. Przeklina, aż uszy więdną. Prz. Przeklinając nieszczęśliwe czasy. Kras. **P. ś.** *zakląć ś., przysiąc ś.:* Wereszczaka łowczy jak mi ś. zaczął przeklinać i sekurować... Mat. <Prze + Kląć>

Przekląskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na kląskaniu.* <Prze + Kląskać>

Przekląskanie, a, blm., czynność cz. **Przekląskać.**

× **Przeklecenie, a,** blm., czynność cz. **Przeklecić.**

× **Przeklecić, i, ił** *przerobić przez ponowne sklecenie:* P. budę, chatę. <Prze + Klecić>

Przekleić, i, ił, nied. **Przeklejać 1.** *nawskroś wykleić.* L. **2.** *przerabiając nanowo skleić.* Sł. wil. <Prze + Kleić>

Przeklejenie, a, blm., czynność cz. **Przekleić.**

Przeklekotać, ocze a. × **oce, otał, Przeklektać 1.** *klekocząc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **2.**

przen. *przegadać, przekrzyczeć kogo.* <Prze + Klekotać>

Przeklekotanie, a, blm., czynność cz. **Przeklekotać.**

Przeklektać, a, ał p. **Przeklekotać.** <Prze + Klektać>

Przeklektanie, a, blm., czynność cz. **Przeklektać.**

× **Przekleniec, ńca,** lm. **ńcy** p. **Przeklętnik:** Niemym spojrzeniem patrzy na przekleńce. Sł. <Od Przekląć>

Przekleństwo, a, lm. **a, Przeklęcie,** × **Przeklęctwo,** †**Przeklętstwo,** †**Przeklęstwo,** [**Przeklon**] *klątwa, złorzeczenie:* Rzucać a. miotać na kogo przekleństwa. P. spadło na jego głowę. Jakieś P. ciąży na tej rodzinie *(= fatalność)* Jest podanie, że (Siciński) gdy wracał do domu okryty przekleństwem ziomków, na samym progu zginął od pioruna. Mick. Jakże od przekleństw do litości blizko! Słow. <Zam. Przeklęctwo, przez upodobnienie do Przeklinać, Przeklnę>

Przeklepać, pie, pał, nied. **Przeklepywać 1.** *klepiąc przebić na wylot:* P. blachę. **2.** *klepiąc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **3.** przen. *odmówić prędko, od początku do końca, przetrzepać:* P. pacierz, wiersze, bajkę.

Przeklepanie, a, blm., czynność cz. **Przeklepać.**

Przeklepywać, uje, ywał p. **Przeklepać.**

Przeklepywanie, a, blm., czynność cz. **Przeklepywać.**

1. Przeklęcie, a, 1. blm., czynność cz. **Przekląć. 2.** lm. **a** p. **Przekleństwo:** Choćby i anioł nam inną Ewanielją powiadał, tedy to za P. mieć mamy. Wuj. Tu inne jakieś straszniejsze P. Słow.

2. Przeklęcie przys. od **Przeklęty:** Cienkły strugi krwi: coraz ciaśniej stawało ś. tam, wrzaskliwiej, krwawiej, wściekłej, przeklęciej. Orzesz.

× **Przeklęctwo, a,** lm. **a** p. **Przekleństwo:** I nazwano imię miasta onego Horma, to jest P. Wuj. P. na nim będzie. Troc. To P. niezasłużone nie przyjdzie na niego. Troc. P. siebie samego. Troc. Takie skarać trzeba przeklęctwa. Troc. Zwykłe to jego P. Troc. Nie mów, Jewo, takowych rzeczy, aby snadź Pan Bóg zasie nie przywiódł na nas jakiego przeklęctwa. Puss. Gdy ś. pańskie P. na nich okazało. Kochan. Gdy boli serce, więc jęki swemi zioną P. niebu i ziemi. Syrok. <Od Przeklęty>

Przeklęczeć, y, ał *przebyć (pewien czas) na klęczkach:* Panna służebna szczepę jaką pod kolana podkładała, na której cały czas gołemi nogami przeklęczała. Nies. <Prze + Klęczeć>

Przeklęczenie, a, blm., czynność cz. **Przeklęczeć.**

†**Przeklęstwo, a,** lm. **a** p. **Przekleństwo:** Tobie P., Arystotelesie! Kras. <Od Przeklętstwo>

[**Przeklęta panna**] roś. *cykorja leśna* (cichorium intybus, cichorium silvestre).

Przeklętnica, y, lm. **e** forma ż. od **Przeklętnik,** *sekutnica:* Patrzcie, oto owa P., co otruła własnego dziewierza. Zm. Jušci że i mamrot i P. też, ...ale zawżdy żona i gospodyni! Reym. Pijaczka, P., zostać może czarownicą.

Przeklętnik, a, lm. **cy 1.** × **P.,** × **Przekleniec** *człowiek przeklęty, potępieniec, piekielnik:* A tuś mi, hultaju, przeklętniku! L. Przeklętniku! żeby cię ziemia pożarła! L. **2.** [**P.**] *djabeł.* **3.** *człowiek przeklinający nałogowo:* Zemstowniki, przeklętniki. <Od Przeklęty>

†**Przeklętstwo, a,** lm. **a** p. **Przekleństwo:** Zakon pod winą przeklętstwa i śmierci wiecznej rozkazuje. Ml. duch. <Od Przeklęty>

Przeklęty 1. im. od **Przekląć. 2.** *djabelny, piekielny, fatalny, szkaradny, niegodziwy, nieznośny, straszny, przemierzły, obmierzły, przebrzydły, zakazany:* Przeklęta droga, sprawa. Czas P. P. ból. P. doktór! żyjąc nudził mnie do mdłości, a jak zdechł, patrzaj, jeszcze rozpędza mi gości. Mick. **3.** [**P.**] *djabeł:* Zadał Wojtkowej przeklętego.

Przeklinacz, a, lm. **e** *ten, co przeklina:* P. twój przeklęty będzie, a błogosławiciel—błogosławiony. Bud. <Od Przeklinać>

Przeklinać, a, ał 1. p. **Przekląć. 2.** *zaklinać ś., przysięgać ś.*

Przeklinanie, a, blm., czynność cz. **Przeklinać.**

× **Przeklnąć, nie, nął** p. **Przekląć.** <Prze + Klnąć>

× **Przeklnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeklnąć.**

[**Przeklon, a,** lm. **y**] p. **Przekleństwo.**

Przeklucie, a, blm., czynność cz. **Przekluć.**

Przeklucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekluć ś.**

Przekluć, uje, uł, † **Przeklwać,** nied. **Przekluwać** *przedziobać, przebić dziobem:* P. skorupę jaja. **P. ś.** *przekluwszy przeszkodę przedostać ś.; wykluć ś.:* Po trzydziestu dniach pawy ś. z jaj przeklwały i wylęgły. Trzyc. Już ś. kurczęta z jajek przekluły. Troc. <Prze + Kluć>

[**Przekludzać się, a ś., ał ś.**] p. **Przekludzić ś.**

[**Przekludzanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekludzać ś.**

[**Przekludzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekludzić ś.**

[**Przekludzić się, i ś., ił ś.,** nied. **Przekludzać ś.**] *przeprowadzić ś., przenieść ś., zmienić mieszkanie.* <Prze + Kludzić ś.>

[**Przekludziny, in,** blp.] *przenosiny po weselu.* <Od Przekludzić>

†**Przeklwać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przekluć.** <Prze + Klwać>

†**Przeklwanie, a,** blm., czynność cz. **Przeklwać.**

†**Przeklwanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeklwać ś.**

Przekład, u 1. blm. † **P.** p. **Przekładanie.** Troc. **2.** P. dzieła, pisma = *przełożenie z jednego języka na drugi, tłómaczenie:* P. z oryginału. P. z hebrajskiego. Salin. P. z niemieckiego. P. Wujka. P. staranny, dokładny, dosłowny, poprawny. P. prozą, wierszem. Umówić ś. o P. dzieła z wydawcą. **3.** *dzieło przełożone na inny język, tłómaczenie:* Orygienes zebrał cztery przekłady greckie Biblji różnych osób. Skar. Z przekładu rocznych dziejów Baronjusza wielem rzeczy zrozumiał, do poprawy w żywotach świętych służących. Skar. Biblja według przekładu, w kościele powszechnym przyjętego, na polski język przełożona przez Wujka. L. **4.** × **P.** *wyjaśnienie, interpretacja, tłómaczenie:* Delegowanym dajemy wszelką moc z posłem imperatorowej wchodzić we wszelkie rozmowy i umowy, przekłady i wykłady. Vol. <Prze + Kład>

Przekładacz, a, lm. **e, Przekładca,** × **Przełożyciel** *ten, co przekłada a. przełożył, tłómacz:* P. Pisma św. Którą własność, iż też łacińscy przekładacze zostawili, tedym ją i ja na miejscach dla wielu dziwnych szacunkarzów zostawić musiał. Czech. <Od Przekładać>

Przekładać, a, ał I. p. **Przełożyć. 2.** [P.] = a) (o wyżle) *przechodzić z jednego miejsca na drugie, nie omijając żadnego, któregoby myśliwy a. pies nie zwiedził.* b) nieos.: Przekłada na czym = *nadchodzi co, ma ś. ku czemu:* Już na połniu przekłada. **3.** myśl. *uciekać, uchodzić:* Kilka tylko jest pewniejszych przesmyków, któremi zwierz przed psami przekłada. **†P. ś.** p. **Przełożyć.** <Prze + Kładać>

Przekładanie, a, blm., czynność cz. **Przekładać:** P. (wykład) rzeczy trudnej. Troc. P. cnoty nad wszelkie bogactwa. Troc. P. z miejsca na miejsce = przenoszenie. Kn. P. potraw. Troc. P. z języka na język. Troc. Tak zbawienne P. powinno było błędne naprostować zdanie. Tremb. (= *perswazja).*

Przekładaniec, ńca, lm. **ńce** *placek, strucla z makiem a. z serem, mazurek przekładany masą migdałową i t. p.:* Cukiernie obficie zaopatrzone na święta wielkanocne w torty, placki, przekładańce i nasze polskie „baby". Trudno było warstwy nawet wśród kopania odróżnić, bo nie następowały po sobie, jak warstwy w przekładańcu. Ćwik. <Od Przekładany>

†Przekładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekładać ś.**

Przekładanka, i, lm. **i** łyż. *sposób ślizgania ś., kiedy mknący po lodzie robi zwroty to w prawo, to w lewo jedną i drugą nogą kolejno.* <Od Przekładany, od Przekładać>

Przekładany I. im. od **Przekładać. 2.** *składający ś. z warstw:* Placek, mazurek P. Rymy przekładane = *przeplatane:* Gdy rym od rymu jest przedzielony, nazywa ś. przekładanym. Kopcz. Wiersz P. L. Szykowanie wyrazów jest abo przekładane, abo nieprzekładane. Kopcz. (= *szyk przestawny).*

Przekładca, y, lm. **y** p. **Przekładacz:** W jedenaście lat po zgonie przekładcy ukazały ś. (pamiętniki) w Wilnie. Paw. <Od Przekładać>

Przekładka, i, lm. **i I.** *przedmiot płaski lub warstwa, ułożone między dwa inne przedmioty lub warstwy:* P. parciana w płycie gumowej, w kiszce gumowej. **2. a. Przekładnica, Przekładniczka** druk. *sztabka metalowa, po której układają ś. czcionki w wiersze na winkielaku.* <Prze + Kładka>

Przekładliwy p. **Przekładny.**

Przekładnia, i, lm. **e I.** gram. *przestawienie wyrazów:* Język polski często używa przekładni. **2.** mech. p. **Przełożenie.** <Od Przekładać>

Przekładnica, y, lm. **e** p. **Przekładka.**

Przekładniczka, i, lm. **i** p. **Przekładka.**

Przekładny I. a. Przekładliwy *dający ś. przekładać, przełożyć:* Luneta przekładna. Zool.: Palec P. u ptaków = *który może być obrócony dowolnie naprzód a. w tył* (digitus versatilis). **2. †P.** *ofiarny, pokładny, przedobliczny:* Chleby przekładne, które leżały na stole pokładnym. B. G. <Od Przekład>

Przekładzina, y, lm. **y** *drążek przełożony w kominie na poprzek:* W kominie na przekładzinach wisiały wędzące ś. w dymie sztuki mięsiwa. Jeż. <Od Przekładać>

[Przekłapać, pie, pał] I. *przepędzić (pewien czas) na kłapaniu.* **2.** *przezwyciężyć w kłapaniu:* Kłapie, żeby go ani miądlicą nie przekłapał (o gadatliwym). <Prze + Kłapać>

[Przekłapanie, a, blm.] czynność cz. **Przekłapać.**

Przekłębić się, i ś., ił ś. *kłębiąc ś. przewalić ś., przewrócić ś.* <Prze + Kłębić ś.>

Przekłębienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłębić ś.**

Przekłonić, i, ił *kłoniąc przechylić, przeciągnąć; skłonić:* Wódka, obietnica i kilka groszy przekłoniły go na moją stronę. Ciec. <Prze + Kłonić>

Przekłonienie, a, blm., czynność cz. **Przekłonić.**

Przekłoń, i, lm. **e, Pięknowłos** bot. (callystachys) roś. *z rodziny strąkowych.* <Od Przekłonić>

Przekłopotać, ocze, otał i P. ś. *(pewien czas kłopocząc ś. przebyć, przepędzić, przeżyć:* Przekłopotałem życie moje. L. <Prze + Kłopotać>

Przekłopotanie, a, blm., czynność cz. **Przekłopotać.**

Przekłopotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłopotać ś.**

Przekłosić się, i ś., ił ś. *przestać kłosić ś.:* Już ś. zboże przekłosiło. <Prze + Kłosić ś.>

Przekłosować, uje, ował *podmłócić; omłócić zgrubsza, co większy, co suchszy, co dojrzalszy kłos.* <Prze + Kłosować>

Przekłosowanie, a, blm., czynność cz. **Przekłosować.**

Przekłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłosić ś.**

†Przekłota, y, blm. *słoma dla bydła.* Troc.

Przekłócie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Przekłóć. 2.** chir.: P. bębenka ucha (paracentesis tympani). P. brzucha (p. abdominis). **3.** okul.: P. twardówki oka (scleroticonyxis).

Przekłóć, ole, łół, Przekłuć, nied. **Przekłówać, Przekłuwać, Przekałać, ×Przekalać I.** *kolcem przebić; przedziurawić czym śpiczastym, przebość, przeszyć:* P. wrzodziankę. Włosy trefią, ucha przekalają. Petr. Przekol to szydłem. Troc. Przekłół (przebił) go szpadą. Troc. Subtelniuchną igiełką anguły mapy przekalają. Sol. Przekłóli ręce moje i nogi moje. Wr. Obacz, Żydzie, ręce, któreś przebodł, obacz bok, Rzymianinie, któryś przekłół. Dambr. Owad przekala skóreczkę zawiązku owocowego i składa tam swe jaja. Kluk. Przekalać, przeszywać szydłem, szwajcą, *perfigere.* Kn. Nieos.: Przekala = *wchodzi ostrym końcem.* Troc. **2.** anat.: × Muskuł przekłuwający = *mięsień zginacz palców głęboki* (flexor digitorum profundus s. perforans). × Muskuł przekłuty = *mięsień zginacz palców powierzchowny* (flexor digitorum sublimis s. perforatus). <Prze + Kłóć>

Przekłówacz, a, lm. **e, Przekłuwacz, [Przekolac]** *narzędzie do przekłuwania, kolec, przetyczka.* <Od Przekłówać>

Przekłówać, a, ał p. **Przekłóć.**

×Przekłówadło, a, lm. **a** poł. *narzędzie do przekłówania błon płodowych.* <Od Przekłówać>

Przekłówanie, a, blm., czynność cz. **Przekłówać.**

Przekłucie, a, blm., czynność cz. **Przekłuć.**

Przekłuć, uje, uł p. **Przekłóć.**

×Przekłusać, sa a. **sze** a. **szy, sał** i **×P. ś.** p. **Przekłusać.** <Prze + Kłusać>

×Przekłusanie, a, blm., czynność cz. **Przekłusać.**

×Przekłusanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłusać ś.**

Przekłusować, uje, ował, ×Przekłusać I. *przejechać kłusem:* Przekłusawszy to miejsce, nazad ś. wrócić trzeba. Dor. Niźli ów posłaniec prze-

kłusza (!), tymczasem ś. stało. Chr. Żart.: Żona go statecznie za łeb przekłusała. Biel. M. *(= przeczochrała, wytargała)*. 2. *ujechać kłusem, kłusując zrobić:* P. milę. 3. *przepędzić (pewien czas) na kłusowaniu.* 4. †P. *przemóc, prześcignąć.* Biel. M. **P. ś.** *przejechać ś. kłusem:* Czekam go jutro; chłopak ś. przekłusuje, rozerwie, i pójdzie mu to na zdrowie. Krasz. <Prze + Kłusować>

Przekłusowanie, a, blm., czynność cz. **Przekłusować.**

Przekłusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłusować ś.**

Przekłuwacz, a, lm. **e** p. **Przekłówacz:** Rozmaitych wielkości i rozmaitego wyrobu przekłuwacze, czyli szydła. Ossow. <Od Przekłuwać>

Przekłuwać, a, ał p. **Przekłóć.**

Przekłuwanie, a, blm., czynność cz. **Przekłuwać.**

Przeknajpować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na knajpowaniu.* <Prze + Knajpować>

Przeknajpowanie, a, blm., czynność cz. **Przeknajpować.**

Przekneblować, uje, ował *powtórnie i w inny sposób zakneblować.* <Prze + Kneblować>

Przekneblowanie, a, blm., czynność cz. **Przekneblować.**

Przekniaziować, uje, ował pewien czas *= przebyć kniaziem, przepędzić na kniaziowaniu.* <Prze + Kniaziować>

Przekniaziowanie, a, blm., czynność cz. **Przekniaziować.**

Przeknutować, uje, ował *przetrzepać, przećwiczyć knutem.* <Prze + Knutować>

Przeknutowanie, a, blm., czynność cz. **Przeknutować.**

Przeknychać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na knychaniu.* <Prze + Knychać>

Przeknychanie, a, blm., czynność **Przeknychać.**

†**Przeko** p. **Przek:** Ta powiada: Mój żywy syn, a twój umarły; ta zaś P.: Nie tak, twój umarły, a mój żywy. Leop. Nie nawrócił ś. Jeroboam od drogi swojej, ale owszem P. uczynił kapłanów bałwańskich. Leop. Doznaliśmy ich w żadnej rzeczy nie być winnych śmierci, a owszem P., znaleźliśmy, że sprawiedliwi są. Leop. (opak. Leop.). P. teraz czynią. Leop. (opak. Leop.). Oni inaczej a P. tę rzecz wykładają. Leop. *Transversa tueri,* P., zezem abo przez ramiona patrzać. Mącz. Z owych piór jego wyrastały P. drugie pióra. Leop. (pierze przeciwne. B. G.). <PRZEK/PRZECZ>

†**Przekobiały, [Przekobiały]** *opatrzony białą smugą poprzeczną:* Powróci flis z Gdańska w sukmanie nowej, w szerokiej krajce pięknie przekobiałej. Klon. Byk w miękkim kwieciu leży na bok P. Nagur. W pstrorożny czarownica ubiera ś. ubiór P. Bardz. Bystry pies P. Biel. Upstrzy matka dziecię jak prosię, bo tak z młodu bywa, też piękne przekobiałe potym w błocie pływa. Rej. Kamień P., przekoczarny. <Przeko + Biały>

Przekobiecenie, a, blm., czynność cz. **Przekobiecić.**

Przekobiecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekobiecić ś.**

Przekobiecić, i, ił *przerobić na kobietę; przebrać za kobietę, po kobiecemu:* Przyślę tu Cherubinka, żeby go przebrać, P. L. **P. ś. 1.** *stać ś. niewieściuchem, wyjść na niewieściucha.* 2. *przebrać ś. za kobietę.* <Prze + *Kobiecić, od Kobieta>

Przekochać, a, ał 1. kogo, **P. ś.** w kim *= przestać kochać kogo; odkochać ś. w kim.* 2. *kochając przecierpać:* Możnaby łzy wypłakać, miłość P. Orzesz. 3. *przepędzić (pewien czas) na kochaniu:* A potym sama zakocham ś. w tobie, i przekochamy czas, i czas ucieknie! Słow. 4. *przesadzić, przebrać miarę w kochaniu:* Przekochanych synów. Korz. <Prze + Kochać>

Przekochanie, a, blm., czynność cz. **Przekochać.**

Przekochanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekochać ś.**

Przekocołować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kocołowaniu:* Niechnoby tak panu przyszło całe noce P.! Jord. <Prze + Kocołować>

Przekocołowanie, a, blm., czynność cz. **Przekocołować.**

†**Przekoczarny** *opatrzony czarną smugą poprzeczną:* Kamień P. Kn. <Przeko + Czarny>

Przekoczować, uje, ował 1. *koczując przepędzić, przebyć (pewien czas):* P. noc pod gołym niebem. P. cały miesiąc na stepie. Przen.: Musiał własną pościel dać dla tych natrętów, sam na materacu noc całą przekoczowawszy. L. *(przepędziwszy poniewierając ś.).* 2. *przenieść ś. na inne koczowisko:* P. skąd dokąd. P. ze stadami owiec i kóz do ciepiejszych miejsc. Resztki armji powstańczej przekoczowały do Modlina, Zakroczymia, a stąd za granicę. Spas. <Prze + Koczować>

Przekoczowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoczować.**

†**Przekognisty** *opatrzony ognistą smugą poprzeczną:* Kamień P. <Przek + Ognisty>

Przekokietować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kokietowaniu.* <Prze + Kokietować>

Przekokietowanie, a, blm., czynność cz. **Przekokietować.**

[**Przekolac, a,** lm. **e**] p. **Przekłówacz:** Są parobcy umiejący robić fajki, miechury... przekolace do fajek, cybuszki krótkie... <*Przekol-, od Przekłóć>

Przekolebać, ba a. bie, bał *przepędzić (pewien czas) na kolebaniu.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na kolebaniu ś.* <Prze + Kolebać>

Przekolebanie, a, blm., czynność cz. **Przekolebać.**

Przekolebanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekolebać ś.**

[**Przekoleć, i, ał**] *zdechnąć, paść.*

×**Przekolejać, a, ał** *przejechać koleją:* Przekolejam przez Freiburg do Müllheim. Krasiń. <Prze + *Kolejać, od Kolej>

×**Przekolejanie, a,** blm., czynność cz. **Przekolejać.**

[**Przekolenie, a,** blm.] czynność cz. **Przekoleć.**

Przekolędować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kolędowaniu.* <Prze + Kolędować>

Przekolędowanie, a, blm., czynność cz. **Przekolędować.**

Przekolorować, uje, ował *przeciągnąć, przemalować kolorem, kolorami.* <Prze + Kolorować>

Przekolorowanie, a, blm., czynność cz. **Przekolorować.**

Przekoloryzować, uje, ował *przesadzić, przebrać miarę w koloryzowaniu.* <Prze + Koloryzować>

Przekoloryzowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoloryzować.**

Przekołatać, ta a. cze, tał 1. *przez kołatanie przebić.* L. 2. *przepędzić (pewien czas) na kołata-*

niu: Do żniw przyszłych trza przekołatać żywot o starym chlebie, no i podzielić ś. nim z bogami. Dyg. **P. ś. I.** *przeżyć kołacząc ś.* **2.** *przedostać ś. kołacząc ś.:* P. ś. gdzie z biedą, przedrzeć ś., przebić ś. L. Lękliwie przez las ostatni ubiegli, kędy król już ś. też był przekołatał. Błaż. <Prze + Kołatać>

Przekołatanie, a, blm., czynność cz. **Przekołatać.**

Przekołatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekołatać ś.**

Przekołować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kołowaniu.* <Prze + Kołować>

Przekołowanie, a, blm., czynność cz. **Przekołować.**

× **Przekomarlać, a, ał** *zrzędzić, przekomarzać ś., wymyślać komu.* <Por. Przekomarzać>

× **Przekomarlanie, a,** blm., czynność cz. **Przekomarlać.**

[**Przekomary, ów,** blp.] *przekomarzanie ś., kłótnie.*

× **Przekomarzać, a, ał** *niedopisywać, zawodzić.* Sł. wil. **P. ś.** komu, z kim=*przedrzeźniać ś., drażnić ś., wadzić ś., kłócić ś., sprzeciwiać ś.:* Gdy gadam, echo mi ś. z kątów przekomarza Zabł. <Przeko + *Marzać, od Marzyć, od Mara>

× **Przekomarzanie, a,** blm., czynność cz. **Przekomarzać.**

Przekomarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekomarzać ś.**

Przekombinować, uje, owal *kombinując przerobić.* <Prze + Kombinować>

Przekombinowanie, a, blm., czynność cz. **Przekombinować.**

Przekomicznie przys. od **Przekomiczny**: P. pokazuje giestami, jak będzie kołysał dziecię. Orzesz. Wyglądał P. Orzesz.

Przekomiczny *nadzwyczaj, wielce komiczny:* Nie jest to właściwie żaden wyraz, lecz przekomiczna parodja wyrazu. <Prze + Komiczny>

[**Przekomorzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przekomorzyć.**

[**Przekomorzyć, y, ył**] *przemóc.* <Przeko + Morzyć>

Przekompendjować, uje, ował *skrócić dzieło, pismo:* P., krótko ogarnąć, zebrać. Troc. <Prze + Kompendjować>

Przekompendjowanie, a, blm., czynność cz. **Przekompendjować.**

Przekompilować, uje, ował *kompilując przerobić.* <Prze + Kompilować>

Przekompilowanie, a, blm., czynność cz. **Przekompilować.**

Przekonać, a, ał, nied. **Przekonywać I.** † P. *przeprowadzić, doprowadzić do końca, dokonać:* Żywot swój aż do śmierci szczęśliwie P. Mącz. Dwieście lat P., przetrwać a. je zupełnie mieć. Mącz. *(=skończyć).* **2.** × P. kogo, co =*pokonać, pobić, zwyciężyć, porazić zupełnie:* Król bardziej ś. być klęską oną rozdrażnionym, aniżeli przekonanym, powiada. Błaż. Wielu wojen przekonani, zwyczaili ś. jakoś przegrawać. Warg. Władysław prośbami biskupów przekonany, Zbigniewa do łaski przyjął. Błaż. *(=rozbrojony).* Do najwyższego Krzyżaków mistrza przyprowadził przekonanego od siebie adwersarza. Nies. Może i tę przeszkodę przekonamy. L. *(= przeprzemy).* **3.** kogo o czym=*przeświadczyć, upewnić dowodami, dowieść mu czego, zniewolić go do uznania czego za prawdę:* Ten najmocniej przekona, kto u siebie jest przekonanym najmocniej. Gol. Nie przekonasz upartego. Przekonałem go w tym. Troc. Nie przekonasz go takim sposobem. Troc. Ta uwaga musi go P. Troc. Przekonany jestem o nieuchronnej potrzebie tego. Troc. Nie ma prawa apelować, kto dowodami i świadkami przekonany, sam ś. przyznał do winy. Kras. A. A u nas nikogo do więzienia brać ś. nie godzi, aż przekonanego prawem. Górn. O czym kto wie z pewnością, o tym go bardziej przekonywać niema potrzeby. Kras. A. Rozum ich łacno P., lecz woli i uporu nie przełamiesz. Skar. Ponieważ ani ty mnie nie przekonasz, ani ja ciebie, to dajmy pokój całej tej zwadzie. Kras. Takem pisał lub mówił, jak był przekonany. Karp. Co krok przekonywa nas o tej prawdzie w swoich pismach wielki Krasicki. Śniad. Sędzia z dokumentów przekonywa o tym. Mick. Stolnikowa nie przekonana podnosiła coraz głos jeszcze. Krasz. P. kogo o co=*dowieść mu czego, udowodnić mu co, przedstawić mu na oczy winę czego:* P. kogo o kradzież, o zabójstwo. **P. ś. I.** *przeświadczyć ś., upewnić ś., uznać co za prawdę, przyjść do wniosku, przezwyciężyć swoje powątpiewanie:* Ciężko mi ś. P., aby on nie był głupim. L. *(= pogodzić ś. z myślą).* Z boleścią serca przekonuję ś. jawnie, że... Kaczk. **2.** [P. ś.] *dowiedzieć ś., zobaczyć:* Ja tam pojadę i przekonam ś., co to jest za światło. Niech se tam świeci, a ty sie nie przekonuj. **3.** do kogo. [co]=*nabrać przekonania=życzliwości, przełamać swoją niechęć:* Nie mógł ś. do niej P. [Nicegój sie za żywota nie przekonał, bo jemu wszędzie niedobrze było]. <Prze + Konać>

× **Przekonalny,** × **Przekonany** *mogący być przekonanym.* L. <Od Przekonać>

† **Przekonały** p. **Przekonany**: Wołochowie despota swego, żadnym prawem nie przekonałego, ani sądzonego, zamordowali. Orzech. <Od Przekonać>

Przekonanie, a I. blm., czynność cz. **Przekonać:** Nie trzeba przed przekonaniem obwiniać, ale gdy dowiedziesz, wtenczas karać. L. **2.** lm. **a** *wniosek, zdanie, pojęcie, wyobrażenie, oparte na doświadczeniu a. wyrozumowaniu, przeświadczenie, zasada:* Głębokie P. Chwiejne, zmienne przekonania. Powziąć jakie P. Mieć stałe przekonania. Być stałym w swoich przekonaniach. Wypowiadać, wygłaszać błędne przekonania o jakiej rzeczy. Człowiek bez przekonań *(=bez wyrobionego a. ustalonego zdania a. bez charakteru).* Zmienić swoje przekonania. Zmienić ś. pod względem przekonań politycznych, społecznych, moralnych, religijnych. Trafić komu do przekonania *(=przekonać go).* Nie trafia to do mojego przekonania. Zastanawiając ś. nad życiem doczesnym, wielu przyszło do przekonania, że szczęścia niema na tym świecie. Błędne P.=*przesąd.* Znane są Krasickiego przekonania o potrzebie reform i postępów w Polsce, o potrzebie światła i nauk. Nr. Nie zgadza ś. to z moim przekonaniem. Według mojego przekonania, chybione to usiłowanie. Zbójnictwo w przekonaniu górali nie hańbiło nikogo. Witk. Obrazić czyje przekonania religijne. W przekonaniach ludów nastąpił już znaczny przełom o tyle, że uprawniony bandytyzm liczy coraz mniej zwolenników i budzi coraz więcej protestów. Święt. **3.** † P. prawa=*zasądzenie prawne; udowodnienie na zasadzie przeprowadzonego procesu sądowego:* Bór dłużnikom za przekonaniem prawa musiał być udany. Skr.

Przekonanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekonać ś.**

Przekonany 1. a. †**Przekonały** im. od **Przekonać. 2.** *który przyszedł do przekonania, mający przekonanie, wierzący w co, pewny czego:* P. jestem o nieuchronnej potrzebie tego. Troc. Humboldt... jest P., że następne pokolenia będą coraz nieszczęśliwsze. Smoli. **3.** × P. p. **Przekonalny**: Niewiadomość przekonana, *vincibilis*. Bals.

Przekoncertować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na koncertowaniu.* **2.** *przepuścić, stracić na koncerty:* P. czas, pieniądze. <Prze + Koncertować>

Przekoncertowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoncertować.**

Przekoncypować, uje, ował *koncypując przerobić; przeredagować.* <Prze + Koncypować>

Przekoncypowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoncypować.**

×**Przekonfederacenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekonfederacić ś.**

×**Przekonfederacić się, i ś., ił ś.** *przejść na stronę konfederatów, przystać do konfederacji.*

Przekonferować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na konferowaniu.* <Prze — Konferować>

Przekonferowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonferować.**

Przekoniuszować, uje, ował *(pewien czas) przebyć koniuszym, przepędzić na koniuszowaniu.* <Prze + Koniuszować>

Przekoniuszowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoniuszować.**

Przekonjugować, uje, ował *odmienić słowo przez całą konjugację.* <Prze + Konjugować>

Przekonjugowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonjugować.**

Przekonkurować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na konkurowaniu.* <Prze + Konkurować>

Przekonkurowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonkurować.**

×**Przekonopczenie, a,** blm., czynność cz. **Przekonopczyć.**

×**Przekonopczyć, y, ył** *pozatykać pakułami:* P. szpary w okręcie. L. <Prze + *Konopczyć, od Konopie>

Przekonserwować, uje, ował *konserwując przetrzymać, przechować (pewien czas).* **P. ś.** *konserwując ś. przetrwać (pewien czas).* <Prze + Konserwować>

Przekonserwowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonserwować.**

Przekonserwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekonserwować ś.**

Przekonwersować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na konwersacji.* <Prze + Konwersować>

Przekonwersowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonwersować.**

Przekonwojować, uje, ował *przetransportować pod konwojem.* <Prze + Konwojować>

Przekonwojowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonwojować.**

Przekonywacz, a, lm. e *ten, co przekonywa, przeświadczyciel.* L. <Od Przekonywać>

Przekonywać, ywa a. **uje, ywał** i **P. ś.** p. **Przekonać.**

Przekonywająco przys. od **Przekonywający**: Mówić, rozumować P.

Przekonywający 1. im. od **Przekonywać. 2.** *dowodny, dokumentny, trafiający do rozumu, do przekonania, wymowny, oczywisty, bijący w oczy, namacalny:* Rozumowanie, argumentacja przekonywające. Aby Stryjkowskiemu dać wiarę większą, niż latopiscowi, trzeba na to bardzo przekonywających dowodów. Stadn. Gdzie niema przekonywających dowodów, tam stronę obżałowanego brać trzeba. Kras. A. Jest w tym wszystkim prawda przekonywająca. Bog. W. Wykręca ś. sianem, gdy przyszło do rozprawy z Szujskim, pod nieprzekonywającym pozorem, że to nieboszczyk. Spas.

Przekonywanie, a, blm., czynność cz. **Przekonywać**: Nie wymowa, ale P. z ust jego płynie. L.

Przekonywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekonywać ś.**

×**Przekończenie, a,** blm., czynność cz. **Przekończyć**: Kończenie i P. to robota klasyków. Krasz.

×**Przekończyć, y, ył** *przesadzić w wykończeniu.* <Prze + Kończyć>

Przekop, u, lm. **y,** †**Przekopa 1.** a. **Przykop,** ×**Przykopa** *wykop, rów przedzielający; rozkop, kanał odkryty ciągnący ś. przez co:* Przekopy około ról, pól, łąk, ogrodów czynić trzeba dla przejazdu. Zaw. Winnice i ogrody, zamiast płotów, przekopami okopują. Tryc. Trzy wały usypał i trzy przekopy a. rowy głębokie, przewiódszy w nie wodę, przekopał, chcąc Litwie najazdów bronić. Stryjk. Miasta obwiedzione miałkim przekopem. Gom. **2.** przen. *wąwóz, parów, jar, wądół:* I król Władysław sławnej pamięci tam został w tych przekopiech, a Jankul wojewoda ciągnął zasię wzad bez wszelkiej szkody. Jancz. Pogani też nie wiedzieli, aby (król Władysław) w przekopie został. Jancz. I tak mi Bóg tam zdarzył, że Moskwy nabiwszy wielką wielkość, w przekopy drugich napędziwszy, ...lud mnie powierzony stawiłem panu. Kochan. **3.** *rów, wykop a. tunel łączący dwa miejsca:* Gdzie rzeka posiada ostre zakręty, skracamy nieraz jej bieg przekopem. **4.** gór. *rów głęboki prowadzony w celu natrafienia na żyłę lub wychodnię pokładu,* roznos, stok. **5.** woj. *rów wykopany przed wałem obronnym dla utrudnienia szturmu,* fosa: Kto widział, jaki tam dziw Bóg sprawił z natury, jakie przykre przekopy, jakie twarde mury. Rej. (o Kamieńcu). <Prze + KOP>

†**Przekopa, y,** lm. **y** p. **Przekop**: Musi być P. wybrana na głąb łokci dwa; szerokość przekopy tak czyń, jako wiele wody potrzebujesz. Strum. Przekopą wodę z jakiego strumienia do stawu sprowadzić. Stroj. Miasto wałem i przekopą głęboką obtoczone. Przekopę, którą oni w zamku uczynili. Mask. Zdr. **Przekopka.** <Prze + *Kopa, KOP, por. Przekopać>

Przekopać, pie, pał, nied. **Przekopywać 1.** *rozkopać wzdłuż a. wpoprzek, przedzielić rowem, wykopem:* P. ogród, ulicę. Skarbcie wam skarby w niebiesiech, gdzie złodzieje nie przekopywają, ani kradną. Bud. **2.** *kopiąc przebić:* P. górę. Przen.: Widzę gwoździe, widzę rany, któremiś wskroś przekopany. Koch. W. (=*przeryty, przebity*). **3.** *kopiąc przeprowadzić:* P. rów, tunel. **P. ś.** *kopiąc przedostać ś.;* przen. *przebrnąć przez co kopnego:* Trudno ś. przez śnieg, przez piach P. <Prze + Kopać>

Przekopanie, a, blm., czynność cz. **Przekopać.**

Przekopanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekopać ś.**

Przekopcenie, a, blm., czynność cż. **Przekopcić.**

Przekopcić, i, ił *przejąć kopciem a. dymem.* L. <Prze + Kopcić>

Przekopcieć, eje, ał *przejść kopciem.* L. <Prze + Kopcieć>

Przekopisty l. *pełen przekopów, poprzecinany przekopami:* Pole przekopiste. **2.** × P. *wpoprzek usypany, mający kształt przekopu:* Lubieszowski około przekopistego wyspy wału (tamą zowią) taborem ś. obmacnia. Błaż. <Od Przekop>

Przekopjować, uje, ował, nied. **Przekopjowywać** *kopjując przenieść na drugi egzemplarz, przepisać, przemalować, przerysować.* Nar. P. napis, rysunek, obraz. Takie roboty licho ś. płacą wogóle a przekopjowują (ś.) zwykle przez lada studentów. Krasz. P. z sukni formę=*przekrajać.* <Prze + Kopjować>

Przekopjowanie, a, blm., czynność cz. **Przekopjować.**

Przekopjowywać, uje, ywał p. **Przekopjować.**

Przekopjowywanie, a, blm., czynność cz. **Przekopjowywać.**

†**Przekopka, i,** lm. **i** p. **Przekopa.** Mur. <Od Przekopa>

Przekopnica, y, lm. **e** zool. (apus) *skorupiak liścionogi.* <Od *Przekopnik, od Przekopny>

Przekopny przym. od **Przekop:** P. piasek, to jest ten, który bywa wybieran a wywożon na groblę, *fossilitius.* Mącz. <Od Przekop>

[**Przekopyrtnąć, nie, nął**] *przewrócić.* [**P. ś.**] *przewrócić ś., wywinąć koziołka, fajtnąć.* Żart.: Przekopyrtnął ś. na tamten świat. Gaw. <Prze + Kopyrtnąć>

[**Przekopyrtnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przekopyrtnąć.**

[**Przekopyrtnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekopyrtnąć ś.**

Przekopywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przekopać.**

Przekopywanie, a, blm., czynność cz. **Przekopywać.**

Przekopywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekopywać ś.**

Przekora, y, lm. **y,** †**Przykora, Przekór l. a.** × **Przekory** (lm.) *przeciwieństwo, opór na złość komu:* Milcz, niebaczna niewiasto, nic twoja nie wzrusza mię P. L. Na stronę te przekory! dobądź pałasza! L. Wypada nieprzyjacielowi z tej strony fortecy przygotować jak największą przekorę. Jak. J. (*=wstręt*). Każdy to uzna, kto tylko na przesąd nie chory, prózen jest ciemnych błędów i ducha przekory. Zabł. Bóg poddaje go gwałtownych tyranek przekorze. Przyb. Przekory narobić, naprzekarzać ś. komu. L. Z szaleństw moich żart czynił i gorzką przekorę L. (*=swawolę, żarty*). Czynił przekorę wielu królom. Leop. (*= jątrzył ich*). Zrzędność i P. Fred. A. **2.** Przekora=*człowiek sprzeczny, niezgodny, duch przeciwieństwa, sekutnik:* Precz stąd, przekoro! niech cię djabli biorą! L. **Na przekorę, Na przekór** przys. *aby ś. sprzeciwić, na psotę, na złość, wbrew:* Na przekorę Wc Panu wszystkie te sztuki wyrządza. L. Na nic nie dba, byleby ś. zemścił i na przekorę uczynił. Haur. Na przekorę nudzącemu mię czasowi wziąłem ś. do roboty. L. Wszystko mi na przekorę czyni. L. Użyć nie mogłem tego, co mi jak na przekorę los użyczył. Kras. <PRZEK/PRZECZ>

× **Przekorczować, uje, ował** p. **Przekarczować.**

× **Przekorczowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekorczować:** Po przekorczowaniu tych niepotrzebnych zarośli odsłonią ś. nam tysiące nowych widoków na przyszłość naszę. Szaj.

Przekornie przys. od **Przekorny:** Postępować P.

Przekorność, i, blm. rz. od **Przekorny:** Uskoki dopuszczali ś. względem Wenecjan przekorności. Jeż. „Okropny, obrzydliwy, wstrętny dzień!“ powtarzała z wesołą przekornością śliczna, jasnowłosa dziewczyna. Reym.

Przekorny przym. od **Przekora;** †**Przykorny** *sprzeciwny, robiący na przekór, niesforny, sprzeczny, krnąbrny, utrapiony, przeszkadzający:* Duch P. Przekorne bydlę. P. czemu. Nie mógł ś. skaraskać przekornego kruka. Pot. <Od Przekora>

× **Przekorzenić, i, ił** *zaprawić do zbytku korzeniami:* P. potrawę. <Prze + Korzenić>

× **Przekorzenienie, a,** blm., czynność cz. **Przekorzenić.**

Przekorzyć się, y ś., ył ś. *stawać naprzekór, być przekorą, działać naprzekór, sprzeciwiać ś., drażnić ś.* Krasz. <Od Przekora>

†**Przekorzyzna, y l.** *napaść.* Tuch. **2.** *urąganie, pośmiewisko:* P., obprobrium. Ps. flor. <Od Przekora>

Przekos, u, lm. **y** *pokos, smuga skoszonej trawy:* Leżą przekosy trawy. Lecą na wiatr przekosy traw. Mick. <Prze + KOS>

Przekosić, i, ił, nied. **Przekaszać l.** *przepędzić (jakiś czas) na koszeniu.* **2.** *kosząc przeciąć a. przedzielić:* Teraz pozna, skoro ś. na poły przekosi, że nie martwy Mahomet za nami kord nosi, ale Ty, wielki Boże! Pot. P. łąkę wpoprzek. **3.** *kosząc przeprowadzić:* P. drogę przez łąkę. **4.** *kosząc przekroczyć granicę czego, zapędzić ś. za daleko:* P. swoją łąkę. **5.** *skosić od początku do końca wszystko po kolei:* Chleba dosyć, ledwie go przeciąć i ledwo P. Pol. **6.** [**P.**] *urzec, oczarować patrząc krzywo:* Jeno mnie nie przekoś carnemi ocyma. <Prze + Kosić>

Przekosterować, uje, ował l. *przepędzić (pewien czas) na kosterowaniu.* **2.** *przepuścić co kosterując.* <Prze + Kosterować>

Przekosterowanie, a, blm., czynność cz. **Przekosterować.**

Przekostnica, y, lm. **e** bot. **l.** = **Niesplik.** Urs. **2.** p. **Chróścina.**

Przekoszenie, a, blm., czynność cz. **Przekosić.**

[**Przekoszerować się, uje ś., ował ś.**] *przelecieć ś. po złej drodze.* <Prze + Koszerować ś.>

[**Przekoszerowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekoszerować ś.**

[**Przekosztować, uje, ował**] *pożreć.* <Prze + Kosztować>

[**Przekosztowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przekosztować.**

× **Przekoścień, stnia, stnie** patol. *zgrubienie kości, jej przerost* (hyperostosis). <Prze + Koścień>

†**Przekowa, y,** lm. **y** p. **Przeków.** Pśń. <Prze + *Kowa, KOW, por. Przekować>

Przekować, uje, ował p. **Przekuć.** <Prze + Kować>

[**Przekować, uje, ował**] **l.** *czynić co naprzek; bronować napoprzek.* **2.** *robić na przekór, sprzeciwiać ś.* <PRZEK/PRZECZ>

Przekowanie, a, blm., czynność cz. **Przekować.**

[**Przekowanie, a,** blm.] czynność cz. [**Przekować**].

†**Przekowy, ów,** blp. p. **Przeków.** <Od Przeków>

†**Przekowywać, a, ał** p. **Przekuwać.** <Od Przekować>

†**Przekowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przekowywać.**

Przekór p. **Przekora:** Lepiej latać dołem, niż z tak odmiennym P. wieść żywiołem. L. Umysł

ludzki z przyrodzenia zbyt jest uporczywy i niby na kieł wziąwszy, sili ś. na przekór. Pilch. Choć nieprzystępne kładzie Neptun tamy, żeglarz go wiosłem by na P. drażni. Kniaź. Henryk chciał, aby Herman królem ś. pisał na P. papieżowi. Nar. <PRZEK/PRZECZ>

Przeków, owu, lm. **owy 1.** *przekucie.* **2.** a. †**Przekowa** a. †**Przekowy** lm. *okowy, kajdany, pęta;* przen. *więzienie:* Święty Jan, usłysząc uczynki w przekowach miłego Jezusa, posłał dwu jego zwolenników. Rozmyś. Rozerwał ich przekowy. Wr. Nie podobniej li jej (opętanej) w ten dzień sobotni rozwiązać z jej przekow? Rozmyś. Rozerwał ich przekowy. Wr. <Prze + *Ków, KOW, por. Przekować>

Przekpiwać, a, ał *podkpiwać, pokpiwać, przedrwiwać:* Pan Jan przekpiwa? a gdzież która porządna dziewczyna siedzi na wiarę? Zap. Przekpiwali jego strój malcy i Łotysze. Rodz. <Prze + *Kpiwać, od Kpić>

Przekpiwanie, a, blm., czynność cz. **Przekpiwać.**

× **Przekracenie, a,** blm., czynność cz. **Przekracić;** *przegroda z kraty a. nakształt kraty, krata oddzielająca.*

× **Przekracić, i, ił** *przedzielić, przegrodzić kratą.* Sł. wil. <Prze + Kracić>

Przekraczać, a, ał p. **Przekroczyć.**

Przekraczalny *możliwy do przekroczenia:* Nader skromny stopień rozwoju jest już prawdopodobnie na długie lata granicą nieprzekraczalną. Szaj. W. Granica idealna, nieprzekraczalna. Mahr. <Od Przekraczać>

Przekraczanie, a, blm., czynność cz. **Przekraczać.**

[**Przekraczować, uje, ował**] p. **Przekroczyć:** Wiśta, koniu, wiśta, nie przekracuj dyśla. P. granice. <Od Przekraczać>

[**Przekraczowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przekraczować.**

× **Przekrad, u,** lm. **y** *rzecz przekradziona, kryjoma.* <Prze + *Krad, KR(AD)>

Przekradacz, a, lm. **e,** × **Przekradźca** *ten, co przekrada.* <Od Przekradać>

Przekradać, a, ał i **P. ś.** p. **Przekraść.**

Przekradanie, a, blm., czynność cz. **Przekradać.**

Przekradanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekradać ś.**

Przekradany 1. im. od **Przekradać. 2.** *polegający na przekradaniu, przekradaniu ś., ukradkowy, kryjomy:* Sposobem przekradanym, przez ogrody i płoty, wojewoda dostał ś. do mieszkania oboźnego gieneralnego. Jeż.

* **Przekradek** tylko w wyrażeniu: †**Przekradkiem** *przekradając ś., przekradszy ś., ukradkiem, po kryjomu, chyłkiem:* Krzyżacy przekradkiem cichym przez dzikie manowce przepadli. Błaż. <Od Przekraść>

× **Przekradnienie się, a ś.,** blm., czynność p. **Przekradzenie ś.:** Zazdrosnym mężom żony odpłacają niewiarą i przekradnieniem ś. L.

†**Przekradywać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przekraść ś.**

†**Przekradywanie, a,** blm., czynność cz. **Przekradywać.**

†**Przekradywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekradywać ś.**

Przekradzenie, a, blm., czynność cz. **Przekraść.**

Przekradzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekraść ś.**

× **Przekradźca, y,** lm. **y** p. **Przekradacz.** <Od Przekraść>

Przekrajać, a, ał, Przekroić, nied. **Przekrawać** *krając przedzielić.* <Prze + Krajać>

Przekrajanie, a, blm., czynność cz. **Przekrajać.**

Przekrajny:? Szlązaków nazywa Krakowiak ludem przekrajnym. Pol. <Od Przekrajać>

Przekrakać, cze a. **ka, kał 1.** *przepędzić (pewien czas) na krakaniu.* **2.** *kracząc przekrzyczeć, wziąć górę nad kim w krakaniu.* <Prze + Krakać>

Przekrakanie, a, blm., czynność cz. **Przekrakać.**

Przekramarzenie, a, blm., czynność cz. **Przekramarzyć.**

Przekramarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekramarzyć ś.**

Przekramarzyć, y, ył *przebyć (pewien czas) kramarzem.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na kramarzeniu ś.* <Prze + Kramarzyć>

Przekrapiać, a, ał p. **Przekropić.**

Przekrapianie, a, blm., czynność cz. **Przekrapiać.**

Przekrapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrapiać ś.**

× **Przekraplacz, a,** lm. **e** *przyrząd służący do przekraplania cieczy,* alembik. <Od Przekraplać>

Przekraplać, a, ał p. **Przekroplić.**

Przekraplanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przekraplać. 2.** p. **Dystylacja.**

Przekrasek, ska, lm. **ski** zool. (clerus) *chrząszcz pięcioczłonkowy.*

Przekrasić, i, ił *przesadzić w kraszeniu, zbyt tłusto okrasić.* <Prze + Krasić>

Przekrasny, × **Przekraśny** *obdarzony nadzwyczajną krasą, przepiękny:* Dziewica, przekrasna pani nocy księżycowych, o szyi smukłej, o piersi wypukłej, obiega puszczę w strachu nadzwyczajnym. Dyg. <Prze + Krasny>

Przekraszenie, a, blm., czynność cz. **Przekrasić.**

Przekraść, dnie, dł, nied. **Przekradać,** × **Przekradywać 1.** *przemknąć, przenieść a. przewieźć ukradkiem:* Jeśliby kto wołu a. owcę przekradł. B. B. Prometeus ogień z nieba do ludzi przekrada. Pot. P. towary zakazane do miasta. L. (= *przemycić, przeszwarcować*). **2.** †P. *przetrzymać po kryjomu:* I pani tego domu musi odpowiadać, że cię śmiała nad zakaz królewski przekradać. Pot. **P. ś.** *przejść, przemknąć ś., przedostać ś. ukradkiem:* Ulises ś. waży przez różnie rozsadzone przekradywać straże. Otw. Przekradł ś. ode mnie i odwiódł z sobą córki me. B. B. On ś. lasami pod obóz nasz przekrada, aby go jako ubiegł. Birk. Macie ś. z oblężonego Zbaraża P. przez nieprzyjaciela. Sienk. Przekradła ś. jałówka, źrzebica = nie przypuszczona do byka, ogiera, została cielną, źrzebną. L. <Prze + Kraść>

Przekraśnie przys. od **Przekrasny.** L.

× **Przekraśny** p. **Przekrasny.** L. <Prze + Kraśny>

Przekrawacz, a, lm. **e** apt. *stolnica rowkowana do robienia pigułek, za pomocą której przekrawa ś. na części równe wałeczek utoczony z ciasta pigułkowego.* <Od Przekrawać>

Przekrawać, a, ał p. **Przekrajać.**

Przekrawanie, a, blm., czynność cz. **Przekrawać.**

†**Przekresić, i, ił** p. **Przekreślić:** P., kasować, zmazać co, naznaczyć. Kn. <Prze + Kresić>

× **Przekreska, i,** lm. **i** *kreska poprzeczna, wpoprzek przecinająca:* „Ż“ z kropką na wierzchu a. z przekreską we środku. Kopcz. <Prze + Kreska>

Przekreskować, uje, ował *przezwyciężyć kreskami = wotami, przegłosować:* Emmery, obrany prezydentem, czterema głosami przekreskował Miraba, także żądającego prezydencji. L. A tam po drugiej stronie pan przekreskowany: czapkę wcisnął na łeb zadumany. Mick. <Prze + Kreskować>

Przekreskowanie, a, blm., czynność cz. **Przekreskować.**

† **Przekreszać, a, ał** p. **Przekreślić.** <Od Przekresić>

† **Przekreszanie, a,** blm., czynność cz. **Przekreszać.**

† **Przekreszenie, a,** blm., czynność cz. **Przekresić.** Troc.

Przekreślać, a, ał p. **Przekreślić.**

Przekreślanie, a, blm., czynność cz. **Przekreślać.**

Przekreślenie, a, blm., czynność cz. **Przekreślić.**

Przekreślić, i, ił, † **Przekresić,** † **Przekrześlić,** nied. **Przekreślać,** † **Przekreszać,** † **Przekrześlać 1.** co=*zrobić kreskę przez co:* P. literę *l* u góry, literę *z* w środku. **2.** *za pomocą kreski przemazać, skasować:* Co rzucę wyraz, to znów go przekreślę. Szym. Przen.: Te powody zdołały P. wszystkie jego marzenia. Bał. Przekreśliła wszystkie chwile z wspólnej ich przeszłości, wyparła ś. ich. Bał. (= *wykreśliła; puściła w niepamięć*). <Prze + Kreślić>

Przekręcać, a, ał i **P. ś.** nied. p. **Przekręcić.**

Przekręcanie, a, blm., czynność cz. **Przekręcać.**

Przekręcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekręcać ś.**

Przekręcenie, a. blm., czynność cz. **Przekręcić.**

Przekręcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekręcić ś.**

Przekręcić, i, ił, nied. **Przekręcać 1.** *kręcąc przewrócić na drugą stronę a. do góry nogami:* P. klucz w zamku. Gęste czarne brwi nagle spadały ku nosowi zadartemu i jakby przekręconemu. Bał. **2.** *kręcąc zbytnio, zepsuć:* P. śrubę. Przen.: *przeinaczyć opacznie, przefałszować, wykoślawić:* P. sprawę, do góry nogami przewrócić. L. P. słowo w wymawianiu, znaczenie zdania, historję wypadku, rozporządzenie. Ty mi słowa przekręcasz i sylaby połykasz. Pilch. Domyślił ś., że pojechał do hadwokata, chcąc go na swoją stronę P. Orzesz. (= *przeciągnąć, skłonić, przekabacić*). **P. ś.** *odwrócić ś., przemienić ś., przewalić ś. na drugą stronę:* Gdy ś. nieco zły los przekręcił, pokój do kraju zawitał luby. L. <Prze + Kręcić>

× **Przekrętka, i,** lm. **i** p. **Rewolwer.**

Przekrętnie przys. od **Przekrętny,** *przekręcając, wykrętnie, opacznie, fałszywie:* Powiedzieć co, wytłomaczyć sobie co P.

Przekrochmalenie, a, blm., czynność cz. **Przekrochmalić.**

Przekrochmalić, i, ił *zanadto ukrochmalić.* <Prze + Krochmalić>

Przekrocz, y, lm. **e** bot. (careya) *roś. z rodziny mirtowatych.*

Przekroczenie, a 1. blm., czynność cz. **Przekroczyć:** Każdy więcej jak konieczny krok uprzejmości ze strony Krasickiego, każde staranie, żeby przypodobać ś. Frydrykowi, było przekroczeniem granicy godności, którą powinien był zachować. Tarn. Obawiała ś. o nieprzekroczenie w odpowiedzi miary przyzwoitości. Jeż. **2.** lm. **a** *przestępstwo, wykroczenie, występek, nadużycie.*

× **Przekroczyciel, a,** lm. **e** *ten, co przekracza, przestępca.* L. <Od Przekroczyć>

Przekroczyć, y, ył, nied. **Przekraczać,** [**Przekraczować**] **1.** *przestąpić, przejść, idąc przebyć:* P. próg pokoju, granicę kraju, kresy graniczne. **2.** przen. *przestąpić zakres czego, nadużyć:* P. prawo, rozkaz, upoważnienie, pełnomocnictwo. P. granice dozwolone. P. granice wszelkiej przyzwoitości. **3.** gór.: Układ warstw przekraczający, gdy warstwy pokładu wyższego spoczywają na krawędziach spodniego. Łab. <Prze + Kroczyć>

Przekroić, i, ił p. **Przekrajać.** <Prze + Kroić>

Przekrojenie, a, blm., czynność cz. **Przekroić.**

Przekrojowy przym. od **Przekrój.**

Przekrop, u, lm. **y** apt.: P. wyskokowy = *lek płynny, otrzymany z przekroplenia wyskoku z jednym lub kilku ciałami aromatycznemi.* <Prze + Krop, KROP>

Przekropić, i, ił, nied. **Przekrapiać 1.** (o deszczu) *kropiąc przelecieć; przepadać, przetrzepać, popadać nieco:* Deszcz zaczął przekrapiać. Krasz. **2.** przen. P. kogo a. komu skórę = *przetrzepać, przećwiczyć, przegarbować:* Kilka razy go kijem przekropił w ciemności. L. On często przekrapia swoje dzieci. **P. ś.** *przemienić ś. w krople, przekroplić ś.:* Każda tęcza taka, spadając, przekrapiała ś. na roje gwiazd. Krasiń. <Prze + Kropić>

Przekropienie, a, blm., czynność cz. **Przekropić.**

Przekropkować, uje, ował *kropkami, szeregiem kropek, linją kropkowaną przedzielić:* P. figurę gieometryczną. P. rysunek na części. <Prze + Kropkować>

Przekropkowanie, a, blm., czynność cz. **Przekropkować.**

Przekroplać, a, ał p. **Przekroplić.**

Przekroplanie, a, blm., czynność cz. **Przekroplać,** *destylacja.*

Przekroplenie, a, blm., czynność cz. **Przekroplić.**

Przekroplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekroplić ś.**

Przekroplić, i, ił, nied. **Przekraplać, Przekroplać,** płyn = *przepędzić (przez alembik), skroplić po uprzednim wyparowaniu, przedestylować.* <Prze + Kroplić>

Przekroplina, y, lm. **y** *ciecz przekroplona, przepędzona,* × przegon, destylat. <Od Przekroplić>

× **Przekropny** *przepadzisty, dżdżysty, mokry:* Rok, miesiąc P. <Od Przekropić>

[**Przekrócenie, a,** blm.] czynność cz. **Przekrócić.**

[**Przekrócić, i, ił**] *przerwać, zatrzymać.* <Ros prekratit'>

Przekrój, oju, lm. **oje** *przecięcie, wynik przekrojenia, płaszczyzna powstała w miejscu przekrojonym, profil budynku, machiny; rysunek przedstawiający przedmiot przekrajany lub pomyślany jako*

przekrajany: P. pionowy, poziomy, podłużny, poprzeczny. P. gzymsu. Przekroje pokładów węgla. Szaj. W. <Prze + Krój>

Przekrólewszczać, a, ał i **P. ś.** nied. p. **Przekrólewszczyć.**

Przekrólewszczanie, a, blm., czynność cz. **Przekrólewszczać.**

Przekrólewszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrólewszczać ś.**

Przekrólewszczenie, a, blm., czynność cz. **Przekrólewszczyć.**

Przekrólewszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrólewszczyć ś.**

Przekrólewszczyć, y, ył, nied. **Przekrólewszczać** *przemienić na króla, przerobić na królewski:* Przemień go w króla i kapłana: lecz zanim jeszcze nie przekrólewszczony, nie klękaj przed nim. Krasiń. **P. ś.** *przemienić ś. na króla, stać ś. królem.* <Prze + *Królewszczyć, od Królewski>

Przekrólować, uje, ował *(pewien czas) przebyć królem, przepędzić na królowaniu:* Umarł Jagiełło, przekrólowawszy lat beze dwu pięćdziesiąt. Błaż. <Prze + Królować>

Przekrólowanie, a, blm., czynność cz. **Przekrólować.**

Przekrupić, i, ił *przemleć na grubo, przeszrutować.* **P. ś.** *przemleć ś. na grubo, przeszrutować ś.* <Prze + Krupić>

Przekrupienie, a, blm., czynność cz. **Przekrupić.**

Przekrupienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrupić ś.**

Przekrwa, y, lm. **y** bot. (antirrhoea) *roś. z rodziny marzanowatych.*

Przekrwić, i, ił *przepełnić krwią:* Przekrwiona mózgownica przesuwa obrazy, których oko dopatrzyć nie zdoła. Sp. <Prze + *Krwić, od Krew>

Przekrwienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przekrwić. 2.** patol.: P. jakiego narządu a. części ciała (hyperaemia). Stan przekrwienia (status hyperaemicus). P. opadowe, opustowe. P. bierne (h. passiva), czynne (h. activa). Wnętrzności w częściach swych zwisłych okazały ś. przekrwione.

Przekrycie, a, blm., czynność cz. **Przekryć.**

Przekryć, yje, ył, nied. **Przekrywać 1.** †P. *tajemnie przechować:* Czerwonym sznurem Rahab domek swój w Jerycho znaczy, przekrywszy śpiegi Jozuego cicho. Pot. Przekryjże mię od skrytej rady złośników. B. B. Siedząc pospołu z inszemi, kaletę swoję sam oderznął i przekrył, a udawał, że to jego towarzysze uczynili. P. cheł. Mówi szalony: Wody kradzione są słodsze, a chleb przekryty jest smaczniejszy. B. B. (przemknięty. L.). **2.** *pokryć nanowo:* P. budynek. <Prze + Kryć>

Przekrysztalenie, a, blm., czynność cz. **Przekrysztalić.**

Przekrysztalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrysztalić ś.**

Przekrysztalić, i, ił *przemienić na kryształ.* **P. ś.** *przemienić ś. w kryształ:* To gwóźdź z krzyża Golgoty, co ś. tak przekrysztalił. Krasiń. Każdy czerepek, kamyczek lub trzaska dadzą ś. na brylant P. Spas. <Prze + Krysztalić>

Przekrywać, a, ał p. **Przekryć.**

Przekrywanie, a, blm., czynność cz. **Przekrywać.**

†**Przekrzcić, i, ił** i †**P. ś.** p. **Przechrzcić:** Sofją z ruskiego zakonu w rzymski Polacy przekrzcili. Fund. Marją Polacy przekrzcili na rzymską wiarę. Fund. Z ruskiego zakonu w rzymski przekrzczona była. Pim. Tego nie napisano, aby łacinników przekrzczywać. Sak. < Prze + Krzcić >

†**Przekrzciwać, a, ał** p. **Przechrzcić** i **Przekrzcić. P. ś. 1.** †P. ś. p. **Przechrzcić. 2.** a. †**Przekwilać ś.** gór. *przemienić swoje zabarwienie; przejść w inny kolor:* Przekwila ś. ziemia abo przekrzciwa, gdy w ciąglicy abo też w miękisku pokazuje ś. kolor od powierzchownego odmienny. Os.

†**Przekrzciwanie, a,** blm., czynność cz. **Przekrzciwać.**

†**Przekrzciwanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekrzciwać ś.**

†**Przekrzczenie, a,** blm., czynność cz. **Przekrzcić:** P., przemienienie imienia, gdy śklenica bywa brana miasto piwa, które w niej jest. Mącz. *(= metonimja).*

†**Przekrzczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekrzcić ś.**

†**Przekrzczywać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przechrzcić** i **Przekrzcić.**

†**Przekrzczywanie, a,** blm., czynność cz. **Przekrzczywać.**

†**Przekrzczywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekrzczywać ś.**

Przekrzesać, sa a. sze, sał *okrzesać jako tako, poduczyć:* Przekrzesanych w szkole parochjalnej w pierwszych rudymentach łaciny oddawano do szkół publicznych, jezuickich lub pijarskich. Kit. <Prze + Krzesać>

Przekrzesanie, a, blm., czynność cz. **Przekrzesać.**

†**Przekrześlać, a, ał** p. **Przekreślić:** Kapitułę tę myśmy przekrześlali obelo, to jest krześlaniem. Leop. (naznaczyli. L.). <p. Przekreślić>

†**Przekrześlanie, a,** blm., czynność cz. **Przekrześlać.**

†**Przekrześlenie, a,** blm., czynność cz. **Przekrześlić.**

†**Przekrześlić, i, ił** p. **Przekreślić.** <Prze + Krześlić>

†**Przekrzta, y,** lm. **y, [Przekrzta]** p. **Przechrzta.** L.

†**Przekrztusić się, i ś., ił ś.** żart. *przejść na inną wiarę:* Owo ś. z chrześcijanina w pogana przekrztusi. Pot. <Prze + Krztusić ś.>

†**Przekrztuszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekrztusić ś.**

Przekrzyczeć, y, ał, nied. **Przekrzykiwać 1.** *krzycząc przemóc, przezwyciężyć, zagłuszyć krzyczących:* P. całe zgromadzenie, wszystkich mówiących. **2.** *przepędzić (pewien czas) na krzyczeniu.* <Prze + Krzyczeć>

Przekrzyczenie, a, blm., czynność cz. **Przekrzyczeć.**

[Przekrzyk, u, lm. **i]** *krzyk przebijający ś. nad inne krzyki, górujący nad niemi:* Rwetes ś. podniósł, przekrzyki, rżenia koni. Reym. A wszędy był rejwach, pośpieszna robota, przekrzyki między chałupami. Reym. <Prze + Krzyk>

Przekrzykiwać, uje, iwał *krzyczeć od czasu do czasu, pokrzykiwać:* Szczygieł przekrzykuje. Mor. Psy przekrzykujące. Błaż. *(= ujadające od czasu do czasu, naszczekujące).* **P. ś.** *krzyczeć naprzemian, odpowiadać sobie krzykiem nawzajem, nawoływać ś., krzyczeć jeden przez drugiego:* Po kniejach ś. wesołych przekrzykują kozy. Pot. <p. Przekrzyczeć>

Przekrzykiwanie, a, blm., czynność cz. **Przekrzykiwać.**

Przekrzykiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrzykiwać ś.**

× **Przekrzyknąć, nie, nął** *przemóc swoim krzyknięciem inny krzyk.* L. <Prze + Krzyknąć>

×**Przekrzyknięcie**, a, blm., czynność cz. **Przekrzyknąć.**

Przekrzywiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przekrzywić.**

Przekrzywianie, a, blm., czynność cz. **Przekrzywiać.**

Przekrzywianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrzywiać ś.**

Przekrzywić, i, ił, nied. **Przekrzywiać I.** *przegiąć, zakrzywić, przechylić, wykrzywić na bok, na drugą stronę:* Nabożniś, co przekrzywia głowę. P. usta. Żwawo w świat ś. poniosła z przekrzywioną, półślepą swą głową. Orzesz. **2.** kogo, co *= udać przedrzeźniając:* Tu poczęstować kota tabaką, a tam P. staruszkę jaką (o małpie). Mas. J. **3.** anat.: Myszka przekrzywiona p. **Natężyć. P. ś.** *przegiąć ś., przechylić ś., wykrzywić ś.* <Prze + Krzywić>

Przekrzywienie, a, blm., czynność cz. **Przekrzywić.**

Przekrzywienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekrzywić ś.**

Przekrzyżować, uje, ował I. co *= zrobić krzyż przez co, przeciąć na krzyż; przeżegnać co krzyżem.* L. Znakiem jego jest krzyż przekrzyżowany czterema płomieniami. Bobrow. Znak № 7 w dynastji III, przedstawiający strzałę przekrzyżowaną. Łag. **2.** *przejechać, przejść wzdłuż i wszerz:* Przekrzyżowałem Polskę całą i znano mię już odtąd wszędzie. Kacz. Jak Polska szeroka i długa, przekrzyżowało ś. ją nie raz i nie dwa. Kaczk. <Prze + Krzyżować>

Przekrzyżowanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przekrzyżować. 2.** anat.: *skrzyżowanie* (decussatio) P. ostrosłupów rdzenia przedłużonego (decussatio pyramidum).

[**Przeksta, y,** lm. **y**] *przechrzta.*

Przekształcać, a, ał i **P. ś.** p. **Przekształcić.**

Przekształcanie, a, blm., czynność cz. **Przekształcać.**

Przekształcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekształcać ś.**

Przekształcenie, a, lm. a **I.** czynność cz. **Przekształcić:** Ciągłe umożebnienie przeistoczeń i przekształceń. Trep. Mat.: P. równania, całki. P. spółrzędnych. P. powierzchni. P. punktowe, stycznościowe. **2.** p. **Przekształcenie ś.:** Nowe pomysły wywołane zostały przekształceniami warunków walki. Bl. **3.** fiz.: P. czyli przeobrażenie energji.

Przekształcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekształcić ś.; Przekształcenie.**

Przekształciciel, a, lm. e *ten, co przekształcił a. przekształca, reformator.* <Od Przekształcić>

Przekształcić, i, ił, Przekształtować, nied. **Przekształcać** *przemienić pod względem kształtu, przepostaciować, przeobrazić, przeformować, przeinaczyć, zreformować, przerobić; przedzierzgnąć, przewierzgnąć:* Feniksie, co cię zwykła śmierć skonem odradzać i twą starość w niszczącym zarzewiu odmładzać, co ś chutnie w zalotnym zagrzebasz popiele, mając zasię stąd wynišć w przekształconym ciele. Kniaź. Mat.: P. wzór matematyczny *= nadać mu inną postać bez zmiany jego treści.* **P. ś.** *przemienić ś. pod względem kształtu, przepostaciować ś., przeobrazić ś., przeformować ś., przeinaczyć ś., przerobić ś., przedzierzgnąć ś., przewierzgnąć ś., przerzucić ś. w kogo, w co:* Dobrzeby było, gdybyś Wc Pan z Lorensa chciał ś. P. na Erasta. L. <Prze + Kształcić>

Przekształt, u, lm. **y** *postać czego po przekształceniu, przemiana, odmiana, przekształcenie:* Zbadanie wszystkich przekształtów zwrotkowych nie stanowi zbyt wielkiej trudności. Bądz. <Prze + Kształt>

Przekształtnie przys. od **Przekształtny.**

× **Przekształtność, i,** blm. rz. od **Przekształtny.**

Przekształtny I. *nader kształtny.* **2.** × P. *zdolny do przekształcenia ś.* L.

Przekształtować, uje, ował i **P. ś.** p. **Przekształcić:** Nimfa przekształtowana w muchę. Toł. Wybrani są przekształtowani i odmienieni z obrazu Adamowego. Farn. Kamienie miotane ręką Deukaljona, w mężczyzny przekształtowane. Otw. Zamki Warmji nadwerężone restaurował i przekształtował. Nies. <Prze + Kształtować>

Przekształtowanie, a, blm., czynność cz. **Przekształtować.**

Przekształtowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekształtować ś.**

[**Przekściały**] *który przekściał, przekwitły.*

[**Przekścieć, kście** a. **kścieje, kściał**] *przekwitnąć.* <Prze + Kścieć>

Przekucharzenie, a, blm., czynność cz. **Przekucharzyć.**

Przekucharzować, uje, ował, Przekucharzyć *(pewien czas) przebyć kucharzem, przepędzić na kucharzowaniu.* <Prze + Kucharzować>

Przekucharzowanie, a, blm., czynność cz. **Przekucharzować.**

Przekucharzyć, y, ył p. **Przekucharzować.** <Prze + Kucharzyć>

[**Przekuczać, a, ał** kogo] *dokuczać komu.* <Prze + *Kuczać, KUK>

[**Przekuczanie**, a, blm.] czynność cz. **Przekuczać.**

Przekucie, a, blm., czynność cz. **Przekuć.**

Przekuć, uje, uł, Przekować, nied. **Przekuwać, Przekowywać I.** *kuciem przerobić:* Pierwej honor za cnotą chodził poufale, przekuli w stal wiek złoty piekielni kowale. Nar. Talery przekowywa na monetę. Star. Przekujmy teraz miecze na lemiesze. Troc. Przekowano (przekuto) talary, tynfy na szostaki. Troc. Przekują miecze swe na lemiesze. Wuj. Opadłe kajdany na oręże przekuli. Wor. Przen.: P. kogo na swoją stronę, na swoje zdanie. Troc *(=przerobić, przekabacić).* **2.** *okuć nanowo, inaczej, przemienić okucie:* P. drzwi, okna. P. konia *(= zmienić mu podkowę).* **3.** *kuciem przedziurawić, przebić na wylot:* Kazał srogie skały przekowywać, by rzekę od miasta do miasta prowadzić. Star. Przekować dziurę *(= kuciem zrobić)*, ścianę, kamień. Troc. W wieczór przekowałem sobie ścianę ręką i wyszedłem. Leop. <Prze + Kuć>

[**Przekuda, y,** lm. **y**] *przekora.* <PRZEK / PRZECZ>

Przekukać, a, ał I. *przepędzić (pewien czas) na kukaniu.* **2.** *kukając przekrzyczeć:* Nocna gżegżółka zawsze dzienną przekuka. Prz. <Prze + Kukać>

Przekukanie, a, blm., czynność cz. **Przekukać.**

Przekulbaczenie, a, blm., czynność cz. **Przekulbaczyć.**

Przekulbaczyć, y, ył *nanowo, inaczej okulbaczyć:* P. konia. <Prze + Kulbaczyć>

[**Przekulenie, a,** blm.] czynność cz. **Przekulić.**

[**Przekulenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekulić ś.**

[**Przekulić, i, ił, Przekulnąć**] *przetoczyć, przewałkować, potoczyć, obrócić; przewrócić, aż wywinie koziołka.* [**P. ś.**] *przetoczyć ś., przewałkować ś., potoczyć ś., obrócić ś., wywinąć koziołka, fiknąć.* <Prze + Kulić>

[**Przekulnąć, nie, nął** i **P. ś.**] p. **Przekulić.** <Prze + Kulnąć>

[**Przekulnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przekulnąć.**

[**Przekulnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przekulnąć ś.**

[**Przekumlać, a, ał** komu]=*dokuczać komu.*

[**Przekumlanie, a,** blm.] czynność cz. **Przekumlać.**

†**Przekup, u,** blm., †**Przekupno 1.** *drobny handel, handel z drugiej ręki, przekupnictwo:* Kupować na P. W tym mieście wszystko szło na P. 2. *przekupstwo:* Niech P. a. łaska, nienawiść lub miłość nie wzrusza sędziów. <Prze + Kup>

Przekupa, y, lm. **y** p. **Przekupka:** Wygadana P. <Od Przekupka>

Przekupczenie, a, blm., czynność cz. **Przekupczyć.**

Przekupczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na kupczeniu, przebyć kupcem.* <Prze + Kupczyć>

× **Przekupiać, a, ał** p. **Przekupić.**

× **Przekupianie, a,** blm., czynność cz. **Przekupiać.**

Przekupić, i, ił, nied. × **Przekupiać, Przekupować, Przekupywać 1.** *zakupić przed drugiemi:* Przekupniowie, na drogi zabiegając, u tych, co żywność do miasta wożą, przekupiwszy, na rynku zaś, jak najdrożej mogą, przedają. Vol. 2. × Przekupować=*być przekupniem, żyć z przekupu, kupczyć, handlować:* Stan szlachecki teraz winem przekupuje i kupczy pod pretekstem wolności szlacheckiej. Vol. To, co ś. im dostanie, przedając przekupują. Otw. S. W Azjej wojuję, handlów nie wiodę i nie przekupuję. P. Koch. Jeśliby który niecechowy brat ważył ś. przekupować a. jakikolwiek handel prowadzić... Wej. Żona hajduka różnemi rzeczami przekupowała. Przyb. 3. kogo=*podkupić, zjednać sobie pieniędzmi:* P. sędziego. L. Złoto przekupia warty i zamki otwiera. Przyb. Przysiężecie i wy i sześciu waszych, aby tylko na zamek wnijść i ludzi nam przekupować a warcholić. Krasz. 4. *kupić zbyt drogo, przepłacić:* Tak statki leguminą opatrzyć, aby w drodze za gotowe pieniądze nie kupowano i nie szukano prowjantów, których abo P., abo nie dostanie. Haur. <Prze + Kupić>

†**Przekupiec, pca,** lm. **pcy** p. **Przekupień.** Henr. <Prze + Kupiec>

†**Przekupiectwo, a,** blm. p. **Przekupstwo:** P., gdy rzeczy kupujemy na przedaj dla gości, którzy nie zawżdy na targ trafią. Gostk. <Od Przekupiec>

Przekupienie, a, blm., czynność cz. **Przekupić.**

Przekupień, pnia, lm. **pnie, Przekupnik, Przekupniarz,** †**Przekupiec** *drobny kupiec, handlarz, kramarz, straganiarz:* P. starych rzeczy (=*tandeciarz, wendetarz a. antykwarjusz*). P. musi kłamać. Prz. Wielkie jest mnóstwo przekupniów, zwłaszcza w przekupowaniu dziesięcin. Baz. P. rybi, chlebowy. Troc. P. zboża. Troc. P. starych książek. Troc (=*antykwarjusz*). Pan Bóg tym zmyślaczom a fałszerzom, i przekupniom ojczyzny, i utratnikom, i rozbójcom szyje nałomi. Skar. (=*sprzedawczykom, zdrajcom*). <Od Przekupny>

Przekupka, i, lm. **i 1.** *drobna handlarka, straganiarka, kramarka:* P. uliczna, na rynku. P. owoców, śledzi. P. ze Starego Miasta. Wygadana jak P. Matka jego przekupką była, jarzyny na rynku przedawała. Warg. Już to i przekupki wiedzą. Mącz. (baby na trecie o tym gadają. L.). Jak P. ś. swarzy. Kn. Ledwieby ś. dudarzowi a. niewstydliwej jakiej pzzekupce na trecie to zeszło. Pim. Zgr. **Przekupa.** <Od Przekupić>

Przekupni przym. od **Przekupień,** *przekupniowy, przekupniczy, przekupniarski:* Pomiędzy obozami polskim a tatarskim stanęło tysiąc bud przekupnich i rozpoczął ś. zupełny jarmark. Kub. <Od Przekupień>

Przekupniarski przym. od **Przekupniarz,** *przekupniczy:* Faktor P. Moracz. <Od Przekupniarz>

Przekupniarz, a, lm. **e** p. **Przekupień:** Mając zysk czy swój czy cudzy na oku, zdawali ś. tylko przekupniarzami a. faktorami przekupniarskiemi. Moracz. <Od Przekupno>

Przekupnictwo, a, lm. **a** p. **Przekupstwo.** <Od Przekupnik>

Przekupniczy przym. od **Przekupnik,** *przekupniarski, przekupni, przekupniowy.*

Przekupnie przys. od **Przekupny.**

Przekupnik, a, lm. **cy** p. **Przekupień:** Masła da nam jaki kat P. Słow. Ten domek nizki należał do przekupnika. Bał. <Od Przekupny>

Przekupniowy p. **Przekupniczy:** Handel przewozowy, czyli P. Świt. <Od Przekupień>

†**Przekupno, a,** blm. p. **Przekup:** Szedł do jednego miasta, gdzie był zjazd ludzi wielki do przekupna. Nies. <Prze + Kupno>

Przekupny 1. *którego można przekupić, sprzedajny:* Sędzia P. 2. przym. od **Przekup,** *służący do przekupstwa:* Przekupne złoto. Słow. <Od Przekup>

Przekupować, uje, ował p. **Przekupić.**

Przekupowanie, a, blm., czynność cz. **Przekupować:** Oprócz rzemieślników jest w narodzie drugi gatunek ludzi, którzy się bawią przewożeniem i przekupowaniem towarów. Stroj.

Przekupstwo, a, lm. **a, Przekupnictwo,** †**Przekupiectwo,** †**Przekup 1.** †**P**, blm. *zajęcie, rola przekupnia:* P., gdy śniadne rzeczy kupujemy na przedaj. Petr. 2.=a) lm. **a** *fakt przekupienia kogo:* Dzieją ś. tam przekupstwa, szacherki. b) blm. *przekupność, sprzedajność:* Przed macedońskiemi rotami wpłynęły macedońskie pieniądze; zanim kraj uległ orężowi, uległ przekupstwu. Święt. <Od Przekup>

Przekupywać, uje, ywał p. **Przekupić.**

Przekupywanie, a, blm., czynność cz. **Przekupywać.**

Przekurzać, a, ał p. **Przekurzyć.**

Przekurzanie, a, blm., czynność cz. **Przekurzać.**

†**Przekurzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekurzać ś.**

Przekurzenie, a, blm., czynność cz. **Przekurzyć.**

†**Przekurzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Pzzekurzyć ś.**

Przekurzyć, y, ył, nied. **Przekurzać 1.** *kurząc przewietrzyć; przekadzić, odświeżyć:* P. izbę, zapaliwszy suche jałowcowe drzewo. Krup. Przen.: W chwilę tę przekurzoną śrzonem niespodzianym. Tw. (=*przyprószoną, przewianą*). †Przen. *przewąchać, przewertować:* Urzędnik żeby sam pierwej rzecz, którą ma do rady podać, przekurzył i przejrzał, jak ją podawać. Petr. †**P. ś.**

nieco obeznać ś., otrzaskać ś. w czym, liznąć, pokosztować czego: Tylko ś. przekurzył w nauce, trochę ś. pouczył. Mącz. < Prze + Kurzyć >

Przekutwić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na kutwieniu:* Przekutwił całe życie. < Prze + Kutwić >

Przekutwienie, a, blm., czynność cz. **Przekutwić.**

Przekuwać, a, ał p. **Przekuć.**

Przekuwanie, a, blm., czynność cz. **Przekuwać.**

†**Przekwaga, i,** lm. **i** p. **Śródwaga.** < PRZEK, PRZECZ + Waga >

Przekwakać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na kwakaniu.* < Prze + Kwakać >

Przekwakanie, a, blm., czynność cz. **Przekwakać.**

Przekwapić się, i ś., ił ś. *zbytnio ś. pokwapić:* Widzi Marko sam, że ś. przekwapił. Zm.

Przekwapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekwapić ś.**

Przekwas, u, lm. **y** *przekwaszenie, przesycenie kwasem:* Przękwasy ciała, które są przesycone kwasorodem. Śniad. J. W stanie kwasu jodowego a. nadkwasu, lub też przekwasu. < Prze + Kwas >

Przekwasić, i, ił, Przekisić, nied. **Przekwaszać** *przejąć, przyprawić nadmiernie kwasem, ukwasić zanadto:* P. kapustę, ogórki. Chleb bardzo przekwaszony najmniej nie tuczy. Trzyc. < Prze + Kwasić >

Przekwaszenie, a, blm., czynność cz. **Przekwasić:** P., *superoxygenatio*, proces, przez który ciała z większą ś. ilością kwasorodu łączą, niż do ich nasycenia potrzeba. Śniad. J.

Przekwaśnieć, eje, ał, Przekisieć, Przekisnąć *przekwasić ś., stać ś. nad miarę kwaśnym; za bardzo skwaśnieć:* Chleb przekwaśniał. Ogórki przekwaśniały. < Prze + Kwaśnieć >

Przekwaśnienie, a, blm., czynność cz. **Przekwaśnieć.**

Przekwaśność, i, blm., rz. od **Przekwaśny.** Patol.: P. soku żołądkowego (hyperchlorhydria stomachi).

Przekwaśny *nadzwyczaj kwaśny, nadto kwaśny, za wiele kwasu zawierający.* Patol.: Sok żołądkowy P. (succus gastricus superacidus). < Prze + Kwaśny >

Przekwaterować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na kwaterze.* **2.** *przenieść z jednej kwatery na drugą.* **[P. ś.]** *przenieść ś. na mieszkanie, zamieszkać:* Chłop tam ś. przekwaterował. < Prze + Kwaterować >

Przekwaterowanie, a, blm., czynność cz. **Przekwaterować.**

[Przekwaterowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przekwaterować ś.**

Przekwestować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kwestowaniu.* < Prze + Kwestować >

Przekwestowanie, a, blm., czynność cz. **Przekwestować.**

Przekwękać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na kwękaniu.* < Prze + Kwękać >

Przekwękanie, a, blm., czynność cz. **Przekwękać.**

Przekwiał, u, lm. **y, Bukietnica, Wieszczyniec** bot. (rafflesia) *roś. z rodziny przekwiałowatych.*

Przekwiałowate a. **Bukietnicowate** rośliny bot. (rafflesiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* < Od Przekwiał >

Przekwiczeć, y, ał, Przekwikać *przepędzić (pewien czas) na kwiczeniu.* < Prze + Kwiczeć >

Przekwiczenie, a, blm., czynność cz. **Przekwiczeć.**

Przekwiecenie, a, blm., czynność cz. **Przekwiecić.**

Przekwiecić, i, ił *przetkać kwieciem:* Pary gięły ś. ... szły, płynęły, ... niby ten zagon dostałego żyta, gęsto przekwiecony bławatem a makami. Reym. < Prze + Kwiecić >

Przekwiecisty *nadzwyczaj kwiecisty:* Pstra pantera boki pręży w przekwiecistych wstęg uprzęży. Kon. < Prze + Kwiecisty >

Przekwikać, a, ał p. **Przekwiczeć.**

Przekwikanie, a, blm., czynność cz. **Przekwikać.**

†**Przekwilać się, a ś., ał ś.** gór. p. **Przekrzcić.** Os. J.

†**Przekwilanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekwilać ś.**

Przekwilenie, a, blm., czynność cz. **Przekwilić.**

Przekwilić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na kwileniu.* < Prze + Kwilić >

†**Przekwint, u,** lm. **y** *przesada, zbytnia wykwintność:* Modna żonka po tych wszystkich przekwintach czasem z hajdukiem uciecze. Opal. Zawżdy takowe zbytnie wydwarzanie, abo jako sameż białegłowy zowią, przekwinty, śmiech za sobą ciągną. Górn. I wrona ma przekwinty: to ścierwik, to żółwik, zjadszy choć bez serwetki, kracze, że nie słowik. Biel. *(=gust wykwintny, wybredny, grymasy).* < Prze + Kwint >

†**Przekwintarz, a,** lm. **e 1.** *wybredniś, wytworniś, delikatniś.* L. **2.** *przedrwiwacz, szyderca:* Z niego P., wnet słowo wyszpoci. Alb.

†**Przekwintny** *wykwintny, wybredny, wytworny.* Pot. < Od Przekwint >

†**Przekwintować, uje, ował** a. †**P. ś. 1.** *wybredzać, zbytecznie przebierać w czym, grymasić, przesadzać, ceremonjować ś.:* Doma lada co zje, u ludzi przekwintuje. Kn. Pastuch oborny nie tak ś. musi z paszą, jak owcarz, P. Haur. **2.** *szydzić, przeszydzać, przekpiwać, przedrwiwać:* Gdy chudak pana daruje, djabeł z niego przekwintuje. Prz. *Cannitu aliquem incessere,* nagabać, nazywać kogo abo P. sobie przeciw komu. Mącz. < Od Przekwint >

†**Przekwintowanie, a,** blm., czynność cz. **Przekwintować;** †**Przekwinty.**

†**Przekwintowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przekwintować ś.**

Przekwit, u, lm. **y** *przekwitnięcie, przekwitanie:* Kraina przekwitów serca. Kon. < Prze + *Kwit, KWIT >

Przekwitać, a, ał p. **Przekwitnąć.**

Przekwitanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przekwitać. 2.** fizj.: Pora a. okres przekwitania = *okres przechodni zwrotu płciowego* (climacterium).

Przekwitłość, i, blm., rz. od **Przekwitły:** Tu P. serca wywiera silniejsze wrażenie na mnie, niż świeżość młodociana, niż szczęście. Krasiń.

Przekwitły *który przekwitł, okwitły:* Bez P. Przen. *zwiędły, przeżyty, podstarzały, nieświeży, niemłody, wyziębiony, wystudzony:* Przekwitłe wdzięki. Twarz przekwitła. A jeśli wdzięk i cnota czucie w nim obudzi, nie śmie z przekwitłym sercem iść do stóp anioła. Słow. Przekwitła dawno młodość w dziwnej była sprzeczności z tą kawalerską... wytwornością stroju i żywością ruchu. Krasz. < Od Przekwitnąć >

Przekwitnąć, tnie, tnął a. **tł,** nied. **Przekwitać 1.** *przestać kwitnąć, okwitnąć:* Kwiaty przekwitły. Przen.: Żałuję, że mój przekwitł marnie maj zie-

lony. Kulig. Między Kaspickiemi pylami i Nilem już narody przekwitły. Lel. 2. przen. *przebyć porę młodości a. porę szczęśliwą; podstarzeć ś., zwiędnąć, przeżyć ś.:* Młodość jego przekwitła marnie. Przen.: Rozprysła ś. radość, szczęście przekwitło, dawno już ś. cierpienie prześniło. Przybysz. Przekwita na brzegu ostatni akord fal, gdy dalekie wiosło trąci o szklistą powierzchnię jeziora. Przybysz. 2. *kwitnąc przetrwać (pewien czas).* L. 3. †Przekwitać *przebywać okres kwitnienia, być w pełni rozkwitu, rozkwitać: Effloresco,* wielmi kwitnę, przekwitam, rozkwitam ś. Mącz. < Prze + Kwitnąć >

Przekwitnica, y, lm. **e, Medeola** *roś. z rodziny liljowatych.* < Od Przekwitnąć >

Przekwitnienie, a, blm., **Przekwitnięcie** czynność cz. **Przekwitnąć:** Nasz wiek miał być epoką zgrzybiałości, przekwitnienia literackiego, słowem prozy. Mick.

Przekwitnięcie, a, blm. p. **Przekwitnienie.**

Przekwokać, ka a. **cze, kał** *przepędzić (pewien czas) na kwokaniu.* < Prze + Kwokać >

Przekwokanie, a, blm., czynność cz. **Przekwokać.**

Przelabować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na labowaniu.* < Prze + Labować >

Przelabowanie, a, blm., czynność cz. **Przelabować.**

Przelać, eje, ał, †**Przelić,** nied. **Przelewać I.** *zlać, wylać z jednego miejsca na drugie, przetoczyć:* Przelej wino w inszy kieliszek. Troc. Byś morza łyżką nie przelewał w dołek. L. Przelej herbatę do drugiej szklanki, to ci przestygnie. Zaszczebiotał, zaświstał, ciągnie i przelewa z tonu w ton. Chęć. Przen. *wpoić:* Temi słowy swój zapał wszystkim w piersi przelał. Dm. Zdołał P. całego swego ducha w Irlandją. Jeł. Chcesz jak wąż w raju pochlebnemi słowy P. w jej duszę jad, co płonie w twojej. Od. Przen.: P. co na kogo = *przenieść, zdać, przekazać, przepisać, zcedować:* Dawali im dobra swoje, przelewając na nich prawo własności. Nar. 2. *rozlać, wylać, wytoczyć:* Ręce nasze nie przelałyśta krwie tejto ani oczy widziały. B. Sz. Tu krew przelewać trzeba. Os. 3. *roztopiwszy i przelawszy w formę, przerobić; przetopić:* P. dzwon pęknięty. Pańskie słowa są czyste... pańskie słowa brant szczery, siedm kroć przelewany. Kochan. P. zły odlew. Przelano cynowe talerze. Troc. Już ściany odzierają z rynsztunków, nawet, co okrywa kościoły i ołtarze, złoto Mars przelewa. Ustrz. Przen.: Naród turecki musi upadać, póki a. monarcha obcy nie podbije go, a. w nim jaki Piotr nie wstanie, któryby go przelewał. Świt. (= *przekształcił, przerobił, zreformował).* 4. *lejąc przepełnić, nalać za wiele:* Pod miarę lać, aby nie były przelane, ani też niedolane. Trzyc. Widzę, że wina przelałeś nad brzegi. Słow. (= *przebrałeś miarkę w piciu).* Przen.: U niego ś. też nie przelewa = *nie ma on za dużo, nie obfituje on w dostatki.* 5. przez co = *lejąc przepuścić:* P. przez durszlak, przez sito. Przen.: P. przez gardło = *przepuścić; przepić.* 6. zł. *sprzedać.* **P. ś. I.** *wylać ś. z jednego miejsca na drugie:* Woda wodospadem przelewa ś. z wyższego stawu do niższego. Myśl śmierci z przyrodzenia w duszę ś. przelewa. Słow. Przelewa ś. komu w brzuchu (= *bulgocze, chelba ś., kołysze ś. płyn).* Przen.: Wlepiła oczy w mówiącego, oczy szeroko otwarte, które mówiły, śpiewały, w których, zdawało ś., przelewa ś. morze płomieni. Jeż. **P. ś.** przez co = *lejąc ś. przedostać ś.; przeciec, przelecieć.* Przen.: Był tak osłabiony upływem krwi, że ś. nam na rękach przelewał = *leciał przez ręce, zawisał z powodu bezwładności członków.* 2. przen.: P. ś. w co = *przemienić ś., przejść, obrócić ś., przeistoczyć ś.:* W przeciągu lat kilkudziesiąt przelałby ś. stan miejski w szlachecki. Ust. Niech, czego dotkniesz, przeleje ś. w złoto. 3. *wylać ś. przez wierzch czego:* Woda przelewa ś. przez brzegi. 4. [P. ś.] *dostać ś.:* Chwat jesteś, ale teraz to i chwatom się przeleje... młóćmy go! < Prze + Lać >

Przelakierować, uje, ował I. *przeciągnąć lakierem.* 2. *polakierować nanowo.* < Prze + Lakierować >

Przelakierowanie, a, blm., czynność cz. **Przelakierować.**

Przelaksować, uje, ował *sprawić przeczyszczenie (kiszek, żołądka), przeczyścić:* Przelaksowało go dobrze trzy razy. **P. ś.** *dostać rozwolnienia; wziąć na przeczyszczenie, przeczyścić ś.:* Zbytecznie ś. przelaksował i osłabił ś. < Prze + Laksować >

Przelaksowanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przelaksować.** 2. czynność cz. **Przelaksować ś.**

Przelaksowanie się, a ś., blm., **Przelaksowanie** czynność cz. **Przelaksować ś.**

Przelamentować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lamentowaniu:* Resztę tej nocy niech przelamentują. Słow. < Prze + Lamentować >

Przelamentowanie, a, blm., czynność cz. **Przelamentować.**

[Przelamparcenie, a, blm.] czynność cz. **Przelamparcić.**

[Przelamparcić, i, ił] p. **Przelampartować.** < Prze + Lamparcić >

Przelampartować, uje, ował *przepuścić, przehulać, przetrwonić, przehultaić:* Jedynak już przelampartował sumę, w którą był na podróż zaopatrzony. Es. < Prze + Lampartować >

Przelampartowanie, a, blm., czynność cz. **Przelampartować.**

[Przelampkować, uje, ował, Przelampować] *przepuścić na lampki, przepić.* < Prze + *Lampkować, od Lampka >

[Przelampkowanie, a, blm.] czynność cz. **Przelampkować.**

[Przelampować, uje, ował] p. **Przelampkować.** < Prze + *Lampować, od Lampa >

[Przelampowanie, a, blm.] czynność cz. **Przelampować.**

Przelanie, a, blm., czynność cz. **Przelać.**

Przelanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelać ś.**

Przelasować, uje, ował wapno = *lasując przerobić, przemieszać.* < Prze + 1. Lasować >

Przelasowanie, a, blm., czynność cz. **Przelasować.**

Przelaszczka, i, lm. **i** bot. p. **Przylaszczka.**

Przelaszczkowy przym. od **Przelaszczka:** [Zając P.] = *zając młody tegoroczny, na którego w końcu wiosny charty wprawiają,* m a r c z a k.

Przelatać, a, ał I. i **P. ś.** p. **Przelecieć. 2.** dok. *przepędzić (pewien czas) na lataniu.*

Przelatanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przelatać. 2.** p. **Przelatanie ś.:** Krogulca z ręki czasem na P. puszczaj. Trzyc.

Przelatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelatać ś.**

Przelatek, tka, lm. **tki** myśl. *wilk w przeszłym roku urodzony, roczniak:* Wielkości wilka przelatka. Pt. Zadusiły bez żadnej postronnej pomocy wilka przelatka.

Przelatniać, a, ał chem. *przestalać, sublimować* (sublimare).

Przelatnianie, a, blm., czynność cz. **Przelatniać.**

Przelatować, uje, ował I. *przepędzić lato, przebyć przez lato.* **2.** *przechować przez lato.* < Prze + Latować >

Przelatowanie, a, blm., czynność cz. **Przelatować.**

Przelatywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przelecieć.**

Przelatywanie, a, blm., czynność cz. **Przelatywać.**

Przelatywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelatywać ś.**

Przelawirować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lawirowaniu.* < Prze + Lawirować >

Przelawirowanie, a, blm., czynność cz. **Przelawirować.**

[**Przelazać, a, ał**] p. **Przeleźć.**

[**Przelazanie, a,** blm.] czynność cz. **Przelazać.**

[**Przeląbić, i, ił**] *rozbić, rozwalić:* P. drzwi.

[**Przeląbienie, a,** blm.] czynność cz. **Przeląbić.**

[**Przeląc, ęknie, ąkł**] i ×**P. ś.** p. **Przelęknąć:** Te ino strachy takie były, żeby człeka P. i odebrać odwagę, zanim ś. opatrzy. Ork. < Prze + *Ląc, LĘK/ŁĘK/LĄK >

× **Przelecać, a, ał** i × **P. ś.** p. **I.** × **Przelecić.**

× **Przelecanie, a,** blm., czynność cz. **Przelecać.**

× **Przelecanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przelecać ś.**

Przelecenie, a, blm., czynność cz. **Przelecieć:** Promienie słoneczne minuty tylko potrzebują do przelecenia dwuch miljonów mil. Łs.

I. × **Przelecenie, a,** blm., czynność cz. **I.** × **Przelecić.**

2. × **Przelecenie, a,** blm., czynność cz. **2.** × **Przelecić.**

Przelecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelecieć ś.**

× **Przelecenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przelecić ś.**

I. × **Przelecić, i, ił,** nied. × **Przelecać I.** *polecić usilnie, zalecić.* L. **2.** han. *przekazać, przelać, indosować:* Remitent może weksel sobie służący na kogo innego indosować, to jest P. go komu innemu ku odebraniu pieniędzy. Vol. × **P. ś.** *zalecić ś., polecić ś. usilnie:* Im więcej on jej ś. przelecał, tym więcej go nierada widziała. Petr. < Prze + *Lecić, LOT/LEĆ/LAT >

2. × **Przelecić, i, ił** *zrobić letnim, przygrzać nieco.* L. < Prze + Lecić >

Przelecieć, i, ał, nied. **Przelatać, Przelatywać I.** *lecąc przemknąć ś., przesunąć ś.; przefrunąć, przebiec:* Tak prędko ledwie ptak przeleci. Paszk. Ptaka, który po powietrzu przelatuje, najmniej niemasz znaku na powietrzu jego latania. Gil. (Chmurki) po niebios sklepie przelatują jak tabun rumaków po stepie. Mick. Przelatujące połyski bledną od bladości lic waszych. Sienk. Kule przelatywały nad nim i obok, — on nie spojrzał na żadną. Sienk. **2.** *lecąc przenieść ś.; przefrunąć; przebiec z miejsca na miejsce:* Ptak, chcąc sobie odmienić pierwsze lata, za słońcem z swojej ziemi do cudzej przelata. Toł. Niestateczny motyl z róży na różę przelatuje. Węg. Motyl słodyczą podsycony z kwiatka przelata na kwiatek. L. Pierwszy grot rzuca Fegi, ale raz był mylny, bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. Dm. Kolibry z kwiatów na kwiaty bezustannie przelatują. Jund. Na szybkich rumakach przelatywałem łąki i pola, góry i lasy. Jel. P. przez ulicę, ulicą. P. przez płot, koło domu, mimo ogrodu. P. tuż koło uszu. P. na drugą stronę ulicy. P. pędem, na koniu, balonem, łódką. Błyskawica przelatuje milczące pustynie błękitu. Mick. Posp.: Przelećno po cukier! (= *biegajno, skoczno, lećno*). Od czasu do czasu przelatywały majowe deszczyki. Sienk. (= *przepadywały, przechodziły*). Przen.: Trwożliwe wieści przelatywały z ust do ust. Sienk. (=*przechodziły, krążyły, obiegały, kursowały*). Jakieś dziwne wieści przelatywały od sioła do sioła. Sienk. **3.** przez co = *lecąc przedostać ś., przefrunąć, przebiec:* Ptak przez drzewo, przez liście przeleciał. Troc. Kto pszczoły a. ptaki chowa, tedy póty jego są, póki przez ulicę a. przez płot nie przelecą, a skoro przelecą, już ich gonić nie może. Sz. Przen.: Dziwaczne myśli, które ci czasem przez głowę przelatują. L. Przen.: *przedostać ś., przejść, przeciec, przesypać ś., wylecieć na drugą stronę:* Woda przelata przez pułap. Ziarna przelatują przez sito. **4.** co = *lecąc zrobić, ulecieć, przebiec:* Musiałem P. mil czterdzieści we dwunastu godzinach. L. W dziesięciu godzinach 56000 kroków wozem przeleciał. Siem. J. Przen.: Przeleciał kurs nauki. **P. ś.** *polatać nieco, pobiegać dla przyjemności; latając przewietrzyć ś.:* P. ś. po polu, po ogrodzie. < Prze + Lecieć >

× **Przeleczenie, a,** blm., czynność cz. **Przeleczyć.**

× **Przeleczyć, y, ył, Przelekować** *na leczeniu (pewien czas) przepędzić, przebyć lecząc.* < Prze + Leczyć >

Przeledwie przys. *z wielką trudnością, z wielką biedą, zaledwie:* Ledwie, P. wyperswadowałem im. L. < Prze + Ledwie >

× **Przelegać, a, ał** i × **P. ś.** nied. p. **Przeleżeć.** < Prze + Legać >

× **Przeleganie, a,** blm., czynność cz. **Przelegać.**

× **Przeleganie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przelegać ś.**

× **Przeległość, i,** blm. rz. od **Przeległy;** *przestrzeń przegradzająca co:* Okropna między niebem a ziemią P. L.

× **Przeległy** *leżący przez środek czego, przegradzający, środkujący:* ...W dniach przeległych między przysposobieniem a zabiciem swoim. Nar. < Od *Przelec, Prze + Lec >

[**Przelek, lka,** lm. **lki**] *przełyk, łyk.*

Przelekować, uje, ował p. **Przeleczyć.**

Przelekowanie, a, blm., czynność cz. **Przelekować.**

Przelepić, i, ił *przylepić na innym miejscu, przenieść co przylepionego dla przylepienia w innym miejscu.* < Prze + Lepić >

Przelepienie, a, blm., czynność cz. **Przelepić.**

× **Przeletni** *więcej niż doletni, pełnoletni; podstarzały:* Panny doletnie i przeletnie. Sł. wil < Prze + Letni >

Przelew, u, lm. **y I.** *przelewanie, przelanie, przelewanie ś., przelanie ś.:* Gdy bok już czółna nurza ś. w przelewie, drugi wał dźwignie i nie dał zaciekać. Chr. Agezylaus z ciężkim krwi przelewem zwyciężył pod Koroneą. Lel. Dusza jego napełniona była czymś nieokreślonym, co aż przelewało ś. z niej, i Janko te przelewy zbierał starannie. Jeż. P. wekslu na kogo (= *przekaz, cesja*). **2.** *urządzenie, przez które ś. przelewa nadmiar cieczy; grobla poprzeczna zatrzymująca wodę, przez którą ta przelewać ś. może górą,* **przewał:** P. zbiornika. < Od Przelać >

× **Przelewacz, a,** lm. **e I.** a. **Przelewca** *ten, co*

przelewa. L. 2. *ten, co przekazuje następnym pokoleniom, co udziela drugim:* Podania i powieści narodowe, jeżeli są stare, czyste, wiernie dochowane i przez uczonych przelewaczów, czyli żartownisiów nie przeinaczone, mogą wybornie posłużyć do objaśnienia dziejowej materji. Bońk. 3. a. [P.] *przekupień, handlarz, niezwłocznie odprzedający rzecz kupioną, pośrednik w kupnie; [handlarz bydła]:* P., udający, że na swą potrzebę kupuje, a zawsze odprzedawający dla zysku. L. <Od Przelewać>

Przelewać, a, ał i P. ś. p. **Przelać.**

Przelewalnia, i, lm. **e** a) *urządzenie do przelewania z jednego miejsca na drugie:* P. nafty. b) *część budowy kanałów miejskich, mieszcząca pompę do przelewania ścieków ulicznych z dolnej części miasta do górnej.* <Od Przelewać>

Przelewanie, a, blm., czynność cz. **Przelewać.**

Przelewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelewać ś.**

Przelewca, y, lm. **y** *ten, co przelewa, przelewacz:* Tyran, krwi P. P. Koch. Nieubłagany P. krwi. Rzew. <Od Przelewać>

Przelewek, wku, lm. **wki l.** †P. *przesada:* P., przekwintowanie, zbytek. Kn. 2. Nie przelewki, to nie przelewki = *nie żarty, rzecz groźna:* Widzi, że nie przelewki. Troc. Ciągnął Jagiełło do Trok, a Witold, widząc, iż nie przelewki, bojąc ś. oblężenia, uciekł do Grodna. Stryjk. Bacząc nie przelewki, nuż bez sprawy w nogi. Czahr. Dawid w strachu, iż to nie przelewki, do pokuty ś. udał. Falib. Jużem poznał, że to będą nie przelewki. Rzew. Strach poznał, że nie przelewki. Oss. Nie przelewki iść w zawód z panem swoim. Rzew. <Od Przelew>

Przelewka, i, lm. **i** hut. *otwór przelewny, przez który ścieka nadmiar żużla z wielkiego pieca.* <Od Przelewać>

Przelewnik, a, lm. **i** gorz. *rura, którą przepływa flegma z jednej komory do drugiej przy rektyfikacji.* <Od Przelewny>

Przelewny l. *dający ś. przelewać.* 2. a. **Przelewowy** *tyczący ś przelewania:* System kanalizacji P. Pokrywa ciężka rzek przelewnych. Wysp. Jaz P. p. **Jaz.** 3. przen. *szczodry, hojny:* Przelewnych dusz rozrzutność dałeś mi, a szczupły skarb. Sf. W przelewnym, wielkim wesela wezbraniu leci na rozpętanej radości zdobycie. Sf. <Od Przelew>

Przelewowy p. **Przelewny:** Rura przelewowa. Jaz P. Gorz.: Lej P. *(=służący do przelewania).* <Od Przelew>

Przelezienie, a, blm., czynność cz. **Przeleźć.**

Przelezienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeleźć ś.**

Przeleźć, ezie, azł, nied. **Przełazić, [Przełazać] l.** co a. przez co = *łażąc przebyć, przejść, przedostać ś.; przegramolić ś.:* P. płot, mur, górę. Troc. Przełażę przez płot. Kn. Umiał tam P., gdzie nie mógł przeskoczyć. L. *(= podleźć).* P. na drugą stronę, z miejsca na miejsce. Tą dziurą kot przelazł. Troc. Przen.: *z trudnością przesunąć ś., przemknąć ś.:* Nitka nie chce P. przez uszko. 2. Przełazić dok. = a) *łażąc przepędzić (pewien czas):* Przełaził jeden dzień i drugi, omijając stójkowych. Prus. b) *łażąc przejść:* Dla widzenia raz Zelji musiałem P. mało dziesięć razy. L. **P. ś.** dok. *łażąc przejść ś.:* P. ś. po pokoju. <Prze + Leźć>

Przeleżały *który ś. przeleżał, nadpsuty przez długie leżenie; odleżany:* Owoce przeleżałe. <Od Przeleżeć>

Przeleżeć, y, ał, nied. ×**Przelegać** *przepędzić, przetrwać (pewien czas) leżąc:* P. co a. przez co. Przeleżał noc a. przez noc. Całe dni przeleżał. Troc. Był ranny w lewą nogę, jakiś czas przeleżał. Pol. Przen.: †P. gdzie=*przemieszkać, przesiedzieć, przegościć:* P. gdzie, przesiedzieć, często bywać, ustawnie przemieszkać. Kn. **P. ś. l.** *poleżeć sobie przez pewien czas, wyleżeć ś. nieco; przespać ś. leżąc:* Przeleżawszy ś. w kąpielach przez godzinę, ruchomość jest skuteczna. Krup. Przelegasz ś. jak nieodstępny złajnik na sianie, na ładownych pieniędzmi worach. L. Gdy Wiślimir z Heligundą według zwyczaju szli ś. przelegać, rzekł do nich.. Papr. Na noc pod konia nasłać słomy aż do kolan, żeby ś. miał na czym P. Trzyc. 2. Przeleżeć ś.=*nadpsuć ś., nadwerężyć ś. przez leżenie, odleżeć ś.* 3. × Przelegać ś.=*rozpościerać ś. przez środek, rozciągać ś., leżeć, roztaczać ś. w środku czego:* Kędy były mieszkalne miejsca, szerokie ś. przelegają pustynie. L. Co za Odrą ziem i krajów przelega ś., trzymali Słowianie. Nar. <Prze + Leżeć>

Przeleżenie, a, blm., czynność cz. **Przeleżeć.**

Przeleżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeleżeć ś.**

Przelęk, u, blm. *przelęknięcie ś., przestrach, przerażenie:* Umrzeć z przelęku. <Prze + Lęk>

Przelękły, Przelękniony, Przelęknięty *który ś. przeląkł, strwożony, struchlały, przerażony, przestraszony:* Stróże grobu wielkie przerażenie na sercach mieli tak, że ś. stawszy jakoby martwemi, leżeli długo przelękli na ziemi. Odym. P. wędrownik porywa ś. rączo. Przyb. <Od Przeląc>

Przelęknąć, knie, knął a. **ąkł, [Przeląc] l.** *przejąć lękiem, przestraszyć, przerazić, zatrwożyć, strwożyć, nabawić trwogi:* Przeląkł mię. Troc. Niech ku północy z cichej ś. mogiły podniesie naród i ludy przelęknie. Słow. I tak ją łzami skruszę, krwią przelęknę. Słow. **P. ś.** *przestraszyć ś., struchleć, przerazić ś., zlęknąć ś., zatrwożyć ś., strwożyć ś.:* Nigdy bez wiosła nie pływaj, a karz ś. onych przygodą, co ś. przelękli tą wodą. Rej. Postrzegszy to, przelękli ś. srodze tego niebezpieczeństwa. Ustrz. Ujrzał czart na niej jakiś znak, na który ś. P. musiał. Skar. Nie tylko ś. bynajmniej śmierci nie przeląkł, ale Pana o nią prosił. Birk. <Prze + Lęknąć>

Przelęknienie, a, blm., **Przelęknięcie** czynność cz. **Przelęknąć i Przelęknąć ś.,** *lęk, przelęk, przestrach, przerażenie:* Choroba z przelęknienia. P., nagła trwoga przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczajnym lub zdającym ś. grozić niebezpieczeństwem. Niem.

Przelęknienie się, a ś., blm., **Przelęknięcie ś., Przelęknienie** czynność cz. **Przelęknąć ś.** *lęk, przelęk, przestrach, przerażenie.*

Przelęknięcie, a, blm. p. **Przelęknienie.**

Przelęknięcie się, a ś., blm. p. **Przelęknienie ś.**

Przelęknięty p. **Przelękły.**

Przelękniony p. **Przelękły:** Zatrwożeni jesteśmy niebezpieczeństwem, którego ś. boimy, przelęknieni niebezpieczeństwem, któregośmy nie postrzegając uszli cali, przerażeni niebezpieczeństwem przytomnym. Niem. Siedzisz jak żeglarz na rozbitej łodzi, a krew po oczach przelęknionych chodzi? Słow. [Staneli przelęknioni]. <Od Przelęknąć>

†**Przelichmanić, i, ił l.** *przefrymarczyć, przehandlować, zbyć, sprzedać, spieniężyć:* Kradzione woły ceni na pół darmo, a wziąwszy iściznę, mknie

precz, przelichmaniwszy swą powołowszczyznę. Klon. **2.** *przemarnować, przepuścić, przeputać, strwonić:* Kto swojego nadtracił, wiele przeprawował, a mało nie wszystko przelichmanił, gdzieby ś. przeżywić, szuka. Gil. <Prze + Lichmanić>

† **Przelichmanienie, a,** blm., czynność cz. **Przelichmanić.**

× **Przelichwić, i, ił** *stracić przez zaciągnięcie długów na lichwę:* Cokolwiek syn przegra a. przelichwi, takowych długów ociec nie winien płacić. Tarn. J. <Prze + Lichwić>

× **Przelichwienie, a,** blm., czynność cz. **Przelichwić.**

† **Przelicie, a,** blm., czynność cz. **Przelić.**

† **Przelicie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przelić ś.**

Przelicytować, uje, ował kogo = *przezwyciężyć go w licytacji, dawszy wyższą cenę, niż on.* <Prze + Licytować>

Przelicytowanie, a, blm., czynność cz. **Przelicytować.**

Przeliczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeliczyć.**

Przeliczanie, a, blm., czynność cz. **Przeliczać.**

Przeliczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeliczać ś.**

Przeliczbować, uje, ował *oznaczyć liczbami jedno po drugim od początku do końca.* <Prze + Liczbować>

Przeliczbowanie, a, blm., czynność cz. **Przeliczbować.**

Przeliczenie, a, blm., czynność cz. **Przeliczyć.**

Przeliczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeliczyć ś.**

Przeliczny *nader liczny:* Przeliczne przykłady. Smotr. <Prze + Liczny>

Przeliczyć, y, ył, nied. **Przeliczać 1.** *policzyć kolejno od początku do końca, przerachować:* Przelicz te pieniądze, tę trzodę. Troc. Przelicz rany, którem dla ojczyzny poniósł. L. Kiedy drugi raz konie przeliczyli, alić zaś wszystkie konie spełna obaczyli. Prot. Na jedwabie, złotogłowy, ogony i ferety i karety utrat nie przeliczysz. Skar. **2.** † **P.** *zbyt wiele naliczyć, przerachować:* Przeliczyłeś kilka groszy. Troc. Niemasz szafarza, coby nie przeliczył. Troc. **P. ś.** *licząc omylić ś., przerachować ś.:* Przeliczył ś. o pięć złotych. Suma, w której ś. przeliczono. L. Przen.: *zawieść ś., omylić ś., oszukać ś.:* Jeżeli który z nowozaciężnych liczył na niego, że go będzie szanować, to ś. przeliczył. Kaczk. <Prze + Liczyć>

† **Przelić, eje, ił** i † **P. ś.** p. **Przelać.** Ps. flor. <Prze + Lić>

Przelina, y, lm. **y 1.** [P.] *ziemia pokazująca ś. na wiosnę z pod topniejącego śniegu.* **2.** † **P.** *golizna, miejsce przetarte, przetarcie:* Mało nie szpetniejsze bywa srebro, kiedy ś. na nim przeliny z otartego pozłocenia ukażą, niż samo przez ś. białe. Rej. <? Od Przelinić ś.; od Przał-/Przel-, od 2. Przeć>

Przelinić się, i ś., ił ś. p. **Przelinieć.** <Prze + Linić ś.>

Przeliniec, ńca, lm. **ńce, Piórnik** bot. (lomaria) *roślina z gromady paprotników, z rzędu paproci.*

Przelinieć, eje, ał, Przelinić ś. *liniejąc przełysieć w jakim miejscu.* <Prze + Linieć>

Przelinienie, a, blm., czynność cz. **Przelinieć.**

Przelinienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelinić ś.**

† **Przelisz,** † **Przylisz,** † **Przezlisz,** † **Bezlisz** przys. *zbyt, nazbyt, za bardzo, za:* Bym miał wszystkie przykłady mianować, byłoby tego P. wiele. L. <Prze + *Lisz, od LICH, LISZ>

Przelitografować, uje, ował *przekopjować za pomocą litografji.* <Prze + Litografować>

Przelitografowanie, a, blm., czynność cz. **Przelitografować.**

Przelitwinić, i, ił *przerobić na Litwina.* **P. ś.** *przejść na Litwina.* <Prze + Litwinić>

Przelitwinienie, a, blm., czynność cz. **Przelitwinić.**

Przelitwinienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelitwinić ś.**

Przeliwerantować, uje, ował *przebyć (pewien czas) liwerantem.* <Prze + Liwerantować>

Przeliwerantowanie, a, blm., czynność cz. **Przeliwerantować.**

Przelizać, że, zał, Przeliznąć, nied. **Przelizywać** *liżąc, liznąwszy przeciągnąć języczkiem a. przedziurawić:* Pochlebca podobny jest do niedźwiadka, który nie ukąsi, aż pierwej przeliże. Rej. **P.** powłokę cukrową. <Prze + Lizać>

Przelizanie, a, blm., czynność cz. **Przelizać.**

Przeliznąć, źnie, znął p. **Przelizać.** <Prze + Liznąć>

Przelizywać, uje, ywał p. **Przelizać.**

Przelizywanie, a, blm., czynność cz. **Przelizywać.**

Przeliźnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeliznąć.**

Przelokajować, uje, ował *przebyć (pewien czas) lokajem.* <Prze + Lokajować>

Przelokajowanie, a, blm., czynność cz. **Przelokajować.**

[**Przelompować, uje, ował**] *przemarnować, stracić:* Miałeś tyla gruntu i bydła, toś przelompował. <Prze + Lompować>

[**Przelompowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przelompować.**

Przelonić, i, ił *przetkać lonem lub lonkiem, czyli zatyczką:* Pierścień przeloniony. <Prze + *Lonić, od Lon>

Przelonienie, a, blm., czynność cz. **Przelonić.**

Przelornetować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lornetowaniu.* <Prze + Lornetować>

Przelornetowanie, a, blm., czynność cz. **Przelornetować.**

Przelot, u, lm. **y 1.** *przelecenie, przelatanie, przebieg:* Nie mógł ś. Bolesław wdawać w obcą wojnę dla przelotów tatarskich. Nar. List Seneki o bystrym przelocie czasu. Pilch. **P.** pracy. **P.** ptaków dzikich, wędrownych *(=ciąg).* Sławne były przeloty, gdzie już nie stada, ale prawdziwe chmury kaczek. Znów moje orły, przelotami krążąc nad hełmy, skrzydła zwiną. Wysp. Podczas wielkiego przelotu gwiazd gwiazda z nieba lecąca tuż nad jego głową zgasła. Tet. **Przelotem, W przelocie** przys. *mimolotem, przelatując, przelotnie:* Czasem strzelecka miłość, wędrowna ptaszyna, serce przelotem zwiedzi. Mick. Żadna rzecz nie jest tak użyteczna, któraby przelotem skutek jaki sprawić mogła. Pilch. **W przeloty** przys. *na wyścigi, na wyprzodki:* Kto z ziemi patrzył ku słońcu, myślą z orły szedł w przeloty. Mick. **Na P.** przys. *na wylot, na przestrzał, wskroś:* Otwór na P. **2.** *otwór służący do przelotu:* **P.** rury. **3. a. Solnik, Słone ziele** bot. (anthyllis) *roś. z rodziny motylkowatych.* Gatunki: **P.** pospolity a. Wełnica (a. vulneraria). **P.** broda Jowisza (a. barba Jovis). **4.** chem. = **a)** p. **Nalot. b)** *ciało przestalone, przelotnione* (sublimatum). <Prze + Lot>

Przelotnica, y, lm. **e** *ta, co przelata, istota przelotna:* I pogoni precz przez równe pola, jak przez niebo gwiazda P. Zm. <Od Przelotnik>

Przelotnie przys. od **Przelotny** *przelotem, przelatując, mimolotem; dorywczo:* Zabrać P. znajomość z kim.

Przelotnik, a, lm. **i** chem. *przyrząd do przelatniania, przestalania* (sublimatorium). <Od Przelotny>

Przelotność, i, blm. **I.** rz. od **Przelotny:** P. stosunku. **2.** lek.: P. myśli = *rodzaj zboczenia umysłu,* gonitwa myśli.

Przelotny I. *przelatujący, nie przebywający stale w jednym miejscu:* Lekkość Teokryta z kwiatka na kwiatek przelotna. Kniaź. Szerzyły ś. po ustach przelotne tylko, lecz zawsze z przydatkiem powieści. Nar. P. wiaterek to trawkę zawichrzy, to w trzcinę, w tatarak ś. wkradnie. Len. Ptaki przelotne = *wędrowne, odbywające prawidłowe wędrówki na wiosnę i w jesieni.* Przen.: *nietrwały, niestały, ulotny, szybko przemijający, chwilowy, dorywczy:* Stosunek P. Miłość przelotna. **2.** × P. *idący na wylot, przechodzący nawskroś, na drugą stronę:* Dziura przelotna. **3.** chem. *dający ś. przelotnić, przestalić.* **4.** lek.: Obłąd P. p. **Obłąd.** <Od Przelot>

Przelotowy przym. od **Przelot:** Tor P. Prędkość przelotowa. Kran P. = *odmykający rurę w środku.* <Od Przelot>

Przelsnąć, śnie, nął *przebłysnąć, błysnąć w przelocie:* To jak błyskawica przelsnęła. And. <Prze + Lsnąć>

†**Przelszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przelścić**

†**Przelścić, i, ił** *oszukać, wyłudzić, pozbawić.* B. Sz. <Prze + Lścić>

Przelśnić, i, ił *lśniąc przeniknąć, przejść:* Blask ognia przepoił je (= inne blaski) i nawskroś przelśnił. Tet. Przelśnię i oczyszczę zbrudzoną duszę. Tet. <Prze + Lśnić>

Przelśnienie, a, blm., czynność cz. **Przelśnić.**

Przelśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przelsnąć.**

Przeludniać się, a ś., ał ś. p. **Przeludnić ś.**

Przeludnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeludniać ś.**

Przeludnić się, i ś., ił ś., nied. **Przeludniać ś.** *zbytecznie zaludnić ś., stać ś. zbyt ludnym:* Kraj ś. przeludnił. <Prze + Ludnić ś.>

Przeludnienie, a, blm., **Przeludnienie ś.,** czynność cz. **Przeludnić ś.:** P. kraju, prowincji, państwa, osady. Po niejakim czasie nastąpiło w kraju P.

Przeludnienie się, a ś., blm. p. **Przeludnienie.**

Przelukrować, uje, ował *przeciągnąć lukrem po wierzchu.* <Prze + Lukrować>

Przelukrowanie, a, blm., czynność cz. **Przelukrować.**

Przelulać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na lulaniu, kołysaniu.* <Prze + Lulać>

Przelulanie, a, blm., czynność cz. **Przelulać.**

Przelustrować, uje, ował *zlustrować nawskroś, lustrując przejrzeć:* Przechodząc do coraz ciaśniejszej sfery, przelustrowali całą gubernję i powiat. Korz. Przelustrował ich bystro wzrokiem (= *zmierzył).* Korz. <Prze + Lustrować>

Przelustrowanie, a, blm., czynność cz. **Przelustrować.**

Przeluśnia, i, lm. **e** bot. (dalechampia) *roś. z rodziny wilczomleczowatych.*

Przelutować, uje, ował *zlutować nanowo.* <Prze + Lutować>

Przelutowanie, a, blm., czynność cz. **Przelutować.**

Przelutrować, uje, ował *lutrując przeczyścić, przecedzić:* Potażu przelutrowanego funt. Torz. <Prze + Lutrować>

Przelutrowanie, a, blm., czynność cz. **Przelutrować:** Najwięcej wodę czyści P. Trzyc.

Przelutrzenie, a, blm., czynność cz. **Przelutrzyć.**

Przelutrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przelutrzyć ś.**

Przelutrzyć, y, ył *przerobić na Lutra, nawrócić na wiarę luterską.* **P. ś.** *przejść na wiarę luterską.* <Prze + Lutrzyć>

Przełacenie, a, blm., czynność cz. **Przełacić.**

Przełachać, a, ał gm. *przepędzić na łachaniu (pewien czas).* <Prze + Łachać>

Przełachanie, a, blm., czynność cz. **Przełachać.**

Przełacić, i, ił, Przełatować *nanowo pobić (dach) łatami.* <Prze + Łacić>

Przeładować, uje, ował, nied. **Przeładowywać I.** *ładując przenieść:* P. towary z okrętu na okręt, z wozu na wóz, z wagonu do wagonu. **2.** *nanowo, inaczej naładować:* P. wóz, wagon. **3.** *ładując przeciążyć, za bardzo obładować:* P. wóz, konie, okręt. Troc. Siła umieć nie przeładuje głowy. Troc. Wielbląd, gdy ś. przeładowanym zbyt czuje, wstać nie chce. Opal. Źle, gdy łódkę przeładują, bo utonie, ale też gdy mało nabiorą, bo ją wiatr popędzi, gdzie chce. Skar. Przeładowany okręt na dno tonie. Lubom. Ładunek ma być według proporcji statków i wody, nie przeładowywać, aby często gęsiami nie częstować flisów. Haur. P. fuzję, działo = *nabić zbyt dużym ładunkiem.* Działo pęka, gdy jest przeładowane. P. żołądek. Perz. (= *obładować, opchać zbytecznie, przepełnić; przejeść ś., objeść ś.).* Przeładował żołądek. Troc. Przen.: Przeładowany długami. Pilch. (= *obarczony, przeciążony, obciążony).* Król ś. boi, żeby poddanych w dań nie przeładował. Jabł. Przeładował poddanych podatkami. Troc. Przen.: *przebrać miarkę, zanadto sobie pozwolić, przesadzić, przeholować:* I dobrym przeładuje, kto go zbyt zażywa. Min. W człowieczym ciele, skoro która wilgotność przeładuje i z miary swej wyjdzie, choroba następuje. Górn. (= *weźmie górę, przemoże, wzmoże ś. zbytecznie).* Zwierzchni pan, gdy przeładuje a staje ś. tyranem, panowanie jego upaść musi. Górn. Przeładowaliście, panowie Polacy! Górn. Musi ani z tej, ani z owej strony nie P., ale ugadzać w jakiś pośrzodek. Górn. **P. ś.** *obładować ś. zbytecznie, obciążyć ś., obarczyć ś. nad miarę; przeładować sobie żołądek, objeść ś., opakować ś., opchać ś., obetkać ś.* <Prze + Ładować>

Przeładowanie, a I. lm. **a** czynność cz. **Przeładować:** Wymioty zbawiennemi bywają w przeładowaniu żołądka. Perz. Hiperbolę moglibyśmy nazwać przeładowaniem, bo ta figura przechodzi miarę. Górn. (= *przesadnią).* Ów nieuchwytny dobry smak strzeże od przeładowań i pustej zewnętrzności. Jell. Porządek, symetrja i nieprzeładowanie bogactwem było największą ich ozdobą. Korz. **2.** blm. p. **Przeładowanie ś.:** Chory z przeładowania.

Przeładowanie się, a ś., blm., **Przeładowanie** czynność cz. **Przeładować ś.**

Przeładownia, i, lm. **e** *przestrzeń przy torach kolejowych wraz z niezbędnemi urządzeniami do przeładowywania towarów z jednego wagonu do drugiego; cała taka stacja przeładunkowa.* <Prze + Ładownia>

Przeładowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przeładować.**

Przeładowywanie, a, blm., czynność cz. **Przeładowywać.**

Przeładowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeładowywać ś.**

Przeładunek, nku, lm. **nki** *przeładowanie, przeładowywanie towarów, bagaży:* Tam dokonywa ś. P. towarów. <Prze + Ładunek>

Przeładunkowy przym. od **Przeładunek**: Statek, przyrząd P. Stacja przeładunkowa (= *przeładownia*).

Przełaj, u a. **a**, lm. **e**, *** Sprzełaj**, *** Przełaja**, *** Przyłaj**, *** Przyłaja I.** † P. *bok, ubocze, ukrycie, kryjówka, zasadzka:* Rozstawiam sieci, biegając po gaju, z któregobym sarn nagnała przełaju. Chr. Pod Brunduzjum na końcu ulęgę, w miejscu od wszego bezpiecznym przełaju. Chr. Jeden drugiego morduje, oba razem zginą, a trzeciemu, który z przełaja patrzał, w ręce ś. dostaną. Jan. Przen.: × **Z przełaju**, × **Z przełaje** przys. *znienacka; okolicznie, obwijając w bawełnę, ogródkowo, z ogródką, wymijająco, oględnie:* Napaść na kogo z przełaju. Pewna, że jej nie zbędzie lada czym, spytała z przełaju zachodząc. Krasz. (=*z mańki*). **2.** [Wpatrywać ś. w kogo z przełaju] (= *z ukosa, na bakier, z pod oka*). **3.** † P. *dróżka, ścieżka boczna skracająca drogę, krótsze przejście, przesmyk:* Łaski w Trębowli z ludźmi zostawiony, pod Janowem stał Bogusz na przełaju. Jabł. Propontyda w małej dość gardzieli Euksyn przepuszcza do morskich przełajów. Chr. **4. Na przełaj** = a) a. × **Na przełajem** przys. *po przekątni, przecinając drogę dla skrócenia sobie drogi, przez środek pola, placu; omijając drogi regularne, jako dłuższe:* Gdzie prościejszą drogę sobie oczę, na P. skoczę. Bardz. Ze mną niech kto na koń wsiada na P. do obozu. Pot. Już chcą na przełaj wypaść, niema kędy, bo ich blokauzy obstąpili wszędy. Biał. Skoczą na P. tłumem Tatarowie i za przeprawą z boku ś. odkryli. Jabł. Wziąwszy konia na przełajem ś. puścił lasami. Krasz. b) × Na P. = *na łeb, na szyję, na złamanie karku, co żywo, na gwałt:* Za czasów Mesmera wszystkie ramoty o magnetyzmie zwierzęcym tłómaczono i drukowano u nas na P. Kor. c) Na P. komu = *przecinając, zabiegając drogę idącemu, na poprzek idącemu, jadącemu:* W cwał na P. zabiega nam drogę. Od. Pies idzie na P. (zwierzynie). d) [Na P.] = *na drugą stronę, na przestrzał, na wylot:* Przechodnie drzwi na P. **5. a. Taminek** bot. (tamus) *roś. z rodziny pochrzynowatych.* <Prze + *Łaj, ŁA(J)>

*** Przełaja**, † Z przełaje p. **Przełaj**: Odszczepieńcy i z tejże strony i z tegoż kąta, jako z przełaje, do tej owczarni wstępują. Wuj. Kto ś. chce podziwować a patrzeć z przełaje, jeśli w którym zwierzęciu takie obyczaje. Rej. Napadli na nie gwałtownie z przełaje. Km. Z przełaje upatrzywszy go, znać mu wolą dała słów niewielą. Żebr. On ś. obaczywszy, dopieroż z przełaje imie ś. z nim targować. Prot. Skąpy jałmużny nie da, choć z przełaje. Prot. <Prze + Łaja>

Przełajdaczenie, a, blm., czynność cz. **Przełajdaczyć.**

Przełajdaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przełajdaczyć ś.**

Przełajdaczyć, y, ył I. *przepędzić (pewien czas) na łajdactwie.* **2.** *przepuścić (co) na łajdactwa:* P. majątek. **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na łajdaczeniu ś.* <Prze + Łajdaczyć>

× **Przełakocenie, a,** blm., czynność cz. **Przełakocić.**

† **Przełakocić, i, ił**, † **Przełakotać**, [**Przełasunić**], nied. † **Przełakotywać** *przepuścić na łakocie, przejeść.* Troc. <Prze + Łakocić>

† **Przełakotać, a, ał** p. **Przełakocić.** Troc. <Prze *Łakotać, od Łakota>

† **Przełakotanie, a,** blm., czynność cz. **Przełakotać.**

† **Przełakotnik, a,** lm. **cy** *ten, co przejada na łakocie.* <Prze + Łakotnik>

Przełam, u, lm. **y I.** p. **Przełom. 2.** min. = **Odłam.** <Prze + Łam>

× **Przełamacz, a,** lm. **e** *ten, co przełamuje.* L. <Od Przełamać>

Przełamać, mie, mał, [**Przełamić**], † **Przełomić**, × **Przełomać**, nied. **Przełamywać**, × **Przełamować**, [**Przełamiać**] **I.** *złamać przez pół, łamiąc przepołowić, złamać na dwoje, rozłamać:* P. laskę. Troc. P. chleb. Niańka przełamała dziecko (=*naraziła je na chorobę oberwania, utrząchła je*). Przen.: P. z kim chleb = *wspólnie z nim spożyć; udzielić mu chleba, podzielić ś. z nim chlebem, ugościć go przy swoim stole.* P. pierwsze lody = *pokonać wstępne trudności, utorować drogę.* Konarski lód przełamał. L. Przen.: P. szyki nieprzyjacielskie. Jazda nasza przełamała jazdę moskiewską. Niem. **2.** przen. *złamać, zgwałcić, naruszyć co; nie dochować, nie dotrzymać czego:* P. prawo, przymierze. P. post. P. wiarę małżeńską (= *sprzeniewierzyć ś.*). Wkrótce ś. przekonacie, czym prawdę przełamał; lecz nie! sami ujrzycie, żem w niczym nie skłamał. Dm. **3.** *złamać, przeprzeć, przemóc, przezwyciężyć, zmóc, zwalczyć:* Wszystko stałością P. starali ś. Ust. Za przewodnika mając rozum rzadki, umieją wszelkie wojen P. przypadki. Nar. Nałóg zadawniony P. Kras. To jest cnota gniew P. i w przykrościach pamiętać, żeśmy ludzie. Sir. P. upór, nieprzyjaciela. Toc. **4.** † P. *przerobić, przetłómaczyć z wielkim trudem:* P. co na wiersz polski. **5.** † P. co na kim = *wymóc, wymusić; dopiąć czego na kim.* **6.** myśl. = a) P. niedźwiedzia = *zabić go oszczepem.* b) Jastrząb przełamany = *który ś. przyzwyczai być posłusznym na gwizdanie ptasznika i przylatywać przynajmniej z odległości stu kroków.* **P. ś. I.** *ulec przełamaniu, złamać ś.:* Boję ś., żeby chodząc w pół ś. nie przełamała. L. W mroku chałupy światło okienka przełamywało ś. w jego (Sabały) przygasłych oczach czerwonym, fosforycznym blaskiem. Witk. (=*załamywało ś.*). **2.** *złamać ś., przeprzeć ś., przemóc ś., przezwyciężyć ś., zmóc ś.; zapanować nad sobą, zwalczyć, pokonać siebie:* Wielce ś. w tym przełamał samego i, zwyciężywszy gniew swój, postępował z wielką łagodnością. Ustrz. Nareszcie przełamuje ś., tłumi łkania i tak dalej mówi. Stasz. <Prze + Łamać>

Przełamanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przełamać. 2.** *przełam, przełom = miejsce przełomu, odłam:* Tygle, gdy z ognia wyszły, w przełamaniu były białe. Torz. Spojrzawszy na P., to każde śkło pokazuje ś. być gładkie. Torz. Wprawcie działki w P. namiętności. Bals. **2.** [P.] *oberwanie, utrząchnięcie ś., naderwanie ś., ochwacenie ś., podźwignięcie ś.* (choroba).

Przełamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przełamać ś.**

[**Przełamiać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przełamać.**

[**Przełamianie, a,** blm.] czynność cz. **Przełamiać.**

[**Przełamianie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przełamiać ś.**

[**Przełamić, i, ił** i **P. ś.**] p. **Przełamać.**

[**Przełamienie**, a, blm.] czynność cz. **Przełamić.**

[**Przełamienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przełamić ś.**

× **Przełamować, uje, ował** i × **P. ś.** p. **Przełamać:** Nie umiał przyrodzoną do złego skłonność P. Kalic.

× **Przełamowanie**, a, blm., czynność cz. **Przełamować.**

× **Przełamowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przełamować ś.**

Przełamywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przełamać.**

Przełamywanie, a, blm., czynność cz. **Przełamywać.**

Przełamywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przełamywać ś.**

[**Przełandycenie**, a, blm.] czynność cz. **Przełandycyć.**

[**Przełandycyć, y, ył**] **1.** p. **Przebałękać. 2.** a. [**Przełandydżyć**] *przepróżniaczyć.* < p. Przełandydzyć >

[**Przełandyżenie**, a, blm.] czynność cz. **Przełandyżyć.**

[**Przełandyżyć, y, ył**] p. **Przełandyczyć.** < Prze + *Łandyżyć, od Łandyga >

× **Przełaska**, i, lm. i *najwyższa łaska, łaska nad łaskami:* Tamtym wzniesionym kielichem błaga drugiemu przełaski Twej, Panie! Krasiń. < Prze + Łaska >

Przełaskawy *nader łaskawy:* O bóstwo przełaskawe, o dni nader święte! Bardz. < Prze + Łaskawy >

[**Przełasunieć, i, ał**] p. **Przełakocić.** < Prze + *Łasunieć, od Łasuń >

[**Przełasunienie**, a, blm.] czynność cz. **Przełasunieć.**

Przełatać, a, ał **1.** *przepędzić (pewien czas) na łataniu.* **2.** *przebrać łataniem, wyłatać wszystko ostatecznie:* Wszystko tak podarte, że nie można tego P. < Prze + Łatać >

Przełatanie, a, blm., czynność cz. **Przełatać.**

Przełatować, uje, ował p. **Przełacić.** < Prze + Łatować >

Przełatowanie, a, blm., czynność cz. **Przełatować.**

Przeławiać, a, ał p. **Przełowić.**

Przeławianie, a, blm., czynność cz. **Przeławiać.**

[**Przełaz**, u, lm. y] **1.** *przełażenie, przelezienie:* Ogrodzenie z ciernia przełazu zatrudni. Kluk. Ostrężyny drzewko w płot jest bardzo godne dla przełazów. Trzyc. **2.** *miejsce, którędy przełażą, przejście, droga:* Rozkosz to nie byle jaka... poznawać swe drogi, ścieżki i przełazy. Żer. Na onej rzece nie było przełazu, więc zwróciła ś. z prośbą do konia, aby ją przeniósł na drugą stronę *(=kładki, brodu i t. p.).* **3.** a. [**Przełazka**] *przy murze, parkanie, a najczęściej przy płocie, ławeczka, schodek do przechodzenia na drugą stronę w miejscach, w których chcianoby, aby bydło nie przechodziło; deszczułka w płocie na obie jego strony wystająca i podparta palikami, na której stawia ś. stopę dla przekroczenia płotu:* Przełazy zakładać. Trzyc. Zdr. [**Przełazik**]. < Prze + Łaz >

[**Przełazek**, zku, lm. zki] p. **Przełaz:** Z worem spadł na łeb z przełazku, gdy przez płot z nim idzie. Pot. Za Maćkowym za przełazkiem zmawiała ś. Baśka z Jaśkiem. Pśń.

Przełazić, i, ił i **P. ś.** p. **Przeleźć.** < Prze + Łazić >

[**Przełazik**, u, lm. i] p. **Przełaz.**

[**Przełazka**, i, lm. i] p. **Przełaz.** < Od Przełaz >

Przełażenie, a, blm., czynność cz. **Przełazić.**

Przełażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przełazić ś.**

[**Przełąbka**, i, lm. i] p. **Przełomka.**

Przełączać, a, ał p. **Przełączyć.**

Przełączalny p. **Przełączny.** < Od Przełączać >

Przełączanie, a, blm., czynność cz. **Przełączać.**

Przełącze, a, lm. a *część łącząca dwa przedmioty poprzez trzeci lub poprzez przerwę między niemi:* P. międzywagonowe (n. p. kiszkami na parę lub na powietrze sprężone). < Od Przełączyć >

Przełączenie, a, blm., czynność cz. **Przełączyć.**

[**Przełączka**, i, lm. i] p. **Przełęcz.** < Prze + Łączka >

Przełącznik, a, lm. i *przyrząd służący do przełączania przewodów elektrycznych, to jest do łączenia danego przewodu kolejno z innemi przewodami.* < Od Przełączny >

Przełączny 1. a. **Przełączalny** *dający ś. przełączyć.* **2.** *służący do przełączenia:* Szyna przełączna. < Od Przełączyć >

Przełączyć, y, ył, nied. **Przełączać 1.** *złączyć dwa przedmioty czym pośrednim jakby ogniwem, przejąć ogniwem (dwie rzeczy) dla połączenia.* **2.** *odłączyć jeden przedmiot od drugiego, przyłączając go natomiast do trzeciego.* **3.** † P. *przedzielić co złączonego, rozdzielić, oddzielić:* Szatan tobie i im przeciwia ś. wierze... umyślił, aby przełączył ciebie od wiary. Rozmyśl. < Prze + Łączyć >

Przełęcz, y, lm. e, **Przełęcze** *siodłowate przejście spłaszczone na grzbietowej linji góry a. pasma gór,* przechylinka, przegibka: Wyżyna zamknięta przełęczą brandenburską. Tat. Zdr. [**Przełączka, Przełęczka**]. < Prze + *Łęcz, LĘK, ŁĘK/ŁĄK >

Przełęcze, a, lm. a **1.** p. **Przełęcz. 2.** bud. *jeden z łuków sklepionych w kościołach średniowiecznych, spodem o przypory naw bocznych opartych.* < Od Przełęcz >

[**Przełęczka**, i, lm. i] p. **Przełęcz.**

Przełęczysto przys. od **Przełęczysty.**

Przełęczysty *wygięty w grzbiecie, siodłowaty:* Koń P.—z przegiętym, przełęczystym grzbietem. Matl. < Od Przełęcz >

Przełgać, łże, gał 1. *na łganiu (pewien czas) przepędzić, przebyć.* **2.** *przewyższyć łgarstwem:* P. wszystkich. † **P. ś. 1.** *wyłgać ś, wykręcić ś. łgarstwem.* Troc. **2.** *przez ciągłe łgarstwo stracić wiarę u innych.* L.

Przełganie, a, blm., czynność cz. **Przełgać.**

† **Przełganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przełgać ś.**

Przełkać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na łkaniu.* < Prze + Łkać >

Przełkanie, a, blm., czynność cz. **Przełkać.**

Przełknąć, nie, nął, nied. **Przełykać** *łykając przepuścić przez przełyk, przez gardło:* Jeść nic nie mogę, ledwie trochę rosołu przełknę, i to z niezmiernym bólem. L. Nie mógłbym kawałka chleba P., widząc, że ci ludzie głód cierpią. L. Ludziom ubogim wino tak drogie pić, co przełknie, to grosz: o jaka utrata! Skar. Wziął sztukę chleba i rzekł: Bodajbym tego chleba nie przełknął!—i tak ś. stało: chcąc P., został chleb w gardle jego, i udawiony został. Skar. Przen.: *strawić, znieść, ścierpieć, przenieść na sobie:* Trzeba P. powoli, choć tak niestrawny kąsek. L. Ukażcie, że sromotnych potwarzy nie zwykliście

przełykać. Błaż. Zdało ś. książętom taić i przełykać do czasu namowy one, ażeby pierwej wszystkie potrzeby na wojnę sporządzili. Błaż. Despektu tak obelżywego nikomu uczciwemu przełykać ś. nie godzi. Falib. <Prze + Łknąć>

Przełknięcie, a, blm., czynność cz. **Przełknąć.**

Przełobuzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na łobuzowaniu.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na łobuzowaniu ś.* <Prze + Łobuzować>

Przełobuzowanie, a, blm., czynność cz. **Przełobuzować.**

Przełobuzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przełobuzować ś.**

Przełoga, i, lm. **i** *oś, śruba u prasy:* Oś abo P. u prasy. Mącz. <Od Przełożyć>

Przełom, u, Przełam I. blm. × P. *przełamanie, przełamanie ś.* **2.** lm. **y** = a) *miejsce przełamania, przerwa, dziura od łamania, wyłom:* Nieprzyjaciel na mury, gdzie już znaczne świeciły przełomy i dziury, tylko co już nie wpada. Tw. P. od dział lub taranów szturmowych. Birk. Gdzie ś. zakradli, w te dziury i przełomy drew nakładli i zapalili. Tw. Skoczył na czoło nieprzyjacielskie, siekąc jak drzewa, a gdzie ś. podał jaki P., wdzierając ś. między gęste szyki. Nar. Na P. nieprzyjaciela wspiera, aż i łamie. Leszcz. *(przebija ś. przez szyki nieprzyjacielskie).* Między skał wysokich przełomy. Tw. *(= urwiska).* Grobu głazy ś. rozwarły, śród czarnego ich przełomu ten umarłych wódz umarły w granitowym znika domu. Krasiń. **2.** przen. *przejście, zwrot, zmiana, przesilenie, kryzys:* P. w pojęciach, w kierunkach naukowych, w sztuce, w malarstwie. P. w życiu narodu. Na przełomie dwu wieków, XVI i XVII, groźby ze strony Turcji bezmiernie wzmagały ś. i srożyły. Dub. *(= na granicy).* **3.** patol.: P. w chorobie = *nagła zmiana ku lepszemu,* przesilenie, × przełam, kryzys (crisis). Zdr. × **Przełomek.** <Prze + Łom>

× **Przełomać, mie, mał** i × **P. ś.** p. **Przełamać:** Żadna mu męka straszną nie była, któraby serce jego P. mogła. Skar. Mam zbroję, której stal tak twarda, gruba, że ją żelazo żadne nie przełomie. <Prze + Łomać>

× **Przełomanie, a,** blm., czynność cz. **Przełomać.**

× **Przełomanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przełomać ś.**

× **Przełomca, y,** lm. **y,** × **Przełamacz** *ten, co przełamał a. przełamuje.* <Od Przełomać>

× **Przełomek, mku,** lm. **mki** p. **Przełom:** Spojrzał na blizki onych gór P. Chr.

† **Przełomić, i, ił** i † **P. ś.** p. **Przełamać:** Przełomił Ciołek Czechom krzyż. Sienk. A gdy nie mógł P. (pęku strzał), uczynił rzecz do nich (do synów): ...Gdy będziecie pospołu, nikt was nie przełomi. Rej. Śmiał i to prawo P. Skar. Zniżył hardość chłopską, przełomił upór. Okol. Takąć cnota moc miewa, i srogość przełomi. Rej. Jeślić ś. przyda to święte przymierze znowu P. Wuj. Niemasz takiej trudności, którejby pilność ludzka nie przełomiła. Petr. Wotowaniem i świadectwem jego przełomiony jechał na wygnanie. Warg. Państwa insze chrześcijańskie mocy Turka przedniejszej, jezdnych żołnierzy nie mogliby P. Grab. P. Ale ten upór trudno nam P. w sobie. Papr. Dobrodziejstwa Leszkowe P. tego na szlachcie sandomierskiej nie mogły, aby nienawiść złożyła. Błaż. Nie tylko tego w ludzi wmówić nie mogli, ale i między samemi rzadki, któryby to był na sobie przełomił, żeby był w tej mierze według nauki swej ś. zachował. Kochan. Ewanielje na wiersz polski przełomiwszy, do druku podać chciałem. Falib. Drażnili Boga sprawami swemi, i przełomiło ś. na nie karanie. Bud. *(= obruszyło ś.).* <Prze + Łomić>

† **Przełomienie, a,** blm., czynność cz. **Przełomić.**

† **Przełomienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przełomić ś.**

Przełomikamień, a, lm. **e** bot. (filipendula) *roś. z rodziny różowatych.* <Przełomić + Kamień>

† **Przełomiplot, a,** lm. **owie,** † **Przełomiwrota** *złodziej włamujący ś. do domów.* <Przełomić + Płot>

† **Przełomiwrota, y,** lm. **owie** p. **Przełomiplot.** <Przełomić + Wrota>

[**Przełomka, i,** lm. **i, Przełąbka, Przerąbka**] *przerębla, przerębel:* Rąbali przełomkę biednym rybakom zdradliwą. Słow. <Od Przełomić>

Przełomny *dający ś. przełamać.* <Od Przełomać>

Przełomowy przym. od **Przełom,** *przejściowy, krytyczny:* Chwila przełomowa. Przekonany, że ów rok (1848) będzie dla całego świata stanowił przełomową epokę. Chm. Upadek Napoleona III jest poniekąd epoką przełomową. Dzień P. w chorobie (dies critica).

Przełopotać, cze, tał *przepędzić (pewien czas) na łopotaniu.* <Prze + Łopotać>

Przełopotanie, a, blm., czynność cz. **Przełopotać.**

Przełotrować, uje, ował I. *po łotrowsku przemarnować:* Syn utratnik wszystko przeje i przepije i przełotruje na biesiadach. Skar. Gdy już wszystko przełotruje, kradnie. Groic. **2.** *na łotrowaniu przepędzić (pewien czas).* <Prze + Łotrować>

Przełotrowanie, a, blm., czynność cz. **Przełotrować.**

Przełotrzykować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na łotrzykowaniu.* <Prze + Łotrzykować>

Przełotrzykowanie, a, blm., czynność cz. **Przełotrzykować.**

Przełowić, i, ił, nied. **Przeławiać I.** *łowiąc przejąć, przechwycić w biegu.* Sł. wil. **2.** † Przeławiać *łowić jeden przez drugiego, uganiać ś. na łowach:* Jako kiedy napadną na ślad ogarowie, przeławiając za zwierzem w przykrytej dąbrowie. Zbyl. <Prze + Łowić>

Przełowienie, a, blm., czynność cz. **Przełowić.**

[**Przełożek, żka,** lm. **żki**] p. **Przełóg.**

Przełożenie, a I. blm. = a) czynność cz. **Przełożyć:** P. kartki w książce. Po przełożeniu tych punktów do rady przystąpiono. Troc. Na P. statutu z łacińskiego na polski deputowano Herburta. Vol. b) † P. *wyższość, pierwszeństwo, starszeństwo, prym:* Apostołowie nie mówili, ktoby był przedniejszy między niemi, nie mówili o przełożeniu, nie mówili o majętności. L. **2.** lm. **a** = a) *przedstawienie, perswazja, rada, upomnienie, napomnienie:* Wstrętu jej P. żadne nie zwycięża, przez żaden sposób nie chce Wc Pana za męża. Niem. Przełożenia, noty i kwity dyrekcji centralnej. T. K. b) a. **Przekładnia** mech. *kombinacja kół trybowych tak obliczona, że jeden obrót pedałów daje $1\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{4}$ lub więcej obrotu samego koła:* Machina posiada P. 56 cali wtedy np., gdy za jednym obrotem pedałów posuwa ś. tak, jak koło posiadające 56 cali średnicy.

† **Przełożeński** przym. od **Przełożeństwo** *zwierzchniczy, zwierzchni, starszy, naczelny:* Nad zgromadzeniem P. urząd chwalebnie sprawuje. Steb. U

pana patrz przełożeńskiej dobroci, u sługi posłuszeńskiej. Petr. <Od Przełożeństwo>

Przełożeństwo, a, †**Przełożoność,** †**Przełożność 1.** blm. rz. od **Przełożony:** Dał mu uczuć swoje P. **2.** lm. **a** *urząd, godność przełożonego, władza naczelna, zwierzchność, starszeństwo, panowanie:* Rozliczne są władze i przełożeństwa: ma zwierzchność monarcha nad poddanemi, ociec nad dziećmi, mistrze nad uczniami, rotmistrz nad żołnierzami. Pilch. Król go wielkiemi majętnościami i przełożeństwem senatorskim opatrzył. Stryjk. Brzeście z posłuszeństwa ś. polskiego wybiło, i wszystek on kraj do pruskiego przełożeństwa znowu przystąpił. Stryjk. Ani siły, ani przełożeństwa, ani mocarstwa nie odłączą nas od miłości bożej. Wuj. P. klasztoru. Z kaznodziejstwa poznańskiego na P. go wzięto. Nies. **3.** *zarząd, starszyzna, przełożeni:* Raczej przepuść tę moc między nas pospólstwo, którą bardzo trapisz nasze P. Wiszn. Nadszedł okólnik do przełożeństwa obszarów dworskich. Chwalebny gniew w przełożeństwach tam, gdzie go potrzeba. <Od Przełożony>

†**Przełożeńszy** st. w. od **Przełożony:** Nie mają w sobie pokory dziecinnej, ale chcą jeden nad drugiego być P. Sekl. Nie rozumiem, żeby między apostoły był jeden nad drugiego w urzędzie P. Sekl. Kto zechce być przełożeńszym a większym, będzie waszym służebnikiem. Leop. Próżni ludzie pierwsze i przełożeńsze miejsca miłują. Wuj.

†**Przełożność, i,** lm. i p. **Przełożeństwo:** Urząd abo P. nad budowaniem, *aedilitas.* Mącz. <Od *Przełożny, od Przełożyć>

Przełożona, ej, lm. **e** forma ż. od rz. **Przełożony:** P. klasztoru, zakonu, instytucji. P. pensji, zakładu naukowego *(= ochmistrzyni).*

†**Przełożoność, i,** lm. i p. **Przełożeństwo:** Dał przykład starszym, aby w nadzieję przełożoności z mocy swej nie łajali inszych. Dają mu uczuć P. i dziwactwa swoje, celem go najpodlejszych rozkazów czyniąc. L. <Od Przełożony>

Przełożony 1. im. od **Przełożyć. 2.** †P. *przedni, naczelny, celny, wyższy, pierwszy, wydatny, wybitny, poczesny, pryncypalny:* Miejsce przełożone. †P. ziemianin = *baron.* Słown. **3. P., ego,** lm. **eni** rz. = **a)** *zwierzchnik, naczelnik, starszy:* P. to mój. Troc. P. nad miastem *(= prefekt, burmistrz),* nad armatą. Troc. P. nad żywnością. Gemb. P. nad bractwem abo bractwu. Dudz. *(= senjor).* Do przełożonych należy porządek dobry utrzymywać. Boh. P. zakładu naukowego. Chłopi na wsi a żacy w szkole odmianie przełożonych bardzo radzi. Prz. P. namiestnik boży. Kn. P. ma mieć uszy na obie strony. Kn. Przełożonym łagodności trzeba, a przy niej ostrości. Kn. P. wszystkim jak cel wystawiony; przełożonych wady wszyscy najlepiej widzą. Kn. Przykład przełożonych ważny. Kn. P. klasztoru. **b)** prow. *mandant.*

×**Przełożyciel, a,** lm. **e** p. **Przekładacz.** L. <Od Przełożyć>

Przełożyć, y, ył, nied. **Przekładać 1.** przez co = *przeniósszy położyć; przewinąć, przesadzić:* P. nogę przez płot. Plotąc warkocz, przekłada pasma. **2.** *przenieść dla położenia w innym miejscu; zmienić położenie czego, ułożyć w inny sposób; przestawić:* Przełóż to masło w inszą faskę. Troc. Te wilgotne szaty na suche P. trzeba miejsce. Troc. Przekładać na polu kopy. Haur. *(= przewracać, odwracać).* Szychty przekładać, to jest te, co leżały na czerynie, na wierzchu położyć, a co były na wierzchu, odstawić do palenia niemi. Torz. Stóg siana przekładać. L. P. karty, tasując je. P. wyrazy w zdaniu. Przen.: †Abyśmy nie dufali w swoje mocy i mądrości, jedno na Boga wszystko przekładali. Biel. M. *(= zdawali, składali; Jemu zostawiali).* †Tę osadę w inszą P. trzeba fortecę. Troc *(= przenieść, przetranzlokować).* **3.** co na inny język = *przetłómaczyć:* Listy perskie kazał na łaciński język P. Birk. Większą część Biblji angielskim językiem przełożyli. Baz. Bulgarowie wiele pisma bożego z łacińskiego i greckiego na swój język przełożyli. Górn. Hieronim św. Pismo święte i Biblją na łaciński język przełożył. Skar. P. na polskie = *spolszczyć.* **4.** co czym = *włożywszy w środek przedzielić, przegrodzić, przepleść, przesłać:* Przekładać jabłka słomą. Kn. Przekładać książkę białym papierem. L. Przekłada ziemia, gdy w dole górniczym ziemia nie jednego gatunku. Os. J. **5. a. Przedłożyć,** nied. **Przedkładać** = **a)** nad kogo, nad co = *przenieść; dać pierwszeństwo przed nim; postawić, położyć wyżej od niego, ważyć więcej, woleć:* †P. wyżej. S. Par. Naród ten znośną służbę nad ubogą przekłada swobodę. Troc. *Antepono,* przekładam jednego nad drugiego, wyżej ważę. Mącz. Jegobym nad wszystkich innych przełożyła. L. Przestawanie z ludźmi musi im być niesmaczne, gdy nad nie przekładają bawienie ś. z psami i małpami. L. Kto nabożeństwo nad potrzebę bliźniego przekłada, miłości mało w sobie ma. Skar. Dobrą radę przekładać trzeba nad wszystkie skarby. Zał. Cnotę nad szczęście przekładaj. Kn. Dusze miękkie rozkosz cnocie przekładają. Jabł. Mędrcowie zawżdy mocnie przekładali poczciwe przed pożytecznym. Rej. Nauka Ewanielji ma być nad inne wszystkie przekładana, wywyższana, chwalona. Wiśn. Nie patrzamy na to, czym przełożył nas Bóg nad insze ludzie, ale na to, czy kto ma przed nami Górn. Przekładają jeździć korabiem sześcią hetkami, niżeli ładną karetą a parą końmi. L. Miasto Rzymskie Paweł z Piotrem nad inne wszystkiego świata obecnością swoją przełożyli. Skar. *(= wyróżnili).* Żywot Chrystusa, gdy ś. inne wypisują, słusznie ś. tu P. i jako na czoło wystawić ma. Skar. Nad szczęście ludu chwałę swą przekładał. Niem. Spokojność wiejską nad wszystko przekładał. Wirt. Która (małżonka) nad męża swego żadnego na świecie człowieka przekładać nie ma. Skar. Patrzmy na onę parę świętych młodzieńców, na Neemjasza i Zorobabela, jako dobre ojczyzny swej nad wszystkie swoje dobra przekładali. Skar. Ja to przekładam nad wszystkie bogactwa. Groch. **b)** kogo nad kim, nad czym = *zrobić go zwierzchnikiem: Praeficere,* przedłożyć abo urzędnika dać. Mącz. Król go nad wojskiem, nad konsyljarzami przełożył. Troc. Przełożył go nad wojskiem. Nar. Oto świadectwo dobre, które wszystki siostry o tobie dały i ciebie sobie przełożyły i podałyć urząd... Ż. E. Wszyscy Jana Tarnowskiego sami sobie i hufowi swemu byli przełożyli. Orzech. **c)** co komu = *położyć przed kim, dać do rozporządzenia, przedstawić:* Rzeczy te są jako na tablicy przed oczy przełożone. Wiśn. Przełoż sobie, gościom ryby, pieczyste. Troc. Stworzenie jest wywiedzienie rzeczy z niczego, to jest bez żadnej przedłożonej materji *(= danej).* Przen.: *przedstawić, okazać, wystawić, wyłożyć, wyjaśnić komu, wnieść, wytoczyć przed kogo; przeperswadować, przetłómaczyć komu; zaproponować komu:* Jezus miasto przedłożonej Jemu radości podjął krzyż

Bud. Krótko Wc Panu rzecz całą przełożę. Boh. Słucha chłopka ze łzami krzywdę swoję przekładającego. Pilch. Sądźcie o rzeczy, którą ośmielam ś. P. Cz. Przekładam zbytni ekspens: jejmość zapalczywa z swojemi czterma wsiami odzywa ś. dwornie. Kras. Zaczęto niedowierzać ustawicznie na sejmie przekładanej potrzebie obrony granic. Szaj. P. skargę, † żałobę=*wnieść, podać, przedstawić, zanieść; wystąpić z nią:* Gdy bartnik bartnika zapozwał i żałobę przekładał o osiągnienie jakowego drzewa, tam pozwany nie bronił ś. dawną posesją. Skr. Kto ma na starca skargę, niech mi ją przełoży. Mick. **6.** † P. *przebrać miarę w kładzeniu, przeładować, przeciążyć, przepełnić:* Furman przełożył konie, wóz ciężarem. Troc. P. żołądek. **7.** [Przełożyło] p. niż.: Przełożyło chłopakowi na Gromnicę na trzeci po dwudziestu. **8.** [P. kijem] = *obić.* **9.** myśl.: Przekładać za zającem—mówi ś. o psie, który z jednej strony kniei na drugą za zającem ś. zapędza. L. **P. ś. I.** † P. ś., † **Przedłożyć** ś., nied. † **Przedkładać ś.** *wywyższyć ś., wynieść ś., wysadzić ś., wysilić ś.:* Niechaj ś. żaden nie przedkłada nad drugiego, nie więcej o sobie dzierży, niźli o drugim. Mącz. Jeden ś. nad drugiego przekłada na stroje, musi mieć koń turecki, pozłociste zbroje. Biel. M. Nie dopuścił Likurg więcej szat mieć tylko jednę, aby ś. jeden nad drugiego pychą nie przekładał. Biel. M. Wielkie sumy pieniędzy w złocie i srebrze nanieśli,... a jeden ś. nad drugiego przekładając, skarbnice jego napełnili. Rob. **2.** † P. ś. w co= *przemienić ś., przeobrazić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś., przerzucić ś.:* Przełożył ś. w woła, Buha z bydłem nadobny buja wpojśrzód zioła. Żebr. **3.** [Przełożyło ś., **Przełożyło**] komu: Przełożyło mi sie na pietnasty = *zacząłem piętnasty rok życia.* **4.** † P. ś. [P. ś.] = *przeładować ś., przeciążyć ś., przepełnić ś.; przejeść ś., objeść ś., obeżreć ś., opchać ś.:* Ludzie zawsze zdatni do roboty, kiedy ś. ani jadłem ani piciem zbytnim nie przełożą. Kochan. <Prze + Łożyć>

[**Przełóg, ogu,** lm. **ogi**] *odłóg.* Zdr. [**Przełożek**]. <Prze + *Łóg, LEG/ŁOG>

[**Przełudzać, a, ał**] *wabić.* <Prze + *Łudzać, od Łudzić>

[**Przełudzanie, a,** blm.] czynność cz. **Przełudzać.**

Przełup, u, lm. **y** *odłam, przełam:* Wapień w przełupie nierówny. Scz. <Prze + Łup>

Przełupać, pie, pał, nied. **Przełupywać** *łupiąc przedzielić; rozłupać, rozszczepić na dwoje:* P. szczapę. P. tabliczkę czekolady. Przen.: × Kieliszek z winem, na dwa przełupawszy hausty, wypił. L. <Prze + Łupać>

Przełupanie, a, blm., czynność cz. **Przełupać.**

Przełupywać, uje, ywał p. **Przełupać.**

Przełupywanie, a, blm., czynność cz. **Przełupywać.**

Przełyk, u, lm. **i I.** anat. *część przewodu pokarmowego od gardła do żołądka,* † g a r d z i e l, × g a r d z i e l p o k a r m o w y, × p o ł y k (oesophagus). **2.** patol.: Przełyku ból (oesophagodynia), kurcz (oesophagismus), przepuklina (oesophagocela), przecięcie od wewnątrz, ! ezofagotomja (oesophagotomia interna), od zewnątrz, ! ezofagostomja (oe. externa, oesophagostomia), rozszerzenie (ectasia oesophagi), zwężenie (stenosis oesophagi), zapalenie (oesophagitis). <Prze + Łyk>

Przełykacz, a, lm. **e** *ten, co przełyka;* przen.: P. ojczyzny swej, który majętność swą przełknął, przepił, utracił. Mącz. <Od Przełykać>

Przełykać, a, ał p. **Przełknąć.**

Przełykanie, a, blm., czynność cz. **Przełykać.**

[**Przełykować, uje, ował**] *przetrzepać, wysmagać.* <Prze + *Łykować, od Łyko>

[**Przełykowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przełykować.**

Przełykowy przym. od **Przełyk** (oesophageus).

Przełysiały *który przełysiał, łysawy:* Mąż, któremu z głowy włosy łażą, łysy jest, a jeśliby z czoła mu włosy oblazły, P. jest. Leop. Kazimierz Wielki, położnicę czeską przełysiałą i strupowatą być postrzegszy, precz od siebie odrzucił. Błaż. <Od Przełysieć>

Przełysieć, eje, ał *stać ś. nieco łysym, szczeg. na przedzie głowy, ołysieć na czole.* Przen.: Obetrzyj szyby z kurzu, to trochę przełysieją (= *staną ś. jaśniejsze, przejrzystsze).* <Prze + Łysieć>

Przełysienie, a I. blm., czynność cz. **Przełysieć. 2.** lm. **a** *niewielka łysina; łysina na przedzie głowy:* Jeśliby na łysinie a. na przełysieniu biała barwa ś. ukazała, zda go (męża) kapłan za trędowatego. Leop.

Przełyskiwać, uje, iwał *połyskiwać, przeświecać, przebijać ś. błyszcząco od czasu do czasu:* A przełyskują skroś po skałach wody. Zal. Widzieliśmy jeszcze mnóstwo jezior, przełyskujących przez mgłę, jak oczy przez woale. Od. <Prze + *Łyskiwać, od Łyskać>

Przełyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przełyskiwać.**

Przełyżwować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na łyżwowaniu.* <Prze + Łyżwować>

Przełyżwowanie, a, blm., czynność cz. **Przełyżwować.**

Przemacać, a, ał, nied. **Przemacywać** *macając nawskroś przeniknąć.* Kn. Przen. *przeczuć, przewidzieć, przewąchać, domyślić ś. z góry.* <Prze + Macać>

Przemacanie, a, blm., czynność cz. **Przemacać.**

Przemacerować, uje, ował *zmacerować nawskroś.* Przen.: Był to człowiek niewielkiego wzrostu, przemacerowany i ułożonej twarzy. Korz. **P. ś.** *zmacerować ś. nawskroś.* <Prze + Macerować>

Przemacerowanie, a, blm., czynność cz. **Przemacerować.**

Przemacerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemacerować ś.**

Przemachać, a, ał I. *przepędzić (pewien czas) na machaniu.* **2.** i **Przemachnąć** *przebyć szybko, zmachać:* W godzinę przemachał dwie mile. **3.** *zrobić prędko, pośpiesznie.* <Prze + Machać>

Przemachanie, a, blm., czynność cz. **Przemachać.**

† **Przemachlować, uje, ował, [P.]** *przefrymarczyć, przeszachrować, zamienić z okpieniem:* Przemachlował rzeczy: miasto (= zamiast) przednich braki. Klon. <Prze + Machlować>

Przemachlowanie, a, blm., czynność cz. **Przemachlować.**

Przemachnąć, nie, nął p. **Przemachać.** L. <Prze + Machnąć>

Przemachnięcie, a, blm., czynność cz. **Przemachnąć.**

[**Przemacierzały**] *zleżały.* <Prze + *Macierzały, od Macierz>

Przemacochować, uje, ował, Przemacoszyć *przebyć (pewien czas) macochą.* <Prze + Macochować>

Przemacochowanie, a, blm., czynność cz. **Przemacochować.**

Przemacoszenie, a, blm., czynność cz. **Przemacoszyć.**

Przemacoszyć, y, **ył** p. **Przemacochować.** <Prze + Macoszyć>

Przemacywać, uje, **ywał** p. **Przemacać.**

Przemacywanie, a, blm., czynność cz. **Przemacywać.**

× **Przemaczać**, a, **ał** p. **Przemoczyć.** <Prze + Maczać>

× **Przemaczanie**, a, blm., czynność cz. **Przemaczać.**

Przemadziaryzować, uje, **ował** *przerobić na Madziara a. na madziarskie.* <Prze + Madziaryzować>

Przemadziaryzowanie, a, blm., czynność cz. **Przemadziaryzować.**

Przemagać, a, **ał** i † P. ś. p. **Przemóc.**

Przemagający 1. im. od **Przemagać.** 2. *przeważający, przeważny, dominujący, znaczniejszy:* Siła przemagająca. Namiętność przemagająca.

Przemaganie, a 1. blm., czynność cz. **Przemagać.** 2. × P., lm. a *przewaga, przemoc, wyższość:* To samo zaraz da powód i łatwość zagranicznym wprowadzać nanowo i wojsko i influencją i przemaganie swoje do nas. St. Aug.

† **Przemaganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przemagać ś.**

Przemaglować, uje, **ował** 1. *przegładzić, przeprasować maglem.* 2. *zmaglować nanowo.* <Prze + Maglować>

Przemaglowanie, a, blm., czynność cz. **Przemaglować.**

Przemajaczenie, a, blm., czynność cz. **Przemajaczyć.**

Przemajaczyć, y, **ył** *przepędzić (pewien czas) na majaczeniu.* <Prze + Majaczyć>

Przemajchrować, uje, **ował** zł. *przepiłować; przebić.* <Prze + Majchrować>

Przemajchrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemajchrować.**

Przemakać, a, **ał** p. **Przemoknąć.**

Przemakalność, i, blm. rz. od **Przemakalny.**

Przemakalny *posiadający właściwość przewilżania ś., przepuszczania wilgoci, wody przez siebie:* Płótno przemakalne i nieprzemakalne. <Od Przemakać>

Przemakanie, a, blm., czynność cz. **Przemakać.**

Przemalignować, uje, **ował** *przepędzić (pewien czas) w maligni.* <Prze + Malignować>

Przemalignowanie, a, blm., czynność cz. **Przemalignować.**

Przemalować, uje, **ował** 1. *przepędzić (pewien czas) na malowaniu.* 2. i nied. **Przemalowywać** = a) *przeciągnąć farbą.* b) *przekopjować malowidło.* c) *nanowo i inaczej pomalować:* P. pokój niebieski na zielony. <Prze + Malować>

Przemalowanie, a, blm., czynność cz. **Przemalować.**

Przemalowywać, uje, **ywał** p. **Przemalować.**

Przemalowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemalowywać.**

Przemamczenie, a, blm., czynność cz. **Przemamczyć.**

Przemamczyć, y, **ył** *przepędzić (pewien czas) na mamczeniu.* <Prze + Mamczyć>

Przemamić, i, **ił** *mamiąc przeciągnąć, skaptować; przewabić:* Wielu nam ludzi przemamiono na waszą stronę. Dar. <Prze + Mamić>

Przemamienie, a, blm., czynność cz. **Przemamić.**

Przemamlać, a, **ał** *przepędzić (pewien czas) na mamlaniu.* <Prze + Mamlać>

Przemamlanie, a, blm., czynność cz. **Przemamlać.**

Przemamrotać, ocze, **otał** *przepędzić (pewien czas) na mamrotaniu.* <Prze + Mamrotać>

Przemamrotanie, a, blm., czynność cz. **Przemamrotać.**

Przemanewrować, uje, **ował** *przepędzić (pewien czas) na manewrowaniu:* Nie starał ś. do zachodu słońca P., jak dobry wódz słabszej siły czynić winien, ale starał ś. za dnia odwrót przyśpieszyć. Moracz. <Prze + Manewrować>

Przemanewrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemanewrować.**

[**Przemanikować**, uje, **ował**] *przepuścić, przetrwonić.* <Prze + Manikować>

[**Przemanikowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemanikować.**

[**Przemanygować**, uje, **ował**] *przepróżniaczyć, przewałkonić:* Przemanygował cały rok szkolny. <Prze + Manygować>

[**Przemanygowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemanygować.**

[**Przemarcenie**, a, blm.] czynność cz. **Przemarcyć.**

† **Przemarcie**, a, blm., czynność cz. **Przemrzeć.**

[**Przemarcować**, uje, **ował**] *przemienić, zamienić:* Mój chłop przemarcował koło u sąsiada. <Z Przemarcyć—Przemarczyć>

[**Przemarcowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemarcować.**

[**Przemarcyć**, y, **ył**] *zamienić ś. na cokolwiek.* <Prze + * Marcyć, od Nm. markten>

[**Przemarć**, mrze, **marł**] p. **Przemrzeć.**

Przemarkietanić, i, **ił** *przebyć (pewien czas) markietanem lub markietanką.* <Prze + Markietanić>

Przemarkietanienie, a, blm., czynność cz. **Przemarkietanić.**

† **Przemarły** *zgłodniały, umierający z głodu* (p. Przemrzeć): Wilk P. źrzobka zobaczył. Klon. <Od Przemrzeć>

× **Przemarniciel**, a, lm. e *ten, co przemarnił, marnotrawca, rozrzutnik.* L. <Od Przemarnić>

× **Przemarnić**, i, **ił** p. **Przemarnować:** Przemarni żywot—kto piekła kapłanem. Krasiń. Życiam wiek cały przemarnił w więzieniu. Krasiń. Marysi ni mógek brać, poniewierałek ś. bez niom godnie; ten (tę) jak móg (mogłem)—przemarniłek. Tet.

× **Przemarnienie**, a, blm., czynność cz. **Przemarnić.**

Przemarnotrawić, i, **ił** p. **Przemarnować.** <Prze + Marnotrawić>

Przemarnotrawienie, a, blm., czynność cz. **Przemarnotrawić.**

Przemarnować, uje, **ował**, × **Przemarnić**, **Przemarnotrawić** *przepuścić marnie, przeputać, przetrwonić, roztrwonić:* Majętność wszystkę przemarnował i cokolwiek wziął od ojca, przetrawił. Odym. Wielem przemarnował, ale mnie teraz bieda nauczyła rozumu. Boh. Przemarnowawszy liczne dochody na próżną okazałość, zaciągał długów. Nar. Przemarnował czas i pieniądze. Troc. <Prze + Marnować>

Przemarnowanie, a, blm., czynność cz. **Przemarnować.**

Przemarsz, u, lm. e *przechód, przejście wojska:* Od połowy maja zaczęły się przemarsze wojska.

T. K. Przyjęty okrzykami wojennemi, poczym nastąpił P. Koł. *(= defilada).* <Prze + Marsz>

Przemarszałkować, uje, ował *przebyć (pewien czas) marszałkiem.* <Prze + Marszałkować>

Przemarszałkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemarszałkować.**

Przemarszczenie, a, blm., czynność cz. **Przemarszczyć.**

Przemarszczyć, y, ył *przerobić marszczenie:* P. spódnicę. <Prze + Marszczyć>

Przemarudzenie, a, blm., czynność cz. **Przemarudzić.**

Przemarudzić, i, ił *strawić (pewien czas) na marudzeniu.* <Prze + Marudzić>

1. Przemarzać, a, ał p. **Przemorzyć.**

2. Przemarzać, a, ał (Przemar-zać) p. **Przemarznąć.**

1. Przemarzanie, a, blm., czynność cz. **1. Przemarzać.**

2. Przemarzanie, a, blm. (Przemar-zanie) czynność cz. **2. Przemarzać.**

Przemarzenie, a, blm., czynność cz. **Przemarzyć.**

Przemarzlina, y, lm. **y** (Przemar-zlina) *miejsce przemarzłe, szczeg. w drzewie; szczelina w drzewie, które pękło od mrozu:* Rysy czyli rozpadliny, ciągnące ś. wzdłuż żyłek drdzennych w drzewie, leśniczowie nazywają przemarzliną. Jak. J. Kiedy znajduje się jaka część drzewa uschłego, położona w pośrzód zdrowego drdzenia, nazywają przemarzliną przerastałą. Jak. J. Pospólstwo jakiekolwiekbądź rysy w drzewach nazywa przemarzliną. Jak. J. <Od Przemarznąć>

Przemarzły (Przemar-zły), **Przemarznięty** *który przemarzł:* Niewiasty, choć ś. od zimna poosłaniały i wilgoci, przemarzłe jechały i zmoczone. Krasz. <Od Przemarznąć>

Przemarznąć, znie, zł (Przemar-znąć), [**Przemjarznąć**], nied. **Przemarzać 1.** *zmarznąć, zamarznąć nawskroś:* W miałkich stawach woda ledwie nie do dna przemarzła. Stroj. **2.** *bardzo zmarznąć, przeziębnąć:* Choć wiatr ustał, alem przemarzł. Sienk. Bom przemarzł na lód w onej tułaczce ziemskiej. Reym. **3.** [P.] *zaziębić ś.* <Prze + Marznąć>

Przemarznienie, a, blm. (Przemar-znienie) p. **Przemarznięcie:** P. i odmrożenie. Perz.

Przemarznięcie, a, blm. (Przemar-znięcie), **Przemarznienie,** czynność cz. **Przemarznąć.**

Przemarznięty (Przemar znięty) p. **Przemarzły:** Bywały dnie, w których po 30 i 40 liczono przemarzniętych. Kal. <Od Przemarznąć>

Przemarzyć, y, ył *na marzeniu przepędzić (czas jakiś),* przen. *prześnić:* P. młode lata. <Prze + Marzyć>

Przemaskaradować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na maskaradach.* <Prze + Maskaradować>

Przemaskaradowanie, a, blm., czynność cz. **Przemaskaradować.**

× **Przemaszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przemaścić.**

Przemaszerować, uje, ował, nied. **Przemaszerowywać** *przejść marszem, przeciągnąć w ordynku:* Wojsko przemaszerowało przez miasto. W rynku tylko kupki ludu i żołnierzy przemaszerowujących widać było. Krasz. <Prze + Maszerować>

Przemaszerowanie, a, blm., czynność cz. **Przemaszerować.**

Przemaszerowywać, uje, ywał p. **Przemaszerować.**

Przemaszerowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemaszerowywać.**

[**Przemaszkiecenie, a,** blm.] czynność cz. **Przemaszkiecić.**

[**Przemaszkiecić, i, ił**] *przetrwonić pieniądze na łakocie.*

× **Przemaścić i, ił** *smarując maścią wskroś nią przejąć.* L. <Prze + Maścić>

Przemaślenie, a, blm., czynność cz. **Przemaślić.**

Przemaślić, i, ił *zanadto zaprawić masłem:* Ciasto zbyt przemaślone. <Prze + Maślić>

Przemawiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przemówić.**

Przemawianie, a 1. blm., czynność cz. **Przemawiać. 2.** [P., lm. **a**] *zamawianie czarodziejskie:* Baba znana z przemawiania nad choremi.

Przemawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemawiać ś.,** *spór, sprzeczka.*

Przemaz, u, lm. **y, Przemaza** gór. *warstwa mażących ś. iłów dość cienka przy rudzie żelaznej.* Łab. <Od Przemazać>

Przemaza, y, lm. **y** gór. **1.** p. **Przemaz. 2.** *ślad pokładu, zaledwie dostrzegalny w przodku.* Łab. <Od Przemazać>

Przemazać, że, zał, nied. **Przemazywać,** [**Przemazgować**] *mażąc przekreślić, skasować:* P. w piśmie: literę, wyraz. <Prze + Mazać>

Przemazanie, a 1. blm., czynność cz. **Przemazać. 2.** lm. **a** *miejsce przemazane.*

Przemazerować, uje, ował *przemalować, przeciągnąć na mazer farbą, lakierem.* <Prze + Mazerować>

Przemazerowanie, a, blm., czynność cz. **Przemazerować.**

[**Przemazgować, uje, ował**] p. **Przemazać.**

[**Przemazgowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przemazgować.**

Przemazywać, uje, ywał p. **Przemazać.**

Przemazywanie, a, blm., czynność cz. **Przemazywać.**

Przemądrować, uje, ował, † **Przemędrować** *przesadzić w mędrkowaniu:* Czasem i mądry mykita przemądruje i wlezie pod lufy. Zbyt ostrożny pan Sapieha, aby nie przemądrował. Sienk. <Prze + Mądrować>

Przemądrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemądrować.**

Przemądry *nadzwyczaj mądry:* Księgi przenabożnej i przemądrej duszy twojej. Skar. <Prze + Mądry>

[**Przemądrzać, a, ał**] p. **Przemądrzyć.**

Przemądrzale przys. od **Przemądrzały.**

Przemądrzałość, i, blm. rz. od **Przemądrzały.** Wor.

Przemądrzały, × **Przemędrzały,** † **Przemędrzony 1.** *zanadto mądry, nadrabiający mądrością:* Ja już do Wc Panny nie mówię, boś już bardzo przemądrzała. L. [Jak doskonale brał na rozum nauki, to mu zaczęli zazdrościć i przemawiać, że co on ma być taki P.]. **2.** *przebiegły, chytry, podstępny, kuty na cztery nogi:* Przemądrzałe Włochy, dopókąd im wolno było oszczerstwem swoim oszukiwać inne narody, obcy chleb jedli. Stasz. <Od Przemądrzeć>

[**Przemądrzanie, a,** blm.] czynność cz. **Przemądrzać.**

Przemądrze przys. od **Przemądry.**

× **Przemądrzeć, eje, ał,** × **Przemędrzeć** *stać ś.*

zanadto mądrym, zdumniec z powodu swojej wątpliwej mądrości. L. <Prze + Mądrzeć>

× **Przemądrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przemądrzeć.**

[**Przemądrzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przemądrzyć.**

[**Przemądrzyć, y, ył,** nied. **Przemądrzać**] *przewyższyć mądrością, przejść rozumem:* Ty starszych nie przemądrzaj. Ork. Niech jajo kury nie przemądrza. Ork. <Prze + Mądrzyć>

Przemeblować, uje, ował, nied. **Przemeblowywać** *umeblować nanowo:* Chociaż wszystko znalazłam tak pięknym, tak dobrym, ale nanowo przemeblowujemy, ustawiamy już raz drugi. Krasz. **P. ś.** *umeblować sobie mieszkanie nanowo.* <Prze + Meblować>

Przemeblowanie, a, blm., czynność cz. **Przemeblować.**

Przemeblowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemeblować ś.**

Przemeblowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przemeblować.**

Przemeblowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemeblowywać.**

Przemeblowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemeblowywać ś.**

Przemedytować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na medytowaniu:* Nie byłoby mu to uszło na sucho, przemedytowałby w loszku w żelazach miesiąc nie jeden. Jeż. <Prze + Medytować>

Przemedytowanie, a, blm., czynność cz. **Przemedytować.**

Przemelancholizować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na melancholizowaniu.* <Prze + Melancholizować>

Przemelancholizowanie, a, blm., czynność cz. **Przemelancholizować.**

Przemeldować, uje, ował, nied. **Przemeldowywać** kogo = *przenieść w księgach meldunkowych z jednego miejsca w drugie:* P. kogo pod inny numer (domu). **P. ś.** *przeniósszy ś. na nowe mieszkanie, zameldować ś. nanowo.* <Prze + Meldować>

Przemeldowanie, a, blm., czynność cz. **Przemeldować.**

Przemeldowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemeldować ś.**

Przemeldowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przemeldować.**

Przemeldowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemeldowywać.**

Przemeldowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemeldowywać ś.**

Przemełcie, a, blm., czynność cz. **Przemleć,** *przemielenie.*

Przementorować, uje, ował *przebyć (pewien czas) mentorem.* <Prze + Mentorować>

Przementorowanie, a, blm., czynność cz. **Przementorować.**

Przemetalizować, uje, ował *przemienić na metal.* <Prze + Metalizować>

Przemetalizowanie, a, blm., czynność cz. **Przemetalizować.**

! **Przemetamorfożyć, y, ył** *przekształcić, przemienić, przeobrazić.* Pim. <Prze + *Metamorfożyć, od Metamorfoza>

Przemęczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przemęczyć:** Skutkiem przemęczenia uwagi mylił ś. w pośpiechu. Gaw. **2.** p. **Przemęczenie ś.**

Przemęczenie się, a ś., blm., **Przemęczenie** czynność cz. **Przemęczyć ś.**

Przemęczyć, y, ył *spędzić (pewien czas) na męczeniu.* **P. ś. 1.** *przetrwać (pewien czas) męcząc ś.; przecierpieć, przekawęczyć, przemordować ś.* **2.** *zmęczyć ś. nadmiernie, wyczerpać ś. ze zmęczenia.* <Prze + Męczyć>

Przemędrkować, uje, ował 1. co = *mędrkując przegrać sprawę co do czego:* On przemędrkuje literę *a*: moje *b* zostanie i basta. Dyg. **2.** *przepędzić (pewien czas) na mędrkowaniu.* <Prze + Mędrkować>

Przemędrkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemędrkować.**

† **Przemędrować się, uje ś., ował ś.** *mędrkując zbytnio zawieść ś. na swoim rozumie:* Owi, co nazbyt rozumy (= rozumami) harcują, bardzo ś. radzi sami czasem przemędrują. Rej. Bo zawżdy ś. przecherka rychlej przemędruje, i zawżdy dalej zajdzie, co cicho wędruje. Rej. <Prze + Mędrować>

† **Przemędrowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przemędrować ś.**

† **Przemędrzały** p. **Przemądrzały:** Można twórcą nieszczęść nazwać przemędrzałego nauczyciela. Cz. Przemędrzałe dekreta tych półmędrków potrzebowały a. komentarzów, a. poprawy. Cz. <Od Przemędrzeć>

† **Przemędrzec, drca,** lm. **drcy** *mędrzec nad mędrcami:* Był zasię kto P., więtsze miał dochody, jak (= niż) gdzieindziej za pracę. <Prze + Mędrzec>

× **Przemędrzeć, eje, ał** p. **Przemądrzeć.** <Prze + Mędrzeć>

Przemędrzenie, a, blm., czynność cz. **Przemędrzeć.**

† **Przemędrzony** p. **Przemądrzały:** On nad innych wszystkich P. Chr. <Zam. Przemędrzały>

× **Przemężczyźniać, a, ał** p. **Przemężczyźnić.**

× **Przemężczyźnianie, a,** blm., czynność cz. **Przemężczyźniać.**

× **Przemężczyźnić, i, ił,** nied. **Przemężczyźniać** *przemienić na mężczyznę.* <Prze + *Mężczyźnić, od Mężczyzna>

× **Przemężczyźnienie, a,** blm., czynność cz. **Przemężczyźnić:** Była kobietą w pełnym tego wyrazu znaczeniu, nie cierpiąc choćby najmniejszego przemężczyźnienia na hic mulier.

Przemężny *nadzwyczaj mężny:* Hetman ten P. Fal. Serce mając przemężne, a wymowne usta. Groch. <Prze + Mężny>

Przemglony *mgłą przesłoniony, powleczony:* Przemglone, szare niebo wisiało nizko. Reym. Aż szary, P. świt, zwlókszy ś. leniwie z pól, zajrzał do izby. Reym. <Od *Przemgleć, od Prze + Mgleć>

Przemiał, u, lm. **y 1.** *przemielenie:* Oddać zboże do przemiału. **2.** *ilość mlewa przemielonego w młynie, n. p. na dobę:* Młyn na 50 korcy przemiału. <Prze + Miał>

Przemiałowy przym. od **Przemiał:** Taryfy przemiałowe.

× **Przemian, u,** lm. **y** p. **Bezmian.** <Z Przez (zam. Bez) + Mian>

* **Przemian** w wyrażeniach: Na P., Na przemiany, † W przemiany, † **Na przejmy,** † **W przejmy** przys. *zastępując jedno drugie w powtarzającej ś. kolei, luzując ś. kolejno; odpowiadając sobie nawzajem:* Lutnie i skrzypce powietrze słodką harmonją czasem razem, a czasem na przemiany biją. P. Koch. Na przemiany co czynić.

Troc. Wesele i smutek chodzą na przemiany, śmiech i płacz, radość i żal. Kulig. Jeżeli dwie linje równoległe są przecięte przez trzecią, powstające stąd kąty nazywają ś. kątami na P., *alterni*. Łs. Na to odpowiedziała Helena w przemiany. Kochan. (= *ze swej strony, z kolei*). Złudzenie, mara, co ci na przemiany w białe kamelje przetwarza pokrzywy, wiejskie w chór duchów przemienia organy. Krasiń. (Prze + *Mian, M(IAN)>

Przemiana, y, lm. **y I.** a. †**Przemianek** *przemienienie, przemienianie, zmiana, odmiana, przeobrażenie, przekształcenie, metamorfoza:* Jeszcze nie wiesz, jaką moc mają suknie ku przemianie ludzi. L. Kto ś. spodziewa szczęścia bez przemiany, nie zna życia ludzkiego. L. Miejcie między sobą porządek a przemiany we dnie i w nocy na robotę. Leop. (= *koleje*). Poczta czyli jeżdżenie przemianą koni. Cz. (= *końmi rozstawionemi*). Pędził swe dni w słodkiej przemianie rozkoszy i odpoczynku. Niem. Częste szczęścia i nieszczęścia przemiany. Troc. P. krwi żylnej w arterjalną jest warunkiem nieuchronnym do utrzymania jej obrotu, a tym samym i życia. Śniad. J. Bóg wciąż wyżej po szczeblach przemian prowadzi światy. Asn. P. gąsienicy w poczwarkę, poczwarki w motyla. Nie znikanie, ale P. sił stanowi podstawę zjawisk przyrodniczych. Smoli. Legienda o Janosiku, żyjąca w opowieści ustnej, ulega ciągle rozmaitym przemianom. Witk. Przemiany owadów. Owady przebywają przemiany. Owidjusz napisał dzieło p. t. „Przemiany". P. krwi. P. pokoleń (= *luzowanie ś.*). Na przemiany, † W przemiany p. **Przemian. 2.** †P. *zamiana, wymiana:* Handel zależy na przemianie rzeczy. Petr. Z kraju tego wywożą złoto na przemianę za nasze rzeczy. Łęcz. **3.** × P. *alternatywa, alternata:* Uważając postępki tego człowieka, niełatwo osądzić, czy go między najwystępniejszemi, czy między najbezrozumniejszemi ludźmi kłaść trzeba: haniebna dla niego, lecz nieuchronna P. Ust. **4.** chem. *zjawisko.* **5.** fiz.: P. napięcia prądu elektrycznego z dodatniego na odjemne. **6.** fizj.: P. materji w ustroju (permutatio materiei). **7.** a. **Permutacja** mat. *rozmieszczenie przedmiotów na miejscach ustalonych:* Przemiany parzyste, nieparzyste. **8.** patol. *przeobrażenie:* P. postępowa (metamorphosis progressiva), wsteczna (m. regressiva). <Prze + Miana>

I. †**Przemianek, nku,** lm. **nki** p. **Przemiana:** Abraham dnia obrzezowania swego P. imienia swego przyjął, a już nie Abram, ale Abraham był zwany. Białob. Może ś. część majątku w przemianku obracać w insze rzeczy. Petr. P. czynią w noszeniu dla ciężkości. Bz. <Od Przemian>

2. †**Przemianek, nka,** lm. **nki I.** *przezwisko, miano, przydomek:* Niejaki Livius, przemiankiem Drusus. Birk. Krasnym przemiankiem brzydką sprawę farbujesz. Żebr. Bóg prawdziwy i wieczysty; Jemu te tytuły i przemianki przynależą. Białob. Zbudowali kościół ku chwale bożej i ku pamiątce i przemiankowi Jana św. Birk. (= *pod wezwaniem św. Jana*). Takiemi przemianki go przezywa. L. <Prze + *Mianek, od Miano>

Przemianka, i, lm. **i I.** gór. *zmiana rębaczy i robotników z jednych dział do drugich; zmiana w obłożeniu robót górnikami co kwartał, w Wieliczce.* **2.** mech. *okres czasu między dwiema przemianami rozprądu:* Napięcie rozprądu w czasie jednej przemianki wzrasta od zera do pewnej wartości najwyższej i spada powrotnie do zera. <Od Przemiana>

×**Przemianorodztwo, a,** blm. *przemiana gatunków:* P. zwierząt, roślin. <Przemiana + *Rodztwo, od Rodzić>

Przemianować, uje, ował *przezwać inaczej, nadać inne nazwisko, nowe miano,* posp. *przechrzcić:* Miasteczko Rów przemianowano na Bar. <Prze + Mianować>

Przemianowanie, a, blm., czynność cz. **Przemianować:** Wspomnimy tylko o przemianowaniu ulicy Miodowej na Napoleońską. Gom.

†**Przemianowy** *na przemian będący, wzajemny.* Anat.: †Spojenie przemianowe = *staw zawiasowy* (ginglymus). Spojenie piszczela ramiennego z piszczelami łokciowemi nazywa ś. spojeniem przemianowym, *ginglymus.* Perz. <Od Przemiana>

Przemiar?: Jakto? niema dziś wróblów? — Pewno, że niema, przecie poszli na P. Kaczk. <Prze + *Miar, M(IAR)>

Przemiara, y, blm. *nadmiar, zbytek:* Tak! consummatum est! P. niesprawiedliwości i bezeceństwa owych trzech, trójpiekła onego! Krasiń. <Prze + Miara>

Przemiarkować, uje, ował *zmiarkować naprzód, przewidzieć; z góry domyślić ś., przewąchać:* [Ino że go (djabła) ksiądz przemiarkował] (i nie dał mu iść tam, dokąd ten zamyślił). <Prze + Miarkować>

Przemiarkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemiarkować.**

[**Przemiarty**] *przegłodzony.* <Zam. Przemarty, od Przemrzeć>

Przemiatać, a, ał I. p. **Przemieść. 2.** p. **Przemiotać.**

Przemiatanie, a, blm., czynność cz. **Przemiatać.**

†**Przemiatywać, uje, ywał** p. **Przemiotać.**

†**Przemiatywanie, a,** blm., czynność cz. **Przemiatywać.**

×**Przemiąć, mnie, miął** *zmiąć nawskroś, przegnieść.* L. [Ja se młócę, z jednej strony przemnę, na drugą przewrócę]. <Prze + Miąć>

I. Przemiecenie, a, blm. *przerzucenie.*

2. Przemiecienie, a, blm., czynność cz. **Przemieść.**

Przemielać, a, ał p. **Przemleć.**

Przemielanie, a, blm., czynność cz. **Przemielać.**

Przemielenie, a, blm., [**Przemełcie**] czynność cz. **Przemleć.**

Przemieniacz, a, lm. **e I.** a. **Przemieńca** *ten, co przemienia.* **2.** fiz. = **Girotrop.** <Od Przemieniać>

Przemieniać, a, ał i P. ś. p. **Przemienić.**

× **Przemienialny** p. **Przemienny:** Przemienialnych rzeczy miara i sposób stanowi ludzkie rzeczy. Petr. <Od Przemieniać>

Przemienianie, a, blm., czynność cz. **Przemieniać.**

Przemienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemieniać ś.**

Przemienić, i, ił, nied. **Przemieniać I.** *zmienić, odmienić, zamienić:* P. suknie na sobie. Na znak małżeńskiej wiary pierścienie abo wieńce przemienia kapłan. Hrb. **2.** *przeobrazić, przekształcić, przeistoczyć, przerobić, przedzierzgnąć, zamienić, zmienić:* W Kanie Chrystus Pan przemienił wodę na wino. Hoł. Przemieniony z mężczyzny w kobietę. L. Niech Pan Bóg przemieni! (dom.: *złe na dobre; niech odwróci złe*). 3. z ręki w rękę. Kn. = *przejąć, przerzucić w drugą rękę.* 4. † P. = *ułożyć na przemiany w powtarzającej ś. kolei:* Kaplica złotogłowem i aksamitem w przemienio-

ne brety obita była. Warg. 5. † P. *zarzucić, przypisać, wyrzucić na oczy:* Żydowie przemieniali Jemu tę winę, iżby ś. królem czynił. Rozmyś. 6. † P. sobie = *przywłaszczyć, przypisać sobie:* Ale nie uwłoczył bóstwu Pan nasz Jesuskrystus ani cudzego sobie przemieniał. Rozmyś. 7. lek.: Leki przemieniające = *przeistaczające* (remedia alterantia). Leczenie przemijające (curatio alterans). **P. ś. I.** z kim na co = *zamienić co między sobą, zamienić ś.:* Przemieniliśmy na laski: on dał mi swoją, a wziął moją. 2. *przeobrazić ś., przekształcić ś., przeistoczyć ś., przedzierzgnąć ś., zamienić ś., przejść w co:* Pod szczęśliwą gracza ręką miedź ś. w złoto przemienia. L. Przemienił ś. na twarzy świecący jak słońce, przytym jak śnieg białe szaty. Leszcz. Chrystus przemienił ś. na górze Tabor. [Przemienię ja ś. małą płociczką] (= w małą płociczkę). [Przemienię ś. gwiazdeczką]. <Prze + Mienić>

Przemienienie, a, blm. I. czynność cz. **Przemienić**, *przemiana, zmiana, odmiana:* Przemienieniem szat dawali znać żałość swoję. Pilch. 2. p. **Przemienienie ś.**: W sakramencie *transsubstantiatio*, P. istności. Karnk. P. Chrystusa na górze Tabor. P. Pańskie (uroczystość kościelna). Skończy dwa lata na P. Pańskie.

Przemienienie się, a ś., blm., **Przemienienie** czynność cz. **Przemienić ś.**, *przemiana, zmiana, odmiana:* Przeznaczeni jesteśmy do wszystkich przemienień ś. duchowych. Krasiń.

Przemiennościowy przym. od **Przemienność**; mat. *własność zasadnicza dodawania i mnożenia liczb rzeczywistych i zespolonych dwujednostkowych.*

Przemienność, i, lm. i rz. od **Przemienny**: P. powietrza. Mącz. Wielkie przemienności a częste w królestwach Azji bywały. Biel. M. Przemienności a chciwości w państwach bywały bez rozmysłu dobrego. Biel. M. Trzeba mieć baczność na czas, bowiem i P. obyczajów czasem nie wadzi. L. Według czasów przemienności. Sene. 2. mat. *własność dodawania i mnożenia, wyrażająca ś. wzorami:* a + b = b + a. a. b = b. a.

Przemienny I. a. × **Przemienialny** *dający ś. przemienić:* Szaty przemienne czerpią z życia toni. Krasiń. Gdy wiatr kołysze drzewem, włókna jego pnia podlegają naprężeniom przemiennym, czyli to samo włókno pnia jest na przemiany, to ściskane, to rozciągane. 2. *podległy przemianie, przemianom, przemieniający ś.:* Owady przemienne. 3. *zmienny, niestały, niestateczny, chwiejny, skory do odmiany:* P. umysł ludu, *mutabilis*. Mącz. 4. *zmieniający ś. na przemian:* Z wodą przemienną upływa. Zim. Po przemiennych wędrówkach różnych narodów. Św. Szlachta, ni króle, ni lud, ni mieszczany, przemienne tylko — a równe tytany. Krasiń. Ruch P. Gór.: Warstwowanie przemienne. 5. *zamienny, polegający na wymianie:* Handel odległe kraje przemiennemi kupiami złącza. Dek. 6. † P. *odmienny, inny, nie ten sam:* Lud w Afryce dziś P. jest, bo ich wiele wyszło do Hiszpanji i Arabji. Biel. M. 7. fiz.: Prąd P. = *prąd elektryczny przerywany, przebiegający naprzemian w strony przeciwne.* 8. patol.: Tętno przemienne a. naprzemienne (pulsus alternans). Obłąd P. p. **Obłąd.** 9. rol.: Układ P. = *płodozmian zastosowany przez lat kilka, po których grunt przeznacza ś. na pastwisko dla bydła na lat kilka.* Przemienne gospodarstwo leśne. <Od Przemiana>

Przemieńca, y, lm. y p. **Przemieniacz**: Sędzia nasz sprawiedliwy, ciał naszych P., wołający swe święte do chwały i wieńca. Słow. <Od Przemienić>

Przemierać, a, ał p. **Przemrzeć.**

Przemieranie, a, blm., czynność cz. **Przemierać.**

× **Przemiernik**, a, lm. i *średnica, djametr.* <Od Przemierny>

Przemierny *dający ś. przemierzyć.* <Od Przemierzyć>

Przemierzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przemierzyć.**

Przemierzanie, a, blm., czynność cz. **Przemierzać.**

Przemierzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemierzać ś.**

† **Przemierze**, a, lm. a *odwłoka, zwłoka.* Tuch. <Od Przemiara>

Przemierzenie, a, blm., czynność cz. **Przemierzyć**: Zażegnywanie, zachuchiwanie, P. nicią na krzyż. Wiszn.

Przemierzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemierzyć ś.**

Przemierzłość, i, blm. (Przemier-złość) rz. od **Przemierzły**. Troc.

Przemierzły (Przemier-zły) *obmierzły, obrzydliwy, obrzydły, przebrzydły, odrażający, wstrętny:* Komu nie jest P. człowiek fałszywy? Wer. Dymiona, przemierzłe wrzody w trzosłach bywają. Ocz. Ludzie, posługi swoje innym wyrzucający, są przemierźli. Schot. Przemierzła starość. Petr. Nie były to wyrzuty sumienia, tylko nieznośne, przemierzłe uczucie obecności złego. Żer. <Od Przemierznąć>

Przemierznąć, źnie, zł (Przemier-znąć) *obrzydnąć, obmierznąć, stać ś. wstrętnym, zohydzieć.* <Prze + Mierznąć>

Przemierznięcie, a, blm., (Przemier-znięcie) czynność cz. **Przemierznąć.**

Przemierzwić, i, ił *przesycić mierzwą, przegnoić.* <Prze + Mierzwić>

Przemierzwienie, a, blm., czynność cz. **Przemierzwić.**

Przemierzyć, y, ył, nied. **Przemierzać**, [**Przemnirzać**] *wymierzyć od początku do końca a. we wszystkich kierunkach; zmierzywszy przekonać ś. o wymiarach, rozciągłości, objętości czego:* Przemierz to sukno, wino. Troc. P. pole. L. Przemierz te zboża. Troc. [Na przełamanie niemowlęcia przemierzają je. W tym celu należy wziąć chustkę i wznak dziecko rozłożywszy, ręce mierzyć od łokcia do łokcia chustką]. Przen.: Przemierzywszy go okiem, rzecze: Mości Panie. Pot. Przen.: *zmierzyć krokami, przejść, przejechać od początku do końca a. we wszystkich kierunkach:* Przemierzać drogę idąc, morze jadąc. Troc. P. drogę, kraj, morze, jadąc, idąc = przejeżdżać, przechodzić, przebiegać, *emetiri iter*. Kn. Przemierzali krainy, morza przejeżdżali. Leop. (schodzili prowincje. Leop.). Często przemierzał kraj nasz. P. Koch. Drudzy Moskwę przemierzyli. Groch. Dom i ojczyznę porzucił, ziemię z morzem przemierzył. Pot. Na drogach wiele trudności pomierzyli i zasię je, nic nie sprawiwszy, nazad jadąc, podejmować a P. muszą. Kosz. Czas mi odlecieć duchem w wir nieskończoności, ażeby wszystkie światy lotami P. Sf. Przemierzać butnym skrzydłem sennych dali głusze. Sf. Żart.: Żyd, na łeb przemierzywszy wschody . . . Pot. (= *spadszy ze wschodów*). **P. ś. I.** *omylić ś. w mierzeniu.* 2. *przeważyć ś.:* To, ile szczęście kosztowało, przemierzyło ś. w mózgu i odpłynęło stroną daleką. Żer. <Prze + Mierzyć>

Przemierźla, i, lm. **e, Smrododrzew** bot. (olax) *roś. z rodziny przemierźlowatych.* <Od Przemierzły>

Przemierźle przys. od **Przemierzły:** Włóczył ś. z gęślami po Wilnie Tatarzyn, na tych gęślach swych P. gędząc. Rol.

Przemierźlejszy (Przemier-źlejszy) st. w. od **Przemierzły:** Niema rzeczy przemierźlejszej od głupiego białogłowskiego gadania. Choiń.

Przemierźlowate rośliny bot. (olacineae), *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przemierźla>

Przemiesić, i, ił I. *miesząc przerobić, przemieszać.* **2.** *jeszcze raz wymiesić.* <Prze + Miesić>

Przemieszać, a, ał, ! Przemięszać, nied. **Przemieszywać, ! Przemięszywać I.** *mieszając przerobić; pomieszać, zamieszać nieco:* P. kaszę w garnku. **2.** *pomieszać, wymieszać jedno z drugim; poprzegradzać, poprzeplatać, przelasować, poprzekładać:* Spodziewam ś. tego lata żyznej, mokrością i suchością przemieszanej pogody. Fur. Niebo nienajgorzej promienić i powolnym powietrzem przemieszywać aż do pełni będzie. Fur. Szpetna czarna barwa, zieloność z czerwonością przemieszająca. L. Włosy przemieszane siwemi, srokate, szpakowate. L. P. karty przed grą *(= przetasować).* <Prze + Mieszać>

Przemieszanie, a, blm., czynność cz. **Przemieszać.**

× **Przemieszczać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przemieścić.**

× **Przemieszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przemieszczać.**

× **Przemieszczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przemieszczać ś.**

Przemieszczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przemieścić. 2.** chir. i patol. *przesunięcie, przepchnięcie, ! dyzlokacja* (dislocatio).

× **Przemieszczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przemieścić ś.**

Przemieszenie, a, blm., czynność cz. **Przemiesić.**

Przemieszkać, a, ał, posp. **Przemięszkać,** nied. **Przemieszkiwać,** posp. **Przemięszkiwać, † Przemieszkawać I.** † P. *odwlec, zwlec.* Glos. **2.** † P. *przebyć, przetrwać:* We dnie kazał, a na czujności i modlitwie przemieszkawał w nocy. Wuj. Jeden starzec lat dziewięćdziesiąt przemieszkał na świecie. L. **3.** *przebyć na mieszkaniu, mieszkając przepędzić (pewien czas):* P. gdzie rok. **4.** nied. *mieszkać gdzie, być na komornym, kwaterować; przebywać:* Przecież ś. z domu wyniosą, kiedy im ś. w nim przemieszkiwać naprzykrzy. L. Z większą chęcią żołnierze na takie miejsca zjeżdżać ś. będą, na których będą wiedzieć, że król ich często przemieszkawa. Baz. Zygmunt Pierwszy do Litwy na pokój odjeżdżał, a potym Zygmunt August tamże przez niemały czas przemieszkiwał. Karnk. Św. Paweł przemieszkiwał w Malcie. Niem. W chatce pracowitego wieśniaka, obok smutnego ubóstwa i niedoli, radość i nawet szczęście przemieszkiwa. Wiszn. *(= gości).* <Prze + Mieszkać>

Przemieszkanie, a, blm., czynność cz. **Przemieszkać.**

† **Przemieszkawacz, a,** lm. **e** p. **Przemieszkiwacz;** *chwilowo bawiący, przebywający gdzie, gość:* Ja przychodzień na ziemi, P., jako i wszyscy ojcowie moi. Bud. (komornik. B. G.). <Od Przemieszkawać>

† **Przemieszkawać, a, ał** p. **Przemieszkać.**

† **Przemieszkawanie, a,** blm., czynność cz. **Przemieszkawać.**

† **Przemieszkawca, y,** lm. **y** p. **Przemieszkiwacz:** Onej personie, która onej ziemie P. będzie. Stat. Kaz. Jag.

× **Przemieszkiwacz, a,** lm. **e,** † **Przemieszkawacz,** † **Przemieszkawca** *ten, co przemieszkuje, mieszkaniec.* <Od Przemieszkiwać>

Przemieszkiwać, uje, iwał p. **Przemieszkać.**

Przemieszkiwanie, a, blm., czynność cz. **Przemieszkiwać.**

Przemieszywać, a, ał p. **Przemieszać.**

Przemieszywanie, a, blm., czynność cz. **Przemieszywać.**

× **Przemieścić, i, ił,** nied. × **Przemieszczać** *przenieść, przetranzlokować, umieścić gdzieindziej, w innym miejscu:* P. rzecz jaką. P. urzędnika: z jednej posady na drugą, z jednego miejsca do innego. × **P. ś.** *przenieść ś.:* P. ś. z miasta do miasta. <Prze + Mieścić>

Przemieść, ecie, ótł, nied. **Przemiatać I.** *przeczyścić miotłą, umieść nieco:* P. izbę. **2.** *przesunąć, przerzucić miotłą:* P. śmiecie ze środka do kąta. **3.** *rozmiatając przeprowadzić; przegarnąć:* P. ścieżkę przez śnieg. **4.** † P. p. **Przemiotać.** <Prze + Mieść>

× **Przemięcie, a,** blm., czynność cz. **Przemiąć.**

Przemiędlenie, a, blm., czynność cz. **Przemiędlić.**

Przemiędlić, i, ił *przetrzeć (len a. konopie) w międlicy.* <Prze + Międlić>

Przemiękać, a, ał p. **Przemięknąć.**

Przemiękanie, a, blm., czynność cz. **Przemiękać.**

× **Przemiękczenie, a,** blm., czynność cz. **Przemiękczyć.**

× **Przemiękczyć, y, ył** *bardzo zmiękczyć, zrobić zupełnie miękkim.* <Prze + Miękczyć>

Przemiękki *nadzwyczaj miękki.*

Przemiękły *który przemiękł:* Tleją jeszcze węgle, przesypane gruzem i deszczem przemiękłe. Krasiń. Kapuśniska jeszcze pod wodą, że jeno grzbiety zagonów przemiękłych łyśniły ś. kiej piskorze. Reym. <Od Przemięknąć>

Przemięknąć, knie, kł, [Przemiknąć], nied. **Przemiękać** *stać ś. nawskroś miękkim od wilgoci; przemoknąć, zamięknąć:* Papier przemiękł. <Prze + Mięknąć>

Przemięknienie, a, blm., czynność cz. **Przemięknąć.**

Przemięszać, a, ał p. **Przemieszać.** <Prze + Mięszać>

Przemięszanie, a, blm., czynność cz. **Przemięszać.**

! **Przemięszkać, a, ał** p. **Przemieszkać.** <Prze + Mięszkać>

! **Przemięszkanie, a,** blm., czynność cz. **Przemięszkać.**

Przemięszywać, a, ał p. **Przemieszać:** Później przemięszywano ich z Polakami. Gom.

Przemięszywanie, a, blm., czynność cz. **Przemięszywać.**

Przemigać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na miganiu.* <Prze + Migać>

Przemiganie, a, blm., czynność cz. **Przemigać.**

× **Przemignąć, nie, nął** *mignąwszy przejść, przeminąć, przelecieć:* Wielkości straszna pycha jako cień przemignie. L. <Prze + Mignąć>

Przemignięcie, a, blm., czynność cz. **Przemignąć.**

Przemigotać, ocze a. **oce, otał** *migocząc przetrwać (pewien czas).* < Prze + Migotać >

Przemigotanie, a, blm., czynność cz. **Przemigotać.**

Przemijać, a, ał p. **Przeminąć.**

Przemijająco przys. od **Przemijający,** *chwilowo, niestale, przelotnie:* Niektórzy z jego poprzedników używali tego tytułu, ale P. Rol.

Przemijający 1. im. od **Przemijać. 2.** *chwilowy, przelotny, nietrwały, tymczasowy:* Choroba, szczęście, niepowodzenie przemijające. Zjawisko przemijające. Chwilowe powodzenie, przemijające oklaski. Korz. **3.** hist.: Chrząstki przemijające a. kostniejące (cartilagines temporariae s. ossescentes).

Przemijanie, a, blm., czynność cz. **Przemijać:** Nic niema prędszego nad czasu P.: jednak często pragniemy, aby w niektórych okolicznościach jeszcze prędzej przemijał. L.

[**Przemikicenie, a,** blm.] czynność cz. **Przemikicić.**

[**Przemikicić, i, ił**] *zjednać dla siebie, przekabacić, skaptować.*

[**Przemiknąć, nie, nął**] p. **Przemięknąć:** Jeszcze dwie takie tęcze (ulewy), a ziemia przemiknie. < Prze + Miknąć >

[**Przemiknięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przemiknąć.**

Przemilczać, a, ał p. **Przemilczeć.**

Przemilczanie, a, blm., czynność cz. **Przemilczać:** Trwożliwe lub rozmyślne P. Lel.

Przemilczeć, y, ał, nied. **Przemilczać 1.** *w milczeniu przetrwać, przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **2.** *zmilczeć, pokryć milczeniem, zataić, nie powiedzieć, nie wydać:* P. wypadek smutny, czyny czyje. **3.** praw. *nie dochodząc praw swoich spowodować przedawnienie.* < Prze + Milczeć >

Przemilczenie, a, blm., czynność cz. **Przemilczeć.**

[**Przemileny**] p. **Przemiły:** Matko moja przemilena. Gosz.

Przemiły, [**Przemileny**] *najmilszy, najdroższy:* Na wsze nadziejo przemiła, tyś wszystka niebieska siła. Pśń. (Wiszn.). < Prze + Miły >

†**Przeminało, a,** lm. **a** *rzecz przemijająca, doczesna.* Glos. < Od Przeminać >

Przeminąć, nie, nął, nied. **Przemijać 1.** †P. [P.] kogo, co = *minąć; przejść, przejechać mimo:* Okręty port nasz przeminęły. Troc. Przemijając, *in transitu.* Kn. *(= mimochodem, mimojazdem, w przelocie).* Przen.: *przeminąć, opuścić:* Przeminąłem to piórem. Troc. Przeminął dwa wiersze. Troc. [Przeminął go gniew] *(= ominął, opuścił).* Przen.: Roztucznieli i przeminęli mowy moje niecnotliwie. Leop. *(przestąpili.* Leop.). Przen.: Bóg odejmuje nieprawości i przemija grzech nasz. Leop. *(przenosi.* Leop.): *puszcza mimo siebie, nie zważa nań, puszcza płazem, toleruje).* **2.** *minąć, przejść, przepłynąć, upłynąć, nie trwać, zejść, przelecieć, ulecieć, przebiec, zlecieć:* Nic trwałego na świecie, wszystko przemija. Kn. Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie przeminą. Białob. Prędko śmiertelnych rodzajów na świecie przemija ten kwiat wesołej młodości. P. Koch. Zima, lato przemija, i ten dzień przeminie. Troc. Ziemskie rzeczy przemijają, niebieskie trwają. Troc. Co godzina na zegarze uderzy, to już czas przeminął. Rej. Jako chmura przechodząca, przeminie niezbożnik. Wuj. Jako sen odlatujący, znalezion nie będzie, przeminie jako widzenie nocne. Wuj. *(= rozwieje ś.).* Dni moje przeminęły. Wuj. Czas, gdy przeminie, nie wróci ś., jak woda, która Wisłą płynie. Koch. W. Od Komoda do Galjana, w przeciągu lat 80, 50 imperatorów przeminęło. Lel. Przeminęła Konwencja, przeminęło Cesarstwo, przeminęła Restauracja. Mochn. Dni moje pierwsze to u losu wzięły, że skorym biegiem prędko przeminęły. Krasiń. Oni żyli i cierpieli, i przeminęli, jako ja przeminę. Krasiń. A kiedy strumień lat przeminął lotny, został na świecie jak bocian samotny. Słow. Lotnym skrzydłem czas przeminie rączy. Słow. Wszystko przemija, ustaje i ginie, a sama wielkość istnienia zostaje wielkością człowieka. Jez. Szczęście jak mara przemija. Min. W. **3.** lek.: Obłąd przemijający p. **Obłąd.** < Prze + Minąć >

†**Przeminęłość, i,** blm. rz. od **Przeminęły.** L.

†**Przeminęły** p. **Przeminiony:** Człowiek nie wie przeminęłych rzeczy, a przyszłych nie może ś. od nikogo wywiedzieć. Leop. Przeszłe i przeminęłe lata. Wuj. Kto ma na pieczy przeminęłe, teraźniejsze i ty, które przypaść s czasem mają, rzeczy. Rej. Rozmyślać będzie czasy przyszłe i ony przeminęłe. Rej. Jako ś. przyszłych przypadków lękać nie mamy, gdyż widzimy, iż wszystko są rzeczy nieobacznie przeminęłe. Rej. < Od Przeminąć >

Przeminienie, a, blm. p. **Przeminięcie:** Okręt czeka na P. nawałności. Troc.

Przeminięcie, a, blm., **Przeminienie** czynność cz. **Przeminąć.**

Przeminięty 1. im. od cz. czyn. **Przeminąć. 2.** p. **Przeminiony.**

Przeminiony 1. im. od czyn. **Przeminąć. 2.** a. †**Przeminęły,** †**Przeminięty** *który przeminął, miniony, ubiegły, przeszły, zeszły, upłyniony:* Czas P. Przeminiona piękności cera. Troc.

Przeministrować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na ministrowaniu.* < Prze + Ministrować >

Przeministrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeministrować.**

Przeminjować, uje, ował *przemalować, przeciągnąć minją.* < Prze + Minjować >

Przeminjowanie, a, blm., czynność cz. **Przeminjować.**

×**Przemiotać, a, ał,** †**Przemieść,** nied. ×**Przemiatać,** częst. ×**Przemiotywać,** †**Przemiatywać 1.** *przerzucić przez co, przecisnąć.* **2.** *przerzucić = przetrząsnąć = przeszukać:* Przemiatał po wszystkim namiecie (= namiocie), a nic nie mógł naleźć. Leop. Wszystkę pościel jego przemiotałeś w chorobie jego. Leop. Rogami żelaznemi będzie przemiatał ziemię syryjską, aleź ją skazisz. Leop. Przen.: Książkę tę często trzeba przemiatywać. Dor. *(= wertować).* < Prze + Miotać >

×**Przemiotanie, a,** blm., czynność cz. **Przemiotać.**

[**Przemiotniczek, czka,** lm. **czki**] *koszulka dziecinna krojem ornatu, z otworem na głowę.* < Od *Przemiotnik, od *Przemiotny >

×**Przemiotywać, uje, ywał** p. **Przemiotać.**

×**Przemiotywanie, a,** blm., czynność cz. **Przemiotywać.**

†**Przemirze, a,** lm. **a:** Zapiska podaje nam polską nazwę P. na oznaczenie pokoju, o jaki ś. strony między sobą umawiały. < Prze + *Mirze, od Mir >

Przemisjonarzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) misjonarzem, przepędzić na misjonarzowaniu.* < Prze + Misjonarzować >

Przemisjonarzowanie, a, blm., czynność cz. **Przemisjonarzować.**

Przemistrzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) mistrzem.* <Prze + Mistrzować>

Przemistrzowanie, a, blm., czynność cz. **Przemistrzować.**

Przemitrężenie, a, blm., czynność cz. **Przemitrężyć.**

Przemitrężyć, y, ył *strawić (czas jakiś) na mitrężeniu; mitrężąc przetrwać, przepędzić (czas jakiś), przebałamucić.* <Prze + Mitrężyć>

Przemizdrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemizdrzyć ś.**

Przemizdrzyć się, y ś., ył ś. *przepędzić (pewien czas) na mizdrzeniu ś.* <Prze + Mizdrzyć ś.>

†**Przemizgać się, a ś., ał ś.** *umizgać ś. na różne sposoby, stroić miny, wdzięczyć ś., układać ś.:* Gibką nosową trąbą różnie ś. przemizga słoń. Przyb. <Prze + Mizgać ś.>

†**Przemizganie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przemizgać ś.**

[**Przemjarznąć, źnie, zł**] (Przemiar - znąć) p. **Przemarznąć.** <Z Przemarznąć>

[**Przemjarźnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przemjarznąć,** *przemarznięcie.*

Przemknąć, nie, nął, [**Przemyknąć**], nied. **Przemykać 1.** cz. czyn. = a) *przesunąć szybko a. chyłkiem, ukradkiem:* Po rozłożonym szeroko w koło idzie zodjaku, każdego stopnie przemykając znaku. Susz. Nawet samego siebie tambym przemknął, gdybym mógł. Pilch. b) × P. co p. **P. ś.:** Lis przemyka komosze. Pol. *(= przemyka ś. przez nie).* c) drzwi, okno = *odemknąć nieco, otworzyć nie ze wszystkim, uchylić.* **2.** p. **P. ś.:** Nawet przemknęli milczkiem, mimochodem śliczni panicze Łazarz i Nikodem. Zal. Jeździec przemknął, a za nim ślad znika. Ziel. [Moja matusicko, daj mnie za muzykę (= muzykanta), bo ja za muzykom dobrze nie przemykam] *(= ledwie nie latam).* Myśl. nied. (o psie) *idąc milczkiem po tropie zwierzęcia, odzywać ś. kiedyniekiedy.* **P. ś. I. a.** Przemknąć gdzie, którędy, przez co a. × co = *przesunąć ś. szybko a. chyłkiem, przewinąć ś., przelecieć wartko, prześliznąć ś., przekraść ś.:* Cicho, cicho, pokryjomu ktoś mi ś. tu przemknął bokiem. L. Przemknij ś. prędko przez ten wąwóz. L. Odziany w mniszy habit dla niepoznaki przemknął ś. przez Polskę do Gdańska. Nar. Przemykają ś. sarny. Kniaź. Cień, co chmurka mijając rzuci, tam ś. i owdzie przemyka. Kniaź. *(= miga ś.).* Przemknie ś. złoto przez płytkie oręże i najukrytszych tajników dosięże. Kniaź. Skoczył od starca... i prędzej gęstwą przemykał ś. dziką. Gosz. Ataman spuścił ś. z dębu na skrzydłach sokoła, na szumie wichru przemknął ś. przez knieje. Gosz. Oddalone tylko błyskawice: przemykające ś. po niebie czarnym, wskazywały niekiedy drogę. Krasz. Mali ś. w każdej sprawie łatwiej przemkną, prędzej wrażą, czego wielcy nie dokażą. Jak. W. **2.** *odemknąć ś. nieco, nie ze wszystkim ś. otworzyć, uchylić ś.:* Znowu przemknie ś. krata: szybkiemi skoki tygrys wylata. Mick. <Prze + Mknąć>

Przemknięcie, a, blm., czynność cz. **Przemknąć.**

Przemknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemknąć ś.**

Przemlaskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na mlaskaniu.* <Prze + Mlaskać>

Przemlaskanie, a, blm., czynność cz. **Przemlaskać.**

× **Przemleczenie, a,** blm. *przesycenie mlekiem, nadprodukcja mleczywa.* <Od *Przemleczyć, Prze + *Mleczyć, od Mleko>

Przemleć, miele, mełł, nied. **Przemielać I.** *nadto zemleć.* L. **2.** *mieląc przebyć, przepędzić (czas jakiś).* 3. *mieląc przerobić.* Przen.: Myśl zatrutą przemielasz w szpik kości. Krasiń. Kodeks Napoleona zdołał P. wszystkie stany. Spas. <Prze + Mleć>

Przemłócenie, a, blm., czynność cz. **Przemłócić.**

Przemłócić, i, ił 1. *zupełnie, całkowicie wymłócić:* P. połowę tego żyta. Przen.: Owe słoniny i mięsa solone haniebnie przemłócili. Kaczk. *(= zmłócili = zjedli).* **2.** *młócąc przebyć, przepędzić (czas jakiś).*

Przemłynkować, uje, ował *przeczyścić za pomocą młynka, przewiać w młynku, przepuścić przez młynek:* P. korzec żyta. Korz. <Prze + Młynkować>

Przemłynkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemłynkować.**

[**Przemnirzać, a, ał**] p. **Przemierzyć.**

[**Przemnirzanie, a,** blm.] czynność cz. **Przemnirzać.**

Przemnogi *nader mnogi, nadzwyczaj liczny:* Przemnogie lata cierpień. <Prze + Mnogi>

Przemnożenie, a, blm., czynność cz. **Przemnożyć.**

Przemnożyć, y, ył mat. **I.** *jeszcze raz, ponownie pomnożyć:* P. dwie liczby przez siebie. **2.** !P. *pomnożyć:* P. 4 przez 7. <Prze + Mnożyć>

Przemoc, y, lm. **e,** × **Przemoga,** × **Przemoctwo,** †**Przesił,** †**Przemożność,** †**Przemożenie** *siła przemagająca; gwałt, siła pięści, siła brutalna; przewaga:* Użyć przemocy. Wydrzeć co przemocą. Oprzeć ś., ulec przemocy. Wedrzeć ś., dostać ś. gdzie przemocą *(= przebojem).* Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcej przemocy. Nar. Przemocą nazywam twój postępek, iż więzisz dwuch niewinnych pasterzów. L. Głos ten tak wielką miał na sercu twoim P. L. *(= władzę).* Błagamyć, królu, niech nas broń twa wspiera i wróci berło, co P. wydziera. Niem. Serce nie jest sługą, nie wie, co to pany, i nie da ś. przemocą okuwać w kajdany. Mick. Sam ją poświęciłem, ale nie groźbom przemocy, nie obietnicom podłości! Krasiń. Długo mię gniotła P. świętokradzka. Od. Jutro P. losów rozdzieli nas na zawsze. Sf. Pragniemy wielkiej śmierci, kiedy nam nie dała P. wielkiego życia. Sf. Trzy pokolenia przeszły, jak nas P. dręczy. Mick. Głowa, z której włos P. odarła bezwstydna, głowa niezawstydzona, dumna, zdala widna. Mick. <Prze + Moc>

Przemocnie przys. od **Przemocny:** Urok rycerstwa i kapłaństwa przechylał im P. serca niewiast *(= mimowolnie).* Natężać siły, żeby te dzierżawy P. wydrzeć. Rzew. *(= przemocą, przebojem, gwałtem).*

Przemocny 1. *nadzwyczaj mocny.* **2.** *przemagający, przeważny, przeważający:* Wpływ P. 3. †P. przym. od **Przemoc:** Przemocna męczenniczka. Skar. <Prze + Mocny>

× **Przemocować, uje, ował** *przemocą pokonać, przemóc.* [**P. ś.**] *przemóc ś., przeforsować ś., przepracować ś.* <Prze + Mocować>

Przemocowanie, a, blm., czynność cz. **Przemocować.**

[**Przemocowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przemocować ś.**

× **Przemoctwo, a,** lm. a p. **Przemoc:** Te przemoctwa jednych nad drugiemi, jeśli ś. wcześniej nie uprzątną, ostatnim ojczyźnie grożą upadkiem. L. <Od Przemoc>

Przemoczenie, a, blm., czynność cz. **Przemoczyć.**

Przemoczyć, y, **ył**, nied. **Przemaczać** *całkiem, nawskroś zmoczyć, zamoczyć*. Zwraca baczną uwagę na to, czy ubranie i obuwie nasze czyste, całe i nieprzemoczone. Zag. Przen.: Pan mój jest wierny i dusza jego przemoczona kwiatem najwykwintniejszej serdeczności. L. *(= przesiąkła, przejęta, przeniknięta).* <Prze + Moczyć>

[**Przemoczysty**] *mokry, dżdżysty:* Rok P. <Od Przemoczyć>

Przemodelować, uje, owal 1. *przekopjować w modelu.* **2.** *zmodelować nanowo, przerobić model.* <Prze + Modelować>

Przemodelowanie, a, blm., czynność cz. **Przemodelować.**

× **Przemodlenie**, a, blm., czynność cz. **Przemodlić.**

Przemodlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemodlić ś.**

× **Przemodlić**, i, **ił**, P. ś. *przepędzić, przebyć, przetrwać (czas jakiś) na modlitwie:* Dni moje przemodlone na grobie nieboszczki Zosi. Kaczk. Lecz biada tobie, gdybyś jak dewotka w kościołach gromów przemodliła porę. Rom. <Prze + Modlić>

Przemodyfikować, uje, owal *modyfikując przerobić.* <Prze + Modyfikować>

Przemodyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Przemodyfikować.**

Przemoga, i, lm. i **1.** × P. a. † **Przemożność**, † **Przemożenie** = a) *siła, moc, na którą ś. zdobyć można, możność, zdolność:* Każdy według przemogi swojej ludzi przystawując, do sześciu tysięcy wojsko radziwiłłowskie podnieśli. Nar. b) *wielka moc, potęga, przewaga:* Poznali Turcy polskiego oręża przemogę. Nar. Duma i chęć przemogi rozchełznęła Sieciecha na uciski współobywatelów. Nar. c) p. **Przemoc**: Niemasz kaźni, chyba gdzieś w statucie na zbrodnie; P. kuje prawa, złość je rwie swobodnie. Nar. **2.** fizj. i patol. *zbytek sił, nadsilność, zbyt podniecona pobudliwość* (hypersthenia). <Prze + *Moga, MOG>

Przemokły, Przemoknięty *który przemókł, przemoczony.* <Od Przemoknąć>

Przemoknąć, knie, ókł, nied. **Przemakać 1.** *przejść wilgocią, przemięknąć, zamoknąć, przesiąknąć:* Przemaka chałupa. Pot. *(= przecieka).* Konopie niebezpiecznie trzymać długo pod wodą, bo zbyt przemokną. Jak. J. Do nitkiśmy przemokli. L. Wszystek przemokłem. Troc. Do koszule, do szczętu przemókł od deszczu. Troc. **2.** (o płynie) *przeciec, przesiąknąć, przedostać ś.:* Żywe srebro nie przemaka, choć ciekące jest. Troc. <Prze + Moknąć>

Przemoknięcie, a, blm., czynność cz. **Przemoknąć.**

Przemoknięty p. **Przemokły.**

Przemolestować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na molestowaniu.* <Prze + Molestować>

Przemolestowanie, a, blm., czynność cz. **Przemolestować.**

Przemonologować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na monologowaniu.* <Prze + Monologować>

Przemonologowanie, a, blm., czynność cz. **Przemonologować.**

× **Przemor**, u, lm. y p. **Przemór**: Znaleźć niczego nie mogła, czymby poniekąd był on uśmierzony P. szalony. L. <Prze + *Mor, MOR, MIR, MR, MAR>

Przemoralizować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na moralizowaniu.* <Prze + Moralizować>

Przemoralizowanie, a, blm., czynność cz. **Przemoralizować.**

Przemordować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na mordowaniu.* **P. ś.** *przebyć (pewien czas) mordując ś., przemęczyć ś.* <Prze + Mordować>

Przemordowanie, a, blm., czynność cz. **Przemordować.**

Przemordowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemordować ś.**

Przemorek, rku, lm. rki **1.** p. **Przemór**: Chłop obżyrliwy, po długim przemorku doczekawszy ś. mięsa, rozumie, że mu ś. raj otworzył. Sak. Toć jest największy rycerz, moje miłe córki, odjąć ciału rozkoszy, a wytrwać przemorki. Biel. M. **2.** † P. lek. p. **Niedosyt.** <Od Przemór>

× **Przemory**, ów, blp. p. **Przemór.**

Przemorzenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przemorzyć** i **Przemorzyć ś.**: Najlepszemi przysmaki jest P., i nic nie kosztuje, i każdy pokarm czyni bardzo smacznym. Bud. B. P. jest czysty przysmak jedła. Rej. Z przemorzenia żołądka ta pochodzi choroba. Troc. **2.** lek. *głodzenie, wygłodzenie, wymorzenie* (inedia): Leczenie przemorzeniem, leczenie głodowe (curatio per inediam).

Przemorzenie się, a ś., blm., **Przemorzenie** czynność cz. **Przemorzyć ś.**

Przemorzyć, y, **ył**, nied. **Przemarzać** *przetrzymać o głodzie, przegłodzić, wymorzyć, wygłodzić:* Przemorzeni głodem i pragnieniem. Pilch. Bym nie był połkniony od tej bestji głodem przemorzonej. Lubom. Na przemorzone, zniewczasowane i już zwątpione pogaństwo. Pot. **P. ś. 1.** *przegłodzić ś., przepościć ś.:* Smaczniej je, kto ś. przemorzy. Skar. **2.** [P. ś.] *strawiwszy jadło poczuć głód:* Niem ten ugotował, ten sie przemorzuł. <Prze + Morzyć>

Przemoszczenie, a, blm., czynność cz. **Przemościć.**

Przemościć, i, **ił** *nanowo wymościć, wysłać:* P. drogę, groblę. <Prze + Mościć>

[**Przemot**, u, lm. y] *wypadek, gdy nitka na okrągłym motowidle opuści jeden z kołków na okręgu koła umieszczonych.* <Prze + Mot>

Przemotać, a, **ał 1.** *przesnuć z jednego motowidła na drugie:* P. nici. **2.** *nanowo, jeszcze raz namotać.* **3.** *motając przebyć, przepędzić (czas jakiś).*

Przemotanie, a, blm., czynność cz. **Przemotać.**

Przemotylkować, uje, owal *przepędzić (pewien czas) na motylkowaniu.* <Prze + Motylkować>

Przemotylkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemotylkować.**

Przemowa, y, lm. y **1.** *mowa, przemówienie, odezwa, rzecz do kogo, oracja, perora:* P. przy zagajeniu obrad, przy powitaniu, przed bitwą. Mieć przemowę. P. imieniem narodu polskiego do pierwszego w tym narodzie stanu. Stasz. Wszystkie przez naszę przemowę kładą-ć, królu, do nóg głowę. Papr. Czas nie po temu, abym długą jaką przemowę do was czynił. Birk. Bez jego dozwolenia żadna księga nie może być drukowana, ani mówiona P. jaka przed papieżem. Birk. **2.** [P.] *mowa pogrzebowa.* <Prze + Mowa>

Przemozolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemozolić ś.**

Przemozolić się, i ś., **ił ś.** *przeżyć (pewien czas) na mozoleniu s.* <Prze + Mozolić>

† **Przemożen** p. **Przemożny.**

Przemożenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przemóc. 2.** †P. p. **Przemoc. 3.** †P., [P.] p. **Przemoga:** Według przemożenia swego dali nakład na budowanie. Wuj. Podług przemożenia Rzplitej potężnych sił przyłożyli do odparcia nieprzyjaciół. Nagur. Bóg chce, żebyśmy mu według możności służyli, a ty nad P. twoje takeś ś. strapił. Skar. Częstowałem według przemożenia mego. Mat. Według przemożenia mego pracować będę. Troc. [On ś. też obliguje według przemożenia staranie gospodarskie mieć, przez żadnych turbacyj z obu stron. Ojca chować uczciwie według przemożenia. Ratować według przemożenia].

Przemożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemóc ś.**

Przemożnie przys. od **Przemożny.**

Przemożność, i, blm. **1.** rz. od **Przemożny:** Abyście ich mogli wybrać nie wedle przemożności, a wedle skutku i rozumu. Krasz. *(=zamożności).* **2.** p. **Przemoc:** Już P., jak przedtym, w stanach nie panuje. L. **3.** p. **Przemoga:** Wychowanie ma być umiarkowane przemożnością rodziców i stanem dzieci. Bals.

Przemożny, †**Przemożen,** †**Przemożysty, Przemagający 1.** *nader możny, potężny; silniejszy, znaczniejszy od innych; przeważający, przeważny:* Objął oblubienicę w ramiona przemożne. Dyg. Zrównałby bohaterom, gdyby okoliczności przemożne nie zahamowały jego działań. Chmiel. Jejmość w planty obfita, a w dziełach przemożna, z stołowej izby belki wyrzuciwszy stare, dała sufit. Kras. Książęta Zbarascy, dom w Polsce dla krwi wysokiej, bogactw i przyjaciół P. Nar. Siostro i pani moja, jesteś nade mną przemożna. Chochoł nieustawną muzyką P. Wysp. Wpływ P. *(=decydujący, dominujący).* **2.** †P. *którego można przemóc.* L. **3.** patol.: Gorączka przemożna = hipersteniczna (febris hypersthenicus s. synochalis). <Prze + Możny>

†**Przemożysto** przys. od **Przemożysty.** L.

†**Przemożysty** p. **Przemożny:** Miasto w bogactwach i wojennej przemożyste sprawie. Koch. J. Przemożystszym i majętniejszym to łacno przyjdzie. Syr. <Od Przemoga>

Przemóc, oże, ógł, nied. **Przemagać 1.** a. ×**Przepomóc** *przemocą pobić, przełamać, przeprzeć; przezwyciężyć, zwalczyć, zmóc, pokonać:* P. kogo. Troc. Bitwa była równa, że żadna strona nie przemagała. Troc. Wolą moję przemagam i pod moc podbijam, a twoja ciebie przemaga, przetoś jej służebnik. Bud. B. Mały wielkiego podczas przemoże. Kn. Niemałą szkodę w nieprzyjacielach uczynili, ale nakoniec przemożeni od wielkości. Biel. M. Skirgajło, strzelbą i wielkością krzyżacką przemożony, ledwie uciekł z pogromu. Stryjk. Kartagineńczycy, od Rzymian przemożeni, z wszelkiej armaty wyzuci byli. Star. Komu Bóg pomaga, ten wszystko przemaga. Kn. Nie każdy ciężar może być przemysłem ludzkim przemożony. Sol. Aleksander z małą garstką mężnych przemógł Darjusza. Kras. Będą walczyć na cię, a nie przemogą, bom ja z tobą jest. Wuj. Ten, co swą potęgą przemagał każdego, nie chciał słowa odmienić. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos go wodzić możesz. Prz. Lud do zwycięstw przywykły czego zdobyć nie mógł, Polakowi przystało, uderzył i przemógł. Gor. Uczucie zawsze przemaga postanowienie rozumu. Rzew. Po kurczęciu kogutek, po kogucie kura: przemogła w nim natura. Kras. Cierpliwością i bramy piekielne przemoże. Reym. Potym (żaby), przemógszy te strachy, brat za brat z królem biorą ś. pod pachy. Mick. Jęk chorej dziewczynki przemagany był płaczliwym wołaniem najmłodszego dziecka. Orzesz. Pieśń, wkońcu wyciem Tatarów przemożona, ucichła. Krasz. *(= zagłuszona).* Toporem niedźwiedzia na śmierć przemogę. Syrok. Tumry zamilkł, przemożony odrazu jej boleścią. Krasz. †P. kogo przed sądem o co = *przekonać; dowieść mu czego:* Aczby kto o złodziejstwo abo zbój przed sądem był przemożon trzykroć abo dokonan. St. wiśl. **2.** na sobie = *wymóc na sobie, przenieść, znieść; przezwyciężyć siebie samego, przełamać swój upór, swoją niechęć:* Wiele ten na sobie przemaga, co gniew swój hamuje. Troc. Tak mu nieśmiało było, że kroku ku Marynie postąpić nie mógł na sobie P. Tet. **3.** *przeważyć, wziąć górę, przewyższyć, okazać ś. silniejszym:* Zdanie jego przemogło. Troc. Nie usiedział: ciekawość przemogła! Sercem i siłą był daleko od niego większy i przemagał. Warg. Większy jeszcze głupiec, jak (=niż) tchórz; głupstwo też w nim przemogło nad tchórzostwem. L. Złe nie przemoże nade mną, aż Bóg mnie zawoła. Słow. Najczęściej oczy czarne, cera bladawa, włos też czarny i typ południowy przemaga. Krasz. **4.** †P. *zaważyć, odegrać rolę, znaczyć; pomóc, poskutkować:* Pobożność wiele przemaga w sprawowaniu królestwa. Skar. *(=wiele może).* Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszystko sprawuje, a jeśliby zawsze przykładane było, znać, że mniej przemogło, *praevaluisse.* Zigr. **5.** †P. a. ×**Przepomóc** *zdołać, móc, zdobyć ś. na co, potrafić, być w możności, dokazać, dać radę, sprostać:* Tyle dał pola tobie, ile w pług woły wprzągszy, ode słońca wschodu do samegobyś przemógł odorać zachodu. Żebr. Wszystko to, co przemogę, czynię z chęcią wielką. Groch. Wielu takich jest, którzy temu nie wierzą, czego sami nie przemogą. Skar. Wszystko przemógł, to P. nie może. Troc. Wiele ich więcej przemogą. Troc. Przeciw któremu bramy piekielne nie przemogą. Skar. Nie przemógł to uczynić. Troc. Przemoże na co = *stać go na co, zdobędzie ś. na co:* Toć daję, co mieć z łaski bogiń mogę, cny Młodziejowski, i to, co przemogę. Zbyl. Uczniowie mu hojnie, ten to, ów owo, jak kto co przemógł, dawali. Górn. Nie dar jaki kosztowny, ale co przemogę, dam ci parę wierszyków, Mielecki, na drogę. Kochan. Ubodzy, którzy na wino nie przemogą, niechaj z tym korzeniem wodę piją. Syr. Przemoże = *można go cenić, stać go:* Tak ś. zbogacili, że przemogą po sześćkroć stu tysięcy złotych. Gostk. **P. ś. 1.** *przezwyciężyć ś., zapanować nad sobą, pokonać siebie samego:* Przemógł ś. w próżności swej, *praevaluit in vanitate sua.* Wr. **2.** †P. ś. *natężyć swoje siły, wysilić ś., zebrać ś. z siłami:* Zgoła darmo ś. wszystkich mocy przemagały, i drzazga nie odpadła, pęk strzał został cały. Jak. W. Ogarnął mię strach i niemal ochota do ucieczki, alem ś. przemógł. Krasz. **3.** *przemóc jeden drugiego:* Przemogliśmy ś. właśnie, jak owo kiedy dwaj za pasy chodzą, ten tego, ten też owego nachylając. Pas. **4.** *zdobyć ś., wysadzić ś.:* Na pięćset dukatów ś. nie przemogę. Dyg. *(= nie stać mię).* Inni to ś. po dwuch po trzech na oną „Lirę" składali, różnie, jak ś. ta kto P. mógł. Kon. **5.** [P. ś.] *zerwać sobie siły, przeforsować ś.:* Potrzebno ci było dźwigać, ześ sie az przemogła? <Prze + Móc>

†**Przemór, oru,** blm. lek. p. **Niedosyt:** Wilki już po wsiach biegać muszą dla przemoru. Jabł.

Gust ś. najprędzej naprawi przemorem. L. **Przemory, ów**, blp. *przemorzenie, przemorzenie ś., morzenie, morzenie ś., wygłodzenie, post:* Nigdy srogiemi brzucha zmęczony przemory nie wlazł wilk krwawożerca do mojej obory. Nar. Wilk, choć w brzuch głodny włożył obrok spory, przedsię na gębie znać dawne przemory, ssie krew i język trzyma wywieszony. P. Koch. Kto pożywienie na polach wyszuka dla łaknącego w swych przemorach kruka? Chr. Jako lew w kupę żubrów na długie przemory, jako jastrząb w stado wron, i on tak ochoczy. Pot. <Prze + Mór>

Przemówić, i, ił, nied. **Przemawiać** **1.** *przepędzić (pewien czas) na mówieniu, przegadać:* Z każdej ze mną przemówionej chwili niech zostanie dźwięk jakiś. Mick. **2.** *zyskać mowę, zacząć mówić; odzyskać dar mowy:* Przemówił niemy. Troc. By ślepy i niemy przemówił rodzinną mową. Krasiń. Niemowlę przemówiło. **3.** *odezwać ś., przerwać milczenie, dać ś. słyszeć, zagadać:* Tak ś. cieszy, że P. nie może. Jabł. Gallowie po łacinie przemawiali. Lel. Przemówił po milczeniu. Troc. Oni przejęci strachem nie odważyli ś. P. do niego. Bog. Woj. Przemów do mnie, drogi. Hoł. **4.** P. do kogo a. [komu] słowo = *wymówić, powiedzieć, rzec, wyrzec; odezwać ś. słowem, zacząć z nim rozmowę:* Niechże sobie jejmość gada, ja i słówka odtąd nie przemówię. L. (= *nie pisnę*). Nie przemówi jeden ku drugiemu dziś trzech słów. Mącz. I słówka P. nie mógł. Troc. Poczynali prawić z cicha i przemawiać do ś. przez stoły. Reym. **5.** *zwrócić ś. z mową, powiedzieć przemowę:* P. do zgromadzenia, do ludu, do uczniów. Przedni senator przemówiwszy do króla, drudzy prośby jego popierali. Troc. Prorocy Jehowy przemawiali nie tylko w Izraelu, ale w Damaszku, w Niniwie. Lel. Przen.: P. do czego = *odwołać ś., uderzyć, zaapelować, zwrócić ś.:* P. do serca, do wyobraźni, do rozumu, do sumienia. Ten obraz przemawia żywo do serca. **6.** za kim, za czym = *wstawić ś., poprosić, wnieść instancję, przyczynić ś.:* Przemawiał za uciśnionym ludem. Przen.: Jeżeli coś wyższego za mną nie przemawia. Rzew. (= *nie świadczy na moją korzyść*). Względy praktyczne przemawiały za przychyleniem ś. do systemu protekcyjnego. Sm. Wiele względów przemawiało za konkurentem. **7.** † P. *wypowiedzieć przed kim, aby powtórzył, podpowiedzieć mu, zmówić, odmówić razem z nim:* P. z kim przysięgę. Troc. Przemawiał mu wszystkę mowę. Troc. Przemów z dziecięciem pacierz. Troc. Przemawiać co, wprzód co mówić, pierwej powiadać, *praefari*. Kn. **8.** † P. kogo = *przeciągnąć namową na czyją stronę, namówić:* By mu był niewolnicę najliższą przemówił, winienby mu był został; cóż, kiedy wziął żonę? Kochan. Gdy kto przemówi dziewicę, a będzie leżał z nią... Bud. (= *zwiedzie, uwiedzie, zbałamuci*). Tam swych biesiad zażywali, przemawiając do siebie inszym poślubione oblubienice. Szymon. Wespazjan brata, który o nim zdradliwie myślił, a jawnie wojska z usiłowaniem przemawiał, zabijać nie chciał. Kosz. Zakazano, byśmy sługi czyjego nie przemawiali. Karnk. P. komu sługę. Troc. P. kogo na swoję stronę. Troc. Przemówili kozaków niżowych w wojsku naszym będących. Niem. **9.** [P. kogo] = *namówić:* Nie móg sie odwazyć, ale ze ón go przemówiuł, wzieni i poszli. Przemówił jednego żołnierza. **10.** [P.] *zamówić (chorobę)*. **11.** † P. komu = *sprzeciwić ś., oprzeć ś.:* Ta była wola boża, której żaden słusznie P. nie może. Karnk. **12.** [Przemawiać komu] = *przygadywać, docinać komu*. P. ś. **1.** *zetrzeć ś. na słowa, posprzeczać ś., pospierać ś., pokłócić ś., zrobić sobie wzajemne wyrzuty:* Przemówiwszy ś. z sobą, wyszli na pojedynek. L. Jego niestatek najczęściej przyczyną bywa, że ś. przemawiamy. L. Turczyn, przemówiwszy ś. z kapralem naszym, rzucił na niego kamieniem. L. Byłbym ś. tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem ś. przemówił z starym sługą jegomościnym. L. **2.** † P. *popełnić błąd w mówieniu, omylić ś. w mowie, źle powiedzieć*. L. <Prze + Mówić>

Przemówienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przemówić**: Za każdym przemówieniem kaszel powiększał ś. **2.** *przemowa, krótka mowa:* P. do ludu, do wojska, do zgromadzenia. **3.** ret. *zwrócenie mowy do kogo, apostrofa.*

Przemówienie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Przemówić ś.** **2.** *sprzeczka, spór.* **3.** † P. *błąd w mówieniu, omyłka w mowie.*

Przemówka, i, lm. **i** **1.** *wymówka, wyrzut.* **2.** p. **Przemowa**: Napisz zaraz do Niemcewicza, by wprzód przemówkę swoją dał do przeczytania. Niem. Wręczyłem mu (księciu K.) tłómaczoną po francusku krótką przemówkę moją. Niem.

× **Przemóżca, y**, lm. **y** *ten, co przemógł, zwycięzca:* Niesłychana ona przemożców prowincjalnych duma. Nar. <Od Przemóc>

Przemrażać, a, ał p. **Przemrozić.**

Przemrażanie, a, blm., czynność cz. **Przemrażać.**

Przemrozić, i, ił, nied. **Przemrażać** *przejąć mrozem, nawskroś zmrozić:* Tylko gdzieniegdzie sterczał buk z przemrożonym czerwonym liściem. Tet. P. kogo do szpiku kości. Strach mię aż do kości przemraża, gdy pomyślę... Orzesz. <Prze + Mrozić>

Przemrożenie, a, blm., czynność cz. **Przemrozić.**

Przemruczeć, y, ał *mrucząc przebyć, przepędzić (czas jakiś).* <Prze + Mruczeć>

Przemruczenie, a, blm., czynność cz. **Przemruczeć.**

Przemrugać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na mruganiu.* <Prze + Mrugać>

Przemruganie, a, blm., czynność cz. **Przemrugać.**

Przemrugiwać się, uje ś., iwał ś. *mrugać na siebie nawzajem, porozumiewać ś. wzajemnym mruganiem:* Dziewczęta poczęły P. ś., chłopcy prostować i nadymać. Jeż.

Przemrugiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemrugiwać ś.**

† **Przemrzeć, mrze, marł**, [**Przemarć**], nied. † **Przemierać** **1.** *przemorzyć ś.; umierać z głodu, przecierpieć głód wielki:* Kto przebiera, ten przemiera. Troc. Kto lecie nie zbiera, zimie przemiera. Prz. Każdy przemiera, kto przebiera w smaku. Bratk. Choć ś. im kiedy nie swego czasu pić zachce, wolą P., niż żołądkowi do trawienia przeszkodzić. Rob. **2.** *chciwie pożądać; upragnąć:* Gardzisz chlebem, przemrzesz go niedługo. Kn. **3.** [P.] *mrąc, morząc ś. przetrzymać:* Człowiek głodu nie przemrze, wszystko ine przecierpi. Dożyłem dni, które chciałbym P. Krasiń. <Prze + Mrzeć>

[**Przemsza, y**, lm. **e**] *ścieżka, dróżyna przez mszary.* <Prze + * Msza, MCH / MSZ / MECH / MESZ>

× **Przemulać, a, ał** p. **Przemulić.** L.

× **Przemulanie, a**, blm., czynność cz. **Przemulać.**

× **Przemulenie, a,** blm., czynność cz. **Przemulić.**

× **Przemulić, i, ił,** nied. **Przemulać** *nawskroś zamulić:* Rowy przemulone. <Prze + Mulić>

Przemundurować, uje, ował *nanowo, inaczej umundurować.* <Prze + Mundurować>

Przemundurowanie, a, blm., czynność cz. **Przemundurować.**

Przemurować, uje, ował, nied. **Przemurowywać 1.** *murując przebudować, przestawić; nanowo wymurować; murując przerobić:* P. dom, parkan. **2.** † P. *murem przegrodzić, przedzielić:* Peloponez Grekowie murem długim przemurowali od morza do morza, gdy poczęli Turcy mocnić ś. w Europie. Biel. M. <Prze + Murować>

Przemurowanie, a 1. blm., czynność cz. **Przemurować. 2.** lm. a a. † **Przemurze** *mur przegradzający, przegroda murowana.*

Przemurowywać, uje, ywał p. **Przemurować.**

Przemurowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemurowywać.**

† **Przemurze, a,** lm. a p. **Przemurowanie.** <Prze + *Murze, od Mur>

† **Przemusić, i, ił,** nied. † **Przemuszać** *przesadzić, wymusić:* P. co. Troc. Przemuszonemi pisze ekspresjami. Troc. Styl przemuszony. Troc. <Prze + Musić>

Przemuskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na muskaniu.* <Prze + Muskać>

Przemuskanie, a, blm., czynność cz. **Przemuskać.**

Przemusować, uje, ował *przetrwać (pewien czas) w stanie musującym; przestać musować.* <Prze + Musować>

Przemusowanie, a, blm., czynność cz. **Przemusować.**

Przemustrować, uje, ował 1. *przećwiczyć w mustrze.* **2.** *mustrując (kogo) przerobić (go).* <Prze + Mustrować>

Przemustrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemustrować.**

† **Przemuszać, a, ał** p. **Przemusić.**

† **Przemuszanie, a,** blm., czynność cz. **Przemuszać.**

† **Przemuszenie, a,** blm., czynność cz. **Przemusić.**

× **Przemycacz, a,** lm. e p. **Przemytnik.** <Od Przemycać>

Przemycać, a, ał i **P. ś.** p. **Przemycić.**

Przemycalny 1. *który można przemycić.* **2.** *tyczący ś. przemycania:* Powstał rodzaj przemycalnego handlu ludźmi. Rol. <Od Przemycać>

Przemycanie, a, blm., czynność cz. **Przemycać.**

Przemycanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemycać ś.**

× **Przemycarz, a,** lm. e p. **Przemytnik:** Jeden z odważniejszych strażników wpadł pomiędzy używających wczasu przemycarzy. Rol. < Od Przemycać >

Przemycenie, a, blm., czynność cz. **Przemycić.**

Przemycić, i, ił, nied. **Przemycać 1.** *przeprowadzić ukradkiem bez opłaty cła na granicy, przeszwarcować, przeprowadzić kontrabandą:* P. wódkę, koronki przez granicę. Jużem rozumiał, że za tym kwitem byłem wolnym przed powszechnym mytem, żem cało uszedł, żem nic nie przemycił. Zim. P. cło. Troc. Kupiec co przemycił, przemycie popada. Troc. Towary przemycone. Troc. **2.** przen. wog. *przekraść; przenieść, przewieźć, przeprowadzić ukradkiem, przeszwarcować:* P. kogo bez biletu na widowisko. **3.** kogo = *przekupić, przepłacić:* Łatwiej jednego, aniż wielu P. i pofałszować, *corrumpere.* Błaż. **4.** † P. komu = *nie dopisać mu, odwrócić ś. od niego; opuścić, odstąpić kogo:* Przyjaciele, słysząc, jak Jobowi szczęście przemyciło, szli go cieszyć. Chr. **5.** [P.] *popełnić co złego, zbroić, przeskrobać, zawinić.* **P. ś. 1.** *przejść, przejechać, przedostać ś. ukradkiem, przekraść ś., przeszwarcować ś.:* P. ś. przez granicę bez pasportu. **2.** [P. ś.] *przestać mieć rozwolnienie* (por. Wyclić ś.). <Prze + Mycić>

Przemycie, a, blm., czynność cz. **Przemyć.**

† **Przemycie, a,** lm. a p. **Przemyta.** Troc. <Prze + *Mycie, od Myto>

× **Przemycownik, a,** lm. cy p. **Przemytnik:** Burmistrz, oberżysta twierdzą, że to rozbójniki, łotry, przemycowniki. Krasiń. <Od Przemycić>

Przemyć, yje, ył, nied. **Przemywać,** † **Przemyjać 1.** *przeciągając czym mokrym wymyć, obmyć; przepłókać:* Tym świętym winem krwi swojej ustawicznie-ć przemywa te zaplugawione rany twoje. Rej. P. rurę; oczy. **2.** *płynąc wyżłobić:* Woda przemyła tam rów, kotlinę. **3.** gór. *przepuszczając wodę oczyścić a. oddzielić od niepotrzebnych części, przepłókać:* P. rudę, kruszec, złoto. † Przemyło ś. = *pieniądze zostały roztrwonione.* Troc. <Prze + Myć>

Przemydlenie, a, blm., czynność cz. **Przemydlić.**

Przemydlić, i, ił *przeciągnąć, przetrzeć mydłem; nazbyt a. nawskroś mydłem natrzeć:* P. bieliznę. <Prze + Mydlić>

Przemydłkować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na mydłkowaniu.* <Prze + Mydłkować>

Przemydłkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemydłkować.**

† **Przemyjać, a, ał** p. **Przemyć:** Przemyjam. Troc.

† **Przemyjanie, a,** blm., czynność cz. **Przemyjać.**

Przemyk, u, lm. i **1.** † P. p. **Przesmyk:** P. morski. Troc. **2.** gim. *ćwiczenie gimnastyczne; zarzut na ręku bez dotknięcia ś. korpusem.* <Prze + *Myk, MK/MYK>

Przemykać, a, ał i **P. ś.** p. **Przemknąć.**

Przemykanie, a, blm., czynność cz. **Przemykać.** Myśl.: Ukradanie abo P. zowią, kiedy pies, po zwierzęciu idąc, zbiega milczkiem, a tylko kiedy niekiedy ś. ozwie. Ostror.

Przemykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemykać ś.**

[**Przemyknąć, nie, nął**] p. **Przemknąć.** <Prze + *Myknąć, MK/MYK>

[**Przemyknięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przemyknąć.**

[**Przemylenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przemylić ś.**

[**Przemylić się, i ś., ił ś.**] *omylić ś.* <Prze + Mylić ś.>

Przemysł, u, lm. y **1.** † P. *namysł, rozwaga, rozmysł:* Naciera na błędy ludzkie z ostrożnością i przemysłem. L. **2.** *przemyślność, zmyślność, zmysł wrodzony, dowcip, spryt:* P. kobiecy stawia czasem najzdradniejsze na mężczyzny sieci. L. Kto źle swych zażywa przemysłów, złego losu k sobie przywoływa. Gawiń. **3.** *pomysłowość, pomysł, wynalazczość:* Nie będzie tam wprawdzie tańców, ale P. i dobra chęć gospodarzy zapełnią tę lukę. Korz. Własnym przemysłem odszukiwać sposobu wdzierania ś. na górę. Żer. Żyje własnym

przemysłem. P. i dowcip wiele nie tylko do gospodarstwa, ale do każdej rzeczy pomaga. Petr. P. w gospodarstwie dobry jest, ale naganny, gdy zbytni; powinien być niezbyt kunsztowny i kosztowny; projekta takowe w gospodarstwie wielkie nadzieje wnoszą, ale zamiast zarobku stratę przynoszą. Kras. [Dał mi Pan Jezus taki P., żech sobie łatkę płótnianą zrządziła i na onej koszulinie u boku, jakoby też kieszonkę, igłą przyściegła, ino że od spodku, coby chłopaki nie najrzały, i takech se tę groszówkę chowała]. Kon. 4. *sposób, sekret, sztuczka, podstęp, wybieg, fortel:* Nieprzyjaciela ni przez krwawe boje mógł zgładzić, ni przez wojnę i przemysły swoje. Kraj. Prócz tych sposobów insze są niezliczone przemysły, o których u gospodarzów starych pytać ś. nie wadzi. Petr. Żydzi towary niemal wszystkie przewrotnemi swemi barzo przemysłami po jarmarkach zakupują. Rob. Nieborak już cienko przędzie, już przemysłami idzie, już uczciwe w słabej cenie, już *per fas, nefas*, a przecie nie dostawa. Falib. Wydrzeć komu własność jest wynalezieniem dowcipnym i pożytecznym przemysłem, a szkodzić komu przez subtelne podstępy na substancji lub sławie jest wielkim obrotem i głęboką polityką. L. P. żołnierski Troc. Przykazali tam nad nieprzyjacielem wszelki wojenny czynić P. Dar. [Jak do organisty przysed, tak sie takim podáł, co wszystkie przemysły wié, co tyn organista robi]. 5. a. × **Przemyślność** *rodzaj zajęcia, gałąź zajęcia, rodzaj pracy, przedsiębierstwo, proceder,* ×industrja: P. rolny, rolniczy, rękodzielniczy, fabryczny, przewozowy, handlowy, górniczy. P. kupiecki. Troc. Rolnictwo jest gałęzią przemysłu wytwórczego. Tkactwo jest gałęzią przemysłu rękodzielniczego a. fabrycznego, a więc przetwórczego. P. krajowy i zagraniczny. Opiekować ś., popierać P. krajowy. P. rosyjski miał przeważnie siedzibę w dobrach arystokracji. Sm. P. Królestwa miał nadal zapewniony teren zbytu w Cesarstwie, rósł, rozwijał ś. szybko, w ciężkiej, przygnębiającej atmosferze sądu sejmowego. Sm. Nowa gałąź przemysłu powstała i rozwinęła ś. szybko. Towarzystwo popierania przemysłu i rolnictwa. Drobny, wielki P. <Prze + *Mysł, MY/MĘ(DR)/MIĘ/MN>

× **Przemysłować, uje, ował** *zajmować ś. przemysłem:* Przykład dotyczący jądra ówcześnie niżowego, przemysłującego po pławniach i rzeczkach dnieprowych kozactwa. Jabł. <Od Przemysł>

× **Przemysłowanie, a,** blm., czynność cz. **Przemysłować.**

Przemysłowicz, a, lm. **e** pouf., żart. *przemysłowiec.* <Od Przemysłowy>

Przemysłowiec, wca, lm. **wcy,** × **Przemyślnik** *człowiek zajmujący ś. stale jakim przemysłem; fabrykant, procederzysta, przedsiębierca:* Drobni przemysłowcy. Widać zaraz, że przedsiębiorczy P. przyszedł tu zakłócić spokojną pracę rolnika. Malin. Klasa przemysłowców.

Przemysłowo przys. od **Przemysłowy.**

Przemysłowy, †**Przemyślny,** [**Przemyśny**] przym. od **Przemysł:** Zakład P. Płody, wyroby, bogactwa przemysłowe kraju. Sprawy przemysłowe. Wystawa przemysłowa. Dom P. w Monachjum nie jest to jakie więzienie, lecz dobrowolne mieszkanie dla trudniących ś. pracą. L. Wytwory przemysłowo-gospodarcze. Rozdzieliły ś. powołania między ludźmi i powstał stan uczony i P., wedle tego, czy ś. na poznaniu ducha, czy na poznaniu natury ukształcił. Lib. Gospodarstwo przemysłowo - rolne. <Od Przemysł>

Przemyszkować, uje, ował *myszkując przewidzieć ś., przewąchać naprzód.* <Prze + Myszkować>

Przemyszkowanie, a, blm., czynność cz. **Przemyszkować.**

Przemyślać, a, ał p. **Przemyślić.**

Przemyślanie, a, blm., czynność cz. **Przemyślać.**

†**Przemyślawać, a, ał** p. **Przemyślić.**

†**Przemyślawanie, a,** blm., czynność cz. **Przemyślawać.**

Przemyśleć, i, ał p. **Przemyślić.** <Prze + Myśleć>

Przemyślenie, a, blm., czynność cz. **Przemyśleć i Przemyślić.**

× **Przemyśliciel, a,** lm. **e** p. **Przemyślnik:** Zeus P. Ml. <Od Przemyślić>

Przemyślić, i, ił, Przemyśleć, nied. **Przemyśliwać,** †**Przemyślawać,** [**Przemyślować**] **I.** nied. *rozmyślać, rozważać, zastanawiać ś., łamać sobie głowę, deliberować, medytować, suszyć sobie głowę:* Przemyśliwa o tym. Troc. Głowa moja przemyśliwała. Troc. Jęli przemyśliwać, jakoby miasto pod swoję władzę wziąć. Warg. Szczęśliwa rzplta, w której mądry senat o wszystkich takich rzeczach przemyślawa i radzi. Petr. Neptun Achillowi niechęcien o wszystkim złym przemyślawa jemu. Żebr. Szczęsny Potocki przemyśliwał, jakby ocalić złotą wolność szlachecką. Lel. Wszyscy w Rzpltej nieporządkach rozpatrujący ś. o poprawie przemyśliwali. Lel. Przemyśliwał Jaś, jakby gruszkę dostać. Kras. Znajdziesz wiele w tym rozdziele, nie przelatując go powierzchownie, lecz z uwagą czytając i przemyśliwając nad nim. Łs. [Ja o tym przemyśluję często]. Ork. Raz po raz wznosił rozpalone oczy na chałupy, przemyśliwał ważnie i wzdychał żałośnie. Reym. Przemyślam dzisiaj, jakby ś. ożenić... poradź mi, starcze! Słow. 2. †P. *naprzód obmyślić, przewidzieć:* Powinieneś każdą potrzebę przed czasem przemyślać, bo wtenczas, gdy to, co ci trzeba, sprawujesz, szkodę cierpieć będziesz. Haur. Bóg przemyśli i stworzy człowieka, ociec go będzie miał, a nauczyciel da mu rozum. Glicz. Katusze, tortury dzikie okrucieństwo przemyśliło. Pilch. (= *wymyśliło, wynalazło*). 3. *przetrawić w myśli, przetrząsnąć w umyśle; przebiec myślą:* Książkę tę trzeba nie raz przeczytać i przemyśleć. Pir. Przyjaciele mogą razem P. i przegadać wiele, nie siląc ś. na słowa. Mick. 4. *przepędzić (pewien czas) na myśleniu.* <Prze + Myślić>

Przemyśliwać, a, ał p. **Przemyślić.**

Przemyśliwanie, a, lm. **a,** czynność cz. **Przemyśliwać:** Może to od przemyśliwań tych ciągłych.

× **Przemyśliwiec, wca,** lm. **wcy** *ten, co przemyśliwa, myśliciel, badacz:* Przemyśliwcy tracili nić Arjadny, która miała ich prowadzić po labiryncie serca i myśli. Orzesz. <Prze + Myśliwiec, od Przemyślić>

× **Przemyślniczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Przemyślnik:** Różni przemyślniczkowie ś. pojawili. Grod.

Przemyślnie przys. od **Przemyślny:** Rozruchy w księstwie Mazowieckim P. uspokoił. Nies. Pagórki żyzne teraz P. uprawiono. Św. Jako najprzemyslniej. Troc.

× **Przemyślnik, a,** lm. **cy,** × **Przemyśliciel I.** *człowiek przemyśliwający o czym; człowiek przemyślny, sprytny; wynalazca, który coś obmyślił a. wymyślił:* Niektórzy klną pierwszego w świecie

przemyślnika, z którego głowy wyszła wojenna taktyka. Przyb. 2. p. **Przemysłowiec**: Zostałbym włóczęgą, nigdy przemyślnikiem. Rzew. Zdr. × **Przemyślniczek.** <Od Przemyślny>

Przemyślność, i, blm. **1.** rz. od **Przemyślny**: Albož bronią dzielna ta prawica nie władnie? Mam P., mam mężność, każdy przyzna snadnie. Min. **2.** × P. p. **Przemysł**: Zajmowali ś. różną przemyślnością. Orzesz.

Przemyślny **1.** †P. p. **Przemysłowy**: W klasie przemyślnych osoby jedne stały ś. względem drugich tym, czym byli właściciele dostatków natury względem owych, którym ś. nic nie dostało w podziale. Sur. Ten skutek widzimy w krajach przemyślnych. Sur. **2.** *zdolny do przemysłu, biegły w przemyśle*: Ażeby przemyślnym być i bawić ś. (=trudnić ś.) handlem, potrzeba mieć pilność. L. **3.** *wynalazczy, pomysłowy, zmyślny, sprytny, przedsiębiorczy, przebiegły*: W wojnie są przemyślnemi Włosi. Paszk. **4.** *myślący o przyszłości; przewidujący, baczny, przezorny, opatrzny*: Przemyślna wtenczas jestem na swe udręczenie, stawiąc sobie na myśli jakie złe zdarzenie. L. O Mądrości przedwieczna, jakożeś dla nas przemyślna! Zachar. Zrazu biadał nad nim, ale wnet w pochwałach ś. rozlał, jako jest P. i obrotny niezwykle. Krech. **5.?**: [Rzuca ś. myśliwy na przemyślne strony]. <Od Przemysł>

[**Przemyślować, uje, ował**] p. **Przemyślić.**

[**Przemyślowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przemyślować.**

Przemyślski żart.: Młodzież między sobą zwała takich paniczów starostami Przemyślskiemi, t. j. utrzymującemi ś. z jakowego przemysłu. Kraus. <Od Przemysł, z aluzją do Przemyski, od nazwy miasta Przemyśla>

[**Przemyśny**] p. **Przemysłowy.**

× **Przemyta, y,** lm. **y** **1.** *przemycenie, kontrabanda, szwarcunek*: Z okrętem mi towary obfite wzięto za przemytę. Zim. Dla przemyty i niezapłacenia cła żaden wisieć nie ma. Sz. W przemytach między kupcem i pisarzem celnym rozsądek przy podskarbim zostaje. Vol. Za najmniejszą przemytą wszystko konfiskować. Jabł. Przen.: Przyjdzie czas, że i ci iść muszą, bo każdy tę przemytę musi płacić duszą. Rej. *(= ten haracz, ten podatek; nie uniknie tej konieczności).* **2.** a. †**Przemycie** = a) *kara za przemycenie.* Troc. b) *kontrabanda skonfiskowana.* Troc. <Prze + Myto>

Przemytnictwo, a, blm., × **Przemyta** *zajęcie przemytnika, przemysł przemytniczy, przemycanie, kontrabanda*: Trudnić ś. przemytnictwem. P. kwitnie w tym miejscu. <Od Przemytnik>

Przemytniczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przemytnik.**

Przemytniczy przym. od **Przemytnik**: Przemysł P. Zajęcie, rzemiosło przemytnicze.

Przemytnik, a, lm. **cy**, × **Przemycacz**, × **Przemycarz**, × **Przemycownik** *ten, co ś. trudni przemycaniem, kontrabandzista, szwarcownik*: Przemytników wina, co cło przejeżdżają. Herb. Przemytnikom towary przepadną. Vol. <Od *Przemytny, od Przemyta>

Przemywać, a, ał p. **Przemyć.**

Przemywalnia, i, lm. **e** gór. *urządzenie do przemywania, płóczkarnia*: P. rudy, kruszcu. <Od Przemywać>

Przemywalny *dający ś. przemyć*: Kruszec P. Ruda przemywalna. <Od Przemywać>

Przemywanie, a **1.** blm., czynność cz. **Przemywać.** **2.** lm. **a** *lekarstwo do przemywania*: P. do oczu. Zapisać komu P.

Przemżenie, a, blm., czynność cz. **Przemżyć.**

Przemżyć, y, ał *mżąc przetrwać (pewien czas).* <Prze + Mżyć>

Przenabożnie przys. od **Przenabożny.**

Przenabożny *nadzwyczaj nabożny, arcynabożny*: P. kapłan. Skar. Przenabożna Marja Boga o tę łaskę prosiła. L. <Prze + Nabożny>

Przenadobnie przys. od **Przenadobny.**

Przenadobny *nadzwyczaj nadobny, prześliczny.* <Prze + Nadobny>

†**Przenagabać, a, ał**, †**Przenagabywać**, †**Przenagabawać** **1.** *nazbyt drażnić, przebierać miarę w napastowaniu, zbytnio niepokoić*: Przenagabana cierpliwość obraca ś. w popędliwość. Prz. *(=wyczerpana nagabywaniem).* **2.** *nagabywać natarczywie, zaczepiać, napastować, niepokoić*: Przenagabana od gacha. Nie byli więcej przenagabywani przez nieprzyjaciół po drodze. **3.** *kusić, namawiać, podmawiać, buntować, podburzać, poduszczać*: Korybut, że sobie ziemi Dobrzyńskiej wyjednać nie mógł, wielu do rozruchów nowych przenagabywał, *sollicitabat.* Błaż. Boję ś., by snadź wąż nie przenagabawał Jewy. Pusm. <Prze + Nagabać>

†**Przenagabanie, a** **1.** blm., czynność cz. **Przenagabać.** **2.** lm. **a** *zaczepka, pokusa, namowa, podnieta; niepokój, napaść, przeszkoda*: Odpędziwszy raz Wołochów, przeszli las, nie mając od nich więcej przenagabania żadnego. Biel. M. Od pogranicznych przenagabania żadnego nie ponosili. Star. Uszli trzy mile, tylko od straży tatarskiej P. mając. Miała przenagabania wiele Penelope od zalotników. Petr. Nie dbała na przenagabania, które od różnych królów i sąsiadów miała. Pot. Nocne przenagabania mieć ze mnie będziecie, jeśli mi już umrzeć każecie. Li. *(= przeszkadzanie, strachy, pokutowanie).* Służyć Chrystusowi milemu przez wszelkiego przenagabania. Ż. E. Gdy ś. już jedna karmia pocznie trawić, tedy druga przyszedszy czyni P. And. z Kobyl. *(= przeszkodę).*

†**Przenagabawać, a, ał** p. **Przenagabać.**

†**Przenagabawanie, a,** blm., czynność cz. **Przenagabawać.**

†**Przenagabywać, uje, ywał** p. **Przenagabać.**

†**Przenagabywanie, a,** blm., czynność cz. **Przenagabywać.**

[**Przenaglać się, a ś., ał ś.**] *spieszyć ś., gwałtować*: Nie należy ś. P., lecz trzeba czekać. <Prze + *Naglać ś., od Nagły>

[**Przenaglanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przenaglać ś.**

Przenagle przys. od **Przenagły.** L.

Przenagły *nader nagły, bardzo pośpieszny, raptowny.* <Prze + Nagły>

†**Przenagrawać, a, ał** kogo = *nękać, dokuczać, prześladować*: Będąc rycerzem konnym strasziiwym, niechaj drzewem srogie Partańczyki przenagrawa. Kwiat. <Prze + Nagrawać>

†**Przenagrawanie, a,** blm., czynność cz. **Przenagrawać.**

×**Przenaiwnić, i, ił** *zrobić zbyt naiwnym, przesadzić w przedstawieniu kogo, czego naiwnym*: Przenaiwniony w końcu drugiego tema spacer Ludki o świcie. <Prze + *Naiwnić, od Naiwny>

×**Przenaiwnienie, a,** blm., czynność cz. **Przenaiwnić.**

†**Przenająć, jmie, jął,** nied. **Przenajmować**, †**Przenajmać** *przekupić, podkupić; ująć, zjednać sobie datkiem*: Stróże przenająwszy, uciekł z wię-

zienia. Papr. Podał zamek Hardek Rakuszanin, będąc od Turków przenajęty. Biel. J. P. kogo na kogo=P. przeciw komu. Kn. Przenajął bandyta na niego. Troc (=*nająwszy nasadził*). Świadków przenajął na to. Troc. Tak to udawał (tłómaczył), żem ja przenajęła tego Aronta na taką robotę. P. Koch. < Prze + Nająć >

Przenajbarwistszy *nadzwyczaj barwisty:* Przenajbarwistsza rzesza motylów. < Prze + Najbarwistszy >

Przenajchwalebniejszy *arcychwalebny, wyższy nad wszelkie pochwały.* < Prze + Najchwalebniejszy >

Przenajczcigodniejszy *ze wszystkich najczcigodniejszy, ze wszech miar najgodniejszy czci; przenajzacniejszy; przenajszanowniejszy.* < Prze + Najczcigodniejszy >

Przenajczystszy *nad wszystko czystszy:* Przenajczystsza ofiara. Skar. < Prze + Najczystszy >

Przenajdoskonalszy *nad wszystko doskonalszy, ze wszech miar doskonały.* < Prze + Najdoskonalszy >

Przenajdostojniejszy *nader, wielce dostojny, nad wszelką miarę dostojny.* < Prze + Najdostojniejszy >

†**Przenajdować, uje, ował** p. **Przenaleźć.** < Prze + Najdować >

†**Przenajdowanie, a l.** blm., czynność cz. **Przenajdować. 2.** lm. **a** *nagabywanie, zabiegi, starania:* Nie oddał nikomu skarbu, acz miał wielkie P. od panów litewskich, przytym i hojne obietnice, że miał mieć wielką nadgrodę. Papr.

Przenajdroższy *droższy nad wszystko, nader cenny; przenajmilszy:* Przenajdroższe imię Jezus. < Prze + Najdroższy >

†**Przenajęcie, a,** blm., †**Przenajm,** †**Przenajętek** czynność cz. **Przenająć** *przekupienie, przekupstwo; datek, łapówka:* Zabił Swatopełka szlachcic, lub to namowami i przenajęciem Bolesława uwiedziony, lub też żalem wygnania własnego ujęty. Błaż. Sędziam przykazujem, aby czynili sprawiedliwość a sąd sprawiedliwy każdemu bogatemu a ubogiemu... darów a przenajęcia żadnego nie biorąc. Corp.

†**Przenajętek, tku,** lm. **tki** p. **Przenajęcie:** Karol Wacława, kosztownym przenajętkiem podnająwszy kurfirsztów, cesarzem uczynił. Błaż. < Od Przenajęty, od Przenająć >

Przenajjaśniejszy *bardzo a bardzo jasny, nad wszystko jaśniejszy:* P. panie! < Prze + Najjaśniejszy >

Przenajkosztowniejszy *nader kosztowny, nad wszystko kosztowniejszy, cenniejszy, niezrównany w cenie.* < Prze + Najkosztowniejszy >

Przenajlepszy *ze wszystkiego najlepszy, nad wszystko lepszy, ze wszech miar najlepszy:* P. olejek. Bud. < Prze + Najlepszy >

†**Przenajm, u,** blm. p. **Przenajęcie:** Nie z bojaźni, nie z miłości, nie z przenajmu, ale dla Boga i sprawiedliwości. Nisz.

†**Przenajmać, a, ał** p. **Przenająć:** Przenajmali ich pieniędzmi, by tego nie powiadali. K. G. < Prze + Najmać >

†**Przenajmanie, a,** blm., czynność cz. **Przenajmać.**

Przenajmilszy *milszy nad wszystko, przyjemniejszy; przenajsłodszy.* < Prze + Najmilszy >

†**Przenajmować, uje, ował** p. **Przenająć.**

†**Przenajmowanie, a,** blm., czynność cz. **Przenajmować.**

Przenajróżniejszy *nadzwyczaj rozmaity; przeróżny, przerozmaity:* Rozmawiać o przenajróżniejszych rzeczach. < Prze + Najróżniejszy >

Przenajsłodszy *nad wszystko słodszy, niezrównany w słodkości = przenajmilszy, przenajlepszy:* Przenajsłodsze imię Jezus. < Prze + Najsłodszy >

Przenajszanowniejszy *ze wszystkich najszanowniejszy, ze wszech miar szanowny; przenajczcigodniejszy; przenajzacniejszy.* < Prze + Najszanowniejszy >

[**Przenajszlachetniejszy**] *nade wszystko najszlachetniejszy:* Drzewo (Krzyża św.) przenajszlachetniejsze. Pśń. < Prze + Najszlachetniejszy >

Przenajświetniejszy *arcyświetny, nad wszystko świetniejszy.* < Prze + Najświetniejszy >

Przenajświętszy *arcyświęty, nad wszystko świętszy:* P. Sakrament. Przenajświętsze imię Jezus. Bądź pochwalona, przenajświętsza Trójco, teraz i czasu wszelkiego. Mick. < Prze + Najświętszy >

Przenajwielebniejszy *najprzewielebniejszy.* L. < Prze + Najwielebniejszy >

Przenajwyborniejszy *ze wszystkich najwyborniejszy, ze wszech miar wyborny.* < Prze + Najwyborniejszy >

Przenajwyższy *nad wszystko najwyższy:* Przenajwyższa Trójca. Skar. < Prze + Najwyższy >

Przenajzacniejszy *nader zacny, nad wszystko najzacniejszy; przenajczcigodniejszy, przenajszanowniejszy:* Przenajzacniejsi apostołowie Piotr i Paweł. Skar. < Prze + Najzacniejszy >

†**Przenalezienie, a,** blm., czynność cz. **Przenaleźć.**

†**Przenaleźć, najdzie, nalazł,** nied. †**Przenajdować l.** *przed innym wynaleźć a. znaleźć;* wog. *znaleźć:* Orkanes napierw do Europy drogę przenalazł wojować. Biel. M. **2.** *przeprosić, zawczasu zjednać sobie, przejednać;* wog. *zjednać, zapewnić sobie; postarać ś. o co:* Przenajdować go nie będzie. Piotr. *Pronitior,* jednam, błagam, przenajduję. Mącz. Sprawą nie przenajdziecie tą żadnego boga. Żebr. Łaski naszej ma przenajdować za glejtem naszym. St. lit. Czech ten pieniędzmi przenajdował stronę Władysławową. Biel. M. Rozumiejąc sobie nie być bezpieczną z królem w sąd wchodzić, szukali obyczajów, jakoby sobie przenaleźli łaskę królewską. Biel. M. Będąc w tym od przyjaciół niewolnicy swojej przenajdowany, pozwolił jej dać na okup. Kochan. Oskoczyli kardynała, iż musiał rozgrzeszyć zapowiedź, potym ojca św. złotem przenaleźli. Biel. M. (= *załagodzili). Dies justi,* trzydzieści dni, w których ci, którzy w jakim długu byli przekazani, mogli ś. jednać abo stronę jakokolwiek przenajdować. Mącz. Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, przenajdowali i naprawiali, aby go zabito. Glicz. (= *przekupywali).* < Prze + Naleźć >

Przenamawiać, a, ał p. **Przenamówić.**

Przenamawianie, a, blm., czynność cz. **Przenamawiać.**

Przenamiętny *nadzwyczaj namiętny:* Serca przenamiętne. Krasiń. < Prze + Namiętny >

Przenamówić, i, ił, nied. **Przenamawiać l.** †P. *przeciągnąć kogo namową na swoją stronę:* Wszystkich przenamawiają, nie wiem tylko, co im tam dalej obiecywać mogą. Krasz. **2.** [P.] = a) *namówić do zmiany powziętego zamiaru.* b) *odradzić.* c) *odmówić (służącego) komu.* < Prze + Namówić >

Przenamówienie, a, blm., czynność cz. **Przenamówić.**

Przenaradawiać, a, ał i P. ś. p. **Przenarodowić.**

Przenaradawianie, a, blm., czynność cz. **Przenaradawiać**: Pierwsze początki przenaradawiania. Lel.

Przenaradawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenaradawiać ś.**

Przenarodowić, i, ił, nied. **Przenaradawiać** *przemienić pod względem narodowości*. **P. ś.** *przemienić ś. pod względem narodowości*: Turnowski był rodem Czech... dobrze władał językiem polskim i prawie ś. przenarodowił w Polaka. Mał. Tym wzrostem Litwa przenaradawiała ś. sama. Lel. <Prze + *Narodowić, od Narodowy>

Przenarodowienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przenarodowić**. **2.** p. **Przenarodowienie ś.**: P. ludu lub państwa zwykle bierze swój początek w klasie wyższej. Lel.

Przenarodowienie się, a ś., blm., **Przenarodowienie** czynność cz. **Przenarodowić ś.**: P. ś. Rusi, postępując, zbliżało ś. do swego ostatniego kresu. Lel.

Przenaszać, a, ał i **P. ś.** p. **Przenieść**.

Przenaszanie, a, blm., czynność cz. **Przenaszać**.

Przenaszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenaszać ś.**

†**Przenaśladować**, uje, ował *prześladować, ścigać*: Wszystko (=ciągle) mnie gonisz i przenaśladujesz. Lubom. Przenaśladował złośniki, pilnie ich szukając. Wuj. Cnota często złością fortuny przenaśladowana bywa. Lubom. Niech cię nienawiść i strachy złej wróżki przenaśladują. Koch. W. Pers, gdy Turek do nas ruszył ś., z drugiej strony wszelakiemi siłami przenaśladował go. Star. Dzień-li po niebie świecił, noc-li wstała, krew go męczennika przenaśladowała. Groch. Poddani cesarscy wszelkie katoliki według różnych inwencji szatańskich trapili i przenaśladowali. Dębol. <Prze + Naśladować>

†**Przenaśladowanie**, a, blm. **1.** czynność cz. **Przenaśladować**. **2.** lm. a, †**Przenaśladowstwo** *prześladowanie, ucisk, uciemiężenie*: Niebezpieczeństwo, miecz, przenaśladowania. Wuj. Dopuścił Pan Bóg na wielkiego swego sługę, Atanazego św., po wszystkim świecie utrapienia, przenaśladowania. Birk.

†**Przenaśladowca**, y, lm. y *ten, co przenaśladuje, prześladowca, gnębiciel, trapiciel*: Przeszli przez morze, a przenaśladowców ich wrzucił Bóg w głębokość. Wuj. <Od Przenaśladować>

†**Przenaśladowstwo**, a, lm. a p. **Prześladowanie**: P. wzruszył na chrześcijany. Birk. <Od Przenaśladować>

Przenaturzenie, a, blm., czynność cz. **Przenaturzyć**: Ludzkość tak fałszywe stanowisko wyznaczyła kobiecie, że P. jej jest konieczne.

Przenaturzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenaturzyć ś.**

Przenaturzyć, y, ył kogo w co = *przemienić, przerobić jego naturę, przeistoczyć*: Nim cię duchy przenaturzą. Słow. Przenaturzą cię w psa. Słow. Tyle lat nie zdołały P. zupełnie duszy Leona. Bał. **P. ś.** *przemienić ś. pod względem natury, przeistoczyć ś.*: Jam ś. już tak dalece przenaturzył. Sienk. <Prze + *Naturzyć, od Natura>

†**Przenaznaczać**, a, ał p. **Przeznaczyć**. Wuj. <Prze + Naznaczać>

†**Przenaznaczanie**, a, blm., czynność cz. **Przenaznaczać**.

†**Przenaznaczenie**, a, blm., czynność cz. **Przenaznaczyć**.

†**Przenaznaczyć**, y, ył p. **Przeznaczyć**.

Przenazwać, zwie, zwał *przezwać*. **P. ś.** *przezwać ś.*: Za każdym ś. krokiem przenazwie prorokiem, zbawicielem, bożym bratem. Krasiń. <Prze + Nazwać>

Przenazwanie, a, blm., czynność cz. **Przenazwać**.

Przenazwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenazwać ś.**

[**Przenąkać**, a, ał] *zbliżyć ś.*

[**Przenąkanie**, a, blm.] czynność cz. **Przenąkać**.

[**Przenc**, ndzie, szedł] p. **Przejść**. <Z Przeńść, z Przejść>

Przenęt, u, lm. y, **Przenęta** bot. *roś. z rodziny złożonych*. Gatunek: P. zwyczajny a. drobnokwiatowy (p. muralis).

Przenęta, y, lm. y bot. p. **Przenęt**.

Przeniańczenie, a, blm., czynność cz. **Przeniańczyć**.

Przeniańczyć, y, ył *niańcząc przebyć (pewien czas), na niańczeniu przepędzić*: P. kilka lat w jednym domu. <Prze + Niańczyć>

Przenicować, uje, ował **1.** *uszyć odwróciwszy na stronę lewą, przerobić na drugą stronę*: P. surdut, spódnicę. **2.** przen. wog. *przerobić na odwrót, przekręcić, przeinaczyć*: Filuterja i bezczelność jest teraz przenicowana na cnotę. L. **3.** przen. *przekręcając wyszydzić, sparodjować; złośliwie skrytykować*: P. utwór, czyje postępowanie, czyją pracę literacką. **P. ś.** *przerobić ś. zupełnie, przeinaczyć ś.*: W Paryżu możesz ś. nie tylko przetrzeć, ale i P. Wilk. <Prze + Nicować>

Przenicowanie, a, blm., czynność cz. **Przenicować**: Ujrzym prac swoich skutek upodlony zelżywym przenicowaniem. L.

Przenicowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenicować ś.**

†**Przenie**, a, blm., czynność cz. **1.** †**Przeć**: P. czego. Troc.

†**Przenie się**, a ś., blm., czynność cz. **1.** †**P. ś.**

Przeniebieszczać, a, ał p. **Przeniebieszczyć**.

Przeniebieszczanie, a, blm., czynność cz. **Przeniebieszczać**.

Przeniebieszczenie, a, blm., czynność cz. **Przeniebieszczyć**.

Przeniebieszczyć, y, ył, nied. **Przeniebieszczać** *przesadzić w użyciu koloru niebieskiego*: Pan Tetmajer, aby wywołać wrażenie barwności, przeniebieszcza obrazy. Przeniebieszczyła (farbką) bieliznę w praniu. <Prze + Niebieszczyć>

†**Przeniechać**, a, ał *na jakiś czas zaniechać, przestać*: O dobrym (=o dobru) dusz i ciał ludzkich zawiadować nie przeniechał nigdy. Gd. <Prze + Niechać>

†**Przeniechanie**, a, blm., czynność cz. **Przeniechać**.

× **Przeniemczeć**, eje, ał, **Przeniemczyć ś.** *przejść Niemcem, zniemczeć nawskroś, przerobić ś. zupełnie na Niemca*. L. <Prze + Niemczeć>

× **Przeniemczenie**, a, blm. **1** czynność cz. **Przeniemczeć**. **2.** czynność cz. **Przeniemczyć**.

× **Przeniemczyć**, y, ył *zniemczyć, zupełnie przerobić na Niemca*. P. ś. p. **Przeniemczeć**. <Prze + Niemczyć>

Przeniesienie, a, blm., †**Przenos 1.** czynność cz. **Przenieść**: Zapłacić od przeniesienia rzeczy swoich. Troc. P. sprawy do inszego sądu. Troc. Święcą w Krakowie dzień przeniesienia św. Stanisława. Hrb. Co u nas perenos (przenos) z żertownika do ołtarza wielkiego Najśw. Sakramentu, to we mszy z ołtarza małego do wielkiego takie P.

Sakramentu bywa. Pim. P. świąt na niedzielę. Vol. 2. × P. gram. *przenośnia, metafora*. Włod. 3. han.: Z przeniesienia = *suma z poprzedzającej stronicy*, × transport, × przenos. Do przeniesienia=*suma pozycji* (w rachunkach) *na jednej stronicy, którą należy przenieść na stronicę następną*.

Przeniesienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenieść ś.**

Przenieszczęsny *nieszczęsny nad wyraz, nader nieszczęśliwy:* Dziś przyszła tedy przenieszczęsna chwila, o której z trwogą lata śniłem całe. Psm. < Prze + Nieszczęsny >

Przenieść, esie, ósł, nied. **Przenosić, Przenaszać I.** z miejsca na miejsce = *niosąc przejść; przesadzić* = a) *umieścić gdzieindziej, zanieść w inne miejsce; przesiedlić, przetranzlokować; przełożyć, przeprowadzić:* Łatwo jest lekkie brzemię wziąć na barki i na tę abo owę stronę przenosić. Pilch. Enoch, gdy chodził w bojaźni bożej, przeniesion jest, i nie był widzian na ziemi. Dambr. Nie będziesz przenaszał granic bliźniego twego. B. B. Przeklęty, który przenosi granice bliźniego swego. B. B. Nuż burzyć kopce, przenosić wiechy. Syrok. Przenieś moje rzeczy z woza do gospody. Troc. Przenieśli tę naukę, tę modę do Polski. Troc (= *przeszczepili*). Przeniósł swój obóz. Troc. Wziął król asyryjski Samarję i przeniósł Izraela do Asyryjczyków. Wuj. P. co do sieni = *wynieść*. Podź, córko miła, a to kamienie przenieś stąd... tedy Eufraksja krom zamieszkania szła kamienia onego przenaszać. Ż. E. P. wyraz a. niedopisaną część wyrazu do następnego wiersza. P. rachunek z jednej księgi do drugiej. P. kogo na nowe mieszkanie=*przeprowadzić*. P. urzędnika = *dać mu posadę w innym miejscu, przetranzlokować go*. Z namiestnika Bośni przeniesiony został Iwaszko na rządztwo Oczakowa. Szaj. Przen.: P. co na kogo = *przelać, przekazać, zcedować; ustąpić, ustąpić mu co:* P. na kogo swoje prawa. Na was przenaszam swobodnie na wieczność wszystki krainy od północnego morza. Biel. M. Tedy je (imiona) jakoby narodu dziedziczne na potomki pewną wiarą przenaszają. Kwiat. Przeniósł ku niemu wszelkie swe słabości rodzicielskiego afektu. Rzew. P. podatek z osoby płatnika na inną osobę, zwykle konsumenta. P. siłę pracy machiny. P. rysunek, obraz, plan na co = *przerysować, przemalować, przekopjować*. P. rysunek z papieru na drzewo, na kliszę. Scenę, która mnie mocą najwięcej ujęła, wnet ołówkiem na papier dokładnie przenoszę. Fred. A. P. co na inny czas=*przełożyć, odłożyć*. P. święto na niedzielę. Przeniesiono tę sprawę na trybunał, na inszy rok. Troc. b) P. przez co. P. kogo przez wodę, przez błoto. P. dziecko przez kładkę. P. stół przez próg, chorego przez pokój, belkę przez bramę. P. dziecko przez płot. P. mimo kogo, koło czego. Przenieście to przez most, przez bramę. Troc. 2. = a) P. co=*przeskoczyć, przesadzić przez co*. Błaż. Żołnierz musi umieć w biegu konia dosieść, przekopę P., szańce usypać. Skar. Przen.: P. kogo, co czym=*przewyższyć, zakasować, przodować, stanąć wyżej, prześcignąć, przejść, wyprzedzić:* Rozkoszny baran w pośród licznej trzody owiec przenosi swym łbem dumnym ostatek gromadnego stada. L. Przenosić kogo o głowę. Przeniósł pięknym ogrodem Francuzy i Włochy, nie miał prawda pszenicy, ale miał karczochy. Kras. Europa przenosiła zawsze insze części świata w wielkości handlu i miast. Lęcz. Tak on dawniejszych przeniósł sławą, jak ty wszystkich przewyższyłeś dzielnością. Siem. J. (=*zaćmił*). Jeden drugiego strojem P. usiłował, żaden dla głośnej sławy kosztu nie żałował. Stryjk. Przenaszała śnieg swą śliczną białością. Kulig. Przenosi go rozumem, dostatkami. Troc. Wszech siły archanioł przenosi. Pśń. Wysokiej dosięga familji, i niemasz tak górnego domu, któregoby nie przenosił, cóż nie równał komu! Tw. Cnota miękkie jedwabie i sobole drogie, rysie i aksamity przenosi chędogie. Pot. Przen.: *przejść, przekroczyć, przewyższyć, wynieść więcej:* Suma tam zawarta przeniesie 300 talarów. Koszta przeniosły dochód. Przenosi to dwa talary. Troc. b) przen., cz. ni. a. †P. kogo, co = *ponieść przez kres, za daleko zanieść, ponieść za cel zamierzony, przelecieć metę; ponieść za wysoko, ponad czym; przesięgnąć pociskiem:* Ta fuzja przenosi. Troc. Takie działa zawsze a. nie donosiły, a. przenosiły. Dek. Umyślnie chybił, kulą przeniósł ptaka tego. Paszk. Przeniosłeś cel. Troc. Palamedes położył Telemaka przed pługiem, ale Ulises, widząc syna, by nie był obrażon, przeniósł go pługiem. Biel. M. (= *uniósł nad nim pługa*). Przen.: †P. oczyma = *nie chcieć zobaczyć; przeoczyć, prześlepić, nie zauważyć:* Ujrzysz-li osła brata swego, a on padł na drodze, nie przeniesiesz go okiem, ale mu pomożesz dźwignąć. Leop. Przen.: †P. co=*przebaczyć:* Bóg odejmuje nieprawość i przenosi grzech twój. Leop. (przemija grzech twój. Leop.). Skoro Dawid wyznał grzech swój, usłyszał od Natana: A Pan Bóg twój, Dawidzie, przeniósł też grzech twój. Żarn. Przen.: †P. kogo okiem, [Przenosić kogo okiem] = *pogardzić nim, nie chcieć go widzieć, spojrzeć nań zgóry:* Królowa Ryksa Polaki okiem przenosiła, a Niemce swoje jako mogąc zdobiła. Błaż. Nie przenoś sługi swego okiem. Ryb. Wierszów tych moich oczyma P. nie będziesz raczył. Ryb. J. Nie przenośmy pośledniejszych powiatów mieszkańców okiem. Star. 3. kogo, co nad co = *przełożyć, dać pierwszeństwo, postawić wyżej, woleć:* Przeniósł interes kraju nad swój osobisty. Przyb. Przenosi zemstę nad powinność, zuchwałość nad posłuszeństwo, siebie nad całość powszechną. L. Przenosić kogo nad kogo, wojnę nad pokój. Troc. Bira wieś swoję nad wszystkie inne przenosił. Wirt. 4. P na sobie = *znieść; przemóc na sobie, ścierpieć:* Nigdybym ja na sobie tego P. nie mogła, abym najukochańszą matkę obrazić miała. L. Nie przeniosę tej krzywdy, tej zniewagi. 5. †P. wieść, wiadomość, pogłoskę = *wygadać, roznieść, udzielić jej drugiemu:* Bywają w nienawiści nie tylko ci, co tajemnice przenoszą, ale i ci, co ich słuchają. L. Papirjuszowi, iż rady nie przeniósł, a zataił, wielka ś. cześć za to stała. L. 6. †P. *zwymiotować:* Nie jegojski to kęs był, musiło mu go P. (oportebat eum evomere). Birk. 7. †P. *oszukać, podejść:* Przeniósł (oszukał) mię. Troc. 8. Przenosić, dok. = a) *przepędzić (pewien czas) na noszeniu:* Przenosić suknię tydzień, przez rok. b) *zużyć przez noszenie, podniszczyć nosząc, znosić nieco: Obsoletae vestes*, staroświeckie, przenoszone odzienie. Mącz. Góral w brunatnej przenoszonej siermiędze, z płócienną torbą na powrózku. Grab. M. **P. ś. I.** *zostać przeniesionym, przejść:* Widzi, iż ś. do Saracenów od Franków państwo przenosi. Skar. 2. *przejść, udać ś., wynieść ś. gdzieindziej, zmienić miejsce pobytu, przeprowadzić ś.:* Wojsko ś. na insze pole przeniosło. Troc. Przeniósł ś. ten zwyczaj do nas. Troc. Przeniosę ś. (przeprowadzę ś.) z tego domu do ciebie. Troc. Starzy

Gotowie do Włoch ś przenieśli. Troc. W niebie z miejsca na miejsce przenosić ś. duszom nie potrzeba. Smotr. Co miesiąc w insze ś. pasze przenaszają. Paszk. Jak miejsca swe znają, tak s. też na nie czasów pewnych przenaszają. Paszk. Ludzie ustawicznie z jednych miejsc na drugie ś. miejsca przenaszali, szukając żyźniejszych krajów. Biel. M. Już tu nie mieszka: przeniósł ś. na inną ulicę, na prowincję. Jak tylko pokój który w mym dworku skończony zostanie, zaraz ś. przeniosę. L. Pitagoras twierdził, że dusze ludzkie do innych ś. ciał przenoszą. L. Tego roku św. Grzegorz przeniósł ś. do nieba. Skar. (=umarł). Na lepszy ś. żywot w tym roku przeniósł. Skar. Przenoszą ś. też na insze miejsca gołębie. Trzyc. Opuściła fortuna Darjusza, opuściła i sława; przeniosła ś. fortuna do Aleksandra, przeniosła i sława. Lubom. Przeniosło ś. królestwo na tę familją. Troc. Potrzebie tej uczynił zadość w Dreźnie, dokąd ś. przeniósł w początkach marca 1832 roku. Chm. P. ś. dokąd na stały pobyt. P. ś. do innej szkoły, na inny urząd. P. ś. dokąd myślą. 3. †P. ś. nied. *unosić ś., bujać, przelatywać:* Motyl ś. nad niemi unosi, z kwiatka na kwiatek przenosi. L. Duch boży przenaszał ś. nad wodami. B. B. (unaszał ś. nad wodami. B. G.). 4. Przenosić ś. nad kogo=*wynosić ś.:* Nie wiem, czemu ś. nad niego przenosi. Troc. 5. †Przenosić ś. z wiadomością, wieścią, pogłoską, tajemnicą = *roznosić je, rozgadywać:* Więcej mu szkodzili ci, co z takiemi ś. tajemnicami przenaszali, niźli ci, co też o nim jawnie mówili L. 6. †Przenosić ś., dok. *zużyć ś., zniszczyć ś.:* I żelazo ś. przerobi i stal ś. przenosi. Mącz. <Prze + Nieść>

×**Przeniewalać, a, ał** p. **Przeniewolić.**

×**Przeniewalanie, a,** blm., czynność cz. **Przeniewalać.**

[**Przenieważać, a, ał**] p. **Sprzenieważyć.**

[**Przenieważanie, a,** blm.] czynność cz. **Przenieważać.**

Przeniewierca, y, lm. **y,** †**Przeniewiernik** *ten, co ś. sprzeniewierzył, zdrajca, odstępca, apostata:* P. względem kraju, względem religji, względem małżonki. Tu przeciwko zbrodniom prawa dodają pomocy, tych wzywać będę, ty mię do tego przymuszasz, przeniewierco. L. Byłżeby godzien Twego szacunku i serca król gnębiący niewinność i mąż P.? Fel. Każdy zadrży jak listek, prawdy P. Garczyń. Na sądzie Pana przeniewiercom biada! Rom. <Od Przeniewierzyć>

Przeniewierczo przys. od **Przeniewierczy.**

Przeniewierczość, i, blm. rz. od **Przeniewierczy:** Piorunuje na P. brandenburską. Jaroch.

Przeniewierczy przym. od **Przeniewierca,** †**Przeniewierny** *wiarołomny, odstępczy, zdradliwy, zdradziecki, zdradny:* A ująwszy maczugę, posypał grad pocisków na grzbiet P. Syrok. <Od Przeniewierca>

×**Przeniewierczyna, y,** lm. **y** p. **Przeniewierczyni.** Troc. <Od Przeniewierca>

Przeniewierczyni, i, lm. **e,** ×**Przeniewierczyna** forma ż. od **Przeniewierca.** <Od Przeniewierca>

Przeniewierka, i, lm. **i I.** ×P. p. **Przeniewierstwo:** Przywiedziono łatwowiernego człowieka do przeniewierki położonemu w nim zaufaniu. Kor. Dobrze świadomy przeniewierek jego. Żebr. **2.** bot. (adenostyles) *roś. z rodziny złożonych.* <Od Przeniewierzyć ś.>

†**Przeniewiernie** przys. od **Przeniewierny,** *przeniewierczo.* L.

†**Przeniewiernik, a,** lm. **cy** p. **Przeniewierca:** Miał papież Bozentę, jako przeniewiernika, przysięgi swej krzywołomcę, z urzędu złożyć. Błaż. <Od Przeniewierny>

†**Przeniewierny** p. **Przeniewierczy:** Rzymianie Annibala przeniewiernym, a Kartagineńczyki niesłownemi a wiarę łamiącemi zwali. Baz. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierstwo, a, lm. **a,** †**Przeniewierka** *czyn przeniewierczy, przeniewierczość, wiarołomstwo, sprzeniewierzenie ś., zdrada:* P. żony, męża. P. względem religji (= *odstępstwo, odszczepieństwo, apostazja).* P. urzędnika, sługi, kasjera (*nadużycie, sprzeniewierzenie ś., malwersacja).* Przeniewierstwa i oszukaństwa ich bez kary uchodziły. L. Podłe P. i bunt podniesiony. Zabł. Wstydu niech pełni przed świątynią stoją i przeklinają własne P. Rom. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierzać się, a ś., ał ś. p. **Przeniewierzyć ś.**

Przeniewierzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeniewierzać ś.**

Przeniewierzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeniewierzyć ś.**

×**Przeniewierzony** *który ś. przeniewierzył, wiarołomny.* Troc. Mścili ś. na żonach przeniewierzonych, na skarcenie zasługujących. Lel. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierzyć się, y ś., ył ś., nied. **Przeniewierzać ś.** *sprzeniewierzyć ś., złamać wiarę, nie dochować przysięgi, nadużyć czyjego zaufania, postąpić wiarołomnie, dopuścić ś. przeniewierstwa, zdradzić:* P. ś. mężowi, żonie, przyjacielowi, religji, krajowi, zasadom swoim. Te żony, które udają surową cnotę, najczęściej ś. przeniewierzają. L. P. ś. swemu panu, swemu urzędowi. Kto ś. raz trzy przeniewierzy, żaden mu potym nie wierzy. Kn. <Prze + Nie + Wierzyć>

×**Przeniewolenie, a,** blm., czynność cz. **Przeniewolić.**

×**Przeniewolić, i, ił,** nied. ×**Przeniewalać** *zniewolić, nakłonić, namówić, zmusić, przywieść do czego:* Wielą obietnicami go przeniewala, aby ś. tam udał. Pilch. <Prze + Niewolić>

Przenigdy przys. *stanowczo nigdy, nigdy a nigdy:* Nigdy, P. tego nie zrobię. Nigdy ten łuk, P. twych rąk nie zawiedzie. Bardz. Z tureckich szabel krew chrześcijańska nigdy i P. nie osycha. Jan. Zakażę, żeby do mnie nigdy P. nie jeździli. L. Nie mają P. wolnego sumnienia. Opal. <Prze + Nigdy>

Przenigdzie przys. *nigdzie zgoła, stanowczo nigdzie, nigdzie a nigdzie:* Nigdzie P. nie znajdziesz tego. <Prze + Nigdzie>

Przenikać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeniknąć.**

Przenikająco przys. *w sposób przenikający, przenikając, przenikliwie.*

Przenikający I. im. od **Przenikać. 2.** *przenikliwy:* Wiatr P. Widok P. Rozum P. Troc. **3.** chir.: Rana przenikająca = *przebijająca, drążąca* (vulnus penetrans). <Od Przenikać>

†**Przenikajątszy** st. w. od **Przenikający:** Rtęć po trosze palona przenikajątsza i większej mocy bywa. Sien. <Od Przenikający>

†**Przenikajność, i,** blm. p. **Przenikliwość:** Trawa ma w sobie niejaką szczypawość i P. Syr. <Od Przenikać>

Przenikalność, i, blm. p. **Przenikliwość:** Metale posiadają większą P. dla ciepła, niż mur.

Przenikalny p. **Przenikliwy:** Czy ci pozwolił Bóg swojego oka? Czy wlał w cię przenikalne

duchy, jak w proroka? L. Szkło jest przenikalne dla wody. <Od Przenikać>

Przenikanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przenikać. 2.** fiz. *przesiąkanie, wnikanie płynów przez błony, dyfuzja* (diffusio). **3.** fizj. i patol.: P. krwinek przez ścianki naczyń (diapedesis).

Przenikanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenikać ś.**

†**Przenikawość, i**, blm. p. **Przenikliwość**: Piwny ocet, by najostrzejszy, skutkami i przenikawością winnemu nie może być porównan. Syr. <Od *Przenikawy, od Przenikać>

Przenikla, i, lm. e bot. (unxia) *roś.*

†**Przenikle** p. **Przenikliwie.** <Od Przenikły>

Przenikliwie przys. od **Przenikliwy**; †**Przenikle**: Krzyczeć, spojrzeć P.

Przenikliwość, i, blm. rz. od **Przenikliwy; Przenikalność**, ×**Przenikłość**, †**Przenikawość.** †**Przenikajność**: P. merkurjuszu, ciała gąbczastego. P. wzroku, głosu. Poprzez szkło przezroczyste P. światła bywa większa od przenikliwości ciepła. Trudna więźniowi P. szpiega. Od. Anaksagoras wierzył w P. zmysłów swoich. Niem. A.

Przenikliwy 1. a. **Przenikalny**, × **Przenikły**, † **Przenikny**, [**Przenikujący**] *mogący przenikać, zdolny do przenikania, przenikający; przejmujący, dojmujący, dokuczliwy, dotkliwy, przeszywający; przeraźliwy, rozdzierający, ostry; bystry, badawczy, domyślny*: Światło jest przenikliwe przez szkło, lecz nieprzenikliwe przez żelazo. Mróz P. Troc. Ogień P. piorunowy. Zabł. Błyskawica przenikliwym blaskiem oślepia oczy. Troc. Jakiż głos P. dla serca mojego? L. Rozum P. L. Przenikliwe masz oczko. L. Zazdrość mu opowiada wszystko; nie uwierzysz, jak on jest P. L. Strach mnie za serce P. ścisnął. Słow. Począł mżyć drobny deszcz w postaci mgły zimnej a przenikliwej. Sienk. Oblicze miał od żarów opalone słonecznych, pociągłe, włos czarny, spojrzenie przenikliwe, postać zwiędłą i jakby ciężarem jakimś na barkach przytłoczoną. Jun. **2.** a. **Przenikalny** *który można przeniknąć.* Troc. 3. fiz. *przepuszczający przez siebie płyny a. gazy.* <Od Przeniknąć>

×**Przenikłość, i**, lm. i p. **Przenikliwość**: W zjednoczeniu miedzi z cyną zachodzi niejaka P., *pénétration:* jeden z tych kruszców musi wypełniać dziurki drugiego. Jak. J. Rzekł Jowisz: Twą P. w moim sercu czyta. Dm. Wkrótce cesarz począł ś. obawiać jego przenikłości. Niem. Przenikłościom jej niedosyć ś. mógł wydziwić. Stasz. Wasza świątobliwość jednym rzutem oka, nieskończoną przenikłością swoją poznać mógł siły. Niem. U ludzi rozumu płytkiego brak przenikłości i głębokości. Wiszn.

×**Przenikły** p. **Przenikliwy**: Dobierajmy ludzi zdatnych, pracowitych, przenikłych. Kołł. <Od Przeniknąć>

Przeniknąć, knie, knął a. **kł**, nied. **Przenikać 1.** cz. czyn. = a) czym = *przejąć, przebić, przeszyć nawskroś:* Ostrzem Cefal Prokrydę przez piersi przenika. Drużb. b) (sobą) *przejąć, przeszyć, przejść nawskroś:* Grot pancerz przeniknął. Troc. Żaden deszcz nie przenika ziemi głębiej nad trzy łokcie. Syk. Naówczas rzecz jedna przenika drugą, gdy zupełnie na jednym i tymże samym zostaje miejscu. Boh. Ostrowidza wzrok przenika ściany. Susz. Mróz wszystkie członki przenika. Troc. Boleść cały naród przeniknęła. Lel. Aż mię coś przenikło, jakem na niego spojrzała. Kon. Nieznana mi trwoga jak dreszcz śmiertelny wszystkie żyły wskroś przenika. Garczyń. Patrzał mi w oczy, jakby chciał mnie całego P. Słow. Strach mrowi przenika mnie. Słow. Już ta wyższa kondygnacja (więzienia Mamertyńskiego) przenika duszę zimnym mrowiem. Krem. Niechże serc waszych trwoga nie przenika. Rom. Żal go ten przeniknął. Troc (= *wzruszył do głębi).* Litością ku niej przenikniony był. Alb. (= *zdjęty).* Jest pewien pesymistycznych prąd myśli, który przenika obecną dobę dziejową ludzkości. Smoli. Przyszedł Zbawiciel zamknionemi drzwiami, swą subtelnością one przeniknąwszy. Odym. Świetnym będąc otoczony obłokiem, w wielkiej niebiosa ozdobie przeniknął. Odym. c) *odgadnąć, wyrozumieć, poznać, domyślić ś. na wylot; zgłębić nawskroś, zbadać, zgłębić do gruntu:* Gdybyć można P., co ś. w sercu jej dzieje! L. Płochy i nieuważny człowiek tego nie przenikał. Siem. J. [Zebym mógł P., że mnie kochasz szczerze, dałbym cztery grosze dziadom na pacierze]. Interesu swojego nie przenika i siebie samego nie poznaje. Siem. J. P. przyszłość, czyje myśli, zamiary, plany, tajemnice, charakter przeciwnika, politykę nieprzyjaciela. Bóg przenika serce ludzkie. Bóg przenika tajniki myśli ludzkich. Widzi go tak obojętnym i nieprzenikającym, że nie spostrzega nawet walk jej i cierpień. Orzesz. Gruntownie co P. Troc. Przeniknij skrytości serca jego. Troc. **2.** cz. ni. = a) *przejść, przecisnąć ś., przedostać ś., dostać ś. nawskroś, na drugą stronę:* Zima ciepło przenika z pokoju przez ścianę na zewnątrz. Promienie rentgienowskie przenikają nawet przez ciała nieprzezroczyste. Postrzelił go między plecy, tak że przenikła strzała przez serce jego. Leop. Kula nie może P., bo jest ciałem, którego własność jest nieprzenikliwość, z miejsca tedy spędzić musi. Boh. Głos jej do serca przenika. Węg. Mądre jego słowa do serc przenikały. Groch. (= *trafiały).* To mi król, co, jak spojrzy, do serca przeniknie. Kras. Ból mój do samych przenika kości. Karp. Modlitwy moje w niebieskie niechaj przenikną podwoje. Gawiń. Głos jej nożami (= jak noże) przenikał, gdy swe bolesne męki powiadała. Słow. Orle jego (Kmicica) oczy przenikały przez dymy, kurzawę. Sienk. Do Niderlandów duch humanizmu przeniknął w drugiej połowie wieku XIV. Dzięki słownikowi Jungmanna, język czeski przeniknął do wszystkich warstw... i stał ś. podstawą i głównym czynnikiem rozwoju życia narodowego Czechów. b) [P.] *podążyć, pobiec.* c) [P.] *przyjść na myśl, przyjść do głowy.* **P. ś. 1.** *przejąć ś. wzajemnie, pomieszać ś., połączyć ś.* **2.** *nawzajem ś. odgadnąć, zrozumieć ś. do gruntu, przeniknąć jeden drugiego.* **3.** *przejąć ś., przejść czym, przesiąknąć czym:* P. ś. czyjemi myślami. P. ś. pewnemi zasadami, poglądami. <Prze + Niknąć>

Przeniknienie, a, blm. p. **Przeniknięcie**: Urząd sekretarza poselskiego dodawał Rykotowi sposób przeniknienia wskroś polityki tureckiej. Kłok. Józef mówił te słowa z przeniknieniem i czuciem. Korz.

Przeniknienie się, a ś., blm. p. **Przeniknięcie ś.**

Przeniknięcie, a, blm., **Przeniknienie** czynność cz. **Przeniknąć.**

Przeniknięcie się, a ś., blm., **Przeniknienie ś.** czynność cz. **Przeniknąć ś.**

†**Przenikny** p. **Przenikliwy**: Skuteczne jest słowo boże i przenikniejsze, niźli miecz obojętny. Leop. <Od Przeniknąć>

[**Przenikujący**] p. **Przenikliwy**: Bogać to człowiek P., żeby mógł zgadnąć. <Od *Przenikować = Przenikać>

Przeniuchać, a, ał *przewąchać, przewiedzieć ś., naprzód wymyszkować, domyślić ś.:* Przeniuchałeś waszeć, że koloryt to grunt. Krasz. < Prze + Niuchać >

Przeniuchanie, a, blm., czynność cz. **Przeniuchać.**

Przenizać, że, zał *przewlec, przeciągnąć:* P. nitkę przez igłę, sznurek przez paciorek. **P. ś.** *przeciągnąć ś., przesunąć ś., przesnuć ś.:* A owoż morderstwa, których różaniec przenizał ś. od czasu, jak strzechę rodzinną opuścił. Jeż. < Prze + Nizać >

Przenizanie, a, blm., czynność cz. **Przenizać.**

Przenizanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenizać ś.**

† **Przeniżać, a, ał** p. **Przeniżyć.**

† **Przeniżanie, a,** blm., czynność cz. **Przeniżać.**

† **Przeniżenie, a,** blm., czynność cz. **Przeniżyć.**

† **Przeniżyć, y, ył,** nied. † **Przeniżać?:** Grzechy przeniżają dobroć Boga. < Prze + Niżyć >

Przenocować, uje, ował, nied. **Przenocowywać I. a. P. ś.** gdzie = *zanocować, przebyć, przepędzić (gdzie) noc, prze*s*pać noc:* Nie przenocował, to jest ani jednej nocy w rozkosznym onym kraju nie wytrwał. Birk. Czy to tak wielka rzecz dać mi ś. P.? Kaczk. P. u kogo. P. w hotelu. **2.** kogo = *przyjąć na noc, dać mu nocleg u siebie.* < Prze + Nocować >

† **Przenocowan** p. **Przenocowany:** Zostawszy ś. w mieście, chodził do ubogich, aby był u którego lub w szpitalu P. L.

Przenocowanie, a, blm., czynność cz. **Przenocować.**

Przenocowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenocować ś.**

Przenocowany, † **Przenocowan I.** im. od **Przenocować. 2.** † P., praw. *opóźniony przez noc:* Sprawa nieprzenocowana zarazem (= odrazu) ma być sądzona, a w przenocowanej ma być rok złożon do dwu niedzieli. Sz. Pókiby jeszcze krzywda przenocowana nie była, i świeży uczynekby ś. znaczył... Sz. Złodziejstwo sędzia ma sądzić tego dnia, którego ś. stanie; bo jeśliby sprawa była przenocowana, musiałby ją gograbia sądzić. Sz. < Od Przenocować >

Przenocowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przenocować.**

Przenocowywanie, a, blm., czynność cz. **Przenocowywać.**

Przenocowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenocowywać ś.**

† **Przenos, u,** lm. **y** p. **Przeniesienie:** Co u nas perenos (P.) z żertownika do ołtarza wielkiego Najśw. Sakramentu, to we mszy z ołtarza małego do wielkiego takie przeniesienie Sakramentu bywa. Pim. Zapisy do przyszłego terminu transportować pozwolono; za którym przenosem swoję ważność mieć mają. < Prze + Nos >

× **Przenosiciel, a,** lm. **e I. a.** × **Przenośnik** *przenoszący; który przeniósł:* Kazimierz nie był ani fundatorem katedry wrocławskiej, ani jej przenosicielem. Nar. **2.** mat. p. **Przenośnik. 3.** mier. *linja prosta podzielona tak, że jej części ukazują cięciwy czyli segmenty wszystkich stopni od jednego do dziewięćdziesięciu.* < Od Przenosić >

× **Przenosicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przenosiciel.**

Przenosić, i, ił i P. ś. p. **Przenieść.**

[**Przenosie, a,** lm. **a**] *przegródka między nozdrzami nosa.* < Prze + * Nosie, od Nos >

Przenosiny, in, blp. **I. a.** × **Przeprowadziny** *przenoszenie, przeniesienie; przenoszenie ś., przeniesienie ś., przeprowadzka, wędrówka, zmiana miejsca pobytu:* Różne P. ś. stały z arka. Zal. Rychłe wróżył panowania P. Nar. Rzadko ś. udają P. zwierząt z zbyt zimnych krajów do gorących. Kluk. Sylwius żadnego czasu przenosin tych Lecha i Czecha nie kładzie. Błaż. Lech ś. w Polsce osadził podczas przenosin tak wielu narodów. Troc. P. na nowe mieszkanie. Jez. Dopomóż mi przenosin moich. Troc. Palestra i patronowie za przenoszącemi ś. trybunałami kosztowne P. odprawiać musieli. Kit. **2.** *przeprowadzenie państwa młodych na miejsce ich zamieszkania; zabawa przy tej okazji:* P. czynić. Troc. Wesela P. Troc. Zaprosić na P. Troc. **3.** [P.] *udręczenie, kłopot.* < Od Przenosić >

† **Przenoska, i,** lm. **i** p. **Przenośnia:** Nie przenoski zuchwałe i krasomówskie figury łapajmy, lecz wspaniałe i dzielne wyrazy. Pilch. < Od Przenosić >

Przenoszący I. im. od **Przenosić. 2.** gram.: † Stopień P. = *najwyższy.*

Przenoszenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przenosić:** P. wyrazów do następnego wiersza. P. czego nad co. Troc. P. = *pokrywanie wydatków, przenoszących przewidywania budżetowe jednego etatu, oszczędnościami zrobionemi w wydatkach innego etatu.* **2.** [P., lm. **a**] *przykre przejście, zatarg:* Miałek ś nim wielgie P. **3.** fiz.: P. energji p. **Energja:** Gdy energję pewnego jej źródła stosujemy do wykonywania pracy w mniejszym lub większym oddaleniu, mówimy o przenoszeniu energji. Kram. **4.** mat.: P. wyrazów z jednej strony równania na drugą.

Przenoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenosić ś.**

Przenośnia, i, lm. **e,** † **Przenoska** gram. *wyrażenie przenośne, figura, metafora:* Metonimja jest pospolitą przenośnią. Powiedziałem to bez przenośni = *w znaczeniu dosłownym, wprost.* Piękna P. cechą rymotwórczej sztuki. Dm. < Od Przenośny >

Przenośniczy przym. od **Przenośnik a. Przenośnica** *spełniający ich czynność:* Rura przenośnicza. < Od Przenośnik >

Przenośnie przys. od **Przenośny,** *w znaczeniu przenośnym, figurycznie:* Mówić P. Użyć wyrazu P.

Przenośnik, a, lm. **i** *przyrząd do przenoszenia.* Fiz.: P. w telegrafach = *przyrząd dodatkowy zastosowany pomiędzy znacznie oddalonemi od siebie stacjami telegrafującemi, na który działa bezpośrednio prąd przybywający i który najsłabszym nawet swym ruchem zamyka prąd stosu miejscowego, a ten dopiero wprawia w ruch właściwy przyrząd piszący.* Gram.: P. = *znaczek, kreska oznaczająca przeniesienie wyrazu do następnego wiersza,* ł ą c z n i k, d y w i z. Mech.: Wszelkie przenoszenie energji z jednego ciała na drugie odbywa ś. za pomocą materjalnych przenośników. Bog. W sztuce inżynierskiej przenośniki te zyskały nawet osobną nazwę transmisji. Bog. P., **Przenośnica** *przyrząd, który po swych pasach, korytach, rurach a. w swych kubłach i t. p. przenosi towary z jednego swego końca na drugi w kierunku poziomym lub mało pochyłym.* Mier.: P. = *przyrząd do mierzenia i przenoszenia kątów: półkole podzielone na stopnie, lub inne narzędzie do tego zastosowane,* k ą t o m i a r, k ą t o m i e r z. Patol.: P. a. n o ś n i k zarazy (vehiculum contagii). < Od Przenośny >

Przenośny I. a. † **Nośny,** † **Nositelny** *mogący*

być przenoszonym, ruchomy: Most, zegar słoneczny P. Troc. Piece jedne są stałe, drugie przenośne. Krum. Jaz P. Machina przenośna, przewoźna, częstokroć na kołach osadzona, lokomobila. 2. × Oko przenośne = *przenoszące, pogardzające, spojrzenie pogardliwe:* Na ród ludzki przenośnym okiem patrzał, jako na obcy, za dumy powodem. Nar. 3. gram. *figuryczny, metaforyczny:* Znaczenie właściwe nazywa ś. to, które wyrazowi nadane było: przenośne, które od jednej rzeczy do drugiej było przeniesione. Kopcz. Brać, rozumieć co w znaczeniu przenośnym. 4. patol.: Choroba przenośna = *zaraźliwa.* Róża przenośna = *wędrująca* (erysipelas migrans). <Od Przenosić>

Przenudnie przys. od **Przenudny**: Wszystko jest tak jednostajnie, tak P. foremne. Krasz.

Przenudny *nadzwyczaj nudny:* Sejm zamknął nakoniec te drobiazgowe, przenudne rozprawy. Kal. <Prze + Nudny>

Przenudzenie, a, blm., czynność cz. **Przenudzić.**

Przenudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenudzić ś.**

Przenudzić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na nudzeniu.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na nudzeniu ś.:* Ja ten czas cały przenudziłem i gryzłem ś. L. <Prze + Nudzić>

[**Przenukać, a, ał**] *przegnać, przepędzić.* <Prze + Nukać>

[**Przenukanie, a,** blm.] czynność cz. **Przenukać.**

Przenurkować, uje, ował *przepłynąć nurkując:* Przenurkował cały staw. <Prze + Nurkować>

Przenurkowanie, a, blm., czynność cz. **Przenurkować.**

× **Przenurzenie, a,** blm., czynność cz. **Przenurzyć.**

× **Przenurzyć, y, ył** *nurząc przeciągnąć.* L. <Prze + Nurzyć>

Przenygusować się, uje ś., ował ś. *nygusując ś. przepędzić (pewien czas).* <Prze + Nygusować ś.>

Przenygusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenygusować ś.**

Przenynać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na nynaniu.* <Prze + Nynać>

Przenynanie, a, blm., czynność cz. **Przenynać.**

† **Przeń 1.** *przezeń, przez niego.* Troc. **2.** *dla niego, z jego powodu, bacząc na niego, przez wzgląd na niego:* Skoro przyszedł syn, kazał P. zabić cielca karmnego. Leop. A lepiej było, niźli nam P. wszystkim zginąć. Kochan. **3.** *przedeń, przed niego:* P. kładę potrawy. Kn. <Prze + ni(ego)>

Przeńżeto *dla czego to?* B. Sz. <Prze + (N) + J + Że + To>

† **Przeobaczenie, a,** blm., czynność cz. **Przeobaczyć.**

† **Przeobaczyć, y, ył 1.** *przeoczyć, prześlepić, nie dojrzeć, nie dopatrzyć.* **2.** *przewidzieć = odgadnąć w przyszłości,* † przejrzeć. Mącz. <Prze + Obaczyć>

Przeobcować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obcowaniu.* <Prze + Obcować>

Przeobcowanie, a, blm., czynność cz. **Przeobcować.**

Przeobficie przys. od **Przeobfity**: Sił P. wezbranych cud! Sf.

Przeobfity *nader obfity:* Ukazała ś. niewiasta tuszy przeobfitej. Rodz. <Prze + Obfity>

Przeobiadować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obiadowaniu.* <Prze + Obiadować>

Przeobiadowanie, a, blm., czynność cz. **Przeobiadować.**

Przeoblec, ecze, ókł, nied. **Przeoblekać, Przeoblóczyć** *przebrać, przeodziać, oblec w inne ubranie a. w inną bieliznę:* P. w cieplejsze ubranie, w czystą bieliznę. Przeobleczonego gacha niktby był teraz nie poznał. Krasz. **P. ś.** *oblec ś. inaczej, przeodziać ś., przebrać ś.* <Prze + Oblec>

Przeobleczenie, a, blm., czynność cz. **Przeoblec.**

Przeobleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeoblec ś.**

Przeoblekać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeoblec.**

Przeoblekanie, a, blm., czynność cz. **Przeoblekać.**

Przeoblekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeoblekać ś.**

Przeobłapiać się, a ś., ał ś. gm. *przebrać miarę w obłapianiu (w rozkoszach płciowych).* <Prze + Obłapiać ś.>

Przeobłapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeobłapiać ś.**

Przeobłóczenie, a, blm., czynność cz. **Przeobłóczyć.**

Przeobłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeobłóczyć ś.**

Przeobłóczyć, y, ył i **P. ś.** p. **Przeoblec.** <Prze + Obłóczyć>

Przeobozować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obozowaniu.* <Prze + Obozować>

Przeobozowanie, a, blm., czynność cz. **Przeobozować.**

Przeobradować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obradowaniu.* <Prze + Obradować>

Przeobradowanie, a, blm., czynność cz. **Przeobradować.**

× **Przeobraza, y,** lm. y p. **Przeobrażenie**: Wszystkie twoje razy żadnej we mnie nie mogły sprawić przeobrazy, chyba tylko w tym jednym, że Sozja dawny cały, zuch, — teraźniejszy tchórz, zbity, niesławny. Zabł. <Prze + Obraza>

Przeobraziciel, a, lm. **e,** × **Przeobrażca,** × **Przeobrażacz** *ten, co przeobraził.* <Od Przeobrazić>

Przeobrazicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przeobraziciel.**

Przeobrazić, i, ił, nied. **Przeobrażać 1.** *przemienić, przepostaciować, przekształcić, przerobić, przedzierzgnąć, przeinaczyć, przeistoczyć:* P. kogo a. co w co. Dowcip od doliny do wzgórka las, gaje rozważa, przechodząc, wszystko dotknie, wszystko przeobraża. Karp. Bachus morskie zbójniki przeobraził w morskie byki. Nar. Przeobrażenie towarzyskie, wpływem obcym dopełniane, rzadko przeobrażonej towarzyskości mocy dodaje. Lel. Wydawała ś. bielszą, przeobrażoną w ducha zachwytu i zadumy. Orzesz. **2.** gie. Skała przeobrażona p. **Metamorficzny.** Piaskowiec przeobrażony = *kwarc z ortozem,* arkoz. **P. ś.** *przemienić ś., przepostaciować ś., przekształcić ś., przeinaczyć ś., przedzierzgnąć ś., przerobić ś., przeistoczyć ś.:* Przeobrażajcie ś. odnowieniem rozumu waszego. Bud. Przeobraził ś. Jezus przed apostołami, i zaświeciło oblicze Jego jak słońce, zaś odzienie jego było białe jak śnieg. Bud. Wybuchowy entuzjazm przeobraził ś. w jakiś żarliwy ogień. Dan. Już tysiąc razy świat ś. przeobraził. Przybysz. <Prze + Obrazić>

× **Przeobrażca, y,** lm. **y** p. **Przeobraziciel.** <Od Przeobrazić>

Przeobraźny 1. × P. p. **Przeobrażalny. 2.** patol.: Obłęd P., zaduma przeobraźna (melancholia metamorphoseos). <Od Przeobrazić>

× **Przeobrażacz, a,** lm. e p. **Przeobraziciel.** <Od Przeobrażać>

Przeobrażać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeobrazić.**

Przeobrażalny, Przeobraźny *dający ś. przeobrażać, mogący ś. przeobrazić:* Forma przeobrażalna. <Od Przeobrażać>

Przeobrażanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeobrażać. 2.** p. **Przeobrażanie ś.** Fiz.: P., przekształcanie, przemiana energji = *fakt, gdy przez uderzenie dwu ciał wywiązuje ś. ciepło, lub gdy ciepło przez spalenie węgla wzbudzone pędzi wozy lub wprawia w ruch machiny.*

Przeobrażanie się, a ś., blm., **Przeobrażanie** czynność cz. **Przeobrażać ś.**: P. ś. minerałów.

Przeobrażenie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przeobrazić** i **Przebrazić ś.**, *przemiana, metamorfoza:* Przeobrażenia Owidjuszowe = *Przemiany, Metamorfozy Owidjusza* (tytuł dzieła). Cerkiew Przeobrażenia czyli Przemienienia Pańskiego. Nar. **2.** gie. p. **Metamorfizm. 3.** patol. *przemiana:* P. postępowe i wsteczne (metamorphosis pro- et regressiva). **4.** zool. *przemiana owadów, płazów i t. p.*, metamorfoza (metamorphosis).

Przeobrażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeobrazić ś.**

Przeobucie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeobuć. 2.** p. **Przeobucie ś.**

Przeobucie się, a ś., blm., **Przeobucie** czynność cz. **Przeobuć ś.**

Przeobuć, uje, uł, nied. **Przeobuwać 1.** *przezuć, przemienić (obuwie):* P. but z prawej nogi na lewą. Przeobuj trzewiki, bo te przemoczyłaś. **2.** kogo = *obuć go nanowo, przemienić mu obuwie:* P. dziecko. **P. ś.** *przezuć ś., przemienić sobie obuwie (na nogach), obuć ś. nanowo.* <Prze + Obuć>

Przeobuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeobuć.**

Przeobuwanie, a, blm., czynność cz. **Przeobuwać.**

Przeobuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeobuwać ś.**

Przeoczać, a, ał 1. P. i **P. ś.** p. **Przeoczyć. 2.** [P.] myśl. *wymykać ś. z sieci:* Ptaki przeoczają. <Prze + *Oczać, od Oczyć>

Przeoczanie, a, blm., czynność cz. **Przeoczać.** Węgl.: P. milerza = *przełyskiwanie ognia znajdującego ś. w nim przez źle zbite ściany jego.*

Przeoczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeoczać ś.**

Przeoczenie, a 1. blm., czynność cz. **Przeoczyć. 2.** lm. **a** *niedokładność, uchybienie, błąd spowodowany niedopatrzeniem, nieuwagą:* Trudno było ustrzec ś. przeoczeń i usterków.

Przeoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeoczyć ś.**

Przeoczkować, uje, ował ogr. *dokonać ponownego oczkowania na roślinie już okulizowanej.* <Prze + Oczkować>

Przeoczkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeoczkować.**

Przeoczyć, y, ył, nied. **Przeoczać** kogo, co = *nie dostrzec, nie dopatrzyć ś., nie zauważyć, prześlepić; opuścić, nie zwrócić uwagi:* P. kogo w tłumie, w zgromadzeniu. P. wyraz w czytaniu. P. ważny ustęp w książce. P. dobrą sposobność do czego. W kosztorysach zwykle przeocza ś. mnóstwo szczegółów, a później dopiero wnosi ś. odpowiednie poprawki. [Ona przeoczyła widać jego śmiałość, a baczy ino o despecie, jaki ś. jej rodowi stał z jego przyczyny]. Ork. **P. ś.** *nie dopatrzyć ś., prześlepić, opuścić, zgapić ś.* <Prze + Oczyć>

[**Przeodmieniać się, a ś., ał ś.**] *przemieniać ś., odmieniać ś. kolejno:* Wszystko ś. przeodmienia na tym bożym świecie. Ork. <Prze + Odmieniać ś.>

[**Przeodmienianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeodmieniać ś.**

Przeodziać, eje, ał, nied. **Przeodziewać** *przebrać w inną odzież, przeoblec, inaczej ubrać:* Te klasy społeczeństwa, które przedtym nie miały prawa ani do sceny, ani do romansu, ani do obrazu, by przeodziane w jakąś szatę skrojoną przez urzędowego krawca. Krasz. Ojców kanony nicował a. w insze sukienki przeodziane na świat podawał. Smotr. (= *przetrawersowane, sparodjowane*). **P. ś.** *przebrać ś., przeoblec ś., przemienić odzież.* <Prze + Odziać>

Przeodzianie, a, blm., czynność cz. **Przeodziać:** × P. dzieła = *trawestacja, parodja.*

Przeodzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeodziać ś.**: Tam mulnicy i podróżni, do Rzymu przybywający, zwykle dla przeodziania ś. stoją. Krasz.

Przeodziewać, a, ał i **P. ś.** nied. p. **Przeodziać.**

Przeodziewanie, a, blm., czynność cz. **Przeodziewać.**

Przeodziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeodziewać ś.**

Przeogromnie przys. od **Przeogromny.**

Przeogromny *nadzwyczaj ogromny, przerażający ogromem:* I zaraz opada ją przeogromna rozpacz. Zap. <Prze + Ogromny>

Przeohyda, y, blm. *ohyda nad ohydami:* Skalać ś. taką przeohydą! Kasp. <Prze + Ohyda>

Przeohydnie przys. od **Przeohydny.**

Przeohydny *nad wyraz ohydny:* Mrowie przeohydne. Sienk. <Prze + Ohydny>

× **Przeojczyźnić, i, ił** *przyswoić nowej ojczyźnie, zaaklimatyzować w niej, przerobić na ojczyste:* Drzew, które doświadczać potrzeba, czy mogą być przeojczyźnione. Cz. Drzewa P. ś. mające. Cz. Kalifowie powzięli ów wielki zamiar przeojczyźnienia najlepszych pism greckich przez wytłómaczenie ich na język arabski. Szan. <Prze + *Ojczyźnić, od Ojczyzna>

× **Przeojczyźnienie, a,** blm., czynność cz. **Przeojczyźnić.**

× **Przeokrąglać, a, ał** p. **Przeokrąglić.**

× **Przeokrąglanie, a,** blm., czynność cz. **Przeokrąglać.**

× **Przeokrąglenie, a,** blm., czynność cz. **Przeokrąglić.**

× **Przeokrąglić, i, ił,** nied. × **Przeokrąglać** *zbyt okrągło co przedstawić:* Zadowala ś. kaligrafowaniem linji przeokrąglonych w rysunku, co osobom portretowanym nadaje wyraz jednaki, a ujmuje podobieństwa. <Prze + Okrąglić>

Przeokropnie przys. od **Przeokropny:** Potrącony silnie zaklął P. Bał.

Przeokropny *nad wyraz okropny:* Krwawy, P., jak straszny szkarłat pożarów i krwi. Psm. Zgiełk P. Ml. Walki przeokropne. Ml. Powietrze było przeokropne. Bał. <Prze + Okropny>

Przeolbrzymi *niezwykle olbrzymi, przeogromny.* <Prze + Olbrzymi>

Przeolbrzymio przys. od **Przeolbrzymi.**

Przeolbrzymiość, i, blm. rz. od **Przeolbrzymi:** Byś wiek swój wstrząsnął, olśnił i osłupił przeolbrzymiością wielkich swych przeznaczeń. Psm.

×**Przeołtarzenie, a,** blm., czynność cz. **Przeołtarzyć.**

×**Przeołtarzyć, y, ył** *przemienić, przerobić na ołtarz:* Jeśli siebie samych nie przeołtarzym Jemu (= Bogu), On nie zaświeci nam. Krasiń. <Prze + *Ołtarzyć, od Ołtarz>

[**Przeonaczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeonaczyć.**

[**Przeonaczyć, y, ył**] *przeinaczyć, przemienić, przeistoczyć, przekształcić.* [**P. ś.**] **1.** *przeinaczyć ś., przemienić ś., odmienić ś.* **2.** *przebrać ś. = przeodziać ś.* **3.** *zepsuć ś., przemienić ś. na gorsze.* <Prze + Onaczyć>

[**Przeonaczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeonaczyć ś.**

†**Przeopisany** *przedtym opisany, wyżej opisany:* Gdyby dar przechodził sumę przeopisaną, potrzebuje pisma. Sz. <Prze + Opisany, od Opisać>

Przeopulać, a, ał p. **Przeopulić.**

Przeopulanie, a, blm., czynność cz. **Przeopulać.**

Przeopulenie, a, blm., czynność cz. **Przeopulić.**

Przeopulić, i, ił, nied. **Przeopulać** *zł. sprzedać, zbyć.*

Przeor, a, lm. **owie,** [**Przewuór**] *przełożony w niektórych klasztorach:* P. klasztoru Dominikanów, Franciszkanów, Paulinów. Waszmość tak mówisz, jakbyś był przeorem częstochowskim. Sienk. Sam P. mszę celebrował, ozwały ś. wszystkie dzwony. Sienk. Przen.: Co za głupiec! wszystkich głupich mógłby być najstarszym przeorem. L. (= *naczelnikiem, mistrzem*). Zdr. **Przeorek.** Zgr. **Przeorzysko.** <Od Łć. prior>

[**Przeora, y,** lm. **y**] *rola przeorana.* <Od Przeorać>

Przeorać, rze, rał, nied. **Przeorywać 1.** *orząc przeciągnąć, przejechać pługiem:* P. rolę. Przen.: Przeorana sofistyką moralność (w Grecji) nie dawała życiu stałego gruntu. Święt. **2.** *przerznąć, przekopać, przeryć pługiem, rozorać przez środek:* Przeorał kopce bratu swemu. Groch. Przen. *przeciąć, przerąbać, zranić wzdłuż głęboko,* posp. *przejechać:* P. komu czoło szablą, twarz karabelą. Dąb, olbrzym osmalony, z korą przeoraną piorunem, stoi poważnie. Dyg. **3.** *ponownie zorać:* Człowiek narobi ś., napracuje, zorze, przeorze, wsieje. Karnk. Przeorywać drugi raz. Troc. Przeorana rola. **4.** *przepędzić (pewien czas) na oraniu, orząc przepracować:* P. cały dzień. <Prze + Orać>

Przeoranie, a, blm., czynność cz. **Przeorać.**

Przeorat, u, lm. **y, Przeorstwo, Przeorostwo 1.** *godność, stanowisko, urząd przeora a. przeoryszy.* **2.** *terytorjum podległe przeorowi:* Ta komandorja dostała ś. jednemu z późniejszych kawalerów naszego przeoratu. Rzew. <Śr. Łć. prioratus>

Przeorek, rka, lm. **rkowie** p. **Przeor:** Popatrzno na mnie teraz, mój przeorku! Byk.

Przeorostwo, a, lm. **a** p. **Przeorat:** Za przeorostwa księdza Góreckiego. Mat. <Od Przeor>

Przeorować, uje, ował *być przeorem, pełnić obowiązki przeora:* W klasztorze przeorował ksiądz Kandyd Czarnoczyński. Rol. <Od Przeor>

Przeorowanie, a, blm., czynność cz. **Przeorować.**

Przeorski przym. od **Przeor:** Godność przeorska.

Przeorstwo, a, lm. **a** p. **Przeorat.** <Od Przeor>

Przeorycha, y, lm. **y** p. **Przeorysza:** Graj, aż moja matka usłyszy. Słyszała i tu idzie P. Słow. <Od Przeor>

Przeoryna, y, lm. **y** prow. *zagroda, przedział, klatka w stajni dla jednego konia:* Konie lubił jak dzieci i gdy nie miał nic do roboty, to tak sobie stanie przy nich w przeorynie i grzywy im gładzi i mówi do nich jak do ludzi. Orzesz. <Od Przeorać>

×**Przeorysa, y,** lm. **y** p. **Przeorysza.** Troc. <Śr. Łć. priorissa>

Przeorysza, y, lm. **e, Przeorysa, Przeorycha,** †**Przeorzysza** *przełożona klasztoru, ksieni:* Zakonnica u panien Karmelitanek dawnej obserwancji, P. Nies. Ksiądz w poufnej rozmowie z przeoryszą zwrócił jej uwagę, że naraża klasztor na odpowiedzialność. Bał. <Śr. Łć. priorissa>

Przeorywać, a, ał nied. p. **Przeorać.**

Przeorywanie, a, blm., czynność cz. **Przeorywać:** P. roli. Troc.

Przeorzenie, a, blm., czynność cz. **Przeorzyć.**

Przeorzyć, y, ył *być przeorem:* Jacek pierwszy przeorzył w Starym Sandomierzu. Pol. <Od Przeor>

†**Przeorzysza, y,** lm. **e** p. **Przeorysza.** Troc. <Z Przeorysa>

Przeorzysko, a, lm. **owie** p. **Przeor.**

[**Przeosłonić, i, ił**] *przesłonić, osłonić:* Mroźny wiew... ponad ziemią wzdyma kurz, który oczom przeosłonił świty zórz i mgłą ciemną pookrywał wierchy drzew. Ork. <Prze + Osłonić>

[**Przeosłonienie, a,** blm.] czynność cz. **Przeosłonić.**

Przeostry 1. *nadzwyczaj ostry; zbyt ostry.* L. **2.** patol.: Przebieg choroby P. (peracutus). <Prze + Ostry>

Przeostrzenie, a, blm., czynność cz. **Przeostrzyć.**

Przeostrzyć, y, ył 1. *zanadto wyostrzyć.* **2.** *przepędzić (pewien czas) na ostrzeniu.* L. <Prze + Ostrzyć>

Prześwieconość, i, blm. **1.** rz. od **Przeświecony. 2.** *tytuł wysokiego dostojnika kościoła, zwłaszcza wschodniego.*

Przeświecony *tytuł wysokiego dostojnika kościoła, zwłaszcza wschodniego:* Prześwieconemu egzarsze św. Tronu apostolskiego konstantynopolitańskiego. Wiszn. Jaśnie w Bogu P. jegomość ojciec, arcybiskup czerniechowski. Lel. <Prze + Oświecony>

Przeowczarzenie, a, blm., czynność cz. **Przeowczarzyć.**

Przeowczarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na owczarzeniu:* Przeowczarzył życie całe.

†**Przeozdobnie** przys. od **Przeozdobny.**

†**Przeozdobny** *nader ozdobny, przepiękny:* Wzrok jako przeozdobne wschodzenie słoneczne. Golj. Wenerze przeozdobnej na wszystkim podobne. Golj. <Prze + Ozdobny>

Przepacać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepocić.**

Przepacanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przepacać. 2.** fizj. i patol. *przesączanie, sączenie ś., przesiąkanie ze skóry a. z błon* (transsudatio).

Przepacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepacać ś.**

Przepachlin, u, lm. **y** bot. (anthospermum) *roś. z rodziny marzanowatych.*

×**Przepachły** p. **Przepachniały:** Błyszczą ś. mirą ściany przepachłe i progi. Kniaź. <Od Przepachnąć>

Przepachnąć, chnie, chnął a. ×**chł** *przejść zapachem, przejąć ś. wonią:* P. czem. Włosy jego przepachnęły nardem wonnym. Bardz. <Prze + Pachnąć>

× **Przepachniały**, × **Przepachły** *który przepachnął, przejęty wonią:* Bytność Wenery, choć ś. czasem obłokiem zasłoni, czują po wdzięcznej włosów przepachniałych woni. Szym. <Od *Przepachnieć=Przepachnąć>

Przepachnięcie, a, blm., czynność cz. **Przepachnąć.**

Przepachołkować, uje, ował *przebyć (pewien czas) pachołkiem.* <Prze + Pachołkować>

Przepachołkowanie, a, blm., czynność cz. **Przepachołkować.**

Przepad, u, lm. **y 1.** × P. p. **Przepadek:** P. sumy, zastawy, przezysk. L. Zastawy na P. rozciągły ś. do wszelakiego rodzaju dóbr. Cz. Suma umówiona była pod przepadem zastawy, jeśliby onej w trzech latach zastawujący nie oddał. Nar. Wypożyczanie obywatelom ziemskim kapitałów na P., to jest sposobem amortyzacji. T. K. *(= bez jednorazowego zwrotu całości).* **2.** × P. *szybki przelot:* Orły bystre obłoki rzną lotnym przepadem. Kniaź. **3.** bot. = **Kąkol.** <Prze + Pad>

Przepadać, a, ał i P. ś. p. **Przepaść.**

Przepadanie, a, blm., czynność cz. **Przepadać.**

Przepadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepadać ś.**

Przepadek, dku, lm. **dki,** × **Przepad** *przepadnięcie, utrata:* Na sejmie stawić ś. mają pod pewnym sumy wielkiej przepadkiem. Warg. Małoletnym pożyczyć nie wolno pod przepadkiem długu. Zam. <Od Przepad>

† **Przepadlina, y,** lm. **y** *szczelina, rozpadlina, pęknięcie:* Była jedna część muru rozpadła i ta P. trwa jeszcze dotąd. Skar. <Od Przepadły>

Przepadlisko, a, lm. **a** *trzęsawisko, bagno grząskie, mokradło:* Mosty prawie porządne i warowne na izbicach przez jeziora, przepadliska, nie owak po polsku pobudował. Piotr. Pognała gęsi na P. wziena bębenek i skrzypowisko. Wypełzywać z rowów, przepadlisk, jam. Kasp. <Od Przepadły>

[**Przepadlista, y,** lm. **ści**] *czart:* Tylko przyszed ten P., ten czart. <Od Przepadły>

† **Przepadlisty 1.** *pełny przepadlin, szczelin.* **2.** p. **Przepadzisty:** Czasy mokre i przepadliste. Haur. Czas siewny P. i opóźniony. Haur. Podczas przepadlistego deszczu melonów polewać nie trzeba. Haur. <Od Przepadły>

Przepadły 1. a. × **Przepadniony,** [**Przepadniony**], ! **Przepadnięty** *który przepadł, stracony bezpowrotnie:* Dług P. Troc. Tę majętność w zastawie od ciebie przepadłą trzymasz. Kn. Uważać co za przepadłe = *zwątpić ostatecznie o odzyskaniu czego, pożegnać ś. z czym.* Wiesz jeszcze, że tu możesz wiedzieć przynajmniej, co ś. z twemi pieniędzmi dzieje, gdy tymczasem tam oddaje po prostu na przepadłe. Jun. **2.** † P. *skonfiskowany:* Dobra przepadłe. Troc. **3.** † P. *zapadły, rozpadły, bezdenny:* Z przepadłych jaskiń mgły ciemne wychodzą. **4.** praw.: † Rok, termin P. = *opuszczony, przeoczony.* **5.** † P. *przysądzony, przegrany:* Za winy w sądzie przepadłe szlachtę ciądzają. Św. z Woc. <Od 2. Przepaść>

× **Przepadnienie, a,** blm. p. **Przepadnięcie.**

† **Przepadnienie się, a ś.,** blm. p. **Przepadnięcie ś.**

Przepadnięcie, a, blm., **Przepadnienie** czynność cz. **Przepaść.**

† **Przepadnięcie się, a ś.,** blm., **Przepadnienie ś.** czynność cz. **Przepaść ś.**

! **Przepadnięty** p. **Przepadły.** <Od *Przepadnąć, zam. Przepaść>

Przepadniony p. **Przepadły:** Trąbienie bardzo potrzebne jest na przepadnionego zająca a. na wykradzionego. Ostror. [Ten pon wstoł, bo i ón też był P. i zmartwychwstáł].

[**Przepadować, uje, ował**] p. **2. Przepaść.**

[**Przepadowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepadować.**

Przepadywać, uje, ywał p. **2. Przepaść.**

Przepadywanie, a, blm., czynność cz. **Przepadywać.**

× **Przepadzistość, i,** blm. rz. od **Przepadzisty:** Jeden odsunięty krok od twego boku gwałtem nas wtrąca w ciemną P. zmroku. L.

Przepadzisty 1. a. † **Przepadlisty,** [**Przepadziwy**] = a) *przepadujący, padający z przestankami:* Tymczasem darów swoich obłoki nie skąpią, lecz świat przepadzistemi dżdżami często kąpią. Zim. b) *obfity w deszcze, przekropny:* P. rok, miesiąc. Troc. Kiedy ś. trafi rok P., tedy i ten (staw górny) miewa wody dosyć. Strum. Zimy ciężkie, ostre i przepadziste nie sprzyjają rozwojowi sanny. c) [P.] *dużo jedzący a zawsze głodny i chudy.* **2.** × P. *nierówny, niegładki:* Zbytnie podziały czynią mowę chropowatą i przepadzistą. Pir. **3.** † Koń P., ścierwa przepadzistego, łatwo nabierający ścierwa i opadający z niego. L. Koń ciała twardego każdy duży i nieprzepadzisty. Dor. **4.** garb.: Skóra przepadzista = *bardzo cienka w bokach,* a b f a l i s t a. <Od Przepad, Przepadać>

[**Przepadziwy**] p. **Przepadzisty.**

Przepajać, a, ał i P. ś. p. **Przepoić.**

Przepajanie, a, blm., czynność cz. **Przepajać,** *napawanie, nasiąkanie.*

Przepajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepajać ś.**

Przepakować, uje, ował, nied. **Przepakowywać 1.** *nanowo, inaczej upakować, zapakować; przeładować:* P. butelki, jabłka w skrzynce. **2.** *przenieść co upakowanego dla upakowania gdzieindziej, przeładować.* <Prze + Pakować>

Przepakowanie, a, blm., czynność cz. **Przepakować.**

Przepakowywać, uje, ywał p. **Przepakować.**

Przepakowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepakowywać.**

Przepaktować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na paktowaniu.* <Prze + Paktować>

Przepaktowanie, a, blm., czynność cz. **Przepaktować.**

× **Przepalacz, a,** lm. **e** *ten, co przepala:* P. wódki = *destylator.* L. <Od Przepalać>

Przepalać, a, ał i P. ś. p. **Przepalić.**

Przepalanie, a 1. blm., czynność cz. **Przepalać:** Łyknął jednym haustem kielich dzięglówki domowego przepalania. Bliź. **2.** [P., lm. **a**] *środek przeciw przelęknieniu: palenie lnu nad głową chorego.*

Przepalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepalać ś.**

Przepalanka, i, lm. **i 1.** *wódka przepalana, wódka alembikowa, alembikówka:* Chcąc ś. tym lepiej zagrzać, łyknął przepalanki. Węg. **2.** [P.] *wódka gotowana z miodem, krupnik.* <Od Przepalany>

Przepalany 1. im. od **Przepalać. 2.** *otrzymany przez przepalanie:* Wódka przepalana = *przepalanka.* Zawsze sobie sąsiad mój żywot wspomni krótki, obaczywszy puzderko przepalanej wódki. Pot. Deputat pamiętał także wszędzie, kiedy baczył dwór porządny, aby jego puzderko po-

dróżne wódką dobrą przepalaną... dopełniono. Kit.

[**Przepalczysko, a,** lm. **a]** *kawałek gruntu, na którym zboże zwykle wysycha przedwcześnie.* <Od Przepalić>

Przepalenie, a l. blm., czynność cz. **Przepalić:** Uczyń w karku P. Sien. P. wódki = *destylowanie, destylacja.* Drugie P. wódki = *rektyfikacja.* P. kruszców, kiedy ś. kruszce przez ogień chędożą od lotnych części, jakiemi są osobliwie siarki i arszenik. Kluk. Żelaza do przepalenia skóry i uczynienia różnych otworów. Czer. **2.** lm. **a** patol.: P. głowy na słońcu, *porażenie, rażenie słoneczne,* † u g o r z e n i e o d s ł o ń c a (insolatio).

Przepalenie się, a ś., blm. **l.** czynność cz. **Przepalić ś. 2.** P. ś, choroba, zimny piekielny ogień. Perz.

Przepalić, i, ił, nied. **Przepalać l.** *spalić nawskroś, przeżec, przepiec:* P. skórę. Przepalił deskę żelazem. Troc. Kula te mury przepali, przełomie, i wielka na cię (Paryż) spadnie kiedyś trwoga. Słow. Przepalił sobie głowę na słońcu. Przepalać wódkę. Troc (= *pędzić, destylować*). [Djabeł przesusza tu skarby, czyli przepala pieniądze]. **2.** *zepsuć paląc nadmiernie:* P. wapno, cement, żelazo. Gips przepalony = *nie łączący ś. z wodą na gips dwuwodny.* Nie trzeba migdałków przepalać lub też nie dopalać. L. P. piec, izbę = *za dużo napalić:* Gdy piec przepalą, bywa swąd. Haur. **3.** P. w piecu, P. piec = *zrobić ogień w piecu, aby go przesuszyć:* Klucznik ma dojrzeć, gdy piec przepalają, by suchemi drzewami, aby ś. piece nie psowały. Ek. **4.** *trochę napalić:* Przepal w piecu, bo tu za zimno. **5.** † P. *napiętnować:* P. złodzieja na czele. Troc. **6.** [P.] = a) *przebiec prędko, przemknąć.* b) *przejść kogo w czym.* **7.** myśl.: P. strzelbę = *do świeżo wyczyszczonej strzelby wsypać i zapalić trochę prochu, po czym lufa straci wszelką wilgoć.* **P. ś.** *zostać przepalonym:* Żelazo, przez różne stopnie doszedszy swojej doskonałości, już więcej przelane być nie może, tylko przepala ś. Jak. J. [Pieniądze zakopane w ziemi przepalają ś.]. <Prze + Palić>

Przepalniczek, czka, lm. **czki** woj. *zapalniczek, brantka, świeczka:* P. przy zamku u fuzji, przy bombie. P., zapalniczek, brantka, rurka blaszana a. trzcinowa. Jak. J. <Od *Przepalnik, Prze + Palnik>

Przepalniczka, i, lm. **i** p. **Zapalnik.** <Od *Przepalnik, Prze + Palnik>

Przepał, u l. blm. zb. *cegła zbyt przepalona:* P. zdatny jest do budowli wodnych, jako wytrzymały na wilgoć. **2.** lm. **y** = a) bot. (commersonia) *roś.* b) kol. *węgle spalone przez maszynistów ponad normę:* Zdegradowano 25 maszynistów za zbyt duży P. węgli. <Prze + *Pał, PAŁ / POŁ / PŁO>

[**Przepałkonić się, i ś., ił ś.**] *przetrzeć ś., wyjaśnić ś.* (o chmurach i pogodzie).

[**Przepałkonienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przepałkonić ś.**

† **Przepamiętać, a, ał** *zapomnieć, przepomnieć:* Wszystko uczyniłem, a nie przepamiętałem nic. Przepamiętałeś bliźniego pomocą ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. Żarn. Ty, mój Panie, z wiecznej łaski swojej nie przepamiętasz w grobie dusze mojej. Kochan. Zdrów bądź, o królu, ciebie ja wdzięcznemi nie przepamiętam nigdy rymy swemi. Kochan. Te (gwiazdy), acz drobne i ciemne, a wszakże tak rane jako pozne, nie mogą być przepamiętane. Kochan. <Prze + Pamiętać>

† **Przepamiętanie, a,** blm., czynność cz. **Przepamiętać.**

Przepamiętny *nader pamiętny:* Czwartek dziś wielki, ów dzień P., gdy Chrystus cierpiał. Psm. <Prze + Pamiętny>

Przepanować, uje, ował *przekrólować, przepędzić (pewien czas) na panowaniu.* <Prze + Panować>

Przepanowanie, a, blm., czynność cz. **Przepanować.**

Przepaplać, e, ał l. *pokonać innych w paplaniu, przegadać.* **2.** *na paplaniu przepędzić, przebyć (pewien czas):* P. całą godzinę, cały dzień. <Prze + Paplać>

Przepaplanie, a, blm., czynność cz. **Przepaplać.**

Przeparać, a, ał p. **Przepróć.**

Przeparadować, uje, ował l. *stracić paradując, na paradę; wystawnie żyjąc przemarnować:* Przy paradzie to ś. pomału wszystko przeparaduje. L. Wziąwszy posag, przeparadowałbyś go za rok. L. **2.** *przejść w paradzie:* Przeparadował z dumą koło nas. Wojsko przeparadowało przed naszemi oknami. (= *przedefilowało*). **3.** *przepędzić (pewien czas) na paradowaniu.* <Prze + Paradować>

Przeparadowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparadować.**

Przeparanie, a, blm., czynność cz. **Przeparać.**

Przeparcie, a, blm., czynność cz. **Przeprzeć.**

[**Przeparć, prze, parł**] p. **Przeprzeć.**

Przeparkotać, cze, tał *przetrwać (pewien czas) w parkotaniu.* <Prze + Parkotać>

Przeparkotanie, a, blm., czynność cz. **Przeparkotać.**

Przeparlamentować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na parlamentowaniu.* <Prze + Parlamentować>

Przeparlamentowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparlamentować.**

Przeparlować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na parlowaniu.* <Prze + Parlować>

Przeparlowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparlować.**

Przeparobkować, uje, ował *przebyć (pewien czas) parobkiem.* <Prze + Parobkować>

Przeparobkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparobkować.**

Przeparować, uje, ował, nied. **Przeparowywać** *przekroplić, przepędzić, przedestylować.* <Prze + 1. Parować>

Przeparowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparować.**

Przeparowywać, ał, uje p. **Przeparować.**

Przeparowywanie, a, blm., czynność cz. **Przeparowywać.**

Przeparskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na parskaniu.* <Prze + Parskać>

Przeparskanie, a, blm., czynność cz. **Przeparskać.**

Przeparty im. od **Przeprzeć.** <Prze + Party>

Przeparzać, a, ał p. **Przeparzyć.**

Przeparzanie, a, blm., czynność cz. **Przeparzać.**

Przeparzenie, a, blm., czynność cz. **Przeparzyć.**

[**Przeparzeniec, ńca,** lm. **ńcy**] *człowiek nie mający ukończonego wykształcenia, coś wiedzący i le-*

piej ubierający ś. <Od Przeparzony, od Przeparzyć>

Przeparzyć, y, ył, nied. **Przeparzać I.** *nieco sparzyć = zlać gorącą wodą, przelać ukropem:* Kapusta a. brzoskiew wodą przeparzona była. Syr. **2.** × P. *zwarzyć = przejąć zimnem, mrozem:* Boreas trząsnął skrzydły, wiatr ziemię w lot przeparzył sporze, *afflata est tellus.* Żebr. **3.** × P. *przebić, przeszyć:* Drzewem (= włócznią) w niego uderzył i oraz karacanę przeparzył z piersiami. Żebr. **4.** † P., [P.] *przeparzyć, przetrzepać, uderzyć, przećwiczyć, przesmagać:* P. kogo rózgą, kijem, wicią, patykiem. Przeparzył go kańczug, mróz, wiatr zimny. Troc. Działa nieprzyjaciela przeparzyły. Troc. **5.** † P. *zbyt silnie opalić, ogrzać:* P. piec. Troc. P. izbę. <Prze + Parzyć>

† Przepas, u, lm. **y I.** *pas, przepaska, przepasanie:* Złotem P. smelcowany. Żebr. P. rycerski = *wstęga orderowa.* Troc. Rycerz przepasu rycerskiego. Troc. Rycerze złoci a. rycerze przepasu rycerskiego przedtym byli, co teraz kawalerowie Białego Orła. Troc. **2.** *pas, strefa, pasmo:* P. on złoty, który mieszkane rozgranicza strony. Tw. <Prze + 1. Pas>

I. Przepasać, sie, sał *przepędzić (pewien czas) na pasaniu.* <Prze + Pasać>

2. Przepasać, sze, sał, nied. **Przepasywać, [Przepasować]** *przejąć, przewinąć pasem; okręcić, owinąć przez pół, opasać:* Chłopiec w koszulinie, zawsze bosy, przepasany wązką krajką. Len. Głowa chustką przepasana. Troc (= *zawiązana, owiązana*). Miał na sobie żupan seledynowy, w biodrach przepasany. Jeż. Przen.: Pola przepasane miedzą. Kraj przepasany łańcuchem gór (= *przedzielony, przecięty*). Kraina rozległą była, Wisły przepasana wstążką, czołem ś. w wodach Baltyku myła, stopę oparszy o Szląsko. Gór. Pięciu mostów przepasawszy Dunaj, Stefan do Wołoch wojsko prowadzi. Błaż. **2.** † P. kogo mieczem = *przepasować, pasować go na rycerza:* Księcia nowego pruskiego król mieczem po grzbiecie według zwyczaju przepasał. Paszk. Kawaler przepasany. Troc. Po których zwycięstwie od króla rycerskim znakiem w poczet jego rycerstwa policzonym został. Nies. **P. ś.** *przewinąć ś. pasem, okręcić ś., owinąć ś. przez pół, przewiązać ś., włożyć na siebie pas, nałożyć sobie opaskę:* P. ś. pasem, sznurem, powrósłem, ręcznikiem. <Prze + × Pasać>

I. Przepasanie, a, blm., czynność cz. **I. Przepasać.**

2. Przepasanie, a I. blm., czynność cz. **2. Przepasać. 2.** lm. **a** *pas, przepaska:* Już ja w rzemiennym przepasaniu swoim nie mam ni złota ni srebra. Kasp.

Przepasanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepasać ś.**

[Przepasanka, i, lm. **i]** *tasiemka lub sznurek do przewiązywania kądzieli.* <Od Przepasany>

Przepasienie, a, blm., czynność cz. **3. Przepaść.**

Przepasienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepaść ś.** (pod 3. Przepaść).

Przepaska, i, lm. **i I.** *przepasanie, przewiązka, opaska, szarfa, binda:* Zawiązać komu oczy przepaską. Przen.: Miłość z przepaską na oku. Hoł. (= *z bielmem na oku, z pobłażliwym okiem*). Od szaty bije blask djamentowy, we włosach toną przepaski z korali. Słow. P. piersi, napierśnik białogłowski. Kn. P., fartuch. Troc. **2.** bud. *pas płaski, jakim bywają zdobione słupce kolumn bizantyjskich, romańskich i normandzkich.* **3.** chir. *opatrunek przepasujący, opaska, bandaż wązki* (cingulum). <Od 2. Przepasać>

Przepaskudzenie, a, blm., czynność cz. **Przepaskudzić.**

Przepaskudzić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na paskudzeniu.* <Prze + Paskudzić>

Przepasować, uje, ował szew. *źle dopasować:* Obuwie przepasowane, nie przyjęte przez klijenta. <Prze + 2. Pasować>

[Przepasować, uje, ował i **P. ś.]** p. **2. Przepasać.** <Prze + 1. Pasować>

Przepasowanie, a, blm., czynność cz. **Przepasować.**

[Przepasowanie, a, blm.] czynność cz. **[Przepasować].**

[Przepasowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przepasować ś.**

Przepasterzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) pasterzem.* <Prze + Pasterzować>

Przepasterzowanie, a, blm., czynność cz. **Przepasterzować.**

[Przepastliwy] p. **Przepastny.** <Od 2. Przepaść>

Przepastny, Przepaścisty, [Przepastliwy] I. przym. od **I. Przepaść,** *w którym można przepaść, otchłanny, niezgłębiony, niezgruntowany, bezdenny:* W przepastnym piekle z szatanami niech zginie. Smotr. Któż zbadał puszcz litewskich przepastne krainy? Mick. Przepastne urwisko. Tet. Jak gdyby z przepastnych bezdeni wystąpiwszy, ocean... Tet. Głębie przepastne i bezdenne. Tet. Błąkałem ś. w jakichś górach przepastnych. Tet. A pokój wciąż był głuchy, niemy i P., jak otchłań. Reym. Cisza nocy stawała ś. przepastnym lejem, w którego czeluściach nikły wszystkie oddźwięki. Przybysz. **2.** [P.] p. **Przepaścisty.** <Od 1. Przepaść>

Przepastorować, uje, ował *przebyć (pewien czas) pastorem.* <Prze + Pastorować>

Przepastorowanie, a, blm., czynność cz. **Przepastorować.**

Przepastwa, y, lm. **y** bot. (pragnos) *roś.* <Prze + Pastwa>

Przepastwić się, i ś., ił ś. *przepędzić (pewien czas) na pastwieniu ś.* <Prze + Pastwić ś.>

Przepastwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepastwić ś.**

Przepasywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przepasać.**

Przepasywanie, a, blm., czynność cz. **Przepasywać.**

Przepasywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepasywać ś.**

× **Przepaszczać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przepościć.**

× **Przepaszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przepaszczać.**

× **Przepaszczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepaszczać ś.**

Przepaścisto przys. od **Przepaścisty.**

Przepaścistość, i, blm. rz. od **Przepaścisty.**

Przepaścistszy st. w. od **Przepaścisty:** (Oczy) wydawały ś. jeszcze większe, przepaścistsze i trochę ponure. Dan.

Przepaścisty I. *pełen przepaści:* Knieja przepaścista. **2.** *urwisty, spadzisty, stromy, przykry:* Brzeg P. Skała przepaścista. **3.** p. **Przepastny:** Zbytek... z nim duma urosła: ta naród w przepaścistej klęsk zanurza głębi. Kras. (= *zgubnej*). Przesmyk P. Jeż. Na przepaścistych bagnach,

w tajemniczym borze stoi gdzieniegdzie chata okopcona czarno. Syrok. Sunęli w głąb przepaścisto-szyjowatego dziedzińca. Orzesz. Przen.: Oczy czarne przepaściste, osłonione gęstemi brwiami. Bał. Oczy jego, zwykle tak jasne, trzeźwe, do błyszczącej stali podobne, pełne były teraz przepaścistej zadumy. Orzesz. Roztaczać skarby przepaścistej mądrości. Kor. Nieodmienną determinacją dalszego pożycia swego z przepaścistego boskiego rozrządzenia widoczną mając... Krasz. 4. [P., **Przepastliwy, Przepastny, Przepaśny**] *zawzięty*. <Od 1. Przepaść>

Przepaściście przys. od **Przepaścisty**: Shelley, tak P. odmienny w swoim nastroju od niemieckiego szydercy. Chm.

I. Przepaść, i, lm. **i, Paść I.** *otchłań, głębia niezmierna, głębina, bezdeń, czeluść niezgłębiona:* P. jest otchłań a. głębia w ziemi bezdenna. Troc. Przed nami rozwarła ś. P. Strącić w P. W P. wtrącić. Troc. W P. skoczyć. Troc. Plato rozumiał, jakby we śrzodku ziemi miała być jakaś odchłań abo P. wód pełna, z której wychodzą rzeki i do której ś. wracają. Łęcz. Szatani prosili Jezusa, by im pójść w P. nie rozkazał. Sekl. Wpaść w P. Runąć w P. Stać nad przepaścią. Wisieć nad przepaścią. Rzucić ś. w P. Wybrnąć z przepaści. Dno przepaści. Piekielna P. B. Sz. Morskie przepaści głębokie. Kochan. Wysokość niebios i szerokość ziemi i głębokość przepaści kto zmierzył? Wuj. Azaś wszedł do głębokości morskich i przechodziłeś po dnie przepaści? Wuj. Wsiadł na koń i ostrogą zbodszy, w P. skoczył. Warg. Nieprzebyta P. Boh. Nad przerwą i przepaścią głowa ś. kręci. Pilch. Użyteczną jest rzeczą dotrzeć do tych przepaści, stanąć nad niemi i spojrzeć w ich bezdenności, aby s. przekonać, iż tędy niema wyjścia. Głch. Dniepr u przepaści wstęgę swą roztoczył. Pol. P. ś. otworzyła między mną a światem. Słow. Pójdziesz ty z harfą swą brzmiącą, młodzieńcze, w głuche przepaści, pod rygle ze stali. Krasiń. Koło mnie przepaście odmętu. Wysp. Przen.: *grób, ruina ostateczna:* Sam szukasz swej zguby, P. kopiesz dla siebie. L. Ów to poseł Porsenny chytremi sztukami kopał P. pod Rzymu obywatelami. Skrzet. Krewni, dzieci płaczą, wołają, jednak na łeb w P. leci. L. Zbytek w P. nieszczęścia lud wtrąca. Troc. P. za przepaścią idzie (*= klęska za klęską, nieszczęście za nieszczęściem, ruina za ruiną*). Przen.: Sądy boskie są P., której zgruntować nie podobna. 2. † P. *skała, brzeg albo góra wysoka przykro urwana.* Kn. Prosto spadziste góry, skały i skopuły przepaściami zowią. Łs. Z przepaści skoczyć. Troc. Z przepaści strącić, zepchnąć. Troc. 3. [P.] *mnóstwo, chmara:* P. jest grzybów. Milord posiadał P. znajomych. Orzesz. 4. patol.: Obawa przepaści (cremnophobia). <Prze + 4. Paść, PAD/PADŹ/PAS/PAŚ>

2. Przepaść, dnie, dł, nied. **Przepadać, Przepadywać I.** × P. *paść przez co, przelecieć, przejść:* Plecionki mają być gęste, żeby nie przepuszczały jagód, abo żeby nie przepadały przez nie jagody. Kn. Ziarka przez sito, przez dziurki przepadają. Troc. Jupiter przemienił ś. w krople złota i przepadł do kochanki przez dachówkę. Biel. M. Na dwie piędzi przepadł tyłem miecz śmiertelny. Kochan. Strzała gdzieś z góry przepadła mu przez piersi, ledwie i nie z pióry. Otw. Księżycu, próżno twoja światłość blada przez te gałęzie przepada. Kniaź. (*= przenika, przedziera ś., przedostaje ś.*). Mężne u ciebie serce, jako topór, który przez drzewo snadnie idzie, przepadając z góry. Kochan. Broń w nizkie piersi podprawiwszy, one nalegla, tak aż przepadł sztych na drugą stronę. Otw. Zimny strach przez kości im przepadał. Koch. J. 2. × P. co, przez co *= przelecieć, przebiec, przepędzić, przemknąć ś.:* Litwa, zapuściwszy ku Małej Polszcze zagony swoje, przepadła przez Lublin do Sandomierza. Nar. Wpław przepadł Wisłę. Tw. Bogini zatym na zwykły wóz wsiadła i przez powietrze ku niebu przepadła. P. Koch. Jelonek góry oliwne przepadał. Birk. Moskwa nad wagę przymierza i sakrament srogi przepadli twoje progi. Tw. Jego przymioty wysokie aż i te tu Tryjony przepadły głębokie. Tw. Strzały, z mocnego łuku wypadszy, mocne karaceny przepadają. Birk. (*= przebijają, przeszywają*). Piskorz niecierpliwy, strawienia nie czekając, przepadł przezeń (przez kozła) żywy. Kochan. Od strachu przepadł (przebiegł) przez las. Troc. 3. × P. ziemię *= zapaść ś. w ziemię rozstąpioną, zostać pochłoniętym, pożartym, strawionym przez ziemię:* Przepadło (zapadło) miasto. Troc. Wieża ziemię przepadła. Troc. Piszą, że Bieniasz, zabiwszy biskupa płockiego, ziemię przepadł. Biel. M. Przepadli ziemię poganie, kiedyś puścił swój strach na nie. Ryb. Datan, Abiram przepadli dlatego, co ś. chełpili tym, czym nie byli. Stryjk. Bodajem przepadł, jeżeli nie dotrzymam słowa! L. Dobrzem natenczas ziemie nie przepadła. P. Koch. Przepadli ziemię przeklęci na twe słowa fukliwe. Kochan. Bodaj w piekło przepadło obrzydłe pijaństwo! Kras. 4. *zginąć, zniknąć, zostać straconym, zaniknąć, gdzieś ś. zapodziać:* Ach, zgiń, przepadnij. L. Bodaj ta tańców moda przepadła! Zabł. Przepadł jak kamień w wodę wrzucony. L. Przepadło wszystko, przepadło i królestwo społem. Bardz. Upadła, ba! przepadła prawie nadzieja. Min. Żegnam cię; niech przepadną twe przysięgi, któremi ś brzydzę! L. Kurzawa ich przysłaniała co trochę, że przepadali całkiem. Reym. [Józka znowu gdzieś przepadła, a roboty było tyla, że niewiada, za którą przódzi ś. imać]. Reym. Tarkwinjusze przepadli to na wygnaniu, to legli w bojach, to zginęli nawzajem ś. wytępiając. Krem. Przepadła w nich wszystka pamięć żywota. Reym. (*= zatraciła ś.*). Sceny spłowiałe powszedniego życia gdzieś przepadły, jego proza codzienna pierzchła, jak brudne mgły jesienne. Krem. Co ś. stało, to przepadło, i ani słowa już więcej o tym. Kaczk. Co z woza spadło, to już przepadło. Prz. Zastaw przepadł. Troc. Ta majętność w zastawie do ciebie przepadła. Troc (*= przepadszy dla właściciela, przeszła do ciebie*). Przepadły dobra jego do skarbu. Troc (*= zostały skonfiskowane*). Przepadły pieniądze moje! Troc. Przepadłem, kiedy to prawda. Troc (*= jestem zgubiony, zrujnowany*). Przepadło, jakby psa ogolił. Troc. Ren przepada w piaskach (*= niknie*). Zastaw nie wykupiony przepada. Przepadło mi u niego sto talarów. Owoc tego roku przepadł z powodu późnych przymrozków (*= nie będzie go*). Pszenica przepadła. P. przy wyborach, na obradach *= nie przejść, nie zostać przyjętym, wybranym, zostać przegłosowanym:* Otóż na tych wyborach znaczną większością przepadł Zabokrzycki; po dokonanym wyborze przywdział szaty mnisze. Rol. P. przy egzaminie = *nie zdać go.* 5. nied. a. **Przepadać ś.** *schnąć, mizernieć, marnieć, kapieć, pasować:* Bydlęta latem przepadają w zarazach. Wolsz. Przepadać za kim, za czem *= ginąć, schnąć, umierać, rozpaczać:* Przepadać za kim z miłości, z tęsknoty. L. Rozumie, że wszystkie kobiety za nim

przepadają. L. Kochając ciebie, ledwiem nie przepadała za tobą. L. Wszystkie dziewczęta za nim przepadaćby powinny. L. Ty może rozumiałeś dotąd, specjale, że za tobą przepadam?— nie kocham cię wcale! Zabł. 6. Przepadać, dok. (o deszczu, śniegu, gradzie) *popadać przez pewien czas, przetrzepać, przekropić:* Deszcz przepadał, i zrobiło ś. ciepło. × Przepadać, Przepadywać = *padać od czasu do czasu:* Deszcze przepadują (= *jest czas przepadzisty*). Przepada deszcz. Troc. 7. † P. *przewróciwszy ś. paść; przewalić ś.:* Drugi, zaskoczywszy onego, pchnie, aż wznak przepadł. Glicz. 8. † P. co=*przegrać, stracić:* Przepadł zakład. Troc. Za uczyniony gwałt kościołowi wszystkie swoje dobra kościołowi przepada. P. cheł. Pożyczył Jagiełło cesarzowi znacznej sumy pod zakładem kontraktu takiego: jeśli ich pierwszego roku nie zwróci, tylą sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. Paszk. Przepadać winę=*podpaść winie, narazić ś. na zapłacenie kary; przegrać sprawę; zawinić, zasłużyć:* Pozwany, gdyby do sądu nie stanął, winę sędziemu przepada, podług uchwały. Groic. Kto sprawy swej zaczętej nie kończy, winę sędziemu przepada. Sz. Apelacji kto nie wygra, sędziemu winę i onemu, który wyrok uznał, nagrodę przepada i nakłady odłożyć powinien. Sz. Gdy podwojski sędziemu winę przepadnie w tym, iż mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem królewskim, który jest 32 pladze rózgą zieloną. Sz. Adam, przez nieposłuszeństwo upadszy, winę za występek naznaczoną przepadł. Żarn. Com był przepadł win podkomorzemu, tom zapłacił Jakuszowi. Rot. Mikołaj już to stracił i przepadł naprzeciwko mnie. Ort. Gdy wójt siedzi na gajnym sądzie a. indzie, kto jemu przepadnie, ten ma jemu pokupić win ośm szelągów. Ort. Co wójt przepadł, gdy niesprawnie winę weźmie? Ort. 9. † P. termin, rok, zdanym być o niestanie. Kn. 10. myśl.: † Zając przepadł = *umknął, wykręcił ś.* P. ś. 1. † P. ś. *pęknąć wzdłuż, złamać ś. przez pół, rozpaść ś. na dwoje:* Broniąc ś. nieprzyjacielom, miecz mu ś. przepadł na dwoje. Stryjk. Dała mu w łeb, aż skóra na nim ś. przepadła. Rej. 2. [P. ś.] *zginąć:* Konie przepadszy ś. 3. × P. p. wyż. pod 5: Panie, konie ś. przepadły i wczora owsa nie jadły. Rej. Sara dobrze ś. nie przepadła od kłopotu i frasunku. Glicz. Matka przepada ś. za kwiatami. Orzesz. <Prze + 2. Paść>

3. Przepaść, sie, sł, nied. **Przepasać 1.** *nieco popaść, dać przekąsić:* P. konie w drodze. 2. *zbytecznie napaść, wypaść:* P. konie, krowy. 3. *przepędzić (pewien czas) na pasieniu.* **P. ś.** *popaść ś. nieco; przepędzić (pewien czas) na pasieniu ś.* <Prze + 1. Paść>

[Przepaśnica, y, lm. **e] 1.** p. **Nieszczęśnica. 2.** *pasek św. Jerzego.* <Od Przepaśny>

[Przepaśny] p. **Przepastny.** <Z Przepastny>

Przepatetyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na patetyzowaniu.* <Prze + Patetyzować>

Przepatetyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przepatetyzować.**

Przepatrolować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na patrolowaniu.* <Prze + Patrolować>

Przepatrolowanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrolować.**

† Przepatrować, uje, ował i **† P. ś.** p. **Przepatrzyć.**

† Przepatrowanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrować.**

† Przepatrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepatrować ś.**

† Przepatrownik, a, lm. **cy** p. **Przepatrywacz.** Mącz. <Od Przepatrować>

† Przepatry, ów, blm. *przewidywanie:* Mądrość mieni ś. w głupstwo przez zbytnie P. Przyb. Przybierają flotę, gdzie ich pędzą wiatry na łup gotowy lub na przyszłego (łupu) P. Przyb. <Prze + *Patry, od *Patrzyć>

Przepatrywacz, a, lm. **e, † Przepatrownik, † Przepatrzacz, † Przepatrzawacz** *ten, co przepatruje, wywiadowca, szpieg.* Mącz. <Od Przepatrywać>

Przepatrywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przepatrzyć.**

Przepatrywanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrywać.**

Przepatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepatrywać ś.**

† Przepatrzacz, a, lm. **e** p. **Przepatrywacz.** <Od Przepatrzać>

† Przepatrzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepatrzyć.**

† Przepatrzanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrzać.**

† Przepatrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepatrzać ś.**

† Przepatrzawacz, a, lm. **e** p. **Przepatrywacz.** <Od Przepatrzawać>

† Przepatrzawać, a, ał i **† P. ś.** p. **Przepatrzyć.**

† Przepatrzawanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrzawać.**

† Przepatrzawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepatrzawać ś.**

Przepatrzeć, y, ył i **P. ś.** p. **Przepatrzyć.**

Przepatrzenie, a, blm., czynność cz. **Przepatrzeć** a. **Przepatrzyć:** *Hebetatio oculorum*, P. oczu. Mącz.

Przepatrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepatrzeć ś.** a. **Przepatrzyć ś.**

[Przepatrzowiny, in, blp.] *pierwsze odwiedziny u panny, po których dopiero mogą nastąpić „namówiny“.* <Od Przepatrzyć>

Przepatrzyć, y, ył, Przepatrzeć, nied. **Przepatrywać, † Przepatrować, † Przepatrzać, † Przepatrzawać 1.** † P. *przeniknąć wzrokiem, przejrzeć nawskroś:* Oczy Jehowy przepatrują wszystkę ziemię. Bud. Przepatrzył turecką wiarę dostatecznie. Paszk. Wewnątrz wszystkie sprawy twoje przepatruje oko święte Jego. Rej. Ustawicznie przepatruje do spraw a do tajemnic serca wiernego. Rej. 2. *przejrzeć jedno po drugim; rozpatrując przetrząsnąć kolejno, zrewidować, spenetrować:* Wyście śpiegowie, a dlatego przyszliście, abyście przepatrzali miejsca niemocne w tej krainie. B. B. Skanderbeg z pilnością przepatrzał wszystkie miejsca, góry, pagórki, lasy, chrósty i wszelakie pochronki, na którychby ś. utaić mógł. Baz. Po wszystkich kąciech i skrzyniach przepatrzał a prześpiegował, by żelaza jakiego ukrytego nie miała. Kosz. Cudze przepatrował kraje, a co lepsze wybierał z onych obyczaje. Prot. Świat wartował i przepatrował, aby wróciwszy ś., tym z większą pochwałą ojczyźnie służył. Warg. Stem oczu wszystkie sprawy ludzkie przepatruje. Przyb. Wyszedł, by miejsce nowe mógł P., kędy był wiatry zagnany, bo pusto widzi wszędy. Koch. J. (= *rozejrzeć ś. w nim, zorjentować ś., połapać ś. patrząc).* Przepatrz wszystkich śmiertelnych, wszędzie obfity

płaczu powód. L. [Coraz to ktosik właził na drabinę i z dachów przepatrywał pilnie wszystkie drogi biegnące od miasta]. Reym. **3.** † P. *przewidzieć (przyszłość):* Przepatruj przyszłe rzeczy a wiaruj ś. złego. Rej. Arystoteles przepatrował wiele rzeczy przyszłych na świecie. Rej. Przepatruj czas głodu za czasu obfitości. B. B. Historja nas uczy przyszłe rzeczy z przeszłych przepatrować i z daleka przeglądać. Stryjk. Nie tak wżdy przepatrzone sidła zdradzą. Stryjk. *(=spodziewane).* Przepatrzone nieszczęścia, konsekwencje. Troc. **4.** † P. *nie spostrzec, przeoczyć, prześlepić;* przen.: *nie uwzględnić czego; nie baczyć, nie pomnieć kogo, czego, nie wziąć go w rachubę, pominąć go:* Orjona kto przepatrzy, próżno znaku na niebie świetniejszego patrzy. Kochan. Nasi uciekać poczną, nie przepatrzyli zatym ani Tatarowie okazji. Błaż. Biorę was na świadectwo, jeślibym od kogo brał upominki abo przepatrywał czyjej sprawiedliwości. B. B. Z onych ceremonji ś. naśmiewał, przepatrzywszy Dawida i innych proroków; przepatrzywszy tego, iż Pan powiedział, żem ja nie przyszedł łamać zakonu. Rej. Drogi do onego królestwa był na poły przepatrzył a zapomniał w tej ślepocie swojej. Rej. To obaczyć masz, jakobyś tej łaski pana swego zasłonionemi oczyma nie przepatrzył, gdy cię dziś szukać raczy. Żarn. **5.** † P. sobie oczy *=przytępić sobie wzrok patrzeniem.* L. **6.** † P. *podpatrzyć, podejrzeć:* Rugier, doświadczyć chcąc twojej stałości, w gęstwinie siedząc przepatrza, co umiesz w miłości. Jag. **P. ś. I.** *przejrzeć ś.:* ...wązkich wód kanałem, on ś. w nim przepatrował i dumając siła. Gawiń. **2.** × P. ś. w czym *=rozejrzeć ś., rozpatrzyć ś.; przejrzeć co:* Przepatrujże ś. w prawie. L. **3.** † P. ś. *przytępić ś. przez ciągłe patrzenie:* Przepatrzawają mi ś. oczy, *hebetatur oculus.* Mącz. Wszakże ś. i tu wam oczy bardzo przepatrzyły. Tworz. Aby ś. wam oczy nie przepatrzyły. Tworz. **4.** [P. ś.] *przywidzieć ś., zdać ś.:* [Może ci ś. też przepatrzało, że to klecha, może to chtó inny]. <Prze + Patrzyć>

Przepatrzyn, u, lm. **y** bot. (kuhnia) *roś.* <Od Przepatrzyć>

Przepauzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na pauzowaniu:* Powiadał tylko, że parę lat przepauzował. Kaczk. <Prze + Pauzować>

Przepauzowanie, a, blm., czynność cz. **Przepauzować.**

Przepaziować, uje, ował *przebyć (pewien czas) paziem.* <Prze + Paziować>

Przepaziowanie, a, blm., czynność cz. **Przepaziować.**

Przepchać, a, ał i P. ś. p. **Przepchnąć.** <Prze + Pchać>

Przepchanie, a, blm., czynność cz. **Przepchać.**

Przepchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepchać ś.**

Przepchnąć, nie, nął, Przepchać, nied. **Przepychać I.** *pchając przesadzić, przesunąć przez co, na drugą stronę:* P. nitkę przez igłę, pakuły przez lufę. Przepchnęli nieuka do klasy wyższej *(= dali mu niezasłużoną promocję).* Przen.: Kontent Polak, gdy swoje produkta *in crudo* P. może. Świt. *(=wypchnąć, zbyć).* **2.** † P. *przerobić, przemienić, przedzierzgnąć:* Krople krwawe z Meduzy łba ziemia przewziąwszy, przepchała w gadziny. Żebr. **P. ś.** *pchając ś. przedostać ś.; przecisnąć ś., przetłoczyć ś.:* Przepchnęła ś. przed sam wielki ołtarz. Szli wsią całą, ciżbiąc ś. i przepychając. Reym. <Prze + Pchnąć>

Przepchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przepchnąć.**

Przepchnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepchnąć ś.**

[**Przepedać, a, ał**] p. **Przepowiedzieć.** <Przep(owi)edać>

[**Przepedanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepedać.**

[**Przepedzieć, powie, pedział**] p. **Przepowiedzieć.** <Przep(owi)edzieć>

Przepełcie, a, blm., czynność cz. **Przepleć,** *przepielenie:* Kościół Boga potrzebuje przepełcia kąkolu i motłochu. Żarn.

Przepełnia, i, lm. **e** *przepełnienie, nawał, nadmiar:* Czuł w sercu swym przepełnię uczucia. Ork. <Prze + Pełnia>

Przepełniać, a, ał i P. ś. p. **Przepełnić.**

Przepełnianie, a, blm., czynność cz. **Przepełniać.**

Przepełnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepełniać ś.**

Przepełnić, i, ił, nied. **Przepełniać** *za bardzo napełnić; napełniając przebrać miarę; przelać; przeładować:* Rzeka powodzią brzegi przepełniła. Otw. P. śklenicę. L. Czekaj! już zbrodni przepełniłeś miarę. Fel. Nazajutrz po wencie, urządzonej na korzyść biednych staraniem hrabiny, sień była przepełniona. Bał. *(= jak nabita).* Przen.: I cnota, jeżeli przepełnia, nie jest cnotą. Oss. Skąpisz, gdzie dać trzeba, gdzie nie trzeba, przepełniasz. Kn. *(= jesteś zbyt hojny).* Styl azjatycki jest sposób mówienia przepełniony ozdobami, napuszony, górny. Pir. *(= przeładowany).* Jestem przepełniony radością. Serce przepełnione wdzięcznością *(= wezbrane).* Niezmierne zewsząd ciężkości duszę moję przepełniły. Ryb. Poezja polska stanie ś. wszechludzką, ponieważ żadna inna nie zawiera w sobie tej treści, która coraz bardziej zaczyna P. wszystkie lepsze dusze wszędzie, od bieguna do bieguna. Witk. **P. ś., Przepełnieć** *stać ś. zbyt pełnym, napełnić ś. zbytecznie:* Przyszedł wiatr na jezioro, aż ś. przepełniali i byli w niebezpieczeństwie. B. B. *(= łódź ich przepełniała ś.).* <Prze + Pełnić>

Przepełnieć, eje, ał p. **Przepełnić:** Coraz więcej przybywało kwiatów, sala przepełniała. Krasiń. <Prze + Pełnieć>

Przepełnienie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przepełnić. 2.** p. **Przepełnienie ś.:** P. żółci bardzo niebezpieczna choroba. Kluk. *(=przelanie, ulanie ś.).* **3.** czynność cz. **Przepełnieć. 4.** mat.: P. kuliste p. **Nadmiar.**

Przepełnienie się, a ś., blm., **Przepełnienie** czynność cz. **Przepełnić ś.**

[**Przepełszczyzna, y,** lm. **y**] *grunt, na którym rośnie bujnie słoma i nacina, ale nie ziarno.*

Przepełty im. od **Przepleć.**

Przepełzać, a, ał p. **Przepełznąć.**

Przepełzanie, a, blm., czynność cz. **Przepełzać.**

Przepełzły *który przepełzł; który przeszedł marnie; który przepadł z powodu opuszczenia:* Co owemu po osiemdziesiąt leciech gnuśnie przepełzłych? Pilch. P. dzień, rok, termin. Troc. <Od Przepełznąć>

Przepełznąć, źnie, znął a. zł, nied. **Przepełzać I.** *pełzając przesunąć ś., przemknąć ś.; przeczołgać ś.:* Z zielska błyszcząca gadzina przepełzła pomiędzy kamyki. Syrok. **2.** przen. *przejść marnie, bez pożytku; przepaść z powodu opuszczenia:* Zapłacić trzeba, stoi nad głową wierzyciel, a nie chce, żeby mu który dzień darmo przepełzł. Górn. Niech ś. świat burzy, niech miesza, wszystko

przepełźnie snadnie. Wiszn. Pojęcia rzeczy przepełzają tylko duszę jego, ale żadnego na niej nie czynią wrażenia. Zabł. (= *prześlizgują ś. po niej*). **Przepełznąć ś.** przen. *przemknąć ś., przesnuć ś., przewinąć, przejść:* Te uwagi przepełzły mi ś. przez myśl z powodu owych wędrowców. Oss. Ma ś. mu to P. na sucho? Pilch. (= *ujść*). <Prze + Pełznąć>

Przepełźnięcie, a, blm., czynność cz. **Przepełznąć.**

Przepełźnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepełznąć ś.**

[**Przepenetrować, uje, ował, Spenetrować**] *przejrzeć, przepatrzyć, przetrząsnąć, zrewidować:* Trzeba P. torbę, czy niema zaszytych talarków. <Prze + Penetrować>

[**Przepenetrowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepenetrować.**

Przeperegrynować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na peregrynowaniu.* **2.** *peregrynując przebyć:* P. kawał świata. <Prze + Peregrynować>

Przeperegrynowanie, a, blm., czynność cz. **Przeperegrynować.**

Przeperswadować, uje, ował *perswadując przełożyć, przetłómaczyć:* Chciałem prosić, by pan sam ze Stachem pogadał, Olce przeperswadował. Morz. Ale, żem sobie przeperswadować nie dała. Kon. <Prze + Perswadować>

Przeperswadowanie, a, blm., czynność cz. **Przeperswadować.**

[**Przepęd, u,** lm. **y**] *droga do przepędzania bydła i t. p., przegon.* <Prze + Pęd>

Przepędzać, a, ał p. **Przepędzić.**

Przepędzanie, a, blm., czynność cz. **Przepędzać.**

Przepędzenie, a, blm., czynność cz. **Przepędzić:** Dla przepędzenia czasu (= *dla zabicia czasu*).

Przepędzić, i, ił, nied. **Przepędzać 1.** *przegnać:* P. bydło przez pole, przez rzekę. Troc. Kazać go P. przez rózgi, a to 12 razy dobrej monety. L. **2.** *odpędzić, wypędzić, spędzić, odegnać, wygnać, zegnać:* Każdy wilka przepędza od swojej dzielnicy, a sąsiad niechaj ginie, byleby im błogo. L. P. nieprzyjaciela za miasto, za górę, za rzekę. [Zapusty przepędzają (miotłą), ażeby post św. już nadchodzący miał miejsce]. **3.** konia = *zanadto spędzić, zmordować pędząc.* Troc. **4.** Wódkę przez alembik P. = *przekroplić, przepalić, przeparować, przedestylować.* **5.** †P. *przebić, przeniknąć, przeszyć, przejść, przeciąć:* Ciął Argilana tak bardzo, że z głową żelazo szyszak i tarczę przepędziło. P. Koch. Oszczep szyję przepędził. Żebr. Sztychem nieuchronnym brzuch przepędził, że na dwie piędzi przepadł tyłem miecz. P. Koch. Obudwu uszu koniec miał od niej przekłuty i złotemi, cienkiemi przepędzony druty. P. Koch. (= *przewleczony*). Tysiąc grotami bolów przepędzone piersi. Susz. **6.** *spędzić, przebyć, strawić, przetrwać, przeżyć, przemieszkać, przebawić:* Dni przepędza na pięcie w przedpokojach, lata po mieście. L Utyskował na bezsennie przepędzoną noc. L. Ah nieszczęście, toście zapewne noc przepędziły źle. L. Przepędził lata, dni na wojnie, na urzędach. Troc. P. jakiś czas u znajomych, na próżnowaniu. **7.** *pędem przejechać, przebiec, przemknąć ś., przesunąć ś.:* P. przez co, koło kogo, koło czego. <Prze + Pędzić>

Przepękać się, a ś., ał ś. p. **Przepęknąć ś.**

Przepękanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepękać ś.**

Przepękla, i, lm. **e** bot. p. **Balsamka.**

Przepękły, Przepęknięty *który przepękł, pęknięty zupełnie, rozpękły:* Ropień P. <Od Przepęknąć>

Przepęknąć się, knie ś., knął ś. a. kł ś., nied. **Przepękać ś.** *pęknąć; pęknąwszy przedrzeć ś., otworzyć ś.; rozpęknąć ś.:* Wrzody zebrane lub same ś. przepękają, lub narzędziem przyzwoitym otwarte bywają. Krup. <Prze + Pęknąć>

Przepęknienie, a, blm. p. **Przepęknięcie ś.**

Przepęknienie się, a ś., blm. p. **Przepęknięcie ś.**

Przepęknięcie, a, blm. p. **Przepęknięcie ś.**

Przepęknięcie się, a ś., blm., **Przepęknięcie, Przepęknienie ś., Przepęknienie** czynność cz. **Przepęknąć ś.**

Przepęknięty p. **Przepękły.**

Przepętać, a, ał *spętać jedno po drugim kolejno:* Zdjąwszy uzdeczki, przepętała niemi konie. Pol. <Prze + Pętać>

Przepętanie, a, blm., czynność cz. **Przepętać.**

Przepętlin, u, lm. **y** bot. (liparia) *roś. z rodziny motylkowatych.*

Przepiać, eje, ał 1. *odezwać ś. pianiem, zapiać:* Kury na północ przepiały. **2.** *przepędzić (pewien czas) na pianiu.* <Prze + Piać>

Przepianie, a, blm., czynność cz. **Przepiać.**

†**Przepiardować, uje, ował** p. **Przepierdować.** L.

†**Przepiardowanie, a,** blm., czynność cz. **Przepiardować.**

Przepiastować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na piastowaniu.* <Prze + Piastować>

Przepiastowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiastować.**

Przepiąć, pnie, piął, nied. **Przepinać 1.** *spinając przejąć:* Łodzie przepięte łańcuchem. Kon. Rękawy przepięte wstążką. Wązki wodospad, jak perłowa sprzączka, przepinał razem skały, las i kwiaty. Deo. **2.** *nanowo, inaczej przypiąć, spiąć, upiąć; przypiąć w innym miejscu.* < Prze + 2. Piąć >

Przepicie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przepić. 2. Przepicie ś.:** Chorować z przepicia. Każdy pijanica po przepiciu zwykł ś. chłodzić innemi napojami. Syk. Po przepiciu bierze apetyt do jadła. Comp. Źle czyni, kto sałatę po przepiciu jada. L. Po wczorajszym przepiciu głowa go boli. Pot. Po przepiciu kwaśne rzeczy dobre. Troc.

Przepicie się, a ś., blm., **Przepicie** czynność cz. **Przepić ś.**

Przepić, ije, ił, nied. **Przepijać 1.** *przepuścić na picie, pijąc przemarnować:* P. wioskę na gorzałce. Troc. Zawczasu mu dać kuratora, nie wtenczas, kiedy już wszystko utraci, przepije, przetańcuje. Groic. Wszystko przepiją u mnie i goli do siebie powrócą. Rzew. **2.** *przepędzić (pewien czas) na piciu:* Chce szlachta noc tę P., przejeść i prześpiewać. Mick. **3.** do kogo = *wypić w czyje ręce:* Przepije tylko do niego, jużci i zgoda. L. Przepija do mnie za zdrowie gospodarskie. L. Przen.: Przepijać do kogo, do czego = *pić, robić aluzję do kogo, do czego, mieć kogo na myśli w danym razie, stosować słowa swoje:* Do czego to przepijasz? Jak przepijesz, tak ci dziękują. Prz. (= jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie). Truciznę w złotym kubku mu przepijała. Kulig. (= *podawała do wypicia*). Czyż my jak świętokradzcy kościoły paliły? Czyż my komu kryjomo truciznę przepiły? Tol. P. czyje zdrowie = *wypić za czyje zdrowie:* Dolewano ciągle, i zdrowie innych osób przepijać było potrzeba. Krasz. Kto swego przyjaciela powie, niech przepije za jego zdrowie. Petr. **4.** czym po czym = *popić; zapić co:* P. wodą po je-

dzeniu. **5.** *przezwyciężyć w piciu:* Mocną ma za katy głowę, wszystkich przepija. L. **6.** [P.] *piciem usunąć, wyleczyć:* Inne znowu zimna można P. (półkwaterek wódki wypić, kieliszek do góry dnem postawić i wyjść szybko, nie zapłaciwszy, to febra przejdzie). **P. ś. l.** *zachorować po przebraniu miary w piciu:* Nieborak przepił ś. L. Gniew masz, gdy ciebie pełną, bracie, minę: gdy ś. przepijesz, kładziesz na mnie winę. Bratk. Przen.: Co ja mam na starość, ja, com przepił ś. pochwałami do nudy? Krasz. *(= przesycił ś.).* **2.** *zostać przepitym:* Za nim wlecze ś. darmostrawskich siła, a już ś. wszystka majętność przepiła. Groch. *(=poszła na przepicie, na gorzałkę).* **3.** † P. ś. *okupić ś. częstując napitkiem; wyprawić imieniny a. urodziny:* Obchodzić dzień narodzenia swego, przepijać ś. Mącz. <Prze + Pić>

Przepiec, cze, kł, nied. **Przepiekać l.** *upiec, wypiec nawskroś, dopiec należycie:* Owoc potrzebuje słońca, by w nim przepiekało a trawiło zbytnią jego wodność. Trzyc. Aż gdy go zewsząd żar na wylot przepieka, skorpjon cierpi, dąsa ś. i wściekа. Mick. **2.** *spiec za bardzo; piekąc przesuszyć:* Kołacz P. Troc. Pieczeń przepieczona. Troc. **3.** piek. *niedopieczony wyrób przesadzić do drugiego pieca.* **P. ś. l.** *upiec ś. nawskroś, dopiec ś. należycie:* Chleb wielki nie może ś. dostatecznie P. Syr. **2.** *spiec ś. za bardzo; piekąc ś. przesuszyć ś., wysuszyć ś.:* Jeśli chleb zbyt długo będzie w piecu, tedy ś. przepiecze. Trzyc. Nazbyt ś. kuropatwy przepiekły. Troc. **3.** przen. *upiec ś., przejść bezkarnie, ujść na sucho, ujść płazem:* Nie przepiecze ś. to. Kn. (nie odrze-ć ś. sucho, nie spełźnie, nie skropisz tego święconą wodą, przepłacisz tego, przesiądzie-ć tego. L.). Mniemasz, abyś nie miał być karan, abyć to ś. miało przepiec. Mącz. Sprawka ta sucho mu ś. nie przepiecze. Mor. A. Widząc Prusak, że mu ś. pierwsza przepiekła wina, wnet potym bardziej ośmielił ś. Błaż. Nie mniemajmy, aby ś. nam złości miały P., bo tak długo wilk nosi, aż też samego niekiedy poniosą. L. Jeśli ś. synom Aaronowym nie przepiekło, cóż mniemasz tym sprawiedliwość boża przebaczyć ma? Wiśń. Żadnemu ś. nie przepiecze. Ek. Każ je liczyć (ryby), a patrzyć, aby nie nadliczał, bo to naród chytry młynarski, chocia wiedzą, że ś. im to nie przepieka. Strum. <Prze + 2. Piec>

[**Przepiecek, cka,** lm. **cki**] *przypiecek.* <Prze + Piecek>

Przepieczenie, a, blm. **l.** czynność cz. **Przepiec. 2.** p. **Przepieczenie ś.:** Chleb nie ma być zbyt duży dla snadniejszego przepieczenia. Syr.

Przepieczenie się, a ś., blm., **Przepieczenie** czynność cz. **Przepiec ś.**

Przepieczętować, uje, ował l. *inaczej a. jeszcze raz, nanowo zapieczętować.* L. **2.** *na pieczętowaniu przepędzić (czas jakiś).* L. < Prze + Pieczętować >

Przepieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Przepieczętować.**

[**Przepieczny**] *bezpieczny, zabezpieczony, pewny.* <Z Przezpieczny = Bezpieczny>

Przepiekać, a, ał i P. ś. p. **Przepiec.**

Przepiekanie, a, blm., czynność cz. **Przepiekać.**

Przepiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepiekać ś.**

Przepiekarzenie, a, blm., czynność cz. **Przepiekarzyć.**

Przepiekarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na piekarzeniu.* <Prze + Piekarzyć>

Przepiekielnić, i, ił *przerobić, przemienić w piekielne, bardzo złe, nadać cechy piekielne:* Z przepiekielnionych lat życia mych wielu tę jedną prośbę wznoszę ci przy zgonie. Krasiń. P. drogi Boże w jamę zguby. Krasiń. <Prze + * Piekielnić, od Piekielny>

Przepiekielnienie, a, blm., czynność cz. **Przepiekielnić.**

× **Przepiekle, a,** lm. **a** = **Przedpiekle.** <Prze(d) + * Piekle, od Piekło>

† **Przepiekły** *przepieczony:* Świeży chleb a dobrze P. najzdrowszy jest. Trzyc. <Od Przepiec>

[**Przepiekny**] p. **Przepiękny.** <Prze + Piekny>

Przepielać, a, ał p. **Przepleć.**

Przepielanie, a, blm., czynność cz. **Przepielać.**

Przepielenie, a, blm., czynność cz. **Przepleć,** przepełcie, × przeplecie.

Przepielęgnować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na pielęgnowaniu.* <Prze + Pielęgnować>

Przepielęgnowanie, a, blm., czynność cz. **Przepielęgnować.**

Przepielgrzymować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na pielgrzymowaniu.* <Prze + Pielgrzymować>

Przepielgrzymowanie, a, blm., **Przepielgrzymować.**

[**Przepiełać, a, ał**] *wyrywać zielsko co większe, przepielać zgrubsza.* <Prze + * Piełać, PLE(W)/PIOŁ/PIEL/PEŁ>

[**Przepiełanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepiełać.**

[**Przepiełucha, y,** lm. **y**] żart. *przepiórka.* <Prze + * Piełucha, PLE(W)/PIOŁ/PIEL/PEŁ, od głosu przepiórki, przyzywającego jakoby: „Pójdźcie pleć, pójdźcie pleć!">

Przepieniać, a, ał *przepuścić na pieniactwo, na procesy, przeprocesować, przeprawować:* Choćbym miała P. wniosek i oprawę, zacznę z regientem w Polszcze i we Włoszech sprawę. Tremb. <Prze + Pieniać>

Przepienianie, a, blm., czynność cz. **Przepieniać.**

Przepieprzać, a, ał p. **Przepieprzyć.**

Przepieprzanie, a, blm., czynność cz. **Przepieprzać.**

Przepieprzenie, a, blm., czynność cz. **Przepieprzyć.**

Przepieprzyć, y, ył, nied. **Przepieprzać l.** *zanadto opieprzyć, popieprzyć:* Nie przepieprzaj, Pietrze, wieprza pieprzem. L. < Prze + Pieprzyć >

l. Przepierać, a, ał i P. ś. p. **l. Przeprzeć.**

2. Przepierać, a, ał p. **Przeprać.**

† **Przepierać, a, ał** p. **Przepierować:** Nigdy światło księżyca jaśniejsze nie było, ni tak słodkich ptaszęta przepierały treli. Przyb.

l. Przepieranie, a, blm., czynność cz. **l. Przepierać.**

2. Przepieranie, a, blm., czynność cz. **2. Przepierać.**

† **Przepieranie, a,** blm., czynność cz. † **Przepierać.**

Przepieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepierać ś.**

† **Przepierczy** p. **Przepiórczy:** Nasłano jej łabędzich poduszek, przepierczego wezgłowia. L.

Przepierdolenie, a, blm., czynność cz. **Przepierdolić.**

Przepierdolić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na pierdoleniu.* <Prze + Pierdolić>

[**Przepierdoski, ów,** blp.] *przysmaczki.* <Od Przepierdzieć>

Przepierdować, uje, ował, †Przepiardować 1. † P. *popierdywać od czasu do czasu:* Oppedo, przepierduję. Urs. **2.** [P.] *grymasić, przebierać.* <Od Przepierdzieć>

Przepierdowanie, a, blm., czynność cz. **Przepierdować.**

Przepierdzenie, a, blm., czynność cz. **Przepierdzieć.**

Przepierdzieć, i, ał *przepędzić (pewien czas) na pierdzeniu.* <Prze + Pierdzieć>

[**Przepierka, i,** lm. **i**] *małe pranie.* <Od Przeprać>

[**Przepierki, rek,** blp.] *spory, sprzeczki.* <Od Przeprzeć>

Przepierkować, uje, ował myśl. p. **Dzwonić.**

Przepierkowanie, a, blm., czynność cz. **Przepierkować.**

†Przepierować, uje, ował, †Przepiórować, [**Przepiórować**], **†Przepierać 1.** i [P.] *wywodzić trele, wyśpiewywać:* Podczas wiosny ptaszek głoskiem przepieruje. Troc. Skowronek przepieruje. Troc. Skowroneczku, ku niebu w górę polatujesz i garłeczkiem krzykliwym wdzięcznie przepierujesz. Szymon. Wy, co w tym gaju, miłe słowiki, przepierujecie niezmordowanie, łączcie z mą fletnią wdzięczne treliki. Zabł. A tu różne piszczałki pięknie przepierują, albowiem tenorowi na wszystkim folgują. Rej. Przen.: To gdy przepierowała Temis prorokini... Żebr. **2.** *stroić sobie żarty, śmieszki, natrząsać ś., drwić, szydzić, wydziwiać.* **3.** *przesadzać w przebieraniu, wybredzać:* Nieszczęście, które umie wiele P., umie czasem zasmucić, umie pofolgować. Papr. <Od *Przepiera, Przepiora, Przepiórka>

†Przepierowanie, a, blm., czynność cz. **Przepierować.**

Przepierzchnąć, nie, nął *zupełnie opierzchnąć:* Czekać trzeba, póki rola od deszczów słusznie nie oschnie i nie przepierzchnie. Haur. <Prze + Pierzchnąć>

Przepierzchnienie, a, blm. p. **Przepierzchnięcie.**

Przepierzchnięcie, a, blm., **Przepierzchnienie** czynność cz. **Przepierzchnąć.**

Przepierzenie, a 1. blm., czynność cz. **Przepierzyć. 2.** lm. **a** *cienka ścianka przegradzająca wewnątrz budynku, forsztowanie:* P. robi ś z deszczek, muru pruskiego a. z cegły rębem na gipsie sadzonej. Podcz. W przepierzeniach często znajduje ś. świdryk. Papr. **3.** × P. *izdebka, pokoik oddzielony przepierzeniem.* Sł. wil. **4.** gór.: a) P. w szybie = *przegroda oszalowana lub prężacze łatami podłużnemi obite, dla przedzielenia szybu.* b) *wypełnienie zwykłym iłem między dwiema częściami rozstąpionej warstwy.* Łab. Zdr. **Przepierzonko.**

[**Przepierzę, ęcia,** lm. **ęta**] p. **Przepiórczę.** <Od Przepiór>

Przepierzonko, a, lm. **a** p. **Przepierzenie.**

†Przepierzyca, y, lm. **e,** [**Przepierzyca**] p. **Przepiórka.**

†Przepierzyczy przym. od **Przepierzyca,** *przepiórczy,* † p r z e p i e r c z y: Słodkiego mięsa przepierzyczego używam. L.

Przepierzyć, y, ył *przegrodzić, przedzielić forsztowaniem; przeforsztować, dać przepierzenie,* × z a p i e r z y ć: P. salę, pokój, sionkę. Komórki błoneczkami przepierzone. Ogromna sala podwójnym szeregiem kolumn była przepierzona na dwoje. Kaczk. <Prze + *Pierzyć, Przeć, PIOR/PIERZ/PAR>

Przepieszczenie, a, blm., czynność cz. **Przepieścić.**

Przepieścić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na pieszczeniu.* <Prze + Pieścić>

× **Przepieśnić, i, ił** *przepełnić pieśniami:* W piersi przepieśnionej błysną natchnień kwiaty. Krasiń. <Prze + *Pieśnić, od Pieśń>

× **Przepieśnienie, a,** blm., czynność cz. **Przepieśnić.**

Przepięcie, a 1. blm., czynność cz. **Przepiąć. 2.** lm. **a** *rzecz, ozdoba przepinająca, miejsce przepięte:* Zmienić P. na rękawie.

Przepięknić, i, ił *zrobić nawskroś pięknym:* Kiedy to nawet przepięknisz chwilą natchnienia, wtedy i życia, i miłości, i sił twoich niema po co żałować. Żm. <Prze + Pięknić>

Przepięknie przys. od **Przepiękny.**

Przepięknienie, a, blm., czynność cz. **Przepięknić.**

× **Przepiękność, i,** blm. rz. od **Przepiękny:** Cudne Boże pacholę, P. sama!

Przepiękny, [**Przepiekny, Przepikny**] *nadzwyczaj piękny; prześliczny; przecudny, przecudowny:* P. zwyczaj starodawny. <Prze + Piękny>

Przepiększenie, a, blm., czynność cz. **Przepiększyć.**

Przepiększyć, y, ył *przesadzić, przebrać miarę w pięksczeniu.* <Prze + Piększyć>

Przepiętrze, a, lm. **a** bud. *pomieszczenie na dwa lub więcej piątr wysokie, jak n. p. dla kaplicy domowej.* <Prze + *Piętrze, od Piętro>

Przepijać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepić.**

Przepijanie, a, blm., czynność cz. **Przepijać.**

Przepijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepijać ś.**

× **Przepikać, a, ał** p. **Przepiknąć.**

Przepikanie, a, blm., czynność cz. **Przepikać.**

Przepikierować, uje, ował tap. *przerobić pikierowanie, przerobić pod względem pikierowania.* <Prze + Pikierować>

Przepikierowanie, a, blm., czynność cz. **Przepikierować.**

× **Przepiknąć, nie, nął,** nied. **Przepikać** *przekłóć, przebóść, przeszyć: przeniknąć:* Wszelako żeby mię to nie przepikać miało? Zabł. Ah, to mię przepika! L. <Prze + Piknąć>

× **Przepiknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przepiknąć.**

Przepiknikować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na piknikowaniu.* <Prze + Piknikować>

Przepiknikowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiknikować.**

[**Przepikny**] p. **Przepiękny.** <Prze + Pikny>

Przepikować, uje, ował 1. *pikując przeszyć.* **2.** *ponownie i inaczej wypikować:* P. kołdrę, szlafrok. <Prze + Pikować>

Przepikowanie, a, blm., czynność cz. **Przepikować.**

[**Przepilnować, uje, ował**] *przepędzić (pewien czas) na pilnowaniu:* Bez te dwie nocę przepilnował. <Prze + Pilnować>

[**Przepilnowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepilnować.**

Przepiłować, uje, ował, nied. **Przepiłowywać** *piłując przeciąć; piłą przetrzeć:* P. deskę, kość piłą; drut pilnikiem. Prorok Izajasz, na rozkaz króla Manassesa, na poły był przepiłowany. Kajs. <Prze + Piłować>

Przepiłowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiłować.**

Przepiłowywać, uje, ywał p. **Przepiłować.**

Przepiłowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepiłowywać.**

Przepiły, Przepity *który przebrał miarę w piciu, pijacki:* Wszyscy go czcili, a nawet przepiłe chłopstwo. Nies. <Od Przepić>

Przepinać, a, ał p. **Przepiąć.**

Przepinanie, a, blm., czynność cz. **Przepinać.**

†**Przepiora, y,** lm. **y** p. **Przepiórka.** Zdr. **Przepioreczka.**

Przepioreczka, i, lm. **i** p. **Przepiora.**

[**Przepiółka, i,** lm. **i**] p. **Przepiórka.**

Przepiór, ora, lm. **ory 1.** [P.] *przepiórka-samiec:* Młoda przepióreczka nie ma ogoneczka, bo jej stary P. ogoneczek przebił. **2.** myśl. = a) *mieszek, piszczałka do wabienia przepiórek:* Takiemi też siatkami drudzy myśliwcy łowią przepiórki, wabiąc je piszczałkami, co je zową przepiory, które dawają głos podobny piskaniu samicy-przepiorce, ku temu głosowi zbierają ś. samcy barzo radzi, na które myśliwiec siatki obala. Trzyc. Miewają też drudzy jako mieszki przepiory, piszczałki toczone, abo też i kościane. Cyg. b) *bębenek do wabienia przepiórek.* <Pierwiastek zdwojony: PIOR PIERZ PRZE>

Przepiórczę, ęcia, lm. **ęta,** [**Przepierzę**] *pisklę przepiórki.* <Od Przepiórka>

Przepiórczy, †**Przepierczy** przym. od **Przepiórka:** Pióra dwoje, jedno z jednego boku zatknięte, drugie z drugiego, a bodaj nie przepiórcze. Nies. Szczęście na farynnym stole tak trwałe, jak przepiórcze pole. Koch. W. Mieszkając oddawna w kraju przepiórczym (= *obfitującym w przepiórki).* Myśl.: Pies P. = *pies legawy.* L. Król P. = *derkacz.* P. król, ptaszek mało większy, niż pospolite przepiórki. Mącz.

Przepióreczka, i, lm. **i 1.** p. **Przepiórka:** Przepióreczki wabią. Mor. P. ta ś. w polu bawi, i tam na nię rad myśliwiec stawi (sieci). Cyg. Skrzek koników, świerszczów wrzawy przepióreczkom wtórzą z trawy. Rom. Uciekła mi P. w proso, a ja za nią nieboraczek boso. **2.** [P.] *taniec po oczepinach.* **3.** [P.] = a) *taniec dziewczęcy polegający na niewypuszczaniu z koła jednej z uczestniczek lub na chwytaniu jej, jeżeli ś. wymknie.* b) *dziewczyna będąca w kole w tym tańcu:* Przepióreczko piękna, hoża, nie ucieczesz nam do zboża. Zal. c) *rodzaj gry.*

[**Przepiórenka, i,** lm. **i**] p. **Przepiórka.**

[**Przepióreńka, -i,** lm. **i**] p. **Przepiórka.**

Przepiórka, i, lm. **i,** †**Przepiora,** †**Przepierzyca,** [**Przepiółka, Przepierzyca, Przepiórzyca, Trzepiórka**] **1.** zool. (coturnix communis) *ptak kurowaty z rodzi-ny cietrzewi:* Przepiórki głupie. Mor. Niby nocnej sygnaturki, dzwoni w zbożach głos przepiórki. Rom. Maleńka P. już woła z pod prosa: pójdźcie żąć! pójdźcie żąć! Len. P. wielka cudzoziemska. Troc. **2.** *rodzaj tańca zbiorowego, w którym jedna z osób łapie tancerkę lub tancerza, uciekającego między dwoma rzędami reszty tancerzy — przy śpiewie:* Uciekła mi przepióreczka w proso, a ja za nią nieboraczek boso. **3.** [P.] = a) *garstka nieżżętego zboża zostawiona na polu po żniwach i spleciona w trzy warkocze.* b) *kępka żyta zostawiona przy dożynkach na polu „dla przepiórki", gwoli starożytnego zwyczaju.* c) *wieniec dożynkowy.* Zdr. **Przepióreczka,** [**Trzepiereczka, Przepiórenka, Przepióreńka, Trzepiereńka, Przepiórzyczka**]. <Od *Przepior, Przepiór>

†**Przepiórować, uje, ował** p. **Przepierować:** Już skowronek na górze pięknie przepióruje. Rej. Słowieńskie wszystkie i greckie narody, gdyby ś. z chęcią włożyły do zgody, snadnieby P. zły Turczyn zabaczył. Stryjk.

†**Przepiórowanie, a,** blm., czynność cz. **Przepiórować.**

[**Przepiórzyca, y,** lm. **e**] p. **Przepiórka:** Przeleciały trzy pstre przepiórzyce przez trzy pstre kamienice. W chmurach dzikie kaczki lecą, wabią przepiórzyce, a łuczywem w chatach świecą strojne krasawice. Pol. Bywajże, bywaj! — na żniwo śpieszysz, przepiórzyco. Jeż. <Od Przepiora>

[**Przepiórzyczka, i,** lm. **i**] p. **Przepiórka.**

Przepiratować, uje, ował *przebyć (pewien czas) piratem.* <Prze + Piratować>

Przepiratowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiratować.**

Przepis, u, lm. **y 1.** †P. *kopja pisma, odpis:* Gdy ś. dowiedział, że księgi napisał, prosił go o przepisy onych. Skar. Tenci jest P. listu, który posłano do króla. B. B. Krzyżacy otrzymali od króla czeskiego list na ziemię pomorską, którego listu P. jest u Długosza. Biel. M. P. listu, testamentu. Troc. Przepisy listów Jana Tarnowskiego. Orzech. Wypisałem tu Amuratowego listu do Skanderbega P. Baz. Z tej tablicy P. posłał kardynał królowi. Jan. **2.** †P. *wzór pisma dla uczących ś. pisać:* Prawie podług przepisu pisze. Troc. P. inkaustem popluskany. Troc. **3.** *wskazówka pisana, jak coś wykonywać, recepta:* P. na konfitury, na suszenie owoców, na przechowywanie jabłek, na atrament, na maść, na wywabianie plam. P. lekarski = *recepta* (formula, praeceptum). **4.** *rozporządzenie, wskazówka:* Przepisy obowiązujące. Wykroczył przeciw przepisom policyjnym. Przepisy szkolne, administracyjne, kościelne. Stosować ś. do przepisów. Wbrew wyraźnym przepisom. Z przepisu lekarza. Żyć podług przepisu pana medyka. Troc. Przepisy = *instrukcja, regulamin.* Przen.: *zasada, wymaganie, wskazówka, prawidło, reguła:* Przepisy stylu, gramatyki, moralności, gry. Filozofja wyzwolona nie uznaje żadnych przepisów etycznych. Smoli. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyteczne? Pir. <Prze + *Pis, PIS>

Przepisać, sze, sał, nied. **Przepisywać,** †**Przepisować 1.** *przenieść pismem na drugi egzemplarz, odpisać, napisać na drugą rękę; napisać na czysto, przekopjować pismo:* Przepisz te listy chędogo. Troc. Historją przepisując, włoży swoję erudycją. Nar. P. równo wiersz z wierszem. L. P. dosłownie, bez błędu. P. z oryginału, z kopji. Uczeń przepisał zadanie z książki, od kolegi, zamiast zrobić je samodzielnie. **2.** †P. *wypisać na wzór, do kopjowania:* Przepisować dziecięciu. Troc. Przepisuję dziecięciu abecadło. Kn. **3.** przen. *podyktować, nakazać; zaordynować, zalecić, ustanowić:* P. co słudze, podwładnym. L. Jest to nie przepisane, ale przyrodzone prawo, któregośmy ś. nie uczyli, nie przyjęli, nie wyczytali, ale go z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. Rzym przepisywał Kartagom, aby zdobyczy swych za Iber nie szerzyli. Lel. Lekarz przepisał choremu lekarstwo, djetę, spokój, kąpiele, przejażdżkę. P. choremu ustawę, komu reguły o czym. Troc. Ci tylko mogą brać udział w obradach i głosować, którzy mają płacić statutem przepisaną wkładkę. Bał. (= *przewidzianą, określoną, oznaczoną).* **4.** ×P. *przewyższyć, przejść, ubiec, prześcignąć, zakasować, wyprzedzić:* Otton wszystkich męstwem i okazałością przepisał. Nar. Podobno

Angielczykowie przepisali swoich nauczycielów; mowy ich są mniej wymuskane, jak (=niż) francuskie. L. Rodziców jeszcze przepisują dzieci. Nar. Może w mocy równego znajdę lub usłyszę, ale w sercu wierności żaden nie przepisze. Kras. Trzebaż było, ażeby jeden kaptur popi przepisał wszystkich strzelców powiatu. Mick. **5.** [P.] *napisać:* Papier, na którym było przepisane, że ten, kto złapie tę skrzyneczkę, żeby wiedział... **P. ś. I.** × P. ś. *przepisać siebie, przewyższyć ś., prześcignąć ś., ubiec ś., zakasować ś., wyprzedzić ś.:* Co względem goździków, nie dam ś. nikomu P.: nie chwaląc ś., mam goździki najprzedniejsze. L. Rady nowo przyłączonych departamentów nie dadzą ś. pewnie P. w gorliwości o dobro pospolite radom krajów dawniejszych. Sur. **2.** ![Przepisywać ś.] *porozumiewać ś. listownie, korespondować z sobą, pisywać do siebie nawzajem:* Cóż pan hospodar porabia? — A cóż, przepisuje ś. z Tarlami. <Prze + Pisać>

Przepisanie, a I. blm., czynność cz. **Przepisać. 2.** × P. lm. **a** *przepis:* Pełnomoc bez przepisania Troc (*=bez ograniczenia; bezwzględna*).

× **Przepisanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przepisać ś.**

Przepisarzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) pisarzem.* <Prze + Pisarzować>

Przepisarzowanie, a, blm., czynność cz. **Przepisarzować.**

× **Przepisek, ska,** lm. **skowie** p. **Przepisywacz.** <Od Przepisać>.

× **Przepisny** *pochodzący z przepisania, kopjowany, skopjowany.* <Od Przepis>

† **Przepisować, uje, ował** i † **P. ś.** p. **Przepisać.**

† **Przepisowanie, a,** blm., czynność cz. **Przepisować.**

† **Przepisowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepisować ś.**

× **Przepisownictwo, a,** blm. lek. *nauka o przepisywaniu leków* (catagraphologia). <Od *Przepisownik, od *Przepisowny, od Przepisować>

Przepisowy przym. od **Przepis,** *przepisem nakazany, obowiązkowy:* Chodzili nietylko w przepisowych mundurach, ale i w fantazyjnych półmundurach. Ubranie i uzbrojenie przepisowe. Jeż. Przepisowym krokiem udał ś. do miejsca, w którym rotmistrz i oficerowie uśpieni leżeli. Jeż. <Od Przepis>

Przepisujący I. im. od **Przepisywać. 2.** rz. p. **Przepisywacz.**

Przepisywacz, a, lm. **e, Przepisujący,** × **Przepisek,** × **Przepiśnik** *zajmujący ś. przepisywaniem, kopista.* <Od Przepisywać>

Przepisywaczka, i, lm. **i,** forma ż. od **Przepisywacz:** Nieokrzesany Iliryjczyk, św. Hieronim, miał całą szkołę przepisywaczek. Spas.

Przepisywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przepisać.**

Przepisywanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przepisywać:** Kodeks puławski doznał bądź opuszczeń, bądź dodatków w przepisywaniach i przywodzeniach. Lel. **2.** *pisanie z książki dla wprawy:* Zeszyt z przepisywaniem, na P.

Przepisywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepisywać ś.**

Przepiszczeć, y, ał *piszcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* L. <Prze + Piszczeć>

Przepiszczenie, a, blm., czynność cz. **Przepiszczeć.**

× **Przepiśnie** przys. od **Przepisny,** *w kopji.* L.

× **Przepiśnik, a,** lm. **cy** p. **Przepisywacz:** Słowa te wsadzone są w tę historję od późniejszego przepiśnika. Nar. <Od Przepisny>

Przepite, ego, blm. *pieniądze na napitek.* Ks. Ł. <Od Przepity, od Przepić>

[**Przepitek, tku,** lm. **tki**] **I.** *przepicie ś., pijatyka, libacja:* Po przepitku ma być dobra kwaśnica. **2. a. Przepitka** *poczęstunek trunkiem:* Zaprasza drużba do przekąski i przepitku. **3.** *niesmak po wytrzeźwieniu ś. ze stanu pijanego.* <Od Przepity>

Przepitka, i, lm. **i** p. **Przepitek:** W ten moment całą tę przekąskę, czyli raczej przepitkę, zastawił. Kaczk.

Przepity I. im. od **Przepić:** Majątek P. Człowiek P. (*= zmarnowany na zdrowiu wskutek pijaństwa*). Głos P. **2.** p. **Przepiły.**

[**Przeplamitować, uje, ował**] *przepowiedzieć:* Plamitarka przeplamitowała, co bedzie mniała dziecko. <Prze + *Plamitować, od *Plamita= Planeta>

[**Przeplamitowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeplamitować.**

Przeplantować, uje, ował *plantując przesadzić.* **P. ś.** *przeplantować siebie, przeszczepić ś.:* Instytucje, zwyczaje, pojęcia nie dadzą ś. żywcem P. na obcy grunt. Spas. <Prze + Plantować>

Przeplantowanie, a, blm., czynność cz. **Przeplantować.**

Przeplantowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeplantować ś.**

† **Przeplat, u,** lm. **y** *przeplecenie, przeplatanie.* † **W przeplaty,** [**Na przepleć**] przys. = *na przemian, na przemiany, przeplatając ś., przeplatanym sposobem, nawzajem,* × p r z e p l a t a n o. Żebr. <Prze + Plat, PLOT/PLEĆ/PŁOT/PLAT>

Przeplatać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepleść.**

Przeplatanie, a I. blm. a. **Przeplatanka** czynność cz. **Przeplatać. 2.** lm. **a** *miejsce przeplecione; szczegół powstały wskutek przeplatania:* Między wieżami od Wisły wielka altana z przeplataniami. Szaj.

Przeplatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeplatać ś.**

Przeplatanka, i, blm. p. **Przeplatanie:** Przeplatanie, P. Bobr.

× **Przeplatano** przys. od **Przeplatany** *przeplatając, na przemiany, w sposób przeplatany a. mieszany,* † w p r z e p l a t y: Chcę, aby rzecz szła P., po krasomówsku: komicznie i żartobliwie. Pilch.

Przeplatany I. im. od **Przeplatać. 2.** a. **Przepleciony** *taki, jak wygląda a. w jakim jest stanie po przeplataniu:* Widać było loki przeplatane perłami, drogiemi kamieniami, kolcami złotemi. Szaj. Pasjans P. Mam chłodnik P. klonem gałęzistym. Zbyl. [Rozmaryn w ogródecku różą P.]. Opowiadał nam przeplataną francuszczyzną. Kras. Wiersz, rym P. (*= przekładany*). Taniec P. śpiewkami. Proza przeplatana wierszami. Przeplatane rzeczy upodobańsze. Fred. M. Życzę-ć dni szczęściem przeplatanych. Troc. **3.** anat.: † Muskuł P. (in. † myszka przepleciona, mięsień spleciony karku) p. **Karko-sutkowy.**

× **Przeplatywać, uje, ywał** i × **P. ś.** p. **Przepleść.**

Przeplatywanie, a, blm., czynność cz. **Przeplatywać.**

× **Przeplatywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeplatywać ś.**

Przepląsać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na pląsaniu, przetańczyć.* <Prze + Pląsać>

Przepląsanie, a, blm., czynność cz. **Przepląsać.**
Przeplecenie, a, blm., czynność cz. **Przepleść.**
Przeplecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepleść ś.**

× **Przeplecie, a,** blm. p. **Przepielenie.**
[**Przeplecie, a,** lm. **a**]?: Z tylin i przeplecia stworzył sobie łoże, potym nazmiatał liści pod bukami, naznosił na posłanie. Ork. <Prze + * Plecie, PLOT, PLEĆ/PŁOT>

Przepleciony l. im. od **Przepleść. 2.** p. **Przeplatany.**

Przepleć, piele, pełł, † **Przeplewić,** nied. **Przepielać,** † **Przeplewiać l.** *pieląc przeczyścić, nieco wypleć, z grubsza a. z większego opleć:* Przepiel te zagony. P. grządkę. P. pietruszkę. **2.** *pieląc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* <Prze + Pleć>
* **Przepleć** w wyrażeniu: [Na P.] p. **Przeplat.** <Prze + × Pleć>

Przeplenić, i, ił, nied. **Przepleniać l.** *nieco wyplenić, splondrować, przetrzebić, przerzedzić; zdziesiątkować:* Przepleniwszy Witołd majętności moskiewskie, pełen okwitej korzyści do Litwy ustępuje. Błaż. Łokietek wszystek Chełmiński powiat ogniem, mieczem i drapieżą przeplenił. Błaż. Decym cztery miał pułki doświadczone, ale od głodu znacznie przeplenione. Chr. Dobrze ich przeplenił i osłabił, plon im zabierając. Troc. Przeplenił zbójeców na morzu. Troc. **P. ś.** *zostać przeplenionym, przerzedzić ś., ustać:* U nas za łaską Bożą już ś. to przepleniło i zniosło. Pim. (=*przebrało ś.; ubyło tego*). <Prze + Plenić>
Przeplenienie, a, blm., czynność cz. **Przeplenić.**
Przeplenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeplenić ś.**

Przepleść, ecie, ótł, nied. **Przeplatać,** [**Przepletać**], × **Przeplatywać** *plotąc poprzetykać, przetknąć, przewinąć, przełożyć, poprzewijać, poprzekładać:* Panienka, kiedy wianek wije, część go jasnemi, część ciemnemi abo niewesołemi kwiatkami przeplatywać zwykła. Falib. Wieńcem skronie jego przeplótł. L. Mam chłodnik przeplatany klonem gałęzistym. Zbyl. P. warkocz wstążkami, kwiatami. Przen.: *poprzekładać, przełożyć, przegrodzić, poprzegradzać, przemieszać, ułożyć na przemiany, urozmaicić:* Środek Azji przepleciony potężnemi pasmami. Lel. Niechaj Najwyższy dni twoje szczęśliwym przeplata powodzeniem. Troc. Trzeba rzeczy przeplatać, inaczej tęsknota, tuż koło Cycerona znajdziesz Donkiszota. Kras. Nie trzeba samym tylko czytaniem abo pisaniem ś. bawić, ale raz tym, drugi raz owym przeplatając. Pilch. Przeplatać milej. Kn. (=odmiana słodzi rzeczy). Rozmowa przeplatywała pracę. Rzew. Jakiegoby tam strachu śmiesznościami przeplecionego narobili, rzecz trudna wypowiedzieć. Dęboł. Kuglarstwa pogańskie przeplatywane bywały nazbyt często rzeczywistemi zwycięstwy i tryumfy. Szaj. Przeplatano taniec śpiewkami. Krasz. Przeplatać naukę zabawą. Przeplatać dłuższe wiersze krótszemi, wiersze rymujące ś. nierymującemi ś. Przeplatać wyrazy polskie łacińskiemi. **P. ś.** nied. *być przeplatanym, występować na przemiany, przegradzać ś., mieszać ś., luzować ś., urozmaicać ś.:* Ten był od wieku los mieszkańców świata, że ś. wesołość frasunkiem przeplata. Nar. Radość smutkiem, czczość użyciem—nieźle to, iż ś. przeplata. Kras. Szczęście Augusta przeplotło ś. wielkim nieszczęściem. Skar. Im ś. bardziej idzie w lata, tym powszechniej to ś. iści, iż ś. dobro złym przeplata. Kras. <Prze + Pleść>

[**Przepletać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przepleść.**
[**Przepletanie, a,** blm.] czynność cz. **Przepletać,** *przeplatanie.*
[**Przepletanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przepletać ś.,** *przeplatanie ś.*
† **Przeplewiać, a, ał** p. **Przeplewić.**
† **Przeplewianie, a,** blm., czynność cz. **Przeplewiać.**
† **Przeplewić, i, ił,** nied. **Przeplewiać l.** *przeczyścić z plew, przewiać:* P. zboże. **2.** p. **Przepleć.** Przen.: *przetrzebić, przerzedzić, przeplenić:* Z wesela we łbie sobie skubie, barzo mu przeplewiono jakoś włos na czubie. Rej. Biskup ten barzo przeplewił kacerstwo. Skar. <Prze + Plewić>
† **Przeplewienie, a,** blm., czynność cz. **Przeplewić.**
[**Przeplęgnąć się, ęgnie ś., ągł ś.**] *wyrodzić ś.* <Prze + Plęgnąć ś.>
[**Przeplęgnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeplęgnąć ś.**
Przeplondrować, uje, ował *plondrując przetrząść:* Można wyruszyć za Boh, bo tu już ś. wszystko przeplondrowało. Byk. <Prze + Plondrować>
Przeplondrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeplondrować.**
× **Przeplot, u,** lm. **y** *przeplecenie, przeplatanie; rzecz przeplatana, miejsce przeplecione, splot:* Głowa w perłowym sznurków przeplocie. <Prze + Plot>
[**Przeplota, y,** lm. **y**] *wicie lub prątki, któremi wiąże ś. kołki w płocie.* <Prze + * Plota, PLOT, PLEĆ/PŁOT>
Przeplucie, a, blm., czynność cz. **Przepluć.**
Przepluć, uje, uł l. *plunąć przez co:* P. przez szparę. **2.** *plując przebyć, przepędzić (czas jakiś):* Suchotnik przepluł krwią lat parę. <Prze + Pluć>
Przepluskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na pluskaniu.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na pluskaniu ś.* <Prze + Pluskać>
Przepluskanie, a, blm., czynność cz. **Przepluskać.**
Przepluskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepluskać ś.**
Przepłacać, a, ał p. **Przepłacić.**
Przepłacanie, a, blm., czynność cz. **Przepłacać.**
Przepłacenie, a, blm., czynność cz. **Przepłacić.**
Przepłacić, i, ił, nied. **Przepłacać l.** *za wiele zapłacić, za drogo kupić:* Na urząd nie wstępował, jedno kto kupić i P. mógł. Skar. **2.** kogo = *przekupić, podkupić:* P. sędziego, urzędnika, służbę czyją. **3.** [**P.**] *przypłacić, przypieczętować:* Niejedna przepłaciła to zdrowiem. <Prze + Płacić>

Przepłakać, cze, kał, nied. **Przepłakiwać l.** *przepędzić (pewien czas) na płakaniu:* Dni i nocy przepłakuje. Troc. Nieutulne łzy tułacze, — może jeśli dzień przepłaczę, noc przyniesie mi sen złoty. Len. **2.** *płacząc przecierpać, przebrać:* Na całej ludności tej widocznym było piętno... nieprzepłakanych jeszcze żalów i twardej walki z ubóstwem. Orzesz. <Prze + Płakać>
Przepłakanie, a, blm., czynność cz. **Przepłakać.**
Przepłakiwać, uje a. † **iwa, iwał** p. **Przepłakać.** Troc.
Przepłakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przepłakiwać.**

Przepłaszać, a, ał p. **Przepłoszyć.**

Przepłaszanie, a, blm., czynność cz. **Przepłaszać.**

Przepłatać, a, ał *w płat przeciąć; płatnąwszy przedzielić; rozpłatać, przeciąć, przerąbać:* P. kawał mięsa toporem. P. twarz, ramię szablą. <Prze + Płatać>

Przepłatanie, a, blm., czynność cz. **Przepłatać.**

Przepław, u, lm. **y** *przepławienie, przepławianie, przepławienie ś., przepławianie ś., przepływ, spław, żegluga:* Przez gwałty warunkowych ludzi w Gniewie wolnego przepławu po Wiśle nie mieli. Błaż. <Prze + Pław>

Przepławiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepławić.**

Przepławianie, a, blm., czynność cz. **Przepławiać.**

Przepławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepławiać ś.**

Przepławić, i, ił, nied. **Przepławiać I.** *przepędzić, przeprawić wpław:* P. konie. **2.** †P. wodę = *przepłynąć, przebyć wpław; przebrnąć:* Godzi ś. innym też P. morze. Susz. **3.** †P. chusty = *przepłókać.* Troc. **4.** kruszec = *przetopić; stopiwszy przeczyścić:* Spróbuje mię, by złoto, które przez ogień przepławiają. Leop. **P. ś. I.** *przebyć wpław, przebrnąć, przeprawić ś. przez wodę, przepłynąć:* Kto z nas może P. ś. za morze a to aż k nam przynieść? B. Sz. Wszystek lud ś. przepławił przez Jordan. Leop. Przepławiajcie ś. przez morze, którzy mieszkacie na wyspie. Leop. Przen.: I w powietrzu ś. przepławię. Słow. **2.** *zostać przepławionym, przetopić ś.:* Jako ś. przepławia srebro w piecu, tak będziecie wy wpośrzód Jeruzalem. Leop. <Prze + Pławić>

Przepławienie, a, blm., czynność cz. **Przepławić.**

Przepławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepławić ś.**

†**Przepławiony I.** im. od **Przepławić. 2.** *który ś. przepławił, który przepłynął:* I przyszli wtenczas, kiedy P. przez Sekwanę na brzegu stanął z drugiej strony. P. Koch.

[**Przepławka, i,** lm. **i**] *urządzenie ułatwiające rybom przebywanie przeszkód w ich wędrówkach, jazów podczas ciągu w górę rzeki,* p r z e p r a w k a, łotok, p r z e s m y k: P. ruchoma czyli polska, szczeblikowa, przekątna. <Prze + Pławka>

Przepłazować, uje, ował *przetrzepać (kogo) płazem.* <Prze + Płazować>

Przepłazowanie, a, blm., czynność cz. **Przepłazować.**

Przepłoch, u, lm. **y I.** †P. *wielki popłoch, przerażenie, zamieszanie; rozruch, zamęt:* Po przepłochu zaledwo przyszedł do siebie. Leszcz. Kiedy z przepłochu wraca ś. wam życie. Karp. **2.** w lm. *strachy, straszenie.* Pot. **3.** [P.] = a) *choroba z przelęknienia:* Wybieranie przepłochu = *leczenie chorego z przelęknienia za pomocą guseł.* b) ?: Żyto nie obiecuje świetnego omłotu skutkiem tak zwanych przepłochów w kłosach. **4.** †Przepłochy = *płochość, lekkomyślność:* Na starość odziej przepłochy głupiej młodości kapturem. Pot. <Prze + *Płoch, PŁOCH>

Przepłodnić, i, ił *zrobić za bardzo płodnym.* <Prze + Płodnić>

Przepłodnienie, a, blm., czynność cz. **Przepłodnić.**

× **Przepłodny** *nadzwyczaj płodny, bardzo obfity:* Zły duch musi być chytry i P. w zdrady. Przyb. <Prze + Płodny>

Przepłomieniać, a, ał p. **Przepłomienić.**

Przepłomienianie, a, blm., czynność cz. **Przepłomieniać.**

Przepłomienić, i, ił, nied. **Przepłomieniać** *przejąć płomieniem, zrobić nawskroś płomiennym, rozpłomienić do gruntu:* Purpura przepłomienia chmurki. Kon. Im dalej goni za mną twa źrenica, tym szersze, wyższe przepłomieniam kręgi. Kon. <Prze + Płomienić>

Przepłomienienie, a, blm., czynność cz. **Przepłomienić.**

× **Przepłonąć, nie, nął I.** *zapłonąć, zapałać, rozgorzeć nawskroś:* Z radości przepłonąłem cały. **2.** *płonąc przetrwać (czas jakiś).* <Prze + Płonąć>

Przepłonięcie, a, blm., czynność cz. **Przepłonąć.**

Przepłoszenie, a, blm., czynność cz. **Przepłoszyć.**

Przepłoszyć, y, ył, nied. **Przepłaszać I.** *mocno przestraszyć, przerazić:* „Kraina ta nieraz była przepłoszona od Prus. Swit. **2.** *płosząc przepędzić, spłoszyć:* P. stado kuropatw, psa z podwórza, złodzieja z domostwa. Zaraz ja wam tu tego szubrawca przepłoszę. Tremb. Porywały go strachy, i miłość przepłoszona wracała. Krasz. <Prze + Płoszyć>

[**Przepłot, u,** lm. **y**] **I.** *rodzaj bardzo szerokiej drabiny nieruchomej ze słupów i żerdzi poprzecznych, do suszenia zboża, grochu, jęczmienia i t. d.* **2.** w lm. *rusztowania o kilku piętrach, na których len ostatecznie dojrzewa.* <Prze + Płot>

× **Przepłowić, i, ił I.** *płowym nawskroś zrobić.* **2.** *przetrzebić, przeplenić, wytępić, wyniszczyć:* Tebańska młódź ostrym ś. żelazem wzajem przepłowiła. Bardz. <Prze + Płowić>

× **Przepłowienie, a,** blm., czynność cz. **Przepłowić.**

Przepłókać, cze, kał, nied. **Przepłókiwać** *płócząc przeczyścić, przemyć:* P. gardło czystą wodą, lekarstwem. P. żołądek. P. bieliznę. Żona ci piołunem przepłókuje gardło. L. Przen.: P. gardło = *napić ś. (trunku).* Przen.: „Usta sobie łaciną przepłókali, to jest mało ś. nauczyli łaciny. Bońk. Przen.: *przeplondrować, zrabować, złupić:* Przepłókiwali bez miłosierdzia wszystkie wsie Radziwiłłowskie. Sienk. **P. ś.** *zostać przepłókanym:* Rana wskroś ciała przechodząca małą ś. sikawką przepłókuje, „by na drugą stronę płókanie przeszło. Perz. <Prze + Płókać>

Przepłókanie, a, blm., czynność cz. **Przepłókać.**

Przepłókanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepłókać ś.**

Przepłókiwać, uje, iwał i **P. ś.** p. **Przepłókać.**

Przepłókiwanie, a, blm., czynność cz. **Przepłókiwać.**

Przepłókiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepłókiwać ś.**

Przepłynąć, nie, nął, nied. **Przepływać I.** *płynąc przebyć, przebrnąć wpław; przejechać wodą, przeżeglować:* P. rzekę przez całą szerokość. P. na drugi brzeg kanału. Przepłynąwszy, utonął. Prz. P. nawą morze, rzekę. L. Nie przepłynąłeś, pyszny Faraonie, morza okręty, ni pogonną jazdą. Wad. Przen.: *wyjść szczęśliwie z trudnego położenia, wyjść cało, przebyć trudności, przebrnąć szczęśliwie:* P., uchronić ś. trudności, niebezpieczeństwa zbyć, ujść. Kn. Te przepłynął trudności, niebezpieczeństwa. Troc. **2.** *płynąc przejść,*

przebiec, prześlizgnąć ś., przemknąć ś. po wodzie, minąć wodą: przeciec; przejechać wodą: P. mimo, podle. L. Wszystka woda już przepłynęła przez rurę. P. mimo przylądka. P. koło rafy. Wisła przepływa przez Królestwo Polskie. Przen.: Lekki rumieniec przepłynął przez alabastry jej twarzy. Bał. Sznury dzikich gęsi przepływały przez blade niebo. Reym. Zastępy jego sprzymierzeńców, przepływając wedle niezdobytych murów Zamościa, rozlewały ś. po całym województwie lubelskim. Sienk. U roztargnionych myśli przepływają tylko przez ich umysł, lecz ś. nie wiążą i w przekonanie nie zamieniają. Wiszn. *(= prześlizgują ś.).* Przen.: *przejść, upłynąć, przelecieć, przebiec, zejść:* W ojczystej ustroni twe lata jak woda przepłyną. Len. <Prze + Płynąć>

Przepłynienie, a, blm. p. **Przepłynięcie.**

Przepłynięcie, a, blm., **Przepłynienie** czynność cz. **Przepłynąć,** *przepływ.*

Przepłynny, × **Przepływny** *zdolny do przepływania, przepływający:* Ja ci zwiastuję lot Ducha P. Krasiń. <Prze + Płynny>

Przepływ, u, lm. **y 1.** *przepłynięcie, przepływanie:* Pobożny Eneasz w cieśniny przepływie minął otchłań Charybdy i Scylli szczęśliwie. Przyb. Ciągły P. wody przez rurę. **2. a. Przepływek,** inż., mech. *ilość wody, jaka przez oznaczony przekrój poprzeczny koryta rzeki, kanału w pewnej jednostce czasu przepływa:* P. wody w tym kanale waha ś. między jednym a dwoma metrami sześciennemi na sekundę. <Prze + Pływ, PŁY/PŁE PŁAW>

Przepływać, a, ał 1. p. **Przepłynąć. 2.** dok. *przepędzić (pewien czas) na pływaniu:* Wiek młodociany przepływał na tych wodach. Krasiń. <Prze + Pływać>

Przepływanie, a, blm., czynność cz. **Przepływać,** *przepływ.*

Przepływek, wku, lm. **wki** p. **Przepływ.** <Od Przepływ>

× **Przepływny** p. **Przepłynny:** Idzie na wszystkie ukrzyżowane P. dreszcz. Krasiń. <Prze + Pływny>

Przepocenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przepocić. 2.** *wynik przepacania,* p r z e p o c i n a, w y p o c i n a, p r z e s i ę k (transsudatum).

Przepocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepocić ś.**

Przepocić, i, ił, nied. **Przepacać** *przejąć potem, nawskroś zapocić:* P. koszulę. Nie obchodził jej więcej, jak zdarta przepocona rękawiczka po balu. Bał. **P. ś. 1.** *przepędzić (pewien czas) na poceniu ś., przebyć w potach.* **2. a. Przepotnieć** *przejść nawskroś potem.* <Prze + Pocić>

Przepociesznie przys. od **Przepocieszny.**

Przepocieszny *nader pocieszny:* Cha, cha, cha! przepocieszne, a jednak prawdopodobne. Orzesz. Śmiał ś. szeroko, jakby cieszył ś. z jakiegoś potężnego, przepociesznego figla. Orzesz. <Prze + Pocieszny>

Przepocina, y, lm. **y** patol. p. **Przepocenie.** <Od Przepocić>

Przepoczwarniać się, a ś., ał ś. i nied. **Przepoczwarzać ś.** *przemieniać ś. w poczwarkę:* Dosnuć ś. do ziemi, głównego gąsienic schroniska, gdzie ś. zwykle przepoczwarniają. Jank. < Prze + *Poczwarniać, od Poczwarny>

Przepoczwarnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepoczwarniać ś.**

Przepoczwarzać się, a ś., ał ś. p. **Przepoczwarnieć:** W ciągu życia cztery razy ten owad przechodzi przez stadjum gąsienicy wolnej, przepoczwarzając ś. w przerwach dwa razy. <Prze + Poczwarzać ś.>

Przepoczwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepoczwarzać ś.**

Przepodróżować, uje, ował 1. *podróżując przebyć, przejechać:* Mógłbyś pan P. Włochy. Krasz. **2.** *w podróży przebyć, przepędzić (czas jakiś):* P. rok cały. **3.** *na podróże wydać a. stracić:* Podróżując wiele, przepodróżował też niemało, bo znaczną część ojcowizny. Byk. <Prze + Podróżować>

Przepodróżowanie, a, blm., czynność cz. **Przepodróżować.**

Przepoetyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na poetyzowaniu.* <Prze + Poetyzować>

Przepoetyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przepoetyzować.**

Przepoganić, i, ił, Przepoganizować *przerobić na poganina.* <Prze + Poganić>

Przepoganienie, a, blm., czynność cz. **Przepoganić.**

Przepoganizować, uje, ował p. **Przepoganić.** <Prze + Poganizować>

Przepoganizowanie, a, blm., czynność cz. **Przepoganizować.**

Przepogodnie przys. od **Przepogodny.**

Przepogodny *nadzwyczaj pogodny:* P. ś. błękitem dzień zaśmieje ponad żytem. Kon. <Prze + Pogodny>

Przepoić, i, ił, nied. **Przepajać 1.** *przebrać miarę w pojeniu.* **2.** przen. *upoić, przesycić, przeniknąć, przejąć, nasycić, przepełnić:* Potkniesz ś., Babilonjo, o własne bogactwa i rozkosze swoje, bo przepojone niemi być zaczynają dusze twoich dzieci. Orzesz. Budziły ś. w nim pieśni przepojone uczuciem. Ork. Nim wyślesz, włóż list w trawę wonną... niech go przepoi spokój, woń słońca. Sf. Blask ognia przepoił je (= inne blaski) i nawskroś przelśnił. Tet. Długie milczenie, przepojone ciszą. Ork. **3.** hist. *zatopić, namoczyć, napoić.* **P. ś.** czym = *upoić ś., przesycić ś., przejść, przeniknąć ś., nasycić ś., przepełnić ś.:* Wyobraźnia przepoiła ś. wspomnieniami marsowemi. Od kilku miesięcy atmosfera przepaja ś. niepokojem. Nie przepoili ś. dotąd miłością chrześcijan. Krasiń. Im więcej ciało przepaja ś. duszą, im bardziej zlewają ś. oboje... Krasiń. <Prze + Poić>

Przepojenie, a, blm., czynność cz. **Przepoić.**

Przepojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepoić ś.:** Duch św. jest zlewem Jehowy i słowa widomego, ich przepojeniem ś., ich zlewem. Krasiń.

[**Przepojne** pieniądze] = *pieniądze składane przez gości weselnych na korzyść państwa młodych przy piciu piwa.* <Od Przepój>

† **Przepokonać, a, ał** *pokonać, przezwyciężyć:* Którego tak ciężką i srogą kaźnią skarał, jakoby tego, któryby mógł być we wszystkich złościach i skargach przepart i przepokonan. Ml. duch. <Prze + Pokonać>

† **Przepokonanie, a,** blm., czynność cz. **Przepokonać.**

Przepokutować, uje, ował *(czas jakiś) na pokucie przepędzić:* Przepokutował tydzień w zamknięciu.

Przepokutowanie, a, blm., czynność cz. **Przepokutować.**

× **Przepolaczenie, a,** blm., czynność cz. **Przepolaczyć.**

× **Przepolaczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepolaczyć ś.**

× **Przepolaczyć, y, ył** *na Polaka przerobić, spolszczyć:* P. kogo. Rojzjusz Maureusz, który za Zygmunta I z Włoch przyjechał, był przepolaczony Hiszpan. Cz. ×**P. ś.** *na Polaka ś. przerobić, spolaczyć ś., spolszczyć ś.* <Prze + Polaczyć>

Przepolemizować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na polemizowaniu.* <Prze + Polemizować>

Przepolemizowanie, a, blm., czynność cz. **Przepolemizować.**

Przepolerować, uje, ował 1. *wypolerować przecierając.* **2.** *nanowo, jeszcze raz a. inaczej wypolerować.* **3.** † P. *na polerowaniu a. na polerowaniu ś. przebyć, przepędzić (czas jakiś):* Przy pańskich dworach młodsze lata przepolerowawszy, służył potym Bogu w zakonie. Nies. W greckim i łacińskim języku dobrze przepolerowany. Nies. **P. ś.** *przetrzeć ś., ogładzić ś. zgrubsza, nabrać nieco poloru.* <Prze + Polerować>

Przepolerowanie, a, blm., czynność cz. **Przepolerować.**

Przepolerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepolerować ś.**

Przepoliturować, uje, ował 1. *przetrzeć politurą.* **2.** *ponownie, inaczej odpoliturować.* <Prze + Politurować>

Przepoliturowanie, a, blm., czynność cz. **Przepoliturować.**

Przepolitykować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na politykowaniu.* <Prze + Politykować>

Przepolitykowanie, a, blm., czynność cz. **Przepolitykować.**

Przepolonizować, uje, ował i P. ś. p. **Przepolszczyć:** Ludność ukraińska wzięła od przepolonizowanej Litwy i swoje urządzenia i swój statut litewski. Spas. <Prze + Polonizować>

Przepolonizowanie, a, blm., czynność cz. **Przepolonizować.**

Przepolonizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepolonizować ś.**

Przepolować, uje, ował, nied. **Przepolowywać** *spędzić (pewien czas) na polowaniach:* Tak pan Joachim przepolował dobrych lat kilka. Krasz. P. młodość. Krasz. **2.** *spolować:* Daje ś. zwierzyna ściągać karmą do tych części lasu, które ś. zwykle przepolowuje. <Prze + Polować>

Przepolowanie, a, blm., czynność cz. **Przepolować.**

Przepolowywać, uje, ywał p. **Przepolować.**

Przepolowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepolowywać.**

Przepolszczenie, a, blm., czynność cz. **Przepolszczyć.**

Przepolszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepolszczyć ś.**

Przepolszczyć, y, ył, Przepolonizować 1. *na polskie przerobić, przeistoczyć; nadać cechy polskości, spolszczyć:* P. modę, styl wyrobu, wyrób. W szczeg. = *przełożyć, przetłómaczyć na polski, spolszczyć:* P. dzieło. Gdzie nie było nazwiska polskiego jakich roślin, przepolszczyłem z innego języka. Kluk. **P. ś.** *przemienić ś. na polskie, nabrać cech polskości, spolszczyć ś.* <Prze + Polszczyć>

Przepoławiać, a, ał i P. ś. p. **Przepołowić.**

Przepoławianie, a, blm., czynność cz. **Przepoławiać.**

Przepoławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepoławiać ś.**

Przepołowić, i, ił, nied. **Przepoławiać** *przedzielić na połowy, przez pół:* Jedną z brwi przepołowił szram głęboki. Jeż. Dobra Zbrzyskie zostały przepołowione. Rol. P. bułkę, deskę. Przepołowił podaną cenę (= zmniejszył o połowę). **P. ś.** *przedzielić ś. na połowy, przez pół.* <Prze + Połowić>

Przepołowienie, a, blm., czynność cz. **Przepołowić.**

Przepołowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepołowić ś.**

[**Przepomagać się, a ś., ał ś.**] z kim = *rywalizować, współubiegać ś.*

[**Przepomaganie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przepomagać ś.**

Przepominać, a, ał p. **Przepomnieć.**

Przepominanie, a, blm., czynność cz. **Przepominać.**

Przepomnieć, i, ał, nied. **Przepominać** *zapomnieć; pominąć, opuścić przez zapomnienie, przeoczyć:* Niech język uschnie, jeśli cię nie wspomni, jeśli w początku wesela przepomni. Ryb. Nie godziło ś. twej matki P. B. B. Pokądże, Panie, będziesz mnie tak przepominał zawżdy? B. B. Do śmierci nie przepominała. Otw. Mówiąc o krzyżu, nie można P. gwoździ. L. Stara sługa, stała żona od ciebiem nie przepomniona. Groch. Rzeczy te tu wyliczane jeszcze nie są przepomniane. Groch. Nigdy w moich modlitwach ojców nie przepomnę. Syrok. Przepomniał, że tam u Dniepru wybrzeży spoczywa dzielny nasz pradziad. Rom. Przepomnieliśmy o waszym bratanku z przyczyny śmierci królowej. Sienk. Kawałka żelaza nie przepomnij, ni postronka, bo nie przepuszczą i ukradną. Reym. <Prze + Pomnieć>

Przepomnienie, a, lm. **a** czynność cz. **Przepomnieć:** Litwa z niejakiemi wszakże przepomnieniami przepisała. Bobrow. Niektóre domy dla nieprzepomnienia wpisywać dawały ś. zakonnikom. Wiszn. Podziękowawszy królowi za nieprzepomnienie, województwa nie przyjął. Papr. (= *za łaskawą pamięć*). Tę kolędę oddawa spowiednik jej chęci na znak nieprzepomnienia. Groch.

× **Przepomożenie, a,** blm., czynność cz. **Przepomóc:** Znają swoje ku ojczyźnie obowiązki a podług sił i przepomożenia je pełnią. L. Po dworach szlacheckich, po odbytej kolędzie raczą ś. gospodarz z księdzem, obchodząc dzień kolędy bankietem według przepomożenia. Kit. Postanowił, by strzelba według dawnych zwyczajów, prochy i kule według przepomożenia gotowe były. Rol.

× **Przepomóc, oże, ógł 1.** i × **P. ś.** p. **Przemóc:** Starzy więcej plują i kaszlą, iż ciepło nie może zbytku wilgotności przemóc. And. z Kobyl. Chłop księciu w czapce przyniósł wody, mówiąc, abyś moim darem ubogim nie gardził, bo więtszego P. nie mogę. Biel. M. Żadna nauka przyrodzenia P. nie może. Biel. M. **2.** [P.] kogo = *przekonać.* [**P. ś.**] **1.** *dostać zapomogę.* **2.** *poradzić sobie.* <Prze + Pomóc>

Przepompować, uje, ował, nied. **Przepompowywać** *pompując przelać:* P. piwo z beczki w butelki (= *ściągnąć*). <Prze + Pompować>

Przepompowanie, a, blm., czynność cz. **Przepompować.**

Przepompowywać, uje, ywał p. **Przepompować.**

Przepompowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepompowywać:** Stacja przepompowywania ścieków kanałowych.

Przepona, y, lm. **y 1.** † P. *przeszkoda, szkopuł, zapora:* By nie ta unja przeponę Rusi uczyniła, tedyby już więtsza część Rusi w nabożeństwie

kościoła rzymskiego była. Sak. Widzę jeszcze jedną przeponę i tę nie mniejszą, gdyż książęta nie są takiej władzy, by duchowne sprawy kierować mogły. Smotr. **2.** anat. *błona mięsno-ścięgnista przedzielająca jamę piersną od brzusznej*, ×muskuł przedziałowy, †przegroda, †myszka przegrodowa, ×błona poprzeczna a. przegrodowa, ×przegroda poprzeczna, †błona przedziałowa, ×przecznica brzuchowa, ×błona podpiersiowa, †osierdzie, †otoczna (diaphragma). **3.** fiz.: a) *przegroda zaciemniająca*, b) *cienka ścianka lub błona rozdzielająca dwie części naczynia (lub tym podobne szczegóły), a. też rozdzielająca samo naczynie od przestrzeni zewnętrznej:* P. skraplacza. <Prze + *Pona, PN PIE/PON/PIN>

Przeponny p. **Przeponowy.** <Od Przepona>

Przeponobrzuszny, Przeponowobrzuszny anat. (phrenoabdominalis) *tyczący ś. przepony i brzucha.* <Przepona + Brzuszny>

Przeponookrężniczy, Przeponowookrężniczy, Przeponowookrężnicowy (phrenocolicus).

Przeponośledzienny, Przeponośledzionowy, Przeponowośledzionowy anat.: Wiązadło przeponośledzienne (ligamentum phrenosplenicum). <Przepona + Śledzienny>

Przeponośledzionowy p. **Przeponośledzienny.** <Przepona + Śledzionowy>

Przeponośródpiersiowy p. **Przeponośródpierśny.** <Przepona + Śródpiersiowy>

Przeponośródpierśny, Przeponośródpiersiowy, Przeponowośródpiersiowy: Tętnica przeponośródpiersna (arteria phrenomediastina). <Przepona + Śródpierśny>

Przeponowątrobny, Przeponowowątrobowy, Przeponowowątrobny anat **1.** Więzadło przeponowątrobne a. sierpowate wątroby (ligamentum phrenohepaticum s. falciforme hepatis). 2. Splot P. (plexus phr.). 3. Zwój P. (ganglion phr.). <Przepona + Wątrobny>

Przeponowobrzuszny p. **Przeponobrzuszny.** <Przeponowy + Brzuszny>

Przeponowookrężnicowy p. **Przeponookrężniczy.** <Przeponowy + Okrężnicowy>

Przeponowookrężniczy p. **Przeponookrężniczy.** <Przeponowy + Okrężniczy>

Przeponowośledzionowy p. **Przeponośledzienny.** <Przeponowy + Śledzionowy>

Przeponowośródpiersiowy p. **Przeponośródpierśny.** <Przeponowy + Śródpiersiowy>

Przeponowowątrobny p. **Przeponowątrobny.** <Przeponowy + Wątrobny>

Przeponowowątrobowy p. **Przeponowątrobny.** <Przeponowy + Wątrobowy>

Przeponożeberny, Przeponowożebrowy anat.: Odnogi przeponożeberne (crura phrenocostalia). <Przepona + Żeberny>

Przeponowożebrowy p. **Przeponożeberny.** <Przeponowy + Żebrowy>

Przeponowożołądkowy p. **Przeponożołądkowy.** <Przeponowy + Żołądkowy>

Przeponowy, Przeponny przym. od **Przepona:** W skraplaczu przeponowym przepona rozdziela wodę chłodzącą od pary; w skraplaczu bezprzeponnym natomiast woda ta miesza ś. bezpośrednio z parą. Anat.: P. (diaphragmaticus). Tętnice i żyły przeponowe. Patol.: Przepuklina przeponowa (hernia diaphragmatica). <Od Przepona>

Przeponożołądkowy, Przeponowożołądkowy anat.: Więzadło przeponożołądkowe (ligamentum phrenogastricum). <Przepona + Żołądkowy>

Przepopielenie, a, blm., czynność cz. **Przepopielić.**

Przepopielić, i, ił *przemienić na popiół, spopielić:* Cały proch ziemi męczeństwem przepopielony znajdzie ś. w dniu sądnym. Słow. <Prze + Popielić>

×**Przepor, u,** lm. **y 1.** *rozpór u ubrania:* Suknia ta u wierzchu we śrzodku ma mieć P. i tkaninę około przeporu tkaną. Leop. P. u pancerza. Bud. Boleść mię ogarnęła zewsząd, jak szata, którą przeporem przez głowę wdziewam. B. B. **2.** *nieugiętość, niezłomność, stałość, stanowczość, upór, uporczywość:* P. jej cnoty pognębi mię. L. Wnetci będą w kim przepory. Rej. Zdr. ×**Przeporek.** <Prze + *Por, PIOR POR PR PIER>

†**Przeporek, rka,** lm. **rki** p. **Przepor:** Naówczas miewali ludzie szaty zewsząd zaszyte, jedno u wierzchu był P., którym przez głowę je wdziewali. B. B.

[**Przeporuczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeporuczyć.**

[**Przeporuczyć, y, ył**] *poruczyć, oddać.* <Prze + Poruczyć>

Przepospolicie przys. od **Przepospolity.**

Przepospolity *nader pospolity:* Orator naplątał ogólników przepospolitych. Krasz. <Prze + Pospolity>

Przepostaciać, a, ał i ×**P. ś.** p. **Przepostaciować.**

×**Przepostacianie, a,** blm., czynność cz. **Przepostaciać.**

×**Przepostacianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepostaciać ś.**

×**Przepostacić, i, ił** i ×**P. ś.** p. **Przepostaciować:** Przepostacieni idą w mgle promieni. Krasiń. On ś. pali, przepostacia, jak na morzu z fal. Krasiń. <Prze + Postacić>

×**Przepostacienie, a,** blm., czynność cz. **Przepostacić.**

×**Przepostacienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepostacić ś.**

Przepostaciować, uje, ował, ×**Przepostacić,** nied. **Przepostaciowywać,** ×**Przepostaciać** kogo, co=*przemienić czyją postać, przemienić, przeobrazić, przekształcić, przedzierzgnąć (w kogo, w co):* Energję chemiczną przepostaciowują zwierzęta w energję ciepła i ruchów mechanicznych. Mahr. **P. ś.** *przemienić swoją postać, przemienić ś., przeobrazić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś. (w kogo, w co).* <Prze + Postaciować>

Przepostaciowanie, a, blm., czynność cz. **Przepostaciować.**

Przepostaciowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepostaciować ś.**

Przepostaciowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przepostaciować.**

Przepostaciowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepostaciowywać.**

Przepostaciowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepostaciowywać ś.**

Przeposzczenie, a, blm., czynność cz. **Przepościć.**

Przeposzczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepościć ś.**

Przepościć, i, ił, nied. ×**Przepaszczać** *przebyć, przepędzić (pewien czas) poszcząc:* Żona jego, frasując ś., często przesuszała i przepaszczała. Glicz. **P. ś.** *przetrapić ś. (czas jakiś) postem: prze-*

morzyć ś. głodem, przegłodzić ś.: Kiedy ś. kto przepości, nie szuka w chlebie ości. Prz. < Prze + Pościć >

Przepotek, tka, lm. **tki, Lennik** bot. (antidesma) *roś. z rodziny wilczomleczowatych.* < Prze + *Potek, od Pot >

Przepotężnie przys. od **Przepotężny**: Gotowało ś. wszystko P. na wojnę. Krasz.

Przepotężny *nadzwyczaj potężny*: Hegiemonja handlowa jest przepotężnym warunkiem bytu dla zjednoczonego królestwa. Podobywano kołczany, łuki po Tatarach, samopały odwieczne, siekiery, miecze przepotężne, co kto miał najcudaczniejszego. Krasz. (= *ogromne, straszne*). Rad, że tą przepotężną gorliwością na kieliszek starki może zasłużyć. Krasz. Pieśni czarem przepotężnym pierś mą przejęły. Psm. Naraz zdawało mu ś., że ziemia stała ś. przepotężnym organem. Przybysz. < Prze + Potężny >

Przepotniały *który przepotniał.* < Od Przepotnieć >

Przepotnieć, eje, ał *przepocić ś., nawskroś przejść potem, spocić ś. należycie, spotnieć*: Rozebrawszy ś., w łóżku leżeć, wywczasować ś. i cokolwiek P. Mat. < Prze + Potnieć >

Przepotnienie, a, blm., czynność cz. **Przepotnieć.**

Przepotwornie przys. od **Przepotworny**: Zdały ś. krwią oblane, P. straszne. Ork.

Przepotworny *nadzwyczaj potworny, nad wyraz potworny.* Ork. < Prze + Potworny >

Przepoważnie przys. od **Przepoważny.**

Przepoważność, i, blm. rz. od **Przepoważny,** *bardzo wielka powaga*: P. i stałość praw waszych. Smotr.

Przepoważny *nadzwyczaj poważny.* < Prze + Poważny >

Przepowiadacz, a, lm. **e,** †**Przepowiedacz,** †**Przepowiadnik,** †**Przepowiednik 1.** *prorok, wróżbita, wróżbiarz, wieszczbiarz.* **2.** †P. *opowiadacz, głosiciel, apostoł, predykator*: Piotr św. był 25 lat przepowiadaczem słowa bożego. Białob. Białych mnichów od powołania kaznodziejskiego predykatorami abo przepowiadaczami zowiemy. Błaż. Wyznał Jan św. prawdę, jak ś. godziło wyznać przepowiadaczowi prawdy. Białob. Chrystus postanowił apostoły, aby byli oznajmiciele i przepowiadacze przykazania Jego. Smotr. **3.** †P. *rzecznik, obrońca, adwokat*: Każdy w sądach może mieć swego prokuratora abo przepowiadacza. Herb. < Od Przepowiadać >

Przepowiadaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przepowiadacz.** L.

Przepowiadać, a, ał p. **Przepowiedzieć.**

Przepowiadanie, a, blm., †**Przepowiedanie,** ×**Przepowiedź** czynność cz. **Przepowiadać.**

[**Przepowiadka, i,** lm. **i**] *powiastka, bajka, gadka, opowiadanie*: Chłopaki przepowiadki gadają. Kon. O niebie są u nas także różne przepowiadki, i to wszystko jest prawda. < Od Przepowiadać >

†**Przepowiadnik, a,** lm. **cy** p. **Przepowiadacz.** Ps. flor. < Od *Przepowiadny, od Przepowiadać >

†**Przepowiast, u,** lm. **y** p. **Przepowiednia**: Dokąd szlaki swemi lata pobieżą, jeżeli prawdziwy P. pisorymów, sławą będę żywy. Żebr. < Prze + Po + *Wiast, WIAD/WIED >

[**Przepowiastka, i,** lm. **i**] *powiastka, legienda, anegdota, gadka*: O panie, co lubiał słuchać przepowiastków. < Prze + Powiastka >

†**Przepowiedacz, a,** lm. **e** p. **Przepowiadacz.** < Od Przepowiedać >

†**Przepowiedać, a, ał** p. **Przepowiedzieć**: W powieściach moich przepowiedałem wszystkie sądy ust twoich. Leop. Tedy ten, który mu (Żydowi) przysięgę ma P., ma rzec: Elja, Żydzie... Dzik. < Prze + Powiedać >

†**Przepowiedanie, a,** blm. p. **Przepowiadanie.**

Przepowiedczy p. **Przepowiedni**: Znak P. Czart. A. < Od *Przepowiedca, od Przepowiedzieć >

Przepowiedni, Przepowiedczy *przepowiadający, zapowiadający, wróżący, proroczy*: Czas panowania Augusta II był przepowiednim obrazem klęsk zdarzonych pod naszemi oczyma. Cz. Lek.: P. przepowiadający (prognostiens). Poł.: Bóle przepowiednie p. **Ból.** < Od Przepowiedzieć >

Przepowiednia, i, lm. **e,** †**Przepowiast,** ×**Przepowiedź** *przepowiedzenie, proroctwo, wróżba, zapowiedź, prognostyk, horoskop*: P. prawdziwa, fałszywa, kuglarska. Pisma europejskie przepełnione są różnorodnemi przepowiedniami wypadków. Wszystkie wrogi przyszłości, wszystkie przepowiednie są szczere bałamuctwa, są wierutne brednie. Zabł. Wszystkie części tej przepowiedni sprawdziły ś. Rzew. Za moich czasów przepowiednie kalendarzowe były trafniejsze. Choj. Poczytano i to za przepowiednię zwycięstwa. Sienk. Na te przepowiednie spoglądałem jak na brednie. Słow. Jutro spełnią się przepowiednie o królestwie krzyża. Krasiń. Wierzyć w przepowiednie. Lek.: P., *przepowiedzenie, rokowanie, prognoza* (prognosis). < Od Przepowiedzieć >

†**Przepowiednik, a,** lm. **cy** p. **Przepowiadacz**: Rozesłali po ziemi ruskiej przepowiedniki, za rzeczy pewne udając fałsze. Smotr. < Od Przepowiedni >

Przepowiedzenie, a, 1. blm., czynność cz. **Przepowiedzieć. 2.** lm. **a** p. **Przepowiednia**: Wzruszę stałość twych mądrych przepowiedzeń. Słow. **3.** †P. p. **Luprowanie.**

Przepowiedzieć, wie, wiedział, [**Przepedzieć**], nied. **Przepowiadać,** †**Przepowiedać,** [**Przepedać**] **1.** *wyprorokować, wywróżyć, zapowiedzieć*: P. zaćmienie księżyca. Prorocy przepowiedzieli przyjście Mesjasza. Przepowiadało mi to serce moje. Troc. Przepowiedział mi te wypadki. Troc. Przepowiadałem te nieszczęścia, których dziś doznajemy. L. Dał mu Bóg dar proroctwa, iż wiele rzeczy, niż ś. stały, przepowiedział. Wys. Mill wierzy w postęp ludzkości, przepowiada jej wielkie na tym polu zdobycze. Smoli. **2.** †P., [P.] *poddać komu słowa do powtórzenia; podpowiedzieć mu*: Tako ma być Żydowi przepowiadana przysięga. Dzik. [Śpiewają nabożne pieśni za przewodnikiem, który im je zwrotkami przepowiada]. **3.** [P.] *przestrzec, udzielić wskazówki, podpowiedzieć*: Dwa mie wiedą pod ramiona, bych nie upád na kolana, a ten trzeci przepowiadać, kierą nogę naprzód stawiać. **4.** [P.] *przemówić, odezwać ś., zwrócić ś. do kogo; rzec, powiedzieć do kogo*: Dopiero św. Józef przepowiada do niego. Niema do kogo słowa P. Ork. (=*ust otworzyć*). Matka czekała chwilę, czy nie przepowie co do niej. Ork. Słowa do nikogo nie przepowie. Ork. Przestraszona, długo nie mogła słowa P. Ork. (=*wymówić; przyjść do słowa*). **5.** sobie co = *przećwiczyć ś., powtórzyć sobie, przeczytać u. powiedzieć przed sobą dla nauki*: P. sobie gamy na fortepjanie (=*przegrać*). P. sobie zadaną lekcję. Przepowiada z nim lekcją. Troc. **6.** †P. *wypowiedzieć, opowiedzieć, obwieścić, wyłożyć, ogłosić, wygłosić*: Rodzonej swojej przygodę opowiem, *fata refe-*

ram. Żebr. Słowo boże przepowiadam. Kn. Przepowiadał słowo boże ludowi. Troc. 7. [P.] *powtórzyć, co ś. słyszało, rozpowiedzieć*. 8. [P.] *opowiedzieć*, nied. *twierdzić, utrzymywać, gadać, mówić, powiadać*: Jak se tam chłopi o nim przepowiadają, to on z wokomona poszedł na prepinatora. W drukowanym pisaniu (= w książce) o gospodarstwie przepowiadają (= *traktują*). Jegomość o nim przepowiadają, co uściwy. 9. poł.: Bóle przepowiadające p. **Ból**. <Prze + Powiedzieć>

× **Przepowiedziny, in**, blp. *przepowiednie, wróżby, domysły o przyszłości*.

Przepowiedź, i, lm. **e I.** ×P. p. **Przepowiednia**: Wiek wiekowi podawał tę P. starą. Wor. **2.** †P. p. **Przepowiadanie**: Chrystus apostołów na P. Ewanielji posyłał. Smotr. <Od Przepowiedzieć>

†**Przepowieść, i**, lm. **i** p. **Przypowieść**: Wypraw nam a wyłóż onę P. o kąkolu na roli. Leop. (ono podobieństwo. B. G.). < Prze + Powieść>

Przepowijać, a, ał p. **Przepowinąć**.

Przepowijanie, a, blm., czynność cz. **Przepowijać**.

Przepowinąć, nie, nął, nied. **Przepowijać** niemowlę=*nanowo, inaczej powinąć*. <Prze + Powinąć>

Przepowinięcie, a, blm., czynność cz. **Przepowinąć**.

†**Przepój, oju**, lm. **oje I.** *przepicie ś., pijatyka nadmierna*: Pełnią rzekomo, aby ś. zdały nie życzyć zdrowia onym, za których zdrowie takowe przepoje czynią. Baz. **2.** [P.] *obrzęd przepijania wianka podczas wesela*. <Prze + Pój>

[**Przepór, oru**, lm. **ory**] *przesmyk między skałami*. <Prze + *Pór, PIOR POR PR PIER>

Przepracować, uje, ował I. *przepędzić (pewien czas) w pracy*: Masz, gospodarzu, zapłatę za to, żeś przepracował wiosnę i lato. Nar. Dni i nocy P. Troc. Gdzie ś. podziały dni moje przepracowane! Troc. 2. *opracować nawskroś, z gruntu; pracując przerobić; przestudjować*: Jeżeli wyczerpnął należycie, co mu Szafarzyk dostarczył, nie nalazł równie przepracowanej gałęzi słowiańskiej. Lel. **P. ś.** *spracować ś. nad siły, wyczerpać ś. pracą, przerobić ś.; utrudzić ś. pracą*: Dla zdrowia nie wadzi przerobić abo P. ś. Bud. <Prze + Pracować>

Przepracowanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przepracować**: Zabawa z przepracowaniem ciała. Baz. (= *z agitacją*). Tenże sam stosunek wypełnia ś. wskutek przepracowania go rozumem. Spas. 2. p. **Przepracowanie ś.**: P. umysłowe sprowadza melancholje, manje i halucynacje. Chory z przepracowania.

Przepracowanie się, a ś., blm., **Przepracowanie** czynność cz. **Przepracować ś.**: Wskutek przepracowania ś. zachorował.

Przepracowany I. im. od **Przepracować**. **2.** *który ś. przepracował*: Chory jest i P. Prus.

Przeprać, pierze, prał, nied. **Przepierać I.** *uprać nieco, naprędce wyprać*: P. bieliznę, koszulę. **2.** *piorąc przebyć, przepędzić (czas jakiś)*. <Prze + Prać>

†**Przepragnąć, nie, nął I.** *przetrwać w pragnieniu, wytrzymać pragnienie (przez pewien czas)*. Wielbłąd kilka dni przepragnie. Haur. **P. ś. I.** †P. ś. *uschnąć z wielkiego pragnienia*. **2.** [P. ś.] *przekisnąć*: Mleko ś. przepragnie. <Prze+Pragnąć>

†**Przepragnienie, a**, blm., czynność cz. **Przepragnąć**.

†**Przepragniony I.** im. od **Przepragnąć**. **2.** *który ś. przepragnął*: Koń P. Troc. Przen.: *nienasycony, palący*: Przepragnione żądze. Troc. P. ogień tak mnie spalił, że muszę ś. mimo chęci poświęcić przeklętemu pijaństwu. Ciec.

Przepranie, a, blm., czynność cz. **Przeprać**.

Przeprasować, uje, ował I. *przeciągnąć żelazkiem prasując; uprasować nieco, naprędce, wyprasować od ręki*. **2.** *prasując przebyć, przepędzić (czas jakiś)*: P. parę godzin. <Prze + Prasować>

Przeprasowanie, a, blm., czynność cz. **Przeprasować**.

Przepraszacz, a, lm. **e**, × **Przeprosiciel** *ten, co przeprasza*: P. za kim = *orędownik*. L. <Od Przepraszać>

Przepraszać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeprosić**.

Przepraszanie, a, blm., czynność cz. **Przepraszać**.

Przepraszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepraszać ś.**

Przeprawa, y, lm. **y I.** a. †**Przeprawiny** *przeprawianie, przeprawienie; przeprawianie ś., przeprawienie ś., przewóz, transport; przejazd, przechód*: P. wojska. Troc (= *przemarsz, ciągnienie*). P. wozami, koleją. P. z miasta do fortecy. Krótki jest zamiar (= zakres) życia w naszym świecie, krótki, bo życie jest tylko przeprawą. Kras. P. przez rzekę, przez góry, przez stepy, przez pustynię. P. na mułach, okrętem, wozami, piesza, konna, z przeszkodami. P. trwała pięć godzin. Przen.: *przejście, zajście, nieprzyjemność, afera*: Miałem z nim przeprawę! **2.** *miejsce przeprawiania ś., przewóz; droga, którą ś. przeprawiają*: U przeprawy promu nie było. Troc. Do rzeki na przeprawę ś. przybliżał. Skar. Zasadzek na przeprawie mostowej ś. obawiali. Birk. Zawstydziła pierwsze damy i im na pierwszym miejscu stała na przeprawie. L. P. zła i lgniąca. Jabł. Przeprawy żołnierzem osadzone były. Troc. **3.** †P. *przejednanie, pojednanie, przeproszenie, jednanie, przepraszanie; przebaczenie, odpuszczenie, odpuszczanie*: Łaski grzechowi świeżemu proszę u ciebie, i prędkiej przeprawy. P. Koch. *Piaculum*, ofiara pokutna i wszelaka P. ku odpokutowaniu którego występu (= *występku*). Mącz. Zdr. **Przeprawka**. <Prze + * Prawa, PRAW>

†**Przeprawca, y**, lm. **y**, †**Przeprawiacz**, †**Przeprawiciel** *ten, co przeprawia a. przeprawił*: Będziesz naprawcą upadłych miejsc i przeprawcą dróg ku mieszkaniu. B. B. <Od Przeprawić>

†**Przeprawiacz, a**, lm. **e** p. **Przeprawca**. <Od Przeprawiać>

Przeprawiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeprawić**.

Przeprawianie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przeprawiać**, *przeprawa*. 2. p. **Przeprawianie ś.**: Nie mogli nigdzie przeprawiania mieć, gdzieby Moskwa nie widziała; ale drudzy rozumieli, iż im Moskwa przeprawiania bronić nie chciała. Biel. M. Gdy ś. ruszyli za Dniepr, nasi chcieli im zabieżeć na drugą stronę, aby im bronili przeprawiania. Biel. M.

Przeprawianie się, a ś., blm., **Przeprawianie**, czynność cz. **Przeprawiać ś.**, *przeprawa*.

†**Przeprawiciel, a**, lm. **e** p. **Przeprawca**: P. wojska, *traductor*. Mącz. P., jednacz, przepraszacz, *propitiator*. Mącz. <Od Przeprawić>

Przeprawić, i, ił, nied. **Przeprawiać**, †**Przeprawować**, †**Przeprawywać I.** *przewieźć przez rzekę; przeprowadzić, przetransportować przez jakie miejsce, przez górę etc.* L. Przeprawiam wojsko przez rzekę. Kn. Przeprawił wojsko przez

morze, przez rzekę, przez Alpy. Troc. P. na drugą stronę rzeki. **2.** ×P. co p. **P. ś.**: Wie już, żem Dunaj przeprawił. Pol. **3.** †P. *przerobić:* Pan ma nakazać pod karą, aby nikt dna ani boków w przewodzie nie śmiał przeprawować. Haur. Ktoby monetę naszę fałszował, przeprawował i obrzezował, na gardle ogniem karany być ma. St. lit. **4.** †P. *poprawić, naprawić, sprostować:* Jan św. przeprawiał drogę Panu. Białob. Jam jest głos wołającego na puszczy: przeprawujcież drogę Pańską. B. B. Oto posyłam anioła przed obliczności twoją, który przeprawi drogę twoję przed tobą. Białob. Ten przeprawi drogę przed obliczem moim. Leop. (zgotuje. Leop.). Przeprawując a przepowiadając drogi zbawienia Jego a święte nauki Jego. Rej. **5.** †P. *przejednać, udobruchać, ułagodzić, załagodzić, uspokoić, przerobić, przebłagać, uśmierzyć, ukoić, zmitygować, utemperować:* P. gniew czyj lub rozgniewanego. L. Toś wszystko uczynił, żebyś gniew przeprawił. K. G. Zabiwszy kilka cielców, a boski gniew w tym przeprawiwszy... Koch. J. Tyś nam wszystkim ojcowski gniew przeprawił. K. G. W baranku niewinnym gdy uczujesz przeprawiony gniew ojca ubłaganego, mówić możesz: Już puść, Panie, w pokoju służebnika twego. Żarn. Przeprawiwszy sobie winę przez dary, puszczon był wolny. Kochan. *(= okupiwszy). Piabilis*, co może być łatwo odpokutowano, przejednano, przeprawiono. Mącz. **6.** †P. komu u kogo = *przyczynić ś., orędować, poprosić, wstawić ś. za kim: Deprecator*, przyczyńca, przeprawiający, który przeprawuje komu co a. ś. sam wymawia. Mącz. Gniewał ś. na kolegjatów krakowskich poseł papieski i chciał je kląć, ale im Zbigniew biskup przeprawił. Biel. M. Kazimierz miał króla czeskiego od nieprzyjaciół wszystkich bronić i u papieża mu P. Biel. M. Przeprawił (przejednał) mu u ojca. Troc. **P. ś. I.** przez co, × co = *przebyć, przejść, przejechać, przewieźć ś., przedostać ś. przez co:* Z naszych przeprawiło ś. kilka tysięcy we dwoje daleko od siebie, jedni na dole, drudzy na górze. Biel. M. Gdy usłyszeli, iż ś. Moskwa przeprawiła, przyszli na brzeg Dniepru. Biel. M. Poczęło ś. wojsko przeprawować od południa za Niepr. Sap. J. Przeprawili ś. z wielką szkodą swoją przez Dniepr, osadziwszy straż na brzegach, broniąc przeprawiania. Biel. M. **2.** myśl. (o głuszcu) *przenieść ś. na inne miejsce w czasie gry.* <Prze + Prawić>

Przeprawienie, a, blm., czynność cz. **Przeprawić:** Skutki męki Chrystusowej: świata naprawienie, winy P., Boga przejednanie. Wuj. *Propitiatio*, zjednanie, P. gniewu. Mącz. Nie trzeba nam szukać ludzi ku przeprawieniu gniewu bożego. Żarn.

Przeprawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprawić ś.,** *przeprawa.*

†**Przeprawiny, in,** blp. p. **Przeprawa:** Trzeba nam wody z sobą wziąć na te trzydniowe lasem P. Chr. <Od Przeprawić>

Przeprawka, i, lm. i **l.** p. **Przeprawa:** Gdy piechota i armata przyszły, stanęły w tyle wojska za przeprawką. Szer. Cofnąć wojsko w zad trochę za przeprawkę. Szer. **2.** ryb. p. **Przepławka.**

×**Przeprawny** *przez który można ś. przeprawić, mogący być przebytym:* Przeprawne teraz drogi. Troc. <Od Przeprawa>

Przeprawować, uje, ował I. a. **Przeprocesować** *przemarnować na prawowanie ś., na procesy:* Swojego nadtracił, wiele przeprawował, a mało nie wszystko przelichmanił. Gil. Cóż ma mieć, kiej już wszystko przeprawował? Dyg. **2.** †P. i †**P. ś.** p. **Przeprawić. P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na prawowaniu ś.* <Prze + Prawować>

Przeprawowanie, a, blm., czynność cz. **Przeprawować.**

Przeprawowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprawować ś.**

Przeprawowierny *nader prawowierny, najprawowierniejszy:* Ludność przeprawowierna. Orzesz. <Prze + Prawowierny>

†**Przeprawywać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przeprawić:** Tam wojsko polskie ma ś. P.

†**Przeprawywanie, a,** blm., czynność cz. **Przeprawywać.**

†**Przeprawywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeprawywać ś.**

Przeprażać, a, ał p. **Przeprażyć.**

Przeprażanie, a, blm., czynność cz. **Przeprażać.**

Przeprażenie, a, blm., czynność cz. **Przeprażyć.**

Przeprażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprażyć ś.**

Przeprażyć, y, ył, nied. **Przeprażać I.** *prażąc wskroś przeniknąć; przepalić; przegrzać:* Wódkę tę na słońcu gorącym przez długi czas wyzonować a. P. trzeba. Syr. Wewnętrzny ogień ją przepraża. Chr. **P. ś. I.** *przepalić ś., przegrzać ś.* **2.** *prażąc ś. przetrwać (pewien czas).* <Prze + Prażyć>

Przeprocesować, uje, ował i **P. ś.** p. **Przeprawować.** <Prze + Procesować>

Przeprocesowanie, a, blm., czynność cz. **Przeprocesować.**

Przeprocesowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprocesować ś.**

Przeprofesorować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na profesorowaniu.* <Prze + Profesorować>

Przeprofesorowanie, a, blm., czynność cz. **Przeprofesorować.**

×**Przepromienić się, i ś., ił ś.** *przemienić ś. w co promieniejącego:* Świat ś. przepromieni w djamentowy dom. <Prze + Promienić ś.>

Przepromienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepromienić ś.**

Przepromować, uje, ował *przeprowadzić:* P. interes, sprawę, projekt. <Prze + Promować>

Przepromowanie, a, blm., czynność cz. **Przepromować:** Indukcja potrzebna do sprawdzenia hipotez, do przepromowania ich i obrócenia w pewniki. Spas.

†**Przepros, u,** lm. **y,** †**Przeprośba, [Przeprośba]** *przeproszenie, przepraszanie:* W nadziei pardonu i zwykłych przeprosów. Pot. Ciężko o P., choćby był słuszny. Mor. A. <Prze + *Pros, PROS>

×**Przeprosiciel, a,** lm. **e** p. **Przepraszacz.** <Od Przeprosić>

×**Przeprosicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przeprosiciel.**

Przeprosić, i, ił, nied. **Przepraszać,** †**Przeproszywać I.** *prosząc zyskać przebaczenie, przejednać:* Nazajutrz przyszedł, przepraszając go, a poprawę obiecując. Skar. Idź, przeproś ojca twego. Skar. Padając na ziemię, pana swego przepraszał. Skar. Przeprosił męża świętego i wszystko, co kazał, uczynił. Skar. Czeladkę swoję płci obojej przepraszał. Skar. Padł wznak przeklęty i świętego męża przepraszał. Skar. Łatwo kocha-

jącego P. Kras. P. za swoją nieuwagę, za mimowolne uchybienie, za wykroczenie względem kogo, za porywczość, za krzywdę, za przykre słowo. Zawinił, ale przeprosił. Przepraszam! = *daruj! wybacz! pardon!*: Przepraszam, ale tu wchodzić nie wolno. **2.** †P. *załagodzić, zaspokoić*: Przeprasza dwiema grzywnoma. Rot. Czym Gosławskiego o tę zastawę przeproszono. Rot. **3.** [Przepraszać] *mówić egzortę na pogrzebie.* **P. ś. I.** *przeprosić jeden drugiego nawzajem, pogodzić ś.*: Wszyscy ś. jeden drugiego przeproście. Skar. No, pokłóciliśmy ś. i przeprosili znowu. L. **2.** *przestać ś. gniewać, dać przeprosić siebie, udobruchać ś.*: Jak ś. rozgniewał, tak ś. przeprosił w minucie. Zabł. [Niech se tam gadają i krzycą; przeprosą sie óni, przeprosą, jak uźrą, ze ja jest królem]. **3.** [P. ś. na śmierć] = *zginąć, umrzeć.* <Prze + Prosić>

Przeprosiny, in, blp. **I.** *akt przepraszania, przeproszenie, przepraszanie*: Przykrzejsze czasem bywają P., niż sama zwada. Fred. M. W przededniu bitwy (pod Beresteczkiem) nastąpiły uroczyste P.: Radziejowski całował rękę króla, aby bezpieczniej ukąsić. Kub. **2.** [P.] = a) a. [**Przeprośba**] *część wesela, gdy przy wyjeździe do ślubu panna młoda przeprasza rodziców swoich.* b) P. pośmiertne = *mowa pogrzebowa przed wyprowadzeniem zwłok na cmentarz.* <Od Przeprosić>

Przeprostek, tka, lm. **tki** gieol. (lithuites) *mięczak jednoskorupowy głowopławy.* Łab.

Przeproszenie, a I. blm., czynność cz. **Przeprosić. 2.** *wyrazy przepraszające, formuła przepraszająca, prośba o przebaczenie*: Posypały ś. przeproszenia. Nie słuchać przeproszeń. Nie zważać na przeproszenia. Z przeproszeniem! przys. = *przepraszam, że to mówię = daruj! darujcie! wybacz! za pozwoleniem!*: Jest to, z przeproszeniem mówiąc, wielki błazen!

Przeproszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprosić ś.**

[**Przeproszka, i,** lm. **i**] *zaprosiny na wesele przez tak zwanego placmistrza lub proszaka.* <Od Przeprosić>

†**Przeproszywać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przeprosić.** L.

†**Przeproszywanie, a,** blm., czynność cz. **Przeproszywać.**

†**Przeproszywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeproszywać ś.**

Przeprośba, y, lm. **y I.** p. **Przepros**: Grzech taki ciężki do przeprośby. Chr. **2.** [P.] p. **Przeprosiny**: [Prosi Marysia swoich rodziców do przeprośby do stołu (na weselu). <Prze + Prośba>

Przeprowadzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeprowadzić.**

Przeprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Przeprowadzać.** Mech.: P. wiatru = *przepuszczanie wiatru rurami od miecha do pieca.* Łab.

Przeprowadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprowadzać ś.**

Przeprowadzenie, a I. blm., czynność cz. **Przeprowadzić**: Bogu podziękowałem za szczęśliwe przez puszczę P. Warg. Wspierało panów małopolskich prawo, wspierała niepospolita wytrwałość, jaką w przeprowadzeniu swego planu mieli rozwinąć. Bob. **2.** lm. **a** muz. *część sonaty, symfonji, kwartetu i t. d., która ś. zaczyna zaraz po pierwszej części (po ekspozycji).*

Przeprowadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprowadzić ś.**, *przeprowadzka.*

× **Przeprowadziciel, a,** lm. **e** *ten, co przeprowadza a. przeprowadził.* Troc. <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzić, i, ił, nied. **Przeprowadzać I.** *poprowadzić przez co, przewieść, przeprawić osobiście*: P. kogo przez las, za rzekę, dziecko przez próg. P. koło kogo, mimo czego. Przeprowadził wojsko przez góry. Troc. Przen.: P. palcem po stole, po mapie = *przesunąć zwolna.* Przen.: P. linję, rurę, rów, szosę = *poprowadzić przez jakie miejsce, skąd dokąd.* Przen.: *przywieść do skutku, uskutecznić, doprowadzić do celu; wystąpiwszy z czym postawić na swoim, przeforsować*: P. swój plan. P. prawo w parlamencie. P. reformę. Stronnictwo szlacheckie zwołało w r. 1383 powszechny zjazd do Sieradza, aby kandydaturę Ziemowita P. Bob. P. swój projekt. Ostateczny wynik przeprowadzonej w czyn doktryny. Rol. **2.** *zaprowadzić z jednego miejsca na drugie; prowadząc przenieść, przetranzlokować*: Przeprowadził go na insze mieszkanie. Troc (= *przeniósł jego rzeczy, jego mienie).* Konie P., wodzić z miejsca na miejsce. L. Każę konie P. a. je czasem i sam ujeżdżam. Kras. Przeprowadzono piękne, okazałe i dzielne konie. Kras. (= *przedefilowano z niemi).* Przen.: Lud od wojny do pokoju przeprowadziwszy, sposób nabożeństwa ustanowił. Otw. (= *przywiódszy).* Przen.: Jaż to moc mam na kogo wiek twój P.? Żebr. (= *przelać, przenieść na niego).* **3.** !P. *przepuścić*: P. wiatr od miecha do pieca. Wyprychawszy ś., wykrztusiwszy i wykaszlawszy, duch przeprowadzał, to znaczy odszukiwał w oddychaniu równowagę. Jeż. **4.** ![P.] *przepędzić, spędzić, przebyć*: Przeprowadziłam tyle lat w bidzie. **P. ś.** *zmienić miejsce pobytu, zmienić mieszkanie, przenieść ś., wyprowadzić ś. gdzieindziej*: Nędzny to żywot P. ś. z jednego domu do drugiego. Bud. P. ś. na wieś, ze wsi do miasta. P. ś. do znajomych, do krewnych. Przeprowadził ś. skąd. Troc (= *wyprowadził ś.).* <Prze + Prowadzić>

Przeprowadziny, in, blp. **I.** × P. p. **Przeprowadzka** *przeprowadzenie ś., przenosiny*: Nasi historykowie rozumieją, że niewiele po potopie te P. Lecha i Czecha przypadły. Błaż. **2.** *uczta z powodu zmiany mieszkania.* Troc. **3.** [P.] *zabieranie żony przez pana młodego do swego domu.* <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzka, i, lm. **i,** × **Przeprowadziny** *przeprowadzanie ś. na nowe mieszkanie, na nowe miejsce pobytu, przenosiny, rumacja*: Blask pochodni oswiecał jakoby przeprowadzkę świętojańską dzierżawcy do nowego majątku. Sien. P. kwartalna. <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzkowy przym. od **Przeprowadzka**: Ruch P.

Przeprócha, y, lm. **y, Przeprucha, Przepruch I.** *rysunek skopjowany za pomocą proszku węglowego i wzoru wykłutego na papierze.* **2.** *rysunek a. wzorek wykłuty na papierze* [*do mechanicznego kopjowania.* Mag. <Prze + *Prócha, PRU(PRO)/POR/PAR>

Przepróchniały *który przepróchniał, spróchniały nawskroś*: W rowie leżał zbutwiały i P. świstek, nieużyteczny zupełnie. Krasz. <Od Przepróchnieć>

Przepróchnieć, eje, ał *nawskroś spróchnieć*: Gdy kość wcale już przepróchniała, lepiej ją upiłować. Perz. <Prze + Próchnieć>

Przepróchnienie, a, blm., czynność cz. **Przepróchnieć.**

Przeprócie, a, blm., czynność cz. **Przepróć.**

Przepróć, orze, prół p. **Przepruć.**

Przeprószać, a, ał nied. p. **Przeprószyć.**

Przeprószanie, a, blm., czynność cz. **Przeprószać.**

Przeprószenie, a, blm., czynność cz. **Przeprószyć.**

Przeprószyć, y, ył, nied. **Przeprószać 1.** *prósząc przesypać:* P. co przez co. P. mąkę przez otwór. **2.** *prósząc przepadać, przetrzepać, przekropić:* Ponieważ deszcz przeprószał, posłał po dorożkę. Krasz. **3.** *skopjować a. zrobić rysunek za pomocą przepróchy:* Przeprószać, u malarza, podług przepróchy wzorek przesypywać. Mag. < Prze + Prószyć >

Przepróżniaczenie, a, blm., czynność cz. **Przepróżniaczyć.**

Pzzepróżniaczyć, y, ył p. **Przepróżnować.** < Prze + Próżniaczyć >

Przepróżnować, uje, ował, Przepróżniaczyć *przepędzić (pewien czas) na próżnowaniu:* Przepróżnowałem już z dniem jutrzejszym całutki tydzień. Kos. < Prze + Próżnować >

Przepróżnowanie, a, blm., czynność cz. **Przepróżnować.**

Przepruch, u, lm. **y** p. **Przepróch a:** P., raz przygotowany, ułatwiał rysunek. Krasz. < p. Przepróch a >

Przeprucha, y, lm. **y** p. **Przepróch a.**

Przeprucie, a, blm., czynność cz. **Przepruć.**

Przepruć, uje, pruł, Przepróć, nied. **Przeparać 1.** *prując przedzielić, rozpruć:* P. rękaw, suknię z boku, worek. *Interseco,* przeparam, przesiekuję, przecinam. Mącz. **2.** *prując przepędzić, przebyć (czas jakiś).* < Prze + Próć >

Przeprusaczenie, a, blm., czynność cz. **Przeprusaczyć.**

Przeprusaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeprusaczyć ś.**

Przeprusaczyć, y, ył *przerobić na Prusaka.* **P. ś** *przemienić ś. na Prusaka.* < Prze + Prusaczyć >

Przepryskać, a, ał, Przeprysnąć, nied. **Przepryskiwać 1.** *prysnąć przez co, nawskroś popryskać:* P. płótno ustami wodą. **2.** *przekropić, spryskać nieco popryskując.* **3.** † **Przepryskać** nied., **Przepryskiwać** *parskać od czasu do czasu, poprychiwać:* Dogadzając szumom ich niespokojnym, konie przepryskały wesoło. Tw. Pod nim koń przepryskiwa turecki. Tw. Nozdrza odęte, perfumami przepryskujące. L. Mowę miał prędką i przepryskującą. Nies. < Prze + Pryskać >

Przepryskanie, a, blm., czynność cz. **Przepryskać.**

Przepryskiwać, uje, iwał p. **Przepryskać.**

Przepryskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przepryskiwać.**

Przeprząc, ęże, ągł, Przeprzęgnąć, †**Przeprzągnąć,** nied. **Przeprzęgać,** † **Przeprzągać** *inaczej zaprząc; zaprzęgając przemienić:* Konie przeprzągał. Biał. Woły młode, aby nie tylko po jednej stronie chodzić uczył, na tę i na owę stronę przeprzągał. Trzyc. Przeprzęgam konia z prawej strony na lewą, z pierwszego cugu na ostatni. Kn. Na tej poczcie przeprzęgają. Przeprzęgnęliśmy konie na pierwszym popasie. Troc. < Prze + Prząc >

Przeprząg, ęgu, lm. **ęgi, Przeprzęg, Przeprząż 1.** *zmiana koni w zaprzęgu, przeprzężenie,* przeprzążka: Konie do przeprzęgu. Mieć konie na P. Jechać bez przeprzęgu. **2.** *miejsce przeprzęgania, zmiany koni w zaprzęgu; stacja:* Zatrzymać ś. na przeprzęgu. Prze + * Prząg, PRZEG, PREG PREŻ PRĄG >

† **Przeprzągać, a, ał** p. **Przeprząc.**

† **Przeprzągranie, a,** blm., czynność cz. **Przeprzągać.**

† **Przeprzągnąć, nie, nął** p. **Przeprząc.**

† **Przeprzągnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeprzągnąć.**

Przeprząść, ędzie, ądł 1. × P. *przerobić przędziwo, inaczej sprząść.* Sł. wil. **2.** *na przędzeniu przepędzić, przebyć (czas jakiś).* < Prze + Prząść >

† **Przeprzątać, a, ał** p. **Przeprzątnąć.**

† **Przeprzątanie, a,** blm., czynność cz. **Przeprzątać.**

† **Przeprzątnąć, nie, nął,** nied. **Przeprzątać** *uprzątając przetorować:* A iż tę drogę sobie (Turek) już niestetyż przeprzątnął, węgierską ziemię opanowawszy. Grab. P. < Prze + Prządnąć >

† **Przeprzątnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeprzątnąć.**

Przeprząż, ęży, lm. **ęże** p. **Przeprząg:** Miał w pogotowiu kilkanaście koni na P. And. < p. Przeprząg >

Przeprzążka, i, blm. p. **Przeprząg:** Pan Maciej bawił ś. furmanką i trzymał dwie pary koni na przeprzążkę. Pol. Przen.: Obok panny kręciło ś. dużo stałych gości, a na przeprzążkę jeszcze kilkunastu innych *(=na zmianę).* < Prze + * Prządka, PRZEG PREG PREŻ PRĄG >

† **Przeprzebaba, y,** lm. **y,** † **Przeprzedbaba** *praprababka.* Tuch. < Prze(d) + Prze(d) + Baba >

† **Przeprzeczenie, a,** blm, czynność cz. **Przeprzeczyć** *zaprzeczenie, zarzut, spór; kontrowersja:* Krom trudności i wszelkiego przeprzeczenia. Błaż.

Przeprzeczyć, y, ył 1. † P. *gadaniem przeprzeć (kogo), przedysputować.* L. **2.** [P.] *przejść przed kim drogę na poprzek:* Zając przeprzeczył mi drogę. < Prze + Przeczyć >

1. Przeprzeć, prze, parł a. † **przał,** [**Przeprzyć, Przeparć**], nied. **Przepierać 1.** *wziąć górę w parciu, przemóc, przezwyciężyć; przełamać parcie:* Nie przepieraj go dalej, bo ci da odpór. Troc. Za pierwszym potkaniem ś. przeparci i zegnani w rozsypkę poszli. Pilch. Broniąc ojczyzny do ostatka, gdy losu jej P. nie mógł, padł ofiarą heroiczną. Kras. Przeparty w złości. Troc. Oj! piersiami nie P., kędy woda płynie. Syrok. **2.** *przełamać opór, przekonać, przezwyciężyć uprzedzenie, przeperswadować:* Przeparł ją tym uczynkiem, tym listem. Troc. Sam djabeł nie przeprze, gdy on ś. na co usadzi. L. Uporu męża nie przeprę, a boję ś. go narazić. L. Prawda P. wszystko potrafi. L. Przeparty swym wewnętrznym świadectwem, mowę utracił. Nagur. Ona mię przeprze swemi wybiegami, i znowu każą mi ją przepraszać. L. P. czyję powieść, *refellere dicta alicujus.* Mącz. Nie przegadasz, nie przeprzesz go. Kn. Chrzanu nie przetrzesz, baby nie przeprzesz. Rodz. Łatwiej głupiego P., wodę z ogniem zgodzić, niż zrachować filuty. Kras. † P. kogo prawem (Kosz.), P. kogo o co = *przekonać, pokonać prawem, udowodnić komu winę sądownie:* Marcin przeprzał o tę chąśbę winowatego człowieka. Rot. P. prawem, *convincere.* Ort. Zakon nam grzech ukazuje i nas w nim przepiera. Ml. duch. Którzyby mógł być we wszystkich złościach i skargach przepart i przepokonan. Ml. duch. **3.** *przeprowadzić z trudnością, przepchnąć, przeforsować:* Stronnictwa siliły ś. jedno nad drugie, by P. swych kandydatów. Kis. **P. ś. 1.** *przeprzeć sie-*

bie: Krnąbrną czeladź odprawiłem, oświeceni dali ś. P., a starzy umilkli. Kras. 2. nied., *mocować ś., borykać ś., zmagać ś., pasować ś., walczyć z sobą;* przen.: *spierać ś.:* Przez pewien czas przepierali ś. zupełnie jak zapaśnicy, którzy, chwyciwszy ś. za bary, dobywają ostatnich sił, i coraz to ten tego, to tamten owego przechyli. Sienk. [Dzień ś. już ano stawał i przepierał z bledniącą nocą]. Reym. [Dzieci jak sie zaceni nad jadłem przepierać i bić]. Każda magistratura, mająca część władzy najwyższej, zawszeby ś. chciała przepierać z królem. Kal. Jan XXIII, jeden ze trzech o stolicę rzymską z sobą ś. przepierających. Błaż. Jawną ś. dysputacją przepierali. Skar. < Prze + 1. Przeć >

2. Przeprzeć, przeje a. **pre, przał** *uprzeć, zaprzeć nawskroś; przepsuć ś. skutkiem gorąca i wilgoci:* Kapusta abo brzoskiew przeprzała, jakoby przewarzona. Syr. < Prze + 2. Przeć >

†**Przeprzedbaba, y,** lm. **y** p. **Przeprzebaba.** < p. Przeprzebaba >

†**Przeprzedziad, a,** lm. **owie** *prapradziad.* Tuch. < Prze(d) + Prze(d) + Dziad >

Przeprzędzenie, a, blm., czynność cz. **Przeprząść.**

Przeprzęg, u, lm. i p. **Przeprząg.** < Prze + *Przęg, PRZĄG/PRĘG/PRĘŻ/PRĄG >

Przeprzęgać, a, ał p. **Przeprząc.**

Przeprzęganie, a, blm., czynność cz. **Przeprzęgać,** *przeprząg.*

Przeprzęgnąć, nie, nął p. **Przeprząc.**

Przeprzęgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeprzęgnąć,** *przeprzężenie.*

Przeprzęgny *dający ś. przeprzęgać.* < Od Przeprzęg >

Przeprzęgowy przym. od **Przeprząg:** Konie przeprzęgowe. Na stacji przeprzęgowej odbywa ś. przeprząg. Stacja przeprzęgowa kolejki linowej jest miejscem, w którym wózki odprzęgają ś. od jednej liny napędnej, a przyprzęgają ś. do następnej. < Od Przeprząg >

Przeprzężenie, a, blm., czynność cz. **Przeprząc,** *przeprzęgnięcie.*

[**Przeprzyć, y, ył**] p. **I. Przeprzeć.**

Przepsucie, a, blm., czynność cz. **Przepsuć.**

Przepsucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepsuć ś.**

Przepsuć, uje, uł *nawskroś, z gruntu zepsuć:* Kusiciel przepsuł wiarę, zatruł miłość. On cię przepsuje tchnieniem zatrutym. Krasiń. Myśl w nim ciało przepsuła — należy ś. obawiać katalepsji. Krasiń. **P. ś.** *nawskroś, do gruntu zepsuć ś.; przegnić; przeprzeć:* Owoc przepsuł ś. < Prze + Psuć >

Przepudrować, uje, ował I. *pudrem przesypać.* 2. *zanadto upudrować.* < Prze + Pudrować >

Przepudrowanie, a, blm., czynność cz. **Przepudrować.**

Przepuklina, y, lm. **y** chir. *wystąpienie jelit z jamy brzusznej pod jej powłoki a. przypadłości mniej lub więcej do tego podobne narządów innych;* w y p u k l i n a, p r z e p u k n i ę c i e, †p r z e p u k ł o ś ć, †k l i n, r u p t u r a, [r y p t u r a, k i ł a] (hernia): P. brzuszna (h. abdominalis), czelna, czolna, czołowa (h. sincipitalis), dwunastniczojelitna (h. ieiunoduodenalis), kroczna (h. perinealis), kulszowa (h. ischiadica), lędźwna, lędźwiowa (h. lumbalis), maciczna (metrocele), moszenna, mosznowa (h. scrotalis), mózgowa (encephalocele), na smudze białej (h. lineae albae), mózgu i opon jego (meningo-encephalocele), opon mózgowych (meningocele), odbytnicza, ✕ zadkowa (h. in recto), w pachwinie, pachwinna, pachwinowa (h. inguinalis), pępkowa (omphalocele), pępowiny (h. funiculi umbilicalis), płucna (pneumonocele), pochwy (h. vaginalis), podkątnicza (h. subcoecalis), przełyku (oesophagocele), przepony (h. diaphragmatica), przypępkowa (paromphalocele), przyrosła (h. accreta), rdzeniowa (myelocele), rdzenia i opon jego (meningomyelocele), rogówki oka (ceratocele), ścienna jelita (h. Littreana), sieci, siatna, sieciowa (epiplocele), tęczówki oka (iridocele), tłuszczowa (liparocele, h. adiposa), udowa (h. cruralis s. femoralis), uwiezgła, uwięziona (h. incarcerata), wodna moszny i powrózka nasiennego, wodniak (hydrocele), wodna pajęczynówki rdzenia (hydromeningocele), wolna, ruchoma, dająca ś. odprowadzić (h. mobilis, reponibilis), wrodzona (h. congenita), zaotrzewna (h. retroperitonealis), żylakowa, żylaki moszenne a. powrózka nasiennego (cirsocele). Odprowadzenie przepukliny (taxis), operacja przepukliny (herniotomia). < Prze + *Puklina, PUK PUCZ >

Przepuklinny p. **Przepuklinowy.**

Przepuklinowy, Przepuklinny przym. od **Przepuklina,** *rupturowy:* Nożyk P. (celotomus). Pasek P. (bracherium).

Przepukłość, i I. blm. rz. od **Przepukły. 2.** lm. **i = a)** *pęknięcie, otwór, rysa, szpara skutkiem pęknięcia; rozpęknięcie, przepuknienie, przepuknięcie, przepuknięcie ś., przepuknienie ś.* b) †**P.** p. **Przepuklina.**

Przepukły I. im. od **Przepuknąć ś.,** *przepęknięty.* 2. †**P., ego,** lm. **i** rz. *człowiek mający przepuklinę, rupturę:* Nie mają wchodzić do zboru P. ani trzebieniec. Bud. < Od Przepuknąć >

†**Przepuknąć się, knie ś., knął ś.** a. **kł ś.,** [**Przepuknąć ś.**] *przepęknąć ś., rozpęknąć ś.; pęknąwszy otworzyć ś.:* Judasz po wieczerzy obwiesił ś. i przepukł. Tworz. Na wrzód plastry przykładają, aż ś. sam zgoi i przepuknie. Petr. Przen.: [Bądź cicho, bo ci ś. przepuknie!] = *zbierze ci ś. na karę, przebierze ś. miarka, zabraknie mi cierpliwości.* < Prze + Puknąć ś. >

Przepuknienie, a I. blm. p. **Przepuknięcie ś. 2** lm. **a** p. **Przepukłość.**

Przepuknienie się, a ś. I. blm. p. **Przepuknięcie ś. 2.** lm. **a ś.** p. **Przepukłość.**

Przepuknięcie, a I. blm. p. **Przepuknięcie ś. 2.** lm. **a** p. **Przepuklina.**

Przepuknięcie się, a ś., Przepuknięcie, Przepuknienie ś., Przepuknienie I. blm., czynność cz. **Przepuknąć ś. 2.** lm. **a ś.** p. **Przepukłość.**

Przepulniczka, i, lm. **i** woj. *brantka (złożona z trzciny napełnionej zaprawą zapalną i opatrzonej czaszką drewnianą — narzędzie wkładane w zapał działa dla udzielenia ognia prochowi.*

Przepunktować, uje, ował *punktami, linją kropkowaną przedzielić: Interpunctus,* przepunktowany, rozdzielony. Mącz. < Prze + Punktować >

Przepunktowanie, a, blm., czynność cz. **Przepunktować.**

†**Przepurgować, uje, ował I.** *przeczyścić pургansem, przeczyścić, rozwolnić, dać na przeczyszczenie:* Kiedy ś. nierychło leczyć dał, tedy go dobrze przepurgowawszy i salsy przy dobrej diecie napoiwszy, maźmy. Ocz. †**P. ś.** *przeczyścić ś., wziąć na przeczyszczenie:* P. ś. wolnym lekarstwem. Haur. P. komu żołądek. Lekarstwo dobrze go przepurgowało. < Prze + Purgować >

†**Przepurgowanie, a,** blm., czynność cz. **Przepurgować.**

†**Przepurgowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepurgować ś.**

Przepust, u, lm. **y** **1.** × P. *przepuszczenie, dostęp, przystęp, wolny wstęp, wolne wejście:* Jestci przecz dziękować, gdy ma do przyjacielskich uszu P. mowa, *transitum.* Żebr. **2.** a. **Przepustka** *budowla w rodzaju mostku w grobli, tamie, pod drogą lub koleją, a służąca do swobodnego przepływu wody z jednej strony na drugą.* **3.** P. pogrodowy = *budowla rozgraniczająca dwie pogrody kanału spławnego, a służąca do przepuszczania statków z jednej pogrody do drugiej, niżej, względnie wyżej, leżącej.* **4.** anat. = a) *przewód a. kanał kostny* (meatus in osse). × Przepusty zakrętne = *przedziałki ślimaka w uchu* (scalae chochleae). b) p. **Dziurka. 5.** × P. plemnieczy, embr. p. **Jajotworek. 6.** mech. p. **Klapa.** Prze + * Pust, PUS(T)>

[**Przepusta, y,** lm. **y**] **1.** *szczerba, przedział między zębami.* **2.** a. †P. *dopust, dopuszczenie, zrządzenie Boże,* †przepuszczanie, †przepuszczenie, [przepuszczenie]: By zewsząd cierpiał każdą przeciwność a. od Boga jako niemocy niezbożne przepusty na zdrowiu. Ew. ś. Mat. < Prze + * Pusta, PUS(T)>

Przepustka, i, lm. **i** **1.** *karta wolnego przejazdu, przejścia, wstępu:* P. na plac wystawy. Sztuka obchodziła woźnych o tyle, ile biletów odebrać musieli na początku, a przepustek wydać w międzyaktach. Gaw. (=*kontramarek*). Statki winny ś. zatrzymywać celem poświadczenia stanu zdrowia załogi i otrzymania dalszej przepustki. Kol.: P. dla zwłok = *zezwolenie na przewóz zmarłego,* przepustna. **2.** *dowód piśmienny pozwalający przebyć granicę, półpasek:* Odbywając podróże tak dalekie, do których trzeba przepustek lub innych wierzytelności... Kaczk. Miał prawo wydawania przepustki do Krakowa. Jeż. P. do Warszawy. Jeż. **3.** p. **Przepust:** Staranne obejrzenie szczególnie przepustek, zwrotnic, tuneli, mostów kolejowych. <Od Przepusta>

Przepustna, ej, lm. **e** p. **Przepustka.** <Od Przepustny>

Przepustne, ego, blm. rz. **1.** *opłata za wejście.* **2.** *darowane, przebaczone.* Bobr. Pierwsze P., drugie kapustne, trzecie darowane, a czwarte za łeb złapane (= *za pierwszym razem można wybaczyć*). <Od Przepustny>

Przepustnica, y, lm. **e** **1.** *zawieradło na rurze w postaci klapy pokrętnej.* **2.** hut. *narzędzie do sprawdzania grubości lub zewnętrznych wymiarów odlewu lub wyrobu kutego, miarka z wykrojem sprawdzająca grubość.* Łab. **3.** woj.: P., **Lera,** *deska albo krążek miedziany z dziurami odpowiadającemi wagomiarom armat, przez nie przepuszczają ś. kule, dobierając je do armat.* Jak. J. **4.** a. **Kadzielnik, brodawka przędna** zool. *brodawka pajęków posiadająca na wierzchołku drobne otworki, któremi wychodzi na zewnątrz wydzielina gruczołów przędnych i tężeje na powietrzu jako pajęczyna.* <Od Przepustnik>

Przepustnik, a, lm. **i** mech. *klapa miarkująca przepływ pary u machin parowych, wentyl:* P. przy zbiorniku w kopule u parowozów. Łab. <Od Przepustny>

Przepustny 1. p. **Przepustowy:** Klucz P. u machiny parowej przy cylindrze = *służący do zatrzymywania przypływu pary, a zatym do wstrzymania machiny.* Łab. **2.** *którego można przepuścić; który można przepuścić, przebaczyć.* <Od Przepust>

Przepustowy, Przepustny przym. od **Przepust:** Kurek, kran P. Zapór P. = *wentyl przepuszczający.* <Od Przepust>

Przepuszczać, a, ał i [**P. ś.**] p. **Przepuścić.**

Przepuszczający 1. im. od **Przepuszczać. 2.** fiz. *ciepło przepuszczający* (diathermanus).

Przepuszczalność, i, blm. rz. od **Przepuszczalny:** P. gruntu, warstw ziemnych. Fiz.: P., przenikliwość, przenikalność (permeabilitas).

Przepuszczalny 1. *przepuszczający przez siebie; przenikliwy:* Warstwa ziemi przepuszczalna. Grunt piaszczysty jest P.: glina jest nieprzepuszczalna. Wody, wsiąkające w ziemię, ściekają po warstwie nieprzepuszczalnej. Przen.: Koryto, którym płyną fundusze, miewa dno przepuszczalne. **2.** ! P., lek. p. **Przepuszczający.** <Od Przepuszczać>

Przepuszczanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przepuszczać:** Otrzymał rozkaz nieprzepuszczania wojsk rosyjskich przez granicę. T. K. **2.** †P. p. **Przepusta.** P. boże, dopust boski. L.

[**Przepuszczanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przepuszczać ś.**

Przepuszczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przepuścić:** P. przez granicę, przez miasto. Troc. Z przepuszczeniem naszego pana króla i z wiedzeniem ubogich i bogatych. Ort. Nasienie to ususzone zatwierdza żywot, ale świeże czyni P. Sien. (= *przeczyszczenie, rozwolnienie, laksę, purgans*). Nie trzeba gorzałeczki temu dla strawienia, nie trzeba zamorskich ziół i dla przepuszczenia. Zbyl. Iżby zupełny odpust i wszystkich występków P. otrzymali. Mł. duch Dawam tobie pozdrowienie i też grzechu P. Mik. z Wilk. Proszę o P. (odpuszczenie) występku tego. Troc. **2.** †P., [P.] p. **Przepusta:** Tatarzy z przepuszczenia Bożego garścią nam to oddali. Wer. P. boskie. Troc.

[**Przepuszczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przepuścić ś.**

[**Przepuszczka, i,** lm. **i**] *kawałek płótna do cedzenia mleka.* <Od Przepuszczać>

Przepuścić, i, ił, nied. **Przepuszczać 1.** *puścić przez co, pozwolić przebyć pewien punkt:* Ja czasem do Hortensji przez mury przepuszczam regienta. L. P. kogo przez próg, przez granicę, rogatki, przez linję bojową. Warta dziewkę przez wrota w dom przepuściła. Troc. Takie towary przez granicę przepuszczone nie będą. Troc. Żandarm i rewirowy oglądają pasporty i przepuszczają ku drzwiom wyjściowym. Glisz. Tędy ś. nikogo nie przepuszcza (= *nikomu tędy przejść nie wolno*). P. przez cedzidło = *przecedzić, przefiltrować:* Przepuść gorzałkę przez dwoistą chustę. Troc. P. przez sito (= *przesiać*). P. przez alembik = *przedestylować, przepędzić, przepalić.* Przepuszczać = *przepuszczać przez siebie, być przepuszczalnym, przeciekać, ciec, nie zatrzymywać, być nieszczelnym:* Przepust przepuszcza wodę. Dławnica cylindra parowego, dozwalając na swobodny ruch tłoka, nie ma przepuszczać pary. Mój kapelusz przepuszcza wodę. Troc. Szkło światło przepuszcza. Troc. †Przepuszcza kto = *laksuje, ma rozwolnienie, czyści go:* Cieląt do pasternika nie dawać, boby z tego zaraz przepuszczały i zdychać musiałyby. Haur. Przen.: Marnotrawca ten wszystko przez gardziel przepuścił. Fur. (= *przepił, przejadł*). Przen.: *przetrwonić, przeputać, stracić, przemarnować, puścić:* Przepuścił cały zarobek. **2.** ! P. *opuścić, przeoczyć, prześlepić, ominąć przez nieuwagę:* Najmniejszego świstka nie przepuściłem, żebym do końca nie doślabizował. Byk. **3.** komu = *odpuścić, przebaczyć, darować, wybaczyć, puścić płazem:* Kto przepuszcza złoczyń-

czem, złoczyńcą s. staje. L. Grzechy w Chrystusie wszystki nam darmo bywają przepuszczony. Ml. duch. Jeśli będziesz siostram co złego działała, tydzie ja tobie nie przepuszczę. Ż. E. Bo sędzia, który złym przepuszcza, szkodzi barzo dobrym. Birk. Przepuszczona (odpuszczona) wina. Troc. Rodzonemu nie przepuszczę bratu. Mick. 4. komu, czemu = *zostawić go w spokoju, oszczędzić, uszanować go, dać mu pokój, darować*, nied. *pardonować komu, czemu; mieć wzgląd na kogo, na co; ceremonjować ś. z nim:* Przepuszczali miastu, budynkom, mieszczanom. Troc. Francją wojując, z nienawiści ku Filipowi kościołom Bożym nie przepuścił. Skar. Dla chuci panowania żadnej cnocie i prawom nie przepuszczą. Skar. Śmierć nikomu nie przepuszcza. W rozwścieczeniu nie przepuszczono ani płci, ani wiekowi. Już tedy nasz czas przyszedł, Baranie, wołajwa! królom, panom, biskupom, wszem nie przepuszczajwa! Biel. M. Franciszek Morawski nie przepuszczał żadnej podłości, głupstwu, nikczemnemu płaszczeniu ś., serwilizmowi. Siem. Piszą, że tak okropne wojny prowadzono, że nieprzyjaciel drzewom nie przepuszczał w lasach. Mick. Kawałka żelaza nie przepomnij, ni postronka, bo nie przepuszczą i ukradną. Reym. 5. † P. *przetopić, przelać, przepławić, rozpuścić, roztopić:* Przepuszczać wosk, łój = roztapiać. Kn. Jako gdybyś chciał srebrem nieprzepuszczanym ozdobić naczynie glinane, tak ... Leop. (niepławionym. Leop.). Dzwon ten P. (przetopić) trzeba. Troc. 6. † P. żołądek = *rozwolnić, przeczyścić, przelaksować, przepurgować:* Na kurcz dobrze jest żywot P. Sien. Ziele pieprzyczka mocz zastanowiony przepuszcza. Sien. (= *pędzi, spędza*). 7. † P. *pozwolić, dozwolić, dopuścić*. 8. † P. co na kogo = *dopuścić, aby nań przyszło, dopuścić, spuścić, zesłać, zrządzić co, nawiedzić czym:* Przepuścił Pan mór na Izraela. Rot. Dla grzechów głód srogi przepuszcza Bóg na świat. Białob. Bóg przepuszcza, że w bitwie nieraz sprawiedliwy przegrywa. Skar. Bóg przepuścił nań czarta, na ojczyznę wojnę. Troc. Na was Pan Bóg ten głód niezbe dliwy (szkaradny) przepuścił. JKn. Pan Bóg przepuścił nawałność i wiatry, które wielką część wojska do rozmaitych brzegów rozniosły. Skar. Jeśli Pan Bóg na niego ubóstwo przepuści, tedy bluźni i gniewa ś. na swego stworzyciela. Kaz. 1555. Przepuścił nań miły Bóg niemoc ciężką. Pow. o pap. Urb. Jeśli będziesz posłuszen przykazania jego, żadnej choroby, którąm kładł na Egipt, nie przepuszczę na cię. Leop. A którzy z was zostaną, przepuszczę strach na serca ich w krainach nieprzyjacielskich. Leop. Musimy przyznać, że Pan Bóg przepuścił domowego nieprzyjaciela, który tak haniebne szkody i okrucieństwa poczynił. Rob. 9. † P. i prow., posp. *przeprowadzić, odprowadzić:* Dziecię nie ma ś. z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wziąwszy, abo przepuszczone od nich będąc. L. Byliśmy wczoraj z pożegnaniem na samym wyjezdnym u Józefa, a następnieśmy całą gromadą aż za rogatki go przepuszczali. Wal. [P. ś. na kogo] = *uprzedzić ś. do kogo.* < Prze + Puścić >

Przepuścistość, i *zdolność dawania swobodnego przejścia; stopień tej zdatności:* Kolej dwutorowa posiada większą przepuścistość, niż jednotorowa, t. j. może po sobie przepuścić większą liczbę pociągów w jednakowym okresie czasu. < Od Przepuścić >

Przepuścisty *zdolny do przepuszczania, przepuszczający.* < Od Przepuścić >

[**Przepuśnica, y,** lm. **e**] cieś. *opaska podtrzymująca krokwie.* < Zam. Przepustnica >

Przeputać, a, ał posp. *przepuścić, puścić, przetrwonić, przemarnotrawić, stracić putając bez miary:* P. pieniądze, majątek. Grali, pili, a przeputawszy ostatki, żebrali. Wszystko poszło z dymem, przeputała ta zatracona sikora ... Byk < Prze + Putać >

Przeputanie, a, blm., czynność cz. **Przeputać.**

Przepych, u, lm. **y** I. *bijący w oczy blask bogactw, pompa, wystawność, zbytek, okazałość, wytworność:* Żelazny Mars depce złote przepychy. Pas. Przyjmując w Gnieźnie Ottona cesarza, dziwi przepychem. Niem. Ja spokojne życie nad P. przekładam i w modach i w Warszawie szczęścia nie zakładam. Niem. Już inaczej w tym zamku jaśnieje P. pański, naddziadów wspaniałość. Malcz. Nad P. świata i blasków pozory widniejsze pióra białe zniżonej pokory. Malcz. Największy P. (w architekturze) rozwijali Rzymianie w dekoracji belkowania koryntckiego. Jod. Nie widziałem nic temu przepychowi równego. Kras. P. szczęścia nie oznacza. Karp. P. w wystąpieniu publicznym. Korz. P. był zdumiewający: brylanty i koronki przedstawiały sumy bajeczne. Krasz. P. w stroju, w urządzeniu domu. 2. × P. *pycha, duma, próżność, chęć pokazania ś.:* P. i dostojeństw zabieganie najbardziej serca posiadło. Pilch. Rujnować ś. dla pokazania ś. są to przepychy. L. Jako ś. zawstydzić nie mamy, gdy tu sobie z przepychu wielkie i kosztowne pałace budujemy. Skar. Nie mam na P. stropu złoconego. Petr. 3. × P. *współzawodnictwo, współubieganie ś., przesadzanie ś., sadzenie ś.; emulacja:* Nauki zaczynały ś. już rozkrzewiać aż do emulacji czyli przepychu. L. W zgromadzeniach uczonych szlachetny panuje P. L. ×Na P. = *na wyścigi, jeden przez drugiego:* Ptaszęta w tym zakrzewiu zdają ś. na P. wyśpiewywać swoje w tych lubych miejscach rozkosze. Stasz. Każdy usiłował na P. zachować drugiemu życie. L. 4. † P. *ubliżenie, ujma, afront, despekt, zniewaga, obelga:* Uczynić komu P. < Prze + *Pych, PYCH PUCH >

Przepychać, a, ał i **P. ś.** p. **Przepchnąć.**

Przepychadło, a, lm. **a** chir. *narzędzie do przepychania ciał obcych, uwięzłych w przewodach ciała:* P. przełykowe. < Od Przepychać >

Przepychanie, a, blm., czynność cz. **Przepychać.**

Przepychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepychać ś.**

Przepyskować, uje, ował I. dok. *przepędzić (pewien czas) na pyskowaniu.* 2. × P. nied. = a) *przebierać, wybredzać (np. w jedzeniu), przebarszczać.* Kn. b) *źle ś. z kim obchodzić.* Troc. < Prze + Pyskować >

× **Przepyskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przepyskować.:** Za karę Bożą widział piszący tę zwłokę elekcji, to P. w wolnościach naszych i rozszerzenie prawa do rządów. Bart.

Przepyszlin, u, lm. **y, Gardenja** bot. (gardenia) *roś. z rodziny marzanowatych.* < Od Przepyszny >

× **Przepyszniać się, a ś., ał ś.** *przechwalać ś., pysznić ś., sadzić ś., chełpić ś., chlubić ś., szczycić ś.:* Cokolwiek strojna ziemia ma piękności, czym ś. przepysznia hojnie przyrodzenie, doskonałości twoich to są cienie. Lubom. < Prze + *Pyszniać ś., od Pysznić ś. >

× **Przepysznianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepyszniać ś.**

Przepysznie przys. od **Przepyszny.**

× **Przepyszność, i,** blm. rz. od **Przepyszny.** L.

Przepyszny *wspaniały, okazały; cudny, przecudny, przecudowny; wyborny, przewyborny, doskonały, niezrównany:* Pałac, gmach P. Ubiór, strój, rynsztunek P. Rumak P. Mieszkanie, jedzenie przepyszne. Napój P. Widok P. Pogoda przepyszna. P. styl książki, wiersz. Przenośnie przepyszne. Wyrób, towar P. Ulica szeroka, potrójna, ostawiona pałacami, ogrodami, drzewami przepysznemi. Krasz. <Od Przepych>

Przepytać, a, ał, nied. **Przepytywać,** † **Przepytawać 1.** *zapytać wielu po kolei, przeegzaminować:* Przepytawać, *disquirere.* Mącz. P. uczniów w klasie. **2.** † P. *przeszukać, przestudjować, przewiedzieć ś., przebadać, dochodzić:* P. tajniki przyrodzenia. Sł. wil. Przepytawać a rozbierać niektórą rzecz. Mącz. Przepytuje, co w naukach najciekawszego. Sł. wil. **P. ś.** *rozpytać ś., przewiedzieć ś., wywiedzieć ś., dowiedzieć ś., dopytać ś., zasięgnąć opinji:* Trzeba ś. o jakiego plenipotenta P., któryby o prawnych moich interesach miał pilność. L. P. ś. o postępki każdego. L. <Prze + Pytać>

Przepytanie, a, blm., czynność cz. **Przepytać.**

Przepytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepytać ś.**

† **Przepytawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przepytać.**

† **Przepytawanie, a,** blm., czynność cz. **Przepytawać:** Ani czasu przepytawania, ani do opisowania początków i spraw postronnych narodów nie mieli. Błaż.

† **Przepytawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przepytawać ś.**

Przepytywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przepytać.**

Przepytywanie, a, blm., czynność cz. **Przepytywać.**

Przepytywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przepytywać ś.**

Przerabiacz, a, lm. **e** *ten, co przerabia, przetwórca:* Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, kupca rozwoźnikiem nazwać można. L. <Od Przerabiać>

Przerabiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerobić.**

× **Przerabialny** *dający ś. przerobić.* Kn. <Od Przerabiać>

Przerabianie, a, lm. **a 1.** a. **Przeróbka** czynność cz. **Przerabiać:** P. surowizny na żelazo. P. wagonów. Te przerabiania były tego rodzaju, że treść pierwotna jak najzupełniej znikała. Kaczk. Cała pieśń była tylko przerabianiem tej myśli. Krasz. (= *warjacjami*). **2.** fizj. *przemienianie w ustroju związków chemicznych z zewnątrz doprowadzanych, przetwarzanie chemiczne.* **3.** mat.: P. w algiebrze, *reductio.* Łs.

Przerabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerabiać ś.**

Przerabiarka, i, lm. **i** *silnica (machina) służąca do przerabiania, n. p. gliny.* <Od * Przerabiarz, od Przerabiać>

Przerachować, uje, ował i **P. ś.** p. **Przeliczyć:** Przerachowałem ś. jednak, przedewszystkim żądałem niemożliwości. Dąb. <Prze + Rachować>

Przerachowanie, a, blm., **Przerachuba** czynność cz. **Przerachować.**

Przerachowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerachować ś.**

Przerachuba, y, lm. **y** p. **Przerachowanie:** P. ludzi w Polsce pozostałych w r. 1776 wcale dokonaną nie była. T. K. Z przerachuby ludzi, co pozostali w Polsce, było jeszcze około 7,600,000. T. K. <Prze + Rachuba>

Przeradosny *wielce radosny, rozkoszny, błogi:* Szóstego dnia drogi od Niepru stanęliśmy na ładnym, przeradosnym miejscu. Wiszn. <Prze + Radosny>

[**Przeraduch, a,** lm. **y**] *człowiek niezgodny.* <? Od Przeradzić, z podprowadzeniem pod Przekora i Duch>

Przeradzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerodzić.**

† **Przeradzać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przeradzić.**

Przeradzanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeradzać. 2.** p. **Przerództwo.**

† **Przeradzanie, a,** blm., czynność cz. † **Przeradzać.**

Przeradzanie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Przeradzać ś. 2.** zool. p. **Przerództwo.**

† **Przeradzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. † **Przeradzać ś.**

Przeradzenie, a, blm., czynność cz. **Przeradzić.**

Przeradzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeradzić ś.**

Przeradzić, i, ił 1. *przepędzić (pewien czas) na radzeniu:* Oddany cały życiu publicznemu, pół wieku przebojował i przeradził. Rol. **2.** † **P.,** nied. **Przeradzać** = a) *przekonać, przeperswadować:* Przeradzać, przewodzić radą a wymownością swą nieco, wiarę komu czynić, *persuadere.* Mącz. b) a. [**Przeredzić**] *zdradzić, zawieść, oszukać, przechytrzyć: Proditus,* wydany, przeradzony, oszukany. Mącz. † **P. ś.** *oszukać ś., zdradzić ś., przeliczyć ś.:* Sam ś. przeradził, *captus sua fraude Hannibal.* Mącz. <Prze + Radzić>

Przerafinować, uje, ował 1. *rafinując przeczyścić:* Wiadomo, ile fabryka przerobiła buraków, przerafinowała cukru. Spas. **2.** przen. *nazbyt wyrafinować:* Wyczerpani przerafinowanemi sensacjami. Bog. W. <Prze + Rafinować>

Przerafinowanie, a, blm., czynność cz. **Przerafinować:** W przerafinowaniu zmysłów cywilizacją, którą za konającą uważa, nie wystarcza mu nawet sensacja wzroku. Gers.

Przerajbować, uje, ował piek. *przemieszać ciasto z ciastem i wetrzeć jedno w drugie.* <Prze + Rajbować>

Przerajbowanie, a, blm., czynność cz. **Przerajbować.**

† **Przeranić, i, ił** *zranić na wylot; przeszyć, przekłóć raniąc:* Serce (macierzyńskie) hartowną strzałą przeranione. Mias. <Prze + Ranić>

† **Przeranienie, a,** blm., czynność cz. **Przeranić.**

Przerastać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerosnąć.**

Przerastały *przerosły, przerośnięty, z wrosłemi kawałkami czego innego (w szczeg. tłuszczu):* Słonina przerastała. Troc. (dom.: płatkami mięsa). Sztuka mięsa przerastała. Kras. (= *przeplatana tłustością*). Zbyt tłustych mięs chronić ś., najlepsze są przerastałe. Haur. Dobra sztuka mięsa przerastała a krucha. Kras. Przemarzlina w drzewie przerastała. Jak. J. <Od Przerastać>

Przerastanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przerastać. 2.** bakt. *wybujanie, rozradzanie ś. nadmierne.* **3.** patol. *rozrastanie nadmierne* (hypertrophia).

Przerastanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerastać ś:** P. roślin. Dyb.

* **Przeraty** w wyrażeniu: [Raty P.] = *na gwałt, żeby tam nie wiedzieć co:* Częstują go, czym zdolą, i strasznie radziby go widzieć, co raty P. Ork. <Prze + * Raty, od Rata!>

† **Przeraz, u,** lm. **y** p. **Przerażenie:** Władzy wszechmogącej P. Przyb. Gwałtownym prze-

razem rani jego uszy. Przyb. (*= razem, ciosem na wylot*). Przestrzegłe przerazy mniej mogą. L. <Prze + Raz>

Przeraza, y, lm. y **I.** [P.] = a) *ziarnko nierozwinięte, które zaniknie, i kłos będzie pusty:* Będzie P. na zbożе. b) P. na ziemniaki = *zaraza, kiedy liście czernieją i schną.* **2.** zool. (chimaera) *ryba z rzędu strasznic.* <Prze + *Raza, RAZ RZEŻ>

Przerazić, i, **ił**, nied. **Przerażać I.** *razem, ciosem przeniknąć, przebość na wylot, przeszyć, przekłóć nawskroś:* Okrutnym żelazem przerażony. Kochan. Naprzód pana zabił, potym sam siebie na obie strony przeraził. Górn. Kule nieprzyjaciela przerażały. Troc. Cóż za niespodziany piorun nas przeraził! L. Porwał ś., jakby go piorun przeraził. Węg. Przen.: Pojrzeniem wdzięcznym przeraziła. Otw. S. Przen.: *przeniknąć, przejąć, zdjąć, przeszyć, wzruszyć do głębi, poruszyć do żywego:* Czystym i niewinnym sumnieniem, żadną bojaźnią nie przerażonym, żadnym poczuwaniem ś. nie zgryzionym, do Rzymu powrócił. Siem. J. Jego stęki i słowa przerażały uszy. Przyb. Blask oczy przerażał. Troc (*= olśniewał, przytępiał*). Skażone to są oczy, które biała szata przeraża. Pilch. Łaską jego przerażony, płakał i ręce całował skruszony. Jabł. Aż poczęto w ogromny bęben bić na wschodzie słońca: ten w nim chętną myśl przeraził do końca. P. Koch. Wtym krzyk i wrzask okrutny przerazi mu uszy. Pot. Strach go przeraził. Troc. P. kogo strachem. Troc. Sam go nie witał Argant i gniewliwy stał nienawiścią dawną przerażony. P. Koch. To mi serce przeraża. Troc. Przytomność jego trwogą i milczeniem przeraża gody. Niem. Jakże mię boleśnie noc ta urokiem ciszy przeraziła. Słow. Ale chciał tylko lice swoje wrazić w serca nieczułe, oczy nam P. Słow. Nieprzyjaciel chciał tylko P., zasypać kulami kościół i klasztor, wzniecić pożary,... rozszerzyć trwogę. Sienk. **2.** *wielce przestraszyć, strwożyć, przejąć grozą:* Zatrwożeni jesteśmy niebezpieczeństwem, którego ś. boimy, przerażeni niebezpieczeństwem przytomnym. Niem. Podwaja w przeciwniku dzielność, kto ś. boi, przeraża nieprzyjaciół, kto odporem stoi. Węg. Widok ten smutny tak go przeraził, że prawie od siebie odszedł. L. Nowina ta go przerazi. Troc. Przeraził mię temi słowy do żywego. Troc. Przeraża go brzęk straszny kajdan. Oss. Wszystko mię okropnością przeraża i trwogą. Fel. I co noc nas przerażał poczty dźwięk złowrogi. Mick. Twarz jego straszną bladością przeraża. Słow. **3.** †P. warzechą, aby nie wykipiało. Troc *= wzruszyć, potrząsnąć, przemieszać.* **4.** [P.] *porazić, uszkodzić, poniszczyć, chybić:* Latoś pszenica była przerażona. **P. ś.** *wystraszyć ś. silnie, strwożyć ś.:* Przeraził ś. na ten widok, na te słowa. Przeraził ś., stanął jak wryty, osłupiał. Przeraziłem ś. skutkami swojej nieoględności. <Prze + Razić>

Przeraźliwie przys. od **Przeraźliwy:** Świsnął P. Zdawało mi ś. za burzy łoskotem, żem słyszał martwe dzieci za namiotem, wszystkie jęczące P. głucho! Słow.

Przeraźliwość, i, blm. rz. od **Przeraźliwy:** Tak wielka jest nauki Chrystusowej moc, tak wielka tajemnic Jego P., że chociaż najbardziej obłędliwościami oszpecona, przecię zacniejsza jest, niż nabożeństwo żydowskie. Smal.

Przeraźliwy, †**Przeraźny I.** †P. *przenikliwy, przenikający, badawczy:* Gdzie mam uciec przed twoim duchem przeraźliwym? Kochan. **2.** †P. *tkliwy, przejmujący, poruszający do głębi, wzruszający do żywego, przenikający do serca, serdeczny, wymowny, gorący:* Patrzcie, co umie miłość przeraźliwa. P. Koch. Przemową przeraźliwą rycerstwo w ochotę i powinność oddania cnocie i sławie obroku wzbudziwszy. Wójc. **3.** a. **Przerażający** — a) *przenikliwy, ostry, przejmujący, rozdzierający, dojmujący, przeszywający:* Krzyk, huk P. Głos pawia jest P. Jęki przeraźliwe dały ś. słyszeć. Kras. Głos przeraźliwej trąby. Tremb. Miauczących kotów przeraźliwa wrzawa. Kras. Już głos matek P. do uszu jego dochodził. Niem. Powstał krzyk P. Malcz. Cofnęli ś., wydawszy przeraźliwe głosy. Mick. Z obłąkanego budziły mię śnicia po nocy hijen przeraźliwe wycia tam nad trumnami. Słow. b) a. [**Przeraźny**] *mogący przerazić, przerażający, okropny, straszliwy, straszny, groźny:* Przed nami leżało dziecko na stole nieżywe, nieruchomością śmierci przeraźliwe. Słow. **4.** †P. *którego można przerazić.* Troc. <Od Przerazić>

†**Przeraźnie**, [**Przeraźnie**] przys. od **Przeraźny.** L.

†**Przeraźny**, [**Przeraźny**] p. **Przeraźliwy:** Jowisz przeraźniejszemi od piorunów swoich rzuca wzrokami. Troc. Acz krótkiemi słowy, ale przeraźnemi prawie to opowiedział. Żarn. (*= wyrazistemi, dobitnemi*). Wierzył, że głos Jego (Boga) musi być P., wielki. Ork. P. widok był palącego ś. boru. Ork. Tatry rosły w P. ogrom, w nieskończoność. Ork. <Od Przeraz>

× **Przerażacz**, a, lm. **e** gór. *robotnik przebierający w kopalni rudę, która ma być wydobyta, i napełniający nią trajtroki,* × narażacz, × folarz. Łab. <Od Przerażać>

Przerażać, a, **ał** i **P. ś.** p. **Przerazić.**

Przerażająco przys. od **Przerażający:** Krzyknęła bogini P. Mł. W twarzyczce tej płonącej i blednącej, w oczach tych mimowolnie czytał jakiś fałsz, coś P. podstępnego. Krasz.

Przerażający I. im. od **Przerażać. 2.** p. **Przeraźliwy:** Znów śmierć stanęła przede mną, ale już nie ta przerażająca, straszna. Dąb. Zło szerzy ś. w sposób P. (*= zatrważający*). Coraz nowe stada kul, a wśród zamieszania głosy przerażające w różnych stronach twierdzy, kościoła i klasztoru. Sienk.

Przerażanie, a, blm., czynność cz. **Przerażać.**

Przerażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerażać ś.**

Przerażenie, a, †**Przeraz I.** blm., czynność cz. **Przerazić. 2.** lm. **a** *trwoga, popłoch, przestrach, lęk gwałtowny:* P. umysłu, gdy skutki nieszczęścia i klęski przejmują nas i gnębią. Niem. Stróże grobu wielkie P. na sercach mieli, tak że ś. stawszy jakoby martwemi, leżeli długo przelękli na ziemi. Odym. I z przerażeniem rozmyślałem sobie, jak moim dzieciom takiej nocy w grobie. Słow. Łatwo zrozumieć, jakie P. powstało w okolicy wskutek tego straszliwego wypadku (zabójstwa). Duch pełny przerażeń. Or-Ot. P. ogarnęło wszystkich. Krasz. Otrząsnąć ś. z przerażenia. Z przerażenia stanęły mu włosy na głowie. **3.?:** Zabici, krew wylali i pod boskim przerażeniem (opieką) wiele cudów czynią. Bart. <Od Przerazić>

Przerażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerazić ś.**

Przerażony I. im. od **Przerazić. 2.** *który ś. przeraził, strwożony, przestraszony gwałtownie:* Wzrok jego dziki, przerażone lica. Rom. Wnet rozległy ś. charkotania pobitych, rżenie przerażonych ko-

ni. Sienk. Bandyci grasują coraz straszniej, a ludność przerażona boi ś. stawiać im przeszkody.

Przerąb, ębu, lm **ęby** *otwór przerąbany, dziura wyrąbana:* P. w drzewie, w desce. P. w lodzie *=przerębel, przerębla.* Robiono na rzece i toniach przeręby i zapuszczano niewód. Niem. Jasne przeręby. Krasz. *(= drogi, ulice wycięte w lesie?).* <Prze + * Rąb, RĘB/RĄB> Przerąbać>

Przerąbać, bie, bał, nied. **Przerąbywać, Przerębywać,** † **Przerębować 1.** *rąbiąc przeciąć, przepłatać; rozrąbać, przesiec, przeciosać:* Przerąb to drewno. Troc. P. siekierą, toporem. P. kość tasakiem. P. twarz szablą. **2.** *rąbiąc przeprowadzić; wyciąć, wyrąbać przez środek, przetorować siekierą:* P. w lesie lukę do przejazdu. **3.** *rąbaniem przedziurawić, wyrąbać otwór, rozrąbać:* Stawy w zimie trzeba przerębować, aby ryby nie pozdychały. Zaw. **4.** *rąbaniem przerzedzić, przetrzebić:* Przerębować las gęsty, przecinać, przerzedzać. Kn. P. las, gaj. Troc. **P. ś.** *rąbaniem utorować sobie drogę, przedostać ś.:* Jak wicher przerąbał ś. książę przez środek i wpadł od tyłu na skrzydło gubernatora. T. K. <Prze + Rąbać>

Przerąbanie, a, blm., czynność cz. **Przerąbać**

Przerąbanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerąbać ś.**

[**Przerąbka, i,** lm. **i**] p. **Przerębel.** <Od Przerąbać>

† **Przerąbl, ębli,** lm. **ęble** p. **Przerębel.**

Przerąbywacz, a, lm. **e, Przerębywacz** *ten, co przerąbuje.* <Od Przerąbywać>

Przerąbywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przerąbać.**

Przerąbywanie, a, blm., czynność cz. **Przerąbywać.**

Przerąbywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerąbywać ś.**

† **Przerdzały** *który przerdzał, przerdzewiał.* Przen.: Starzec P. P. Koch. *(= zgrzybiały, spleśniały).* <Od Przerdzeć>

Przerdzawić, i, ił *rdzą przegryźć, przetrawić:* Łza przerdzawiła żelazne kajdany. Krasiń. Przen.: Przerdzawiony nudą i smutkiem. Słow. <Prze + Rdzawić>

Przerdzawienie, a, blm., czynność cz. **Przerdzawić.**

† **Przerdzeć, eje, ał** p. **Przerdzewieć.** <Prze + * Rdzeć, od Rdza>

† **Przerdzenie, a,** blm., czynność cz. **Przerdzeć.**

Przerdzewieć, eje, ał, † **Przerdzeć** *nawskroś zardzewieć, przejść rdzą:* Gwóźdź przerdzewiał. <Prze + Rdzewieć>

Przerdzewienie, a, blm., czynność cz. **Przerdzewieć.**

[**Przerebek, bka,** lm. **bki** a. **Przeremki**] *wyszycie na rękawach koszuli kobiecej przy ramionach.* <Zam. * Przerębek, Prze + * Rębek, od Rąb>

Przerecytować, uje, ował *recytując przejść od początku do końca:* Raz, występując do emulacji, cały Alwar przerecytował. Paw. <Prze + Recytować>

Przerecytowanie, a, blm., czynność cz. **Przerecytować.**

Przeredagować, uje, ował co *= przerobić redakcję czego, zredagować nanowo.* <Prze + Redagować>

Przeredagowanie, a, blm., czynność cz. **Przeredagować.**

[**Przeredzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeredzić.**

[**Przeredzić, i, ił**] p. **Przeradzić:** Dzisiaj wieczór mnie przeredził, jutro z inszą gada. <Z Przeradzić>

× **Przereformować, uje, ował,** nied. × **Przereformowywać** *reformując przerobić.* <Prze + Reformować>

× **Przereformowanie, a,** blm., czynność cz. **Przereformować.**

× **Przereformowywać, uje, ywał** p. **Przereformować.**

× **Przereformowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przereformowywać.**

Przeregulować, uje, ował co *=przerobić regulację czego, ponownie zregulować:* Ziemię należy zasilić i P. lub głęboko przeorać. Jank. <Prze + Regulować>

Przeregulowanie, a, blm., czynność cz. **Przeregulować.**

Przereklamować, uje, ował *reklamując przesadzić:* Przereklamowali go, jak jaką prymadonnę. Gaw. <Prze + Reklamować>

Przereklamowanie, a, blm., czynność cz. **Przereklamować.**

[**Przeremki, ów,** blp.] p. **Przerebek.** <Z * Przerembki = Przerębki; p. Przerebek>

† **Przerepetować, uje, ował** *repetując przejść od początku do końca, przepowiedzieć sobie.* Troc. <Prze + Repetować>

† **Przerepetowanie, a,** blm., czynność cz. **Przerepetować.**

Przerewidować, uje, ował *zrewidować jedno po drugim po kolei; rewidując przetrząsnąć, przepatrzyć:* Kupiwszy starostwo mińskie, przerewidował wszystkie przywileje miejskie. Mat. Przerewidowawszy wszystkie sprawy siostry mojej z wielką pracą, pojechałem do Zabiełły. Mat. <Prze + Rewidować>

Przerewidowanie, a, blm., czynność cz. **Przerewidować.**

Przerębel, bla, lm. **ble,** [**Scerębel, Przyrębel**], × **Przyrąbl,** × **Przerąbl,** × **Wyrębl, Przerębla,** × **Wyrębla,** [**Przyrębla, Przerąbka, Przełomka, Przełąbka**], **Płona,** † **Płonia,** † **Płoń,** [**Płoń**], † **Płonina** *otwór wyrąbany w lodzie, przerąb w lodzie wycięty do czerpania wody i ochrony ryb przed uduszeniem:* Przeręble są to miejsca w lodzie wycięte, żeby ś. ryby w stawach a. jeziorach nie dusiły. Kluk. Łowić ryby w przeręblu. Prać w przeręblu. Robić przeręble w lodzie *(= płonić, przeręblować lód).* <Prze + * Rębel, RĘB>

† **Przerębia, i,** lm. **e** *otchłań.* Pot. <Prze + * Rębia, RĘB>

Przerębla, i, lm. **e** p. **Przerębel:** Gdy zawód zapuścili w przerębli, trzy małe rybki wywlekli. Stryjk. Kręci ś. by ono iste w przerębli. Prz.

Przeręblować, uje, ował *dziurawić przeręblami, płonić:* P. staw, jezioro, rzekę. <Od Przerębel>

Przeręblowanie, a, blm., czynność cz. **Przeręblować.**

× **Przerębne, ego,** blm. rz. *opłata od prania w przeręblu.* L. <Od * Przerębny, od Przerąb>

× **Przerębnik, a,** lm. **cy** *ten, co wyrąbuje przeręble.* <Od * Przerębny, od Przerąb>

† **Przerębować, uje, ował i** † **P. ś.** p. **Przerąbać.**

† **Przerębowanie, a,** blm., czynność cz. **Przerębować.**

† **Przerębowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przerębować ś.**

Przerębywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przerąbać**.

Przerębywanie, a, blm., czynność cz. **Przerębywać.**

Przerębywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerębywać ś.**

|**Przeręczenie**, a, blm.| czynność cz. **Przeręczyć.**

|**Przeręczyć, y, ył**| *wyręczyć (kogo).* <Prze + Ręczyć>

†**Przeroba, y,** lm. y p. **Przerobienie**: Umysł jest swoim miejscem własnym, a w przerobie nieba w piekło i piekła w niebo panem w sobie. Przyb. <Prze + *Roba, ROB RAB>

×**Przerobaczenie, a,** blm., czynność cz. **Przerobaczyć.**

×**Przerobaczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przerobaczyć ś.**

×**Przerobaczyć, y, ył** *przemienić w robaka.* ×**P. ś.** *przemienić ś. w robaka:* W rój moskiewskich ś. żołnierzy przerobaczy, sprzeniewierzy. Krasiń. <Prze + *Robaczyć, od Robak>

†**Przerobek, bku,** lm. **bki** p. **Przerobienie.** L. <Od Przerobić>

Przerobić, i, ił, nied. **Przerabiać I.**=a) *robiąc przemienić; przeinaczyć, przeobrazić, przekształcić, przeistoczyć, przeformować, przedzierzgnąć:* Gdyby kto las na pasznią chciał P. St. lit. P. kapelusz. Troc. Trudno P., co ś. złym uchowa, wszak ś. w sokoła nie odrodzi sowa. Min. Panowie tu nanowo Polskę przerobili, ledwiem ją poznał, kiedym wrócił z zagranicy. Niem. Trzeba być warjatem, aby chcieć świat P. Fred. M. (=*zreformować*). Język nie jest strojem kobiecym, któryby wolno było giąć, wykręcać i przerabiać. Śniad. Przerabia towarzystwo na zgraję oprawców, gdzie siła i przemoc wszystko rozstrzyga i kończy. Śniad. Chcą Kopernika, prawdziwego Polaka, P. na Niemca. Śniad. Na swe kopyto co P. Kn. P. kogo =*przekabacić*. P. na swoję formę i sposób swojego myślenia. L. Przerobiłem na stronę swą żołnierzy wielu. Min. (=*zjednałem, przeciągnąłem, skaptowałem*). Meżaś mi tak przerobił, że nie do poznania. Wyb. b) †P. *przekupić, podkupić, przepłacić, przenająć, przedarować kogo:* P. sędziego Troc. Patron był od przeciwnej strony przerobiony i przedarowany. P. chel. Wiem, że blask złota przerobi ją na moją stronę. L. Niech cię bogaty nie przerabia datek, dla któregobyś prawdy zmienił statek. Chr. Musze go P. by też najdroższemi śrzodkami. L. c) *przetworzyć:* P. jedno tworzywo (materjał) na drugie. P. buraki na cukier. Mlecz żołądkowy przechodzi do kiszek i na samym zaraz wstępie trafia na obfite soki, które dalej go jeszcze rozpuszczają i przerabiają. Śniad J. d) *poprawić robotę wadliwą lub nie odpowiadającą celowi, częściowo lub w całości zastąpić ją powtórnie wykonaną; nanowo, inaczej zrobić:* P. zamek do innego klucza. 2. *odrobić od początku do końca:* P. wyznaczone zadania. Już przerobiono wojskiem wszystkie ruchy, o których tylko czytał lub słyszał. Mick. 3. *przećwiczyć robotą, przeforsować:* Dla zdrowia nie wadzi P. abo przepracować. Bud. Ktoby ciała często P. a ćwiczyć zaniedbywał, brzuchem jako kałdunem drogę sobie do wszystkich spraw zawali. Ocz. 4. *przemieszać dokładnie, przerzucić, przesypać, przemiesić, przegnieść:* P. rękoma, szuflą (=*przeszuflować*), łopatą, gracą. P. ciasto. W śpichrzach zboże przerabiać trzeba, aby ś. nie zagrzało. L. Ziemię ile możności P. i upulchnić należy. Dm. 5. *robiąc przetykać, przeplatać, przekładać:* Haftowała sukienkę Andromacha złotą, przerabiając perłami misterną robotą. Min. Tkanina złotą nitką przerabiana. 6. Przerabiać palcami, nogami i t. p. =*poruszać na przemian, przebierać:* Ustami tylko często przerabiał, jeżąc krótko podstrzyżone wąsy, strzępiące ś. pod potężnym, nieco czerwonawym nosem. Krasz. K. Przerabiać wiosłem (=*robić raz za razem, wiosłować*). 7. *robiąc przeprowadzić; przetorować:* Przeszło stu ludzi przerabiało ścieżkę w śniegach... a ile razy zamieć podęła... była... przerobiona ścieżka nanowo zasuta. Pol. 8. *przepędzić (pewien czas) na robieniu:* Przerobił w fabryce tylko dzień. 9. †P. mat., w algiebrze=*zredukować*. Łs. 10. piw.: Przerabiać lasy, robić, obracać lasy =*przerzucać słód na suszarni łopatkami.* Przerabiać sztukę, robić, kozłować sztukę = *przerzucać prawidłowo rosnący jęczmień z miejsca na miejsce w celu normowania wegietacji na słodowni.* **P. ś. I.** *przemienić ś., przeinaczyć ś., przekształcić ś., przeobrazić ś., przeistoczyć ś., przeformować ś., przedzierzgnąć ś.:* Polacy łatwo na kształt obcy przerabiają ś L. 2. †P. ś. *zużyć ś. w robocie, wyrobić ś.:* I żelazo ś. przerobi i stal ś. przenosi. Mącz. 3. *pracując nad siły zmęczyć ś., sforsować ś., przepracować ś.* 4. *narobić ś. w ciągu pewnego czasu, napracować ś., przećwiczyć ś. robotą:* Przerabiam ś., robię dla zdrowia. Troc. <Prze + Robić>

Przerobienie, a, blm., **Przerób, Przeróbka,** †**Przeroba,** †**Przerobek** czynność cz. **Przerobić.**

Przerobienie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. **Przerobić ś.**: Tyle gorzkich zawodów, tyle szyderskich przerobień ś. uczuć. Krasiń.

Przerobny *mający ś. przerobić, którego należy przerobić:* Chłopów uciemiężał, z przerobnej pańszczyzny znaczne długi uformował. Byk. <Od Przerobać>

[**Przeroczać, a, ał**] *zapraszać:* P. do jedzenia.

[**Przeroczanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeroczać.**

×**Przeroczenie, a,** blm., czynność cz. **Przeroczyć.**

×**Przeroczyć, y, ył** *przedłużyć termin, odroczyć, sprolongować.* <Prze + Roczyć>

×**Przeroda**, y, blm. p. **Przyroda.** Śł. wil. <Prze + *Roda, ROD>

Przerodność, i, blm. **I.** *przetworzenie ś. jednego ciała w inne przez ubycie jednych a przybycie natomiast innych pierwiastków.* 2.=**Metamerja.** Łab.

×**Przerodny I.** *odrodny, wyrodny:* Brat P. Nar. 2.=**Metameryczny.** <Od Przeroda>

×**Przerodzca, y,** lm. **y,** ×**Przerodziciel** *ten, co przeradza, przetworzyciel.* Wor. <Od Przerodzić>

Przerodzenie, a, blm., czynność cz. **Przerodzić.**

Przerodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerodzić ś.**

×**Przerodziciel**, a, lm. e p. **Przerodzca.** <Od Przerodzić>

Przerodzić, i, ił, nied. **Przeradzać I.** *przekształcić przez wyrodzenie.* 2. ×**P.** *przestać rodzić, przecierpieć ś. w swojej płodności, stracić płodność.* Przen.: Dniepr i Orsza nie mogą P. kości, porozsiewanych ową klęską. Wor. (=*nawyrzucać z siebie dosyć*). (Por. Nieprzerodzony). **P. ś. I.** *wyrodzić ś., urodzić ś. odmiennym, stracić zasadnicze cechy rodu a. gatunku, zmienić ś. w kolei pokoleń:* P. ś. w co innego. Jak ś.

dziś przerodziło jednoszczepne plemię! Brodz. Gatunki zwierząt i roślin przeradzają ś. Zwierzę roślinożerne przerodziło ś. w mięsożerne. Przen.: *zmienić ś., przejść w co; przeobrazić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś.:* Przechodni Turcy w Jerozolimie przerodzili ś. całkiem na Arabów. Hoł. Dusza przeradza ś. też i w parę piszczącą podczas gotowania wody. Karł. P. ś. z leniwego w pracowitego, z niedołęgi w energicznego, z samoluba w filantropa. 2. *odrodzić ś. w potomku, przelać życie swoje w niego, przekazać mu swoje istnienie.* <Prze + Rodzić>

Przerodziny, in, blm. *chwila przerodzenia ś.:* Przy nowych przerodzinach jestestwa naszego. Wor. <Od Przerodzić>

Przerodzony I. im. od **Przerodzić.** 2. *który ś. przerodził, odrodzony:* Zaiste, każdy człek, byle nie miał jałowizny w głowie a martwych pustek w sercu, będzie jakby P., gdy Rzym obaczy. Krem. Patrz pod ś.! a oni już tam przerodzeni, żywi, na błoniach przyszłości. Krasiń. 3. × Przerodzona matka=*przeczerpana w swojej płodności, która już straciła możność rodzenia.* (Por. Nieprzerodzony).

Przerodztwo, a, blm. biol. *przeobrażanie ś., przetwarzanie ś. rośliny lub zwierzęcia, wogóle ustrojów żywych.* <Od Przerodzić>

Przeroić, i, ił *rojąc przetrawić w swej wyobraźni, prześnić:* Dni i noce przepędzała około tego dziecinnego łóżeczka, nad którym tyle wprzódy przeroiła marzeń. Orzesz. **P. ś.** *rojąc ś. przesunąć ś.:* Któż policzy, ile w tej izdebce podstrychowej przeleciało myśli i przeroiło ś. marzeń? Krasz. <Prze + Roić>

Przerojenie, a, blm., czynność cz. **Przeroić.**

Przerojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeroić ś.**

× **Przerok I.** przys. p. **Bezrok.** 2. [P., u, lm. i] *urok, urzeczenie.* <Prze + Rok>

Przeromantyzować, uje, ował *przerobić na romantyczne:* Wymyśliła ofiarę w postaci Zośki i typ dworu śmiesznie przeromantyzowany. Karcz. <Prze + Romantyzować>

Przeromantyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przeromantyzować.**

Przeropiały *który przeropiał:* Od wschodu wywlekały ś. chmury płaskie, zrudziałe, przekrwione, przeropiałe, zgoła paskudne, kieby te ścierwa przegniłe. Reym. Niby wata zdjęta z opatrunku, przeropiała. Reym. <Od Przeropieć>

Przeropieć, eje, ał *przejść ropą.* <Prze + Ropieć>

Przeropienie, a, blm., czynność cz. **Przeropieć.**

Przerosły, posp. **Przerośnięty** *który przerósł, zbytnio rozrosły a. wyrosły; wybujały:* Przerosłe olbrzymisko. Zabł. Min.: Bliźniaki przerosłe. <Od Przerość>

Przerosna, y, lm. y bot. (agathis) *roś. z rodziny szyszkowych.*

Przerosnąć, śnie, ósł, Przerość, nied. **Przerastać I.** *przeplatając co wrosnąć, wyrosnąć wskroś przez co.* (por. Przerastały). 2. *zbytecznie wyrosnąć, wybujać:* Nad wiek młodziana przerosłeś niewiele. Mick. 3. *wzrostem przewyższyć, przejść:* P. kogo. Młodszy brat przerósł starszego. 4. †P. *rosnąc przepędzić; przeżyć:* Węgrowie Matyjasza, rok siedmnasty przerastającego, królem obrali. Błaż. (*annos 17 natum.* Krom.). **P. ś.** (o roślinach) = *stracić swą pierwotną dorodność przez brak kultury, wyrodzić ś.:* Znany fakt, że rośliny, wyprowadzone z nasienia, pochodzącego z wysokiej kultury, po niejakimś czasie, zmieniają ś., czyli, jak na Litwie mówią, przerastają ś. Dyb. <Prze + Rosnąć>

Przerost, u, blm., patol. = *przerośnięcie, wybujanie, rozrośnięcie ś. tkanek a. narządu jakiego, !hipertrofja* (hypertrophia). P. członków (megalacria). P. mózgu (macrencephalia). P. palców (macrodactylia). P. paznokci (hyperonychosis). P. pozorny, rzekomy (pseudohypertrophia). P. roboczy (h. e labore). P. tęczówki oka (iridauxesis). P. wątroby (h. hepatis). P. kości, zgrubienie ich (hyperostosis). <Prze + Rost>

Przerostowy, patol. przym. od **Przerost** (hypertrophicus).

Przerość, ośnie, ósł p. **Przerosnąć.** <Prze + Rość>

Przerośnienie, a, blm. p. **Przerośnięcie.**

Przerośnięcie, a, blm., **Przerośnienie** czynność cz. **Przerosnąć.**

Przerośnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerosnąć ś.**

Przerośnięty p. **Przerosły:** Sałata przerośnięta jest ordynarna. Zboże przerośnięte.

Przerozkosznie przys. od **Przerozkoszny.**

Przerozkoszny *nader rozkoszny, najrozkoszniejszy:* P. głos. Przyb. <Prze + Rozkoszny>

Przerozkoszować, uje, ował *przetrawić, przepuścić na rozkosze:* Druga połowa ludzkości pragnęła przetrwonić, P. co prędzej resztę życia i mienia. Szaj. <Prze + Rozkoszować>

Przerozkoszowanie, a, blm., czynność cz. **Przerozkoszować.**

Przerozmaity *najrozmaitszy, wielce rozmaity, przeróżny:* Wszyscy byli nawykli do tego łatwego życia naszego, składającego ś. z przerozmaitego zabijania czasu. Krasz. <Prze + Rozmaity>

Przerozumieć, mie, miał *przeniknąć rozumem, wyrozumieć nawskroś:* Zaniechaj tej potuchy, jakobyś mógł wielkich mężów rozumy wkrótce przebiec i P. Pilch. Kto filozofją pojął i przerozumiał, tym samym sobie, jak ś. ma zachować, ustawę przepisał. Pilch. <Prze + Rozumieć>

Przerozumienie, a, blm., czynność cz. **Przerozumieć.**

Przerozumnie przys. od **Przerozumny.**

Przerozumny *nader rozumny:* Protest przeciwko ludziom zimnego serca i przerozumnej głowy. Krasz. <Prze + Rozumny>

Przerozumować, uje, ował *przetrząsnąć w rozumie, prześludjować:* On sobie świat już objaśnił, przerozumował, przetrawił i rozwiązał wszystkie wątpliwości. Dyg. <Prze + Rozumować>

Przerozumowanie, a, blm., czynność cz. **Przerozumować.**

Przerób, obu, lm. **oby I.** p. **Przerobienie.** 2. *ilość przerobiona:* Gorzelnia na dzienny P. stu korcy ziemniaków. Sto pudów potrzeba na jeden P. <Prze + * Rób, ROB>

Przeróbczy przym. od **Przeróbka,** *przetwórczy:* Poświęcający ś. pracy przeróbczej w miastach i okręgach przemysłowych.

Przeróbka, i, lm. **i I.** p. **Przerobienie**; *przerabianie:* P. budynku. P. kosy na szablę. P. obrazu. P. sukni. P. działa. P. zboża szuflami. P. ziemi. P. zboża znaczy ryzować go na ląd na rozpostarte żagle i nazad go (=je) na statek zsypać. Mag. P. żelaza zlipnego (szwejsowanego) wymaga jego nawęglania. 2. *rzecz przerobiona:* Nie jest to tłómaczenie oryginału, lecz P. <Od Przeroba>

Przeródka, i, lm. **i** zool. *postać przechodnia w rozwoju tasiemców;* >< czerwioch, × chwycioch (scolex). <Od Przeroda>

Przeródkorodny zool. *rozmnażający ś. przez przerództwo* (altricipariens). <Przeródka + Rodny>

Przerództwo, a, blm. zool. *przeradzanie ś., sposób osobliwy rozmnażania ś. niektórych stworzeń,* >< metagieneza (metagenesis): P. rodzajów. <Od Przerodzić>

†**Przerównać, a, ał,** nied. †**Przerównywać I.** *urównać, zrównać jedno po drugim kolejno, od początku do końca.* L. **2.** *przewyższyć, przejść, przenieść, prześcignąć, zakasować:* Acześ jeszcze laty do takiego wieku nie przyszedł, ale dary Bożemi snadź ze wszystkiemi nie tylko porównał, ale i daleko przerównał. Rej. Tak ś. sprawował, że nie tylko z swojemi drugiemi porównał w sprosnościach, ale je przerównał. P. Koch. Starajże ś., chcesz-li ze mną zrównać abo też i P., abyś człowiekiem dobrym był. Orzech. Drudzy go głową przerównają, ale tej powagi nie mają. Kochan. Boże, Twa sprawiedliwość góry przerównała. Kochan. *(= wyższa nad góry).* Karp. <Prze + Równać>

†**Przerównanie, a,** blm., czynność cz. **Przerównać.**

†**Przerównywać, a, ał** p. **Przerównać.**

†**Przerównywanie, a,** blm., czynność cz. **Przerównywać.**

Przeróżnie przys. od **Przeróżny.**

Przeróżnorodny *najróżnorodniejszy, przeróżny:* Dumał idący, a widma przeróżnorodne śmiały mu ś. poprzed oczy. Ork. <Prze + Różnorodny>

Przeróżny *przerozmaity, najrozmaitszy:* Przeróżne rzeczy, myśli, projekta. <Prze + Różny>

Przeróżowy *nader różowy:* Osnuł cały jakiś plan życiowy i całą jakąś przeróżową sielankę. Orzesz. <Prze + Różowy>

× **Przeruch, u,** lm. **y** *ruch w celu przenoszenia ś. z miejsca na miejsce:* Wszelkie twory ziemskie oprócz ziemnych, czyli ziemią będących, i oprócz roślin do ziemi przytwierdzonych, mają P. jako siłę żywotną. <Prze + Ruch>

Przeruszać się, a ś., ał ś. I. dok. *ruszając ś. przetrwać (pewien czas).* **2.** × P. ś. *ruszając ś. przenosić ś.:* Wiatr przelata i list (= liść) ś przerusza. Gosz. <Prze + Ruszać ś.>

Przeruszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeruszać ś.**

Przeruszczenie, a, blm., czynność cz. **Przeruszczyć.**

Przeruszczyć, y, ył *przemienić na ruskie, zruszczyć; przemienić na Rusina.* **P. ś.** *przemienić ś. na ruskie, zruszczyć ś.; przemienić ś. na Rusina.* <Prze + Ruszczyć>

[**Przeruszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeruszyć.**

[**Przeruszka, i,** lm. **i**] *przerwa.* <Od Przeruszyć>

[**Przeruszyć, y, ył**] *przerwać:* P. czyj sen. <Prze + Ruszyć>

[**Przeruwać się, a ś., ał ś.**] p. **Przerwać.** <Z Przerywać ś.>

[**Przeruwanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeruwać ś.**

***Przerw** w wyrażeniu: [Do przerwi] = *do przerwania ś., do oberwania ś., do wyczerpania sił, do upadłego:* Do przerwibym robiła, żeby mieć na wszyćko. <Od Przerwa>

Przerwa, y, lm. **y I.** (w przestrzeni) = a) a. **Przerwisko** *wyrwa poprzeczna, miejsce przerwane; rozpadlina, szczelina, wyżłobienie, wąwóz poprzeczny:* P. w grobli, na drodze. Woda wielką przerwę w grobli uczyniła. Troc. P. w górze od trzęsienia ziemi. Troc. Powódź, skrytym ś. ponikiem przez groblę wykradszy, przerwę wielką uczyni. Tw. P. w tamie. A kiedy mu ś. już staw przerwie, tedy będzie mierzył przerwę, głęboko-li, a niż onę przerwę zasypie, tedyby był tym kosztem stawu podniósł. Strum. Kiedyby nie było przerw i łomanin, nie byłoby drogi, jak na 1000 kroków. Warg. Czynić w murze przerwę. Troc *(= szczerbę, wyłom).* b) przen. *przedział, odstęp, odległość, luka, interwał:* P. między szeregami wojska, między krzesłami. **2.** (w czasie) *przestanek, pauza:* P. w pracy, w czynnościach. P. między lekcjami w szkole. P. w mowie. Troc. Parlament po przerwie, która z przyczyny świąt nastąpiła, dziś zebrał ś. pierwszy raz. L. Krząta ś. bez przerwy *(= bez ustanku),* z przerwami. Miał przerwę w urzędowaniu. P. w ruchu pociągów na kolei żelaznej (w razie np. zepsucia ś. drogi). P. w jeździe pociągu (wskutek postoju). P. w przedstawieniu, widowisku, koncercie = *antrakt.* **3.** [P.] *roś.* lysimachia nummularia. **4.** anat.: × P. *odstęp, przedział, przestwór* (interstitium). **5.** fiz.: P. prądu = *ustanie działania prądu, wstrzymanie ś., zatrzymanie ś. jego.* **6.** fl. *nurt, który sobie wydarła rzeka poprzez kępę lub naspę piaszczystą:* Pojedziemy tą przerwą. **7.** gór.: Uskok, P. w warstwie połączona z usunięciem, to jest, iż skutkiem przełamania warstwy jedna jej część wydźwignięta jest w stropie i zwykła ś. stykać z nadkładem drugiej części. Łab. **8.** patol.: P. w polu widzenia = *mroczki stałe* (scotoma fixum). P. migocąca = *mroczki migocące* (s. scintillans). P. słuchu w pewnych odległościach (s. auris). **9.** woj. *zwyczajne oszańcowanie lub przekop w dziele fortyfikacyjnym, zrobiony podczas ataku dla bronienia noga za nogą pozostałego w nim gruntu.* <Prze + *Rwa, RW, RYW>

Przerwać, rwie, rwał, nied. **Przerywać I.** *rwąc przedzielić; rozerwać:* Przerwij postronek. Rzeka przerwała tamę. P. (zrzucić) most. Troc *(= zerwać).* Ocean przerywa i rozcina ziemię króla Sjam. Łęcz. Góra bardzo przykra, przerwana, a najmniej niepochodzista. Baz. Woda groblę przerwała. Pilch. P. szyki nieprzyjacielskie. Troc. P. łańcuch, kordon. Kule mur przerwały. Troc *(= przedziurawiły, przebiły, wyszczerbiły).* **2.** przen. *wstrzymać, uciąć, przełamać, zawiesić co, przeszkodzić tokowi czynności, sprawy jakiej:* Brzęk niekiedy przerywany jest mi przykrzejszy, niż ciągły. Pilch. Sybaryci kury na wygnanie skazali, aby snadź sen ich nie był przerywany. L. Przerwał nakoniec milczenie. Niem. Tyberjusz ogłosił wyrokiem, aby mu nikt spokojności nie przerywał. Nar. Po dziesięć razy powtarzane okrzyki przymusiły ją P. mowę. L. Przerywając mówi, przestawając, *interrupte.* Kn. Przerywać komu mowę, wpadać ze swoją mową, nie dawać mu domówić, przeszkadzać mu. L. W środku mowy nikogo (= nikomu) nie przerywaj. Karp. Cicho, nie przerywaj mi mowy. Boh. Ale nie przerywaj: obaczymy, jak mi tego dowodzi. L. Mówże, upewniam, że nie przerwę. L. *(= nie będę przeszkadzał).* Przepraszam, że przerywam, ale rzecz wchodzi na niewłaściwe tory *(= że ś. wtrącę).* Przepraszam, że wam przerywam, ale już trzecia godzina. L. Przerywam sprawę jaką. Troc. P. posiedzenie, czynności. P. układy *(= zerwać*

Nie przerywaj koniowi, kiedy ś. mokrzy, bo może zachorować. Przerywać koniowi pijącemu, nie dać mu prędko i wciąż pić. Kn. Przerwał smętek to wesele. Troc (= *zakłócił, zamącił*). Przerwało to nadzieję, uciechę moję. Troc. Odgłos przerywa głosy. Troc. Ciszę przerywało skrzypienie żórawia od studni na folwarku i szczekanie psów. Sienk. Przerwał mi pracę moję wizytą swoją. Troc. P. bieg silnika. P. nauki. P. podróż. P. komunikację. P. prąd elektryczny. P. kiełkowanie = *wyprowadzić słód z roboty*. Przen.: P. co czym = *przepleść, przegrodzić, przedzielić, urozmaicić:* Pieśniami noc przerywamy. Groch. Tak na świecie bywa, że słodką rozkosz gorzki ból przerywa. L. Różnemi ich ciężkie prace przerywa rozrywkami. Troc. Lato całe, nie przerwane żadnym niepomyślnym wydarzeniem, upłynęło wesoło. And. Milczenie, przerywane tylko szelestem drobnego, jakby sianego przez sito dżdżu. Sienk. **3.** *rwąc przerzedzić:* Przerywać płonki, przerzedzić, tam i sam powyrywać. L. Len jeżeli gęsto powschodził, plewiacz go przerywać powinien. Prządz. **4.** konia. osła = *zerwać, spędzić, sforsować.* Troc. P. dziecię, szkodę mu czynić wewnętrznie gwałtownym ruchem. L. (= *utrząchnąć*). **5.** † P. kogo = *oderwać od kogo, zbałamucić:* Nie dosyć na tym masz, iż mi przerywasz męża, ale i jagody syna mego chcesz brać. Biel. M. **6.** lek.: Obłęd przerywany p. **Obłęd. P. ś.** i nied. [**Przeruwać ś.**] **I.** *rozerwać ś., zerwać ś.:* Sznur ś. przerwał. Już ś. szyki przerywały. Troc. Golgota po Pańskim skonaniu na dwie ś. części, rozdarszy, przerwała. Odym. (= *rozpadła ś., rozstąpiła ś., spadała ś., pękła, rozerwała ś.*). **2.** przen. *doznać przerwy, przeszkody, urwać ś., ustać, stanąć, wstrzymać ś.:* Obrady, rokowania przerwały ś. Korespondencja między nami przerwała ś. Dalsza rozmowa przerwała ś. Niem. P. ś. czym = *zostać przerwanym, urozmaiconym:* Przerwało ś. smutkiem to wesele. Troc. **3.** przez co a. do czego = *rwąc, przedostać ś.:* Woda przerwała ś. przez tamę. **4.** *zaszkodzić sobie wewnątrz skutkiem dźwigania, wytężenia, oberwać ś., poderwać ś., zerwać ś., naderwać ś., podźwignąć ś.:* [Beldonek sam dźwigał dalej, o mało sie z tego nie przerwał w sobie]. Dyg. <Prze + Rwać>

Przerwanie, a, blm., **Przeryw I.** czynność cz. **Przerwać:** P. rzemyka, powroza, *abruptio.* Kn. Golgota po pańskim skonaniu na dwie ś. części rozdarszy przerwała, z których Go jedna część w swym zatrzymaniu pospołu z łotrem sprawiedliwym miała, druga zaś złego Gesmana w przerwaniu oddalonego od Pana trzymała. Odym. P. wodne, gdy przeciwprzyrodzonym sposobem woda w moszna osięknie. Perz. (= *przepuklina moszen*). P. roboty. Troc. Bez przerwania pracuje. Troc (= *bez przerwy, bez ustanku, bez odpoczynku*). **2.** p. **Przerwanie ś.**

[**Przerwaniec, ńca,** lm. **ńce**] *roś. przetacznik zwyczajny* (veronica). <Od Przerwany>

Przerwanie się, a ś., blm., **Przerwanie** czynność cz. **Przerwać ś.**

† **Przerwaność, i,** blm. rz. od **Przerwany**, *przerwanie = stan oderwania, odłączenie, oderwanie:* Prorok powiada: Niech będzie przerywanie wyrównane: przez P. znaczą ś. ludzkie występki, któremi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. Gil. <Od Przerwany>

[**Przerwibok, u,** lm. **i**] *roś., przetacznik.* <Przerwać + Bok>

[**Przerwiec, wca,** lm. **wce**] *czerwiec* (miesiąc). <Z Czerwiec, przez sld. do Przerwa>

Przerwipęp, u, lm. **y** bot. p. **Srebrnik.** <Przerwać + Pęp>

Przerwisko, a, lm. **a I.** p. **Przerwa:** Obłoki z krętych przerwisk ś. toczą przez skały i lasy. Brodź-Góra, wpośród przerwisk skalistych lasami okryta. Św. **2.** [P.] *rozpogodzenie ś. po długich deszczach:* Hnet sie zrobi P. <Od Prze + *Rwisko, RW/RYW>

× **Przerwistość, i,** lm. **i I.** rz. od **Przerwisty. 2.** p. **Przerwaność.**

× **Przerwisty** *pełen przerw, urwisty, przepaścisty,* × przerwany: Skały przerwiste. Min. Nieprzyjaciel ten przerwistemi łęgami i górzystemi zasadzkami nas wikłający. Fal. Pomost P. nie przechodzi przez całą długość statku, lecz pokrywa tylko pewne jego części. <Od Przerwa>

Przerycie, a, blm., czynność cz. **Przeryć.**

Przeryczeć, y, ał I. *w ryczeniu pokonać, prześcignąć rykiem:* P. całą gromadę, całe stado. **2.** *rycząc przepędzić (czas jakiś).* **3.** przen. *przepłakać głośno, przebeczeć:* P. całą noc, parę godzin. <Prze + Ryczeć>

Przeryczenie, a, blm., czynność cz. **Przeryczeć.**

Przeryć, yje, ył I. *ryjąc nawskroś przejąć.* **2.** *ryjąc przekopać:* Dziki przeryły drogę. <Prze + Ryć>

Przerygować, uje, ował *rygując przejąć na wylot, przefastrygować:* Worek napchany ziołmi P. i przeszyć. Syr. <Prze + Rygować>

Przerygowanie, a, blm., czynność cz. **Przerygować.**

Przerykiwać, uje, iwał, † **Przerykować** *ryczeć od czasu do czasu, porykiwać, porykać:* Tylko z serca wzdychania głębokie wywodzisz co można, na me słowa przerykując sobie, *remugis.* Żebr. <Prze + *Rykiwać, od Ryczeć>

Przerykiwanie, a, blm., czynność cz. **Przerykiwać.**

† **Przerykować, uje, ował** p. **Przerykiwać.**

† **Przerykowanie, a,** blm., czynność cz. **Przerykować.**

Przerymować, uje, ował *przerobić na wiersz rymowany:* W Kilińskim tak poeta upodobał, że przerymował jego pamiętniczek. Spas. <Prze + Rymować>

Przerymowanie, a, blm., czynność cz. **Przerymować.**

Przerys, u, lm. **y** *kopja przerysowana:* P. zrobiony ołówkiem, piórkiem. <Prze + Rys>

Przerysować, uje, ował, nied. **Przerysowywać I.** *ponownie a. inaczej narysować:* P. plan, widoczek. **2.** *przekopjować rysunek:* P. ołówkiem, piórkiem plan, mapę. Mapę jak P. w jednej wielkości. Sol. <Prze + Rysować>

Przerysowanie, a, blm., czynność cz. **Przerysować:** O kopjowaniu i przerysowaniu kart. Łs.

Przerysowywać, uje, ywał p. **Przerysować.**

Przerysowywanie, a, blm., czynność cz. **Przerysowywać.**

Przeryśnik, a, lm. **i** *narzędzie do przerysowywania.* <Od *Przeryśny, od Przerys>

Przeryw, u, blm. p. **Przerwanie:** P. prądu elektrycznego. <Prze + *Ryw, RW/RYW>

Przerywacz, a, lm. **e I.** × P. *ten, co przerywa:* P. powroza. Troc. P. wesela. Troc. P. mowy, zabawy, *interpellator.* Kn. **2.** *przyrząd w machinie do przerywania jej działania:* Otworzenie przerywacza wstrzymuje motor w jednej chwili. **3.** a. **Przerywak, Przerywadło** fiz. *przyrząd do szybkie-*

go przerywania i zamykania prądu elektrycznego, przerządnik, interruptor, komutator, reotom, girotrop: P. samodzielny. <Od Przerywać>

Przerywać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerwać.**

Przerywadło, a, lm. **a** fiz. p. **Przerywacz.** <Od Przerywać>

Przerywalność, i, blm. rz. od **Przerywalny.**

Przerywalny *dający ś. przerwać.* <Od Przerywać>

1. Przerywanie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przerywać:** P. swej mowy albo rzeczy wtrąceniem czego różnego, *interfatio.* Kn. Częste a. długie przerywania mowy sens bardzo zatrudniają. Troc. Niby dla nieprzerywania nauk zostałem zwolniony od ceremonjałów „dzień dobry!“ i „dobranoc!“ **2.** patol.: P. ciągłości tkanek (wskutek owrzodzenia a. rany) (solutio continuitatis). <Od Przerywać>

2. Przerywanie przys. od **Przerywany,** *z przerwami, z przestankami, ucinkowo, nie ciągle, od czasu do czasu:* Jeszcze P. zdala wojennych rogów dolatuje granie. Malcz. Mówić P. *(=głosem przerywanym, zatrzymując ś., zacinając ś.).* <Od Przerywany>

Przerywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerywać ś.**

Przerywany 1. im. od **Przerywać. 2.** a. †**Przerywczy** *ulegający przerwom, nie ciągły, z przestankami, z przerwami, ucinkowy:* Linja przerywana składa ś. z poszczególnych krótkich kresek. Kordjan bierze w obie ręce jego (Grzegorza) siwą głowę i, całując, mówi przerywanym głosem: Bądź zdrów — mój wierny — ojcze! Słow. Głos P. płaczem. Żale, narzekania przerywane jękami. Słowa przerywane. Huk dział stał ś. P., ale tak gęsty, jak oddech zdyszanego smoka. Sienk. **3.** dziedziczność przerywana (hereditas intermittens). **4.** [P. król] *pewna gra.* **5.** fiz.: Prąd elektryczny P. **6.** patol.: Gorączka przerywana, przepuszczająca (febris intermittens). Oddech P. (respiratio interrupta).

†**Przerywczy** p. **Przerywany:** Dobywano zamku, ale przerywczym szturmem i bardzo tępo. Błaż. Senat przerywczym głosem występki Zbigniewa szerzy, *certatim exaggerat.* Błaż. <Od Przerywać>

×**Przerzadły** *przerzedniały, przerzedzony:* Z pod czapeczki wymykały ś. trochę przerzadłe włosy. Krasz. <Od Przerzadnąć>

× **Przerzadnąć, nie, nął** p. **Przerzednieć:** Przerzadło gości z odjazdem biskupa. Pol.

× **Przerzadnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przerzadnąć.**

× **Przerzadzać, a, ał** p. **Przerzedzić.**

× **Przerzadzanie, a,** blm., czynność cz. **Przerzadzać.**

× **Przerzadzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przerzadzać ś.**

× **Przerzadzenie, a,** blm., czynność cz. **Przerzadzić.**

× **Przerzadzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przerzadzić ś.**

Przerzadzić, i, ił i **P. ś.** p. **Przerzedzić:** Usłyszy klęski z ojców złych zrodzona młódź przerzadzona, *rara juventus.* L. Las ś. przerzadził. Syrok. Przerzadzony, pławiony, czyszczony, subtelny. Bobr.

†**Przerzasły** *który ś. przerzasł, przerażony, przestraszony; przelękły, wylękły:* P., przestraszony. Włod. <Od Przerzasnąć ś.>

†**Przerzasnąć, śnie, sł** *przestraszyć, przelęknąć, przerazić, przejąć strachem, zatrwożyć.* **P. ś.** *przestraszyć ś., przelęknąć ś., przerazić ś., zatrwożyć ś.:* Przerzasł ś., *perculsus timore.* Kn.

†**Przerzaśnienie, a,** blm., czynność cz. **Przerzasnąć;** *przestrach, przerażenie, trwoga:* Przez sny straszyć mię będziesz i przez widoki przerzaśnieniem mię strzęsiesz. Skar.

†**Przerzaśnienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przerzasnąć ś.**

Przerząd, u, blm. p. **Przerządzanie, Przerządzenie.**

Przerządca, y, lm. **y** *urzędnik kolejowy zajmujący ś. przerządzaniem pociągów.* <Prze+Rządca>

Przerządczy przym. od **Przerządca** a. **Przerząd:** Tor, parowóz P. Stacja przerządcza. <Od Przerządca>

Przerządnia, i, lm. **e** *część stacji kolejowej przeznaczona na przerządzanie pociągów.* <Od *Przerządny, od Przerząd>

Przerządnik, a 1. lm. **cy** *robotnik zajęty przerządem pociągów.* **2.** lm. **i**=**a)** p. **Przerywacz. b)** elektrot. *przyrząd siedzący na osi sprądnicy i przerządzający prądy w niej wzniecane w ten sposób, aby otrzymać sprąd możliwie jednostajny, a. też podobny przyrząd doprowadzający sprąd do sprądnika,* komutator, kolektor. <Od Przerząd>

Przerządzać, a, ał, p. **Przerządzić.**

Przerządzanie, a, blm., **Przerząd** czynność cz. **Przerządzać.**

Przerządzenie, a, blm., **Przerząd** czynność cz. **Przerządzić.**

Przerządzić, i, ił, nied. **Przerządzać 1.** × **P.** *inaczej urządzić; lepiej urządzić, zreformować:* P. państwo, społeczeństwo. **2.** kol. *zmienić kolejny porządek wagonów w pociągu, rozczepić pociąg na części i z takich części składać nowe pociągi.* <Prze—Rządzić>

†**Przerzec, cze, kł, Przerzeknąć.** nied. **Przerzekać 1.** i **[P.]** *przemówić, odezwać ś.; wymówić:* Nie był, ktoby co przerzekł. Groch. *(=usta otworzył).* Panowie chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginął, ktoby śmiał to P. a najmniej gębę rozdziewić. Kosz. Stanąwszy tedy blizko, Irys nieleniwa tak przerzekła. Kochan. Proszę cię, przerzekę jeszcze ten raz. Bud. Pan Bóg otworzył usta oślicy i przerzekła: Cóżem ci uczyniła? za co mię bijesz? Wuj. Stał smutny i cicho tak przerzeka. Przyb. Wszedł, przerzekł „pochwalony.“ Kon. Ojcowa jest Jaguś, ojcowa! przerzekał raz po raz, a coraz ciszej. Reym. **2.** *przepowiedzieć, wyprorokować, zapowiedzieć:* Ileci przerzekli po Chrystusie rzeczy, wszystkie ś. wypełniły. Paszk. **3.** p. **Przerzeczony.** <Prze+Rzec>

†**Przerzeczenie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Przerzec;** *przepowiednia, proroctwo.* **2.** *rozkaz.* Wen.

[Przerzeczka, i, lm. **i]** *przemówienie.* <Od Przerzec>

†**Przerzeczony** *przedtym pomieniony, wyżej wspomniany, wzmiankowany, wyżej wymieniony:* A bardzo wiele znamion i dziwów bywało u przerzeczonego grobu. Ż. E. Owcę przerzeczoną z innemi do wsi przygnać. SŁ. Świadectwo przerzeczonego Jakuba stryja za Konradem uczynione. Św. z Woc. Człek będzie zatwierdzon ku prawu o przerzeczone rzeczy. Ort. <Od Przerzec>

Przerzedły p. **Przerzedniały:** Zdają ś. placem potyczek duchów, które zbiegły z przerzedłych puszcz w gęste, wysokie trawy i osoki. Krasz.

Śmiał ś., mówiąc to, i przecierał przerzedłe włosy. Krasz. <Od Przerzednąć>

Przerzedniały, Przerzedły *który przerzedniał, przerzedzony.* <Od Przerzednieć>

Przerzednieć, eje, ał, × **Przerzadnąć** *stać ś. rzadszym, przerzedzić ś.:* Włosy mi na głowie przerzedniały. Przen.: Przerzedniały obyczaje ojców. Sł. wil. *(=rozwolniły ś., zwolniały, rozluźniły ś.).* <Prze + Rzednieć>

Przerzednienie, a, blm., czynność cz. **Przerzednieć.**

Przerzedzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerzedzić.**

Przerzedzanie, a, blm., czynność cz. **Przerzedzać:** P., przerzedzenie drzewa. Troc.

Przerzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerzedzać ś.**

Przerzedzenie, a, blm., czynność cz. **Przerzedzić:** P. lasu, sadu. Troc.

Przerzedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerzedzić ś.**

Przerzedzić, i, ił, nied. **Przerzedzać 1.** *zrobić rzadszym, przetrzebić:* Strony są gęste, a zaś środek przerzedzony. Susz. P. las, sad. Troc. Część żołnierzów raniona przerzedzony obrońcami wał pokazowała. Warg. Pułki w boju przerzedzone świeżym ludem napełniono. Lel. P. las, przestwór czynić, odcinając gałęzie, które ciemność w lesie czyniły, *collucare.* Mącz. (=przerębować, obcinać, przecinać. L.). Leśniczego udano, jakoby zbyt przerzedził pańskie lasy. Kras. W hamerniach samego drzewa zażywanie do szczętuby nasze lasy, już tak strasznie przerzedzone, zniszczyło. L. P. liście dla ułatwienia dojrzałości winogron. Węg. P. owoc, liście. Troc. P. (obcinać) drzewo. Troc. **2.** *rozcieńczyć, rozebrać, dobrać, rozprowadzić, roztworzyć:* Jasny promień wschodu gruby mrok przerzedza. Przyb. Przedtym pieniacz, teraz alchymista... zagęszcza i rozwilża, przerzedza i cedzi. Kras. Wino pił tak przerzedzone, iż tylko barwa winna na wodzie zostawała. Skar. P. sok wodą. **P. ś., Przerzednieć** *stać ś. rzadszym, zrzednieć; zmaleć liczebnie, zmniejszyć ś., uszczuplić ś., przebrać ś.:* Włosy na głowie przerzedziły mi ś. Mgła ś. przerzedziła. Przerzedziły ś. szeregi naszych towarzyszy. Gałęzie starego pnia rodzimych książąt (śląskich) na początku wieku XVI znacznie ś. przerzedziły. Paw. <Prze + *Rzedzić, od Rzadki>

Przerzedzony 1. im. od **Przerzedzić. 2.** p. **Przerzedniały:** Las P. Troc. Włosy jego, niegdyś tak gęste, mocno już były przerzedzone. Orzesz.

Przerzekać, a, ał p. **Przerzec.**

Przerzekanie, a, blm., czynność cz. **Przerzekać.**

[**Przerzeszać, a, ał**] p. **Przerzeszyć.**

[**Przerzeszanie, a,** blm.] czynność cz. **Przerzeszać.**

[**Przerzeszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przerzeszyć.**

[**Przerzeszyć, y, ył,** nied. **Przerzeszać**] *przewiązać.*

[**Przerzetnica, y,** lm. **e**] p. **Przerzytnica.**

[**Przerziadło, a,** lm. **a**] p. **Przejrzadło.**

[**Przerziatko, a,** lm. **a**] p. **Przejrzadło.**

[**Przerzić, i, ił**] p. **Przejrzeć.**

Przerznąć, nie, nął, nied. **Przerzynać 1.** *rznąc przedzielić; przekrajać, przekroić, przeciąć, rozerznąć:* P. sznur nożem, papier scyzorykiem. P. płótno, sukno. P. żyłę. P. piłą=*przepiłować.* P. deskę. Przyskoczywszy nagle, gardłom mu przerznęła. Kochan. Przen.: P. komu komunikacją, przeciąć. L. *(=przejąć, zagrodzić, zatamować, przerwać).* Wojsko to pasy (=przejścia) mu na górach przerznęło. Stasz. Przerznij ten chleb. Troc. Herkules jeszcze ś. środkiem brodu pławił, szerokim bystre wody przerzynając krokiem. Bardz. *(=prując).* Balon przerzyna powietrze, mgłę gęstą, obłoki. Przen.: (częś. nied.) P. co=*przecinać, ciągnąć ś.,przechodzić przez co; dzielić, rozdzielać, przedzielać, przepasywać:* Rzeki, góry przerzynają kraj w różnych kierunkach. Rów przerzyna łąkę. Przerwa jest przedpiersień przerzynający poprzecznie ramiona ukrytej drogi. Jak. J. Sto wysp przerznęły Dniepru strumienie. Słow. **2.** posp. *przegrać:* P. w karty, w bilard. P. sporo pieniędzy. **P. ś. 1.** *przerznąć jedno drugie nawzajem, przeciąć ś., przejść jedno przez drugie:* Te linje, te kręgi ś. przerzynają. Troc. Tam ś. ścieżki przerzynają. Troc *(=krzyżują ś.).* **2.** *przerznąwszy przeszkodę przedostać ś. na wierzch, wyrznąć ś.:* Emilek miał nieco większą gorączkę z przyczyny zębów, które ś. przerzynać zaczęły. L. Materja z wrzoda sama ś. przerznęła. **3.** *przebić ś., przedostać ś., przecisnąć ś. przebojem:* Przez liczne zastępy nieprzyjacielskie przerzynać ś. trzeba było. Pilch. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy ś., niespodzianie Rzymian napada. Pilch. Przerznął ś. z wielkim sercem i wzdłuż i wpoprzek przez sławne i nieprzebyte praskie błota. L. W bystrym pędzie przelękłe potoki w inszą ś. stronę przerznęły przez lasy. Kras. Nagły zgon Franków przerznął ś. przez całą Galją aż do Pirenejów. Lel. Z Ukrainy przerznęliśmy ś. znów do Kamieńca Podolskiego. Niem. Ciemnemi szlaki wywijając ś. kręto, nad jar głęboki przerznął ś. Nebaba. Gosz. <Prze+Rznąć>

Przerznięcie, a, blm., czynność cz. **Przerznąć.**

Przerznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerznąć ś.**

†**Przerzniony** *przerznięty:* Przerznione jest, jako od tkacza, życie moje. Toł.

Przerzucać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerzucić.**

Przerzucanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przerzucać:** Wszystkich przerzucań jednej choroby na drugą nie podobna wyłuszczać. Perz. *(= przemian, przejść nagłych).*

Przerzucanie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Przerzucać ś. 2.** patol.: P. ś. nowotworu=*tworzenie ś. przerzutów* (metastasis): P. ś. objawów histerycznych z jednej na drugą połowę ciała.

Przerzucenie, a, blm., czynność cz. **Przerzucić:** Słód, gdy ś. pocznie zagrzewać, zaraz na drugą kupę przerzucić, a to dlatego to P. ś. czyni, żeby słód nie czerniał. Haur.

Przerzucenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przerzucić ś.**

× **Przerzucinóżka, i,** lm. **owie** *ten, co umie ludzi przez nogę przerzucać = zdradzać, oszukiwać, wyprowadzać w pole.* Mącz. <Przerzucić + Nóżka>

Przerzucić, i, ił, nied. **Przerzucać 1.** *rzucić przez kogo, przez co, przecisnąć; rzuciwszy przesięgnąć przez co, co:* Przerzucać kamieniem dom, przeciskać. Kn. Przerzucę stąd drzewo kamieniem. Troc. Najcięższą włócznią przerzucał (ojciec Irydjona) najwyższe maszty. Krasiń. †P. kogo okiem, nosem=*okazać mu wzgardę lekceważeniem, zadzierać nosa, spojrzeć nań z góry:* Każdego pysznym przerzuca nosem i wzgórę waży ramiona. L. **2.** *rzuciwszy przewiesić:* P. płaszcz, szatę przez siebie. Troc. Przerzucać szatę przez ś.

Kn. **3.** *rzucić z miejsca na miejsce;* przen.: *przenieść, przetranzlokować, przesiedlić pomiatając kim:* Słód, gdy ś. pocznie zagrzewać, zaraz na drugą kupę P. Haur. Zboże na śpiklerzach często przerzucać trzeba. Zaw. Książęta kurlandzcy byli, podług fantazji moskiewskiej, jak piłka przerzucani, na Syberją odsyłani i znowu przywracani. L. Przerzuć to z izby do komory a. na stołek. Troc. Cóż dziwnego a. niezwyczajnego w tym kraju z miejsca na miejsce przerzucać całe pokolenia? Mochn. Niestateczne umysły Macedonów przerzucają panami. Lel. (= *przebierają w nich lekceważąco*). Henryk VIII przerzucał żonami, rozwodził ś., odganiał je, mordował. Lel. Przerzuca w kochankach, jak w ulęgałkach. Przerzucać stronice w książce = *przewracać.* P. książkę = *przeczytać piąte przez dziesiąte, przewertować, czytając przebiec, przepatrzyć.* L. P. papiery. P. album. Przen.: P., przewinąć, przesadzić kogo przez nogę = *oszukać, podejść, wyprowadzić w pole, zdradzić:* Wabił go głębiej w ziemię ruską, iżby go tam snad niej mógł przez nogę P. Stryjk. **4.** Przerzucać czym = *rzucać na wszystkie strony, wywijać, machać, kiwać:* Wąż piersi wzgórę wynosi, zagrzany od słońca, przerzuca prędko żądłem trojakiego końca. Koch. J. **5.** *przeszukać, przetrząsnąć:* Przerzucił wszystkie papiery w szufladzie i nie znalazł, czego szukał. **6.** P. komu co, posp. = *odrzucić, nie przyjąć:* Majster przerzucił czeladnikowi przyniesioną robotę. Klijent przerzucił krawcowi surdut źle dopasowany. **7.** †P. kostką, kartą = *rzucając kostką, kartą przemarnować; przegrać w kostkę, w karty:* *Proterviam fecit,* utracił wszystko, przelał wszystko przez gardziel a. kostką a. kartą przerzucił. Mącz. **8.** †P. most = *zerwać, zrzucić, przerwać, przeciąć, zburzyć:* Przerzucili Krzyżacy most, przez który Litwa miała przebywać. Stryjk. **9.** ekon.: P. podatek = *pobrać podatek spożywczy od wytwórcy, który otrzymuje zwrot jego przez podniesienie ceny produktu.* **10.** garb.: P. skórę z kadzi na pomost a. do drugiej kadzi, szlagować. **P. ś. I.** *przejść, wziąć s. do czego innego:* Ze stanowiska sędziego przerzucił ś. na linję obrończą. Z matematyki przerzucił ś. na medycynę. **2.** *przejść na drugą stronę, przystać, zbiec do niej, sprzeniewierzyć ś.:* Przerzucił ś. do szwedzkiej partji. Troc. Magnus przerzucił ś. do Moskiewskiego. Papr. Przerzucił ś. z łacińskiego obrządku na dyzunicki. Nar. **3.** w kogo, w co = *przemienić ś., przepostaciować ś., przeobrazić s., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś., przekinąć ś.:* Tak Bonaparte w kota ś. przerzuca, a Suworow w kuca. Mick. [Przerzucę ja ś. złotym pierścieńcem] (= *stanę ś.*). <Prze + Rzucić>

Przerzut, u, lm. **y I.** p. **Przerzucenie. 2.** gór. p. **Przerwa. 3.** patol. *przejście sprawy chorobnej z jednej części ciała na drugą, nie stykającą ś. bezpośrednio z chorą,* × metastaza (metastasis). <Prze + Rzut>

Przerzutek, tka, lm. **tki** *ten, co ś. przerzuca z jednego miejsca w drugie, z jednego przekonania do drugiego, niestały w wierze, zbieg, odstępca, apostata, pierekińczyk:* Te przerzutki i pomiotła niniejszego wieku. Wor. <Od Przerzut>

Przerzutka, i, lm. **i** *mostek, kładka:* Poszliśmy na przerzutkę, by oczyma objąć większy widnokrąg. Sienk. <Od Przerzutek>

Przerzutnica, y, lm. **e** *przyrząd przerzucający wodę lub ciała sypkie z jednego miejsca na drugie, wodę zaś na poziom wyższy.* <Od * Przerzutnik, od Przerzutny>

Przerzutny I. *przerzucający ś., zmieniający miejsce pobytu, nieosiadły, niestały:* Rolnik stawał ś. więcej do swej ziemi przywiązanym, mniej przerzutnym. Lel. **2.** *łatwo ś. przerzucający, łatwo przechodzący na stronę przeciwną:* Przerzutni zdrajce. L. **3.** a. **Przerzutowy** patol. przym. od **Przerzut** (metastaticus). **4.** poł.: Bóle przerzutne. <Od Przerzut>

Przerzutowy p. **Przerzutny.** <Od Przerzut>

Przerzynać, a, ał i **P. ś.** p. **Przerznąć.**

Przerzynający I. im. od **Przerzynać. 2.** anat.: × Zęby przerzynające = *sieczne, siekacze,* × nacinające, × śmieszki (dentes incisivi).

Przerzynanie, a, blm., czynność cz. **Przerzynać.**

Przerzynanie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Przerzynać ś. 2.** fizj.: P. ś. zębów = *wyrastanie ich z dziąseł, wyrzynanie ś.* **3.** poł.: P. ś. główki płodu rodzącego ś.

[**Przerzypić, i, ił**] *przekaszlać:* Suchotnik całą noc przerzypił. <Prze + Rzypić>

[**Przerzypienie, a,** blm.] czynność cz. **Przerzypić.**

[**Przerzytnica, y,** lm **e, Przerzetnica**] *pierzyna wierzchnia.* <Prze + * Rzytnica, od * Rzytnik, od Rzytny>

× **Przesad, u,** lm. **y** chem. *ciało przelotnione,* przelot (corpus sublimatum); p. **Nalot.**

Przesada, y, lm. **y I.** *przesadzanie, przesadzenie, zbytek, hiperbola:* P., przesadzanie, przeładowanie w czym, przetężanie, przebieranie miarki. L. Byłaby to wielka P. wszystkie dawne rzeczy odrzucać. Cyan. P. w wychwalaniu, w troskliwości, w nieśmiałości. Do przesady—przys. *przesadnie, do zbytku, aż nazbyt, bez miary, nad miarę, do znudzenia:* Do przesady uniżony, troskliwy, porządny. Do przesady gorliwy poplecznik. Rzew. **2.** *przesadność, nienaturalność, wymuszoność, egzaltacja, afektacja, pretensjonalność:* P. w mowie, w stylu, w ruchach, w ubiorze, w głosie. Mówić, opowiadać z przesadą. **3.** × P. *wyższość, przewaga, przemożność:* Mierność nie ufa sobie, zniżać drugich rada: inna jest szlachetnego umysłu P.: nikomu nie ujmuje, swa siła go niesie. Dm. × **Na przesadę** = *uganiając ś., na wyścigi, jeden przez drugiego:* Na przesadę to razwraz ogłaszali. Ust. **4.** †P. *miejsce do przesadzania szczepów:* Jeśli przesady a. zagrody bywają w zimnych stronach, w którychby rzeczy subtelnej natury sadzono, tedy trzeba je na zimę przykrywać mierzwą. Trzyc. <Prze + *Sada, SIÓD SIEDŹ SIAD SAD>

Przesadnia, i, lm. **e** *postać retoryczna polegająca na zbytnim powiększaniu lub pomniejszaniu przedmiotów a. ich własności,* hiperbola. <Od Przesadny>

Przesadnie przys. od **Przesadny;** × **Przesadzenie.**

[**Przesadno**] *zanadto:* Niedrogo płacicie. — A już to Bogiem nie P. <Od Przesadny>

Przesadność, i, lm. **i** rz. od **Przesadny;** p. **Przesada:** Nie chcąc go na dalsze w tym rodzaju przesadności wyciągać, zaniechał zadawania mu pytań. Jeż.

Przesadny, Przesadzony, Przesadzisty I. *odznaczający ś. przesadą, przesadzający, wymuszony, nienaturalny, nadęty, napuszony, napuszysty, wyszukany, afektowany, egzaltowany:* Styl, sposób mówienia, strój, ubiór P. Ruchy, giesty przesadne. Głos, wyraz twarzy P. Żart tym samym jest naganny, gdy jest zbytni, dziecinny i P. L. **2.** × P. *przesadzony, przesiedlony:* Znaleźli tam swoich przesadnych krajowców. Wor. <Od Przesada>

Przesadowić, i, ił *sadowiąc przenieść, usadowić gdzieindziej, przesadzić:* P. gościa, dzieci. **P. ś.** *sadowiąc ś. przenieść ś., usadowić ś. gdzieindziej, przesiąść ś.* <Prze + Sadowić>

Przesadowienie, a, blm., czynność cz. **Przesadowić.**

Przesadowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadowić ś.**

[**Przesady, ów,** blp.] *zmowy, zasadzki:* Nie wiedział, jakie P. na niego son.

Przesadzać, a, ał i P. ś. p. **Przesadzić.**

Przesadzanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przesadzać:** Drzewko, które do przesadzania biorą, powinno mieć jasną i lśniącą gładką korę. Kluk. P. płonek, drzew. Troc. Czas przesadzania drzewek najlepszy w jesieni. Kluk. **2.** chir. *przenoszenie cząstek naskórka na inne miejsca,* transplantacja (transplantatio). **3.** p. **Przesada:** W każdej sprawie trzeba ś. wystrzegać przesadzania. Kras. P. w czym. Troc.

Przesadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadzać ś.:** P. ś. na co. Kon.

1. Przesadzenie, a, blm., czynność cz. **Przesadzić:** P. urzędników. Troc.

2. Przesadzenie przys. p. **Przesadnie:** Hrabina okazała ś. dla mnie tak niesłychanie uprzejmą, tak miłą, tak P. prawie zainteresowaną mną. Krasz. <Od Przesadzony>

Przesadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadzić ś.**

× **Przesadziciel, a,** lm. **e** *ten, co przesadza.* <Od Przesadzić>

Przesadzicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przesadziciel.**

Przesadzić, i, ił, nied. **Przesadzać 1.** *przenieść siedzącego w inne miejsce, posadzić na innym miejscu;* przen.: *przenieść, przetranzlokować:* P. uczniów w klasie. Przen.: P. kogo przez kij, przez nogę (Pot.) = *zbić go.* Jeżeliby tu złodziej jaki kraść przyszedł, to go tak przez kij przesadzę, że tu więcej nie zajrzy. L. Jeden drugiego jak mógł powalił przez nogę, ba, i przez kij przesadził. Opal. P. urzędnika do inszego powiatu, na inszy urząd. Troc. Pastuchowie zdrowe owce od parszywych przesadzają, aby ś. nie mieszały i same od siebie nie kaziły. Glicz. (= *oddzielają, odosobniają, izolują*). Biskupstwo kruszwickie Honold Włoch, tameczny biskup, do Włodsławia przesadził. Błaż. Przesadzony urzędnik. Troc. **2.** *zasadzić w inne miejsce, posadzić gdzieindziej, przeflancować:* Płonne gruszki, z lasu przesadzone, lepszy owoc rodzą. Skar. Przesadzona płonka niesporo rośnie. Kn. Przesadzać zioła, płonki. Troc. Drzewo przesadzone Troc. Są drzewa, których inaczej P. nie można, jako dobywszy z nienaruszoną ziemią. Kluk. Kwiat stepowy przesadzonym został do ogrodu. Jeż. **3.** *wysadzić na wylot, wyścibić, wytknąć przez co, przetknąć:* Przesadził palec przez otwór. **4** †P. co czym = *przepleść, urozmaicić:* To jest staranie najlepsze, które wżdy czasem jaką krotofilą bywa przesadzone Rej. **5.** co a. przez co = *przeskoczyć:* P. rów, płot a. przez rów, przez płot. Otchłanie pod nogą; musim wąwóz P. w całym konia pędzie. Mick. **6.** × P. *zakasować, przewyższyć, przejść, prześcignąć:* Przesadza jeden drugiego pysznemi szatami. Troc. Ja ś. w muzyce bardzo kocham i przyznam ś., że mnie w tym nikt nie przesadzi. Boh. Radaby we wszystkim P. rywalkę. L. **7.** *przebrać miarkę, przeholować; przedstawić zbyt wielkim a. zbyt małym, przedstawić przesadnie, spotęgować zbytnio:* Ależ przesadzasz! to być nie może! Bądź więcej niźli sławnym, więcej niż bogatym, bądź więcej niż szczęśliwym, a cóż przyjdzie zatym? Oto! iżbyś przesadził i nie był szczęśliwym: miej, co masz, a miej kontent, to szczęściem prawdziwym. Kras. I ów rozumem bardzo nie przesadził, co mi, do panny przyszedszy, z regiestru słówka stawia. Górn. (= *nie odznacza ś. zbyt wielkim rozumem*). Pisarz ten w głębokim poruszeniu swoim przesadza złe i zaciera dobre. L. Opowiadanie to było przesadzone. Błot. **8.** † P. *przeładować; przeciążyć, obciążyć, obarczyć zbytecznie:* Przesadzać kogo lekarstwami Kn. P. lekarstwem chorego. Troc. Przesadzać działo, rusznicę, przesypować, przeładować. Kn. Przesadzona strzelba. Troc. Nie odstraszą zbytecznym ogniem zarażone kraje kupca chciwego ani przesadzone mrozem gwałtownym pola. Groch. P. winą pieniężną występnego. Troc. **P. ś. 1.** × P. ś. *wysadzić ś., wysilić ś. zbytnio, pokazać ś.:* Ci, co ś. na stroje więcej, niż ich stan niesie, przesadzają, i sławie, i workowi szkodzą. Bud. Jedna nad drugą ś. przesadza. Opal. (= *sadzi ś.*). Jedni nad drugich przesadzają ś. w zbytku. Wit. Przesadzają ś. bardzo, aby mieć dobre konie i dzid dobrze zażywać. Troc. Przesadzają ś. w (na) konie, w namioty. Troc. Na broń radzi ś. przesadzają. Troc. Rozumem ś. niebardzo przesadził. Troc (= *nie może ś. pochwalić zbytnim rozumem*). Przesadził ś. w rozum, by Tatarzyn w zbroje. Prz. (= *ma pustki w głowie, brak mu piątej klepki*). Oj! staremu przesadzać ś. na starość ciężka to rzecz, bolesna. Krasz. **2.** † P. ś. w czym *przebrać miarę.* Rej. <Prze + Sadzić>

Przesadzistość, i, blm. rz. od **Przesadzisty,** *przesadność, przesada:* Z jednej strony dworu dobudowana była jakby wieża; raziła ona przesadzistością, oknami niezgrabnemi. Krasz.

Przesadzisty p. **Przesadny.** <Od Przesadzić>

Przesadzony 1. im. od **Przesadzić. 2.** p. **Przesadny.**

Przesalać, a, ał p. **Przesolić.**

Przesalanie, a, blm., czynność cz. **Przesalać.**

† **Przesarbać, a, ał** *sorbając przełknąć, wciągnąć w siebie:* Komara przecedzacie, wielbląda pożeracie. Sekl. (przesarbacie. Sekl.). <Prze + *Sarbać, SORB/SARB>

† **Przesarbanie, a,** blm., czynność cz. **Przesarbać.**

Przesącz, u, lm. **e** chem. *płyn przesączony,* × filtrat, × przesączyna.

Przesączać, a, ał i P. ś. p. **Przesączyć.**

Przesączanie, a, blm., czynność cz. **Przesączać.**

Przesączanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesączać ś.**

Przesączenie, a, blm., czynność cz. **Przesączyć.**

Przesączenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesączyć ś.**

Przesącznik, a, lm. **i** p. **Sączek.** <Od Przesączyć>

Przesączyć, y, ył, nied. **Przesączać 1.** *przepuścić ciecz poprzez ciało dziurowate lub szczeliniaste, przecedzić, przefiltrować:* Wlewał do wyczyszczonego naczynia przesączoną wodę morską. Przen.: Wszystkie boleści i smutki przesącza w sercu od młodu. Zal. (= *nawskroś odczuwa*). **2.** co = *sącząc ś. przeciec przez co:* Czy strumyk przesącza ziele. Garcz. **P. ś.** *sącząc ś. przeciec:* Na dłoniach

moich czuję nieme pocałunki - to krew ś. przesącza ze stygmatów. Mic. <Prze + Sączyć>

Przesączyna, y, lm. **y I.** chem. p. **Przesącz. 2.** patol. *przesięk* (transsudatum). <Od Przesączyć>

Przesąd, u, lm. **y I.** a. †**Przesądek,** ✕ **Przesądzenie** = a) *wiara niedorzeczna w rzeczy niegodne wierzenia, zabobon,* w lm. *gusła:* Mniemania: że można zamawiać krew, robaki, febrę: że są ludzie, których wzrok sprowadza chorobę lub nieszczęście — są przesądami. Wiele zgrzybiałych niewiast pod tytułem czarownic padło ofiarą przesądu. Z tych ogniów pospólstwo wpada w P., jakoby ś. zakopane pieniądze przesuszały. Zabł. Wiek nasz doniesie to potomnym, z jak wielą przesądami walczyć potrzeba było. Karp. Moc światła osłabić powinna przesądy. Cz. Wyrzec ś. najmilszych dziadom i ojcom przesądów dla prawdy. Cz. Powszechny na Wschodzie P., że sępy czują śmierć zdaleka i krążą za człowiekiem mającym umrzeć. Mick. b) *zakorzenione niedorzeczne pojęcie, uprzedzenie:* Przesądy szlacheckie. Baz. Za P. a. uprzedzony umysł to poczytał. Troc. Ślepy P. gubi kraje. Zabł. Wyraz chłop, najużyteczniejszych dla kraju obywatelów oznaczający, nie wiem. przez jaki P. wzięty jest za nazwisko zelżywe. Skrzet. Zdanie, że zniewaga krwi wymaga — jest przesądem. Śmieszny, dziecinny P. Opryskliwość zwadziła, P. broń doradził, męstwo pierś nadstawiło, honor kulę wsadził. Stanisław Konarski wstrząsnął pierwszy panujące w Polsce przesądy co do stylu, co do smaku, co do sposobu nawet myślenia. Es. Przesądy skazują białogłowy na życie ciemne i nieuctwo. L. Otrząśnijcie ś. nakoniec z przesądów, zamiłujcie swój kraj i swój język nadewszystko. Śniad. J. Taka była przesądów owoczesnych władza. Mick. Ze ślepego przesądu nie otrząsłeś ś. jeszcze. Krasiń. Pękają nieczułe lody i przesądy światło ćmiące. Mick. Dróg zawartych przesądem nie przestąpię krokiem. Słow. Bogactwo jest przesądem, z którego nie łatwo będzie wyleczyć ś. ludzkości. Kras. W wiekach średnich moc wmówionych w ludzkość przesądów sprawiła wszystkim niewolę najokropniejszą. Dzied. Krytyka wszelkie wali przesądy. Dzied. Nawet ludzie rozumni od pewnych przesądów, tłómaczących jakoby przyszłość, nie bywają wolni. Wiszn. Dla umysłu ścisłego niema prawd wiecznych naigrawających ś. przesądom, bo każdy P. był kiedyś prawdą i znowu nią zostać może. Święt. Przesądy, jakie odziedziczyliśmy po przodkach, rozwiać ś. muszą jako mgła wobec wiedzy. **2.** †P. *prejudykat, ustalona w praktyce zasada.* **3.** ✕ P. *prawo, juryzdykcja:* Chorągiew szlachty sieleckiej, to jest ziemian pod przesądem dworu sieleckiego będących Mat. Kto z szlachty w mieście sądowym ma domy, będące nie pod przesądem miejskim, ale pod prawem szlacheckim.. Cz. **4.** ✕ P., prow. **Przesud** *opłata sądowa, wynagrodzenie za sądzenie sprawy; koszta sądowe, prawne; grzywny,* † w i n a : P.. wina pieniężna prawna po przegranej sprawie. L. W kłótni między Żydami grzywny, *alias* P., nie do sędziego miasta, ale do wielkiego księcia należą. Cz. Gdy sąd ziemski co komu na kim przysądzi, tedy od przezysku tego kto zyszcze, mają sobie brać za prace swoje przesądu, i z tego przesądu ma przyjść groszy dwa sędziemu, a podsędkowi jeden. St. lit. Deputaci litewscy, jeżeli co aktorowi przysądzą, od tego P., *alias* peresudy, brać mają. Vol. Od przesądów wszelkich na rokach i roczkach, od dekretów po złotemu. Vol. Sędziowie od wszelakich spraw aby żadnych przesądów nie brali. Vol. Od prawa my, hospodar, nic nie mamy przesądów brać, także i panowie, rada nasza, przesądów brać nie mają. St. lit. P o m o c n e, które ś. inaczej c z e p n y m i przesądem nazywało. Wiszn. <Prze + Sąd>

†**Przesądek, dku,** lm. **dki** p. **Przesąd:** Powszechny pospólstwa P. błędny konwulsyjne choroby za djabelstwo utrzymuje. Krup. Bez przesądku = *bez uprzedzenia, bezstronnie, bezparcjalnie:* Abyś tego strzegł bez przesądku nic nie czyniąc, na inną stronę ś. nachylając. Leop (w osobach nie brakując. B. G.). <Od Przesąd>

Przesądnie przys. od **Przesądny.**

Przesądność, i, blm. rz. od **Przesądny:** Osłaniała chatę potęga przesądności, oddziaływającej i na sfery wolne od takowej. Jeż.

Przesądny *z przesądami, pełny przesądów; zabobonny:* Człowiek, strach P. Obawa przesądna. <Od Przesąd>

Przesądowy przym. od **Przesąd.** <Od Przesąd>

Przesądzać, a, ał p. **Przesądzić.**

Przesądzanie, a, blm., czynność cz. **Przesądzać.**

Przesądzenie, a, blm., czynność cz. **Przesądzić. 2.** ✕ P. p. **Przesąd:** Powszechne to jest P. u nas, iż rozumiemy, że rolnictwo jest kunsztem najpodlejszym. L.

Przesądzić, i, ił, nied. **Przesądzać. I.** †P. *osądzić, wydać wyrok na kogo, wyrokiem skazać:* W słusznym gniewie bierz zemstę z przesądzonego winowajcy. Koch. W. **2.** *osądzić ostatecznie, zamknąć po rozstrzygnięciu:* Wyroki przesądzonych spraw kazano spisywać. Wiszn. Jest to już rzecz przesądzona. **3.** nied. *sądzić z góry; wyrokować o czym naprzód; zbyt pochopnie krytykować; przypuszczać, domyślać ś.:* Warunki w akcie podane nie przesądzały przyszłości. Paw. Co z tego wyniknie: źle, czy dobrze? nie chcę przesądzać. Trudno przesądzać sprawę naprzód. Nie przesądzajmy, czy ś. to okaże prawdą. **4.** *osądzić powtórnie; procesując przemienić:* Przy waszej majętności daję Eufrozynie plac w siołku, aby żaden z następców nie przesądzał dania tego. Steb. <Prze + Sądzić>

Przesądzony I. im. p. **Przesądzić. 2.** †P. p. **Przesądny:** Przesądzone rozumienie. Błaż.

Przeschizmatyczenie, a, blm., czynność cz. **Przeschizmatyczyć.**

Przeschizmatyczyć, y, ył, ✕ **Przesyzmatyczyć** *przerobić na schizmatyka a. na schizmatyczne:* Jenerał prawosławny Chomętowski, oczywiście syn krwi polskiej przeschizmatyczony. Bart. <Prze + *Schizmatyczyć, od Schizmatyk>

Przeschły, posp. **Przeschnięty** *który przeschnął:* P., zeschły, nazbyt suchy. Kn.

Przeschnąć, nie, nął a. **schł,** nied. **Przesychać I.** *nieco wyschnąć a. obeschnąć:* Droga już przeschła; będzie dobra jazda. Bielizna już przeschła, ale jeszcze jest niezupełnie sucha. **2.** *zupełnie uschnąć, nawskroś wyschnąć, zeschnąć ś.:* Nie ma ś. obawiać, aby tak drzewo zbytecznie przeschło. Jak. J. <Prze + Schnąć>

Przeschnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeschnąć.**

[Przeseblec, cze, kł] *przewlec:* P. koszulę. <Prze + *Se = Ze + Wlec, z podprowadzeniem pod Oblec>

†**Przesedni, [Przesedni, Przezedni]** *co trzeci dzień przypadający:* P., trzeciegodniowy, co trzeci dzień. Troc. [Zimnica przesednia a. przeze-

dnia], trzeciaczka (febris tertiana). <Prze + S, Ś + Dzień>

Przesejmikować, uje, ował **1.** *sejmikując przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **2.** *na sejmikach a. na sejmiki wydać, przemarnować:* Pan Cześnikiewicz przesejmikował dwa folwarki. Kras. <Prze + Sejmikować>

Przesejmikowanie, a, blm., czynność cz. **Przesejmikować.**

Przesejmować, uje, ował *na sejmach przepędzić, przebyć (czas jakiś):* Przesejmował pół roku. <Prze + Sejmować>

Przesejmowanie, a, blm., czynność cz. **Przesejmować.**

[Przeseliny, in, blp.] p. **Przesyliny:** Wiecie? u Galichy muzyka, P. Grzesia z Maryną. Sew.

×**Przesercować, uje, ował** *przetrawić w sercu:* Wszystko, cośmy przeszli i przesercowali razem, stanęło żywo przed pamięcią. Krasiń. <Prze + *Sercować, od Serce>

× **Przesercowanie, a,** blm., czynność cz. **Przesercować.**

[**Przesforniać, a, ał**] p. **Przebałękać.**

[**Przesfornianie, a,** blm.] czynność cz. **Przesforniać.**

Przesiać, eje, ał, nied. **Przesiewać 1.** *przetrząsnąć przez sito, przez przetak:* Mąkę P. dobrze z otrąb. Syr. Mączka przesiana przez gęste sito. Jak. J. Przesiany, pytlowany. L. Śmieci ś. zostawają, gdy przesiewają rzeszotem. B. B. P. rudę. Łab. **2.** przen. *przebrakować, wybrać co lepsze:* Przen.: Szatan pożądał, aby was przesiał jak pszenicę. Wuj. <Prze + Siać>

× **Przesiadacz, a,** lm. **e** *ten, co ś. przesiada:* P. z konia na koń w biegu. Troc. <Od Przesiadać>

Przesiadać, a, ał **1.** i **P. ś.** p. **Przesiąść. 2.** × P. p. **Przesiedzieć.** <Prze + Siadać>

Przesiadanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przesiadać. 2.** p. **Przesiadanie ś.:** Dojedziesz na miejsce bez przesiadania.

Przesiadanie się, a ś., blm., **Przesiadanie** czynność cz. **Przesiadać ś.:** P. ś. z konia na inszego. Troc. P. ś. z krzesła na łóżko. Troc. P. ś. z pociągu do pociągu.

[**Przesiadować, uje, ował**] p. **Przesiedzieć.**

[**Przesiadowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przesiadować.**

Przesiadywać, uje, ywał p. **Przesiedzieć.** <Prze + Siadywać>

Przesiadywanie, a, blm., czynność cz. **Przesiadywać.**

†**Przesiadzenie, a,** blm., czynność cz. **Przesiadzieć.**

†**Przesiadzić, i, ił** p. **Przesiąść:** Przesiadło (przesiadziło) mu tych gruszek cierpkich. Troc.

Przesianie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przesiać. 2.** † P. p. **Przesiewiny.** Troc.

Przesiarczenie, a, blm., czynność cz. **Przesiarczyć.**

× **Przesiarczyć, y, ył** *dodać za wiele siarki:* P. mieszaninę. <Prze + Siarczyć>

× **Przesiąc, knie, kł** p. **Przesiąknąć.** Sł. wil.

†**Przesiąc, ęże, ągł** p. **Przesięgnąć.** <Prze + Siąc>

†**Przesiągać, a, ał** p. **Przesięgać.** <Prze + Siągać>

†**Przesiąganie, a,** blm., czynność cz. **Przesiągać.**

†**Przesiągnąć, nie, nął** p. **Przesięgnąć.**

†**Przesiągnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przesiągnąć.**

Przesiąk, u, lm. **i** p. **Sączek.** <Prze + *Siąk, SIĘK/SĄK>

Przesiąkać, a, ał p. **Przesiąknąć.**

Przesiąkalność, i, blm. rz. od **Przesiąkalny.**

Przesiąkalny, Przesiąkliwy *zdolny do przepuszczania przez siebie cieczy, przenikliwy dla cieczy.*

Przesiąkanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przesiąkać. 2.** patol. *przesączanie ś. przez błony* (transsudatio): P. krwi (haematopedesis).

Przesiąkliwość, i, blm. rz. od **Przesiąkliwy:** P. roślin = *zdolność wsysania soków.*

Przesiąkliwy 1. *posiadający właściwość przesiąkania.* **2.** p. **Przesiąkalny.** <Od Przesiąknąć>

Przesiąkły, Przesiąknięty *który przesiąkł:* Na wyżynach jakieś pola szare, przesiąkłe rosą, wyleniały ś. z nocy. Reym.

Przesiąknąć, nie, nął, × **Przesiąc,** nied. **Przesiąkać, Przesiękać 1.** *wsiąkając przejąć, przemoczyć, przeniknąć, przejść:* Woda przesiąka przez najtwardsze drzewo, przez warstwę piasku. **2.** czym = *wsysając przejść, przeniknąć ś.; nasiąknąć czym, przemoknąć od czego:* Czym skorupka przesiąkła za młodu, tym na starość trąci. Prz. Przen.: *przejść, przejąć ś., przesycić ś., przepoić ś. czym:* Takeśmy ś. tej francuszczyzny nabrali, takeśmy nią przesiąkli. Wit. Trzeba dobrze nam tą myślą przesiąc, że dla niezgody słońc — królem jest miesiąc. Słow. P. czyjemi zasadami. Przen.: *przejąć, przeniknąć, przesycić:* Miesiąc padał na nią, jak gdyby chciał P. swym blaskiem. Gliń. <Prze + Siąknąć>

Przesiąknienie, a, blm. p. **Przesiąknięcie.**

Przesiąknięcie, a, blm., **Przesiąknienie** czynność cz. **Przesiąknąć.**

Przesiąknięty p. **Przesiąkły:** Rzucano także rozpalone pochodnie i kłęby konopi przesiąkniętych żywicą. Sienk.

Przesiąkra, y, lm. **y** bot. (hydrilla) *roś. z rodziny żabiściekowatych.*

Przesiąść, adł, ądzie a. × **ędzie,** × **Przesieść,** nied. **Przesiadać 1.** a. **P. ś.** *przemienić miejsce siedzenia, przenieść ś. w inne miejsce na siedzenie, siąść gdzieindziej:* Przesiadł ś. na inszy koń. Kochan. Przesiadać z miejsca na miejsce, *mutare locum.* Kn. Wnet na luby brzeg przesiędą ś. z fali, co go tak dawno z westchnieniem żądali. Przyb. Przesiadać ś. z konia na koń. Kn. Przesiądź ś. z krzesła na ławę. Troc. Przesiedliśmy ś. z wody, z woza na konie. Troc. Z za karety, gdzie stawał, przesiadł ś. w karetę. Kras. Przesiadła ś. natychmiast do Tęczyńskiego sanek. Niem. Kniaziowie udzielni przesiadali ś. podług starszeństwa w rodzie ze stolców mniej dostojnych na stolce dostojniejsze. Spas. Przesiądź ś. do nas. Przen.: Przesiadł ś. z konia na krzesło, na lecie mu bardzo zeszło. Pśń. (= *obrał sobie życie spokojniejsze).* †P. ś. z konia na wóz, z rogoży na materac (*=poprawić sobie).* **2.** × P. kogo = *siadszy między kim a kim przegrodzić ich.* Sł. wil. **3.** × P. kogo = *usiąść na wyższe miejsce, niż on, siąść wyżej.* Sł. wil. **4.** † P. komu = *dokuczyć, dać ś. we znaki, zalać sadła za skórę, dojeść mu do żywego, dopiec:* Bolesław poruszył ś. na Kazimierza, wziąwszy na pomoc książęta pomorskie, którym też był przesiadł Kazimierz. Biel. M. Przesieść komu, fałdów przesiadać komu, przykrości mu wyrządzać. L. Iż miasto to bardzo było przesiad-

lo królowi, znowu świeże żołnierze tam posłał. Biel. M. 5. †Przesiada komu czego = *utkwiło, uwięzło, stanęło mu w gardle:* Przesiadło (przesiadziło) mu tych gruszek cierpkich. Troc. 6. †Przesiądzie-ć tego, nie pójdzie-ć to płazem. Dudz. (= *nie upiecze ci ś., nie ujdzie na sucho, nie przejdzie płazem).* Przepłacisz tego, przesiądzie-ć tego, stanie-ć to kością w gardle. Kn. (= *przypłacisz, przypieczętujesz to, odpowiesz, odpokutujesz za to).* Potępialiście sprawiedliwego, a on ś. wam nie sprzeciwiał, teraz ci wam już tego wszystkiego przesiądzie. Wuj. Potym i tym, którzy przedawali żywności, na pieniądze ś. łakomiąc, tego przesiadło, gdy i samym potym nie dostało. Biel. M. **P. ś. I.** p. wyż. **2.** †P. ś. w co = *przemienić ś., przejść, obrócić ś., przeobrazić ś., przedzierzgnąć ś., przeistoczyć ś., przekształcić ś.:* W głazy przesiadły ś. ciała, *versa sunt.* Żebr. <Prze + Siąść>

†**Przesiążły** *przerosły:* Trzeba obrać stadnika wzrostu krępego, zsiadłego, dużego, nieprzesiążłego. Dor. < Prze + *Siążły, SIĘG, SIĄG/SĄG >

Przesiec, cze, kł, dok. i nied. **Przesiekać I.** *siekąc przedzielić; przeciąć, przerąbać:* Przesiekaj koniowi zołzy puszczadłem. Trzyc. P. drogę w lesie. Lasy przesiekli. Sienk. Przen.: Przesiekać powietrze = *próć, przecinać:* Ptacy, którzy w ustawicznym lataniu są, mają piersi jakoby kończaste, aby tym snadniej powietrze przesiekali. Sak. K. **2.** !lep. *przeciąć = zagrodzić, zatamować:* P. drogę rowem, płotem. **P. ś.** *siekąc przedostać ś., przebić ś.:* Przesiekli ś. przez tłumy rycerzy. Słow. <Prze + Siec>

†**Przesiecz, y,** lm. **e I.** *topór, siekiera.* Ps. flor. **2.** p. **Przesieka:** P. dla wojska przez las robiono. Biel. M. Przesieczy siekierkami przez nacisk on srogi i przez ciała czynili martwe sobie drogi. Zim. <Prze + *Siecz, SIEK>

Przesieczenie, a, blm., czynność cz. **Przesiec.**

Przesieczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesiec ś.**

Przesieczna, ej, lm. **e** p. **Sieczna.** <Prze + Sieczna>

Przesiedlać, a, ał i P. ś. p. **Przesiedlić.**

Przesiedlanie, a, blm., czynność cz. **Przesiedlać.**

Przesiedlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesiedlać ś.**

×**Przesiedlca, y,** lm. **y** p. **Przesiedleniec.** <Od Przesiedlić>

Przesiedlenie, a, blm., czynność cz. **Przesiedlić.**

Przesiedleniec, ńca, lm. **ńcy,** ×**Przesiedlca** *ten, co ś. przesiedlił, wychodźca, emigrant:* Sprawa oddania ziem gabinetowych w okręgu Ałtajskim ...w celu utworzenia działek dla przesiedleńców. Wydzielone przesiedleńcom ziemie oddane zostają na stały ich użytek i podlegają obciążeniu podatkami. Jeżeli towarzystwa przewozowe nie przestaną przewozić przesiedleńców, to wypadnie całkiem zabronić im wstępu na terytorjum Unji. <Od Przesiedlony, od Przesiedlić>

Przesiedlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesiedlić ś.**

Przesiedleńczy przym. od **Przesiedleniec:** Ruch P. Komitet P. Możliwe do zaludnienia grunta okręgu Ałtajskiego oddane zostają w miarę utworzenia ś. w nich działek przesiedleńczych na własność skarbu w celu osiedlenia przesiedleńców. <Od Przesiedleniec>

Przesiedlić, i, ił, †**Przesielić,** nied. **Przesiedlać,** †**Przesielać** kogo — *wyznaczyć mu z urzędu nowe miejsce stałego pobytu, przenieść go dokąd na stały pobyt:* Ptolemeusz Lagi, dostawszy Palestyny, przesiedlił do Pentapolis Cyreny sto tysięcy Żydów. Kajs. **P. ś.** *przenieść ś. dokąd na stały pobyt, przemienić miejsce stałego zamieszkania; postarać ś. o urzędowe zaliczenie do stałej ludności danego miejsca, wyrobić sobie przesiedlenie:* Przesiedlił ś. ze wsi do Warszawy. <Prze + Siedlić>

Przesiedzenie, a, blm., czynność cz. **Przesiedzieć.**

†**Przesiedzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przesiedzieć ś.**

Przesiedziały *który za długo siedział:* Chleb orkiszowy bywa dobry, żeby nie był w piecu P. i spalony. Trzyc. (= *przetrzymany zbyt długo w piecu).* <Od Przesiedzieć>

Przesiedzieć, i, ał, nied. ×**Przesiadać, Przesiadywać, [Przesiadować] I.** *przepędzić (pewien czas) na siedzeniu:* Całą noc aż do poranku przesiedział, cały dzień aż do nocy przechrapał. L. W kaplicach swych dzień i noc ustawnie przesiedzą. Paszk. Przesiedział noc i drugą nad kartami. Troc. Nad księgami całe nocy przesiadywa. Troc. Wolą niektórzy w szynkowni dzień i noc P. Wor. Przen.: Gdy krogulec pokarmu trawić nie może, nie dawać mu nic, aż gardło przesiedzi. Trzyc. (= *przeczeka, przepości, przetrawi).* **2.** *przebyć; przepędzić, pozostać, zabawić pewien czas, przegościć, przemieszkać;* nied. *wysiadywać gdzie:* Baw ją, pieść, rozśmiesz, w noc długo przesiaduj. Drużb. Najwięcej w domu moim przesiedział. L. Ustawicznie u stryja jego przesiadam. L. Zawsze u Hortensji przesiadają. L. Gdzieś był natenczas i kędyś przesiadał, kiedym ja ziemi granice zakładał? Chr. Wiecznie u niego przesiedzi (= *przesiaduje).* Swewi i Wandale i Alani dostali pozwolenie w Hiszpanji przesiadywać. Lel. Sarmatowie był to naród nieliczny, podobny do Czerkiesów, którzy dotąd blizko Kaukazu przesiadują. Lel. Nie wiem, dlaczego trzpiot ten u nas przesiaduje. Niem. Hylzen był lat siedem członkiem sądu kanclerskiego; często z tego powodu musiał przesiadywać w Warszawie. Bart. **3.** *siedząc przebyć zbyt długo, zasiedzieć ś.* L. **4.** kogo = *przemóc w siedzeniu:* Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiedzisz, nie przeswarzysz. Kn. Nie przesiedzisz go. Troc. Ty mnie tu nie przesiedzisz, będę sto lat siedział. Fred. M. **P. ś.** *wysiedzieć ś., nasiedzieć ś., użyć siedzenia:* Przesiedzisz ś. tam, przeczekasz ś., posiedzisz chwilę. Kn. Przesiedzisz ś. tam, nim ś. go doczekasz. Troc. < Prze + Siedzieć>

Przesieka, i, lm. **i,** †**Przesiecz** leśn. *przecięcie różnej szerokości w prostym kierunku w lesie zrobione, jako granica straży, obrębu, okręgu, a zarazem i jako droga do wywozu drzewa,* linja, tryba, przecinka, dukt: O czynieniu zarębów w lasach celem przeszkodzenia pochodowi nieprzyjacielskiemu, w czym przypomina żywcem starodawne urządzenie przesieki w Polsce pierwotnej. Balc. Zrobić przesiekę dla wojska. <Prze + *Sieka, SIEK/SIECZ>

Przesiekać, a, ał I. *posiekać, zsiekać, poprzecinać, pociąć:* P. co na kawałki, na części. **2.** *przepędzić (pewien czas) na siekaniu.* **3.** nied. p. **Przesiec.** <Prze + Siekać>

Przesiekanie, a, blm., czynność cz. **Przesiekać.**

†**Przesielać, a, ał i** †**P. ś.** p. **Przesiedlać.**

†**Przesielanie, a,** blm., czynność cz. **Przesielać.**

†**Przesielanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przesielać ś.**

†**Przesielenie, a**, blm., czynność cz. **Przesielić.**

†**Przesielenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przesielić ś.**

†**Przesielić, i, ił** i †**P. ś.** p. **Przesiedlić**: Prosimy Boga, aby dusze zmarłych przesielił, to jest przeniósł. Sak. < Prze + Sielić, SIOŁ/SIEL >

× **Przesieść, ędzie, adł** i × **P. ś.** p. **Przesiąść:** Muszę ś. P. z konia na wóz, a z rogoży na materac. Biel. M. (*=poprawić sobie*). < Prze + Sieść >

Przesiewacz, a, lm. **e 1.** *ten, co przesiewa.* **2.** *przyrząd w młynie do przesiewania, pytel:* W młynie P., naczynie, przez które mąka przepada. Troc. <Od Przesiewać>

Przesiewać, a, ał p. **Przesiać.**

Przesiewanie, a, blm., czynność cz. **Przesiewać.**

Przesiewany 1. im. od **Przesiewać. 2.** *przyrządzony przez przesiewanie, sitny, sitowy, pytlowany, pytlowy:* Mąka przesiewana. Chleb P. Bobr.

Przesiewiny, in, blp., **Przesiewki**, *odpadki po przesianiu, plewy, otręby:* P., przesiane rzeczy. Troc. < Od Przesiewać >

[**Przesiewisko, a**, lm. **a**] *przedplon, przedplód.* < Od Przesiewać >

Przesiewki, ek, blp. p. **Przesiewiny.** <Od Przesiewać>

Przesiewnik, a, lm. **i 1.** *arfa do przesiewania.* **2.** w lm. *pory, sierotki.* **3.** gorz. *jeden z koszów a. rusztów drewnianych, zatrzymujących przy cedzeniu zacierów grubsze części, jak oto: łuski słodowe, łupiny kartoflane, piasek.* <Od Przesiewny>

Przesiewny *przeznaczony do przesiewania, przesiania:* Zboże przesiewne. <Od Przesiewać>

× **Przesięgać, a, ał** p. **Przesięgnąć.**

Przesięgalny *dający ś. przesięgnąć:* Wszystkie te nieszczęścia i błędy i nieprawości rość nie mogą, bo doszły szczytu nieprzesięgalnego, więc muszą zacząć upadać. Krasiń. < Od Przesięgać >

†**Przesięganie, a**, blm., czynność cz. **Przesięgać.**

†**Przesięgnąć, nie, nął**, [**Przesięgnąć**], †**Przesiągnąć**, †**Przesiąc**, nied. × **Przesięgać**, †**Przesiągać 1.** *sięgnąć przez co:* Przesiągnij po księgę przez stół na okno. Troc. **2.** *zdołać objąć:* Była tam winna macica tak wielka, iż ją (= jej) chłop rękoma nie przesięże wszerz. Biel. M. **3.** *dosięgnąć, dostać:* Tak daleko nie mogą przesięgnąć. Żarn. Syn nie mógł do ojca na wysokość niebieską P., gdyby go był ociec na nizkość ziemską nie posłał. Żarn. (*= dojść*). Z jednej fortecy do drugiej działa przesięgają, tak dalece, że jedna drugiej bronić może. Troc (*= przenoszą*). Bóg wieki przesięgnie. Groch. (*przetrwa*). **4.** *za daleko sięgnąć; przekroczyć, przenieść, przesadzić, zbyt daleko zasięgnąć:* Abo przesięże, abo nie dosięże. Dor. **5.** przen. *przewyższyć, prześcignąć, przenieść, zakasować, przejść:* Miał przodków męże wielkie, męstwem je przesiągł; miał uczone, nauką je celował; miał prawne, prawem je przeszedł. Orzech. Klemens VIII stara ś., aby nie tak dalece Piusa V naśladowcą był, jako więcej, aby go szczęsnym powodem swoim przesiągł. Jan. Pszenicy obfitość wszelką miarę przesiągała. Leop. Pewno, że oni będą nam urągać, nie żeby cnotą mieli nas przesiągać, lecz... Chr. Boże, obietnice swoje skutkiem zawżdy przesiężesz. Kochan. Jak sześć przesiągło dwiema czterech, tak też nie dosięga dziesiątego czterema. Petr. U narodu grubego, który swą niepolerownością ledwo nie wszystko przesięga barbarzyństwo. Nar. U Turka potrzeby do boju należące na wybór, i liczbą rycerstwa nas przesiąc może. Grab. P. Głaz olbrzymi przesięgał szczyty Tatrów najwyższe. Dyg. < Prze + Sięgnąć >

Przesięgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przesięgnąć.**

Przesięk, u, lm. **i** fizj. i patol. *to, co przesiąka, przesącza ś.*, × przesączyna, !transsudat (transsudatum). < Prze + *Sięk, SIĘK/SĄK >

Przesiękać, a, ał p. **Przesiąknąć.** L.

Przesiękanie, a, blm., czynność cz. **Przesiękać.**

†**Przesiężenie, a**, blm., czynność cz. **Przesiąc**, *przesięgnięcie:* Za znak kościoła wystawiają dawność lat i dawne P. czasów, iż te są kościoły prawdziwe, które są pierwsze i dawniejsze... Żarn.

Przesilać, a, ał i **P. ś. 1.** p. **Przesilić. 2.** [**Przesilać ś.**] *ważyć ś.* (o niepewnej pogodzie): Jakoś dzisiaj od samego rana tak ś. przesila.

Przesilanie, a, blm., czynność cz. **Przesilać.**

Przesilanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesilać ś.**

Przesilenie, a, lm. **a**, **Przesiłek 1.** czynność cz. **Przesilić:** P. sił. Troc. P. natury mocnemi napojami, tęgiemi lekarstwami. Troc. Przen.: *chwila przejściowa, zwrot, przełom, kryzys:* W Austrji trwa wciąż tak zwane P. polityczne, to jest stan rządów bez większości w parlamencie. P. ministerjalne, gabinetowe. P. w handlu. Instynkt ostrzegał, że w Petersburgu nastaną niepewne czasy, niewiadomo jak długi stan przesilenia. Sm. P. w polityce, w położeniu kraju, w pojęciach. P. ekonomiczne. **2.** p. **Przesilenie ś.** = a) P. żalu, bólu. Troc. b) [P.] *wysiłek nadmierny:* Umarł z przesilenia. c) astr. *chwila, gdy słońce najbardziej jest od równika niebieskiego oddalone, czyli gdy zboczenie jego jest największe:* P. letnie (gdy największe to zboczenie jest północne). P. zimowe (gdy zboczenie to jest południowe). P. dnia z nocą. d) patol.: P. choroby, P. w chorobie= *chwila krytyczna, zwrot stanowczy, przełom, przemoga, kryzys* (crisis).

Przesilenie się, a ś., blm., **Przesilenie** czynność cz. **Przesilić ś.**

× **Przesiliciel, a**, lm. **e** *ten, co przesilił a. co przesila.* L. <Od Przesilić>

Przesilić, i, ił, nied. **Przesilać 1.** *przełamać wysiłkiem, przeforsować; przetężyć:* Strzeż ś., abyś twojej natury nie przesilił i nie przeładował. Troc. Ciało przesilone swywolą trapi i uciska ducha. [Palce tej ręki zdają ś. jakby przesilone, skościałe po jakimś czynie gwałtownym]. Głos przesilony skonał w ustach. Garcz. **2.** kogo, co a. †**P. ś.** na kim = *dać komu, czemu radę, poradzić komu = siłując ś. przezwyciężyć kogo, co; przemóc, zmóc, przeprzeć, wziąć górę nad kim, nad czym, zwalczyć, pokonać:* Dopóki senat nie będzie wybierany od narodu, dopóty nie można ś. spodziewać, iż władza królewska nie przesili prawodawczej. Kal. Często na mię walczyli, ale ś. na mnie P. nie mogli, *non potuerunt mihi.* Wr. **P. ś. 1.** *wysiliwszy ś. do najwyższego stopnia, przełamać ś.; przeszedszy przez najwyższy wysiłek, osłabnąć; przejść kryzys natężenia, przetężyć ś., przeforsować ś., przeczerpać ś. ostatecznym wysiłkiem:* Samo złe z czasem ś. przesili. Zabł. Długim spa-

niem ciężki ból P. ś. może. Bardz. Choroba ś. przesiliła. Krup. Od roboty, od biegania ś. przesilił. Troc. Wiatry, upały słoneczne ś. przesiliły. Troc. Zbytnia wolność ś. zawsze ku swejwoli przesila. Troc (= *przeszedszy przez zenit, kłoni ś., schodzi*). Sposób, aby ś. ocet nie przesilił. Ślesz. (=*nie stracił na mocy, na tęgości*). 2. *dojść do najwyższego wysiłku, natężenia, wysilić ś.*: Mówić będzie potomność, że ś. przesiliła dobroć we mnie, jak w Sylli okrucieństwa siła. L. Przesiliły ś. pochwały jego. Troc. Przesilił ś. w wysokich konceptach, w przysługach. Troc. <Prze + Silić>

Przesilny 1. *nadzwyczaj silny, potężny.* **2.** patol. *tyczący ś. przesilenia, przełomowy, zwrotny, krytyczny* (criticus): Dzień P. choroby (dies criticus). <Od Przesił>

Przesilony 1. im. od **Przesilić. 2.** [P.] *przechodzący czyje siły, forsowny:* A wszak to owe przesilone drogi chłopca nadgryzą! Kon. <Od Przesilić>

†**Przesił, u,** lm. **y 1.** *przemoc, gwałt, przewaga siły:* Już nas ani P. ościennych mocarstw, ani domowy nie gnębi. L. Moskwa zasadzona na mocy gwałtu i przesiłu. L. **2.** *wysiłek, przymus:* Zdrowo jest tyle rzeczy widzieć w słusznej mierze, ile ich rozum w siebie bez przesiłu bierze. Przyb. †Na P. a. †**Na przesiły** = *na wyścigi, walcząc wzajemnie ze wszystkich sił, jeden przez drugiego:* Gdy ś. w zbytkach na przesiły Egipt z Asyrją o pierwszość kłóciły. Przyb. <Prze + *Sił, SIŁ/SIL>

Przesiłek, łku, lm. **łki** p. **Przesilenie:** P. naszych nieszczęść i sławy. Wor. <Od Przesił>

[**Przesiłkować się, uje ś., ował ś.**] *skłonić ś., zgodzić ś., przystać na co:* Ja tu panocka haje (zabawiam), moze sie przesiłkujom (przystáną na moje). <Od Przesiłek>

[**Przesiłkowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przesiłkować ś.**

Przesiodłać, a, ał *ponownie, inaczej osiodłać:* P. konia. <Prze + Siodłać>

Przesiodłanie, a, blm., czynność cz. **Przesiodłać.**

[**Przesipiać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przespać.** <Z Przesypiać>

[**Przesipianie, a,** blm.] czynność cz. **Przesipiać;** *spanie, sen:* Wieczne P.

[**Przesipianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przesipiać ś.**

[**Przesiurczeć, y, czał**] *przeciec, przebiec:* Jak kto wspomniał o nim, to az krew przesiurcała po jej twarzyczce. <Prze + *Siurczeć, od Siurczek>

[**Przesiurczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przesiurczeć.**

[**Przesiustać, a, ał**] *zamienić lekkomyślnie, przefrymarczyć:* Nie sprzedał ani cielęcia, ani płótna, tylko przesiustał za dubeltówkę pług. Tet. <Prze + Siustać>

[**Przesiustanie, a,** blm.] czynność cz. **Przesiustać.**

Przeskakać, cze, kał, nied. ×**Przeskakiwać,** †**Przeskakować 1.** *przepędzić, przebyć (czas jakiś) na skakaniu; przetańczyć, przepląsać:* Całe dni i nocy przeskakuje. Troc. **2.** *skakaniem przepuścić, przemarnować:* Przeskakuje na tańcach swój zarobek. Troc. <Prze + Skakać>

Przeskakanie, a, blm., czynność cz. **Przeskakać.**

Przeskakiwać, uje, iwał 1. p. **Przeskoczyć. 2.** × P. p. **Przeskakać.** × **P. ś.** z kim = *doświadczać ś. z kim skacząc.* Włod.

Przeskakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przeskakiwać.**

× **Przeskakiwanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeskakiwać ś.**

†**Przeskakować, uje, ował** i †**P. ś. 1.** p. **Przeskakać:** P. ś. z kim. Troc. **2.** p. **Przeskoczyć.**

†**Przeskakowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeskakować.**

†**Przeskakowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeskakować ś.**

Przeskandować, uje, ował *przeczytać, przerecytować skandując.* <Prze + Skandować>

Przeskandowanie, a, blm., czynność cz. **Przeskandować.**

[**Przeskarżać, a, ał**] p. **Przeskarżyć.**

[**Przeskarżanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeskarżać.**

[**Przeskarżenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeskarżyć.**

[**Przeskarżyć, y, ył,** nied. **Przeskarżać**] *oskarżyć:* Groziła, iż go mężowi przeskarży. Krasz. <Prze + Skarżyć>

Przesklepiać, a, ał p. **Przesklepić.**

Przesklepianie, a, blm., czynność cz. **Przesklepiać.**

Przesklepić, i, ił, nied. **Przesklepiać** *przerzucić sklepienie nad czym = wymurować sklepienie łączące.* <Prze + Sklepić>

Przesklepienie, a 1. blm., czynność cz. **Przesklepić. 2.** bud. *rodzaj sklepienia nad oknami i drzwiami:* P. poziome, łukowe (p. Przesklepka).

Przesklepka, i, lm. **i** bud. *łuk sklepiony w odcinek koła, utopiony w murze, wytrzymujący ciśnienie nad ościeżą drzwi lub okna.* <Od Przesklepić>

Przeskoczenie, a, blm., czynność cz. **Przeskoczyć:** Wstydu ludzkiego granic P. Smotr.

Przeskoczka, i, lm. **i 1.** *ta, co przeskakuje, skakaniem dokazuje:* Parysa wyrok bardzo ladajaki jabłko miał dać godniejszej, nie przeskoczce takiej. Tw. **2.** *matka niezamężna, panna po połogu.* L. **3.** [P.] *przepiórka.* <Od *Przeskoczek, Prze + Skoczek>

[**Przeskoczna, ej,** lm. **e, Przezimka**] *kobieta, która miała dziecko nieślubne.* <Od Przeskoczny>

Przeskoczny *dający ś. przeskoczyć, do przeskoczenia, przestępny.* L. <Od Przeskoczyć>

Przeskoczyć, y, ył, [Przeskoknąć], nied. **Przeskakiwać,** †**Przeskakować, [Przeskokować] 1.** *skoczyć przez co, skoczywszy przebyć; przesadzić:* P. co a. przez co. Przeskocz ten murek. Troc. Koń ze mną rów przeskoczył. Troc. Gdzie nie można P., tam podleźć trzeba. Zabł. Niestetyż! wszędzie nie przeskoczym dołu. Wad. Nie już ten przeskoczy, co sobie hup! powie. Pot. Nie mów hup, aż przeskoczysz. Bud. B. (= *nie tryumfuj przed czasem*). Przeskoczyłby pies abo kot ten mur. Kn. Przy każdym młynie na mię (łosia) zastawiano sidła, drugdziem ja przeskakował, drugdziem psował skrzydła. Papr. Przen.: Przy zdroju miejsce kładkową przeskoczone deską. Słow. (= *przerzucone dla przechodzących*). Przen.: P. kres, granice i t. p. = *przekroczyć, przestąpić; wykroczyć z nich:* W tym zamierzone granice przeskakujemy. Smotr. (= *występujemy z nich*). P. prawa. Troc (= *nadużyć*). Abys czasu

naznaczonego nie przeskakował. Haur. Chociaż przeskoczyła za trzydziestkę, słynęła z piękności. Byk. (=*przeszła*). 2. *skoczyć z miejsca na miejsce; skoczywszy przenieść ś.*: Przeskoczył w nawę. Troc. P. na drugą stronę. Przen.: Wiem, że ze śmiechu przeskakiwać w smutek jest wielkim błędem. Słow. (= *przerzucać ś., wpadać, przechodzić nagle*). 3. P. co pośredniego = *nie przebyć, pominąć, przeoczyć, prześlepić, ominąć*: P. miejsce w księdze, wiersz w czytaniu (posp. *zjeść*). P. klasę, kurs w uniwersytecie. P. starszych w kolei, w karjerze urzędniczej. P. kogo stopniem, godnością, awansem (= *wyprzedzić*). Dziedziczność przeskakująca = *przemienna* (hereditas alterans). **P. ś.** *zostać przeskoczonym*: Kanon o przenoszeniu biskupów dla pożytku drugdy kościelnego P. ś. i rozgrzeszenie mieć mógł. Skar. <Prze + Skoczyć>

Przeskok, u, lm. i **I.** *skok przez co, przeskoczenie*: Żartkiemi przeskoki już w pierwszym stawa szyku, już osłabionych posiłkuje. Pilch. Przen.: *przejście ryzykowne, zwrot nagły, zmiana gwałtowna*: Z rozpaczy wyjść do kosztowania najmilszej szczęśliwości jak P. prędki i niespodziewany! L. P. między dwiema po sobie następującemi liczbami. P. między teorją a praktyką (=*przedział*). 2. *pominięcie*: Apelacja powinna iść koleją do następnej instancji, a przeskoków w instancjach robić nie wolno. Kras. A. 3. częś. w lm. *przesmyki, przejścia, ścieżki, dróżki, szlaki, manowce*: Przydał mu dwuch przewodników przeskoku podróżnego dobrze wiadomych. Błaż. Miejsc onych w tym lesie przeskoki dobrze wiedzieli. Błaż. Wilki mają swoje przeskoki koło owiec zamkniętych w tej odległej koszarze. Tw. Myśliwcy, nachodziwszy ś. dosyć po przykrych gajach, doliznach, po górach, po przeskokach, nic nie sprawiwszy, muszą do domów powracać. Kosz. Wiedział przeskoki i zaczajne znaki kuczmańskie i wołoskie, ba, i czarne szlaki. Paszk. Wiedząc przeskoki, szła tyłem do kamienicy. Troc. Przen. *wybiegi, przebiegi, sztuczki, fortele, figle mądrości*: Wiem jego przeskoki. Troc. On nam mistrza chytrego zdrady i przeskoki odkrył. Żarn. Najlepsi hetmani są ci, którzy ś. przeskoków i inszych rzeczy wszystkich nieprzyjacielskich umieli dostatecznie wywiedzieć. Kosz. <Prze + Skok>

[**Przeskoknąć, nie, nął**] p. **Przeskoczyć.**

[**Przeskoknięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przeskoknąć.**

[**Przeskokować, uje, ował**] p. **Przeskoczyć.**

[**Przeskokowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeskokować.**

Przeskokowo przys. od **Przeskokowy**; *piąte przez dziesiąte, pobieżnie*: Jaki sens moralny wyciągniesz z tego wszystkiego, co ci na pierwszy raz w urywanych zdaniach, P. o podróży mojej wspominałam? Żm.

Przeskokowy przym. od **Przeskok**: Koła pociągu idącego w bocznicę przez rozjazd P. przeskakują przez wewnętrzny tok toru głównego.

†**Przeskost, a,** lm. **owie** = **Bezkost.** Leop. <Przez (zam. Bez) + KOST/KOŚĆ>

Przeskostnica, y, lm. **e, Szafraniec** (bot. memecylon) *roś. z rodziny zaczerniowatych.* <Od *Przeskostnik, od Przes (zam. Bez) + *Kostnik, od Kostny>

†**Przeskórka, i,** lm. **i** *dokuczliwość, przykrość.* Kaz. 1555.

[**Przeskórzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeskórzyć**: Żadna wina nie uszła mu płazem, skóra odpowiadała za każde P. Dyg.

[**Przeskórzyć, y, ył**] *przewinić, zawinić, przeskrobać*: Który studenciak znowu co przeskórzył? Dyg. <Prze + *Skórzyć, od Skóra>

Przeskrobać, bie, bał, nied. **Przeskrobywać I.** co = *przedziurawić skrobaniem*: P. papier scyzorykiem. 2. a. [**Przeskubać**] *przebrać miarkę, za wiele sobie pozwolić; zawinić, zbroić, zrobić co złego, wykroczyć*: Wyższe i niższe stany, i wojska i dwory, wszystko czasem przeskrobie, trzeba je poprawiać. Zabł. Uważałem, żeby w czym nie P. Jabł. Prędzej można wybaczyć, choć czasem przeskrobie, córce, ale ty jużeś stara, a jeszcze ladaco. Zabł. Już też te żarty przeskrobane. L. Przeskrobało ś. swego czasu, za to teraz ś. pokutuje. Kaczk. <Prze + Skrobać>

Przeskrobanie, a, blm., czynność cz. **Przeskrobać.**

Przeskrobywać, uje, ywał nied. p. **Przeskrobać.**

Przeskrobywanie, a, blm., czynność cz. **Przeskrobywać.**

Przeskrzydlać, a, ał i × **P. ś.** p. **Przeskrzydlić.**

Przeskrzydlanie, a, blm., czynność cz. **Przeskrzydlać.**

× **Przeskrzydlanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeskrzydlać ś.**

Przeskrzydlenie, a, blm., czynność cz. **Przeskrzydlić.**

× **Przeskrzydlenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przeskrzydlić ś.**

Przeskrzydlić, i, ił, nied. **Przeskrzydlać** *przegjąć, przeciąć skrzydłem*: Bojąc ś. być przeskrzydlonym na Różanę aż do grobel Szereszowskich cofać ś. myślisz. T. K. × **P. ś.** *przenieść jakby na skrzydłach, przelecieć*: Z serca do serca przeskrzydla ś. myśl. Krasiń. <Prze + Skrzydlić>

Przeskubać, bie, bał, nied. **Przeskubywać I.** *nanowo uskubać, wyskubać; przerobić skubaniem*: P. włosie do materaca. 2. *przepędzić (pewien czas) na skubaniu.* L. 3. [P.] p. **Przeskrobać.** <Prze + Skubać>

Przeskubanie, a, blm., czynność cz. **Przeskubać.**

Przeskubywać, uje, ywał p. **Przeskubać.**

Przeskubywanie, a, blm., czynność cz. **Przeskubywać.**

†**Przeskwierać, a, ał** *skowyczeć, skomleć od czasu do czasu*: Jako kundel szczeka bojaźliwy najwięcej, kiedy kto ucieka, i goni i przeskwiera. Tw.

†**Przeskwieranie, a,** blm., czynność cz. **Przeskwierać.**

× **Przesłabić, i, ił** *nieco osłabić = nieco wytępić, przeplenić, przetrzebić.* L. <Prze + Słabić>

× **Przesłabienie, a,** blm., czynność cz. **Przesłabić.**

I. Przesłać, śle, słał, nied. **Przesyłać I.** *posłać, wysłać przez kogo, przez co; posławszy dostarczyć; zakomunikować*: P. komu co przez posłańca, przez okazję, przez pocztę a. pocztą. Otrzymałem listy przesłane. Troc. P. telegraficznie życzenia, odpowiedź, depeszę, wiadomość. P. pieniądze. Przesyłamy ci (w swym liście) ukłony. Prześlij chłopca. Troc (= *przyślij, wyślij*). Przesłał książkę przez chłopca. Troc. Przen.: Statuę mu wystawił, chcąc przez to w najpóźniejsze lata P.

imię tak wielkiego męża. L. (—*przekazać, podać*). 2. †P. *wysłać naprzód, posłać przodem:* Gdy zacny jaki monarcha do jakiego miasta wciągnąć ma wolą, przesyła przed sobą posły, jednych wprzód, którzy zdaleka, drugich pośledź, którzy zblizka przyjazd jego opowiadają. Żarn. Niemasz choroby znaczniejszej, którąby kilką dniami znaków jakich nie przesłała. Pilch. 3. [P.] *oświadczyć ś. o rękę dziewczyny przez ludzi.* 4. mech.: Wał przesyłający = *komunikacyjny, przez który koło główne machiny udziela ruchu dalszym jej częściom, transmisyjny, transmisja.* <Prze + 1. Słać>

2. Przesłać, ściele, słał, [Prześcielić], nied. Prześcielać, [Prześcielać] I. *ścieląc przełożyć; nanowo, inaczej posłać:* Choremu jak najczęściej trzeba pościele prześcielać. Haur. Pościel przesłana. Troc. Łóżko codzień choremu dwa razy P. potrzeba. Krup. W czasie prześcielania niech chory tak długo na krześle siedzi, póki łóżko nie będzie przesłane. Krup. 2. *ścieląc przełożyć:* P. jabłka słomą. Owoce świeżym przesłane (prześcielane) liściem. Troc. Przen.: †P. *przepleść, przegrodzić, urozmaicić:* Zawsze radość nam frasunek jaki prześciela. Mor. A. Bojaźń przeplatać i prześcielać nadzieją. Pilch. 3. sobie drogę = *usłać, przetorować, przygotować:* Prześcielać sobie drogę, gotować, przetorować sobie drogę. Kn. †P. s. nied. *przeplatać ś., luzować ś., zmieniać ś.:* Podczas panom jest odmiana miła, gdy ś. droga rzecz z tanią prześciela. Petr. <Prze + 2. Słać>

Przesładzać, a, ał p. **Przesłodzić.**

Przesładzanie, a, blm., czynność cz. **Przesładzać.**

I. Przesłaniać się, a ś., ał p. **Przesłonić.**

2. Przesłaniać się, a ś., ał ś. *przebyć (pewien czas) słaniając ś.*

Przesłaniać, a, ał i P. ś. p. **Przesłonić.**

Przesłanianie, a, blm., czynność cz. **Przesłaniać.**

I. Przesłanianie się, a ś., blm., czynność cz. **I. Przesłaniać ś.**

2. Przesłanianie się, a ś., blm., czynność cz. **2. Przesłaniać ś.**

Przesłanica, y, lm. **e** p. **Przesłanka:** Delfy zapobiegły zdradliwemu porozumieniu ś. wiatrów z gienjuszami i przesłanicą ich — pomroką ciemnoty. Smol. <Od Przesłaniec>

I. Przesłanie, a, blm., czynność cz. **I. Przesłać.**

2. Przesłanie, a, blm., czynność cz. **2. Przesłać.**

†Przesłanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesłać ś.**

Przesłaniec, ńca, lm. **ńcy, Przesłannik I.** *goniec wysłany naprzód; poprzednik, zwiastun, herold:* Św. Jan, ten miły P. Chrystusowy. Wuj. *(praecursor.* Star.). Mahomet, P. antychrysta. Skar. Przen. Sława prawdy P., *praenuntia.* Żebr. (przesłanka. L.). P. wiosny. Między temi księgami jest prawda wiele pomiernych, ale są one przesłańcami lepszych, które potrzebują czasu. Swit. 2. *poseł, posłaniec, wysłaniec, wysłannik; delegat, deputat:* Wzięli na siebie postać wybranych do narodu swojego przesłańców, żeby do wszystkich mówili prawdę. L. Domicjanowie, Neronowie, heretykowie i insi szatańscy przesłańcowie. Żarn. <Od Przesłany>

Przesłanka, i, lm. **i I.** *rzecz przesłana, posyłka, korespondencja:* W swojej listownej przesłance dużo powiada o niedawnych a smutnych dziejach. Rol. 2. forma ż. od **Przesłaniec,** *poprzedniczka, zwiastunka:* Synagoga była przesłanką Kościoła chrześcijańskiego. Jutrzenka, P. dnia. Wieść, ta P. nieupracowana, leci i cuda waleczności głosi stem wykrzyków. Przyb. 3. P. w sylogizmie = *zdanie, z którego drogą rozumowania wyprowadzamy wnioski, jedna z szeregu prawd ogólnych (lub szczegolnych), wiodących drogą wnioskowania do pewnej prawdy szczególnej (lub ogólnej), jako wyniku,* premisa. <Od Przesłaniec>

Przesłannik, a, lm. **cy** p. **Przesłaniec:** Wytłómaczę ci wtedy wiele szczegółów indywidualnych, którym papier za lekkomyślnym jest przesłannikiem. Krasiń. <Od Przesłanny>

×Przesłanny *dający ś. przesłać.* <Od Przesłać>

Przesłańczy, †Przesłański przym. od **Przesłaniec;** *poprzedzający, zwiastujący, zapowiedni, zapowiadający:* Znaki przesłańcze. <Od Przesłaniec>

†Przesłański p. **Przesłańczy.**

†Przesłaństwo, a, lm. **a** *poselstwo wprzód wysłane; rola, powołanie przesłańca:* Herezja ta w niemałe błędy i P. antychrystowe wpadła. Hrb. <Od Przesłaniec>

×Przesławiać, a, ał i **×P. ś.** p. **Przesławić.**

×Przesławianie, a, blm., czynność cz. **Przesławiać.**

×Przesławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesławiać ś.**

×Przesławić, i, ił. ×Przesłowić, nied. **×Przesławiać, ×Przesłowywać** *uwielbić, wychwalić, wysławić bez miary, wynieść pod niebiosa.* **P. ś.** *wysławić ś., wychwalić ś., poszczycić ś.:* P. ś. bogactwami, szlachectwem. <Prze + Sławić>

×Przesławienie, a, blm., czynność cz. **Przesławić.**

×Przesławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesławić ś.**

Przesławnie przys. od **Przesławny:** P. w rzeczach wielkich Rzeczypospolitej służył. Górn.

Przesławny, †Przesłowutny *nadzwyczaj sławny, znamienity:* Mąż przesławnej pamięci (= *który zostawił po sobie pamięć przesławnego).* Przesławna śmierć. <Prze + Sławny>

Przesłodki I. *nadzwyczaj słodki, słodziutki, słodziuchny:* Przesłodka zgoda. Skar. P. ton mowy. 2. *zanadto słodki, nudny, ckliwy.* Sł. wil. <Prze + Słodki>

Przesłodko przys. od **Przesłodki:** Róża P. dyszy. Kon.

Przesłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przesłodzić.**

Przesłodzić, i, ił, nied. **Przesładzać I.** *zanadto osłodzić; przesadzić, przebrać miarę w słodzeniu, zrobić zbyt słodkim:* P. kawę, kompot. 2. przen., *uczynić zbyt ckliwym:* Zdania kwieciste i przesłodzone. Pilch. <Prze + Słodzić>

Przesłokla, i, lm. **e** bot. (mammea) *roś. z rodziny okrętnicowatych.*

Przesłona, y, lm. **y** *zasłona przesłaniająca:* Pogrzebowa z chmur P. u gór szczytu rozwieszona, i w nię księżyc spadł i kona. Sł. wil. Oglądałem Ciebie, nie tajonego przesłonami cudu. Krasiń. <Od Przesłonić>

Przesłonecznić, i, ił *przesycić światłem słonecznym:* Słońce ś. nie pokazywało, ale mimo to dzień posiewał dziwnie przesłonecznioną widność. Reym. <Prze + *Słonecznić, od Słoneczny>

Przesłonecznie przys. od **Przesłoneczny:** Cud w oczy bije P. Kon.

Przesłoneczny *przepełniony blaskiem słonecznym, nawskroś przepojony blaskiem słonecznym, przesłoneczniony:* Postanęły dzieci kołem z przesłonecznym ciałkiem gołym. Kon. Ni to biała, ni to śniada, blaskiem niebios przesłoneczna. Kon. Przen.: Nawiedzam przesłoneczne kraje duszy. Zal. W. *(=przepełnione błogością).* <Prze + Słoneczny>

Przesłonić, i, ił, nied. **Przesłaniać** *przegrodzić zasłoną a. jakby zasłoną, zasłonić:* I te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy przesłaniała. Słow. P. ekranem, ręką od oczu chorego. Chmury przesłoniły księżyc. Drzewa przesłaniały słońce. Piersi tych, które zdobi niespokojność miła, część większą nienawistna szata przesłoniła. L. Wzrok ciemnota przesłoniła. L. Kurzawa wapienna ze ścian obitych kulami wzbijała ś. i, mieszając ś. z dymami, przesłaniała świat. Sienk. Słychać potoków przesłonione szumy. Krasiń. Rozkazawszy jadącemu wpobok pachołkowi, by nie przesłaniał widoku, wesoło patrzyła na zaspy. Sienk. Człowiek wykrętny prawdę wedle swoich widoków przesłania, przetwarza lub ukrywa. Wiszn. W głupiej głowie wyobrażenie przyczyny, to oko rozumu, jest mgłą przesłonięte i jakby uśpione. Wiszn. Radość mroczyła jego głowę i przesłaniała wyśnionym widokiem wszystko, co nie z tego świata. Ork. **P. ś.** *przegrodzić ś. zasłoną, zasłonić ś.:* Pierwsze wrażenie przesłania ś. mgłą zarzutów i obmowy. Weys. <Prze + Słonić>

Przesłonienie, a, blm., czynność cz. **Przesłonić.**

Przesłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesłonić ś.**

Przesłony *nadzwyczaj słony; mocno przesolony.* <Prze + Słony>

× **Przesłowca, y,** lm. **y** *ten, co przesłowił, a. co przesłowuje, przesławia:* Odtąd i przesłowcy Długosza i tych przesłowców dalsi przesłowcy o tym w całości powtarzali. Lel. <Od Przesłowić>

× **Przesłowić, i, ił** p. **Przesławić.** <Prze + Słowić>

× **Przesłowienie, a,** blm., czynność cz. **Przesłowić.**

† **Przesłowutny** p. **Przesławny:** Jednym sercem wielbią chwalebne i przesłowutne imię Ojca i Syna i Ducha św. Smotr. <Ros. preslovutyj>

× **Przesłowywać, uje, ywał** p. **Przesławić:** Kromer, przesłowując Długosza, usiłuje niejednę okoliczność prostować i poprawiać. Lel.

× **Przesłowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przesłowywać.**

Przesłuch, u, lm. **y** *przesłuchiwanie, badanie śledcze, indagacja:* W dniu 12-ym kwietnia 1633 r. odbyły ś. pierwsze przesłuchy Galileusza przed trybunałem inkwizycyjnym. <Prze + Słuch>

Przesłuchać, a, ał, nied. **Przesłuchiwać,** † **Przesłuchawać,** † **Przesłuchować I.** *wysłuchać szczegółowo od początku do końca, przeegzaminować:* P. ucznia lekcji, wierszy. Przesłuchaj chłopca, jeśli pens umie. Troc. Sędziom krzywdy P. należy. Troc. P. świadków. Troc. Prosił panów radnych, aby ś. z wyrokiem zatrzymali, ażby sam pierwej tak Macedonów jako i syna przesłuchał. Warg. Nie czyń wyroku, aż obudwu stron przesłuchasz. Kosz. *(audiatur et altera pars).* Wespazjan sam przy sprawach bywał a onych przesłuchawał. Kosz. Sewerus bardzo wiele spraw przesłuchawał i występnych karał. Kosz. Tej sprawy wszyscy chcą dostatecznie P. i dowiedzieć ś. Baz. Dla lepszej wiadomości przesłuchamy twoich mądrych argumentów, któremi tej twojej obrony dowodzisz. Tworz. Nie jesteśmy przekonami, potępieni, ale ani przesłuchani, jako obyczaj jest dobrych sędziów. Żarn. Uczyniłeś mi prawo i przesłuchałeś przy mojej. Bud. Kiedy ich przesłuchała, taką im radę dała. Falib. Zbawiciel, skoro przesłuchał tej mowy, rzekł do Marty: ufaj! Odym. I ty ś. nie wstydź, maszli czas spokojny P. tej to krotochwilnej wojny. Kochan. Sam przesłuchiwał schwytanych języków. Sienk. **2.** *wysłuchać do wyczerpania:* Nieszczęście z tym gapiem, P. go nie można. L. *(=nigdy nie kończy gadać, gęba mu ś. nie zamyka; słuchu nie staje, żeby go P. do końca).* **P. ś. I.** *przesłuchać jeden drugiego nawzajem, wysłuchać ś.:* Przesłuchali ś. lekcji, zanim poszli do szkoły. **2.** × **P. ś.** p. **Przesłyszeć ś.:** Przez omyłkę zdało mu ś. coś być śmiesznego, że a. nie dosłyszał, a. że ś. przesłuchało. L. <Prze + Słuchać>

Przesłuchanie, a, blm., czynność cz. **Przesłuchać.**

Przesłuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesłuchać ś.**

† **Przesłuchawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przesłuchać.**

† **Przesłuchawanie, a,** blm., czynność cz. **Przesłuchawać.**

† **Przesłuchawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przesłuchawać ś.**

Przesłuchiwać, uje, iwał i **P. ś.** p. **Przesłuchać.**

Przesłuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Przesłuchiwać.**

Przesłuchiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesłuchiwać ś.**

† **Przesłuchować, uje, ował** i † **P. ś.** p. **Przesłuchać.**

† **Przesłuchowanie, a,** blm., czynność cz. **Przesłuchować.**

† **Przesłuchowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przesłuchować ś.**

Przesłużenie, a, blm., czynność cz. **Przesłużyć.**

Przesłużyć, y, ył *w służbie przebyć, przepędzić (czas jakiś):* Przesłużył w wojsku trzy lata. Przesłużyła u jednych państwa lat dziesięć. <Prze + Służyć>

Przesłynąć, nie, nął *słynąc przetrwać:* Słyną dotąd, przesłyną wszystkie wieki, chwały zdroje nauk, co z góry Oliwnej ś. lały. Moraw. <Prze + Słynąć>

Przesłynięcie, a, blm., czynność cz. **Przesłynąć.**

× **Przesłyszeć, y, ał** kogo, co = *nie usłyszeć, nie zwrócić uwagi na czyj głos, puścić mimo uszu, nie wysłuchać:* Nie będziesz w niczym przesłyszan: tak przyobiecać raczył swym wiernym nasz miły pan. K. G. Anioł w błyskawicę rzuci krew z urny i w skrzydła uderzy: krew ta czerwona nad światem zapała, ale ty czuwaj, byś nie przesłyszała. Rom. **P. ś.** *omylić ś. w słuchaniu, źle, niedokładnie usłyszeć, co innego zrozumieć, niż ś. mówiło,* × **osłyszeć ś.:** Montez, czym ś. przesłyszał? pod prawem Guzmana byłby i jego miałby uważać za pana! L. Chybaś ś. przesłyszał, bo ja tego nie powiedziałem. <Prze + Słyszeć>

Przesłyszenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przesłyszeć. 2.** p. **Przesłyszenie ś.:** Z przesłyszenia w tym tumulcie omylił ś. Kras.

Przesłyszenie się, a ś., blm., **Przesłyszenie** czynność cz. **Przesłyszeć ś.**

***Przesmak** w wyrażeniu: [Jeść na przesmaki] = *raczej dla smaku, niż z potrzeby.* <Prze + Smak>

Przesmarować, uje, ował *smarem, tłuszczem przetrzeć, przeciągnąć.* <Prze + Smarować>

Przesmarowanie, a, blm., czynność cz. **Przesmarować.**

Przesmętny *nader smętny, wielce smutny, nad wyraz smutny:* Ta myśl przesmętna błysła mimowoli. Psm. <Prze + Smętny>

Przesmradzać, a, ał i [**P. ś.**] p. **Przesmrodzić.**

Przesmradzanie, a, blm., czynność cz. **Przesmradzać.**

[**Przesmradzanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przesmradzać ś.**

Przesmrodzenie, a, blm., czynność cz. **Przesmrodzić.**

Przesmrodzić, i, ił, nied. **Przesmradzać l.** *zrobić, że co prześmiardnie, uczynić nawskroś śmierdzącym, przejąć smrodem; zasmrodzić:* Wyście przesmrodzili wonność naszę w oczu Faraona. Bud. (wyście nas ohydzili. B. G.). **2.** [Przesmradzać] *kręcić nosem, grymasić w jedzeniu, ubraniu, przebredzać.* [**Przesmradzać ś.**] *często wychodzić z domu niepotrzebnie, przetwierać ś.* <Prze + Smrodzić>

Przesmutny, Przesmętny *smutny nad wyraz, wielce smętny:* Chmury wspomnień przesmutnych. Psm. <Prze + Smutny>

[**Przesmycze, a,** lm. **a**] p. **Przesmyk:** Wysed myśliwy na P. stroną.

[**Przesmyczy**] p. **Przesmykowy:** Rzuci ś. myśliwy na przesmyczą stronę.

Przesmyk, u, lm. **i,** [**Przesmycze**] **l.** *ciasne przejście, dróżka, szlak, przeskok:* Na wszystkie szlaki i przesmyki zapuszczają ś. Pilch. P. górski = *wąwóz, parów, jar, debra.* Czekać kogo na przesmyku. Przen.: Stać w oknie przez dzień wszystkim na przesmyku ma zwyczaj ta niecnotka. L. (= *wszystkim w oczy ś. podsuwając, na widoku).* †**Przesmykiem** przys. = *pełzając, pomykając, przemykając ś., posuwając ś.:* Smok wali ś. po ziemi przesmykiem. Chr. **2.** anat.: × P. *cieśń, cieśnina, zwężenie przewodu w ciele* (isthmus). **3.** gie. = a) P. morski = *cieśnina morska, wązki pas wody oddzielający dwa lądy:* P. między Francją i Angliją. Hube. Gröndlandją oddziela od Ameryki znacznej szerokości P. Davis, *detroit.* Stasz. b) *wązki pas ziemi oddzielający dwa morza, międzymorze.* **4.** myśl. *droga, manowiec, szlak w lesie, którędy zwierz zwykle chodzi:* Na przesmykach zastawiano niegdyś sieci łowieckie. **5.** ryb. p. **Przepławka. 6.** rzem. *wązki kawałek blachy między dwiema dziurami nitowemi:* Blacha zerwała ś. na przesmyku. <Prze + Smyk>

[**Przesmykacz, a,** lm. **e**] **l.** *włóczęga, powsinoga, włóczykij, łazęga.* **2.** *zwierz przechodni.* <Od Przesmykać ś.>

× **Przesmykać się, a ś., ał ś.** *pełznąć, pełzać.* L.

× **Przesmykanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przesmykać ś.**

Przesmykowo przys. od **Przesmykowy:** Doszła Polska po tej drodze do stanowiska, gdzie jej najciaśniej, P. między temi dwoma przepaściami. Krasiń.

Przesmykowy, [**Przesmyczy**] przym. od **Przesmyk:** P. jeograficznego położenia charakter nie nadawał ś. zgoła do zakładania państw podbojowych. Jeż.

Przesmyrgnąć, nie, nął posp. *smyrgnąć przez co, przerzucić, przecisnąć.* <Prze + Smyrgnąć>

Przesmyrgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przesmyrgnąć.**

Przesnucie, a, blm., czynność cz. **Przesnuć.**

Przesnucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesnuć ś.**

Przesnuć, uje, uł l. *przepędzić (pewien czas) na snuciu.* **2.** *snując przepleść, urozmaicić:* Jak perły przesnute szmaragdami. Słow. **3.** *snując przeprowadzić, przesunąć, przeciągnąć:* P. przed kim cały szereg obrazów, cały łańcuch następstw. Przen.: *przeroić, prześnić, przemarzyć:* Na wzniesionym czole jego tysiączne zmarszczki wypisywały mnóstwo przesnutych marzeń. Orzesz. **P. ś.** *snując ś. przejść; przewinąć ś., przesunąć ś., przeciągnąć:* Takie myśli jasno i prędko przesnuły mi ś. po głowie. Weys. <Prze + Snuć>

[**Przesny**] **l.** *świeży:* Kartofle stare a. przesne (= *młode).* **2.** = **Przaśny.** <PRZAS / PRZEŚ / PRZAŚ>

†**Przesolan, u,** lm. **y** chem. *chlornik.*

Przesolenie, a, blm., czynność cz. **Przesolić.**

Przesolić, i, ił, nied. **Przesalać l.** *przesypać solą:* Przesalane mięsiwo, ryby. Troc. Przesol (solą potrząśnij) chleb. Troc. Na wojnie przesalany suchy chleb jadają. Biel. M. Chleb przesalany smaku przyjemnego. Syr. **2.** *za bardzo osolić, nasolić:* Kucharka przesoliła ryby. Troc. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. Pot. Przen.: *przesadzić, przebrać miarę, przeholować:* Prawdy a żartów zażywać jak soli: kto miary nie zna w tym, prędko przesoli. Min. Przen.: *zbyt drogo ocenić, przecenić, za słono oszacować:* Przesala swoje towary. Troc. <Prze + Solić>

Przesortować, uje, ował *sortując przebrać:* Poruszenie węgierskie przesortowało ich na żywioły: Żywioł postronny odpadł, a prawdziwy huzarski stanął pod jego sztandarami. Jeż. <Prze + Sortować>

Przesortowanie, a, blm., czynność cz. **Przesortować.**

***Przespacerować, uje, ował** *przejść spacerem:* Dlaczegóżbyśmy nie mieli w zgodzie i pokoju P. razem kawałek drogi do grobu? Krasz. **P. ś.** *przejść ś. spacerem.* <Prze + Spacerować>

Przespacerowanie, a, blm., czynność cz. **Przespacerować.**

Przespacerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przespacerować ś.**

Przespać, śpi, spał, nied. **Przesypiać,** [**Przesipiać**] **l.** *przepędzić (pewien czas) na spaniu:* Gdy chory całą noc prawie spokojnie przespał, rano rzeźwiejszym jest. Perz. P. noc dobrze. Troc. Przespał całą noc i poranek. Troc. Za piecem u Żyda całą noc i cały dzień przespali. Oss. Drogie życia swego chwile przespało szczęście. Mochn. Jest lud, co przespał nowsze czasy: tym ludem są Niemcy. Mochn. **2.** przen.: P. co = *opuścić, zaspać, zaniedbać, omieszkać; nie dopilnować czego:* Rzecz swoją P., to jest omieszkać dla niedbałości, *causae indormire.* Mącz. P. okazję. Dla Boga! czemuż ś. wżdy nie czujemy? czemu wżdy łaski Pańskiej przesypiamy? Jan. Przyjąć i poznać Mesjasza jest wieczny żywot, nie przyjąć go i P. jest utracić wieczny żywot, co czynią ślepi Żydowie, przespawszy go. Żarn. Żydzi Chrystusa, prawdziwego Mesjasza, przespali. Zigr. Przespał sprawę, posztę. Troc. Nie przespał im złości, *non impune scelus sinit.* Żebr. (= *nie przepuścił im, nie puścił im płazem, na sucho).* **3.** *po-*

zbyć ś. przez spanie, śpiąc zapomnieć: P. ból, zmartwienie. **4.** [P., o s p a ć dziewczynę] = *zapłodnić ją:* Dziewczę było przespane. Kto ją przespał? Coby cię nie to królewic, ale jaki sprosty górál nie przespał! Tet. **P. ś. I.** *pospać sobie trochę, śpiąc przeleżeć ś.:* Pójdę P. ś.; już to trzecia noc, jak nie śpię. L. Dwie godziny przespawszy ś., znowu zaczęto sesją. L. Prześpij ś., zapomnisz frasunku. Kon. Po obiedzie przespałbym ś. trochę. L. Po obiedzie zawsze ś. przesypiał, po przespaniu zawołał na chłopięta. Falib. Drugi raz jedzą, potym ś. przesypiają. Star. On i w południe przesypiać ś. nauczył. Kochan. Niech ś. w twojej izbie prześpię. Troc. Lepiej ś. po obiedzie P., niźli ś. swoją gryźć i biedzić naturą. Troc. Przesypiam ś. upity, *edormisco.* Kn. Przespał ś. upojony. Troc. **2.** P. ś. z kobietą = *odbyć z nią sprawę cielesną.* L. **3.** [P. ś.] *zajść w ciążę, mieć dziecko nieślubne:* Przespała ś. Kaśka od Kuby. <Prze + Spać>

[**Przespałka, i,** lm. **i**] p. **Przespanica.** <Od Przespały>

Przespały *który przespał ś., wyspany:* Odyniec P. gnuśnym snem. Wor.

[**Przespanica, y,** lm. **e, Przespaniczka, Przespanka, Przespałka**] *cudzołożnica, nałożnica, nierządnica.* <Od Przespany>

[**Przespaniczka, i,** lm. **i**] p. **Przespanica.** <Od Przespanica>

Przespanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przespać. 2.** p. **Przespanie ś.:** Po przespaniu zawołał na chłopięta. Falib.

Przespanie się, a ś., blm., **Przespanie** czynność cz. **Przespać ś.**

[**Przespanka, i,** lm. **i**] p. **Przespanica:** Nieślubny, ino od przespanki. <Od Przespany>

Przespekulować się, uje ś., ował ś. *zbytnio spekulując zawieść ś., przerachować ś., przeliczyć ś.:* Oba razy przespekulował ś. w swej akcji i rachubie. Jaroch. <Prze + Spekulować>

Przespekulowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przespekulować ś:** Powodem przesilenia finansowego było P. ś. angielskiego rynku pieniężnego południowoamerykańskiemi i meksykańskiemi pożyczkami.

[**Przesperacja, ji,** blm.] p. **Desperacja.** <Z Desperacja>

†**Przespicie, a,** blm. *pragnienie.* Ps. flor. <Przes (zam. Przez = Bez) + Picie>

†**Przespieczeństwo, a,** blm., [**Przespieczeństwo**] = **Bezpieczeństwo.** <Od Przespieczny>

†**Przespiecznie,** [**Przespieczny**] przys. od **Przespieczny,** *bezpiecznie:* Idźcie śmiele a P. Sen.

†**Przespieczność,** [**Przespieczność**], **i,** blm. rz. od **Przespieczny,** *bezpieczeństwo:* Przeto, by niezgodni ucichnęli, a zgodni P. mieli, układy i prawa są przez ręce boże ustawiony. Św. z Woe.

†**Przespieczny,** [**Przespieczny**] = **Bezpieczny:** Dlatego prawa są ustawione, aby ludzka była uśmierzona śmiałość a przespieczna była dobrych niewinność. Dzik. To snadź najlepszy plastr mieć myśl wolną a serce przespieczne. Rej. <Zam. Bezpieczny>

Przespiskować, uje, ował *na spiskach (pewien czas) przepędzić.* <Prze + Spiskować>

Przespiskowanie, a, blm., czynność cz. **Przespiskować.**

†**Przespolny** *zagraniczny, obcy, cudzoziemski:* Kocanki arabskie — ziele to jest przespolne i przywoźne. Syr. <Przez + Polny, od Pole>

×**Przespołeczniacz, a,** lm. **e** *ten, co przespołecznia, reformator społeczeństwa.* <Od Przespołeczniać>

×**Przespołeczniać, a, ał** p. **Przespołecznić.**

×**Przespołecznianie, a,** blm., czynność cz. **Przespołeczniać.**

×**Przespołecznić, i, ił,** nied. ×**Przespołeczniać** *przekształcić, zreformować pod względem społecznym.* <Prze + Społecznić>

Przespołecznienie, a, blm., czynność cz. **Przespołecznić.**

Przespowiadać, a, ał *wszystkich po kolei wyspowiadać; przesłuchać spowiedzi:* Jak jeden ksiądz tak wielu mógł za trzy godziny P.? Sienk. <Prze + Spowiadać>

Przespowiadanie, a, blm., czynność cz. **Przespowiadać.**

[**Przesprada, y,** lm. **y**] p. **Przestroga.**

Przesprawiedliwie przys. od **Przesprawiedliwy.**

Przesprawiedliwy *nader sprawiedliwy:* P. i przemądry porządek tego świata. Orzesz. <Prze + Sprawiedliwy>

Przesrebrzać, a, ał p. **Przesrebrzyć.**

Przesrebrzanie, a, blm., czynność cz. **Przesrebrzać.**

Przesrebrzenie, a, blm., czynność cz. **Przesrebrzyć.**

Przesrebrzyć, y, ył, nied. **Przesrebrzać I.** *przerobić na srebro a. na srebrne:* Morze grzało tęczą przesrebrzanego w lazur fijoletu. Tet. **2.** *ponownie i inaczej posrebrzyć, poprawić z gruntu srebrzenie.* <Prze + Srebrzyć>

×**Przesrędować, uje, ował** ?*prześrótować, grubo zemleć, skrupić:* Potażu funtów kilka miałko P., dobrze wymieszać, potem w tyglu rozsypać i topić. Torz.

×**Przesrędowanie, a,** blm., czynność cz. **Przesrędować.**

Przessać, ssie, ssał, nied. **Przesysać I.** *zanadto wyssać.* **2.** *ssąc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **3.** *przeprowadzić (ciecz) z jednego miejsca na drugie za pomocą ssania.* <Prze + Ssać>

Przessanie, a, blm., czynność cz. **Przessać.**

I. Przestać, anie, ał, nied. **Przestawać,** †**Przestajać I.** jakiej czynności = *przerwać, uciąć, zawiesić ją, nie prowadzić jej dalej, zaniechać, zaprzestać jej, dać jej pokój, wstrzymać ś. z nią, wstrzymać a. skończyć ją; ustać, skończyć ś.:* Cudnie gra, a kiedy przestanie, jeszcze cudniej. Rys. Przestał zamysłów swoich. Troc (*= porzucił je*). Przestał pisać, tańcować. Troc. Przestano go tak zwać. Troc. Zacznijmy od tego, na czymeśmy przestali (*= zatrzymali ś., urwali*). Teda tę całą drogę kazania nie przestajał, a cuda wielkie czynił. Ż. B. Przegrodzona rzecz — jednych słów przestawamy mówić, a drugich ś. chwytamy. Biel. M. Nieradzi tego przestajem, czemuśmy ś. doma zwyczaili. Grab. P. Wy pytania przestańcie nienależytego. Gawiń. Czas mu też już P. Kn. (*= skończyć*). Jak ś. wół dorwie trawy, kiedy P., nie wie sprawy. Rys. Przestań też kiedy. Kn. (*= odpocznij, nie tak pilno!*). Dobrze czynić począwszy, nie przestaj. Kn. Przestawszy czytać, na stronę odchodzi. L. Przestał mówić, jakby mu gębę zamknął. L. (*= zamilkł, umilkł*). Gościu ostatni, poczynaj jeść, a pierwszy zaś przestawaj. Kn. Nawet tych wróbelków krocie... po żer przestały ś. wszystkie zlatywać. Słow. Teraz przestał zrzędzić, ale natomiast milczał jak skamieniały. Sienk. Kiedy ogień pożerać już przestał książkę jako występną, nie przestawała znęcać

ś. nad nią cenzura. Krzem. Rychlej świat przestanie być światem, niż Niemiec będzie szczerym Polakowi bratem. Pot. Chłop dlatego, że jest chłopem, nie przestaje być człowiekiem. L. Człowiekowi wolno P. być wszystkim, tylko nie człowiekiem. Święt. Przestaje co na chwilę = *wstrzymuje ś., ustaje, przerywa ś.:* Ból na chwilę przestał. Troc (*=przeszedł, minął, uspokoił ś.*). Przestawając pracuje. Troc. Wiatr, mróz nie przestanie. Troc. Śnieg przestaje (padać). Febry przestające czyli febry z paroksyzmami są te, w których oczywiste znajduje ś. przestanie, iż człowiek wstać i działać może. Krup. **2.** † P. kogo = a) *zaniechać, dać mu pokój, zostawić go w spokoju:* P. kogo (dom.: *nagabać i t. p.*). L. Amurat nie chciał Skanderbega P., ażeby go zniszczył. Biel. M. b) a. od czego=*porzucić, odstąpić, opuścić go, zerwać, rozłączyć ś. z nim; odpaść, odstrychnąć ś. od niego:* Posłał Władysław do Świdrygiełła do Prus, aby Prusów przestał, do niego ś. nawrócił. Biel. M. (*=żeby przestał z niemi trzymać*). Z tobą (trzeźwości!) jakom ś. zbracił, już cię nie przestanę, aż przed Bogiem na sądzie z tobą społem stanę. Zbyl. Był męczon, aby przestał od sentencji swej. Baz. Ten, który cierpiał na ciele, przestał od grzechów. Leop. Odstąp od złego, cnoty ś. im, przestań od nieprawości. Zigr. Wydał ś. na śmierć za lud swój, aby plaga przestała od Izraela. Mam może na wszelki czas przeciwko swemu panu, gdy krzywdę chce czynić, przestawać. Sz. (*=porzucając go powstawać*). **3.** na czym=a) ╳ P. na kim, na czym, o czym = *stanąć przy nim, przystać na kogo, na co, opowiedzieć ś. przy nim, polegać na nim, trzymać ś. go nieodmiennie, ograniczyć ś. nim, nie chcieć już o nikim, o niczym więcej wiedzieć, obstawać przy nim:* Onemu samemu ufam, na nim samym przestawam. K. G. Na tym chce P. księżniczka koniecznie, a. ś. zemścić, a. płakać wiecznie. Kras. Usłyszał o Rzymianach, że są mocni, a że przestawają na każdej rzeczy słusznej, o którą je kto żąda. Leop. (zezwalają na wszystko. Leop.). Na twoim zdaniu przestaje. Troc Przestawać przy prawdzie. Troc. Jeżelibyście rozumieli, że już o tym przestaną Krzyżacy? nie rozumiejcie tego: myślą oni jeszcze o tym, jakby imię polskie zagubili. Biel. M. b) P. na czym =*poprzestać, dalej już więcej nie pragnąć, zadowolić ś. czym, kontentować ś. czym, mieć dosyć:* Potrzeba na małe przestaje, ale chciwość wiele chce. Skar. Najlepiej na swym jakim takim przestawać. Skar. Wiele ma, kto na małe przestaje. Prz. Na tej sumie przestaję. Troc. Ten pan, zdaniem moim, kto przestał na swoim. Kochan. Władysław Wtory, za radą żeniną nie przestając na swoim, bracią swą chciał z części ich wyzuć i wszczął z nimi wojnę. Paszk. Można P. na małym, mój księże plebanie, dogodzić miernym chęciom — na to zawsze stanie. Kras. Kto na swym przestaje, nic złego mu nie dostaje. Prz. Żaden, co Bóg da, na tym nie przestawa. Wen. Bogactwa wielkie — na małe przestawać. Prz. Trzeba przestawać na tym, co los zdarza, nie szukając fantastycznych plant przyszłego życia. Kras. Zdarzy co Opatrzność Boża, przyjmę z wdzięcznością, nie zdarzy, przestanę na tym, co mam. Kras. Na swym stanie żaden nie przestanie. Prz. To rzecz najdziwniejsza, iż by najwięcej miał, jeszcze nie znam żadnego, aby na tym przestał. Rej. Nie przestają na swym stanie, cudzych i sobie nieprzystojnych sięgają. Skar. Przestaniesz na nadziei, na śnie, na obietnicy. Prz. (myślą będziesz zażywał, omylisz ś., ten ci ś. sen nie wyjawi, przez sen bogaty. L.). **4.** † Przestawać gdzie = *przebywać, obracać ś., znajdować ś., bawić, bywać:* Pszczółka zwykła między różanemi P. kwiatkami wonnemi. Lubom. **5.** Przestawać z kim = *obcować, wdawać ś., zadawać ś., bratać:* Który i z grzesznikami przestawał. Skar. Z samym jednym Ulissem przestawa. Żebr. Jakim kto sam jest, z takim rad przestawa. Prz. (=swój do swego lgnie). Kto z łotry przestawa, łotrem także bywa. Klon. Z jakim kto przestaje, takim ś. sam staje. Haur. Pani nadchodzi śpiegować, gdzie jestem i z kim przestaję. L. Prusowie starzy za jedno z Litwą przestawali. Stryjk. Przen.: Do spraw publicznych mało ś. mieszał, a więcej przestawał z księgami. Bart. (*=zajmował ś. niemi, przepędzał czas nad niemi*). **6.** † Przestawać z kim = *trzymać, zgadzać ś. z nim, pisać ś. na jego zdanie:* Nie przestaję z temi, którzy powiadają, aby wojnę ruską Bolesław dla tak błahej przyczyny miał podnieść. Błaż. **7.** † P.=*sięgnąć, dostać, dosięgnąć, rozciągnąć ś., przejść aż dokąd, przesięgnąć:* Żyły przez całe ciało przestawają. Troc. Plecnica za krótka była, że od brzegu do brzegu nie mogła przestająć. Biel. M. Pośrzodek forstów od węgła do węgła przestał. Leop. Dobroć Twoja do nieba przestała, a prawda głowę z obłoki zrównała. Kochan. Ten powróz przestanie z Grójca, z Zbąszynia aż do nieba. Grodz. <Prze + Stać>

2. Przestać, oi, ał, [Przestojeć] nied. **Przestawać I** *przepędzić (pewien czas) na staniu; stojąc przeczekać:* Chłopię, wymknij ławkę moję, już ja tak obiad przestoję. Kochan. (=przez obiad przestoję). Ledwie ś. wsparłszy, przestawał przykre nocy i tęskliwe. Lubom. Chwilę na koniech w ciężki mróz przestały wojska obie pod niebem. Tw. **2.** kogo = *przemóc w staniu:* Ona go zawsze przestała milcząc, aż, pogniewawszy ś. i naburzywszy, odchodził, gniew na pole wynosząc. Krasz. **P. ś. I.** *stojąc zbyt długo zepsuć ś.:* Potrawy ś. przestawają, *cibus corrumpitur*. Mącz. Przestawa ś. obiad, potrawa. Troc. Jedzmy teraz te ryby, bo ś. do wieczerzy przestoją. Troc. **2.** *dojrzeć zanadto, przejrzeć, stać ś. zanadto dostałym, dojrzałym:* Urwę ja świeżą różę, któraby mogła zwiędnąć, gdyby ś. przestała Kochan. Rwij różą rano, potym niesnadnie, jak ś. przestoi i z liścia opadnie. Tw. Każde zboże zbiera ś., nie czekając, aż ś. przestoi. Kluk. Kiedy ś. zboża zbytnie przestoją, znaczna część ziarna zostaje ś. na roli. Kluk. Len ś. na zagonie przestał. Troc. <Prze + Stać>

[Przestaj!] tryb rozk. od **Przestać**, *przestań!* <Od Przestać>

† **Przestajać, a, ał** p. **Przestać.**

† **Przestajanie, a,** blm., czynność cz. **Przestajać.**

╳ **Przestajnie** przys. od **Przestajny.** L.

╳ **Przestajny** p. **Przestanny.** <Od Przestajać>

Przestalać, a, ał p. **Przestalić.**

Przestalanie, a, blm., czynność cz. **Przestalać.**

Przestalenie, a, blm., czynność cz. **Przestalić.**

Przestalić, i, ił, nied. **Przestalać** chem. *przelotnić,* ╳ *ulotnić, sublimować.* <Prze + Stalić>

Przestały, [Przestany, Przestojały] *który ś. przestał, zbyt dojrzały; który stracił na wartości wskutek długiego stania:* Złe niedoszłe, ale też złe przestałe grona, nalepsze, gdy dożrzeją: także też i żona. Kochan. Piwo przestałe. Troc. Ten jęczmień już P. Troc. Obiad P. Rzew. (*=nieświeży wskutek dłu-*

giego stania). Jagody bardzo przestałe dają wino słodsze, ale nie tak mocne, ani też trwałe. Trzyc. Złe jabłko niedostałe, chociaż wabi oczy, gorsze przestałe, bo je robak wewnątrz toczy. Koch. W. Owoc niedojrzały niedobry, zły znowu, gdy P. Kluk. Wszystko latom podlega, a jako przestałe niewielką korzyść niosą, tak i niedojźrzałe. Szymon. Z przestałego lnu siła bywa paczesi. Troc. <Od 2. Przestać>

Przestanek, nku, lm. **nki I.** *przestawanie, przestanie, przerwa, pauza, przystanek, odpoczynek:* P., wyraz dawny polski, znaczy jedno, co pauza. Kopcz. Znaki pisarskie wskazują, gdzie jaki w czytaniu zrobić trzeba P. W mowie trzeba, żeby spoczynki i przestanki dobrze były podzielone, jak rzecz i ucho wyciąga. Pir. Postępku przeszkoda P. Kn. P. złego abo od złego najmilszy. Kn. *(=zerwanie ze złym).* Po krótkim przedśpiewie nastąpił P. Sienk. Mówca zrobił w tym miejscu P. Bez przestanku = *bez ustanku, bezustannie, ciągle, wciąż, bez odpoczynku, nieprzerwanie, ustawicznie, ustawnie.* Bez przestanku go uszczypkami łżył. Warg. Bez wszego przestanku. Papr. **2.** fiz. p. **Interwał.** 3. gór. *pomościk w szybach zjazdowych, spocznik, ławka, bono.* 4. gram. × P. = *znak pisarski ostrzegający, gdzie należy ś. w mowie zatrzymać:* Kłaść przestanki. 5. kol. *zatrzymanie ś., postój pociągu kolei żelaznej, postój, przystanek.* <Od Przestać>

Przestanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przestać. 2.** p. **Przestanek:** Bóg cię niechaj strzeże, a bez przestania niechać da ścierpieć wszystko. Ż. E. Bez przestania Dedalowe córki wód odmiennych nadaremno dodawają do kadzi bezdennych. Otw. Febry przestające, czyli febry z paroksyzmami, są te, w których oczywiste znajduje ś. P., iż człowiek wstać i działać może. Krup. Czas, który przegradza między skończonym paroksyzmem i początkiem następującego, zowiemy czas przestania, *tempus intermissionis.* Krup.

Przestanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestać ś.**

[Przestany] p. **Przestały.** <Od Przestać>

Przestankować, uje, ował I. *kłaść znaki przestankowe;* × przecinkować: P. w piśmie. **2.** *zachowywać przestanki w mowie.* <Od Przestanek>

Przestankowanie, a, blm., czynność cz. **Przestankować:** Nie kłopoci ś. Bandtkie o interpunkcją tego miejsca, P., a tym mniej o danie objaśnienia. Lel.

Przestankowy przym. od **Przestanek.** Gram.: Znaki przestankowe.

× **Przestanny,** × **Przestajny** *przestawający, nie ciągły, przerywany.* Troc. <Od Przestany>

Przestary *nadzwyczaj stary.* <Prze + Stary>

Przestarzałość, i, blm. rz. od **Przestarzały.**

Przestarzały *który przestarzał, wyszły z użycia, archaiczny, starodawny, starożytny; staroświecki, odwieczny, przedpotopowy:* Wyraz P. Wyrażenie przestarzałe. Strój, ubiór, sprzęt, zwyczaj P. Moda przestarzała. <Od Przestarzeć>

Przestarzeć, eje, ał, P. ś. *przekroczyć granice młodości, świeżości, doby bieżącej, zestarzeć ś., wyjść z użycia, przedawnić ś., ulec przedawnieniu, przeżyć siebie samego: Ad summam senectutem venire,* wielmi ś. P. Mącz. Jeszczem nie przestarzała, rok mi ośmnasty płynie, będę ich jeszcze miała Karp. Miał za sobą Zamojski banicję, która nigdy P. nie może. Krasz. <Prze + Starzeć>

Przestarzenie, a, blm., czynność cz. **Przestarzeć.**

Przestarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestarzeć ś.**

Przestawać, aje a. × **awa, awał I.** p. **I. Przestać. 2.** i **P. ś.** p. **2. Przestać.**

Przestawanie, a, blm., czynność cz. **Przestawać.**

Przestawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestawać ś.**

Przestawiać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przestawić.**

Przestawiak, a, lm. **i** *dźwignia lub rączka służąca do przestawiania:* P. zwrotnicy. <Od Przestawiać>

Przestawianie, a, blm., czynność cz. **Przestawiać:** P. słów, P. imion. Troc.

†**Przestawianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przestawiać ś.**

Przestawić, i, ił, nied. **Przestawiać I.** *przenieść co stojącego w inne miejsce, postawić gdzieindziej; poprzestawiać (wiele rzeczy):* P. sprzęty w pokoju, doniczki na oknie. P. doniczki z okna na ganek. P. garnki na kominie. P. stół z pokoju do pokoju. Przestaw te miski i kieliszki na drugi stół. Troc. Przestaw drabinę do tego drzewa. Troc. P. tabor kolejowy z jednego toru na drugi. P. słowa. Troc *(= przełożyć).* P. wyrazy w zdaniu *(=zmienić ich porządek, szyk).* P. litery w wyrazie. **2.** *inaczej postawić, ponownie wystawić; stawiając przerobić; przebudować:* P. piec, budynek. **3.** [P.]?: Matka go przestawiéła do wojska do polskiego, za Polaków i oddała. †**P. ś. I.** *przenieść ś., przejść:* Kiedy ś przestawimy wyżej *(= do nieba),* któż nas wspomni, będą-li o nas wiedzieć mieszkańcy potomni? Zim. **2.** *obstawić ś., otoczyć ś.* Górs. J. <Prze + Stawić>

Przestawienie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przestawić. 2.** chem.: P. niedziałek (atomów) = *przemiana ich układu.*

†**Przestawienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przestawić ś.**

Przestawka, i, lm. **i I.** [P.] *sieć różnej długości. obsadzona na kijach, używana podczas połowu ryb na spustach.* **2.** gram. *przestawienie, przełożenie dźwięków w wyrazie:* Dalej mówi o wyrzutni, wstawce, przestawce i ściąganiu dźwięków. <Od Przestawić>

Przestawnik, a, lm. **i** *drążek do przestawiania ruchu.* <Od Przestawny>

Przestawny I. *dający ś. przestawiać:* Pokręcając mimośród P. około wała i utrwalając go w nowym położeniu, możemy odwrócić kierunek biegu silnika parowego. **2.** *polegający na przestawianiu, na przestawieniu.* Gram.: P. szyk wyrazów w zdaniu. Mał. <Od Przestawić>

Przestąpić, i, ił, †**Przestępić,** nied. **Przestępować, Przestępywać I.** *stąpając przejść; przekroczyć:* Przestąpić co a. przez co. On ś. boi przestąpić krzyżyka ze słomy, a on sam łgarz i pieczeniarz i zdzierca łakomy. Nar. Przestąpił rynsztok. Troc. Koń przestąpił leje, przegrodę w stajni *(=przeszłapał).* Przen.: P. próg = a) *wyjść na dwór, za próg;* przen.: *wydalić ś. z kraju.* b) *wejść do mieszkania, wstąpić do kogo;* przen.: *przestąpić granice kraju, wejść w jego granice:* Ledwie próg przestąpi litewski, już tego rumoru po wszystkiej moskiewskiej pełno ziemi. Tw. Car, przyjąwszy z pokorą pokój wymuszony, dotąd nie śmie P. progu tej korony. Tw. Z okazanego P. terminu i pomknąć ś. na nieprzyjaciela — respekt bronił. Tw. P. za granice czego = *wystą-*

pić, wykroczyć. Przywiązanie moje nigdy nie przestąpiło za granice cnoty. L. Przen.: P. ustawę, prawo, przykazanie i t. p. = *wykroczyć, uchybić przeciw niemu, naruszyć, zgwałcić, pogwałcić, przełamać, złamać je:* P prawo, ustawę. Troc. P. przykazanie boskie. **2.** †P. co=*opuścić, ominąć:* P. wyraz, wiersz w czytaniu. Wen. **3. a. P. ś.** *przejść z miejsca na miejsce, przenieść ś. gdzieindziej; ustąpić, ustąpić ś., usunąć ś.:* Ktoby miał taką wiarę, iżby górom przestępować kazał z miejsca na inne.. Rej. Umierający przestąpią z tego żywota doczesnego do żywota wiecznego. Rej. Apostata ten, co z zakonu do zakonu przestępuje. L. Przestąp ś. z tego na to miejsce. Troc. P. z nogi na nogę. Koń, niecierpliwiąc ś., przestępuje z nogi na nogę (=*przebiera nogami).* Stary, który stał obok syna, przestępywał z nogi na nogę. Jeż. Skakali przed nim djabli, jako dworzanie, wołając: Przestąpcie panu Pachonjuszowi. Skar. (=*rozstąpcie ś., zróbcie drogę).* **4.** [P. komu]=*zastąpić, przejść, zajść mu drogę; idąc przeciąć mu drogę:* Ugnijże ś., panieneczko, do pasa, przestąpisz-ci pawiowi od lasa. **5.** †P. p. **P. ś.**: Pan twój nigdy nie śpi, a ustawicznie przestępuje a przepatruje wszystkę ziemię świata tego. Rej. **P. ś. I.** p. wyż. Przen.: †P. ś. do kogo=*przejść, przerzucić ś., przystać, zbiec:* Przestąpił ś. (przerzucił ś., przekinął ś.) do Szwedów. Troc. **2.** †P. ś. *przejść ś., przespacerować ś.,* p r z e s t ą p i ć: Przestąp ś. trochę po obiedzie. Troc. <Prze + Stąpić>

Przestąpienie, a, blm., **Przestęp I.** a. †**Przestępstwo** czynność cz. **Przestąpić**: P. rynsztoku. Troc. P. (opuszczenie) wiersza, słowa w pisaniu. Troc. P. prawa, ustaw. Troc. Z tego nieprzestąpienia aż do lat 30 ojczystego progu musiał on wynieść tę ciasność pojęć i głowy. Myc. [Cy mie Bóg skárál za P. słowa matki, cy co!]. **2.** lm. a, †**Przestęp,** †**Przestępek, Przestępstwo** *występek, nadużycie, przewinienie.*

†**Przestąpienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przestąpić ś.**: P. ś. z miejsca na miejsce. Troc.

Przestebnować, uje, ował, Przestębnować *przeszyć stebnówką.* <Prze + Stebnować>

Przestebnowanie, a, blm., czynność cz. **Przestebnować.**

Przestemplować, uje, ował *ponownie i inaczej ostemplować:* Należy ludzi w całym narodzie wedle pomysłu filozofa wychować i przez wychowanie, jak monetę, P. Spas. <Prze + Stemplować>

Przestemplowanie, a, blm., czynność cz. **Przestemplować.**

[**Przesterczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przesterczyć.**

[**Przesterczyć, y, ył,** nied. **Przesterkować**] *wytknąć, wysadzić, wyścibić:* P. głowę. <Prze + Sterczyć>

[**Przesterkować, uje, ował**] p. **Przesterczyć.**

[**Przesterkowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przesterkować.**

Przestębnować, uje, ował p. **Przestebnować.** <Prze + Stębnować>

Przestębnowanie, a, blm., czynność cz. **Przestębnować.**

Przestękać, a, ał *stękając przepędzić, przebyć (czas jakiś).* <Prze + Stękać>

Przestękanie, a, blm., czynność cz. **Przestękać.**

Przestęp, u, lm. **y I.** p. **Przestąpienie**: a) W nieszczęściu Pompeja Kornelja, żona jego, miała P. do wiecznej chwały. Petr. P. cmentarzowych progów. Krasiń. b) Zabito djabła... gdy ojca pierwszego przywiódł ku przestępowi. Hist. rzym. (=*do przestępstwa).* **2.** †P. *święto przejścia, Wielkanoc, Pascha:* Sprawił Jozjasz w Jeruzalem święto przestępu, to jest obchód baranka Panu. Leop. (święto przejścia. B. G.). Uczynił lud izraelski P. a wielką noc Panu Bogu. Leop. Wielkanoc zowie ś. przestępem Pańskim nie dlatego, aby miała być onym przestępem, którym anioł przestępował domy izraelskie, ale iż była onego przestępu sakramentem. Gil. **3.** bot. (bryonia) *roś. z rodziny dyniowatych.* Gatunek: p o s p o l i t y, [u ś p i w r z ó d, ś p i w r z ó d], × b i a ł a m a c i c a (b. alba). P., śmierdzące to ziele, z jagódkami swemi pnie ś. po płotach do góry. Kluk. Pewnie ś. piekielnie sparzył, jak tylko duszkiem zażył przestępu, paproci, ciemiężrzyce. Wien. <Prze + *Stęp, STĘP/STĄP>

Przestępca, y, lm. **y,** †**Przestępnik** *gwałciciel prawa, ten, co przestępuje a. przestąpił ustawy,* ×w y s t ę p c a, †w y s t ę p n i k, †w y s t ę p n i c z e k, ×w y k r o c z y c i e l, ×p r z e k r o c z y c i e l, *winowajca:* P. praw boskich, ustaw społecznych, przepisów wojennych, reguł moralnych. P. polityczny. P. kryminalny = *złoczyńca, zbrodniarz, zbrodzień.* Więzienie dla przestępców. Karać, ułaskawić, oddać pod sąd przestępcę. Pierwszego przestępcę w wojsku bez miłosierdzia karzą. Rys. <Od Przestąpić>

Przestępczość, i, blm. rz. od **Przestępczy**: Wpływ kar na P. wogóle. Spas.

Przestępczy przym. od **Przestępca,** *zbrodniczy:* Czyn P. Ród P. (= *ród przestępców).* <Od Przestępca>

Przestępczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Przestępca**; †**Przestępnica,** †**Przestępniczka.**

†**Przestępek, pku,** lm. **pki** p. **Przestąpienie**: Mesjasz przejednał wszystkie przestępki nędznikowi temu. Rej. Jeśli wy ludziom odpuścicie przestępki ich, tedy i Bóg wam odpuści grzechy wasze. Wuj. Sprośni szydzą z przestępku. Bud. <Od Przestęp>

†**Przestępić, i, ił** p. **Przestąpić.** Kaz. 1555.

†**Przestępienie, a,** blm., czynność cz. **Przestępić.**

†**Przestępnica, y,** lm. **e** p. **Przestępczyni**: P. niewinność swą oczyszczała. Skar. Ujrzała przestępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka izraelska, opuściłem ją, a nie obawiała ś. P. Leop. A nie bała ś. P. siostra jej Juda, ale poszła i cudzołożyła też i ona. Wuj. Przestępniki i przestępnice zakonu Bożego. Skar. <Od Przestępnik>

†**Przestępniczka, i,** lm. **i** p. **Przestępczyni**: P. Juda. Leop. <Od Przestępnica>

Przestępnie przys. od **Przestępny.**

Przestępnik, a, lm. **cy I.** †P. p. **Przestępca**: Oburzył ś. na przestępniki ustaw cesarskich. Skar. P., grzesznik. Troc. Chodziłbych boso i na poły nagi, wołając na was.. przestępniki i przestępnice zakonu bożego. Skar. ...o który występek zapozwany do urzędu panów radziec krakowskich... takowy P. powinien ją będzie... oddać, ktorej winy połowica urzędowi, a połowica na armatę cechową należeć ma. Gdzieby jednak najdował ś. P. prawa tego... Ahmk. **2.** [P.] *bezbożnik.* <Od Przestępny>

Przestępność, i, blm. rz. od **Przestępny**: P. w Rosji.

Przestępny I. *występny, przestępczy, zbrodniczy, karygodny:* Czyn, zamiar P. Daruj winę prze-

stępnemu. L. (=*przestępcy, winowajcy*). Winę przestępną odprosił. Błaż. 2. *dający ś. przestąpić, możliwy do przestąpienia:* Górę tę uważa jak wyspę, bo ziemi przestępnej między wodami niemasz więcej nad dwie mile. Łęcz. Zdanie jego, by najgłupsze, nieprzestępnym jest wyrokiem. Troc. Nieprzestępną stąd mam, pojmuję, zawadę do dalszego szczęścia. Troc. 3. Rok P., przybyszowy = *mający 366 dni, nie zaś, jak zwykle, 365 dni.* P. rok, w którym luty ma dni 29, to jest, dzień 25-y, u starych przybysz, właściwie dniem przestępnym nazywać ś. powinien. Przyb. Rok P. liczy dni 366. Sol. Nakazano, aby każdy rok czwartosetny bywał *bisectus*, to jest P., w którymby miesiąc luty miał dni 29. Sak. P., przybytny, przydatny, wstawiony dzień. Troc. 4. mat. *nieprawidłowy, nieforemny:* Zrównania i funkcje przestępne, *transcendentes*, które potrzebują weale innych osobliwych działań. Śniad. <Od Przestęp>

Przestępować, uje, ował i P. ś. p. **Przestąpić.**

Przestępowanie, a, blm., czynność cz. **Przestępować.**

Przestępowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestępować ś.**

Przestępstwo, a, lm. a p. **Przestąpienie:** †P. rozkazania. Otw. S. (=*naruszenie, niewypełnienie*). Przestępstwa wszelkie dzielą ś. na trzy klasy: na zbrodnie; na występki; na przewinienia policyjne. P. polityczne, prasowe. Odrzućcie od siebie wszystkie przestępstwa wasze. Wuj. Winę jemu i P. odpuścił. Skar. Zaślepiony człowiek jednym przestępstwem do drugiego ś. gotuje. Skar. Przestępstwa ojcowskiego dwojaka jest wina: że grzeszy i przykładem swym pogorsza syna. Koch. W. Człowiek, który ś. nie dopuścił przestępstwa, nie może być na moment niewolnikiem. Kołł. Każdej kary celem jest odstręczenie od przestępstwa. Ostr. Wszystkie moje biedy i przestępstwa. Mick. <Od Przestęp>

Przestępywać, uje, ywał p. **Przestąpić.**

Przestępywanie, a, blm., czynność cz. **Przestępywać.**

×**Przestojały 1.** *który ś. przestojał, przestały = który stał czas jakiś:* Nie trzeba w takim przypadku konie poić zimną wodą, lecz przestojałą. Kluk. 2. [P.] p. **Przestały.** <Od Przestojeć ś.>

[**Przestojeć się, oi ś., ojał ś.**] p. 2. **Przestać.**

[**Przestojenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przestojeć ś.**

Przestołować, uje, ował kogo = *przetrzymać kogo (pewien czas) na swoim stole.* **P. ś.** *przebyć stołownikiem (pewien czas):* Przestołowałem ś. u krewnych miesiąc. <Prze + Stołować>

Przestołowanie, a, blm., czynność cz. **Przestołować.**

Przestołowanie się, a ś, blm., czynność cz. **Przestołować ś.**

Przestornować uje, ował han. *przenieść z długu na wierzytelność a. naodwrót, a. z jednego rachunku na drugi, prostując w ten sposób błąd w rachunkach.* <Prze + Stornować>

Przestornowanie, a, blm., czynność cz. **Przestornować.**

†**Przestowłosy** p. **Prostowłosy:** Chodziła zawżdy przestowłosa, w wieńcu i koronie. Biel. M. Gryfina przestowłosa chodziła na sześć lat szedszy za Leszka. Biel. M. Przestowłosa, komu radaś w swoim domu? Petr. <Zam. Prostowłosy, z podprowadzeniem pod Przez + To>

Przestrach, u, lm. **y 1.** *przestraszenie, przestraszenie ś., przelęknienie, przerażenie, lęk, trwoga, popłoch, panika:* Oniemiał z przestrachu. W całym grodzie był P. Gdy przyjdzie na którego P. jaki od złego sądu, upada-ć serce, biegasz, nabywasz rady. Rej. Od zbójców na drodze przejęci, z przestrachem uciekli. Pilch. Pobladła po przestrachu. P. Koch. Patrząc na on srogi P., upominał syna. Skar. Nagły P. Mick. 2. †P. *groza, surowość, srogość:* Mając na pamięci ogromność i P., i znając serce W. Ks. M., na jedno imię Janusza wzdrygają ś. i uciekają. Lot. 3. †P. *strach = mara, straszydło, widmo:* Zioła te dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestrachy nie przychodziły i straszliwe widzenia. Sien. 4. [P.] *roś. lecznicza od przestrachu dzieci*, skrzyp, przęstka. Zdr. †**Przestraszek.** <Prze + Strach>

[**Przestrada, y,** lm. **y**] p. **Przestroga.** <Z Przestroga>

Przestrajać, a, ał i **P. ś.** p. **Przestroić.**

Przestrajanie, a, blm., czynność cz. **Przestrajać.**

Przestrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestrajać ś.**

Przestraszać, a, ał i **P. ś.** p. **Przestraszyć.**

Przestraszanie, a, blm., czynność cz. **Przestraszać.**

Przestraszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestraszać ś.**

†**Przestraszek, szku,** lm. **szki** p. **Przestrach:** Ujrzawszy leda wilczka a leda najmniejszy P. Rej. Więcej waży u ludzi mały P. świata, niż pogróżki Pańskie. Rej.

Przestraszenie, a, blm., czynność cz. **Przestraszyć.**

Przestraszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestraszyć ś.**

[**Przestraszliwy**] *łatwo przestraszający ś., trwożliwy, lękliwy, bojaźliwy.* <Od Przestraszyć>

[**Przestrasznie**] przys. od **Przestraszny.**

[**Przestraszny**] **1.** *okropny:* Zdarzają ś. niekiedy w życiu przestraszne niespodzianki. Dyg. 2. *ogromny.* <Prze + Straszny>

Przestraszyć, y, ył, nied. **Przestraszać,** †**Przestraszywać** *przejąć strachem, nabawić strachu, zatrwożyć, przerazić, przelęknąć:* Poseł prawdy każdego w sumnieniu przestraszywa, ale zasię cieszy. Gil. Przestraszał mię. Troc. Czym nieprzyjaciel wszystkę przestraszył okolicę. Troc. Zawahali ś. oni, jak przestraszeni wielkością twojego czynu, i cofnęli ś. nieśmiało w swoim pochodzie. Szaj. P. kogo ze zbytków = *nastraszyć; napędzić mu Pietrka.* **P. ś.** *nabawić ś. strachu, zatrwożyć ś., przerazić ś., przelęknąć ś.* <Prze + Straszyć>

†**Przestraszywać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przestraszyć.**

†**Przestraszywanie, a,** blm., czynność cz. **Przestraszywać.**

†**Przestraszywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przestraszywać ś.**

†**Przestrefować, uje, ował** *przeciągnąć pręgami, paskami przeciąć, przekreślić:* Ziele to od korzenia jest przestrefowane, jakoby igłą żłobkował podłużku górze. Sien. <Prze + Strefować>

†**Przestrefowanie, a,** blm., czynność cz. **Przestrefować.**

Przestroga, i, lm. **i,** †**Przestrzeża,** [**Przestrada, Przesprada**] **1.** *przestrzeżenie, ostrzeżenie, uwaga ostrzegająca, upomnienie:* P. ojcowska. P. przed złym człowiekiem. P. przyjacielska. Daja-ć tę

przestrogę. Troc. Przestrogę dajemy w rzeczach ogólnych, tyczących ś postępowania w życiu i działaniu. Brodz. P. pierwsza, druga. Troc. Słuchać przestróg czyich. Niech ten wypadek będzie ci przestrogą na później. P. młodemu. Kras. Zawsze Pan Bóg, częścią dobrze przedtym, częścią i wtenczas, kiedy ś. co dziać miało, zwykł przestrogi jakieś okazować. Jan. P. od Boga. Rys. **2.** †P. w księdze=*uwaga, nota; ostrzeżenie w odsyłaczu.* L. **3.** †P. czego=*przestrzeżenie, przestrzeganie:* Zgoda, mądra podległość, praw P. pilna sprawiła, iż im żadna moc nie była silna. Nar. **4.** P. straż. Pot. **5.** †P. *wązkie przejście, dróżka, szyja, przechód, szlak, cieśnina, przesmyk:* P. osadzona, dobyta. Troc. Zdr. **Przestróżka.** <Prze + *Stroga, STRZEG/STROG>

Przestroić, i, ił, nied. **Przestrajać I.** *przebrać w inny strój, inaczej wystroić:* Francuza po polsku P. Boh. Przestroiła córkę w męskie szaty. Troc. Przestroił syna po francusku. Troc. Przen.: Pochlebcy same występki w cnoty przestrajali. Nar. (=*nadawali im pozór cnoty*). Przen.: Alzyra w polską przestrojona suknią. L. (=*przetłómaczona, przełożona, przerobiona na polskie*). Przestroił to słowo z tureckiego. Troc. **2.** *przepuścić, przemarnować, przetrwonić na stroje:* Wszystko na grzbiet, na stroje, tak że kilka wiosek przestroją. Pilch. Przepych taki, że wszystkę intratę przestroją. Pilch. Przestroił swoję fortunę. Troc. **3.** *nanowo, inaczej nastroić:* P. instrument muzyczny=struny inaczej ponatężać. L. P. organy. Przen.: Pierwszy Jan Kochanowski świętą arfę króla i proroka syjońskiego na cytarę polską przestroił. Wor. Karpiński sielską swą lutnię do poważniejszych pieśni przestroił. Brodz. **4.** apt.: Lek przestrajający. **P. ś.** *przebrać ś. w inny strój:* Przestraja ś. z ostrożnością; przebrany przybywa do stolicy. L. <Prze + Stroić>

Przestroina, y, lm. **y** bot. (wachendorfia) *roś. z rodziny zakrwawkowatych.* <Od Przestroić>

Przestrojenie, a, blm., × **Przestrój** czynność cz. **Przestroić.**

Przestrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestroić ś.**

Przestron, u, lm. **y** hut. *miejsce najszersze w wielkim piecu u spodu szybu nad rusztami.*

Przestronnie, Przestronno, przys. od **Przestronny; [Przestrono], † Przestrono:** Obie góry niezmierną zgrają opasawszy, P. rozłożyli ś. Pilch. Geometrji naukę starożytni czasem przestronniej brali, niżeli teraz zwykliśmy. Pilch. Przestronniej go chwali, niźli brata jego. Troc (= *bardziej, więcej*).

Przestronnieć, eje, ał *stawać ś. przestronnym, rozprzestrzeniać ś.* <Od Przestronny>

Przestronnienie, a, blm., czynność cz. **Przestronnieć.**

Przestronnik, a, lm. **i** bot. (eurya) *roś.* <Od Przestronny>

Przestronno p. **Przestronnie:** Tu jest P. =*jest dużo przestrzeni, miejsca, jest ś. gdzie pomieścić, rozłożyć:* Tutaj będzie nam P.

Przestronność, i, blm. **I.** rz. od **Przestronny; † Przestroność, [Przestroność]:** P. miejsca, ubrania. **2.** × P. p. **Przestrzeń:** Gwiazdy w górnej przestronności spokojnie toczą bieg wyższego świata. Kniaź.

Przestronny, †Przestrony, [Przestrony], ×**Przestworny, † Przestrzenny, [Przestrzenny] I.** *obszerny, rozległy, zajmujący dużo przestrzeni, szeroki, niezacieśniony:* Przestronne mieszkanie. Troc. Plac P. Dęcie jaśniejsze brzmienie wydaje, gdy przez krtań trąby wązką a długą przechodząc, wpada nakoniec przestronniejszym otworem. Pilch. Wspaniałość w szczęściu ma przestronniejsze dla siebie pole. Pilch. Lekarstwa tego użyć mogą ludzie pełnego ciała i którzy mają piersi przestronne. Syr. O potrzebach rozprawują, ale ich serce z tak przestronnym językiem ś. rzadko zgadza. Troc (=*nieokiełznanym*). Mieć gębę przestronną (= *szeroką, wyparzoną, wielomówną*). P. język, przestronna gęba. Troc. Przen.: Dostawszy przestronnej wolności, służyć Panu Bogu ... Wys. Na rozkosz ś. i P. żywot udała, dopuszczając ciału upodobania jego. Skar. (= *wolny, rozpustny, rozpasany*). Ma przestronne sumienie = *które wiele zniesie, na wiele pozwala, nieskrupulatne.* Mieć oko do ludzi przestronne. Szymon. (= *jasne, szerokie, śmiałe*). Bardzo to przestronne pochwały. Troc. Przestronniejszego ś. dopina panowania. Troc. Przestronną ma fortunę. Troc (= *wielką, znaczną*). **2.** *obszerny, szeroki, suty, wolny, luźny:* Surdut P. Przestronne suknie. Troc. Przestronne obuwie. **3.** *Litem contestari,* wdać ś. w przestronną w prawie, odpowiedzieć na żałobę tak a. owak. Mącz. <Od Przestron>

[Przestrono], † Przestrono p. **Przestronnie:** Ma P. w gębie = *wszystko mu jedno, czy powie prawdę, czy fałsz.* Wszędy było tak wiośniano, pięknie, przestrono, rozlegle, jasno. Reym.

Przestroność, i, blm. p. **Przestronność.**

† Przestrony, [Przestrony] I. p. **Przestronny:** Kilkaset czarnych dójek z ugorów ś. garnie do przestronej owczarnie. Pot. [Trzewiczek P.]. Przen.: Mowa przestrona. Rej. (= *mowa wolna*). **2.** anat.: †P. wstaw (Urs.) = *staw wolny* (diarthrosis). †P. wstaw zapuszczony (Urs.)=*staw zawiasowy* (ginglymus). †P. wstaw głęboki (Urs.) = *staw panewkowaty* (enarthrosis). <Prze + *Strony, STRZEŃ/STRON>

× **Przestroń, i,** lm. **e** p. **Przestrzeń:** W rozległą P. zatopiony wzrokiem. Kniaź. <Prze+*Stroń, STRZEŃ/STRON>

† **Przestrożnie** przys. od **Przestrożny.**

† **Przestrożny** *bardzo ostrożny:* Czujny hetman towarzystwo (=żołnierzy) swoje przestrożne czyni. Żarn. Furmankowie przestrożni, bez sił jadowite. Mor. <Prze + * Strożny, STRZEG/STROG>

× **Przestrój, oju,** blm. **I.** *przestrajanie, przestrojenie:* Musicie wyzuć waszę, a wdziać cudzą postać: nic gorszego nad ten P. Przyb. P., przestrojenie instrumentu muzycznego. Gdy na złoczyńców słów rzuca pioruny, rzekłbyś, że gromy Jowisz straszne ciska: lecz gdy na P. swe naciąga struny, powiesz: Orfeusz wyrabia igrzyska. L. (przestroiwszy lirę. L.). **2.** patol. *przemiana, zmiana.* <Prze + Strój>

× **Przestróżka, i,** lm. **i** p. **Przestroga:** A teraz z waszych korzystam przestróżek. Słow. Waćpanna, widzę, coś szalona, nie wierzę w babskie dziwy, sądy i przestróżki. Słow.

Przestrugać, ga a. że, gał, × **Przestrugnąć,** nied. **Przestrugiwać I.** *przebrać miarę w struganiu, strugając przedziurawić:* Strugał, strugał, aż przestrugał. Prz. **2.** † P. przen. *przebrać miarę, przesadzić, przeholować:* Wolność naszę myśmy coraz subtelniej strugali i przestrugali nakoniec. Tw. Żeby jeno w weselu swym nie przestrugiwali. Pot. Chronić ś. trzeba, aby ś. miara nie wykroczyła, aby nazbyt nie przestrugał urząd, gdyby chciał mieć rzpltą nader wyśmienitą. Petr. Obawiam ś. ja bardzo, byśmy kiedykolwiek nie przestrugali

z naszym uporem i z tym to ostrym następowaniem na nam panującycli. Opal. Niektórzy nie wiedzą, co to jest środek, tak zbytnie kierują rząd, że też czasem przestrużą. Petr. Przestrugało ś. Troc. <Prze + Strugać>

Przestruganie, a, blm., czynność cz. **Przestrugać.**

Przestrugiwać, uje, iwał p. **Przestrugać.**

Przestrugiwanie, a, blm., czynność cz. **Przestrugiwać.**

× **Przestrugnąć, nie, nął** p. **Przestrugać** L.

× **Przestrugnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przestrugnąć.**

Przestrychować, uje, ował 1. *nanowo, jeszcze raz zestrychować:* P. zboże w ćwierci. **2.** *przemieszać pędzlem:* P. farbę. Troc. <Prze + Strychować>

Przestrychowanie, a, blm, czynność cz. **Przestrychować.**

†**Przestryjec, jca,** lm. **jcowie** *brat pradziada, starszy stryj.* Groic. <Prze + Stryjec>

Przestrzał 1. u, lm. **y** = a) *przestrzelenie.* b) *dziura, znak, rana od przestrzelenia, postrzał na wylot.* c) Na P. = α) *na wylot, nawskroś:* Kula przeszła na P. Pootwierać drzwi, okna na P. Pokoje na P. = *w amfiladzie.* Niechaj z mej nauki ten tylko korzysta, komu jeszcze na P. wiatr w głowie nie śwista. Nar. O trzy mile na P. od staroruskiego miasta Drohobycza. Kaczk. *(=jak wystrzelił, w prostej linji).* Obszernej sieni, idącej na P. przez całą szerokość domu. Jeż. β) †Na P. = *strzelając z kim na wyścigi, kto dalej strzeli:* Królewna tam z pannami strzelała na P., a gdy ś. jej trafiło insze przestrzelić nawiasem, cieszyła ś. bardzo. Pot. γ) †Na P. = *na chybił-trafił, nie mierząc, na los szczęścia, na ślepo:* Jeden z gminu pospolitego strzelił tak na P. i trafił króla. Leop. d) †P. *miara donioslości strzału, odległość na strzał, strzał, wystrzał:* Siadł naprzeciwko opodal na jeden P. łuku. Leop. e) chir. *przewód przebity w ciele przez pocisk.* **2.** [P., **a,** lm. **owie**] *bywalec.* <Prze + Strzał>

Przestrzałowy przym. od **Przestrzał.** Chir.: Wlot i wylot P.

Przestrzec, że, gł, nied. **Przestrzegać 1.** *ostrzec zawczasu, dać przestrogę; uprzedzić, aby ś. miał na baczności:* P. kogo, co do czego, przed czym, o czym, †w czym: Przestrzeż siostry w tym. Troc. Dobrze mówią Polacy: Kto grozi, ten przestrzega. Bud. B. Mniej te przygody nas obrażają, w których bywamy przestrzeżeni. Białob. Zdało mi ś., czytelniku łaskawy, ciebie P. tą kilką słów. Star. Nakoniec przestrzeżony, gdy nie mijał dołu, i ślepy i kulawy zginęli pospołu. Kras. P. kogo o grożącym niebezpieczeństwie. P. kogo po ojcowsku. P. w porę. **2.** †P. kogo z czego = *wytknąć, wymówić mu, wyrzucić mu co na oczy, skarcić go o co,* nied. *upominać, strofować:* On nigdy nic zamieszkać nie chciał, aby nas z tego przestrzegać nie miał. Rej. Solon, gdy Ateńczyków w poczciwe obyczaje wprawował, tedy ich z niczego więcej nie przestrzegał, jeno z nieprawdy. Wer. Harpagus, gdy króla swego z niektórych rzeczy przestrzegał, ten ś. rozgniewał. Kosz. **3.** †P. co = *ustrzec, upilnować, uchronić, obronić; czuwać nad czym, mieć pilne oko na co, pilnować czego:* Jeśliże tej nocy nie przestrzeżesz zdrowia swego, tedy jutro będziesz zabity. B. B. Przestrzegać czyich postępków, pilne oko na nie mieć. Troc. **4.** Przestrzegać czego = *strzec ś., baczyć, aby czego nie opuścić, aby czemu nie uchybić; zachowywać, obserwować, szanować co, trzymać ś., pilnować, dochować, nie lekceważyć czego, dbać o co, stosować ś. do czego:* Nie będziecie przestrzegali snów. Leop. Dni przestrzegać i miesięcy, jak przestrzegają ci, którzy pewnych dni i miesięcy chcą i nie chcą nic poczynać. Żebr. Przestrzegał prawa, rozkazów. Troc. Wielce był rzetelny, sprawiedliwy, sumnienia przestrzegający. L. Aby jego świątobliwych ustaw przestrzegali. Kochan. Okryj, Panie, łaską swą tych, którzy Cię znają, którzy cnoty w każdej sprawie przestrzegają. Kochan. Niechaj nad sobą Twą obronę mają, którzy Twych ustaw świętych przestrzegają. Kochan. Będą-li twe dzieci praw moich słuchały i wiary starożytnej mocnie przestrzegały. Kochan. Nigdzieby na świecie nie było jedynowładztwa, gdyby narody przestrzegały praw swoich. Kołł. Ochędóstwa przestrzegać radzę. Chdź. P. karności, sprawiedliwości. Postów święcie przestrzegał. P. powagi czyjej. Troc. W czasach owych nie znano przestrzeganej w czasach naszych etykiety. Jeż. **P. ś. 1.** *przestrzegać jeden drugiego nawzajem, ostrzegać ś. wzajemnie.* **2.** †P. ś. czym = *wziąć sobie co za przestrogę, skorzystać z przykładu ostrzegającego:* Szczęśliwy każdy, kto ś. cudzemi przestrzega przygodami. Rej. **3.** †Przestrzegać ś. czego = *wystrzegać ś., chronić ś., strzec ś., unikać czego:* Chroń ś. nieprzyjaciół twoich, a przestrzegaj ś. przyjaciół twoich. B. B. Zbiszek przestrzegał ś. Mielsztyńskiego, gdyż nań największą miał waśń. Biel. M. Pan wszechmogący przeto dał rozum człowiekowi, aby ś. przestrzegał od tego, coby mu szkodzić miało. Post. pr. **4.** [Przestrzegać ś.] *dybać, czyhać, zasadzić ś.:* Liptowianie sie przéstrzégali na niego. <Prze + Strzec>

Przestrzegacz, a, lm. **e** *ten, co przestrzega, upominacz, napominacz, ostrzegacz, monitor; zachowywacz, obserwator:* Dobry człek rad upomnieniu, zły przestrzegacza cierpieć nie może. Pilch. *Censores,* obyczajów przestrzegacze. Chm. B. Urząd monitora, to jest napominacza, czyli przestrzegacza. L. Rzeczy oczywiste nie potrzebują przestrzegaczów. Pilch. Ostry P. karności wojskowej. Rzew. <Od Przestrzegać>

Przestrzegać, a, ał i P. ś. p. **Przestrzec.**

Przestrzeganie, a, blm., czynność cz. **Przestrzegać.**

Przestrzeganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestrzegać ś.**

Przestrzelać, a, ał p. **Przestrzelić.**

Przestrzelanie, a, blm., czynność cz. **Przestrzelać.**

Przestrzelenie, a, blm., czynność cz. **Przestrzelić.**

Przestrzelić, i, ił, nied. **Przestrzelać 1.** *strzeliwszy przebić, przeszyć; postrzelić na wylot:* Przestrzelił szyszak, żołnierza kulą, strzałą. Troc. Jeden drugiemu zrywał czapkę, ciskał do góry, dając znać, żeby ją P. Jeł. Nogę mając przestrzeloną, potrzebuję odpoczynku. Wirt. Przestrzelone wskroś podniebienie w pierwszej zaraz chwili nie przeraziło go bynajmniej . . . Moracz. Przen.: Gdy serce pleura przestrzeli, całe trupieje ciało. Bals. *(=przejdzie, przeniknie).* Szary i czerwony granit, miką i kwarcem przestrzelony. Pol. **2.** *przenieść strzałem jakie miejsce:* Gdy właśnie już dobiegać mieli i byli tak, jak z łuku strzelec raz przestrzeli, obejźrzeli ś. Otw. **3.** przen.: †P. co do kogo = *donieść mu co lotem strzały:* P. komu wiadomość, tajemnicę. Troc. **Przestrzeliwać ś.** z kim = *strzelać z nim na wyścigi, kto dalej strzeli.* **4.** kogo = *przewyższyć kogo*

w strzelaniu, strzelić dalej, niż on: Królewna z pannami strzelała na przestrzał, a gdy ś. jej trafiło insze P. nawiasem, cieszyła ś. bardzo. Pot. **5.** Przestrzelać dok. — a) *przepędzić (pewien czas) na strzelaniu.* b) Przestrzelać co = *stracić na strzelanie:* Przestrzelał wszystek proch. Przestrzelał w strzelnicy 2 złote. < Prze + Strzelić >

Przestrzeliwać się, a ś., ał ś. p. **Przestrzelić.**

Przestrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestrzeliwać ś.**

Przestrzelon, u, lm. **y** bot. (amberboa) *roś. z rodziny złożonych.* < Od Przestrzelić >

† **Przestrzeniacz, a,** lm. **e I.** *ten, co rozprzestrzenia.* **2.** *narzędzie do rozprzestrzeniania, do rozszerzania czego:* P. kanału urynowego, *dilatatorium uretrae.* Czer. < Od *Przestrzeniać, od Przestrzenić >

× **Przestrzenić, i, ił** *robić przestronnym, rozprzestrzeniać, rozszerzać:* Przestrzenią placów zawodowych szranki. Zabł. < Od Przestrzeń >

Przestrzeniej st. w. od **Przestrono,** *przestronniej:* Rozum, im częściej co rozmyśla, tym P. sobie w onej rzeczy czyni i tym więcej obacza, czego pierwej nie obaczył. Grz.

× **Przestrzenienie, a,** blm., czynność cz. **Przestrzenić.**

Przestrzeniowy, Przestrzenny przys. od **Przestrzeń:** Roztrząsając wrażenia przestrzeniowe, autor konkluduje skromnie. Kozłow.

× **Przestrzenność, i,** lm. **i** p. **Przestrzeń:** Linje, powierzchnie i ich rozciągłości stanowią P. Sł. wil.

Przestrzenny I. p. **Przestrzeniowy:** Wrażenia, rozmiary przestrzenne. Zajęknij, echo przestrzenne! Wysp. Krzywa przestrzenna nie leży w jednej płaszczyźnie. Chem.: Wzór chemiczny P. (formula stereochemica). Fizj.: Czucie przestrzenne (sensus stereognosticus). Widzenie przestrzenne (visus stereoscopicus). Zdolność lokalizowania wrażeń dotykowych nazywamy zmysłem przestrzennym. **2.** p. **Przestronny:** Tam Bóg, czy tylko mrok P. Nowiń. Jak morze sięga w najskrytszą zatokę, gdy ś. przypływem wzniesie jego pierś przestrzenna. Ork. Z przed oczu znikły te odległe skłony przestrzenne. Wysp. < Od Przestrzeń >

Przestrzeń, i, lm. **e** ż. a. [**Przestrzeń, a,** lm. **e** m.], × **Przestroń,** × **Przestrzeństwo, Przestronność,** × **Przestrzenność I.** *nieograniczona rozciągłość we wszystkich wymiarach, kierunkach, przestwór, przestworze, pojęcie miejsca nie mającego granic, w którym mieści ś. wszystko, co jest materjalne:* Duch Boży unosił ś. nad przestrzenią. Ciała niebieskie krążą w przestrzeni. Nieskończona P. świata. Oko błądzi w przestrzeni. Posyłać wzrok w P. bez granic, bez końca. Niebo, P. niezmierna, gdzie ś. mieszczą wszystkie dzieła stworzenia. Śniad. Ci, co nad czas i P. ducha swego wzbili, mogą czucia wieczności doznać w każdej chwili. Mick. **2.** *część takiej przestrzeni, objęta pewnemi granicami, obszar, rozległość, rozciągłość:* Bryła zajmuje pewną P., pewną część przestrzeni. Przestrzenie w górach złudne są dla oka. Deo. Izba szkolna zawierała za mało przestrzeni (= *powietrza).* Mieścić ś. w oznaczonej przestrzeni. **3.** † Na przestrzeni = *na otwartym powietrzu, pod gołym niebem, na dworze:* Na przestrzeni dobrze ś. szablą zawinął. Troc. **4.** *płaszczyzna, powierzchnia, obszar:* Na rozlanej szeroko mórz płynnych przestrzeni. Kniaź. Opoki wapienne często po całych rozlegają ś. krajach i najobszerniejsze zawalają przestrzenie. Stasz. Wielkie przestrzenie monarchji otomańskiej. Kłok. Na niewielkiej przestrzeni mieszka znaczna liczba ludzi. Ile mil kwadratowych przestrzeni zajmuje to państwo? Lasy ciągną ś. w tej prowincji na znacznej przestrzeni. [Chcę panom pokazać, jak na małym przestrzeniu sprytnie urządzić ś. można]. Przen.: *przeciąg, ciąg, odstęp, okres, obszar:* P. czasu, wieków, stuleci, lat. **5.** *przedział, odległość, odstęp, dystans, luka:* P. między jednym przedmiotem a drugim. P. wązka, szeroka. Miasta te leżą na znacznej przestrzeni od siebie. Między czarą a ustami P. jest wielka. Krasz. **6.** hut.: P. robocza = *środkowa część pieca płomiennego między paleniskiem a wylotem i kominem.* **7.** mat.: P. zwykła czyli intuicyjna, fizyczna, abstrakcyjna, trójwymiarowa, wielowymiarowa, płaska, o krzywiźnie stałej. P. punktowa, płaszczyznowa i t. d. **8.** mech.: P. nieskuteczna = *przestrzeń stracona, znajdująca ś. między tłokiem niedochodzącym a dnem a. wentylami spodniemi.* P. parowa = *P. w kotle parowym nie dopełniona wodą, gdzie nad zwierciadłem wody tworzy ś. para.* **9.** patol.: Obawa przestrzeni (agoraphobia). < Prze + *Strzeń, STRZEŃ/STROŃ >

× **Przestrzeństwo, a I.** lm. **a** p. **Przestrzeń:** Wielkie P. monarchji otomańskiej. Kłok. Wielkie dotychczas P. państwa tego. Troc. **2.** blm. rz. od **Przestrzenny,** *przestronność:* Miasto to powiatom ś. równało, takie, tak wielkie P. w nim było. P. Koch. Konni po lodzie rzeką postępowali, bo indziej przestrzeństwa nie było. Mask. (= *miejsca wolnego).* Plac kozacki dla przestrzeństwa kościoła i klasztoru był potrzebny. Nies. P. murów wielu ludzi do obrony potrzebuje. Vol. Życzę, aby królestwo nasze nie tylko przestrzeństwem granic, ale potęgą kwitnęło. Opal. W domu jego wiele mieszkań jest, że wszyscy wielkie P. w nim mieć mogą. Żarn. (= *wiele miejsca, rumu).* Wywiózł mię z ciasnoty na P. Leop. Wolą po przestrzeństwie latać, niźli ciasną drogą cisnąć ś. Hrb. Drugi hufiec szedł w słusznej odległości za pierwszym, aby mieli dosyć przestrzeństwa do zażycia łuku. Ustrz. Przen.: Witołd, czyniąc sobie P. i wolne panowanie w Litwie i Rusi, a prawie umiatając zawady sobie przeciwne z Litwy i Rusi, nalazł przyczynę, acz niesłuszną, na księcia kijowskiego. Stryjk. (= *władzę nieograniczoną, szeroką).* To dało wielkie P. władzy królewskiej. Troc. < Od Przestrzeń >

× **Przestrzeńszy** st. w. od **Przestronny,** *przestronniejszy:* Tam dzielnicę swą, nie ściskając ś. tu w tej rozrodności, i nie kłopocąc z drugą bracią o miedzę, przestrzeńszą mieć mogą. Nar.

† **Przestrzeża, y,** lm. **e** p. **Przestroga:** Kontent z tej danej przestrzeży, z raportem do hetmana jak szalony bieży. Jabł. < Prze + *Strzeża, STRZEG/STROG >

Przestrzeżenie, a, lm. **a** czynność cz. **Przestrzec,** *przestroga:* Bóg raczył P. uczynić na potym wiernym swoim, aby ś. takiej nadętej myśli strzegli. Rej. Dawni malarze za obrazami wystawionemi ukryci siedzieli, a według usłyszanych przestrzeżeń swoje dzieła doskonalili. Kopcz. (= *spostrzeżeń, uwag wypowiadanych).*

× **Przestrzeżny** *przestrzegający, ostrzegawczy:* Przestrzeżne słowa twojego pacierza. Uj. < Od Przestroga >

Przestrzyc, że, gł, × **Przestrzygnąć,** nied. **Przestrzygać,** † **Przestrzygawać I.** *strzygąc przeciąć:* P. wstążkę nożyczkami, sznurek, nitkę. **2.** × P. *przeciąć, rozciąć:* P. skórę, korę. Przen.:

Trzeba mądremu przestrzygawać słowa, gdzie łeż pokryta, gdzie prawdziwa mowa. Rej. (= *rozbierać, roztrząsać*). <Prze + Strzyc>

Przestrzygać, a, ał p. **Przestrzyc.**

Przestrzyganie, a, blm., czynność cz. **Przestrzygać.**

†**Przestrzygawać, a, ał** p. **Przestrzyc.**

†**Przestrzygawanie, a,** blm., czynność cz. **Przestrzygawać.**

× **Przestrzygnąć, nie, nął** p. **Przestrzyc**: Pnia jak ręka nacięła, krew z przestrzygnionej skóry lunęła. Żebr.

× **Przestrzygnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przestrzygnąć,** *przestrzyżenie.*

Przestrzykacz, a, lm. **e** *przyrząd do przestrzykiwania, szprycka.* <Od Przestrzykać>

Przestrzykać, a, ał, Przestrzyknąć, nied. **Przestrzykiwać** *strzykając przemyć, przepłókać, przeczyścić; przeszprycować*: P. ucho. <Prze + Strzykać>

Przestrzykanie, a, blm., czynność cz. **Przestrzykać.**

Przestrzykiwać, uje, iwał p. **Przestrzykać.**

Przestrzykiwanie, a 1. blm., czynność cz. **Przestrzykiwać. 2.** lm. **a** *płyn do tego służący.*

Przestrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Przestrzyc,** *przestrzygnięcie.*

Przestudjować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na studjowaniu.* **2.** co = *wystudjować szczegółowo od początku do końca, zbadać gruntownie.* <Prze + Studjować>

Przestudjowanie, a, blm., czynność cz. **Przestudjować**: Mam jeszcze pozostać w Atenach dni kilkanaście dla przestudjowania muzeum centralnego. Weys.

Przestudzać, a, ał p. **Przestudzić.**

Przestudzanie, a, blm., czynność cz. **Przestudzać.**

Przestudzenie, a, blm., czynność cz. **Przestudzić.**

Przestudzić, i, ił, nied. **Przestudzać** *nieco ostudzić; zrobić, że ostygnie*: P. dziecku napój, jedzenie. <Prze + Studzić>

× **Przestwornie,** × **Przestworno 1.** przys. od **Przestworny** *przestronnie.* **2.** †P. *rozciągle, powoli, z przestankami*: *Recito,* głosem a P. czytam. Mącz.

× **Przestworno** p. **Przestwornie**: P. tam było. Troc. P. mieszka. Troc.

× **Przestworność, i,** blm. rz. od **Przestworny,** *przestronność*: P. równiny chocimskiej. Nar.

Przestworny a. Przestworowy przym. od **Przestwór,** *przestrzenny*: Rosa przestworna. L. **2.** × P. p. **Przestronny**: Nie tak atoli przestworna, aby ś. na niej z nawałą swoją nieprzyjaciel mógł wysforować. Nar. W przestwornych chodzi trzewikach. Troc. Przestworna droga. Troc. Głos P. Troc. Przestworne sumnienie. Troc. **3.** [Kura przestworna] = *mająca znieść jaje.* <Od Przestwór>

Przestworowy 1. p. **Przestworny. 2.** anat. i hist. *międzymiąższowy* (interstitialis).

Przestworze, a, lm. **a** p. **Przestwór**: Na co po bezdennych szperać przestworzach? L. Całe P. wsłuchuje ś. z zapartym oddechem oczekiwania w przepotężne zapasy świtu ze zmrokiem. Przybysz. <Od Przestwór>

Przestwór, oru, lm. **ory, Przestworze 1.** p. **Przestrzeń**: Ja Bóg tylko wszechmocny jestem i sam, który pełnię nieskończonością te czczości przestwory. Przyb. Świat, wszystek P. jego, wązki jest na cię jednego. K. G. Pół P. szeroki. L. Próżno zacność jego kładzie między nim a podlegającemi jemu niezmierny P. odległości. Alber. Jakie jasne obłoki na niebieskim przestworze! Len. Bujać w przestworze. **2.** anat. *odstęp, przedział, przerwa* (interstitium). **3.** bud. *mały odstęp między obwodem drzwi lub okna a ramą, do której w zamykaniu nie przystają.* **4.** mech. *różnica dziury, w której ś. czop obraca, a średnicą samego czopa.* **5.** woj. *różnica pomiędzy wagomiarem działa a średnicą pocisku.* Gemb. **Na P.** przys. *na oścież*: Na P. bramę otworzyli. Koch. J. <Przez + Twór, TWOR; por. Przestrzeń>

†**Przestydnąć, nie, nął** p. **Przestygnąć**: Ciasto, kiedy ś. upiecze, niechaj przestydnie. Sien. <Prze + *Stydnąć, STYD/STUD>

†**Przestydnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przestydnąć.**

Przestygać, a, ał p. **Przestygnąć.**

Przestyganie, a, blm., czynność cz. **Przestygać.**

Przestygnąć, gnie, gnął a. **gł,** †**Przestydnąć,** nied. **Przestygać** *nieco ostygnąć*: Woda przestygła. Pilch. Niech rosół przestygnie po ugotowaniu. Ciasto po upieczeniu przestygło. <Prze + Stygnąć>

Przestygnięcie, a, blm., czynność cz. **Przestygnąć.**

!**Przesublimować, uje, ował** chem. *przestalić, przelotnić.* <Prze + Sublimować>

!**Przesublimowanie, a,** blm., czynność cz. **Przesublimować.**

Przesubtelizować, uje, ował p. **Przesubtelnić**: Dowodzi tego cała powieściowa galerja przesubtelizowanych postaci. Bog. W. <Prze + Subtelizować>

Przesubtelizowanie, a, blm., czynność cz. **Przesubtelizować.**

Przesubtelnić, i, ił, Przesubtelizować *zrobić zbyt subtelnym, przesadzić w subtelizowaniu*: Świetnie charakteryzuje krytyk styl Jacobsena przesubtelniony, jaskrawy, kapiący bogactwem. Kot. <Prze + *Subtelnić, od Subtelny>

Przesubtelnienie, a, blm., czynność cz. **Przesubtelnić.**

Przesuch, u, lm. **y 1.** †P. p. **Przysucha**: Zdrowie lekkiej wagi; po gorzałce jeść przesuchy, na węglu piec pępki, a słodek też z kapustą to gotowiec prędki, więc wędzonka, więc pana też wędzą przesuchy. Rej. **2.** [P., **Przesusza**], †**Przesucha** *przeschnięcie dróg na wiosnę.* < Prze + *Such, SUCH>

†**Przesucha, y,** lm. **y 1.** p. **Przysucha. 2.** p. **Przesuch**: Tam przesuchy doczekawszy ś., szli drogą przedsięwziętą. Mask. <Prze + *Sucha, SUCH>

×**Przesucie, a,** blm., czynność cz. **Przesuć.**

× **Przesuć, uje, uł** p. **Przesypać.** <Prze + Suć>

†**Przesud, u,** lm. **y** p. **Przesąd**: Mniemamy, iż mu stąd przyszło, że mu tęskno, iż nie bierze przesudów. St. Aug. <Prze + Ros. sud>

Przesuflerować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na suflerowaniu, przebyć (pewien czas) suflerem.* <Prze + Suflerować>

Przesuflerowanie, a, blm., czynność cz. **Przesuflerować.**

[**Przesukiwać, uje, iwał, Sukać**] *za pomocą kołowrotka przenosić nici wątku z przędzion, umieszczonych na wijakach, na cewki.*

[**Przesukiwanie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przesukiwać**.

†**Przesukowany**, †**Przesukowy** *kręcony*. B. Sz.

†**Przesukowy** p. **Przesukowany**. B. Sz.

Przesunąć, nie, nął, nied. **Przesuwać** **1.** *sunąc przemknąć; przeciągnąć:* P. deskę przez otwór. Przez dwie proste przecinające ś. z sobą P. płaszczyznę. P. fotel z pokoju do pokoju. **2.** p. niż. **P. ś. 1.** *posunąć ś. z miejsca na miejsce; sunąc ś. przenieść ś.:* Przesuń ś. z krzesłem pod okno. **2.** *przemknąć ś., przewinąć ś., przeciągnąć, przesnuć ś.:* Jadącemu koleją przesuwają ś. widoki jak w kalejdoskopie. Helen Menelausowych przesunęło ś. przez historyczny żywot ludzkości dużo. Jeż. **3. a. Przesunąć** *sunąc przejść; przemknąć ś., przecisnąć ś.; przepełznąć:* Przesuwa ś. z cicha między krzewiny, przybliża ś. do niej. Stasz. Myśl.: Dzik, jeleń przesuwa = *przebiega*. **4.** × P. ś. *prześliznąć ś., popaść, wpaść:* Wiele tysięcy z płci żeńskiej zlekka i powoli przesunęło ś. z niewinnych rozrywek w sromotę i niesławę! L. **5.** † P. ś. *przemienić ś., przejść, przeobrazić ś., przedzierzgnąć ś., przekształcić ś., przeprzucić ś.:* Bodajżem w długi smoczy kałdun ś. przesunął! Żebr. <Prze + Sunąć>

Przesunięcie, a, blm., czynność cz. **Przesunąć**.

Przesunięcie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Przesunąć ś. 2.** anat. *przeniesienie ś., położenie odwrotne trzew i jelit* (situs perversus viscerum).

Przesusza, y, lm. **e 1.** × P. *susza, posucha, czas suszy*. Sł. wil. **2.** [P.] p. **Przesuch**. <Prze + Susza>

Przesuszać, a, ał i **P. ś.** p. **Przesuszyć**.

Przesuszanie, a, blm., czynność cz. **Przesuszać**.

Przesuszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesuszać ś.**

Przesuszenie, a, blm., czynność cz. **Przesuszyć**.

Przesuszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesuszyć ś.**

Przesuszyć, y, ył 1. *wysuszyć nawskroś, dać przeschnąć:* P. bieliznę. **2.** *nazbyt wysuszyć, zasuszyć:* Len przesuszony w ocieraniu pokruszy ś., niedosuszony złe daje przędziwo. Kluk. **3.** *przepędzić (pewien czas) na suszeniu; przepościć o chlebie i wodzie:* Frasując ś., często przesuszała i przepaszczała. Glicz. **4.** † P. *przebyć w suchości, przecierpieć (pewien czas) brak wilgoci:* Po złotych 10 od każdego koła wodnego, które nie przesuszają, to jest nie cierpią na brak wody. **P. ś. 1.** *wysuszyć ś. nawskroś, przeschnąć.* **2.** †P. ś. gdzie = *bywać, przebywać, obracać ś. gdzie, pokazywać ś., znajdować ś.:* Z ogniów niestałych pokazujących ś. wieczorami po miejscach tłustych pospólstwo wpada w przesąd, jakoby ś. zakopane pieniądze przesuszały. Zabł. Nie życzę ci tu dłużej przesuszać ś., pójdź, pókiś cały. L. Pierwsza upatrzyła Merkurego, i kto był, pytać ś. ważyła, więc przeczby ś. przesuszał? Żebr. Jeszcze mu ś. tu jak na złość przesusza. L. Gdzie czuje co oberwać, często ś. przesusza. Klon. I ty żebyś mi ś. tamtędy więcej nie przesuszał. L. Niebezpieczno mi tu przesuszać ś. Boh. Drogi co ś. tknie, wprawdzie, że ją wiemy, ale ś. tam przesuszać i sami nie śmiemy. Tw. <Prze + Suszyć>

Przesuw, u 1. blm. *miara przesunięcia:* Pięć centymetrów przesuwu. **2.** lm. **y** mech.: Drążek P. (chodzący w rurze) = *sztanga przesuwowa, łącząca przesuwy suwacza przy cylindrze parowym*. Łab. <Prze + *Suw, SU, SUW, SOW>

Przesuwa, y, lm. **y 1.** fortep. *urządzenie pedalne do przyciszania głosu (za pociśnięciem pedału klawjatura przesuwa ś., i młotek uderza nie w 3, ale w 2 struny).* **2.** mech.: Przesuwy suwacza, dolna i górna, w kształcie walca, półwalca lub równoległoboku. Łab. <Prze + *Suwa, SU / SUW, SOW>

Przesuwacz, a, lm. **e 1.** *osoba przesuwająca*. Kol.: P. wozów = *ten, co zestawia je w pociągi*, ustawiciel, przetokowy. **2.** *przyrząd spełniający czynność przesuwania:* P. pasa (na kołach pasowych). <Od Przesuwać>

Przesuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przesunąć**.

Przesuwadło, a, lm. **a** mech. p. **Luzak**. <Od Przesuwać>

Przesuwalność, i, blm., czynność cz. **Przesuwalny**: Ziemia o cząsteczkach z łatwą przesuwalnością. Nałk.

Przesuwalny p. **Przesuwny**. <Od Przesuwać>

Przesuwanie, a, blm., czynność cz. **Przesuwać**. Kol.: P. wozów = przetok.

Przesuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesuwać ś.**

Przesuwany 1. im. od **Przesuwać**. **2.** p. **Przesuwny**. Gór.: Pomost P. Łab. *(= przesuwnica)*.

Przesuwczy *spełniający czynność przesuwania:* Śruba przesuwcza w tokarce. <Od Przesuwka>

Przesuwek, wka, lm. **wki** *część przesuwająca ś. w jarzmie Stefensona, t. j. w przyrządzie do rozrządu pary w parowozie.* <Od Przesuw>

Przesuwka, i, lm. **i** *przesuwana, ruchoma złączka na rurę, dająca ś. na nią nasuwać i z niej zsuwać.* <Od Przesuwać>

Przesuwnica, y, lm. **e 1.** kol. *pomost przesuwany, przyrząd z kawałkiem toru kolejowego, na który wjeżdżają wagony lub parowozy, i za pomocą którego przesuwają ś. one w bok na inny tor równoległy.* **2.** tok. p. **Pojeżdżacz**. <Od Przesuwnik>

Przesuwniczy przym. od **Przesuwnica**: Tor P. **P., ego**, lm. **owie** rz. *dozorca przesuwnicy a. pracownik obsługujący ją.* <Od Przesuwnica>

Przesuwnik, a, lm. **i** *część przesuwna na tokarce, dzierżąca nóż, którym obrabiamy sztukę toczoną.* <Od Przesuwny>

Przesuwność, i, blm. rz. od **Przesuwny**; *przesuwalność, właściwość, którą posiadając przedmioty dają ś. przesuwać.*

Przesuwny, Przesuwalny, Przesuwany *dający ś. przesuwać:* Most P. można przesuwać z ponad rzeki na brzeg. Mech.: Blaty przesuwne = *blachy machin parowych, na których przesuwy, czyli cały suwacz przy cylindrze parowym posuwa ś.* <Od Przesuwać>

Przesuwowy przym. od **Przesuwa**: Sztanga przesuwowa. Łab. Rachubnica przesuwowa = *linja rachubnikowa logarytmowa z podziałami w stosunku postępu logarytmowego, służąca do obliczania skróconego.* Łab. <Od Przesuwa>

× **Przeswarek, rku**, lm. **rki** *kłótnia, swarzenie ś., poswarka, poswarek, spór, sprzeczka, zatarg, rozterka, waśń, niezgoda.* <Po + *Swarek, od Swar>

× **Przeswarzać się, a ś., ał ś.** *swarzyć ś., kłócić ś., sprzeczać ś., waśnić ś.* Sł. wil.

× **Przeswarzanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przeswarzać ś.**

Przeswarzenie, a, blm., czynność cz. **Przeswarzyć**.

Przeswarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeswarzyć ś.**

Przeswarzyć, y, ył *swarząc ś. przekrzyczeć, przegadać, przedysputować:* Dysputując z nim, P. go nie mógł. Skar. Już go nikt nie przeswarzy, bo on upór jego czyni go bezpiecznego, ma ś. za mądrego. Rej. **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na swarzeniu ś.* <Prze + Swarzyć>

Przeswawolenie, a, blm., czynność cz. **Przeswawolić.**

Przeswawolić, i, ił *przepędzić (pewien czas) na swawoleniu, przezbytkować, przefiglować, przeigrać, przebaraszkować.* <Prze + Swawolić>

Przesycać, a, ał i **P. ś.** p. **Przesycić.**

Przesycanie, a, blm., czynność cz. **Przesycać.**

Przesycanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesycać ś.**

Przesycenie, a, blm., **1.** czynność cz. **Przesycić:** Wszak i najsłodsza rzecz od przesycenia prędko ś. w ckliwą i obrzydłą zmienia. Hoł. **2.** apt. i chem.: P. roczczynu = *rozpuszczenie w nim tyle ciała innego, ile tylko można* (supersaturatio). **3.** p. **Przesycenie ś.**

Przesycenie się, a ś., blm., **Przesycenie** czynność cz. **Przesycić ś.,** *przesyt.*

Przesychać, a, ał nied. p. **Przeschnąć.**

Przesychanie, a, blm., czynność cz. **Przesychać.**

Przesycić, i, ił, nied. **Przesycać 1.** *zrobić zanadto sytym, przebrać miarę w nasycaniu, przekarmić a. przepoić.* Przen.: Przekwitłe nieco wdzięki miały niemały powab dla młodzieniaszka nie przesyconego życiem. Bał. Przen.: Wszystko, co jest zbytkiem, ckliwość sercu sprawi, bo przesycony dowcip odrzuca i dawi. L. (*=przesadzony, przesadny).* **2.** chem.: P. czym.=*dodać czego w nadmiarze:* Roztwór zasady przesycać kwasem =*dodać do niego kwasu do zobojętnienia i jeszcze więcej.* Roztwór przesycony =*zawierający w sobie więcej ciała rozpuszczalnego, aniżeli rozpuszczalnik utrzymać może w rozpuszczeniu w danych warunkach.* **3.** fiz.: Para przesycona = *więcej niż nasycona, tak, że za najlżejszą podnietą nadmiar jej ulega skraplaniu.* **P. ś.** *zbytecznie ś. nasycić, przeładować ś., przepoić ś.* Przen.: Powietrze przesycało ś. złotym światłem. Sienk. Przesyciła ś. jego towarzystwem *(= przejadło ś. jej ono).* <Prze + Sycić>

Przesyczeć, y, ał 1. *przepędzić (pewien czas) na syczeniu.* **2.** *zagłuszyć swoim syczeniem syk innych:* Przesyczał kolegów w klasie. <Prze + Syczeć>

Przesyczenie, a, blm., czynność cz. **Przesyczeć.**

Przesylabizować, uje, ował 1. *przeczytać sylabizując:* Trochę zmierzwionej, przegniłej słomy, kawałek koszuli, co okrywał plecy śpiącej... na tych pojedyńczych częściach można było P. wyraz: nędza. Bał. **2.** *(czas jakiś) na sylabizowaniu przepędzić.* <Prze + Sylabizować>

Przesylabizowanie, a, blm., czynność cz. **Przesylabizować.**

[Przesyliny, in, blp., **Przeseliny]** *zasięgnięcie wiadomości przez kobietę przed skojarzeniem ś. małżeństwa.* <Prze + *Syliny, SŁ/SYŁ>

Przesył, u, lm. **y:** P., *przesyłanie pracy mechanicznej lub innego rodzaju energji, wytworzonej na jednym miejscu, na znaczne nieraz oddalenia do miejsc, gdzie jej potrzebujemy — za pośrednictwem lin krążących, przewodów elektrycznych i t. d.* <Prze + *Sył, SŁ/SYŁ>

Przesyłacz, a, lm. **e, Przesyłak** w telegrafach i telefonach *część przyrządu, służąca do wysyłania depeszy lub głosu.* <Od Przesyłać>

Przesyłać, a, ał p. **1. Przesłać.**

Przesyłak, a, lm. **i** p. **Przesyłacz.** <Od Przesyłać>

Przesyłanie, a, blm., czynność cz. **Przesyłać:** P. listów, pieniędzy. P. ruchu machiny działaczowi, warsztatom.

Przesyłka, i, lm. **i 1.** *przesłanie, przesyłanie:* P. listów pocztą, towarów koleją, ładunku żywności okrętem. P. drogo będzie kosztowała. Zapłacić za przesyłkę **2.** *rzecz przesłana, posyłka, transport:* Wyprawić przesyłkę pocztą, koleją, okrętem. Odebrać przesyłkę z poczty. **3.** [P.] *opłata za wysłanie przesyłki, porto.* **4.** kol. *towar oddany do przewozu; bagaż.* <Od Przesyłać>

Przesyłkowy przym. od **Przesyłka,** *transportowy:* Więzienie przesyłkowe.

Przesyp, u, lm. **y** gie. *wązki pas ziemi przedzielający co:* Przymorskie jeziora oddzielone są od samego morza tak wązkim niekiedy przesypem, że można go przestąpić jednym krokiem. Pol. <Prze + *Syp, SYP/SP>

Przesypać, pie, pał, × **Przesuć,** nied. **Przesypywać 1.** *przenieść gdzieindziej sypaniem:* P., w inszy statek wsypać. Kn. Przesyp rozenków w inszy statek. Troc. P. piasek z jednej kupki na drugą. P. mąkę z woreczka do garnka. **2.** przez co=*sypiąc przepuścić; przesiać:* P. piasek przez dziurkę. P. kaszę przez przetak. **3.** *sypaniem przerobić, przemieszać, przerzucić, przeszuflować:* P. zboże szuflami. Przesypywał pieniądze, oblane łzami i potem biednych ludzi. Krasz. **4.** *zbyt pełno nasypać, aż za brzegi nasypać:* Tak suto sypał do ćwierci, że aż przesypał. P. co=*sypiąc przepełnić, przeładować:* Przesypałeś miarę. Troc. P. strzelbę prochem. × P. przen.=*zbyt drogo ocenić; przecenić; za suto zapłacić, przepłacić, przesolić:* Przesypuje swoje towary. Troc. Przesypuję, za drogo płacę. Dudz. **5.** × P. konia=*ochwacić konia.* Troc, Dudz. **6.** *sypiąc przedzielić, przegrodzić:* Przesypywać skóry w kadzi garbnikiem mielonym. P. jabłka w skrzyni trocinami. Przen.: Aż z tej omdlałej szarości świtów, przesypanych zorzami, z tych sennych jeszcze, omroczałych pól wystrzelił znagła głos skowronkowy. Reym. (*=urozmaiconych).* **7.** [P.]=a) *posypać, przysypać:* Leżą z twarzami mąką przesypanemi. b) *drewniany budynek przebudować ze starego drzewa nanowo:* Młyn był przesypany. P. c) P. statek= *przerobić nanowo naczynie z klepek.* **P. ś.** *sypiąc ś. przelecieć, przejść:* Piasek przesypał ś. w klepsydrze do dolnej przegródki. <Prze + Sypać>

Przesypanie, a, blm., czynność cz. **Przesypać.**

Przesypanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesypać ś.**

Przesypiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przespać.**

Przesypianie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przesypiać. 2.** [P.] p. **Przesypianie ś.;** *sen, spanie:* Prześpijże sie — Trudne moje P.

Przesypianie się, a ś., blm., **[Przesypianie]** czynność cz. **Przesypiać ś.**

Przesypka, i, blm. **1.** *przesypywanie, przesypanie:* P. zboża z wagonu do wagonu. **2.** garb. *przesypanie,* z a c: Ciągnąć z przesypki= *wyciągać skóry z kadzi.* <Od Przesypać>

Przesypkowy przym. od **Przesypka.** Garb.: Kadź przesypkowa. Garbowanie przesypkowe= *polegające na przesypywaniu skóry garbnikiem zmielonym.*

Przesypniarnia, i, lm. **e** garb. *budynek, w którym są kadzie do przesypki,* g r u b e n h a u s.

Przesypnik, a, lm. **cy** *robotnik przesypujący*

skóry garbnikiem mielonym. <Od *Przesypny, od Przesypać>

Przesypywanie, a, blm., czynność cz. **Przesypywać.**

Przesypywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesypywać ś.**

Przesysać, a, ał p. **Przessać.** <Prze + Sysać>

Przesysak, a, lm. i *lewar do przesysania cieczy z jednego naczynia do drugiego, niżej położonego.* <Od Przesysać>

Przesysanie, a, blm., czynność cz. **Przesysać.**

Przesyt, u, blm. *przesycenie, przesycenie ś. i nieprzyjemne stąd uczucie; sprzykrzenie sobie czego wskutek zbytniego a. długiego używania:* Ciągła w Gressecie słodycz aż do przesytu. Kniaź. Ja mą sektą z przesytu ś. brzydzę. Hoł. <Prze + Syt>

× **Przesyzmatyczenie, a,** blm., czynność cz. **Przesyzmatyczyć.**

× **Przesyzmatyczyć, y, ył** p. **Przeschizmatyczyć:** Pragnie Polskę nawskroś przerobić, P. Bart. <Prze + *Syzmatyczyć, od Syzmatyk, Schizmatyk>

Przeszabasować, uje, ował *szabas przepędzić.* <Prze + Szabasować>

Przeszabasowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszabasować.**

Przeszachować, uje, ował *przedzielić, poprzedzielać na podobieństwo szachownicy.* <Prze + Szachować>

Przeszachowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszachować:** P. tarczy w dziewięć służy do objaśnienia, jak oznaczyć szyk kilku jednostajnych na tarczy figur. Bobrow.

Przeszachrować, uje, ował *po szachrajsku, z oszustwem przehandlować, przemienić; przecyganić, przefrymarczyć.* <Prze + Szachrować>

Przeszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszachrować.**

Przeszacować, uje, ował 1. *oszacować zbyt wysoko, przecenić:* Rzeczoznawca przeszacował majątek, nieruchomość, towar. **2.** *ponownie, inaczej oszacować, ustanowić nowy szacunek:* Po dokonaniu przeróbek przeszacowano dom powtórnie dla uzyskania większej nań pożyczki. <Prze + Szacować>

Przeszacowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszacować,**

[**Przeszadzać, a, ał**] *wymawiać ż, cz, sz zamiast z, c, s:* Organista nadętym językiem, porządnie łaciną upstrzonym przeszadza w mowie, czyli oracji powitalnej. <Z Przesadzać>

[**Przeszadzanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeszadzać.**

Przeszafarzenie, a, blm., czynność cz. **Przeszafarzyć.**

Przeszafarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na szafarzeniu.* <Prze + Szafarzyć>

Przeszafirowy *nader szafirowy, mocno szafirowy:* I takie samo szafirowe, przeszafirowe niebo. Matl. <Prze + Szafirowy>

Przeszafować, uje, ował *szafując przeszastać, przepuścić; wyszafować lekkomyślnie.* <Prze + Szafować>

Przeszafowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszafować.**

Przeszalbierzenie, a, blm., czynność cz. **Przeszalbierzyć.**

Przeszalbierzyć, y, ył 1. *przepędzić (pewien czas) na szalbierzeniu.* **2.** *szalbierząc przetrwonić; przeszachrować, przecyganić.* <Prze + Szalbierzyć>

Przeszaleć, eje, ał *przestać szaleć:* Szalał, szalał, aż nareszcie przeszalał. **2.** *szalejąc przepędzić, przebyć (czas jakiś):* Przeszalał najpiękniejsze lata życia. Młodość przeszalał, przepolował i przeucztował. Krasz. **3.** *szalejąc przepuścić, przetracić:* We dwa lata całą mężowi przeszalała substancją, że nieborak bankrutem został. L. <Prze + Szaleć>

Przeszalenie, a, blm. czynność cz. **Przeszaleć.**

! **Przeszanżować, uje, ował** *przemienić:* P. numery w ciągnieniu loterji. <Prze + Szanżować>

! **Przeszanżowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszanżować.**

× **Przeszargać, a, ał** *nieco zaszargać, nadszargać:* P. suknię w błocie. Sł. wil. <Prze + Szargać>

Przeszarganie, a, blm., czynność cz. **Przeszargać.**

! **Przeszarować, uje, ował** p. **Przeszorować.** Sł. wil. <Prze + Szarować>

! **Przeszarowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszarować.**

Przeszarpać, pie, pał, nied. **Przeszarpywać 1.** i **Przeszarpnąć** *szarpiąc przerwać; rozszarpać na dwoje.* **2.** *na szarpaniu przepędzić, przebyć (czas jakiś).* L. <Prze + Szarpać>

Przeszarpanie, a, blm., czynność cz. **Przeszarpać.**

Przeszarpnąć, nie, nął p. **Przeszarpać.** <Prze + Szarpnąć>

Przeszarpnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeszarpnąć.**

× **Przeszarzać, a, ał** *przenosiwszy pewien czas podszarzać:* P. ubranie. Buty zielone, przeszarzane już dobrze. Przybor. <Prze + Szarzać>

Przeszarzały *przeszarzany:* Za pługiem szedł szlachcic w żupanie przeszarzałym, z pozakładanemi za pas połami. Jeż. <Od *Przeszarzeć, od Przeszarzać>

× **Przeszarzanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszarzać.**

† **Przeszarzedny** *bardzo zły, pessimus.* B. Sz. <Prze + *Szarzedny, prawdopodobnie z Czes. škaredný; por. Szkaradny>

Przeszarżować, uje, ował *przesadzić w czym, przeholować, przebrać w czym miarę, zagalopować ś. za bardzo.* <Prze + Szarżować>

Przeszarżowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszarżować.**

Przeszastać, a, ał *szastając przetrwonić; rozszastać, przepuścić, przeputać:* Przeszastał majątek i zdrowie. L. <Prze + Szastać>

Przeszastanie, a, blm., czynność cz. **Przeszastać.**

Przeszatkować, uje, ował 1. *ponownie, jeszcze raz zszatkować.* **3.** *szatkując przepędzić, przebyć (czas jakiś).* <Prze + Szatkować>

Przeszatkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszatkować.**

[**Przeszatrować, uje, ował**] *przetrzeć* (p. Szatrować). <Prze + Szatrować>

[**Przeszatrowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeszatrować.**

Przeszczekać, a, ał, nied. **Przeszczekiwać 1.** *szczekając przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **2.** *przemóc w szczekaniu, zagłuszyć swoim szczekaniem in-*

ne psy szczekające. Przen.: *przegadać, przekrzyczeć:* Wymowny adwokat przeszczekał wszystkich. <Prze + Szczekać>

Przeszczekanie, a, blm., czynność cz. **Przeszczekać.**

Przeszczekiwać, uje, iwał 1. p. **Przeszczekać. 2.** *od czasu do czasu a. z przerwami szczekać, poszczekiwać, ujadać.* Przen.: Obmówca, jako pies, przeszczekiwając, odwoływać powinien. Błaż.

Przeszczekiwanie, a, blm., czynność cz. **Przeszczekiwać.**

†**Przeszczep, u** blm. p. **Przeszczepanie.** <Prze + Szczep>

×**Przeszczepacz, a,** lm. **e** *ten, co przeszczepał.* <Od Przeszczepać>

Przeszczepać, ie, ał *rozszczepić na dwoje, przełupać:* P. kawał drewna, kij, deseczkę. <Prze Szczepać>

Przeszczepanie, a, blm., †**Przeszczep** czynność cz. **Przeszczepać.**

Przeszczepiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeszczepić.**

Przeszczepianie, a, blm., czynność cz. **Przeszczepiać:** Jednocześnie z przeszczepianiem nauki zachodniej na grunt krajowy poczęli Pijarzy manifestować swoją prawowierność religijną. Smol.

Przeszczepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeszczepiać ś.**

Przeszczepić, i, ił, nied. **Przeszczepiać 1.** *inaczej zaszczepić.* **2.** *gdzieindziej zaszczepić; przenieść szczepiąc:* Z odszczepy omartwiałej przeszczepiło mię zmiłowanie Boże do żywej macicy, do prawdziwej cerkwi. Smotr. Przen.: *wszczepić, wpoić w kogo innego; przenieść na inny grunt:* Przeszczepił swoje cnoty, zasady w syna. Pięciu potomków starożytnego domu z Bnina, przeszczepionego na nowszą Opaleniec. Szaj. P. naukę, modę, zwyczaj na nasz grunt. **3.** lek. *zaszczepić komu innemu, przenieść umyślnie zarazek z osoby na osobę:* P. ospę ochronną. **P. ś.** *zaszczepić ś. samorodnie.* <Prze + Szczepić>

Przeszczepienie, a, blm., czynność cz. **Przeszczepić:** P. czyni różność i odmianę w owocach. Trzyc. P. pojęć, zwyczajów, wynalazków.

Przeszczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeszczepić ś.**

Przeszczerzać się, a ś., ał ś. 1. a. **[Wyszczerzać ś.]** *przekpiwać, przedrwiwać, wyśmiewać.* **2.** *przedrzeźniać, naśladując przedrwiwać.* <Prze + *Szczerzać ś., od Szczerzyć>

Przeszczerzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeszczerzać ś.**

Przeszczęsny *szczęsny nad wyraz.* Pot. <Prze + Szczęsny>

†**Przeszczodry** *wielce szczodry:* O P. Zbawicielu, daj mi zawzdy w ś. wierzyć. Naw. <Prze + Szczodry>

Przeszczucie, a, blm., czynność cz. **Przeszczuć.**

Przeszczuć, uje, uł, nied. **Przeszczuwać** *szczując przepędzić (czas jakiś).* L. <Prze + Szczuć>

Przeszczuwać, a, ał p. **Przeszczuć.**

Przeszczuwanie, a, blm., czynność cz. **Przeszczuwać.**

[Przeszczyknąć, nie, nął] *przerwać paznogciami.* <Prze + Szczyknąć>

[Przeszczyknienie, a, blm.] czynność cz. **Przeszczyknąć.**

Przeszczypać, pie, pał 1. *przepędzić (pewien czas) na szczypaniu.* **2.** *wyszczypać (kogo) porządnie.* **3.** i **Przeszczypnąć** *nawskroś przejąć szczypaniem, szczypiąc przedziurawić.* <Prze + Szczypać>

Przeszczypanie, a, blm., czynność cz. **Przeszczypać.**

Przeszczypnąć, nie, nął p. **Przeszczypać:** P., szczypaniem przejąć. L. <Prze + Szczypnąć>

Przeszczypnięcie, a 1. blm., czynność cz. **Przeszczypnąć. 2.** lm. **a** *znak po przeszczypnięciu, miejsce przeszczypnięte.*

Przeszemrać, a, ał, Przeszemrzeć *szemrząc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* <Prze + Szemrać>

Przeszemranie, a, blm., czynność cz. **Przeszemrać.**

†**Przeszemrywać, a, ał** *od czasu do czasu szemrać = odzywać ś. z niezadowoleniem:* Stan szlachecki przeciwko tej ekspedycji przeszemrywa. Błaż.

†**Przeszemrywanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszemrywać.**

Przeszemrzeć, e, ał p. **Przeszemrać.** L. <Prze + Szemrzeć>

Przeszemrzenie, a, blm., czynność cz. **Przeszemrzeć.**

Przeszeptać, pcze i †**pce, ptał,** nied. **Przeszeptywać 1.** *szepcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **2.** *odmówić szeptem:* P. pacierz. Sł. wil. **3.** [P. kogo] *przemóc w szeptaniu, mamrotaniu:* Świekry-matuli nigdy nie przeszepce, świekry-matuli nigdy nie przesceka. <Prze + Szeptać>

Przeszeptanie, a, blm., czynność cz. **Przeszeptać.**

Przeszeptywać, uje, ywał p. **Przeszeptać. P.** ś. *odzywać ś. razwraz szeptem do siebie nawzajem:* Ostrożni panowie bardzo ś. cicho przeszeptywali z sobą.

Przeszeptywanie, a, blm., czynność cz. **Przeszeptywać:** Leszek, częstym przeszeptywaniem ludzi szemrzących strapiony, w chorobę zapadł. Błaż.

Przeszeptywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeszeptywać ś.**

×**Przeszkadzacz, a,** lm. **e,** ×**Przeszkadzca,** ×**Przeszkodźca,** ×**Przeszkodziciel,** ×**Przeszkodnik** *ten, co przeszkadza.* **2.** ×P. *ten, co przeszkadza robić dobrze, wróg dobrego, zły duch, szatan.* Sł. wil. **3.** ×P. *lichy rzemieślnik, partacz, fuszer.* Sł. wil. <Od Przeszkadzać>

Przeszkadzać, a, ał p. **Przeszkodzić.**

Przeszkadzanie, a, blm., czynność cz. **Przeszkadzać.**

×**Przeszkadzca, y,** lm. **y** p. **Przeszkadzacz:** Przeciwnik, P. Mącz. <Od Przeszkadzać>

Przeszkoda, y, lm. **y 1.** *to, co przeszkadza, zawada, zawała, trudność, szkopuł:* P. do czego, w czym, †czemu. Spotykać, stawiać, przełamać, przezwyciężyć przeszkody. Być, stać komu na przeszkodzie. Zachodzą przeszkody. Nieprzewidziane, kanoniczne przeszkody. Przeszkody rozrywające małżeństwo. P. prawna do tego urzędu. Troc. Być komu przeszkodą. Grzech jest przeszkodą do łaski Bożej. Karnk. Człowiek i małą siłę ma, i wszędzie ś. znajduje co ku przeszkodzie do tego, co umyślił. Skar. Inne zaszły przeszkody. Skar. Żadne przeszkody i zawady nie zdawały mu ś. do pokonania trudne. Śniad. Zachodziły liczne i trudne do pokonania przeszkody. Jakiego sposobu użyłeś, aby zwalczyć tak mnogie przeszkody? Mick. Usunąć przeszkody. P. na torze wyścigowym. Wyścig z przeszkoda-

mi. Koń przesadził, przeskoczył, wziął przeszkodę. 2. × P. *strach, straszydło nocne, duch pokutujący, upiór, mara:* Na djabła mi stracić sławę, służąc w zamku, gdzie przeszkody kołaczą! L. Przez poświęcenie domu można ś. pozbyć przeszkody. [Tu má pán jakąś przeszkode w ogro dzie, że jabłonka złote jabka rodziéła, i uschła]. 3. [Za przeszkodom być] *nie podobać ś.* <Prze + Szkoda>

× **Przeszkodliwy**, †**Przeszkodny** *przeszkadzający:* Sumienie razem z talentem powinno iść w tym zawodzie do kieszeni, jako rzecz przeszkodliwa i zbyteczna. Krasz. <Prze + Szkodliwy>

[**Przeszkodnica**, y, lm. e] forma ż. od **Przeszkodnik**.

Przeszkodnicki, ego, lm. ccy *człowiek stający do licytacji poto tylko, ażeby stawiać przeszkody licytującym dopóty, dopóki nie dostanie odstępnego.* <Od Przeszkodnik>

Przeszkodnictwo, a, *robota partacka, partactwo, fuszerka.* <Od Przeszkodnik>

Przeszkodnie przys. od **Przeszkodny**. L.

× **Przeszkodnik**, a, lm. cy l. p. **Przeszkadzacz**: Miał zazdrościwe przeszkodniki, wszakoż wszystkie przekonał (=pokonał). Papr. Pszczoły mają też swoje przeszkodniki, znajduje ś. *fucus*, to jest pszczoły próżnujące. Haur. *(=trutnie).* 2. [P.] *szkodnik, przeciwnik.* 3. × P. fiz. *zły przewodnik ciepła a. elektryczności.* <Od Przeszkodny>

† **Przeszkodny** l. p. **Przeszkodliwy**: Chodkiewicz dość czynił z siebie; był ktoś P., wie Bóg o tym w niebie. Stryjk. *(= był na przeszkodzie).* 2. *szkodliwy:* Niemasz gorszej bestji nad wilka i na wiele rzeczy przeszkodniejszej i zdradliwszej. Haur. <Od Przeszkoda>

Przeszkodzenie, a l. blm., czynność cz. **Przeszkodzić**. 2. lm. a *przeszkoda:* Z jakiemiż to przeszkodzeniami tej świętej unji walczyć przyszło! Bart.

× **Przeszkodziciel**, a, lm. e p. **Przeszkadzacz**. <Od Przeszkodzić>

× **Przeszkodzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Przeszkodziciel**.

Przeszkodzić, i, ił, nied. **Przeszkadzać** l. *stanąć na przeszkodzie, zawadzić; nie dać, nie pozwolić na co; zapobiec czemu, nie dopuścić do czego*, nied. *bróździć:* Interes interesowi przeszkadzać nie powinien. L. (= swoją drogą każda rzecz. L.). Jedno drugiemu bynajmniej nie przeszkadza. A cóż to ma przeszkadzać? *(=a cóż to ma do tego?).* Lenistwo przeszkadza w postępach. Brak pieniędzy przeszkodził mi w tej sprawie. Przeszkodził im w państwo wkroczyć. Troc. Nie łatwiejże P. złemu, niżeli skutki jego wstrzymać? L. Kto na teraźniejszym sejmie przeszkadzał do wojska, nie pozwalał na komisją wojskową, panowie? Stasz. *(=nie dopuścił, abyśmy przyszli do porządnego wojska).* 2. komu *=przerwać, zrobić mu dystrakcję:* Przeszkadzał pracującemu, śpiącemu, zabawnemu. Troc. P. mówiącemu. Niechaj u sądu jeden drugiemu nie przeszkadza, wołając, biegając tam i sam. P. cheł. Każdy ś. ma po cichu modlić, aby drugiemu nie przeszkadzał. Star. 3. †P. co*=zakłócić, zamącić, zmącić, pomieszać, przerwać, pokrzyżować:* Któryż Bóg nasze zamysły przeszkadzał? Chr. Leżeć w gnuśności nieprzeszkodzonej nie jest spokojność, ale malacja. Pilch. !Przeszkodzony: Nieprzeszkodzone niczym oddanie ś. zamiłowaniom ziemiańskim. Szaj. Jeżeliby był przeszkodzony jakiemi gośćmi, to i dla gościa znajdzie ś. miejsce u jego stołu. Kaczk. Chyba wtenczas tylko nie, gdy chorobą będą przeszkodzeni. Kis. 4. Przeszkadzać = *straszyć, pokutować:* Tam bardzo kusi i przeszkadza. Przez poświęcenie domu, w którym to licho przeszkadza, można ś. pozbyć przeszkody. W starym zamku przeszkadzało. Po śmierci chodzić i przeszkadzać. Oddawna w owym domu przeszkadzało. Oss. Djabli dom opanowali, strasznie w nim przeszkadza, jakieś poczwary po nim chodzą. L. Duch tutaj przeszkadzający tak podobny jest do ś. p. pułkownika, iż już więcej nie wątpię, że mąż mój po śmierci chodzi. L. Czy mię kto zdradza? czy tutaj djabeł przeszkadza? L. 5. [Przeszkodzić] *przeszkadzać:* Już ci tu nie będę, matulu moja, więcyj P. 6. [P.] *szkodzić:* Bijom z harmát, coby sie to (syrena) kryło, bo to jest przeskodzące. <Prze + Szkodzić>

× **Przeszkodźca**, y, lm. y p. **Przeszkadzacz**. <Od Przeszkodzić>

Przeszkółkować, uje, ował leśn. *przeprowadzić przez szkółkę=hodując w szkółce przerobić na szlachetniejsze:* Przeszkółkowałem modrzew, świerk, posiew sosny zwyczajnej. <Prze + *Szkółkować, od Szkółka>

Przeszkółkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszkółkować**.

Przeszlachcenie, a, blm., czynność cz. **Przeszlachcić**: Wstydliwość jest niejakie P. żywota ludzkiego. Kosz.

Przeszlachcić, i, ił l. *uszlachcić, zrobić szlachcicem, nobilitować:* P. chłopa, mieszczanina. 2. *uszlachetnić, uczynić szlachetniejszym.* <Prze + Szlachcić>

Przeszlakować, uje, ował, **Prześlakować** l. †P. a. †**Prześledzić** *śledząc przewiedzieć ś., wyśledzić, wytropić, zbadać:* Opowiadają królowi pewnie prześlakowaną wiadomość, że Litwa najeżdża. Błaż. Zwyczaje P. Żebr. *(cognosse. L.).* 2. myśl. *przetropić, nie dojrzeć a. nie znaleźć tropu.* <Prze + Szlakować>

Przeszlakowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszlakować**.

Przeszlamować, uje, ował *przeczyścić ze szlamu, nieco wyszlamować:* P. staw, sadzawkę. <Prze + Szlamować>

Przeszlamowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszlamować**.

Przeszłapać, pie, pał *szłapiąc przestąpić:* Koń przeszłapał. L. <Prze + Szłapać>

Przeszłapanie, a, blm., czynność cz. **Przeszłapać**.

†**Przeszłegodniowy** p. **Przeszłodniowy**. Troc. <Przeszły + Dniowy>

Przeszło przys. *więcej niż, z górą, z okładem, z czubem:* Było P. tysiąc wojska. Kosztowało P. dwa ruble. Czekać P. godzinę. Przejechać P. dwie mile. Dla publicznych interesów P. pół roku nie byłem w domu. L. Po tej P. trzygodzinnej bitwie... Troc. <Od Przejść>

× **Przeszłodniowy**, × **Przeszłodzienny**, † **Przeszłegodniowy** *przypadający dnia poprzedniego, pochodzący z dnia poprzedzającego:* Zdarzenia, wypadki przeszłodniowe. Program P. Rozmowa przeszłodniowa. <Przeszły + Dniowy>

× **Przeszłodzienny** p. **Przeszłodniowy**. Troc. <Przeszły + Dzienny>

Przeszłogodzinny l. *na godzinę przedtym przypadający, przed godziną zdarzony, z przeszłej godziny pochodzący.* Troc. 2. *przeszło godzinę trwający.* L. <Przeszły + Godzinny>

†**Przeszłojezuicki** *niegdyś jezuicki, pojezuicki:* Dobra niegdy jezuickie, przeszłojezuickie, pojezuickie, po zniesieniu zakonu Jezuitów pozostałe, na fundusz edukacji obrócono. Skrzet. <Przeszły + Jezuicki>

Przeszłokwartałowy *z przeszłego kwartału pochodzący, na przeszły kwartał przypadający, w przeszłym kwartale wydarzony:* Przychodów nie było, reszta przeszłokwartałowego poszła na obuwie, na pranie bielizny. And. <Przeszły + Kwartałowy>

Przeszłomiesięczny 1. *przypadający w przeszłym miesiącu, przed miesiącem zdarzony, z przeszłego miesiąca pochodzący.* Troc. **2.** *trwający miesiąc przeszło.* L. <Przeszły + Miesięczny>

Przeszłonocny *tyczący ś. przeszłej nocy:* Pan znużony niespaniem przeszłonocnym. Nar. <Przeszły + Nocny>

× **Przeszłoprzyszły** gram. *tyczący ś. czasu przeszłego i przyszłego, przeszły zamiarowy:* Czas P. *=przeszły w konjugacji zamiarowej.* P., dawniej peryfrastyczny lub opisowy. Sł. wil. Czas P. oznacza, że czas minął, ale czynność należy jeszcze do przyszłości, np. *miał mówić*, więc jeszcze nie mówił. Żoch. <Przeszły + Przyszły>

× **Przeszłorocze, a,** lm. a *okres czasu przeszłorocznego, rok przeszły.* <Przeszły + *Rocze, od Rok>

Przeszłoroczny *tyczący ś. roku przeszłego, zeszłoroczny:* Ubranie przeszłoroczne. Robota przeszłoroczna. Zapasy przeszłoroczne. <Przeszły+Roczny>

Przeszłościowy przym. od **Przeszłość**: Tradycja o Skanderbegu, w pomroce przeszłościowej utopiona. Jeż. <Od Przeszłość>

Przeszłość, i, blm. rz. od **Przeszły** *czasy przeszłe, dawne czasy, czas przeszły:* O przeszłości mówi ś., by przyszłość poprawić. Djar. gr. P. jest niepowrotna. Sprawy te należą już do przeszłości. P. narodu, ludzkości, miasta *(= dzieje dawne).* Ganić, podziwiać P. Ród ten ma swoją świetną P. *(=historję).* <Od Przeszły>

Przeszłotygodniowy *tyczący ś. przeszłego tygodnia, zeszłotygodniowy.* <Przeszły + Tygodniowy>

Przeszłowieczny, Przeszłowiekowy *tyczący ś. przeszłego wieku:* Porozrzucane o księżnie Jabłonowskiej po pisarzach przeszłowiecznych rysy zebrał Juljan Bartoszewicz. Górs. K. M. <Przeszły + Wieczny>

Przeszłowiekowy p. **Przeszłowieczny**: W dziełach uczonych przeszłowiekowych trudno nawet znaleźć wzmiankę o zboczeniach umysłowych. Rol. <Przeszły + Wiekowy>

Przeszłowiosenny *tyczący ś. przeszłej wiosny:* Na posiedzeniu przeszłowiosennym. Wor. <Przeszły + Wiosenny>

Przeszły, †**Przedeszły 1.** (o czasie) *który przeszedł, miniony, dawny:* Przeszłe czasy. Przeszłe rzeczy. Troc. Przeszłe lata chwalimy, niniejsze ganimy. Prz. Przeszłe przypadki stoją za świadki. Prz. Przeszłe przygody bronią od szkody. Prz. Czyś jeszcze nie uwierzył mojej przeszłą razą rezolucji? L. **2.** *który co tylko upłynął, skończył ś.; uprzedni, poprzedzający, poprzedni, ubiegły, ostatni, zeszły:* Przeszłej, to jest tej nocy. L. Pięć mil wielkich ukraińskich od przeszłego noclegu. Nar. Przeszłego roku, miesiąca. Przeszłej zimy. Przeszła godzina. Przeszła wojna. Grab. **3.** *były, poprzedni, dawniejszy:* Wielmożnego Mikołaja z Żurowa Daniełowicza, przeszłego naszego podskarbiego. Tyszk. Kicki, starosta teraźniejszy, i Stamierowski, P. starosta. Nar. P. król, han, sejm. Grab. **4.** gram.: Czas P. dokonany, niedokonany. <Od Przejść>

Przeszmelcować, uje, ował 1. *przetopić:* P. metal, łój. **2.** †P. *przewarzyć, przegotować:* Na dobierkę trzeba jeden przynajmniej kocieł pierwszego piwa P. Haur. **3.** *nanowo poszmelcować:* P. zbroję. <Prze + Szmelcować>

Przeszmelcowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszmelcować.**

[**Przeszmuklować, uje, ował**] *przemycić, przeszwarcować.*

[**Przeszmuklowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeszmuklować.**

Przesznurować, uje, ował 1. *sznurując przewiązać, przepleść sznurami.* **2.** *inaczej usznurować, ponownie zasznurować.* **3.** intr. *przeciągnąć sznurem:* P. księgę (sznurową). **4.** tap. *zmocować sznurkiem sprężyny w meblu na pewnej wysokości.* <Prze + Sznurować>

Przesznurowanie, a, blm., czynność cz. **Przesznurować.**

Przeszorować, uje, ował, !**Przeszarować 1.** *wyszorować jedno po drugim od pierwszego do ostatniego:* P. naczynia w kuchni. **2.** *szorując przepuścić; przetrzeć:* Śliwy smażone trzeba przez przetaki z łupin i kostek P. Haur. **3.** *przetorować:* Wyście przeszorowali drogę, *fecistis iter.* Żebr. **4.** *szorując przedziurawić.* **5.** *przepędzić (pewien czas) na szorowaniu.* <Prze + Szorować>

Przeszorowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszorować.**

Przeszpanować, uje, ował blach. *przeklepać zlekka blachę dla nadania jej pewnej sprężystości.* <Prze + Szpanować>

Przeszpanowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszpanować.**

Przeszperać, a, ał, nied. †**Przeszperować** *szperając przejrzeć; przeszukać, przetrząść, przeplondrować, przepenetrować, przewertować, zbadać, przestudjować:* P. księgi, księgozbiór; okolice, położenie krainy. Przeszperają dom twój, a wszystko, co im ś. podobać będzie, pobiorą. Leop. <Prze + Szperać>

Przeszperanie, a, blm., czynność cz. **Przeszperać.**

†**Przeszperować, uje, ował** p. **Przeszperać**: P. położenie której krainy, *explorare.* Mącz. Urząd ma w to wejrzeć, aby aptekarskie słoiki były pilnie każdego roku przeszperowane, co i jakie materje w nich chowają. Syr. <Prze + Szperować>

†**Przeszperowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszperować.**

Przeszpieg, a, lm. **i, Prześpieg 1.** [P.] *wszystkowiedz, ciekawiec, wścibski.* **2.** w lm. *zwiady, wywiady, zasięgnięcie języka, podpatrywanie, szpiegowanie:* Chcąc ś. wywiedzieć o usposobieniu ojców dziewczyny, wysyłają na prześpiegi swachę. Wysłać na przeszpiegi. Sienk. **3.** [Prześpiegi] *pomysły, wybiegi, fortele.* <Prze + Szpieg>

Przeszpiegować, uje, ował 1. *szpiegując przejrzeć, przewąchać, przewiedzieć ś., prześledzić:* P. okolice; ziemię. P. po wszystkich kątach. **2.** ×P. *przechwycić, przejąć:* P. wysłane listy w drodze. Sł. wil. <Prze + Szpiegować>

Przeszpiegowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszpiegować.**

Przeszpilać, a, ał 1. p. **Przeszpilić. 2.** †P. p. **Prześpilować.**

Przeszpilanie, a, blm., czynność cz. **Przeszpilać.**

Przeszpilenie, a, blm., czynność cz. **Przeszpilić.**

Przeszpilić, i, ił, Prześpilić, nied. **Przeszpilać, Prześpilać** *szpilką przekłóć, przebić a. przepiąć, przejąć:* P. sukno, suknię, wstążkę, papier. <Prze + Szpilić>

† **Przeszpilować** p. **Prześpilować.** <Prze + Szpilować>

† **Przeszpilowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszpilować.**

Przeszprycować, uje, ował *przepłókać, przemyć za pomocą szprycki, przestrzyknąć:* P. ucho, ranę. <Prze + Szprycować>

Przeszprycowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszprycować.**

Przeszroniały *który przeszroniał:* Leciał oczyma wskroś przeszroniałych bielizn śnieżnych. Reym. <Od Przeszronieć>

Przeszronieć, eje, ał *przejść szronem.* <Prze + Szronieć>

Przeszronienie, a, blm., czynność cz. **Przeszronieć.**

Przeszrótować, uje, ował p. **Prześrótować.** <Prze + Szrótować>

Przeszrótowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszrótować.**

Przeszrubować, uje, ował p. **Prześrubować.** <Prze + Szrubować>

Przeszrubowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszrubować.**

Przeszrumować, uje, ował kam. *przeciąć kamień.*

Przeszrumowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszrumować.**

× **Przeszturchnąć, nie, nął,** × **Przeszturknąć,** [**Przeszturnąć**], × **Przeszturkać** *szturchnąwszy przebić, uderzyć.* L. <Prze + Szturchnąć>

× **Przeszturchnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeszturchnąć.**

× **Przeszturkać, a, ał** p. **Przeszturchnąć.** <Prze + Szturkać>

× **Przeszturkanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszturkać.**

× **Przeszturknąć, nie, nął** p. **Przeszturchnąć.** <Prze + Szturknąć>

× **Przeszturknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeszturknąć.**

[**Przeszturnąć, nie, nął**] p. **Przeszturchnąć.**

[**Przeszturnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przeszturnąć.**

Przesztusować, uje, ował piek.: P. ciasto = *wysztusować nanowo.*

Przesztusowanie, a, blm., czynność cz. **Przesztusować.**

Przesztychować, uje, ował, nied. **Przesztychowywać** **1.** *sztychując przekopjować:* P. rycinę z pierwowzoru. **2.** *sztychując przerobić, inaczej wysztychować:* P. rycinę. **3.** † P. *przehandlować, przefacjendować, przefrymarczyć, przecyganić, przeszachrować:* Więźniowie zamianą przesztychowani. Błaż. <Prze + Sztychować>

Przesztychowanie, a, blm., czynność cz. **Przesztychować.**

Przesztychowywać, uje, ywał p. **Przesztychować.**

Przesztychowywanie, a, blm., czynność cz. **Przesztychowywać.**

Przeszuflować, uje, ował, nied. **Przeszuflowywać** *szuflami przesypać, przemieszać, przerzucić, przerobić:* P. zboże, ziarno, nasiona. <Prze + Szuflować>

Przeszuflowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszuflować:** Trzeba było nająć ludzi do przeszuflowania całego magazynu. T. K.

Przeszuflowywać, uje, ywał p. **Przeszuflować.**

Przeszuflowywanie, a, blm., czynność cz. **Przeszuflowywać.**

Przeszukać, a, ał, nied. **Przeszukiwać,** † **Przeszukawać** **1.** *szukając przepatrzyć, przejrzeć, przetrząść, przeszperać:* P. papiery w szafie, w archiwum; książki, dokumenty. Przeszukano mu wszystkie kieszenie (*=zrewidowano*). *Perquisitus*, wszędzie przepatrzony, przepytany, przeszukany. Mącz. *Dequiro*, przepytywam, przeszukiwam. Mącz. **2.** *przesadzić w gorliwym szukaniu, szukać więcej niż należy:* Żebyś tu szukał i przeszukał, nic nie znajdziesz (posp. *nadszukał*). <Prze + Szukać>

Przeszukanie, a, blm., czynność cz. **Przeszukać.**

† **Przeszukawać, a, ał** p. **Przeszukać.**

† **Przeszukawanie, a,** blm., czynność cz. **Przeszukawać.**

Przeszukiwać, uje, iwał p. **Przeszukać.**

Przeszukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przeszukiwać.**

Przeszulerować, uje, ował **1.** *przegrać, stracić przez grę szulerską.* **2.** *przepędzić (pewien czas) na szulerstwie.* **3.** *w szulerstwie kogo prześcignąć.* <Prze + Szulerować>

Przeszulerowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszulerować.**

Przeszumieć, i, ał **1.** *przestać szumieć;* (o szumie) *przejść; wyszumieć:* Burza przeszumiała. Przen.: Niech młodość przeszumi (*=wyszumi ś.*). **2.** *(jakiś czas) przetrwać szumiąc.* **3.** przen. *szumnie żyjąc przemarnować, przeszastać, przehulać:* Kiedy żyć nie umiał pomiernie, cały wkrótce majątek przeszumiał. Nar. Wzdychałbym i ja do wiejskiego domu, gdybym przegrał, przeszumiał a. winien co był komu. L. Co mu dano, to przeszumiał. Jach. <Prze + Szumieć>

Przeszumienie, a, blm., czynność cz. **Przeszumieć.**

Przeszustnąć, nie, nął **1.** *szustnąć przez co; szustnąwszy przerzucić.* **2.** *szybko przeskoczyć, przesadzić; szustnąć przez co:* P. przez płot, przez rów, a. P. płot, rów. <Prze + Szustnąć>

Przeszustnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeszustnąć.**

Przeszustniony im. od **Przeszustnąć:** *Transjectus*, przerzucony, P. Mącz.

Przeszwarcować, uje, ował *skrycie przez granicę przenieść, przewieźć, przeprowadzić; przemycić, przekraść bez cła:* P. cygara przez granicę. **P. ś.** *skrycie przejść granicę, przemycić ś.; skrycie przejść, przejechać, przemknąć ś., prześliznąć ś.; przekraść ś.:* P. ś. przez granicę, za granicę. P. ś. na widowisko, nie mając biletu. P. ś. dokąd koleją bez biletu. Przeszwarcował ś. do Piotrkowa (rub. *przejechał na gapę*). <Prze + Szwarcować>

Przeszwarcowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszwarcować.**

Przeszwarcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeszwarcować ś.**

Przeszwindlować, uje, ował **1.** *przepędzić (pewien czas) na szwindlowaniu.* **2.** *przemienić, przefrymarczyć za pomocą szwindlu, przeszachrować.* <Prze + Szwindlować>

Przeszwindlowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszwindlować.**

[Pzzeszybnąć, nie, nął] *przebić, przekłóć, przeszyć.* Przen.: Ostry, zimny wiatr nawskroś przeszybnie (= *przewieje, przeniknie, przejdzie, przejmie).* <Prze + *Szybnąć, od Nm. schieben>

[Przeszybnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przeszybnąć.**

Przeszybować, uje, ował *szybując przemknąć, przelecieć, przefrunąć a. przepłynąć posuwiście.* <Prze + Szybować>

Przeszycie, a 1. blm., czynność cz. **Przeszyć. 2.** lm. **a** *szew przeszywany.* **3.** okul.: P. mięśnia ocznego ku przodowi.

Przeszyć, yje, ył, nied. **Przeszywać 1.** *szwem przejąć; przepikować, wypikować:* Zioła te różne pokrajane przeszywają ś. nakształt materacyków. Perz. P. wierzch sukni z podbiciem. Przeszywać kołdrę, kaftan, spódnicę. P. kołdrę w deseń. P. co przez środek. P. na maszynie obrąbek. P. rzemień. Przen.: Deseczki gładko spuszczone, a w końcach kołkami przeszyte. Torz. (= *przejęte kołkami spajającemi je do kupy).* **2.** *wyszyć, przehaftować, wyhaftować:* P. płaszcz jedwabiem. **3.** przen. *przekłóć, przebość, przebić, przestrzelić, przeniknąć, razić na wylot:* Z mojej winy poległ przeszyty. L. Strzała z rąk mężnych wypuszczona w powietrze przeszywa je. L. Strzałą przeszyty. Troc. Sto razybym sobie przeszył serce, gdybym to widział. L. Srogiego miecza dobywszy, przeszył chowańca swojego. Żebr. Miecz dobry, który i ostrzem płata i kończatością tarcze i puklerze przeszywa. Pilch. Ścinaj, przeszywaj, obcinaj, brodź w jusze, dław jako muchy a posyłaj dusze ćmą do Plutona. Paszk. Jakby piorunem przeszyty, nie wie, co rzec. L. Na tę nowinę jak piorunem przeszyty, mało trupem nie padł. Boh. Z boku go strzałą jadowitą przeszył. Kras. Król ostrym mieczem piersi mu przeszywa. Niem. Przeszył go mieczem, szpadą, strzałą. Troc. Afekt jest jako strzała, która niespodzianie pierś przeszywa. Sienk. Przen.: *przerazić, przeniknąć, przejąć, dojąć do żywego, poruszyć do głębi, wzruszyć, rozedrzeć, wstrząsnąć:* Przeszył go swym wzrokiem. Lud Arystydesa sprawiedliwym okrzyknął; przeszyło to serce zazdrosnych. L. Cofa ś. przelękniony, a bojaźń mu blada zimnem kości przeszywa i lice osiada. Dm. Co pocznę z tym synem! serce mi przeszywają jego postępki. Boh. (=*ranią, krają).* Twa dobreć przeszywa duszę moją. L. Mię z dwuch przyczyn smutek wskroś przeszywa. L. Głos Melpomeny, przez uszy przeszywszy serce, samej grunt przenika duszy. Jak. W. Jakże was nie przeszywa jęk i płacz rzewliwy, ratunku wołający? L. **4.** *przerobić przez ponowne uszycie; uszyć drugi raz dla poprawienia:* P. rękaw. **5.** *przenieść co przyszytego w inne miejsce:* P. falbanę. **6.** ✕P. *szyjąc przenicować:* P. suknię. Bobr. **7.** anat.: ✕Mięsień zginacz palców przeszywający, zginacz palców głęboki (flexor digitorum profundus s. perforans). ✕Zginacz palców przeszyty. Zginacz palców powierzchowny (flexor digitorum sublimis s. perforatus). **8.** chir.: Rana przeszywająca, przenikająca, drążąca (vulnus penetrans). **9.** patol.: Ból przeszywający, kolący, nagły (dolor lancinans). **10.** tap.: P. włosie w karo, w muszlę. P. dubelszpicem warstwy włosów a. waldharu. <Prze + Szyć>

Przeszydzać, a, ał *szydzić raz w raz, wyszydzać, przedrwiwać, przekpiwać, żartować sobie, natrząsać ś., naigrawać ś., naśmiewać ś.; urągać:* Przeszydzał z niego, że macosze musiał w najgorszych rzeczach usługiwać. Otw. Długom płakał, a zdrajcy z mych łez przeszydzali. Otw. Cycero z wieszczek przeszydza. Birk. Przeszydzała z oblężenia naszego obrona zamkowa, położeniu zamku dufając. Błaż. Nieprzyjaciel hardy przeszydza słowem uszczypliwym. Ryb. Z pani możesz P., gdy pani nie widzi. Dzw. <Prze + * Szydzać, od Szydzić>

Przeszydzanie, a, blm., czynność cz. **Przeszydzać.**

†**Przeszynąć, nie, nął** p. **Przechylić:** Rycerz mdleje i razem jako list ś. zwinie, zgromiony Akwilonem, z konia ś. przeszynie. Tw. Z bystrych Enomausz przeszyniony koni, łamie szyję. Tw. Obiesił ś. na drzewie, chróśnie przeszyniona gałąź pod nim. Tw. Nań wygnanego Cygna Achilles przeszynął siłą na wznak potężną i na ziemię zwinął. Żebr. Wznak przeszynionego zabił. Żebr. <Prze + Szynąć>

†**Przeszynięcie, a,** blm., czynność cz. **Przeszynąć.**

Przeszynkarzenie, a, blm., czynność cz. **Przeszynkarzyć.**

Przeszynkarzyć, y, ył *przepędzić (czas pewien) na szynkarzeniu.* <Prze + Szynkarzyć>

Przeszyprować, uje, ował *przepędzić (czas pewien) na szyprowaniu:* Przeszyprował całe życie prawie. <Prze + Szyprować>

Przeszyprowanie, a, blm., czynność cz. **Przeszyprować.**

Przeszywacz, a, lm. **e** *ten, co przeszywa:* P., haftarz. B. Sz. <Od Przeszywać>

Przeszywaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przeszywacz.** L.

Przeszywać, a, ał p. **Przeszyć.**

Przeszywająco przys. *w sposób przeszywający, przenikliwie, ostro:* Spojrzał na nią strasznie jakoś P. Krasz.

Przeszywanie, a, blm., czynność cz. **Przeszywać.**

Przeszywany 1. im. od **Przeszywać. 2.** *opatrzony, ozdobiony przeszywaniem; zrobiony przez przeszywanie, pikowany, wyszywany, haftowany:* Płaszcz miał na sobie drogim jedwabiem wszystek P. Kochan. P. rzemień. Troc. Przeszywana kołdra. Troc. Przeszywane działo, opus plumarium, robota haftarska. B. Sz.

†**Przeście, a,** lm. **a** = **Przejście.** Troc. <Z Prze + * Ście, zam. * Szeście, * Szcie, później Prze + Jście>

[Prześcielać, a, ał] p. **2. Przesłać.**

[Prześcielanie, a, blm.] czynność cz. **Prześcielać,** *prześcielanie.*

Prześcielenie, a, blm., czynność cz. **2. Przesłać** i **Prześcielić.**

[Prześcielić, i, ił] 1. p. **2. Przesłać. 2.** *podesłać:* Wyjon smatke z kieszonki, prześcielił panu, a ten suchom nogom przeseł. <Prze + Ścielić>

Prześciełać, a, ał p. **2. Przesłać.**

Prześciełanie, a, blm., czynność cz. **Prześciełać:** P. ziołami, korzeniami, słomą. Troc. P. solą oliwek do chowania. Troc (=*przesypywanie).*

Prześcienny *wystający z obu stron ściany, nawskroś przechodzący przez ścianę,* †**p r z e z g ł ó w n i k:** Kamień P. = *przegłównik.* Sł. wil. <Prze + Ścienny>

[Prześcień, a, lm. **e]** p. **Pierścień.** <Z Pierścień>

Prześcieradeleczko, a, lm. **a** p. **Prześcieradło.** <Od Prześcieradełko>

Prześcieradełko, a, lm. a p. **Prześcieradło**. <Od Prześcieradło>

[**Prześcieradko**, a, lm. a] p. **Prześcieradło**. <Z Prześcieradłko>

Prześcieradlany, **Prześcieradłowy**, × **Prześcieradlny** przym. od **Prześcieradło**. <Od Prześcieradło>

× **Prześcieradlny** p. **Prześcieradlany**. L.

× **Prześcieradłko**, a, lm. a p. **Prześcieradło**: P., *linteolum*. Mącz. <Od Prześcieradło>

Prześcieradło, a, lm. a, [**Pieściradło**] **1.** *płachta do pościeli*: P. do przykrycia siennika, pod kołdrę = do podszycia kołdry. Zmienić P. Wszystko morze stanęło równie jak zwierciadło, żagle próżne od wiatrów, jako P. zawieszone, okrętu popychać nie mogą. Jabł. Do gierady należą przykrycia łożne a. kołdry, prześcieradła, bodłochy. Sz. P. śmiertelne=*P. do uwinienia umarłego*. Troc. **2.** †P. *duża chusta; ręcznik, płótno*: Złożył Jezus szaty swe, a wziąwszy P., przepasał ś.; umywszy nogi uczniom, ocierał je tym prześcieradłem. Skar. Zdr. **Prześcieradełko**, × **Prześcieradłko**, [**Prześcieradko**]. <Zam. *Prześcieładło, od Prześcielać>

Prześcieradłowy p. **Prześcieradlany**: Płótno prześcieradłowe=*na prześcieradła*.

Prześcieruszka, i, lm. i (lucina) gieol. *małża bezgłowa dwumuszkulowa, której ślady są w utworach paleozoicznych*. Łab. <? Prze + *Ścieruszka, od Ścierać>

Prześcig, u, lm. i kol. *prześcignięcie, wyprzedzenie jednego pociągu przez drugi*. **Na prześcigi** przys. = *na wyścigi, na wyprzódki, jeden przez drugiego*: Robić co na prześcigi z kim. Gwizdał z kosem na prześcigi. Kon. Lecą z wichrem na prześcigi. Sienk. (= *w przegony*). <Prze + *Ścig, ŚCIG>

Prześcigać, a, ał i **P. ś.** p. **Prześcignąć**.

Prześciganie, a, blm., czynność cz. **Prześcigać**.

Prześciganie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześcigać ś.**

Prześcigla, i, lm. e bot. (mauritia) *roś. z rodziny palm*. <Od Prześcignąć>

Prześcigłość, i, lm. i **1.** rz. od **Prześcigły**. **2.** *zbyt dalekie zaciekanie ś., zbyteczna subtelność rozumowania*: Prostą prawdę nauki chrześcijańskiej zamącił, otoczywszy chmurami podał w wątpliwość, prześcigłościami zagmatwał. Wiszn.

[**Prześcigły**] *przejrzały = zbyt dojrzały, przestały*: Owoc P. <Od Prześcignąć>

Prześcignąć, nie, nął a. ×gł, nied. **Prześcigać 1.** *wyprzedzić w biegu, wyścignąć; ścigając ś. uprzedzić, ubiec*: Rumaki sokoła prześcigły. Mł. **2.** przen. *przejść = przewyższyć; zakasować, zaćmić, zostawić w tyle, zwyciężyć, przenieść*: P. kogo czym. On zacne poprzedników swych dzieła prześcignie i kraj z opłakanego letargu wydźwignie. Nar. P. współzawodników męstwem, dzielnością, talentem. Wieszcze tuszy mi serce, że twe i moje pieniem prześcignę oszczerce. Nar. Prześcignął Szwedów w szybkości obrotów wojennych Stefan Czarniecki. Lel. **3.** †P. *przejrzeć = zbyt dojrzeć, stać ś. zbyt dojrzałym*: Do sadu przybiegła, żeby prześcigających wiśni pilnie strzegła. Zim. **Prześcigać ś.** *prześcigać jeden drugiego, wyścigać ś.* Przen.: *ubiegać ś. jeden przez drugiego, współzawodniczyć, przesadzać ś. w czym wzajemnie*: Wszyscy prześcigali ś., za przykładem króla, w pochwałach dla rycerza. Sienk. <Prze + Ścignąć>

Prześcignienie, a, blm. p. **Prześcignięcie**.

Prześcignięcie, a, blm., **Prześcignienie** czynność cz. **Prześcignąć**.

[**Prześcipny**] *dowcipny*. <Prze + *Ścipny, z Z + *Cipny; por. Dowścipny zam. Dowcipny>

× **Prześlad**, u, lm. y, †**Przeszlad**, †**Przeszlada 1.** *prześladowanie, nagabanie*: Znów stanęli z odporem na nowe prześlady. Przyb. **2.** [**Prześlady**, lm.] *dolegliwości*: Dziękować trza Bogu za Jego prześlady (=*krzyże, próby, dopuszczenia*). **3.** a. †**Prześladek**, †**Prześlada** *ślad, trop, szlak*: Poleciał oglądać charty, tropić w zaroślach P. zajęczy. Syrok. <Prze + Ślad>

†**Prześlada**, y, lm. y p. **Prześlad**: Przen. *ślad, resztka, pozostałość*: Śląsko nie zatarło jeszcze po dziś dzień prześlady początku swego polskiego. Błaż. Witołd za uchodzącym nieprzyjacielem tajemną prześladą zdaleka następował. Błaż. <Prze + *Ślada, ŚLAD ŚLEDŹ>

†**Prześladek**, dku, lm. dki p. **Prześlad**: Za uciekającym nieprzyjacielem świeżym jego prześladkiem puścił ś. Błaż. Przen. *ślad = oznaka istnienia*; †prześlada: Po śmierci Leszka Rzpltej społecznej zaledwie P. został, *vestigium*. Błaż. Skoro nasi na leśny P. weszli, wnet Wołochowie z zasadzek wypadają, *indaginem ingressi*. Błaż. Prześladki występku żony. Błaż. <Od Prześlad>

Prześladować, uje, ował, †**Przenaśladować 1.** *ścigać swym gniewem, trapić, gnębić, uciskać, ciemiężyć, uciemiężać, dręczyć, męczyć, gnieść; nagabywać złośliwie, napastować*: Cesarze, którzy prześladowali chrześcijan. Nie prześladuje, tylko ten, który do złego przymusza; a kto złe postępki karze abo ich zakazuje, nie prześladuje, ale miłuje. Skar. Cnota bywa czasem prześladowana, ale kiedyś tedyś znajdzie swoję nagrodę. L. P. kogo za wiarę, za przekonania. Los go nieustannie prześladuje. Szlachta wolałaby do nogi wyginąć, aniżeliby miała odstępować pana marszałka, prześladowanego niewinnie od ministrów. Moracz. Przen.: P. kogo kim, czym=*ustawicznie drażnić, niepokoić go z powodu kogo, czego, wymawiać mu a. wmawiać komu co*: Prześladujemy go tą panną. **2.** [**P.**, **Naśladować**]=a) *nacierać, napierać, deptać po piętach*. b) *nastawać na kogo, napastować*. <Prze + Śladować>

1. Prześladowanie, a, lm. a, czynność cz. **Prześladować**: Znosić a. cierpieć. P. dla sprawiedliwości. **2.** *okres prześladowania*, [**Prześladownictwo**], × **Prześladowstwo**: Niejednako rachują prześladowania chrześcijan aż do Konstantyna Wielkiego: lecz jedni ich liczą dziewięć, drudzy dziesięć. Skar.

Prześladowca, y **1.** lm. y, †**Prześladownik** *ten, co prześladuje, gnębiciel, ciemiężca, ciemiężyciel, dręczyciel, tyran*: Neron był pierwszym prześladowcą chrześcijan. **2.** × P., lm. e p. **Prześladowczyni**: Niemasz tu wilczyc, srogich prześladowiec młodego drobiu i niewinnych owiec. L. <Od Prześladować>

Prześladowczy przym. od **Prześladowca 1.** × P. *prześladowniczy*: Lew młody w tym ustroniu dzikim płoszył lękliwą łanią prześladowczym rykiem. Przyb. Duch P. Zaciekłość prześladowcza. O rozpacz nas przyprawiają prześladowcze hordy, szerząc zewsząd gwałty, łupiestwa i mordy. Przyb. **2.** patol.: Obłęd P. (mania persecutoria) (p. Obłęd). <Od Prześladowca>

Prześladowczyni, i, lm. e forma ż. od **Prześladowca**, × **Prześladowniczka**, × **Prześladowca**.

[**Prześladownictwo**, a, lm. a] p. **Prześladowanie**. <Od Prześladownik>

× **Prześladowniczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Prześladownik,** *prześladowczyni,* × p r z e ś l a d o w c a: Bojaźń, ta P. ludzkiego plemienia. L.

× **Prześladowniczy** przym. od **Prześladownik,** *prześladowczy:* Wszędzie na cię czatuje nieludzkiej ojczyzny prześladownicza nienawiść. L. <Od Prześladownik>

† **Prześladownik, a,** lm. **cy** p. **Prześladowca:** Wybaw mię od wszystkich prześladowników moich. Bud. Neron, pierwszy z cesarzów rzymskich P. chrześcijan; Domicjan wtóry P. Skar. Zgotował broń śmiertelną, a strzały swoje na prześladowniki przyprawił. Wuj. < Od *Prześladowny, od Prześladować >

× **Prześladowstwo, a,** lm. **a** p. **Prześladowanie:** Między prześladowstwem Walerjana a Djoklecjana. Pol. <Od Prześladować>

Prześlakować, uje, ował p. **Przeszlakować:** Opowiadają królowi pewnie prześlakowaną wiadomość, że Litwa najeżdża. Błaż. <Prze + Ślakować>

Prześlakowanie, a, blm., czynność cz. **Prześlakować.**

Prześlągły l. † P. [P.], *mający szyję przylękowatą:* Szkapa-ć ś. będzie cudna zdała pod cudnym pokrowcem, a gdy odkryjesz, alić kłapouchy a. jaki P. Rej. **2.** [P.] = a) *przemokły.* b) *rozlazły, nieporadny, niedołężny, powolny, zmęczony.*

Prześlągwa, y, lm. **y** bot. posp. p. **Wawrzynek.**

Prześledzać, a, ał p. **Prześledzić.**

Prześledzanie, a, blm., czynność cz. **Prześledzać.**

Prześledzenie, a, blm., czynność cz. **Prześledzić.**

Prześledzić, i, ił, nied. **Prześledzać l.** *śledząc przepatrzyć, upatrzyć, przeszukać, wyszukać:* Sposobnego miejsca, skądby na nieprzyjaciela wypaść, prześledzał, *quaerebat.* Błaż. **2.** przen., *przeniknąć, dociec, przebadać, wyrozumieć, wymiarkować, przewąchać:* P. myśl czyją, tajemnice, przyczyny, wydarzenia. < Prze + Śledzić >

Prześlepiać, a, ał p. **Prześlepić.**

Prześlepianie, a, blm., czynność cz. **Prześlepiać.**

Prześlepić, i, ił, nied. **Prześlepiać l.** *przeoczyć, nie dojrzeć, nie spostrzec, nie dostrzec, nie dopatrzyć,* † p r z e n i e ś ć o c z y m a, † p r z e b a c z y ć, † p r z e o b a c z y ć, † p r z e p a t r z y ć: P. kogo w tłumie, znajomego w zgromadzeniu, sklep na ulicy, wyraz w czytaniu, nazwisko autora. Kiedy żona kokietka, zawsze mąż prześlepi. Zabł. Może owieczkę tę wilk prześlepi, bo jest tak biała jak śniegi. Karp. Kto prześlepi okiem, ten zapłaci workiem. Rzew. *(=nie dołożysz okiem, to dołożysz workiem).* [Głęboko w głowę patrzał, coby czego nie P. i nie przepomnieć]. Reym. Oglądaj ś., żebyś nie prześlepił; uważaj, żebyś do psa nie strzelił. Jeł. Przen.: *opuścić, przespać, ominąć:* I mądrzy prześlepiają, gdy swemu rozumowi zbyt ufają. Pilch. *(=błądzą, mylą ś.).* Oko łzami zabiegło i cel prześlepiło. Syrok. Nigdy w stepie zdrad tatarskich nie prześlepię. Zal. **2.** [P.] *omylić ś.* <Prze + Ślepić>

Prześlepienie, a, blm., czynność cz. **Prześlepić.**

Prześlęczeć, y, ał *ślęcząc przepędzić, przebyć (pewien czas):* P. nad czym tydzień. P. nad papierami całą noc. P. przy chorym pół dnia. <Prze + Ślęczeć>

Prześlęczenie, a, blm., czynność cz. **Prześlęczeć.**

Prześlica, y, lm. **e** p. **Przęślica.**

Prześlicznie przys. od **Prześliczny.**

Prześliczny *bardzo śliczny, przepiękny, przecudny, przecudowny, czarujący, zachwycający:* P. obraz, widok. Twarz, myśl, postać prześliczna. P. strój, pomysł, projekt, wykład, język, styl. P. kwiat. Birk. Oczy prześliczne. L. <Prze + Śliczny>

× **Prześlizgać, a, ał** *bez pożytku, lekkomyślnie przebyć, przepędzić, przeżyć:* Życie prześlizgane marnie. Uj. **P. ś.** p. **Prześliznąć ś.** <Prze + Ślizgać>

Prześlizganie, a, blm., czynność cz. **Prześlizgać.**

Prześlizganie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześlizgać ś.**

Prześlizgiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Prześliznąć ś.**

Prześlizgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześlizgiwać ś.**

Prześlizgnąć się, nie ś., nął ś. a. × **gł ś.** p. **Prześliznąć ś.**

Prześlizgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześlizgnąć ś.**

Prześliznąć się, nie ś., nął ś., Prześlizgnąć ś., nied. **Prześlizgać ś., Prześlizgiwać ś. l.** *ślizgając ś. przesunąć ś., przemknąć ś.:* P. ś. po czym, między czym, koło czego, przez co. Robak prześliznął ś. między pakami. Pijawka prześliznęła ś. przez otwór, po ręce. Kula prześliznęła mu ś. po włosach. Przen.: Mógł to uczynić, lecz ś. pomyliłam; prześliznęło ś. to tylko po jego sercu. L. Przen.: *lekko i szybko przesunąć ś.; przemknąć ś.; przejść chyłkiem, przekraść ś.:* P. ś. koło domu, koło parkanu, koło gromadki stojących. Kędy piersią prześliźnie ś. błędną, usechną trawy i róże uwiędną. Mick. Niby drgnienie wieczności prześlizgła ś. przez niebo krwawa błyskawica i spadła w milczenie. Przybysz. Dosięgszy ulic głównych, prześlizgiwał ś. pod ścianami domów tak, aby jak najmniej zawadzać przechodniom. Orzesz. <Prze + Śliznąć ś.>

Prześliźnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześliznąć ś.**

[**Prześluzony**] *nierówny:* Przędza prześluzona.

Prześluzować, uje, ował *przeprowadzić za pomocą śluz z jednego poziomu wody na drugi:* P. szereg statków. <Prze + Śluzować>

Prześluzowanie, a, blm., czynność cz. **Prześluzować.**

[**Prześmianki, ek,** blp.] *niedorzeczności, głupstwa.* <Prze + *Śmianki, od Śmiać>

Prześmiardły, × **Prześmierdły** *który prześmiardł, śmierdzący, cuchnący.* Gosł. <Od Prześmiardnąć>

Prześmiardnąć, dnie, dnął a. dł, × **Prześmierdnąć,** [**Prześmiargnąć**] **l.** *przejść smrodem, zaśmiardnąć ś. nawskroś:* Miejsce to myszami prześmiardło. Kluk. Kasza prześmiardła myszami. Trup już prześmiardł. Troc. **2.** przen. *obrzydnąć, obmierznąć:* Prześmiardł Izrael u Pelisztymskich. Bud. (obrzydłym był. B. G.). <Prze + *Śmiardnąć. ŚMIERD/ŚMIARD/SMROD>

Prześmiardnienie, a, blm. p. **Prześmiardnięcie.**

Prześmiardnięcie, a, blm., **Prześmiardnienie,** czynność cz. **Prześmiardnąć.**

[**Prześmiargnąć, gnie, gł**] p. **Prześmiardnąć.**

[**Prześmiargnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Prześmiargnąć,** *prześmiardnięcie.*

Prześmiechy, ów, blp. *prześmiewanie ś., śmiechy, żarty, kpiny, drwiny:* Posypały ś. żarty i P.

z barczystego i jego baby. Sew. Zdr. **Prześmieszki.** <Prze + Śmiechy, od Śmiech>

×**Prześmierdły** p. **Prześmiardły.** <Od Prześmierdnąć>

×**Prześmierdnąć, dnie, dł** p. **Prześmiardnąć.**

×**Prześmierdnięcie, a,** blm., czynność cz. **Prześmierdnąć.**

×**Prześmiertnić, i, ił?** *przemienić:* Mgłą, wichrem, pianą zalewa nam oczy, by nas P. w kłamce i morderce. Krasiń. <Prze + *Śmiertnić, od Śmiertny>

×**Prześmiertnienie, a,** blm., czynność cz. **Prześmiertnić.**

Prześmieszki, ek, blp. p. **Prześmiechy:** Zara go ta obsiedli, zara P., zara dogadywki. Kon. <Prze + Śmieszki>

Prześmiesznie przys. od **Prześmieszny:** P. wyglądał w negliżowym stroju. Bał.

Prześmieszny *nadzwyczaj śmieszny:* P. człowiek, frak, surdut. <Prze + Śmieszny>

Prześmiewać, a, ał kogo, co = *wyśmiewać, naśmiewać ś., przedrwiwać, przeszydzać.* Wor. **P. ś.** *śmiać ś. na przemiany, kolejno:* Na izbie dziewczyny ostały i prześmiewały ś. między sobą. Reym. <Prze + Śmiewać>

Prześmiewanie, a, blm., czynność cz. **Prześmiewać.**

Prześmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześmiewać ś.**

[**Prześmiewisko, a,** lm. a] *przedmiot prześmiewania, pośmiewisko:* Gap to był, niedojda i P. całej wsi. Reym. <Od Prześmiewać>

[**Prześmiewny**] *lubiący szydzić, żartować.* <Od Prześmiewać>

Prześmignąć, gnie, gnął I. *śmignąć przez co, zręcznie przerzucić; przecisnąć, przeszustnąć:* P. kamień przez wrota, ponad domem. **2.** *śmigając przebiec, przemknąć, przesunąć ś. szybko, przelecieć:* P. szybko, jak strzała, jak błyskawica. P. przez co, którędy, koło czego. Kot prześmignął po łące i wskoczył w sad. Mick. <Prze + Śmignąć>

Prześmignięcie, a, blm., czynność cz. **Prześmignąć.**

[**Prześniak, a,** lm. i] p. **Praśniak.** <Od Prześny>

[**Prześnica, y,** lm. e] p. **Przecznica.** <Z Przecznica>

†**Prześnica, y,** lm. e p. **Praśnica.** <Od *Prześnik, od Prześny>

Prześnicie, a, blm., **Prześnienie** czynność cz. **Prześnić:** Gotowi uznać, że są tysiące sposobów równoprawnych prześnicia snu życia. Kozłow.

Prześnić, i, ił I. *śniąc przepędzić, przebyć (czas jakiś):* P. noc. Przeminęłaś na świecie jakby snem prześniona. Syrok. **2.** przen. *przeroić, przemarzyć, śniąc przeżyć:* P. młodość, życie. **P. ś. I.** *zostać prześnionym:* Lat sto, a wszystko ś. prześni. Przybysz. Rozprysła ś. radość, szczęście przekwitło, dawno już ś. cierpienie prześniło. Przybysz. Wiele ś. bólu prześniło, odkąd cię raz ostatni widziałem. Przybysz. Dlaczego sen, który ją do takiego szczęścia kołysał, prześnił ś. nagle? Kow. **2.** [P. ś.] *przebudzić ś., przecknąć ś.:* Kto ś. prześni z głębokiego snu, niech . . . poda wtór do pieśni. Kon. <Prze + Śnić>

†**Prześniec, ńca,** lm. **ńce** p. **Praśnik:** Prześńce, prześnice, potrawy niekiszone. B. Sz. <Od Prześny>

Prześnienie, a, blm. p. **Prześnicie.**

†**Prześny** p. **Praśny.** L.

[**Prześpekulować, uje, ował**] *zauważyć, podpatrzyć:* Wzion prepinator kluce i posed zamknąć swoją krowe na noc; ten osust prześpekulował, wstał w nocy i wywiód krowe. <Prze + Śpekulować = Szpekulować>

[**Prześpekulowanie, a,** blm.] czynność cz. **Prześpekulować.**

†**Prześpiały** *który prześpiał, przejrzały, zbyt dojrzały, przestały:* Owoc P. <Od Prześpieć>

†**Prześpiech, u,** blm. *pomyślność, powodzenie:* Uczynisz P. prawemu, diriges iustum. Ps. flor. <Prze+Śpiech, ŚPIE(CH)>

[**Prześpieczeństwo, a,** blm.] = **Bezpieczeństwo.** <Od Prześpieczny>

[**Prześpiecznie**] przys. od **Prześpieczny,** *bezpiecznie.*

[**Prześpieczny**] = **Bezpieczny.** <Prześ = Przes = Przez, zam. Bez, + *Pieczny, od Piecza>

†**Prześpieć, eje, ał I.** cz. czyn. *poszczęścić, dać dobry skutek.* **2.** cz. ni. *poszczęścić ś., poskutkować, udać ś., powieść ś.* Ps. flor., Nr. <Prze + *Śpieć, ŚPIE / ŚPIA>

[**Prześpieg, a** a. **u,** lm. **i**] p. **Przeszpieg:** Wszystkie czaty, prześpiegi stary dworak zdradził. L. <Prze + Śpieg>

[**Prześpiegliwy**] *uważny, badawczy, ciekawy:* I zaradne to, prześpiegliwe, nie przymierzając kto stary. Karcz. <Od Prześpieg>

[**Prześpiegły**] *sprytny, rozumny, przebiegły, nie dający ś. podejść.*

Prześpiegować, uje, ował p. **Przeszpiegować:** Posłał ludzi, którzyby prześpiegowali całą ziemię. B. B. Po wszystkich kąciech i skrzyniach przepatrzał i prześpiegował. Kosz. P. listy, przechwycić, *intercipere.* Mącz. (= przejąć. L.). <Prze + Śpiegować>

Prześpiegowanie, a, blm., czynność cz. **Prześpiegować:** Litwa Pszonkę dla prześpiegowania brodu na Wisłę posłali. Stryjk.

Prześpiewać, a, ał, nied. **Prześpiewywać I.** *przepędzić (pewien czas) na śpiewaniu:* Całą noc prześpiewa gardłkiem swym ucieszonym. Kochan. Chce szlachta noc tę przepić, przejeść i P. Mick. Jako ptaszek na roli prześpiewałam dni płoche. Len. Któż policzy, ile w tej izdebce prześpiewało ś. pieśni? Krasz. **2.** *przejść śpiewem od początku do końca, odśpiewać:* Cały kancjonał prześpiewał. L. P. arję. **3.** *zaśpiewać komu na wzór.* **4.** kogo = *przejść, przewyższyć, zakasować kogo w śpiewie.* **5.** [P.] *przeniknąć, przepełnić śpiewem:* Choćby ten słowicek prześpiwał gáicek, juz sie nie powróci pirsy zálotnicek. **6.** Prześpiewywać = *śpiewać naprzemian; odpowiadać sobie śpiewem kolejno:* Parobcy taniec zaczęli wesoło, prześpiewując coraz piosenki na przemianę. Tom. **P. ś. I.** *stracić głos zbyt długo śpiewając.* **2.** Prześpiewywać ś. z kim = *śpiewać z nim na wyścigi.* Kn. <Prze + Śpiewać>

Prześpiewanie, a, blm., czynność cz. **Prześpiewać.**

Prześpiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześpiewać ś.**

Prześpiewka, i, lm. **i** *zwrotka prześpiewana:* Za każdą prześpiewką bucha śmiech okrutny. Krasz. <Prze + Śpiewka>

Prześpiewny *nadzwyczaj śpiewny:* Uniosłaś ty mi na łzy, gorycze, prześpiewne ptaszę moje słowicze. Kon. <Prze + Śpiewny>

Prześpiewywać, ywa a. **uje, ywał** i **P. ś.** p. **Prześpiewać.**

Prześpiewywanie, a, blm., czynność cz. Prześpiewywać.

Prześpiewywanie się, a ś., blm., czynność cz. Prześpiewywać ś.

Prześpilać, a, ał **1.** †P. p. **Prześpilować**. **2.** p. **Przeszpilić**.

Prześpilanie, a, blm., czynność cz. **Prześpilać**.

Prześpilenie, a, blm., czynność cz. **Prześpilić**.

Prześpilić, i, ił p. **Przeszpilić**. <Prze + Śpilić>

†**Prześpilować**, uje, ował, †**Przeszpilować**, nied. †**Prześpilać**, †**Przeszpilać**, *przekłóć, przebość, przeszyć, przebić, przeniknąć:* Wprzód mi serce z waszych rąk sztylet prześpiluje, niż... Bardz. Brat brata wzajem na wylot prześpila. Chr. Miecz ostry niechaj ciało nawskroś prześpiluje. Bardz. <Prze + Śpilować>

Prześpilowanie, a, blm., czynność cz. **Prześpilować**.

Prześrebrny *zupełnie srebrny, zupełnie jak srebrny:* Bożku prześrebrnego lica. Słow. <Prze + Srebrny>

Prześrótować, uje, ował, **Przeszrótować** *grubo przemleć, skrupić:* P. ziarna, jęczmień. <Prze + Śrótować>

Prześrótowanie, a, blm., czynność cz. **Prześrótować**.

Prześrubować, uje, ował, **Przeszrubować** **1.** *śrubą przejąć:* P. dwie blachy razem. **2.** *inaczej zaśrubować.* **3.** *śrubując przekręcić śrubę:* Śrubował, śrubował, aż prześrubował. <Prze + Śrubować>

Prześrubowanie, a, blm., czynność cz. **Prześrubować**.

×**Przeświadczać**, a, ał i P. ś. p. **Przeświadczyć**.

×**Przeświadczanie**, a, blm., czynność cz. **Przeświadczać**.

Przeświadczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeświadczać ś.**

Przeświadczenie, a, blm. **1.** ×P. czynność cz. **Przeświadczyć**. **2.** p. **Przeświadczenie ś.** **3.** lm. a *przekonanie, pojęcie nabyte a. wyrobione:* Dumny przeświadczeniem o spełnionej swej misji. Gaw.

Przeświadczenie się, a ś., blm., **Przeświadczenie**, czynność cz. **Przeświadczyć ś.**

×**Przeświadczyciel**, a, lm. e *ten, co przeświadcza.* <Od Przeświadczyć>

×**Przeświadczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Przeświadczyciel**.

×**Przeświadczyć**, y, ył, †**Przeświarczyć**, [**Przeświarczyć**], nied. ×**Przoświadczać** *przekonać świadkami, dowodami:* W majdburskim prawie nie może nikogo P. podług prawa w tych trzech rzeczach. Ort. Każdy udaje ś. za niewinnego, o ile wie, że go nikt w niczym P. nie może: ale nie ma ś. za takiego wedle wnętrznego świadka, sumnienia. Pilch. P. co na kogo. Kn. Kto przeświadczony w najmniejszej rzeczy będzie, gardłem to zapłaci. Paszk. Przeświadczył go w tym występku. Troc. Przeświadczył to na niego. Kojałowicz przeświadcza Gwagnina racjami o to podejście Stryjkowskiego. Nies. **P. ś.** *przekonać ś.* <Prze + Świadczyć>

[**Przeświadować**, uje, ował] **1.** *zwiedzić, przepatrzyć; poznać:* Muszę w świat wędrować, cudze strony P. **2.** p. **Perswadować**. <Prze + *Świadować, od S + WIAD/WIEDŹ WIEŚ>

[**Przeświadowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przeświadować**.

[**Przeświarcać**, a, ał] *sprzeczać ś.* <Prze + *Świarcać, ze *Świadczać, od Świadczyć>

[**Przeświarcanie**, a, blm.] czynność cz. **Przeświarcać**.

†**Przeświarczenie**, a, blm., [**Przeświarczenie**] czynność cz. **Przeświarczyć**.

†**Przeświarczenie się**, a ś., blm., [**Przeświarczenie ś.**] czynność cz. **Przeświarczyć ś.**

Przeświarczyć, y, ył i **P. ś.** p. **Przeświadczyć**: Gdyby był przeświarczon, przepada winy urzędowi pańskiemu grzywien trzy. Gac. <Prze + Świarczyć>

Przeświatły *nader światły.* Dar. <Prze + Światły>

Przeświątkować, uje, ował p. **Przeświętować**. <Prze + Świątkować>

Przeświątkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeświątkować**, *przeświętowanie.*

Prześwidrować, uje, ował, ×**Prześwidrzyć**, nied. **Prześwidrowywać** *świdrując przedziurawić; przewiercić:* P. świdrem deskę, warstwę ziemi. P. palcem kawałek chleba. Przen.: A jak ci przyjdzie dni całe, noce całe samiuteńkiej siedzieć na ławie, aż ci duma głowę prześwidruje na wylot. Krasz. Z ciekawością oczy jej zaczęły prześwidrowywać twarz przybyłej. Orzesz. W izbie brzmiał krzyk długi, przeraźliwy i nizki jej czarny sufit zdawał ś. prześwidrowywać. Orzesz. <Prze + Świdrować>

Prześwidrowanie, a, blm., czynność cz. **Prześwidrować**.

Prześwidrowywać, uje, ywał p. **Prześwidrować**.

Prześwidrowywanie, a, blm., czynność cz. **Prześwidrowywać**.

×**Prześwidrzenie**, a, blm., czynność cz. **Prześwidrzyć**.

×**Prześwidrzyć**, y, ył p. **Prześwidrować**. <Prze + Świdrzyć>

Przeświecać, a, ał, **Prześwietlać** **1.** p. **Przeświecić**. **2.** *przepuszczać przez siebie światło niezupełnie, być półprzezroczystym:* Szkło omglone (matowe), aczkolwiek prześwieca, nie pozwala nam jednak rozpoznawać dokładniej kształtów przedmiotu, za nim ś. znajdującego. Pęcherz, papier są ciałami przeświecającemi. Chalcedon przeświecający. **3.** *świecić przez co; przebijać, przedzierać ś., przechodzić swym światłem, prześwitać, prześwitywać, przebłyskiwać:* Słońce prześwieca przez chmury. Przen.: Głos twój przeświecał w mych snach barwą roztopionego opalu, barwą twych martwych mórz. Przybysz. **4.** a. **P. ś.** przen. *pokazywać ś., widnieć z pod czego miejscami, przechodzić, prześwitać, prześwitywać:* Na platerowanych lichtarzach już miedź przeświecała. Łysina już mi prześwieca na głowie. Blade jej (wody) lustra przeświecały z pod jasnej runi młodych pól ryżowych. Sier. Łysina mu ś. prześwieca. Mick. Z oczu twoich i lica tajna ś. jakaś wielka myśl prześwieca. Hoł. (*= promienieje*). <Od Przeświecić>

Przeświecający **1.** im. od **Przeświecać**. **2.** *półprzezroczysty.*

Przeświecanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeświecać**. **2.** *niezupełna przezroczystość, prześwitanie, prześwierlanie.*

Przeświecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeświecać ś.**

Przeświecenie, a, blm., czynność cz. **Przeświecić**.

Przeświecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeświecić ś.**

Przeświecić, i, ił, **Prześwietlić**, nied. **Przeświecać**, **Prześwietlać** cz. czyn. **1.** *świecąc przebyć, przepędzić a. przetrwać (czas jakiś).* L. **2.** a. **Prześwietlić**,

nied. **Prześwietlać**=a) *przeniknąć, przejąć, przejść światłem, przejaśnić:* Pochyliła ś. nad nim postać kobiety z rękami, które słońce przeświecało. Przybysz. Twe włosy zmrok morza jaśnieniem bladych gwiazd przeświecały. Przybysz. Przeświecona piekłem mara dla nas święta tym, że stara. Słow. Przen.: Ileż to wieków uleci, nim całą noc tajemnic ludzka myśl prześwieci? Moraw. [Małe dziecko, jak ś. w nocy odkryje i padnie na nie promień miesięczny, zostaje przeświecone, to jest nagle dostaje gwałtownej choroby]. b) *przemienić na światło:* (Dzień) blaski nieba przeświecające w łzach. Orzesz. 4. †P. komu p. **Przyświecić**. <Prze + Świecić>

Prześwierlanie, a, blm. p. **Przeświecanie.**

Prześwietka, i, lm. **i** bot. p. **Muchrawiec.**

Prześwietkowate rośliny bot.=**Muchrawcowate** rośliny. (p. Muchrawcowaty). <Od Prześwietka>

[**Prześwietla, i,** blm.] *światło, blask, jasność, świetność:* Tęcza od ich prześwietli padała na jego duszę, on sam ją widział i słyszał muzykę tych pieśni. Ork. <Prze + *Świetla, od Światło>

Prześwietlać, a, ał I. i **P. ś.** p. **Przeświecać:** Szła, trzymając kawałek świecy i chroniąc go ręką od wiatru, przez co jej paluszki osłaniające światło prześwietlały różowo, jak matowa latarka. Bał. Cera, przez którą duch prześwietla. Bał. W oczach młodego człowieka prześwietlał nieokreślony jakiś wyraz twarzy. Jeż. Piękno, jako idea, prześwietla porówno w naturze, jak w sztuce. W mężczyźnie prześwietla ś. idealne piękno ducha. 2. p. **Prześwietlić.**

Prześwietlanie, a, blm., czynność cz. **Prześwietlać.**

Prześwietlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześwietlać ś.**

Prześwietlenie, a, blm., czynność cz. **Prześwietlić.**

Prześwietlić, i, ił, nied. **Prześwietlać** p. **Przeświecić**; *rozświetlić nawskroś, uczynić przejrzystym za pomocą światła:* P. żołądek za pomocą wpuszczonej doń lampki. Niezbędnym jest P., to jest uczynić preparat przezroczystym. Pachną mi dziwnie twoje złote włosy, jak prześwietlone senne kłosy. Mic. Wtym pluśnie rybka, grzbiet swój prześwietlony odbłyskiem słońca niosąc w wód błękity. Kon. Przen.: Poeci umieli stare fabuły P. nowym duchem. Karł. <Prze + *Świetlić>

Prześwietnie przys. od **Prześwietny.**

Prześwietność, i, blm. rz. od **Prześwietny.** Troc.

Prześwietny I. *nader świetny, arcyświetny, pełny blasku:* Widziana była białogłowa jasna, w boskie promienie prześwietna. Birk. Mąż ten od młodych lat swoich w tej cnocie był prześwietnym. Birk. Prześwietne wykonanie dzieła. 2. (przy tytule) *jaśnie oświecony; wielce szanowny:* P. senacie, sądzie, urzędzie! Powinienem życzyć, prześwietni senatorowie, ażebyście szli za zdaniem Cezara. Nagur. P. dom, senat. Troc. Prześwietne imię twoje znają królestwa postronne. Troc. Prześwietna publiczności! <Prze + Świetny>

Prześwięcać, a, ał i P. ś. nied. **Prześwięcić.**

Prześwięcanie, a, blm., czynność cz. **Prześwięcać.**

Prześwięcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześwięcać ś.**

Prześwięcenie, a, blm., czynność cz. **Prześwięcić.**

Prześwięcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Prześwięcić ś.**

Prześwięcić, i, ił, nied. **Prześwięcać** *ponownie i inaczej wyświęcić, poświęcić:* W kościele naszym waszych kapłanów, jako niepoświęconych, prześwięcają i bierzmują. Pim. **P. ś.** *przyjąć ponownie święcenie, wyświęcić ś. na inny sposób:* Znowuś ś. prześwięcił. Pim. <Prze + Święcić>

Przeświętować, uje, ował, Przeświątkować I. *przebyć przez święta, przepędzić święta:* P. w Warszawie, na wsi. 2. *przepędzić, przebyć (czas jakiś) na świętowaniu; przepróżnować:* P. cały tydzień. <Prze + Świętować>

Przeświętowanie, a, blm., czynność cz. **Przeświętować.**

Prześwięty *wielce święty, najświętszy, przenajświętszy:* Trójca prześwięta. <Prze + Święty>

Prześwisnąć, śnie, snął, nied. **Prześwistywać I.** *świszcząc przelecieć, ze świstem przemknąć:* Kilka wichrów spodem prześwisnęło. Mick. 2. posp. *szybko, jednym susem przeskoczyć, przesadzić; przeszustnąć:* P. rów, płot. <Prze + Świsnąć>

Prześwistać, sta a. szcze, stał, nied. **Prześwistywać I.** *świszcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś):* Zasnę jakiś czas, a przeświszczę resztę. Koł. 2. kogo=*w świstaniu przejść, pokonać, przemóc; przegwizdać:* P. współzawodnika. L. 3. kogo=*świstaniem wyszydzić, wyśmiać; świstem przeszydzić; wygwizdać, wyświstać kogo.* L. 4. posp.: P. co=*przehulać lekkomyślnie, przeszastać, przepuścić na szumne życie:* P. majątek, dużo pieniędzy. Sł. wil. <Prze + Świstać>

Prześwistanie, a, blm., czynność cz. **Prześwistać.**

Prześwistywać, uje, ywał I. p. **Prześwistać.** 2. *odzywać ś. świstem, od czasu do czasu pogwizdywać:* Kuligi prześwistują. Mor.

Prześwistywanie, a, blm., czynność cz. **Prześwistywać.**

Przeświśnięcie, a, blm., czynność cz. **Prześwisnąć.**

Prześwit, u, lm. **y I. a. Prześwitanie**=a) *prześwitywanie, przebłysk, światełko przejawiające ś.:* Ciemne plamy lśnią w rozzłoconych prześwitach (na morzu). Tet. Dusza lecieć będzie z błyskawic trzaskiem i prześwitem. Tet. b) *początek świtania, przedświt, brzask:* P. ranny, poranny. 2. rzem. *miara odstępu między dwoma przedmiotami lub miara między bokami otworu, dziury:* P. rury jest wielkością jej przekroju wewnętrznego a. średnicą tegoż przekroju. Szerokość drzwi w prześwicie równa ś. odstępowi między odźwierkami odrzwicy. <Prze + Świt>

Prześwitać, a, ał, Prześwitywać, [**Prześwitować**] **I.** *świecić przez co; przebijać ś., przedzierać ś., przechodzić swym światłem; przeświecać, przebłyskiwać:* Zorza już prześwita z poza szarego nieba, z poza chmur, przez tuman, przez mgłę. [Gdy ś. niebo z chmur przeciera, mówią, że: prześwituje]. Przen. *pokazywać ś., widnieć z pod czego miejscami, przeświecać, przechodzić:* Miedź z pod pobiały prześwita. Łysina mi już na głowie prześwita. <Prze + Świtać>

Prześwitanie, a I. blm., czynność cz. **Prześwitać. 2.** lm. **a** p. **Prześwit.**

Prześwitny przym. od **Prześwit:** Prześwitna średnica rury. <Od Prześwit>

[**Prześwitować, uje, ował**] p. **Prześwitać.** <Prze + Świtować, od Świt>

[Prześwitowanie, a, blm.] czynność cz. **Prześwitować.**

Prześwitywać, uje, ywał p. **Prześwitać.**

Prześwitywanie, a, blm., czynność cz. **Prześwitywać.**

Przetachlować, uje, ował gm. *przemienić, przeszachrować co na co.* <Prze + Tachlować>

Przetachlowanie, a, blm., czynność cz. **Przetachlować.**

Przetachnić, i, ił zł. *przebić, skaleczyć:* P. kogo

Przetachnienie, a, blm., czynność cz. **Przetachnić.**

[Przetacuś, a, lm. **e]** p. **Przetak.**

Przetaczać, a, ał 1. p. **Przetoczyć. 2.** *przepędzić (pewien czas) na taczaniu.* <Prze + Taczać>

Przetaczanie, a, blm., czynność cz. **Przetaczać.** Chir.: P. krwi = *transfuzja* (transfusio sanguinis).

Przetaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetaczać ś.**

[Przetaczarz, a, lm. **e]** p. **Przetacznik.** <Od Przetak>

Przetaczek, czka, lm. **czki** p. **Przetak.** Bobr.

Przetacznica, y, lm. **e** bot. p. **Przetacznik.** <Od Przetacznik>

Przetacznik, a 1. lm. **cy, [Przetaczarz]** *ten, co wyrabia a. przedaje przetaki, sitarz.* **2.** lm. **i, Przetarnik, Przetarznik, Przetarnica, Przetacznica** bot. = a) a. **[Dziewięć mocy]** (veronica) *roś. z rodziny trędownikowatych.* Gatunki: P. b l u s z c z y k o w a t y a. [m a n n a] (v. hederifolia). P. b o b r o w n i c z e k (v. anagallis). P. b o b r o w n i k, k o z i p a r s k, k o z i p a r s k, p o t o c z n i k (v. beccabunga). P. k ł o s o w y, r z e m i e n i e c (v. spicata). P. ł ą k o w y, ż a b i e o c z k a (v. chamaedris). P. m a c i e r z a n k o w y, bł. m a c i e r z a n k a (v. serpyllifolia). P. p a l c z a s t y (v. triphyllos). b) p. **Grzyb.** <Od Przetak>

[Przetaczysko, a, lm. **a]** m. a. ni. p. **Przetak.**

Przetaić, i, ił, nied. **Przetajać 1.** × P. *przetrzymać (przez pewien czas) w tajemnicy a. w ukryciu:* P. wiadomość. P. zbiega, rzecz jaką. **2.** [P.] *zanadto wytaić:* Żebyś kaszy (gotując) nie przetaił (= *nie przegotował w małej ilości wody z okrasą, ażeby ś. ziarnka rozsypywały).* <Prze + Taić>

Przetaina, y, lm. **y, !Przetalina** *miejsce, gdzie lód a. śnieg przetajał aż do ziemi.* <Od Przetajać>

Przetajać, a, ał 1. nied. p. **Przetaić. 2.** a. **Przetajeć** *stajać nawskroś, stopnieć aż do ziemi:* Warstwa śniegu już przetajała na polu. Lód przetajał na kałuży. Gdzie tylko przetajało, tam zaraz pokazuje ś. trawka. Przetaja nieos. = *śnieg zaczyna tajeć, topnieć.* <Prze + Tajać>

Przetajanie, a, blm., czynność cz. **Przetajać.**

Przetajeć, e, ał p. **Przetajać.** <Prze + Tajeć>

Przetajenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przetaić. 2.** czynność cz. **Przetajeć.**

Przetak, a a. **u,** lm. **i 1.** *rodzaj sita z większemi dziurkami czworograniastemi, z łyka, z drutów, z blachy dziurkowanej:* Przetaków do przesiewania grubszych rzeczy boki sosnowe, jodłowe, spód zaś lub dno dębowe lub lipowe. Kluk. Arfy żelazne, młynki i przetaki czynią coraz piękniejszych ziarn potrzebne braki. Tom. Na przetakach ułożone owoce przechowują ś. w komorach. Użytku rodzaj wszelaki zajmie śpichlerze, obory, pełne owoców przetaki, pełne warzywa komory. Kniaź. Przen.: Wodę ten czerpa przetakiem, co bez książki chce być żakiem. Kn. Z nóg do głowy przetakiem zwać ś. może snadnie, wszystko przezeń, byś całe morze wlał, przepadnie. Nar. (= *dziurawym workiem).* Przen.: Przez P. puścić = *wziąć pod rozbiór, poddać krytyce, rozważyć krytycznie, ocenzurować, przebrakować.* By na P. swe wykłady przesiać chcieliście, uważcie, jakby ich wam wiele w przetaku zostało. Smotr. Sprawy Boże miałyby być tak próbowane i przez takie przetaki przepuszczane. Wys. [Wziąć kogo na P.] = *na język, na zęby = obmawiać, nicować.* †Na przetaki wnijść = *podlec próbie, doświadczeniu:* Nie we wszystkich jednaki, kto wnijdzie na przetaki, ludzi śmiertelnych Bóg trzebi rzeszotem, tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, innych, przesiawszy sitem, pszenicą lub żytem. Chr. **2.** *przyrząd młynarski do oddzielania pośladu od ziarna dobrego.* Zdr. **Przetaczek, [Przetacuś].** Zgr. **[Przetaczysko].** <Prze + *Tak, CIEK/TOK/TAK>

Przetakowy przym. od **Przetak:** Odkraplacz P.

Przetaksować, uje, ował *ponownie i inaczej otaksować.* <Prze + Taksować>

Przetaksowanie, a, blm., czynność cz. **Przetaksować.**

[Przetalać się, a ś., ał ś.] *przewracać ś.*

[Przetalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetalać ś.**

Przetalina, y, lm. **y 1.** !P. p. **Przetaina. 2.** [P.] *przerąb, dukt w lesie, rozkryte miejsce, łysina wśród śniegu i t. d., przerwa a. szpara na ziemi, łące, lodzie.* <Ros. protalina>

Przetamować, uje, ował *przegrodzić tamą.* <Prze + Tamować>

Przetamowanie, a, blm., czynność cz. **Przetamować.**

Przetańcować, uje, ował p. **Przetańczyć:** Przetańcowałem z pijanym towarzystwem wciąż trzy tańce. L. W Eaux Bonnes najwięcej młodych osób, co przetańcowały swe zdrowie. Jeł. Wszystko utraci, przepije, przetańcuje. Groic. <Prze + Tańcować>

Przetańcowanie, a, blm. czynność cz. **Przetańcować,** *przetańczenie.*

Przetańczenie, a, blm., czynność cz. **Przetańczyć.**

Przetańczyć, y, ył, Przetańcować 1. co = *odtańczyć, zatańczyć:* P. dwie figury mazura. P. z swoją damą oberka, walca. P. jeden tur polki. **2.** *przepędzić (pewien czas) na tańczeniu.* **3.** *przepuścić, przetrwonić, przemarnować na tańce, przehulać.* **4.** kogo = *przemóc wytrwałością w tańcu.* <Prze + Tańczyć>

Przetapiać, a, ał p. **Przetopić.**

Przetapiak, a, lm. **i** *piec do przetapiania metali.* <Od Przetapiać>

Przetapianie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przetapiać. 2.** [P.] *środek przeciw przelęknieniu (topienie wosku).*

Przetapiany *taki, jakim jest po przetopieniu, topiony:* Masło przetapiane. Miód warzony abo P. Trzyc.

Przetarcie, a 1. blm., czynność cz. **Przetrzeć:** W czym ciebie P. drogi moje nie zawiedzie. Troc. **2.** lm. **a** *miejsce przetarte, starcie, obtarcie, skaleczenie skutkiem obtarcia; sedno:* P. na nodze od ciasnego obuwia. P. od butów jak leczyć. Syr. **3.** patol. *uszkodzenie wskutek tarcia, starcie* (usura). P. maciey (u. uteri). <Prze + Tarcie>

Przetarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrzeć ś.**

[Przetarć, trze, tarł] p. **Przetrzeć.**

Przetarg, u, lm. i *licytacja*: P. sądowy, urzędowy. P. na majątek, na nieruchomość. <Prze + Targ>

× **Przetargać**, a, ał p. **Przetargnąć.** <Prze + Targać>

Przetarganie, a, blm., czynność cz. **Przetargać.**

Przetargnąć, nie, nął, nied. **Przetargać** I. *targnąwszy przedrzeć; przeszarpnąć.* Sł. wil. 2. *targnąwszy przeciągnąć.* L. <Prze + Targnąć>

Przetargnienie, a, blm. p. **Przetargnięcie.**

Przetargnięcie, a, blm., **Przetargnienie** czynność cz. **Przetargnąć.**

Przetargować, uje, ował I. † P. *sprzedać, przehandlować, przefrymarczyć*: O sprośny człowiecze, któryś ojczyznę swą za tak małą rzecz P. chciał. Baz. 2. *stargować wiele rzeczy po kolei*: P. różne rzeczy w sklepie, rozmaite towary w magazynie. 3. [P.] *targować ś., lecz nie sprzedawać mleka* (środek na odczynienie „przyroku" zadanego nabiałowi). <Prze + Targować>

Przetargowanie, a, blm. I. czynność cz. **Przetargować.** 2. [P.] *pozorne sprzedawanie nowo kupionej świni, gdy ta u nowego nabywcy jeść nie chce.*

Przetarnica, y, lm. e bot. p. **Przetacznik.**

Przetarnik, a, lm. i bot. p. **Przetacznik.**

Przetarszyn, u, lm. y bot. (lichtensteinia) *roś.*

Przetarty im. od **Przetrzeć.**

Przetarznik, a, lm. i bot. p. **Przetacznik.**

Przetasować, uje, ował, nied. **Przetasowywać** *tasując przemieszać, poprzekładać, przekartować*: P. karty w talji. Przen.: *pomieszać, porozmieszczać gdzieindziej a. inaczej; poprzenosić*: Wszystkich stanów ludzi tu przetasowano. Spas. <Prze + Tasować>

Przetasowanie, a, blm., czynność cz. **Przetasować.**

Przetasowywać, uje, ywał p. **Przetasować.**

Przetasowywanie, a, blm., czynność cz. **Przetasowywać**: Ciągłe P. tych samych niemal wyrazów jednostajnością swą czasem prawie nuży. Brk.

Przetchlina, y, lm. y I. *otwór, okienko, luft*, przedech: P. w kopcu. 2. †Przetchliny, †**Przedchliny** = a) niebieskie = *upusty niebieskie.* Bóg otworzył przetchliny niebieskie. Leop. (upusty. Leop.). Jeśli wam nie otworzę przetchlin niebieskich, a nie wyleję błogosławieństwa... Leop. (okien niebieskich. B. G.). b) *otchłanie, głębie, głębiny, przepaści*: Przepaść drugiej przepaści wzywa na głos przetchlin Twoich. B. B. Przepaść przepaści wzywa w huczeniu przetchlin a. upustów Twoich. Leop. Ze wszystkich przetchlin morskich napełnił potok jeden. Smotr. Zdr. **Przetchlinka.** <Prze + * Tchlina, DUCH/DECH/TCH>

Przetchlinka, i, lm. i I. p. **Przetchlina.** 2. zool. (stigma) *ujście nazewnątrz dychawki u stawonogich*: P., otwór narządu do oddychania u pszczoły.

Przetelegrafować, uje, ował I. *przepędzić na telegrafowaniu (czas jakiś).* 2. *telegrafując przepuścić, przesłać*: P. przez linję, przez stację depeszę. Na linjach galicyjskich przetelegrafowano w tym miesiącu wiele depesz. <Prze + Telegrafować>

Przetelegrafowanie, a, blm., czynność cz. **Przetelegrafować.**

Przeteoretyzować, uje, ował *przerobić na teorję, na teoretyczne.* <Prze + Teoretyzować>

Przeteoretyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przeteoretyzować**: Opinja jego opiera ś. na przeteoretyzowaniu kwestji.

Przeteraźniejszać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeteraźniejszyć.**

Przeteraźniejszanie, a, blm., czynność cz. **Przeteraźniejszać.**

Przeteraźniejszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeteraźniejszać ś.**

Przeteraźniejszenie, a, blm., czynność cz. **Przeteraźniejszyć.**

Przeteraźniejszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeteraźniejszyć ś.**

Przeteraźniejszyć, y, ył, nied. **Przeteraźniejszać** *przerobić na teraźniejsze.* **P. ś.** *przemienić ś. na teraźniejsze*: Czas coraz bardziej ś. przeteraźniejsza. Krasiń. < Prze + * Teraźniejszyć, od Teraźniejszy>

Przeterlikać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na terlikaniu.* <Prze + Terlikać>

Przeterlikanie, a, blm., czynność cz. **Przeterlikać.**

Przeterminować, uje, ował *przebyć w terminie, przepędzić (czas jakiś) na terminowaniu*: P. u majstra. <Prze + Terminować>

Przeterminowanie, a, blm., czynność cz. **Przeterminować.**

Przetęchla, i, lm. e, **Smrodnica** bot. (foetida) *roś.* <Od Przetęchnąć>

Przetęchnąć, chnie, chł *nawskroś stęchnąć, przejść stęchlizną*: Kasza przetęchła. <Prze + Tęchnąć>

Przetęchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przetęchnąć.**

Przetęsknić, i, ił, nied. †**Przetęskniwać** *tęskniąc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*: P. noc bezsennie. Troc. Dla młodziuchnej małżonki przetęskniwając. Błaż. <Prze + Tęsknić>

Przetęsknienie, a, blm., czynność cz. **Przetęsknić.**

†**Przetęskniwać**, a, ał p. **Przetęsknić.**

†**Przetęskniwanie**, a, blm., czynność cz. **Przetęskniwać.**

Przetętnić, i, ił I. *tętniąc przetrwać.* 2. co = *tętniąc przebyć, przejść*: Jakież jary, otchłanie przetętnił (ten prąd wody) w podziemnych ciemniach natury. Moraw. <Prze + Tętnić>

Przetętnienie, a, blm., czynność cz. **Przetętnić.**

Przetężenie, a, blm., czynność cz. **Przetężyć**: P. nerwowe

Przetężenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetężyć ś.**

Przetężyć, y, ył *zbytecznie wytężyć, natężyć; przesilić, przeforsować.* **P. ś.** *zbytecznie ś. wytężyć, natężyć; przesilić ś., przeforsować ś., wyczerpać ś. nadmiernym wysiłkiem*: Mój siwy arabek przetężył ś. w skoku pode mną. Kaczk. <Prze + Tężyć>

[Przetka, i, lm. i] p. **Przeczka.**

Przetkać, a, ał, **Przetknąć**, nied. **Przetykać** I. *wtykając a. wetknąwszy przesunąć; przesadzić, przewlec, przepchnąć*: Nić przetknięta. Troc. P. patyczek przez rurkę, drucik przez cybuch, sznurek przez dziurkę, głowę przez kratę. P. nić, przewlec. Kn. Sznurek przetykają przez figi, przez jabłka do suszenia. Troc. Przetknij nić, igłę, perłę. Troc. Nie przetknął dobrze knafla. Troc. Sznurek przetykają przez figi abo na sznurek je wtykają. Kn. 2. co = *przetknięciem przeczyścić na wylot, przepchnąć*: P. fajkę, zapał działa. 3. *wtykając tu i owdzie urozmaicić, przepleść; poprzetykać, utkać*: Wonnemi kwiatki przetykała przyprawne włosy. Lubom. Przen.: Otchłań gwiazdami przetykana leciała w państwo sło-

neczne. Mic. (=*usiana*). 4. *tkąc przejąć; przehaftować*, nied. *przeszywać, wyszywać, haftować, dziać:* Przetkany, *intertextus*, przetykam, *intexo*. Mącz. Kaftan miał na sobie przetykany złotem. Tw. Sukienka przetykana. Leop. (szachowana. Leop.). Płótno przetykane = *płótno w paski poprzeczne*. Bellona kolebkę z spół łabędzim pierzem przetykała kryjomo ością i pancerzem. Tw. 5. Przetkać, Przetykać = a) *przepędzić (pewien czas) na tkaniu*. b) *tkąc przerobić; ponownie i inaczej utkać*. 6. *sprzedać byle jako, zbyć, oddać za byle co:* P. co, leda jako przedać, odbyć. Kn. *Mutare merces*, kupie przetknąć, przefurmanić abo towar za towar wziąć. Mącz. (przesztychować. L.). 7. †P. w co = *przemienić, przekształcić, przeobrazić, przedzierzgnąć, przerzucić:* Męże w sprosny zwierz przetkał, *mutavit*. Żebr. <Prze + Tkać>

Przetkanie, a, blm., czynność cz. **Przetkać.**

Przetkliwie przys. od **Przetkliwy.**

Przetkliwy *nader tkliwy:* A! to ty mój P. poeto! cóż? słyszę, że już drukujesz sam jeden? Krasz. <Prze + Tkliwy>

Przetknąć, nie, nął p. **Przetkać.** <Prze + Tknąć>

Przetknienie, a, blm. p. **Przetknięcie.** Troc.

Przetknięcie, a, blm., **Przetknienie** czynność cz. **Przetknąć.**

Przetkniony *przetknięty*. Troc.

Przetleć, eje, ał *stleć nawskroś, przetlić ś.; tlejąc przepalić ś., obrócić ś. w popiół.* <Prze + Tleć>

Przetlenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przetleć. 2.** czynność cz. **Przetlić.**

Przetlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetlić ś.**

Przetlić, i, ił *sprowadzić przetlenie, przepalić.* **P. ś.** p. **Przetleć:** Z powodu blizkości pieca papier przetlił ś. w kilku miejscach. <Prze + Tlić>

Przetłaczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przetłoczyć.**

Przetłaczanie, a, blm., czynność cz. **Przetłaczać.**

Przetłaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetłaczać ś.**

Przetłaczarka, i, lm. **i** parowa = *przyrząd do przetłaczania cieczy w zbiornik wyższy bezpośrednio parą.* <Od Przetłaczać>

Przetłoczenie, a, blm., czynność cz. **Przetłoczyć.**

Przetłoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetłoczyć ś.**

Przetłocznica, y, lm. **e** *ogólna nazwa przyrządów służączch do przetłaczania.* <Od *Przetłocznik, od *Przetłoczny, od Przetłoczyć>

Przetłoczyć, y, ył, nied. **Przetłaczać** *tłocząc przecisnąć w inne miejsce a. na wylot przepchnąć:* P. kogo a. co przez gromadę ludzi. **P. ś.** *tłocząc ś. przecisnąć ś., przepchnąć ś. z trudnością:* P. ś. przez gromadę, przez tłum, przez ciżbę. <Prze + Tłoczyć>

Przetłok, a, lm. **i:** P. przebijarki = *tłok, stempel.* <Prze + Tłok>

[**Przetłoka, i,** lm. **i**] *przedeptanie śniegu dla umożliwienia komunikacji.* <Prze + Tłoka>

Przetłomaczenie, a, blm., czynność cz. **Przetłomaczyć,** *przetłómaczenie.*

Przetłomaczyć, y, ył p. **Przetłómaczyć.** <Prze + Tłomaczyć>

Przetłómaczenie, a, blm., czynność cz. **Przetłómaczyć.**

Przetłómaczyć, y, ył, Przetłumaczyć, Przetłomaczyć, nied. †**Przetłumaczać 1.** *przełożyć na inny język:* Święty Chryzostom te słowa tak przetłumacza. Białob. P. artykuł, wiersz. P. z niemieckiego na polski. P. dosłownie. **2.** komu = *wytłómaczyć, przeperswadować, przełożyć:* Przetłómacz mu, żeby sobie tego do głowy nie przypuszczał. **3.** [P. komu] *wytłómaczyć:* To mu przetłumacy, że nic nie zrobiła. <Prze + Tłómaczyć>

Przetłuc, cze, kł, nied. **Przetłukać, Przetłukiwać 1.** *tłukąc przebić, przedziurawić; przetrącić:* P. kamieniem skorupę lodową, młotkiem kamień. Przetłukł mu goleń. Troc. [Wielu ginęło przetłuczonych przez padające dęby, buki, modrzewie]. **2.** *nieco natłuc, utłuc, potłuc:* Korzeń tej rośliny, przetłukszy go trochę i zażyć w winie, pomaga. Spicz. Konopie, po moczeniu kijankami przetłukiwane, mocne przędziwo wydadzą. Prędz. <Prze + Tłuc>

Przetłuczenie, a, blm., czynność cz. **Przetłuc.**

Przetłukać, a, ał p. **Przetłuc.**

Przetłukanie, a, blm., czynność cz. **Przetłukać.**

Przetłukiwać, uje, iwał p. **Przetłuc.**

Przetłukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przetłukiwać.**

†**Przetłumaczać, a, ał** p. **Przetłómaczyć.**

†**Przetłumaczanie, a,** blm., czynność cz. **Przetłumaczać.**

Przetłumaczenie, a, blm., czynność cz. **Przetłumaczyć.**

×**Przetłumaczyciel, a,** lm. **e** *ten, co przetłómaczył, tłómacz.* <Od Przetłumaczyć>

Przetłumaczyć, y, ył p. **Przetłómaczyć.** <Prze + Tłumaczyć>

Przetłuszczony *zawierający nadmiar tłuszczu:* Mydło przetłuszczone. <Od *Przetłuścić, Prze + Tłuścić>

[**Przetmienić, i, ił**] *przemienić.*

[**Przetmienienie, a,** blm.] czynność cz. **Przetmienić.**

[**Przetnica, y,** lm. **e**] *brózda poprzeczna przez zagony, którą ścieka woda z pól, przecznica.* <Prze + *Tnica, CN/TN/CIN>

Przeto sp. **1.** *przez to, dlatego, stąd, z tego powodu, z tej przyczyny:* Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym P., że był prawie zakonu jako naczyniem. Leop. (dlatego. Leop.). Ponieważ nie mogli ś. pogodzić, P. wybrali sobie pośredników. **2.** *więc, tedy, zatym, a zatym:* Że bardzo jest głupi, przetom go mógł łatwo nabawić strachu. L. Przetoż, a dlatego. Kn. **3.** Nie P. = *jednakże nie, pomimo to nie, pomimo to jednakże nie, z tym wszystkim nie; nie dlatego jednak:* Nie P. wszystko stracone. Sł. wił. <Prze + To>

Przetoczenie, a, blm., czynność cz. **Przetoczyć:** P., dokonanie, spełnienie ś. czegoś. II. Jana.

Przetoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetoczyć ś.**

Przetoczny, Przetokowy przym. od **Przetoka:** Wrzód P. (ulcus fistulosum).

Przetoczyć, y, ył, nied. **Przetaczać 1.** *tocząc przesunąć; przekulać, przewałkować, przekoziołkować, przewalić:* P. kamień, kloc, beczkę. P. z miejsca na miejsce. P. przez próg, przez podwórze. Scyt swe pałace z pola na pole na skrzypnych polach przetacza. Nar. Heljos rydwan przetacza złoty. Wysp. **2.** *tocząc przerobić, inaczej utoczyć:* P. co na tokarni. **3.** *stoczyć nawskroś:* Robaki drzewo przeto-

czyły. L. 4. *natoczyć nieco, poostrzyć:* P. siekierę na toczydle. 5. *tocząc przelać:* Wino z beczki do beczki przetaczać. Zaw. Wino przetoczone podstoi ś., iż będzie jaśniuteńkie. Trzyc. Mglejsze wino ma być na wiosnę przetaczane, a mocne lecie. Trzyc. **P. ś. I.** *tocząc ś. przesunąć ś.; przekulać ś., przewałkować ś., przewalić ś.:* Indziej ś. sroga wieża przetoczyła. Kochan. P. ś.—obrócić ś. Rej. 2. *tocząc ś., potaczając ś. przejść:* Pijak, opas ledwo ś. przetoczył przez ulicę, przez bramę. 3. †P. ś. *skończyć ś toczyć, dokonać ś., zdecydować ś., rozstrzygnąć ś.:* Nim ś. sprawa przetoczy a. dokona. L. (nim ś. przechyli, nim klamka zapadnie. L.). Da nam znać, skoro ś. na radzie te rzeczy przetoczą. Kochan. <Prze + Toczyć>

× **Przetoczysty** *pełen przetok* (fistulosus). <Od Przetoka>

Przetoć sp. *dlatego-to.* <Przeto + Ć = Ci (od Ty)>

Przetok, u, lm. **i I.** [P.] p. **Przejma. 2.** kol. p. **Przesuwanie.** <Prze + Tok>

Przetoka, i, lm. **i I.** chir.: Rozdęcie przetoki (syringotomia). P., utworzenie przetoki jelitnej, jelitowej (enterostomia), pęcherzykowo-jelitnej (cholecystenterostomia). 2. patol. *owrzodzenie cewkowate,* fistuła (fistula s. syrinx). P. ropna. P. ślepa, nie przenikająca na wylot (f. incompleta). P. szyjna wrodzona a. skrzelna szyi (f. colli congenita). P. łzana, łzowa (f. lacrymalis). P. kałowa (f. stercoralis). P. moczowa (f. urinaria). P. stolcowa (f. ani). P. ślinna, ślinowa (f. salivalis). 3. wet.: P. powrózka nasiennego (u konia po wytrzebieniu niestosownym) (f. funiculi spermatici). <Prze + *Toka, CIEK/TOK>

Przetokować, uje, ował *przebyć gody tokowe:* Głuszce przetokowały pomyślnie. <Prze + Tokować>

Przetokowanie, a, blm., czynność cz. **Przetokować.**

Przetokowy p. **Przetoczny.** Kol.: **P., ego,** lm. **i** rz. p. **Przesuwacz.** <Od Przetok>

[**Przetonckać, a, ał**] p. **Przebałękać.**

[**Przetonckanie, a,** blm.] czynność cz. **Przetonckać.**

Przetopić, i, ił, nied. **Przetapiać I.** *przerobić topieniem, przeprowadzić przez stan roztopienia, rozpuścić, stopić, roztopić, przeszmelcować:* P. masło, łój, miód. 2. *roztopiwszy przerobić; przelać (na co innego), przeszmelcować:* Armaty nie zawsze z nowego kruszcu lane bywają, ale częstokroć trzeba przetapiać stare. Jak. J. Przen.: Wszystkośmy na pieniądze przetopili, kamienica z meblów odarta i t. d. L. *(= spieniężyli, sprzedali).* 3. [P. mleko] = *ogrzać je w celu oddzielenia twarogu od serwatki, przerobić na twaróg.* 4. hut. *stopić powtórnie (kruszec) celem przeczyszczenia kruszcu wytopionego:* P. surowiznę w kupolakach, w piecach płomiennych. <Prze + Topić>

Przetopienie, a, blm., czynność cz. **Przetopić.**

[**Przetornić, i, ił**] (o dreszczach) *przetrząść:* Tak mnie przetorniło.

[**Przetornienie, a,** blm.] czynność cz. **Przetornić.**

Przetorować, uje, ował, nied. **Przetorowywać I.** *torując przeprowadzić:* P. komu ścieżkę, drogę. P. zaspy = *P. przez nie drogi.* Wysyła car naprzód Magnusa, aby mu przetorował drogę. L. Przen.: P. komu drogę do czego = *ułatwić komu dojście do czego, osiągnięcie czego.* Mają już z jednej strony wielkim nakładem przetorowaną drogę, a z drugiej należycie wskazane prawidła. Sur. Idź ścieżką, którą lud ci przetoruje. Bardz. Do tego nam żywota drogę przetorował. Groch. <Prze + Torować>

Przetorowanie, a, blm., czynność cz. **Przetorować.**

Przetorowywać, uje, ywał p. **Przetorować.**

Przetorowywanie, a, blm., czynność cz. **Przetorowywać.**

†**Przetowłosy** = **Prostowłosy:** Jak panienka, chodziła przetowłosa, z rozplecionym warkoczem. Zał. S. W oknach i w wystających przystawkach widać było czepce, złote i aksamitne czołka a. przetowłose głowy dziewcząt. Sienk. <Zam. Przeztowłosy, zam. Prostowłosy>

Przetoż sp. *a więc, a więc dlatego, a dlatego też, zatym, stąd też.* <Prze + Toż>

Przetór, oru, lm. **ory** *miejsce przetorowane, droga przetorowana:* Nie było nigdzie niepotrzebnych ścieżek, nowych przetorów, dziur w płocie i strzesze. Pol. <Prze + Tór>

Przetracenie, a, blm., czynność cz. **Przetracić.**

Przetracić, i, ił *tracąc przepuścić; przemarnować, przetrwonić, przeputać.* <Prze + Tracić>

Przetrajkotać, ocze, otał *przepędzić (pewien czas) na trajkotaniu.* <Prze + Trajkotać>

Przetrajkotanie, a, blm., czynność cz. **Przetrajkotać.**

Przetraktować, uje, ował *traktując przetracić; przetrwonić na traktowanie:* Mienie znaczne przejadł, przepolował i przetraktował ze współobywatelstwem. Krasz. <Prze + Traktować>

Przetraktowanie, a, blm., czynność cz. **Przetraktować.**

[**Przetranowić, i, ił**] *przemarnować, przemarnotrawić.*

[**Przetranowienie, a,** blm.] czynność cz. **Przetranowić.**

Przetransportować, uje, ował I. *przetranzlokować, przeprowadzić, przesłać transportem:* P. kogo z więzienia do więzienia. P. aresztanta do miejsca urodzenia. 2. *przenieść:* Łoboda wziął kochankę w ramiona, przez mur ją przetransportował i do Bernardynów ją zaniósł. Jeż. Ten paniez przetransportował do nas teorje wodniste z hrabskich przedpokojów, które wycierał przez czas długi. Bał. <Prze + Transportować>

Przetransportowanie, a, blm., czynność cz. **Przetransportować:** To wszystko przy późniejszym przetransportowaniu w inne miejsce mogło zaledwie na 70 zmieścić ś. brykach. Szaj.

Przetranzlokować, uje, ował *przenieść, przesiedlić; przenieść na inną posadę, dać tranzlokację:* P. kozaków za Dniepr. P. pułk. P. urzędnika z jednej posady na drugą, z jednego miasta do drugiege. <Prze + Tranzlokować>

Przetranzlokowanie, a, blm., czynność cz. **Przetranzlokować.**

[**Przetrańsferować, uje, ował**] *przenieść, przetranzlokować.* <Prze + Łć. transfero>

[**Przetrańsferowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przetrańsferować.**

Przetratować, uje, ował *przejść tratując, stratować od końca do końca:* Z takiemi właśnie można przejść całą rzpltą i całe Prusy P. Sienk. <Prze + Tratować>

Przetratowanie, a, blm., czynność cz. **Przetratować.**

Przetrawestować, uje ował *trawestując przerobić:* P. utwór pisarski. <Prze + Trawestować>

Przetrawestowanie, a, blm., czynność cz. **Przetrawestować.**

Przetrawiać, a, ał i P. ś. p. **Przetrawić.**

Przetrawianie, a, blm., czynność cz. **Przetrawiać.**

Przetrawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrawiać ś.**

×**Przetrawiciel, a,** lm. e *ten, co przetrawił a. co przetrawia, marnotrawca, rozrzutnik.*

Przetrawić, i, ił, nied. **Przetrawiać l.** *nawskroś, zupełnie strawić; trawiąc przerobić:* P. pokarm w żołądku. Rzeczy surowe i niedotrawione lepiej od zgotowanych przetrawiała. L. 2. przen.: P. co = *przerobić w swoim umyśle a. w swoim sercu, przyswoić sobie gruntownie, przejąć do swojej treści duchowej; oswoić ś., otrzaskać ś. z czym:* P. rzecz przeczytaną, wiadomości naukowe, wiedzę zdobytą, teorje naukowe. Nieprzetrawionych i strasznie pomieszanych teorji socjalistycznych. Nagan. Kazał sobie przynosić dzban jeden za drugim z piwnicy i niemi jakieś nieprzetrawione gorycze zalewał. Kaczk. Nieprzetrawiona gorycz zawiedzionego serca. Kaczk. Zanim wszelaka całość tych cennych dokumentów należycie ogarniętą i przetrawioną zostanie, sporo czasu upłynąć musi. Przetrawiałem tę nową ideę cały wieczór, noc, dziś dzień cały i jeszcze ś. z nią oswoić nie mogę. Dąb. 3. *przemarnować, przetrwonić, przepuścić, przeputać:* Co ociec długo zbierał, wnet pan synek przetrawi wszystko. Białob. P. ojczyznę, *decoquere patrimonium.* Mącz. On wszystko potyra i marnie przetrawi, tak że nawet szeląga w kiesce nie zostanie. Pilch. 4. *strawić, przepędzić, przebyć, przeżyć, spędzić:* Tubyśmy z sobą wieku miłego zażyli, tubyśmy aż do śmierci lata przetrawili. Szymon. 5. *przegryźć, przeżreć, strawić nawskroś:* Kwas przetrawił cienką powłokę. **6.** garb.: P. skórę = *przeciągnąć wytrawą, bejcą; przebejcować, wytrawić:* P. skórę pod kolor. **P. ś.** *zostać przetrawionym:* Uczucie jego miało czas P. ś. Bał. <Prze + Trawić>

Przetrawienie, a, blm., czynność cz. **Przetrawić.**

Przetrawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrawić ś.**

Przetrąbić, i, ił, nied. †**Przetrębywać,** †**Przetrębować l.** co = *przegrać, odegrać na trąbie:* P. melodję, pobudkę. **2.** *przestać trąbić, skończyć trąbić.* Sł. wil. **3.** *trąbiąc przepędzić, przebyć, przetrwać (czas jakiś).* **4.** rub. *przepić, przechlać:* P. sporo pieniędzy w knajpie. <Prze + Trąbić>

Przetrąbienie, a, blm., czynność cz. **Przetrąbić.**

Przetrącać, a, ał i [Przetrącać ś.] nied. p. **Przetrącić.**

Przetrącanie, a, blm., czynność cz. **Przetrącać.**

[Przetrącanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przetrącać ś.**

Przetrącenie, a l. blm., czynność cz. **Przetrącić. 2.** [P., lm. a] *przekąska:* Na pierwsze P. mają być trzy dania.

[Przetrącenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przetrącić ś.**

Przetrącić, i, ił, nied. **Przetrącać l.** *trąciwszy przepołowić; roztrącić, rozbić:* Przetrącić mu kosę. Troc. P. komu rękę, nogę drągiem. W krzyżu przetrącony. **2.** rub. *przejeść, przegryźć, przekąsić, zakąsić; napić ś. nieco, łyknąć:* P. kiełbasy, chleba, sera. P. wódki. Aby co, aby co, byle P., z parę kiełbas i sztukę pieczeni. Fred. M. Przen.: Kiedy Radziwiłłem przetrącim, to ś. i do Szwedów weźmiem Sienk. (= *kiedy go zjemy*). **[P. ś.]** *przełamać ś., pęknąć, rozlecieć ś.:* Jedna sośnia to ś. na dwoje przetrąciła. <Prze + Trącić>

Przetrenować, uje, ował l. *przepędzić (pewien czas) na trenowaniu.* **2.** *sforsować nadmiernym trenowaniem.* Ochor. <Prze + Trenować>

Przetrenowanie, a, blm., czynność cz. **Przetrenować.**

Przetresować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na tresowaniu.* <Prze + Tresować>

Przetresowanie, a, blm., czynność cz. **Przetresować.**

†**Przetrębować, uje, ował** i †**P. ś** p. **Przetrębywać.**

†**Przetrębowanie, a,** blm., czynność cz. **Przetrębować:** Jeśliby dłuższe trąbienie z niejakim ukróceniem albo przetrębowaniem usłyszeli, ruszą ś. z miejsca. Leop.

†**Przetrębowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przetrębować ś.**

†**Przetrębywać, uje, ywał,** †**Przetrębować l.** p. **Przetrąbić. 2.** *trąbić powtarzając (rzecz już graną) jeszcze raz, z powtórzeniem trąbić.* **2.** *trąbić z przestankami:* Macie zwołać lud, tedy będziecie prosto trąbić, nic nie drobiąc, ani przetrębując. Leop. †**P. ś. l.** *prześcigać ś. z kim w trąbieniu, trąbić jeden przez drugiego.* **2.** *trąbiąc odzywać ś. wzajemnie:* Strzelcy, rozszedłszy ś. po lesie, przetrębywali ś. Przetrębują ś. trębacze. Troc.

†**Przetrębywanie, a,** blm., czynność cz. **Przetrębywać.**

†**Przetrębywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przetrębywać ś.**

Przetroić, i, ił *przedzielić na troje, na trzy części:* Tarcza przetrojona. Nies. Tarcza może być przetrojoną w różnych kierunkach: wdłuż, wpoprzek i skośnie. Nies. <Prze + Troić>

Przetrojenie, a, blm., czynność cz. **Przetroić.**

×**Przetropiać, a, ał** p. **Przetropić.**

×**Przetropianie, a,** blm., czynność cz. **Przetropiać.**

Przetropić, i, ił, nied. ×**Przetropiać l.** *tropiąc przeszukać, przeszperać, przetrząść; prześledzić; przeszpiegować:* P. okolicę, kraj, las. Planet wszystkie znaków przetropia stanowiska. L. **2.** myś., *przeszlakować, prześlepić trop, nie znaleźć tropu.* <Prze + Tropić>

Przetropienie, a, blm., czynność cz. **Przetropić.**

Przetrudny *nadzwyczaj trudny:* Nie czuł ś. na siłach, aby w przetrudnych warunkach czasu obowiązkom swego stanu podołać. Czerm. <Prze + Trudny>

Przetruflować, uje, ował *za suto przyprawić truflami:* Obiadowałem u pani Kisieleff przetruflowanym obiadem. Koź. A. <Prze + *Truflować, od Trufla>

Przetruflowanie, a, blm., czynność cz. **Przetruflować.**

×**Przetrupiały** *złożony z trupów:* Stosy przetrupiałe. Wor. <Od *Przetrupieć, Prze + Trupieć>

Przetrwać, a, ał, [Przetrzwać] l. *przeistnieć, przeegzystować; trwając przebyć, przeżyć; wytrwać, wytrzymać przez jakiś czas:* Przetrwał w tych pracach. Troc. Całe dni i nocy przetrwał pisząc. Troc. Przetrwa wieki pamięć cnotliwego. Karp. Piramidy przetrwały już wiele wieków i przetrwają jeszcze

długie lata. Nasza przyjaźń przetrwa do grobowej deski. **2.** *pozostać w całej mocy, w całej sile, nie stracić jeszcze znaczenia, siły, wartości, przechować ś., zachować ś., dochować ś.:* Ten zwyczaj przetrwał do dziś dnia. Prawo przetrwało po dziś dzień. Traktat przetrwał do dnia dzisiajszego. **3.** *przebyć=przenieść, znieść, przecierpieć, przetrzymać, wytrzymać:* Frasował ś., jakoby drogość tę przetrwał. Fur. P. pokusę (*=przezwyciężyć*). Nie jednę burzę przetrwał już w życiu. Przetrwaliście mężnie najokropniejsze wypadki. Kołł. **4.** *wytrwać dłużej, niż kto a. co, przetrzymać, przeżyć:* Cnota przetrwa gwałt, nędzę i los przezwycięży. Kras. Znakomita pamięć tych prac niezmiernych przetrwa byt jego na tej ziemi. Os. **5.** †P. co czym = *podtrzymać, zakonserwować, zachować co:* Obroną zdrowie przetrwamy—obroną życie zachowamy. Błaż. × **P. ś.** *przemóc ś., przezwyciężyć ś.:* W pierwszych chwilach omało nie oszalał, potym, przetrwawszy ś., upadł na słomę i począł gorąco ś. modlić; nareszcie zachorzał. Krasz. <Prze + Trwać>

Przetrwalać, a, ał p. **Przetrwalić.**

Przetrwalanie, a, blm., czynność cz. **Przetrwalać.**

Przetrwalenie, a, blm., czynność cz. **Przetrwalić.**

Przetrwalić, i, ił, nied. **Przetrwalać** *przerobić na trwałe, utrwalić:* Ja sam dzisiaj te chwile pismem na pamiątki przetrwalam. <Prze + Trwalić>

Przetrwalnik, a, lm. **i** bot. *część pleśni i śluzowców* (sclerotium). <Od Przetrwać>

Przetrwał, u, lm. **y** bot. p. **Chiwian.** <Od Przetrwać>

Przetrwały *trwający dłużej od innych.* Hist.: Komórki i tkanki przetrwałe. <Od Przetrwać>

Przetrwanie, a, blm., czynność cz. **Przetrwać:** Teraz dopiero czuję korzyść statecznego przetrwania w wykonaniu mego przedsięwzięcia. Kras. Dzieło to wydało ś. ciężkim do nieznieśienia, długim do nieprzetrwania. Orzesz.

× **Przetrwoniać, a, ał** p. **Przetrwonić.**

× **Przetrwonianie, a,** blm., czynność cz. **Przetrwoniać.**

Przetrwonić, i, ił, nied. × **Przetrwoniać** *trwoniąc przepuścić; przemarnować, przetracić:* Dobram jego przetrwonił. L. Całą noc na deboszach przetrwonią. Pilch. Wszystkie chwile gnuśnie przetrwoniam. Pilch. <Prze + Trwonić>

Przetrwonienie, a, blm., czynność cz. **Przetrwonić.**

†**Przetrybować, uje, ował** *przelutrować, przeczyścić, oczyścić:* Złoto próbę pokazuje, gdy je jubiler w ogniu siedmkroć przetrybuje. Koch. W. <Prze + Trybować>

†**Przetrybowanie, a,** blm., czynność cz. **Przetrybować:** W drzewach nie jest tak rozmaite przelutrowanie ani P. pokarmu ku obróceniu w sposób ciała, jak jest w zwierzętach. Trzyc.

Przetrysk, u, lm. **i** **I.** *zjawisko przetryskiwania.* **2.** *ilość cieczy przetryskiwanej.* <Prze + *Trysk, TRYSK>

Przetryskać, a, ał p. **Przetrysnąć.** <Prze + Tryskać>

Przetryskanie, a, blm., czynność cz. **Przetryskać.**

Przetryskiwać, uje, iwał p. **Przetrysnąć.**

Przetryskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przetryskiwać.**

Przetrysnąć, śnie, snął, nied. **Przetryskać, Przetryskiwać** *trysnąć przez co; trysnąwszy przelecieć.* <Prze + Trysnąć>

Przetryśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przetrysnąć.**

[**Przetryźnić, i, ił**] *zmarnować.*

[**Przetryźnienie, a,** blm.] czynność cz. **Przetryźnić.**

× **Przetrzaskać, a, ał** p. **Przetrzasnąć.** <Prze + Trzaskać>

× **Przetrzaskanie, a,** blm., czynność cz. **Przetrzaskać.**

Przetrzasnąć, śnie, snął a. **sł,** × **Przetrzaskać I.** *z trzaskiem rozsadzić, roztrzaskać.* L. **2.** *trzasnąwszy przeciąć:* Miał szyję — że bicz emby przetrzasł, pierś zaklęsłą, dychawiczną. Kon. <Prze+Trzasnąć>

Przetrzaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przetrzasnąć.**

Przetrząchnąć, chnie, chnął a. **chł** p. **Przetrząsnąć:** Gdy śniegi spłynęły i drogi nieco przetrząchły, zbił talary w worek, zawiązał i na kupno domu w Czechryniu przeznaczył. Jeż. <Prze + Trząchnąć>

Przetrząchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przetrząchnąć.**

Przetrząsacz, a, lm. **e** *ten, co przetrząsa.* L. **2.** *machina, narzędzie rolnicze do przetrząsania słomy, siana, koniczyny i t. d. po skoszeniu, dla prędszego wysuszenia:* Szopa na machiny: kosiarki, grabiarki, przetrząsacze, podawacze. <Od Przetrząsać>

Przetrząsać, a, ał p. **Przetrząsnąć.**

Przetrząsanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przetrząsać:** Niewiele dopatrzeć można rozmaitości pomimo najpilniejszych przetrząsań starych aktów. Rol.

Przetrząsnąć, śnie, snął a. **sł, Przetrząchnąć, Przetrząść,** nied. **Przetrząsać I.** *nawskroś potrząsnąć; przejąwszy wzruszyć:* Przetrząśnij siano, pościel. Troc. Pościel przetrząśniona. Troc. P. słomę w sienniku. **2.** przen. *przejrzeć, przeglądnąć, przeszukać, przepatrzyć, zrewidować szczegółowo:* P. dom cały, kufry, manatki. Przetrząsają wszystkie kąty. Rzew. **3.** *przeplondrować:* Jeden kozak częstokroć dwór najludniejszy obywatela polskiego przetrząsł i splondrował. L. Ale skarbca mnichom przetrząśniecie? Nie będzie bez tego? co? Sienk. **4.** *roztrząsnąć gruntownie, rozebrać, rozważyć, zbadać wszechstronnie, przeegzaminować:* Ktoby chciał ciekawiej to P. Troc. Przetrząsać czyje życie, sprawy, materją jaką. Troc. Przetrząsnąłem go, ale nauk w nim nie baczę. Troc. Od najpierwszych do najostatniejszych brakując osoby, całą naszę okolicę przetrząsnął. L. Materja dobrze przetrząśniona. Okoliczność ta już była na deputacji od księdza biskupa przetrząśniona. L. **5.** *potrząsnąć zrzadka, posypać, upstrzyć, poprószyć:* Boki długie tego wołu czerwone kropki przetrząsają. Bardz. Przetrząśniony zrzadka śniegiem. Sp. **6.** Przetrząść=*przetrwać trzęsąc; przestać trząść:* Febra już go przetrzęsła. Sł. wil. **Przetrząść ś.** *przejechać ś.:* P. ś. bryczką, wozem, konno. <Prze + Trząsnąć>

Przetrząść, ęsie, ąsł i **P. ś.** p. **Przetrząsnąć.**

Przetrząśnienie, a, blm. p. **Przetrząśnięcie.**

Przetrząśnięcie, a, blm., **Przetrząśnienie** czynność cz. **Przetrząsnąć.**

Przetrzebiać, a, ał p. **Przetrzebić.**

Przetrzebianie, a, blm., czynność cz. **Przetrzebiać.**

Przetrzebić, i, ił, nied. **Przetrzebiać I.** *trzebiąc przerzedzić, częściowo wytrzebić:* Lasy przetrzebione. Lel. P. zwierzęta w całym kraju. Jary uszyckie okryte puszczami nieprzetrzebionemi. Rol. Żart.: Porządnie ci głowę przetrzebiła z włosów. Bał. **2.** *wytrzebić, zniszczyć po środku a. pasem poprzecznym:* P. drogę przez las. **3.** *całkowicie wytrzebić, zniszczyć, wytępić:* P. wszystkie lasy w prowincji. **P. ś.** *zostać przetrzebionym:* Wkrótce przetrzebią ś. ostępy, spadną bez użytku najpiękniejsze drzewa. Krasz. <Prze + Trzebić>

Przetrzebienie, a, blm., czynność cz. **Przetrzebić.**

Przetrzebienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrzebić ś.**

Przetrzeć, trze, tarł, [Przetarć], nied. **Przecierać I.** *wytrzeć, zetrzeć; obetrzeć na wylot; tarciem przedziurawić:* Przęczka bot przetarła. Troc. Rzemień od przęczki przetarty. Troc. Przetarte żelazo, drzewo. Troc. Wilk u psa szyję przetartą żelazem zobaczy. Kniaź. Surducik mocno przetarty i wyszarzany. Kaftan na łokciach przetarty. Przetarte miejsca nóg. Przen.: Już brzask przecierał nocne ciemności od wschodu. Bał. Przen.: †P. czoło = *stawić czoło, wystąpić śmiało:* Złe to senat upatrując, przetrze kiedyś czoło i nastąpi na króla, że z niego przyczyna. Tw. Wszystek dom Izraelów jest przetartego czoła i twardego serca. Wuj. *(= wytartego, miedzianego; jest bezczelny).* **2.** *przeciągnąwszy czym wytrzeć; musnąwszy czym przeczyścić:* P. okulary, szyby. P. oczy. Zabł. (= wytrzeć dla lepszego widzenia. L.). Ledwie oczy P. zdołam, wnet do mego Pana wołam. Karp. Wyspałeś ś., przetrzyj sobie oczy. Troc. Sen cię mroczy, przetrzyj oczy. L. Ze snu powstawszy, skoro przetrę oczy, najpierwsza mi ś. myśl o tobie toczy. L. Dziwi ś., patrzy i oczy przeciera, nie wie, czy jawa, czy też mu ś. marzy. L. Nie płacze, tylko oczki przeciera, co znieść światła nie mogą. Len. Drugi raz dobrze oczy przecieraj, gdy świadectwo jakie cytujesz. Pim. (dobrze czytaj. L.: *dobrze oczy wytrzeszczaj, dobrze uważaj, dobrze patrz).* Przen.: P. komu oczy (Troc) = *otworzyć mu oczy, dać mu poznać rzeczywisty stan rzeczy, całą prawdę.* Przen.: P. zęby (o koniu) = *przejeść, przegryźć:* Mam tu moję szkapę, czekam na nią trochę, póki przetrze zęby. L. Z pod słomy garść siana zarzucił, aby konie miały czym zęby P. Krasz. Przen.: P. rozum, obyczaje (L.) = *przepolerować, przegładzić, okrzesać, wykształcić zgrubsza:* Przetrzyj jej obyczaje i serce jej chciej kształcić. L. Naukami greckiemi i łacińskiemi miała rozum dobrze przetarty. Pilch. Rozumny, lecz naukami przystojnemi nie przetarty. L. Przetarty cokolwiek. L. *(= obyty).* Kto chce być grzecznym, musi z przetartemi przestawać ludźmi. L. **3.** *trąc przepuścić:* Przecierać co przez durszlak, przebijać, przepuszczać. Troc. Przetrzyj ryż przez durszlak. Troc. **4.** piłą = *trąc przepołowić, przedzielić; przerznąć, przepiłować:* Osieł z wilkiem pospołu drzewo przecierali, ale wilk na odspodku tak ś. tylko woził. Papr. Izajasz na poły od złych ludzi przetarty. Białob. Byli kamionowani, piłą przecierani. Przecierać żelazo piłką. Troc. Przen.: Dokądże trapicie duszę moję i przecieracie mię mowami? Wuj. *(= piłujecie, szarpiecie, dręczycie).* **5.** P. drogę = *przetorować:* Orszak posuwał ś. bardzo wolno z powodu mało przetartej drogi i zasp śnieżnych. Sienk. Przen.: P. komu drogę. Troc *(= przygotować, wskazać; przełamać dla niego pierwsze lody).* **6.** myśl. *przetrzebić, przerzedzić zbyt bujną roślinność:* Otworzyć półka dla zwierzyny, by zbyt bujną nieraz roślinność przetarła. **P. ś. I.** *ulec przetarciu:* Uszko u zegarka przetarło ś. Przen.: Niebo przeciera ś. a. nieos.: Przeciera ś. = *przejaśnia ś., wypogadza ś., rozjaśnia ś.; ma ś. na pogodę po deszczu.* **2.** [P. ś.] *tarzając ś. wytrzeć ś. nieco:* Niech gospodarz wyprzęże konie i puści za chałupę, niech się przetro. **3.** przen. *przepolerować ś., ogładzić ś., okrzesać ś., obyć ś., wykształcić ś. zgrubsza:* Masz ś. ku temu przykładać, jakobyś ś. między ludźmi przecierał. Glicz. Krążąc po świecie, choć ś. trochę przetrze, niewiele stąd ojczyzna korzyści odbierze. L. Pojętne to dziecię, warto, żeby na wielkim przetarło ś. świecie. Mick. **4.** × P. ś. koło kogo = *otrzeć ś. o niego przechodząc.* **5.** *przecisnąć ś., przepełznąć, przesunąć ś.:* Choćby zabłądziła, gdzie ś. wąż nie przetrze, zawsze trafi do domu po słońcu, po wietrze. Syrok. <Prze + Trzeć>

× **Przetrzepacz, a,** lm. **e** *ten, co przetrzepuje.* Troc. <Od Przetrzepać>

Przetrzepać, pie, pał, nied. **Przetrzepywać I.** *potrzepać jakiś czas; nieco wytrzepać, wykurzyć:* P. suknię, dywan prętem, trzepaczką. Przen.: Od czasu do czasu deszcz przetrzepuje przechadzających ś. na pokładzie. Sienk. **2.** przen.: P. kogo, P. komu skórę = *przećwiczyć, przekropić, przechłostać, przegarbować; wybić, obić, osmagać:* Oj, gdyby go przetrzepał, a należycie, jakbym był kontent! L. Zawisza Turkom przetrzepie kołnierza, a Żaboklicki szablą ich pogoli. Jabł. Czarniecki nieprzyjaciela pod Łowiczem przetrzepał. Papr. Nie chce nas niebo z gruntu zagubić, tylko P. Pot. Przen.: Trybunał przetrzepał jej worka. L. *(= przetrzebił, skubnął).* **3.** (o deszczu) *trzepiąc przepadać; przekropić:* Deszczyk przetrzepując kurzawę przekropił. Błaż. **4.** *trzepiąc odmówić a. przeczytać = prędko a mechanicznie zmówić a. przeczytać; strzepać od początku do końca:* Z niecierpliwością przetrzepał książkę, nie przeczytał. L. × **P. ś.** *przetrząść ś. = przejechać ś., przewietrzyć ś.:* Nic mi ś. nie stanie, jak ś. na koniu przetrzepię. Krasz. <Prze + Trzepać>

Przetrzepanie, a, blm., czynność cz. **Przetrzepać.**

× **Przetrzepanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przetrzepać ś.**

Przetrzepywać, uje, ywał i × **P. ś.** p. **Przetrzepać.**

Przetrzepywanie, a, blm., czynność cz. **Przetrzepywać.**

× **Przetrzepywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przetrzepywać ś.**

Przetrzeźwiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przetrzeźwić.**

Przetrzeźwianie, a, blm., czynność cz. **Przetrzeźwiać.**

Przetrzeźwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrzeźwiać ś.**

Przetrzeźwić, i, ił, nied. **Przetrzeźwiać** *wytrzeźwić, otrzeźwić:* P. pijanego, omdlałego. **P. ś. I.** a. **Przetrzeźwieć** *otrzeźwić ś., wytrzeźwić ś.:* P. ś. z omdlenia, ze snu. Plecie, jakoby ś. jeszcze nie przetrzeźwiwszy. Żebr. *(= nie przyszedszy do siebie ze snu).* **2.** [P. ś.] *polepszyć ś.:* Przetrzeźwiło mi ś. w chorobie. <Prze + Trzeźwić>

Przetrzeźwieć, eje, ał p. **Przetrzeźwić.** <Prze + Trzeźwieć>

Przetrzeźwienie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przetrzeźwić. 2.** czynność cz. **Przetrzeźwieć.**

Przetrzeźwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przetrzeźwić ś.**

Przetrzęsienie, **a**, blm., czynność cz. **Przetrząść.**

Przetrzęsienie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przetrząść ś.**

† **Przetrzucać**, **a**, **ał** *wybadać.* Troc.

† **Przetrzucanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przetrzucać.**

[**Przetrzwać**, **a**, **ał**] p. **Przetrwać.**

[**Przetrzwanie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przetrzwać.**

Przetrzymać, **a**, **ał**, nied. **Przetrzymywać** **1.** *przepędzić (pewien czas) na trzymaniu; potrzymać przez pewien czas, wytrzymać pewien czas, zatrzymać na pewien czas:* Nie przetrzyma tego ciężaru godzinę, do południa. Troc. Przetrzymał go rok u siebie. Oskarżono go, że przetrzymuje u siebie złodziei *(= daje im przytułek u siebie).* P. uczniów w klasie cztery godziny a. przez cztery godziny. P. kogo w więzieniu parę miesięcy. P. interesanta godzinę w przedpokoju. P. służącą pół roku. Mówili powoli a bardzo dobitnie, jak ten, co chłostę wymierzając, umie P., nim rózgą wytnie. Deo. Wiem, że cię i na krótką chwilę nie przetrzyma nic, byś jej nie oddał wizyty tego dnia, którego przybędziesz. L. *(= nie przytrzyma, powstrzyma, zatrzyma).* **2.** *trzymając przechować:* Jesienne w lagrze przetrzymane tarnki. Żebr. P. jabłka w piwnicy do samej wiosny. **3.** *zbyt długo zatrzymać:* P. w ogniu żelazo, *diutius justo.* Kn. Przetrzymywać urynę jest niezdrowo. Przetrzymał koń. Troc *(= przetrzymał mocz).* P. pasport, urlop. **4.** kogo *= przemóc w trzymaniu, wytrzymać dłużej, niż drugi:* Kto kogo przetrzyma? Nieraz siedział uparcie na przetrzymanego po kilka godzin. Bał. **5.** *wytrzymać, przenieść, przecierpieć, znieść:* B. ból. [Syćko przetrzymies, ino trza wiedzieć sposób]. Żer. **6.** † Przetrzymywać co = *unikać czego przez pewien czas, wyłgiwać ś. od czego:* Karę zły przetrzymuje, lecz jej nie uchodzi. Min. <Prze + Trzymać >

Przetrzymanie, **a**, blm., czynność cz. **Przetrzymać.**

Przetrzymywać, **uje**, **ywał** p. **Przetrzymać.**

Przetrzymywanie, **a**, blm., czynność cz. **Przetrzymywać.**

Przetuczenie, **a**, blm., czynność cz. **Przetuczyć.**

Przetuczyć, **y**, **ył** *zanadto utuczyć, przepaść, przekarmić:* Panie, przetuczone zbytkiem... <Prze + Tuczyć>

Przetułać się, **a ś.**, **ał ś.**, nied. × **Przetuływać ś.** **1.** *tułając ś. przepędzić, przebyć (czas jakiś):* P. ś. wiele lat po różnych krajach. **2.** nied. = *od czasu do czasu tułać ś.:* Miotła (=kometa) błąkającym biegiem raz w północy, drugi raz w południu przetuływała ś. Błaż. <Prze + Tułać ś.>

Przetułanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przetułać ś.**

× **Przetuływać się**, **a ś.**, **ał ś.** p. **Przetułać ś.**

× **Przetuływanie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przetuływać ś.**

Przeturczenie, **a**, blm., czynność cz. **Przeturczyć.**

Przeturczenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przeturczyć ś.**

Przeturczyć, **y**, **ył** *przerobić na Turka, poturczyć.* **P. ś.** *przerobić ś. na Turka, poturczyć ś.* <Prze + Turczyć>

Przeturkotać, **cze**, **tał** **1.** *przejechać z turkotem:* Szybko przeturkotał wózek, w tumanach piasku ukryty. Zap. **2.** *przetrwać (pewien czas) turkocząc.* <Prze + Turkotać>

Przeturkotanie, **a**, blm., czynność cz. **Przeturkotać.**

[**Przeturmanić**, **i**, **ił**] *przehulać.*

[**Przeturmanienie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przeturmanić.**

Przetwardnienie, **a**, blm. patol. *stwardnienie nadmierne:* P. a. zgęszczenie kości (eburneatio s. osteosclerosis). <Od *Przetwardnąć, Prze + Twardnąć>

× **Przetwarty** *nieco otwarty, nawpół rozwarty; nieco odchylony, odemknięty, uchylony, przemknięty:* Drzwi, usta, wargi, powieki przetwarte. Z ust przetwartych wybiegły te słowa. <Od Przetwierać>

Przetwarzacz, **a**, lm. **e** p. **Przetwórca**: Musiałyby te powieści być owocem jakiego troskliwego kronik przetwarzacza. Lel. <Od Przetwarzać>

Przetwarzać, **a**, **ał** i **P. ś.** p. **Przetworzyć.**

Przetwarzanie, **a**, blm., czynność cz. **Przetwarzać.**

Przetwarzanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przetwarzać ś.**

Przetwierać, **a**, **ał** **1.** *nieco, nawpół otwierać; uchylać, odmykać:* P. drzwi, okno. **2.** *od czasu do czasu otwierać, odmykać:* Okna w szkole trzeba często P. **P. ś.** **1.** p. **Przetworzyć ś.** **2.** *często otwierać drzwi wchodząc i wychodząc z izby:* Jak ś. często przetwierała, ujrzała na ołtarzu boginią siedzącą. Żebr. [Drzwiami od chléwa ktosik sie przetwierá]. <Prze + *Twierać, T + WOR / WR / WIER, przez zmieszanie z TWOR i pod wpływem Otwierać>

Przetwieranie, **a**, blm., czynność cz. **Przetwierać.**

Przetwieranie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Przetwierać ś.**

[**Przetwierdzać się**, **a ś.**, **ał ś.**] w czym = *grymasić, przebierać:* Ludzie mieli duzo chleba i przetwierdzali sie w nim. <Prze + *Twierdzać, od Twierdzić>

[**Przetwierdzanie się**, **a ś.**, blm.] czynność cz. **Przetwierdzać ś.**

Przetwora, **y**, lm. **y** p. **Przetworzenie.** Podcz. <Prze + *Twora, TWOR>

Przetwornica, **y**, lm. **e** *przyrząd wirujący służący do przetworzenia dowolnego prądu elektrycznego na sprąd (prąd stały) pożądanego napięcia:* P. jednotwornikowa lub dwutwornikowa. <Od Przetwornik>

Przetwornicowy przym. od **Przetwornica.**

Przetworniczy, **Przetwornikowy** przym. od **Przetwornik.** <Od Przetwornik>

Przetwornik, **a**, lm. **i** elektrot. *przyrząd nieruchomy służący do przetwarzanie danego rozprądu (prądu przemiennego) na rozprąd innego napięcia,* transformator. <Od Przetworny>

Przetwornikowy p. **Przetworniczy.** <Od Przetwornik>

Przetworny **1.** × P. *dający ś. przetworzyć; podległy przetwarzaniu.* **2.** × P. *przetworzony, przeobrażony:* Gdy ś. pewnym młyńcem obieg skręci wieku, znów w przetwornym duch zniknły osiada człowieku. Kniaź. **3.** † P. *wytworny = wybredny, grymaśny:* Jeden pan na potrawy był przepyszny, a na dobre kucharze P. Trzt. <Od Przetwór>

Przetworowy przym. od **Przetwór**; *z którego ś. wyrób otrzymuje:* Materjały przetworowe. Łab. <Od Przetwór>

Przetworzenie, **a** **1.** blm., czynność cz. **Przetworzyć.** **2.** × P., lm. **a** p. **Przetworzenie ś.**: W świę-

tości nie jest chleb i wino, ale już P. jakie, *transsubstantiatio*. Rej.

Przetworzenie się, a ś., blm., **Przetworzenie** czynność cz. **Przetworzyć ś.**, *przemiana, przetwór*.

Przetworzyciel, a, lm. e p. **Przetwórca**: Człowieka odrodzeniem i przetworzycielem a odnowieniem jest Pan Krystus. Gil. < Od Przetworzyć >

Przetworzyć, y, ył, nied. **Przetwarzać I.** *nanowo stworzyć, ponownie i inaczej utworzyć*: Jednę istność rzeczy w inszą odmienić i P. nikomu nie należy, jeno właśnie samemu Bogu. Żarn. Nie będzie inszy, chybaby go P. Troc. **2.** *przemienić, przekształcić, przeobrazić, przeistoczyć, przerobić, przeformować, przepostaciować, przedzierzgnąć, przeinaczyć*, † p r z e c z y n i ć, † p r z e d z i a ł a ć: Obraz boski przetworzyliście w obraz djabelski. Wuj. Przetwarzać i na swój model przerabiać. Pilch. Przetworzywszy afekty w Bogu miłe cnoty. Pot. W surową postać twarz przetworzy. Pot. Dopóki zwykłych „zjadaczów chleba" w aniołów nie przetworzy. Chmiel. P. ser (Kn, Troc)=w tworzydle przeformować. L. **3.** × Przetwarzać kogo =*udawać kogo, naśladować, przedrzeźniać, małpować*: Szczygieł słabym głosem przetwarza słowika melodyjne tony. L. **4.** *z jakiego przedmiotu zrobić zupełnie inny lub tylko częściowo odmienny, przerobić, wyrobić, wytworzyć z czego*: P. materjał surowy na wyrób. **P. ś.** *przemienić ś., przekształcić ś., przeobrazić ś., przeistoczyć ś., przerobić ś., przeformować ś., przepostaciować ś., przedzierzgnąć ś., przeinaczyć ś.*: Sam szatan przetwarza ś. w anioła światła. Bud. Jeśli który i poczciwy w przyjaźń z nim wkroczył, łatwo ś. na ich kształt i model przetworzył. Pilch. Źleć było dotąd, będzie dwakroć gorzej, kiedy ś. to lekarstwo trucizną przetworzy. Pot. (=*w truciznę przemieni*). W przetwarzającej ś. stolicy jedna tylko rzecz pozostała niewzruszona: porządki, a raczej nieporządki miejskie. Gom. Wszystko ś. z gruntu przetwarza i zmienia. Gom. < Prze + Tworzyć >

× **Przetworzyć się, y ś., ył ś.**, nied. **Przetwierać ś.** *otworzyć ś. niezupełnie, odemknąć ś., uchylić ś.*: Drzwi nieco przetworzyły ś., ukazała ś. w nich głowa. Krasz. < Prze (t) + WOR/WR/ WIER, pod wpływem Otworzyć i z podprowadzeniem pod Przetworzyć >

Przetwór, oru I. blm. *przetworzenie, przekształcenie, przemiana*. Sł. wil. **2.** lm. **ory** *wyrób, wytwór, rzecz przetworzona, fabrykat, produkt przerobiony*: Przetwory rolnicze (np. mąka, kasza), zbożowe, mleczne, owocowe, chemiczne, węglowe, tłuszczowe, mineralne, roślinne, zwierzęce. Fabryka przetworów chemicznych. Wystawa przetworów owocowych. Handel przetworami krajowemi. Skład przetworów wiejskich. **3.** × P. *objętość*: Ciało pewnej miary, to jest pewnego przetworu, *certi voluminis*. Krup. **4.** apt. i chem. *połączenie lub mieszanina pierwiastków chemicznych z innemi*, p r e p a r a t: P. rtęci, jodu i t. p. (praeparatum). < PRZE + TWÓR >

Przetwórca, y, lm. **y**, **Przetwarzacz, Przetworzyciel I.** *ten, co przetwarza, przekształciciel, przerabiacz, przeistoczyciel, reformator*: P. rządu, *reformator*. Chr. Bolesław Chrobry był pierwszym przetwórcą stanu politycznego Polski. Sur. **2.** *wytwórca, fabrykant, producent*, < Prze + Twórca >

Przetwórczy przym. od **Przetwórca**; *tyczący ś. przetwarzania, produkcyjny, wytwórczy, przerabiający, przetwarzający; wyrabiający*: Przemysł P. Tkactwo i garbarstwo są gałęziami przemysłu przetwórczego. Trades-unions, związki robotników pewnej gałęzi i zawodu przemysłu przetwórczego. < Od Przetwórca >

Przetwórczyni forma ż. od **Przetwórca** < Od Przetwórca >

[Przety] p. **I. Przeć**.

Przetycie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przetyć**. **2.** a. **Przetyłość** *zbytnia otyłość*. Sł. wil.

Przetyczka, i, lm. **i**, **Przetykacz I.** *narzędzie do przetykania a. wykłuwania*: P. do fajki (=*drut do przetykania cybucha*). P. do uszu. P. a. szpilka do zębów (Troc)=*wykałaczka, wykłuwaczka*, × d ł u b i z ą b, × z ę b o d ł u b. **2.** *pręt żelazny przekroju prostokątnego wetknięty w ucho kołwicy*, p r z e w ł o k a. **3.** chir. *drucik umieszczony w cewniku* **4.** rzem.: P. imadła=*klucz śrubsztakowy, pręt żelazny przesunięty przez otwór w szpindlu, służący do obracania gwintowanej śruby w imadle*. **5.** stol. p. **Krępulec**. **6.** woj. *iglica do przetykania zapałów broni palnej*, r y n a d e l. < Prze + Tyczka >

Przetyć, yje, ył *zbyt utyć, nad miarę roztyć ś.*: Kokosze tak karmić trzeba, aby nie przetyły. Zaw. Na kuchnią brakować co tłuściejsze kury, aby nie przetyły. Haur. < Prze + Tyć >

Przetykacz, a, lm. **e** p. **Przetyczka**, *przyrząd do przetykania*: Przetykacze kauczukowe. < Od Przetykać >

Przetykać, a, ał p. **Przetkać**.

Przetykanie, a, blm., czynność cz. **Przetykać**.

Przetykany I. im. od **Przetykać**. **2.** *taki, jakim jest po przetykaniu, zrobiony przez przetykanie*: Kaftan miał na sobie P. złotem. Tw. Sukienka przetykana. Leop. (szachowana. Leop.). Materja przetykana złotem, srebrem, jedwabiem. Purpura złotem przetykana.

Przetyłość, i, blm. *zbytnia otyłość, przetycie*. < Od Przetyły >

Przetyły *zbyt otyły*.

Przeuciesznie przys. od **Przeucieszny**: Bawić kogo P. Opowiadać P.

Przeucieszny *wielce ucieszny, nadzwyczaj zabawny*. Skar. < Prze + Ucieszny >

I. Przeuczenie, a, blm., czynność cz. **Przeuczyć**.

2. Przeuczenie przys. od **Przeuczony**.

Przeuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeuczyć ś.**

Przeuczony *wielce uczony*. L. < Prze + Uczony >

Przeucztować, uje, ował I. *przepędzić (pewien czas) na ucztowaniu*: Młodość przeszalał, przepolował i przeucztował. Krasz. **2.** *przemarnować, przepuścić na uczty*. < Prze + Ucztować >

Przeucztowanie, a, blm., czynność cz. **Przeucztować**.

Przeuczyć, y, ył I. *przepędzić (pewien czas) na uczeniu*: Przeuczywszy z wielką pochwałą kilkanaście lat retoryki, ślub uczynił na honor św. Franciszka. Nies. **2.** *inaczej nauczyć, ponownie nauczyć*: Dzieło Kromerowe przeze mnie polskim językiem mówić przeuczone. Błaż. **3.** *zrobić zanadto uczonym, nauczyć zbyt wielu rzeczy, ale niegruntownie*. **P. ś. I.** *nachwytać ś. wielu wiadomości w sposób niegruntowny, stać ś. zanadto uczonym, przemądrzałym*: Którzy ś. nie douczą lub przeuczą, tacy szkodliwsi więc bywają, niżeli prostacy. Min. **2.** *ucząc ś. przećwiczyć ś.; przestudjować, wyuczyć ś. szczegółowo od początku do końca*: Fałszywe przykłady przymieszał, które też wydają, że ś. w tej greczyźnie niebardzo przeuczył. Czech. Trzeba to wszystko P. ś. od deski do deski. Kaczk. < Prze + Uczyć >

Przeugorować, uje, ował *przeleżeć ugorem (czas*

jakiś): Przeugorowały pola trzy lata. <Prze + Ugorować>

Przeugorowanie, a, blm, czynność cz. **Przeugorować.**

[**Przeukázka, i,** lm. i] *przepowiednia.* <Prze + Ukazka>

[Przeukazować, uje. ował] *przepowiadać (przyszłość).* <Prze(d) + Ukazować>

[**Przeukazowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeukazować.**

[**Przeumarcie, a,** blm.] *ktarg.* <Prze + Umarcie>

[**Przeunacenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeunacyć.**

[**Przeunacyć, y, ył**] = **Przeonaczyć.**

Przeuroczo przys. od **Przeuroczy.**

Przeuroczy *nader uroczy.* <Prze + Uroczy>

Przeuroczysty *nader uroczysty:* Wszystkie uczucia obchodziły w jej sercu powitany wreszcie dzień koronacji, jako nadmiar świąteczny, P. Szaj. <Prze + Uroczysty>

Przeuroczyście przys. od **Przeuroczysty.**

Przeuzdać, a, ał *nanowo i inaczej obuzdać:* P. konia. <Prze + Uzdać>

Przeuzdanie, a, blm., czynność cz. **Przeuzdać.**

Przewabiacz, a, lm. **e** **1.** † P. *ten, co przewabia:* P. cudzego. Bobr. P. cudzego, który pisząc z innych zbiera, *compilator.* Włod. **2.** myśl. *ten, co nosi berło, polując z ptakiem drapieżnym.* Sł. wil. <Od Przewabiać>

Przewabiać, a, ał p. **Przewabić.**

Przewabianie, a, blm., czynność cz. **Przewabiać.**

Przewabić, i, ił, nied. **Przewabiać 1.** *wabiąc przeciągnąć do siebie, na drugą a. na swoją stronę; skaptować, przemamić; zwabić:* Do karczem i szałaszów swoich ich przewabili Smotr. Na to siły swoje napina, aby ich od służby Bożej odstraszył i na swój żołd przewabił. Bz. **2.** † P. *przywłaszczyć sobie, ściągnąć;* † p r z e m k n ą ć, † p r z e k r a ś ć: Oszust cudzy pot i pracę do siebie przewabia. Klon. **3.** † P. *skompilować, popełnić kradzież literacką, wziąć żywcem od kogo.* Kn. **4.** myśl. *zwabić, przywołać na drugą stronę ptaka unoszonego, sokoła.* <Prze + Wabić>

Przewabienie, a, blm., czynność cz. **Przewabić.**

[**Przewaby, ów,** blp.] *uczta u młodych małżonków, która kończy cały obrzęd weselny.* <? zam. Przebaby>

Przewaga, i, lm. **i** **1.** *przeważanie czego, ważenie więcej, większa waga, nadwaga:* P. jest po tej stronie ważek, na tej szalce. Przen.: *przeważność, zaważenie więcej na szali, przemożność, większość powagi, znaczenia; wyższość, górowanie nad kim, nad czym; władza, wpływ:* P. materjalna, moralna. P. oręża. P. nad umysłami. P. pierwiastku duchowego. Mieć nad kim przewagę (= *górę).* Zapewnić komu przewagę. Otrzymać przewagę. P. w ciele pierwiastków płynnych. To stronnictwo ma przewagę w sejmie, w parlamencie. Zyskać nad kim przewagę. Znajomość prawa daje nam przewagę nad wami. Przyszła drogę umiejętności Europa do pierwszeństwa i przewagi nad resztą ziemi. Śniad. Powolnym wpływem odzyskali moralną przewagę nad silnym, ale barbarzyńskim ciemiężycielem. Mick. Serce jego płonęło niegdyś, ale rozum wziął nad nim przewagę i zgasił. Krasiń. P. władzy duchownej. Szaj. Poznaliśmy charakter wojewodziny i jej nad mężem przewagę. Krasz. Możemy ś. zasłonić od przewagi magnata. Rzew. P. liczebna. P. analfabetów nad umiejącemi czytać. **2.** † P. *wielkie, trudne, śmiałe przedsięwzięcie, usiłowanie,* † i m p r e z a o d w a ż n a, *czyn bohaterski:* Kiedy zwycięstwo otrzymują Turcy, przewagi wielkie stroją. Paszk. W nagrodę jego dla ojczyzny na poselstwach przewag. Troc. Podjąć ś. nie chciał tak niebezpiecznej przewagi. Nar. Najgłówniejszym przewagom czas zamieszania skutki daje, *magnis conatibus.* Nar. Mała to sława, która bez żadnej przewagi przychodzi. P. Koch. Obawiał ś. Salomon, ażeby dalszą czasu przewłoką ubezpieczony buntownik na tronie na trudniejsze go przewagi nie naraził. Nar. Pan Pągowski ganił nieco dumę kawalera, ale chwalił jego przewagi rycerskie. Sienk. <Prze + Waga>

[**Przewagonować, uje, ował**] *przewieźć koleją żelazną.* <Prze + * Wagonować, od Wagon>

[**Przewagonowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przewagonować.**

Przewagowy, Przewrotowy piw.: Wózek P. = *wózek o dwuch kołach, z pudłem na zboże, które można wysypywać przechylając pudło za jednym poruszeniem.* <Od Przewaga>

Przewagusować, uje, ował a. **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na wagusach.* <Prze + Wagusować>

Przewagusowanie, a, blm., czynność cz. **Przewagusować.**

Przewagusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewagusować ś.**

×**Przewakacjować, uje, ował** *przebyć przez wakacje:* P. na wsi. <Prze + Wakacjować>

×**Przewakacjowanie, a,** blm., czynność cz. **Przewakacjować.**

Przewalać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewalić.**

Przewalanie, a, blm., czynność cz. **Przewalać.**

Przewalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewalać ś.**

Przewalanka, i, lm. **i** zł. *oszustwo, podejście, zwiedzenie.* <Od Przewalać>

Przewalcować, uje, ował 1. *walcem przeciągnąć:* P. ziemię, blachę. **2.** *przetańczyć walca.* <Prze + Walcować>

Przewalcowanie, a, blm., czynność cz. **Przewalcować.**

Przewalczenie, a, blm., czynność cz. **Przewalczyć.**

Przewalczyć, y, ył 1. *walcząc przepędzić, przebyć, przeżyć:* P. wiele lat, całe prawie życie. Na twarzy pięknej dziewicy znać było przewalczone chwile, ślady wzruszenia. Krasz. Mniemali, że niemało im P., przecierpieć i nałamać ś. przyjdzie, nim z czymś podobnym odezwać ś. będzie bezpiecznie. Sienk. **2.** *walcząc odbyć a. odprawić:* P. boje, walki, wojny. Wspomniał przewalczone boje z Kartagą. **3.** *walcząc przezwyciężyć, zwalczyć, pokonać, pobić, przemóc:* Chrystus śmierć przewalczył. K. G. Kiedyż to kogo panna przewalczyła? Otw. Żadne ustawy P. nie zdołają natury rzeczy. Rzew. **P. ś.** *przewalczyć siebie, przełamać ś., przemóc ś., przezwyciężyć ś.:* [To ś. da P., ino chciejcie]. Ork. Myślałem, jako ś. przewalczę, napróżno... Krech. <Prze + Walczyć>

Przewalecznie przys. od **Przewaleczny.**

Przewaleczny *nader waleczny.* <Prze + Waleczny>

Przewalenie, a, blm., czynność cz. **Przewalić.**

Przewalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewalić ś.**

Przewalić, i, ił, nied. **Przewalać 1.** kogo, co = *przetoczyć, przewrócić na drugą stronę,*

przewałkować: P. kloc. Przewala ślepiami a. ślepie. 2. rub. *przegrać:* Przewalił w karty trzy ruble. 3. *przewrócić, wywrócić, obalić; zwalić z nóg, z podstawy:* P. człowieka, słup, posąg, krzesło. 4. nied. *przewracać, grzebać, gmerać:* Czego mi przewalasz w szufladzie, w kufrze? [Nie przewalaj w jadle. Ten głupi przewala w pieniędzach] 5. [P. kogo] *uderzyć, zwalić:* P. kogo kijem. 6. cz. ni. p. **P. ś.**: Stamtąd, przewaliwszy na czarny szlak, wzad mimo ludności, Czartoryją... z wielką, nieoszacowaną szkodą i krzywdą wrócił ś. bezkarnie. Rol. **P. ś. 1.** *przetoczyć ś., przewrócić ś. na drugą stronę, przekoziołkować ś., przewałkować ś.:* Kloc podważony przewalił ś. nareszcie. Przen.: **P. ś.** a. **Przewalić** *zwalić ś. na drugą stronę; waląc ś. przejść, tłumnie przekroczyć; przetoczyć ś. z ciężkością, przeleźć z trudem:* Za Stanisława Augusta zalew francuski raz jeszcze wtargnął, ale nakształt bałwanu przewalającego ś. przez wierzch okrętu. Gom. Myśląc, że Boga oszukamy w niebie, że ś. ten bałwan zarazy przewali. Słow. Wzgórę ś. czarne srogie chmury przewalają. P. Koch. (= tasują, piętrzą. L.; *kotłują ś., kłębią ś.*). Ich wojska ś. tłumem przez mur przewaliły. Dm. Turcy przewalili ś. po ich bokach i tył im wzięli. Kaczk. Wtoczyła ś. ciężko, przez próg przewalając. Krasz. Egipt nakształt rzeki wstępuje i jako rzeki będą ś. przewalać prądy jego. Leop. Nawała tatarska przewaliła ś. Jeż. Burza jeszcze ś. była całkiem nie przewaliła. Krasz. Światło na załom kamienicy padło, gdzie ś. przewala kaskada hucząca. Tet. [Jak sie ta robota troche przewali, to przydémy do ciebie. Jak sie to przewali, wtenczas zlézę]. 2. nied. *przewracać ś., rozwalać ś., rozkładać ś., tarzać ś., taczać ś.:* Wiem, żeś mniej myślał o tej miłosiernej cnocie, wtenczas, gdy ś. przewalał po srebrze, po złocie. Tremb. W głębi niebios przewalały ś. czarne chmurzyska. Prus. 3. *przewrócić ś., obalić ś., upaść, wywrócić ś., powalić ś., runąć:* P. wznak. Żeby tacy ludzie przewalili ś. wskroś ziemi. Orzesz. (*=zapadli ś.*). <Prze + Walić>

[Przewalisty] *dużo jedzący.* <Od Przewalić>

†**Przewalny** *ulewny, nawalny, gwałtowny:* Pan uczyni śniegi a deszcz P. Leop. (deszcz obfity. B. G.). <Od Przewał>

Przewał, u, lm. **y 1.** *przewalenie ś., przewalanie ś., przetoczenie ś., przelew gwałtowny:* Od Dźwiny i Dniepru równiny i rzeki biorą już P. ku innym okolicom świata. Pol. Park wydał ś. płynnym spadającym przewałem jaskrawych fal. Weys. 2. *deszcz gwałtowny, ulewa, nawalnica, nawalność, fala:* P., *imber.* Ps. flor. Nieba czyż mogą dać przewały, gdybyś Ty, Boże, nie chciał? Leop. **Na P.** przys. = *nawalnie, nawałą, ławą, falą, tłumnie:* A wojsko sunie na P., jak woda. Pol. 3. *miejsce, którym ś. co przewala:* P. w murze = *wyłom, przerwa, wyrwa, dziura:* Przewały murów zatkały ś. trupami. Wor. 4. *tama, grobla, zapora poprzeczna, przez której wierzch jednak czynnik tamowany jeszcze ś. przelać może,* przelew: Takich w Sokołowskim rudniku przewałów pono do 40 liczą. Ciec. 5. p. **Jaz**: Jaz, którego grzbiet leży już pod wodą, zowiemy jazem zatopionym a. przewałem. 6. *wzmocnione wycięcie w grobli dla odpływu zbytniej wody w czasie powodzi.* 7. mech. *wycięcie w cienkiej ścianie.* <Prze + Wał>

Przewałęsać się, a ś., ał ś. *na wałęsaniu ś. przepędzić, przebyć, przeżyć (czas jakiś):* I to do naszej powieści nie należy, kędy ś. przewałęsali Hamanice ze swoim pupilem. Byk. <Prze + Wałęsać ś.>

Przewałęsanie się, a ś, blm., czynność cz. **Przewałęsać ś.**

Przewałkonić się, i ś., ił ś. *przepędzić (pewien czas) na wałkonieniu ś.* <Prze + Wałkonić ś.>

Przewałkonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewałkonić ś.**

Przewałkować, uje, ował 1. *wałkiem przeciągnąć:* P. ciasto na stolnicy. 2. *wałkując przepędzić, przebyć (czas jakiś).* 3. *wałkując przerobić.* L. Przen.: W ciągu dni czterech przewałkowano w Petersburgu projekty dawniejsze z projektami Wielopolskiego. Spas. 4. *przetoczyć, przekoziołkować, przewalić.* **P. ś.** *przetoczyć ś., przekoziołkować ś., przewalić ś.* <Prze + Wałkować>

Przewałkowanie, a, blm., czynność cz. **Przewałkować.**

Przewałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewałkować ś.**

[Przewałkownić, i, ił] *przebiedować:* Przewałkowniłam całą zimę z tym gułajem.

[Przewałkownienie, a, blm.] czynność cz. **Przewałkownić.**

Przewałowy przym. od **Przewał**: Tama przewałowa. Jazy przewałowe. Kanał P. a. upustowy = *odprowadzający wodę zbyteczną w czasie wezbrania wód.*

Przewapnić, i, ił garb. *przesycić wapnem.*

Przewapnienie, a, blm., czynność cz. **Przewapnić.**

†**Przewara, y,** lm. **y** *przywara, wada, przygana.* Rej. <Prze + *Wara, WR / WRZ / WIER / WOR/WAR>

Przewarczeć, y, ał *przepędzić (pewien czas) na warczeniu; warcząc przebyć, przetrwać.* <Prze+ Warczeć>

Przewarczenie, a, blm., czynność cz. **Przewarczeć.**

Przewarka, i, lm. **i** cukr. p. **Klarówka.** <Od Przewrzeć>

Przewarować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na warowaniu.* <Prze + Warować>

Przewarowanie, a, blm., czynność cz. **Przewarować.**

×**Przewarsłować, uje, ował** gór. *zmienić:* P. cembrę = *zmienić oprawę szybu.* P. lenszofników = *odmienić robotników.* Łab.

×**Przewarsłowanie, a,** blm., czynność cz. **Przewarsłować.**

Przewartościować, uje, ował *przecenić.* <Prze + * Wartościować, od Wartościowy>

Przewartościowanie, a, blm., czynność cz. **Przewartościować.**

Przewartować, uje, ował p. **Przewertować**: Przewartuj księgi i przeczytaj cokolwiek. Warg. Po trzykroć rozważnie przewartowałem to dzieło. L. Przewartując rachunki, zauważyłem, że... Rzew. <Prze + Wartować>

Przewartowanie, a, blm., czynność cz. **Przewartować.**

Przewartowywać, uje, ywał p. **Przewertować.**

Przewartowywanie, a, blm., czynność cz. **Przewartowywać.**

Przewarzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewarzyć.**

Przewarzanie, a, blm., czynność cz. **Przewarzać.**

Przewarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewarzać ś.**

Przewarzenie, a, blm., czynność cz. **Przewarzyć.**

Przewarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewarzyć ś.**

Przewarzyć, y, ył, nied. **Przewarzać I.** *przegotować (warzeniem przemienić):* Woda przewarzona. Troc. P. mleko. Przen.: Smutne i rozpaczą przewarzone postacie. Wor. *(=zwarzone, znędzone, strute, zbolałe).* **2.** *nieco przegotować, podgotować.* Kn. **3.** ✕P. *wprzód zwarzyć.* L. **4.** *jeszcze raz zwarzyć, ponownie ugotować:* P. jeszcze trzeba tę potrawę. Troc. Byłoby to zlisiałą kapustę przewarzać tyle razy pisaną jednę rzecz powtarzać. Pot. **5.** ✕P. przen. *przerobić:* Samiż autorowie tę swoję wiarę wielokrotnie przewarzali. Wuj. **6.** †P. przen. *powtórzyć:* P. mowę. Troc. **7.** *za bardzo zwarzyć, rozgotować, przegotować:* Przewarzono tę cielęcinę. Troc. **P. ś.** *przegotować ś:* Pierwsze trawienie w żołądku jest, gdzie potrawy przechrustane zgruba ś. tylko przewarzają. Sak. K. <Prze + Warzyć>

Przeważać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeważyć.**

Przeważanie, a, blm., czynność cz. **Przeważać.**

Przeważanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeważać ś.:** Wiek niemowlęcy, wiek dziecinny, młodość, P. ś. ku starości, nareszcie sama starość. Pilch.

Przeważenie, a, blm., czynność cz. **Przeważyć.**

Przeważenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeważyć ś.**

Przeważnie przys. od **Przeważny**=a) Wpłynąć na co, przyczynić ś. do czego P. *(= stanowczo, decydująco, potężnie).* b) *po większej części, głównie, najczęściej, zazwyczaj, zwykle, najwięcej:* Czytywać P. lżejsze utwory. Pisać P. wierszem. Uczyć ś. P. wieczorami. Wykładać P. z pamięci. Jeździć P. konno. Malować P z natury. Spotykamy tam kilka rodzin tatarskich P. już tylko rolnictwu oddanych. Rol. c) †P. *bardzo śmiało, odważnie.*

Przeważność, i I. blm. rz. od **Przeważny:** P. żywiołu i tradycje oddziaływały w sposób nieprzyjazny. Jeż. **2.** †P., lm. i, †**Przewaga** = a) *wielka odwaga, ryzyko, śmiałość, bohaterstwo, czyn bohaterski:* Rycerzowi siły, przeważności i ochoty potrzeba. Troc. Że obóz nieprzyjacielski przepatrzył, wielką mu za tę przewagę Djomedes nagrodził zapłatą. Koch. J. b) P., ważenie kosztu a. pracy na co (Troc): *wielki nakład, zbytek, wystawność, wspaniałość, pompa:* Buduj, ale bez przeważności. Troc. W przeważności inszych panów przechodził. Troc.

Przeważny I. *przeważający, zapewniający przewagę, największy, mający większą powagę, większy wpływ, większą moc; pełen znaczenia, przemagający, rozstrzygający, stanowczy, decydujący; przemożny:* Był to P. powód, argument, zarzut, dowód. Mieć P. wpływ na kogo, na co. Mieć P. głos w radzie, między zgromadzeniem. Mieć P. udział w czym. Była to przeważna bitwa. Przeważne i zacne służby jego w ojczyźnie. Troc. Odnieść przeważne zwycięstwo. Przeważna ilość, liczba, część czego *(= większa).* Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy młodzieńca cielesnością swą rozgorzałego. Groch. Turczyn że ludzkim myśliwcem jest przeważnym, pokazuje ś. stąd, że z jego szabel krew chrześcijańska nigdy i przenigdy nie osycha. Jan. **2.** †P. *mający znaczenie, wpływ, powagę; wpływowy, możny, przemożny, potężny:* Jan Grot, biskup krakowski, tak był P., iż Kazimierzowi Wielkiemu bronił miasteczka Sokolników zakładać; k temu podawanie tego beneficjum i innych wielu królowi odjął. Biel. M. Przeważna legacja J. O. ks. Krzysztofa Zbaraskiego. Tw. **3.** †P. *bardzo śmiały, wielce odważny, bohaterski, dzielny, ryzykowny:* Chrobry, wypełniając sam hetmana sprawnego i rycerza przeważnego urząd, rozgromił walny uf ruski. Stryjk. Portugalczykowie niewiadome przedtym wyspy odkryli przeważnym żeglowaniem. Stryjk. Tak przeważnego czynu rycerskiego dokonał. Sienk. **4.** †P. *wiele na co łożący, wspaniałomyślny, hojny, szczodry; wspaniały, kosztowny, bogaty, zbytkowny, pompatyczny, wystawny:* Pan to był w okazałości P. Troc. <Od Przewaga>

Przeważyć, y, ył, nied. **Przeważać I.** *przeprowadzić przez wagę, odważyć, zważyć dokładnie; jeszcze raz zważyć, sprawdzić wagę czego:* P. muszę, bo mi ś. zdaje, że złotko nieważne. L. P. towar. **2.** *zważyć jedno po drugim od początku do końca.* **3.** *przewyższyć swoją wagą, okazać ś. cięższym od kogo, od czego, więcej zaważyć:* By na wagę nastąpili, pióraby nie przeważyli. Kochan. Kto więcej nakłada, ten pewnie przeważa. Jag. Złoto ołów przeważa, a ołów insze kruszce. Troc. Rada mądrego wielu prostaków przeważy rady. Troc. Jakkolwiek wielkie miał wady, one były przeważone jego przymiotami. Rzew. **4.** cz. ni. *okazać ś. cięższym, wykazać większą wagę, nadwagę, być w ilości więcej ważącej:* Połóż bogacze na jednę wagę, na drugą moralność, to ta przeważy, i daleko lekszemi będą, niż jest marność sama. Birk. Wiem, że każdy z tych dukatów jest obrączkowy i będzie przeważał. Boh. Ważąc kredę, trzeba, żeby z ćwierć funta lub więcej przeważała. Torz. Na szali sprawiedliwej, to jest na żadną stronę nie przeważającej, zważysz moje słowa. Boh. *(=przeważającej ś., przechylającej ś.)* Upaść pod przeważającym ciężarem nieszczęść *(=przechodzącym siły czyje).* Przen.: *okazać ś. ważniejszym, zaważyć więcej na szali, wykazać większą wagę, większe znaczenie, okazać przewagę, wpływ przeważny, decydujący; przemóc, wziąć górę, zakasować, przewyższyć, odegrać ważniejszą rolę:* Woleliby widzieć przeważających poganów, niż wiernego ludu tryumfy. Koch. W. Decyzja królewska po wysłuchanych wszystkich zdaniach przeważać powinna. L. Ten wzgląd przy rozprawach przeważył *(= zdecydował).* P. wartością, znaczeniem *(= przejść).* Często łaska przeważa zasługi. **P. ś. I.** *przeważyć siebie, zważyć ś.; jeszcze raz zważyć ś., sprawdzić swoją wagę:* P. na wadze. **2.** *przechylić ś., przechylnąć ś., przekrzywić ś., pochylić ś.:* Słup przeważył ś. w prawo. Wstawszy cicho, na palce przeważa ś. z palców, i wyszedł... Pot. *(=kołysze ś.).* Transylwańczyk, przeważywszy ś. przez Krępak, kraje nam pustoszył. Koch. W. *(= przewaliwszy ś., przeszedszy tłumnie, spuściwszy ś.).* Przen.: *skłonić ś., nakłonić ś.:* Dobra groza, gdy ma miarę, co jeśli wychodzi z swej miary, lepiej jest, gdy ś. ku łaskawości przeważa. Pilch. *(=zbliża).* Zwycięstwo przeważyło ś. na naszą stronę. Iżby ś. gniew przeważył i wytrawił, czasu potrzeba. Pilch *(=przesilił, przełamał, przemógł).* **3.** ✕Przeważać ś. z kim = *balansować ś., walczyć o prym, o przewagę:* Począł ś. przeważać senat z majestatem i rycerstwem. Nar. **4.** †Przeważać ś. na co=*odważać ś., oddawać ś., poświęcać ś., ryzykować siebie.* Falib., Troc. **5.** *omylić ś. w ważeniu.* <Prze + Ważyć>

Przewąchać, a, ał, nied. **Przewąchiwać** posp. *zwąchać, zwietrzyć, przewietrzyć, przeczuć, przewidzieć, domyślić ś.*, rub. *przeniuchać:* Hultaje przewąchali kuferek z pieniędzmi i zabrali go. Przewąchał chytry lis, za radą czyją to ś. dzieje.

Sł. wil. Wpierw już wszystko przewąchał i z wujem nawet porozumiał ś. Rog. St. Przewąchał, co ś. święci. P. pismo = *domyślić ś. niebezpieczeństwa a. co grozi.* Sł. wil. <Prze + Wąchać>

Przewąchanie, a, blm., czynność cz. **Przewąchać.**

Przewąchiwać, uje, iwał nied. p. **Przewąchać.**

Przewąchiwanie, a, blm., czynność cz. **Przewąchiwać.**

Przewąstka, i, lm. **i** zool. (eumenes) *owad błonkoskrzydły, osowaty, samotny.*

Przewątpić, i, ił *przeżyć w wątpliwości (pewien czas):* Dziewczę ś. odczaruje, przeboli, przewątpi, na ostatku zwątpi i staje ś. zwykłą dziewką. Jeż. <Prze + Wątpić>

Przewątpienie, a, blm., czynność cz. **Przewątpić.**

Przewcielać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewcielić.**

Przewcielanie, a, blm., czynność cz. **Przewcielać.**

Przewcielanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewcielać ś.**

Przewcielenie, a, blm., czynność cz. **Przewcielić.**

Przewcielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewcielić ś.**

Przewcielić, i, ił, nied. **Przewcielać** *wcielić ponownie; wcielając przenieść, wcielić w co innego:* Nowy świat (w klasyczną formę) przewciela twarda ręka. Kon. **P. ś.** *wcielić ś. ponownie, wcielając ś. przenieść ś., wcielić ś. w co innego:* By żyć dalej, wprzód ś. przelać, wprzód ś. P., wprzód umrzeć wam trzeba. Krasiń. Zawsze jedna połowa posługuje ś. drugą, przewciela ś. w drugą na to, by całość istnieć mogła. Krasiń. <Prze + Wcielić>

Przewdziać, eje, ał, nied. **Przewdziewać** **l.** *przemienić wdziewając, przeodziać, przeoblec, przewlec co, przebrać ś. w co:* Wśród potów przewdziać koszulę. Perz. **2.** × P. *przebić, przeszyć, przebość, przekłóć:* Pancerz na wylot strzałą przewdzieje. Sienk. **P. ś.** **l.** *przebrać ś.:* Przewdział ś. po francusku. Troc. [Musis co ześniadać, a potym P. ś.]. Ork. **2.** [P. ś.] *zmienić brudną bieliznę na czystą,* przewlec ś. **3.** × P. ś. *przebić ś., przekłóć ś., przeszyć ś., przebość ś.:* Amtjon przewdział ś. był żelazem i śmiercią zelżył smutków. Żebr. <Prze + Wdziać>

Przewdzianie, a **l.** blm., czynność cz. **Przewdziać. 2.** [P., lm. **a**] *bielizna,* [przewleczeniej].

Przewdzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewdziać ś.**

[**Przewdziaty**] *przewdziany, przeodziany, przebrany nanowo.* <Od Przewdziać>

Przewdziewać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewdziać.**

Przewdziewanie, a, blm., czynność cz. **Przewdziewać.**

Przewdziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewdziewać ś.**

Przewdzięcznie przys. od **Przewdzięczny.**

Przewdzięczny *wielce wdzięczny, nader miły, przyjemny nad wyraz:* Przewdzięczne fawony Alpy wypuszczały. Kołak. P. list. Skar. <Prze + Wdzięczny>

Przewdziękla, i, lm. **e, Komelina, Strójka** bot. (commelina) *roś. z rodziny przewdzięklowatych a. strójkowatych.* <Prze + * Wdziękla, od Wdzięk>

Przewdzięklowate rośliny bot. p. **Strójkowate.** <Od Przewdziękla>

Przewecować, uje, owal *wecując przeciągnąć na osełce, na pasku.* <Prze + Wecować>

Przewecowanie, a, blm., czynność cz. **Przewecować.**

Przewekslować, uje, ował **l.** *zwekslowawszy przeprowadzić na inną linję:* P. wagony na kolei żelaznej, lokomotywę. **2.** *przejechać na inną linję, zwekslować:* Parowóz już przewekslował. **3.** han. *zamienić, wymienić:* P. pieniądze, bilety kredytowe na gotówkę. Na tamten świat żaden kupiec jeszcze pieniędzy nie przewekslował. L. <Prze + Wekslować>

Przewekslowanie, a, blm., czynność cz. **Przewekslować.**

Przewentylować, uje, ował *przewietrzyć za pomocą wentyla, wentylów.* <Prze + Wentylować>

Przewentylowanie, a, blm., czynność cz. **Przewentylować.**

[**Przewernąć, nie, nął**] *przewrócić.* <Prze + Ukr. vernùty>

[**Przewernięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przewernąć.**

[**Przewertnąć się, nie ś., nął ś.**] *przewrócić ś.* <Prze + * Ukr. ver(t)nùty sia>

[**Przewertnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przewertnąć ś.**

Przewertować, uje, ował, Przewartować, nied. **Przewartowywać** *wertując przebiec, przejrzeć:* P. księgę, akta. Przewertowawszy wszystkie dostępne nam źródła, nazwiska tej osobistości dojść nie byliśmy w stanie. Jeż. <Prze + Wertować>

Przewertowanie, a, blm., czynność cz. **Przewertować.**

Przeweselenie, a, blm., czynność cz. **Przeweselić.**

Przeweselić, i, ił *przepuścić na życie wesołe, przehulać:* On, co zarobi, to przepije i przeweseli, a potym co? żebrać przyjdzie. Orzesz. <Prze + Weselić>

Przewędrować, uje, ował **l.** *wędrując przebyć:* P. cały kraj od końca do końca, wiele ziem, niemały obszar. **2.** *wędrując przebyć, przepędzić (pewien czas), przepodróżować:* P. kawał czasu, całe lata. <Prze + Wędrować>

Przewędrowanie, a, blm., czynność cz. **Przewędrować.**

Przewędzenie, a, blm., czynność cz. **Przewędzić.**

Przewędzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewędzić ś.**

Przewędzić, i, ił **l.** *nieco uwędzić.* **2.** *przebrać miarę w wędzeniu, wędząc przesuszyć:* P. mięso, owoce, winne jagody na wietrze, na słońcu, w dymie. **3.** *przetrzymać (pewien czas) w wędzeniu.* **P. ś.** **l.** *przewiędnąć, ulec przewędzeniu, zanadto uwędzić ś.:* P. ś. na stepie, przez długie życie na polu, pod otwartym niebem. Mięso w wędzarni przewędziło ś. **2.** *przebyć (pewien czas) w wędzeniu.* <Prze + Wędzić>

× **Przewęglenie, a,** blm. fizj.: P. krwi = *obecność w niej ilości większej dwutlenku węgla.* <Od * Przewęglić, Prze + Węglić>

Przewężać się, a ś., ał ś. embr. *zwężać ś. po środku, zwężając ś. dzielić ś.:* Jądro ś. dzieli i jednocześnie przewęża ś. i protoplazma. <Prze + * Wężać ś., WĘZ, WĄZ>

Przewężanie się, a ś., blm. embr. czynność cz. **Przewężać ś.,** *dzielenie ś. jajka zapłodnionego, bróżdkowanie, segmentacja* (segmentatio).

Przewężenie, a, lm. **a** patol. *zcieńczenia podłużne wskutek ucisku.* <Od * Przewęzić, od Przewężać>

× **Przewężny** *z przewężania ś. powstały.* Embr.:

Kulka przewężna, × pobrózdna, przebrózdowana. <Od Przewężać>

Przewężony patol. *wskutek ucisku długiego noszący na sobie bróżdę:* Wątroba przewężona. <Od *Przewęzić, od Przewężać>

Przewiać, eje, ał, Przewionąć, nied. **Przewiewać I.** co = *powiać, wionąć przez co, przedąć; wiejąc przejąć, przeniknąć:* Niechaj powietrze izbę przewiewa, aby tylko na chorego nie wiało. Perz. Raczże tym wiatrem południowym przewionąć ogród duszy mojej. Bz. Przewiało mię w polu do szpiku kości (= *wywiało).* Wiatr izbę przewiewa. Troc. **2.** *wiejąc przeciągnąć = przejść; powiać:* Przewiewa tu. Troc (= *wieje, jest przeciąg, cug, ciągnie tu).* Palące tchnienie trwogi przewiało w ciemnościach. Reym. Ranny wietrzyk przewiewa. Len. Jakiś uśmiech przewiał po bladej jak kreda twarzy. Reym. Chwile rozkoszy, co jak poszum dalekich skrzydeł przewiały. Przybysz. **3.** kogo, co = *powiawszy przepędzić, przerzucić:* Wiatr cię przewiał przez morze, jak przewiewa „Anioł Pański" dalekich dzwonów w śniegiem jaśniejących wieczorach zimowych. Przybysz. Głos jej tak cichy, jak pieśń, którą wiatr w wieczornym zmroku przez morze przewieje. Przybysz. Nie daj ś. przewiewać każdemu wiatrowi. Leop. (nie chwiej ś. od każdego wiatru. B. G.). Przen.: †Przewionie lud izraelski przez rzekę. Leop. (= *przerzuci).* **4.** zboże = *wiejąc przeczyścić; przezubrować:* P. zboże (z plew). Poślę na Babilon przewiewacze, którzy go przewiewać będą i wypróżnią plewy jego. B. G. Musi żniwo być, musi młocba być, a potym P. zboże musi, aby pszenica i ziarno dobre zostało. Jan. Szatan chce was przewiewać jako pszenicę. Gil. <Prze + Wiać>

†**Przewiadować, uje, ował** i [P. ś.] p. **Przewiedzieć.** <Prze + *Wiadować, WID WIAD; WIEDŹ>

†**Przewiadowanie, a,** blm., czynność cz. **Przewiadować.**

[**Przewiadowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przewiadować ś.**

†**Przewiadownik, a,** lm. **cy** *ten, co przewiaduje, przewiadujący ś., wywiadowca:* P., przepytownik, *perquisitor.* Mącz. <Od Przewiadować>

Przewiadywacz, a, lm. **e** *ten, co ś. przewiaduje, wywiadowca:* Błagał miłościwie, żeby wedle możności imali przewiadywacze. Bart. <Od Przewiadywać>

Przewiadywać się, uje ś., ywał ś. p. **Przewiedzieć.**

Przewiadywanie, a, lm. **a** p. **Przewiadywanie ś.:** Niema potrzeby oświadczać ś. ze swemi przewiadywaniami. Lel.

Przewiadywanie się, a ś., lm. **a ś., Przewiadywanie,** czynność cz. **Przewiadywać ś.:** Z ich przewiadywań ś. jest pewno, że dziś ani kamień grobowy, ani tablica z kopją napisu nie istnieją. Lel.

Przewian, u, lm. **y** bot. (hopea) *roś. z rodziny dwuskrzydlcowatych.* <Od Przewiać>

Przewianie, a, blm., czynność cz. **Przewiać.**

Przewiąsło, a, lm. **a I.** [P.] p. **Powrósło:** P. ze słomy do wiązania snopów. Kręcić przewiąsła. **2.** cieś. *bierwiono z wielu wyrębami, służące do przytwierdzenia i przywiązania pewnej liczby innych bierwion, na których wpoprzek leży.* Podcz. <Zam. Przewiązło, Prze + WIĘZ WIĄZ>

†**Przewiąz, a,** lm. **y,** †**Przewięz** *owad przewięzisty, jak pszczoła, mrówka, osa.* <Od Przewiązać>

Przewiązać, że, zał, nied. **Przewiązywać,** †**Przewięzować,** †**Przewiązować I.** *wiążąc przejąć, przez pół związać, obwiązać; przepasawszy związać:* Pyszna szata jej była przewiązana pasem. Jabł. Byle tylko P. nerw, natychmiast funkcja organu, z którym ma komunikacją, ustaje. Dyk. M. (= *podwiązać, zawiązać).* Przepaską przewiązana głowa. Troc. P. czoło przepaską, włosy wstążką, paczkę sznurkiem, snop powrósłem. × Przen.: Rzekę mostem przewiązał. Fal. Mostem mocnym długim przewiązał Dunaj. Birk. **2.** × P. *przerznąć fugami:* Zręb w tartakach trzymający ramę z kołkiem przewiązany będzie na naznaczonym miejscu, przez które przewiązania chodzi wolno do góry i na dół rama. Sol. **P. ś.** *obwiązać ś., przepasać ś.* <Prze + Wiązać>

Przewiązanie, a I. blm., czynność cz. **Przewiązać. 2.** lm. **a** = a) *przewiązka, przepaska, opaska; bandaż.* b) *miejsce przewiązane.*

Przewiązanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewiązać ś.**

Przewiązka, i, lm. **i** *przepaska, opaska, przewiązanie, binda;* lek. *bandaż:* Sandały słomiane przywięzują do nogi i P. ta między palcami i poza piętą przechodzi. L. P., przepaska, co służy do przepasania lub ozdobienia osoby, ołtarza, ściany. Włod. Kokarda na ramieniu, czy P. na głowie. Jeż. P. resorowa = *opaska resoru obchwytująca wiązkę wszystkich piór danego resoru.* **2.** bud. p. **Główka. 3.** chir. = a) *nić do przewiązywania a. podwiązywania naczyń krwionośnych,* podwiązka, ligatura (ligatura). b) !P. *opaska, opatrunek.* **4.** gieol. *mięczak brzuchopełzy trąbikowy* (fasciolaria). Łab. **5.** inż. *tama poprzeczna,* główka faszynowa, trawers. <Prze + Wiązka>

Przewiązło, a, lm. **a** *dyby z bali służące do związania szeregu pali.* <Od Przewiązać>

†**Przewiązować, uje, ował** p. **Przewiązać.**

†**Przewiązowanie, a,** blm., czynność cz. **Przewiązować.**

Przewiązywać, uje, ywał p. **Przewiązać.**

Przewiązywanie, a, blm., czynność cz. **Przewiązywać.**

Przewicie, a, blm., czynność cz. **Przewić.**

Przewić, ije, ił p. **Przewinąć.** <Prze + Wić>

Przewidnik, a, lm. **i** gieol. (solarium) *mięczak skrętowy, napotykany już w ikrowcu jurajskim,* kompas. W. <Od *Przewidny, Prze + Widny>

Przewidująco przys. od **Przewidujący,** *przezornie:* Zwracając uwagę na te niedostatki, robimy dobrze i P.

Przewidujący I. im. od **Przewidywać. 2.** *przezorny, oględny, baczny na przyszłość; zapobiegliwy, opatrzny.*

Przewidywać, uje, ywał p. **Przewidzieć.**

Przewidywanie, a I. blm., czynność cz. **Przewidywać. 2.** lm. **a** *rzecz przewidywana = domysł, przypuszczenie; przepowiednia; domniemanie, przeczucie:* Przewidywania nasze co do przyszłości sprawdziły ś.

†**Przewidzać, a, ał** p. **Przewidzieć.**

†**Przewidzanie, a,** blm., czynność cz. **Przewidzać.**

Przewidzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przewidzieć. 2.** × P. *dar przewidywania, przeczucie.* L.

Przewidzialny *dający ś. przewidzieć:* Wynik P. Wypadek P. <Od Przewidzieć>

Przewidzieć, i, ał, nied. **Przewidywać,** × **Przewidzać I.** = a) a. †**Przewiedzieć** *zobaczyć przy-*

szłość, ujrzeć co przyszłego; przeczuć, domyślić ś., odgadnąć, spodziać ś., przypuścić, domniemać ś.: Gdy wieczność państwa swego w głowie przędzie Nabuchodonozor, przyszły przewidza we śnie upad tronu. L. Ma tę pociechę, że przewidza ten wzgląd, który potomność mieć zawsze będzie dla jego potomków. L. Lud, im bliższą przewidywał śmierć jego, tym bardziej czuł stratę takową. Kras. Mądry złe i dobre na pożytek obraca, a łatwiej przewidując złe, które nań przypaść ma, jeżeli ś. uchylić nie mógł, czeka go bez bojaźni. Karp. Jak ś. to wszystko skończy, ja tak przewiduję. Niem. Szedł więc i księżnej wynurzył otwarcie wszystko, co widział i co przewidywał. Mick. Przewidział, że mię znudzić może. Mick. Lecz któż mógł P. wtedy, że ja podobną sukienkę włożę? Mick. Nie można P., kiedy to nastąpi. Od. *(=oznaczyć z góry, naprzód powiedzieć).* Zdaje mi ś., że dzicz tatarska musiała to przewidywać. Krasz. *(=przewąchać, wietrzyć).* b) *wziąć w rachubę rzecz, która ś. może zdarzyć, wzmiankować o czym, jako o rzeczy mającej nastąpić:* Prawo nie przewiduje podobnego wypadku. Przewidział to prawodawca. Rzecz ta jest przewidziana w testamencie *(=nie pominięta, jako możliwa).* c) *nie zapomnieć przez swoją przezorność, zrobić co ze względu na przyszłość, obmyślić naprzód przez troskliwość:* Wszystko, co najdroższe, ocalało przed rabusiami, wszystko przewidział mój wychowanek, aby nas ratować. Z wyprawy nadrożnej widać było, że matka przewidziała wszystkie jego potrzeby. **2.** †P. *określić, zdecydować na przyszłość, przeznaczyć, ustanowić:* Przejrzenie boskie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szczególności. L. **3.** †P. *obejrzeć jedno po drugim, przejrzeć, przepatrzyć, zwiedzić:* Wszystkie przewidują kraje, przebywają morza. L. **4.** *zacząć widzieć, otrzymać a. odzyskać wzrok, przejrzeć:* Co było ślepym, to przewidza nagle. Uj. <Prze + Widzieć>

×**Przewieczerzać, a, ał 1.** *skończyć wieczerzać:* Jużeśmy przewieczerzali. **2.** *przetracić na wieczerze:* Katylina, przewieczerzawszy wszystkę majętność swoję, chciał ś. na Rzplitą rzucić. Kochan. <Prze + Wieczerzać>

Przewieczerzanie, a, blm., czynność cz. **Przewieczerzać.**

Przewiedzenie, a, blm. **1.** a. †**Przewiedzienie** czynność cz. **Przewieść. 2.** [Żeby uchronić oborę od przewiedzenia, to jest przejścia tego, co jest dobre, gdzieindziej.

†**Przewiedzenie, a,** blm., czynność cz. **Przewiedzieć:** Bóg sam tylko wszystko przez P. wie. Koch. W.

Przewiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewiedzieć ś.**

Przewiedzieć, wie, wiedział, nied. **Przewiadywać,** †**Przewiadować 1.** i [**Przewiedzieć**] *przejąć do swojej wiadomości, poznać nawskroś, dowiedzieć ś. do gruntu, szczegółowo, przebadać:* Od przedawczyków naszych niektórych przewiedział wszystkie namioty i stanowiska rotmistrzów naszych. Birk. Trzeba pierwej P. zabawy i sprawy tego, któremu urząd jaki dać mają. Baz. Przewiedziawszy u dworu sposób rządzenia Rzpltej, wychodziły panięta przed inszemi jak hersztowie na plac. Baz. Afrykę dzisiejszą żeglarze lepiej przewiedzieli. Biel. M. Świat różno tam i sam przewiedział. Kochan. P. drogi dokąd. Troc *(= odkryć).* Tatarowie łacny szlak przewiedzieli do Podola, którym częstokroć ziemie ruskie leda kiedy najeżdżali. Biel.M. Umysł mój, przewiedziawszy ziemną nizkość, w górę wynika. L. Naturę rzeczy przewiaduje, *requirit.* Żebr. [Do ciebie dróżeńkę nogi przewiedziały. Antoś chciał P. świata]. **2.** †P. p. **Przewidzieć;** *dowiedzieć ś. naprzód, odgadnąć, z góry poznać, przeniknąć:* Bóg wszystko przewie prędzej, niż ś. stanie. Wuj. Radę tę jego Duchem św. przewiedział ociec. Birk. Nigdy w jednę godzinę jednych nie nawiedzał, aby z nich, kiedy przyjdzie, żaden nie przewiedział. Jabł. Przewiedzieli byli wpadnienie Turków Węgrowie, przetoż we trzech pułkach następowali. Błaż. Hekato, która przewiadujesz zamysły wszystkie moje. Żebr. Mądrzy ludzie przewiedzieli. Otw. **P. ś.** *wywiedzieć ś., dowiedzieć ś., przepytać ś., zasięgnąć języka:* Idź na targ i przewiedz ś., jakie też dziś ceny. Szpiegowie przewiedzieli ś. o położeniu oblężonych. Przewiedz ś., co ś. tam stało, kto tam u nich jest. <Prze + Wiedzieć>

†**Przewiedzienie, a,** blm. p. **Przewiedzenie:** P. świadków samotrzeć *=przedstawienie (dwu) świadków, udowodnienie świadkami, zaświadczenie, potwierdzenie.* Skr. Za przewiedzieniem prawa *= wskutek postępowania prawnego, wskutek dowodów w sądzie przedstawionych, wskutek procesu sądowego.* Skr.

Przewieja, i, lm. **e** *przestrzeń wielka, po której wiatr swobodnie przewiewa:* Olbrzymie przewieje morskie i olbrzymie przewieje pustynne. Tet. <Prze + Wieja>

Przewiekować, uje, ował, ×**Wywiekować** *przebyć, przeżyć wieki; przetrwać wieki:* Przewiekowały stare ojców zwyczaje. <Prze + Wiekować>

Przewiekowanie, a, blm., czynność cz. **Przewiekować.**

[**Przewieldzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przewieldzyć.**

[**Przewieldzyć, y, ył**] ir. *zrobić za wiele.* <Prze + *Wieldzyć, od Wielgi>

Przewielebność, i, blm. *rodzaj tytułu, dawanego przewielebnym duchownym:* Wasza P. niech raczy... Wasza P., ojcze św., podajesz zbawienną nam przestrogę. Troc.

Przewielebny *rodzaj tytułu dodawanego do tytułów wyższego duchowieństwa, najdostojniejszy; jaśnie wielmożny, jaśnie oświecony:* Tytuł senatorów duchownych jest P., a prymasa—najprzewielebniejszy. Skrzet. P. ojciec definitor. L. Kolegjum przewielebnych, wielebnych księży arcybiskupa i biskupów pod rezydencją najprzewielebniejszego księcia prymasa. Vol. <Prze + Wielebny>

Przewielmożny *bardzo możny, przemożny, potężny:* Królewno, w niebie chwalebna, z boskiej sprawy przewielmożna i wielebna. Pśń. <Prze + Wielmożny>

Przewiercać, a, ał p. **Przewiercić.**

Przewiercający 1. im. od **Przewiercać. 2.** anat.: ×Muskuł P. *= mięsień zginacz palców głęboki* (flexor digitorum profundus s. perforans).

Pzzewiercanie, a, blm., czynność cz. **Przewiercać.**

Przewiercenie, a, blm., czynność cz. **Przewiercić.** Poł.: P. czaszki (transforatio cranii).

†**Przewierciany 1.** im. od **Przewiercić,** *przewiercony, przewiercany:* Rękę drugą gdy przybić chcieli, nie mogła dosiąc ku drugie przewierciane dziurze. Op. **2.** anat.: †Myszka przewierciana*=mięsień zginacz palców powierzchowny* (flexor digitorum sublimis s. perforatus): Jako inne palce mają zgibacza, muszkułem przewiercianym

nazwanego, tak i wielki palec ma własnego zgibacza. Krup. <Od Przewiercieć>

Przewiercić, i, ił, †Przewiercieć, nied. **Przewiercać, †Przewiertywać I.** *wiercąc przedziurawić; prześwidrować, przeborować:* Gdy furman przewiertuje beczkę moję z winem i ulewa go, za złodzieja bierze ś. Ostr. Kość przewiertywać. Perz. Drzewo przewiertują. Trzyc. Ręczynki kochane, wyżto macie być gwoździmi przewiercane! Groch. Przen.: *przeszyć, przeniknąć, przebość, przejąć, prześwidrować:* Człowieka oczyma tak przewierci na wylot, do kości, że potym oszaleć trzeba. Krasz. Czarniecki przewiercił go wzrokiem. Sienk. Każdemu chrześcijaninowi, którego serca nie przewiercił indyferentyzm religijny... Krup. F. *(= nie stoczył).* Świeci ś. wielką raną przewiercona szyja. Słow. Stłumiła w sobie żal, który nagle ją przewiercił, i wstała z pościeli. Reym. Ruch jakiegoś zegarka przewiercał serca bezustannym dygotem i bił w skroniach ciężkiemi młotami. Reym. **2.** gór.: Szyb przewiercony *= szyb powietrzociągowy, świetlnik do utrzymania przewiewu zdrowego powietrza.* Łab. **3.** zool.: Tasiemiec przewiercony a. żytawski (taenia mediocanellata). **P. ś.** *przedostać ś., wkręcić ś., wświdrować ś., przecisnąć ś., przekraść ś., przeniknąć:* Proch przewierci ś. do serca. Garcz. <Prze + Wiercić>

†Przewiercieć, i, ał p. **Przewiercić.** <Prze + Wiercieć>

Przewiercieniowate, Przewiertniowate, Wiciokrzewowe rośliny bot. (caprifoliaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przewiercień>

Przewiercień, tnia, lm. **tnie, Przewiertnik, Aminek, Zajęcze uszko** bot. **I.** (bupleurum) *roś. z rodziny baldaszkowych.* Gatunek: P. okrągłolściowy a. obieżyświat (b. rotundifolium). **2.** p. **Wiciokrzew.** <Od Przewiercieć>

†Przewierny I. *przeniewierczy, wiarołomny, przewrotny, krzywoprzysięski.* **2.** rz. *Żyd:* Krawiec P. Rol. <Prze + Wierny>

Przewiertek, tka, lm. **tki** gieol. (terebratula) *małża ramionopława, odznaczająca ś. dziurką nad zamkiem i sterczącym zębem zakrzywionym zamka jednej skorupy nad drugą.* W. <Od Przewiercić>

Przewiertka, i, lm. **i I.** Przewiertki nazywają ś. drogi poboczne od szachty, dla śledzenia żyły poczynione. Ciec. **2.** zool. (terebratula) *ramionopław.* <Od Przewiertek>

Przewiertnik, a, lm. **i I.** bot. p. **Przewiercień. 2.** chir. *świder do czaszki* (terebellum). <Od Przewiertny>

Przewiertniowate rośliny bot. p. **Przewiercieniowate.** <Od Przewiercień>

Przewiertny *możliwy do przewiercenia.* L. <Prze + *Wiertny, WROT/WART/WIERĆ>

†Przewiertywać, uje, ywał i **†P. ś.** p. **Przewiercić.**

†Przewiertywanie, a, blm., czynność cz. **Przewiertywać.**

†Przewiertywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewiertywać ś.**

Przewierutnie przys. od **Przewierutny.** L.

Przewierutny *bardzo przebiegły, bezczelny:* Przewierutni bluźniercy. Skar. <Prze + Wierutny>

Przewierzbia, i, lm. **e** bot. p. **Oliwnik.**

Przewierzbnik, a, lm. **i** bot. p. **Oliwnik.**

Przewierzbowate rośliny bot. = **Oliwnikowate.** <Od *Przewierzba, zam. Przewierzbia>

†Przewierzenie, a, blm., czynność cz. **Przewierzyć** *przeniewierzenie ś., przeniewierstwo; wiarołomstwo:* Godną zapłatę swego przewierzenia odnieśli. Hrb.

Przewierzgać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewierzgnąć.**

Przewierzganie, a, blm., czynność cz. **Przewierzgać.**

Przewierzganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewierzgać ś.**

Przewierzgnąć, gnie, gnął a. **gł, †Przewirzgnąć,** nied. **Przewierzgać I.** przez co *= przerzucić, przewinąć:* Przewierzgać kogo, przewijać kogo przez nogę. Kn. Przen.: P. kogo przez nogę *= oszukać, okpić, podejść, wyprowadzić w pole, oszwabić:* Kto kogo może przez nogę P., bardzo rad. Falib. Zdawna przewierzga przez nogę chytrek prostaczka łacnowiernego. Gil. **2.** × P. *odwrócić, fałszywie wytłómaczyć, przeinaczyć, przekręcić, wypaczyć:* P. słowa czyje. Przewierzgnął prawo tak jasne. Troc. Prostość ojczysta i niewinność ona jest przewierzgniona. Troc. **3.** P. kogo na czyją stronę *= przekabacić, przeciągnąć, przewabić, zjednać, skaptować, skłonić:* Przewierzgać kogo do siebie=przeciągać, przewabiać. Kn. Przewierzgnął go na szwedzką stronę. Troc. **4.** P. kogo, co w kogo, w co *= przerzucić, przedzierzgnąć, przemienić, przekształcić, przeobrazić, przepostaciować, przerobić, przeistoczyć, przetworzyć:* Ciało Jezusowe z chleba przewirzgnione, krew z wina przemieniona. Gil. Przestrzegać potrzeba, aby co dozorny porządek wynalazł, tego bezprawne używanie w zagubę kraju nie przewierzgnęło. Błaż. Los z czasem Zachodowi w przewierzgnionym stanie rzeczy dał ziemi panowanie. Dm. Cyrce przez swe czarodziejskie zioła w zwierzęce kształty ludzie przewierzgła. Bobr. W co znowu przewierzgnęły biesy? Słow. **P. ś. I.** na czyją stronę *= przerzucić ś., przejść, skłonić ś.* **2.** *zostać przewierzgnionym; oszukać, podejść, okpić, oszwabić, wyprowadzić siebie w pole:* Nie da ś. P. Troc. **3.** w kogo, w co *= przerzucić ś., przejść, przedzierzgnąć ś., przemienić ś., przekształcić ś., przeobrazić ś., przepostaciować ś., przerobić ś., przeistoczyć ś., przetworzyć ś.:* Ten kubek jest Nowy Testament, to jest przewierzga ś. w Nowy Testament. Gil. Powiadają, aby ś. przemieniał a. przewirzgał chleb w ciało, a wino w krew. Rej. Z owiec przewierzgnęli ś. w wilki. Wuj. Zły duch często ś. przewierzga w anioła światłości. Wuj. Młodzi ludzie łatwo ś. w tych obyczaje przewierzgają, z któremi żyją, i takiemi ś. stają. Petr. Skromne nawet o sobie rozumienie niechaj nie wychodzi z granic, aby ś. w zuchwalstwo nie przewierzgnęło. Górn Narody ruskie, jak jedno które do państwa Moskiewskiego przypadły, tak ś. zaraz w imię moskiewskie przewierzgnęły. Błaż. Jowisz tu na byka, ówdzie na łabędzia przewierzgnął ś. Oss. Władza despotyczna dana jednemu przewierzgnęła ś. w hamulec insurrekcji. Mochn. <Prze + Wierzgnąć>

Przewierzgnienie, a, blm. **I.** p. **Przewierzgnięcie. 2.** p. **Przewierzgnięcie ś.:** *Transsubstantiatio,* P. chleba w ciało. Gil.

Przewierzgnienie się, a ś., blm. p. **Przewierzgnięcie ś.**

Przewierzgnięcie, a, blm., **Przewierzgnienie I.** czynność cz. **Przewierzgnąć. 2.** p. **Przewierzgnięcie ś.**

Przewierzgnięcie się, a ś., blm., **Przewierzgnięcie, Przewierzgnienie ś., Przewierzgnienie** czynność cz. **Przewierzgnąć ś.**

Przewiesić, i, ił, nied. **Przewieszać I.** *przerzuciwszy przez co zawiesić:* P. szal przez plecy. Dziad przewiesza sakwy przez ramię. Orderowa wstęga na wierzch przez plecy przewieszona. Bukar. Przewiesił stułę, wziął biret. Oss. *(=założył).* **2.** *przenieść co wiszącego w inne miejsce:* Za drugą protestacją przewieszono obraz tak, że światło miał z prawej strony. Krasz. **P. ś.** *przechylić ś., wychylić ś. do połowy ciała, zawisnąć w poprzek czego:* P. ś. przez barjerę, przez poręcz, przez parkan. P. ś. na trapezie. Włosy długie mają, które aż przez ramiona im ś. przewieszają. Paszk. Przewiesiwszy ś. w otwartym oknie, zmusiła, by jej drzwi odemknięto. Krasz. <Prze + *Wiesić, WIS/WIAS/WIEŚ>

[Przewiesizna, y, lm. **y]** *wystająca część budowli.* Mrong. <Od Przewiesić>

[Przewiestka, i, lm. **i. Perewistka, Perewiaska, Perewiza]** zool. (foetorius sarmaticus) *zwierzę kręgowe ssące drapieżne, z rodziny kun.*

Przewieszać, a, ał i P. ś. p. **Przewiesić.**

Przewieszanie, a, blm., czynność cz. **Przewieszać.**

Przewieszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewieszać ś.**

†**Przewieszczać, a, ał** p. **Przewieszczyć.**

†**Przewieszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przewieszczać.**

†**Przewieszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przewieszczyć.**

× **Przewieszczyciel, a,** lm. **e** *ten, co przewieszcza, przepowiadacz, wieszczek, wróżbita, prorok.* L. <Od Przewieszczyć>

†**Przewieszczyć, y, ył,** nied. †**Przewieszczać,** †**Przewieszczywać** *wieszcząc przepowiedzieć, wywróżyć, wyprorokować, zapowiedzieć, zwiastować:* Przezorny wypytuje ś., co też obłoki przewieszczają? Pilch. Jemu coś skrycie przewieszczają fata. Koch. W. To mi pewną wróżkę zwycięstwa przewieszcza. Błaż. Dobre wychowanie młodych przewieszcza nam niemałe pożytki Rzpltej. Pilch. Że opój przyjdzie na los nieszczęśliwy, nie tylko wróżyć i przewieszczać, ale też pewnie obiecywać można. Pilch. W chorobach przewieszczające przyszłą niemoc znaki poprzedzają, jak oto częste poziewanie, zdryganie. Pilch. <Prze + Wieszczyć>

Przewieszenie, a, blm., czynność cz. **Przewiesić.**

Przewieszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewiesić ś.**

†**Przewieś, i,** lm. **e** *przyrząd do łowienia ptastwa:* Ktoby P. drugiemu porąbał, abo sieć przewieśną skradł, ma zapłacić sześć rubli, a za sieć kopę groszy. St. lit. < S., Ros. perevesъ, Prze + *Wieś, WIS/WIAS/WIEŚ>

Przewieść, edzie, ódł, nied. **Przewodzić I.** *wiodąc przeprawić; przeprowadzić:* Rozdarł morze i przewiódł je (=ich) i postawił wody jako w mięchyrzu. Ps. flor. Do tego czasu otom was bezpiecznie przewiódł przez drogi mylne i wątpliwe, teraz bez wodza iść możecie sami. P. Koch. Przewiódł (przeprowadził) mię przez góry, przez drogi. Troc. Strzelce przez most przewiódł. Warg. Przewodzić konia = *przeprowadzać, prowadzać, wodzić.* **2.** ! P. przen. *przetłómaczyć, przełożyć:* Zawarli uroczyste przymierze w języku niemieckim, które na język łaciński przewiódszy, posłali papieżowi. Nar. **3.** P. swoje = *przeprowadzić, przeforsować; dopiąć swego, postawić na swoim, dokazać swego:* Co chciał, to wszystko przewiódł swoją głową. P. Koch. Mocno każdy z nich przy swoim stoi uporze, aby swoje przewiódł. Skar. Widząc cesarz, że bez papieża P. swego nie mógł, posłał do niego. Skar. Wszystko przewodzą, gdy ś. wszyscy zgodzą. Prz. Źle, kiedy buntownicy swoje przewiodą, na co ś. zmówili. Petr. Dopuścili słowa Pańskie wywracać, aby tak swoje przewiedli umyślenie. Żarn. Regulus, w senacie przewiódszy, aby więźniów nie frymarczono, do nieprzyjaciół powrócił. Fal. Śmierć tego P. nie może, abyśmy go zapomnieli, aby ś. pamięć jego z ziemi wymazać mogła. Troc. Nigdy tego nie przewiedziesz. Troc. Krzyczano na wiślickie prawa... przecież król je przewiódł, na swym stawiając. Krasz. **4.** † P. prawo = *wygrać sprawę w sądzie:* P. prawo lub P. proces prawa na kim = przeprowadzić proces sądowy, wygrać sprawę z kim, prawnie kogo przekonać, dowieść komu, zmusić sądownie do wynagrodzenia szkody. Skr. Ktoby przeciw komu prawo jakie u sądu fortelem przewiódł, tedy drugi może o taki zły przewód prawa do tegoż urzędu, przed którym będzie prawo przewiedzione, stronę przeciwną pozwać. St. lit. Starosta, pod którego władzą strona, na której przezyski przewiedzione są, mieszka, z tą stroną, która wygra przezyski, pośle woźnego do tej majętności, na której przezyski są prawem otrzymane, a. jak w prawie zwykło być mówiono, przewiedzione, i na której postępek prawny, to jest zakładu i wwiązania, był przewodzon. Herb. Trzeba, aby on, co prawo przewiódł, był pokojem ubezpieczony. Górn. Wygraliśmy, przewiedliśmy na duchowieństwie, cośmy chcieli. Birk. Proces prawnie przewiedziony. L. *Jure victus* ten ś. zowie, który po przewiedzionym na sobie prawnym procesie, po uczynionej inkwizycji, po danym do justyfikowania czasie, dekretem jest potępiony. Troc. Proces nań ma przewodzony. Troc *(=toczony).* **5.** P. na sobie = *wymóc, przenieść, przełamać ś., nałamać ś., przemóc ś., przezwyciężyć ś.:* Trudno to człowiekowi P. na sobie, aby drugiemu w rozumie miał puścić przodek. Górn. Jako-ć ś. serce z żalu nie rozskoczy, jako przewiedziesz i pojrzeć jej w oczy. Lubom. Starzec cicho przystąpił i przewiódł na sobie, że łagodnym rzekł tonem. Krasiń. **6.** † P. dowodami = *przekonać; udowodnić, okazać co, dowieść czego:* Dlatego to twierdzą, aby P., iż Chrystus nie jest naszym zbawicielem. Salin. Któż mię z was w grzechu być przewodzi? Sekl. Temi-ć i tym podobnemi przykłady Budny chce P. i pokazać, że w każdym Nowym Testamencie wiele jest nie tylko omyłek, ale też i fałszów. Wuj. P. świadków = *stawić świadków, udowodnić świadkami.* Skar. **7.** ! P. *przepędzić, spędzić, przebyć, przeżyć:* Epikurejczykowie ustawicznie w rozkoszach, w zbytkach dni swoje przewodzili. Sak. **8.** Przewodzić komu, nad kim = *przewodniczyć, dowodzić, być dowódcą, komenderować, wodzić rej:* Przewieść wojsku a. nad wojskiem. P. w tańcu *(=prowadzić go).* Przen.: Przewodzić nad kim = *dowodzić, dokazywać, burmistrzować, donderować; jeździć po kim, zanadto sobie pozwalać, rozpościerać ś. nad kim, pomiatać kim, pozbadnąć go, dmuchać mu w kaszę, imponować mu:* Armida, widząc, że nad nią przewodzi i że ś. nie dał nachylić jej mowie, krzywo poglada. P. Koch. Kiedy bardziej niesprawiedliwość nad prawem przewodzi! Koch. W. Leda kto teraz nad nami przewodzi. Wad. Dawno-ć źli ludzie w świecie nad dobremi przewodzą. Białob. Słudzy nad panami zuchwale przewodzą, że nie

rzekę, panują. L. Cambrai zrzuciło z siebie władzę Ludwika XI, bo ludzie jego zbytnie nad nim przewodzili. Łęcz. Przewodzi, jak chce, nade mną. Troc. Postać niegdyś w szkole przewodzącą dumnie zakopano w mogile, w jedlinowej trumnie. Syrok. **9.** [P.] = a) co = *przeciągnąć, przesunąć:* Trawkę przewiedła popod nos pieskowi. b) *spsocić, przeskrobać.* c) !P. *oszukać, wywieść w pole:* Toś ty mnie tak przewiodła. **10.** [Przewodzić]=a) *dowodzić, kierować, rządzić, powodować:* Przewodzi piorunem. b) *wynosić ś. nad innych.* c) *robić wymówki, wyrzucać komu, że źle zrobił.* d) nad kim = *dokuczać komu.* e) nad kim = *za wiele dowodzić, rozkazywać.* f) *donosić, oskarżać:* Zaczął przewodzić na mnie przed pana, że ja owce po kryjomu doję. g) *romansować, wdawać ś. w miłostki, broić z kim:* Dawno było i po wodę chodzić, nie z krawczykiem w pokoju przewodzić. **11.** †Przewodzić kogo = *dawać mu podwody:* A kogoście to przewodzili? zapytał jeździec. Hę? czy to teraz na podwody nasze przewodów brak? Krasz. **[P. ś.] 1.** *dać ś. namówić, nakłonić do czego:* To też powiadam, czuwajcie, nie dajcie ś. P., bo was będą odciągali wszystkiemi siłami. Ork. **2.** *wynieść ś., zniknąć, zmarnieć, przebrać ś.:* Żadnego nasienia na siew nie odstępować, bo ś. przewiedzie. Aby sie gospodarstwo nie przewiedło, to jest nie poszło za nieboszczykiem. **3.** *znaleźć punkt oparcia, wybrnąć z trudności, poradzić sobie.* <Prze + Wieść>

†**Przewieśny** przym. od **Przewieś**: Ktoby przewieś drugiemu porąbał, abo sieć przewieśną skradł... St. lit. <Od Przewieś>

Przewietrzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewietrzyć.**

Przewietrzanie, a, blm., czynność cz. **Przewietrzać**: Ciąg powietrza, przewiew, P., przeciąg= sprawianie ruchu powietrza w wyrobach podziemnych w kopalni, aby utrzymać krążenie zdrowego powietrza. Łab. P., wentylacja.

Przewietrzanie się, a ś, blm., czynność cz. **Przewietrzać ś.**

Przewietrze, a, blm. *powietrze wypychające spaliny z cylindra silnika spalinowego, a więc przewietrzające tenże cylinder.* <Prze +* Wietrze, od Wiatr>

Przewietrzenie, a, blm., czynność cz. **Przewietrzyć.**

Przewietrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewietrzyć ś.**

Przewietrznik, a, lm. **i** p. **Przewiewnik.** <Od Przewietrzny>

Przewietrzny *tyczący ś. przewietrzania:* Szyb P. służy do przewietrzania kopalni. Komin P. *(=do przewietrzania).* <Prze + Wietrzny>

Przewietrzyć, y, ył, nied. **Przewietrzać 1.** *wystawić na przewiew, na działanie powietrza:* P. dom *(=odświeżyć w nim powietrze).* P. suknie po długim leżeniu w skrzyni, pościel chorego, rzeczy po umarłym, zatęchłe zapasy żywności. Trzeba otworzyć okna i P. pokój. **2.** *zwietrzyć, przewąchać, przeniuchać, zwąchać, przeczuć:* P. niebezpieczeństwo, tajemnicę, myśl ukrytą. P., co ś. święci. **P. ś.** *przejść s., przejechać ś., przespacerować ś., wyjść na świeże powietrze*: Musimy ś. dziś P. Troc. <Prze + Wietrzyć>

Przewiew, u, lm. **y 1.** *przewiewanie prądu powietrza; przeciąg, cug:* P. łagodny, lekki, mocny, ciepły. Czuć w tym miejscu P. Stać na przewiewie. Otworzyć okna pokoju dla przewiewu. **2.** *przewietrzanie, wentylacja:* P. ssący. P. tłoczący. Przewietrzanie, P., ciąg — utrzymanie krążenia zdrowego powietrza w kopalni. Łab. **3.** *wolne krążenie powietrza:* Miejsca rozrywek powinny być obszerne, mające wiele przewiewów, ile możności otwarte. L. <Prze + Wiew>

†**Przewiewacz, a,** lm. **e** *ten, co przewiewa:* Poślę na Babilon przewiewacze, którzy go przewiewać będą i wypróżnią plewy jego. B. G. Poślę do Babilonu przewiewacze, i rozwieją go. Wuj. <Od Przewiewać>

Przewiewać, a, ał p. **Przewiać.**

Przewiewanie, a, blm., czynność cz. **Przewiewać**: P. powietrza *(=przewiew).* P. zboża.

Przewiewie, a, lm. **a** *obszar szczelin rusztowych (n. p. pieca), przez które powietrze przechodzi z popielnika do paliwa.* <Prze + *Wiewie, od Wiew>

Przewiewka, i, lm. **i 1.** *rura pionowa na parowcach, z czepcem zakrzywionym u wierzchu, służąca do przewietrzania wnętrza statku za pośrednictwem przewiewu wytwarzanego przez samo posuwanie ś. parowca naprzód.* **2.** bud. *otwór w oknie lub w ścianie do przewietrzania izby:* W kościołach za przewiewki służą otwory w zwornikach sklepień. <Od Przewiewać>

Przewiewnia, i, lm. **e** piw. *wietrznia, suszelka, poddasze przewiewne do suszenia słodu na powietrzu.* <Od Przewiewny>

Przewiewnie przys. od **Przewiewny**: Tutaj tak P.!

Przewiewnik, a, lm. **i, Przewietrznik,** *przyrząd wirujący, który nadaje ruch powietrzu, a służy np. do przewietrzania budynków,* bąk, odciąg, *wentylator.* <Od Przewiewny>

Przewiewność, i, blm. rz. od **Przewiewny.**

Przewiewny 1. *dający ś. nawskroś przewiać; wystawiony na przewiew, przystępny dla przewiewu powietrza, otwarty, nieduszny:* Altana przewiewna. Lekka tkanina przewiewna. Balkon P. Ciennik P. Kniaź. Na wolnych i przewiewnych miejscach ożywiają nas i czerstwią te wdzięczne pary, nie mogąc nam szkodzić. L. Chodnik przeciągowy, czyli P., służy do przepływu powietrza i utrzymania w kopalni przeciągu, czyli przewiewu. Łab. Przedział P. w szybie kopalnianym. Łab. <Od Przewiew>

Przewiewowy przym. od **Przewiew,** przeciągowy: Drzwi przewiewowe a. przeciągowe dla zwiększenia lub przecięcia przewiewu, czyli ciągu powietrza w kopalni. Łab. <Od Przewiew>

Przewiezienie, a, blm., czynność cz. **Przewieźć.**

Przewiezienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewieźć ś.**

Przewieźć, ezie, ózł, nied. **Przewozić 1.** kogo, co=*wioząc przeprowadzić; przeprawić wozem, konno a. wodą; przetransportować; powieźć przez co, przejechać z kim, z czym:* Nasi, poczyniwszy trafty, przewozili piesze ludzie, strzelbę i ine potrzeby. Biel. M. P. towar lądem, wodą, wozem, koleją, tramwajem, łodzią. P. balonem. P. z miasta do miasta. P. koło domu. P. przez granicę. Przewieź go prumem, czółnem. Troc. **2.** nied. *być przewoźnikiem, zajmować ś. przewozem:* Przewożę z powinności, przewozem ś. bawię, żyję. Kn. **3.** *powozić trochę, pojeździć trochę dla przyjemności, przewietrzyć wożąc:* P. dzieci po parku. **P. ś. 1.** *przeprawić ś. jadąc, przejechać:* Gdy ś. przewieźli, przyjechali do ziemi Genezareth. Sekl. **2.** *pojeździć nieco dla spaceru; jadąc przewietrzyć ś.; przejechać ś.:* Przewiozę ś. po obiedzie. Korzystając z przybycia koni, dzieci chciały ś. P. <Prze + Wieźć>

Przewiędły *który przewiądł; nawpół zwiędły a. zupełnie zwiędły:* P., nawiędły, *semivietus.* Kn.

Słód P. = *trzymający środek między słodem zielonym a suchym.* <Od Przewiędnąć>

Przewiędnąć, ędnie, ądł 1. *nieco zwiędnąć, przywiędnąć.* **2.** *zupełnie a. nawskroś zwiędnąć.* **3.** *przewędzić ś., przejść dymem:* Gorzki dym, którym drugi napoły przewiędnie. Pot. **4.** garb., cz. czyn.: P. skóry mokre, wyprawne = *przesuszyć, by zwiędły,* abwelkować. < Prze + Więdnąć >

Przewiędnięcie, a, blm., czynność cz. **Przewiędnąć.**

†**Przewięz, a,** lm. **y** p. **Przewiąz:** O durny ludzki rozum, o głupstwo zuchwałe, jakże cię ukorzają te przewięzy małe (pszczoły). Zabł. <Prze + *Więz, WIĘZ/WIĄZ>

Przewięzica, y, lm. **e** bot. (lomentaria) *roś. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny rhodomeleae.* <Od Przewięz>

Przewięziel, źla, lm. **źle** *żagiel przytwierdzony do przewięzi.* <Od Przewięź>

Przewięzienie, a, lm. **a** weter. (u wołu): P. jelita za powrózek nasienny = *przepuklina, kiła.* <Od Prze + Więź>

Przewięziowy przym. od **Przewięź:** Dziobel P. = *żagiel trójkątny na dziobie statku, dwoma końcami przytwierdzony do dziobnicy, trzecim zaś, górnym, nie do masztu, lecz do przewięzi przyczepiony.* <Od Przewięź>

Przewięzistość, i 1. blm. rz. od **Przewięzisty. 2.** lm. **i** *karb, nacięcie przewięziste:* Motyl na przedniej przewięzistości w każdym boku ma po dwa, a na tylnej po siedm otworów do oddychania. L.

Przewięzisty 1. a. Przewięzły *z głębokim wcięciem przez pół:* Kadłub u większej części owadu jest P. L. **2.** [P.] *wcięty, cienki w stanie, w pasie:* Bobr. P. jak osa. <Od Przewięź>

Przewięzły p. **Przewięzisty:** P. robak, *insectum.* Zabł. (= *owad*). <Od *Przewięznąć, Prze + Więznąć>

†**Przewięzować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przewiązać.**

†**Przewięzowanie, a,** blm., czynność cz. **Przewięzować.**

†**Przewięzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przewięzować ś.**

Przewięzywanie, a, blm., czynność cz. **Przewięzywać.**

Przewięzywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewięzywać ś.**

Przewięzywać, uje, ywał p. **Przewiązać.**

Przewięzywanie, a, blm., czynność cz. **Przewięzywać.**

Przewięź, i, lm. **e 1.** *lina przechodząca od tyłu poprzez maszty do dzioba żaglowca, a przytrzymująca maszty w kierunku długości statku.* **2.** [P.] *wązki pas ziemi po obu stronach wodą oblany, geograficzny przesmyk, międzymorze.* **W przewięź kłaść** = *kłaść kamień, cegłę i t. d. spojeniami naprzemianległe w warstwach.* < Prze + Więź>

Przewijać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewinąć.**

Przewijanie, a, blm., czynność cz. **Przewijać.**

Przewijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewijać ś.**

Przewilgotnieć, eje, ał *przejść wilgocią.* <Prze + Wilgotnieć>

Przewilgotnienie, a, blm., czynność cz. **Przewilgotnieć.**

Przewilżać, a, ał p. **Przewilżyć.**

Przewilżanie, a, blm., czynność cz. **Przewilżać.**

Przewilżenie, a, blm., czynność cz. **Przewilżyć.**

Przewilżyć, y, ył, nied. **Przewilżać** *nawskroś zwilżyć, przejąć wilgocią.* L. <Prze + Wilżyć>

Przewina, y, lm. **y** *przewinienie, wina:* Jeśli wy będziecie odpuszczać ludziom grzechy a przewiny ich, odpuści i wam Pan występki wasze. Leop. Gdzie większy ciężar w przewinie? Ross. Tam rozpoznana każda P., tam grzechom miarę mierzą. Wysp. < Prze + Wina>

Przewinąć, nie, nął, Przewić, nied. **Przewijać 1.** *nanowo, inaczej owinąć; spowić ponownie:* P. starganą w kłębku bawełnę. P. dziecię (w powijakach). **2.** *przerzucić, przesadzić:* Przewinąć kogo przez nogę. Kn. Przewinął go przez kij, przez nogę. Troc. Przen.: P. kogo przez nogę = *oszukać, wyprowadzić w pole.* Kn. Niecnota ten mię przecie przez nogę przewinął. Ern. **3.** *zwijając przepleść, urozmaicić czym, poprzetykać czym:* Gęstym przewijane grona bluszczem. Ustrz. Weźmiesz sobie do rady pobożność, już wszystkie twoje rzeczy, jako ono kmiotówny śpiewają, będą jako złotem przewijane. Rej. Wianeczku ruciany, liljami przewijany. Wójc. **4.** *przenieść coś nawiniętego dla nawinięcia gdzieindziej:* P. przędzę na inny kłębek. **P. ś. 1.** przez czyją nogę = *potknąć ś.* = *zostać oszukanym, dać ś. wyprowadzić w pole.* Kn. **2.** *przemknąć ś., przesunąć ś., przesnuć ś.; wijąc ś. przejść;* nied. *uwijać ś., krzątać ś.:* Rzeki ś. tam przewijają. Troc. Przewijają ś. tam (ustawicznie tam i sam idą) ludzie. Troc. Chcą z barką swoją w cieniach ś. P. i brzeg niepewny zdaleka ominąć. Mick. Iluż to za mojej pamięci przewinęło ś. przez scenę wielkich artystów! Przen.: Często ci ś. te słowa w ustach przewijają: Dosyć ś. długo żyło. Nagur. (= *nawijają ś. na usta*). To wszystko w myśli mu ś. tam przewijało, cokolwiek rozpacz podaje imaginacji. L. Przen.: *przeminąć, przejść, przelecieć:* Już ś. dni kilka, tyleż nocy przewinęło, gdy ś. już przykrzyć poczęło przedsięwzięte dzieło. Min. Wiele ś. tego przewinęło. Troc. Przewinie ś. to. Troc. **3.** †**P. ś.** w co, [P. ś. czym] = *przejść, przemienić ś.:* Po wiośnie w lato ś. rok przewija mężniejszy. Żebr. [Przewinę ja ś. tą siwą gąsecką]. <Prze + Winąć>

×**Przewiniać, a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przewinić.**

×**Przewinianie, a,** blm., czynność cz. **Przewiniać.**

×**Przewinianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przewiniać ś.**

Przewinić, i, ił, nied. ×**Przewiniać 1.** *przeskrobawszy co stać ś. winnym; zawinić, ściągnąć na siebie winę:* Kto przewinił, niech płaci. Kn. Nie żebym wystąpił, abo co przewinił. Kochan. Jeśli najmniej przewinił, być mu w okowach. Kochan. Przewinił w tym. Troc. Gdy kto w tym przewinił... na chlebie i wodzie przestawać mu kazał. Skar. Smutnym nieposłuszeństwem ciężko jest P. Tremb. Jeśliś przewinił, trzeba, żebyś... zadosyć uczynił. Nar. P. komu a. P. ś. komu = *zawinić wobec kogo:* W czymże niewinność tobie przewiniła, za to cierpiąc, co złość cudza zbroiła? L. Kochać go? toby było zaczności P. (= *uchybić*). Podczaszy i piekarz przewinili ś. królowi, panu swemu. B. B. **2.** † P. kogo = *przekonać go, że winien; dowieść mu winy:* Nikt nie ucieka, jedno przewiniony pospolicie. Żarn. Przewiniony o cudzołóstwo. Troc. Przewinionego karać. Troc. Winny, przewiniony, zasługujący na karę lub naganę. Bobr. <Prze + Winić>

1. Przewinienie, a 1. blm., czynność cz. **Przewinić. 2.** lm. **a** *wina, przewina, wykroczenie; grzech;*

nieprawość, występek, przestępstwo: Karać za przewinienia. Com uczynił? które me P.? B. Sz. Miłować Pan i nieprzyjaciele i odpuszczać im przewinienia rozkazał. Skar. Wedle przewinienia karanie. Skar. Odpuścił mu (Dawidowi) Pan Bóg P., ale mu doczesnego karania odpuścić nie chciał. Skar. Większe jest karanie, niźli P. Skar. Jakie P., takie dość czynienie. Kn. † P. urażonego majestatu (Troc) = *zbrodnia obrazy majestatu.* Proces o rebelją i insze urażonego majestatu przewinienia formować. Troc. Ile przewinień, ile nieszczęść byłbym sobie oszczędził! Rzew.

2. Przewinienie, a, blm. p. **Przewinięcie:** P. kogo przez nogę. Troc.

I. Przewinienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewinić ś.**

2. Przewinienie się, a ś., blm. p. **Przewinięcie ś.:** P. ś. przez nogę czyją. Troc.

Przewinięcie, a, blm., **Przewinienie** czynność cz. **Przewinąć.**

Przewinięcie się, a ś., blm., **Przewinienie ś.** czynność cz. **Przewinąć ś.**

Przewionąć, nie, nął p. **Przewiać:** Szum przewionął po tłumie. Jeż. Z zachodu przewionął wiatr i tchnął żarem. Gliń. <Prze + Wionąć>

Przewionięcie, a, blm., czynność cz. **Przewionąć.**

[**Przewiosło, a,** lm. **a**] p. **Powrósło.**

Przewiosłować, uje, ował I. *przepędzić (pewien czas) na wiosłowaniu.* **2.** *wiosłując przepłynąć:* P. do przeciwległego brzegu. < Prze + Wiosłować>

Przewiosłowanie, a, blm., czynność cz. **Przewiosłować.**

Przewiosnować, uje, ował I. *przepędzić wiosnę, przebyć (gdzie) przez wiosnę.* **2.** kogo, co = *przechować, przetrzymać przez wiosnę.* <Prze + Wiosnować>

Przewiosnowanie, a, blm., czynność cz. **Przewiosnować.**

Przewisieć, i, ał *wisząc pozostać, przebyć (czas jakiś).* <Prze + Wisieć>

Przewisnąć, śnie, snął a. **sł** *zawisnąć wpoprzek czego, przewiesić ś.:* P. na poręczy schodów, na barjerze. <Prze + *Wisnąć. WIS/WIAS/WIEŚ>

Przewisusować, uje, ował, P. ś. *(czas jakiś) na wisusowaniu przepędzić, przełobuzować ś.* <Prze + Wisusować>

Przewisusowanie, a, blm., czynność cz. **Przewisusować.**

Przewisusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewisusować ś.**

Przewiszenie, a, blm., czynność cz. **Przewisieć.**

Przewiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przewisnąć.**

[**Przewitać, a, ał**] *przywitać.* < Prze + Witać>

Przewlec, cze, ekł i ókł, nied. **Przewlekać, Przewłóczyć, † Przewłaczać I.** *wlokąc przesunąć, przeprowadzić; przeciągnąć, przenizać:* P. nitkę przez igłę, sznurek przez kółko. P. kłodę z podwórza do szopy. Przez górę Perewłokę kozacy zwykli baty i łodzie swoje przewłóczyć od Wołhy aż do Donu. Paszk. Przewloką drążki przez tę powłokę. Leop. Dziwaczne swoje społeczeństwo na przewoźnych szałasach z miejsca na miejsce przewłóczyli. Wor. P. igłę, nić przez igłę. Troc (= *nawlec).* Przewlecz sznurek przez owoce do suszenia. Troc. Przen.: *przenieść, przelać:* Na następców Henrykowych ta łaska przewleczona. Bobrow. **2.** *ponownie i inaczej nawlec; przenizać z jednego sznurka, z jednej nici na drugą:* P. perły. **3.** *przebrać w inną bieliznę, przeoblec; przebrać, przewdziać, zmienić ubranie; przemienić powleczenie:* P. dziecko w czystą koszulę. P. pościel. **4.** *zmienić (obleczenie), przeoblec, przewdziać:* P. koszulę. **5.** *przedłużyć, przeciągnąć, rozwlec, rozciągnąć, nieprędko skończyć, rozmazać:* Przewłaczać słowa. Troc (= *wymawiać przeciągle).* Już od dawnego czasu swój żywot znędzniony przewłaczam niepotrzebnie od bogów wzgardzony. Koch. J. P. wojnę. Przewlekać proces do nieskończoności. Proszę cię jednak, nie przewłaczaj długo pielgrzymowania mego. Bz. Nikczemnym płodem ziemi przewlec na moment strapione życie. Sur. **6.** *odwlec, odroczyć, odłożyć, opóźnić co; zwlec, zmarudzić z czym:* P. co do jakiegoś czasu, terminu. P. swój wyjazd, przyjazd. Nie uciekło to jeszcze, co jest przewleczone. Niem. Kiedy przystąpiono do innych korzyści, przez imperatorową nam dozwolonych, czynność sejmu więcej była przewłóczoną. Rzew. Prawda, że mój powrót był przewleczony. L. **P. ś. I.** *wlokąc ś. przesunąć ś.; przeciągnąć ś., przepełznąć:* Przewlekła ś. po świecie szarzyzna leniwa i mętna. Orzesz. Z przewłóczącemi ś. z miejsca na miejsce różnemi narodami. Św. **2.** *przebrać ś. w inną bieliznę, przeoblec ś.; przebrać ś.:* P. ś. w czystą koszulę. P. ś. z podróży. Św. Małgorzata przez cały wielki post nigdy ś. nie przewłóczyła, robactwu ś. nie bardzo sprzeciwiając. Skar. **3.** *przedłużyć ś., rozwlec ś., przeciągnąć ś., przetrwać zbyt długo, rozmazać ś.:* Sprawa ś. przewlokła. Ażeby najdłużej przewlekła ś. droga. Syrok. **4.** *zostać odwleczonym, odroczonym, odłożonym, pójść w odwłokę:* Co ś. komu przewlecze, przecięż nie uciecze. Pilch. <Prze + Wlec>

Przewleczenie, a I. blm., czynność cz. **Przewlec:** P. zemsty. L. **2.** [P., lm. **a**] = a) *ubranie, w które ś. kto przebiera.* b) *bielizna.*

Przewleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewlec ś.**

Przewlekacz, a, lm. **e, Przewlekadło** *przyrząd do przewlekania; przyrząd do przewlekania nici przez uszko igły.* <Od Przewlekać>

Przewlekać, a, ał i P. ś. p. **Przewlec.**

Przewlekadło, a, lm. **a** p. **Przewlekacz.** <Od Przewlekać>

Przewlekanie, a, blm., czynność cz. **Przewlekać.**

Przewlekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewlekać ś.**

Przewlekle przys. od **Przewlekły:** Mówić P.

Przewlekłość, i, blm. rz. od **Przewlekły:** Dla przewlekłości zastępu, coby w którym miejscu trzeba działać, opatrzyć nie mogli. Warg. Późność i P. w sprawach często potrzebna. Troc (= *zwlekanie, kunktatorstwo).*

Przewlekły, Przewłoczny I. *przewlekający ś., przeciągły, rozwlekły, długo ciągnący ś., długotrwały:* Przewlekła sprawa, rada. Troc. Pomyślnych w najprzewleklejsze czasy, lata ci życzę sukcesów. Troc. Był to biskup wielkiej wstrzemięźliwości, świętej prostoty, przewlekłego nabożeństwa. Nies. [Przewlekłe wycie wilka]. Mówić głosem przewlekłym (= *przeciągającym).* **2.** patol.: Choroba przewlekła, × długoczesna, uporczywa, chroniczna (morbus chronicus). <Od Przewlec>

[**Przewłacka, i,** lm. **i**] *mitręga spowodowana przechodzeniem z miejsca na miejsce, np. przy gaz-*

dowaniu na kilku dzierżawach. <Od Przewłaczać>

†**Przewłaczać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przewlekać.**

†**Przewłaczanie, a,** blm., czynność cz. **Przewłaczać:** Quintus Maximus przewłaczaniem rzecz straconą naprawił. Baz.

†**Przewłaczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przewłaczać ś.**

[**Przewładać, a, ał**] co = *poradzić sobie z czym, owładnąć co:* Roboty w chałupie bèło dużo, ale my jom przewładali. <Prze + Władać>

[**Przewładanie, a,** blm.] czynność cz. **Przewładać.**

×**Przewładnie** przys. od **Przewładny:** Jowisz P. wszystko w jednej trzyma ręce. Kniaź.

×**Przewładny** *przemocny, przemożny, potężny, wszechwładny:* Konsul P. Mocą przewładną jak uszczęśliwić królom, tak i zgubić snadno. L. <Prze + Władny>

×**Przewłaszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przewłaszczyć.**

×**Przewłaszczyć, y, ył** *przekazać komu innemu na własność.* <Prze + Właszczyć>

[**Przewłoczka, i,** lm. **i**] **1.** *włóczęga, przeprowadzanie ś.* **2.** P o w ł ó c z k i a. przewłóczki = *włóczęgostwo.* <Od Przewłoka>

Przewłocznie przys. od **Przewłoczny.** L.

Przewłoczność, i, blm. rz. od **Przewłoczny:** Dobroć, cierpliwość i P. Boska. Wor.

Przewłoczny 1. p. **Przewlekły:** Mowa przewłoczna i wyraźliwa. L. *(=powolna).* Wyzwolił mnie od zdzierczych, przewłocznych form. Rzew. Godzi ś. coś przytoczyć dla usprawiedliwienia tej przewłocznej narady. Kal. **2.** †P., †**Przewłóczny** *nieskory, nieprędki, odwlekający, zwlekający, nieporywczy, cierpliwy, powolny:* Bóg długo człowieka czeka, ani mu łaski swojej bierze: P. i długo cierpliwy Bóg nasz. Skar. Iż nieskwapliwy Bóg jest a P. nad zgubą ludzką, dał grzesznikom odwłoki 120 lat. Skar. **3.** [P. rok] = *mierny, ani za mokry, ani zbyt suchy,* [p r z e w o c n y]. <Od Przewłoka>

Przewłoda, y, lm. **y** bot. (canavalia) *roś. z rodziny strąkowych.*

†**Przewłok, u,** lm. **i** p. **Przewłoka:** Za przewłokiem tej wojny głód jeszcze większy będzie. Chr. <Prze + * Włok, WLEK WŁOK>

Przewłoka, i, lm. **i,** †**Przewłok 1.** *przewlekanie, przewleczenie, przeciąganie:* P.. przewleczenie przez co, przeciągnienie. L. Kardynał ś. zżymał od gniewu na taką przewłokę procesu. Lib. Z przewłoką mówić. Troc. Z przewłoką, to jest jednym tonem trąbić. Troc. **2.** ×P. *przeciąg czasu:* Cudze przecierał kraje, tam długą przewłoką czasu chowając ś., Stylfrydem nazwany. Nies. P. czasu. Sur. Już długa P. czasu, a jeszcze ich nie widać. L. **Z przewłoką** przys. *wciąż, ciągle.* Kn., Włod. **3.** *zwłoka, opóźnienie, odwłoka, mitręga:* Bez żadnej przewłoki (odwłoki). Troc. P. najlepszym na gniew jest lekarstwem. Pilch. U nóg jego żebrzę o przewłokę czasu, abym ś. na to przygotowała. L. *(=o odroczenie).* Trzy dni zwłoki zdołały odmienić... a jednak ta P.... Rzew. Najmniejsza P. napełnia mię niepokojem. Rzew. Na boku zostawując moją krzywdę i mimo siebie puszczając, ile uciążliwych przewłok dla mnie wyniknąć może! Rzew. Naraża ich prawa na niebezpieczeństwa, zawikłanie, lub szkodliwe przewłoki. Sur. Wszakże dwór, szukający tylko przewłoki, nie myśli wcale dotrzymywać umowy. Szaj. **4.** [P.] = a) *przenoszenie ś. z miejsca na miejsce, włóczęga.* Przen.: *włóczęga, włóczykij, powsinoga, tułacz.* Przen.: Lizmanin. spowiednik królowej Bony i z Franciszkana P. Cz. *(=odstępca).* Przen.: *kobieta chodząca powoli, łazęga.* b) *zmiana bielizny na sobie.* c) *bielizna,* [p r z e w l e c z e n i e]. **5.** p. **Przetyczka. 6.** ×P. *przesmyk:* Czółna łatwo przez podobne przesmyki, zwane u dawnych Słowian przewłokami, przeciągane być mogły. Sur. **7.** †P. *przystań, port:* P. jeziorowa, rzeczna. **8.** bot. - a) p. **Gałucha.** b) (smyrnium perfoliatum) *roś. z rodzaju gierszownika.* **9.** chir.: ×P. p. **Zawłoka. 10.** kol. *mały sworzeń chroniący koło od spadnięcia,* l o n, l o n e k, z a t y c z k a. **11.** patol.: P. choroby nagminnej, epidemji. <Prze + Włoka>

Przewłóczenie, a, blm., czynność cz. **Przewłóczyć:** Znaleziono nieżywe zajączki przy przewłóczeniu pszenicy.

Przewłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewłóczyć ś.**

†**Przewłóczny** p. **Przewłoczny:** W zemście bogowie przewłóczni. Bobr. <Od Przewłóczyć>

×**Przewłóczyciel, a,** lm. **e** *ten, co przewleka, kunktator.* L.

Przewłóczyć, y, ył 1. i **P. ś.** p. **Przewlec. 2.** dok.: P. rolę = *przebronować, przeciągnąć broną.* **P. ś.** *przepędzić (pewien czas) na włóczeniu ś., przewałęsać ś.* <Prze + Włóczyć>

×**Przewłóknienie, a,** blm. patol. *nadmiar włóknika* (hyperinosis). <Od * Przewłóknić, Prze + * Włóknić, od Włókno>

[**Przewocny**] p. **Przewłoczny.** <Z Przewłoczny>

Przewodliwość, i, blm. fiz. *zdolność przewodzenia* (ciepła, elektryczności). <Od * Przewodliwy, Prze + * Wodliwy, WIOD/WIEDŹ/WOD>

Przewodni, Przewodny, Przewodniczy 1. *przewodniczący, przewodzący, prowadzący, wskazujący drogę; kierowniczy, sterowniczy:* Głos P. Na lutni jego dźwięk P. chybka stopa skacze. Nar. Gwiazda przewodnia żeglarzy. Ten cel a. ta myśl była gwiazdą przewodnią w mym życiu. Przewodnia myśl utworu literackiego *(= główna, naczelna).* Przewodnia idea, zasada, maksyma. **2.** Niedziela Przewodnia a. Przewodna = *pierwsza po Wielkanocy,* P r z e w o d y, [P r z e w o d n i c a]. **3.** anat.: ×Nerw P., skórny przyśrodkowy łydki (nervus saphenus externus). **4.** chem.: Rurka przewodnia = *rurka, przez którą gaz przechodzi z jednej części przyrządu do drugiej.* **5.** gie.: Skamieniałości przewodnie = *skamieniałości charakteryzujące daną formację w odróżnieniu od innych formacji.* <Od Przewód>

†**Przewodnia, i,** lm. **e 1.** p. **Przewodnictwo:** Snadniej jest postanowienie zwierząt za przewodnią natury rozumieć, niżeli opowiedzieć. Pilch. *(=wskazówką).* Uczone pióra za twoją przewodnią księgi na widok światu wydawały. Jak. W. Przewodnią złodziejską ś. bawił i nieraz krzywoprzysięgał. Mat. Zaraza ta ukarała Rusinów za zmowę z pogaństwem i przewodnią do niszczenia krajów sąsiednich. Nar. **2.** *przewodnik:* Rozumiano, jakoby on kozakom przewodnią był z Korony do Morawji. Birk. **3.** *konszachty, stosunki występne, porozumienia tajemne:* Przewodni żadnej z zbójcami pogranicznemi nie trzymał. Birk. Przewodnią z łotry trzymają. Birk. Zadali chłopu, że złodziejską z pogranicznemi przewodnią trzymał. Star. Przewodnie aby u Oczakowa Tatarom były zabronione. Sb. Niedługo potym ujrzała Polska liczne Rusinów hufce: poprzedzała ich dzicz litewska, dając rady i trzymając przewodnią rozbojów. Nar. Nigdyście łask tych

dla swojej z szatanem przewodni, kiedyby nie Abraham, ociec wasz, niegodni Pot. Ci, co mieli karać winowajców, to ich za uroszczoną wpuścili przewodnią i do prowincji i do pułków swoich. Chr. <Od Przewodni>

Przewodnica, y, lm. **e l.** p. **Przewodniczka. 2.** [P.] *niedziela Przewodnia, Przewody.* **3.** [P., s t e r n i c a, s z c z e r n i c a] *przodownica.* **4.** † P. *jezioro z wodą płynącą.* Przyjechali Tatarowie do jeziora ciekącego, które z tatarskiego słowa po naszemu zowią przewodnicą. Biel. M. <Od Przewodnik>

Przewodnictwo, a, blm. **l. a.** † **Przewodnia, Przewód, Przewództwo** *rola przewodnika; zajęcie przewodnika, przewodniczenie, kierownictwo, kierunek, ster, dowództwo, prezydjum, naczelnictwo:* Póki pod cudzym przewodnictwem zostawać będziesz? Pilch. Za przewodnictwem gwiazdy trzej królowie do Jeruzalem trafili. Zachar. *(=za wskazówką).* Rada państwa obradowała pod przewodnictwem samego cesarza. Objąć P. w czym. Powierzyć komu P. P. na wojnie, w spisku. **2. a. Przewodność** fiz. *zdolność ciał przeprowadzania ciepła i elektryczności.* <Od Przewodnik>

Przewodniczący l. im. od **Przewodniczyć. 2.** rz. *ten, co przewodniczy, kierownik, zarządca, naczelnik, prezes:* P. na zebraniu, w zgromadzeniu, w wydziale towarzystwa, w sekcji departamentu, na walnym posiedzeniu. Wybrać kogo, powołać kogo większością głosów na przewodniczącego. <Od Przewodniczyć>

Przewodnicze, ego, blm. rz. *zapłata przewodnikowi, wynagrodzenie dla przewodnika.* Kn. <Od Przewodniczy>

Przewodniczenie, a, blm., czynność cz. **Przewodniczyć,** *przewodnictwo:* P. na wycieczce, na posiedzeniu, w komisji.

Przewodniczka, i, lm. **i**. **Przewodnica,** × **Przewodniczyni** forma ż. od **Przewodnik:** P. w podróży, na wycieczce. Cnota jest przewodniczką do nieba. P. obrad, zgromadzenia, zebrania *(=przewodnicząca).* P. młodzieży. Namiętność to niebezpieczna P.

Przewodniczy l. przym. od **Przewodnik. 2.** p. **Przewodni:** Gwiazda przewodnicza. Troc. Przewodniczą do tego miał gwiazdę. Troc. <Od Przewodnik>

Przewodniczyć, y, ył, nied. *być przewodnikiem, prowadzić, przewodzić, wskazywać drogę:* P. komu w podróży. Przen.: P. komu do chwały, w wielkości i sławie. Szczęśliwy, czyjej przewodniczą łodzi cnota i piękność. Mick. P. obradom a. na obradach, w zgromadzeniu, na zebraniu, na posiedzeniu, w komisji, w zarządzie *(=prezydować, sterować, kierować).*

× **Przewodniczyni, i,** lm. **e** p. **Przewodniczka:** Powoli zaczną być przewodniczyniami, to jest posłicami na sejm. Rol. <Od Przewodnik>

Przewodnik, a l. lm. **cy** = a) a. **Przewódzca, Przewódca,** × **Przewodziciel,** † **Przewojca,** [**Przewójca**] *ten, co przewodzi, idzie przodem wskazując drogę:* Przewodnik w podróży, na wycieczce. Nająć sobie przewodnika. Lecz pójdźwa przecię, wszakże przewodnika nie trzeba temu, co świadom języka. Lubom. Od konia podwodnego bez wozu na milę każdy półtora groszy płacić ma, a przewodnikowi płacić nie trzeba, chyba iżby ś. sam posłaniec z przewodnikiem nazad wracał. Vol. Powinność dawania przewodnika. Nar. *(=przewód).* P. w puszczy. Rom. b) † P. *posłaniec:* P. ma czekać odpisu aż do słusznego czasu. Ek. Kiedy kędy posła albo przewodnika urzędnik odprawuje. Ek. c) *wódz, dowódzca, kierownik, naczelnik, głowa:* Abym był przewodnikiem wielkiego ludu. Przewodnika (wodza) znaleźć trzeba. Troc. d) *kierownik, nauczyciel, mistrz, wychowawca, pedagog, mentor:* P. młodzieży, maluczkich, ludu. Być przewodnikiem czyich lat młodych. Dobro pospolite miejmy za przewodnika rad naszych. Troc. Szczęśliwy, kto ciebie ma za przewodnika. Troc. **2.** lm. **i** = a) przen. *książka ze wskazówkami dla podróżujących:* P. po Europie, po ziemiach dawnej Rzpltej. Przen.: *książka ze wskazówkami z zakresu jakiej nauki, podręcznik, poradnik, kompendjum:* P. dla wychowawców, dla stolarzy, pedagogiczny, lekarski. b) chir. *narzędzie żłobkowate, po którym suwa ś. nóż,* p o d s u w k a, p o d w ó d k a (itinerarium). c) fiz. *ciało przepuszczające przez siebie dany czynnik:* P. ciepła, elektryczności. Zły P. *(=nieprzewodnik),* dobry P. *(=przewodnik)* ciepła, elektryczności. d) fiz. *drut telegraficzny.* Przen.: Nerwy są przewodnikami wszystkich wrażeń. Śniad. e) fiz. *ostry pręt żelazny do rozbrajania chmur piorunowych, utkwiony na najwyższym miejscu budowli i złączony za pomocą żelaznych także ogniw z ziemią wilgotną,* k o n d u k t o r, p i o r u n o c h r o n. f) ogr. *główna gałąź drzewa.* g) pusz. *ząb śpiczasty działający przy wypychaniu naboi ze strzelby.* <Od Przewodny>

Przewodność, i, blm. rz. od **Przewodny:** P. elektryczna. P. ciepła.

Przewodny l. p. **Przewodni. 2.** *przewodzący, przepuszczający przez siebie:* P. wobec ciepła, elektryczności. **3.** [P.] *przedsiębierczy, rzutny.* <Od Przewód>

Przewodowo przys. od **Przewodowy:** P., zwolna, święcie idą wszystkie mary. Krasiń.

Przewodowy przym. od **Przewód:** Sieć elektryczna jednoprzewodowa, dwuprzewodowa. Koło przewodowe=*transmisyjne.* <Od Przewód>

Przewody, ów, blp. p. **Przewodni:** Przyjadą do nas na P. Byłem u nich w P. <Lm. od Przewód>

Przewodzenie, a, lm. **a** czynność cz. **Przewodzić;** *przewodnictwo:* Księstwo Kurlandzkie nie doznawałoż od Moskwy ustawicznych dziwactw i przewodzeń? L. P. i pastwienie ś. nad mizernym ludem. Troc. W czasie przewodzeń rosyjskich. Kal.

× **Przewodziciel, a,** lm. **e** p. **Przewodnik:** Podaję szczegółowy spis tych głównych przewodzicieli konfederacji, z któremi nietylko zgodnie postępować należy, ale i wezwania ich wypełniać potrzeba. <Od Przewodzić>

Przewodzić, i, ił p. **Przewieść.**

Przewodzień, dnia, lm. **dnie l.** [P.] *gwóźdź gruby przebijający z boku dyszel i śnice u wozu,* s p e r n a l **2.** Nowo utworzone wojsko galicyjskie, to jest guidów czyli przewodniów. Sez. < Prze + * Wodzień, WIEDŹ/WIOD/WOD>

Przewodzik, a, lm. **i** p. **Przewód.** Anat. i hist.: **Przewodziki**=*przewody drobne* (canaliculi). Przewodziki kostne (c. ossium), naczynne w kościach (c. vasculosi s. Haversiani), zębowe (c. dentium). <Od Przewód>

[**Przewodziny, in,** blp.] *chwila podczas wesela, w której pan młody zabiera swoją żonę do domu.* <Od Przewodzić>

Przewoina, y, lm. **y** leśn. *długie i gibkie gałązki świerkowe zdatne na wici.* Sł. wil. < Prze + * Woina, WI/WOJ>

† **Przewojca, y,** lm. **y** p. **Przewodnik:** Żadnego

mu przewojcy nie trzeba. Susz. <* Przewodźca, od Prze + Wodźca, WIEDŹ/WIOD/WOD>

[**Przewoje, ów**, blp.] *żelazna a. kręcona z witki obrączka w jarzmie, która za pomocą kółka zaczepia ś. na grądziel pługa.* < Lm. od Przewój>

Przewojować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na wojowaniu:* Całe życie przewojował. Krasz. **2.** [P.] *wojując zwyciężyć:* Jak zacon wojować, przewojował tygo drugiego. <Prze + Wojować>

Przewojowanie, a, blm., czynność cz. **Przewojować.**

Przewojowy przym. od **Przewój**: Przy dźwigarce przewojowej i przy bębnie przewojowym ta sama lina odwija ś. z jednej strony bębna, a nawija ś. jednocześnie z drugiej strony na tenże sam bęben, trzymając ś. na nim tylko tarciem zwojów nawiniętych. <Od Przewój>

× **Przewołać, a, ał**, nied. **Przewoływać** *wywołać jednego po drugim kolejno:* Wziął marszałek ten regiestr, w którym ta sprawa była, P. kazał kilka aktoratów. Mat. Po jednemu ich przed sąd swój przewoływają. Paszk. <Prze + Wołać>

× **Przewołanie, a**, blm., czynność cz. **Przewołać.**

× **Przewoływać, a, ał** p. **Przewołać.**

× **Przewoływanie, a**, blm., czynność cz. **Przewoływać.**

Przewora, y, lm. **y, Przeworzyna, Przywora,** [**Przeoryna**] **1.** *drąg poziomy oddzielający od siebie konie w stajni, aby ś. nie gryzły, przegroda w stajni między końmi, bydłem:* Trze grzywę o przeworę wół. Rej. Przewory między konie wprawić. Troc. Żerdź, dyl, P. Bobr. Przen.: Między grzesznym a piekłem niemasz inszej przewory, jedno ta słaba ściana śmierci. Wuj. **2.** *zagroda, przedział, klatka w stajni dla jednego konia.* Przen.: † Wielka to jest łaska od miłego Boga, gdy małżonkowie w stadle a w przyworze małżeństwa swego dziatki mają mieć. Glicz. *(= w zakresie, w granicach, w obrębie).* **3.** † P. *klatka:* Szalony do przewory zawierany bywa. Troc. <Prze + * Wora, WOR/WIER/WR/WRZ>

Przewoskować, uje, ował *przeciągnąć, przetrzeć woskiem:* P. podłogę, nitkę. <Prze + Woskować>

Przewoskowanie, a, blm., czynność cz. **Przewoskować.**

Przewozić, i, ił i P. ś. p. **Przewieźć.**

Przewoziny, in, blp. *przewożenie, przewożenie ś., przeprawa:* Strudzony przewozinami z jednego brzegu na drugi, usypiał. Jeż. <Od Przewozić>

× **Przewozisko, a**, lm. **a** *promisko:* P. stare, jak ś. trąciło o kamień, tak ś. i rozleciało. L. <Od Przewóz>

[**Przewozne, ego**, blm.] p. **Przewozowe.**

Przewozowe, ego, blm. **Przewoźne,** [**Przewozne**], **Przewoźnicze, Przewóz, Woźbowe** *opłata za przewóz.* <Od Przewozowy>

Przewozowy, Przewoźny przym. od **Przewóz**, *transportowy:* Kantor, okręt, statek P. Łódź przewozowa. Woj.: Łoża przewozowe służą do przewozu armat z miejsca na miejsce i do wszelkiej podróży. Jak. J. Handel P. = *tranzytowy; przekupniowy.* L. Kantor przewozowo-ekspedycyjny. Gór.: Chodnik P., sztolnia przewozowa = *któremi przewożą ukopane ciała.* <Od Przewóz>

Przewoźna, ej, lm. **e** rz. kol. *cedula frachtowa.* <Od Przewoźny>

Przewoźne, ego, blm. p. **Przewozowe.** Kn.

× **Przewoźni** p. **Przewoźniczy.** Troc. <Od Przewóz>

Przewoźnicki p. **Przewoźniczy.** Wej. <Od Przewoźnik>

Przewoźnictwo, a, blm. *zajęcie przewoźnika, rzemiosło przewoźnicze:* Trudnić ś. przewoźnictwem <Od Przewoźnik>

Przewoźnicze, ego, blm. p. **Przewozowe.** Troc.

Przewoźniczek, czka, lm. **czkowie** p. **Przewoźnik.** Kaczk.

Przewoźniczka, i, lm. **i** *żona przewoźnika.* <Od Przewoźnik>

Przewoźniczy, Przewoźnicki, przym. od **Przewoźnik**; × **Przewoźni**: Spryt P. Bobr. <Od Przewoźnik>

Przewoźnik, a, lm. **cy** *ten, co ś. trudni, przewozem:* P. czółnem, prumem, łódką. Troc. Długo P. na prądzie ś. z prumem biedzi, nakoniec musi iść zaszumem. Pot. Na przewozie P. od niego nic wziąć nie chciał. Górn. P. a. marynarz i ludziom dobrze czyni, i sobie: sobie, iż mu płacą, onym, iż je przewiózł po potrzebach swych na drugą stronę. Rej. Zdr. **Przewoźniczek.** <Od Przewoźny>

Przewoźność, i, blm. rz. od **Przewoźny**: P. kolei żelaznej = *zdolność przewożenia.*

Przewoźny 1. p. **Przewozowy**: Nawy przewoźne. Wor. **2.** *dający ś. przewieźć, przewozić:* Lokomobila jest silnikiem przewoźnym. **3.** *przywieziony = przywoźny = obcy, zagraniczny, zamorski, nie swojski; przybyły z obczyzny, przychodni:* Towar, wyrób P. Przewoźna rzecz jest milsza, niż ta, co jest doma. Alb. Miód jest trunek nieprzewoźny. Kras. Przewoźnej mądrości po zagranicznych akademjach nie szukał. Nies. Przewoźne maksymy nie zgadzają ś. z sposobem myślenia wolnego obywatela. Kras. Ojcowie nasi strzegli ś. zbytków przewoźnych. Kras. Przewoźne prawem znieście obyczaje, cni Tebanowie, przodków swych zwyczaje podajcie dziatkom. Tw. Żem jest z dawnych Polaków krwi, nie z cudzej ziemie P. szlachcic. Pas. Przewoźnego mu z cudzych krajów dyrektora przydał. Nies. Egzotyczne i przewoźne z cudzych krajów tytuły. Nies. **4.** *pokryjomu przewieziony, przemycany, szwarcowany:* Do miasta nie dopuszczać chleba przewoźnego. Ek. <Od Przewozić>

Przewożenie, a, blm., czynność cz. **Przewozić,** *przewóz.*

Przewożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewozić ś.**

Przewód, odu, lm. **ody 1.** = a) † P. *przewiedzenie, przeprowadzenie:* Zmusili chłopa do przewodu w drodze. Troc. Dał mi list do książąt, którzy są za rzeką, żeby mi dali P., abym przyszedł do tego kraju. Leop. *(= wolne przejście)* (aby mię przewiedli. Leop.). b) P., uroczystość na pamiątkę wyjścia Żydów z Egiptu (za przewodem Mojżesza), *Pascha, Wielkanoc.* Phaze, P. abo Wielkanoc u Żydów. Leop. c) *rodzaj powinności państwowej: obowiązek przewożenia rzeczy panującego:* Musiała ludność przewozić zapasy ze śpichrzów książęcych na miejsce ich przeznaczenia, tak zw. P. Bob. Kiedy same konie dawano, to nazywało ś. P.; kiedy dawano wóz, nazywano przewóz. Wiszn. P., rodzaj danniczy w przywilejach książąt polskich, znaczy powinność dawania przewodnika. Nar. Podwody pocztowe były dawane, to jest wóz i konie a. same

konie, i to ś. nazywało P., inaczej przewóz, a nawet narzaz. Cz. Stanąć do przewodu. d) *transport tym sposobem prowadzony:* Oddać P. następnej wsi. Gl. 2. a. †**Przewodnia** *przewodnictwo, wodza, dowództwo, komenda, kierownictwo:* Za przewodem moim wstąp na tę drogę. Troc. Za twoim przewodem pójdziemy do celu. A jako robota gromadą spora, tak też pospołu i na przewodzie lepiej, kiedy to może być. Ek. *(=zarządzie).* Za twoim przewodem złączym ś. z narodem. Wyb. 3. †P. *pobudka, pokusa, pochop, podnieta, zwodzenie:* Dziś do niecnoty bardzo P. rączy, na jednej towarzysza masz nodze stojący. Papr. 4. †P. *przeprowadzenie swego, przeforsowanie, postawienie na swoim; dokazanie, dopięcie swego:* O prawdę, nie o swój P. idzie. Skar. Uporny P. swego i dokazanie, na co ś. kto zaniesie, jest skazą Rzpltej. Petr. By jedno dobrym moim przyjacielem był, przewodu mi na sejmach i sejmikach pomagał. Birk. P. prawa = *wygranie sprawy w sądzie; tok sprawy sądowej, proces, postępowanie sądowe:* Powiedział oskarżony, iż ani o pozwie, ani o przewodzie prawa nie wiedział. Górn. Ktoby przeciw komu prawo jakie u sądu fortelem przewiódł, tedy drugi może o taki zły P. prawa do tegoż urzędu, przed którym prawo było przewiedzione, stronę przeciwną pozwać. St. lit. Pozywać dla przewodu prawnego. Nisz. 5. *ciąg, pochód, orszak, procesja:* Długo w uroczystym stąpali przewodzie, a każdy składał u stóp tronu urnę szczerozłotą. Krasiń. 6. *przedmiot przeprowadzający przez siebie dany czynnik; kanał:* P. rurowy. P. elektryczny. P. parowy. P. dopływowy, odpływowy a. wylotowy *(= kanał dopływowy, odpływowy).* P. pary a. P. odpływu pary a. odwód pary. P. ssący a. *rura ssąca.* P. wody=*rura wodociągowa.* Polecono stosować przewody dymowe do kominów z desek, oblepionych gliną. 7. *kierunek:* Od tej wysoczyzny biorą wody P. ku różnym okolicom świata na morza. Pol. 8. w lm. *niedziela Przewodnia, oktawa Wielkanocy:* Przyjechałem po Przewodach. Urodził ś. w same Przewody. Tak dojechał do marca; Wielkanoc przypadła w końcu tego miasiąca, a na Przewody termin ostateczny. Krasz. ? Przen.: Dla nich wieczór urządził tańcujący na przewody karnawału. Paw. *(= ? tydzień po karnawale ? w oktawę po ostatnim wtorku).* 9. [Przewody] *zwyczaj obdarzania ś. w dwa tygodnie po śmigusie wielkanocnym.* 10. [P.] *rodzaj sieci.* 11. anat. *przepust, kanał, przeważnie w częściach miękkich ustroju; fistula,* × naczynie donoszące, †donośne, †dostarczające, †prowadzenie, †tor, †ciąg (ductus, meatus, canalis): P. językowy (d. lingualis, thyreoglossus), łzany, łzowy (d. lacrymalis), międzyzrazikowy (d. interlobularis). P. moczowy p. **Moczowód.** P. nasienny p. **Nasienny.** P. nosowołzany (d. nasolacrymalis), pęcherzykowy (d. cysticus), pępkowojelitny, żółtkowy (d. omphalomesentericus), pierśny (d. thoracicus), podżuchwowy (d. salivalis submaxillaris), pokarmowy (d. cibarius, tractus intestinalis), przysieczny (d. incisivus), przyuszniczy (d. parotideus s. Stenonianus), tętniczy (d. arteriosus Botalli), uszny (d. s. meatus auditorius), wydzielniczy gruczołów (d. excretorius), wytryskowy (d. eiaculatorius), żółciowy (d. biliferus), żółciowy wspólny (d. choledochus), żylny (d. venosus Arantii). 12. bart. *rurka znajdująca ś. w narządzie płciowym trutnia.* 13. embr.: P. moczówkowy a. omoczniowy p. **Moczownik.** 14. a. **Powód** gór. *jedna z listew przegrodzających w przedziałach szybu, po których ś. wyciągane skrzynki suwają, aby o cembrzynę szybu nie zawadzać.* 15. mech. *transmisja, przenośnia.* 16. wet.: P. międzyracieczny (sinus interdigitalis). Zdr. **Przewodzik,** × **Przewódek.** <Prze + * Wód, WIEDŹ WIOD/WOD>

Przewódca, y, lm. **y** p. **Przewodnik:** Nie miałem przewódców jak ś. należy. L. P. bandy zbójeckiej=*herszt.* <Od Przewodzić>

Przewódczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Przewódca,** *przewodniczka:* Bądź przewódczynią wszechmiłości. Krasiń. Gwiazda P. królów. Garcz.

× **Przewódek, dka,** lm. **dki** p. **Przewód.** Anat. =*przewód drobny, przewodzik:* × Przewódki łzane (ductus s. canaliculi lacrymales).

Przewódzca, y, lm. **y** p. **Przewodnik.**

Przewództwo, a, blm. *rola przewódcy, przewodzenie, przewaga, hegiemonja:* Zwałeś ś. wiecznym, Rzymie, ale nie wiecznyś twoją siłą, twojemi bogactwy, twoim przewództwem orężnym: tyś wieczny z ducha niebieskiego. Budz. <Od Przewódzca>

Przewój, oju, lm. **oje 1.** p. **Przewijanie. 2.** bot. (evolvulus) *roś.* <Prze + Wój>

[**Przewójca, y,** lm. **y**] p. **Przewodnik.** <Z *Przewódźca>

[**Przewór, ora,** lm. **orowie**]=**Przeor.** <Z Prze(w)ór>

Przewóz, ozu, lm. **ozy 1.** *przewiezienie, przewiezienie ś., przewożenie, przewożenie ś.,* przewózka, *transport, szczeg. przez wodę:* Przewozem ś. bawić. Kn. *(= być przewoźnikiem).* Przewozem ś. żywić. Troc. Zapłacił od przewozu koni i karety. Troc. P. towarów teraz na Wiśle niebezpieczny. Troc. Łoża przewozowe mają być zgodne do przewozu armat z miejsca na miejsce i do wszelakiej podróży. Jak. J. 2. *miejsce przewozu, przeprawa, przystań:* Jechać do przewozu. Troc. P. szeroki, niebezpieczny. Troc. Na przewozie od niego nic nie wzięli. Górn. Zjechaliśmy ś. przypadkiem u przewozu. Z mnóstwem okrętów przez port abo P. trypoliński ciągnął na miejsce potrzebne. Leop. Przen.: Roku 1252 niezmierne wód zebranie wszystkę Polskę zalało, tak iż pola, role i lasy przewozem stanęły, *navigabiles erant.* Błaż. *(= trzeba było czółnem ś. po nich przewozić).* Przen.: Mieć wóz i P.=*mieć dwie rzeczy do wyboru, dwie alternatywy, konieczność zdecydowania ś. na jedno z dwojga.* 3. *zapłata od przewozu,* przewoźne: P. płacić. Troc. Wół za morzem po groszu, a przewozu sto złotych. Prz. 4. *rodzaj powinności państwowej: przewożenie podwodami rzeczy panującego:* Kiedy dawano wóz, nazywano P. Wiszn. Podwody pocztowe były dawane, to jest wóz i konie a. same konie, i to ś. nazywało przewód, inaczej P., a nawet narzaz. Cz. 5. kol.: P. a. wożba: P. całowozowy a. przesyłka całowozowa. P. zboża luzem a. P. wsypu. P. zwłok. <Prze + Wóz>

Przewózka, i, lm. **i** p. **Przewóz.** Gór.: P. urobku, czyli ciał ukopanych, chodnikami aż do szybu, którym następnie są wyciągane. Łab. <Prze + * Wózka, WIEŹ WIÓZ/WOZ>

Przewracać, a, ał i **P. ś.** p. **Przewrócić.**

Przewracanie, a, blm., czynność cz. **Przewracać.**

Przewracanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewracać ś.**

[**Przewracany, ego,** blm.] *pewien taniec ludowy.* <Od Przewracać>

[**Przewredzać, a, ał**] p. **Przebredzać.**

[**Przewredzanie**, a, blm.] czynność cz. **Przewredzać.**

Przewrot, u, lm. **y** muz. w kontrapunkcie podwójnym = *odwrócenie melodji;* w nauce odległości = *wzięcie dźwięku o oktawę niższego;* w nauce akordów = *wzięcie innego dźwięku za podstawę.* <Prze+*Wrot, WROT/WART/WIERĆ>

Przewrotek, tka, lm. **tki** zool. p. **Gołąb.** <Od Przewrot>

Przewrotnica, y, lm. **e 1.** × P. *kobieta przewrotna, obłudnica.* **2.** [P.] *wódka:* Flisy mówiom na wódke: Chodźmy na przewrotnice. <Od Przewrotnik>

Przewrotnie przys. od **Przewrotny:** P. o wszystkim sądzi. Troc.

× **Przewrotnieć, eje, ał** *stawać ś. przewrotnym.* L. <Od Przewrotny>

× **Przewrotnienie, a,** blm., czynność cz. **Przewrotnieć.**

Przewrotnik, a, 1. † P., lm. **cy** *człowiek przewrotny, krętacz, obłudnik:* P. przewraca prawa, obyczaje, ludzie z dobrych na złe. Włod. P. najniewinniejsze źle tłómaczy kroki. L. Obrzydłym jest przed Panem P. B. B. Nie bój ś., acz niewiernicy i przewrotnicy są z tobą. Wuj. **2.** [P., lm. **i**] *fartuch.* <Od Przewrotny>

Przewrotność, i, blm. **1.** rz. od **Przewrotny;** × **Przewrót:** Niemasz nic tak świętego, czegoby P. złym użyciem i opacznym tłómaczeniem nie skaziła. Nar. Przyszła już za naszego złego wieka niesłychana P. ludzka, która prawdę w fałsz, a prawo w potwarz obróciła. Orzech. **2.** anat.: × **P. trzew** = *odwrotne a. przewrotne położenie trzew* (situs perversus). **3.** patol.: P. płciowa = *popęd płciowy opaczny (do osób tej samej płci).*

Przewrotny 1. *łatwy do przewrócenia, wywrotny:* P. wóz. Kn. Przewrotna śklanka. Troc. Przen.: Nieprzewrotny sędzia. Skar. (= nieprzekupny, nie do skażenia, lub też którego wyrok nie może być odrzuconym, od którego apelacja nie idzie. L.). **2.** *fałszywy, obłudny, wykrętny, chytry, podstępny, judaszowski:* Zowiemy człowieka wykrętnym abo przewrotnym, który wszystko wywraca i we wszystkim tylko rzeczy swych przestrzega. Rej. Jeden P. towarzysz dosyć jest na zgubę. L. P. teraz świat! Przewrotne to zwyczaje. Troc. Przewrotna mądrość. Troc. Przewrotne teraz umysły i czasy. Troc. Spólnego nic przewrotni z tobą nie mają. Kochan. Chytrość przewrotna. Górn. Przewrotni pochlebcy. Kosz. Ponieważ to nie z chęci, ale z przewrotnej namowy Wojdyłłowej uczynił. Stryjk. Ta ich przewrotna nauka tym jest szkodliwsza, że za sobą ciągnie wiele inszych błędów. Wuj. Przewrotne myśli odłączają od Boga. Wuj. Których drogi przewrotne są, a postępki ich bezecne. Wuj. Wystaw sobie, co to jest za przewrotna głowa! Słow. **3.** prow.: Kawa przewrotna = *mająca więcej mleka, niż kawy.* <Od Przewrót>

× **Przewrotny** *znajdujący ś. przed wrotami,* przedwrotny: Do domu pierwszy wstęp czyni plac P., skromny wprawdzie w rozmiarze, ale ochędożny. L. <Prze(d)+Wrotny>

Przewrotowiec, wca, lm. **wcy** *rewolucjonista dążący do przewrotu.* Proch. <Od Przewrotowy>

Przewrotowy 1. przym. od **Przewrót:** Ruch P. Dążenia przewrotowe. Odciął ś. poeta następującą na przewrotowe teorje dupliką. Big. **2.** piw.: Wózek P. p. **Przewagowy.** <Od Przewrót>

Przewrócenie, a blm. **1.** czynność cz. **Przewrócić:** P. z wozem, P. woza. Troc. **2.** okul.: P. zaćmy = *zepchnięcie jej* (reclinatio cataractae).

Przewrócenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewrócić ś.**

× **Przewróciciel, a,** lm. **e** *ten, co przewrócił a. co przewraca:* P., wywróciciel. Mącz. <Od Przewrócić>

Przewrócić, i, ił, nied. **Przewracać 1.** *obrócić na drugą stronę, wywrócić, odwrócić, przekręcić:* Oracz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, że mu stokrotną lichwą roboty przypłaca. Groch. Ziemia, niżeli uczyni pożytek, siłaż to razy potrzebuje być przewróconą? L. Przewracać siano na łące. Troc. Przewrócić karetę, czoln. Troc (= *wywrócić do góry dnem).* P. kapelusz. Troc. Jeśli przy stole kto zaczął obmawiać kogo, chleb przed nim przewrócili, a. w obrusie dziurę uczynili. L. Przewróciwszy kartę nawspak, gdy ta pociecha zlęże, pewnie smutek urodzi. Rej. Kłóci ś. i ledwie całego domu do góry nogami nie przewraca. L. Właśnie by ręką przewrócił, tak ś. odmieniło. Perz. Przewróconą czyli odwróconą ręką np. bić. L. (= *na odlew).* Chcąc dzielić ułamek przez ułamek, trzeba oba wyrazy ułamku dzielnika P., to jest na miejscu licznika napisać mianownika, i odwrotnie. Jak. J. Przewracać po książce, przewracać karty w książce = *wertować, szperać po książce.* Nie mogąc rękami obwisłemi karty w brewjarzu P., wargami je przewracał. Birk. Przewróćmy wszystkie prawa. Troc. Przewracać oczy a. oczami (= *toczyć oczami).* Oj, i czegóż znowu tak przewracasz oczy, jak opętany, gdy go ksiądz kropidłem zmoczy? Tremb. Jakże brzydko oczyma przewraca! L. Pijany młynkuje, oczyma przewraca. L. Koziołki przewracać. Górn. (= *fikać koziołki).* Już niedźwiedź uczony przewraca koziołka. Kam. P. suknię = *przenicować.* Przen.: P. komu w głowie = *pomieszać; zrobić go zarozumiałym, wbić go w ambicję, sprawić zamęt w pojęciach:* Obcowanie z panami a. czytanie książek bez wyboru przewróciło mu do reszty w główce. Niespodziewane bogactwo przewróciło jej w głowie. **2.** × P. kogo = *nawrócić, przerobić, przekabacić:* Sektę luterską, od Ozjandra przewróceny, przyjął. Steb. **3.** *przewalić, obalić, wywrócić:* P. stołek, dzban z wodą. Wiatr przewrócił drzewo w ogrodzie i stodołę. Woźnica, zawadziwszy o kamień, przewrócił nas na drodze, tak iż wypadliśmy z bryczki. Widziałem na drugi dzień tu i owdzie wazonik przewrócony. Bał. [To sie wszystko przewróciło] (= *las został ścięty).* Przewracać w czym, P. gdzie = *przerzucać, przewalać, grzebać, gmerać, przetrząsać, szperać:* Nie przewracaj mi w szafie. Przewrócili mi wszystko w szufladzie do góry nogami (= *skopali).* **4.** przen. † P. *podejść, oszukać podstępnie:* Niezbożni nie pierwej dorwą ś. snu, ażby kogo przewrócili. Leop. (ażby kogo podwrócili. Leop.). **5.** [P]. *zmienić, sfałszować:* Ten list został przewrócony. **6.** × P. w co = *przemienić, przerobić, przedzierzgnąć, przekształcić, przeobrazić, przeistoczyć:* Skiby przerosłe dziczą P. w kraj żyzny. Wor. **7.** bot.: Jagoda przewrócona p. **Jagoda. P. ś. 1.** *zostać przewróconym, odwrócić ś., wywrócić ś., przekręcić ś., obrócić ś.:* Wszystko teraz do góry nogami przewraca, świat ś. wniwecz obrócił. L. Przen.: Sądzęż dobrze, czy mi ś. przewróciło w głowie, wszak tego na kontraktach widziałem we Lwowie? Tremb. W głowie ś. wam przewraca. L. Przewracać ś. = *leżąc obracać ś. z jednej strony na drugą, przewalać ś. z boku na bok, poprawiać ś. na leżeniu; tarzać ś., koziołkować ś., tarzać ś. leżąc, bałykować ś.:* Niczego ś. podjąć nie chcą, jedno leżą

a na pościeli ś., przewracają jako drzwi na zawiasach. Kosz. Świnie wolą ś. w błocie, niż w wodzie przewracać. Kosz. Patrz, jak ś. ci chłopcy przewracają. Troc. Wstań, nie przewracaj ś. w pościeli. Troc. 2. nied. *kotłować ś., bałwanić ś., przewalać ś., kłębić ś., burzyć ś., ciwałować ś.*: Już ś. woda gotuje, aż ś. w garnku przewraca. Wino, piwo przewróciło ś. = *obudziła ś. w nim uśpiona fermentacja, przyczym zmętniało od poruszonych drożdży*. 3. *upaść, obalić ś., przewalić ś., wywrócić ś., rymnąć*: Zawadziwszy o sterczący korzeń, przewrócił ś. Zakołowało mu ś. w głowie, i przewrócił ś. Dom, parkan przewrócił ś. Wóz przewrócił ś. Przewrócił ś. z wozem. Troc. Padł, że ś. przewrócił. Troc. Czółn ś. przewrócił. Troc. <Prze + Wrócić>

[**Przewrósło, a,** lm. **a**] = **Powrósło**: Pogarda, jaką szlachta okazywać miała prostakom przewrósłami opasanym. T. K. <Prze + *Wrósło, WROZ/WRZOZ/WARZ/WIERZ>

Przewrót, otu, lm. **oty** **1.** × P. *przewrócenie, przewrócenie ś., obalenie, obalenie ś., wywrót*: P. wozu, bryczki. **2.** przen. *zmiana, przeobrażenie, przekształcenie, rewolucja*: P. społeczny, w myśli, w poglądach, w systemie rządów, w hierarchji, w świecie fizycznym, w atmosferze, w świecie duchowym. P. polityczny. P. niespodziany, dawno oczekiwany, nieunikniony. Dokonać przewrotu. Dążyć do przewrotu. Przygotowywać P. **3.** przen. *zamęt, nieład, zawrót, pomieszanie*: Czuć P. w głowie. **4.** †P. p. **Przewrotność**: Chciał dokazać przewrotem, czego cnotą zjednać nie umiał. Nar. <Prze + *Wrót, WROT / WART / WIERC>

†**Przewróżenie, a,** blm., czynność cz. **Przewróżyć.**

†**Przewróżyć, y, ył** *wróżąc przepowiedzieć*: Astrolog Kazimierzowi, że długoletnie, ale nieszczęśliwie żyć będzie, przewróżył. Błaż. <Prze + Wróżyć>

Przewrzaskiwać, uje, iwał **1.** *od czasu do czasu wrzeszczeć, odzywać ś. wrzeszcząc*: Musi być złodziej, bo pies przewrzaskiwa. Troc (= *ujada, naszczekuje*). **2.** myś. (o psie gończym) *odzywać ś. odmiennym głosem przez głosy innych psów*: Gońca inaczej głosu dobywa goniąc, a inaczej przewrzaskiwa do psów idąc. Ostror. < Prze + *Wrzaskiwać, od Wrzask >

Przewrzaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przewrzaskiwać.**

Przewrzasnąć, śnie, snął *wrzasnąć nagle, zawrzeszczeć*. <Prze + Wrzasnąć>

Przewrzaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przewrzasnąć.**

Przewrzeć, wrze, wrzał **1.** *przegotować ś.; przewarzyć ś.*: Woda z kapusty, kiedyby już przewrzała, żywot zatwierdza. Syr. **2.** *przestać gotować ś.* <Prze + Wrzeć>

Przewrzeszczeć, y, ał **1.** *przemóc swym wrzaskiem innych wrzeszczących, przekrzyczeć; przetrzymać kogo w wrzasku*. **2.** *wrzeszcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Wrzeszczeć>

Przewrzeszczenie, a, blm., czynność cz. **Przewrzeszczeć.**

[**Przewrzosło, a,** lm. **a**] = **Powrósło**: Z wierzchu kaftan tatarski ze sukna burego, przewrzosłem podpasany. Jeż <Prze + *Wrzosło, WRZOZ / WROZ/WARZ/WIERZ>

Przewspaniale przys. od **Przewspaniały**: Niebo P. wystąpiło tej nocy ku uczczeniu święta Wandy. Dyg.

Przewspaniały *nader wspaniały*: P. obraz. Krasz. <Prze + Wspaniały>

[**Przewszystek**] *wszystek, ale to wszystek*. <Prze + Wszystek>

Przewtórować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na wtórowaniu*. <Prze + Wtórować>

Przewtórowanie, a, blm., czynność cz. **Przewtórować.**

[**Przewuór, a,** lm. **owie**] p. **Przeor.** <Z Przeór = Przeor>

Przewybornie przys. od **Przewyborny.**

Przewyborność, i, blm. rz. od **Przewyborny**: Za Kazimierza Wielkiego w rzęsisty owoc obyczajów, grzeczności i pięknej przewyborności wzmogła ś. Polska. Błaż. (= *elegancji*).

Przewyborny *arcywyborny, arcydoskonały, wyśmienity*: Łokietek, pan przewybornej cierpliwości, dobroci znamienitej. Błaż. Serce ma przewyborne. L. <Prze + Wyborny>

Przewycie, a, blm., czynność cz. **Przewyć.**

†**Przewyciężać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przezwyciężyć.** Troc, Glos., Kaz. 1555, Wirz., Kwiat.

†**Przewyciężanie, a,** blm., czynność cz. **Przewyciężać**, *przezwyciężanie*.

†**Przewyciężanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przewyciężać ś.**, *przezwyciężanie ś.*

†**Przewyciężenie, a,** blm., czynność cz. **Przewyciężyć**, *przezwyciężenie*. Glos.

†**Przewyciężenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przewyciężyć ś.**

†**Przewyciężyć, y, ył** i **P. ś.** p. **Przezwyciężyć.**

Przewyć, yje, ył **1.** *powywszy przestać wyć*: Wilki już przewyły. **2.** *wyjąc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Wyć>

Przewydrzeć, eje, ał *zupełnie zwydrzeć, rozwydrzeć; zdziczeć, rozpuścić ś., znarowić ś. a. rozpasać ś., rozbestwić ś. do gruntu*. <Prze + Wydrzeć>

Przewydrzenie, a, blm., czynność cz. **Przewydrzeć.**

Przewydrzony *zwydrzały, rozwydrzony, rozwydrzały, zdziczały; rozpasany = znarowiony, rozpuszczony, rozbestwiony*: *Effrenata libido*, haniebna, przewydrzona, nieodjęta swawola. Mącz. <Od *Przewydrzyć, od Przewydrzeć>

†**Przewykać, a, ał** p. **Przewyknąć.** Troc. <Prze + *Wykać, W + YK/UK>

†**Przewykanie, a,** blm., czynność cz. **Przewykać.**

†**Przewyknąć, knie, kł,** nied. †**Przewykać** od kogo, czego, czemu = *przejąć, nauczyć ś. od kogo czego przez nawyknienie*: Set najpierwej od Adama przewykł naukom i pismu. Biel. M. Zając szedł do Paryża uczyć ś. rozumu; tam wiele przewyknąwszy, przyszedł zaś do domu. Papr. Od pająka przewykł tkacz cwelichów, ślicznych wzorów rozlicznych. Klon. <Prze + Wyknąć>

†**Przewyknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przewyknąć.**

†**Przewykroczenie, a,** lm. **a** *przekroczenie, wykroczenie, przestępek, nieprawość, grzech*: Odrzućcie od siebie przewykroczenia wasze. Leop. <Prze + Wykroczenie>

Przewymownie przys. od **Przewymowny.**

Przewymowny *nader wymowny*: Mąż P. Skar. <Prze + Wymowny>

Przewyniosły *nader wyniosły*: Gmach P. Ton P. <Prze + Wyniosły>

Przewyniośle przys. od **Przewyniosły.**

†**Przewyparty** *przemocą wyparty*: Piorun z zadziergi gromu P. L. <Prze + Wyparty>

[**Przewyrtnąć, tnie, tnął** a. **tł**] *przewrócić*. [**P. ś.**] **1.** *przewrócić ś. pośliznąwszy ś.* **2.** *zachorować*. <Prze + *Wyrtnąć, od Słc. vrtnut'>

[**Przewyrtnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przewyrtnąć.**

Przewysoki *nader wysoki:* P. Jehowa i straszny. Bud. Przewysoka jest wielkość mocy Jego przeciwko nam. Leop. *(= przewyższająca. L.).* <Prze + Wysoki>

Przewysoko przys. od **Przewysoki.**

†**Przewyszać, a, ał** p. **Przewyższyć.** <Prze + *Wyszać, od *Wysze=Wyżej>

†**Przewyszanie, a,** blm., czynność cz. **Przewyszać,** *przewyższanie.*

†**Przewyszenie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Przewyszyć. 2.** *wyższość.* Pot.

†**Przewyszyć, y, ył** p. **Przewyższyć.** Glos. <Prze + * Wyszyć, od *Wysze= Wyżej>

Przewyżka, i, lm. **i** *liczba a. ilość, o którą jedna rzecz jest większa od drugiej, nadwyżka, różnica na korzyść:* P. dochodów nad wydatkami, zysków nad stratami, rzeczy dodatnich nad ujemnemi. Urzędnik, otrzymawszy większą pensję, płaci przez pół roku przewyżkę do kasy emerytalnej. P., nadwyżka, dyferencja, którą jedna liczba większa od drugiej. Sol. Z dwuch ilkości nierównych mniejsza wyrówna większej, jeśli przewyżkę a. pierwszej dodasz, a. drugiej odciągniesz. Ustrz. **2.** cieś. *przyrząd do ciągnienia ciężarów w górę.* <Prze + * Wyżka, od Wyżej>

Przewyżkowy przym. od **Przewyżka.**

Przewyższać, a, ał p. **Przewyższyć.**

Przewyższanie, a, blm., czynność cz. **Przewyższać.**

Przewyższenie, a, blm., czynność cz. **Przewyższyć:** P. sił. Troc.

†**Przewyższość, i,** blm. *przewaga, wyższość, pierwszeństwo:* Ów metropolita niejaką P. i władzę nad biskupami miał. Steb. <Prze + Wyższość>

Przewyższyć, y, ył, †**Przewyszyć,** nied. **Przewyższać,** †**Przewyszać** *przejść kogo wysokością: przeważyć, przejść, przenieść, prześcignąć, zakasować:* Przewyższa Francja naród hiszpański. Troc. Wszystkie to przewyższa skarby. Troc. Przewyższa go w tym. Troc. Pokazały ś. długi przewyższające wartość substancji. Kras. I bydlęta upadają pod ciężarem, kiedy ten przewyższa ich siły. Rogal. Ukazał ś. krzyż na powietrzu tak jasny, iż go promienie słoneczne zagasić nie mogły, i owszem, słońce jasnością przewyższając, widzieć ś. wszystkim dał. Skar. *(= zaćmiewając).* Tyś wszystkich przewyższył w złości. B. B. P. kogo w nienawiści ku czemu. P. kogo cnotą, zaletami. Wszystkie te wyobrażenia przewyższone teraz zostały bezprzykładnie okazałym przyjęciem. Szaj. <Prze + Wyższyć>

[**Przewzbrać, bierze, brał**] *wezbrać:* Gnał jak potok z przewzbranego deszczem jeziora. Tet. <Prze + *Wzbrać=Wz + Brać>

[**Przewzbranie, a,** blm.] czynność cz. **Przewzbrać.**

†**Przewziąć, weźmie, wziął,** [**Przewziąć**] **1.** *przejąć:* Kapitan, przewzięty wpół liną, okiem obiegał morze. Kon. Krople krwawe z Meduzy łba na dół padały, które ziemia przewziąwszy, przepchała w gadziny. Żebr. Nie ligaj w boru, bo cię tam mróz na nic przeweźmie. Kon. **2.** *przemóc, wziąć górę, przezwyciężyć:* Gdy wielość przeweźmie... Perz. Chwilami mgła opada, światło zwycięża, lecz coraz częściej mgła pokonywa, — wreszcie przewzięła Feba. Matl. [P. ś.] *zachorować z podźwigania ś. a. z ciężkiej pracy, przerwać ś., sforsować ś.* <Prze + Wziąć>

Przewzięcie, a, blm., czynność cz. **Przewziąć.**

[**Przewzięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przewziąć ś.**

[**Przewzimka, i,** lm. **i**] *dziewczyna niepokalana, dziewica.* <? Prze + * Wzimka = Wz + *Imka, IM/JĘ/JĄ>

Przez przyi. **1.** z pp. 4-ym. **a)** P. co (o miejscu) = *wskroś, na wylot, na drugą stronę czego, środkiem czego, czym, wpoprzek czego, wzdłuż całej długości czego, ponad czym:* P. dom przeszedł. Troc. P. deskę przestrzelić. Troc. P. miasto przejechać. Troc. P. Lipsk jechać do Drezna. Troc *(=na).* Jeździła, szukając go P. puszcze, P. lasy. P. Koch. Przewiązać P. pół. P. onę ciżbę, P. miecze, P. strzelbę biegł żołnierz. Górn. Będzie musiał 10 razy pójść P. rózgi. L. P. las, P. bór, P. bród gdzie jechać a. na las, na bór, lasem, borem. Kn. P. szpary patrzyć. Wszedł P. bramę *(=bramą).* P. las, P. pole (lasem, polem) jechać. Troc. P. bród (brodem) iść. Troc *(= wbród).* Płynąć P. wodę *(= wodą).* Łuk P. ś. wieszają. P. Koch. *(= przewieszają sobie).* Niech łuk P. ś. a szable wieszają u łęków. Wyb. Ptak P. dom (nad domem) przeleciał. Troc. P. nogę kogo rzucić. Pilch. P. kij pies skacząc, dziwne robi susy. Jabł. Widzieć jak P. mgłę. P. nos mówić. L. *(= nosowo).* P. zęby mówić. L. *(=cedząc).* P. sen gadać. L. *(= we śnie, śpiąc).* Kłaść cegłę (murując) P. głowę = *wpoprzek innej cegły położonej wzdłuż muru.* Podcz. Kresa P. całą twarz. Oberwał P. łeb. Jabł. Ciął go P. łeb. Wiem-ci z doświadczenia, co to rana P. łeb. Krasz. Uderzył go P. rękę *(= w rękę, po ręce).* P. świat słynie. Troc *(=po świecie, jak świat długi i szeroki).* **b)** P. co (o czasie)=*co* (pp. 4-y), *w ciągu czego, podczas czego:* P. cały dzień, P. noc, P. godzinę. Kn. P. dwie niedziele był w Warszawie. Troc. P. sejm, P. jarmark tam mieszkać będę. Troc. P. cały rok *(=jak rok długi).* [P. tyle casy] *(= tak długo).* **c)** P. co = *poza co, za co, wyżej czego:* Przelał P. brzegi. Przen.: †P. co=*przeszło, więcej niż, wyżej czego:* Jerzy Mniszek i Hieronim Mielecki z innemi przyjacioły swemi mieli też P. tysiąc koni. Biel. J. Tak P. dwa dni na tabor ich strzelano, gdzie P. dwieście człeka ubito. Biel. J. P. dziesięcioro. Rozm. Szło P. pięćset ministrów z świecami. Zbyl. Jaskru rodzajów jest P. piętnaście. Syr. W wojnach tych P. kilka miljonów dusz na on świat poszło. Stryjk. Łokietek w Śląsku P. 50 twierdzy dobył. Biel. M. †P. lisz p. **Przezlisz:** P. wielki. Sekl. *(= zbyt wielki).* **d)** P. co (o miejscu) = *o co, po drugiej stronie czego, za czym:* Mam do domu tylko P. drogę. Nie zabawem powróci, gdyż dom tylko P. drogę. L. Mieszkam tuż P. ulicę. Sąsiadujemy P. miedzę. Dom jego stoi P. miedzę. †P. milę od Krakowa. Troc. My od śmierci tylko P. dyl mały. Kochan. *(=deską oddzieleni).* **e)** †P. co, [P. co] (o czasie)=*po czym, po upływie czego; mijając jeden następny, co trzeci...:* [Przez te śternaście lat]. P. dzień=co trzeci dzień. Kn. P. tydzień, P. rok (co trzeci tydzień, co trzeci rok) tu bywa. Troc. Na P. rok. Szymon. *(= na przyszły rok o tym czasie).* **f)** P. co = *czym: według czego, podług czego, porządkiem czego:* Sposób decydowania projektów P. kategorje, P. punkta, P. perjody, P. słowa. L. **g)** a. †**Prze:** P. kogo, P. co = *dla kogo, dla czego, ze względu na kogo, na co, z czyjego powodu, na kogo, na co, na imię czyje:* P. samą grzeczność nie powinienby tego powiedzieć. L. P. bojaźń, P. nienawiść. Błądzić P. nieświadomość. Korzenia tego żaden człowiek P. jego kąsanie nie może jeść. Sien. Kwapili ś.

panowie litewscy do domu P. wojnę moskiewską. Biel. M. Za Ludwika w Polszcze żadnego rządu nie było P. niebytność króla. Paszk. Przemów jeno słóweczko P. litość, kochaneczko. L. P. błotniste zatopy, P. jałowe role nie porzucaj tych gruntów tak żyznych. L. Prowenty, które Izabela miała od Ferdynanda, małe były P. jej stan. Biel. M. (= *w stosunku do jej stanu*). Jak tylko P. wiek mówić mógł, sposobu służenia do mszy nauczył ś. Skar. Wszystkie modlitwy nasze kończymy: P. Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Białob. Prosić P. kogo, na imię jego. L. Prosi książąt P. bogi, aby mu przysądzili rynsztunek Achillesów. Otw. P. złożone ręce. P. prawo cię miłości, P. te piersi, które chcesz rozdwoić żelazem, pozwól, Symeonie prośbom fryszt zwłoki, proszę P. pradziada święte i P. dziada popioły, P. to, co ci miło, zmiłuj ś., daruj życie niewinnemu bratu. Min. Arcybiskup lwowski, odjeżdżając P. złe zdrowie swe, przysłał P. brata swego votum. Biel. J. Następne kwarty nie smakowały mu, ale pił P. rozum. Sien. To wszystko P. ciebie! (= *toś ty wszystkiemu winien, tyś przyczyną tego*). [Wypytować ich, P. co uni tak płaco. Já cie oddám do wojska P. twoje zuchwałość. Zeby nie P. ludzi, nie P. matke swoje, posłabym za niego]. h) P. ś, sam P. ś. = *bezpośrednio, w sobie, niezależnie od czego a. od kogo innego, osobiście:* Dwojaka bywa kąpiel: jedna sama P. ś., druga złożona z różnych ziół. Comp. Nie wszystko, co ś. zda złe, jest P. ś. złe, ale czasem pożyteczne. Karnk. Turcy nie chcą, aby Bóg był wieczny P. swoję wieczność, mądry P. swoję mądrość, ale wszystko sam przez ś.; a to żeby nie przypuścić w Bogu rozdzielności. Kłok. W rzeczach mniejszej wagi rządca dworu P. ś. rozsądzić może. Kras. (= *swoją władzą*). Prawdy te P. ś. jasne. Ustrz. Wiadomości same P. ś. do głowy przyjść nie mogą. L. Starość P. ś. uprzykrzona. Pilch. i) P. kogo, P. co = *za pośrednictwem czyim, za pomocą czego, wskutek czego:* Kto co czyni P. drugiego, tak to waży, jak P. niego. Kn. Nie czyń P. drugich, co sam P. siebie uczynić możesz. Kras. P. posły wilk nie tyje. Prz. P. które rzeczy człowiek grzeszy, P. te i karany bywa. Leop. P. list ś. z kim rozmawiać. Troc. P. ciebie to dostałem. Troc. Prosiłem go P. ciebie. Troc. Przysłać co P. posłańca, P. pocztę (= *pocztą*). P. trąbę otrąbić. Pot. Trzymać wieś P. administrację, P. arendę. Troc (= *w administracji, w arendzie*). Co P. to rozumiesz? P. pocieranie wzbudzamy elektryczność. P. ciągłe myślenie o tym stał ś. manjakiem. P. ironję, P. zapomnienie. Narobił sobie P. to nieprzyjaciół (= *tym sposobem*). [P. moc] = *mocą, usilnie*. Powstrzymał ś. P. siłę woli (= *siłą woli*). j) P. kogo = *od kogo, za sprawą czyją, działaniem czyim:* Teleskop był wynaleziony P. Galileusza. Rzym był wzięty i spalony P. Gallów. k) × Przeze mnie = nie przeszkadzam! nie bronię! nie zważać na mnie! l) [Kaszka P. łyżkę] = *gęstawa, obrzednia:* Ugotuj mi kaszki P. łyżkę. Wal. **2.** †P., [P.] z pp. 2-im = *bez*. Ps. flor., Ks. Ł., B. Sz., And. z Kobyl., Pat., Pow. o pap. Urb., Glos., Rej, Orzech., Wen, Km., Rozm., Sekl., Kaz. 1555, Ocz., Błaż., Skr., Post. pr., Glicz., Jeżow., Napom. Wiele mniemając, abo dufając, wchodzą w lasy abo w gaje cudze P. wolej pana ich. Św. z Woc. My sami sobie dostateczyć nie możemy, a to P. daru Ducha św. Kaz. Gnieź. Modlili ś., podnosząc czyste ręce, P. gniewu, P. swaru. Leop. Król węgierski P. przyczyny podniósł wojnę na hospodara. Stryjk. Aby urzędnik P. woli pana nic nikomu nie kupował. Trzyc. Pomorzanie P. mała swego nie dokazali. Biel. M. P. dzięki. [P. uroku a. psie ocyska!] = *na psa urok!* <Prze + Z; PRZE/PRZ(Y)/PR(O)>

Przezabawnie przys. od **Przezabawny.**

Przezabawny *nadzwyczaj zabawny, arcyzabawny:* Ależ to było przezabawne! Łoś. <Prze + Zabawny>

Przezacnie przys. od **Przezacny.** L.

Przezacny *nader zacny a. znakomity:* Przezacna familja. Troc. Burgrabina z Donina, przezacna rodem, urodą sławna, cnotą zalecona. Warg. Od bezkrólewia po abdykacji Jana Kazimierza tytuł Najjaśniejszej Rzpltej w zwyczaj wszedł; bo dawniej tytuł Przezacnej, *inclytae*, był dawany: gdy na elekcji Augusta II w listach cesarskiego posła napisano było: Przezacnej Rzpltej, posłowie ziemscy listów tych czytać nie dozwolili. Skrzet. <Prze + Zacny>

Przezakładać, a, ał *przetrwonić na zakłady, zakładając ś.:* Jeden z nich znaczną część majątku przebiegał i przezakładał, drugi tyleż puścił w karty. Krasz. <Prze + Zakładać>

Przezakładanie, a, blm., czynność cz. **Przezakładać.**

[**Przezalecać, a, ał**] *przepuścić zalecając ś. do dziewczyny.* <Prze + Zalecać>

[**Przezalecanie, a,** blm.] czynność cz. **Przezalecać.**

Przezastawiać, a, ał p. **Przezastawić.**

Przezastawianie, a, blm., czynność cz. **Przezastawiać.**

Przezastawić, i, ił, nied. **Przezastawiać** *mając w zastawie, zastawić komu innemu:* Zastawnik dóbr zastawnych komu innemu P. nie może. Zam. Kiedy kto zastawę mianą w większej sumie przezastawi. Cz. <Prze + Zastawić>

Przezastawienie, a, blm., czynność cz. **Przezastawić.**

†**Przezbożnie** przys. od **Przezbożny**, *bezbożnie.*

†**Przezbożny** *bezbożny.* Rozm. <Przez + Bożny>

[**Przezbycie, a,** blm.] czynność cz. **Przezbyć.**

[**Przezbyć, będzie, był**] *przekonać.* <Prze + *Zbyć + Z + Być>

Przezbytkować, uje, ował 1. *na zbytki przemarnować, zbytkując strwonić, przehulać:* P. ojcowiznę, majątek. Dosyćby, co na jednym przezbytkujem sejmie. Pot. Niźli ś. nad stan ciągnąć, wszystko P. Zbyl. **2.** *zbytkując przepędzić, przeżyć (czas jakiś).* <Prze + Zbytkować>

Przezbytkowanie, a, blm., czynność cz. **Przezbytkować.**

†**Przezbywać, a, ał,** [**P. ś.**] *sprzeczać ś., spierać ś., zbijać = przecząc przekonywać; przepierać:* Słusznie-li, czy nie? nie przezbywam! Błaż. Legat, króla przezbywając, wołał: lepiej, aby troje królestwa upadły, niby zwierzchność kościelna naruszona być miała. Błaż. <Prze + Zbywać>

†**Przezbywanie, a,** blm., czynność cz. **Przezbywać.**

[**Przezbywanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przezbywać ś.**

[**Przezdać się, a ś., ał ś.,** nied. **Przezdawać ś.**] *zdać ś., wydać ś., przywidzieć ś.:* Zadumał ś., i znów mu ś. przezdało, że widzi dwa światy, ale insze. Ork. Ale nie mógłby przysiąc, czy ją widzi naprawdę, na jawie, czy mu ś. ino tak przezdaje w oczach. Ork. Za dużo mu jeden dzień — pomyślał: może ś. różnie przezdawać. Ork. <Prze + Zdać>

[Przezdanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przezdać ś.**

[Przezdawać się, aje ś., awał ś.] p. **Przezdać ś.**

[Przezdawanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przezdawać ś.**

[Przezdenność, i, lm. **i, Przezdno]** *bezdenność, bezdeń, przepaść:* Posed na P., na potępienie. <Prze + * Denność, zam. Bezdenność>

† **Przezdenny**, † **Przezedni** *bezdenny, bezedny:* Garniec P. Trzyc. <Przez(= Bez) + Denny>

† **Przezdeń, dni**, lm. **dnie** = **Bezdeń.** Tuch. <Przez (= Bez) + * Deń, od Dno>

[Przezdno, a, lm. **a]** p. **Przezdenność.**

† **Przezdny** *bezdenny.* B. Sz. <Przez + * Dny, od Dno>

Przezdobić, i, ił piek. *przerobić ciasto nanowo z dodatkami, jak cukier, masło, jajka, migdały i t. d.* <Prze + Zdobić>

Przezdobienie, a, blm., czynność cz. **Przezdobić.**

[Przezdradzenie, a, blm.] czynność cz. **Przezdradzić.**

[Przezdradzić, i, ił] *zdradzić, wydać:* Nie przezdradzam cię; powiedz mi! Tet. <Prze + Zdradzić>

Przezdrowie, a, lm. **a** *wypicie, kielich za czyje zdrowie, toast:* Wtedy dopiero poczęły ś. owe serdeczności, całowania i przezdrowia. Kaczk. <Prze + Zdrowie>

[Przezdrowieć, eje, ał, nied. **Przezdrowiewać]** *przyjść nieco do zdrowia, poprawić ś. na zdrowiu.* <Prze + Zdrowieć>

[Przezdrowienie, a, blm.] czynność cz. **Przezdrowieć.**

[Przezdrowiewać, a, ał] p. **Przezdrowieć.**

[Przezdrowiewanie, a, blm.] czynność cz. **Przezdrowiewać.**

† **Przezdroż, y**, lm. **e** p. **Przezdroże:** W przezdroży, in invio. Ps. flor. <Przez(= Bez) + * Droż, od Droga>

† **Przezdroże, a**, lm. **a 1.** a. † **Przezdroż** *bezdroże:* Dałem im na puszczy wodę, a rzeki na przezdrożu. Leop. **2.** *ciąg miejsca, przez które droga prowadzi; ciąg podróży.* L. <Przez(= Bez) + * Droże, od Droga>

† **Przezdrożnie** przys. od **Przezdrożny.**

† **Przezdrożny** *leżący a. stojący wpoprzek drogi:* Kamienie przezdrożne dla przestąpienia błota. Kn. <Przez + Drożny>

[Przezdrzeć, y, ał] p. **Przejrzeć.** <Z Przeźrzeć>

[Przezdrzenie, a, blm.] czynność cz. **Przezdrzeć.**

† **Przezdusznie** przys. od **Przezduszny**, *bezdusznie:* Z nauki Pana Jezusa P. pośmiewają ś. Żarn.

† **Przezduszny** = **Bezduszny:** Przezduszni ludzie. Wuj. <Przez(= Bez) + Duszny>

† **Przezdziatkini, i**, lm. **e** *kobieta bezdzietna a. niepłodna.* Ps. flor., B. Sz. <Od Przez(= Bez) + * Dziatkini, od Dziatki>

[Przezdzieku] p. **Przezdzięcznie:** Bo mi ś. już w tym to wianku chodzić nie chce i P. <Od Przez(= Bez) + * Dzieku, od Dzięk>

† **Przezdzienny, [Przezedni, Przesedni]**, † **Przesedni** *przypadający co trzeci dzień,* † t r z e c i e g o d n i o w y: Zimnica przezdzienna abo trzeciaczka, która trzeciego dnia bywa. Mącz. (febris tertiana). <Przez + Dzienny>

[Przezdzietny] = **Bezdzietny.** <Przez(= Bez) + Dzietny>

† **Przezdzięcznie**, † **Bezdzięcznie**, † **Przezdzięki**, † **Przez dzięki, [Przezdzieku]** przys. *gwałtem, z musu, koniecznie, wbrew woli, niechętnie, przymusowo.* Glos., B. Sz., Otw. S. <Od Przezdzięczny>

† **Przezdzięczny 1.** = **Bezdzięczny. 2.** P., *fastidiosus,* dziwak, któremu nikt nie dogodzi. Mącz. <Przez(= Bez) + * Dzięczny, od Dzięk>

† **Przezdzięk** przys. *bez dzięki, bez podzięki.* <Przez(= Bez) + Dzięk>

† **Przezdzięki** p. **Przezdzięcznie.** Rej, Gosl.

† **Przezecny**, † **Przezeczci** = **Bezecny.** <Przez(e) + Cny>

† **Przezeczci** p. **Przezecny.** Herb. <Przez(e) Bez(e) + * Czci, od Cześć>

1. † **Przezedni 1.** a. **[Przezedni]** p. **Przezdzienny. 2.** przys. *co trzeci dzień:* Wina, miodu nie pijał, tak trzeźwo żył zawżdy, P. ś. w łaźni mył, a. na dzień każdy. Stryjk. Gdy przyjdzie czas, ma być świerzopek spuszczanie z źrzebcami, wszakoż nie codzienne, ale P. Trzyc. <Przez(e) = Bez(e) + * Dni, od Dzień>

2. † **Przezedni** p. **Przezdenny.** Glos. <Przez(e) = Bez(e) + * Dni, od Dno>

Przezeń = *przez niego.*

Przezgłoskować, uje, ował *przeskładać, przeczytać zgłoskami, przesylabizować:* P. wyraz. <Prze + Zgłoskować>

Przezgłoskowanie, a, blm., czynność cz. **Przezgłoskować.**

† **Przezgłównik, a**, lm. **i, Przegłównik** *kamień wystający z obu stron muru, kamień prześcienny.* Kn. <Przez + Główník>

† **Przezgrzesze, a**, lm. **a** *przestępstwo, występek, zbrodnia:* P., criminale nephas. Ort. <Przez + * Grzesze, od Grzech>

[Przeziadło, a, lm. **a]** p. **Przejrzadło.**

Przezielenić, i, ił *zanadto uzielenić:* Te same przezielenione drzewa. Jell. <Prze + Zielenić>

Przezielenienie, a, blm., czynność cz. **Przezielenić.**

× **Przezieracz, a**, lm. **e** *ten, co przeziera.* L. <Od Przezierać>

Przezierać, a, ał i **P. ś.** p. **Przejrzeć:** Te swoje drobiazgi przezierał. Chl. Wśród zwyczajnej jego wesołości nieraz cień smutku przezierał. Wirt. P. pracę z roztargnieniem. Rzew. Patrz! księżyc zaczął przez szyby P. Słow. **[P. ś.]** *przyglądać ś.:* P. ś. na kogo, na co (= *komu, czemu*). <Prze + * Zierać, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

[Przezieradełko, łka, lm. **łka]** p. **Przezieradło:** Jędruś, śliczny parobek, długo przezierał ś. w przezieradełku. Tet.

[Przezieradko, a, lm. **a]** p. **Przezieradło.**

[Przezieradło, a, lm. **a]** p. **Przejrzadło.** Zdr. **[Przezieradełko, Przezieradko].**

Przezieranie, a, blm., czynność cz. **Przezierać:** Okazał ś. mistrzem w dyplomacji, w sztuce przezierania ludzi i niweczenia ich podstępów i intryg. Czern.

Przezieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezierać ś.**

[Przezierki, rków, blp.] **1.** *zwiady, wywiady, przeszpiegi:* Jedzie tędy i owędy na P., na oględy. Kon. **2.** *okulary a. szkła do nich,* [o c z n i c e]. <Prze + * Zierki, ZOR/ZRO/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przeziernica, y, lm. **e** p. **Przeziernik.** <Od Przeziernik>

Przezierniczy, Przeziernikowy przym. od **Przeziernik; Przeziernicowy.** <Od Przeziernik>

Przeziernik, a, lm. i, **Przeziernica** *części przyrządów optycznych i mierniczych służące do oznaczenia kierunków, a posiadające wązką szczelinkę z włoskiem w pośrodku lub bez niego*, celownica, celownik. 2. pusz. *sztyfcik na wierzchu lufy, przez który ś. celuje.* 3. zool. (sesia) *owad łuskoskrzydły zmierzchnicowaty.* <Od *Przezierny, Prze + *Zierny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przeziernikowy p. **Przezierniczy.** <Od Przeziernik>

Przeziew, u, blm. fizj. *przechodzenie istot lotnych przez powłokę zewnętrzną ciała, przeziewanie*, ×wyziewanie, ×wyziew, perspiracja (perspiratio). <Prze + Ziew>

Przeziewać, a, ał 1. nied. *od czasu do czasu ziewać.* 2. dok. *ziewając przepędzić (pewien czas):* P. wieczór. <Prze + Ziewać>

Przeziewanie, a, blm., czynność cz. **Przeziewać**, *przeziew.*

Przeziewnąć, nie, nął *ziewnąć.* L. <Prze + Ziewnąć>

Przeziewnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeziewnąć.**

Przeziewniki, ów, blp. anat. *dziurki, otworki w skórze, przez które przeziew ś. wydostaje*, †potnice, †dziurki potne, dziureczki potne a. †zaskórne, otworki skórne, pory, †sierotki (pori cutanei). <Od Przeziewny>

Przeziewny przym. od **Przeziew**, *przepuszczający przeziew, wyziewny* (perspirabilis).

Przeziębiać, a, ał i P. ś. p. **Przeziębić.**

Przeziębianie, a, blm., czynność cz. **Przeziębiać.**

Przeziębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeziębiać ś.**

Przeziębić, i, ił, nied. **Przeziębiać** *nadmiernie oziębić; nabawić przeziębienia:* P. głowę *(=zaziębić).* Niańka przeziębiła dziecko. Fiz.: Ciecz przeziębiona = *oziębiona niżej temperatury, w której już krzepnie w warunkach normalnych.* **P. ś.** *nabawić ś. choroby przez nadmierne a. nagłe ochłodzenie ś., zaziębić ś.* <Prze + Ziębić>

Przeziębienie, a, blm. 1. czynność cz. **Przeziębić.** 2. p. **Przeziębienie ś.**; *choroba z przeziębienia ś., zaziębienie:* Zachorować z przeziębienia. Lekarstwo na P.

Przeziębienie się, a ś., blm., **Przeziębienia** czynność cz. **Przeziębić ś.**

[**Przeziębły**] *wrażliwy na zimno.* <Od Przeziębnąć>

Przeziębnąć, ębnie, ąbł *nawskroś ziębnąć:* Idąc tam przeziąbł i w wielką niemoc wpadł. Skar. Przeziębłem, przeziąbłem. Troc. Zbladłeś, przeziąbłeś strasznie. Mick. <Prze + Ziębnąć>

Przeziębnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeziębnąć.**

†**Przezim**, u, lm. y, †**Przezima** *przezimowanie, przetrwanie zimy; pora zimowa, leże zimowe, kwaterunek zimowy:* Pókiby nieprzyjaciele z przezimu nie wyszli. Chr. Tam niesprzykrzoną deszczami żadnemi ani upałem przezimę wysiada. Chr. Życzyli wojny odwlec aż do przezimy. Chr. A nuż tam Polak będzie do przezimu. Jabł. Tym przezimem nie pójdą w okop, jako pod Chocimem. Jabł. <Prze + *Zim, ZIM>

†**Przezima**, y, lm. y p. **Przezim.** <Prze + Zima>

[**Przezimka**, i, lm. i, **Brzezimka**] *kobieta, która miała dziecko nieślubne.* <Od Przezima>

Przezimować, uje, ował 1. *przez zimę przetrzymać, przeżywić:* Przezimować kogo u siebie. P. bydło czyje na swoim folwarku. 2. *przepędzić, przebyć, przemieszkać zimę:* Wojsko przezimowało w zabranym kraju. **P. ś.** *przeżyć zimę; przechować ś., przeżywić ś. przez zimę; znaleźć przytułek na zimę:* Wy pewnikiem już ś. nie przezimujecie. Sienk. Z końmi jest czym ś. zatroskać, żeby tego parobcy nie pomarnowali; z bydłem, aby ś. przezimowało. Krasz. <Prze + Zimować>

Przezimowanie, a, blm., czynność cz. **Przezimować.**

Przezimowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezimować ś.**

[**Przezior**, u, lm. y, **Wyzior**] *małe okienko w ścianie.* <Prze + *Zior, ZOR>

[**Przeziora**, y, lm. y m.] *człowiek niezręczny, urzekający swojemi oczyma.* <Prze + *Ziora, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

× **Przezkątny**: Linja przezkątna p. **Przekątna:** Przezkątna linja, *diagonalis.* Rogal. <Przez + Kątny>

× **Przezkonny** *przechodzący przez grzbiet konia:* Pas P. <Przez + Konny>

†**Przezkost**, a, lm. owie = **Bezkost.** <Przez + *Kost, KOST/KOŚĆ>

†**Przezlisz**, †**Bezlisz** przys. *za bardzo, nazbyt, zbyt, zbytnio, wielce:* Zląkłem ś. niepomału, a P. Leop. Rozgniewał ś. Saul P. Leop. Strwożył ś. P. Leop. Ten dom, który chcę budować, będzie P. wielki. Leop. Nad ranę zawiązać sznurem miękkim, nie P. tęgo, aby nie puchnęło. Sien. <Przez + *Lisz, LICH/LISZ>

†**Przezliszność**, i, blm. rz. od **Przezliszny.** Glos.

†**Przezliszny** *zbytni, zbyteczny, nadmierny; zbyt duży:* Przezliszne jedło zimnicę płodzi. Sien. <Od Przezlisz>

Przezłacać, a, ał i P. ś. p. **Przezłocić.**

Przezłacanie, a, blm., czynność cz. **Przezłacać.**

Przezłacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezłacać ś.**

Przezłocenie, a, blm., czynność cz. **Przezłocić.**

Przezłocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezłocić ś.**

Przezłocić, i, ił, nied. **Przezłacać** *przemienić w złoto a. na złote.* **P. ś.** *przemienić ś. w złoto a. na złote:* Niech ś. każden kruszec przezłaca im w ręku. Krasiń. A nad Stawami wyszedł dzień i przezłociły ś. ciemne turnie. Tet. <Prze + Złocić>

Przezłota, y, lm. y bot. (chrysostemma) *roś.* <Prze + *Złota, ZŁOT/ZŁOĆ>

[**Przezmąt**, u, lm. y] p. **Przezmian.**

Przezmian, u, lm. y, **Bezmian**, × **Przemian**, [**Przezmąt**], waga rzymska: *drążek z przedziałką, do którego od spodu przyczepia ś. przedmiot ważony i gwicht stały, a waży ś. przez przesuwanie punktu podpory.* <Zam. Bezmian, drogą sld.>

Przezmianowy przym. od **Przezmian**, *bezmianowy.*

†**Przezmiarny** p. **Przezmierny.** Ocz. <Przez + Miarny>

†**Przezmierny**, †**Przezmiarny** *bezmierny, niezmierny, niezmierzony, nieumiarkowany.* Kwiat. <Przez + Mierny>

†**Przezmiłostny** *niemiłosierny, nielitościwy:* Uboczna nazwa tej kary „przezmiłostna“ ma ś. trafiać w Zwadzie Prażmowskiego. Mał. <Przez + Miłostny>

Przeznaczać, a, ał p. **Przeznaczyć.**

Przeznaczanie, a, blm., czynność cz. **Przeznaczać.**

Przeznaczenie, a I. blm., czynność cz. **Przeznaczyć:** P. Boskie ludzi do nieba, do piekła. L. P., przejrzenie Boskie do nieba. Troc. **2.** †P., lm. **a** = a) *znak zapowiadający co, wróżba, zapowiedź, symptom, prognostyk:* P., znak przyszłości, znak pogody, niepogody. L. Przeznaczeniem śmierci jego i to było. Troc. b) *los, dola; przyszłość nieuchronna, zrządzenie Boskie, konieczność, fatalność.* × predestynacja: P. (przejrzenie) Boskie do czego. Troc. Takie widać było P. Nie było przeznaczenia, ażebym ś. ożenił. Wierzyć w P. Mahometanie wierzą w P. Ulec przeznaczeniu. Boskie przejrzenie a. P. nic nie ujmuje wolności ludzkiej. Wuj. Księga przeznaczeń. I ty w samotnym więzieniu, jako prorok na pustyni, dumaj o swym przeznaczeniu. Mick. Wskazał młodzieńcowi inną przyszłość ogromną, wyrytą w księgach przeznaczenia. Krasiń. **3.** P. człowieka = *cel istnienia, posłannictwo, powołanie:* Idź, gdzie cię twoje P. woła. Moraw. Przeznaczeniem człowieka na ziemi jest dążyć do doskonałości. P. czego = *cel, do którego rzecz jest przeznaczona, użytek z jakiej rzeczy:* P. budynku, ogrodu. Zmienić P. jakiej rzeczy (= *obrócić ją na co innego).* **4.** †P. *wykaz, spis, regiestr, zaznaczenie jednego po drugim od początku do końca:* P. rzeczy przedniejszych w tej książce. Troc. <Od Przeznaczyć>

×**Przeznaczeniec, ńca,** lm. **ńcy** *człowiek przeznaczony:* Był jednym z owych przeznaczeńców do księgi żywota. Wor. P. do wyższej chwały. Wor. <Od Przeznaczony>

Przeznaczyć, y, ył, †**Przenaznaczyć,** nied. **Przeznaczać,** †**Przenaznaczać I.** †P. p. **Przedznamionować:** Równie figurami, jak i pismem był przeznaczony i opowiedziany Chrystus. Białob. Józef, że był zbawicielem ludzi czasu głodu, przeznaczał Zbawiciela wszego świata. Białob. Mesjasz przeznaczony był w zakonie i w prorokach. Leop. (przefigurowan. Leop.). Co dobrą pogodę przeznacza. Troc. **2.** *z góry osądzić; naprzód obrać, upatrzyć, wyznaczyć do pewnego celu a. na pewien użytek; obrócić na co:* Przeznaczony do nieba, do piekła. Troc. Co raz komu przeznaczono, to go nigdy nie mija. L. (= *co mu przypadło w udziale).* Żona a śmierć przeznaczone rzeczy od Boga. Rys. Śmierć i żona od Boga przeznaczona. Prz. Nikt z ludzi nie wie, co mu los przeznacza. Od. (= *gotuje).* Przeznaczył (przejrzał) go Bóg do tego. Troc. Nie przeznaczonym było nam... chodzić razem. Kon. (= *nie sądzonym było).* P. drzewo na ścięcie. Ubranie podniszczone przeznaczył do codziennego użytku. Przeznaczono go do ułanów. Wazę przeznaczyła do masła. P. nieudolne piśmidła pod placki. P. starę bieliznę na łaty. **3.** *wyznaczyć, wydzielić, odłożyć, poświęcić:* P. majątek na cele dobroczynne. P. pewną sumę na kupno domu (= *odsunąć).* Przeznaczono mu pensji trzy tysiące złotych. **4.** †P., [P.] *wyznaczyć, wydzielić, wydać do obowiązkowego wykonania, wskazać, podyktować:* Przeznaczyłem mu codzienne sprawy. Troc. [Żebyś mi do zádnego niják nie gadál inacy, ino tak jak ja ci przeznáce. Jo mom przeznaczone po świecie chodzić]. **5.** *ponownie i inaczej wyznaczyć:* P. chustki, bieliznę. **6.** †P. *zaznaczyć, wykazać jedno po drugim kolejno od początku do końca; zregiestrować, wykazać, wyliczyć:* P. najprzedniejsze książki materje. Troc. <Prze + Znaczyć>

Przeznać, a, ał I. *poznać nawskroś, zbadać do gruntu, przeniknąć, zgruntować:* Umiej szyki sprawiać, umiej P. pole. Mick. **2.** *zgóry poznać, odgadnąć, przewidzieć:* Sztuka nie poznaje ś. omackiem; nim co stworzysz, to P. musisz z każdej strony. Syrok. Zeus nie przeznał, jakie w tym fortele. Ryd. <Prze + Znać>

†**Przeznamię, enia,** lm. **ona** *znak zapowiadający, zapowiedź, symptom, prognostyk, przepowiednia:* To P. nie znamionuje inszej rzeczy, jeno... Farn. <Prze(d) + Znamię>

†**Przeznamionować, uje, ował** *odmienić znamiona, cechy, przepostaciować, przekształcić, przeformować.* Sł. wil. <Prze + Znamionować>

†**Przeznamionowanie, a,** blm., czynność cz. **Przeznamionować.**

Przeznanie, a, blm., czynność cz. **Przeznać:** P., przejęcie rozumem, *praenotio.* Kn.

[**Przeznobić, i, ił**] *przeziębić.* [**P. ś.**] *przeziębić ś.* <Prze + *Znobić, por. Ros. znobitь; ZNOB ZIĘB/ZĘB/ZĄB>

[**Przeznobienie, a,** blm.] czynność cz. **Przeznobić.**

[**Przeznobienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przeznobić ś.**

× **Przeznocny** *całą noc trwający a. przebywający, całonocny, nocny:* P., *pernox.* Mącz. <Przez + Nocny>

× **Przezobłazny** p. **Bezobłazny.** <Przez + Ob + *Łazny; LAZ/LEŹ/ŁAZ>

Przezołzowywać, uje, ywał *przebywać zołzy, chorować na zołzy.* Krasz. <Prze + *Zołzowywać, od Zołzy>

Przezołzowywanie, a, blm., czynność cz. **Przezołzowywać.**

†**Przezor, u,** lm. **y I.** *przewidywanie, zdolność przewidywania, przezorność, przenikliwość:* Ah niestetyż! nasz wzrok i P. tak tępy. Pot. Mąż wspaniałego serca i przezoru wielkiego. Nies. Pierwszy go w najtrudniejsze okazje zwykł był narażać, dufając jego przezorowi. Nies. **2.** *patrzenie przez szpary, puszczanie mimo, pobłażliwość:* Lub to za przezorem starosty, lub za gnuśnością straży z więzienia umknął. Błaż. To najżałośniejsze bezprawie, którym nad nami Litwa za przezorem, a raczej za pobłażaniem i dopuszczaniem ciebie samego, wydziwia. Błaż. **3.** *przegląd, przezieranie:* P. dzienników. Sł. wil. <Prze + *Zor, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

†**Przezorca, y,** lm. **y** *ten, co przeziera, przenika:* Bóg P. serc. Sł. wil. <Prze + *Zorca, ZOR>

Przezornie przys. od **Przezorny.**

Przezorność, i, blm. rz. od **Przezorny,** *oględność, myśl o przyszłości, baczność na przyszłość; zapobiegliwość; dar przewidywania:* Mrówki uczą nas przezorności na potym, jak zawczasu potrzebie należycie zapobiegać. Kras. W tych czasach tyle poważniejszych zniewag w kieszeń przezorności ś. chowa, że i to ś. schowa. Ol.

Przezorny I. †P. *przenikliwy, bystry, przenikający:* Bogowie wzrok mają tak P., że mu nie wadzi noc i sklepy ciemne: wszędzie widzą ofiary. Pot. Najprzezorniejsze oko ledwie czasem prawdy dojrzy. Fred. M. Przen.: Nigdy ś. kunszt tak dobrze nie ułoży, iżby go przezorne oko nie postrzegło. Kras. Odmienna powłoka nie potrafi omamić przezornego oka. Węg. **2.** *oględny, baczny na przyszłość, przewidujący, myślący o przyszłości, oglądający ś. na przyszłość, ostrożny, rozważny; opatrzny;* †przejrzały, †przejźrzały: P. człowiek, wódz, gospodarz, ojciec rodziny, rządca, szafarz, umysł. P. wypytuje ś., co też

obłoki przewieszczają. Pilch. Miej przezorną myśl o złej godzinie. Lubom. Przezorni ministrowie, przy sterze siedząc, pracują. Kras. 3. †P. *przezroczysty, przejrzysty, klarowny:* Przezorna stoku woda. Koch. W. <Prze + *Zorny, ZOR>

× **Przezostać, anie, ał,** nied. **Przezostawać** *zostać na chwilę, ustać, zatrzymać ś.:* Nie przezostał mimo to, i idąc prawie trop w trop za Sasami, przyszedł pod miasto. Kaczk. < Prze + Zostać >

× **Przezostanie, a,** blm., czynność cz. **Przezostać.**

× **Przezostawać, aje, awał** p. **Przezostać.**

× **Przezostawanie, a,** blm., czynność cz. **Przezostawać.**

† **Przezpicie, a,** blm. *pragnienie.* Ps. flor. <Przez + Picie>

† **Przezpieczeństwo, a,** blm., [**Przezpieczeństwo**] *bezpieczeństwo:* Król przebaczał i przyuczył najgorszych dufać w bezkarność i P. Sienk. <Od Przezpieczny>

† **Przezpiecznie,** [**Przezpiecznie**] przys. od **Przezpieczny,** *bezpiecznie:* Dobrze wam u mnie będzie i P. Sienk. Już ja ją P. odeślę, a. i sama odwiozę. Sienk. Mogą P. na wojnę iść. Sienk.

† **Przezpiecznobuczny** p. **Bezpiecznobuczny.** <Przezpieczny + Buczny>

† **Przezpieczność, i,** blm. rz. od **Przezpieczny,** *bezpieczność, bezpieczeństwo:* Pójdziem dalej aż do hetmanów a. na księcia czekać będziem, a wszystko w przezpieczności, bo dziadom od chłopów i kozaków żaden strach. Sienk.

† **Przezpieczny,** [**Przezpieczny**] p. **Bezpieczny.** Glos., Glicz. Byle ś. potym do puszcz mazowieckich dostać! tam już będziemy przezpieczni, i raz ś. wszystko skończy. Sienk. Miejsce jest zaciszne i przezpieczne. Sienk. <Przez(=Bez) + *Pieczny, PIEK/PIECZ/POK>

Przezpiętrze, a, lm. **e** *sala, pomieszczenie sięgające przez dwa piętra budynku.* < Przez + *Piętrze, od Piętro>

[**Przezpomożenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przezpomóc ś.**

[**Przezpomóc się, oże ś., ógł ś.**] *przełamać ś. w swoim uporze:* Chcieli, zeby za takiego potworaka nie sła, ale óna nie dała sie P. <Przez + Pomóc>

† **Przezprawie, a,** lm. **a** p. **Bezprawie.** Ks. Ł. <Przez + *Prawie, od Prawo>

Przezrocz, y, lm. **e, Przezrocze,** × **Przejzrocze, Przeźrocz, Przeźrocze** *przejrzysta przestrzeń; przestrzeń powietrzna a. wodna:* Latały w błękitnej przezroczy. Słow. Coś ś. zlekka potrąci śród kryształowej przezroczy; woda ś. zlekka zamąci, rybka nad wodę podskoczy. Mick. Świeci ś. szyba Elby, a po jej błękitnej przezroczy żegluje statek. Zachar. P. powietrzna. Ml. P. powietrzna, świerkanie wróbli, i słońce jęło zachodzić. Sienk. Ściga nasz statek po wody przezroczy. Kasp. <Prze + *Zrocz, p. Przezrocze>

Przezrocze, a, lm. **a** I. p. **Przezrocz:** Czy pamiętasz ten promień księżyca, co ś. na szaty twojej kładł przezroczu? Kon. 2. *malowidło a pismo na tle przezroczystym, transparent.* 3. *miejsce przezroczyste, ażur, dziura na wylot:* Odlew z przezroczami. Łab. Oprawa w przezroczu. Łab. <Prze + *Zrocze, ZOR/ZRO/K/ZRO/CZ/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przezroczna, y, lm. **y** bot. (spironema) *roś.* <Od Przezroczny>

Przezrocznie przys. od **Przezroczny.**

Przezroczny p. **Przezroczysty:** Woda bieżąca przezroczna zdrowiem mu służy. Kor. <Prze + *Zroczny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

† **Przezroczny** p. **Bezroczny.** <Przez + Roczny>

Przezroczo przys. od **Przezroczy,** *przezroczysto.*

Przezroczy p. **Przezroczysty:** Przezrocza jasność jutrzenki. Chm. Sunąc ją przez powietrznych fal bezdnie przezrocze. Tet. Słup światła P. Tet. Jak miesiąc, co za mgłami przezroczemi płonie. Tet. <Prze + *Zroczy, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przezroczystawo przys. od **Przezroczystawy.**

Przezroczystawy *niezupełnie przezroczysty, półprzezroczysty, przeświecający:* I robią ś. kałuże przezroczystawe, podobne do galarety. Matl. <Od Przezroczysty>

Przezroczysto przys. od **Przezroczysty.**

Przezroczystość, i, blm. rz. od **Przezroczysty.**

Przezroczysty, Przeźroczysty, † **Przeźrzoczysty, Przeźroczny** I. a. **Przezroczy, Przeźroczy, Przezroczny** *przejrzysty, przeświecający, klarowny, ażurowy* (p. Przejrzysty): Dyjament jest przezroczysty. Troc. Woda przezroczysta. Troc. Jej łzy serdeczne skały przenikają i przeźrzoczystym z góry strumieniem spadają. Kochan. Syn Izaaków nad Nilem siadł przeźrzoczystym. Kochan. Zdrój P. Kochan. Szlachcic ma być jako szkło zawżdy przeźrzoczysty. Trzyc. Przy pięknej, przezroczystej, kryształowej wodzie. P. Koch. Przez które ziemi okrąg i nieba ognisty i powietrze i wody stworzył przezroczyste. Pśń. Bryła lodu zrodzona z kałuży bagnistej gniewała ś. na kryształ, że był P. Kras. Przepysznie odbijały te oczy ciemne, duże od płci przezroczysto-białej i włosów lnianych. Gliń. 2. †P. *przenikliwy:* Wzrok przezroczysty. 3. *w którym ś. można przejrzeć, błyszczący, polerowny:* Nie potrzeba zwierciadła w przezroczystym stoku. Koch. W. Rynsztunek polerowany i P. Troc. 4. anat.: Przegroda przezroczysta w mózgu (septum pellucidum). 5. embr.: Skórówka przezroczysta p. **Kosmówka.** <Od Przezrocze>

† **Przezroczysty** *co trzeci rok zdarzający ś., przypadający:* P. cotrzecioletny. Kn. <Przez + *Roczysty, od Rok>

† **Przezroczyszcze, a,** lm. **a** *szkło, szyba ze szkła czystego:* Skrzynia przezroczyszczów szklanych, w niej sztuk 4690 za złotych polskich 60. Gołęb. <Od Przezroczysty>

Przezroczyszczenie, a, blm., czynność cz. **Przezroczyścieć.**

Przezroczyścieć, eje, ał *stawać ś. przezroczystym, klarować ś., przejaśniać ś.:* Oczy twe w przeczuciu śmierci coraz boleśniej ś. rozszerzały, twarz twa przezroczyściała i stała ś. jasną. Przybysz. <Od Przezroczysty>

× **Przezrok** p. **Bezrok.** <Przez + Rok>

Przezsenny *widziany, odczuwany we śnie:* Z przezsennym jękiem, którego z piersi nie można wyrzucić, uciekał. Żer. <Przez + Senny>

Przezto I. †P. *przeto, więc, zatym, tedy:* P., przeto, *itaque.* Pśń. 2. *mimo to, jednak, jednakże, jednakowoż, wszakże, atoli:* Wolał kontrowersa, niż pięściowy krótki spór: ale P. nie dał sobie w kaszę dmuchnąć komubądź. Fred. A. Toć człowiek, acz bliźniego kocha swego, toć go czasem sztuknie w bok; ale P. końca końców, światem świat w stół. Fred. A. <Przez + To>

Przezubrować, uje, ował *zubrując przeczyścić:* P. mąkę *(=przepytlować).* P. zboże *(=przewiać).* <Prze + Zubrować>

Przezubrowanie, a, blm., czynność cz. **Przezubrować.**

Przezucie, a, blm., czynność cz. **Przezuć.**

Przezucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezuć ś.**

Przezuć, uje, uł, nied. **Przezuwać 1.** *przemienić obuwie, przełożyć, przeobuć:* Przezuj ten trzewik, obów. Troc. P. but z prawej nogi na lewą. **2.** kogo = *obuć w inne trzewiki, w inne buty, przebrać w inne obuwie:* Wziąwszy kapitana na wóz, przezuł go w łapcie. Mat. **3.** † P. *zmienić szatę, wdziać, włożyć na siebie inne suknie, przebrać ś., przeoblec ś. w inne ubranie:* Przezuł szatę. Troc. **P. ś. 1.** *zmienić na sobie obuwie, obuć inne buty, trzewiki:* Przezuł ś. w insze buty. Troc. **2.** † P. ś. *przebrać ś., przewdziać ś., przeoblec ś., zmienić ubranie na sobie:* Przezuł ś. w insze szaty. Troc <Prze + *Zuć, ZU = Z + U>

[Przezustanku] *bez ustanku, bezustannie, nieustannie, ustawicznie, nieprzerwanie, ciągle, wciąż.* <Przez (=Bez) + Ustanku, od Ustanek>

Przezuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przezuć.**

Przezuwanie, a, blm., czynność cz. **Przezuwać.**

Przezuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezuwać ś.**

Przezuwany 1. im. od **Przezuwać. 2.** [Buty przezuwane, buty na przezuwkę] *z których każdy pasuje na obie nogi.*

[Przezuwka, i, blm.]: Buty na przezuwkę p. **Przezuwany.** <Od Przezuwać>

[Przezwa, y, lm. y] p. **Przezwisko.** <Prze + *Zwa, ZW/ZYW/ZOW>

Przezwać, zwie, zwał, nied. **Przezywać 1.** *inaczej nazwać, przemianować, przechrzcić; nazwać tego, który już ma swoje własne nazwisko, swoją właściwą nazwę, dać przezwisko, przydomek:* Kraj ten zwano Azją, a potym Anatolją przezwano. Troc. Scypjona przezwano Afrykańskim. Janusz, książę mazowiecki, ojca księdza Skargi (Pawęskiego) dlatego Skargą przezwał, iż ś. często przed nim uskarżał na krzywdy sobie czynione. Birk. Teologowie niedowiarstwo przezwali filozofją. Śniad. **2.** szczeg. *dać komu przezwisko uszczypliwe a. obrażające, nazwać złośliwie:* P., przezwisko sromotne dawać, przezywać kogo tym, owym. Kn. Przezwę go skąpigroszem, liczykrupą. Troc. **3.** † P. *nazwać, mianować:* Przezywam (nazywam) tę rzecz dobrą. Troc. **P. ś. 1.** *przezwać siebie, przemienić sobie nazwisko:* Ponieważ wyjechałem bez urlopu, dla większej ostrożności przezwałem ś. inaczej. L. **2.** *dać sobie nawzajem przezwiska obelżywe; wyzwać ś., nawymyślać sobie od takich a takich:* Polacy w powstaniu nie powinni ś. przezywać. Mochn. <Prze + Zwać>

Przezwanie, a 1. blm., czynność cz. **Przezwać. 2.** lm. **a** *przezwisko, przydomek.*

Przezwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezwać ś.**

† **Przezwinny** = **Niewinny.** Ps. flor. <Przez + Winny>

† **Przezwiństwo, a,** blm. p. **Niewinność.** Ps. flor. <Przez (=Bez) + *Wiństwo, od Wina>

Przezwisko, a, lm. **a,** † **Przezwiszcze, [Przezwa, Przezywka] 1.** *nazwisko dane temu, który już ma swoje właściwe miano, przydomek osobisty, charakterystyczny dodatek do nazwiska, epitet:* Prócz nazwisk i przydomków miewali niektórzy Polacy dodawane sobie od ludu przezwiska, np. Bolesław Śmiały, Krzywousty, Radziwiłł Sierotka. Kras. Przezwisko gorszym ani lepszym nikogo nie uczyni. Kn. Przezwisko podłe cnocie nie wadzi. Kn. P. człeka każdego do własnego przydane. Troc. Zwyczaj zastępowania nazwisk, przezwiskami, pospolity między szkolną młodzieżą, trwał też i w przyjacielskim gronie uniwersyteckich kolegów. Od. **2.** szczeg. *nazwa obelżywa, uszczypliwa:* Kłócąc ś., dawali sobie rozmaite nieparlamentarne przezwiska *(=wymyślali sobie).* P. uszczypliwe. Troc. **3:** † P., [P.] *nazwisko rodowe:* Jak ś. nazywasz? Jędrzej! a po przezwisku nazywam ś. Staromilski. L. Przywitawszy, pytał s. o P. jego. Rej. Autorów imionami i przezwiskami wyliczyć trzeba. Troc. P. toż mam z nim. Troc. Tegoż jest przezwiska. Troc. Piotr, przezwiskiem Olgierdowicz. Troc. **4.** † P. *nazwa, nazwanie, miano czego:* P. (nazwisko) jakiejkolwiek rzeczy. Troc. Przezwiska miast, drzew, ziół. Troc. <Od Przezwać>

† **Przezwiszcze, a,** lm. **a** p. **Przezwisko:** Zostawiliśmy miesto dlatego, iż każecie imię abo P. napisać tego, u kogo tego sta kop pożyczycie Olszań. <Z Przezwisko>

† **Przezwodny.** Ps. flor. *bezwodny.* <Przez + Wodny>

† **Przezwodzie, a,** lm. **a, [Przezwodzie]** p. **Bezwodzie.** Ps. flor. <Przez + *Wodzie, od Woda>

Przezwyciężać, a, ał i **P. ś.** p. **Przezwyciężyć.**

Przezwyciężalny *możliwy do przezwyciężenia:* Pobudki skutkują fatalistycznie i są nieprzezwyciężalne. Spas. <Od Przezwyciężać>

Przezwyciężanie, a, blm., czynność cz. **Przezwyciężać.**

Przezwyciężanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezwyciężać ś.**

Przezwyciężenie, a, blm., czynność cz. **Przezwyciężyć.**

Przezwyciężenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezwyciężyć ś.**

Przezwyciężyć, y, ył, † **Przewyciężyć,** nied. **Przezwyciężać,** † **Przewyciężać 1.** *przemógszy zwyciężyć, przemóc, przeprzeć, zwalczyć, przełamać:* P. przeciwnika w boju, opór, przeszkody, przeciwności. Nieprzyjaciel, upór przezwyciężony. Troc. Gdy podnosił Mojżesz ręce, przemagał Izrael, a jeśli trochę opuścił, przezwyciężał Amalek. Wuj. Starali ś. jeden drugiego darami P. Wuj. Widzę męża w odmiennym zdaniu, P. go trudna. L. Prawem był przezwyciężony. Herb. Wszystkie P. trudności. Troc. Starość nagle czuć ś. dawała ze wszystkiemi dolegliwościami, zwykle czynnym życiem przezwyciężanemi. Krasz. **2.** [P.] *przenieść, przetrzymać, wytrzymać:* Juz ni moge tej boleści przezwyciężyć. **3.** † P. kogo w czym = *przejść, przewyższyć, zakasować, prześcignąć:* Przezwycięża go w tej nauce. Troc. **P. ś.** *zwyciężyć samego siebie, zapanować nad sobą, przemóc ś., przełamać ś.* Troc. <Prze + Zwyciężyć>

Przezysk, u, lm. **i 1.** × P. *wyzysk:* Jedna klasa obywateli swoim przezyskiem uciska i rujnuje drugą. Sur. **2.** † P. praw. *wygrana w sądzie; rzecz prawnie przysądzona z powodu nieuczynienia zadość wyrokowi sądowemu; prawnie zyskana należność otrzymywana przez wygrywającego sprawę* (lucrum ex lite, perlucrum). Przezyski aktorowe = *przezyski należne powodowi.* Skr. P., ogólne oznaczenie kary sądowej, w którą popada strona popełniająca jakieś uchybienie w przewodzie sądowym. Przepadek prawny, P. sądowy, który otrzymywa ten, co prawo wygrał. L. Starosta w takim przypadku przekonanego w wieży trzymać ma, aż dosyć uczyni stronie za przezyski i za rzecz osądzoną. Vol. Mając imienie z prawa od urzędu w przezysku podane. St. lit. Przezyski przewiedzione (p. Przewieść). Ten, co prawo wygrał, P. sądowy otrzymawa. Troc. Preskrypcja nie idzie o rany, ani w przezyskach. Troc. Przezyski na grunt królewski ś. ściągać nie mają.

Troc. W przezyskach obrać = *doprowadzić przeciwnika do strat pieniężnych przez zmuszenie go do płacenia przezysków.* A gdy fantów nie dostanie, pódźże sam w przezyskach, panie! Wiszn. Sumę przezysku jego oszacowawszy, z winami sądowemi wróciwszy. Nisz. <Prze + Zysk>

†**Przezyskać, szcze, skał,** nied. †**Przezyskiwać** praw. *wygrać prawnie na kim:* Ktoby na kim co prawem przezyskał, to jest jaki grunt leżący, wtedy ma jemu w to wwiązanie z prawa dane być. St. lit. Dług, o który kto jest przezyskan, ma zaraz być zapłacony. Groic. Cokolwiek aktor w dobrach zadłużonych przezyszcze... P. cheł. Przezyskuję co na kim. Troc. <Prze + Zyskać>

†**Przezyskanie, a,** blm., czynność cz. **Przezyskać.**

†**Przezyskiwać, uje, iwał** p. **Przezyskać.**

†**Przezyskiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przezyskiwać.**

Przezywać, a, ał i P. ś. p. **Przezwać.**

Przezywanie, a 1. blm., czynność cz. **Przezywać. 2,** [P., lm. a] *nazwisko:* Wołał go po jego przezywaniu.

Przezywanie się, a ś., blm. czynność cz. **Przezywać ś.**

[**Przezywka, i,** lm. i] p. **Przezwisko.** <Od Przezywać>

†**Przezżak, a,** lm. **i,** [**Przezżak**] *niedouczek, półmędrek.* Troc, Mrong., Gwar. P., tak wczas uczony. Mącz. P., niedouczony. Włod. Na cóż ś. taki, pytam, Polszcze zejdzie, który to P. szkoły tylko przejdzie? L <Przez + Żak>

[**Przeździrzotko, a,** lm. a] p. **Przejrzadło.**

[**Przeździeć, i, ał**] p. **Przejrzeć.**

[**Przeździenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeździeć.**

× **Przeźmianek, a,** lm. **i,** zool. *krótki pręcik kulką zakończony, za skrzydłami, owadom dwuskrzydłym wyłącznie właściwy.* Jar. Przeźmianki, skrzydła dolne czyli tylne u dwuskrzydłych. <Od Przezmi..n>

[**Przeźradełko, a,** lm. a] p. **Przeźradło.**

[**Przeźradko, a,** lm. a] p. **Przeźradło.**

[**Przeźradło, a,** lm. a] p. **Przejrzadło.** Zdr. [**Przeźradko, Przeźradełko**].

[**Przeźrenie, a,** blm.] czynność cz. **Przeźryć.**

Przeźrocz, y, lm. e p. **Przezrocz:** W przeźroczy niebios. Garcz. **Na P.** *na wylot (à jour).* Dzierganie na P. Krem. <Prze + Źrocz, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przeźrocze, a, lm. a **1.** p. **Przezrocz** i **Przezrocze:** Dziergać w drobne koronki, w P. Pol. (*=na wylot, ażurowo*). **2.** *widnokrąg, horyzont, zakres widzenia oka.* **3.** *przestwór, przestrzeń powietrzna, niebo:* Łomnica błękitnieje w południa przeźroczu. W myśli, w tym dusznym (=duchowym) przeźroczu, zwierciedlisz ś., mój kraju, na wieki. Zal. Przen.: Zagasło we mnie P. duszy. Krasiń.

× **Przeźroczny** p. **Przeźroczysty.**

Przeźroczo przys. od **Przeźroczy,** *przezroczysto.*

Przeźroczość, i, blm. rz. od **Przeźroczy,** *przezroczystość.*

Przeźroczy p. **Przeźroczysty.**

Przeźroczysto przys. od **Przeźroczysty,** *przezroczysto.*

Przeźroczystość, i, blm. rz. od **Przeźroczysty,** *przezroczystość.*

Przeźroczysty p. **Przezroczysty:** Trudno ś. róży zakryć w przezornym krysztale, tak strugi przeźroczyste wydają ją całe. Koch. W. Wizerunek widomego świata niewidomy jest nad przeźroczystemi niebieskiemi domy. Kochan. (*na niebie*). Rzecz przeźroczysta, od której ś. żadne promienie nie odbijają, ale wszystkie przez nią przechodzą, np. powietrze, gdy wolne jest od waporów, przeto go nie widziemy. Boh. Skło, gdy nie przeźroczyste, jest ślepe. Torz. Noc była przeźroczysta i jasna. Tw. Tu potrzeba ostrożności: od niejakiegoś czasu mury same zdają ś. być przeźroczyste. L. Wyprowadził go w przeźroczyste pole. Klon. (*=wolne, otwarte, szczere*). Przen.: Boga wzywają sercem przeźroczystym. Paszk. (*= otwartym, szczerym, prostym, czystym*). Wzrok tak ostry, tak P., jak płomień ognisty, bo przejrzeć może aż do najgłębszych tajemnic serca. Rej.

Przeźrótka, i, lm. i **1.** *rzecz przejrzysta, przezroczysta:* Podłużne tameczne (miechowskie) bułki, zwane kukiełkami i przeźrótkami dla swej dziurkowatości; stąd przysłowie miechowskie: Nie świeci przez ciebie jak przez miechowską kukiełkę — znaczące: Nie zasłaniaj światła, boś nie przezroczysty. Darow. **2.** zool. (vitrina) *brzuchopełz płucodyszny.* <Zdr. od *Przeźrota=Prze—*Źrota; ZOR ŹRO ZIOR ZIER ZR ŹR/ŹRZ/JRZ>

[**Przeźryć, y, ył**] p. **Przejrzeć.**

[**Przeźrzadko, a,** lm. a] = **Przejrzadło.**

†**Przeźrzalny**=**Przejrzalny.** L.

†**Przeźrzałość, i,** blm. rz. od **Przejźrzały.**

†**Przeźrzały**=**Przejrzały.** <Od Przeźrzeć>

†**Przeźrzeć, y, ał,** [**Przeźrzeć**] p. **Przejrzeć.** Pot. Przeźrzany = *przejrzany, wybrany.* Glos. <Prze + *Źrzeć, ZOR/ZRO ZIOR/ZIER ZR/ŹR/ŹRZ JRZ>

†**Przeźrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przeźrzeć:** P. = *przejrzystość, przezroczystość.* Glos. P. = *przeznaczenie.* Rej. P.=*opatrzność.* Biel. M. P. = *opieka.* Pat.

†**Przeźrzenisty** *źle widzący ku dołowi, a dobrze w górę:* Człowiek P. Sien. <Prze + *Źrzenisty, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹRZ/JRZ>

Przeźrzewać, a, ał p. **Przejrzeć.**

Przeźrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przeźrzewać.**

†**Przeźrzysty** p. **Przejrzysty:** Kamień kryzolit P., złotej barwy, ma w sobie niejakie pałające iskry. Spicz. Róg P. Spicz.

†**Przeżak, a,** lm. i p. **Przezżak.** Bobr. <Prze + Żak>

[**Przeżal, u,** lm. e] *wielki żal:* A żal-cić mi, P. pawigo piórecka. <Prze + Żal>

[**Przeżałosny**] *nadzwyczaj żałosny.* <Prze + Żałosny>

[**Przeżałośnie**] przys. od **Przeżałosny:** P. zapłakała.

Przeżałować, uje, ował *odżałować, przeboleć:* Obaj bracia, skarbnik i podstoli, nie mogli P. staruszka. Byk. <Prze + Żałować>

Przeżałowanie, a, blm., czynność cz. **Przeżałować.**

Przeżarcie, a, blm., czynność cz. **Przeżreć.** Patol.: P., przegryzienie (diabrosis).

[**Przeżarć, żre, żarł**] p. **Przeżreć.**

Przeżartować, uje, ował 1. *na żartach (pewien czas) przepędzić, przebyć; przefiglować, przeswawolić, przezbytkować.* **2.** × P. *przesadzić w żartach, żartując przebrać miarę:* Nie żartuj, bo przeżartujesz. Kaczk. **3.** *żartując sobie przeminąć, pominąć, opuścić:* Dla jakiegoś tam przyjaznego afektu jeszcześ gotów i P. taką wielką karjerę. Kaczk. <Prze + Żartować>

Przeżartowanie, a, blm., czynność cz. **Przeżartować.**

Przeżarty im. od **Przeżreć**, *przegryziony:* Słońcem przeżarte stepy. Przybysz. (= *przepalone*). Niema równej piękności, jak śnić o rdzą przeżartych koronach królewskich. Przybysz. We wszystkich twarzach, przeżartych grobową pleśnią rozkładu, czytała straszne powitanie. Przybysz. <Prze + Żarty>

× **Przeżarzenie**, a, blm., czynność cz. **Przeżarzyć.**

× **Przeżarzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przeżarzyć ś.**

× **Przeżarzyć, y, ył** *żarząc przejąć, przepiec.* L. **P. ś.** *żarząc ś. przetrwać (pewien czas).* <Prze + Żarzyć>

[**Przeżasnąć się, śnie ś., snął ś.**] *przerazić ś., przelęknąć ś., zatrwożyć ś.*

[**Przeżaśnięcie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przeżasnąć ś.**

1. Przeżąć, żmie, żął, nied. **Przeżymać** *nawskroś wyżąć; przecisnąć, przemiąć, przegnieść:* P. chusty, wyżąć, wycisnąć, wykręcić z nich wodę. L. Przen.: Wszystkiego mię ból przeżął z frasunkiem surowy. Kulig. Żołnierz szarpie ojczyzny wnętrzności, ostatki biedne, które w ręku trzyma, do krwi ostatniej samże wskroś przeżyma. Tw. Żołnierz niekarany chlebów swych dopinał i mizerne przeżymał domowe wnętrzności. Tw. Przeżymał nas Szwed długą Prus posesją. Tw. Co moja za niewdzięczność! a stąd mię przeżyma serce strach zimny. Kulig. <Prze + 1. Żąć>

2. Przeżąć, żnie, żął, nied. **Przeżynać 1.** *żnąc pośrodku przeprowadzić:* P. w zbożu przejście. **2.** *żnąc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* **3.** [P.] *zżąć od początku do końca:* Ja staje przeżena. **4.** *przeczerpać, przebrać żęciem:* Zboża dosyć, ledwo go P. Pol. <Prze + 2. Żąć>

[**Przeżecholenie**, a, blm.] czynność cz. **Przeżecholić.**

[**Przeżecholić, i, ił**] *przekrajać.* <Prze + * Żecholić, zap. zam. Żecholić, od * Żechoła: ŻĘ(CH)/ŻN>

† **Przeżec, żże, żegł**, nied. † **Przeżegać** *przepalić, przepiec.* <Prze + Żec>

† **Przeżegać, a, ał** p. **Przeżec.**

† **Przeżeganie**, a, blm., czynność cz. **Przeżegać.**

Przeżeglować, uje, ował 1. *żeglując przebyć, przepłynąć:* Często go Menelaus w domu podejmował, kiedy umyślnie z Krety do nas przeżeglował. Kochan. Prędko przeżeglował. Birk. (= *przepłynął mimo*). **2.** *przepędzić (pewien czas) na żeglowaniu.* <Prze + Żeglować>

Przeżeglowanie, a, blm., czynność cz. **Przeżeglować.**

Przeżegnać, a, ał, nied. **Przeżegnywać**, † **Przeżegnawać** kogo, co **1.** *robiąc przez kogo, przez co znak krzyża pobłogosławić; poświęcić:* Papież, gdy dzwon u kościoła laterańskiego podnieść miano, pierwej go przeżegnał. Skar. By wszelkie od nich przypadki odegnać, Filenor drogę raczył im P. Kniaź. **2.** *przekropić na krzyż:* Smoka jak przeżegnał ziół niepomnych sokami... Żebr. Przen.: P. kogo = *przekropić = uderzyć:* P. kogo, P. kogo po krzyżu. **P. ś.** *zrobić przez ś. znak krzyża:* P. ś. nawet nie umie. Jeszcze ś. nie przeżegnał, a już je. Jam ś. przeżegnał: ledwie oczom moim dowierzałem. L. Aż ś. przeżegnał z podziwienia wielkiego. L. Człowieku, co ty gadasz? przeżegnaj ś. krzyżem świętym! <Prze + Żegnać>

Przeżegnanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przeżegnać:** P. papieskie, biskupie, kapłańskie. Troc. (= *benedykcja*). Do biskupów obrazy na P. niosą. Skar. Pod Wenecją bywało P. morza. Warg. P. *błogosławieństwo.* Pusm., Sekl., Pat.

Przeżegnanie się, a ś., blm., **Przeżegnanie** czynność cz. **Przeżegnać ś.**

× **Przeżegnawacz**, a, lm. e *ten, co przeżegnywa.* L. <Od Przeżegnawać>

† **Przeżegnawać**, a, ał i † **P. ś.** p. **Przeżegnać.**

† **Przeżegnawanie**, a, blm., czynność cz. **Przeżegnawać.**

† **Przeżegnawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **żegnawać ś.**

Przeżegnywać, a, ał i P. ś. p. **Przeżegnać.**

Przeżegnywanie, a, blm., czynność cz. **Przeżegnywać.**

Przeżegnywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżegnywać ś.**

× **Przeżeracz**, a, lm. e *ten, co przeżera.* L. <Od Przeżerać>

Przeżerać, a, ał 1. p. **Przeżreć. 2.** [P. kogo] *dokuczać komu słowami, docinać, dogryzać mu, odpowiadać mu zuchwale.*

Przeżeranie, a, blm. czynność cz. **Przeżerać.**

Przeżęcie, a, blm., czynność cz. **Przeżąć.**

Przeżłobić, i, ił *żłobiąc przedziurawić.* <Prze + Żłobić>

Przeżłobienie, a, blm., czynność cz. **Przeżłobić.**

Przeżółcenie, a, blm., czynność cz. **Przeżółcić.**

Przeżółcić, i, ił *zanadto użółcić, przesadzić w żółceniu:* Przeżółcone słońce. Jell. <Prze + Żółcić>

Przeżółcieć, eje, ał *przejść żółtością.* <Prze + Żółcieć>

Przeżółciony, ! **Przeżółciowy** patol. *zawierający nadmiar żółci:* Stolec P. (alvus pericholus). <Prze + * Żółciony, od Żółć>

! **Przeżółciowy** patol. p. **Przeżółciony.** <Prze + Żółciowy>

Przeżreć, żre, żarł, † **Przeźrzeć**, [**Przeżarć**], nied. **Przeżerać 1.** *przegryźć, przedziurawić żarciem, przejeść = wygryźć na wylot, przetrawić:* Rdza przeżarła żelazo, blaszkę. Kwas przeżarł płytę metalową. Przen.: Wichry rzucały ś. na ciemnice i rozwalały je do dna, przeżerały nawskroś i rozmiatały. Reym. (= *przenikały*). **2.** *przetracić na żarcie, przejeść:* Dwieście tysięcy czerwonych złotych przeżarł. Zigr. **3.** [P.] *przegryźć, przejeść, przekąsić:* Bede orał, kunie już galancie przeżerły. <Prze + Żreć>

Przeżubrować, uje, ował mł.: P. zboże = *przepuścić przez żubrownik dla starcia końców ziarn przed zmieleniem.* <Prze + Żubrować>

Przeżubrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeżubrować.**

Przeżucie, a, blm., czynność cz. **Przeżuć.**

Przeżuć, uje, uł, [**Przeżwać**], nied. **Przeżuwać, Przeżuwywać 1.** *żując nawskroś rozmiażdżyć, rozgryźć, przegryźć:* P. pokarm w ustach. Przed połknięciem przeżuwamy pokarmy stałe. Przeżuwać dziecięciu. Kn. P. pokarm twardy i dać niemowlęciu. **2.** *nanowo żuć, żuchać:* Byczek z krówką zioła zgryzione przeżuwa. Hul. Woły leżały na trawie, przeżuwając lub drzemając. Przyb. Wszelkie zwierzę, które kopyto dzieli a przeżuwa, będziecie jeść. Leop. Woły, owce przeżuwają. Zool.: Zwierzęta przeżuwające. Przen.: Siedli i ruszyli stępa, gniew i wstyd przeżuwając. Sienk. (= *trawiąc, trując w sobie*). Franek

długo przeżuwał myśl, zanim spytał. Ork. **3.** przen.: Przeżuwać =*powtarzać to samo, powtarzać stare rzeczy, mleć jedno w kółko:* Starzec wiele rzeczy powiada, powtarza, przeżuwa i samże na swą powieść, wzdrygając ś., spluwa. Koryt. Już też aż do obrzydzenia zawsze toż samo, wykładając, przeżuwasz. Pim. <Prze + Żuć>

Przeżuwacz, a, lm. **e l.** *ten, co przeżuwa.* Troc **2.** zool. *zwierzę przeżuwające.* <Od Przeżuwać>

Przeżuwać, a, ał p. **Przeżuć.**

Przeżuwanie, a, blm., czynność cz. **Przeżuwać.**

[**Przeżwać, żwa** a. **żwie, żwał**] p. **Przeżuć.** <Prze + Żwać>

[**Przeżwanie, a,** blm.] czynność cz. **Przeżwać.**

Przeżycie, a l. blm. rz. od **Przeżyć:** Dostąpił rzadkiej łaski Opatrzności nieprzeżycia upadku politycznego. Jaroch. **2.** *życie dłuższe od pewnego terminu, życie poza pewien termin:* Zapis a. testament na P. = t. j. na rzecz tego, kto przeżyje zapisodawcę. Ubezpieczenie na P. = t. j. jeżeli ubezpieczający ś. dożyje do pewnego terminu. **3.** *dożywotnie używanie rzeczy na Litwie.* **4.** [P.] *komorne przy dziecku, siedzenie przy dziecku, utrzymanie a. trzymanie do śmierci, dożywocie.*

Przeżycie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżyć ś.:** Wczesne P. ś. Ślady duchowego przeżycia ś.

Przeżyć, yje a. †**ywie, ył,** nied. **Przeżywać. l.** dokąd = *pożyć, pociągnąć, utrzymać ś. przy życiu, doczekać:* P. do wieczora, do jutra, do stu lat = doczekać ś. Kn. **2.** *żyjąc przepędzić, przebyć, przetrwać:* Przeżywszy lat ośmdziesiąt, umarł. Troc. Nie ten u mnie żył długo, kto wiek przeżył długi, lecz kto życie wielkiemi ozdobił zasługi. Nar. Przeżył między wami lat przeszło czterdzieści. Wor. **3.** *wydać na życie, na utrzymanie:* Przeżywa pięć tysięcy rocznie. W krótkim czasie przeżył cały majątek. Nie przeżyjesz tego, nie strawisz, pókiś żyw. Kn. Przeżył swoję majętność, a dziedzicom długi zostawił. Troc. **4.** kogo, co = *życiem swoim przetrzymać kogo, co; pożyć dłużej, niż kto, pożyć dłużej, niż co potrwa; doczekać ś. czyjej śmierci:* Niewiasta jedna przeżyła dwudziestu mężów. Skar. Ojciec syna przeżył. Troc. Jam wszystkich przeżył, sam ś. z swoich baczę. Kras. Przeżywie go. Sz. Nie boję ś. śmierci, lękam ś. tylko tego, abym ciebie nie przeżyła. L. Przeżyję go, będę na jego pogrzebie. L. Masz tak wiele szat, tak wiele pieniędzy, że ich nie przeżyjesz. Troc. Przen.: Ta cnota wieki przeżyje. Troc. *(=przetrwa).* **5.** co = *przenieść, przetrzymać:* Ona tego nie przeżyje. Nie przeżyję tej straty, tej klęski. **P. ś.** *przeżyć siebie, przestarzeć ś., utracić siły żywotne a. znaczenie w życiu; wyjść z użycia, z mody:* Ten człowiek już ś. przeżył, już jest do niczego. Te pojęcia już ś. przeżyły. Moda już ś. przeżyła. <Prze + Żyć>

Przeżyłość, i, blm. rz. od **Przeżyły,** *wiek sędziwy, starość, zgrzybiałość:* Zgon jego w chlubnym zakresie chwały rycerskiej przeżyłością Nestora uwieńczony. Wor.

Przeżyły *który ś. przeżył, przestarzały, sędziwy, zgrzybiały:* Daję już zupełnie za wygraną tym wzorom przeżyłym. Starzec P. Wor. <Od Przeżyć>

Przeżymać, a, ał p. **l. Przeżąć.**

Przeżymanie, a, blm., czynność cz. **Przeżymać.**

Przeżynać, a, ał p. **2. Przeżąć.**

Przeżynanie, a, blm., czynność cz. **Przeżynać.**

Przeżytek, tku, lm. **tki** *rzecz, która ś. przeżyła, anachronizm, zabytek z przeszłości dziś już nie mający racji bytu:* Dziś jeszcze P. tego dawnego zwyczaju giermańskiego spotykamy w organizacji sądowej angielskiej. W ormiańskim gospodarstwie klasztornym nawet w XX wieku zachowały ś. przeżytki prawa pańszczyźnianego. Zabobonny P. Krzyw. Stronnictwo liberalne w Anglji jest w chwili obecnej przeżytkiem, istnieje, bo jeszcze nie zdążyło rozpaść ś. lub przekształcić. <Od Przeżyty>

Przeżyty l. im. od **Przeżyć. 2.** *który ś. przeżył, który utracił siły życiowe a. znaczenie w życiu, zużyty:* Człowiek P. Ludzie należący do ras nieprzeżytych. Sienk. <Od Przeżyć>

Przeżywać, a, ał i P. ś. p. **Przeżyć.**

Przeżywanie, a, blm., czynność cz. **Przeżywać.**

Przeżywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywać ś.**

Przeżywiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przeżywić.**

Przeżywianie, a, blm., czynność cz. **Przeżywiać.**

Przeżywianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywiać ś.**

Przeżywić, i, ił, nied. **Przeżywiać** *żywiąc przetrzymać, wyżywić w ciągu pewnego czasu, przekarmić:* Trudno wieśniakowi na przednówku P. rodzinę do lata. **P. ś.** *żywiąc ś. przeżyć; wyżywić ś., utrzymać ś. przy życiu, przekarmić ś.:* W tej puszczy bodjaków przeżywia ś. mnóstwo zwierza i dzikiego ptastwa. Pol. Kilku ś. jako tako od wiosny do wiosny przeżywiali, nie potrzebując uciekać ś. do nikogo. Krasz. Jechał drożynami małemi, na których przeżywiając ś. darmo, nie robiło ś. wrzawy tak wielkiej. Krasz. <Prze + Żywić>

Przeżywienie, a, blm., czynność cz. **Przeżywić:** P. zwierząt, bydła przez zimę.

Przeżywienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywić ś.**

Przeżyzny *nadzwyczaj żyzny:* P. grunt. Rogoż. <Prze + Żyzny>

†**Przęcka, i,** lm. **i,** [**Przęcka**] **l.** p. **Sprzączka:** Śpień (= trzpień) w przęcce. Troc. Po przęckę. Kn. (z miarą, póty kres, w karb, miernie. L.). Mają w tym niejaką dyskrecją, coby było tak w czas abo w miarę, prawie po przęckę, a nie nazbyt. Glicz. Nie pomiarem i po przęckę rządzić ś. umieją. Falib. Prawdać to, ale po przęckę. Petr. *(=do pewnego stopnia tylko).* Tej wolności po przęcce zażywać nie umieją. Troc. Po przęcce pij. Troc. **2.** [P.] *skrzyp (roś.).* <Zam. Przążka>

†**Przęczka, i,** lm. **i** p. **Sprzączka:** Srebrne gałki muszą być, srebrne u słej przęczki. Ciek. Para przęczek. Troc. Aby P. sznurkowa jedna ku drugiej mogła ś. przygodzić. Leop. *(= pętelka).* Suknią złożył, od której mu P. odpadła. Skar. Dał mu pas z przęczką srebrną. Birk. †**Po przęczkę,** †**Po przęckę,** †**Po prząckę,** †**Po przączkę,** †**Po przęcce** przys. *do pewnego stopnia, w miarę, umiarkowanie, z zachowaniem miary, nie nazbyt:* Wedle polskiej mowy, po przęckę, to jest we wszystkich rzeczach miarę chować, a z brzegów nie wylewać. Kosz. P. dla Boga kędy? po którą każdy mieć ś. uważnie, roztropnie i sprawiedliwie powinien, nie spuszczając ś. z wysokości do podłości, z podłości nie górując na zbytek. L. Ktokolwiek tej niedbałości nie po przęczkę używa, wnet na przeciwną stronę przeładuje. Górn. *(=nieumiarkowanie).* Szachy lepiej po przęczkę umieć, niż być w nich wielkim mistrzem. Górn. Wolności po przęczkę nie umieją zażywać. Kłok. <Zam. Przążka>

†**Przęda, y,** lm. **owie** p. **Przędca.**

[**Przędać, a, ał**] = **Prząść.** <PRZĘD / PRZĄD / PRĘD>

[**Przędanie, a,** blm.] czynność cz. **Przędać.**

× **Przędca, y,** lm. **y,** [**Prządca**], †**Prządca, Prządek,** × **Przędziarz,** †**Przęda,** *ten, co przędzie.* <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[**Przędcę**] p. **Przecie.**

× **Przędka, i,** lm. **i,** × **Przędziarka, Prządka** *kobieta, która przędzie.* Troc. (p. Prządka). <Zam. Prządka>

†**Przędlec, lca,** lm. **lce** p. **Praglec.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędny *tyczący ś. przędzenia.* Anat.: Gruczoł P. p. **Gruczoł.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędza, y, lm. **e 1.** a. †**Przęsło,** [**Przędzidło, Przędziona**], **Przędziwo,** × **Prządziwo** *nici wyprzędzione z włókna, przędziwo:* P. lniana, konopniana. Troc. P. jedwabna. P. wełniana. Troc. Przymioty dobrej przędzy są: gdy jest długa, nieostra, czysta, mocna, miękka i niby srebrnego koloru. Kluk. Jaka P., takie płótno. Prz. Z przędzy szewc wije dratwę. [P. Matki Boskiej] = *pajęczyna babie lato.* Przen.: Wązka P. rzeczki ciekącej połysk-liwie. Reym. (= *nić, nitka*). Przen.: *pasmo, wątek, nić.* P. dni ludzkich. L. Parka nieużyta jego już przędzę dowija. Troc. Był szczęśliwym, a jasnej życia jego przędzy nie zasępiały pasma i zgryzot i nędzy. God. W tobie lud składa broń swego rycerza, swych myśli przędzę i swych uczuć kwiaty. Mick. **2.** †P., [P.] *przędzenie:* Jako są te roboty: oranina wszelka, siew, młócba, kosa, P. Ek. Mówiły zaś w czasie przędzy bezustanku. Ork. **3.** [P.] *ogniwa u sochy podtrzymujące cały jej przyrząd:* P. jest żelazna a. z postronka. **4.** bot.: P. kania p. **Kanianka.** <PRZĘD PRZĄD / PRĘD>

Przędzalnia, i, lm. **e, Przędzarnia,** × **Przędziarnia, Prządkarnia, Prządnia 1.** a. **Przędzarka** *maszyna do przędzenia.* **2.** *pracownia, gdzie przędą, fabryka przędzy:* P. lnu, wełny, jedwabiu, bawełny. Dyrektor przędzalni. P. wełny czesankowej, wełny zgrzebnej, bawełny. <Od *Przędzać, Prząść>

Przędzalniany przym. od **Przędzalnia**; *przędzalniczy, przędzalny:* Przemysł P. Fabryka przędzalniana. Szkoła przędzalniano-tkacka. <Od Przędzalnia>

Przędzalnictwo, a, blm. *przemysł przędzalniany:* Szkoła ta będzie miała charakter specjalnego zakładu naukowego dla techników w dziale przędzalnictwa i tkactwa. Piet. <Od Przędzalnik>

Przędzalniczy p. **Przędzalniany:** Warsztat, przemysł P. Fabryka przędzalnicza. <Od Przędzalnik>

Przędzalnik, a, lm. **cy** *właściciel przędzalni; ten, co ś. zajmuje wyrobem przędzy.* <Od Przędzalny>

Przędzalnina, y, blm. *wyroby przędzalnicze, wyroby z przędzy:* Wyroby powroźnicze, P., płótno i t. p. Pol. <Od Przędzalny>

Przędzalny p. **Przędzalniany**; *tyczący ś. przędzenia:* Brodawki przędzalne. Nus. Materja przędzalna u pająków. Nus. Przemysł P. <Od Przędza>

Przędzarka, i, lm. **i** p. **Przędzalnia.** <Od *Przędzać, Prząść>

Przędzarnia, i, lm. **e** p. **Przędzalnia.** <Od *Przędzać, Prząść>

Przędzenie, a, blm. **1.** a. × **Prządzenie,** × **Przędzienie,** × **Przęście** czynność cz. **Prząść. 2.** [P.] *kwitnienie kukurydzy.*

×**Przędzeń, a,** lm. **e** min. *azbest.* <Od Prząść>

× **Przędziarka, i,** lm. **i** p. **Prządka:** Płyną ci dni pomyślne, a P. Kloto pasmo życia nawija na jedwab i złoto. Kras. <Od Przędziarz>

× **Przędziarnia, i,** lm. **e** p. **Przędzalnia.** L.

× **Przędziarz, a,** lm. **e** p. **Przędca.** L.

[**Przędzidło, a,** lm. **a**] p. **Przędza:** Ciemność rozsnuwała ś. przędzidłem szarym po zagonach. Ork.

[**Przędziec, dźca,** lm. **dźce**] *ludowa nazwa lnu:* Jak nazywa lud len: praglec, P., patruch. Rost. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędziel, i, lm. **e** bot. p. **Kądzielno.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

× **Przędzienie, a,** blm. p. **Przędzenie.** Troc.

[**Przędzienko, a,** lm. **a**] *talka, motek nici, składający ś. z 20 pasem lub więcej.* <Od Przędziono>

Przędziernik, a, lm. **i** bot. (diasia) *roś. z rodziny kosaćcowatych.* <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędzik, a, lm. **i** zool. (tegenaria) *pająk dwupłucny.*

[**Przędziona, y,** lm. **y**] p. **Przędza.** <Od Przędziony, od Prząść>

Przędzionko, a, lm. **a 1.** p. **Przędziono:** Dwa motki a. przędzionka przędzy. Syr. **2.** [P.] *18 pasem przędzy na motowidle,* łokieć. <Od Przędziono>

Przędziono, a, lm. **a, Prządziono,** [**Przędzono**] **1.** *kilkadziesiąt pasm przędzy (zwykle 40), motek, talka:* W przędzionie bywa 40 pasm. Troc. P. zwijać. **2.** *sznurek, pasmo, biczyk:* P. pereł. Pot. **3.** przen.: *zwój, krąg, pierścień, koło:* Wąż w rozmaite ś. kręci ogniwa i przędziona. Wer. **4.** przen. *koło gromada, kupa:* Lud w mieście, słysząc o tym, schodzi ś. w przędziona. Chr. Zdr. **Przędzionko.** <Od Prząść>

Przędziony im. od **Prząść,** *przędzony.* Troc.

†**Przędziwkowaty** *do przędziwa podobny.* Anat: †Błona przędziwkowata (Perz.) = *naczyniówka oka* (tunica chorioidea). <Od *Przędziwko, od Przędziwo>

Przędziwo, a, lm. **a 1.** p. **Przędza:** Pallas, wynaleźca przędziwa tak z wełny, jak z jedwabiu i lnu. Otw. Gąsienica przędziwem obwinęła kwiatki. Mick. Przen.: Mgły ś. zakolebały znagła, wzdęły i, kieby dymy kadzielne, wionęły sinym przędziwem ku niebu. Reym. **2.** *tworzywo (materjał), z którego ś. wyrabia przędza:* Konopie oczesane i wychędożone z paździerzy przędziwem przednim nazywają ś. Prządz. Co ś. kolwiek daje prząść, to jednym słowem przędziwem zowiem. Syr. Gdy P. z łatwością od łodygi oddziela ś., znakiem jest, że wymokł len należycie. Przędz. **3.** [P.] *len, konopie:* Po Bożym Ciele siej P. śmiele. Prz. **4.** *przędzenie:* Naczynia do przędziwa: miądlice, kądziel, krężel, wrzeciono, potok, kijanka. Haur. P., plewidło niewielkich sił potrzebuje. Chodź. Sukno, płótno dobrego przędziwa. Troc. <Od Prząść>

Przędzodajny *wydający przędzę, dostarczający przędzy:* Przędzodajne rośliny, z których wyprowadza ś. rzecz sposobna do przędzenia na nici, jak len, konopie etc. Kluk. <Przędza + *Dajny, od Dać>

Przędzony 1. im. od **Prząść. 2.** szk.: Szkło przędzone = *karbowane w drobne włókienka i przez to nieco matowe.* <Niby od *Przędzić, Prząść>

[**Przędzy**] *prędzej.*

× **Przęsła, y,** lm. **y** p. **Przęsło.** L. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przęsłka, i, lm. **i** bot. p. **Skrzyp.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przęsłkowy przym. od **Przęsłka.** Troc.

Przęsło, a, lm. **a I.** †P. p. **Przędza:** Jeszcze ś. P. dni jego nie wyprzędło. Oss. **2.** *część długiej całości zawarta między dwiema podporami a składająca ś. z szczegółów połączonych z sobą i tym sposobem utrzymująca ś. na powietrzu, jedno z wiązań, więźb, ferm między dwiema podporami:* P., warstwa dylów w parkanie, w zagrodzie. Włod. Całe P. parkanu kazał zwalić. Jak. W. Słup wkopany w ziemię dla przęseł płotu. Troc. P. mostu. Kra zerwała dwa przęsła mostu. P. schodów (od przystanku do przystanku), ramię schodów. **3.** [P.] *przestrzeń w ścianie między jedną a drugą reglówką i słupami, strychulcem a. gliną wypełniona.* **4.** *grupa gałęzi obrastająca dokoła główny pień co pewną wysokość:* Przęsła gałęzi w drzewach, jako w świerku, jedlinie. Kn. **5.** *piętro, pokład.* Kn. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przęsłowy przym. od **Przęsło:** Most jednoprzęsłowy, dwuprzęsłowy, wieloprzęsłowy.

Przęstka, i, lm. **i, Sosnóweczka** bot. **I.** (hippuris) *roś. z rodziny węgłoszowatych.* **2.** p. **Przęśl. 3.** p. **Skrzyp.**

Przęstkowate rośliny bot. (hippurideae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przęstka>

Przęstkowy przym. od **Przęstka,** *przęsłkowy.*

×**Przęście, a,** lm. **a** p. **Przędzenie:** Co za srogie obrazy, jak okropne przęścia myśli smutnej na wzmiankę mojego nieszczęścia. Zabł. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

†**Przęść, ędzie, ądł** p. **Prząść.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przęśl, i, lm. **e I.** × P. p. **Przęślica. 2.** a. **Przęstka** bot. (ephedra) *roś. z rodziny gnetowatych.*

Przęślica, y, lm. **e I.** a. **Prząślica, Pręślica, [Prześlica, Przęśnica],** × **Prząśnica, [Prząślnica, Przęślnica]** × **Przęśl** *kądziel, kijek do przymocowania na nim przędziwa:* Przęślice do przędzedzenia i z krężłem bywają brzozowe. Kluk. Ręce jej zmartwiały, aż P. z wrzecionem z nich powypadały. Otw. Jak tylko Febus umył w morzu złote lice, jużci latały kółka, wrzeciona, przęślice. Jak. W. Wojewodzie krakowskiemu, który z bitwy uciekł, posłał Bolesław przęślicę, iż niegodzien być mężem, tylko niewiastą. Biel. M. **2.** bot. p. **Podgorzał i Skrzyp. 3.** mech. *belka poprzeczna w górze wału pionowego, w której osadzona jest wierzchnia panewka służąca do utrzymania obrotu górnego czopu wału.* Zdr. **Przęśliczka.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przęślicowy przym. od **Przęślica.**

Przęśliczka, i, lm. **i** p. **Przęślica.**

Przęślik, a, lm. **i** *len naokoło przęślicy obwinięty, kądziel.* **2.** = **Mątew.** <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[**Przęślnica, y,** lm. **e**] p. **Przęślica:** P. z nią skakała, wrzeciono warczało, len ś. uśmiechał i trząsł brodą. Krasz. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[**Przęśnica, y,** lm. **e**] p. **Przęślica:** Służebne trzymać przy przęśnicy lub kołowrocie. Bobr. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[**Przęter, tra,** lm. **try, Przętr, Przętro, Przętrz, Przętrze**], †**Przętr,** †**Przętrze I.** *góra, strych na śpichrzu, nad oborą lub podszopiem.* **2.** = **Piętro.**

†**Przętki** *prędki.* Sekl. <Z Prędki>

Przętr, a, lm. **y** p. **Przęter.**

[**Przętro, a,** lm. **a**] p. **Przęter.**

[**Przętrz, a,** lm. **e**] p. **Przęter.**

†**Przętrze, a,** lm. **a,** [**Przętrze**] p. **Przęter** i **Piętro.**

!**Przmiel, a,** lm. **e** p. **Trzmiel.** Troc.

!**Przmielowy** przym. od **Przmiel,** *trzmielowy.* Rej.

Przodek I. dku a. **dka,** lm. **dki** = a) p. **Przód:** P. domu, głowy. Troc (= *front*). P. nosa a. koniec. Troc. P. brony (bramy). Leop. Żupan krótki ma, a zagina przodki. Dzw. (= *poły*). U szaty przodków zagiął ukasaniem. P. Koch. Przodki sobolowe u płaszczyka, a pod wszystkim nie było nic: więc lepiej barana pod cały kupić, niźli wyłogami tylko świat grzać, a grzbiet ziębić. Lekar. Na przodku leżący. Kn. (= *przodkowy, przedni*). Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjadła, więc zemstą zapalony na P. wypada. Dm. (= *przed front*). b) [Na P. komu] *na spotkanie:* Przeleciał mu na przodek pies. c) [Do przodka] (w tańcu) = *w pierwszą parę.* d) a. †**Przód** *miejsce przednie, przodowanie, prym, pierwszeństwo, przewaga, preferans, hegiemonja:* Ateny z Spartą walczyły z sobą o P. w Grecji. Nagur. Przez długi czas naród rzymski sam P. na świecie trzymał. Fal. Skromny a godny człowiek ma wszędy P. Górn. Kościół katolicki, choć nań wszyscy heretycy szczekali, P. zwierzchności otrzymał. Wuj. Bogactwa cnocie P. brały. Pilch. Lekarstwo to ma wielki P. i pierwsze miejsce między innemi w tej mierze. Syr. Ten autor P. ma między wszystkiemi. Troc. Rzucić los o P. Troc. Przypadł P. jemu. Troc. Ja nie dam w posłudze twej przodku nikomu. Gęb. (= *nie dam ś. uprzedzić nikomu*). Nie dałem przodku żadnemu w sławie. Stryjk. Dajemy-ć my P. pismu Bożemu nad wszystko. Hrb. Kłócić ś. o P. L. W ciągu jednego wieku trzech Morsztynów trzyma P. w poezji. Siem. [P. trzymać] = *prowadzić robotę, sam na przodzie pracując.* [P. trzyma] = *żnie na przodzie.* [P. trzyma] = *przewodniczy w tańcu, rej wodzi.* [Mądrzy ludzie P. mają]. e) †P. *początek, pochodzenie, źródło:* Sprawiedliwość i prawa powstały za niego (za Kazimierza Wielkiego), wszystko, co jeno dobrze, ma P. od niego. Papr. Duch św. niewybadany jest, nie wiesz przodka ani końca. Skar. Ateńczykowie rodakami własnej ziemi czynili ś., jakoby to sami sobie przodkiem, sami i początkiem być mieli. Błaż. Bóg jest P. i koniec, początek i dokończenie wszystkiego. Wuj. Bóg był sam przodkiem rzeczy wszystkich. Farn. (= *uprzedził wszystko*). Od przodku do ostatka. Kn. (= *od końca do końca, od deski do deski*). f) †P. wódki, gorzałki = *pierwszy, początkowy wyskok.* Troc. g) P. wozu = *przednie półwozie:* Unieść, nasunąć przodka. P. armaty = *przednie półwozie armaty z skrzynką na amunicję:* Kiedy wybuch porwie co najmniej 3 działa z ich amunicją zawartą w przodkach... Bl. h) [P.] *konie przodowe w czwórce.* i) [Przodki] *płachciki wiatraczne małe.* j) [P., do przodka, od przodka] *nazwy tańców.* k) anat.: P. a. **Przód** głowy, przodogłowie (sinciput). l) garb. *jedna z dwuszewnych cholew z przyszwami.* ł) gór.: P. chodnika = *ostateczne miejsce, do którego sztolnia lub chodnik w kierunku swej długości dochodzi; tam, gdzie górnicy pracują naprzód postępując,* czoło, ort. m) hut.: P. ogniska fryszerskiego = *strona, z której fryszerz stawa do roboty; blat żelazny, czyli* ostawa *z przodu ogniska.* Łab. n) kraw. *napierśna część sukni wraz z klapą:* Wykończyć przodki. Przys. [**Na przodku, W przodku, Z przodka, Przodkiem**] *na przodzie, przodem, na czele, na froncie.* †**Z przodku,** †**Sprzodku,** †**Przodkiem,** †**Przodem,** †**Na przodku,** [**Przodka**] *z początku, początkowo, na po-*

czątku, *od początku*, *wprzód*, *przódy*, *wpierw*, *naprzód*, *najpierw*, *przedtym*; *z góry*; *po pierwsze*: Ludzie z przodku pochwycą rzecz dobrą, ale za czasem dalszym przychodzą do oziębłości. Gil. Szczęściło ś. naszym z przodku, jednak potym, ogarnieni od wielkości, porażeni. Biel. M. Sprzodku powiodło ś. jego stronie, ale potym uciekać musieli. Biel. M. Z przodku ś. gniewał, ale potym bardzo ś. śmiać musiał. Górn. To, cośmy z przodku pytali. Petr. (= *przedtym*). Na końcu dopiero przyszedł do tego, do czego z przodka zmierzał. Wuj. (= *z góry*). Miasto Rzym zbudowali i w swej dzierżawie mieli na przodku Trojańczycy. Pilch. Król wyprawił do Prus ludzi jezdnych przodkiem. Biel. M. Ciężki im ś. na przodku zdał ten podatek. Skar. Acz ś. z przodku poczęli bronić nieźle, jednak, że mieszczanom szło o to, aby im przedmieścia nie spalono, poddali ś. Biel. J. Gdy przyjedziesz do cesarza tureckiego na dwór, przodkiem wedle zwyczaju baszom ś. opowiesz. Znajdziemy naprzód hart duszy, bo ten tu przodkiem idzie. Krasz. Trzech rzeczy żałował: przodkiem, jeśli ś. komu tajemnicy zwierzył; drugie, gdzie pieszą mógł iść, iż tam wodą jechał; trzecie, gdy który dzień próżno stracił. L. (= *pierwsze*, *po pierwsze*, *naprzód*). Takie sprawy, któreby Polakom przodkiem pokój, a potym sławę przynieść mogły. Herb. **2. dka**, lm. **dkowie** = a) *starszy w rodzie w linji wstępnej*, *ojciec*, *dziad*, *pradziad*, *naddziad*, *antenat*: Starożytnych domów P. mógł być pasterzem, a tych zasię nowych ludzi P. mógł iść z królewskiego domu. Górn. Musiał być P. herbu tego ktoś dzielny, w którym ludzie w ostatnich przygodach po słowiańsku ś. tak cieszyli. Orzech. Nie chlub ś. zacnością przodków twoich ... tym znaczniejsza niecnota twoja jest, im przodkowie twoi cnotliwsi byli. Orzech. Dalekość ś. od swych przodków odstrzelili. Kochan. Bym cię miał z przodków twoich i zacności zalecać, nie ustąpisz w tej mierze nikomu. Kochan. Przodkowie nasi, co przed nami pierwej byli. Zbyl. Jeden ociec wszystkich nas, a idąc wspak do przeszłych czasów, to przez zacne, to przez podłe przodki nasze, tam ś. wszyscy ostać musimy, gdzie jest nasz P. pierwszy. Górn. Potomek wszystkiego prawa przodka swego nabywa. Sz. Nie na herb przodków patrz, ale na sprawy. Sęp. Przodków swoich nie naśladujemy. Skar. Wstępować w ślady przodków. Z tym sercem szli przodkowie nasi ... na ostre pogańskie żelaza i włócznie tak ochotnie, jako święci Boży na męczeństwo. Skar. Przodków sławnych zły potomek szpeci. Troc. Przodków rodu swojego zapomniał. Troc. Dziedzicowie są obowiązani swych przodków długi uspokajać. Boh. Nie pytają ś. dzisiaj, jak długi szereg przodków liczyć kto może, ale jakim był i co uczynił. Dm. (Lis do osła): Jakeś nierozsądny! zawsze swoich chwalisz przodków; i ty nie jesteś z wyrodków, i z ciebie osioł porządny. Moraw. Przodkowie nasi graniczyli miedzą i mieli proces o sąsiednie niwy, przodkowie nasi Bogu odpowiedzą, Pan Bóg rozezna, kto prawy, kto krzywy. Syrok. W sali wisiały portrety przodków. P. rodu = *założyciel*, *naczelnik rodu*, *protoplasta*. b) † P. *poprzednik*: P. jego w urzędzie. Troc. c) † P. *ten*, *co zaczyna*, *założyciel*, *fundator*: Patrzcie na przodka i skończyciela wiary Jezusa. Żarn. d) [P. u żniwa] = *przodownik a. przodownica*. <PRZEDŹ / PRZOD>

[**Przodka**] przys. p. **Przodek**: Zakryj, panie, ciało moje, gdyż ja niegodna P. (*wprzód*) na twe ciało patrzeć. <Od Przodek>

× **Przodkar**, a a. u, lm. y p. **Przódkara**. <p. Przódkara>

Przodkara, y, lm. y p. **Przódkara**. <Przód + 2. Kara>

Przodkować, uje, ował, **Przodować** **1.** *iść przodem*, *poprzedzać*, *wyprzedzać*, *być poprzednikiem*: Przodkował im (posłom) mąż olbrzymiego wzrostu, odziany w suknię duchowną. Ostr. S. Przodkuj Was pan. Troc. Wirgiljuszowi Homer przodkował. Gol. Ci, co w tańcu przodkują, skrzypkowi płacą. Haur. (= *rej wodzą*, *prowadzą taniec*). Matka jest dobroć, wdzięczność córkę rodzi, dobroć przodkuje, wdzięczność za nią chodzi. Bratk. Nie wiem, skąd dziś na sercu ucisk taki czuje, który zwykle blizkiemu nieszczęściu przodkuje. L. **2.** *przewodniczyć*, *przewodzić*, *dowodzić*, *stać na czele*: Rycerstwu polskiemu, jako pierwszy w Małopolsce podkomorzy, przodkował. Nies. **3.** *celować*, *przewyższać*, *przechodzić*, *przenosić*, *mieć prym*, *górować*, *prześcigać*, *być pierwszym*: Insza P. w rozumie, insza w upornej i wyniosłej dumie. Lubom. Jeden w tym, drugi w owym przodkuje. Kn. (= *odznacza ś.*). Na on czas w piękności przodkowała, w urodę postać jej równi nie miała. Lubom. Gallowie siła mieli przed sąsiady w męstwie i w nim przodkowali. Warg. Bogactwa teraz przodkują, cnoty im ustępują. Kn. Między wszystkiemi rycerzami przodkujesz. Troc. Ten przed wszystkiemi dzielnością przodkuje. Kochan. <Od Przodek>

Przodkowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przodkować**, *przodowanie*: *Primatus*, to jest P. w kościele. Skar. P. i przełożeństwo od Chrystusa dane kościołowi rzymskiemu. Skar. Żadnego w tym niemasz przodkowania. Troc. Chcenie przodkowania. Troc. **2.** poł. p. **Przodowanie**.

† **Przodkownie** przys. od **Przodkowny**; *główne*, *przedewszystkim*: Oni do tej sprawy P. należą. Smotr.

× **Przodkowny** *główny*, *celniejszy*, *celny*, *pryncypalny*. L. <Od Przodek>

× **Przodkowo** przys. od **Przodkowy**; *pierwotnie*, *z początku*, *wprzód*, *naprzód*, *przedtym*: Wiesz, jak Izrael miotał ś. P. Uj.

Przodkowy **1.** przym. od **Przodek**: P., na przodku leżący, przedni. Kn. **2.** anat.: × Część przodkowa głowy = *przodogłowie* (sinciput). × Zęby przodkowe = *przednie*, *sieczne* (dentes incisivi). Komory oczne przodkowa i tylna p. **Komora**. **3.** hut.: Całka przodkowa w ognisku fryszerskim = *całka spustowa*, *ze strony*, *w której jest lochor do spuszczania żużli*. Łab.

[**Przodnica**, y, lm. e] **1.** *sznur*, *którym przymocowywa ś. powęz do przodu wozu*. **2.** p. **Przodownica**. <Od *Przodnik, od *Przodny, od Przód>

Przodogłowie, a, lm. a anat. i antr. *przód głowy* (sinciput). <Przód + Głowa>

† **Przodojezdny**, † **Przodojeżdży** *poprzedzający*, *poprzedniczy*. Comp. <Przód + Jezdny>

† **Przodojeżdży** p. **Przodojezdny**: Kaszel częstokroć bywa przodojeżdżym znakiem dychawicy. Dor. <Przód + *Jeżdży, od Jeżdżę, od Jeździć>

Przodomózgowie, a, lm. a, **Przedmózgowie** anat. *część przednia mózgowia* (prosencephalon). <Przód + Mózgowie>

Przodopiersie, a, lm. a zool. p. **Przedpiersie**. <Przód + Piersie>

Przodopochylenie, a, lm. a poł. *przechylenie ś.*

macicy ku przodowi, × przodopochyłość macicy (anteversio uteri). <Przód + Pochylenie>

× **Przodopochyłość, i,** lm. **i** poł. **1** p. **Przodozgięcie. 2.** p. **Przodopochylenie.** <Przód + Pochyłość>

Przodoskrzelny zool. p. **Mięczak.** <Przód + Skrzelny>

Przodować, uje, ował p. **Przodkować:** On przodował żołnierzom moim do wygranej. Pot Przed innemi pannami przodowała gładkością i kształtem. Otw. Chrystus, jako syn, domowi swemu przoduje, abo jest przełożonym. Salin. A młody przoduje, huka, pokrzykuje, przytupuje, śpiewa, aż młoda omdlewa. Las. Przodownica przoduje żniwiarzom. W silnikach parowych jedna korba przoduje drugiej. <Od Przód>

Przodowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przodować:** Żeby każdy został przy swej zacności i przodowaniu. Smal. **2.** mech.: P. zapłonu w silnikach spalinowych. Kąt przodowania korby wysokoprężnej przed nizkoprężną w silnikach parowych. **3. a. Przodkowanie** poł.: P. części płodu rodzącego ś. (praesentatio ad partum) P. łożyska, łożysko przodujące (placenta praevia). P. pępowiny (omphaloprobasis).

Przodownica, y, lm. **e, [Przodnica, Postatnica], Postawnica,** × **Przednica,** × **Przedniczka,** × **Poprzednica** *żniwiarka wyprzedzająca innych w robocie:* P. idzie na czele żniwiarzy do dworu podczas obchodu dożynków. Żeńcy zdobią często przodownicę żniwa, gdzie ś. każdy z młodzianów na wianek zdobywa. Przyb. <Od Przodownik>

Przodownictwo, a, blm. *rola przodownika, przewodnictwo, pierwszeństwo, rej, przywództwo:* P. w pracy, w organizacji, w zabawie. Do niego należy P. <Od Przodownik>

Przodowniczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przodownik:** Japonja, P. narodów azjatyckich.

Przodowniczy przym. od **Przodownik,** *pierwszy, przewodniczący:* Niech szlachta będzie przodowniczą w cnotach, w pracy publicznej, w ofiarach dla ojczyzny. Kal <Od Przodownik>

Przodownik, a, lm. **cy 1.** *ten, co jest stale na przodzie, co drugim przoduje w pracy, co drugich wyprzedza w czynności, rozpoczynający szereg pracowników:* [P. w tańcu]=*prowadzący taniec, wodzirej.* Wszystkie oddziały straży ogniowej zza rogatek cofnięte zostały przez przodowników. P., starszy brukarz dozorujący nad robotami. Owi przewodnicy narodu wobec niebezpieczeństwa zręcznie go unikali, zostawując na rzeź bezdomnych. Rol. **2.** † P. *żołnierz z awangardy:* Skoro wszystkich wyminął, jechał sobie powoli z przodownikami. Pas. **3. [P., Przednik, Postawnik]** *kosiarz a. żniwiarz wyprzedzający innych w robocie.* **4.** hut. *pracownik w pudlingu lub walcowni wpuszczający łupę lub żelazo między walce, a więc stający przed walcami, za któremi wyroby odbiera pomocnik jego,* przodowy, podawacz. <Od *Przodowny, od Przód>

Przodowy 1. przym. od **Przód,** *przedni, przodkowy, frontowy:* Ściana przodowa podstawy statuy. On pierwszy oracz na dworskim łanie, P. kosarz na sianożęci. Syrok. (=*przodujący, przodkujący*). **2.** patol.: Kręcz, tężec P. p. **Kręcz. P., ego,** lm. **i** rz. hut. p. **Przodownik.** <Od Przód>

× **Przodowygięcie, a,** lm. **a** *skrzywienie kręgosłupa ku przodowi, garb z przodu* (lordosis). <Przód + Wygięcie>

Przodozgięcie, a, lm. **a** poł. *zgięcie macicy ku przodowi,* × przodopochyłość (anteflexio uteri). <Przód + Zgięcie>

× **Przodozgryz, u,** lm. **y** dent. *wystawanie zębów ku przodowi.* <Przód + Zgryz>

Przodujący 1. im. od **Przodować. 2.** poł. *podczas porodu idący przodem:* Błony przodujące. Przodujące wody płodowe.

[Przodziu] przys. p. **Wprzód.** <Od Przód>

Przonak, a, lm. **i** bot. p. **Pszonak.**

† **Przosić, i, ił** *prosić:* Poprzośmyż Boga za króla polskiego i za dziatki jego. <Z Prosić>

† **Przoszenie, a,** blm., czynność cz. **Przosić.**

† **Przozny** *próżny.* Glos. <Z Próżny>

Przód, odu, lm. **ody 1.** p. **Przodek:** Naw przody obracali ku wyspom. Przyb. P. wozu. Izba na tyłach domu, którego P. wspaniały. L. (= *front, fronton, facjata*). Na przedzie co leży. L. W przedzie będą szli duchowni. Troc Z przodu i z tyłu na niego uderzyli. Troc. Konie mają być na P. kowane, a na zad bose. Sz. Abyś jako nie ćwiczony rycerz tej zbroi opak na ś. nie wkładał, przedni plach na zad, a zadni na P. Rej. Wojsko odwodowe na P. postępować zaczęło. L. (= *awansować*). Jak jest na wszystko baczny, mógłbyś rzec, że nie tylko z przodu, lecz i z tyłu ma oczy. L. Stać przodem do kogo, do czego. Obrócić ś. przodem. Patrzyć na kogo z przodu. Wysłać kogo na P. a. przodem. P. filaru mostowego, dziób *filaru mostowego.* Nikomu przodu (w P.) nie daje. Troc. **2.** ¶P. głowy= *przodogłowie* (sinciput). × Przodu głowy kości p. **Ciemieniowy. 3.** P. kopyta końskiego (apex ungulae). P. podeszwy końskiej. Przys. **Przodem** a) a. † **W P.** *na przodzie, z przodu:* Przodem rzeczułka i mostek. W P., przodem iść, jechać. Troc (= *na czele*). b) † Przodem płacić = *z góry; awansować.* L. † **W P., [P., Do przodu],** × **Na przodzie** p. **Wprzód:** W P. dokończę, a potym pójdę. Troc. [Ja ś. P. ożenię]. Aby ś. wszystko załatwiło na przodzie. Mick. [P. kogo, P. co]=*przed kogo, przed co:* Spojrzeli P. siebie. Przeleciała dzika świnia P. nią. <PRZEDŹ/PRZOD>

[Przódka] p. **Przódki.** <Od Przód>

Przódkara, y, lm. **y, Przodkara, Przodkar** *wóz dwukołowy, z przyrządem do zaprzęgania koni, na którym spoczywa ogon łoża działowego.* <Przód + 2. Kara>

[Przódki, Przódka] *przed, przodem, naprzód.* <Od Przód>

[Przódy] przys. **1.** p. **Wprzód:** Którą nogę P. stawiać? Któż nas-ci tam obudzi?—Jaskólinka, ranny ptak, ona P., jeśli tko. **2.** a. **[Przodziu]** *pierwej niż...* **3.** *na przodzie, na czele:* Tańcuje P. <Od Przód>

[Przódzi] p. **Wprzód:** A słuchaj dobrze, co ojciec powiedzą i co Antek P. mówił będzie. Reym. Niechaj P. zadumany ginie, niechaj P. słupem skamienieje... Wysp. <Od Przód>

[Przódziej] p. **Wprzód:** Mówili jedni, że ku bandzie cygańskiej przystał, co go P. zwerbować ku sobie chciała. Tet. <Od Przód>

Prztyczek, czka, lm. **czki** p. **1. Prztyk.**

× **Prztyczka, i,** lm. **i** p. **1. Prztyk.**

1. Prztyk, a, lm. **i 1.** *pstryk, uderzenie końcem palca, który będąc zwiniętym nagle wypada naprost, szczutek,* × szczutka: Dać komu prztyka w nos. Dostać prztyka w nos. Przen.: Dać prztyka w nos=*zakpić sobie z kogo.* Dostać prztyka w nos=*narazić ś. na drwiny; zostać wystrychniętym na dudka; doznać zniewagi, obelgi.* Zdr. **Prztyczek,** × **Prztyczka.** < Prawdopodobnie z *Prstyk, PRST/PARST/PIERŚĆ; por. Naparstek, Pierścień>

2. Prztyk w. *naśladujący prztyknięcie, pstryk!:*

Zrobić P.=*przytyknąć*. Zrobić palcami P. Strzelba nie wypaliła, tylko zrobiła P. (= *przytknęła).*

Przytykać, a, ał p. **Przytyknąć.**

× **Przytykający** patol.: Palec P., sprężynowaty.

Przytykanie, a, blm., czynność cz. **Przytykać.**

Przytyknąć, knie, knął a. kł, Pstryknąć, × **Pstrzyknąć,** nied. **Przytykać, Pstrykać,** × **Trztykać 1.** *dać przytyka.* **2.** (o broni palnej) *spaliwszy na panewce szczęknąć zamiast wypalić:* Przytykło mu z panewki. Pot. Kiedy kichnę, on mówi, że przytykam na niego. Pilch. Przen.: P. na kogo=*fuknąć, krzyknąć, złajać go, odezwać ś. z pogróżką, dmuchnąć komu pod nos, puścić mu trąfu pod nos,* gm. *gwizdnąć nań:* Kto ś. boży przed tobą, na tego ś. srożysz; przytyknie na cię, ali wnet z okrucieństwa złożysz. Pot. Chciej znowu w dawną wprawić, królu, co wypadło, kolej, jeśli na cię zdaleka nie przytyknie. Pot. Kto ś. go za żywota bał, po śmierci nań przytyknie. Chr. <Od Przytyk>

Przytyknięcie, a, blm., czynność cz. **Przytyknąć.**

Przy przyi. **A)** samodzielny **I.** z pp. 7-ym, [z pp. 7-ym i 3-im] *tuż obok, tuż nad, tuż pod, podle, blizko, niedaleko, u:* P. królu stoi, siedzi. Troc. P. moim domu mieszka. Troc. P. rzece obóz położył. Troc. P. korzeniu, P. samym korzeniu drzewko urznij. Troc. P. samym końcu. Troc (= *na).* P. ziemi. Troc. Tuż przy sobie, jedno P. drugim. Troc. Przybij deski jednę P. drugiej. Być P. czym. Troc. Byliśmy P. żniwie. Nie ma grosza P. duszy. Jest P. stole. Troc. P. świecy ś. uczy. Troc. P. robocie go zastałem. Troc (= *nad robotą, u roboty).* Gęsty rząd, P. szyszaku szyszak, mąż P. mężu, puklerz P. puklerzu, oręż P. orężu. Dm. Szpada P. lewym boku. Adjutant P. kim (= *u boku czyjego).* Był ochmistrzem P. młodym księciu. P. konającym czuwaliśmy wszyscy: ja z wielbłądami, na kolanach wszyscy. Słow. Sciany domowe gości nie ogarną... tam P. matce matrony, tu P. ojcu męże. Syrok. [Posiedźże na kwile P. Wojtkowi]. **2.** P. czym=*za co, w czym:* Acest P. swojej prawdzie umrzeć był gotów. Jabł.J. P. uporze stał i jechać nie chciał. Warg. (=*w*). Kto dla ojczyzny niesie na plac zdrowie, kto ś. do gardła P. prawdzie opowie... Groch. **3.** P. kim= *z kim, za kim, po czyjej stronie:* Prosili go, aby P. nich abo ich stronie w niektórej rzeczy był; nieco ś. im tego wzbraniał. Kosz. Konfederacja P. wierze, królu, prawach, wolności. Vol. P. kim Bóg, nikt na tego. Zabł. Uczynił go biskup apostołem Helespontu, dufając łasce bożej P. nim, iż one ludzie nawróci. Skar. **4.** P. czym=*mając co; będąc w czym:* Być P. pałaszu. Być P. pieniądzach. Być P. zegarku (= *mieć zegarek P. sobie*). Być P. zdrowych zmysłach. Rozpacz ogarnęła me serce, już więcej przy zmysłach nie jestem. L. Nie być P. sobie, niezupełnego baczenia być. L. (= *nie być przytomnym).* P. sobie być, P. zmysłach być = być sobie przytomnym. L. (por. nie posiadać ś. np. z radości). Być P. zdrowiu (= *być zdrowym, cieszyć ś. zdrowiem).* Abyśmy P. zdrowiu doczekali szczęśliwie świąt od dziś za rok. Nie jestem dziś P. głosie. Został P. życiu. P. pomocy Boskiej (= *za pomocą Boską).* P. takich dochodach ma jednak długi. Gdy ś. kto uczy pływać, czyni to P. pęcherzu a. pławie, aby snadź nie utonąć, a dotąd P. pęcherzu abo na pławie, aż ś. też sam bez żadnej pomocy imie pływać. Glicz. Ona jest P. nadziei (= *jest brzemienną).* **5.** *wobec kogo, przed kim, w czyich oczach, w obecności, w przytomności czyjej:* P. królu to mówił. Troc. P. matce ś. to działo. Troc. O nieprzytomnych nigdym nie zwykł gadać, cobym każdemu P. nim nie utrzymał śmiele. L. P. drugich obraziwszy, cicho przejednać. Kn. Powiedział to P. świadkach. [Kat ścion mu głowe P. królewskich oczach]. Przen.: *wobec czego; z, w; obok, mimo, pomimo; w porównaniu z kim, z czym:* P. zgodzie, P. pracy i P. rządzie małym, będziemy szczęśliwemi, przestając na małym. Niem. P takich warunkach, kłopotach, staraniach (= *wśród takich warunków, kłopotów, starań*). P. całej swojej oględności popełnił jednak głupstwo. P. swoich zdolnościach mógłby być bardzo użytecznym. Niedbalstwo P. braku roztropności przyczyniło ś do jego ruiny. Dyjonizjusz P. swoich zaletach miał też i wady. Czymże ty jesteś P. mnie? Twoje kłopoty P. moich nie znaczą nic. **6.** *podczas czego, w czasie czego, w trakcie czego, wśród czego; kiedy ś. co nastręczy:* Będąc u Tuberona P. obiedzie, widzieli na stole statki wszystkie z gliny. Warg. P. wieczerzy. Kn. P. robocie go znalazłem. Troc (=*robiącego).* P. robocie śpiewa, pije. Troc (=*robiąc).* Byłem P. tym (= *kiedy ś. to stało).* P. śmierci wyznał (=*umierając).* P. rozstaniu ucałowaliśmy ś. (=*na rozstaniu).* P. święcie, P. niedzieli (=*w święto, w niedzielę, za święta, za niedzieli).* Byłem P. poświęceniu gmachu, P. otwarciu wystawy (= *na).* [Szwagier, jako wierny katolik, P czasie uczył go pacierza]. Ork. (=*kiedy miał czas, w wolnym czasie).* P. okazji wszystko ci opowiem (= *kiedy ś. zdarzy okazja).* P. zdarzonej okazji. P. kuflu, P. winie rycerz. Troc. P. połogu. Bolesławowi umarła żona P. dziecięciu Leszku. Biel. M. Brzegami sinej Świtezi wody idą P. świetle księżyca. Mick. Wkońcu P. piwku i P. sztukamięsie podali sobie ręce adwersarze. Syrok. P. paciorku klęczał. Moraw. **7.** P. czym=*z towarzyszeniem czego, z akompanjamentem czego, podług czego, po czym:* P. surmie, P. skrzypcach, P. muzyce tańcować. L. P. dźwiękach orkiestry rozbawieni tańczyli ochoczo. Śpiewa P. harfie. **8.** *na:* Mieszka P. ulicy Pięknej. Dom, plac P. ulicy Długiej. **9.** *u, z:* Mieszkam P. rodzicach. Niech to zostanie P. tobie. Nosić co P. sobie. Ma pieniądze P. sobie. Troc. Księgi są P. (u) mnie. Troc. Umieściła ś. P. ciotce. [Służyć P. gimajnie]. **10.** *w:* Jest P. dworze, P. wojsku. Troc (=*na dworze).* Poseł P. dworze hiszpańskim. [Służyć a. być P. wojsku, P. ułanach, P. piechocie (=*w ułanach, w piechocie).* Służyć P. wojnie]. **B)** przyi. nierozdzielny, oznacza **I.** przy czasownikach i imiesłowach=a) *przybliżenie, do-; skłonienie do poziomu:* Przybiec, przybliżyć, przypaść, przypłynąć, przyskoczyć, przypuścić, przyjąć, przysadzić, przymierzyć; przygnieść, przydusić, przytłumić, przyczesać, przypłaszczyć, przygnębić, przytłuc, przymrużyć; przen.: przynaglić, przymawiać, przymusić, przywyknąć, przystosować; przycichnąć, przyczaić ś. b) *wykonywanie czynności tuż przy czym:* przysłuchiwać ś., przyglądać ś., przymilać ś. c) *dodanie, przyczynienie, przysporzenie, do-:* Przybudować, przyrobić, przybarwić, przyczernić, przylać, przysolić, przysypać. d) *przykrycie z wierzchu:* Przysypać czym, przykryć, przyoblec, przywalić. e) *niezupełność a. czasowe tylko trwanie:* Przytępieć, przymrzeć, przyblaknąć, przycierpieć, przygasić, przybrudzić. f) *przyłączenie:* Przybić, przylgnąć, przylepić, przypasać, przywrzeć, przyschnąć, przyrość, przyczepić ś.: przen.: przyśnić ś., przywidzieć ś., przystać. g) *powtarzanie czynności raz w raz:* Przytupywać, przyśpiewywać

sobie, przygrywać sobie. h) *wtórowanie, towarzyszenie:* Przyśpiewywać muzyce, przygrywać śpiewającemu, przytupywać do taktu. i) *wykonanie czynności przy pewnym punkcie, u pewnego miejsca:* Przytrzymać, przycapić, przyaresztować, przyciąć (drzewo u korzenia). **2.** przy rzeczownikach = a) *przybliżenie, do-:* Przystęp, przyjazd, przynęta, przypływ; przycisk, przymus. b) *dodatek:* Przysionek, przybudówka, przyczółek, przystawka, przyprawa, przypłód, przykład, przymieszka, przyrodzenie, przychówek, przysiewek, przymiot, przyrost, przybór. c) *przykrycie z wierzchu:* Przykrywa. d) *niezupełność:* Przymrozek, przycień, przydech, przykwasek, przykomórek. e) *przyłączenie:* Przywara, przysucha, przysada. f) *powtarzanie; wtór, akompanjament:* Przygrywka, przyśpiew. g) *punkt, miejsce dla czynności:* Przystań. **3.** przy przymiotnikach i przysłówkach = a) *przybliżenie, skłonienie:* Przychylny, przytulny, przyjemny. b) *niezupełność a. za wielką nieco ilość, za:* Przyciemny, przyciasny, przyostry, przygłupi, przykwaśny. c) *bliskość, nad-, pod-:* Przyrzeczny, przyalpejski, przymorski, przymiejski. **4.** †P. = *prze-:* Przyrębla. <PRZ(Y) PRZ(E) PRZE PR(O)>

Przyalpejski *przy Alpach położony, z pod Alp pochodzący, podalpejski:* Przyalpejskie doliny i kraje. Pol. <Przy + Alpejski>

Przyaresztować, uje, ował *przytrzymać aresztując:* P. okręt, sumę pieniężną. Żart.: Przyaresztował ją silnym ramieniem i gwałtem zabrał na ucztę weselną. Bał. <Przy + Aresztować>

Przyaresztowanie, a, blm., czynność cz. **Przyaresztować.**

†**Przybaczenie, a,** blm., [**Przybaczenie**] **1.** czynność cz. **Przybaczyć. 2.** [P.] *roztargnienie, nieuwaga:* Hanka skubała mech palcami, czekając, rychło skończy; coraz niecierpliwiej targała mech, wreszcie przerwała mu: „A ubocz ścięta?“ — „Nie“, odrzekł szorstko, dotknięty przybaczeniem, które go gryzło. Ork.

[**Przybaczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przybaczyć ś.**

†**Przybaczyć, y, ył,** [**Przybaczyć, Przyboczyć**], nied. †**Przybaczać,** [**Przybaczać**] *przypomnieć:* Przybacz sobie tchnącego płomieniami byka, przybacz strachy narodu. Bardz. A ojciec przybaczył im jeszcze dziś rano napomnienie matki. Ork. Przybaczył sobie nie tak dawne lata, gdy ten mały człowiek... Ork. Franek przybaczył, że to zdanie już... słyszał. Ork. Przybaczył sobie Cyganów, których widywał. Ork. P. nie ma kto, bo i święci nie próżnują. Ork. Dziwił ś. mocno, przybaczywszy sobie, jak on to wczora wlókł ś., chwierutany smutkiem, przez hańte działy. Ork. [**P. ś.**] *przypomnieć ś.:* Jak mi ś. przybaczy... (*=jak sobie przypomnę*). <Przy + Baczyć>

†**Przybadać, a, ał** p. **Przybość.**

†**Przybadanie, a,** blm., czynność cz. **Przybadać.**

[**Przybałować, uje, ował**] *przydźwigać, z trudem przynieść, przywlec.* <Przy + Bałować>

[**Przybałowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przybałować.**

Przybandażować, uje, ował *przywiązać bandażem.* <Przy + Bandażować>

Przybandażowanie, a, blm., czynność cz. **Przybandażować.**

×**Przybarczenie, a,** blm., czynność cz. **Przybarczyć.**

×**Przybarczyć, y, ył** *trochę obarczyć; przeciążywszy przygnieść:* Ukrainę przybarczoną już był dobrze ujął za czuprynę. Leszcz. <Przy + Barczyć>

Przybarwek, wku, lm. **wki** *obwódka przypadkowa, to jest taka barwa, która nie objawia ś. po wrażeniu jakiegokolwiek przedmiotu, lecz pojawia ś. wokoło przedmiotu w czasie jego uważnego rozpatrywania.* <Przy + *Barwek, od Barwa>

Przybarwić, i, ił *trochę jeszcze ubarwić, przydać barw czemu, przyciemnić barwą, barwami; przymieszać kolorów:* Ja chcę wieniec P. pachnącemi ziółki, po najbliższym nadziomku zbierając fijołki. Tremb. <Przy + Barwić>

Przybarwienie, a, blm., czynność cz. **Przybarwić.**

†**Przybawiać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przybawić.**

†**Przybawiać się, a ś., ał ś.** *trochę obawiać ś.:* Znowu Przemysł do kaszy wraca i do łyżki, choć ś. przybawia, żeby nie padł na opryszki. Pot. <Przy + *Bawiać ś., BOJ BA>

†**Przybawianie, a,** blm., czynność cz. **Przybawiać.**

†**Przybawianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przybawiać ś.**

†**Przybawić, i, ił,** nied. **Przybawiać 1.** *przydać, dodać, przyczynić, przysporzyć, napędzić:* Próżniak nie tylko nie przybawi nic, ale straci i to, co było nabyte. Górn. Co mężczyzna dzielnością swoją majętności przybawi, to białogłowa gospodarstwem w dobrej mierze zachowa. Górn. Czas wszystkiego przysparza a przybawia. Górn. Kto u kogo chce mieć łaskę, musi jedwabnych słów używać, a coraz mu pożytków przybawiać. Bud. B. Jałmużna wszelakich dóbr obficie przybawia. Prot. Dzielnością przyjdziesz ku godnościom wiecznym, przybawisz sławy szlachectwu pierwszemu, z przodków wziętemu. Stryjk. Świeże wojsko zebrało ś., wielą ufców przybawionych pomnożone. Stryjk. Przybawił do rady 15 najcelniejszych mężów. Kosz. **2.** zam. *przywabić, przyciągnąć, zwabić:* Przybaw do siebie brata swego Aarona. Bud. Był u wszystkich w zazdrości, jakoby czarami pożytki do siebie przybawiać miał. Kosz. †**P. ś. 1.** *nabawić ś. jeszcze czego nowego, przydać sobie, przysporzyć sobie, przyczynić sobie, zdobyć sobie jeszcze:* Cezar przybawiał ś. równego nieszczęścia, równym zostawszy Pompejuszowi. Fal. **2.** *zjawić ś., przybyć:* Czy nie drugi to Alkon tu ś. przybawił? Papr. <Przy + Bawić>

†**Przybawienie, a,** blm., czynność cz. **Przybawić:** Włodzimierz, przybawieniem Pskowskiego księstwa posilony, do Kijowa ciągnął. Stryjk.

†**Przybawienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przybawić ś.**

Przybazgrać, rze, rał *bazgrząc przypisać.* <Przy + Bazgrać>

Przybazgranie, a, blm., czynność cz. **Przybazgrać.**

†**Przybeczeć, y, ał** *przypłacić, przypieczętować, beknąć, odpokutować, pożałować:* P. czego, czemu. Troc. Przybeczysz temu. Troc. Niedługo tego, a dobrze przybeczy. Trzyc. Często człek zdrowiem i strachem cielesnej przybeczy uciechy. Pot. Wiedzą, że błaznowanie, które prędko minie, wiecznym przybeczą płaczem w siarczystym kominie. Pot. Obiecują im, że Cezar z Lepidem gwałtownych morderstw i rządów przybeczą. Trzyc. Ty, od Pompeja wkrótce pokonany, wnet mu przybeczysz tego i nam społem. Chr. Psi ptaku, przybeczysz ty twego gdaku. Tremb. <Przy + Beczeć>

†**Przybeczenie, a,** blm., czynność cz. **Przybeczeć.**

Przybęda, y, lm. y bot. (tamonea) *roś. z rodziny witułkowatych.*

× **Przybialnik, a,** blm. chem. *paralbumina.* <Przy + Białnik>

Przybicie, a, blm., czynność cz. **Przybić:** W zgasłych oczach, zbladłych ustach malowało ś. P. nędzą, spodlenie cierpieniem. Krasz.

Przybicie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybić ś.**

Przybić, ije, ił, nied. **Przybijać 1.** *biciem przytwierdzić, przymocować; przygwoździć:* Łby wielkich niedźwiedzi przybite do bramy. Kochan. Kopją też wyroku, który był przybit w Susan, dał mu. Wuj. Zasłona nadto nizko przybita. L. Czapeczka do głowy nie przybita. Klon. (= *mógłbyś ją zdjąć*). Przybić znak nad sklepem. Przybić herb na przodku nawy. Troc. Przybić deskę, kartę do ściany. Troc. Tak nas ów obraz do niebios przybliża, człekby ś. chętnie dał P. do krzyża. Syrok. Przen.: Nie wytrwa ci, choćbyś go chciał P. Jabł. On tymczasem koło panny, jak przybił. Kaczk. **2.** *bijąc przypłaszczyć, przygnieść; przyprzeć biciem, przytłuc:* Na słowa komenderującego: Przybij! stempel w rurę broni ś. kładzie, a ręka do góry po stemplu ś. wyciąga i ładunek mocno przybija. Jak. J. P. nabój, ładunek. Ryby, rozszerzonemi opławami przybijając wodę, posuwają ś. w wodzie. Kluk. Przen.: Hajduk, kiedy na ś. sukienkę z srebrnemi knaflami wdzieje, już go więcej do roli abo do cepów nie przybijesz. Falib. (= *nie przymusisz do pozostania przy roli, przy cepach).* **3.** kartę = *zabić:* P. młodszą kartę starszą, atutem. **4.** *biciem w stół, w rękę przyznać komu kupno, dobić targu:* P. komu co na licytacji. **5.** nied. *przygrywać bijąc (w bęben), wtórować na bębnie:* Przybijają w ogromne bębny. Li. Ta trąba sławna i w inszych krajach (o herbie trzy Trąby), by k temu bębennice polscy przybijali, potrzebną muzykę nam na wszym dawali. Rej. **6.** †P. nawy do brzegu a. P. do brzegu a. †**P. ś.** *przypłynąć; dobić, zawinąć do brzegu, wylądować:* Okręty moskiewskie przebywają najodleglejsze morza i do niezwykłych sobie miejsc przybijają. L. Przybili do brzegu nawy. Zbyl. Przybijać do okrętu. Troc. W pół godziny czasu łódź przybiła do brzegu. Niem. Przybił ś. okręt do portu. Troc. Do góry tej Deukaljon przybił ś. w łódce. Otw. Nad brzegami rzeki, gdzie niezliczone mnóstwo łodzi bez przestanku przybija. L. **P. ś.** *dostać ś. blizko czego, przybyć blizko, przybliżyć ś.; przybyć przebojem:* Tak wkońcum ś. przybił ku stronie rodzinnej. Pol. <Przy + Bić>

Przybiec, gnie, gł, Przybiegnąć, × **Przybieżeć,** nied. **Przybiegać, [Przybieżać],** × **Przybiegiwać** *biegnąc przybyć; przypędzić, przylecieć, przypaść, dobiec; biegnąc stawić ś.:* Skoro go wołano, natychmiast przybieżał. Wuj. Na ratunek drogą daleko dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżał i przybieżał. Warg. Serce jego, które straż pilną nad ciałem miało, przybiegiwało. Birk. Wczoraj przybiegła do nas z radosną wieścią. W wyścigu pierwszy przybiegł do mety. Przybieżeli do Betleem pasterze. Pśń. Przybiegli krewni na ratunek. Troc. Szybko przybieżał za posłem. Bost. <Przy + Biec>

Przybiednieć, eje, ał *zbiednieć nieco, podupaść.* Przen.: *przymizernieć, przybladnąć, spasować:* Przybiedniałeś, moje dziecko! ujęła go za szyję i ucałowała. Sew. <Przy + Biednieć>

Przybiednienie, a, blm., czynność cz. **Przybiednieć.**

Przybiegać, a, ał p. **Przybiec.**

Przybieganie, a, blm., czynność cz. **Przybiegać.**

× **Przybiegiwać, a, ał** p. **Przybiec.**

× **Przybiegiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przybiegiwać.**

Przybiegnąć, gnie, gł p. **Przybiec.**

Przybiegnięcie, a, blm., czynność cz. **Przybiegnąć.**

Przybiegunowy *leżący w blizkości bieguna, podbiegunowy:* Dzielnica przybiegunowych krain. Pol. <Przy + Biegunowy>

Przybielać, a, ał p. **Przybielić.**

Przybielanie, a, blm., czynność cz. **Przybielać.**

Przybielenie, a, blm., czynność cz. **Przybielić.**

Przybielić, i, ił, nied. **Przybielać** *bieląc przykryć, ubielić po wierzchu:* Ciemna, morelowa, puszkiem leciuchnym przybielona cera. Bał. <Przy + Bielić>

× **Przybielszy 1.** *trochę bielszy.* **2.** *zanadto biały.* L. <Przy + Bielszy>

Przybieracz, a, lm. **e** druk. *walec z masy elastycznej, który za każdym a. za drugim lub trzecim obrotem cylindra drukarskiego podnosi ś. i przybiera farby z walca stalowego.* <Od Przybierać>

Przybierać, a, ał i P. ś. p. **Przybrać.**

× **Przybierająca** spółgłoska, gram. = *nakrawędna.*

Przybieranie, a 1. blm., czynność cz. **Przybierać. 2.** †P., lm. **a,** †**Przybiór** *strój, ozdoba:* Stroje i twarzy przybierania wydworne i wymyślne miała. Skar.

Przybieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybierać ś.**

[**Przybierek, rku,** lm. **rki**] p. **Przybór.**

[**Przybierka, i,** lm **i**] p. **Przybór.**

[**Przybieżać, a, ał**] p. **Przybiec.**

[**Przybieżanie, a,** blm.] czynność cz. **Przybieżać.**

× **Przybieżeć, y, ał** a. [**ył**] p. **Przybiec.**

× **Przybieżenie, a,** blm., czynność cz. **Przybieżeć.**

Przybieżny *przyłączający ś., przebieżny, ubieżny.* Patol.: Choroba przybieżna = *przyłączająca ś. do drugiej podczas jej przebiegu* (morbus intercurrens). <Przy + Bieżny>

Przybijacz, a, lm. **e 1.** *ten, co przybija.* **2.** = **Kijach. 3.** [P.] *rodzaj młotka kowalskiego.* <Od Przybijać>

Przybijaczka, i, lm. **i 1.** forma ż. od **Przybijacz. 2.** *płocha, grzebień tkacki, narzędzie tkackie do tężenia = do przybijania pasm postawy, płocha, przez której szczebelki przechodzą nici osnowy,* [b e r d a, b e r d o, b a r d o]. Płochą zowią przybijaczkę, którą zbijają płótno. Pilch. <Od Przybijacz>

Przybijać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przybić.**

Przybijak, a, lm. **i** gór. p. **Kijach.** <Od Przybijać>

Przybijanie, a, blm., czynność cz. **Przybijać:** P. do brzegu. Troc.

†**Przybijanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przybijać ś.**

Przybiorek, rka, lm. **rki** p. **Przybór.**

Przybiór, oru, lm. **ory 1.** [P.] *przybieranie:* Rozczesała, rozpuściła (włosy), jako bór, i prosiła matuleńki o P. Gwar. **2.** †P. *strój, ubranie, ozdo-*

ba: Kornelja o synach swoich rzekła: toć jest moje ochędożeństwo a przybiory. Glicz. Panna miłująca przybiory. Leop. P. zapon swoich na pychę położyli. Leop. Pysznią ś., widząc na sobie złoto, perły, pierścienie i insze przybiory. Glicz. Złóż przybiory twoje!—złożyli tedy Izraelici ubiory swoje. Leop. (złóż ochędóstwo twoje. B. G.). <Przy + * Biór, BR/BIER/BIOR BOR>

Przybitka, i, lm. **i l.** *przybicie:* P. w licytacji *=przybicie więcej dającemu.* L. P., *żabicie starszą kartą:* Po przybitce za późno cofać kartę. **2.** *pakuły, któremi ś. przybija kulę w broni.* **3.** gór.: P. naboju w otworze świdrowym, do strzału=*korek drewniany obetkany papierem, pakułami, piaskiem lub ziemią.* Łab. <Przy + Bitka>

Przybity l. im. od **Przybić. 2.** przen. *przygnębiony, zbolały, udręczony, przytłoczony bólem, zmartwieniem:* Przybitą została, dowiedziawszy ś. o drugim związku. Krasz. Od jej wyjazdu chodzi tęskny i jak P. Czułem ś. zmęczony i P.

Przybladnąć, dnie, dł *zbladnąć nieco, stać ś. trochę bladym:* Przybladła, ale nie straciła świeżości. Twarz biała, jak lilja, trochę przybladła. Kaczk. Młodzieniec zrobił krzyż święty na piersiach i przybladł trochę. Kaczk. Usłyszawszy to, Zbyszko przybladł nieco. Sienk. <Przy + Bladnąć>

Przybladnięcie, a, blm., czynność cz. **Przybladnąć.**

Przyblady *nieco blady; trochę za blady:* Śliczna osoba! wysmukła blondyna, trochę tylko przyblada. Orzesz. <Przy + Blady>

Przyblakły *który przyblakł, wyblakły nieco.* <Od Przyblaknąć>

Przyblaknąć, knie, kł *nieco zblaknąć, poblaknąć:* Wieczorna czerwoność, przyblakła mierzchami, słabszy blask na obłoki rozprószone miota. Przyb. Kolor sukni przyblakł. <Przy + Blaknąć>

Przyblaknięcie, a, blm., czynność cz. **Przyblaknąć.**

Przyblanka, i, lm. **i** *blanka poboczna:* Zamek nowemi przyblankami obmocnili. Błaż. <Przy + Blanka>

× **Przybliż, u,** lm. **e l.** *miejsce poblizkie, poblize.* Sł. wil. **2.** *przybliżanie ś.:* Czeka przybliżu sprzymierzeńca swego. Stasz. <Przy + Bliż>

Przybliżać, a, ał i P. ś. p. **Przybliżyć.**

Przybliżanie, a, blm., czynność cz. **Przybliżać.**

Przybliżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybliżać ś.,** †przybliż.

Przybliżenie, a, blm. **l.** czynność cz. **Przybliżyć. 2.** *zmniejszona odległość:* Przez lunetę widzimy przedmioty w przybliżeniu. **3.** *niezupełna ścisłość, dokładność.* Mat.: Wyciągnąć pierwiastek kwadratu przez P. Jak. J. **Przez P., W przybliżeniu** przys.=*mniej więcej, około:* Obliczyć, ocenić, określić, oznaczyć, osądzić co w przybliżeniu. Kosztować to będzie w przybliżeniu 100 rubli.

Przybliżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybliżyć ś.**

Przybliżyć, y, ył, nied. **Przybliżać l.** *bliżej przysunąć; zbliżyć:* P. jaki przedmiot do kogo a. do czego. P. twarz do kwiatka, nos do kieliszka. **2.** nied., fiz. *pozornie bliższym czynić:* Ta luneta doskonale przybliża. **P. ś.** *przysunąć ś. bliżej, zbliżyć ś., przystąpić, podejść bliżej; nadejść, nadciągnąć:* Przybliż ś. tutaj do nas. Przybliżał ś. tedy już dzień święty prząśnic. Leop. Przybliża ś. czas żniwa, dzień święta, uroczystość. Przybliżały ś. już dni śmierci Dawidowej. Leop. (nadchodziły. Leop.). Orszak przybliża ś. <Przy + Bliżyć>

[**Przybłanykać się, a ś., ał ś.**] *przywlec ś. Bóg wie skąd, przyplątać ś., przybłąkać ś.* <Przy + Błanykać ś.>

[**Przybłanykanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przybłanykać ś.**

†**Przybłaźniejszy** *trochę błaznowaty, przygłupi, głupkowaty:* P., *subabsurdus.* Mącz. <Przy + * Błaźniejszy, od * Błazny, od Błazen>

Przybłąkać się, a ś., ał ś., nied. **Przybłąkiwać ś.** *błąkając ś. przybyć; błąkając ś. przystać, przyczepić ś., przyplątać ś.:* Jakiś pies obcy przybłąkał ś. do nas na wycieczce. Przybłąkał ś. na jego dwór jakiś frant. Falib. O herbach tych nie wiem, skąd ś. do Polski przybłąkały. Papr. Nie wiem, gdzie ś. w tej ślepocie przybłąkasz. Rej. Przen.: Panie bracie! coś ci ś. przybłąkuje na starość. Kaczk. <Przy + Błąkać ś.>

†**Przybłąkały** *który ś. przybłąkał, przybłąkany, przybłędny:* Nowy jakiś i P. naród. Błaż. <Od Przybłąkać ś.>

Przybłąkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybłąkać ś.**

Przybłąkiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Przybłąkać ś.**

Przybłąkiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybłąkiwać ś.**

Przybłęda, y, lm. **y l.** *ten a. ta, co ś. przybłąkała, nieznajomy przybysz, przybysz niewiadomo skąd; włóczęga:* To jakiś P.: nikt go tu nie zna. Ostrożnie z tym podejrzanym przybłędą z końca świata. **2.** [P.] *dziecko przybłąkane, niewiadomych rodziców,* [znajda]. <Przy + * Błęda, BŁĘD BŁĄD>

Przybłędnikowy *przy błędniku ucha zdarzający ś.* Anat.: Ciecz przybłędnikowa, ciecz błędnikowa zewnętrzna, × przychłonka (perilympha). <Od * Przybłędnik, Przy + Błędnik>

Przybłędny przym. od **Przybłęda,** *włóczęgowski; przybłąkany:* To jakaś przybłędna istota. <Od Przybłęda>

Przybłękitnieć, eje, ał *stać ś. nieco błękitnym.*

Przybłękitnienie, a, blm., czynność cz. **Przybłękitnieć.**

× **Przybłękitniejszy** p. **Przybłękitny.** <Przy + Błękitniejszy>

× **Przybłękitny,** × **Przybłękitniejszy** *nieco błękitny, blado błękitny.* <Przy + Błękitny>

Przybłonek, nka, lm. **nki** hist. *nabłonek* (epithelium): P. blaszkowaty a. płaski (e. lamellosum), brukowaty, dachówkowaty (e. imbricatum), migawkowy a. migotny (e. vibratorium), przechodni (e. transitorium), słupkowaty, wałeczkowaty, wałeczkowy, cylindryczny (e. cylindricum), uwarstwiony, warstwowy (e. stratiforme), wrzecionowaty (e. fusiforme). <Przy + * Błonek, od Błona>

Przybłoniak, a, lm. **i** patol. *nowotwór złośliwy,* nabłoniak (epithelioma): P. a. nabłoniak zaraźliwy (e. molluscum). <Przy + * Błoniak, od Błona>

Przybłonkowy hist. przym. od **Przybłonek,** nabłonkowy (epithelialis): Komórki przybłonkowe. <Od Przybłonek>

Przybłotny *będący blizko błota, nadbłotny:* Pola przybłotne. <Przy + Błotny>

× **Przybłyszczać, a, ał** *przyświecać, błyszczeć:* Królestwo Jego duchowne jeszcze między wami

przybłyszcza. Wor. <Przy + *Błyszczać, od Błyszczeć>

× **Przybłyszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przybłyszczać.**

× **Przybocze, a,** lm. **a,** †**Przybok** *miejsce pod bokiem, pobliże:* Bronił (go) i był mu z szablą na przyboczu. Słów. (*=na podorędziu*). <Przy + *Bocze, od Bok>

[**Przyboczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyboczyć.**

Przybocznica, y, lm. **e** forma ż. od **Przybocznik:** Maryna w loży w charakterze przybocznicy Julji figurowała. Jeż.

Przybocznie przys. od **Przyboczny.** L.

Przybocznik, a, lm. **cy,** × **Przybokowiec** *ten, co zostaje przy czyim boku; towarzysz, pomocnik przyboczny:* Za czasów Karola W. chlubny wyraz przybocznika jego Eginharda oparł z pośpiechem zwycięski Franków oręż o Wisłę. Lel. <Od Przyboczny>

Przyboczny I. *będący przy boku, towarzyszący komu, pełniący służbę przy kim:* Lekarz P. magnata. Straż przyboczna przy monarsze. Rada, kancelarja przyboczna. Biuro przyboczne przy komisji skarbowej. T. K. <Przy + Boczny>

[**Przyboczyć, y, ył**] p. **Przybaczyć.** <Z Przybáczyć, Przy + Baczyć>

× **Przybogacenie, a,** blm., czynność cz. **Przybogacić.**

× **Przybogacić, i, ił** *przysporzyć bogactwa,* × p r z y m a j ę t n i ć. L. <Przy + Bogacić>

Przybojaźliwszy I. *trochę bojaźliwy.* Mącz. **2.** *zanadto bojaźliwy.* <Przy + Bojaźliwszy>

†**Przybok, u,** lm. **i** p. **Przybocze;** *część boczna domu, skrzydło,* p o b o c z n i c a: Palmy ryte były po bokach przysionku, także też przyboki domu i tramy. B. B. (na komorach. B. G.). <Przy + Bok>

× **Przybokowiec, wca,** lm. **wcy** p. **Przybocznik:** Wpływ tego jej przybokowca (adlatus) zmienia całkiem dawny nasz z nią stosunek. Od. <Od *Przybokowy, Przy + Bokowy>

†**Przybolеć, eje, ał,** nied. †**Przyboliwać** *bólem przypłacić, przypieczętować bólem, przycierpieć, odpokutować:* Niebardzo skąpiec gospodarz niewoli, gość pije smaczno, gospodarz przyboli. Bratk. Jednak mu i tu nie dał Pan Bóg po woli, miasto pociechy, podobno przyboli. Biał. Rzplta i wasze ruskie kraje za swoje, nie za cudze być rozumiała i z onych zniszczenia sobie, a nie komu inszemu przyboliwała szkodę. Swad. Przyjacielem bądź w miarę, bo gdy ś. wylejesz, możesz ś. raz ucieszyć, dziesięć przybolejesz. Kn. Przybolejesz życia rozwiozłego. Troc. Kaszyca, który obok stał z książęciem, w ramię bardzo postrzelił, że Kaszyc długo tego postrzału przybolał. Mat. <Przy + Boleć>

†**Przybolenie, a,** blm., czynność cz. **Przyboleć.**

†**Przyboliwać, a, ał** p. **Przyboleć.**

†**Przyboliwanie, a,** blm., czynność cz. **Przyboliwać.**

Przyborek, rku, lm. **rki** p. **Przybór:** J, na której tyle budujemy, jest jakimś mniej koniecznym przyborkiem spółgłosu czyli przydechu. Lel.

[**Przyborgować, uje, ował**] p. **Przykredytować.** <Przy + Borgować>

[**Przyborgowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyborgować.**

Przybornica, y, lm. **e** rzem. *skrzynka na narzędzia, przybory.* <Od *Przybornik, od *Przyborny, od Przybór>

Przyborowy przym. od **Przybór:** Mur P. a. c i o s o w y *= z ciosowych kamieni złożony.* <Od Przybór>

[**Przyboś, Przybuś, Na oklep**] (o obuwiu) *obuty bez pończoch; na gołą nogę;* (o dziewczynie, kobiecie) *bez pończoch a w trzewikach:* Ona i w zimie P. chodzi. <Przy + *Boś, BOS>

Przybość, odzie, ódł, nied. †**Przybadać** *bodąc przypędzić; bodąc przynaglić, przycisnąć:* Ostre bodźce przyrodzenia to człowieczeństwo nasze pilnie przybadają. Rej. <Przy + Bość>

†**Przybożkować się, uje ś., ował ś.** *bożkując ś. przyczepić ś.; obłudnie wkraść ś. w serce czyje, w łaskę, w zaufanie:* Niechaj uważa Witołd zapowietrzony ten upominek być, z którym ś. mu przybożkowany nieprzyjaciel ofiaruje, *devotus.* Błaż. <Przy + Bożkować ś.>

†**Przybożkowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przybożkować ś.**

Przybór, oru, lm. **ory I.** *przybranie, wzrost, przyrost, przybytek:* P. wody na rzece *= podniesienie ś, podnoszenie ś. jej poziomu, wezbranie, przypływ,* ryb. **Przybiorek, Przybierek, Przybierka, Wzwódek. 2.** *=* a) *komplet przedmiotów służących do pewnej czynności, garnitur:* Trumienka i P. pogrzebowy. Flaszki, lekarstwa, smutny P. choroby i niemocy. P. do kawy, do herbaty (*= serwis*). P. do palenia (*= popielniczka, zapalniczka, gilotynka na podstawce*). P. do pisania na biurko. P. do rysunków, do malowania. P. na konia *= rząd.* P. wojenny *= rynsztunek.* b) *jeden z przedmiotów należących do takiego przyboru,* w lm. *porządki, utensylja, efekty, aparat:* Przybory wojenne, oblężnicze. Strzelby, trąbki, torby i różne przybory myśliwskie. Przybory kobiece do robótek, do gotowalni. Przybory podróżne. Przybory do szyn kolejowych (*= drobne żelastwo do przytwierdzania szyn*). Przybory krawieckie *= dodatki krawieckie (= guziki, podszewki, sprzążki, płótno i t. p.).* Przybory opatrunkowe (*= wszystko, co należy do opatrunku*). c) *komplet przedmiotów służących do przybrania, ozdoby, ornamenty:* P., to jest okowy mosiężne do broni palnej. Gemb. P., szczegół czyli przydatek w dziele sztuki, podrzędny, ale do niej należący. **3.** ryb. *=* a) *otwór w łodzie, którędy ś. sieć wyciąga.* b) *miejsce, gdzie w czasie połowu wyciąga ś. sieć z rybami.* Zdr. **Przyborek.** <Przy + *Bór, BR / BIER / BIOR / BOR>

Przybrać, bierze, brał, nied. **Przybierać I.** *=* a) *wziąć dla przyłączenia, wziąć jeszcze więcej, dobrać sobie jeszcze więcej; przyłożyć, przyczynić, dołożyć sobie:* P. zupy, materjału do roboty, zajęcia, obowiązków. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. Mag. Jeszcze sobie trzech ludzi P. muszę. Troc. Przyjaciel przybrany. Troc. Wyraz przybiera końcówkę. *Lemma* nazywamy podaniem przybranym, że nie należy właściwie do tej rzeczy, o której mowa, i że ś. przybiera czasem z inszej części matematyki dla ułatwienia dalszego ciągu. Gawroń. P. sobie kogo za towarzysza, za następcę. Król senatorów do siebie przybiera, którym rzecz posła hardego otwiera. Auszp. P. sobie przyjaciela, przyjaciółkę, żonę, wybrać sobie na pomoc. L. (*= pojąć żonę*). Umyśliłem sobie owę panienkę P. za żonę. Kras. Członek przybrany Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Kraus. Każdy z członków, tak czynnych, jak i przybranych poda imiona pięciu kandydatów. Opiekun przybrany *= dodany, główny:* Z pomiędzy członków rady familijnej wybiera ś. opiekun przybrany.

b) *przyswoić sobie, przyjąć za swoje:* Zacznę inaczej myśleć, jego przybiorę zupełnie zdanie. L. P. wyraz z języka obcego. Dzieci sobie za własne P. Cyw. (*=przysposobić, adoptować*). P. kogo za syna *=usynowić go*. Nerwa przybrał za syna i następcę Trajana. Lel. Tyberjusz i Drusus, pasierbowie, od Augusta za synów przybrani Lel. Przybrany ojciec, przybrana matka. Rodzice przybrani. c) *wziąć na ś., przywłaszczyć, przyswoić sobie:* Galljena nieczynność sprawiła, że wszędzie imperatorów tytuł przybierano. Lel. Zły duch przybrał na siebie postać węża. Hof. P. minę, postawę*=zrobić*, nied. *stroić:* Mina, jaką kiedykolwiek P. mogłem. Gaw. Obojętność jej i surowość względem córki były tylko przybrane. Bał. (*=udane*). 2. [P. sobie do głowy] = *przypuścić, dopuścić:* Co se ty przybierasz do głowy? Ork. Nie frasujże ś. i o siebie, bo też eś sobie bardzo to przybrał do głowy. Kaczk. 3. ×Klucz przybrany, główny, do otwierania kilku zamków. Troc. 4. †P. czego*=ubrać, ująć, przykrócić, ukrócić, przyciągnąć, powściągnąć:* Faeton nie wie, co robić z lecem, nie rozumie, jak go podać lub P. Żebr. Jednym wędzidła przybierać, a tamtych zacinać. Pot. Trudno przybierać naturze wędzidła. Chr. Za jego prośbą swojemu gniewowi przybiorą popręgi. Pot. (*=ściągną*). 5. [P.] *wziąć, zebrać:* Przybierajom róznygo ziółecka we swoje gniázdecka. 6. w co*=opatrzyć, zaopatrzyć, uprowidować, wyekwipować:* P. okręt w liny, fortecę w żywność. Troc. Przen.: Nie więcej w piękność, jak w chytrość przybrana. Lubom. Przybrał oblicze w powagę. Sienk. 7. *ubrać, przystroić, wystroić, przyozdobić, ozdobić, przyrpiększyć, upiększyć:* Upiększyła a przybrała głowę swoją Jezabel. Leop. Rozkazał król komornikowi, aby Esterze dano ubiór i żeby tak samę, jako fraucymer jej, przybrał i ozdobił. Leop. Korneciarki zamiast coby miały żony w kornety, to one mężów w rogi przybierają. L. Ani Salomon we wszystkiej ozdobie swojej nie bywał tak przybrany, jak jedna z tych lilji. Skar. Przybrane ściany kopersztychami. L. Pokoje w bogate przybrane obicia. Troc. P. suknię koronką. P. konia*=w rzędy go ubrać*. L. Koń przybrany, strojny. Troc. Każ, aby w stajni była wszelka gotowość, konie przybrane, o czubach nie zapomnieć. L. Osieł, gdy go przybierzesz, zauzda ś., po sobie poglądając, jako ubrany koń. Żarn. Przen.: W dziele tym światło i duch obywatelski przybrane są w powabną zabawy powierzchowność. L. Choć miłości słowa nie wspomniała, w barwę jednak przyjaźni miłość przybierała. Alber. P. kłamstwo, fałsz w piękne słowa. 8. ×Tu lub słowik mutety wywiera, lub trelnym czyżyk organkiem przybiera. L. (przyśpiewuje przebierając głosem. L.). 9. cz. ni. = a) *przyrosnąć, wzrosnąć, powiększyć ś., wzmóc ś.:* Potęga turecka wraz przybiera. Kłok. Dzień, noc codzień teraz przybiera. Troc. [Na noc tęgi mróz przybierał]. b) *nabrać, naciągnąć, nabrzmieć, zebrać:* Piersi mamce przybrały. Tak mi przybrało! (*=tak mi dokucza potrzeba naturalna!*). c) *wezbrać, przybrać:* Woda w rzece, rzeka przybrała na stopę (*=podniosła ś.*). Wisła przybrała. Troc P. ś. 1. [P. ś.] *przyłączyć ś., przyplątać ś.:* Zabiera mordacza z wielką gębą, następnie przybrał ś. długoręka. 2. ×P. ś. do czego = *zabrać ś., wziąć ś., zebrać ś., wybrać ś., przygotować ś.*; *chwycić za co:* Przybieram ś. do tego, żebym drogę naprawić kazał. L. Nie kazał ludziom moim przybierać ś. do drogi, gdyż postanowił mnie tego dnia zatrzymać u siebie. L. Przybrał ś. do oręża. Troc. 3. *opatrzyć ś., zaopatrzyć ś., uprowidować ś., wyekwipować ś., uzbroić ś.:* Przybrał ś. w oręże. Troc. Przybierz ś. tylko w moję postać. L. (= weź ją na siebie). Przen.: Ubogich odziewał, sam siebie obnażał, ale ś. tym sposobem w zapłatę Bożą przybierał. Skar. Kto ś. przybierze w cnotę i uzbroi, wszystkich afektów szturmu ś. nie boi. Lubom. 4. *przystroić ś., ustroić ś., ubrać ś., wystroić ś., przyozdobić ś.:* Niech ś. w obce przybiera ozdoby, kto nie ma z własnej zaszczytu osoby. Nar. Przybrała ś. w kwiaty. <Przy + Brać>

Przybraknąć, knie, kł *trochę zabraknąć:* Bobkowego liścia przybrakło. Kon. Byś mógł zaczerpnąć w tym zdroju, gdy ci przybraknie spokoju. Asn. <Przy + Braknąć>

Przybraknięcie, a, blm., czynność cz. **Przybraknąć.**

Przybramit, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, gatunek gietytu,* blenda aksamitna. <Od nazwy miasta czeskiego Przybram>

Przybramny *przy bramie będący:* Straż przybramna. Ml. <Przy + Bramny>

[Przybranek, nka, lm. **nki]** *zagon mniejszy z boku, niby przybrany.* <Od Przybrany>

Przybraniak, a, lm. **i** gm. *cmentarz przybrany, część cmentarza przybrana.*

Przybranie, a 1. blm., czynność cz. **Przybrać**: Przymusza ś. do przybrania na ś. miny wesołej. L. 2. lm. **a** *przybór; ubiór, strój:* P. kapelusza, czepka. Kindżałów, koncerzów, pancerzów i innych zbrojownych przybrań. Nies. Jeszcze ś. urodniejszą wydała w tym przybraniu. Reym.

†**Przybranie** przys. od **Przybrany** *strojnie, ozdobnie,* †chędogo. Mącz. <Od Przybrany, od Przybrać>

Przybraniec, ńca, lm. **ńcy** *syn przybrany:* Adoptacja przelewa na przybrańców prawo dziedziczenia majątku, lecz przysporzonego. <Od Przybrany>

Przybranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybrać ś.**

Przybranka, i, lm **i** gram. *cząstka wyrazu przed jego pierwiastkiem, prefiks,* !przedrostek. Mał. <Od Przybranek>

Przybrnąć, nie, nął *brnąc przybyć, przebrnąwszy przybliżyć ś.* <Przy + Brnąć>

Przybrnięcie, a, blm., czynność cz. **Przybrnąć.**

Przybronować, uje, ował *bronując przykryć ziemią.* <Przy + Bronować>

Przybronowanie, a, blm., czynność cz. **Przybronować.**

Przybródek dka, lm. **dki** anat. *środek szczęki dolnej, podbródek, broda, bródka* (mentum). <Przy + *Bródek, od Broda>

Przybródkowy przym. od **Przybródek** (anat. praementalis).

[Przybrózdek, dka, lm. **dki]** *zagon mniejszy.* <Przy + *Brózdek, od Brózda>

Przybrucze, a, lm. **a, Burta,** bud. *kamień okładzinowy; brzeg bruku, ułożony z większych kamieni.* <Przy + *Brucze, od Bruk>

Przybrudno przys. od **Przybrudny.**

Przybrudny 1. *nieco brudny.* 2. *zanadto brudny.* <Przy + Brudny>

Przybrudzenie, a, blm., czynność cz. **Przybrudzić.**

Przybrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybrudzić ś.**

Przybrudzić, i, ił *trochę zbrudzić, przybrukać:* P. ubranie, rękawiczki. Miał przybrudzone palce. L. **P. ś.** *zbrudzić ś. nieco, przybrukać ś.* <Przy + Brudzić>

Przybrukać, a, ał i **P. ś.** p. **Przybrudzić:** Tu zastałem gramatyka w przybrukanej tunice. Krasz. <Przy + Brukać>

Przybrukanie, a, blm., czynność cz. **Przybrukać.**

Przybrukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybrukać ś.**

× **Przybrząkać, a, ał** p. **Przybrząkiwać.** Mącz. <Przy + Brząkać>

× **Przybrząkanie, a,** blm., czynność cz. **Przybrząkać.**

Przybrząkiwać, uje, iwał, × **Przybrząkać** *brząkając wtórować, przygrywać brząkaniem:* P. komu na arfie, na gitarze. <Od Przybrząkać>

Przybrząkiwanie, a, blm., czynność cz. **Przybrząkiwać.**

Przybrzeże, a, lm. **a** *miejsce blizko brzegu, wybrzeże, nadbrzeże, pobrzeże:* Przybrzeża jeziernych zielsk pełne. Otw. <Przy + * Brzeże, od Brzeg>

× **Przybrzeżnie** przys. od **Przybrzeżny,** *nad brzegiem, blizko brzegu, przy brzegu.*

Przybrzeżny przym. od **Przybrzeże,** *nadbrzeżny:* Pola, łąki przybrzeżne. Tama przybrzeżna. Nit. P. <Przy + Brzeżny>

Przybrzydły *który przybrzydł:* Miejsca błotniste a. smrodem ścierwów przybrzydłe. Bals. <Od Przybrzydnąć>

Przybrzydnąć, dnie, dł 1. *trochę zbrzydnąć, stać ś. trochę brzydkim.* **2.** *obmierznąć nieco.* <Przy + Brzydnąć>

Przybrzydnięcie, a, blm., czynność cz. **Przybrzydnąć.**

Przybudowa, y, lm. **y** p. **Przybudówka.** <Przy + Budowa>

Przybudować, uje, ował, nied. **Przybudowywać** *budując przystawić; dobudować:* P. co do czego, *adstruere;* P. wzgórę, *superstruere.* Kn. (= *budując przysztukować; nadbudować).* Przybudowano do samej groty mały przedsionek. Hoł. Gospodarz, gdy już pole zasiał, ma ś. wnet starać, aby czego trzeba, w domu przybudował. Haur. Skanderbeg zabawił w mieście kilka dni, by rozkazał nieco ku obronie P. Baz. <Przy + Budować>

Przybudowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przybudować. 2.** lm. **a** p. **Przybudówka.**

Przybudowywać, uje, ywał p. **Przybudować.**

Przybudowywanie, a, blm., czynność cz. **Przybudowywać.**

Przybudówek, wka, lm. **wki** p. **Przybudówka.** <Przy + * Budówek, od Budowa>

Przybudówka, i, lm. **i, Przybudówek, Przybudowa, Przybudowanie** *budynek przybudowany, przystawka:* Dworek składał ś. z dużej izby, pokoju sypialnego, czeladnej, śpiżarni i przybudówki w tyle. Wygapił oczy na przybudówkę nową. Krasz. <Od Przybudowa>

Przyburcie, a, lm. **a** *część statku do burty przylegająca.* <Przy + * Burcie, od Burta>

Przybus, a, lm. **y** bot. (equisetum fluviatile) *roś. z rodzaju skrzypu.*

1. [Przybuś, a, lm. **e]** *przybysz, przybłęda:* Żebyśmy, baby, raz jeno to prawo miały, co wam, niedomogom, przysługuje, tobyśmy we wsi nie ścierpiały takiego przybusia (przybysza)... Dyg. <Z Przybysz>

2. [Przybuś] przys. p. **Przyboś.** <Z Przybóś, p. Przyboś>

† **Przybużeństwo, a,** blm. *pokrewieństwo, powinowactwo:* Dał Mojżesz dzierżawę pokoleniu synów Ruben według przybużeństwa a rodziny jego. Leop. (według powinowactwa ich. Leop.). <Czes. přibuzenství>

Przybycie, a, blm., † **Przybyt** czynność cz. **Przybyć.**

† **Przybycień, tnia,** lm. **tnie** p. **Przybysz:** Książę Daniło, będąc przybytniem halickiej ziemi potężniejszym, inszych kniaziów sobie zhołdował. Stryjk. P., przybysz, przybyły miesiąc. Troc. <Od * Przybytny, Przy + Bytny>

Przybyć, będzie, był, nied. **Przybywać 1.** *przyjść, przyjechać, zjawić ś., zawitać, dążąc stanąć u kresu, przebywszy drogę stawić ś. gdzie:* P. skąd, dokąd, do kogo, gdzie = stanąć, przyjść tam, przyjechać, przypłynąć. L. Tobie piszę, spodziewając ś., że rychło do ciebie przybędę. Wuj. Już nie pieszo, jak przedtym, ale jezdno do Jeruzalem przybywa. Dambr. Z nieba nam gością przybywa ta panienka wstydliwa. Groch. Jak w stu koni przybył. Rys. (= *znaczna pomoc).* P. na czas, na miejsce. Przybywszy do Warszawy, pisałem do niego. Troc. Może nam jutro kto z gości przybędzie. Niem. Przybył drugi i dziesiąty, i nie ciasno jest nikomu. Pol. Przen.: *przyjść, nadejść, zostać dostarczonym, przyniesionym a. przywiezionym:* Towar przybył na komorę w dobrym stanie. **2.** przen. *zjawić ś. świeżo; pomnożyć sobą liczbę a. ilość czego; powiększyć ś., przyrosnąć, przymnożyć ś., przyczynić ś.:* Codzień władzy ubywa, a ludzkiej śmiałości i nadętości przybywa. Skar. Jednym niewiele przybędzie. Kn. Ile ci lat przybywa do młodości, tyle ci ubywa z życia. L. Bogactw przybywa, cnoty ubywa. Kn. Przybył miastu nowy budynek. Wody w rzece przybywa (= *woda przybiera).* Dnia przybywa, nocy ubywa. Kiedy Halina słyszy taką mowę, rumianych wdzięków przybyło połowę. Brodz. <Przy + Być>

Przybyłczy przym. od **Przybylec,** *przybyszowy, przychodni, napływowy:* Nastręcza ś. zapytanie: jak w samej puszczy żywioły przybylcze mieszały ś. i przenikały? Krzyw. <Od Przybylec>

Przybylec, lca, lm. **lcy** i **lce** p. **Przybysz:** Cycero z Arpinu P. do Rzymu. Lel. A ryć dopomagają dziki-przybylce. Ork. <Od Przybyły>

Przybylstwo, a, blm. *przybywanie, napływ ludności, przychodztwo, imigracja:* Projekt do prawa o ograniczeniu obcego przybylstwa. <Od Przybyły>

Przybyłość, i, lm. **i,** † **Przybyt** *to, co przybyło, przybytek, dodatek, wzrost, przyrost, powiększenie, pomnożenie:* Przybyłości przy formujących ś. dopiero fabrykach wynikłe. T. K. Kwarta sowita (z przybyłością na nowych lustracjach). T. K. <Od Przybyły>

Przybyły, † **Przybyty** *który przybył, przychodni:* Światłość ta na Jezusie, jako jemu wrodzona, a nie skądinąd przybyła, przenikała. Skar. Jezus na ciało swe mocą swoją wrodzoną puścił światłość nie przybyłą, ani przychodzącą, ale tę, którą miał od wieku. Skar. Wojska przybyłe. Troc. Dzień P., dzień przestępny. Troc. Dla dnia przybyłego rok ś. nazywa przestępny. Troc. <Przy + Była, od Być>

Przybysz 1. a lm. **e, a)** a. × **Przybylec,** † **Przybycień** *ten, co przybył, przychodźca, przychodzień, imigrant,* † z a w i t a l e c: Żaden dom w Litwie,

chyba z Polski P., Samsonem ś. nie pieczętuje. Nies. b) †P., × **Przybyść** *dzień, miesiąc przybyły, dodatkowy; rok przybyszowy, przestępny, przybytniowy:* P. (według roku księżycowego, używanego potąd u ludu) przybyły miesiąc. L. P., miesiąc mający dwa nowie księżyca, jeden pierwszych dni, drugi na końcu. Przyb. P. wkładać, wstawiać. Troc. P., właściwiej dzień przestępny, 25-y lutego w roku przybyszowym. Przyb. P. z woli ludzkiej nastał: złożyli ludzie z czterech lat godziny w kupę w 24 i uczynili dzień zupełny, który dzień w czwarty rok wkładają w miesiąc lutego i zowią ten rok przybyszem, bo w nim dzień przybywa, z godzin złożony inszych roków. Petr. **2.** †P., [P.], **u**, lm. **e** p. **Przybytek**: Z przyjęciem wiary zaraz i P. honorów, gdy Bolesław koroną królewską uczczony. Koch. W. Światłości wieczne przybysze i wieczne ujmy. Susz. Wszystkiego przybyszu do ordynaryjnego wojska hactenus tylko 6000 Angielczyków, a drugie 6000 Francuzów Holendrowie mają. Kras. [Przechowywać zboże w trumnie, aby P. czyniło w śpichrzu. Na P. = *dla przysporzenia.* Nosić co na P.]. <Od Przybyć>

× **Przybyszny** p. **Przybyszowy**. L. <Od Przybysz>

Przybyszowy, × **Przybyszny** przym. od **Przybysz** = a) *przybyły, przychodźczy, napływowy, przychodni:* Ludność przybyszowa. P. człowiek-przybycień. L. Przez zbytnie przywiązanie do przybyszowych osób ziomków swoich krzywdzą. L. b) × P. *dodatkowy, dodany:* Historje o tej miłości są przybyszowe kawałki tej sztuki, czyli epizody. Czart. c) a. †**Przybytny**: Dzień, miesiąc, rok P. p. **Przybysz**: Miesiąc P. Troc. Rok P., rok przestępny. Troc. d) × P. anat. *dodatkowy:* Nerw P. (nervus accessorius). e) bot. *dodatkowy:* Bluszcz jest krzewem czepnym wznoszącym ś. po drzewach i murach za pomocą korzonków przybyszowych. Rost. Gałązka przybyszowa (= *nowa, wyrastająca na starej).* Gałązki przybyszowe powstają także u niektórych mchów na liściach. Paproć rozmnaża ś. przez pączki przybyszowe, wyrastające na korzeniach. f) wet.: Zęby przybyszowe a. dodatkowe u koni (dentes complementarii).

× **Przybyść**, **a**, lm. **e** p. **Przybysz**.

†**Przybyt**, **u**, blm. **l.** *przybycie:* Larmo z trwogą w obozie za jego przybytem. Pot. **2.** p. **Przybytek**: Pomnożenie majątków naszych jakimkolwiek godziwym sposobem nazywa ś. P. a. przybycie. Ostr. P., czyli powiększenie ciężkości bezwzględnej. Łagodny P. namiętności i wzrost nieznaczny. Pilch. **3.** × P. fizj. i patol. *przeobrażenie postępowe.* Zdr. **Przybyteczek**. < Przy + Byt>

Przybyteczek, **czku**, blm. p. **Przybytek**: Podległ ogólnej zniewieściałości tego przybyteczku rozkoszy. Byk. <Od Przybytek>

Przybytek, **tku**, lm. **tki l.** a. †**Przybyt**, †**Przybysz**, †**Przybyłość** *to, co przybyło, co przybywa, przyrost, pomnożenie, wzrost, przychód, przyczynek:* P. i ubytek. Od przybytku głowa nie boli. Prz. Z przybytku głowa nie boli. Rys. Kto mnoży majętność swoję lichwą i przybytkiem ... Bud. Pełność przybytku nie przyjmuje. Pilch. (= *do pełnej beczki nie dolejesz).* Usta powinny być z przybytkiem prawdy. Troc. Z przybytkiem coraz dnia większego. Troc. P. z lustracji królewszczyzn. T. K. P. prędkości. **2.** a. **Przebytek** *budowla, pomieszczenie wzniesione dla wzniosłych celów, świątynia; ustronie poświęcone wewnątrz świątyń, osobliwie pogańskich; arka przymierza;* przen. *miejsce przebywania, mieszkanie:* Kościół jest to miejsce przybytku Boga. Lach. P. Pański. Mieszkać w przybytku Bożym. Troc. Bóg rugowany ze swoich przybytków. Troc. W świętym (Pańskim) przybytku mieszkać pragnę. Troc. P. chwały Bożej. Pospolicie piszą P., ale lepiej przebytek, od przebywania. Bud. P. był wpośród kościoła Salomonowego, w którym stawali kapłani dla ofiar. Rej. (= *święte świętych).* P. wiedzy, sprawiedliwości, sztuki, chwały. Wieczór spędza w przybytku rzeźbą i farbą odzianym, to jest w teatrze. Rzew. Był to P. nie podły, nie mały, gdy w nim tak wielkie przymioty mieszkały. Mick. W rezultacie pokazało ś., że niema dostatecznych racji do zatrzymywania go w tym przybytku i pozwolono mu odjechać do domu. Jun. Zdr. **Przybyteczek**. <Od Przybyt>

†**Przybytni** p. **Przybytny**: Duch św. przy tej świętej sprawie jest P. Rej. <p. Przybytny>

Przybytniowy p. **Przybyszowy**: P. miesięczny rok trzynaście ma lunacji, pospolity 12. Żebr. <Od Przybycień>

†**Przybytny l.** a. †**Przybytni** *będący przy czym, przytomny, obecny:* W tym sakramencie Chrystus sam P. a obecny jest. Wuj. **2.** p. **Przybyszowy**: P., przestępny rok. Troc. <Od Przybyt>

Przybytowy przym. od **Przybyt**. Apt.: Działanie przybytowe leku, wskutek stopniowego nagromadzenia ś. go w ustroju (effectus accumulativus). <Od Przybyt>

Przybywać, **a**, **ał** p. **Przybyć**.

Przybywaj! myś. *apel, trąbienie z wzywaniem na pomoc.* <Rozk. od Przybywać>

Przybywanie, **a**, blm., czynność cz. **Przybywać**: P. wody w rzece = *przybór.*

Przycapiać, **a**, **ał** p. **Przycapić**.

Przycapianie, **a**, blm., czynność cz. **Przycapiać**.

Przycapić, **i**, **ił**, †**Przyczapić**, †**Przyczłapić**, **Przycapnąć**, nied. **Przycapiać** *capnąć z góry; capnąwszy przytrzymać; przyłapać, przydybać:* Orzeł borsuka przycapi i porwie jak chart zająca. Haur. Musiałby ś. z harmatą zasadzić taki, coby Garłacza chciał P. Dyg. Kto ś. ino wychylił z chałupy, wnet go wichura przycapiła za łeb i waliła, gdzie popadło. On ś. im tak łasi, żeby was przycapnąć. Ork. <Przy + Capić>

Przycapienie, **a**, blm., czynność cz. **Przycapić**.

Przycapnąć, **nie**, **nął** p. **Przycapić**. <Przy + Capnąć>

Przycapnięcie, **a**, blm., czynność cz. **Przycapnąć**.

[**Przycechtać**, **a**, **ał**] (o zającu) *przydeptać zostawiając drobne i gęste ślady.* <Przy + Cechtać>

[**Przycechtanie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przycechtać**.

Przycerować, **uje**, **ował** *zacerować z wierzchu, zcerować wierzchem.* <Przy + Cerować>

Przycerowanie, **a**, blm., czynność cz. **Przycerować**.

Przycewkowy, anat. *znajdujący ś. przy cewce moczowej*, przycewny (periurethralis). <Przy + Cewkowy>

Przycewny p. **Przycewkowy**. <Przy + *Cewny, od Cewa>

Przychacie, **a**, lm. **a** *miejsce przy chacie:* Weszka rośnie na miejscach nieuprawnych i na przychaciach. Rost. <Przy + *Chacie, od Chata>

Przychadzać, **a**, **ał** p. **Przyjść**. <Przy + Chadzać>

Przychadzanie, a, blm., czynność cz. **Przychadzać.**

[Przychajczać się, a ś., ał ś.] *przyczaić ś., stulić ś.*

[Przychajczanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przychajczać ś.**

[Przychał] p. **Przyjechać.** < Przy(je)chał >

Przychapienie, a, blm. *łapczywość, upodobanie, pociąg, słabość, predylekcja:* Ma P. do mydła (= *wszędzie je zabiera).* Ma P. do lekarzy (= *lubi ś. ciągle radzić lekarzy).*

× **Przychciwić, i, ił** *obudziwszy chciwość przynęcić, przywabić; rozłakomiwszy przyciągnąć:* Żeby żołnierzy P., każdemu pewną nagrodę naznaczył. Chr. Po tym zwycięstwie, żeby go P., zgoła nikogo nie radzi mu żywić. Pot. Kto zrazu dobrze krogulca przychciwi, na głos ś. wabi, tak twierdzą myśliwi. L. < Przy + *Chciwić, od Chciwy >

Przychciwie przys. od **Przychciwy:** Gdy kto przyskąpo żyje i P. skrzętny, mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. L.

× **Przychciwienie, a,** blm., czynność cz. **Przychciwić.**

× **Przychciwszy** p. **Przychciwy.** < Przy + Chciwszy >

Przychciwy, Przychciwszy *trochę chciwy; za bardzo chciwy.* L. < Przy + Chciwy >

× **Przychełznać, a, ał** *przyciągnąć kiełzna, przyuzdać.* < Przy + Chełznać >

× **Przychełznanie, a,** blm., czynność cz. **Przychełznać.**

× **Przychera, y,** lm. **owie = Przechera.** Troc.

† **Przycherny** p. **Przecherny.**

× **Przychęcać, a, ał** p. **Przychęcić.**

× **Przychęcanie, a,** blm., czynność cz. **Przychęcać.**

× **Przychęcenie, a,** blm., czynność cz. **Przychęcić:** Na P. ludzi prostych. Troc.

× **Przychęcić, i, ił,** nied. × **Przychęcać** *zachęciwszy przywabić, przyciągnąć:* Wojsko mową tą przychęci. Jabł. Cóż niewieściuchów do wojny przychęci? Koch. W. Ja ś. silę, przychęcam wylękłe mieszczany znowu ku nieprzyjaciołom. Żebr. Źrzódło to przychęca ludzie upragnione. P. Koch. Lud obcy, wolnościami od zwykłych danin przychęcony, bogactwa krajowe pomnażał. Nar. Szczęśliwa, gdybym mu mogła królewnę P. Pot. (= *uczynić mu przychylną).* Każdy będzie umiał skromnie ś. zachować i P. poddanych do siebie. Grab. (= *przywiązać).* < Przy + Chęcić >

† **Przychędażać, a, ał** p. **Przychędożyć.**

† **Przychędażanie, a,** blm., czynność cz. **Przychędażać.**

† **Przychędożenie, a 1.** blm., czynność cz. **Przychędożyć. 2.** lm. **a** *ozdoba, strój, dekoracja:* Nauka jest najkosztowniejsze P. człowiekowi mądremu. Kosz.

† **Przychędożyć, y, ył,** nied. † **Przychędażać** *przystroić, przybrać, przyozdobić, przypiększyć, udekorować:* Urumieniła sobie twarz i przychędożyła głowę swoję. Bud. Salomon we wszej chwale swojej nie był nigdy tak przychędożon, jak jeden z tych kwiatków. Wuj. Przychędożyli kościół koronami złotemi. Leop. Stół przychędożony był przed nim. Leop. (stół przygotowany. B. G.). Pacholę stół ma P., obrus biały pościele, prawdę w pośrzodku położy. L. Koń, choć dekiem, pochwami, alcbanty przychędożony, przecie koniem będzie. Kosz. Przychędożone sprawy. Rej. (przybarwione. L.). A tenże przychędaża plugawość naszę dobrocią i cnotami swemi niezmiernemi. Sekl. < Przy + Chędożyć >

† **Przychęta, y,** lm. **y, [Przychętne]** *przychęcenie, przynęta, ponęta; wabik:* Nieznana dotąd P. do prędkiej zguby ją wzywa. Mor. A. Masz-li co do miodu przychęty. Pot. < Przy + *Chęta, CHĘT/CHOT/CHT/CHĆ >

[Przychętne, ego, lm. **e]** p. **Przychęta:** Jak tu kto przydzie, poczęstuj kieliskiem wódki, dej, peda, takie P., zeby, peda, mieli ludzie do ciebie ściąg. < Od Przychętny >

[Przychętny] *skłonny, potulny.* < Przy + Chętny >

Przychlebiać, a, ał i P. ś. p. **Przypochlebić.**

Przychlebianie, a, blm., czynność cz. **Przychlebiać; [Przychlebstwo].**

Przychlebianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychlebiać ś.**

Przychlebić, i, ił i P. ś. p. **Przypochlebić:** Uprzejmie zwracały ś. ku wygnańcowi, przychlebiając ś. mu. Krasz. W szyderstwach swoich nie ma on nigdy innego celu, jak tylko P. ś. rodzinie królewskiej. Kal. Umiała ś. P. i pani, i panu. Kon. Chodź, spocznij w izbie; zleciałeś ś., pięćdziesiątkę przydźwigałeś: ciężka ci ona, jak i praca twoja? — Przychlebiasz mi? — Mam przecie za co, odpowiedziała. Sew. Zmarniła go śpiewaniem zrazu, przychlebiła mu ś. potym. Tet. < Przy + Chlebić >

Przychlebienie, a, blm., czynność cz. **Przychlebić.**

Przychlebienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychlebić ś.**

Przychlebny p. **Przypochlebny:** Za pośrednictwem uczenia wychowa ś. może dzieci łagodne, przychlebne raczej, aniżeli przywiązane. Zawil. Taka ci jakaś przychlebna, cicha. Sew. < Przy + Chlebny >

[Przychlebstwo, a, lm. **a]** p. **Przychlebianie,** *pochlebstwo:* Mimo przychlebstwa dziewczyna zaczynała tęsknić za domem. Sew. < Przy + *Chlebstwo, CHLEB >

[Przychluszczenie, a, blm.] czynność cz. **Przychluścić.**

[Przychluścić, i, ił] *przykryć (strop dachu) chlustami (=gałęźmi) powiązanemi zamiast kożlin.* < Przy + Chluścić >

[Przychłaszczać, a, ał] p. **Przychłościć.**

[Przychłaszczanie, a, blm.] czynność cz. **Przychłaszczać.**

Przychłodnąć, odnie, ódł *stać ś. nieco chłodniejszym, ostygnąć trochę:* Ów tumult trochę przychłódł w ferworze. Kaczk. Przychłódł trochę od dnia zrękowin z nią starościca. Gliń. < Przy + Chłodnąć >

× **Przychłodniejszy** p. **Przychłodny.** Kn. < Przy + Chłodniejszy >

Przychłodnięcie, a, blm., czynność cz. **Przychłodnąć.**

Przychłodny, × **Przychłodniejszy** *trochę chłodny; nieco za chłodny.* < Przy + Chłodny >

× **Przychłonka, i,** blm. anat. *ciecz błędnikowa zewnętrzna w uchu,* ciecz przybłędnikowa (perilympha). < Przy + *Chłonka, CHŁO(N) >

[Przychłościć, i, ił, nied. **Przychłaszczać]** *przywabić.* < Przy + Chłościć >

Przychmurniejszy *trochę chmurny; za bardzo chmurny.* Troc. < Przy + Chmurniejszy >

† **Przychodca, y,** lm. **y** p. **Przychodzień.** Ps. flor. < Przy + *Chodca, od Chodzić >

[**Przychodne, ego.** lm. **e**] rz. *przystęp, dostęp.* <Od Przychodny>

Przychodni I. *przychodzący stale, nie miejscowy, nie mieszkający na miejscu:* Uczeń P. *(=ekstern).* Uczennica przychodnia. W tej pracowni są same przychodnie szwaczki. Służąca przychodnia. **2.** *przybyły skąd, nie miejscowy, nie krajowy, nie swojski, obcy, zagraniczny, przywoźny:* Część Gotów przychodnia z wysp północnych. Nar. Muzą przychodnią jestem z Parnasu w te kraje. Nar. Nowi bartnicy, którzy nastają, co ich nazywają P. Nisz. **3.** × P. *samorodny, dziki, nie posiany:* Roślina przychodnia. Sł. wil. **4.** hist.: Komórki przychodnie (cellulae immigratae). <Od Przychód>

†**Przychodnia.** i, lm. **e** m. p. **Przychodzień.** <Od Przychodni>

Przychodniowy I. przym. od **Przychodzień:** Gdyżby ś. rozmnożyła miedzy wami ręka przychódniowa a gościowa. B. Sz. **2.** † P. *nie należący do ciała, dziki.* Troc. <Od Przychodzień>

†**Przychodny** *dochodny, zyskowny, intratny:* Jako wiele pożytecznych, przychodnych, tudzież znacznie zawołanych pożytków ma w sobie nauka! Glicz. <Od Przychód>

Przychodowy przym. od **Przychód:** Księga przychodowa *(=z rachunkami przychodu).* Podatek P. = *nałożony na prawdopodobny przeciętny czysty przychód od pewnego kapitału.* <Od Przychód>

†**Przychodzący** *przyszły.* Glos. <Od Przychodzić>

Przychodzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przychodzić 2.** †P.: Morskie burzenie, P., podnoszenie. Kn. *(=przypływ).* P. morskie przez sześć godzin zwykło bywać. Troc.

× **Przychodziciel, a,** lm. **e** *ten, co przychodzi do kogo:* P., nawiedzacz. Kn. <Od Przychodzić>

Przychodzić, i, ił p. **Przyjść.** <Przy + Chodzić>

Przychodzień, dnia, lm. **dnie, Przychodźca,** †**Przychodnia,** †**Przychodca I.** *ten, co przyszedł skądinąd, przybysz, cudzoziemiec,* †p r z y b y l e c, † z a w i t a l e c, *imigrant:* Gdy do niej przyszedł czasu głodu i nędzy, przyjęła przychodnia. Baz. Głupiego pociechy dziś przyjdą, dziś odejdą, bo nie są mieszkańcami, ale przychodniami. Opał. Przychodniem ja na ziemi. Bud. *(=gościem).* Kleofas ma Chrystusa za przychodnia, bo z onego świata na ten przyszedł i z świata znowu odszedł do chwały Ojca. Dambr. Między Żydami w Jerozolimie ze wszystkich stron świata znajdziesz przychodniów. Hoł. **2.** blm., zb. *przychodźcy, ludność napływowa:* Miasto zaludnione przychodniem obcym. Ust. Najwięcej gromadziło ś. przychodnia do Polski z krajów niemieckich. Ust. <Od Przychodni>

Przychodztwo, a, blm. *napływ przychodźców, imigracja:* Dane statystyczne przychodztwa amerykańskiego. Ograniczenie przychodztwa do Ameryki. <Od Przychodzić>

Przychodźca, y, lm. **y** p. **Przychodzień:** Dane statystyczne wykazują, ile każdy P. wnosi ze sobą pieniędzy do kraju. <Od Przychodzić>

[**Przychopać się, a ś., ał ś.** do dzieła] *wziąć ś. pilnie do dzieła.* <Przy + Chopać>

[**Przychopanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przychopać ś.**

Przychorować, uje, ował, nied. **Przychorowywać** *przypłacić chorobą, przypieczętować zdrowiem, odchorować co:* Przychorujesz obżarstwa twojego. L. Choć ciężko przychorował, przecież nie umarł. Kajs. Opadałem często z sił, przychorowywałem, opuszczałem lekcje. Orzesz. < Przy + Chorować>

Przychorowanie, a, blm., czynność cz. **Przychorować.**

Przychorowywać, uje, ywał p. **Przychorować.**

Przychorowywanie, a, blm., czynność cz. **Przychorowywać.**

× **Przychorszy** p. **Przychory.** Troc. <Przy + Chorszy>

× **Przychory,** × **Przychorszy** *cokolwiek chory.* <Przy + Chory>

Przychować, a, ał, nied. **Przychowywać I.** *uchować przy innym bydle, wyhodować przy innych zwierzętach:* Cielę, prosię P., przy drugim bydle wychować. L. Mąkę przedawać do Gdańska: otręby zostawają, któremi dobytek na oborze bardzo wiele będzie ś. mógł przychowywać. Haur. **2.** [P.] *urodzone na swym gospodarstwie zwierzę wychować.* **3.** *ukryć na chwilę, przyczaić ś. z czym:* Weź te papiery, przychowaj, oddaj je, komu służą. Krasz. Tym właśnie dzielna probuje ś. głowa, kto zręczniej szpony mordercze przychowa. **P. ś.** *ukryć ś. na chwilę, schować ś. naprędce, przyczaić ś.:* Przychowała ś. za drzewo Lublana i fartuchem oczy osłoniła. Krasz. Jej męską powagą swoją nie bronił w czasie rozruchu, a nawet za drzwi ś. przychował. Krasz. <Przy + Chować>

Przychowanie, a, blm., czynność cz. **Przychować.**

Przychowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychować ś.**

Przychowek, wku, lm. **wki, Przychówek I.** *przybytek, przyrost w żywym inwentarzu przez hodowanie.* **2.** *zwierzęta przychowane, przypłodek:* Krowy ś. co rok latują i mnożą i w przychowku ich nigdy nie ubożą. Chr. Żart.: Przed rokiem z dzieci naszych mieć będziem P. Tremb. *(=potomstwo).* <Od *Przychów, Przy + Chów>

Przychowywać, a, ał i P. ś. p. **Przychować.**

Przychowywanie, a, blm., czynność cz. **Przychowywać.**

Przychowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychowywać ś.**

Przychód, odu, lm. **ody I.** *przyjście, nadejście, przybycie:* Najdujemy w piśmiech naszych dwoj P. Krystusów. Wiedzą gwiazd przychody. Garcz. Z twym na tron przychodem. Wor. **2.** *dochód, zysk; przybytek do ogólnej masy, z której ś. i wydatkuje, wpływ:* Większe ekspensa, niżeli przychody, do ubóstwa cię wiodą, panie młody. Żegl. Więcej nie można ekspensować, jak tyle, ile jest przychodu, bo wydatek nad P. z cudzych jest pieniędzy. L. P. z tego wydatkom nie wyrówna. Troc. Głupi, kto z wydatkami przychodu nie mierzy. Nar. Pamiętaj, rozchodzie, być z przychodem w zgodzie. Prz. Dochód jest czystym zyskiem w przychodzie. P. z fabryki, z majątku. Wypisać co na P. <Przy + Chód>

Przychówek, wku, lm. **wki** p. **Przychowek.**

Przychrapy, ów, blp. *grunt lekki, piaszczysty, żwirowaty, trudny do orania.* <Przy + Chrapy>

Przychrząstna, ej, blm. anat. p. **Przychrzęstna.** <Od *Przychrząstny, Przy + *Chrząstny, CHRZĘST/CHRZĄST/CHREST/CHRAST>

× **Przychrząstnia, i,** blm. anat. p. **Przychrzęstna.** <Od *Przychrząstni, Przy + *Chrząstni, CHRZĘST/CHRZĄST/CHREST/CHRAST>

× **Przychrząstnica, y,** blm. anat. p. **Przychrzęstna.** <Przy + Chrząstnica>

Przychrzęstna, ej, blm., **Przychrząstna,** ×**Przychrząstnia,** × **Przychrząstnica** anat. *błona pokrywająca chrząstki*, o c h r z ę s t n a, o c h r z ą s t n a, × b ł o n a o c h r z ą s t n i a, † k o ł o c h r z ą s t n a, † c h r z ą s t k o s k ó r (Perz.) (perichondrium). <Od Przychrzęstny>

Przychrzęstny *przy chrzęści znajdujący ś., ochrzęstny.* <Przy + Chrzęstny>

× **Przychuch, u,** lm. **y** p. **Przydech**: Przydech, P.—wyraz gramatyczny. Bobr. <Przy + Chuch>

× **Przychuchać, a, ał** p. **Przychuchnąć.**

× **Przychuchanie, a,** blm., czynność cz. **Przychuchać.**

× **Przychuchiwać, uje, iwał** p. **Przychuchnąć.**

× **Przychuchiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przychuchiwać.**

× **Przychuchnąć, nie, nął,** nied. × **Przychuchać.** × **Przychuchiwać** *jeszcze chuchnąć; chuchnąć także za innemi.* L. P., chuchem ś. przyłożyć do wyrażenia głoski h. Bobr. <Przy + Chuchnąć>

× **Przychuchnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przychuchnąć.**

Przychudnąć, dnie, dł *nieco schunąć, przyszczupleć.* <Przy + Chudnąć>

Przychudnięcie, a, blm., czynność cz. **Przychudnąć**: To, przy owalnym zarysie twarzy i oczach od przychudnięcia powiększonych, nadawało jej cechę wielkiej delikatności. Orzesz.

× **Przychudszy** p. **Przychudy.** Kn. <Przy + Chudszy>

Przychudy, × **Przychudszy** *trochę chudy; nieco za chudy.* <Przy + Chudy>

† **Przychutniwać, a, ał** *skwapliwie przyświadczać, przytakiwać:* Co tylko usta otworzył, wszyscy w głos słowom jego przychutniwali. Troc. <Przy + *Chutniwać, od Chutny>

†**Przychutniwanie, a,** blm., czynność cz. **Przychutniwać.**

[**Przychwacenie, a,** blm.] czynność cz. **Przychwacić.**

[**Przychwacić, i, ił**] p. **Przychwycić.** <Przy + Chwacić>

Przychwalać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przychwalić.**

Przychwalanie, a, blm., czynność cz. **Przychwalać.**

† **Przychwalanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przychwalać ś.**

Przychwalenie, a, blm., czynność cz. **Przychwalić.**

†**Przychwalenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przychwalić ś.**

Przychwalić, i, ił, nied. **Przychwalać I.** *pochwalić, przyświadczyć z uznaniem, chwaląc przytakiwać:* W oczy ci przychwala, za oczyma kąsa. Dm. [Józef Łuscyk bardzo przychwalił zamiar]. Tet. Przeciw temu nie powstawaj, a przychwalaj. Reym. **2.** [**P., Dotuzać**] *dodać ochoty, zachęcić, podjudzić.* †**P. ś.** *pochwalić ś., poszczycić ś.,* nied. *przechwalać ś., chełpić ś., pysznić ś.:* Macedonja w dzisiejszej nędzy darmo ś. przychwala z męstwa Filipowego. Łęcz. <Przy + Chwalić>

× **Przychwost, a,** lm. **y** *przydatek, dodatek, przyczynek, naleciałość:* Z nienawiści naszej religii przychwosty poprzyszywał głupie. Wiszn. Dociekłem natychmiast, że to z Lipska ten P. Wiszn. <Przy + Chwost>

Przychwycenie, a, blm., czynność cz. **Przychwycić.**

× **Przychwycić, i, ił,** [**Przychwacić**], nied. **Przychwytywać I.** *chwyciwszy przytrzymać a. przyciągnąć:* Rannych przychwytują, rany obwijają. Błaż. Okręt P. kotwą w haczastej odnodze. Przyb. **2.** [**P.**] *przyłapać, przycapić:* P. złodzieja. [**P. ś.**] *wziąć ś. gorąco do roboty, łakomie do jadła.* <Przy + Chwycić>

× **Przychwytywać, uje, ywał** i [**P. ś.**] p. **Przychwycić.**

Przychwytywanie, a, blm., czynność cz. **Przychwytywać.**

[**Przychwytywanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przychwytywać ś.**

Przychylać, a, ał i **P. ś.** p. **Przychylić.**

Przychylanie, a, blm., czynność cz. **Przychylać.**

Przychylanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychylać ś.**

Przychylenie, a, blm., czynność cz. **Przychylić:** Łokietek, dla większego sobie przychylenia papieża, odnowił zwyczaj płacenia świętopietrza. Nar.

Przychylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychylić ś.,** *zgoda na co.*

Przychylić, i, ił, nied. **Przychylać I.** *nachylić ku komu, ku czemu; chyląc przyciągnąć; przygiąć, pochylić, schylić,* † p r z y k ł o n i ć: Przychyl tej gałęzi ku mnie. Troc. Radbym ci przychylił (woli), ale nie lża. Sienk. Ucho przychylił w stronę głosu. Kon. Chcesz P. nam do ust czary. Wysp. Na brzegach obrosłych przychylonemi olchami trzepały ś. z krzykiem gęsi. Reym. Radbym mu nieba przychylił. **2.** †**P.** przen. *zrobić przychylnym, skłonić, nakłonić; zjednać, pozyskać komu, czemu:* Przychylmyż i umysły i uszy swe z pilnością do tego, jakobyśmy Krystusa poznać mogli. Żarn. Dobrodziejstwy swemi ku nam go przychylił i zniewolił. Pilch. Król przychylał ku sobie serca synów Izraelskich. Leop. **P. ś.** *nachylić ś. ku komu, ku czemu, schylić ś., pochylić ś., przygiąć ś.:* Jaguś, przychyl-no ś., to ci coś rzeknę! Reym. Przen. nied.: *przybliżać ś., kłonić ś., być podobnym:* Rozumienie, które Turcy mają o potędze sułtana, przychyla ś. do bałwochwalstwa, gdy go jak za Boga jakiego mają. Kłok. Przen.: *zastosować ś. łaskawie, skłonić ś., nakłonić ś., przystać, zgodzić ś.:* Przychylając ś. do prośby waszej, komisją wyznaczamy. Vol. Nakoniec do tej rady ś. przychylił. Kochan. Przychylając ś. do tej konstytucji, do woli twojej. Troc. Cycero, nie chcąc ś. do życzeń Cezara P., na wygnanie skazany. Lel. Sąd przychylił ś. do wniosków prokuratora *(= podzielił je).* Pan Bóg do twojej prośby P. ś. raczył. Mick. <Przy + Chylić>

Przychylnie przys. od **Przychylny** *przychylając ś. do czego; życzliwie:* Odpowiedzieć na prośbę P. P. patrzyć na czyje starania, na czyją pracę *(=łaskawie).*

Przychylność, i, blm. rz. od **Przychylny,** *życzliwość, dobre chęci, łaska, łaskawość, przyjaźń, względy:* Okazywać komu P. Zyskać a. zjednać sobie czyją P. Jestem dla niego z całą przychylnością. Dla pokazania większej ku mieszczanom krakowskim przychylności, Leszek głowę obyczajem niemieckim zapuścił i odzienia narodu tego używać zaczął. Nar. Nie może być tam dobra ochota, gdzie przychylności wzajemnej niemasz. Kras. Widziałem, z jaką przychylnością byłeś o dobro bliźnich. Karp. Dzięki wam wszystkim niosę za wasze rady, usługi, P. Niem. Nie-

którzy szczerej przychylności dali mi dowody. Mick.

Przychylny I. †P. *łatwo przychylający ś., skłonny, pochopny:* Zawsze było ku złemu przychylne przyrodzenie. Rej. **2.** *życzliwy, przyjazny, sprzyjający, łaskawy, względny, chętny:* Nikanor miłował Judę z prawej myśli, a był mu bardzo P. Leop. Gdy go nigdzie nie widziano, wszczęła ś. wielka trwoga zwłaszcza między temi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjaźniejsi byli. Baz. I ty sprawie mej bądź przychylnym. Kochan. Kazimierz Wielki ludziom prostym był dziwnie P. Biel. M. Dłoń mu przychylna powiek nie zamyka. Mick. Prawo jest zawsze przychylniejsze obwinionemu, niż żałującemu. Sz. **3.** *zgodny z życzeniem, pożądany, korzystny dla kogo:* Dostać, dać odpowiedź przychylną. Wyrazić P. sąd o czym. Na prośbę do władzy wyższej nadeszła przychylna odpowiedź. **4.** [P.] *czuły, kochający, nadskakujący:* Zięć dosić P. <Od Przychylić>

[**Przychynąć, nie, nął**] *przygarnąć:* Przychynie ku sobie dziewczyny i ręce kładzie na nie. Wysp. <Przy + Chynąć>

[**Przychynięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przychynąć.**

×**Przychytrszy** p. **Przychytry.** <Przy+*Chytrszy, od Chytry>

Przychytry, †**Przychytrz,** × **Przychytrszy** *trochę chytry; za chytry:* P., usty i sercem zawodny, jest do dworskich interesów zgodny. Pilch. <Przy + Chytry>

†**Przychytrz** p. **Przychytry:** P., tajemnie zdradliwy, *subdolus.* Mącz.

[**Przyciapnąć, nie, nął**] *przykucnąć.* <Przy + Ciapnąć>

[**Przyciapnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przyciapnąć.**

[**Przyciarek, rka,** lm. **rki**] *naczynie podobne do szaflika, szersze ku górze.* <Z Przycierek>

Przyciasny, × **Przyciaśniejszy** *trochę ciasny; za ciasny:* P. na nim tużurek. Fred. A. <Przy+Ciasny>

× **Przyciaśniejszy** p. **Przyciasny.** <Przy + Ciaśniejszy>

Przyciąć, tnie, ciął, nied. **Przycinać I.** *uciąć przy czym, przykrajać, przyrznąć:* Przytnij (utnij) gałąź przy pniaku. Troc. **2.** *przypasować uciąwszy:* P. obraz według ramy. P. szybę do okienka. P. formę z papieru (= *wyciąć podług wzoru).* Przen.: Będzie mię wielbić potomność, żem pierwszy na krój eolski rzymskich przyciął wierszy. Nar. **3.** *uciąwszy przykrócić:* P. komu piórek, skrzydełek. Troc. Gdy ś. ojczyźnie znaczniej chcę stawić, ali mi w tym ostrą kosą przycięła wiek śmierć nie na dobie. Mias. Zahamuj język od powieści zbytniej, a nie możesz-li, to go raczej przytnij. Pot. Przen.: × P. język = *ugryźć ś. w język* = *zamilczeć w porę.* Czemuś mi raczej mego wieku nie przycięła, a mój żywot za mego męża nie odjęła? Jur. Radzi, by równie jak ona, przycięły sobie ogona. Kniaź. Kto mnie wytykać będzie, temu przytnę nosa. Fred. A. (= *utrę nosa, odetnę ś.).* † Przen.: *ukrócić, powstrzymać, pohamować, powściągnąć:* P. chorobę. Troc. (= *przeciąć).* Nieprzyjacielskie przyciął siły. Troc. (= *podciął).* **4.** co czym = *przycisnąć:* Przycina zęby, marszczy czoło, gdy spostrzega żołnierze stare, a rotmistrze młokosy. Stasz. (= *ścina, zacina, ściska).* P. palec drzwiami a. we drzwiach (= *przyskrzybnąć).* Przyciął jej drzwiami ogon u sukni, rękaw szufladą, fartuch wiekiem od skrzyni. **5.** × P. *cięciem przyprzeć, natrzeć:* Mieczmi na siebie przycinają. P. Koch. Nie czekając Piotr odprawy, przyciął na Malcha. Mias. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać: on nie ustępuje ni kroku, nacieram więc żwawiej, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam. L. Mnie na zniesienie całego rejmentu dosyć jest sześć razy P. Boh. Zawziętość większa, drżę, jak na mnie przytnie. L. Srodze nań z oburącz oba przycinali. P. Koch. Nie zawsze ś. składać, trzeba i P. Fred. M. Przen.: P. komu = *dociąć, przygryźć, ostro przymówić, dogryźć, dojąć, ukłóć, uszczypać, ubość:* Komu przycinasz tą mową? L. Przycina na siostrę (siostrze). Troc. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. Kn. Sędzia niesprawiedliwie sądzi; chcąc mu kto delikatnie P., powiada jaką dykteryjkę o drugim takimże sędziu. L. To zgubiwszy, nakoniec już i bogom przycina. Pot. Już też to łga, jak czapka; tu ci prawda przytnie, jam to lepiej widział. L. Zawsze sobie przycinają. Choć wierszem komu przyciął, każdy to przebaczył. Pol. Złośliwy: każdemu musi P. **6.** [P.] *zaciąć, podciąć, uderzyć batem:* P. konie. <Przy + Ciąć>

Przyciąg, u, lm. **I** *sztaba lub sierdzień śrubami zakończony, przechodzący przez mur, ścianę lub drzewo, sterczący obu końcami lub jednym z nich i ściągający blachy za pomocą muter nań zakręconych.* (Łab.); *ściąg lub śruba przytwierdzająca dany przedmiot do posady murowanej:* Przyciągi silnika parowego przytwierdzają go niewzruszenie do posady. <Przy + Ciąg>

Przyciągacz, a, lm. **e I.** *ten, co przyciąga.* **2.** *narzędzie do przyciągania:* P. zaklepny do nitów. <Od Przyciągać>

Przyciągać, a, ał p. **Przyciągnąć.**

Przyciągająco przys. *w sposób przyciągający, przyciągając:* Ten ekstrakt działa P. na ustroje jednokomórkowe. Nus.

Przyciąganie, a I. lm. **a** czynność cz. **Przyciągać:** Dosyć tych wabień i przyciągań. Krasz. **2.** blm. p r z y c i ą g l i w o ś ć, *siła przyciągająca, własność przyciągania, przywabianie, atrakcja:* **a)** chem. *łatwość tworzenia związków, powinowactwo* (chemotaxis positiva), p. **Energja. b)** fiz. *dążność ciał do wzajemnego zbliżenia ś., ciążenie ich do siebie:* P., *attractio,* właściwość ciał, przez którą spajają ś. z sobą wzajemnie i zostają w związku. Krum. Ciężkość a. przyciąganie, dążenie wszystkich cząstek materji nieustannie do złączenia ś. z sobą. Śniad. P. najdrobniejszych cząsteczek ciał = *przyciąganie międzycząsteczkowe, występujące jako spójność, przyleganie, powinowactwo chemiczne.* P. cieplne = *termotropizm* (thermotropismus). P. świetlne (phototaxis). **c)** hist.: Obszar przyciągania = *obszar atrakcyjny.*

Przyciąganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciągać ś.**

Przyciągarka, i, lm. **i** *przyrząd lub silnica do przyciągania przedmiotów zdala ku sobie za pośrednictwem liny lub łańcucha:* P. słupowa służy do przyciągania statków do przystani <Od *Przyciągarz, od Przyciągać>

Przyciąglejszy patol. *nieco przerywany, ciągławy* (subcontinuus). <Przy + *Ciąglejszy, od Ciągły>

Przyciągliwość, i, blm p **Przyciąganie.** <Od *Przyciągliwy, od Przy + Ciągliwy>

Przyciągnąć, nie, nął, nied. **Przyciągać I.** *ciągnąc przysunąć, przybliżyć; przywlec:* Palce możemy zgiąć, wyciągnąć, P. i odciągnąć. Wei. Magnes żelazo przyciąga. Troc. Przyciągnij czółn

do brzegu. Troc. P. kłodę, ławę, sanie. Nie mogę P. drzwi, okna, bo ś. spaczyły *(= dociągnąć dla przymknięcia)*. Przen.: *skłonić, pociągnąć ku sobie; ująć, zniewolić, zjednać sobie, przywabić, przynęcić:* Radaby rywalkę przesadzić, aby amanta nazad P. do siebie. L. Nie ta pociąga do siebie, która jest łagodniejsza, ale która ma w sobie więcej płochości. L. P. kogo do swojej fakcji. Troc. P. kupujących. Przyciągający=*ujmujący, ponętny, powabny, pociągający, sympatyczny.* **2.** †P. *pociągnąć, przymusić, przycisnąć:* Może-li jeden drugiego prawem P., aby swą część przedał. Ort. Prosili cesarza, aby księcia czeskiego do powrócenia rzeczy tych, które był przedtym z Polaków wyłupił, przyciągnął. Błaż. **3.** *ciągnąc przycieśnić, ściągnąć nieco:* P. popręgu. **4.** cz. ni. *ciągnąc przybyć; nadciągnąć, ściągnąć dokąd:* Przyciągnął Nabuchodonozor do Jeruzalem i obległ je. Leop. Weszli w łódki i przyciągnęli do Kapernaum. Sekl. Przyciągnął Nikanor do Jeruzalem z wojskiem wielkim. Wuj. Zygmunt przyciąga do Smoleńska. Niem. P. z wojskiem. Troc. **5.** anat.: Mięśnie przyciągające, przywodzące, ×przywodziciele, †ksobne, †dosiebne (Perz.), †zbliżacze (Dyk. M.), †przyprowadzacze (musculi adducentes s. adductores). ×Muskuł przyciągający goleń, mięsień półbłoniasty uda, półbłonisty, ×wpółbłonisty, †myszka półbłonkowata, †półskórna. Krup. Muskuł P. oko, przywodzący oka, †łykający (Ryszk.), †myszka naprowadzająca a. napojowa (musculus adducens oculi s. bibitorius). Muskuł przyciągający ucha (musculus attrahens auris). ×Muskuł P. udo, mięsień trójgłowy uda, †myszka trójgłowna (Perz.), †muskuł trójgłowisty (Kamb.), †myszka trzygłowista (Krup.), †muskuł troistociągły (musculus triceps femoris). **P. ś.** = *P. jeden drugiego.* <Przy + Ciągnąć>

Przyciągnienie, a, blm. p. **Przyciągnięcie.** L.

Przyciągnienie się, a ś., blm., p. **Przyciągnięcie ś.**

Przyciągnięcie, a, blm., **Przyciągnienie** czynność cz. **Przyciągnąć.**

Przyciągnięcie się, a ś., blm., **Przyciągnienie ś.** czynność cz. **Przyciągnąć ś.**

Przycichać, a, ał p. **Przycichnąć.**

Przycichanie, a, blm., czynność cz. **Przycichać.**

Przycichły *który przycichł:* Niepodobna mu jest własną ręką przycichłą wojnę zapomagać nanowo. Kaczk. <Od Przycichnąć>

Przycichnąć, chnie, chnął a. **chł,** nied. **Przycichać l** *uciszyć ś cokolwiek.* **2.** *ucichnąwszy przyczaić ś.; ścichnąć z miejsca, zamilknąć, umilknąć, uspokoić ś.;* (o głosach) *zamrzeć:* Na tę uwagę przycichł zawstydzony i już ś. więcej nie odzywał. Szmer przycichał stopniowo, aż rozprysnął ś. w ciszę. Orzesz. Burza przycichła *(=uspokoiła ś.)*. Niesnaski przycichły, ale tylko chwilowo. <Przy + Cichnąć>

Przycichnienie, a, blm. p. **Przycichnięcie:** We dwa tygodnie po tym niby to przycichnieniu jego przechodził on ś. dnia jednego po dziedzińcu i czekał. Kaczk.

Przycichnięcie, a, blm., **Przycichnienie** czynność cz. **Przycichnąć.**

Przyciec, cze, kł, [Przycieknąć], nied. **Przyciekać l.** †P. *przypłynąć, zaciec dokąd; przeciec dokąd:* Dachów pilny mieć zawsze dozór, aby nie przyciekało. Haur. **2.** †P., [P.] *przybiec, przypaść, przydybać:* Będą Rusacy, przestrzega rycerzów Chrobry, fortelów swych patrzyć i przyciekać z kątów, jako ich jest obyczaj. Biel. M. Przed ołtarz mizernica pogrzebny przyciekła. Żebr. Przen.: ×To mu ś. jeszcze nie przyciekło: skoro tylko mego zamysłu dotrę, dam mu poznać, co umiem. L. *(= nie ze wszystkim uciekło, przeszło; nie przepiekło ś., nie uszło na sucho, nie przeszło płazem, nie upiekło ś.)*. <Przy + Ciec>

Przycieczenie, a, blm., czynność cz. **Przyciec.**

†**Przycieczka, i,** lm. **i l.** *ucieczka, obrona; przen. tarcza, puklerz:* P. nasza Jehowa. **2.** *zwada.* Biel. M. **3.** woj. lm. *przykopy; koszokop, stoła:* Piechotnicy z nieckami niech idą w przycieczki pod parkan. Biel. M. <Przy + Cieczka>

Przyciekać, a, ał nied. p. **Przyciec.**

Przyciekanie, a, blm., czynność cz. **Przyciekać.**

[Przycieknąć, nie, nął] p. **Przyciekać.** <Przy + Cieknąć>

[Przycieknięcie, a, blm.] czynność cz. **Przycieknąć.**

×**Przyciemka, i,** lm. **i** *daszek na lampę, umbrelka:* Usiłował przykręcić knot, który filował; lecz ręce mu drżały i trącały co chwila przyciemkę, napróżno siląc ś. za kurek pochwycić. Zap. <Przy + Ciemka>

Przyciemniać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyciemnić.**

Przyciemnianie, a, blm., czynność cz. **Przyciemniać.**

Przyciemnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciemniać ś.**

Przyciemnić, i, ił, nied. **Przyciemniać** *zrobić trochę ciemniejszym, trochę zaciemnić, przyćmić:* P. lampę *(= przykręcić a. przysłonić)*. P. kredką rysunek. P. barwy obrazu. Błądził bezmyślnie po wielkiej, przyciemnionej sali. Krasz. **P. ś.** *stać ś. trochę ciemniejszym; pociemnieć, przyćmić ś.:* Przyciemniło ś. na dworze. <Przy + Ciemnić>

×**Przyciemniejszy** p. **Przyciemny.** <Przy + Ciemniejszy>

Przyciemnienie, a, blm., czynność cz. **Przyciemnić.**

Przyciemnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciemnić ś.**

Przyciemno przys. od **Przyciemny:** W izbie było P. T. K.

Przyciemny, ×**Przyciemniejszy** *trochę za ciemny.* <Przy + Ciemny>

Przycieniać, a, ał p. **Przycienić.**

Przycienianie, a, blm., czynność cz. **Przycieniać.**

Przycienić, i, ił, nied. **Przycieniać l.** *trochę zacienić, przyciemnić, cieniem przyćmić:* Gdy twojej światłości pełność sam przycienisz, a chmurą jak obręczą głowę upromienisz... Przyb. **2.** a. **Przycieniować** *przyciemnić, przydać cieniów, dać mocniejsze cienie:* P. miejsce na rysunku, rysunek. <Przy + Cienić>

Przycienienie, a, blm., czynność cz. **Przycienić.**

Przycieniować, uje, ował p. **Przycienić.** <Przy + Cieniować>

Przycieniowanie, a, blm., czynność cz. **Przycieniować.**

Przycienki, ×**Przycieńszy** *nieco za cienki.* <Przy + Cienki>

Przycienko przys. od **Przycienki.**

Przycień, a, lm. **e** p. **Półcień.** <Przy + Cień>

Przycieńczenie, a, blm., czynność cz. **Przycieńczyć.**

Przycieńczyć, y, ył *zrobić nieco cieńszym.* L. <Przy + Cieńczyć>

× **Przycieńszy** p. **Przycienki.** Kn. <Przy + Cienki>

[**Przyciepło**] przys. od **Przyciepły.**

[**Przyciepły**] *dobrze ciepły, cieplejszy, zanadto ciepły.* <Przy + Ciepły>

Przycier, u, lm. **y I.** *kadź na zacier:* Przycierami, donicami stancją tę zawalają. Haur. Beczka przecięta na pęku na dwie równe połowy tworzy dwa przyciery, z których każdy służy oddzielnie jako otwarte naczynie do płynów. **2.** *pierwsze zarobienie z wodą mąki na zacier wódki, piwa.* **3.** gór. *naczynie z wodą, nad którym zawieszone jest sito osadowe,* skrzynia płókalna osadowa—*przyrząd do płókania rudy.* **4.** piern.: Kadź do topienia wosku. Zdr. **Przycierek.** <Przy + *Cier, TR/CIER/CIOR/TOR/TAR>

Przycierać, a, ał p. **Przytrzeć.**

Przycieranie, a, blm., czynność cz. **Przycierać.**

Przycierek, rka, lm. **rki** p. **Przycier.** Moczyć te ziółka w jakim przycierku abo fasie. Sien.

Przycierpieć, i, ał *trochę przecierpieć, pocierpieć nieco, przypłacić cierpieniem:* Ucząc s. trzeba przycierpieć. Bud. B. Nie chcą nędzę P., brzucha swego schudzić. Biel. M. Nie przycierpiawszy, nie będziesz zdrowym. Fred. M. <Przy + Cierpieć>

Przycierpienie, a, blm., czynność cz. **Przycierpieć:** Szczęśliwi jesteście, jeśli tym krótkim przycierpieniem ów żywot wieczny wysłużycie. Wor. Płacić pomyłki przycierpieniem. Wor.

Przycierpki *trochę cierpki.* <Przy + Cierpki>

Przycierpko przys. od **Przycierpki.**

Przyciesać, sze, sał p. **Przyciosać.** <Przy + Ciesać>

Przyciesanie, a, blm., czynność cz. **Przyciesać.**

[**Przyciesie, a,** lm. **a**] p. **Przycieś.**

Przyciesywać, uje, ywał p. **Przyciosać.**

Przyciesywanie, a, blm., czynność cz. **Przyciesywać.**

†**Przycieszka, i,** lm. **i** p. **Przycieś:** P., raczej przycioska=próg podłożony: Iść w przycieszki pod parkan. Biel. M. <Przy + *Cieszka, CIES/CIOS/TAS>

Przycieś, i, lm. **e,** †**Przecieś,** †**Przycios,** †**Przecios,** [**Przyciesie, Cwela**] **I.** *podwalina ściany drewnianej lub rozworowej wprost na podmurowaniu leżąca:* Cieśla P. przewraca, jeśli nie czerwiwa, kiedy już pod jaki gmach podkładana bywa. Rej. Dłużej będzie przyciesi, niż pana naszego. Rej. *(=dłużej klasztora, niż przeora).* W budynku tym już przyciesi zgniły, słupy nadpróchniały. Świt. W ścianach wielopiętrowych P. wyższego piętra leży na końcach belek, spoczywających na nadciesi piętra wyższego. P. pudła wagonowego. Przen.: Mówić będziemy naprzód o anatomji, jako o przyciesi czyli gruncie nauki cyrulickiej. Perz. *(=podstawie, zasadzie).* **2.** [P.] *belka wiążąca jarzmo mostu od spodu.* **3.** [P., a] *drzewo budulcowe, budulec:* I cichość taka była wielka w tym jasnym kościele, jak w inszym z kamieni a. i z przyciesia. Ork. **4.** [P. dębowa] = *kapusta* (jako podstawa pożywienia). Zdr. **Przycioska,** †**Przyczoska,** †**Przycieszka.** <Przy + Cieś>

Przycieśniać, a, ał p. **Przycieśnić.**

Przycieśnianie, a, blm., czynność cz. **Przycieśniać.**

Przycieśnić, i, ił, nied. **Przycieśniać** *trochę ścieśnić, zacieśnić nieco:* P. rękaw, kołnierz, ubranie. P. popręgu *(=przyciągnąć dla zacieśnienia).* <Przy + Cieśnić>

Przycieśnienie, a, blm., czynność cz. **Przycieśnić.**

Przycięcie, a I. blm., czynność cz. **Przyciąć:** Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać, on nie ustępuje mi kroku, nacieram więc żwawiej, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam. L. **2.** gór.: P., przyrznięcie soli = *obniżenie podciosu lub podwyższenie nadciosu przy wycinaniu kłopcia, gdy sól w pokładzie ś. rozszerza, aby ocios szedł przy samej płonnej skale od soli.*

× **Przyciężać, a, ał** p. **Przyciężyć.**

× **Przyciężanie, a,** blm., czynność cz. **Przyciężać.**

× **Przyciężenie, a,** blm., czynność cz. **Przyciężyć.**

Przyciężki, × **Przycięższy** *trochę ciężki; zanadto ciężki:* Dosadnie w listach Koszki odmalowana przyciężka służba w kraju ubogim i spustoszonym przez strony wojujące. Rol. <Przy + Ciężki>

Przyciężko przys. od **Przyciężki.**

× **Przycięższy** p. **Przyciężki.** <Przy + Cięższy>

× **Przyciężyć, y, ył,** nied. × **Przyciężać** *jeszcze cięższym uczynić:* P. komu kłopotów, biedy. <Przy + Ciężyć>

Przycinać, a, ał p. **Przyciąć.**

Przycinanie, a, blm., czynność cz. **Przycinać.**

Przycinek, nku, lm. **nki** *docinek, przygryzek, przymówka złośliwa, przytyk, słówko uszczypliwe, trąf:* Poppea wtrącała niekiedy dotkliwe przycinki. Nar. <Przy + *Cinek, CIĘ/CIĄ/TN/CIN>

[**Przyciorbać się, a ś., ał ś.**] *przywlec ś. powoli.* <Przy + *Ciorbać ś.>

[**Przyciorbanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyciorbać ś.**

[**Przyciorek, rka,** lm. **rki, Przycirek**] **I.** *beczułka na wino a. do parzenia sieczki krowom.* **2. a.** [**Cebratka**] *rodzaj szaflika szerszego u góry, naczynie, w którym dają jeść świniom.* <Od *Przycior, Przy + *Cior, TR/CIER/CIOR/TOR/TAR>

Przyciosać, sa a. sze, sał, Przyciesać, nied. **Przyciosywać, Przyciesywać I.** *trochę przyciąć przy czym, u jakiego miejsca:* P. kołek u spodu. **2.** *ciosaniem przycieńczyć.* **3.** *ciosaniem przyprowadzić do pewnej formy:* Leżała kupa trzasek i wiorów od trumny, przyciosywanej w izdebce. Krasz. <Przy + Ciosać>

Przyciosanie, a, blm., czynność cz. **Przyciosać.**

Przycioska, i, lm. **i, I.** p. **Przycieś:** Słupki te spodem osadzają ś. na przycioskach podmurowanych. Świt. **2.** *sztuka drzewa średniej grubości, położona poziomo pod dolnemi końcami krokwi lub przysuwnic.* <Przy + Cioska>

[**Przycirek, rka,** lm. **rki**] p. **Przyciorek.** <p. Przyciorek>

Przycisk, u, lm. **i I.** × P. *przyciskanie, przyciśnięcie, ucisk:* Przyciskiem ciężkiego losu schylony. Karp. **2.** *nacisk, natężenie głosu, przygłos, akcent:* Wymówić co z przyciskiem. Kropkę nad *ż* zowiemy P., a to od wymawiania tej spółgłoski. Kopcz. [Z przyciska grać] = *grać silniej.* **3.** *przedmiot mniej lub więcej ozdobny do przyciskania papierów na biurku, kantorku, stole:* W serwantkach były... rostruchany, misy, nawet przyciski marmurowe do papieru. Przybor. Gorącym pragnieniem moim było porwać P. leżący na biurku i rzucić w tę łysą głowę. Zap. **4.** hut.: *jeden*

z wyskoków, palców osadzonych na wale, które, przyciskając ogon styliska młotowego, podnoszą młot. P. do kozubów = *sztuka surowiznowa z wykrojami na formy, aby stale były osadzone w kozubie przy ognisku fryszerskim.* Łab. <Przy + Cisk>

Przyciskacz, a, lm. **e l.** *ten, co przyciska:* W Kijowie nazywa ś. św. Mikołaj P., że przycisnął ścianą złodzieja, który, podkopawszy ś., lazł w nocy kraść do cerkwi. Fund. **2.** chir. p. **Przyciskadło:** P. błonki mózgowej do łatwiejszego wytaczania materji szkodliwej. Czer. <Od Przyciskać>

Przyciskać, a, ał i **P. ś.** p. **Przycisnąć.**

Przyciskadło, a, lm. **a, Przyciskacz** chir. *kopystka, łopatka językowa* (depressorium linguae). <Od Przyciskać>

Przyciskanie, a, blm., czynność cz. **Przyciskać.**

Przyciskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciskać ś.**

Przyciskowy l. przym. od **Przycisk:** Zgłoska przyciskowa *(=akcentowana).* **2.** hut.: Młot P. a. skokowy = *młot z helzą w środku toporzyska osadzoną, w jego końcu przygniatany palcami osadzonemi na walcu a. na kole palczastym, przez co młot podnoszony ciężarem swym spada.* <Od Przycisk>

Przycisnąć, śnie, snął, [sł], nied. **Przyciskać l.** *cisnąc przyprzeć; przygarnąć cisnąc; przygnieść, przytłoczyć:* Matki do piersi dzieci przyciskały. Kochan. Przyciśnij plastr do rany. Troc. Wiatr nietylko żeby opończę z podróżnego zwiać miał; owszem podróżny ją do siebie tym więcej przyciska i przypasuje. Zaln. Przycisnąwszy kapelusz, słuchaj, mówi... L. P. kogo do muru. Przen.: P. kogo do muru =*zmusić, doprowadzić do ostateczności.* Zaczął do ust przyciskać te literki (list). Sienk. Przen.: Choroba go do łóżka przycisnęła. Troc (= *przykuła; powaliła go na łóżko).* Dla ciężkiej choroby przez niemały czas do łoża przyciśniony będąc. Troc. P. guzik dzwonka elektrycznego i t. p.=*nacisnąć, pocisnąć.* P. ciężarem, przyciężyć, przytłoczyć. L. *(= obarczyć, przygnieść).* Przen.: *ucisnąć, przygnębić, przydusić, uciemiężyć:* Ojciec twój przyciskał nas i gnębił twardym jarzmem. Leop. Już go aż nadto z wszystkich stron przyciska nieszczęście. Ja w młodym wieku, on laty przyciśniony. Węg. [Starota przycisła]. Wiekiem przyciśniony, potrzebowałem odpoczynku. Wirt. Niepodobna, aby lud przyciśniony miał być mężnym. Kłok. Samnitowie w ciasnych miejscach przy Kaudjum Rzymian przyciskają. Lel. *(=nacierają).* Trzecią przyciśniony banieją, ocala kraj i dopełnia całkiem nieznanego dotąd aktu bogobojności. Szaj. Przen.: †P. do czego = *przymusić, przyniewolić:* Potrzeba przyciska i przymusza ludzi do kupy. Petr. Bolesław Pragę, dwa lata pod nią leżąc, głodem do poddaństwa przycisnął. Błaż. Ciężkiemi klęskami do poddaństwa przycisnął. Nies. Mogą-li je P. przed temi laty, aby odpowiedziało o długi a. o inne rzeczy podług prawa. Ort. P. odpowiedać oczkoli bądź przed prawem. Ort. Przen.: † Przyciskać komu = *być mu ciężarem, dolegać mu, dawać mu poczuć swoją ciężką rękę, dawać mu ś. we znaki:* Przyciskał Farao z ludem swoim Izraelitom, którym morze drogę zawarło. Wuj. Król Aleksander, gdy mu niemoc przycisnęła, posłał po Balińskiego. Stryjk. Przen.: Przyciskać kogo o co. Troc *(= naciskać, nalegać).* **2.** anat.: × Muskuł przyciskający nozdrzy, × ściągacz nozdrzy = *ściskacz, stulacz, zwieracz nozdrzy* (musculus compressor narium). **P. ś.** *przycisnąć siebie, przyprzeć ś., przytulić ś.:* Przyciskać ś. do ziemi. Troc. P. ś. do muru. Bodaj to, kiedy ś. dziewczyna do młodych chłopców przyciśnie. L. <Przy + Cisnąć>

Przyciszać, a, ał p. **Przyciszyć.**

Przyciszanie, a, blm., czynność cz. **Przyciszać.**

× **Przycisze, a,** lm. **a** *zacisze, miejsce ciche, spokojne, ustronie.* <Przy+*Cisze, CICH/CIECH>

Przyciszenie, a, blm., czynność cz. **Przyciszyć.**

Przyciszyć, y, ył, nied. **Przyciszać** dźwięk, głos = *przytłumić, zniżyć:* Przyciszony głos jej urwał ś. na chwilę; słychać w nim było łzy, Orzesz. Szum dziwny słychać, jakby mowę wielu głosów przyciszanych bólem. Krasiń. <Przy Ciszyć>

Przyciśnienie, a, lm. **a** p. **Przyciśnięcie:** Maksyminjan insze na chrześcijan sromotne przyciśnienia wymyślił. Skar. Siność przyciśnieniem uczyniona. Troc. Na P. niewinności mojej. Troc.

Przyciśnienie się, a ś., blm. p. **Przyciśnięcie ś.**

Przyciśnięcie, a, blm., **Przyciśnienie** czynność cz. **Przycisnąć.**

Przyciśnięcie się, a ś., blm., **Przyciśnienie ś.,** czynność cz. **Przycisnąć ś.**

× **Przyciśniony** *przyciśnięty* (p. Przycisnąć).

[Przyciuk, a, lm. **i]** *żelazko do prasowania bez drewnianej rączki, używane np. w pralniach.* <Przy + *Ciuk, CIUK; por. Ros. Utjug, z Tiurk>

[Przyciuknąć, nie, nął] *dokuczyć, dociąć komu w mowie słowem.* <Przy + Ciuknąć>

[Przyciuknięcie, a, blm.] czynność cz. **Przyciuknąć.**

Przyciułać, a, ał *ciułając przysporzyć, przyczynić:* Jeszcze jedną setkę przyciułał. <Przy + Ciułać>

Przyciułanie, a, blm., czynność cz. **Przyciułać.**

[Przyciupły] *przycupnięty, przysiadły:* Dworek P. do ziemi. <Od *Przyciupnąć, Przy + Ciupnąć>

Przyclapać, pie, pał, P. ś., Przyczłapać i **P. ś.** *człapiąc przybyć; przywlec ś., przyleźć:* Po chwili przyclapał ku niemu pan Zagłoba. Sienk. <Przy + Clapać>

Przyclapanie, a, blm., czynność cz. **Przyclapać.**

Przyclapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyclapać ś.**

[Przyclapić, i, ił] p. **Przyczłapić.**

[Przyclapienie, a, blm.] czynność cz. **Przyclapić.**

[Przycobić, i, ił] *przydusić kogo.*

[Przycobienie, a, blm.] czynność cz. **Przycobić.**

× **Przycuchać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przycuchnąć.** <Przy + *Cuchać, CUCH>

× **Przycuchanie, a,** blm., × **Przycuchanie ś.,** czynność cz. **Przycuchać.**

× **Przycuchanie się, a ś.,** blm. p. **Przycuchanie.**

× **Przycuchnąć, nie, nął** a. **P. ś.,** nied. × **Przycuchać** a. **P. ś.** *stać ś. nieco cuchnącym, przyśmierdnąć:* Gdy wilgoć długo trzymana bywa w nosie, przycuchać ś. zwykła i źle oddawać zaczyna. L. <Przy + Cuchnąć>

× **Przycuchnięcie, a,** blm., **Przycuchnięcie ś.,** czynność cz. **Przycuchnąć.**

× **Przycuchnięcie się, a ś.,** blm. p. **Przycuchnięcie.**

Przycukrować, uje, ował, Przycukrzyć I. *przyprawić cukrem, ocukrować, przysypać cukrem.* Przen.: *osłodzić, uprzyjemnić, przyprawić*: Śmiercią zaprawioną wieczerzę życiem tu przycukrowano. Susz. Nauki, w te piosnki zlane, snadnością, krótkością, śpiewaniem i wdzięcznością przycukrowawszy, Dawid podaje. Leop. **2.** *jeszcze więcej ocukrować, przyłożyć cukru, przysłodzić*: P. herbatę. <Przy + Cukrować>

Przycukrowanie, a, blm., czynność cz. **Przycukrować.**

Przycukrzenie, a, blm., czynność cz. **Przycukrzyć.**

Przycukrzyć, y, ył p. **Przycukrować.** <Przy + Cukrzyć>

Przycumować, uje, ował fl. *przywiązać cumą*: Statek przycumowawszy do palów, armatę po legarach nań spuszczają. Jak. J. <Przy + Cumować>

Przycumowanie, a, blm., czynność cz. **Przycumować.**

[**Przycupać, a, ał**] p. **Przycupnąć.** <Przy + Cupać>

[**Przycupanie, a,** blm.] czynność cz. **Przycupać.**

[**Przycupić, i, ił**] p. **Przycupnąć.** <Przy + Cupić>

[**Przycupienie, a,** blm.] czynność cz. **Przycupić.**

[**Przycupkać, a, ał**] p. **Cupnąć.** <Przy + Cupkać>

[**Przycupkanie, a,** blm.] czynność cz. **Przycupkać.**

[**Przycupkować, uje, ował**] *uderzać nogami o ziemię, tupać.* <Przy + * Cupkować, CUP>

[**Przycupkowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przycupkować.**

Przycupły, Przycupnięty *który przycupnął.* Wor. <Od Przycupnąć>

[**Przycupnąć, nie, nął, Przycupać**] **I.** nied. **Przycupać** p. **Cupnąć**: Zając przycupnął do ziemi, w krzakach. **2.** a [**Przycupić**] kogo = *cupająć przydybać; przycapić; zaczaiwszy ś. przytrzymać*: Postrzegszy zdaleka idącego, cupał za nim, aż go przycupał. Oss. **3.** *zdrzemnąć ś. siedząc.* <Przy + Cupnąć>

Przycupnięcie, a, blm., czynność cz. **Przycupnąć.**

Przycupnięty p. **Przycupły.** Przen.: Przycupnięte do ziemi domki. Matl. <Od Przycupnąć>

Przycwałować, uje, ował *cwałem przybyć, w cwał przybyć, przypędzić*: I przycwałuje biały książęcy koń. Psm. <Przy + Cwałować>

Przycwałowanie, a, blm., czynność cz. **Przycwałować.**

× **Przyczaić, i, ił,** nied. × **Przyczajać** *zataić, utaić pod czym, zasłonić, przykryć, upozorować, zamaskować*: Leszek, przyczaiwszy zamysły pod pokrywką wojny litewskiej, wojną Konrada gabał. Błaż. Przyczajone ich ukazały ś. zdrady. Nagur. Krzyżak zrywa ś. z łoża i oddech przyczaja. Syrok. *(=zapiera, wstrzymuje).* Pochylił ś. i przyczajonym trwożnym wzrokiem obiegał twarz jej i postać całą. Reym. **P. ś. I.** *czając ś. przypaść do ziemi; przykucnąć, przycupnąć*: W cieniste przyczaił ś. krzaki. Przyb. Wchodzi Pan, i już zamilkła świegotliwa zgraja, każdy ś. inszym kształtem łasi i przyczaja. Kras. Gołębie z strachu przyczają ś. do ziemi. Zim. Trzeba, widzę, choć na tę wleźć drabinę i P. ś. na oknie, może mnie nie zobaczą. L. Jak tygrys, młode upatrzywszy łanie, przyczaja ś. na ziemi. Dm. Przen.: *skryć ś., ukryć ś.; przycichnąć, przyciszyć ś., uspokoić ś. pozornie*: Poszukiwany opryszek przyczaił ś. w lasach. Chętka do grzechu przyczaiła ś. tylko w sercach waszych. Wor. **2.** ×|P. ś. *ukryć ś. pod czym, upozorować ś., osłonić ś. czym, zamaskować ś.*: Niewstyd przedzierał ś. za klauzury, tym winniejszy, im ś. bardziej ostrą pobożności przyczajał powłoką. Nar. <Przy + Czaić>

× **Przyczajać, a, ał i P. ś.** p. **Przyczaić.**

× **Przyczajanie, a,** blm., czynność cz. **Przyczajać.**

Przyczajanie się, a ś., blm. czynność cz. **Przyczajać ś.**

× **Przyczajenie, a,** blm., czynność cz. **Przyczaić.**

Przyczajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczaić ś.**

[**Przyczak, a,** lm. **i**] p. **Przeczak.** <Z Przéczak, od Przeczak>

† **Przyczapiać, a, ał** p. **Przyczapić.**

† **Przyczapianie, a,** blm., czynność cz. **Przyczapiać.**

† **Przyczapić, i, ił** i nied. † **Przyczapiać** = **Przycapić**: Chart, jakoby już miał P. właściwie, już ś. łupu trzymać spodziewa prawdziwie. Otw. Łabęciemi skrzydły Leda przyczapiona. Żebr. Żołnierz strzeże tego, aby przed nieprzyjacielem nie siadł, a. nie legł, ale stoi mocno, bowiem łacno leżącego P. Gil. Lubo hetmana zdrada lub gnuśność przyczapi... Chr. Ostatka Włochów niech los nie przyczapia. Chr. <Przy + Czapić>

† **Przyczapienie, a,** blm., czynność cz. **Przyczapić.**

† **Przyczarnawy** p. **Przyczerniejszy.**

× **Przyczarować, uje, ował** *czarami przywabić.*

× **Przyczarowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyczarować.**

[**Przyczasie**] przys. *zawczasu.* <Przy + *Czasie, od Czas>

× **Przyczasteń** (rus.) *śpiew przed komunją.* Pim. <Ros. pričasten>

× **Przyczastnica, y,** lm. **e** forma ż. od **Przyczastnik.**

× **Przyczastnik, a,** lm. **cy** *ten, co przystępuje do komunji, przyjmujący komunję.* Sak. <Ros. pričastnik>

× **Przyczaszna, ej,** lm. **e** anat. *okostna czaszki*, naczaszna, oczaszna, × przyczasznia, † błona kołoczastna (Ryszk.), † czaszkoskór (Perz.) (pericranium). <Od Przyczaszny>

× **Przyczasznia, i,** lm. **e** anat. p. **Przyczaszna.** <Przy + Czasznia>

× **Przyczaszny I.** *przy czaszce będący.* **2.** przym. od **Przyczaszna,** naczaszny, oczaszny (pericranius). <Przy + Czaszny>

[**Przyczatek, tka,** lm. **tki**] *komora celna przy drodze a. przy rogatkach miejskich.* <Przy + * Czatek, od Czata>

† **Przycząszczać, a, ał,** † **Przyczęszczać** co = *przyśpieszać częstość czego, wykonywać co coraz częściej*: Moskwa wzięła serce, gdy strzelby częstej przez one czasy nie słyszeli, ale potym, gdy poczęto P. w dnie i w nocy, zamek poddać musieli. Papr. <Przy + * Cząszczać, CZĘS(T)/CZĄS(T)>

† **Przycząszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przycząszczać.**

[**Przyczekać, a, ał,** nied. **Przyczekiwać**] *zaczekać nieco*: Przyczekał chwilę za parobkiem. Ojciec znajdował ś. także, przyczekując, rychło-li deszcz ustanie. Krasz. <Przy + Czekać>

[**Przyczekanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyczekać.**

[**Przyczekiwać, uje, iwał**] p. **Przyczekać.**

[**Przyczekiwanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyczekiwać.**

Przyczep, u, lm. y **1.** *przyczepienie, przyczepienie ś.; miejsce przyczepienia:* Miejsce przyczepu przednich skrzydeł. **2.** anat.: P. mięśniowy = *miejsce, do którego mięsień przyrasta,* × przyczepienie, przyczepienie ś. muskułów (insertio musculorum). < Przy + *Czep, CZEP >

[Przyczepa, y, lm. **y] 1.** p. **Przyczepka. 2.** m. *natręt, człowiek, od którego trudno ś. odczepić.* < Przy + Czepa >

Przyczepek, pka, lm. **pki 1.** w wyrażeniach: × Przyczepkiem, × Na przyczepku = *przyczepiwszy ś.; przysiadszy ś.:* Pieszo, konno, na bryczkach, na przyczepku, jak kto mógł. Krasz. Pospali ś.: jedni na kanapie, drudzy przyczepkiem na łóżku. Krasz. **2.** anat. p. **Przydatek. 3.** patol. *zlepienie ś., zrost* (adhaesio). < Przy + *Czepek, CZEP >

Przyczepiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyczepić.**

Przyczepianie, a, blm., czynność cz. **Przyczepiać.**

Przyczepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczepiać ś.**

Przyczepić, i, ił, nied. **Przyczepiać** *zaczepiwszy przyłączyć byle jak; przypiąć, przywiesić, przyszpilić, przywiązać, uczepić:* P. wstążkę do warkocza. P. kartkę do okazu. P. sobie kwiatek do klapy od surduta. Miał on na rzemyku do pasa przyczepiony nóż, przy pomocy którego pełnił funkcją krajczego. Jeż. Przen.: *luźnie przyłączyć, dołączyć, przydać, dodać, dołożyć:* P. parę szczegółów do obszernej całości. Nie szczędząc jej pochwał, umiały do każdej P. coś takiego, co je unieważniało. Krasz. **P. ś. 1.** do czego = *przystać, uczepić ś., czepić ś., przylgnąć; osiadszy na czym zostać, zawisnąć:* Pierze, słomka przyczepiły ś. do sukni. Jeżyna przyczepia ś. do ubrania. **2.** Przen.: P. ś. do kogo = *czepić ś. natrętnie, uczepić ś. kogo; przyplątać ś., przypiąć ś. do kogo:* P. ś. do czyjego towarzystwa. Prosząc o coś, przyczepił ś. do mnie tak, że niepodobna ś. od niego odczepić. Przen.: P. ś. do kogo o co = *poszukać zaczepki, wystąpić z dziwną pretensją.* < Przy + Czepić >

Przyczepienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przyczepić. 2.** anat. p. **Przyczep. 3.** fiz.: Punkt przyczepienia siły. **4.** poł.: P. pępowiny do błon płodowych (insertio velanentosa funiculi umbilicalis).

Przyczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczepić ś.**

× **Przyczepina, y,** lm. **y** okul. *zrost tęczówki oka:* P. przednia i tylna (synechia iridis anterior et posterior). < Przy + *Czepina, CZEP >

Przyczepka, i, lm. **i 1.** × P. *przyczepienie; to, co przyczepiono, wisiorek, brelok i t. p.* Przen.: *wzgląd, szczegół uboczny, bagatela, małostka, drobnostka, błahostka przygodna:* Cnota takie jest dobro, że drobnych przyczepek, jakie są: krótkość życia, boleść i różne przygody ciała, ani czuje nawet. Pilch. **2.** *pieszczocha lgnąca do ludzi, przylepka:* Dziewczyna jest przyczepiona do niego, jak za czasów dzieciństwa; bardzo to przyjemne są takie przyczepki, i on oddaje im ś. z całą uprzejmością. Kasz. **3. a.** × **Przyczepnina** *nieuzasadnione przyczepienie ś. do kogo = wystąpienie z pretensją, zaczepka upozorowana pretensją, niesłuszne żądanie:* Szukać przyczepki do kogo **4.** × P. p. **Przyszczypka:** P. u trzewika, łata na boku trzewika. Troc. P. do podeszwy. Troc. **5.** × P. *sidło, sieć, łapka:* Tysiącem przysiąg, bez czoła, bez lica w zdradnej ułudzi drugiego przyczepce. Kniaź. < Przy + *Czepka, CZEP >

Przyczepkowy 1. przym. od **Przyczepek** i **Przyczepka. 2.** anat.: P., oppendicularis. **3.** gram.: Język P. = *aglutynacyjny.*

† **Przyczepnąć, nie, nął** p. **Przycupnąć.** Kn. < Przy + Czepnąć >

× **Przyczepnina, y,** lm. **y** p. **Przyczepka:** I tyle skrytych (wyrzucił) ku Moskwie przyczepnin, że ś. dowiedział o tym książę Repnin. Słow. < Od Przyczepny >

Przyczepność, i, blm. **1.** przym. od **Przyczepny. 2.** fiz. p. **Adhezja:** Wytrzymałość ustrojów żelazno-betonowych polega po części na wielkiej przyczepności betonu do żelaza.

Przyczepny 1. *dający ś. przyczepić.* **2.** *posiadający własność przyczepiania ś.* **3.** przen. *lubiący ś. przyczepiać do kogo, zawadjacki:* Człowiek P. **4.** den.: Złoto przyczepne = *używane do wypełniania zębów dziurawych, plombowania.* < Przy + Czepny >

Przyczepski, ego, lm. **scy** posp. *natręt:* A to P. z tego Widzia! Orzesz. < Przy + *Czepski, CZEP >

Przyczernić, i, ił 1. *trochę poczernić, uczernić:* P. włosy, wąsy. **2.** *bardziej poczernić, uczernić; zrobić jeszcze czarniejszym.* Przen.: Mimo złośliwą ironję i przyczernioną srogość bohaterów Byrona, uderza nas ludzkość, ich uzdolnienie do czynów bardzo wielkich. Spas. < Przy + Czernić >

× **Przyczerniejszy,** † **Przyczerńszy,** † **Przyczerń,** † **Przyczarnawy** *trochę czarny, czarniawy.* Troc. < Przy + Czerniejszy >

Przyczernienie, a, blm., czynność cz. **Przyczernić.**

† **Przyczerń** p. **Przyczerniejszy.** Łop. < Przy + Czerń >

† **Przyczerńszy** p. **Przyczerniejszy.**

Przyczerstwieć, eje, ał *stać ś. nieco czerstwiejszym.* < Przy + Czerstwieć >

Przyczerstwienie, a, blm., czynność cz. **Przyczerstwieć.**

† **Przyczerwieńszy** *trochę czerwony, czerwonawy:* Iż miał z przyrodzenia twarz przyczerwieńszą, mniemano, aby to z pijaństwa pochodziło. Skar. < Przy + Czerwieńszy >

Przyczesać, sze, sał, nied. **Przyczesywać 1.** *czesząc przygładzić; na gładko uczesać:* P. włosy. Popychadło wieczne, może i brudne i nieprzyczesane i wcale niepiękne. Rol. **2.** *czesząc przykryć:* P. łysinę, guz na głowie. **P. ś.** *przyczesać sobie włosy.* < Przy + Czesać >

Przyczesanie, a, blm., czynność cz. **Przyczesać.**

Przyczesanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczesać ś.**

Przyczesywać, uje, ywał p. **Przyczesać.**

Przyczesywanie, a, blm., czynność cz. **Przyczesywać.**

Przyczesywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczesywać ś.**

× **Przyczęstszy** *dość częsty.* † **Przyczęstym** przys. *dość często:* Widząc, że mu ś. przyczęstszym fortuni, co pocznie... Leop. < Przy + Częstszy >

† **Przyczęszczać, a, ał** p. **Przyczęszczać.**

† **Przyczęszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przyczęszczać.**

Przyczłapać, pie, pał, P. ś. p. **Przycłapać.** < Przy + Człapać >

Przyczłapanie, a, blm., czynność cz. **Przyczłapać.**

Przyczłapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczłapać ś.**

† **Przyczłapić, i, ił** p. **Przycapić:** Ja, ptasze-

czek gil skrzypeczek, gdy w swe skrzypki skrzypię. kot mię zdradą przyczłapił swą łapą na lipie. Gawiń. <Przy + * Człapić, sld., zam. Przy + Capić>

†**Przyczłapienie**, a, blm., czynność cz. **Przyczłapić**.

Przyczołek, łka, lm. **łki** p. **Przyczółek**. <Przy + * Czołek, od Czoło>

Przyczołgać się, a ś., ał ś., †**Przystołgać ś.**, **Przyczołgnąć ś.**, nied. **Przyczołgiwać ś.** *czołgając ś. przysunąć ś., przybliżyć ś.; przypełznąć:* Gadzina ś. do tego ziela przyczołgnęła. Troc. Przykrą podróżą znużony, przyczołgał ś. do zdroju i tam usiadł dla odetchnienia. L. Jenerał Ekesztet przyczołgnął ś milczkiem pod obóz szlachty i obległ go prawie dokoła. Kaczk. Przyczołgnęli ś. Sienk. Przen.: Przyczołgiwam ś. do tronu twojego, do nóg twoich. Troc. <Przy + Czołgać ś.>

Przyczołganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczołgać ś.**

Przyczołgiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Przyczołgać ś.**

Przyczołgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczołgiwać ś.**

Przyczołgnąć się, nie ś., nął ś. p. **Przyczołgać ś.** <Przy + Czołgnąć ś.>

Przyczołgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczołgnąć ś.**

Przyczoło, a, lm. **a** *przednia część, czoło, front:* Gór przyczoła. Kon. <Przy + Czoło>

†**Przyczoska, i**, lm. **i** p. **Przycieś.**

Przyczółek, łka a. **łku**, lm. **łki**, **Przyczołek** **1.** *filar nadbrzeżny mostu:* P. lewy, prawy. **2.** [P.] = a) *ubranie weselne głowy panny młodej.* b) *część przednia drzewa czółna.* c) *przegroda w stodole:* Stodoła ma dwa przyczołki i jedno boisko. Ma on swojego siana po zręby w przyczołku. Pot. Pycha ludzi wyniosłych przetwarza na woły, żebyś z domu na słomę nie szedł do przyczołku. Pot. d) bok chałupy. **3.** ?: Wydobyto namiotek i na przyczołku łysym go rozbito. Pol. Dropie gnieżdżą ś. w zbożach, a nocują na otwartych przyczółkach. Pol. **4.** bud. = a) *szczyt ściany czelnej:* P., przodkowy szczyt domu. Troc. P. domostwa malowany. Troc. Miejsce trójkątne w przyczołku budowli, otoczone wydatnym krajnikiem. Podcz. b) Przyczółki a. krokwie przyczółkowe= *krokwie szczytowe na węgłach oparte.* **5.** woj. *front bastjonu.* Troc. **6.** zdń.: P. pieca = *boczna ściana pieca.* **7.** zool.: × P. = *wierzchnia część nosa u przeżuwających, między czołem i nozdrzami.* <Przy + * Czółek, od Czoło>

Przyczółkowy przym. od **Przyczółek**: Krokwie przyczółkowe.

[**Przyczubaty**] *trochę czubaty, opatrzony małym czubem:* Kokoska troseckę przycubata. <Przy+ Czubaty>

Przyczyna, y, lm. **y** **1.** †P., [P.] *przyczynek, przydatek, dodatek, dokładka:* Więc że mały kawałek włożyła w jarzynę, mając dobry apetyt, prosi o przyczynę. Pot. Kocioł nadsztukowany u góry drewnianą „przycyną“, niby kadzią bez dna, aby ś. więcej śliwek zmieściło. P, przybór, dodatek. B. Sz. **2.** *przyczynienie ś. do czego, przyłożenie ś., pomoc, sprawa, udział, pośrednictwo:* Za przyczyną Witoldową wojny nie brakło. Sienk. Jak mu ś. upodoba ono młode stadło, to złączy bez dużej przyczyny człowieka. Ork. **3.** *to, co ś. do czego przyczynia, co wywołuje skutek; powód, racja:* Nic ś. na ziemi bez przyczyny nie dzieje. Wuj. Każda dowodna nauka na pewnej przyczynie sadowi ś., która to P. ma mieć te rzeczy w sobie: naprzód, abyśmy przez nią rzecz trudną umieli; potym, ażeby ona rzecz, przez którą rzeczy trudnych dochodzimy, była własną przyczyną rzeczy onej; nakoniec, aby to, czego przez przyczynę pewną dojdziemy, nie mogło być inaczej, jedno jak jest. Orzech. To wszystko nie bez przyczyny. Rej (= *nie bez ale*). Złe a swawolne obyczaje są przyczyną zginienia Rzpltej. Kochan. Co mniemasz tej przygody nagłej za P.? Kochan. Co było przyczyną większej nienawiści. Wuj. (= *bodźcem*). Muszę płakać i narzekać i pytać ś. o przyczynę, dla której to cierpim. Skar. Skutki widzieli, ale dosiąc do własnej przyczyny nie mogli. Skar. Mało nie wszyscy tacy bywamy, iż na drugie (=na drugich) przyczyny złego składamy, a sobie pobłażamy. Baz. Jakie przyczyny, takie i skutki. Baz. Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. Opal. Czemu niewinne ludzie bijecie, co za przyczynę na te, którzy wam wiele dobrego czynią? Skar. Bez przyczyny gniewa ś. Troc (= *bez dania racji, nie wiedzieć o co*). Dla słusznej przyczyny. Troc. P. słuszna, legale impedimentum. Magd. Z czyjej przyczyny (=*przez kogo*). Z twojej przyczyny doszło do waśni między nami. Dla mojej przyczyny. L. Źle robić kto chce, zawsze ten przyczynę znajdzie. Min. Łacno o przyczynę, kto chce bić chudzinę. Prz. I wilk znalazł przyczynę, gdy chciał pożreć owcę. Nar. Mała czasem rzecz szczęścia lub nieszczęścia będzie przyczyną. Lach. Nie z jednego grzechu, ale z fortuny P. Otw. Nie miał żadnego przyjaciela z tej przyczyny, iż z każdego rad często żartował. Dudz. Zrobił to dla tej prostej przyczyny, że musiał. Mieć do czego słuszną przyczynę. Nie bez przyczyny = *nie bez ale, musi w tym coś być.* Nie bez przyczyny wyjechał tak nagle. W oczy ci nie śmiem spojrzeć, choć nie czuję winy: Dafnisie, powiedz, proszę, z jakiej to przyczyny? Zabł. (= *dlaczego to?*). Rozstaliśmy ś. — A to z przyczyny? L. (= *z przyczyny czego, dlaczego*). Nie masz przyczyny, nie masz racji, powodu słusznego. L. × Zawołanemu człowiekowi trudno mieć za złe, kiedy za przyczyną jaki cny uczynek swój wspomni. Górn. (= *nie bez przyczyny, nie bez powodu, zmuszony okolicznością*). Kto nie umie, nie może, przyczyna za pasem. Fred. M. (= *wymówka*). Kto robić nie chce, sto przyczyn znajdzie. Gawiń. Nie brałem sobie za cel ludzie głosić winy, a jeślim kogo chwalił, nigdy bez przyczyny. Karp. Z podobnej Troja zginęła przyczyny. Tremb. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. Koll. Widać, że miał i taił ważniejsze przyczyny. Mick. Szukać, dochodzić przyczyny. Przyczyny wzrostu, upadku państwa. Przyczyny rozkwitu literatury polskiej. P. najbliższa, bezpośrednia. Przen. (o człowieku) = *sprawca, źródło, początek:* Bóg jest przyczyną wszystkiego. Jesteś przyczyną, że mię ociec łaje. L. Tyś tego nieszczęścia, zguby naszej przyczyną. Troc. [Aniżeli (jeżeli) chłopiec, będę ja mu ociec, aniźli dziewcyna, nie moja P.] (= *sprawa*). [Chtóz ci przycynum był, chto cię na wojnę doł? Nie róbta przycyny, nie róbta pośmiechów] (= *nie dawajcie powodów*). **4.** a. [**Przyczynek**] *przyczynianie ś., przyczynienie ś., prośba za kim, wstawienie ś., wstawiennictwo, orędownictwo, instancja:* Do dobroci Boga i do przyczyny tychże św. męczenników, których sami pomordowali, uciekali ś., *patrocinium.* Błaż. Na przyczynę czyję uczynić, dać. Kn. Przyczyny za Rynaldem wnosi. P. Koch. Świętych o przyczyny do Chrystusa prosimy.

Skar. Prośby, modlitwy, przyczyny, dzięki za wszystkie ludzie. Leop. Za przyczyną Najświętszej Marji Panny. Za przyczyną świętych Pańskich. †Przyczyny puszczać = *modlić ś. za kogo.* Grabow. Iżeś swoją świętą przyczyną sprawił, jakom powróciła. Reym. **5.** [P.] = a) *czary:* Odczyniać zadaną przyczynę. b) *przygoda:* Stała sie P. jedny dziewcynie. **6.** fil.: *ogół warunków koniecznych i dostatecznych w sprawie powstania w przyrodzie określonej zmiany, zdarzenia, faktu lub rzeczy, jako skutku:* Bez przyczyn nie bywa skutków. Wobec danej przyczyny stale i bezpośrednio występuje jej skutek. Powstawanie rzeczy w świecie, według Arystotelesa, zależy od przyczyny 1) materjalnej, t. j. materji bezkształtnej, z której rzecz dana ma powstać; 2) formalnej, t. j. formy, idei, będącej wzorem rzeczy, która ma z materji powstać; 3) sprawczej, t. j. ruchu, który formę rzeczy nadaje; i 4) celowej, t. j. celu, który rozstrzyga o wartości tej rzeczy w świecie. P. imanentna p. **Imanentny:** P. materjalna, formalna. **7.** patol. *powód:* P. istotna (causa essentialis), najbliższa a. zasadnicza (c. proxima), przypadkowa (c. accidentalis), usposabiająca (c. disponens), wzniecająca (c. occasionalis). Zdr. **Przyczynka, Przyczyneczka.** <Przy + *Czyna, CZYN>

Przyczyneczka, i, lm. i p. **Przyczyna:** Krzyżacy starali ś. jakiejkolwiek przyczyneczki ukrzywdzenia swego na naszych dostać. Błaż. <Od Przyczynka>

Przyczynek, nku, lm. **nki I.** *to, co przyczyniono, przydatek, dodatek, dokładka, przykładka:* Gdy rzeka, na czyj brzeg piasek sypiąc, P. czyniła, ten P. ma być tego pana, czyj brzeg jest. St. lit. Siła chcesz przyczynku. Troc. Przyczynki. Leop. (przydatki. Leop.). Te wszystkie rzeczy wam za P. dadzą. Leop. (będą wam przydane. Leop.). Mimo te rzeczy, siłabym ja jeszcze chciał przyczynku do tego. Górn. P. do tego rejestru. Groic. P., *corollarium.* Dudz. P. do historji miasta (= *materjał dodatkowy, szczegół uzupełniający).* P. do statystyki kraju, do dzieła naukowego. **2.** †P. *powiększenie, wzrost, pomnożenie, przybytek:* Dla przyczynku substancji twojej. Troc. Z przyczynkiem a. ucinkiem Pisma św. podrzucali swoje nauki. Zigr. (z przydatkiem lub z ujmą. L.). **3.** [P.] p. **Przyczyna.** <Od *Przyczyn, Przy + Czyn>

Przyczyniacz, a, lm. **e, Przyczyniciel** *ten, co przyczynia, dokładacz,* ×przydawacz, *przydawca, pomnożyciel.* Troc, Bobr. <Od Przyczyniać>

Przyczyniać, a, ał i P. ś. p. **Przyczynić.**

Przyczynianie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Przyczyniać:** Kościół św. Piotra zawżdy wzrost, P., ozdobienie budowania swego miał. Skar. Aby były czynione prośby, modlitwy, przyczyniania. Wuj. (przyczyny. Leop.). **2.** †P. *zaręczenie prawne, rękojmia.* Wirz.

Przyczynianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczyniać ś.;** *przyczyna, wstawiennictwo, instancja, przemówienie za kim.*

Przyczyniciel, a, lm. **e I.** p. **Przyczyniacz. 2.** a. **Przyczyńca** *ten, co ś. za kim przyczynia, orędownik:* Żeby też raczył być moim przyczynicielem i obrońcą. Wys. <Od Przyczynić>

Przyczynicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyczyniciel,** *orędowniczka, rzeczniczka.* Żarn.

Przyczynić, i, ił, nied. **Przyczyniać I.** *przydać, dodać, przymnożyć, przysporzyć, przyłożyć, przyrzucić, dorzucić:* Kto przyczynia umiejętności, przyczynia i pracy. Wuj. Pochlebstwy przyczyniać sobie łaski jego umiał. Skar. Każdy We Pannę, ten tak, ten inaczej wini, każdy o tym rad mówi, każdy co przyczyni. Tremb. Nowin zawsze ludzie przyczyniają, gdy je powiadają. Kn. Wstydź ś. przyczyniać jeszcze kłamstwo do kłamstwa. L. Niech każdy pomni, jeśli sobie i na piądź może P. wieku swego. Wer. Grzechy do grzechów przyczyniał. Warg. Ażeby żaden w wypiciu pełnej nie przewinił, inaczej drugi kubek sam sobie przyczynił. L. Żebyś nie był pijanym, przyczyniaj wody do wina. Karp. Co przyczyniało jego powagi. Troc (= *dodawało mu).* Rolą do roli przyczynił. Troc. Odległość wielkości sławy przyczynia. Troc. Prócz pięknego wykładu filozofji greckich nic Rzymianie nie przyczynili. Lel. Kogo na wyższym szczeblu szczęście posadziło, temu więcej frasunku i trosk przyczyniło. Nar. [Jesce mu 20 dukatów przycynię. Gotują barszcz, przyczyniając do tego otrąb]. Przyczyniwszy obietnic Bogu, możnaby i Danusi ze dwuch Niemców przyrzucić. Sienk. **2.** †P., [P.] co = *powiększyć, pomnożyć, rozszerzyć:* Granice Polski raz ukrócone, a drugi raz przyczynione bywały. Błaż. [Zostawili mu ojcowie majątek, on go zaś przyczynił, ale głupio zrobił, bo dzieciom, gdy dorosły, wszystko rozdał]. Tet. **3.** [P. komu co] *sprawić, zrobić:* Chtóz ci to przycyniuł, ze cie na wojnę wydał? **4.** [P.] *przygotować, przyszykować:* Psycyniają na weszele troiste pieczywo. Niech w zimie przyczyni gwoździe. **5.** [P., **Doprzyczynić**] *ugnieść, wyrobić, wygnieść:* P. chleb, ciasto. P. = *chleb po wyrośnięciu przerobić.* **P. ś. I.** †P. ś. czego = *przybyć, przyrosnąć:* Gdy mu ś. urody i śliczności twarzy przyczyniało... Skar. **2.** do czego = *pomóc, przyłożyć ś.; sprawić co, być w części przyczyną czego, wpłynąć na co:* Co niemało przyczyniało ś. do wziętości Jakuba u młodzieży. Rzew. P. ś. do wydatku (= *wziąć w nim udział),* do zwycięstwa, do czyjego szczęścia. [Jasieńku, zetnij lipkę dla dziecięcia na kolibkę. — Ja tam mu ś. nie przycyniał, przycyniali ś. tam drudzy]. Kształtna postać niemało ś. do jego wziętości przyczynia. Kras. Przyczynił ś. słowem i uczynkiem do zerwania (ku zerwaniu) sejmu. Troc. Przyczyniło ś. to do upadku państwa. Swoim złym życiem przyczynił ś. do choroby ojca. **3.** za kim = *wstawić ś., poprosić, wnieść instancję, przemówić,* nied. *orędować:* Świętych prosimy, aby ś. przyczyniali za nami do Pana Boga. Hrb. Za jednym ś. Augusta, żona jego, przyczyniała. Bud. B. Przed Ojcem swym miłym przyczyniaj ś. i oręduj za nami. Gd. Proszę, abyś ś. za mną przyczyniła najwdzięczniejszemu Twemu synaczkowi. Auszp. Przyczynił ś. za nim u króla. Troc. Ester przyczyniająca ś. za ludem swoim i ocalająca go od zaguby. Kozł. Matka miłosierdzia przyczynia ś. za biednemi do Swojego Syna. Hoł. **4.** †P. ś., [P. ś.] *przygotować ś., zaopatrzyć ś., zrobić sobie zasób, przysporzyć sobie.* Słup. [P. ś.] = *napiec, nagotować.* **5.** [P. ś.] *przytulić ś.:* Styczeń, do pieca ś. przyczyń. Prz. <Przy + Czynić>

Przyczynienie, a, blm., czynność cz. **Przyczynić:** P. dochodów. Troc.

Przyczynienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczynić ś.:** P. ś. za kim = *przyczyna, wstawiennictwo, instancja.*

Przyczynka, i, lm. **i** p. **Przyczyna:** Lada za przyczynką umiera nędzny człowiek. Wuj. Z najmniejszej przyczynki sięgną do ubogiego poddanego skrzynki. Pot. Za lada przyczynką idą do

rozwodu. Karnk. Przyczynek na zdarcie mieszczanków szukają. Star. Jedni poimali sługi królewskie niewinne, drudzy zaś, żeby przyczynkę mieli, zelżyli je i spotwarzyli. Dambr. P., przyczyna urojona, mniemana, pozorna. Wen. Potym każdy leda z przyczynki ich prrzykładem będzie ś. tego ważył. Biel. J. < Od Przyczyna>

× **Przyczynkowy** przym. od **Przyczynka**. Patol.: Wybuch P.=*dodatkowy*, × dorzut. < Od Przyczynka>

† **Przyczynny** *przyczyniający ś. za kim, wstawiający ś., mający związek ze wstawiennictwem, z instancją*: Zniewolony prośbami przyczynnemi. Błaż. Modlitwy wylewać przyczynne. Groch. W liście od cesarza tureckiego i tego dołożono sposobem przyczynnym za carem perekopskim, aby mu zwykły żołd był płacony. Paszk. List P. z instancją za kim, rekomendacyjny. L. (=*polecający*). Prosił pana swego, aby mu do tamtego sądu list P. dał, aby mu dobra wydarte były zwrócone. Tyt. pr. magd. Prosiła go o P. listek do starosty, aby jej pobór opuścił. Skar. Są to listy przyczynne Imci pana wojewody poznańskiego. Piotr. Otrzymał od swych panów list P. do papieża. Nies. < Od Przyczyna>

[**Przyczynowatość, i,** blm.] rz. od **Przyczynowaty.**

[**Przyczynowaty**] *oczarowany, zaczarowany*. < Od Przyczyna>

Przyczynowo przys. od **Przyczynowy,** *pod względem przyczyny*: Te rzeczy wiążą ś. ze sobą P.

Przyczynowość, i, blm. rz. od **Przyczynowy,** *zasada mająca objaśniać przegieg zmian w prьyrodzie ze stanowiska stosunku pomiędzy przyczynami i skutkami*: Prawo przyczynowości. Pojęcie przyczynowości. Stosunek przyczynowości między mózgiem a myślą.

Przyczynowy przym. od **Przyczyna**: Związek P. między wydarzeniami, między rzeczami. Wzgląd P. Zdanie przyczynowe. Spójnik, okres P. Oświata i moralność to dwie rzeczy nie będące z sobą w ścisłym związku przyczynowym. Chm.

Przyczyńca, y, lm. **y** **1.** † P. p. **Przyczyniciel**: P., obrońca, orędownik. Pot. Wysłuchał przyczyńcę za przewinionym. Troc. Kilka sobie przyczyńców, jednaczów i ubłagalników umniejszyli. Krow. **2.** a. [P.] *sprawca, przyczyna*: On jest przyczyńcą zguby naszej. Troc. [Ja byłem tego przyczyńcą]. < Od Przyczynić>

† **Przyczyść, czcie** a. **czci, czetł** p. **Przyczytać.** < Przy + Czyść>

† **Przyczytać, a, ał,** † **Przyczyść,** nied. **Przyczytywać 1.** *policzyć komu, porachować komu, zaliczyć; przyznać*: Rzekł Saul: Dawidowi przyczytują dziesięć tysięcy, a mnie tylko tysiąc. Leop. To każdemu przyczyść, co czyje jest. Rej. Szczęśliwy, komu nie przyczetł Pan wady. Kochan. **2.** *policzyć na karb; uznać, ogłosić za sprawcę; przypisać*: Frasowali ś. na nie o to, że im niewinnie taką nieszczerość przyczytali. Biel. J. Na arcybiskupa narzekali, przyczytując mu niestałość. Biel. J. Ułomność takową przyrodzeniu przyczyść trzeba. Górn. Głupstwu twojemu to przyczytał. Troc. Niełasce twojej P. muszę. Troc. Dobrą sprawę sobie, opaczną radzi przyczytamy ludziom. Fred. M. Szczęściu to W. Kr. Mości przyczyść ś. musi, iż za żadnego króla tak wielu uczonych ludzi w Polszcze nie było, jak teraz Górn. **3.** *poczytać, wziąć za co, uznać za co*: On sobie tuszy, iż mu tego nikt za złe przyczyść nie ma ani może. Rej. Miękkie szaty tak mężczyźnie, jak białym głowom za jednę hańbę przyczytają. L. < Przy + Czytać>

† **Przyczytanie, a,** blm., czynność cz. **Przyczytać.**

† **Przyczytywać, a, ał** p. **Przyczytać.**

† **Przyczytywanie, a,** blm., czynność cz. **Przyczytywać.**

† **Przyć, ydzie, yszedł** p. **Przyjść.** Glos., B. Sz., Kaz. 1555, Orzech. Ty jeś, który masz P., czyli drugiego oczekawamy. Op. Przydzie mocność a wielkość ludu rozmaitego. Spr. < Z Przy + Ić>

Przyćmić, i, ił, nied. **Przyćmiewać** *przyciemnić, przygasić, zrobić ciemniejszym, przytłumić blask czego*: P. światło lampy w pokoju. Przen.: Przyćmiony dom umbrą (cienią) śmiertelną. Troc (=*pogrążony w żałobie*). Przen.: *pozbawić trochę blasku, świetności*: Cierpienie i lata przyćmiły mu wzrok (=*przytępiły*). Ten czyn bardzo przyćmił jego sławę. Obronisz zwycięsko w słuszności ojczyznę, czyniąc z przyćmionej Polski Polskę sławną. L. Przen.: *zrobić mniej jasnym, zaciemnić*: To przez okolicznościowe dygresje ogólny obraz przyćmiło. Pleb. Przen.: Moje dziewczęta przyćmione były od dwuch dam, które rozmawiały tylko o wielkim świecie. Błot. (=*zaćmione, zakasowane*). **P. ś.** *pociemnieć, stać ś. ciemniejszym; przen. stracić trochę na blasku, na świetności*: Światło nauk przyćmiło ś. nieco w kraju (=*przygasło*). Sława i talent po krótkim okresie rozkwitu zaczęły niebawem przyćmiewać ś. < Przy + Ćmić>

Przyćmienie, a, blm., czynność cz. **Przyćmić.** Okul.: P., zaćmienie soczewki oka (offuscatio lentis crystallinae).

Przyćmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyćmić ś.**

Przyćmiewać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyćmić.**

Przyćmiewanie, a, blm., czynność cz. **Przyćmiewać.**

Przyćmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyćmiewać ś.**

[**Przyćpić, i, ił,** nied. **Przyćpować**] **1.** *przyrzucić*: To gani towar, to go przyćpuje po groszu. **2.** *przykryć rzucając na wierzch*. [**P. ś.**] *rzucić ś., wdać ś., przyplątać ś.*: Boby ci ś. ogień przyćpił w kulawą nogę. < Przy + Ćpić>

[**Przyćpienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyćpić.**

[**Przyćpienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyćpić ś.**

[**Przyćpować, uje, ował**] p. **Przyćpić.**

[**Przyćpowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyćpować.**

† **Przyćwiczać, a, ał** p. **Przyćwiczyć.**

† **Przyćwiczanie, a,** blm., czynność cz. **Przyćwiczać.**

† **Przyćwiczenie, a,** blm., czynność cz. **Przyćwiczyć.**

† **Przyćwiczyć, y, ył,** nied. **Przyćwiczać** *ćwicząc przyłożyć, przyuczyć; zaprawić, wprawić, wdrożyć*: Do pobożności go i pańskich obyczajów słowy przyćwicza. Skar. < Przy + Ćwiczyć>

Przyćwiekować, uje, ował *przybić ćwiekami*: Przyćwiekował kto waści czapkę, że ś. nie kłaniasz? < Przy + Ćwiekować>

Przyćwiekowanie, a, blm., czynność cz. **Przyćwiekować**: A przebacz mi już tę okropną ranę i to straszliwe nóg P. Słow.

Przydacznia, i, lm. **e** zool. (tridaena) *olbrzymi małż morski, największy z mięczaków.*

Przydać, a, ał, nied. **Przydawać 1.** *dodać*: P. komu **kogo**=*dać mu za towarzysza, za opiekuna; ustanowić ze swego ramienia przy kim, wyznaczyć do pozostawania przy czyim boku*: Przydał syno-

wi gubernatora, sługę. Troc. Przydany został mu od ojca jako towarzysz. Rzew. P. czego = *przyłożyć, przyczynić, dołożyć, przyłączyć, dołączyć:* Do frymarku tych gruntów trzeba mu było jeszcze P. pieniędzy, ale zapłata na frymark przydana była dwa razy mniejsza, niżli wartość gruntu, do którego była przydana. P. cheł. P. do tego, co ś. mówi = *mówiąc dodać; powiedzieć w dalszym ciągu.* Ja ci przydam pod sekretem. Rzew. Przydał jeszcze do tego frymarku zegarek. Troc. Przydaj pieprzu do tej potrawy. Troc. P. drugie tyle = *podwoić.* Przydawać sobie lat. Gdy dziecię przyszło do ojca skarżyć na nauczyciela, że go dla występku jakiego skarał, zaś mu jeszcze ociec przydał i poprawił. Glicz. Dusza jest to duch od Boga nadany, jako ogień do lampy, gdy będzie przydany. Rej. Zawsze przydawali zasmucające wyrazy. Rzew. Przydawać co w opowianiu = *zmyślać, komponować jako dodatek od siebie:* P. co w mowie nad prawdę, przyłgać. Kn. Nic nie przydawał nad to, co było. Kochan. P. co w mowie nad potrzebę, nad prawdę. Troc. **2.** † P. *przyłożyć, dołożyć, udzielić, użyczyć, poświęcić:* Ktoby chciał co umieć, niech przyda i czasu, i pilności. Glicz. Heretykom swoję obronę był przydał. Birk. Przydajcie słowom moim uszy swoje. B. B. **3.** † P. *przynieść, dać, zapewnić:* Pytaliście nas o winy, co sprawa przyda wójtowi. Ort. **4.** anat.: × Odziedza przydana = błona zewnętrzna dodatkowa (tunica adventitia). **P. ś. I.** *zdać ś., nadać ś.; pasować, być prawie, okazać ś. przydatnym, posłużyć do czego:* Czasem też słaby mocnemu ś. przyda. Kras. Niemasz nic tak złego, żeby ś. na dobre nie przydało. Fred. M. Co ś. ninacz nie przyda, tego ś. nie chwytam. Pot. Na cóż ś. przydadzą całego świata pochwały, kiedy niespokojne serce? Stasz. *(= co pomogą).* Pan młody tu przyjedzie, abyś mógł poznać, czy ś. przyda dla twojej córki lub nie. L. Zły zamek, do którego ś. każdy klucz przyda. L. Nie mogą buty na jedno kopyto robione wszystkim P. ś., na każdego nogę wygodnie. Perz. Gnuśny do niczego ś. nie przyda. Troc. Groźba i prośba na nic ś. przyda. Mick. Chleb byłby lepszy, już to rzecz pewna, ależ go upiec trudno bez drewna, i to ś. przyda, pod chleb podpali, więc do tornistra—i poszedł dalej. Chęć. **2.** † P. ś., [P. ś.] na kogo, na co = *wdać ś. w kogo, urodzić ś. podobnym do kogo, do czego:* Często ś. człek przyda do człeka. Pot. [Syn przydał ś. na ojca]. **3.** † P. ś., [P. ś.] *zdarzyć ś., przydarzyć ś., przytrafić ś., wypaść, trafić ś.* And. z Kobyl., Mik. z Wilk., Skr. To ś. częstokroć wielu ludziom mądrym przydawa, iż więcej wierzą cudzemu zdaniu, niżli swemu. Górn. Gdyby mu ś. na takiej drodze co onemu słudze przydało. Orm. Często ś. przydawa, iż na dziąsłach czynią ś. krosteczki. Sien. Przydało ś., że... Troc *(= tak ś. złożyło, że...).* Przydał ś. przypadek taki. Troc *(= stał ś., zaszedł).* **4.** † P. ś., [P. ś.] *wdać ś., przyplątać ś., czepić ś., przyczepić ś.:* Na końcu tego roku przydały ś. kilku dzieciom w jednym domu nadzwyczajne choroby. Świt. [Boby ci ś. ogień przydał w kulawą nogę. Barwy czerwonej panna młoda nie ma, aby ś. jej gorączka nie przydała]. <Przy + Dać>

Przydajać, a, ał p. **Przydoić.**

Przydajanie, a, blm., czynność cz. **Przydajać.**

×[**Przydajnie** przys. od **Przydajny**: P., *positive.* Gawroń.

Przydajny I. † P. *dodatkowy, przydany, przydatkowy:* P., przydatny, przysadny, dodajny. Bobr. **2.** [P.] *przydatny, zdatny.* **3.** × P., × **Przydatkowy** mat. *dodatni:* Przydatkowe liczby, ilości przydajne i ujemne. Gawroń. (przyczyniające. L.). Wielkość przydajna, *quantitas positiva.* Łs. <Od Przydać>

Przydalej I. *nieco dalej.* **2.** *za daleko.* <Przy + Dalej>

† **Przydalszem** przys. *opodal, daleko jakoś.* Kn. <Od Przydalszy>

Przydalszy I. *trochę dalszy.* **2.** *trochę za daleki.* Troc. <Przy + Dalszy>

Przydan, a, lm. **owie I.** † P. *kolega przydany, towarzysz, asesor, adlatus,* † przystaw: Przyłączono do sędziów kasztelanów kilku, miasto asesorów a. przydanów. Błaż. **2.** [Przydani, lm.] *orszak weselny odwożący mężowi pannę młodą z posagiem i wyprawą.* **3.** † P., [P.] *drużba weselny:* Przydanowie pana młodego. Papr. [Panów przydanów i panny przydanki]. **4.** [P.] p. **Przydanek.** <Od Przydany>

[**Przydaneczek, czka,** lm. **czkowie**] p. **Przydanek.** <Od Przydanek>

[**Przydaneczka, i,** lm. **i**] p. **Przydanka.**

[**Przydanek, nka,** lm. **owie, Przydan**] *młodszy drużba.* Zdr. [**Przydaneczek**]. <Od Przydan>

Przydanie, a, blm., czynność cz. **Przydać:** P. dobrego nauczyciela. Troc. P. korzeni do potrawy, przykładów do mowy. Troc *(= przytoczenie, zacytowanie przykładów).* P. patrona. Troc.

[**Przydaniec**]: Przydańcy = *rodzice panny młodej i bliscy przyjaciele.* <Od Przydany>

Przydanka, i, lm. **i I.** † P., [**Przydanka**] *druchna weselna:* Któżci mu takie drużki lub przydanki radził. Zbyl. **2.** × P. anat. *błona zewnętrzna, dodatkowa,* × odziedza przydana (tunica adventitia).

Przydany I. im. od **Przydać.** **2.** [P.] *który ś. przyczynił:* Któż ci do tego był P.? <Od Przydać>

[**Przydański, ego,** blm.] *taniec, który tańczą swatowie i starościny po ustaniu muzyki, przybijając sobie w komin.* <Od Przydan>

Przydarcie, a, blm., czynność cz. **Przydrzeć.**

[**Przydarć, drze, darł**] p. **Przydrzeć.** <Przy + Darć>

Przydarniować, uje, ował, Przydarnować *darniując przykryć.* <Przy + Darniować>

Przydarniowanie, a, blm., czynność cz. **Przydarniować.**

Przydarnować, uje, ował p. **Przydarniować.**

Przydarnowanie, a, blm., czynność cz. **Przydarnować.**

Przydarzać się, a ś., ał ś. p. **Przydarzyć ś.**

Przydarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydarzać ś.**

Przydarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydarzyć ś.**

Przydarzyć się, y ś., ył ś., nied. **Przydarzać ś.** *wydarzyć ś., zdarzyć ś., nadarzyć ś., przytrafić ś., stać ś., wypaść, przypaść:* Kilka razy przydarzała ś. sposobność okupu, którą Zamojski opuścił. Bart. *(= nastręczała ś.).* Dotąd rzadko przydarzane niedomagania leczył pan Szymon wonią drzew swej puszczy. Byk. Stało ś. to zdjęcie zapewne podczas przerabiania kościoła po pożarze w r. 1610 przydarzonym. Szaj. <Przy + Darzyć ś.>

Przydaszek, szku, lm. **szki, Przystrzeszka** *wązki daszek od szczytu domu, biegnący na wysokości okapu dachu głównego, w tak zwanej strzesze polskiej:* Krowa stoi w sieni, a kozy pod przydasz-

klem za oborą. Krasz. Siedzi na każdym rybackim podwórku pod przydaszkiem, skleconym z kilku tarcic. Kon. <Przy + Daszek>

Przydatek, tku, lm. **tki,** †**Przydawek I.** *szczegół przydany, dodatek, przykładka, dokładka, naddatek, przyczynek:* Jejmość do miary coraz ś. nadstawia; jegomość boi ś., aby znowu po P. do szlaku na kliny a. falbany do kramu posyłać nie musiał. L. (= *nadsztukowanie).* P. do wagi, P. w ważeniu Troc. Przydatku nie daję. Troc. Potrawy, które mają być dane na P. Wiel. W. Do stu dukatów, któreś mi winien, przyjm i to w przydatku. L. (bije go). Po długim z niemi targu, dostawszy przydatku dwa razy kańczugiem po plecach, pożegnała miłych tych gości. L. P. nie stoi za datek: P. czasem stoi za datek. Prz. Nikt nie powie nic dzisiaj bez przydatku. Pot. Naukę Chrystusa uznawamy bez przysad omylnych rozumów ludzkich i przydatków, uszczerbków i odmian. Wiśn. Przydatki uczone. Troc (= *przyczynki naukowe).* P. w mowie, w kontrakcie, kondycja, dokład, zawieszona zmowa, *adjunctio.* Kn. (= *warunek, zastrzeżenie, omówienie, wymówienie, wyjątek).* **2.** anat. *przyczepek* (appendix): Przydatki siatne = sieciowe (appendices epiploici). P. najądrza (parepididymis). ×P. mózgowy = *przysadka mózgowa* (hypophysis cerebri). **3.** gram. *przybranka, przyrostek, prefiks,* ×przydawek: *Roz-, wy-, s-* są przydatki słowne. Troc. **4.** poł.: Przydatki macicy (adnexa uteri). <Przy + Datek>

Przydatkowy przym. od **Przydatek I. a.** ×**Przydatni,** *dodatkowy, uzupełniający.* **2.** anat.: ×Nerw P. p. **Dodatkowy.** Jajnik P. p. **Jajnik. 3.** praw.: Proces P. = **Adhezyjny.** <Od Przydatek>

×**Przydatni** p. **Przydatkowy:** Rozprawa, obfita w wiadomości ciekawe, zdawała ś. jeszcze nieco przydatnich wiadomości potrzebować. Alber. <Od Przydać>

Przydatność, i, blm. **I.** *zdatność, użyteczność, pożytek; użytek:* P. tej dźwigni. Hube. P. do czego, do jakiego celu. **2.** ×P. *podobieństwo, analogja, pokrewieństwo, odpowiedniość:* Analogja nieprzerwana, czyli owa P., jaka między pokarmem matki i konstytucją ciała dziecinnego zachodzi. L. <Od Przydatny>

Przydatny I. *mogący ś. przydać, zdatny, nadający ś., stosowny, odpowiedni, użyteczny:* Nie są przydatne do rzeczy szczupłych i drobnych żwawe i zapalczywe głowy. Pilch. Łakomy, gdy umiera, wtenczas najprzydatniejszy ludziom. Troc. **2.** gram.: ×Imię przydatne = *przymiotne; przymiotnik.* Troc. <Przy + Datny>

×**Przydawacz, a,** lm. **e** p. **Przydawca.** <Od Przydawać>

Przydawać, aje, awał I. i **P. ś.** p. **Przydać. 2.** [Przydawać sobie] *być nienaturalnym:* On sobie tylko przydaje.

Przydawanie, a I. blm., czynność cz. **Przydawać. 2.** †P., lm. **a** *dodawanie (działanie arytmetyczne).* Sol.

Przydawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydawać ś.**

Przydawca, y, lm. **y,** ×**Przydawacz** *ten, co przydaje, dokładacz:* Przyczyniacz, przyczyniciel, P., przymnożyciel. Bobr. <Przy + Dawca>

Przydawek, wku, lm. **wki I.** †P. p. **Przydatek:** Przydawki, ujmowanie, odmienianie. Wiśn. Gdy co z prędka przypadnie, wielki to jest P. żałości. Wuj. (przyrost. L.). **2.** w szczeg. *grunt przydany gdzieindziej do włóki włościańskiej.* Sł. wil. <Przy + *Dawek, DA>

Przydawka, i, lm. **i** gram. *określenie rzeczownika; określenie przymiotne a. rzeczowne.* <Przy + Dawka>

Przydąć, dmie, dął, nied. **Przydymać I.** *dmąc przynieść, przypędzić:* Wiatr przydął do nas różne liście. **2.** *dmąc przykryć, zawiać:* Zarośla karłowatej sośniny i świerczyny przydęło zupełnie; wyglądały one niby śnieżne kopce. Dyg. **3.** ×P. *przyłożyć ś. dęciem.* L. <Przy + Dąć>

Przydążenie, a, blm., czynność cz. **Przydążyć.**

Przydążyć, y, ył *dążąc przybyć:* Pułk wasz już musiał P. Budz. <Przy + Dążyć>

×**Przydbać, a, ał** *dbałością przysporzyć, zaoszczędzić, zebrać:* By choć na starość człek skusił swobody, przydbawszy garść żywności. Iż. Przy rozumie coś sobie przydba. Byk. Nie tylko jego dobra nie strwoniła, a owszem przydbała mu wiele rządnością i rozumem. Byk. <Przy + Dbać>

×**Przydbanie, a,** blm., czynność cz. **Przydbać.**

!†**Przydcza, y,** lm. **e** p. **Przytcza.** Glos., Tuch.

Przydech, u, lm. **y,** ×**Przychuch** gram. **I.** *tchnienie gardłowe, odcień gardłowy dźwięku:* P. w wymawianiu słaby, mocny. Do gardłowych spółgłosek należy dwoisty P., jeden słabszy *h,* drugi mocniejszy *ch,* np. hałas, chcę. Kopcz. **2.** *znak przydechu:* P. w języku greckim: słaby, mocny. P. kładzie ś. nad samogłoskami na początku wyrazów i nad ρ. <Przy + Dech>

Przydechowy przym. od **Przydech:** Spółgłoski przydechowe, *aspirantes.* Kopcz.

†**Przydeklarować, uje, ował,** [**Przydeklarować**] *przyobiecać:* Książę hetman, nie mogąc mu tak małej rzeczy denegować, musiał P. Mat. <Przy Deklarować>

†**Przydeklarowanie, a,** blm., czynność cz. **Przydeklarować.**

Przydenek, nka, lm. **nki I.** bud. p. **Wisior. 2.** woj. *guz na denku armaty:* P., ozdoba armaty dno jej zamykająca. Jak. J. <Przy + *Denek, od Denko>

Przydeptać, pcze, ptał, nied. **Przydeptywać I.** *nadepnąwszy przycisnąć, depcząc przygnieść, przytłoczyć:* Obraz ten przydepcz, a umrzesz. Skar. Przydeptałeś mi podołek. Troc. Wilk Przydeptał biedną zajęczynę. Oss. Przen.: Pompej narodom kark przydeptał obcym. Chr. (= *starł).* **2.** *deptaniem przypłaszczyć:* P. trzewik. Troc. P. pantofel w pięcie. <Przy + Deptać>

Przydeptanie, a, blm., czynność cz. **Przydeptać.**

Przydeptywać, uje, ywał p. **Przydeptać.**

Przydeptywanie, a, blm., czynność cz. **Przydeptywać.**

×**Przyderzać, a, ał** p. **Przyderzyć.**

×**Przyderzanie, a,** blm., czynność cz. **Przyderzać.**

×**Przyderzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyderzyć.**

×**Przyderzyć, y, ył,** nied. **Przyderzać** *przybić, przytwórzyć uderzeniem:* Nie na jedno słowo przyderzyła o ziemię szlachta szablami i huknęła gniewnemi słowy. Moracz. [Przyderzają tą ladą do tej przędzy, z czego robi ś. płótno]. <Przy + *Derzyć, DERZ/DAR>

Przydęcie, a, blm., czynność cz. **Przydąć.**

[**Przydki**] p. **Przytki.**

Przydławiać, a, ał p. **Przydławić.**

Przydławianie, a, blm., czynność cz. **Przydławiać.**

Przydławić, i, ił, nied. **Przydławiać** *dławiąc przydusić; dusząc przygnieść, przycisnąć:* Przydławił powalonego przeciwnika kolanem do ziemi. Zawór (wentyl) przydławiający częściowo tamuje przepływ przez przewód. <Przy + Dławić>

Przydławienie, a, blm., czynność cz. **Przydławić.**

× **Przydłoniek, ńka,** lm. **ńki** anat. p. **Nadgarstek.** Ocz. <Przy + * Dłoniek, od Dłoń>

× **Przydłoń, i,** lm. **e** anat. p. **Nadgarstek:** P., pięść. Urs. <Przy + Dłoń>

[**Przydłubać, bie, bał**] *skubnąć, liznąć, urwać:* Nasz lokaj, keń sie obróci, to przydłubie. <Przy + Dłubać>

[**Przydłubanie, a,** blm.] czynność cz. **Przydłubać.**

× **Przydługi,** × **Przydłuższy** *trochę za długi:* Jego surdut jest na mnie P. <Przy + Długi>

Przydługo, † **Przydłuż** przys. od **Przydługi:** Morfeusz zatrzymał nas P. w swoich objęciach. Krasz.

Przydługogłowy, Przydłuższogłowy antr. *mający czaszkę nieco wydłużoną* (subdolichocephalus). <Przydługo + * Głowy, od Głowa>

Przydługość, i, blm. **1.** rz. od **Przydługi. 2.** antr.: P. głowy = *wydłużenie mierne czaszki, głowa przydługa, przydłuższa* (subdolichocephalia).

† **Przydłuż** p. **Przydługo:** P. kazać. Mącz. <Przy + Dłuż>

Przydłużać, a, ał i **P. ś.** p. **Przydłużyć.**

Przydłużanie, a, blm., czynność cz. **Przydłużać.**

Przydłużanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydłużać ś.**

Przydłużenie, a, blm., czynność cz. **Przydłużyć.**

Przydłużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydłużyć ś.**

Przydłuższogłowy antr. p. **Przydługogłowy.** <Przydłuższy + * Głowy, od Głowa>

× **Przydłuższy** p. **Przydługi.** <Przy + Dłuższy>

Przydłużyć, y, ył, nied. **Przydłużać** *przedłużyć, przeciągnąć:* Zdanie, że król nie ma prawa P. wakansu buław, lecz powinien je rozdać niezwłocznie kandydatom zwyczajnym. Szaj. Przydłużono sejm najpierw o dzień jeden, następnie o drugi, trzeci i czwarty. Szaj. [U takiej żony wiek mam przydłużony]. <Przy + Dłużyć>

† **Przydnieć, eje, ał** *rozednieć, rozwidnić ś. nad ranem:* Wojsko nasze nie miało uderzyć, aż gdyby było przydniało. <Przy + Dnieć>

† **Przydnienie, a,** blm., czynność cz. **Przydnieć.**

Przydnieprowy *przy Dnieprze położony, naddnieprzański, naddnieprowski:* Wychowana na bezbrzeżnych przydnieprowych równinach. Rol. <Przy + Dnieprowy>

Przydniestrowy *nad Dniestrem leżący, naddniestrzański:* Inni komendanci blokhauzów przydniestrowych nie próbowali nawet tej drogi. Rol. Przydniestrowe placówki. Rol. <Przy + Dniestrowy>

Przydobry *trochę za dobry:* Twe przyostre, me zaś przydobre serce mało nie obaliły zamysłów naszych. L. <Przy + Dobry>

Przydoić, i, ił, nied. **Przydajać,** × **Przydoiwać** *jeszcze więcej udoić, dojąc dodać:* P. mleka. <Przy + Doić>

× **Przydoiwać, a, ał** p. **Przydoić.**

× **Przydoiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przydoiwać.**

Przydojenie, a, blm., czynność cz. **Przydoić.**

[**Przydole, a,** lm. **a**] *dolina, nizina, podole.* <Przy + * Dole, od Dół>

Przydolinka, i, lm. **i** *dolina pomniejsza, dolina poboczna:* Nieunoszone potoki, które przydolinkami z szumem ulewają wody. Pol. Doliny walne i przydolinki. Pol. <Przy + Dolinka>

Przydomek, mku, lm. **mki 1.** *jedna z linji, na które ś. dom (= ród) dzieli, gałąź rodu:* Dom ten szlachecki na różne ś. dzieli przydomki. Troc. **2.a.** × **Przyimek** *przezwisko rodowe pochodzące od epitetu wybitnego przodka, przechodzące z ojca na syna i występujące obok właściwego nazwiska rodowego:* Gdy za czasem jednego rodu familje znacznie ś. rozradzać poczęły, przybierały sobie dla różnicy nowe nazwiska z różnych przyczyn, a mianowicie od osiadłości, a dawne z herbów nazwiska zostały przydomkami, np.: jeden z Jeliteczyków od wsi, za mostem leżącej, Zamojskim nazwany został, herb zaś Jelita został jego przydomkiem. Kras. Z imieniem i nazwiskiem, obok herbu, wiele rodzin wyrażało swe przydomki: Jan Jelita Sarjusz Zamojski. Lel. **3.** [P.] *złośliwe lub żartobliwe przezwisko charakterystyczne, epitet.* Przen.: Rozgniewała ś. i pięknemi mię uczciła przydomkami: Głupia, szalona, oślica! wszystko to na placu było. L. *(= wymysłami).* <Przy + Domek>

Przydomkomanja, i, blm. *manja dawania lub używania przydomków.* Orzesz. < Przydomek + Manja>

Przydomkowy przym. od **Przydomek:** Nazwisko przydomkowe. Gl. Spółcześni nigdy nie potrafią ani przydomkowej nawet spisać historji. Bart.

Przydrałować, uje, ował *drałując przybiec.* <Przy + Drałować>

Przydrałowanie, a, blm., czynność cz. **Przydrałować.**

Przydrapać, pie, pał 1. i nied. × † **Przydrapować** *trochę podrapać.* Urs. **2.** rub. *uciekając przybiec:* P. skąd, dokąd. <Przy + Drapać>

Przydrapanie, a, blm., czynność cz. **Przydrapać.**

† **Przydrapować, uje, ował** p. **Przydrapać.**

† **Przydrapowanie, a,** blm., czynność cz. **Przydrapować.**

Przydrepcenie, a, blm., czynność cz. **Przydrepcić.**

Przydrepcić, i, ił p. **Przydreptać.** <Przy + Drepcić>

Przydreptać, pcze, ptał, Przydrepcić *drepcząc przybyć, przybliżyć ś.* <Przy + Dreptać>

Przydreptanie, a, blm., czynność cz. **Przydreptać.**

Przydrobić *jeszcze więcej nadrobić, drobiąc dodać; przykruszyć.* Mącz. P. chleba do zupy. <Przy + Drobić>

Przydrobienie, a, blm., czynność cz. **Przydrobić.**

Przydrobno przys. od **Przydrobny.**

Przydrobny *nieco za drobny.* <Przy + Drobny>

Przydrogi, Przydroższy *trochę za drogi.* <Przy + Drogi>

Przydrogo przys. od **Przydrogi.**

Przydroże, a, lm. **a,** [**Przydrożek, Przydróżek**] *miejsce wolne od jazdy, po obu stronach drogi; miejsce wązkie między drogą a rolą trawą porosłe:* Iść przydrożem. Ptasie gniazdo jest zielem na przydrożach pospolitym. Rost. <Przy + * Droże, od Droga>

Przydrożeć, eje, ał *trochę zdrożeć, podrożeć nieco:* Panie, trzeba-ć dać niemało, boć w aptekach przydrożało. Rej. <Przy + Drożeć>

[**Przydrożek, żka,** lm. **żki**] p. **Przydroże:** Po przydrożku kosiarze idą. Kon. <Przy + *Dróżek, od Droga>

Przydrożenie, a, blm., czynność cz. **Przydrożeć.**

× **Przydrożnie** przys. od **Przydrożny.** L.

Przydrożnik, a, lm. **i** bot. p. **Kulbaba.** <Od Przydrożny>

Przydrożny, Przydróżny *przy drodze leżący:* Będziesz siedział u kamienia przydrożnego. Bud. Słup, krzyż P. Kolej przydrożna idzie wzdłuż drogi, obok niej, nadrożna zaś zajmuje część szerokości samej drogi. <Przy + Drożny>

Przydroższy p. **Przydrogi.** <Przy + Droższy>

[**Przydróżek, żka,** lm. **żki**] p. **Przydroże:** A drudzy przydróżkiem śpieszą. Len. Idzie Krysta po przydróżku. Kon. Goni wszystkiemi przydróżkami, a do celu nie zmierza. Górs. K. M. <Przy + *Dróżek, od Droga>

[**Przydróżnić, i, ił**] *siedzieć i żebrać przy drodze:* Wypadnie na starość P. <Od Przydróżny>

[**Przydróżnienie, a,** blm.] czynność cz. **Przydróżnić.**

Przydróżny p. **Przydrożny:** Z dzieciątkiem w ręku stara niewiasta z przydróżnej wybiegła chaty. Gór. <Przy + Dróżny>

Przydrukować, uje, ował *dodrukować, jeszcze więcej wydrukować, drukując przyczynić:* P. jeszcze paręset egzemplarzy. <Przy + Drukować>

Przydrukowanie, a, blm., czynność cz. **Przydrukować.**

Przydrutować, uje, ował *drutując przymocować; przytwierdzić drutem:* Przydrutował uszko cienkim drutem. <Przy + Drutować>

Przydrutowanie, a, blm., czynność cz. **Przydrutować.**

× **Przydrużenie, a,** blm., czynność cz. **Przydrużyć.**

× **Przydrużyć, y, ył** *pozyskać przyjaźń czyją, przyjąć za przyjaciela; przyjąć do swego towarzystwa,* × p r z y t o w a r z y s z y ć: P. sobie kogo. <Przy + Drużyć>

Przydrzeć, drze, darł, [**Przydarć**], nied. **Przydzierać** *trochę zedrzeć, nieco podrzeć; nadedrzeć:* P. ubranie. Przen.: W wymyślaniu prac nowych misterny konceptu sobie Eurysteusz przydrze. L. (=*zużyje nieco*). <Przy + Drzeć>

† **Przydrzeźniać, a, ał** *zlekka przedrzeźniać, podrzeźniając przywtarzać, wtórować:* Przydrzeźniał ich tańcowi skokiem swym grubym. Otw. Płakały dryjady, lecz i tych nie chciała Echo zaniechać, by im P. nie miała. Otw. <Przy + *Drzeźniać, DRZ(EŹŃ) / DR(AŹŃ)>

† **Przydrzeźnianie, a,** blm., czynność cz. **Przydrzeźniać.**

Przydrzwia, i, blp. = **Odrzwia:** Twojego męża głowę będę wlókł — i uderzę nią o P. bronzowe. Mic. <Przy + *Drzwia, DRZW (z DWRZ) / DŹWIER / DŹWIERZ>

[**Przydu**] *przydatek darmo do ilości czegoś za pieniądze nabytej.* Gwar.

[**Przyducha, y,** blm.] *zepsute powietrze pod lodem, kiedy ś. ryby duszą.* <Przy + *Ducha, DCH/DECH/DUCH/DYCH>

Przydumać, a, ał *wydumawszy przyczynić:* Nie było dnia, żeby ktoś jeszcze czegoś nie przydumał i nie poddał. Krasz. <Przy + Dumać>

Przydumanie, a, blm., czynność cz. **Przydumać.**

† **Przydumek, mku,** lm. **mki** *przygrywka:* Dawniej nie trzeba było tylko jawnie obwoławszy, w bęben a. trąbę wojennego tańca P. ogłosić. Fal. <Przy + *Dumek, od Duma>

Przydupnik, a, lm. **cy** gm. *pochlebca, faworyt, zausznik, powiernik nieodstępny.* <Przy + Dupnik>

[**Przydurkowaty**] p. **Przydurnowaty:** To stary i P. sobie nieborak, a był Zaporożcem za młodu, drogę znać musi. Jeż. <Przy + *Durkowaty, DUR; por. Głupkowaty>

[**Przydurnowato**] przys. od **Przydurnowaty.**

[**Przydurnowaty, Przydurkowaty**] *przygłupi, głupkowaty:* Turcio nie robi nic, bo P. jest trochę. Gliń. <Przy + Durnowaty>

Przydusić, i, ił, nied. **Przyduszać I.** *przytłoczyć, przygnieść, przycisnąć dusząc:* Śpiąc przydusiła dziecko. Morderca przydusił poduszką swą krzyczącą ofiarę. P. kogo do łóżka, do ziemi, do ściany. Nim ś. opamiętał, jużem go porwał, gębę mu przydusiwszy, ażeby nie krzyczał. Sienk. (= *przytkawszy*). Stękał w dole, przyduszony osypaną ziemią. Przyduszać pokrywką, warzechą, ażeby nie wykipiało. Troc. **2.** *przytłumić, przygasić, stłumić:* P. żar, węgle. Ogień przyduszony. Troc. Przen.: Ażeby świeże wyrostki z korzenia dobywające ś. gałęziami blizko stojących drzew nie były przyduszone. L. (=*przygłuszone, zagłuszone*). Przen.: Przyduszono siła buntów pierwej, niż w płomień wybuchnęły. Kłok. (= *uśmierzono*), Cóż mię znowu na gniew przyduszony podwodzisz? Bardz. Radość niezmierna słowa w nich przydusza. Leszcz. Już ona idzie; staraj ś., żebyś żal przyduszał. Mor. A. (=*hamował*). Gniew przyduszony. Troc. Ona (natura) je (przymioty nasze) uprawia, ożywia, krzepi, a. przydusza, umarza i niszczy. Kras. **3.** [P.] *ugotować pod pokrywą, udusić.* <Przy + Dusić>

Przyduszanie, a, blm., czynność cz. **Przyduszać.**

Przyduszenie, a, blm., czynność cz. **Przydusić.**

Przydużo przys. od **Przyduży.**

Przyduży *zbyt duży:* Głowę miał ciężką, przydużą, zwykle zwieszoną. Kon. Buty przyduże. <Przy + Duży>

Przydwajać, a, ał p. **Przydwoić.**

Przydwajanie, a, blm., czynność cz. **Przydwajać.**

Przydwoić, i, ił, nied. **Przydwajać** *w dwójnasób przysporzyć, podwoić:* Wezwawszy na pomoc krzyżaków, Łokietek jednej wojny nie pozbył, lecz przydwojonej nabył. Błaż. <Przy + Dwoić>

Przydwojenie, a, blm., czynność cz. **Przydwoić.**

† **Przydworny** = **Nadworny.** <Przy + Dworny>

× **Przydworze, a,** lm. **a** *dwór:* Ukryć przed ludźmi miłość na pańskim pijackim przydworzu. Słow. <Przy + *Dworze, od Dwór>

Przydybać, bie, bał, nied. × **Przydybywać I.** kogo = *zejść znienacka; upilnowawszy przycapić; zastać, zaskoczyć, przyłapać:* Prędko stąd pobieżmy dalej, aby nas tu baraszkujących nie przydybał. L. Wśród dalekich zapędów śmierć nas przydybuje. Oss. Gdy cię chuda z kosą śmierć przydybie, idź, mówi, skądeś przyszedł, stary grzybie. L. Tak zajętych sobą przydybał nas mój ojciec. Oss. Myślałem, że cię, panno, już niema na świecie; szukając cały ranek, przydybałem przecie. Fred. M. **2.** cz. ni. *dybiąc przybyć; przyjść czając ś., podkraść ś.:* Potym anioł, cichuchno przydybawszy do onego człowieka świętego, pchnął go nogą. Rej. Przydybał ciszkiem do wrót mojej chaty Kupidyn skrzydlaty. Nar. <Przy + Dybać>

Przydybanie, a, blm., czynność cz. **Przydybać.**

† **Przydybnie** przys. od **Przydybny.** L.

†**Przydybny** *którego można przydybać:* Tu przy mnie snują ś. nieprzydybne wrony. Ejs. Ja, ona nieprzydybna, ona chytra wrona. Szymon. <Przy + * Dybny, od Dyba>

× **Przydybywać, uje, ywał** p. **Przydybać.**

× **Przydybywanie, a,** blm., czynność cz. **Przydybywać.**

× **Przydychać, a, ał** *wymawiać z przydechem, wydawać przydech.* <Przy + Dychać>

× **Przydychanie, a,** blm., czynność cz. **Przydychać.**

Przydygować, uje, ował rub. p. **Przydźwigać:** Gdzieby to ta kobieta poradziła tyla wody P. od rzeki! Kon. <Przy + Dygować>

Przydygowanie, a, blm., czynność cz. **Przydygować.**

Przydymać, a, ał 1. nied. p. **Przydąć. 2.** dok. gm. *przybiec szybko.*

Przydymanie, a, blm., czynność cz. **Przydymać.**

Przydymiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przydymić.** Troc.

Przydymianie, a, blm., czynność cz. **Przydymiać.**

Przydymianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydymiać ś.**

Przydymić, i, ił, nied. **Przydymiać** *przysmrodzić dymem, pozwolić nieco przejść dymem, przyswędzić:* P. zupę, mleko. Kucharka przydymiła rosół. Cebulę P., tak do przechowania trwalsza będzie. Haur. **P. ś.** *nieco przejść dymem, przyswędzić ś.* <Przy + Dymić>

Przydymienie, a, blm., czynność cz. **Przydymić.**

Przydymienie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Przydymić ś. 2.** kip. *choroba wina, wskutek której nabiera ono smaku, jakby przeszło dymem.*

Przydyrdać, a, ał *dyrdając przybiec; przylecieć w dyrdy.* <Przy + Dyrdać>

Przydyrdanie, a, blm., czynność cz. **Przydyrdać.**

Przydyszony *przytłumiony dychawicą:* Głos miał cienki, P., ale jasny i wyrazisty. <Od Przy + * Dyszony, od * Dyszyć, DCH / DECH / DUCH / DYCH>

! † **Przydzcza, y,** lm. **e** p. **Przytcza.** Tuch.

Przydziać, eje, ał, nied. **Przydziewać 1.** *jeszcze więcej nadziać, przynawlec, przynizać:* Nadziać nitkę pereł, P. drugiej połowę. L. **2.** × P. p. **Przywdziać:** Przydziewała kordy i hełmy przodków. Wor. **3.** *zaopatrzyć w dalszym ciągu w dzienie czyli barcie:* Oprócz płatu, przynajmniej po dziesięciorgu drzewa żeby przydziewał. Nisz. Wyliczenie drzew, które Jan Mucha winien był P. do boru Borkowskiego. Krzyw. Spólnie, według zwyczaju, będą bór przydziewali. Krzyw. <Przy Dziać>

[**Przydział, u,** lm. **y**] p. **Przedział.** <Przy + Dział>

† **Przydziałać, a, ał** *przyrobić, przyczynić, dorobić.* L. <Przy + Działać>

† **Przydziałanie, a,** blm., czynność cz. **Przydziałać.**

Przydzianie, a, blm., czynność cz. **Przydziać.**

† **Przydziatek, tku,** lm. **tki, Przydziewek** *przyróbek, powiększenie liczby dzieni czyli barci na drzewach.* Skr. O który P. ma ś. opiekun opowiadać na każdy rok sądowi bartnemu. <Przy + *Dziatek, DZIE/DZIA>

× **Przydzielacz, a,** lm. **e, Przydzieliciel** *ten, co przydziela.* <Od Przydzielać>

Przydzielać, a, ał p. **Przydzielić.**

Przydzielanie, a, blm., czynność cz. **Przydzielać:** Co ś. tyczy klasyfikacji herbów, to jest przydzielania ich do tej lub owej dynastji, sam szanowny autor dopuszcza, że... Łag.

Przydzielenie, a, blm., czynność cz. **Przydzielić:** Nie poróżnicie ś. z powodu przydzielenia Dukadżina jednemu, a nieprzydzielenia drugiemu. Jeż.

× **Przydzieliciel, a,** lm. **e** p. **Przydzielacz.** <Od Przydzielić>

Przydzielić, i, ił, nied. **Przydzielać** *dzieląc przyznać komu, wydzielić, przyłączyć:* Przydzielając husarję husarji, hufce lekkie chorągwiom lekkim. Szaj. Dostał mu ś. urząd jednego z trzydziestu komisarzy wojennych, przydzielonych trzem głównym wodzom. Szaj. Kiedy ongi roztoki przydzielono. Ork. <Przy + Dzielić>

† **Przydzierżawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przydzierżeć.**

† **Przydzierżawanie, a,** blm., czynność cz. **Przydzierżawać.**

† **Przydzierżawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przydzierżawać ś.**

† **Przydzierżeć, y, ał,** [**Przydzierżeć**], nied. † **Przydzierżywać,** † **Przydzierżawać** *przytrzymać przy czym, potrzymać przy czym:* Jeśli wódka wrzeć nie może, tedy ją niejako do ognia przydzierżawaj ręką. Sien. † **P. ś.** *trzymać ś., nie odstępować, pilnować ś.:* Porzucił żonę, a miłośnic ś. przydzierżawał. Biel. M. Byśmy nie podług zdania naszego rządzili ś., ale słowa szczerego Bożego przydzierżywali ś. Gil. <Przy + Dzierżeć>

† **Przydzierżenie, a,** blm., czynność cz. **Przydzierżeć.**

† **Przydzierżywać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przydzierżeć.**

† **Przydzierżywanie, a,** blm., czynność cz. **Przydzierżywać.**

† **Przydzierżywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przydzierżywać ś.**

Przydziewać, a, ał p. **Przydziać.**

Przydziewanie, a, blm., czynność cz. **Przydziewać.**

Przydziewek, wku, lm. **wki** p. **Przydziatek:** Bór utrzymać ś. mógł w dobrym stanie tylko przy nieustającym przydziewku, gdyż jedne drzewa, stare, stawały ś. nieprzydatnemi, i inne trzeba było wyrabiać dla pszczół. Krzyw. <Przy + * Dziewek, DZIE/DZIA>

× **Przydziwniejszy** *trochę dziwny:* Przydziwniejsza mi, że... Troc. <Przy + Dziwniejszy>

† **Przydziwować się, uje ś., ował ś.** *z podziwem przypatrywać ś.:* W pierwszej części tego kazania przydziwujemy ś. sprawom Jana Krzciciela, w drugiej naukę jego obaczymy. Żarn. <Przy + Dziwować ś.>

† **Przydziwowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przydziwować ś.**

Przydzwaniać, a, ał 1. p. **Przydzwonić. 2.** *dzwonić od czasu do czasu; dzwonić do taktu:* Marza (do dzwonu przywiązany), szamocąc ś. w dzwonie, ciągle przydzwaniał. Fin.

Przydzwanianie, a, blm., czynność cz. **Przydzwaniać.**

× **Przydzwonić, i, ił,** nied. × **Przydzwaniać** *dzwonieniem przywołać:* Woźny sprawy do sądzenia przydzwonione przywoływać będzie. S. Grodz. <Przy + Dzwonić>

× **Przydzwonienie, a,** blm., czynność cz. **Przydzwonić.**

†**Przydźca, y,** lm. **y** *rezultat, wynik.* Sł. wil. <Od †Przyść=Przyjść>

× **Przydźwierek, rka,** lm. **rki** *miejsce z przykryciem drzwiom głównym przyległe* (Podcz.), *ganek.* <Przy+*Dźwierek, od Dźwierki>

× **Przydźwierny=Odźwierny.** <Przy+*Dźwierny, od Dźwierze>

× **Przydźwierze, a,** lm. **a** *miejsce przy drzwiach.* L. <Przy+Dźwierze>

× **Przydźwięczać, a, ał** *dźwiękami wtórować; przygrywać, dźwięczeć do taktu:* Zaśpiewał elegję, przydźwięczając lirą. <Przy+*Dźwięczać, od Dźwięczyć>

× **Przydźwięczanie, a,** blm., czynność cz. **Przydźwięczać.**

Przydźwigać, a, ał, [Przydźwignąć] *dźwigając przynieść,* gm. przydygować: Szczepek od ludzi uzbierałem, tu je przydźwigałem i zasadziłem. Orzesz. Wodę przydźwignęła. Kon. <Przy+Dźwigać>

Przydźwiganie, a, blm., czynność cz. **Przydźwigać.**

[Przydźwignąć, nie, nął] p. **Przydźwigać.** <Przy+Dźwignąć>

[Przydźwignięcie, a, blm.] czynność cz. **Przydźwignąć.**

Przyfarbkować, uje, ował *przyniebieszczyć farbką; jeszcze więcej ufarbkować:* P. bieliznę. <Przy+Farbkować>

Przyfarbkowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfarbkować.**

Przyfarbować, uje, ował 1. *trochę ufarbować, ubarwić:* P. sobie włosy. Niż różą niebo przyfarbują zorze. Mor. A. Gdy dobry brant z sobą ze srebra przyniesiesz, już go tam będzie łacniej przyzłocić i P. Rej. Przen.: Przyfarbowana zdrada. Tw. (= *farbowana, zamaskowana, upiększona pozorami).* **2.** *jeszcze bardziej ufarbować:* P. tkaninę, srebro. **3.** *przykryć farbą:* P. plamę. <Przy+Farbować>

Przyfarbowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfarbować.**

Przyfasować, uje, ował 1. †P. = a) *przykrócić cugli i zmusić do wygięcia szyi:* P. źrebca. b) *przyciągnąć i przywiązać:* Siedząc na spokojnym koniu, źrzebca na powód wziąwszy, prawą stronę kawecanu P. do łęku. Dor. c) *przytłoczyć.* L. **2.** [P.] = a) *przyrobić, nagromadzić, napełnić faskę.* b) *zbić.* <Przy+Fasować>

Przyfasowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfasować.**

Przyfastrygować, uje, ował, Przyfastrzygować *fastrygując przyszyć, rzadkim ściegiem przyczepić:* P. podszewkę do wierzchu. Żart.: Pan majster chciał mu P. kilka rzemieni pod sprzączkę, ale broniła go majstrowa. Prus (=*przylepić=wymierzyć).* <Przy+Fastrygować>

Przyfastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfastrygować.**

Przyfastrzygować, uje, ował p. **Przyfastrygować.** <Przy+Fastrzygować>

Przyfastrzygowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfastrzygować.**

Przyfiltrować, uje, ował *filtrując przyczynić; jeszcze więcej sfiltrować.* <Przy+Filtrować>

Przyfiltrowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfiltrować.**

× **Przyformować, uje, ował** *formując przystosować do czego, uformować w zastosowaniu do czego;* ×przykształtować, ×przykształcić: P., *configurare.* Mącz. <Przy+Formować>

Przyformowanie, a, blm., czynność cz. **Przyformować.**

Przyforować, uje, ował org. *przywiązać sznurkiem jedną fachę miecha do drugiej w kancie tak, ażeby obie chodziły jak na zawiasach.* <Przy+Forować>

Przyforowanie, a, blm., czynność cz. **Przyforować.**

× **Przyfrant, a,** lm. **ci** *nieco frant, zakrawający na franta,* ×przyłotr: Słysząc to, jeden P. rzecze... Min. <Przy+Frant>

Przyfrunąć, nie, nął, nied. **Przyfruwać** *fruwając przybyć; przylecieć.* <Przy+Frunąć>

Przyfrunięcie, a, blm., czynność cz. **Przyfrunąć.**

Przyfruwać, a, ał p. **Przyfrunąć.** <Przy+Fruwać>

Przyfruwanie, a, blm., czynność cz. **Przyfruwać.**

Przyfugować, uje, ował *fugując przypasować:* P. dwa kawałki drzewa w robocie ciesielskiej a. stolarskiej. <Przy+Fugować>

Przyfugowanie, a, blm., czynność cz. **Przyfugować.**

[Przygadać się, a ś., ał ś.] *dogadać ś.:* Jaz sie przygadał o zeniacce (=*aż ś. dogadał do żeniaczki).* <Przy+Gadać>

[Przygadanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przygadać ś.**

[Przygadka, i, lm. **i]** p. **Przygadanka:** Pan daje mydła pomorusanym dziewkom z przygadką: Weźże se i umyj se. <Przy+Gadka>

Przygadanka, i, lm. **i, [Przygadka]** *uwaga wtrącona, przygadywanie, dogadywanie, przymówka:* Wpadał w wojenny zapał, do którego miał rozmaite przygadanki. Byk. Stukanie w stół przy zabijaniu starszą kartą, a nadto jeszcze rozmaite do tego przygadanki, cechują złe wychowanie. <Od *Przygadanek, Przy + *Gadanek, od Gadany>

[Przygadować, uje, ował] 1. *przytakiwać, przyświadczać, przywtarzać, przychwalać.* **2.** za kim = *przemawiać, przyczyniać ś.; popierać go.* <Przy+*Gadować, od Gadać>

[Przygadowanie, a, blm.] czynność cz. **Przygadować.**

Przygadywać, uje, ywał *wtrącać uwagi swoje, zagadywać, odzywać ś., przemawiać:* Jechał pomału, zawsze coś przygadując. Kaczk. Bardzo był z niej rad i często przygadywał do niej. Ork. <Przy+Gadywać>

Przygadywanie, a, blm., czynność cz. **Przygadywać.**

†**Przygadzać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przygodzić.**

†**Przygadzanie, a,** blm., czynność cz. **Przygadzać.**

†**Przygadzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przygadzać ś.**

Przygajać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygoić.**

Przygajanie, a, blm., czynność cz. **Przygajać.**

Przygajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygajać ś.**

Przygalopować, uje, ował *przypędzić, przyjechać, przybiec galopem:* P. konno, pieszo. <Przy+Galopować>

Przygalopowanie, a, blm., czynność cz. **Przygalopować.**

Przygana, y, lm. **y I.** *przyganienie, nagana, zarzut, przymówka:* Jest to partja bez przygany; cały świat potwierdzać będzie mój wybór. L. Wielka to P. na niego Troc. Nie znajdziesz mu (na niego) przygany. Troc. Ta P. ściąga ś. na mnie. Troc. Bez przygany, pochlebstwa rzekę. Troc. **2.** *rzecz, okoliczność naganna, skaza, wada, plama:* Człowiek bez przygany. Kn. Najdą ludzie przyganę. Kn. Wszystek naród ludzki ma przyganę swą, niemasz w nich nic całego. B. B. Mścisława bracia wygnali, dawszy mu przyganę, iż był bękart. Stryjk. <Przy + Gana>

Przyganek, nku, lm. **nki** *ganek poboczny:* Pełne ludzi dziedziniec, teatra i blanki, pełne mury i dachy, kominy, przyganki. Pot. <Przy + Ganek>

Przyganiacz, a, lm. **e** *ten, co przygania:* Jest w tym mieście P. surowy, nieużyty, który samym monarchom nie przepuszcza. Boh. Z monitora podłym został paskwilarzem, uszczypliwym przyganiaczem. L. Mowa ta służy za odpowiedź przyganiaczom wymowy francuskiej. Dm. <Od Przyganiać>

Przyganiaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyganiacz.**

Przyganiać, a, ał I. p. **Przyganić. 2.** p. **Przygnać.**

Przyganianie, a, blm., czynność cz. **Przyganiać.**

Przyganić, i, ił, nied. **Przyganiać** *zganić, wziąć za złe, przymówić, ganiąc wymówić:* Potym było mu przyganiono, iżby on był wyleganiec. Ort. (= *zarzucono).* Ty mędrku, co drugim przyganiasz, czyliż sam żadnej w sobie nie najdujesz wady? L. Wszystkim twoim postępkom przygania; żadna twoja sprawa mu nie do smaku. Boh. Cóż ja tak złego czynię, w czymbyś mógł słusznie postępki moje przyganiać? L. Przyganiają temu królowi o biedny stan jego żołnierzy. L. Znajdzie czemu przyganiać, kto tylko na pieczy ma, żeby mógł przyganiać zgoła każdej rzeczy. Min. Przyganiał mu to, że skrycie odjechał. Troc. Przyganiono ortylowi, a gdy miano żałobę i odpowiedzenie pisać... Ort. Drugiemu przygania, a sam nic nie czyni. Kocioł garnkowi przygania, a sam smoli. Prz. Jedno drugiemu przygania, a oboje źle robią. L. Łacniej P., niż wyrazić. Kn. Gdy kto, sam będąc nieszlachcicem, przygani człowiekowi dobremu szlachcicowi . . . St. lit. (= *naruszy cześć jego, szlachectwo jego słowem).* <Przy + Ganić>

Przyganienie, a, blm., czynność cz. **Przyganić.**

×**Przygannie** przys. od **Przyganny:** P., z przyganą. Włod.

×**Przyganny I.** *naganny, zasługujący na naganę:* Żywot nieprzyganny. Łęcz. **2.** *lubiący przyganiać, zrzędny.* L. <Od Przygana>

[**Przyganobić, i, ił**] p. **Ganobić.** <Przy + Ganobić>

[**Przyganobienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyganobić.**

Przygarbacać, a, ał p. **Przygarbacić.**

Przygarbacanie, a, blm., czynność cz. **Przygarbacać.**

Przygarbacenie, a, blm., czynność cz. **Przygarbacić.**

Przygarbacić, i, ił, nied. **Przygarbacać** *garbacąc przychylić, przygiąć; przygarbić:* Te dwa demony... karlują nasze postacie, przygarbacając je. Kras. <Przy + Garbacić>

Przygarbiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygarbić.**

Przygarbianie, a, blm., czynność cz. **Przygarbiać.**

Przygarbianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarbiać ś.**

Przygarbić, i, ił, nied. **Przygarbiać** *garbiąc przychylić; zgarbić:* Pochylenie stare i sprośne krzyża do ziemi ją przygarbiło. Birk. **P. ś.** *pochylić ś., zgarbić ś.* <Przy + Garbić>

Przygarbienie, a, blm., czynność cz. **Przygarbić.**

Przygarbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarbić ś.**

×**Przygardlać, a, ał** *przymuszać, napierać; przypierać do muru, kłaść nóż na gardle:* P. kogo. <Przy + *Gardlać, od Gardło>

×**Przygardlanie, a,** blm., czynność cz. **Przygardlać.**

Przygarnąć, nie, nął, nied. **Przygarniać,** †**Przygarnywać, Przygartywać I.** *garnąc przyciągnąć, przysunąć:* P. śmiecie do kąta. Przygarnij do garnka węgle. Troc. Przygarnij te pieniądze do siebie. Troc. Włos mokry za uszy ręką przygarnęła. Żebr. Przen.: Nikogo interesa nie ścigają, my je sami przygarnywamy. Pilch. Przen.: P. do siebie = a) *przytulić, pociągnąć ku sobie, przyciągnąć z lubością, przyhołubić:* P. do siebie, do swych piersi dziecię. Ni do siebie mnie przygarnie, ni ja go przytulę. Zal. b) *przytulić, dać u siebie przytułek, wziąć pod swoją opiekę:* P. sierotę do swego domu. P. ubogiego. Będę sobie jednał przyjacioły, iż gdy już nic nie będę miał, iż mię wżdy przyjmą a przygarną do domów swoich. Rej. Przygarniał do siebie ludzie uczone, których pełno było na jego dworze. Skar. **2.** *nagarniając przykryć:* P. węgle popiołem. **P. ś. I.** [P. ś.] *przygarnąć ś., poprawić na sobie ubranie:* Przysiadła pod krzakami, aby ś. ździebełko przygarnąć, nim wejdzie między chałupy. Reym. **2.** ×P. ś. *garnąć ś., przyłożyć ś.:* Do filozofji ś. przygarń, jeśli chcesz być szczęśliwym. Pilch. <Przy + Garnąć>

Przygarniacz, a, lm. **e** *przyrząd przy siewnikach, służący do przykrycia nasienia ziemią.* <Od Przygarniać>

Przygarniać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygarnąć.**

Przygarnianie, a, blm., czynność cz. **Przygarniać.**

Przygarnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarniać ś.**

Przygarnienie, a, blm. p. **Przygarnięcie.**

Przygarnienie się, a ś., blm. p. **Przygarnięcie ś.**

Przygarnięcie, a, blm., **Przygarnienie** czynność cz. **Przygarnąć.**

Przygarnięcie się, a ś., blm., **Przygarnienie ś.** czynność cz. **Przygarnąć ś.**

Przygarnirować, uje, ował *przybrać garnirunkiem.* <Przy + Garnirować>

Przygarnirowanie, a, blm., czynność cz. **Przygarnirować.**

†**Przygarnywać, uje, ywał** i †**P. ś.** p. **Przygarnąć.**

†**Przygarnywanie, a,** blm., czynność cz. **Przygarnywać.**

†**Przygarnywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przygarnywać ś.**

[**Przygarsteczka, i,** lm. **i**] p. **Przygarść.** <Od Przygarstka>

[**Przygarstek, tka,** lm. **tki**] p. **Przygarść.** <Przy + *Garstek, od Garść>

Przygarstka, i, lm. **i** p. **Przygarść:** Co jest macierzystego, to niech będzie dla Ewki na wiano. jeszcze przygarstkę jedną i drugą turkusów dołożę. Sienk. <Przy + Garstka>

[**Przygarstnia, i,** lm. **e**] p. **Przygarść.** <Przy + *Garstnia, GART/GARS>

[**Przygarstnie**] *przygarścią, pełną garścią; obficie, hojnie, suto.* <Od *Przygarstny, od Przygarstnia>

Przygarście, a, lm. **a** p. **Przygarść.** <Przy + *Garście, od Garść>

Przygarść, i, lm. **e, Przygarście,** ×**Przygarśnie,** †**Przygaśnie,** †**Przegarśnie,** [**Przygarśnia, Przygarstek, Przygarstnia, Przygásznia** a. lm., blp.: **Przygarśnie, Przygasznie, Przygárznie**] **1.** *obie stulone do siebie garście do brania rzeczy sypkich:* Nabierz przygarścią soli. Comp. **2.** *tyle, ile ś. zmieści w taką przygarść:* P. soli, piasku, mąki. 3. apt. *garść, ile ś. w garści zmieści = 4 szczypty,* ×imina, ×żmina (manipulus). Zdr. **Przygarstka,** [**Przygarsteczka, Przygasteczka**]. <Przy + Garść>

[**Przygarśnia, i,** lm. **e**] p. **Przygarść.** <Z Przygarstnia>

×**Przygarśnie, a,** lm. **a** p. **Przygarść:** Nie mam chleba pieczonego oprócz przygarśnia mąki w kadzi. Bud. P. żyta. L.

Przygartywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przygarnąć.** <Przy + *Gartywać, GART>

Przygartywanie, a, blm., czynność cz. **Przygartywać.**

[**Przygárznie, i,** blp.] p. **Przygarść.**

Przygasać, a, ał p. **Przygasnąć.**

Przygasanie, a, blm., czynność cz. **Przygasać.**

Przygasić, i, ił, nied. **Przygaszać 1.** *gasząc przytłumić, przydusić:* P. ogień. Nie czekać ognia, przygaszać iskry tlejące Nar. Przen.: *pozbawić blasku, siły, żywotności, przytępić:* P. ogień młodzieńczy, zapał serca, namiętność. Cierpienie przygasiło blask jego oczu (= *przyćmiło).* Przen.: Odsłonił gazę, co jej wdzięki przygasza. Mick. <Przy + Gasić>

Przygasłość, i, blm. rz. od **Przygasły:** Stan śmierci jest odpromienieniem, jest przygasłością Krasiń.

Przygasły *który przygasł, przyćmiony;* przen.: *przytępiały w swym blasku, przybladły:* Wzrok P. Oczy przygasłe. <Od Przygasnąć>

Przygasnąć, śnie, snął a. **sł,** ×**Przygaść,** nied. **Przygasać** *gasnąc przyczaić ś., przyćmić swe światło, zagasnąć; zgasnąć chwilowo:* Ogień na kominie przygasł. Już światłość gwiazd przygasła. Kras. Promyk tylko świec niejaśnie, to wybuchnie, to przygaśnie. Od. Przen.: Zapały miłości przygasają i znowu ś. zajmują. Węg. Przen.: Olsnęła i przygasła od blasków widziadła. Przyb. <Przy + Gasnąć>

[**Przygasteczka, i,** lm. **i**] p. **Przygarść.** <Przyga(r)steczka>

Przygaszać, a, ał p. **Przygasić.**

Przygaszanie, a, blm., czynność cz. **Przygaszać.**

Przygaszenie, a, blm., czynność cz. **Przygasić.**

[**Przygásznia, i,** lm. **e**] p. **Przygarść.**

[**Przygasznie, i,** blp.] p. **Przygarść** <Z Przygarstnie>

×**Przygaść, śnie, sł** p. **Przygasnąć.** Sł. wil. <Przy + *Gaść, GAS>

†**Przygaśnie, a,** lm. **a** p. **Przygarść.** Skr. <Z Przygarstnie, lm. od Przygarstnia>

×**Przygaśnienie, a,** blm. p. **Przygaśnięcie.**

Przygaśnięcie, a, blm., **Przygaśnienie** czynność cz. **Przygasnąć.**

[**Przygatawiać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przygotować.**

[**Przygatawianie, a,** blm.] czynność cz. **Przygatawiać.**

[**Przygatawianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przygatawiać ś.**

Przygęstniały *który przygęstniał:* Przygęstniałe cząstki. Perz. <Od Przygęstnieć>

Przygęstnieć, eje, ał *trochę zgęstnieć, stać ś. trochę gęściejszym:* Sok przygęstniał. <Przy + Gęstnieć>

Przygęstnienie, a, blm., czynność cz. **Przygęstnieć.**

Przygęsty, ×**Przygęściejszy** *cokolwiek gęsty; nieco za gęsty.* <Przy + Gęsty>

×**Przygęściejszy** p. **Przygęsty.** <Przy + Gęściejszy>

[**Przygężały**] *nieco skulony, zesztywniały od zimna:* Ja stary, P., nie mogę ś. zgiąć. <Przy + *Gężały, od Gęzić ś.>

Przygiąć, gnie, giął, nied. **Przyginać,** [**Przygibać**] *przycisnąwszy zgiąć; nagiąć; gnąc przybliżyć; zgiąwszy przychylić, przytłoczyć:* W rząd pióra prowadzi, wpół potym lnianym włóknem, odspód woskiem spina i tak uszychtowanych lekkuchno przygina na ptastwa prawego wzór. Żebr. P. hak zbyt rozwarty. Przygięty, twarzą niemal dotyka ś. grzywy. Fel. P. gałąź do siebie. L. I drzewo prędzej do góry ś. dźwignie, gdy go nikt z młodu do ziemi nie przygnie. Mor. A. Człowiek, który ś. trochę od ziemi podźwignie, nie tak go prędko ciężar do upadku przygnie. Min. Przen.: *przymusić, przyniewolić:* Prowincja ta już do trybutu przygięta i dani. Chr. **2.** przen. *przygnębić, przycisnąć, ujarzmić, złamać, przydławić, przytłoczyć, przygnieść, uciemiężyć:* Im człeka srozszy frasunek przygnie, tym potym szczęśliwszym. Pot. Sylla i Cezar, przygiąwszy ojczyznę, potrzebowali zawsze waszej siły. Chr. Ostatnie już przygięły ich uciski. Chr. Ludu mój, otoś w nędzy jest przygięty. Wysp. **P. ś.** *zgiąć ś., nagiąć ś., pochylić ś., przygarbić ś.* <Przy + Giąć>

[**Przygibać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przygiąć.**

[**Przygibanie, a,** blm.] czynność cz. **Przygibać.**

[**Przygibanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przygibać ś.**

Przygiełka, i, lm. **i, Sitek,** bł. **Dziobak** bot. (rhynchospora) *roś. z rodziny ciborowatych.* Gatunek: P. biała (r. alba).

Przygięcie, a, blm., czynność cz. **Przygiąć.**

Przygięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygiąć ś.**

Przyginać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygiąć.**

Przyginanie, a, blm., czynność cz. **Przyginać.**

Przyginanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyginać ś.**

†**Przyginąć, nie, nął** *narazić ś. na większą zgubę:* Tym ożenieniem nietylko ś. nie wsparł, ale jeszcze bardziej przyginął. Mat. <Przy + Ginąć>

†**Przyginięcie, a,** blm., czynność cz. **Przyginąć.**

×**Przyglądacz, a,** lm. **e,** †**Przyględacz 1.** *dozorca, dozorujący, nadzorca, inspektor,* †dozieracz. **2.** *widz.* <Od Przyglądać>

Przyglądać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyjrzeć.**

Przyglądanie, a, blm., czynność cz. **Przyglądać:** Ku przyglądaniu przysięgi chorego ma sąd woźnego w dom jego posłać. St. lit. (= *dla odebrania jej).*

Przyglądanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyglądać ś**

[Przyglądować, uje, ował] p. **Przyjrzeć.** <Przy + *Glądować, GLĘD/GLĄD>

[Przyglądowanie, a, blm.] czynność cz. **Przyglądować.**

[Przyglądziwać się, a ś., ał ś.] p. **Przyjrzeć.**

[Przyglądziwanie się, a ś,, blm.] czynność cz. **Przyglądziwać ś.**

†**Przyględacz, a,** lm. **e** p. **Przyglądacz**: *Inspector*, P. Mącz.

†**Przyglijować, uje, ował** *przypalić:* Proch ten przyglijuj, iż mięks*z*y będzie. Sien. <Przy + Glijować>

†**Przyglijowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyglijować.**

Przyglinek, nku, blm. *ziemia gliniasta, glinkowata.* <Przy + *Glinek, od Glina>

Przyglinkowato przys. od **Przyglinkowaty.** L.

Przyglinkowaty *z gliną pomieszany, występujący z przymieszką gliny:* Grunt P. za najlepszy do urodzaju lnu poczytany. Przędz. <Przy + Glinkowaty>

[Przygładnąć, dnie, dł] *przycichnąć, uspokoić ś.:* Morze przygładło. <Przy + Gładnąć>

[Przygładnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przygładnąć.**

Przygładzać, a, ał p. **Przygładzić.**

Przygładzanie, a, blm., czynność cz. **Przygładzać.**

Przygładzenie, a, blm., czynność cz. **Przygładzić.**

Przygładzić, i, ił, nied. **Przygładzać** *zrobić nieco gładszym; gładząc przypłaszczyć; przymuskać, przygłaskać:* P. żelazo pilnikiem (= *gładząc przytrzeć*). P. sobie włosy (= *przyczesać na gładko*). Przen.: *ogładzić nieco; przypolerować:* Przyrodzona polska mowa, nazwiska przygładzając, Krukberka Krupskim przechrzciła. Błaż. <Przy + Gładzić>

Przygłaskać, szcze, skał, nied. **Przygłaskiwać,** × **Przygłaszczać, [Przygłaskować]** **1.** *głaszcząc przypłaszczyć; przygładzić; głaszcząc przycisnąć:* Niechno na plac wyjedzie, przygłaszczą mu kudły. Papr. Jakby śmierć sama mrozem swych piszczeli przygłaskiwała do wiecznej pościeli. Gosz. **2.** nied. *schlebiać, przypochlebiać, dogadzać, kadzić, świecić bakę, godność świadczyć:* Djabeł ś. jej zaleca, ociec nie od tego, matka jej przygłaskuje, podle niego siada. Papr. **3.** do siebie = *przywabić, przynęcić, pociągnąć:* Trzeba zwojować zwodne rozkoszy, które osrożone nawet umysły do siebie przygłaskały. Pilch. <Przy + Głaskać>

Przygłaskanie, a, blm., czynność cz. **Przygłaskać.**

Przygłaskiwać, uje, iwał p. **Przygłaskać.**

Przygłaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przygłaskiwać.**

[Przygłaskować, uje, ował] p. **Przygłaskać.**

[Przygłaskowanie, a, blm.] czynność cz. **Przygłaskować.**

× **Przygłaszczać, a, ał** p. **Przygłaskać.** Krasiń.

× **Przygłaszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przygłaszczać.**

†**Przygłobić, i, ił** *przycieśnić, trochę ścisnąć:* Choćby jeszcze jaki czas mogła piła robić, dawszy zębów poostrzyć i ramów P. Pot. <Przy + Głobić>

†**Przygłobienie, a,** blm., czynność cz. **Przygłobić.**

†**Przygłodek, dku,** lm. **dki** *niewielki głód:* Nieurodzaj przygłodku nabawił Polaków. Błaż. <Przy + Głodek>

Pzzygłodnieć, eje, ał *uczuć ś. nieco głodnym.* <Przy + Głodnieć>

Przygłodnienie, a, blm., czynność cz. **Przygłodnieć.**

Przygłodny *trochę głodny, nieco zgłodniały.* <Przy + Głodny>

Przygłos, u, lm. **y** gram. **1.** *przycisk głosu, natężenie głosu, akcent.* **2.** *znak akcentu, znamię przygłosu.* Kopcz. <Przy + Głos>

Przygłoska, i, lm. **i** **1.** †P. *głos przychylny na kogo, głos za kim, za czym:* Bożenta arcybiskup za zjednoczonemi przygłoskami szlachty ogłasza królem Ziemowita. Błaż. **2.** × P. gram. *przydatek do litery, znamię uzupełniające literę:* Przebiegając przygłoski czyli akcenty języka naszego, a nie znajdując w abecadle łacińskim takich głosek abo znamion, któreby dźwięk przygłosowy malowały, przygłosy te przygłoskami czyli znamionami do głosek dodanemi malować zaczęto. Kopcz. <Przy + Głoska>

Przygłosowy przym. od **Przygłos**: Dźwięk P. Kopcz.

Przygłośny *trochę głośny, trochę za głośny:* Rozmowa przygłośna. <Przy + Głośny>

[Przygłownik, a, lm. **i]** **1.** *wezgłowie łóżka.* **2.** *zagon poprzeczny na początku i końcu staja.* < Od *Przygłowny = Przygłówny>

× **Przygłód, odu,** blm. lek. p. **Niedosyt.**

Przygłówek, wka, lm. **wki** **1.** [P.] *część twarzy człowieka:* Strzelać z przygłówka (= *przyłożywszy przykład strzelby do twarzy.* **2.** mech.: P. śruby a. **Pazur** śruby = *występ z części sworznia przy głowie, zapobiegający obracaniu ś. śruby.* <Przy + Główek, od Głowa>

Przygłównik, a, lm. **i** *nazwa pewnego narzędzia kuchennego.* Sł. wil. <Od Przygłówny>

Przygłówny **1.** *znajdujący ś. przy głównym:* Szkoły przygłówne, przy głównej szkole ś znajdujące, gimnazja. L. **2.** praw. *uboczny, dodatkowy do głównego,* przytoczny, incydentalny: Skarga, decyzja przygłówna. <Przy + Główny>

× **Przygłuch, a,** lm. **owie,** †**Niedosłuch** *człowiek nieco głuchy, niedosłyszący, z nieco tępym słuchem.* Mącz., Kn. <Przy + Głuch>

Przygłuchły **1.** *który przygłuchł.* **2.** *przygłuchy, przygłuszony, przytłumiony:* Dając pod stołem przygłuchłe oklaski. Deo. <Od Przygłuchnąć>

Przygłuchnąć, chnie, chł **1.** *stać ś. nieco głuchym, niezupełnie ogłuchnąć:* Fredro już wówczas mocno przygłuchł. **2.** *przycichnąć, stać ś. mniej głośnym:* Dźwięki, odgłosy przygłuchły. Wrzawa przygłuchła. <Przy + Głuchnąć>

Przygłuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przygłuchnąć.**

Przygłuchy **1.** *trochę głuchy, niedosłyszący.* **2.** *mniej głośny a. wyraźny, przytłumiony, przygłuszony:* Dźwięki, odgłosy przygłuche. Człowiek P. (= *przygłuch*). <Przy + Głuchy>

[Przygłupek, pka, lm. **pkowie]** *człowiek przygłupi, głupkowaty, półgłówek.* <Przy + Głupek>

Przygłupi, × **Przygłupszy, [Przygłupy]** *trochę głupi, głupkowaty, głupowaty:* Ludzie mieli go za przygłupiego, bo on mało co kiedy o roli a. o bydle radził. Tet. <Przy + Głupi>

Przygłupiać, a, ał p. **Przygłupić.**

Przygłupianie, a, blm., czynność cz. **Przygłupiać.**

Przygłupić, i, ił, nied. **Przygłupiać** *uczynić głupszym, ogłupić:* P. kogo. <Przy + Głupić>

[**Przygłupie**] p. **Przygłupio.**

Przygłupienie, a, blm., czynność cz. **Przygłupić.**

Przygłupio, [**Przygłupie**] przys. od **Przygłupi.**

× **Przygłupszy** p. **Przygłupi.** <Przy + Głupszy>

[**Przygłupy**] p. **Przygłupi.** <Przy + Głupy>

Przygłuszać, a, ał p. **Przygłuszyć.**

Przygłuszanie, a, blm., czynność cz. **Przygłuszać.**

Przygłuszenie, a, blm., czynność cz. **Przygłuszyć.**

Przygłuszony 1. im. od **Przygłuszyć. 2.** *stłumiony, przytłumiony,* × przygłuchy. Patol.: Podmuch P. (odmiana oddechu).

Przygłuszyć, y, ył, nied. **Przygłuszać** *trochę zagłuszyć, przytłumić, przydusić:* Dźwięk, odgłos P. Przen.: Krzaki przygłuszały małe roślinki. Przen.: Zmartwiały przygłuszone dosytem uciech waleczne duchy. Nar. Wspaniałość i zamożność Julinu trwała jeszcze, choć przygłuszoną nieco została przez wzniesienie innych poblizkich. Lel. (= *przyćmioną*). <Przy + Głuszyć>

Przygnać, a, ał, Przygonić, nied. **Przyganiać 1.** *zagnać dokąd, przypędzić:* P. bydło do obory z pola, owce do owczarni. Wojował ziemie ruskie, skąd wielką korzyść dla Polski przygnał. Biel. M. Przen.: Strach nas przygnał ze wsi do miasta. Otóż mię tu Bóg przygnał prawie ku mej myśli. Rej. Pytał ją zatym Orland, jaki ją los przeciwny przygnał w tamte strony. P. Koch. Cóż Wc Pana w te strony przygnało? Warg. **2.** [P. do kapsy] = *zarobić.* **3.** † P. *przynaglić, przymusić, przyniewolić, przypędzić:* Nie wadzi-ć też podczas dziecięcia wezbrać **a** do nauki a. łaciny onego P. Glicz. Upornie ś. poddać nie chcieli, aż już prawie wielka niewola do tego ich przygnała. Papr. (= *przywiodła, przyprowadziła, doprowadziła).* Co cię za rada do tego przygnała, że chcesz być w tak złej dobrowolnie toni? <Przy + Gnać>

Przygnanie, a, blm., czynność cz. **Przygnać:** P. bydła. Troc.

Przygnębiać, a, ał p. **Przygnębić.**

Przygnębiająco przys. *w sposób przygnębiający, przygnębiając:* Wszystko to P. oddziaływało na pędzone w jakąś dziwną niewolę tłumy. Rol.

Przygnębianie, a, blm., czynność cz. **Przygnębiać.**

× **Przygnębiciel, a,** lm. **e** *ten, co przygnębił a. przygnębia, gnębiciel, ciemięzca.* <Od Przygnębić>

Przygnębić, i, ił, nied. **Przygnębiać 1.** † P. *przytłumić, przydusić, przygłuszyć:* Głos dobrej rady rozmaitością umysłów przygnębiony zostawa. Mik. **2.** przen.: *zgnębić, ucisnąć, złamać na duchu, uciemiężyć, znękać, przybić, udręczyć,* przygnieść: P. poddanych. P. wyzyskiem, podatkami, jarzmem. Zmartwienia go przygnębiły. Pod wpływem czynników przygnębiających budziła ś. gotowość do ustępstw. Rol. Wypadek ten wywarł przygnębiające wrażenie. <Przy + Gnębić>

Przygnębienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przygnębić. 2.** *stan, usposobienie osoby przygnębionej:* Na twarzy jego malowało ś. P.

Przygniatać, a, ał p. **Przygnieść.**

Przygniatanie, a, blm., czynność cz. **Przygniatać.**

Przygnicie, a, blm., czynność cz. **Przygnić.**

Przygnić, ije, ił *trochę zgnić, nadgnić.* <Przy + Gnić>

Przygniecenie, a, blm., czynność cz. **Przygnieść.**

Przygnieść, ecie, ótł, nied. **Przygniatać 1.** *gniotąc przycisnąć; przytłoczyć, przywalić, przyprzeć, przydusić:* Wóz przygniótł woźnicę swoim ciężarem. Trzeba było wprzód uwolnić ją od ciężaru dzieci, któremi była przygnieciona. Bał. Nie tyle wiek, co życie tak go do ziemi przygniotło. Rog. **2.** p. **Przygnębić:** Wiadomości te przygniotły biedną wdowę. Bał. **3.** *gniotąc przypłaszczyć; nadgnieść, zgnieść nieco:* P. sterczącą sprężynę. P. sobie palce we drzwiach (=*odgnieść*). <Przy + Gnieść>

× **Przygniewliwszy** p. **Przygniewny:** Rzekła jej w przygniewliwszej cerze. Pot. <Przy + Gniewliwszy>

† **Przygniewno** przys. od **Przygniewny:** Wielu zacnym P. było, że Cycerona niesenatorskiego stanu na konsulat obrano. Kosz.

Przygniewny, × **Przygniewliwszy** *trochę gniewny, markotny:* Tak opowiedziała trochę przygniewna. Zabł. <Przy + Gniewny>

Przygniły *który przygnił, trochę zgniły, nadgniły.* <Od Przygnić>

Przygoda, y, lm. **y,** † **Przygodzenie 1.** *zdarzenie, zrządzenie losu, wypadek, wydarzenie, zbieg okoliczności, traf, trafunek:* P. jest uczynek rzeczy niespodzianej, uczynienie bez chcenia. Bud. B. P. jaka, trafunek abo czas kładzie na nas różną osobę. Bud. B. Cnota skarb wieczny, cnota klenot drogi, tegoć nie wydrze nieprzyjaciel srogi, nie spali ogień, nie zabierze woda, nad wszytkim inszym panuje przygoda. Kochan. Uczmy ś., iż wszystko zrządzeniem Boskim, a nie przygodą ś. dzieje. Skar. Głupia wierzyć, że po tej śmierci niemasz złej ani dobrej przygody. Troc. P. w podróży. P. z łódką. Spotkała nas w drodze zabawna P. Opowiadać swoje przygody. Przygody Imci pana Benedykta Winnickiego. Pol. † Z przygody = *przygodnie, przypadkiem, trafunkiem, przypadkowo:* Większa część wysp znaleziona z przygody, gdzie ludzie jadąc zbłądzili. Łęcz. To wszystko nie z przygody, ale za pewnym Boga postanowieniem stać ś. miało. Wiśń. Jeden ubogi ujrzał to z przygody. Kraj. Pożary bądź złością ludzką, bądź z przygody wszczęte. Nar. Z przygody na imię trafił Troc. **2.** *nieszczęśliwy wypadek, nieszczęście, bieda, cios, klęska, nawiedzenie Pańskie:* Przygoda, kiedy ś. co złego przytrafi, o czym ś. żaden domniemać nie mógł, aby ś. stać miało. Groic. Z wierzchu szła P., niegdy mróz, niegdy woda. Ż. Al. Rzymianie zawżdy złym przygodom wczas zabiegali. Wen. Przypadłe przygody są rozmaite postrachy, jako gromy straszne, błyskawice srogie, pioruny, trzaskawice, potopy, ognie, grady. Rej. Przyrodzone przygody są liczne wrzody, dziwne niemocy. Rej. Szczęśliwy jest, kto ś. cudzą przygodą karze. Ez. Głupi, kto po szkodzie radzi o przygodzie. Trzt. Jednego P. wielu przestroga. Kn. O przygodzie myśl na swobodzie. Rys. Czasu szczęścia pomnij na złe przygody. B. B. P. pewna przyjaciół próba. Kn. Kogo gmin w pomyślności wielbi, w przygodzie gardzi. Nar. Zły w przygodzie przyjaciela nie znajdzie. Rys. Przygody jednają niezgody, przygody nauczą zgody. Rys. Powszechne przygody gaszą prywatne niezgody. Kn. Przygody po ludziach, nie po drzewach chodzą. Kn. P. za każdym chodzi. Haur. Ustawicznie P. stoi u proga twego. Rej. P. nigdy sama

nie przyjdzie. Rej. Byłby świat prawe gody, gdyby nie przygody. Rej. By nie przygody, byłby świat jako gody. Kn. Kiedy są pieniądze, będzie przyjaciel w przygodzie, nie szukając go przed czasem. Troc. Nie dostąpi cię żadna zła P. Kochan. W takich przygodach i wielką wiarę mieć i nie tracić ufania o miłosierdziu i pomocy Boskiej winni jesteśmy. Skar. W najtrudniejszej przygodzie Pan Bóg staje w odwodzie. Rys. Odwracaj nocne przygody. Karp. Od przygody, X na przygodę, X dla przygody = *na wszelki przypadek, od wszelkiego przypadku, na czarną godzinę, na zapas, na drugi raz:* Schowaj od przygody. Kn. Na przygodę co schować trzeba. Troc. Mieć co na przygodę. Troc. Od przygody, dla przygody. Troc. Mam zboża na przygodę. Troc. Zdr. **Przygódka.** < Przy + Goda >

X **Przygodni** p. **Przygodny:** Mogą bawić ś. przedażą dzieł literatury lekkiej, pisemek ulotnych i przygodnich. Łźń. < Przy + Godni >

Przygodnie przys. od **Przygodni**; X z przygody, *nierozmyślnie, niechcący, nieumyślnie, przypadkiem, trafem, trafunkiem, przypadkowo, wypadkowo, od niechcenia:* Nierozmyślnie, ale jakby P. tę sumę mu dał. Górn. Wszystko w człowieku mądrze jest uczyniono a pewnie, nie P. tak sam stanął. Górn. Dobrzy hetmani nie P., nie jako ś. trafi, ale fortelem ś. potykają. Kosz. (= *nie na chybił-trafił).* Kto zabije umyślnie, gardło straci, kto zabije P., gardła stracić nie ma. Magd. (= *przez nieszczęśliwy wypadek).* Aby ten, który P. wystąpił (= *popełnił występek),* po karaniu był ostrożniejszy, pamiętne bierze. Kosz. P. ś. to trafiło. Troc.

†**Przygodniejszy** st. w. p. **Przygodny:** Chociaż Werona jest wielka forteca, lecz Bononja jest przygodniejsza i bogatsza. Łęcz.

Przygodność, i, blm. **1.** rz. od **Przygodny. 2.** X P. *przygoda, przypadek, traf.*

Przygodny, X **Przygodni 1.** przym. od **Przygoda,** *przypadkowy, wypadkowy, trafunkowy, okolicznościowy, okazyjny, niestały:* Przygodnemi a. przypadkowemi pismami zowią te, do których przygoda a. przypadek daje pochop. Czart. A. Kazania, mowy przygodne. Przygodne to przypadki. Troc. Przygodna szkoda, *fortuitus casus.* Groic. Ratym popisował przygodne rzeczy. Leop. Przedstawienia polskie najpierw w miejscach przygodnych, następnie w umyślnie wzniesionym gmachu na placu Krasińskich weszły na stały program zabaw stołecznych. Gom. (= *gdzie ś. zdarzyło).* Gość P. **2.** [P.] *dogodny, odpowiedni po temu, stosowny, nastręczający ś.:* Bo tak ano chłopski naród ś. weseli w P. czas. Reym. **3.** †P. *przydatny, zdatny, użyteczny, dobry, odpowiedni, nadający ś.:* Przygodne (przygodzi ś.) do tej siekiery to toporzysko. Troc. Zimnym ludziom gorące czasy więcej są przygodne. Sien. Maj miesiąc niektórym niemocnym ku zdrowiu jest P., ale niektórym nie. Spicz. Mężnym zowiesz, którego tkanka czoło okryła Marsowi przygodne. Bardz. (= *właściwe).* Miłosierny i P. każdemu, może nawet aż nadto. Kaczk. (= *pożyteczny, uczynny).* < Od Przygoda >

†**Przygodzenie, a 1.** blm., czynność cz. **Przygodzić. 2.** lm. a p. **Przygoda.** Sekl.

†**Przygodzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przygodzić ś.**

†**Przygodzić, i, ił,** nied. †**Przygadzać** *przystosować, zgodzić, przypasować: Congruo,* przytrafiam, przyrymuję, przygadzam. Mącz. † **P. ś. 1.** *przytrafić ś., przydarzyć ś., wydarzyć ś., zdarzyć ś., wypaść, zajść:* Przygodził ś. taki przypadek. Troc. Zataić przed królem to, co ś. przygodziło. Sienk. Otóż ś. przygodziło. Sienk. Oto ś. nam potrzebnie teraz przygadzają, proszą nas. Prot. (= *nastręczają ś., nawijają ś., zjawiają ś.).* **2.** na co, do czego = *przydać ś., zdać ś., posłużyć, nadać ś.:* Nie tylko to jest cichy, co w kącie milcząc leży, a ni nacz dobrego ani ludziom, ani Bogu P. ś. nie może: ale to jest cichy, który w skromności wszystkie rzeczy swe sprawuje i ludziom i Rzptej służy. Rej. Stary daleko ś. zawżdy więcej może P. z radą, niźli wiele młodych, co nic nie umieją. Rej. Wspaniała myśl na wszystko ś. przygodzi. Rej. Pieszczone panięta do żadnej ś. rzeczy nie przygadzają. Birk. Widzimy, że ś. przygadzają do wielu spraw i wielkie pożytki dają. P. Koch. Dół, który kopał na bliźniego, ten ś. przygodził nań samego. Ryb. Przestań też kiedy za macierzą chodzić; już ś. ty możesz mężowi P. Kochan. Aby przęczka jedna ku drugiej mogła ś. P. Leop. (= *przypaść).* Kto raz zaszkodzi, dziesięć kroć ś. przygodzi. Kn. Każda rzecz na co ś. swego czasu przygodzi. Kn. A przygodziż ś. też ta rzecz na to? Troc. Jeśli dziejopis mówiącego stawia, niech mu daje to mówić, co ś. przygadza i okoliczności i osobie mówiącego. Kras. (= *co jest stosowne, co wypada, przystoi).* Żadna relikwja lepiej ś. rycerzowi nie przygodzi. Sienk. < Przy + Godzić >

Przygoić, i, ił, nied. **Przygajać 1.** *zagoić od wierzchu:* Nacóż rozdrażniać ból w przygojonej ranie? Mick. **P. ś. 1.** *zagoić ś. od wierzchu:* Jemu ś. powoli przygajały rany. Krasz. **2.** [P.] *przygrosnąć:* Żeby buł ten listek przyrós, żeby sie buł przygoił, przyros, toby sie dziwce nic nie stało. < Przy + Goić >

Przygojenie, a, blm., czynność cz. **Przygoić.**

Przygojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygoić ś.**

†**Przygon, u,** blm. *powinność uiszczana pracą, robocizna, pańszczyzna.* < Przy + Gon >

Przygonić, i, ił p. **Przygnać.** < Przy + Gonić >

Przygonienie, a, blm., czynność cz. **Przygonić.**

†**Przygorawać, a, ał** p. **Przygorzeć.** < Przy + *Gorawać, GOR/GAR/ŻAR >

†**Przygorawanie, a,** blm., czynność cz. **Przygorawać.**

[**Przygorek, rka,** lm. **rki**] *komórka na poddaszu przy jednej stronie dachu, czyli przy górze.* < Przy + *Gorek, od Góra >

†**Przygorewać, a, ał** p. **Przygorzeć.** < Przy + *Gorewać, GOR >

†**Przygorewanie, a,** blm., czynność cz. **Przygorewać.**

X **Przygorętszy** *trochę gorący, trochę za gorący:* Szczęśliwiej ś. rady udają przygorętsze. Leszcz. < Przy + Gorętszy >

Przygorszy *nienajlepszy, kiepski.* L. < Przy + Gorszy >

X **Przygorywać, a, ał** p. **Przygorzeć.** < Przy + Gorywać >

X **Przygorywanie, a,** blm., czynność cz. **Przygorywać.**

†**Przygorzałość, i,** blm. **1.** *przywara, to, co przywarło z potrawy do naczynia na ogniu.* Troc. **2.** *zapalenie, np. krwi.* Troc. **3.** p. **Przygorzelina.** < Od Przygorzały >

Przygorzały *który przygorzał* = a) *spalony po wierzchu, opalony, przysmalony, osmalony:* Wbić pal P. w ziemię. Troc. b) *rozpalony, pałający, u-*

palny, gorący, rozogniony, zgorączkowany: Powietrze przygorzałe jak z pieca pojmuje usty i wóz pod sobą rozpalać ś. czuje. Żebr. Krew jego przygorzała. Troc. *c) przypalony, przyswędzony, przydymiony:* Przygorzała potrawa. Troc. Przygorzała gorzałka. Troc. < Od Przygorzeć >

Przygorzeć, eje, ał, nied. × **Przygorywać,** † **Przygorawać,** † **Przygorewać 1.** *przypalić ś. trochę, opalić ś., ogorzeć, przysmalić ś., osmalić ś., przypiec ś.:* Ogrodne nasienia przygorawają, więdną od słońca. Mącz. Twarz przygorzała. Do Boga ś. uciekamy, gdy niebo zaschnie, iż już nam przygorewają żywności nasze. Rej. Ikarowi przygorzały skrzydła. Troc. **2.** *przypalić ś., przejść spalenizną, przyswędzić ś., przydymić ś.:* Przygorzała potrawa. Kn. Przygorzała gorzałka. Troc. Warząc lekarstwo, mieszaj ustawicznie, aby nie przygorzało a nie przysmargło. Sien. **3.** *przywrzeć, przypsuć do naczynia na ogniu:* Miesza warzechą, aby do garnka nie przygorzało. Troc. < Przy + Gorzeć >

Przygorzelina, y, blm. *przypalenie = smak i zapach spalenizny; przygorzałość:* Trąci przygorzeliną. Mącz. < Przy + *Gorzelina, GOR / GAR / ŻAR >

Przygorzki *trochę gorzki, gorzkawy.* < Przy + Gorzki >

× **Przygorzknąć, nie, nął** p. **Przygorzknieć.**

Przygorzkniały *który przygorzkniał, zgorzkniały nieco:* Przygorzkniała słonina. Troc. < Od Przygorzknieć >

Przygorzknieć, eje, ał, × **Przygorzknąć** *trochę przejść goryczą, zgorzknieć nieco.*

Przygorzknienie, a, blm., czynność cz. **Przygorzknieć.**

[**Przygospodarować, uje, ował**] sobie *= przysporzyć sobie dobrym gospodarowaniem.* < Przy + Gospodarować >

[**Przygospodarowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przygospodarować.**

† **Przygoszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przygościć.**

† **Przygościć, i, ił** *przybyć w gościnę, zawitać jako gość:* Król w Malborku mistrza z kilką komendatorów, do siebie przygoszczonych, dobrotliwie przyjął i uraczył. Błaż. Nie tylko we wszystkich dzierżawach Krzyżaków obrzędy kościelne wyklęto, ale też w tych, kędyby czasem przygościli. Błaż. Nie pierwej powinni byli stacji oddawać, dokądby aż sam król w one ich kraje obecnie nie przygościł. Błaż. < Przy + Gościć >

Przygotować, uje, ował, [**Przygotowić**], nied. **Przygotowywać,** [**Przygatawiać**] **1.** *zrobić, aby był gotów na czas, przyrządzić, przysposobić, przyszykować zawczasu, zgotować, nagotować:* Przygotuj na jutro na 60 osób do stołu. L. Widzi przed sobą mękę dla niej przygotowaną. L. Miłosierdzie a prawda — te przygotowują dobre rzeczy. Leop. Przyjechawszy, weszli do przygotowanych sobie pokojów. L. Już wszystkie do odjazdu przygotował rzeczy. Troc. Przygotował artykuł do następnego numeru. P. komu niespodziankę. P. odpowiedź na zarzuty. P. sobie co w myśli *(= ułożyć, obmyślić).* P. kogo do egzaminu, do gimnazjum. P. kogo do przyjęcia strasznej wiadomości. P. kogo na śmierć *(= dysponować).* Nazajutrz jegomość musiał ruszać do miasta i pro zapas kupić drugą beczkę, aby go kto nie schwytał na nieprzygotowanego. Ochoc. Nieprzygotowany do odpowiedzi, nie wiedział dobrze, jak ma postąpić. Krasz. Przygotowane słowa uciekły staremu przestraszone, w głąb duszy. Bał. **2.** † P. *zaopatrzyć, opatrzyć, uprowidować, wyekwipować:* Szły roty, w konia, w męża, w ochotę i serce, w rynsztunek, w wszelki dostatek jak najlepiej przygotowane. Warg. **3.** *jeszcze więcej ugotować; dogotować, przywarzyć:* P. kaszy, zupy dla spóźnionych przybyszów. **P. ś.,** [**Przygotowieć ś.**] *przygotować siebie, przysposobić ś., przyszykować ś.:* P. ś. do skoku, do drogi, do egzaminu, na lekcję. P. ś. na śmierć *(= pojednać ś. z Bogiem).* Przygotował ś. do potyczki, na potyczkę, na nieprzyjaciela, w drogę. Troc. P. ś. do obrony, do mowy. P. ś. na męki, na ciężkie przejścia, na zawód *(= zrezygnować ś.).* < Przy + Gotować >

Przygotowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przygotować:** P. potrawy, napoju, lekarstwa. Troc. Mówić bez przygotowania *= improwizując, ex abrupto.* Był to dzień przygotowania, który jest przed sabatem. Wuj. **2.** (zwykle w lm.) *starania, zachody, zabiegi:* Robić przygotowania do podróży, do wesela, do uroczystego obchodu. **3.** lm., *rzeczy przygotowane do czego:* Widać w domu przygotowania do uczty, do wesela, do zabawy. **4.** p. **Przygotowanie ś.:** P. na śmierć. Troc.

Przygotowanie się, a ś., blm., **Przygotowanie** czynność cz. **Przygotować ś.:** P. ś. do spowiedzi.

Przygotowawczy 1. *tyczący ś. przygotowania, zajmujący ś. przygotowaniem, przygotowujący; wstępny, przedwstępny, poprzedzający, poprzedniczy:* Zakład P. Szkoła przygotowawcza. Prace przygotowawcze do jakiej roboty, do jakiego przedsięwzięcia. Studja przygotowawcze do budowy kolei żelaznej, do przekopania kanału. **2.** lek.: Leczenie przygotowawcze *= przygotowujące, przyspasabiające* (curatio praeparatoria). **3.** poł.: Bóle przygotowawcze p. **Ból. 4.** praw.: Wyrok P. *= niestanowczy, tymczasowy, prowizoryczny, poprzedzający, uprzedni.* < Od Przygotować >

[**Przygotowić, i, ił** i **P. ś.**] p. **Przygotować.** < Przy + Gotowić >

[**Przygotowieć się, e ś., ał ś.**] p. **Przygotować:** Niechaj ś. dobrodziej przygotowie jechać.

[**Przygotowienie, a,** blm.] czynność cz. **Przygotowić:** Niech ś. dobrodziej przygotowie jechać.

[**Przygotowienie się, a ś.,** blm.] **1.** czynność cz. **Przygotowić ś. 2.** czynność cz. **Przygotowieć ś.**

Przygotowywacz, a, lm. **e** *ten, co przygotowuje,* × przyrządziciel, × przysposobiciel. < Od Przygotowywać >

Przygotowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przygotować.**

Przygotowywanie, a, blm., czynność cz. **Przygotowywać.**

Przygotowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygotowywać ś.**

Przygódka, i, lm. **i** p. **Przygoda:** Bóg umie smętne pocieszyć: przecześ ś. ty leda z jakiej przygódki zasmucić marnie a. frasować masz? Rej.

† **Przygórek, rka,** lm. **rki 1.** *pagórek, wzgórek, wyniosłość, górka:* Na przygórkach nawozy niedługo trwać zwykły. Haur. Kamień z przygórków paryjskich upada. Hul. Sigeum jest P. skalisty pomorski. Otw. **2.** anat. i poł.: × P. kości krzyżowej (promunturium, nie promontorium!) p. **Krzyżowy.** < Przy + * Górek, od Góra >

× **Przygórny** *znajdujący ś. przy górze, pod górą, koło góry, podgórski:* Ciągnęli aż ku łożyskom przygórnym. Warg. < Przy + Górny >

Przygrabiać, a, ał p. **Przygrabić.**

Przygrabianie, a, blm., czynność cz. **Przygrabiać.**

Przygrabić, i, ił, nied. **Przygrabiać, Przygrabywać, †Przygrabować I.** *grabiąc przygrzebać, przykryć ziemią:* P. dołek ziemią. Mnodzy ludzie kopru nie przygrabują po sianiu, mieniąc, iż go żaden ptak nie zobie. Trzyc. P. ścieżkę, dróżkę w ogrodzie. **2.** *grabiami przyciągnąć, grabiąc przysunąć, przybliżyć:* P. do siebie gałązki, liście, leżące na ziemi. <Przy + Grabić>

Przygrabienie, a, blm., czynność cz. **Przygrabić.**

†Przygrabować, uje, ował p. **Przygrabić.**

†Przygrabowanie, a, blm., czynność cz. **Przygrabować.**

Przygrabywać, uje, ywał p. **Przygrabić.**

Przygrabywanie, a, blm., czynność cz. **Przygrabywać.**

Przygradzać a, ał p. **Przygrodzić**

Przygradzanie, a, blm., czynność cz. **Przygradzać.**

[**Przygrajdać się, a ś., ał ś.**] *grajdając ś. przyleźć; przygramolić ś.* <Przy + Grajdać ś.>

[**Przygrajdanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przygrajdać ś.**

Przygramolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygramolić ś.**

Przygramolić się, i ś., ił ś. *gramoląc ś. przyleźć.* Kn. P. ś. do czego. Troc. <Przy + Gramolić ś.>

†Przygraniczenie, a, blm., czynność cz. **Przygraniczyć.**

Przygraniczny *przy granicy położony, graniczny, nadgraniczny, pograniczny:* Wszyscy będą odprowadzeni z Ukrainy do Putiwla lub innego swego przygranicznego miasta. Moracz. <Przy + Graniczny>

†Przygraniczyć, y, ył *mieszkać przy granicy, sąsiadować:* Kiedy urzędnik (ekonom) daje kmieciowi pańską rolę do cudzej wsi, a jeszcze gorzej, który przygraniczy, to już zdrada. Ek. <Przy Graniczyć>

†Przygrawać, a, ał p. **Przygrywać.** <Przy + Grawać>

†Przygrawanie, a, blm., czynność cz. **Przygrawać.**

†Przygrawka, i, lm. **i I.** a. [**Przygrawka**] p. **Przygrywka:** Przygrawki pszczółek. Kon. **2.** *aluzja, przytyk, przymówka.* L. <Od Przygrawać>

†Przygrążenie, a, blm., czynność cz. **Przygrążyć.**

†Przygrążyć, y, ył *wodą przykryć, zalać, zatopić:* Szlak dopiero suchy morzem przygrążony. Gęb. <Przy + Grążyć>

Przygrobny *przy grobie, koło grobu znajdujący ś., nadgrobny.* L. <Przy + Grobny>

×**Przygrodek, dka,** lm. **dki I.** p. **Przygród:** Opanował Kijów ze wszystkiemi przygrodkami, które mu ś. dobrowolnie poddawały. Stryjk. **2.** *mały gród, forteczka, mała twierdza:* W mieście Moskwie są jakoby dwa przygrodki, około których są mury ceglane jeden za drugim opodal otoczone. Łęcz. Burgos ma 7 bram, 7 kościołów, 7 przygrodków. Łęcz. <Przy + Grodek>

×**Przygrodny** *znajdujący ś. przy grodzie.* Sł. wil. <Przy + *Grodny, od Gród>

Przygrodzenie, a, blm., czynność cz. **Przygrodzić.**

Przygrodzić, i, ił, nied. **Przygradzać I.** *grodząc przybrać, przyczynić:* P. pola, cmentarza. **2.** *dodać ogrodzenia, grodząc dodać:* P. jeszcze kawałek płotu. Sł. wil. <Przy + Grodzić>

×**Przygrodzie, a,** lm. **a** *przedmieście.* Sł. wil. <Przy + *Grodzie, od Gród>

†Przygromadzenie, a, blm., czynność cz. **Przygromadzić.**

†Przygromadzić, i, ił *przyłączyć do gromady, dołączyć do kupy:* To wszystko, co jest od królestwa oddalono a. rozerwano, wedle mocy mej do tegoż królestwa przygromadzę. Herb. <Przy + Gromadzić>

†Przygrozić, i, ił I. a. [**Przygrozić, Przyhrożyć**] *zagrozić, pogrozić, grożąc zakazać:* Ociec nie powściągnie, ani przygrozi, ale jeszcze na to zaprawi, z czego przyjdzie psota dziecięcia. Glicz. [Żeby tyz pán wzion gałąske i tego pieska wycion, abo mu choć przygroził, by mię nie ukąsił]. **2.** †P. *groźbami przymusić.* Pśń. <Przy + Grozić>

†Przygrożenie, a I. blm., czynność cz. **Przygrozić. 2.** lm. a p. **Przygróżka:** Król, przyzwawszy, z przygrożeniem mu rzekł: Ty niezbedniku, wieleż ci kroć trzeba o to rozkazować? Leop.

×**Przygród, odu,** lm. **ody, Przygródek,** ×**Przygrodek, †Przegrodek,** *gród zależny, podległy metropolji:* Z początku i Psków był tylko przygrodem Nowogrodu. Bart. Co starsi na wieczu wydumają, myślą, to przyjmą przygrody. Bart. <Przy + Gród>

Przygródek, dka, lm. **dki** p. **Przygród.** <Przy + Gr ek>

†Przygróżka, i, lm. **i, †Przygrożenie** *groźba, pogróżka:* Słuchaj srogich przygróżek tego świętego zakonu. Rej. Masz tu przygróżki, któremi on grozi. Baz. <Przy + *Gróżka, GROZ/GROŻ>

Przygrubieć, eje, ał *pogrubieć nieco; przytyć.* <Przy + Grubieć>

Przygrubienie, a, blm., czynność cz. **Przygrubieć.**

[**Przygrubnik, a,** lm. **i**] *izba w środku domu, do której wychodzą wszystkie drzwiczki od pieców.* <Przy + *Grubnik, od Gruba>

Przygrubo przys. od **Przygruby; †Przygrubszym:** To było P. Włod. *(= trochę po grubjańsku).*

×**Przygrubszy** p. **Przygruby.** Mącz. <Przy + Grubszy>

†Przygrubszym przys. p. **Przygrubo.** Kn. <Od Przygrubszy>

Przygruby, ×**Przygrubszy,** ×**Ogrubny** *gruby nieco, trochę za gruby:* Była zawziętości wielkiej i przygrubych manjer. Mat. <Przy + Gruby>

Przygrywać, a, ał, †Przygrawać I. *towarzyszyć grając na narzędziu muzycznym, wtorując grać, akompanjować:* P. grającemu, śpiewającemu, deklamującemu. Ona to, o jak ślicznie śpiewa; jej tonom moja fletnia wesoło przygrywa. Cho. Przygrywa na piszczałce z bronzowego drzewa. Kłok. Pasterze za nim idą po lekku śpiewając, a w wierzbową piszczałkę pięknie przygrywając. Zbyl. Na prostej flecie przygrywa miłemu pasterki głosowi. Stasz. Pan na flecie przygrywał wesoło. Szym. Przen. żart.: Jużeśmy im tak mocno przygrywali, że i strzelby nabijać nie mogli. Pas. **2.** *grać do taktu:* Pastuszkowie, przybywajcie, Jemu wdzięcznie przygrywajcie. Pśń. Potym idzie w piszczałkę pasterską sobie przygrywając. P. Koch. **3.** *robić aluzję, dawać do zrozumienia, dawać przytyk, napomykać:* Że synagoga wyklęła Jezusa, do tego wyraźnie przygrywa św. Paweł. Kajs. <Przy + Grywać>

Przygrywanie, a, blm., czynność cz. **Przygrywać.**

Przygrywka, i, lm. **i,** †**Przegrawka** muz. *zwrotka powracająca ciągle w jednostajnej lub mało zmienionej formie,* refren. Przen.: Słuchał zaczajony za dębem z fuzyjką w ręku na miłą przygrywkę dwuch piesków. Dzierż. (= *szczekanie*). Przen.: *przyśpiew, frazes powtarzający ś. po każdej zwrotce pieśni śpiewanej lub deklamowanej,* refren: Biegł za trzodami zdala, chwytając wyrazy prostej piosenki, dźwięki znajomej przygrywki. Krasz. <Od Przygrywać>

Przygryzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygryźć.**

Przygryzanie, a, blm., czynność cz. **Przygryzać.**

Przygryzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygryzać ś.**

Przygryzek, zka, lm. **zki, Przygryzka,** ×**Przegryzek,** × **Przegryzka, Przykąs,** × **Przykąsek,** [**Przysrywka**] *przycinek, docinek, dogryzek; wyrażenie uszczypliwe, przymówka.* <Przy + * Gryzek, GRYZ>

Przygryzka, i, lm. **i** p. **Przygryzek:** Nie doznawał żadnych przygryzek od drobnych oficerów. Korz. <Przy + * Gryzka, GRYZ>

†**Przygryzować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przygryźć.**

†**Przygryzowanie, a,** blm., czynność cz. **Przygryzować:** U koni P. zębów wiek pokazuje. Dor

†**Przygryzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przygryzować ś.**

Przygryźć, zie, zł, Przykąsić, †**Przykęsić,** nied. **Przygryzać,**† **Przygryzować, Przykąsywać,** †**Przykęsywać,** †**Przykęsać I.** *ugryźć zlekka, przyciąć zębami; nadgryźć:* P. sobie język. Przygryza palce, dając znaki gniewu. L. Wargi zębami przygryzać. L. Przygryzł wargi (aby ś. wstrzymać od śmiechu, od wybuchu gniewu). **2.** przen.: P. komu = *dogryźć, dojeść, przyciąć; ukłóć, ubość, dojechać, dokuczyć uszczypliwym słowem.* **P. ś.** *przytrzeć ś. skutkiem ciągłego gryzienia:* Zęby, gdyby nie odrastały, tedyby ś. przygryzły gęstym jedzeniem. Sak. K. <Przy + Gryźć>

× **Przygryźliwie** przys. od **Przygryźliwy.**

×**Przygryźliwy** *przygryzający, dogryzający, zjadliwy, uszczypliwy, ironiczny, dokuczliwy, szyderczy, drwiący:* Rzekłem mu to z przygryźliwym uśmiechem. Niem. <Przy + Gryźliwy>

Przygrzać, eje, ał, nied. **Przygrzewać I.** *zagrzać przy ogniu, odegrzać trochę:* Przygrzewanego, przypiekanego co — wczorajsza potrawa. Kn. Przygrzej mu tej potrawy. Troc. **2.** Przygrzewać = *dogrzewać, przypiekać, palić:* Słońce przygrzewa, będzie deszcz. Serca zmiękły w nich, jak wosk przygrzany. Sienk. Pszczoły, przygrzane słońcem wiosennym. Sienk. Przen.: *prażyć, parzyć, dokuczać, zapiekać, dopiekać, doskwierać:* Grzmią kotły, zewsząd armata przygrzewa. Jabł. Po kaciećgo przygrzano, aż ś. wszystek zgoił. Pot. Jasnemi mu przygrzewa argumentami. Troc (= *przypiera go, aż ś. on poci*). Pili za zdrowie, aż też drugim dokuczyło, iż tak bardzo przygrzewano, przylewano. Trzt. **P. ś.** *zagrzać ś., odgrzać ś.:* Mleko już ś. przygrzało. Przen.: [Zmitrężenie ś. nagrodzi, jak ś. człek przygrzeje w robocie]. <Przy + Grzać>

Przygrzanie, a, blm., czynność cz. **Pzzygrzać.**

Przygrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygrzać ś.**

†**Przygrzanąć, nie, nął** *przysypać, przygarnąć, przygrzebać:* Szparagi, gdy flancują, prochem z rogu bydlęcego podsypują, a ziemią przygrzanąwszy, często polewają. Syr. <Zam. Przygrzonąć, Przy + * Grzonąć, GRZO/GRZEB/GROB; por. Przygrzebać>

†**Przygrzanięcie, a,** blm., czynność cz. **Przygrzanąć.**

Przygrzbietny *przy grzbiecie leżący:* Płatwa przygrzbietna leży przy grzbiecie dachu. <Przy + Grzbietny>

Przygrzebać, bie, bał, †**Przygrześć,** nied. **Przygrzebywać,** †**Przygrzebać I.** *grzebiąc przysunąć; przygarnąć:* Ożogiem, gdy warzymy, ognia poprawiamy, przygrzebamy węgle. Mącz. **2.** *przykryć przez grzebanie, zagrzebać, zasypać, zakopać:* P. co ziemią, ogień popiołem. [Wrazili go nazád do grobu i przygrzebali]. <Przy + Grzebać>

†**Przygrzebać, a, ał,** nied. p. **Pyzygrzebać.**

Przygrzebanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzebać.**

Przygrzebywać, uje, ywał p. **Przygrzebać.**

Przygrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzebywać.**

†**Przygrześć, ebie, ebł** p. **Przygrzebać.** <Przy + Grześć>

Przygrzewacz, a, lm. **e** bud. *szafka do przygrzewania.* <Od Przygrzewać>

Przygrzewać, a, ał i **P. ś.** p. **Przygrzać.**

Przygrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzewać.**

Przygrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygrzewać ś.**

[**Przygrzmić, i, ił**] *przyjechać z hałasem.* <Przy + Grzmić>

Przygrzmieć, i, ał żart. *przybiec, przypędzić.* <Przy + Grzmieć>

Przygrzmienie, a, blm., czynność cz. **Przygrzmieć.**

[**Przygrzmienie, a,** blm.] czynność cz. **Przygrzmić.**

Przygrzmiewać, a, ał *grzmiąc wtórować, towarzyszyć czemu grzmotami:* Bitwa wre, a burza przygrzmiewa. Strzały z ręcznej broni raz po raz słychać, a artylerja przygrzmiewa. <Przy + * Grzmiewać, od Grzmieć>

Przygrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzmiewać.**

× **Przygubić, i, ił** *przyprowadzić do zguby, przyśpieszyć zgubę czyją:* Biedni! zapewne nowe jakie nieszczęście do reszty ich przygubiło. L. <Przy + Gubić>

[**Przygubie, a,** lm. **a**] = **Przegubie.** <Przy + * Gubie, od Gub>

× **Przygubienie, a,** blm., czynność cz. **Przygubić.**

Przygumienie, a, lm. **a** prow. *miejsce otaczające gumno.* <Przy + * Gumienie, od Gumno>

†**Przygurtować, uje, ował** *przyciągnąć gurtem; przypasać, przysznurować:* Wpadnie kto w sieć, to go przygurtuje jeszcze kto lepiej, pewnie nie ratuje. Jabł. <Przy + Gurtować>

Przygurtowanie, a, blm., czynność cz. **Przygurtować.**

× **Przygwałcenie, a,** blm., czynność cz. **Przygwałcić.**

× **Przygwałcić, i, ił** *przyciągnąć, przyprowadzić gwałtem:* Królestwo swe ... Bóg oddać chce ... tym, co śmią P. je ku ziemi. Kon. <Przy + Gwałcić>

Przygważdżać, a, ał p. **Przygwoździć.**

Przygważdżanie, a, blm., czynność cz. **Przygważdżać.**

†**Przygwizdać, a, ał** p. **Przygwizdywać.** <Przy + Gwizdać>

†**Przygwizdanie, a,** blm., czynność cz. **Przygwizdać.**

Przygwizdywać, uje, ywał, †**Przygwizdać** *gwiżdżąc wtórować; gwizdać do taktu, pogwizdywać:* P. komu grającemu, śpiewającemu. P. sobie. <Przy + * Gwizdywać, GWIZD>

Przygwizdywanie, a, blm., czynność cz. **Przygwizdywać.**

Przygwoździć, i, ił, nied. **Przygważdżać** *przybić gwoździem, gwoźdźmi:* P. wieko skrzyni, przykrywę, deskę do belki. Przen.: Nadeptał nogą na plecy i przygwoździł sztychem do ziemi. Sienk. <Przy + Gwoździć>

Przygwożdżenie, a, blm., czynność cz. **Przygwoździć.**

Przyhaczać, a, ał p. **Przyhaczyć.**

Przyhaczanie, a, blm., czynność cz. **Przyhaczać.**

Przyhaczenie, a, blm., czynność cz. **Przyhaczyć.**

Przyhaczyć, y, ył, nied. **Przyhaczać** *hakiem przyczepić, kotwicą przytwierdzić:* P. łódź do brzegu. <Przy + Haczyć>

[**Przyhadać, a, ał**] sobie = *przypomnieć sobie.* <Ukr. prihadáty>

[**Przyhadanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyhadać.**

Przyhaftować, uje, ował 1. *haftem przyłączyć, przyszyć:* Dwie obrączki złote przyhaftujesz przy obu krajach pektorału. Leop. Namioty z cudnemi przyhaftowanemi sztuczkami abo obrazkami rozbił. Warg. Po gałązkach ziela tego listeczki są jakoby przyhaftowane. Syr. Przen.: Tak przysądzonemu rozumieniu łatwie było inne rzeczy P. Błaż. (podszyć, przyśrubować, przydać. L.). **2.** *haftując przyczynić, do wyhaftowanego jeszcze więcej wyhaftować.* <Przy + Haftować>

Przyhaftowanie, a, blm., czynność cz. **Przyhaftować.**

Przyhaltrać, a, ał zł. *przytrzymać.*

Przyhaltranie, a, blm., czynność cz. **Przyhaltrać.**

Przyhamować, uje, ował 1. *hamując przytrzymać, niezupełnie zahamować:* Na spadkach pociąg trzeba P., aby nie nabrał zbytniej prędkości. **2.** *zahamować, hamując wstrzymać zupełnie:* P. ruch pociągu, wozu i t. d. <Przy + Hamować>

Przyhamowanie, a, blm., czynność cz. **Przyhamować.**

Przyharcować, uje, ował *harcując przybliżyć ś.* <Przy + Harcować>

Przyharcowanie, a, blm., czynność cz. **Przyharcować.**

× **Przyhardszy** p. **Przyhardy.** <Przy + Hardszy>

Przyhardy, × **Przyhardszy** *nieco hardy.* L. <Przy + Hardy>

Przyhardzenie, a, blm., czynność cz. **Przyhardzieć.**

Przyhardzieć, eje, ał *stać ś. nieco hardym, zhardzieć cokolwiek.* <Przy + Hardzieć>

Przyhartować, uje, ował *jeszcze trochę, jeszcze bardziej zahartować, przydać hartu:* P. żelazo. Przen.: P. pierś. Sł. wil. <Przy + Hartować>

Przyhartowanie, a, blm., czynność cz. **Przyhartować.**

Przyhasać, a, ał *hasając przybyć, szybko przybiec a. przyjechać:* P. skąd dokąd. P. pieszo, konno. Sł. wil. <Przy + Hasać>

Przyhasanie, a, blm., czynność cz. **Przyhasać.**

Przyheblować, uje, ował *sheblować jeszcze bardziej; przypasować heblując.* <Przy + Heblować>

Przyheblowanie, a, blm., czynność cz. **Przyheblować.**

Przyheftować, uje, ował tap. *przybić tymczasowo przed ostatecznem wykończeniem, nie dobijając zupełnie gwoździ:* P. pokrycie, płótno na meblu. <Przy + Heftować>

Przyheftowanie, a, blm., czynność cz. **Przyheftować.**

[**Przyhławek, wka,** lm. **wki**] w młynie wodnym, *jeden z dwu kawałków belki czworograniastej, na których obracają ś. koła.* <Przy + * Hławek, od Czes. hlava>

Przyholendrować, uje, ował *holendrując przybliżyć ś., przybiec.* <Przy + Holendrować>

Przyholendrowanie, a, blm., czynność cz. **Przyholendrować.**

Przyholować, uje, ował *przyprowadzić (statek wodny) holując:* Przystań w tych dniach będzie przyholowaną i ustawioną na miejscu. <Przy + Holować>

Przyholowanie, a, blm., czynność cz. **Przyholować.**

[**Przyhołomszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyhołomszyć.**

[**Przyhołomszyć, y, ył**] *przydusić tak, że straci przytomność na chwilę.* <Przy + Hołomszyć>

Przyhołubiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyhołubić.**

Przyhołubianie, a, blm., czynność cz. **Przyhołubiać.**

Przyhołubianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyhołubiać ś.**

Przyhołubić, i, ił *przytulić, przygarnąć, serdecznie ś. zaopiekować:* P. sierotę, nieszczęśliwego. Lepiej było ugłaskać, P., przyciągnąć. Krasz. Widywał ją we snach otoczoną przez twarze życzliwe, przyhołubioną przez samego księcia i księżnę Gryzeldę. Sienk. **P. ś. 1.** *przytulić ś., przygarnąć ś. do kogo pieszczotliwie.* **2.** *przymilić ś., przypochlebić ś., przypodobać ś.:* Przyhołubiać ś. jej różnemi śliczniemi pomysłami gospodarskiemi. Krasz. <Przy + Hołubić>

Przyhołubienie, a, blm., czynność cz. **Przyhołubić.**

Przyhołubienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyhołubić ś.**

[**Przyhrożenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyhrożyć.**

[**Przyhrożyć, y, ył**] p. **Przygrozić.** Rej. <Ukr. prihrozýty>

Przyhuczno przys. od **Przyhuczny.**

Przyhuczny *za bardzo huczny, za głośny, zbyt hałaśliwy.* <Przy + Huczny>

Przyhukiwać, uje, iwał p. **Przyhuknąć.**

Przyhukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyhukiwać.**

Przyhuknąć, nie, nął, nied. **Przyhukiwać,** × **Przyhuknywać** *huknąwszy przyświadczyć,* nied. *głośnym okrzykiem przytakiwać:* P. słowom czyim. Tak mówił Romulus: wojsko przyhuknywa, a lud szemrze. Stasz. Tak Pryjamida rzekł; przyhuknęli Trojanie mu głośno. Ml. <Przy + Huknąć>

Przyhuknięcie, a, blm., czynność cz. **Przyhuknąć.**

× **Przyhuknywać, a, ał** p. **Przyhuknąć.** <Przy + *Huknywać, od Huknąć>

× **Przyhuknywanie, a,** blm., czynność cz. **Przyhuknywać.**

†**Przyić, idzie, szedł** p. **Przyjść.** < Przy + Ić >

[**Przyiłek, łku,** lm. **łki**] *ziemia zimna, tępa.* <Przy + Iłek>

†**Przyimacz, a,** lm. **e** p. **Przyjemca:** P. złodziejów. L. (=*przechowywacz*). <Od Przyimać>

Przyimek, mka, lm. **mki,** × **Przedimek l.** × P. *przydomek, przezwisko, epitet:* Piotr Konaszewicz, nazywany pospolicie od Kozaków, którzy swoim pobratymom przyimki radzi nadawać, Sahajdacznym. Nar. **2.** gram. a. × **Przedsłowie** *część mowy nieodmienna występująca z przypadkiem zależnym:* P., wyraz nowy, ta część mowy, która ś. kładzie przy imieniu, żeby mu pomogła okoliczności jakiej, *praepositio.* Kopcz. <Przy + *Imek, od Imię>

†**Przyimciel, a,** lm. **e** p. **Przyjemca:** Tyś jest Bóg, P. mój, *susceptor.* Wr. Wspomocnik i P. jesteś mój. Leop. O ty Panie, ucieczko i przyimicielu mój, na Twe słowo do Ciebie idę. Skar. <Od Przyjąć>

Przyimkowy przym. od **Przyimek:** Dopełnienie przyimkowe.

†**Przyimowacz, a,** lm. **e** p. **Przyjemca.** <Od *Przyimować>

†**Przyimowaczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przyimowacz.** L.

× **Przyiskrzać, a, ał** *iskrząc ś. przyświecać:* Przywalone nadzieje pogrobowym mchem zarastały, którym w ustroniu sam duch Czartoryskiego przyiskrzał. Wor. <Przy + *Iskrzać, od Iskra>

Przyiskrzanie, a, blm., czynność cz. **Przyiskrzać.**

†**Przyistoczenie, a,** blm. fizj. *przyswojenie, przyswajanie przez istotę czyją,* × przypodobnienie, asymilacja (assimilatio): P. jest to przemiana pokarmów w istotę naszą. Dyk. M. <Przy + Istoczenie>

†**Przyiść, idzie, szedł** p. **Przyjść.** <Przy + Iść>

†**Przyiść się, i ś., jadł ś.** *objeść ś.:* Okrom czasu jakiegoś uroczystego, nie zda mi ś., aby dworzanin miał ś. P. zbytnie. Górn. <Czes. přijisti se>

†**Przyjachać, jadzie, jachał,** [**Przyjachać**] p. **Przyjechać.** <Przy + Jachać>

†**Przyjachanie, a,** blm., czynność cz. **Przyjachać.**

Przyjaciel, a, lm. **e,** [**Przaciel**] **1.** *człowiek sprzyjający komu, żyjący z kim w przyjaźni, druh:* Arystoteles spytany, co jest P.? odpowiedział: Jedna dusza w dwuch ciałach przemieszkująca. Pilch. Przyjaciela ty stąd poznasz prawego, jeśli miłuje ciebie, nie co twego. Kn. Sam tylko dobry człowiek dobremu jest przyjacielem, a zły ani dobremu, ani złemu kiedy z serca przyjacielem będzie. Birk. Żyj, mój Szymonie, o ty jeden z wielu szczery, poczciwy, dawny przyjacielu! Kniaź. P. wierny rzadki, drogi. Kn. Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela. Kras. Dwaj, trzej wierni przyjaciele jedna dusza w różnym ciele. Kn. P. przytomny lepszy, niż brat odległy. Kn. P. stoi za dzieci, za potomstwo, za powinowate. Kn. Przyjaciela zawsze trzeba każdemu, jak wody, chleba. Kn. Przyjaciela sobie szanuj, a z niego lekce nie żartuj. Kn. P. dobry, który dogodzi nie dalej, jedno póki ś. godzi. Kn. Prawdę nad przyjaciela przekładaj. Kn. *(amicus Plato, amica veritas).* P. jest, co prawdę mówi, nie co pochlebia. Kn. Przyjaciela napomnij, gdy przystojności zapomni. Kn. P. do przyjaciela zalet nie potrzebuje. Kn. P. do przyjaciela idzie, choć nie zaproszony. Kn. Przyjaciela bacznie obieraj, a obrawszy, mocno trzymaj. Kn. Stał ś. moim przyjacielem. Troc. Przyjaciele za szczęściem idą. Troc. Miła rzecz P. Troc. P. odległy niepożyteczny. Troc. Póki komu szczęście płuży, przyjaciół mu wiele służy. Troc. P. to nasz spólny. Troc. W potrzebie przyjaciela poznasz. Troc. Troc. Dla przyjaciela nowego nie opuszczaj starego. Rys. Przyjaciela w nieszczęściu nie odstępuj, ale ratuj. Kn. Przyjacielowi zawsze dogadzaj, by i w północy k niemu wychadzaj. Kn. Przyjaciół wiele mieć nie szkodzi: jeśliże nie ten, ów ci dogodzi. Kn. Przyjacielem bądź w miarę, bo gdy ś. wylejesz, możesz ś. raz ucieszyć, dziesięć przybolejesz. Kn. Przyjaciół wnet dość nabędziesz, jeśli nic nie brać, wiele dawać będziesz. Kn. Szczęście ustało, przyjaciół mało. Kn. Szczęśliwy człowiek nie wie, kto P. jego. Bardz. Gdzie złe przypadki, tam P. rzadki. Rys. P. nieszczery, obłudny, słowny. Kn. P. fałszywy w nieszczęściu odbieży. Kn. Przygoda pewna przyjaciół i nieprzyjaciół próba. Kn. P. chlebowy, stołowy—niepewny. Kn. Przyjaciela chleb dostanie, lecz taki prędko ustanie. Kn. Stołowy P. jak mucha: najadszy ś., precz odleci. Burl. O to ś. pan ma z pilnością starać, aby rozeznał, którzyby prawdziwi jego przyjaciele byli, a którzy nie z chuci, jedno aby ś. najedli i napili, obyczajem pasigębów miłują. Kosz. Przyjaciele kuchenni a. garncowi wszystkiego ś. dla brzuchów swych radzi podejmują. Kosz. Pan Bóg a mieszek to P. prawy, a ludzka przyjaźń tylko dla zabawy. Rys. Byle mieszek był blizko, P. przybędzie. Jag. Żaden człek bez przyjaciela i nieprzyjaciela nie znajduje ś. Star. †P. główny=*wierny do śmierci.* Przy boku królewskim ci siedzieć mają, którzy są przyjacielmi cnocie, uczciwości, wstydowi, a nieprzyjaciele morderzom, gwałtownikom. Górn. Wśród serdecznych przyjaciół psy zająca zjadły. Kras. Przen.: Przyjacielu! = *człowieku! bracie!:* (do włościanina): Przyjacielu, a co to macie na sprzedaż? Przyjacielu, rzekł hrabia, piękne przyrodzenie jest formą, tłem, materją, a duszą — natchnienie. Mick. Grono przyjaciół. Ir.: P. ludzkości = *lichwiarz.* **2.** *zwolennik, stronnik, wyznawca, adherent:* Ma on swoich przyjaciół politycznych. **3.** *miłośnik, zwolennik, lubownik, amator; mecenas, protektor; opiekun:* P. sztuk pięknych, literatury, postępu. Towarzystwo przyjaciół nauk. P. zwierząt. **4.** †P. gościnny = *przyjmujący w gościnę a. przyjęty w gościnę, gospodarz a. gość:* P. gościnny, u którego gościną stawam abo on mię przyjmuje. Troc. **5.** †P. możny=*patron, opiekun, protektor:* P. możny = który podlejszego w przyjaźń, obronę przyjmuje, *patronus.* **6.** †P. *klijent:* P. przypowiedziany, dla obrony przyjęty abo dobrodziejstwy obowiązany, podpadły pod kogo, *cliens.* Kn. **7.** †P., [P.] *powinowaty, krewny.* Magd., Kn., Tet. Sierocini przyjaciele, to jest matka, stara matka i każda białogłowa krewna i powinowata. Groic. **8.** [P.] *małżonek, mąż a. żona.* **9.** [P.] *przyjaciółka:* Kasia mój P. Zdr. [**Przyjacieliczek**]. <Od 2. Przyjać, PRZY>

† **Przyjacielenie, a,** blm., czynność cz. **Przyjacielić.**

† **Przyjacielenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyjacielić ś.**

[**Przyjacieliczek, czka,** lm. **czkowie**] p. **Przyjaciel.** <Od *Przyjacielik, od Przyjaciel>

† **Przyjacielić, i, ił** i † **P. ś.** p. **Przyjaźnić.** Sekl. <Od Przyjaciel>

Przyjacielski I. *należący do przyjaciela, tyczący ś. przyjaciela:* Przyjacielskie rzeczy wszystkie spólne. Kn. Przyjacielska posługa nadgrody nie potrzebuje. Kn. P. gniew krótki. Kn. Przyjacielskie wady znaj, a małe przebaczaj. Kn. Przyjacielska niechęć cięższa, niż obca. Błaż. **2.** *przyjazny, sprzyjający, życzliwy, dobrze życzący:* Stosunki przyjacielskie. Rada przyjacielska. Dom P. Uścisk P. Postępowanie prawdziwie przyjacielskie. Mówić tonem przyjacielskim. Zaprosił wszystkich na chleb P., częstował wspaniale i suto. Kit. Balik P. = *balik w gronie przyjaciół; balik składkowy; balik bez etykiety, szpicbal.* **3.** † P. *polubowny:* Spłacić podług przyjacielskiej umowy. Nisz. **Po przyjacielsku, Przyjacielsko,** † **Przyjacielskie** przys. *w sposób przyjacielski, przyjaźnie, życzliwie, sprzyjając:* Przyjął go po przyjacielsku. Radzę ci po przyjacielsku. Po przyjacielsku tę sprawę zakończyli. Troc. <Od Przyjaciel>

Przyjacielskie przys. p. **Przyjacielski:** P. go i towarzysko u siebie zatrzymywał. Warg. Wszedszy wrzkomo P. do Syrji. B. B. Uczciwie go przyjął i bardzo P. czestował. Baz. P. pana napominali. Kosz. <Od Przyjacielski>

Przyjacielsko przys. p. **Przyjacielski:** Postępować względem kogo P. P. ś. ściskali. Troc. Łaskawie do niego i P. mówił. Birk. (Konie) P. obwąchiwały mu twarz. Reym. <Od Przyjacielski>

Przyjacielskość, i, blm. rz. od **Przyjacielski.**

Przyjacielstwo, a, blm. **I.** *stosunek przyjacielski, przyjaźń, zaprzyjaźnianie ś.:* Do przyjacielstwa swojego (przyjaźni swojej) kogo przyjąć. Troc. P. wielkiej liczby nie lubi. Kn. Z przyjaciółmi swemi chowali nieodmiennie P. Leop. Jeśli chcesz z każdym żyć w szczerym przyjacielstwie, wnet cię zdrada spotka, wzgardzą cię w ubóstwie. Stryjk. Posłał im upominek na znak przyjacielstwa i spólnego przymierzenia. Stryjk. Uczyń ze mną P. Wuj. P. z kim przyjąć, sprzyjaźnić ś., stać ś. komu przyjacielem. Kn. Przyjechali posłowie od cesarza tatarskiego a wzięli wieczne P. z królem Olbrachtem. Biel. M. (= *przymierze*). **2.** [P.] *pokrewieństwo, powinowactwo:* Blizkie, dalekie P. **3.** † P. przypowiedziane = *klijentela.* Kn. (= *patronat*). **4.** † P. gościnne = *zachowanie w gościnie.* Kn. **5** zb. *przyjaciele, grono przyjaciół:* P. nie z szczęścia, ale z nieszczęścia poznawamy. Petr. Małe P. *exiguae amicorum copiae.* Mącz. Wszystkie P. go obstąpiło, na ratunek przyleciało. Troc. Każda z nas potrzebuje przyjacielstwa. Sienk. Do przyjacielstwa nie był nigdy skory. Reym. Ani przemówić do niego, ni przystąpić z tym szczerym sercem, jak to zwyczajnie bywa w małżeńskim stanie, abo i w przyjacielstwie. Reym. <Od Przyjaciel>

Przyjaciółka, i, lm. **i I.** forma ż od **Przyjaciel;** [**Przyjaciel**]: Serdeczna to moja P. Troc. Sprawiedliwość — P. skromności. Troc. [P.] = *krewna; małżonka, żona.* **2.** *kochanka, lubownica, kochanica, miłośnica, amantka, faworyta, metresa, nałożnica, wygodnica:* Na biesiadach rozwaleni u stołu z podleboczemi przyjaciółkami. Nagur. **3.** [P.] *rodzaj żakietu kobiecego z przodu gładkiego, z tyłu mocno sfałdowanego, długiego po kolana, z wyłogami i obszyciem barankowym, z guzikami metalowemi:* Siostra młodsza miała atłasową przyjaciółkę, coś nakształt dzisiejszych burnusów. And. Grono kobiet i dziewcząt w granatowych przyjaciółkach i kaftanikach. Kaczk. Z sukna kupnego w kaftanik i przyjaciółkę ubierały ś. tylko zamożniejsze. Gac. **4.** [P.] *wódka.* <Od Przyjaciel>

I. † **Przyjać, jadzie, jał** p. **Przyjechać.** B. Sz. Adam na smowny dzień s listem na sołtystwo przyjał do Landa i pokładał list. HR. <Przy + *Jać, J(A)/J(E)/J(AD)/J(EDŹ)/J(ACH)/J(ECH)>

2. † **Przyjać, a, ał,** † **Przyjajać** *być życzliwym, sprzyjać.* Fort., Sekl. Poczciwość wyrządzaj krewnym, a zaś zachowałym szczerze przyjaj. Glicz. Pasterze przyjają psem, jako swym pomocnikom. Petr.

Przyjadać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyjeść.** <Przy + Jadać>

Przyjadanie, a, blm., czynność cz. **Przyjadać.**

Przyjadanie się, a ś., blm., czynność cz **Przyjadać ś.**

† **Przyjajać, e, ał** p. **2. Przyjać:** Nie P. komu, zajrzeć mu. Mącz. Król ten więcej miał obyczajów niemieckich, niż węgierskich, a k temu narodowi węgierskiemu nie przyjajał. Biel. M. Niemasz nic nad to lepszego, jedno gdy nam przyjaje Pan Bóg i nas miłuje. Hrb.

Przyjajnik, a, lm. **i** anat. *narząd szczątkowy w więzadle szerokim między jajowodem a macicą* (paroophoron, parovarium). <Przy + Jajnik>

† **Przyjájny** p. **Przyjazny.** Pat.

Przyjałowy *cokolwiek jałowy.* <Przy + Jałowy>

I. Przyjanie, a, blm., czynność cz. **I. Przyjać.**

2. Przyjanie, a, blm., czynność cz. **2. Przyjać.**

× **Przyjarzmić, i, ił I.** *przycisnąć jarzmem, ucisnąć.* **2.** *przyzwyczaić do jarzma.* <Przy + Jarzmić>

× **Przyjarzmienie, a,** blm., czynność cz. **Przyjarzmić.**

Przyjaskrawo przys. od **Przyjaskrawy.**

Przyjaskrawy *cokolwiek jaskrawy; zbyt jaskrawy.* <Przy + Jaskrawy>

× **Przyjaśniejszy** *trochę jasny:* P., sublucidus. Mącz. <Prrzy + Jaśniejszy>

Przyjazd, u, lm. **y I.** *przyjechanie:* P. spóźniony. **2.** *strona, skąd ś. przyjeżdża do danego miejsca:* Cztery bramy od pola, z przyjazdu od Polski. Star. <Przy + *Jazd, J(AZD)>

Przyjazdowy przym. od **Przyjazd:** Tor P. stacji kolejowej = *tor przeznaczony dla pociągów przyjeżdżających.*

Przyjazność, i, blm. **I.** † P. rz. od **Przyjazny:** Dobrodziejstwo i P., nie fałsz, ani kłamstwo im odpłacił Hrb. **2.** [P.] *przyjaźń, miłość:* Zakochał ś. Jasio i musi ś. rozstać, a byłoć to nigdy przyjazności nie znać. Sywka jest teraz z Nawiką w przyjazności. <Od Przyjazny>

Przyjazny, † **Przyjaźliwy,** † **Przyjaźniwy,** † **Przyjajny,** † **Sprzyjazny,** † **Sprzyjaźliwy I.** *przyjacielski, życzliwy, przyjaźnią nacechowany, przychylny, łaskawy:* Stosunki, uczucia, zamiary przyjazne. Los nie był mi P. **2.** *sprzyjający, pomyślny, dogodny:* Wiatry przyjazne lub przeciwne. L. Okoliczności przyjazne. <Od Przyjaźń>

† **Przyjaźliwie** przys. od **Przyjaźliwy:** Cudzoziemców P. przyjmowali. B. B.

† **Przyjaźliwy** p. **Przyjazny:** Lepiej o przyjaźliwych, niżeli o nienawistnych rzeczach mówić. Warg. Pasterzom P. brytan. Petr.

†**Przyjaźnić, i, ił,** †**Przyjacielić, l.** *robić przyjaciółmi, zaprzyjaźniać:* P. kogo z kim. Sł. wil. 2. sobie kogo = *jednać sobie; zyskiwać sobie czyją przyjaźń, ujmować sobie, usposabiać przyjaźnie dla siebie:* Masz tu przepisy, jak P. sobie ludzi. Bals. Król ten panów przyjaźni sobie, urzędy rozdając. Papr. **P. ś. l. a.** †**Przyjacielić ś.** z kim = a) *zawierać przyjaźń z kim, zaprzyjaźniać ś.* b) *zostawać z kim w przyjaźni, żyć z nim w stosunkach przyjacielskich, być zaprzyjaźnionym:* Przyjaźniłem ś. z nim. Troc. **2.** [P. ś.] *być z kim w pokrewieństwie, być czyim krewnym.* < Od Przyjaźń >

Przyjaźnie przys. od **Przyjazny:** Usposobiony P.

†**Przyjaźnienie, a,** blm., czynność cz. **Przyjaźnić.**

Przyjaźnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyjaźnić ś.**

†**Przyjaźniwy** p. **Przyjazny.** B. Sz.

Przyjaźń, i, lm. **e l.** *stosunek serdeczny z kim, przyjacielstwo, życzliwość:* P. między kim a kim. P. obustronna, wzajemna, wierna, stała, niezachwiana, do grobowej deski, szczera, serdeczna, bezinteresowna. P. obłudna, fałszywa, dla interesu. Węzły, związki przyjaźni. Być, żyć z kim w przyjaźni. Zawrzeć z kim P. Wejść z kim w P. Zawiązać P. Zyskać, zjednać sobie czyją P. Bojaźń Boska, P. ludzka. Życzliwej ś. twojej oddaję przyjaźni. Troc. Doznana P. Troc. Dowód przyjaźni. Wolen od trosk i bojaźni, życie poświęcę przyjaźni. Kochan. Między złemi ludźmi P. być nie może. Górn. P. sama żywot ten nędzny nam słodzi. Górn. O, jak trudno o prawego przyjaciela, któryby pożytkiem przyjaźni nie mierzył, a po śmierci przyjaźni dochował. Skar. Najtrwalsza jest P., która ś. na spólnych cnotach funduje. Skar. P. nie może być, jedno między dobremi. Macz. Ani P. bez prawdy, ani prawda bez przyjaźni być nie może. Macz. Lepszy jest jawny grzech, aniż zmyślona P. Macz. P. jest to taka cnota, która nie mieszka, jedno między dobremi. Birk. Między złemi zła P., nietrwała, fałszywa. Jabł. Nie ze wszystkiemi trzeba w P. zachodzić. Falib. Nim kto zabierze z kim P., powinien ś. długo namyślać: ale zabrawszy, powinien otworzyście z przyjacielem postępować. Pilch. Każda P. nic nie wadzi. Rys. Najmniejsza P. nie zawadzi. Rys. Uściskajmy ś. i zacznijmy dawną P. prowadzić. L. Towarzyszki jej, z któremi P. chowała. Star. P. przyjaźnią, a interes interesem. Prz. P. ś. tam mocną staje, gdzie podobne obyczaje. Kn. P., co mię słodkiemi węzły z tobą wiąże. Kras. Zdawna zażyła i ugruntowana P. Pilch. P. z dobra drugiego swoje własne czyni. Brodz. Jak rzadko na tej ziemi czystą P. bywa. Gor. Gdy ś. tak rozrzewniał, gdy mię ściskał i o swej przyjaźni zapewniał. Mick. Świętym jest na ziemi, kto umiał P. zabrać ze świętemi. Mick. A kiedy odjeżdżasz, bywajże mi zdrów, o mojej przyjaźni dobrze mów. Pśń. Jam dla ciebie, niebogo, na miłość za stary, na P. za młody. Kor. Słyszałem ja dużo od rzeszy uczonej, że P. jest lepsza, niż miłość młodzieńcza. Kor. Coś jeszcze niemiło dla serca młodziana zawierać rozumne przyjaźni z dziewicą. Kor. 2. [P.] *przychylność, troskliwość, życzliwość, usposobienie przyjazne:* Pościelże mu, pani matko, pięć podusek, dwoje pierzynie; dziękuje ci, pani matko, za te przyjaźni *(=dowody przyjaźni).* 3. †P. dożywotnia = *pożycie małżeńskie, małżeństwo, związki małżeńskie:* Przybrał sobie w dożywotnią P. kanclerzankę koronną. Nies. Marjannę Mikołajowi Księskiemu, cześnikowi, w dożywotnią zaślubił P. Nies. Dożywotnia nierozdzielnego życia P. Troc. <Od 2. Przyjać, PRZY>

Przyjąć, jmie, jął, nied. **Przyjmować,** †**Przyimować,** †**Przymować, [Przyjmać] l.** *nie odrzucić, wziąć od wręczającego, zgodzić ś. na wzięcie, zdecydować ś. wziąć:* Jeśliśmy przyjęli dobra z ręki Bożej, złego czemubyśmy przyjmować nie mieli? Wuj. Daru nie przyjmę z rąk waszych. Wuj. P. kielich z rąk czyich. Przyjął ode mnie podarunek. Troc. Jeśliby ś. namyśliła posłać mi jaki prezent, P. go, nie przyjmę i posłańca z nim odeślę. L. Piękniejsza rzecz słyszeć: nie chciał tego P., aniż: nie chciano dla niego uczynić. Lubom. Niczym nie gardź, wszystko przyjmuj. Kn. Za grzechbym sobie miała jałmużnę przyjmować. L. Jakie szczęście kochać i być przyjętym, wzdychać i wzdychanie brać równie. L. † Niewdzięczneś przyjmował mego napomnienia. Otw. S. Fałszywych pieniędzy nie przyjmują. P. złożoną ofiarę. P. proponowany urząd, godność, tytuł. P. zaproponowaną zapłatę. P. rzecz oddaną, zwróconą. P. napowrót. P. kupno wrócone. Troc. Tyberjusz imienia ojca ojczyzny, które mu lud często ofiarował, nie przyjął. Nar. W miejsce pierwszych swatów z nieprzyjętym pozdrowieniem pokoju wtargnęło teraz 15000 kozaków. Szaj. Basza Imci wysłał podjazdy ponad swe brzegi, by przyjmować hultajstwo. Rol. (= *na spotkanie hultajstwa*). Przen.: *poczytać, wziąć:* P. komu co za dobre = za dobre mieć komu co. Kn. Proszę, za wdzięczne przyjmij dar ten mój maluczki. Biel. M. P. co = *mieć sobie co udzielone, przystąpić do czego:* P. chrzest, komunję św., sakramenta. Z świątobliwością ma być małżeństwo przyjmowane. Karnk. P. inną wiarę = *przejść na nią.* P. katolicyzm. †P. miejskie = *przyjąć, uznać prawo miejskie, zostać mieszczaninem.* P. poddaństwo. **2.** *zgodzić ś. na co, przystać na co, zaakceptować, uwzględnić co:* P. wyzwanie do boju, na pojedynek. P. projekt. Wymówek twoich nie przyjmuję. Skar. P. czyje wymówki, przytoczone racje, świadectwo. P. podane warunki. Z wielką czcią był od ludu przyjęt na króla. Wuj. Przyjęli te kondycje. Troc. P. wymówkę, rację. Troc. P. = *P. za rzecz dowiedzioną, za prawdę; przypuścić, zgodzić ś.:* Wiadomościom tym nie zaprzeczono: można zatym P., że są prawdziwe. W tym razie przyjmuję, że... **3.** P. odwiedzającego = *wpuścić go do swego domu, otworzyć mu swój dom, wystąpić w roli gospodarza, pozwolić mu zobaczyć ś. u siebie, powitać go,* nied. *robić honory domu, mile go widzieć u siebie; zapewnić komu pobyt gdzie:* Podróżnego w dom P. Paulino, idź do pokoju kompanji, będziesz przyjmowała niektóre osoby, które mają przyjechać. L. Biegaj prędko do pani Sentymentalskiej, spytaj ś., czy przyjmuje. L. (= *czy przyjmuje wizyty; czy można ś. z nią widzieć).* Skrzetuski, podżupek wielicki, z wielką nas ludzkością przyjmował. Mat. Nie wątpię, że tam Wc Pana dobrze przyjęto. Boh. (= *że mu radzi byli).* Gościem byłem, a przyjęliście mię. Leop. Pan tej wyspy, przyjąwszy nas, przez trzy dni łaskawie podejmował. Leop. Gdyby kto na czas jakiego zacnego pana z jego sługami w dom przyjął, ten nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno ten, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. Sz. P. kogo w domu swym grzecznie, serdecznie, z otwartemi rękoma, zimno, dyplo-

matycznie. Gdyby nie przyjmował mych odwiedzin. Mick. P. kogo do szpitala. Przyjmować = *dawać posłuchanie, audjencje:* Minister przyjmuje interesantów dwa razy na tydzień. Adwokaci, lekarze przyjmują w godzinach popołudniowych = *udzielają porad u siebie.* Przyjmować kogo czym = *podejmować, ugaszczać, częstować u siebie.* P. u bram miasta powracającego bohatera, nowego biskupa, nowowybranego członka akademji. Przen.: P. nadesłaną wiadomość, nową konstytucję, ustawę, rozporządzenie, zapowiedź czego, reformę — życzliwie, przyjaźnie, z niechęcią, z rozczarowaniem (= *zachować ś. wobec nich, przybrać taką lub inną postawę).* P. nowowydaną książkę dobrze, źle, obojętnie. Krytyka dobrze przyjęła to dzieło. **4.** *przybrać, przypuścić, dopuścić:* P. kogo do miasta, mieszczaninem uczynić. Kn. Przyjmuję do herbu kogo, przypuszczam. Kn. Przyjmuję do cechu, do rady. Kn. Przyjmować kogo do domu swego, do łaski swojej, w opiekę swoją. Kn. P. dziecko za swoje (= *przysposobić, adoptować, wziąć za swoje),* za syna (= *usynowić).* **5.** *wziąć do siebie:* P. co do schowania, do depozytu. P. futro do przechowania przez lato. P. chłopca do warsztatu, na naukę, na praktykę. Przyjmować bieliznę do haftu, do szycia, do prania. Tu przyjmują wszelkie reperacje. P. co w komis. Tak to złodziej, co przyjmuje, jak ten, co kradnie. Kn. P. sobie co za zasadę, za podstawę: P. pewien system, pewną metodę = *wziąć sobie, obrać sobie.* P. od kogo co = *zapożyczyć, przejąć; mieć od kogo, wziąć od kogo:* P. a. P. od kogo czyje zasady, metodę, sposób postępowania, taktykę czyją. **6.** (do obowiązku) *wziąć, zgodzić, nająć, umówić, dać miejsce u siebie:* P. guwernera, kucharza. P. kogo za pomocnika sekretarzowi, za lokaja. P. kogo na swój dwór, na służbę. P. sługę, sekretarza. Troc. P. żołnierza. Troc (= *wziąć ochotnika do wojska).* Przyjmuję żołnierza, popisuję żołnierza. Kn. P. służbę, obowiązki u kogo = *podjąć ś. ich; przystać do pana.* **7.** †Przyjmować do chrztu = *podawać do chrztu, trzymać do chrztu:* Kmotr z tym, którego na chrzcie przyjmuje, powinowactwo zaciąga. Karnk. **P. ś. I.** *zacząć rosnąć w dalszym ciągu, udać ś. w pewnym miejscu, wzejść, nie uschnąć:* Kij ucięty, w ziemi postawiwszy, wodą podlewał, i przyjął ś. kij on, a urosło piękne drzewo, jabłka dobre rodzące. Skar. Nie wszystko, co jest wsadzone, przyjmuje ś. Bud. Kiedy woda drzewo z gruntu twego wyrwie i na moję stronę przeniesie, tedy dotąd twoje będzie, póki ś. u mnie nie przyjmie, ale skoro ś. przyjmie, już moje. Sz. Natura niewieścia jak złotowierzb, według przypowieści, przyjmuje ś. wszędy. Tw. To drzewo P. ś. nie może. Troc. Przyjmuje ś. szczep, nasienie, ziarno. Troc. Drzewko, ablegier przyjęły ś. Ospa zaszczepiona przyjęła ś. Zarazek zaszczepiony przyjął ś. P. ś. na cudzym gruncie, w obcym klimacie = *zaaklimatyzować ś.* Herbata chińska przyjęła ś. na Cejlonie. [Mówiłem ja tobie: dajmy pokój sobie, a ty: ino, ino — jaz ci ś. przyjeno] (= *ażeś zaszła w ciążę).* Przen.: *zaaklimatyzować ś., zakorzenić ś., ustalić ś., rozpowszechnić ś., zyskać prawo obywatelstwa:* Zwyczaj cudzoziemski przyjął ś. w kraju. Moda ta przyjęła ś. i u nas. **2.** [P. ś.] *przydać ś., zdać ś.:* Tam sie przyjon za menża. Przyjął ś., jak Żyd do tańca. <Przy + Jąć>

× **Przyjądrek, rka,** lm. **rki** anat. p. **Przyjądrze.** <Przy + *Jądrek, od Jądro>

Przyjądrko, a, lm. **a** anat. p. **Przyjądrze.** <Przy + Jądrko>

Przyjądrze, a, lm. **a** anat. **I.** *narząd szczątkowy w powrózku nasiennym,* × c i a ł k o b e z i m i e n n e G i r a l d è s a (parepididymis s. corpusculum innominatum. G.). **2.** *najądrze,* × p r z y j ą d r k o, × p r z y j ą d r e k, × n a d j ą d r o, † g r u c z o ł n a d j ą d r z n y, † j ą d e r k o g ó r n e, † z a s t ę p, † g i e r m e k (Perz.); × p r z y m ą d e k, × p r z y m ą d z i e (epididymis). <Przy + *Jądrze, od Jądro>

Przyjechać, jedzie, jechał, †**Przyjachać,** †**Przyjać,** [**Przyjachać, Przyjeć**], nied. **Przyjeżdżać,** †**Przyjeżdżywać** *jadąc przybyć, przybliżyć ś:* P. wozem, konno. P. łodzią (= *przypłynąć).* Do brata przyjeżdżają na odwiedziny. Star. Śpiesznie pojeżdżali, aż pod mury same przyjechali. P. Koch. Przyjechał dzisiaj z Krakowa do nas. Troc. Gdym przyjeżdżywał... Sak. Do ojca mego w Oszmiańskim powiecie przyjechał pan podczaszyc na francuskim wózku. Mick. Przen.: Wlokąc ś. powoli po śniegach, słotach, mrozach i odelgach, przyjechała nareszcie długa zima. Krasz. <Przy + Jechać>

Przyjechanie, a, blm., czynność cz. **Przyjechać,** *przyjazd.*

[**Przyjeć, je, jeł**] p. **Przyjechać.** <Przy + *Jeć, z Je(cha)ć>

[**Przyjednacz, a,** lm. **e**] *chłop najęty do pługa.* <Przy + Jednacz>

× **Przyjednać, a, ał,** nied. **Przyjednywać** *zjednawszy przyciągnąć, przywiązać do siebie:* Poeta tymczasem przyjednał sobie niewiastę. Zaw. I. <Przy + Jednać>

× **Przyjednanie, a,** blm., czynność cz. **Przyjednać.**

× **Przyjednoczenie, a,** blm., czynność cz. **Przyjednoczyć.**

× **Przyjednoczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyjednoczyć ś.**

× **Przyjednoczyć, y, ył** *przyłączyć jednocząc, złączyć ściśle:* Ta święta światłość nas przyjednoczyła ku Bogu przez wiarę, przejednawszy nam on srogi gniew Jego. Rej. Przez chrzest jesteśmy Panu przyjednoczeni. Rej. × **P. ś.** *przyłączywszy ś. zjednoczyć ś., zespolić ś.:* Przyłączyła ś. cała archidjecezja metropolitańska do panującej religji. Bart. <Przy + Jednoczyć>

† **Przyjemca, y,** lm. **y,** † **Przyjęmca,** † **Przyjmowca,** † **Przyimiciel,** † **Przyjmiciel,** † **Przyimacz,** † **Przyjmacz,** † **Przyimowacz,** × **Przyjmowacz,** *ten, co przyjmuje.* Ps. flor. <Przy + *Jemca, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

× **Przyjemiec, mca,** lm. **mce** apt. *istota lekarstwa* (medicamentum excipiendum). <Przy + *Jemiec, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

Przyjemka, i, lm. **i** bot. **I.** a. **Rutewkowiec, Izopirek,** bł. **Zdrojówka** (isopyrum) *roś. z rodziny jaskrowatych.* Gatunek: P. r u t e w k o w a t a (i. thalictroides). **2.** (lopezia) *roś. z rodziny wiesiołkowatych.*

Przyjemnie przys. od **Przyjemny.**

[**Przyjemnieszki**] p. **Przyjemniuchny.**

Przyjemniuchno przys. od **Przyjemniuchny.**

Przyjemniuchny, [**Przyjemnieszki**] *wdzięczniuchny, miluchny:* Kto przyjemniuchne śmieszeczki raz słyszał tej dziecineczki, nic nie słyszał tak wdzięcznego. Groch. <Od Przyjemny>

[**Przyjemno**] *przyjemnie:* Tak mi jest P.

Przyjemnostka, i, lm. **i** *mała, błaha przyjemność:* Przyjemnostki życia. Tracić majątek na

przyjemnostki. Spijała przyjemnostki dzisiejsze, nie troszcząc ś. o goryczę, jakie po sobie zostawić miały. Krasz. < Od Przyjemność >

Przyjemność, i, blm. **I.** rz. od **Przyjemny,** *wdzięk:* P. twarzy, wymowy. Pan ludzkości i przyjemności wielkiej. Nies. Wdzięk przymiot ciała, P. rozumu i duszy: wdzięki wzrastają bez dołożenia ś. naszego, P. rodzi ś. z ciągłego usiłowania w kształceniu umysłu: wdzięki są znikomą ozdobą, P. do grobu zostaje. L. Odbiera mu (językowi) bogate skarby jego przyjemności. Śniad. Dokładniej i z wielką przyjemnością wyłuszczył S. Potocki. Śniad. Robić co z przyjemnością. Zrobię to dla pani z całą przyjemnością. P. w obejściu. P., mniemam, rzeczono od wdzięcznego przyjęcia. Petr. P. jest niejaka mierność w spólnym obcowaniu z ludźmi, ciągnąc do upodobania ś. ludziom przystojnego, z któremi mamy sprawę, bądź rozmowę. Petr. **2.** lm. **i** *miłe wrażenie, rozkosz, słodycz, uciecha; zadowolenie, ukontentowanie, upodobanie:* Przyjemności życia wiejskiego. I miasto ma też swoje przyjemności. Czuć P. Szukać przyjemności. Sprawić komu P. Znajdować, mieć w czym P. Zdaje mi ś., że mam P. znać pana? Ta rozrywka nie będzie dla mnie bez przyjemności i nagrody. Śniad. W polach, na górach stokroć więcej znajduję przyjemności, niżeli po miastach. Brodz. Uganiać ś. za przyjemnościami życia. Używać wszelkich przyjemności. **3.** [P.] *pociąg, skłonność, sympatja:* Wziąć, powziąć P. do kogo. Mam do niego P.

Przyjemny I. a. **[Trzyjemny]** *wdzięczny, miły, słodki, błogi, rozkoszny, sympatyczny, pociągający:* Zapach, smak P. Przyjemna rozmowa. Przyjemne towarzystwo. Przyjemna osoba. Ta (lutnia) serce miękczy swym głosem przyjemnym. Kochan. Przyjemna w rozmowie. Górn. Człowiek był nie tylko uczony, ale i w rozmowie P. Skar. Piosnka najprzyjemniejsza każdemu, gdy go chwalą. Kn. Dla miłych obyczajów wszystkim był P. Nies. Uradowałem ś. przyjemnym tym widokiem. Kras. Przyjemna muzyka. Głos P. Chłodek, wietrzyk P. P. wieczór. Przyjemne wrażenie. **2.** [P.] *doznający przyjemności, zadowolony:* Cemu zaba we wodzie jes przyjemna? **3.** [P.] *dostępny, popularny.* **4.** [P.] *który można przyjąć, dodatkowy:* Są nadto ryzy gruntu tak zwane przyjemne, które dodatkowo nadaje ś. Dęb. L. < Przy + Jemny >

× **Przyjeść, je, jadł,** nied. **Przyjadać** *jedząc przytrzeć; przygryźć:* Szkapa ta kły sobie przyjadła. Klon. Źrebcowi w zęby zagląda, jeśli już zronił a. jeśli je przyjadł, lata mu liczy. Rej. × **P. ś. I.** jakiej potrawie = *przyzwyczaić ś. do niej.* Włod. Przen.: Przyjadać ś. czemu = nakładać ś. czego, przywykać czemu, wkładać ś. w co, zwyczaić ś. czego, wyknąć czego. Kn. **2.** *sprzykrzyć ś. przez częste jedzenie, przejeść ś.:* I najprzedniejszy przysmak często ś. przyjada. L. Mało jedz, nie przyje ś. Kn. Przen.: *sprzykrzyć ś., naprzykrzyć ś.:* Wszystko ś. przyje na świecie. Kn. Przyjada ś. co. Troc. Każda rzecz ś. przyje. Troc. Najlepsza rzecz częstym używaniem przyje ś. Fred. M. Piętnaście lat żyć z sobą! nie wczorajsze stadło, wszystko jedno a jedno, wresz cie ś. przyjadło. Zabł. Przen.: P. ś. komu = *dać mu ś. we znaki, dokuczyć, dopiec mu, stać ś. ciężarem:* Powściągnij nogi twe od domu bliźniego twego, byś mu ś. kiedy nie przyjadł tak, żeby cię miał w nienawiści. Leop. Prosili króla, żeby tej wojnie, która ś. już im przyjada, koniec uczynił. Biel. M. < Przy + Jeść >

Przyjezdny, † Przyjeżdży *przyjeżdżający, który przyjechał, przybyły z podróży:* Goście przyjezdni. < Od Przyjazd >

Przyjeziorny *znajdujący ś. przy jeziorze:* Rzeka przyjeziorna. Pol. (= *wpadająca do jeziora*). < Przy + Jeziorny >

Przyjeżdżać, a, ał p. **Przyjechać.**

Przyjeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Przyjeżdżać.**

† Przyjeżdży p. **Przyjezdny:** Cudzoziemcy, przyjeżdże i jakimkolwiek obyczajem przybyłe ludzie, tymże prawem mają być sądzone. St. lit. < Ros. prijezżyj >

Przyjęcie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Przyjąć:** P. między urząd, na urząd, przywzięcie, przyobranie do rady, między współurzędników. Troc. Na mnie ś. referendarz manifestował w grodzie brzeskim o nieprzyjęcie sumy. Mat. P. zwycięzcy przez kraj, monarchy przez stolicę, nowego członka w akademji (= *powitanie*). Wychodźcy nasi doznawali wśród Niemców nader przyjaznego przyjęcia. Chm. Podano nam warunki nie do przyjęcia. Godzina przyjęć u doktora, adwokata, zwierzchnika (= *wizyt interesantów*). Zmienił godziny przyjęć. P. za dziecko = *adoptacja.* **2.** *zebranie z ugoszczeniem przybyłych gości, recepcja:* U hrabiostwa N. bywają wspaniałe przyjęcia. Byłem na przyjęciu. Proszone P. **3.** *zastawa, rzeczy do ugoszczenia:* Bogate, zbytkowne, obfite P. A dopieroż to P. jakie bywa w polskim domu, jak tam każdy poczczon święcie, jak nie braknie nic nikomu! Pol. **4. † P.** *dochód, przychód, wpływ:* W opiekuństwie potrzebna jest liczba przyjęcia i wydatku abo szacunku. Groic.

Przyjęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyjąć ś.:** Drzewo sposobne do przyjęcia ś. Troc.

† Przyjęmca, y, lm. **y** p. **Przyjemca.** Grabow.

[Przyjma, y, lm. **y]** u wozu, *kawałek drzewa poprzecznie łączącego włóki, który w środku na sworzeń do tylnego nasadu gnatek przymocowany łączy gnatki z włókami* < Przy + *Jma, JM / IM/JEM/JĘ/JĄ >

† Przyjmacz, a, lm. **e** p. **Przyjemca:** P. złodziejów = *przechowywacz.* L.

[Przyjmać, a, ał i P. ś.] p. **Przyjąć.** < Przyjmować >

[Przyjmak, a, lm. **i] I.** *chłop zbiegły i w innej wsi osadzony.* **2.** *zięć zamieszkały u teścia.* < Od Przyjmać >

[Przyjmanie, a, blm.] czynność cz. **Przyjmać.**

[Przyjmanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przyjmać ś.**

† Przyjmiciel, a, lm. **e** p. **Przyjemca.** < Przy + *Imiciel, JM >

† Przyjmicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyjmiciel; † Przyjmowaczka, † Przyimowaczka.** Sł wil.

† Przyjmowacz, a, lm. **e** p. **Przyjemca:** P. do domu. Troc. < Od Przyjmować >

† Przyjmowaczka, i, lm. **i** p. **Przyjmicielka:** Sokrat swoje rozmowy nazywa być przyjmowaczki myśli drugich i do poradzenia im dopomagać. L.

Przyjmować, uje, ował i P. ś. p. **Przyjąć.**

Przyjmowanie, a, blm., czynność cz. **Przyjmować:** Pierwsi chrześcijanie naprzód ś. bawili modlitwą, potym przyjmowaniem tego najświętszego chleba. Wuj. Nastręczał ś. z usługą, której baron widocznie przyjąć nie mógł, wyjawić powodu nieprzyjmowania nie mógł. Jeż.

Przyjmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyjmować ś.**

†**Przyjmowca, y,** lm. y p. **Przyjemca.** Troc.

†**Przyjrzeć, y, ał,** †**Przyźrzeć,** nied. †**Przyzierać,** †**Przyglądać** *dojrzeć, przypilnować, dopilnować, dać baczenie,* nied. *mieć oko na kogo, na co, mieć staranie, chodzić koło kogo, koło czego, dozorować; patrzyć czego; zajmować ś., bawić ś., trudnić ś. czym, oddawać ś. czemu:* Jeśli masz owce, przyglądajże ich. B. B. Przyglądajże posługi, którąś przyjął, abyś ją wypełnił. Leop. Dawid, iż Absalona z młodu nie przyglądał, miał z nim wiele turlei. Glicz. Pogaństwo lepiej tego przyglądało. Glicz. Zostawił je, aby przyglądały domu jego. Leop. (dla straży domu. Leop.). Straż, aby nic nie jadł, przyglądała. Kosz. Człowiek, który nierządu przygląda. Leop. Franca rozmogła ś. w tych, którzy niewiast przyglądają. Biel. M. Ten już, nie frasujcie ś., zacnie przykarany, owa co zjadł, słuchajcie, i jako przyjrzany, *quae sit vindicta.* Żebr. **P. ś.** [**Przyzdrzyć ś., Przyźryć ś., Przyrzić ś., Przyrzyć ś.**], nied. ×**Przyzierać ś., Przyglądać ś.,** [**Przyglądować, Przyglądziwać ś.**] *przypatrzyć ś.; rozejrzeć ś., obejrzeć przybliżywszy oczy ku przedmiotowi a. przedmiot ku oczom; rozejrzeć ś w czym utkwiwszy wzrok:* Cudom ś. nieba przyzierają z blizka, uciech i chwały strumieniem oblani. Kniaź. Czy przyglądał ś. gwiazdom, czy nikczemnej trawce, wielbił wszechmogącego wszystkich rzeczy sprawcę. Cho. Przyzierałem ś. pawiowi. Zabł. Nie ma nic wiek z miłością, i my czasem starzy lubimy ś. przyzierać pięknej wdziękom twarzy. Zabł. <Przy + *Jrzeć = Źrzeć, JRZ/ŹRZ/ZIER/ŻOR>

†**Przyjrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyjrzeć.**

Przyjrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyjrzeć ś.**

Przyjście, a, blm. **1.** czynność cz. **Przyjść:** Za przyjściem moim uspokoili ś. Troc. P. Chrystusa, Mesjasza. P. choroby, nieszczęścia, wojny. Troc. P. Jadwigi. Szaj. *(=przybycie). Defectio a recta ratione,* P. o rozum. Mącz. *(= odejście od rozumu).* **2.** [P.] *przykład:* Na to P.=*na ten przykład.*

Przyjść, przyjdzie a. [**przi**], **przyszedł,** [**przi, przyszeł, przyszáł, przyjszoł**], **przyszła, przyszło,** †**Przyić,** †**Przyć,** [**Przyńść, Przyńć, Przyść, Prześć**], nied. **Przychodzić, Przychadzać I.** *idąc przybyć; przystąpić, podejść, przybliżyć ś., dojść:* Idźże sobie, skądeś przyszedł. L. Świat dziwowisko, życie podróż: przyszedłeś, widziałeś, poszedłeś L. Narodzić ś. nie jest nic innego, jak tylko P. na świat. Salin Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi. Prz. Przyszedszy tedy do domu, rozkazała ś. gotować Zuzannie za dwa dni do ojca. Hist. uc. Przyszła śmierć na domy nasze, wdarła ś. na ulice nasze. Skar. Przyszedszy, odszedł, ni padszy, ni siadszy. Kn. *(=wpadł jak po ogień).* Przyjdźcie sam, błogosławieni ojca mego Skar. *(=przystąpcie).* Pod ten czas, gdy bracia do Bononji przychadzali... Birk. *(=przybliżali ś, nadchodzili).* Przyszedł do ciebie po pieniądze Troc *(=zgłosił ś.).* Przyszedł z miasta do mnie z tą wiadomością. Troc. Przyjdź do pana. Troc. Skąd przychodzisz? *(=idziesz).* W więzieniu był, a wyście często przychadzali. Prot. *(=nawiedzali go).* Przyszli nade mną płakać nieborakiem strażnicy. Słow. Przyszła, jak ptaszek, cicho po kobiercu, rzuciła mi ś. rączkami na szyję. Słow. **2.** przen.: Przyszła ta sprawa do króla. Troc. Przychodzi morze, burzy ś. Kn. *(= przypływa; jest przypływ morza).* Morze przychodzi i odchodzi. Troc. Państwo popa Jana nie przychodzi do oceanu, ale graniczy z następnemi państwy pomorskiemi. Łęcz. *(=nie dochodzi, nie przytyka, nie przypiera, nie rozciąga ś., nie dostaje).* List, towar przyszedł *(=nadszedł).* Jak przyszło co do czego, to on chorągiewkę zwinął *(=jak przyszło do rzeczy).* Przen.: Skądby to zło rozpocząć, które z szwedzkiej strony naprzód przyszło. Tw. *(=wzięło początek, poszło, zaczęło ś., wszczęło ś., wynikło, wyszło).* Z ust twoich do uszu moich myśl twoja do mnie przyszła. Skar. *(=doszła, przeszła).* Przychodząc ku historji dzisiejszej. Rej. *(=przystępując).* Przyszliśmy już do piątego rozdziału książki. Wczoraj mu taki wiatr zawiał do głowy, dzisiaj nań znowu co innego przyjdzie. Mick. Przyszła mi chęć, ochota, fantazja. Przychodzą na niego chwile szaleństwa. P. na czyje ręce=a) *przyjdzie koniec końców jemu samemu zrobić, na jego ręce czekało,* b) *paść na czyje ręce, wpaść, dostać ś. w czyje ręce:* Przyszło na me ręce, do rąk mych przyszło. Kn. Na biskupi sąd przychodzili. Skar. *(=wypadało im sądzić ś. u biskupa).* [Miała P. w połóg] *(=zlegnąć).* [P. na zabicie]=*pójść, być przeznaczonym.* [P. w ziemię]=*pójść do ziemi, umrzeć.* Skąd ci to do głowy przyszło? L. *(=strzeliło, zajechało).* Usiądźmy u tego stołu, może ci co prędzej do głowy przyjdzie. L. *(=może co wymyślisz, może ci przyjdzie jaki koncept do głowy).* Tak mi to przyszło do głowy napisać coś dla mojej rozrywki. L. Najlepiej mówić, co ci wtenczas na myśl przyjdzie. L. *(=nawinie ś.).* [P. na co] = *wpaść na jaki pomysł:* Cudował ś. sam sobie, że wcześniej na to nie przyszedł Ork. *(=że mu to wcześniej nie przyszło do głowy).* Przychodzi mi na pamięć =wspominam sobie. Kn. *(=przypomina mi ś, ochapia mi ś.).* Prośba do snu, który żadną miarą P. nie chce. L. *(=przybyć, zjawić ś.).* Naprzód cię cudzoziemskim językiem mówić uczyła, mniemając, iż ojczysty język sam z czasem przyjdzie. Kras. Przychodzi post wielki. Birk. **3.** przen: *nadejść, nastąpić, nastać, przybliżyć ś.:* Przydą, przydą niedawno (=niedługo, wkrótce) czasy, że rozbójca rozbójcę znidzie. Kochan. Azaż nie wiesz, że dzień piętnasty przyszedł? On na to: Azaż nie wiesz, że jeszcze nie przeszedł? Warg. Już słońce wybiegało między nocy obie, jak tę, co minęła, tak tę, co przychadzała, i w równi między niemi już stało bez mała. Otw. *(=blizko południa było).* [Przyszło o północy]=*nadeszła północ.* [Przyszło w niedzielę] = *nadeszła niedziela.* [Przyjdzie ku wieczoru] = *nastanie wieczór.* Noc przyszła dotąd w pamięci ohydna. Słow. Nim wieczór przyszedł było u nas jeszcze. Kon. Przyszły starsze lata. Syrok. Złe przychodzi prędko, a odchodzi pomału. L. Bóg myśli nasze z daleka rozumie, nim ś. staną; poziera na potrzeby nasze, nim przyjdą. Poc. *(=nim ś. okażą).* Im większe na człowieka przypadki przychodzą, tym bardziej Boga prosić. Karnk. *(=przypadają; dotykają go).* Mało co pośpisz, mało co podrzemiesz, alić przyjdzie na cię jakoby podróżny niedostatek, a ubóstwo jakoby zbrojny. Leop. *(=napadnie, opadnie, nawiedzi cię).* Przyjdzie na cię nagła nędza. Wuj. Przyszła na nią bieda. Przyszedł na psa mróz. Prz. Kolej na ciebie przychodzi. Troc. [Nastać mają kraśneludki... wprzód jeszcze mają P. karły]. Amurat, przyszedszy na miejsce ojcowskie za cesarza, braci udawić kazał. Fur. **4.** Przychodzi mi tyle z majętności = tyle mam dochodu, tyle biorę. Kn. =*otrzymuję, osiągam, dostaje mi ś., wpływa mi, wypada mi w udziale.* Przychodzą mi tysiąc złotych z tej majętności, z tego urzędu. Troc. Przen,: Skończyła ś. wojna, a z niej tyle tylko

przyszło Niemcom, że ś. pod Eugienjuszem w służbie wojennej wyćwiczyli. Dm. *(=to tylko zyskali, mieli; ten pożytek odnieśli)*. Co ci z tego przyjdzie? *(=poco ci to, naco ci to, co będziesz miał, co ci ś. zawiąże, na co ci ś. przyda, co ci to pomoże)*. Co ci przyjdzie z tego płaczu, z tej pracy, z handlu? Troc. Coby mi z tego przyszło? Troc. Za pracą wszystko nam na ziemi przychodzi. Karp. *(=wszystko osiągamy, zyskujemy, wszystko nam ś. dostaje)*. Drzewo, co upadnie do dworu sąsiadowego, sąsiadowi przyjdzie. Magd. *(=przypadnie, dostanie ś.)*. Wam, jeśli zwyciężymy, ma wszystek łup P. Stryjk. **5.** przen.: Przychodzi co do dziedzica, *transit*. Kn. *(=przechodzi, przypada, spada)*. **6.** przen.: P. do czego, † P. o co = *dojść, dobić ś.; dorobić ś., dochrapać ś.*: Przyszedł do bogactw, do honorów. Troc. Kiedy s. człowiek nieszczęśliwym urodził, do niczego nigdy P. nie można. L. Przyszedł do grosza. Opisanie, jakim sposobem bogaty człowiek przyszedł do majątku. L. Charłak ubogi może z lichej nędzy P. do pieniędzy. Kniaź. Przyszedł do własnej fabryki, do pięknych mebelków. Dla wielkiego zgiełku trudno było P. do słowa. Rzymianie, o znamienitą dostojność i potęgę przyszedszy... Błaż. Pochwy uskoczyły na drugą stronę, i gdy chciał przyjść do szabli prawą ręką, nie mógł. Warg. *(=dostać ś., dobrać ś., trafić)*. Trudno, aby to do końca dobrego przyszło, co ze złego początku wyszło. Grod. *(=dobry koniec wzięło, dobrze ś. skończyło)*. P. ku swemu = *odzyskać swoje*. Troc. P. do siebie = *wrócić do stanu normalnego*: Zgięta głownia do siebie przychodzi. Troc. *(=wyprostowywa ś.)*. P. do siebie po śnie, po omdleniu, po chorobie=*odzyskać przytomność, opamiętać ś., oprzytomnieć, otrzeźwieć, ocucić ś., odzyskać zdrowie, wydobrzeć, poprawić ś.*: Przychodzić k sobie po chorobie = P. ku siłom, wzmagać ś. po chorobie. Troc. P. k sobie po bojaźni, po spaniu. Troc. Zasmucony od rozumu odszedł i ledwo kiedy do siebie przychodził. Skar. Kto ś. zaraz w początkach choroby kładzie, ten prędko przychodzi do siebie. Perz. Drzewko to k sobie przychodzi. Troc. Wino k sobie przyszło. Troc. *(=ustało ś.)*. P. do rozumu = a) *zmądrzeć, nabrać rozumu, opamiętać ś.*: Nie jest już tak sprzeczny, przychodzi do rozumu L. b) *dorosnąć, dojść do wieku rozumnego*: P. do lat, wyjść z małoletności. L. Ociec dał mi wychowanie przystojne, a gdym do lat przyszedł, wsparcie twoje otworzyło mi wielkie pole. Kras. P. do czego, † o co, † w co złego = *popaść w co, narazić ś. na co, nabawić ś. czego; wystawić co na sztych, na szwank, na niebezpieczeństwo*: Przyszedł do niesławy, do nieszczęścia, do ubóstwa, do nędze. Troc. P. o usterk. Troc. Przychodzić do ubóstwa, do nędzy = podupadać. L. Przychodzić o co, o niesławę, o zdrowie etc. = przychodzić w niebezpieczeństwo co do sławy, zdrowia. L. Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaszcie w głowę przyszedszy, tułacz bezrozumny leda jako błąkał ś. Błaż. Godni takiej nagrody, którzy, służąc ojczyźnie, przyszli o zdrowie, o szkody. Star. Nie życzyłbym tego żadnemu z was, aby który o ślepotę przyjść miał. Górn. Obawiali ś., żeby za tak surowym strofowaniem nie przyszedł o zafrasowanie. Wys. Lepiej wyznać nieumiejętność swoję, jak przyjść o hańbę i lekkość. Górn. Za niebiegłością opiekunów Leszka wojna przeciwko Słowakom o zaniedbanie przyszła. Błaż. Przychodzi o niesławę, o zdrowie, przychodzi w niebezpieczeństwo sławy, zdrowia. Troc. Przyszedł o prędką utratę zdrowia, majętności, sławy. Troc. P. w wzgardę, w pośmiech. Troc. **7.** P. do czego [na co] *dojść, skończyć ś. na czym; wypaść tak, wyjść na co, zajść aż tak daleko, zejść do czego, zredukować ś. do czego*: Do guzów przyjdzie. Troc. Przyszło do rozruchu, do wojny. Troc. Od żartów przyszło do bitwy. Niem. Z tego wszystkiego P. do czubów może. Niem. Przyszło do nieporozumienia między niemi. Mnie do płaczu przychodzi, a ty cieszysz ś. z mojej biedy. L. *(=zbiera ś. na płacz)*. Przyszła muzyka do mała, do niewielu, przy niewielu ś. została. Troc. [Na co wronie przydzie, jak ji 7 lat minie? — To ji przyjdzie na ósmy]. [Miałach ja miłego 4 lata, jak przyszło na piąty, to mię niechał]. P. na zły a. dobry koniec = *skończyć ś. źle, dobrze, wziąć zły, dobry obrót, wypaść źle, dobrze*. Żal ś. tego, Boże, że panu naszemu na takowe sprawy w Litwie przyszło, na jakowe żadnemu królowi nigdy nie przychodziło, ani, da-li Bóg, przyjdzie. Orzech. *(=skazany jest na prowadzenie ich)*. Przyjdzie podobno na to, iż co nieboszczyk zyskał, sukcesor utraci. Kras. *(=tak koniec końców wypadnie)*. Do tego przyjdzie za czas już niedługi, że dla pałaców mieć nie będą pługi pól do wyprawy. L. Czyż do tego już ma przychodzić, aby wszystkie ludzkości prawa przestępować? Siem. J. Mości panie, nie wiemy, na co komu przyjdzie. L. *(=w jak smutnym położeniu może ś. kto znaleźć, co kogo spotka, czeka; na jaki komu koniec przyjdzie)*. Nie zarzekaj ś., bo nie wiesz, na co ci jeszcze P. może. † P. na kogo, na co = *wyjść, zejść na kogo, na co, obrócić ś. w kogo, w co*: Na to przyszedł, iż musiał rzemiosłem pożywienia zarabiać. Biel. M. *(=tego ś. doczekał)*. Na złośliwe pasierby przyszły dzieci moje. Biel. M. Czarci, na jakieście sprośne osoby bestjalskie swoją pychą przyszli, iżeście ś. Bogiem czynić chcieli? Skar. **8.** a. **[P. ś.]** *wypaść; przypaść, zdarzyć ś., przytrafić ś.*: Skądże tak nagle Wc Pani przyszedł ten wyjazd? L. Przychodzi mi żebrać *(=jestem zmuszony; nic mi nie zostaje, tylko żebrać)*. Wkrótce przyjdzie do obcej wędrować dziedziny. Nar. *(=trzeba będzie)*. Cóż poczniesz? przyjdzieć samemu z cepami do gumna chodzić. Falib. Przyjdzie, Panie, zginąć, ratunku potrzeba. Pśń. Przyjdzie-li naostatek gardło dać, cóż na tym? by tylko dla prawdy a sprawiedliwości! Hrb. Przyszło na miejscu kilka dni zabawić, ażby drudzy nadjechali. Tw. Przyjdzie mu żebrać, uciekać. Troc. Przychodzi mi pisać do Was Pana. Troc. Przyszło mu prosić nieprzyjaciela swojego. Troc. Przychodzi mi dać mu talar. Troc. Przychodzi mi tyle, przyidzie mi tyle od ciebie wziąć, abo przyidzie mi tyle dać tobie. Kn. *(=należy)*. Prosił Boga, jeśliby kiedy przyszło nodze powinąć ś. naszej, żeby zginąć mógł najpierwej. Tw. **9.** = a) †P., [P.] *wypaść drogo, a tanio kosztować*; b) *dostać ś.; zostać osiągniętym, nabytym*: Przychodzą mi te szaty sto talerów. Troc. [Po cemu kazda koza przysła?] Nauki w szkole przychodzą mi łatwo. Z łatwością przyszło mi to wytłomaczyć bratu. Przyszło mi to drogo, łacno. Troc. Siła rzeczy drogich jest, co tanie przychodzą. Górn. Te skarby im łatwiuchno a jako za dar przyszły. Górn. Kto mało sobie poważa pieniądze, ten nie wie, jak one nam ciężko przychodzą. L. Przen.: Doszedłem czasem wątpliwych imion książęcych, aczkolwiek mi to z wielką pracą przyszło. Stryjk. *(=udało ś.)*. Męczennikom miłość Chrystusowa z dręczeniem a męczeniem przychodziła. Skar. Przen.: Z żalem przychodzi widzieć, jak wszystko u nas opacznie

idzie. Djar. gr. Mój przyjacielu, niemiło mi przychodzi żegnać ś. z tobą na zawsze. Zabł. Z najprzyjemniejszym uczuciem zawsze czytać mi przychodzi gazetę Wc Panów. L. **10.** [Przychodzić komu] = *być (czym) wobec kogo, wypadać dla niego:* On mi przychodzi stryk (= *stryj*). **11.** † P. komu, [Przychodzić na kogo] = *przypadać, wypadać, należeć ś.:* Na te dziéwke przychodziuł grunt. Kiryło nie wtrąca ś., co do niego nie przychodzi. † Kako wójtowi winy przydą? Ort. **12.** † Rachunek przychodzi = *schodzi ś., zgadza ś., dobrze wypada.* Mącz. **[P. ś.]** p. wyż. (pod 8). <Przy + Iść>

† Przyjuczenie, a, blm., czynność cz. **Przyjuczyć.**

† Przyjuczyć, y, ył *jukami przywalić, obarczyć, obładować.* Przen.: Takim kształtem na wieki nieprzyjaciel nas haraczem przyjuczy. Pot (= *obarczy, obciąży, przygniecie).* <Przy + Juczyć>

Przykadek, dka, lm. **dki, Przekadek** *mała kadź, półkadek, stągiew:* *Lacus,* kadź, P. a. stągiew, w którą wino ścieka z prasy. Mącz. Miód w P. czysty włożyć, wody studziennej wlać. Haur. Piwa wypiwszy P. Koch. W. Nie ustała mąka w przykadku, ani ubyło oleju w bani. Wuj. Przyszła do domu, ano pełen P. mąki i pełna ona bania oleju. Rej. < Przy + Kadek, od Kadź>

Przykahał, u, lm. **y** p. **Przykahałek.** L. <Przy + Kahał>

Przykahałek, łku, lm. **łki, Przykahał** *pomniejszy kahał żydowski:* Do podziału sum między kahały i przykahałki wzywano kilku zapewne najbogatszych i najbardziej wpływowych Żydów z każdej prowincji. T. K. <Przy + * Kahałek, od Kahał>

× **Przykalać, a, ał** p. **Przykłóć.** L.

× **Przykalanie, a,** blm., czynność cz. **Przykalać.**

Przykanalik, u, lm. **i** *boczny kanalik, odnoga kanału:* P. od kanału ulicznego do wnętrza domu. Z domów takich wypływają ścieki na ulicę do najbliższego przykanaliku. < Przy + Kanalik>

Przykanalikowy przym. od **Przykanalik:** Roboty przy urządzaniu ulicznych wpustów przykanalikowych.

[Przykandybać, a, ał] *przyjść kulejąc, przysztykutać ś.* <Przy + Kandybać>

[Przykandybanie, a, blm.] czynność cz. **Przykandybać.**

Przykapać, pie, pał *przybyć wskutek kapania, nakapać jeszcze więcej.* <Przy + Kapać>

Przykapanie, a, blm., czynność cz. **Przykapać.**

Przykapnąć, nie, nął *kapnąwszy przybyć.* <Przy + Kapnąć>

Przykapnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykapnąć.**

[Przykarabkać się, a ś., ał ś.] *dowlec ś., przygramolić ś.:* Żebrak o jednej nodze ledwo ś. do domu przykarabkał. Wal. <Przy + Karabkać ś.>

[Przykarabkanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przykarabkać ś.**

× **Przykarać, rze, rał** *trochę ukarać, skarcić:* Turek radby nas trochę przykarał za wtargnienie Lisowczyków. Birk. Są przykarane na przykład potomnym. Biał. P. szkodliwego obmówcę. L. Przykaranego wolno wypuścić. Odym. <Przy + Karać>

× **Przykaranie, a,** blm., czynność cz. **Przykarać.**

[Przykaraskać, a, ał] *przyciągnąć do siebie, przygarnąć, przytulić, przywiązać:* Na swoję biedę przykaraskałem go do siebie, a teraz pozbyć ś. nie mogę. Wal. **[P. ś.]** *przylgnąć, przywiązać ś., wnęcić ś. do kogo:* Tak ś. do mnie przykaraskał, że wciąż u mnie przesiaduje. Wal. <Przy + Karaskać>

[Przykaraskanie, a, blm.] czynność cz. **Przykaraskać.**

[Przykaraskanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przykaraskać ś.**

† Przykarek, rku, lm. **rki** *mała kara:* P., że ś, z hersztem powiązali. Przyb. <Przy + * Karek, od Kara>

[Przykaręcenie, a, blm.] czynność cz. **Przykaręcić.**

[Przykaręcić, i, ił] *skarcić, ukarać:* Jak wy ją ráz, drugi przykaręcicie, to sie poprawi.

Przykarmiać, a, ał *karmić jeszcze i czym innym oprócz mleka matki:* Jeżeli nie mogą karmić zupełnie, stosują karmienie mieszane, to jest przykarmiają. <Przy + * Karmiać, od Karmić>

Przykarmianie, a, blm., czynność cz. **Przykarmiać.**

[Przykarować, uje, ował] *karując przywieźć lub przyciągnąć.* <Przy + Karować>

[Przykarowanie, a, blm.] czynność cz. **Przykarować.**

Przykarpacki *przy Karpatach znajdujący ś., z pod Karpat pochodzący, podkarpacki:* Kwaśne zdroje przykarpackie. Tet. <Przy + Karpacki>

× **Przykaszleć, e, ał,** częst. **Przykaszliwać** *trochę pokaszleć przy czym, podczas czego.* L. <Przy + Kaszleć>

× **Przykaszlenie, a,** blm., czynność cz. **Przykaszleć.**

Przykaz, u, lm. **y 1.** *przykazanie, rozkaz, nakaz; polecenie, rozporządzenie obowiązujące:* Zdawać przykazy (r. 1809). Gemb. P. dać, otrzymać. P. ma wojsko do ciągnienia. Troc. Niech miłość ojczyzny będzie wam nieprzestępnym we wszystkim przykazem. L. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyteczne? Pir. (= *przepisy, prawidła, prawa, reguły).* Górą, kiej to błyskanie, lecą Boskie przykazy. Reym. **2.** × P. *kancelarja:* Domagano ś. oddania przywitania na piśmie dla przejrzenia w poselskim przykazie. Dar. <Przy + Kaz>

Przykazać, że, zał, nied. **Przykazywać, † Przykazować 1.** *(kazawszy przygrozić), surowo zalecić, kazać pod karą, rozkazać, nakazać:* Nie tylko rozkazał, ale mu i surowie przykazał pod karaniem. Troc. Obowiązki religji pełń, bo są od Boga przykazane. Kras. Co Bóg nakazał sercu naszemu wewnętrznie, to przykazał w szczególności w dziesięciu przykazaniach Mojżeszowych. Brodz. Pod moją łaską przykazuję wam. Rzew. **2.** † P. *rozrządzić, rozporządzić, urządzić:* Przykaż dom twój, bo umrzesz. Bud. (rozkaż domowi twemu, jak ś. mają po tobie sprawować, rozrządź. L.). **3.** † P. *przekazać, polecić, oddać, powierzyć:* Źle czynią rodzice, gdy nie mając syna pierwej na nauce, onego służyć do dworu a. jakiemu panu za chłopca przykazują. Glicz. Ociec niechaj ś. stara, aby za młodu syn jego do uczonych ludzi był przykazan. Glicz. W każdym nauczycielu trzy rzeczy ma każdy ociec baczyć, niż syna swego do niego przykaże. Glicz. **4.** † P. komu sługę = *zalecić, nastręczyć, zarekomendować*

na swoją odpowiedzialność: Ktoby komu przykazał sługę, a ten, szkodę uczyniwszy, uciekł od tego pana, tedy ten, który go przykazał i za niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, ma go stawić. St. lit. †P. *wdrożyć, włożyć, przyzwyczaić:* Ociec każdy powinien jest syna swego do cnoty zaraz, jako skoro na świat wynidzie, P. Glicz. **5.** †P. *przysądzić.* S. Par. †**P. ś.** *oddać ś., powierzyć ś., polecić ś.:* Jeśliżeśmy ś. już odrzekli djabła, a Chrystusowi ś. przykazali, czemuż jeszcze język mamy wężowy? L. <Przy + Kazać>

Przykazanie, a I. blm., czynność cz. **Przykazać. 2.** lm. **a** *rzecz przykazana; rozporządzenie obowiązujące, przykaz, nakaz, rozkaz, polecenie surowe:* Dziesięcioro Bożego przykazania. Dekalog abo dziesięcioro Boże P. Karnk. Pięć przykazań kościelnych. P. rodzicielskie. Troc. Bez przykazania wójtowskiego. Ort. Wziąłem od Pana P., abym szedł do ludu izraelskiego, a gdym do nich przyszedł, wzgardzili poruczeństwo Pańskie. Leop. *(=zlecenie).* Zachowywać przykazania. P. a rada tym są od siebie różne, iż P. potrzebne jest, aby pod sumnieniem było chowane od każdego, komu jest dane; ale rada jest wolna, przyjąć ją a. nie przyjąć. Gil. Wielość przykazań jest przyczyną wielości grzechów. L.

†**Przykazanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykazać ś.**

†**Przykaziciel, a,** lm. **e,** †**Przykażyciel** *ten, co przykazuje, rozkazodawca; pan, władca, mistrz:* Obudzili Jezusa zwolennicy, mówiąc: Przykazicielu, giniemy. Leop. (przykażycielu. Leop., mistrzu. B. G.). Jezusie, przykazicielu, zmiłuj ś. nad nami! Leop. (przykażycielu. Rej.). <Od *Przykazić, od Przykazać>

†**Przykazicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przykaziciel,** *rozkazodawczyni, pani.* Sł. wil.

†**Przykazować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przykazać.** Pat.

†**Przykazowanie, a,** blm., czynność cz. **Przykazować.**

†**Przykazowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykazować ś.**

Przykazywać, uje, ywał i †**P. ś.** p. **Przykazać.**

Przykazywanie, a, blm., czynność cz. **Przykazywać.**

†**Przykazywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykazywać ś.**

†**Przykaźca, y,** lm. **y** *(ten, co kogo przykazuje), rekomendujący kogo, polecający na swoją odpowiedzialność:* Ktoby komu przykazał sługę i za niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, a tenby uciekł od pana, tedy P. ma go stawić; jesliby zaś pan sługi, minąwszy przykaźcę, począł go sam pościgać, tedy P. już wolen będzie. St. lit. Na poręcznika i przykaźcę poręcznikowi i przykaźcy z istcem, po kim ręczył, ma być rok zawity. St. lit. <Od Przykazać>

†**Przykaźny I.** przym. od **Przykaz. 2.** *zalecony, rekomendowany, z poręczeniem:* O ludziach prostych i czeladzi, która od panów swych odchodzi, także i o sługach przykaźnych. St. lit. Co ś. dotyczy sług przykaźnych abo ludzi wolnych pochożych, którzyby od pana uciekli, za takie ludzie wolne przykaźne, za głowy ich nic skazowano być nie ma, tylko za szkody przez nie uczynione. St. lit. **3.** Przykaźni ludzie = ***służbiści biurowi, urzędnicy w daw. Rosji:*** Duchowieństwo, wojewodowie, przykaźni ludzie i urzędnicy puszczeni będą do moskiewskiego państwa z całym swym majątkiem. Dar. <Od Przykaz>

†**Przykażyciel, a,** lm. **e** p. **Przykaziciel:** Wyznaję go być przykażycielem świata wszystkiego. Rej. P., nauczyciel, *praeceptor.* Kwiat. <Od *Przykażyć, od Przykazać>

Przykąs, u, lm. **y** p. **Przygryzek:** Zmarszczył ś. na ostre przykąski. Pol. <Przy + *Kąs, KĘS/KĄS>

Przykąsek, ska, lm. **ski I.** [P.] *przekąska, przegryzka, zakąska:* Ale już dla gości to ś. znalezie P. **2.** ×P. p. **Przygryzek.** <Przy + Kąsek>

Przykąsić, i, ił p. **Przygryźć:** Alećby nieźle czasem P. ozora. Pot. Cóż znaczą słowa te obojętne a. przykąszone? Pot. <Przy + *Kąsić, KĘS/KĄS>

Przykąsywać, a, ał p. **Przygryźć.**

Przykąsywanie, a, blm., czynność cz. **Przykąsywać.**

†**Przykątek, tka,** lm. **tki** *kąt poboczny, zaułek, zakamarek, zakątek:* Rozsypani pierzchnieniem nieprzyjaciele po przykątkach i lasach ś. błąkają. Błaż. <Przy + Kątek>

Przykątnicowy p. **Przykątniczy.** <Przy + Kątnicowy>

Przykątniczy, Przykątnicowy anat. i patol. *leżący przy kątnicy a. kiszce ślepej:* Tkanka łączna przykątnicza. Zapalenie przykątnicze (paratyphlitis). <Przy + *Kątniczy, od Kątnik>

Przykątny wet. **I.** *położony przy kącie kopyta końskiego:* Podeszwa przykątna kopyta. **2.** p. **Przedkątny.** <Przy + Kątny>

× **Przykędzierzawszy** *trochę kędzierzawy.* Mącz. <Przy + *Kędzierzawszy, od Kędzierzawy>

†**Przykęsać, a, ał** p. **Przygryźć.** <Przy + Kęsać>

†**Przykęsanie, a,** blm., czynność cz. **Przykęsać.**

†**Przykęsić, i, ił** p. **Przygryźć.**

†**Przykęsywać, a, ał** p. **Przygryźć.**

†**Przykęsywanie, a,** blm., czynność cz. **Przykęsywać.**

†**Przykęszenie, a,** blm., czynność cz. **Przykęsić.**

Przykidać, a, ał I. ×P. nied. p. **Przykinąć. 2.** [P.] *napadać więcej:* Śniegu przykidało. **3.** [P.] *pogrzebać, pochować, (przyrzucić ziemią):* P. nieboszczyka. <Przy + Kidać>

Przykidanie, a, blm., czynność cz. **Przykidać.**

[**Przykidka, i,** lm. **i**] *przysypka przy mierzeniu zboża.* <Przy + *Kidka, KID>

[**Przykietować, uje, ował**] *przyciągnąć.* <Przy + Kietować>

[**Przykietowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przykietować.**

× **Przykinąć, nie, nął,** nied. **Przykidać** *przyrzucić, dorzucić do czego; rzucając przyłożyć.* †**P. ś.** *przekinąwszy ś. przystać; przejść na czyją stronę:* Magnus, króla duńskiego brat, w młodości swojej przykinął ś. do Moskiewskiego. Paszk. <Przy + Kinąć>

× **Przykinięcie, a,** blm., czynność cz. **Przykinąć.**

†**Przykinięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykinąć ś.**

Przykipieć, i, ał I. *trochę wykipieć.* L. **2.** *skutkiem kipienia przywrzeć, przylgnąć do naczynia.* Sł. wil. <Przy + Kipieć>

Przykipienie, a, blm., czynność cz. **Przykipieć.**

Przykisać, a, ał p. **Przykisnąć.** <Przy + Kisać>

Przykisanie, a, blm., czynność cz. **Przykisać.**
Przykisnąć, śnie, snął a. **sł,** nied. **Przykisać** *trochę skisnąć, skwaśnieć:* Ciasto już przykisło. < Przy + Kisnąć >
Przykiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykisnąć.**
Przykitować, uje, ował *przylepić, przysmarować kitem.* < Przy + Kitować >
Przykitowanie, a, blm., czynność cz. **Przykitować.**
× **Przykiwnąć, nie, nął** *kiwnięciem przywołać.* L. < Przy + Kiwnąć >
× **Przykiwnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przykiwnąć.**
Przyklajstrować, uje, ował *przylepić klajstrem.* < Przy + Klajstrować >
Przyklajstrowanie, a, blm., czynność cz. **Przyklajstrować.**
Przyklamrować, uje, ował *klamrami przymocować a. przybić:* P. belkę do belki. < Przy + Klamrować >
Przyklamrowanie, a, blm., czynność cz. **Przyklamrować.**
[**Przyklapa, y,** lm. **y**] *szopa.* < Przy + Klapa >
Przyklapły *który przyklapnął, przypłaszczony:* Przyklapła morda. Jord. < Przy + Klapnąć >
Przyklapnąć, nie, nął *oklapnąwszy przypłaszczyć ś.* < Przy + Klapnąć >
Przyklapnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyklapnąć.**
× **Przyklask, u,** lm. **i** *przyklaśnięcie, poklask, oklask pochwalny:* Scypjon, czciciel prawa, szanował muz pienie i dawał na teatrze P. Melpomenie. Przyb. < Przy + Klask >
† **Przyklaskać, ska** a. **szcze, skał** p. **Przyklasnąć.** < Przy + Klaskać >
† **Przyklaskanie, a,** blm., czynność cz. **Przyklaskać.**
Przyklaskiwacz, a, lm. **e** *ten, co przyklaskuje.* Przen.: Często ś. zdarza znaleźć w przyjaciołach podłych przyklaskiwaczów. Dm. (= *przytakujących, pochlebców*). < Od Przyklaskiwać >
Przyklaskiwać, uje, iwał p. **Przyklasnąć.**
Przyklaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyklaskiwać.**
† **Przyklaskować, uje, ował** p. **Przykląsnąć.**
† **Przyklaskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyklaskować.**
Przyklasnąć, śnie, snął a. **sł,** nied. **Przyklaskiwać,** † **Przyklaskować,** † **Przyklęskować,** † **Przyklaskać,** † **Przyklęskać I.** nied. *klaszcząc wtórować:* Śpiewała, a on, zamiast akompanjamentu, tylko przyklaskiwał. *Applaudo,* przyklaskam, przykrzykam, przyśpiewam. Mącz. **2.** *klaszcząc przychwalić, przyświadczyć, przytakiwać:* Jego słowom przyklasły wojsk tłumy. Przyb. Przyklasnęli, iż mądrze radził pokój. Przyb. Prorocy prorokowali kłamstwo, a kapłani przyklaskowali. Wuj. (kapłani przyklęskowali rękoma swemi. Leop., przyplęsowali rękoma. Leop.). P. czyjemu postąpieniu, czyjej metodzie, radzie, propozycji, zamiarowi, planowi, pomysłowi. **3.** *mlasnąć,* nied. *kląskać:* Gębą przyklasnąwszy, znowu klaskał. L. < Przy + Klasnąć >
Przyklasztorny *przy klasztorze istniejący, klasztorny:* W łacińskich przyklasztornych szkołach, bardzo zresztą nielicznych, uczono po polsku wyłącznie. Rol. < Przy + Klasztorny >
Przyklaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyklasnąć.**
Przykleić, i, ił, nied. **Przyklejać** *klejem przylepić a. przysztukować; nakleić:* P. kartkę do kajetu, urwany kawałek do całości, okładkę do książki, listwę do szafy, mapę na płótno. Siedzi, jakby go kto przykleił na ławie. Pulp. Jest to typ młodzieńca w sztywnej wyprostowanej postawie, z rękoma przyklejonemi wzdłuż bioder. Weys. (=*przyciśniętemi, przystającemi, przyrosłemi*). Przen. *przylepić, przysztukować, przyłatać, przydać, dodać:* Przysztukowali i przykleili jakieś przybudówki do starego gmachu. **P. ś.** *przylgnąć, przylepić ś., przystać, przywrzeć, przyczepić ś.:* Do łupu przykleił ś. nierozpuszczalny jad własnej i cudzej winy. T. K. Przen.: Że Bóg i ludzie ją opuścili, to ona do mnie przykleiła ś. Orzesz. (= *przytuliła ś., przylgła, przywiązała ś.*). < Przy + Kleić >
Przyklejać, a, ał p. **Przykleić.**
Przyklejanie, a, blm., czynność cz. **Przyklejać:** P. planów na płótno wielkiej zręczności wyciąga. Łs. Przen.: Sztukowaniem i przyklejaniem odmiennych części starą tę budowę nieforemną czynili. L.
Przyklejanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyklejać ś.**
Przyklejenie, a, blm., czynność cz. **Przykleić.**
Przyklejenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykleić ś.**
× **Przyklektać, a, ał** *powalać, poplamić, przybrudzić:* Sukno to tak było przyklektane, że poprzerzynania onego postrzec nie mogłem. Grod. < Przy + × Klektać >
× **Przyklektanie, a,** blm., czynność cz. **Przyklektać.**
Przyklepać, pie, pał, nied. **Przyklepywać I.** *klepaniem przybić, przypłaszczyć:* P. ziemię, piasek, wzgórek, ciasto — ręką, łopatą. **2.** nied. *przyklaskiwać:* Nie tylko nie uciekają, ale jeszcze przyklepują od uciechy. Sienk. < Przy + Klepać >
Przyklepanie, a, blm., czynność cz. **Przyklepać.**
Przyklepywać, uje, ywał p. **Przyklepać.**
Przyklepywanie, a, blm., czynność cz. **Przyklepywać.**
Przyklęk, u, lm. **i, Twardosz, Ptasie mleko** bot. (hypoxis) *roś. z rodziny przyklękowatych.* < Przy + Klęk >
Przyklękać, a, ał p. **Przyklęknąć.** < Przy + Klękać >
Przyklękanie, a, blm., czynność cz. **Przyklękać.**
Przyklękiwać, uje, iwał p. **Przyklęknąć.**
Przyklękiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyklękiwać.**
Przyklękły *który przykląkł, klęczący:* Obraz przyklękłego męża. Kochan. < Od Przyklęknąć >
Przyklęknąć, ęknie, ęknął a. **ąkł,** nied. **Przyklękać, Przyklękiwać** *uklęknąć na jedno kolano, ugiąć kolana; uklęknąć na chwilę:* Pokutę im dano, aby 50 razy na dzień przyklękali. Skar. P. koło krzyża, przed sanctissimum. Celując z fuzji, przyklęknął na jedno kolano. Przyklęknij do nóg pańskich, prosząc o wybaczenie. Troc (= *klękając przypadnij*). Z młodu wyuczają wielbłądów, aby przyklękały dla łatwiejszego juczenia. L. Jezusowi każde kolano przyklęka w niebie, na ziemi i pod ziemią. Skar. Gdy szmer ś. wszczął, ludzie zwolna rozstępować ś. zaczęli i przyklękiwać. Krasz. [Przyklęknęła do óntarza]. Przen.: *zniżyć ś., ukorzyć ś.,*

zgiąć kark, ulec, uderzyć czołem, nied. *płaszczyć ś.:* Wszystko prawie przyklękało pod władzą Cezara. Nagur. Radby pyszny, aby każdy mu przyklękał. L. Mam umysł wyniesiony, więc mu nie przyklęknę, ręka niech mi nie grozi, bo ś. jej nie zlęknę. Dm. <Przy + Klęknąć>

Przyklęknienie, a, blm. p. **Przyklęknięcie.**

Przyklęknięcie, a, blm., **Przyklęknienie** czynność cz. **Przyklęknąć.**

Przyklękowate rośliny bot. (hypoxideae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.* <Od Przyklęk>

†**Przyklęskać, a, ał** p. **Przyklasnąć.** <Przy + Klęskać>

†**Przyklęskanie, a,** blm., czynność cz. **Przyklęskać.**

†**Przyklęskować, uje, ował** p. **Przyklasnąć.**

†**Przyklęskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyklęskować.**

[**Przykliniać, a, ał**] *nakłaniać, upominać.*

[**Przyklinianie, a,** blm.] czynność cz. **Przykliniać.**

[**Przyklinić, i, ił**] *zapowiedzieć, przykazać.*

[**Przyklinienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyklinić.**

Przykluczkować, uje, ował *kluczkując przybyć. przybliżyć ś.:* Zając przykluczkował do lasu <Przy + Kluczkować>

Przykluczkowanie, a, blm., czynność cz. **Przykluczkować.**

[**Przykludzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przykludzić.**

[**Przykludzić, i, ił**] *przyprowadzić:* Co go tu tak daleko przykludziło! [**P. ś.**] *przywędrować, przyjść.* <Przy + Kludzić>

[**Przyklupić, i, ił**] *przygnieść co mokrego, wilgotnego:* Deszcz przyklupił zboże do zagona. <Przy + *Klupić>

[**Przyklupienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyklupić.**

Przykład, u, lm. **y 1.** † P. p. **Przykładka:** P. do drugiego, trzeciego rozdziału. Troc. **2.** *ta część kolby, którą, celując, do twarzy przykładają.* **3. a.** †**Przykładność,** [**Przykładność, Przykładka**] *fakt poszczególny, pojedyńczy, jako wzór praktycznego zastosowania zasady, prawidła, myśli ogólnej; wzór do naśladowania:* Teorji przystosowaniem są zapytania, w książkach arytmetyki przykładami nazwane. Łs. *(=zadania do rozwiązania).* Przykłady arytmetyczne, gramatyczne. P. na regułę trzech, na podnoszenie do potęgi. P. na deklinację pierwszą. Dać, przytoczyć, dawać dobry, zły P. Brać z kogo P. Objaśnić co przykładem, na przykładzie. Przytoczyć P. na poparcie swej teorji. Okazać co na przykładzie. Nie było jeszcze przykładu, aby człowiek mógł ś. obejść bez pokarmu. P. mój daję wam: tak jakom ja czynił, także i wy czyńcie. K. G. Aby też zasię potym ludzie z ciebie P. brali, jako ty teraz też z drugich bierzesz. Rej. Przykłady domowe. Orzech. Niech ludziom prostym dają dobry przykład z siebie. Kochan. Kto cnotliwie a mądrze żyje, ten przykładem i pomocą użyteczny ludziom być może. Górn. Samego siebie we wszystkim podawaj przykładem dobrych uczynków. Wuj. Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. Skar. Był żywy w nim wszystkich cnót P. Skar. Gdy dziatki widzą dobre przykłady rodziców swych i domową cnót świętych szkołę, obraca ś. w nie serce rodziców ich. Skar. Nie żałujmy umarłej naszej, kiedy nam takie przykłady cnót świętych zostawiła. Skar. Gdy przełożeni i królowie dobre przykłady dają, łacno za sobą inne ciągną, i lud w tym do tego ś. garnie, co u swoich panów widzi. Skar. Nie prędzej do dziatek nie przylgnie, jak P. rodziców. Skar. Z tych nam trzeba przykłady brać, którzy najbliżej do mądrości przychodzą. Macz. Miłości i cnót wszelkich P. niezrównany. Grot. Przykładami żyjemy; P. zły, za cnotę od mądrego podany, pociąga prostotę. Gawiń. Długa do mądrości droga przez nauki, krótsza przez przykłady. L. P. lepszy, niż nauka: czyń, co mówisz, to mi sztuka. Petr. Lepszy P., niżli rada. P. wielki orator. Kn. P. przełożonej persony potężny jest na obie strony. Kn. Sam P. drogę do dobrego ściele, dzwon na mszę woła, nie będąc w kościele. L. Czego uczą, sami stwierdzają przykładem. Nar. Do dobrego wychowania dzieci istotnie potrzebny jest P. rodziców. Kras. Dobrze jest ten słuchany, co przykładem uczy. Dm. Zbawiciel P. z siebie dał, że miłość wypełnienie zakonu. Karnk. Dał z siebie P., jak ojczyźnie służyć. Jabł. Z ojca P. bierz, jak trzymać wiarę. Bardz. Z cnót jego wierni czerpali przykłady. Szym. Niech ten uczynek nie idzie w przykłady. Szym. Żywe w nim były cnót wszystkich przykłady. Świecił przykładami cnót. Budujący P. Żywy P. ci właśnie na Zabłockim wyjaśnię. Syrok. Ukarać kogo dla przykładu innym *(=ku nauce, ku przestrodze innym).* Na P., [Na ten P.] przys. *jak oto:* Zwierzęta przeżuwające, np. *(= na P.)* wół, koza i t. d. Drzewa iglaste, jak na P. sosna, świerk. **4.** [Przykłady] *przykazania:* Umie pacierz i przykłady (= właśc. *dodatki do pacierza).* **5.** myśl. *sposób przykładania do twarzy strzelby przed strzelaniem.* **6.** rzem. *młot kowalski, ślusarski z baną płaską lub z wykrojami, który ś. kładzie na przedmiocie do kucia i w który drugim młotem ś. uderza,* przykładacz, przykładak, przystawnik. Zdr. **Przykładzik.** <Przy + Kład>

Przykładacz, a, lm. **e 1. a.** †**Przykładziciel** *ten, co przykłada.* Mym. **2.** rzem. p. **Przykład.** <Od Przykładać>

Przykładak, a, lm. **i** rzem. p. **Przykład.**

Przykładanie, a, blm., czynność cz. **Przykładać:** Introligatorzy sprzedawali bezkarnie nadliczbowe odbitki na własny rachunek, co ś. technicznie przykładaniem nazywało, a co księgarze przykradaniem nazywali. Górs. A. Lek.: P. maści, okładów. × P. pijawek = *przystawianie, stawianie pijawek.* Przykładania na ciało. Krup. *(= okłady).*

Przykładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykładać ś.**

×**Przykładek, dku,** lm. **dki** p. **Przykład:** P. im większy, tym gorsze mięso. Troc *(=dokładka).* [Tutáj majom ten P., ze mówiom: chodźma, tamek, sawek]. <Od Przykład>

Przykładka, i, lm. **i,** †**Przykład,** ×**Przykładek 1.** *dokładka, przydatek, dodatek, przyczynek:* Do praw w zachodzących okolicznościach nową coraz przykładkę czynią. L. Ta powieść z samych tylko baśni jest złożona a. ją kto inny za przykładkę wsadził. Nar. Rzeźnik kupującemu mięso daje przykładkę. **2.** × P. *przykładanie ś., przyłożenie ś. do czego, przyczynienie ś., poparcie, udział:* Twórca sprawuje to królestwo bez przykładki naszej. Wor. **3.** [P.] p. **Przykład. 4.** inż. *blacha na zetknięciu dwuch blach lub kątowników dla dopełnienia przekroju.* **5.** lek. p. **Kompres:** P. rozcięta (linteum fissum), schodko-

wata, ze skubanki, skubankowa. P. podłużna p. **Longiet.** <Przy + Kładka>

Przykładnie przys. od **Przykładny**: Ostrzegający nas od złych przygód, a ku dobrym P. wiodąc. Biel. M. (= *przykładowo, drogą przykładów*). Żyć, sprawować ś. P. Ukarać kogo P.

Przykładnik, a, lm. **i** gór. *puszka czworoboczna mosiężna, w którą ś. wstawia godzinnik górniczy z igłą magnesową.* <Od Przykładny>

Przykładność, i l. blm. rz. od **Przykładny**: P. życia. Starsi wielką P. powinni młodszym, młodsi zaś wielką uczciwość starszym. Star. **2.** †P., [P.] p. **Przykład**: Pan Bóg Joba doświadczał w uprzejmej stałości, aby z niego i inni brali przykładności. Rej. P. brał z niego. Troc. [Powagą, słowem, przykładnością swoją].

Przykładny l. *mający dobry przykład = dający ś. wygodnie przyłożyć przy strzelaniu; dogodny przy strzelaniu:* Strzelba przykładna. Sł. wil. **2.** *mogący służyć za przykład, wzorowy, chwalebny:* Życie, postępowanie, sprawowanie ś., zachowywanie ś. podczas lekcji przykładne. Przykładnym świeci życiem. Troc. W życiu i nauce P. Troc. Jesteś przykładnym wizerunkiem w nieprzeliczone wieki. Troc. **3.** *wystosowany dla przykładu innych, należyty, porządny:* Przykładna i sprawiedliwa kara nie minęła zbrodniarza. <Od Przykład>

Przykładowo przys. od **Przykładowy**: Chcę P. wskazać, że upuszczenia w powyższym spisie mogą być niemałe. Chm. (= *przez przykład, drogą przykładów*).

Przykładowy l. przym. od **Przykład**: P. okaz. Sp. Objaw P. Zjawisko przykładowe. **2.** *dodatkowy, dołożony, dodany:* Niech Bóg przykładową w dwójnasób liczbą dni zdrowych uzbroi i nagrodzi. Wor.

†**Przykładziciel, a,** lm. **e** p. **Przykładacz.** Mym.

Przykładzik, u, lm. **i** p. **Przykład.** Troc. <Od Przykład>

[**Przykładzina, y,** lm. **y**] *kloc sosnowy lub dębowy z gałęzią w formie krzyżyka, zastępujący u ludu na Wołyniu nagrobek:* Mały, duży przykładziny funduje. Kon. W powiecie Święciańskim i części powiatu Wilejskiego włościanie stawiają przykładziny, to jest pomniki na grobach mężczyzn. Łag. <Przy + Kładzina>

Przykłamać, mie, mał *przyłożyć kłamiąc, przyłgać.* <Przy + Kłamać>

Przykłamanie, a, blm., czynność cz. **Przykłamać.**

†**Przykłaniać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przykłonić.**

†**Przykłanianie, a,** blm., czynność cz. **Przykłaniać.**

†**Przykłanianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykłaniać ś.**

[**Przykłapa, y,** lm. **y**] *przystawka przy chałupie do przechowania paszy.*

[**Przykłapać się, pie ś., pał ś.**] *przybudować sobie przykłapę.*

[**Przykłapanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przykłapać ś.**

[**Przykłapcenie, a,** blm.] czynność cz. **Przykłapcić.**

[**Przykłapcić, i, ił**] *zesłabnąć.* <Przy + *Kłapcić, ?KLEP/KŁOP>

†**Przykłonić, i, ił,** nied. †**Przykłaniać l.** *przychylić, nachylić, nakłonić, skłonić:* Słuchaj a przykłoń ucha twego. Leop. (= *nadstaw*). Oczy Boskie otworzone będą, a uszy Jego przykłonione ku modlitwie waszej. B. B. Tak go pięknie przykłonili ku wierze świętej, że im zaszczyt niemały przynosił. Kaczk.! †**P. ś.** *przychylić ś., nakłonić ś., skłonić ś.:* Radby ś. czasem przykłonił k temu, a cóż? gdy ono serce opoczne nie przypuści prawdy k sobie. Rej. Serca Prusaków, powodzeniem zachęcone, znowu na stronę królewską przykłaniać ś. poczęły. Błaż. Którzyby nas słusznie od tego mieli bronić, nie chcą ś. chrześcijanie ku temu P. Biel. M. Dziękując mu za to, że ś. do nich przykłonił. Biel. J. <Przy + Kłonić>

†**Przykłonienie, a,** blm., czynność cz. **Przykłonić**: Użycz mi, Boże, do modlitwy całego przykłonienia umysłu. Gd.

†**Przykłonienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykłonić ś.**

†**Przykłonny l.** *skłonny, przechylający ś. ku czemu, skory, pochopny:* Kazimierz umysły Litwy do opanowania Podola przykłonne uśmierzył. Błaż. Człowiek rodzi ś. w onym krewkim ciele, które zawżdy jest przykłonne ku grzechowi. Rej. Zawżdy myśl jego przykłonniejsza jest ku złemu, niż ku dobremu. Rej. **2.** *przychylny, życzliwy, sprzyjający, przyjazny:* Miałem ku niej przykłonne serce. B. B. Henetowie Aleksandrowi Wielkiemu przykłonni byli. Biel. M. Bóg żadnego nie opuści, by też najnędzniejszego, którego On obaczy być ku sobie przychylnego a przykłonnego z prawego serca swego. Rej. <Od Przykłonić>

[**Przykłotek, tka,** lm. **tki**] *wiązka słomy prostej omłóconą, mniejsza od okłota, służąca do pokrywania dachów,* snopek. <Przy + *Kłotek, KŁO(T)>

×**Przykłócie, a,** blm., czynność cz. **Przykłóć.**

×**Przykłóć, kole, kłół** p. **Przykłuć.** <Przy + Kłóć>

×**Przykłóta, y,** lm. **y** *snop wymłócony; słoma dla bydła.* Sł. wil. <Przy + Kłóta>

×**Przykłucie, a,** blm., czynność cz. **Przykłuć.**

×**Przykłuć, uje, uł,** ×**Przykłóć** *przypiąć, przyszpilić.* <Przy + Kłuć>

†**Przykłusać, sa** a. **sze, sał** p. **Przykłusować.** <Przy + Kłusać>

†**Przykłusanie, a,** blm., czynność cz. **Przykłusać.**

Przykłusować, uje, owал, †**Przykłusać,** nied. †**Przykłuszać** *kłusem przybyć, kłusem przyjechać a. przybiec:* Gdy ona starość zgrzybiała przykłusza, stem boleści nędznego człowieka porusza. Stryjk. Proszą, radzą, muszą, żeby ś. łączył z wojskiem, nim Turcy przykłuszą. Pot. <Przy + Kłusować>

Przykłusowanie, a, blm., czynność cz. **Przykłusować.**

×**Przykmiota, y,** lm. **y** *przytułek, schronienie:* Miał odtąd w Bączali przykmiotę. Pol. Bywa tu (w futorze) zwykle i woda i P. i zacisz i chłód. Pol. <Ukr. prikměta>

Przyknajać, a, ał zł. *przyjść.* <Przy + Knajać>

Przyknajanie, a, blm., czynność cz. **Przyknajać.**

Przykoczować, uje, ował *koczując przybyć, przybliżyć ś.:* Z całą hordą swoją przykoczował na zimowiska do Wołgi. Bart. Odkoczowali wszyscy, jak przykoczowali. Bart. <Przy + Koczować>

Przykoczowanie, a, blm., czynność cz. **Przykoczować.**

×**Przykoić, i, ił** *trochę ukoić, ulżyć:* Wspólna

pomoc jej ulży i bolów przykoi. Przyb. <Przy + Koić>

× **Przykojenie, a,** blm., czynność cz. **Przykoić.**

[**Przykolankować, uje, ował**] *przycisnąć kolanami do ziemi.* <Przy + Kolankować>

[**Przykolankowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przykolankować.**

Przykołatać się, a ś. a. cze ś., ał ś. *kołacząc ś. po drogach, tłukąc ś. po drodze przybyć z biedą:* Arystyp. opuściwszy Sokrata, przykołatał ś. aż do Sycylji. Bud. B. <Przy + Kołatać ś.>

Przykołatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykołatać ś.**

×**Przykomenderować, uje, ował,** nied. **Przykomenderowywać** *komenderując przyłączyć, przydać:* Bohun, na czele kilkunastu tysięcy przykomenderowanych do boku królewskiego, uwiadamiał oblężonych o ruchach wojsk polskich. Rol. Rzymianie do legjonów przykomenderowywali oratorów. Jeż. <Przy + Komenderować>

×**Przykomenderowanie, a,** blm., czynność cz. **Przykomenderować.**

×**Przykomenderowywać, uje, ywał** p. **Przykomenderować.**

×**Przykomenderowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przykomenderowywać.**

Przykomorek, rka, lm. **rki** p. **Przykomórek:** Każdy kupiec na jarmarki idący ma z komor a. przykomorków od pisarza kwit brać. Vol. <Przy + *Komorek, od Komora>

Przykomórek, rka, lm. **rki, Przykomorek 1.** *mała komora celna.* **2.** [P.] *rodzaj małego śpichrza z pułapem w kącie stodoły, do którego prowadzą drzwi z klepiska.* **3.** gór. *zaułek przyległy ko morze, boczna odnoga komory:* Komory z przyległemi przykomórkami zasypywano hałdą a. rumem. Paw. <Przy + *Komórek, od Komora>

Przykonwojować, uje, ował *konwojując przyprowadzić.* <Przy + Konwojować>

Przykonwojowanie, a, blm., czynność cz. **Przykonwojować.**

[**Przykońce, ów,** blp.]: Grube końce dolne (gałązek iwy i tataraku) ucinają i rzucają na strych ponad sień, które to miejsce przykońcami zowią. Gwar. <Przy + Końce, od Koniec>

Przykop, u, lm. **y, Przekop,** × **Przykopa 1.** a. [**Krzykopa, Krzypopa, Krzypop, Krzypak**] *rów wzdłuż czego a. koło czego, fosa:* Uczynił Eljasz około ołtarza P. wodzie, jakoby na dwie bróździe. Leop. Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one przykopy. Leop. (one strugi wody. Leop.). Przy murze przykopu ani wału żadnego niemasz. Niem. S. **2.** w lm., woj. *rowy kopane dla podejścia pod szańcowania aż pod twierdzę przy oblężeniach,* a p r o s z e: Przykopy, aprosze, kopane rowy, zasłonione przedpiersieniem, któremi nieprzyjaciel postępuje pod fortecę. Jak. J. Obozowi ś. pierwej przypatruje, jeśli go P. i wał jaki broni. P. Koch. Trupów koło miasta pełne przykopy równo z murem były. Wuj. Zdr. **Przykopek.** <Przy + *Kop, KOP>

Przykopa, y, lm. **y 1.** × P. p. **Przykop. 2.** [P., **Krzykopa, Krzypopa, Krzypop, Krzypak**] = a) *sztuczne koryto, którym wodę z potoku skierowują do młyna a. tartaka,* m ł y n a r k a. b) *wąwóz.* c) *wał ziemny na lądzie, kierujący wodę z górnej części potoku lub rzeki do młyna a. tartaka niżej położonego.* <Przy + Kopa>

Przykopać, pie, pał, nied. **Przykopywać 1.** *kopiąc przybrać, zająć:* P. gruntu sąsiedzkiego, *affodere.* Kn. **2.** *kopiąc przyczynić, ukopać jeszcze więcej:* Przykop parę grządek. L. Małoś ukopał marchwi, przykop więcej. L. **P. ś.** pod twierdzę =*przybliżyć ś. przykopem.* <Przy + Kopać>

Przykopanie, a, blm., czynność cz. **Przykopać.**

Przykopanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykopać ś.**

Przykopcenie, a, blm., czynność cz. **Przykopcić.**

Przykopcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykopcić ś.**

Przykopciały *który przykopciał:* Tyś czarny i masz lice słońcem przykopciałe, ja białością przechodzę i lilje białe. Gawiń. <Od Przykopcieć>

Przykopcić, i, ił, nied. × **Przykopcywać** *kopciem przysmolić, przyczernić; trochę okopcić, zakopcić:* P. szkło nad świecą. Wody te mają w sobie wiele gorąca, które aż przypala i przykopcywa tak wilgotności ciała, jako też i same wnętrzności. Syk. **P. ś., Przykopcieć** *kopciem przysmolić ś.* <Przy + Kopcić>

Przykopcieć, eje, ał p. **Przykopcić.** <Przy + Kopcieć>

× **Przykopcywać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przykopcić.**

× **Przykopcywanie, a,** blm., czynność cz. **Przykopcywać.**

× **Przykopcywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykopcywać ś.**

Przykopek, pka, lm. **pki** p. **Przykop.**

× **Przykopie, a,** lm. **a** woj. *chodnik kryty do zasłonięcia podkopnika.* Troc. <Od Przykop>

Przykopka, i, lm. **i 1.** †P. *przykopywanie:* P. roli i łąk na wiosnę i w jesieni, kędy trzeba kopać. Ek. **2.** [P.] *dołek.* <Od Przykopa>

Przykopowy przym. od **Przykop:** Kosze przykopowe.

Przykopycie, a, lm. **a** *część pończochy a. obuwia przypadająca na piętę; podeszwa pończochy; kapeć złożony z podeszwy i pięty.* Kn. Łyścianki, *tibialia,* pończochy bez przykopycia. Kn.P., część pończochy, która pod podeszwę idzie. Włod. <Przy + *Kopycie, od Kopyto>

Przykopywać, uje, ywał p. **Przykopać.**

Przykopywanie, a, blm., czynność cz. **Przykopywać.**

Przykopywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykopywać ś.**

†**Przykora, y,** lm. **y 1.** p. **Przekora:** Bóg poddaje go gwałtownych tyranek przykorze. Przyb. Przykorę komu uczynić. Troc. **2.** p. **Przykosz.**

Przykorbowy *przy korbie leżący:* Łożysko przykorbowe (silnika, pompy i t. d.). <Przy + Korbowy>

Przykorkować, uje, ował *przytkać korkiem.* <Przy + Korkować>

Przykorkowanie, a, blm., czynność cz. **Przykorkować.**

†**Przykornie** przys. od **Przykorny,** *przekornie.* L.

†**Przykorność, i,** blm. rz. od **Przykorny,** *przekorność.*

†**Przykorny** p. **Przekorny:** Kąkol jest to ziarno zbożom, osobliwie pszenicy, przykorne. Haur. Przykorne a bodliwe bydlę. Haur.

Przykoronek, nka, lm. **nki** bot. *zbiór wyrostków nitkowatych korony kwiatu.* Rost. <Przy + *Koronek, od Korona>

Przykorzeniać, a, ał p. **Przykorzenić.**

Przykorzenianie, a, blm., czynność cz. **Przykorzeniać.**

Przykorzenić, i, ił, nied. **Przykorzeniać** *przyprawić korzeniami.* Troc. <Przy + Korzenić>

Przykorzenienie, a, blm., czynność cz. **Przykorzenić.**

×**Przykorzeniowy 1.** *znajdujący ś. przy korzeniu.* **2.** anat. *przy korzeniu (członku męskim) będący, przyprątny:* Gruczoł P., krokowy, kroczny (prostata). <Przy + Korzeniowy>

Przykosa, y, lm. **y** *wydatna smuga na rzece, zazwyczaj formy łukowatej, odznaczająca miejsce, gdzie ś. mielizna zaczyna:* Płynąć pod przykosą. Zdr. **Przykoska.** <Przy + Kosa, KOS>

Przykosić, i, ił 1. *jeszcze więcej ukosić:* P. trawy. **2.** *kosząc przyciąć:* P. krzaczek przy samej ziemi. <Przy + Kosić>

Przykoska, i, lm. **i** p. **Przykosa.**

×**Przykosmatszy** p. **Przykosmaty:** P., *comatulus.* Mącz. <Przy + Kosmatszy>

×**Przykosmaty,** ×**Przykosmatszy,** *nieco kosmaty, przykudłaty:* Ma to być człeczek gruby i pękaty, zarosły znacznie i w brwiach P. Lubom. <Przy + Kosmaty>

×**Przykostek, tka,** lm. **tki** anat. **1.** *okostna,* ×przykostna, ×przykostnia, ×przykośnia, ×przykoście (periosteum). **2.** †P. goleniowy (Urs.) p. **Łydkowy. 3.** †P. łokciowy (Urs.) promień, ×sprycha, ×sprych, kość promieniowa, ×kość sprychowa, ×przyłokieć, †mały piszczel łokciowy czyli pręt (Perz.) (radius). <Przy + *Kostek, od Kość>

×**Przykostna, ej,** lm. **e** anat. p. **Przykostek.** <Od Przykostny>

×**Przykostnia, i,** lm. **e** anat. p. **Przykostek.** <Od Przykostny>

Przykostny, ×**Przykośny** anat. *przy kości będący, okostny:* Błona przykostna (p. Przykostek). <Przy + Kostny>

†**Przykosz, a,** lm. **e** *żart, psikus, figiel, psota,* †przykora, przekora. Troc.

Przykoszenie, a, blm., czynność cz. **Przykosić.**

×**Przykoście, a,** lm. **a** anat. p. **Przykostek.** <Przy + * Koście, od Kość>

Przykościelny *znajdujący ś. przy kościele:* Plac P. Sami parafjanie osztachetowali P. cmentarz. Gac. W części cmentarza przykościelnego było miejsce, gdzie chowano śmiercią karanych. Rol. <Przy + Kościelny>

×**Przykośnia, i,** lm. **e** anat. p. **Przykostek.** <Z Przykostnia>

×**Przykośny** anat. p. **Przykostny:** Błona przykośna, p. **Okostna.** <Z Przykostny>

Przykotwiać, a, ał p. **Przykotwić.**

Przykotwiatnie, a, blm., czynność cz. **Przykotwiać.**

Przykotwić, i, ił, nied. **Przykotwiać** *przytwierdzić kotwicą, kotwią:* Statek do brzegu P. Belka do muru przykotwiona *(=kotwią, t. j. krótkim ściągiem przytwierdzonym do końca belki przymocowana).* <Przy + * Kotwić, od Kotew>

Przykotwienie, a, blm., czynność cz. **Przykotwić.**

†**Przykować, a, ał** p. **Przykuć.** <Przy + Kować>

†**Przykowanie, a,** blm., czynność cz. **Przykować.**

†**Przykowywać, a, ał** p. **Przykuć.**

†**Przykowywanie, a,** blm., czynność cz. **Przykowywać.**

[**Przykra, y,** blm.] *przekora:* Robić komu na przykrę=*na przekór, na złość.*

Przykracać, a, ał p. **Przykrócić.**

Przykracanie, a, blm., czynność cz. **Przykracać.**

Przykraczać, a, ał p. **Przykroczyć,**

Przykraczanie, a, blm., czynność cz. **Przykraczać.**

×**Przykradać, a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przykraść.**

×**Przykradanie, a,** blm., czynność cz. **Przykradać.**

×**Przykradanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykradać ś.**

×**Przykradzenie, a,** blm., czynność cz. **Przykraść.**

×**Przykradzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przykraść ś.**

Przykrajać, aje, ał, Przykroić, nied. **Przykrawać,** ×**Przykrawywać 1.** *krająć dodać do nakrajanego.* **2.** *skrajać według miary, formy; przyrznąć.* W tym miesiącu odzienia sobie nie daj przykrawać, ani ś. w nowe przybieraj. Spicz. W drugim tym miesiącu możesz żonę pojąć, odzienie daj przykrawywać, włosy strzyż, szaty kraj. Spicz. P. szaty, buty, koszulę. Troc. P. tekturę. Przen.: P. co do czego = *przystosować, nagiąć:* Przykrawywała swe opowiadania do pojęć wyrostka. Rol. <Przy + Krajać>

Przykrajanie, a, blm., czynność cz. **Przykrajać.**

×**Przykrajowić, i, ił** *przyswoić, zaaklimatyzować.* <Przy + * Krajowić, od Krajowy>

×**Przykrajowienie, a,** blm., czynność cz. **Przykrajowić.**

×**Przykrasa, y,** lm. **y 1.** *przykraszenie; to, czym ś. przykrasza, przybranie celem upiększenia; przyozdobienie, przypiększenie:* Mówiąc po polsku, mieszano łacinę dla przykrasy. Wiszn. **2.** *okrasa dodatkowa; okrasa, omasta, pozłota.* Zdr. ×**Przykraska.** <Przy + Krasa>

Przykrasić, i, ił, nied. **Przykraszać 1.** *przypiększyć, upięknić nieco, przystroić, przyozdobić, przydać krasy:* Obaj młodzi, jak ten niezganiony w urodzie, tak i drugi w twarzy przykraszony. Gawiń. Wszystkie zgoła występki czystą u nich cnotą, że ich nieco przykrasił los zwierzchnią pozłotą. Nar. Uczciwym pokoju imieniem gnuśną nieczynność przykrasił. Nar. **2.** *jeszcze więcej okrasić, omaścić; dodać okrasy, omasty:* P. potrawę. <Przy + Krasić>

×**Przykraska, i,** lm. **i** p. **Przykrasa:** Błyskotne przykraski skromności. Wor. Indyki, ptaki pospolite i bez ozdób, ani przykrasek nijakich. Orzesz.

Przykraszać, a, ał p. **Przykrasić.**

Przykraszanie, a, blm., czynność cz. **Przykraszać.**

Przykraszenie, a, blm., czynność cz. **Przykrasić.**

Przykraść, dnie, dł, nied. **Przykradać** *przyczynić kradzieżą, ukraść więcej:* Kłamcy radzi przykradają. Wer. Służący niech nie odmarkotują ani przykradają, ale wierność niech pokazują dobrą. Gil. **P. ś.** i nied. [**Przystrzygać ś.**] *skradając ś., przybyć; nadejść znienacka, podkraść ś., przyjść ukradkiem:* Przykradła ś. cicho do niego. Troc. Lis do kur ś. przykradszy . . . Troc. <Przy + Kraść>

Przykrawacz, a, lm. **e** *ten, co przykrawa, krojczy:* Wstępuje do warsztatu szewckiego, rozmawia z majstrem lub przykrawaczem. <Od Przykrawać>

Przykrawać, a, ał p. **Przykrajać.**

Przykrawanie, a, blm., czynność cz. **Przykrawać.**

× **Przykrawywać**, a, ał p. **Przykrajać.**

× **Przykrawywanie**, a, blm., czynność cz. **Przykrawywać.**

[**Przykrącka**, i, lm. i] *śruba drewniana:* P. u wózka do przędzenia, u prasy do robienia serów. <Przy + *Krącka, od Kręcić>

× **Przykrągły** *nieco okrągły, okrągławy, podługowaty, obły, owalny, jajkowaty:* Ucho jest część powierzchowna słuchu przykrągła. Sak. K. <Przy + Krągły>

Przykredytować, uje, ował *dać na kredyt, skredytować,* [przyborgować]. <Przy + Kredytować>

Przykredytowanie, a, blm., czynność cz. **Przykredytować.**

Przykręcać, a, ał i × P. ś. p. **Przykręcić.**

Przykręcanie, a, blm., czynność cz. **Przykręcać.**

× **Przykręcanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przykręcać ś.**

Przykręcenie, a, blm., czynność cz. **Przykręcić:** Kilku panów rzuciło ś. do przykręcenia lamp gazowych. Prus.

× **Przykręcenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przykręcić ś.**

Przykręcić, i, ił, nied. **Przykręcać** **1.** *kręcąc przymocować; przykrępować; kręceniem przyciągnąć, przycisnąć:* Przybiwszy kaci czterma gwoździ Pana i powrozami w pół Go przykręciwszy, podniosą z krzyżem. Odym. P. śrubą = *przyśrubować.* **2.** P. lampę, knot u lampy = *skręcić trochę knot, zmniejszając płomień; przyciemnić lampę:* Gospodyni przykręciła lampę, ale uczestniczki zaczęły ś. rozchodzić. Prus. **3.** [P.] *oszukać.* × **Przykręcić ś.** *przyplątać ś., przyczepić ś.; wziąć ś., wkręcić nie wiadomo skąd:* Nie wiadomo, skąd ś. tu przykręcił. Sł. wil. <Przy + Kręcić>

Przykręgosłupowy *blizko kręgosłupa położony.* Anat.: Kąt łopatki P. (angulus medialis scapulae). <Przy + Krąg + Słupowy>

Przykręgowy anat.: Pasmo przykręgowe p. **Nerwozwojowy.** <Przy + Kręgowy>

Przykrępować, uje, ował **1.** do czego = *krępując przymocować, przyciągnąć; przywiązać silnie, przytroczyć:* Przykrępowany sznurami do grzbietu bachmata. Sienk. **2.** × P. *przytwierdzić, przymocować:* Ganek na powietrzu prawie wystawiono u najwyższego budowania w mieście, mocno go przykrępowawszy. Kosz. <Przy + Krępować>

Przykrępowanie, a, blm., czynność cz. **Przykrępować.**

Przykro, †**Przykrze** przys. od **Przykry**; [**Przykrzno**]: Brzegi przekopów mają być pochodziste, a nie P. sypane. Trzyc. Gdy Kambizes siadł na koń, wymknął ś. mu miecz z pochew, na który spadł P. i zabił ś. sam. Biel. M. (*= prosto z góry, całą siłą, fatalnie, nieszczęśliwie*). Piołun P. gorzki. Kulig. Czas P. zimny. Fur. P. ś. na niego patrzy. L. (*= kwaśno*). P. mu ś. stawiła. Czart. A. (*= despotycznie, nieprzychylnie, szorstko, ostro*). P. mi słuchać, zabijasz mię temi słowy. Kn. P. mu było słuchać, widzieć. Troc. Zrobiło mu ś. P. (*= żal, markotno, obeszło go to*).

Przykrobrzegi, **Przykrobrzeżny** *mający brzeg a. brzegi przykre = strome, spadziste, urwiste.* <Przykry + *Brzegi, od Brzeg>

Przykrobrzeżny p. **Przykrobrzegi.** <Przykry + Brzeżny>

Przykrobrzeżnie przys. od **Przykrobrzeżny.** L.

Przykrochmalenie, a, blm., czynność cz. **Przykrochmalić.**

Przykrochmalić, i, ił *jeszcze więcej ukrochmalić* <Przy + Krochmalić>

Przykroczenie, a, blm., czynność cz. **Przykroczyć.**

Przykroczyć, y, ył, nied. **Przykraczać** *krocząc, przyjść, przybliżyć ś.* Przen.: Już do nas te czasy przykroczyły, które za Noego nieszczęśliwe były. K. G. Uczy nas, które jest szczęście prawdziwe, a jakowym sposobem moglibyśmy do niego P. Gil. (*= dostąpić go*). <Przy + Kroczyć>

Przykroić, i, ił p. **Przykrajać.** <Przy + Kroić>

Przykrojenie, a, blm., czynność cz. **Przykroić.**

× **Przykromówność**, i, blm. rz. od **Przykromówny.** Kn. <Przykro + Mówność>

× **Przykromówny** *którego mowa sprawia przykrość, przykro mówiący, mówiący przykre rzeczy.* <Przykro + Mówny>

× **Przykroschodzistość**, i, blm., rz. od **Przykroschodzisty.** Troc.

× **Przykroschodzisty** *przykry do schodzenia, stromy, bardzo spadzisty.* Troc. <Przykro + Schodzisty>

Przykrostka, i, lm. i *niewielka przykrość, przykrość z powodu drobnostki:* Ma mądry czasem niejaką przykrostkę, mimo to jednak dobro jego najwyższe stoi niewzruszenie. Pilch. <Od Przykrość>

Przykrość, i **1.** blm. = a) rz. od **Przykry:** P. góry. Troc. P. w ukąszeniu, cierpkość. Kn. P. zjazdu, dźwięku. b) *niemiłe wrażenie, uczucie przykre, ciężkość, gorycz, smutek, żal:* Czucie jest rozkosz a. ukontentowanie, boleść a. P. od wzruszenia zmysłów pochodząca. Boh. Zapłaci wtenczas, kiedy mu to będzie bez przykrości. L. (*= z łatwością, dogodnie, nie ciężko*). Z przykrością wyznać muszę, że... Z przykrością mi to przychodzi. Oszczędzić komu przykrości. Dzikie wejrzenie, wydymanie ust długo nań bez przykrości patrzeć nie dozwalały. Krasz. (*= bez odrazy*). **2.** lm. i *to, co wzbudza przykre uczucie,* szczeg. *taki czyj postępek, utrapienie, zmartwienie, udręczenie, nieprzyjemność:* P. mi ta wdowa zadawa, trzeba ukończyć jej sprawę. Sekl. (*= naprzykrza mi ś., jest natrętna, nudzi mię*). Przykrości folga—cierpliwość, dobra myśl, zapomnienie. Kn. Wszelkie przykrości cierpliwie znosił. Troc. Czynić komu różne przykrości. Troc. Przykrości mojej to początek. Troc. Sprawić komu P. Czynią wiele przykrości ludziom spokojnym szaleni. Kochan. Wielkie niektórzy mężowie zwykli żonom swym czynić przykrości. Baz. Iżby żaden z nich żadnym sposobem przykrości nie cierpiał. Wuj. Czynili P. tym, którzy je ratowali. Wuj. Nikt mu żadnej przykrości uczynić nie śmiał. Skar. Krzyż swój i świata tego przykrości cierpliwie za Chrystusem niesie. Skar. Miał wiele od niego przykrości. Skar. Którzy nie tylko przykrości wam żadnej nie czynią, ale wam tak potrzebni są. Skar.

[**Przykrośkać się**, a ś., ał ś.] *krośkając ś. przypełznąć, przyleźć, przyjść z wysiłkiem, przytarabanić ś., przytoczyć ś.:* Dziecko przykrośkało ś. <Przy + Krośkać>

[**Przykrośkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przykrośkać ś.**

× **Przykrowstępny** *na który przykro wstępować, stromy, bardzo spadzisty:* Idą milcząc obie przy-

krowstępną drogą. Żebr. <Przykro + Wstępny>

× **Przykrócej** p. **Przykrótko.**

Przykrócenie, a, blm., czynność cz. **Przykrócić.**

Przykrócić, i, ił, nied. **Przykracać I.** *zrobić przykrótkim, krótszym, przyciąć w długości, skrócić:* P. sukni, wędzidła. O, muszę, muszę cugli mu P. Fred. A. Przen.: × P. czemu = *ukrócić, powściągnąć, wziąć krótko, pohamować, wziąć w karby, obuzdać co:* P. chuciom. Sł. wil. **2.** przen. *okroić, uszczuplić, umniejszyć, uskąpić, zmniejszyć, ująć:* P. komu dochodów. Przez gwałty krzyżackie przykróciło ś. biskupstwa włocławskiego dochodów. Błaż. **3.** [P. kogo] = *skarcić, ukarać, poprawić.* <Przy + Krócić>

Przykrótki, × **Przykrótszy** *nieco krótki, trochę za krótki.* <Przy + Krótki>

Przykrótko, × **Przykrócej** przys. *nieco krótko, trochę za krótko.*

Przykrótkogłowy antr. *mający czaszkę nieco skróconą* (subbrachycephalus). <Przykrótko + *Głowy, od Głowa>

Przykrótkość, i, blm. **I.** rz. od **Przykrótki. 2.** antr.: P. głowy = *głowa przykrótsza* (subbrachycephalia).

× **Przykrótszość, i,** blm. rz. od **Przykrótszy.** L.

× **Przykrótszy** p. **Przykrótki.** Troc. <Przy + Krótszy>

† **Przykrszy** *przykrzejszy:* Na ziemi, która niełatwie spływa, mogą być przekopy przykrsze. Trzyc. <Od Przykry>

† **Przykrszenie, a,** blm., czynność cz. **Przykrszyć.**

† **Przykrszyć, y, ył** p. **Przykruszyć.** <Przy + Krszyć>

Przykruszać, a, ał p. **Przykruszyć.**

Przykruszanie, a, blm., czynność cz. **Przykruszać.**

Przykruszenie, a, blm., czynność cz. **Przykruszyć.**

Przykruszyć, y, ył, † **Przykrszyć,** nied. **Przykruszać** *krusząc przydać; przydrobić.* Kn., Troc. <Przy + Kruszyć>

× **Przykrwawszy** *nieco krwawy.* <Przy + Krwawszy>

Przykry I. † P. *groźny, straszny:* Gryf ma nos P., ma ptasze skrzydła, ogon zwierzęcy, nogi cztery. Papr. (= *prosty a ostry.* L). **2.** *stromy, mocno spadzisty, zdradny, niebezpieczny, urwisty, przepaścisty:* Przykra góra. Troc. Przykre miejsce ku górze. Toc. P. ku górze, przykrowstępny, abo ku dołowi, przykroschodzisty, prostospadzisty, przepaścisty. L. Wyspa tam jest nieprzystępna dla brzegu przykrego. L. Tam wszędzie wkoło jest bardzo przykra, przerwana a najmniej nie pochodzista góra. Baz. Pobili ich uciekających z przykrych gór. Leop. (uciekających dolistemi miejscami. Leop.). Zstąpienie z gór na dolinę jerychońską jest bardzo przykre. Hoł. **3.** *trudny do przeprawy, zły, niewygodny, fatalny; uciążliwy, utrudzający, męczący, nużący, mozolny, ciężki:* Przykra droga. Przykre schody. Przykra praca. **4.** *trudny, kłopotliwy, ciężki, smutny, krytyczny, fatalny, niewesoły:* Położenie stawało ś. przykrym. Krasz. Przykre następstwa. Przykre warunki. **5.** *dokuczliwy, nieznośny, dający ś. we znaki, uciążliwy, ciężki, ostry, straszny, srogi, dotkliwy:* Zima w tym roku nastąpi przykra. Tw. Starość przykra. Troc. Przykre miastu jesienne potopy. Mick. Ból P. **6.** *niemiły, nieprzyjemny, wstrętny, cierpki, ostry, odrażający, odpychający, niesympatyczny:* P. rozkaz. Zimno jest przykre. Troc. P. smak. P. humor (= *kwaśny, zgryźliwy, markotny*). Człowiek ten niemiły i przykry. L. Przykra mowa abo język. Nie powiedział mu przykrego słowa (= *marnego*). P. do wonienia, do kosztowania, do słuchania. Troc. Jeszcze przykre (cierpkie gruszki). Troc. Szum żwiru pod kołami powozu przeniknął ją jakimściś nieprzykrym drżeniem. Korz. Przen.: *smutny, gorzki, bolesny, przygnębiający:* Przykra to rzecz. Troc. Przykra = *przykra to jest rzecz, przykro jest:* Przykra jest karać. Przykra nie kochać, przykra do kochania mieć skłonne serce bez pomiarkowania, przykrzejsza jednak dola bardziej świadczyć miłość temu, kto nią gardzi. Min. Przykre uczucie, zajście. Przykra scena. P. zawód. P. sen (= *straszny*). P. widok. Była to chwila przykra, bolesna, ale niedługa. Korz. Przykre na mnie zrobił wrażenie. † **Z przykra** przys. = a) *przykro, nieprzyjemnie:* Gdy poseł Jagiełłowy Świdrygajłę jakoś w sadno z przykra ruszył, targnął ś. nań. Biel. M. b) *z przykrej góry, na złamanie karku, z góry na łeb:* Wszystka trzoda świni runęła z przykra w morze. Sekl. <PRZYK/PRZEK>

Przykrycie, a I. blm., czynność cz. **Przykryć. 2.** lm. a = a) *to, czym przykrywają, przykrywadło, pokrowiec, nakrycie (jak: deka, kilim, dera, kołdra i t. p.):* Śpi bez przykrycia. Do gierady należą przykrycia łożne abo kołdry. Sz. Trzcinę na błotach godną do przykrywania żąć, bo jak sukni na grzbiet, tak przykrycia na dom trzeba. Haur. P. pudła, skrzyni = *wierzch, wieko, pokrywa.* Kalimach leży u św. Trójcy pod mosiężnym przykryciem. Biel. M. (= *pod mosiężnym grobowcem, pod płytą mosiężną*). b) × P. domu = *dach, poszycie.* Przen.: *dom, strzecha:* Nie jestem dostojen, byś miał wnijść pod P. moje. Leop. (= abyś wszedł pod dach mój. B. G.).

Przykrycie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykryć ś.**

† **Przykryctwo, a,** blm., † **Przykrytość** *obłuda, skrytość, udanie, fałszywość, hipokryzja, faryzeuszostwo:* P. miasto nabożeństwa było płatne u ludzi: wszyscy tak ś. byli przywiązali zewnętrznym ceremonjom, że oni dniom, pokarmom, ubiorom przypisowali dufność zbawienia. Baz. Naonczas wszystka obłudność i P. przeciwników naszych pokaże ś. przed wszystkim światem. Baz. Ewanielja odkrywa P. Baz. Żywot przykryctwem i skortacją pomazany. Baz. <Od Przykryty>

Przykryć, yje, ył, [Przekryć], nied. **Przykrywać I.** *nakryć, przysłonić, pokryć, zakryć po wierzchu, przyodziać:* P. kogo pierzynką, kołdrą. P. dom dachem. P. kuropatwy siecią. P. naczynie, garnek. P. kartofle ziemią (= *obłożyć*). Jarmułka przykrywała jego głowę. Korz. (= *była na jego głowie*). Hufiec przykrywa go sobą. Fred. A. (= *przywala*). Gonił nas i wojskiem starał ś. otoczyć, ale nie przykrył. Sienk. (= *nie zasypał*). Porubstwo za mały grzech sobie uważają, lecz tą siecią djabeł najwięcej ludzi przykrywa. Białob. Przykryłeś jej (= ziemi) nagość zioły rozlicznemi. Kochan. (= *przyodziałeś*). P. rów, dół, kanał (= *zasklepić, założyć, zarzucić po wierzchu*). Przen.: Świetne myśli P. zbrodni cieniem. Słow. (= *przyćmić*). Płonęła ni to lampa przykryta obłokiem. Uj. (= *przesłonięta*). Przen.: [Jak go przykrył, to ś. zaraz przewróciuł] = *uderzył, palnął, rąbnął, zdzielił.* **2.** (o zwierzętach): P. samicę = *pokryć, zaspokoić popęd płciowy.* Stadnik, korzeń wypuś-

ciwszy, klacz P. chciał. Dor. **P. ś.** *nakryć ś., okryć ś., zakryć ś. po wierzchu, okryć ś., przyodziać ś.:* Na noc P. ś. pierzynką abo kołdrami. Urzęd. Tylko ś. trochę przykryję, bo tak zerwałem ś. na nogi i wyszedłem. Korz. Przen.: Pozorami majestatu ś. przykrywał (= *maskował ś.*). <Przy + Kryć>

†**Przykryt** p. **Przykryty.**

†**Przykrytość, i,** lm. **i l.** p. **Przykryctwo**: Panu żadna P. serca złośliwego nie jest tajemna. Rej. Żadna rzecz więcej nigdy ozdobić nie może stanu każdego, jeno prawda, a żadna go też zasię więcej zelżyć nie może, jako P. a omyłka jego. Rej. Dał ś. im uwieść w onę P. Leop. (uwiedziony był ich obłudą. B. G.). **2.** *skrytość, tajemniczość:* Jego P. tak pięknie odcieniona. Wiszn. <Od Przykryty>

Przykryty l. a. †**Przykryt** im. od **Przykryć**: Z góry przykryt Bożym gniewem. Krasiń. **2.** †P. *ukryty, zamaskowany, utajony.* **3.** †P. (o osobach) *skryty, obłudny, fałszywy:* Ludzie przykryci na ulicach jawnie ś. modlą, by widziani byli. Leop. (obłudni. B. G.). <Od Przykryć>

Przykrywa, y, lm. **y l. a. Przykrywadło** *pokrywa, nakrywa, wieko, wierzch, deka, dekiel:* P. cylindra, włazu. **2.** [P.] *deska, na której spoczywają drabinki wozu.* **3.** wiośl.: P. nosa i rufy = *deski pokrywające część nosową i rufową statku.* Zdr. **Przykrywka.** <Przy + *Krywa, KRY>

Przykrywacz, a, lm. **e** *ten, co przykrywa.* L. <Od Przykrywać>

Przykrywaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przykrywacz.** L.

Przykrywać, a, ał i **P. ś.** p. **Przykryć.**

Przykrywadełko, a, lm. **a** p. **Przykrywadło**: Mówią: jaki garnuszek, takie P. Pot. <Od Przykrywadło>

†**Przykrywadłko, a,** lm. **a** p. **Przykrywadło.**

Przykrywadło, a, lm. **a** p. **Przykrywa**: P. na pościel. Troc (= *kawa*). Zdr. **Przykrywadełko,** †**Przykrywadłko.** <Od Przykrywać>

Przykrywanie, a, blm., czynność cz. **Przykrywać**: Trzcinę na błotach godną do przykrywania żąć, bo jako sukni na grzbiet, tak przykrycia na dom trzeba. Haur.

Przykrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykrywać ś.**

Przykrywka, i, lm. **i l.** p. **Przykrywa**: P. u kufla. Przykrywki ziemne dymiły, jak małe wulkany. Sienk. **2.** × P. przen. *nakrywka, płaszczyk, maska, pozór.* **3.** gór. *okładzina pełna, ciągła.* **4.** anat.: P. w mózgu = *nakrywka, wieczko* (operculum). **5.** ryb. *sieć rybacka podobna do podrywki, ale bez rękojeści.*

Przykrywkowy przym. od **Przykrywka,** *nakrywkowy:* Szkiełko przykrywkowe w mikroskopie.

†**Przykrze** p. **Przykro**: P. i obraźliwie mówić. Białob. <Od Przykry>

Przykrzenie, a, blm., czynność cz. **Przykrzyć.**

Przykrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykrzyć ś.**

Przykrzepły, *który przykrzepł:* Błoto było przykrzepłe. Krasz. <Od Przykrzepnąć>

Przykrzepnąć, pnie, pł, [**przykrzępło, przyskrzępło** nieos.) *skrzepnąwszy, przyschnąć; obeschnąć po wierzchu, zakrzepnąć:* Rany przykrzepły. Kaczk. <Przy + Krzepnąć>

Przykrzepnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykrzepnąć.**

Przykrzesać, sze, sał, nied. **Przykrzesywać** *krzesaniem zlekka przyciąć:* P. cegłę młotkiem mularskim. <Przy + Krzesać>

Przykrzesanie, a, blm., czynność cz. **Przykrzesać.**

Przykrzesywać, uje, ywał p. **Przykrzesać.**

Przykrzesywanie, a, blm., czynność cz. **Przykrzesywać.**

†**Przykrzewić, i, ił** komu, czemu czego = *przysporzyć, dodać, przymnożyć, przyczynić:* Władysław Witoldowi wiele powagi u Polaków powolnością swoją przykrzewił, że bardziej nadeń Witolda poważano. Błaż. <Przy + Krzewić>

†**Przykrzewienie, a,** blm., czynność cz. **Przykrzewić.**

[**Przykrzępło**] p. **Przykrzepnąć**: Dziś na polu przykrzępło, sanica będzie dobrá (= *ścięło ś., przymarzło wskutek przymrozka po odwilży*). <Z Przykrzępło, od Przykrzepnąć>

[**Przykrzno**] p. **Przykro.** <Od *Przykrzny, od Przykry>

Przykrzyć, y, ył l. × P. komu co = *robić przykrym, nieznośnym.* **2.** sobie = *przykrym, niemiłym znajdować, nudzić ś.:* Słuchał wszystkich cierpliwie, ani sobie nie przykrzył. Stasz. Zatrzymał mię u siebie, prosząc, żebym sobie w jego posiedzeniu nie przykrzył. Kras. Kiedym jej śpiewał, to sobie przykrzyła. Karp. Świat łacno sobie z temi przykrzy, którzy poczęli z nim sobie P. L. **P. ś. l.** *stawać ś. przykrym, nudzić kogo, przejadać ś. komu, być przykrym:* On ś. przykrzy We Pannie, a wszakże on ma być jej małżonkiem? L. Przykrzyło ś. też już cesarzowi z Władysławem, który nic innego nie czynił, jeno co go ustawicznie o powrót do Polski nalegał. Biel. M. Nie racz płaczu odnawiać, nie przykrz ś. siła. Bardz. (nie czyń sobie przykrości. L.). Krzysztof, któremu ś. przykrzyło w pocie czoła na chleb pracować. Hof. **2.** × P. ś., [P. ś.] komu o co = *naprzykrzać ś., uprzykrzać ś.; nudzić kogo, nalegać nań:* My też strasznie o odjazd swój mu ś. przykrzymy. Jabł. Musiałem dawać tym, co ś. o nie przykrzyli. Niem. (= *napierali ś.*). [Ona ta popełnie kielo telo i nie przykrzy ś. o nic]. Ork. <Od Przykry>

Przykrzyk, u, lm. **i** *przykrzyknięcie:* Przykrzyki, pochwalne odgłosy. Troc. (*aklamacja*). <Przy + Krzyk>

× **Przykrzykać, a, ał** p. **Przykrzyknąć.**

× **Przykrzykanie, a,** blm., czynność cz. **Przykrzykać.**

× **Przykrzykiwać, uje, iwał** p. **Przykrzyknąć.**

× **Przykrzykiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przykrzykiwać.**

× **Przykrzyknąć, nie, nął,** nied. × **Przykrzykiwać,** × **Przykrzykać** komu = *przyświadczyć krzykiem, przytakiwać krzykiem; wtorować krzykiem, przyhuknąć:* Przykrzykać, poświadczać krzykaniem. Kn. <Przy + Krzyknąć>

× **Przykrzyknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przykrzyknąć.**

× **Przykrzynąć, nie, nął** p. **Przyskrzybnąć.** Troc.

× **Przykrzynięcie, a,** blm., czynność cz. **Przykrzynąć.**

Przykrzywiać, a, ał p. **Przykrzywić.**

Przykrzywianie, a, blm., czynność cz. **Przykrzywiać.**

Przykrzywić, i, ił, nied. **Przykrzywiać** *przekrzywić, nakrzywić nieco ku czemu; przygiąć, przychylić:* Stary Gąsiorek przykrzywił głowę. Tet. <Przy + Krzywić>

Przykrzywienie, a, blm., czynność cz. **Przykrzywić.**

× **Przykształcenie, a,** blm., czynność cz. **Przykształcić.**

Przykształcić, i, ił, Przykształtować I. † P. *ukształcić stosownie do czego, przystosować:* Wszelkie stworzenie od początku swego ku swemu rodu przykształtowane było. Leop. **2.** × P. *przypiększyć, przykrasić, przybarwić, przyozdobić:* Przestaje na darach przyrodzenia, nie myśli o kunszcie, którymby dary takowe P. powinna. L. Ukryjmy radość, aby tym snadniej P. podstęp. L. *(=upozorować).* <Przy + Kształcić>

Przykształtować, uje, ował p. **Przykształcić.** <Przy + Kształtować>

Przykształtowanie, a, blm., czynność cz. **Przykształtować.**

Przykucać, a, ał p. **Przykucnąć.**

Przykucanie, a, blm., czynność cz. **Przykucać.**

Przykucie, a, blm., czynność cz. **Przykuć.**

Przykucnąć, nie, nął, × **Przykucznąć,** nied. **Przykucać** *kucnąwszy przysiąść; przycupnąć, kucnąć, cupnąć:* Tak go zwalił w łeb, że ten aż przykucnął. Następował stary, przykucając co chwila aż do ziemi. Sienk. We łzach tonęła, przykucnąwszy na zydelku. Rada nierada musiała P. u domowego komina. Kaczk. <Przy + Kucnąć>

Przykucnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykucnąć.**

Przykucnięty *który przykucnął:* Przykucnięta kobieta doiła. <Od Przykucnąć>

† **Przykuczać, a, ał** kogo=*przynaglać, przyniewalać, zniewalać, naglić, przymuszać, nalegać:* Rozkazanie królewskie przykuczało. Leop. (przynaglało. B. G.). <Przy + *Kuczać, KUK>

† **Przykuczanie, a,** blm., czynność cz. **Przykuczać.**

× **Przykucznąć, nie, nął** p. **Przykucnąć.**

× **Przykucznięcie, a,** blm., czynność cz. **Przykucznąć.**

Przykuć, uje, uł, Przykować, nied. **Przykuwać, Przykowywać I.** *kuciem przyrobić:* Przykuto jednej podkowy do drugiej. Troc. Przykowane żelazo. Troc. **2.** do czego=*kuciem przytwierdzić, przymocować; przybić gwoździmi, klamrami, łańcuchami i t. p.:* Przykować do krzyża. K. G. Niektórych z nich za gardła w kunach do ławek w okręcie przykowano, drugich w mocne pęta za nogi okowano. Leop. Od ścian u końców w budowli żelaznemi klamrami i klinami przykowywać, by mocniej budowla stała. Haur. Kłoda, jak gdyby przykuta do ziemi, nie dała ś. poruszyć siłami żadnemi. Przyb. W kościołku mnóstwo łańcuchów przy ścianach, któremi szalonych przykowywają. Hoł. Zabili jednych, drugich do taczek przykuli. Wit. Pies, łańcuchem przykuty, leży. Syrok. Czemuż jak przykuci, czyli jak żelazem spętani, na jednej zawsze siedzimy grzędzie? Oss. Ci ichmość nakształt przykutych dzień w dzień przy stołach siedzą. L. Przen.: Królu, przykowałeś nas do poddaństwa twojego. Troc. Życzliwością do usług twoich przykowany. Troc *(=szczerze oddany usługom).* Może nas cisza P. do morza. Słow. Biedny, kto szczęście swe przykuje do ułudnej mary. Sow. *(=przywiąże do mary; założy, ugruntuje na niej).* Przykuty chorobą do łoża boleści. Do trąby cześnikowskiej cześć mię przykowywa. Syr. *(=przywiązuje).* Stanął jak przykuty. Krasz. *(=jak wryty).* Nieruchomy w tej półklęczącej postawie królewicz został jak przykuty do siedzenia i łoża. Krasz. <Przy + Kuć>

× **Przykudłatszy** p. **Przykudłaty.** Mącz. <Przy + Kudłatszy, od Kudłaty>

× **Przykudłaty,** × **Przykudłatszy** *trochę kudłaty, przykosmaty.* <Przy + Kudłaty>

Przykulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykulić ś.**

Przykulić się, i ś., ił ś. *skuliwszy ś. przysiąść:* Likaon przykulił ś. Ml. Tester przykulony stał. Ml. <Przy + Kulić ś.>

[**Przykulnąć, nie, nął**] *przytoczyć co kulistego, kulkowatego.* <Przy + Kulnąć>

[**Przykulnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przykulnąć.**

[**Przykupiać, a, ał**] p. **Przykupić.**

[**Przykupianie, a,** blm.] czynność cz. **Przykupiać,** *przykupywanie.*

Przykupić, i, ił, nied. **Przykupować, Przykupywać,** [**Przykupiać**] **I.** *kupiwszy dokompletować; więcej kupić do czego, dokupić:* P. czwartego konia, łokieć sukna. Przykupił gruntów do swego, ksiąg do bibljoteki. Troc. Chce od morza do morza panować, wzwyczaiwszy ś. wiosek przykupować. Groch. Przykupił piękną majętność. Brodz. Drugie (= inni) zabiegają, jak te woły orzą i jeszcze coś do domu przykupują. Reym. **2.** kartę (w grach karcianych)=*wymienić jedną ze swych kart na inną, wziętą z kupki kart, pozostałych po rozdaniu kart; dokupić.* <Przy + Kupić>

Przykupienie, a, blm., czynność cz. **Przykupić.**

Przykupka, i, lm. **i I.** p. **Przykupno. 2. a. Przykupna** (w grze preferansowej) = *karta, którą mający grać otrzymuje w dodatku do swoich; przykupywanie, przykupienie takiej karty.* <Od Przykupić>

× **Przykupla, i,** lm. **e** p. **Przykupno:** Mówił mi o niektórych przykuplach i o zamianie starego dworu. L. Z przykuplami i wszelkiemi przynależnościami. Ostr. <Przy + Kupla>

Przykupna, ej, lm. **e** p. **Przykupka.** <Od Przykupny>

Przykupno, a, lm. **a, Przykupka,** × **Przykupla** *rzecz przykupiona; kupno dodatkowe:* Dzierżawy tej familji częścią przez małżeństwa, częścią przez przykupna znacznie ś. przymnożyły. Boh. <Przy + Kupno>

Przykupny *z przykupna pochodzący, przykupiony, dokupiony.* <Przy + Kupny>

Przykupować, uje, ował p. **Przykupić.** <Przy + Kupować>

Przykupowanie, a, blm., czynność cz. **Przykupować.**

Przykupywać, uje, ywał p. **Przykupić.**

Przykupywanie, a, blm., czynność cz. **Przykupywać.**

Przykurczać, a, ał p. **Przykurczyć.**

Przykurczanie, a, blm., czynność cz. **Przykurczać.**

Przykurczenie, a I. blm., czynność cz. **Przykurczyć. 2.** chir. *skurczenie* (contractura): P. bliznowe. P. palców (tylogryposis). P. ręki (talipomanus).

Przykurczyć, y, ył, nied. **Przykurczać** *kurcząc przygiąć, przycisnąć, przytulić; skurczyć:* Ściągnął rękę swą i chciał go uchwycić, i uschła jego ręka, którą nań rozciągnął, a nie mógł jej P. do siebie. B. B. Przen.: † P. = *przycisnąć, przygnieść, przybić, przygnębić:* Posiłek dał obozowi, który bojem i nędzą znacznie już dotąd był przykurczony. Tw. Podsycą ś., dotąd przykurczeni głodem, Cererą i miodem. Tw. Twoja cnota nie

mniej chwalebna, gdy cię szczęście obdarzy, jako gdy przygoda przykurczy lub uszczerbi. < Przy + Kurczyć >

Przykurzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przykurzyć.**

Przykurzanie, a, blm., czynność cz. **Przykurzać.**

Przykurzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykurzać ś.**

Przykurzenie, a, blm., czynność cz. **Przykurzyć.**

Przykurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przykurzyć ś.**

Przykurzyć, y, ył, nied. **Przykurzać** *przykryć kurzem, przyprószyć, zakurzyć, zapylić; przysypać:* Proch sprosny przykurzał mu szatę. Bardz. Przykurzony kurzawą. Troc. [Przyszła lejba (słota), przyszły chmurne, posępne dni kujesienne, przykurzył po wierchach śnieg, zapadła mgła]. Tet. Przykurzony prochem węgielnym. Troc. Drogi teraz śniegiem przykurzone. Troc. Przen.: × P. *= przyćmić, przygłuszyć, przytłumić, pozbawić świetności:* Opłókać sławę, przykurzoną przez świeżą porażkę. Birk. Wiele niedoskonałości w dobrych uczynkach często ś. znajduje, często niedobrym umysłem próżną bywają chwałą przykurzone. Odym. **P. ś.** *okryć ś. kurzem, zakurzyć ś., zapylić ś.:* Chłopiec ma izbę zamiatać: ustąpcie z izby, byście ś. nie przykurzyli. Star. < Przy + Kurzyć >

Przykuso przys. od **Przykusy.**

Przykusy *nieco kusy, przykrótki; za kusy, za krótki cokolwiek.* < Przy + Kusy >

Przykuwać, a, ał p. **Przykuć.**

Przykuwanie, a, blm., czynność cz. **Przykuwać.**

[**Przykuwian**] *przykuty.*

[**Przykwa, y,** lm. **y**] p. **2. † Krzykwa.**

× **Przykwas, u,** lm. **y** *smak kwaskowaty, kwasek:* Jabłka mające P. Zdr. × **Przykwasek.** < Przy + Kwas >

× **Przykwasek, sku,** lm. **ski** p. **Przykwas:** Niektóre malogranaty mają P. Trzyc. Jabłka cierpkie a., jak mówią, P. mające. Trzyc.

Przykwasić, i, ił, nied. **Przykwaszać 1.** *zrobić przykwaśnym, ukwasić nieco, podkwasić.* **2.** *ukwasić jeszcze więcej do tego, co już było ukwaszone:* P. jeszcze jedną beczkę kapusty. < Przy + Kwasić >

Przykwaszać, a, ał p. **Przykwasić.**

Przykwaszanie, a, blm., czynność cz. **Przykwaszać.**

Przykwaszenie, a, blm., czynność cz. **Przykwasić.**

Przykwaśnieć, eje, ał *stać ś. przykwaśnym, skwaśnieć nieco.* Kn. < Przy + Kwaśnieć >

× **Przykwaśniejszy** p. **Przykwaśny.** < Przy + Kwaśniejszy >

Przykwaśnienie, a, blm., czynność cz. **Przykwaśnieć.**

Przykwaśno przys. od **Przykwaśny.**

Przykwaśny, × **Przykwaśniejszy** *nieco kwaśny, kwaskowaty:* Gruszki cierpkie a przykwaśne żołądek zapiekają. Trzyc. < Przy + Kwaśny >

Przykwestować, uje, ował *kwestując w dalszym ciągu, ukwestować jeszcze więcej do tego, co już ukwestowano.* < Przy + Kwestować >

Przykwestowanie, a, blm., czynność cz. **Przykwestować.**

Przykwiatek, tku, lm. **tki** *jeden z liści otaczających kwiatek.* Rost. P. zielony otula zawiązek owocowy. < Przy + Kwiatek >

Przylać, leje, lał, nied. **Przylewać** *lejąc przydać, przyczynić; dolać:* Gdy panu dajesz, gdy darujesz, bracie, wody do rzeki darmo przylewacie. Bratk. Szczerzej, niż trzeba, mniej wody przylewając. Kn. *(= nie rozcieńczając).* < Przy + Lać >

Przylakierować, uje, ował *lakierując przykryć:* P. skazę na naczyniu. < Przy + Lakierować >

Przylakierowanie, a, blm., czynność cz. **Przylakierować.**

Przylakować, uje, ował *przysmarować, przylepić, przypieczętować lakiem.* < Przy + Lakować >

Przylakowanie, a, blm., czynność cz. **Przylakować.**

Przylanie, a, blm., czynność cz. **Przylać.**

Przylapisować, uje, ował *przysmarować lapisem, zalapisować po wierzchu.* < Przy + Lapisować >

Przylasek, sku, lm. **ski** *mały lasek przy wielkim:* Czarne przylaski. Torz. Po obu zboczach ciągły ś. ugory, zakończone przylaskami u stromych wrębów. Ork. < Przy + Lasek >

Przylaszczka, i, lm. **i, Przelaszczka** bot. **I. a. Podlaszczka, Wątrobnica, Wątrobne ziele,** bł. **Wietrznica** (hepatica) *roś. z rodziny jaskrowatych.* (Gatunek: P. trojanek a. Anemon, Anemona (h. triloba), bł. Wietrznica przelaszczka (anemone hepatica), *pospolicie* Wilczą stopą *zwana.* **2.** zam. Fijołek błotny (viola palustris) *roś.* < Przy + Laszczka >

† **Przylat, u,** lm. **y** p. **Przylot:** Jaskółka i bocian przestrzegają czasu przylatu swego. Leop. < Przy + * Lat, LOT/LEĆ/LAT >

Przylatać, a, ał p. **Przylecieć.** < Przy + Latać >

Przylatanie, a, blm., czynność cz. **Przylatać.**

† **Przylatować, uje, ował,** [**Przylatować**] p. **Przylecieć.**

† **Przylatowanie, a,** blm., [**Przylatowanie**] czynność cz. **Przylatować.**

Przylatywać, uje a. [**ywa**], **ywał** p. **Przylecieć.**

Przylatywanie, a, blm., czynność cz. **Przylatywać.**

Przylazurkować, uje, ował *przyniebieszczyć lazurkiem, przyfarbkować:* P. bieliznę. < Przy + Lazurkować >

Przylazurkowanie, a, blm., czynność cz. **Przylazurkować.**

Przylądek, dka a. **dku,** lm. **dki** *część lądu wsunięta ostrym końcem w morze, cypel, kap:* Cypel czyli P. Dobrej Nadziei. Hube. Kap, P. w morze wybiegający, góra nadmorska. Wyrw. **P. a.** wbrzeże. Klon. Pomiędzy dwoma przylądki. Ml. < Przy + * Lądek, od Ląd >

Przylądować, uje, ował *przybić do lądu, przypłynąć do portu, zawinąć do brzegu:* Honor jest nakształt wyspy nieprzystępnej dla brzegu przykrego, z której kto raz wyjdzie, już więcej do niej P. nie może. L. < Przy + Lądować >

Przylądowanie, a, blm., czynność cz. **Przylądować.**

Przylec, gnie, gł, Przylegnąć, [**Przylęgnąć**], nied. **Przylegać,** [**Przyligać**] **I.** † **P.** *legnąwszy przygnieść swoim ciężarem; przywalić, przycisnąć, przydusić sobą; lec na kogo, na co; legnąwszy przykryć:* Umarło dzieciątko tej niewiasty, bo go, śpiąc, przyległa. Wuj. Nie jednemu ś. śni, jakoby go ktoś przyległ. Sak. K. Konia kocami nakryć, na ziemi go dobrze P. dotąd, póki ten nie ominie defekt. Haur. *(= przytłoczyć do ziemi i przytrzy-*

mać, żeby leżał). W spaniu, pamiętaj, żebyś, na lewym boku układszy ś., zarazem serca nie przyległ. Sak. K. [Śpiąc, nie należy leżeć na lewym boku, bo wtedy człowiek ma serce przylężone]. Niech przylega kilku chłopów drugi koniec drzewa, aby go przeważyli. Troc. Książęcia wrocławskiego by był sługa z wierzchu nie przyległ, byliby zabili razem z Leszkiem. Paszk. **2.** *legnąwszy przypaść do ziemi, przycupnąć:* (Tygrys) burcząc, na stronie przylega. Mick. Przylegnij sobie trochę. Sienk. [Zmordowany pies przylega po polowaniu. Płakała Jantosia, do stoła przylegała]. **3.** [P.] *położyć ś. przy kim, przy czym:* [Komu łózko ścieles? — Tobie, Jasiu, tobie, podźze ku mnie przylęz]. Przen.: *być położonym przy czym, leżeć obok czego, zetknąć ś., przytykać do czego, graniczyć z czym, być blizkim czemu:* Człek pragnie rzeczy cudzych, które mu przyległy blizkością. Karnk. Karmel prawie przylega do Nazaretu. Hoł. Przen.: P. do czego = *przystać, zetknąć ś. z czym szczelnie, pasować do czego:* Podkowanie koni ma być podkowami równemi ku kopytom, aby wszędy z stron przyległy. Trzyc. Gdy podkowy dobrze wszędy przylegną, tedy koń pewniejszy bywa na nogach. Trzyc. Kobierzec dobrze do stołu przylega. Troc. Ten trzewik niedobrze przylega. Troc. *(=niegładko leży na nodze).* Przen.: *przylgnąć, przystać, przyczepić ś., przywrzeć:* Przyległ do niego sercem. Po innych drobnych przygodach, silnie przylegających do wrażliwej wyobraźni, znalazł ś... Chm. <Przy + Lec>

Przylecenie, a, blm., czynność cz. **Przylecieć.**

[Przylechmonowaty] *przyluźny:* Kiecka trocha na mnie przylechmonowata. <Przy + Lechmonowaty>

Przylecieć, i, ał, nied. **Przylatać, Przylatywać, †Przylatować, [Przylatować] I.** *lotem przybyć; przyfrunąć:* Bociany na wiosnę przylatują. Przyleciały już jaskółki. Troc. Ptaki przelotne wiosenną porą nagle i prędko do nas przylatują. Jund. Sokół jest dziki, póki go nie ułapią i nie wyćwiczą odlatować i przylatować a wabić. Sz. Są oni jak wróble na pszeniczkę: raz im tylko dać przynętę, to zawsze przylatywać będą, L. **2.** przen. *przybiec, przyjechać w lot, przypędzić:* Jak prędko mu dam znać, piorunem tu przyleci. Birk. Lecieli po niego wszyscy djabli z piekła, aż przylecieli. Oss. Jak ptak lotny tu przyleciałem, bo ledwie kwadrans z Wilanowa do Warszawy jechałem. L. Zaraz do niego na posiłek przylecieli. Troc. Pan Bóg łaskaw na sierotę: przyleciała z nad strumyka, pozbierała jabłka złote. Len. <Przy + Lecieć>

Przylegać, a, ał p. **Przylec.**

Przyleganie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przylegać. 2.** anat.: P. kości, × z e t k n i e n i e, × f u g o w a n i e, s p o j e n i e, × z s z y c i e, s z e w k o s t n y, g ł a d k i, p r o s t y, r z e k o m y (harmonia ossium, sutura mendosa). **3.** chem.: P. cząsteczek jednego ciała do powierzchni drugiego = *adhezja.* **4.** min. *lgnienie do języka — własność niektórych minerałów chciwie wilgoć przyciągających (np. kredy, cymolitu).* Łab.

Przylegle przys. od **Przyległy.**

Przyległość, i I. blm. rz. od **Przyległy:** P. dwóch krain. *(= bezpośrednie sąsiedztwo, stykanie ś., przytykanie do siebie):* Roksolani z Sweonami w przyległości byli. Biel. M. Nie zwykłaś sypiać w osobności na łóżku owdowiałym i bez przyległości obok męża śpiącego. Bardz. Przyczyny do podbicia kłótliwego a przyległością i bogactwami wielce przydatnego narodu. Nar. **2.** lm. **i** =a) *okolica:* Przyległości tego miasta są bardzo żyzne. Troc. Przen.: *okoliczność, warunek towarzyszący czemu, wzgląd uboczny, położenie; stosunek:* ... jest zebrane z przypadków, przemian i charakterów spotykanych w społeczności, z przyległościami a. prawdziwemi, a. zbliżonemi do prawdy. Śniad. .. ale ją (rozmaitość) trzeba znaleźć i wydać w samej wystawionej sprawie w jej przemianach, wykrętach i przyległościach.' Śniad. P., stosunek. Biel M. b) *ziemia, las, majątek, przylegający do majątku głównego, przynależność, atynencja:* Otrzymał dobra N. z przyległościami. **3.** † P., lm. **i** *warunek, zastrzeżenie, ograniczenie, kondycja:* Pod tą wypłacę przyległością. Troc. <Od Przyległy>

Przyległy I. = a) (o przedmiotach) *pograniczny, oboczny, poboczny, ościenny, poblizki, sąsiedni, sąsiedzki, okoliczny:* P. majątek, dom, pokój. Okolice przyległe. Mick. Wsi, państwa przyległe. Troc. Te dwie majętności są sobie przyległe. Troc. Przyległe grunta. Przyległe jezioro, zdało ś., że krwią pobitych opływało. Wuj. Dom nam P. za niemałą sumę pieniędzy kupiła. Skar. Gdy nieprzyjaciela potężnego mieli, któremu sami mocą swą sprostać nie mogli, towarzyszyli ś. z inszemi przyległemi państwy. Grab. P. Gdy Tatarowie inne ziemie przyległe wojowali. Skar. Przyległych pól obszary. Wuj. Jakież to grały trąby za przyległym lasem? Malcz. b) † P. (o osobach) *sąsiedni, sąsiadujący, wpodle mieszkający:* Młynarz P. u sadzawek ma ryn doglądać. Ek. c) † P. co do czasu = *najbliższy, następny, przyszły, nadchodzący:* Oprócz przyległego jarmarku pod on czas Ek. **2.** † P. do czego = *oddany czemu, przywiązany do czego; dbały, gorliwy o co, pilny w czym:* Nie chciej być do takich rzeczy tak bardzo przyległym. Bach. **3.** † P czemu = *przyzwyczajony, przywykły do czego, oswojony, otrzaskany z czym, zwyczajny czego:* Jagiełło, człowiek serca wielkiego, niewczesnościom P., jako zimnu, głodu, pragnieniu, gorącu. Paszk. **4.** mat.: Kąty przyległe = *mające wspólny wierzchołek i jedno ramię wspólne a pozostałe ramiona stanowiące przedłużenie jedno drugiego:* Suma kątów przyległych równa ś. dwu kątom prostym. <Od Przylec>

Przylegnąć, nie, nął p. **Przylec.** <Przy + Legnąć>

Przylegnienie, a, blm. p. **Przylegnięcie.**

Przylegnięcie, a, blm., **Przylegnienie** czynność cz. **Przylegnąć.**

Przylemieszowy anat. *przy lemieszu (kości w nosie) leżący* (vomeronasalis). <Przy + Lemieszowy>

× **Przyleniwszy** p. **Przyleniwy:** P. dłużej dobry, skory koń prędko ś. wysili. Fred. M. Chociaż trochę przyleniwszemi przyjechali, wszakoż nic nie omieszkali. Grab. <Przy + Leniwszy>

Przyleniwy, × **Przyleniwszy** *nieco leniwy:* [Urodliwa, ino do roboty trochę przyleniwa]. <Przy + Leniwy>

† **Przyleń, a,** lm. **e** *człowiek przyleniwy, nieco leniwy:* P., gnuśnik. Kn. <Przy + Leń>

× **Przylep, u,** lm. **y** *to, co ś. przylepia, przywięzuje.* L. Przen.: Godne zazdrości chróściane przylepy. L. *(= lepianki, chaty.* L.). <Przy + Lep>

Przylepeczka, i, lm. **i** p. **Przylepka:** Taka P., że już widokiem swoim najwięcej zasępioną twarz pobudzała do uśmiechu. Jesteś dla nas jak lilja, biały chlebuś, P. Sew. <Od Przylepka>

Przylepek, pku, lm. **pki** **1.** a. **Przylepka** czynność cz. **Przylepić,** *przylepienie.* Przen.: Gdy ś. do serca jej włowi, nie przeszkodziż twej rzeczy z takiego przylepku? Pot. **2.** patol. *zlepianie się,* × przyczepianie, × przyczepek, zrost (adhaesio). <Od Przylep>

Przylepiacz, a, lm. **e, Przylepiciel** *ten, co przylepia a. co przylepił.* L. <Od Przylepiać>

Przylepiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przylepić.**

Przylepianie, a, blm. czynność cz. **Przylepiać.**

Przylepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przylepiać ś.**

Przylepiciel, a, lm. **e** p. **Przylepiacz.**

Przylepić, i, ił, nied. **Przylepiać** *przytwierdzić czym lepkim, przykleić:* P. ogłoszenie na murze. Świec nigdy nie przylepiać do ściany. Haur. Przemieniała i przylepiała więcej niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. L. Przesadzała muszkę z miejsca na miejsce, nakoniec determinowała ś. P. ją nad lewym okiem. L. Lub mu nogę odetną. lub rękę, on zdrową przylepia do ciała. Kochan. Płaskie tatarskie nosy, jak gdyby przylepione do czworograniastych twarzy. Niem. Stał jak przylepiony do muru (*=jak przyrośnięty*). Cały dzień prawie jestem jak do stołka przylepiona. L. (*=przykuta*). Przen.: A gdzież ty mnie w tej aferze przylepisz? (*=jaką mi w niej rolę przeznaczysz; w jakiejże mierze, według ciebie, ja mam być uczestnikiem tej afery?*). Siedział z uchem do drzwi przylepionym. Krasz. (*=przysadzonym, przytkniętym, przyciśniętym*). Wygoda i rozkosz prędko do miejsca przylepi (*=przywiąże*). Taką nazwę przylepiono do malenkiej forteczki. Rol. (*=nadano, narzucono*). Tak zelżywe imię niejednemu dobrze myślącemu przylepiać ważą ś. L. (*=łączyć z nim*). Żart.: P. komu parę klapsów, uderzeń, dyscyplin (*=przyłożyć, wlepić*). **P. ś.** *przylgnąć, przykleić ś., przylipnąć; przystać, przyczepić ś.:* [Przylepiło mu ś.] (*=ukradł, ma smołę w ręku*). Pierze ci się przylepiło do palta. Przen.: Odczep ś.! czego ś. przylepiłeś, jak smoła? Orzesz. (*= przypłątał ś., przyczepił ś.*). <Przy+Lepić>

Przylepiec, pca, lm. **pce** apt. **1.** † P *plaster, plastr* (emplastrum). **2.** *plaster lepki, ołowny złożony, glejtowy,* † załawta (e. adhaesivum). **3.** × P. jątrznikowy *= płótno lepkie.* **4.** P. smołowy *=jamułka smołowa (do wyrywania włosów)* (dropax). <Od Przylep>

Przylepienie, a, blm., czynność cz. **Przylepić.**

Przylepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przylepić ś.**

Przylepka, i, lm. **i,** [**Przylipka**] **1.** a. **Przylepek** *przylepienie, przylepienie ś.:* Skoro do twego przymknie wargi lica i tą przylepką twe zaczaruje usta... L. **2.** *kromka chleba skrajna od wierzchu bochenka,* [okrajec]: Zwyczajnie P. z boku chleba odkrajana wypukłość, opieczona z trzech stron. Mag. P., kinienie chleba, *pusula.* Mącz. **3.** × P. *piętka na bochenku, którą ś. on stykał w piecu z drugim bochenkiem,* rub. *cycek.* Sł. wil. **4.** a. [**Lepeńka**] *dziecko a. kobieta lgnąca do każdego, pieszczoszka, miluchna, sympatyczna, pociągająca.* Zdr. **Przylepeczka.** <Przy+1. Lepka>

† **Przylepły** *który przylepł, który ś. przylepił, który przylgnął, przylepiony:* Szaty przylepłe do poranionych członków. Kajs. Źle, kiedy ś. w piecu dużo pokazuje rudy stężałej i do boku przylepłej. Os. J. <Od Przylepnąć>

× **Przylepnąć, pnie, pł** p. **Przylipnąć.** <Przy+Lepnąć>

Przylepnia, i, lm. **e** bot. (hydrolea) *roś. z rodziny przylepniowatych.* <Przy+Lepnia>

Przylepnięcie, a, blm., czynność cz. **Przylepnąć.**

Przylepniowate rośliny, bot. (hydroleaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przylepnia>

× **Przylepny,** [**Przylipny**] *przylepiający ś. łatwo, lepiący ś., lipki.* Przen. *przywiązujący ś. łatwo, kochliwy, narzucający ś., przypochlebny, przymilający ś.:* Strój niech twój będzie poważny, nie letki, jakiego zwykły zażywać kokietki, a. te, które na teatrach korki przycierać zwykły, przylepne aktorki. L. <Przy+Lepny>

[**Przylesie, a,** lm. **a**] *miejsce przy lesie, pod lasem.* <Przy+*Lesie, od Las>

Przylew, u, lm. **y, Przylewek** *przylanie; przydatek, przymieszka czego przylanego:* Czysta woda, odchodząc coraz dalej od swego źrzódła, przylewem obcych ścieków traci swoję barwę i smak. Nar. <Przy+×Lew>

† **Przylewacz, a,** lm. **e** *nosiwoda.* Mym. <Od Przylewać>

Przylewać, a, ał p. **Przylać.**

Przylewanie, a, blm., czynność cz. **Przylewać.**

Przylewek, wku, lm. **wki** p. **Przylew.** <Od Przylew>

Przylewka, i, lm. **i** *to, co przylano, dolewka:* Miara nietylko dobra, ale jeszcze z przylewką. <Od Przylać>

Przylezienie, a, blm., czynność cz. **Przyleźć.**

Przyleźć, ezie, azł, nied. **Przyłazić** *leząc przybyć dokąd; przywlec ś.; przyczołgać ś., przypełznąć:* Zmordowanym, ledwiem tu przylazł! Pog.= Przyłazi gach do niej (*=przychodzi; bywa u niej*). <Przy+Leźć>

× **Przyleżeć, y, ał** a. P. czego *= leżąc przycierpieć; leżąc przypłacić, przypieczętować co zdrowiem, odpokutować za co chorobą:* Przyleżysz tego pijaństwa. Troc. Gdyby kto w zwadzie uderzył drugiego, a tenby zarazem nie umarł, aleby przyleżał... B. B. <Przy+Leżeć>

× **Przyleżenie, a,** blm., czynność cz. **Przyleżeć.**

Przyleżny elektrot. *ściśle przylegający:* Zwójka przyleżna w prądnicach. <Od Przyleżeć>

Przyleżytość, i, lm. **i** **1.** × P. *rzecz a. miejsce blizkie drugiemu, przyległość, pertynencja, atynencja:* Od cesarza wzięli zamek ten z przynależytościami prawem dziedzicznym. Warg. **2.** [P.] *okoliczność, sposobność.* <Od *Przyleżyty, od Przyleżeć>

[**Przylęgnąć, ęgnie, ęgł**] p. **Przylec.** <Przy+Lęgnąć>

[**Przylęgnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przylęgnąć.**

[**Przylękowaty, Prześlągły**] *mający szyję wygiętą; mający szyję przylękowatą.* <Przy+*Lękowaty, LĘK/LĄK/ŁĘK/ŁĄK>

Przylga, i, lm. **i** **1.** bart. *część ostatniego stawu przedniej nogi u pszczoły.* **2.** bud. *wycięcie na obwodzie drzwi a. okna i ich futryny, stanowiące miejsce ścisłego przylegania ich między sobą, felc.* <Przy+Lga>

Przylgliwy *z łatwością i dobrze przylegający:* Smar P. <Od Przylga>

Przylgły, † **Przylgniony,** † **Przylniony** *który przylgnął:* Usta roztwarte, język do podniebienia P. Stasz. Wyszedł z zaschłemi usty i z językiem do podniebienia przylgłym. Krasz. <Od Przylgnąć>

Przylgnąć, nie, nął, × **Przylnąć,** nied. **Przyligać,** † **Przylgiwać,** † **Przylgniwać,** † **Przylgnywać**

do czego = *przylepić ś., przylipnąć, przykleić ś., przystać, przywrzeć, przylec, przyrosnąć; zrosnąć ś. z czym:* Nie może wymówić i słowa, język przylgnął do podniebienia. Olej przylgnywa do wnątrza. Sak. K. *(= oblepia ś. na nim).* Przen.: Nic prędzej do dziatek nie przylgnie, jak przykład rodziców. Skar. Tysiące ludów i krajów do berła jego przylgnęły. Wor. Trąd Naamów przylgnie do ciebie. Wuj. Lep niedobrze do rószczki przylgnął. Troc. Pieniądze mu do rąk przylgnęły. Troc. *(= ukradł je).* Przylgnie mu wnet cokolwiek do rąk. Kn. *(= ma smołę w ręku = złodziej).* Przen.: P. do czego = *zrosnąć ś., złączyć ś., być związanym z czym:* Do tych murów tyle westchnień i jęków przylgnęło. Krasz. Przen.: P. do kogo, do czego = *przywiązać ś.; polubić kogo, co, oddać ś. komu, czemu:* P. sercem, rozumem i wolą do kogo. Zachar. Krotochwilny, gdzie cię potka, prowadzi, dzierży ś. ciebie, iże też przylgnie, więcej snadź, niż smoła. L. Przylnąć do czego = chciwie ś. chwycić, trzymać ś. czego. Kn. Serce ludzkie jest jak lep, iż natychmiast przylnie i wnet ś. przypoi do rzeczy, którą miłuje. Wuj. Przylgnęli do pieniędzy. Lach. Poopuszczałem wszystkie, wszystkie zaniechałem, do ciebie jednej P. chcę duszą i ciałem. Zabł. Przylnęła dusza młodzieńca do córki Jakubowej. Bud. Ta mocno na duszy twojej przylnęła. Bz. Przylgnął do niej, do tej księgi. Troc. Serce moje przylgnęło do Fruzi. Jeł. < Przy + Lgnąć >

Przylgnia, i, lm. **e** mech.: P. suwaka, P. suwakowa = *zwierciadło suwaka, powierzchnia gładka, po której ś. suwa suwak.* P. wentyla = *także powierzchnia, po której ś. przesuwa wentyl, zamykając przewód pary, zwierciadło wentyla.* < Od Przylgnąć >

Przylgnienie, a, blm. p. **Przylgnięcie:** P. jednego ciała do drugiego wielką w ruchu czyni przeszkodę. Krup. Zażywać bogactw bez przylgnienia do nich. Lach. P. do cudzoziemczyzny, własnego kraju wzgardę czyniące za sobą. L. Wiem o jego do niej przylgnieniu. Troc.

Przylgnięcie, a, blm., **Przylgnienie** czynność cz. **Przylgnąć.**

Przylgniony 1. †P. p. **Przylgły.** Troc. **2.** przen. [P.] *przywiązany do czego, zamiłowany w czym:* Ona je do gór przylgniona. < Od Przylgnąć >

†**Przylgniwać, a, ał** p. **Przylgnąć.** L.

†**Przylgniwanie, a,** blm., czynność cz. **Przylgniwać.**

†**Przylgnywać, a, ał** p. **Przylgnąć.**

†**Przylgnywanie, a,** blm., czynność cz. **Przylgnywać.**

[**Przylica, y,** lm. **e**] *dowód.* < Przy + *Lica, od Lice >

Przylichwić, i, ił *przysporzyć lichwą.* < Przy + Lichwić >

Przylichwienie, a, blm., czynność cz. **Przylichwić.**

× **Przyliczać, a, ał** p. **Przyliczyć.**

× **Przyliczanie, a,** blm., czynność cz. **Przyliczać.**

× **Przyliczenie, a,** blm., czynność cz. **Przyliczyć.**

†**Przyliczny** złodziej = *z licem = dowodem kradzieży złapany:* Kto złodzieja przylicznego w domu chował... St. lit. < Przy + †Liczny >

× **Przyliczyciel, a,** lm. **e** *ten, co przylicza a. przyliczył.* L. < Od Przyliczyć >

× **Przyliczyć, y, ył,** nied. **Przyliczać 1.** *przydać do liczby czego, doliczyć, dorachować:* Przyliczył sobie piętnaście grzywien — wszystko na swą personę. Ort. P. co nad wzwyż. Troc. Do tego jeszcze cztery przyliczę. Troc. **2.** *zaliczyć do..., policzyć między..:* Przyliczył go do najuczeńszych w mieście ludzi. Troc. Odszczepieńcy Ducha św., jakoby stworzeniem był uważając, jakokolwiek do Ojca i Syna dla Trójcy przyliczają. Skar. < Przy + Liczyć >

[**Przyligać, a, ał**] p. **Przylec:** Marysieńka płakała, do stołu przyligała. < Z Przylegać >

[**Przyliganie, a,** blm.] czynność cz. **Przyligać.**

[**Przylinać, a, ał**] p. **Przylinąć.**

[**Przylinanie, a,** blm.] czynność cz. **Przylinać.**

[**Przylinąć, nie, nął,** nied. **Przylinać**] *przylgnąć.* < Przy + [Linąć] >

[**Przylinięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przylinąć.**

Przylipać, a, ał p. **Przylipnąć.**

Przylipanie, a, blm., czynność cz. **Przylipać.**

× **Przylipiony** *który przylipnął.* Troc.

[**Przylipka, i,** lm. **i**] p. **Przylepka.** < Przy + 3. Lipka >

Przylipnąć, nie, nął, × **Przylepnąć,** nied. **Przylipać** do czego = *przylgnąć, przylepić ś., przykleić ś., przywrzeć, przystać, przylec, przyrosnąć; zrosnąć ś., zczepić ś. z czym.* Przen.: Do zbytnich ubiorów niewieścia myśl rada przylipa wszędzie. Petr. Ile możesz, podlatuj, otrząsnąwszy ś. z rzeczy, by też potrzebnych, które do ciebie zbyt przylipały. Pilch. < Przy + Lipnąć >

Przylipnięcie, a, blm., czynność cz. **Przylipnąć.**

[**Przylipny**] p. **Przylepny:** Uwaga przylipnej kumy, zręcznie wyzyskującej znane jego przywiązanie do żony... Karcz. < Przy + *Lipny, LEP/LIP/L(N) >

†**Przylis, a,** lm. **owie** *ten, co ma włosy rzadkie na głowie, człowiek nieco łysy.* < Zam. *Przyłys, Przy + Łys, przez sld. do Przy + Lis >

[**Przylisić się, i ś., ił ś., Przyliszyć ś.**] *przylasić ś.*

[**Przylisienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przylisić ś.**

†**Przylisowatszy** *nieco lisowaty, rudawy, ryżawy, czerwonawy:* Włoska kanianka przylisowatsza najlepsza. Sien. < Przy + *Lisowatszy, od Lisowaty >

Przylistek, tka, lm. **tki** bot. (stipula) *jeden z wyrostków listkowatych, błonkowatych, nitkowatych i t. d., leżących po obu stronach nasady liścia.* < Przy + Listek >

†**Przylisz** p. **Przelisz:** Myśl Temistoklesa byłaby po jednej stronie bardzo pożyteczna, ale po drugiej P. niesprawiedliwa. L. < Przy + *Lisz, LICH/LISZ >

[**Przyliszenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyliszyć ś. i Przylisić ś.**

[**Przyliszyć się, y ś., ył ś.**] p. **Przylisić ś.**

× **Przylizać, że, zał,** × **Przyliznąć,** nied. × **Przylizywać,** † **Przylizować** *liżąc przeciągnąć językiem.* L. × **Przylizać ś.,** nied. × **Przylizywać ś.,** †**Przylizować ś.** *przypochlebić ś., podlizać ś., przymilić ś.* < Przy + Lizać >

× **Przylizanie, a,** blm., czynność cz. **Przylizać.**

× **Przylizanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przylizać ś.**

× **Przyliznąć, źnie, znął** p. **Przylizać.**

†**Przylizować, uje, ował 1.** †P. i †P. ś. p. **Przylizać. 2.** [P.] *przygładzać:* Przylizowała córkę na głowie *(= przyczesywała).*

†**Przylizowanie, a,** blm., czynność cz. **Przylizować.**

†**Przylizowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przylizować ś.**

× **Przylizywać, uje, ywał** i × **P. ś.** p. **Przylizać.**

× **Przylizywanie, a**, blm., czynność cz. **Przylizywać.**

× **Przylizywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przylizywać ś.**

× **Przyliźnięcie, a**, blm., czynność cz. **Przyliznąć.**

[**Przyliźnik, a**, lm. **i**] *pochlebca, lizus.*

Przylma, y, lm. **y** bot. (gronovia) *roś. z rodziny ożwiowatych.*

× **Przylnąć, nie, nął** p. **Przylgnąć.** <Przy + Lnąć>

× **Przylnięcie, a**, blm., czynność cz. **Przylnąć.**

†**Przylniony** p. **Przylgły.** Troc. <Od Przylnąć>

[**Przylomzać, a, ał**] *przybiec.* <Przy + Lemzać>

[**Przylomzanie, a**, blm.] czynność cz. **Przylomzać.**

Przylot, u, lm. **y**, †**Przylat** *przylatanie, przylecenie:* P. jaskółek bocianów. <Przy + Lot>

Przylotny przym. od **Przylot**, *przylatujący na czas:* Ptastwo przylotne. <Od Przylot>

Przylubić, i, ił 1. [P.] *przywiązać miłością; upodobać sobie w kim:* Coś nie widać Mośka mego: cy go woda przymuliła, cy go jaká przylubiła. Jako se do niej przylubiła okrutnie... przylubiła do niego. Karcz. **2.** †P. *pozwolić.* Ps. flor. †**P. ś.**, [**P. ś.**], †**Przylubować ś.** *przymilić ś., przypodobać ś.:* O tym, co ś. ku dworu przylubuje, słowie pochlebuje. Ort. Czyni i mówi to, czymby ś. panu przylubił. Górn. Wszystko na tym zawisło, aby ś. białej głowie wszelką rzeczą zachował a przylubił. Górn. Nie zawsze najdzielniejszy zdoła ś. P. białogłówce. Dyg. <Przy + Lubić>

Przylubienie, a, blm., czynność cz. **Przylubić**: P., *consensus.* Ps. flor. Pochwyci dziewuchę... a co z przylubienia wielkiego. Karcz.

†**Przylubienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przylubić ś.**

†**Przylubować się, uje ś., ował ś.** p. **Przylubić.** <Przy + Lubować ś.>

†**Przylubowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przylubować ś.**

Przylukrować, uje, ował *lukrem przykryć, przysłonić:* P. miejsce spalone na cieście. <Przy + Lukrować>

Przylukrowanie, a, blm., czynność cz. **Przylukrować.**

Przylutować, uje, ował *przyprawić lutowaniem:* P. rączkę. Ten gatunek stali trudno z żelazem zwarzyć czyli P. Os. J. <Przy + Lutować>

Przylutowanie, a, blm., czynność cz. **Przylutować.**

Przyluźno przys. od **Przyluźny.**

Przyluźny *luźny nieco, zbyt luźny, za obszerny.* <Przy + Luźny>

[**Przyładować, uje, ował, Przyłagodzić**, nied. **Przyłagadzać**] *przygotować, naszykować, przyrządzić:* Rozstawiła już palce lewej ręki i przyładowała wskazujący prawej. Sienk. P. komu jedzenie. <Przy + Ładować>

[**Przyładowanie, a**, blm.] czynność cz. **Przyładować.**

[**Przyłagadzać, a, ał**] p. **Przyładować.**

[**Przyłagadzanie, a**, blm.] czynność cz. **Przyłagadzać.**

[**Przyłagodzenie, a**, blm.] czynność cz. **Przyłagodzić.**

[**Przyłagodzić, i, ił**] **1.** p. **Przyładować**: Przyłagodzę sanie. Jeż. **2.** *poprawić.* <Przy + Łagodzić>

***Przyłaj** p. **Przełaj**: Niedbale i jakoby z przyłaja czynić, kiedy owo komu nałają i przyłają. Petr. <Przy + *Łaj, ŁA(J)>

***Przyłaja** p. **Przełaja**: Nie zgoła, nie jawnie ś. kuszą, ale fortelem z przyłaje bitwę staczają. Kosz. Napadli na nie gwałtownie z przyłaje. Km. Sylla, bacząc serca niechętne owej wielkiej zgraje rycerzów swych, kopją porwawszy, z przyłaje mówił. Papr. <Przy + Łaja>

Przyłajać, aje, ał *przymówić łając; dodać łajankę do łajanki:* Robi, kiedy mu nałają i przyłają. Petr. <Przy + Łajać>

Przyłajanie, a, blm., czynność cz. **Przyłajać.**

Przyłajanka, i, lm. **i** *przyłajanie.*

× **Przyłakocenie, a**, blm., czynność cz. **Przyłakocić.**

× **Przyłakocić, i, ił** *przynęcić, przywabić łakociami:* Przyłakocił go do siebie. Troc. <Przy + Łakocić>

†**Przyłakomszy** *nieco łakomy, trochę chciwy.* <Przy + Łakomszy>

Przyłamać, mie, mał, × **Przyłomić**, nied. **Przyłamywać**, × **Przyłomywać**, †**Przyłemywać** *przygiąwszy ułamać; nadłamać:* Jeden róg miał przyłomiony. Otw. **P. ś.** *przygiąwszy ś. ułamać ś.; nadłamać ś.:* Likon w szyszak uderza, ten smutnie szeleści, lecz mu ś. przyłamuje miecz przy rękojeści. Dm. <Przy + Łamać>

Przyłamanie, a, blm., czynność cz. **Przyłamać.**

Przyłamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłamać ś.**

Przyłamywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przyłamać.**

Przyłamywanie, a, blm., czynność cz. **Przyłamywać.**

Przyłamywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłamywać ś.**

Przyłanek, nku, lm. **nki** *mały łan:* Szlachta po 12 groszy od każdego przyłanku roli pobór płaciła, *de singulis jugeribus.* Błaż. <Przy + Łanek>

[**Przyłap, u**, lm. **y**] *okap (chaty) wysunięty naprzód, wsparty na słupie, rodzaj ganka:* Znaleźli Zycha i opata na przyłapie. Sienk. Chaty kujawskie, co to u węgła tworzyły P., czyli okap. <Przy + *Łap, ŁAP>

Przyłapać, pie, pał, × **Przyłapić**, nied. **Przyłapywać** kogo = *zeszedszy go, złapać na miejscu, przydybać, przycapić, przytrzymać:* P. złodzieja. Przyłapimy go, aby gardła dał. Krasz. Zbójców przyłapili. Sienk. P. kogo na czym. **P. ś.** *dać ś. złapać; zdradzić ś., wydać ś., złapać ś.* = *przerachować ś. w złym, zaplątać ś. we własnym kłamstwie:* Długo oszukiwał bezkarnie, aż ś. w końcu przyłapał. <Przy + Łapać>

Przyłapanie, a, blm., czynność cz. **Przyłapać.**

Przyłapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłapać ś.**

× **Przyłapić, i, ił** i × **P. ś.** p. **Przyłapać.**

× **Przyłapienie, a**, blm., czynność cz. **Przyłapić.**

× **Przyłapienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyłapić ś.**

Przyłapowy przym. od **Przyłap**: Dach P.

Przyłapywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przyłapać.**

Przyłapywanie, a, blm., czynność cz. **Przyłapywać.**

Przyłapywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłapywać ś.**

Przyłaskawiać, a, ał p. **Przyłaskawić.**

Przyłaskawianie, a, blm., czynność cz. **Przyłaskawiać.**

× **Przyłaskawić, i, ił,** nied. × **Przyłaskawiać** *obłaskawiwszy przywiązać do siebie; przyswoić.* Przen.: P. kogo sobie = *ująć, zjednać, zniewolić, uczynić przychylnym, skaptować:* Chcąc go sobie P. Stasz. <Przy + Łaskawić>

×**Przyłaskawienie, a,** blm., czynność cz. **Przyłaskawić.**

[**Przyłaszać się, a ś., ał ś.**] *łasić ś., przymilać ś.:* Ja do was, wy do mnie!... i jęła ś. P. Karcz. <Przy + *Łaszać ś., od Łasić ś.>

[**Przyłaszanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyłaszać ś.**

Przyłatać, a, ał l. *łatając przyszyć.* Przen.: Naruszewicz byłby tu przyłatał przypisek dłuższy, niż sztuka. Oss. Ni przypiął, ni przyłatał. Prz. (= *pasuje, jak pięść do nosa; ni w pięć, ni w dziewięć).* **2.** przen. *umieścić stosownie wśród innych szczegółów całości:* Choć pięknie mówisz, gdzież tu P. ludzkość? (= *gdzież tu dla niej miejsce).* <Przy + Łatać>

Przyłatanie, a, blm., czynność cz. **Przyłatać.**

Przyłatek, tka, lm. **tki** *gruba łata przybita pionowo do tarcic w parkanie, aby ś. nie wyginały.* <Przy + Łatek, od Łata>

× **Przyławek, wku,** lm. **wki** *deska a. stół do rozkładania towarów przed kramem:* Stoły orzechowe, przyławki lipowe. Wójc. <Przy + *Ławek, od Ława>

Przyłaz, u, lm. **y l.** † P. *przyleżenie, przyłażenie dokąd, przybycie powolne:* W tych krajach swego przyłazu mogliście ś. aż wstydać. Gęb. **2.** † P. *rodzaj poboru na Rusi:* Pobory owe otrzymywały nazwę od przedmiotu obciążonego, jak rogowe, oczkowe, P., wołowszczyzna. **3.** [P.] *ostatni u góry okrąglak w ścianie boiska, po którym przechodzi ś. na poddasze.* <Przy + Łaz>

Przyłazić, i, ił p. **Przyleźć.** <Przy + Łazić>

Przyłażenie, a, blm., czynność cz. **Przyłazić.**

Przyłączać, a, ał i P. ś. p. **Przyłączyć.**

Przyłączający l. im. od **Przyłączać. 2.** gram.: × P. sposób = *tryb łączący, przypuszczalny, idealny.* Troc.

Przyłączalny p. **Przyłączny.** <Od Przyłączać>

Przyłączanie, a, blm., czynność cz. **Przyłączać.**

Przyłączanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłączać ś.**

Przyłącze, a, lm. **a** *złączka dla przedmiotu przyłączanego.* Elektrot.: P. woltnika. <Przy + *Łącze, LĘK/LĄK/ŁĘK/ŁĄK>

Przyłączenie, a l. blm., czynność cz. **Przyłączyć. 2.** lm. **a** *to, co przyłączono, przydatek, dodatek.* **3.** anat.: † P. kościane (Kirch.) *nasada kości* (epiphysis).

Przyłączenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłączyć ś.**

Przyłączka, i, lm. **i** *przyłącze rurowe, króciec rury lub odnoga, przeznaczone do przyłączenia przedmiotów postronnych.* <Przy + *Łączka, od Łączyć>

Przyłączny l. a. Przyłączalny *dający ś. przyłączać.* **2. a. Przyłączowy** przym. od **Przyłącze:** Kołnierz P. <Od Przyłącze>

Przyłączowy p. **Przyłączny:** Gniazdo przyłączowe (elektrotechnika) jest to puszka, w której mieści ś. przyłącze przewodów. <Od Przyłącze>

Przyłączyciel, a, lm. **e** *ten, co przyłącza a. przyłączył:* P., *adjunctor.* Mącz. <Od Przyłączyć>

Przyłączyć, y, ył, † **Przyłęczyć,** nied. **Przyłączać** *łącząc przydać, przyczynić:* Cokolwiek w powódź woda do roli twojej przyłączy, to twoje jest. Sz. P. prowincję do kraju (= *wcielić).* Przerębski ku wielkim swoim cnotom przyłączył był niektóre dawnego pana swego Maciejowskiego cnoty. Górn. (= *pomnożył je cnotami pana swego).* Pirytous całą przyjaźnią przyłączony był Tezeuszowi. Otw. (= *oddany).* Do opisu przyłączony był rozkaz. Krasz. (= *załączony, dołączony, dodany).* **P. ś.** *złączyć ś., połączyć ś.:* P. do kompanji, do spółki, do konfederacji (= *przystać, przystąpić do niej).* P. do protestu. Kościołowi ś. ten nie przyłącza, który ś. od Ewanielji odłącza. Zigr. (= *jednoczy ś. z nim).* <Przy + Łączyć>

Przyłbica, y, lm. **e l.** *szyszak, hełm z zasłoną żelazną zapuszczoną na twarz:* P., z blachy rzecz okrągła na głowę. Dudz. Wsiadajcie jezdni, stójcie piesi w przyłbicach, polerujcie włócznie, obłóczcie ś. w pancerze. Leop. (stójcie w hełmiech. Leop.). Przyłbicę kładę na głowę, *galeo.* Kn. W przyłbicy, *galeatus.* Kn. W polerownej przyłbicy rycerz. Troc. Przyłbicę biorę, kładę na głowę. Troc. Szczęściem przyłbicę wody wykopawszy, królowi pragnieniem już zmordowanemu pić przyniósł. Orzech. Czubata P. Kochan. Zbroja najmiększa jego pierzyna, a z przyłbice najsmaczniejszy trunek. Górn. P. miedziana na głowie jego. Wuj. Znakiem krzyża świętego, nie tarczą ani przyłbicą opatrzony, przez wojsko ś. nieprzyjacielskie przebiję. Skar. Ojciec mu wkłada pancerz i przyłbicę i mieczem trzykroć uderza. Niem. Jeżeli raczył przyłbicę odsłonić, nikt ś nie ważył na ostre z nim gonić. Mick. Nie widać lica, bo je spuszczona zawarła P. Mick. Czarną miał ściśle zamkniętą przyłbicę. Słow. Przen.: Uchylić przyłbicy = *zdjąć maskę, przestać kryć ś. ze swojemi zamiarami, celami rzeczywistemi, z swoim właściwym usposobieniem.* **2.** zool. *brzuchopełz przodoskrzelny; skamieniałość tego zwierzęcia:* P. (cassis) mięczak brzuchopławy, trąbikowy. Łab. Zdr. **Przyłbiczka.** <Przy + Łbica>

Przyłbiczka, i, lm. **i** p. **Przyłbica.**

Przyłbicznik, a, lm. **cy** *ten, co robi przyłbice.* Kn., Troc, Wlod. <Od Przyłbiczny>

Przyłbiczny przym. od **Przyłbica:** Szyszakowy, P. Bobr.

× **Przyłechcenie, a,** blm., czynność cz. **Przyłechcić.**

× **Przyłechcić, i, ił** *przywabić, przynęcić, przymamić:* Tu nadgrodą przyłechcony, do Jugurty przybył. Pilch. <Przy + *Łechcić, ŁA(CH)/ŁE(CH)>

† **Przyłemywać, uje, ywał** i † **P. ś.** p. **Przyłamać.**

† **Przyłemywanie, a,** blm., czynność cz. **Przyłemywać,** *przyłamywanie.*

† **Przyłemywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyłemywać ś.**

† **Przyłęczyć, y, ył** i † **P. ś.** p. **Przyłączyć.** <Przy + Łęczyć>

† **Przyłęczenie, a,** blm., czynność cz. **Przyłęczyć,** *przyłączenie.*

†**Przyłęczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyłęczyć ś.**, *przyłączenie ś.*

Przyłęg, u, lm. **i** *wzgórek przy mokrej nizinie* L. Fabjusz przez gaurańskie i falerneńskie przyłęgi tak unosił Annibala, że go tą zwłoką ukrócił. Fal. <Przy + Łęg>

Przyłgać, łże, łgał, nied. **Przyłgiwać**, †**Przyłygać** *mówiąc dodać kłamstwo do prawdy, przykłamać:* P., przydać co nad prawdę. Kn. Czasem prawdę mówią, ale stokroć więcej przyłgają. Wuj. **P. ś.** komu = *przypodobać ś. kłamstwem, przypochlebić ś., przylizać ś. obłudą, wkraść ś. w łaski kłamstwem.* Włod., Kn. <Przy + Łgać>

Przyłganie, a, blm., czynność cz. **Przyłgać.**

Przyłganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłgać ś.**

Przyłgiwać, uje, iwał i **P. ś.** p. **Przyłgać.**

Przyłgiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyłgiwać.**

Przyłgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłgiwać ś.**

× **Przyłoga, i**, lm. **i l.** *to, co przykładają na co, wierzch, wieko, dekiel:* Gdy ś. mleko owcze wyciśnie, zjąwszy prasę abo przyłogę, solą potrząsnąć; potym cięższą przyłogą przycisnąć. Trzyc. **2.** [P.] p. **Przyłóg. 3.** rzem. *listwa.* <Przy + *Łoga, LEG/ŁOG>

†**Przyłokieć, kcia**, lm. **kcie** anat. *kość promieniowa, sprychowa,* promień, sprycha. <Przy + Łokieć>

Przyłomek, mku, lm. **mki** *część pochodząca z przyłamania:* Od gruntu samego ze wszech sił sosnę starą wydrzeć usiłuje, a nie mógszy, przyłomkiem jejże go czestuje. Żebr. <Przy + Łomek>

†**Przyłomić, i, ił** i †**P. ś.** p. **Przyłamać:** Po co-że ją (kopję) przyłomił? Sienk. <Przy + Łomić>

†**Przyłomienie, a**, blm., czynność cz. **Przyłomić.**

†**Przyłomienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyłomić ś.**

× **Przyłomny** *mogący być przyłamanym.* L. <Przy + Łomny>

†**Przyłomywać, uje, ywał** i †**P. ś.** p. **Przyłamać.**

†**Przyłomywanie, a**, blm., czynność cz. **Przyłomywać.**

†**Przyłomywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyłomywać ś.**

[**Przyłonić, i, ił**] *przypłynąć:* P. wodą.

[**Przyłonienie, a**, blm.] czynność cz. **Przyłonić.**

[**Przyłop, u**, lm. **y**] *wszelka przybudówka.*

× **Przyłotr, a**, lm. **y**, × **Przyfrant** *człowiek zakrawający na łotra:* On P. uśmiecha ś., niby nie miarkuję, a mnie mory przechodzą. L. Sługa mój P. Górn. <Przy + Łotr>

[**Przyłożek, żka**, lm. **żki**] p. **Przyłóg.**

Przyłożenie, a, blm., czynność cz. **Przyłożyć:** P. plastru do rany, pieczęci do listu. Troc. P. punktu do ugody. Troc. Sumnienie nic inszego nie jest, tylko P. Boskiego prawa do siebie. Lach. (*=przystosowanie*). P. chęci, myśli, serca, baczenia, słuchania, rozumu, uwagi do nauk, do sprawy jakiej. Troc.

Przyłożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyłożyć ś.:** Nie można pożytecznie przykładać ś. do nauk bez przyłożenia ś. do mierności. Pilch.

[**Przyłożnica, y**, lm. **e**] forma ż. od **Przyłożnik:** Znane są duszące śpiących latawce czyli przyłożnice, nocnice. Lel. <Od Przyłożnik>

[**Przyłożnik, a**, lm. **i**] *duch złośliwy, zmora, inkuba:* Imiona Boruty i Latawca, który został inkubem; inni autorowie zwali go przyłożnikiem. <Od Przyłożny>

× **Przyłożny** czego, do czego = *włożony = przywykły, przyzwyczajony do czego, otrzaskany, oswojony z czym:* Do rady krwawej nieprzyłożny. K. G. I jam, jak starzec ten, więzów przyłożna. L. <Przy + Łożny>

Przyłożyciel, a, lm. **e** *ten, co przyłożył a. co przykłada.* L. <Od Przyłożyć>

Przyłożycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyłożyciel.** L.

Przyłożyć, y, ył, nied. **Przykładać 1.** *dołożyć, przydać, dodać, przyczynić, przyrzucić, dorzucić:* Do kapitaliku w szkatułce będącego coraz przykłada. L. Po trosze robiąc, niby nitkę do nitki przykładając, mogło się wiele zrobić. Pilch. Nie przyłożę i grosza. Troc. Przyłóż jeszcze talar. Troc. Musisz więcej P. Troc. Płomień zawżdy ś. ku górze ciągnie, kiedy do niego dobrych drzew przykładają. Rej. Ogień gore, póki stawa drew, jako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie, a gdzie będziesz przykładał, ustawicznie gorzeć będzie. Syk. Królewscy palacze coraz więcej drew w on piec przykładali. Wad. Gościowi rada, drewek na komin przykłada. Rzew. W. Miał na ołtarzu gorzeć ogień bez przestania, któremu, aby nie gasł, przykładano drewek. Kulig. Nie przykładaj grzechu do grzechu. Wuj. Oni dość mieli, jemu ani pada na ząb, a tym więcej chce, im więcej przykłada. Żebr. (*=pcha w siebie*). Gdy co mówię, nigdy nie przyłożę. L. (*=nie przyłgę, nie przykłamię*). Plotkaś, masz język długi, usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. L. Przyłożywszy szeląg, będzie zemła. Prz. **2.** † P. *przytoczyć, zacytować, załączyć:* Przyłożyłem do każdego słowa przykłady. Troc. Przyłożonych przestrzegać będę kondycyi. Troc. **3.** co czym = *położywszy przykryć; przywalić, przygnieść, przycisnąć:* Wąż kamieniem przyłożony. Przen. żart.: Przy obiedzie lepiej jest pierwej jeden abo dwa trunki piwa wypić, po tym zaś winem P. i wsadzić pana na pachołka. Sak. K. **4.** do czego= *położyć na czym; przytknąć, przystawić, przymknąć, przysadzić:* Te rzeczy, w których ś. kochamy, do piersi przykładamy. Sak. K. (*=przytulamy*). Papkowate okładanie na miejsce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie, odmieniać. Perz. Przyłóż plastr na ranę Troc. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszystko sprawuje, że więcej nic bywa przykładane; a jeśliby zawsze przykładane było, jawno jest, że mniej przemogło. Zigr. Z gliny sobie obraz ulepiła i na ścianę przyłożyła. Gil. (*=przylepiła*). P. znak do listu. Troc. (*=przylepić markę*). P. rękę do ust. Troc. P. pieczęć do czego. Troc. (*= odcisnąć, wycisnąć na czym*). Zacisnął pięści, przyłożył je niemal do twarzy. Krasz. Przen.: Ludzie choć do rany P. Krasz. (*=poczciwi, dobrzy, serdeczni*). Żart.: *przylepić, wlepić, dać, wymierzyć:* P. komu klapsa. Bacz, ażebyśmy czego nie przyłożyli na drogę. Sienk. P. miecz, topór=*spuścić, przymierzyć, ciąć, rąbnąć, płatnąć.* Tak dobrze wyniesionym przyłożył toporem, że z niego dusza z mową wyszła jednym torem. P. Koch. Przykładać komu miecz, pięść do głowy. Troc. Przyłożył mu pistolet do piersi. Już siekiera do korzenia drzew jest przyłożona. Wuj. Przen.: [P. kogo do kogo]=*przyrównać, porównać, przymierzyć, zestawić:* Co ty mnie do świ-

ni przykładasz. Przen.: [Nie przykładającj przys. =*nie przymierzając, przepraszając za porównanie:* Takie masz czapczysko, jak nie przykładając wronie gniazdo. **5.** czego, † co = *użyć, dołożyć, nie żałować, nie szczędzić:* P. ostróg = zewrzeć konia ostrogami. Kn. (= *dać koniowi ostrogę*). P. ręki, pracy do czego. Przykładać rąk do czego. Troc. Przykłada starania, doskonałą uwagę (starania, doskonałej uwagi) do tej sprawy (o tę sprawę). Troc. Przyłożone starania do czego. Troc. (= *podjęte*). Trzeba tu koniecznie ręki i pracy P. Pilch. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. Prz. Przen.: Nie przyłożę do tego ręki = *nie przyczynię ś. do tego, nie chcę ś. w to wdawać, nie wezmę w tym udziału.* P. serce = *zająć ś. serdecznie, oddać ś. całym sercem, zamiłować co gorąco:* W dostatku nie przykładaj serca do bogactw. Karnk. Iskra pobudza Kazimierza, aby do królestwa węgierskiego serce przyłożył. Błaż. Ty trochę wytrwaj, przyłóż cierpliwości. Lubom. **6.** [P. kogo do czego] = *przyzwyczaić, włożyć, nałożyć, wdrożyć, wprawić.* **7.** [P. kogo do kogo] = *posądzić kogo o stosunki nieprawe z kim, prześladować kogo kim:* Mój mnie przykłada do kuma. **8.** [P.] = *przystawić bat do brzegu, złożyć ś.; przybić, zawinąć, przystać do brzegu.* **P. ś. 1.** *wziąć udział w składce, dołożyć ś., dorzucić co i od siebie:* P. ś. do wspólnej uczty, do kosztów wycieczki. Do której sumy ś. trzecią mieszczanie przykładać mają częścią. Troc. Przen.: *przyłożyć do czego ręki, przyczynić ś., pomóc; wziąć udział w czym:* Przyłóż ś. do szczęścia wszystkich. L. Pieniędzmi ś. do tego przyłożyli znacznie. Star. Przyłożył ś. z nim do tego uczynku. Troc. Pisma te przyłożyły ś. do oświecenia umysłów. Ust. Z pomocą ktoś ś. do tego przyłożył. Kn. P. ś. do wygranej, do zguby czyjej. Przykładał mu ś. (pomagał mu) do tego. Troc. Każdy, czym może, do dobra ogólnego przykładać ś. powinien. Hof. **2.** *zabrać ś. szczerze, oddać ś., poświęcić ś. czemu, przysiedzieć fałdów nad czym, zająć ś. czym pilnie, przylgnąć do czego:* Nie można pożytecznie przykładać ś. do nauk bez przyłożenia ś. do mierności. Pilch. Przykłada ś. do nauk. Troc. Przyłóż ś. myślą, staraniem do tej pracy. Troc. Obaczysz, papo, że będziesz ze mnie kontent, będę ś. przykładał wszystkiemi siłami. L. **3.** do czego, † czego, † czemu = *przyzwyczaić ś., przywyknąć, nawyknąć, przyuczyć ś., nałożyć ś.; wdrożyć ś., włożyć ś. w co, otrzaskać ś., oswoić ś.:* Doma z parobki kart, kostek grać ś. przyłoży. Glicz. Źrzebcowi kloc włóczyć przyprawują, aby ś. ciągnąć i na sobie ludzi nosić przyłożył i nauczył. Glicz. Dziatki zaraz prawie rzeczom ś. P. mogą. Glicz. Każda rzecz, gdy ś. której nie przyłoży, widzi ś. bardzo trudną. L. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię, iż ś. onej między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie ś. Glicz. Ktorzy ś. chlebu rżanemu nie przyłożyli, mają go za niezdrowy, a to że mu nie przywykli. Syr. Kto ś. milczeniu przyłoży, stawa ś. z niego tron Boży. Groch. Z źrzebcem bardzo uważnie trzeba postępować, aby ś. wadzie szkodliwej abo uporowi jakiemu nie przyłożył. Dor. Przykłada ś. (nakłada ś.) do brzydkich nałogów. Troc. Przykładał ś. do picia. Jeż. Jak ś. człowiek przyłoży, to mu i w piekle niezgorzej. Reym. **4.** myśl. *przyłożyć strzelbę do twarzy, celując; złożyć ś., wycelować, zmierzyć ś.* <Przy + Łożyć>

† **Przyłóg, ogu,** lm. **ogi, [Przyłóg, Przyłoga] 1.** = **Odłóg:** Szkapa ta koło Bożej męki na pustym przyłogu ś. pasie. Klon. Z wygnaniem bydła na pole zatrzymać ś., póki ś. nie zaweźmie pasza na ugorach, na przyłogach, na błoniach. Haur. Rola przyłogiem leżąca. Mącz. **2.** [P.] = a) *pole skoszarowane przez owce, zdatne do zasiewu.* b) *pastwisko przypierające do łąki.* c) *nazwa części lasu.* Zdr. **Przyłożek.** <Przy + *Łóg, LEG / ŁOG>

Przyłucze, a, lm. **a** w średniowiecznych dwułuczach, mianowicie w oknach, drzwiach i t. p., *zdobina wewnątrz tychże dodana, z gzymsowanych łuczków złożona.* <Przy + *Łucze, od Łuk>

Przyłuda, y, lm. **y** *to, co przyłudza, ułuda, przynęta, wab, wabik; powab, wdzięk:* Smutek udziela jej wdziękom więcej jeszcze mamiącej przyłudy. Stasz. Pod płaszczem farbowanej przyłudy. Zabł. Nad wszystkie zmysłów przyłudy pochopniejsza do serc uwikłania uroda pięknych Rusinek. Nar. <Przy + *Łuda, ŁUD>

Przyłudek, dka, lm. **dki,** bot. (calimeris) *roś. z rodziny złożonych.* <Przy + *Łudek, ŁUD>

Przyłudny *przyłudzający, powabny, uludny, ponętny, nęcący, pociągający, łakomy:* Wierzy, że go kocha, a ona do przyłudnego wzdycha złotka. L. <Od Przyłudzić>

Przyłudzać, a, ał i × **P. ś.** p. **Przyłudzić.**

Przyłudzanie, a, blm., czynność cz. **Przyłudzać.**

× **Przyłudzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyłudzać ś.**

Przyłudzenie, a, blm., czynność cz. **Przyłudzić:** Pobudki Eryka w przyłudzeniu do siebie Rewlanów. Nar.

× **Przyłudzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyłudzić ś.**

Przyłudzić, i, ił, nied. **Przyłudzać** *łudząc przyciągnąć kogo = przynęcić, przywabić, przymamić, pociągnąć, zwabić, znęcić:* Stara ś. P. sobie człowieka młodego. L. Każdy ruszon bywa, oderwany będąc żądzą swą od dobrego, przyłudzony do złego. Leop. Nie tylko nikogo P., ale też i przyniewolić nie mogli, aby ś. tak jawnego niebezpieczeństwa podjął. Baz. × **P. ś.** komu = *przymilić ś., przypochlebić ś.:* Mniszkówna, przyłudzając ś. Moskwie, kazała synaczka swego w ruską wiarę ochrzcić. L. <Przy + Łudzić>

Przyłupać, pie, pał *nałupać jeszcze więcej:* Przyłup drzewa jeszcze. <Przy + Łupać>

Przyłupanie, a, blm., czynność cz. **Przyłupać.**

† **Przyługać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przyłgać.** <Przy + *Ługać, ŁG>

† **Przyługanie, a,** blm., czynność cz. **Przyługać.**

† **Przyługanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyługać ś.**

[**Przyłyka, i,** lm. **i**] *kobieta przybyła za mężem z innej okolicy.*

Przyłysieć, eje, ał *ołysieć cokolwiek.* <Przy + Łysieć>

Przyłysienie, a, blm., czynność cz. **Przyłysieć.**

Przyłyżwować, uje, ował *łyżwując przybliżyć ś.* <Przy + Łyżwować>

Przyłyżwowanie, a, blm., czynność cz. **Przyłyżwować.**

Przymachać, a, ał rub. *przyjść prędko, przybiec.* <Przy + Machać>

Przymachanie, a, blm., czynność cz. **Przymachać.**

Przymacicowy p. **Przymaciczny.** <Przy + Macicowy>

Przymacicze, a, lm. **a** anat. *sąsiedztwo najbliższe macicy; tkanki przymaciczne* (parametrium). Patol.: Zapalenie przymacicza a. przymaciczne (parametritis). <Przy + *Macicze, od Macica>

Przymaciczny, Przymacicowy anat. *tuż przy macicy leżący.* Patol.: Zapalenie przymaciczne (parametritis). <Przy + Maciczny>

× **Przymacniać, a, ał** 1. p. **Przymocnić.** 2. p. **Przymocować.**

× **Przymacnianie, a,** blm., czynność cz. **Przymacniać.**

[**Przymagać, a, ał**] *pomagać.* <Przy + *Magać, MOG/MOŻ/MAG>

[**Przymaganie, a,** blm.] czynność cz. **Przymagać.**

Przymaglować, uje, ował 1. × P. *nieco pomaglować.* L. 2. *maglując przygładzić:* P. fałdę. 3. *więcej jeszcze zmaglować.* <Przy + Maglować>

Przymaglowanie, a, blm., czynność cz. **Przymaglować.**

× **Przymajętnić, i, ił** *przysporzyć majątku, zrobić majętniejszym,* × *przybogacić:* Dersław, będąc przymajętniony w bogactwa, ludzi gromadę zebrał. Błaż. <Przy + Majętnić>

× **Przymajętnienie, a,** blm., czynność cz. **Przymajętnić.**

Przymalować, uje, ował *wymalować jeszcze coś na malowidle, domalować; przyczynić rzeczy malowanych.* <Przy + Malować>

Przymalowanie, a, blm., czynność cz. **Przymalować.**

Przymamić, i, ił, gm. **Przymanić** *mamiąc przywabić; przywabić, przynęcić, przyłudzić, zwabić, znęcić.* L. <Przy + Mamić>

Przymamienie, a, blm., czynność cz. **Przymamić.**

[**Przymanać, a, ał**] *zdołać co uczynić.*

[**Przymananie, a,** blm.] czynność cz. **Przymanać.**

Przymanić, i, ił gm. p. **Przymamić.** <Przy + Manić>

Przymanienie, a, blm., czynność cz. **Przymanić.**

Przymarcie, a, blm., czynność cz. **Przymrzeć.**

[**Przymarć, mrze, marł**] p. **Przymrzeć.**

Przymarły *który przymarł:* Uśmiech piekielny został na wieki do zimnych liców P. Mick. <Od Przymrzeć>

× **Przymarmotać, cze, tał** *nieco przy czym pomarmotać.* L. <Przy + Marmotać>

× **Przymarmotanie, a,** blm., czynność cz. **Przymamrotać.**

Przymarszczać, a, ał p. **Przymarszczyć.**

Przymarszczanie, a, blm., czynność cz. **Przymarszczać.**

Przymarszczenie, a, blm., czynność cz. **Przymarszczyć.**

Przymarszczyć, y, ył, nied. **Przymarszczać** 1. *zmarszczyc nieco:* Blizna poczerniała i przymarszczona jak od postrzału. Kaczk. 2. kraw. *zmarszczywszy zbyt długi brzeg, przystosować go co do długości do drugiego brzegu.* <Przy + Marszczyć>

Przymartwiały *który przymartwiał, zmartwiały nieco:* Cóż przymartwiałym językiem powiedzieć zdołam? Wor. <Od *Przymartwieć, Przy + Martwieć>

Przymartwić, i, ił 1. × P. *zmartwić nieco.* 2. † P. *przygasić, przytłumić, uśmierzyć, przydusić, poskromić nieco:* Rozruchy król przebaczeniem do czasu tylko bardziej przymartwił, aniżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedavit.* Błaż. <Przy + Martwić>

Przymartwienie, a, blm., czynność cz. **Przymartwić.**

1. **Przymarzać, a, ał** (Przymar-zać) p. **Przymarznąć.**

2. **Przymarzać, a, ał** p. **Przymorzyć.**

1. **Przymarzanie, a,** blm., (Przymar-zanie) czynność cz. 1. **Przymarzać.**

2. **Przymarzanie, a,** blm., czynność cz. 2. **Przymarzać.**

× **Przymarzek, zka,** lm. **zki** (Przymar-zek) *galaretka (potrawa).* <Przy + *Marzek, MROZ / MARZ / MIERŹ>

× **Przymarzenie, a,** lm. **a** *urojenie, przywidzenie, widzimisię:* Teraźniejszych przymarzenia filozofów nie powinny ś. były nigdy pojawić. L.

× **Przymarzenie się, a ś.** 1. blm., czynność cz. **Przymarzyć ś.**

Przymarznąć, znie, znął a. **zł** (Przymar-znąć), nied. **Przymarzać** 1. do czego=*przylepić ś. wskutek działania mrozu:* Kamień przymarzł do ziemi. L. 2. × *zmarznąć nieco.* L. <Przy + Marznąć>

Przymarznienie, a, blm. (Przymar-znienie) p. **Przymarznięcie.**

Przymarznięcie, a, blm. (Przymar-znięcie), **Przymarznienie** czynność cz. **Przymarznąć.**

× **Przymarzyć się, y ś., ył ś.** *przyśnić ś., przywidzieć ś., uroić ś., ubrdać ś., przyjść do głowy.* L. <Przy + Marzyć ś.>

[**Przymasirować, uje, ował**] p. **Przymaszerować.**

[**Przymasirowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przymasirować.**

Przymaszczać, a, ał p. **Przymaścić.**

Przymaszczanie, a, blm., czynność cz. **Przymaszczać.**

Przymaszczenie, a, blm., czynność cz. **Przymaścić.**

Przymaszerować, uje, ował, [**Przymasirować**] (o wojsku) *przybyć marszem.* Przen. (o pojedyńczym człowieku): *przybyć dziarskim krokiem:* Posłaniec przymaszerował w niespełna godzinę. Przen. (o owadach, płazach, niedołężnych zwierzętach): *przyjść jakby poważnym krokiem, przywędrować:* Robak przymaszerował po ścianie do samego łóżka. <Przy + Maszerować>

Przymaszerowanie, a, blm., czynność cz. **Przymaszerować.**

Przymaścić, i, ił, nied. **Przymaszczać** 1. *dodać omasty, przykrasić.* 2. *omaścić trochę, posmarować nieco.* L <Przy + Maścić>

[**Przymatulenie, a,** blm.] czynność cz. **Przymatulić.**

[**Przymatulić, i, ił**] *przytulić po macierzyńsku:* Ona i do serca przymatuli Pol. <Przy + *Matulić, od Matula>

Przymawiacz, a, lm. **e, Przymówca** *ten, co lubi przymawiać, przyganiacz, ganiciel.* Kn. <Od Przymawiać>

Przymawiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przymówić.** <Przy + Mawiać>

Przymawianie, a, blm., czynność cz. **Przymawiać:** Do ziół przydała jakiegoś przymawiania czarowniczego niemało. Otw. Ognie do kupy piorunowe wodzi, z cichym je przymawianiem w ziemi zakopuje. Bardz.

Przymawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymawiać ś.**

Przymazać, aże, zał 1. *pomazać cokolwiek.* 2. *więcej jeszcze pomazać.* L. <Przy + Mazać>

Przymazanie, a, blm., czynność cz. **Przymazać.**

Przymącać, a, ał p. **Przymącić.** Ps. flor.

Przymącanie, a, blm., czynność cz. **Przymącać.**

Przymącenie, a, blm., czynność cz. **Przymącić.**

Przymącić, i, ił, nied. **Przymącać** *pomącić nieco.* L. <Przy + Mącić>

× **Przymądek, dka,** lm. **dki** anat. p. **Przyjądrze.** <Przy + *Mądek, od Mądo>

× **Przymądzie, a,** lm. a anat. p. **Przyjądrze.** <Przy + *Mądzie, od Mądo>

Przymdławo przys. od **Przymdławy.**

ↀ **Przymdławy** *mdły nieco, zbyt słodki.* <Przy + Mdławy>

[**Przymełcie, a,** blm.] p. **Przymielenie.** <Przy + Mełcie>

× **Przymęcherzowy** anat. p. **Przypęcherzowy.** <Przy + Męcherzowy>

× **Przymęczenie, a,** blm., czynność cz. **Przymęczyć.**

× **Przymęczyć, y, ył** *męcząc przymusić:* Nie śmiał sędzia dekretu, nie widząc pewnego dowodu, ani także świadectwa żadnego, czynić, ale żałobna strona go prosiła, iżeby obwiniona przymęczona była; zarazem kazał obie do ciemnicy wrzucić, powrozy do drabiny mężnie kazał skrócić... Papr. <Przy + Męczyć>

× **Przymędrszy** *wpół mądry, mędrkowaty; filuterny.* L. <Przy + Mędrszy>

Przymglenie, a, lm. a czynność cz. **Przymglić:** Pójdziemy wśród złotych przymgleń i promieni. Tet.

Przymglić, i, ił *przysłonić mgłą.* <Przy + Mglić>

Przymiarek, rku, lm. **rki 1.** *naddatek nad miarę; przylewka, dolewka; przysypka, nasypka:* P., przydatek, przyczynek rzeczy mierzonych. Włod. Przymiarki, które ś. znajdują w śpichlerzu, wiernie rachować i do regiestru kłaść powinien. Haur. P. ma być wiadomy i napisany u korca, łasztu. Ek. **2.** [P.] p. **Nadmiarek.** <Przy + *Miarek, od Miara>

Przymiarka, i, lm. **i 1.** [Przymiarki, lm.] *dodatkowe kawałki pola.* **2.** kraw. = a) *przymierzenie, przymierzanie (sukni na kogo):* Surdut gotowy do przymiarki. Przyjść do przymiarki. b) *suknia, tymczasowo pozszywana dla przymierzenia na zamawiającym przed ostatecznym wykończeniem:* Zrobić przymiarkę. <Przy + Miarka>

Przymiatać, a, ał p. **Przymieść.**

Przymiatanie, a, blm., czynność cz. **Przymiatać.**

Przymiąć, mnie, miął, nied. [× **Przyminać** *pomiąć nieco, przygnieść.* L. <Przy + Miąć>

† **Przymiąższy,** † **Przymięższy** *miąższy (= gruby) nieco, przygruby.* <Przy + Miąższy>

† **Przymiedzenie, a,** blm., czynność cz. **Przymiedzić.**

† **Przymiedzić, i, ił,** † **Przymiodzić** *przyprawić miodem:* Dawać pić te listki w winie przymiedzonym. Urzęd. <Przy + *Miedzić, MIOD>

Przymielenie, a, blm., [**Przymełcie**] czynność cz. **Przymleć.**

Przymierać, a, ał p. **Przymrzeć.**

Przymieranie, a, blm., czynność cz. **Przymierać.**

† **Przymierca, y,** lm. **y** p. **Przymierzeniec:** Słuchał Kazimierz posła od cara tatarskiego, przymiercy swego. Błaż. Nalegano na Kazimierza, aby on za przymiercę i towarzysza nie miał Jerzego. Błaż. <Od Przymierzyć>

× **Przymierny** przym. od **Przymierze:** Kraje te dzierżał za przymiernemi artykułami. Chr. Jedność przymierna. Chr. Wojna przymierna w Pomeranji umknęła sposobność królowi do ratowania Jarosławia. Nar. <Od Przymierze>

Przymierzać, a, ał i [**P. ś.**] p. **Przymierzyć.**

Przymierzanie, a, blm., czynność cz. **Przymierzać.**

[**Przymierzanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przymierzać ś.**

† **Przymierzca, y,** lm. **y** p. **Przymierzeniec.** Błaż. <Od Przymierzyć>

† **Przymierzchnąć się, chnie ś., chnął ś.** a. **chł ś.,** [**Przymierzchnąć ś.**], nied. [**Przymnirzkać ś.**] *zmierzchnąć ś. nieco, ściemnić ś. cokolwiek, przyciemnić ś.:* Gwiazda, kiedy ś. przymierzchnie, z subtelnego pod wieczór obłoku wypierzchnie. Tw. <Przy + Mierzchnąć ś.>

Przymierzchnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymierzchnąć ś.**

† **Przymierzchniony** *przyćmiony, ciemnawy:* Noc przymierzchniona z pochmurnemi nieby nie pozwoliła wygrać tę bitwę do końca. Tw. <Od *Przymierzchnić, od Przymierzchnąć>

Przymierze, a, lm. **a,** † **Przymirze 1.** † P. *pokój tymczasowy, zawieszenie broni, rozejm:* Przymierze na dwadzieścia dni uczynili. Troc. Nasi, spuściwszy ś. na przymierze, które jeszcze nie było wyszło, nieostrożni byli. Biel. M. Gdy Władysławowi z Swydrygiełłem zebrać ś. na pokój nie mogło, P. wojnę między niemi rozjęło. Błaż. Gdy król przypuścił do szturmu, przysłał starosta o P. do niego, i tak dał mu król do trzech dni wytchnienie. Biel. M. **2.** a. × **Przymierzeństwo** *ugoda, zmowa państw, sojusz, pokój, związek, koalicja, liga, aljans:* Wespazjan słał do mnie, żebyśmy ś. do pokoju brali i P. z nim wzięli. Leon. P. odporne i zaczepne. Do przymierza trzy ś. rzeczy schodzą: obowiązki, na które ś. jedna strona drugiej spólnie podaje, przysięgi i pisma z pieczęciami. Skar. P. chować; P. łamać, gwałcić, nie dotrzymać przymierza. Kn. P. z kim uczynić. Troc. W P. co włożyć. Troc. P. na czas. Troc. Stanęło między temi państwami P. Zawrzeć z kim P. Nie zgwałcę ja przymierza swego. Kochan. Łuk mój położę na obłokach i będzie znakiem przymierza między mną a ziemią. Wuj. Społu przeciw tobie P. postanowili. Wuj. Ale rzeczesz: Mamy z Turkiem P. wieczne, nie może nam go gwałcić, gdy mu przyczyny nie damy. Grab. P. Przymierzem ś. nie zasłonim, trybutem ś. nie okupim, modły ś. też nie wyprosim. Kras. A. Zawarli uroczyste P. Nar. Święte P. P. potrójne (= *trójprzymierze*). Przen.: P. małżeńskie = *związek małżeński, śluby małżeńskie.* Jeszcześ w tej nie był fortunie i pierzu, gdym cię w małżeńskim za męża przymierzu obrała sobie. Chr. Małżeńskie P. sam powinien rozcinać rydel. Kras. A. P. dożywotne, nierozerwane, nierozwiązane. Troc (= *małżeństwo*). **3.** *testament, zakon:* Biblja święta, to jest księgi starego i nowego przymierza. L. Arka przymierza. **4.** † P. *list bezpieczeństwa, list żelazny, glejt:* Acz jemu szampierz i sędzia dadzą P., aby mógł tam przyjść. Ort. O przymierzu a. glejcie być danemu z królestwa zbiegom. Stat. w. Wojewoda onej ziemie zbiegowi P. dwu miesiącu dać będzie mógł. Stat. w. **5.** [Piorun nie będzie miał przymierza do tego do-

mu] (= nie uderzy weń. Gwar.). (= *przystępu, prawa?*). <Przy + * Mierze. MIER MIERZ>

1. Przymierzenie, a, blm., czynność cz. **1. Przymierzyć.**

2. Przymierzenie, a, blm., czynność cz. **2. Przymierzyć.**

× **Przymierzeniec, ńca,** lm. **ńcy,** × **Przymierznik,** † **Przymierca,** † **Przymierzca** *ten, co ma z kim przymierze, sprzymierzeniec, sojusznik, aljant:* Cisza staje nad śpiącym w marzeniach, jak P. wierny. Sf. <Od Przymierze>

Przymierzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymierzyć ś.**

[**Przymierzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. [**Przymierzyć ś.**].

× **Przymierzeńczy** przym. od **Przymierzeniec,** *sprzymierzeńczy:* Muhamed z przymierzeńczym oddziałem chrześcijańskim opanował Kordowę. Szajn. <Od Przymierzeniec>

× **Przymierzeństwo, a,** lm. **a** p. **Przymierze.** Wor.

Przymierzić, i, ił (Przymier - zić) komu co = *obmierzić nieco.* L. <Przy + Mierzić>

× **Przymierzieńszy** (Przymier-zieńszy) p. **Przymierzły.** L. <Przy + Mierzieńszy>

Przymierzły (Przymier-zły), × **Przymierzieńszy** *obmierzły nieco.* L. <Od Przymiernąć>

× **Przymierznik, a,** lm. **cy** p. **Przymierzeniec:** Car Piotr ukazał ś. być przymierznikiem Kantymira, bo go żadną miarą nie chciał Turkom wydać. Steb. <Od * Przymierzny, od Przymierze>

× **Przymierzołomca, y,** lm. **y** *gwałciciel przymierza:* U wszystkich w hańbie są przymierzołomcy i nigdzie więcej nie znajdą kredytu. Chr. Hostyljus przymierzołomcę Sufecjusza końmi roztargnąć kazał. Fal. <Przymierze + * Łomca, od Łomić>

1. Przymierzyć, y, ył, nied. **Przymierzać 1.** co, † czego = *przyłożyć dla dojścia miary; włożyć na siebie dla przekonania ś., czy pasuje:* P. suknię, rękawiczki. Przymierz mi szaty, obuwia. Troc. Trzy razy wprzód przymierz, nim raz zatniesz nożycami. Prz. Przymierz te firanki do okna, czy są dość długie. P. obuwia. Kn. Przen.: Komużeście mię przypodobnili i przyrównali i przymierzyli i podobnym mię uczynili? Leop. (= *przystosowali).* Nie przymierzając, [Nie przymierzający], = *przepraszam za porównanie:* Znałem ją, nie przymierzając, jak kieszeń własną. Krasz. Wygląda, nie przymierzając, jak piankowa fajeczka. Asn. Cięto go tak w głowę, nie przymierzając. Kn. Przen.: *przyłożyć, przytknąć, przystawić grożąc; przysadzić na próbę, wymierzyć, zamierzyć ś.:* Przymierzam komu do gęby, mieczem do boku, przykładam. Kn. Po obudwuch stronach jego mężowie z gołemi mieczami stojąc, do szyi jemu przymierzali. Skar. Nie przymierzaj, bo złe wnet przytrąci. Kn. (i olstro spuści, nie trzeba złego malować, samo ś. wyrazi. L.). Dobył miecza i przymierza. Mick. Przen.: Ręce do krzyża przymierzył. Słow. (= *przyłożył).* **2.** przen.: P. dokąd = *zamierzyć dostać ś., przygotować ś. do skoku, zamierzyć ś. skoczyć; godzić, zmierzać, mieć ś. ku czemu, podążyć:* Na najwyższym wierzchu skały widać było mury zamku, że kto nie ptakiem, niechaj tam darmo nie przymierza. P. Koch. Jużeś to z Francji tam i sam przymierzył. Pot. Nie przymierzaj, kocie, nie wezmę cię na kolana. Ten jest cel, do którego ludzie przymierzają, którego gdy dostąpią, potym narzekają. Prot. Ta nauka cię do nurków zaprowadzi, bo tam, jak widzę, bardzo przymierzasz. Tworz. Przen.: † Przymierzać do czego = *zmierzać, robić aluzję, dawać przytyk, dawać do zrozumienia:* Cycero tu przymierzył *ad formulam actionum.* Bud. B. **3.** *zrobić co na próbę, spróbować, doświadczyć, przekonać ś.:* Nie uwierzy, aż przymierzy. Prz. Nie przymierzaj śpiochu, jeszcze nie czas spać (= *nie przykładaj ś. do poduszki).* [**P. ś.**] **1.** *wziąć na cel, wycelować, zmierzyć ś.* Sł. wil. **2.** *zrównać ś., porównać ś., przesilić ś.:* Na św. Kazimierza dzień ś. z nocą przymierza. <Przy + Mierzyć>

2. Przymierzyć, y, ył nied. *sprzymierzać, łączyć przymierzem, koalizować:* P. Anglję z Francją. **P. ś.** *sprzymierzać ś., zawierać przymierze, koalizować ś.:* Romulus przymierzył ś. z słabszemi narodami dla pokonania mocniejszych. Stasz. Przen.: Kraj . . . z coraz głębszym smutkiem ś. przymierzył. Wysp. <Od Przymierze>

Przymierżenie, a, blm. (Przymier-zienie) czynność cz. **Przymierzić.**

Przymiesić, i, ił *jeszcze więcej umiesić; dodać miesieniem do tego, co już namieszono.* <Przy + Miesić>

Przymieszać, a, ał, nied. **Przymieszywać,** †**Przymieszawać** *przydać mieszając; domieszać:*] P. wody do wina (= *dolać),* miedzi do złota. Kościół Boży zawsze przymieszywał wody do wina. Kucz. Przymieszał wody do wina, śrebra do złota. Troc. **P. ś. 1.** *zmieszać ś. z czym, wejść w skład czego:* Woda ta dlatego była zimna, że ś. do niej przymieszuje woda zimna surowa. Syk. Przymieszało ś. wiele złego do ich nabożeństwa. Troc. Był twarzy pięknej białej, do której ś. rumianość panieńska przymieszywała. Skar. Przen.: Bezecne nieszczęście, które ś. do każdego szczęścia musi P. Górn. (= *zamącić, zakłócić je, przyplątać ś. do niego).* **2.** przen.: † P. ś. do czego, czemu = *wmieszać ś., wplątać ś., zamieszać ś., wdać ś. w co, wziąć w czym udział, przyłożyć ś., przyczynić ś., dopomóc do czego:* Przymieszał ś. tej sprawie (do tej sprawy). Troc. Do nich ś. przymieszał. Troc. Miano o nim mniemanie, iż ś. do śmierci papieża przymieszał. Górn. <Przy + Mieszać>

Przymieszanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przymieszać. 2.** *przymieszka:* Żadnego dobra niemasz wolnego od przymieszania złego. Albert.

Przymieszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymieszać ś.**

† **Przymieszawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przymieszać.**

† **Przymieszawanie, a,** blm., czynność cz. **Przymieszawać.**

† **Przymieszawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przymieszawać ś.**

× **Przymieszek, szku,** lm. **szki** p. **Przymieszka:** Bez żadnych do piasku przymieszków z metalów trwalsze będzie szkło. Torz. Oczyścić prawdę od dawnych przymieszków. Nar. (= *naleciałości).* <Przy + * Mieszek, MIAS MIEŚ MIESZ>

Przymieszenie, a, blm., czynność cz. **Przymiesić.**

Przymieszka, i, lm. **i 1. a.** × **Przymieszek** *to, co przymieszano, przydatek domieszany, domieszka:* Mleko z przymieszką wody. Żart z przymieszką ironji (= *z odcieniem).* **2.** chem. *ciało obce przymieszane do innego, ale chemicznie z nim nie połączone.* <Przy + * Mieszka, MIAS / MIEŚ / MIESZ>

Przymieszkowy przym. od **Przymieszka** *przy-*

datkowy, dodatkowy, przymieszany: Pomiar składany dwojaki być może: a. czysty, sam przez ś., *pura*, a. P., *affecta*. Ustrz.

Przymieszywać, a a. × **uje, ywał i P. ś.** p. **Przymieszać.**

Przymieszywanie, a, blm., czynność cz. **Przymieszywać.**

Przymieszywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymieszywać ś.**

Przymieść, ecie, ótł, nied. **Przymiatać l.** a. × **Przymiotać,** × **Przymietać,** × **Przymiotywać,** × **Przymietywać** *przyrzucić.* **2.** *przygarnąć miotłą.* † **Przymietać ś.** *przerzuciwszy ś. przystać, przyczepić ś., udzielić ś.* <Przy + Mieść>

× **Przymietać, a, ał i** † **P. ś.** p. **Przymiotać:** Przymietająca ś. niemoc, przyrzucająca ś. od drugiego, *contagiosus morbus*. Mącz., *epidemicus*. L. <Przy + Mietać>

× **Przymietanie, a,** blm., czynność cz. **Przymietać.**

† **Przymietanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przymietać ś.**

† **Przymietność, i,** blm. *zaraźliwość, epidemiczność.* <Od *Przymietny, Przy + *Mietny, MIOT/MOT>

Przymięcie, a, blm., czynność cz. **Przymiąć.**

Przymiękki l. *za miękki.* **2.** przen. *za łagodny, zbyt pobłażliwy.* <Przy + Miękki>

Przymiękko przys. od **Przymiękki.**

† **Przymięższy** p. **Przymiąższy:** Przymięższa to do tego deska. Troc. P. głos, *graviusculus*. Kn. Przymięższym głosem mówi, śpiewa. Troc. <Przy + Mięższy>

× **Przymigać, a, ał** p. **Przymignąć.** <Przy + Migać>

× **Przymiganie, a,** blm., czynność cz. **Przymigać.**

× **Przymignąć, nie, nął,** nied. **Przymigać** *mignąwszy przyzwolić.* L. <Przy + Mignąć>

× **Przymignięcie, a,** blm., czynność cz. **Przymignąć.**

Przymilać, a, ał i P. ś. p. **Przymilić.**

Przymilająco przys. *w sposób przymilający, przymilając ś., z przymileniem, słodko:* Rzekł P. Kaczk. <Od Przymilający, od Przymilać>

Przymilanie, a, blm., czynność cz. **Przymilać.**

Przymilanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymilać ś.**

Przymilatka, i, lm. **i** bot. (collinsia) *roś. z rodziny trędownikowatych.*

× **Przymilczeć, y, ał** p. **Przymilknąć.** L. <Przy + Milczeć>

× **Przymilczenie, a,** blm., czynność cz. **Przymilczeć.**

Przymilenie, a l. blm., czynność cz. **Przymilić. 2.** × lm. **a** *przymilenie ś., przymilanie ś., umizg, pieszczota, wdzięk, kares:* Mówiła doń z przymileniem *(= przymilając ś).* Przymilenie zbytnie podejrzane. L.

Przymilenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymilić ś.**

Przymilić, i, ił, nied. **Przymilać** *uczynić miłym, milszym, umilić, przywdzięczyć, uwdzięczyć, przypiększyć:* Wielkim dowcipem i rozsądkiem nienagannym pańskim sercom przymilony. Nies. Wzdryga ś. uczciwa niewiasta od tego, co nieprzystojnie przymila i wdzięczy. Kras. Miljonową dóbr swych oprawą pragnie P. cerę chropawą. Zabł. Przymilać zapachem. L. Przymilony uśmiech. Orzesz. Odzyskał swój głos miękki i ciepły, przymilał śniące, prawie kobiece spojrzenie. Weys. **P. ś., Milić ś.** *przypodobać ś., przypochlebić ś.; umizgnąć ś.;* nied. *zalecać ś., mizdrzyć ś., wdzięczyć ś., absztyfikować ś.:* Miłość nie próżnuje nigdy, ale zawsze ś. chce czym P. temu, kogo miłuje. Skar. Gdy ś. rycerskiemi dziełami tej ojczyźnie przymilił, od Jana Kazimierza w rekompensatę do ojczystego klejnotu przydany mu orzeł z snopkiem królewskim. Nies. *(= stał ś. miłym).* Wolę ja ś. nie podobać, mówiąc prawdę, niż przymilać, podając bajki. Kras. W domu ubogim przymilajcie ś. nędzy. Kras. Wszędzie car przymilał ś. do kobiet. Jer. Przymilać ś. do kobiet. Krasz. <Przy+Milić>

Przymilknąć, nie, nął × **Przymilczeć** *przycichnąć, zmilknąć, umilknąć, zamilknąć naraz:* Przymilkli znagła, ale już nikt nie potrafił pokonać nerwowego drżenia. Reym. <Przy + Milknąć>

Przymilknięcie, a, blm., czynność cz. **Przymilknąć.**

Przymilnia, i, lm. **e** bot. (brunfelsia) *roś. z rodziny psiankowatych.* <Od Przymilny>

Przymilnie przys. od **Przymilny:** Nie! rzekła Halszka, odymając P. usta. Weys.

Przymilny *przymilający ś., przypochlebny, wdzięczny:* Chwalebniejsza zaiste walka na polu wojennym z srogim i krwawym Marsem, ale przyjemniejsza w ustroniu z przymilnym, choć zdradliwym bożkiem miłości. Twr. Już to taka natura uprzejma, przymilna, wdzięcząca ś. do całego świata. Weys. <Od Przymilić>

Przymiłować, uje, ował fl. *zbijając plenice, sztukę do sztuki przystawić.* <Przy + Miłować>

Przymiłowanie, a, blm., czynność cz. **Przymiłować.**

× **Przyminać, a, ał** p. **Przymiąć.** L. <Przy + *Minać, MIĘ/MN/MŃ/MIN>

× **Przyminanie, a,** blm., czynność cz. **Przyminać.**

Przymiot, u, lm. **y, l.** † P. *przyrzut, przyrzucenie; to, co ś. przyrzuca:* Umyślił Gliński zamek Słucki przymiotem spalić. Stryjk. *(= podrzuceniem ognia, pociskiem zapalnym).* Na podaniach apostolskich polegać, przysady i przymioty wichrowatych mózgów odrzuciwszy. Teof. *(= przydatki, dodatki).* **2.** a. † **Przymiota** *cecha przypadkowa, przypadłość, jakość, własność, właściwość, dobra lub zła strona czyja:* Ilirieus powiadał, że grzech pierworodny jest substancja, istność, *non accidens*, nie P. Galat. Zły P. = *wada, przywara, skaza.* Dobry P. = *zaleta, cnota, dar.* Teraz o przymiotach kraju tego powiem kilka słów. Łęcz. Wielkie przymioty rzadko ś. znajdują bez wielkich przysad. L. Częstokroć dobry P. niewygodny bywa. Tremb. Przywarę narodu naszego szczęśliwym zwrotem w P. zamieniał. L. *(= w zaletę).* Światłość ani ciężka, ani letka, bo jest przymiotem. Troc. Białość, okrągłość są przymioty (przypadłości, przypadki) rzeczy. Troc. Zapamiętałe starce, zhańbione przymioty, śmieje ś. zbrodnia syta z pognębionej cnoty. Kras. Ta majętność ma ten P., że jest wolna od przechodów żołnierskich. Troc *(= ten przywilej).* Przymioty umysłu i serca. Piękne przymioty. Kochan. Ku inym dobrym przymiotom przyłączył był niektóre pana swego obyczaje. Górn. Nauka i ine przymioty. Górn. Żeby umiał dobrze użyć tych przymiotów. Górn. Nałóg ten obmierzły zatłumił w niej wszystkie inne, któreby mieć mogła, przymioty. Kras. Ja ś. nie będę chwalił, ale przymiotami niezłemi ś. zaszczycam.

Kras. Rzadko ś. w jednym te łączą przymioty. Zabł. Są mi znajome lepiej, niż wielu innym, zacne serca i umysłu twego przymioty. Boh. W Krasickim przymioty serca równe były wysokim przymiotom umysłu. Dm. 3. *cecha istotna, właściwość, natura przedmiotu:* Rozciągłość ciał jest ich przymiotem. 4. *nałóg, skłonność, uprzedzenie, słabość, natura, namiętność, pasja, manja:* Stary P. w narodzie naszym, iż jaki sam kto jest, radby, aby wszyscy tacy byli. Rej. P. przyrodzony, dobry. Troc. 5. [P.] *krosty wszelkiego rodzaju.* 6. [P.] *wrzód.* 7. lek.= a) (syphilis) (Ocz.), † Francozi, † Franca, † Francza, † Franczes, † Francozy, † Francuzy, † Niemoc neapolitańska, † Francowata choroba, † Niemoc francuska, † Francuza, † Gallik, † Francuska choroba, † Pani Franca, † Francuski gościec, † Francuska ospa, † Cudzoziemska choroba, × Choroba neapolitańska, × Choroba warszawska, × Francja, × Zupełna franca, † Hiszpańska ospa, † Ogólna franca, × Francuska świerzba, × Choroba gallicka, × Choroba hiszpańska, × Francuska słabość, × Wenusowa choroba, × Choroba weneryczna, × Lubieżna choroba, × Lubieżna zaraza, × Weneryczna zaraza, × Zaraza wszeteczna, × Choroba z lubieżności, × Wenerja, × Słabość weneryczna, × Niemoc weneryczna, × Wenera, × Lubież, × Lubieżyca, † Niemoc złych krost, † Ospice a. niemoc kurewników i cudzołożników, † Złe krosty, × Kiła, † Kwarciana ospa, † Ospa dworska, × Werolieczna choroba, † Choroba przymiotowa, † Dworska niemoc, † Przymiot dworski, † Dworska choroba, † Katar kanoniczny a. kanoniczy, × Jadowita choroba, Zaraza syfilityczna, Choroba syfilityczna, Lues, [Percle], Zaraza dworska, Choroba tajna, Niemoc syfilityczna, Choroba świńska, Syfilis, × Choroba kiłowa, Zaraza przymiotna, Zakaza, × Przymiotnica, × Choroba przymiotnicza: Widzieli, iż ona zaraza i P. więcej a więcej ś., jako kancer, szerzył. Wer. Dwie nieznane choroby nieulutowane okrucieństwo nad narodem ludzkim tych wieków wykonywają: jedna jest P., abo po prostu mówiąc, pani franca, a druga on nieszczęsny gościec a. kołtun. Syk. P. z wierzchu do wnętrza, a stamtąd zaś po wszystkim ciele pożarem idzie. Ocz. P., aza go nie z jednego nierządnego z plugawą zejścia zaraz oberwać może? Ocz. 8. patol. = a) † P. *choroba przymiotna, zaraźliwa, zaraza,* × przyrzut. b) † P. ognisty (Syr.) *zapalenie silne tkanki podskórnej,* ropowica (phlegmone) a. róża ropowicza, zgorzelinowa (erysipelas phlegmonosum v. gangraenosum). Zdr. **Przymiotek.** <Przy + Miot, MIOT MIEĆ MOT>

† **Przymiota, y,** lm. **y** l. p. **Przymiot:** Nie zarzniesz Jehowie byka, w którymby była wada abo jakakolwiek P. zła. Bud. 2. *znak, znamię.* Glicz. <Przy + *Miota, MIOT MIEĆ MOT>

× **Przymiotać, a, ał** p. **Przymieść.** <Przy + Miotać>

× **Przymiotanie, a,** blm., czynność cz. **Przymiotać.**

Przymiotek, tku, lm. **tki** p. **Przymiot:** Strzeż ś. towarzystwa, któreby cię obrazić miało, zwłaszcza kiedy też czujesz P. jaki w sobie jako człowiek, gdyż żaden człowiek bez tego być nie może. Rej. <Od Przymiot>

Przymiotniak, a, lm. **i** patol. *guz przymiotowy* (syphiloma, gumma syphiliticum). <Od Przymiotny>

Przymiotniakowy patol. przym. od **Przymiotniak** (gummosus).

× **Przymiotnica, y,** blm. patol. p. **Przymiot.** <Od Przymiotnik>

Przymiotniczy patol. przym. od **Przymiotnica, Przymiotowy:** × Choroba przymiotnicza p. **Przymiot.**

Przymiotnie przys. od **Przymiotny,** *w znaczeniu przymiotnika, przymiotnikowo:* Imiona rzeczy, wziętych P., kończą ś. jako przymiotniki: orli, żelazny. Kopcz.

Przymiotnik, a, lm. **i** 1. [P.] *bolączka, wrzodzianka.* 2. bot. p. **Przymiotno.** 3. gram. *jedna z części mowy odmiennych, wyrażająca przymiot, wyraz przymiotny:* Przymiotniki są tego rodzaju, którego ich rzeczowniki. Kopcz. <Od Przymiotny>

Przymiotnikowo przys. od **Przymiotnikowy,** *przymiotnie.*

Przymiotnikowy przym. od **Przymiotnik:** Zakończenie przymiotnikowe. Odmiana przymiotnikowa.

Przymiotno, a, lm. **a, Przymiotnik, Przymiotowe ziele, Stare ziele, Stary krzew** bot. (erigeron) *roś. z rodziny złożonych.* <Od Przymiotny>

Przymiotny 1. † P. *wrodzony, naturalny, właściwy:* Przymiotna to ludziom cnota, wada. Troc. 2. † P. *pełen przymiotów, zalet:* Widzimy ludzi zdatnych, umiejętnych i przymiotnych. L. 3. † P. *udzielający ś., zaraźliwy, zakaźny, z zarażenia pochodzący, epidemiczny; który ś. przyplątał, przyczepił do człowieka:* Przymiotna choroba, przyrzutna, epidemiczna, przymiotająca ś., przymiot. L. Wrzód, który francą zowią, jest tak P., iż wnet jeden od drugiego ś. nim skazi. L. Ziele to choroby wszelkie przymiotne i zaraźliwe odpędza. Syr. Gniłec choroba to bywa i przymiotna, jak inne zarażające choroby. Syr. Choroby te wszystkie bardzo zaraźliwe są i przymiotne niemal jak powietrze. Dor. † Choroba przymiotna, × zaraza przymiotna p. **Przymiot.** Gdyby mąż dostał francy, przymiotnej choroby, skądby niebezpieczeństwo mogło być zdrowia żenie, co jej czynić potrzeba? Petr. Przykładanie to ogień P. z oczu wyciąga. Syr. 4. gram. *tyczący ś. przymiotu, wyrażający przymiot, przymiotnikowy:* Imię przymiotne (*= przymiotnik*). Imiesłów P. Określenie przymiotne. <Od Przymiot>

Przymiotowość, i, lm. **i** 1. *to, co stanowi przymiot, własność czego.* 2. † P. *zaraźliwość.* 3. × P. *moc, własność.* Sł. wil. <Od Przymiotowy>

Przymiotowy przym. od **Przymiot 1.** a) *obejmujący w sobie przymiot, należący doń, jakościowy, własnościowy:* Dopełniacz P. Mał. b) × P. *wrodzony, właściwy czemu.* c) Ziele przymiotowe p. **Przymiotno.** 2. † P. anat.: Nerw P. = *nerw bloczkowy* (nervus trochlearis s. patheticus). 3. a. przymiotniczy patol. *tyczący ś. choroby przymiotu:* Osutki a. wysypki przymiotowe (syphilides). Szpital P. <Od Przymiot>

× **Przymiotywać, uje, ywał** p. **Przymieść.**

× **Przymiotywanie, a,** blm., czynność cz. **Przymiotywać.**

[**Przymitwać się, a ś., ał ś.**] *przyplątać ś., przyczepić ś.:* Nie dość jedne biedy — ciągnął chłop

— to druga ś. przymitwała. Ork. <Przy + Mitwać ś.>

[**Przymitwanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przymitwać ś.**

Przymizernieć, eje, ał *stać ś. mizerniejszym, zmizernieć cokolwiek, pomizernieć, spasować*: Postrzegli, że chłopak przymizerniał. Krasz. <Przy + Mizernieć>

Przymizernienie, a, blm., czynność cz. **Przymizernieć.**

× **Przymizg, u**, lm. **i** *umizgnięcie ś. do kogo, przymilenie, umizg, przypochlebienie ś.*: Zmyślonemi przymizgami gości witają, zwodząc znakiem obłudnej radości. Przyb. <Przy + Mizg>

Przymknąć, nie, nął, nied. **Przymykać 1.** *przytknąć, przyłożyć, przysadzić, przystawić*: Przymknął do jego czupryny nożyce. Oss. Do łba przymknął trzy rureczki. Mick. **2.** *przysunąć*: Słomy do ognia nie przymykaj. Prz. Przymknij stołu do ściany. Troc. Im bliżej ku światłu przymyka, to przed nim coraz to dalej umyka. Drużb. Przymykać do kogo. Jeż. **3.** *zamknąć niezupełnie, przywrzeć*: P. drzwi, okna, wieko. Zostaw drzwi przymknięte (*= uchylone*). Usta przymknięte. Słow. (*= na wpół rozchylone*). Kordecki oczy trzymał przymknięte. Sienk. Wschód ś. wyjaśniał, a on oka nie przymknął. Krasz. (*= nie zmrużył*). **P. ś. 1.** [P. ś.] *przytulić ś., przyłożyć ś., przypiąć ś.*: P. ś. do kogo, do flaszy. **2.** *przysunąć ś., przybliżyć ś., podkraść ś., przypełznąć*: Przymykać ś. do kogo. Troc. Saraceny, cały kraj zwojowawszy, pod Rzym ś. przymykali. Skar. Pobliżu ś. do niego nigdy nie przymyka, a jeśli ś. on przymknie, ona ś. odmyka. P. Koch. Dzień na świat ś. przymyka. Groch. Osman coraz ś. bliżej pod obóz przymyka. Kras. I pomału ś. przymyka do toruńskiego piernika. Jach. Przymknąwszy ś., bogini na ręku mu kładła dłoń swą. Ryd. **3.** *zamknąć ś. niezupełnie.* <Przy + Mknąć>

Przymknienie, a, blm. p. **Przymknięcie.**

Przymknienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymknięcie ś.**

Przymknięcie, a, blm., **Przymknienie** czynność cz. **Przymknąć.**

Przymknięcie się, a ś., blm., **Przymknienie ś.** czynność cz. **Przymknąć ś.**

Przymknięty, Przymkniony *który przymknięto a. który ś. przymknął.*

Przymkniony p. **Przymknięty**: Przymkniona powieka. Mick.

Przymleć, miele, mełł *więcej jeszcze namleć dla dodania do już zmielonego, domleć.* L. <Przy + Mleć>

Przymłodnieć, eje, ał *odmłodnieć nieco.* <Przy + Młodnieć>

Przymłodnienie, a, blm., czynność cz. **Przymłodnieć.**

Przymłócenie, a, blm., czynność cz. **Przymłócić.**

Przymłócić, i, ił 1. *więcej jeszcze namłócić dla dodania do już zmłóconego, domłócić.* **2.** *zmłócić nieco, z grubsza.* L. <Przy + Młócić>

[**Przymłózek, zka**, blm.] *przypłodek.*

Przymnażać, a, ał p. **Przymnożyć.**

Przymnażanie, a, blm., czynność cz. **Przymnażać.**

[**Przymnirzkać się, a ś., ał ś.**] p. **Przymierzchnąć ś.** <Przy + *Mnirzkać z *Mirzkać ś., z *Mirzchać ś., od Mirzch = Zmierzch>

[**Przymnirzkanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przymnirzkać ś.**

† **Przymnożek, żku**, lm. **żki** *przyczynek, przybytek, przyrost*: Krzyżacy srożyć ś. bardziej poczęli, nadęci przymnożkiem pięciuset kiryśników, *accessione*. Błaż. Władysław bardziej Litwie swojej, aniżeli Polszcze, przymnożku i ozdoby życzył. Błaż. <Przy + *Mnożek, MNOG>

Przymnożenie, a, blm., czynność cz. **Przymnożyć**: Księżyca z słońcem położenie ujmę światłości a. P. właśnie sprawuje. Susz.

Przymnożyciel, a, lm. **e** *ten, co przymnaża a. przymnożył.* <Od Przymnożyć>

Przymnożycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przymnożyciel.**

Przymnożyć, y, ył, nied. **Przymnażać** *mnożąc przyczynić; przysporzyć, sprawić, żeby przybyło*: Bóg mu wszystkiego przymnażał, patrząc na dobre serce jego. Skar. Widzę, że umie przymnażać domowych przyjaciół. L. Bóg onym dwojgu ludziom w raju kazał przymnażać ludzkiego rodzaju. K. G. Trapiącemi wieści nie radbym sercu twemu przymnażać boleści. Fel. <Przy + Mnożyć>

× **Przymocnić, i, ił**, nied. × **Przymacniać 1.** *zrobić co mocniejszym, wzmocnić, pokrzepić*: Niepomału potęgi swej przymocnił posiłkami Wołochów i Tatarów. Błaż. **2.** p. **Przymocować.** <Przy + Mocnić>

× **Przymocnienie, a**, blm., czynność cz. **Przymocnić.**

Przymocować, uje, ował, × **Przymocnić**, nied. **Przymocowywać**, × **Przymacniać** *przybić, przykrępować mocno, przytwierdzić co do czego*: Na skórce ziarna zawsze jest jakiś znaczek na tym miejscu, gdzie ziarnko było przymocowane do swego okrycia. L. Do balu dębowego przymacnia ś. nabity szturmak. Jak. J. Przymocował deski do dwóch wielkich łodzi. Orzesz.

Przymocowanie, a 1. blm., czynność cz. **Przymocować. 2.** † P., lm. **a** anat. *wiązadło.* Perz. (ligamentum).

Przymocowywać, uje, ywał p. **Przymocować**: P. słomę do łat. Jeż.

Przymocowywanie, a, blm., czynność cz. **Przymocowywać.**

Przymoczenie, a, blm., czynność cz. **Przymoczyć.** L.

Przymoczka, i, lm. **i** chir. (epithema) p. **Namaczanie**: P. oczna a. naoczna (fomentum ophtalmicum). <Przy + Moczka>

Przymoczyć, y, ył *zmoczyć cokolwiek, zwilżyć.* <Przy + Moczyć>

[**Przymodłować, uje, ował**] ściany budynku na węgłach = *ustawić przy pomocy „modły" pod kątem prostym.* <Przy + Modłować>

[**Przymodłowanie, a**, blm.] czynność cz. **Przymodłować.**

[**Przymoknąć, knie, kł**] *przybyć*: Dużo ci ta podatku przymokło? <Przy + Moknąć>

[**Przymoknięcie, a**, blm.] czynność cz. **Przymoknąć.**

[**Przymordać się, a ś., ał ś.**] *zmordować ś.* <Przy + Mordać + Się>

[**Przymordanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przymordać ś.**

Przymorek, rku, lm. **rki 1.** † P. *pomorek, niewielki pomór; początek, koniec a. odnowienie ś. moru.* Kn. **2.** [P.] *śmiertelność*: Będzie P. na dzieci. <Przy + *Morek, od Mór>

Przymorski *znajdujący ś. przy morzu, nadmorski, pomorski*: Przymorskie stolice. Przyb. <Przy + Morski>

× **Przymorzanin, a,** lm. **anie,** *mieszkaniec przymorski, pomorzanin.* L. < Przy + * Morzanin, od Morze >

Przymorze, a, lm. **a** *kraina leżąca przy morzu, pomorze, nadmorze, wybrzeże morskie.* < Przy + Morze >

Przymorzenie, a, blm., czynność cz. **Przymorzyć.**

Przymorzyć, y, ył, nied. **Przymarzać** kogo = *morząc głodem, przyprawić go o częściową utratę sił, o schudnięcie.* < Przy + Morzyć >

[**Przymost, u,** lm. **y**] *przednia część mostu.* < Przy + Most >

Przymostek, stku, lm **stki** *mostek poboczny:* Oszukani byli piesi niektóremi przymostkami, które do muru Moskwa była przystawiła, ale ich potym umknęła. Biel. M. < Przy + Mostek >

Przymostkowy anat. *przy mostku leżący* (parasternalis). < Przy + Mostkowy >

Przymotać, a, ał *do rzeczy namotanej więcej dodać motając.* L. < Przy + Motać >

Przymotanie, a, blm., czynność cz. **Przymotać.**

Przymowa, y, lm. **y I.** *przymówienie ś.:* Następujący z kolei gość brał kieliszek i rozpoczynał swoją przymowę. Jeż. **2.** † P. *formuła wymawiana przy czarowaniu:* Piękna białogłowa, ostrym wejźrzeniem strzelając, rychlej uczarować może, niż która baba zioły a. przymową. Górn. Ziele to postrzałom bywa pewniejszym ratunkiem, niźli przymowy, żegnania i zaklinania guślarzów. Syr. **3.** × P. p. **Przymówka:** Kato wielkie przymowy wyrzucał na oczy Markowi Celjuszowi. L. **4.** [P.] *przysłowie.* < Przy + Mowa >

† **Przymować, uje, ował** i † **P. ś.** p. **Przyjąć.** Glos., Kaz. 1555. < Przy(j)mować >

† **Przymowanie, a,** blm., czynność cz. **Przymować.**

† **Przymowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przymować ś.**

[**Przymożenie, a,** blm.] czynność cz. **Przymóc.**

[**Przymóc, oże, ógł**] *zdołać.* < Przy + Móc >

† **Przymówca, y,** lm. **y** p. **Przymawiacz:** Ktoby nie zarazem ś. zaprzał abo nie odwołał swojej przymówki, aby jako P. był sądzon. Baz. < Przy + Mówca >

× **Przymówczy I.** przym. od **Przymówca,** *przymawiający:* Człowiek P. **2.** *przymawiający ś. do czego, o co.* Sł. wil. < Od Przymówca >

Przymówić, i, ił, nied. **Przymawiać I.** × P. kogo = *przyciągnąć na swą stronę pięknemi słówkami.* Mącz. **2.** × P. *przyrzucić słówko do rozmowy innych, wtrącić ś. do ich rozmowy:* Miedzy ludzi przyszedszy, nie siedzieć jako darmobit, ale umieć i ku temu i ku owemu P. Rej. **3.** [P.] za kim = *przyczynić ś. słowem, wstawić ś., poprosić, przemówić za kim.* **4.** † P. *wymówić słowa zaklęcia przy czarowaniu, zamówić, urzec.* **5.** † P. na co = *dać do zrozumienia, zrobić aluzję, przymówkę, napomknąć:* Chciał z nim krotofllić, przymawiając jakoby na to żartem, że jego matka musiała cesarza znać. L. Zdaje ś. na to nie przymawiać. Troc. **6.** [P.] *mówiąc przyświadczyć, potwierdzić, przytakiwać.* **7.** komu, czemu, P. komu co, o co (Troc) = *przyganić, przyciąć, dociąć, przygryźć, dogryźć, ukłóć, uszczypać kogo słówkiem,* nied. *dogryzać:* Ty nie gniewaj ś. na mnie o to, panie, żem ci przymówił: czasem tego trzeba. P. Koch. Przymówił tej pani przykro, tedy ulękła ś. ta pani i zasmęciła ś. Ort. Karakali Aleksandryjczykowie o zabicie brata przymawiali. Skar. Przymawiał świętym, narzekał na niebo. Jabł. Dobrym postępkom dotkliwie przymawiać umieją. L. Nie myślał wcale Wojski przymawiać nikomu. Mick. Szlachta na grubo poczęła mu przymawiać. Pol. Przymówiliśmy sobie i stąd przyszło do kłótni. Fred. A. **P. ś. I.** *przydać krótko swoje uwagi o jakiej sprawie, przełożyć ustnie od siebie:* Po wojewodzie mazowieckim przymówił ś. do propozycji od tronu pan Ożarowski. Djar. gr. **2.** × P. ś. do kogo = *przyłączyć ś. doń w rozmowie, zaczepić go rozmową, wdać ś. z nim w rozmowę, zagabnąć go, zagadać, przemówić doń:* Nieśmiały, nie wie, jak ś. do nas P. L. **3.** komu o co = *domówić ś., natrącić zręcznie o swym żądaniu, dopomnieć ś. okolicznie:* Oddałem list i sam ustnie przymówiłem ś. o pieniądze. L. Nie źle swój interes promowuje, nieznacznie ś. przymówił. L. Przymawiać ś. jej o ten portret, a potym i prosić począł. Lubom. < Przy + Mówić >

Przymówienie, a, I. blm., czynność cz. **Przymówić. 2.** × P. p. **Przymówka.**

Przymówienie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Przymówić ś. 2.** *to, co powiedziano jako przydatek do czyjej mowy, ustna uwaga, komentarz do niej:* P. ś. = ustna krótko wyrażona uwaga, obserwacja. L. Kładłem w jednę szalę mowę dwuarkuszową, a w drugą zwięzłe P. ś., a P. ś. przeważyło dwuarkuszową mowę. L. Podał królowi konstytucją z krótkim przymówieniem ś. Djar. gr.

[**Przymówisko, a,** lm. **a**] **I.** p. **Przymówka:** W ten cel, póki żyw, pewnie nie ugodzi, aby miał ujść przymówisk, co Nestora zdradził. Żebr. Dajże, panie, abym już więcej tych przymówisk nie słuchała. B. B. **2.** *mniemanie, przesąd, uprzedzenie.* < Przy + * Mówisko, MO[Ł]W >

Przymówka, i, lm. **i I.** *przymówienie ś., danie do zrozumienia o swym żądaniu, dopomnienie ś. okoliczne:* P., skryte a dowcipne oznajmienie komu potrzeby swojej a. cudzego błędu. Lubom. Dla głodnych ludzi słuszniejsza uczynić przed przymówką. Lubom. **2.** a. [**Przymówisko**], × **Przymówienie,** × **Przymowa** *przygana, przygryzka, docinek, przycinek, słówko uszczypliwe, złośliwe, przytyk, przekąs:* Na drugiego P., a na ś. ni słówka. Prz. O przymówkę, jakoby miał być nieuczciwej matki synem. St. lit. Kto wspomniał Faraona abo Nabuchodonozora abo Holoferna, na ś. przymówkę obracał Gienzeryk. Skar. (= *aluzję; do siebie brał).* Do której ta P. zdawała ś. stosować. Korz. By człowiek największy był, przymówek być próżny nie może. Bud. B. Żeby w czynieniu dobrodziejstwa P. a. jakie uszczypliwe nie było słowo. Górn. O wywodzie szlachectwa za przymówką. St. lit. P. żartowna. Troc. Przymówki godzien. Troc. Na przymówkę zasłużył. Troc. Zdawało mu ś., że w ostatnich słowach matki była jakaś P. Korz. O sławnym lutniście Bekfarku jest ona P.: nie bierz po Bekfarku lutni. Falib. < Przy + Mówka >

× **Przymównie** przys. od **Przymówny.** L.

Przymówny I. × P. *zawierający przymówkę, przymawiający, uszczypliwy, złośliwy, kostyczny.* Mącz. **2.** *umiejący ś. przymówić, lubiący ś. przymawiać, interesowny.* < Przy + Mówny >

Przymraczać, a, ał p. **Przymroczyć.**

Przymraczanie, a, blm., czynność cz. **Przymraczać.**

Przymrocze, a, lm. **a, Przymrok, Przymroka** *przedświt, brzask, szara godzina; zmrok, zmierzch poczynający ś.:* Ze snu oczy odemknął w przymroczu. Słow. Nie widziałby wzrok w przymro-

czu wieczora tak cudownego w złotach malowania. Słow. <Przy + *Mrocze, od Mrok>

Przymroczenie, a, blm., czynność cz. **Przymroczyć.**

Przymroczyć, y, ył, nied. **Przymraczać** *przyciemnić, przyćmić mrokiem.* Przen.: *nachmurzyć, zasępić, nasrożyć:* Marsem błysk oczu przymracza. Gosz. Przen.: *zamroczyć, zrobić niewyraźnym, osłabić, przytępić:* Trunkiem przymroczyłeś pamięć swoją. Kaczk. <Przy + Mroczyć>

Przymrok, u, lm. **i** p. **Przymrocze:** [Z wieczora na przymroku]. <Przy + Mrok>

Przymroka, i, lm. **i** p. **Przymrocze:** W przymroce wieczornej duże okna jaśniały mocnym światłem. Wójc. <Przy + Mroka>

† **Przymrota, y,** lm. **y?:** Dano im w niebo patrzeć, a oni z zwierzęty wolą w ziemię z przymroty, skąd jest wiek przeklęty. Jurk. <?>

Przymrozek, zku, lm. **zki,** † **Przymróz,** † **Przymrozie 1.** *mróz niewielki:* Jeśli susze lub przymrozki panują, matami grzędy okrywać należy. Przędz. Paniusia jak spojrzy na niego, to niby północkowy wiatr na przymrozku. Jun. **2.** *szron, sadź, mróz biały.* <Przy + *Mrozek, od Mróz>

Przymrozić, i, ił *zmrozić nieco, zwarzyć mrozem.* L. <Przy + Mrozić>

† **Przymrozie, a,** lm. **a** p. **Przymrozek.** Ps. flor. <Przy + *Mrozie, od Mróz>

Przymrozkowaty *odznaczający ś. przymrozkiem, przymrozkami:* Nastały zimne, przymrozkowate poranki, oraz wieczory. Dyg. <Od Przymrozek>

Przymrożenie, a, blm., czynność cz. **Przymrozić.**

† **Przymróz, ozu,** lm. **ozy** p. **Przymrozek.** Ps. flor. <Przy + Mróz>

× **Przymruczać, a, ał** p. **Przymruknąć.** Mącz.

× **Przymruczanie, a,** blm., czynność cz. **Przymruczać.**

× **Przymruczeć, y, ał** p. **Przymruknąć.** <Przy + Mruczeć>

× **Przymruczenie, a,** blm., czynność cz. **Przymruczeć.**

Przymrugiwać, uje, iwał komu, na kogo, do kogo = *pomrugiwać, mrugać z przerwami:* Ta gwiazdeczka zdaje ś. P. przyjaźnie. Krasz. <Przy + *Mrugiwać, od Mrugać>

Przymrugiwanie, a, blm., czynność cz. **Przymrugiwać.**

Przymrukiwać, uje, iwał p. **Przymruknąć.**

Przymrukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przymrukiwać.**

Przymruknąć, nie, nął, × **Przymruczeć,** nied. **Przymrukiwać,** × **Przymruczać 1.** *przywtórzyć mruczącemu, mruknąwszy przyświadczyć; zawtórować mruczeniem.* **2.** × P. *zamruczeć zlekka.* <Przy + Mruknąć>

Przymruknięcie, a, blm., czynność cz. **Przymruknąć.**

Przymrużać, a, ał p. **Przymrużyć.**

Przymrużanie, a, blm., czynność cz. **Przymrużać.**

Przymrużanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymrużać ś.**

Przymrużenie, a, blm., czynność cz. **Przymrużyć:** Serce wabił letkim przymrużeniem. L.

Przymrużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymrużyć ś.**

Przymrużony *który przymrużono a. który ś. przymrużył:* Oczy płakały pod powiekami przymrużonemi.

Przymrużyć, y, ył, nied. **Przymrużać** oczy, powieki = *zmrużyć niezupełnie, przymknąć:* Sparł ś. na zydlu, brwi sobie pomusnął, przymrużył oczu i szczęśliwie usnął. Kniaź. Przymrużył oczy, nadął ś. i kichnął. Kras. Przymrużył oczy, chcąc dojrzeć. Korz. Przen.: Przymruża złociste światełka. Mick. **P. ś.** (o oczach, powiekach) *przymknąć ś., zmrużyć ś. niezupełnie:* Oczy Karoli przymrużały ś. rozkosznie. Orzesz. <Przy + Mrużyć>

Przymrzeć, mrze, marł, [**Przymarć**], nied. **Przymierać 1.** głodu, głodem = *przycierpieć wielkiego głodu; obumrzeć, [zniszczeć, podupaść na zdrowiu i siłach, spasować, szczeg. wskutek głodu]:* Lepiej jest przymierać głodu, niż raz połknąwszy, zgubić ś. Pot. Bronili ś. jeszcze oblężeni, choć już przymierając z wielkiej części dla świeżo zawziętego głodu. Tw. Nic to nie było siedm lat walczyć, nie przestając, mróz i gorąco cierpieć, głodu przymierając. Kochan. Gospodarstwa nawykać za młodu, żeby potym na starość nie przymierać głodu. Star. Patrzmy, jak po obcych ś. kątach poniewierać żałosna jest, lub chleba z rąk patrząc, przymierać. Błaż. Boć nam barzo grożą gradem; a niechaj rychlej dowiera, wieręć po stronach przymiera; trzeba teraz będzie księdza, zać jedna nastanie nędza. Rej. [Idzie żołnierz borem, lasem, przymierając głodu czasem]. O żołnierzu tułaczu, który borem, lasem idzie, z biedy i głodu przymierając czasem. Mick. Przymierają głodem. Sienk. Kto przebiera, ten przymiera. Prz. **2.** × P. *zostać w tym miejscu, gdzie śmierć zaskoczyła.* Przen.: Słowa wolą raczej P. do mej wargi. Berw. **3.** † P. na kogo = *przypaść na kogo po czyjej śmierci:* Przymiera to wszystko na brata, na ojca względem naturalnej sukcesji. Troc. <Przy + Mrzeć>

Przymszały *mchem obrosły, omszały nieco.* <Od *Przymszeć, Przy + Mszeć>

Przymulać, a, ał p. **Przymulić.**

Przymulanie, a, blm., czynność cz. **Przymulać.**

Przymulenie, a, lm. **a,** czynność cz. **Przymulić:** P. gruntu do brzegu. Ostr. Przymulenia idą na korzyść właściciela nadbrzeżnego.

Przymulić, i, ił, nied. **Przymulać 1.** *przysunąć, przyczynić w postaci mułu:* Woda przymuliła gruntu do brzegu. **2.** *przykryć, zarzucić mułem, nanieść mułem, zamulić:* Stanął tracz przymulony. Pot. Woda mętna nową ziemią przymuliła rolą. Trzyc. [Cy go woda przymuliła? Powodzie coraz częstsze, a to niepeć dla żywiny, jak żyje w wodzie; powytłukuje o kamienie, przymuli, zabierze i nic ś. nie ostoi]. Ork. <Przy + Mulić>

× **Przymunderunek, nku,** lm. **nki** p. **Przymundur:** Nie było tu mowy o tak zwanym małym mundurze, czyli przymunderunku. Górs. <Przy + Munderunek>

× **Przymundur, u,** lm. **y,** × **Przymunderunek** *mundur zwyczajny, nie galowy, mały mundur, wicemundur:* Potrzeby, jak P., reperacja broni. Górs. <Przy + Mundur>

Przymundurek, rku, blm. *przyodziewek niezbędny przy mundurze:* Na P., to jest bieliznę, trzewiki, kamasze... Górs. <Przy + Mundurek>

Przymur, u, lm. **y** p. **Przymurek:** Stał pod przymurem pieca. Gliń. <Przy + Mur>

Przymurek, rku, lm. **rki, Przymur 1.** *przymurowanie, małe przedmurze, przydatek z muru, mały murek przy dużym murze:* P., u komina = *gzyms szeroki do stawiania czego:* Świeca paliła ś. na przymurku. Krasz. Podróżny usiadł na przymurku i zapadł w swoje marzenia. Żer. **2.** w forty-

fikacjach, *mur poprzeczny, wzmacniający mur główny:* Przymurki w fortyfikacji są kawałki murów podpierające miejscami futrowanie, którym wał jest obmurowany. Jak. J. Mur otaczały mocne i grube wieże, mając z nich każda jedna między drugą osobliwy P. Ustrz. Złączyć przymurkiem. Torz. Trudnią nas winnic przymurki, że zasłaniają strzelające Turki. Koch. W. <Przy + Murek>

Przymurować, uje, ował *murując przybudować; domurować:* P. oficynę.

Przymurowanie, a, blm., czynność cz. **Przymurować.**

Przymurze, a, lm. **a** *miejsce położone przy murze, podmurze, zamurze, plac otaczający mury miasta.* Kn. <Przy + *Murze, od Mur>

Przymus, u, blm. *przymuszenie, przymuszanie, mus, konieczność:* Z przymusu, pod przymusem, a nie z dobrej woli to uczynił. Troc. Użyć przymusu (*= przemocy, gwałtu*). Przymusem w niemiłe złączony jarzmo. Troc. Uważam, że ten w szczęściu nieprzeżytym płuży, kto prawu, sądom, panu bez przymusu służy. Błaż. Uczyń z ochotą, co masz uczynić z przymusu. Min. Znękani byli i upokorzeni przymusem tym. Krasz. P. moralny. P. osobisty *= pozbawienie kogo swobody w celu wymuszenia czego.* Praw.: P. adwokacki = *obowiązkowe, z urzędu stawanie adwokata w sprawie.* <Przy + Mus>

Przymusiciel, a, lm. **e** *ten, co przymusza a. przymusił, przyniewalacz.* L. <Od Przymusić>

Przymusicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przymusiciel.**

Przymusić, i, ił, nied. **Przymuszać,** † **Przymuszawać** kogo *= zgwałcić czyją wolę, przyniewolić, zmusić:* Matka jego przymusiła go, żeby bezbożnie czynił. Leop. (przynukała go. Leop.). Przyszli starszy domu jego, przymuszając go, aby wstał z ziemi. Wuj. Gdzie co radzą, tam na wolą dają; a gdzie rozkazują, tam zmuszona jest służba. Skar. Przymusza niższego wyższy, gdy go prosi. Baz. Przymusił mię do podpisania. Troc. P. dziewkę do małżeństwa. Troc. Przymuszona miłość ś. nie darzy. Prz. Z nieprzymuszonej życzliwości mu pomaga. Troc. Nie dbali o ćwiczenie, że ich żadną winą do tego nie przymuszawano. Petr. W nieprzymuszone dłonie delficki wianek weź. Dan. P. kogo do posłuszeństwa. Głodne dzieci matka przymuszona panującego języka naucza. Karp. Niegrzecznych do grzeczności przymuszają. Fred. M. Przymuszać kogo sobie za sługę i niewolnika. Star. Pełń obowiązki religji z ochotą, bo przymuszone ofiary niemiłe są Bogu. Kras. Częstokroć do popełnienia występku potrzeba przymusza. L. (*= popycha*). Czy masz wolną i nieprzymuszoną wolę? Korz. **P. ś. 1.** *zadać sobie gwałt, wymóc na sobie, zmusić ś.:* Na słowa ś. przymusza. Troc (*= sili ś.*). Gwałtownie ś. do tego przymuszał. Troc. Będę ś. przymuszał, abym ją mógł kochać. L. **2.** nied. *krępować ś., ambarasować ś., ceremonjować ś.:* Pozwól, pani, abym sobie z nią po przyjacielsku postąpiła; proszę ś. także dla mnie nie przymuszać. L. <Przy + Musić>

Przymuskać, ska a. szcze, skał, Przymusnąć, nied. **Przymuskiwać** *muskaniem przygładzić, umuskać, muskając przypłaszczyć; przygłaskać:* Twarz więc zawsze przymuskaj, a mydła barskiego używaj, jeśli chcesz być lica pięknego. Białog. Przymuśnij złoto płatkowe wełną. Troc. Jakoby przymusnął. Kn., Pot. (*= jak ulany; ulizany, umuskany, wymuskany*). Przen.: Krzyżacy wojnę, z którą ś. jeszcze zatrzymywali, do czasu P. chcieli. Błaż. (*= ugłaskać, przytłumić, przyciszyć, zażegnać na czas jakiś*). <Przy + Muskać>

Przymuskanie, a, blm., czynność cz. **Przymuskać.**

Przymuskiwać, uje, iwał p. **Przymuskać.**

Przymuskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przymuskiwać.**

Przymusnąć, śnie, snął p. **Przymuskać.** <Przy + Musnąć>

Przymusowo przys. od **Przymusowy; Przymuszenie,** × **Przymuśnie,** *z przymusu, niedobrowolnie, z konieczności, musowo, gwałtem.*

Przymusowość, i, blm. rz. od **Przymusowy.**

Przymusowy, × **Przymuśny** przym. od **Przymus,** *ulegający przymusowi, przymuszany, niedobrowolny, poniewolny, mimowolny, wywołany koniecznością, musowy:* Kolonista P. P. pobyt. Milczenie przymusowe. Krasz. Lek.: Kaftan P. p. **Kaftan.** Leczenie przymusowe. Ps.: × Wyobrażenia przymusowe = *poniewolne, niedostępne, myśl opętujące.* <Od Przymus>

Przymuszacz, a, lm. **e** *ten, co przymusza.* <Od Przymuszać>

Przymuszać, a, ał i P. ś. p. **Przymusić.**

Przymuszanie, a, blm., czynność cz. **Przymuszać.**

Przymuszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymuszać ś.**

Przymuszany 1. im. od **Przymuszać;** *będący czym z musu:* Sługa przymuszana nic nie warta. **2.** [Kapusta przymuszana] = *octem zalewana.*

† **Przymuszawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przymusić.**

† **Przymuszawanie, a,** blm., czynność cz. **Przymuszawać.**

† **Przymuszawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przymuszawać ś.**

† **Przymuszczek, czka,** lm. **owie** *przypochlebca, pochlebca, lizus:* Ci wszędobyłowie abo przymuszczkowie do rzepiu są podobni, który więc do każdej sukni przylnie. Opal. <Od *Przymusk, Przy + Musk>

Przymuszczka, i, lm. **i 1.** [P.] *jeden z kosmyków włosów obciętych przy uchu:* Czesać ś. z przymuszczkami. **2.** † P. *pozór przyjaźni, udanie obłudne, układność fałszywa, płaszczyk życzliwości, pochlebstwo, nadskakiwanie:* Byli od niego obleśnemi przymuszczkami, pochlebstwy i podarkami złudzeni. Błaż. Niedługa ona P. trwała, *dissimulatio.* Błaż. Ludzi cnotliwych pod przymuszczką przyjaźni zdradziecko oszukują, *sub specie amicitiae.* Błaż. (*= pod płaszczykiem przyjaźni*). Jagiełło przymierza z Krzyżakami jeszcze dłużej pomknąłby był, by było przymuszczki fortelnej w listach cesarskich jawnie nie przydybano. Błaż. <Od Przymuszczek>

1. Przymuszenie, a, blm., czynność cz. **Przymusić:** Gwałtowne to było P. Troc.

2. Przymuszenie przys. p. **Przymusowo.**

Przymuszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymusić ś.**

Przymuszony 1. im. od **Przymusić. 2.** *pochodzący z przymusu, przymusowy, nie dobrowolny, wymuszony na kim:* Czy masz dobrą i nieprzymuszoną wolę? Przymuszona ofiara. **3.** *wymuszony, nienaturalny, udany, do którego ś. kto przymusza, przesadny, sztuczny:* Ona ma całą minę przymuszoną, kiedy wchodzi do pokoju, tak jakoś zasznuruje gębę. L. Przymuszonym uśmiechem po-

krył zły humor. Krasz. Chód P. Troc. Styl P. Troc. Wolny styl i nieprzymuszony. Troc.

× **Przymuśnie** p. **Przymusowo**: P., z muszenia, potrzebnie, *necessarie*. Mącz.

Przymuśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przymusnąć.**

× **Przymuśny l.** p. **Przymusowy**: Zabój P. nigdy śmiercią ścigany być nie powinien. Ostr. **2.** *przymuszający, zmuszający*: Idę przymuśna, gdzie każe przymuśna fortuna. Koch. W. <Od Przymus>

Przymyk, a, lm. **i l. a. Szlaglistwa** bud. *listwa na krawędzi jednego ze skrzydeł okna, podwoi, zakrywająca szparę przy ich zetknięciu ś.* **2.** mech. *przymknięcie, przymykanie*: P. przedzwrotowy, pozwrotowy silnika parowego. <Przy + *Myk, MK/MYK>

Przymykać, a, ał i P. ś. p. **Przymknąć.**

Przymykadło, a, lm. **a** mech. *przyrząd do przymykania, czyli częściowego lub powolnego zamykania przewodu parowego lub t. p.* <Od Przymykać>

Przymykalny *mogący ś. przymykać*: Szpara oddechowa bardzo mała, skórkowatym brzeżkiem przymykalna. Wał. <Od Przymykać>

Przymykanie, a, blm., czynność cz. **Przymykać.**

Przymykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymykać ś.**

× **Przymyślenie, a,** blm., czynność cz. **Przymyślić.**

Przymyślić, i, ił, nied. **Przymyśliwać l.** × P. sobie co = *wymyślić, przywidzieć, uroić, wymarzyć, ubrdać, wmówić w siebie.* Stary coś sobie przymyślił. Krasz. **2.** † Przymyśliwać o czym = *przemyśliwać nieco, zamyślać, brać pod rozwagę.* L. <Przy + Myślić>

Przymyśliwać, a, ał p. **Przymyślić.**

Przymyśliwanie, a, blm., czynność cz. **Przymyśliwać**: Obraził Ludwik na ś. Polaki nieprzymyśliwaniem o zwetowaniu Włodzimierza. Błaż.

Przymytek, tku, lm. **tki** gór. *robota dowolna nad czas szychty za oddzielnym wynagrodzeniem.* <Przy + *Mytek, od Myto>

Przynabłonkowy hist.: Komórki przynabłonkowe w cewce gruczołowej (cellulae centroacinosae). <Przy + Nabłonkowy>

× **Przynabycie, a,** blm. rz. od **Przynabyć.**

Przynabyć, ędzie, ył, nied. **Przynabywać** *więcej jeszcze nabyć; przykupić, dokupić*: Przynabył sobie mnogszego i jeszcze sposobniejszego naczynia. Smotr. <Przy + Nabyć>

Przynabywać, a, ał p. **Przynabyć.**

Przynabywanie, a, blm., czynność cz. **Przynabywać.**

! **Przynaczyniówkowy** anat. *przy naczyniówce będący* (perichorioidealis). <Przy + Naczyniówkowy>

Przynaglacz, a, lm. **e** *ten, co przynagla.* <Od Przynaglać>

Przynaglać, a, ał p. **Przynaglić.**

Przynaglanie, a, blm., czynność cz. **Przynaglać.**

Przynaglenie, a, blm., czynność cz. **Przynaglić**: Próby przynaglenia Marji do zaciągania długów. Krasz.

Przynaglić, i, ił, nied. **Przynaglać,** † **Przynagliwać l.** kogo, † komu = *pobudzić, zmusić do pośpiechu, przypędzić, popędzić, znaglić, przyprzeć kogo do muru, przypilić go, natrzeć nań*: Woda wodą bywa popędzana, przynagla jej owa, co z góry ubiega, a ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. Otw. Przynaglono tłustemu koniowi z karety, zdechł w pół godziny. Kluk. Nie przestał on jej przynagliwać. Otw. Przynaglać podczas gorzej. Kn. Przynaglali Egipcjanie ludowi, aby co rychlej z ziemi wyszedł. Wuj. Pogróżki uczyniwszy, chcieli go od jego przedsięwzięcia odstraszyć, przynaglając go, aby ś. podpisał. Baz. Przynaglał mu, aby co rychlej robił. Troc. Pan nie dość go przynagla. Krasz. Kiedy czas przynagli. Fred. M. Próżno woźnica przynagla do biegu. Mick. **2.** co, † czemu = *przyspieszyć*: P. resztę przygotowań wojennych. Przynaglali tym robotom. Troc. <Przy + Naglić>

† **Przynagliwać, a, ał** p. **Przynaglić.**

† **Przynagliwanie, a,** blm., czynność cz. **Przynagliwać.**

[**Przynagły**] *gwałtowny*: Oddychnął ciężko, aby nie rzucić Suhajowi słowa przynagłego. Ork. <Przy + Nagły>

Przynająć, jmie, jął, nied. **Przynajmować** *przybrać drogą najmu*: Nie mogąc mieścić ś. wygodnie w tamtym mieszkaniu, przynajęliśmy ten pokój o ścianę. L. P. ludzi do roboty. <Przy + Nająć>

Przynajęcie, a, blm., czynność cz. **Przynająć.**

[**Przynajm**] p. **Przynajmniej.** <Z Przynajm(niej)>

[**Przynajmij**] p. **Przynajmniej.** <Z Przynajmniéj>

Przynajmniej, † **Przynamniej,** [**Przynajm, Przynajmij, Przynami, Przynamsię**] przys. **l.** *choć, chociaż, w ostatnim razie*: Jeżeli nie jesteś skromnym, to P. okazuj ś. takim. Jeżeli nie płacisz długu, płać P. procent. **2.** *co najmniej*: Pociągnie ś. to P. z rok. Odpędziwszy a. wzdy P. uskromniwszy chorobę. Ocz. <Przy + Najmniej>

Przynajmować, uje, ował p. **Przynająć.**

Przynajmowanie, a, blm., czynność cz. **Przynajmować.**

× **Przynalegać, a, ał** na kogo = *nalegając nań przykrzyć mu ś.*: Przynalegam komu do spełnienia, do jedzenia. Troc. <Przy + Nalegać>

× **Przynaleganie, a,** blm., czynność cz. **Przynalegać.**

† **Przynależłość, i,** blm. *nagłość, przynaglenie, potrzeba gwałtowna*: Soli tej zażywać można według każdej choroby przynależłości i potrzeby. Syr. <Przy + Należłość>

Przynależeć, y, ał l. a. P. ś. *należeć do kogo, do czego, być czyją własnością, przypadać komu w udziale, należeć ś.*: Mnie honor zakończenia dzieła tego przynależy. L. P. ku czemu. Orzech. Przynależę panu temu. Troc. Przynależy mu ten dom. Troc. Brzegi, miasta i ludzie tobie ś. przynależą. Krasiń. Prawa te przynależą trzem pierwszym (*=przysługują im, są ich przywilejem*). **2.** do czego = *obowiązywać co, być koniecznym, być powinnością czego, być przywiązanym do czego, składać ś. na co*: Do poczciwego pożycia wiele przynależy. Troc. **3.** Przynależy = *przystoi, wypada, należy, godzi ś., przysługuje prawo, jest stosowne*: † Przynależy mi co, † przynależy co na mnie. L. Przynależały takie szaty na niego. Troc. Przynależy mi takie nosić szaty. Troc. [Wszystko, jak przynależało, zrobi i jeszcze najemnika przypilnuje]. Reym. **4.** † P. *zależeć, zawisnąć*: Wiele na tej przynależy (zależy) sprawie. Troc. <Przy + Należeć>

Przynależenie, **a**, blm., czynność cz. **Przynależeć**.

†**Przynależętszy** st. w. od **Przynależący**: Piwa dobre dzieciom, ludziom młodym przynależętsze i zdrowsze są, niźli wody. Syr. <Od Przynależeć>

Przynależnie przys. od **Przynależny**; × **Przynależycie**: Nie wiem, jak to P. i doskonale wywieść. Dor. (= *należycie*, *jak ś. należy*).

Przynależność, **i l.** blm. rz. od **Przynależny**; **Przynależytość**: P. sądu. Troc (= *kompetencja*, *właściwość*). **2.** lm. **i** *to*, *co do czego przynależy*, *należność*: Województwo to z wszystkiemi zamkami, przynależnościami. Vol.

Przynależny, **Przynależyty l.** *należny*, *przynależący*, *należący ś.*: Odzyskanie przynależnych kasie niedoborów. **2.** *należący*, *tyczący ś. kogo*, *czego*, *odnośny*, *odpowiedni*: Akta z przynależnemi dowodami. **3.** *należny*, *odpowiedni*, *przysługujący*, *należyty*, *słuszny*, *przyzwoity komu*, *stosowny*: Z przynależnym szacunkiem. **4.** × P. *właściwy*, *odpowiedni*, *kompetentny*: Sąd P. <Przy + Należny>

× **Przynależycie** p. **Przynależnie**.

Przynależytość, **i**, lm. **i** p. **Przynależność**: P. języka japońskiego do rodziny uralsko-altajskiej. P. sądu, *competentia fori*. Kn. Przynależytości urzędu tego są dochody z przyległych wsiów. Troc. Wszystkie tej majętności przynależytości. Troc.

Przynależyty p. **Przynależny**. <Przy + Należyty>

[**Przynałożenie się**, **a ś.**, blm.] czynność cz. **Przynałożyć ś.**

[**Przynałożyć się**, **y ś.**, **ył ś.**] *nałożyć ś.*, *włożyć ś.*, *wdrożyć ś.*, *wprawić ś.*, *wciągnąć ś.*, *przywyknąć*, *nawyknąć*, *przyzwyczaić ś.*: Jak ś. przynałoży, to i w piekle niezgorzej. P. ś. do pracy. <Przy + Nałożyć ś.>

[**Przynamawiać**, **a**, **ał**] *namawiać*. <Przy + Namawiać>

[**Przynamawianie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przynamawiać**.

[**Przynami**] p. **Przynajmniej**.

†**Przynamniej** p. **Przynajmniej**. <Przy + Namniej>

[**Przynamsię**] p. **Przynajmniej**.

[**Przynaodziać**, **eje**, **ał**] *uderzyć kogo*: Przynaodział złodzieja kłonicą przez plecy. <Przy + Naodziać>

[**Przynaodzianie**, **a**, blm.] czynność cz. **Przynaodziać**.

[**Przynapijać się**, **a ś.**, **ał ś.**] *upijać ś.*, *pić*: Rad ś. przynapija. <Przy + Napijać ś.>

[**Przynapijanie się**, **a ś.**, blm.] czynność cz. **Przynapijać ś.**

× **Przynapominać**, **a**, **ał** *przypominać*, *zachęcać*: P., *cohortari*. Mącz. <Przy + Napominać>

× **Przynapominanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przynapominać**.

× **Przynarządzać**, **a**, **ał** p. **Przynarządzić**. <Przy + Narządzać>

× **Przynarządzanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przynarządzać**: *Parasceve*, przygotowanie, P., przedtym nagotowanie. Mącz.

× **Przynarządzenie**, **a**, blm., czynność cz. **Przynarządzić**.

× **Przynarządzić**, **i**, **ił**, nied. **Przynarządzać** *przygotować*, *przyszykować*, *przyrządzić*. <Przy + Narządzić>

Przynasadowy *przy nasadzie znajdujący ś.*: Nozdrza umieszczone w szparze podługowatej przynasadowej. <Przy + Nasadowy>

× **Przynasienny** gruczoł, anat. = *gruczoł krokowy* (prostata). <Przy + Nasienny>

× **Przynaszać**, **a**, **ał** p. **Przynieść**.

× **Przynaszanie**, **a**, blm., czynność cz. **Przynaszać**.

Przynawlec, **ecze**, **ókł**, nied. **Przynawlekać** *jeszcze więcej nawlec*, *przydziać*, *przynizać*. <Przy + Nawlec>

Przynawleczenie, **a**, blm., czynność cz. **Przynawlec**.

Przynawlekać, **a**, **ał** p. **Przynawlec**. <Przy + Nawlekać>

Przynawlekanie, **a**, blm., czynność cz. **Przynawlekać**.

[**Przynawrócenie się**, **a ś.**, blm.] czynność cz. **Przynawrócić ś.**

[**Przynawrócić się**, **i ś.**, **ił ś.**] *wrócić*: On ś. przynawróci. <Przy + Nawrócić>

× **Przynercze**, **a**, lm. **a** anat. **l.** p. **Nadnercze**. **2.** *otoczenie nerki*, *tkanki otaczające nerkę* (paranephrium). <Przy + *Nercze, od Nerka>

Przynereczny, **Przynerkowy** anat. *przy nerkach znajdujący ś.* Patol.: Zapalenie przynereczne (paranephritis). <Przy + *Nereczny, od Nerka>

× **Przynerka**, **i**, lm. **i** anat. p. **Nadnercze**. <Przy + Nerka>

Przynerkowy p. **Przynereczny**. <Przy + Nerkowy>

Przynęcać, **a**, **ał** p. **Przynęcić**.

Przynęcanie, **a**, blm., czynność cz. **Przynęcać**.

Przynęcenie, **a**, blm., czynność cz. **Przynęcić**.

Przynęciciel, **a**, lm. **e** *ten*, *co przynęca a. przynęcił*, *przywabiacz*. L. <Od Przynęcić>

Przynęcić, **i**, **ił**, nied. **Przynęcać l.** *nęcąc przyciągnąć*; *przywabić*, *przymamić*, *przyłudzić*, *znęcić*: Umizg, uśmiech, chętne z niemi obcowanie, to mężczyzny przynęca i to jest dla nich jak dla much słodycz, na którą ś. zlatują. L. Dziś pierwszy wzgląd bywa na mienie; sama uroda z cnotą nie przynęci. Pot. Przynęca mię swym uśmiechem. Rzew. Łańcuch żórawi przynęcony wiosną. Uj. **2.** ryb. *zastawić przynętę na ryby*, z a n ę c i ć. <Przy + Nęcić>

× **Przynęka**, **i**, lm. **i** p. **Przynuka**.

Przynękać, **a**, **ał l.** dok. *znękać nieco*. **2.** × P. p. **Przynucać**. **3.** [P.] *przybliżać ś.* <Przy + Nękać>

Przynękanie, **a**, blm., czynność cz. **Przynękać**.

× **Przynęt**, **u**, lm. **y** p. **Przynęta**. <Przy + Nęt>

Przynęta, **y**, lm. **y**, × **Przynęt** *to*, *co przynęca*, *ponęta*, *wab*, *wabik*, *ułuda*: Raz tylko dać przynętę, to zawsze przylatywać będą. L. Tak słodką go opiwszy przynętą. Troc. O przynętach ptaszych. L. Ktoby uczynił przynętę na ptaki na swym gruncie, a drugiby te przynęty popsował, abo ptaki przynęcone odegnał, abo na gotowych cudzych ponętach pomknął, zapłaci. St. lit. Ktoby czyje przynęty dziegciem abo czosnkiem podmazał... St. lit. (ptaśniczy gaik, polko. L.). P., ryb. p. **Zanęta**. [P., wabik na ryby. P. denna = na dnie wody dawana. P. wędkowa = P. do wędki]. <Przy + Nęta>

Przynętne, **ego**, blm. *to*, *co ś. kładzie na przynęcenie*, *do czego znęcony idzie*, *przynęta*, *wab*, *wabik*, *wabidło*: Iść, biedz na P. <Od Przynętny>

Przynętnie przys. od **Przynętny.** L.

Przynętny przym. od **Przynęta,** *ponętny, powabny, nęcący do siebie, pociągający ku sobie, uludny:* Przynętnym pochlebstwem utargowana łaska. Błaż. Nie pstrzyli stoicy pism swoich przynętnemi kwiatkami; cały onych tok ma w sobie coś stałego. Pilch. <Od Przynęta>

[Przynicenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przynicić ś.**

[Przynicić się, i ś., ił ś.] (o chlebie) *przyrumienić ś.* <Przy + Nicić ś.>

†**Przynielubszy** *trochę nielubiany, nieprzyjemny:* P., *subinvisus.* Mącz. <Przy + *Nielubszy, od Nieluby>

Przyniesienie, a, blm., czynność cz. **Przynieść.**

Przynieść, esie, ósł, [Trzynieść], nied. **Przynosić,** × **Przynaszać,** †**Przynoszywać I.** co = *przyjść z czym, niosąc przybyć:* Bys Homerem był, bądź wdzięcznym Maronem; nie przyniesiesz-li, nie weźmiesz, Maronie, Cyceronie. Groch. Imiona tych, którzy chleb i wino do ołtarza przynoszywali, czytane przy mszy bywały. Pim. P. komu co w podarunku. P. wiadomość *(= zwiastować).* Przyniósł z sobą książkę. Troc. Przyniósł mi list. Troc. Dzieci, jak ś. urodzą, do rzek przynaszamy, a lodem i wodami ich ciała stwardzamy. Koch. J. *(= zanosimy).* Inżenier przyniósł mu propozycję nabycia placów i z energją popierał interesa swoich mocodawców. Orzesz. [Dam ja tobie z Wiednia P. bielony czepeczek] *(= przywieźć).* [P. czego] = *P. co:* P. mnie było szmatki. Przen.: P. co w ofierze *(= złożyć; poświęcić co, zrobić z czego ofiarę).* Każdy, rodząc ś., przynosi z sobą własnego sędziego, to jest sumnienie. Stasz. P. sobie imię *(= urodzić ś. w dniu jakiego świętego).* Okręty nasze przynosiły nam skarby *(= dostarczały nam skarbów, przywoziły je).* Wiatr głosy przynosi *(= donosi).* Wolno mówić, co komu ślina do ust przyniesie. Krasz. Każdy dzień coś nam nowego przynosi *(= daje, zwiastuje).* **2.** kogo, przen. = *sprowadzić, przyprowadzić, zagnać, wnieść, przypędzić:* Cóż to Wc Pannę tak rano przyniosło? L. Dalibóg ci kaduk go tu przyniósł. L. Czy cię tu djabli przynieśli? Co cię tu przyniosło? *(= skądeś ś. tu wziął).* P. co komu w posagu = *wnieść.* Przen.: P. co komu = *uczynić, zrobić; sprawić, narazić go na co, sprowadzić co nań, okryć go czym; spowodować, pociągnąć za sobą:* P. hańbę, ujmę, zaszczyt. P. komu szkodę, stratę. P. komu korzyść *(= zapewnić).* P. komu w zysku. Wiele ten dom przynosi (dochodu)? *(= daje, czyni).* P. ulgę, pociechę. Przynosi to żal, smutek, chorobę. Troc. Takie lekarstwa śmierć przynoszą. Troc. Zły uczynek gryzotę przynosi. Troc. Wielkie światło to prawdzie przynosi. Troc. Aby to wątpliwości i rozterków nie przynosiło. Troc. **3.** † P. co komu = *zaproponować, ofiarować:* Węgrowie Władysławowi królestwo swoje a z nim zaraz i Elżbietę przynoszą. Błaż. Władysław przyniesionego sobie królestwa od Czechów nie przyjął. Błaż. **4.** † P. *powiedzieć, wyrzec, wyrazić, wnieść:* Tym podobne mowy i drudzy przynosili z żartem i śmiechy. Bud. B. Królowie inszych rzeczy wszech obfitość mają, samej prawdy tam do nich najmniej przynaszają. Kochan. Mówmy naprzód co do Piotra św. zwierzchności, a potym o cnotach jego, co da Pan Bóg, przyniesiemy. Skar. Nie spodziewam ś., żebym pewniejszego co nad one, co o Rzpltej pisali, P. mógł. Baz. Co rewizorowie uznać i na przyszły sejm P. mają. Troc. Przyniósł tę sprawę do króla. Troc. <Przy+Nieść>

Przyniewalać, a, ał p. **Przyniewolić.**

Przyniewalanie, a, blm., czynność cz. **Przyniewalać.**

[Przyniewolać, a, ał] p. **Przyniewolić.**

[Przyniewolanie, a, blm.] czynność cz. **Przyniewolać.**

Przyniewolenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przyniewolić. 2.** a. **[Przyniewolisko, Przyniewolstwo]** *przymus, gwałt, niewola:* Często widać łzy w jej oczach; na twarzy znać P. L.

Przyniewolić, i, ił, nied. **Przyniewalać I.** *przymusić, zmusić, zniewolić, skłonić:* Nikt woli człowieka P. nie może. Pir. Sadził ś., jakoby jednych chęcią zmyśloną zniewolić, a drugich pogróżkami, krzywdami P. sobie mógł. Błaż. Nie tylko nikogo przyłudzić, ale też snadź i P. nie mogli, aby ś. tego podjął. Baz. [Ja na tobie tak, jak na królewnom patrzał... a on mię po parobsku przyniewolił. Tet. Ledwo mnie za ciebie ojciec przyniewolił, matka przynękała. Któż mię na to przyniewoli? Któż mi ją przyniewoli?]. Przen.: Szyję moją któż ramieniem ku piersi swej przyniewala? Wysp. **2.** [P.] *zwyciężyć, podbić:* Basista, siepiąc na maszynie, niebo sobie przyniewoli. Kot kotkę przyniewolił. <Przy+Niewolić>

[Przyniewolisko, a, blm] p. **Przyniewolenie:** Szła za mąż z przyniewoliska. <Od Przyniewolić>

× **Przyniewolnie** przys. od **Przyniewolny.** L.

× **Przyniewolny** *niewolny, zniewolony, przymuszany, przymuszony, niedobrowolny:* Z przyniewolnego sługi nie chce Bóg ofiary. Pot. <Od Przyniewolić>

[Przyniewolstwo, a, blm] p. **Przyniewolenie.**

Przyniszczeć, eje, ał *zniszczeć cokolwiek, przyniszczyć ś.* <Przy + Niszczeć>

Przyniszczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przyniszczeć. 2.** czynność cz. **Przyniszczyć.**

Przyniszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyniszczyć ś.**

Przyniszczyć, y, ył *zniszczyć nieco, podniszczyć.* **P. ś.** p. **Przyniszczeć.** <Przy + Niszczyć>

Przynitować, uje, ował *przymocować nitem, nitami, przytwierdzić na nit:* Krążek ten ma być czterema nitami do macicy przynitowany. Jak. J. Rękę mu przynitował do drąga. Żebr. *(dextera fixa est cuspide).* Hamon by Andromedę osądził zuchwały, którą przynitowaną za ręce doskonały Abantowic upatrzył. Żebr. <Przy + Nitować>

Przynitowanie, a, blm., czynność cz. **Przynitować.**

[Przyniżać, a, ał] p. **Przyniżyć.**

[Przyniżanie, a, blm.] czynność cz. **Przyniżać.**

[Przyniżenie, a, blm.] czynność cz. **Przyniżyć.**

[Przyniżyć, y, ył, nied. **Przyniżać]** *przychylić, przygiąć ku dołowi:* P. gałąź. **[P. ś.]** *przychylić ś.:* Góra, przyniżaj ś.! <Przy + Niżyć>

[Przynoga, i, lm. **i, Psinoga]** *rękojeść prawa u pługa:* Przynogi płużne. Troc. <Przy + Noga>

Przynos, u, lm. **y I.** [P.] *przyniesienie.* **2.** † P. *rzecz przynoszona, przyniesiona; ofiara:* Oblacja a. P. chlebów, które prosforami nazywają, na ofiarę. Pim. <Przy + Nos>

Przynosiciel, a, lm. **e,** × **Przynośca** *ten, co przynosi.* <Od Przynosić>

Przynosicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przynosiciel.**

Przynosić, i, ił p. **Przynieść.**

Przynoszenie, a, blm., czynność cz. **Przynosić.**

× **Przynośca, y,** lm. **y** p. **Przynosiciel:** P. głowy Nerona. Nar. <Przy + *Nośca, NIOS/NIES/NOS/NASZ>

[**Przynośny**] *dochodny, zyskowny, korzystny, opłacający ś.:* Kiedy Bóg dobry da dziadu kalectwo, to najprzynośniejsze dziadowskie dziedzictwo. <Przy + Nośny>

Przynozdrzny, Przynozdrzowy *znajdujący ś. przy nozdrzach.* Wet.: Zatoka przynozdrzna u konia. <Przy + *Nozdrzny, od Nozdrze>

Przynozdrzowy wet. p. **Przynozdrzny.** <Przy + *Nozdrzowy, od Nozdrze>

× **Przynoże, a,** lm. **a** anat. *stęp, nart* (tarsus). <Przy + *Noże, od Noga>

× **Przynócać, a, ał** p. **Przynucić.**

× **Przynócanie, a,** blm., czynność cz. **Przynócać.**

× **Przynócenie, a,** blm., czynność cz. **Przynócić.**

× **Przynócić, i, ił** p. **Przynucić.**

× **Przynót, u,** lm. **y** p. **Przynut.**

× **Przynóżka, i,** lm. **i** *nożyk do obrzynania winorośli, rzezak.* Mącz. <Przy + Nóżka>

Przynucać, a, ał p. **Przynucić.**

Przynucanie, a, blm., czynność cz. **Przynucać.**

Przynucenie, a, blm., czynność cz. **Przynucić.**

† **Przynucenie, a,** blm., czynność cz. † **Przynucić.**

Przynucić, i, ił, × **Przynócić,** nied. **Przynucać,** × **Przynócać** *przyśpiewać; zawtórować śpiewem.* Mącz. <Przy + Nucić>

† **Przynucić, i, ił,** † **Przynukać,** † **Przynużyć,** nied. † **Przynucać,** nied. † **Przynuczać,** † **Przynużać,** † **Przynękać,** † **Przynukać,** † **Przynukować,** † **Przynukawać** kogo do czego = *przymusić, zmusić, przynaglić, znaglić, przyniewolić, zniewolić, napędzić, nacisnąć, przycisnąć:* To natenczas uczynił głodem przynuczony. L. Prośbami posłów zwyciężeni, też i potrzebą Rzpltej przynuceni i przywiedzeni, nakazujemy, aby... Vol. *(= skłonieni, powodowani).* On je przynucił k temu, iż wstąpili do niego. B. B. Nakoniec Egipcjanie przynuczali lud, aby tym rychlej wyszli z niemi. B. B. Wszystko złożyli nań i powiedzieli, że przynuczeni a z muszenia musieli to czynić, co on chciał. L. Na złych nie chciał ostrości zażywać, chyba musem przynukany. Chr. Darmośmy nalegali, żeby miejsca szukał bezpiecznego ucieczce, nikt go nie przynukał. Min. Przynukawali Lota, mówiąc: wstańcież, wywiedźcie ś. precz z miasta. B. B. (przynękali go. Leop.). Bez ceremonji i pompy godowej samych niebianów za świadki przynużą. Chr. Przyszli starsi, przynukując go, aby wstał. Leop. (przymuszając go. Leop.). Matka jego przynukała go, żeby bezbożnie czynił. Leop. (przymusiła go. Leop.). Krzyk upominających ku bitwie, wrzask przynukających ku uciekaniu. Leop. Przynękają mię, żebym ślub z Józefem przestąpiła. L. Czynię, co ś. sumnieniu przynękanemu czynić należy. Smotr. Chcenie zawisło na woli nieprzynukanej. Troc. [Ojciec przyniewolił, matka przynękała]. <Przy + *Nucić, zam. Nęcić, Czes. přinutiti>

† **Przynuczać, a, ał** p. **Przynucić.**

† **Przynuczanie, a,** blm., czynność cz. **Przynuczać.**

× **Przynuka, i,** lm. **i I.** *przynukiwanie, przynaglenie, przynaglanie, zachęta, przymus, mus, konieczność:* Musisz dać wszystko z przynuki. Rzucajmy szkolne przynuki, bądźmy sobie, krótkie chwile, czujmy życie, trwajmy mile. Koch. W. *(= ograniczenia, rygor, skrępowanie).* Piją bez najmniejszej przynuki. L. *(= nic dają ś. wcale prosić).* Daj za prośbą, bo musisz dać wszystko z przynuki, czego prośba nie może, mogą huki puki. Żegl. Tęgość uczenia zbytniego nie do rzeczy czasem roi, przynuki ś. umysł boi. Kras. Ksiądz dawał zbawienne nauki do skruchy, do żalu przynuki. L. *(= pobudki).* **2.** [P.] *przymuszanie kogo łagodnemi sposobami, znaglanie gości do jedzenia i picia.* <Ros. prinuka>

Przynukać, a, ał I. † P. p. **Przynucić. 2.** [P.] = a) *zapraszać gwałtownie.* b) *przygnać, przypędzić.* c) *przywlec.* [P. ś.] **I.** *powrócić:* Do dom ś. przynukała. 2. *przybiec przyjść.* <Przy + Nukać>

Przynukanie, a, blm., czynność cz. **Przynukać.**

† **Przynukawać, a, ał** p. † **Przynucić.**

† **Przynukawanie, a,** blm., czynność cz. **Przynukawać.**

† **Przynukować, uje, ował** p. † **Przynucić.**

† **Przynukowanie, a,** blm., czynność cz. **Przynukować.**

× **Przynut, u,** lm. **y, Przynót** *przynucenie, przyśpiewanie; przyśpiew, wtór, akompanjament nucącego:* Z niemi ś. zgadza każdy głos bez wyłączenia, każdy ś. z melodyjnym przynutem odzywa. Przyb. <Przy + *Nut, od Nuta>

Przynużać, a, ał I. † P. p. † **Przynucić. 2.** × P. p. **Przynużyć.**

Przynużanie, a, blm., czynność cz. **Przynużać.**

Przynużenie, a, blm., czynność cz. **Przynużyć.**

Przynużyć, y, ył I. † P. p. † **Przynucić. 2.** × P. *znużyć nieco, sfatygować.* <Przy + Nużyć>

† **Przynyrki, ek,** blp. anat. (Perz.) p. **Nadnercze.** <Przy + Nyrki, od Nyrka>

× **Przyobawiać się, a ś., ał ś.** *obawiać ś. nieco.* Mącz. <Przy + Obawiać ś.>

× **Przyobawianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyobawiać ś.**

× **Przyobecnie** przys. od **Przyobecny:** P. będący. Vol.

× **Przyobecny** *obecny przy czym, przytomny czemu.* L. <Przy + Obecny>

Przyobiecać, a, ał, nied. **Przyobiecywać** co komu = *obiecując przyrzec:* Przyobiecałem wieczorem tego dokończyć. L. <Przy + Obiecać>

Przyobiecanie, a, blm., czynność cz. **Przyobiecać.**

Przyobiecywać, uje, ywał p. **Przyobiecać.** <Przy + Obiecywać>

Przyobiecywanie, a, blm., czynność cz. **Przyobiecywać.**

× **Przyobierać, a, ał** p. **Przyobrać.**

× **Przyobieranie, a,** blm., czynność cz. **Przyobierać.**

Przyoblec, ecze, ekł, × **ókł,** nied. **Przyoblekać, Przyobłóczyć I.** kogo w co, czym = *przyodziać, przybrać, oblec, okryć, ubrać, przygarnąć, włożyć co na kogo:* Nagim był, a nie przyobłóczyliście mnie. Bud. P. nagiego. Suknią błyszczącą przyoblekła syna. Kras. Przyobleczony w suknię zakonną. Szajn. Przen.: Marzenia nieraz w szatę rzeczywistości przyobłóczy. Jun. Przyoblekł w słowo marę przeszłości. Orzesz. *(= wcielił).* **2.** *przywdziać, wziąć na siebie, włożyć, wdziać:* Gdy ku onemu dawnemu bechtyrowi przyobleczesz na ś. nieomylną zbroję Pańską, możesz być pewien każdego szczęścia swego. Rej. Przen.: Służebnicy dworscy zwykli obyczaje panów swych przyobłóczyć i onych naśladować. Kosz. *(= przejmować).* **P. ś. I.** *przyodziać ś., oblec ś., przybrać ś., ubrać ś., okryć ś.,*

przyogarnąć ś. Przen.: P. ś. w odwagę, cierpliwość = *uzbroić ś.* Młodzieńcy przyobłóczyli ś. w sławę i w szaty wojenne. Leop. P. ś. w sławę = *okryć ś. sławą.* Powiedzieliście wy, że ś. w Chrystusową sprawiedliwość przyoblekacie. Hrb. *(= uzbrajacie ś., zaopatrujecie ś.).* **2.** [P. ś.] za kogo = *przebrać ś.:* Djablica ś. za babę przyoblekła, cy jako? Tet. <Przy + Oblec>

[**Przyoblecze, a,** lm. a] *ubranie, odzież.* <Przy + Oblecze>

Przyobleczenie, a, blm., czynność cz. **Przyoblec.**

Przyobleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyoblec ś.**

Pryzobleczony *którego przyobleczono a. który ś. przyoblókł, mający na sobie odzież.* Przen.: Dwa ciała leżały we śnie głębokim, równocześnie dwie dusze, przyobleczone w kształt widomy i jaśniejący światłem, przesuwały ś. tuż przed nimi. Reym. *(= wcielone).* <Od Przyoblec>

Przyoblekać, a, ał p. **Przyoblec.** <Przy + Oblekać>

Przyoblekanie, a, blm., czynność cz. **Przyoblekać:** P. twarzy w ponurość. Chm.

Przyoblekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyoblekać ś.**

Przyobłóczenie, a, blm., czynność cz. **Przyobłóczyć.**

Przyobłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyobłóczyć ś.**

Przyobłóczyć, y, ył i **P. ś.** p. **Przyoblec.** <Przy + Obłóczyć>

× **Przyobrać, bierze, brał,** nied. **Przyobierać** *obrawszy przybrać:* P., *cooptare.* Kn. P. jeszcze jednego członka. <Przy + Obrać>

× **Przyobranie, a,** blm., czynność cz. **Przyobrać.**

Przyobrotnicowy *przy obrotnicy leżący:* Tor P. <Przy + Obrotnicowy>

Przyobszerniej przys. *nieco obszernie, zbyt obszernie.* <Przy + Obszerniej>

Przyobucie, a, blm., czynność cz. **Przyobuć.**

Przyobucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyobuć ś.**

Przyobuć, uje, uł, nied. **Przyobuwać** kogo w co = *przybrać w obuwie, obuć go:* P. w pantofle. Przen.: *uzbroić, zaopatrzyć, wyposażyć:* P. w dobre nauki. **P. ś.** *wzuć sobie obuwie, obuć ś.* Przen.: Z młodych lat ś. w dobre nauki przyobuli a ćwiczyli. Kosz. <Przy + Obuć>

Przyobuty *którego przyobuli a. który ś. przyobul:* W pantofle P., *crepidatus.* Mącz. Stójcie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości, przyobuci w gotowości do Ewanielji. Gil. <Od Przyobuć>

Przyobuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyobuć.** <Przy + Obuwać>

Przyobuwanie, a, blm., czynność cz. **Przyobuwać.**

Przyobuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyobuwać ś.**

× **Przyobyczajniejszy** *dość obyczajny, niezupełnie grubych obyczajów: Suburbanus,* nie owszeki grubych obyczajów. Mącz. <Przy + Obyczajniejszy>

† **Przyocciać, a, ał** p. **Przyoccić.**

† **Przyocciańie, a,** blm., czynność cz. **Przyocciać.**

† **Przyoccić, i, ił,** nied. × **Przyocciać** *przyprawić octem:* Gardło gargaryzmami wypłókać wodą przewarzoną i trochę przyoccianą. Syr. <Przy + Occić>

† **Przyochędażać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przyochędożyć.**

† **Przyochędażanie, a,** blm., czynność cz. **Przyochędażać.**

† **Przyochędażanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyochędażać ś.**

† **Przyochędożenie, a,** blm., czynność cz. **Przyochędożyć.**

† **Przyochędożenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyochędożyć ś.**

† **Przyochędożka, i,** lm. **i** *ozdóbka, upiększenie, ornament.* Troc.

† **Przyochędożony** *którego przyochędożono a. który ś. przyochędożył, strojny:* Pańsko P., *basilice ornatus.* Mącz. <Od Przyochędożyć>

† **Przyochędożyć, y, ył,** nied. **Przyochędażać** *przyozdobić, przystroić, przybrać:* P. konie rzędami. † **P. ś.** *przyozdobić ś., przybrać ś., przystroić ś.:* Wstała i przyochędażała ś. w swe szaty. Leop. *(= przygarniała ś.).* Wnętrzny kościół Boga budować i przyochędażać chcę; przyjdź, Panie, a do końca sam hojną ręką łaski Twej przyochędóż mieszkanie swoje. Skar. Konie kosztownemi rzędami królewskiemi przyochędożone. Białob. <Przy + Ochędożyć>

[**Przyochrunić, i, ił**] *zaoszczędzić:* P. pieniądze, ubranie. <Zam. * Przyochronić, Przy + Ochronić>

[**Przyochrunienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyochrunić.**

† **Przyociętniejszy** *trochę powolny, ociągający ś., zwlekający:* P., *lentus.* Błaż. <Przy + * Ociętniejszy, od Ociętny>

Przyoczki, ek, blp. zool. *oczka* (ocelli, stemmata): Pędraki mają głowę wyraźną, niekiedy przyoczkami czyli oczami pojedyńczemi opatrzoną. <Przy + * Oczki, od Oczko>

Przyodbytniczy 1. anat. *znajdujący ś. przy odbytnicy:* Tkanka łączna przyodbytnicza (tela conjunctiva paraproctaea). **2.** patol.: Zapalenie przyodbytnicze (paraproctitis). <Przy + Odbytniczy>

Przyodbytny anat.: × Śródjelicie przyodbytne p. **Krezka.** <Przy + Odbytny>

× **Przyodchodny** anat.: × Śródjelicie przyodchodne p. **Krezka.** <Przy + Odchodny>

[**Przyodwieczerz, y,** lm. **e**] *czas przed wieczorem.* <Przy + Odwieczerz>

Przyodziać, eje, ał, nied. **Przyodziewać 1.** *naodziać, przykryć, okryć, nakryć:* P. kogo kołdrą, płaszczem. Przen. rub.: P. kogo = *palnąć, uderzyć.* P. kogo kijem. Przen.: *przykryć, okryć:* W kość słoniową, w złote ściany mój dom nie jest przyodziany. L. Śnieg na dwa łokcie wzwyż ziemię przyodział. Papr. Twarz rumianym wstydem przyodziewa. Lubom. *(= obleka, oblewa, okrywa).* Twarz smutkiem przyodziała, w smutku piękną była. Hul. Zwierzchnością przyodziany. Szaj. *(= wyposażony, obdarzony).* **2.** *przyoblec, ubrać, oblec, przyogarnąć:* P. ubogiego. Troc. Szaty z nich zdejmują i przyodziewają żony swoje i syny swoje. Leop. Patrząc nań, że był nie bardzo przyodziany, rzekł mu: nabierz, co możesz, pieniędzy, a poratuj chudoby swej. Papr. *(= licho był odziany).* Przen.: Przyodziewać kogo = *sprawiać mu ubranie, ubierać go, mieć go na swoim sprawunku.* Mnie powinna być posłuszną, bo ją karmię i przyodziewam. L. **P. s. 1.** *naodziać ś., przykryć ś., nakryć ś.,*

okryć ś.: Ptak ś. pierzem, drzewo liściem przyodziewa. Troc. Przen : Pokłoniła ś., chłodem ś. przyodziawszy. Krasz. 2. *przyoblec ś.*, *oblec ś.*, *ubrać ś.*, *przyogarnąć ś.*: Nie było ubogiego w mieście, któryby ś. nie jej szatami przyodział. Skar. <Przy + Odziać>

× **Przyodzianek, nku,** lm. **nki** p. **Przyodziewek:** Szatny daje nam P. Pol. <Od Przyodziany, od Przyodziać>

Przyodzianie, a, blm., czynność cz. **Przyodziać:** Zajechawszy do swojego dworku, tyle tylko w nim zabawił, ile mu potrzeba było czasu do zrzucenia kapoty podróżnej, a przyodziania porządnego kontusza. Rzew.

Przyodzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyodziać ś.**

× **Przyodzienie, a,** lm. a p. **Przyodziewek.** <Przy + Odzienie>

[**Przyodziew, y,** lm. **y**] p. **Przyodziewek:** Sprawiłach mu P., jakiej nikt nie miał we wsi. Ork. <Przy + Odziew>

[**Przyodziewa, y,** lm. **y**], † **Przyodziewa** p. **Przyodziewek:** Ług wrzący nakrywa ś. nie tylko wiekiem, ale też jaką przyodziewą wełnianą. Jak. J. <Przy + Odziewa>

Przyodziewać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyodziać.** <Przy + Odziewać>

Przyodziewanie, a, blm., czynność cz. **Przyodziewać.**

Przyodziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyodziewać ś.**

× **Przyodziewek, wku,** lm. **wki,** × **Przyodzianek,** × **Przyodzienie,** † **Przyodziewa,** † **Przyodzież,** [**Przyodziew, Przyodziewa, Przyodziewie, Przyodziewka l.** *przykrycie, nakrycie, pokrycie.* 2. *odzienie, odzież, ubranie, suknie, szaty, garderoba, rzeczy:* Nimfy w białym przyodziewku do stołu im usługowały. Troc. (= *stroju*). Buty stały pod jednym krzesłem, na drugim miał P. Krasz. [Różniący ś. tylko barwą przyodziewku]. Ork. <Przy + Odziewek>

[**Przyodziewie, a,** lm. **a**] p. **Przyodziewek.**

[**Przyodziewka, i,** lm. **i**] p. **Przyodziewek.** <Przy + Odziewka>

† **Przyodzież, y,** lm. **e** p. **Przyodziewek:** Oset powłoczny z przyodzieży powłocznej tego imienia sobie u nas dostał. Syr. Wszystkie rzeczy przyodział swą barwą posępną, cichość towarzyszyła takiej przodzieży. Przyb. (= *przyodzianiu takiemu*). <Przy + Odzież>

Przyogarnąć, nie, nął kogo = *oporządzić pod względem ubrania, ogarnąć, przyodziać, pomyśleć o ubraniu dla kogo, sprawić mu je:* Przyjęła sierotę, przyogarnęła i posłała do szkoły. **P. ś. l.** *ogarnąć ś., ubrać ś., przyodziać ś. jako tako:* Zaraz idę, tylko ś. przyogarnę. 2. *oporządzić ś. pod względem ubrania, posprawiać sobie ubranie.* <Przy + Ogarnąć>

Przyogarnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyogarnąć.**

Przyogarnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyogarnąć ś.**

Przyokapowy *przy okapie (dachu) leżący:* Deska przyokapowa. Płatwa przyokapowa. <Przy + Okapowy>

Przyokopowy *znajdujący ś. przy okopach:* Kanał P. Ulica przyokopowa. <Przy + Okopowy>

Przyokrążny, Przyokrężnicowy, Przyokrężniczy anat.: Śródjelicie przyokrążne p. **Krezka.** <Przy + Okrążny>

Przyokrężnicowy anat. p. **Przyokrążny.** <Przy + *Okrężnicowy, od Okrężnica>

Przyokrężniczy anat. p. **Przyokrążny.** <Przy + *Okrężniczy, od Okrężnica>

[**Przyokrycie, a,** blm.] czynność cz. **Przyokryć.**

[**Przyokrycie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyokryć ś.**

[**Przyokryć, yje, ył,** nied. **Przyokrywać**] *przykryć, przyodziać:* Na świtaniu było już śniegu na dobre trzy piędzie, do cna przyokrył kożuchem ziemię. Reym. [**P. ś.**] *przykryć ś., przyodziać ś.:* W płachtę na głowę ś. przyokrył. Reym. <Przy + Okryć>

[**Przyokrywać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przyokryć.** <Przy + Okrywać>

[**Przyokrywanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyokrywać.**

[**Przyokrywanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyokrywać ś.**

[**Przyolować, uje, ował**] *przydźwigać.* <Przy + Olować>

[**Przyolowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyolować.**

Przyopłucny anat. *położony przy opłucnej.* Patol.: Zapalenie przyopłucne (peripleuritis v. parapleuritis). <Przy + O + Płucny>

Przyorać, rze, rał, nied. **Przyorywać l.** *trochę zorać.* L. 2. *orząc przykryć ziemią, zaorać:* P. miedzę. Na ogrody gnój rozwozić i przyorywać. Zaw. 3. *oraniem przyłączyć:* P. część cudzego pola. <Przy + Orać>

Przyoranie, a, blm., czynność cz. **Przyorać.**

Przyorywać, a, ał p. **Przyorać.**

Przyorywanie, a, blm., czynność cz. **Przyorywać:** P. granic, zajmowanie stad, strzelanie bydła, wyrąbywanie lasów. Orzech.

[**Przyostać się, anie ś., ał ś.**] *zostać ś. na chwilę, ustać na chwilę w drodze.* <Przy + Ostać ś.>

[**Przyostanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyostać ś.**

Przyostro, × **Przyostrze,** × **Przyostrzej** przys. *trochę za ostro, zbyt ostro:* To ku podziwieniu jest, gdy człowiek miękkiego życia z postawy przyostrzej cośkolwiek powie. Pilch.

Przyostry, × **Przyostrzejszy l.** *cokolwiek za ostry; zbyt surowy:* Twe przyostre, me zaś przydobre serce dzieci nasze psuje. L. Jak zaś na siebie przyostrzejszą była, tak na bliźnich łaskawszą. Nies. 2. patol.: Choroba przyostra, × ostrawa (morbus subacutus). <Przy + Ostry>

× **Przyostrze** p. **Przyostro.**

× **Przyostrzej** p. **Przyostro.**

× **Przyostrzejszy** p. **Przyostry.** <Przy + Ostrzejszy>

Przyoszczędny *cokolwiek za oszczędny, skąpy nieco.* <Przy + Oszczędny>

Przyoszczędzenie, a, blm., czynność cz. **Przyoszczędzić.**

Przyoszczędzić, i, ił *zaoszczędzić nieco, przysporzyć oszczędnością.* <Przy + Oszczędzić>

[**Przyośmielać, a, ał**] *ośmielać z lekka:* A Franek jął go P., wypytując frasobliwie o wszystko, co go trapiło. Ork. <Przy + Ośmielać>

[**Przyośmielanie, a,** blm., czynność cz. **Przyośmielać.**

Przyozdabiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyozdobić.** <Przy + Ozdabiać>

Przyozdabianie, a, blm., czynność cz. **Przyozdabiać.**

Przyozdabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyozdabiać ś.**

Przyozdobić, i, ił, [**Przywozdobić**], nied. **Przyozdabiać** *przybrać ozdobami, przypiększyć, przystroić, ozdobić, ukrasić, udekorować:* Pierydy mój przyozdobiły umysł dary swemi. Bud. B. P. może, ale niecnocie gładkości nie pomoże. Rys. W bogato przyozdobionej kolebce. Szaj. Bóg świat utworzył, a człowiek przyozdabia go. Karp. Miłość przyozdobiła to wszystko. Stasz. Ślubny wam dzień przyozdobię. Słow. Ulicę przyozdabiały kamienie. Krasz. **P. ś.** *ozdobić ś., przypiększyć ś., przystroić ś., upiększyć ś :* Cacka, któremi przyozdabiali ś. Krasz. <Przy + Ozdobić>

Przyozdobienie, a, blm., czynność cz. **Przyozdobić.**

Przyozdobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyozdobić ś.**

Przypad, u, lm. **y** p. **Przypadek:** Znamiona i cuda wie przedtym, niż bywają, i przypady czasów i wieków. Leop. Patol.: P., przypadek (= *przypadłość, objaw, symptom* (symptoma, signum). P. bierny a. wrażenny (symptoma passivum). P. czynny (s. activum). P. a objaw rozeznawczy (signum pathognomonicum) <Przy + Pad>

Przypadać, a, ał I. p. **Przypaść. 2.** dok. *przybyć wskutek padania:* Śniegu przypadało. <Przy + Padać>

Przypadanie, a, blm., czynność cz. **Przypadać.**

Przypadeczek, czku, lm. **czki** p. **Przypadek:** Stał jej ś. P. (= *pośliznęła jej ś. noga = miała wypadek,* a. rub.: *puściła wiatr*). <Od Przypadek>

Przypadek, dku, lm. **dki I.** a. † **Przypad** *przypadnięcie, przypadanie, napad, napaść:* Nagłym przypadkiem nieprzyjaciela strwożeni, do obozu bieżeli. Warg. **2.** † P. a. † **Przypad, Przypadłość** (*to, co przypadło a. co przypada do kogo, do czego*), *stan przypadkowy, przypadkowa jakość; własność, przymiot, właściwość nieistotna, oznaka, cecha zewnętrzna, warunek,* w lm. *dane:* Na wnętrznej własności przypadki zwierzchne wspierają ś. Karnk. Na jednym gruncie może wiele przypadków usieść: na kamieniu może być białość i twardość i wielkość. Petr. Chrystus wziął na ś. ciało ludzkie z wszystkiemi jego przypadkami. Skar. Rozpowiedziałem tu wszystkie przymioty i oddzielne przypadki, które temu służą, kogo prawym dworzaninem zwać mamy. Górn. Dobre-ć są kształty, ubiory i inne przypadki, wedle świata tego, ale gdzie to wszystko rozumem a cnotą będzie zdobione. Rej. Każda rzecz ma przypadki swoje. Troc. **3.** *zbieg okoliczności, traf, zrządzenie losu, ewentualność; pewien stan rzeczy, dane położenie rzeczy, raz, fatalność:* Musi wiele w życiu naszym dokazywać P., ponieważ przypadkiem żyjemy. Pilch. Czysty P., trafunek. L. P. sprawy jakiej prawdziwy abo zmyślony, na przykład przyłożony. Kn. P. prawny osądzić. Troc. W każdym przypadku (= *w każdym razie*). W przypadku, gdyby... (= *w razie*). W przypadku wojny zupełną zachowamy karność. Troc. Od wszelkiego przypadku przyślę tu Arysta. L. Stało ś. to przypadkiem. Rzadki P. w praktyce sądowej. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. Kołł. Cobyś zrobił w tym przypadku? Spuścić ś. na P. (= *na los szczęścia*). P. chciał, zrządził, że... Miljon talarów leżało na P. wojny. Krasz. Na P. śmierci. Na wszelki P. **Przypadkiem** przys. = a) a. † **Z przypadku** *przypadkowo, trafunkowo:* Przypadkiem ś. to stało. Kras. Przypadkiem tylko byłem w Berlinie. Twoje gdy u kogo z przypadku ginie, nikomu innemu nie ginie, tylko tobie. Troc. b) *czasem, czasami:* Uważaj, żebyś przypadkiem nie zbłądził. **4.** *przygoda, zdarzenie, wypadek, wydarzenie;* w lm. *dzieje, awantury:* Smutny, szczęśliwy, nieszczęśliwy to P. Troc. Wydarzył ś., zaszedł, miał miejsce P. Spotkał go P. Nieszczęśliwy P. (= *nieszczęście*). Ktoby ś. takich przypadków naliczył? Rej. Gdzie złe przypadki, tam przyjaciel rzadki. Prz. Stał ś. P. na świat przy śmierci Zbawiciela. Skar. Na świecie przypadki takie bywały zawsze i bywać będą. Birk. Przypadki nie po ziemi, ale po ludziach chodzą. Pas. Gdyby kto z przygody zbiwszy o kamień nogę skaleczoną zranił, to już przypadkiem będzie pierwsza rana, a zaś druga przypadkiem przypadku nazwana. Min. Przypadki przejźrzane łżejsze, niż niespodziane. Kn. Niespodziane przypadki przykrzejsze. Kn. Szczęśliwy, kto cudzym przypadkiem mądry. L. Od Pana Boga żądając, żeby ją nieodwłocznie ciężkim jakim przypadkiem skarał. Nies. Przypadki Guliwera. Przypadki Robinzona Kruzoe. [P. = *niemiła przygoda:* Złapał go P. = *złapały go konwulsje*)]. **5. dku** a. **dka** a. × **Spadek** *jedna z siedmiu form odmianowych w liczbie pojedyńczej a. mnogiej, właściwych imionom, zaimkom i imiesłowom; postać, jaką wyraz deklinujący ś. przybiera w jednym z możliwych wypadków użycia:* Końcowa imion odmiana, czyli przypadki, na to są, żeby właściwy stan wyobrażenia naszego według narodowego zwyczaju malowały. Kopcz. Polacy mają po siedem przypadków w każdej liczbie. Kopcz. Położyć wyraz w jakim przypadku. *Dać* używa ś. z przypadkiem trzecim, rządzi przypadkiem trzecim, wymaga po sobie przypadku trzeciego. Zgoda co do przypadków a. w przypadkach a. pod względem przypadków. Odmieniać przez przypadki (= *przypadkować, deklinować*). Przypadki niezależne i zależne a. uboczne. *Siebie* nie ma przypadku pierwszego (= *mianownika*). **6.** patol. = a) P. chorobny (casus) *wypadek choroby.* b) a. **Przypad, Przypadłość** *objaw, symptom choroby* (symptoma). Zdr. **Przypadeczek.** <Od Przypad>

Przypadkować, uje, ował, × **Spadkować** *odmieniać przez przypadki, deklinować.* <Od Przypadek>

Przypadkowanie, a, blm., czynność cz. **Przypadkować:** Bardzoby niezrozumiałą była mowa ludzka, gdyby wyrazy nie miały przypadkowania. Kopcz.

× **Przypadkowie** p. **Przypadkowo.** Słow. P. do ludu mówiącym. Sniad. Nie będę z tego kontent, co P. znajdę, ale umyślnie sznkać będę. Torz.

× **Przypadkowny** gram. p. **Przypadkowy:** Odmiany przypadkowne. Kopcz.

Przypadkowo, × **Przypadkowie** przys. od **Przypadkowy,** *przypadkiem.*

Przypadkowościowy przym. od **Przypadkowość,** *kazuistyczny:* Wysnuwał z zasady tysiączne kazuistyczne (przypadkowościowe) powikłania, okwiecone zasobem świeżo ukutych wyrażeń swojskich. Kraus. <Od Przypadkowość>

Przypadkowość, i, blm. rz. od **Przypadkowy:** P.—niepewność w zdarzeniu ś. L.

Przypadkowy I. a. † **Przypadły** *wypadkowy, przygodny, trafunkowy:* Rzecz cale przypadkowa może ś. nigdy nie trafić. Kłok. Przypadkowa śrzoba osadzona na stemplu służy do wydobycia z kanału uwięzionej głowy stempla, szczotki etc. Jak. J. (= *śruba od przypadku*). Dochody przypadkowe (= *niestałe; akcydensy*). Zupełnie przypadkowe spotkanie. Krasz. Jestem sąsiad państwa na Podolu i sąsiad P. tu. Korz. Podział nieprzypadkowych przestępców na trzy gatunki: zbójców, gwałtowników i złodziejów. Spas. **2.** gór.: Złoże-

nie przypadkowe w minerałach = *nieregularny sposób skupienia cząstek* (np. złożenie blaszkowate, dziurkowate, komórkowe, krzewiaste, łupkowe i t. d.). 3. a. × **Przypadkowny** gram. przym. od **Przypadek**: Końcówka przypadkowa. Odmiany przypadkowe. 4. poł.: × Błona przypadkowa = *błona doczesna* (membrana decidua). <Od Przypadek>

Przypadłość, i, lm. **i I.** przym. od **Przypadły**, *zależność od trafu, przypadkowość*: P. rzeczy. Troc. Przypadłości pomiarkowanie. Troc. P. przyszłych rzeczy. Rej. 2. p. **Przypadek**: Świat stworzyć, to jest niebo, ziemię, morza i inne przypadłości na niebie i na ziemi. Rej. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieczą rozumem tylko ogarnujemy. Hrb. Zwierzchnie osoby a przypadłości a. własności chleba i wina w sakramencie. Wuj. Niemasz rzeczy bez przypadłości. Troc. 3. *część przypadająca na kogo, dział, udział*. Sł. wil. 4. patol. = a) p. **Przypad.** b) *choroba, niedomaganie, zasłabnięcie*. <Od Przypadły>

Przypadły I. *który przypadł*: P. kurzawą, mchem, śniegiem, rdzą. Troc. Nie odpychaj mię do nóg twoich przypadłego. Troc. Słońce promieniami wesołego czoła wszystkie rosą przypadłe osuszyło zioła. Otw. Do zbroi pleśnią przypadłych gwałtem ś. rzucili. Tw. Bywamy kontenci z osób do humoru nam przypadłych. Zabł. Sprawy o to przypadłe. Troc. Przypadła wtenczas wojna. Troc (= *wydarzona, zaszła, wynikła*). Przypadłych rzeczy lekce nie waż. Rys. (= *spadkiem wziętych, odziedziczonych, które na ciebie spadły*). Jeżeli kto do rzeczy szczególne ma prawo, wtedy rzeczą przypadłą a. uroszczoną zowie ś. Cyw. Przypadłe pożytki. Rej. 2. p. **Przypadkowy**: Ratymus nad przypadłemi rzeczami pisarz. Leop. Człowieka dwie przygodzie minąć nie mogą: jedna przypadła, druga przyrodzona. Rej. Przypadłe przygody są rozmaite postrachy, jako gromy straszne, błyskawice srogie, pioruny, trzaskawice, potopy, ognie, grady. Rej. Pomierne życie było, pomiernemi też ziółki, bez trudnych przypraw przypadłą choróbkę sobie snadnie uleczyli. Rej. P., przypadkowy, przymiotny, nieistotny. L. Przypadłe przykazania Boże są w ceremonjach. Hrb. Te przypadłe rzeczy nie tak obowięzują sumnienie ludzkie, jako przykazanie Boskie. Hrb. Rzeczy przypadłe są białość, gorskość. Troc. <Od 1. Przypaść>

Przypadnąć, dnie, dł p. **I. Przypaść.** <Przy + Padnąć>

Przypadnienie, a, blm. p. **Przypadnięcie**: Sposób upatrzenia wysokości przypadnienia wody w stawie. Stroj.

Przypadnięcie, a, blm., **Przypadnienie** czynność cz. **I. Przypaść**: W tych dniach spodziewam ś. przypadnięcia sprawy mojej. L.

Przypadowy patol. przym. od **Przypad**, *objawowy* (symptomaticus): Róża przypadowa, przyranna (erysipelas symptomaticum).

Przypadywać, uje, ywał p. **I. Przypaść.**

Przypadywanie, a, blm., czynność cz. **Przypadywać.**

Przypadzisty I. *spadzisty*: Mury po jednej stronie, po drugiej P. dziedziniec, a na końcu mieszkanie pańskie. Kaczk. 2. *przepadzisty; obfity w deszcze, przekropny*: Gospodarz wie już, czy rok będzie suchy, czy mokry: P., czy urodzajny; mierny, czy pochybny. Pol. <Przy + *Padzisty, PAD>

× **Przypajać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przypoić.**

× **Przypajanie, a,** blm., czynność cz. **Przypajać.**

× **Przypajanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypajać ś.**

Przypalać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypalić.**

Przypalanie, a, blm., czynność cz. **Przypalać**: Papilot, papierek do zawijania włosów dla przypalania. Mag.

Przypalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypalać ś.**

[**Przypalanka, i,** blm.] *wódka gotowana z miodem i tłuszczem, krupnik, grzanka.* <Od Przypalany>

Przypalenie, a, blm., czynność cz. **Przypalić**: Chleb w ogniu gwałtownym pieczony skórę oboję miewa bardzo twardą dla przypiekłości a przypalenia. Trzyc.

Przypalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypalić ś.**

Przypaliczka, i, lm. **i** bot. (sphenogyne) *roś.* <Od Przypalić>

Przypalić, i, ił, nied. **Przypalać I.** *spalić nieco, nadpalić, przypiec za nadto*: Przypalać, przyżegać, przypiekać, *adurere*. Mącz. Nie przypal pieczeni. Troc. Jeśli wątroba zbytnie gorąca jest, natenczas krwi przysmaży i przypali. Sak. K. 2. P. płyn = *przyswędzić, przydymić*: P. mleko. Chem.: Olejki przypalone = *empireumatyczne, tworzące ś. w wysokiej temperaturze przy suchej dystylacji.* Oleje przypalone. Krum. 3. *spalić po wierzchu, opalić, przysmalić*; P. pale do wkopania. Troc. Śnieg przypalony. Gosł. (= *owiany ciepłem*). Słońce go przypaliło. Troc (= *ogorzał od słońca*). 4. nied. *przypiekać, palić, dopiekać, parzyć*: Słońce przypala. Troc. **P. ś. I.** *spalić ś. nieco, nadpalić ś., przypiec ś. za nadto*: Ciasto przypaliło ś. 2. *przyswędzić ś., przydymić ś.*: Mleko przypaliło ś. 3. *opalić ś., ogorzeć, spalić ś.*: P. ś. na słońcu. <Przy + Palić>

× **Przypaloność, i,** blm. *stan tego, co zostało przypalone, co ś. przypaliło.* Troc. <Od Przypalony, od Przypalić>

× **Przypałaszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypałaszyć ś.**

× **Przypałaszyć się, y ś., ył ś.** *pałasz sobie przypasać, przyczepić.* Sł. wil. <Przy + *Pałaszyć, od Pałasz>

†**Przypamiętać, a, ał,** [**Przypamiętać**], nied. [**Przypamiętować**] co sobie = *na pamięć sobie przywieść, przypomnieć*: Jeśli to, na coś już pozwolił sobie, przypomnisz, to wprędce i to sobie przypamiętasz, o czymeś, żeś nie wiedział, dawno powiedział. Bardz <Przy + Pamiętać>

Przypamiętanie, a, blm., czynność cz. **Przypamiętać.**

[**Przypamiętować, uje, ował**] p. **Przypamiętać.**

[**Przypamiętowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przypamiętować.**

Przypanewkowy anat. p. **Przypanewny.** <Przy + Panewkowy>

Przypanewny, Przypanewkowy anat. *przy panwi a. panewce znajdujący ś.* (paraglenoidalis). <Przy + Panewny>

[**Przypaniaty**] *pankowaty*, (chłop) *nieco z pańska ubrany.* <Przy + *Paniaty, od Pan>

†**Przypanoszenie, a,** blm., czynność cz. **Przypanoszyć.**

†**Przypanoszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypanoszyć ś.**

†**Przypanoszyć, y, ył** *trochę spanoszyć, zbogacić; zrobić możniejszym*: Przemysław, państwa Po-

morskiego spadkiem przypanoszony, na krakowskie państwo powołany był, *Pomeraniae accessione auctus.* Błaż. Hunjada Władysław wojewodą siedmiogrodzkim uczynił, a potym nadto Temeszyńskim przypanoszył starostwem, *auxit.* Błaż. †**P. ś.** *spanoszyć ś. nieco, zbogacić ś., stać ś. możniejszym, obrosnąć w pierze.* <Przy + Panoszyć>

Przyparadować, uje, ował *paradując przybyć; przyjść a. przyjechać z paradą:* Dygotaliśmy z Eustachym w kibitce, zamiast kocza, w którym przyparadowaliśmy z Warszawy. Od. <Przy + Paradować>

Przyparadowanie, a, blm., czynność cz. **Przyparadować.**

Przyparcie, a, blm., czynność cz. **I. Przyprzeć:** P. żyły jest przylgnieniem zupełnym żyły kruszcowej do ścian skalistych. L. Jedyne P. do morza, które po pierwszym podziale pozostało Polsce, była Połąga na Żmudzi. Niem. *(= przystęp, dostęp).* <Przy + Parcie>

Przyparcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyprzeć ś.**

[**Przyparć, prze, parł**] p. **I. Przyprzeć.** <Przy + Parć>

[**Przyparek, rku,** lm. **rki**] *upał, skwar, gorąco; czas, gdy słońce przypieka, gdy jest parno:* Czym dzień gorętszy, tym lepiej dosiada krzyk (ptak) i dubelt na błocie, zwłaszcza po deszczu, a. na P. Pol. P. taki naszedł, co strach! Kon. <Przy + *Parek, PAR: Ukr. priparok>

× **Przyparka, i,** lm. **i I.** a [**Pryparka, Przywory**] *tytoń z dna fajki, sokiem przesiąkły* (przysmak Słowaków). **2.** lek. *okład ciepły, kataplazm,* [c h ł o d n e] (cataplasma). <Przy + *Parka, PAR; Ukr. priparka>

Przyparować, uje, ował *przybiec, przypędzić, przylecieć:* Pies przyparował za myśliwym. <Przy + Parować>

Przyparowanie, a, blm., czynność cz. **Przyparować.**

× **Przyparzać, a, ał** i **P. ś.** p. **Przyparzyć.**

× **Przyparzanie, a,** blm., czynność cz. **Przyparzać.**

× **Przyparzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyparzać ś.**

× **Przyparzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyparzyć.**

× **Przyparzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyparzyć ś.**

× **Przyparzyć, y, ył,** nied. × **Przyparzać** *sparzyć nieco, poparzyć cokolwiek.* × **P. ś.** *sparzyć ś. nieco, poparzyć ś. cokolwiek.* <Przy + Parzyć>

Przypas, u, lm. **y** fl. **I.** *kłody suche z powału i leżaków, które dają bezpłatnie kupcowi do przewożenia wodą beczek smoły.* **2.** *maszt i ster na statkach wodnych.* <Przy + *Pas, PAS: Ukr. pripas>

I. Przypasać, sze, sał, nied. **Przypasywać** *przyczepić, przywiązać pasem a. w pasie:* Czasem kobiety przypasywały sobie poduszkę na żywot, aby były miane za brzemienne. Tyt. pr. magd. Wiatr nie tylko żeby opończę z podróżnego zwiać miał, owszem ją ten do siebie tym więcej przyciska i przypasuje. Żarn. Przypasawszy Dawid miecz olbrzyma na odzienie swoje, jął kosztować, jeśliby zbrojno mógł chodzić. Leop. Przypasali wszyscy miecze, przypasał też i Dawid miecz swój. Wuj. Przypasuj miecz ten na lędźwie twoje. Troc. Przypasał szablę do boku. Troc. Na to wam Rzplta szablę przypasała. Troc. Miecz obojętny przypasał do boku. Tw. Szablę przypasał i postawę ogromną, „by trzech miał bić“, kasał. Papr. W Polszcze każdy szlachcic przypasuje szablę. L. Skoro miecz swój przypaszę do boku, lękaj ś. każdy. Gęb. Nie przypasuj korda do boku, gdy do kościoła idziesz. Birk. Przypasz każdy miecz do boku swego. B. B Kmito, któryś ojczyzny bronił szablą nieraz, masz powiedzieć, na kogoś przypasał ją teraz? L. Do ostrego pałasza kształtnie przypasany. Tw. Naród ludzki wojny nie znał wtenczas, narody przypasywać szabli nie umiały. Bardz. Bobym przynajmniej nie był mu pałasza P. kazał. Fred. A. Przen.: P. ś. do żelaza. Troc = *oddać ś. rzemiosłu rycerskiemu.* Przypasane szaty rozpuszczajcie. Otw. *(= podkasane).* P. fartuch. <Przy + ×Pasać>

2. Przypasać, a, ał p. **2. Przypaść.** <Przy + Pasać>

Przypasanie, a I. blm., czynność cz. **Przypasać. 2.** lm. a *przypaska, sprzączka u paska.*

[**Przypasek, ska,** lm. **ski**] *chłopiec lub dziewczyna do pomocy pasterzowi, potrzódka.* <Przy + *Pasek, PAS>

Przypaska, i, lm. **i** *przypasanie, sprzączka u pasa, klamerka.* Mącz. <Od 1. Przypasać>

Przypasować, uje, ował *przymierzywszy dopasować; zrobić, żeby jedno do drugiego przylegało, przystosować:* P. stanik, suknię. P. drzwi, okna. [**P. ś.**] w co = *zaopatrzyć ś.:* P. ś. w świadectwa. <Przy + 2. Pasować>

Przypasowanie, a I. blm., czynność cz. **Przypasować. 2.** lm. a cieś. *wrąb, nacięcie w dłużnicy:* P. do legaru. Sł. wil.

[**Przypasowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przypasować ś.**

Przypasywać, uje, ywał p. **I. Przypasać.**

Przypasywanie, a, blm., czynność cz. **I. Przypasywać.**

I. Przypaść, sie, sł, nied. **Przypasać** *spaść w części bydłem:* Pod jesień zbujałe oziminy przypasają bydłem lub owcami. L. <Przy + 1. Paść>

2. Przypaść, dnie, dł, nied. **Przypadać, Przypadywać I.** *paść przy kim, przy czym; paść do czego, rzucić ś. do czego, hrymnąć; upadszy przyłożyć ś.:* Upadłem, a on też przypadł przy mnie. Troc. Drżąc przyszła i przypadła do nóg jego. Wuj. Do tych świętych miejsc ciałem przypadałem i niegodnemi mojemi ustami je całowałem. Smotr. Nie uważywszy, jak wysoko woda przy grobli w stawie P. ma, nie możesz wiedzieć, jakiej grobli potrzeba. Stroj. Harda Eretrja do ziemi przypadła. Uj. Przypadł uchem do ziemi i nasłuchuje. Przen.: †O krajach takich powiadają: gdzie z synem mać, z rodzicem córka wspól przypada, a z podwójnej miłości pobożność ś. składa. Żebr. *(= pokładają ś., sypiają, spółkują).* Przen.: *przyłączyć ś., przyjść nadto:* Gdyby tu pilność przypadła. Rej. Lampa jest sama przez ś. ciemna i brudna, a gdy ogień przypadnie, już jasna i cudna. Rej. Do gorącości dniowej miłość gorętszego ognia przypadywała. Otw. Przen.: †P. na kogo, na co = *paść, spaść; osiąść na czym, rzucić ś. na kogo, na co; napaść, uderzyć na kogo:* Muchy na ranę i ropę przypadają. Skar. Bez wieści na mnie przypadł. Troc. Jawnej bitwy zwieść nie chciał, tylko co z kątów na nich przypadał. Biel. M. Na tym był wielki hetman. aby także na śpiące i nieostrożne przypadł. Birk. *(= spadł im na karki).* Przypadł nań (na Dawida) olbrzym z Filistynów wielki i

meżny. Skar. Przen.: *przybiec, dopaść, przylecieć, przypędzić:* Nagle wiatr gwałtowny przypadł od puszczy i zburzył dom. Leop. I ten zaledwie domówił, przypadł trzeci i rzecze... Leop. Już chrześcijanie wszędzie uciekali, gdy Gwelf przypadł z posiłki świeżemi. P. Koch. Najpierwszy Żółkiewski przypadł do króla i powinszował mu zwycięstwa. Niem. Kierwil przypadł do Dorwalla z jak największym pośpiechem. L. Gdzie słońce za rok, inne planety za trzy, inne za dwanaście dopędzają, tam miesiąc przypada za dni dwadzieścia i siedem. Birk. Krzyknęły dziatki, do ojca przypadły, tulą ś. pod płaszcz na łonie. Mick. Cały dwór był jeszcze na mszy rannej, gdy on przypadł. Krasz. Niektóre (wilki) przypadały dość blizko. Sienk. *(=podbiegały, podlatały).* Przen.: †Przypadł na te myśli. Troc *(=wpadł).* Taka mu myśl przypadła. Troc *(= przyszła, nawinęła ś., powstała w jego głowie, zaświtała mu).* Przypadła mu dobra myśl. Troc. †P. co = *spadszy przykryć, przysypać:* Przypadł śnieg zagony pół szatę. Troc. †P. czym = *zostać przykrytym czymś, co spadło, zostać przysypanym, przyprószonym:* Natenczas wszystko było śniegiem przypadło. Baz. Widzi, jak twarz jego zbladła, jak szata prochem i pełem przypadła. Chr. Berło ich i korona prochem śmiertelnym przypadły. Birk. Prochem, śniegiem przypadłem Troc. Mięso pleśnią, żelazo rdzą przypadło. Troc *(= padła na nie pleśń, rdza; zaszło nią).* **2.** *padszy przytulić ś.; przyczaić ś., przycupnąć, przylec:* Zając, spędzony przez psy, przypadł gdzieś. Koń na tył przypada, rwąc ś. temu, który go zatrzymywał Krasz. *(=przykuca, przysiada).* Nasi przez kilka dni nieprzyjacioły, którzykolwiek w lesiech przypadli byli, wynajdując zabijali. Błaż. *(= zatrzymali ś., stanęli, zasiedli na chwilę).* I znów przypada, znów bieży. Niem. Przen.: Bóg zapłać, przepiórko! twój głosik kochany wesoło przypada mi w ucho. Len. Szpak, jakoby chciał przypadać, podniesione ma skrzydełka. Nies. *(=przysiadać).* Przen.: Wszystkim podobało ś. z elekcją króla do czasu P., *ad tempus supersedere.* Błaż. *(=wstrzymać ś., zatrzymać ś., poczekać).* **3.** *wypaść, zdarzyć ś., wydarzyć ś., przytrafić ś.; nastać, mieć miejsce; spełnić ś., ziścić ś.:* Była kometa, za którą przypadło ziemi trzęsienie, a drugiego roku mor wielki przypadł w Rzymie. Lat. Po dni kilku podróży nocleg przypadł im w lesie. Karp. Szturm i wicher im gwałtowniejszy przypada, tym prędzej omija. Kłok. Czego życzysz, P. a. chybić może. Opal. Gdy ś. złe poczyna, przez palce patrzamy, aż niewola przypadnie, toż więc narzekamy. Rej. Z szczęścia to przypadło. Troc. Kto z ludźmi nie bywa, i skądże ćwiczenie a. ma P. jakie roztropne baczenie? Rej. *(= przyjść, wziąć ś.).* Wtym kłótnie między niemi przypadały. Troc. *(= wszczynały ś.).* Tymczasem wojna niespodzianie przypadła. Troc. Na niego przypada kolej. Troc. Przypada dzień, miesiąc na niego do straży, do służby. Troc. P. na pewien termin = *wypaść: zejść ś. z tym terminem.* Akt weselny przypadał pojutrze. Kras. Celebracja ich przypadywała każdego roku odmiennie: owego w ten dzień, a drugiego w drugi. Smotr. Justynjana panowanie przypadło w latach pełnych klęsk różnego rodzaju. Lel. Przypada jarmark, sejm na św. Michał. Troc. **4.** na kogo, na co = *spaść, paść. trafić, przejść, dostać ś. w udziale, spotkać kogo; spełnić ś., ziścić ś.:* Jeśli na przeciwną fortunę przypadnę, to śmierć moja pewna. Tw. Wszystek zmieszany, jakby wszystkie na niego nieszczęścia przypadły. L. Co przypadło na jednego, P. może na każdego. L. Strach na wojsko przypadł. Troc. Przypadnie na cię ucisk. Wuj. Kto tak mądry, że zgadnie, co nań jutro przypadnie. Kochan. Wiele złego na owę wieś przypadło. Kochan. Nieraz ja o tym myślę, czemu też to nie przypadło na cię spokojnie ś. ożenić, a mnie... Sienk. P. na kogo w spadku. Po śmierci Konrada na Olbrachta miało wszystko przypadać. Biel. M. Memu panu najznaczniejsza dostanie ś. cząstka, zatym i z tych mnie łupów co przypadnie. L. Przypadła na niego kamienica, majętność. Troc. Księstwo albańskie na króla przypadło. P. Koch. Daj mi część majętności, która na mnie przypada. Wuj. Te dostatki P. ci miały z bogactw mojej matki. Berw. **5.** *być w sam raz, nadać ś., przydać ś., okazać ś. stosownym, pasować; dogodzić komu, okazać ś. dogodnym, odpowiedzieć czyim wymaganiom.* Może ten klucz przypadnie (próbując klucza). L. Nie chciał mi ustąpić konia przypadającego mi do maści. L. Ta szata dobrze na niego przypadła. Troc. Przypadną te buty na twoje nogi. Rzew. Odpowiedź tak dobrze przypadająca do zdarzeń. Śniad. *(= zastosowana).* Ten kwintumwirat przypadaż do miary z obecnym położeniem rzeczy? Mochn. Przypadać komu do myśli, do gustu, smaku, do serca, podobać mu ś., być w jego guście. L. Ludzie oświeceni mało znajdują takich, którzy im do serca P. mogą. L. Nie przypadł mi do serca urząd, ni osoba: ten będzie moim mężem, kto mi ś. podoba. Niem. Możeby ś. innym nie podobała, mnie przypadła do serca. Kras. Przypadł on ku sercu Neronowi, że z nim w swawoli grał o pierwszą. Nar. Gdy ś. bardzo wsławił i ludziom do serca przypadł, zajrzeć mu zaczęli. Skar. Przypadła mi nadzwyczaj do gustu. Niem. Głód stanie za kuchmistrza: potrawy mniej smaczne głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. Pilch. Człowiekowi nadętemu buława hetmańska przypadła do smaku. Pilch. Częstym i miłym gościem u niej był, umiał jej do myśli przypaść. L. Ucieszne rzeczy, gdy są niespodziane, bardziej do myśli przypadają. L. Cnotą, nie rozpustnością, przypadł sławnemu Scypjonowi Pilch. *(= podobał ś., trafił mu do serca, do przekonania).* Postać więźnia tego bardzo była królowi przypadła. Ustrz. Gdy w jednym obrębie osiedli, acz różnego języka, trudno wyrazić, jak sobie przypadli i stowarzyszyli ś. Pilch. Te słowa do serca przypadły. Troc *(=trafiły).* Do gustu prałatowi ta przypadła mowa. Węg. Przypadłeś mi do serca, mówi Saul. Drużb. Skromność przypadła mu do smaku. Krasz. **6.** ×P. na co = *przystać, zgodzić ś., zezwolić, przyzwolić:* On na ich rady przypada. Pot. Wszyscy na to przypadli, wszyscy chwalili owę radę. Pot. Teraz mej rady posłuchajcie mało, na którą, mniemam wszyscy przypadniecie. Odym. Nie chciał nakoniec P. na tę sprawę, lecz jej dał przecię łaskawą odprawę. P. Koch. Wszyscy na tę sentencją przypadli. Birk. Na jedno Pompejus i Cezar był przypadł. Warg. Pan przypadł na układ. Od. **7.** †P. na wzgardę, na pośmiewisko. Troc = *stać ś. przedmiotem wzgardy, pośmiewiska; wyjść, zejść na pośmiewisko.* **8.** †P. winy = *podlec karze pieniężnej.* Skr. <Przy + 2. Paść>

[**Przypaśne, ego,** blm.] *kara na źle pasącego bydło, na puszczającego bydło w szkodę.* <Przy + Paśne>

[**Przypatoczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przypatoczyć ś.**

[**Przypatoczyć się, y ś., ył ś.**] p. **Napatoczyć ś.** <Przy + Patoczyć ś.>

†**Przypatrować się, uje ś., ował ś.**, [**Przypatrować ś.**] p. **Przypatrzyć.**

†**Przypatrowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypatrować ś.**: Królowie z głosem trąby do miast wjeżdżają, przez który oczy ludzkie ku przypatrowaniu ś. chwały a pompy swej obracają. Żarn.

†**Przypatrownik, a,** lm. **cy** p. **Przypatrzyciel.** Troc. <Od *Przypatrowny, od Przypatrować>

[**Przypatrunek, nku,** lm. **nki, Przypatrzonek, Przypatry**] *przypatrywanie ś.* <Przy + *Patrunek, PA(TR)>

[**Przypatry, ów,** blp.] p. **Przypatrunek.** <Przy + Patry>

Przypatrywać się, uje ś., ywał ś. p. **Przypatrzyć.**

Przypatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypatrywać ś.**

[**Przypatrywisko, a,** lm. **a**] *oględziny, przedstawienie.* Pc. <Od Przypatrywać ś.>

†**Przypatrzacz, a,** lm. **e** p. **Przypatrzyciel**: Starajmyż ś., byśmy byli ku dobremu przykładowi przypatrzaczom swoim. Gil. <Od *Przypatrzać>

†**Przypatrzać się, a ś., ał ś.** p. **Przypatrzyć.**

†**Przypatrzanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypatrzać ś.**

[**Przypatrzeć się, y ś., ył ś.**] p. **Przypatrzyć.** <Przy + Patrzeć>

[**Przypatrzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przypatrzyć.**

Przypatrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypatrzyć ś.** i **Przypatrzeć ś.**: Mam polecone dowiedzenie ś. cokolwiek i przypatrzenie zblizka temu, co ś. w zamku dzieje. Krasz.

[**Przypatrzonek, nku,** lm. **nki**] p. **Przypatrunek.** <Przy + *Patrzonek, od Patrzyć>

[**Przypatrzować się, uje ś., ował ś.**] p. **Przypatrzyć.**

[**Przypatrzowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przypatrzować ś.**

[**Przypatrzowiny, in,** blp.] *pierwsze odwiedziny mające na celu ożenek, dowiady, zwiady.* <Od Przypatrzować>

Przypatrzyciel, a, lm. **e,** †**Przypatrownik,** †**Przypatrzacz** *przypatrujący ś., widz, spektator, obserwator.* Troc. <Od Przypatrzyć>

[**Przypatrzyć, y, ył**] *zobaczyć:* Przypatrzcie, wszystkie panny, jako Marysia Jasia lubiła. **P. ś.,** [**Przypatrzeć ś.**], nied. **Przypatrywać ś.,** †**Przypatrować ś.,** [**Przypatrować ś.**], †**Przypatrzywać ś.,** †**Przypatrzać ś.,** [**Przypatrzować ś.**] **1.** komu, czemu = *przytrzymać wzrok na nim dla należytego rozpoznania, przyjrzeć ś.:* Temu, co ś. oplótł wkoło laski mojej, przypatrz ś. dobrze wężu i uważ go prawie, abyś go pewnie pomniał. Żebr. Stany wielkie ciągną ku sobie oczy, a cokolwiek uczynią, pilnie ś. każdy przypatrza, tak że ś. słowo ich zataić nie może. Kosz. Przypatrywać ś. dziwom Ryb. Zdaleka stojąc, chciał ś. przypatrować P. Koch. Przyszliście przypatrować ś. nieobronnym miejscom tej ziemi. Wuj. Kto ś. przypatruje obłokom, nigdy żąć nie będzie. Wuj. Przypatrzeć ś. krukom, iż nie sieją ani żną, a Bóg je karmi. Wuj. Nimfy wiślne ś. przypatrzały. Zbyl. Przypatrz ś. ciarlatanowi, komedji, igrzysku, bitwie. Troc. Nie jestem zbyt stary, jużem ś. jednak wielu scenom przypatrzył. Kras. Nie przypatrza ś. głęboko rzeczom, ale tylko zwierzchnie wgląda. Petr. Pierwej przypatrzwa ś., co ś. z nim dzieje. Groch. Kto ś. pilniej a częściej zbawiennym rzeczom przypatrzywa, zawżdy co osobliwego ukaże mu Pan Bóg. Hrb. Przypatrz ś. tylko, co za kształty jadą na tych trzech koniach, całe okłamione purpurą i szychem. Kras. Przypatrz ś. mężom, którzy w togach chadzali. Kras. Zaczęła pilnie bardzo przypatrywać ś. sylwetkom. Krasz. Z okien później mógł ś. przypatrzeć, jak radca jechał otoczony konnicą. Krasz. Co ś. tak przypatrujesz do mnie, hę? Tet. Przen.: Sędzia się sprawie P. ma. Troc. **2.** [P. ś.] *popatrzyć:* Carownica brzydko sie na nik psipatrzała. Przypatrzół sie na to ździebło. **3.** [P. ś.] *przejrzeć:* Chlusła mu na ocy, i zaráz sie przypatrzół. <Przy + Patrzyć>

†**Przypatrzywać się, a ś., ał ś.** p. **Przypatrzyć.**

†**Przypatrzywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypatrzywać ś.**

[**Przypawęzić, i, ił**] *przycisnąć pawęzem naładowaną furę.* <Przy + Pawęzić>

[**Przypawężenie, a,** blm.] czynność cz. **Przypawęzić.**

Przypaznogciowy, Przypaznokciowy anat. *przy paznogciu znajdujący ś.* (parunguealis). <Przy + Paznogciowy>

Przypaznokciowy p. **Przypaznogciowy.** <Przy + Paznokciowy>

Przypaźniać się, a ś., ał ś. p. **Przypóźnić ś.**

Przypaźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypaźniać ś.**

†**Przypądzać, a, ał** p. **Przypędzić.**

†**Przypądzanie, a,** blm., czynność cz. **Przypądzać.**

†**Przypądzenie, a,** blm., czynność cz. **Przypądzić.**

†**Przypądzić, i, ił** p. **Przypędzić.** <Przy + Pądzić>

Przypchać, a, ał p. **Przypchnąć.** <Przy + Pchać>

Przypchanie, a, blm., czynność cz. **Przypchać.**

Przypchnąć, nie, nął, Przypchać, nied. **Przypychać** *pchnąwszy a. pchając przysunąć; przytłoczyć.* <Przy + Pchnąć>

Przypchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przypchnąć.**

×**Przypełnić, i, ił** *przyczynić, dodać, dopełnić.* L. <Przy + Pełnić>

×**Przypełnienie, a,** blm., czynność cz. **Przypełnić.**

Przypełzać, a, ał p. **Przypełznąć.** <Przy + Pełzać>

Przypełzanie, a, blm., czynność cz. **Przypełzać.**

Przypełzły *nieco spełzły; przypłowiały, przyblakły.* <Od Przypełznąć>

Przypełznąć, źnie, znął a. **zł,** nied. **Przypełzać 1.** a. ×**Przypłazać,** ×**Przypłazić** *pełznąć przybyć, zbliżyć ś., przysunąć ś.* **2.** (o kolorze) *spełznąć, wypełznąć nieco, przyblaknąć, przypłowieć.* <Przy + Pełznąć>

Przypełznięcie, a, blm., czynność cz. **Przypełznąć.**

[**Przypewnić, i, ił**] *przytwierdzić, przymocować.* <Przy + Pewnić>

[**Przypewnienie, a,** blm.] czynność cz. **Przypewnić.**

Przypęcherzowy, × **Przymęcherzowy** **1.** anat. *przy pęcherzu znajdujący ś.* **2.** patol.: Zapalenie przypęcherzowe (paracystitis). < Przy + Pęcherzowy >

Przypędzać, a, ał p. **Przypędzić**. < Przy + Pędzać >

Przypędzanie, a, blm., czynność cz. **Przypędzać**.

Przypędzenie, a, blm., czynność cz. **Przypędzić**: Gdy Wanda nie chciała być małżonką księcia, chciał on to przez P. uczynić i zebrał wojsko przeciw niej. Paszk. Niektórzy ś. dobrowolnie, drudzy przez P. w moc dawali. Biel. M. Miasta ś. wszędzie dobrowolnie dawały, a drugie przez P. musiały. Biel. M.

× **Przypędziciel, a,** lm. **e** *ten, co przypędził a. przypędza, przyganiacz.* < Od Przypędzić >

× **Przypędzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przypędziciel**.

Przypędzić, i, ił, † **Przypądzić**, nied. **Przypędzać**, † **Przypądzać** **1.** kogo, co = *pędząc kogo, co, przybyć z nim; przygnać, przygonić:* Przypędź gęsi. Troc. P. bydło z pola. Przen.: P. do czego, † k czemu = *przymusić, przynaglić, przyniewolić:* W pozyskaniu szkody swej iściec a. powód nie ma być przypędzon ku przysiędze na szkodę zyskaną. Mac. z Roż. Prosili Polacy Henryka, aby Brzetysława przypędził k temu, iżby wrócił, co pobrał w Polszcze z kościołów. Biel. M. Cyrce Ulisesowi towarzysze przemieniła w świnie, aż ją gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. Biel. M. Oni go przypądzali prośbami. Rej. Bojaźni mu przydał, aby go tym więcej ku cnocie przypędził. Kosz. **2.** cz. ni. *pędząc przybyć:* P. pieszo, konno. Goniec przypędził do króla. Troc. **3.** † P. *doprowadzić do czego, przyprawić o co.* S. Par. < Przy + Pędzić >

Przypępkowy **1.** anat.: Okolica przypępkowa p. **Kołopępkowy**. **2.** patol.: Przepuklina przypępkowa (hernia paromphalica). < Przy + Pępkowy >

Przypętać, a, ał *przyplątać, przysypłać.* < Przy + Pętać >

Przypętanie, a, blm., czynność cz. **Przypętać**.

[**Przypiasek, sku,** lm. **ski**] *grunt składający ś. z gliny pomieszanej z piaskiem.* < Przy + Piasek >

Przypiaskowy *nieco z piaskiem zmieszany*: P. a miejscami szczerze piaszczysty grunt. Zych. < Przy + Piaskowy >

[**Przypiaszczysty**] *sapowaty.* < Przy + Piaszczysty >

Przypiąć, pnie, piął, nied. **Przypinać** *przyczepić szpilką, przyszpilić; przyszyć zlekka; przytwierdzić, aby ś. pewien czas trzymało; przypasać:* P. co szpilką. Troc. Przypnij dziecięciu czapeczkę. Troc. Bliźnięta te tak do siebie podobne były, że im rodzice znaczki przypinali, chcąc ich rozeznać. L. P. kokardę. Włosy w górę P. grzebieniem. L. (= *upiąć*). Tysiące za pierwszym powołaniem papieża Urbana II przypinały sobie krzyże. Lel. Na nieszczęście na szubie gronostajowej była przypięta kartka z napisem: Ekenberg. Szaj. P. ostrogi. Troc. P. popręgu (= *przyciągnąwszy zapiąć; ściągnąć*). P. koniowi popręgu. Troc. Przen.: P. komu popręgu = *ująć w karby, w ryzy, w kleszcze, powściągnąć, ukrócić, poskromić go; ucisnąć go:* Zawzięli ś., by Turkom popręgów przypięli. L. Azaż nam raz źli przypinali popręgów? Ryb. Przen.: P. komu rogi = *zbałamucić mu żonę.* Przen.: P. komu łatkę = *powiedzieć złośliwie co niekorzystnego o nim.* Do pańskiego postawu i sługa łatkę przypiął. Oss. Niekiedy przypiął łatkę pani tej lub panu temu. Korz. Przen.: Ni przypiął, ni przyłatał = *pasuje jak pięść do nosa, ni w pięć, ni w dziewięć.* Przen.: I ten szumny tytuł przypinali do książek. Śniad. **2.** przen. *przyprzeć, przycisnąć, przymusić, przyniewolić, przynaglić:* Przypiął dobrze nieprzyjaciela, przeciwnika. Troc. Do takowych kondycji bardziej Matjasza potrzeba, aniż dobrowolna chęć przypinała. Błaż. **P. ś.** przen.: *przyczepić ś., dopiąć ś., dorwać ś., przypić ś.:* Chart, gdy zwierza dopada, to ś. do ucha przypnie, to do boku zwierza. Przyb. Właśnie jak pijawka wygłodzona do skóry, tak on przypiął ś. do mnie. L. Przypiął ś. do dzbana. Splunął w garście i przypinał ś. ze złością do topora. Reym. Jak ś. to dziecko przypięło do piersi. Mał. Mościwy! przypnijcie ś. jeno do żarcia. Jeż. Przen.: *przyprzeć do czego, oprzeć ś. o co:* Wszystkie dzierżawy polskie, które od Elby aż do Odry rzeki przypięły ś. Błaż. < Przy + Piąć >

Przypicie, a, blm., czynność cz. **Przypić**.

Przypicie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypić ś.**

Przypić, pije, pił, nied. **Przypijać** *wypić w czyje ręce, wypić do kogo, przepić:* Miło szaleć, kiedy czas po temu, a tak, bracia, przypij każdy swemu. Kochan. *Propino*, przypijam, piję do kogo. Mącz. Nie było do kogo P., ani słówko zagadać. Bał. **P. ś.** **1.** × P. ś. czemu = *przyzwyczaić ś. do picia czego:* Przypijać ś. winu, piwu. Troc. **2.** *wpiwszy ś. przyczepić ś., przypiąć ś.:* Przypijać ś. do czego, przypajać ś., przyssać ś. L. Pijawka, gdzie ś. przypije, tam trwa, póki nie zginie. L. Kleszcz robak lecie koniom tak ś. przypija, aż ś. krwią ich nasyci, że ś. rozpuknie. Syr. Pijawka ś. do nogi przypiła. Troc. < Przy + Pić >

Przypiec, cze, kł, nied. **Przypiekać** *spiec po wierzchu, zatwardzić gorącem, zapiec, opiec, przypalić, przyrumienić:* Przypiekane cebule. L. Do nasolenia ryb lepsza jest od kopalnej warzona sól, osobliwie przypiekana. Kluk. Małdrzyki przypiekane. Haur. Ostrygi przypiekane. L. Przypiekane, przywarzane rzeczy niesmaczne. Kn. Musi dobrze przypiekać racuszki, łazanki do gustu pani wojskiej, panny podstolanki. Kras. Przen.: Nie zaglądnij do blaszanki, bobym waści przypiekł grzanki. Fred. A. (= *dał ś. we znaki*). Słońce dobrze przypiekało. Rog. (= *dopiekało, prażyło*). Włosy przypiekać = *przypalić zlekka dla przytrzymania w pewnym kształcie, zafryzować gorącym żelazkiem.* Przypiekać włosy u fryzjera a. żelazną łopatką rozgrzaną, a. żelazkiem okrągłym, a. żelazkiem do papilotów. Mag. Włosy ciepłym żelazem przypiekane utrzymują kędzior. Perz. Przypiekać ranę = × k a u t e r y z o w a ć. Przen.: Przypiekło to na niego. Troc = *przyschło na nim, przy nim ta wina została, na nim ś. to skrupiło.* Myśl.: Skoki przypiekać = *być nowicjuszem, frycem, stawiać pierwsze kroki.* **Przen.**: P. komu o co = *dokuczyć, naprzykrzać ś.:* Przypiekać komu ocz, przypierać, przynaglać, *urgere.* Mącz. Przen.: Z głodu umierać? — a cóż, gdy pod płotem niewinny żebrak na mrozie przypieka. Słow. (= *cierpi, dręczy ś.*). Przen.: Król rzucił rachunek na stół, oka na niego nie zwracając; tym sposobem przypiekłem moich własnych kilka tysięcy. Rzew. (= *straciłem*). **P. ś.** **1** *spiec ś. po wierzchu, zapiec ś., opiec ś., przypalić ś., przyrumienić ś.:* Niezdrowy jest chleb między węglem pieczony, albowiem z stron wnet ś. przypiecze,

a w śrzodku surowe ciasto zostanie. Trzyc. 2. P. ś. do garnka (Troc) = *przywrzeć*, *przypsnąć*, *przystać*. <Przy + Ż. Piec>

Przypiecek, cka, lm. **cki** *szeroki cokół do siedzenia i grzania ś. przy piecu, w rodzaju przyźby; ławki koło pieca:* Ocet w zimie na piecu piekarnym abo na przypiecku kaflowego pieca postawić. Syr. Na piecu czyli na przypiecku kociołek i garczki stały. Jabł. Że mu głodno i chłodno, że go nędza trapi, nie dba o to, gdy sobie na przypiecku chrapi. L. Dziecko tam jedno na przypiecku spało, a drugie przy nim płakało. Kniaź. Długo tak w zaniedbaniu ten garnek stał pod przypieckiem. Hoł. Przypiecki te i zapiecki wielkie zimową porą oddają zasługi. Jeż. <Przy + Piecek>

Przypieczenie, a, blm., czynność cz. **Przypiec.**

Przypieczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiec ś.**

Przypieczętować, uje, ował co=*przycisnąć pieczęcią, przyłożyć na czym pieczęć:* Boję ś., żeby nam tej intercyzy nie przypieczętowano na piersiach. L. *(by nas za nią nie piętnowano).* Przen.: Słowo: kocham, przypieczętowane pocałunkiem gorącym. Jeż. Przen.: P. co czym = *przypłacić; odpokutować czym za co.* <Przy + Pieczętować>

Przypieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Przypieczętować.**

Przypieczka, i, lm. **i** chir. *moksa* (moxa). <Przy + Pieczka>

[Przypieczonki, ów, blp.] *ziemniaki dobrze przysmażone.* <Przy + *Pieczonki, od Pieczonka>

Przypiek, u, lm. **i** piek. *przybytek na wadze gotowego ciasta ponad wagę użytej na nie mąki (przez przybycie płynu, drożdży i t. d.).* Przy + *Piek, PIEK/POK>

Przypiekać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypiec.**

Przypiekanie, a, blm., czynność cz. **Przypiekać.**

Przypiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiekać ś.**

Przypiekanka, i, lm. **i** *grzanka w potrawach.* <Od Przypiekany, od Przypiekać>

Przypiekany 1. im. od **Przypiekać. 2.** *przyrządzony, otrzymany przez przypiekanie:* Racuszki przypiekane.

Przypiekle, a, lm. **a,** × **Przypiekło, Przedpiekle, Przepiekle** *wrota piekielne, miejsce u piekła:* P., otchłań piekielna, okna piekielne. Kn. <Od Przypiekło>

Przypiekło, a, lm. **a** p. **Przypiekle.** Troc. <Przy + Piekło>

†**Przypiekłość, i,** blm. rz. od **Przypiekły:** Chleb w ogniu gwałtownym pieczony skórę oboją miewa bardzo twardą dla przypiekłości a przypalenia. Trzyc. <Od Przypiekły>

†**Przypiekły** *który ś. przypiekł:* Twarz od słońca przypiekła. Prz. *(= opalona, ogorzała, spalona).* <Od Przypiec>

Przypielać, a, ał p. **Przyplеć.**

Przypielanie, a, blm., czynność cz. **Przypielać.**

Przypielenie, a, blm., czynność cz. **Przypleć.**

Przypieprzenie, a, blm., czynność cz. **Przypieprzyć.**

Przypieprzyć, y, ył 1. *przyprawić pieprzem.* Przen.: Wyrażał ś. o nim z lekceważeniem, przypieprzonym czasami lekką pogardą. Kaczk. **2.** *jeszcze więcej opieprzyć.* <Przy + Pieprzyć>

Przypierać, a, ał i **P. ś.** p. **1. Przyprzeć.**

Przypieranie, a, blm., czynność cz. **Przypierać.**

Przypieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypierać ś.**

Przypiersek, ska, lm. **ski** woj. *parapet, osłona przy piersiach fortyfikacji.* Sł. wil. <Przy + Piersek, od Pierś>

Przypierzać, a, ał p. **Przypierzyć.**

Przypierzanie, a, blm., czynność cz. **Przypierzać.**

× **Przypierzchły** *który przypierzchł, przyprószony:* Szata pleśnią a plugastwem przypierzchła. Mącz. <Od Przypierzchnąć>

× **Przypierzchnąć, chnie, chł** *zostać przyprószonym.* L. <Przy + Pierzchnąć>

× **Przypierzchnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przypierzchnąć.**

Przypierzenie, a, blm., czynność cz. **Przypierzyć.**

Przypierzyć, y, ył, nied. **Przypierzać** *pierzem, piórami przyozdobić, upierzyć dla ozdoby:* Dziś pan ociec, gdy widzi, iż ma bótek świeży, sobie także pachołku magierkę przypierzy. Papr. Przen.: Zawsze pokusa przypierza. Pot. <Przy + Pierzyć>

†**Przypiewać, a, ał,** [**Przypiewać**] *przyśpiewywać, śpiewać do wtóru:* Śpiewajcie, huczcie a przypiewajcie, przypiewajcie Jehowie cytarą i głosem przypiewania. Bud. To, co mnie dziś przypiewasz, sobie zaśpiewać mogłeś. Smotr. [Kur przypiewał] *(= piał).* <Przy + *Piewać, PI/PIE/PIA/POJ>

Przypiewanie, a, blm., czynność cz. **Przypiewać.**

Przypiewek, wku, lm. **wki 1.** †P. *przyśpiewywanie, przydatek do tego, co ś. śpiewa, frazes powtarzający ś. po strofach pieśni, refren, przegrywka, epodon:* Uprzedźmy oblicze Jehowy wyznawaniem, w przypiewkach krzyczmy Jemu. Bud. (psalmy śpiewajmy. B. G.). Moc moja i P. jest Bóg. Bud. (pienie, pieśń. L.). Jan Libicki cztery księgi pieśni Horacjusza i przypiewek przełożył. Kniaź **2.** [P.] *niemiły dodatek:* To znowu jeszcze jakiś P. <Przy + *Piewek, od Piew>

Przypięcie, a, blm., czynność cz. **Przypiąć.**

Przypięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiąć ś.**

× **Przypiękniać, a, ał** i ×**P. ś.** p. **Przypiększyć.**

× **Przypięknianie, a,** blm., czynność cz. **Przypiękniać.**

× **Przypięknianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypiękniać ś.**

× **Przypięknić, i, ił** p. **Przypiększyć.** <Przy + Pięknić>

× **Przypięknienie, a,** blm., czynność cz. **Przypięknić.**

× **Przypięknienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypięknić ś.**

Przypiększać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypiększyć.**

Przypiększanie, a, blm., czynność cz. **Przypiększać.**

Przypiększanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiększać ś.**

Przypiększenie, a, blm., czynność cz. **Przypiększyć.**

Przypiększenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiększyć ś.**

Przypiększyć, y, ył, × **Przypięknić,** nied. **Przypiększać,** × **Przypiękniać** *przydać upiększeń, zrobić piękniejszym, jeszcze więcej upiększyć, przyozdobić, przystroić:* Język mądrych przypiększy umiejętność. Bud. Śliczną twarz niech przypięknią wstydliwości wzory. L. P. ś. *upiększyć ś. jeszcze więcej, przyozdobić ś., przystroić ś.:* Często w chłod-

nym cieniu przypiększa ś. w róże. Przyb. <Przy + Pięknszyć>

Przypiętrze, a, lm. **a** *przystanek na zakręcie schodów między piętrami:* Kolacją podano na trzysta osób w całym rzędzie pokojów, przejść, a nawet na przypiętrzach. Weys. <Przy + *Piętrze, od Piętro>

Przypijać, a, ał i †P. ś. p. **Przypić.** <Przy+ Pijać>

Przypijanie, a, blm., czynność cz. **Przypijać.**

Przypijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypijać ś.**

Przypikować, uje, ował I. *pikując przyszyć do czego:* P. watę do wierzchu kołdry. **2.** *dodać, przyczynić pikowaniem:* P. więcej waty. <Przy+ Pikować>

Przypikowanie, a, blm., czynność cz. **Przypikować.**

Przypilać, a, ał p. **Przypilić.**

Przypilanie, a, blm., czynność cz. **Przypilać.**

Przypilenie, a, blm., czynność cz. **Przypilić.**

Przypilić, i, ił, nied. **Przypilać, †Przypilować I.** † P., [P.] *dojrzeć, przypilnować, dać baczenie, zwrócić uwagę:* Mamka, jako nie o swym, tudzież będąc najemniczką, nie przypiluje, ani ś starać będzie, aby ś. dziecię dobrze miało. Glicz. Ociec każdy przypiluje w tym, aby syna za młodu na naukę oddał. Glicz. Sama przypila pracy, *opus exigit.* Żebr. Stanął tam z bracią, aby przypilowali tych, którzy robili w kościele. Wuj. Ty, który sprawujesz lud izraelski, racz P. Leop. Wysłuchał mię Bóg i przypilił głosu prośby mojej. Leop. I przypilił Pan a usłyszał. Leop. Wysłuchaj, Boże, modlitwę moję a nie wzgardzaj żądania mego; przypiluj mi a wysłuchaj mię. Leop. Trudnej ostatecznej chwile przypiluj nas w Boskiej sile. K. G. *(= opiekuj ś. nami.* L.). **2.** † Ogłos jej żałobliwy słyszeć ś. dał, a już jej Bóg przypilał mściwy, *quam jam Deus ultor agebat.* Żebr. *(= dokuczał, dogrzewał.* L.). **3.** *pobudzić do pośpiechu; przynaglić, popędzić:* Przypilać kogo w robocie, z robotą. Przypila mię = *napiera mię potrzeba naturalna.* Troszkę mię przypiliło: strasznie mi było przykro czekać. L. Przypiliło waści. Sienk. **4.** [P.] *polecić, przykazać:* Przypilił mu, zeby pilnował. Pan przypila furmanoju, zeby go wywiόz. <Przy + Pilić>

Przypilnować, uje, ował, nied. **Przypilnowywać** kogo, czego = **I.** *dojrzeć pilnie, dopilnować:* Doma na kamieniu u rzeki siadywał, zdala przypilnując gospodarstwa. Krasz. **2.** kogo = *pilnując przyłapać; upilnować.* **P. ś.** *mieć ś. na baczności, nie zaspać gruszek w popiele, nie opuścić sposobności, dopilnować ś.* <Przy + Pilnować>

Przypilnowanie, a, blm., czynność cz. **Przypilnować.**

Przypilnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypilnować ś.**

Przypilnowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przypilnować.**

Przypilnowywanie, a, blm., czynność cz. **Przypilnowywać.**

Przypilnowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypilnowywać ś,**

†Przypilować, uje, ował p. **Przypilić.** <Przy + *Pilować, PIŁ/PIL>

†Przypilowanie, a, blm., czynność cz. **Przypilować.**

Przypiłować, uje, ował *piłując przytrzeć, spiłować nieco; piłowaniem przykrócić, upiłować przy pewnym miejscu.* <Przy + Piłować>

Przypiłowanie, a, blm., czynność cz. **Przypiłować.**

Przypinać, a, ał i P. ś. p. **Przypiąć.**

Przypinanie, a, blm., czynność cz. **Przypinać.**

Przypinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypinać ś.**

Przypinka, i, lm. **i I.** *sprzączka, spinka, haftka.* Troc. **2.** *to, co przypięto, ozdóbka:* Najpiękniejszy strój szpecą przypinki dziwaczne. Dm. **3.** × P. przen. *przypięcie łatki, przycinek, docinek, żart uszczypliwy, przekąs, przymówka, uszczypek, uszczypka:* Robić przypinki. Dotkliwa P. To była P. do niego. **4.** rzem.: Przypinki i podpinki w odlewnictwie, *krótkie kołeczki żelazne podpierające rdzeń (kareń) formy w czasie odlewania, a pozostające na stałe w gotowym odlewie.* <Przy + *Pinka, PN/PIĘ/PON/PIN>

[Przypirło] *przyprószyło:* Śniegiem P. *(=przypierzyło).*

[Przypirzek, zka, blm., **Przypyrzek]** (Przypirzek) *nowy śnieg niewielki:* Wiesnom na przypirzkach zwiezieme reśte gnoja na pole.

Przypis, u, lm. **y I.** *przypisanie, przypisywanie:* P. = *przypisanie komu dzieła, dedykacja.* Troc. P., przypisek, przypisanie, przypisowanie komu czego, przyczytanie mu. Kn. **2. a. Przypisek** = a) *objaśnienie, dodatek do rozdziału lub książki zostające w luźnym związku z całością treści, objaśnienie dodatkowe, komentarz:* Przypisy do gramatyki zamykają obszerniejszą naukę wraz z natrąceniem sposobów uczenia dzieci. Kopcz. b) *przypisek, dopisek, adnotacja:* P. pod listem *(postscriptum).* **3.** † P., [P.] *suma a. zapis żonie od męża uczyniony przywiankiem, przypisem nazywa ś.* Ostr. <Przy + *Pis, PIS>

Przypisać, sze, sał, nied. **Przypisywać, †Przypisować I.** *pisząc przydać; dopisać, dodać do pisma, zrobić przypisek:* Przypisuję do rejestru fałszywie, *imputo.* Kn. Przypisane słowa do czego. Troc. Przypisał uczone przestrogi. Troc. Do wkładek kasa oszczędności przypisała jej procent. P. kogo na listę = *wpisać dodatkowo do osób zapisanych poprzednio.* Nie byłem do roty żadnej przypisany. Zwr. M. (enrolowany. L.). Przypisany, uczyniony, nie urodzony szlachcic abo mieszczanin, *adscriptitius.* Kn. Przypisany szlachcic, mieszczanin. Troc. P. szlachcic = † *skartabel.* L. P. komu co na jego dochód = *zapisać na jego dobro, na jego konto, na jego rachunek.* Przen.: P. komu co = *uznać co za jego winę lub zasługę, mieć go za sprawcę, policzyć co na jego karb, zawdzięczyć mu co:* Przypisywać sobie abo komu co złego, dobrego = przyczytywać. L. Przypisować komu co jest to przywłaszczyć mu. L. Przypisować komu sprawę cudzą jest to głosić, iż on jest jej skutkującą przyczyną, chociażby nie był jej sam sprawcą. L. Umiejętnościom winniśmy przypisować rozkoszy życia najprzyjemniejsze. L. Bitwę przez Warrona przegraną zgniewanym bogom, a skromność obyczajom jego przypisowano. Warg. Bogatemu wszystko przypisujemy. Kn. Przypisował mu szczęście swoje. Troc. Przypisuje mu tę zdradę, tę szkodę. Troc. Bogu to P. trzeba. Żegl. Przywar ludzkich nie przypisujcie nauce. Śniad. Jakże mnie możesz przypisywać winę! Fred. A. Przypisują to ich roztargnieniu, nieuwadze. **2.** komu dzieło swoje = *dedykować, ofiarować.* Przypisywać księgi jest zwyczajem autorów na znak wdzięczności dobrodziejom swoim. Leszcz. P. komu książkę. Troc. **3.** [P.] = a) *napisawszy przysłać:* Przypis do mnie listek, aby dwa słowecka. b) *za-*

pisać kredką więcej, niż ś. należy, pisać podwójną kredką: Kazałeś mi przypisować. Szynkarka przypisuje. **P. ś.** *zrobić od siebie przypisek, dopisać ś., przyłączyć swoje słowa do pisma:* P. ś. do listu. <Przy + Pisać>

Przypisanie, a, blm., czynność cz. **Przypisać:** P. komu czego. Troc. P. księgi komu. Troc. P. *Górnickiego* Najjaśniejszemu Panu. Górn.

Przypisanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypisać ś.**

Przypisek, sku, lm. **ski I.** p. **Przypis:** Przypis, P., dopisana adnotacja, obserwacja. L. Przypiski, co łacinnicy annotacjami zowią. Bud. Patrz w przypiskach. Kosz. Możeś. pan pomyślił i w przypisku. Korz. **2.** [P.] *niesłusznie przypisana należność:* Oj karcmarze, Pan Bóg was pokarze za ludzkie przypiski. <Od Przypis>

†**Przypiskać, a, ał** p. **Przypiszczeć.** <Przy + Piskać>

†**Przypiskanie, a,** blm., czynność cz. **Przypiskać.**

†**Przypiskować, uje, ował** p. **Przypiszczeć.**

†**Przypiskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przypiskować.**

×**Przypisne, ego,** blm. *zapłata od wpisu:* Dobra duchowne od wszelkich ciężarów żołnierskich, stacji, wydawania chlebów, hibern, przypisnego, stanowisk, noclegów uwalniamy. Vol. <Od Przypisny>

Przypisny I. przym. od **Przypis:** List P. L. *(= dedykacyjny).* **2.** *przypisany, dodatkowy w piśmie:* Przypisne linje w notach muzycznych nazywają ś. linijki pod rygami na notach przypisane. Mag. **3.** ×P. **człowiek** = *nie poddany, ale tylko przypisany do majątku, do ziemi.* Sł. wil. **4.** [Kwatera przypisna] = *dom, do którego uczęszcza ś. na obiady i noclegi, nie będąc proszonym.* Sł. wil. <Od Przypis>

×**Przypisować, uje, ował** i ×**P. ś.** p. **Przypisać.**

×**Przypisowanie, a,** blm., czynność cz. **Przypisować.**

Przypisywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przypisać.**

Przypisywanie, a, blm., czynność cz. **Przypisywać.**

Przypisywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypisywać ś.**

†**Przypiszczeć, y, ał,** nied. †**Przypiskać,** †**Przypiskować** *piszczeć przy czym, na piszczałce wtórować, przygrywać:* Kozy po odłogach jak pastucha goni, w fletnią przypiskając. Żebr. <Przy + Piszczeć>

Przypiszczelowy anat. *znajdujący ś. przy piszczelu:* Kaletka przypiszczelowa (bursa anserina). <Przy + Piszczelowy>

×**Przypiśnik, a,** lm. **cy I.** *ten, co robi przypisy, komentator:* P. Kadłubka żył pod Kazimierzem Wielkim. Nar. **2.** *człowiek przypisny:* Wsie Liszki z przypiśnikami. Piek. <Od Przypisny>

Przypitka, i, lm. **i, Przypiwek** *przepijanie do kogo; przemówienie do kogo przy kieliszku:* Nie był to obiad, ale w dobrym towarzystwie przekąska z przypitką, trwającą do późnego wieczora. Krasz. <Przy + Pitka>

Przypitrasić, i, ił *pitrasząc przyrządzić, przygotować.* <Przy + Pitrasić>

Przypitraszenie, a, blm., czynność cz. **Przypitrasić.**

Przypiwek, wku, lm. **wki** p. **Przypitka:** Śpiewy na cześć jej nucą gromkie i wrzaskliwe, przerywane przypiwkiem z wymaganiem odwzajemnienia. Rol. <Przy + *Piwek, PI/POJ>

Przypiżmować, uje, ował *upiżmować cokolwiek.* <Przy + Piżmować>

Przypiżmowanie, a, blm., czynność cz. **Przypiżmować.**

Przypka, i, lm. **i?** *szczypta:* Gruchnęła wieść, niby P. prochu strzelniczego, zapalona na końcu jednym i biegąca płomieniem szybkim ku drugiemu, kryjącemu ś. w minie. Jeż.

[**Przyplaskiwać się, uje ś., iwał ś.**] p. **Przyplasnąć.**

[**Przyplaskiwanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyplaskiwać ś.:** Wszystko, co żyło naokoło i patrzyło w tej chwili na wystawę inżynierską, zrobiło „temene" z przyplaskiwaniem ś. do ziemi. Eww.

[**Przyplasnąć, śnie, snął**] *uderzyć na płask, klapnąć, przypłaszczyć przez pacnięcie:* Na lewej cię dłoni posadzę, prawą cię przyplasnę, a nikt nawet kości twoich nie znajdzie. [**Przyplaskiwać ś.**] *przypaść do ziemi, upaść na płask, paść plackiem, klapnąć.* <Przy + Plasnąć>

Przyplaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyplasnąć.**

Przyplatać, a, ał p. **Przypleść.**

Przyplatanie, a, blm., czynność cz. **Przyplatać.**

Przypląt, u, lm. **y** patol. *powikłanie, zawikłanie, komplikacja* (complicatio). <Przy + *Pląt, PLĄT/PLĘT; por. PLOT/PLEĆ/PŁOT/PŁAT>

Przyplątać, ta a. **cze, tał** *plącząc przyłączyć;* przen.: *przyczepić, przymieszać:* Podobnych bajek do dziejów polskich przyplątano wiele. Lel. **P. ś.** *zaplątawszy ś. przyłączyć ś.:* Do nici czarnych przyplątała ś. nić biała. Przen. *przymieszać ś., przyczepić ś., przyłączyć ś., niewiadomo skąd ś. wziąć, przybłąkać ś., przystać:* Nawet przy dobrych obyczajach i przymiotach przyplątа ś. drugdy co cierpkiego. Pilch. Niech ś. do cnoty przyplącze lenistwo, natychmiast, co ma w sobie najwyborniejszego, utraci. Pilch. Zgon nie zna udręczenia, a gdyby też i przyplątała ś. boleść, tedy w samej krótkości ma kęs pociechy. Pilch. Do jednej choroby przyplątała ś. druga. Jakiś pies przyplątał ś. do mnie i ani go ś. pozbyć. <Przy + Plątać>

Przyplątanie, a, blm., czynność cz. **Przyplątać.**

Przyplątanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyplątać ś.**

Przyplecenie, a, blm., czynność cz. **Przypleść.**

×**Przypleczać, a, ał** p. **Przypleczyć.**

×**Przypleczanie, a,** blm., czynność cz. **Przypleczać.**

×**Przypleczenie, a,** blm., czynność cz. **Przypleczyć.**

×**Przypleczyć, y, ył,** nied. ×**Przypleczać** do czego = *oprzeć plecami, przystawić co tyłem do czego.* <Przy + Pleczyć>

Przypleć, piele, pełł, nied. **Przypielać** *opleć zgrubsza:* Przypiel te zagony. Troc. <Przy + Pleć>

Przypleniać, a, ał p. **Przyplenić.**

Przyplenianie, a, blm., czynność cz. **Przypleniać.**

Przyplenić, i, ił, nied. **Przypleniać** *przymnożyć:* Bystrym do Psychy opuszcza ś. lotem (Kupido) z miłą nowiną, że bogiń przyplenił. Mor. A. Przen.: Jeśli on kiedy wskóra, jeśli bogowie łask swych przyplenią. Chr. *(= przydadzą, dodadzą, przyczynią).* <Przy + Plenić>

Przyplenienie, a, blm., czynność cz. **Przyplenić**.

Przypleść, ecie, ótł, nied. **Przyplatać** **1.** *plotąc przyłączyć:* Wino do tyczy P., *maritare*. Mącz. **2.** *plotąc przydać; dopleść:* P. kwiatków do wianka. <Przy + Pleść>

Przypleśnieć, eje, ał *zapleśnieć cokolwiek, spleśnieć nieco.* <Przy + Pleśnieć>

Przypleśnienie, a, blm., czynność cz. **Przypleśnieć**.

[**Przyplezienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przypleźć ś.**

[**Przypleźć się, ezie ś., ózł ś.**], †**Przypłazać** *przypełznąć:* P. na czworakach. <Przy + Pleźć ś.>

†**Przyplęsać, a, ał**, nied. †**Przyplęsować** **1.** *klasnąć do wtóru, wtórować klaskaniem.* **2.** *klasnąwszy przyświadczyć, przychwalić, przytakiwać klaskaniem:* Przyplęsowali rękoma swemi. Leop. (przyklęskowali. Leop.). <Przy + Plęsać>

†**Przyplęsanie**, a, blm., czynność cz. **Przyplęsać**.

†**Przyplęsować, uje, ował** p. **Przyplęsać**.

†**Przyplęsowanie**, a, blm., czynność cz. **Przyplęsować**.

× **Przyplucie**, a, blm., czynność cz. **Przypluć**.

× **Przypluć, uje, uł** *przymówić w sposób obraźliwy, oplugawić.* Sł. wil. <Przy + Pluć>

Przypłacać, a, ał p. **Przypłacić**.

Przypłacanie, a, blm., czynność cz. **Przypłacać**.

Przypłacenie, a, blm., czynność cz. **Przypłacić**.

Przypłacić, i, ił, nied. **Przypłacać**, † **Przypłacywać** **1.** *płacąc przyłożyć; dopłacić:* W trzeciej puli grubo dosyć przypłacił. Krasz. **2.** przen.: *przycierpieć, przypokutować, zapłacić, przypieczętować, odpokutować:* Drwa rąbane gdyby kto kradł, tedy tego u prągi chłostą przypłaci. Sz. Przypłacisz tego, przesiądzie-ć tego, stanie-ć to kością w gardle. Kn. Byś jeno tego nie przypłacił. Kn. (byś jeno tego nie żałował: na rzeź cię, byśku, chowają, przetoć dobry obrok dają. L.). Kto ś. prędko bogaci, cnotą tego przypłaci. Kn. Śmiechu u dworów, w sądach faworów przypłacywali. Arc. Ów duszą, a ten skórą przypłacać muszą. Falib. Boję ś., bym tej rozpusty grzbietem nie przypłacił. Kn. Uchowaj cię Boże, żebyś kiedy drogo tych twoich drwinek nie przypłacił. Oss. Przypłacił dobrze tej rozpusty. Troc. Skórą, grzbietem, gardłem, szubienicą tego przypłacisz. Troc. Krwią trzeba było P. lub życiem wybryk zapieczętować. Ochoc. Darmoby szukał przebaczenia winy: krwią musiał ją P. Berw. <Przy + Płacić>

[**Przypłacina, y**, lm. y] *wszelka łata, którą cieśla przy budowie domu daje, którą nadsztukowuje.* <Przy + Płacina>

†**Przypłacywać, a, ał** p. **Przypłacić**. <Przy + Płacywać>

†**Przypłacywanie, a**, blm., czynność cz. **Przypłacywać**.

Przypładzać, a, ał i P. ś. p. **Przypłodzić**.

Przypładzanie, a, blm., czynność cz. **Przypładzać**.

Przypładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypładzać ś.**

†**Przypłakać, cze, kał**, nied. **Przypłakiwać** *zapłakać razem z kim; wtórować komu swym płaczem; popłakiwać:* P., *afflere*. Kn. <Przy + Płakać>

†**Przypłakanie**, a, blm., czynność cz. **Przypłakać**.

†**Przypłakiwać, uje, iwał** p. **Przypłakać**.

†**Przypłakiwanie**, a, blm., czynność cz. **Przypłakiwać**.

Przypłaski, †**Przypłaszczejszy** *nieco płaski, za płaski.* <Przy + Płaski>

Przypłaskonosy *trochę przypłaszczony nos mający.* <Przypłaski + *Nosy, od Nos>

†**Przypłaszczejszy** p. **Przypłaski**: Przypłaskonosy, trochę P. nos mający, *subsimius*. Mącz. <Przy + *Płaszczejszy, od Płaski>

Przypłaszczenie, a **1.** blm., czynność cz. **Przypłaszczyć**. **2.** lm. a *miejsce przypłaszczone*. Sł. wil.

Przypłaszczyć, y, ył *przygniótszy spłaszczyć:* Tupetu P., pudru niewiele. L. Azjatyk pospolicie nosa przypłaszczonego. L. Funt miedzi, w przypłaszczoną kulkę ulany, stanowił pieniądz zwany as. Lel. Czoło w tył przypłaszczone. Kor. <Przy + Płaszczyć>

× **Przypłatny** *za który przypłacić czym trzeba; za który drogo przypłacono, drogo opłacony:* Przypłatne przewinienie. Wor. Drogo przypłatna siedziba ojców. Wor. <Przy + Płatny>

Przypławiać, a, ał i P. ś. p. **Przypławić**.

Przypławianie, a, blm., czynność cz. **Przypławiać**.

Przypławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypławiać ś.**

Przypławić, i, ił, nied. **Przypławiać** *przyprowadzić wodą, spławić dokąd:* Tam drzewa dosyć, a gdzieby skąpo było, tam P. wodą. Star. Tam swoję przypławił flotę. Pot. Przypławiwszy łodzi do brzegu, wszystko opuściwszy, szli z nim. Leop. Przypławił łodzie do ziemi. Wuj. Przypławiły go żagle, wiatry do lądu. Troc. Przen.: Mało takich, których przedłużona starość bez uprzykrzenia do śmierci przypławiła. Pilch. **P. ś.** *przypłynąć, przyżeglować, przybyć wodą:* Pomyślnemi wiatrami i wodą zdarzoną przypławił ś. do miasta Apollinowego. Otw. Tu ś. przypławił do ciebie z krain pogańskich, jako do miasta swego. Rej. Przypławili ś. na łodzi, bo niedaleko byli od brzegu. Leop. Rzplite mają początek swój, mają śrzedni wiek, mają starość, a za starością do śmierci i końca przychodzą: zawżdy jednak rzecz jaka musi być, przez którą ś. do tego końca przypławią. Górn. (*= do tego portu zawiną*). Przen.: Orzeł z obłoków przypławił ś. niżej, zaszybował kołem jednym, drugim, ludziom ś. przypatruje. <Przy + Pławić>

Przypławienie, a, blm., czynność cz. **Przypławić**.

Przypławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypławić ś.**

†**Przypłazać, a, ał** p. **Przypleźć ś.** <Przy + Płazać>

†**Przypłazanie**, a, blm., czynność cz. **Przypłazać**.

Przypłodek, dku, lm. **dki**, **Przypłód** **1.** *młode zwierzęta przybyłe wskutek rozmnażania ś. zwierząt hodowanych przez kogo, przychowek, dochowek:* Różne przypłodki bydła rozlicznego bogacą rolnika. Otw. Płacą dziesięcinę z przypłodku stada co rok zrodzonego. Paszk. Spisać krescencję, jako przypłodki i wszelakie pożytki przybyłe. Ek. Przen.: Czy to rozumiesz, niegodny wyrodku, że już nie mogę więcej mieć przypłodku i urodzić ci poczciwszego brata? Mor. A. (*= dzieci, potomstwa*). Dawid wysłał z zamku Betsebe kochankę z przypłodkiem. Drużb. Przen.: *procent, lichwa, przysypka:* Patrzy, gdzieby dobrodziejstwo łożyć z takim pożytkiem, żeby to z przypłodkiem i bez trudności wrócić ś. mogło. Górn. **2.** *dziecię nie-*

prawego łoża, bękart, pokrzywnik: Bohdan, przypłodkiem będąc Aleksandra, prawdziwym synem czynił ś. Błaż. Jana Hunjada niektórzy Zygmunta cesarza przypłodkiem być mniemali. Błaż. <Od Przypłód>

Przypłodkowy przym. od **Przypłodek.** Żart.: Grosz P. Jag. (= pieniądze przynoszące znaczną korzyść. Sł. wil.).

Przypłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przypłodzić.**

Przypłodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypłodzić ś.**

Przypłodzić, i, ił, nied. **Przypładzać** *przyczynić płodu, przymnożyć.* **P. ś.** *przyrodzić ś., przymnożyć ś. przez płodzenie:* Owiec u mnie na polach ruskich tysiąc chodzi, tyle drugie z nich co rok jagniąt ś. przypłodzi. Szymon. <Przy + Płodzić>

Przypłowiały *który przypłowiał, przyblakły: Flava Ceres,* podpalałe, przypłowiałe a. spłowiałe żyto. Mącz. <Od Przypłowieć>

Przypłowieć, eje, ał *trochę spłowieć, przyblaknąć nieco, spełznąć:* Twoja suknia przypłowiała. <Przy + Płowieć>

Przypłowienie, a, blm., czynność cz. **Przypłowieć.**

Przypłód, odu, lm. **ody** p. **Przypłodek.** Ks. Ł. <Przy + Płód>

Przypłynąć, nie, nął, nied. **Przypływać** *płynąc przybyć; przybyć wpław; przyjechać wodą, przyżeglować:* Skoczywszy z okrętu, przypłynął do brzegu. Troc. Sam ledwie pływając do brzegu przypłynął. Skar. (= *przybił).* Okręt do portu przypłynął. Troc (= *zawinął).* Muszla z odległych oceanów przypływa do skał Helweckich i z niemi ś. spaja. Krasiń. Co jej ten blask nadawało, to przypłynęło zdaleka. Krasz. Przen.: Biała bogini, różowo wieńczona, z niebios błękitnych przypłynie. Słow. (= *spuści ś., spłynie).* Rozmawiali cicho, ale nie tak cicho, aby słowa ich nie przypływały do moich uszu. Orzesz. Przen.: Co to Wc Panu do głowy przypłynęło ni z tego, ni z owego porzucić chorągiew? Czart. A. (=*zajechało, przyszło, strzeliło, zaświtało).* Na ostatku coś im do głowy przypłynęło, wzięli mi trzewiczek i nim moje zdrowie spełniali. L. <Przy + Płynąć>

Przypłynięcie, a, blm., czynność cz. **Przypłynąć.**

Przypływ, u, lm. **y 1.** *przypłynięcie, przypływanie, napływ:* P. krwi do głowy. P. pary, wody do kotła (= *dopływ).* P. powietrza do pieca. Przen.: P. gotówki do kasy. P. wody w oceanie, w morzu = *dwukrotne codzienne podnoszenie ś. jej poziomu, dostrzegalne u wybrzeży.* P. i odpływ morza. P. przypadający dwa razy w 24 godzinach, gdy księżyc jest blizki południka miejsca, tak nad poziomem, jak pod poziomem. Śniad. **2.** *dopływ, rzeka poboczna.* Jan. Cz. Orszak powoli rósł, jak rzeka, licznemi przypływami zasilana. Rog. <Przy + Pływ>

Przypływać, a, ał p. **Przypłynąć.** <Przy + Pływać>

Przypływanie, a, blm., czynność cz. **Przypływać.**

Przypływowy przym. od **Przypływ:** Otwór P. Kanał P. fabryczny = *kanał górny, doprowadzający wodę poruszającą.* Łab. Pogródka przypływowa a. górna = *rynna, kanał drewniany, żłób, którym woda doprowadza ś. do koła wodnego i spada na nie z góry.*

Przypochewny, Przypochwowy anat. *znajdujący ś. przy pochwie macicznej.* Patol.: Zapalenie przypochewne (paracolpitis). <Przy + Pochewny>

Przypochlebiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypochlebić.** <Przy + Pochlebiać>

Przypochlebianie, a, blm., czynność cz. **Przypochlebiać:** Pozwól mi, iżbym ś. tu nieco dłużej pobawił, nie dla przypochlebiania uszom twoim, ale... Pilch.

Przypochlebianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypochlebiać ś.**

Przypochlebić, i, ił, Przypodchlebić, Przychlebić, nied. **Przypochlebiać, Przypodchlebiać, †Przypochlebować, Przychlebiać** *pochlebić, dogodzić:* P. uszom. P. czyjej próżności (= *pogłaskać ją).* Przypochlebuję, *supparasitor.* Mącz. Ktośkolwiek jest, co w pierwszej lat kwitnących dobie utopiony w szkle marnym przypochlebiasz sobie, nie wierz zdradliwym mętom obłudnej postaci. Nar. (=*potęgujesz sztucznie swoje wdzięki).* **P. ś.** *pochlebiając przypodobać ś., przymilić ś.:* Obawiać ś. trzeba było, aby który z Żydów, chcąc ś. P., nie przywiódł pana przed Archelausa. Białob. Przywiązywać ś. do szczęścia szukania nie chcę, ani ś. o nie przypochlebię. Karp. Brat długo ś. przypochlebiał. Krasiń. <Przy + Pochlebić>

Przypochlebienie, a, blm., czynność cz. **Przypochlebić.**

Przypochlebienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypochlebić ś.**

Przypochlebnica, y, lm. **e** forma ż. od **Przypochlebnik.**

Przypochlebnik, a, lm. **cy** *człowiek przypochlebiający ś., pochlebca, lizus.* <Od Przypochlebny>

Przypochlebność, i, blm. rz. od **Przypochlebny,** *umiejętność przymilania ś.:* Liczyła na swój spryt i P. Karcz

Przypochlebny, Przychlebny *przymilny, przymilający ś., starający ś. przypochlebić, umiejący ś. przypochlebić.* <Przy + Pochlebny>

Przypochwowy anat. p. **Przypochewny.** <Przy + Pochwowy>

Przypodchlebiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypochlebić.** <Przy + Podchlebiać>

Przypodchlebianie, a, blm., czynność cz. **Przypodchlebiać.**

Przypodchlebianie się, a ś, blm., czynność cz. **Przypodchlebiać ś.**

Przypodchlebić, i, ił i **P. ś.** p. **Przypochlebić.** <Przy + Podchlebić>

Przypodchlebienie, a, blm., czynność cz. **Przypodchlebić.**

Przypodchlebienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodchlebić ś.**

× **Przypodmówić się, i ś., ił ś.** *przykłamać, przyłgać.* Mącz. <Przy + Podmówić>

× **Przypodmówienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypodmówić ś.**

Przypodniesienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodnieść ś.**

Przypodnieść się, esie ś., ósł ś., nied. **Przypodnosić ś.** *podnieść ś. cokolwiek, unieść ś., dźwignąć ś. nieco:* Mateusz przypodniósł ś. na rękach. Sienk. Maćko przypodniósł ś. na wozie. Sienk. Przypodniósł ś. nieco. Sienk. Nie mógłby ś. ani na chwilę P. Sienk. Zbyszko przypodniósł ś. z ziemi i siadł, poczym chciał wstać. Sienk. Rzekł, przypodnosząc ś. nieco na szezlongu. Orzesz. <Przy + Podnieść ś.>

Przypodnosić się, i ś., ił ś. p. **Przypodnieść ś.**

Przypodnoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodnosić ś.**

†**Przypodobać, a, ał**, †**Przypodobywać** p. **Przypodobnić. P. ś.**, nied. **Przypodobywać ś.** *postarać ś. podobać ś.; przymilić ś., przypochlebić ś.:* Byli tej nadziei, że Jan uczyć miał rozkoszy, zbytku w szatach i w jadle, światu ś. przypodobywając. Żarn. Jej charakter nigdy ś. nie dozwolił przypodobywać ludziom i szukać jej względów. Krasz. < Przy + Podobać >

Przypodobanie, a, blm., czynność cz. **Przypodobać:** Nie przystoi tych tylko wynosić, których pochlebstwo a. P. jakie zaleca. Kłok. P. czego do czego. Troc.

Przypodobanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodobać ś.**

†**Przypodobić, i, ił** i †**P. ś.** p. **Przypodobnić.**

†**Przypodobienie, a**, blm., czynność cz. **Przypodobić:** Ku Niniwie krótkie Polski P. Chrz.

†**Przypodobienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypodobić ś.**

†**Przypodobnawać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przypodobnić.**

†**Przypodobnawanie, a**, blm., czynność cz. **Przypodobnawać.**

†**Przypodobnawanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypodobnawać ś.**

Przypodobniać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypodobnić.**

Przypodobnianie, a, blm., czynność cz. **Przypodobniać.**

Przypodobnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodobniać ś.**

Przypodobnić, i, ił, †**Przypodobić**, nied. **Przypodobniać**, †**Przypodobać**, †**Przypodobywać**, †**Przypodobnawać 1.** *zrobić podobnym, upodobnić:* Jeśli kto według nauki rzemiosła swego wyformował drzewo i przypodobałby je obrazowi człowieczemu, abo któremu zwierzęciu ono drzewo przyrównał, postrychnąwszy rubryką... Leop. Cnota nauk ludzi uczy, skąd nie jest utrata, i ku Bogu za krótkie przypodobnia lata. Ryb. J. Człowiek jest i osobą i nieśmiertelnością po części przypodobnion ku Panu swemu. Rej. **2.** *przyrównać, porównać, przystosować:* Ku czemu przypodobam królestwo Boże i komu je przypodobię? podobne jest ziarnu gorczycznemu, podobne jest kwasowi.. Bud. Słuchajże, jako on tu tę rolę i nasienie przypodobnił ku królestwu swemu. Rej. Ku czemu przypodobam rodzaj ten to? podobny jest dzieciom. Sekl. Przypodobam go mężowi, który zbudował dom swój na skale. Sekl. Homer śmiałe bohatyra serca przypodobał odwadze niecierpliwej muchy, której nic nie spłoszy. Min. Moralną naukę przypodobał do bardzo pięknej, ale ubogiej panienki. L. Komużeście mię przypodobnili i przyrównali i przymierzali i podobnym mię uczynili? Leop. (przypodobali. Leop.). Niech ś. godzi rzeczy sobie podobne do podobnych przypodobać. Baz. Takich ś. dziś pasterzów wiele namnożyło, które pismo prorockie psom przypodobiło. Chrz. **P. ś. 1.** *stać ś. podobnym, zrobić siebie podobnym, przyrównać ś., przystosować ś.:* Ustaw ich naśladowali i we wszym ś. im porównać a przypodobić chcieli. Leop. Nie przypodobywajcie ś. wiekowi temu. Bud. Obyczajmi ś. mamy P. aniołom. Rej. Bóg cię na swoje podobieństwo stworzył, abyś ś. przypodobnił, kędybyś mógł, ku świętym sprawom Jego. Rej. (abyś ś. przypodobniał ku świętym sprawom Jego. Rej. Gdy tak uczynisz, to ś. już po części upodobnisz ku tym świętym sprawom Jego. Rej. **2.** †Przypodobać ś. = *być odpowiednim, zgadzać ś.* Glos. < Przy + * Podobnić, od Podobny >

× **Przypodobnienie, a**, blm. **1.** czynność cz. **Przypodobnić. 2.** fizj. *przyswojenie, asymilacja* (assimilatio).

Przypodobnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypodobnić ś.**

× **Przypodobny** *nieco podobny, mający niejakie podobieństwo:* Bezpieczny wielkością, P. lipie, której wiek i wzrost dość bywa stateczny. Wad. < Przy + Podobny >

†**Przypodobywać, a, ał** i †**P. ś. 1.** p. **Przypodobnić. 2.** †**P. ś.** p. **Przypodobać.** Orzesz.

†**Przypodobywanie, a**, blm., czynność cz. **Przypodobywać.**

†**Przypodobywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przypodobywać ś.**

†**Przypodrzeźniać, a, ał** *przedrzeźniać nieznacznie, przeszydzać trochę.* Mącz. < Przy + Podrzeźniać >

†**Przypodrzeźnianie, a**, blm., czynność cz. **Przypodrzeźniać.**

Przypodszycie, a, blm., czynność cz. **Przypodszyć.**

Przypodszyć, yje, ył, nied. **Przypodszywać** kraw. *podszewkę lub inne szwy z wierzchu ściegiem zszyć.* Mag. < Przy + Podszyć >

Przypodszywać, a, ał p. **Przypodszyć.**

Przypodszywanie, a, blm., czynność cz. **Przypodszywać.**

Przypoić, i, ił, nied. **Przypajać** *spoić, przywiązać, przyłączyć, zespolić, przypiąć:* Ewanielja do nieba nas przypaja. Gil. Do jednych sakramentów, jak do stołu jednego, przypojeni jesteśmy, jakoż zjednoczyć ś. nie mamy? Skar. Jako dziatki wspólnego rodu, przypoił nas do serca swego. Wor. Jak pas przystawa ku biodrom, takem ja był przypoił dom izraelski. Wuj. Przez wiarę jesteśmy wcieleni a przypojeni ciału Chrystusowemu. L. Przypoił nas do duszy swojej. Wor. Do moralności przypójcie sztuki i umiejętności. Wor. **P. ś.** *przypić ś., przyczepić ś., przypiąć ś., zespolić ś., spoić ś., przystać ściśle do kogo, do czego:* Szczepiąc, masz tak latorośl ustanowić, aby sok od skóry do skóry, takież od drewna ku drewnu mógł ś. dobrze P. Trzyc. (przyssać ś. L.). Opuści człowiek ojca i matkę a przypoi ś. do żony swojej. Skar. Nic goręcej nie pragnął, jedno mocną miłością do Boga ś. P. Skar. Przypoiły ś. do nas złe rzeczy. Leop. (*czepiły ś., chwyciły ś. nas*). < Przy + Poić >

Przypojenie, a, blm., czynność cz. **Przypoić.**

Przypojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypoić ś.**

†**Przypojmać, mie, mał**, †**Przywziąć** *wziąć ze sobą, przybrać sobie:* Idzie tedy i przypojmie z sobą siedm ubogich. Bud. < Przy + Pojmać >

†**Przypojmanie, a**, blm., czynność cz. **Przypojmać.**

× **Przypokojny** *przygarniający do siebie w celu zapewnienia spokoju:* I ty, Adamie, dziś u Boga w przypokojnym raju. Słow. < Przy + Pokojny >

[**Przypole, a**, lm. **a**] *fartuch.* Zdr. [**Przypołeczek**]. < Przy + * Pole, od Poła >

Przypolerować, uje, ował 1. *cokolwiek wypolerować.* **2.** *polerując przygładzić:* P. skazę. **3.** *jeszcze dokładniej wypolerować.* < Przy + Polerować >

Przypolerowanie, a, blm., czynność cz. **Przypolerować.**

Przypoliturować, uje, ował *przykryć politurowaniem:* P. plamę. <Przy + Politurować>

Przypoliturowanie, a, blm., czynność cz. **Przypoliturować.**

[Przypołeczek, czka, lm. **czki]** p. **Przypole:** (Niesie) krupki w przypołeczku. Zan. <Od *Przypołek, Przy + *Połek, od Poła>

[Przypołnica, y, lm. **e]** p. **Przypołudnica.** Troc. <Od Przypołnie>

[Przypołnie, a, lm. **a]** p. **Przypołudnie.** <Przy + Połnie>

Przypołudni, Przypołudniowy, Przypołudniejszy **1.** *przypadający około południa, południowy.* **2.** *przedwieczorny, nadwieczorny.* <Od Przypołudnie>

[Przypołudniak, a, lm. **i]** **1.** *człowiek urodzony a. spłodzony w południe.* **2.** *bardzo jasny blondyn (bo musiał ś. urodzić w południe).* **3.** [Na przypołudniaku robić w polu]=*robić szkodę w cudzym gruncie w porze obiadowej.* <Od Przypołudni>

[Przypołudnica, y, lm. **e, Przypołnica]** **1.** *widmo żeńskie pojawiające ś. w południe.* Troc. P., *auctori* o Dziadach *est spectrum meridie apparens, feminae habitu.* Kn. **2.** *czarownica, wiedźma.* Troc. <Od Przypołudnik>

[Przypołudnie, a, lm. **a, Przypołnie]** **1.** *czas południowy, pora obiadowa, południe:* Gdy w P. lud ś. był rozszedł, przechadzała ś. po sadzie. B. B. W P. trawy siec w ogrodziech, sadziech, a bydłu podawać. Ek. Raz na przypołudniu zeszła go Łukaszowa, jak przyklęknął pod płotem i przez dziurę ciekawie zaglądał do ogrodu. Dyg. Lis ś. tak rozzuchwalił, że w jeden dzień przypołudnia, kiedy Rakoczy obiadował, zajrzał przez próg do wnętrza koleby. Ork. *(=w przypołudnie).* **2.** *czas popołudniowy, pora poobiednia.* Troc. **3.** *czas przed południem.* <Przy + Południe>

Przypołudniejszy p. **Przypołudni:** *Meridianus,* P. Mącz. Przypołudniejsze słońce. Mącz. <Przy + Południejszy>

Przypołudnik, a, lm. **i** **1.** [P.] *istota mitologiczna, strzyga.* **2.** bot. = a) a. **Południk, Włóknik, Figówka** (mesembryanthemum) *roś. z rodziny przypołudnikowatych.* Gatunki: P. jadalny (m. edule) a. Figojadka, P. kryształkowy a. Mróz (m. crystallinum). b) P. a. P. czerwony p. **Stokroć.** c) P. żółty p. **Jaskier.** <Od Przypołudni>

Przypołudnikowate rośliny bot. (mesembryanthemeae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* <Od Przypołudnik>

Przypołudniowy p. **Przypołudni:** Przesypianie ś. przypołudniowe. Bobr. <Przy + Południowy>

Przypominacz, a, lm. **e** **1.** a. × **Przypomniciel** *ten, co przypomina drugiemu.* Włod., Bobr., Troc. **2.** *rodzaj zegara do przypominania w czasie podawania lekarstw chorym,* monitor. <Od Przypominać>

Przypominać, a, ał i **P. ś.** p. **Przypomnieć.**

Przypominalny *służący do przypominania:* Te nagrobki zamierzały być przypominalnemi zapadającej przeszłości. Lel. <Od Przypominać>

Przypominanie, a, blm., czynność cz. **Przypominać.**

Przypominanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypominać ś.**

Przypominek, nku, lm. **nki** **1.** a. × **Przypomnianka** *pamiątka, upominek dla zachowania kogo w pamięci:* P., tabakierka. L. **2.** × P. *przypomnienie, wspomnienie:* Chodzi jeszcze po ustach i przypominkach waszych zdarzenie owo. Wor. Zalewały ją przypominki ojcowego domu. Reym. **3.** Przypominki, lm. p. **Wypominka.** **4.** [P.] *ogłoszenie z ambony na czyją prośbę, np. o przedmiocie zgubionym:* Dać na P.=*dać dziadowi kilka groszy, aby co ogłosił ludowi przed kościołem.* **5.** [P.] *zapowiedź:* Dać na P. <Przy + Pominek>

Przypominka, i, lm. **i** *przypomnienie, lekkie przywiedzenie czego na pamięć, wzmianka.* <Od Przypominać>

†**Przypomionać, a, ał** p. **Przypomnieć.** <Przy + *Pomionać, Po + *Mionać, MŃ/MIĘ/MIN/MĘ/MĄ/MION>

†**Przypomionanie, a,** blm., czynność cz. **Przypomionać.**

†**Przypomionąć, nie, nął** i †**P. ś.** p. **Przypomnieć.** Rej., Ocz. <Przy+*Pomionąć, Po+*Mionąć, zam. *Miąnąć, MN/MIĘ/MIN/MĘ/MĄ>

†**Przypomionięcie, a,** blm., czynność cz. **Przypomionąć.**

†**Przypomionięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypomionąć ś.**

[Przypomnąć, nie, nął] p. **Przypomnieć.** <Przy + Pomnąć>

× **Przypomnianka, i,** lm. **i** p. **Przypominek:** Posłałem ci temi dniami dwie pamiąteczki, raczej przypomnianki. Krasiń. <Od Przypomniany>

× **Przypomniciel, a,** lm. **e** p. **Przypominacz:** Wichrowy płomień zgasi i zdmuchnie, jak świecę, wszelkiego szlachty onej przypomniciela Krasiń. <Od Przypomnieć>

Przypomnieć, i, ał, [Przypomnąć], †**Przypomionąć,** nied. **Przypominać,** †**Przypomionać** **1.** *odświeżyć w pamięci, przywieść na pamięć, napomknąć o kim, o czym:* Przypomniałem mu to. Troc. Przypominać sobie co. Troc. Znam go, ale P. nie mogę go sobie. Jabł. Kto przypomina, ten ś. upomina. Górn. Poważne myśli odkładaj na stronę, a słuchaj, coć z historji dawnych przypomionę. P. Koch. Między wszystkiemi upominki, któreś tu słyszał, i toć jeszcze Pan przypomionać raczył. Rej. Przypomniała sobie babka, że kiedyś młodą była. Prz. Zachowały ś. tylko wieści potwarcze, przypominane księżniczce później przez nieprzyjaciół. Szaj. Ty może chcesz P., że mąż mój ma prawo? Słow. *(=zwrócić uwagę).* Nie mogę sobie P. Krasiń. Twój upór sługę mego przypomina. Słow. Stroje Wschód przypominające. Krasz. **2.** [P.] *przypomnieć sobie:* Wówczas także przypomniałem, że wspominałeś... **3.** nied. *być podobnym:* Równycheś sentymentów nauczył i syna, czysto w zdaniach tatunia swego przypomina. Niem. Wybrzeże przystani przypomina mrowisko wrzące życiem od rana do nocy. **P. ś.** **1.** *przyjść na pamięć, odezwać ś. w pamięci:* Przy tej krasie takie życie, taka siła, ...aż mi ś. amazonki przypomniały. Krasz. **2.** *przypomnieć o sobie; upomnieć ś. dla siebie o co zapomnianego:* Na przyrzeczoną z tobą przyjaźń przypominać ś. teraz ważę. Troc. Choć serce, jak zwykle, mi ś. przypomina — nie dziw. Krasiń. *(=daje znać o sobie).* Stał jeszcze, nie wiedząc, czy ma ś. P. Krasz. *(= dać poznać).* Pani Herminja przypomniała mu ś. z pokrewieństwem, co hrabiemu było bardzo na rękę. Bał. Trzeba, żebyś do niej poszedł i, przypomniawszy ś. dawnej znajomości z Paryża, podziękował jej za to. Krasz. [Przypomnią ś. mi]. **3.** *odbić ś. w gardle, wrócić ś.:* Przypomina mi ś. nieświeża ryba, którą jadłem na obiad. Przypomina mi ś. zgniłemi jajkami. <Przy + Pomnieć>

Przypomnienie, a 1. blm., czynność cz. **Przypomnieć:** Dziecięcą pamięć przypomnieniem słowa a.

dwu ratują, iż wszystko, czego ś. nauczyło dziecię, dobrze wypowie. Górn. 2. lm. a *wspomnienie:* Ów kościół przejął go jakiemiś przypomnieniami kraju. Krasz. Zapadał w coraz głębszy mrok niepamięci; reszta bladych, nikłych majaczeń porwała ś., gdy ją chciał pochwycić, ostatnie brzaski przypomnień zgasły. Reym. Przypomnienia wiły mu ś. błyskawicami szaleństwa, strachu, lęku straszliwego. Reym.

Przypomnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypomnieć ś.**

Przypomniony *przypomniany.* Troc.

†**Przypomocnik, a,** lm. **cy** *administrator, koadjutor.* Tuch. <Przy + Pomocnik>

Przypor, u, lm. **y, Przypór l.** *przypieranie, przyparcie.* L. **2.** *skaliste wzniesienie spadziste, przypierające do góry, skarpa skalista,* przysłup: Przylądek kończy ś. skarpiastym przyporem. Pol. Dział ten przechodzi z południa wprost ku północy, zajmuje w całej swojej długości trzy mile, a z przyporami do mil pięciu. Pol. Czarna Góra ma o jedno ogniwo plastycznie więcej od wszystkich połonin sąsiednich: są to tak zwane przypory, czyli przysłupy, które w sposobie skarp skalistych podpierają po zboczach ten wyniosły dział. Pol. Mają przypory spadek bardzo ostry. Pol. **3.** †P. *rozpór:* Dzieci sobie przysposabiając, przyporem wziąwszy, przepuszczają je ku ziemi przez koszule swoje, dopiero przyjmują za dzieci. Otw. <Przy + *Por, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

Przypora, y, lm. **y** *wyskok muru, zwykle pochyły, dla wzmocnienia muru, prąca podpora.* <Przy + *Pora, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

[**Przypora, y,** lm. **y**] *kawałek sukna u spodni przy zapięciu.*

Przyporęczenie, a, blm., czynność cz. **Przyporęczyć.**

†**Przyporęczny** *przyporęczony:* Ma każdego takiego, chociajby i nie przyporęczni byli, stawić. St. lit. (zapowiedziany. L.). <Przy + Poręczny>

†**Przyporęczyć, y, ył** praw. *przyaresztowawszy, nie osadzić w więzieniu, ale oddać temu, kto składa porękę:* Wolno jest w domu cudzym przez woźnego takich ludzi P., czyli zapowiedzieć. Cz. Gdyby sługa był przyporęczony przez żałobnika, a uciekł, tedy pan szkody zapłaci i przysięga, że ten sługa bez pozwolenia pana uciekł i nie jest z poręki wypuszczony. Cz. <Przy + Poręczyć>

Przyporny p. **Przyporowy:** Dźwignia przyporna. <Od Przypor, od Przypora>

Przyporowy, Przyporny *dotyczący przypory lub przyporu:* Łuk P. zastępuje poniekąd przyporę muru. Punkt P., czyli punkt przyporu. <Od Przypora>

[**Przyporuczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyporuczyć.**

[**Przyporuczyć, y, ył**] *poruczyć, polecić, oddać pod opiekę:* Siostrze, którą mnie umierające rodzice przyporuczyli, zmarnować ś. nie dam. Orzesz. <Przy + Poruczyć>

[**Przypory, ów,** blp.] *dwa otwory na przodzie w spodniach góralskich.* <Przy + *Pory, PRU (PRO)/POR/PAR>

[**Przyporysko, a,** lm. **a**] p. **Przyporzysko.**

[**Przyporządek, dku,** lm. **dki**] *przybór, narzędzie specjalne, porządek, statek:* Przyporządki do robienia sieci. <Przy + Porządek>

Przyporządzać, a, ał p. **Przyporządzić.**

Przyporządzanie, a, blm, czynność cz. **Przyporządzać.**

Przyporządzenie, a, blm., czynność cz. **Przyporządzić.**

Przyporządzić, i, ił, nied. **Przyporządzać** *przygotować, przyrządzić, przysposobić:* Nie należy wielkich czynić ekspensów; lepiej często a nieznacznie przyporządzać, co ś. będzie widziało. L. Staremu szlachcicowi taką wannę przyporządza. Słow. <Przy + Porządzić>

[**Przyporzysko, a,** lm. **a, Przyporysko**] *ostoja, tymczasowe schronienie, oparcie, przytulisko, punkt oparcia, przytułek:* U niego było P. ludzi, co innego obrońcy nie mieli. Krasz. Dworek mu służył za P. chwilowe. Krasz. <Od Przypor>

Przyposażnie przys. od **Przyposażny.** L.

Przyposażny *przy posagu dany:* Rzeczy przyposażne, *parapharnales*, które żona przy posagu do męża wnosi. Sz. <Przy + Posażny>

× **Przypościelać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przypościelać.** <Przy + Pościelać>

× **Przypościelanie, a,** blm., czynność cz. **Przypościelać.**

× **Przypościelanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypościelać ś.**

Przypościelenie, a, blm., czynność cz. **Przypościelić.**

Przypościelenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypościelić ś.**

× **Przypościelić, i, ił,** nied. × **Przypościelać,** × **Przypościełać** *posłać przy czym.* L. × **P. ś.** czym = *przykryć ś. czym ścielącym ś.:* Zczerniały jak piec, który dymem ś. przypościela. Gęb. <Przy + Pościelić>

× **Przypościełać, a, ał** i **P. ś.** p. **Przypościelić.** <Przy + Pościełać>

× **Przypościełanie, a,** blm., czynność cz. **Przypościełać.**

× **Przypościełanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypościełać ś.**

†**Przypotężnić, i, ił** *zrobić potężniejszym, wzbić w potęgę, przypanoszyć.* L. Mógł mieć Kazimierz z Krzyżaków potęgi, zwłaszcza będąc już Rusią przypotężniony. Błaż. <Przy + Potężnić>

†**Przypotężnienie, a,** blm., czynność cz. **Przypotężnić.**

× **Przypotok, u,** lm. i poł. *owodnia, błona owodna,* ×przypotokowa, †owcza, ×wód, †kozia, ×wodna, ×wodnista (amnios). <Przy + Potok>

× **Przypotokowy** poł. przym. od **Przypotok:** Błona przypotokowa.

[**Przypowęzić, i, ił**] *przyciągnąć powrozami z obu końców wozu powąz, czyli drąg, aby ś. lepiej wóz naładowany zbożem lub sianem utrzymywał.* <Przy + *Powęzić, od Powąz>

[**Przypowężenie, a,** blm.] czynność cz. **Przypowęzić.**

†**Przypowiadacz, a,** lm. **e, Przypowiednik** *ten, co przypowiada, oznajmia, przykazuje, zwiastun.* <Od Przypowiadać>

†**Przypowiadać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przypowiedzieć.** <Przy + Powiadać>

†**Przypowiadanie, a l.** blm., czynność cz. **Przypowiadać. 2.** lm. **a** p. **Konneksja.**

†**Przypowiadanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypowiadać ś.**

[**Przypowiadka, i,** lm. **i**] p. **Przypowieść:** Usłyszeć można od chłopa historyczne przypowiadki. Mat. <Przy + *Powiadka, Po + *Wiadka, WIED/WIEDŹ/WIAD>

†**Przypowiast, u,** lm. **y** p. **Przypowieszczenie:** W przypowiastu nie sądownie będziesz odpo-

wiadał, ale sądownie dosyć uczynisz, ma być pisano. Herb. Przypowiastu obyczaj, po zdaniu w zysku. Herb. *(concitatio.* Vol.).

Przypowiastka, i, lm. i p. **Przypowieść:** Bajki i przypowiastki dla grzecznych dzieci. <Przy + Powiastka>

†**Przypowiedni,** †**Przypowiedny** list=**l.** *zawiadomienie, oznajmienie na piśmie, nominacja na piśmie:* Rotmistrzem nikt zostać nie może bez przypowiednego listu króla a. hetmana. Troc. **2.** *rozkaz królewski a. sejmowy, zalecający stawać pod chorągiew zbrojnym rotom a. werbujące zdolnych do szabli pod nowy zaciąg, list werbowniczy:* Rozesłać listy przypowiednie=*powoływać do broni.* Po wszystkiej ziemi swojej listy rozpisuje przypowiednie. P. Koch. Damy listy przypowiedne ludziom dobrze osiadłym na roty kozackie. Vol. Bez przypowiednego listu. J. K. Mci nikt werbować uie ma. Troc. **3.** *patent, świadectwo rzemieślnicze:* U rzemieślników żadnego czeladnika bez przypowiednego listu nie przymują. Haur. Kupcy i rzemieślnicy czeladników bez przypowiednich listów przyjmować nie mają. Troc. <Od Przypowiedź>

†**Przypowiednie** przys. od **Przypowiedny.** L.

†**Przypowiednik, a,** lm. **cy** p. **Przypowiadacz.** L.

†**Przypowiedny** p. **Przypowiedni.**

†**Przypowiedzenie, a,** blm., czynność cz. **Przypowiedzieć.**

†**Przypowiedzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypowiedzieć ś.**

†**Przypowiedzieć, wie, wiedział,** nied. †**Przypowiadać l. a.** †**Przypowieszczyć,** nied. †**Przypowieszczać** *zapowiedzieć, rozkazać, zaordynować, oznajmić, nakazać:* P. służbę żołnierzowi, poddanym. Troc. Bolesław Sasom wojnę przypowiedział. Błaż. *(= wypowiedział).* Do pokoju was z Turczynem wiodą, jakoby to, że ś. Turek na was buntuje, wojną od niego przypowiedzianą nie było, ale jakobyśmy ją my jemu P. mieli. Jan. Nowym rotmistrzom przypowiedziano służbę. Mask. Najmniej o tranzakcji nie śniąc owej zaczętej wczoraj, szturm przypowie nowy. Tw. Wziął chorągiew i służbę przypowiedział zbroi. Pot. Od dnia sprawdzenia liczono termin służby przypowiedzianej. Paw. **2.** ? *przepowiedzieć, wywróżyć, wyprorokować, zapowiedzieć:* Pierwszego Rotułowicza wila wykołysała na podołku i, kołysząc, przypowiadała. Jeż. **P. ś. l.** †**P. ś.** ku czemu=*zgłosić ś. z swoją pretensją do czego, zameldować swoją pretensję, zrobić zastrzeżenie od siebie:* Gdyby kto rzeczy swe dał komu w zachowanie, a inszy przypowiedział ś. ku tym rzeczom, mieniąc, iż ten, kto te rzeczy położył, jest mu dłużny... St. lit. To dziecię umarło, a matka przypowiedziała ś. ku części (mienia) tego dziecięcia. Ort. Jeśliby pozwany nie stanął, powód przypowiadając ś. nań przed sądem... Groic. Na przypozew ś. przypowiedział. Troc. **3.** †**P. ś.** *przymówić ś., zaadresować ś., zwrócić ś., zadeklarować ś., zgłosić ś.:* Do miłościwej łaski pańskiej przypowiadam ś. z posługami. Jag. **4.** [**P. ś.**] *zapytać ś.* <Przy + Powiedzieć>

[**Przypowiedź, i,** lm. **e**] *zapowiedź ślubna:* Kawaler ze swatem jadą do panny i wiozą na przypowiedzie. <Przy + * Powiedź, Po + * Wiedź, WID / WIAD / WIEDŹ>

†**Przypowiesnie** p. **Przypowiestnie.** L.

†**Przypowiesny** p. **Przypowieściowy.** <Z Przypowies(t)ny>

†**Przypowiestnie** przys. od **Przypowiestny;** †**Przypowiesnie.** L.

†**Przypowiestny** p. **Przypowieściowy:** Wyraz P. Bobr. <Od Przypowieść>

†**Przypowieszczać, a, ał** p. **Przypowieszczyć.**

†**Przypowieszczanie, a,** blm., czynność cz. **Przypowieszczać.**

†**Przypowieszczenie, a,** blm., †**Przypowiast** czynność cz. **Przypowieszczyć:** Względem zaś powódki ciotki babistej, bezpotomnie zeszłej, prawne zrobili P. Nies.

†**Przypowieszczyć, y, ył,** nied. **Przypowieszczać** praw. *pozwać już osądzonego, aby zadość uczynił wyrokowi sądu: Concitat, alias* przypowieszcza. Vol. Przypowieszcza cię ku dosyć uczynieniu o te rzeczy, o które ś. zdał na roku zawitym, wedle swego pozwu o zysk. Herb. **2.** p. **Przypowiedzieć:** Przypowieszczone roki. Troc. <Przy + * Powieszczyć, Po + * Wieszczyć, WID / WIAD / WIEDŹ / WIEŚ(Ć) / WIESZ(CZ)>

Przypowieściowy, †**Przypowiestny,** †**Przypowiesny** przym. od **Przypowieść;** *przysłowiowy; alegoryczny, paraboliczny:* Nieskończona ilość poważnych i żartobliwych przestróg i wyrzekań przypowieściowych. Szaj. <Od Przypowieść>

Przypowieść, i, lm. **i,** †**Przepowieść l. a.** [**Przypowiadka**] *przysłowie, gadka, sentencja, maksyma, zdanie moralne:* Przypowieści Salomonowe Troc. Księga przypowieści Salomonowych. B. G. P. jest = pospolicie mówią, dawno mówią; stara P. Kn. Jedna P. nie czyni reguły. Pot. Naprzemian grozą, śmiechem, strachem i przypowieścią ima cię Ochoc. Każda wieś ma swą P. Prz. W przypowieści złe i dobre ś. mieści. Prz. **2.** *podobieństwo, porównanie, parabola, alegorja:* Mówił do nich w przypowieściach. Wuj. Każda P. ma to w sobie, iż przez niejakie podobieństwo bierze od różnych rzeczy porównanie. Białob. Używanie przypowieści i parabol i tajemnej mowy, w której ś. co wielkiego pokrywa, jest starodawne i ludziom mądrym zwyczajne. Skar. Przypowieściami uczyć. **3.** [**P.**] zapowiedź. Zdr. **Przypowiastka,** [**Przypowiódka**]. <Przy + Powieść>

[**Przypowijać, a, ał**] p. **Przypowinąć.** <Przy + Powijać>

[**Przypowijanie, a,** blm.] czynność cz. **Przypowijać.**

[**Przypowinąć, nie, nął,** nied. **Przypowijać**] *powinąć:* Pozwólcież mi na jedną godzinę, tylko sobie córkę przypowinę. <Przy + Powinąć>

[**Przypowinięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przypowinąć.**

[**Przypowiódka, i,** lm. **i**] p. **Przypowieść.** <Zam. Przypowiadka, Przy + * Powiódka, Po + * Wiódka, WID / WIAD / WIEDŹ>

Przypozew, zwu, lm. **zwy** *przypozwanie, pozew powtórny czyli wezwanie do sądu np. wspólnika, sukcesora, osoby, która proces rozpoczęła; pozew wyrażający przywołanie do wyższej instancji:* Nie ma nikt dekreta sądów nowych ani na sejmie ani za dworem przypozwami podnosić. Troc. Przypozwy tak odżywiane, jak ku apelacji, pod ziemską pieczęcią mają być wydane. Vol. P., pozywanie, powoływanie do głównego pozwu lub do oznaczonego roku, *revocatio alicujus ad citationem elapsam.* Skr. Obyczaj przypozwu: przypozywa ś. ku gotowemu pozwu i ku gotowemu rokowi po śmierci ojca. Herb. <Przy + Pozew>

Przypozwać, zwie, zwał, nied. **Przypozywać l.** *pozwać kogo jako wspólnika obwinionego.* **2.** *pozwać do wyższej instancji.* **3.** *pozwać, zapozwać, pociągnąć kogo do sądu, wytoczyć mu proces.* <Przy + Pozwać>

Przypozwanie, a, blm., czynność cz. **Przypozwać.**

Przypozywać, a, ał p. **Przypozwać.** <Przy + Pozywać>

Przypozywanie, a, blm., czynność cz. **Przypozywać.**

Przypożyczać, a, ał p. **Przypożyczyć.** <Przy + Pożyczać>

Przypożyczanie, a, blm., czynność cz. **Przypożyczać.**

Przypożyczenie, a, blm., czynność cz. **Przypożyczyć.**

Przypożyczyć, y, ył, nied. **Przypożyczać** *pożyczyć jeszcze do tego, co ś. już posiada; przybrać drogą pożyczki, dopożyczyć.* <Przy + Pożyczyć>

Przypór, oru, lm. **ory** p. **Przypor:** P., siła przypierająca jeden przedmiot do drugiego. P. zębów w kołach zębatych. <Przy + *Pór, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

Przypóźnić się, i ś., ił ś., nied. ×**Przypaźniać ś.** *spóźnić ś. nieco:* Sprawował ś. przed niemi, lecz oni, mowy jego mało słuchając, już ś. było przypóźniło, odeszli. Steb. Gdy jegomość ś. przypóźni, nieboraczysko niepokoi ś. i szukać idzie. Krasz. Jedyny tylko pijaczyna przypaźnia ś. nieco czasami na placu. Krasz. <Przy + Późnić ś.>

Przypóźniej p. **Przypóźno:** W tym czasie Skanderbeg, chocia mu P. było, przyjechał do obozu. Baz. <Przy + Później>

Przypóźnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypóźnić ś.**

Przypóźno, Przypóźniej *trochę za późno.* <Przy + Późno>

Przypóźny *nieco za późny.* <Przy + Późny>

Przypracować, uje, ował *przysiedzieć fałdów nad pracą.* L. <Przy + Pracować>

Przypracowanie, a, blm., czynność cz. **Przypracować.**

Przyprasować, uje, ował *prasując przypłaszczyć, przygładzić żelazkiem a. w prasie:* P. fałdy w bieliźnie. P. szew. <Przy + Prasować>

Przyprasowanie, a, blm., czynność cz. **Przyprasować.**

Przyprawa, y, lm. **y 1.** *przyprawianie, przyprawienie, przyrządzenie, przygotowanie:* P. napoju, lekarstwa. Troc *(=preparacja, fabrykacja).* P. potrawy. Troc. P. owoców, ogórków na chowanie. Troc. P. owocu cukrem—warzenie owocu w cukrze. Troc. P. octem, solą. Troc. P. żelaza, stali. Troc *(=hartowanie).* P. do śmierci. Troc. *(=przygotowanie na śmierć).* O mury swoje boją ś. poganie, widząc przyprawy, które czynią na nie. P. Koch. Najistotniejsza P. do stołu Pańskiego zacność sakramentu rozeznać. Karnk. Z wielką przyprawą mają do małżeństwa, jako do sakramentu, przystępować. Karnk. Miasto było miejscem i przyprawą bardzo obronne. Skar. *(=położeniem i sztuką).* Uczył ś. gramatyki, muzyki i żołnierskich przypraw. Skar. *(=ćwiczeń, mustry).* Hetman gród ten różnemi przyprawami na murze opatrzył. Baz. (twierdzami. L.). **2.** *to, czym ś. przyprawia, co ś. dodaje, dodatek, przymieszka, przydatek:* Nikt przyprawy nad to, do czego jest przyprawą, nie przekłada. Skar. Królewskie do koronowania przyprawy i ozdoby chował. Skar. *(=stroje, akcesorja, porządki, regalja).* P. miedzi. Troc. P. żelaza, miedzi=przysada. Kn. **3.** *zaprawa, środek, preparat:* P. do wina, do glancowania kapeluszów. Troc. P. dla ozdoby, krasy, przyochędożenie, pięakszydło. L. P. (bielidło) do twarzy. Troc *(=kosmetyk).* P. oczna do czernienia brwi, trefienia powiek. Troc. P. do podłóg. P. do potraw=*zaprawa, okrasa.* Najpospolitsze przyprawy do potraw są sól i pieprz. W pokarmach ich wymyślnych różne są przyprawy. Paszk. Zaprawić potrawę tłustą, kwaśną, pieprzną przyprawą. Troc. Bez przypraw, bez wytworu głód opędzają. Nar. Przen.: Przyjaźń najwyborniejsza jest P. życia. L. Począł mówić do wcipnie, nie żałując ani barwy, ani przyprawy. Krasz. Częstowała go takiemi przyprawami, od których psy i koty zdychały. Krasz. Droższa P., niż potrawa. Prz. Obelżywe słowa na przyprawę dodawać. Rzew. **4.** †P. *narzędzie, porządek, sprzęt:* Taki trwogi ś. boi, który o niej nigdy nie myśli ani żadnej przyprawy nie ma, coby na ś. czasu onej potrzeby włożyć miał. Rej. Weźmij przyprawy swe, sajdak swój a idź w pole i ułów mi zwierzynę. B. B. Ktoby kogo kijem, kiścieniem, biczami i inszemi jakiemi przyprawami bił... St. lit. Marynarz, jeśli z ochotną twarzą do masztu i inszych przypraw ś. miece, wszystkim dobrze tuszy. Rej. Jonatas prosił przyjaciół swoich, żeby im pożyczyli przypraw swoich, których mieli obfity dostatek. Leop. **5.** [P.] *przykrycie.* **6.** apt. *dodatek do lekarstwa poprawiający smak lub woń* (medicamentum corrigens). Zdr. **Przyprawka.** <Przy + *Prawa, PRAW>

Przyprawiacz, a, lm. **e** *ten, co przyprawia:* P., przyrządziciel, przygotowywacz. Bobr. <Od Przyprawiać>

Przyprawiać, a, ał i P. ś. p. **Przyprawić.**

Przyprawianie, a, blm., czynność cz. **Przyprawiać.**

Przyprawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyprawiać ś.**

Przyprawić, i, ił, †**Sprawić,** nied. **Przyprawiać,** †**Przyprawować,** †**Sprzyprawować 1.** *doprawić, dorobić, przysztukować, przytwierdzić, przysadzić, przyłączyć na moc:* Przyprawić co do czego, przytykać, przyszywać, przykleić, przysadzić, przykować, przyłączać. L. Tak śpiesznie jadą, że ś. im tak zdało, jakoby sobie skrzydła przyprawili. P. Koch. Od przyprawionych włosów trupich niech płacą po cztery złote. Lekar. Źrzebca wziąwszy z pastwiska, gospodarze osiadając kloc jemu włóczyć przyprawują, aby ś. ciągnąć nauczył. Glicz. *(=przyczepiają).* P. chustkę szpilką do suknie, deskę do ściany, podkowę do kopyta. Troc. Przyprawione do szat ozdoby. Troc. Kobyła wrona, com to jej wczoraj przyprawił ogona. Kniaź. A w ręku mym ś. został warkocz przyprawiony Niem. P. sobie wąsy, brodę. P. figurze utrąconą rękę. †Przyprawiony = *nienaturalny, sztuczny, udany, pozorny.* Biel. **2.** co = *zaprawić, doprawić:* Przypraw potrawę korzeniem. Troc. Potrawy przyprawione. Troc. Przyprawiono wino piołunem. Troc. Przyprawiają owoc cukrem, solą, octem. Troc. Ocet różami przyprawiony. Troc. Apetyt ubóstwa przyprawia to wszystko, co mu służy do pożywienia. L. P. miedź, żelazo = przymieszać przysadą. Kn. P. miedź. Troc. **3.** P. kogo o co = a) *narazić na co, nabawić czego:* O szwank P. Salin. Kto na rok naznaczony stanął, drugiego, który nie stanął, o winę przyprawi. Sz. Przyprawił go o wielki kłopot Troc. Przyprawił go o złą sprawę. Troc. Przyprawił go o ubóstwo, o upad. Troc *(= przywiódł go, doprowadził go do...).* Przyprawił go o śmierć. Troc. Zakurzone w Niemczech powietrze wielu z dworu jego o śmierć przyprawiło. Nies.

W pogoni jazda starać ś. powinna P. cofającego ś. nieprzyjaciela o jak największe straty. Chrzan. Jeroboam do grzechu przyprawił Izraela. Wuj. †Gdyby król obaczył oblicze wasze chudsze nad inszych, przyprawilibyście mię do króla, żebym mógł głowę stracić. B. B. (przyprawicie mię o gardło u króla. B. G.) *(=takbyście mię narazili królowi, takbyście mię wyszykowali, urządzili, wykierowali przed królem).* b) †P. o co = *narazić, nabawić na stratę, na utratę czego:* Co mię jawnie sromocą, drudzy ś. zmawiają, którym kształtem o zdrowie P. mię mają. Kochan. Pijaństwo o zdrowie przyprawia. Białob. O sławę P. P. Koch. Harpalus prosił Filipa, aby go o takową lekkość jawnie nie przyprawował. Wer. **4.** †P. *przyrządzić, przygotować, przyszykować, przysposobić, przyrychtować:* Przyprawiano k memu stołu na każdy dzień cały wół, a skopów wybornych sześć, kromie ptastwa. B. Sz. Ma pług, którymby wyczyścił rolą a przyprawił ją, a nagotował, aby ś. godziła przyjąć nasienie. L. W domu ojca mego rozlicznych przybytków dosyć jest, a ja ich wam jeszcze naprzód pójdę gotować, przychędażać a przyprawować. Rej. **5.** †P. *zahartować:* P. żelazo. Troc. P. igły. Troc. **6.** †P. *ubrać:* Świadczy o rodzicach, którzy dzieci tak przyprawiają. Brk. **P. ś. l.** o co = *nabawić ś. czego, narazić ś. na co:* P. ś. o śmierć. Troc. **2.** †P. ś. = *przygotować ś., przysposobić ś., przyszykować ś., przyrychtować ś.:* Patrzajże, jako ś. ku tak wielkiemu gościowi gotować a przyprawować masz. Rej. Postami przyprawowała ś. do swego nabożeństwa. Lach. Przypraw ś. ku Panu przez prawdziwą pokutę. Wuj. Jeśli i możesz, odpowiedz mi, przyprawże ś. a zastaw ś. przeciwko mnie. B. B. P. ś. ku czemu = *zabrać ś. do czego, zająć ś. czym.* S. Par. **3.** †P. ś. = *przebrać ś.* H. Jana. <Przy + Prawić>

Przyprawienie, a, blm., czynność cz. **Przyprawić.**

Przyprawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyprawić ś.**

Przyprawka, i, lm. **i** p. **Przyprawa:** Chcę, aby ś. i też niewiasty modliły w ubierze ochędożnym, nie w przyprawki a. w złoto, ale jak przystoi niewiastom. Leop. Pomazała oblicze olejkiem wonnym, a splotszy przyprawki swe, przykryła czapką. Leop. (włosy przyprawne, loki. L.). <Od Przyprawa>

Przyprawnie przys. od **Przyprawny.** L.

Przyprawny l. †P. *przygotowany, przysposobiony, zaopatrzony:* Piesze mają być dobrze przyprawne zbroją. Tarn. J. **2.** *przyprawiony, dorobiony, sztuczny, nienaturalny:* Na wierzch z głową przyprawną wypływa bez szkody. P. Koch. Broda przyprawna. Włosy przyprawne. Troc. P. ogień. Troc *(=ogień sztuczny, fajerwerk).* Okręty im przyprawnym ogniem przypalili. Biel. M. *(= greckim ogniem).* **3.** *przyprawiony, zaprawiony, zaprawny:* Wino piołunkiem przyprawne. Troc. Owoc P. do chowania w cukrze, w occie. Troc. Lubię co przyprawnego. Troc. Twarz każda, której dała ślicznej wdzięk urody natura, bez przyprawnej obejdzie ś. wody, ani farb nie potrzebuje. Min. Bogiem tobie brzuch jest, przyprawne a. korzenne potrawy duchownemi dary. Zigr. Przen.: *ozdobny, strojny, przesadny, wykwintny, kunsztowny, pretensjonalny:* Przyprawna mowa. Troc *(=krasomówcza, oratorska; wymowa).* Ty, co to czytać będziesz, chciej z nami żałować, a na przyprawne słówka gdzieindziej ś. chować. Jur. Nieprzyprawny, bez przesady, *simplex.* Kn. *(= prosty, skromny).* Przen.: To jest prawo poetów sztuki nieodmienne w przyprawnym kąsku dawać nauki zbawienne. Dm. Przen.: I P. gmach i kosztowna szata nic naszego miłego nie ozdobi brata. Rej. *(=wspaniały, okazały).* <Od Przyprawić i Przyprawa>

†**Przyprawować, uje, ował** p. **Przyprawić.**

†**Przyprawowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyprawować.**

†**Przyprawowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyprawować ś.**

Przyprażać, a, ał p. **Przyprażyć.**

Przyprażanie, a, blm., czynność cz. **Przyprażać.**

Przyprażenie, a, blm., czynność cz. **Przyprażyć.**

Przyprażyć, y, ył, [**Przypróżyć**], nied. **Przyprażać,** [**Przypróżać**] *przypiec, przysmażyć:* Pszenicę P. na panewce. Syr. <Przy + Prażyć>

Przyprątny *znajdujący ś. przy prąciu* (członku męskim): Włos P. Anat.: Gruczoł P. = *gruczoł krokowy,* gruczoł krokowy wystający, ×gruczoł korzenny, †gruczołek konisty (prostata). <Przy + Prątny>

Przypromieniowy anat. *znajdujący ś. przy promieniu (kości),* przysprychowy: Żyła przypromieniowa (vena cephalica). <Przy + Promieniowy>

×**Przyprosić, i, ił** *poprosić do siebie, zaprosić:* Pan Wojnicki kazał mię P., i przez noc całą miałem z nim naradę. Pol. <Przy + Prosić>

Przyprostokątna, ej, lm. **e, Przyprostokątnia** mat. *jeden z boków trójkąta prostokątnego leżących naprzeciw kątów ostrych.* <Przy + Prostokątna>

Przyprostokątnia, i, lm. **e** mat. p. **Przyprostokątna.** <Przy + Prostokątnia>

Przyprosty *cokolwiek prosty, nieco rubaszny, prostacki:* Małej nauki i manjer przyprostych, przecież i w starym wieku panom ś. zasługujący. Mat. <Przy + Prosty>

×**Przyproszenie, a,** blm., czynność cz. **Przyprosić.**

×**Przyprowadzacz, a,** lm. **e** *ten, co przyprowadza;* anat. = *mięsień przywodzący, dosiebny, ksobny, przyciągający,* ×przywodziciel, zbliżacz (musculus adducens, adductor). <Od Przyprowadzać>

Przyprowadzać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przyprowadzić.** <Przy + Prowadzać>

Przyprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Przyprowadzać.**

†**Przyprowadzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyprowadzać ś.**

Przyprowadzenie, a, blm., czynność cz. **Przyprowadzić.**

†**Przyprowadzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyprowadzić ś.**

Przyprowadziciel, a, lm. **e** *ten, co przyprowadza.* <Od Przyprowadzić>

Przyprowadzicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyprowadziciel.**

Przyprowadzić, i, ił, nied. **Przyprowadzać l.** *prowadząc przybyć; sprowadzić kogo, co, przywieść:* P. kogo dokąd, abo co innego, przywodzić chodzącego. Kn. Ja i zawiozę go i zaś przyprowadzę do ciebie. Leop. (odprowadzę. L.). Przyprowadź konia do mnie. Troc. P. winowajcę przed

sąd, do sądu. Mnie jak łotra ze wsi przyprowadzono. Orzesz. Złapałem tego pana bardzo miłego, aby go tu P. Krasz. Przen.: Wc Pan wiesz, co mię tu przyprowadziło. L. *(=powód mego przybycia).* Przen.: *doprowadzić, zmusić, skłonić, pobudzić do czego, wprawić w co:* P. kogo do porządku, do niecierpliwości, do gniewu, do łez, do rozpaczy. Roscjusz słuchaczów do śmiechu, kiedy chciał, i do płaczu przyprowadził. Dudz. Przyprowadźże go do dawnego humoru. Krasz. P. kogo do nędzy, do okropnego stanu. Do czegóż to przyprowadzasz, Boże, człeka, co stracił ojczyznę? Słow. P. do skutku. Trzeba znaleźć człowieka, któryby ten dobry wymysł, na nic nie zważając, przyprowadził w wykonanie. Krasz. *(=wprowadził).* P. kogo do życia *(=przywrócić; wskrzesić).* P. kogo do zmysłów *(=ocucić go).* Przyprowadziłem go do tego zdania, na nienawiść ku niemu. Troc. Przen.: P. i nieme rzeczy, ale z pracą. Kn. *(=przyciągnąć, sprowadzić).* Tymczasem czółno tu przyprowadzę i zaraz do domu was odwiozę. Orzesz. Przyprowadzono wodę rurami do miasta. Troc *(= przeprowadzono, sprowadzono).* Przen.: Nie dlatego tu te przykłady przyprowadziłem, abyśmy je we wszystkim mieli naśladować. L. *(=przywiodłem, przytoczyłem, zacytowałem).* **2.** × P. *przeprowadzić, wyprowadzić, przeciągnąć:* P. linję do linji danej. **3.** (o samicy) *urodzić, wydać na świat:* Żubrzyca przyprowadziła piękne cielę. **P. ś** *sprowadzić ś., przenieść ś, przybyć:* Ksiądz Jerzy, do Polski wezwany, przyprowadził ś. r. 1550. Teof. <Przy + Prowadzić>

Przyprószać, a, ał p. **Przyprószyć.**

Przyprószanie, a, blm., czynność cz. **Przyprószać.**

Przyprószenie, a, blm., czynność cz. **Przyprószyć.**

Przyprószka, i, lm. i myśl. *śnieg, który przyprószył, śnieg lekki, nieznaczny:* Mamy lekką przyprószkę i małe przymrozki. <Przy + *Prószka, PROCH/PROSZ/PIERZCH/PIERSZ/PARCH>

Przyprószyć, y, ył, nied. **Przyprószać I.** *przysypać prochem, przykurzyć, potrząsnąć czym; prósząc przykryć:* Teraz już zimny Jowisz mrozów poruszy a ziemię śniegiem przyprószy. P. Koch. Fletnio moja rozkoszna, mimo zimy trwanie, nie będziesz przyprószoną wisiała na ścianie. Cho. Przen.: P. siwizną = *okryć.* W pośrzodku młodzi, choć w wieku dojrzałym, stanął też Józef, już mu był włos siwy przyprószył skronie, już był nadstarzałym. Odym. Już mu włosy przyprószyła siwizna. Min. Tytyr żółto zarastał, Dametę włos siwy przyprószył, acz wiekiem był nie bardzo leciwy. Szymon. Dziatki urosły, ciebie przyprósza siwizna. Mick. Włos zrzedzony czas pudrem przyprósza. Fred. A. Państwo kochało ś., jak gołąbków para, choć siwizną przyprószeni. Bał. **2.** *prósząc przypadać; prósząc przybyć:* Śniegu przez noc przyprószyło. <Przy + Prószyć>

[**Przypróżać, a, ał**] p. **Przyprażyć:** Kiełbasa, widzi mi ś., czujna, wieje od niej. Dyć umyślnie przypróżałem, byście posmakowali. Reym. <Zam. Przyprażać, Przy + *Próżać, PRAG/PRAŻ>

[**Przypróżanie, a,** blm.] czynność cz. **Przypróżać.**

[**Przypróżenie, a,** blm.] czynność cz. **Przypróżyć.**

[**Przypróżyć, y, ył**] p. **Przyprażyć.** <Przy + Próżyć>

Przyprząc, ęże a. **ęgnie, ągł,** nied. **Przyprzęgać** *przyłączyć zaprzągszy:* Przyprzążkonie do mojej kolaski. Węg. Wielkich bawołów do wozu przyprzągnie. Koch. W. Moje konie do twoich przyprzęgłem. Troc. Naprzemian do pary przyprzęgnieni być mogą. Przen.: Za króla Aleksandra miasto Kazimierz mostem ku Krakowowi przyprzężone. Błaż. *(=przyłączone).* L. † **P. ś.** przen. *przyłączyć ś.:* Pomorzanie, przyprzągszy ś. do Prusaków, wielkim gwałtem na obóz Władysława uderzyli. Błaż. <Przy + *Prząc, PRZĘG/PRZĄG/PRĘG/PRĄG>

Przyprząg, ęgu, lm. **ęgi** p. **Przyprzężenie** i **Przyprzęganie.** <Przy + *Prząg, PRZĘG/PRZĄG/PRĘG/PRĄG>

Przyprząść, ędzie, ądł I. *przędąc przyczynić, jeszcze więcej uprząść.* **2.** *przędzeniem przyłączyć.* Sł. wil. <Przy + Prząść>

Przyprzążka, i, blm., [**Przyściążka**] *przyprząg, przyprzęganie, przyprzężenie:* Dodać konia na przyprzążkę. Przen., żart.: **Na przyprzążkę** = *dodatkowo, pobocznie:* Literaturą zajmowali ś. na przyprzążkę. < Przy + *Prążka, PRZĘG / PRZĄG/PRĘG/PRĄG >

Przyprzążkowy przym. od **Przyprzążka:** A że Serwacy konia swojego nie miał, musiano mu dać przyprzążkowego i pożyczanym siodłem kulbaczyć. Krasz. <Od Przyprzążka>

I. Przyprzeć, prze, parł, nied. **Przypierać I.** *prąc przycisnąć; naprzeć, przygnieść:* Przyprzyj stół do ściany. Troc. Górzystość przypierająca = rząd gór mniej wyniosłych lub pagórków stykających ś. z większemi. L. Tak mię przyparło = *naparło; dokucza mi potrzeba naturalna.* Przen.: P. kogo = *natrzeć nań, przycisnąć go, postawić go w położeniu bez wyjścia, przynaglić go:* Przypierać kogo, w ciasny kąt go wpierać, nacierać nań. L. Przyprą-li mię nieprzyjaciele, dasz mi ratunek, a jeśliby też ciebie przemogli, będęć na pomoc. Leop. Nieprzyjaciele moi w mocy swojej dużo mi przypierają. Ryb. Przypiekam komu ocz, przypieram, przynaglam, *urgo.* Mącz. Jeśliby gospodarzem nie był, nauczy-ć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą. Glicz. Urodzi ś. drugi omacmie i o ojcu nie wzwie, a gdy mu przyprą, w niebie go będzie chciał macać. Glicz. Gdy wieszczków tym przypieramy, czemu w Delfach odpowiedzi Boskich już nie masz, powiadają, że starością moc onego miejsca wywietrzała. Skar. Przyparty do woj-ka. Troc. Dobrze przyparł heretyków. Troc. Szczekacz zuchwały przyparł go do kąta. Kniaź. Przyparty do muru, wyśpiewał wszystko. Przen.: Nie jest wolno do drugiego brzegu rzeki bez pozwolenia właściciela groblę przypierać *(=doprowadzać, przyprowadzać).* **2.** cz. ni. Przypierać do czego = *opierać ś. o co; przytykać, dotykać do czego; stykać ś., graniczyć z czym:* Przypiera mi do boku. Mącz. Zagroda przypierała z tyłu do ogromnej puszczy sosnowej. Korz. Stałem już długo pod krzaczystą jodełką u brzegu lasu tam, gdzie przypierało okopane rowem grzebowisko bydlęce. Sp. Droga ta przypiera do piaszczystego Dniestru. Korz. Przen.: Przypierają domy książąt do jego dziada. L. *(= stykają ś., wiążą ś., łączą ś., koligacą ś.).* **3.** [Przypierać] *przypiekać, dopiekać, przygrzewać:* Słońce silnie przypiera. **P. ś.** *oparszy ś. przycisnąć ś.:* Dla odetchnięcia i zorjentowania przyparł ś. u jednego z ganków. Krasz. <Przy + 1. Przeć>

2. Przyprzeć, przeje a. **pre, przał** *zaprzeć nie-*

co: W mokro zwożonych snopach ziarna przypreją. Kluk. <Przy + 2. Przeć>

Przyprzeponny, Przyprzeponowy anat. *znajdujący ś. przy przeponie.* Patol.: Zapalenie przyprzeponne (paraphrenitis). <Przy + Przeponny>

Przyprzeponowy anat. p. **Przyprzeponny.** <Przy + Przeponowy>

Przyprzędzenie, a, blm., czynność cz. **Przyprząść.**

Przyprzęgać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przyprząc.**

Przyprzęganie, a, blm., **Przyprząg** czynność cz. **Przyprząc.**

†**Przyprzęganie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyprzęgać ś.**

Przyprzężenie, a, blm., czynność cz. **Przyprząc.**

†**Przyprzężenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyprząc ś.**

Przyprzężny koń = *przyprzężony, idący na przyprzążkę.* L. <Od Przyprząg>

†**Przyprzykrzejszy** *cokolwiek przykry* <Przy + Przykrzejszy>

Przypsnąć, pśnie, psnął, psnęła a. **psła,** *przywrzeć, przystać, przylgnąć:* Klusek przypsnął do garnka. [Ażeci kosiula przypsnie. Pokosy z wowsem przypsną do ziemi. Skórznie przypsły dycht do stołu]. Przypsnęła skóra, skóra odęta utęchła, spadła. L. Przen.: Chciała mu odpowiedzieć, lecz gdy ociec nadszedł, przyszło jej P. z dyskursem. Pot. (= *urwać, przycichnąć*). <Przy + *Psnąć, PS/PŚ/PCH/PYCH>

Przypsnięcie, a, blm., czynność cz. **Przypsnąć.**

Przypstrzenie, a, blm., czynność cz. **Przypstrzyć.**

Przypstrzyć, y, ył 1. *upstrzyć nieco.* **2.** przen. *nieumiejętnie, bez smaku przybrać, przyozdobić; przypiększyć pstrokacizną.* <Przy + Pstrzyć>

Przypsucie, a, blm., czynność cz. **Przypsuć.**

Przypsuć, uje, uł *zepsuć cokolwiek, zniszczyć trochę, nadpsuć:* Przedziwnego użył tu porównania, którego mu zapewne przypsute lamperje nagłowickiego dworu dostarczyły. Krasz. <Przy + Psuć>

Przypudrować, uje, ował 1. *upudrować nieco:* P. twarz, włosy. **2.** *przykryć przez pudrowanie:* P. piegi na twarzy. <Przy + Pudrować>

Przypudrowanie, a, blm., czynność cz. **Przypudrować.**

[**Przypulanie, a,** blm.] czynność cz. **Przypulać.**

[**Przypulać, a, ał**] *przynieść co ciężkiego, przydźwigać, przydugować.* <Przy + Pulać>

×**Przypust, u,** lm. **y** *przypuszczenie, przypuszczanie:* Przydłuższa zwłoka odsieczy, a silniejsze coraz od oblężeńców przypusty zwątliły upór oblężonych. Nar. (= *przypuszczenie ataku*). <Przy *Pust, PUST/PUŚĆ>

[**Przypustek, stka,** lm. **i**] *miejsce puste:* Na przypustku = *pod płotem.* <Przy + *Pustek, PUST>

†**Przypustne, ego,** blm. **1.** *opłata za przypuszczenie, wpuszczenie dokąd.* Kn. P., o d ź w i e r n e, myto a. podarek, który dają za przypuszczenie a. za wpuszczenie dokąd. Bobr. **2.** *opłata za pozwolenie sprzedania części trzeciej majątku swego.* Cz. <Od Przypustny>

Przypustnica, y, lm. **e** *klinowaty kawał drzewa leżący na dolnym końcu krokwi, w celu wysunięcia okapu dachowego przed ścianę,* p r z y p u ś n i c a. p r z y s u w n i c a, k n a g: Przypustnice—krokszt yny drewniane a. kamienne, ze ściany wypuszczone a. przysadzone do belek. Bobr. Przypustnice na dole krokiew leżą dla obdachów szerszych. Troc. <Od *Przypustnik, od Przypustny>

×**Przypustny** przym. od **Przypust,** *przypuszczalny, domniemany, problematyczny, zagadkowy.* <Od Przypust>

Przypuszczać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przypuścić.** <Przy + Puszczać>

Przypuszczalnie przys. od **Przypuszczalny,** *mniej więcej:* Tekst rozpraw pisały P. cztery osoby. Nagan. (= *jak można przypuszczać*). Za kawałek ziemi ofiarował nieprzypuszczalnie lichą cenę. Byk. (= *nie do uwierzenia*).

Przypuszczalność, i, blm. rz. od **Przypuszczalny.**

Przypuszczalny *który można przypuścić; na przypuszczeniu oparty, domniemany, problematyczny, hipotetyczny:* Dochód P. w przyszłorocznym budżecie. Przypuszczalne zyski, koszta. <Od Przypuszczać>

Przypuszczanie, a, blm., czynność cz. **Przypuszczać.**

†**Przypuszczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypuszczać ś.**

Przypuszczenie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przypuścić. 2.** p. **Hipoteza:** Robić przypuszczenia. Dowodzić przez przypuszczenia. Przychodziły mu myśli i przypuszczenia straszne. Krasz. Można dochodzić, które P. jest do prawdy podobniejsze. Śniad. To P. uważać musimy za mylne. Mr.

†**Przypuszczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypuścić ś.**

Przypuścić, i, ił, nied. **Przypuszczać 1.** *pozwolić przystąpić, przybliżyć ś., puścić dokąd, dopuścić, podpuścić:* Nie przypuszczaj trzody ku brzegowi. Szymon. Przypuść, Panie, w uszy swoje słowa i wołanie moje. Kochan. Niekiedy niebardzo ś. cieszył przypuszczony do oblicza pańskiego. Krasz. Przypuszczony do pocałowania ręki królewskiej. Krasz. Przypuścił przeciwnika na 10 kroków, zanim wystrzelił. Wesołą młodzież przypuszczała do siebie. Krasz. Nadto blizko przypuszczają taką hołotę. Słow. (= *pozwalają ś. jej poufalić; bratają ś. z nią*). P. co do głowy, do serca i t. p. = *dać czemu przystęp, poddać ś. czemu, dać ś. czemu opanować:* Oznajmiono im, iż Turcy są porażeni, co oni pierwej do uszu, niźli do serca przypuścili, jako rzecz większą i radośniejszą, niźliby ją do serca P. abo jej dostatecznie uwierzyć mogli. Baz. P. do serca smętek, frasunek. L. Nie przypuszczaj Wc Pan do głowy tak smutnych myśli. L. P. do serca, do myśli frasunek, smętek, miłość. Troc. P. stadnika etc. do bydła = *pozwolić mu zaspokoić popęd płciowy.* Jednego ogiera przynajmniej do dziesięciu klacz P. można. Kluk. P. stadnika do klacze. Troc. Radzę-ć, żebyś żadnego konia z jakążkolwiek wadą do pięknej klaczy nie przypuszczał. Dor. Przed dwoma lat nie godzi ś. ku jałówkom byka przypuszczać. L. O czasie, kiedy krowy ku bykom przypuszczane być mają. Trzyc. Samice w pewnych tylko statecznych perjodach przypuszczają samców. Śniad. J. P. do siebie (o kobiecie) = *dać ś. użyć cieleśnie, oddać ś. mężczyźnie:* Juno rozgniewała ś., że Latona do siebie Jowisza przypuściła, skąd ś. narodził Apollo. Otw. Zenobja własnego męża nigdy nie przypuściła do siebie, gdy ś. być brzemienną poczuła. Skar. Przypuszczać jagnięta, cielęta, podsadzać do ssania. Kn. P. kogo do czego = *przyjąć; pozwolić wziąć udział w czym, przy-*

stąpić do czego: Przypuszczam kogo do prawa, *do alicui judicium.* Kn. Przypuścili go do rady. Troc. Na sejmie horodelskim r. 1413 Litwę Polska do herbów swych przypuszczała. Lel. I wodzów nie chciał przypuszczać do rady. Mick. P. kogo do spółki, do gry. Oswobodzony i zwolna do łask ojca przypuszczony królewic. Krasz. **2.** P. atak, szturm = *natrzeć atakując, szturmując, pójść do ataku:* Po tylu atakach przypuszczonych i wytrzymanych nie powinienbyś mieć jednego całego członka. L. Śmierć natarczywa ze wszech stron przypuszcza szturm i dobywa. Kulig. Każdy przegrawał, kto z nim przypuścił, jak szkapa, w zawody. Wad. *(= puścił ś.).* P. konia, koniem, na koniu = *dodać koniowi ostróg, puścić ś. w cwał na koniu, wypuścić konia, wypaść konno.* L. **3.** *przydać, dodać nad miarę; puścić jeszcze trochę:* Mierząc łokciem, cal przypuściła. [Zeby jém jesce choć trzy dni przypuściuł niezapustu]. Krowa więcej mleka przypuszcza. **4.** przen. *zgodzić ś. na chwilę, że jakieś mniemanie, choćby nieprawdopodobne, jest prawdą, suponować; domyślać ś., robić hipotezę:* Możnaż P., aby prawda nie była dla wszystkich potrzebną i zbawienną? Czart. A. Przecież nie możecie przypuszczać, ażebym, widząc tyle rzeczy sławnych, słuchając tylu mądrych i nakoniec będąc ciągle z Adamem, nie poczuł też i nie pomyślał czasem czegoś na serjo o tym, co widzę i słyszę. Od. Wszystkie tu wymienione sprzeczności dają ś. pogodzić, jeśli przypuścimy, że był Litwinem. Mick. Przypuszczamy, że Wallenrod był owym Walterem Stadionem. Mick. Musielibyśmy w nim bowiem P. zbyt nizkie pobudki bywania w jej domu. Chm. Chryzyp mnie nauczył nie sądzić o tym, czego nie znam, a łatwiej dobre, niż złe, przypuszczać. Krasz. Ani przypuszczać, żeby miał być przyczyną zatrzymania lektyki. Krasz. Można było przypuszczać, że zaczęła... Orzesz. Przypuśćmy, że tak było, więc cóż z tego? *(= dajmy na to).* **5.** † P. komu, na kogo = *zostawić komu, zdać na kogo, spuścić ś. w czym na kogo:* Wolał to Pańskiemu miłosierdziu P., niźliby go był upornym wołaniem docisкał. Rej. Przypuszczam to na ludzki rozsądek, jestli też to on dobrze czynił. Biel. M. Pokorną prośbę uczynił ku Bogu, Ojcu swemu, a wżdy wszystko przypuszczał na wolą świętą Jego. Rej. By ś. na kogo statecznego przypuścili, co komu lepiej przystoi, pewnieby ów bystrzejszy młodzieniec przegrał. Rej. Ostatek przypuszczam twemu rozeznaniu. Rej. Przypuszczam waszej woli. Hist. w Lan. *(= zdaję ś. na waszą wolę).* Zdaniu waszemu przypuszczamy. Niem. **6.** [P.] *przypędzić, przygnać:* Przypuściéł owce pod te góre. **P. ś. I.** [P. ś.] *rozpędzić ś., wypuścić ś., wypaść, puścić ś.* **2.** ✕P. *przyczynić ś., przyłożyć ś.:* I on ś. po trosze do twego uratowania przypuścił. Kaczk. **3.** † P. ś. na kogo = *spuścić ś., zdać ś.:* Król Jerzy z strony pomiarkowania spraw czeskich we wszystkim na Kazimierza P. ś. zezwolił. Błaż. Uczyniłem kompromis z sąsiadem swym i przypuściłaśwa ś. o wszystko na pana Herburta. Orzech. <Przy + Puścić>

Przypuśnica, y, lm. **e** p. **Przypustnica.** <Z Przypus(t)nica>

Przypychać, a, ał p. **Przypchnąć.**

Przypychanie, a, blm., czynność cz. **Przypychać.**

Przypylenie, a, blm., czynność cz. **Przypylić.**

Przypylić, i, ił *pyłem przykryć, przykurzyć.* <Przy + Pylić>

[**Przypyrkasy, ów,** blp.] *przyprawy do potraw.*

[**Przypyrzek, zka,** lm. **zki**] (Przypyr-zek) p **Przypirzek.**

†**Przypyszniejszy** p. **Przypyszny.** Troc. <Przy + Pyszniejszy>

Przypyszny, †**Przypyszniejszy** *nieco pyszny, za dumny.* <Przy + Pyszny>

†**Przypytać, a, ał,** †**Przypytywać,** †**Przypytawać** *przypomnieć co, upomnieć ś. o co:* Pan zawżdy dziwnie przypytawać raczy niewdzięcznościom dobrodziejstwa swego. Rej. **P. ś. I.** †P. ś. *przepytać ś., rozpytać ś., dopytać ś., przewiedzieć ś.:* Poczęli faryzeuszowie ciężko nacierać i przypytywać ś. u Jezusa o wielu. Bud. Pan chce serca takiego, któreby samo dobrowolnie szukało a przypytywało ś. o świętym bóstwie Jego. Rej. Przypytał ś. o tej tajemnicy. Troc. Drogi nie wiedząc, do tego miasta ś. przypytywać musiał. Troc. **2.** [P. ś.] *wtrącić ś. do rozmowy.* **3.** ✕ P. ś. do kogo, do czego = *spróbować szczęścia, czy ś. nie uda dostać kogo, czego; przykraść ś. do kogo, do czego:* Przypytał ś. do żony cudzej i szkatuły. Pot. Miejcie jednak baczenie, aby kędy z łozy wilczaszek ś. do jakiej nie przypytał kozy. Nar. Przypytał ś. do głębszej poufałości, która między niemi małżeński związek utwierdziła. Troc. **4.** † P. ś. *przyznać ś., zgłosić ś., wystąpić z pretensją:* Jeśliby ś. kto do znalezionych rzeczy przypytywał, prosząc, żeby mu wydane były... L. <Przy + Pytać>

†**Przypytanie, a,** blm., czynność cz. **Przypytać:** Chrzest jest sumnienia dobrego P. Smotr.

Przypytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypytać ś.**

†**Przypytawać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przypytać.**

†**Przypytawanie, a,** blm., czynność cz. **Przypytawać.**

†**Przypytawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przypytawać ś.**

†**Przypytywać, uje, ywał** i **P. ś.** p. **Przypytać ś.**

†**Przypytywanie, a,** blm., czynność cz. **Przypytywać.**

Przypytywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypytywać ś.**

Przyrabiać, a, ał p. **Przyrobić.**

Przyrabianie, a, blm., czynność cz. **Przyrabiać.**

Przyrachować, uje, ował *rachując przydać; przyliczyć:* Wprzód pani przyrachujesz milczenie. Fred. A. <Przy + Rachować>

Przyrachowanie, a, blm., czynność cz. **Przyrachować.**

Przyraczenie, a, blm., czynność cz. **Przyraczyć.**

Przyraczyć, y, ył I. [P.] *racząc przymusić:* Sama pić musiała, bo ją gwałtem przyraczyli. Ork. **2.** †P. *jeszcze więcej uraczyć, obdarzyć kogo:* Zbigniew nowym kardynalstwa dostojeństwem od papieża przyraczony, *auctus.* Błaż. <Przy + Raczyć>

†**Przyradzać się, a ś., ał ś.** p. **Przyrodzić ś.**

†**Przyradzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyradzać ś.**

Przyramek, mku, lm. **mki I.** †P. *część ubioru przypadająca na ramiona, naramiennik:* Napierśniki, humerał, P. najwyższego kapłana. Leop. P. misternie zrobiony z szarłatu, złota, jedwabiu modrego i karmazynu, z obu stron sadzony dwoma kamieńmi onichu drogiego, z rytemi synów dwunastu imiony Jakuba, niegdy patryjarchy cnego. Odym. **2.** a. [**Przyremnica**] *część koszuli*

na ramieniu stebnowana zwykle, haftowana, dziergana, dziurkowana. 3. [Przyramki, lm.] *haft na rękawach koszuli kobiecej.* < Przy + * Ramek, od Ramię >

[Przyramiąska, sk, blp.] *haft na rękawach koszuli kobiecej, czerwony, niebieski lub czarny.* < Od * Przyramiąsko + Przy + Ramiąsko, od Ramię >

[Przyramiennica, y, lm. **e]** p. **Przyremnica.** < Przy + Ramiennica >

I. Przyranny, × **Przyrańszy** *zbyt ranny, za wczesny.* < Przy + 1. Ranny >

2. Przyranny patol. *przy ranie ś. znajdujący,* uraźny: Tężec P. Gorączka przyranna (febris traumatica). Róża przyranna (erysipelas symptomaticum). Ukazywała ś. róża przyranna, zajęcie narządów chłonnych. < Przy + 2. Ranny >

× **Przyrańszy** p. **I. Przyranny.**

Przyrastać, a, ał i **[P. ś.]** p. **Przyrosnąć.**

Przyrastanie, a **I.** blm., czynność cz. **Przyrastać. 2.** lm. **a** anat.: †P. kończyste p. **Ość.** †P. dla myszków p. **Krętarz.** † P. głowne łopatki = *wyrostek barkowy* (acromion). P. kończyste = *wyrostek rylcowaty* (processus styloideus). P. kościane = *wyrostek kostny* (apophysis). P. kotwiczne a. kotwiaste = *wyrostek kruczy łopatki* (processus coracoideus). P. krótkie łopatki = *szyjka łopatki* (collum scapulae). P. skaliste a. opoczyste = *kość skalista* (processus petrosus ossis temporum). P. skrzydlate = *wyrostki skrzydlaste a. skrzydła kości klinowej* (processus alares ossis sphenoidalis). Kirch.

[Przyrastanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przyrastać ś.**

† **Przyrastywać, uje, ywał** p. **Przyrosnąć.**

† **Przyrastywanie, a,** blm., czynność cz. **Przyrastywać.**

† **Przyrazić, i, ił** **I.** *rażąc przycisnąć, dać ś. we znaki, dotknąć:* Ale wierz mi, kiedy cię taki mróz przyrazi, zda mi ś., iż ci onę bujną myśl przekazi. Rej. Co ma przyść, nie dbamy, aż kiedy mróz przyrazi, jak małpy biegamy, ano wszystkiego niemasz, czym ś. ogrzać mamy. Rej. Niech tylko burza przyrazi, wnet będzie całkiem inaczej. Rej. **2.** *przyłożyć, przytknąć, przycisnąć:* Utrzymują, że Chrystus św. Franciszkowi z swych ran blizny przyraził. Zigr. *(= na nim je odcisnął. L.).* < Przy + Razić >

† **Przyrazisty** *przejmujący, dotkliwy, dokuczliwy, przenikliwy:* Wiatr północny tam jest tak zimny i P., że umierają od niego ludzie. Łęcz. < Od Przyrazić >

Przyrażenie, a, blm., czynność cz. **Przyrazić.**

Przyrąbać, bie, bał *więcej jeszcze narąbać:* P. drewek. < Przy + Rąbać >

Przyrąbanie, a, blm., czynność cz. **Przyrąbać.**

[Przyrąbka, i, lm. **i, Przyrębek]** *część koszuli męskiej przypadająca na ramiona.* < Przy + * Rąbka, RĘB/RĄB >

× **Przyrąbl, a,** lm. **e** p. **Przerębel.** < Przy + * Rąbl, RĘB/RĄB >

Przyrdzewieć, eje, ał *nieco zardzewieć.* < Przy + Rdzewieć >

Przyrdzewienie, a, blm., czynność cz. **Przyrdzewieć.**

[Przyremnica, y, lm. **e]** **I.** *listewka u koszuli, kaftanika i t. d.* **2.** p. **Przyramek.** < Z * Przyrębnica, Przy + * Rębnica, RĘB/RĄB >

[Przyrębek, bka, lm. **bki]** p. **Przyrąbka.** < Przy + * Rębek, od Rąb >

[Przyrębel, bla, lm. **ble]** p. **Przerębel.** < Przy + * Rębel, RĘB/RĄB >

× **Przyrębka, i,** lm. **i = Przerębel:** Jednego pijarskiego audytora srodze dokazującego w przyrębkę wtrącił. Kaczk. < Przy + * Rębka, RĘB/RĄB >

× **Przyrębl, i,** lm. **e = Przerębel:** Kręci ś., by ono iste w przyrębli. Prz. < Przy + * Rębl, RĘB/RĄB >

[Przyrębla, i, lm. **e]** p. **Przerębel.** < Przy + * Rębla, RĘB/RĄB >

× **Przyręcznie** przys. od **Przyręczny.**

× **Przyręczny** *naręczny, podręczny.* < Przy + Ręczny >

Przyrędek, dku, blm. *namuł żyzny; grunt gliniasty złożony z piasku grubego i małej ilości glinki i próchnicy.* < Por. [Przyrędzinek] >

[Przyrędzinek, nku, blm.] *gatunek gruntu słabszy od rędziny.* < Przy + * Rędzinek, od Rędzina >

† **Przyrobek, bku,** lm. **bki** *to, co przyrobiono, przymnożenie majątku, zarobek, procent:* Mamy tak handlować, aby jakieś lichwy i przyrobki stąd miał ten, czyje są funty. Wuj. Miałeś polecić pieniądze moje bankierzom, gdziebym był wziął co mego z przyrobkiem. Leop. < Przy + * Robek, ROB/RÓB' >

Przyrobić, i, ił, nied. **Przyrabiać I.** *robiąc przysporzyć, przymnożyć; dorobić.* Przen.: Grzywna twoja przyrobiła dziesięć grzywien. Bud. *(= przyniosła).* **2.** *przysiedzieć nad robotą:* Urzędnik gdy sam będzie przyrabiał, nie zachce mu ś. przechadzki. Trzyc. **3.** *urobić przychylnie dla siebie, przyciągnąć, zjednać, skłonić:* Przyrabiać ku sobie serca. Rzew. < Przy + Robić >

Przyrobienie, a, blm., czynność cz. **Przyrobić.**

[Przyrobisko, a, lm. **a]** *grunt przyrobiony z lasów, z karczowisk.* < Od Przyrobić >

Przyroczenie, a, blm., czynność cz. **Przyroczyć:** *Fascinatio,* P., uczarowanie. Mącz.

[Przyroczny] człowiek = *który rzuca przyrok, który urzeka.*

† **Przyroczyć, y, ył, [Przyroczyć]** *urzec, oczarować, zaczarować.* < Od Przyrok >

[Przyroczyty] *na którego urok rzucono, urzeczony, oczarowany.* < Pd Przyrok >

Przyroda, y, blm, × **Przeroda I.** p. **Natura. 2.** przen. *ogół nauk przyrodniczych, fakultet przyrodniczy:* Uczęszcza do uniwersytetu na przyrodę. Zapisał ś. na przyrodę. **3.** czyja = *ogół własności i przymiotów, natura czyja:* P., ogół własności i przymiotów ciał. Łab. Tam już przyrody niebo lepszej, niż ziemskie zachodzą go smrody, *melior natura aetheris.* Żebr. < Przy + * Roda, ROD / RODŹ >

Przyrodni, × **Przyrodny,** † **Półrodzony** brat, przyrodnia siostra = *zrodzony z tegoż samego ojca, ale z innej matki, a. z tej samej matki, ale z innego ojca:* Bracia przyrodni. < Przy + * Rodni, od Ród >

Przyrodniczy *tyczący ś. przyrodoznawstwa, historji naturalnej:* Nauki przyrodnicze, przyrodzone = *ogół wiedzy o przyrodzie (historja naturalna, fizyka, chemja, astronomja, a nawet wiążące ś. z niemi nauki stosowane, praktyczne).* Wiedza przyrodniczo-lekarska. Nauki przyrodniczo-matematyczne. < Od Przyrodnik >

† **Przyrodnie** przys. od **Przyrodni** a. **Przyrodny:** Żadna tam przykrość naturze ludzkiej nie będzie, wszystko nietylko sławnie, wspaniale, ale i uciesznie, P. przystojnie. Grab. P.

Przyrodnik, a, lm. **cy** *badacz przyrody, naturalista.* < Od Przyrodny >

Przyrodność, i, blm. rz. od **Przyrodny,** *przyrodzenie.* Biel., Włod., Troc.

I. Przyrodny I. ✕ P. *należący do tegoż rodu, pochodzący z tegoż rodu:* Pojmiesz żonę synowi memu z przyrodnych moich i z domu ojca mojego. Leop. P. królewski. Leop. Głównemu rodowi właściwe przyrodne znamiona. Stasz. *(= rodowe).* †P., [P.] = *przyrodni:* Brat P. Troc. **2.** ✕ P. *spokrewniony, krewny, powinowaty:* Jest mu P. w trzecim stopniu. Troc *(= agnat).* **3.** ✕ P. *pasorzytny, pasorzytniczy:* Są rośliny przyrodne *(parasiticae),* które, korzeń utkwiwszy na innej roślinie, na niejże rosną. L. **4.** †P. *jednorodny, należący do tegoż samego rodzaju, podobny rodzajowo:* Przyrodne to są zioła. Troc. <Przy + Rodny, od Ród>

2. Przyrodny *przyrodzony, wrodzony, dany od natury, naturalny:* Przyrodne i wlane dary. Troc. Przyrodna (przyrodzona) ludziom umierać. Troc. Orlę, gdzie ociec chlubnemi skrzydły wiatr umiata, przyrodnym sobie duchem w też tropy polata. Kniaź. Młodym latom jakby przyrodne jest głupstwo, a latom starym przyzwoity jest rozum. Smotr. Zwyczaj nasz jest nam jakoby prawem przyrodnym. Smotr. Nad małżeństwo nic główniejszego i przyrodniejszego niemasz. Sz. <Od Przyroda>

Przyrodolecznictwo, a, blm. *leczenie chorób bez stosowania środków aptecznych,* !fizjatrja, !fizjoterapja (physiatria, physiotherapia). <Przyroda + Lecznictwo; por. Przyrodoleczniczy>

Przyrodoleczniczy *leczący środkami przyrodniczemi, naturalnemi:* Zakład P. <Przyroda + Leczniczy>

Przyrodoznawstwo, a, blm. *znajomość przyrody, natury; zbiór wiadomości objaśniających zjawiska przyrody, historja naturalna, ogół nauk przyrodniczych.* <Przyroda + Znawstwo>

Przyrodzenie, a, lm. a **I.** czynność cz. **Przyrodzić. 2.** †P. *pokrewieństwo, powinowactwo.* Ks. Ł. **3.** p. **Przyroda:** Filozofowie przez P. rozumieją cały świat, jako gdy: „najduje ś. to w przyrodzeniu"; czasem istotę rzeczy, czasem kompleksją, jako gdy mówiemy: „takie on ma P." Troc. Żaden ś. nie gniewa o to, co komu P. dało, iż pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rże; to ludzie od nich przejmują, iż wiedzą to być ich przyrodzeniem. L. P. z rozumem ś. zgodzi. Kn. P., zbiór własności, które rzecz przy rodzeniu ś. bierze. Kopcz. Dwoje szczeniąt od jednej psicy zrodzone, a wżdy każde inszego przyrodzenia, każde inszą ma w sobie cnotę. Falib. Każda rzecz ma swoje P. Kn. P. a. własność kraju tego. Troc. P., byś od siebie widłami wypychał, przecię ś. do ciebie wraca. Petr. P. trudno odmienić. Kn. (nie pomoże krukowi mydło. L.). Ciągnie wilka P. do lasa. Rys. Insza jest mówić z przyrodzenia, insza od przyrodzenia; od przyrodzenia jest, co natura sama daje; z przyrodzenia dana rzecz, wedle przyrodzenia rozumiem, to jest natura sama daje pochop do tego, co z czym czynić. Petr. Przyrodzenia jesteś łagodnego. Rzew. Przydługo przykładami przywodzi, jako są różne przyrodzenia ludzkie i chęci. Krasz. P. komet, światła. Z przyrodzenia, *naturaliter.* Salin. **4.** †P. *potrzeby przyrodzone:* P. małym ś. obejdzie, na male przestaje; przyrodzeniu i potrzebie leda co położ przy chlebie. Kn. **5.** †P. *położenie naturalne:* P. miasta tego bardzo obronne. Stryjk. **6.** [P., **Krok**] *części płciowe zarówno męskie, jak żeńskie.* **7.** [P.] *członek męski.*

†**Przyrodzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyrodzić ś.**

†**Przyrodzenno** przys. od **Przyrodzenny;** †**Przyrodzono** *w sposób przyrodzony, naturalnie:* Tak od Chrystusa Duch św. pochodzi, jak tchnienie od ducha ludzkiego P. i właśnie. Skar. W sakramencie jest żywe i przyrodzone ciało Pana; pożywając go, P. i rzeczywiście go pożywamy. Skar. <Od Przyrodzenny>

†**Przyrodzenny** p. **Przyrodzony.** L. <Od Przyrodzenie>

Przyrodzeństwo, a, blm. *krewni zstępni poboczni z tej samej gałęzi męskiej, agnaci.* <Przy + Rodzeństwo>

†**Przyrodzeńszy** st. w. od **Przyrodzony** (p. Przyrodzony).

†**Przyrodzić się, i ś., ił ś.,** nied. **Przyradzać ś. I.** *przyjść na świat po czyjej śmierci, urodzić ś. po czym:* P. ś., *agnasci.* Kn. Przyrodził ś. po śmierci ojcowskiej. Troc. *(= pogrobowiec).* **2.** komu = *blizkim być powinowactwem, congenerari.* Kn. Przyradza mi ś. (blizkim mi jest powinowactwem) w drugim stopniu. Troc. **3.** do kogo = *urodzić ś. podobnym do kogo, wrodzić ś., wdać ś. w kogo.* Mącz. Młodzieniec ten tak ś. był bardzo ku cesarzowi przyrodził, a tak mu bardzo w obliczu podobien był, że mu ś. wszyscy przypatrowali. Kosz. Wszakże ś. w nich niewiele różnicy zawadza, jak to u sióstr, co jedna drugiej ś. przyradza. Otw. Komuś po białogłowsku piszącemu powiedział: Wc Pan ręką przyrodziłeś ś. do pani matki. Tet. Przyrodziła ś. do matki, do babki swojej. Troc. <Przy + Rodzić ś.>

†**Przyrodzono** p. **Przyrodzenno** *naturalnie:* Baranowi P. skopy pogardzać. Sien.

✕ **Przyrodzoność, i,** blm. rz. od **Przyrodzony:** P., wrodzone przymioty. L. Choć usta na kłódki sama uczciwość mieć im zawarte kazała, odporna P. tych braci prawo to zmazała. L.

Przyrodzony, I. im. od **Przyrodzić** i **Przyrodzić ś.:** P. komu, przyrodził ś. do kogo, podobny do niego. L. Z Syzyfowej krwi będąc spłodzony, i kradzieżą i żądzą jemu P. Otw. **2. a.** ✕ **Przyrodny,** †**Przyrodzenny** *z przyrody pochodzący, dany przez przyrodę, wrodzony, naturalny, nie sztuczny:* Gdy ś. koń z jednym okiem, uchem, kopytem mniejszym a drugim większym urodzi, tym niedostatkom przyrodzonym żadne nie mogą być pomocy. Trzyc. Przyrodzone wady mało wadzą; przyrodzone cudze wady, kto mądry, znosi bez zwady. Kn. Przyrodzonej ulec potrzebie. Przyb. Poganinem był, ale dobrych cnót przyrodzonych. Skar. P. grzech jest, który ś. na nas rodzeniem samym wylewa. Skar. *(= pierworodny).* Rozum P. i nabyty. Górn. Pozwolono Słowakom językiem przyrodzonym msze odprawować, *lingua sua.* Błaż. *(= ojczystym).* Przyrodzone przygody są rozliczne wrzody, dziwne niemocy. Rej. Prawo przyrodzone, do którego samo przyrodzenie bez żadnego czyjego postanowienia wiedzie Groic. Prawo przyrodzone sam rozum nakazuje. Gostk. Miłować rodzice to jest najpierwsze przyrodzone prawo. Warg. Jest to nie przepisane, ale przyrodzone prawo, któregośmy ś. nie uczyli, nie przyjęli, nie wyczytali, aleśmy go z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. Nic nie jest przyrodzeńszego, jak drugim ś. stać pożytecznym. Wuj. W sakramencie jest żywe i przyrodzone ciało Pana. Skar. Chrystus jest synem Bożym przyrodzonym, my synami przez przysposobienie. Karnk. Spanie, jedzenie są przyrodzone rzeczy. Troc.

Przyrodzona to przyczyna. Troc. Przyrodzona i nabyta sposobność. Troc. Przyrodzona przeciwność, skłonność. Troc. Pomyślił o państwie przez zagładę przyrodzonych dziedziców. Tw. Pan ich P. Kłok. *(= dziedziczny).* Chleb dobry jest rzecz najprzyrodzeńsza i najzdrowsza. Urzęd. Dobrowolną i przyrodzoną śmiercią zszedł z tego świata. Białob. Przyrodzoną śmiercią dni swe skończyć. Troc. Przyrodzonym sposobem. Troc. *(= naturalnie).* Dzień P. ma 24 godzin. Żebr. Opiekun P., a nie zapisany. Troc. Przyrodzonych rzeczy nauka. Troc. Przyrodzonych rzeczy nauczyciel. Troc. Dzieci przyrodzone są, które ś. oprócz stanu małżeńskiego rodzą, jako są bękarci. Sz. Chociaż i księży synowie bękarci są, wszakże ludzi świeckich przyrodzone dzieci nie tak bardzo są bękarty, jako i tamci. Sz. P. wstyd płci nadobnej. Rzew. Przen.: Styl jego P. i łatwy. Troc. *(= naturalny, prosty, niewymuszony).* **3.** † P. *krewny, powinowaty:* Pójdziesz do ziemi i przyrodzonych moich, a weźmiesz stamtąd żonę synowi memu. Leop. Przyrodzeni, krewni. Kwiat. Mamy dokazać, czyli jego przyrodzeni, którzy jego imienie chcą wziąć... Ort. Ojca lub macierze przyrodzeni są bliżsi i mają mieć to imienie. Ort. Brat P. (przyrodny) bliższy do sukcesyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. P. cheł. Nie mniemaj, byś mi darmo służył, iżeś mi przyrodzon; co chcesz za swą pracę, dam tobie. Biel. M. **4.** Nauki przyrodzone = *przyrodnicze, historja naturalna: Fizyka* — nauka przyrodzona, *metafizyka* — nadprzyrodzona. Białob. Przyrodzonej nauki mistrz. Mur. **5.** anat.: Przyrodzone części wstydliwe. Krup. † Członek P. męski i białogłowski. Alm. † Części przyrodzone płciowe (genitalia). Czem. Układ P. istot = *oparty na rzeczywistym ich pokrewieństwie.* **6.** fil.: Klasa przyrodzona p. **Klasa. 7.** fizj.: † Wyrzuty przyrodzone = *odchody, wydaliny ciała, stolec* (excrementa). Dyk. M. † Miarność przyrodzona (Ocz.) = *usposobienie, temperament* (temperamentum). <Od Przyrodzić>

Przyrogatkowy *znajdujący ś. przy rogatkach:* Ulice przyrogatkowe, Okolica, ludność przyrogatkowa. <Przy + Rogatkowy>

† **Przyrok, u,** lm. **i,** [**Przyrok**] *urok, formuła czarowania: Fascinum,* P., uczarowanie. Mącz. Przyroki przymrukiwa baba. Błaż. [Przyrzucenie przyroku] = *oczarowanie wzrokiem.* [Dziewucha przyroku dostała]. <Przy + Rok>

Przyrosłojęzyki 1. *mający język przyrosły do dna jamy ustnej.* **2.** × P. rz., lek. *człowiek dotknięty przyrośnięciem języka* (ancyloglossus) **3.** zool.: Jaszczurki przyrosłojęzykie. <Przyrosły + *Języki, od Język>

Przyrosłopalcowy ptak, zool.= *ptak mający trzy palce skierowane naprzód, a jeden w tył, skrajny zaś i środkowy palec przedni zrośnięte po pierwszy staw.* <Przyrosły + Palcowy>

Przyrosłoskrzelne ryby, zool. = *mające skrzela przyrosłe do ciała.* <Przyrosły + Skrzelny>

Przyrosły, Przyrośnięty, × **Przyrośniony 1.** *który przyrósł:* Narzędzie do poderznięcia języka przyrosłego. Czer. Józef, syn Jakubów, był to P. i cudnego wejrzenia. Biel. M. *(= dorodny; wyrostek).* Ile pożyczył, tyle mu ma być wrócone z lichwą przyrosłą. Herb. Czasy przyrosłej nocy późnemi wieczerzami przewłóczysz. Błaż. *(in profundam noctem).* **2.** anat.: † Błona przyrosła, złączona, łącznica, spojówka oka (coniunctiva oculi). Ryszk. Błonka przyrosła p. **Błonka.** <Od Przyrosnąć>

Przyrosnąć, śnie, sł, Przyrość, nied. **Przyrastać,** † **Przyrastywać 1.** *przybyć przez rośnięcie, narosnąć; przybyć, powiększyć ś., pomnożyć ś., przysporzyć ś.:* Ciasta w cieple o połowę przyrosło. Przyrasta co rok pożytku, dochodów, przybytku, substancji. Troc. Gdy przybywało bitwy, przyrastało też walczącym chwały. Wuj. Serca mu przyrastało, widząc, że nad siły starasz ś. o porządek Chrystusowi miły. Groch. Tak bywa, że nie z godności cnotom, ale godnościom z cnoty przyrasta czci. Bardz. **2.** a. [P. ś.] *rosnąc przystać, przywrzeć:* Płuca przyrosły do żeber, język przyrósł do podniebienia. Ty, rękojeści, przyrośnij do dłoni. Krasiń. Serce dziecinne z wiarą i otuchą do grona towarzyszów i do murów klasy przylgło, przyrosło na głucho! Syrok. Nasze serca przyrosły do bogów naszych i obyczajów. Krasz. Nie trzeba dać sercu przyrastać, aby ś. nie krwawiło, gdy oderwać je przyjdzie. Krasz. [Jak prędko ji te ręke ucieni, tak jesce prędzy nazád sie przyrosła]. **3.** † P. *urosnąć cokolwiek, podrosnąć:* Syn podrastający Józef, śliczny na wejrzeniu. Wuj. **4.** [P.] *przykryć przez porośnięcie:* Dziecię leży pod ławą przyrośnięte murawą. <Przy + Rosnąć>

Przyrost, u, lm. **y 1.** *przyrastanie, przyrośnięcie, wzrost; przybytek:* Księżyc mieni ś. w przyroście i ubyciu. L. P. w minerałach = *przybywanie minerału zewnętrzne przez krystalizację, a szczeg. przez przyleganie, naskorupienie, osad.* Łab. P. ludności, kapitału. **2.** *rzecz przyrosła do czego:* Ptaki rzędu gęsiego mają dziób podłużnopłaski z przyrostem dziób zakończającym. L. **3.** anat.: † P. (Urs.) *nasada,* × przyrostek kości (epiphysis). **4.** lek.: × P. języka = *przyrośnięcie języka* (ancyloglossum). <Przy + Rost, ROST/ROS/ROŚ/RAST>

Przyrostek, tka, lm. **tki 1.** *to, co przybyło wskutek rośnięcia, wyrostek:* P. roczny drzewa, gałązka młoda, latorośl. Kn. Przyrostki (latorośle) do wszczepienia. Troc. P. zbytni u drzewa = *wilk.* P., członek przyrosły zbytni, np. palec szósty. Włod. P. jest członek przyrosły zbytni. Troc. Przen.: Rozum to, co ani jest dobrym, ani złym, za drobne i nikczemne przyrostki poczyta. Pilch. *(= naleciałości).* **2.** anat. = a) × P. *nasada kości* (epiphysis). b) *wyrostek,* × nadrostek (processus). **3.** gram. = a) *składowa część wyrazu pochodnego, znajdująca ś. po pierwiastku jego, sufiks.* b) *partykuła zrastająca ś. z wyrazem:* Wszystkie przyrostki piszą ś. ciągło ze swoim wyrazem, np. jużem, już-em; będę-li; bądź-że; ten-li-to. Kopcz. <Od Przyrost>

Przyrostkowy 1. przym. od **Przyrostek:** Przyrostkowe głoski często ś. stają jądrowemi. Lel. **2.** gie.: Półwysep P. = *powstały wskutek przyrośnięcia wyspy do lądu, obcy naturą temu lądowi.*

Przyrość, śnie, sł p. **Przyrosnąć.** <Przy + Rość>

Przyrośla, i, lm. **e** bot. (chailletia) *roś. z rodziny przyrośliowatych.* <Przy + Rośla, ROST/ROS/ROŚ/RAST>

Przyrośliowate rośliny, bot (chailletiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przyrośla>

Przyrośnienie, a, blm. p. **Przyrośnięcie.** Troc.

Przyrośnięcie, a, blm., **Przyrośnienie** czynność cz. **Przyrosnąć.** Lek.: P. języka, × przyrost języka (ancyloglossum).

[**Przyrośnięcie się, a ś.,** blm] czynność cz. **Przyrosnąć ś.**

Przyrośnięty p. **Przyrosły:** Sprzęty wydawały ś. przyrośniętemi do posadzki. Orzesz. **Anat.:**

†Błonka przyrośnięta (Perz.), łącznica, spojówka oka (coniunctiva oculi). <Od Przyrosnąć>

× **Przyrośniony** p. **Przyrosły.** Anat.: † Błona przyrośniona. Krup.

Przyrozwartokątna, ej, lm. **e** mat. *bok przy kącie rozwartym.* <Przy + Rozwartokątny>

Przyród, odu, lm. **ody** **1.** × P. *naturalny gatunek, do którego co należy:* Ciała z jednego przyrodu *(species)* do drugiego przechodzą bez żadnej innej odmiany, tylko przez nowe najdrobniejszych cząstek materji. Rogal. **2.** [P.] *usposobienie wrodzone, natura.* <Przy + Ród>

†**Przyrówek, wka,** lm. **wki** *rowek przy czym prowadzony, rynsztok:* Przyrówki wkoło dachów z ziemi porobić dla ścieku wody. Haur. <Przy + *Rówek, od Rów>

Przyrówka, i, lm. **i** zool. (oxycera) *owad dwuskrzydły krótkorogi.* <Przy + *Rówka, od Rów>

Przyrównać, a, ał, nied. **Przyrównywać,** †**Przyrównawać 1.** *postawić na równi, przystosować; porównać, zrównać z kim a. z czym, szczeg. gorszym, zrobić porównanie, szczeg. niekorzystne, niestosowne, porównać dla okazania pogardy, lekceważenia:* Prowadzono na większy despekt dwu łotrów skazanych na takową śmierć, Jemu przyrównanych. Odym. Złodzieje nie mają być przyrównani ludziom cnotliwym. Tarn. J. Przyrównywają kupców pszczołkom pracowitym, które miód do ula przynoszą. Kłok. Solon tych, którzy u tyranów w wadze byli, liczmanom przyrównywał. Kosz. Bogacze bobkowemu drzewu przyrównani bywają, iż żadnego owocu nie przynoszą. Fur. Nikt nie jest nędzny, chyba przyrównany. Bardz. Wszak cię przyrównał do jakiejś poczwary. Fred. A. **2.** *nieco wyrównać, przygładzić.* L. **P. ś.** *przyrównać siebie, równać ś. z kim, z czym.* <Przy + Równać>

Przyrównanie, a, lm. **a** **1.** czynność cz. **Przyrównać:** Wszystkie rzeczy w komparacji, to jest w porównaniu jednych do drugich, są szacowne lub podłe, drogie abo tanie. L. *(= w stosunku).* Co za P.! Przyrównań kilka na język mu ś. cisnęło. Jeż. **2.** † P. *stosowność, zgodność, odpowiedniość.* Glos.

Przyrównanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyrównać ś.**

† **Przyrównawać, a, ał** i † **P. ś.** p. **Przyrównać.** Kaz. 1555.

† **Przyrównawanie, a,** blm., czynność cz. **Przyrównawać.**

† **Przyrównawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyrównawać ś.**

Przyrównywacz, a, lm. **e** *ten, co przyrównywa.* L. <Od Przyrównywać>

Przyrównywać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyrównać.**

Przyrównywanie, a, blm., czynność cz. **Przyrównywać.**

Przyrównywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyrównywać ś.**

× **Przyróżny** *przy rogu znajdujący ś., narożny.* <Przy + *Różny, od Róg>

[**Przyrucenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyrucić ś.**

[**Przyrucić się, i ś., ił ś.**] p. **Przyrzucić.** <Przy + *Rucić ś. = Rzucić ś.; por. [Zrucić]>

Przyrumienić, i, ił, nied. **Przyrumieniać** *zrumienić cokolwiek, zrobić cokolwiek rumianym:* Do nasolenia ryb najlepsza jest warzona sól, osobliwie przywarzona a., jak mówią, przyrumieniona. Kluk. Husarska pieczenia suto z cebulą niech ś. przyrumienia. Wyb. Grzankę przyrumienioną w winie namoczyć. Syr. Przen.: Przyrumienione grona góry zdobiły. Troc. *(=rumiane nieco, czerwonawe).* **P. ś.,** † **Przyrumienieć** *stać ś. nieco rumianym, zarumienić ś. cokolwiek, urumienić ś. trochę:* Owies w piecu dobrze ususzyć, aby ś. przyrumienił. Haur. <Przy + Rumienić>

† **Przyrumienieć, eje, ał** p. **Przyrumienić:** Pszenicę dobrze przypiec na panewce, aż przyrumienieje. Syr. Ususzyć owsa w piecu, aż przyrumienieje. Ostror. <Przy + Rumienieć>

Przyrumienienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przyrumienić.** **2.** czynność cz. **Przyrumienić ś.:** Oblicze jego oblało ś. przyrumienieniem lekkim. Jeż. *(= rumieńcem, ponsem).* **3.** czynność cz. **Przyrumienieć.**

Przyrumienienie się, a ś., blm., **Przyrumienienie** czynność cz. **Przyrumienić ś.**

† **Przyrumieńszy** *nieco rumiany.* Mącz. <Przy + Rumieńszy>

† **Przyrutny** p. **Przyrzutny:** Herezja po wszystkiej Francji burdy czyniła, w której więcej niż tysiąc miast zaraziła przyrutnemi swemi złościami. Birk. <Od Przyrzut>

Przyrużować, uje, ował *przybarwić różem; cokolwiek urużować.* **P. ś.** *przybarwić ś. różem, urużować ś. nieco.* <Przy + Rużować>

Przyrużowanie, a, blm., czynność cz. **Przyrużować.**

Przyrużowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyrużować ś.**

† **Przyrwa, y,** lm. **y** *zagłębienie w brzegu morskim, zatoka:* Ziemia pomorska i meklemburska około przyrwy morza Bałtyckiego. Błaż. <Przy + *Rwa, RW/RYW>

Przyrwać, rwie, rwał, nied. **Przyrywać 1.** † P. *przykrócić rwaniem, urwać nieco od końca:* Królowi pszczół skrzydła P., aby wysoko nie mógł latać. Trzyc. **2.** † P. *urwać przy samej ziemi:* Przyrywać płonkę, krzaczek, ziele, *vellere ab radice.* Kn. P. ziółko przy korzeniu, przy ziemi. Troc. **3.** † P. kogo, przen. *= zarwać, zedrzeć, szarpnąć, skrzywdzić, skubnąć, złupić:* Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika: jeden z drugiego prawie łupem żyje. Gil. **4.** [P.] *pociągnąć nagle, szarpnąć.* † **P. ś.** *naderwać ś., urwać ś. w części; przyłamać ś.:* Kij mocą wyrwał ze grzbieta z ciężką biedą, grot ś. w kościach przyrwał, *haeret.* Żebr. <Przy + Rwać>

Przyrwanie, a, blm., czynność cz. **Przyrwać.**

Przyrwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyrwać ś.**

† **Przyrychlejszy** *trochę wczesny:* P., przyrańszy. Mącz. (przywcześniejszy. L.). † **Przyrychlejszym** przys. *wczas, wcześnie.* Kn., Troc. <Przy + Rychlejszy>

[**Przyrychtować, uje, ował, Przyryktować,** nied. **Przyrychtowywać**] *przygotować, przysposobić, przyszykować, przyrządzić:* Już cię, jucho, przyrychtuję, już cię frybra angielska potrzęsie. Reym. Akuratnie przyrychtowywał drzewo na tartaku i puszczał piły. Reym. <Przy + Rychtować>

[**Przyrychtowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyrychtować.**

[**Przyrychtowywać, uje, ywał**] p. **Przyrychtować.**

[**Przyrychtowywanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyrychtowywać.**

Przyrygować, uje, ował 1. *rygując przyszyć:* P. watę do kołdry, podszewkę do wierzchu. **2.** [P.] *przybyć.* <Przy + Rygować>

Przyrygowanie, a, blm., czynność cz. **Przyrygować.**

† **Przyrykać, a, ał** p. **Przyryknąć.**

† **Przyrykanie, a,** blm., czynność cz. **Przyrykać.**

† **Przyryknąć, nie, nął,** nied. † **Przyrykać** *ryknąć do wtóru, zawtórować ryczeniem, rykiem odpowiedzieć:* Przyrykam, rykam po kim, *admugio.* Mącz. <Przy + Ryknąć>

† **Przyryknięcie, a,** blm., czynność cz. **Przyryknąć.**

[**Przyryktować, uje, ował**] p. **Przyrychtować.** <Przy + Ryktować>

[**Przyryktowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyryktować.**

Przyrynek, nku, lm. **nki** *miejsce przy rynku, ulica przyległa rynkowi:* Niedaleko na Nowym Mieście za przyrynkiem. L. <Przy + Rynek>

[**Przyrypać, pie, pał**] *rypiąc przybyć; ostro przybiec.* <Przy + Rypać>

[**Przyrypanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyrypać.**

Przyrysować, uje, ował *przydać rysowaniem, dorysować:* P. część brakującą. <Przy + Rysować>

Przyrysowanie, a, blm., czynność cz. **Przyrysować.**

Przyrytować, uje, ował *przydać rytowaniem; rytując dorobić:* P. opuszczony szczegół. <Przy + Rytować>

Przyrytowanie, a, blm., czynność cz. **Przyrytować.**

Przyrywać, a, ał i † **P. ś.** p. **Przyrwać.**

Przyrywanie, a, blm., czynność cz. **Przyrywać.**

† **Przyrywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyrywać ś.**

† **Przyryżać, a, ał** p. **Przyrżeć.**

† **Przyryżanie, a,** blm., czynność cz. **Przyryżać.**

† **Przyrzazować, uje, ował** p. **Przyrznąć.**

† **Przyrzazowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyrzazować.**

Przyrząd, u, lm. **y 1.** *przyrządzanie, przyrządzenie:* P. ten zajął pracowitej niewieście kilka godzin. Wójc. **2.** *narząd, narzędzie złożone, instrument, aparat, maszynka:* P. do szlifowania. P. do piłowania zębów. P. samozapisujący. P. do ogrzewania wiatru. Przyrządy fizyczne, chemiczne, optyczne, elektryczne, miernicze, precyzyjne. P. zwrotniczy. **3.** *przybór, serwis, garnitur:* Zielony stolik z całym przyrządem do gry. P. herbaciany. **4.** anat. × P. więzadłowy, × przyrządzenie więzadłowe, × nastrój ścięgnisty, układ więzadłowy (apparatus ligamentosus). **5.** fiz.: P. miarkujący ciepłotę (thermoregulator). P. oświetlający. Przyrządy indukcyjne p. **Indukcyjny.** Przyrządy katoptryczne p. **Katoptryczny.** P. odosobniający (isolator). P. saneczkowy w przyrządzie indukcyjnym. **6.** fizj.: P. nastawiający oko, narząd akomodacyjny (apparatus accomodativus). **7.** mech.: P. natryskowy. P. podpierający, podtrzymujący. Zdr. **Przyrządzik.** <Przy + Rząd>

Przyrządzać, a, ał i × **P. ś.** p. **Przyrządzić.**

Przyrządzanie, a, blm., czynność cz. **Przyrządzać.**

× **Przyrządzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyrządzać ś.**

† **Przyrządzanny** dzień (u Żydów) *dzień, w którym na święto rzeczy potrzebne gotowali.* Sekl. <Od Przyrządzać>

Przyrządzenie, a 1. blm., czynność cz. **Przyrządzić. 2.** lm. **a** *to, co przyrządzono, przygotowano, przyprawa.* L.

× **Przyrządzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyrządzić ś.**

Przyrządziciel, a, lm. **e** *ten, co przyrządził a. przyrządza.* L. <Od Przyrządzić>

Przyrządzicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyrządziciel.**

Przyrządzić, i, ił, nied. **Przyrządzać 1.** † Przyrządzać = *rządzić, administrować.* Glos. **2.** *przygotować, przysposobić, urządzić, narządzić, przyszykować, przyrychtować:* Przyrządzono wszystko do wesela. Troc. Kazał lokajowi przyrządzającemu do herbaty przynieść jeszcze dwie filiżanki. Korz. Kądziel na kołowrotku przyrządziła. Orzesz. Mieli nadzieję dobyć miasta przez zdradę niektórych mieszczan, którą był Plawenjusz pod czasem traktatów przyrządził, *instruxerat.* Błaż. **3.** † P. *opatrzyć, zaopatrzyć, uprowidować:* P. (opatrzyć) żywnościami fortecę. Troc. **4.** *przyprawić, spreparować, sfabrykować:* P. potrawę. P. lekarstwo. Przy nim Piotr święty przyrządza sieci. Len. (= *robi, wyrabia*). **5.** † P. kogo na co = *nastroić, nakierować, nasadzić, namówić, podbechtać.* × **P. ś.** *przygotować ś., przysposobić ś., przyszykować ś., przyrządzić u siebie zawczasu co potrzeba:* Ustawicznie ś. w domu swym dla podróżnych przyrządzał. Kosz. Przyrządzam ś. do czego. Troc. <Przy + Rządzić>

Przyrządzik, u, lm. **i** p. **Przyrząd:** P. do smarowania. <Od Przyrząd>

Przyrzec, cze, kł, [**Przyrzeknąć**], nied. **Przyrzekać 1.** co = *rzekszy słowo przyobiecać uroczyście; dać na co słowo, ślubować:* O złośliwi dobrodzieje, co próżno karmiąc nadzieje, biednym wiele przyrzekacie, a w ciężkim razie zdradzacie. L. Przyrzekł mi, że to uczyni. Troc. P. mi miłość, przyjaźń. Troc. Gościu, siądź pod mym liściem i odpoczni sobie; nie dojdzie cię tu słońce, przyrzekam ja tobie. Kochan. Mężowi, którego nie zna a. bardzo mało, wiarę przyrzeka, miłość obiecuje stałą. Węg. Przyrzekam ci to na duszę. Karp. (= *przysięgam*). Co przyrzekł, spełnił. Niem. P. poprawę. P. komu wdzięczność. Przyrzekł wstawić ś. za mną. Wszak nieraz przyrzekałeś grać na mym weselu. Mick. Nie uchylisz ś. od przyrzeczonej wiary. Krasiń. Dał mu wiadomość o przyrzeczonej koronie. Szaj. Czekał na przyrzeczoną mu rozmowę. Krasz. Daj natchnienie łatwe, jakeś przyrzekł przed aniołem. Uj. Na kasztelanję konsens przyrzekłeś, daj. Krasz. Więc przyrzekasz, że we wszystkim będziesz powolną memu kierunkowi? Korz. Pamiętajże, rzekł mój ojciec, że nie dosyć jest P., ale trzeba i dotrzymać. Korz. **2.** † P. co = *zaręczyć za co; zapewnić, zagwarantować co, wziąć na siebie odpowiedzialność za co:* Jeśli przedawca powie, że nie wiedział o fałszu kupi, a nie przyrzekał kupującemu za fałsz, tedy ten, co kupił, ma nań dowieść, że mu za dobrą kupią przyrzekł. Magd. Nie chciała Mała Polska przyjechać na sejm, ażby im król przyrzekł za pokój; a gdy im król przyrzekł za pokój, przyjechali. Biel. M. Namawiali ich, aby ś. poddali, przyrzekając im za wieczną wolność. Biel. M. P., ręczyć za kogo. Troc. <Przy + Rzec>

Przyrzecze, a, lm. **a 1.** *miejsce przy rzece, pobrzeże rzeczne, porzecze, nadrzecze:* Poszedszy za Hazaelem, na przyrzeczu przed nami idącym wsiedliśmy na okręt. Troc. **2.** † P. *przystań rzeczna do wyładowania i naładowania towarów.* Troc. <Przy + *Rzecze, od Rzeka>

Przyrzeczenie, a I. blm., †**Przyrzeka** czynność cz. **Przyrzec. 2.** lm. **a** *obietnica, to, co obiecują, przyrzekają; ślub.*

†**Przyrzecznik, a,** lm. **cy I.** *ten, co przyrzeka, poręczyciel: Satisdo,* rękojmię abo przyrzecznika stawiam. Mącz. P. za kogo, rękojmia, *praes.* Mącz. *Sponsor,* obiecnik, P., który co komu dobrym słowem obiecuje. Mącz. Ojcowie chrzestni od dawnych nauczycielów pospolitym imieniem rękojmiami a. przyrzecznikami zwani byli. Kucz. **2.** p. **Przysiężnik:** Kako mają sąd gaić, a kako wiele k nim mają przyrzeczników być? Ort. <Od Przyrzec>

Przyrzeczny *przy rzece leżący, nadrzeczny.* Bobr. Przyrzeczne miasta. Troc. <Przy + Rzeczny>

Przyrzeczyny, yn, blp. *śluby:* P. nowicjuszki przy wstąpieniu do zakonu. <Od Przyrzec>

†**Przyrzeka, i,** lm. i p. **Przyrzeczenie:** Słała do nas, prosząc, abychmy ją wzięli za panią swoję i przyrzekę chciała od nas. Bart. <Przy + *Rzeka, RZEK/RZECZ/ROK>

Przyrzekać, a, ał p. **Przyrzec.**

Przyrzekanie, a, blm., czynność cz. **Przyrzekać.**

[**Przyrzeknąć, nie, nął**] p. **Przyrzec.** <Przy + Rzeknąć>

[**Przyrzeknięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przyrzeknąć.**

†**Przyrzeszać, a, ał,** [**Przyrzeszać**] p. **Przyrzeszyć.**

Przyrzeszanie, a, blm., czynność cz. **Przyrzeszać.**

Przyrzeszenie, a, blm., czynność cz. **Przyrzeszyć.**

†**Przyrzeszyć, y, ył,** [**Przyrzeszyć**], nied. †**Przyrzeszać,** [**Przyrzeszać**] *przyłączyć, przywiązać.* Ps. flor. <Przy + *Rzeszyć>

Przyrzęskowy anat. *znajdujący ś. przy ciałku rzęskowym oka.* Patol.: Garbiak twardówki P. (staphyloma ciliare scleroticae). <Przy + Rzęskowy>

†**Przyrzezać, że, zał** p. **Przyrznąć.** <Przy + Rzezać>

†**Przyrzezanie, a,** blm., czynność cz. **Przyrzezać.**

[**Przyrzić się, i ś., ił ś.**] (Przyr-zić ś.) p. **Przyjrzeć.** <Przy + *Rzić ś. zam. *Źryć ś., z *Źrzeć, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŹR/ŹRZ/JRZ>

Przyrznąć, nie, nął, †**Przyrzezać,** nied. **Przyrzynać,** †**Przyrzazować I.** *przypasować rznięciem, przyciąć:* P. szybę do okna, deskę do ramki. **2.** *urznąć przy pewnym miejscu, przyciąć przy czym:* Gdy będziesz żął zboże twe, nie przyrzniesz do samej ziemi. Leop. Gdyby latorośli winne były przy samych gronach przyrznięte czasu kwitnienia, tedy puszczą ś. inne latorośli z obfitością gron. Trzyc. Wino przy ziemi przyrzazować. Trzyc. Końce pali wbitych w ziemię P. do jednego poziomu. **3.** [**P.**] *uderzyć.* **4.** †**P.,** [**P.**] *przyciąć, zrobić przytyk, aluzję do czego, napomknąć o czym.* Oss. Ziemba to ino po naszemu: „siej, siej, siej garzteckę siemienia!"—a na końcu, to przyrznie, przytuży, żeby ś. nie opuszczał na nic. Ork. **5.** gm. *przybyć, przyjechać, przygrzmieć.* <Przy + Rznąć>

Przyrznięcie, a, blm., czynność cz. **Przyrznąć.** Gór.: P., p r z y c i ę c i e soli = *obniżenie podciosu lub podwyższenie nadciosu przy wycinaniu kłopcia, gdy sól w pokładzie ś. rozszerza, aby ocios szedł przy samej płonnej skale od soli.* Łab.

Przyrzucać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyrzucić.**

Przyrzucanie, a, blm., czynność cz. **Przyrzucać.**

Przyrzucanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyrzucać ś.**

Przyrzucenie, a, blm., †**Przyrzut I.** czynność cz. **Przyrzucić. 2.** p. **Przyrzucenie ś.:** P. choroby, zaraza. Troc. Ta choroba przychodzi z przyrzucenia. Troc.

Przyrzucenie się, a ś., blm., **Przyrzucenie,** †**Przyrzut** czynność cz. **Przyrzucić ś.**

Przyrzucić, i, ił, nied. **Przyrzucać I.** *rzuciwszy przyłożyć; dorzucić, przydać:* Do rynki kilka kartofel przyrzuciła. Wirt. P. drew na ogień. Przen.: Uczone do tej księgi przyrzucił przydatki. Troc. Żydzi przyrzucali mało wiele, najwyżej po pół rubla. Reym. P. słówko = *powiedzieć coś więcej.* Bijcież ś. sobie, ja nie pójdę za wami, moglibyście mi suknie poszarpać i na grzbiet co P. Boh. **2.** *przykryć rzuceniem, rzucaniem, przywalić:* Żałuje ziemia synów sobą przyrzuconych. Li. P. trup ziemią, słomą. Troc. Siatkami jarząbka chytrze przyrzuciwszy, dzierży łowczy w obierze. Min. Przyrzucili jaszczurkę kamieniami. Z pod płachty, którą głowę miał przyrzuconą, wymykały ś. kosmyki czarnych włosów. Krasz. (= *narzuconą*). [Po skrzyniach, po ławach, przyrzuconych wełniakami, godnie ś. rozsiadły]. Reym. **3.** *odrzucić, zgrymasiwszy nie przyjąć:* Przyrzucać co przedawcy. Kn. (= *odrzucić towar niedobry*). P. kupcowi towar borgowany. Troc. Klijent przyrzucił krawcowi palto. Krawiec przyrzucił czeladnikowi garnitur. **4.** [**P.**] *przyszyć:* P. rękawy. **5.** †**P.** *przeznaczyć, wyznaczyć:* Pan, iż on nędznik jest zwiedzion a omylon, acz mu już przyrzucił i skazał mu doczesną śmierć... Rej. **P. ś.,** [**Przyrzucić ś.**] **I.** *przykryć ś. czym na prędce, przyodziać ś.; zarzucić, narzucić co na siebie:* P. ś. chustką. Mimo wiadomości sług uszedł do mnichów i kapturem ś. przyrzucił. Nar. **2.** (o chorobie) *udzielić ś., przyczepić ś., przyplątać ś.:* Przyrzuca ś. ta choroba. Troc (= *jest zaraźliwa*). Katar ś. do człowieka przyrzuca. Troc. Słaby był, przyrzuciło ś. licho, zmarł. Krasz. <Przy + Rzucić>

Przyrzut, u, lm. **y I.** †**P.** p. **Przyrzucenie. 2.** × **P.** *to, co przyrzucono, przydatek, dodatek.* Sł. wil. **3.** myśl. *strzelenie bez przykładania strzelby do twarzy:* Ślicznie położył tego odyńca z przyrzutu w gąszczu takim, jak strzecha! i zrulował go w biegu, jak kota. Weys. Niech pan nie przykłada strzelby do twarzy, tylko strzela z przyrzutu. Weys. **4.** †**P.** patol. *przymiot, zaraza,* × k o n t a g j u m (contagium). <Przy + Rzut>

†**Przyrzutliwy** p. **Przyrzutny:** Była to jakaś gorączka przyrzutliwa. Kalic. <Od Przyrzut>

Przyrzutny I. *dodatkowy, poboczny, boczny, postronny, przypadkowy, niestały:* Przyrzutnych niema na tym urzędzie dochodów. Troc (= *akcydensów*). **2.** a. **Przyrzutowy,** †**Przyrzutliwy,** †**Przyrutny** patol. *zaraźliwy, zarażający, udzielający ś.* (contagiosus): Przyrzutne teraz panują choroby. Troc. **3.** †Przyrzutne imię, †d o d a n e i m i ę gram. = *przymiotnik.* Troc. <Od Przyrzut>

Przyrzutowy p. **Przyrzutny.** <Od Przyrzut>

[**Przyrzyć się, y ś., ył ś.**] p. **Przyjrzeć.** <*Przy(j)rzyć ś. = Przyjrzeć ś.>

Przyrzynać, a, ał p. **Przyrznąć.**

Przyrzynanie, a, blm., czynność cz. **Przyrzynać.**

†**Przyrżeć, y, ał,** nied. †**Przyryżać** *zarżeć do wtóru, odezwać ś. rżeniem.* Troc. <Przy + Rżeć>

†**Przyrżenie, a,** blm., czynność cz. **Przyrżeć.**

†**Przysad, u,** lm. y p. **Przysada:** Malarze białą farbę przez P. czarnej wydają. Kłok. <Przy + Sad>

Przysada, y, lm. **y,** †**Przysad 1.** †P. *dodanie, przydanie:* Bez przysady punktu tego umowa nasza ś. rozerwie. Troc. Przydany do kanonów jeden o zwierzchności biskupa carogrodzkiego, ale ta P. nie jest od wszystkich ojców uczyniona. Skar. **2.** [P.] *rozsada.* **3.** †P. *to, co przydano, przydatek, dodatek, przymieszka, przyczynek, przyprawa, zaprawa:* Żadnej wody i ziemi niemasz tak czystej, aby nie miały mieć jakiej przysady. Syk. Na podaniach apostolskich polegać, przysady i przymioty wichrowatych mózgów odrzuciwszy. Teof. Naukę Chrystusową uznawamy bez przysad omylnych, przydatków, uszczerbków i odmian. Wiśn. (bez wszej odmiany i przysady a. naruszenia. Gil.). Na półósma łuta fajnzylbru dają miedzi półtora przysady. L. *(= domieszki).* Złoto ma w sobie trzecią a. czwartą część przysady. L. Do srebra i złota taka tylko ma być P. dawana, którąby tylko sumpt na minicę łożony nagradzała, a nie bogaciła mincarza. Star. Żyd złoto, srebro przysadą z inszemi fortelnemi sztukami sfałszuje. Grod. P. w talerach ma być według konstytucji. Troc. P. miedzi, żelaza. Troc. Przysadami malarz farby odmienia. Troc. Także między pieprz i inne korzenie aby przysady nie było. Tak. (Nowy Testament) na wielu miejscach za pewnemi dowodami od przysad przez Simona Budnego oczyszczony. Bud. W hucie śklanej sulerze przysadę swoję, którą nazywają fryta, sypią w oszow. Torz. **4.** ✕P. *przydatek dla upiększenia, piększydło, ozdoba:* Twarz jej bez wszelkiej przysady i wódek. Troc. Piękność prawdziwa nie potrzebuje przysad. Kras. Umizgi robią i przysady. L. *(=przymilają ś., wdzięczą).* Przen.: *ozdobność, upiększenie, kwiecistość, błyskotliwość:* Nie chcesz nadętych myśli ani słów przysady. Jak. W. **5.** [P.] *polewa na garnkach.* Pc. **6.** *wada, przywara, skaza, strona ujemna, plama, niedoskonałość, ułomność, brak:* Ludzka doskonałość nie może być bez przysady. Nar. *(= bez ale).* Najczystsze sprawy nie są bez przysady. Nar. Natura w kogo cnoty, w tego też i przysady wlewa; lecz w Radziwile, widzę, tego nie chowała, bo dawszy mu cnót wiele, przysady nie dała. Warg. W samym sobie człowiek nie ma tylko przysady złości. Bz. Nie szukaj uszczęśliwienia w osobliwości, P. rozumu jest głupstwem. L. **7.** †P. *przymiot, właściwość, cecha:* Nadobna to w każdym jest zawżdy P., gdzie ś. złącza z rozumem na wszym mądra rada. Rej. Szpetna P., kto cudnie mówi, a źle myśli. Rej. P. *(qualitas)* musi być pośledniejsza, niżeli to, co samo przez ś. jest. Petr. Odwłoka leniwego P. Kn. **8.** *potrzask, pułapka na lisy lub tchórze.* Goł. Przen.: †P. *podejście, podstęp:* Tam ich nie chciano puścić, bojąc ś. przysady, a., żebym wyraźniej rzekł, jakoby zdrady. Paszk. **9.** anat. = a) †P. *wyrostek kostny* (processus osseus). Kirch. b) *nasada kości* (epiphysis). Perz. **10.** p. **Odwód.** < Przy + *Sada, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

Przysadczyk, a, lm. **i** *robotnik w hucie szklanej, który materję na szkło przyrządza,* m a t e r j a l i s t a. Łab. <Przy + *Sadczyk, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

✕**Przysadek, dka,** lm. **dki** anat. *uchyłek* (diverticulum). <Od Przysad>

Przysadka, i, lm. **i 1.** *przysadzenie, przysadzanie, dosadzenie:* Pozwalał ludziom na przysadki, na paśnik dla bydła. Jord. **2.** Przysadki liściowe, *stipulae,* listeczki a. raczej łuszczki przy liściu pod ogonkiem osadzone. **3.** *miejsce pod ogonem u samicy skorupiaków, gdzie ona przykleja swe jaja.* **4.** anat. = a) †P. jak robak skrzywiona (Kirch.) = *wyrostek robaczkowy kątnicy* (processus vermicularis). b) P. mózgowa (hypophysis cerebri). c) ✕Przysadki nerkowe p. **Nadnercze.** d) Przysadki tłuszczowe, p r z y d a t k i s i a t n e, †p r z y c z e p k i s m a l c o w e. Ryszk. (appendices adiposae s. epiploicae). **5.** węgl. *nasypka dawana na razówce czyli darnowaniu milerza.* Łab. <Od Przysada>

Przysadkowato przys. od **Przysadkowaty.**

Przysadkowatość, i, blm. rz. od **Przysadkowaty:** Kopuła razi obfitością złota, jak również zbytnią przysadkowatością.

Przysadkowaty 1. *pełen przysadek, opatrzony przysadkami:* Łodyga przysadkowata, *c. stipulus,* przy nasadzie liści przysadkami jest opatrzona. Jund. **2.** p. **Przysadzisty.** <Od Przysadka>

Przysadkowy anat. przym. od **Przysadka,** *dodatkowy* (succenturiatus). <Od Przysadka>

Przysadnie przys. od **Przysadny.**

Przysadnik, a 1. †P., lm. **cy,** †**Przysądnik** *asesor sądowy:* P., który jest ku radnym panom przysadzany, *assessor,* tak wybornie może być zwan, *si usus voluerit.* Mącz. **2.** lm. **ki** *rodzaj młotka do pobijania obręczy.* <Od Przysadny>

Przysadny 1. *przydany, przyprawny, dodatkowy:* P., przydatny, przybyły, przyczyniony, przyprawny, niewłaściwy. Kn. Przydatny, przydajny, P., dodajny. Bobr. **2.** ✕P. *przesadny, wymuszony, nienaturalny, sztuczny:* Nietrudno rozeznać lekką i przysadną kobietę od poważnej i rozsądnej niewiasty. L. Jak znajdujesz baronową?—Zdaje mi ś., że jest bardzo przysadna. L. †**P., ego,** lm. **i** gór. rz. *pomocnik kopacza w bankowaniu czyli wyrabianiu bałwanów.* <Od Przysada, od Przysad>

Przysadzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysadzić.** <Przy + Sadzać>

Przysadzanie, a, blm., czynność cz. **Przysadzać.**

Przysadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysadzać ś.**

Przysadzenie, a, blm., czynność cz. **Przysadzić:** P., przyzawieszenie, *appendix.* Mącz. Zdr. †**Przysadzeniczko.**

Przysadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysadzić ś.**

†**Przysadzeniczko, a,** lm. **a** p. **Przysadzenie:** P., *appendicula.* Mącz.

Przysadzić, i, ił, nied. **Przysadzać 1.** *posadzić przy kim, przy czym:* Gdy do latorośli winnej rózgi wierzbowe przysadzi, wnet ś. od macicy swej odsadzi. Tw. Ligurów, leśnym padołom przysadzonych, większa była trudność naleźć, aniżeli zwyciężyć. Fal. (w tych padołach osiadłych, osadzonych, mieszkających. L.). Przen. *przydać, dodać:* Przysadź do lekarstwa tego słodyczy. Troc. Do kardynała Karaffy Sykstus inne uczone doktory dla pracowania nad Biblją przysadził. Skar. Konstytucja dała zupełną moc panom prowizorom do panów podskarbiów przysadzonym. Remb. **2.** *przystawić, przytknąć, przyłożyć:* P. (przystawić) drabinę do muru. Troc. Przysadzać

jagnięta, cielęta, podsadzać do ssania, przypuszczać. Kn. P. dziecię do piersi. [Matka przysadziła psa i kota do piersi synowy]. Nie przysadzajcie synów waszych do mleka smrodliwej kozy. Birk. Pijawki do żył między łokciem a ramieniem P. Cziach. P. (przypuścić) stadnika do kobyły. Troc. [Królewna złote piecęć na głowie (królewica) przysadziła]. **3.** [P.] *przyprawić:* Lecy (= leci) jako gapa (= wrona), mając skrzydła przysadzone. **4.** *posadzić jeszcze więcej:* P. drzew. **5.** † P. co czym = *przyprawić*, *zaprawić:* Gorzką weselne słodyczy przysadziła żółcią. Bardz. Dwie strzały ty nagotuj, różnemi je karty i jadem przysadziwszy. Tw. Przen.: Tyrańską przysadził naturę ludzkością, jakoby był niewinnym. Tw. **P. ś. I.** [P. ś.] *przysiąść, przykucnąć, przycupnąć, cupnąć:* Przysadził ś. za krzakiem. **2.** *przysiąść, przykucnąć dla rozmachu:* Jednym razem przysadziwszy ś., z całej siły rzuca w Leona. Stasz. [Ona jak sie przysadzieła, tak przeciena go na dwoje. **3.** [P. ś.] *przysiąść ś.; przybliżyć ś siedząc:* Przysadź sie do mnie. **4.** *przycisnąć ś., przytulić ś., przyłożyć ś.:* Janczarów przysadziło ś. do murków czyli tysiąc, czyli więcej i bardzo rażą konie i ludzi wszystkich. Dyak. **5.** do kogo = *zestawić ś. z kim, przyrównać ś. do kogo:* Nie śmiemy ś. P. a. przyrównać do niektórych z nich, ale my sami w sobie rozmierzając, przyrównywamy ś. sobie. <Przy + Sadzić>

Przysadzisto przys. od **Przysadzisty:** Dygnęła posuwisto i P.

Przysadzistość, i, blm., rz. od **Przysadzisty.**

Przysadzisty, Przysadkowaty człowiek = *tłusty a nizki; krępy.* <Przy + * Sadzisty, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

× **Przysadzka, i,** lm. **i** *przymieszka w metalu.* Troc. <Przy + * Sadzka, SIOD / SIAD / SIED / SIEDŹ/SAD/SADŹ>

Przysalać, a, ał p. **Przysolić.**

Przysalanie, a, blm., czynność cz. **Przysalać.**

[**Przysapki, ek,** blp.] *sapanie:* Ino te P. a dychania prędkie słychać było. Reym. <Przy + * Sapki, lm. od Sapka>

Przysawka, i, lm. **i** anat. *tarcza mięśniowa, za pomocą której zwierzę może ś. czepiać obcych przedmiotów.* <Zam. * Przyssawka = Przy + * Ssawka, SS/SES/SYS>

Przysąd, ądu a. † **ędu,** lm. **ądy** a. **ędy,** † **Przysud, Przesąd,** (prow.) † **Przesud I.** *przysądzenie:* *Decretum*, osądzenie, P. Mącz. **2.** a. **Przysądne, Adjudykata** *zapłata sędziemu od stron za pracę sądzenia, koszta sądowe, prawne, grzywny,* † w i n a: Przysud czyli peresud jest nagroda za pracę sądzenia. Cz. P. sędziego, dochody przysądne, *adjudicata* raz tylko za Zygmunta Augusta przypadały na dygnitarzów i sędziów oraz, a pisarz ś. swoim salarjum kontentować miał. Vol. Przysędy w Mazowieckim nie szły, lecz przed zaczęciem sprawy obiedwie strony po dwa grosza położyć miały, które cztery grosze *judicio praesentibus cedebant.* Vol. Przysądy, od dawnych już czasów do piętnadziestu podniesione, wybierano od wszelkich i małych spraw zarówno. Wiszn. **3.** *prawo czyje, forum czyje, juryzdykcja, okrąg sądowy właściwy dla kogo:* Panowie w miastach nie pod przysądem miejskim, ale pod prawem i wolnością szlachecką domy dzierżą. St. lit. Będzie-li obwiniony inszego przysądu, a nie tego, gdzie ukradł, tedy mają go wieść do tego urzędnika, w czyim przysądzie jest. St. lit. On nas od przysądu metropolity wyłącza i za zwierzchniego nam go nie czyni. Smotr. <Przy + Sąd>

Przysądne, ego, blm. p. **Przysąd:** Przysądnego sędzia ma brać trzy części, a pisarz jednę. Troc. Pisarze za listy z zawieszonemi pieczęciami przysądnego brać mają dziesięć groszy. Tarn. J. <Od Przysądny>

† **Przysądniczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przysądnik:** P., *assestrix.* Mącz.

† **Przysądnik, a,** lm. **cy** p. **Przysadnik.** <Od Przysądny>

Przysądny przym. od **Przysąd; Przysądowny:** Dochody przysądne, przysąd sędziego. Mącz. <Od Przysąd>

Przysądowny p. **Przysądny:** Sędzia z przysądownych pieniędzy żyjący. Mącz. <Przy + Sądowny>

Przysądzać, a, ał p. **Przysądzić.**

Przysądzanie, a, blm., czynność cz. **Przysądzać.**

Przysądzenie, a, blm., czynność cz. **Przysądzić.**

Przysądzić, i, ił, nied. **Przysądzać,** † **Przysądziwać** *przyznać wyrokiem sądowym, zasądzić:* Czemu wedle prawa polskiego majętność brata zmarłego siestrze żywej odejmują; a taż majętność prawem mazowieckim bywa jej przysądzona? Baz. Przysądzono mu tę majętność. Troc. Przysądzono mu wszystkie dobra zazdrośnika. Szym. Pokąd kapłani trędowatego nie przysądzili do czystych, dotąd musiał ś. rozumieć za nieczystego. Białob. Robert został babie przysądzony. Niem. Pompejusz Hirkanowi rządy przysądził. Hof. Przen.: Co komu Bóg przysądził, nikogo nie minie. L. *(= przeznaczył).* <Przy + Sądzić>

[**Przysądzony, onego,** lm. **eni**] *narzeczony.* <Od Przysądzić>

Przyschły, × **Przysechły, Przyschnięty,** † **Przyschniony** *który przysechł:* Płatek P. do rany. <Od Przyschnąć>

Przyschnąć, schnie, schnął a. **sechł, schła** a. × **schnęła,** nied. **Przysychać** *schnąc przywrzeć, przylepić ś., przystać:* Niech przyschnie język mój do podniebienia mego, jeśli... Bud. Gdy już opadło ciało moje, skóra moja przyschnęła do kości moich, zostały wargi przy zębach moich. Leop. (przyschły kości me. Leop.). Od głośnego płaczu przyschła kość moja do ciała mego. Smotr. Pęcherz do flaszy przysycha. Troc. Cóż to za sposób cieszenia odnawia‹, co już przyschło? L. Niech mój język, jak gadzina, przyschnie do gardzieli. Uj. Strup, rany przyschły. Przen.: Na mnie to przyschnie, mnie tego płacić. Kn. *(= na mnie ś. skrupi, ja za to odpowiem).* Nieszczerość cesarza greckiego nakoniec nie chybiła P. na nimże samym. Ustrz. Na tobie wszystka wina przysycha. Błaż. Wieczna hańba na wszystkiej potomnej familji dla niego jednego przysychać miała. Błaż. Przyschło (przyschnęło) to na mnie. Troc. Na niego ta niesława przyschła. Troc. Na mnieżby ta sromota P. miała? Pot. Na mundurze naszego regimentu wszystko przyschnie, jak na psiej skórze. Banicja na nim przyschła. Krasz. <Przy + Schnąć>

Przyschnienie, a, blm. p. **Przyschnięcie.**

Przyschnięcie, a, blm., **Przyschnienie** czynność cz. **Przyschnąć.**

Przyschnięty p. **Przyschły:** Krowa z pośladkami zawalanemi przyschniętym gnojem i błotem. Grusz. <Od Przyschnąć>

† **Przyschniony** p. **Przyschły:** Widzisz na tej szabli jeszcze krew przyschnioną? Koch. J. <Od Przyschnąć>

× **Przysechły** p. **Przyschły**. Słow.

[**Przysełać się, a ś., ał ś.**] p. **Posełać ś.** <Zam. Przysyłać ś.>

[**Przysełanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przysełać ś.**

Przysep, u, lm. **y** p. **Odsep.** <Przy + *Sep, SP/SEP/SYP>

× **Przysercowy**, × **Przyserdeczny**, † **Przysierdny** *znajdujący ś. przy sercu.* Patol.: × Udręczenie przysercowe, niepokój w dołyszku (oppressio pectoris). <Przy + Sercowy>

× **Przyserdeczny** p. **Przysercowy.** <Przy + Serdeczny>

Przysiać, eje, ał, nied. **Przysiewać** **1.** *zasiać jeszcze więcej, dosiać.* **2.** *posiać podle czego, przy czym.* Kn. <Przy + Siać>

Przysiad, u, lm. **y** **1.** a. × **Zasiad** tylko w wyraż.: Za jednym przysiadem = *za jednym posiedzeniem, za jednym zamachem; odrazu:* Za jednym przysiadem kolacja z obiadem. **2.** fecht. *przykucnięcie na lewej nodze przy zastawie a. zasłonie.* **3.** gim. *ćwiczenie gimnastyczne: stojący na palcach zgina zwolna kolana, opuszczając ś. jak można najniżej.* <Przy + *Siad, SIOD / SIAD / SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

Przysiadać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysiąść.** <Przy + Siadać>

Przysiadanie, a, blm., czynność cz. **Przysiadać.**

Przysiadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysiadać ś.**

***Przysiadany** tylko w wyrażeniu: Na przysiadanego = *przysiadając ś.:* Wędrując na przysiadanego do przejezdnych. <Od Przysiadać>

Przysiadek, dka, lm. **dki** p. **Przysiadka**: Z tajemnych przysiadków wypadając, szarpał nieprzyjaciela, *ex insidiis.* Błaż. <Przy + *Siadek, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

Przysiadka, i, lm. **i** **1.** a. **Przysiadek** *miejsce, gdzie ś. kto zasadza, zasadzka:* Nie mnie ćwika brać na zasadzki, na przysiadki myśliwskie! Dyg. **2.** [**P., Siadka**] *część prząślicy.* <Przy + *Siadka, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

× **Przysiadły** *blizko, obok znajdujący ś., rosnący:* Drzewa gromadnie przysiadłe są gajem, lasem, borem, puszczą. Sł. wil. Znikali razem ze ścieżką w jałowcach, stadem przysiadłych na stromej uboczy. Ork. <Od Przysiadać>

[**Przysiadnąć, nie, nął**] p. **Przysiąść.** <Przy + *Siadnąć,SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

[**Przysiadnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przysiadnąć.**

Przysiadny gmin., przym. od **Przysiad**: Postawa przysiadna.

Przysiadywacz, a, lm. **e** *ten, co przysiaduje.* Przen.: P. fałdów = *człowiek przesiadujący kamieniem nad pracą.* <Od Przysiadywać>

Przysiadywać, uje a. ywa, ał i **P. ś.** p. **Przysiąść.** <Przy + Siadywać>

Przysiadywanie, a, blm., czynność cz. **Przysiadywać.**

Przysiadywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysiadywać ś.**

Przysianie, a, blm., czynność cz. **Przysiać.**

Przysiąc, ęże a. ęgnie, ągł, Przysięgnąć, nied. **Przysięgać, [Przysiągać]** **1.** a. **P. ś.** *złożyć przysięgę, przyrzec a. stwierdzić pod przysięgą, ślubować:* Przysiągłem nie wdawać ś. w jej interesa. L. *(= dałem sobie słowo).* Kto przysięga, a nikt mu nie wierzy, zawiedzie ś. Rys. Przysiągłem Bogu i żałować tego nie będę. Ust. P. swą ręką. Ort. Przysiąż, żeś tego nie uczynił. Troc. P. musi, że nie odjedzie. Troc. Przysięgać komu = *składać przysięgę na czyje ręce.* Troc. Przysięga przez Boga, przez (na) Ewangielją. Troc. Przysięgli królowi na wierność, na prawa nasze. Troc. Wierz mi, Klaryso, przysięgam na tę rękę, którą całuję. L. Na głowę, na gardło, na brzuch jego przysięgam, że go na wylot tą szpadą przeszyję. Boh. Przysięgam na wszystkie świętości, na zbawienie duszy. Na mnie samego przysiągłem — mówi Bóg, że cię ubłogosławię. Skar. W śrzednich wiekach przysięgano przez broń; dotychczas jeszcze w lasach poleskich mówią o przysięgach na ruśnicy. Cz. Ja też stroskany wielce przysiągłem na butelce więcej ś. już nie żenić. L. Przysięgam Bogu = *dalibóg, jak Boga kocham, Bóg świadkiem, świadczę ś. Bogiem.* Przysięgam na honor. Krzywo a. fałszywie P. *(= dopuścić ś. krzywoprzysięstwa).* Kto często przysięga, mało dotrzymuje. Prz. Przysięgają znawcy, że to dzieło Michała Anioła samego. Krasiń. Nie lepiejże wam było P. u ołtarza takiemu, coby wam przysięgi dotrzymał? Krasz. Przysięgnijcie mi na krzyż, że nie powiecie nikomu. Krasz. Przysięgam na ten święty obraz Matki Boskiej. Korz. Czy my to tylko na zdrowe czasy przysięgali? Kon. **2.** co komu, komu na co = *poprzysiąc, zaprzysiąc komu co; przyrzec komu co pod przysięgą, zobowiązać ś. komu do czego pod przysięgą, ślubować komu co:* Przy koronacji przysięga król na *pacta conventa*, na prawa Rzpltej, na wolności Rzpltej nadane; naród wzajemnie królowi na wierność i posłuszeństwo przysięga. Skrzet. Jam nie była przysięgła na wierność do grobu. Krasiń. Im niech nienawiść i zemstę przysięże. Uj. **P. ś.** **1.** p. wyż. **2.** *użyć przysięgi, zakląć ś.:* Często ś. i bez potrzeby przysięga. L. <Przy + *Siąc, SIĘG/SIĘŻ/SIĄG/SĄG/SĄŻ>

[**Przysiągać, a, ał** i **P. ś.**] p. **Przysiąc.** <Przy + Siągać>

[**Przysiąganie, a,** blm.] czynność cz. **Przysiągać.**

[**Przysiąganie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Przysiągać ś.**

Przysiąść, ądzie, adł, [Przysiadnąć], × **Przysieść,** nied. **Przysiadać, [Przysiadywać]** **1.** *usiąść na chwilę, spocząć na chwilę, siadszy przycupnąć:* Klio, choćby w górę z innemi rada bystrym ś. unieść polotem, coraz ś. styrknie, coraz przysiada, zaledwie dąży z kłopotem. Kniaź. Djabeł, skoczywszy, przysiadł. Oss. U wieczerzy ledwie kto przysiadł do stołu. Mick. Wojewoda, na ławę przysiadszy, zadumał ś. Krasz. Przysiadywał za węgłami ścian lub załamami płotków. Orzesz. Przen.: Garncarz, jak poderznął naczynie sznurkiem, zaraz zdjął z kręgu i postawił; które ani przysiadło, ani ś. zgięło nigdzie. Torz. *(= nie osiadło, nie opadło, nie zsiadło ś., nie oklapło, nie opuściło ś.).* Przen. *osiąść na chwilę, zagościć, zamieszkać na krótko:* Jak gość tylko w ich mieście przysiądę. Pol. **2.** [Przysiadać, Przysiadywać] komu = *przysiadać ś. do kogo, towarzyszyć komu siedząc, dotrzymywać towarzystwa:* Innej za morzem przysiada mój Jasiek. Jasinek innej przysiaduje. **3.** kogo, co = *usiąść na nim; siadszy przycisnąć, przygnieść swoim ciężarem, nasiąść kogo, co:* [Przysiedli Janosika] = *siedli na nim.* [Pani młoda musi stać na wozie... to na to nie siada, boby wszytkie dziéwki przysiadła, i zádnáby ś. nie wydała]. Baczny, co dobrze, to na wierzch wykłada, a co nie gmyśli (= k myśli), to pilnie przysiada. Kochan. *(= chowa pod siebie).* Przysiadać komu suknią, czapkę, księgi. Kn. Przysieść

komu szatę, czapkę. Troc. Rzuciwszy go o ziemię, przysiadł go, że nie drgnął. Troc. Przen.: *przygnieść, przytłoczyć, przycisnąć, przywalić:* Ciężar wielki przysiadł jej serce i nie ustępował. Ork. Przen.: P. a. **Przysiedzieć** fałdów nad czym =*siedzieć nad czym kamieniem pracując.* Przen.: P. kogo a. P. komu fałdów=*przyprzeć go, nasiąść go, natrzeć nań, nacisnąć go, w ciasny kąt go zapędzić, dać mu ś. we znaki, dokuczyć mu, zalać mu sadła za skórę:* Tym mężniej przysiada nieprzyjaciela, im barziej ś. odpiera. Troc. Przysiadł nieprzyjacielskie hufce. Troc. Tacy nieprzyjacielowi fałdów nie przysiędą. Cz. Królowie perscy Babilończykom przysiedli fałdów. Petr. Moskwicin nam fałdów przysiadł. Star. Turek chrześcijanom za tego cesarza przysiadł bardzo fałdów. Biel. M. Opierajże ś. dobrze, inaczej, jak nas staruszek przysiądzie, już mu ś. ciężko będzie wywinąć. L. Przen.: Głowę Sycylijską Etna przysiadła śpiczasta. Otw. Przen.: [P. co] = *osiąść, zabrać, wziąć w posiadanie, objąć:* Skoro ojciec pomarł, to i zagon przysiedli. Ork. Przen.: [P. kogo] = *przypaść, przyłapać, przycapić, przytrzymać:* Pan jak, gdzie chłopa przysiędzie, to go gadką oprzędzie. Niedźwiedź, zaskoczony znienacka, nie zdążył uciec do lasu, ku drzewom, i wilki go przysiadły. Tet. W nocy i po ćmie nas przysiedli. Żer. **P. ś.** *siąść przy kim, przy czym; siadszy przysunąć ś.; usiadszy przyłączyć ś.:* Przysiądź ś. do mnie. Troc. Herkules przysiadł ś. do kądzieli. Troc. Przysiadł ś., jak mógł najbliżej, do Zosi. Mick. Przysiadł ś. przy nim na barjerze. Krasz. Przysiadłem ś. i ja do kompanji. Ja też przysiadłem ś. do winnej polewki, bom był do niej zwyczajny. Kaczk. P. ś. do gry. Każdy taki sromotne karanie odniesie, który ś. jedno do cudzej żony przysiada. Kosz. *(=umizga ś., zaleca ś.).* Przen.: Niech ś. przysiędzie do kogo gniew brzydki. Wad. *(=niech ś. przyplącze, niech go opanuje, niech przystąpi doń).* <Przy + Siąść>

† **Przysiążniczy** p. **Przysiężniczy:** Siedzieć na przysiążniczej ławicy. Ort. <Od Przysiążnik>

† **Przysiążnikowy** p. **Przysiężniczy:** O przysiążnikowym a. o pospólnego posła przyganieniu, co za wina jest? Ort. <Od Przysiążnik>

† **Przysiążny** p. **Przysięgły:** Przysiężnicy, co są przedtym wybrani ku przysiążnej ławicy. Ort.

Przysiec, cze, kł, nied. **Przysiekać 1.** *jeszcze więcej nasiec.* **2.** *nadsiec, nadciąć, przyrąbać.* Sł. wil. <Przy + Siec>

Przysieczenie, a, blm., czynność cz. **Przysiec.**

Przysiedzenie, a, blm., czynność cz. **Przysiedzieć.**

× **Przysiedziały** *wytrwały, mozolny, pracowity, pilny, kamienny:* Dzieło takie wyciągałoby nie podjazdowej, ale przysiedziałej pracy. L. *(= benedyktyńskiej).* <Od Przysiedzieć>

Przysiedzieć, i, ał p. **Przysiąść.** <Przy + Siedzieć>

Przysiek, u, lm. **i, Przysieka 1.** p. **Cieślica:** Powróci flis od żeglugi gdańskiej w sukmanie nowej, w szerokiej krajce z nowym przysiekiem. Klon. **2.** *sąsiek w stodole, gdzie zboże składają:* Myszy żeby w stodole nie były, cebulę w wodzie moczyć, a tą wodą ziemię w przysiekach polać pierwej, niż zboże będzie w nie kładzione. Syr. **3.** *zasiek, zapole, przegródka w śpichrzu do zsypywania zboża.* <Przy + * Siek, SIEK/SIECZ>

Przysieka, i, lm. **i** p. **Przysiek.** Sł. wil. <Przy + * Sieka, SIEK/SIECZ>

Przysiekać, a, ał p. **Przysiec.** <Przy + Siekać>

Przysiekanie, a, blm., czynność cz. **Przysiekać.**

Przysienie, a, lm. **a** *przedsień, ganek na słupach wzdłuż ściany domu przed sienią, werenda niezamykana zewnątrz domu,* podcienie. <Przy + * Sienie, od Sień>

† **Przysierdny** p. **Przysercowy.**

× **Przysieść, ędzie, adł** i × **P. ś.** p. **Przysiąść.** <Przy + Sieść>

Przysiew, u, lm. **y** p. **Przysiewek.** <Przy + Siew>

Przysiewacz, a, lm. **e** *ten, co przysiewa:* Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, jako Pan Krystus, ale przysiewaczem. Żarn. <Od Przysiewać>

Przysiewać, a, ał p. **Przysiać.**

Przysiewanie, a, blm., czynność cz. **Przysiewać.**

Przysieweczek, czka, lm. **czki** p. **Przysiewek.**

Przysiewek, wku, lm. **wki, Przysiew 1.** *to, co przysiano.* **2.** [P.] p. **Dosiewek:** Niewolnikom waszym wolno mieć przysiewki, a nam nic już mieć nie pozwalacie, przez cobyśmy ś. od żebraków różnili. Sir. **3.** *ziarno, którym ś. dosiewa, nowe ziarno.* Sł. wil. **4.** *małe polko przy większym polu, później zasiane.* Sł. wil. **5.** × **P., wka** żart. *syn z nałożnicy, syn nieprawy, bękart.* Żebr. Zdr. **Przysieweczek.** <Od Przysiew>

Przysięga, i, lm. **i, [Przysiężenie]** *przysiężenie, uroczyste zeznanie a. przyrzeczenie z wezwaniem Boga na świadectwo, zaklęcie ś.:* Każde oświadczenie bądź słowy, bądź postawą, które zwierzchnością Bożą zasłaniają, ma być za przysięgę rozumiane. Baz. P. nic innego nie jest, tylko świadczenie ś. Panem Bogiem. Kucz. P. mahometańska lub pogańska. P. potwierdzająca, gdy twierdzimy: tak jest, abo było; P. obiecująca, gdy obiecujemy nadal: tak będzie. Karnk. Przysięgą kogo obowiązać, przysięgę brać, wyciągać. Kn. Przysięgą kogo obowiązać, do czego przyciskać. Troc. P. fałszywa *(= krzywoprzysięstwo).* Pod przysięgą to zeznał. Troc. Wypełnić, łamać, dotrzymać przysięgę. Troc. P. na imię czyje. Troc. Wziąć przysięgę na imię pana swojego. Troc. Przysięgę komu spuszczam (Troc) = wyznaczam, deferuję komu przysięgę. Wykonać, uczynić, odprawić przysięgę. Troc. Przysięgę wykonać. Ust. Złożyć przysięgę. Odebrać od kogo przysięgę. Troc. P. wiary i posłuszeństwa. Troc *(= P. na wierność i posłuszeństwo).* Przysięgą zbyć pożyczalnika. Troc. Arcybiskup ryski z Kietlerem poddali ś. pod obronę Korony i przysięgli; którą przysięgę im dawał ks. Padniewski. Górn. (czytał im tę przysięgę, brał ją od nich, za nim ją mówili). Przysięgę komu odpuszczać, wypuszczać kogo z przysięgi. Kn. Przysięgę łamać, nie dotrzymać, gwałcić. Kn. P., pokrywka fałszu, zdrady. Kn. Przysięgą Boga nie oszukasz. Rys. Pod przysięgą, przysięgając. L. Zaprawdę a. pod przysięgą. Glicz. † P. cielesna (juramentum corporale) = *P. złożona osobiście, nie przez zastępcę.* † P. dotkniona = *P. przy dotykaniu czego wykonana.* P. jest to wyzwanie Boga na świadectwo rzeczy, którą twierdzimy a. przyrzekamy. Jeł. Rota, formuła przysięgi. Kłamliwa P. nie tuczy. Prz. Straszna P. mię wiąże. Słow. Przysięgą pogardził świętą, na zgubę oślep bieży w głębinie, nową zwabiony ponętą. Mick. A gdzie P.? gdzie moja rada? wszak kto przysię-

gę naruszy, ali biada jemu, za życia biada, i biada jego złej duszy. Mick. Nie wymagałem od was przysięgi. Krasz. <Przy + *Sięga, SIĘG/SIĘŻ/SIĄG/SĄG/SĄŻ>

× **Przysięgacz, a,** lm. **e,** † **Przysięzca,** † **Przysiężnik** *ten, co przysięga.* Kn., Troc, Bobr.

Przysięgać, a, ał i P. ś. p. **Przysiąc.** <Przy + Sięgać>

Przysięganie, a, blm., czynność cz. **Przysięgać.**

Przysięganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysięgać ś.**

Przysięgły, × **Przysiężny,** † **Przysiążny,** † **Przysiężysty** *który przysiągł, zobowiązany przysięgą, zaprzysiężony:* Rzplta trzymała ś. zawsze i święcie zasady, aby nie łączyć z przysięgłemi narodami przez pakta lub przez konfederację. Kaczk. P., rzekł, bracie, moim synem rządź. Hoł. (*= któryś przysięgał być mi bratem*). P. jeometra, taksator lombardu, tłómacz. Adwokat P. Pieniądze robić umieją lepiej od każdego z tych panów przysięgłych. Orzesz. (*= adwokatów*). **P., ego,** lm. **i,** × **Przysiężnik** rz. *sędzia przysięgły, ławnik przysięgły:* Sąd przysięgłych. Gór.: † P. a. ławnik *= sędzia górniczy czyli żupniczy wyznaczony przez żupnika do wymierzania kopalni dla tych, którzy żądali pozwolenia gwareckiego.* <Od Przysiąc>

× **Przysięgodzierżnie** przys. od **Przysięgodzierżny.**

× **Przysięgodzierżny** *dotrzymujący przysięgi.* L. <Przysięga + Dzierżny>

× **Przysięgołomca, y,** lm. **y** *ten, co łamie, gwałci przysięgę, wiarołomca.* <Przysięga + *Łomca, od Łomić>

× **Przysięgołomny** *łamiący przysięgę.* L. <Przysięga + Łomny>

× **Przysięgołomstwo, a,** lm. **a** *łamanie przysięgi.* L. <Przysięga + *Łomstwo, ŁOM>

† **Przysięstwo** *obowiązki, godność, urząd, stanowisko przysięgłego:* Kako długo stoi P.? Ort. <Od Przysięga>

† **Przysięzca, y,** lm. **y** p. **Przysięgacz.** Mym. <Od Przysiąc>

Przysiężenie, a 1. blm., czynność cz. **Przysiąc. 2.** [**P.,** lm. **a**] p. **Przysięga.**

[**Przysiężna, ej,** lm. **e**] *żona zaprzysiężonego urzędnika wiejskiego.* <Od Przysiężny>

† **Przysiężne, ego,** blm., † **Pamiętne** *opłata sądowi za słuchanie przysięgi.* <Od Przysiężny>

[**Przysiężniak, a,** lm. **cy**] *przezwisko chłopca, którego ojciec był przysiężnym, to jest pomocnikiem wójta.* <Od Przysiężny>

† **Przysiężniczy,** † **Przysiążniczy** przym. od **Przysiężnik:** O świadectwie przysiężniczym. Magd. Dochody przysiężnicze. Groic. P. młodszy jest podkomorzym spraw przysiężniczych. Sz. Szołtys bierze 8 szelągów winy z nalazku przysiężniczego. Sz. Dochodzenie krzywd osób na urzędzie radzieckim i przysiężniczym będących. Remb. <Od Przysiężnik>

× **Przysiężnie** przys. od **Przysiężny.** Troc. P., pod przysięgą. Dudz.

Przysiężnik, a, lm. **cy 1.** † P. p. **Przysięgacz;** *przysięgły,* † p r z y s i ę ż n y. L. † Bracia przysiężnicy, *consodales.* Ort. P., który przysiągł, *juratus.* Mącz. **2. a.** † **Przysiążnik,** † **Przyrzecznik** *przysięgły, ławnik sądowy:* Przysiężnicy a. ławnicy są osoby na sądzie siedzące, którzy sentencją wójtowi przez swoje porządne wota najdują. Groic. Deputacja ta ma zawierać radę miejską i przysiężniki. Vol. Gminą rządzili rajcy, a sądzili w niej ławnicy (przysiężnicy) pod burgmistrzami obieralnemi i stałym wójtem. AB. Przysiężnicy, co są przedtym wybrani ku przysiężnej ławicy. Ort. Winy (kary pieniężne), co przysiężnicy dosięgli na tych. Ort. A ci dziesiątnicy rozumieją ś. kmiotkowie, naznaczeni od pana... ci też mogą być do prawa przysiężnikami. Ek. Na to my przysiężnicy z prawa magdeburskiego mówimy. Ort. Przysięgły górniczy, P. (było ich siedmiu wybranych z pomiędzy górników w mieście Olkuszu osiadłych i prawa miejskiego używających, *septemviri jurati* lub *scabini juris montani*, to jest ławnikami górniczego prawa zwanych; zasiadali w sądzie górniczym, czyli żupniczym). Łab. <Od Przysiężny>

Przysiężny 1. przym. od **Przysięga,** *zaprzysiężony, poprzysiężony:* Wiary przysiężnej mąż mi nie dochowywa. Otw. Stoi od słowa do słowa w przysiężnym rejestrze. Ort. P. rok. Ks. Ł. Przysiężni urzędnicy. Troc. Na kolana, rycerze-Polacy, przysiężni obrońce wiary, wieczyście postawą jednacy. Wysp. [Przysiężni] = *zapisani do bractwa wstrzemięźliwości, którzy ś. wyprzysięgli wódki.* **P., ego,** lm. **i** rz. = **a)** p. rz. **Przysięgły:** O oficjalistach i służbie gospodarskiej . . . przysiężnego, gumiennego, polowego, gajowego. Korz. **b)** [**P.**] *pomocnik wójta.* <Od Przysięga>

[**Przysilać, a, ał**] p. **Przysłać.** <Zam. Przysyłać, przez sld. do Przy + *Silać, od Silić>

[**Przysilanie, a,** blm.] czynność cz. **Przysilać.**

× **Przysilenie, a,** blm., czynność cz. **Przysilić.**

× **Przysilić, i, ił 1.** *sił przymnożyć, pokrzepić, wzmocnić:* Przysilony od broni ciężki raz słoniowi w głowę odwrócił. Fal. **2. a.** × **Przysiłować** *przymusić, przyniewolić.* <Przy + Silić>

× **Przysiłować, uje, ował** p. **Przysilić:** Stawiłem słońcu czoło hardo, chcąc P. je pogardą, aby... Zag.—Czy myślisz, że człowiek żeni ś. po swej woli? Co? — Któż mnie przysiłuje? Grusz. <Przy + Siłować>

× **Przysiłowanie, a,** blm., czynność cz. **Przysiłować.**

Przysiodłać, a, ał, nied. **Przysiodływać** *osiodłać, okulbaczyć.* Przen. *ujarzmić:* Dniestr misternemi przysiodłany mostami. Koch. W. Filip przysiodłał całą Grecją. Nagur. Przecię choć innych miecz mój przysiodływa, ani w tryumfie, ani szli w okowie. Chr. Przysiodłał to królestwo, te narody. Troc. <Przy + Siodłać>

Przysiodłanie, a, blm., czynność cz. **Przysiodłać.**

Przysiodływać, a, ał p. **Przysiodłać.**

Przysiodływanie, a, blm., czynność cz. **Przysiodływać.**

Przysiołek, łka, lm. **łki** *mała wioska blizko większej leżąca, folwark do gminy należący.* <Przy + *Siołek, od Sioło>

× **Przysion, u,** lm. **y** *miejsce przed przybytkiem świętym, przedsienie, przedsień:* Święte przysiony. Sł. wil. <Przy + *Sion, SION / SIEŃ>

Przysionek, nka, a. nku, lm. **nki 1.** *przedpokój; westybul; portyk przed sienią:* Co ś. dziś nazywa przedpokój, przedtym ś. nazywał P. Jeżow. Pierwszy P. obity był cudnym złotogłowem i aksamitem. Warg. U Rzymian największym domów szlachetnych zaszczytem były stare ojców obrazy, a wystawiali umyślnie dlatego wspaniałe przysionki. Kras. Uczynił też Salomon P. stołeczny, w którym stolica sądowa. Wuj. Stał w przysionku a. przytworze cerkiewnym. Pim. (*= kruchcie*). Już jest na przysionku połowy pię-

tra. Dąb. 2. anat. *przedsionek* a) Przysionki serca, × worki przedsercowe. Śniad. J. (atria cordis). b) P. błędnika w uchu, † przedkomorze Perz. (vestibulum auris s. labyrinthi). c) P. nosa = *część nozdrzy objęta chrząstkami nosowemi* (vestib. nasi). d) P. pochwy macicznej (vest. vaginae). e) P. ust = *miejsce między zębami a wargami* (vest. oris). <Przy + *Sionek, od Sień>

[Przysiud, u, częś. w lm. **y, Prysid, Prysiud]** *cupnięcie, jako figura w tańcu, zwanym kozakiem:* Tańczyć z prysiudami. Iść w prysiudy. Kot dalejże w nogi, ale jakby żałował, biegł od niechcenia, z przysiudami. Przen.: Pójść w przysiudy = *pójść w taniec = rozpocząć walkę.* <Ukr. prisiudy>

Przysiwieć, eje, ał 1. *nieco już osiwieć.* **2.** *więcej jeszcze osiwieć.* <Przy + Siwieć>

Przysiwienie, a, blm., czynność cz. **Przysiwieć.**

Przyskakać, a, ał *skacząc przybyć.* <Przy + Skakać>

Przyskakanie, a, blm., czynność cz. **Przyskakać.**

Przyskakiwać, uje, iwał p. **Przyskoczyć.**

Przyskakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyskakiwać.**

† **Przyskakować, uje, ował** p. **Przyskoczyć.**

† **Przyskakowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyskakować.**

Przyskał, u, lm. **y** gór. p. **Oskał.** <Przy + *Skał, od Skała>

Przyskałka, i, lm. **i** *część odstająca od głównej skały, odnoga, rozgałęzienie skały:* Wszędy (w Kamieńcu Podolskim) armaty, kosze w mieście i w obudwuch zamkach restaurowane, przyskałki złe murem połatane. Grab. W ubogim domu na przyskałkach osiadł z chorowitą żoną i małym jedynakiem. Rol. <Przy + Skałka>

Przyskarbiać, a, ał p. **Przyskarbić.**

Przyskarbianie, a, blm., czynność cz. **Przyskarbiać.**

Przyskarbić, i, ił, nied. **Przyskarbiać** *zaskarbić sobie:* P. sobie czyją łaskę. <Przy + Skarbić>

Przyskarbienie, a, blm., czynność cz. **Przyskarbić.**

× **Przyskarżać, a, ał** p. **Przyskarżyć.** L.

× **Przyskarżanie, a,** blm., czynność cz. **Przyskarżać.**

× **Przyskarżenie, a,** blm., czynność cz. **Przyskarżyć.**

× **Przyskarżyć, y, ył,** nied. × **Przyskarżać** *oskarżyć, zaskarżyć, obwinić:* Starosta wrocławski miał złą wolę na Sieciecha o to, iż go przyskarżał rad do pana. Biel. M. <Przy + Skarżyć>

Przyskąpo przys. od **Przyskąpy:** Gdy kto P. żyje i przychciwie skrzętny, mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. L.

× **Przyskąpszy** p. **Przyskąpy.** <Przy + Skąpszy>

Przyskąpy, × **Przyskąpszy,** † **Przyskępszy** *cokolwiek skąpy; trochę za skąpy.* <Przy + Skąpy>

† **Przyskępiej** st. w od **Przyskąpo.** L. <Przy + Skępiej>

† **Przyskępszy** p. **Przyskąpszy.** Troc. <Przy + Skępszy>

[Przysklebiać, a. ał] *pochlebiać.* <Przy + *Sklebiać, zam. Schlebiać>

[Przysklebianie, a, blm.**]** czynność cz. **Przysklebiać.**

[Przysklepek, pka, lm. **pki]** *przedsionek piwnicy; poddasze nad piwnicą.* <Przy + *Sklepek, od Sklep>

Przysklepiać, a, ał i P. ś. p. **Przysklepić.**

Przysklepianie, a, blm., czynność cz. **Przysklepiać.**

Przysklepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysklepiać ś.**

Przysklepić, i, ił, nied. **Przysklepiać** *przykryć sklepieniem.* Przen. *przykryć zasklepieniem:* Już cokolwiek przysklepiona blizna. Tremb. *(= przyschła).* **P. ś.** *zasklepić ś. po wierzchu.* <Przy + Sklepić>

Przysklepienie, a, blm., czynność cz. **Przysklepić.**

Przysklepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysklepić ś.**

[Przyskoczek, czka, lm. **czkowie]** *kawaler przypadkowy, chwilowy, bałamut:* Ja jest kawalir, nie zaden P. <Przy + Skoczek>

Przyskoczenie, a, blm., czynność cz. **Przyskoczyć.**

† **Przyskoczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyskoczyć ś.**

† **Przyskoczny** *który przyskoczył.* Troc. <Od Przyskoczyć>

Przyskoczyć, y, ył, nied. **Przyskakiwać.** † **Przyskakować** *skokiem przypaść; doskoczyć; poskoczyć ku komu, ku czemu:* Przyskoczywszy do niego, za łeb go uchwycił. Troc. Przyskakując, skacząc, poskakując, *assultim.* Kn. Przyskoczywszy nagle, gardłom mu przerznęła. P. Koch. Z dobytym orężem przyskakują do wodzów. Niem. Wtym posiłki przyskoczyły. Troc. Jeżeli piśniesz jedno słowo, ażeby ślub zerwać, to jak Bóg na niebie, że z temi pazurami przyskoczę do ciebie. Mick. Przyskoczy prędko i siostrze pomoże. Orzesz. † **P. ś.** *skoczywszy przybliżyć ś.:* Harcować będziemy tylko zdala, a bliżej ś. nie przyskoczymy? Bardz. <Przy + Skoczyć>

Przyskok, u, lm. **i** *przyskoczenie, skok ku komu, ku czemu:* Jazda po uczynionych kilku przyskokach, śpieszywszy ś., wmieszała ś. między janczarów. Nar. W rączym przyskoku. Nar. Szermierze z przyskoki dziwnemi bardzo na ś. nacierali. Koch. J. Kiryśnicy jak mur jaki, w porządnych stojąc szeregach, po kilkakrotnych przyskokach przełamać ś. nie dawali. Nar. <Przy + Skok>

× **Przyskorupieć, eje, ał** *przywrzeć, przyschnąć w postaci skorupy:* Resztki potrawy przyskorupiały do rondla. <Przy + Skorupieć>

× **Przyskorupienie, a,** blm., czynność cz. **Przyskorupieć.**

Przyskórek, rka, lm. **rki** anat. i hist. *warstwa komórek rogowych na skórze,* naskórek, × przyskórnia, × przyskórna, × nadskórze, × nadskórek, † skórka (Kirch.), † skóreczka (Krup.), [miazdra]. × naskórnia (epidermis). <Przy + *Skórek, od Skóra>

† **Przyskórka, i,** lm. **i** *przykrość, udręczenie, dokuczanie, zmartwienie, nieprzyjemność:* Ojcu i matce przyskórki czynili. Leop. (znieważają. B. G.). Strawili wszystkę noc nie tak na spaniu, jako na wymysłach rozmaitych przyskórek, któreby mieli nędznym Żydom wyrządzać. Leop. Wielkie przyskórki i najazdy czynili na lud izraelski. Leop. Pospólstwo ulubionym swoim wymowcom dozwala przyskórki i krzywdy znacznym ludziom czynić. Petr. Jedna strona na drugą nie będzie

podżegać i owszem, ile będzie można, tych przyskórek będzie broniła. Herb. Ci ludzie, na Boga nic nie dbając, drugim wielkie przyskórki a mierziączki i krzywdy czynili. Glicz. Przen.: Sroczki, borowe przyskórki, *nemorum convicia, picae*. Żebr. <Przy + *Skórka, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER>

× **Przyskórni** p. **Przyskórny.** <Przy + *Skórni = Skórny>

Przyskórnia, i, lm. **e I.** ×P. anat. i hist. p. **Przyskórek. 2.** bot. *błona właściwa otaczająca wszystkie części rośliny.* <Przy + Skórnia>

Przyskórny, × **Przyskórni** hist. *przy skórze znajdujący ś., naskórny.* <Przy + Skórny>

†**Przyskramiać, a, ał i P. ś.** p. **Przyskromić.**

†**Przyskramianie, a,** blm., czynność cz. **Przyskramiać.**

†**Przyskramianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyskramiać ś.**

Przyskrobać, bie, bał I. *nieco, zlekka poskrobać; nadskrobać.* L. **2.** *jeszcze więcej naskrobać; przysporzyć skrobaniem:* P. mięsa dla drugiego ptaka. <Przy + Skrobać>

Przyskrobanie, a, blm., czynność cz. **Przyskrobać.**

Przyskrobek, bka, lm. **bki** p. **Przywara.**

†**Przyskromić, i, ił,** nied. †**Przyskramiać** *przyprowadzić do właściwych granic, do porządku przez poskramianie, przykrócić cugli.* **P. ś.** *ustatkować ś., powściągnąć ś., pohamować ś.; poskromiwszy ś. przycichnąć:* Żołnierz duchownych majętności najeżdżał, od wszelkich niecnot nic ś. nie przyskramiając. Błaż. <Przy + Skromić>

†**Przyskromienie, a,** blm., czynność cz. **Przyskromić.**

†**Przyskromienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyskromić ś.**

Przyskrzelny zool. p. **Przyskrzelowy.** <Przy + Skrzelny>

Przyskrzelowy, Przyskrzelny zool. *znajdujący ś. przy skrzelach:* Błona przyskrzelna (Jar.), *błona skrzelowa* (Jund.) (membrana bronchiostega). <Przy + Skrzelowy>

†**Przyskrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyskrzyć.**

[**Przyskrzępło**] p. **Przykrzepnąć.**

Przyskrzybać, bie, bał p. **Przyskrzybnąć.** <Przy + Skrzybać>

Przyskrzybanie, a, blm., czynność cz. **Przyskrzybać.**

Przyskrzybanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyskrzybać ś.**

Przyskrzybnąć, nie, nął, Przyskrzypnąć, Przyskrzybać, [Przyskrzynić], ×**Przykrzynąć,** ×**Przyskrzynąć** *przyciąć, ścisnąć, przygnieść dwiema zwierającemi ś. połowami czego, między dwoma zaciskającemi ś. przedmiotami:* Niechże ś. strzeże, aby mu święty Piotr palców we wrotach niebieskich nie przyskrzybnął. Sienk. **P. ś.** *przyskrzybnąć sobie jaki członek ciała, przyciąć go sobie.* Przen.: *sparzyć ś., zawieść ś. boleśnie.* <Przy + *Skrzybnąć, od Skrzybać>

Przyskrzybnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyskrzybnąć.**

†**Przyskrzyć, y, ył** *dokuczyć, dopiec, doskwierać, dogryźć komu:* Czy to tylko niewola, gdy kijem, nahajką kogo przyskrzą, aby co czynił, kiedy nie chce? Opal. Przyskrzą nasi, że im podobno Moskwa wszystkie Inflanty puszcza. Piotr. <Przy + *Skrzyć, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER>

× **Przyskrzynąć, nie, nął** i × **P. ś.** p. **Przyskrzybnąć:** Przyskrzynął odźwierny palce jednemu książęciu, o co go ścięto. Biel. M. Przen.: Myśmy jarzmu przywykać musieli, aby przy tymże jarzmie szyje przyskrzynęli. Błaż. (przysiodłali, przyjarzmili. L.). Przyskrzynął ś. w palec. Troc. Czasem ś. kupcowi nada, czasem mu ś. przyskrzynie. Troc. Tak ś. przyskrzynął, że ś. wszystkich odrzekł amorów. Troc. <Przy + *Skrzynąć, SKRZYP/SKRZYB/SKRZY>

[**Przyskrzynek, nka,** lm. **nki**] = **Półskrzynek.** <Przy + *Skrzynek, od Skrzynia>

[**Przyskrzynić, i, ił i P. ś.**] p. **Przyskrzybnąć:** Palce mu odźwierny królewski drzwiami przyskrzynił. Nies. Nie kładź palca między drzwi, palca nie przyskrzynię. Fred. A. Lis przyskrzynił ś. w żelaza. Nie bardzo radzę do domu naszego zaglądać, bo upewniam, drzwiami nos przyskrzynię. L. <Przy + *Skrzynić, zam. *Skrzynąć, SKRZYP/SKRZYB/SKRZY; sld. z podprowadzeniem pod Skrzynia>

Przyskrzynienie, a, blm. **I.** × P. p. **Przyskrzynięcie. 2.** [P.] czynność cz. **Przyskrzynić.**

Przyskrzynienie się, a ś., blm. **I.** × P. p. **Przyskrzynięcie ś. 2.** [P.] czynność cz. **Przyskrzynić ś.**

× **Przyskrzynięcie, a,** blm., × **Przyskrzynienie** czynność cz. **Przyskrzynąć.**

× **Przyskrzynięcie się, a ś.,** blm., **Przyskrzynienie ś.** czynność cz. **Przyskrzynąć ś.**

Przyskrzypnąć, nie, nął i P. ś. p. **Przyskrzybnąć.** <Przy + Skrzypnąć>

Przyskrzypnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyskrzypnąć.**

Przyskrzypnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyskrzypnąć ś.**

Przyskubać, bie, bał *jeszcze więcej uskubać; doskubać:* Przyskubał drugie tyle szarpi. <Przy + Skubać>

Przyskubanie, a, blm., czynność cz. **Przyskubać.**

Przyskwar, u, lm. **y** bot. (evodia) *roś.* <Przy + Skwar>

†**Przyskwara, y,** lm. **y I.** a. †**Przywara** *skwar nieco dokuczający.* **2.** p. **Przywara:** Do pychy i chluby przyrodzenie jest nachylone; tu ś. wada i P. przyrodzona pokazuje. L. Zdr. †**Przyskwarka.** <Przy + Skwara>

†**Przyskwarcie, a,** blm., czynność cz. **Przyskwrzeć.**

†**Przyskwarka, i,** lm. **i** p. **Przyskwara.** <Przy + Skwarka>

†**Przyskwarnie** przys. od **Przyskwarny.** L.

†**Przyskwarny I.** *dość skwarny, trochę upalny:* Choć goły i przyskwarnym upałom dostoi. Przyb. **2.** przen. *dokuczliwy, doskwierający, przykry, nieznośny.* Sł. wil. <Przy + Skwarny>

Przyskwarzać, a, ał p. **Przyskwarzyć.**

Przyskwarzanie, a, blm., czynność cz. **Przyskwarzać.**

Przyskwarzenie, a, blm., czynność cz. **Przyskwarzyć.**

Przyskwarzyć, y, ył, nied. **Przyskwarzać I.** *przysmażyć:* Przyskwarzywszy zrzynki mięsa, księcia tylko karmił. Krasz. Czasem sam sobie przyskwarzał wieczerzę. Krasz. **2.** *przypalić, przyswędzić, przydymić:* Piło ś. tę kawę zastygłą z suchą bułką, z przyskwarzoną śmietanką. Krasz. <Przy + Skwarzyć>

†**Przyskwierać, a, ał** p. **Przyskwrzeć.**

†**Przyskwieranie, a,** blm., czynność cz. **Przyskwierać.**

[**Przyskwierzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyskwierzyć ś.**

[**Przyskwierzyć się, y ś., ył ś.**] *przyschnąć.*

†**Przyskwrzeć, wrze, warł,** nied. †**Przyskwierać** komu=*przypiec, dopiec, zapiec, dokuczyć, dać ś. we znaki, natrzeć nań, przycisnąć go:* Zlekka mu ubóstwo przyskwierać poczęło. Birk. Zwierzę upatrzone osoczywszy, myśliwiec coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. Tw. Przymuszony, gdy bieda przyskwiera. Bardz. Wnetże przyskwrzę, że wyzna, *cogam.* Żebr. Nieprzyjaciel nam przyskwarł był. Troc. <Przy + *Skwrzeć, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER>

×**Przysłabszy** *nieco słaby.* <Przy + Słabszy>

1. Przysłać, śle a. szle, słał, nied. **Przysyłać,** [**Przysilać**] **1.** *tak wysłać, że przybędzie na miejsce; nadesłać:* Powróciwszy do siebie, zastaję przysłanego od zwierzchności. L. P. kogo po co, z czym. P. po kogo. P. konie, klucze, podarunek, wiadomość. Jeśli cię z jakim przysyła darem, chętnie przyjmiemy sołtana dary. Słow. Wierzaj, że wam harfę przyszlę. Słow. Na moje wybawienie niebo cię przysyła. Słow. Proszę pójść i czekać, aż przyszlemy po nią. Fred. A. Hrabina przysyła tu, abyś pan dziś był u niej. Krasz. [**P. ś.**] *przyjść, przybyć:* Przysłał ś. jeden kawaler. <Przy + 1. Słać>

2. Przysłać, ściele, słał, nied. **Przyścielać,** ×**Przyścielać 1.** *jeszcze więcej zasłać, dodać posłania:* P. kobierców, łóżek, słomy. **2.** *przykryć ścieleniem:* P. buraki słomą. [**P. ś.**] *przybyć wskutek słania:* Gdy dziewczynie lub wdowie śni ś., że łóżko ściele, to ś. jej mąż przyściele. <Przy + 2. Słać>

Przysładzać, a, ał p. **Przysłodzić.**

Przysładzanie, a, blm., czynność cz. **Przysładzać.**

Przysłaniać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysłonić.**

Przysłanianie, a, blm., czynność cz. **Przysłaniać.**

Przysłanianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysłaniać ś.**

1. Przysłanie, a, blm. **1.** czynność cz. **1. Przysłać. 2.** [**P.** młodych] *zamieszkanie nowożeńców u rodziców pana młodego lub panny młodej.*

2. Przysłanie, a, blm., czynność cz. **2. Przysłać.**

1. [**Przysłanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **1. Przysłać ś.**

2. [**Przysłanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **2. Przysłać ś.**

†**Przysłod, u,** lm. **y** *niewielka słodycz:* Świeże wody, któremi roztwarzano wino z ambrozji, mnożyły przysłody. Przyb. <Przy + Słod>

Przysłodki, ×**Przysłodszy** *cokolwiek słodki; słodkawy.* <Przy + Słodki>

×**Przysłodszy** p. **Przysłodki.** Troc. <Przy + Słodszy>

Przysłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przysłodzić.**

Przysłodzić, i, ił, nied. **Przysładzać 1.** *przyprawić słodyczą, przycukrować: Condulco,* przysładzam, czynię słodko. Mącz. Matka, nim poda dziecięciu lekarstwo, wprzód go przysłodzi a. cacko pokaże. Pot. Dla przysłodzonego piołunu świata tego mam niebieski nektar porzucić. Pot. Pod panowaniem obcych, jak w przysłodzonym wędzidle, w nieznacznej zostawała niewoli. Koch. W. **2.** *jeszcze więcej osłodzić, dodać słodyczy, przycukrzyć:* Przysłódź sobie herbatę, skoro jest niedość słodka. <Przy + Słodzić>

Przysłon, u, lm. **y** *miara przysłonięcia:* Suwak tego silnika parowego posiada mały P. <Przy + *Słon, SŁON / SŁOŃ / SŁAŃ>

[**Przysłona, y,** lm. **y**] *osłona przykrywająca, przykrycie:* Siedzącego na balkonie pod przysłoną sztandaru węgierskiego. Jeż. Nad modrzącym ś., kiej lustro z pod białawej a leciuchnej przysłony, chałupy kręgiem obsiadły wodę. Reym. Zdr. [**Przysłonka**]. <Przy + *Słona, SŁON / SŁOŃ SŁAŃ>

Przysłoneczność, i, blm. rz. od **Przysłoneczny.**

Przysłoneczny *przy słońcu znajdujący ś.* Astr.: Punkt P. drogi planety (perihelium) = *punkt jej najbliższy słońca:* W punkcie przysłonecznym swej drogi jest ziemia w najmniejszej od słońca odległości. Kram. <Przy + Słoneczny>

×**Przysłonica, y,** lm. **e** *rodzaj okiennic klepkowych, żaluzja.* <Od Przysłonić>

Przysłonić, i, ił, nied. **Przysłaniać** *częściowo lub zlekka zasłonić, przykryć:* Bóg tam widzialne swe blaski mgłą przysłaniał miłą. Przyb. Pościelną skórą przysłonił swej twarzy. Przyb. Rozczochrały sploty swych warkoczy i wszystkie sobie niemi przysłoniły oczy. Przyb. Kto małym a przysłonionym wzrokiem chce słońce widzieć, niejako w nie wejrzeć może; ale kto wszystkim wzrokiem śmiele na nie patrzeć usiłuje, zaślepionym być musi. Żarn. Te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy tak przysłaniała, że patrzyłem na nią jako na róże przez me łzy i słońce. Słow. Ja ludziom oręż rozdam, siebie też przysłonię. Malcz. Oczy niebieskie napół przysłonięte. Krasz. Usta sobie ręką i fartuchem przysłoniła, aby ś. z mojego osłupienia nie roześmiać. Krasz. W krześle wygodnym u przysłonionego okna siedziała staruszka. Krasz. Z niebieskich oczu, przysłoniętych czarną rzęsą, płynęła wiecznie jasność i pogoda. Jord. Obraz ten był przysłonięty różową krepową firanką. Orzesz. Przysłonięte błękitem oddalenie. Sienk. (= *przesłonięte*). [Pola szare, kieby w zielonawe mgły przysłonione]. Reym. (=*spowite*). **P. ś.** *zostać przysłoniętym:* Drzwi przysłaniały ś. firankami. Korz. <Przy + *Słonić, SŁON/SŁOŃ/SŁAŃ>

Przysłonić się, i, ś., ił ś. do czego =*posłoniwszy ś., słaniając ś. przytulić ś. do czego, oprzeć ś. o co:* Przysłonił ś. do ściany. Ost.

Przysłonienie, a, blm., czynność cz. **Przysłonić.**

Przysłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysłonić ś.**

Przysłoniony *przysłonięty* (p. Przysłonić).

[**Przysłonka, i,** lm. **i**] p. **Przysłona.**

Przysłono przys. od **Przysłony.**

Przysłony, ×**Przysłońszy** *cokolwiek słony.* <Przy + Słony>

×**Przysłońszy** p. **Przysłony.** †Przysłońszym przys. *przysłono:* Przysłońszym, nasłoniał nieco. Kn. <Przy + Słońszy>

Przysłowie, a, lm. **a,** †**Przysłowo,** †**Posłowica 1.** = a) *zdanie utarte, krążące w narodzie a wypowiadające trafne spostrzeżenie,* przypowieść: Przysłowia, będąc nauką doświadczenia, zamykają w sobie dobrą myśl i dobre jej wyłożenie. Gol. Przysłowia mów potocznych. Fred. M. Przysłowia czyli zdania fizyczne lub moralne każdemu narodowi właściwe. Kopcz. Sama w przysłowiach mądrość ś. odzywa. Susz. Dobrze mówi P.: kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada. Według dawne-

go przysłowia. Troc. Słowa Kochanowskiego: Ten pan, zdaniem moim, kto przestał na swoim — poszły w P., stały ś. przysłowiem. Prawdę mówi P.: Jaki pan, taki kram. Kocha ś., kto kłóci—dawne to P. Fred. A. Te dwa słowa jego stały ś. przysłowiem. Mick. Charakterystyczne P. Przysłowia narodowe. b) a. [**Porzekadło, Porzykadło**]: P. osobiste = *wyraz lub wyrażenie ustawicznie przez kogo z przyzwyczajenia powtarzane:* „Panie kochanku" — było przysłowiem księcia Karola Radziwiłła. **2.** †P. *przypowieść, podobieństwo, porównanie, parabola, alegorja:* Teć rzeczy pod przysłowiem powiedziano. Leop. **3.** †P. *przymówka, przygryzka, przycinek, przygana:* Po wyjeździe Henryka obawiał ś. Karnkowski przysłowia jakiego od ludzi (bez czego nie było), że ś. to król w nim kochał, a on też w królu bardzo. Biel. M. **4.** [P.] *zdanie:* Mam takie P., to go wyplunę (= wypowiem). **5.** [P.] *zwyczaj:* Mam takie P. mówić Anioł Pański. Mam P. kląć. **6.** †P. p. **Przysłówek.** <Przy + *Słowie, od Słowo>

× **Przysłowienie, a,** lm. **a** *wyrażenie myśli z różnemi drobnemi odcieniami, gdy użyte do tego wyrazy mają prawie jednakowe brzmienie* (paronomasia). Sł. wil. <Od *Przysłowić, Przy + Słowić>

Przysłowiowo przys. od **Przysłowiowy.**

Przysłowiowy, × **Przysłowny** przym. od **Przysłowie;** *który wszedł już w przysłowie, znany, wiadomy powszechnie:* Przysłowiowa gościnność Polaków. <Od Przysłowie>

Przysłowioznawca, y, lm. **y** *znawca przysłów, uczony badacz przysłów,* paremjolog, paremjograf. <Przysłowie + Znawca>

Przysłowioznawczy przym. od **Przysłowioznawca,** paremjologiczny, paremjograficzny: Badania przysłowioznawcze.

Przysłowioznawstwo, a, blm. *nauka o przysłowiach,* paremjologja, paremjografja. <Przysłowie + Znawstwo>

× **Przysłownie** przys. od **Przysłowny:** P., *adverbialiter.* Troc. *(= przysłówkowo).*

× **Przysłowny** p. **Przysłowiowy.** <Od Przysłowie>

†**Przysłowo, a,** lm. **a** p. **Przysłowie.** Kaz. 1555. <Przy + Słowo>

Przysłówek, wka, lm. **wki.** †**Przysłowie,** × **Dosłowie** gram. *część mowy nieodmienna służąca za określenie dla słowa, przymiotnika lub innego przysłówka, a wyrażająca różne okoliczności (miejsca, czasu, sposobu, ilości i t. d.):* P., *adverbium,* część mowy położona przy słowie, żeby mu dopomóc do wyrażenia okoliczności jakiej. Kopcz. <Przy + *Słówek, od Słowo>

Przysłówkowo przys. od **Przysłówkowy.**

Przysłówkowy przym. od **Przysłówek:** Wyrażenie przysłówkowe *(= wyrażające to samo, coby wyraził przysłówek).* Określenie przysłówkowe. Mał. <Od Przysłówek>

Przysłuch, u, blm. lek. *osłuchiwanie, przysłuchiwanie, auskultacja* (auscultatio). <Przy + Słuch>

†**Przysłuchacz, a,** lm. **e** prawa = *asesor:* P. społem z sędziem siedzący i sądzący. Tuch. <Od Przysłuchać>

Przysłuchać, a, ał, nied. **Przysłuchiwać I.** ×P. *wysłuchać, być przytomnym dla usłyszenia:* P. co. Pśń. **2.** †P. nied. p. **Przysłuszać:** Chwaląc Pana po wszystki dni, ale nauczeni i kapłani w gędźbie, jaż k ich urzędu przysłuchała. B. Sz. Do zamku tego wszystkie włości okoliczne przysłuchały i powinne posłuszeństwo czyniły i oddawały. Stryjk. W Wielkim Księstwie Litewskim i wszystkich ziemiach ku temu państwu przysłuchających. St. lit. Wszystkie te obrządki, że do starego zakonu przysłuchały, z nim swój koniec wzięły. Wuj. Te rzeczy do obyczajów przysłuchały. Kucz. **3.** †P. ku czemu = *przyłożyć ś., zabrać ś. pilnie do czego.* Kwiat. **4.** lek. nied. *badać słuchem, osłuchiwać, auskultować* (auscultare). **P. ś.** i [**Przysłuchować ś.**] **I.** *przytrzymać ucho dla wysłuchania, nasłuchiwać:* Przysłuchasz ś. i nauczysz; nie zrażaj ś. w początkach trudnością. L. Wchodzi i przysłuchuje ś. Trafia ś. czasem, że ten, który ś. sprawy przysłuchiwa, lepiej ją będzie rozumiał, niźli ów, co ją sądzi. Sz. Przysłuchałem ś. temu chełpliwemu człowiekowi. Troc. Przysłuchiwał ś. ciarlatanowi. Troc. P. ś. słowom, krokom czyim. P. ś. śpiewowi, muzyce, rozprawie. Gdy jęk ukrzyżowanych ś. odezwie, ona głowę wytęża, przysłuchuje ś. Krasiń. Przysłuchiwał ś. do woli głosom pól i lasów. Uj. Przysłuchiwał ś., czy każde słowo za nim wymawia. Orzesz. **2.** [P. ś.] *usłyszeć.* <Przy + Słuchać>

†**Przysłuchajność, i,** lm. **i** p. **Przysłuszeństwo:** O kościele i jego przysłuchajnościach. Mym. O łaźni i jej przysłuchajnościach *(et ejus pertinentiis).* Mym. <Od Przysłuchać>

Przysłuchanie, a, blm., czynność cz. **Przysłuchać:** Przypozywali też i samego księcia wojewodę wileńskiego do przysłuchania linji blizkości powinowactwa syna jego z księżniczką słucką. Nar.

Przysłuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysłuchać ś.**

× **Przysłuchiwacz, a,** lm. **e** *arbiter.* <Od Przysłuchiwać>

Przysłuchiwać, iwa a. uje, iwał i **P. ś.** p. **Przysłuchać.** Kwiat.

Przysłuchiwanie, a, blm. **I.** †P. czynność cz. **Przysłuchiwać. 2.** lek. *badanie słuchem, osłuchiwanie, przysłuch, auskultowanie, auskultacja.*

Przysłuchiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysłuchiwać ś.**

[**Przysłuchnąć, nie, nął**] *przysłuchując ś. usłyszeć.* <Przy + *Słuchnąć, SŁUCH / SŁUSZ / SŁYCH / SŁYSZ>

[**Przysłuchnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przysłuchnąć.**

[**Przysłuchować się, uje ś., ował ś.**] p. **Przysłuchać.**

[**Przysłuchowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przysłuchować ś.**

Przysłuchowy lek. przym. od **Przysłuch** (auscultatorius). <Od Przysłuch>

Przysługa, i, lm. **i I.** *przysłużenie ś., uczynność, grzeczność, uprzejma usługa komu:* Jeśli w tym mojej potrzebujesz przysługi. Troc. Z przysługi i powinności to uczynił. Troc. P. przyjacielska, sąsiedzka, koleżeńska. Jeżeli przysługą zyskałem przyjaciela, mam taką nagrodę, jakiej tylko serce moje pragnąć może. Kras. Rad jestem, mój bracie, żem ci uczynił tę przysługę małą. Niem. P. przyjacioły rodzi. Prz. Stara P. zapomina ś. Sen dla chorego w bólach wielką jest przysługą. Słow. *(= wielkim dobrodziejstwem).* Niedźwiedzia P. = *P., która wistocie okazała ś. szkodą.* **2.** × P. *zasługa, względy zasłużone, nagroda:* Na wojnie sławy dobrej nabywał i przysługi u króla swojego. Star. Dzieło to moje będzie darmo wydrukowane, i przysługę jaką od

drukarni dostanę. L. (= *honorarjum, wynagrodzenie*). Zdr. **Przysłużka.** < Przy + Sługa >

Przysługiwać, uje, iwał I. †P., †**Przysługować** komu = *usługiwać, posługiwać, służyć; obsługiwać kogo:* To jest najwdzięczniejsza służba, chocia kto nie jest ustawicznie przy panu swoim, któremu przysługuje, jedno iż ustawicznie czyni wolą jego. Rej. Ten cnocie przysługuje. Troc. Przysługować ku stołu. Rej. **2. a.** †**Przysłużać,** †**Przysłuszać,** †**Przysłuszeć** komu = *służyć komu, być czyim przywilejem, należeć do kogo:* Przysługuje mi prawo. Nie pragnąc własnej chluby, możesz to wszystko powiedzieć, co ku twojej czci przysłuża. Górn. **3.** p. **Przysłużyć ś.** < Przy + Sługiwać >

Przysługiwanie, a, blm., czynność cz. **Przysługiwać.**

Przysługiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysługiwać ś.**

†**Przysługować, uje, ował** p. **Przysługiwać.** †**P. ś.,** [**P. ś.**] p. **Przysłużyć.**

†**Przysługowanie, a,** blm., czynność cz. **Przysługować.**

Przysługowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysługować ś.**

Przysłup, a, lm. **y** *przypora:* Przypory, czyli przysłupy, w sposobie szkarp skalistych podpierają po zboczach... wyniosły dział (Czarnej-Góry). Pol. < Przy + Słup >

†**Przysłuszać, a, ał,** †**Przysłuszeć,** †**Przysłuchać I.** *przynależeć, należeć, przypadać komu w udziale:* Od tego czasu Podole ku Królestwu Polskiemu przysłuszeje. Biel. M. Zgromadzę te, co przysłuszają do zgromadzenia tego. B. B. Imienie to prawem dziedzicznym na cię przysłuszy. B. B. Skarb królewski według prawa na króla przysłusza. L. Opiekun ma ś. dowiadywać, jeśli dochody z tych wsi sierotom będą przysłuszały i pożyteczne. Groic. Na którego cześć przysłuszała. Magd. Te rzeczy do niej (do gierady) przysłuszą. Magd. **2.** p. **Przysługiwać:** Nic żonie do prawa, bo ta tylko posłusza małżonkowi sprawa. Papr. **3.** do czego, ku czemu = *służyć, być użytecznym, pomagać, dobrze robić:* Drobnym szczepom nizkie zrzazowanie bardzo przysłusza. Trzyc. **4.** nieos.: Przysłusza, Przysłusze, †**Przysłuża** = *przystoi, godzi ś., wypada, należy ś., trzeba, jest właściwym, przyzwoitym, stosownym, odpowiednim, słuszna jest:* Przysłusza na męża. Sekl. Żyć tak przysłusza, jak chce przyrodzenie. Iż. To czynić przysłusza, co Pan rozkazał. Gil. Palili ofiary powszednie, jako przysłuszało. Bud. Dotrzymujemy cesarzowi tej uczciwości, którą jako wielkowładnemu monarsze dotrzymać przysłusza, *par est.* Błaż. Ktoby lekarstwo brał inak, niżli przysłusze, pewne skażenie zdrowia przynosi. L. Zachowamy jemu tak, jako na nas przysłusze, chrześcijańską powinność swoję. Rej. < Przy + Słuszać >

†**Przysłuszanie, a,** blm., czynność cz. **Przysłuszać.**

†**Przysłuszeć, y** a. **eje, ał** p. **Przysłuszać.**

†**Przysłuszenie, a,** blm., czynność cz. **Przysłuszeć.**

†**Przysłuszeństwo, a,** lm. **a,** †**Przysłuchajność** *przynależność, należytość, przyległość, pertynencja, atynencja:* O izbie i o kuchni i o ich przysłuszeństwie *(et eorum continentiis).* Słown. < Od Przysłuszny >

†**Przysłusznie** przys. od **Przysłuszny.**

†**Przysłuszny** *należyty, słuszny, przyzwoity, właściwy, odpowiedni, stosowny:* Kto chce pczoły z jednego miejsca przenieść na drugie, ma wiedzieć miejsca k temu przysłuszne. Trzyc. Przysłuszna to na króla, aby... (= *przysłuszna jest rzecz, słusznie, wypada).* < Przy + Słuszny >

†**Przysłuża** p. **Przysłuszać.**

Przysłużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysłużyć ś.**

Przysłużka, i, lm. **i** p. **Przysługa:** Małemi nawet przysłużkami starała ś. do siebie przywiązać wygnańca. Krasz.

†**Przysłużnie** przys. od **Przysłużny.** L.

†**Przysłużność, i,** blm., [**Przysłużność**] rz. od **Przysłużny.**

†**Przysłużny,** [**Przysłużny**] *chętny do przysług, usłużny, przysługujący ś.:* Dla ojczyzny przysłużna robota wiecznej chwały godna. Jabł. < Od Przysługa >

***Przysłużyć,** tylko nieos. †**Przysłuży** = **Przysłuża** (p. Przysłuszać): Jeśliżeś szlachcic, żywże poczciwie, jako na szlachcica przysłuży. Rej. < Przy + *Służy, od Służyć >

Przysłużyć się, y ś., ył ś., nied. **Przysługiwać ś.,** †**Przysługować ś.** *wyświadczyć komu przysługę:* Przysłuż mu ś. w tej sprawie. Troc. Źle, dobrze mu ś. przysłużył. Troc. Bynajmniej nie pyszny, przysługuje ś. każdemu. L. Żebym ci ś., panie, mógł w czym P., choć owocem z sadu mego. L. Nie mógł na razie lepiej mu ś. P. Krasz. Ir.: *zrobić komu co złego, podstawić komu stołka:* Przysłużył ś., jak djabeł piorunowi. Prz. Poczekaj, przysłużę ja ś. tobie jeszcze! A to mi ś. przysłużył! (*=a to mi dogodził!).* < Przy + Służyć >

[**Przysłysza się, Podpada**] nieos. *zachciewa ś., nagabuje, napada, kusi, korci, ciągnie:* P. ś. iść na polowanie. < Przy + *Słysza ś. SŁYCH / SŁYSZ/SŁUCH/SŁUSZ >

Przysmaczek p. **Przysmak:** Nie te słowa mają być uważane, które rozlicznemi przysmaczki a. onemi krasomównościami bywają zafarbowane, ale one, w których znać wierną szczerość. Rej. Przen.: Pójdź sam, przysmaczku kochany. L. (*=specjaliku, rybko, kochanku).* Poszła z kluczykami, aby jeszcze jaki P. przydać do zadysponowanej już kolacji. Korz. Przysmaczki babuni wyjadał ukradkiem. Moraw. < Od Przysmak >

Przysmaczenie, a, blm., czynność cz. **Przysmaczyć.**

Przysmaczyć, y, ył, [**Przysmakować**] *dodać smaku, zrobić smaczniejszym:* Czemużby do żywota jabłoni nie raczy nie piąć, którą nam sam Bóg na świecie przysmaczy! Pot. Gdyby mię wreszcie fata na podłą lurę skazały, przysmaczę ją sobie szczerozłotym naczyniem. Gom. Przen.: Stąd nasz Ociec niebieski w niebo wzywać raczy, ale wprzód teraźniejszym tułactwem przysmaczy. Pot. < Przy + *Smaczyć, od Smak >

Przysmak, u, lm. **i I.** †P. *smak niewyraźny; smak, którym co trąci, smaczek:* To wino ma P. zły, kwaskowity. Troc. **2.** †P. *smak przyciągający, nęcący; przedsmak; ślinka, oskoma na co, przynęta, pokusa, wabik, ułuda; pociąg, chętka, żyłka:* Mają uszy swe przysmaki, ma wzrok, ma i zmysł wszelaki. Groch. Dać dobry P. z czym. Troc. P. a. powab do nauk, do żołnierskiego rzemiosła. Troc. **3.** †P. *smak przyrządzony dla dodania do potrawy; przyprawa dla dodania smaku potrawie; sos do potrawy:* P., do chleba co przydanego dla smaku. Kn. P. mokry do omaczania potraw, sok. Kn. Maczać chleb, mięso w przysmaku. Troc. P. to dobry do chleba Troc.

P. wyborny — głód i robota. Troc. Przemorzenie jest czysty P. do jadła. Rej. Przen.: Sama przysmaków do swych dodawała potraw to śmiechem, to mową łaskawą. P. Koch. Jegomość naszym rozmowom może dać dobry P. trefnością swoją. Górn. Żart zaprawą jest i przysmakiem posiedzenia. Kras. 4. *smaczny kąsek, smakołyk, łakoć, łakotka, specjał, frykas:* P., łakoci, specjały. L. Bydło, które zdechnie, to u Tatarów P. prawie na wybór. Paszk. U filozofa i przysmaki i prosty pokarm w jednej wadze. Bud. Apetytu w wymyślnych przysmakach, a snu w drogich pościelach szukają. L. Najwdzięczniejszy P. żołądkowi — przegłodzenie. Rej. Rodzice aby dzieci swych dobrego nauczali, a przysmaków takich aby im nie stroili. Glicz. Testum primae classis taki P. słony i pieprzny. Krasz. Zdr. **Przysmaczek.** <Przy + Smak>

†**Przysmaka, i,** lm. **i** *przekąs.* Biel. M. <Od Przysmak>

[**Przysmakować, uje, ował**] p. **Przysmaczyć:** A trzynasta (żona) jeść gotuje, a czternasta przysmakuje. <Przy + Smakować>

[**Przysmakowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przysmakować.**

Przysmalać, a, ał 1. p. **Przysmalić. 2.** p. **Przysmolić.**

Przysmalanie, a, blm., czynność cz. **Przysmalać.**

Przysmalenie, a, blm., czynność cz. **Przysmalić.**

Przysmalić, i, ił, nied. **Przysmalać** *nieco osmalić; przypalić, przypiec.*

Przysmargnąć, gnie, gnął a. **gł 1.** †P. *przypalić ś., przydymić ś., przyswędzić ś., przywrzeć:* Warząc lekarstwo, mieszaj ustawicznie, aby nie przygorzało a nie przysmargło. Sien. Przyprawienie jabłek cytrynowych, jeśli nieporządnie warzą, łatwie przysmargnie. Sien. Makowe główki warz w wodzie u czystego węgla, aby nie przysmargnęło. Sien. **2.** [P.] *przysmażyć.* <Przy + *Smargnąć. SMARG/SMARD/SMERD>

Przysmargnięcie, a, blm., czynność cz. **Przysmargnąć.**

Przysmarować, uje, ował piechotą, prow. = *przybyć, przyjść piechotą.* <Przy + Smarować>

Przysmarowanie, a, blm., czynność cz. **Przysmarować.**

Przysmażać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysmażyć.**

Przysmażanie, a, blm., czynność cz. **Przysmażać.**

Przysmażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysmażać ś.**

Przysmażany 1. im. od **Przysmażać. 2.** *taki, jakim jest po przysmażeniu:* Kartofle przysmażane.

Przysmażenie, a 1. blm., czynność cz. **Przysmażyć. 2.** [P., lm. a] *pieczyste, pieczeń:* Sztukę mięsa z wołu, z gęsi P.

Przysmażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysmażyć ś.**

Przysmażyć, y, ył, nied. **Przysmażać** *trochę smażąc przypiec:* P. na patelni. P. w maśle, w cukrze. Makaron przysmażony. Jeśli wątroba zbytnie gorąca jest, natenczas krwi przysmaży i przypali. Sak. K. **P. ś.** *smażąc ś. przypiec ś.* <Przy + Smażyć>

Przysmerdlenie, a, blm., czynność cz. **Przysmerdlić.**

Przysmerdlić, i, ił *przyswędzić, przypalić smażąc, przykopcić, przydymić.* <Przy + *Smerdlić, SMERD/SMARD/SMARG>

[**Przysmędzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przysmędzić.**

[**Przysmędzić, i, ił**] *przykopcić, przydymić, uwędzić.* [**P. ś.**] *najść dymem.* <Przy + Smędzić>

Przysmolenie, a, blm., czynność cz. **Przysmolić.**

Przysmolić, i, ił, nied. **Przysmalać** *usmarować nieco smołą; posmolić nieco, przybrudzić.* <Przy + Smolić>

Przysmrodek, dku, lm. **dki** *smród niewyraźny, którym co trąci:* Nawierać — wpijać w ś. czego, osobliwie mówi ś. o naczyniach, które od warzenia niejaki smak lub P. niewygubiony przyjmują. L <Przy + Smrodek>

Przysmrodzenie, a, blm., czynność cz. **Przysmrodzić:** Cuchnienie mięsa, P., *caries carnis.* Mącz.

Przysmrodzić, i, ił 1. *zrobić nieco śmierdzącym, zasmrodzić cokolwiek.* Przen.: Nie byli od tego nasi, by jedno pokój ten niewolą abo daniną jaką nie był przysmrodzony. Birk. *(= przyplugawiony, przyhańbiony).* **2.** gm. *przyswędzić, przypalić, przydymić:* P. mleko. <Przy + Smrodzić>

× **Przysmutniejszy** *trochę smutny.* <Przy + Smutniejszy>

[**Przysmyczenie, a,** blm.] czynność cz. **Przysmyczyć.**

[**Przysmyczyć, y, ył**] *przyciągnąć.* <Przy + Smyczyć>

Przysnąć, śnie, snął *przytuliwszy ś. zasnąć, przespać ś. trochę, zadrzemać, zdrzemnąć ś.:* Położyłem ś. na chmurce puchowej i trochę przysnąłem. Kaczk. <Przy + Snąć>

[**Przysobić, i, ił**] *sobie przywłaszczyć, przywłaszczyć:* Leszek był przyrodzonym następcą praw ojcowskich do monarchji, lecz wybór do niej już sobie możniejsi w kraju przysobili. Nar. <Przy + Sobić>

[**Przysobienie, a,** blm.] czynność cz. **Przysobić.**

Przysocha, y, lm. **y?** *drzewo rosochate, rosocha, socha:* Musiał wyszukać drzewa na przysochy do kuźni i przysposobić kluczyny. Krasz. Por. **Przysoszek.** <Przy + Socha>

†**Przysoczenie, a,** blm., czynność cz. **Przysoczyć.**

†**Przysoczyć, y, ył** *przydybać, wytropić, wyśledzić:* Jeśliby kogo na złodziejstwie nie pojmano, ale lice w domu znaleziono abo śladem przysoczono, będzie sądzony jak złodziej. St. lit. <Przy + Soczyć>

Przysolenie, a, blm., czynność cz. **Przysolić.**

Przysolić, i, ił, nied. **Przysalać 1.** × P. *przyprawić solą, osolić, posolić:* Gdyby kto chciał mięso słone wymoczyć, przysolże tylko owej wody, w której chcesz moczyć. Sak. K. Woda trochę słona, chociaż przysolona, wielką czyni pomoc drzewu palmowemu. Trzyc. Przen.: *zaprawić dowcipem, satyrą, zaostrzyć:* Attyckim żartem satyry przysolił. L. Żart przysolony dowcipem. Leszcz. Zgrabny wierszyk francuski, ostro przysolony, nieco cyniczny, wyborną bywał rekomendacją. Krasz. **2.** *jeszcze więcej osolić; przydać soli, dosolić:* Niektórzy pieką sobie śledzie niewymoczone i jeszcze ich przysalają. Sak. K. Przysol sobie zupę, jeśli niedość słona. **3.** †P. komu = *wynagrodzić go, opłacić ś. mu:* Podobno kto mu tego dobrze nie przysoli ... Szymon. **4.**

†P. kogo do kogo = *donosić na kogo, oskarżac, denuncjować go:* Nas oskarżasz, do króla przysolisz. Wad. 5. przen. *przyłożyć, przylepić, wsolić, wrzepić:* Przysolił mu jeszcze dziesięć batów. Przen.: A to mu przysolił! = *dogodził, odciął ś., dogryzł, dojadł.* <Przy + Solić>

[**Przysoszek, szka,** lm. **szki**] **I.** u pługa = *rękojeść prawa, boczna.* **2.** a. **Radło** *narzędzie o jednym tylko narogu.* <Przy + *Soszek, od Socha>

†**Przysól, oli,** blm., chem. *sól zasadowa.* <Przy + Sól>

Przyspa, y, lm. **y** **I.** *naspa, wyspa a. półwysep utworzony przez ciągłe przymulanie piasku:* Większa część rzeki zatarasowana tamami, przyspami i szuwarem. Sur. Wody wyliżą przyspy i wymiotą do należytej głębokości dna na mieliznach. Sur. **2.** *siedzenie z darni a. z utłuczonej ziemi deskami podtrzymywanej; także ławka przy ścianie chaty,* przyźba: Siadszy ze mną na przyspie z darnia pod morwami, zaczął następną powieść. Tom. Przyspy obalone okazywały gnijące podwaliny. Korz. **3.** inż. *nasyp wspierający podnóże głównego nasypu.* <Przy + *Spa, SP/SYP>

Przysparzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysporzyć.**

Przysparzanie, a, blm., czynność cz. **Przysparzać.**

Przysparzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysparzać ś.**

×**Przyspolenie, a,** blm., czynność cz. **Przyspolić.**

×**Przyspolenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyspolić ś.:** Runęła nadzieja przyspolenia tych możnych grodów. Stadn.

×**Przyspolić, i, ił** *przypuścić do spółki, przybrać do społeczeństwa, przybrać, przyłączyć:* Ta ciżba ludzi gruba przyspolona do praw ludzkich. L. ×**P. ś.** *przyłączyć ś. do spółki, przystać do społeczności, zespolić ś., przyłączyć ś.* L. <Przy + Spolić>

[**Przyspolny**] *pokrewny, bliski.* <Od Przyspolić>

Przyspora, y, lm. **y** bot. p. **Śliwodaktyl.**

Przysporny wet. *znajdujący ś. przy wsporach kopyta końskiego:* Brózda przysporna. <Od Przyspora>

×**Przysporszy** *dość spory, niemały.* Kn. < Przy + Sporszy>

Przysporzenie, a, blm., czynność cz. **Przysporzyć.**

Przysporzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysporzyć ś.**

Przysporzyć, y, ył, nied. **Przysparzać I.** *powiększyć ilość czego, przymnożyć, napędzić czego, przyczyniając nabawić czego, przydać, spotęgować co:* Zawżdy ja ciebie nasycę, opatrzę i wszystkiego dobrego tobie przysparzać będę. Rej. Czas wszystkiego przysparza a przybawia, jedno trzeba przetrwania. Glicz. Nie tylko że mu państwa nie wziął, ale mu jeszcze przysporzył. Kosz. Chcąc P., umniejszył. Kn. (łakomy dwa razy płaci. L.). Bóg mu tym więcej przysparzał wszystkiego. Prot. Bóg mnie nie wysłuchawał, ale jeszcze we dwójnasób mojej nędzy przysparzał. Baz. (= *podwajał ją*). Tedy Polidorowi pogrzebu wznawiamy i więcej na mogiłę ziemi przysparzamy. Koch. J. (= *przypuszczamy*). Wiatr powstając przysparza do żeglugi biegu. Koch. J. Mnoż w nas nadzieję, przysporz prawej wiary. Kochan. Niewiasty, wesoło krzycząc, śmiałości swoim dodawały, a nieprzyjaciołom strachu przysparzały. Stryjk. Wiele sobie przysporzył powagi. Troc. Co śmiechu i żartów przysporzyło. Troc. Nie przysporzysz tym. Troc (= *nie wzbogacisz ś., nie pomożesz sobie*). Pogardzanemu szałów P. Krasiń. P. komu niepotrzebnie pracy, kłopotu. Niech Bóg wam przysparza szczęścia i życia. Mał. Mówią, o Panie! żeś mię upokorzył, a Tyś mi zasług i chwały przysporzył. Uj. Oddać, co nam wojna przysporzyła. Sienk. **2.** †P. *przeciągnąć, przedłużyć, przewlec co (w czasie).* Kn. **3.** †P. *spowodować, wywołać, sprowadzić, pociągnąć za sobą:* Przysporzył sobie śmierć, nieszczęście. Troc (= *nabawił ś. jej samochcąc*). Przysporzyło to zgubę jego. Troc. **P. ś.** *przymnożyć ś., przybyć, powiększyć ś.:* Przysporzyło ś. pracy. <Przy + Sporzyć>

Przysposabiacz, a, lm. **e** p. **Przysposobiciel.** Bobr. <Od Przysposabiać>

Przysposabiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysposobić.**

Przysposabianie, a, blm., czynność cz. **Przysposabiać.**

Przysposabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysposabiać ś.**

Przysposobiciel, a, lm. **e, Przysposabiacz** *ten, co przysposobił a. co przysposabia.* Troc. <Od Przysposobić>

Przysposobicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przysposobiciel.**

Przysposobić, i, ił, †**Zasposobić,** nied. **Przysposabiać I.** *przygotować, przyszykować, przyrządzić, przyrychtować, uczynić sposobnym:* Przysposobił go do żołnierskiego rzemiesła. Troc. P. naukę do łacnego pojęcia. Troc. (= *przystosować*). P. chłopca do szkół. Bardziej lubię wrodzoną mowę, niż przysposobioną. Rogal. (= *nabytą*). Ale śmierzmy zapędy, niech w nas żółć nie puka, najłacniej jest strofować, P. sztuka. Zabł. Sztuka wdzięków przysposobi i przydaje piękności. L. Suma przysposobionych płodów musi przewyższyć sumę potrzeb miejscowych. Sur. Przysposobiła sobie rodzinę. Rzew. P. kurtkę do wypraw wojennych. Rzew. Przysposobił sobie na zimę wielką ilość zapasów. I wiele, wiele P. łyków, tyle w Atenach wezmą niewolników. Uj. Poszukał pałki, którą miał przysposobioną. Krasz. Trzeba ją przysposabiać powoli do ostrych kolców. Korz. (= *przyzwyczajać*). Żydzi przysposobili sobie na dzień ten uroczysty łokszynę, gugle i rybę faszerowaną. Jeż. Począł przysposabiać prom do puszczenia go na rzekę. Orzesz. P. kogo na śmierć, do spowiedzi. **2.** sobie dziecko za swoje = *przyjąć, przybrać; adoptować.* Kto sobie dzieci za własne przybiera, zowie ś. przysposabiającym ojcem a. przysposabiającą matką; przybrane zaś przysposobionym dziecięciem. Cyw. Przysposobił go za syna. Troc (= *usynowił*). **3.** †P. *przysporzyć, przymnożyć, przyczynić; zjednać, przynieść:* Więcej mu to przysposobiło sławy. Troc. **4.** poł.: Bóle przysposabiające (dolores praeparantes). **P. ś. I.** *przygotować ś., przyszykować ś., uzdolnić ś.:* W szkole tej na sprawiedliwych sędziów i wybornych rządców przysposabiają. L. P. ś. do czego. Troc. **2.** w co = *zaopatrzyć ś.:* P. ś. na zimę w opał. <Przy + Sposobić>

Przysposobienie, a, blm., czynność cz. **Przysposobić:** P. pióra do grubego pisma, ręki do żelaza Marsowego. Troc. Nie wzięliście ducha niewolstwa, ale wzięliście ducha przysposobienia, przez którego wołamy: abba, to jest ociec.

B. B. P. kogo do spraw publicznych. Troc. Tyberjusz był synem Augusta przez P. *(=przez adoptację)*. Akt przysposobienia.

× **Przysposobieniec, ńca,** lm. **ńcy** *syn przysposobiony, adoptowany:* Bolesław Wstydliwy dla niepłodności swej wyznaczył następcę Leszka Czarnego; wybór ten podobał ś. radzie dla cnót, które w młodym przysposobieńcu upatrywano. Nar. <Od Przysposobiony>

Przysposobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysposobić ś.**

× **Przysposobny** *przysposobiony, adoptownny:* Syn P.

× **Przysprawiec, wca,** lm. **wce** *imiesłów nieodmienny.* Mrzc. <Przy + * Sprawiec, od Sprawa>

Przysprychowy *znajdujący ś. przy sprysze.* Anat.: Żyła przysprychowa, przypromieniowa, odpromieniowa, odsprychowa, †żyła głowna (Sien.), głowowa; × barkowa podskórna, × zaskórna (vena cephalica). <Przy + Sprychowy>

Przysrogi, × **Przysroższy** *cokolwiek srogi.* <Przy + Srogi>

× **Przysroższy** p. **Przysrogi:** Zostawszy królem, był przysroższym. Bud. B. <Przy + Sroższy>

[**Przysrywka, i,** lm. **i**] p. **Przygryzek.** <Przy + * Srywka, SR/SIER/SOR>

× **Przyssać się, ssie ś., ssał ś.** *przypić ś., przypiąć ś., przyczepić ś., przypoić ś. do kogo, do czego:* Gąsienica przysysa ś. do korzeni drzewa i karmi ś. jego sokami. Przyssał ś., jak kleszcz do psiego ucha. Prz. Przen.: Ci, co ś. raz przyssali do jego ucha, tym tylko samym wierzy i tych samych słucha. Pot. <Przy + Ssać ś.>

× **Przyssanie się, a ś.,** blm., czynność cz **Przyssać ś.**

Przyssawka, i, lm. **i** *przyrząd pneumatyczny u zwierząt, za pomocą którego przyczepiają ś. one do ciała obcego; rodzaj miseczki mięsistej o dnie ruchomym, służącej do chwytania zdobyczy, do obrony, do pełzania.* Ślós. W kiszce cienkiej przyczepia ś. za pomocą haczyków i przyssawek. <Przy + Ssawka>

Przystacyjny *znajdujący ś przy stacji, w bliskości stacji położony:* Zabudowania, mieszkania, sygnały przystacyjne. <Przy + Stacyjny>

[**Przystacz, a,** lm. **e**] *obywatel żywiecki, zasiedziały wprawdzie, ale w Żywcu ani urodzony ani wychowany.* <Od Przystać>

Przystać, anie, ał, nied. **Przystawać,** † **Przystajać,** [**Przystajać**] **1.** p. **Przystanąć:** Skoro łódka do brzegu przystała, wysiadł. Skar. Gdyś u obrończej przystawał deski, sąd szeptał zcicha: broni Majewski! Przen.: † Iż osłów tak nagle naleźć nie mogli, a czas i godzina przystawała, sami ś. zaprzągli i matkę odwieźli. Falib. *(= następowała, przybliżała ś., nastawała).* **2.** *przypaść, przylec, pasować, szczelnie dojść, przyprzeć; leżeć gładko:* Przystaje co do ściany. Kn. Gdzie drzwi do podwojów trochę nie przystawały, przez to nieprzystawanie wrzucił tam on papier. Górn. Jak pas przystawa do bioder człowieczych, takem ja był ku sobie przyjął dom izraelski. B. B. Szafa nie przystaje do ściany. Troc. Suknia dobrze do ciała przystała. Troc. Odziany był suknią, która doń niedobrze przystawała. Krasz. Przystaje, jak do psa łyko. Prz. Przystało, jak siodło do krowy, do świni. Prz. Mat.: Figury nieprzystające, liczby nieprzystające = *niekongruentne.* Dwie figury (geometryczne) aby przystać do siebie mogły, trzeba, żeby ś. w niczym nie różniły. L. Równe oraz podobne figury przystać do siebie muszą, to jest położone jedna na drugiej zupełnie we wszystkich punktach zakrywać ś. Łs. [Ten serdak wam przystaje] = *dobrze leży; jest wam do twarzy, dobrze wam w nim.* **3. Przystać,** cz. teraz. nied. **oi** nied. **Przystawać,** × **aje** *pasować, licować, uchodzić, być przyzwoitym, odpowiednim, stosownym, być na miejscu, godzić ś.:* To czynić trzeba, co przystoi komu. L. Nie wszystkim wszystko przystoi. L. Ty zaś cokolwiek zaczniesz, dziecię moje, płakać, śmiać-li ś., przystoi-ć oboje. Groch. *(= jest ci do twarzy).* Łowczy przyodziewek bardzo mu przystoi. Troc. Każdemu to najwięcej przystoi, co jest za własnym jego przyrodzeniem. Kosz. Co komu przystoi, niech ś. tym stroi. Kn. Nie przystoi mu to, nie patrzy mu to z oczu. Kn. *(= nie wygląda na to).* Nie przystoi to na niego, *dedecet.* Kn. Przystało żądaniu wielu w tak słusznej rzeczy dogodzić. Troc. Nie przystoi to bratu (na brata). Troc. Nie przystoi nikomu głupim być. Prz. Wszystko mu przystoi. Troc. Żarty tu wcale nie przystoją. Węg. *(= są niewczesne).* Nie dość na tym, żeby nasze mowy przystały na tych, z któremi obcujemy; ale potrzeba, żeby i na nas samych przystały. L. Nikomu bardziej łaskawość nie przystoi, jak królom. Pilch. Służyłem mu w chorobie, jak na dobrego przystało przyjaciela. Boh. Czyliż przystało na ciebie, czyliż przynależało tobie podjąć ś. tego? Stasz. Po co to wam tę gazetę pisać, czy to przystoi na ludzi dobrze urodzonych? L. Tak jak na cnotliwych przystoi Polaków. Vol. Tu jasno widzieć ś. dało, jaki rząd przystał dla Polski. Ust. Doświadcza broni na sobie, czy ciału przystoi. Dm. (czy przyzwoita, pomierna. L.). Złorzeczyć, nie wiem, jeżeli przystoi. Kras. Poległ, jak Polakowi, rycerzowi przystoi. Niem. Nie czas już płakać, nie przystoją żale. Os. Czy to tak skromnie, ładnie, czy tak przystoi? Fred. A. Nam w miłości rozstrzygać, wam błagać przystaje. Fred. A. Znasz i wiesz lepiej, co czynić przystało. Krasz. Przystoi, jak garbatemu przy murze, jak świni w magierce. Prz. Przystoi, jak psu przy szpadzie. Prz. Bogu tylko jednemu przystało... cieszyć ś. ze swego dzieła i wyrzec, że dobrze. Kl. **4.** *przylgnąć, przylepić ś., przyczepić ś., czepić ś.:* Uważ, jak glina ta palce farbuje i do nich przystaje. Torz. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze ś. stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzmiałej przystawa, *tellus glomerata cogitur unda.* Żebr. [Jemu do rąk przystaje] *(= ma smołę w ręku, kradnie).* Przen.: Gdy srodze piekło słońce, pragnienie po niemałej drodze bogini przystało, *sitim collegit.* Żebr. *(= opanowało ją).* Przen.: [Przystało serdeńko do jego]. Bez ciebie żadne rzeki, żadne gaje, bez ciebie żadne miejsce k sercu nie przystaje. Szymon. *(= nie przypada; nie podoba ś., nie smakuje).* Przen.: Wtym mąż sędziwy, któremu wielka pobożność przystała, szedł przeciwko nim. P. Koch. *(= widoczna była po nim, malowała ś. w nim).* [Czego do mnie przystajesz?] = *czepiasz ś. mnie, przyczepiasz ś. do mnie, leziesz mi w oczy.* Gwar. **5.** do kogo, † komu = *przystąpić do niego, przejść na jego stronę, przyłączyć ś. do niego:* Boga odstąpiwszy, zdrajcą Boga zostawszy, do czarta przystałem. Skar. Mieczysława syn własny zdradził: wziąwszy wszystkę Wielką Polskę, która jeszcze przy ojcu stała, przystał do Kazimierza. Biel. M. P. do wojska = *pójść, wstąpić, zaciągnąć ś.* Przy-

stał do tej strony. Troc. Do nas przystał na tę perswazję. Troc. Przystaję do jakiego pana służyć, robić = przyjmuję u niego służbę. Kn. *(=godzę ś. do niego).* Przystał do pana za sekretarza, za pokojowego. Troc. Przystał do mnie służyć, robić. Troc. P. komu, *adstare*, *adhaerere*. Ps. flor. Przystajali są królowie ziemscy. Ps. flor. Idź między ludzi i na służbę przystań. Mick. Przystałem do nich, aby coś zarobić. Krasz. Myśli P. do Moskali, to jest wstąpić do wojska. Chm. Jaki taki... przystawał do nich, by ś. aby napatrzyć i nasłuchać. Reym. [P. na inną wiarę] = *przejść*. **6.** [P. do kogo] = *zamieszkać z kim razem, wprowadzić ś. do niego:* Przystała do niego *(= poszła z nim żyć na wiarę).* [Jeżeli parobek przystaje po weselu do dziewki]. **7.** na co, † k czemu = *przyzwolić, zezwolić, zgodzić ś.; zaakceptować co:* Synu mój, nie przystawajże, jeśliby cię grzesznicy zawieść chcieli. B. B. *(=nie chciej).* Nie przystaj na zwodzenie niewiasty. Leop. *(=oprzej ś. mu).* Wiele z Izraela przystało na nabożeństwo jego i ofiarowali bałwanom. Wuj. Insze też, którzy k temu przystawali, fukał, odwodząc je od tego. H. Tr. Cała zatym rada przystała na te słowa. Węg. Pielgrzym, przystawszy na wszystko, z Birą ku wsi ś. puścił. Wirt. Przystał na rozumienie jego. Troc. P. na propozycję, na warunki *(=przyjąć je).* Jak go zmęczymy, na wszystko przystanie. Fred. A. Ja musiałam na to P. Krasz. [Co brat powie, to przystanę]. <Przy + Stać>

Przystajać, e, ał p. **Przystać**. <Przy + Stajać>

Przystajanie, a, blm., czynność cz. **Przystajać.**

† **Przystajnia, i,** lm. **e** p. **Przystań**: Przyciąga nieprzyjaciel, od przystajnie biją Trojanie, bronią brzegu. Żebr. <Przy + Stajnia>

† **Przystałość, i,** blm. rz. od **Przystały.** Troc.

† **Przystały** *przystojny, przyzwoity:* Rzeczy zdrożne i nieprzystałe dworzaninowi. Górn. <Od Przystać>

Przystanąć, nie, nął, Przystać, nied. **Przystawać** *stanąć, zatrzymać ś. na chwilę:* Grzesio przystanął dla napojenia koni. Wilk. Szedł powoli przystając i przyśpieszając kroku. Krasz. Uciekał, lecz co chwila przystawał na ganku. Berw. <Przy + Stanąć>

Przystanek, nku, lm. **nki 1.** *przystanięcie, zatrzymanie ś., pauza, odstęp czasu:* Na tych zadawanych pytaniach i odpowiedziach, które długie przystanki dzieliły od siebie, upłynęło dużo czasu. Krasz. **2.** *miejsce przystawania, postój chwilowy:* P. kolejowy = *stacja podrzędna:* Uzyskał P. kolejowy dla swej osady. Es. P. tramwajowy. **3.** *podest między przęsłami schodów:* Odetchnę na przystanku. <Od *Przystan, Przy+Stan, ST(O)/ST(A)>

Przystanie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Przystać:** Groza wspomnieć na one odstępy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. Birk. [P. młodych] = *zamieszkanie nowożeńców u rodziców pana młodego lub panny młodej.* **2.** †P. p. **Przystań:** Wyspy obaczył, ludzi wyrozumiał, przystępy, porty, przystania oględał. Warg.

Przystanięcie, a, blm., czynność cz. **Przystanąć.**

Przystaniowy, Przystanny przym. od **Przystań.** Fl.: **P., ego,** lm. **i** rz. *dozorca przystani statków parowych.* <Od Przystań>

Przystankowy przym. od **Przystanek:** Budynek P. Kol.: **P., ego,** lm. **i** *zawiadowca przystanku.* <Od Przystanek>

Przystanny p. **Przystaniowy;** *przeznaczony do przystanięcia:* Niema portów przystannych ciosanych z kamieni. Tet. <Od Przystań>

Przystań, i, lm. **e** *miejsce w brzegu morza, jeziora lub rzeki, do którego statki zawijają dla wylądowania, ładowania, schronienia ś. przed burzą lub falą, port:* Zawinąć, przybić do przystani. P. parowców, okrętów. P. sztuczna. <Przy + *Stań, ST(O)/ST(A)>

[**Przystarać się, a ś., ał ś.**] *postarać ś., przysposobić.* <Przy + Starać ś.>

[**Przystaranie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przystarać ś.**

× **Przystarczać, a, ał** p. **Przystarczyć.** <Przy + Starczać>

× **Przystarczanie, a,** blm., czynność cz. **Przystarczać.**

× **Przystarczenie, a,** blm., czynność cz. **Przystarczyć.**

× **Przystarczyć, y, ył,** nied. × **Przystarczać** *przynieść, przysłać dla zaopatrzenia, dostarczyć:* Podług wieku dziecięcia przystarczacie mu karmi. L. <Przy + Starczyć>

Przystary, × **Przystarzały** *trochę stary, podstarzały:* Okręt był P., jako to jeszcze przed lat trzynastu budowany. Warg. <Przy + Stary>

[**Przystarz, a,** lm. **e**] *mąż, który osiadł na żoninym gospodarstwie.* <Od Przystać>

× **Przystarzały** p. **Przystary:** Baba już przystarzała. Błaż. Władysław, sam kwitnącej młodości będąc, małżeństwem ś. przystarzałej Elżbiety brzydził. Błaż. Perukę na trochę przystarzałą głowę włożył. Alber. <Od *Przystarzeć, Przy + Starzeć>

Przystaw, a, lm. **owie,** † **Przystawa 1.** a. **Przystawca** *człowiek przystawiony przy kim dla dozoru, straży lub usługi, asystent, ochmistrz, włódarz, nadzorca, strażnik, ekonom:* P., przełożony nad czymś, nad robotnikami, nad dozorcami więzienia. Otw. S. Rzekł tedy Booz do sługi swego, który był przystawem nad żeńcami. Wuj. Nad szyjami Żydów w Egipcie przy robocie z biczmi przystawowie ustawicznie stali. Stryjk. Zakon jest jakoby P. upominający nas ku powinności naszej, żebyśmy nadaremno łaski Bożej nie brali. Żarn. Jeśliby kiedy ogień święty za niedbałością przystawów zgasł, tacy gardłem karani bywali. Stryjk. Pokojowi w saraju nie dbają na surowość swoich przystawów. Kłok. Król jest stróżem i przystawem praw, iż broni praw i do skutku je przywodzi. Gostk. *(= egzekutorem).* Bóg nam dał za przystawy a. stróże anioły. Wuj. Boga prosimy, aby królowi raczył przydać za przystawa anioła swego. Wer. Moskwie król kazał wychodzić z zamku, dawszy im przystawy, aby ich nie szarpano. Paszk. (eskortę, gwardją. L.). Bardzo poczciwą matronę od matki wzięła za przystawa. Pot. *(=za ochmistrzynię).* Syn za rozkazem ojcowskim był przystawem u jego gościa, przestrzegając na wszym wczasu jego. Papr. Bardzo był rad pan mój tym gościom, u których wszystkich jam był przystawem. Górn. Bononus u Aureljana ten urząd miał, iż posłów północnych częstował i przystawem ich bywał, aby, one popoiwszy, mógł wszystkie sekreta z nich wyczerpnąć. Star. Wydano też surowy rozkaz, aby żaden człowiek z nami nie mówił, oprócz przystawów a strzelców, którzy nas strzegli. Niem. S. Po państwie także nie wolno im (faktorom kupców zagranicznych) jeździć bez przystawów hosudarskich. Niem. S. Nie dba na surowość przystawa swojego. Troc. Anioł, P. i stróż izraelskie-

go państwa. Troc. [P., dozorujący w polu ludzi przy robocie]. **2.** †P. *osoba oddana do usług posła, urzędnik dworski asystujący osobie przybylej w poselstwie.* Słup., Troc. **3.** [P. stanowy w Rosji] *pomocnik naczelnika powiatu w wydziale policyjnym, naczelnik straży ziemskiej.* **4.** × Linje odpowiadające zowiemy przystawami, *applicatas* a. *ordinatas.* Hube, Śniad. Zdr. × **Przystawek, [Przystawеńko].** <Przy + Staw>

Przystawa, y I. × P., lm. **y** = a) *dostawa, dostarczenie, transport przysłany, liwerunek:* P. konopi powinna być poczytana za dobrą, kiedy w niej przez połowę znajdować ś. będzie samców i samic. Jak. J. Myślisz, że po tym kroku zapomną w Warszawie tę mąkę... hm! ten owies w ostatniej przystawie, co to zgniły... rozumiesz? Fred. A. b) *podpórka, tyka, żerdź:* Gałązki przywięzywane ku żerdziom a. przystawom niejakim. Trzyc. c) × P. *eskorta, świta, drużyna, gwardja:* Ja będę jeździł otoczony liczną przystawą kozaków i karabinjerów. Niem. d) bud. *podpora, słup, filar, pilastr i t. p. przystawiony do kolumny dla pomocy dźwigania ciężaru, węgar.* Podcz. e) hut. *zwężenie ś. pieca wielkiego pod spadkiem,* słup. **2.** lm. **owie** p. **Przystaw:** †P. moskiewski. Niem. †P. dworski jeszcze nie był nadjechał. Niem. [P., ekonom, dozorca robotników]. †P., dozorca szybu kopalnianego, przystawca. Łab. <Przy + *Stawa, ST(O)/ST(A)>

Przystawać, aje, awał p. **Przystać.** <Przy + Stawać>

Przystawalny *mogący przystawać, przystający:* Figury gieometryczne przystawalne = *równe, zlewające ś. z sobą po nałożeniu jednej na drugą.* <Od Przystawać>

Przystawanie, a, blm., czynność cz. **Przystawać.** Mat.: P. a. przystosowanie figur równych. P. trójkątów. Twierdzenie o przystawaniu trójkątów. P., czyli kongruencja liczb według danego modułu.

Przystawca, y, lm. **y I.** p. **Przystaw:** Jeszcze wtedy bywali kmiecie w urzędach, bywali przynajmniej przystawcami. Lel. **2.** [P.] *sługa dworski, urzędnik, oficjalista.* <Od Przystawić>

Przystaweczka, i, lm. **i** p. **Przystawka.**

× **Przystawek, wka,** lm. **wkowie I.** p. **Przystaw:** Każdemu urzędnikowi młodszy P., to jest jego sługa własny, abo od pana mu powinien być dany. Haur. **2.** hut. *kamień położony pod babką przed zaprawą wielkopiecową.* Os. J. <Od Przystaw>

[Przystawеńko, a, lm. **owie]** p. **Przystaw:** Panie P., daj nam podwieczorek.

× **Przystawiacz, a,** lm. **e, Przystawiciel** *dostarczyciel, dostawca:* Grecy nie byli szczególnie przystawiaczami zabaw dla ludu, byli raczej surowemi cenzorami rządu. L. <Od Przystawiać>

Przystawiać, a, ał i P. ś. p. **Przystawić.** <Przy + Stawiać>

Przystawianie, a, blm., czynność cz. **Przystawiać:** P. zmarłego. Troc. Chłopów nie ma nigdzie urzędnik bez przystawiania słać, a przystawa doświadczyć każdego, aby w nim nie wątpić. Haur. Chir.: P. baniek, pijawek (applicatio).

Przystawianie się, a ś., blm., gm. czynność cz. **Przystawiać ś.**

× **Przystawiciel, a,** lm. **e** p. **Przystawiacz.** <Od Przystawić>

Przystawić, i, ił, nied. **Przystawiać I.** *postawić przy czym, stawiąc przytknąć, stawiając przysunąć:* Stół, który stał na stronie, do nich przystawiała. Otw. P. drabinę do muru. Troc. Przystaw wody do ognia, zgotuj co dla gości. Stasz. Przystaw do ognia w garku, niech zawre, potym odstaw i ostudź. L. P. garniec do ognia. Troc. Kucharko, kiedy przystawicie? Troc. Gospodyni przystawiła spory garnek kaszy. Wirt. Więcej niż tysiąc drabin razem przystawili. P. Koch. Już przystawiono do szańców drabiny. Kras. P. drabinę do muru. Kn. Burbon przystawił do murów rzymskich drabinę i zginął. Lel. P. komu bańki (= *postawić*) Przen.: P. komu stołka = *przysłużyć mu ś. przez złość, zawiść; uszyć mu buty, narazić go złośliwie na stratę, niepowodzenie.* Przen.: *dostawić, przyprowadzić a. przywieźć; przytransportować:* Obiecał Władysławowi królowi P. oddanego sobie z niewoli Kazimierza. Nies. Temu, kto cię przystawi, nagrody naznaczył. Kniaź. Przen.: × Wczoraj przystawiono ciało nieboszczyka. Troc (= *przyprowadzono, przywieziono*). Ukryty tam Muhamed został przez Słowianina Anbaro przystawiony do stopni tronu. Szaj. **2.** *dostawić; przydać, przyłożyć przez postawienie:* Przystaw do tego słupa drugi. Troc. P. swoją stawkę do ogólnej stawki w grze (= *przyłożyć ś. do stawki*). Ów, który przegrał, przystawia. Dar. J. Przystawiał ktoś zawsze. Krasz. (= *dostawiał ś. na cudzą kartę*). Przen.: *przybudować:* Dawny dwór co roku przybudowywano, szopy przystawiano, bo ich nie starczyło dla przybywających gości i dworu. Krasz. **3.** Linja przystawiona, przystawka, *tangens.* Sol. (przystawka, styczna linja. L.). **P. ś. I.** *stawić ś., przybyć:* Urzędników i senatorów przystawiło ś. do boku króla niemało. Krasz. Przystawił ś. za nią w chmurne kraje północy. Krasz. **2.** *dostawić ś., przyłożyć od siebie do stawki w grze:* Będę ś. przystawiać do pańskich kart. Bliź. **3.** przen. gm. *przyczepić ś., podsunąć ś., zalecać ś., przysiąść ś.:* P. ś. do facetki. **4.** [P. ś.]? *przyczaić ś.:* Wlazła do chlebowego pieca, przystawiéła sie, siedzi. <Przy + Stawić>

Przystawienie, a, blm., czynność cz. **Przystawić.**

Przystawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przystawić ś.**

Przystawka, i, lm. **i I.** × P. *przystawienie, dostawienie.* L. **2.** *misa średniej wielkości, półmisek, salaterka:* Dają ś. na przystawkę potrawy rozmaite i takowe przystawki stawiają ś. pomiędzy półmiski na pierwsze lub drugie danie. Wiel. W. Podlewę do indyka dają na przystawkę osobną. Wiel. W. Ze szkła przystawki do stołów bywają osobliwie w kolorach. Torz. Galanterja stołowa z przystawkami trzema złocistemi. Niem. Gdy przyszło do podziału mleka, każdy z chłopiąt w przystawkę brał, co mu na porcją naznaczono. Kras. Przen.: *potrawa środkująca między sztukamięsą a pieczystym (np. potrawka, pierogi i t. p.).* **3.** *budynek przystawiony, przybudówka:* Domek z przystawką dzikim winem opleconą. Gaw. Znajdował ś. na tyle domu w przystawce. Bliź. W oknach i w wystających przystawkach widać było czepce, złote i aksamitne czółka a. przetowłose głowy dziewcząt. Sienk. Pełno było dworzyszcz, ozdobionych przystawkami i czarnym krzyżowaniem po ścianach. Sienk. **4.** [Wrazie przepełnienia barci lub ula plastrami miodu wyjmują z otworu t. zw. wzdłuż i przymocowują skrzynkę, która zowie ś. przystawką: zalepiają szpary po bokach, aby pszczoły prowadziły dalszą robotę plastrów w tej przystawce]. **5.** [Wierzono, że bywa skutecznym „dać na

przystawkę", to jest kupić i postawić na ołtarzu świecę, aby ś. codziennie przez jakiś czas paliła, a złodziej skończy życie wraz z dogorywającą świecą, jeżeli kradzieży nie zwróci lub nie podrzuci skrzywdzonemu. Gac. Dziś w całej parafji wiedzą, że „P." znaczy mściwość pogańską. Gac.]. 6. mat.: †P., przystawiona linja =*styczna, tangens.* Troc. 7. mech. *przedmiot przystawiony:* P. pasowa = dwa lub więcej kół pasowych na wspólnym wale, będących pośrednikiem przenoszenia siły z głównego wału napędnego na koła napędowe silnicy, np. tokarki. P. zębowa. 8. ogr. *szczepienie przez nasadzenie zrazka z boku.* 9. ręk. *mankiet nadsztukowany u rękawiczki, mieszczący na sobie jeszcze jedną lub więcej dziurek do zapinania.* 10. teatr. = a) *oddzielna część dekoracji teatralnej, wyobrażająca np. dom, skałę, drzewo i t. p.* b) *rola, która nic prawie w sztuce nie znaczy, bez której sztuka mogłaby ś. obejść:* O aktorze grającym przystawkę mówią za kulisami, iż udaje krzaczek, chałupkę lub inną przystawkę. Zdr. **Przystaweczka.** <Od Przystawa>

Przystawnik, a, lm. i rzem. p. **Przykład.** <Od Przystawny>

Przystawny 1. *mogący być przystawionym.* 2. *przystawiony:* Pełni zbożem przystawne stogi. K. G. Był do posłów P. jeden dworzanin. Trzt. (=*był przystawem przy nich*). <Od Przystawić>

×**Przystawo, a,** lm. a p. **Przystawstwo:** Na stanowiska i P. naznaczone jeden towarzysz drugiego nie ma najeżdżać. Vol.

Przystawstwo, a, lm. a **1.** *urząd, obowiązek przystawa.* K. G. 2. *wsie oddane pod wojsko dla rozkwaterowania onego.* 3. ×P., ×**Przystawo** *miejsce przystania, przybycia, stacja, stanowisko, szczeg. żołnierskie, posterunek:* Żołnierze na potym w żadnych dobrach żadnych leż, przystawstw i stacji mieć nie będą. Vol. Bolesław posiłki ruskie i węgierskie po tym zwycięstwie na przystawstwa rozesłał, *in hiberna distribuit.* Błaż. Służebne rycerstwo było rozłożone po wsiach na przystawstwa, jako jest obyczaj. Biel. M. Żadne stanowiska, stacje, przystawstwa, leże żołnierzowi nie mają być rozdawane. Vol. Na leżach towarzysz nie ma sobie obierać przystawstwa, ale wedle rozdziału rotmistrzowskiego, i to swowolnie nie brać z tego przystawstwa żywności. Vol. Żołnierzom w Rusi ustawiono szacunek na jałowice, gęsi, kury, siano, jako mają płacić, i przystawstwa rozdawać po wsiach kazano. Biel. M. 4. blm. zb. *przystawowie, dozorcy, stróże.* <Od Przystaw>

×**Przystąpiciel, a,** lm. e *ten, co przystąpił a. przystępuje.* L. <Od Przystąpić>

Przystąpić, i, ił, †**Przystępić,** [**Przystąpnić**], nied. **Przystępować, Przystępywać 1.** a. †P. ś. *stąpając przybliżyć ś.; idąc przysunąć ś., dostąpić, podejść:* Przystąpi do niego i ludzko go wita. P. Koch. Przystąpcie ś. bliżej ku mnie. B. B. Przystąpiwszy ś. do niego, rzekł mu... Leop. Na to pytanie jedna z muz wystąpi i zalawszy ś. łzami, do mnie ś. przystąpi. Jur. Przystąpiwszy ś. k niemu... Otw. S. Przystąpił do słupa. Troc. Nieprzyjaciel przystąpił pod miasto. Troc. Przystąpiwszy do niego, powiedział mu. Troc. A teraz idź ku tronowi i przystąp i słuchaj. Krasiń. P. do niego nie wolno było nikomu. Kaczk. Ani było P. do chaty. Krasz. Ani przystępuj do niego bez kija. P. do egzaminu (= *poddać ś. mu, zgłosić ś. do niego*). P. do komunji, do spowiedzi. Przystępuję do stołu Bożego = komunikuję. Kn., Troc. My świeccy ludzie, co jedno ledwie trzykroć do roku, drudzy ledwie raz, nie przystępujemy, ani za grzech swój żałujemy. Jan. Przen.: [P. do żony] = *pójść na jej gospodarkę,* pójść w przystępy. W zgryzocie okrutne bóle pod serce przystępują. Orzesz. [Przystąpiło jemu cości do głowy] = *dostał chwilowego obłąkania, nagabnęło, opanowało go licho.* [Czy przystąpiło do ciebie?]. Przen.: P. do czego = *zabrać ś., wziąć ś. do czego; rozpocząć co:* Przystąpmy do rzeczy. Troc. Przystąpił do tego punktu, do tej materji. Troc. Czas już P. do kwestji. Mick. Pierwszy do tak ważnego przystąpię wyboru. Fred. A. Są ludzie nie umiejący nigdy P. odrazu do tego, co chcą powiedzieć. Wit. Ale przystąpmy nareszcie do interesu. Racz miłość wasza do aktu P. Mał. W obecności tych osób przystąpiono do otwarcia grobu. P. do czego = *przystać, przyłączyć ś.; wziąć udział w czym:* P. do spółki. Stanisław August do każdej przystępował konfederacji, tylko do obrony niepodległości ani razu nie przystąpił. Lel. August w imieniu swoim i wojska do Targowicy przystąpił. Lel. Przen.: Przystąpiło do tego i to nieszczęście. Troc (=*przyłączyło ś., przyczepiło ś., przyplątało ś.*). Przen.: P. do czego=*przystać, zgodzić ś., przyzwolić, pisać ś. na co, solidaryzować ś. z czym:* Przystępuję (przystaję) do rozumienia, do zdania twojego. Troc. Przystępuję do żądania waszmości. Fred. A. 2. †P. *nastąpić, zapaść, zjawić ś.:* Nie uczynię tego, aż przystąpi rozkaz i wola twoja. Troc. 3. *przydeptać, przycisnąć nogą, nastąpić:* Przystąpiłeś mu szatę. Troc. Nie przystępuj jej nóg pod ławą. Sienk. [Głowiczkę przystąpił, karkiem jej zakręcił]. 4. †P. *przybyć, przymnożyć ś., przysporzyć ś.:* By-ć sobie Łazarza kto mądrego wystawił, takiemuby o łokieć rozumu przybyło, a na mądrości jego niemałoby przystąpiło. Gil. 5. anat.: × Nerw przystępujący p. **Dodatkowy.** <Przy + Stąpić>

Przystąpienie, a, blm., czynność cz. **Przystąpić:** Wolność ma do przystąpienia. Troc. Przy przystąpieniu do traktatów. Troc. Na wypadek nieprzystąpienia do odsiadywania kary—kara banicji. Kraus.

†**Przystąpienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystąpić ś.**

[**Przystąpnić, i, ił**] p. **Przystąpić:** Przystómpnijcie do Kasiuni. <Przy + *Stąpnić z Stąpnąć>

[**Przystąpnienie, a,** blm.] p. **Przystąpnięcie.**

[**Przystąpnięcie, a,** blm., **Przystąpnienie**] **1.** czynność cz. **Przystąpnić.** 2. *przystęp:* Żydzi do panów największe P. mają. <Przy + Stąpnięcie>

[**Przysterbać się, a ś., ał ś.**] *przywlec ś.*

[**Przysterbanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przysterbać ś.**

Przysterować, uje, ował *sterując przybyć dokąd:* P. czólnem, balonem. <Przy + Sterować>

Przysterowanie, a, blm., czynność cz. **Przysterować.**

†**Przystękać, a, ał** *stękając przycierpieć; przypieczętować chorobą, odchorować:* Jak ja ś. nie mam lękać, a jeśliże nie umrzeć, pewnie mi P. Rej. <Przy + Stękać>

†**Przystękanie, a,** blm., czynność cz. **Przystękać.**

Przystęp, u, lm. y, †**Przystępa 1.** *przystąpienie.* Przen.: a) *napad, atak, dostęp, paroksyzm:* W przystępie gniewu, obłędu, wścieklizny. P

gorączki. b) × P. *wstęp:* P. do matematyki, do prawnej nauki. Troc. c) [P.] *wstęp, przemowa wstępna, zagajenie.* **2.** *miejsce, którym przystępują gdzie, którym ś. dokąd dostają, dostęp:* Przystępy do miasta osadził. Troc. P. zagrodzić. Troc. O drogach i przystępie do Szwabów ś. wywiadował. Warg. Miejsce owo ze wszystkich stron rzeka obeszła; jeden ma i to dosyć ciasny P. Warg. Z ganku drabinę plecioną spuszczała i po niej P. do siebie dawała. P. Koch. Wszystkim przystępom do nieczystości zabiega. Skar. *(=drogom).* P. tam trudny. Krasz. **3.** †P., [**Przystępa**] *przystań, port, ostoja:* Place a przystępy okrętom. Kosz. Przen.: Małżeństwo nierządnej żądzy i miłości jest najpewniejszy port a P., do którego ś. każdy garnie, który dobrze żyć chce. Glicz. **4.** *wolność przystąpienia, wolny dostęp, wstęp:* Dom jego stoi mi otworem i tam mam wolny P. Dambr. Do Pana Boga zawsze mi gotowy jest P. i z nim sprawuję, kiedy chcę. Skar. Jeśli słowom moim P. być może do wiary twojej. Otw. Najprędszy ma P. do bogów ubogi. Pot. Mam P. do domu tego, do niego. Troc. P. daję, czynię komu gdzie. Troc. Bronić komu przystępu. Troc *(= nie dać komu dostąpić).* O próżności! wynosić ś. z tego, że mamy wolny do panów P. L. Niejakiś filozof przystępu do króla szuka. Boh. Precz stąd, ani przystępu! precz, gminie światowy! L. Czort P. do ciebie miał. Orzesz. Zwierzęta bez przystępu gazu kwasorodnego żyć nie mogą. Śniad. J. *(=przypływu).* **5.** †P. i odstęp morski, wylew i odlew. L. *(= przypływ).* **6.** [Przystąpić do żony, pójść w przystępy, czyli na jej gospodarkę]. Spodziewam ś., że nie pójdziesz w przystępy, ale ją nam do Tęczyna sprowadzisz. Niem. <Przy + * Stęp, STĘP/STĄP>

†**Przystępa, y,** lm. **y,** [**Przystępa**] p. **Przystęp.** B. Sz. <Przy + * Stępa, STĘP/STĄP>

†**Przystępca, y,** lm. **y** *ten, co przystępuje:* Łaskę Bożą tak ściśle do używania upominków świętych przywięzują, że mniemają, aby każdy P. a użytelnik sakramentu miał brać zbawienie. Zigr. *(=uczestnik; komunikant).* <Od Przystępić>

× **Przystępczy** *wstępny, przygotowawczy:* Wiadomości przystępcze. Sł. wil. <Od Przystępca>

Przystępić, i, ił p. **Przystąpić.** Kaz. 1555. <Przy + * Stępić, STĘP/STĄP>

†**Przystępienie, a,** blm., czynność cz. **Przystępić.**

[**Przystępień, pnia,** lm. **pnie**] *mężczyzna, który po ożenieniu ś. zamieszkał u żony, na jej gospodarstwie.* <Od Przystępny>

Przystępnie I. przys. od **Przystępny. 2.** [P.] *dogodnie:* Mieszkali daleko... nie było im P. do kościoła.

Przystępność, i, blm. rz. od **Przystępny.**

Przystępny I. *do którego łatwo przystąpić, dostępny.* Troc. Miejsce przystępne. Przen.: Niełatwoby był wszelkiej pokusie P. Krasz. **2.** przen. *łatwy w obejściu, popularny, nie dumny:* Nasz pan jest bardzo P. Dziewczę tak było ładne, a tak zdawało ś. przystępne i miłe. Krasz. **3.** *zrozumiały, popularny, jasny:* Wykład P. Mowa przystępna nawet i dla prostaczków. **4.** Cena przystępna = *dostępna, niewygórowana, umiarkowana, możliwa.* Cena była przystępna. Krasz. <Od Przystęp>

Przystępować, uje, ował i †**P. ś.** p. **Przystąpić.**

†**Przystępowały** *który przystępował:* Powiadała, które członki jad zabierał, a gdy już do wnętrza P. szedł ku sercu, zawołała córek. Warg.

Przystępowanie, a, blm., czynność cz. **Przystępować:** P. do stołu Boskiego, komunja święta. Kn. Wieczerzą Pańską Polacy przystępowaniem zowiemy. Sekl. Co do nóg przystępowania, choćbym i chciał, nie mogę, boć one w powietrzu jej wiszą. Sienk. *(=przydeptywania).*

†**Przystępowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystępować ś.**

Przystępywać, uje, ywał i †**P. ś.** p. **Przystąpić.**

Przystępywanie, a, blm., czynność cz. **Przystępywać.**

†**Przystępywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystępywac ś.**

†**Przystoić się, i ś., ił ś.** *szczycić ś., pysznić ś., wynosić ś.:* Przystoili ś. słowem herbem, klejnotem szlachectwa swego. Bobrow.

†**Przystojenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystoić ś.**

†**Przystojeństwo, a,** blm. p. **Przystojność:** Sprawiedliwość uczy nas czynić, co przystoi, a od tego nas odwodzi, co przeciwko przystojeństwu. Górn. Teraz, jak w pieniądzach ludzie smak poczuli, cnota i P. do kąta ś. tuli. Kochan. Rzplta trwała być nie może, jeno gdzie cnoty i przystojeństwa ludzie ś. dzierżą. Kochan. (Dworzaninowi polskiemu potrzeba) pięknych zwyczajów, skromności, przystojeństwa, od którego ś. w żadnym postępku odstrzelać nie ma. Górn. <Od Przystojny>

Przystojnie przys. od **Przystojny:** Bóg P. z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. Białob. Do tego potym doszło, iże tu o przedłużeniu żywota przystojniej . . . rozmawiać ś. ma. Sz. Przystojniejby mu było do mnie przyjść. Troc. Aby w jedzeniu, w piciu, w mowie, w staniu, w chodzeniu P. sobie poczynali. Górn. Pojadali też P., wolno, w milczeniu prawie. Reym.

Przystojnieć, eje, ał *stawać ś. przystojnym, urodziwym, pięknieć:* Halka przystojnieje i ładniejszą jeszcze będzie od panny Józefy. Orzesz. <Od Przystojny>

Przystojnienie, a, blm., czynność cz. **Przystojnieć.**

Przystojno I. †P. przys. (=rod. ni. od przym.) od **Przystojny:** Lepiejci wżdy poczynać, co komu P. Biel. M. **2.** [P.] = a) *ładnie, do twarzy:* Bo ci tak P. w tym wianecku chodzić. b) *przyzwoicie, zasobnie:* P. do ludzi tatulo mię wyrządzi.

Przystojność, i, blm., †**Przystojeństwo** rz. od **Przystojny:** P., którą łacinnicy zowią *decorum*, wielkie ma zalecenie i w sprawach Boskich. Hrb. Przyjacielowi więcej, niż prawdzie, chcieć służyć zda ś. przeciw przystojności. Kochan. We wszystkich, choćby najpotoczniejszych, działaniach zachowaj P. Kras. P. powinna być zachowana w uczynkach, mowach, postępkach, żeby ś. wszystko zgadzało z wiekiem, stanem, płcią. L. P. jest, gdy to czynimy, co ś. zgadza z człowieczą zacnością. Kosz. Piękność jest twarz przyjemna a która pragnie przystojności; a szkaradność zasię twarz mierziona, która chciwa jest na nieprzystojeństwo. Górn. W tym stanie ma na uczciwość i P. szlachecką. Troc. P. tego nie pozwala. Troc. P., własność rzeczy, iż to ma, co jej mieć należy, przystoi, co jej przeznaczenie mieć przyzwala. Podcz. Na ubocz zeszła nawet P., o której zachowywanie mieszkańcy . . . okolic szlacheckich wielce dbają. Orzesz.

Przystojny **1.** *ładny*, *urodziwy*, *nadobny*, *dość piękny*, *gładki; elegancki*, *dystyngowany*, *wytworny*, *estetyczny:* Był Bolesław Chrobry wzrostu miernego, twarzy przystojnej. Nar. Jeden czyżyczek P. i młody. Gor. Francuz nie stary, P. Mick. Weszła nowa osoba przystojna i młoda. Mick. Młody i P. mężczyzna. Krasz. Przystojne ma manjery. Troc. **2.** † P. *przyzwoity*, *odpowiedni*, *stosowny*, *właściwy*, *godziwy*, *należny:* Uczciwość domu wielkiego synowi przystojna. Orzech. Są inne zabawy przystojne człowiekowi staremu. Górn. Więcbym chciał, żeby ta wspaniałość nie była przykra, jedno pomieszana z wdzięczną ludzkością, przystojną królewskiemu stanowi. Górn. Musi człowiek miarę jakąś przystojną chować, chce li obronną ręką ujść zazdrości ludzkiej. Górn. Do roboty przystojnej nikt jej nie uprzedził. Skar. Żyj, jak przystojna: zbytku, skąpstwa strzeż ś. wszego. Bach. Słowa wielmożności ludu rzymskiego i przeszłym zwycięstwom nieprzystojnego między niemi słychać nie było. Warg. W białej głowie ma być coś pieszczonego, w miarę przystojnego żeńskiej niedużości. Górn. Czas temu P. przyszedł. Rej. Abo przywróćmy stare obyczaje, a tak tenże postępek prawny niech zostaje; abo jeśli nam bardziej k myśli wiek dzisiejszy, uczyńmyż już i statut czasom przystojniejszy. Star. **3.** *przyzwoity*, *skromny*, *układny*, *delikatny*, *polityczny:* Podczas stołu mniej przystojna bajeczkę wmieszał w dyskurs. Nies. Miło widzieć, że przystojne masz obyczaje. Sienk. W przystojnym sposobie wszyscy milcząco przytym siedzieli. Ryd. Chociaż to i nieprzystojnym jest bez zaproszenia do czyjegoś domu wleźć, ... naszło sporo ludzi. Orzesz. Nic nieprzystojnego nie tylko czynić, ale i mówić nie dopuścił. Skar. **4.** *przyzwoity*, *porządny*, *uczciwy*, *należyty*, *poczesny*, *dostatni*, *doskonały:* Przystojną ma subsystencją. Troc. W podróżnym, ale przystojnym ubraniu. Korz. Przen.: Gdy Turek na nas z wojski następuje, słuszna, abyśmy mu odpór P. uczynili. Star. *(=przykładny).* Albo dary przystojne złożysz mi — alboli zadzierżysz je u siebie. Ryd. **5.** † P. *zaszczytny*, *chlubny*, *chwalebny:* Bijąc ś. z przemocą, biorą przystojne rany. Pot. **6.** [P.] a) *=porządny*, *schludnie ubrany.* b) a † P. *przydatny*, *zdatny*, *odpowiedni*, *stosowny:* Dajże, Boże, żonki, aby była do wszystkiego przystojna. Mám Jasia ładnego, do ś. przystojnego. Zwierzęta, które są przystojne do pokarmu ludzkiego. Petr. <Od Przystoi, od Przystać>

Przystołek, łka, lm. **łki** *podnóżek stołka*, *tronu*, *wogóle miejsce niższe do zajmowania w stosunku do innych:* Sługi mające zwykle na przystołku idące z lewej strony... Słow. <Przy+Stołek>

Przystosować, uje, ował, nied. **Przystosowywać** **1.** *przyłożyć stosownie*, *przypasować*, *dostosować*, *dopasować*, *zestosować:* P. (chir.) = złożyć z sobą powierzchnie kości przełamanej, brzegi rany przed jej zeszyciem (adaptare). P. deskę do drugiej. Troc. Testamentem potomka obowiązał, aby dopuścił sąsiadowi piętro do muru swego P. Sz. Niech ś. każdy pancerzem z djamentu zbroi, niech dobrze przystosuje hełm do skroni swojej. Przyb. Przen.: Prawa do skłonności i pożytku narodu P. trzeba. Troc. *(=nagiąć).* Co ś. mówiło o uszach, przystosuj oraz do oczu. Górn. *(=zastosuj).* **2.** Matematyka przystosowana *= stosowana.* Matematyka dzieli ś. na czystą i przystosowaną. Łs. Przystosowana matematyka stosuje odkrycia teoretyczne do pożytku społeczeństwa. Łs. **3.** *przyrównać*, *zestawić z sobą:* P. dwie bryły do siebie, szukać, wiele razy liczba pewnych miar zawartych w jednej mieści w sobie liczbę miar zawartych w drugiej. Jak. J. **P. ś.** do czego *= nagiąć ś.*, *nałamać ś.*, *zastosować ś.*, *dopasować ś.:* Przystosował ś. do jego woli, fantazji. Troc. Wobec Mirskich sprawił ś. Radziejowski jako przezorny, dyplomata, potakując każdemu ich słowu, przystosowując ś. Kasz. <Przy+Stosować>

× **Przystosowalny** *mogący być przystosowanym*, *dający ś. zastosować:* Zdanie przystosowalne. Logika Hegla jest prawdą absolutną, wszędzie zatym przystosowalną w historji, jak w naturze. Krasiń. <Od Przystosować>

Przystosowanie, a **1.** blm., czynność cz. **Przystosować.** **2.** lm. **a** *to*, *co przystosowujemy*, *zdanie*, *porównanie*, *pojęcie przystosowane.*

Przystosowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przystosować ś.:** Kościół zaakcentował swoją pożdatność do przystosowania ś. P. ś., nagięcie ś., przyzwyczajenie ś. do warunków bytu odmiennych.

Przystosowywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przystosować.**

Przystosowywanie, a, blm., czynność cz. **Przystosowywać.**

Przystosowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przystosowywać ś.**

Przystół, ołu, lm. **oły** *bufet*, *kontuar:* Każdy opilec może gardzić śmiele i u przystołu, nie tylko w kościele. Zabł. <Przy+Stół>

Przystrajać, a, ał i **P. ś.** p. **Przystroić.**

Przystrajanie, a, lm. **a,** czynność cz. **Przystrajać:** Ubiera ś. dość porządnie i bez krzyczących przystrajań, jakiemi odznaczają ś. zwykle elegantki tej kategorji.

Przystrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przystrajać ś.**

Przystraszenie, a, blm., czynność cz. **Przystraszyć.**

† **Przystraszny** *zbyt straszny.* <Przy+Straszny>

Przystraszyć, y, ył *strasząc przypędzić.* <Przy+Straszyć>

† **Przystratny** *nieco utratny*, *lubiący tracić:* Starosta bobrujski, jak był pan P., a wiedział, że ojciec mój ma za sprzedane rzeczy swoje pieniądze, mówił, aby mu dał pieniędzy. Mat. <Przy+Stratny>

Przystroić, i, ił, nied. **Przystrajać** **1.** *strojąc przydać piękności; przyozdobić*, *przypiększyć*, *przybrać:* Murawa w niezliczone przystrojona kwiaty. Stasz. Dziewice ołtarz przystroiły w kwiaty. Słow. W nieznane tobie barwy przystrojona. Krasiń. A gdzie Aści żona? — Dotychczas nie gotowa i nie przystrojona. Słow. Siostra przystroiła obraz białemi bukietami. Orzesz. Przen.: Posłom wargi, nosy i uszy poobrzynać kazał i odesłał ich tak przystrojonych do carza. Stryjk. **2.** † P., [P.] *przygotować*, *przyrządzić*, *przyszykować:* Przystrajają uczty, pokarmy i napoje dawają wydworne. Baz. Przystroili kagańce. Leop. *Pulvinar*, łóżko, które w kościołach pogaństwo bogom swym zwykło przystrajać. Mącz. [Co ustrzele i przyszle, zeby mi to było przystrojone (= przygotowane do jedzenia). Kazał P. ogrómny obiád. Poczęła przystrajać drwa na ogień. Ork. Kto wie, czy ta suka przystroiła wody. Ork. Robiła ona, co mogła, przystroiła mu na drogę wszystko. Ork.] **3.** † P., [P.] do czego *= przysposobić*, *przygotować*, *przyrychtować*, *przystosować*, *przypasować*, *dorobić:* Namiot wezyra do zbytku bardziej przystrojon, niżli do pożytku. Susz. Umyślnie czoło i twarze

posępne do gniewu przystrajali. Nar. Choć on umie pokrywać, trudno przecież serce do czoła P. Pot. [U maszyny śrubkę przystroił]. Przen.: Za rzeczniczkę ją i przyczynicielkę do Pana przystroili. Żarn. Przen. *przygotować*, *nastroić*, *skłonić*, *nakłonić*, *usposobić*, *namówić*, *zachęcić*, *pobudzić*, *podbechtać:* Skarbimierz począł powoli przystrajać do rebelji ziemię krakowską. Nar. Podstrzygł ją w czernicę i do monastera, przystroiwszy ją, wegnał. Stryjk. 4. † P. *zaopatrzyć*, *wyposażyć*, *uposażyć; wyekwipować:* Spytek, poddanych swoich orężnie przystroiwszy, do Korczynia wpada. Błaż. Kościoły w bogaty aparat przystroiła. Nies. **P. ś. I.** [P. ś.] *przygotować ś.*, *przyszykować ś.*, *naszykować ś.; zrobić zasadzkę, zaczaić ś.:* Pozgániali namocniejszych chłopów i przystrajali ś. na niego. **2.** † P. ś. *nastroić ś.*, *usposobić ś.*, *skłonić ś*, *nagiąć ś.*, *przystosować ś.*, *przysposobić ś.:* Gdyż Krystus ucierpiał za nas, i wy też do tejże myśli przystrójcie ś. Gil. <Przy+Stroić>

Przystrojenie, a, blm., czynność cz. **Przystroić.**

Przystrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przystroić ś.**

[**Przystronek, nku,** lm. **nki**] **I.** *kącik*, *schronienie*, *schowanko*, *skrytka*, *kryjówka:* Każdą kładkę, studnię po ciemku poznawał, każdy P. i pewien był, że ś. nie omyli. Krasz. **2.** *sąsiek*, *zapole w stodole.* <Przy + *Stronek, od Strona>

[**Przystronka, i,** lm. **i**] *ilość zboża utłuczonego na jeden raz w stępie:* P. pęcaku. <Przy + *Stronka, od Strona>

Przystrój, oju, lm. **oje I.** *przybór do stroju*, *ozdoba*, *przypiększenie:* Pozbawiona wszystkich owych drobniutkich powabów i przystrojów. Orzesz. **2.** [P.] *sprzęt*, *porządki gospodarskie:* A budynki, a statek, a P. domowy? Ork. <Przy + Strój>

Przystrunny *znajdujący ś. przy strunie grzbietowej.* Embr.: Chrząstki przystrunne (cartilagines parachordales). Pierwociny przystrunne (elementa parachordalia). <Przy + Strunny>

†**Przystrychnąć, nie, nął** *przyciąć pod strych; przeciągnąć czym, np. pędzlem, paznogciem:* Przystrychnij papier paznokciem, aby ś. wygładził. Troc. <Przy + Strychnąć>

†**Przystrychnienie, a,** blm. p. **Przystrychnięcie:** Dobry złotnik rubin, który już dosyć był piękny, folgą, przystrychnieniem, szmelcem uczyni dobrze cudniejszym. Górn.

†**Przystrychnięcie, a,** blm., †**Przystrychnienie** czynność cz. **Przystrychnąć.**

†**Przystryjec, jca,** lm. **jcy** *brat pradziada*, *starszy brat.* <Przy + Stryjec>

†**Przystrzec, że, gł,** nied. †**Przystrzegać** *strzegąc przypilnować*, nied. *przestrzegać czego:* Przystrzegać miary, powinności, rozkazania. Kn. Muszę ja przystrzegać stanu swego, jestem szlachcic. Wuj. O każdym źle rozumie, a we wszystkim tylko rzeczy swych przystrzega. Rej. Przystrzega postępków jego. Troc. Rotmistrz z żołnierzami, co Pana wiszącego na krzyżu przystrzegał, przelękli ś. bardzo, aby takie cuda widzieli. Żar. Dobra i pożytków Rzpltej pilnie przystrzegać. Baz. [**P. ś.** i nied. **Przystrzygać ś.**] *zaczaić ś.*, *przybliżyć ś. chyłkiem*, *ukradkiem:* Przystrzegł ś. pod stodołą. Miał już odchodzić, kiedy wypadł chłop znienacka: musiał ś. już na niego oddawna przystrzegać. Ork. Myśli chodziły samopas; a gdy przystrzegł ś. na nie, by je pasterskim przykazem zegnać w jeden kerdel, rozpierzchły ś. Ork. <Przy + Strzec>

†**Przystrzegacz, a,** lm. **e** *ten, co przystrzega:* Błogosławieństwo przystrzegaczom i przeklęctwo przestępcom przykazania Bożego. Leop. <Od Przystrzegać>

†**Przystrzegać, a, ał** i [**P. ś.**] p. **Przystrzec.**

†**Przystrzeganie, a,** blm., czynność cz. **Przystrzegać.**

[**Przystrzeganie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przystrzegać ś.**

†**Przystrzelać się, a ś., ał ś.** p. **Przystrzelić ś.** <Przy + Strzelać + Się>

†**Przystrzelanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystrzelać ś.**

†**Przystrzelenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przystrzelić ś.**

†**Przystrzelić się, i ś., ił ś.,** nied. **Przystrzelać ś.** *przystosować ś.*, *przystać*, *przypasować ś.*, *ściągać ś.:* Nielza, jedno do tego celu każdy ś. P. musi. Rej. Te słowa do jednego tekstu ś. zupełnie przystrzelają. Farn. <Przy + Strzelić + Się>

Przystrzesze, a, lm. **a I.** p. **Przydaszek. 2.** † P. *przedsień*, *krużganek.* B. Sz. <Przy + *Strzesze, od Strzecha>

Przystrzyc, że, gł, †**Przystrzygnąć,** nied. **Przystrzygać** *ustrzyc nieco; przyciąć*, *przykrócić strzyżeniem; przyciąć nożycami:* Przystrzygł sobie włosów. Troc. Przystrzygnij (ustrzygnij) karteczkę od tego arkusza. Troc. Krótko przystrzyżone włosy. Orzesz. Przen.: Wtym koń mi ś. szarpnął i przystrzygł uszyma. Pol. (= *poruszył uszyma, jakby nożycami*). Przen.: Przystrzygać, czyli zmniejszyć pożytków czyich. Bud. (= *okroić je*). <Przy + Strzyc>

Przystrzygać, a, ał p. **Przystrzyc.**

[**Przystrzygać się, a ś., ał ś.**] p. **Przystrzec.**

Przystrzyganie, a, blm., czynność cz. **Przystrzygać.**

[**Przystrzyganie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przystrzygać ś.**

[**Przystrzygnąć, nie, nął**] **I.** † P. p. **Przystrzyc. 2.** [Przystrzygnął mu galanty] = *wybił go*, *skroił mu kurtę.* <Przy + *Strzygnąć, STRŻYG>

Przystrzygnięcie, a, blm., czynność cz. **Przystrzygnąć.**

Przystrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Przystrzyc.**

Przystudzać, a, ał p. **Przystudzić.**

Przystudzanie, a blm., czynność cz. **Przystudzać.**

Przystudzenie, a, blm., czynność cz. **Przystudzić.**

Przystudzić, i, ił, nied. **Przystudzać** *ostudzić*, *ochłodzić cokolwiek*, *przestudzić; studzeniem przytłumić:* Tych wściekłych ogniów pożar ś. przystudzi. Przyb. (= *zostanie przystudzonym*). <Przy + Studzić>

†**Przystudzienice, nic,** blp., patol. *rodzaj wysypki*, ×o s u t k a a. r ó ż y c z k a d u r o w a, *petocie* (petechiae s. peticulae): Mrówki abo petocie my przystudzienicami zowiemy. Syr. <Przy + *Studzienica, STUD/STYD>

Przystudzieniczy przym. od **Przestudzienice** *petociowy* (petechialis).

Przystukiwać, uje, iwał *stukać do taktu*, *postukiwać*, *wybijać:* Biedaczysko wachmistrz pocił ś. i przystukiwał swoim szczudłem. Byk. <Przy + *Stukiwać, STUK>

Przystukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przystukiwać.**

[**Przysturzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przysturzyć.**

[**Przysturzyć, y, ył**] *przyprzeć*, *przycisnąć:* Wół go przysturzył ku słupowi.

Przystygać, a, ał p. **Przystygnąć.**

Przystyganie, a, blm., czynność cz. **Przystygać.**

Przystygnąć, gnie, gł, nied. **Przystygać I.** *nieco ostygnąć, ochłodzić ś.* **2.** *stygnąc przylepić ś., przywrzeć do czego:* Ci w biegu nagle przystygli do drogi. Mick. Niby jakaś łza dawna przystygła do oka. Mick. <Przy + Stygnąć>

Przystygnięcie, a, blm., czynność cz. **Przystygnąć.**

†**Przysuch, u,** lm. **y** p. **Przysucha.** <Przy + *Such, SUCH SCH SYCH>

Przysucha, y, lm. **y,** †**Przesucha,** †**Przysuch,** †**Przesuch I.** *resztki jadła, które przywrzały do garnka, przywara, przywarka.* Rej. **2.** *cienkie warstewki mięsa w połciu słoniny;* w lm. *skwarki ze słoniny, które ś. przy wędzeniu ususzą:* Będziesz miał przysuchę w barszczu. **3.** †P. *rzecz niepomszczona; to, co komu uszło na sucho, co mu ś. upiekło:* Przysuchą co zostało = przypiekło ś. L. Grozi Krystyna Władysławowi precz jechać od niego, gdzieby niekarnie zelżywość cnoty jej przysuchą zostać miała. Błaż. (przyschnąć na kim. L). **4.** †P. *miejsce, gdzie suszą, suszarnia:* Dawniejszych czasów pod przysuchą znajdowała ś. drótarnia, w której żelazne dróty ciągniono. Os. J. **5.** patol. †P. *strup, pokrywa zgorzelana* (eschara). Zdr. **Przysuszka.** <Przy + *Sucha, SUCH>

Przysuchy, †**Przysuższy** *trochę suchy.* <Przy + Suchy>

Przysucie, a, blm., czynność cz. **Przysuć.**

†**Przysuć, uje, ul, [Przysuć]** p. **Przysypać.** Troc. <Przy + Suć>

†**Przysud, u,** lm. **y** = **Przesąd** pod 4). <Przy + Ros. Sud>

Przysunąć, nie, nął, nied. **Przysuwać I.** *posunąwszy przybliżyć; przymknąć:* Wszyscy ciekawie przysuwali tam ucha, żeby ś. dowiedzieć, o czym to panowie gwarzyli przy stole książęcym. Bart. (= *nadstawiali*). Marszałek przysunął fotel, usiadł i czekał. Korz. **2.** *sunąc przybyć; przybiec, przypędzić.* **P. ś.** *posunąwszy ś. przybliżyć ś.; przypełznąć:* Upłynie godzina, a już krokiem bliżej śmierć ś. do nas przysunie. Wor. Niech ś. jegomość niebardzo przysuwa. Fred. A. Kto ś. przysunie i odważy... śmierć! zabiję jak psa! Krasz. Przen.: *podsunąć ś., przysiąść s., zbliżyć ś.; zalecać ś., umizgać ś.:* Djabelnie mi ś. panosko do Dorymeny przysuwa. L. Przen. *zbliżyć ś., zabrać znajomość, zawiązać stosunek:* Do niego również przysunął ś. Carlyle, gdy sam był młody jeszcze i nieznany. <Przy + Sunąć>

Przysunięcie, a, blm., czynność cz. **Przysunąć.**

Przysunięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysunąć ś.**

×**Przysurowie** p. **Przysurowo.**

×**Przysurowiej** st. w. od **Przysurowo:** Kato z senatu wyruszył owego, który w obecności córki pocałował żonę; co P. zrobił. L. <Przy + surowiej>

Przysurowo, ×**Przysurowie** przys. od **Przysurowy.**

×**Przysurowszy** p. **Przysurowy.** Mącz. <Przy + Surowszy>

Przysurowy, ×**Przysurowszy** *nieco surowy, cokolwiek za surowy, za ostry, za srogi.* <Przy + Surowy>

Przysuszać, a, ał p. **Przysuszyć.**

Przysuszanie, a, blm., czynność cz. **Przysuszać.**

Przysuszenie, a, blm., czynność cz. **Przysuszyć.**

Przysuszka, i, lm. **i I.** p. **Przysucha:** Pasterze, przysuszek jelenich i ochotnej soli dawszy na stół, częstują. Tw. **2.** [P.] *krowa nie dająca mleka.* <Od Przysucha>

Przysuszyć, y, ył, nied. **Przysuszać I.** *zrobić, żeby przyschło, zrobić przyschłym, przylepić suszeniem:* Przysuszę język twój do podniebienia twego. B. B. Skóra mu pokurczona, do kości przysuszona. Ryb. (= *przyschła*). **2.** †P. krowę = *przez niedojenie lub nienależyte dojenie doprowadzić do częściowej utraty mleka:* Żeby dziewki przez niedbalstwo i niecierpliwość pożytkowej nie przysuszyły krowy. Haur. **3.** [P.] (o krowie) *dać mniej mleka:* Krowy przysuszają. <Przy + Suszyć>

Przysutkowy I. *znajdujący ś. przy sutku.* Anat.: *leżący przy wyrostku sutkowatym* (paramastoideus). **2.** patol.: Zapalenie przysutkowe (paramastitis). <Przy + Sutkowy>

Przysuwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przysunąć.** <Przy + Suwać>

Przysuwanie, a, blm., czynność cz. **Przysuwać.**

Przysuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysuwać ś.**

Przysuwnica, y, lm. **e** p. **Przypustnica.** Zdr. **Przysuwniczka.** <Przy + *Suwnica,

Przysuwniczka, i, lm. **i** bud. p. **Przysuwnica.** Podcz.

†!**Przysuższy** p. **Przysuchy.** L. <Z Przy + Suższy = Suchszy>

Przyswajacz, a, lm. **e** *ten, co przyswaja; tłómacz:* Giermanie należą do najsubtelniejszych przyswajaczów w dziedzinie literatury piękna. Mat. I. <Od Przyswajać>

Przyswajać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyswoić.**

Przyswajanie, a, blm., czynność cz. **Przyswajać.**

Przyswajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyswajać ś.**

Przyswędek, dka, lm. **dki,** ×**Przyswędka,** ×**Przyswędzina,** ×**Przyswędlina** apt. i chem. *ciało przypalone* (empyreuma, medicamentum pyrooleosum). P., przydymek. L. <Przy + *Swędek, od Swąd>

×**Przyswędka, i,** lm. **i** p. **Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswędkowy apt. i chem. przym. od **Przyswędek** i **Przyswędka,** *przyswędzony, przypalony* (empyreumaticus, pyrooleosus).

×**Przyswędlina, y,** lm. **y** p. **Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswędzać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyswędzić.**

Przyswędzanie, a, blm., czynność cz. **Przyswędzać.**

Przyswędzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyswędzać ś.**

Przyswędzenie, a, blm., czynność cz. **Przyswędzić.**

Przyswędzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyswędzić ś.**

Przyswędzić, i, ił, nied. **Przyswędzać** potrawę = *przypalić, przydymić.* Kn. **P. ś.** (o potrawie) *przypalić ś., przydymić ś.* <Przy + Swędzić>

×**Przyswędzina, y,** lm. **y** apt. i chem p. **Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswoić, i, ił, nied. **Przyswajać I.** *przejąć od kogo, przyłączyć, wcielić do swoich zasobów, zrobić swoim, przerobić na swoje:* Niech sobie napomnienia twoje przyswaja, niechaj ś na twój model utwarza. Ostr. Prawa rzymskie jeżeli w całości

P. chcemy, należy i do formy rządów rzymskich przystosować ś. Ostr. Jeżeli wyraz nie jest swojski, ale przyswojony, źrzódła jego szukać potrzeba w tym języku, z którego wypłynął. Kopcz. Te dwa narody, polski i litewski, gdy kazały mi sobie panować, przyswoiły mi nierozdzielne zaszczyty króla polskiego i wielkiego księcia litewskiego. Djar. gr. Słowo obce musi iść pod prawidła tego języka, który je przyswoił. Śniad. Rzymianie, doskonaląc swój język na wzór Greków, nie wszystko stamtąd mogli przenieść i P. Śniad. P. sposób mówienia. W Sycylji, Italji krajowcy greckie zwyczaje, grecką religję, nawet język przyswajali. Lel. Naród przywłaszczony, dopóki jeszcze nie jest przyswojony, nie jest podbitym. Brodz. Słowianie przyswajali język niemiecki. Krasz. Utwory przyswajał językowi naszemu. Chm. (*=tłómaczył na nasz język).* Chłopak już był otargany dobrze i przyswojony dobrze. Krasz. (*=oswojony, otrzaskany).* P. roślinę danemu miejscu *= zaaklimatyzować ją.* **2.** dziecko *= przyjąć za swoje, przysposobić, adoptować.* **3.** × P. *przywłaszczyć:* Selina chciała P. młodzieńca. Węg. Źle ten czyni, kto cudzą rzecz sobie przyswoił, w pióra ś. pawie dudek ustroił. Kras. Jeśli Morton znajdzie dzwonki, pewnie je sobie przyswoi. Słow. **4.** *oswoić, ugłaskać, poskromić, obłaskawić:* Poradził mi Drak, ażebym próbował jeszcze P. go (konia dzikiego) głodem. Sienk. **5.** fizj. *przeistoczyć (pokarmy) na części składowe ustroju żywego, zasymilować,* † przyistoczyć. Śniad. **J. P. ś.** *przerobić ś. na swoje, na swojskie, przyłączyć ś. do swoich, zaaklimatyzować ś.:* Pozdobywali te wielkie ruskie miasta, w których przez ochrzczenie przyswoili ś. Rusi. Lel. <Przy + Swoić>

Przyswojenie, a, blm., czynność cz. **Przyswoić:** Lata wychowania jego, sieroctwo, P. za dziecko ... na pamięć jej przyszły. Mał.

Przyswojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyswoić ś.**

Przysychać, a, ał p. **Przyschnąć.**

Przysychanie, a, blm., czynność cz. **Przysychać.**

Przysyłać, a, ał p. **I. Przysłać.**

Przysyłanie, a, blm., czynność cz. **Przysyłać:** Domagał ś. przez poselstwa i listy nieprzysyłania korony. Proch.

Przysyp, u, blm. *to, czym przysypują:* Wydobyć ś. nie może z pod przysypu ciemnoty, okrywającego i przygniatającego świat chłopski. Jeż. <Przy + *Syp, SP/SYP>

Przysypać, pie, pał, Przysuć, nied. **Przysypywać, [Przysypować, Przysypiać] I.** *przykryć sypiąc; przyprószyć, potrząsnąć czym:* Śniegów przybrane skarbnice, choć co rok ziemskie przysypią okolice. Chr. Pył śmiertelności przysypał wiecznie mocarze i państwa. Kras. Wkrótce te zwłoki przysypiesz, córko, garstką obcej ziemi. Niem. Zwłoki jego przysypaliśmy ziemią. Wit. Tam powój ś. rozwlókł, przysypan kurzawą. Kras. Włosy siwe, skręcone w loczki, trzęsły ś. za każdym poruszeniem około twarzy długiej, mocno pudrem przysypanej. Bał. Garsteczką złotego żeru śnieżne ptaszęta przysypię. Słow. **2.** *jeszcze więcej nasypać; dosypać:* Przysyp do ryżu cukru. Troc. Kocham tę mogiłę jeszcze i dlatego, żem i ja do niej garść ziemi przysypał. Jeł. Nie przysypuj soli, nie pokosztowawszy. Prz. <Przy + Sypać>

Przysypanie, a, blm., czynność cz. **Przysypać.**

[Przysypiać, a, ał] p. **Przysypać.** <Przy + Sypiać, zam. Sypać>

[Przysypianie, a, blm.] czynność cz. **Przysypiać.**

Przysypisko, a, lm. **a** *ziemia przysypana, namulisko:* Wiele o przysypiskach, o wzrastających wśród rzek wyspach stanowiły prawa. Cz. Jazłowiecki stawianiu domów na tym przysypisku ś. opierał. Św. <Przy + *Sypisko, SP/SYP>

Przysypka, i, lm. **i** *to, co ś. przysypuje, dodaje do miary, dosypka.* <Przy + *Sypka, SP/SYP>

Przysypkowy przym. od **Przysypka:** Państwa są utworu ludzkiego, zbiorem przysypkowym cząstek. Krasiń. <Od Przysypka>

[Przysypować, uje, ował] p. **Przysypać.**

[Przysypowanie, a, blm.] czynność cz. **Przysypować.**

Przysysać się, a ś., ał ś. p. **Przyssać ś.** <Przy + Sysać>

Przysysanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysysać ś.**

× **Przysyski, ów,** blp. zool. *rodzaj wnętrzaków,* smocznice (trematoda). <Przy + *Syski, SS/SES/SYS>

Przyszachrować, uje, ował *szachrajstwem przysporzyć.* <Przy + Szachrować>

Przyszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszachrować.**

[Przyszalenie, a, blm.] czynność cz. **Przyszalić.**

† **Przyszaleńszy** *trochę szalony:* P., przywilszy, *subinsulsus.* Mącz. <Przy + Szaleńszy>

[Przyszalić, i, ił] *przywabić.* <Przy + Szalić>

Przyszańce, ów, blp. woj. *przykopy, aprosze.* <Przy + Szańce, od Szaniec>

Przyszańcować się, uje ś., ował ś., nied. **Przyszańcowywać ś.** *przykopać ś., przybliżyć ś. w przykopach:* Nieprzyjaciel przyszańcował ś. pod zamek. Papr. Przyszańcowali ś. do zamku, chcąc go dostać. Leop. Gigantowie chcieli Jowisza na Olimpie, przyszańcowawszy ś., dobywać. Biel. M. Przyszańcował ś. co rychlej Bolesław pod Białogród. Murin. Do wody ś. P. Okol. Począł szańc gotować, przyszańcowawszy ś. blizko ku miastu. Okol. Węgry i Polacy zaczęli przyszańcowywać ś. do Zapołocia. Górs. Przen.: Blizko ś. był niebu przyszańcował Tycjusz. Bardz. <Przy + Szańcować ś.>

Przyszańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyszańcować ś.**

Przyszarzać, a, ał *nieco zszarzać, zużyć; przyniszczyć:* Ubiorem jej była kusa i przyszarzana spódnica. L. **P. ś.** *nieco zszarzać ś., zużyć ś.; przyniszczyć ś.:* Rachował i to, że nowy mundur w dzień występować będzie i znacznie ś. przyszarza. Krasz. <Przy + Szarzać>

Przyszarzanie, a, blm., czynność cz. **Przyszarzać.**

Przyszarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyszarzać ś.**

Przyszarzeć, eje, ał *stać ś. trochę szarym; zszarzać ś., znosić ś., przyniszczyć ś.* <Przy + Szarzeć>

Przyszarzenie, a, blm., czynność cz. **Przyszarzeć.**

[Przyszczek, u, blm.] *len.* Rost.

Przyszczelniać, a, ał p. **Przyszczelnić.**

Przyszczelnianie, a, blm., czynność cz. **Przyszczelniać.**

Przyszczelnić, i, ił, nied. **Przyszczelniać** *zlekka lub powoli uszczelnić; doszczelnić:* Obrzeże przyszczelniające. <Przy + *Szczelnić, od Szczelny>

Przyszczelnienie, a, blm., czynność cz. **Przyszczelnić.**

[**Przyszczemić, i, ił**] *ścisnąć, przyciąć:* Rozszczepana kłoda przyszczemiła niedźwiedziowi łapę. <Przy + *Szczemić, SZCZEM/SKOM>

[**Przyszczemienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyszczemić.**

Przyszczep, u, lm. **y** *to, co przyszczepiono, drzewo przyszczepione, szczep, płonka:* Widzi płód niepodobny sobie z zadziwieniem P., obce gałązki żywiąc przyswojeniem. L. Zdr. **Przyszczepek.** <Przy + Szczep>

Przyszczepa, y, lm. **y** *przyszczepienie ś., przyszczepienie.* Przen.: *przyłączenie ś. do czego:* W takiej cerkwi heretyctwu łatwa P. < Przy + Szczepa >

Przyszczepać, pie, pał *jeszcze więcej naszczepać, przyłupać:* P. drew. <Przy + Szczepać>

Przyszczepanie, a, blm., czynność cz. **Przyszczepać.**

Przyszczepek, pku, lm. **pki** p. **Przyszczep.**

Przyszczepiać, a, ał p. **Przyszczepić.**

Przyszczepianie, a, blm., czynność cz. **Przyszczepiać.**

†**Przyszczepianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyszczepiać ś.**

Przyszczepić, i, ił, nied. **Przyszczepiać** *szczepieniem przyłączyć:* Święte ręce, zawitajcie i różami zakwitajcie, które twardej do gałęzi gwóźdź przyszczepia. Koch. W. Przen.: *przyłączyć, wcielić:* Jagiełło ziemię litewską do korony polskiej wiecznym prawem przyszczepił, *adjunxit.* Błaż. †**P. ś.** przen.: *przyłączyć ś., przystać:* Ruś po śmierci Mieczysława powtóre za Hermana przyszczepili ś. Błaż. <Przy + Szczepić>

Przyszczepienie, a, blm., czynność cz. **Przyszczepić.**

†**Przyszczepienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyszczepić ś.**

Przyszczepka, i, lm. **i,** [**Przyszczypka, Zaszczypka**], ×**Przyczepka** *łatka na boku buta lub trzewika.* <Od Przyszczepa>

Przyszczknąć, nie, nął, nied. **Przyszczykać** *uszczknąć przy pewnym miejscu, przyrwać:* Kłosia przyszczknął suchego, *decerpsit.* Żebr. Przen.: Grzechem był prowadzony, grzechem i wiek przyszczkniony. Gęb. *(=przykrócony).* <Przy + Szczknąć>

Przyszczknięcie, a, blm., czynność cz. **Przyszczknąć.**

Przyszczucie, a, blm., czynność cz. **Przyszczuć.**

Przyszczuć, uje, uł, †**Przyszczwać,** nied. **Przyszczuwać** psy = *szczując przypuścić:* Myśliwcy niewiadomi zwykle przyszczuwają charty i Akteona po stronach patrzają. Żebr. < Przy + Szczuć>

Przyszczupleć, eje, ał *zeszczupleć nieco, przychudnąć:* Pozapadały ci oczki i jakoś jakbyś przyszczuplała trochę. Gaw. <Przy + Szczupleć>

Przyszczuplenie, a, blm., czynność cz. **Przyszczupleć.**

Przyszczuwać, a, ał p. **Przyszczuć.**

Przyszczuwanie, a, blm., czynność cz. **Przyszczuwać.**

†**Przyszczwać, a, ał** p. **Przyszczuć.** <Przy + Szczwać>

†**Przyszczwanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszczwać:** Jeszcze przyszczwaniem swym psy bestwi łakome. Otw.

Przyszczykać, a, ał p. **Przyszczknąć.** <Przy + Szczykać>

Przyszczykanie, a, blm., czynność cz. **Przyszczykać.**

[**Przyszczypka, i,** lm. **i**] **1.** p. **Przyszczepka:** Bardzo wielka P. u twego buta. Prus. **2.** w lm. *słowa uszczypliwe, docinki.*

Przyszczypnąć, nie, nął *uszczypnąć zlekka:* Stary przyszczypnął wąs ręką saperski. Kon. Maleńki, zadarty, jakby przyszczypnięty nosek, wypełzłe, bezkolorowe, zawsze zaspane oczy, bez brwi i bez rzęsów. Kon. <Przy + Szczypnąć>

Przyszczypnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyszczypnąć.**

[**Przyszczypny**] *lgnący do człowieka, przymilający ś., sympatyczny:* I przyszczypne to i gospodarne. Sienk. Okrutecznie P. Karcz. <Od Przyszczypać>

Przyszew, szwu, lm. **szwy** p. **Przyszwa.** <Przy + Szew>

×**Przyszewny, Przyszwowy** przym. od **Przyszwa.** Anat.: P. (tarseus). <Od Przyszew>

[**Przyszklebiać się, a ś., ał ś.**] *schlebiać.*

[**Przyszklebianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyszklebiać ś.**

Przyszkółek, łka, lm. **łki** p. **Przyszkółka.**

×**Przyszkółka, i,** lm. **i 1.** *szkółka przy innej będąca.* **2.** a. **Przyszkółek** *niższa szkoła żydowska; mieszkanie przy synagodze dla jej zawiadowców:* W niektórych naszych miasteczkach Żydzi mają bożnice, szkoły, przyszkółki z wolnym obrządkiem. L. <Przy + Szkółka>

†**Przyszlachcenie, a,** blm., czynność cz. **Przyszlachcić.**

†**Przyszlachcić, i, ił,** †**Przyślachcić,** nied. †**Przyszlachciać** *przydać szlachetności, zrobić szlachetniejszym, uszlachetnić, uzacnić, uświetnić, zaszczycić:* Żywot ludzki naukami przyszlachcony. Kosz. Panowie nauką, jak najkosztowniejszym ubiorem, majętność swą przyślachcą. Kosz. Miłosierdzie Antoniego nazwiskiem *Pius* prześlachciło. Kosz. Sromotaby była, aby chrześcijanie mężnemi a szlacheckiemi sercmi przyszlachceni być nie mieli. Kosz. Żywot ludzki wynalazki przyszlachciły. Bud. B. Był w najpiękniejsze cnoty przyszlachcony. Birk. Żebyśmy królestwo Jego uczciwością przyszlachciali, trzeba zwłóczyć starego Adama odzienie. Białob. Marsa kościół przyszlachcę łupy skrwawionemi. Kochan. Przyszlachcił ich swym imieniem. Żebr. Ma miejsce wszędzie ozdobne i przyślachcone kłamstwo. Żarn. *(=przybarwione).* <Przy + Szlachcić>

[**Przyszlic, a,** lm. **e**] *przyrząd z dziurką, w którą ś. kręzel wtyka,* p r z ę ś l i c a.

Przyszlifować, uje, ował *przypasować przez szlifowanie:* P. koreczek do flakonika. Łączył go za pomocą złączenia szklanego przyszlifowanego. <Przy + Szlifować>

Przyszlifowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszlifować.**

Przyszlusować, uje, ował wiośl. *szlusując przybić do lądu, przypłynąwszy (na łodzi) zatrzymać ś.:* Przyszlusuj i łódź Uskoka przytrzymaj silnie. Jeż. <Przy + Szlusować>

Przyszlusowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszlusować.**

Przyszłapać, pie, pał *szłapiąc przybyć.* <Przy + Szłapać>

Przyszłapanie, a, blm., czynność cz. **Przyszłapać.**

Przyszli p. **Przyjść.** <Przy + Szli, od Iść>

Przyszła p. **Przyjść.** <Przy + Szła>

!**Przyszłem**=*przyszedłem.* <Zam. Przyszedłem, przez analogję do Przyszłam, Przyszłom>

× **Przyszło** *potym, na przyszłość, nadal.* L. <Od Przyszły>

× **Przyszłonocny** *tyczący ś. przyszłej nocy:* Ci szpalery wynoszą, a ci obijają przyszłonocną łożnicę. Ustrz. W przyszłonocną łożnicę podziemne przybyły matrony i królową wkoło otoczyły. Ustrz. <Przyszły + Nocny>

!**Przyszłoprzyszły** gram. *odnoszący ś. podwójnie do przyszłości: raz pod względem czasu, drugi raz pod względem czynności.* Sł. wil. Czas P. wystawia, że czas jest przyszłością, a tym samym czynność, która ś. ma w nim wykonać, musi być przyszłą, np.: Będzie miał mówić. Żoch. <Przyszły + Przyszły>

Przyszłoroczny *tyczący ś. roku przyszłego:* Przyszłoroczne urodzaje. <Przyszły + Roczny>

[**Przyszło się**] *przyszło, trzeba było, wypadło:* P. ś. zaciągnąć pożyczkę. <Ros., od Przyjść>

Przyszłościowy przym. od **Przyszłość**, *przyszły:* Cele natychmiastowe stopniami ustępują przyszłościowym. Karł.

Przyszłość, i, blm. **1.** *czas przyszły, czasy przyszłe:* Kiedyś w przyszłości nastąpić to musi. Bądź ostrożniejszym na P. (= *nadal, na drugi raz).* Bliska, daleka, str..szna P. Odgadnąć P. Czytać w przyszłości. **2.** czyja = *losy przyszłe, dzieje przyszłe, byt w przyszłości, jutro:* P. narodu. P. to pokaże (= *da ś. to widzieć).* Przewidywać P. Przeszłość i teraźniejszość były nam rękojmią przyszłości. Zgotował nam opłakaną P. Zwichnął sobie P. (=*karjerę na P.).* Z jego nędzy któż wyczyta, jaka mu szczytna P. świta? Uj. Zapewnić komu P. Zostawił rodzinę z zabezpieczoną przyszłością. Krasz. **3.** *potomność, potomkowie, przyszłe pokolenia:* Pracować dla przyszłości. Do przyszłości duch każdej przykuty. Fred. A. <Od Przyszły>

Przyszłotygodniowy *tyczący ś. przyszłego tygodnia:* Repertuar P. teatru Małego wypełniają ostatnie dwie nowości. <Przyszły + Tygodniowy>

× **Przyszłowidny,** × **Przyszłowidzowy** *przewidujący przyszłość, wieszczy, proroczy.* Sł. wil. <Przyszły + Widny>

× **Przyszłowidz, a,** lm. **owie** *wieszczek, prorok:* Myśl moja, przyszłowidzów napuszona duchem, nad własnych ś. przeznaczeń zastanawia ruchem. L. <Przyszły + Widz>

× **Przyszłowidzowy** przym. od **Przyszłowidz:** P. duch wysoki oświecił proroki. L

Przyszły 1. × P. *który przyszedł:* Ujrzał w widzeniu anioła Bożego, do siebie przyszłego. Gil. Poszedł, chcąc wiedzieć, jakby ś. miał: przyszłemu powiedzieli, że umarł. L. Wielka różnica między zapracowanym groszem a letko przyszłym. L. **2. a.** †**Przychodzący,** †**Będący** *który przyjdzie, mający nastąpić, spodziewany w przyszłości:* Czas P. Przyszłe wieki, pokolenia, dzieje, losy. Co jest przytomnego, to przytomnym, a co przyszłego — będącym. Leop. Przyszłe rzeczy niepewne są: będą a. nie będą; lecz co przeszło, to już prawie na bezpiecznym miejscu stoi. Górn. (lepsze chwała Bogu, niż dali Bóg. L.). Mędrcy, którzy ś. na rozumiech znali, przyszłym żebrakiem hojnego nazywali. Rej. Wypuszczę mu wieś na P. święty Jan. L. Przyszłe rzeczy upatruj i opatruj. Kn. Dobra rzecz mieć lekarstwo na przyszłe choroby. Pot. Na P. rok, na P. tydzień. Nasza czynność przyszłym wiekom wzorem będzie. Fred. A. Otoć co rzekł Pan do wszystkich przyszłych wieków świata. Krasiń. Daj nam widzenie przyszłych Twych łask. Uj. Kierował go na przyszłego kandydata do korony. Krasz. Mój P. = *mój P. mąż.* Moja przyszła = *moja przyszła żona.* <Od Przyjść>

Przysznitować, uje, owal rzem. *przykrajać, przyciąć.* <Przy + *Sznitować, od Sznit>

Przysznitowanie, a, blm., czynność cz. **Przysznitować.**

Przysznurować, uje, owal *przywiązać, przykrępować, przymocować sznurem, sznurkiem:* Młody chłopak od Beskidu, w skórzanych do lekkiej nogi przysznurowanych sandałach. Kaczk. <Przy + Sznurować>

Przysznurowanie, a, blm., czynność cz. **Przysznurować.**

Przyszorstki *cokolwiek szorstki.* <Przy + Szorstki>

Przyszorstko przys. od **Przyszorstki.**

Przyszpanować, uje, owal żagiel, fl. *napiąć go, przyciągnąć pod wiatr szerami, garami.* <Przy + Szpanować>

Przyszpanowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszpanować.**

†**Przyszpatchniejszy** p. **Przyszpetny.**

†**Przyszpecać, a, ał** p. **Przyszpecić.**

†**Przyszpecanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszpecać.**

†**Przyszpecenie, a,** blm., czynność cz. **Przyszpecić.**

†**Przyszpecić, i, ił,** nied. †**Przyszpecać** *przyczynić ś. do szpetności; zeszpecić, oszpecić cokolwiek:* Pismo Kromerowe nie przyszpeci podobno, jeśli nie przyozdobi bibljoteki twojej. Błaż. <Przy + Szpecić>

Przyszpetny, × **Przyszpetniejszy,** †**Przyszpatchniejszy** *trochę szpetny:* P., przyszpatchniejszy a. też szpatniuchny, żadniuchny. Mącz. <Przy + Szpetny>

†**Przyszpiegować, uje, owal** *szpiegując przypilnować:* Przyszpiegowawszy ich, jechaliśmy i pojmali samego herszta tych zbójców Sałatę. Mask. <Przy + Szpiegować>

†**Przyszpiegowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszpiegować.**

Przyszpilać, a, ał p. **Przyszpilić.**

Przyszpilanie, a, blm., czynność cz. **Przyszpilać.**

Przyszpilenie, a, blm., czynność cz. **Przyszpilić.**

Przyszpilić, i, ił, †**Przyśpilić,** [**Przyśpilić**], †**Przyszpilkować,** †**Przyszpilować,** †**Przyśpilować,** nied. **Przyszpilać 1.** *przypiąć szpilką, szpilkami lub czym śpiczastym; przybić, przygwoździć:* [Dziewucha przyszpili rozmaryn do gorsu. I uwiła pani wieniec, hej łołom! przyszpiliła do swej główki]. Djamenty przyszpila napotkanym dziewojom do łona. Krasiń. Tu wstążkę oderwawszy od sukni, zrobiła kokardę i na piersiach hrabi przyszpiliła. Mick. Wtym oszczep go doleci i przyśpiluje. Chr. Postanowił P. go grotem od chorągwi do ziemi. **2.** [P. komu] = *ukłóć, ubość go, dokuczyć mu:* Choć Kaśka nie jest jak furjatka, ale mogłaby mu dobrze przyśpilić, a on wcale tego nie pragnie. <Przy + Szpilić>

†**Przyszpilkować, uje, owal** p. **Przyszpilić.** Kn., Troc. <Przy + Szpilkować>

†**Przyszpilkowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszpilkować.**

†**Przyszpilować, uje, owal** p. **Przyszpilić.** <Przy + Szpilować>

† **Przyszpilowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszpilować.**

Przyszpitalowy *znajdujący ś. przy szpitalu:* Oddziały przyszpitalowe. Rol. <Przy + Szpitalowy>

[**Przyszpuntować, uje, ował**] *przytkać, przycisnąć:* Każdy listek kapusty zwinąć osobno, założyć do garczka ciasno, P. z wierzchu patyczkami, żeby ś. listki nie rozdymały. <Przy + Szpuntować>

[**Przyszpuntowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyszpuntować.**

Przyszrubować, uje, ował p. **Przyśrubować.** <Przy + Szrubować>

Przyszrubowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszrubować.**

Przyszrubowywać, uje, ywał p. **Przyszrubować.**

Przyszrubowywanie, a, blm., czynność cz. **Przyszrubowywać.**

† **Przyszto** nieos. *przyszli, idąc przybyto:* I P. i opowiedziano królowi. B. B. <ni. od * Przyszty, na wzór: Bity, Myty, Odbyty>

Przysztukować, uje, ował, nied. **Przysztukowywać** czego =*przydłużyć przez sztukowanie; przyprawić sztukowaniem, nadsztukować, dosztukować, nadłożyć:* P. sznura, pasa, rękawa. P. kawał sznura do sznura, rzemienia do pasa, sukna do rękawa. <Przy + Sztukować>

Przysztukowanie, a, blm., czynność cz. **Przysztukować.**

Przysztukowywać, uje, ywał p. **Przysztukować.**

Przysztukowywanie, a, blm., czynność cz. **Przysztukowywać.**

Przysztychować, uje, ował *dorobić przez sztychowanie:* P. szczegół brakujący. <Przy + Sztychować>

Przysztychowanie, a, blm., czynność cz. **Przysztychować.**

× **Przysztykulać, a, ał** p. **Przysztykutać ś.:** Ja przysztykulałem do jegomości powiedzieć o tym. Krasz.

× **Przysztykulanie, a,** blm., czynność cz. **Przysztykulać.**

Przysztykutać się, a ś., ał ś., × **Przysztykulać** *przyjść sztykutając ś., utykając.* <Przy + Sztykutać ś.>

Przysztykutanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysztykutać ś.**

Przyszwa, y, lm. **y,** × **Przyszew I. a.** [**Nart**] *skóra na wierzchu stopy u buta lub trzewika.* Mag. Podeszwy ma na cal grube, w przyszwach sama łatanina. L. **2.** × Przyszwy, lm. *dolna część butów przyszyta do starych cholew,* podszycie. **3.** † P. anat. p. anat. **Nart.** <Przy + * Szwa, SZY/SZW/SZEW>

[**Przyszwędać się, a ś., ał ś.**] *przywlec ś., przyleźć.* <Przy + Szwędać ś.>

[**Przyszwędanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyszwędać ś.**

Przyszwiarski przym. od **Przyszwiarz:** Robota przyszwiarska.

Przyszwiarz, a, lm. **e** *ten, co robi przyszwy do obuwia.*

Przyszwowy p. **Przyszewny.** <Od Przyszwa>

Przyszybie, a, lm. **a** gór. p. **Podszybie.** <Przy + * Szybie, od Szyb>

[**Przyszybiony, Zaszybiony**] *głupkowaty, niedowarzony, półgłówek.*

† **Przyszychtować, uje, ował** *przyłączyć do porządku, przybrać.* L. Panowie litewscy Łucko i Podole do dzierżaw swoich P. pragnęli, *redigere.* Błaż. Z nieprzyjacielskiego obozu strzała, do żelezca kartę mając przyszychtowaną, między warty wpadła. Tw. (przypiętą. L.). <Przy + Szychtować>

† **Przyszychtowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyszychtować.**

× **Przyszychwost, a,** lm. **y** *przyganiacz, człowiek lubiący komu, czemu przypinać łatki, zbieracz wzorków:* Każdej to cnocie P. niezbyty. L. <Przyszyć + Chwost>

Przyszycie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przyszyć. 2.** chir. *przytwierdzenie, przymocowanie:* P. macicy do ściany brzusznej (gastrohysterorhapia). P. śledziony ruchomej (splenopexia).

† **Przyszycie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyszyć ś.**

Przyszyć, yje, ył, nied. **Przyszywać** *szyjąc przyłączyć:* Przyszył guzik do kapelusza. Troc. Ten gors i mankietki tyś przyszywała. L. Żaden nie przyszywa płatka sukna nowego do starego odzienia. Leop. P. galon, tasiemkę. Lekko P. = *przyfastrzygować.* Zbierz te perełki po trawie i znów przyszyj na rękawie. Słow. Przen.: P. komu ogon = *przypiąć mu łatkę, wyszydzić go.* Kn. Przen.: *niezgrabnie, gwałtem przyczepić, przykleić, przylepić, przydać:* Słowo Boże wykręcają, przyszywając do niego wymysły swoje. Wuj. Zawsze nowego co nowiniarz przyszywa. Żebr. Sztuka wielka umieć swój interes do cudzego abo cudzy do swojego P. Lubom. Przyszył cudzy interes pozornie do swojego. Troc. Do cnoty dobre obyczaje P. trzeba. Troc. Przen.: Powieść o gigantach heretykom łacno P., zwłaszcza gigantomachją. Birk. (=*przystosować*). †**P. ś.** *przyczepić ś., przyłączyć ś., przystać, przyznać ś.:* Chcąc ś. do mnichów na sądnym dniu P., kazał ś. jeden po śmierci omniszyć. Pot. Aenobarb do Antoniego fakcji ś. przyszył. Chr. Podług Solona, gdzieby kto w rozerwanej Rzpltej P. ś. nie chciał do której strony, taki miał dać gardło. Jan. Osobników, co ś. do żadnej strony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcę. Jan. Który król jest tak bogom przyjemny i miły, żeby ś. trzech poczciwych do niego przyszyli. Jabł. Snem to wszystko, cokolwiek mylnym blaskiem w oczy bije, do stanu wysokiego przykrość ś. przyszyje. Min. Przyszył ś. do kupców. Troc. Pod tą konfederacją ś. przyszywali. Troc (=*podszywali ś.*). Do czego ś. inszy ludzi rodzaj przyszył. Troc. <Przy + Szyć>

Przyszykować, uje, ował *przygotować, przyrządzić, przysposobić, naszykować:* Przyszykowała sobie pod płaszczem sztylet. Musisz być przyszykowany jutro. **P. ś.** *przygotować ś., przysposobić ś.; naszykować ś.:* P. ś. do podróży, do egzaminu. P. ś. na kogo. <Przy + Szykować>

Przyszykowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszykować.**

Przyszykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **szykować ś.**

Przyszywać, a, ał i P. ś. p. **Przyszyć.**

Przyszywanie, a, blm., czynność cz. **Przyszywać.**

†**Przyszywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyszywać ś.**

Przyszywany I. im. od **Przyszywać. 2.** przen. *niewłaściwie, niepożądanie występujący w jakiej roli:* P. mąż (= *niby mąż, człowiek żyjący z kobietą na wiarę*). Przyszywana żona. Nieraz żar-

tem mawiał margrabia do swego przyszywanego teścia. Es.

Przyszywek, wka, lm. **wki** *to, co przyszyto, rzecz, część przyszyta:* Kołnierz, P. do sukni. L. <Przy + * Szywek, SZY/SZW/SZEW>

Przyściana, y, lm. **y,** × **Przyścienie** *miejsce przy ścianie:* Kobiety powyskakiwały z pościeli i ze świecami w ręku kupią ś. po przyścianach, krzycząc, lamentując. Kaczk. <Przy + Sciana>

Przyścianek, nku, lm. **nki** *odsada od ściany.* Sł. wil. <Przy+*Ścianek, od Ściana>

1. [Przyścianek, nka, lm. **nki]** *mała zamykana przegroda na sieczkę i ziarno na boisku, przy ścianie.*

2. [Przyścianek, nka, lm. **nki]** p. **Pierścień.** <Z Pierścianek>

× **Przyściągać, a, ał** p. **Przyściągnąć.**

× **Przyściąganie, a,** blm., czynność cz. **Przyściągać.**

× **Przyściągnąć, nie, nął,** nied. × **Przyściągać** *ściągając przyciągnąć, przybliżyć.* <Przy + Ściągnąć>

× **Przyściągnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przyściągnąć.**

[Przyściążka, i, lm. **i]** p. **Przyprzążka.**

[Przyścibiać, a, ał] p. **Przyścibić.**

[Przyścibianie, a, blm.] czynność cz. **Przyścibiać.**

[Przyścibić, i, ił, nied. **Przyścibiać]** *dodać:* P. w gadce *(=dodać w rozmowie).* Przyścibiaj do tego, co tam w nadrukowanym stoi, co ś. w życiu ludzkim praktykuje. <Przy + Ścibić>

[Przyścibienie, a, blm.] czynność cz. **Przyścibić.**

† **Przyście, a,** blm. *przyjście:* Taki dostatek jego wiek zrodzi, jaka na przyściu wiosny przyjemnej trawy bywa obfitość. Kochan. <Przy + Ście, SZD/SZ/Ś>

† **Przyściegać, a, ał, [Przyściegać, Przyściegnąć]** *ściegiem rzadkim przyszyć.* <Przy + *Ściegać, od Scieg>

Przyściegánie, a, blm., czynność cz. **Przyściegać.**

[Przyściegnąć, gnie, gnął a. **gł]** p. **Przyściegać:** Przyściegła igłą na koszulinie. Kon. <Przy + * Ściegnąć, od Ścieg>

[Przyściegnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przyściegnąć.**

× **Przyścieka, i,** lm. **i?:** ... idąca z cierniem po przyściece dla kaleczenia umyślnie bosych nóg. Karp.

× **Przyścielać, a, ał** p. **2. Przysłać.**

× **Przyścielanie, a,** blm., czynność cz. **Przyścielać.**

Przyścielenie, a, blm., czynność cz. **Przyścielić.**

Przyściełać, a, ał p. **2. Przysłać.**

Przyściełanie, a, blm., czynność cz. **Przyściełać.**

× **Przyścienie, a,** lm. **a** p. **Przyściana.** L. <Przy + Scienie, od Sciana>

Przyścienny 1. *znajdujący ś. przy ścianie:* Żóraw P. **2.** patol. *znajdujący ś. przy ściance naczynia krwionośnego:* Skrzep P., skrzeplina przyścienna (thrombus parietalis). <Przy + Ścienny>

[Przyściepny] p. **Przyścipny.**

× **Przyścignąć, gnie, gnął** a. **gł** *ścigając przytrzymać, przydybać:* Przyścignęli złoczyńcę. Troc. Kogo w gnuśności czas późny przyścignie, nikt go nie dźwignie. Gawiń. Czemu fuka Junona zgryźliwa tak śmiele, przyścignąwszy Jowisza u pięknej Semele? Koch. W. Nie przyścigłem go. Troc. Gdziekolwiek takich swowolników poślakują i przyścigną, mają ich imać. Vol. <Przy + Ścignąć>

× **Przyścignienie, a,** blm. p. **Przyścignięcie.** Troc.

× **Przyścignięcie, a,** blm., **Przyścignienie** czynność cz. **Przyścignąć.**

[Przyścipny, Przyściepny] *umiejący ś. pochlebiać, nadskakiwać; przychylny, przymilający ś., miły, posłuszny:* Był czerwony na gębie i P. Bliż. <Przy + * Ścipny, Ś + * Cipny, CIP/TP>

[Przyściubić, i, ił] *niedbale przyszyć a. przypiąć.*

[Przyściubienie, a, blm.] czynność cz. **Przyściubić.**

† **Przyść, ydzie, szedł** p. **Przyjść.** Błaż., Rej, Ocz. A przydzie przeciw jim (Filistynom) stroną. B. Sz. I do wielkiego krwie rozlania przyśćby musiało, gdyby ś. bronili. Skar. Kiedy zasię przydzie ku starości, wszystki k niemu zbieżą ś. żałości. Biel. M. <Przy + Iść>

† **Przyślachcenie, a,** blm., czynność cz. **Przyślachcić.**

† **Przyślachcić, i, ił** p. **Przyszlachcić.**

† **Przyślapać, pie, pał** p. **Przyślapić.**

† **Przyślapanie, a,** blm., czynność cz. **Przyślapać.**

† **Przyślapić, i, ił,** nied. † **Przyślapać,** † **Przyślapywać** *przydeptać:* Główki porowe rozsiane i przytrząśnione ziemią przyślapują nogami niebardzo gwałtownie. Trzyc. <Przy + * Ślapić>

† **Przyślapienie, a,** blm., czynność cz. **Przyślapić.**

† **Przyślapywać, uje, ywał** p. **Przyślapić.**

† **Przyślapywanie, a,** blm., czynność cz. **Przyślapywać.**

† **Przyślep, a,** lm. **owie** *człowiek przyślepy, napół ślepy, niedowidzący.* Mącz. <Przy + * Ślep, SLEP>

× **Przyślepić, i, ił** *nieco zaślepić.* L. <Przy + Ślepić>

× **Przyślepienie, a,** blm., czynność cz. **Przyślepić.**

Przyślepy *ślepy nieco, niedowidzący, krótkowzroczny,* × k u r t u m w i z u m. <Przy + Ślepy>

Przyśliznąć, nie, nął *przymknąć, przysunąć:* Ku stolikowi potym przyśliznęła kroku. Mick. **P. ś.** *przymknąć ś., przysunąć ś., przypełznąć:* Wąż ś. przyśliznął. <Przy + Śliznąć>

Przyśliźnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyśliznąć.**

Przyśliźnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyśliznąć ś.**

† **Przyślubek, bku,** lm. **bki** *obiecywanie pod ślubem:* Dla przyrzeczenia i przyślubku, *sponsio.* Błaż. <Przy + * Ślubek, od Ślub>

† **Przyślubić, i, ił, [Przyślubić]** *przyrzec, przyobiecać:* Z choremi, którym pewna nadzieja żywota może być przyślubiona, ostrożnie ś. miej, aby w większe niebezpieczeństwo nie byli wepchnieni. Cziach. [My sobie przyślubili. Co mi Bóg przyślubił, to mie to nie minie]. **[P. ś.]** *zobowiązać ś.* <Przy + Ślubić>

Przyślubienie, a, blm., czynność cz. **Przyślubić:** W obietnicach Twych jest P. grzechów nam odpuszczenia. K. G.

[Przyślubienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przyślubić ś.**

× **Przyśluźnia, i,** blm., hist. *nabłonek, przybłonek* (epithelium). <Przy + *Śluźnia, od Śluz>

× **Przyśluźniak, a,** lm. i patol. *nowotwór złośliwy,* n a b ł o n i a k, × r a k o w i e c, p r z y b ł o n i a k (epithelioma). <Przy + *Śluźniak, od *Śluzny, od Śluz>

× **Przyśluzniowy** przym. od **Przyśluźnia** *nabłonkowy, przybłonkowy* (epithelialis). <Od Przyśluźnia>

Przyśmiardły *który przyśmiardł, trochę śmierdzący, przytęchły.* Troc. P., *subrancidus.* Mącz. <Od Przyśmiardnąć>

Przyśmiardnąć, dnie, dnął a. **dł,** nied. †**Przyśmierdać** *stać ś. już trochę śmierdzącym: Putesco,* poczynam cuchnać, przyśmierdać. Mącz. *Rancida caro,* przyśmierdające mięso. Mącz. Przyśmiardła (przyśmiardnęła) słonina. Troc. <Przy+*Śmiardnąć, ŚMIERD/ŚMIARD/SMROD>

Przyśmiardnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyśmiardnąć.**

× **Przyśmiechnąć się, nie ś., nął ś.** komu = *nieco ś. uśmiechnąć do kogo.* L. <Przy + *Śmiechnąć ś, od Śmiech>

× **Przyśmiechnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyśmiechnąć ś.**

†**Przyśmierdać, a, ał** p. **Przyśmiardnąć.**

†**Przyśmierdanie, a,** blm., czynność cz. **Przyśmierdać.**

†**Przyśmiertny** *przy śmierci, przy umieraniu dziejący ś.:* Jeszcze o przyśmiertne prosił go pożegnanie. Przyb. <Przy + Śmiertny>

†**Przyśmiertnie** przys. od **Przyśmiertny.** L.

Przyśmieszny *trochę śmieszny, pocieszny.* <Przy + Śmieszny>

†**Przyśmierzać, a, ał** p. **Przyśmierzyć.**

†**Przyśmierzanie, a,** blm., czynność cz. **Przyśmierzać.**

†**Przyśmierzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyśmierzyć.**

†**Przyśmierzyć, y, ył,** nied. †**Przyśmierzać** *uśmierzając przytłumić; przykrócić:* Wiara mój domysł i troskę przyśmierzy. Przyb.

Przyśmiesznie przys. od **Przyśmieszny.** Mącz.

Przyśniado przys. od **Przyśniady.**

Przyśniady *nieco śniady, śniadawy.* <Przy + Śniady>

[**Przyśnica, y,** lm. **e**] p. **Przeczka.**

Przyśnić, i a. [**ije**], **ił,** nied. **Przyśniwać** *ujrzeć we śnie:* Przyśniłem dzisiejszej nocy mego ojca nieboszczyka. Sł. wil. **P. ś.** *pokazać ś. we śnie:* Nie zaraz pieniądze liczyć, lubo ś. przyśni, żeś skarb znalazł. Fred. M. Słodziutki skutek wina! często mi jaka piękna przyśni ś. dziewczyna. Zabł. Przyśniło mi ś. nad świtem, jakobym go widział. Troc. Paniom naszym, tak tym, co go podziwiały, jak tym, co tylko o nim słyszały, przyśniwał ś. on i przywidywał. Jeż. A gdy im domek rodzinny ś. przyśni, chylą usteczka, jak wiśnię do wiśni. Uj. Przen.: *przywidzieć ś., przyjść do głowy, ubrdać ś., uroić ś:* Nie stare tu Miceny, nie przyśnione Troje, ale słońce dzisiejsze tchną wnętrzności moje. Tw. [Jakbyście se mieli przybierać do głowy to, co ś. ludziom od wiatru przyśnije] Ork. <Przy + Śnić>

Przyśniedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyśniedzić ś.**

Przyśniedzić się, i ś., ił ś. *zaśniedzieć nieco, okryć ś. śniedzią.* Sł. wil. <Przy + *Śniedzić ś., od Śniedź>

Przyśniwać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyśnić ś.**

Przyśniwanie, a, blm., czynność cz. **Przyśniwać.**

Przyśniwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyśniwać ś.**

Przyśpiać, eje, ał, †**Przyśpieć,** [**Przyśpieć**], nied. **Przyśpiewać** *przybyć śpiesznie, pośpieszyć, zdążyć, pokwapić ś.:* Przed sobą czeladź posłała, sama potym przyśpiała. Birk. Na pomoc papieżowi z niemałym wojskiem prędko przyśpiał. Skar. Zapobiegał, by im pomocy nie tak zaraz P. mogły. Warg. Niech dowcip jakie chce projekta roi, jeśli im z nieba pomoc nie przyśpieje, wiatr te gruntowne imprezy rozwieje. Min. Rychlej mi przyśpij na pomoc, Boże. Skar. Mam ja w dobroci Boga niepłonną nadzieję, że mi z swoją pomocą i łaską przyśpieje. Min. Każ wino nosić, póki beczka leje, póki wiek służy, a śmierć nie przyśpieje. Kochan. Już był dwoje ksiegi i trzecich połowicę odprawił, alić śmierć przyśpiała i nie dokończone zostały. Wys. [Wśród pokrzyków uciechy, potrząsów wyskocznych przyśpiali z Babą do swej wieśnicy na Bugaju. Dyg.]. I dziewczę to nad nim zakrzykło mdlące; —już ku niej drużbowie przyśpieli. Wysp.] Przen.: Lepiejby było, kiedy przyśpieje włos siwy, zapomnieć przeszłej rozkoszy. Górn. Przyśpiewała nakoniec dawno zasłużona dla zdrajcy zguba. Nar. Póki rozum nie przyśpieje, statkować nie będzie Troc. Kiedy przyśpieje włos siwy, człowiek na dół idzie Troc. Na początku lata, gdy już żniwa przyśpiewały, a już łatwe pożywienie było, do Litwy z wojskiem ciągnął. Stryjk. Przen.: [Przyśpiało mi]=*pilno mi, trzeba śpieszyć.* **2.** [**P.**] *dojrzeć* (o zbożu). **3.** †Przyśpiało to na mnie = *na mnie ś. skrupiło, na mnie padło.* Troc. <Przy + *Śpiać, ŚPIE/ŚPIA>

Przyśpianie, a, blm., czynność cz. **Przyśpiać.**

Przyśpieć, eje, ał p. **Przyśpiać.** <Przy + *Śpieć, ŚPIE/ŚPIA>

Przyśpieszać, a, ał p. **Przyśpieszyć.**

Przyśpieszająco przys. *w sposób przyśpieszający, przyśpieszając:* Małe dawki działają tu P. <Od Przyśpieszający, od Przyśpieszać>

Przyśpieszanie, a, blm., czynność cz. **Przyśpieszać.**

Przyśpieszenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przyśpieszyć:** P. ustawy rządu jednym było środkiem uskutecznienia jej. Ust. Nagłym przedsięwzięcia przyśpieszeniem przedsięwzięciu samemu szkodzićby można. L. P. terminu. **2.** fiz. *przyrost, o jaki powiększa ś. w ciągu sekundy prędkość ciała pozostającego w ruchu zmiennym:* P. siły ciężkości = *P. biegu ciał spadających, powodowane przez działanie siły ciężkości.* **3.** mech.: P. równa ś. sile działającej w kierunku ruchu, podzielonej przez masę w ruch wprawioną. **4.** patol.: P. czynności serca (tachycordia). P. oddechu (tachypnoë). P., doprowadzenie do dojrzałości (maturatio).

†**Przyśpiesznik, a,** lm. **i** l. anat. *mięsień przyśpieszający, popędzający mocz, mięsień opuszkowo-jamisty* (musculus bulbo-cavernosus s. accelerator urinae). **2.** mech. *przyrząd do hamulców automatycznych przyśpieszający hamowanie.* <Od Przyśpieszny>

Przyśpieszny *z większym pośpiechem odbywający ś., przyśpieszony, przyśpieszający.* Lek.: Leczenie, × lekowanie przyśpieszne, × d o ś c i ż n e (curatio maturans). <Przy + Śpieszny>

Przyśpieszyciel, a, lm. **e** *ten, co przyśpieszył a. przyśpiesza:* Ten błogosławiony już dzisiaj, kto

uwierzył w przyszłość takową i stał ś. jej przyśpieszycielem. Krasiń. <Od Przyśpieszyć>

Przyśpieszycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyśpieszyciel.**

Przyśpieszyć, y, ył, nied. **Przyśpieszać I.** †P. cz. ni. *pośpieszyć, przybyć śpiesznie, podążyć:* Przyśpiesza do kresu. Troc. Przyśpieszyłem zaraz do niego. Troc. **2.** co = a) *zwiększyć prędkość czego; zrobić śpieszniejszym, żwawszym:* P. biegu, kroku. Przyśpieszonym idę krokiem. Troc. Ruch, oddech przyśpieszony *(=prędszy, żwawszy, skorszy).* Tętno przyśpieszone. Przyśpieszony bieg, gdy ciało w równych czasach coraz większe drogi przebywa. Śniad. Bieg jednostajnie przyśpieszony. Hube. Żył życiem przyśpieszonym *(=gorączkowym).* b) *przybliżyć w czasie, uczynić wcześniejszym:* P. termin. Przyśpieszył mu zgubę, sobie nieszczęście. Troc. P. komu śmierci. Troc. Uczyni, co będzie mógł, aby pokój i zgodę P. Krasz. Przyśpieszmy sobie nicość. Krasiń. Niech przyśpieszą królestwu lat tysiąc. Krasiń. c) *przypilić, przynaglić:* No, Śmigalski! czas przyśpiesza, dalej, dalej na deresza! Fred. A. d) [P. komu] *dokuczyć:* A to mi przyśpieszył! **3.** anat.: †Myszki mocz przyśpieszające (Perz.), przyśpieszniki (Dyk. M.), mięsień cewkowojamisty (musculus cavernosus s. accelerator urinae). **4.** patol. p. **Przyśpieszny.** <Przy + Śpieszyć>

Przyśpiew, u, lm. **y I.** *wyraz a. frazes powtarzający ś. wciąż w śpiewce, w pieśni.* **2.** *przycisk, akcent, zgłoska wymówiona przeciągle, śpiewnie.* Sł. wil. <Przy + Śpiew>

× **Przyśpiewacz, a,** lm. **e** *ten, co przyśpiewuje, akompanjuje śpiewem.* <Od Przyśpiewać>

× **Przyśpiewaczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Przyśpiewacz.** Mącz.

Przyśpiewać, a, ał p. **Przyśpiać.**

Przyśpiewanie, a, blm., czynność cz. **Przyśpiewać.**

†**Przyśpiewawać, a, ał** p. **Przyśpiewywać.**

†**Przyśpiewawanie, a,** blm., czynność cz. **Przyśpiewawać.**

[**Przyśpiewka, i,** lm. **i**] *śpiewka; melodja:* Starodawnych śpiewek i przyśpiewek. Poczym nastąpiły tańce, a niekiedy hulanka z przyśpiewką. Wilk. Jagustynka, że sobie już podpiła, ujęła ś. pod boki i nuż do niej przyśpiewkami rzucać. Reym. <Przy + Śpiewka>

†**Przyśpiewować, uje, ował** p. **Przyśpiewywać.**

†**Przyśpiewowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyśpiewować.**

Przyśpiewywać, uje, ywał, †**Przyśpiewawać,** †**Przyśpiewować I.** *towarzyszyć, akompanjować komu śpiewem; śpiewać do wtóru, wtórować śpiewem:* Wy, którzy przyśpiewawacie przy arfie. Leop. Apollo gądł na lutni, a boginie wodne mu przyśpiewywały. Biel. M. Pod obronę Wenery przyśpiewował. Li. Miłym do muzyki przyśpiewywała (przy muzyce śpiewała) głosem. Troc. Siostra mu przyśpiewywała. Troc. Ty mi przyśpiewuj, ptaku żałobny Minerwy. Tremb. Najświętsza Matko, przyśpiewują dziatki, zmiłuj ś., zmiłuj nad tatem. Mick. Bądźcie muzyką, co przyśpiewuje marzeniom myśli mojej. Krasiń. Przyśpiewuje, tańczy sobie, ja siedzę i płaczę. Uj. *(= wyśpiewuje).* Przen.: *przyświadczać, przytakiwać:* Czemu i drugi poeta przyśpiewuje, mówiąc. Troc. **2.** †P. *brać udział w śpiewaniu:* Przyśpiewawam, wpośrzód śpiewam, jak w komedjach bywa, *intercino.* Mącz. <Przy + Śpiewywać>

Przyśpiewywanie, a, blm., czynność cz. **Przyśpiewywać.**

[**Przyśpilenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyśpilić.**

[**Przyśpilić, i, ił**] p. **Przyszpilić.**

†**Przyśpilować, uje, ował** p. **Przyszpilić.**

†**Przyśpilowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyśpilować.**

× **Przyśrodek, dka,** lm. **dki** *miejsce blizkie środka.* Goł. <Przy + Środek>

Przyśrodkowy I. *przy środku, w blizkości środka położony:* Przyśrodkowa część jądra ziemi. Sterówki przyśrodkowe. Szt. **2.** anat.: Zrazik mózgu P. (lobulus paracentralis). <Przy + Środkowy>

Przyśrubować, uje, ował, Przyszrubować, nied. **Przyśrubowywać, Przyszrubowywać** *przykręcić śrubą:* Sztyft przechodzący przez nogę perspektywy muterką P. ś. daje. Zab. Przen.: Rządy przyszrubowywały do swojego własnego mechanizmu te sztuczne sprężyny, zapożyczane od składkowej działalności prywatnej. Spas. <Przy + Śrubować>

Przyśrubowanie, a, blm., czynność cz. **Przyśrubować.**

Przyśrubowy *przy śrubie leżący:* Przez pochwę przyśrubową parowca wał główny wychodzi z niego na zewnątrz do śruby. <Przy + Śrubowy>

Przyśrubowywać, uje, ywał p. **Przyśrubować.**

Przyśrubowywanie, a, blm., czynność cz. **Przyśrubowywać.**

[**Przyświácać, a, ał**] p. **Przyświadczyć.** <Przyświa(d)cać>

[**Przyświacanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyświacać.**

Przyświadczać, a, ał p. **Przyświadczyć.**

Przyświadczanie, a, blm., czynność cz. **Przyświadczać.**

Przyświadczenie, a, blm., czynność cz. **Przyświadczyć.**

Przyświadczyć, y, ył, nied. **Przyświadczać,** [**Przyświácać, Przyświarczać**] *poświadczyć, stwierdzić również swoim świadectwem:* Swetonjusz to przyświadcza. Nar. Znajdziemy doktora, który przyświadczy, że masz febrę. L. Mogę P. na rzecz mego czasu. Słow. Przyświadczać komu = a) *przytakiwać.* b) [P.] *pochlebiać.* <Przy + Świadczyć>

Przyświecać, a, ał p. **Przyświecić.**

Przyświecanie, a, blm., czynność cz. **Przyświecać.**

Przyświecenie, a, blm., czynność cz. **Przyświecić:** Jeśli potrzebujesz jakiego przyświecenia abo wiadomości, czytuj przypiski. Pilch.

Przyświecić, i, ił, †**Przeświecić,** nied. **Przyświecać** *poświecić komu, zaświecić idącemu a. robiącemu co:* Przyświeć mi świecą, pochodnią. Wulkan na wyspie Stromboli długo nam przyświecał. Niem. Jak słońce zarówno dla wszystkich przyświeca. Niem. Będziemy marzyli, kiedy księżyc przyświeca. Słow. Przen.: Pamiętajcie przyświecać bez przerwy trzodzie, której do zbawienia przewodniczycie. Wor. *(=jaśnieć przykładem).* Gwiazdo! twój blask nadto słabo mej duszy przyświeca. Słow. Przed nią marzenie, za nią prawda jej przyświeca. Fred. A. **2.** przen.: Przyświecać komu = *świecić komu bakę, dogadzać, pochlebiać mu, świadczyć mu godność, nadskakiwać:* Sturęki olbrzym dziewce uporczywej, dawszy ś w pęta, służy i przyświeca. Tw. **3.** przen.: †Przyświecać komu = *poduszczać, pobudzać, pod-*

judzać, podbechtywać, podmawiać go. Kn., Dudz. 4. zł. *zasłonić swą osobą lub ruchami kradnącego wspólnika.* < Przy + Świecić >

Przyświetlanie, a, blm. = **Fosforescencja.** < Od *Przyświetlać, Przy + *Świetlać, od Światło >

× **Przyświetniejszy** *trochę świetny, cokolwiek jasny.* Kn., Troc. < Przy + Świetniejszy >

[**Przyświęgły**] *który przyświęgł, przywrzały.* < Od Przyświęgnąć >

[**Przyświęgnąć, gnie, gł**] *przywrzeć, przylepić ś.:* Koszula przyświęgła do rany.

[**Przyświęgnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przyświęgnąć.**

× **Przyświstać, sta a. szcze, stał** p. **Przyświstywać.** L. < Przy + Świstać >

× **Przyświstanie, a,** blm., czynność cz. **Przyświstać.**

Przyświstywać, uje, ywał, × **Przyświstać** *świstać do wtóru, wtórować świstaniem, przygwizdywać; świstać sobie do taktu, poświstywać:* P. śpiewającemu, grającemu. P. w tańcu. < Przy + *Świstywać, od Świstać >

Przyświstywanie, a, blm., czynność cz. **Przyświstywać:** Symfonja ta skończyła ś. na czymś w rodzaju pijanego tańca z przyświstywaniem. Spas.

[**Przyświtować, uje, ował**] (o ciałach niebieskich) *przyświecać.* < Przy + *Świtować, od Świt >

[**Przyświtowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyświtować.**

[**Przytacenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przytacić ś.**

† **Przytachnąć, nie, nął** *przybyć, przyciągnąć, przybiec:* Lotne smoki z wozem przytachnęły. Żebr. Jowisz, że przytachnęła małżonka, zrozumiawszy, Inacha dziewicę przekinął w jałowicę, *conjugis adventum praesentiens.* Żebr. Klimenowic, krzywym szlakiem przytachnąwszy, rączo ku rodzicielowej wziął ś. obliczności, *venit.* Żebr. Drzewo chaońskie przytachnęło skoskiem, *non abfuit arbor.* Żebr. < Czes. přitáhnouti >

† **Przytachnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przytachnąć.**

[**Przytacić się, i ś., ił ś.**] *przyczaić ś.:* Wlazł za krzak i przytacił ś.

Przytaczać, a, ał i P. ś. p. **Przytoczyć.** < Przy + Taczać >

Przytaczanie, a, blm., czynność cz. **Przytaczać.**

Przytaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytaczać ś.**

† **Przytaczować, uje, ował,** [**Przytaczować**] i **P. ś.** p. **Przytoczyć.**

Przytaczowanie, a, blm., czynność cz. **Przytaczować.**

Przytaczowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytaczować ś.**

Przytaić, i, ił, nied. **Przytajać I.** oddech = *przytrzymać dla utajenia:* Cichość padła barzej w uszach dzwoniąca, jakby ziemia dech przytaiła. Reym. Wszystko jakby zdrętwiało i stanęło w zdumieniu z przytajonym tchem, lęk wionął po ziemi. Reym. Skowronkowe pieśnie głosiły zwiesnę światu i to słońce święte, i to przytajone jeszcze dychanie ziemic, tęsknie czekających na pługi i ziarno. Reym. **2.** kaszę = *gęsto z tłuszczem ją zagotować.* L. **P. ś.** *przyczaić ś. dla ukrycia ś.:* Żebym wszystkiego najlepiej dosłyszeć mogła, przytaję ś. w tej altance. L. Zasadzkami w sposobnych miejscach leśnych przytajonemi szkodliwie ich podeszli. Błaż. < Przy + Taić >

Przytajać, a, ał i P. ś. p. **Przytaić.**

Przytajanie, a, blm., czynność cz. **Przytajać.**

Przytajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytajać ś.**

Przytajenie, a, blm., czynność cz. **Przytaić.**

Przytajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytaić ś.**

Przytakiwać, uje, iwał p. **Przytaknąć.** < Przy + *Takiwać, od Tak >

Przytakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przytakiwać.**

Przytaknąć, nie nął, nied. **Przytakiwać** *przyświadczyć, potakiwać:* Przecież serca przytakują. Len. Reszta przytaknęła mu ironicznym uśmiechem. Chełm. [Prepinator przytaknie].

Przytaknięcie, a, blm., czynność cz. **Przytaknąć.**

Przytapiać, a, ał p. **Przytopić.**

Przytapianie, a, blm., czynność cz. **Przytapiać:** Dokonywano wszelkich połączeń przez przytapianie rur szklanych.

[**Przytarabanić, i, ił**] *przyprowadzić z trudem kogoś ciężkiego; przydugować co.* [**P. ś.**] *przybyć z trudem, a to z powodu swej ociężałości, przytoczyć ś.* < Przy + Tarabanić >

[**Przytarabanienie, a,** blm.] czynność cz. **Przytarabanić.**

[**Przytarabanienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przytarabanić ś.**

[**Przytarasić, i, ił**] *przystąpić, przygnieść.* < Przy + *Tarasić, od Taras >

[**Przytaraszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przytarasić.**

Przytarcie, a, blm., czynność cz. **Przytrzeć.** Przen.: Z zdrowia i fortuny przytarciem z Turkami ś. ścina. Nies. (= *z narażeniem, z uszczerbkiem).*

Przytarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrzeć ś.**

Przytarczenny, Przytarczowy *znajdujący ś. przy chrząstce tarczowatej a. przy gruczole tarczennym* (parathyreoideus). < Przy + Tarczenny >

Przytarczowy p. **Przytarczenny.** < Przy + Tarczowy >

[**Przytarć, trze, tarł i P. ś.**] p. **Przytrzeć.** < Przy + Tarć >

† **Przytargać, a, ał** p. **Przytargnąć.** < Przy + Targać >

† **Przytarganie, a,** blm., czynność cz. **Przytargać.**

† **Przytargnąć, nie, nął,** nied. **Przytargać** *targnąwszy przyciągnąć, przybliżyć, przysunąć:* Jeśliże tedy nie przychodzimy do niego, aż przytargnieni, jakoż tedy możem być w nim nie przytargnieni? Rej. < Przy + Targnąć >

† **Przytargnięcie, a,** blm., czynność cz. **Przytargnąć.**

Przytarty im. od **Przytrzeć.** < Przy + Tarty >

[**Przytaszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przytaszczyć.**

[**Przytaszczyć, y, ył**] **I.** kogo = *przyprowadzić gwałtem, przyciągnąć.* **2.** co = *przydźwigać, przydugować:* Patrzajże, toć-em wiadro sama przytaszczyła. Krasz. < Ros. pritaszczyt' >

Przytaśmować, uje, ował *taśmą przywiązać:* Chodaki równie przytaśmowane zręcznie. Goł. < Przy + *Taśmować, od Taśma >

Przytaśmowanie, a, blm., czynność cz. **Przytaśmować.**

[**Przytątożenie, a,** blm.] czynność cz. **Przytątożyć.**

[**Przytątożyć, y, ył**] *przybrać ś.* Gwar.

[**Przytchlina, y,** blm., **Przytchłość**] *stęchlizna, zgnilizna.* <Przy + Tchlina>

[**Przytchłość, i,** blm.] p. **Przytchlina.**

[**Przytchły**] *przytęchły, stęchły, zgniły.* <Przy + *Tchły, od Tchnąć>

†**Przytcza, y,** lm. **e,** !†**Przydcza,** !†**Przydzcza** *przygoda, przypadek, zdarzenie:* My takie bacząc gnuśstwo alibo lenistwo... wyrzekamy w tej przytczej... Św. z Woc.

[**Przytelepać się, pie ś., pał ś.**] *przywlec ś., przybyć powoli, przyciągnąć z wielką biedą:* Przytelepał ś. nareszcie do domu. <Przy + Telepać ś.>

[**Przytelepanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przytelepać ś.**

Przytęchły *który przytęchł, stęchły nieco:* Zboże na nasienie nie powinno być przytęchłe. Kluk. <Od Przytęchnąć>

Przytęchnąć, chnie, chł 1. *podtęchnąć, stęchnąć cokolwiek.* Przen.: Nudne zaklęcia przytęchły. Krasz. *(=przestarzały ś.).* **2.** [P.] *przygasnąć:* Ogień już przytęchł. <Przy + Tęchnąć>

Przytęchnienie, a, blm., czynność cz. **Przytęchnąć:** P. wina abo piwa, *caries vini.* Mącz.

Przytępiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przytępić.**

Przytępiały *który przytępiał:* Przytępiała ochota. Troc. <Od Przytępieć>

Przytępianie, a, blm., czynność cz. **Przytępiać.**

Przytępianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytępiać ś.**

Przytępić, i, ił, nied. **Przytępiać** *zrobić nieco tępym, tępszym; stępić cokolwiek:* Potykają ś. w seraju wychowańcy dzirytami przytępionemi. Kłok. Waleczny miecz nasz przytępiony. Groch. Przytępił nóż. Troc. Przytępione poostrzyć żelezca. L. Bóg, by w szczęściu łódź ś. nie uniosła, urwał jej żagiel i przytępił wiosła. Mias. Przen.: *pozbawić bystrości, osłabić:* Starość mi już trochę słuch przytępiła. L. Co żywość dowcipu, przyjaźń i miłość przytępiało. Troc. Przen. *osłabić, nadwątlić:* Nieraz nieprzyjacielskie przytępił siły. Troc. Szwedów pod Warszawą zwycięską szablą dobrze przytępił. Nies. **P. ś., Przytępieć** *stępić ś. nieco; osłabić ś. cokolwiek, zwątleć:* Przytępiła ś. od ustawicznych łez bystrość oczu moich. Smotr. <Przy + Tępić>

Przytępieć, eje, ał p. **Przytępić:** Przytępiał i bystrość widzenia stracił. Kulig. <Przy + Tępieć>

Przytępienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przytępić** i **Przytępieć. 2.** lek. *stępienie, tępość:* P. umysłu = *niedomoga umysłowa.* P. słuchu = *słuch tępy* (dysecoia, hypacusis). P. wzroku (hebetudo visus). P. odgłosu przy opukiwaniu = *tępość, przytłumienie* (sonus obtusus).

Przytępienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytępić ś.**

[**Przytępo**] przys. od **Przytępy.**

†**Przytępszy** p. **Przytępy:** Był król Aleksander sił wiele mężnych, ale dowcipu i rozumu przytępszego, dlaczego był milczący. Stryjk. Przytępszego słuchu. Kn. <Przy + Tępszy>

Przytępy, †**Przytępszy 1.** *trochę tępy.* **2.** lek.: Odgłos P. w opukiwaniu = *nieco tępy, tępawy, niezupełnie jasny, przytłumiony.* <Przy + Tępy>

[**Przytępywać, uje, ywał**] p. **Przytupywać.**

[**Przytępywanie, a,** blm.] czynność cz. **Przytępywać.**

[**Przytęsić, i, ił**] *przygasić, stłumić ogień, zalać ogień wodą.* <Przy + *Tęsić, TĘS/TĘCH>

†**Przytęskniejszy** p. **Przytęskny:** A iż nie wszystkich towarów wypisuję, byłoby do czytania przytęskniejszym. Gost. <Przy + Tęskniejszy>

Przytęskny, †**Przytęskniejszy** *nieco tęskny, nudny.* <Przy + Tęskny>

[**Przytęszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przytęsić.**

Przytkać, a, ał 1. a. **Przytknąć,** nied. **Przytykać** *zatkać naprędce, zlekka, zatkać przez przyłożenie:* Na słowa komenderującego: P. zapał! puszkarz przytyka prawą ręką zapał. Jak. J. Wichura szyby gniotła, aż trza było wśród nocy wstawać i przytykać poduszkami, bo darła ś. do wnętrza. Reym. P. butelkę korkiem, komin gałganem. **2. tcze, tkał** *dotkać, do wytkanego jeszcze więcej utkać:* Przytkałam jeszcze ze dwa łokcie. <Przy + Tkać>

Przytkanie, a, blm., czynność cz. **Przytkać.**

[**Przytki, Przydki**] *stromy, spadzisty, przykry.*

Przytknąć, nie, nął, nied. **Przytykać 1. a. P. ś.** *przyłożyć dla dotknięcia, przymknąć:* Przytknął anioł wągl do ust moich a rzekł: oto przytknął ś. do warg twoich wągl ten, aby odeszła nieprawość twoja. Bud. Skorom kielich przytknął do gęby, szust! już ci po nim. L. Jakób ujrzał przez sen drabinę, a Bóg, przytknąwszy ś. do owej drabiny, rzekł... Biel. M. *(=przybliżywszy ś. tuż do niej, natknąwszy ś. na nią).* Wzięto go na okrutne kary, a naprzód ogień przytkniony do ręku, że z kości opłynęła. Tw. Przytyka stalowe do twarzy kleszczyki, aby z miękuchnych jagód wzrastający mech wyskubała. L. Do płonącej trzaski przytknęła drugą. Orzesz. Przytknie mi stal zimną do szyi. Krasiń. Do czego ś. tylko przytknie, wszystko zepsuje. Przen.: [P.] *przyłożyć, zestawić, przyrównać, porównać:* Pono rynek jest taki, jak we Mszany. — Ho! ho! ho! ani przytykać. Ork. Przen. *zetknąć ś., przylec, zejść ś., dotknąć, sąsiadować, przypierać, graniczyć:* Od tej frambugi sklepienie idzie do ścian kościelnych naokoło przytknione. Star. *(= przystające).* Państwo to na północ stykа ś. z górami, które do kraju Asam przytykają. L. Franków wschodnich królestwo aż do Pannonji przytknęło ś. Błaż. Soliman II na lądzie i na morzu wszędzie przytykał do posad Habsburgów. Lel. Przytykał do niej gabinecik. Krasz. Jego pole przytyka do mojego. Chata szwagra dziedzińcem do ogrodu jego przytykała. Orzesz. **2.** †P. komu, na kogo = *przyciąć, przymówić, zrobić przytyk:* Kiedy kichnę, on mówi, że przytykam na niego. Star. **3.** †P. *przypiąć, przyszpilić:* P. śpilką co, przyśpilkować. Kn. Kto przytknie letkie skrzydła do wiersza mojego, żeby doleciał mego zmysłu wysokiego? P. Koch. Przytknijcie mi kornety. Troc. Przen.: †P. *przyczepić, przystosować:* Przykład ten ku tej nauce przytkniem a przyłożym. Glicz. Ku czemu możemy P. onę rzecz? Glicz. Wiele cudownych rzeczy o nim powiadają, które, iż do pewnych czasów P. nie możemy, tu ich nam przyjdzie wspomnieć. Birk. **4.** †P. *doścignąć, dogonić, przytrzymać:* Arsenjus do Tyru uciekł; tam od Atanazego przytkniony i dobrze osadzony pod strażą został. Skar. Kogoby przytkniono u prawa, jeśliby upornie odszedł, takowy ma być przekazan o ono, co jest pozwan. Tarn. J. **5.** myśl.: P. o co = *biegnąc oprzeć ś. o co:* (o zwierzu gonionym): Rogacz przytknął o pole *(= dobiegł do pola).* <Przy + Tknąć>

Przytknięcie, a, blm., czynność cz. **Przytknąć.**

Przytknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytknąć ś.**

† **Przytknicny** *przytknięty.*
[**Przytko**] przys. od **Przytki.**
[**Przytkość, i,** blm.] rz. od **Przytki.**
× **Przytleć, eje, ał** *stleć w części, nadtleć:* Tym sposobem w piecu hucianym palić ś. nie będzie, a szyty tylko przytleją. Torz.
Przytlenie, a, blm., czynność cz. **Przytleć.**
[**Przytłamsić, i, ił**] *przydusić, przydławić, przygnieść:* Może go kiedy zła choroba przytłamsiła i zmogła. Dyg. <Przy + Tłamsić>
[**Przytłamszenie, a,** blm.] czynność cz. **Przytłamsić.**
Przytłaczać, a, ał p. **Przytłoczyć.**
Przytłaczanie, a, blm., czynność cz. **Przytłaczać.**
Przytłoczenie, a, blm., czynność cz. **Przytłoczyć.**
Przytłoczka, i, lm. **i** p. **Przykładka.** <Od Przytłoczyć>
Przytłoczyć, y, ył, nied. **Przytłaczać** *tłocząc przycisnąć; przywalić, przygnieść, przydusić, przydławić;* przen. *przygnębić, obarczyć, obciążyć, ucisnąć, uciemiężyć:* Najpiękniejsze zboże na tej żyznej równinie nie tylko przytłoczone, ale w wielu miejscach tak mułem przywalone zostało, że zupełnie o jakimkolwiek zbiorze zwątpiono. L. Cały naród wojskiem obcym przytłoczonym został. Ust. Tak go fortuna przytłoczy. Dar. J. Przytłoczeni ciężarem nieznośnym, w nędzy szukali schronienia. Węg. Postać zawiędłą i jakby ciężarem jakimś na barkach przytłoczoną. Jun. Pod ciężkie, przytłaczające sklepienia. Reym. Wzięłaby na siebie ogromny ciężar i przytłaczającą odpowiedzialność. Wszystkich dokładałam usiłowań, aby miłością moją rozgrzać przytłoczone jej serce. Orzesz. <Przy + Tłoczyć>
[**Przytłonisko, a,** lm. **a**] *przytułek, chałupa, posiedzenie.* Gwar.
Przytłuc, cze, kł, nied. **Przytłukać, Przytłukiwać** *tłukąc przygnieść, przywalić, przydusić:* Mur go przytłukł. Troc. Dom, obaliwszy ś., przytłukł dziatki twoje i pomarli. Leop. Dom nad nim obalono, aby własnemi ścianami był przytłuczony. Warg. Grad zboże przytłukł. Troc. †**P. ś.** dokąd = *tłukąc ś. po drodze przybyć, przygramolić ś. przez zawady, przeszkody:* Wymawiał poseł Jadwidze, iż ona aż do Kaszowa ś. przytłukła, skąd dla deszczów dalej postąpić nie może, *pervenit.* Błaż. <Przy + Tłuc>
Przytłuczenie, a, blm., czynność cz. **Przytłuc.**
Przytłuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytłuc ś.**
Przytłukać, a, ał p. **Przytłuc.** Rej.
Przytłukanie, a, blm., czynność cz. **Przytłukać.**
Przytłukiwać, uje, iwał i **P. ś.** p. **Przytłuc.**
Przytłukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przytłukiwać.**
Przytłumiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przytłumić.**
Przytłumiak, a, lm. **i** *przyrząd przytłumiający:* P. prędkości. <Od Przytłumiać>
Przytłumianie, a, blm., czynność cz. **Przytłumiać.**
Przytłumianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytłumiać ś.**
Przytłumić, i, ił, nied. **Przytłumiać** *tłumiąc przydusić; stłumić niezupełnie, przygasić; uśmierzyć pozornie, poskromić, przygnębić:* P. skargi, dźwięki, głos natury, namiętności. Ogień przytłumiony był tylko, ale nie cale ugaszony. Boh. Miasta dopominały ś. o przytłumione prawa swoje. Ust. Słowa marszałka przytłumiały w pierwszej chwili dzwony. Przytłumiona chęć. Fred. A. Przytłumione jęki cierpiącego człowieka rozległy ś. w chacie. Orzesz. <Przy + Tłumić>
Przytłumienie, a, blm., czynność cz. **Przytłumić.**
Przytłumiony 1. im. od **Przytłumić. 2.** lek. *stłumiony, mniej głośny, niezupełnie jasny, czysty:* Odgłos wypukowy P. w opukiwaniu (sonus obtusus).
Przytłusto przys. od **Przytłusty.**
× **Przytłustszy** p. **Przytłusty:** P., *subpinguis.* Mącz. <Przy + Tłustszy>
Przytłusty, × **Przytłustszy** *nieco tłusty.* <Przy + Tłusty>
[**Przytnica, y,** lm. **e**] *poprzeczny kawał pola.* <Przy + Tnica, CIE/TN>
Przytoczenie, a 1. blm., czynność cz. **Przytoczyć. 2.** lm. **a** *cytata, alegat.*
Przytoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytoczyć ś.**
× **Przytocznik, a,** lm. **i** gram. *cudzysłów.* <Od Przytoczny>
× **Przytoczny** *uboczny, dodatkowy:* Wyrok sędziego bywa czasem jeszcze nie o główną rzecz sprawy, ale o jakie osobne zadanie po żałobie, *sententia accessoria,* po polsku możemy nazwać przytoczne skazanie. Tyt. pr. magd. <Od Przytoczyć>
Przytoczyć, y, ył, nied. **Przytaczać,** † **Przytaczować,** [**Przytaczować**] **1.** *tocząc przybliżyć, przysunąć:* Przytaczać kamień, kłodę, wóz. Kn. P. kamień, kłodę. Troc. **2.** *przywieść, zacytować, alegować:* Przytaczać powieść, pisarze = przywodzić, alegować, wtrącać. Kn. Tu tylko jeden przykład przytoczę. Gil. Ten pisarz nie ku temu końcowi to miejsce przytoczył, aby z niego dowiódł, iż Chrystus stworzył ziemię. Salin. Szatan, nie mogąc powążności słowa Bożego zatracić, tedy go inaczej przytaczował do czego inszego, aniżeli było napisane. Gil. Piękny przytoczył przykład. Troc. P. powieść, autora. Troc. **3.** †**P.** do kogo, do czego = *odnieść, przypiąć; połączyć z kim, z czym:* Rzymianie swego narodu zawziątek do Bogów przytaczali. Błaż. **4.** †**P.** *zdarzyć.* Hist. uc. **P. ś. 1.** *tocząc ś. przybliżyć ś., przysunąć ś.:* Kula przytoczyła ś. Przen. (o człowieku otyłym, jak beczka): Człowiek przytoczył ś. raczej, niż przyszedł ku niej. Krasz. [Poczęli ś. ku niemu przytaczować, bo już pijani byli setnie]. Ork. Przen.: Sprawa przytoczyła ś. przed sąd. Bud. B. *(= wytoczyła ś., przyszła).* Przytoczy ś. do nas wdzięczne, ciepłe lato. Jez. *(= przybliży ś., nastanie, nadejdzie).* Wszystko ś. nam zawżdy P. musi ku wielkiej pociesze. Rej. *(= zdarzyć ś.).* <Przy + Toczyć>
Przytok, u, lm. **i 1. P.** *dopływ, rzeka poboczna:* Krótkie jej przytoki mają charakter strug górskich. Pol. Murzyni, siedzący między mniejszemi przytokami Kingani, żyją dawnym pierwotnym życiem. Sienk. **2.** kol. *przytoczenie, dopchanie wozów do pociągu lub grupy innych wozów.* <Przy + Tok, CIEK/TOK>
Przytomnie przys. od **Przytomny:** Być z panem P., tamże być, gdzie jest Pan, z nim być, nie przez zasłonę jaką, ale twarzą w twarz, jako są z nim aniołowie. Smotr. Umierał P.
Przytomność, i, blm. **1.** rz. od **Przytomny:** P., znajdowanie ś. w osobie przy czym, obecność. L. Najprędzej dochodzić przytomności rzeczy z skutków jej. Bals. W przytomności świadków. L. (=

wobec; przy świadkach). Kruświca, ożywiona przytomnością księcia, była straszną tarczą przeciw swawoli nieprzyjaciół. Sur. Gdzie twoja P., pani, tam wzbronić szczęścia jest niepodobieństwem. Fred. A. P. Boga miej w każdej twej sprawie. Drużb. (przytomną pamięć na Boga. L.). P. zmysłów. L. Wyciągam ją na brzeg, ale już żadnej niema przytomności. Stasz. Zachować, stracić, odzyskać P. Przyprowadzić do przytomności. Wrócić do przytomności. Miej P., co mówisz. L. *(=zastanowienie).* Cała sieć intryg tylko jego własną przytomnością umysłu odkryta została. Krasz. Chory w gorączce pociesza nas odzyskaniem przytomności. Brodz. Bez przytomności ledwie że trupem nie padła. Mick. Potykał ś. z wielką przytomnością umysłu. Troc. Niespodziewanie dobrze odpowiadający zadziwia nas swoją przytomnością. Brodz. Nie może być rzeczą obojętną dla światłej publiczności, posiedzenia nasze tak liczną przytomnością zaszczycającej, słyszeć rzecz o mężu... Dm.

Przytomny I. *znajdujący ś. osobiście przy czym w danym miejscu i w danym czasie, obecny:* P. tym ś. różni od obecnego, że obecnym może być i ten, kto nie wie, co ś. koło niego dzieje; P. zaś nie tylko ciałem, ale i duchem jest obecny. Kras. A. Widzę to wszystko, jak gdybym tam był P. L. Łacno mówić o nieprzytomnym. Kn. Nieprzytomnego przekonać łacno. Kn. Gdzie pan sam P., wszystko lepiej ś. odbywa. Górn. Powierzchowność mnie i przytomnych świadków złudziła. Kras. List jest rozmowa nieprzytomnych przez pismo. Kras. Ja słowa pisma powtórzę, kto P., niech klęka. Uj. Przen.: Wasze twarze, postacie mam w sercu przytomne. Syrok. *(=jakby przytomne, jak żywe).* **2.** †P. *teraz obecny, teraźniejszy, aktualny:* Co jest przytomnego, to przytomnym, a co przyszłego — będącym. Leop. **3.** *będący przy zdrowych zmysłach, który nie stracił samopoczucia, trzeźwy:* Jestem, bom sobie P. Troc. **4.** a. × P. sobie = *obdarzony żywym, bystrym umysłem, szybko orjentujący ś., umiejący sobie radzić w danej chwili; nie tracący zimnej krwi, rozwagi:* P. sobie, przy sobie będący. L. Zawsze sobie P. wpośród nieszczęść zgraje, co powinien i może, czynić nie przestaje. L. Kto nie ma żywej pamięci, nie może być sobie P. Lubom., Troc. Przytomna odpowiedź. P. żeglarz. **5.** [P.] *pomocny:* Bylica jest przytomna (pomocna) na bóle. <Przy + *Tomny, od *Tom = Tem, Tym; z Czes.>

Przyton, u, lm. **y. Alikwota** muz. *ton, który przy pilnym wsłuchaniu ś. oddziela ś. od tonu zasadniczego; dźwięk powstały z drgania ciała wydającego dźwięk nie w całej masie, ale cząstkowo:* Przytony otaczają dźwięk główny pewną atmosferą brzmienną. <Przy + Ton>

Przytopić, i, ił, nied. **Przytapiać** *stopić jeszcze więcej dla dodania do tego, co już poprzednio stopiono.* <Przy + Topić>

Przytopienie, a, blm., czynność cz. **Przytopić.**

Przytorowy *przy torze leżący:* Żóraw P. <Przy + Torowy>

[**Przytorupać się, a ś., ał ś.**] *przywlec ś., przygramolić ś., przytelepać ś.*

[**Przytorupanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przytorupać ś.**

Przytorze, a, lm. **a** *część torowiska kolejowego tuż przy torze ś. mieszcząca; peron:* P. kryte. P. odjazdowe, przyjazdowe. P. odosobnione = *chodnik międzytorowy.* <Przy + *Torze, od Tor>

†**Przytowarzyszenie, a,** blm., czynność cz. **Przytowarzyszyć.**

†**Przytowarzyszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przytowarzyszyć ś.**

†**Przytowarzyszyć, y, ył** *przyłączyć, przypuścić do towarzystwa.* †**P. ś.** *przyłączyć ś., przystać do towarzystwa:* Cóż chcemy czynić, aby ś. ten pan przytowarzyszył do nas? Rej. Przen.: Przyjął naukę jego i przytowarzyszył ś. do niej. Rej. <Przy + Towarzyszyć>

Przytracenie, a, blm., czynność cz. **Przytracić.**

Przytracić, i, ił I. × P. *stracić nieco, uszczuplić przez tracenie:* Fortunę miał przytraconą. Mat. **2.** †P. *przypłacić.* Pudł. W tym ś. nie czuje, że na tym przytraci. **3.** mul.: P. kant, to jest zgładzić, czyli spuszczać ostrość kantu. Mag. <Przy + Tracić>

Przytrafiać, a, ał i **P. ś.** p. **Przytrafić.**

Przytrafianie, a, blm., czynność cz. **Przytrafiać.**

Przytrafianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrafiać ś.**

Przytrafić, i, ił, †**Przytrefić,** [**Przytrefić**], nied. **Przytrafiać,** †**Przytrefiać,** †**Przytrafować,** †**Przytrefować** *przystosować:* P., przyrymować, przygadzać, *congruere.* Mącz. **P. ś. I.** *trafić ś., zdarzyć ś., przypaść, wypaść, zajść, przygodzić ś.:* Bałam ś., żeby mu ś. w drodze co nie przytrafiło. L. Przytrafiło ś. raz, że... Troc. Taki ś. przypadek przytrafił. Troc. To nam ś. często przytrafia. L. Niemasz poczciwszych ludzi nad żołnierzy; że czasem ś. co przytrafi żołnierzowi, a któż jest bez ale? L. (że ś. potknie, poszkapi, zapomni i t. d. L.). Nie myślmy o nieszczęściu, które ś. nam P. może. L. Nadeszła wiadomość o nieszczęśliwym wypadku, przytrafionym królowi szwedzkiemu. L. Potym, gdy ś. przytrafił do nich, opowiadali mu onę radość nową swoję. Rej *(=gdy ś. zdarzyło, że przyszedł do nich).* I ładniejsza ode mnie P. ś. może. Fred. A. *(=znaleźć ś.).* **2.** †**P. ś.** *dać ś. przystosować, okazać ś. zgodnym, stosownym:* P. ś. na kogo *(=dać ś. zastosować do kogo),* ku czemu. <Przy + Trafić>

Przytrafienie, a, blm., czynność cz. **Przytrafić.**

Przytrafienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrafić ś.**

†**Przytrafiny, in,** blp. p **Przytrafunek:** Olimpjady dopiero stanowią w porządku czasów pewniejsze zasady przytrafin. Jez. <Od Przytrafić>

†**Przytrafnie** przys. od **Przytrafny.** L.

†**Przytrafny** *trafny, przydatny, stosowny, odpowiedni, dogodny:* P., *congruens.* Mącz. Potemny, P., godny, słuszny, *habilis.* Volck. *Incongruens,* nierymowny, nieprzytrafny. Mącz. <Przy + Trafny>

× **Przytrafunek, nku,** lm. **nki,** [**Przytrefunek**], †**Przytrafiny** (lm.) *przypadek, traf, trafunek, przygoda, przypadek, zdarzenie, wypadek:* Kraj znajomy przytrafunkiem dawnego Cerambieja, *eventu.* Żebr. Za jubileusz dla siebie uważam ten P. Syn. <Przy + Trafunek>

[**Przytragać, a, ał, Przytragować**] *przynieść.* <Przy + *Tragać, od Nm. tragen>

[**Przytraganie, a,** blm.] czynność cz. **Przytragać.**

[**Przytragować, uje, ował**] p. **Przytragać.** <p. Przytragać>

[**Przytragowanie, a,** blm] czynność cz. **Przytragować.**

Przytransportować, uje, ował *transportując przyprowadzić; sprowadzić transportem.* <Przy + Transportować>

Przytransportowanie, a, blm., czynność cz. **Przytransportować.**

Przytrawiać, a, ał p. **Przytrawić.**

Przytrawianie, a, blm., czynność cz. **Przytrawiać.**

Przytrawić, i, ił, nied. **Przytrawiać** *niszczyć powoli, powstrzymać, poskramiać bujny wzrost czego.* <Przy + Trawić>

Przytrawienie, a, blm., czynność cz. **Przytrawić.**

× **Przytrącać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przytrącić.**

× **Przytrącanie, a,** blm., czynność cz. **Przytrącać.**

× **Przytrącanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przytrącać ś.**

× **Przytrącenie, a,** blm., czynność cz. **Przytrącić.**

× **Przytrącenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przytrącić ś.**

× **Przytrącić, i, ił,** nied. × **Przytrącać 1.** *utrącić nieco, otłuc, nadtrącić, nadtłuc, wyszczerbić:* Uderz rękę twoję i przytrąć nogę twoję, a rzecz: ach niestotysz! Leop. 2. *przetrącić, przekąsić, wypić naprędce.* Sł. wil. × **P. ś.** *wtrącić ś., wdać ś., wmieszać ś.:* Nie przytrącaj ś. do tej sprawy. Troc. Złe ś. wnet przytrąci. Troc. <Przy + Trącić>

Przytrefić, i, ił i **P. ś.** p. **Przytrafić:** Tego przestrzegaj, abyć ś na cię nie przytrefiła ona przypowieść, która była uczyniona od Pana na marnotratnego syna. Rej. Ku czemu ś. nam też P. mogą słowa Pawła św. do Efezów. Rej. Często ś. przytrefuje, iż... Wuj. Przytrefiło ś., gdy tam mieszkał... B. B. Gdy ś. przytrefowało, iż Focjon miał na rzecz Demostenesa odpowiedzieć, tedy ten mówił: jużci jest siekiera na słowo moje. L. Przywodzi im wszystkie przypadki ich, jakieżkolwiek ś. im przytrefują za czasów tu doczesnych żywotów ich. Rej. <Przy + Trefić>

Przytrefienie, a, blm., czynność cz. **Przytrefić.**

Przytrefienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrefić ś.**

[Przytrefny] *przypadkowy, trafunkowy.* <Od Przytrefić>

† **Przytrefować, uje, ował** i † **P. ś.** p. **Przytrafić.**

† **Przytrefowanie, a,** blm., czynność cz. **Przytrefować.**

† **Przytrefowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przytrefować ś.**

[Przytrefunek, nku, lm. nki] p. **Przytrafunek.**

† **Przytrębować, uje, ował** *przygrywać na trąbie:* Trębacz mu przytrębował. Biel. J. <Przy + *Trębować, od Trąbić>

† **Przytrębowanie, a,** blm., czynność cz. **Przytrębować.**

Przytroczenie, a, blm., czynność cz. **Przytroczyć.**

Przytroczyć, y, ył, Przytrokować *trokami przywiązać; wog. przywiązać, przykrępować.* <Przy + Troczyć>

Przytrokować, uje, ował p. **Przytroczyć:** Odpiął mantelzak do osiodła przytrokowany. Wójc. <Przy + Trokować>

Przytrokowanie, a, blm., czynność cz. **Przytrokować.**

× **Przytroskliwszy** p. **Przytroskliwy.** L. <Przy + Troskliwszy>

Przytroskliwy, × **Przytroskliwszy** *nieco troskliwy.* <Przy + Troskliwy>

× **Przytrudniejszy** p. **Przytrudny:** Wymawianie języka naszego jest przytrudniejsze dla wielości spółgłosek w jednejże zgłosce. Kopcz. <Przy + Trudniejszy>

Przytrudno 1. przys. od **Przytrudny. 2. [P.]** *ciężko, trudno.* <Przy + Trudno>

× **Przytrudność, i,** blm. rz. od **Przytrudny:** Będzie o honory nie dbał, kiedy w ich dosiągnieniu P. znajdzie. L.

Przytrudny, × **Przytrudniejszy** *nieco trudny:* Przytrudna to szkoła. Deo. <Przy + Trudny>

× **Przytrudzać, a, ał** p. **Przytrudzić.** L.

× **Przytrudzanie, a,** blm., czynność cz. **Przytrudzać.**

× **Przytrudzenie, a,** blm., czynność cz. **Przytrudzić.**

× **Przytrudzić, i, ił,** nied. × **Przytrudzać** *przycisnąć trudem, przygnębić pracą.* <Przy + Trudzić>

× **Przytrupiały** *który przytrupiał:* Witołd, przytrupiałym już starcem będąc, tak chciwie korony łaknie. Błaż. <Od Przytrupieć>

× **Przytrupieć, eje, ał** *zejść prawie na trupa, zgrzybieć, stać ś. strupieszałym.* L. <Przy + Trupieć>

× **Przytrupienie, a,** blm., czynność cz. **Przytrupieć.**

[Przytryndać się, a ś., ał ś.] *przyleźć, przywlec ś.* <Przy + Tryndać ś.>

[Przytryndanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przytryndać ś.**

[Przytrynić, i, ił] *przynieść, przyciągnąć.* **[P. ś.]** *przywlec ś., przyleźć.* <Przy + Trynić>

[Przytrynienie, a, blm.] czynność cz. **Przytrynić.**

[Przytrynienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przytrynić ś.**

[Przytrzask, u, lm. **i]** *potrzask (na ptaki).* <Przy + Trzask>

Przytrzasnąć, śnie, snął 1. *zatrzasnąć, zamknąć z trzaskiem, gwałtownie:* P. drzwi, okno, wieko skrzyni. 2. *przyciąć, przygnieść, przycisnąć, przyskrzybnąć:* P. komu drzwiami, wiekiem połę, palce. <Przy + Trzasnąć>

Przytrzaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Przytrzasnąć.**

Przytrząsać, a, ał p. **Przytrząsnąć.** <Przy + Trząsać>

Przytrząsanie, a, blm., czynność cz. **Przytrząsać.**

Przytrząsnąć, śnie, snął a. **sł, Przytrząść,** nied. **Przytrząsać, Przytrząsywać 1.** *przysypać, przysuć czym, posypać, przyprószyć, potrząsnąć:* Jutrzenna zorza rosą przytrząsa zioła. Otw. Zioła te na zimę trzeba przytrząsać i przykrywać mierzwą i paździerzem. Trzyc. Zwykli pięknie mówić; słowa jedwabnemi kwiatkami przytrząsają, ale uczynki ich trącą pokrzywami. Pilch. Przytrząśnij to pieprzem. Troc. Ścieżkę różami przytrząśniono. Troc. Szron pobielił dachy i już przytrząsnął se bielizną ziemię. Reym. 2. × P. *wstrząsnąć nieco, potrząsnąć cokolwiek:* Koń go przytrząsnął. Troc. Nawałność okręt przytrząsnęła. Troc. Przytrząsnę mu czubu. Troc. Przen.: Przytrząsnę sił nieprzyjacielskich. Troc. *(= zachwieję, wzruszę, nadwerężę, osłabię je).* × **P. ś. 1.** przen. *obłowić ś., obrosnąć w pierze, wzbogacić ś.:* Dobrze ś. na tym urzędzie przytrząsnął. Troc. 2. *wstrząsnąć ś., utrząsnąć ś., doznać wstrząśnie-*

nia: Przytrząsnął ś. na wozie. Troc. <Przy + Trząsnąć>

Przytrząśnienie, a, blm. p. **Przytrząśnięcie.** Troc.

Przytrząśnięcie, a, blm., **Przytrząśnienie** czynność cz. **Przytrząsnąć.**

Przytrząśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrząsnąć ś.**

Przytrzeć, trze, tarł, [Przytarć], nied. **Przycierać 1.** *zetrzeć cokolwiek, wytrzeć nieco, wycheltać trochę, tarciem przysłabić:* O przytartym uchu wisi dzban niemały Sylena, *attrita.* Nagur. Aby koń nie wyprzedzał i drugiego nie przytarł. Troc *(=nie otarł mu skóry, nie odsednił go).* Przen.: P. komu rogów *=poskromić, upokorzyć go, nauczyć go rozumu.* Teraz ś. podobało najwyższemu Bogu zbytkom Roksolańczyków dumnych P. rogu. Zim. Ukorzy Agareów i ich dumę przytrze. Przyb. Wodza tego, którego niedostępne Alpów góry P. i nadwątlić nie mogły, rozkoszy Kampanji osłabiły. Pilch. Trzeba mu rogów P., by nie bódł, nie brykał. Drużb. Przytrę ja ci tych rogów prędzej, niż ty mi przykroisz ogona. Oss. Rozkosz twa, przytarszy dumnym rogu, przyklękłym przebaczać. Wor. Chcąc szlachcie P. rogów, król otoczył ś. Włochami. Krasz. Przen. *osłabić, nadwątlić, nadwerężyć:* Przytarł sił jego. Troc. Dużo tej ogromnej przytarł potęgi. Troc. Wojsko Rakoczego to różnemi wybojami, to podjazdami tak znużył i przytarł, że go do traktatu o pokój przymusił. Nies. Miłość moja ku niej już przytarta. L. *(= trochę wytarta, wywietrzała).* 2. † P. na kogo *= przypadszy natrzeć; natarszy przyprzeć; przypuścić atak:* Polacy wielkim pędem na nieprzyjaciela przytarli a z blizka kopjami, mieczami go bili; ustępują Rusacy, Polacy na nich następują. Stryjk. Skoro Bolesław w granice Jadźwingów wciągnął, wszystka wielkość ich do obozów polskich śpiesznym pędem przycierała. Stryjk. Przyciera nań ze szpadą. L. Nieprzyjaciel przystępuje, przyciera, kamienie ciska. Warg. Koniem, na którym siedział, przytarł na księdza i policzek mu wyciął. Birk. Przen.: Długoż będziecie trapić duszę moję i przycierać mi mowami? Leop. *(=przycinać, dokuczać).* 3. dokąd *= dotrzeć; przedarszy ś. przybyć:* Wód popiera woda druga, tej insza, co z nią przyciera. Żebr. Niektóre regimenta przytarły na dobre strzelanie z muszkietu. Sienk. 4. [P.] *omłócić snopki nie rozwiązując ich.* <Przy + Trzeć>

Przytrzepać, pie, pał *przybyć, przybiec:* Sądzisz, żebyś zhańbił twą koronę złotą, by pod dach wierszokletу przytrzepał piechotą? Syrok. <Przy + Trzepać>

Przytrzepanie, a, blm., czynność cz. **Przytrzepać.**

Przytrzeźwieć, eje, ał *nieco otrzeźwieć.* <Przy + Trzeźwieć>

Przytrzeźwienie, a, blm., czynność cz. **Przytrzeźwieć.**

[Przytrzępować, uje, ował] p. **Przytupywać:** Oj depce, depce, przytrzępuje.

[Przytrzępowanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzępować.**

Przytrzęsienie, a, blm., czynność cz. **Przytrząść.**

× **Przytrzęsienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przytrząść ś.**

Przytrzymać, a, ał, nied. **Przytrzymywać, [Przytrzymawać, Przytrzymować]** *zatrzymać przy pewnym miejscu, wstrzymać.* a) P. w biegu *=powstrzymać; przyłapać, przycapić, przyaresztować:* P. wodę w stawie. P. złodzieja. Szlachta nie może być ni przytrzymaną, ni sądzoną, tylko za dowiedzionym przestępstwem. Niem. Nikt nie ma prawa mnie P. Fred. A. Gotów samego djabła za ogon P., gdy mu każą. Sienk. b) *nie dać upaść, podtrzymać:* P. upadającego. Firanki wychodziły z pod głównego gzemsu, który je przytrzymywał. Korz. <Przy + Trzymać>

Przytrzymanie, a, blm., czynność cz. **Przytrzymać:** Wiózł pachołków dla przytrzymania rezonujących. Krasz.

[Przytrzymawać, a, ał] p. **Przytrzymać.**

[Przytrzymawanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzymawać.**

Przytrzymka, i, lm. **i** ślus. *część przyrządu zamkowego nie pozwalająca cofać ś. ryglowi w tył,* k u l a s, c u h a l t. <Od Przytrzymać>

[Przytrzymować, uje, ował] p. **Przytrzymać.**

[Przytrzymowanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzymować.**

Przytrzymywać, uje, ywał p. **Przytrzymać.**

Przytrzymywanie, a, blm., czynność cz. **Przytrzymywać.**

Przytuczny *znajdujący ś. przy tuku, szpiku.* Anat.: Błona przytuczna, ś r o d k o s t n a, w y ś c i ó ł k a j a m y s z p i k o w e j (endosteum). <Przy + Tuczny>

Przytuczenie, a, blm., czynność cz. **Przytuczyć.**

Przytuczyć, y, ył *niezupełnie utuczyć, podpaść.* <Przy + Tuczyć>

Przytulać, a, ał i **P. ś.** p. **Przytulić.**

Przytulanie, a, blm., czynność cz. **Przytulać.**

Przytulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytulać ś.**

Przytulenie, a, blm. **1.** a. † **Przytul** czynność cz. **Przytulić. 2.** × P., lm. **a** p. **Przytułek:** Znalazł u niego P. Troc. Użyczyć komu przytulenia. Troc. Kain jak zbieg będzie błąkający, ni przytulenia nigdzie nie mający. Leszcz. We wsi stanąwszy a przytulenia nigdzie nie mogąc, musiał do gościnnego domu udać ś. Skar. Darmo przytulenia prosi ubóstwo. L. Folwark ma być domem pokoju a. przytuleniem i odpoczynkiem czeladzi po pracach. Haur.

Przytulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytulić ś.**

Przytulić, i, ił, nied. **Przytulać 1.** *przycisnąć czule do piersi, do serca, przygarnąć z miłością do siebie, przyhołubić; przyłożyć, przytknąć z rozkoszą; skłonić do kogo, do czego:* Matula, na łono mię swe wziąwszy, do piersi przytula. Nar. Bierze rękę jego, przytuli ją do swoich piersi. Stasz. Zbladłe matki do piersi dziatki przytulały. Wor. Matka dziecię do piersi przytuliła. Troc. Smutne wznosząc w niebo oczy, przytula syna i łzy rzewne toczy. Kras. Ja cię przytulę do łona. Niem. Tyś mię w każdym nieszczęściu przytulił do łona. Gor. Więc ksiądz ś. rozczulił i ojca jak brata do serca przytulił. Pol. Nie ma gdzie głowy P. Rys. Wzięła list jego i przytulając go do ust, tysiącznie go ucałowała. Niem. Wziąwszy gąbkę napojoną octem, przytulili do ust jego. Leop. [Przytuliła szklankę do ust]. Jak słabe pisklę przytula swą główkę. Uj. **2.** *dać u siebie przytułek; przyjąć do siebie przez litość, przez troskliwość; przygarnąć do siebie, zaopiekować ś.:* Ubogich a cnotliwych do siebie przytula. Troc. P. uciekającego do siebie. L. To ten, to ów nakarmił i na czas jakiś przytulił. Orzesz. P. kalekę, sierotę w swym domu. **P. ś. 1.** *przycisnąć*

ś. czule do piersi, do serca czyjego, przygarnąć ś.; przycisnąć ś., przypaść, przyłożyć ś.: Do mnie tak ś. przytulił rozpacznie. Słow. Zatrzymał ś., przytuliwszy do węgła ganku. Krasz. Kuropatwa ś. przed sokołem do ziemie przytuliła. Troc. Przen.: Do błędów żydowskich i ten ś. jeden był przytulał, którego Pytagoras uczył, że.. Białob. (= *przyłączał, przystawał, przyznawał ś.; solidaryzował ś. z niemi).* **2.** *znaleźć sobie przytulek, schronić ś.:* Nie pierwszy to raz u mnie ś. kto przytuli i przemieszka dni kilka. Krasz. <Przy + Tulić>

× **Przytulijka, i,** lm. **i** *przylepka, kobieta lgnąca do ludzi:* Baronówna nazwała ją przytulijką dla jej serdecznego i lgnącego do ludzi charakteru. Bał. <Od Przytulja>

Przytulisko, a, lm. **a I.** *jaki taki przytulek, miejsce przytulenia, kąt spokojny:* Ja w własnym przytulisku i z mojemi jadam domowniki. Iż. **2.** a. **Przytułek** *zakład a. dom przytułkowy, schronisko* (asylum, hospitium): P. dla nieuleczalnych, ubogich i t. p. Fundacja cerkwi, a przy niej, jako też przy innej świątyni szpitale a. przytuliska dla biednych, każde na osób dwadzieścia. Rol. <Od Przytulić>

Przytulja, i, lm. **e** bot. (galium) *roś. z rodziny marzanowatych.* Gatunki: P. bagnowa, Lipka (g. uliginosum). P. lepczyca, Ostrzyca, Spona, [Kamioła] (g. aparine): pewna jej odmiana zowie ś. Podlepczycą (g. spurium). P. nerwista a. północna, [Kamioła biała (g. boreale). P. wiosenna (g. vernum). P. żółta a. prawdziwa, niek. Marzana, Marzanna, Zaprzałek (g. verum).

Przytulnie przys. od **Przytulny:** Dziwno, ciekawie i bardzo P. było mi w tej siedzibie. Chrzn. Pokoik ładnie i P. urządzony. Orzesz. Zimno było wistocie w biednej izbie starego domku i nieporządnie, nieprzytulnie. Orzesz.

Przytulny I. *sympatyczny, który ś. przytula; lgnący sercem do kogo:* Już odrzucił te ciężarne, ciału przytulne, a tak marne zarobki własne. Uj. Dzieli ś. on ze mną groszyną każdą, a i ja z nim dzielę ś...., i P. do mnie. Orzesz. **2.** *do którego ś. można przytulić, gościnny, zapewniający przytułek:* Żeglarz znajdzie przytulne lądów krawędzie. Faleń. Od przytulnych ognisk swego ludu. Psm. Szukać przytulnego domu. Wor. **3.** *wygodny a miły, zaciszny, spokojny:* Pokoik P. Nie sklei mu oczu sen P. Gliń. **4.** [P.] *łagodny, uprzejmy.* <Od Przytuł>

Przytulony *którego przytulono a. który ś. przytulił:* Przytulona do drzwi, wszystko widziała. Krasz. <Od Przytulić>

† **Przytuł, u,** lm. **y** p. **Przytulenie:** Słowa wyjąkiwał w rozrzewnieniu czułym, racząc syna serdecznym do piersi przytułem. Przyb. <Przy + *Tuł, TUŁ/TUL>

Przytułek, łku, lm. **łki I.** a. × **Przytulenie** *miejsce, gdzie ś. przytulić można, schronienie, kąt spokojny, dach nad głową, ostoja:* P. zdał ś. teraźniejszym pisarzom lepiej brzmieć, niż przytulenie. Kraj. M. Każdy ma dom swój jako za P. bezpieczny. Nagur. Jest w Ameryce kraj mały, który ś. stał jedyną ucieczką i przytułkiem pokoju. L. Znalazł P. u przyjaciela. Krasz. *(= gościnę).* Siostra mogła zostać bez przytułku. Korz. **2.** p. **Przytulisko.** <Od Przytuł>

Przytułkowy przym. od **Przytułek:** Dom P.

[**Przytupkiwać, uje, iwał**] p. **Przytupywać:** Ino przytupkiwuje, przyklaskuje i sierdzi ś., a łazić nie zdole. Ork.

[**Przytupkiwanie, a,** blm.] czynność cz. **Przytupkiwać.**

[**Przytupować, uje, ował**] p. **Przytupywać.**

[**Przytupowanie, a,** blm.] czynność cz. **Przytupować.**

Przytupywać, uje, ywał, [**Przytępywać, Przytupować, Przytupkiwać, Przytrzępować**] *tupać wciąż; tupać do taktu:* Kręcił ś. po izbie wkółko, przytupywał głośno bosemi nóżkami. Orzesz. Śpiewając przytupywał sobie. P. w tańcu. <Przy + *Tupywać, od Tupać>

Przytupywanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przytupywać:** W tym tłumie rozlegały ś. dzwoneczki, śpiewy, przytupywania nóg. Orzesz.

[**Przytuszać, a, ał**] *dodawać otuchy, odwagi; zachęcać, podburzać.*

[**Przytuszanie, a,** blm., czynność cz. **Przytuszać.**

[**Przytużenie, a,** blm.] czynność cz. **Przytużyć.**

[**Przytużyć, y, ył**]?: Ziemba to ino po naszemu: „Siej, siej, siej, garzteckę siemienia!“ A na końcu to przyrznie, przytuży człowiekowi, żeby ś. nie opuszczał na nic. Ork.

Przytwardo, × **Przytwardziej** przys. od **Przytwardy.**

× **Przytwardszy** p. **Przytwardy.** Troc., Mącz.

Przytwardy, × **Przytwardszy** *nieco za twardy; trochę twardy.* <Przy + Twardy>

× **Przytwardziej** p. **Przytwardo:** Z ciałem masz ś. P. obchodzić, aby duszy dało ś. powodować. Pilch. <Przy + Twardziej>

[**Przytwierać, a, ał**] p. **Przytworzyć.**

[**Przytwieranie, a,** blm.] czynność cz. **Przytwierać.**

Przytwierdzać, a, ał p. **Przytwierdzić.**

Przytwierdzająco przys. *w sposób przytwierdzający: przytwierdzając:* Wszystkie głowy P. kiwały. Orzesz. <Od Przytwierdzający, od Przytwierdzać>

Przytwierdzanie, a, blm., czynność cz. **Przytwierdzać.**

Przytwierdzenie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Przytwierdzić. 2.** anat. *podpora, podpórka* (adminiculum). **3.** chir. p. **Przyszycie.**

Przytwierdzić, i, ił, nied. **Przytwierdzać I.** *przymocować:* Przyprawił bałwana do ściany, przytwierdziwszy żelazem. B. B. U nogi przytwierdzono toporek i oszczep. Krasz. Przen.: † P. = *przytrzymać, uwięzić, przyaresztować:* Może li tego człowieka w tym mieście P., zwawszy go ku prawu trzykroć. Ort. **2.** † P. *wzmocnić, zrobić twardszym:* Medea zaniecha grać, a spania przytwierdzać poskoczy, nużące czarowną laską zamuskując oczy. Żebr. **3.** *przyświadczyć, przytaknąć, potwierdzić:* Wszak tam pewno około miljona złotych posagu będzie ... prawda? — Pewno! pewno! przytwierdziła Liszka. Orzesz. <Przy + Twierdzić>

† **Przytwor, u,** lm. **y** *przedsionek kościelny, babiniec, kruchta:* Cerkiew pospołu z przytworem. Zim. Weszli do przytworu, to jest do przysionku chrzcielnicy. Pim. Stał w przysionku a. przytworze cerkiewnym. Pim. Widział go w przytworze, to jest w babińcu przede drzwiami cerkiewnemi. Pim. <Przy + *Twor, TWOR>

[**Przytworek, rka,** lm. **rki**] **I.** *przymykane zachowanko na drobiazgi przy boku wewnętrznym skrzyni, półskrzynek:* Lepiej z worka, niż z przytworka. Prz. **2.** *izdebka w głębi sieni.* **3.** *zasuwka.* <Od Przytwor>

Przytworzenie, a, blm., czynność cz. **Przytworzyć.**

[**Przytworzyć, y, ył,** nied. **Przytwierać**] *przymknąć:* Przytwarte okno. Sienk. <Przy + *(T)worzyć, TWOR, zam. WOR/WR/WIER, pod wpływem słowa Otworzyć>

Przytycie, a, blm., czynność cz. **Przytyć.**

Przytyczek, czka, lm. **czki** p. **Przytyk:** Afrontuje ich to przez przytyczki, to przez drwinki. L. Przed swemi występkami zasłaniają oczy a. z przytyczków pożytkować nie chcą. L.

× **Przytyczka, i,** lm. **i** p. **Przytyk:** Czytają pisma twoje dla postrzegania jakiej w nich dla siebie przytyczki. L.

Przytyczna, ej, lm. **e** = **Normalna.** <Przy + *Tyczna, TK/TYK>

Przytyć, yje, ył *nieco więcej utyć, nabrać ciała.* L. <Przy + Tyć>

Przytyk, u, lm. **i I.** *przytknięcie sztorcem dwuch sztuk drzewa.* **2.** P., × **Przytyczka** *przymówka, przycinek, docinek, przygryzka, słówko uszczypliwe, tromf, fimfa:* Nie podobają mi ś. te wysilone oświadczenia, a zawsze z przytykiem do nas. L. *(=z aluzją).* Takie żywe nacierania i przytyki. L. Przekładają, że rosół ostygnie, aż on znowu P. daje jadaniu ciepło. L. Dawać komu przytyki. Nie dawaj mi takich przytyków. Troc. **3.** [Przytyki dawać] = *wytykać wady i ułomności, natrząsać ś. złośliwie.* Zdr. **Przytyczek.** <Przy + *Tyk, TK/TYK>

[**Przytyka, i,** lm. **i**] *kobieta przybyła z mężem z innej okolicy.* <Przy + Tyka>

Przytykać, a, ał i **P. ś. I.** p. **Przytknąć. 2. Przytkać.** <Przy + Tykać>

Przytykanie, a, blm., czynność cz. **Przytykać.**

Przytykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytykać ś.**

[**Przytykliwy**] *pełen przytyków, odznaczający ś. przytykami, kolący, uszczypliwy, kostyczny, docinkowy:* I insze (przyśpiewki), jeszcze bardziej przytykliwe i kolące. Reym. <Od Przytyk>

Przytym przys. *prócz tego, nadto, zresztą, wreszcie, co więcej:* Skręć mi P. biczyk z piasku. Mick. Nie było tam tak dalece co robić, a P. i czasu nie miałem. <Przy + Tym, od Ten, T/C>

† **Przytyskiwać, uje, iwał** p. **Przytyskować:** Lecz gdy pana blizko czuje, tedy wielmi przytyskuje. Kow. <Przy + *Tyskiwać, TYSK / TESK/CK>

† **Przytyskiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przytyskiwać.**

† **Przytyskować, uje, ował,** † **Przytyskiwać** *przyciskać, przynaglać, dręczyć, uciskać kogo; naciskać, nacierać, nastawać, nalegać na kogo; naprzykrzać ś. komu, nie dawać mu pokoju, deptać komu po piętach, doskwierać, dokuczać komu:* Hetman nasz, nacierając na nieprzyjaciela, srodze mu przytyskuje. Fal. Gdy mu żona na każdy dzień słowy przytyskowała a przykrzyła ś., iż od frasunku mało nie umarł, tedy jej oznajmił tajemnicę. B. B. (gdy ś. mu już przytyskowaniem sprzykrzyła żona. Leop.; gdy mu ś. uprzykrzała i trapiła go. B. G.). Namową przytyskował mu, aby królował na miejscu ojca swego. Leop. Oto już mię dziesięćkroć powtarzacie, a nie wstyd was tego, gdy mi tak przytyskujecie. Leop. Przystawowie nad robotami przytyskowali Izraelitom. Leop. (przynaglali. B. G.). Postanowili lewitów, aby z pilnością przytyskowali robocie około kościoła. Leop. (aby pośpieszali. Leop.). Przytyskowała młodzieńcowi, ale on wzbraniał ś. zawżdy cudzołóstwa. Leop. (namawiała go. B. G.). Słowa królewskie mi przytyskowały. Leop. (przyciskały. Leop.). Widząc Judasz, że bitwa już przytyskowała, struchlał, że nie miał czasu zebrać zasię ludu. Leop. <Przy + *Tyskować, TYSK / TESK/CK>

† **Przytyskowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyskować.**

× **Przyubogi,** × **Przyuboższy** *dość ubogi, niebogaty:* Zacnej familji, ale trochę przyubogiej. L. <Przy + Ubogi>

† **Przyubożałość, i,** blm. rz. od **Przyubożały:** P. skarbu. Błaż.

† **Przyubożały** *który przyubożał, podupadły majątkowo:* Gdy król bardzo być potrzebnym i przyubożałym mistrza porozumiał, 15000 złotych darować mu obiecał. Błaż. <Od Przyubożeć>

† **Przyubożeć, eje, ał** *zubożeć nieco, podupaść na majątku.* <Przy + Ubożeć>

† **Przyubożenie, a,** blm., czynność cz. **Przyubożeć.**

× **Przyuboższy** p. **Przyubogi:** P., ale dobry i niegłupi. Bud. B.

Przyuczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyuczyć.**

Przyuczanie, a, blm., czynność cz. **Przyuczać.**

Przyuczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyuczać ś.**

Przyuczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przyuczyć. 2.** p. **Przyuczenie ś.:** Nim ś. człowiek z nowością oswoi, trzeba mu dać czasu do przyuczenia. L.

Przyuczenie się, a ś., blm., **Przyuczenie** czynność cz. **Przyuczyć ś.**

Przyuczyć, y, ył, nied. **Przyuczać** *uczeniem przyzwyczaić, wdrożyć nauką:* Przyuczyłem go do pracowania. Troc. P. psa do porządku. Konia na staniu chował, nim go do siodła przyuczył. P. Koch. Już przyuczyli język swój mówić łeż, starali ś. o to, aby nieprawnie czynić. Leop. Rodzice wychowali a przyuczyli córkę swą podług zakonu Mojżeszowego. Leop. Nic bardziej do cnoty nas P. nie może, jak przestawanie częste z cnotliwemi. L. Nie do złotych harf przyuczałem mu tak długo palce. Krasiń. **P. ś.** *przywyknąć przez uczenie ś., wdrożyć ś. przez naukę:* Do czego ś. kto przyuczył z młodu, to w nim i na starość trwa. Skar. Przyuczaj ś. gorącu i zimnemu niebu. Kochan Człowiek ś. powoli każdej rzeczy przyucza. Jabł. Wkrótce ś. tego przyuczyło. Jabł. Córkę na próbę do klasztoru dawszy Westy, sławnej bogini, gdzie ś. zakonowi kilka lat przyuczała. Tw. Przyuczał ś. panów angielskich przezwiskom. P. Koch. Nie mogę ja tak chodzić, bom ś. temu nie przyuczył. Leop. P. ś. do porządku. <Przy + Uczyć>

† **Przyukrwawieńszy** *nieco krwawy, zakrwawiony:* P., *subcruentus.* Mącz. <Przy + *Ukrwawieńszy, od Ukrwawiony, od Ukrwawić>

† **Przyumarcie, a,** blm., czynność cz. **Przyumrzeć.**

† **Przyumarły** *pozostały po czyjej śmierci, zostawiony w spadku:* Dobra po dziecięciu matce w łono przyumarłe bliższi krewni jej po śmierci jej biorą. Sz. Gdy potomek bierze spadek po krewnym, tam posesji dostawa z przyumarłego dziedzictwa. Sz. Mieszczanin własność nie przyumarłą a. nie dziedziczną, ale z pracy swej nabytą, oddalić może. Sz. Jeżeli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy ją spadkiem a. własnością przyumarłą zowią. Sz. <Przy + Umarły>

† **Przyumierać, a, ał** p. **Przyumrzeć.** <Przy + Umierać>

† **Przyumieranie, a,** blm., czynność cz. **Przyumierać.**

†**Przyumrzeć, mrze, marł,** nied. †**Przyumierać** **I.** cz. ni. *przejść na kogo po czyjej śmierci, przypaść w puściźnie:* Imienie od oćca i od macierze przyumarło żenie mojej. Ort. **2.** komu co= *zostawić po swojej śmierci:* Jeżeli dziecko, któremu dobra ojcowskie należały, umrze, tedy dziedzictwo matce w łono przyumiera. Groic. *(=matce swojej przywraca).* Dziecię, gdy po śmierci ojcowskiej umrze, cząstkę swoję ojczystą matce w łono przyumiera. Sz. Umrze kto bez braci i sióstr, tedy bliżsi w równej linji równym prawem biorą imienie, którego im przyumrą. Magd. Ruchome rzeczy mąż po żenie bierze i jemu ich przyumiera. Magd. Matka, kiedy dzieci przeżyje, tedy nikomu nie przyumiera, i nikt nie będzie po nich spadku brał, jedno matka. Magd. Żaden więcej prawa na drugiego wlać ani P. nie może, jedno to, co sam miał. Rot. A iż toż prawo przyumarła krewnej swej, która sama miała... Rot. <Przy + Umrzeć>

Przyustny, !**Przyustowy** anat. *znajdujący ś. przy ustach* (adoralis). <Przy + Ustny>

!**Przyustowy** p. **Przyustny.** <Przy + Ustowy>

Przyusznica, y, lm. **e** anat. *gruczoł ślinny przyuszny,* ślinianka przyuszna, †gruczołek poduszny (Kirch.), †zawałka poduszna (Perz.), †gruczołek poduszowy, podouchowy, okołouchowy (glandula parotis). <Od *Przyusznik, od Przyuszny>

!**Przyusznicowy** anat. p. **Przyuszniczy.** <Od Przyusznica>

Przyuszniczożwaczowy anat.: Powięź przyuszniczożwaczowa = *wspólna przyusznicy i mięśniowi żwaczowi* (fascia parotideomasseterica). Okolica uszniczożwaczowa (regio parotideomasseterica). <Przyuszniczy + Żwaczowy>

Przyuszniczy, !**Przyusznicowy** anat. przym. od **Przyusznica** (parotideus). <Od Przyusznica>

Przyuzdać, a, ał *przyciągnąć uzdy, przychełznać;* przen.: *przykrócić, powściągnąć, powstrzymać, pohamować, ukrócić, poskromić:* Ej! cofnij wściekłość, umysł przyuzdaj zuchwały. <Przy + Uzdać>

Przyuzdanie, a, blm., czynność cz. **Przyuzdać.**

× **Przywab, ia,** blm, × **Przywabie** apt. *środek odciągający,* × odciąg, × zwab' (medicamentum derivans, derivatorium). <Przy + Wab>

Przywabiać, a, ał p. **Przywabić.**

Przywabianie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przywabiać. 2.** chem., fiz.: P. chemiczne, świetlne=*przyciąganie.*

Przywabiciel, a, lm. **e** *ten, co przywabił a. co przywabia.* <Od Przywabić>

Przywabicielka, i, lm. i forma ż. od **Przywabiciel.**

Przywabić, i, ił, nied. **Przywabiać** *wabiąc przyciągnąć, sprowadzić; przynęcić, przymamić, przyłudzić:* Prostych ludzi najprędzej przywabisz hojnością. Kochan. Ptasznik przywabia ptaki, kura —kurczęta. Nieprędko do potyczki bohater przywabi. Mick. Przen.: Fundował klasztor Franciszkanom w Krakowie, z Pragi ich przywabiwszy. Papr. *(=przyzwawszy, sprowadziwszy).* Niezupełnie jeszcze przywabione tronowi serce Krzysztofa zawrzało dawną niechęcią ku progom dworskim. Szaj. *(=zniewolone).* <Przy + Wabić>

× **Przywabie, a,** blm. p. **Przywab.** <Od Przywab>

Przywabienie, a, blm., czynność cz. **Przywabić.**

× **Przywabisko, a,** lm. **a** lek. *miejsce, do którego lek a. zabieg odciągający ma rzekomo ściągnąć (przywabić) istotę chorobną.* <Od Przywabić>

[**Przywadzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przywadzić.**

[**Przywadzić, i, ił**] *zawadzić o co.* <Przy + Wadzić>

Przywalać, a, ał I. dok. *zwalać, powalać nieco; przybrudzić, przybrukać:* P. suknię. **2.** nied. p. **Przywalić. P. ś. I.** dok. *zwalać ś. nieco; przybrudzić ś., przybrukać ś.* **2.** [**P. ś.**] nied. p. **Przywalić ś.**

Przywalanie, a, blm., czynność cz. **Przywalać.**

Przywalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywalać ś.**

Przywalenie, a, blm., czynność cz. **Przywalić.**

[**Przywalenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przywalić ś.**

Przywalić, i, ił, nied. **Przywalać I.** *waląc a. waląc ś. przygnieść, przycisnąć; przytłoczyć, przydusić, przyłożyć czym:* Drugi leżał na ziemi koniem przywalony. Kochan. P. dziurę, grób, drzwi do piwnice kamieniem. Troc *(=zawalić).* Niech mnie przywalą góry i pagórki. Drużb. Gdy go ten ku ziemi przywalił, tamże umarł. Leop. Mur go przywalił. Troc. Góry, przywalcie nas, pagórki, przykryjcie nas. Skar. Ziemia żywi nas do czasu pewnego, a potym przywala. Alber. Kamieniu nielitośny, głazie nieużyty, ty mej wdzięcznej przywalasz kości Teoklity. Nar. Najpiękniejsze zboże na tej żyznej równinie nie tylko przytłoczone, ale w wielu miejscach tak mułem przywalone zostało, że zupełnie o zbiorze zwątpiono. L. Ciebie gruz przywali. Słow. Przen.: Chce udaniem, faktorskim obłąkaniem sumienie cięższej P. Słow. Przen.: *przygnębić, ucisnąć, uciemiężyć:* Kraj cały przywalony był obcą przemocą. Ust. *(=stękał pod jej brzemieniem).* Jakiż ciężar rozpaczy me serce przywala? Wyb. Za co siedzisz na stronie, od wojsk twoich zdala? co cię wyzuwa z siły? jaki ból przywala? Dm. Przywalony zarzutami Ossoliński zrzekł ś. swej rzymskiej książęcości. Szaj. Duma i powaga, które tę piękną twarz niedawno jeszcze tak charaterystyczną czyniły, zmieniły ś. teraz w rozpacz niemą i głęboką, milczącą boleść; przywalony zdawał ś. o kilka lat starszym. Krasz. Przywaleni podatkami rolnicy i rękodzielnicy. Prus. Przywalony pracą, interesami *(= obarczony).* **2.** *przytoczyć:* P. kamień dokąd. Kn. Przywal ten kamień do muru. Troc. [**P. ś.**] *zwalić ś. komu na kark = przybyć w gościnę nie będąc pożądanym.* <Przy + Walić>

†**Przywaliny, in,** blp. *gruzy, rozwaliny przywalające; rumowisko ciążące, przygniatające:* Myśmy narzędzia naszych przypadków, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. Pilch. <Od Przywalić>

Przywalny *znajdujący ś. przy wale, odbywający ś. w bliskości wału, podwalny:* Przywalna ścieżka. Troc. Przywalne iście a. chodzenie. Troc. <Przy + *Walny, od Wał>

Przywałek, łka, lm. **łki** woj. *parapet, przedpiersień:* Jeden za zasłoną, za wozami i przywałkiem męstwa dokazuje. Okol. <Przy + *Wałek, od Wał>

Przywałęsać się, a ś., ał ś. *wałęsając ś. przybyć; przybłąkać ś.:* Jak ś. przywałęsał, tak potym jednego dnia znikł bez wieści. Krasz. <Przy + Wałęsać ś.>

Przywałęsanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywałęsać ś.**

Przywałkować, uje, ował *wałkując przypłaszczyć, trochę powałkować.* Sł. wil. <Przy + Wałkować>

Przywałkowanie, a, blm., czynność cz. **Przywałkować.**

Przywar, u, lm. **y l.** p. **Przywara:** Przywara jest przenośnią od przywaru na garnkach. Brodz. Hut.: *żelazo nieczyste przywarte do grąpia przy fryszowaniu:* Przywary nieczyste kruszcowe w piecach płomiennych. Przywary panwiowe = *kamień panwiowy, wykowiny z panwi, sól, która wśród warzenia solanki przywarła do blachy panwiów, zwłaszcza po rogach.* Łab. <Przy + War>

Przywara, y, lm. **y l. a. Przywar,** †**Przyskwara** *resztki jadła, które przywarły do garnka, przysucha, przyskrobek:* P., co przywrzało do garka, przygorzałość. L. Przywary w garcu, które ś. odmyć nie chcą. Syr. Nie jadam przywary. Troc. Nad temi przywarami objawiał łakomstwo. Rzew. P., osad z wody przywarzający ś. do ścian kotła, inaczej kamieniem kotłowym zwany. **2.** przen. *wada, strona ujemna, przygana, skaza:* Żaden ś. nie rodzi bez przywar; najlepszy, kto ich ma najmniej. Górn. (= nikt bez *ale).* Miał język jadowity, każdego oczernił, w każdym znalazł przywarę. L. Nikt chętniej innych nie wybaczy przywary nad tego, który najsurowszym własnych przywar jest sędzią. Star. Nikt nie jest bez przywary. Troc. Bez przywary pochlebstwa rzec możemy. Troc. P. jest przenośnią od przywaru na garnkach. Brodz. **3.** [Przywary, lm.] *tytoń z dna fajki sokiem przesiąkły,* przyparka. **4.** †P. p. **Przyskwara:** P. pod wieczór. Rys. **5.** [P.] *piwo zagotowane z cukrem i żółtkiem.* Zdr. **Przywarka.** <Przy + *Wara, War>

× **Przywarcholenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywarcholić ś.**

× **Przywarcholić się, i ś., ił ś.,** †**Przywąchrolić ś.,** †**Przywonchromić ś.,** †**Przywąchronić ś.,** [**Przywokrolić ś., Przywękroić ś.**], †**Przywąkronić ś.,** †**Przywębronić ś.** *przybłąkać ś., przyczepić ś.* Troc. <Przy + Warcholić ś.>

Przywarcie, a, blm., czynność cz. **2. Przywrzeć.**

[**Przywarć, wrze, warł**] p. **2. Przywrzeć.**

[**Przywarek, rku,** blm.] *ogólna nazwa wszystkich potraw przaśnych, będących jakby dodatkiem do kwaśnych, szczeg. zaś nazwa mąki, grochu, słowem tego, co ś. używa na potrawy przaśne:* Trzeba zemleć jęczmienia na P. Sł. wil. <Od Przywar>

Przywarły p. **Przywrzały.** <Od 1. Przywrzeć>

Przywarować, uje, ował l. [P.] *przyczaić ś.:* Antek ledwie zdążył skoczyć do żłobów i tam przywarować. Reym. **2.** myśl. a) (o zającu) *położyć ś. w bróździe bez wygrzebania kotliny.* b) (o psie) *warując (pełznąc na brzuchu) przyleźć.* Sł. wil. <Przy + Warować>

Przywarowanie, a, blm., czynność cz. **Przywarować.**

Przywarstwianie, a, blm., fizj. *wzrastanie przez osadzanie ś. kolejne warstw* (appositio). <Od *Przywarstwiać, Przy + *Warstwiać, od Warstwa>

Przywarty im. od **2. Przywrzeć.**

Przywarzać, a, ał p. **Przywarzyć.**

Przywarzanie, a, blm., czynność cz. **Przywarzać.**

Przywarzenie, a, blm., czynność cz. **Przywarzyć.**

Przywarzyć, y, ył, nied. **Przywarzać l.** *nawpół ugotować, podgotować, pogotować:* Przypiekane, przywarzane rzeczy. Kn. (=*przygrzewane, powtarzane rzeczy niesmaczne).* **2.** *spoić dwa kawałki żelaza rozpalonemi w tym celu końcami,* nied. *spawać, szwejsować.* <Przy + Warzyć>

[**Przyważać, a, ał**] p. **Przywieźć.**

[**Przyważanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyważać.**

[**Przywąkroić, i, ił**] **l.** *przynęcić, przyswoić, zwłaszcza zwierzę dzikie, aby przychodziło do ręki, oswoić, obłaskawić.* **2.** sobie co = a) *zabrać, przywłaszczyć sobie.* b) *zmyślić.* [**P. ś.**] p. **Przywarcholić ś.** <Przy + *Wąkroić, Wą + Kroić>

[**Przywąkrojenie, a,** blm.] czynność cz. **Przywąkroić.**

[**Przywąkrojenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przywąkroić ś.**

†**Przywąkrolenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywąkrolić ś.**

†**Przywąkrolić się, i ś., ił ś.** p. **Przywarcholić ś.** L.

†**Przywąkronić się, i ś., ił ś.** p. **Przywarcholić ś.:** Podróżne zdrajcy, w drodze przywąkroniwszy ś., pytają ś., skąd i dokąd kto idzie, a wszystko na zdradzie. Dambr. Przywąkronił ś. do Polski despot wyspy Samos. Biel. M.

†**Przywąkronienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywąkronić ś.**

†**Przywątpiewać, a, ał** *powątpiewać nieco:* Przywątpiewając o bracie swym i że w niebezpieczeństwie jakim był, mniemając... P. Koch. Nie mogąc Władysław obaczyć niskąd Wincentego w bitwie, już począł P., bojąc ś., aby zdrady jakiej nie knował. Błaż. <Przy + *Wątpiewać, od Wątpić>

†**Przywątpiewanie, a,** blm., czynność cz. **Przywątpiewać.**

[**Przywczas**] przys. *dość wcześnie, wczesny czas:* Czy będzie jeszcze ciepło? — Będzie, bo to jeszcze P. <Przy + Wczas>

× **Przywcześniejszy** *trochę wczesny.* L. <Przy + Wcześniejszy>

Przywdziać, eje, ał, nied. **Przywdziewać,** [**Przywdziewywać**] **l.** co = *wdziewając przybrać ś. w co; wdziać, włożyć na siebie co, ubrać ś. w co:* P. nową suknię. P. żałobę. P. zbroję. Przywdziewają na siebie wory. Wor. W drogim szlacheckiemu strojowi pasie, przywdziewanym tak starannie przy każdej solenności, przechowała ś. ciekawa pamiątka starodawnego obrzędu uszlachetnienia. Szaj. Downunt na ś. broń krzyżacką przywdzieje. Słow. Musiał P. łachmany rybacze. Krasz. Starą zaś aksamitną jarmułkę przywdziewał jedynie podczas świąt uroczystych i sobot. Jun. Olbrzymi procent spokojnych obywateli, przywdzianych naprędce w mundury i kaski. Przen.: Przywdzialiśmy, że tak rzekę, wytworność złemu. L. (= *przydaliśmy).* Przen.: *przybrać:* P. na ś. jaką postać. Jeżeli mało na tym utrzymać ton poważny, przywdzieję melankolją. L. Niebo ogniste przywdziewa kolory. Słow. Noc ciemne przywdzieje zasłony. Słow. Język do podbródka strzała, a podbródek do gardła samego przywdziała. Otw. (przyszyła, przypięła, przytknęła, przyśpilkowała. L.). **2.** *nałożyć:* Umysł pokornych złowili na myto, prostaków na swe przywdziali kopyto. Chr. (= *przerobili na swe kopyto).* Obojętną maskę przywdziewa. Fred. A. [Kazał chodzić po domach i przywdziewać trzewicek]. **3.** myśl. (o jeleniu): Przywdziewać wieniec = *dostawać rogów.* Rogacz przywdziewa wieniec (= *wyrastają mu rogi).* <Przy + Wdziać>

Przywdzian, u, lm. **y** bot. (riedleia) *roś.*

Przywdzianie, a, blm., czynność cz. **Przywdziać.**
Przywdziewać, a, ał p. **Przywdziać.**
Przywdziewanie, a, blm., czynność cz. **Przywdziewać.**
[**Przywdziewywać, a, ał**] p. **Przywdziać.**
[**Przywdziewywanie, a,** blm.] czynność cz. **Przywdziewywać.**
Przywdzięczać, a, ał i **P. ś.** p. **Przywdzięczyć.**
Przywdzięczanie, a, blm., czynność cz. **Przywdzięczać.**
Przywdzięczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywdzięczać ś.**
Przywdzięczenie, a, blm., czynność cz. **Przywdzięczyć.**
Przywdzięczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywdzięczyć ś.**
Przywdzięczyć, y, ył, nied. **Przywdzięczać** co =*przydać czemu wdzięku, uczynić wdzięczniejszym, przymilić.* **P. ś.** *nabrać wdzięku, stać ś. wdzięczniejszym, przymilić ś.:* Jeżeli ma ś. rzecz przywdzięczać i zdobić, niechże takie będą wdzięki, które prawda znieść może. Kras. <Przy + Wdzięczyć>
× **Przywdzięk, u,** lm. i *przywdzięczenie ś., umizg, przymilenie ś., łaszenie ś.:* Ci, co karmią ptaki, pieski, z widzenia, głaskania, przywdzięku owych zwierząt mają jakowąś rozkosz. L. <Przy + Wdzięk>
† **Przywębronić się, i ś., ił ś.** p. **Przywarcholić ś.:** Jakób Heraklides, despota z wyspy Samos, który przed kilku laty przywębronił ś. do Polski. Biel. J.
† **Przywębronienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywębronić ś.**
Przywęchowy anat. *znajdujący ś. przy nerwie powonienia a. węchowym* (parolfactorius). <Przy + Węchowy>
Przywędrować, uje, ował *wędrując przyjść:* I będę, jakbym przywędrował z Lechem, służyć u Lecha i zwać ś. szlachcicem. Słow. Żart.: Stryjajcie, witaszku, dawnoście przykrakowali z Wędrowa? <Przy + Wędrować>
[**Przywędrowały**] *przyniesiony, zapożyczony:* Tańce z Polski od takichże panów braci przywędrowałe. <Od Przywędrować>
Przywędrowanie, a, blm., czynność cz. **Przydrować.**
× **Przywędrowany** *który przywędrował, przybyły:* P. do nas rodzaj dziwów. Wor. <Od Przywędrować>
Przywędzenie, a, blm., czynność cz. **Przywędzić.**
Przywędzić, i, ił *uwędzić jeszcze więcej.* <Przy + Wędzić>
[**Przywędzona dusza**] *przezwisko żartobliwe.*
[**Przywękroić się, i ś., ił ś.**] p. **Przywarcholić ś.:** Cudza owca przywękroiła ś.
[**Przywękrojenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przywękroić ś.**
Przywiać, eje, ał, nied. **Przywiewać I.** a. **Przywionąć** *wiejąc przybyć:* Auster także z mokremi przywionął skrzydłami, obłok wilgotny przyniósł, zlał ziemię plutami. Mor. Gdy przywiewa wiatr zimny, choć ta kraina jest z natury ciepła, mróz bywa. Łęcz. Przywionie sen, powiewający cichemi skrzydłami. Wysp. 2. *wiejąc przynieść:* Co za gmachy w oddali, one, jakby silnym wiatrem niesione, przywiane, zbliżają ś. do nas. Krasiń. Wreszcie przywian Duch zdaleka wdziewa na ś. pierś człowieka. Krasiń. Lekki wietrzyk przywiewał do nas zdrowie. Błot. Przywiało go coś, jakaś moc tajemnicza w ten wieczór zimowy. Zap. 3. [P.] *zawiawszy przykryć, przysypać:* Te matke śnieg przywiał i tak samo umarzła. <Przy + Wiać>
† **Przywianek, nku,** lm. **nki** *suma a. zapis przez męża żonie przy ślubie uczyniony; dar dawany żonie przez męża nazajutrz po ślubie:* P., dar od męża nazajutrz po ślubie dawany. Cz. Zapisał 600 kóp litewskich groszy pieniędzy, w każdą kopę po 60 groszy litewskich, a w grosz po 6 bielic pieniędzy rachując, względem wiana, a drugą takąż sumę, 600 kóp litewskich groszy i liczby wzwyż mianowanej, względem przywianku. Nies. Władysław pozostałej Mieczysława żonie 500 grzywien posagu jej własnego a drugą 500 grzywien przywianku. co w domach obyczajniejszych upominkiem abo darowizną względem wesela zowią, wypłacić miał. Błaż. Sto tysięcy złotych polskich wiana, drugie sto tysięcy przywianku intraty rocznej. Vol. Żona, gdy mąż umrze, aby tylko posag i P. miała. Groic. Żona stawi pewne rękojmie około wrócenia przywianku przyjacielom męża pierwszego. Tarn. J. 2. † P. *wyprawa córki.* Kn. <Przy + Wianek>
Przywianie, a, blm., czynność cz. **Przywiać.**
[**Przywiarek, rka,** lm. **rki**] *zabobon, przesąd.* <Przy + *Wiarek, od Wiara>
Przywiatr, u, blm. p. **Odwiatr.** <Przy + Wiatr>
Przywiązać, że, zał, nied. **Przywiązywać, Przywięzywać,** † **Przywięzować I.** *przymocować przez wiązanie, przykrępować, uwiązać do czego:* Przywiąż sznurkiem. Troc. P. psa do drzwi. Troc. P. za nogę bydło. Troc. P. czołn. Troc. P. konia do słupa. P. sobie szablę (=*przypasać).* P. sznur do dzwonu. Tylko koniec skręconych prześcieradeł bielał przywiązany do listwy. Krasz. Przen.: *przydać, przypisać:* O tym wszystkim robił tylko lekką wzmiankę, jakby nie przywiązywał wielkiej wartości do tego, że był za granicą. Korz. Przywiązywała do tego wielkie znaczenie, wielką wagę (=*wiele sobie z tego robiła).* Przen.: P. co do czego = *uwarunkować co czym, widzieć co w czym; założyć, oprzeć, zasadzić, ugruntować:* P. do czego swoją chwałę, nadzieję, swoje szczęście. Te rzeczy przywiązane są do miejsca, do czasu (= *są nieodłączne od miejsca, od czasu).* Przen.: Do tej posady przywiązana jest przyzwoita pensja, wysoka ranga. 2. sobie kogo = *zobowiązać, zjednać, zniewolić, zyskać:* Przywięzujesz sobie ubogiego, któremu, przechodząc, dajesz jałmużnę. Węg. Imię ojca przywiązało mię do życia. Stasz. **P. ś. I.** *przywiązać siebie, uwiązać ś., przymocować ś. przez wiązanie:* Pobijając dach, dekarz przywiązał ś. do komina. Przen.: *przyłączyć ś., przystać, przyczepić ś.:* Gdy ś. wrota wszystkim sekretarzom do Polski otworzyły, i on też, wcisnąwszy ś., do sakramentarskiej ś. trzody przywiązał. Nies. 2. przen.: P. ś. do kogo, do czego = *przyzwyczaiwszy ś. polubić, przylgnąć sercem, poczuć zamiłowanie do czego, sympatję do kogo:* P. ś. do godnej niewiasty. L. Jak twój pies, jam do Ciebie przywiązał ś., Panie. Słow. P. ś. do miejsca. Przywiązał ś., by cielę do krowy. Prz. 3. przen.: P. ś. do słów = *robić sobie z nich wiele, uwierzyć im ślepo, trzymać ś. ich niewolniczo, wziąć je w literalnym znaczeniu:* Nazbyt ś. nie przywiązuj do słów w tłómaczeniu, począc ś. w trudnych społem myśli pomieszczeniu. Koryt. 4.?: Słabe to domysły, któremi historycy P. usiłują, aby Słowacy jedność narodu z Wandalami zaciągali. Błaż. <Przy + Wiązać>

[Przywiązałość, i, blm.] p. **Przywiązanie:** Nabrać do kogo przywiązałości. <Od Przywiązały>

Przywiązały, Przywiązany *który ś. przywiązał do kogo, do czego, sympatyzujący przez przyzwyczajenie, oddany, wierny:* Pies P. Lud P. do swego chlebodawcy. Pisał ś. takim przywiązałym. Bliź. A wszystko tylko z tego idzie, żem do niej P. Prus. Kot jest do miejsca P. <Od Przywiązać>

Przywiązanie, a, lm. **a I.** blm., czynność cz. **Przywiązać:** Poddaństwo chłopów prawnie zowiemy P. człowieka do roli. Kras. P. konia do żłobu. Troc. **2. a. [Przywiązałość]** p. **Przywiązanie ś.;** *skłonność ku komu wskutek przyzwyczajenia ś., miłość, oddanie ś., wierność komu; zamiłowanie ku czemu wskutek przyzwyczajenia, zżycia ś.:* Wiem o jego do niej przywiązaniu. Troc. Z prawdziwego ku tobie to czynię przywiązania. Troc. P. do własnej krwi dobrze wyrażamy, mówiąc: krew nie woda. Gol. Wprzód w górach ujrzą trzcinę do bagna przywykłą, niżby moje ku Scylli P. znikło. Kic. Może mnie bierzesz, Zosiu, nie tak z przywiązania, tylko że stryj i ciotka do tego cię skłania. Mick. Czy wiesz, ile tam czyśców, a w nich ile przywiązań żałobnych? Krasiń. P. do miejsc rodzinnych. P. do rodzeństwa. P. ucznia do nauczyciela, czeladki do gospodarza. Oznaki przywiązania. P. psa do pana swego. Daj mi ostatni dowód twego przywiązania. Wit. Swoich kochała bez miary i dla nich mogła grzeszyć zbytkiem przywiązania. Krasz. Było to jedno z tych przywiązań, które, jakkolwiek gwałtowne, od niczego nie bronią. Krasz. **3.** †P. *uwięź:* U ciężarnej w pierwszych miesiącach płód na słabym wisi przywiązaniu. Troc. **4.** chir. *przewiązanie, podwiązanie* (subligatio).

Przywiązanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywiązać ś.**

Przywiązany I. im. od **Przywiązać. 2.** p. **Przywiązały:** Agatko kochana, ja cię kocham, tyś do mnie trochę przywiązana. Niem. P. do swojej wiary. Gospodyni była już z tego powodu przywiązaną do młodego wartogłowa. Krasz. P. jak koral do indyka. Prz.

Przywiązańszy st. w. od **Przywiązany:** Acz tyluś miał przyjaciół, wierz mi, żeć nie był P. żaden. L. Jejmość pp. Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze doglądaczki. L. *(=najpilniejsze, najwytrwalsze).*

†**Przywiązca, y,** lm. **y** *człowiek przywiązany.* Glos. <Przy + *Wiązca, WIĘZ/WIĄZ/WĘŹ/WĄZ>

[Przywiązka, i, lm. **i]** *rzecz przywiązana, szczegół przywiązany:* Mam buciki wywracane, podkoweczki nitowane, z uszeczkami, z przywiązkami. <Przy + Wiązka>

Przywiązywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przywiązać.**

Przywiązywanie, a, blm., czynność cz. **Przywiązywać.**

Przywiązywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywiązywać ś.**

[Przywid, u, lm. **y]** p. **Przywidzenie:** Ze zdziwieniem zauważać począł, że to nie są przywidy człeka, ani bajki. Ork.

Przywidywać, uje, ywał i **P. ś.** p. **Przywidzieć.** <Przy + Widywać>

Przywidywanie, a, blm., czynność cz. **Przywidywać.**

Przywidywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywidywać ś.**

× **Przywidzać się, a ś., ał ś.** p. **Przywidzieć.**

× **Przywidzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywidzać ś.**

Przywidzenie, a I. blm., czynność cz. **Przywidzieć. 2.** lm. **a,** p. **Przywidzenie ś.;** *widzenie (tego, czego niema), omam wzrokowy, wizja, halucynacja;* przen.: *urojenie, widzimisię, utopja, fantazja, imaginacja:* Chory z przywidzenia. L. I rozum i wymowa na nic ś. nie przyda z tym człowiekiem, co tylko swych przywidzeń słucha. Zabł. P. swoje bierze za prawdę. Kras. P. widzi to, co komu jak ćwiek do głowy wlazło. Kras. A. Co wszyscy mieli za dziwaczne P., w tym pierwszy Kopernik upatrzył dzieło mądrości Śniad. Czytanie żywotów uczonych ludzi i wielu ich dziwactw i przywidzeń doprowadziłoby mogło do nowych uwag nad władzami duszy. Śniad. Brać P. za prawdę. Te przywidzenia jeszcze go więcej zmieszały. Korz.

Przywidzenie się, a ś., blm., **Przywidzenie, [Przywid]** czynność cz. **Przywidzieć ś.**

Przywidzieć, i, ał, nied. **Przywidywać** *przyśnić, uroić, ułożyć sobie w głowie, ubrdać, wymarzyć, wyimaginować:* P. sobie co do kogo. Sł. wil. *(= upatrzyć sobie).* Można też widzieć, a nie widzieć, to jest P. sobie. Oss. Aż mnie raz we śnie przywidziana mara zdarła przyszłości chmury tajemnicze. Mick. **P. ś.** i nied. × **Przywidzać ś.** *przyśnić ś., uroić ś., ubrdać ś., wymarzyć ś., przyjść do głowy,* nied. *zdawać ś.:* Może ci ś. tylko przywidziało, że ona tu jest. L. Przywidza mu ś., że ktoś sztuka. L. Daleko coraz zimniej ze mną postępujesz. — Przywidza ś. chyba Wc Panu. L. Znowu ś. wam co przywidziało. Krasz. Król dozwolił paplać, co ś. komu przywidziało. Rozpacz (ci) ś. przywiduje. Wysp. <Przy + Widzieć>

[Przywiecha, y, lm. **y]** *brew.* <Przy + Wiecha>

Przywieczornica, y, lm. **e** *postać mityczna:* Leśniki, leśne dziewice, przypołudnice, przywieczornice. Zm. <Przy + Wieczornica>

× **Przywiedlny** p. **Przywiedny:** Przypadek równań trzeciego stopnia wziął imię nieprzywiedlnego, *casus irreductibilis,* że prowadzi do wyrazu urojonego pierwiastków i t. d. L. <Przy + *Wiedlny, WIOD / WIEDŹ / WIED / WOD>

× **Przywiedny,** × **Przywiedlny** *mogący być przywiedzionym:* Przypadek nieprzywiedny ma zawsze miejsce w równaniach trzeciego stopnia, ile razy te zamykają trzy pierwiastki rzetelne, nierówne i niewymierne. Śniad. <Przy+*Wiedny, WIOD/WIEDŹ/WIED/WOD>

Przywiedzenie, a, blm., czynność cz. **Przywieść:** P. przykładu *(=przytoczenie, zacytowanie).* Pijarowie napróżno jeszcze kilka razy zanosili skargi do nuncjatury o nieprzywiedzenie do skutku inhibicji rzymskiej. Łuk.

× **Przywieńczać, a, ał** i × **P. ś.** p. **Przywieńczyć.**

× **Przywieńczanie, a,** blm., czynność cz. **Przywieńczać.**

× **Przywieńczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywieńczać ś.**

× **Przywieńczenie, a,** blm., czynność cz. **Przywieńczyć.**

× **Przywieńczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywieńczyć ś.**

× **Przywieńczyć, y, ył,** nied. × **Przywieńczać** *przybrać w wieniec, uwieńczyć:* Niosły w koszykach przywieńczonych czyste ofiary. Otw. Na głowy wstawiwszy w koszach ofiary czyste,

niosły, przywieńczywszy. Żebr. Sadzą podle niego niepewną dziewoję upstrzoną, przywieńczoną. Klon. Korbulon tylą przywieńczony zwycięskiemi laurami. Nar. Przen.: Góry przywieńczone laskiem. Nar. **P. ś.** *przybrać ś. w wieniec, w wieńce, uwieńczyć ś.:* Przywieńczywszy ś. z rozlicznego kwiecia wonnego w wieńce uwite. Leop. Przywieńczmy ś. różą pierwej, niźli zwiędnie. Leop. <Przy + Wieńczyć>

[Przywierabożać się, a ś., ał ś.] *przysięgać ś., zaklinać ś.* (mówiąc: Wiera, Boże!). <*Wiera (Czes. věru)=Wiara + Bóg>

[Przywierabożanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przywierabożać ś.**

Przywierać, a, ał p. **Przywrzeć.**

Przywieradło, a, lm. a *przyrząd przymykający w przewodzie parowym, wodnym i t. d.* <Od Przywierać>

Przywieranie, a, blm., czynność cz. **Przywierać.**

Przywiercać, a, ał p. **Przywiercić.**

Przywiercanie, a, blm., czynność cz. **Przywiercać.**

Przywiercenie, a, blm., czynność cz. **Przywiercić.**

Przywiercić, i, ił, †Przywiercieć, nied. **Przywiercać** *wierceniem (= kręceniem) przymocować; przykręcić, wkręcić.* <Przy + Wiercić>

†Przywiercieć, i, ał p. **Przywiercić:** Na samym wierzchu tej budki mają być przywierciane gałązki. Haur. <Przy + Wiercieć>

× Przywiesek, ska, lm. **ski** *rzecz przywieszona* **l.** *amulet.* 2. apt. × p r z y c z e p k a, *sygnatura, kartka przy naczyniu zawierającym lekarstwa, nosząca na sobie przepis i sposób użycia wskazany, etykieta.* <Przy + * Wiesek, WIS/WIES/WIEŚ/WIAS>

Przywiesić, i, ił, nied. **Przywieszać** *wieszając przyczepić; zawiesić przy czym, uwiesić u czego:* P. pieczęć do dyplomu. <Przy + * Wiesić, WIS/WIEŚ/WIES/WIAS>

Przywiesisty *przywieszony, wiszący przy czym:* Pieczęć przywiesista, t. j. wisząca na sznurze przy dokumencie, przywileju. Pergamin, otoczony jaskrawym malowaniem i stwierdzony przywiesistą Pogonią. Kor. <Od Przywiesić>

Przywieszać, a, ał p. **Przywiesić.**

Przywieszanie, a, blm., czynność cz. **Przywieszać.**

Przywieszenie, a, blm., czynność cz. **Przywiesić.**

Przywieść, edzie, ódł, nied. **Przywodzić l.** kogo, co=*przyjść wiodąc go; przyprowadzić:* Światłość i prawda Twoja, te-ć mię przywiodły i dowiodły na górę tę świętą i do przybytków Twoich. Leop. Przywiedziony (przyprowadzony) koń. Troc. Przywiódł do niego barana na powrozie. Troc. Przywiedziono Daniela i wrzucono go do lwiego dołu. Wuj. Nieprzyjaciel, chcąc Rościsława P. na lud, ustępował; lecz gdy ś. postrzegł wczas Rościsław, jął pierzchać nazad; i tak uciekając, przywiódł nieprzyjaciela na swe ludzie niewiadome. Biel. M. (*=naprowadził*). Przen.: Naprawił biskup kujawski księdza Przerębskiego, aby arcybiskupa przywiódł na króla i przezeń obietnica Podlodowskiemu dana, iżby wniwecz poszła. Górn. (aby arcybiskupa na króla nasadził. L.). Razem go ze mną przywiedli chłopi w te strony. Fred. A. P. tu jeńców. Słow. Przen.: Przywiódł tę sprawę do sądu. Troc (*=wniósł; wytoczył przed sąd*). P. komu na pamięć, na myśl. Troc (*=poddać, podsunąć komu*). †Przywiódł go na hak. Rys. = *naraził go na niebezpieczeństwo, wystawił na szańc:* Proszą panowie Bolesława, aby na potym i siebie i Rzpltej na taki hak nie przywodził. Błaż. Przen.: Dobrze mi ś. podoba, kiedy kto nad mniemanie tych, którzy słuchają, na hak kogo przywiedzie. Górn. (słowami przyprze. L.). Przen.: *doprowadzić:* P. co do końca, do skutku. Bóg rzeczy te, które od wieku przejrzał, nad mniemanie ludzkie dziwnym obyczajem ku skutkowi P. umie. Żarn. P. co do egzekucji, w egzekucją. Troc. Podobania ś. sztukę przywiódł tak wysoko. Fred. A. (*=posunął*). Przen.: *przynieść, sprowadzić, sprawić, wywołać, pociągnąć za sobą:* Przywiedzie to lekarstwo pot dobry. Troc. Mrok ciemny słodki sen przywodził. Troc. Przen.: Nie przywodzili na ś. karania za występek, gdyby jedli poświęcone rzeczy ich, bom ja Pan, który je poświęcam. Wuj. (*=nie ściągnęli*). Przen.: P. co w wątpliwość = *podać.* Aby tego już w wątpliwość nie przywodzono. Troc. **2.** *przytoczyć, zacytować, alegować:* Wieleby można na plac P., co ś. tego dnia tam działo. Białob. Pisma głupie i nieumiejętne przywodził. Skar. Świadectwa te sami adwersarze przywiedli. Salin. Przywiodę tu na przykład jedno tylko zdarzenie. Ochoc. Przywiedzione z autora słowa. Troc. Przywodzi (przytacza) Pismo św. i autorów sławnych. Troc. Krom przywiedzionych tu świadectw o tym..., nieznany on jest w historji z żadnych czynów publicznych. Szaj. Przywiedzione na wstępie sztuczne środki... Jord. **3.** × P. do wiadości=*podać:* Naprzód śmierć JKMości do wiadomości wszech stanów przywodzę. Vol. Guilelm, admirał gienueńskich łodzi, do wiadomości wczas ci to przywodzi. P. Koch. **4.** na czyją stronę = *przyciągnąć, przeciągnąć, przywabić:* Lud młody na swą stronę przywiódł. Warg. Nauki wolne wznowił, ludzie uczone przywodząc. Skar. (*=zachęcając*). **5.** kogo do czego, [na co] = *przyprowadzić, doprowadzić, skłonić, popchnąć, zmusić, zniewolić:* Do takiego kazania nie tylo na katedrach, ale i na piśmie, przywodzi nas przykład Jeremjasza i nam duchownym poselstwo Boże to zleca i rozkazuje. Skar. Do ugody przywodzą zdrową radą strony. Paszk. Uczynię to, do czego mnie przywiedzie złość i rozpacz. L. Mąż Wc Pani do niecierpliwości mnie przywodzi. Węg. Do rozpaczyście mnie przywiedli. L. Brunhildis własne dzieci swoje do zwad przywodzi. Alber. P. kogo do gniewu, rozgniewać go. Kn. Przywiedziony do gniewu, do zamysłu tego. Troc. [Ta miłość na żałość mię przywodzi]. **6.** kogo do czego, † o co=*doprowadzić; narazić, wystawić na co, nabawić czego, przyprawić o co, sprowadzić co na niego:* Prosili Rytygiera, aby siebie i wojska tak szkaradnie nie przywodził o niebezpieczeństwo. Błaż. Przywiódł go do potomnych ludzi w złą sławę. Górn. P. kogo do nędzy, do rozpaczy. Przywiedziony do ubóstwa. Troc. Do szkody, do wzgardy kogo P. Troc. Przywiódł go o utratę zdrowia, fortuny, życia, sławy, łaski królewskiej. Troc. P. kogo o usterk o nieszczęście. Troc. Rewolucyjna zgnilizna przywiodła do upadku narody szczepu romańskiego. **7.** Tatarowie są szczerzy hultaje, co sobie pożytek i korzyść przywodzą, jak mogą. Kłok. (*= garną do siebie, przygarniają, gromadzą*). **8.** nied. komu, czemu *=przewodzić, dowodzić, przewodniczyć, komenderować, dyrygować:* Stary hetman przywodził wojsku. **9.** anat.: Mięśnie przywodzące p. **Dosiebny. 10.** mat.: P. do najprostszego wyrażenia (*=zre-*

dukować). P. równanie do zera, dwuch ułamków do wspólnego mianownika = *sprowadzić.* †P. ś. *skłonić ś., doprowadzić ś., usposobić ś., przyjść, dojść:* Do tej szerokiej i przestronnej miłości przywodzić ś. macie, wy, którzyście tu na to ś. zjechali, abyście o tym myśleli i radzili, jakoby lud wszystek nie ginął. Skar. <Przy + 2. Wieść>

Przywietrzać, a, ał p. **Przywietrzyć.**

Przywietrzanie, a, blm., czynność cz. **Przywietrzać.**

Przywietrzenie, a, blm., czynność cz. **Przywietrzyć.**

Przywietrzyć, y, ył, nied. **Przywietrzać** *przysmarować witerunkiem, witerunkować.* <Przy + Wietrzyć>

Przywiewać, a, ał p. **Przywiać.** <Przy + Wiewać>

Przywiewanie, a, blm., czynność cz. **Przywiewać.**

Przywiezienie, a, blm., **Przywóz** czynność cz. **Przywieźć.**

Przywieźć, ezie, ózł, nied. **Przywozić,** [**Przyważać**] *przystawić wioząc, dowieźć:* Galban z Syrji przywożony bywa Syr. (*=sprowadzany).* Cóż mi Wc Pan przywiózł? a coś mi Wc Pan dał zawieźć? Trzt. (nie przyniesiesz, nie weźmiesz. L.). Przywiózł koniem, nawą, wozem towary. Troc. Chciałem ci P mego synowca. Fred. A. Kłódkę mąż żonie przywiózł na wiązanie. Fred. A. Sama nam przywozi ważne wiadomości z Drezna. Krasz. Wiele z przywiezionych do Halicza dzieci rozchwyciły natychmiast matki tameczne. Szaj. <Przy + Wieźć>

Przywiędły *który przywiądł, nieco zwiędły, nadwiędły, podwiędły:* Piękna jego twarz młoda musiała sympatyczne uczynić wrażenie na przywiędłej jejmościance. Przywiędła twarz. Krasz. Królowała za stołem najstarsza z trzech siostr, już nieco przywiędła. Krasz. <Od Przywiędnąć>

Przywiędnąć, ędnie, ądł *zwiędnąć nieco, nadwiędnąć, podwiędnąć.* <Przy + Więdnąć>

Przywiędnięcie, a, blm., czynność cz. **Przywiędnąć.**

***Przywięzacz, a,** lm. **e** p. **Przywięźca.** Sł. wil. <Przy + *Więzacz, WIĘZ/WIĄZ/WĘZ/WĄZ>

×**Przywięziciel, a,** lm. **e** p. **Przywięźca.** Sł. wil. <Przy + *Więziciel, WIĘZ/WIĄZ/WĘZ/WĄZ>

Przywięznąć, ęźnie, ązł *przylgnąć, przywrzeć, przystać.* Sł. wil. <Przy + Więznąć>

†**Przywięzować, uje, ował** i †**P. ś.** p. **Przywiązać.** <Przy + * Więzować, WIĘZ / WIĄZ / WĘZ/WĄZ>

†**Przywięzowanie, a,** blm., czynność cz. **Przywięzować:** P., przyłączenie. Bobr.

†**Przywięzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywięzować ś.**

Przywięzywać, uje, ywał p. **Przywiązać.**

Przywięzywanie, a, blm., czynność cz. **Przywięzywać.**

†**Przywięzywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywięzywać ś.**

Przywięź, i, lm. **e** *lina do przywiązywania statków do brzegu, przystani i t. d.; wog. uwięź.* <Przy + Więź>

×**Przywięźca, y,** lm. **y, Przywięzacz, Przywięziciel** *ten, co przywiązuje.* <Przy + * Więźca, od Więzić>

Przywięźnięcie, a, blm., czynność cz. **Przywięznąć.**

Przywijać, a, ał p. **Przywinąć.**

Przywijanie, a, blm., czynność cz. **Przywijać.**

Przywilej, u, lm. **e 1.** *nadane komu prawo uwalniające od pewnych ciężarów ogólnych, przyznające szczególne ulgi lub uprawnienia, od których inni obywatele są wyłączeni:* P. jest własne i osobliwe prawo przeciwko pospolitemu nadane. Sz. P. dlatego jest nazwan *privilegium,* iż czyni osobliwe prawo, *legem privatam.* Sz. Wolności i swobody, które prawodawca dla pojedyńczych osób lub zgromadzeń nadaje, zowią ś. przywileje. Cyw. Gdy prawo jakieś ku użytkowi jednej osoby dąży, przywileju ma imię. Ostr. P., osobliwe prawo na którą rzecz. Mącz. Przywileje a. są wyłączeniem od ustaw, a. ograniczeniem praw obywatelów innych. Cyw. Mam P. od króla na to. Troc. Dać komu P. Nie chcę tego przywileju używać. Troc. [Kto z drzewa a. ze skały spadł, drzewo go leśne przywaliło, siekierą ś. śmiertelnie skaleczył przy rąbaniu, tego nie leczyli—to był P. śmierci. Tet. **2.** *dokument przyznający komu taki P., dyplom, patent:* Przywileje gryzą gdzieś mole. Troc. Ziemowit Kazimierzowi przywilejem poddaństwo swoje zeznawa, którego przywileju wizerunek jest u Długosza. Błaż. Janowi Ossolińskiemu dał Jagiełło miasto Wojsław, jak P. świadczy. L. **3.** *pierwszeństwo, prerogatywa; monopol:* P., pozwolenie na zajmowanie ś. czym, na prowadzenie jakiego handlu lub przemysłu, dane wyjątkowo jednej osobie, towarzystwu, stanowi lub miastu. P. na wynalazek *=prawo zabezpieczające komu monopol na eksploatowanie wynalazku.* Zyskać P. na swój wynalazek. Odstąpić, sprzedać komu P. Nabyć od kogo P. **4.** P. formacji = list zapowiedni: Herbowni, otrzymujący P. formacji, zbyt drapieżne okazywali instynkta. Rol. **5.** *osobliwość, własność, przymiot szczególny, prerogatywa:* Czyż to chodzi przywilejem być rozumną siwej głowie! Zabł. Jest to P. gienjuszu, piękności. Sł. wil. Nie opuszczę żadnego artykułu przywileju naszego. Fred. A. Pragnę moich odeskich przywiiejów. Fred. A. **6.** [**P., Przywileja, Przywilija, Przywilejka**] *wada, nałóg, narów, przyzwyczajenie, usposobienie, właściwość:* Dobre wasze bydle, ale może ma jakie przywileje? Tutáj majom ten przykłádek, ze mówiom: chodźma, tamek, sawek, ale innych przywilejów ni majom. O Boże, mój Boże, co za przywilija, kogo rada widze, to mie ten omija. Miała matka śtery córki, wszyćkie miały przywilejki. **7.** praw. *dozwolona prawem możność odebrania należności przed innemi wierzycielami.* Sł. wil. <Łć. privilegium>

[**Przywileja, i,** lm. **e**] p. **Przywilej.** <Od Przywilej>

[**Przywilejka, i,** lm. **i**] p. **Przywilej.** <Od Przywileja>

Przywilejnie przys. od **Przywilejny,** *na mocy przywileju, drogą przywileju:* Tylko P. pojedyńcze dobra od tych ciężarów uwalniano. Hel.

Przywilejny p. **Przywilejowy:** Przywilejne nadania. Hel. Juryzdykcja przywilejna. Hel. <Od Przywilej>

Przywilejować, uje, ował *obdarzyć, wyróżnić przywilejem:* Stanowił szlachtę i przywilejował Zygmunt August w Litwie i na Rusi. Nies. <Od Przywilej>

Przywilejowanie, a, blm., czynność cz. **Przywilejować.**

Przywilejowy, Przywilejny przym. od **Przywilej:** Z przywilejowym pergaminem w ręku. Krasz.

[**Przywilija, i,** lm. **e**] p. **Przywilej.** <Zam. Przywileja; sld. do Przy + Wilija>

† **Przywilszy** *trochę szalony:* P., przyszaleńszy, subinsulsus. Mącz. <Przy + * Wilszy, od Wiła>

Przywinąć, nie, nął, nied. **Przywijać I.** *przyłożywszy zawinąć, obwinąć, przewinąć:* Gdy zawiązano ranę, oderwał to wszystko, co lekarze przywinęli. L. To wszystko P. trzeba na pępek, coby płód zmocniło. Cziach. Obwiń to papierem, a na papier przywiń liścia kapustnego obmięsz. Sien. Srebrny pontal na czele misternie przywity wstęgą. Żebr. Bojaźń Boża, pierwsze grono na ten łubek przywiniono, aż mu na srebrnym łubku leliją obiedwie wkoło skronie obwiją. Mias. [Przywinę ci suche na wierch]. Ork. **2.** *zawinąwszy przypłynąć do lądu, do portu, przybić:* Stojąc w pawilonie moim, patrzyłam na okręty przywijające do portu naszego. L. <Przy + Winąć>

Przywindować, uje, ował *przyciągnąć co za pomocą windy.* <Przy + Windować>

Przywindowanie, a, blm., czynność cz. **Przywindować:** Windy stojące do przywindowania. Bobr.

Przywinięcie, a, blm., czynność cz. **Przywinąć.**

† **Przywinniejszy** *winny cokolwiek, nie bez winy.* Troc. <Przy + Winniejszy>

Przywionąć, nie, nął p. **Przywiać.** <Przy + Wionąć>

Przywionięcie, a, blm., czynność cz. **Przywionąć.**

Przywiosłować, uje, ował *wiosłując przybyć.* <Przy + Wiosłować>

Przywiosłowanie, a, blm., czynność cz. **Przywiosłować.**

Przywiśle, a, blm. *okolica nadwiślańska, brzegi Wisły, powiśle, nadwiśle, porzecze Wisły:* On z jazdą poszedł po przywiślu ku Warszawie. Sienk. <Przy + * Wiśle, od Wisła>

[**Przywiśnie**] *paraliż.*

Przywitać, a, ał, nied. † **Przywitować I.** *okazać przybywającemu, spotkanemu a. przyjmującemu nas swoje dlań usposobienie (przez słowa, ukłon, pocałunek), powitać, pozdrowić przy zejściu ś.:* Niektórzy przeciw niemu wyjeżdżali przywitować. Biel. M. Kochane wejdą P. mię duchy. Krasiń. Przywitała go tak, jakby ś. dnia tego wcale nie widzieli. Krasz. P. kogo biskupem, starostą = winszować biskupstwa nowemu biskupowi. Kn. **2.** *przyjąć, podjąć, poczęstować:* P. kogo dobrze, źle. Gdy Leszko granice od nieprzyjaciół postronnych obwarował, wnet go w domu przywitała wnętrzna trwoga. Stryjk. Żal mi, że tamci ichmość tak go grubo przywitali. Boh. Radbym go P. tym pałaszem. Boh. Wnet stem wystrzałów P. spahów. Słow. (*=przyjąć, spotkać*). Słow. Przywitał go z niewymownym wzruszeniem. Krasz. 3. myśl. *dać psu co do zjedzenia, gdy przyjdzie do odprawy:* Przywitał psa patrochami. Sł. wil. **P. ś.** z kim = *powitać kogo, będąc wzajem witanym:* Z jednym tylko szpakiem (papuga) P. ś. raczy. Gasz. Przybiegłam, żeby z wami P. ś. Orzesz. Trzy mile przejechali, dopiero ś. przywitali. Prz. Żart.: P. ś. z kiełbasą (*=zabrać ś. do niej*). <Przy + Witać>

[**Przywitaczka, i,** lm. **i**] p. **Przywitanie.** <Od Przywitać>

× **Przywitane, ego,** blm. *ofiara w pieniądzach lub przedmiotach składana urzędnikowi przy objęciu urzędu:* Obowiązki jego głównie skierowane były do obrony miasta, za które wynagradzany był naprzód tytułem przywitanego stu tynfami, następnie płatny był ze skarbu po złotych polskich 20. Wej. <Od Przywitany, od Przywitać>

Przywitanie, a. lm. **a,** [**Przywitaczka**] czynność cz. **Przywitać:** Uczynili poradowanie abo P. Leop. Zostaniesz na P. gości. Kn. Pewnie go kijowe P. potka, że ś. opóźnił. Kłok. Nierychło po przywitaniu usta otworzył. Krasz. Nikt ich pierwszego przywitania nie obaczy. Korz.

Przywitanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywitać ś.**

Przywitany I. im. od **Przywitać. 2.** † P. *powitalny:* Przywitana uczta, kiedy ś. kto nawróci do domu, *adventorium prandium.* Mącz. Przywitana mowa. L. <Od Przywitać>

† **Przywitować, uje, ował** i † **P. ś.** p. **Przywitać.**

† **Przywitowanie, a,** blm., czynność cz. **Przywitować.**

† **Przywitowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywitować ś.**

[**Przywlakać, a, ał**] p. **Przywlec.** <Z Przywlekać>

[**Przywlakanie, a,** blm.] czynność cz. **Przywlakać.**

Przywlec, ecze, ekł a. **ókł,** nied. **Przywlekać,** [**Przywlakać**], **Przywlóczyć I.** *wlokąc przyciągnąć:* Przywlókł go do mnie za włosy. Troc. Przywleczonemu przed siebie Hajranowi Ali własną ręką ściął głowę. Szaj. Jedzie do lasu, kołków nastruga, ogrodzi smętarz, przywlecze drzewa. Syrok. Przen.: Wiosna w tym roku częstokroć mokrości i wiele przykrej niepogody na świat przywlecze. Fur. (*=przyniesie z sobą, sprowadzi*). Przen.: Zły duch nas do bałwochwalstwa przywłóczy. Zigr. (= *przywodzi, ciągnie, popycha*). **2.** † P. *oblókszy przykryć; powlec, pokryć, przyodziać:* Twa ręka uformowała stan, jaki jest, ciała mojego, skórą zewsząd przywleczonego. Ryb. **P. ś.** *wlokąc ś. przybyć, przytelepać ś.; przyciągnąć powoli:* Kolasą bułanemi ciągnioną kobyły przywlókł ś. z swą jejmością podsędek otyły. Węg. Przywlókł ś. też o kiju zacny ksiądz wikary. Węg. Przywlokło ś. nie wiedząc skąd babsko. Oss. <Przy + Wlec>

Przywleczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Przywlec. 2.** lek. *sprowadzenie zarazy, przeniesienie jej skąd indziej.*

Przywleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywlec ś.**

Przywlekać, a, ał i **P. ś.** p. **Przywlec.**

Przywlekanie, a, blm., czynność cz. **Przywlekać.**

Przywlekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywlekać ś.**

Przywłaszczać, a, ał p. **Przywłaszczyć.**

Przywłaszczalny *który można sobie przywłaszczyć:* Nowy rodzaj własności wprowadza ś. w dziedzinie nieprzywłaszczalnej. Spas. <Od Przywłaszczać>

Przywłaszczanie, a, blm., czynność cz. **Przywłaszczać.**

Przywłaszczenie, a, blm., czynność cz. **Przywłaszczyć.**

Przywłaszczyciel, a, lm. **e,** × **Przywłaściciel** *ten, co przywłaszczył a. co przywłaszcza; uzurpator.* Kn. <Od Przywłaszczyć>

Przywłaszczycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przywłaszczyciel.**

Przywłaszczycielski przym. od **Przywłaszczyciel**: Carogród na przywłaszczycielskim porożu utkwiłby nanowo znamię Zbawiciela. Rzew. <Od Przywłaszczyciel>

Przywłaszczycielstwo, a, blm. *rola, charakter przywłaszczyciela:* Uważa to za swoje P. Rzew. <Od Przywłaszczyciel>

Przywłaszczyć, y, ył, †**Przywłościć,** nied. **Przywłaszczać I.** sobie = *zabrać sobie na własność:* Konia ukradzionego prawnie sobie przywłaszczający niechaj ręką lewą ujmie konia za ucho prawe, a nogą prawą nogi lewej końskiej ś. dotknie. P. cheł. Synowie izraelscy przywłaszczyli sobie nieco z onych rzeczy przeklętych. Leop. (sposobili sobie. Leop.). Kto sobie moc przywłaszcza niesłusznie, będzie w nienawiści. Wuj. *(=uzurpuje).* Urząd nauczania innych sobie przywłaszczali. Wuj. Cudzym ś. pierzem często zdobim, niesłusznie sobie przywłaszczając, co nasze nie jest. Skar. To, co już nie jego, ale Boskie, kościelne i wszystkiej braci było, śmiał sobie P. Skar. Z cudzego dowcipu abo pracy sławy sobie szukamy, innym ją, którzy ją sobie zasłużyli, kradnąc, a niesłusznie sobie przywłaszczając, co nasze nie jest. Skar. Dobra Bogu oddane sobie przywłaszczają. Skar. Przed dekretem ten zamek za wcześnie przywłaszczasz. Mick. 2. †P. co komu *=przyłączyć, zwrócić jako własność; uznać za jego własność, właściwość; przyznać, przypisać mu:* Jako co któremu stworzeniu Bóg P. raczył, także ś. już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. Rej. *(= jak komu wyznaczył).* Nie wszystkim jednakie powinności przywłaszczamy. Bud.*(=przypisujemy, zadajemy).* Sprawiedliwość nic inszego nie jest, jeno to każdemu P., co czyje jest. Rej. Przywłaszczony—przyłączony, zwrócony jako własność. Skr. To tylko temu kościołowi przywrócili, co przed stem i sześćdziesiąt lat Mieczysław już mu przywłaszczył. Bobrow. Każdemu z nich własny znak jego na chorągwi przywłaszczyli. Bobrow. Sprawiedliwości własny jest urząd każdemu P. to, co jego jest. Baz. Przywłaszczył bratu swojemu ten dom. Troc *(= oddał na własność).* A to, coby od boru było zaprzedano, ma być do tegoż boru przywłaszczone. Krzyw. Dwuch synów mu przywłaszcza: Jerzego i Jana. Nies. Chrystusa potwarzali, djabelstwo mu przywłaszczali. Wiśń. Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temuć ś. przywłaszcza, bo jeślić ś. nie przywłaszcza, toć nie spływa. Salin. Bogu przywłaszczać a na niego wkładać, czego On nie rozkazał, jest bluźnierstwem. Gil. *(= wmawiać, wpierać).* Będę wzywał Boga naszego, przywłaszczajcież wielmożność Bogu naszemu *(= przyznawajcie).* 3. †P. sobie kogo*=przyznać, wziąć za swoje dziecko, przybrać, przysposobić, adoptować:* Przywłaszczyła sobie dziecię to za syna i nazwała go Mojżesz. Wuj. *(=usynowiła).* Po śmierci rodziców przywłaszczył ją sobie stryj za córkę. Wuj. Ludzie za syny przez Pana, jednacza swego, przywłaszczeni, przyjęci i policzeni są. Wiśn. Potrzeba, aby ten, który sposabia a. przywłaszcza, był sobie wolnym i takim, któryby mógł płodzić. Sz. P. (przysposobić) kogo za syna. Troc. Namiot będzie przesłany córce mojej przywłaszczonej, Elżbiecie Ekomon. Rol. 4. †P. *przyrównać, przypodobnić:* Księżna Holha wielu Rusaków do religji chrześcijańskiej nawróciła, dlatego ją też Ruś przywłaszcza ku słońcu. Stryjk. Dyjogienes utratne ludzie przywłaszczał drzewu, które na skałach wysokich roście, że owocu jego człowiek nigdy nie kosztuje. Kosz. Nierządnice słodkiemu piciu, które truciznę w sobie ma, przywłaszcza. Kosz. 5. [P.] *przywabić, przyciągnąć, przynęcić, przymamić:* Ja ciebie przywłascę do siebie swoim wiankiem rucianym (swoim lickiem rumianym). < Przy + *Właszczyć, WŁOD / WŁODŹ / WŁAD / WŁOS(T) / WŁAS(T)>

× **Przywłaściciel, a,** lm. **e** p. **Przywłaszczyciel**: Zatwierdzenie takowe na przywłaścicieli samowolnych miana szlachty rozciągać ś. nie mogło. T. K. <Przy + Właściciel>

Przywłoka, i, lm. **i I.** [P.] m. i ż. *przybłęda:* Trafiło ś. i Tatara i Żyda neofitę, z obcych stron przywłokę, widzieć. Krasz. Może jesteś Bóg wie jaka P. Zap. 2. [P.] *sieć 30—40 sążni długa, ze skrzydłami.* 3. *przybitka naboju w fuzji:* Rożen do niego z rusznicy strzelił, jednakże zbroja na Raczunie puściła, tylko ś. P. na nim zapaliła. Nies. <Przy + *Włoka, WLEK/WŁOK/WLOK>

Przywłosny *znajdujący ś. przy włosie.* Anat. i hist.: Gruczołki łojowe przywłosne (glandulae sebaceae). Mięśnie przywłosne (musculi arrectores pilorum). <Przy + Włosny>

†**Przywłoszczenie, a,** blm., czynność cz. **Przywłościć.**

†**Przywłościć, i, ił** p. **Przywłaszczyć**: Przywłoszczony syn. Mur. P., adoptowany. Pat.

Przywłóczenie, a, blm., czynność cz. **Przywłóczyć.**

Przywłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywłóczyć ś.**

Przywłóczyć, y, ył i **P. ś.** p. **Przywlec.** <Przy + Włóczyć>

†**Przywniesienie, a,** blm., czynność cz. **Przywnieść.**

†**Przywnieść, esie, ósł,** nied. †**Przywnosić** *jeszcze więcej wnieść, wprowadzić:* Żadne synody inszego wiary ograniczenia nie przywniosły. Smotr. Zakazał, aby inszej wiary nie ważył ś. nikt przywnosić. Smotr. <Przy + Wnieść>

†**Przywnosić, i, ił** p. **Przywnieść.** <Przy + Wnosić>

†**Przywnoszenie, a,** blm., czynność cz. **Przywnosić.**

× **Przywodosiadły** *osiadły, mieszkający przy wodzie, nad wodą.* Wor. <Przy + Woda + Siadły>

Przywodzenie, a, lm. **a** czynność cz. **Przywodzić**: P. na pamięć. Troc. Kodeks puławski doznał bądź opuszczeń, bądź dodatków w przepisywaniach i przywodzeniach. Lel. *(= przytoczeniach, cytatach).* 2. fizj. *przybliżenie, stulenie, przyciągnięcie* (adductio).

†**Przywodzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywodzić ś.**

Przywodziciel, a, lm, **e I.** p. **Przywódzca.** L. 2. anat. *mięsień przywodzący,* × ksobny, × dosiebny, × przyciągający, † naprowadzający (Perz.), † zbliżacz (Dyk. Med.), † przyprowadzacz (Krup.) (musculus adducens s. adductor). <Od Przywodzić>

Przywodzić, i, ił i †**P. ś.** p. **Przywieść.** <Przy + Wodzić>

†**Przywoitość, i,** blm. rz. od **Przywoity.** Kwiat.

†**Przywoity** *przyzwoity, przynależny, odpowiedni, stosowny.* Mrow., Rozm.

†**Przywojca, y,** lm. **y I.** p. **Przywódca**: Teucer wasz wódz będzie i P. Li. Dwa wielkie rzędy szły do szturmu z przywojcami swemi. P. Koch. Za odważnemi do boju przywojcy czyńcież już jako rycerscy mołojcy. Jabł. P. buntowników.

Pot. (= *herszt*). Przywojcą i regimentarzem był na każdą wojnę. Troc. Przen.: Przywojcę ducha prawdy miał. L. (= *przewodnika*). **2.** *powód, pobudka, kusiciel, pokusa:* Niechaj ten P. występku ginie. Lubom. <Z *Przywodźca, od Przywodzić>

†**Przywojstwo, a,** blm. *przywództwo, dowództwo; przewodnictwo.*

[**Przywokrolenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przywokrolić ś.**

[**Przywokrolić się, i ś., ił ś.**] p. **Przywarcholić ś.**

Przywołać, a, ał, nied. **Przywoływać I.** *wołając przywabić; przyzwać, wezwać, zawołać:* Erasta przywołano. Węg. Przywołaj siostrę do matki. Troc. Raz mię przywołał do łoża. Mick. Kapelana przywołano na wieczorne modlitwy. Krasz. Przywołany do agi, znowu mu dwa zegary naprawił, a jeden z wczorajszych umyślnie zastanowił. Szaj. Przywołanej hrabinie oświadczył surowo, żeby ś. natychmiast w podróż wybierała. Krasz. A potym magów rozkazał P. do siebie. Uj. Przywoływać duchy zmarłych = *wywoływać.* Przen.: Piękność przywoła gacha. L. (= *przywabi*). P. co na pamięć. Przen.: Przywołując na pomoc całą energję swej duszy, rzekł. Korz. (= *zbierając ś. z nią*). **2.** P. sądy, sprawę = *oznajmić głośno rozpoczęcie sądzenia:* W tym kraju tu pierwej obieszą, a potym sprawę przywołają. Boh. W niektórych województwach trzy dni przywoływają, a na czwartym dopiero wzdawają. Vol. <Przy + Wołać>

Przywołanie, a, blm., czynność cz. **Przywołać:** Pozew zbiegłego złoczyńcy dzieje ś. przez P. Groic.

Przywoływacz, a, lm. **e I.** *ten, co przywołuje.* Bobr. **2.** fiz. *przyrząd do poruszania dzwonków elektrycznych.* <Od Przywoływać>

Przywoływać, uje, ywał p. **Przywołać.**

Przywoływanie, a, lm. **a** czynność cz. **Przywoływać:** Za takiemi tradycjami mogłyby być u nas tylko frakcje, rokosze i przywoływania na pomoc zagranicznych mocarstw. Spas.

†**Przywonchromić się, i ś., ił ś.** p. **Przywarcholić ś.**

†**Przywonchromienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywonchromić ś.**

Przywora, y, lm. **y I.** p. **Przewora.** Glicz. **2.** *przyrząd, za pomocą którego drzwi same ś. zamykają.* **3.** [Przywory, lm.] p. **Przyparka.** <Przy *Wora, WOR/WIER/WR/WRZ>

Przywoskować, uje, ował *wywoskować nieco:* Wąsy długie na pół stopy, przywoskowane zakładał poza ucho. <Przy + Woskować>

Przywoskowanie, a, blm., czynność cz. **Przywoskować.**

[**Przywozdobić, i, ił**] p. **Przyozdobić.** <Przy + W + Ozdobić>

[**Przywozdobienie, a,** blm.] czynność cz. **Przywozdobić.**

Przywoziciel, a, lm. **e** *ten, co przywozi.* Kn. <Od Przywozić>

Przywozicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Przywoziciel.** L.

Przywozić, i, ił p. **Przywieźć.** <Przy + Wozić>

Przywozowiec, wca, lm. **wcy** *importer, kupiec przywożący, sprowadzający towary zagraniczne.* <Od Przywozowy>

Przywozowy, Przywoźny przym. od **Przywóz,** *stanowiący przedmiot przywozu, przywożony, zagraniczny, zamorski, importowany:* Towary przywozowe. <Od Przywóz>

Przywoźny p. **Przywozowy:** Żadnych tam owoców dla zimna wielkiego nie ujrzysz, krom przywoźnych z kraju inszego. Paszk. Z przyległych inszych stron przysmaki przywoźne. Paszk. Dzikie i przywoźne makaronizmy. Dudz. Przywoźna rozpusta. Nar. <Od Przywóz>

Przywożenie, a, blm., czynność cz. **Przywozić.**

×**Przywód, odu,** lm. **ody I.** *przywiedzenie, doprowadzenie.* Przen.: Pirwe czcienie a. P. ku księgam praw. Św. z Woc. (= *wstęp*). Przen.: *pobudka, powód, przyczyna, sprawa, podnieta, poduszczenie, namowa:* Zebrały ś. wojska za przywodem cesarza. Nar. Książę Konrad dał Czaplę obiesić przez P. swej żony. Paszk. Przez P. niektórych dał mu cesarz oczy wyjąć. Paszk. Z przywodu niektórych ludzi zazdrościwych kazał wojewodę pojmać. Biel. M. Nasi z Elblążanami za powodem i za przywodem Czecha jednego spiknęli ś., *Bohemo duce.* Błaż. (= *za inicjatywą*). **2.** P. wojska = *dowodzenie, dowództwo, komenda, naczelnictwo:* Zgromadź wszystkie pułki wierne, którym rozkazujemy przez zwierzchne przywody. Przyb. Na przywodzie najdroższego hufu czeka nieprzyjaciela. Stasz. (= *na czele*). **3.** *szlak, przesmyk, przejście, dróżka:* Miewał swe przywody na Tatary i wszelkie im tam czynił szkody. Paszk. <Prze + *Wód, WIEDŹ/WIOD/WOD>

Przywódca, y, lm. **y, Przywódzca, Przywodziciel,** †**Przywojca I.** *ten, co przywodzi; wódz, dowódzca, naczelnik, komendant; herszt:* P. spisku, buntowników. **2.** ×P. *przewodnik.* **3.** przen. *inicjator, sprawca, pobudka, pokusa, podnieta, przyczyna, powód:* Do złego dość jeden P., na dobre nie dosyć dziesięć. Fred. M. <Przy + *Wódca, WIEDŹ/WIOD/WOD>

Przywódzca, y, lm. **y** p. **Przywódca.**

Przywództwo, a, blm., †**Przywojstwo** *przywodzenie, dowództwo, komenda; przewodnictwo.* <Od Przywodzić>

×**Przywój, oju,** lm. **oje** = Podwój pod 1). Podcz. P., *postis.* Mącz. <Przy + *Wój, WI/WOJ>

Przywóz, ozu, lm. **ozy I.** *przywiezienie, przywożenie, dowóz, transport:* P. zboża na rynki ustał. **2.** *rzecz przywieziona:* Pod nadzorem lekarskim odbywała ś. dezynfekcja przywozów czarnomorskich. **3.** *ogół towarów przywożonych do kraju, import:* W tym roku P. znacznie przewyższył wywóz. <Przy + Wóz>

Przywracać, a, ał i †**P. ś.** p. **Przywrócić.** <Przy + Wracać>

Przywracanie, a, blm., czynność cz. **Przywracać:** Gdy ś. ciałom kruszcowym z własnego kształtu wyzutym tenże sam znowu daje, ta praca nazywa ś. przywracaniem, *reductio.* Krum.

†**Przywracanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywracać ś.**

Przywrot, u, lm. **y** bot. **I.** p. **Gwiazdosz. 2.** p. **Dziewięciornik:** P. przywraca małżonki ku miłości. Urzęd. Zdr. **Przywrotek.** <Przy + *Wrot, WROT/WRAT/WIERĆ/WART>

Przywrotek, tka, lm. **tki** p. **Przywrot.** <Od Przywrot>

×**Przywrotnie** przys. od **Przywrotny.** L.

Przywrotnik, a, lm. **i** bot. **I.** p. **Gwiazdosz. 2.** p. **Dziewięciornik.** <Przy + *Wrotnik, od *Wrotny, od Wrota>

×**Przywrotny I.** *mogący być przywróconym.* L. **2.** *wracający perjodycznie, ponawiający ś., powtarzający ś., wracający:* Przywrotna febra, wraca-

jąca ś. czasu swego. Włod. <Przy + *Wrotny, WROT/WRAT/WIERĆ/WART>

Przywrócenie, a, blm., czynność cz. **Przywrócić:** P. do łaski. Troc. P. kogo do ojczyzny, do czci, do urzędów. Troc. Dać mu musiał czci P. Troc. P. rzeczy pożyczonej. Troc. P. Saksonji do dawnej potęgi i blasku. Krasz.

†**Przywrócenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przywrócić ś.**

Przywróciciel, a, lm. **e** *ten, co przywrócił, przywraca a. przywróci:* Wstanie wreszcie plemion wybawiciel, odojczyźnionych ojczyzn P. Krasiń. <Od Przywrócić>

Przywrócicielka, i, forma ż. od **Przywróciciel.** Troc.

Przywrócić, i, ił, nied. **Przywracać** co = **1.** *z powrotem powołać do życia, nanowo zaprowadzić, nazad ustanowić; wznowić, odnowić, doprowadzić do poprzedniego stanu, restytuować:* Przywracać, co było ustało, *instaurare.* Kn. Utracone prawa, wolność, swobodę, dobry porządek przywrócił. Troc. Chwalebny ten zwyczaj był ustał, ale go przywrócono. Troc. P. karność, porządek. Marja, małżonka Filipa II, przywróciła rzymski katolicyzm. Lel. Oby ci pierwszą Bóg przywrócił postać. Słow. Nie będzie mi trudno dawny P. porządek. Fred. A. **2.** komu co, kogo do czego = *wrócić, oddać komu co, przyjąć, przypuścić kogo z powrotem do czego:* Przywrócił mu władzę nad miastem. Troc. Przywrócono wygnańca tego do ojczyzny. Troc. P. kogo do czci, do godności, do szlachectwa. Troc. Przywracać kogo do łaski. L. P. kogo k sobie. Troc = *nawrócić, skłonić go z powrotem, zyskać do siebie nanowo.* Ziele dziewięciornik, przywracając do miłości, wzbudza w małżonkach miłość wielką. Urzęd. †**P. ś.** *wrócić ś. na chwilę, powrócić; przybyć z powrotem:* Na miejsce przywróćwa ś. ono, *locum redeamus in illum.* Żebr. <Przy + Wrócić>

Przywry, ów zool. (trematodes) *pasożytne robaki płazińce uzbrojone przysawką lub przysawkami.* <Przy + *Wry, WR/WRZ/WOR/WAR>

Przywrzały *który przywrzał:* Przywrzałą złość tam ogniem oczyszczają. Koch. J. <Od 1. Przywrzeć>

1. Przywrzeć, wre, wrzał a. warł, nied. **Przywierać 1.** *gotując ś. przystać, przylgnąć, przyrosnąć, przygorzeć:* Przywrzała kasza. Troc. Przen.: *czepić ś., przyczepić ś., przypić ś.:* Ikra przywierająca (= *lepka*). Odzienie jego było wszystko do ran onych srogich przywrzało. Groch. Wszystkie odnowione stały ś. rany, gdy go z szat zdzierali, gdyż były ze krwią do ciała przywarły. Odym. (= *przyschły*). Zima, gdy mrozem pola zawiera, przywierać nie dopuszcza do ziemi żadnemu z nasienia korzeniu. Otw. Co przywrzało do serca, skrob jak chcesz, trzyma ś. Pot. Ta przywara na nędznym narodzie ludzkim mocno przywrzała. Rej. Choćby jaka insza poczciwemu człowiekowi na umyśle jego przywrzała przywara, tedy szlachetnym płaszczem może być przykryta. Rej. Przywrzała złość, lub ogniem ją wyżegać muszą, swa zapłata za każdą postępuje duszą. Zigr. Próżna przywara przywiera do serca ich. Birk. Jeśli matka pijaczka, córka lepszą nie będzie, bo ta przywara ku córkom przywiera. Brk. Przywarł ci do niej, jak kleszcz. Sienk. I do tej tak serce przywarło, jako huba do drzewa. Sienk. Tam dziewka nieboga tak mi do serca przywarła, żem o świecie Bożym zapomniał. Sienk. Dzień ś. już ano stawał i przepierał z bladnącą nocą, która przywierała do wód grubym, przemoczonym kożuchem. Reym. ...Marzyła, słodko przywierając oczyma do chałup coraz bliższych. Reym. (= *wpijając ś.*). Nad całym tym światem, zaklęsłym ździebko w miejscu, kędy wieś przywarła, wisiało słońce. Reym. <Przy + 1. Wrzeć>

2. Przywrzeć, wre, warł, [Przywarć, Przywrzyć], nied. **Przywierać 1.** *zawrzeć nie ze wszystkim, przymknąć:* Drzwi przywarte. Troc. Okna nie są zawarte, ale tylko przywarte. Troc. Przywarł okiennicę. Troc. Przywiera bramy. Chr. Obrócili ś. tyłem i przywarli drzwi, które były w przysionku kościoła. Jan. Ręce nasze zapadające przywierały mu powieki. L. P. oczy (= *przymrużyć*). Przez przywierane drzwi i okna, że to wieczór był ciepły, buchały smugi ognisk. Reym. Wylanie duszy koi boleści i przywiera blizny. Budz. (= *zabliźnia, zasklepia, zamyka*). **2.** *przycisnąwszy zawrzeć; przywalić:* Studnia była przywarta kamieniem. Leszcz. Śmierć wszechświat cały grobowcem przywarła. Mic. **P. ś.** *przymknąć ś.:* [Ocy sie same ze siebie przywarły]. <Przy + 2. Wrzeć>

Przywrzenie, a, blm., czynność cz. **Przywrzeć.**

[Przywstydzenie, a, blm.] czynność cz. **Przywstydzić.**

[Przywstydzić, i, ił] *zawstydzić:* Szymek przywstydzony mamrotał coś pod nosem. Reym. <Przy + Wstydzić, na wzór Ros. pristydit'>

Przywtarzać, a, ał 1. p. **Przywtórzyć. 2.** [P.] *opowiadać:* Tak mu przywtarza, tému panu, wszesko, co było. **3.** [P.] *powtarzać:* Darmo Boryna zapraszał do jadła, nikt nawet nie słyszał, a potym Jaguś raz po raz przywtarzała, by szli. Reym.

Przywtarzanie, a, blm., czynność cz. **Przywtarzać.**

[Przywtórzać, a. ał] p. **Przywtórzyć.**

[Przywtórzanie, a, blm] czynność cz. **Przywtórzać.**

Przywtórzenie, a, blm., czynność cz. **Przywtórzyć.**

Przywtórzyć, y, ył, nied. **Przywtarzać, [Przywtórzać]** *przyświadczyć, przytaknąć; powtórzyć za kim zgadzając ś. z nim:* Wdzięczność możeby mi kazała przywtarzać wbrew przekonaniu. Karp. Możemy P. zdaniu pana Szujskiego. Tarn. Chyba nam echo odrzuci pytanie, przywtórzy myśli, tkwiącej w piersiach skrycie. Asn. Lekki szum drzew przywtórzał cichym modłów szmerem. Psm. (= *wtórował*). <Przy + Wtórzyć>

[Przywyczka, i, lm. **i]** p. **Przywyk:** P. moja marna. Syrok. <Ros. privyčka>

[Przywyk, u, lm. **i, Przywyczka]** *nawyk, nawyknienie, nałóg, przyzwyczajenie:* Od przywyku zależy i od natury. Ork. <Przy + *Wyk, UK/WYK>

Przywykać, a, ał p. **Przywyknąć.**

Przywykanie, a, blm., czynność cz. **Przywykać.**

Przywykłość, i, blm. rz. od **Przywykły:** Nie mogę ś. odjąć, jużem przywyknął a nałożył ś. tak łotrować; nie baczy, że jako człowiekowi P. majster Maciek, tak grzesznikowi odejmie sędzia sprawiedliwy złość jego. Gil. Dostawszy pszczół lepiej z bliskiego sąsiedztwa, niźli z dalekiego, by snadź z daleka przywiezionych nieprzywykłość powietrza nie obraziła. Trzyc. Następuje ostatni okres nieszczęścia: zgodzenie ś. na rozpacz do śmierci, P. do niej, obumarłość duszy. Tarn. <Od Przywykły>

Przywykły 1. a. [Przywyknięty] *który przywykł, nawykły, zwyczajny czego:* Nie wierzył temu i o-

ziębły, P., obyty ze wszystkim, nie tak brał wstyd swego syna i hańbę synowej, jak tamten. Krasz. Zdawało go ś. to ani dziwić, ani rozczulać, jak gdyby podobnych scen był przywykłym. Krasz. **2.** patol. *właściwy komu, nawykowy* (habitualis): Zaparcie stolca przywykłe. Kaszel P. <Od Przywyknąć>

Przywyknąć, knie, knął a. kł, nied. **Przywykać** *przyzwyczaić ś., wciągnąć ś., włożyć ś. w co; otrzaskać ś., zżyć ś. z czym; przyuczyć ś., nałożyć ś. do czego:* Przywykam czemu a. do czego. Troc. Przywykł do tego pożycia. Troc. Przywyknij pracom. Troc. Do Jana, że Sobieski, naród nie przywyka, król Stanisław dług płaci za pana stolnika. Kras. Już teraz ty przywykaj pracy i niewczasom, abyś ś. mógł sposobić ku trudniejszym czasom. Kochan. Najpierwej począł uczyć, aby przywykali świętej woli Jego. Rej. Książęta, przebóg! wojnom! złym nie przywykajcie. Koch. J. Przywykł do sera i masła. Kras. Przywyka do męża. Rzew. Jak przywyknie, to pokocha. Słow. Przywykam spokojności szukać na dnie wiary. Słow. Przywykniesz i poznasz, że lepsza koszula cała, niż dziurawa. Orzesz. Nasłuchał ś. w tym towarzystwie tyle złego, że przywyknął do niego. Bał. <Przy + Wyknąć>

Przywyknienie, a, blm. p. **Przywyknięcie**: Najłagodniejszym nawet ludziom samo do okrucieństwa P. odjęło miłosierdzie. Siem. J.

Przywyknięcie, a, blm., **Przywyknienie** czynność cz. **Przywyknąć.**

[**Przywyknięty**] p. **Przywykły.**

†**Przywyż,** †**Przywyższym** przys. *nieco wyżej, powyżej.* Kn. <Przy + Wyż>

†**Przywyższy** *dość wysoki, nieco wysoki:* Człowiek młody, statury przywyższej. Wys. <Przy Wyższy>

†**Przywyższym** p. **Przywyż.** Troc. <Od Przywyższy>

†**Przywziąć, weźmie, wziął,** †**Przypojmać** *przybrać; wziąwszy przyłączyć; dobrać:* Miawszy szawiny, przyweźmij *cassiam ligneam* półtory dragmy. Spicz. Do tego poselstwa przywziął Dominika św. Birk. Przywzięty do drugich, przyobrany, *cooptatus.* Kn. Do tego go przywiodę, że ś. przywziętego ojca zaprzec musi. Otw. P. co na siebie = *wziąć, przyjąć na siebie, przybrać:* Słowo ono stało ś. ciałem, to jest wcieliło ś., przywzięło ciało, to jest z ciałem ś. zjednoczyło. Gil. Obraz na ś. człowieczy przywzięli. Otw. Rozrządzeniem żywiołów twarz jasną ten świat przywziął. Otw. <Przy + Wziąć>

†**Przywzięcie, a,** blm., czynność cz. **Przywziąć**: P. na urząd, do towarzystwa. Troc.

[**Przyzadrwić, i, ił**] *zadrwić nieco, zlekka:* E, dyś mi juz chéba sycko dała? — przyzadrwił Jasiek. Tet. <Przy + Zadrwić>

[**Przyzadrwienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyzadrwić.**

†**Przyzająklejszy** p. **Przyzająkliwszy**: Był Kazimierz Wielki wymowy ogromnej, jednakże troszeczkę P., *balbulus.* Błaż. <Przy + *Zająklejszy, Przy + Za + *Jąklejszy, od *Jąkły, JĄK/JĘK>

†**Przyzająkliwszy,** †**Przyzająklejszy** *trochę, zlekka jąkający ś.* <Przy + *Zająkliwszy, Za + *Jąkliwszy, od Jąkliwy>

[**Przyzamknąć, nie, nął**] *zamknąć na chwilę.* <Przy + Zamknąć>

[**Przyzamknięcie, a,** blm.] czynność cz. **Przyzamknąć.**

†**Przyzapadni** *południowo-zachodni:* Wiatr P., *africus.* Ps. flor. <Przy + Zapadni>

Przyzapalny patol. *bliski zapalenia, nie całkiem zapalny* (subinflammatorius). <Przy + Zapalny>

[**Przyzapuście, a,** lm. **a**] *karnawał:* Na przyzapuściu. <Przy + *Zapuście, od Zapust>

×**Przyzastanowić się, i ś., ił ś.** *zatrzymać ś. na chwilę, przystanąć:* Niekiedy obejrzał ś., przyzastanowił i znowu dalej. Krasz. <Przy + Zastanowić ś.>

×**Przyzastanowienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyzastanowić ś.**

× **Przyzastawkowy** *znajdujący ś. przy zastawce.* Patol.: Skrzeplina przyzastawkowa. <Przy + Zastawkowy>

Przyzawiesić, i, ił, nied. **Przyzawieszać** *przywiesić dodatkowo, zawiesiwszy przydać.* L. <Przy + Zawiesić>

Przyzawieszać, a, ał p. **Przyzawiesić.** <Przy + Zawieszać>

Przyzawieszanie, a, blm., czynność cz. **Przyzawieszać.**

Przyzawieszenie, a, blm., czynność cz. **Przyzawiesić**: *Appendix,* przysadzenie, P. Mącz.

†**Przyzazdrościwszy** *nieco zazdrośny.* <Przy + Zazdrościwszy>

Przyzba, y, lm. **y, Przyźba, Przyspa** *ława usypana z ziemi zewnątrz domu pod ścianą:* Na przyźbie domu usiedli dwaj starce. Mick. Zmorzony głodem, drogą, chłodem, upadłem na przyzbie domostwa. Krasz. Obejrzał ś. i padł na przyzbę. Krasz. <Przy + Izba>

Przyzbierać, a, ał *przyczynić przez zbieranie, nazbierać jeszcze więcej.* L. P. kwiatów. **P. ś.** *uzbierać ś. jeszcze więcej:* Nie widziałeś jeszcze łez moich; przyzbierało mi ś. ich w sercu. Krasz. <Przy + Zbierać>

Przyzbieranie, a, blm., czynność cz. **Przyzbierać.**

Przyzbieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzbierać ś.**

†**Przyzbrajać, a, ał** i †**P. ś.** p. **Przyzbroić.**

†**Przyzbrajanie, a,** blm., czynność cz. **Przyzbrajać.**

Przyzbrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzbrajać ś.**

†**Przyzbroić, i, ił,** nied. †**Przyzbrajać** *przybrać w zbroję, uzbroić:* Przyzbroi Bóg stworzenie na pomstę nieprzyjaciół swoich. Wuj. Posty i modlitwami przyzbrojeni, zwyciężymy nieprzyjaciela. Wuj. Każdego z nich przyzbroił nie tarczą a. włócznią, ale namowami i napomnieniem dobrym. Wuj. Chleb ten w sakramencie posila słabych, przyzbraja mężnych, uwesela smutnych. Wuj. †**P. ś.** *przybrać ś. w zbroję, przywdziać zbroję, uzbroić ś.* <Przy + Zbroić>

†**Przyzbrojenie, a,** blm., czynność cz. **Przyzbroić.**

†**Przyzbrojenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyzbroić ś.**

Przyzdabiać, a, ał p. **Przyzdobić.**

Przyzdabianie, a, blm., czynność cz. **Przyzdabiać.**

Przyzdobić, i, ił, nied. **Przyzdabiać** *zdobiąc przystroić, przyozdobić:* Najstrojniej to Rzymianie domy przyzdabiali. Jag. <Przy + Zdobić>

Przyzdobienie, a, blm., czynność cz. **Przyzdobić.**

[**Przyzdorędzenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyzdorędzić.**

[**Przyzdorędzić, i, ił**] *przysposobić, przygotować.* <Przy + *Zdorędzić, (= Z + Do + *Rędzić), RĘD/RĄD/RZĘD/RZĄD>

[**Przyzdrzeć się, y ś., ,ał ś.**] p. **Przyjrzeć.** <Przy + *Z(d)rzeć ś. = Żrzeć ś., ŹRZ / JRZ / ZIER / ZOR>

[**Przyzdrzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyzdrzeć ś.** i **Przyzdrzyć ś.**

[**Przyzdrzyć się, y ś., ,ył ś.**] p. **Przyjrzeć.** <Przy + Z(d)rzyć ś. = *Żrzyć ś., ZR / ZDR / ŹRZ / ZIER / ZOR>

[**Przyzelenie, a,** blm.] czynność cz. **Przyzelić.**

[**Przyzelić, i, ił**] *przysmalić, przypalić np. prasując:* P. gacie.

†**Przyzemdlenie, a,** blm., czynność cz. **Przyzemdlić.**

†**Przyzemdlić, i, ił,** †**Przyzemglić** *osłabić nieco, przysłabić.* L. <Przy + Zemdlić>

†**Przyzemglenie, a,** blm., czynność cz. **Przyzemglić.**

†**Przyzemglić, i, ił** p. **Przyzemdlić:** *Subdebilitatus*, przyzemglony, podemglony. Mącz. <Przy + Zemglić>

Przyzębny, Przyzębowy *znajdujący ś. przy zębie.* Embr.: Wał P. a. n a z ę b o w y. <Przy + Zębny>

Przyzębowy p. **Przyzębny.** <Przy + Zębowy>

Przyzielenić, i, ił *zazielenić trochę, zielonością nieco przyprawić.* <Przy + Zielenić>

Przyzielenienie, a, blm., czynność cz. **Przyzielenić.**

†**Przyzieleń** p. **Przyzieleńszy.** Ocz. <Przy + Zieleń>

†**Przyzieleńszy,** †**Przyzieleń** *nieco zielony, zielonawy.* Mącz.

Przyziemek, mka, lm. **mki** zool. p. **Świstunka.** <Przy + *Ziemek, od Ziemia>

Przyziemie, a, lm. **a, Przyziom, Poziemie** *dolna część budynku, dół, parter:* Pokoik to był mały, w przyziemiach i nawet bez przedpokoju. Była to budowa cokolwiek ciężka, lecz kształtna, na głębokich przyziemiach, których zakratowane okna ocieniały gęste krzewiny, a w których mieściły ś. piwnice i mieszkania służby. Kaczk. Na głębokich przyziemiach opierały ś. obszerne apartamenty z bardzo wysokim pułapem. Kaczk. <Przy + Ziemie, od Ziemia>

Przyziemny 1. *znajdujący ś. przy ziemi:* Wsie, potopione w mrokach przyziemnych, wyzierały gdzieniegdzie pod zorze, kieby te czarne kamienie z pod wody spienionej. Reym. Głuchy, przyciszony trwożnie szept pacierzy drgał w przyziemnej ciszy. Reym. **2.** astr.: Punkt P. drogi księżyca = (perigaeum) = *punkt jego drogi, w którym jest w najmniejszej odległości od ziemi.* **3.** bot.: Kąsina przyziemna p. **Kąsina.** <Przy + Ziemny>

†**Przyzieracz, a,** lm. **e** *ten, co przyziera, dozorca, nadzorca, inspektor:* P., przyglądacz, widz, spektator, dozieracz. L. <Od Przyzierać>

Przyzierać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyjrzeć:** Przyzierał dziedzicowi gruntu. Księżycu! czego ś. nizkiej przyzierasz dolinie? Kniaź. [Przyzierał ś. im długo i uważnie. Ork. Począł P. ś. twarzy Cyrka. Ork. Chodziło tam dużo państwa i przyzierało ś. tym obrazom. Ork.]. <Przy + *Zierać, ZR / ZDR / ŹRZ / JRZ / ZIER / ZOR>

Przyzieranie, a, blm., czynność cz. **Przyzierać.**

Przyzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzierać ś.**

Przyziewać, a, ał komu, czemu = *słuchać ziewając.* Sł. wil. <Przy + Ziewać>

Przyziewanie, a, blm., czynność cz. **Przyziewać.**

†**Przyzimniejszy** p. **Przyzimny.** Kn. <Przy + Zimniejszy>

†**Przyzimniejszym** przys. od **Przyzimniejszy,** *zimno nieco, zimnawo, chłodno.* Troc. <Od Przyzimniejszy>

Przyzimny, †**Przyzimniejszy** *nieco zimny, zimnawy, chłodny.* <Przy + Zimny>

Przyziom, u, lm. **y 1.** p. **Przyziemie. 2.** *idealne przecięcie budynku przy poziomie.* <Przy + *Ziom, z *Ziem, od Ziemia>

Przyziomek, mku, lm. **mki** bud. = **Podwalina** pod 3 a). Podcz. <Od Przyziom>

Przyziomowy przym. od **Przyziom,** *parterowy:* Dom P. <Od Przyziom>

Przyzłącznica, y, lm. **e** *beleczka żelazna podpierająca wiszące złącze szyn kolejowych.* <Przy + *Złącznica, od Złącznik>

Przyzłączowy *przy złączu leżący:* Podkład P. toru kolejowego leży tuż przy złączu wiszącym szyn.

Przyzłocenie, a, blm., czynność cz. **Przyzłocić.**

Przyzłocić, i, ił *przykryć złotem, ozłocić po wierzchu, pozłocić:* Gdy dobry brant z sobą ze srebra przyniesiesz, już go będzie łacniej P. i przyfarbować. Rej. <Przy + Złocić>

Przyznać, a, ał, nied. **Przyznawać,** [**Przyznajać**] **1.** *uznać przez swoje przyświadczenie; przyjąć za prawdziwe, za słuszne, zaakceptować:* Już i tobie daruję i przyznaję cię znowu za brata mego. L. Nic nie przyznam na samo słowo mędrca jakiego, póki prawdy przez doświadczenie nie obaczę. Rogal. Przyznał zapis w grodzie (= *przytwierdził przez swoje zeznanie).* Cnotę zaś P. w nieprzyjacielu i chwalić ś. godzi. Pot. P. co za słuszne. Może choć wtenczas przy waszej niesławie z wstydem przyznacie, że jesteście karły. Uj. Przyznaj urazę i przebacz wspaniale. Orzesz. P. dług (= *przyznać ś. do niego, uznać go za swój).* P. kogo za syna, za córkę. **2.** komu co = *przypisać, oddać mu sprawiedliwość, przysądzić jako słuszne; wyznaczyć uznając za słuszne; przyświadczyć, przytwierdzić:* Musimy przyznawać cnocie, co ś. jej należy. Lach. Czemuż niektórych grzech wszystkim przyznawać? Mor. A. Przyznał matce opiekę nad synem swoim. Troc. To mi sam brat przyznał. Troc. †Przyznaję temu. Troc (= *przytakuję).* [Aby mi przyznali, żem jest chłopiec stały]. Przyznawam mu rozum. Troc (= *uznaję w nim).* Przyznaje sobie talenta, których nie posiada (= *widzi w sobie).* Każdy ci przyzna, żeś grzeczny. Troc. Względem tej nauki wiele mu przyznaję. Troc. Przyznano (przysądzono) miastu to prawo. Troc. Senat Umbrom i innym po Italji ludom obywatelstwo przyznał. Lel. Przyznano mu wsparcie, pożyczkę (= *uchwalono dać, uważając za słuszne).* Przyznano mu słuszność. Przyznaję to sobie, to do siebie. Troc. P. komu lata. Troc = *uznać go przed czasem za pełnoletniego.* Wszystko to przyznaję mu chętnie. Korz. Muszę sobie P., że mam wzrok nie lada. Fred. A. Sędzia i podsędek ziemi krakowskiej zawezwali obie strony, aby przyznawane sobie prawo udowodniły okazaniem stosownych przywilejów. Szaj. **P. ś. 1.** do kogo, do czego = *nie zapierać ś. już więcej, uznać za swoje pod przymusem a. roszcząc sobie prawo do tego, wyznać jako swoje, zwierzyć ś.:* Przyznał ś. do winy, do kradzieży. Przyznał ś. sumnieniem ruszony. Troc. Przyznał ś. do tej wiary. Troc (= *przystał; opowiedział ś. przy niej).* Trzeba ś. nam będzie wszystkiego zaprzeć, ani słowa ś. Wc Panna nie przyznawaj. L. Nie przyznasz mi ś., nie powiesz mi prawdy? Lubom. W żadnym sądzie nie może być dowodem pismo, do którego ś. oskarżony nie przy-

znaje. Śniad. Przyznał mi ś, że... Troc. Pan nie jesteś skryty, gdy ś. do roli szpiega przyznajesz tak snadnie. Słow. Gdybym miał odwagę P. ś. do mojego zdania. Krasz. Przyznam ś. panu, że mnie to bardziej obeszło, iż właśnie z nim byłem zabrał znajomość. Krasz. P. ś. do dziecka. Jakże stan nędzny człowieka! w szczęściu nie poznaje on ludzi, w nieszczęściu nikt ś. do niego nie przyznawa. L. Tak mnie uściskał i tak ś. do mnie przyznawał. L. (*=nazywał swoim przyjacielem*). 2. [P. ś. do siebie]=*poznać ś.* <Przy + Znać>

[**Przyznajać, aje, ał** i **P. ś.**] p. **Przyznać.** <Przy + *Znajać, ZN>

[**Przyznajanie, a,** blm.] czynność cz. **Przyznajać.**

[**Przyznajanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyznajać ś.**

× **Przyznaka, i,** lm. **i** *oznaka, cecha, znak:* Małość serca jest przyznaką zuchwałości. Wiszn. Z jednej przyznaki o skłonnościach człowieka nie sądzić. Wiszn. <Przy + *Znaka, od Znak>

Przyznanie, a, blm., czynność cz. **Przyznać:** Ucieszony przyznaniem talentu. Korz. Akt przyznania.

Przyznanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyznać ś.:** Dla nieprzyznania ś. do niedostatku pieniędzy... cóż mogło być lepszego nad rozejście ś. pospolitego ruszenia? Szaj. P. ś. jest wyjawienie rzeczy nie tylko tajonej, ale i zapieranej. Brodz.

† **Przyznawacz, a,** lm. **e** *ten, co przyznaje, wyznawający.* Km. <Od Przyznawać>

Przyznawać, aje a. ×**awa, awał** i **P. ś.** p. **Przyznać.**

Przyznawanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Przyznawać.** 2. † P. *uznanie, wzięiość, powaga, poważanie:* Tak wiele czynią dla próżnej tylko chwały i domniemanej pompy i przyznawania. Haur.

Przyznawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyznawać ś.:** Nieprzyznawanie ś. do pokonania. Krasz.

Przyzostać, anie, ał, nied. **Przyzostawać** a. **P. ś.** *zostać w danym miejscu, zatrzymać ś. na chwilę, dążąc zostać na chwilę w tyle:* Jeremi, że wózkiem jechał, w tyle przyzostał. Krasz. Psy same ś. w ulicach przyzostały. Krasz. Coś tam gdzieś ś. w kącie przyzostało. Krasz. Gdy wojska naprzód ś. w zwycięskim posuwały pochodzie, czarniawa przyzostawała na pobojowisku dla żniwa. Jeż. Starosta przytrzymał kilku za połę i prosi do koła, ma prośbę, a wielką... więc każdy przyzostał i patrzy i czeka. Pol. Trzeba było P. i czekać. Sienk. Żaden nie śmiał P. ś. w tyle. Kon. Przyzostawał trochę za nim. Orzesz. <Przy + Zostać>

Przyzostanie, a, blm., czynność cz. **Przyzostać.**

Przyzostanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzostać ś.**

Przyzostawać, aje, ał i **P. ś.** p. **Przyzostać.** <Przy + Zostawać>

Przyzostawanie, a, blm., czynność cz. **Przyzostawać.**

Przyzostawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzostawać ś.**

Przyzucie, a, blm., czynność cz. **Przyzuć.**

× **Przyzuć, uje, uł,** nied. × **Przyzuwać** *wzuć, wdziać, włożyć na nogi, trochę ś. obuć:* P. buty, trzewiki. Przen.: On ich na swe kopyto przyzuwa. Chr. (*= przerabia, przekabaca ich na swoją stronę*). 2. P. koła u wozu = *dać na nich nowe dzwona, obwód.* 3. [P. koła]=*przypasować do wozu.* <Przy + *Zuć, ZU = Z + U>

Przyzuwać, a, ał p. **Przyzuć.**

Przyzuwanie, a, blm., czynność cz. **Przyzuwać.**

Przyzwać, zwie a. † **zowie, zwał,** nied. **Przyzywać** *przywołać, wezwać, zawołać; powołać:* W kilka dni przyzwali mię do siebie, chcąc ś. dowiedzieć, cobym myślał czynić. Baz. Przyzowmy panny a dowiedzmy ś. o jej woli; — tedy przyzwali ją. Skar. Musi czekać, aż go kto przyzowie. Min. Naukami zabronionemi duchów przyzywali. P. cheł. Lapia bawi ś. bardzo czarami, przyzywają wiatrów i obłoków burzystych i niepogód. Łęcz. Nowo przyzwanych do stanu rycerskiego od łokcia i warsztatu. Nar. (*= powołanych*). Jagiełło przyzwał nas w swoje odległe dzierżawy. Słow. Tęgich, jak sam, Litwinów na dziedziniec przyzywa i rzecze. Mick. W środek klasztoru żebraka przyzwał. Syrok. Jej czarowna rączka przyzywała go i wabiła do siebie. Korz. Przen.: Obiadem a. balem szacunku przyzywa. Fred. A. (*= szuka, wyrabia go sobie*). Serce me wyższych przyzywa rozkoszy. Zm. (*= tęskni za niemi, rwie ś. do nich, upragnie ich*). Skrzeczenie kart i szelest papierów przyzywał coraz więcej ochotników. Korz. (*=przyciągał, zwabiał*). <Przy + Zwać>

Przyzwalacz, a, lm. **e** *ten, co przyzwala.* Kn. <Od Przyzwalać>

Przyzwalać, a, ał p. **Przyzwolić.**

Przyzwalająco przys. *w sposób przyzwalający, przyzwalając:* Skinęła głową P. Bał. <Od Przyzwalający, od Przyzwalać>

Przyzwalający 1. im. od **Przyzwalać. 2.** gram.: Zdanie przyzwalające =*jeden z gatunków zdań okolicznościowych (lub współrzędnych głównych); przypuszczalne, ustępcze:* Chociaż chory, pracuje jednak—jest zdanie przyzwalające. Spójnik P.=*łączący takie zdanie ze zdaniem głównym.*

Przyzwalanie, a, blm., czynność cz. **Przyzwalać.**

Przyzwanie, a 1. blm., czynność cz. **Przyzwać:** Zdziwił ś. tym niespodziewanym przyzwaniem. Korz. **2.** lm. **a** *pozew, odezwa przywołująca, dokument z wezwaniem.* Sł. wil.

× **Przyzwisko, a,** lm. **a** *przezwisko, imię przydane, przydomek, epitet:* P. na ohydę. L. <Przy + *Zwisko, od Zwać>

Przyzwoicie przys. od **Przyzwoity:** Zachowuje ś. P. Wynagrodzony P. Wygląda P. Krasz.

Przyzwoita p. **Przyzwoity.**

Przyzwoitka, i, lm. **i 1.** *starsza osoba lub dziecko towarzyszące młodej kobiecie dla przyzwoitości:* Dziś chodzą po mieście same panny, bez konwoju przyzwoitek. **2.** *kobieta poważna, używana do towarzystwa przez dziewczęta lekkiego prowadzenia, dla przyzwoitości.*

× **Przyzwoito** p. **Przyzwoity.**

Przyzwoitość, i 1. = a) blm. rz. od **Przyzwoity;** *konwenans, kodeks światowy:* Co bardzo kochamy, o to ś. też nad P. obawiamy. Troc. Dla zbytniej swobody wszelką poświęcają P. Ochoc. Tak każe P. Mick. Niżej dukata sama już P. grać nie dozwoli. Krasz. P. nakazuje, ażeby... Prawidła przyzwoitości. Wykroczyć przeciw przyzwoitości. b) lm. **i** *forma towarzyska, przepis światowy, wymaganie konwenansu:* W Karolu XII było coś rycerskiego, było poszanowanie pewnych praw i przyzwoitości. Krasz. **2.** a. przystojność bud. *proporcjonalność i stosowność zdobin części budowli, odpowiednia do jej przeznaczenia:* P., własność rzeczy, iż to ma, co jej mieć należy,

przystoi, co jej przeznaczenie mieć przyzwala. Podcz.

Przyzwoity, †**Przywoity** a) *czyniący zadość wszelkim wymaganiom ze względu na wiek, stan, położenie, przyjęte zwyczaje, zasługę; któremu nic zarzucić nie można, właściwy, odpowiedni, stosowny, słuszny, sprawiedliwy, należny, należyty, godziwy:* Szukając godności wielkiemu człowiekowi przyzwoitej. Orzech. Toć ja te rzeczy rozumiem być przyzwoite prawemu królowi. Górn. Miłość staremu jako przyzwoita, zna to każdy. Górn. Wnet dziecię uspokoi ś., uśnie i zapomni sobie przyzwoitego płaczu. Górn. Według potrzeb stanowi ich przyzwoitych. Mat. Bez oznajmienia swego zamysłu w terminie przyzwoitym panu i całej gromadzie. Każdy urzędnik powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma. W tym stanie najczęściej zasługi przyzwoitej nagrody nie biorą. Kras. Kiedy czas P. do dojrzenia nastał. Kras. Umie sądzić tak o doskonałości dostarczanych potrzeb, jako też o cenie ich przyzwoitej. Sur. Utrzymanie, wynagrodzenie przyzwoite *(=dobre, dostatnie, porządne, należyte, uczciwe).* × **Przyzwoito, Przyzwoita** = *przyzwoita, właściwa, stosowna jest rzecz; godzi ś., przystoi, słuszna, słusznie, należy:* Miał ś. za jednego filozofa, jako to głupim przyzwoita. Bud. Córko pamięci, Klio, tobie królewskie głosić przyzwoita odważne dzieła. Koch. W. To owcom i baranom przyzwoita iść za drugiemi choć w przepaść i w wodę. Jabł. Zawsze to ludzkiej przyzwoito było naturze. Troc. [Gospodyni cypecek na główce se stroi, bo ji przyzwoito (a. przyzwoita)]. b) *obyczajny, poprawny, skromny, przystojny, nienaganny, moralny, porządny, na swoim miejscu będący, dobrego prowadzenia, uczciwy:* Było to może jedyne miejsce, gdzie przyzwoici ludzie żyć mogli. Krasz. *(=żyjący, prowadzący ś. przyzwoicie).* Pokój do wynajęcia dla przyzwoitej kobiety. Przyzwoita panienka. <Od *Przyzwój, Przy + *Zwój, ZW / ZEW / ZYW / ZOW>

Przyzwolenie, a, blm., czynność cz. **Przyzwolić**, *zgoda:* Kazimierz Ludwika na królestwo naznaczył za przyzwoleniem panów. Stryjk. Aby temu, co powiem, chciał dodać powagi królewskim przyzwoleniem. Słow. Nie chodzi mu tak o koronę, jak o wstyd z nieprzyzwolenia wynikły. Proch. Rosła w Berlinie odwaga z mocnym postanowieniem nieprzyzwolenia na zamiary północnego sąsiada. Kal.

Przyzwolić, i, ił, nied. **Przyzwalać 1.** *pozwoliwszy przystać; zezwolić, zgodzić ś.; przyświadczyć pozwalając; przytaknąć:* Kto ś. złym ludziom nie sprzeciwia, ten na ich grzechy przyzwala. Skar. Kto milczy, przyzwala. L. Przyzwalający czyniącemu równy. Kn. Pijany na wszystko przyzwala. Kn. Przyzwolił na to zdanie. Troc. Przyzwolił głową. Troc *(=kiwnął potakując).* Lud zgodnym okrzykiem przyzwolił na tę mowę. Słow. Przyzwól cesarskiemu rozkazaniu a wyzwól ś. sama z tak wielkiej nędzy. Skar. *(=bądź powolną).* Wszyscy, ilekolwiek mu ich przyzwoliło, rozpierzchnęli ś. Leop. *(=zwolennicy jego).* **2.** †P. komu, czemu = *przychylić ś. do czyjej prośby, dać komu, czemu posłuch:* Racz P. głosowi modlitwy mojej, *intende voci orationis meae.* Wr. Ani surowym przyzwalał radom, ni do wykonania złości był powodem. Odym. Przyzwól nam a bądź ku myśli. Leop. **3.** †P. *zobowiązać, przywiązać, przyciągnąć, zniewolić, skłonić ku sobie:* Swoją uczynnością tak go sobie do swojej fakcji przyzwolił i prawie zniewolił. Troc. <Przy + Zwolić>

Przyzwornikowy *przy zworniku leżący:* Spoina przyzwornikowa leży między zwornikiem a dalszą częścią sklepienia. <Przy + Zwornikowy>

Przyzwrotnicowy *przy zwrotnicy leżący:* Złącze przyzwrotnicowe. <Przy + Zwrotnicowy>

Przyzwrotnikowy *znajdujący ś. przy zwrotniku, podzwrotnikowy:* Przyzwrotnikowa strefa. Pol. Miejsce traw zajmują tu trzciny przyzwrotnikowych krain. Pol. <Przy + Zwrotnikowy>

× **Przyzwyciężenie, a,** blm., czynność cz. **Przyzwyciężyć.**

× **Przyzwyciężyć, y, ył** *zwyciężyć niezupełnie.* L. <Przy + Zwyciężyć>

Przyzwyczaić, i, ił, nied. **Przyzwyczajać** *przyuczyć, nałożyć, wdrożyć, zaprawić, włożyć do kogo, do czego; oswoić ś. z kim, otrzaskać ś. z czym; wprawić, wzwyczaić w co:* Przyzwyczajaj, matko, swoje dzieci do zachowania ochędóstwa L. Gdy już męża kochać przestaje, serce do miłości przyzwyczajone musi sobie nowego szukać kochanka. L. **P. ś.** *przywyknąć, przyuczyć ś., nałożyć ś., wdrożyć ś., zaprawić ś., włożyć ś. do kogo, do czego; oswoić ś., otrzaskać ś. z kim, z czym:* Tylko ś. P. Prz. Na koniu z zbroją rozmaitą siedzieć przyzwyczajała ś. Warg. Nie za tydzień ani za rok złym ś. rzeczom odzwyczaić, a P. dobrym. Hrb. P. ś. do rannego wstawania. Do wojska P. ś. nie może. Krasz. Przyzwyczajony do zaprosin najpotężniejszych monarchów Polski i Moskwy, zaufał kniaź Dymitr wezwaniu wołoskiemu. Szaj. <Przy + Zwyczaić>

[**Przyzwyczaj, u,** lm. **e**] *obyczaj:* Pojedziemy w cudze kraje, tam są inne przyzwyczaje. <Przy + Zwyczaj>

Przyzwyczajać, a, ał i P. ś. p. **Przyzwyczaić.**

Przyzwyczajanie, a, blm., czynność cz. **Przyzwyczajać.**

Przyzwyczajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyzwyczajać ś.**

Przyzwyczajenie, a 1. blm., czynność cz. **Przyzwyczaić:** P. kogo do łakoci. **2.** lm. **a** p. **Przyzwyczajenie ś.**; *nawyk, nałóg:* P. jest drugą naturą. Prz. Pochodzi to z przyzwyczajenia, ponieważ natura jest nałogu skłonna. Troc.

Przyzwyczajenie się, a ś., blm., niek. **Przyzwyczajenie** czynność cz. **Przyzwyczaić ś.**

[**Przyzwyczka, i,** lm. **i**] *przyzwyczajenie, zwyczaj, nawyk, nawyknienie.* <Przy + Z + * Wyczka, UK/WYK>

× **Przyzyskać, a, ał,** nied. × **Przyzyskiwać** *zyskawszy przybrać:* Przyzyskiwanym hrabskim tytułom trudno było zapobiec. Bobrow. <Przy + Zyskać>

× **Przyzyskanie, a,** blm., czynność cz. **Przyzyskać.**

× **Przyzyskiwać, uje, iwał** p. **Przyzyskać.**

× **Przyzyskiwanie, a,** blm., czynność cz. **Przyzyskiwać.**

Przyzywacz, a, lm. **e** *ten, co kogo przyzywa:* Zaproszonych P., *accersitor.* Kn. <Od Przyzywać>

Przyzywać, a, ał p. **Przyzwać.**

Przyzywanie, a, blm., czynność cz. **Przyzywać.**

Przyzywny sejm = *konwokacyjny; zwołanie wszystkich stanów Rzpltej podczas bezkrólewia, celem uchwalenia terminu i formy sejmu elekcyjnego, gieneralna konfederacja stanów.* <Od Przyzywać>

Przyźba, y, lm. **y** p. **Przyzba:** O wilku mówiono w izbie, a wilk tuż siedział na przyźbie. Mick. Piec chlebowy z kominem i przyźbą, z gliny lepiony. Krasz.

[**Przyździorbić, i, ił**] *uciułać, chciwie zebrać.*
[**Przyździorbienie, a,** blm.] czynność cz. **Przyździorbić.**
[**Przyźreć się, y ś., ał ś.**] p. **Przyjrzeć.** <Przy +*Źreć ś., ZR/ZDR/ŹRZ/JRZ/ZIER/ZOR>
[**Przyźryć się, y ś., ył ś.**] p. **Przyjrzeć.** <Przy +*Źryć ś., ŹRZ/ZIER/ZOR>
†**Przyźrzeć, y, ał** i **P. ś.** p. **Przyjrzeć.** Ps. flor. <Przy + *Źrzeć, ŹRZ/ZIER/ZOR>
†**Przyźrzenie, a,** blm., czynność cz. **Przyźrzeć.**
†**Przyźrzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Przyźrzeć ś.**
†**Przyżadniejszy** *trochę szpetny.* Mącz. <Przy+Żadniejszy>
†**Przyżałować, uje, ował** *podzielić, odczuć żal czyj:* Narymunt posłał żonę swoję do brata Dowmunta, aby przyżałowała smutku jego i opłakała śmierci siostry. Stryjk. <Przy + Żałować>
†**Przyżałowanie, a,** blm., czynność cz. **Przyżałować.**
†**Przyżarliwszy** p. **Przyżarliwy.** Troc. <Przy+Żarliwszy>
Przyżarliwy, †**Przyżarliwszy** *nieco żarliwy.* Sł. wil. <Przy + Żarliwy>
Przyżąć, żnie, żął, nied. **Przyżynać 1.** *żnąc przyrznąć:* Gdy będziesz żąć zboże, nie będziesz go przyżynać aż do ziemi. Wuj. (nie będziesz dożynał. B. G.). **2.** *do zżętego dodać żęciem, dożąć:* Trzeba jeszcze trochę P. chwastu. **3.** *żnąc przybrać, przywłaszczyć sobie:* P. brzeg sąsiedniego zboża. **P. ś.** *żnąc przybliżyć ś.:* Gdy przyżniemy ś. do tego kamienia. Sł. wil. <Przy + Żąć>
Przyżec, żże, żegł, nied. **Przyżegać, Przyżegiwać** *przypiec, przypalić.* <Przy + Żec>
Przyżegać, a, ał p. **Przyżec.**
Przyżeganie, a 1. blm., czynność cz. **Przyżegać. 2.** lm. a chir. *przypalanie jakimkolwiek ciałem rozpalonym a. przegrzanym, a. też cieczą żrącą:* P. parą gorącą (zetocausis), powietrzem gorącym (atmocausis), kropkowe, żegadłem rozpalonym (cauterizatio).
Przyżegiwać, a, ał p. **Przyżec.**
Przyżegiwanie, a, blm., czynność cz. **Przyżegiwać.**
Przyżeglować, uje, ował *żeglując przybyć:* Gdy pod zamek przyżeglował, wiatr okrutny powstał. Murin. <Przy + Żeglować>
Przyżeglowanie, a, blm., czynność cz. **Przyżeglować.**
Przyżenę p. **Przyżonąć.** <Przy+Żenę, ŻON/ŻEŃ/GON>
[**Przyżeniać się, a ś., ał ś.**] p. **Przyżenić ś.**
[**Przyżenianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyżeniać ś.**
[**Przyżenić się, i ś., ił ś.,** nied. **Przyżeniać ś.**] *przyłączyć ś. przez ożenienie ś.; żeniąc ś. zamieszkać przy żonie, na jej gospodarstwie:* Pan młody przyżenia ś. do rodziny panny młodej. P. ś. do gruntu, do majątku, ku dziewczynie. Od czasu, jak ś. tu przyżenił... Ork. Cóżem zyskała, że chłopak przyżenił ś. do bogaczki? Sew. Za chatę przyżenił ś. do gruntu jakiejś wdowy, więc grunt po ojcach chciał pozbyć. Bał. Dużo macie gruntu? zapytał. — Po dwie morgi, ja i Bartek, razem cztery. Bartek ś. gdzieniebądź przyżeni. — A ty chcesz zostać w chacie na całych czterech? Sew. Jak zarobi parę stówek, to ś. przyżeni byle gdzie do gruntu. Ork. Mężczyzna, który ś. przyżeni do majątku żony, ma mniejsze znaczenie i poważanie, aniżeli ten, co bierze żonę do siebie. Nak. Nie było ś. to P.?... zawżdy pięć morgów. Reym. Mężczyzna wtenczas przyżenia ś. do majątku żony i osiada u jej rodziców, jeżeli oni nie mają syna. Nak. <Przy + Żenić ś.>
[**Przyżenienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Przyżenić ś.**
Przyżęcie, a, blm., czynność cz. **Przyżąć.**
Przyżęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyżąć ś.**
†*__Przyżonąć, żonę__ a. __żenę,__ [__żenę__], __onął,__ *przygnać:* Tu-li jutro przyżeniesz, czy na inną stronę? Gdzie ty będziesz pasł, tam i ja swoje przyżonę. Szymon. Zanuć tu sobie chwilkę, aza na twe pienie prędzej ku mnie mój Dafnis trzodę swą przyżenie. Nar. Ponieważ pieniędzy nie macie, przyżeńcie dobytek wasz, dam wam zań zboże. Leop. Wiatr przyżonął z morza kuropatwy do izraelskiego obozu. Farn. Zorza przyżenie luby spoczynek na wozie złoconym, *agere.* Kniaź. <Przy + Żonę, ŻON/GON>
†**Przyżółć** *żółtawy.* Ocz. <Przy + Żółć>
Przyżółkły *który przyżółkł:* Brzozy białe z liśćmi przyżółkłemi zdały ś. używać przechadzki po lesie. Dyg. <Od Przyżółknąć>
Przyżółknąć, knie, knął a. **kł, Przyżółknieć** *zżółknąć nieco.* <Przy + Żółknąć>
Przyżółknięcie, a, blm., czynność cz. **Przyżółknąć.**
!**Przyżyciowy** patol. *za życia powstały, istniejący* (intravitalis). <Przy + Życiowy>
Przyżyłek, łka, lm. **łki** *odnoga, rozgałęzienie żyły, żyłka poboczna:* Ile razy nowa pokaże ś. żyła, P., nowy jaki kamień, w którym idzie ruda, pokaże ś., tyle razy odłamek przysyła ś. do próby, ile znajduje ś. w nim metalu. Ciec. <Przy + Żyłek, od Żyła>
Przyżynać, a, ał i **P. ś.** p. **Przyżąć.**
Przyżynanie, a, blm., czynność cz. **Przyżynać.**
Przyżynanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyżynać ś.**
[**Ps**] w. *wołanie na zwierzęta.* <Dźwn.>
[**Psa, psa**] *wołanie, gdy ś. szczuje psa.* <Od Pies>
Psalm, u, lm. **y** *pieśń religijna natchniona, wyrażająca skargę bolesną lub modlitwę dziękczynną:* Psalmy Dawidowe są wybornym dziełem poezji lirycznej. Gol. Śpiewają wiersze z psalmów, które prokimenami zowią. Pim. Siedem psalmów pokutnych. „Psalmy przyszłości"—Zygmunta Krasińskiego. Ileż to razy psalmem na tej puszczy modlili ś. Panu, Pana przeczuwając! Krasiń. <Gr. psalmós>
Psalmiczny p. **Psalmowy:** Hymn do Matki Boskiej i wiersz cokolwiekbądź tym samym psalmicznym tchną duchem. Ant. <Od Psalm>
Psalmista, y, lm. **ści 1.** a. ×**Psalmodziej,** ×**Psalmograf** *autor psalmów:* Król Dawid, P. Arfo złocista, uciecho świętego króla psalmisty w trudne czasy jego, kiedy przed Saulem z tobą samowtóry uciekał w góry. Groch. Odzista nadął wargi, P. złożył ręce. Bał. **2.** p. **Psałterzysta:** Bratczycy psalmiści przy zwłokach wojewody zmieniali ś. często. Jeż. <Od Psalm>
Psalmodja, i, lm. **e,** ×**Psalmodjum** *melodja psalmu i sposób jego odśpiewania; intonowanie księdza przed ołtarzem:* P. polska Wespazjana Kochowskiego. <Gr. psalmós + ōdē>
Psalmodjować, uje, ował *śpiewać psalmodje:* Słyszałem głos, który psalmodjował litanje. Krasz. Przeciągły głos starego księdza psalmodjuje ten rytm monotonny i smętny... Tarn. <Od Psalmodja>

Psalmodjowanie, a, blm., czynność cz. **Psalmodjować:** Śpiew chóralny Kartuzów różni ś. nieco od psalmodjowania w naszych kościołach. Jan. Cz. <Od Psalmodja>

Psalmodjum, w lp., nieod., lm. **a, ów** p. **Psalmodja:** P. zakonników klunjackich w liczniejszych wierszach wymyśla. Lel. <Łć. psalmodium, z Gr. psalmós * ōdion, ōdē>

× **Psalmodziej, a,** lm. **e** p. **Psalmista:** Możny on P. Dawid. Ryb. J. <Psalm + * Dziej, od Dziać>

× **Psalmograf, a,** lm. **owie** p. **Psalmista.** <Psalm + Gr.-grafos, od grafō>

× **Psalmować, uje, ował** *śpiewać psalmy.* Troc. <Od Psalm>

× **Psalmowanie, a,** blm., czynność cz. **Psalmować.**

Psalmowy, Psalmiczny przym. od **Psalm:** Pojcie gospodnu w gęśloch, w gęśloch i we głosie psalmowym, w trąbach giących *(=giętych)* i głosem trąby rogowej. Ps. flor. <Od Psalm>

Psalterja, i, lm. **e** *fundacja na utrzymanie śpiewającego lub czytającego psalmy w kościele:* Psalterje, katedry i insze fundacje zakładają, a śpitala niemasz. Sekl. <Śr. Łć. psalterium>

†**Psalterjon, u,** lm. **y** p. **Psałterz.** <Gr. psaltērion>

†**Psalterjum** nieod. p. **Psałterz:** Do kantora z profesji należało śpiewanie P. i wigilji nad umarłemi. Krasz. <Śr. Łć. psalterium>

Psałterysta, y, lm. **ści** p. **Psałterzysta:** Edwiga Władysława przywiodła, iż psałterysty, którzy żołtarz w kościele śpiewają, na zamku krakowskim założył i nadał. Biel. M. Do siedmiu psałterystów fundowanych od Górki, biskupa krakowskiego, ósmego przyczynił i ufundował. Nies. < Śr. Łć. psalterista >

Psałterz, a, lm. **e I.** a. †**Psalterium,** †**Psalterjon,** † **Żołtarz** = a) *księga psalmów.* Kras. b) †P. *różaniec:* Różaniec mianuje ś. i P. abo żołtarz Panny Marji. Bz. c) *starożytne narzędzie muzyczne, rodzaj harfy, gęśle:* P. abo żołtarz właśnie jest-ci instrument sposobny ku graniu. Leop. **2.** zool. p. **Księga.** Zdr. **Psałterzyk.** <Śr. Łć. psalterium>

Psałterzyk, a, lm. **i** p. **Psałterz.**

Psałterzysta, y, lm. **ści, Psałterysta, Psalmista** *ksiądz, którego obowiązkiem śpiewać psalmy w czasie nabożeństwa:* Ksiądz Stanisław Rzeczycki, P. włocławski.

Psamit, u, lm. **y** min. *piaskowiec łyszczykowy, lub też piaskowiec łupkowy z łyszczykiem, nieco ilasty, w utworze węglowym.* Łab. <Gr. psámmos = piasek>

[**Psar, a,** lm. **owie**] **I.** *ten, co opiekuje ś. psami:* Wezwano na łowy mnogą czeladź: psarów, wilkowyjów, naroczników niewolnych. Dyg. **2.** w lm. **y** *stara odzież, łachy.* <Od Pies>

Psąk, a, lm. **i** *nasada poprzeczna na saniach prostych, na której wspiera ś. grubszy koniec drzewa (cieńszy wlecze ś. po śniegu) przy wożeniu wielkich sztuk drzewa z lasu.*

†**Psek, ska,** lm. **ski** *piesek.* B. Sz. <Od Pies>

Pselafetyka, i, blm. *nauka, sztuka poznawania czego przez dotknięcie.* <Od Gr. psēlafáō = dotykam>

!**Pseudartroza, y,** lm. **y** chir. *staw rzekomy* (pseudarthrosis). <Gr. pseudarthrosis>

Pseudo- I. *niby-, rzekomy, mniemany, fałszywy:* P.-filozof *(= człowiek udający filozofa).* P.-klasycyzm. Zaczął ś. starać o hrabiankę, czy P.-hrabiankę. Krasz. **2.** †P. chem.: Pierwsze znane przykłady izomerji, objaśnione za pomocą teorji budowy, odróżniano, nazywając związki normalnemi i pseudo-: Alkohol pseudopropilowy a. pseudoalkohol propilowy. <Gr. pseudo>

Pseudoapatyt, u, lm. **y** min. *apatyt w stanie zwietrzałym, zawierający wodę i dwutlenek węgla, ziemisty i mętny.* <Gr. pseudo + Apatyt>

Pseudobrukit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu rud,* $Fe_4 Ti_3 O_{12}$. <Pseudo + Brukit, od nazwiska angielskiego mineraloga H. I. Brooke>

Pseudochryzolit, u, lm. **y** p. **Mołdawit.** <Pseudo + Chryzolit>

Pseudofit, u, lm. **y** min. *odmiana chlorytu, przypominająca serpentyn, zbita, jabłczano-zielona.*

Pseudogalena, y, lm. **y** min. *blenda, minerał z gromady lamprytów, z rzędu cynobrowców,* ZnS. <Pseudo + Galena>

Pseudoklasycyzm, u, blm. *zmodyfikowany klasycyzm, fałszywy klasycyzm w literaturze.* <Pseudo + Klasycyzm>

Pseudoklasyczny *tyczący ś. pseudoklasycyzmu:* Okres P. w literaturze. <Pseudo + Klasyczny>

Pseudoklasyk, a, lm. **cy** *pisarz pseudoklasyczny.* <Pseudo + Klasyk>

Pseudolecznictwo, a, blm. *niby lecznictwo, znachorstwo:* Szkodliwość pseudolecznictwa felczerów. <Pseudo + Lecznictwo>

Pseudoliberalizm, u, blm. *fałszywy, obłudny liberalizm.* <Pseudo + Liberalizm>

Pseudomalachit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów wodnych żelaza i manganu,* $(Cu\ OH)_2\ HPO_4$. < Pseudo + Malachit>

!**Pseudomembrana, y,** lm. **y** patol. *błona rzekoma* (pseudomembrana). <Pseudo + Membrana>

Pseudominister, tra, lm. **trowie** *niby minister, kapłan fałszywy:* Zbór sobie założyli, kazania pseudoministrów słuchiwali. Nies. <Pseudo + Minister>

Pseudomorficzny przym. od **Pseudomorfoza:** Kryształ P.

Pseudomorfizm, u, blm. min. *przyjęcie przez minerał formy krystalicznej właściwej tylko innemu minerałowi.* <Pseudo + Morfizm>

Pseudomorfoza, y, lm. **y,** × **Nibykształt** min. *nazwa ogólna ciał mineralnych krystalicznych lub bezpostaciowych, nie będących kryształami, a jednak mających postać krystaliczną:* Pseudomorfozy gipsu w kształcie kryształów. Tat. <Pseudo + Gr. mórfōsis>

Pseudomucyna, y, blm. chem. *metalbumin, metalbumina* (metalbuminum).

Pseudonaukowy *niby naukowy:* Pseudonaukowa pogadanka. <Pseudo + Naukowy>

Pseudonim, u, lm. **y** *imię lub nazwisko zmyślone, przybrane przez autora.* <Gr. pseudo + ónyma>

!**Pseudoplazma, y,** lm. **y** patol. *nowotwór* (pseudoplasma). <Pseudo + Gr. plásma>

†**Pseudopolityk, a,** lm. **cy** *niby polityk, mniemany działacz polityczny:* Na pseudopolityków główny nieprzyjaciel. Nies. <Pseudo + Polityk>

Pseudoskop, u, lm. **y** fiz. *przyrząd optyczny wywołujący złudzenie zmieniania ś. wklęsłości i wyniosłości przedmiotów przez zmienianie obrazów w stereoskopie.* <Pseudo + * Skop, od Gr. skopéō>

Pseudosymetrja, i, blm. min. *kombinacja kryształów o niższym stopniu symetrji, odpowiadająca na pozór kombinacji wyższej,* symetrja fałszywa. <Pseudo + Symetrja>

Pseudosymetryczny przym. od **Psedosymetrja:** Kryształ P.

Pseudotryplit, u, lm. **y** min. *produkt wietrzenia tryplitu (minerału z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów) w postaci zielonej rudy żelaza.* < Pseudo + Tryplit >

Pseudoznawca, y, lm. **y** *niby znawca, rzekomy znawca.* < Pseudo + Znawca >

Psi l. a. [Psowy, Psów] przym. od **Pies:** Wielka liczba gatunków w psim rodzaju. L. Skóra, buda, morda, sierść psia. Psie pole pod Wrocławiem, od psów, które ś. tam zbiegły po porażce Henryka przez Bolesława. Błaż. Psia Scylla sykulskie oszczekuje tonie. Żebr. *(=psami osadzona).* Wrzaski, huki, puki każdego ubiją, że sobie czasem drugi psim sadłem boki maże, a prawie psim sadłem, bo mu też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. Rej. Psia natura węchem pożywienia śledzi i na ścierwie opada. Koch. W. Przen.: Kto nie chce słuchać ojca i matki, musi słuchać psiej skóry. Prz. (bębna. L.). Ktoby psiego zakrawając pod nos kurzył . . . Dzw. *(= nakształt psa, jak pies).* Psim swędem zbyć, osiągnąć co, i t. p.*=łatwo, lekko, niewiedzieć jak,* gm. *fuksem:* Psim swędem poszło = *niewiedzieć kiedy i jak poszło.* Zbył obowiązek psim swędem. Przen.: †Psiego skoczyć, psiego zlecieć, psiego pływać, jak pies poniewolnie brnąć, przymuśnie krok jaki czynić. L. Wierz mi, że cię wywiodą na głębią z miałkiego, ani ś. sam obaczysz, kiedy skoczysz psiego. Rej. Dziś tu leży nie jeden, co wczoraj był żywy; ni króle, ni książęta nie wydrą ś. z tego, by był mocarz największy, każdy skoczy psiego. Rej. Ten cię źrzobek wnet zmiecie z stada piekielnego, byś najbardziej podpinał, wierę zlecisz psiego. Rej Zapomniał ten skąpiec, iż ze wszym przyjdzie . skoczyć psiego. Rej. Widzę, bracie, stąpasz pyszno, nie wiem, by-ć na dobre wyszło, boć niedługo czekać tego, że też za mną skoczysz psiego. Rej. Lepsze dziś, niż jutro, bo nie wie nikt tego, kiedy, jako kot z dachu, musi skoczyć psiego. Rej. Nie ptakiem tam bród przebywać, bo przyjdzie bardzo psiego pływać. Biał. Przen.: Ukazał mi P. ząb = *kłapnął mi zębami, wyszczerzył na mnie zęby; ukąsił mię ukradkiem:* Ustępując Moskwa Derptu, prochy podsadzili także i indziej wszędzie P. ząb naszym ukazali; przedsię nasi nie mścili ś. nad niemi. Biel. M. Ważył ś. też królowi psie ukazać zęby. Żebr. Mnie sierotą krzcząc, ojcowski P. ząb ukazała, *exhibuit linguam paternam.* Żebr. Przen.: To twoje psie prawo *= to twój obowiązek, któregoś ś. powinien trzymać wiernie, jak pies.* Przen. żart.: Psie wesele = *zaspakajanie popędu płciowego przez psy; wog. spółkowanie.* × Psie dni, ×psie czasy, †psia grań, psianka, kanikuła, gdy słońce w znamieniu rakowym bywa. Trzyc. *=upały lipcowe, kanikuła.* **2.** a. **Pieski, sobaczy,** *zły pod jakimkolwiek względem, nieznośny, piekielny, niegodziwy, złośliwy, zły jak pies, nędzny, bezwstydny, obrzydliwy, przeklęty, lichy i t. p.:* Z psim okiem, z łani sercem, bezecny opoju! Dm. *(= psu oczy sprzedał, z wytartym czołem).* Psie głosy nie idą pod niebiosy. Prz. P. głos nie idzie do niebios. Kn. I jeszcze tym psim tonem! Tremb. *(= warczy, mruczy jak pies).* P. głód *(=wilczy).* Psia sztuka, P. figiel, psikus. L. Psie sztuki na pytkach ś. wydadzą. Brud. Djabli ustawicznie myślą o psich figlach. Oss. Nie trzeba ci psią sztuką, nie z kąta, upomnieć ś. swego, są tu bronie, są konie. Pot. Psiego ś. ważyła uczynku przechować banita. Pot. Gdy ś. psiego ważą, najmniejszej ś. rzeczy lękają. Birk. *(=niegodziwości jakiej).* Jeśli chcesz być panem, przestań psich obyczajów. Papr. (psotliwych, nieokrzesanych. L.). P. obiad, psia strawa — potrawa podła, zła. Kn. P. obiad, psia strawa, ścierw, krucza strawa. L. Kto dobrego konia kradnie, możeby niechał lichoty i psiego obiadu (marchy): kto złego bierze, pewnieby wziął dobrego. Klon. Psia pogoda. Psia sprawa. Psi interes. Kupić co za psie pieniądze = *za marne pieniądze, za byle co, wpół darmo.* Psia zapłata. Troc. [We psią] = *na psy, na zgubę, na marne, na stracenie:* Cudzego nie pragnij, swego we psią nie daj. Któż tam w tym psim kraju za co ręczyć może? Krasz. Skorzystałem z niewoli tyle, żem ś. całe nieźle tego ich psiego języka poduczył. Krasz. Ja mam takie szczęście psie do ludzi, że mnie nikt poczciwego nie dał słowa. Krasz. Takie to już moje psie szczęście! **3.** *przekleństwa:* Psia dusza, psia wiara, psia noga, [psia myrcha], psia para, [psie nyry, P. pysk], psia morda, P. drek, psie łajno, psia mać a. psia cię mać, psie mięso, psie ścierwo, psie ucho, psiakość a. żart.: psia kość słoniowa, psiakrew a. (eufemicznie): [Psia krześ, psia treść, psia tre a. psia try, psia trew], psia jucha, psia strawa. Woła nań wielkim głosem: Zastanów ś., psia strawo! P. Koch. *(=wisielcu!* L.). Tatarowie, ta psia strawa, nieraz Polskę plundrowali. Paszk. [Psiakość zatracona, psie ucho, psiá kudła. Psiá wełna, psiá sierść, psie pokolenie, psi naród]. P. syn. [Psia bestyja. Psiá nimá twárz, psie sadło. P. narodzie, śleporodzie mazowiecki! Psie krwie polskie ptaki! Psia hyclu! A psie jucho! Psie pyski (=czarownice). A psie nogi Siewierzanki, co mnie nie chciały. Będziemy mieć muzykę, nazywa ś. psia mać, ma nam dobrze grać. Bo sie psiáwełnie robić nie chciało. Zleciały sie psiowiary. Już psiąkrew ma sucho w gardle. Widłami go, tego psiąkrew. Z tema psiekrwiema. Tej psiakrewi, z tą psiakrewią. A nie pójdziecie wy mi stąd, psie-nogi!]. Kon. Bylem gdzie tego psią wiarę nie spotkał. Krasz. **4.** [Psie baby] p. **Przebaby.** [P. rynek] = *przyrynek.* **5.** [Gołąbki psie] p. **Gołąbek.** **6.** anat.: Psie zęby*=kły,* × kielce, × zęby kątne a. kątowe, †śrzednie zęby (dentes angulares s. canini). **7.** bot.: Psia bedłka p. **Bedłka.** P. bluj p. **Bluj.** Czosnek P. p. **Czosnek.** Psie goździki p. **Mydlnica.** P. języczek: a) a. P. język p. **Lepnik.** b) P. język i psie języczki a. Psie wtóre języczki p. **Ostrzeń.** P. kołtun p. **Widłak.** Psia łoboda (chenopodium vulvaria) *roś. z rodzaju mącznika.* P. mlecz i psie mleko p. **Wilczomlecz.** Psia rózga p. **Otrętwa.** Psia róża p. **Róża.** P. rumian a. P. rumianek p. **Rumian.** Psia rzeżucha p. **Pieprzyca.** Psia trawa p. **Niestrawa.** Psie wiśnie p. **Miechunek.** P. ząb p. **Płączyca i Trzewnik.** **8.** patol.: P. głód*=niedosyt* (cynorexia). **9.** wet.: Psia nosacizna. **10.** zool.: [Jeż P.] p. **Jeż.** Psia pchła p. **Pchła.** <Od Pies>

Psiabestja, i, lm. **e** *przekleństwo.* <Psia+Bestja>

Psiacz, a, lm. **e** p. **Psiarz:** Psiaczowi skórę z czaszki zdrapał, ale zdrowy chłop wygoił ś. Krasz. <Od Psiak>

Psiaczek, czka, lm. **czki** p. **Psiak.**

[Psiaczenie, a, blm.] czynność cz. **Psiaczyć.**

[Psiáczyć, y, ył, Psioczyć, Psiakrwować] *mówić: psia krew, wymyślać, szczekać na kogo.* <Od Psiak>

Psiadusza, y, lm. **e** *przekleństwo.* <Psia + Dusza>

[Psiaga, i, lm. **i]** *suka:* P. tylko oczami łypnęła. Zap.

Psiajucha, y, lm. **y, Psiakrew** *przekleństwo:* Lepiej oto znowu tej nocy wycieczkę uczynić i tych psiajuchów naciąć. Sienk. Widzieliśmy, jako owych czterech rycerzy uderzyło na tych psiajuchów. Sienk. <Psia + Jucha>

Psiak, a, lm. **i, [Psiuk] 1.** *pies młody.* **2.** myśl. *wilczek:* Naprzód starają ś. wymknąć z kniei stare wilki, za niemi plączą ś. w gęstwinie spore już psiaki. Karw. <Od Pies>

Psiakrew, krwi, lm. **krwie** *przekleństwo.* <Psia + Krew>

[Psiakrótka, i, lm. **i]** *przekleństwo:* P., tak me gnaty bolą, że ruchać ś. nie mogę! Reym.

[Psiakrwować, uje, ował] p. **Psiaczyć:** Chodził, ruszał biczyskiem ziemię i psiakrwował po cichu. Ork. <Od Psiakrew>

[Psiakrwowanie, a, blm.] czynność cz. **Psiakrwować.**

Psianek, nka, lm. **nki** bot. (nycterium) *roś. z rodziny psiankowatych.*

Psianka, i, lm. **i 1.** [P.] *owoc śliwki zwyrodniały lub za wcześnie opadły; owoc suchy (np. jabłko, gruszka, śliwka), spadły z drzewa,* psiarka. **2. a.** bł. **Przanka, Pszonka, Psinki** bot. (solanum) *roś. z rodziny psiankowatych.* Gatunki: P. czarnojagodowa a. pospolita, Psianki ogrodowe, Psinki (s. nigrum). P. czterolistna = **Czworolist** pospolity. P. gruszka miłosna, jajko krzewiste (s. melongena). P. kartofel a. Gałuch, [Hruszka], z odmianą zwaną Grabówki (s. tuberosum). P. koralina a. Koralowe drzewko (s. pseudocapsicum). P. słodkogórz, Psianki słodkogorzkie a. gorzkosłodkie, Rzemieniec, Myszyniec, Myszeniec, [Glistewnik, Kartofelki, Pomocnik], Psinki wodne, czerwone], (s. dulcamara). P. żółta (s. flavum). **3.** zool. (hippobosca) *owad dwuskrzydły poczwarkorodny.*

Psiankowate, Psiankowe rośliny bot. (solanaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Psianka>

Psiankowe p. **Psiankowate.** <Od Psianka>

Psiapara, y, lm. **y** *przekleństwo:* Przyjdzie ci P. z wymówkami przed oczy. Ork. Gadaj, psiaparo, co ś. tu działo. Dyg. <Psia + Para>

[Psiarczyk, a, lm. **i, Psiarek] 1.** *chłopiec przy psiarni do pomocy łowcy i dojeżdżaczowi:* Na osłach od wody ruszyli psiarczyki. Pol. Twój ojciec wykształcił na pożytek ogólny kilkunastu żokiejów i psiarczyków. Prus. **2.** *oprawca.*

Psiarek, rka, lm. **rkowie** p. **Psiarczyk:** Kuchty, forysie i psiarkowie. Skarb. Po wejściu panien psiarze i psiarki, prowadzący dotychczas gwarną rozmowę, umilkli. Prus. <Od Psiarz>

Psiarka, i, lm. **i 1.** *amatorka psów.* **2. a.** [P.] = a) p. **Psianka.** b) w lm. *czerwone krosty, na które chorują dzieci.* c) *nizka, licha trawa.* d) *rodzaj gruszek, śliwek; śliwka lubaszka.* <Od Psiarek>

Psiarnia, i, lm. **e 1. a. Psiniec** *chlew psi; budowla, w której ś. mieszczą psy myśliwskie; zakład hodowli psów myśliwskich:* W psiarni aby co dzień chędożono, żeby od gnoju psi nie marnęli. Haur. P. powinna być przedzielona podług różności psów. Kluk. Zimno, jak w psiarni. Prz. Założenie rasowej i zawodowej psiarni. **2.** przen. *psy z psiarni:* Obejrzy ś., aż tu doń obces ogar leci; nie bardzo dalej P. ciecze rozpuszczona. Tremb. Duża P. zje dużego szlachcica. Prz. Kto trzyma psiarnię, trwoni grosz marnie. Prz. Teraz mu z całej psiarni dwa charty zostało. Mick. Ożywił knieje i dąbrowy, jakby psiarnię w nie wpuścił i rozpoczął łowy. Mick. Tambyśmy znaleźli psiarnię. Krasz. Przen. *zgraja, tadrajstwo, hołota, tałatajstwo, czereda, hałastra,* psiarstwo: To jakiś urwisz od psiarni Krzyżaków. Mick. <Od Psiarz>

Psiarski przym. od **Psiarz:** Myśl.: Woźnica P. = *dozorca psów, wychowujący i wprawiający je,* kotłowy. <Od Psiarz>

Psiarskie, ego, blm. *powinność żywienia psów książąt w Mazowszu; opłata wsi wolnych na żywienie psów krolewskich:* Była w Mazowszu powinność żywienia psów książęcych pod imieniem P. Cz. Opłacać P. Sł. wil. <Od Psiarski>

Psiarstwo, a, blm. **1.** *zgraja psów:* Zbiegły ś. zgraje psów i rzuciły ś. na nas; dobyłem pistoletu, dałem ognia, i przecież to P. ś. rozprószyło. Rol. **2.** [P.] = a) *młode pieski.* b) rub. *dzieci.* **3.** pog. p. **Psiarnia:** Wysypało ś. to P. na ulicę. Jak to P. po domach ś. pochowa, doprawdy nie wiem, jak ich wykurzymy stamtąd. Rog. <Od Psiarz>

Psiarz, a, lm. **e 1. a. Psiacz** *oficjalista mający staranie o psach, dozorca psów:* Azam ja P.? Bud. (starszy nad psy? Bud.). **2.** *powodujący psami na łowach:* Książęcy łowczowie nazywali ś. psiarzami. Cz. **3.** *oprawca, czyściciel, hycel:* Troc. **4.** × P. *cynik:* Dyjogenes P., vulgo cynik. L. **5.** *miłośnik psów.* <Od Pies>

Psiawiara, y, lm. **y** p. **Psi:** Zdrajcy, oczajdusze, psiawiary, judasze! Sienk. <Psia + Wiara>

Psiątko, a, lm. **a** p. **Psię:** Ta pani więcej kocha swoje P., niż to pisklę biedne. Rog. <Od Psię>

[Psibiskunt, u, lm. **y]** *nieprzyjemność:* P. zrobiłem nieprzyjacielowi.

Psibluj, u, lm. **e** bot. p. **Niestrawa.** <Psi + Bluj>

Psica, y, lm. **e 1.** *suka:* Szczenna P. Li. Dwoje szczeniąt od jednej psicy zrodzone, każde inszego przyrodzenia. Falib. P. zajączka nie urodzi. Birk. Przen.: *suka, jędza, wiedźma, złośnica:* A co, zdradliwa psico, i mnieś oszukała! Mor. Zdr. **Psiczka.** <PIES/PS>

Psiczka, i, lm. **i 1.** p. **Psica:** P., *catella.* Mącz. **2.** Kanikuła, psia gwiazda, suczka, P. Trzyc. (psianka. L.). <Od Psica>

Psić się, i ś., ił ś. p. **Psieć.** L. <Od Pies, PIES/PS>

Psidławiec, wca, lm. **wce, Ciemiężyk** bot. (cynanchum) *roś. z rodziny trojeściowatych.* <Psi + Dławiec>

Psieć, eje, ał, † Pieszeć, Psić ś., [Psnąć]1. *psuć ś., marnieć, kapconieć, niedołężnieć, gnuśnieć, schodzić na psy:* Najpierwej na nogi psieje każdy stary. Pot. Od próżnowania psieje i wczasów w obozach szuka żołnierz. Birk. **2.** [P.] *podczas pracy być wystawionym na znoszenie niewygód, np. słoty.* <Od Pies, PIES/PS>

[Psieki] nieod. *wołanie przy wypędzaniu owiec z obory:* Hoj, P., hoj!

Psienie, a, blm., czynność cz. **Psieć.**

Psienie się, a s., blm., czynność cz. **Psić ś.**

[Psienię, ęcia, lm. **ęta]** p. **Psię.** <Od Psię>

Psiennik, a, lm. **i** bot. p. **Pszeniec.**

Psię, ęcia, lm. **ęta, [Psienię]** *szczenię:* Wpra-

wiają ś. psięta, by skowyczały wszystkie tropem jednym. Fred. A. Zdr. **Psiątko.** <Od Pies>

[Psiętrz, a, lm. **e]** *poddasze, piętro.* <Z Piętrz>

× **Psigłowy** p. **Psiogłowy.** Bobr. <Pies+*Głowy, od Głowa>

Psigłów, owa, lm. **owy, Psiogłowiec 1.** *człowiek (bajeczny) mający psią głowę, człowiek psiogłowy.* **2.** *gatunek małpy, magot.* Sł. wil. <Psi+*Głów, od Głowa>

Psik! 1. a. **[Pst! Psyk! Psyga!]** *odpędzanie kota:* A P.! Przen.: Cyt, mężu, kiedy jejmość: P. kocie, rzecze. Troc (=*precz, zdaleka, a zasię*). **2.** *naśladowanie kichnięcia:* A P.! — Na zdrowie! <Dźwn.>

[Psik, a, lm. **i]** p. **Pies.** <Od Pies>

[Psikura, y, lm. **y]** p. **Psikus.**

Psikus, a, lm. **y 1.** a. **[Psikura]** *psota, psi figiel, psia sztuczka, szpas:* P. komu wyrządzić. Troc. Zdarzyło ś. połajać kogo ze sług lub wyrządzić mu jakiego psikusa. Ochoc. **2. [P.]** *djabeł.* <Od [Psik] (końcówka niby Łć.)>

[Psikusować, uje, ował] *urządzać psikusy, psocić.* <Od Psikus>

[Psikusowanie, a, blm.**]** czynność cz. **Psikusować.**

Psimlecz, a a. **u** lm. **e** bot. p. **Wilczomlecz.** <Psi+Mlecz>

Psina, y, lm. **y 1.** m. i ż. *szczenię niedołężne; pies godzien politowania:* Szakal? wilk?—straszna nowina! to jest tylko większa P. Kon. Koń u nich to P., a drób domowy, to gad. Kaczk. Koń u Mazurów to P. Kacz. **2.** *mięso z psa.* Sł. wil. **3.** *woń od psa.* Sł. wil. **4.** †P. *bezczelność, bezwstyd:* Oni z swoją postawą prawie jako wilcy, psiną oczy zatkawszy, siedzą, milcząc wszyscy. Hist. w Lan. Straciwszy wstyd i wiarę, kryjesz psiną oczy. Rej. Zatkajcież teraz psiną poradnicy ucho, coście wtenczas nosili za Szwedami rucho. Pot. **5. [P.]** *febra, zimnica, drżączka.* **6.** bot.: Psiny niewieście p. **Czartawa.** Zdr. **Psinka, Psineczka.** <Od Pies>

Psineczka, i, lm. **i** p. **Psina.** <Od Psinka>

Psiniec, ńca 1. lm. **ńce** = a) p. **Psiarnia.** Podcz. b) [P., **Psińco]** *psie łajno;* przen. *nic.* c) *paszcza, paszczęka, pysk, morda:* Skoro smok rozdziewi swój P. łakomy, wtenczas ode mnie rogiem będzie przebodzony. Papr. Apologją tę moję połknąć paszczękę rozwarłeś: lecz od rozwartego na nię psińca twego apologją obronię. Smotr. **3.** lm. **ńcy** *zuch, junak, gracz nielada:* Stroższy to P., co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. Bies. Straszny kot jakiś, oczy ogniste, P. szkaradny. Birk. <Od Pies, PIES/PS>

Psinka, i, lm. **i 1.** p. **Psina. 2.** bot. = a) × **Psianki** p. **Psianka.** b) Psinki większe a. ogrodowe a. wysokie p. **Pokrzyk.** <Od Psina>

[Psinoga, i, lm. **i]** p. **Przynoga.** <Psi, zam. Przy+Noga>

[Psińco, a, lm. **a]** p. **Psiniec.**

Psio przys. od **Psi,** *po psiemu.*

Psiocha, y, lm. **y 1.** p. **Pica. 2. [P.]** = a) *kobieta, dziewucha.* b) *prażucha, lemieszka, parka.* Zdr. **Psioszka.** <Zam. *Pisiocha, od Pisia>

[Psioczenie, a, blm.**]** czynność cz. **Psioczyć.**

[Psioczka, i, lm. **i] 1.** = **Psiocha,** *pica.* **2.** *galareta.*

[Psioczyć, y, ył] p. **Psiaczyć:** Chyba (imię własne) klnie i psioczy i o byle co Wojtka bije. Ork. <Z Psiaczyć, od Psiak>

Psiogłowiec, wca, lm. **wcy** p. **Psigłów:** Psiogłowcy. Km. Wrócilibyście! (mi wianek stracony), psiogłowce zatracone! — rzekła półgłosem. Tet. <Psi+*Głowiec, od Głowa>

Psiogłowy, × **Psigłowy** *mający psią głowę.* Troc., Bobr. P. Anubis. Koch. J. <Psi+*Głowy, od Głowa>

[Psiokulaczka, i, lm. **i]** *przekleństwo:* Tak sie psiokulacká opierała.

Psioszka, i, lm. **i** p. **Psiocha.**

Psi psi 1. *przywoływanie psa.* **2.** *wołanie dziecka, któremu ś. chce z wodą, siusiu:* Zrobić P. Chcę P. <Od Pies, Pies>

Psipsia, i, lm. **e** p. **Pica.** <Od Psi Psi>

Psisko, a, lm. **a** m. i ni. **1.** p. **Pies:** P. stare, niezdatne oddano do bydła. Kras. **2.** *pies godzien litości:* Poczciwe P. <Od Pies>

[Psiuba, y, lm. **y, Psuba]** *psi grzyb, grzyb niejadalny.* <Z Psia+Huba>

Psiucha, y, lm. **y** p. **Pica.**

[Psiuk, a, lm. **i]** p. **Psiak.** <Od Pies>

× **Psiwy** *odznaczający ś. psią naturą, zły, niegodziwy.* L. <Od Pies, PIES/PS>

[Psnąć, nie, nął] p. **Psieć.** <PIES/PS>

× **Psnąć się, nie ś., nął ś.** *szybko posunąć ś., pomknąć:* Zbliża ś., wyciąga ręce, chwyta i chwycił, — coś psnęło ś. Oss. <PS/PIS/PCH/PICH/PYCH>

[Psnerka, i, lm. **i]** zool. p. **Świergotek.**

[Psnięcie, a, blm.**]** czynność cz. **Psnąć.**

× **Psnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Psnąć ś.**

Psocenie, a, blm., czynność cz. **Psocić.**

†**Psocenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Psocić ś.**

Psocić, i, ił 1. a. × **Psotować** *robić psoty, płatać figle, swawolić szkodliwie, dokazywać.* **2. [P.]** (o drobnym deszczu) *padać, kropić.* **P. ś. 1. [P. ś.]** = a) *robić ś. na złość, nie wieść ś.:* Nic im ś. nie rodziło ani wiodło, a wiele owszem psociło. b) *sprzeciwiać ś., robić na złość:* Ciągle ś. ojcu psoci. **2.** †P. ś. *oddawać ś. nierządowi, cudzołożyć, spółkować, mieć z kim sprawę cielesną, obłapiać ś., kurwić ś., chędożyć ś.:* Będą ś. P. córki wasze, i żony cudzołożne będą. Leop. (rozpustne będą. Leop.). Mało jeszcze ma ta wszetecznica, co ś. z niemi psoci. Pot. Cezar tymczasem w Kanopie ś. psoci i dni i nocy święci swej Wenerze. Chr. <Od Psota>

[Psocisko, a, lm. **a]** p. **Psota.**

Psota, y, lm. **y 1.** *psi figiel, psikus, pustota, szpas,* gm. *kawał:* Ty to, niecnoto, wyrządziłeś mi psotę! L. Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. Kn. (= *na przekór, na przekorę, na żart*). Psotę mi wyrządził. Troc. Kto sieje psotę, ten żnie niecnotę. Prz. **2.** †P. *żądza cielesna, cielesność, jurność, lubieżność, rozpusta, pożądliwość, chuć, wyuzdanie, rozpasanie, porubstwo:* Niektórzy. tureckiej psocie równi, żon wiele mieć ś. nie wstydzą. Skar. Łakomstwa a psoty ludzkie przewyższają miarę. Biel. M. (= *żądze, pożądliwości*). Wydałaś ś. z psotą twoją każdemu mijającemu, abyś jego była. Leop. (z rozpustą twoją. Leop.). Okazała ś. zelżywość twoja, cudzołóstwo twoje, sprosna złość psoty twojej. Leop. **3.** †P. *cudzołóstwo, spółkowanie, sprawa cielesna, łajdactwo:* Ziele to wzwód mężom czyni a ku psocie zapala. Trzyc. Kto ś. na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi abo ku psocie, już taki traci srom. L. Oni ś. zcudzołożyli a w domu nierządnicy psotę płodzili. Leop. (pustowali. Leop.). Z nią psotę płodzili królowie ziemscy. Leop. **4.** × P. p. **Onanizm:** P., cielesność sprośna jednej osoby z sobą; pomazanie ciała dobrowolne nasieniem przyrodzonym. Kn. **5.** †P. *sodomja, pederastja, samcołóstwo:* W pożądliwości padają,

iż ani cudzołóstwa, ani porubstwa, ani mężczyńskiej psoty chronić ś. nie umieją. Zigr. **6.** †P. *zepsucie, psucie, szkoda:* Kto mając zleconą sobie amunicją, magazyny, dopuszcza ś. ich ruiny lub psoty, taki... Ostr. Szkoda a P. nie okazuje przez ś. chęci zysku, ale jest skutkiem jakowejś płochości a. zemsty. Ostr. **7.** ×P. *to, co nic nie warto, brak, odpadki, śmieci:* Koszta na psy, psoty, tyle owsa na osypki dla nich, żeby konie tym samym owsem karmione mogły pójść na handel. L. I te brudy u nas w hucie w psotę iść nie powinny. Torz. **8.** [P.] *niepogoda, słota, pluta; straszna burza z wichurą, śniegiem, gradem, z której rzadko wyjdzie cało pasterz przez nią zaskoczony na połoninie:* P., pluta, niepogoda, czas szkodliwy. L. **9.** [P.] *upławy kobiece.* Zgr. [**Psocisko**]. <PIES/PS>

Psotliwie przys. od **Psotliwy:** Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zródźże z niej syny psotliwe, bo P. będzie psotę płodzić ziemia ta. Leop. P. gadać. L.

Psotliwość, i **1.** blm. rz. od **Psotliwy. 2.** †P., lm. **i** *występek.* Orzech.

Psotliwy 1. ×P. p. **Psotny:** P., pełen cielesnej żądzy, cielesności, jurny, nierządny, wszeteczny, sprosny. L. Obmierzła stary szalony, P. a. zalotny. Haur. Starł serce ich psotliwe i odstępujące od Boga, a oczy ich psotliwe za bałwany swemi. Leop. Psotliwe gadanie. L. Straszna psotliwych czeka kara. Troc. P. (swawolny) to gość. Troc. Psotliwa fortuna, jakie sobie z rzeczy ludzkich igraszki czynisz! L. **2.** [P.] *dokuczliwy.* <Od Psota>

Psotnica, y, lm. **e** forma ż. od **Psotnik:** Jejmość panna Fioleta jest psotnicą serca męża mego dla mnie. L. <Od Psotnik>

Psotnie przys. od **Psotny.**

Psotnik, a 1. lm. **cy** *człowiek psotny* = a) *szkodnik.* Ostr. b) a. **Psotniś** *wyrządzający psoty, figlarz.* c) †P. *rozpustnik, wszetecznik, łajdak, nierządnik, cudzołożnik:* Jakże tej czołobitne oddawać pokłony, która ś. ośmiela ostatniemu zaprzedać psotnikowi! Nagur. d) ×P. p. **Onanista.** e) [P.] *djabeł w postaci niziutkiego człowieka w czerwonym fraku.* **2.** lm. **i** zool. *owad* (troctes). <Od Psotny>

Psotniś, a, lm. **e** p. **Psotnik:** Oj psotnisiu! psotnisiu! tobie jeszcze w głowie chychotki, łaskotki. Fred. A. <Zdr. od Psotnik>

[**Psotno**] *słotno, niepogodnie.* <Od Psotny>

Psotny, ×**Psotliwy 1.** *lubiący wyrządzać psoty, figlarny, swawolny.* **2.** *wszeteczny, sprośny, lubieżny, rozpustny, pożądliwy, nierządny, jurny:* Walery, mimo czyny psotne, pozyskał był Wc Panny westchnienia pierwotne. Tremb. **3.** [P.] *słotny:* Dni psotne. <Od Psota>

×**Psotować, uje, ował** p. **Psocić:** W klechdach olbrzymi psotują jak Sowizdrzał. Sł. wil. <Od Psota>

×**Psotowanie, a,** blm., czynność cz. **Psotować.**

×**Psować, uje, ował** i ×**P. ś.** p. **Psuć:** Tak płakał, tak sam siebie niewidomie psował, że ledwie biegu słońca żalem nie hamował. P. Koch. Aby ś. woda morska nie psowała tak, jako po kałużach, i żeby powietrza nie zarażała, chciał Bóg, aby była słona, bo niemasz nic, coby ś. przeciwiało skazie, jako sól. Łęcz. Człowieczy szkodnik szatan miłość, jako gdzie może, wszędy psował, psuje i P. nie przestawa. Gil. Nie chcę-ć nad tą babską bajką głowy P. Pot. [P. komu głowę = męczyć kogo o co, naprzykrzać ś.]. Wojewodę nieprzyjaciele jego, gdzie mogli, do Heleny oskarżali i psowali. Biel. M. Starosta sam, zmyślając, jakoby strwożony był, wszystkim serce psował. Warg. Na cośmy mieczem Azją mieszali, jeśli królestwa tylko będziem P., a na to miejsce innych nie budować? P. Koch. Marmorowie Macedony, gdy tamtędy mijali, bardzo psowali, aż też Aleksander, szkodami nieznośnemi zjątrzony, jął ich dobywać. Warg. Zawsze o kościelnym dobrym myślił, a pogańskie i heretyckie błędy psował. Skar. (= *zbijał*). Król czeski radził Bolesławowi, aby ś. nie dali P., gdyż na to ś. udał cesarz, żeby je zniszczył; ale jedźcie do niego, uczyńcie postanowienie z nim, przyjmie was wdzięcznie. Biel. M. Oddawna magnaci P. ś. zaczęli. Rzew. <Od Pies, PIES/PS>

×**Psowanie, a,** blm., czynność cz. **Psować.**

×**Psowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Psować ś.**

[**Psowaty**] *nieposłuszny.*

[**Psowy**] p. **Psi.**

[**Psów**] p. **Psi.**

Pst! 1. Psyt! a) *wołanie, aby ś. idący zatrzymał, przystanął.* b) *wołanie zalecające milczenie, cyt!* **2.** [P.] p. **Psik.** <Dźwn.>

Psterka, i, lm. **i** zool. p. **Strzebelka.**

[**Psternadel, dla,** lm. **dle**], **Psternal** *trznadel.*

[**Psternal, a,** lm. **e**] p. **Psternadel.**

Pstrawo przys. od **Pstrawy.** L.

Pstrawy *nieco pstry:* Pszczoły pstrawe. Haur. <Od Pstry>

Pstrąg, a, lm. **i,** [**Bzdrąg**], **Bzdręga** zool. (salmo fario) *ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopletwa, łososiowata.* Zdr. **Pstrążek,** ×**Pstrążka.** <Od Pstry>

Pstrągarnia, i, lm. **e** *zakład, w którym wychowuje ś. pstrągi, gospodarstwo stawowe z hodowlą pstrągów.* <Od Pstrąg>

Pstrągowaty kolor = *podobny do koloru pstrąga:* P., morągowaty, wodowzorzysty. Bobr. Maść końska pstrągowata. <Od Pstrągowy>

Pstrągowy przym. od **Pstrąg:** Gospodarstwo pstrągowe.

Pstrągówka, i, lm. **i** *gatunek gruszy.* <Od Pstrągowy>

Pstrążek, żka, lm. **żki** p. **Pstrąg.**

Pstrążeń, żnia, lm. **żnie** zool. (scopelus) *ryba miękkopromienna, brzuchopletwa.* <Od Pstrąg>

×**Pstrążka, i,** lm. **i** p. **Pstrąg:** Pstrążkę miłuję, i tak mi smakuje, iż gdy pożywam, zdrowie rozkoszuje. Biel. <Od *Pstrąga, od Pstrąg>

Pstręk! Pstryk! w. *oznaczający skok nagły, myk! szust! chlust!:* Gracz szarak! skoro poczuł wszystkie charty w kupie, P. na prawo koziołka, z nim w prawo psy głupie, a on znowu fajt w lewo. Mick. <Dźwn.>

Pstro, [**Pestro**] **1.** przys. od **Pstry:** P., srokato. **2.** *lekko, zielono, głupio:* P. w głowie. L. (= widłami w głowie układano. L.). Cała rzecz: P. ma w głowie i od rzeczy gada, dawna ci to już jego, że jest głupi, wada. Zabł. U was żon tylko P. w głowie. L. (= *fiu fiu*). **2.** *mniej więcej, około:* Do Pragi będzie ze sto mil, P. rachować. **3.** *lekko rachując, co najmniej.*

Pstrobarwny, Pstrofarbny *odznaczający ś. barwą pstrą, pstrokaty, srokaty, pstry, różnokolorowy, różnobarwny:* Ptak P. <Pstry + Barwny>

Pstrocentkowany p. **Pstrocętkowany.** <Pstro + Centkowany>

Pstrocętkowany, Pstrocentkowany *upstrzony pstremi centkami:* Filuś, kotek wypieszczony, z pstrocętkowanej udatny odzieży. Kras. <Pstro + Cętkowany>

[**Pstroch, a,** lm. **y, Pestroch**] *wół pstry.* <Od Pstry>

[**Pstrocha, y,** lm. **y, Pestrocha, Pstrochula, Pstrula, Bestrula, Pstrucha**] *krowa srokata.* <Od Pstry>

[**Pstrochula, i,** lm. **e**] p. **Pstrocha.** <Od Pstrocha>

Pstrocina, y, lm. **y, Pstrocizna 1.** *rzecz pstrokata; plamy, plastry, centki różnokolorowe na czym; stroje, ozdoby pstrokate:* Czyż może ryś odmienić pstrociny swoje? Leop Lamparta pstrociny. Jabł. Uważaj i to, że która pstrociny lubi, coraz milszy jest kto iny. Pot. Zbytnich strojów i pstrocin byś na ś. nie brała. Papr. Ryś, iż ma pstrociny na grzbiecie, zwierzęty inszemi wzgardzał. L. *(= cętki).* Miewają konie pstrociny czarne między białą sierścią. Trzyc. Darmolęgiem jest nikczemnym, chociaj nań czasem i złota, jako pstrocin na dzięcioła, nawieszają. Rej. Wielkim Józefa czyniąc między braty, snem go ogłasza i pstrociną szaty. Chr. Czepczyk z pstrocinami na głowie. Szymon. Prawda malowana była z prosta, pstrocin farbowanych w sobie nie miewała. Birk. Przen.: Milczysz-li? rozum znaczy sędziwy siwizna; bredzisz-li? ma pstrociny w głowie. Min. *(=pstro, zielono, pusto; trociny).* [P. na górze] = *śnieg na niej miejscami stopniał.* **2.** patol. *choroba skórna* (spilosis). <Od Pstry>

Pstrocizna, y, lm. **y** p. **Pstrocina:** Spód ciała jest biały z podłużną wąziutką pstrocizną. Szt. Sanie pomknęły wśród pstrocizny ulicznej. Orzesz. Zapuszczając ś. w nieskończoną pstrociznę ludzkich obyczajów, ustaw i kolei. Orzesz. *(=mozajkę).* <Od Pstry>

Pstroczek, czka, lm. **czki** bot. p. **Majownik.** <Od *Pstrok, od Pstry>

Pstroczka, i, lm. **i** zool. (ocyptera) *owad dwuskrzydły, krótkorogi, muchowaty.* <Od Pstroczek>

Pstrofarbny p. **Pstrobarwny.** <Pstry + Farbny>

× **Pstrogłowiec, wca,** lm. **wcy** *człowiek pstrogłowy, któremu pstro w głowie, świszczypałka, trzpiot, wietrznik, sowizdrzał, lekkoduch, narwaniec, postrzeleniec:* Piękna-ć to chcieć mię komparować z pstrogłowcem. L. <Od Pstrogłowy>

× **Pstrogłowy** *któremu pstro w głowie, narwany, trzpiotowaty:* P. trzpiot. L. <Pstry + *Głowy, od Głowa>

[**Pstrok, a,** lm. **i**] *koń pstrokaty, srokacz.*

Pstrokacenie, a, blm., czynność cz. **Pstrokacić.**

Pstrokacić, i, il *robić pstrokatym, pstrzyć, nakrapiać cętkami.* <Od Pstrokaty>

Pstrokacizna, y, blm., **Pstrokatość, Srokacizna** *różnobarwna rozmaitość, różnorodność barw:* Szczególna P. fizjognomji, języka, obyczajów, pojęć. <Od Pstrokaty>

Pstrokacz, a, lm. **e** myśl. *młody sokół.*

Pstrokato przys. od **Pstrokaty,** *srokato, pstro.* Przen.: Nie pod jedną rodzi ś. każdy człowiek datą, jeden ma w głowie równo, drugi ma P. Zabł. *(= trochę pstro.* L.).

Pstrokatość, i, blm. rz. od **Pstrokaty;** p. **Pstrokacizna.**

Pstrokaty *srokaty, pstry, pstrej maści, różnokolorowy:* P. koń. Czahr. <Od Pstry>

Pstrokędziory *mający pstre kędziory, włosy:* P. blask Flory. L. <Pstry + *Kędziory, od Kędzior>

Pstrokrusz, a, lm. **e** min. *antymonit, minerał z gromady lamprytów, z rzędu błyszczów.* <Pstry + Krusz>

Pstrolistny *mający pstre liście:* Dąb P. <Pstry + Listny>

Pstrolotek, tka, lm. **tki** bot. (lourea) *roś. z rodziny motylkowatych.* <Pstry + Lotek>

Pstroogony *mający pstry ogon:* Dzięcioł P. Dudz. <Pstry + *Ogony, od Ogon>

× **Pstrorożny** *pełen odmiennych, rozmaitych kolorów, pstry:* W P. czarownica ubrawszy ś. ubiór przekobiały... Bardz. <Pstry + Różny>

Pstroskrzydły *mający skrzydła pstre:* Ptak P. <Pstry + *Skrzydły, od Skrzydło>

Pstrost, u, lm. **y** bot. p. **Ostropest.**

Pstrosz, a, lm. **e** *koń pstrokaty, srokacz:* Pode mną, hola ludzie, ledwie P. włogawy z Nowego Świata zajdzie do starej Warszawy. Zabł. <Od Pstry>

Pstrotka, i, lm. **i** bot. p. **Weselina.** <Od *Pstrota, od Pstry>

Pstrozłocisty *upstrzony złotem, nakrapiany złotem:* P. puhar. Kras. Niezmierny, staroświecki, P. roztruchan. Kras. <Pstry + Złocisty>

[**Pstrucha, y,** lm **y**] **1.** p. **Pstrocha. 2.** *pstry materjał wełniany wyrobu domowego i wyrabiane z niego: suknia, płachta, prześcieradło do okrywania ś. zamiast chustki, okrycie na łóżko, poszewka pstra, dywanik, fartuch:* Właściwym tutejszej okolicy (Radomskie) wyrobem są burki czyli fartuchy i pstruchy. Gac. Na zimę kładą wełnianą pstruchę. Gac. Zdr. [**Pstruszka**]. <Od Pstry>

[**Pstrula, i,** lm. **e**] p. **Pstrocha.** <Od Pstry>

[**Pstrum**]: Per dominum P. = *niedbale, pośpiesznie, aby zbyć, niedokładnie.* <Z: Per Dominum, Deum nostrum>

[**Pstruszka, i,** lm. **i**] p. **Pstrucha:** Aksamitu a złotu każdy pokłon daje około tych pstruszek. Papr. <Od Pstrucha>

[**Pstruszyna, y,** lm. **y**] *nędzna, licha pstrucha.* <Od Pstrucha>

Pstry, [**Bstry, Pestry, Bestry, Bystry**] **1.** *różnobarwny, pstrokaty, srokaty:* Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado jednostajnej barwy poruczył synom. Leop. (odmienne i srokate. Leop.). Płótno pstre w pasy. L. P. jak tęcza. L. Sroka pstra wszędzie, choćby za morze leciała. Opal. P.-é też dzięcioł i dudek, a wzdy śmierdzi zawżdy. Rej. Nie bądź P., kiedyś nie wyżeł. Pot. Kto ś. swym zdaniem przed innemi zdobi, jest jako P. kur a zakryty w krobi. Rej. Drugi pan Cham tak ś. chełpą zdobi z bogactw, jak P. kot a zakryty w krobi. Stryjk. Więcej to łży, niż zdobi, P. kocie w krobi. Stryjk. Łaska pańska na pstrym koniu jeździ. Prz. *(=zmienna, niestała).* Prędzej szczęście uleci, niżli ś. wygnieździ; pańska łaska, jak mówią, na pstrym koniu jeździ. Min. Przen.: Bawi ś. w sposób najlepszy, jaki mógł w swojej pstrej głowie wymyślić, i o jutrze nie myśli. Rol. *(= w której pstro, roztrzepanej, lekkomyślnej).* Wc Pana rozum coś na pstrym koniu jeździ, raz mówi biało, drugi raz czarno. L. **2.** [Pstra kokoszka] = *gra dziecięca.* **3.** gieol.: Piaskowiec P. = *jeden z trzech utworów stanowiących gromadę tryjasu.* Łab. Margle pstre = *najwyższy pokład w gromadzie tryjasu, kejper.* Łab. **4.** min.: Krusz miedzi P. = *bornit, minerał z gromady lamprytów, z rzędu pirytoidów, siarek miedzi żelazisty,* $2\,Cu^2 + FeS$. (Łab.), piryt miedziany P., miedziak P., *miedź pstra.* **5.** myśl.: Pstre pole = *pole pokryte śniegiem miejscami stopniałym.* **6.** zool.: Dzięcioł P. p. **Dzięcioł.** <PIS/PS/PS(TR)>

× **Pstryczek, czka,** lm. **czki** p. **Prztyk.**

× **Pstryczka, i,** lm. **i** p. **Prztyk.**

Pstrygnąć, nie, nął *przytknąć, palcami strzepnąć:* Odwinąwszy talję kart, którą nosił w kieszeni, pstrygnął dla zachęcenia do gry. Rzew. <Zam. Pstryknąć>

Pstrygnięcie, a, blm., czynność cz. **Pstrygnąć.**

Pstryk, u, lm. **i** p. **Prztyk.** <Dźwn.>

Pstryk! p. **Pstręk:** Zdawało mi ś., że zrobię P.! P.! piórem po dwuch, trzech stronicach i skończę o budowaniu cerkwi w Zakornikach. Jeż. <Dźwn.>

Pstrykać, a, ał p. **Pstryknąć.**

Pstrykanie, a, blm., czynność cz. **Pstrykać.**

Pstryknąć, nie, nął, nied. **Pstrykać, Prztykać** *strzyknąć, siknąć:* Teraz mnie namawiał, żebym nad rzeką, w górze, na skale młyn stawiał, a wodę tam na koła będą mieć sikawki i wodą pstrykać na koła! chyba dla zabawki. Fred. A. <Od Pstryk>

Pstryknięcie, a, blm., czynność cz. **Pstryknąć.**

Pstrzeć, y, ał p. **Pstrzyć:** Pstrzeją kwiateczki. Syrok. <Od Pstry>

Pstrzejszy st. w. od **Pstry:** Dzięcioł jest pstry, ale ludzkie życie pstrzejsze. Orzesz.

Pstrzenie, a, blm., czynność cz. **Pstrzyć.**

Pstrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Pstrzyć ś.**

Pstrzyca, y, lm. **e** zool. (atherix) *owad dwuskrzydły, krótkorogi.* <Od Pstrzyć>

Pstrzyć, y, ył, [Bestrzyć, Pastrzyć, Pszczyć] *robić pstrym, cętkować pstro; nakrapiać innym kolorem; stroić pstro; urozmaicać:* P. ścianę, kropiąc ją różnemi kolorami. Wół naostrzył rogi różno pstrzone. Bardz. Tam, gdzie armaty stały, skąd dziś rano tak srodze zamek pstrzono, było cicho i czarno. Przybor. *(= pstrzono kulami).* Muchy, pająki pstrzą firanki, ramy obrazów *(=zostawiają po sobie ślady w postaci punkcików).* I ta tylko była w ich wzajemnych zwierzeniach różnica, że Gansfeder guldenami pstrzył swoją mowę, Symcha zaś swoją rublami bogato haftował. Jun. *(=słychać było w ich mowie często powtarzany wyraz „gulden" a. „rubel").* To też, gdy mężczyźni okraszali mowę łaciną, kobiety ją pstrzyły słowami włoskiemi. Gom. *(=szpikowały).* **P. ś., [Pszczeć] 1.** *pstrzyć siebie, stroić ś. pstro:* Kobiety pstrzą ś. w różne stroje, świecidełka. **2.** a. **Pstrzeć** *pstro odbijać, oddawać; mienić ś.:* Pstrzę ś. biało, *interalbico.* Kn. Mało dalej za drzewy piękna łąka była, dziwnie rozlicznym kwieciem zdaleka ś. pstrzyła. Rej. Biało ś. pstrzyło. Troc. Wszystko ś. tam pstrzyło. Troc. Wszystko ś. tam pstrzyło od złota i srebra *(=mieniło ś., iskrzyło ś., lśniło ś., błyszczało).* **3.** *palić ś. maleńkim ognikiem, świecić słabo, mżyć ś., migotać, błyszczeć:* Lampka ledwie ś. już pstrzy. <Od Pstry>

[Pstrzyk, u, lm. **i]** *prztyk, szczutek.*

[Pstrzykać, a, ał] *prztykać.* <Od Pstrzyk>

[Pstrzykanie, a, blm.] czynność cz. **Pstrzykać.**

[Pstuła, y, lm. **y]** *stuła.*

[Psuba, y, lm. **y]** p. **Psiuba.** <Psia + Huba>

Psubrat, a, lm. **y** *przekleństwo: łotr, nicpoń, wisielec i t. p.:* Cóżeś zrobił? także to, psubracie! Zabł. Landraty, hofraty i wszystkie podobne psubraty. Mick. Tępić Krzyżaki psubraty. Mick. <Psu, od Pies + Brat>

Psucie, a, blm., czynność cz. **Psuć.**

Psucie się, a ś., blm., czynność cz. **Psuć ś.**

Psuć, uje, uł, †Psować 1. *robić złym a. gorszym, pogarszać, robić niezdatnym do użytku a. wymagającym naprawy, niszczyć, nadwerężać, uszkadzać, marnować co, szkodzić czemu:* Skarbcie sobie skarby w niebie, gdzie ani rdza, ani mól nie psuje. Wuj. Skarby, które rdza i mole psują, podeptali. Skar. Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. Prz. Dzięcioł drzewo kluje, a nos sobie psuje. Kn. Zbytek zdrowie psuje. Kn. *(= szkodzi mu).* Czas wszystko psuje. Troc *(= trawi).* Nie psuj noża. Troc. Czemu tę urodę psujesz frasunkiem bez potrzeby? P. Koch. Tępym piórem swoim papier psują. L. P. powietrze = *zanieczyszczać.* Człowieczy szkodnik, szatan, miłość, jako gdzie może, wszędy psował, psuje i psować nie przestawa. Gil. P. sobie żołądek *(=rozstrajać).* Złość apetyt psuje. Fred. M. Rozkoszy ciało i dobre obyczaje psują. Troc. Psuje mi nadzieję. Troc *(= niweczy).* P. krew *(= zakażać).* Przen.: P. krew komu=*jątrzyć, gniewać go.* Słusznie gniewasz ś., ale nie psuj krwi sobie. Boh. P. komu plany, szyki = *krzyżować, mącić, mylić.* P. komu szczęście, spokój=*zakłócać, mącić.* Przen.: Psuje mu łaskę pańską. Troc. Psuł go u pana. Troc *(= szkodził mu u pana, psuł mu opinję u niego).* Niech nikt oczu nie psuje, a głowy nie łamie. Fred. A. P. sobie głowę = *suszyć, łamać sobie głowę.* Daremnie głowę i myśli sobie psujesz, jeśli co więcej sobie obiecujesz. Lubom. Te denuncjacje nie od dzisiejszego dnia psują mi uszy. Krasz. *(=drażnią).* Nie psuj czasu, póki-ć sidła golą. Prz. *(= nie trać, nie trwoń, nie marnuj).* Psujesz mi targ, towar. Troc *(=przeszkadzasz mi w osiągnięciu dobrych warunków kupna, sprzedaży, podkupujesz mię).* Jeden drugiego w kupnie psuje i podkupuje. Troc. P. komu serce = *odejmować; trwożyć go:* Niech nam żadna nieprzyjaźń ludzka dobrych uczynków serca nie psuje. Skar. Przen.: *burzyć, niszczyć, pustoszyć, rujnować:* Pokój to naprawia, co wojna psuje. L. Przen.: Ludwik za zezwoleniem szlachty listy psuje zabraniające, aby białegłowy nie były wybierane. Herb. *(= znosi, odwołuje, unieważnia).* W tych księgach Arystoteles omylną naukę starych filozofów względem rzpltej psuje i znosi. Petr. *(=zbija).* Przen.: *tępić, gubić, zabijać, tracić:* Psują bydło, sprowadzają szkodne grady i bez kary czarownicom. Wójc. Potężne wycieczki mocno ludzi i hetmańskich psuły. Nar. Przen.: *bałamucić, narowić:* Ojcowska łagodność syna psuje. Kn. Przen.: *gorszyć, kazić, demoralizować, deprawować:* Przykładem swoim jako wielką liczbę drugich przy sobie psują. Kochan. Złe rozmowy psują dobre obyczaje. Wuj., Baz. Złe położenie dobrego psuje. Rys. **2.** [P.] *urzekać, czarować.* **P. ś. 1.** *ulegać zepsuciu, niszczeć, niszczyć ś., pogarszać ś., nadwerężać ś., uszkadzać ś., marnować ś., marnieć:* Uroda na każdy dzień ś. psuje. Bardz. Gdzie ś. co psuje, tam ś. natura na gorsze mieni i wadę jaką przyjmuje. Skar. Co mi stąd za pożytek, że ja będę u stołu polował? zwierzyny nie ubiję, a gęba ś. psuje darmo. L. *(= morduje ś.).* Przen.: Serce nędzne suszy ś. i psuje. Lubom. *(=szkodzi sobie, truje ś., trawi ś., zabija ś.).* P. ś. potrawą złą abo zbytnim jedzeniem. Kn. *(= P. sobie żołądek, truć ś., szkodzić sobie).* **2.** *gnić, rozkładać ś.:* Ciało nieboszczyka już ś. P. zaczyna. Mięso psuje ś. Woda w kałuży psuje ś. Napój psuje ś. *(=fermentuje).* **3.** przen. *gorszyć ś., kazić ś., demoralizować ś., deprawować ś.:* Psuje ś. w obyczajach, w nauce, w cnocie. Troc. Psuje ś. czeladź zbytnim dowierzaniem, niedozorem. Kras. Na dworach psują ś. obyczaje. Mochn. Dziecko psuje ś. pobłażliwością *(= bałamuci ś., narowi ś.).* **4.** (o kobiecie, samicy) *rodzić przedwcześnie, ronić płód.* **5.** [P. ś.] *womitować, rzygać.* <PIES/PS; Psuć,

Psuje, zam. Psować, podług Knuć: Knuje, Kuć: Kuje, Snuć: Snuje>

[**Psuj, a,** lm. **e, Psuja, Psujka, Psujko**] *psotnik, szkodnik.* <Od Psuć>

[**Psuja, i,** lm. **e**] p. **Psuj.** <Od Psuj>

×**Psujdziecko, a,** lm. **owie** *ojciec, opiekun pobłażający i skutkiem tego psujący dziecko:* Był istnym ojcem psujdzieckiem dla tych rozkiełznanych paniczów. <Psuć + Dziecko>

[**Psujka, i,** lm. **i**] m. i ż. p. **Psuj:** Prasa w Rosji uchodzi za psujkę. <Od Psuja>

[**Psujko, a,** lm. **a**] p. **Psuj.** <Od Psuj>

[**Psujny**] *psotny, szkodny.* Dyg. <Od Psuć>

Psujski, ego, lm. **scy** p. **Majster.** <Od Psuć>

[**Psycák, a,** lm. **i**] = **Przeczak.** <Z Przeczak>

[**Psy, ów,** blp.] *listwy na ramionach u koszul szyte.* <Od Pies>

Psycha, y, lm. **y 1.** a. nieod. **Psyche** *dusza, duch, pierwiastek życia:* Ciało nie jest antagonizmem psychy, ale jej uosobieniem. Krasz. **2.** *zwierciadło duże stojące między dwoma filarkami i pochylające ś. dowolnie, balansoar, tremo.* < Gr. psychē>

Psyche, nieod. p. **Psycha.** <Gr. psychē>

Psychicznie przys. od **Psychiczny.**

Psychiczny przym. od **Psycha,** *od duszy, duchowy, tyczący ś. ducha, duszy, umysłowy,* **Duszny,** ×**Duszewny,** ×**Duszebny** (psychicus): Choroby psychiczne, umysłowe. Cały świat materjalny jest niby wytworem organizacji człowieka psychiczno-zmysłowej. Dęb. <Od Psycha>

Psychiatra, y, lm. **rzy, Psychatryk** *lekarz obłąkanych, lekarz chorób umysłowych* (psychiater). <Gr. psychē + iatrós>

Psychiatrja, i, blm. *leczenie chorób umysłowych* (psychiatria). < Gr. psychē + iatreía >

Psychiatryczny przym. od **Psychiatrja:** Rozpatrzę tu statystykę i gieografję psychiatryczną. Rol.

Psychiatryk, a, lm. **cy** p. **Psychiatra:** Sprawozdania z posiedzeń towarzystwa psychiatryków francuskich. Rol.

Psychika, i, blm. *życie psychiczne żywotworów:* Zwrócono uwagę na psychikę jednokomórkowców. <Gr. psychikós>

Psychista, y, lm. **ści** *zwolennik psychizmu.* <Od Psycha>

Psychizm, u, blm. *nauka o duszy, o psyche.* < Od Psycha, Gr. psychē >

Psychofilozoficzny *tyczący ś. duszy i filozofji:* Studjum psychofilozoficzne. <Psycha + Filozoficzny>

Psychofizjolog, a, lm. **owie** *znawca, badacz psychofizjologji:* Psychofizjologowie tłómaczą wolę jako rozwiniętą i skomplikowaną formę odruchu. Gór. K. M. P. ten i idealista zarazem maluje najwyższe zepsucie, płacze nad dekadencją społeczną. Weys. <Psycha + Fizjolog>

Psychofizjologiczny przym. od **Psychofizjologja:** Ustrój P. Takie psychofizjologiczne odcienie wprowadza autor do swych „Ślepych". Weys. <Od Psychofizjologja>

Psychofizjologja, i, blm. *nauka badająca związek zachodzący między zjawiskami psychicznemi a temi ze zjawisk fizjologicznych, które stale towarzyszą różnym objawom życia duchowego, fizjologja duszy.* <Psycha + Fizjologja>

Psychofizyczny przym. od **Psychofizyka:** Zasada psychofizyczna. <Od Psychofizyka>

Psychofizyk, a, lm. **cy** *znawca, badacz psychofizyki.* <Psycha + Fizyk>

Psychofizyka, i, blm. *nauka zajmująca ś. stopniem i rodzajem zależności życia duchowego od otaczających zjawisk zmysłowych i stosunkiem naszych wrażeń do wywołujących je podniet.* <Psycha + Fizyka>

Psychofonetyczny przym od **Psychofonetyka.**

Psychofonetyka, i, blm. jęz. *część psychologiczna fonetyki:* Części fonetyki ogólnej stanowią dziś: P. i fonetyka historyczna, należące już całkowicie do właściwego językoznawstwa psychologicznego. BdC. <Psycha + Fonetyka>

Psychogieneza, y, blm. *rozwój stopniowy władz duszy u człowieka.* <Psycha + Gieneza>

Psychognozja, i, blm. *poznanie duszy, badanie duszy* (psychognosia). <Gr. psychē + gnōsis>

Psychograf, u, lm. **y** *narzędzie pisarskie, którym, według spirytystów, posługują ś. duchy do wyrażania swych żądań.* <Psycha + *Graf, Gr. gráphō, piszę>

Psychografja, i, blm. *opisanie duszy.* <Psycha + Gr. — grafía = — pis>

Psycholog, a, lm. **owie** *znawca, badacz duszy, uczony biegły w psychologji.* <Psycha + *Log, Gr. — logos = znawca>

Psychologicznie przys. od **Psychologiczny:** Te występy młodego cesarza interesują zwłaszcza P.

Psychologiczność, i, lm. **i** rz. od **Psychologiczny,** *objaw, fakt psychologiczny:* Mamy jeszcze jedną P.: występek pod pozorami cnoty.

Psychologiczny przym. od **Psychologja.** <Od Psychologja>

Psychologja, i, blm *część filozofji traktująca o duszy i jej objawach.* <Psycha + Gr. -logía = znawstwo>

Psychomancja, i, blm. *zaklinanie, wywoływanie duchów.* <Psycha + Gr. manteía>

Psychometr, u, lm. **y** *narzędzie do mierzenia sił duszy.*

Psychometrja, i, blm. *mierzenie trwałości i natężenia działalności duchowej; zdolność spirytystyczna odgadywania pochodzenia i dziejów jakiego przedmiotu a. szczątka z samego dotknięcia.* <Psycha + Gr. metría = mierzenie>

Psychometrologja, i, blm. *nauka o mierzeniu sił duszy.* < Gr. psychē + Metrologja >

Psychomotorny p. **Psychomotoryczny.** <Psycha + *Motorny, od Motor>

Psychomotoryczny, Psychomotorny, !Psychoruchowy *poruszający duszą.* Anat.: Ośrodki psychomotoryczne w mózgu (centra psychomotoria). < Gr. psychē + Łć. motorius >

Psychonomja, i, blm. *nauka o prawach rozwoju życia duchowego.*

Psychopanichita, y, lm. **ci** *sekciarz wierzący w psychopanichję.*

Psychopanichja, i, blm. *nauka sekciarska, według której po śmierci człowieka dusza zapada w sen, trwający aż do zmartwychwstania.* <Gr. psychē + pannýchios = całonocny, całą noc trwający>

Psychopata, y, lm. **y** patol. *chory na duszy, na umyśle.* <Gr. psychē + páthos>

Psychopatja, i, blm. *choroba duszna, umysłowa, zboczenie uczuć* (psychopathia).

Psychopatka, i, lm. **i** forma ż. od **Psychopata.**

Psychopatogienja, i, blm. *część psychopatologji zajmująca ś. badaniem przyczyn powstawania chorób umysłowych.* < Gr. psychē + páthos + génos>

Psychopatolog, a, lm. **owie** *badacz psychopatologji, znawca jej.*

Psychopatologja, i, blm. *nauka o chorobach umysłowych* (psychopathologia). <Gr. psychē + páthos + lógos>

Psychopatyczny przym. od **Psychopatja**: P. to okaz w rodzie Pilawitów. Rol. Stan duszy Gustawa podany jest jako chorobliwy, P. Spas. <Od Psychopatja>

!**Psychoruchowy** p. **Psychomotoryczny.** < Gr. psychē + Ruchowy >

Psychostata, y, lm. **ci?**: Byłaś złą żoną, złą matką i złą kobietą, rzekł uprzedzony widać przez mego męża P. Krasz.

Psychostazja, i, blm.?: Ów rachmistrz zajmuje ś. psychostazją i... waży dusze. Krasz. <Gr. psychē + stásis>

Psychoterapja, i, blm. *leczenie duszne, psychiczne* (psychoterapia). <Gr. psychē + therapeia>

Psychoza, y, lm. **y** *choroba umysłowa, obłąkanie* (psychosis): Psyche o tyle ś. tylko objawia, o ile jest potrzebną do scharakteryzowania różnych rodzajów psychozy literackiej i artystycznej. Remb. <Łć. psychosis, z Gr.>

!**Psychrofor, u,** lm. **y** chir. *cewnik ochładzający.* <Gr. psychros + férō>

Psychrometr, u, lm. **y** fiz. = **Higrometr.** <Gr. psychros + métron = -mierz>

[**Psyga!**] p. **Psik!** <Z Psy (od Pies) + *Ga, z Go>

[**Psygo**] *wołanie przy szczuciu zwierząt.* <Psy (od Pies) + Go>

[**Psyk!**] p. **Psik!** <Od Pies>

Psykać, a, ał p. **Psyknąć.**

Psykanie, a, lm. **a,** czynność cz. **Psykać**: Psykania, uciszające rozmowę, dały ś. słyszeć w różnych stronach sali. Bał.

Psyknąć, nie, nął, nied. **Psykać** *wydać głos ps!, syknąć, ksyknąć; zasyczeć:* Jedni aktorom przyklaskiwali, drudzy psykali. Pachniesz, aż dudy psykną. Opal. Gęś psyka. Czyżykowie psykali. Mor. Zdumiony, podniósł głowę do góry, psyknął i nagle zbliżywszy ś. doń, podał mu obiedwie ręce. Krasz. *(=zawołał: pst!).* Kaganek gdy psyka, będzie niepogoda. Haur. *(=gdy w nim ogień trzeszczy).* Kaganek, świeca psyka i trzeszczy. Troc. Zamokły proch psyka *(=zapalają ś. z trzaskiem jego ziarnka jedno po drugim).* <Dźwn.>

Psyknięcie, a, blm., czynność cz. **Psyknąć.**

Psylomelan, u, lm. **y** min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu rud* (MnO_2 MnO, BaO, K_2O, H_2O...)? <Gr. psilós + mélas>

Psyt! p. **Pst!**: Dlaboga nie hałasuj, P.! Zabł. Hej, P.! zatrzymaj ś. trochę. L. <Dźwn.>

Psytacyzm, u, blm. fil. p. **Papużenie.** <Od Gr. psittákē = papuga>

[**Pszać, aje, ał**] = **Przać.**

[**Pszanie, a,** blm.] czynność cz. **Pszać.**

[**Pszczeć, y, ał**] p. **Pstrzyć.** <Zam. *Pstrzeć, od Pstry>

Pszczelarka, i, lm. **i** forma ż. od **Pszczelarz**; **Pszczolarka.**

Pszczelarski przym. od **Pszczelarz**; **Pszczolarski.**

Pszczelarz, a, lm. **e, Pszczelnik, Pszczolnik, Pszczolarz, Pszczołowód** *hodowca pszczół, pasiecznik.* <Od Pszczoła>

Pszczeli I. p. **Pszczelny**: Sama praca szczęściem jest pszczelego rodzaju. L. Celka pszczela. L. Gospodarz abo opatrznik P. Trzyc. Ul rozgrzany szumem brzęczeń pszczelich. Sf. **2.** bart.: Kleszcz P. p. **Kleszcz. 3.** zool.: Muszka garbatka pszczela p. **Muszka.** <Od Pszczoła>

Pszczelni p. **Pszczelny**: P. rój. Słow. <Od Pszczoła>

Pszczelnia, i, lm. **e I.** *pasieka:* Miał w ogrodzie swoim pszczelnię. Rzew. **2. a. Gniazdeczka** bot. (molucella) *roś.* <Od Pszczelni>

Pszczelnictwo, a, blm. *hodowla pszczół; gospodarstwo pszczelne, nauka pielęgnowania pszczół.* <Od Pszczelnik>

Pszczelnik, a, †**Pczelnik I.** lm. **cy** p. **Pszczolarz**: Pszczelarz, który pszczoły opatruje, P. Kn. **2.** lm. **i** = a) a. **Ulownica** *miejsce, gdzie ule stoją, ogrodzone lub nie, ale bez pola przeznaczonego dla pszczół; część boru zawierająca drzewa z barciami.* Jeżow., Skr. Niechaj przed pszczelnikiem chłód dawa swym cieniem palma. Otw. W pszczelniku a. w ulownicy stoją ule, a na pasiece pszczoły ś. pasą. Troc. b) P. a. sok, który pszczoły zbierają z kwiatów, jest między woskiem a miodem. Bobr. c) a. rojownik ziele a. **Pszczolnik** bot. = α) (draco cephalum) *roś. z rodziny wargowatych.* Gatunki: P. melisowy, Melisa turecka, ×Smocza głowa (d. moldavica). P. szczupłolisciowy a. całolisciowy (d. ruyschiana). P. trzydzielny (d. austriacum). β) p. **Ośmiał.** <Od Pszczelny>

Pszczelny, Pszczolny, [**Pszczólny**], **Pszczelni, Pszczeli, Pszczoli I.** przym. od **Pszczoła**: Pszczelne złodziejstwo świętokrajctwem mienią. Klon. Chleb P.=*miód z woszczynami,* †pierzga. **2.** bart.: Kolebka pszczelna p. **Kolebka. 3.** bot.: Róża pszczelna p. **Czystek. P., ego,** lm. **i** *dozorca pszczelnika lub pasieki.* L. <Od Pszczoła>

[**Pszczenie, a,** blm.] czynność cz. **Pszczeć** i **Pszczyć.**

Pszczolarka, i, lm. **i** p. **Pszczelarka.**

Pszczolarski p. **Pszczelarski.**

Pszczolarz, a, lm. **e** p. **Pszczelarz.** <Od Pszczoła>

Pszczoli p. **Pszczelny.** Bart.: Klej P. ulów p. **Zasklep.**

Pszczolinka, i, lm. **i** zool. (andrena) *owad błonkoskrzydły, pszczołowaty, samotny.* <Od Pszczoła>

Pszczolniczy p. **Pszczelniczy**: Dziewięć lat upłynęło niedawno, odkąd powstało w mieście naszym muzeum pszczolnicze na Koszykach. <Od Pszczolnik>

Pszczolnik, a, lm. **cy** p. **Pszczelarz.**

Pszczolny p. **Pszczelny**: Życie rozbudziło ś. jak w pszczolnym ulu. Bał. <Od Pszczoła>

Pszczoła, y, lm. **y,** [**Pczoła**], †**Pczoła,** †**Pczeła,** [**Pcowa**] zool. (apis mellifica) *owad błonkoskrzydły, żądłowy, towarzyski.* Odmiany: P. afrykańska (a. Adansonii). P. czarna (a. unicolor). P. egipska (a. fasciata). P. północna (a. mellifica). P. włoska (a. ligustica): Pszczoły ś. roją. Troc. Matka pszczół. Troc. P. niepożyteczna. Troc. Dawniej mniemano, że matka tylko jest samicą, trąd samcem, a robocze pszczoły bez płci; lecz ostatnie też są samicami. Kluk. P. bączy, bąka, brzęczy. Dudz. Miodorodne pszczoły. Koch. W. Robotna P. Groch. Nie dbaj, choć P. kąsa, byleś miodu dostał. Kołak. Pszczoły podbierać, łaźbić. Trzyc. Pająk szuka jadu, P. miodu. Fred. A. Kto ma pszczoły, ma świat wesoły. Prz. Kto ma pszczoły i owce, ten ma co chce. Prz. P. miód zbiera i z pokrzywy. Prz. Nie dokuczaj pszczole, bo żądłem ukole. Prz. Kto pszczołom sprawi czapkę (przykrycie na ul), to one jemu suknię. Prz. Kto ma pszczoły, ten ma miód, kto ma dzieci, ten ma smród. Prz. Wszczął ś. naprzód szmer, potym gwar i krzyk wesoły,

jak w ulu pustym, kiedy weń wlatują pszczoły. Mick. Zdr. **Pszczółka, Pszczółeczka.** <P(SZ)CZOŁ/P(SZ)CZEŁ>

Pszczołojad, a, lm. **y, Trzmielojad, Kobuz pszczołokrad, [Jakamar]** zool. (pernis apivorus) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów.* <Pszczoła + *Jad, od Jeść>

Pszczołokrad, a, lm. **y** zool. p. **Pszczołojad.** <Pszczoła + *Krad, od Kraść>

Pszczołołupca, y, lm. **y,** × **Łupipszczoł** *złodziej pszczelny:* Pszczołołupcy. Klon. <Pszczoła + Łupca>

Pszczołowaty 1. bot.: Dwójlist P. p. **Dwójlist. 2.** zool.: Owad P. p. **Owad.** <Od Pszczoła>

Pszczołowiec, wca, lm. **wce** zool. (trichodes aparius) *chrząszcz pięcioczłonkowy z rodziny przekraskowatych.* <Od *Pszczołowy, od Pszczoła>

Pszczołowód, oda, lm. **ody** p. **Pszczelarz:** I drwale, i rybitwowie, i pszczołowody zbierali ś. po znaczniejszych osadach. Sienk. <Pszczoła + *Wód, WIOD/WOD>

[Pszczonóg, oga, lm. **ogi]** p. **Ognisko.**

[Pszczólny] p. **Pszczelny.** <Od Pszczoła>

Pszczółeczka, i, lm. **i** p. **Pszczoła:** Miodonośne pszczółeczki. Groch. <Od Pszczółka>

Pszczółka, i, lm. **i 1.** p. **Pszczoła:** Pszczółki pełnią miodem ule swoje. Przyb. P. pospolicie nie sobie miód zbiera. L. Złota mi P. zabrzęczy na kwietnej na błoni; a P. przysiędzie na świeży sasanek. L. **2.** *dawna gra w karty połączona z bzykaniem, gdy kto do renonsu lub kogo z grających kartę swą dla dobrania innej podsuwa.* Goł. <Od Pszczoła>

[Pszczyć, y, ył i P. ś.] p. **Pstrzyć.** <Zam. Pstrzyć>

[Pszemionczysko, a, lm. **a]** p. **Pszeniczysko.**

[Pszenca, y, blm.] p. **Pszenica.** <Z Pszenica>

[Pszeniączysko, a, lm. **a]** p. **Pszeniczysko.**

Pszenica, y, blm., †**Pszeńca, [Pszenca, Pszenka, Przénica, Pernica, Pyrnica]** bot. **1.** (triticum) *roś. z rodziny traw.* Gatunki: P. angielska, Kręgielkówka, egipska, wielokłosowa, marokańska, cudowna (t. turgidum). Objętka (t. sativum). P. orkisz, †P. łuskna, †Osypka, Szpelc, Szpełta, posp. Opatrzność (t. spelta). P. ozima, Ozimka (t. vulgare hybernum), z pododmianami: Gółka, Kosmatka i t. d. P. perz, ×Perzowatka (t. repens). P. polska, bł. Jarka egipska a. amerykańska, Sandomierka, P. sandomierska (t. polonicum). P. zwyczajna (t. vulgare) z odmianami: P. jara a. letnia (t. v. aestivum), Lodówka. P., najprzedniejsze ze wszystkich zboże; sandomierska jest biała, pospolita—żółta. Syr. W handlu zbożowym pierwsze gatunki pszenicy są: śklana, wysoko pstra i wcale biała. Mag. Przen.: Inaczej teraz stąpa, drogo pszenicę przedał. Kn. [O kobiecie napitej, której ś. chustka na głowie skręciła, mówią, że dobrze pszenicę sprzedała]. Gdzie P. nie rodzi, dobre i żołędzie. Pot. Dostanie sobie łaski, już ś. wszystko sporzy, już ś. zrodzi P., chociaż źle zaorze. Rej. Odmieniła ś. P. w kąkol. Birk. (omyliła go nadzieja. L.). Arwan katu jej piękność, posiałbym pszenicę wróblom, gdybym tak młodą wziął oblubienicę. Zabł (przywabiłbym gamratów. L.). Cudzą pszenicę ogania, a jego wróble piją. Rys. Pan Bóg pszenicę mnoży, a djabeł kąkol sporzy. Prz. Starsza P., aniżeli groch. Prz. Na jednejże ziemi P. i kąkol rośnie. Prz. **2.** P. turecka p. **Kukurydza. 3.** [Pszenice a. pieczarki] = *rodzaj grzybów.* Zdr. **Pszeniczka, [Pszeniczeńka].** <PSZ(ON)/PSZ(EŃ)>

Pszenicorodny *rodzący pszenicę:* Z wierzchu obsypała całe pasmo gliną pszenicorodną, gliną sandomierską. Scz. Pszenicorodne pagórki. Św. <Pszenica + Rodny>

[Pszeniczanka, i, blm.] *słoma pszenna po wymłóceniu ziarna.* <Od Pszenica>

[Pszeniczany] p. **Pszeniczny.**

[Pszeniczeńka, i, blm.] p. **Pszenica.** <Od Pszeniczka>

Pszeniczka, i, blm. p. **Pszenica:** Żołnierze są to wróbelki na cudzą pszeniczkę. L.

[Pszenicznik, a, lm. **i]** p. **Lin.** <Od Pszeniczny>

[Pszenicznisko, a, blm.] p. **Pszeniczysko.** <Od Pszeniczny>

Pszeniczno przys. od **Pszeniczny,** *obfitując w pszenicę.* L.

Pszeniczny, [Pszeniczany], Pszenny 1. przym. od **Pszenica:** Krupy pszeniczne. Sien. Pospolitym sposobem mówienia, gdy bez wszelkiego przydania chleb mianujemy, tedy jasna rzecz jest, że chleb P. rozumiemy. Kucz. Pszeniczna słoma. L. P. trunek bez chmielu. L. Niech nam rośnie to dziecię, jak P. kłos w lecie. Len Ukazywała ś. czasami twarz jego czerwona i pszeniczne wąsy, umoczone winem. Bał. (= *koloru pszenicy).* Twarzy pszenicznego koloru, włosa czarnego i kędzierzawego. Nies. **2.** bot.: Jęczmień P. p. **Jęczmień. 3.** zool.: Ździeblarz P. p. **Karzeł.** <Od Pszenica>

Pszeniczysko, a, lm. **a, [Pszenisko, Pszemionczysko, Pszeniączysko, Pszenicznisko]** *ścierniska, rżysko po pszenicy:* Na pszeniczysku, rzepisku jęczmień zwykł ś. dobrze zdarzać. Haur. <Od Pszenica>

Pszeniec, ńca, lm. **ńce, Psiennik, Dzwoniec, Krowia reź** a. Krowie żyto bot. (melampyrum). **Zbożokrów** *roś. z rodziny trędownikowatych.* Gatunki: P. fijoletowy a. gajowy (m. nemorosum) Dzień i noc zwany. P. łąkowy (m. pratense). <PSZ(ON)/P(SZ)EŃ>

[Pszenisko, a, lm. **a]** p. **Pszeniczysko.**

[Pszenka, i, blm.] p. **Pszenica.**

Pszennik, a, lm. **i** *kołacz, pierog pszeniczny a. jaglany:* Nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, szołodusze, pszennika, co wszystko z mąki a z jagieł zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. Star. <Od Pszenny>

Pszennotatarczany *pszenny z tatarczanym:* Grunt P. = *na którym udaje ś. pszenica i tatarka.* Przen.: Więc polski świecie P., nie sądź z okładek, nie dawaj przygany. Mick. (= *trudniący ś. uprawą pszenicy i tatarki).* <Pszenny + Tatarczany>

Pszenny 1. p. **Pszeniczny:** Mąka pszenna. Leop. Chleb P. Troc. **2.** fl.: Chluba pszenna = *brzozowa i rokitowa.*

†**Pszeńca, y,** blp. p. **Pszenica:** P. krochmalna, krowia. Troc. <Z Pszenica>

†**Pszeńcowy** przym. od **Pszeńca,** *pszeniczny:* Gromada pszeńcowa (acervus tritici). <Od Przeńca>

× **Pszmiel, a.** lm. **e** zool. p. **Trzmiel.**

Pszonak, a, lm. **i, Przonak, Goryczník, Gorczycznik** bot. **1.** a. bł. **Pszonka** (erysimum) *roś. z rodziny krzyżowych.* Gatunki: P. drobnokwiatowy a. lakowy a. lewkonjowy (e. cheiranthoides). P. czosnkowy, Czosnaczek, Czosnkowe ziele (e. alliaria). **2.** [P.] *rzod-*

kiew łopucha (raphanistrum lamprana). <P(SZ)ON/PSZ(EŃ)>

Pszonka, i, lm. i p. **Pszonak. 2.** p. **Psianka.**

Pszono, a, blm. *proso wymłócone, kaszywo prosiane:* Proso, póki w swych kiściach jest, prosem go nazywają, a gdzie będzie otłuczone, jagłami mianujemy, drudzy kaszywem prosianym, inni pszonem. Syr. W mażach łubianych wozili kozacy P. z Kaniowa do Lwowa. Zim. <P(SZ)ON/PSZ(EŃ)>

[Pśkać, a, ał] 1. *wybuchać śmiechem.* **2.** *kichać.* <Dźwn.>

[Pśkanie, a, blm.] czynność cz. **Pśkać.**

P. t. skrócenie = *pod tytułem.*

[Ptach, a, lm. **y]** p. **Ptak:** Na egipskie klnę ś. ptachy. Słow. <PT>

Ptactwo, a, × lm. **a** zb. p. **Ptastwo:** Nie słychać gwaru życia, tylko P. bujało. Krasz. <Od Ptak>

[Ptaczy] p. **Ptasi.** <Od Ptak>

[Ptaczysko, a, lm. **a]** m. i ni. p. **Ptak.** <Od Ptak>

Ptak, a, lm. **i, [Ptach, Ftach], † Piórak, † Pióroruch 1.** zool. (avis) *zwierzę ciepłokrwiste, jajorodne, oddychające płucami, pokryte pierzem, opatrzone skrzydłami.* Podział: Ptaki biegające, draby (ratitae, cursores); drapieżne (raptatores), które ś. dzielą na dzienne i nocne, sowy: dwuparzystopalcowe, łażące (zygodactyli); dzięciołowate p. **Dzięcioł**; kulonowate p. **Kulon**; kurowate a. kury, kuraki, grzebiące (gallinae s. rasores); osiadłe = *cały rok przebywające w tym samym miejscu;* płetwonogie (natatores), które ś. dzielą na: rudlonogie (steganopodes), blaszkodziobe (lamellirostres), długoskrzydłe (longipennes), krótkoskrzydłe (brevipennes) i bezlotne a. pingwiny (urinatores); podkasałe, brodzące a. szczudłowate (grallatores), które ś. dzielą na: kurodzioby (alectorides), czaplowate (herodiones), krótkopalce (struthionigrallae) i kuligowate (aegialites; przelotne p. **Przelotny**; P. rajski, latawiec (paradisea) = *ozdobny ptak wróblowaty z rodziny tej samej nazwy;* P. tułaczy = *przelatujący w jesieni i w zimie z miejsca na miejsce bez wszelkiej prawidłowości;* wróblowate (passeres), które ś. dzielą na: śpiewające (oscines), krzykliwe (clamatores), rozciętodzioby (fissirostres), stożkodzioby (conirostres), zębodzioby, wciętodzioby (dentirostres), cienkodzioby (tenuirostres) i lekkodzioby (laevirostres); wysiadkowe, gniazdowniki (insessores) = *ptaki po wykluciu ś. z jajka nagie, ślepe, długi czas nie ruszające ś. z gniazda, gdzie je rodzice pielęgnują;* wywodkowe, zagniazdniki (autophagae) = *po wykluciu ś. z jajka pokryte puchem, z otwartemi oczami, wkrótce opuszczające gniazdo i zbierające wskazany przez matkę pokarm.* P. polny, leśny, drapieżny, czasowy. Troc. P. deszczowy, P. popielaty. Troc. P. domowy. Troc. P. łowczy. Troc. P. śpiewający. Troc. Każdy P. według nosa swego śpiewa. Troc. P. drewniany, do którego strzelają. Troc. Iść na ptaki. Kn. W kuchni sprawić ryby, oporządzić ptaka, oprawić wołu. Wiel. W. Znać ptaka po pierzu. Troc. Znać ptaka po głosie. Rys. P. w klatce niewesoło śpiewa. Prz. Zły to P., co upuszcza; zły to P., co swe gniazdo plugawi. Rys. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. Rys. (niedźwiedź w lesie, a skórę jego przedajesz). Gdzie ś. dom pięknie świeci, tam każdy P. rad leci. Czahr. Ptakiem przelecieć = *lotem ptaka, w lot, piorunem.* Do niego onby rad ptakiem przeleciał. Pot. Ledwieby ptakiem ugonił Hana. Białob. Ptakiem do niej przyleciał. L. Kogo mają zjeść ptaki, tego ryby nie zjedzą. Prz. Ze złego ptaka złe potomstwo. Prz. W gaiku ptacy śpiewają. Len. Przen.: × W ptaki komu wpadać = *wmieszać ś. w jego sprawy, wejść w drogę, w paradę, pomylić, pokrzyżować mu szyki:* Trzeba nam częściej zazierać, żeby nam kto nie wpadł w ptaki. L. Jużem jednę kochankę dla niego porzucił, a jeszcze mi wpada w ptaki. L. Złą miał koło niej wartę, że mu dziś z boku wpadł kto inszy w ptaki. Pot. Pharnaks, wpadszy w ptaki Cezarowi, ruszył go z Egiptu. Chr. Przen.: † W ptaki wskoczyć = *postąpić nieroztropnie, bez rozmysłu; palnąć głupstwo; dać ś. usidlić.* Rej. Przen.: Około Tarnogrodu kilkunastu umyślnie pozostało, aby puścić czerwone ptaki. Sienk. (= *podpalić dom, wieś*). Przen. (o człowieku): P. niebieski = *próżniak, a jednak zawsze syty* (ptacy niebiescy nie orzą, nie sieją, a zbierają). Rzadki P. = doskonały urzędnik. Skar. (= *feniks, biały kruk*). Ir.: Piękneż to ptaki teraźniejsi mężczyźni. L. (= *ziółka, ananasy, ptaszki*). **2.** [P., Ptach] gatunek orła. **3.** [Ptaki] *pewna gra towarzyska:* Gra w ptaki. **4.** [P.] *członek wstydliwy męski.* **5.** astr.: P. rajski = *jedna z konstelacji południowych.* Sł. wil. **6.** myśl.: Ptaki przeoczają (= *uciekają przez sieć*), (o wodnych) wiosłują (= *pływają przy pomocy płetw*), kąpią ś. (= *tarzają ś. w piasku*), fruwają, latają, furkają (= *zrywają ś. do lotu*), brykają (= *nie trafione odlatują*), paprzą (= *grzebią*), wiszą (= *ważą ś. na powietrzu w jednym miejscu*), błądają (= *przenoszą ś. z miejsca na miejsce*), koczują (= *przybywają gromadą i dalej ciągną*), wędrują (= *odlatują*), jadą (= *lecą*), okrywają (= *siadają*). **7.** a. **Piesek** fl. *przy wyrabianiu browarek urznięty przy komlu kawałek browarki z oflisem.* Sł. wil. Zdr. **Ptaszek, † Ptaszk, [Ptaszk, Ptaszuszek, Ptaszka, Ptasik, Ptasiuk].** Zgr. **Ptaszysko, [Ptasisko, Ptaszyszcze, Ptaczysko].** <PT>

Ptak-ryba, ptaka-ryby, lm. **ptaki-ryby, Ptakoryba** × **Ptakoryb,** × **Ptaszoryba** *istota będąca na wpół ptakiem, na wpół rybą:* I za cóż znowu muszę nakształt ptaka-ryby trzymać ś. w powietrzu? Mick.

† Ptakoprawnik, a, lm. **i?:** Mówi ś. tam o ptakoprawnikach, sennikach, wróżnikach. Brk. <Ptak + Prawnik>

× **Ptakoryb, a,** lm. **y** p. **Ptak-ryba.** <Ptak + Ryba>

Ptakoryba, y, lm. **y** p. **Ptak-ryba:** Ze szczątków ryb i ptaków, jakie znajdzie w wykopalisku, ułoży nam ptakoryby, jakie nie istniały wcale. Bob. <Ptak + Ryba>

× **Ptakowaty** *podobny do ptaka; podobny do ptasiego.* Patol.: × Klatka piersna ptakowata, łódkowata, kurza, ptasia (pectus carinatum). <Od Ptak>

Ptakowróżbita, y, lm. **ci** *ten, co wróży z ptaków, augur:* Kalchas..., najlepszy z ptakowróżbitów. Ml. <Ptak + Wróżbita>

× **Ptakoznanie, a,** blm. *część zoologji traktująca o ptakach, ornitologja.* Sł. wil. <Ptak + Znanie>

Ptakoznawca, y, lm. **y** *znawca ptaków, ornitolog.* <Ptak + Znawca>

Ptakoznawczy przym. od **Ptakoznawca,** *ornitologiczny.* <Od Ptakoznawca>

Ptakoznawstwo, a, blm. *naukowa znajomość ptastwa, ornitologja.* <Ptak + Znawstwo>

Ptakozwierz, a, lm. e *istota podobna poczęści do czworonoga, a poczęści do ptaka:* Dziobak jest to istny potwór ptakozwierza. Sł. wil. <Ptak + Zwierz>

Ptapta, y, lm. y dziec. *ptak.* Zdr. dziec. **Ptaptuś**. <Ptak + Ptak>

Ptaptuś, a, lm. e p. **Ptapta**. <Od Ptapta>

Ptasi, × **Ptaszy**, [**Ptaczy**] **I.** przym. od **Ptak**: Ptasie gniazdo. Szrót P. Ptasie półko (p. Półko). O, by miał tyle sił, co dziecię, na ptasich skrzydłach jużby tu był. Zal. [Ptasie mleko] = *mleko makowe.* Przen.: Opływa we wszystko, tylko mu brak ptasiego mleka (= *tylko chyba rzeczy niemożliwej).* Żart.: P. raj = *gaj, lasek, park rozkoszny, rozbrzmiewający głosami licznego ptastwa.* **2.** anat.: Ostroga ptasia w mózgu (calcar avis). **3.** bot.: Ptasia głowa = a) p. **Ostrusznia**. b) p. **Wrzosówka**. Ptasie gniazdo a) p. **Gnieźnik**. b) p. **Marchew**. Język P. p. **Rdest**. Mięta ptasia p. **Muchotrzew**. Ptasie mleko = a) p. **Ptaszla**. b) p. **Przyklęk**. Ptasie oczko p. **Niezapominajka**. Ptasia ruta p. **Dymnica**. Ptasia stopa p. **Ptaszyniec**. Ptasia a. kwaśna wiśnia p. **Śliwa**. Ptasia wyka p. **Wyka**. Ptasie ziele p. **Mokrzyca**. Ptasia żob p. **Ligustr**. **4.** patol.: Klatka piersiowa ptasia (pectus carinatum). **5.** zool.: [P. król a. Ptasikról, Mysikról] (troglodytes parvulus) *gatunek ptaka:* Napotkał też ptasikróla, mizerną ptaszynę, która ś. kryje po dziuplach przed wzrokiem jastrzębi. Ork. <Od Ptach>

[**Ptasiątko**, a, lm. a] p. **Ptasię**. Deo.

[**Ptasiczek**, czka, lm. czki] p. **Ptasik**.

Ptasieć, eje, ał p. **Ptaszeć**: Zrazu uczuwasz najlżejszą lekkość, ptasiejesz, szukasz, kędy skrzydła twoje. Krasiń. <Od Ptasi>

Ptasienie, a, blm., czynność cz. **Ptasieć**.

[**Ptasię**, ęcia, lm. ęta] p. **Ptaszę**. Zdr. [**Ptasiątko**].

[**Ptasięcina**, y, lm. y] p. **Ptaszyna**.

[**Ptasik**, a, lm. i] p. **Ptak**. Zdr. [**Ptasiczek**].

[**Ptasina**, y, lm. y] p. **Ptaszyna**.

Ptasinóg, ogu, lm. ogi bot. p. **Ptaszyniec**. <Ptasi + *Nóg, od Noga>

[**Ptasisko**, a, lm. a] p. **Ptak**.

[**Ptasiuk**, a, lm. i] p. **Ptak**.

Ptastwo, a, × lm. a, × **Ptactwo** zb. *ptaki:* Wejrzyjcie na ptastwa niebieskie. Sekl. P. małe świergoce, śpiewa, gwarzy. Dudz. P. powietrzne, polowe. Troc. P. wodne, błotne. Dzikie P. = *dziczyzna, zwierzyna.* P. domowe = *drób.* Wiatr z południa zatym ćmę wielką ptastwa przygnał. Kochan. P. powietrzne. Wuj. Do swej gospodyni na wsi wszystko ś. P. zbiega. Skar. Kazał im ufać Temu, który P. niebieskie karmi. Birk. Po drzewie P. igra sobie wartkie. Klon. Domowemu to ptastwu taki ochmistrzyni wymyśliła ogródek. Mick. Dla ptastwa nie siać—głupstwo. Prz. Czy to tak woda szemrze w strumieniu? czy P. śpiewa, ukryte w cieniu? Len. Przen.: Żelazne P. kul przeleciało z straszliwym świstem między oficerami. Sienk. <Od Ptach>

Ptaszarnia, i, lm. e, **Ptaszkarnia**, **Ptaszecznik**, **Ptaszyniec**, **Ptasznik** *budynek, w którym ptaki utrzymują; kojec, klatka na ptaki, dzięciorek, kurnik,* pog. *gnojarnia:* Szczygieł między kanarki w ptaszarni zamkniony słabym głosem przetwarza melodyjne tony. Tremb. <Od Ptach>

Ptaszątko, a, lm. a p. **Ptaszę**. Bobr.

Ptaszeczek, czka, lm. czki p. **Ptaszek**. Bobr.

[**Ptaszeczka**, i, lm. i] p. **Ptaszka**.

Ptaszeć, eje, ał, p. **Ptasieć** *zamieniać ś. w ptaka.* L. <Od Ptaszy>

Ptaszek, szka, lm. szki **I.** p. **Ptak**: Wyleci słówko ptaszkiem, trudno ś. mu wrócić. Bach. (=*wypsnie ś.).* Ptaszkiem słówko wyleci, nie go nie cofnie, ani go dogoni. Pot. Co małym ptaszkiem do ksiąg wleci, tego największym wołem nie wyciągniesz. Rys. Frunął P. na swój daszek. Ptaszkowie spólny budują domek. Kor. Jako P. na roli, prześpiewałam dni płoche. Len. Przen.: Ranny P. = *człowiek wstający ze snu bardzo rano.* Przen.: *sztuczka, ziółko, ananas:* Sprawny z waści P. L. Mój pan synal czegóżby nie dokazał? jest to P. obrotny! L. Niby mazgaja udaje, ale poznałem ptaszka, jest z głupia frant. L. Znam cię dawno, ptaszku, ale mi kiedyś wpadniesz w sidła moje! L. A tuś, ptaszku, który rozkazu nie słuchasz! Pot. Żeń ś. z nią jak najprędzej, bo ten P. uleci. L. Upuściliście ptaszka. Jabł. Aha, mam cię, ptaszku! Gdy o mnie wzmianka była, tedy nieraz podkanclerzy powtórzył te słowa: Oj, to P.! Mat. Niebezpiecznego ptaszka wnet okuto w kajdany. Wiem, gdzie ten P. teraz ś. ukrywa. Błot. **2.** *szeregowiec w grze w piłkę „w metra".* **3.** *zabawa towarzyska, odbywająca ś. przy śpiewie:* Lata P. po ulicy, zbiera sobie ziarn pszenicy, a ja sobie stoję w kole i wybieram, kogo wolę." **4.** *zł. drążek z haczykiem na końcu, do wyciągania rzeczy z okien:* P. mi przyniósł to i owo. Grab. Zdr. **Ptaszeczek**. <Od Ptach>

Ptaszenie, a, blm., czynność cz. **Ptaszeć**.

[**Ptaszeńka**, i, lm. i] p. **Ptaszka**.

Ptaszę, ęcia, lm. ęta, [**Ptasię**, **Ptosie**], †**Pteniec** *pisklę ptasze:* Moda natury jest taka, że ś. nie odradzają ptaszęta od ptaka. Pot. Nędzne polne ptaszęta. K. G. Śpiewam sobie, jak P. przebudzone zrana. Rom. <Od Ptach>

×**Ptaszęci** p. **Ptaszęcy**: W lasach ucichła ptaszęcia pogłoska. Syrok. <Od Ptaszę>

Ptaszęcy, × **Ptaszęci** przym. od **Ptaszę**: Gniazda ptaszęce. Wad. Na powrót wiosny ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik miłosny. Wyb. Szmery musze i ptaszęca wrzawa. Mick. Umilknie P. śpiew. Zal. Przechodziła ją stokroć świeżością, urokiem i ptaszęcym weselem. Krasz. <Od Ptaszę>

†**Ptaszk**, a, lm. i, [**Ptaszk**] p. **Ptak**: P. na kuchnią. Troc.

[**Ptaszka**, i, lm. i] p. **Ptak**: Chcę być u ptaszki, tęskni kochanka, czeka mię miła. Goszcz. Gdy słomki ciągnęły, i pole nastanie na ptaszkę najpierwszą, starosta z kolei polował na wszystko. Pol. Ptaszko luba, mówisz za wiele. Kor. P... skrzydła... umoczy. Kon. P. gniazdeczko uściele. Kon. Zdr. [**Ptaszeńka**].

Ptaszkarnia, i, lm. e p. **Ptaszarnia**. Słow. <Od Ptaszek>

[**Ptaszkować**, uje, ował] *chwytać ptaszki.* <Od Ptaszek>

[**Ptaszkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Ptaszkować**.

Ptaszla, i, lm. e, **Ptasie mleko** bot. (albuea) *roś.*

Ptasznica, y, lm. e, †**Ptaśnica** **I.** forma ż. od **Ptasznik**. **2.** a. [**Ptaszniczka**, **Ptaszyna**] *strzelba na ptaki.* **3.** zool. (ornithomyia) *owad dwuskrzydły poczwarkorodny.* <Od Ptasznik>

Ptasznictwo, a, blm. **I.** *rzemiosło ptasznika, myśliwstwo ptasze, łowienie ptaków.* Kluk. Ptasznictwem ś. bawić. Troc. **2.** *hodowla, doglądanie*

ptaków, gospodarstwo ptasze. Troc. <Od Ptasznik>

[**Ptaszniczka, i,** lm. **i**] p. **Ptasznica.** <Od Ptasznica>

Ptaszniczy przym. od **Ptasznik** a. od **Ptasznictwo:** Rozmaite gatunki sieci ptaszniczych. Trzyc. P. gaik, gumienko, pólko. L. ×**P., ego,** lm. **owie** p. **Ptasznik:** P., co ptaki domowe, kury, gęsi opatruje, P. domowy. Kn. <Od Ptasznik>

Ptasznik, a 1. lm. **cy** a) *myśliwy ptaszy:* Lepszy to P. od ciebie. Troc. P. powinien mieć znajomość o rzeczach do ptasznictwa potrzebnych. Kluk. P. lepową różdżką ptaki zwodzić nauczony, zmyślał na oszukanie gaik gałęzisty, toż na rózgi polepił sok. Toł. P. cudnie piska, gdy ptaka zdradzić a ułowić chce. Kosz. P. w ciemnej gęstwinie stawiał sidła na ptaszki. Kras. P. często wołu zje, a wróbla złapi. Kluk. P. przepiórki wabi. Bals. Cesarz Henryk P. Nar. b) *handlarz ptaków:* Ptasznicy ptaków nie przedali. Troc. c) a. ×**Ptaszniczy** *ten, co ma staranie o ptakach domowych, hodowca drobiu:* P. ptaki domowe, gęsi, kury opatruje. Troc. **2.** lm. **i** a) p. **Ptaszarnia:** W ptaszniku kury, gęsi i insze ptastwo domowe chowają. Troc. b) [P.] *nazwa gry pewnej.* c) zool. (mygale) *pająk czteropłucny.* <Od *Ptaszny, od Ptach>

Ptasznikowy *należący do ptasznika:* Wymknął ś. jak ptak z rąk ptasznikowych. B. B. <Od Ptasznik>

†**Ptaszomówca, y,** lm. **y** *tłómacz od Pigmejów do żórawi.* Km. <Ptaszy + Mówca>

†**Ptaszoryba, y,** lm. **y** p. **Ptak-ryba:** P. jest skrzydlasta i z morza na powietrze wylatuje. Troc. Na morzu Oceańskim znajdują ś. ptaszoryby, które czasem z morza wylatują. Haur. <Ptaszy + Ryba>

Ptaszowieszczba, y, lm. **y** *wieszczenie z ptaków:* P., *augurium.* Otw. <Ptaszy + Wieszczba>

×**Ptaszowieszczek, czka,** lm. **czkowie,** ×**Ptaszowieszczołek,** ×**Ptaszowróżek** *u dawnych Rzymian, wróżący z lotu ptaków, augur.* Otw., Troc. <Ptaszy + Wieszczek>

×**Ptaszowieszczołek, łka,** lm. **owie** p. **Ptaszowieszczek.** Sł. wil. <Ptaszy + *Wieszczołek, od Wieszczyć>

×**Ptaszowróżek, żka,** lm. **żkowie** p. **Ptaszowieszczek:** Kalchas, P. najlepszy. Ml. <Ptaszy + Wróżek>

[**Ptaszuszek, szka,** lm. **szki**] p. **Ptak:** Eh! miłyż to P. Matl. <Od Ptaszek>

Ptaszy p. **Ptasi:** Orła ptaszym królem zowią. Trzyc. Wszystkiego tam obficie, mleka tylko ptaszego nie było na wety. Pot. Szrot P. Kluk. Myśliwstwem ś. bawił, ale tylko ptaszym, z sokołami i jastrzębami. Skar. †Każub P. p. **Każub.** Korytko ptasze p. **Korytko.** <Od Ptach>

†**Ptaszyca, y,** lm. **e** *samiczka ptasia.* Mur. <Od Ptach>

Ptaszyna, y, lm. **y,** [**Ptasina, Ptasięcina**] **1.** *ptak godny politowania:* Oj, daleko z za sioła zaśpiewała P. Len. O lichej tej ptaszynie, co w wieczornym chłodzie śpiewa sobie na kalinie. Len. Ze sercem trzeba jak z ptaszyną. Wysp. Przen.: Pierwej ś. postarać o klatkę, dopiero łowić ptaszynę *(=żonę).* Nie przyleciała z ptaszyn ani jedna. Słow. **2.** [P.] p. **Ptasznica.** Przen.: A co fuzyjka moja? niewielka P., a jak ś. popisała! Mick. Zdr. **Ptaszynka.** <Od Ptach>

Ptaszyniec, ńca, lm. **ńce 1.** p. **Ptaszarnia:** P., ptaszarnia, gdzie ptaki chowają domowe. Kn. **2.** bot. a. **Ptasinóg, Ptasia stopa** (ornithopus) *roś. z rodziny motylkowatych.* **3.** zool. (dermanyssus) *roztocz pasorzytny, napadający ptastwo domowe.* <Od Ptach>

Ptaszynka, i, lm. **i** p. **Ptaszyna:** Ptaszynki są to strzelby małego kalibru, w które kładzie ś. drobna kula. Mick. Ptaszynki dwie z zamkami szmelcowanemi w szarej osadzie. Kotb. <Od Ptaszyna>

Ptaszyńcowy przym. od **Ptaszyniec:** Gołąb P. Bobr.

Ptaszysko, a, lm. **a** p. **Ptak.**

[**Ptaszyszcze, a,** lm. **a**] p. **Ptak.**

†**Pteniec, ńca,** lm. **ńce** p. **Ptaszę:** Pan Bóg daje pokarm i pteńcom wranowym. Sak. K. (wronowym czyli krukowym pisklętom. L.). <Ros. ptenec>

Pterolit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy miki, z rodziny miki potasowej.* <Gr. ptéron + líthos>

!**Ptiwerk, u,** lm. **i?:** Za wiele ptiwerków wychylił i po schodach wywindować ś. nie mógł. Jeż.

Ptomaina, y, blm. chem. *trująca materja zasadowa, powstająca podczas rozkładu ciał zwierzęcych za życia lub po śmierci.*

[**Ptosie, ęcia,** lm. **ęta**] **1.** p. **Ptaszę. 2.** !P. w opiekę podda Panu swemu. Pśń. *(=kto ś.).* <Ptásie = Ptasię>

Ptru-u-u 1. p. **Prr. 2.** dziec. *koń.* <Dźwn.>

Ptyalina, y, blm. chem. *ferment nieorganizowany znajdujący ś. w ślinie,* ślinnik. <Łć. ptyalinum, od Gr. ptýō>

×**Ptyfeń, u,** lm. **e** p. **Tyfoń:** Chyba pędzelby skreślił te tiule, ptyfenie, blondyny, kaszmiry, perły, kamienie. Mick.

Ptyolit, u, lm. **y** *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, należący do zeolitów obfitujących w krzemionkę,* $(Ca, K_2\ Na_2)\ Al_2\ Si_{10}\ O_{24} + 5H_2O$.

Ptysiowy przym. od **Ptyś:** P. obwarzanek. Zap.

Ptyś, a, lm. **e** *ciastko parzone nadymane:* Papatacze, babki śmietankowe, ptysie, łódeczki. Zap. <Fr. petitfour>

×**Ptyzana, y,** lm. **y 1.** a. ×**Tyzana** *odwar z kaszy jęczmiennej, kleik, a. wogóle napój dawany chorym, zwłaszcza klejki:* P., tyzana, woda z jęczmienia, z owsa warzona. Troc. **2.** a. †**Ptyzanna** *mąka jęczmienna.* <Łć. ptisana, od Gr. ptisánē, ptíssō>

†**Ptyzanna, y,** blm. p. **Ptyzana:** P., mąka jęczmienna, *alica.* Mur. <p. Ptyzana>

[**Pu**] *ku:* Wyjrzała panna pu ogródkowi. Kolb. <Z Ku>

Publicysta, y, lm. **ści** *literat, dziennikarz, piszący w sprawach bieżących, w kwestjach na dobie, zwłaszcza natury politycznej, społecznej lub ekonomicznej; autor prac z zakresu prawa państwowego.* <Nm. Publizist, Fr. publiciste>

×**Publicystować, uje, ował** *być publicystą, zabawiać ś. w publicystę:* Cała galerja gospodarzy, przemysłowców i publicystujących magnatów. Bog. W. <Od Publicysta>

Publicystyczny przym. od **Publicystyka:** Powstanie stąd cała literatura z podkładem publicystycznym, a raczej dziennikarskim. Bog. W.

Publicystyka, i, blm. *piśmiennictwo publicystyczne; zakres działalności publicysty, publicystów:* Znakomity dziennik, trzymający przez lat kilka-

naście sztandar publicystyki niemieckiej. <Od Publicysta>

[**Publiczenie**, **a**, blm.] czynność cz. **Publiczyć.**

†**Publiczka**, **i**, lm. **i** p. **Publika**: Publiczki żadnej beze mnie nie odprawiali. Pas. <Od Publika>

Publicznica, **y**, lm. **e** *kobieta publiczna, prostytutka, wszetecznica.* Grusz. <Od *Publicznik, od Publiczny>

Publicznie przys. od **Publiczny**: Znieważył go P., przy wszystkich.

Publiczność, **i**, blm. **1.** rz. od **Publiczny**: Zasadą obrad jest ich P., to jest że król powoływał wszystkie uprawnione osobistości. Proch. Szkoła ta uzyskała prawo publiczności (= *przywileje przysługujące szkołom rządowym).* **2. a. Publika** *ludność zgromadzona, ludzie zgromadzeni w jakim miejscu, ogół, powszechność, zgromadzenie:* P. w kościele, w teatrze, w sądzie, na przechadzce. P. czytająca (=*ogół czytelników).* P. oklaskiwała artystę. Akrobata popisywał ś. przed publicznością. Na pogrzeb zebrało ś. wiele publiczności. Prześwietna publiczności! <Od Publiczny>

Publiczny *tyczący ś. publiki, dziejący ś. w miejscu otwartym, poza domem, jawny, ogólny, powszechny, ściągający ś. do wszystkich a. do wielu, dla każdego przeznaczony, nie prywatny, nie domowy:* Dla publicznych interesów przeszło pół roku nie byłem w domu. L. Prawo publiczne, *jus publicum.* Wyrw. Dom nasz od niejakiego czasu stał ś. publicznym: wszyscy do niego jakby na reduty uczęszczają. L. Nie uchodzi gdzieś wleźć w kątek; musiał w publicznym domie i na publicznej stanąć ulicy. L. Sprawy publiczne. Rozprawa publiczna. Miał publiczne obowiązki do spełnienia. Ochoc. Dobro publiczne. Kras. Porządek P. Droga publiczna. Zabawa publiczna. Na publicznej drodze trawa nie rośnie. Górn. Zasłudze jego złożono hołd P. Mr. Wystawić co na widok P. Doszedł do drugiej klasy i na tym ś. skończyła jego publiczna edukacja. Korz. Zakład, ogród P. Testament P. = *podyktowany dwom rejentom przy dwuch świadkach.* Kobieta publiczna =*trudniąca ś. nierządem, nierządnica, prostytutka, wszetecznica, kurwa.* Dom P. = *mieszkanie nierządnic, lupanar,* gm. *szopka.* Miejsce publiczne. Niektóre wiadomości o publiczno-prawnym stanowisku cudzoziemców. Balc. <Od Publica>

[**Publiczyć**, **y**, **ył**] *jawnie wobec pospólstwa łajać, kląć, wyzywać publicznie.* <Od Publika>

[**Publik**] *publicznie, jawnie:* P. siedzą z sobą na wiarę. Leżał P. dukat (=*na drodze).*

Publika, **i** **1.** blm. p. **Publiczność**: P. w teatrze, na przechadzce, na odczycie. Już niedźwiedź uczony przewraca koziołka, w publice śmiech wielki od kołka do kołka. Kam. Zasłona zapadła — koniec widowisku; P. bajazza wzywa po nazwisku. Kam. Noc razem ze świerszczem pieśń głuchą śpiewała, publiki nie było, a małpa ś. śmiała. Kam. **2.** † P. blm. *dobro powszechne, sprawa ogólna, interes publiczny, państwowy:* Jedna święta prywata, ta dziś najpłatniejsza u nas; nie baczą na to, iż jeśli P. zginie, prywata skakać musi, jako jej zagądą. Rej. Kiedy P. stroną sobie chodzi, prywata na nią, by kot na mysz, godzi. Rej. Często dla krwi publikę przemaga prywata. Pot. Uczynił ś. rzecznikiem wrzkomo na obronę dobra pospolitego, a pod pokrywką publiki tai zawziętość rozerwania sejmu. Koch. W. **3.** ×P., lm. **i**, × **Publikum** *zgromadzenie publiczne, zjazd publiczny, festyn; wielki świat, szeroki świat, bywanie na świecie:* Walne publiki, kompanje, asamble. L. Odpustowa, kiermaszowa a. jarmarczna P. L. Po kościołach, po rynkach, ulicach, pod zjazdy i publiki córkę prezentuje. Opal. Gdy ś. wszystko na wielki festyn sporządzało, nieprzyjaciele, korzystając z tych publik, upatrzyli czas do oblężenia zamku. Nar. Prostak jeden słabego rozumu i głowy przyjechał na publikę raz był do Warszawy. Min. Jeśli u nas na partykularzu tak wiele nasłuchać ś. można, cóż dopiero na tak wielkiej publice? L. Beliza przedsięwzięła porzucić publikę, a udać ś. na wieś. Węg. Na publikach mnie wszędzie znają i kochają. L. Dla uroczystości świątecznej w przeszły poniedziałek P. być nie mogła, która przed uroczystością Bożego Ciała zwykła bywać, na której bywaliście Waszmość i każdy człowiek pospolity. Wej. Wyjechał na publikę. Troc. Z wielką publiką to ś. odprawuje. Troc. Tę kamienicę od gości podczas wielkich publik uwolniono. Troc. **4.** [P.] *zgorszenie publiczne, skandal, wstyd:* Publike i hańbe robi. **5.** [P.] *przezywanie szpetne, łajanie.* **6.** [P.] *kobieta publiczna, nierządnica, kurwa, prostytutka, wszetecznica.* Zdr. † **Publiczka.** <Łć. publica>

Publikacja, **i** **1.** blm. p. **Publikowanie. 2.** lm. **e** *utwór piśmienny świeżo wydany, wydawnictwo:* Z publikacji warszawskich ilustrowanych Album Wilanowskie miłym jest zjawiskiem. Krasz. Publikacje francuskie. <Łć. publicatio>

Publikan, **a** **1.** †P., lm. **y** *publikowany, potępiony.* Mrow. **2.** × P. p. **Publikanin.**

Publikanin, **a**, lm. **anie**, × **Publikan** u daw. Rzymian *dzierżawca dochodów publicznych;* przen. *poborca, zdzierca.* Sł. wil.

Publikański przym. od **Publikanin.**

Publikować, **uje**, **ował**, [**Kublikować**] **1.** *ogłaszać, obwieszczać, wydawać na światło dzienne:* Starali ś. o to, aby te artykuły dostatecznie były publikowane abo rozsławione na kazalnicach. Baz. Zastałem chaos w tej kancelarji, żadnego protokułu, ukazy niektóre niepublikowane zalegały. Bukar. P. swoje utwory literackie (= *ogłaszać drukiem).* **2.** [P.] = a) *znieważać publicznie słowem.* b) *wywoływać z ambony w celu zgromienia.* **P. ś.** *pokazywać ś. publicznie, afiszować ś.:* Może on wcale nie zechce P. ś. z nią na ulicy. Zap. <Od Publika>

Publikowanie, **a**, blm., **Publikacja** czynność cz. **Publikować.**

× **Publikum**, nieod. **1.** p. **Publiczność. 2. Publika.** <Łć. publicum, od publicus>

1. Puc, **a**, lm. **e** **1.** a. † **Puska** *wargi, usta, gęba, policzek:* P., ostatnia część warg. Dudz. (= *usta do całowania wypięte,* posp. *dzióbek). Defigere alicui osculum,* całować, wyciąć komu P.—niektórzy mówią. Mącz. 2. a. [**Puczka**] *brzuszcz:* P. palca. **3. a. Puca** *człowiek pucołowaty, odętej gęby, butryn, pyza.* **4.** *kawał gruby:* P. chleba=*pajda, glon, partyka.* Z dachu zleciał P. muru =*pecyna, gruda.* P. gliny = *buła, bryła, pecyna.* Zdr. **Pucek.**

2. Puc w. **1.** *pęc! pac! bac! bęc! brzdęk! chlast! chlap! łup! rym!:* Bierze sygnet i P. go na ziemię! **2.** [P. go P.] = *szczucie, psa, huzia!* <Dźwn.>

Puca, **y**, lm. **y** **1.** *twarz tłusta, pucołowata, nabrzmiała.* **2.** m. i ż. p. **1. Puc**: Siedzi sowa, odęła ś., jak P. Zdr. [**Pucka**].

[**Pucać**, **a**, **ał**] p. **Puczyć.**

× **Pucałowato** przys. od **Pucałowaty.** L.

× **Pucałowaty** p. **Pucołowaty.**

[**Pucanie**, **a**, blm.] czynność cz. **Pucać.**

Pucaty p. **Pucołowaty**: Mała, pucata Mańka.

Orzesz. Chłopak nasz spory już, P., rumiany. Orzesz. <Od Puca>

Pucek, cka, lm. **cki I.** p. **Puc:** Żonać ręką gębę puckowi zawali i przy boku precz ś. oddali. Petr. (nie dać ś. całować, P. bowiem zowiemy ostatnia część warg. Petr.). Pucki, *bucculae.* Kn. Pucki u kur=*dzwonki, brody, bródki.* Kokosze żeby były głów sporych, grzebieni wyniosłych, z puckami wiszącemi. Haur. W wodzie tak długo siedzieć, póki u palców i nóg pucki marszczyć ś. nie będą, *summitates.* Syk. *Buccas ambas inflare,* odąć ś., puckiem być. Mącz. *Pupulus,* chłopeczek, P. też niektórzy mówią. Mącz. Już jak P. ś. kwili, gdy z rączek lalusia padła, co dla zabawki dała mu matusia. Toł. Szkoda go, taki P.! Zabł. **2.** u owocu = *miejsce na nim, gdzie był kwiat.* Dudz. <Od 1. Puc>

†**Pucełowaty** p. **Pucołowaty.** Troc. <Od 1. Puca>

Pucer, a, lm. **rzy I.** fortep. p. **Polerownik. 2.** kol. p. **Czyściciel.** <Nm. Putzer>

Puch, u, lm. **y I.** P. na gęsi, łabędziu i t. p. =*piórka krótsze, drobniejsze, miękkie, więcej kosmyków, niżeli pręcika mające.* L. Sen ś. nie zdarzył, chociaż miękkie puchy, w szytych pościelach leżąc, zagrzewały duchy. Mor. Przen.: Rozbić w P. *(=w perzynę, w drobiazgi, na miazgę).* Przen.: *posłanie puchowe, bety:* Przekłada nad miękki P. spoczynek w barłogu. L. Sen luby od puchów łabęcich i złocistego łoża ucieka. L. Na łóżku dnia białego na puchu czekał. Brud. Pan ś. kręci na puchu, chłop zasnął na macie. Nar. Ziewają długo na puchach panowie. Szymon. Przen. *przykrycie puszyste, pierzyna:* Drzewo malowniczo wznosiło ś. na miękkim puchu zielonej murawy. Korz. Na ogrodzie wzdymały ś. puchy śniegowe. **2.** †P. *mech, meszek, włosie młode:* P. na twarzy. L. Złotemi malowany puchy Kupido. Tw. **3.** †P. *puchanie, buchanie, wybuch, wyziew, oddech:* Rumaki z nozdrzy pryskają pełne iskier puchy. Pot. Dawał z siebie puchy tak smrodliwe, że być nie może nic zaraźliwszego. Lubom. Powiadają, że ś. rodzą komety z wilgoci i puchów ziemskich, które wyciągane bywają z ziemi mocą słoneczną. Lat. Przen.: *napuszoność, pycha, nadętość, duma:* Królewskim jakimś puchem nadęci. Fal. **4.** [P., **Puk**] *stęchlizna, zaduch, smród.* **5.** †P. *fala, wał, bałwan morski:* Szalone morze to nas na wysoko popiętrzone wypędzało puchy, to w swoje pochłonąć nas chciało przepaści. Troc. **6.** gór.: P., puchy = *powietrze zepsute, smrodliwe w kopalni, z różnych wyziewów i rozkładu istot organicznych powstałe, zaduch:* Szyb dla puchów (wypuszczania). Łab. Zdr. **Puszek.** < PUCH / PYCH / PYSZ>

[**Puch!**] *odgłos uderzenia siekiery w drzewo.* <Dźwn.>

Pucha, y, lm. **y I.** p. **Puszka. 2.** gm. *policzek odęty, twarz nabrzmiała; gęba, pysk, lampa, japa, cyferblat:* Odejdź, bo strzelę w puchę! *(= rąbnę w pysk).* Przen.: Musieliśmy przez wzgląd na obrzękłość nosa nazwać tego pana Romualda puchą. Budz. **3.** [P.] *otwór w drabinach kopnych (w wielkich wozach drabiniastych, w których niema szczebli, a miejsce ich zastępują powrozy).*

I. Puchacz, a, lm. **e** p. **Puhacz.** Troc., L. <Z Puhacz>

2. Puchacz, a, lm. **e** *człowiek nadęty, napuszony.* <Od Puchać>

I. Puchać, a, ał p. **Puchnąć.** <PUCH / PUSZ / PYCH/PPSZ>

[**Puchać, a, ał**] *wąchać* (por. Pąchać). <Dźwn.>

2. Pachać, a, ał] *wydawać głos właściwy głuszcowi.* Sp. <Dźwn.>

Puchanie, a, blm., czynność cz. **Puchać.**

[**Puchaty**] p. **Pyzaty.** <Od Pucha>

Puchar, a, lm. **y** p. **Puhar.** Troc., L. <p. Puhar>

Pucheryt, u, lm. **y** *minerał z gromady saletrowców, z rzędu arsenjanów,* Bi VO_4.

Puchlina, y, blm., **Spuchlina,** [**Puchlizna**] **I.** patol.=a) *nasiąknięcie tkanek surowicą i obrzęknięcie wskutek tego.* b) *nagromadzenie ś. płynu surowiczego w jamie ciała:* P. brzuszna (hydrops ascites), jajowodu (hydrosalpinx), kaletki maziowej (hygroma bursae), macicy (hydrometra), opłucna (hydrothorax), opłucna z odmą (pneumohydrothorax), osierdzia, osierdziowa, !wodoosierdzie (hydropericardium), otorbiona (hydrops saccatus), pępka (hydromphalus), pochewki ścięgna (hydrops tendovaginalis), podskórna a. ×zaskórna (anasarca), stawowa, ×wodostawie (hydrarthros), wodna (hydrops), zastoinowa. **2.** wet.: P. owiec (cachexia hydropica ovium), stawowa. <Od *Puchły, od Puchnąć>

Puchlinny p. **Puchlinowy.** <Od Puchlina>

Puchlinowy, Puchlinny patol. przym. od **Puchlina** (hydropicus): Stulejka puchlinowa (hydrophimosis). <Od Puchlina>

[**Puchlizna, y,** blm.] p. **Puchlina.**

× **Puchlnić, i, ił** p. **Pulchnić.** <Od Puchlny>

× **Puchlnieć, eje, ał** p. **Pulchnieć.** Troc. <Od Puchlny>

× **Puchlnienie, a,** blm. **I.** czynność cz. **Puchlnić. 2.** czynność cz. **Puchlnieć.**

× **Puchlno** przys. od **Puchlny:** Nasienie przykryć ziemią, nie natłaczając, aby P. było. Trzyc.

× **Puchlność, i,** blm., rz. od **Puchlny:** Wilgoć bujność i P. ziemi czyni. Trzyc. P. chleba, ziemie. Troc.

× **Puchlny** p. **Pulchny:** Drożdży używają do ciasta, żeby puchlniejsze było. Syr. Chleb P. Troc. Chleb P. wysoki. Sien. Z takowej pszenicy, na której subtelna, bywa ciasto lipkie, puchlne, i narasta go wiele. Trzyc. Drobienie ziemi potrzebne, aby ś. stała puchlna i subtelna. Trzyc. Najprzedniejsze bywają role w puchlnej ziemi. Otw. Czynić ziemię puchlną. Troc. <Od *Puchły, od *Puchleć>

[**Puchnać, a, ał**] dziec. *spać, lulać.* <Z Spiuchnać>

[**Puchnanie, a,** blm.] czynność cz. **Puchnać.**

Puchnąć, chnie, chnął a. **chł** nied. **I.** *napuchać, opuchać, odymać ś., wzdymać ś., nabrzmiewać, obrzmiewać; dostawać puchliny:* Puchnie palec, ucho. Kn. Puchnę, puchlinę chorobę mam abo mieć poczynam. Kn. **2.** fl. (o wodzie) *wzbierać, podnosić ś., przybierać ś.* <PUCH/PUSZ/PYCH/PYSZ>

× **Puchnąć, nie, nął,** nied. × **Puchać I.** *buchnąć, wybuchnąć, strzelić, zionąć:* Patrz, jak płomień Etna w górę pucha. Pot. Puchające ogień woły, abo ogień z wołów puchający. Kn. **2.** *mocno i głośno odetchnąć, chuchnąć, zionąć:* Niejedenże podpiwszy pucha dziś u stołu. Pot. Kto czosnek jadł, czosnkiem pucha, a kto cynamon, taż mu wonia z ust wychodzi. Skar. Przen.: Tak on sławy szukał, że na pogańswo sercem puchał, ręką pukał. Pot. *(= fukał).* Nadętością pycha puchnie. Brud. Przen.: Tak już panowie mieszczanie puchają, że niezadługo zechcą pańskie osiadać krzesła. L. *(= puszą ś., nadymają ś., zadzierają nosa, unoszą ś. pychą).* **3.** [P.] *dmuchnąć,*

powiać, zadąć: Wołek pucha. Wiatr pucha. <Od [Puch], Dźwn.>

Puchnienie, a, blm. p. **Puchnięcie.**

Puchnięcie, a, blm., **Puchnienie** czynność cz. **Puchnąć.**

×**Puchnięcie, a,** blm., czynność cz. ×**Puchnąć.**

Pucholc, a, lm. **e** (Puc-holc) szew. *narzędzie do gładzenia obcasów,* ogładzik. <Nm. Putz + Holz>

Puchowato przys. od **Puchowaty.**

Puchowaty *podobny do puchu:* Kudełki pomięte, puchowate i miękkie. Dyg. <Od Puch>

Puchowicznik, a, lm. **i** bot. p. **Guzikowiec.** <Od *Puchowiczny, od Puchowy, od Puch>

Puchowiec, wca, lm. **wce** bot. (ochroma) *roś. z rodziny ślazowatych.* <Od Puchowy>

× **Puchowniczka, i,** lm. **i** p. **Puchówka.** Słow. <Od *Puchownica, od *Puchownik, od *Puchowny, od Puch>

Puchowy przym. od **Puch:** Gęś puchowa. L. Pościel puchowa. Susz. Ja sobie w puchowym łożu dobrze zasypiać będę. L. Matka synaczkowi o kilka poduszek puchowych musi ś. starać. Glicz. Przen.: Teraźniejszy młodzian, P. kawaler. L. (*=pieszczoch, bezkost, niewieściuch*).

Puchówka, i, lm. **i,** × **Puchowniczka** *poduszka puchowa; pierzyna:* Z puchówek pierze śnieżące. Słow. <Od Puchowy>

Puchubel, bla, lm. **ble** stol. *hybel do ostatecznego wygładzenia po wierzchu drzewa, aż do połysku.* <Nm. Putzhubel>

Puchurcowy bot. przym. od **Puchurzec:** Orzechy puchurcowe (fabae pecurim s. pecurides).

Puchurzec, rca, lm. **rce** bot. (nectandra) *roś. z rodziny wawrzynowatych.* <?Od *Puchura, od Puch>

[**Pucia, i,** lm. **e**] *dziecię a. dziewczak pucołowaty.* <Piesz. od Puca>

[**Pucie, a,** blm.] czynność cz. **Puć.**

[**Puciepki, ek,** blp.] *gatunek śliwek dzikich.*

[**Pucier, a,** lm. **y**] p. **Puciera.**

[**Puciera, y,** lm. **y, Puciora, Pucier, Pucierz**] *cebrzyk z nogami, w którym ś. mleko klaga na ser, i żętycę przechowuje.* <p. Bucior>

[**Pucierz, y,** lm. **e**] p. **Puciera.**

[**Puciora, y,** lm. **y**] p. **Puciera.**

[**Puciu**] p. **Heciu peciu.** <Okrzyk>

Pucka, i, lm. **i 1.** p. **Puca. 2.** *dziewczyna pucołowata, pyzata.* **3.** *krótki odrzynek drzewa obłego osadzonego na stylisku—do ubijania ziemi.* **4.** [P.] *pałka, tłuczek.* **5.** p. **Posult. 6.** kam. *młotek sześcienny żelazny na trzonku drewnianym.* <Od 1. Puc>

[**Puckać, a, ał**] **1.** *uderzać, bić, jakby kto drzewo rąbał.* **2.** *miażdżyć:* P. jabłka. <Od 2. Puc>

[**Puckanie, a,** blm.] czynność cz. **Puckać.**

†**Puckarz, a,** lm. **e, Hawer, Rębacz** gór. *robotnik w chodniku kopalni, płatny od wymiaru, na ugodę, tak zwany od pucki czyli młota, którego w robocie klinomłotowej ś. używa.* <Od Pucka>

Pucki, cek, blp. **1.** u kóz i świń, *wyrostki brodawkowate na szyi,* dzwonki. **2.** *płatki pod dziobem kogutów i kur* (paleae). **3.** [P.] *pączki na drzewach.* Droh. **4.** *podróbki wieprzowe.* <Od Pucek>

Puclap, u, lm. **y** szkl. *gałganek do czyszczenia szyb.* <Nm. Putzlappen>

[**Puclek, a,** lm. **i**] *sługa oficerski czyszczący ubranie.* <Nm. Putzpfleg>

× **Pucmacherka, i,** lm. **i** *korneciarka, modniarka, magazynierka:* Łazarewiczowa, Rogulska i Ledona — najpierwsze pucmacherki, czyli korneciarki. T. K. <Nm. Putzmacherin>

Pucmajsel, sla, lm. **sle,** blach., *kawałek stali do wybijania otworów w blasze.* <2. Puc + Majsel>

Pucmaszyna, y, lm. **y** mł. *przyrząd w młynie do ostatecznego oczyszczania ziarna.* <Nm. Putzmaschine>

[**Pucnąć, nie, nął**] **1.** *uderzyć:* Baran go pucnon rogami. **2.** w rękę = *pocałować.* <Od 2. Puc>

[**Pucnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pucnąć.**

Pucobut, a, lm. **y** p. **Pucybut:** Tym sposobem P. został księdzem. Rog. <Nm. putzen + But>

Pucolana, y, blm. **1.** bud. *popiół wulkaniczny, przymieszywany do zaprawy wapiennej w miejsce piasku.* **2.** min. *piasek wulkaniczny rozmaitej grubości, pochodzący z Wezuwjusza, a używany do wyrabiania cementu hydraulicznego.* <Włos. puzzolana>

Pucołowato przys. od **Pucołowaty.**

Pucołowaty, [**Pucałowaty, Pucaty, Puculowaty**], †**Pucelowaty** *mający odęte usta, tłuste policzki, pyzaty:* Pucołowaci, wypukłych czeluści. Mącz. <Od Puca>

Pucować, uje, ował 1. *wycierać do czysta, czyścić, chędożyć:* P. karabin, konia, buty. **2.** P. cegłę = *gładzić powierzchnię cegły.* **3.** [P.] *stroić:* P. sobie włosy. **4.** [P.] *tynkować.* **5.** [P.] *obsługiwać:* On pucuje kapitana. **6.** *zajadać, zawijać, pałaszować, młócić, ćwiczyć, repetować:* Majster dopadł psa, co mu klajster pucował. **7.** garb. p. **Czyścić.** <Nm. putzen>

Pucowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Pucować. 2.** węgl. p. **Pucówka.**

Pucownik, a, lm. **cy** węgl. *pociasek do obgarniania sztuki przy pucowaniu milerza.* <Od *Pucowny, od Pucować>

Pucówka, i, blm. **1.** [P.] *złajanie, zbesztanie, buzowanie:* Dać komu, dostać pucówkę. **2.** *baty, basarunek, futrówka, łaźnia:* Dać komu pucówkę. **3.** węgl. a. **Pucowanie** sztuki = *czyszczenie milerza po wytleniu i ostudzeniu, a mianowicie poruszenie okrywki sprysakiem i zgarnianie jej grabiami i pocioskami.* <Od Pucować>

[**Puculec, lca,** lm. **lce**] *deska do czyszczenia noży.* <Nm. Putzholz>

[**Puculowato**] przys. od **Puculowaty.**

[**Puculowaty**] p. **Pucołowaty.**

Pucybut, a, lm. **y, Pucobut 1.** *czyściciel butów, fagas.* **2.** [P.] *brudas.* <Nm. putzen + But>

†**Pucz?:** Rzeki, z wierzchołków skał spadając, kamienie wielkie toczą, P. sobie działając. Stryjk.

[**Puczać, a, ał, P. ś.**] p. **Puczyć.**

Puczeć, y, ał p. **Pęcznieć.** <PUK/PUCZ>

[**Puczanie, a,** blm., **Puczanie ś.**] czynność cz. **Puczać.**

Puczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Puczeć. 2.** [P.] czynność cz. **Puczyć.**

[**Puczery, ów,** blp.] *szczypce.* <Nm. Putzschere>

[**Puczka, i,** lm. **i**] **1.** p. **1. Puc. 2.** *dłoń, garść.* **3.** *tyle, ile ś. w garść zmieści:* P. mąki.

× **Puczno** przys. od **Puczny.**

× **Puczny,** × **Puczysty** *pękaty, nabrzmiały, rozdęty.* Sł. wil. <PUK/PUCZ>

Puczuk, u, lm. **i** bot. p. **Kost.**

[**Puczwartek, tka,** lm. **tki**] p. **Półćwiartek.** <Z *Półczwartek, z Półćwiartek>

[**Puczyć, y, ył**] **1.** *męczyć, gnieść.* **2.** *wydawać głos właściwy puszczykowi i sowie.* [**P. ś., Puczać**] *nadymać ś.* <PUK/PUCZ>

× **Puczysty** p. **Puczny.**
[**Puć, puję, puł**] p. **Płóć.** <p. Płóć>
[**Pućka, i,** lm. **i**] zool. = **Pójdźka.** Przen.: *człowiek o sowiej, to jest krótkiej, pucołowatej twarzy.* <Od Pucia>
[**Pućkać, a, ał**] *wydawać głos właściwy sowie pućce.* <Od Pućka>
[**Pućkanie, a,** blm.] czynność cz. **Pućkać.**
[**Puć, Puć!**] *głos sowy pućki.* <Dźwn.>
[**Pućwiartek, tka,** lm. **tki**] p. **Półćwiartek.** <Pó(ł)ćwiartek>
1. Pud, a, lm. **y** *jednostka wag rosyjskich, obejmująca 40 funtów rosyjskich, co czyni 40,32 funta nowopolskiego:* P. jest wagą 40 funtów, dotychczas jeszcze w Rosji używaną; była i w Litwie. Cz. Z kartanów pod wagą i pudy umieć strychować. Tw. Zdr. × **Pudek.** <Ros. pud>
2. Pud, u, lm. **y, Puda** *w młynie, strych podwyższony do składania worów przy koszu, na którym zboże nasypują.* L. Zdr. **Pudek.**
Puda, y, lm. **y** p. **2. Pud.**
Puddyng, u, lm. **i 1.** = **Plumpuding,** *budyń.* **2.** min. *zlepieniec, w którym odłamki skalne są kuliste, jajkowate i soczewkowate,* r u m o l e p. <Ang. pudding>
Pudek, dka, lm. **dki 1.** p. **Pud.** L. **2.** × P. *jednostka wagi = 14 funtom.* Troc. <Od Pud>
Pudel, dla, lm. **dle** zool. *rasa psa o kędzierzawej wełnie.* Pudle psy pospolicie mierne, bardzo kudłate, do nauczenia wszystkiego najsposobniejsze. Kluk. Zdr. **Pudelek, Pudlik.** Zgr. **Pudlisko.** <Nm. Pudel>
Pudelek, lka, lm. **lki** p. **Pudel.**
Pudełczarka, i, lm. **i** *robotnica wyrabiająca pudełka.* <Od *Pudełczarz = Pudełkarz>
Pudełeczko, a, lm. **a** p. **Pudło:** P. z papieru. Przędz. W pudełeczku drewnianym jakim przystojnym, zamczystym chowają. Pim. <Od Pudełko>
Pudełkarski przym. od **Pudełkarz.**
Pudełkarstwo, a, blm. *rzemiosło pudełkarza.* <Od Pudełkarz>
Pudełkarz, a, lm. **e** *ten, co robi pudełka.* <Od Pudełko>
Pudełko, a, lm. **a 1.** p. **Pudło:** Pudełka wyginane do chowania drobnych rzeczy bywają sosnowe, jodłowe. Kluk. Nastawiali różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. L. Przyjmij to P., w którym jest pierścień drogi. L. Puszek a. kielichów nie mają, ale w lada jakim naczyniu słomianym a. pudełku najśw. sakrament chowają. Sak. Głośny bęben za górą, a kiedy do nas przyjdzie, alić jak P. Rys. Żart.: Pierwszy raz zapakowany do pudełka, kawaler odetchnął w nim. Krasz. **2.** *tyle, ile ś. mieści w pudełku:* P. stalek (*= 12 tuzinów*). **3.** daw. *podatek 16 garncy miodu pobierany z borów królewskich,* k u n n e, k u n o w e: Z borku, to jest 60 barci, trzeba było dać P. (16 garncy), za pół borku — pół pudełka, a za ćwierć — rączkę (6 garncy) miodu. Chl. <Od Pudło>
Pudełkowaty *mający postać pudełka.* Rost. <Od Pudełko>
Pudełkowe, ego, blm. *opłata od mięsa koszernego:* Od koszernego mięsa P. płacim. Orzesz. <Od Pudełkowy>
Pudełkowy przym. od **Pudełko.**
Puder, dru, lm. **dry 1.** *proszek zbożowy delikatny, zaprawiony pachnidłem, używany jako bielidło.* **2.** *cukier miałki.* **3.** hut. *miałki węgiel brzozowy do posypywania odformowanej formy na odlew.* Łab. <Fr. poudre>
Pudercukier, pudercukru, blm. cukier. *cukier tłuczony i przez sito jedwabne bardzo miałkie przesiewany.* <Puder + Cukier>
Puderkasta, y, lm. **y** cukier. *skrzynka napełniona pudrem krochmalu, w którym odformowywa ś. cukierki.* <Nm. Puderkaste>
Puderklozet, u, lm. **y** *klozet z stolcem, proszkiem torfowym odwanianym.* <Puder + Klozet>
Puderman, u, lm. **y** = **Podwłośnik;** *peniuar:* Bo nie mógł wyjść spotykać w tkackim pudermanie, wdział więc jak mógł najprędzej widzialne ubranie. Mick. Zdr. **Pudermanik.** <Z Pudermantel>
Pudermanik, a, lm. **i** p. **Puderman:** Potym rzuciła na gors pannie P.
Pudermantel, tla, lm. **tle** p. **Puderman.** <Nm. Pudermantel>
Pudersak, a, lm. **i** hut. *worek z pudrem do posypywania formy.* <Nm. Pudersack>
[**Pudla, i,** lm. **e**] *skrzynia w młynie.*
Pudlanka, i, lm. **i** *córka pudla:* Kundel, kusy mój kolega, co w szlufierskim wózku chodził, czy z pudlanki ś. nie rodził? Fred. A. <Od Pudel>
Pudlarski przym. od **Pudlarz:** Narzędzia pudlarskie. Walce pudlarskie (*= ciąg walców w pudlingarni, do walcowania lup a. kolb na rygle).*
1. Pudlarz, a, lm. **e** *hodowca pudli:* Karo, hop!... zawołał P. Prus. <Od Pudel>
2. Pudlarz, a, lm. **e, Pudler** hut. *robotnik przy piecu pudlowym w pudlingarni.* <Nm. Puddler>
3. Pudlarz, a, lm. **e** myśl. *lichy strzelec, ciągle pudłujący.* <Od Pudło>
[**Pudlasty**] *krzewiasty, rozgałęziony.* <Od Pudło>
Pudler, a, lm. **rzy** p. **2. Pudlarz.** <Nm. Puddler>
Pudlica, y, lm. **e** *samica pudla.* <Od Pudel>
Pudlik, a, lm. **i** p. **Pudel:** Pomagała jej w uczeniu sztuczek dorastających pudlików. Bał. <Od Pudel>
Pudling, u, lm. **i** hut. p i e c p u d l i n g o w y a. p i e c p u d l o w y *piec płomienny do fryszowania żelaza przez topienie surowizny i przerabianie jej drągami dla przygotowania tym sposobem żelaza pod młot.* <Ang. puddling-furnace>
Pudlingarnia, i, lm. **e** hut. *zakład, gdzie w piecu pudlingowym żelazo fryszują, a następnie poddają pod młot i walce pudlowe.* <Od Pudling>
Pudlingować, uje, ował, Pudlować żelazo = *oczyszczać w pudlingu surowiec z węgla, siarki, fosforu i znacznej części żuzla i tym sposobem zamieniać go w żelazo kute, sztabowe,* ś w i e ż y ć. <Od Pudling>
Pudlingowanie, a, blm., czynność cz. **Pudlingować.**
Pudlingowy przym. od **Pudling; Pudlowy:** Piec P. (p. Pudling). <Od Pudling>
1. Pudlisko, a, lm. **a** m. i ni. p. **Pudel.**
2. Pudlisko, a, lm. **a** p. **Pudło.**
Pudlować, uje, ował hut. p. **Pudlingować.**
Pudlowanie, a, blm., czynność cz. **Pudlować.**
Pudlowy hut. p. **Pudlingowy:** Piec P. Półwyrób P. = *surowizna w piecu płomiennym pudlowym sfryszowana i wyrobiona na kolby, rygle, platyny, bilety.* <Skróc. z Pudlingowy>
Pudłak, a, lm. **i 1.** w lm. *danina miodu* **2.** bart. *miara czterogarncowa miodu.* <Od 1. Pudło>
1. Pudło, a, lm. **a 1.** *skrzynka z lekkiego materjału (z papieru, tektury, deszczułek, blachy i t. p.):* Hurmem ś. snują bezecne potwory, z pudła cie-

kawej uciekłe Pandory. Tremb. *(=z puszki)*. Gładki na strych, a szpetny do pudła. Rys. *(= pod ławę, w kąt)*. U nas słomiane pudła zażywają ś. na ule dla pszczół. Kluk. Niedźwiedź rzadko ś. odwieść dopuści od miodu, skoro jedno gdzie węchem w pudle poczuje. P. Koch. Podróżne pudła, porwane sznurki leżały na ziemi. Krasz. Łeb jak P. Spał na gałęzi drzewa, jak mysz na pudle *(=pełen trwogi)*. Przen.: Idzie już wystrojone stare P.! *(=czupiradło, koczkodon)*. Jak w P. uderzył. Troc *(=odzywa ś. jak pusta beczka)*. **2.** *wierzch pojazdu krytego, buda, budka:* P. do karety. L. Jednego roku P. do karety sprawił, drugiego wasąg. L. Wiszą z sprężyn złotawych pudła niby śklane; w tym ujrzysz Ganimeda, a w drugim Dyjanę. Ejs. **3.** P. fortepjanu =*skrzynia stanowiąca korpus fortepjanu, jako pomieszczenie na całe urządzenie wewnętrzne.* **4.** [P.] *skrzynia podługowata do wiktuałów.* **5.** anat.: †P. mózgowe (Perz.) =*czaszka.* **6.** kol.: P. wozowe =*klatka, kadłub ściany wagonu wraz z dachem.* **7.** ryb. *naczynie drewniane w postaci krótkiej i płaskiej łódki z podziurawionemi umyślnie ścianami, do przewożenia ryb wodą lub tymczasowego pomieszczenia ich w czasie połowu,* spław. **8.** a. **Kadłub** wiośl. *korpus statku między nosem a rufą.* Zdr. **Pudełko, Pudełeczko, [Pudołeczko]**. Zgr. **Pudlisko.** <Nm. Pudel>

2. Pudło, a, lm. **a I.** *strzał chybiony, spudłowanie:* Zrobić P. *(= strzelając chybić)*. Dał pudło do zająca. **2.** *chybiony rzut w grze w kręgle:* P. w kręglach. Troc. P. rzucić. Troc. <Nm. Pudel>

Pudłować, uje, ował I. *strzelając chybiać, robić pudło:* Nie umiejący strzelać często zwykł P. Boh. **2.** *rzucać nietrafnie kręgle.* <Od 2. Pudło>

Pudłowanie, a, blm., czynność cz. **Pudłować.**

Pudłowaty *podobny do pudła:* Jeżeli ma pudłowatą głupią twarz, to jeszcze głupszą duszę. Fred. A. <Od 1. Pudło>

Pudłowy przym. od **I. Pudło**. Lek.: Odgłos P. przy opukiwaniu. <Od 1. Pudło>

Pudowiorsta, y, lm. **y** *przebieżenie puda ciężaru przez wiorstę, jako jednostka przy obliczaniu.* <Pud + Wiorsta>

Pudowy przym. od **Pud** *pud ważący:* Gwicht P. Kapusta biała z głowami nadzwyczajnej wielkości, pudowa zwana. Kluk.

Pudreta, y, blm. *nawóz sproszkowany wyrabiany z odchodów ludzkich.* <Fr. poudrette>

Pudrować, uje, ował *osypywać pudrem.* <Od Puder>

Pudrowanie, a, blm., czynność cz. **Pudrować.**

Pudrowy przym od **Puder**: Pyłek P.

!**Pudyk, a,** lm. **cy** *człowiek wstydliwy, skromniś:* Postępek ten miał odstraszyć i zniechęcić od Pudyka. Krasz. (=Bolesława Wstydliwego). <Łć. pudicus>

Pudyng, u, lm. **y** p. **Puddyng.**

Pudyngowy kamień min. w Anglji, *zlepieniec składający ś. z głazików krzemienia, które mają być pozostałością gąbek.* <Od Puddyng>

Puer, a, lm. **y** apt. *aptekarczyk, uczeń aptekarski.* <Łć. puer>

I. Puf, a, lm. **y I.** *kłamstwo umyślnie puszczone w obieg, bąk, kaczka.* **2.** *gra w kości, w której kostki sześcienne z punktami wyrzuca ś. z kubka.* **3.** *sute upięcie, pukiel na ubraniu głowy kobiecej:* Nad watowym kapturem sterczał i pompatycznie powiewał wielki P., z kokard czarnych i zielonych utworzony. Orzesz. **4.** tap. *taburet nizki, okrągły:* Mały salonik odznaczał ś. szczególniej rozmaitością siedzeń, krzeseł na kołyskach, pufów, taboretów. Krasz. Rond złożone ze 20 może osób, siedzących na fotelach, pufach, taburetach. Orzesz. <Ang. puff>

2. Puf! w. *naśladujący wystrzał:* Pif, paf, puf! <Dźwn.>

[Pufiasty] *bufiasty, buchasty, worowaty:* Z rękawami niezgrabnemi, pufiastemi. <Od 1. Puf>

Pufista, y, lm. **ści** *ten, co puszcza w obieg pufy, co rozsiewa kłamliwe wieści.* <Od 1. Puf>

Pufistka, i, lm. **i** forma ż. od **Pufista**: Turgienjew nie cierpi bezczelnej i grymaśnej pufistki. Spas.

[Puga, i, lm. **i] I.** *owca chuda.* **2.** Iks P., a iks P. =*odganianie owiec.*

× **Pugilar, u,** lm. **y** p. **Pugilares**: Napisać to sobie w pugilarach. Sol. Pugilaru zapomniał. Bał.

Pugilares, u, lm. **y, Pulares,** × **Pugilar,** × **Puilares,** × **Puliares, [Pularys, Pularus, Fularys, Pulerans, Puleraus]** a. w lm. ×**Pugilaresy,** ×**Pugilary,** × **Puilaresy I.** *rodzaj teczki z kieszonkami na banknoty i papiery.* **2.** *notatnik, notes.* Zdr. **Pugilaresik.** <Łć. pugillares>

Pugilaresik, u, lm. **i** p. **Pugilares.**

Pugilat, u, lm. **y** *walka na pięści, bój kułakowy.* <Łć. pugillatus>

Pugilista, y, lm. **ści** w staroż. Rzymie, *szermierz na pięści.* <Od Łć. pugil>

Puginalik, a, lm. **i** p. **Puginał.**

Puginalisko, a, lm. **a** m. i ni. p. **Puginał.**

Puginał, u, lm. **y,** × **Puinał** *długi nóż obosieczny, jako broń, noszona u pasa, tasak:* Dobyć puginału. Pchnąć kogo puginałem. Robią tam szpady abo puginały. Łęcz. Z siermięgą wziął P. Krasz. <Włos. pugnale, podprowadzone pod Łć.>

Puginałowy przym. od **Puginał**: Pchnięcie puginałowe.

[Pugroszek, szka, lm. **szki]**=**Półgroszek.**

Puha, y, lm. **y I.** *bicz z sznurków lub rzemyków skręcony, bizun, knut:* P. tatarska, bicz, *mastix.* Mącz. *Taurea,* P. z bykowej skóry. Mącz. Bili ich biczmi i puhami. B. B. Moskiewski rozkazał swym wojewodom, aby nieprzyjaciół jak bydło do Moskwy puhami zagnali. Biel. M. Moskwa, wkoło wszystkich ogarnąwszy, chciała zająć puhami do domu jak dobytek. Biel. M. Puhami ich do cara zajmiemy. Papr. Ociec mój siekł was biczmi, a ja was będę węzłowatemi puhami. Leop. **2.** [P.]=a) *grubsza część biczyska.* b) *dziewucha przysadkowata.* <por. Buhaj>

Puhacz, a, lm. **e, Puchacz** (bubo maximus) zool. *ptak drapieżny nocny.* P. uszaty a. sowa uszata (otus deminuta). P. błotny a. sowa błotna. P. huczy. Dudz. P. od puhania strasznego w nocy rzeczony. Chm. B. Niedzienny P., który, gdy świat biały zajdzie pod ziemię, lot swój i huk wiedzie śmiały. Kulig. Pogrzebowym hukiem P. sprosny nieszczęściem znacznym grożąc, wydał głos żałosny. Otw. P. sprośny nierad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. Troc. Puszczki z puhaczem wołały. Mor. Zlewają deszcze, grzmi niebo gniewliwe, P. żałobny bez przestanku woła. Mor. Puhacze nienawidne. Mor. Hej, sowy, puhacze, kruki, i my nie znajmy litości! szarpajmy jadło na sztuki. Mick. <Tur. puhać>

Puhaczątko, a, lm. **a** p. **Puhaczę.**

[Puhaczeć, y, ał] *wydawać głos: puh!, puhać:* Puszcyki puhaczą. <Od Puhacz>

[Puhaczenie, a, blm.**]** czynność cz. **Puhaczeć.**

Puhaczę, ęcia, lm. **ęta** *pisklę puhacza:* Prze-

ciągają młodym puhaczętom włos koński w poprzek gęby. Szt. Zdr. **Puhaczątko.** <Od Puhacz>

Puhaczyk, a, lm. **i** zool., p. **Syczek.** <Od Puhacz>

Puhać, a, ał l. *wydawać głos właściwy puhaczowi:* I puhacz puha czarne przepowiednie. Syrok. Wrona gdzieniegdzie kracze i puhają puhacze. Mick. **2.** *krzyczeć głośno, hukać.* <Od Puhacz>

Puhar, u, lm. **y, Puchar l.** *duży ozdobny kubek do wina, kielich wielki, czara, czasza, rostruchan:* Bawimy ś. tańcem, puharami. Toł. P. szklany, srebrny. Obficie spełniane puhary. Krasz. Bechery, kubki, puhary. Krasz. P. wiwatowy. Gliń. P. cechowy *(=wilkom).* **2.** astr. *nazwa gwiazdozbioru położonego na półkuli południowej nieba, w sąsiedztwie Kruka.* **3.** mech.: P. miarkownika odśrodkowego *=jego część suwająca ś. po wrzecionie.* **4.** a. **Kubek** ogr. *jedna z form drzew karłowatych.* Przen.: Marzycielowi niebo całe ś. ukaże z gwiaździstym swym ogromem w miłości puharze. Kon. Zdr. **Puharek.** <Nm. Becher>

Puharek, rka, lm. **rki, Pucharek l.** p. **Puhar:** Jemu samemu podał zaraz inny P. pan Zend. Sienk. **2.** [P.] = a) *szklanka.* b) *kieliszek.* <Od Puhar>

[Puhu!] *naśladowanie głosu puhacza:* Puhacz mówi: P.! ach, mój miły druhu. Wójc. <Dźwn.>

[Puhulkało, a, lm. **a]** *sowa pójdźka.*

× **Puinalik, a,** lm. **i** p. **Puinał.** Troc.

× **Puinalisko, a,** lm. **a** m. i ni. **Puinał:** Ono P. bodaj djabła zjadło. Zwr. M.

× **Puinał, u,** lm. **y** p. **Puginał.** <Włos. pugnale>

[Puja, i, lm. **e] l.** *kotka, koteczka.* **2.** *kotka, bańka brzozy, wierzby i t. p.* Zdr. **Pujka.** <Od Puj>

[Pujek, jka, lm. **jki]** dziec. *kot.*

[Pujka, i, lm. **i]** p. **Puja.**

Pujna, y, lm. **y** *rafa, miejsce, w którym kamienie w poprzek całej rzeki lub do połowy leżą.* Sł. wil.

[Puj puj!, Pypy!] *przywoływanie kota;* kici, kici, kici! <Z Pójdź, od Pójść>

l. Puk, u, lm. **i l.** †P., **[Puk]** *pukanie, puknięcie, huk, łomot, stuk, hałas:* To uderzenie P. uczyniło. Troc. Tam groźby, łajania i puki nakoniec były. Troc *(= awantury).* Większy P., niż huk. Prz. Huku puku za talar, roboty za szóstaka. Prz. Co po tym huku i puku. Troc. Więcej tam huku, niż puku: liczniejsze wojsko na papierze, niż w obozie. Kłok. Zaczyna chodzić dziecię, częste będą puki, potrze sobie kolana, a potłucze czoło. Rej. Tylko we drzwi P. usłyszysz, pożegnaj ś. z tym światem. Brud. Strzelcy, co proch na wiatr darmo z puki puszczają, od każdego ładunku a. puku niech płacą złotych trzy. L. **2.** †P. *mocne pudełko kartonowe sześcienne, prochem napełnione, zapalone wydaje wielki odgłos; służy do krotofilnych ogniów.* Jak. J. **3.** [Kie ś. zmirkało, sła ze ziemie taka mgła gęsta, brzycka, z takim pukem — to cie tak przejeno, coś zębami piknie kłapał, jako wilk.] Żer. <PUK>

2. Puk! *w. naśladujący pukanie, puknięcie, stuk!:* Huk, sztuk, P., dalej nic. Żegl. Stuk! P.! — nadaremnie, choć taranami wal, nie odzywa ś. nikt. Krasz. <Dźwn.>

3. Puk, u, blm., †**Poch** *rodzaj dawnej gry w karty, podobnej do marjasza.* Mrong. <?>

Pukacz, a, lm. **e l.** *ten, co puka.* L. **2.** [P.] *wyrobnik obchodzący wsie z rodzajem arfy pukającej, na której czyści siemię lniane do siewu.* <Od Pukać>

Pukać, a, ał i †**P. ś.** p. **Puknąć.**

Pukadło, a, lm. **a** lek. *tabliczka podłużna, najzwyklej z kości słoniowej, w którą, opukując chorego, uderza ś. palcem a. młotkiem,* × stukadło, × stukawka, ! plesymetr (plessimetrum). <Od Pukać>

Pukanie, a, lm. **a** czynność cz. **Pukać:** Tyraljery powinni pamiętać, że nazbyt zła byćby musiała nieprzyjacielska piechota, aby ją samem gęstem pukaniem odstraszyć mogli. Chrzan. Słychać straszne P. u drzwi po trzy razy. L.

Pukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Pukać ś.**

Pukanina, y, lm. **y** *ustawiczne pukanie; strzelanina, kanonada:* Mówiono, że był posłany dla dostania języka, i w samej rzeczy po kilkogodzinnej pukaninie przywiódł kilku jeńców. Fred. A. Wzmagała ś. pojedyńcza ubijatyka i P. Mochn. Prawdopodobnie przyjdzie do pukaniny ze strony brandeburskiej. Jaroch. <Od Pukać>

[Pukany, ego, blm.**]** *rodzaj gry.* <Od Pukać>

[Pukas, a, lm. **y]** p. **Różanka.**

†**Pukawica, y,** lm. **e** p. **Pękawica.** < Od Dźwn. PUK>

Pukawka, i, lm. **i l.** *zabawka dziecięca do pukania, papier złożony trójkątnie do strzelania z pod pachy; cewka bzowa do strzelania głąbiem kapuścianym lub ziemniaczanym.* **2.** [P.] *trzaskanie z bicza.* **3.** [P.], żart., myśl., zł., *fuzja, strzelba:* Żywią hajduków z pukawkami, bo chcą, żeby ś. ich bano. L. Gdy usłyszą pukawki, działo z zamku runie, alić nasz z płochą twarzą precz od zamku dunie. Biel. M. **4.** zool. p. **Różanka.** <Od Pukać>

Pukiel, kla, lm. **kle l.** *kędzior, lok wypukły; pierścień włosów:* Ciebie włos krótki, choć pukli nie robi, lepiej ozdobi. Mor. A. Tak cię ufryzowała, że masz po obudwuch stronach pukle fałszywe. L. **2.** †P. *ozdoba wypukła, nakształt bąbla, rozetka:* P. na rzędzie końskim, na drzwiach, na pasach, cętka, *bulla.* Kn. *Bulla aurea,* P. złoty a. puszka złota. Chm. B. Pobrał ozdoby i pukle, które zwykły miewać wielbłądy królewskie na szyjach ku ozdobie. Leop. P. na tarczy. Troc. Puklami osadzić, ozdobić. Troc. **3.** †P. *wypukłość, powierzchnia wypukła:* P. na księgach, *umbilicus librorum.* Kn. P., *convexum,* rzecz okrągława, okrągłość powierzchna. Sol. Okrągłość powierzchna puklem ś. zowie. Troc. **4.** [P.] *garb.* Zdr. **Pukielek,** × **Puklik.** <Nm. Buckel, Czes. pukla>

Pukielek, lka, lm. **lki** p. **Pukiel:** Peruczka codzień w pukielki małe ułożona. Krasz.

× **Pukielnik, a,** lm. **cy** *bronzownik, mosiężnik robiący pukle.* <Od *Pukielny, od Pukiel>

[Pukiet, u, lm. **y]** *bukiet.* <Z Bukiet>

Pukla, i, lm. **e** *wypukłość zaokrąglona w wyrobie z blachy, nadana jej młotkowaniem.* <Nm. Buckel>

Puklaczka, i, lm. **i** *maszynka do puklowania guzików na przykrywce do kłódek okrągłych.*

Puklad, u, lm. **y,** × **Puklat,** †**Pukłada,** × **Pukłata** *daszek na wozie, buda:* Patrzał ś. na żółty P. na wysokich resorach. Wilk.

[Puklaskl, ek, blp.**]** *gatunek jabłek.*

Puklasto przys. od **Puklasty.**

× **Puklasty l.** *wypukły, wystający, baniasty:* P. paiż. Otw. Stary kufel ze wszech stron puklastemi wybijany wzory. Otw. Rzezanie puklaste. Leop. Kubek złoty staroświecki, kamieńmi i perłami osadzany, a wierzch P. także oprawny.

Niem. 2. *puklami osadzany:* Gdański pas P. Klon. 3. (o włosach) *pełen pukli, w loki zawijany, kędzierzawy.* <Od Pukiel>

× **Puklat**, **u**, lm. **y** p. **Puklad**: P. wozowy, lub wozowy, korytkowaty, *tegumentum semisphaericum vehiculi.*

Puklernik, **a**, lm. **cy**, × **Puklerznik** **I**. *ten, co robi puklerze.* Kn. **2**. **a**. × **Puklerzny** *żołnierz opatrzony puklerzem:* Na wojnę wyprowadził Bolesław z Giecza 2300 mężów kirysowych i puklerników. Bart. <Od *Puklerny, od Puklerz>

Puklerz, **a**, lm. **e**, †**Buklerz** **I**. *tarcza okrągła, środkiem wypukła, używana przez jazdę, paiż,* †k a ł k a n: P. do ochrony od ciosów. Nar. Nie miała jazda naszych kirysiów, ale tylko z szablą w ręku samemi ś. puklerzami od szwanków zasłaniała. Nar. Posłał Bolesław oblężonym dwa puklerze do wyboru, z których czerwony wojnę, biały pokój oznaczał. Nar. Stateczność jego tarcz i P. mocny. Kochan. P. miedziany zakrywał ramiona jego. Wuj. Puklerze złote, których był Salomon nasprawował. Wuj. Pierś mężnego za P. stoi. Prz. Jak od złota pałały tarcze i puklerze. Tw. Pukiel w puklerzu. Troc. Puklerze różnego są gatunku. Troc. Wnet ś. z puklerzem P., dzida miesza z dzidą. Dm. Siedzą bardowie, lutnie na puklerzach wsparte. Brodz. Rdzę na puklerzu można zmyć tylko własnej krwi strumieniem. Uj. Pokładły ś. ojce na krwawych puklerzach. **2**. zool. *górna skorupa żółwia.* Zdr. **Puklerzyk** <Fr. bouclier>

Puklerzany × **Puklerzny** przym. od **Puklerz**: Puklerzane nakrycie = sklep z puklerzów nad głowami żołnierzów, którym ś. niegdy w szturmie od razów zasłaniali. Troc.

× **Puklerznik**, **a**, lm. **cy** p. **Puklernik**. Troc.

× **Puklerzny** p. **Puklerzany**.

× **Puklerzny**, **ego**, lm. **i** rz. p. **Puklernik**.

Puklerzyk, **a**, lm. **i** p. **Puklerz**.

Puklić, **i**, **ił**, **Puklować** *robić wypukłym, drykować.* **P. ś.** *sterczeć wypukło, uwydatniać ś., być wypukłym:* Ponad oczami pukli ś. powierzchnia czoła podwójną łagodną wyniosłością. <Od Pukiel>

× **Puklik**, **a**, lm. **i** p. **Pukiel**: Łańcuszek mały z puklikami do połowy, z szmelcem czarnym i białym. Niem.

Puklować, **uje**, **ował** p. **Puklić**: Kubki z wieki, dwoiste, norymberskiej roboty, puklowane, wybijane. Goł. <Od Pukiel>

Puklowanie, **a**, blm., czynność cz. **Puklować**.

[**Puklowato**] przys. od **Puklowaty**.

[**Puklowatość**, **i**, blm.] rz. od **Puklowaty**.

[**Puklowaty**] *garbaty.* <Od Pukiel>

†**Pukłada**, **y**, lm. **y** p. **Puklad**: Machiny, wieże, strzały, kusze, baszty pod wymyśloną prowadził pukładą. Chr.

†**Pukładka**, **i**, lm. **i** *naczynie buchaste z wiekiem wydętym:* Drożdże w baryłki, w pukładki, w bębenki pozlewać. Haur. <Od Pukłada>

× **Pukłat**, **u**, lm. **y** p. **Puklad**: Same urobione były nakształt rydwanów wielkich z pukłaty. Niem. S. Nazad na pukłacie srebrna wielka gwiazda, wpojśrzód niej carski herb. Niem. S. Wewnątrz wszytek P. obity sobolami nieżadnemi, około okien cudniejszemi. Niem. S.

× **Pukłata**, **y**, lm. **y** p. **Puklad**.

Puknąć, **knie**, **knął** a. × **kł**, [**Pąknąć**], †**Pąknąć**, nied. **Pukać** **I**. **a**. [**P. ś.**] *zapukać, stuknąć, zakołatać:* Ktoś puka do drzwi, obacz, kto tam? L. Jedzie do chałupy naprzeciw stojącej i puka. L. Będęż ja, widzę, długo pukał, niż mi otworzy. L. Wstyd pukać do drzwi tej nędznicy. Mał. Wołać nie można, pukać nie wypada. Fred. A. Pan do drzwi moich puka. Słow. Kto tam do drzwi (we drzwi) tak puka? Troc. Przen.: Darmo piękne niebo, darmo pyszny widok puka przez okno. Krasiń. *(= wdziera ś., zagląda).* Serce puka = *bije, kołacze, tłucze ś.* Nadstaw swoje uszko, jak moje serduszko tobie, Basiu, puka. Kniaź. Jak mi serce od radości puknęło! Tremb. **2**. *strzelić, palnąć, uderzyć głośno, huknąć, łomotnąć, grzmotnąć, trzasnąć:* Puknęło co, spadszy. Kn. Wiadro w wodzie pukło głośno. Żebr. Byle drzwiami pukniono, to rozumie, że strzelono. L. Spadszy balka strasznie puknęła. Troc. Przen.: *fuknąć, awanturować ś., hałasować, szastać ś.:* Dawniej to człowiek i pukał i trzaskał, lecz pierwszą żywość włos siwy ugłaskał. Nar. I fuknąć, i P. bezpieczniej jest w tej sukience. L. To, mużyku, piątek, to go pąknąć; to sobota, to go skubnąć. Sak. Przen.: P. sobie *wypić, palnąć, golnąć, rąbnąć, machnąć sobie:* P. sobie kieliszek, dwa przed obiadem. Przen. (do kobiety): Puknijmy sobie! = *odbądźmy sprawę cielesną, trzepnijmy ś.* **3**. **a**. **P. ś.** *pęknąć, rozpęknąć ś., rozpaść ś., trzasnąć:* Śmierzmy zapędy, niech w nas żółć nie puka. Zabł. Żywot mój jest jak wino bez luftu, a jako nowe naczynia, które ś. od niego pukają. B. B. *(= są rozsadzane).* Nie leją młodego wina w stare naczynie, bo ś. pukają stare naczynia, a wino ś. roztacza. Leop. Z śmiechu mało ś. nie pukł. Jabł. Tak mi wszystko opowiadała, żem ś. prawdziwie od śmiechu pukała. Lubom. Zgniewana Wenus, że ś. jadem puka. Mor. A. Pukam ś. prawie z gniewu, z zazdrości. Chr. Z jadu ś. na mnie pukali. Ryb. To oni słysząc, prawie ś. pukali w sercach swych i zgrzytali nań zębami. B. B. Puka ś. z żalu serce, że ich nie widzimy. Koch. W. Puka ś. zazdrość z jadu i na cnotę noże ostrzy. Pot. Strzelba ś. najbarziej w tym miejscu puka, gdzie kula leży. Troc. Pukać ś. od żalu na to serce musi. Troc. Kasztany nie narznięte ś. pukają. Troc. Od litości serce mi ś. puka. Troc *(= kraje).* [Wzionbyk, wzionbyk serce moje a cisnonbyk, choćby pukło. Tet. Wtedy już wcale puknął od śmiechu i zawołał. Kaczk. Puka ś. orzech, owoc, *hiascit.* Kn. *(= pęka, rozchyla ś., roztwiera ś., rozwija ś.).* Puka ś. drzewo, róża, pąkowie = puszcza, rozwija ś. L. Gdy liście ś. puka, znać, iż blizko lato. Bud. Blizkie lato, kiedy ś. już pąpie puka na drzewie. Gil. Weź pąpia topolowego, skoro ś. pocznie pukać. Spiez. Koło św. Jakuba puka ś. chmiel abo kwitnie. Gawiń. Po posianych zagonach przyspieszyć trzeba bróżdzienie, aby ziarno nie pukło. Haur. Gdy ziarna zboża posianego pukną, trawę z siebie puszczą. Odym. Przen.: *prysnąć, ulotnić ś., rozwiać ś.:* Prawda ś pukać nie będzie. Troc. Puknęła i ta nadzieja Troc. Nastąpi za to kara Boska, boby ś. musiała prawda Ewanielji pukać. Swad. Wiatrem nadziane puknęły nadzieje. Kochan. **P. ś.** **I**. p. wyż. pod 1) i 3). **2**. [P. ś.] *uderzyć ś.:* Puknął ś. głową o łóżko. <Od Dźwn. PUK>

Puknięcie, **a**, blm., czynność cz. **Puknąć**.

Puknięcie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Puknąć ś.**

[**Puko**] = Póki. <Zam. Póko, Po + *Ko, K>

[**Pukopek**, **pka**, lm. **pki**] *półkopek.* <Pu (= Pół) + *Kopek, od Kopa>

[**Pukować**, **uje**, **ował**] p. **I. Bukować**. <p. 1. Bukować>

[**Pukowanie, a,** blm.] czynność cz. **Pukować.**

[**Pul**] **1.** Pul pul! = *nawoływanie indyków.* **2.** a. pula ha! = *odpędzanie indyków.* **3.** Pul, pul, pul = *głos, jaki ma wydawać śmierć, gdy kosą ścina człowieka.* <Okrzyk>

Pula, i, lm. **e** **1.** *suma ogólna składająca ś. ze stawek od graczy:* Postawić, złożyć co do puli. Rozmowę przerwało rozbieranie puli. Krasz. Pierwsza P. wypadła szczęśliwie. Krasz. Grać do puli = *grać, składając przegraną nie tylko wygrywającemu, ale i do puli:* Byli i lubownicy marjasza do puli. Wilk. Być przy puli = *mieć wszelkie szanse wygrania puli:* Właśnie ja jestem przy puli. Skarb. P. w preferansie = *kura, kurka, kociołek.* **2.** przen. *partja, tur; ustanowiona liczba punktów do zgrania:* Pan Erazm już trzecią pulę przegrał. Krasz. Zgrać pulę = *przez grę wykreślić ogólną liczbę punktów.* **3.** przen *gracze grający do puli:* Zaraz tu nadejdzie cała wieczorna P. bilardowa. Krasz. **4.** bil.: Alagier P. p. **Alagier.** Zdr. **Pulka.** <Fr. poule>

[**Pula**] p. **Pul.** <Okrzyk>

Pulać, a, ał zł. *sprzedać.*

[**Pulać, a, ał, Przypulać**] *robić z trudem; nieść co ciężkiego:* Ledwiem pulał sochę. Żyto takie nawalne, a tu pulaj cały dzień (= *haruj).*

Pulanie, a, blm., czynność cz. **Pulać.**

[**Pulanie, a,** blm.] czynność cz. [**Pulać**]

Pularda, y, lm. **y:** P., kura kapłuniona, której ś. jajecznik wybiera, aby ś. stała niepłodną i tymże tłuściejszą. Kluk. Zdr. **Pulardka.** <Fr. poularde>

Pulardka, i, lm. **i** p. **Pularda:** To nie kokoszka, ale P. L. Pulardki, frykasiki, kurczątka, oj to delice dla mnie. L.

Pulardować, uje, ował *kastrować kurę.* <Od Pularda>

Pulardowanie, a, blm., czynność cz. **Pulardować.**

Pulares, u, lm. **y** p. **Pugilares:** Wyjmuje z kieszeni P. atłasowy i z niego papier. Niem. Zdr. **Pularesik.** <Z Pugilares>

Pularesik, u, lm. **i** p. **Pulares.** Niem.

[**Pularus, a,** lm. **y**] p. **Pugilares.**

[**Pularys, a,** lm. **y**] p. **Pugilares.**

[**Pulas, a,** lm. **y**] *indyk.* <Od Pul>

Pulchnić, i, ił, × **Puchlnić** *robić pulchnym, spulchniać:* P. ziemię (= *wstrząsnąć, przewrócić, aby była pulchna).* <Od Pulchny>

Pulchnieć, eje, ał, × **Puchlnieć** *stawać ś. pulchnym.* <Od Pulchny>

Pulchnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Pulchnić. 2.** czynność cz. **Pulchnieć.**

Pulchniuteńki p. **Pulchniutki:** Kochana rączka, miluchna, pulchniuteńka. L. <Od Pulchniutki>

Pulchniuteńko przys. od **Pulchniuteńki.**

Pulchniutki, Pulchniuteńki *milutki przez swoją wielką pulchność.* <Od Pulchny>

Pulchniutko przys. od **Pulchniutki.**

Pulchność, i, blm. rz. od **Pulchny;** ×**Puchlność:** P. liców i rumieńców żywość. Mick.

Pulchny, × **Puchlny** *uginający ś. a. zapadający za dotknięciem wskutek słabej spójności swoich cząstek, gąbczasty, nastroszony; delikatny, miękki w dotknięciu:* Każda rzecz pulchna przez ściśnienie nierównie mniejszą ś. staje. Boh. Pulchna sztuka mięsa. Kras. Legszy na pulchnej skotopasi łące, w fujarki sobie dmą na przemiany. Kniaź. Pulchne smugi deptać. L. Woda żadna nie jest tak pulchna, aby ś. ścieśnić dała. Kluk. Nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. Kras Wesoła śpiewa i taktem w pulchne klaszcze ręce. L. Oparła rumianą twarzyczkę na pulchnej dłoni. Korz. <Z Puchlny, PUCH/PYCH>

× **Pulcik, u,** lm. **i** p. **Pult.**

Pulcynel, a, lm. **e** = **Poliszynel:** Tłum, w którym i na pulcynelu i na arlekinie nie zbywało. Krasz. <Włos. pulcinello>

[**Pulda, y,** lm. **y**] *nazwa kury.*

[**Pulerans, u,** lm. **y**] p. **Pugilares.**

[**Puleraus, a,** lm. **y**] p. **Pugilares.**

[**Pulica, y,** lm. **e**] *półka.* <Z Pólica, Polica, POŁ/POL>

[**Puliki, ów,** blp.] *policzki.* <Z *Póliki, zgr. od Policzki>

1. Pulka, i, lm. **i** p. **Pula:** Urządzić, przegrać pulkę. Zasiąść do pulki.

2. Pulka, i, lm. **i** mul. *linka do wciągania wapna, cegły, piasku, wody i t. p. przy odnawianiu domów na wiszące rusztowania.*

[**Pulka, i,** lm. **i**] *indyczka.* <Od Pul>

× **Pulka, i,** lm. **i** *zmowa:* Prawo zabroniło towarzystwom dróg żelaznych tak zwanych pulek (pools), zmów.

Pulmanowski wagon = *wagon sypialny a. salonowy zbytkownie urządzony.* <Od nazwy Amerykanina Georga Pullmana>

Pulment, u, lm. **y** *zaprawa pod złocenie lub srebrzenie malarskie.* <Łć. pulmentum>

!**Pulpa, y,** blm. *miąższ, miazga, miękkisz* (owoców, jarzyn): Gdy owoce dojrzeją, ścina ś. pulpy rosnące zwykle najobficiej w najniższych częściach pnia. Rogoź. <Fr. pulpe>

Pulpecik, a, lm. **i** p. **Pulpet.**

× **Pulperja, i,** lm. **e** *oberża, austerja.* <Hp. pulperia>

Pulpet, u, lm. **y** kuch. *gałka z posiekanego mięsa (a. bez niego), z tłuszczu, z dodaniem chleba białego tartego, soli, korzeni, uwarzona i do potraw innych dodawana,* †f i g a t e l: Flaki, rosół z pulpetami. Zdr. **Pulpecik.** <Włos. polpetta>

Pulpicik, a, lm. **i** p. **Pulpit:** List przed nią na pulpiciku położył. Krasz. Jeżeli tłómaczył, stał przed nim mały P. z książką. Pol.

Pulpit, u, lm. **y,** × **Pult** *stolik do pisania z pochyłym blatem; podstawka przenośna z pochyłym blatem, na której kładzie ś. mszał przy mszy św.; pochyła podpórka, rodzaj małych stalug pod książkę lub nuty:* P. pisarski na stole abo w książnicy. Kn. P. kościelny. Kn. W pulpicie list będzie. Troc. †I z pulpitem. Prz. (Kn.) (*gdy ś. coś chętnie wskutek zniecierpliwienia odstępuje* (i z dzieżą ciasto, weź i bież. L.). Zdr. **Pulpicik, Pulpitek.** <Łc. pulpitum>

Pulpitek, tka, lm. **tki** p. **Pulpit:** Już przed obrazem stał P. mały, a na nim leżał już brewjarz otwarty. Pol. Przybory do pisania, jak skrzynki z kałamarzami, pulpitki i t. p. Łżń.

Pulpitowy przym. od **Pulpit.** Przen.: Dach P. p. **Dach.**

Puls, u, lm. **y** **1.** fizj. *dający ś. wyczuć ruch fali krwi w tętnicach, tętnienie,* t ę t n o, †t ą p a n i e, †t ę p a n i e (pulsus, pulsatio): P., który ś. u ludzi na ręku maca, dzieje ś. w żyle arterycznej i jego każde uderzenie staje ś. z napełnienia i wypróżnienia krwi do żył właściwych. Kluk. Odszedł od siebie jak umarły, a gdyby byli jego przyjaciele trochę słabego pulsu nie uczuli, pewnieby go byli pogrzebli. Skar. Uważaj P., czy będzie prędki, czy powolny, twardy, czy miękki, dosadny, czy drobny, mocny, czy słaby? Perz. Póki P. sercem bije i krew sączy. Mat. Przen.:

P. życia narodowego. Zał. S. Trzyma rękę na pulsie życia publicznego *(=nie tajne mu są wszelkie jego objawy, zwroty, jest w położeniu dającym mu możność ich kontrolowania).* Przen.: Pulsu komu macać=a) *badać go, chcąc go zrozumieć.* Kn. b) Macać duszy w kim, prać go kijem, wybijać go. Kn. × Przen.: *humor, afekt, smak, fantazja, skłonność, myśl.* Kn. Nie do pulsu mu. Włod. **2.** *miejsce na ciele, w którym łatwo tętnienie wyczuć można:* Pulsy to są skokne a. tępne żyły. Sien. Bierze go za P. **3.** gór. *słupek postawiony czasowo wśród odbudowy a podpierający goły strop wprost, bez wciasu,* f a n t, s t e m p e l. Łab. <Łć. pulsus>

Pulsacja, i, lm. **e** fizj. *uderzanie pulsu, pulsowanie, tętnienie (w tętnicach), bicie (serca),* †t ą p a n i e, t ę p a n i e (pulsatio). Przen.: Kurjerek jest kronikarzem miasta, liczy pulsacje stolicy, że tak powiem, i zapisuje najmniej znaczące symptomata. Krasz. <Łć. pulsatio>

Pulsator, a, lm. **y l.?:** Kamienie z ziemi wydobywają ś. za pomocą tak zwanego pulsatora. **2.** gorz. *przyrząd do wtryskiwania do cylindra pompowego rozpylonego strumienia zimnej wody.* <Łć. pulsator>

Pulsetka, i, lm. **i, [Pulsówka]** *rękawek włóczkowy, watowany a. futrzany, wdziewany na rękę w miejscu, gdzie zwykle puls macają, mitynka.*

[Pulso, a, lm. **a]** *skronie.* <Od Puls>

Pulsometr, u, lm. **y l.** fizj. *przyrząd do mierzenia tętna,* × s t y g m o g r a f. **2.** mech. p. **Tętnik.** <Łć. pulsus + Gr. metron>

Pulsować, uje, ował l. *obiegać w arterjach i żyłach, wywołując puls; tętnić, bić, kołatać:* Krew mi silnie pulsuje. Serce pulsuje. Skronie zaczynały mi P. mocno, jak u osoby oczadziałej zbytkiem węglanego kwasu. Orzesz. Przen. (o życiu społecznym) *dawać silniejsze lub słabsze oznaki istnienia:* Życie w całym powietrzu zdawało ś. drgać i P. **2.** gór. *stawiać pulsy w kopalni.* <Od Puls>

Pulsowanie, a, blm., czynność cz. **Pulsować:** Jej interwencja podniecałaby P. życia.

!**Pulsowy** przym. od **Puls:** Miejsce pulsowe. Troc. †Żyły pulsowe (Perz.) = *tętnice, arterje,* †ż y ł y t ę p n e a. s k o c z n e, s k o k n e (Sien. i Sleszk.), †ż y ł y b i j ą c e a. s k a c z ą c e (Dyk. M).

Pulsówka, i, lm. **i** p. **Pulsetka.** <Od Pulsowy>

× **Pult, u,** lm. **y** p. **Pulpit;** fortep. *podstawka pod nuty u fortepjanu a. pianina.* Zdr. **Pulcik.** <Nm. Pult>

Pultyn, a, lm. **y** *tłuścioch, dzieciak pulchny, pączek w maśle, pulpet, lepa.* Zdr. **Pultynek.**

Pultynek, nka, lm. **nki l.** p. **Pultyn. 2.** *obciążona a. przyśrubowana do czego poduszeczka do igieł a. do wsparcia łokcia przy przymierzaniu rękawiczek u rękawicznika:* Bonończyk w izbie, a kundel do psiarni, špilka w pultynku, a widły w masztarni. L. *(=każda rzecz na swoje miejsce).* Wyjęła wielką szpilkę z pultynka. Orzesz. **3.** *mały pulpit, osobliwie do robót kobiecych:* List położyłem na pańskim pultynku. L. **4.** *szkatułka, skrzyneczka, szczeg. z poduszeczką na wierzchu:* Lite miednice, zwierciadła, pultynki, sute perłami, były w upominku. Pot. Płacić mają od koronek, szkatuł, pultynków, perspektyw. Vol. Książkami pakował pultynki. Ejs. Trzewiki drewniane, lipowe, pultynkiem specjalnym kryte, sztukwartową robotą (= inkrustacją, mozajką) hebanem i perłową macicą nasadzone. Przyb. <Od Pultyn>

[Pulwer, u, blm.] *szmatka spalona na węgiel, używana daw. zamiast hubki do krzesania ognia i do zatamowania krwi.* <Nm. Pulver>

× **Pulweres, u,** lm. **y** *proszek pisarski do atramentu.* Włod. P., *atramentum scriptorum aridum, non subactum.* Kn. <Łć., lm od pulvis>

× **Pulwerkan, u,** lm. **y** p. **Pulwerkar:** Przyprowadził trzysta ludzi piechoty, czterdziestu kozaków, dziesięć fas prochu, dwa pulwerkany z gotowemi ładunkami. Ochoc.

× **Pulwerkar, u,** lm. **y,** × **Pulwerkan** *wóz z prochem:* Za nim śmigownica, ciągniona przez ośm koni, w asystencji dwuch pulwerkarów. Rzew. Pozakrywać pulwerkary, bo tylko dla nich deszcz niepotrzebny. Rzew. <Nm. Pulverkarren>

× **Pulwersak, u,** lm. **i l.** *prochownica, prochowniczka; worek skórzany na śrót.* **2.** myśl. *miejsce w lufie strzelby, gdzie ś. nabój osadza, gniazdo.* <Nm. Pulversack>

Pulweryzacja, i, blm. apt. *proszkowanie, sproszkowanie, rozpylanie.* <Nł. pulverisatio>

Pulweryzator, a, lm. **y** *narzędzie do rozpylania cieczy,* r o z p y l a c z. <Nł. pulverisator>

Pulweryzować, uje, ował apt. *ścierać na proszek, proszkować, rozpylać.* <Łć. pulverisare>

Pulweryzowanie, a, blm., czynność cz. **Pulweryzować.**

Pulwinarjum w lp. nieod., lm. **a, ów** *poduszka pod mszał na ołtarzu.* <Łć. pulvinarium>

[Pulwy, lw, blp.] *łąki wilgotne.*

†**Pułak, a,** lm. **i** p. **Półhak:** Za panowania Ludwika Węgierskiego Niemiec jeden strzelbę spiżaną, co od grzmotu huczliwego pułakami nazwano, wymyślił. Błaż. (bombardas. Krom.). <Pół(h)ak>

Pułap, u, lm. **y,** †**Połap, [Połap, Półap]** *strop, powała, ściel z desek na belkach izby:* W czasie pożaru cały ś. P. zapadł. Perz. Runął obciążony ołowiem P. galery. Nar. Kładłem w jednę szalę cnotę, w drugą bogactwa; bogactwa podniosły ś. do góry i uderzyły prawie o P. L. P. w pomieszkaniach bywa sosnowy. Kluk. Ślepy P. = *sufit z krótkich desek w polach między belkami mniej więcej w połowie ich wysokości dany.* P. na kozłach podstawiony pod studnią. Jak. J. *(=pomost?).* <?Pu(Pó) + ŁAP>

× **Pułapa, y,** lm. **y** p. **Pułapka:** Sobole łapią w pułapy. L.

Pułapka, i, lm. **i l.** a. × **Pułapa,** × **Połapeć** *łapka, samołówka, żelaza:* Na myszy nadstawiają różne pułapki. Kluk. Liszka w pułapkę wpadła. Kniaź. Wszędy kredytorowie na niego z procesem, jak na mysz z pułapką, czekają. L. Teraz wpadłem, jak mysz w pułapkę. L. Przen.: *sidła, zasadzka, zdrada, podstęp, podejście:* Skrycie mu pułapkę stawią. L. Trzeba, aby nasze plany dojrzały, abyśmy mieli czas ustawić pułapkę na tego szczura. Krasz. **2.** a. **Kamieniarka** cukr. *przyrząd do oddzielenia kamieni i buraków w krajalnicy,* ł a p a c z. **3.** ryb. *skrzynka z dnem z listew ułożonych w kratę, zastawiana dla połowu ryb przy korytach prowadzących wodę z młynówki na koła.* <Pu(Pó) + Łapka>

Pułapowy przym. od **Pułap:** W wierzchu balka pułapowa. Jak. J.

Puławka, i l. lm. **i** *laska z wiśniowego drzewa, którym słyną Puławy.* **2.** blm. *gatunek pszenicy.* <Od nazwy miasta Puławy>

Pułczek, czka, lm. **czki** p. **Pułk.** Bobr.

Pułhak, a, lm. **i** p. **Półhak:** Stoi za P. a. za działa najmocniejsze modlitwa do Boga. Gil. <Zam. Półhak>

Pułk, u, lm. **i, Półk,** †**Półek** *oddział wojska, w piechocie od dwuch do czterech tysięcy ludzi; w kawalerji od ośmiuset do tysiąca kilkuset; regiment, legjon:* P. piechoty a. pieszy. P. kawalerji a. jazdy a. konny. P. kozaków. Wyjść z pułku. Z służby policyjnej wrócił do pułku. Dowodzić pułkiem. W pułku króla JMści jest chorągwi lekkich dziesięć; w pułku hetmana wielkiego koronnego chorągwi pięć. Troc. W Korsuniu trzymał ś. Andrzej Doroszenko, pułkownik, przy którym byli kozacy z pułków (okręgów) humańskiego, powołockiego... Dar. P. czwartaków. Zdr. **Pułczek.** <Z Ros. Połk, z Grm., por. Nm. Volk>

Pułka, i, lm. **i** gór. *płonna skała między rozszczepionym pokładem soli.* Łab. < ? zam. Półka >

[Pułki] = Póki. <Z Póki>

Pułkier, a, lm. **owie** *stary dobosz:* Za wyprowadzonemi podwodnemi końmi jechał P. <Od Pułk>

†**Pułkować, uje, ował,** †**Półkować** *formować pułki, ustawiać w pułki, werbować do pułków, rekrutować:* Z chorągwiami, z bębny białą płeć półkuje. Falib. <Od Pułk>

†**Pułkowanie, a,** blm., czynność cz. **Pułkować.**

Pułkownictwo, a, blm. p. **Półkownikostwo:** Otrzymywali takie pułkownictwa ci, co niby kosztem własnym sztyftowali pułki. Rzew. <Od Pułkownik>

Pułkowniczek, czka, lm. **czkowie** p. **Pułkownik:** Zaczęli radzić gorąco, jakimby tu sposobem wydobyć swojego ukochanego pułkowniczka. Kaczk.

Pułkowniczy p. **Pułkownikowski:** P. urząd. Troc.

P., ego, lm. **owie** rz. *porucznik chorągwi pułkownika komenderującego pułkiem jazdy w wojsku polskim, w którym urząd pułkownika był zwykle tytularny.* <Od Pułkownik>

Pułkownik, a, lm. **cy, Półkownik,** × **Pułkowodzca,** × **Pułkowódz,** × **Półkowodzca,** × **Półkowódz** *stopień wojskowy dowodzącego pułkiem, szef regimentu:* Wszyscy gienerałowie i pułkownicy. Troc. On takie króle, takie pułkowniki pobił. Mick. Jak pułkownicy przed piechotą, uwijali ś. szlachta i różni spekulanci. Korz. Zdr. **Pułkowniczek.** <Od *Pułkowny, od Pułk>

Pułkownikostwo, a, blm., **Półkownikostwo, Pułkownikowstwo, Półkownikowstwo 1.** a. **Pułkownictwo, Półkownictwo** *stopień, godność, urząd pułkownika.* **2.** zb. *pułkownik z żoną:* Państwo P. przyjechali. L. <Od Pułkownik>

Pułkownikowa, ej, lm. **e, Półkownikowa** *żona pułkownika.*

Pułkownikować, uje, ował, Półkownikować *być pułkownikiem, pełnić obowiązki pułkownika:* Dał jawne dowody pod Żórawnem, pułkownikując pod stryjem swoim, hetmanem. Nies. Województwu wołyńskiemu podczas pospolitego ruszenia pułkownikował. Nies. Nad estgotlandzką brygadą pułkownikował Fersen. Sienk. <Od Pułkownik>

Pułkownikowanie, a, blm., **Półkownikowanie** czynność cz. **Pułkownikować.**

Pułkownikowicz, a, lm. **e, Półkownikowicz** *syn pułkownika.*

Pułkownikowski, Pułkowniczy przym. od **Pułkownik; Półkownikowski, Półkowniczy:** Dano im epolety pułkownikowskie. Fred. A. <Od Pułkownik>

Pułkownikowstwo, a, blm. p. **Pułkownikostwo:** P. gieneralne = *komenda główna.* Pierwszemu z nich zlecono P. gieneralne. Rol. <Od Pułkownik>

Pułkownikowy, Półkownikowy *należący do pułkownika.* <Od Pułkownik>

Pułkownikówna, y, lm. **y, Półkownikówna** *córka pułkownika.*

Pułkowniś, a, lm. **e, Półkowniś** piesz. *pułkownik:* Panowie zowią mię przyjacielem, a kobietki pułkownisiem. L. Hajże, pułkownisiu, wszystko tobie sprzyja! L. <Od Pułkownik>

× **Pułkowodzca, y,** lm. **y** p. **Pułkownik:** P. anielski. Zal. <Pułk + *Wodzca, WIOD/WIEDŹ/WOD>

× **Pułkowódz, odza,** lm. **odzowie** p. **Pułkownik:** Sam kneź wziął dowództwo, kilku pułkowodzów mianował. Krasz. <Pułk + Wódz>

Pułkowy przym. od **Pułk; Półkowy:** Mówią, że skradł pieniądze pułkowe. Krasz. Kasa, muzyka pułkowa.

[**Pułówka, i,** lm. **i**] *połówka.* <Z Połówka>

[**Pułżonka, i,** lm. **i**] *kochanka, metresa, miłośnica.* Mrong. <Puł (= Pół) + Żonka>

Puma, y, lm. **y, Kuguar** zool. (felis concolor) *duży kot jednobarwny Ameryki.* <Hp. Pùma, z języków amerykańskich>

Pumeks, u, lm. **y, Pomeks, Gąbczak, Gębczak, Purchawiec, Purchatka** min. *skała bezpostaciowa, wulkaniczna, pienista, złożona z krzemionki, glinu, potasu i sodu, biaława i szara, używana za kamień budowlany, do szlifowania i polerowania różnych wyrobów.* <Łć. pumex>

Pumeksować, uje, ował *wycierać, gładzić pumeksem.* <Od Pumeks>

Pumeksowanie, a, blm., czynność cz. **Pumeksować.**

Pumeksowy przym. od **Pumeks,** *gębczakowy, purchawcowy:* Grunt piaszczysty lub P. Siemir. Całą kotlinę jeziora wypełnia biały żwir P. Siemir.

[**Pumiana, y,** lm. **y**] *coś niesłychanego, niebywałego.* <? Pu(Pó) +* Miana, por. Mianować>

[**Pumiń, a,** lm. **e**] *płomień.* <Z Płomień>

Pumit, u, lm. **y** *pumeks wulkaniczny kruchy, sypki, z paszcz ogniowych wyrzucany.* Łab. <Fr. pumite>

[**Pumoroncowy**] *pomarańczowy:* Krople pumoroncowe.

Pumpernikiel, klu, lm. **kle** *razowiec westfalski; piernik.* <Nm. Pumpernickel>

[**Pumpować, uje, ował**] p. **Pompować.**

[**Pumpowanie, a,** blm.] czynność cz. **Pumpować.**

†**Punca, y,** lm. **e** gór. p. **Poncza.** <Nm. Punze>

Puncyn, u, lm. **y, Poncyn** rzem. **1.** *kołek stalowy, podstawiany pod młotek do miejsc, w które młotek nie sięgnie, a które sklepać, zbić potrzeba; także kołek cyzlerski z powierzchnią na końcu rozmaicie wyrobioną, do wybijania odpowiednich kształtów przy cyzlerowaniu.* **2.** w lm. *introligatorskie formy żelazne, któremi na marginesie pozłoconym książek rysunki wybijano.* <Nm. Punze>

Puncz, u, lm. **e** p. **Poncz:** Pił P., ulubiony trunek. Bał. <Ang. punch>

†**Punczocha, y,** lm. **y** *pończocha.* Mym.

Pundel, dla, lm. **dle** *waga 25-funtowa:* P. wyczesanego lnu.

[**Punia, i,** lm. **e**] *mała drewniana stodoła na siano; szopa, odryna na siano.* Zdr. [**Puńka**].

Punicki bot.: Jabłko punickie p. **Granat.** <Łć. punicus>

× **Punkciczek, czka,** lm. **czki** p. **Punkt.** Galat. <Od Punkcik>

[**Punkcie**, **a**, lm. **a**] *brzuch u owiec.* Sł. wil.

Punkcik, **u**, lm. **i** p. **Punkt**: Najmniejsza litera ani jeden P. z zakonu nie przeminie. Wuj. P. jest, kropla jest to, po czym żeglujecie, to, na czym wojnę wiedziecie. Poc. Jeśli P. mamy pobożności, słuchajmy matki. Bardz. (= *odrobinę*). < Od Punkt >

† **Punkciszek**, **szka**, lm. **szki** p. **Punkt**: Pąkciszek (P.). Leop. < Od Punkcik >

Punkcja, **i**, lm. **e**, **Punktura** chir. *nakłócie, przekłócie.* < Łć. punctio >

Punkiel, **kla**, lm. **kle** *matryca do robienia czcionek.*

[**Punkowie**, **a**, lm. **a**] zb. *pąkowie, pąki drzew.* < Z Pąkowie >

I. Punkt, **u**, lm. **y**, [**Ponkt**, **Pąkt**, **Pącht**] **I.** w przestrzeni = a) mat. *element gieometryczny nie mający żadnych wymiarów:* Punkty graniczne. Punkty zbiegu. Punkty urojone. Punkty przecięcia, zetknięcia ś. Przen.: P. zjednoczenia (L.) a.: Punktem zjednoczonej władzy narodowej są sejmy. L. Wyprowadzić linję z pewnego punktu. P. matematyczny jest nierozdzielny. Troc. P. szerzy i długości nie ma, jest początkiem i końcem każdej linji. Troc. P. nie ma żadnej długości ani szerokości, ani miąższości. Grz. P. gieometryczny żadnemu podziałowi nie podlega. Sol. Początek i koniec linji nazywają ś. punktami. Łs. Przen.: *P. jako granica, kres, stopień, ostateczność:* Odpowiedział Władysław, że mu jeszcze nie przyszło do takowego punktu, aby miał sobie kupić pokój. Biel. M. Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, aż do tego punktu, że mu ś od tego wstrzymać niepodobna. L. Rzecz ta przyszła do tego punktu, że jej ukrywać dłużej niemasz potrzeby. L. I samo na punkcie ostatnim stanęło chrześcijańskie cesarstwo, a prawie zbladnęło. Paszk. (= *na szczeblu ostatnim*). b) *kropka:* P. przy każdym perjodzie ś. kładzie. Troc. Umiejętność rysowania map zawisła na tym, aby na papierze ustawić punkta, któreby tak były między sobą położone, jak są na polu przedmioty. Jak. J. P. w piśmie, słowa dzielący, kropka. Kn. Perjod, P., kropka w pisaniu oznacza, że ś. sens całkowity zamyka. Kras. Już punkty, już nicowanym wykładem psowali Pismo św. Białob. (= *interpunkcją*). P. przy nucie muzycznej przedłuża lub skraca ją o połowę jej wartości. P. w muzyce, przy nocie jest na miejscu noty, pół jej waloru znaczącej, położony; nota z punktem. Mag. Przen.: *proszek, atom, ździebło, kruszyna, odrobina:* Ziemia nie jest jak punktem w przestworze całego świata. Min. Dyjament, P. wielki, około niego punktów mniejszych dyjamentowych dwanaście. Niem. (=*ziarnko, oczko*). Punkty na czym = *plamki, cętki:* Ciemne punkty na słońcu. c) P. rzeczy, mowy, rozprawy, dzieła i t. p. = *szczegół, kwestja, warunek; ustęp, okres, zwrot, rozdział, dział, część, artykuł, paragraf, kategorja; okoliczność, wzgląd:* Na tym punkcie cała sprawa zawisła. Troc. P. to bardzo trudny w tej nauce. Troc. Artykuł, P. rzeczy, mowy. Troc. Położyć P. pierwszy, drugi. Troc. Punkta pokoju umówione. Troc. Punkty w kontrakcie. Za P. największy gospodarstwa wziąłem sobie szczęśliwość moich poddanych. Kras. Zbijać, objaśniać P. po punkcie. Twardowski poema swoje „Wojnę domową", zamiast na rozdziały, na punkta dzieli. L. Jest P. w kontrakcie, który ci tego zabrania. Korz. Na pierwszym punkcie rozważmy sobie, jako cię wiele miłował Bóg. Bz. (=*na wstępie*). Na tym punkcie wielce ś. różnimy między sobą (=*co do tego*). Na złożonym umyślnie w tym punkcie synodzie w Łęczycy... Nies. (= *w tej materji, w tym przedmiocie, w tej mierze*). P. honoru a. × **Punkthonor**: Zakładając sobie P. honoru w tym, aby coś nad ludzi pokazać ś. Lubom. (= *konieczny warunek*). Zawżdy ludzi omamia płochy P. honoru. Kras. Dla punktu honoru, który djabeł wie gdzie i do czego przywięzują, na noże idą. L. d) *okolica, miejsce, stanowisko, pozycja:* P. względem miejsca. Troc. Słońce co dzień na inszym punkcie wschodzi. Troc. Położenie czterech głównych punktów świata. Jak. J. Punkty przeciwległe. P. centralny. P. nadgłówny = *zenit.* P. martwy = *przejście przez środkową linję prostopadłą do osi obrotu w kołach, w korbach.* P. obronny. Zdobyli wszystkie ważne punkty. Po drodze zatrzymywaliśmy ś. w główniejszych punktach. Sklep w dobrym punkcie położony. Każdy z strzelców stanął już w wyznaczonym sobie punkcie. Nie mam nigdzie punktu oparcia = *spokojnego kąta, przytułku, dachu nad głową, ostoi.* Położenie bez punktu wyjścia (= *sposobu*). **2.** × P. w czasie = *chwila, okamgnienie, moment:* P. czasu. Troc. Oddaj mi w tym punkcie, coś winien, albo... L. W punkcie jednym rozproszę wszystkich. L. Tegoż tedy punktu i godziny zamierzonej przybieżał. Warg. Zaraz w owym punkcie, abo, jak mówią, w mgnieniu oka, kiedy... Karnk. Rozkazał mu, aby tego punktu odjechał od dworu. Boh. (= *natychmiast, z miejsca*). Co powie prawy mędrzec, wiek wiekowi poda, a te nasze światełka, co błyszczą dość jasne, jak ś. w punkcie rozświecą, tak w punkcie i zgasną. Kras. Przen.: W punkcie = *w sam czas, w sam raz, w porę,* żart. *w kropce:* Znalazł ś. w punkcie (= *jak należy, doskonale, wybornie, jak potrzeba*). Trunek gorący dobry jest na żołądek; jakoż w punkcie zdrowy. Kras. **3.** [P.] = a) *zadanie:* Más mi jesce jeden P. zrobić. b) *rozkaz:* Na mój P. i na moje zawołanie niech tu furmarszałek stanie. **4.** anat.: Punkty łzowe, łzane (puncta lacrymalia). Punkty jednotne siatkówek oka. P. ślepy w oku. **5.** astr.: Punkty główne, kardynalne p. **Kardynalny**. P. odsłoneczny = *P. drogi planety najbardziej od słońca oddalony,* odsłoneczniк, afeljum. **6.** bil. = a) *miejsce na bilardzie:* P. domowy, przeciwległy domowemu, środkowy, kręglowy. b) *jednostka z puli:* P. dobry, zły. **7.** druk. *jednostka do obliczania wymiarów czcionek* = $^1/_3$ *milimetra.* **8.** fiz.: P. krzepnięcia p. **Krzepnięcie**. P. krytyczny gazu p. **Krytyczny**. P. topliwości lodu. P. wrzenia = *temperatura, przy której płyn zaczyna wrzeć:* +80° R. jest punktem wrzenia wody. **9.** fizj.: P. widzenia (punctum visus). Przen.: Właściwy komu P. widzenia, zapatrywania ś. = *stanowisko, z którego kto zapatruje ś. na rzeczy, kąt, pod którym je widzi.* **10.** haf: Znał dokładnie wszystkie sposoby haftu, czyli, jak nazywano, punkta. Byk. **11.** karc. *mniejsza lub większa liczba wziętych lew.* **12.** tok. *kolec na końcu wałka, stanowiący biegun osi obrotu rzeczy toczonej.* Łab. Zdr. **Punkcik**, × **Punkciszek**, † **Pąkciszek**, [**Punkteczek**]. < Łć. punctum >

2. Punkt przys. *punktualnie, akurat, akuratnie, równo z czym:* Przybył P. o pierwszej. Jutro na piątą godzinę P. w P. 30000 talerów. L. < p. **I.** Punkt >

Punktacja, **i**, lm. **e**, **Punktuacja**. **I.** *umieszczanie znaków pisarskich.* **2.** w lm. muz. *zmiany i ułatwienia w głosach, szczególniej solowo-wokalnych, zastosowane do osobistości wykonawców.* **2.** *szkic u-*

mowy z zestawieniem głównych punktów; przedwstępne spisanie warunków. <Łć. punctatio>

Punktak, a, lm. **i** p. **Punktarek.** <Od Punkt>

Punktarek, rka, lm. **rki, Znacznik, Punktak, Kierner** blach., kotl., kow., noż., ślus., tok. *pręcik stalowy do wyciskania miejsc, w których mają być porobione dziury.* <Od *Punktarz, od Punkt>

Punktator, a, lm. **rzy 1.** *pomocnik rzeźbiarski.* **2.** *uczony hebrajski zajmujący ś. ustaleniem tekstu Pisma Ś.:* Masoreci i punktatorzy byli pierwszemi gramatykami praktycznemi języka hebrajskiego. BdC. <Od Punkt, ponieważ określali wymawianie samogłosek za pomocą kropek i innych znaków dyjakrytycznych>

[**Punkteczek, czka,** lm. **czki**] p. **Punkt:** Pełnił służbę do punkteczku jednego *(=co do joty).*

× **Punkthonor, u,** blm. p. **Punkt.** <Punkt+Honor>

Punktować, uje, ował *oznaczać punktami przestrzeń (na papierze, tkaninie, skórze i t. p.), na której ma być wykonana jaka czynność; znaczyć punktami kierunek ściegów a. linji, które mają być wykonane; wogóle robić kropki, kropkować, cętkować, stawiać punkty:* Korale punktowane (millepora). <Od Punkt>

Punktowanie, a, blm., czynność cz. **Punktować:** Katolicy strzec ś. mają punktowania arjańskiego w tym tekście, które całe znaczenie odmienia. Białob. *(=interpunkcji).*

[**Punktownie**] *akuratnie.*

Punktowy przym. od **Punkt:** Może mrówki wędrowne swojemi prostemi punktowemi oczami nie rozróżniają kolorów. Są już felczerzy tak zwani punktowi i wolno praktykujący *(=mający w pewnych punktach swoje zakłady).* Mat.: Płaszczyzna punktowa. Przestrzeń punktowa. Przekształcenie punktowe.

Punktuacja, i, lm. **e** p. **Punktacja.**

Punktualnie przys. od **Punktualny:** Odda pieniądze P., skoro odegra, co przegrał. L. P. płaci, prawa przestrzega. Troc. Przybędę P. o trzeciej *(=punkt).* Wstaje P. o jednej godzinie.

Punktualność, i, blm. rz. od **Punktualny:** A ta to P. Wc pana! L. P. zapłaty. Troc. Chorąży liwski przez swą niepunktualność znowu sprowadził do córki i mnie i Szelutę. Mat. Niemasz nigdzie wyrazu skargi na niesłowność lub niepunktualność Ludwika XIV. Czern. Przestępstwa takiej niepunktualności dopuszczają ś. nawet najwięksi dostojnicy i panowie.

Punktualny *skrupulatny co do terminu, pedantyczny w stawianiu ś. na czas ściśle oznaczony, akuratny:* P., akuratny, niezawodny, momentu strzegący, ścisły. L. Punktualna zapłata. Troc. Człowiek P. *(=lubiący punktualność).* Jest to jego zwyczaj być punktualnym. L. Pensje u naszego dworu nie były znaczne, ale zapłata punktualna. Kras. Uiszczenie ś. punktualne w tym, co ś. obiecało. L. <Od Punkt>

Punktura, y, lm. **y 1.** druk. *jeden z dwu ostrych sztyftów w deklu prasy drukarskiej, na które zatyka ś. arkusz dla równości.* **2.** intr. *rodzaj cyrkla, narzędzie drewniane lub żelazne, do naznaczenia różnej miary i formatu książki.* **3.** lek. p. **Punkcja.** <Łć. punctura>

[**Puno**] p. **Pono.**

[**Punocek, cka,** lm. **cki**] p. **Północek.**

[**Punok**] p. **Pono.**

[**Punt, a,** lm. **y**] p. **Funt.**

Puntalik, u, lm. **i** p. **Puntał:** Puntalików w kłodeczki z szmelcem sztuczek kilkadziesiąt. Niem.

× **Puntał, u,** lm. **y** p. **Pontał.** Niem. Dziś panie świecą ś. drogiemi altembasy, puntałami, perłami, klejnoty. Ciek. Zdr. × **Puntalik.** <Włos. puntale>

[**Puny**] = **Pono.**

[**Punza, y,** lm. **y**] *ryba z wielką głową.*

[**Puńka, i,** lm. **i**] p. **Punia.**

[**Puono**] p. **Pono.**

[**Puonok**] p. **Pono.**

1. [**Pupa, y,** lm. **y**] *kupa.*

2. [**Pupa, y,** lm. **y**] *lalka kupa.*

Pupa, y, lm. **y** dziec. *dupa, zadek, tyłek.* Zdr. **Pupka, Pupcia, Pupeczka, Pupinka.** <Por. Nm. Popó>

[**Pupcia, i,** lm. **e**] p. **Pupa.**

† **Pupeczek, czka,** lm. **czki** *mężczyzna-lalka, niewieściuch, elegancik.* <Od Pupek>

Pupeczka, i, lm. **i** p. **Pupa:** Jejmość panie Pięknszydłowskie, owe to z pomad, farb, perfumów i innych ingredjencji ulepione i umuskane pupeczki. W pieszczotach domowych wychowaną to serduszkiem, to pupeczką zwano. L. Moja pupeczko, rybeczko! L. <Od Pupka>

Pupek, pka, lm. **pki 1.** [P.] *pępek.* **2.** w lm × Pupki, † **Bupki** = *najprzedniejsze futro z brzuchów około pępka:* Sobole, marmurki, pupki, ogonki. Vol. Rysie, pupki, sobole. Tw. Sobolich pupków para. Ins. c. l. Prawa oszczędnicze zabraniają mieszczanom safjanu, soboli, rysiów, marmurków, pupków, jedwabnych pasów. T. K. < ? z Ros.>

[**Pupięta**] nieod. p. **Półpięta.** <Z Półpięta>

Pupil, a, lm. **e** *wychowaniec pozostający pod opieką, elew:* Hrabinę żywo zdawał ś. obchodzić los pupila przybranego. Krasz. <Łć. pupillus>

Pupila, i, lm. **e, Pupilka** forma ż. od **Pupil,** *elewka.*

Pupilarny *tyczący ś. sierot i nieletnich:* Pupilarna instancja. Kaczk. Bracia nie upominali ś. o zwrot pod jego opieką pupilarnych intrat. Chrząszcz. <Łć. pupillaris>

Pupilę, ęcia, lm. **ęta** *dziecię zostające na wychowaniu:* Boi ś. wydać ze swoim kalectwem, aby w oczach swoich pupiląt argusowskiej powagi nie stracić. Od. <Od Pupil>

Pupilka, i, lm. **i** p. **Pupila.**

Pupilowy *należący do pupila:* Sumy, dobra pupilowe.

Pupinka, i, lm. **i** p. **Pupa.**

Pupka, i, lm. **i 1.** p. **Pupa:** P. służąca za cel do strzelania. **2.** [**Pupki**] *pączki kwiatowe na drzewach owocowych.* **3.** [P.] *brodawka piersi kobiecej, ssawka.* **4.** zool. *poczwarka owadów łuskoskrzydłych zmierzchnych i nocnych.* Jar. Powozy zatrzymywały ś. przed wejściem rzęsisto oświetlonym: każdy jak P., otwierając ś., wypuszczał z siebie motyle strojne, barwne i pachnące. Bał. <Łć. pupa>

Pur, a, lm. **y 1.** × P. *miara zbożowa:* Do pura wchodzi garncy 16, więc do beczki wileńskiej wchodzi purów 5; gdy zaś 45 purów wchodzi do łasztu rygskiego, zatym 8 beczek i jedna ośmina składają łaszt rygski. Cz. **2.** [P.] *miara zawierająca 24 garnce.* <Nm. [Pur]>

[**Pur, a,** lm. **y**] *taczki.* <Czes. půra>

[**Purák, a,** lm. **i**] *mamiciel, zwodziciel.*

Puraniczny *tyczący ś. ksiąg świętej poezji sanskryckiej, zwanych Purana:* Historje puraniczne. <Od Skr. Purana>

Purbekski wapień, gieol. *należący do pokładów zwanych weldzkiemi w utworze kredy i zawierający muszelki bagniaków.* Łab. <Ang. Purbecstone>

Purchać, a, ał *odzywać ś. głosem właściwym świni maciorze, rechtać przerywając.* <Od Dźwn. Purch>

[**Purchać, a, ał**] *pierzchać, zrywać ś. do lotu:* Ptastwo stadami purcha.

[**Purchada, y,** lm. **y**] p. **Purchawka.**

Purchanie, a, blm., czynność cz. **Purchać.**

[**Purchanie, a,** blm.] czynność cz. [**Purchać**].

Purchatka, i, lm. **i** p. **Purchawka:** Zbić kogo, komu łeb jako purchatkę. Troc *(=na leśne jabłko).* **2.** p. **Pumeks.** Łab.

Purchatkowate grzyby, **Purchawki, Wnętrzaki** bot. (gasteromycetes) *podrząd a. oddział grzybów właściwych z rzędu podstawczaków.* <Od Purchatka>

Purchatkowy przym. od **Purchatka,** *pumeksowy:* Zlepieniec P. Łab.

Purchatnica, y, lm. **e** bot. (physarum) *grzyb z klasy śluzowców.*

Purchato przys. od **Purchaty.**

Purchatość, i, lm. **i** rz. od **Purchaty:** *Raritas in pulmonibus,* płuce pełne dziurek i purchatości. Mącz.

Purchaty *gąbczasty, dziurkowaty: Pumex,* P. kamień, którego w łaźni używają. Mącz. (p. Kamień pod 22). <PURCH/PIERZCH/PROCH>

Purchawcowy przym. od **Purchawiec** *gębczakowy, pumeksowy* (pumiceus).

Purchawiec, wca, lm. **wce,** min. p. **Pumeks.**

Purchawka, i, lm. **i,** [**Purchada**] **I.** [**P.**] *dziewczyna nizka, ubierająca ś. szeroko, bańdziocha.* **2.** [Purchawki lm., **Żabieńce**] anat. (cotyledones placentae) *zrazy a. płaty, z których składa ś. łożysko; guziki, guzy łożyskowe.* **3.** bot. = a) (lycoperdon) a. **Kurzawka, Bedłka kulkowa** *roś. z gromady grzybów, z rodziny purchawkowatych.* Gatunki: P. gruszkowata (l. pyriforme). P. olbrzymia, Purchatka, Prócawka, Prochówka, [Bzducha, Bzdziuch, Kurawka]. b) p. **Kurzawka.** c) Purchawki p. **Purchatkowate.** Żart.: Król sobie wybrał tę purchawkę, Dębskiego, ale co on znaczy? Krasz. *(= pyszałka, zarozumialca, pęcherz nadęty).* Żart.: Poszedł dowiedzieć ś., kiedy kopyta wyciągniesz, stara purchawko! Prus *(= próchno, człowieku strupieszały, stary grzybie).* **4.** patol.: †P., guz gruźliczy stawu (lupia iuncturae). Perz. †P. pod gardłem, brodawka, wole niektórzy zowią. Mącz. (= struma). †P., wrzód, który po łacinie zowią *scrophula,* po naszemu zaś P. a. wol, pospolicie bywa pod gardłem. Wer. **5.** zł. *poduszka.* <PURCH/PIERZCH/PROCH>

†**Purchawkać, a, ał** *cisnąć pomału.* <Od Purchawka>

†**Purchawkanie, a,** blm., czynność cz. **Purchawkać.**

Purchawkowaty *podobny do purchawki.* Bot.: Purchawkowate rośliny **a. Purchawki** bot. (lycoperdacei) *rodzina grzybów właściwych z rzędu podstawczaków.* Patol.: †Nabrzmiałości purchawkowate. Perz. <Od Purchawka>

[**Purchel, chla,** lm. **chle**] p. **Burchel.** Zdr. [**Purchelek**].

[**Purchelek, lka,** lm. **lki**] p. **Purchel.**

[**Purchla, i,** lm. **e**] **I.** p. [**Burchel**]. **2.** *mysz* (w zagadce).

[**Purchwa, y,** lm **y**] zool. p. **Pejka.**

[**Purciáwka, i,** lm. **i**] *turkawka.*

[**Purcle, i,** blp.] *gatunek jabłek.*

[**Purda, y,** lm. **y**] *dziewczyna nieporządna, niedbała.*

[**Purdać, a, ał**] *dmuchać, dąć.*

[**Purdanie, a,** blm.] czynność cz. **Purdać.**

[**Pure, Purek**] przys. *zupełnie.* <Łć. pure>

[**Purek**] p. **Pure.**

†**Puresz, u,** blm. chem. i min. = **Boraks.** <p. Boraks>

Purgacja, i, lm. **e I.** *oczyszczenie, oczyszczenie ś., uniewinnienie, usprawiedliwienie, uniewinnienie ś.:* Prosi, abyś W. Ks. Mość na taką ś. purgację publiczną nagotował. Kraus. **2.** p. **Purgans:** O purgacjach, to jest oczyszczeniu zbytków przez lekarstwa. Sien. Purgacją czyni jaka rzecz, rusza, stolce czyni. Kn. To lekarstwo purgacją (wypróżnienie, ulżenie ciała) czyni. Troc.

[**Purgać się, a ś., ał ś.**] *ślizgać ś. na lodzie.*

[**Purganie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Purgać ś.**

Purgans, u, lm. **e I.** a. **Purgacja,** *przeczyszczenie, wypróżnienie kiszek, rozwolnienie.* **2.** a. †**Purgancja,** †**Purgatyka** *lekarstwo przeczyszczające,* ×czyściec: Purganse, lekarstwa, częstsze stolce sprawiające i w większej ilości łajna z kiszek wyprowadzające. Krup. Zdr. **Purgansik.** <Łć. purgans, od purgare>

Purgansik, u, lm. **i** p. **Purgans.**

Purgansowy przym. od **Purgans.**

†**Purgatyka, i,** lm. **i** p. **Purgans:** Brzemienna purgatyki niech zażyje. Cziach.

Purgatywny *przeczyszczający, czyszczący, rozwalniający, sprawiający stolec wolny:* Środki purgatywne.

[**Purgawka, i,** lm. **i**] *ślizgawka.*

Purgować, uje, ował *przeczyszczać, czyścić, sprawiać rozwolnienie:* Lekarstwa purgujące. Krup. To lekarstwo żołądek purguje. Troc. P. chorego. Troc. Skórka wnętrzna bzu purguje żywot górą i dołem. Syr. **P. ś. I.** †P. ś. *oczyszczać ś., usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś.:* Na złe bardzo i niemożliwe obmówiska ludzkie solenniter ś. skarżył, na które abyś W. Ks. Mość ś. purgował, radził. Kraus. **2.** *brać na przeczyszczenie, na purgans, czyścić ś.* <Łć. purgare>

Purgowanie, a, blm., czynność cz. **Purgować.**

Purgowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Purgować ś.**

[**Purlaczek, czka,** lm. **czki**] *pieszczotliwe przezwisko dziecka.*

×**Purperjan, u,** blm. *gatunek dawnej tkaniny* Sł. wil.

×**Purpur, u,** lm. **y** p. **Purpura:** Gdy dmuchnę, i P. i zbroję przemieniam. Len. <Nm. Purpur>

Purpura, y, lm. **y** *piękna farba jasno-czerwona, szkarłat, barwa pośrednia między dwiema krańcowemi barwami widma: czerwienią i fijoletem, barwa purpurowa:* Szkarłat, P. z różą ustępuje temu wdziękowi. Lubom. **2.** *płaszcz monarszy szkarłatny, paludament:* Tyryjska P. dwa razy farbowana. Jabł. P. stanu królewskiemu należy. Auszp. Zamiast tego płaszcza, Damoklesie, niech P. twe barki pokryje. Boh. Przen.: Złość z serca do twarzy wstępuje i w purpurze ś. strojno ukazuje. Lubom. *(=w rumieńcach).* **3.** P. wzrokowa = *barwnik znajdujący ś. w komórkach siatkówki oka:* Fizjologiczne i chemiczne własności siatkówki i purpury wzrokowej. Bog. <Łć. purpura>

Purpuran, u, blm. *sól powstająca z kwasu purpurowego i niedokwasu, dotąd mało roztrząsana.* Fon. <Od Purpura>

Purpurat, a, lm. **ci** *kardynał:* Baronjusz, P. rzymski, nie tylko kardynalską godnością, ale i mądrością *eminentissimus.* Chm. B. Bellarmin, P

rzymski. Chm. B. <Łć. purpuratus, od purpurare>

×**Purpuratny** przym. od **Purpurat,** *w purpurę ubrany:* Purpuratni kardynałowie. Smotr. <Od Purpurat>

†**Purpurjanowy** p. **Purpurowy:** Akademja krakowska za relikwje rewerendę św. Kantego purpurjanową chowa, w tę każdego dziekana filozofów nowo obranego obłoczą. Skar.

Purpurorodny *w purpurze urodzony, t. j. z ojca, będącego już monarchą.*

Purpurować, uje, ował, Purpurzyć, Purpuryzować *barwić na kolor szkarłatny.* <Od Purpura>

Purpurowanie, a, blm., czynność cz. **Purpurować.**

Purpurowieć, eje, ał *ukazywać ś. w kolorze purpurowym:* Na misach ze złota purpurowiały jabłka i granaty. Psm. A rubin słońcem purpurowiał krwawym. Psm. <Od Purpurowy>

Purpurowienie, a, blm., czynność cz. **Purpurowieć.**

Purpurowo przys. od **Purpurowy:** Zabarwić P. Pomalować na P. *(=na kolor purpurowy).*

Purpurowo-granatowy *purpurowy z odcieniem granatowym:* Nos mieniący ś. barwą purpurowo-granatową. Zap. <Purpurowy + Granatowy>

Purpurowolistny *mający liście purpurowe:* Wiązokrzew japoński P. <Purpurowo + Listny>

Purpurowy, Purpurzany, †Purpurjanowy przym. od **I. Purpura:** Farbierz P. L. **2.** *koloru purpury, czerwono-krwisty, szkarłatny:* Kolor P. Szata purpurowa. Troc. Blask zamglony od zachodniej świta strony, purpurowym pasmem łyska. Deo. **3.** bot. Jasnota purpurowa p. **Jasnota.** <Od Purpura>

Purpuryna, y, blm. chem. *barwnik z marzanny, zawarty w niej w postaci glikozydu, jest trójoksychinonem antracenowym,* $C_6 H_4 (CO)_2 C_6H (OH)_3$ *z położeniem hidroksylów 1, 3, 4:* Purpuryny czynienia sposób ku pisaniu i malowaniu. Sien. <Fr. purpurine>

Purpuryzować, uje, ował p. **Purpurować:** Krwią purpuryzowany. Troc.

Purpuryzowanie, a, blm., czynność cz. **Purpuryzować.**

Purpurzany p. **Purpurowy:** Tyron i Sydon były sławne dla farby purpurzanej. Łęcz. Jezusa oblekli w szatę szkarłatną a. purpurzaną. Sekl. Bogacz w szaty ś. purpurzane i jedwabne obłóczył. Sekl. <Od Purpura>

Purpurzenie, a, blm., czynność cz. **Purpurzyć.**

Purpurzyć, y, ył p. **Purpurować:** Śpią, aż znowu zorza zodjak purpurzy. Pot. Darmo zdrajca krwią bydląt ołtarze purpurzy. Pot. <Od Purpura>

×**Pursię, ęcia,** lm. **ęta = Prosię.** Sł. wil.

[**Pursz, a,** lm. **e**] *dzieciak, bęben.* <Nm. Bursch>

†**Pursztowka, i,** lm. **i = Borsztówka.**

Purt I. [**P., u,** lm. **y**] *rozwolnienie, wypróżnienie, purgans.* **2. a,** lm. **y** bot. p. **Japurt.**

[**Purtać, a, ał**] **I.** *mieć rozwolnienie, laksować, wypróżniać ś.* **2.** dziec. *pierdzieć.* <Od Purt>

[**Purtak, a,** lm. **i**] **I.** *dziecko, które purta, sracz, zasraniec, gówniarz, sraluch.* **2.** *duch nieczysty, djabeł.* <Od Purtać>

[**Purtanie, a,** blm.] czynność cz. **Purtać.**

[**Purtudło, a,** lm. **a**] m. i ni. *niezdara.*

[**Purum**] nieod. *podchmielić, podpić sobie, zaprószyć sobie oko:* Pan Wojciech już P.

Puryc, a, lm. **e** *bogacz żydowski, pan żydowski:* Ojciec jej, grojse puryc, arendarz z tej wioski. Kon. <Z Żyd.>

Puryfikacja i, blm. *oczyszczenie, oczyszczenie ś.:* P. kielicha po komunii kapłańskiej w czasie mszy św. <Śr. Łć. purificatio>

Puryfikaterz, a, lm. **e, Puryfikator** *ręczniczek do wytarcia w czasie mszy św. kielicha po komunji i rąk kapłańskich.* <Śr. Łć. purificatorium>

Puryfikator, a, lm. **y I.** *narzędzie do oczyszczania.* **2.** p. **Puryfikaterz.** <Łć. purificator>

Puryfikować, uje, ował *oczyszczać.* <Śr. Łć. purificare>

Puryfikowanie, a, blm., czynność cz. **Puryfikować.**

Purym, u, blm. *święto żydowskie i post na pamiątkę upadku Hamana, Ostatki u żydów:* P. nie święto, febra nie choroba. Prz. <Hb.>

Purymowy przym. od **Purym:** Bal P.

†**Purys, u,** blm.=chem. i min. **Boraks.**

Purysta, y, lm. **ści I.** *pilny przestrzegacz czystości języka.* **2.** *rygorzysta co do religji, obyczajności i prawideł.* <Fr. puriste>

Purystka, i, lm. **i** forma ż. od **Purysta:** Niejedna z naszych skromnych purystek pod długą suknią zgubiła listek. Berw.

[**Puryta, y,** lm. **y**] *dziewczyna powsinoga.*

Purytanin, a, lm. **anie** w Anglji i Ameryce w wieku XVI i XVII *członek stronnictwa religijnego wśród prezbiterjanów, dążącego do oczyszczenia kościoła ze wszystkich dodatków nie opartych na Piśmie św.:* Wystawcie sobie jednego z tych purytanów z czasów religijnych reform w Anglji. Krasz. „Purytanie szkoccy" — dzieło Walter-Scotta. Przen: *człowiek surowych, niezachwianych zasad, rygorysta, pedant:* Ojciec mój, będąc człowiekiem wieku swojego i klasy, purytaninem jest w swoim rodzaju. Krasz. Taki pedant, P., świętoszek, na morałach jeździ jak najlepszy berejter. Krasz. Nie, nie jestem purytaninem, wypieram ś. tego. Wilcz. <Śr. Łć. puritanus>

Purytanizm, u, blm. **I.** *nauka, zasady purytanów.* **2. a. Purytaństwo** przen. *pedanterja, ścisłe i surowe przestrzeganie prawideł; przesadna surowość obyczajów:* Dom ich jest bez pedanterji, bez śmiesznego purytanizmu. Krasz. Szeptano sobie o purytanizmie hrabiny Laury. Krasz. Cóż znowu za P. cię opanował? Każdemu wolno żyć, jak mu ś. podoba. Krasz. <Od Purytanin>

Purytanka, i, lm. **i** forma ż. od **Purytanin:** Ty świeżo po ślubie... jesteś rygorystka i P. Krasz.

Purytański przym. od **Purytanin:** Stara hrabina dała mu ten pogląd na świat, pojęcie życia, jakże to tam nazwać? purytańskie, spartańskie, pedantyczne. Krasz. Surowość purytańska.

Purytaństwo, a, blm. p. **Purytanizm:** Stronnicy eks-ministra, kryjący swe roboty pozorami surowego purytaństwa. <Od Purytanin>

Puryzm, u, blm. **I.** *czystość języka, t. j. niemieszanie cudzoziemskich wyrazów i zwrotów; przesadna czystość w mowie.* **2.** *surowe przestrzeganie prawideł:* Do puryzmu posunięte przywiązanie do form przyzwoitych i dystyngowanych. Orzesz. <Fr. purisme>

[**Purzyca, y,** lm. **e**] *udo.* <Zam. *Półrzyce, Pół +*Rzyce, od Rzyć, RZYT>

[**Purzyta, y,** lm. **y**] p. **Półdupek.** <Zam. Półrzyta>

†**Puseczny** proch=*nitratus pulvis.* Mym., Mur.

Puseista, y, lm. **ści, Buzeita** *członek sekty kościoła anglikańskiego, zapoczątkowanej przez Pusey'a.* <Od nazwiska Pusey>

Puseistka, i, lm. **i** forma ż. od **Puseista:** Miss Anna Wood była gorliwą puseistką i o mało nie została katoliczką. Nagan.

[Pusetek, tka, lm. **tki]** p. **Półsetek.** <Z Półsetek>

[Pusiążek, żka, lm. **żki]** p. **Półsiąg.** <Z Półsiążek>

†**Puska, i,** lm. **i** p. **I. Puc:** Całowanie, P. też mówią. Mącz.

[Puskać, a, ał] *puszczać*: Przyzamkną sień i zara nie puską. <Ros. puskat'>

[Puskanie, a, blm.] czynność cz. **Puskać.**

[Puskrzyneczek, czka, lm. **czki]** p. **Półskrzynek.** <Z Półskrzyneczek>

Pusło, a, lm. **a, Puślisko,** †**Poślisko** *rzemień łączący strzemię z siodłem.*

[Pusna, y, lm. **y]** *pustka, chata na pustkowiu* <Od Pusny>

[Pusny] *pusty.* <Od * Pustny, PUST>

! Pusować, uję, ował *pchać naprzód, forytować, popierać osobę lub interes wszystkiemi siłami:* Będę go bronił, pusował. Lub. <Fr. pousser>

! Pusowanie, a, blm., czynność czasownika **Pusować.**

Pust, u, lm. **y** sieci, ryb. *zapuszczenie sieci:* Zrobić dwa pusty sieci. <PUST>

[Pust, u, lm. **y]** *post:* Zesed sie P. z mięsopustem. <Z Post, przez sld. do PUST>

†**Pust** p. **Pusty.**

I. Pusta, y, lm. **y, Puszta ?:** Na dorzeczu Łaby przechodzą one (grzbiety górskie) w lineburską pustę. Groby ciągną ś. dalej przez pagórki i wrzosowe pusty, mniej tutaj mchem porosłe. Pol. <PUST>

2. Pusta, y, lm. **y, Puszta, I.** *folwark stepowy na Węgrzech:* Znany i wspominany po wszystkich wsiach i pustach poblizkich. Jeż. **2.** *step bezludny na Węgrzech, szczeg. nad Cissą, rozległy i wyschły.*

[Pusta, y, lm. **y]** *warta:* Żołnierz sto' na puście. Koło tej samej pusty, gdzie żołnierz stał. <Nm. Posten>

[Pustacenie, a, blm.] czynność cz. **Pustacieć.**

[Pustacieć, eje, ał] (o gruncie) psuć ś. <Od Pustać>

Pustacina, y, blm. p. **Pustać.** <Od Pustać>

Pustacki p. **Pustaczy.** <Od Pustak>

Pustactwo, a, lm. **a** *pustota, cechy pustackie, płochość:* Większe fumy i pustactwa w głowie. Orzesz. Wybijcie sobie z głowy te pustactwa. <Od Pustak>

Pustaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Pustak:** Ho, pustaczko! Skąd się to bierze w drobnej główce tyle mądrości. Kor.

Pustaczy, Pustacki przym. od **Pustak:** Nie zbliżaj ś. do niej z myślą pustaczą i swawolną. Kasz.

[Pustać, i, lm. **e, Pustacina]** *miejsce puste, bezleśne, pustkowie; borowina, torfowisko, bagna, błota, tundra, nieużytki:* Przyszli ludzie, wycięli lasy i dziś goła P. Ork. Otoka wparła na P. kilkanaście żubrów i turów. Sienk. W wyludnionych torfach Nowotargskiej doliny, w t. zw. pustaciach lub grelach. Sp. Peczora przechodzi następnie bezludne pustacie (tundra). Pol. Bagna i torfowiska (w dolinie Nowotarskiej) nazywa lud pustaciami. Pol. Obszar sybiryjskich pustaci. Pol. I długo, długo w tej pustaci nie słychać było nic. Ork. Pośli my we Węgry, het ku morzu, w takie straśne równie, pustacie, co nie daj Boże! Żer. <PUST>

[Pustaja] = **Połstaja.**

[Pustaje, a, lm. **a,]** p. **Półstaje.** <Zam. *Póstaje = Pó(ł)staje>

Pustak, a, lm. **i** *człowiek pusty, wesoły, płochy; pustogłów, świszczypała, sowizdrzał, narwaniec, pędziwiatr, wietrznik, swawolnik, postrzeleniec, warchoł:* Otaczała Zbigniewa pochlebców, pustaków, trefników i innej próżniackiej u dworów rzeszy zgraja Nar. P. lepiej ś. podobał, ale już teraz pewno gdzieś kozy pasie. Fred. A. <Od Pusty>

Pustelnia, i, lm. **e** *chatka pustelnika, samotnika, erem:* P. św. Salomei. <Od Pustelny>

Pustelnica, y, lm. **e, Pustelniczka,** forma ż. od **Pustelnik:** Żadna jeszcze P. nie pokutowała w tak pięknej grocie. Korz. Nie, niechaj nigdy nędza pustelnicy pięknej Aldonie oblicza nie kazi. Mick. Słuchają pilnie: to głos pustelnicy. Mick. Nie pojęli, co Konrad mówił z pustelnicą. Mick. <Od Pustelnik>

Pustelnictwo, a blm. *życie pustelnicze, samotne.* <Od Pustelnik>

× **Pustelniczenie, a,** blm., czynność cz. **Pustelniczyć.**

Pustelniczka, i, lm. **i** p. **Pustelnica:** Doznawają tego prześladowania osobliwie pustelniczki i klasztory. Łęcz. <Od Pustelnica>

Pustelniczo przys. od **Pustelniczy:** P. żyć. L.

Pustelniczy przym. od **Pustelnik:** Żywot mniski i pustelniczy. Skar. Kuczka pustelnicza. Birk. Chatka pustelnicza. W pustelniczym stroju wisiał przed chatą. Słow.

× **Pustelniczyć, y, ył** p. **Pustelnikować.** L. <Od Pustelnik>

Pustelnik, a I. lm. **cy** *człowiek świątobliwy mieszkający na puszczy, samotnik pędzący życie zdala od świata w pokucie, w modlitwie i umartwieniu, anachoreta, eremita:* Dziwujemy ś. onym Antonim, Hilarjonom, Arsenjuszom i innym pustelnikom, iż światem i sławą jego gardząc .. pokoju na bogomyślność szukali. Skar. Kamienni ludzie! wy nie wiecie, jak ciężka śmierć pustelnika. Mick. Cóż to? pustelnicy wschodzą temi ścieżki? Krasiń. P. nieraz ziółka w lesie zrywa, więc może gdyby miał koło niej pieczę, do życia wróci. Słow. **2.** [P.] *nazwa gry pewnej.* **3.** lm. **i** p. **Biernatek.** <Od Pustelny>

Pustelnikować, uje, ował, × **Pustelniczyć** *być pustelnikiem:* Ja też całe życie nie pustelnikowałem tak, jak teraz. Krasz.

Pustelnikowanie, a, blm., czynność cz. **Pustelnikować.**

Pustelny przym. od **Pustelnia:** Idź, starcze, do pustelnej celi. Słow.

[Puster, tra, lm. **try]** *pokrycie głowy kobiet; czarny ubiór głowy dziewczęcej.*

Pustiak, a, lm. **i ?:** Wojska zajęły pastewnik na pustiaku przy stawie. Drz. <Od Pusty>

Pustka, i, lm. **i. I. a Pustkowie, [Pustoszyna]** *miejsce puste, bezludne, niezabudowane, pustynia; pole opuszczone, nieuprawne, głusza:* Syrakuzy pustką ś. stały. Lel. Polska, zostawiona przez Piastów i Jagiełłów murowaną i ozdobną, stała ś. pustką obrzydliwą. Kołł. **2. a.** w lm. **Pustki** *puste miejsce w pewnych granicach, puste wnętrze czego, próżnia, puste kąty:* W pustkach największe echo. Fred. M. Pustki przed domem, pustki na rynku. Kn. Na ulicy pustki, jakby wszystko wymarło. Scypjo od sądu do Kapitoljum wstępował, a za nim szlachta wszystka, przy instygatorach jego pustki zostawiwszy. Birk. Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim, moja droga Orszulo. Kochan. Pustki doma, cztery kąty a piec piąty. Kn. Pustki były (pusto było) w głowie, w spiżarni, w szkatule. Troc. P. rozumu. Troc. Po jej utra-

cie widzi w domu pustkę, że kąty płaczą gospodyni straty. L. Niespokojny człowiek i w pustkach zwady szuka. Smotr. W domu pustki, nędza i ubóstwo Wor. Wiem, dlaczego były pustki w dziurawym worku stryja mego. Kras. Pustki tu już, mój panie kumie, nic nie znajduję. L. Pustki i najchytrzejszego omylą złodzieja. Szymon. Pustki w kalecie. Kn. Bardzo niesprawiedliwie tak napełniać skarb, żeby u poddanych uczynić pustki. Żart.: Samotrzeć na pustki uderzy (= *tchórz udający śmiałka).* Bud. B. Mam wielkie w żołądku pustki wymorzonym. L. (= *czczość).* Już tam pustki w sercu, gdzie na języku szczebietliwość. Bals. Co po wszystkich ozdobach, jeśli w głowie pustki? Boh. Chaty bez dachów w pustkach widzi codzień i rzadko do nich zagląda przechodzień. Mick. Grywał na piszczałce, czym uprzyjemniał długie marsze i noclegi w pustkach. Tet. Zbyć pustek z domu = uczynić, aby cię ludzie nawiedzali. Kn. Stać pustką, pustkami = *być pustym, niezajętym, opuszczonym, wakować:* Kamienica pustkami stojąca. Vol. Jak dom musi pustką bez rządcy być, tak i rzplta pustkami zostawa, gdy praw zwierzchności pana w sobie nie przyznawa. Błaż. Dom ten długo pustkami stojał. Troc. Miasta w tym kraju stoją pustkami. Troc. Dziś teatr świecił pustkami. Zasiadają te trony, które przez zuchwały bunt wyniosłych aniołów pustkami zostały. Dm. Księżyc świecił, i plac stał pustkami. Krasz. **3.** *budynek pusty, budowla opuszczona, ruina, zwaliska, rudera; samotnia:* Postrzegłem, wyjechawszy z Łazienek, przy drodze pustkę znaczną blizko mostu, ale pustkę nie poprostu, umyślnie bowiem wystawiona była dla ozdoby miejsca, bo tak teraz każe moda, trzeba pustek dla ogroda. Kras. **4.** gór.: Pustki a. P u s t e d z i a ł k o = *przestrzeń po wybraniu soli z małego gniazda powstała.* < Od Pusty >

Pustkowie, a, lm. **a I.** p. **Pustka:** Dziś pod samo zaranie śniła mi ś. gdzieś w pustkowiu. Słow. **2.** [P.] *dom z budynkami na działku zdala od wsi.* < Od Pustka >

× **Pustnica, y**, lm. **e** anat. *jelito czcze* (intestinum ieiunum). < Od Pusty >

[Pustny] p. **Pusty** < Od Pusty >

Pusto przys. od **Pusty**, *pustki:* P. w mieszku. Kn. P. w głowie, rozumu P. Kn. P. rzeczników. Kn. I. P., smutno, tęskno w bujnej Ukrainie. Malcz.

Pustobrzmiący, × **Pustosłowny** *z pustych brzmień złożony, gołosłowny, czczy, bez treści:* Wyliczanie terminów pustobrzmiących. < Pusto + Brzmiący, od Brzmieć >

[Pustocha, y, lm. **y] I.** *dziewiczy wieczór, żegnanie panny młodej przez towarzyszki.* **2.** *zabawa taneczna młodzieży w przeddzień wesela.* < Od Pusty >

[Pustodomnik, a, lm. **cy]** *„bezładnik".* Gwar. < Pusty +* Domnik, od * Domny, od Dom >

Pustogłowy, × **Pustomyślny** *płochy, swawolny, wietrzny, lekkomyślny, narwany:* P. zbytek. L. < Pusty +* Głowy, od Głowa >

Pustogłów, owa, lm. **owy** *człowiek pustogłowy, lekkoduch, wietrznik, narwaniec, postrzeleniec.* < Pusty +* Głów, od Głowa >

× **Pustoł, a**, lm. **y** p. **Pustułka:** Leśny ptak P. i lotu bujnego, zgładzi robaka w lesie niejednego Cyg.

Pustołka, i, lm. **I** zool. p. **Pustułka:** P., sowa leśna. Pot. Prawda wzgórę ś. wzbija, fałsz jak P. nizko pod nią lata. Rej.

× **Pustomyślnie** przys. od **Pustomyślny.** L.

× **Pustomyślny** p. **Pustogłowy** L. < Pusto + Myślny >

† **Pustopas** przys. *samopas, luzem, rozpustnie:* Pan Bóg chce, w małżeństwie byśmy żyli, a P. jako źwierz nigdy nie chodzili. Rej. Kto nie ma przyjaciela, jest jako on żubr odyniec, co go od siebie stado odbije, iż jedno sam P. chodzi a żadnego społku z innemi zwierzęty nie używa. Rej. Chodzić tak, jako jakie bydlę, abo jakie zwierzę P. Rej. Wolałby tak P. chodzić. Wer. < Pusty +* Pas, PAS >

× **Pustopasz I. a**, lm. **e** *człowiek pustopas chodzący, hulaka, rozpustnik.* L. Swobodni pustopasze. L. **2. y**, lm. **e** *pastwisko:* Nagie, bezleśne pustopasze nazwali górale połoninami. Pol. < Pusty +* Pasz, PAS >

Pustopole, a, lm. **a** *puste pole, szczere pole.* < Pusty + Pole >

Pustorogi *mający rogi wewnątrz puste:* Kozioł P. < Pusty +* Rogi. od Róg >

† **Pustorośl, i**, lm. **e** *dzika latorośl, wilk:* By rodzice z młodu dzieci karali od tej rdzy, to jest złości, pustorośli wycierali a wyprawiali. Glicz < Pusty +* Rośl, ROST >

Pustorożec, żca, lm. **żce** *kozieł mający puste rogi:* Muflon należy do rodziny parzystokopytnych i pustorożców. < Pusty +* Rożec. od Róg >

× **Pustosłowny** p. **Pustobrzmiący:** Owoż, czyj duch nie P., niech ś. z modlitwą do Pańskiego progu zaniesie całkiem. Oliz. < Pusty + Słowny >

† **Pustostraszny** *straszny przez swoją pustość:* Bór P. Grabow. < Pusty + Straszny >

Pustosz I. y lm. **e** = a) *przestrzeń pusta, pustka, pustkowie, miejsce opustoszałe, pustynia:* Chyba te smutki, tę P., te stepy pokochać. Sienk. Kłęby obłoków suną ś. nad pustoszą wierchów. Tet. Bo ś. wciąż szkliwo mieni w tej pustoszy. Wysp. Czyli będziesz wiódł naród przez owe pola, czyli po stokach wzgórz, czyli w gór zapadliska i skał pustosze — pójdą. Wysp. b) [P.] *miejsce nie zajęte pod uprawę; domostwo niezamieszkane i gospodarka opuszczona, będąca w sporze:* Poszedł do dworu, wziął półwłócz pustoszy. Syrok. **2. a**, lm. **e** = a) [P.] *pustak, trzpiot, roztrzepaniec, dystrakt, narwaniec, postrzeleniec:* Taki P. z niej, że zaraz zapomni. b) zool. (ptinus fur) *chrząszcz pięcioczłonkowy z rodziny czerwotoków.* < Od Pusty >

Pustoszeć, eje, ał, Pustoszyć ś. *stawać ś. pustym; wyludniać ś., opróżniać ś.; niszczeć wskutek opuszczenia:* Obóz węgierski pustoszał, pustoszał — i wkońcu pozostały na nim tylko kupy słomy. Jeż. Jeśliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król może służebnika do ławicy obrać, aby prawo nie pustoszało. Sz. (= *nie wakowało).* < Od Pustocha >

Pustoszenie, a, blm., **I.** czynność cz. **Pustoszeć. 2.** czynność cz. **Pustoszyć.**

Pustoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Pustoszyć ś.**

Pustoszyciel, a, lm. **e** *ten, co pustoszy, dewastator:* Bądź naszym tajnikiem przed pustoszycielem. Wuj. Który niedowiarkiem jest, niewiernie czyni, i który pustoszycielem jest, burzy. Leop. Wymyślny zbytek, ów ziemi i morza P., ileż w jeden obżarty brzuch tłoczy! Pilch. < Od Pustoszyć >

Pustoszycielka, i, lm. **i** forma ż od **Pustoszyciel.**

Pustoszyć, y, ył *zamieniać w pustynię, obracać w pustkowie, dewastować:* Szable i ogień, co miasta

pustoszą. Kochan. Roman Sandomierską ziemię wojował, acz Sandomierzanie także jego krainy pustoszyli. Biel. M. Miasta i wsi mieczem i ogniem pustoszył. Warg. **P. ś.** p. **Pustoszeć:** Żeby ci twoja izdebka nie pustoszyła ś., tom ś. do niej wniósł z rupieciami. Krasz. *(=nie stała pustką).* Przen.: Mojej ś. duszy sen złoty pustoszy. Wysp. < Od Pustocha >

[Pustoszyna, y, lm. y] p. **Pustka:** Na pustoszynie siał. < Od Pustosz >

Pustość, i, lm. i I. rz. od **Pusty;** *miejsce puste, próżnia, pustka:* Wołasz, a P. jest głucha. Wysp. Wszędy nicość, wszędy pustkowie, P., głusza. Wysp. **2.** anat p. **Jama:** Kadłub ciała ludzkiego dzieli ś. na troje pustości czyli wydrożenia, *cavitates.* Perz. < Od Pusty >

Pustota, y, lm. y I. *myśl pusta, swawola bezmyślna, lekkomyślność, trzpiotowatość, płochość; postępek nacechowany pustotą, pusty żart, zbytki:* Wlazł przez pustotę na drzewo. Nar. W Maciejowskim ani łakomstwa w nabywaniu, ani pustoty w dostatku nie było. Górn. † Łożna P. = *nierząd, cielesność:* Starzy bardziej pragną wina, niż łożnej pustoty. Górn. Okazała ś. zeżywość twoja, cudzołóstwa twoje i sprosna złość pustoty twojej. Leop. Podczas zapust co nie śmiech i P., to jest grzechem. Rzew. Nawet zabawki i pustoty rychłe dzielili z sobą. Mał. **2.** [P., blm.] przen zb. *dziatwa:* Jak wróci ta P. do chałupy. Zdr. **Pustotka.** < Od Pusty >

Pusto-tępy *pusty, to jest próżny, lekkomyślny a tępej głowy:* Pusty to on pusty, ale nie P., jak nasi Rosjanie. Spas. < Pusty + Tępy >

Pustotka, I, lm. i I. p. **Pustota, 2.** p. **Pustotnica:** Silnie postanowiłem trzymać ś. jak najdalej od tej czarownej pustotki. Byk. To już do reszty rozjątrzyło młodą pustotkę. Bał. **3.** [P. a. z a p u s t y w e s e l n e] *zabawa przedweselna.* < Od Pustota >

Pustotnica, y, lm. e, Pustotka *kobieta, której pusto w głowie, kobieta lekkomyślna, swawolnica, trzpiot, figlarka:* Co mogli nagadać? że ja P., że ja z nim w karczmie była, a w sercu kto mi wyczyta, kogo ja wolę? Bał. < Od * Pustotnik, od * Pustotny, od Pustota >

Pustować, uje, owal I. *stać pustką, być pustym, świecić pustkami:* Zamek Jego Kr. Mości pustuje po staremu. Grab. Ziemia uprawy nie mająca nie pustuje, ale głóg tylko i chwast, jady i straszydła wydaje. L. (*=nie próżnuje, nie leży odłogiem).* Była to chwila, kiedy kawiarnie pustują, a markierzy i dziewczęta słodkiego używają wczasu. Krasz. Ten dworek przez lat 20 nigdy nie pustował od wesołych przyjaciół i towarzyszów. Krasz. Nie dokończono kaplicy wewnątrz i pustowała. Krasz. **2.** *szaleć, swawolić, zbytkować, figlować, dokazywać:* Uweselała dom wszystek wdzięcznie, kiedy pustowała. Lubom. Pustuje i grosze traci. L. Pustujecie, błądzicie, kiedy ś. nad zbytkami zadziwiacie, a nikogo wedle jego wartości nie szacujecie. Pilch. Wziąwszy z szat twoich, uczyniłaś sobie wysokości, i tam, i sam zszyte i pustowałaś na nich. Leop. (płodziłaś nierząd przy nich. B. G.). W domu nierządnicy pustowali. Leop. (psotę płodzili. Leop.) Pustowaliśmy cały wieczór. Gosł. Będziesz ty pustował, sobacza... Dyg. Czasem pustowała jak dziecko, czasem ś. zamyślała głęboko. Bał. < Od Pusty >

Pustowanie, a, blm., czynność cz. **Pustować.**

† Pustowska ziemia p. **Pustowszczyzna.** St. lit.

† Pustowszczyzna, y, lm. y, † Pustowska ziemia *grunt bez stałego gospodarza:* Gdzieby pustowszczyzn na osadniki nie stało... St. lit.

Pustoż, y, lm. e *puszcza, las wielki:* I ścieżką poszła w głąb pustoży. Słow. < Ros. pustoż >

Pustułeczka, i, lm. i p. **Pustułka.**

Pustułka, i, lm. i, × Pustołka, × Pustoł zool. (tinnunculus alaudarius) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów:* P. żelezistego a lisowatego pióra. Cyg. P., sowa leśna. Pot. On jak P., tylko myszy skubie. Rej. Fałsz a nieprawda zawżdy ponuro a nizko nad ziemią jako pustółka włóczyć ś. musi, tylko motyle a chrząszcze łapając. Rej. Pustułki borowe. Mor. Zdr. **Pustułeczka.**

Pusty, [Pustny], † Pust I. *nie wypełniony niczym, próżny, czczy:* Z pustej stodoły a. sowa, a. wróbel wyleci. Prz. Brzuch tłusty, łeb P. Prz. Chleba brak, puste kieszenie. L. Dążę na ucztę; żołądek P. już dawno sobie mruczy L. Z pustej stodoły rade wylatają sowy, i P. rozum mądrej nie urodzi mowy. Min. Z pustego i Salomon nie naleje. Prz. Codzień te puste głowy pokoju mi nie dają. L. Najmilsze sobie duma obiera mieszkanie w próżnych sercach i w pustych głowach. L. [Staw P.]=*osuszony.* Wrzeszczy jak chłop na pustym lesie. Nar. *(=na głuchym).* Puste ziarno (= *czcze, głuche).* **2.** przen. *czczy, jałowy, płonny, daremny, próżny, bezcelowy:* Groźba jego pusta. Tremb. Jeźdźcze, koniu, pusta praca. Mick. Przen. *próżny, marny, pretensjonalny, pyszałkowaty, głupi:* Przyczyna zguby urosła z pustej dla wielu państw chluby. L. **3.** *pełen pustoty, z pustoty pochodzący, bezmyślny, lekkomyślny, swawolny, zbytny, wietrzny, płochy, trzpiotowaty, figlarny:* Wiek młody P., średni zbyt tłusty, stary próżniacki. Zabł. Pasą w łąkach jałowice tłuste i kozy puste. Klon. Była na wsi z kompanją, jak to mówią, pustą, jedynie bawić ś. pragnącą. Węg. P. to chłopiec (rozpustny). Troc. Pusta rusałka. Zal. Z początku porwał mię śmiech P., a potym litość i trwoga. Mick. **4.** *opróżniony, opustoszały, opuszczony, bezludny a. niezabudowany, pustynny:* Arabja pusta, oprócz piasków a skał więcej tam niemasz nic. Warg. Sąsiedzi Niemcy o nas mówią: chcesz mieć zamek P., poręcz go Polakowi Skar. Osierociały jak synogarlica, po pustych miejscach ś. tuła. Skar. Miasta, kraje, pola puste. Troc. Dom P. Troc. Pan miecznik na Tatarach, to i dworzec P. Malcz. Kraina pusta. Mick. **5.** *nie mający pana, właściciela, osierociały, wakujący:* P. grunt, las, pole, bez pana. L. Jeśliby kto zostawił dziedzictwo puste, to jest do któregoby żadnego dziedzica nie było, tedy to na króla należy. L. Mieszkał w Węgrzech król Ludwik, a to tu jako puste stało. Papr. P. grunt, las, pole, rola. Troc. **6.** [Pusta droga] = *ostatni zagon przy żniwie, próżny, to jest nie przykryty garściami zboża.* [Puste dusze]=*dusze zmarłych opuszczone, zapomniane.* [Pusta noc]=*podczas której ludzie nie śpią, np. gdy kto umrze, podczas wesela i t. p; noc spędzona przy umarłym.* [Puste dni] = *dni po pełni.* [Puste naczynie]=*trup żydowski* (w gusłach). **7.** anat.: † Kiszka pusta (Perz.) =*jelito czcze* (intestinum ieiunum). Żyła pusta (Krup.) = *żyła główna* (vena cava). **8.** kip.: Puste wino = *z niedostateczną ilością części ekstraktowych.* **9.** lek.: Odgłos P. w opukiwaniu (sonus vacuus). **10.** *myśl.:* Pustemi strzałami myśliwi nazywają wystrzały dla napłoszenia zwierza w czasie naganki. Nabój P. = *ślepy.* < PUST >

Pustynia, i, lm. e, † Spustynia *równina pozbawiona zupełnie roślinności z braku deszczu i wody,*

dzikie pole: Takowe ziemie, gdzie się nic nie rodzi, które bywają opuszczone, gdy tam nic nie masz, tylko piaski, zowią pustyniami. Trzyc. P. Sahara. Lepiej żyć na pustyni ze zwierzętami, niż z ludźmi w Warszawie. Boh. (na puszczy. L.). Udać ś. na pustynię. Już trzech piramid wierzchołki tleją nad pustynią. Krasiń. Gdzie milczy P., tam mówisz Ty. Krasiń. Wolno pustynie w swojej dziedzinie. Prz. A ta P.—nie masz dzieci w grobie!—ona inaczej wydaje ś. tobie. Słow. Przen.: Jaka P. milczenia i spokoju! Krasiń. Niemasz cię, w domu pustynie! Mick. *(=pustka, pustkowie).* Międzygwiazdowa P. Prus. *(=przestrzeń).* 2, ×P.=*mieszkanie pustelnika, pustelnia.* Zdr. **Pustyńka.** < PUST >

Pustynieć, eje, ał *zamieniać ś. w pustynię:* Odludniasz ś., pustyniejesz, ścieśniasz ś., skupiasz ś. w coraz drobniejszy punkt środkowy jaźni twej. Krasiń. < Od Pustynia >

Pustynienie, a, blm., czynność cz. **Pustynieć.**

Pustyniowy, Pustynny przym. od **Pustynia:** Klimat tu P., suchy, ostry, wiatr unoszący tumany kurzu. Siemir. Pustyniowe strusie. Siemir. Z pustyniowej oddali. Sienk. < Od Pustynia >

Pustynnica, y, lm. **e** *samica ptaka pustynnika.* < Od Pustynnik >

Pustynnik, a, lm. **i** zool. (syrrhaptes paradoxus) *ptak grzebiący z rodziny stepówek.* < Od Pustynny >

Pustynność, i, blm. rz. od **Pustynny:** P. ziemi i małe zaludnienie. Jurga ś. czuł upokorzony dzikością i pustynnością swych pól i lasów. Krasz.

Pustynny p. **Pustyniowy:** Po pustynnych, piaszczystych, spalonych wybrzeżach zapuścili ś. w tajemnicze głębiny kraju. Krasz. Okolica była nizka, błotnista... pustynna. Krasz.

Pustyńka, i, lm. **i** p. **Pustynia:** Święty Onufry z brodą po kolana klęczał w pustyńce wśród małej pieczary. Pol.

[**Pustyrał, u,** lm. **y**]=**Pastorał.**

[**Pusy, ów,** blp.] *buzia:* Dej mi pusów.

× **Pusz, u,** blm. *największe pierze ptasie, puch.* Mącz. A na głowie kapalin, na nim tkwiały pusze. Biel. M. < Nm. Busch >

[**Pusza, y,** blm.] myśl. *włos przy samym ciele zwierząt drapieżnych, znacznie krótszy i delikatniejszy, niż podsad.* < Nm. Busch >

Puszasto przys. od **Puszasty.**

Puszastość, i, blm. rz. od **Puszasty.**

Puszasty, Puszysty, Puszaty *jakby z puchu powstały, pulchny a nastroszony:* Duże puszaste płaty śniegu leniwie spadały ku ziemi. Bał. < Od Puch >

× **Puszato** przys. od **Puszaty.**

× **Puszaty** p. **Puszasty:** P., pierzysty. Mącz. < Od Puch >

× **Puszcz, a,** lm. **e** zool. **1.** p. **Myszołów. 2.** p. **Puszczyk.** L.

Puszcza, y, lm. **e 1.** *dzikie miejsce, pustynia:* Głos wołającego na puszczy. Wuj. **2.** *wielki las odwieczny, rozmaitemi drzewami zarosły:* P. Białowieska, Niepołomicka. Lasy obszerne i nieścinane zowią ś. puszcze. Ład. P. nasza, gdzie tur przebywa. Lustr. Wychodzili na głęboką puszczę z drugiej strony Jordanu. Skar. P., las obszerny, niecięty, w którym znajduje ś. zwierz gruby. Skr. Któż zbadał puszcz litewskich przepastne krainy! Mick. Słyszysz, jak szumi P. wesoła. Słow. Starodawna, czarna, zawalna, sucha, zapadła, młoda, głucha, biała, zielona P. Pol. Czarna P.=*las liściasty.* Pol. Puszcz i żubrów to kraina, a dziedzictwo Giedymina. Pol. Przewodnik w puszczy. Rom. <PUST/PUSZCZ>

[**Puszczaczka, i,** lm. **i**] *ślizgawka.* < Od Puszczać >

Puszczadło, a, lm. **a** chir. *narzędzie do puszczania krwi, bez sprężyny, prostsze od sznepera,* lancet: P., rzezak, dłubaczka, rylec. Bobr. Dokoła tej rany puszczadłem posiekaj. Troc. P. do krwi puszczania, w które ś. palcem z góry bije. Perz. Cyrulik puszczadłem ze stali w żyłę ci zatnie, aż krwi potop żyzny wyciecze z tamtej dobrowolnej blizny. Koch. W. Puszczadłem ciało posiekać. Spicz. I puszczadłem nie byłby ś. krwi u niego dorznął. Pot. *(=osłupiał, zdrętwiał, skamieniał).* < Od Puszczać >

[**Puszczak, a,** lm. **i, Puszczanin, Puszczyk**] *mieszkaniec puszczy:* Kurpie nazywają ś. puscanami a. puscakami. Kurpie czyli puszczaki zajmują poniekąd środek Mazowsza starego. Kolb. Oddzielny ród puszczaków mazowieckich, którzy puszcze osiedli. Pol. (p. Kurp). < Od Puszcza >

Puszczanie, a, blm., czynność cz. **Puszczać.** Niedbałością i puszczaniem wszystkiego na szrot wszystkich zgubił. Górn. Chir.: P. krwi = upust krwi (depletio s. detractio sanguinis). Krwi P. jest to mały otwór czyli przecięcie żyły służącym do tego ostrym narzędziem dla poratowania zdrowia. Perz. Krwi P., otwarcie żyły lancetem a. szneperem. Krup. P. krwi jest ujmowanie zbytnich wilgoci z bacznością na osobę i czas. Spicz. P. zębów. Troc. Kwitnienie, P. kwiatów. Bobr. P. wody. Troc. P. majętności, ustąpienie Troc.

Puszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Puszczać ś.:** O puszczaniu ś. zębów dzieciom. Comp.

[**Puszczanin, a,** lm. **anie**] p. **Puszczak** < Od Puszcza >

Puszczanka, i, lm. **i,** *gatunek wędki większej, ze lnu plecionej, obwarowanej łańcuszkiem żelaznym, do łowienia szczupaków.* < Od Puszczany, od Puszczać >

× **Puszczany** p. **Puszczański:** Ty dudku jeden P. Chl. < Od Puszcza >

Puszczański, Puszczowy, ×**Puszczany,** ×**Puszczny,** × **Puszczysty,** × **Puściński** przym. od **Puszcza:** Chłopi puszczańscy. Wsie, rzeki puszczańskie. Sienk. Zatrzymali ś. przy puszczańskiej karczmie, zwanej dość złowrogo „Rozbój". Sienk. Droga była ciężka, nie tak jednakże, jak czasem bywała w tych puszczańskich krainach. Sienk. Zabawić w puszczańskim dworcu. Sienk. Dla targu z puszczańskich komyszy tu przychodzą. Sienk. Sunął puszczańskim gościńcem wielki brożek na saniach. Sienk. W górskich i puszczańskich rewirach myśliwskich. < Od Puszcza >

[**Puszczawka, i,** lm. **i**]: *Kij rozszczepiony na końcu, służący do wyrzucania kamieni w dal.* Gwar. < Od Puszczać >

[**Puszczek, czka,** lm. **czki**] p. **Puszczyk.** < Od Puszcz >

Puszczenie, a, blm., czynność cz. **Puścić:** Nagich tych nieprzyjaciół nasi strzelcy z rusznic i z kusz jednym puszczeniem strzelby porażą. Baz. Z trunków niedobrze wyrobionych ból w puszczeniu uryny cierpią. Krup.

Puszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Puścić ś.**

† **Puszczka, i,** lm. **i** *gałązka, pęd, latorośl.* Henr. < Od Puścić >

Puszczny p. **Puszczański.** Kiedykoli kmieć sie-

dzi w której wsi wolą mającej, a ta wieś acz jest a. była nieorana a puszczna. Mac. z Roż. Mniejsza lub większa liczba zdobytych rogów turzych stanowiła chwałę puszcznego łowcy. Szaj.

[**Puszczować, uje, owal i P. ś.**] p. **Puścić.** < Z Puszczać >

[**Puszczowanie, a,** blm.] czynność cz. **Puszczować.**

[**Puszczowanie się, a ś.**] blm., czynność cz. **Puszczować ś.**

Puszczowy p. **Puszczański:** W puszczowej głębi chata z jasnym łonem. Słow. < Od Puszcza >

Puszczyk, a, lm. **i, l. a.** × **Puszczek,** × **Puszcz, Lelek,** [**Lelak**] zool. (syrnium aluco) *ptak drapieżny nocny:* Puszczyki z puhaczem wołały. Mor. Rozdrażnie sójki z puszczykami. Mor. Smutnowrogi P. Kniaź. **2.** [P.] p. **Puszczak:** Kurp przeciwstawia siebie jako puszczyka, to jest mieszkańca puszczy... Krzyw. < Od Puszcza >

† **Puszczyna, y,** lm. **y** p. **Puścizna:** Wszystko imienie ruszające i nieruszające, P. rzeczone. Wiszn. Sed pro bonis derelictis, alias P. prescripta durat ad unum annum et ad sex hebdomadas. Wiszn. < PUST >

Puszczysty l. *pełen puszcz.* **2.** *puszczy właściwy:* Na rzeźkich koniach jadąc puszczystą drogą. Wiszn. < Od Puszcza >

† **Puszeczny** przym. od **Puszka:** Puszeczny proch. Mur. *(proch strzelniczy)* < Od Puszka >

Puszek, szku, lm. **szki l.** p. **Puch 2.** *młodziutkie włoski puszczające ś. młodocianym istotom, meszek:* Zaledwie mu ś. dopiero puszczał P. pod nosem. Przen.: Młode dusze wiejskie tracą w mieście zazwyczaj P. niewinności. Kasz. **3.** *kutner, meszek, barwa, barwina, włos:* P. na filcu, na suknie. **4.** *futerko delikatne:* Okryto Belcię atłasową białą zarzutką z puszkiem wokoło. Bar. *(=opuszką).* Jak puszkiem chwieje trawa zielona. Mick. < Od Puch >

Puszenie, a, blm., czynność cz. **Puszyć.** Lek.: † P. w żywocie a. żołądka. Urzęd. *(=odęcie, wzdęcie,* inflatio).

Puszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Puszyć ś.**

Puszka, i, lm. **i l.** *naczynie zwykle metalowe, ściśle wiekiem a. pokrywą zamykane, puzdro:* P. od herbaty. P. do kawy. P. aptekarska. P. kościelna do przechowywania komunikantów. P. cukiernicza do przechowywania lodów. P. gliniana do składania sobie oszczędności *(= skarbonka).* Puszkę aż stłuczesz, toż dopiero pieniędzy dostaniesz. Kn. Talerów zbierano, chodząc z puszką od domu do domu. L. *(= kwestując).* Mówią, że przed Pandory puszką tu na ziemi wszyscy ludzie i stany bywały równemi. Węg. P. na zbierane zioła. P. do chowania dyplomu, planu zwiniętego w trąbkę. Żeglarska P., którą ś. na morzu rządzą. Rogal. *(= busola, kompas).* P. napełniona prochem, do ogni sztucznych, min. × P. igielna = *igielnica.* Troc. **2.** *szerszy koniec jaja.* **3.** [P. ,p u c h a] *twarz.* **4.** [Puszki] = *końce dłoniowe palców.* Gwar. **5.** [P.] *łono.* **6.** † P., [P.] *broń palna, strzelba, fuzja:* Świadczę, iże pan Materna nie strzelał puszką na dom pani Jadwigi. Kkoś. **7.** † P., [P.] *działo, armata:* Uczynił królowi trzy puszki i narządził je ku strzeleniu. Ort. Puszki kunsztowne, drewniane, napełnione siarczystemi zaprawami, prochami; mając w środku zapalnik, który, podpaliwszy ś., zajmuje zaprawę. Jak. J. Sto cekinów! piękna sumka! możnaby za nią najlepszą puszkę kupić. Jeż. **8.** *piasta u koła.* Sł. wil. **9.** anat.: P. kości sitowatej (bulla ethmoidalis). † P. kości udowej p. **Panewka. 10.** embr.: × P. jajkowa Graafa = *pęcherzyk jajka w jajniku* (folliculus Graafianus). P. = *zarodnia mchów.* Rost. **11.** patol.: P. martwakowa a. martwiakowa, × t r u m i e n k a, × j a m a m a r t w i n n a (capsula sequestralis). **12.** wet.: P. kopyta=*kopyto właściwe, rogowe.* Zgr. **Pucha.** <Czes. puška, Nm. Büchse>

Puszkarnia, i, lm. **e l.** *fabryka dział, ludwisarnia; fabryka broni palnej.* **2.** *miejsce, budynek, w którym trzymano na Zaporożu zamkniętych zbrodniarzy,* p r o c h o w n i a. < Od Puszka >

Puszkarski przym. od **Puszkarz,** *rusznikarski; kanonjerski, pirotechniczny:* Naznaczamy szkołę rycerską, w którejby ś. ludzie młodzi matematyki i rzeczy puszkarskich uczyć mogli. Vol. Proch P. = *strzelecki.* Puszkarskie palono ognie. Troc. Strzelby rozmaite, rac puszczania i różne przypraw puszkarskich ognie były zapalone. Górn. Gdy jeszcze dział i strzelby puszkarskiej nie było. Warg. *(=ognistej, palnej)* < Od Puszkarz >

Puszkarstwo, a, blm. **l.** *sztuka wyrabiania dział, broni, rusznikarstwo.* **2.** *sztuka przyrządzania ogni sztucznych, puszczania fajerwerków, pirotechnika.* < Od Puszkarz >

Puszkarszczyzna, y, blm. zb. *wyroby puszkarskie:* Dawnej puszkarszczyzny zabytki znajdziesz już tylko u drobnej szlachty lub u oficjalistów folwarcznych. < Od Puszkarski >

Puszkarz, a, lm. **e l.** *ten, co wyrabia broń palną, rusznikarz; ten, co leje działa, ludwisarz:* Niemców puszkarzów ziemią i morzem nasłał, którzy mu dział nowych nalali. Biel. M. P., który ruśnice robi. Dek. P. oddaną broń od szwadronów natychmiast reparować ma. Kaw. Nar. P. abo rynsztunkowy. Dek. P. (ludwisarz) działa, dzwony leje. Troc. **2.** *artylerzysta, kanonjer:* P., co rychtuje strzelbę, strzelbmistrz, artylerzysta. Jak. J. P. ten dobrze działa rychtuje. Troc. Puszkarze strzelbą dobrze ich ugadzali i szkodę w nich niemałą czynili. Biel. M. Polscy puszkarze Wołochy tak prażyli, że poczęli ustępować. Paszk. **3.** [P.] *strzelec dworski, strzelec leśny.* **4.** [P.] *dowódca a zarazem intendent artylerji, amunicji w wojsku zaporoskim.* < Od Puszka >

Puszkinit, u, lm. **y** min. *odmiana epidotu, minerał z gromady sylikoidów.*

Puszkowato przys. od **Puszkowaty.**

Puszkowatość, i, blm. rz. od **Puszkowaty.**

Puszkowaty l. *podobny do puszku:* Jest to coś delikatnego, puszkowatego, że lękać ś. potrzeba, by zbyt mocne westchnienie nie zabiło jej. Krasz. **2.** anat.: † Kość puszkowata p. **Kulszowy.** < Od Puszek >

Puszkowy l. przym. od **Puszka:** Puszkowe wieko. Troc. Puszkowe ciasto. Troc. *(=w puszkach czyli formach pieczone).* **2.** anat. *tyczący ś. puszki, panewki* (cotyloideus). < Od Puszka >

† **Puszliszko, a,** lm. **a** p. **Pólszla.**

[**Puszorek, rka,** lm. **rki**] p. **Pólszorek.** < Z Pólszorek >

Puszta, y, lm. **y** p. **Pusta.**

Puszyć, y, yl, l. *okrywać puchem, puchem obwodzić, robić puszystym, opierzać, opuszać; puszczać puch, okrywać ś. puchem:* Mech mu jeszcze nie puszy jagody. Pot. Czoło jej wydane wesołe brwi puszyły. Tw. Na lato sierć zrzuca, na zimę lis puszy. Pot. **2.** *wzdymać, nadymać, odymać, rozdymać, rozpierać, rozpęczać:* Woda taka żołądek i żywot puszy i odyma Petr. Gdy kogo puszy

w żołądku, lekarstwo... Urzęd. Zdybią w jamie Sylena, a on ś. nie ruszy, chrapiąc, gdy go wczorajsze jeszcze wino puszy. Nagur. Oczy wywracają, włos zmieszają wieszczyce, gdy je puszy Apollo. Pot. Wiatr żagle puszył. Troc. Duch go puszył. Troc. Już oto Pallas gniewne puszy lice. Nar. Przen: *wbijać w pychę, napuszać:* Stoczonej pod Akcjum bitwy go nie puszy sława, ani wspaniałej pycha sięga duszy. Min. Na wszystko gotów człowiek rozumny, ten go los potka, bądź inny, w szczęściu go umysł nie puszy dumny, nie ma w przygodzie złej miny. Nar. **3.** *pąchać, puchać, zadzierać nosa, nadymać ś., napuszać ś.:* P. czym=puchać czym. L. Tak gwarząc za niepróżnym od flaszek stolikiem, dął, puszył podstrychniętym od góry wąsikiem. Ejs. Słusznaż, bym dumą puszył nieprzyjemną i dmuchał parą nikczemną. L. Można P., kiedy jest majątek po temu. L. Jeden i drugi puszy: jeden, że bogaty, drugi, że liczy herby, jak tamten intraty. Fred. A. Jaga zła, pyskata, puszy, jakby jaka kmieciowa. Sew. Nie pusz zbytnio i bacz, o co chodzi. Sienk. **4.** [P.]=*pachnieć:* Głowa, chleb puszy. Przen.: Niech cie nie pusy mój wianek ruciany (=*nie nęci*). Niech cie nie pusą moje podusecki. **5.** [P.] *tańczyć zapamiętale.* **P. ś. I.** *obłazić pierzem, opierzać ś.:* P. ś. od pościeli. **2.** *wzdymać ś., odymać ś., rozdymać ś., nadymać ś., pęcznieć:* Puszy ś. pęcherz od wiatru. Troc. **3.** *nadymać ś., kokosić ś., pysznić ś., szczycić ś., zadzierać nosa:* Nie trzeba ś. P., jeśli chcemy sławy. Troc. Nie dojdzie, niech kto, jak chce, złości ś. i puszy, prawdziwego szlachectwa bez szlachetnej duszy. Fred. A. Przyzwałeś świadki, żem ś. puszył marnie. Syrok. Puszy ś., jak wesz na aksamicie. Prz. Obrzydliwą wydawała mu ś. ta matka pusząca ś. powodzeniem córki. Bał. Każda z nich tak ś. puszy. Słow. < Od Puch >

Puszysty I. p. **Puszasty**: Śnieg P. Puszyste i pieniste wały spadającej z opoki rzeki. Troc. **2.** *pyszny, dumny, zarozumiały, nadęty, odęty.* Troc. Serce to pyszne ledwie ś. w najpuszystszym mogło zmieścić ciele. <Od Puch>

[Puścian, u, lm. **y]** p. **Pościan.** < Zam. Pościan, z Pościan >

Puścić, i, ił, nied. **Puszczać, [Puszczować] I.** *otworzyć rękę, aby ś. wymknęło, upadło, uleciało; nie zatrzymać, nie wstrzymać, nie wściągnąć; uwolnić, poniechać:* Podsadzę ja drążek; puszczaj teraz skrzynię. L. Pomóż dźwigać, bo puszczę (=*upuszczę*). [P. chusteczkę] (=*upuścić*). Liszka prosiła orła, aby jej dzieci, które pochwytał, puścił. L. Nie puszcza mnie i tak dalej rzecze... L. Puść mię żywo, umorzysz mię mową twą, czestowaniem. Kn. Zwyczaj stary miał białe kamyki z czarnemi, temi na śmierć zdawano, puszczano owemi, *absolvere.* Żebr. (=*uwalniano*). Puszczono (wypuszczono) więźnia. Troc. Puść ją z domu. Troc. Minęło go kilku oficerów puszczonych na słowo. Krasz. P. balon, P. dokąd = *wpuścić, przepuścić:* P. w wodę kilka kropel lekarstwa. Człeku w łąkę swawolnie konie puścili. Falib. Pastewniki, aby w takim ogrodzeniu były, coby żadna rzecz w nich nie była, jedno coby wrota z dwora puszczono. Haur. P. konia na paszę. P. kogo na widowisko bez biletu. [Tu już nie puszcza]=*tu już góry tworzą nieprzebytą tamę.* Rożen do niego z rusznicy strzelił, jednakże zbroja na Raczu nie puściła. Niez. (*odbiła, stawiła opór*). Sąd takowe sprawy przed ś. puszczać nie ma. Troc. Puść umarłe grześć. Sekl. (=*dopuść, pozwól*): P. samca do samicy (=*przypuścić*). Puszczać klaczę do stadnika. Troc. Przen.: suknia puszczona = *wolna, luźna, nie wcięta w pasie.* P. sprawę zaocznie=*dopuścić, aby ją zaocznie osądzono; nie stawić się na swoją sprawę do sądu.* Krew puszczać=*zacinać żyłę.* Nieraz krew puściłeś dla wycieńczenia ciała, ciąć kazałeś w żyłę. Pilch. [P. komu krew]=*skaleczyć go.* „Puszczać krew" = *pewna sztuka w grze w piłkę.* Goł. Przen.: Puszczać bańki=*stawiać bańki:* W łaźni ten puszcza bańki, a ów zaś siecze ś. winnikiem. Górn. P. dym z fajki. Bał ś. P. pary z ust (=*pisnąć słówko*). Puszczać komu tromfy, fimfy pod nos. Puszczać bańki mydlane. Strach P. komu w oczy, w serce. Troc. Żart.: mechanik, co bańki nosem puszcza. P. co z siebie=*wypuścić, wydać, uronić:* Nadeptana żmija jad puściła. Otw. Lepiej pisać, a pary próżnej nie puszczać. Skar. Obraz Pana naszego łzy z oczu puszczał i płakał. Skar. Mocz puszczać. Birk. (=*mokrzyć, oddawać urynę, szczać, robić z wodą*). Którzy potrosze a często puszczają z wielką boleścią urynę, to lekarstwo służy. Spicz. Puszczać urynę, wodę. Troc. Puścił od strachu. Troc. (=*popuścił, spaskudził ś*). Połknę cię jak pigułkę—ktoś komu odkazywał; będziesz puszczał, jak po pigułce — odpowiedział. Trzt. Insi, opiwszy ś., gardłem puszczają. Kosz. (=*zwracają, oddają; wymiotują, zrzucają*). Puściła ostatnią parę. Sienk. Puszcza drzewo żywicę, płynie żywicą. Kn. Ziarna, gnijąc w ziemi, puszczają z siebie kiełki. Min. Ziarna zboża posianego pukną i trawę z siebie puszczają. Odym. Puszcza ś. zboże z ziarna a. puszcza ziarno=nasienie wschodzi. Kn. Puszcza ziarno. Troc. Jeszcze nie puściło nasienie korzonków. Troc. Drzewo już pąkowie puszcza. Troc. (=*okrywa ś. pąkowiem*). Pierze puszczać, *plumescere.* Kn. Zęby P., *dentire.* Kn. (=*ząbkować*). Ptak puszcza pierze. Troc. Dziecię zęby puściło. Troc. Przen.: Kolor puszcza=*płowieje, blaknie, pełznie, obłazi.* Farba, ściana puszcza (=*smoli*). Brud puszcza z chusty, plama z materji. Troc. (=*schodzi, wychodzi*). [Bydło nie puści sierci] (= *nie zroni, nie zrzuci; nie wylenieje, nie oblezie z niej*). Przen.: P. co mimo=*minąć, ominąć, przejść mimo, zostawić za sobą:* Wyszedszy bramą z miasta, puściliśmy w lewą zamek. Warg. Puszczając po lewej stronie Francją, pokazują ś. na oceanie jej rozmaite wysepki. Łęcz. Przen.: P. mimo siebie, P. w niepamięć, P. mimo uszu, gm.: P. kantem, P. w trąbę, [P. na stronę, P. w instrument, w iekce]=*zaniechać, zapomnieć, nie dbać, nie zwrócić uwagi, nie zważać na kogo, na co, nic sobie nie robić, nie zaprzątać sobie głowy kim, czym, dać pokój czemu, lekceważyć:* Swe mniemanie wątpliwe z myśli puścili. Odym. (=*wypuścili*). Puszczam te rzeczy, z których trudnoby tak łatwo wybrnąć. Birk. (=*mijam, opuszczam*). Puść to mimo ś. Groch. Wiele jest rzeczy, które czasem panowie przyglądać muszą, a wiele mimo ś. puszczać, jakoby nie widzieli a nie słyszeli. Kosz. (= *zamykać na nie oczy*). Puśćmy mimo wszystkie urazy, tę krzywdę. Troc. (=*przebaczmy*). Przen.: Nie chcąc tego ladajako P. a cierpliwością śmiałości wygnańcom przydawać, naprędce żołnierza zbiera. Błaż. Co ś. żartem wyrzekło, puśćmy w niepamięć. L. (=*uważajmy za niebyłe*). Przeszłe bóle z ostatnim puszczę w niepamięć oddechem. Mick. Przen.: P. płazem, P. bezkarnie=*przepuścić, darować:* Najszkaradniejsze zbrodnie płazem mu puścił. Nar. Zamknąć oczy i rzecz P. płazem. Zabł. Trudno było to płazem P., co on gadał na Wc pana. Boh. Tam, gdzie idzie o plamę honoru,

nie zwykliśmy tego puszczać płazem. L. Jeżeli tylko kapitanów karać, a hetmanów bezkarnie puszczać będziemy, gdzież tęgość rządu? Przen.: *nie wytrzymać, rozwieść ś., rozleźć ś., rozluźnić ś., zwolnieć:* Woda szła na statki okrętne i wzgórę ś. darła, boki puszczają, dziura ś. otwarła, woskowy zroniwszy dykt, lak śmiertelny wpuszcza. Żebr. Puszcza zamek. Troc. Wiązanie puszczające tu i ówdzie pod wpływem czasu. Jeż. Wichura w drzwi tłukła jakby łbem, że niejedne puściły. Reym. *(=ustąpiły, poddały ś.).* Przen.: *zwolnieć, sfolgować, zmniejszyć ś., zelżeć, słabnąć:* Puściła przykra zima; miłej wiosny powrót z Zefirem przyniósł czas radosny. Kochan. Mróz zwolniał, trzeba było ś. obawiać, aby do gruntu nie puściło. L. *(=nie odwilgło).* Lód, śnieg puszcza *=topnieje, taje, rozpuszcza ś.* Gdy puszczają lody od słońca, płynie strumieniami z gór wód potok spory. Bardz. Jakieby na ten kraj spłynęły nieszczęścia, gdyby śniegi te i lody razem miały P. L. Puszcza ziemia *= rozmarznie, taje, odwilż jest.* L. Gdy wiosna odchodzi, skoro puści, orać, siać, grodzić trzeba. Haur. Rzeka puszcza *= topnieją, pękają, ruszają na niej lody.* Puściła ziemia, zima, mróz, rzeka. Troc. Przen.: *zwolnić, popuścić, pofolgować:* Puść trochę (popuść powrozu) powróz. Troc. Dobrze, cielesnej kto nie puszcza żądze, pozakładawszy do serca wrzeciądze. Mor. A. Syn marnotrawny dziś ledwie z głodu nogi włóczy, który niedawno swej rozpuście wodze przestronne puszczał. Odym. Puść wodze językowi, gdy o prawdę mówisz. Min. Z tych rzeczy trudnoby tak łatwo wybrnąć, bym wodze językowi puścił. Birk. Przen.: *wypuścić, oddać, ustąpić:* P. majętność komu, ustępować mu majętności. Kn. Część królestwa odprosił sobie na Polakach król duński, hołd z niego im postąpiwszy, k temu Jucją z Szkonją puściwszy. Błaż. Pan komisarz ma wieś puszczoną sobie w pensji. Kras. P. w arendę, wypuszczać w posesją, najmować dobra posesorowi. L. Dóbr w arendę nie puszczam, bo poddanych moich kocham. Kras Puścił mi ten dom, tę wieś w posag, karczmę w arendę. Tr. P. bór dzieciom. Skr Dobra w posagu puszczone. Troc. Puszczę im Rozłogi i jeszcze swego dołożę. Sienk. [Puścił córce trzy morgi gruntu] *(=oddał, zapisał).* P. dom na licytację *(= wystawić).* Puścił zegarek na loterję. Przen.: *zbyc, odstąpić, oddać, sprzedać:* Muszą wszystkie swoje rzeczy drożej abo taniej za pieniądzmi puszczać. Star. Przen.: P. co na kogo, na co, a. komu *= spuścić, zdać; powierzyć, polecić, poruczyć, zostawić komu:* Czyja rzecz sprawiedliwa jest, lepiej ją P. na sędziego, niźli na jednacza. Górn. Puśćcie to na mnie, na moje staranie. P. Koch. Kto na ludzie puszcza, ten połowicę traci; kto na Boga, ten wszystko. Rys. Nie bój ś., na mnie puszczaj to staranie. Lubom. Gdy kto sprawę swą puści na czyją przysięgę, tedy mu też on zasię może cug P. Sz. *(= dać pierwszeństwo; zażądać, aby on wpierw przysiągł).* P. komu wprzód cug. Troc. Na Gwidona onę rzecz puściła. Kochan. To twej życzliwości puszczam. Lubom. Gdy mu nawałność porwała stery, puścił nawę nawałnościom. Birk. Wicher gdy porwał okręt, i on nie mógł zdołać przeciw wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak ś. wieźli. Leop. P. co na los szczęścia. Puszczone dziecię na swą wolą, zawstydza matkę swoję. Poc. **2.** *wypuścić, wyrzucić, rzucić, cisnąć, miotać; porzucić, opuścić:* Czarny puszczony kamyk w statek smutny. Żebr. Lud kamieńmi na starostę jako deszcz puścił. Skar. P. strzelbę, działo, strzałę. Troc. W nocy kule i race misternie puszczano. Stryjk. Puszczać strzelbę = strzelać z dział. L. Puszczali na wojewodę strzelbę swą poganie przez rzekę. Birk. Wołać poczęli, aby strzelbę puszczano. Birk. A zarazem i strzelbę ogromną puszczono. Kochan. Drudzy nań zbliżka chmury pocisków puszczają. P. Koch. Puściła strzelba, działo. Troc. *(= wypaliła, wystrzeliła).* P. los o co. Sekl. *(= losować).* Nie dzielmy tej sukni, ale puśćmy los o nią, czyją ma być. Sekl. Lud puścił los, aby wybrali jednę część z dziesięciu. Leop. Oni, co o szkapy ś. zakładają, powiadają: puśćwa o nie; także też śmierć nie o czapkę puszcza, ani o suknie, ale o ludzie. Rej. *(= o to zakłada ś.).* Trzecie było bezkrólewie, gdy o państwo w zawód puszczano. Stryjk. Polacy końmi puszczają, pana obierając. Stryjk. *(= stawiają konie na zakład).* Puściłem duchowne chleby, nie mam stolca kaznodziejskiego. Orzech. *(= porzuciłem, opuściłem).* [Z Dydakiem ś. żeniła, a tamtego puściła]. [P. chleba pieskom]. Słońce puszcza promienie. Troc. *(= spuszcza, wysyła).* P. na co strumień wody *(= skierować).* P. psy *(= spuścić, wypuścić).* P. ogary. Troc. P. psy na kogo. Troc. Pies z łańcucha puszczony. Troc. P. konia. Troc. P. konia truchtem, czwałem. Troc. Puszczono za nim kozaków. Troc. *(= wysłano w pogoń).* Puszczam kogo z kim na sztych, spuszczam kogo z kim, np. psa ze psem. Kn. Przen.: Prędko potym swą miłość puścił w nową drogę. P. Koch. Przen.: Za męża ołtarz budowała i by zdrów był, by przyśpiał, modlitwy puszczała. Żebr. *(= wysyłała strzeliste modlitwy do nieba).* Szturm P. *= przypuścić.* Z wielu stron mógł szturm P. do miasta. P. Koch. Przen : † P. klątwę na kogo *= rzucić.* Na Arjany klątwę puścił. Skar. † Na wieszczki puścił srogi wyrok. Skar. *(= wydał).* † Na przestępniki rozmaite wedle przewinienia karanie puścił. Skar. *(= wyznaczył).* [Puszczać kaczki] p. **Kaczka.** P. kantem, P. w trąbę, [P. w instrument] p. wyż. **3.** *rozpuścić, puścić w obieg, rozpowszechnić, rozgłosić:* P. co na świat, na rozmaite sądy jest ś. na co rozmyślić. Rej. *(= wydać, ogłosić).* Puszczać wieść, nowinę między ludźmi. Troc. P. w obieg pieniądze *(= wypuścić).* Puścił wieść Witold, iż miał siostrę swoję za księcia mazowieckiego wydawać. Stryjk. Wieść o rozruchach czeskich Sieciech umyślnie P. miał. Błaż. Puścił między ludzie tę bajkę, iż... Skar. Przed kim inszym puszczajcie te dymy. Jabł. Bank tyle tylko biletów swoich w bieg puszcza, ile jest w kasie wyrównywającej im wartości. L. † P. pobór po sobie. Skr. *(= zarządzić pobieranie czegoś między sobą, urządzić składkę).* Niechże puszcza wieść, a i ty puszczaj po drodze, żem go zmusił do podpisania wbrew sercu. Sienk. Przen.: *rozpuścić, roztoczyć:* Po ramionach puśćmy włosy swoje. Groch. Najady z Dryjadami chodziły po tobie w parcie, włos rozczochrany puściwszy po sobie. Żebr. Włosy puszczone po ramionach. Sienk. Przen.: Puścił palce po strunach ćwiczony. Otw. † Puścił ręce swoje do dzieł mężnych. Birk. *(= przyłożył; zabrał ś., wziął ś. do nich).* **4.** *spuścić, spławić:* Ci, co po Wiśle puszczają zboża abo sól. Petr. Przen.: *wyprowadzić, przeprowadzić, wyciągnąć, wystawić wzdłuż:* Anastazjusz puścił długi mur od morza aż do Selibrji. Błaż. Puszczać rów, okopy ku miastu. Troc. Przen.: *zwrócić, skierować, zapuścić:* P. uszy między ludzie = słuchać, pytać, dowiadywać ś., nadstawiać uszu. L P. uszy między ludzie. Troc.

Puściwszy po królestwie uszy, słyszy, czego lud pragnie. Pot. Puść jeno uszy na targ, wszak to głośno słynie. Groch. Puść uszy po domach książęcych i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, co o tej sprawie sądzą. Smotr. Puśćmy jeszcze oczy nasze na wschodnią cerkiew. Smotr. Wzrok badawczy po drodze raz w jedną, znów w drugą stronę puszczała. Jeż. Bóg miłosierdzie swoje puszcza większe, gdzie chce, wedle woli swojej. Skar. *(= spuszcza, zsyła, udziela).* Przen.: Niezbożne bogacze puścił Bóg nędznikami. Groch. *(= zostawił w nędzy, przywiódł ich do nędzy).* P. kogo z torbami *(= przyprowadzić go do ostatecznej ruiny).* P. kogo z kwitkiem *(= odprawić go z niczym, wykwitować go).* Tymczasem orda, ogniem, mieczem aż po Tatry grasując, wszystko z dymem puszczała na wiatry. Min. *(= paliła, obracała w perzynę).* Rozprawa była krótka: wszystko puścił z ogniem. Rol. Przen.: P. pieniądze, mienie = *przepuścić, roztrwonić, strwonić, stracić, przeputać, przeszastać:* Co ojciec zarobił, synek wszystko puścił. Puścił w sobotę całotygodniowy zarobek. Puszcza (pieniądze) na hulanki, na głupstwa, na fatałaszki. Całą majętność puścił w świat przez swawolę. Krasz. Puszcza co wieczór z koleżkami. Przen.: P. kogo na miecz = *wydać; wyciąć w pień.* Ludzie wszystkie wysiekli i na miecz puścili. P. Koch. Nie był żaden, coby mu powiedział, bo wszystek lud na miecz puszczono. P. Koch. Wszystkich, co ich jest, puszczę na miecz goły, spalę ich domy, spalę i kościoły. P. Koch. P. na szrot, na szaniec = *wystawić, wydać; narazić, zaryzykować, hazardować.* Wnetby nierządnica zapomniała tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. Paszk. Ostatnie trzy czerwone złote do banku puściłem. L. *(= złożyłem do puli, na stawkę).* **5.** † P. komu przysięgę = *ferować, wyznaczyć mu przysięgę, zażądać od niego przysięgi:* Gdyby rękojmi przyjąć nie chciał, tedy może P. przysięgę temu, który go o rękojemstwo gaba. Magd. **6.** † Puśćmy to (Troc.) = *przypuśćmy to, dajmy na to.* **7.** hut.: P. piec wielki = *dać mu bieg przez odpowiednie naładowanie go i przez puszczenie wiatru.* **8.** ucz.: Puszczać na glans = *powtarzać dobrze wyuczoną lekcję.* Łop. **9.** zł.: P. dym z zapachem = *spalić dom.* **P. Ś. 1.** *zostać puszczonym:* Krew najczęściej ś. zwykła puszczać z rąk. Perz. **2.** *puścić jeden drugiego:* Puścim ś. kęs i zaś w ś. uderzymy mocą. Żebr. **3.** czego = *trzymawszy ś. czego odczepić ś.; odczepiwszy ś. pomknąć w dal:* Gimnastyk, puściwszy ś. jednego trapezu, przeleciał na drugi. Puść ś. linki i daj odważnie nurka. Przen.: P. ś. kogo, czego = *opuścić, odstąpić, porzucić go, zerwać z nim:* Nigdy ś. Wc Pana nie puszczę. L. Nie puści ś. go, chodzi za nim, jak cień. Kn. Nóg pani nie puszczę ś. zgoła, aż ś. z nim zgodzisz. L. Cesarz namiestnika ś. Chrystusowego puścił, bojaźnią ludzką uwiedziony. Skar. Przestrzega, by dla podobania ś. wszystkim nie puszczać ś. prawdy i dobra. Brk Puścił ś. tej pracy, tego zamysłu. Troc. [Mój wianku, jak ś. mojej głowy puścisz, po ziemi ś. walać musisz]. **4.** *oddalić ś., odłączywszy ś. pomknąć w dal; wyruszyć, ruszyć w drogę; podążyć, popędzić, szybko zapuścić ś. dokąd:* Ja przez szczere przywiązanie do pańskiej krwi nie puszczam ś. stąd. Kras. *(= nie ruszam ś. stąd).* Nie puszczaj ś. na morze, jeżeliś roli przywykł. Opal. P. ś., odbijać od lądu, ruszać w drogę. L. Za nadejściem dobrego wiatru puściliśmy ś. na morze. Kras. Trafił na bardzo złe towarzystwo, z którym ś. puścił z Tarentu żeglugą, myśląc popłynąć do Koryntu. L. Okrętów część, wiatrem łaskawym ś. puściwszy, już ś. przybliżały. Warg. Gdyśmy ś. z domu puszczali w te długie drogi... Jabł. Uliss w długie potym puścił ś. drogi morskie z niezmiernym kłopotem. Jabł. Zaraz najutrz puściliśmy ś. w drogę. Kras. Drudzy ś. wpław puszczają w wodę morza srebrną. Przyb. Dufając w konia, puszczam ś. na morze. Boh. Już na dzielny koń wsiada i na rączym pegazie puszcza ś. w drogę. Koch. W. Ścieżkami, nie gościńcem bitym ś. puścili. P. Koch. Na krzyżowej stanąwszy drodze, puśćmy ś. śrzednią. L. P. ś. galopem. Niem. Bałam ś. puszczać w nocy i dlatego, nie czekając kolacji, odjechałam. L. Mam ś. P. a wyjechać na wojnę do Ramot. Leop. Barbarosa puścił ś. do Polski z wielkim wojskiem. Biel. M. Kto ś. puści na burzki morskie, jeśli tam nie zginie, tedy ś. wody opije, nagrąźnie, opracuje. Rej. P. ś. morzem do Anglji, lądem do Francji. Troc. Za nim ś. skwapliwie przez pola puściła. Kochan. Puścił ś. w te tropy Zborowski. Niem. Z Persji puściłem ś. do Arabji. Niem. Któż z pieniędzmi ś. pod noc puszcza? Oss. Puszczać ś. w dalekie drogi. Krasiń. P. ś. ku domowi. Krasz. Co żyło, puściło ś. naprzeciw, ażeby go zobaczyć. Krasz. Przen.: Myśl puszczała ś. jak dziki koń po stepie. Krasz. *(= rwała ś., szamotała ś.).* Przen.: † P. ś. na kogo = *powstać, targnąć ś., rzucić ś., wpaść z furją, napaść:* Puścił ś. cesarz na swoje dworskie pany i one zabijał. Skar. Przen.: † P. ś. na kogo słowy. L. *(= obruszyć ś.).* I na umarłego słowy ś. w pisaniu puścił. Skar. Kato przed pospólstwem słowy ś. puszczał na utratne rozpasanie a zbytnie nakłady. Kosz. Ktoby ławnika w ławicy siedzącego narzekł a ś. nań słowy nieuczciwemi puścił, przepada winę. Sz Andrzej Zborowski puszczał ś. słowy, zapomniawszy, że Sempelborski jest posłańcem jego królewskiej mości. Rol. *(= zbyt sobie pozwalał).* Przen.: *odważyć ś., zdecydować ś., zaryzykować, zaawanturować ś., zaangażować ś., hazardować ś.:* P. ś. na szczęście. Kn. P. ś. na los szczęścia, na chybił trafił. Chociaj dostatkom swym dufa, nie trzebaby ś. jednak na niepewną puszczać, mając, co pewnego jest, w ręku. Pilch. Puścił ś. na niebezpieczeństwo (w niebezpieczeństwo), na nieszczęście. Troc. Kto to słyszał puszczać ś. na takie awantury *(= szukać w nich guza).* Mocy swej ufając, puścili ś. do oblężenia Damaszku. Skar. Musiał do tego ś. P., czym już był zagroził. Skar. Byle ś. który puścił na rękę, to już między nami zwykle przepadał z kretesem. Kaczk. Przen.: Puszczać ś. na domysły *(= pozwalać sobie na nie, uciekać ś. do nich lekkomyślnie).* Puszczała ś. na różne wybiegi kobiece. Korz. **5.** a) na co, ╳ w co = *zerwawszy ze skrupułami oddać ś. czemu bez upamiętania, wylać ś. na co:* Na sprośne żona puszcza ś. zaloty. Puścił ś. na wszelkie łotrowstwa. Poddany strapiony, na siłach i umyśle upadły, w gorzałkę P. ś. musi. L. [Puścił sie ś nim do gadki] = *wdał ś. z nim w gawędę.* b) *zerwać z moralnością, oddać się nierządowi, skurwić ś., rozpuścić ś.:* Puściła ś. na całego. Baba, jak raz puści ś. na psy, oderwana dziś od jednego, jutro znajdzie sobie drugiego. Rog. **6.** *wykluć ś., wyrznąć ś., pokazać ś., wyjść, kiełkować, runieć:* Puszcza ś. zboże z ziarna abo puszcza ziarno = nasienie wschodzi. Kn. Puszcza ś. kłos zboża z ziarna. Troc. Puszcza ś. kłos. Kn. Czasem niektóre drzewo straci korzeń, a wszakoż ze pniaka puszcza ś. inszy. Trzyc. Gdy ś. gałązka odmłodzi i liście ś. puści, już

blizko jest lato. Leop. Puszcza ś. komu broda = zarasta młodzieniec, sypie mu ś. broda. L. Dopiero mu ś. puszczać jęła broda farby żółtej. Otw. Broda mu ś. puściła. Troc. Dzieciom ząbki zwykły ś. puszczać ósmego miesiąca. Comp. Dziecięciu ś. zęby puszczają. Troc. Byczek młodziuchny, któremu ś. dopiero i rogi, i kopyta puszczają. Leop. 7. *trysnąć*, *popłynąć*, *pociec:* Mnie ś. łzy grochem z oczu puściły. Krasz. Puściła mu się krew z nosa. Rura pękła i woda ś. z niej puściła (= *buchnęła*, *siknęła*). Przen.: [Jak ś. gorzalisko po świecie puściło] (= *rozpowszechniło*). <PUST/PUŚĆ/PUSZCZ>

Puścieć, eje, ał *pustym ś. stawać:* Domy Boże puścieją. <Od Pusty>

Puścina, y, lm. **y I.** *osada, siedziba na pustkowiu:* Błąkając ś. okiem po tamtoczesnych śladach pisemnych, napotyka ś. obezludnione puściny. Szaj. **2.** † P. p. **Puścizna.** Ort. <Od Pusty>

[**Puściński**] p. **Puszczański:** Miałbyś sukmanek z sukna puścińskiego. Pol.

Puściusieńki p. **Puściuteńki.**

Puściusieńko przys. od **Puściusieńki.**

Puściuteńki, Puściutki, Puściusieńki *zupełnie pusty:* Baba otworzyła swe ogromne i puściuteńkie usta. Łoś. Ależ tam niema zapałek, to są puściuteńkie pudełka. Prus. <Od Pusty>

Puściuteńko przys. od **Puściuteńki.**

Puściutki p. **Puściuteńki.** <Od Pusty>

Puściutko przys. od **Puściutki.**

Puścizna, y, lm. **y,** † **Puścina,** † **Puszczyna I.** × P. *pustki*, *golizna:* Jegomość chce zielony kolor mieć, ja modry, stąd to P. na łbie przyszła na los odry. L. **2.** *spadek bezdziedziczny*, k a d u k: Kiedy dziedzina traciła posiadacza a. dziedzica nie miała, zwała ś. puścizną. Lel. Staropolska P. jest prawie synonimem z pustotą i wyprowadzić ją należy od przymiotnika pusty. Mał. Jeżeli umierał kto bezdzietnie i nie miał braci, natenczas mienie jego, przynajmniej nieruchome gruntowe, stawało się puścizną, to jest rzeczą bez właściciela. Mał. P. zakonnika. Troc. **3.** *mienie, które spada na kogo po zmarłym przodku*, *dziedzictwo*, *ojcowizna*, *sukcesja*, s p u ś c i z n a, s p a d e k, *scheda:* Spadek po krewnym; P. po kimkolwiek nie krewnym, ani powinowatym. Kn. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego nazywa ś. jego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. Cyw. Niekontenci byli z tego działu, bo ś. też oni spodziewali puścizny jakiej po stryju. Biel. M. Syn ojcu wcześnie śmierci życzy dla puścizny, dla złota zdobyczy. Min. Najlepszą puściznę i nad wszelką ojczyznę najzacniejsze dziedzictwo ojcowie synom zostawują—dobrą sławę. Bud. B. Wielką puściznę wysokich cnót zakonnych po sobie zostawił. Birk. Zadłużona po ojcach P. Berw. Puścizną dobrego po niegodziwych jest kara. Krasiń. **4.** [P.]=a) *kępa drzew w polu uprawnym.* b) *torf*, *torfowisko.* <Od Pusty, Puścić>

[**Puśkin, a,** lm. **owie**] *człowiek mający twarz pełną*, *okrągłą*, *tłustą.*

[**Puślednik, a,** lm. **cy**] p. **Półślednik.** <Z Półślednik>

Puślisko, a, lm. **a,** × **Poślisko** *rzemień, na którym wisi strzemię:* Strzemiona na dużych puśliskach być mają u siodła. Dor. Dziś jeśli komu urwie ś. P., bardzo słabo na koniu, bardzo siedzi ślizko. Pot. Patrz, co go krętym ceklarz puśliskiem niedawno u słupa smagał, teraz pan dumny. Kniaź. <Od * Pusło>

[**Put put**] *wabienie prosiąt.*

[**Puta, y,** lm. **y**] **I.** *kawał kory wielkości ręki, przymocowany u sieci zwanej klapą, aby ś. unosiła* na wodzie. **2.** *członek wstydliwy żeński.* **3.** *członek wstydliwy męski.* Zdr. [**Putka**]. < ? >

Putacz, a, lm. **e** *ten, co puta*, *utracjusz*, *marnotrawca*, *rozrzutnik*, *hulaka.* <Od Putać>

Putać, a, ał p. **Putnąć.**

Putanie, a, blm., czynność cz. **Putać.**

Putatywne małżeństwo, praw. *nieważne z powodu istniejących przeszkód, ale zawarte w dobrej wierze obu stron.*

[**Putek, tka**] **I.** lm. **owie** *ojciec chrzestny*, *kum*, *kmotr.* **2.** p. **Putka.**

[**Putera, y,** lm. **y**] *skopek na mleko.*

[**Puterja, i,** blm.] *powierzchowność nęcąca*, *świeżość.*

Putersznycik, a, lm. **i,** p. **Putersznyt.**

Putersznyt, u, lm. **y** p. **Butersznyt.** Zdr. **Putersznycik.**

[**Putka, i,** lm. **i**] **I.** p. **Puta. 2.** p. [**Patka**] **3.** a. **Putek** *prosię.* **4.** dziec. *świnia.*

Putnąć, nie, nął, nied. **Putać** *pozwolić sobie trwoniąc*, *puszczając*, *marnując na życie hulaszcze*, *szastając pieniędzmi:* Póty putał, aż cały majątek przeputał. <PUT>

Putnia, i, lm. **e I.** p. **Bednia. 2.** p. **Nosznia. 3.** *naczynie bedn. do przenoszenia płynów na plecach przy pomocy szelek*; *wiadro*, *ceberek*, *szaflik do zlewania:* Nie będzie w gospodarstwie wody w putni. Pol. Weź putnię i bież do doju. Woła (góral) dziewczynę, co coś w putni na targ przyniosła. Pol. Dziewczęta niosą putnie z owocami na plecach. Pol. **4.** gór. *skrzynia kamieniami wypełniona i przewieszona przez blok na sznurze, jako przeciwwaga do otwierania wrót zamykających szyby.* Zdr. [**Putniczka**]. <Nm. Bütte>

[**Putniczka, i,** lm. **i**] p. **Putnia.**

Putnięcie, a, blm., czynność cz. **Putnąć.**

† **Putny** *drogowy*, *do dróg ściągający ś.*, *podróżowania tyczący ś.:* Z osobna pancerni, putni, bojarowie i inni na jakichkolwiek posługach będący. Vol. Bojar P. używany bywał do posyłek i do podróży. Czart. A. Bojary putne, którzy z listami starostw i dzierżaw naszych jeżdżali i teraz jeżdżą. Vol. P. sługa. St. lit. Bojarowie pancerni, putni i ludzie prostego stanu. St. lit. Wwiązanie dawane być ma, gdzieby ludzi ciahłych i pustowszczyzn nie stało, tedy w bojary pancerne i putne: w pancernego z jego ziemią za 40 kóp groszy, w putnego za 30. St. lit. Dwa gatunki były bojarów: jedni byli putni, którzy z gruntu wojnę służyli; drudzy służkowie do usług zamkowych, wożenia listów, wyciskania podatków. Cz. <Ros. putnyj>

[**Putora**] p. **Półtora.** <Z Półtora>

† **Putra, y,** lm. **y** *duże naczynie na mleko:* Żmudzin, sam chudzina, czasem i putry nie mając, żony, dziewek i wszystkiej majętności krzyżackiemu knechtowi obżartemu ustąpić musiał. Stryjk. <Nm. Butter (— fass, — büchse, — dose)>

[**Putra, y,** lm. **y**] zupa *żytnia lub jęczmienna mąka zgotowana na sposób kaszy.*

× **Putrefakcja, i,** blm. *gnicie*, *butwienie:* Ten zamęt dziś ś. przez fermentację a gdzieniegdzie i przez putrefakcję objawia. Krasiń. <Łć. putrefactio>

[**Putyna, y,** lm. **y**] *osoba tłusta*, *gruba.*

[**Putynasty**] p. **Potąd.**

[**Putyra, y,** lm. **y**] p. **Bucior.**

[**Puwać, a, ał**]=**Pływać.** <Z Pływać>

[**Puwanie, a,** blm.] czynność cz. **Puwać.**

[**Puwirtelewy**] *półćwierciowy:* P. koszyczek. <Pół +* Wirtelewy, od Nm. Viertel>

[**Puza, y,** lm. **y, Pyza**] *dziecko o dużej rumianej twarzy, dziecko pyzate, puca.*

× **Puzan, a** a. **u,** lm. **y l.** p. **Puzon:** Instrumenta dęte przedniejsze: pamort, P., kornet i t. d. Warg. Ręka, co Eneasza sławne pisze dzieła, położywszy wojenny P., trzcinę wzięła. Toł. Fletniczki piszczą, a puzany beczą. Rej. P. srebrnolity. Nar. (instrument muzyczny, bierze ś. za trąbę. Petr.). Kmieć jeden mniemał, aby ona część puzana, która ś. i tam i sam pomyka, w gardło wchodziła. Górn. **2.** *jeden z głosów organu, wydawanych przez piszczałki języczkowe, których tuby w górze są rozszerzone.* **3.** † P. *gatunek kornetu kobiecego:* Koron kobiety używają na kornety, na półkornecie i na cały P., na bonety, na malety. Haur. <Nm. Posaune>

Puzanista, y, lm **ści** *ten, co gra na puzanie.* Mącz. <Od Puzan>

[**Puzaty**] **l. Pyzaty. 2.** *brzuchaty.* <Od Puza>

[**Puzar, u,** blm.] *gorący zaduch np. z kuchni o wielkim palenisku.*

Puzderko, a, lm. **a** p. **Puzdro:** P. chirurgiczne (z narzędziami). P. na okulary. Flaszki frant jeden w puzderku zamykał, a co minuta odmykał i łykał. Brałk. W osobnym szkatuły puzderku dyjamenty były. Kras. <Od Puzdro>

Puzderkowy przym. od **Puzderko:** Wódki gdańskiej do jego flaszki puzderkowej nalałem. Mat.

[**Puzdrak, a,** lm. **i**] *wyżłobienie w dyszlu tylnego półwozia.*

Puzdro, a, lm. **a. 1.** *pudełko z przegródkami a. z wklęsłościami zastosowanemi do przedmiotów przechowywanych; olstro, futerał:* P. do świec. Troc. Wynosi P. z flaszami, otwiera P. i ogląda, czy te to są flasze, które kazano przynieść. L. Słoje z puzder swych wyjąwszy, mirą i sokiem balsamu wonnego napoili rany Jego. Odym. Przy hucie trzymać stolarza i ślusarza, żeby puzdra robili pięknie kowane. Torz. P. skórą powleczone. Troc. Przen.: Dobądź oczu z puzdra. Troc. (*=otwórz oczy*). **2.** *puszka:* Głowa tego świętego, we srebrnym puzdrze zamkniona, na ołtarzu jest wystawiona. Birk. **3.** przen. *tyle, ile ś. zmieści w puzdrze; to, co jest w puzdrze:* Trzy puzdra łyżek, czarek etc. srebrnych darować komu, to jest tuzinów, choć bez olstra. Kn. W puzdrze jest flasz sześć i więcej. Troc. Całe P. wypił. Troc. **4.** P. zamkowe = *skrzynka blaszana, w której ś. werk zamku mieści.* P. drewniane, w którym jest sztaba lewarowa. Troc. **5.** [P.] *kaganiec z łoziny, zakładany krowom na pysk, gdy je pędzą w pole lub z pola, aby nie szły do szkody.* **6.** wet. *napletek zwierząt samców* (praeputium). Stadnika często trzeba myć od szyi do kopyt, nie zapominając puzdra i jądrek. Dor. U konia pięknego ogon do ziemi, P. spore, płaskie krzyże. Pot. Woj.: P. klubne=*pewna liczba klub osadzonych, niby w puzdrze, w sztuce drewnianej lub metalowej.* Jak. J. Zdr. **Puzderko.** <Czes. pouzdro, ?>

Puzdrowy przym. od **Puzdro:** Flasze puzdrowe.

[**Puzdrówka, i,** lm. **i**] *kij wydrążony, używany przez chłopców zamiast dmuchawki.* <Od Puzdro>

Puzeita, y, lm. **ci** p. **Puseista.**

[**Puzia, i,** lm. **e**] *kwiatostan pewnych roślin (np. mlecza); nasiona z puchem roślin złożonych.*

× **Puziaczek, czka,** lm. **czki** p. **Puź:** Adieu, puziaczku, puziu, kochanko, gwiazdo miesięczna. L. Zaprowadź mię do tego puziaczka, do tej bestyjki ładnej. L. Moja Agatko, tak to pewna, jak żeś pięknym puziaczkiem. L.

[**Puziaty**] *zanadto tłusty na twarzy i zarosły.* <Od Puzia>

[**Puziczka, i,** lm. **i**] *jagoda świętojanka.*

[**Puzo, a,** lm. **a**] *brzuch.* <PUZ/PYZ>

Puzon, a a. **u,** lm. **y,** × **Puzan,** † **Bazon,** † **Bazona,** † **Bażan** *instrument muzyczny metalowy dęty, rodzaj trąby składający ś. z dwuch części, które rozsuwając lub zsuwając można wydobywać tony różnej wysokości.* <Nm. Posaune>

Puzonista, y, lm. **ści** *ten, co grywa na puzonie:* Organista, skrzypków trzech, wiolista i P. Rol. <Od Puzon>

Puzyrnik, a, lm. **i, Prusznik** bot. (ceanothus) *roś. z rodziny szakłakowatych.* Gatunek: P. gadzieniec (c. colubrinus).

Puzzolana, y, blm. = **Pucolana.** <Od nazwy miasta Puzzuoli>

× **Puź, a,** lm. **e l.** *serce, rybka, kochanie i t. p.* **2.** *puszczyk:* Jękł przeciągle P. w bajraku. Zdr. × **Puziaczek.**

[**Puździka, i,** lm. **i**]=**Pójdźka.** <Z Pójdźka>

[**Pużar, u,** lm. **y**] (właśc. pożar) *pożar.* Skr. <Zam. Póżar, z Pożar>

Puży?: I zadziwienie wszystkich było duże, gdy przed szeregi wymknie pióra puże i gdy Tarnowski tak stał. Pol.

Pużyn, u, lm. **y** bot. (monnina) *roś. z rodziny krzyżownicowatych.*

Pużyna, y, lm. **y** *sam wierzchołek kłosa, ość u kłosa.* Włod., Das. Zdr. **Pużynka.**

Pużynka, i, lm. **i** p. **Pużyna:** (konie Erychtoneja), gdy.. hasały śród pól.., biegły po samych pużynkach, kopytem źdźbła nie dotknąwszy. Ml. <Od Pużyna>

† **Pwa, y,** blm. *ufność.* Ps. flor. <PW/(U)F/PFW>

† **Pwać, a, ał, Pfać,** [**Pwać**] *ufać, pokładać nadzieję:* Dobrze jest P. w Boga, niż P. we człowieka. Ps. puł. <Od Pwa, PW/U(F)/PEW>

Pwanie, a, blm., czynność cz. **Pwać.**

[**Pwóg, a,** lm. **i**] *pług.* <Z Pług>

[**Pwóz, ozu,** lm. **ozy**] *płóz u pługa.* <Z Płóz>

[**Pycek, cka,** lm. **cki, Pyculek**] *kawałek, kawałeczek.*

† **Pych, u,** blm. p. **Pycha.** Ps. flor. Ale iż je P. unosi, a ma składność wstyd odnosi, w Twą nadzieję wojnę wznoszę, a za krzywdy pomsty proszę. Pprus. <PUCH/PYCH/PYSZ>

l. [**Pych, u,** lm. **y**] *proch, pył, kurz.*

2. [**Pych**] *w., oznaczający pchnięcie:* On go P. ze schodów. <PCH/PYCH/(PICH)>

Pycha, y, † lm. **y,** † **Pych,** [**Pychota**] *duma, buta, nadętość, zarozumiałość, próżność:* Kto ś. biednej oprze pysze? Troc. Pychę teraz złożył. Troc. Złożył pychę z serca i sam ś. zabrał do zamiatania. Nadętością P. puchnie. Brud. P. jest fałszywy pozór wspaniałości. Pilch. Za pochlebstwem człowiek podniesie ś. w pychę, a więcej napuszy a. nadmie człowieka takiego, który ś. już wyższy rozumie, niźli jest. L. Wysokim stołkom P. jest przywarą. Pot. Już go P. ze skóry wypycha. Pot. Chłop srogi, P. mu brzuch, ni antał, rozpycha. Pot. Pychą podszyty. Jabł. Gdy przyjdzie P., przyjdzie i hańba. Bud. Patrząc na darmohardego chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omierzić może. Rej. Na złotym wozie jedzie P. urodziwa, przed nią córka jej siedzi, zazdrość nieżyczliwa; wzgarda konie pogania uporem jednego, a drugiego skrzętnością zowią naręcznego. Kochan. A wy teraz kochacie ś. w py-

chach waszych. Leop. Ani ś. podnoś w pychę przeciw Bogu czasu szczęścia, ani ustawaj w dobrych uczynkach czasu przeciwnego. Op. Pokory Jego, opuściwszy pychę, naśladując, a On nas za to wiecznej chwały domieści. Op. Złóż tę marną pychę z serca twego. Rej. Pospolicie to jedno za drugim chodzi: za zbytki łakomstwo, za łakomstwem a bogactwem P. Rej. Obmierzła jest P. przed Bogiem i przed ludźmi. Wuj. P. jest początkiem grzechu każdego. Wuj. Pychy pełen. Wuj. Mąż lekki w pychę ś. podnosi. Wuj. Nadęci pychą. Wuj. Pysze nigdy w myśli twojej ani w słowie twoim panować nie dopuszczaj, bo od niej początek wzięło wszystko zatracenie. Wuj. Gdzie będzie P., tam będzie i hańba, a gdzie jest pokora, tam i mądrość. Wuj. P. a co jest inszego, jedno własnej a płochej zacności miłość? Baz. P. anioła z nieba strąciła. Skar. Pychą nadęte serce. Skar. P. człowieka robi szatanem, a rozpusta bydlęciem. Skar. Złożywszy pychę, stoi modląc ś. Skar. Dla pychy szatan strącon z nieba. Skar. Pychę tę poniży Bóg pogańską niewolą. Skar. Opuścił dwór i świata tego pychę. Skar. Brzydka u Boga i u ludzi P. wszystko psuje. Skar. Jad pychy. Skar. Dostatek i P. wielką jest niezgód przyczyną. Skar. I w smutku a płaczu pysze swej dosyć czynić chcecie. Skar. Większe było cudo w tym, iż pychę swoję oddalił, niźli gdy obłoki rozpędzał. Skar. Najrychlej ś. dobry w pychę uniesie, jeśli stróżem dobrym sobie nie będzie. Skar. P. jest przewrotna przewyższenia w którejkolwiek rzeczy chęć, z nadętością serca a umysłem wzgardzenia drugich złączona. Baz. Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. Petr. P., matka wszystkich zbytków. Pot. P. z nieba spycha. Prz. Wuj chciał mi dać parę talarów na drogę, alem mu się pychą postawił i pieniędzy przyjąć nie chciałem. Ochoc. Więcej niźli z miłości, może z głupiej pychy zabiłem, więc pokora. Mick. Nie służąc pysze, ziemskiej nie szukając chwały. Mick. Powierzchnia ziemi odmienia ś. w samych pychach. Krasiń. <PUCH/PYCH/PYSZ>

Pychać, a, ał i **P. ś.** p. **Pchnąć.** Troc.

× **Pychalec, lca,** lm. **lcy** p. **Pyszałek.** Troc. <Od Pycha>

× **Pychałek, łka,** lm. **łkowie** p. **Pyszałek:** Fortuna rzecze: Pychałku, postawię cię nizko; wiesz, jakom wystawiała i niejednego też durnia poniżała. Jabł.

× **Pychałka, i,** lm. **i** m. i ż. p. **Pyszałek.** Troc.

Pychanie, a, blm., czynność cz. **Pychać.**

Pychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Pychać ś.**

Pychawcowy przym. od **Pychawiec.** Troc.

Pychawiec, wca, lm. **wce** bot., p. **Bodziszek.**

Pychota, y I. † **P.,** lm. **owie** m., p. **Pyszałek.** Mącz. **2.** [**P.**] ż., p. **Pycha.**

[**Pycię, ęcia,** lm. **ęta**] p. **Pecię:** Miáłek ci já zięcia, co nié miáł pycięcia; trza kupować śnurki, naciągać pyciurki. <Od Pyta>

[**Pyciurka, i,** lm. **i**] p. **Pecię:** Miáłek ci já zięcia, co nié miáł pycięcia; trza kupować śnurki, naciągać pyciurki. <Od Pyta>

[**Pyculek, lka,** lm. **lki**] p. **Pycek.**

[**Pyćkać, a, ał**] p. **Peckać.**

[**Pyćkanie, a,** blm.] czynność cz. **Pyćkać.**

[**Pyda, y,** lm. **y**] **I.** *bicz, batog.* **2.** w lm. p. **Nosidło.**

Pyf! *w. wyrażający szczucie wyżła, aby co wziął a. porwał ś. na co.* <Dźwn.>

Pyfel, fla, lm. **fle** *część klarnetu, którą ś. kładzie do ust w czasie gry.*

[**Pyjacek, cka,** lm. **cki**] *garnek.*

Pyk I. [P., **u,** lm. **i**] *kłęb dymu z fajki.* **2.** *w. wyrażający pyknięcie.* **3.** [Lada **P.**] = *lada chwila:* Życie lada P. zakończę. <Dźwn.>

[**Pyka, i,** lm. **i**] **I.** *ptak zięba.* **2.** *twarz.*

Pykać, a, ał p. **Pyknąć.**

Pykanie, a, blm., czynność cz. **Pykać.**

Pyknąć, nie, nął, nied. **Pykać, Pyktać. I.** *pociągnąć głośno krótki kłębek dymu, paląc fajkę, cygaro:* Fajkę na krótkim cybuchu pykając, na zydlu przy oknie siedział. Syn. Pyknął sobie fajeczkę. Gaw. **2.** [P.] *wydać głos: pyk!:* Mleko i śmietanka, przystawione do ognia, pykają. <Dźwn.>

Pyknięcie, a, blm., czynność cz. **Pyknąć.**

[**Pykon, a,** lm. **y, Pikon, Pekąn, Pykonk, Pekąnk**] *węgorz mały.* Zdr. [**Pykonek**].

[**Pykonek, nka,** lm. **nki**] p. **Pykon.**

[**Pykonk, a,** lm. **i**] p. **Pykon.**

Pyktać, a, ał p. **Pyknąć.** <Dźwn.>

Pyktanie, a, blm., czynność cz. **Pyktać:** P. z cygara. Lam.

[**Pyl!**] w. p. **Pilu!** <Dźwn.>

[**Pyla, i,** lm. **e**] *gęś.* Zdr. [**Pylka**].

[**Pylać, a, ał**] *iść prędko, drobnemi krokami, dreptać.*

[**Pylanie, a,** blm.] czynność cz. **Pylać.**

[**Pyląteczko, a,** lm. **a**] p. **Pylę.**

[**Pylątko, a,** lm. **a**] p. **Pylę.**

Pylenie, a, blm., czynność cz. **Pylić.**

[**Pylenie, a,** blm.] czynność cz. [**Pylić**]

Pyleniec, ńca, lm. **ńce** bot. **I.** (berterwa) *roś. z rodziny krzyżowych.* Gatunek: P. p o s p o l i t y (b. incana). **2.** p. **Sadliczka.**

Pylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Pylić ś.**

[**Pylę, ęcia,** lm. **ęta**] *gąsię.* Zdr. [**Pylątko, Pyląteczko**] <Od Pyla>

Pyli! Pyli! w. *wołanie na kury, kurczęta.* <Od Pyla>

Pylica, y, lm. **e,** patol. *choroba płuc z wdychania kurzu* (pneumoconiosis): P. a ł u n o w a (aluminosis pulmonum), b a w e ł n i a n a (byssinosis p.), k a m i e n i a r s k a (chalicosis p.), k r u s z c o w a (metallosis p.), t y t u n i o w a (tabacosis p.), w ę g l o w a (anthracosis p.), ż e l a z n a, !ż e l a z o w a (siderosis p.). <Od Pył>

Pylić, i, ił *napuszczać pyłu, napełniać pyłem, zapylać, kurzyć.* Przen.: × P. *tumanić, zbijać z toru, z drogi.* Sł. wil. **P. ś.** *okrywać ś. pyłem, kurzyć ś.:* Skronie pylą ci ś. trumiennym próchnem. Gliń. Przen.: × P. *ś. zbijać ś. z drogi, błądzić.* Sł. wil. <Od Pył>

[**Pylić, i, ił**] *pilić, przynaglać.*

Pylinka, i, lm. **i,** *pyłek, atom:* Jeżeli wy myślicie, że ja sobie szpilkę, pylinkę dam odebrać dla miłosierdzia, to mnie nie znacie. Krasz. Więc i takie nawet pylinki ludzkości posiadają wspomnienia swe. Orzesz. <Ros. pylinka>

[**Pylka, i** lm. **i**] p. **Pyla.**

† **Pylki:** Prawie codzień zabawiano ś. w grę w karty, która ś. zwała „P." Paw.

[**Pylnąć, nie, nął**] **I.** *palnąć:* P. w mordę. **2.** × P. *pojechać w drogę.*

Pylnica, y, lm. **e** *pytelnica* (Nm. Beutelbüchse). <Od Pylnik>

[**Pylnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pylnąć.**

Pylnik, a, lm. **i** bot. (anthera), *worek na pręciku kwiatowym, zawierający pyłek kwiatowy.* Rost. <Od Pylny>

Pylnikowy przym. od **Pylnik:** Kwiat męski, czyli P. <Od Pylnik>

Pylny przym. od **Pył:** Śnieżek przedziwny, tak miałki, drobny, P., jak najdelikatniejszy, najbielszy puder ryżowy. Matl.

Pylon, u, lm. **y** p. **Pilon.**

[Pylusia, i, lm. **e] l.** *gęś młoda. Pylusie!* = *wołanie na gąsięta.* <Od Pyla>

Pył, u, lm. **y, Peł l.** *lekki, delikatny proszek unoszący ś. w powietrzu, kurz; substancja w stanie silnego rozrzedzenia:* Przywiedli świeże ufy na Litwę z tyłu, uderzyli w nich, aż świat zachmurzył ś. z pyłu. Stryjk. Wc pan z przodu, a ja z tyłu, wytrzepmy panicza z pyłu. Zabł. Dokumenta do tej sprawy z pyłu i pleśni wytarto. L. Strzepać P. z czego. P. osiada na sprzętach. Stopy twoje okryte pyłem długiej podróży. Krasiń. Młodzieniec nieznany i pyłem odziany nadchodzi i słucha. Jaś. P. atmosferyczny = *P. unoszący ś. w powietrzu.* P. kosmiczny, P. meteoryczny = *P. mający pochodzić z przestrzeni niebieskich, ze starcia meteorów.* **2.** apt. (pulvis subtilissimus) *proszek nadzwyczaj drobno utarty.* Zdr. **Pyłek, Pyłeczek.** <PYŁ>

Pyłeczek, czku, lm. **czki** p. **Pył:** (Hera) ciało swe... obmywa z najdrobniejszego pyłeczku. Ml.

Pyłek, łku, lm. **łki l.** p. **Pył:** P. kwiatowy. P., *pollen,* drobny bardzo proszek, czyli mąka, w główkach pręcika zawarta, przez słupek upłodniająca zarodek. L. P. chmielowy p. **Lupulina. 2.** hist.: Pyłki krwi (haemoconia). <Od Pył>

[Pyłgać, a, ał] l. (o ogniu) *pełzać, pełgać, buchać.* **2.** *suwać ś. po powierzchni:* Pług pyłga = *nie wchodzi głęboko w ziemię.* <PEŁG/PYŁG>

[Pyłganie, a, blm.] czynność cz. **Pyłgać.**

[Pyłgnąć, nie, nął] p. **Pełgnąć.** <PEŁG/PYŁG>

[Pyłgnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pyłgnąć.**

[Pyłgotki, tek, blp.] **l.** *iskry, płomyki,* **2.** *dreszcze z gorączką w chorobie a. w strachu:* Mnie P. przechodzą = *ciarki, mrowie, dreszcze, mrówki.* <PEŁG/PYŁG>

! Pyłki *krewki, zapalny, popędliwy, gorący:* Zaręba był jak huba, zapalny łatwo, ognisty, P., do zwady skłonny, wielomówny, gorączka, prędki i niepomiarkowany. Krasz. <Ros. pyłkij>

Pyłkowato przys. od **Pyłkowaty.**

Pyłkowaty *podobny do pyłku:* Glina pyłkowata.

Pyłkowy przym. od **Pyłek:** Pyłkowe nitki są to różne niteczki w kwiatach, mające na sobie główeczki pyłkowe. Kluk. Snieć pyłkowa, zwana głownią lub kurzawką. Główka pyłkowa p. bot. **Główka.**

[Pyna, y, lm. **y]** *guzik blaszany z dziurkami, używany do spodni.*

[Pynknąć, nie, nął] p. **Pęknąć.** <Z Pęknąć>

[Pynknięcie, a, blm.] czynność cz. **Pynknąć.**

[Pynt, a, lm. **y]** p. **Funt.**

[Pyntowy] przym. od **Pynt,** *funtowy.*

[Pyńdel, dla, lm. **dle]** *węzełek, tłumoczek, pakunek.* <Nm. Bündel>

! Pyogienja, i, blm., patol. *tworzenie ś. ropy, ropienie* (pyogenia). <Gr. pýon + gonē>

[Pypa, y, lm. **y]** p. **Pepa.**

[Pypcenie, a, blm.] czynność cz. **Pypcieć.**

[Pypcieć, eje, ał] *dostawać pypcia:* Kury pypcieją. L. <Od Pypeć>

Pypciowaty *mający pypcia:* Kury pypciowate. <Od Pypeć>

Pypeć, pcia, lm. **pcie, [Pipeć] l.** patol.: † P. in. † wozgrza, *śluz nosowy* (pituita). **2.** wet. *choroba drobiu, znamionująca ś. zmianami na języku:* Z pomiędzy chorób drobiu domowego najczęściej przypada P.; wtedy usycha im przyrodzona wilgoć końca języka i staje ś. skóreczka do jadła przeszkadzająca. Kluk. P. ma kokosz, kruk. Troc. Jak pypcie kurom zdzierać. Trzyc. Żart.: Trzeba mu dać, boby dostał pypcia (= *trzeba mu także dać zjeść...*). Przen.: Zdarto mu P. Rys. = *przytarto mu rogów, podcięto mu skrzydła.* Komu zedrzeć P., jedno ubogiemu, pan ś. pewnie odejmie swemu. Rys. (mucha uwięźnie, bąk ś. przebije. L.). Drze P. wiosce niejednej niebodze, nahałasuje i naczyni strachu. Jabł. Przen.: Niech ci ten P. rozum z serca zedrze. Pot. (niech rozum naprawi w tobie tę przywarę. L.).

Pypka, i, lm. **i l.** *brodawka sutkowa* (papilla): Sarnię złapane da ś. wychować na mleku, flaszką z pypką gumową. **2.** a. **Pipka** żart.: *fajeczka, lulka.*

[Pypląć, a, ał, Pyplić, Pysklać, Tytlać, Tytłać] *ruszać co nieczystemi rękami, miąć; walać ś. czym, robić co niedbale, nieporządnie, gwazdać, babrać.*

[Pyplanie, a, blm.] czynność cz. **Pyplać.**

[Pyplenie, a, blm.] czynność cz. **Pyplić.**

[Pyplić, i, ił] p. **Pyplać.** Troc.

[Pypłaczka, i, lm. **i]** p. **[Pypłanina].**

[Pypłać, ple, płał] p. **Pyplać. [P. ś.]** *robić około czego tłustego.*

[Pypłanie, a, blm.] czynność cz. **Pypłać.**

[Pypłanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Pypłać ś.**

[Pypłanina, y, blm., **Pypłaczka]** *robota zmudna, nieprzyjemna.*

[Pypnanina, y, lm. **y]** *czynność marudna, zawiła, mitrężna.*

[Pypy] p. **Puj.**

Pyr - p. **Pir -.**

[Pyr, a, lm. **y]** p. **Lipień.**

† Pyra, y, lm. **y** *stos drzewa:* Kreza, gdy już czeka drew nałożona P., przypomnienie Solona ogniowi wydziera. Pot.

[Pyra, y, lm. **y] l.** p. **Pera. 2.** *zadek, tyłek.* **3.** *duży ziemniak.*

Pyraki, ów, blp., **Pyrzaki l.** *płatki kopciu:* Nie wykręcaj lampy, bo będzie filować i napada znów pyraków. **2.** *resztki słomy spalonej przy ogrzewaniu pieca chlebowego.*

Pyrargyrit, u, lm. **y** min. = **Pirargiryt.**

[Pyrcenie, a, blm.] **l.** czynność cz. **Pyrcić. 2.** czynność cz. **Pyrcieć.**

[Pyrchać, a, ał] *podlatywać w górę za zbliżeniem ś. myśliwego.* <PERCH/PIERZCH/PYRCH/PURCH>

[Pyrchanie, a, blm.] czynność cz. **Pyrchać.**

l. [Pyrcia, i, lm. **e]** *ten, co drobno chodzi.* <Od Pyrciać>

2. [Pyrcia!] *wołanie na konie, gdy ś. gżą.*

[Pyrciać, a, ał] l. *biegać drobniutko, dreptać.* **2.** a. **Pruciać, Pryciać** *węchem dochodzić, węszyć:* Nie inaczej, jak stado paskudnych świń z głodu, kiedy płot rozrzuciwszy, wpadnie do ogrodu, pyrcia, biega, wierci ś., pyskiem ryje wszędy. Zim.

[Pyrcianie, a, blm.] czynność cz. **Pyrciać.**

[Pyrcić, i, ił] *robić perć, chodząc przez pola po trawie lub śniegu.*

[Pyrcieć, i, ał] *ślad zostawiać; pracować pilnie.*

[Pyrczeć, y, ał] l. p. **Perczeć. 2.** *pryskać.*

[Pyrczenie, a, blm.] czynność cz. **Pyrczeć.**

[Pyrczysko, a, lm. **a]** m. i ni. p. **Pyrka.**

[Pyrć, i, lm. **e]** p. **Perć.** Zginęły drogi, rowy, ścieżki, pyrcie. Matl. Prowadzili ich przewodnicy wśród śniegów, skał, wichrów i przełęczy, sobie tylko znanemi pyrciami. Sienk. Zdr. **[Pyrteczka].**

[Pyrda, y, lm. **y] l.** p. **Perda. 2.** *przezwisko dziewuchy.*

[**Pyrdel, dla,** lm. **dle**] *tyłek, zadek, pośladek.* <Slc., Czes. prdel>

! **Pyreksja, i,** blm., patol. *gorączka* (pyrexia). <Gr. pýr + échō>

! **Pyretologja, i,** blm. patol. *nauka o gorączce* (pyretologia). <Gr. pyretós + lógos>

[**Pyrgać, a, ał**] p. **Pyrgnąć:** Rączo porusza wąsikami (owad) i wartko pyrga po suchej gałązce. Matl. Trzeba chwycić ś. za poręcz schodów, zmacać je nogami i P. co tchu na górę. Sienk.

[**Pyrganie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrgać.**

[**Pyrgnąć, nie, nął, Pergnąć,** nied. **Pyrgać, Pergać**] *drapnąć, pierzchnąć, prysnąć, wyskoczyć, dać susa, uciec;* nied. *biec, wyrywać, lecieć; rwać, machać dokąd, uciekać:* Siedzę z półtorej godziny, ale nakoniec muszę pyrgać. Sienk.

[**Pyrgnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrgnąć.**

[**Pyrk, a,** lm. **i**] p. **Perk.**

[**Pyrka, i,** lm. **i**] **l.** p. **Kartofel. 2.** *kozica skalna, która w tym roku nie miała jagnięcia.* **3.** *zeschłe łajno krowie.* Zgr. [**Pyrczysko**].

[**Pyrkać się, a ś., ał ś.**] (o owcach) *zaspakajać popęd płciowy.*

[**Pyrkanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Pyrkać ś.**

[**Pyrkaty**] *nizki a gruby, przysadzisty, pękaty.*

[**Pyrlik, a,** lm. **i**] p. **Perlik.**

[**Pyrnąć, nie, nął**] *piardnąć.* <Dźwn.>

[**Pyrnica, y,** blm., **Pernica, Pyrnik**] = **Perz.** <Od Pyrnik>

[**Pyrniczek, czka,** blm.] p. **Pyrnik.**

[**Pyrnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrnąć.**

[**Pyrnik, a,** blm.] p. **Pyrnica.** Zdr. [**Pyrniczek.**

Pyro - p. **Piro -.**

Pyrochemja, i, blm. *nauka chemiczna o ogniu.* <Gr. pŷr + Chemja>

Pyrofob, a, lm. **owie** *człowiek podlegający obłędowi, wskutek którego obawia ś., ażeby nie zostać podpalaczem.* <Gr. pŷr + * fob, fobéō>

Pyrofobja, i, blm. *obłęd pyrofobów.* <Gr. pŷr + * fobia, od fobéō>

Pyrofobka, i, lm. **i,** forma ż. od **Pyrofob.**

[**Pyroki, ów,** blp.] = **Kartofle.**

Pyrologja, i, blm. *nauka o ogniu.* <Gr. pŷr + — logia>

Pyroman, a, lm. **owie a. i** *człowiek podlegający obłędowi, skłaniającemu do podpalania:* Pyromani nie powodują ś. gniewem i nienawiścią. Orzesz. <Od Pyromanja>

Pyromanja, i, blm. = **Piromanja:** Mecenas szepnął: czy nie P., konsyljarzu? Orzesz.

Pyromanka, i, lm. **i** forma ż. od **Pyroman.**

Pyrometr u, lm. **y** (mierzyżar), przyrząd do pomierzania wysokich temperatur (żaru). <Gr. pŷr + - métron>

Pyronafta, y, blm., **Pironafta** tech. *produkt olejów pozostałych przy destylacji nafty.* <Gr. pŷr + Nafta>

Pyronizm, u, blm. *nauka filozofa greckiego Pyrrona, który dowodził, że o wszystkim wątpić należy, że niczego z pewnością dowieść nie można.* <Od nazwiska filozofa Pyrrona>

× **Pyroskaf, u,** lm. **y** *parostatek:* Wyjechał d. 13 lipca pyroskafem do Krymu. Drz. <Gr. pŷr + skáfē>

Pyrrusowe zwycięstwo = *zwycięstwo pozorne, bezowocne, opłakane.* <Od nazwiska Pyrrus>

1. [**Pyrsk, u,** lm. **i**] *pryśnięcie.* <PRYSK/PYRSK>

2. [**Pyrsk!**] *w., oznaczający pryśnięcie.* <PRYSK/PYRSK>

[**Pyrskać, a, ał**] p. **Pyrsnąć.** <PRYSK/PYRSK>

[**Pyrskanie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrskać.**

[**Pyrsnąć, śnie, snął,** nied. **Pyrskać**] **l.** a. nied. [**Pyrszczeć, Pyrzczeć, Pyrzkać**] *prysnąć, trysnąć.* **2.** *skoczyć.* <PRYSK/PYRSK>

[**Pyrsy, ów,** blp.] myśl. *czoło zająca:* Zając siedzi pyrsami obrócony przeciw wiatrowi.

Pyrsz, u, blm. myśl. *podchodne, skradanie ś. ku zwierzowi:* Polowanie na podchodne, także pyrszem zwane. Podchodne, czyli P. na piechotę, to analogiczne polowanie z podjazdem. Sumiń.

[**Pyrszczeć, y, ał**] p. **Pyrsnąć.** <PRYSK/PYRSK>

[**Pyrszczenie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrszczeć.**

Pyrszować, uje, ował myśl. *podchodzić zwierzynę.* <Od Pyrsz>

Pyrszowanie, a, blm., czynność cz. **Pyrszować.**

[**Pyrśnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrsnąć.**

[**Pyrtecka, i,** lm. **i**] p. **Pyrć.**

[**Pyrtnąć, nie, nął**] p. **Pertnąć.**

[**Pyrtnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrtnąć.**

[**Pyruchna, y,** lm. **y**] piesz. od [**Pyra**].

[**Pyruchy, ów,** blp.] *ziemniaki, kartofle.*

Pyrula, i, lm. **e** gieol. *mięczak brzuchopełzy trąbikowy, zaczynający ś. w utworze kredowym,* g r u s z e c z k a. <Łć. pirula>

+ **Pyryna, y,** blm. p. **Perzyna.**

[**Pyrzaki, ów,** blp.] p. **Kartofel.**

[**Pyrzaty**] = **Perzasty.** <Od * Pyrz. Zam. Perz>

[**Pyrzczeć, y, ał**] p. **Pyrsnąć.**

[**Pyrzczenie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrzczeć.**

[**Pyrzkać, a, ał**] p. **Pyrsnąć.**

[**Pyrzkanie, a,** blm.] czynność cz. **Pyrzkać.**

[**Pyrzna, y,** lm. **y**] p. **Perzyna.**

[**Pyrzoki, ów,** blp.] = **Kartofle.** <Z Perzáki>

Pyrzówka, i, lm. **i l.** p. **Perzówka. 2.** bot. (agrostis stolanifera) *trawa stanowiąca gatunek mietlicy.* <Od Pyrzowy, od Pyrz = Perz>

[**Pyrzych**] *prędki, żywy, nieuważny.*

[**Pyrzylinka, i,** lm. **i**] p. **Pyrzyna.**

[**Pyrzyna, y,** lm. **y**] p. **Perzyna.** Zdr. [**Pyrzynka, Pyrzyneczka, Pyrzynk, Pyrzylinka**].

[**Pyrzyneczka, i,** lm. **i**] p. **Pyrzyna.**

[**Pyrzynk, a,** lm. **i**] p. **Pyrzyna.**

[**Pyrzynka, i,** lm. **i**] p. **Pyrzyna.**

[**Pyrzyny, yn,** blp.] *popiół z węgli.* <Od Pyrzyna>

[**Pys, a,** lm. **y**] p. **Pysk.**

[**Pysek, ska,** lm. **ski**] p. **Pysk:** Marynatę złup. P. obetrzyj. Jeż. <Z Pysk>

Pyseniek, ńka, lm. **ńki, Pysio** piesz. od **Pysk:** Nie pożądaj, pyseńku,... wiesz czego? wszystkiego, boć to jest w przykazaniach. Kaczk. <Z Pysek>

Pysio, a, lm. **e** p. **Pyseniek:** Więc w oczko pocałowałem i w P. Pol. Daj pysia, radco. Jord. P. jak malowane, a szyjka — uf! Sienk.

Pysk, a, lm. **i,** [**Pys, Pysek**], † **Pyszczak,** [**Pyszczak**] **l.** *gęba u zwierząt:* Co gęba u człowieka, to P. u innych zwierząt. L. P. u bestyi, u świni, u ryb etc., jak paszczęka u lwa, niedźwiedzia, smoka. Kn. P. u ryby, u kreta. Troc. Pyska rozdziewienie. Troc.. P. u świni. Troc. *(= ryj).* Skoro P. rozdziawił, ser wypadł, lis go porwał i kruka zostawił. Kras. Choroba pyska i racic. Spojrzę, aż tu z pyska wielkiego, czerwonego dwa rzędy kłów błyska. Mick. *(= paszczy).* A psy wieśniaków, P. zarywszy w ziemię, kopią, śmierć wietrzą i okropnie wyją. Mick. **2.** pog., żart. *u-*

sta, gęba u człowieka: Kto pyskiem grzeszy, karę odnosi na pysku. Pot. Wyzywa śmiałek drugiego, a gdy ten rękę ściągnie do broni, i jemu P. wyjedzie, ów śmiałek go przeprasza. L. Stul P. Rys. *(= milcz).* Stulże P., panie mudrohelu, i fałszów cerkwi zadawać nie waż ś. Pim. Prawa stulają P. czasu wojny. Petr. *(= milczą).* Stulta pyski, złodzieje! Sienk. To ma w zysku, co ma w pysku. Kn. Czego drzesz P.? *(= czego wrzeszczysz).* Śmierdzi mu z pyska. Troc. Przen.: *język, organ mowy:* Dziś sługi mają wielki P. *(= są pyskate, harde, zuchwałe w odpowiedziach).* [Za P. biją w P.]. Wywarł na mnie P., wyjechał z pyskiem, z gębą *(= zaczął krzyczeć na mnie, zaczął mi wymyślać, podniósł głos, zaczął pyskować).* Przen.: *buziak, całus:* Dajno pyska. Sienk. Daj pyska, jesteś dzielny chłop i basta! Gaw. **3.** pog., żart. *policzek, twarz:* Zwadzili ś. i dali sobie potężnie po pysku. Jabł. Teraz w P. ciężko dać komu. L. Dostał w P. od starościny. L. Trzepnął go w P. Uwielbiam was i ukłon oddaję wam niski, klęknę, jeżeli zechcecie, będę ś. bił w pyski. Węg. Zbiję, spiorę ci pyski. Strzelić kogo w P. *(= w mordę).* Zmarzły ci pyski *(= oba policzki, twarz).* Już św. Pryski, chowajcie panny pyski. Prz. (aby wam nie ogorzały). Tak jakby mu w P. dał, odskoczył. Jabł. *(= jak zmyty).* Ciemno było, jak to mówią, „oko wykol" a. vulgo „w P. daj". Fred. A. **4.** Galerne pyski. L. *= przody, nosy, dzioby:* Gdy galernych pysków i oszczepów przypadających skosztowali, do brzegów pouciekali. Fal. **5.** bot.: Koci P. (galeopsis) *roś. z rodziny wargowych,* p o z i e w n i k, b a d y l. **6.** rzem. *część imadła a. kleszczy chwytająca przedmioty, złożona z warg jego, ujęcie szrubsztaka.* Zdr. **Pyszczek**, † **Pyszczaszek**, [**Pyszczaszek**], × **Pyszczę.** Zgr. [**Pyszczysko**]. <PYSK>

[**Pyskacz, a,** lm. **e, Pyskowacz**] *sen, co pyskuje, krzykacz, człowiek kłótliwy:* Cichojta, pyskacze, bo za drzwi wyciepnę. Reym. <Od Pysk>

[**Pyskać, szcze, skał**] **I.** *ryć pyskiem:* Dudek ptak w człowieczym łajnie rad pyszcze. Sien. Dobrze świni w błocie P. Pot. Nie tylko deptać, kąsać, świnie zwykły P. Pot. Pyszcze (ryje) świnia w ziemi. Troc.: *gmerać, grzebać:* Ten chłop tylko pyszcze w roli. Troc. Pyszcze, gmerze chłop w roli, orze marnie. Kn. Oracz pługiem równe skiby ma składać, aby jako świnia ziemi nie rył i nie pyskał. Haur. Ziemianie w ziemi pyszczą dla grosza jak świnie. Jag. Po misie rękami P. nieprzyzwoita. L. <Od Pysk>

[**Pyskanie, a,** blm.] czynność cz. **Pyskać.**

Pyskato przys. od **Pyskaty.**

Pyskatość, i, blm. rz. od **Pyskaty.**

Pyskaty I. × P. *podobny do pyska, pucołowaty:* Usta nie mają być ziejące ani pyskate, ale tak złożone, jakoby ś. wargi całowały. L. **2.** a. [**Pyskowaty**] *krnąbrny, hardy, zuchwały, kłótliwy, krzykliwy:* Nie będzie bogaty, kto nadto P. Prz. **3.** [P.] *gadatliwy, wyszczekany.* <Od Pysk>

† **Pysklać, a, ał,** † **Pyskłać,** † **Pysklić** *plugawić, kalać, walać, mazać, profanować:* Kto zmazę ma, nie przystąpi ofiarować, bo nie ma P. świątnicy mojej. Leop. † **P. ś.** *plugawić ś., kalać ś., walać ś., mazać ś.:* Ja ś. tobą P. nie chcę. Troc. *(= uważałbym sobie za ujmę wdawać ś. z tobą).*

† **Pysklanie, a,** blm., czynność cz. **Pysklać.**

† **Pysklanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Pysklać ś.**

† **Pysklenie, a,** blm., czynność cz. **Pysklić.**

† **Pysklenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Pysklić ś.**

† **Pysklić, i, ił** i † **P. ś.** p. **Pysklać:** Nie pysklijcie dusz waszych żadną płazą łażącą po ziemi. Bud. Tyran srogi krwią kościoły święte pysklący. Otw.

† **Pyskłać, a, ał I.** *mazać, smarować.* Ocz. **2.** i † **P. ś.** p. **Pysklać:** Nie chciejcie ś. P. żadną gadziną, abyście ś. przez nią nie zmazali i splugawili. B. B. Plugastwem tym P. ś. na miejscach świętych nie mają. Ząbk. Nie radzą mu ś. krwią cudzą P. Rej. Nie chcę ś. tobą P. Kn. (nie godzieneś, abym ś. z tobą swarzył; za niegodną rzecz sobie poczytam, abym tak podłemu chłopu miał odpowiadać. Kn.)

† **Pyskłanie, a,** blm., czynność cz. **Pyskłać.**

† **Pyskłanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Pyskłać ś.**

[**Pyskowacz, a,** lm. **e**] **I.** p. **Pyskacz. 2.** *okówka na pysk bydlęcia upleciona z korzeni.* <Od Pyskować>

Pyskować, uje, ował *kłócić ś., gadać dużo i hardo, krzyczeć, hardo odpowiadać; wygadywać, wymyślać, szczekać, ujadać:* Wójt. . zabawia drugich i najbardziej pyskuje, a Jamboży także. Reym. Zawsze mu mówiłem, żeby tak nie pyskował. Prus. <Od Pysk>

Pyskowanie, a, blm., czynność cz. **Pyskować.**

[**Pyskowaty**] p. **Pyskaty.**

Pyskowy przym. od **Pysk:** Sędzia wszystkie takie sprawy pyskowe spycha o dwa tygodnie, na jeden dzień. Rog. *(= pyskówki).* Wet.: Zaraza pyskowa bydła rogatego *= zapalenie jamy pyskowej* (stomatis vesicularis, s. aphthae epizooticae).

Pyskówka, i, lm. **i** p. **Obrazówka.** <Od Pyskowy>

Pyszalstwo, a, blm. p. **Pyszałkostwo.** Siem. Król rozruch ten uznał w swoim złośliwym pyszalstwie za burdę. Kaczk. <Od Pyszałek>

[**Pyszałeczka, i,** lm. **i**] p. **Pyszałka.** <Od Pyszałka>

Pyszałek, łka, lm. **łki,** × **Pyszek,** × **Pyszniec,** × **Pyszniś,** † **Pychałek,** † **Pychałka,** × **Pyszałka,** † **Pychalec,** † **Pyszalec,** † **Pychota** *człowiek dumny, zarozumialec:* Tyś już do tego pyszałka przywyknął. Tremb. Niech tylko tego pyszałka zgniotę. Krasz. Każdy pyszałek uważa się za środek, około którego powinien krążyć świat najdonioślejszych spraw bieżących. Święt. <PYCH/PYSZ/PUCH>

× **Pyszałka, i,** lm. **i l.** m. p. **Pyszałek:** Próżniak, P., dziwak, darmochwał. L. **2.** forma ż. od **Pyszałek:** Z niej wielka P., okrutna złośnica i niemiłosierna hałaśnica. L. Zdr. [**Pyszałeczka**] <Od Pyszałek>

Pyszałkowato przys. od **Pyszałkowaty.**

Pyszałkowatość, i, blm. rz. od **Pyszałkowaty:** Pomimo całej pyszałkowatości, cechującej stan herbowny, wyprawa ta niemało go niepokoiła. Rol.

Pyszałkowaty, [**Pyszały, Pełnomocny**] *zakrawający na pyszałka, zarozumiały, dumny, czupurny:* Z niemałym cynizmem wspomina o tym P. szlachetka. Rol. <Od Pyszałek>

Pyszałkostwo, a, blm., **Pyszałkowstwo** *charakter pyszałka, cechy pyszałka, pyszałkowatość, pycha.* <Od Pyszałek>

Pyszałkowstwo, a, blm. p. **Pyszałkostwo:** Wstęp zawierający trafną a rozumnie umiarkowaną naganę przesadnej dumy rodowej i pyszałkowstwa. Czern. <Od Pyszałek>

Pyszałkowy I. przym. od **Pyszałek**: Ale ród ten P., coraz bardziej wznosząc głowy, wrzeszczał, krzyczał jak szalony. Moraw. 2. patol.: Obłęd P. = *wielkodumny, przechwalczy, obłęd wielkości* (mania ambitiosa). <Od Pyszałek>

[**Pyszały**] p. **Pyszałkowaty**. <Od * Pyszeć, od Pycha>

† **Pyszczak, a,** lm. **i,** [**Pyszczak**] p. **Pysk**. Zdr. † **Pyszczaszek**, [**Pyszczaszek**].

† **Pyszczaszek, szka,** lm. **szki** p. **Pysk**: P. królikowy. Pot. <Od Pyszczak>

Pyszczek, czka, lm. **czki** I. p. **Pysk**: P. myszy. Troc. Niech P. twój pocałuję. Troc. Daj mi P. Troc. 2. anat.: × P. lina p. **Usta**.

Pyszczę, ęcia, lm. **ęta** piesz. od **Pysk**: Najgorsze w garderobie te młode dziewczęta, na ludzkie udręczenie dał im Bóg pyszczęta. Fred. A. <Od Pysk>

Pyszczkowy przym. od **Pyszczek**: Przyrządy pyszczkowe.

[**Pyszczysko, a** lm. **a**] m. i ni. p. **Pysk**. <Od Pysk>

× **Pyszek, szka,** lm. **szki** p. **Pyszałek**. Sł. wil.

† **Pyszen** p. **Pyszny**. L.

× **Pyszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Pyszyć ś.**

[**Pyszka, i,** lm. **i**] I. *małostkowa pycha, próżność, zarozumiałość.* 2. P. jęczmienna = *jęczmień otłuczony, używany zamiast krup do gotowania potrawy,* pęczak, [pęcak, pancak, pęsak].

Pyszla, i, lm. **e** tap. *pęczek z włóczki a. bawełny skubanej, podkładany pod ścieg przy pikowaniu materacy.*

Pyszlin, u, lm. **y** bot. (banksia) *roś. z rodziny owełkowatych.*

[**Pyszniasto**] p. **Pysznie**.

[**Pysznica, y,** lm. **e**] *kobieta pyszna, dumna.* <Od * Pysznik, od Pyszny>

[**Pysznić, i, ił**] p. **Pysznić ś.**: Darmo Jasiu pysznisz. <Od Pyszny>

Pysznić się, i ś., ił ś., × **Pyszyć ś.** I. a. [**Pysznić**] *unosić ś. pychą, puszyć ś., nadymać ś., zadzierać nosa, kokoszyć ś.*: Widząc, że wieńce kładą, że mu rogi złocą, pysznił ś. tłusty baran, sam nie wiedząc o co. Kras. Ktoby ś. pysznił a nie chciał być posłuszny rozkazowi, umrze człowiek taki. Kucz. Litwa z wielkiemi łupami do krain swoich, pysząc ś., odciągnęli. Stryjk. Czemu ś. pysznisz, prochu i ziemio? Białob. Dziecię pyszniło ś., jak paw. Krasz. 2. czym, z czego = *chlubić ś., szczycić ś., wynosić ś., przechwalać ś., sadzić ś., chwalić ś, chełpić ś.*: Nie wiem, czemu ś. z tego tak pyszni. Troc. Nie pysznił ś. z tak wielkiej mocy, przypomniał sobie, że cokolwiek miał, to wszystko miał od Boga. Zał. Troszczył ś. najwięcej o Madonnę Rafaela, którą ś. pysznił. Krasz. <Od Pyszny>

Pysznie, Pyszno przys. od **Pyszny**; [**Pyszniasto**]: P. wygląda. P. zbudowany. Przemawiał P.

× **Pyszniec, ńca,** lm. **ńcy** p. **Pyszałek**. Sł. wil. <Od Pyszny>

Pysznieć, eje, ał *stawać ś. pysznym, dumnieć.* <Od Pyszny>

Pysznienie, a, blm. I. czynność cz. **Pysznieć**. 2. [P.] czynność cz. **Pysznić**.

Pysznienie się, a ś., blm., czynność cz. **Pysznić ś.**

[**Pyszneńki**] piesz. od **Pyszny**.

× **Pysznis, a,** lm. **e** p. **Pyszałek**: Patrzyłem na owego pysznisia, miną swoją podobnego pawiowi. L. Dalejże, mój pysznisiu, upokorzyć mi ś. L. <Od Pyszny>

Pyszno I. p. **Pysznie**: Nie mów P., być na złe nie wyszło. Prz. Z pyszna = a) [Zpyszna] = *pysznie, dumnie*: Wyszła panna młoda, stąpając z pyszna, oczki zapłakała. b) † Ma ś. z pyszna (Opal.) = *ma ś. wybornie.* c) ir.: Ma ś. z pyszna = *ma za swoje, jest w opałach, narobił sobie, dogodził sobie*: Elżbieta koronę wymknęła była, przetoż o to miał ś. z pyszna podskarbi, bo ś. nań rzuciwszy wszyscy, dobrze go nie rozsiekali. Biel. M. Teraz to dopiero mój grzbiet miał ś. z pyszna. Oss. 2. [P.] *pięknie.*

Pysznobrzmiący *który brzmi pysznie, napuszony, górnolotny*: Wygotowuje pysznobrzmiącą poezję i rozprawę filozoficzną. Budz. <Pyszno + Brzmiący>

× **Pysznodumnie** przys. od **Pysznodumny**.

Pysznodumny *nadęty pychą i dumą*: Odniósł tedy karanie pysznodumnego szaleństwa swego. Fol. <Pyszny + Dumny>

Pysznogłówka, i, lm. **i** bot. (monarda) *roś. z rodziny wargowych.* <Pyszny + Główka>

Pysznokolorowy *odznaczający ś. pysznemi kolorami*: P. ogon pawia. <Pyszno + Kolorowy>

Pysznokwiat, u, lm. **y, Pyszny kwiat** bot. p. **Wdziękosława**. <Pyszny + Kwiat>

Pysznomównie przys. od **Pysznomówny**.

Pysznomówność, i, blm. rz. od **Pysznomówny**.

Pysznomówny *mówiący pysznie, chełpliwie, górnolotnie, napuszenie.*

Pysznopióry *mający pyszne, to jest wspaniałe opierzenie; opatrzony piórami o wspaniałych barwach*: Pysznopióre ptastwo południowej Ameryki. Sł. wil. <Pyszny + * Pióry, od Pióro>

× **Pysznopochlebnie** przys. od **Pysznopochlebny**. Troc.

× **Pysznopochlebny** *pochlebiający z miną, postawą dumną, nadętą.* Troc. <Pyszny + Pochlebny>

Pysznoskąpski *pyszny a zarazem skąpy.* **P., ego,** lm. **cy** rz. *człowiek P.* Sł. wil. <Pyszny + * Skąpski, od Skąpy>

† **Pysznoszarłatno** przys. od **Pysznoszarłatny**: Jakoć ś. dziecię za młodu P. nauczy chodzić, tak ś. będzie odymało i perzyło, żeć i ludzi nie będzie chciało znać. Glicz.

† **Pysznoszarłatny**, *odznaczający ś. kolorem pyszno szkarłatowym; w pyszny szkarłat odziany.* <Pyszny + Szarłatny>

Pyszność, i, blm., × **Pysznota** rz. od **Pyszny**, *pycha.*

× **Pysznota, y,** blm. p. **Pyszność**: Nadziwić ś. weselnej pysznocie, a zobaczyć zięcia Dożynego. Zm. <Od Pyszny>

Pyszny, † **Pyszen,** [**Spyszny**] I. *pełen pychy, dumny, wyniosły, butny, napuszony, nadęty, zarozumiały, hardy*: P. wyżej gębę, niżeli nos trzyma. Bies. To jest być pysznym, gdy ś. kto wynosi nad inszym, gdy co ma i dumno głosi. Leszcz. Pan Bóg ś. brzydzi wyniosłemi oczyma, to jest pysznym człowiekiem. Gil. Pysznemu skoro odejmiesz szczęście, jakoby niejaką podniatę jego pychy, wnet nieborak zmieni koncepty i nos zwiesi. Wer. Pyszna to panienka. Troc. Jest fortel na pysznego nic nie dbać o niego. Fred. M. Umarł P., jednakże co o sobie trzyma, i po śmierci znać, gdy ś. i w grobie odyma. Pot. Ubogi a P. boży nieprzyjaciel. Rys. 2. *przepyszny, przepiękny, wspaniały, bogaty, świetny, wyborny, majestatyczny*: Pyszne w tym mieście pałace. Troc. P. kościół. Obiad P. Pyszne wykończenie. Strój, koń P. Byłaby to pyszna rzecz, gdybyśmy tego dokazali. 3. [P.]

wyoreany w jedzeniu. **4.** † P. p. **Piczny:** Kuropatwa pyszna a. żyrowna; bekasy pyszne abo żyrowne. Chm. B. **5.** anat.: † Muskuł P. a. dźwigający oko (Rysz.) = *mięsień prosty górny gałki ocznej* (musculus attollens s. rectus oculi superior). **6.** bot.: P. kwiat p. **Wdziękosława.** Jędrzej P. **Łubin.** <Od Pycha>

[Pyszy, Pyszyńcy] dziec. *pięknie.*

× **Pyszyć się, y ś., ył ś.** p. **Pysznić ś.:** I sarka i pyszy ś. grzeszny już lud. Uj. <Od Pycha>

[Pyszyńcy] p. **Pyszy.**

[Pyślenie, a, blm.**]** czynność cz. **Pyślić.**

[Pyślić, i, ił] (w czarach) *zamawiać.*

[Pyt, pyt, pyt!] *w., wabiący kury; cip, cip, cip!*

Pyta, y, lm. **y I.** *chustka skręcona pod przekątnią w wałek, jako narzędzie do bicia.* **2.** *uderzenie pytą:* Jak wzięto walić w łapy odlewane pyty, aż spuchła. L. **3.** żart. *członek płciowy męski, prącie.* **4.** [P.] *rodzaj dziesięciny dawanej organiście.* **5.** fl. *powróz skręcony, którym flisów karzą.* Mag. Zdr. **Pytka.** <PYT>

Pytacz, a, lm. **e I.** † P. *ten, co ś. pyta:* O! co dziś takich pytaczów, co ś. jeno swarzą! Wuj. Słuchajże tych drugich pytaczów, skąd chcieli kusić tego Pana naszego. Wuj. Nie odpowiadają wyraźnie, ale rozmaitością ciemnych słów wątpliwych zostawują pytaczów. Sir. **2.** [P.] *drużba weselny; jeden z dwu drużbów zapraszających na wesele.* <Od Pytać>

Pytaczka, i, blm. **I.** [P] *żebranina:* Chodzić po pytaczce. **2.** × P. patol *obłęd wywiadowczy.* <Od Pytacz>

Pytać, a, ał, † **Pytawać, [Petać] I. a. P. ś.** kogo, † u kogo, [u kogo] o co, † o czym, † na co, † za kim, † za czym, × nad czym, [za czym, po kim] [pytam ci ś.] = *zapytywać, dopytywać ś., dowiadywać ś., informować ś.:* Jak pytają, tak odpowiadają. Kn. Pytał matki o tę rzecz. Troc. Pytaj (pytaj ś.) tego (o to) siostry. Troc. Za tym towarem (o ten towar) ś. pytano. Troc. Pytają ś. za nim. Troc. Pytał ś. za jego zachowaniem. Troc. Jak ś. za nim (o niego) mam P.? Troc. P. ś. pilno. Troc. Pytam, co to za porządek, co za wolność? Troc. Pytają ś., coby to było? Troc. P. go ś. godzi; czemu nie? wszak pytanie nikomu nie szkodzi. Min. Bodajeś był mniej o Karynie wiedział, i ja mniej pytał, i ty mniej powiedział! Lubom. Nie pytaj mnie dwa razy. L. Każde słowo mądrości, o którekolwiek pytawał je król, nalazł w nich więcej, niż we wszech praktykarzach. Leop. Nie pytaj o tym, czegoć wiedzieć zabroniono. Li. Cesarz ś. o nich od ojców ich (u ojców ich) pytał i wiedzieć chciał, gdzieby oni byli. Skar. Posła o tym było P., bo tam był przytomnym. Falib. Kto pyta, ten nie błądzi. Prz. Przen.: Czy kpisz, czy o drogę pytasz? (= *czy kpisz? czy udajesz głupiego?*). Kto pyta (czy chcesz), nie ma woli dać. Prz. Chorego pytają, a zdrowemu dają. Prz. (=*daj, zamiast ś. P.*). Którzy ś. boją Pana, P. ś. będą na te rzeczy, w których ś. On kocha. Leop. (= *troszczyć ś.*). Pytaliśmy ś. na imiona tych, którzy temu powodem byli. Leop. Nie chciej być tak dwornym, byś miał P., co za męki niebożki będą cierpieć, ale owszem na to pytaj, jak sprawiedliwi będą zbawieni. Leop. Więc pytasz sam u siebie, kto sprawił tę zmianę. Syrok. P. u mnie o patenta, kiedym został szlachcicem? sam Bóg to pamięta. Mick. Na Libanie chmurki P. ś. będą o synów, o żonę, o dzieci moje. Słow. I wszyscy ludzie, czy wracam ze zdrowiem, P. ś. będą. Słow. Więc mię pytali w pogardzie i zgrozie: tyżeś to? Krasiń. Nie będzie mnie ś. pytał nad skradzioną sosną. Fred. A. Bomby nie pytają, gdzie który radca mieszka. Krasz. Hm, hm, czy ś. o to pytam? Fred. A. Pytała ś., czy niema lepszego pokoju? Korz. Królowa P. nie chciała, aby ś. nie dowiedzieć zbyt wcześnie. Krasz. P. ucznia z lekcyi = *rzucić mu pytanie; wyrywać do lekcji.* [O dratewki ś. pytaje. Pyta ś. po swoim kochanku. Pytał ś. za drogę. Za kim ś. pytasz? Troc. Za drużbą ś. nie pytajcie. Pytam ci ś? Czy ja ci ś. pytam? Kto mu ś. pytał?]. Pytam ś. do Krakowa, do Rzymu = dowiaduję ś. drogi do Krakowa, do Rzymu. Kn. (= *pytam ś. o drogę do...*) Pytał ś. do Krakowa. Troc. **2.** Nie pytaj czego = *nie szukaj, nie żądaj, nie spodziewaj ś. czego, nie pytaj o co:* Boga i czci nie pytaj u nich: żyją jak bydło. Paszk. Rządu, nauk tam nie pytaj. Troc. Nie pytają teraz cnoty, ale posagu. Troc. Tam ani rozumu, ani porządku nie P. było. Falib. Do Gdańska dziś szlachcic popłynie, ale go tam nie pytaj, gdzie szabla więcej popłaci, jak leśne towary. Paszk. (= *tam go nie znajdziesz, tam go niema, tam go nie poświeci*): Wola nasza idzie jak błędna, zdrowej nie pytaj uwagi. Bach. W domu nie pytaj chłopca, czy kucharki, sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. Jabł. Ni o czym nie myśli, tylko o jedzeniu; a usługi pańskiej nie pytaj. Boh. Między ludźmi obłudy pełno, prawdy nie pytaj. Falib. U nas post do wieczora zawsze od zarania, nie pytaj podwieczorka, nie pytaj śniadania. Szymon. **3.** *troszczyć ś., dbać, stać o kogo, o co; wspomnieć o nim; zwrócić uwagę, zważać na kogo, na co, robić ceregiele, ceremonjować ś., krępować ś.:* Moglibyśmy was pognieść, jak w większej będący liczbie, i niktby o tej nie pytał stracie. Jabł. *Dionysius Syracusanus* mało ś. o prawie pytał. Wer. (=*mało ś. prawa trzymał, niewiele sobie z niego robił*). W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy ś. o tym, bo ś. wnet rozkwilą i wnet ś. utulić mogą. Dambr. Brnie po błocie, nic nie pyta. Nie pytał na obecnych, tylko rznął prawdę prosto z mostu. Ani pytam, tylko przystępuję do tego (=*ani ś. namyślam.* **4.** † P. *szukać, upatrywać, wypatrywać:* Oczy Pana zawżdy na ubogiego patrzą, powieki oczu Jego pytają synów ludzkich. Leop. **5.** [P.] *prosić:* Pytał ja cie tu? Pytał ś. o nocleg. Pytam ojca: „Dajcież mi, tatusiu, 30 reńskich. Ork. Poproś mię ty na swoje wesele, a jo cię zaś bedem P. na mój pogrzyb. Tet. E! juzek (=*jużem*) go pytał, coby wam nie bronił. Tet. **6.** [P.] *prosić na wesele.* **7.** [P. ś.] *wpraszać ś.:* Oj, pytajcież sie do komory, jest tam cepcyk rąbkowy. **8.** [P.] *żebrać.* **9.** [P.] *żądać, chcieć:* Kiela bedzie pytół za krowine. **10.** gram.: Zaimek pytający, zdanie pytające = *wyrażające pytanie.* † Pytające namiestnictwo. Troc. (=*zaimek pytający*). <PYT>

Pytająco przys. *w sposób pytający, pytając badawczo:* Szybko podniósł głowę i spojrzał P. na mówiącego. Bał. Na pana oczy zwrócił P. i milczał. Krasz. <Od Pytający, od Pytać>

Pytajnik, a, lm. **i** gram. *znak zapytania.* <Od *Pytajny, od Pytać>

Pytanie, a I. blm., **P. ś.** czynność cz. **Pytać** i **Pytać ś. 2.** lm. **a** = **a)** *wyrażenie pytające, zdanie pytające, odezwanie ś. w sposób pytający:* Jakie P., taka odpowiedź. Prz. Zarzucono wysłańca pytaniami. Pytać go ś. godzi; czemu nie? wszak P. nikomu nie szkodzi. Min. Odpowiedział mu na to P. Troc. Wykład katechizmowy, to jest w pytaniach i odpowiedziach. Ciągnąć pytania przy

egzaminie (=*kartki, bilety z pytaniami*). Głupie słysząc P., nie odpowiadaj na nie. Kn. Tysiąc pytania, a odpowiedzi nie czeka. Boh. Rzucono mu jakieś pytania. Krasz. Pokiwała główką, ale tym razem już ani ś. uprzykrzała pytaniami. Korz. Zadać komu P. Boże, jaki przedział! dziśbym ja na P. dobrze odpowiedział. Syrok. b) *kwestja, zagadka, wątpliwość, zadanie:* Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. Pilch. Jakie to pytania, które mi czynisz? Węg. Jest P. Troc. Trudne rozwiązał P. Troc. To jeszcze P., to jeszcze wielki znak zapytania, to jeszcze wielkie P.! (=*to jeszcze niewiadomo, na dwoje babka wróżyła, szeroko o tym Dawid pisał*). P. jest, dysputuję o tym, *quaeritur, ambigitur.* Kn. Znak pytania. Kopcz. (=*pytajnik*) 3. [P.] *żebranina:* Chodzić na P., chodzić po pytaniu. Zdr. **Pytańko.**

Pytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Pytać ś.**

Pytaniowy przym. od **Pytanie,** *pytający:* Z naciskiem pytaniowym wpatrzył ś. Czaplicki w szlachcica łysego. Jeż. <Od Pytanie>

[Pytanki, ek, blp.] **I.** p. **Namówiny. 2.** *pierwsze zapytanie starającego ś. o dziewczynę.* <Od Pytany>

Pytany I. im. od **Pytać:** Nie wyrywaj ś., kiedyś nie P. **2.** *pytający:* Pytanym sposobem. Troc. (=*pytając, w sposób pytający*).

Pytańko, a, lm. **a** p. **Pytanie.**

Pytel, tla, lm. **tle I.** × P., † **Pytl** *worek, miech:* Kiedy groszy w pytlu neni, wtenczas ś. rozum zmieni. Rys. Od pasamonów, pytlów cienkich, grubszych... Vol. Przen.: *włosienica:* Ale ja, gdyż mi żałościwi byli, obłoczył jeśm ś. w P. Ps. flor. I położył jeśm odzienie moje pytlem. Ps. flor. **2.** młynarski =*worek muślinowy ruszający ś. mechanicznie, przez który przesiewa ś. mąka zmielona:* Pytlowe mąki w młynie z pod kamienia przebiegają przez sito płócienne, jak szyja zrobione, P. zwane, oddzielają ś. od otrąb i tak ś. stają miałkiemi, jak gęste jest sito. Kluk. Młynarzu... koło ci ś. nie obraca, P. ci nie wieje. Glog. Ta ra ra ra ra ra, oj język jak P.! L. Słowa u niej latają jak z pytla. Opal. U nich to gęba jak kołowrot, a słowa sypią ś. jak z pytla. Pilch. **3.** [P.] *młyn z takim pytlem:* Przywiózł pszenicę do pytla. Zdr. **Pytlik, [Pytliczek].** <Nm. Beutel>

Pytelnica, y, lm. **e** p. **Pylnica.** < Od Pytelnik >

Pytelnik, a, lm. **cy** *młynarz, który pytluje mąkę.* Mącz. P., pytlowy młynarz. Troc. <Od * Pytelny, od Pytel>

Pytka, i, lm. **i I.** p. **Pyta:** Pytki, powrozy, któremi obceje i karnaty u dołu są przywiązane. Haur. **2.** × P. *zabawa połączona z biciem rąk pytą.* Goł. **3.** u konia = *ogon z wierzchu tylko rzadkim, niezbyt długim a często i krętym włosieniem pokryty.* Pol. **4.** w lm. *tortury, męki, inkwizycja, próba, ciągnienie:* Darmo my z tobą słowy robimy, trzeba cię, widzę, dać na męki, spytają cię pytki lepiej i dowiedzą ś. wszystkiego. Birk. Psie sztuki na pytkach ś. wydadzą. Brud. Wzięto ją na pytki. Oss. Już trzy razy był na pytkach. Troc. Na pierwszych pytkach go mają. Troc. Pierwsze wytrzymał pytki. Troc. Na pytki i rozpalone blachy wskazywany niewolnik rzymski. Cz. Przen.: *przesłuchiwanie kogo, egzamin, indagacja:* Tymczasem Annasz, w swoje Chrystusa przybytki rozkazawszy wprowadzić, bierze Go na pytki, naprzód o ucznie... Pot. Mniszka, od ksieni na pytki wzięta, powiedziała wszystko. Pot.

Pytlarnia, i, lm. **e** p. **Pytlownia.** <Od Pytel>

[Pytliczek, czka, lm. **czki]** p. **Pytel.**

Pytlik, a, lm. **i I.** p. **Pytel:** P., siatkowy worek. Troc. **2.** *kawałek flaneli, na której rozrabia ś. mydło w czasie mycia ś.*

[Pytlikować, uje, ował, Tyrlikać] *biec drobnym krokiem.* <Od Pytlik>

Pytlikowanie, a, blm., czynność cz. **Pytlikować.**

Pytlina, y, blm. *gaza wełniana wyrabiana w Szwajcarji specjalnie do odsiewania (pytlowania) mąki.* <Od Pytel>

Pytlować, uje, ował I. mąkę =*przez pytel przepuszczać:* Chleb dla niego z mąki dwakroć pytlowanej. Star. Przen.: P. językiem = *mleć, młynkować; trajkotać:* Szyper, sprawę dając z fryjoru, pytlował a pytlował językiem. Oss. Oj, Nastka, ty setnie pytlujesz językiem, a kiej co przeskrobiesz, nigdy twoja wina. Dyg. **2.** [P.] (o febrze) *trząść.* <Od Pytel>

Pytlowanie, a, blm., czynność cz. **Pytlować:** P., *odsiewanie mąki.* Małyszcz.

Pytlowany I. im. od **Pytlować. 2.** *przyrządzony za pomocą pytlowania, otrzymany przez pytlowanie:* Mąka pytlowana. Troc.

Pytlowiec, wca, lm. **wce** *chleb pytlowy.* <Od Pytlowy>

Pytlownia, i, lm. **e, Pytlarnia** *oddział w młynie, gdzie mąkę pytlują; dziura, rynienka, którą ś. sypie mąka,* m ą c z n i c a, k o r y t o. <Od Pytlować>

Pytlowy przym. od **Pytel:** Pytlowe płótno. Pytlowa komora. Troc. Mąka pytlowa (=*przez pytel przepuszczana*). Chleb P. (=*chleb z mąki pytlowanej*). Gaza pytlowa = *tkanina jedwabna, specjalnie na pytle przyrządzona.* <Od Pytel>

Pytonissa, y, lm. **y** *wróżka, wieszczbiarka:* Większa część są jak pytonissy, zdjęte z trójnoga, osłabli, nieprzytomni, chorzy. Krasz. <Od nazwy Pytona, węża bajecznego, zabitego przez Apollina Pityjskiego>

[Pytusie, tju, tju, tju, Pyty, pyty] *przywoływanie kur, cip cip cip!*

[Pytwać, a, ał] *rznąć, krajać niezgrabnie, robić co marudnie, dłubać.*

[Pytwanie, a, blm.] czynność cz. **Pytwać.**

[Pyty, Pyty] p. **Pytusie.**

[Pytynia, i, lm. **e]** *nazwa krowy.*

[Pyza, y, lm. **e] I.** p. **Peza.** Pyzy *kluski grube.* **2.** *twarz tłusta, pucołowata.* **3.** *człowiek o takiej twarzy, puca.* **4.** zool. *nagi, wilgotny koniec mordy przeżuwających.* Zdr. **[Pyzia].**

[Pyzać, a, ał] *jeść od niechcenia, grzebać na misie za lepszym.*

[Pyzak, a, lm. **i, Pyzka]** *gwóźdź dębowy a. żelazny, którym ś. przetyka warkocz u sochy.*

[Pyzanie, a, blm.] czynność cz. **Pyzać.**

Pyzato przys. od **Pyzaty:** Wygląda P.

Pyzaty, [Puzaty, Pyziaty, Pyziasty, Puchaty] *pucołowaty, z tłustą, nadętą twarzą:* Pyzate dziecko. Aniołki pyzate. Myślałem, że ta para w powietrzu uleci, podobna do pyzatych Boreasza dzieci. Mick. P. księżyc. Ukazała ś. w drzwiach rumiana, pyzata twarz. Sienk. <Od Pyza>

[Pyzda, y, lm. **y]** m. *oprawca, hycel, rakarz; ten, co padlinę ze skóry ociąga.*

[Pyzer, zra, lm. **zrowie]** *biedak, mizerak.*

[Pyzglacz, a, lm. **e, Pyzglak]** *chłopiec brudny, niemyty, nieczesany.* <Od Pyzglać ś.>

[Pyzglać się, a ś., ał ś.] *robiąc około czego brzydkiego (około węgli) powalać ś.*

[Pyzglak, a, lm. **i]** p. **Pyzglacz.**

[Pyzglanie się, a ś, ał ś., blm.] czynność cz. **Pyzglać ś.**

[**Pyzglenie, a,** blm.] czynność cz. **Pyzglić.**
[**Pyzglić, i, ił**] *gmerać, zajmować ś. czym mozolnie.*
[**Pyzia, i,** lm. **e**] p. **Pyza.**
[**Pyziasty**] p. **Pyzaty.** <Od Pyzia>
[**Pyziaty**] p. **Pyzaty.** <Od Pyzia>
[**Pyzka, i,** lm. **i**] p. **Pyzak.**

[**Pyź, a,** lm. **e**] *zatyczka drewniana, przybitka.* Gwar.
× **Pyżgać, a, ał** *uciec, uskoczyć:* Jak tylko skrę na sznurku zobaczę, muszę zaraz w bok P., co siły w nogach. Sienk.
× **Pyżganie, a,** blm., czynność cz. **Pyżgać.**

R

R. litera oznaczająca spółgłoskę zębową dźwięczną (słabą); kontynuuje historycznie dawną twardą, a z odpowiadającej jej dawnej miękkiej *rz* powstało historycznie, tak że mamy dziś oboczność (alternację) *r-rz*, np. *dwór—dworze, gorycz—gorzki, raz—rzez:* Przedtym *a, b* ledwo mówił, jęcząc, teraz *r* łacno mówi, nic ś nie męcząc Jabł. Skrócenia: a) *rok:* R. p. = Roku Pańskiego. R. b. = roku bieżącego. R. przed Nar. Chr. = roku przed narodzeniem Chrystusa b) = *rodzaj:* R. m. = rodzaj męski, rodzaju męskiego. R. ż. = rodzaj żeński, rodzaju żeńskiego. c) w zegarkach = *„retard“* = cofnąć strzałkę dla zwolnienia chodu zegarka. d) na termometrach=Reaumura: 20 stopni R. e) *rubli:* 20 r. kopiejek 34. Rs. = *rubli srebrem.* f) w tytułach: R. D. = *radca dworu.* R. H. = *radca honorowy.* R. K. = *radca kolegjalny.* R. S. = *radca stanu.* R. R. S. = *rzeczywisty radca stanu.* R. T. = *radca tajny.* R. R. T. = *rzeczywisty radca tajny.*
[**Ra**] *raz:* Pierwszy R., drugi R. (por. *zara, tera*). <Ra(z)>
† **Rab, a,** lm. **y** p. **Rob:** R. boży, to jest sługa boży. Pim. <Z S.Sł. przez Ros.>
× **Rab, i,** lm. **e** p. **Żerdź.** Sł. wil.
Raba, y, lm. **y 1.** † **P.** p. **Roba. 2.** [R.] *maciora, świnia prośna a. po oproszeniu, świnia karmiąca prosięta.* Zdr. **Rabka.**
[**Rabacja, i,** lm. **e**] **1.** *niespodziany napad na bezbronnych, bunt, rzeź.* **2.** *ruch ludowy w Galicji w r. 1846.* <Prawdopodobnie Nm. Raub z sufiksem Łć.-acja>
Rabandy, ów, blp., **Rabendy, Rabędy, Szuty** *sznurki u dolnego brzegu żagla, którymi ś. podczas gwałtownego wiatru żagiel przywiązuje do rei, aby wiatr nie dął tak ostro.* Mag. <Nm. Rahband>
Rabanek, nka, lm. **nki** p. **Ława.**
[**Rabang, a,** lm. **i**] = **Rabanek.**
[**Rabanić, i, ił**] *krzyczeć, wymyślać, gromić.*
[**Rabanienie, a,** blm.] czynność cz. **Rabanić.**
Rabarbar, u, blm. p. **Rumbarbarum.** <Nm. Rhabarber>
Rabarbarowy przym. od **Rabarbar; Rumbarbarowy, Rabarberowy,** [**Rombarbarowy**]: Korzeń. R. Wino rabarbarowe.
Rabarbarum nieod. p. **Rumbarbarum.** <Łć. rhā+bárbarum = korzeń barbarzyński, z barbarji; z Gr.>
[**Rabarber, u,** blm.] p. **Rumbarbarum.** <Nm. Rhabarber>
[**Rabarberowy**] przym. od **Rabarber.**
1. Rabat, u, lm. **y** *ustępstwo od ceny towaru obliczone w procentach, przyznane przez sprzedającego kupującemu.* <Nm. Rabatt, z Fr.>

2. Rabat, u, lm. **y 1.** kosz. *wrąb jako górne zakończenie ścian koszyka, wchodzący w wieko przy jego zamykaniu.* **2.** a. **Rabata** ogr. *grządka, brzeg, bramujące trawnik, ścieżkę, ulicę w ogrodzie:* Na rabatach i pod ścianami (pomieścić można) okazy drzew owocowych formowanych. Jank. Założono szkółkę drzewną, rabaty drzewne i kwiatowe. <Fr. rabat>
Rabata, y, lm. **y 1.** p. **2. Rabat. 2.** kraw. = a) *sztuka w surducie na przodzie, w której przypadają dziurki od guzików.* b) w lm. *wylogi odmiennego koloru na ubiorze, zwłaszcza na uniformie wojskowym:* Grzmią pod Stoczkiem armaty, i bieleją rabaty, a Dwernicki na przedzie... Pol. Zdr. **Rabatka.** <Nm. rabatte, z Fr.>
Rabatka, i, lm. **i** p. **Rabata.**
Rabatkowy przym. od **Rabatka:** Kwiaty rabatkowe.
Rabatować, uje, ował *udzielać rabatu.* <Od **1.** Rabat>
Rabatowanie, a, blm., czynność cz. **Rabatować.**
Rabatowy przym. od **Rabat:** Sprzedaż rabatowa. (= *z ustępstwem rabatu*).
Rabaty, at, blp., p. **Rabata.**
Rabbi, nieod., **Rabi** *nauczyciel, mistrz, doktór zakonu żydowskiego.* <Hb.>
[**Rabczak, a,** lm. **i**] *wełniany dywanik tkany.*
× **Rabć, a,** lm. **e** myśl. p. **Rabiec.** Goł.
Rabdomancja, i, blm. *wróżenie kijkiem; odgadywanie przy pomocy pręcika, gdzie są źródła, kopalnie, skarby.* <Gr. rábdos + manteía>
Rabdyt, u, lm. **y** min. *drobne igły o przekroju prostokątnym, które tworzy szrajbersyt w żelazie broumowskim.* <Od Gr. rábdos>
Rabendy, ów, blp. fl. p. **Rabandy.**
Rabędy, ów, blp. fl. p. **Rabandy.**
Rabi, nieod. p. **Rabbi:** A gdy więźnia bez litości dłabi, pchła, konając, pisnęła: a czym żyje R.? Mick.
Rabiać, a, ał p. **Robić:** Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, jedno niedzielę, której nic nie rabiał. Baz. Do wielkich dworów ten szewc rabia. L. Wiersze rabiał. Mick. [Pieniązki, talary gdzieby mi ś. brały, zeby moje rącki na nie nie rabiały]. <ROB/RAB>
[**Rabiák, a,** lm. **i**] *wielki garnek surowy, niepolewany, pękaty.* <Od Rabiać>
Rabianie, a, blm., czynność cz. **Rabiać.**
[**Rabiasto**] przys. od **Rabiasty.**
[**Rabiasty**] *pstry, jarzębiasty:* Rabiaste skrzydełko. Wójc. Rabiaste sowie skrzydła strzygi. Gwar. <?Brs., Ros. riabój>

[**Rabiata, y,** blm., zb] **I.** *dziatwa.* **2.** *małoletni najemnicy dzienni:* Przyszło osim rabiaty. **3.** przen. żart. *bractwo (= bracia), brać, hałastra:* Byliby jeszcze w zaprzeszłą niedzielę wyjechali, ale R. zgrała ś. Wilk. [R. djabelska] = *czarownice na Łysej górze.* Zdr. **Rabiatka.** <Brs. rabiata, Ros. rebiata>

[**Rabiatka, i,** blm., zb.] p. **Rabiata.**

[**Rabiatnik, a,** lm. **i**] *najemny robotnik dzienny.* <Od *Rabiatny, od Rabiata>

Rabiec, bca, lm. **bce,** × **Rabć, Pstrokacz** myśl. = *sokół lub jastrząb śmiały, bystry i lotny, lecz noszący jeszcze pierwszą barwę młodego ptaka (rabego pierza).* <Brs., Ros.>

[**Rablestwo, a,** blm.] *grabiestwo, zdzierstwo.* <(G)rabiestwo>

Rabież I. y, blm., † **Rabież** = **Grabież:** On ś. z rzeczy moich weseli rabieży. Pot. **2.** [R., **a,** lm. **y**] *grabiezca, człowiek ściągający rękę po cudzą własność, zdzierca, rabuś, łupieżca:* Rabiezy = rozbójnicy. Gwar. <(G)rabież>

Rabin, a, lm. **i I.** *duchowny żydowski, urzędowy przedstawiciel gminy żydowskiej, uczony żydowski i kaznodzieja:* R. to uczony. Troc. Siedzi, kiwa ś. jak R. nad Biblją, nad Talmudem. Przen.: Ani ś. już teraz z nią dogadać po ludzku, taki ś. z niej zrobił R., że aż strach. Zag. **2.** ×R. *misiarz:* Rabina sprawnego trzeba, aby muszkułu nie przerznął. Troc. Do obrzynania ciołków, baranów, wieprzów rabina szukają. Troc. <Hb.>

Rabinacki przym. od **Rabinat:** Pałac R. Potomek prastarej rodziny rabinackiej. Szkoła rabinacka. <Od Rabinat>

Rabinat, u, blm. **I.** *urząd, godność rabina:* Prawo zatwierdzenia rabinatu i konfraterni religijnych dziedzic sobie waruje. Rol. **2.** *dom urzędu rabinackiego.* <Od Rabin>

Rabiniczny, Rabinowy przym. od **Rabin:** Język R. Literatura rabiniczna. <Od Rabin>

Rabinista, y, lm. **ści** *człowiek studjujący księgi rabinów, trzymający ś. Talmudu i nauki rabinów.* <Od Rabin>

Rabinizm, u, blm. *żydowska nauka wykładu Pisma św. lub religji.* Sł. wil. <Od Rabin>

[**Rabinowa noc**] *noc ciemna, burzliwa.* <Z Brs., Ros.>

Rabinowe, ego, blm. *opłata na utrzymanie rabina:* Zygmunt I żydów łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kóp groszy litewskich za R. i karaimowe uwolnił. Cz. <Od Rabinowy>

Rabinowy p. **Rabiniczny.**

Rabizna, y, lm. **y:** Świadectwo wieku na twarzy jego maskowała tak na Ukrainie zwana R., to znaczy te ślady, jakie pozostawia po sobie ospa naturalna. Jeż. <Ukr. rabizna, ?Brs.>

Rabka, i, lm. **i** *nóżka wieprzowa gotowana.*

† **Rabka, i,** lm. **i** p. **Raba:** Gdy pić zechce, to jej R. kubek poda, poklęknąwszy. Krasz. <Od Raba>

Rabować, uje, owal I. *łupić, grabić, plondrować:* Żołdactwo pali, morduje, rabuje. **2.** [R.] *walić, zawalać.* **3.** gór. *podcinać stemple, aby ś. ziemia zapadła w kopalniach, z których już wybrano węgiel.* **R. ś.** (o ziemi w kopalniach) *zapadać ś. po usunięciu stempli, tworząc na powierzchni góry i doły.* <Nm. rauben>

Rabowanie, a, blm., **Rabunek,** [**Rabunkość**] czynność cz. **Rabować:** Chwała rabowania pałaców zostawioną była wyższym i sztabowym oficerom. Niem.

Rabowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rabować ś.**

Rabownictwo, a, blm. p. **Rabusiostwo.** Nar. Wszystko to hulaszcze, swobodne, krzykliwe, w rabownictwie rozmiłowane. Rol. <Od Rabownik>

× **Rabowniczy** przym. od **Rabownik,** *rabusiowski, łupieżczy:* Chcąc z tej rabowniczej tłuszczy uczynić pewną i pożyteczną dla kraju milicją, pewne kozakom prawa przepisał. Nar. <Od Rabownik>

× **Rabownik, a,** lm. **cy** p. **Rabuś.** Troc., Nar. O rabownikach w W. Ks. Litewskim. Vol. <Od * Rabowny, od Rabować>

[**Rabsla, i,** lm. **e**] p. **Rapsla.**

[**Rabszyc, a,** lm. **e**] *złodziej leśny.*

× **Rabula, i,** lm. **e** m. p. **Rabulista:** Praktyk podły, R., brzechajło. L. <Łć. rabula>

[**Rabula, i,** lm. **e**] *nazwa krowy rabej, to jest pstrej.* Zdr. [**Rabulka**]. <Od Raby>

Rabulista, y, lm. **ści,** × **Rabula** *krętacz, tłómaczący przewrotnie prawo na swoją korzyść.* <Od Łć. rabula>

Rabulistyczny przym. od **Rabulistyka:** Rabulistycznym wykrzywianiem tekstu prowadzić do ich (=praw) wyzyskania. Szuj. Tak rabulistyczne wywody można było łatwo obalić. Remb. <Od Rabulistyka>

Rabulistyka, i, blm. *wykrętne tłómaczenie przepisów prawa, biegłość w wynajdywaniu kruczków prawnych i sposobów wykrętnego tłómaczenia prawa:* Ślady nienawiści, która dowodzenia prowadziła na manowce rabulistyki. Remb. <Od Rabulista>

[**Rabulka, i,** lm. **i**] p. [**Rabula**].

Rabunek, nku, lm. **nki I.** p. **Rabowanie. 2.** [R.] *zwyczaj porywania rzeczy sąsiadów w noc wigilijną.* **3.** gór. *pospieszne, połączone z niebezpieczeństwem wyrywanie stempli z tych miejsc kopalni, w których ciało kopalne zostało już zupełnie wybrane.* <Od Rabować>

[**Rabunkość, i,** blm.] p. **Rabowanie.**

Rabunkowy przym. od **Rabunek:** Plemię iberyjskie prowadzi gospodarkę rabunkową, wyciąga bogactwa na dziś kosztem przyszłości. Kasz. Gospodarstwo rabunkowe p. **Gospodarstwo.** Rabunkowa robota w kopalni = *wychwytliwe prowadzenie robót, wszelka odbudowa nieregularna, plondrująca w kopalni dla śpiesznego wychwycenia rud, bez względu na bezpieczeństwo robót i na przyszłość.* Łab. Eksploatacja szła sposobem rabunkowym, czyli tak zwanym szląskim. <Od Rabunek>

[**Rabusik, a,** lm. **i**] p. **Rabuś.** <Od Rabuś>

Rabusiostwo, a, blm., **Rabownictwo,** [**Rabusznictwo**] *zajęcie, rola rabusia:* Działalności korsarzy nikt nie odróżni od rabusiostwa oficjalnego. Bl. <Od Rabuś>

Rabusiowski przym. od **Rabuś:** Postępek R.

[**Rabusznictwo, a,** blm.] p. **Rabusiostwo.**

[**Rabuszniczka, i,** lm. **i**] forma ż. od **Rabusznik.**

[**Rabuszniczy**] przym. od **Rabusznik,** *rabusiowski.*

[**Rabusznik, a,** lm. **cy**] p. **Rabuś.**

Rabuś, a, lm. **e I.** a. × **Rabownik,** [**Rabuśnik, Rabusznik, Rabusik**] *ten, co rabuje, łupieżca, grabiciel, drapieżca, plondrownik, rozbójnik, zbójca:* W drodze napadli go rabusie. **2.** bart. p. bart. **Łakotnik. 3.** myśl. *rodzaj charta, którego kłusownicy używają, polując w nocy.* <Nm. Rauber>

Rabuśniczy przym. od **Rabuśnik:** Lud ruski usposobiony był przyjąć panowanie każdego, coby jego

narodowość, cerkiew uznał, od rabuśniczych wdzierstw, od Tatarów zabezpieczył. Lel. <Od Rabuśnik>

[**Rabuśnik, a,** lm. **cy**] p. **Rabuś.** <Od * Rabuśny, od Rabuś>

1. [Raby, blp] *szkielet, kości.*

2. [Raby] 1. *pstry, szaro-pstry, jarzębaty:* Kura, krowa raba. Pies R. *(= z sierścią łaciastą).* **2.** człowiek R. = *ospowaty, dziobaty; piegowaty.* Raba zieziula. Potym rzucił ścierw w kruki rabe. Słow. <Brs. rabýj, Ukr., Ros.>

Raca, y, lm. **e** p. **Rakieta:** W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabita mieszaniną złożoną z siarki, saletry i węgli, nazywa ś. R. Jak. J. R. do góry wyniosła ś. pięknie, a jakiż koniec? zabłyśnie i pęknie! Kniaź. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które, bystro w górę lecąc, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz potym, zgasnąwszy, nie odsyłają im, tylko kije, do których były przywiązane. L. Lotem go wyprawią, jakoby pod nim zapalił kto racę. Pot. R. gwiaździsta, sygnałowa. Puścić racę. Troc. R. kongrewska p. **Kongrewski.** <Włos. razzo>

× **Racer, a,** lm. **y** *wyścigowiec, koń wyścigowy.* <Ang.>

× **Racha, y,** lm. **y** p. **Raka.**

Rachać, a, ał p. **Rechtać:** Te świnie, co mają chlewy w pobliżu, rachają niemiłosiernie. Gliń. <Dźwn.>

Rachanie, a, blm., czynność cz. **Rachać.**

[**Rachany, ów,** blp., **Rachuny**] *kartofle białe, nierówne, mające wiele przyrostków* (p. Kartofel).

Rachatłakum, nieod., **Rachatłukum** *pasta owocowa smażona i krajana w tabliczki, rodzaj marmolady:* Na rogach ulic sprzedawali słodycze carogrodzkie, jak hałwę i R. Rol. <Tur.>

Rachatłukum, nieod. p. **Rachatłakum.**

!**Rachialgiczny** przym. od **Rachialgja.**

!**Rachialgja, i,** lm. **e 1.** patol. *ból w kręgosłupie,* † w k r z y ż a c h b o l e n i e (rachialgia). **2.** wet. *wąsad a. kołowrot krzyża u owiec,* ! d r a b e r (rachialgia lumbalis ovium). <Łć. rachialgia, z Gr. rháchis + álgos>

Rachiotom, u, lm. **y** *piłka podwójna, używana przez anatomów do otwierania przewodu kręgowego.* <Łć. rhachiotomus, z Gr. rháchis + tomé>

!**Rachitis,** nieod., lek. p. **Rachityzm.** <Łć. rachitis>

Rachitomja, i, lm. **e 1.** chir. *usunięcie części kręgu za pomocą dłóta lub piłki.* **2.** poł. *przecięcie kręgosłupa.* <Łć. rachitomia, z Gr. rháchis + tomé>

Rachityczny przym. od **Rachitis,** k r z y w i c z y. <Łć. rachiticus>

Rachityzm, u, blm., !**Rachitis** lek. *dziecięca choroba, objawiająca ś. tym, że kości wskutek nieprawidłowego składu chemicznego stają ś. miękkie i wyginają ś. nienormalnie,* k r z y w i c a, a n g i e l s k a c h o r o b a. <Fr. rachitisme>

[**Rachman, a,** lm. **owie**] *człowiek spokojny, cichy.* <Brs. rachmányj>

Rachmanny p. **Rochmanny.** <Brs. rachmányj>

× **Rachmierski** *rachunkowy, liczbowy, arytmetyczny:* Rachmierska i ziemiomierska nauka. Rogal.

† **Rachmistrski** p. **Rachmistrzowski:** Rachmistrska nauka (arytmetyka). Troc. <Od Rachmistrz>

Rachmistrz, a, lm. **e,** † **Rechmistrz,** × **Rachownik,** × **Rachubnik,** × **Rachowniczy,** × **Rachunkarz,** † **Poczetnik 1.** *człowiek biegły w rachunkowości, arytmetyk:* Dobry z niego R. [**2.** *urzędnik, oficjalista prowadzący księgi rachunkowe, buchalter; sprawdzający rachunki innych.* Przen.: *człowiek liczący ś., wyrachowany, oszczędny, umiejący obliczyć następstwa swoich przedsiębiorstw, skrupulat, kalkulator.* <Nm. Rechenmeister>

Rachmistrzostwo, a, blm., **Rachmistrzowstwo 1.** *nauka prowadzenia rachunków, rachunkowość, buchalterja.* **2.** *obowiązek rachmistrza utrzymywania ksiąg rachunkowych.* **3.** zb. *rachmistrz z żoną:* R. przybyli. <Od Rachmistrz>

Rachmistrzowa, ej, lm. **e** *żona rachmistrza.*

Rachmistrzować, uje, ował *być rachmistrzem, pełnić obowiązki rachmistrza.* <Od Rachmistrz>

Rachmistrzowanie, a, blm., czynność cz. **Rachmistrzować.**

Rachmistrzowski, † **Rachmistrski,** † **Rachmistrzski** przym. od **Rachmistrz;** † **Rechmistrzski. Po rachmistrzowsku** przys. *jak rachmistrz, sposobem rachmistrzowskim.*

Rachmistrzowstwo, a, blm. p. **Rachmistrzostwo.**

† **Rachmistrzski,** p. **Rachmistrzowski:** Rachmistrzska szkoła. L. <Od Rachmistrz>

Rachmistrzyni, i, lm. **e** forma ż. od **Rachmistrz.**

Rachować, uje, ował, † **Rachowywać [Rechować, Rachówać] 1.** *liczyć, przez dodawanie dochodzić liczby czego; sprawdzać liczbę czego przez dodawanie; obliczać za pomocą działań arytmetycznych, dochodzić rezultatu w liczbach:* Kto chce wiedzieć, ile ma pieniędzy, ten je liczy; kto chce dojść, ile miał czystego dochodu ze swojej ziemi po odtrąceniu wszelkich wydatków na jej uprawę, ten rachuje. Kras. A. Rachuj: jeden, dwa, trzy... R. po jednemu, po dwa. R. do stu. Zapatrzali ś. na gwiazdy i rachowywali księżyce, aby z nich praktykowali. Leop. Mało chować, wiele R. — nie pożytek. Gostk. Swe zwycięstwa na palcach rachuje. Jabł. Inszą kasę długoby R. z imiony. Żebr. *(= wymieniać).* R. co pospołu, R. co z czym = policzać. Kn. *(= dodawać, sumować).* Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. Jabł. Przed rokiem musiałeś ś. o szeląg turbować, teraz kroćmi rachujesz. Kras. *(= obracasz, robisz).* R. jest rozumować z pewnością. Śniad. Czytać, pisać i R. umie. Fel. Nie rachuję (nie liczę tego). Troc. Kto długo rachuje, ten ś. przerachuje. Prz. Ten ś. nie myli, kto nie rachuje. Prz. Kto rachuje i oszczędza, nie zajrzy mu w oczy nędza. Prz. **2.** *brać w rachubę, liczyć, uwzględniać przy rachunku:* Było tam tysiąc ludzi, nie rachując dzieci. Ma parę tysięcy pensji, nie rachując dochodów. **3.** † R. za co = *uważać, poczytywać, mieć, brać za co:* Im tego ludzie za grzech nie rachują. Otw. Chcą, aby na ich wolą góry ś. zmniejszały, ludzi wszystkich rachują jak za proszek mały. Jabł. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. Jabł. **4.** na kogo, na co = *liczyć; spodziewać ś. czego korzystnego, pomyślnego z czyjej strony; spuścić ś. na kogo, na co; polegać na kim, na czym; zaufać komu, czemu:* Rachował na to, że nie zatrzyma się tu dłużej nad małe pół godziny. Krasz. Możesz na to R., że cię nie zapomnę. Rachuj na mnie! Rachuje jak na cztery tuzy. Prz. Rachuje jak na Zawiszę. Prz. **5.** † R. sobie = *kalkulować, rozważać, roztrząsać:* Kiedy to rozbierał i sobie rachował, królewnę winną śmierci brata być znajdował. P. Koch. **6.** [R.] *myśleć, mniemać, sądzić.* **R. ś. 1.** *być rachowanym, liczyć ś.:* Za opakowanie towaru nic ś. kupującemu nie rachuje.

To ś. nie rachuje *(= to nie wchodzi w rachubę).* **2.** z kim=*robić rachunek, obliczać ś.:* Pan chciał ś. R. z sługami swojemi. B. G. (chciał liczbę kłaść z sługami. Wuj.) R. ś. wzajemnie. Miłujmy ś. jako bracia, a rachujmy ś. jako Żydzi. Prz. Rachuję ś. z kim, rachunek odbieram od kogo, rachunku słucham. Troc. Przen.: Z Tatarem zbójeckim rachuj ś. pod Kleckiem. Prz. **3.** komu = *usprawiedliwiać ś. rachunkiem, zdawać rachunek:* Będziesz ś. Bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nic nie uczyniwszy ludziom dobrego. Stasz. **4.** z sobą = *wchodzić w siebie, orjentować ś., decydować ś.:* Niechaj ś. rachują same Ateny, jeśli mają dla Alcybjadesa płakać, czyli ś. nim chlubić. Warg. R. ś. z sumieniem swoim = *robić rachunek sumienia, roztrząsać swoje sumienie:* Rachuję ś., jak nigdy na spowiedź z sumnieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduję, nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. L. **5.** z kim, z czym = *uwzględniać liczbę, ilość czego; mieć kogo, co na uwadze; stosować ś. do kogo, do liczby, ilości czego; baczyć na co, nie lekceważyć kogo, czego, wchodzić w liczbę czego, mieć co na widoku, liczyć ś. z kim, z czym:* Rachowałem ś. z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stanie. Warg. Maszli co zacząć, wprzód ś. rachuj z mieszkiem. Bratk. Rachuj ś. z swą kondycją, a tak syna postanów, żeby górno nie latał myślami. Opal. R. ś. z groszem *(=żyć oszczędnie).* R. ś. z swojemi siłami. Ma poważanie: wszyscy ś. z nim rachują. <Nm. rechnen>

Rachowanie, a, blm., czynność cz. **Rachować:** Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. Sol.

Rachowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rachować ś.:** Znajdował tylko nagannym ten i ów R. ś. jej z wydatkami. Jeż.

Rachownica, y, lm. **e** = **Liczmannica;** *przyrząd ułatwiający dodawanie i odejmowanie za pomocą przesuwania gałek nawleczonych na pręty metalowe, osadzone w ramie.* <Od Rachownik>

× **Rachowniczy** *tyczący ś. rachowania, arytmetyczny, rachunkowy, liczbowy:* Rachownicze litery, znaki. Troc. Rachownicza nauka. Troc. Błąd R. Troc. Rachownicza tablica a. stół. Troc. **R., ego,** lm. **owie** p. **Rachmistrz.** <Od Rachownik>

× **Rachownik, a l.** lm. **cy** p. **Rachmistrz:** R., co rachunki odbiera. Kn. R., rechmistrz, *rationator.* Mącz. **2.** lm. **i** hist. *przyrząd do liczenia ciałek krwi.*

[Rachówać, uje, ówał i R. ś.] p. **Rachować.**

[Rachówanie, a, blm.] czynność cz. **Rachówać.**

[Rachówanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rachówać ś.**

Rachu! *w. naśladujący głośny oddech zadyszanego:* Pan Koniński z Bukowska R.! R.! z ogarami za zwierzem. Kaczk. <Dźwn.>

Rachuba y, l. blm. *rachowanie, liczenie, rachunek, rachunkowość, obrachunek, kalkulacja:* R. lat = *rachunek ich podług pewnej ery.* Wydział rachuby w zarządzie kolejowym. **2.** lm. **y** *rachowanie, liczenie na kogo, na co, nadzieja, widoki:* R. nie oznacza rachunku matematycznego, ale działanie umysłu, który, zestawiając czyli kombinując wszystkie okoliczności i opierając ś. na prawdopodobieństwie, dochodzi do przewidywania następstw i opiera na nich swoje wywody a. nadzieje. Kras. A. Podług mojej rachuby. R. go omyliła. Rachuby ambicji. W kierunku spraw i woli ludzkiej matematyczna R. jest zawodna. Sur. Jej życie nie było rachubą. Krasiń. *(=wyrachowaniem).* **3.** blm. *rachunek, liczba, lik:* Złych jest mnóstwo, a głupich liczba bez rachuby. Kras. Maryla słodkie miłości wyrazy dzieliła skąpo w rachubie. Mick. <Od Rachować>

Rachubnica (y, lm. **e)** przesuwowa = *linja rachubnikowa, logarytmowa, z podziałami w stosunku logarytmowego postępu, używana do obliczania skróconego.* Łab. <Od Rachubnik>

Rachubnik, a l. lm. **cy** p. **Rachmistrz.** Wor. **2.** lm. **i** przy machinach parowych, przy gazozbiorach i t. p., *rodzaj zegara wskazującego liczbę dokonanych obrotów, liczbę uderzeń, ilość płynu, pary lub gazu, wpuszczonych do zbiornika i t. p.* Łab. <Od Rachubny>

× **Rachubny** p. **Rachubowy.** L. <Od Rachuba>

Rachubowy, × **Rachubny** przym. od **Rachuba,** *rachunkowy:* Duszno mu było w nabożnym, ale burzliwym, kłótliwym i rachubowym grodzie. Stadn. <Od Rachuba>

Rachuneczek, czku, lm. **czki** p. **Rachunek.**

Rachunek, nku, lm. **nki,** †**Rachunk l.** *rachowanie, rachuba, obrachunek obrotów:* Zajęty rachunkiem. R. prosty (gdy czynność jaka zapisuje ś. poje dyńczo, ogólnie). R. podwójny a. włoski (gdy każda czynność zapisuje ś. szczegółowo, dwa razy: w jednym tytule jako przychód, w drugim jako rozchód). Mylimy ś. w rachunku. Kras. R. wielkich myśli rozumowania i kombinacji potrzebuje. Śniad. Rachunku cechą jest ścisłość matematyczna. Kras. A. Przen.: R. sumienia = *przypominanie sobie postępków, które za grzechy poczytać należy, roztrząsanie sumienia.* **2.** a) Rachunki = *nauka o liczbach, rachowanie, arytmetyka:* R. elementarny, wyższy. Uczyć ś. rachunków. Nauczyciel rachunków. Umie czytać, pisać, zna ś. na rachunkach. b) *działanie za pomocą liczb:* R. różniczkowy. R. prawdopodobieństwa. R. algiebraiczny, arytmetyczny, trygonometryczny. Rachunek procentu prostego, składanego. **3.** *wyrażony w liczbach obraz stanu majątku, kapitału czyjego, jako rezultat obrotów handlowych, finansowych:* Rachunki ekonomiczne, handlowe, fabryczne. Zrobić R. R. ustny, piśmienny. R. przekazowy. R. kupiecki p. **Faktura.** R. przedsiębierstwa p. **Arbitraż.** Zamknąć R. R. bieżący = *obliczanie w księdze handlowej ilości czyjego kapitału, zapisanego w oddzielnym koncie, zmieniającej ś. ciągle wskutek podnoszenia pewnych kwot, wskutek nowych wkładów, oraz wskutek narastania procentów:* Składać pieniądze na R. bieżący. Ma u niego pewną sumkę na rachunku bieżącym. Ma dobrze utrzymane rachunki. Ma rachunki w porządku. Znalazłem to w rachunkach swego ojca. Taki jest stan rachunków tej instytucji. Wpisać co na R. czyj *(= na czyje konto).* Chować na rachunku. Troc. R. oddać, uczynić komu. Troc. Rachunki dobre, złe. Troc. Wnosić, włożyć w R. Troc. Na twój R. Troc. Przyjmuję to na swój R. Musiał wszystkie dzienne rachunki przezierać. Mick. **4.** Mieć z kim R. = *mieć z nim wzajemne zobowiązania pieniężne, wynikające z wspólnych interesów finansowych, handlowych:* Wypuścić kogo z rachunku. Troc. Mieć z kim R. Skończyć z kim rachunki. Przen.: Mieć z kim R., rachunki = *spór, pretensje do załatwienia, porachunek; mieć z kim na pieńku.* **5.** *sprawozdanie, usprawiedliwienie ś. rachunkiem, zdanie sprawy, wytłómaczenie ś. z interesów, z postępków:* Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. Kras. Z każdej sprawy, myśli czynię R. surowy. Groch. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie ś. z urzędu złożonego, *rationum relatio.* Kn. R. oddać, uczynić ko-

mu. Troc. **6.** *podsumowany spis wymienionych należności:* Wypisać R. Podać R. R. dla pana N., R. pana N. Przedstawić R. Uregulować, zapłacić, załatwić R. Pomieścić co w rachunku. A to mi nabasowali R.! Dać, wziąć co na R. *(= bez pieniędzy tymczasowo, a dla umieszczenia w rosnącym rachunku; dać, wziąć na kredkę, na kredyt).* Ja sam płacę swoje rachunki. Tak bez porachunku umierać mi przyjdzie, ponieważ czas stracony w R. nie idzie. L. *(= w rachubę).* Zdr. **Rachuneczek.** <Nm. Rechnung>

† **Rachunk, u,** lm. i p. **Rachunek.** <Nm. Rechnung>

× **Rachunkarz, a,** lm. **e** p. **Rachmistrz:** Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia krety (= kredy) tego dowiedli. L. <Od Rachunek>

Rachunkowicz, a, lm. **e** *człowiek lubiący rachunek, człowiek rachunkowy, wyrachowany, kalkulator, oszczędny w wydatkach:* Był to człowiek po mieszczańsku skąpy, R. Krasz. Człowiek zimny, R., niezdolny do uczuć mocniejszych. Dzierz. <Od Rachunkowy>

Rachunkowość, i, blm. **I.** rz. od **Rachunkowy:** Nierachunkowość magnatów zmuszała ich pozbywać ś. zamożnej ojcowizny. And. **2.** *umiejętność prowadzenia rachunków; sprawy dotyczące rachunków, rachuba, prowadzenie rachunków, buchalterja, utrzymywanie ksiąg rachunkowych;* p. **Buchalterja.** **3.** woj. *biuro do prowadzenia rachunków:* Dyrekcja rachunkowości. Biuro rachunkowości artylerji i inżenierji. Kapitan Sałacki, szef naszej rachunkowości. Koł. <Od Rachunkowy>

Rachunkowy I. przym. od **Rachunek;** × **Rachowniczy:** Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe przeglądając księgi. L. *(=handlowe).* Księgi rachunkowe abo rachubne, *rationarii.* Mącz. R. regiestr. Troc. Machina rachunkowa. Powtarzało s. to postępowanie rachunkowo skarbowe. Paw. **2.** Człowiek R. p. **Rachunkowicz:** Był chłodny, rozważny, R. nawet, gdzie nie o jego własną przyjemność i dogodzenie fantazji chodziło. Krasz. <Od Rachunek>

[**Rachuny, ów,** blp.] p. **Kartofel.**

[**Rachwa, y,** lm. **y**] *korba od młynka do czyszczenia zboża.*

[**Rachwije,** nieod.] p. **Rekwije.** <Z Rekwije>

[**Raciak, a,** lm. **i, Racięga**] *człowiek z krzywemi nogami, niezgrabijasz, koślawiec.*

[**Raciaty**] *mający chód niezgrabny.* <Od Raciak>

Raciąg, a, lm. **i** bot. (coldenia) *roś.*

Racica, y, lm. **e I.** *kopyto rozdwojone u bydła rogatego, owiec i świń:* Stopa rogowa, gdzie ś. dzieli, nazywa ś. racicami, jak np. u wołu. L. Miał na prawym biodrze znak racicy łosia. Kniaź. Ostra R. ryje w ziemi ślad głęboki. Koź. Buhaj racicą ziemię kopie. Mick. Racice mi pod nos tkali i parli mię do ściany. Żer. **2.** [P., **Recica**] *przetak do przesiewania piasku.* **3.** wet.: Zaraza racic złośliwa (u owiec), zaraza raciczna, kulawka (clandicatio epizootica maligna). Zdr. **Raciczka.** <RAĆ>

Racicowy p. **Raciczny:** Róg R. <Od Racica>

Raciczka, i, lm. **i** p. **Racica:** Stopa rogowa, ratka, R.

Racicznik, a, lm. **i** bot. (heterotropa) *roś.* <Od Raciczny>

Raciczny, Racicowy przym. od **Racica** wet.: Zaraza raciczna, kulawka owiec. <Od Racica>

[**Racięga, i,** lm. **i**] p. **Raciak.**

Racięźnica, y, lm. **e** bot. p. **Łobodnik.**

× **Racimora, y,** blm., × **Racymora,** × **Ratsymor** *gatunek tkaniny jedwabnej, używanej w XVIII wieku na letnie kontusze, szlafroki i salopy kobiece.* Goł.

+ **Racimorowy** przym. od **Racimora:** Szlafrok R.

Racja, i, lm. **e I.** *wyrozumowana przyczyna, podstawa, na której ś. opiera czyja słuszność; słuszność; powód, przyczyna:* Nie mógł mu nikt drogi onej odradzić żadną racją: poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. Skar. Piątą racją dajesz, mówiąc, że... Pim. Filozof wszystko racjami chce wywieść. Lubom. Żadne racje już nie ważą u mnie. Mor. A. R. mocniejszego zawzdy lepsza bywa. Tremb. R. racją, a szkoda szkodą. Fred. M. Bez racji ś. gniewa. Troc. Wola za racją stoi. Troc. Jest R.! *(= to prawda!).* Ubliżył mi bez dania racji. Tego człowieka co bez daj racji namęczyli, na wołowej skórzeby nie spisał. Krasz. Nie wskrzesi R. zguby. Fred. M. Tak przedtym bywało lub nie bywało—jest powieścią, ale nie racją. Kras. R. nie idzie w mieszek, racja racją, a szkoda szkodą. Fred. M. R. fizyka p. **Fizyka.** Tysiąc racji szeląga długu nie zapłaci. Fred. M. R. rozum ułagodzi, ale nie połata szkody. Fred. M. By ludzie na racjach przestawać nie mieli, nigdyby żadnej rzeczy końca nie było. Mac. S. Masz racją = masz słuszność, masz przyczynę, słusznie robisz, mówisz. L. Już-ci i jegomość miał racją często gadać. L. Dziś papież ma racją stękać pod temi pociskami. St. Aug. Masz racją, przy tobie jest R. = prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz ś. L. Masz racją, masz racją, niemasz co na to mówić. L. Powiadali starzy, iż najlepszym przysmakiem chleb z solą, z dobrą wolą—i mieli racją. Kras. Pan zawsze ma racją. L. Miała śmierć racją: i jam zdania tego, że człek, dożywszy wieku tak długiego, powinien jeszcze podziękować i iść za nią. Jabł. Szczerze powiedz, kto ma racją: córka moja, czy ja? L. Kojałowicz przeświadcza Gwagnina racjami o to podejście Stryjkowskiego. Nies. Kiedy pan hetman potrzebował dla poparcia swej racji — szabli, Jaksa stawał na czele rębaczów. Wójc. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i R., a różnić s. od nich jest to błądzić. L. Masz rację, i świnia także. Prz. Masz rację, każ co dać. Prz. R. stanu *=przyczyny polityczne jakiego postanowienia rządowego.* Przen.: Zostaną działa jako ostatnia R. Sienk. *(=sposób, środek do skutecznego oddziałania na przeciwnika).* **2.** [R.] = a) *wymówka:* Racjami zbywają. b) *warunek, zastrzeżenie:* Ja wás pusce, ale przez takom racyjom, ze sie tu záden nie pokáze. c) *historja, wypadek, zdarzenie, zajście:* Opedziáł całą racyją. d) *sprzeczka.* e) *prawo:* On do mnie żadnej nie ma racji. **3.** *wyznaczona porcja żywności a. furażu:* R., porcja chleba lub furażu, którą dają żołnierzowi. Papr. Zdr. **Racyjka.** <Łć. ratio>

× **Racjocynacja, i,** lm. **e** *rezonowanie, rozumowanie, kalkulacja, dyjalektyka, rozprawa:* Już tu racjonacji więcej, niż potrzeba; trzeba zgody. L. <Łć. ratiocinatio>

Racjonalista, y, lm. **ści** *zwolennik racjonalizmu:* Być zbytnim racjonalistą niedobrze. Lubom.

Racjonalistycznie przys. od **Racjonalistyczny.**

Racjonalistyczny przym. od **Racjonalizm:** Zaprowadził w szkołach kierunek R. Smol.

Racjonalizm, u, blm. *system filozoficzny opierający ś. na czystym rozumie, a więc odrzucający doświadczenie, wyzwolony z pod jakiejkolwiek powagi, przeciwny dogmatyzmowi i mistycyzmowi:* Miej-

sce wiary zastąpił przesąd, czasem racjonalizmu ogryzek obrzydliwy. Krasz. <Fr. rationalisme, Nm. Rationalismus>

Racjonalizować się, uje ś., ował ś. *stawać ś. racjonalnym:* Cecha ta rozwija ś., doskonali, racjonalizuje ś., ale jest wieczną. <Od Racjonalny>

Racjonalizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Racjonalizować ś.**

Racjonalnie przys. od **Racjonalny.**

Racjonalność, i, blm. rz. od **Racjonalny.**

Racjonalny 1. *rozumowy, rozumny, rozsądny, oparty na rozumie, wyrozumowany, uzasadniony:* Postępowanie racjonalne. Ej! zdaje mi ś., że nie utrzymalibyśmy ś. z tym zdaniem w racjonalnej dyspucie? Kaczk. Towarzystwo racjonalnego polowania (*=prawidłowego*). **2.** chem.: R. wzór chemiczny = *wzór, za pomocą którego jest wyrażona budowa chemiczna związku.* **3.** ryb.: Staw R. = *staw, do którego woda doprowadzona jest osobnym kanałem.* <Łć. rationalis>

Racjonał, u, lm. **y** u Żydów, *tablica z nazwiskami 12 pokoleń, używana przy sądzeniu;* n a p i e r ś n i k, p e k t o r a ł: R. sądu, który arcykapłan wkładał, wydając sądy. Sprawisz dla kapłana napierśnik sądu. B. B. (niektórzy to zowią R. B. B.). R. sądu urobisz haftarską robotą. Wuj. <Łć. rationalis>

[Racol, a, lm. **e]** *rak* (przezwisko człowieka): Idź-ze, idz, racolu, to dostanies. Ej, ty racolu— rzekła z udanym gniewem przekupka i usiłowała ręką dostać malca usuwającego ś.

Racowy przym. od **Raca,** *rakietowy:* Proch, wystrzał, sygnał R.

[Racużki, ów, blp.] p. **Hreczuszki.**

Racyk, a, lm. **i** *karp łuskowy, drobnołuslny.*

× **Racymora, y,** blm. p. **Racimora:** Ściskając rejestrzyk żoniny, na którym atłas i świece, R. i mydło, kornet i wódka kolońska razem stały spisane. Borz.

× **Racymorowy** przym. od **Racymora:** Racymorowa długa kamizela, suto wyszywana. Krasz.

Raczarnia, i, lm. **e** *sadzawka, staw, w którym sztucznie urządzona jest hodowla raków.* <Od Rak>

[Raczarz, a, lm. **e]** *ten, co handluje rakami.* <Od Rak>

[Raczba, y, blm.] **1.** *częstowanie.* **2.** *zaproszenie.* <Od Raczyć>

Raczej, × **Radziej,** × **Radniej 1.** *prędzej, wolej, lepiej, bardziej, chyba:* Z boginią nie zadzieraj, daj ś. jej R. Żebr. (*= owszem*). R. umrzeć, niż tyle cierpieć. Łaskawość bez miary słabością jest R. duszy, niżeli cnotą. Nar. (*= więcej, właściwiej*). Żadnemu ś. nie godzi własną mocą, a. R. swym uporem, kościoła zwyczaju odmieniać. Kucz. (*= właściwiej mówiąc*). Staranność zaostrzyć a., co R. jest, dobroczynność wzruszyć. L. **2.** † R. *ochotniej, chętniej, z większym ukontentowaniem:* Szatę tę najraczej w sługach swoich Chrystus przyjmuje. Wuj. <Z Radszej>

Raczek, czka, lm. **czki 1.** p. **Rak:** Wej, jakiego raczka upiekła! L. **2.** „Raczka" (w grze w piłkę „w żydka") *obróciwszy ś. tyłem do ściany i zgiąwszy ś., ciskać piłkę między nogi o ścianę, odbijając ją o ziemię, i chwytać z góry i z dołu.* Goł. **3.** Raczkiem, [na raczku, na raczkach] = *na czworakach, na bałyku:* Raczkiem leźć. Troc. (*= raczkować*). Przelękli ś., wznak padli, raczkiem z kościoła uciekli. Warg. Przy niej pełzało na raczku małe cyganię. Ork. Ledwie z raczków podniósł ś. na dwie nogi. Bał. **4.** [Raczki, blp. **Reczki]** *ramiona oba około szpulki i żegadła, nabite haczykami* (u kołowrotu) **5.** [Raczki] p. **Hreczuszki.** **6.** poł.: Raczkiem a. rakiem stać = *stać opierając ś. na łokciach i na kolanach.* <Od Rak>

Raczenie. a, 1. blm., czynność cz. **Raczyć:** Jest teraz ten obyczaj wszystką mowę raczeniem abo waśmościami nadziewać. Baz. Jakie R., takie płacenie. Kn. **2.** † R., lm. **a** *oznaka czci, dowód uznania:* Iż była wielkiej u ludzi sławy i czci, nawiedzania zacnych osób i raczenia świeckie wielkie były koło niej. Skar. **3.** † R. *łaska, względ łaskawy:* Jakie to R. było Twoje, co nasz grzech nosiło. Groch.

Raczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Raczyć ś.**

Raczę, ęcia, lm. **ęta** *młode raków:* Rak młode uczy krok stawiać raczęta, sam opak idzie. L. <Od Rak>

Raczkować, uje, ował *pełzać raczkiem, leźć rakiem, bałykować, bałukować, czołgać ś., chodzić na czworakach:* Człowiek w dzieciństwie swoim raczkuje. Bals. Szczęśliwy, kto w ojczystych niwach wiek swój strawił, tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, co ś. kijem wspierając, na którym przed laty raczkował gruncie, długi wiek swej liczy chaty. Min. Ledwom przestał R., zaczęła mię mama z sobą włóczyć po teatrach. Czart. A. Schwytano na ławach człowieka, co na podobieństwo bestji czworonogiej raczkował. Bals. Po uliczkach, przed chatami raczkują małe murzynięta. Sienk. Myśl.: Wyżeł raczkuje = *skrada ś. pełzając.* <Od Raczek>

Raczkowanie, a, blm., czynność cz. **Raczkować.**

[Raczuchy, ów, blp.] p. **Hreczuszki.**

[Raczuszki, ów, blp.] p. **Hreczuszki.**

[Raczuś, a, lm. **e]** p. **Rak.**

Raczy, p. **Rakowy:** Kamienne serce, umysł i oczy ma racze, kto dzisiaj, na Chrystusa patrząc, nie zapłacze. Pot. **2.** apt.: Racze a. rakowe oczy, a. kamyki = *rakówki, żarnówki* (lapides s. oculi cancrorum). <Od Rak>

[Raczyca, y, lm. **e]** *samica raka:* R. okociła ś. <Od Rak>

Raczyć, y, ył 1. † R., [R.] *chcieć, woleć:* Bóg wszystko może uczynić, jako jedno raczy. Rej. (*=jak mu ś. spodoba*). Czyń, co raczysz. Bz. (*= coś łaskaw*). Będzie-li Pan raczył, abo da-li nam Bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. Leop. Polaka nago malują a z nożycami, a postaw sukna przed nim: krajże sobie, jako raczysz. Rej. (*=jak ci ś. tylko spodoba*). **2.** R. co uczynić = *być łaskawym co uczynić, uczynić co z łaski swojej, chcieć łaskawie co zrobić:* Racz abo raczcie siedzieć, raczcie pić, raczcie dać *i. e.* chciej siedzieć, abo proszę siedź. Kn. Racz to nam zdarzyć, ojcze litościwy. Groch. Przecię kiedy znajdę kobietę, która mię będzie raczyła kochać. L. Racz mię wysłuchać. Jego książęca mość raczył mi powiedzieć. **3.** † R., [R.] *prosić:* Nie racz (nie proś) mię waszeć tak mile; wiesz, kiedym głodny, nie daję ś. R. **4.** kogo = *być mu radym, podejmować, ugaszczać, częstować, fetować, traktować go uczciwie:* Kogo złapać mógł, raczył. Oss. **5.** † R. kogo = *godnym rozumieć, sądzić, czcić, poważać, szanować, honorować, cenić:* Prokuratorów w wielkiej poczciwości mają, czczą, ważą, raczą, by więc pany kasztelany. Glicz. **R. ś. 1.** *być sobie radym, ugaszczać ś., podejmować ś. wzajemnie, częstować ś., fetować ś., używać sobie, traktować ś. obficie:* Oną kałużą dobrowolnie ś. raczył. Alb. Sami ś. raczą, na nas nie baczą. Prz.

Raczyli ś., jak szelążki w worku. Prz. 2. † R. ś. = *uważać ś. za godnego*, *cenić ś.*, *wiele o sobie rozumieć:* Nie tak-ci ś. bardzo raczę, abo godną takiej czci rozumiem, *haud equidem tali me dignor honore.* Kn. <Z * Radszyć, od [Radszy], od Rad>

Rać, i, lm. **e l.** [Racie] = *nogi wykrzywione.* 2. myśl. *racica kozicy.* 3. rzem. *narzędzie do wyciągania gwoździ.* Zdr. **Ratka.**

I. Rad I. co czynić = *chętnie*, *ochotnie*, *z ochotą*, *lubić co czynić:* Co muszę, to R. czynię. Birk. Nie R., ale musi. Troc. Rada twój rozkaz pełniła. Troc. To dziecię rade (rado) ś. uczy. Troc. R. w tym ogrodzie bywał. Troc. Niewiasty rade (rady) widzą podarunki. Troc. Z serca R. Troc. Nie rady kury na wesele, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. Rys. Każdy temu rad wierzy, czego sobie życzy. Kochan. Rada księgi czyta Troc. Kto ma co lepszego, niechaj powiada, będę R. słuchał każdego. Kochan. Który czyste serce R. widzi. Skar. Gdzie cię radzi widzą, tam nie często bywaj; a gdzie nieradzi — nigdy. Prz. Radby = *chciałby*, *pragnąłby.* Radbym z duszy, z serca, ale nie mogę. Radbym go widział. Troc. Radbyś to sobie kupił. Troc. Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. Kn. R. nierad, radzi nieradzi = chcąc niechcąc, nad wolą, bez dzięki. L. Musiałem R. nierad słuchać napomnienia. Kras. Co R. nierad wyznać musiał. Skar. R. nierad muszę to uczynić. Troc. Radzi nieradzi królem go obrać muszą. Troc. R. wino pije, poluje, pływa. Troc. Krowy ś. rady bydlą. Troc. R. widzę kogo, nawidzę. L. Gdzie go nieradzi widzą, któż stamtąd nie śpieszy? Mor. A. Radzi biorą, ale nieradzi dawają. Troc. Co ludzie radzi słyszą, temu łacno wierzą. Fred. M. Kto mówi, co chce, usłyszy, coby nierad. Rej. Czego sam nierad widzisz, nie czyńże też i drugim. B. B. Bardzo w podłej sukni R. chadzał. Birk. Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. Paszk. 2. † R. co czynić = *zwykle*, *często*, *chętnie co czynić*, *lubić co czynić:* Kąkole bywają w pszenicy rade. Paszk. Kamień, którego z miejsca poruszają, nierad mchem obrasta rychło. Glicz. (= *niełatwo*). Kamień choroba bywa też dzieciom R i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlekiem karmi. Ocz. Próchno w kącie rado ś. świeci. Troc. 3. R. być czemu = *R. co mieć*, *widzieć; cieszyć ś. z czego*, *lubić co; być chętnym*, *przyjaznym*, *życzliwym czemu*, *mile co widzieć:* R. nowinie król. Odym. (= *cieszył ś.*, *gdy to słyszał*). R. złemu, R. szkodzie drugich. L. Czemuś sam nierad, tego nie czyń drugiemu. Skar. Przytomnej cnocie zawiść nierada, a znikłej troskliwie szuka. Nar. Nie tak R. grzmieniu, skąd nadzieją sięgał dżdża nędzny oracz zgorzałemu zbożu, jako ci byli radzi i weseli, kiedy wojenne muzyki słyszeli. P. Koch. Tak temu R., jakby mu psi obiad zjedli, a.: jak gdyby mu nogę uciął. Rys. Niebezpieczna była pomoc sąsiadów, radych zawsze rozerwaniu Polski. Nar. 4. R. być komu u siebie = *mile go widzieć u siebie*, *podejmować*, *raczyć*, *ugaszczać*, *częstować*, *fetować*, *przyjmować go chętnie:* Był nam bardzo R., tysiąc grzeczności czynił. L. Będą ci tam radzi i winem cię tam starym poczestują. L. R. pan gospodarz każe miodu nosić. Bratk. (= *rozochocony*). Tak mu był R., że go i od rozumu odpoił. Górn. Chcemy sobie być radzi, rozkaż, panie, czeladzi, niechaj na stół dobrego wina przynaszają. Kochan. Byli sobie radzi i popili ś. Papr. Dobrze ś. opatrzywszy wamunicją piwną, miodową i winną, zacząłem być R. w domu moim. Kras. (= *zacząłem częstować*). Radzi wam będziemy. Troc. Proszę, R. mi bądź. Troc. Takim gościom radzi będziemy. Troc. Tak zacnemu gościowi była rada. P. Koch. Pokazował to Orland, że tam był królowi nie mniej R., jako i król był R. Orlandowi. P. Koch. R. będzie księdzu pan chorąży. Mick. Z czerwonego nosa i również czerwonej nabrzmiałej twarzy wnosić można, że R. sobie, dobrze ś. miewa. Kor. 5. *zadowolony*, *kontent*, *uszczęśliwiony*, *rozradowany:* Rad jestem, mój bracie, żem ci uczynił tę przysługę małą. Niem. R. był, że go bito, że przyjechał. Troc. Radziby byli, żeby kiedy był pokój. Troc. Więc ojciec tak trochę R. niby był z tego. Pol. Pani z wyroku rada. Mick. Pani z przestrogi rada. Mick. Pierwszy raz jam, niewolnik, z mojej R. niewoli. Mick. O, niech będę szczęśliwym, będziesz ze mnie rada! Mick. R., że mu herby dała ojczyzna. Syrok <RAD>

2. Rad, u, blm., **Radjum** *pierwiastek chemiczny*, *który wydaje światło*, *przenikające nawet blachę żelazną.* <Z Łć. radius>

Rada, y, lm. **y,** **[Reda] l.** blm. *radzenie*, *porada*, *doradzanie:* Złota to głowa! do rady, nie do parady! L. Do rad język, do boju ręce dały nieba. Dm. Ani do rady, ani do zwady. Prz. Gdy starsi bracia już byli w leciech zaszli i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. Stryjk. R. w radę, i postanowiono wysłać pełnomocnika (= *radząc zakrzątnięto ś.*). 2. *to*, *co doradzają; wskazówka*, *sposób podawany komu przez radzącego:* Dobrze mówisz, pójdę za twoją radą. L. Przykazanie a R. tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne jest, aby pod sumnieniem było chowane, ale R. jest wolna, przyjąć ją a. nie przyjąć. Gil. I nad tym ś. nam zastanowić zdaje, choć R. dobra, zważyć, kto ją daje. L. Zdrowa R., gotowa majętność. Kosz. Wszędy zła a bardzo mdła R. około ciebie. Rej. R. źle dana najbardziej radzącego zawstydza. L. R. zła na poradnika często ś. obraca. Kn. Na upór niema rady. Gdzie głupia R., gotowa zwada. Prz. Próżna R. po szkodzie. Szymon. Niechawszy Roboam rady starców, którą mu podali, przypuścił ku sobie młodzieńczyki. Leop. Usłuchać czyjej rady, pójść za czyją radą. Niema na to rady (=*nic tu nie poradzi*). Niema innej rady, jak odmienić tryb życia. Chdź. Nie umie sobie rady dać (=*poradzić; nie wie, co począć; bezradny, niezaradny*). Rady sobie dać nie mogę. Niem. (= *nie mogę sobie miejsca znaleźć*). Radę biorę, mam. Troc. Chwycił ś. tej rady. Troc. Dał mi dobrą, złą radę. Troc. Z jego rady uczyniłem. Troc. (= *z jego porady*). Moja R. jest... Troc. Dobra, zbawienna, zdrowa R. Prosić o radę. Stary od rady, młody od zwady. Rej. Siła wdów i sierot ubogich jego rady używało. Kochan. Mówił do nich według rady młodzieńców. Wuj. Gdy szukasz rady, strzeż ś. pilnie zdrady. Prz. Poszli za radą. Karp. Rady przyjacielskie młodemu czcicielowi nauk. Szan. Czyn szlachetny wart więcej, niż najmędrsze rady. Zal. Nie chcąc ś. nikomu dać hamować, na swej radzie tylko przestawa. Niem. (= *zdaniu*, *przekonaniu*, *mniemaniu*). Lepszy przykład, niźli R. Kras. Posłuchamy waszej rady, jak będziemy starzy. Czt. Ja do rady młoda. Mick. Sądziłbym jednak, że lepiej zasięgnąć twej mądrej rady. Od. [Nie mam do rady nic innego]. 3. Dać radę = *zdołać*, *podołać*, *potrafić*, *poradzić:* Tobie moje życie winienem; jabym nie dał rady tej srogiej bestji, gdyby

nie ty. L. *(=nie zmógłbym jej).* Owóż mi pan całego świata wszechwładny, który samemu sobie dać nie trafi rady. Nar. Przelęknieni wszyscy, rady sobie dać nie umieli, jedno, schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. Skar. On da sobie radę i nie da ś. w pole wyprowadzić. Błot. Dawid dał radę olbrzymowi. Nie dam rady temu ciężarowi *(=nie uradzę, nie udźwignę, nie uniosę go).* [Kto ma ochotę i kto da radę zajść]. **4.** † R. *zaradność, poradność, roztropność, przytomność umysłu, rozum:* Miał ostry i jasny rozum i mądrą w sobie nad lata radę. Skar. Kogo Bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. Zim. Gunicki, człowiek większego serca, aniźli rady. Błaż. Moc bez rady swą sama wielkością upada, moc bogowie wspierają, którą wspiera R. Min. Na radzie i prawach warowniej całość powszechna stoi, niż na orężu i zastępach. Djar. gr. Gdzie namysł i R., tam dobrze. L. Lepszą radą wojny nadeń nikt prowadzić nie może. Warg. Wielce do gustu przypadł to z głębokiej rady, to z kawalerskiej odwagi. Nies. **5.** *grono osób zebranych dla radzenia, panowie radni, senat:* Słowo R., które senatowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. Cz. Król, które winniejsze być nalazł, kazał je pojmać, a gdy je być winne naleziono, z foldrowania starej rady pościnano je. Biel. M. *(= senatu. L.).* Wy, co ś. radą być mienicie, przyznajcie mi ś., jeśli tak, jak przystoi, sądzicie. Ryb. R. Nieustająca przy boku królewskim. Vol. Na sejmie r. 1775 utworzono Radę Nieustającą, jako władzę rządzącą i wykonawczą. Glog. Zwołał radę senatu, czyli konwokację. Nar. Wyzna to przed siedzącą radą. Ort. Możnowładcy w listach do króla nie poddanemi, jak inna szlachta, ale tylko wierna R. pisali ś. Wiszn. Wielka R. złożona ze wszystkich gospodarzów. Sur. *(= gromada).* Dziedzic na wielkiej radzie mieć będzie szósty głos. Sur. Mała R. = R. wiejska, złożona z sołtysa, ławnika i poradnika. Sur. Rady ekonomiczne: złożone z obu; podskarbich i czterech senatorów i dwunastu ze stanu rycerskiego. Bobrow. Rada wojenna: złożona z obu hetmanów, czterech senatorów i dwunastu ze stanu rycerskiego. Bobrow. R. familijna. R. zarządzająca drogi żelaznej a. R. zawiadowcza drogi żelaznej. R. pedagogiczna. R. administracyjna. R. miejska. R. lekarska *(= urząd lekarski).* Panowie R. byli to sami senatorowie. Glog. Przy nim książęta i panowie R. Mick. Lecz żaden z pałacowej straży... ani z panów rady do jego progów zbliżyć ś. nie waży. Mick. R. tajemna. Troc. Zwołano radę. Troc. Król rozpuścił radę. Troc. Zasiadać w radzie. Wyrzucić z rady, *senatu ejicere.* Kn. Pozłocistego, by też nic nie miał, alić go na urzędy sadzają, alić go już z rady nie wyganiaj. Rej. R. stanu. R. ś. u dworu teraz trzyma. Troc. Panowie zasiedli na radę. Troc. *(= na posiedzenie, na sesję rady).* **6.** *miejsce obrad, miejsce, gdzie R. zasiada:* Do rady nas wołają. Jabł. Chociam ja jest żeńska płeć w podwikę zawita, gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. Biel. M. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. Górn. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was biczować. Leop. (będą was wydawać na swych synodziech abo sejmiech. Leop.). Idę do rady. Troc. **7.** [R.] *ratusz:* Weźmy go sobie na radę. Zanieśmy to na radę. **8.** × R. *radny, radca:* Senator do króla podpisuje ś.: wierna R. Leszcz. Jako wierna R. W. Kr. Mości, upraszam. Niem. Budny „konsula" tłómaczy: „najwyższa R." Bud. B. Publjusz Scypjo, najwyższa R. w Rzymie. Kosz. Zdr. **Radeczka,** [**Radka, Radeńka**]. < Nm. Rath >

[**Rada...**] **1.** p. [**Hm.**] **2.** Hoc, hoc, R. R. *przyśpiew.* < Okrzyk >

Radca, y, lm. **owie, Radzca,** × **Radziciel,** † **Rajca,** †**Radnik** **1.** *ten, co daje rady, doradca.* **2.** *członek rady, radny, radny pan:* R. dworu. R. stanu. Rzeczywisty R. stanu. R. tajny. Rzeczywisty R. tajny. Posp.: *każdy urzędnik państwowy a. każdy człowiek poważny.* < Od Radzić >

Radcostwo, a, blm., **Radcowstwo, Radzcostwo, Radzcowstwo, Radziectwo 1.** *urząd, ranga radcy.* **2.** zb. *radca z żoną:* Poco radcostwo mają wiedzieć o istnieniu garbuski? Bał. < Od Radca >

Radcowski, Radzcowski, † **Radzki** przym. od **Radca:** Mandat R.

Radcowstwo, a, blm., p. **Radcostwo.**

Radczyna, y, lm. **y** p. **Radczyni.**

Radczyni, i, lm. **e, Radczyna 1.** forma ż. od **Radca. 2.** *żona radcy.*

Radeczka, i, lm. **i** p. **Rada:** Daj mi go, wasza dostojność! ja sobie radeczki dam. Sienk.

† **Radelne, ego,** blm. p. **Poradlne.** Błaż. < Od * Radelny, od Radło >

Radełko, a, lm. **a 1.** p. **Radło:** Nowiny na popielisku ledwie radełkiem poruszywszy. Krasz. **2.** [R.] *mały płużek mający z obu stron odkładnie, służący do płużkowania kartofli lub buraków.* **3.** *kółko z ostremi ząbkami, na trzonku i osi, do znaczenia miejsc na płótnie a. papierze, w których one mają być cięte.* **4.** chir. *skrobaczka do usuwania kości chorej* (raspatorium). **5.** den. *skrobaczka do zdejmowania osadu z zębów.* < Od Radło >

Radełkownik, a, lm. **i** = **Ekstyrpator.** < Od * Radełkowny, od Radełkowy >

Radełkowy przym. od **Radełko.**

[**Radeńka, i,** lm. **i**] p. **Rada.**

[**Radeńko, a,** lm. **a**] p. **Radno:** Maryna w chacie swojej od godziny już, jeżeli nie dłużej, byłaby na ławie, radeńkiem okryta, snu zażywała. Jeż.

× **Radesyge,** nieod., patol. *trąd skandynawski, podbiegunowy.* < Duńs. Radesyge: Radere = skrobać — syge = choroba >

× **Radirka, i,** lm. **i** *tafelka gumy do wycierania ołówka, atramentu, z napisem „Radir":* Kamfinę kradł, ale zawsze mi z tego na ołówek i radirkę kapnął. Zap. < Nm. Radirgummi >

Radjacja, i, blm. *promieniowanie, rzucanie promieni wokoło.* < Łć. radiatio >

Radjan, a, lm. **y** mat. *jednostka miary kątowej, kąt równy jedności.* < Od Łć. radians, od radio >

Radjant, a, lm. **y** astr. p. **Promieniowanie.** < Od Łć. radians, od radio >

Radjator, a, lm **y** *piec w kształcie rury zgiętej w podkowę, złożonej jakby z ogniw, ogrzewany parą a. wodą gorącą.* < Łć. radiator >

Radjoaktywne ciała a. związki chemiczne = *ciała a. związki posiadające zdolność wydawania światła bez widocznego ubytku ich masy.* < Łć. radius + Aktywny >

Radjofon, u, lm. **y** *przyrząd do wywoływania dźwięków przez bezpośrednie działanie światła.* < Łć. radius + Gr. fōnē >

Radjofonja, i, blm. fiz. *przesyłanie dźwięków za pomocą światła.* < Od Radjofon >

Radjograf, a, lm. **owie** *uczony badacz promieni światła.* < Łć. radius + Gr. grafeis >

Radjograficznie przys. od **Radjograficzny.**
Radjograficzny przym. od **Radjografja.**
Radjografja, i, blm. **I.** *fotografowanie zasłoniętych dla oka przedmiotów za pomocą promieni Roentgiena.* **2. a. Radjoskopja** lek. *badanie za pomocą promieni Roentgiena* (radiographia). <Łć. radius+ Gr. gráphō>
Radjogram, u, lm. **y** *fotograficzne zdjęcie otrzymane za pomocą radjografji.* <Łć. radius + Gr. grámma>
Radjolarje, i, blp. *mikroskopijne drobne żyjątka z typu pierwotniaków, posiadające szkielet krzemionkowy, złożony z igieł rozchodzących ś. promienisto lub tworzących kulę kratkowaną*
Radjolit, u, lm. **y** min. p. **Natrolit.** <Łć. radius + Gr. líthos>
Radjometr, u, lm. **y** fiz. *młynek utworzony z czterech płytek mikowych, z jednej strony uczernionych, zawieszony na druciku i umieszczony w kuli opróżnionej z powietrza, który pod wpływem promieni światła lub ciepła przechodzi w obrót tym żywszy, im natężenie promieni jest silniejsze.* <Łć. radius + Gr. - métron>
Radjoskopja, i, blm. lek. p. **Radjografja.** <Łć. radius + Gr. skopiá>
Radjotelegrafja, i, blm. *telegrafja bez drutu.* <Od Łć. radius + Telegraf>
Radjoterapja, i, blm. lek. (radiotherapia) *leczenie promieniami Roentgena.* <Łć. radius +Gr. therapeía>
Radjotrop, u, lm. **y** *narzędzie do wypychania ptaków.*
Radjum, nieod. p. **Rad.** <Od Łć. radius>
[Radka, i, lm. **i]** p. **Rada.**
[Radlaczka, i, blm.] p. **Radlenie.** < Od Radlić >
Radlanka, i, Radlonka, [Redlanka, Redlonka] I blm. p. **Radlenie:** R. służy tylko na czasy pogodne, na mokry czas lepiej pługiem odwracać. Haur. **2.** lm. **i** *rola radlona, pole przeorane:* Na żytnisku zaraz radlić, choć bez pokładania, którą radlankę bronami zawlec. Haur. Rokoszanie uszykowali ś. na radlankach. Nar. <Od * Radlany, od Radło>
Radlenie, a, blm., × **Radło, Radlanka, [Radlonka, Radlaczka]** czynność cz. **Radlić:** R. roli rozumie ś. dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. Haur.
Radlica, y, lm. **e I.** × P. *pług do radlenia ziemi.* B. Sz. Troc. Klęk, drzewo krzywe, w którego śrzodek wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu R., to jest żelazo, którym radlą ziemię. Urs. **2.** *żelazna część radła, krusząca ziemię,* krój. **3.** *łopata w kartoflarce podorywająca krzaki ziemniaków.* < Od Radlić>
Radlić, i, il, [Redlić, Łomić] *przeorywać radłem wpoprzek ziemię zaoraną pługiem, odwracać ziemię:* Rolnik radli, skródli. Klon. Przen.: *ryć, wzruszać ziemię, przerzynać:* Ślady radlących kul. Garcz. < Od Radło>
Radlina, y, lm. **y, [Redlina]** *skiba odkrajana radłem:* Posiane są każdy gatunek na osobnej radlinie w dwuch różnych gatunkach gruntu. Zdr. **Radlinka.**
Radlinka, i, lm. **i** p. **Radlina.**
Radlisko, a, lm. **a** p. **Radło:** Naprawiał R., mając wychodzić w pole. Krasz.
Radlny, Radłowy przym. od **Radło.** <Od Radło>
Radlonka, i, lm. **i** p. **Radlanka:** R. czyści rolą z chwastów i perzów. Troc. Świńska R. Troc. Radlonkę bronami zawlec. Troc. Po radlonkach kartoflanych i zagonach chłopskich. <Od Radlony. od Radlić>
Radło, a, lm. **a, [Redło] I.** *narzędzie rolnicze z jednym sośnikiem i rękojeścią, służące do przeorywania wpoprzek roli pooranej pługiem, a to w celu spulchnienia jej wierzchniej warstwy:* R. służy w tęgich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa ś. z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękojeści. Kluk. **2.** × R. p. **Radlenie:** Roboty doroczne: woźba siana, młócba na nasienie, ugor, R., brona, na której wszystko zależy. Ek. **3.** † R. p. **Poradlne. 4.** anat. p. **Lemiesz.** Zdr. **Radełko.** Zgr. **Radlisko.** <R(A)/OR(A)>
Radłowy I. p. **Radlny.** Troc. **2.** anat.: Kość radłowa p. **Lemiesz.**
[Radni, ego, lm. **i]** p. **Radny.** <Od Rada>
× **Radniany** przym. od **Radni:** Pod radnianym szatrem znaleźli wyborną wieczerzę. And. <Od Radni>
× **Radniej** p. **Raczej:** Każdy R. bierze, niżeli daje. Jag. Z jednemi ludźmi R., niż z drugiemi, przestawać wolimy. Górn. R. to czynię. Troc. R. (raczej) przyjdź do mnie. Troc. Azaż nie R. jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niźli jakby ś. jej zemścić? Pilch. Czemu ś. nie R. o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? Żarn. Nie stanie ś. tak, ale R. posłuchaj, co mówię. Leop. <Od * Radnie, od Radny>
Radnierad p. **I. Rad:** R. powiedział, że Juljan czegoś ś. uczył. Krasz. <Rad + Nie + Rad>
† **Radnik, a,** lm. **cy** p. **Radca:** W niektórych rzpltych jest naznaczany pewny sędziak, pewny R. Petr. <Od Radny>
[Radnina, y, lm. **y]** p. **Radno:** Ja już umiem prząść i nie grubo, nie radninę, ale na ośmnastkę, na dwudziestkę. Krasz.
[Radno, a, lm. **a, Radnina]** *płótno utkane w rzędy z najgorszych włókien; płachta:* Na zamku dolnym gromada ludzi poosłaniana rozpiętemi radnami. Krasz. Pod radnem, czyli wielkim kawałem szarego płótna. Orzesz. Zdr. **[Radeńko].** <Ukr., Brs. radnò>
Radny I. przym. od **Rada** *dobry do rady:* Był on mądrym abo radnym. Rej. Nie sama Helena, cudza żona, ogniem na złe radnym zniewolona. Petr. (na złe radzącym, zwodzącym. L.) Radnego pana nie umiecie obrać. Warg. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. Leop. Rycerskich mężów sławnych, radnych głów z wymową, mężnych harcerzów, których krzyż zdobi z podkową. Jeżow. Wielcy książęta litewscy przewagę i wpływ przy panach radnych i bojarach zostawiali. Wiszn. Dom R. *(=ratusz).* **2.** *umiejący sobie radzić, znajdujący na wszystko radę, zaradny, obrotny, sprytny, przemyślny, zapobiegliwy, starowny.* **3.** † R. *rad, chętny:* Co pod turecką niewolą, chrześcijany będąc, mieszkają, którzyby daleko radniejszy pod chrześcijańską zwierzchnością byli. Grab. P. Każdy radniejszy służyć ojczyźnie, niż obcym. Cz. **4.** [R.] *silny na swój wiek.* **R., ego,** lm. **i, [Radni]** rz. *pan radny, członek rady, radca, rajca:* Miej spokojnych wielu, ale radnego miej jednego z tysiąca. Leop. Szkodliwy R., który wiele gada, a mało mówi. L. R. magistratu. <Od Rada>
Rado I. × R. *miło, lubo, wesoło, radosno; chętnie:* Z jego śmierci tak było R. w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele, po wszystkim mieście. Wer. Gdzieć nierado, lepiej tam zdaleka omijać. Szymon. [Samaś tego chciała, gdy R. kawalera witała] **2.**

[R.] *często, zwykle:* Po smętku wesele, a po wielkim zaburzeniu R. jasno bywa. Rej. *(=lubi jasno bywać).* R. bywa, że deszcz w same święta pada. Z miłowania nie R. co bywa. < Od 1. Rad >

[**Radosne, ego,** blm.] *powitanie wracających do domu sitarzy w Biłgorajskim.* <Od Radosny>

[**Radosno**] przys. p. **Radośnie.**

Radosny, Radośny, †Radostny, [**Redostny**] *pełen radości, rozradowany, wesoły, uszczęśliwiony:* Okrzyki radosne. Dzień R. Ponieważ nadchodzą takie okoliczności, prawdziwie, że jestem radośna. L. R. wieniec; w nim hetman rzymski wjeżdżał, z lekkim jakim nieprzyjacielem wojowawszy. Warg. *(=tryumfalny).* Radośno-złośliwa myśl ta szybko przemknęła po jej nabożnie pochylonej twarzy. Orzesz. <Od Radość>

Radostka, i, lm. **i I.** p. **Radość:** Drobne radostki dziecińswa. L. **2.** a. **Słomiany kwiat, Suchokwiat, Wrotycz włoska, Kocanki** bot. (helichrysum) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunek: R. piaskowa (h. arenarium) a. Kocenki, Kocenki żółte, Suchotnik, pospolicie Kocie łapki, Suche ziele, zwana niekiedy Nieśmiertelnikiem [natupnik, suchowiejka, kacanki żółte]. <Od Radość>

† **Radostny** p. **Radosny.** Ps. flor. < Od Radość >

Radość, i, lm. **i,** [**Redość**] *uciecha, zadowolenie, ukontentowanie, szczęście = uszczęśliwienie, wesele, rozkosz:* Doznać radości. Witać kogo z radością. Płakać, skakać, nie posiadać ś. z radości. Okrzyki radości. R. na sercu niewymowną czuję. Kochan. Tak ci na świecie: raz R., drugi raz smutek. Kochan. Moja wszystka R. legła z tobą w grobie. Kochan. Ona ich R. w smętek a żółć ś. wszystka obróciła. Górn. Którzy sieją ze łzami, żąć będą z radością. Wuj. Poczęli oboje płakać od radości. Wuj. Smutek wasz w R. ś. obróci. Wuj. Lud, który jeszcze biskupa na stolicy swej nie widział, napatrzyć ś. i napłakać dla radości nie mógł. Skar. Każda tu R. jako kwiat usycha i jako trawa pod kosą ś. wali. Skar. Złych R. krótka, a szczęście ich z śniegiem taje. Skar. Obiecanka cacanka, a głupiemu R. Prz. Zła to R., po której żal chodzi. Kras. Są rozmaite radości rodzaje; zdaje mi ś. jednak, iż żadna tej nie wyrówna, którą czuje gospodarz, gdy widzi, iż Pan Bóg pracy rąk jego błogosławi. Kras. A któż jeszcze wyrazić R. owę zdoła, gdy mnie nadobne dziatki obsiędą dokoła. Nar. Skoczne dźwięki radością oddychają, radością słuch poją. Mick. Pełno radości i krzyku. Mick. R. i wiara — nierozłączna para. Prz. <Od **I.** Rad>

Radoślin, u, lm. **y** bot. (leyssera) *roś.*

Radośnie, [**Radosno**] przys. od **Radosny;** [**Redostnie**].

[**Radośnik, a,** lm. **i, Radośniki**] **I.** *chrzciny.* **2.** w lm. *dzień, w którym ś. dziecko urodziło.* <Od Radośny>

Radośny p. **Radosny.** <Od Radość>

Radować, uje, ował *napełniać radością, zachwycać, weselić, cieszyć, kontentować:* Radują mnie postępy syna. **R. ś.,** [**Redować ś.**] *napawać ś. radością, cieszyć ś., weselić ś.:* Wielce ś. z tego raduję. Troc. Radujcie ś. z radującemi ś., a płaczcie z płaczącemi. Bud. Niechaj ś. raduje a. weseli Izrael w Stworzycielu swoim. Gil. Temi ludźmi, którzy ś. ochrzcili, wielce ś. radowano. Baz. Przywitał go, radując ś. jego zdrowiu. L. Niechaj ś. zapłoną, którzy ś. radują memu złemu. Wr. Nie raduj ś. złemu gościowi. Hrb. Oto temu zwycięzcy nad temi sprzeciwniki swemi wszystek świat ś. raduje. Rej. Moskwa, radując ś. strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili ś. byli. Paszk. Raduje ś. pies komu, ogonem macha, zaleca ś. L. Raduje ś. pies panu swojemu. Troc. Pies liże tego, komu ś. raduje. Petr. Patrząc na to, aż ś. dusza raduje *(=śmieje).* Pustynie kwitną, góry ś. radują. Kochan. Radujcie ś. i weselcie ś., albowiem zapłata wasza obfita jest w niebiesiech. Wuj. Będzie ś. radowało serce wasze, a radości waszej żaden od was nie odejmie. Wuj. Tak ś. z obietnicy raduje, jakoby ją już w ręku miał. Skar. Co ja robię?... co robię?... raduję ś. do Boga. Len <Od **I.** Rad>

[**Radowanie, a,** blm.] p. **Radowanie ś.:** Szedłem, abym ptaków słyszał ranne R.

Radowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Radować ś.**

Radowina, y ?: Baniaki, garnki, wiadra, wreszcie R., płótno i t. d. Jeż.

* **Radowist, a,** lm. **owie** *ten, którego radzi widzą.* Dudz. <p. Nieradowist>

[**Radownik, a,** lm. **cy**] p. **Radca:** Wezwani przez was w wielki dzień radownicy, nie przybyliśmy przecież tutaj po to jedynie, aby jęczeć żałośliwie i wylewać łzy gorzkie! Dyg. Oto dziadowie—mówili—są żądni radownicy, przecz ś. nie weselić gwoli zwyczaju! Dyg. <Od * Radowny, od Rada>

Radówka, i, lm. **i I.** × R. *beczka na smołę, zawierająca w sobie 35 wiader miary litewskiej.* **2.** bot. (agaricus incurvus) *nazwa ludowa grzyba z rodzaju bedłki.*

† **Radszéj** p. **Raczej.**

Radsztok, a, lm. **i** koł. *narzędzie, na którym robotnik umocowuje koło przy jego wyrobie (np. przy nabijaniu szprych w piastę),* kolesnica. <Nm Radstock>

† **Radszy** st. w. od **Rad:** Jużci teraz zacności nic nie poważają, ale R. te widzą, którzy wżdam co mają. Kob.

[**Rady, ridy, ridy, hop, hop!**] *przyśpiew.* <Okrzyk>

[**Radykać, a, ał**] *iść szybko.* [**R. ś.**] *przemykać ś.*

× **Radykal, a,** lm. **e** p. **Radykalista.** < Łć. radicalis>

Radykalista, y lm. **ści, Radykał,** × **Radykal** *człowiek krańcowy; chcący z gruntu zmienić ustrój społeczny.* <Od Radykał>

Radykalistycznie przys. od **Radykalistyczny.**

Radykalistyczny przym. od **Radykalista:** Obóz R. Partja radykalistyczna.

Radykalizm, u, blm. *sposób myślenia lub postępowania usilujący przyjętą zasadę bez najmniejszych ustępstw bezwzględnie przeprowadzić;* w polityce: *dążność do zasadniczych i gwałtownych zmian w ustroju społecznym, do przekształcenia z gruntu istniejących urządzeń państwowych;* krańcowość.

Radykalizować, uje, ował *rozprawiać w sposób radykalistyczny:* Radykalizujący dziennik.

Radykalizowanie, a, blm., czynność cz. **Radykalizować.**

Radykalnie przys. od **Radykalny:** Choroba R. wyleczona *(=zupełnie).*

Radykalność, i, blm. rz. od **Radykalny.**

Radykalny *bezwzględny, krańcowy, gruntowny, zasadniczy, sięgający do podstaw, do źródła:* Był

stronnikiem reform, nie powolnych i koniecznych, które czas sprowadza i wyrabiać musi, ale radykalnych i gwałtownych. Krasz. Radykalne drogi, doktryny. Organizacje radykalno-liberalne. Ukonstytuowała ś. z powrotem lewica skrajna pod nazwą grupy radykalno-socjalistycznej. <Od Radykał>

Radykał I. a, lm. **owie,** a. **y** p. **Radykalista:** Radykały i czerwoni Włochom wytrącili wszelką broń z ręku. Krasiń. Młody akademik był wielki R. pod każdym względem. Sienk. **2.** × R. chem. *rodnik,* × rodzeń, × rodń. **3.** mat. *pierwiastek, liczba, która pomnożona przez siebie oznaczoną liczbę razy równa ś. liczbie danej czyli potędze; znak wyciągania pierwiastku.* <Nł. radicalis; Nm., Fr. Radical>

[**Radykanie, a,** blm.] czynność cz. **Radykać.**

[**Radykanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Radykać ś.**

Radyki, ów, blp. bot. = **Papawa.**

Radysa, y, lm. **y** bot. p. **Rzodkiew.**

Radyska, i, lm. **i** bot. p. **Rzodkiew.**

† **Radzać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Radzić.**

[**Radzać, a, ał** i **R. ś.**] p. **Rodzić.**

† **Radzanie, a,** blm., czynność cz. † **Radzać.**

[**Radzanie, a,** blm.] czynność cz. [**Radzać**].

† **Radzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Radzać ś.**

[**Radzanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. [**Radzać ś**].

Radzca, y, lm. **y** p. **Radca:** † Skromnie upominali ś. u panów radziec, aby im wilkierz pokazano. Łoź. † Wezwał do siebie radziec, ławników. Troc. <Od Radzić>

Radzcostwo, a, blm. p. **Radcostwo.**

Radzcowski p. **Radcowski.**

Radzcowstwo, a, blm. p. **Radcostwo.**

Radzenie, a, blm., czynność cz. **Radzić.**

Radzenie się, a ś, blm., czynność cz. **Radzić ś.**

Radziba, y, lm. **y** zł. *komora.*

× **Radziciel, a,** lm. **e I.** *ten, co radzi, doradca, poradnik:* Zły, dobry R. L. **2.** p. **Radca:** Zasiadający w tej magistraturze radziciele. Stasz. <Od Radzić>

× **Radzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Radziciel:** Zła R. L.

× **Radzicielski** przym. od **Radziciel.**

Radzić, i, ił, [**Redzić**], † **Radzać I.** *obradować, naradzać ś., debatować:* R., spólnie o czym radę składać, zdania znosić. L. Tymeście dziś podobno Połocko stracili, bo kiedy ś. było bić, toście wy radzili. Kochan. Radzą, jak szpaki na płocie. Prz. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, i nic nie zrobią i pewnie ś. zwadzą. Kras. **2.** × R. o kim, † o kogo *= myśleć, mieć pieczę, pamiętać, opiekować ś., troszczyć ś.:* Radzą o mnie nieba. Troc. R. o sobie. Troc. Niech Pan Bóg radzi o swojej czeladzi. Rys. Jak Bóg was zawsze w swej opiece chował, tak w tych trudnościach teraz o was radzi P. Koch. Ociec źle radzi o córce swojej, który ją za człowieka złej sławy dawa. Górn. Mniej uważni rodzice źle radzą o dziatkach swoich. L. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, i po zgubie na wątłych otuchach ś. sadzi. Szymon. Prosiła Boga, aby o niej radził. Skar. Ponieważ ja was ratować nie mogę, radźcie o sobie. Warg. *(=zostawiam was waszemu przemysłowi).* Czas też i mnie R. o sobie, otom już wyzwolił pana. Górn. Widząc, że każdy ucieka, i on o sobie radzi i więcej nie czeka. Kochan. Radź ty sam o sobie, a ja też o sobie. Pas. Pan ten każdego z sług swoich jak syna swego miłował, o sługi swe radził, o każdego ś. starał, aby od niego poczciwie wyszedł. Orzech. **3.** komu *= udzielać komu rad, przekładać, doradzać:* Łatwiej R., niżeli dobre pełnić rady. Zabł. Łacwie mądremu R. Cziach. Nie radzęć. Troc. *(= odradzałbym ci).* Starałem ś. R. nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. L. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy R, a od złych i od grzechu zawżdy odradzać. Hrb. Wtenczas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. Hrb. Ciężej winien, co źle radzi. Rys. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. Rys. Mądrym ś. ten darmo zowie, co nie umie R. sobie. Rys. *(= poradzić, zaradzić, znaleźć punktu wyjścia, pomóc sobie).* Gdy sam nie umiesz R. sobie, radź ś. drugiego. Petr. **4.** co komu *= radząc zalecać; doradzać:* Już mi dobrze nachylony radził na pokój wiek w podeszłym lecie. P. Koch. Radzi Wilno Radziwiłł, skąd na czasy wieczne imię wziął, że mianował miasto to stołeczne. Koch. W. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. Biel. M. Nie radzęć nic. Troc. Radził mi to. Troc Zemsta pośpiech radzi. Słow. **5.** cz. dok.: R. komu, czemu *= dać radę, poradzić, uradzić, podołać, zdołać, sprostać, wydołać, dźwignąć, udźwignąć:* Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, nikt nie porównał z nim między naszemi. P. Koch. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. Star. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im straszna wielom siła króla hiszpańskiego dotąd nic R. nie mogła. Star. [Bede chciał kazdygo zboza tyla, co ja radze. Dam ci zboza, co radzis. Wojciech nie miał czym co R. *(= był ubogi)*]. Zadaj mi worek na plecy, bo sam nie radzę. Nied.: Kozacy dobywali rejestrowi, nie radząc im, odstąpili. Okol. **6.** [R.] *mówić.* **R. ś.** kogo *= zasięgać czyjej rady, zwracać ś. do kogo o radę:* R. ś., dokładać ś. kogo. Troc. Radził ś. żony. Troc. Radziłem ś. medyka. Troc. On czasem mnie ś. radzi. Boh. Mój wódz, któregom ja ś. radzał. Ryb. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi ś. i radzą, jak doktora. L. Radź ś. inszego, a przecię patrz swego. Rys. Radź ś. samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. B. B. Gdy ś. Pokora u Mądrości radzi. Mick. Nie radź ś. starego, ale bywałego. Prz. Wszystkich ś. radź, a jednego słuchaj. Prz. <Od Rada>

Radziecki *tyczący ś. radców, rady a. radzenia:* Radzieckie postanowienie. Groic. Przysięga radziecka. Groic. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadzą moc radziecką i niechaj je w swe radzieckie ławy puszczą. P. cheł. Radzieccy słudzy noszą znaki zwierzchności. L Księgi radzieckie. Sądy radzieckie. Urząd R. Troc. Radziecka powinność. Troc. Podług radzieckiego wyznania mają świadczyć. Ort. Radziecka izba, sala. Troc. R. dom = a) *dom posiedzeń rady.* R. dom, publicznych obrad dom. Pilch. b) *ratusz.* Troc. c) *dom, w którym mieszka radca.* L. <Od Radca>

Radziectwo, a, lm. **a** *urząd radziecki, godność radziecka; radcostwo; konsulat, konsulostwo:* Za trzeciego radziectwa Marjusowego. Lat. U Rzymian nikt radziectwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. Petr. <Od Radca>

× **Radziej,** [**Radziej**] p. **Raczej:** Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go R. gwałtem od siebie odrazić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. L. Kocha ś. R. w dzikiej naturze. Śniad. Chybaby w niewolę R. poszedł. Sienk. <Od Rado>

× **Radzierz, a,** lm. **e** *dom radny, ratusz.* <Od Rada>

Radziliszek, szka, lm. **szki** bot. (cunonia) *roś. z rodziny skalnicowatych, plemienia radziliszkowych.*

Radziliszkowate rośliny bot. (cunoniaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych* <Od Radziliszek>

|**Radziwiłka, i,** lm. **i**] *krótka kurtka myśliwska opięta.* Zach. <Od nazwiska Radziwiłł>

Radziwiłłowski zaprząg = *zaprząg złożony z konia siwego z karym.* <Od nazwiska Radziwiłł>

† **Radzki** *radcowski:* O radzkim posłuszeństwie. Ort. [**R., ego,** lm. **dzcy**] rz. *sołtys:* Dąbki i Świdwa są burmistrzami, Jan Rawa landwójtem, Domanowski radzkim. Krzyw. <Od Rada>

Radża, y, lm. **owie,** ! **Rajah** *książę hinduski w Indjach Przedgangiesowych.* <Skr.>

[**Raf, a,** lm. **y**] p. **Rafa.**

1. Rafa, y, lm. **y, Rapa,** † **Rafina** *skała podwodna; wązka, długa ławica kamienista lub piaszczysta pod wodą, szkopuł:* R. zowie ś. kamień pod wodą. Mag. R. jest kamień, co siedzi pod wodą, i tego szkuta niech nie trąci brodą. Klon. Rafy są owe kamienie na rzekach, na których więzną szkuty, komiegi. Klon. R. a. szkopuł jest kamień, co pod wodą siedzi. Troc. Przen.: × Częstokroć rzecz osądzona na rafie więźnie. Baz. *(= utknie na przeszkodzie).* <Nm. Riff>

2. Rafa, y, lm. **y,** [**Raf** a. w lm. **Rafy**] *narzędzie do czochrania lnu, przyrząd do zdzierania główek ze lnu,* dzierglica. <Nm. Raufe>.

3. Rafa, y, lm. **y 1.** *drabina w stajni nad żłobem, za którą koniom siano zakładają.* Krum. **2.** *kratka lub siatka druciana do przesiewania żwiru, ziemi, rud i t. p.,* arfa. **3.** [**R**] *siatka druciana u młynka.* **4.** [**R., Raf**] *żelazna obręcz na kole u wozu.* **5.** [**R.**] *sztaba żelazna u drzwi w stajni.* Zdr. **Rafka** <Nm. Reif, Reifen>

[**Rafać, a, ał**] **1.** *rwać, obrywać.* **2.** *obrywać nasienie lnu.* <Nm. raufen>

Rafaelicznie przys. od **Rafaeliczny:** R. opływa go szata: pokłon! To Anioł Italji. Deo.

Rafaeliczny *tyczący ś. sposobu malowania Rafaela:* Pięcioletnia dziecina z uśmiechem rafaelicznego aniołka. Kasz. <Od imienia Rafael>

Rafaelowski *właściwy malarzowi Rafaelowi:* R. kapelusik. Bał. <Od imienia Rafael>

[**Rafanie, a,** blm.] czynność cz. **Rafać.**

Rafcęgi, ów, blp., **Naciąg** *narzędzie żelazne, którym bednarze naciągają obręcz na naczynie.* <Nm. Reifzange>

Rafiasto przys. od **Rafiasty.**

Rafiastość, i, blm. rz. od **Rafiasty.**

Rafiasty *pełen raf:* Przesmyk R. Zatoka rafiasta. <Od Rafa>

[**Rafika, i,** lm. **i**] *wskazówka na zegarze.*

Rafilit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z rodziny amfibolu,* aktynolit.

Rafilować, uje, ował ręk. *zaokrąglać końce palców rękawiczki przed jej uszyciem.* <Fr. raffiner, z podprowadzeniem pod Fr. fil = nitka, i Filować>

Rafilowanie, a, blm., czynność cz. **Rafilować.**

† **Rafina, y,** lm. **y** p. **Rafa:** Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegł dla szwankowania. Haur. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie. Haur. Gdzie R. jaka lub ś. prąd nawinął, potok z ogromnym szumem i pienisto płynął. Żebr. Ni szkuta, na hak fortunę i zdrowie wniósszy, nie bez swej rusza ś. ruiny, na wart popławny z prądu lub rafiny. Wad. <Od Rafa>

Rafinacja, i, blm., **Rafinowanie, Rafinada, Rafinaż** chem. *oczyszczanie sposobami chemicznemi, otrzymywanie produktu jednorodnego z materjału surowego,* afinacja. Przen.: Od owego czasu umysł grecki przeszedł przez tyle subtelnych rafinacji. Kasz. <Od Rafinować>

Rafinad, u, lm. **y** p. **Rafinada.**

Rafinada, y, lm. **y, Rafinaż 1.** a. **Rafinad, Rafinat** *cukier rafinowany, cukier zupełnie czysty, znajdujący ś. w handlu w kształcie głów.* **2.** p. **Rafinacja.** <Od Rafinować>

Rafinadka, i, lm. **i** cukr. *forma rafinadowa, w którą ś. cukrzycę rafinadową nalewa.* <Od Rafinada>

Rafinadowy przym. od **Rafinada:** Fabryka rafinadowa.

Rafinat, u, lm. **y** p. **Rafinada.**

Rafinaż, u, lm. **e 1.** p. **Rafinada. 2.** p. **Rafinacja.** <Fr. raffinage>

Rafiner, a, lm. **rzy** *ten, co rafinuje:* Celem narady jest utworzenie syndykatu rafinerów, podniesienie cen rafinady i podtrzymanie przemysłu cukrowego. <Fr. raffineur>

Rafinerja, i, lm. **e** *fabryka, w której chemicznie oczyszczają produkty naturalne lub sztuczne przetwory; oddział cukrowni, gdzie oczyszczają cukier:* Ma zamiar w dobrach swoich urządzić rafinerję nafty. Bał. Przen.: *wyszukana subtelność, wymysł, wyrafinowanie.* Hut.: R. żelaza = *ognisko rafinowe do przetopu surowizny na półwyrób czyściejszy.* R. stali. <Fr. raffinerie>

Rafinować, uje, ował 1. *dokonywać rafinacji, oczyszczać z domieszek:* R. cukier, naftę, żelazo, stal. **2.** przen. *myśleć, rozprawiać subtelnie, subtelizować, mędrkować wymyślnie, wydelikacać wytwornie, analizować drobiazgowo; ceregielować ś.:* Ja tam tego nie rafinuję, widzę, że ją szkaluje, w łeb go, i po wszystkim. Krasz. **3.** *mówić, rozprawiać, dowodzić o czym:* Nie tobie o tym R. Sł. wil. <Fr. raffiner>

Rafinowanie, a, blm., **Rafinacja** czynność cz. **Rafinować** Przen.: Jedynym zadaniem ich życia jest uosabiać R. cywilizacji. Górs. K. M.

Rafinowany 1. im. od **Rafinować. 2.** *przebiegły, wymyślny, wyszukany:* Łotr, oszust R.

Rafinowy *tyczący ś. rafinowania:* Ognisko rafinowe w hucie *(= do przetapiania surowizny na półwyrób czyściejszy).*

Rafinoza, y, blm. chem. *melitoza, cukier z bawełny, z manny eukaliptowej, wogóle cukier ze wzorem* $C_{18}\ H_{32}\ O_{16} + 5H_2O$.

Rafja, i, blm., kosz. *rodzaj trawy ususzonej do plecenia koszyków do kwiatów a. innych, na kimy, do oplatania butelek i t. p.*

Rafka, i, lm. **i 1.** p. **Rafa. 2.** [**R.**] = a) *duże rzeszoto druciane do oczyszczania zboża.* b) *jeden z przyrządów w młynie.* c) *rodzaj sieci.* d) myśl. *część pierwsza nogi nad rapciami u dzika.* <Od Rafa>

[**Rafkować, uje, ował**] *przepuszczać przez rafkę (rzeszoto).* <Od Rafka>

[**Rafkowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rafkować.**

1. Rafla, i, lm. **e** *walcowata sieć rybacka z otworami z obu końców walca:* Rafle, sieć nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serca w śrzodku mająca. Kluk. [Kłomla = sieć ręczna, gdzieindziej zwana raflą, do połowu po brzegach niewielkich ryb i raków.

2. Rafla, i, lm **e** *grzebień żelazny lub drewniany do obrywania główek lnu,* dzierglica. <Nm. Raffel>

[Rafnąć, nie, nął] *skrobnąć, drapnąć.* < Nm. raffen >

[Rafnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rafnąć.**

Rafować, uje, ował *przepuszczać przez rafę, przesiewać ziemię, zboże, żwir, rudę i t. p.*, arfować. <Nm. raffen>

Rafowanie, a, blm., czynność cz. **Rafować.**

Rafreszyser, a, lm. **y** *rozpylacz, przyrządzik do rozpylania płynów:* Pompować R. Prus. Miętosił bańkę rafreszysera i odświeżał powietrze. Prus. <Fr. rafraîchisseur>

[Rafy, raf, blp.] p. **Rafa.**

[Raga, I. lm. **i] I.** *odnoga rózgi weselnej.* **2.** *szkapa.*

!Ragady, ad, blp. patol. *rozpadliny a. popękania skóry* (rhagades). <Łć. rhagades, z Gr.>

Ragit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady saletrowców, jeden z arsenjanów bizmutu i uranu*, 2 B i AsO_4. 3B i $(OH)_3$.

[Ragucie, i, blp.] *sanie niepodkute do zwożenia drew.* <Lit. rogutes>

[Rahatłakum, u, blm.] *rodzaj tureckiej galarety z jabłek i cukru.* <Tur.>

[Rahulka, i, lm. **i] I.** *rodzaj puszczanki zakończonej ostrzem, na której jest nasadzona rybka mniejsza, np. płotka, na przynętę:* Złapał szczupaka na rahulkę **2.** bot. p. **Ostróżka.** <Brs. rahulka, rohulka>

[Rahytle, i, blp.] p. **Raca.**

Raiciel, a, lm. **e** *ten, co rai, stręczyciel, faktor.* <Od Raić>

Raicielka, i, lm **i** forma ż. od **Raiciel.**

[Raiczek, czka, lm. **czki]** p. **Raj.** <Od Raik>

Raić, i, ił I. [R.] *radzić, naradzać ś., obradować, debatować:* Raili sobie o jedny kochance, chtóry chtórą pojąć mioł. **2.** *stręczyć; rekomendować; swatać:* Wydać jej nie chcę za tego, którego mi Wc Pan raisz. L. R. komu służącego. Do Lwowa jeździ na kontrakty R. sumy paniczom, co ś. w karty zgrali. Jag. R. komu żonę, męża. Troc. Św. Ambroży żadnemu żony nie raił, żadnemu na żołnierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. Skar. Ze stem tysięcy żonę mu R. obiecał. Falib. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raili. Skar. Nie ten sercu miły, co go ludzie rają. Ludzie mi cię rają i rodzice dają. Pśń. <Od Rajca>

[Raidła, deł, blp.] *?raj:* Wleź-że, duso, na me skrzydła, zaniosę cię pod R. <Od Raj>

Raik, u, blm. p. **Raj:** Urządzony był wygodnie i gustownie, nakształt raiku, pełnego woni. Jeż. Jesteś czarodziejką, Paulo, z niczego prawdziwy R. zrobiłaś. Orzesz. <Od Raj>

[Rainy, in, blp., **Rajty, Rajby]** *swaty, zmówiny; oświadczyny.* <Od Raić>

Raj, u, lm. **e I.** *ogród rozkoszny, w którym Adam z Ewą mieszkali; eden:* Nasadził Bóg sad w Edenie. Bud. (abo raj, ale to słowo już stare. Bud.). Miejsce kwitnące było wszelkim majem rozkosz i ozdob, a stąd mianowano rajem. Kulig. R., według sensu literalnego, jest ogród kosztowny. Galat. Wygnańcy rajscy, radzibyśmy swój R., w którym stworzeni jesteśmy, naleźli. Skar. Pan Bóg i w raju człowiekowi próżnować nie kazał. Skar. Dobrane małżeństwo to R. na ziemi. Prz. Będzie tęskniło serce, gdzie miło, jak dusza do raju. Koch. W. Ludzie w rozkoszach grzeszyć mają we zwyczaju: gdzie ś. też grzech urodził, jeżeli nie w raju? Koch. W. R. utracony poemat Miltona. Byłem w połowie drogi do raju. Mick. Przen.: Ptasi R. = *zadrzewione ustronie dziewicze, pełne uroku, gdzie ptactwo chętnie przebywa, napełniając powietrze swoim śpiewem.* Wiele ustroni dziewiczych, gdzie ś. rozciągały raje cietrzewi. Sp. (=*ptasi R. ulubiony przez cietrzewie, szczeg. w porze igrzyskowej).* Przen.: R. ziemski = *miejsce rozkoszne, zapewniające szczęście:* R to mniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. Biel. M. Rozumiał, że do raju ziemskiego powrócił. Skar. **2.** *miejsce pobytu błogosławionych, sprawiedliwych zmarłych, niebo, królestwo niebieskie:* Rajem nazywa ś. niebo i w niebie cerkiew tryumfująca, bo w raju było drzewo żywota, od którego co kto zjadł, na wieki żyje. Galat. R. i królestwo niebieskie jest jedno, w którym święci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. Smotr. Nie R. niebem nazywają, ale niebo rajem. Smotr. Radaby dusza do raju, ale grzechy nie puszczają. Prz. Czyliś (Orszulo) do raju wzięta? Kochan. Dziś ze mną będziesz w raju. Wuj. R. Mahometa. **3.** × R. *najwyższy rząd miejsc dla widzów w teatrze,* paradyz. Czart. A. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać, bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. L. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie: jest loża, jest parter, jest i R. L. Zdr. **Raik.** <RAJ>

I. [Raj, a, lm. **owie, Rajek, Rajnik, Rajko]** *ten, co rai, swat, dziewosłąb.* < Od Raić >

2. [Raj, a, lm. **e]** p. **Reja.**

Raja, i I. lm. **owie** p. **Rajas:** Nosi wodę do rai, to jest poddanego tureckiego Greka a. Armianina. Budz. **2.** blm. zb. *rajowie, ludność niemahometańska w Turcji:* Skromne sadyby rai chocimskiej. Rol.

[Raja, i, lm. **e] I.** p. **Reja. 2.** *błoto, topielisko.*

!Rajah, a, lm. **owie** p. **Radża.**

Rajas, a, lm. **y, Raja** *niemahometański poddany w Turcji.* <Arab.>

[Rajbetka, i, lm. **i] I.** p. **I. Paca. 2.** *tarka:* Hebel i R. = tarki do gładzenia wapna (tynku) przy murowaniu. <Od Nm. Reibe>

[Rajboki, ów, blp., **Rejbaki]** *kluski kartoflane.*

Rajbor, a, lm. **y I.** rzem. *narzędzie do rozwiercania, rozrabiania dziur,* rozwiertnik, tarnik, noż. krajsbor. **2.** stol. *świder stolarski, rzeźbiarski do drzewa.* <Nm. Reiber>

Rajbować, uje, ował I. [R.] *szorować.* **2.** mul. *wyprawiać wapnem, tynkować.* **3.** piek. *rozrywać ciasto wpuszczone w płyn.* **4.** stol. *przyklejać odręcznie fornir, pobijając go młotkiem, do drzewa.* <Nm. reiben>

Rajbowanie, a, blm., czynność cz. **Rajbować.**

[Rajby, ów, blp.] *swaty.* <Od Raić>

Rajca, y, lm. **y I.** *radca, radny, członek rady:* R. miejski. To, co ś. złego staje, nie królowi młodemu, ale starym rajcom jego przypisują. Skar. (= *doradcom).* Jacy rajcy, taka rada; jak kto rozumie, tak gada. Prz. **2.** [R.] = a) *pośrednik przy sprzedaży i kupnie, faktor.* b) *swat, dziewosłąb.* <Z * Radźca, od Radzić>

Rajcajg, a, lm. **i** garb. *skóra wyprężona.* <Nm, Reihzeug?>

Rajcować, uje, ował I. *dowodzić, rozwodzić ś., rezonować, rozmawiać, sejmować, gawędzić, radzić, naradzać ś.:* Rajcuj, rajcuj, a z garnków kipi! A to baby rajcują! Cosik rajcowali po cichu. Prus. Żydzi rajcowali przy synagodze na Kazimierzu Sienk. **2.** [R.] *prosić o radę, radzić ś.:* Możeby ś. znalazła baba, coby poradziła na biedę? — Rajcuj, kto ci broni, ale ja tam nie wierzę w babskie rady. Dyg. <Od Rajca>

Rajcowanie, a, blm., czynność cz. **Rajcować.**

Rajczak, **a**, lm. **i** bed. *bednarskie narzędzie żelazne do odchylania klepek i wciągania den do kimy.*

× **Rajczanka**, **i**, lm. **i** *córka rajcy, radcówna.* Troc. <Od Rajca>

× **Rajczy** przym. od **Rajca**, *radcowski.* L. <Od Rajca>

× **Rajczyc**, **a**, lm. **e** *syn rajcy.* L.

× **Rajczyna**, **y**, lm. **y** **1.** *żona rajcy, radczyni.* **2.** forma rz. od **Rajca**: Ciekawość swoję dosyć drogo najpierwsza na świecie R. Ewa przypłaciła. L. (*=doradczyni*). <Od Rajca>

[**Rajczyni**, **i**, lm. **e**] *swatka.* <Od Rajca>

Rajda, **y**, lm. **y** ślus. *okrągłe ucho klucza, stanowiące jego rączkę.*

Rajek, **jka**, lm. **jkowie** **1.** p. **1.** [**Raj**]. **2.** *marszałek wesela, starosta weselny; swat.*

[**Rajelupa**, **y**, lm. **y**] *swacha, swatka.*

Rajenie, **a**, blm., czynność cz. **Raić**.

[**Rajent**, **a**, lm. **ci**] p. **Rejent**.

Rajf, **a**, lm. **y** ślus. *wyżłobienie w bardzie kluczowym.* <Nm. Reif>

[**Rajfa**, **y**, lm. **y**] *obręcz na kole.* <Nm. Reifen>

Rajfkluba, **y**, lm. **y** noż. *kluba stalowa, wstawiana w imadło i trzymająca przedmiot, około którego trzeba coś robić.* <Nm. Reifkloben>

Rajflit, **u**, lm. **y** *masa strzelnicza.* <Ang.>

Rajfować, **uje**, **ował** **1.** *zakładać obręcz na koło.* **2.** *zbierać pilnikiem kanty ostre.* <Od Rajfa>

Rajfowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rajfować**.

Rajfur, **a**, lm. **y**, × **Rajfura** *stręczyciel, faktor, szczeg. stręczyciel nierządu, makarelnik, makarel.* <?Nm. Reihenführer>

× **Rajfura**, **y**, lm. **y** m. p. **Rajfur**: R., który jedna sposoby rozmaitych rozrywek i bawienia panom. Zabł. Sam przewódzcą amantów, sam byłem rajfurą. Hul.

× **Rajfurczyna**, **y** lm. **y** p. **Rajfurka**. L. <Od Rajfurka>

Rajfurka, **i**, lm. **i**, [**Jarfurka**] **1.a.** × **Rajfurczyna** *stręczycielka, faktorka, szczeg. stręczycielka nierządu, makarela:* Inaczej ś. dzieje z temi, których a. same amantki a. rajfurki łudzą. L. **2.** [R.] *bajczarka, plotkarka.* <Od Rajfur>

Rajfurować, **uje**, **ował**, [**Rajfurzyć**] *występować w roli rajfura a. rajfurki, być rajfurem a. rajfurką, stręczyć.* <Od Rajfur>

Rajfurowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rajfurować**.

Rajfurski przym. od **Rajfur**, *faktorski, stręczycielski.*

Rajfurstwo, **a**, blm. *zajęcie rajfura, rola rajfura, stręczycielstwo, faktorstwo.* <Od Rajfur>

Rajfurzanka, **i**, lm. **i** *córka rajfura, rajfurki:* Dystyngowana jakaś R. L. <Od Rajfurka>

[**Rajfurzenie**, **a**, blm.] czynność cz. **Rajfurzyć**.

[**Rajfurzyć**, **y**, **ył**] p. **Rajfurować**. <Od Rajfur>

[**Rajgod**, **u**, blm.] *turkot:* R. wozu.

Rajgować, **uje**, **ował** tkac. *zakładać osnowę na warsztacie tkackim.* <Nm. reigen>

Rajgowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rajgować**.

Rajgras, **u**, lm. **y** bot. **1.** R. francuski a. krajowy p. **Wysypka**. **2.** R. angielski p. **Kąkol**. **3.** R. swojski a. francuski p. **Niestrawa**.

[**Rajka**, **i**, lm. **i**] *gatunek jabłka.* <Od Raj>

[**Rajkawka**, **i**, lm. **i**] *grzechotka.*

[**Rajko**, **a**, lm. **owie**] p. **1.** [**Raj**]. <Od 1. [Raj]>

Rajls, **u**, lm. **y** gór. *rels, szyna kolejki w kopalni.* Łab. <Ang.>

Rajlsowy przym. od **Rajls**: Walcownia rajlsowa. Łab.

Rajmondyt, **u**, lm. **y** min. *siarczan żelaza o składzie:* $2Fe_2O_3 \cdot 3SO_3 \cdot 7H_2O$.

Rajmować, **uje**, **ował** hut. *czyścić mufle i wyciągać z nich po dopełnionej dystylacji pozostałych sprażonych i przepalonych resztek galmanu, jego złoża, miału węglowego i popiołu.* Łab. <?Nm. reinen>

Rajmowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rajmować**.

Rajmówka, **i**, blm. hut. *wyskrobki popiołu wydystylowanego galmanu i prochy cynkowe, wyrzucane z mufli po jej odpędzeniu.* <Od Rajmować>

1. × **Rajmunda**, **y**, lm. **y** *remont, zakupywanie świeżych koni dla wojska.* <Zam. Remont>

2. × **Rajmunda**, **y**, lm. **y** *stara szkapa wybrakowana, mercha, wywłoka:* Przywlokło go tu do nas stare karecisko, a konie jak rajmundy.

× **Rajmunterz**, **a**, lm. **e** *dostawca koni dla wojska:* Będąc rajmunterzem elektora saskiego, potrzebował kapitału, żeby nim obracać. Rzew. <?Nm. Regimenter>

Rajna, **y**, lm. **y** p. **Reja**.

[**Rajnik**, **a**, lm. **cy**] p. **1.** [**Raj**] <Od * Rajny, od Raić>

[**Rajnisia**, **i**, lm. **e**] *ktoś nieroztropny.* Gwar.

[**Rajno**] przys. *raźno.*

[**Rajntuch**, **a**, lm. **y**] p. **Rańtuch**.

× **Rajowiec**, **wca**, lm. **wcy** *mieszkaniec raju, niebianin:* Tych rajowców dwoje. Przyb. <Od Rajowy>

Rajowy p. **Rajski**: Drzewa rajowe. Białob.

Rajówka, **i**, lm. **i** bot. (elettaria) *roś. z rodziny imbierowatych.* Gatunek: R. k a r d a m o n, K a r d a m o n, k a r d a m o m, × K a r d a m o m a, × K a r d a m o n a, K a r d y m o n, [K a r d a m o n j a, K o r d y m o n j a (e. cardamomum). <Od Rajowy>

[**Rajsa**, **y**, lm. **y**, **Rajza**] *wędrówka rzemieślnika:* Na rajsę iść. <Nm. Reise>

Rajsajg, **u**, lm. **i** p. **Rajscajg**.

Rajsbrecik, **u**, lm. **i** p. **Rajsbret**.

Rajsbret, **u**, lm. **y**, **Rajzbret** *deska, do której przytwierdza ś. papier na rysunek.* Zdr. **Rajsbrecik**. <Nm. Reissbrett>

[**Rajscaki**, **ów**, blp.] *rajskie jabłka.* <Od Rajski>

Rajscajg, **u**, lm. **i**, **Rejscajg**, **Rajsajg** *komplet przyrządów do rysunków technicznych, umieszczony w odpowiednim puzderku.* <Nm. Reisszeng>

Rajser, **a**, lm. **y** kosz. *pieniuszek drewniany a. rogowy zakończony trzema a. czterema ostremi kantami, rozchodzącemi ś. w kształcie gwiazdki, na którym rozdziera ś. na części podłużne nadszczypaną witkę.* <Nm. Reisser>

Rajsfeder, **dra**, lm. **dry** *obsadka do ołówka a. kredki rysunkowej:* Od Józia miałem srebrny R. And. <Nm. Reissfeder>

Rajshak, **a**, lm. **i** org. *rodzaj noża z zakrzywionym końcem do przerzynania blachy cynowej.* <Nm. Reisshaken>

Rajski **1.** a. **Rajowy** przym. od **Raj**: Nam Jewina pierwsza wina rajskie wrota zawarła. Groch. Szczęście ono rajskie. Skar. Używanie rozkoszy rajskich. Skar. Odzieją ś. w nowe lilje i kwiaty rajskie. Birk. Niech nad martwym wzlecę światem w rajską dziedzinę ułudy. Mick. Przen.: *luby, miły, słodki, rozkoszny, uroczy, przyjemny, niebiański:* Obiecał wam wesele rajskie. Op. Słyszeli po trzy dni u grobu anielskie śpie-

wanie i wonią rajską. Skar. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. Jag. Niechaj wam w tym doczesnym i w przyszłym życiu rajskie świece świecą. Wilk. (= *rajskie, niebiańskie szczęście*). Rajskie drzewko = *Boże drzewko, choinka na B. Narodzenie:* Wszystkie dzieci śmiały ś. z różowemi od szczęścia buziami, z rękoma ku gałęziom rajskiego drzewka wyciągniętemi. Orzesz. Część czwarta obejmuje charakterystykę ogrodów owocowych, czyli francuskich lub rajskich. **2.** bot. a) Rajskie drzewo = α) (excoecaria agallocha) *roś. z rodzaju ślepodrzewu.* β) p. **Oliwnik.** b) Rajska figa p. **Banan.** c) Rajskie jabłko p. **Cytryna.** d) Rajska róża p. **Prawoślaz.** e) Rajskie ziarno (amomum grana paradisi) *roś.*, *gatunek amomku.* **3.** zool.: Ptak R. p. **Ptak.**

Rajsko przys. od **Rajski:** Tak R. zaczęła ś. do niego uśmiechać, że... Orzesz.

Rajsmas, u, lm. **y l.** *przyrząd do równego odznaczania drzewa przez wydrapywanie na nim linji.* **2.** stol. *cyrkiel stolarski.* <Nm. Reissmass>

Rajsmaszyna, y, lm. **y** garb. p. **Krajalnica.** <Nm. Reissmaschine>

Rajsol, a, lm. **e** blach. *drut mosiężny do znaczenia, rysowania na blasze.* <? Nm. Reissel>

[**Rajsować, uje, owal**] *wędrować.* < Nm. reisen >

[**Rajsowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rajsować.**

Rajsplata, y, lm. **y** p. **Wyrównia.**

[**Rajsy, rajs,** blp.] *relsy, szyny.* <Ang. rails>

[**Rajsztok, a,** lm. **i, Rajtarka**] *droga, chodnik w górach.* <?Nm. Reisestock>

[**Rajsztulować, uje, owal**] *biegać:* Cielęta rajsztulują.

[**Rajsztulowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rajsztulować.**

Rajszula, i, lm. **e** p. **Rajtszula.** < Nm. Reitschule>

Rajszyna, y, lm. **y** *cienka, giętka linja przy rajsbrecie, z poprzeczką w końcu.* < Nm. Reisschiene>

[**Rajtak, a,** lm. **i, Rajtok**] *przetak.*

Rajtar, a, lm. **owie** a. **rzy,** × **Ratar, Rejter,** × **Rajtarz l.** *dawny niemiecki żołnierz konny, kawalerzysta z niemiecka odziany, uzbrojony w kirys, hełm, pałasz i karabin:* Bywała jazda sposobem niemieckim ubrana i uzbrojona, którą nazywano rajtarami i dragonami. Skrzet. R. z strzelbą i pałaszem. Star. Zburzyli zamek Santok, żeby ś. na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. Biel. M. (= *knechty krzyżackie*). Łacno rajtarom i bratom łby zmieciem. Mick. Wojsko krzyżackie składało ś. najprzód z samych bratów... rajtarów, czyli jazdy. Mick. Pewno rajtary nie dostoją kroku. Mick. **2.** † R. *zbójca, rozbójnik, łupieżca, grabieżca, perduellis.* Mącz. Kto ś. dzieli z złodziejem a. w domu złodzieja i rajtara chowa, u Pana Boga sam jest takowym. Hrb. < Nm. Reiter>

[**Rajtarada, y,** blm.] p. **Rajterada.**

Rajtarja, i, blm., **Rajtarstwo** zb. *rajtarowie, konnica, ciężka kawalerja, jazda, szczeg. niemiecka:* Ścierał ś. mężnie z Moskwą i zniósł był ich rajtarją. Nies. <Od Rajtar>

Rajtarka, i, lm. **i l.** *kurtka rajtarska.* Brk. **2.** † R. *trzęsienie febryczne, febra, zimnica.* Rej. Melonów ostrożnie zażywać, by zaś kogo do samej nie ochłodziły febry, aby rajtarki nie nabył. Haur. **3.** [R.] p. **Rajsztok.** <Od Rajtar>

Rajtarski przym. od **Rajtar; Rejtarski,** *kawaleryjski:* Zawodniki jedne kmiece, drugie rajtarskie. Tryc.

Rajtarstwo, a l. blm., zb. p. **Rajtarja. L. 2.** lm. **a** *rozbój, grabież, łupiestwo, rabunek:* Przez niebytność Ludwika w Polszcze łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. Biel. M. Kacerstwo, R. i zbijanie, fałszowanie bul papieskich klątwą karzą. Hrb. < Od Rajtar>

× **Rajtarz, a,** lm. **e** p. **Rajtar:** Miałem ze sobą książęcych rajtarzy. Pol.

Rajter, a, lm. **y** men. *przyrząd regulujący równowagę w ważkach czułych.*

[**Rajterada, y,** lm. **y, Rajtarada**] *jazda.* <Od Rajter>

Rajtfrak, a, lm. **i, Rejtfrak** *frak do konnej jazdy:* Doskonały, nieposzlakowany w swym ciemnym rajtfraku. Zap. <Nm. Reitfrack>

[**Rajtok, a,** lm. **i**] **l.** p. **Rajtak. 2.** *wiaderko na mleko.* **3.** żart. *zmówiny:* Idzie na R.

[**Rajtować, uje, owal**] *jechać konno.* <Nm. reiten>

[**Rajtowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rajtować.**

[**Rajtrak, a,** lm. **i, Rejtrak**] *kurtka, marynarka.* <Z Rajtrok>

[**Rajtrok, a,** lm. **i, Rejtrok,** † **Rejsrok**] *kapota.* <Nm. Reitrock>

Rajtstok, a, lm. **i l.** = **Przesuwnica. 2.** = **Pojeżdżacz.** <Nm. Reistock>

Rajtszula, i, lm. **e, Rajszula,** × **Rejtszula,** × **Rejtszul** *ujeżdżalnia, szkoła jazdy konnej, maneż, berajternia.* Przen.: A to R! (= *stodoła, wielka izba, ordynarna*). <Nm. Reitschule>

[**Rajtuch, a,** lm. **y**] p. **Rańtuch.**

[**Rajtum** nieod.] *przyśpiewek:* Chwała Bogu R. <Okrzyk.>

Rajtuzy, ów, blp. *spodnie szerokie do konnej jazdy, często podszyte skórą od strony stykającej ś. z koniem, hajdawery, szarawary:* W kurtce i rajtuzach, po podróżnemu ubrany. L. <Nm. Reithosen>

[**Rajty, ów,** blp.] p. **Rainy.**

[**Rajwach, u,** blm.] p. **Rejwach.**

[**Rajwak, a,** blm.] p **Rejwach.**

[**Rajwas, u,** blm.] p. **Rejwach.**

[**Rajza, y,** lm. **y**] p. **Rajsa.** <Nm. Reise>

Rajzbrecik, u, lm. **i** p. **Rajzbret.**

Rajzbret, u, lm. **y** p. **Rajsbret:** Był to szept, krążący wzdłuż ławek, czepiający ś. tablic, rajzbretów, wymykający ś. z podnoszonych pulpitów. Zap. Zdr. **Rajzbrecik.** <Rajssbrett>

Rajzender, a, lm **rzy** *wędrownik, podróżny;* han. *komiwojażer.* <Nm. Reisender>

× **Rajzowniczy** przym. od **Rajzownik.**

× **Rajzownik, a,** lm. **cy** *czeladnik wędrowny.*

Rak, a, lm. **i,** [**Rek**] **l.** zool (astacus) *skorupiak słupkooki dziesięcionogi długoodwłokowy,* [p a d]: R. rzeczny a. strumienny a. kręposzczypcy (a. fluviatilis). R. jeziorny, rzeczny. Troc. R. długoręki (a. leptodactylus) R. gruboręki (a. pachypus). Sięgnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. Pot. (= *bez pracy nie będzie kołaczy*). Straciliśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to R. z kobieli wypadł. Star. Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. L. (=*dogodził mu*). Napominała raka jego matka, aby przed ś. lazł, a nie wspak (= *kocioł garnkowi przygania, a sam smoli*). Jutro o tej porze, jak R. świśnie na ugorze. Prz. Przen.: Wie, gdzie raki zimują (=*chytra sztuczka, mądry, przebiegły, domyślny*) Przen.: Pójść na raku = *ustąpić, cofnąć ś.:* Upokorzył ś. szlachcic i poszedł na raku. Pol. Na raku jechać. Troc. (= *wlec ś. jak smoła, leźć żółwim krokiem*). Na raku ś. wloką. Pot. Rakiem, raczkiem leźć

= na bałuku. L. *(= raczkować, bałykać ś., czołgać ś. na czworakach).* Cisnąłem ś. chyłkiem, włóczyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. Oss. Zbiorę me dziatki, wnuczki z prawnucząt orszakiem i te, co są w pieluchach i co pełzną rakiem. Nar. Przen.: Spiec raka, spiec raki *= zaczerwienić ś., dostać żywych rumieńców, oblać ś. ponsem:* Raki piec = ze wstydu czerwienić ś., rumienić ś., wstydem płonąć, pełgnąć. L. Napiekłabyś raków, słysząc o tym. L. Raka upiec, raki piec. Troc. Spiekł raka i ręce sobie schował w jedną kieszeń fraka. Mick. Przen. (o dziecku) *malec, żaba, gnida:* Stul gębę, zatracony raku! Dyg. [Raku pieczony! O wy, raki pieczone! *(na leniwe konie)*]. **2.** × Raki = *wiersze, które wspak czytane mają sens odmienny, zwykle ubliżający.* „Raki" wiersz Jana Kochanowskiego. **3.** R. niemiecki *= świerszcz:* Mnie tu karmią suchym chlebem i rakami niemieckiemi w krupniku. — Raki niemieckie? cóż to za potrawa? zapytałem. — Świerszcze, odpowiedział mi. Budz. **4.** *przyrząd ze stali zapobiegający cofaniu ś. nart przy chodzeniu w górę.* **5.** *przyrząd do chodzenia po lodzie i twardym śniegu.* **6.** *narzędzie do wyciągania szynali lub śrub.* **7.** [R.] a) *grajcarek do wykręcania nabojów na końcu stempla do strzelby.* b) w staroświeckim wozie pomiędzy dwoma „wojnickami" na osi przymocowany kawał drewna na zakładanie orczyka Gwar. c) na wiatraku, *miara drewniana do regulowania odstępów między palcami koła młyńskiego.* d) Raki = *podkówki, żelazka pod obuwie do chodzenia po drzewach przy spławie.* e) Raki = *wyszywanie z włóczki na przodzie spodni.* f) Iść na raki = *nie być dopuszczonym do egzaminu i z tego powodu próżnować.* g) białe raki, białe recki abo owoce kokosze *= jajka.* **8.** astr. *jeden z gwiazdozbiorów zwierzyńcowych, położony na półkuli północnej nieba:* Znak Raka przypada obecnie w gwiazdozbiorze Bliźniąt. Słońce wstępuje w znak Raka. Gdy słońce Raka zagrzewa, a słowik więcej nie śpiewa, sobótkę, jako czas niesie, zapalono w Czarnymlesie. Kochan. R. na niebie, znak niebieski czerwcowy. Żebr. Słońce teraz w Raku. Troc. Zwrotnik Raka. **9.** chir.: R. Galena *= opaska na głowę* (cancer Galeni). **10** fl. *klin służący do wzmocnienia chrapci w ryklu.* **11.** leśn. *choroba drzewa, polegająca na zbytecznym napływie soków i na ich gniciu:* Drzewa R. mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; złe to zaraz dalej postępuje i drzewo gubi. Kluk. **12.** mor.: Raki są jak pacierze drewniane nawleczone i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel ś. do góry posuwał. Mag. Raki na statkach. Haur. **13.** patol. *nowotwór złośliwy* (cancer, carcinoma). R. czerniaczkowy, × czerniak, × R. czarny (melanocarcinoma), galaretowaty, × przegródkowaty, × dołkowaty, trzęsak (c. alveolaris), gruczołowaty (adenocarcinoma), kominiarski a. skórny maszny (c. asbolicum). R. kosmkowy a. kosmaty p. **Kosmak.** R. naczyniasty a. × kędzierzakowy p. **Kędzierzakowiec**; R. ogólny (carcinomatosis), pancerzowaty (c. loricatus), parafiniarski; R. płaskokomórkowy (c. planocellulare), rdzeniasty, rdzeniak (c. s. fungus medullaris), rogowy (c. ceratodes), twardy, włóknisty, !skir (scirpus), wodny, zgorzel policzka, dzięgień (noma). Ma R. (kancer). Troc. Przen.: Im powietrza w piersi nie stanie, bo i tak R. kozacki pierś tę toczy. Sienk. **12.** wet.: R. kopyta. R. językowy p. **Kurdziel. 13.** wiośl.: Jazda rakiem = *jazda rufą naprzód.* Raka złowić = *przy pokładaniu wiosło w niewłaściwą stronę odwrócić.* Zdr. **Raczek, [Raczuś].** <RAK>

× **Raka, i,** lm. **i,** × **Racha** *nędznik, hultaj, ladaco:* Ktoby rzekł bratu swemu R., będzie winien..

× **Rakalja, i,** lm. **e** p. **Rakarz:** Ja cię nauczę, złodzieju jakiś, rakaljo! Krasz. <Fr. racaille>

[**Rakarczyk, a,** lm. **i**] p. **Rakarz.** < Od Rakarz >

Rakarka, i, lm. **i 1.** *ta, co sprzedaje raki.* **2.** [R.] = a) forma ż. od **Rakarz.** b) *żona rakarza.*

Rakarnia, i, lm. **e** *zakład, warsztat rakarza (=hycla):* Projektuje ś. wybudować rzeźnię, targowicę i rakarnię. <Od Rakarz>

[**Rakarować, uje, ował, Raksować**] *zajmować ś. ciężką i brudną robotą.* <Od Rakarz>

[**Rakarowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rakarować.**

Rakarski przym. od **Rakarz,** *hyclowski:* Rakarskie nasienie! Rakarskie plemię!

1. Rakarz, a, lm. **e 1.** *ten, co łowi i sprzedaje raki.* < Od Rak>

2. Rakarz, a, lm. **e,** × **Rakalja** *oprawca, hycel, kat.* Przen.: *łotr z pod ciemnej gwiazdy, hycel, wisielec, obieś, łajdak, hultaj i t. p.* <Nm. Racker>

Raki nieod. p. **Rakija.** <Tur.>

Rakieta, y, lm. **y** a. w lm. **[Rahytle] 1.** a. **Raca** *narzędzie ogniste, składające ś. z papierowej powłoki walcowatego kształtu, napełnionej wydrążoną wewnątrz zaprawą palną:* Puścić rakietę. Znowu biegał po izbie, dymem gęsto dmuchał, podobny do szmermelu a. do rakiety. Mick. **2.** *rodzaj łopatki z siatki rozpiętej na owalnej ramce, z rączką, do podbijania piłki lub wolanta w niektórych grach ogrodowych:* Rakietą tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. Górn. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. Kluk. **3.** a. **Bełkotka** cukr. *przyrząd, przez który przechodzi sok odwapniony przy fabrykacji cukru.* Zdr. **Rakietka.** < Nm. Rakette, Włos. racchetta>

Rakietka, i, lm. **i 1.** p. **Rakieta:** Trzaskawka, petarda, R. **2.** gorz.: R. do ogrzewania wody w drożdżarni = *kadka lub cylinder metalowy, na dnie którego znajduje ś. rurka panwi.*

Rakietnik, a, lm. **cy** *artylerzysta używany do puszczania rakiet:* Korpus rakietników. <Od * Rakietny, od Rakieta>

Rakietowy przym. od **Rakieta:** Oddział rakietników konnych pod dowództwem podporucznika Szopowicza o czterech kozłach czyli łożach rakietowych. Gemb. Anglicy sprowadzili na ląd baterją rakietową. Bl.

Rakija, i, blm., **Raki** *nazwa wódki w krajach Lewantu:* Ugaszczanie wszystkim, co chata najlepszego ma: kawą, rakiją. Spas. <Tur.>

Rakobranie, a, blm. *połów raków:* Czemu jaki mniejszy poeta nie miałby opisać rakobrania? Rog. <Rak + Branie>

× **Rakotwór, oru,** lm. **ory** patol. *guz rakowaty.* <Rak + Twór>

× **Rakowacenie, a,** blm., czynność cz. **Rakowacieć.**

× **Rakowacieć, eje, ał** patol. **1.** *przetwarzać ś. w raka.* **2.** *dostawać raka.* <Od Rakowaty>

[**Rakować, uje, ował**] *wynosić a. wywozić nieczystości, śmieci.*

[**Rakowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rakować.**

Rakowato przys. od **Rakowaty**. L.

Rakowaty I. *do raka podobny:* Skorupiak R. **2.** patol. = a) *wyglądający na raka* (carcinomatosus): Brodawki coś w sobie rakowatego mające. Perz. Guz R. b) *cierpiący na raka.* <Od Rak>

Rakowianin, a, lm. **anie** przen.: *arjanin, socynjanin, nowochrzczeniec:* Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, rakowianinie! Białob. <Od nazwy miasta Rakowa>

Rakowiec, wca, lm. **wce** patol. *nowotwór rakowaty.* <Od Rakowy>

Rakowy, Raczy I. przym. od **Rak**; [**Reczy**]: Rakowe nożyce. Troc. Zupa rakowa. Rakowe nogi. L. Rakowe rękawiczki wyszywane suto czarnym jedwabiem. Gaw. (*= koloru raka*). Rakowe oczy są dwa wapniste kamyki, znajdujące ś. w żołądku raka przed każdym zrzuceniem skorupy. L. **2.** apt.: Rakowe oczy, racze, rakówki (lapides s. oculi cancrorum). Rakowej i wrocławskiej maści żadnemu choremu nie żałować. Haur. Rakowa maść. Troc. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia masło rakowe. Kluk. **3.** patol.: Wygląd R.; charłactwo rakowe (cachexia carinomatosa). <Od Rak>

Rakówki, ek, blp., apt. *racze oczy a. kamyki* (lapides cancrorum). <Od Rakowy>

[**Raksować, uje, ował**] p. **Rakarować**.

[**Raksowanie, a,** blm.] czynność cz. **Raksować**.

Ral. muz. skróc. z *rallentando = zwalniając.*

!**Raljować, uje, ował** *nanowo zebrać rozproszonych, zwrócić na swoje stanowisko, sformować znowu:* Natychmiast armaty obrócono na przeciwnika, który rejterującym ś. zastępował, a razem, ile możności, żeby nikogo w nieporządku nie przepuszczać, ale zaraz R. (Dziennik czynności wojennych gien. Dąbrowskiego). <Fr. rallier>

Raljowanie, a, blm., czynność cz. **Raljować**.

Ralstonit, u, lm. **y** min. *minerał przedstawiający jeden z związków fluoru i glinu.* <? Od imienia Ralston>

[**Ram, u,** lm. **y**] p. **Rama**. <Z Rama>

Rama, y, lm. **y,** [**Ram, Ruma**] a. w lm. **Ramy I.** *obwódka, oprawa, obsada z listwy, najczęściej prostokątna lub owalna:* R. do obrazu. R. okienna. Okna każde osadzają ś. w ramach. Swit. Ramy do okien. Troc. Ramy do okien bywają dębowe, sosnowe. Kluk. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. Kluk. Ramy z deską do obrazów abo deska z ramami. Kn. R. a. ramy do obrazów pozłocone. Troc. Lustro w ramach złoconych. W ramę oprawić. Troc. Ramami (w ramy) oprawiony obraz. Troc. Rysunki w ramki oprawne. L. Stroje wykwintne, nakształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są, duszy. L. Przen.: Niepodobna tego epizodu zawrzeć w tak ciasnych ramach. Krasz. (*= granicach; w tak ciasnym zakresie*). R. do rozpięcia czego na niej. Ramy bez tablicy, jakby krosnka a. listwy drewniane do obrazów papierowych, płóciennych. Kn. (*= blejtramy*). Ramy a. listwy drzewiane do przybicia obrazów. Troc. Ramy sukiennicze. Troc. Sukna w ramy rozpinają. Grod. R. u smuklerza pięć łokci długa, na której ś. osnowa nasnowywa. Mag. Ramy do rozciągania płócien. Troc. Ramy (krosnka) do wyszywania. Troc. R. w piłach ma w śrzodku piłę osadzoną. Sol. Szparagi jak najprędzej przy piecu na ramie suszone być mają. Kluk. R. na suficie, na śrzodku sufitu gzyms okrągło lub czworograniasto obciągnięty. Mag. Ściany malowane w ramy (*= w pasy prostokątne, obejmujące ściany nakształt ram, w tafle*). R. w prasie drukarskiej, żelazna, utrzymuje szrubami formę na fundamencie. Mag. **2.** × R. p. **Ryza.** Sł. wil. **3.** bud. p. **Krajka**. **4.** fl. *prostokąt z grubych belek na pasie a. płycie, w który kładą ś. warstwami szczapy drzewa opałowego przeznaczonego do spławienia:* Pas z ramami. **5.** gór. *wierzchnie ocembrowanie wylotu szybu,* zrąb, zręb, jarzmo. **6.** hut.: Ramy zawieszone = *ramy, na których spoczywają niekiedy walce wierzchnie i które zastępują sztendry różnych przyrządów w hutach,* zawieszenie ramowe. **7.** kol.: R. dolna klatki wozowej = *jej podwalina, przycieś.* R. górna a. płatew podłużna klatki wozowej **8.** mech. *część stała jednolita obejmująca części ruchome lub sztukowane drobniejsze.* R. w cyklach (welocypedach) = *pręty żelazne będące osnową budowy cykli.* **9.** węgl. *jeden z otworów pozostawionych w mielerzu do regulowania przez ich zatykanie i odtykanie — ognia i zwęglania,* dymnik, luft. Łab. Zdr. **Ramka, Rameczka**. <Nm. Rahmen>

Ramadan, u, lm. **y, Ramazan** *święto połączone z wielkim postem, u mahometan.* <Tur.>

Ramadanowy przym. od **Ramadan**.

[**Ramatać się, a ś., ał ś.**] *robić łoskot, tłuc ś., romotać ś.*

[**Ramatanie, a,** blm.] czynność cz. **Ramatać**.

Ramazan, u, lm. **y** p. **Ramadan**: R. jest to wielki post turecki Mick. Dziś zachodzi słońce Ramazanu. Mick. W dzień Ramazanu, gdy zapadło słońce, Leila poszła kąpać ś. w ogrodzie. Mick. <Tur.>

Ramazanowy przym. od **Ramazan**: Wisiały ramazanowe lampy i świąteczne. Słow.

Rambura, y, lm. **y** *gatunek jabłoni i jabłka.*

[**Ramcować, uje, ował**] *kołatać gwałtownie do drzwi.*

[**Ramcowanie, a,** blm.] czynność cz. **Ramcować**.

[**Ramda, y,** lm. **y, Remda**] *człowiek tęgi, kloc; kobieta wysoka, tęga a niezgrabna.* <Nm. Ramme>

[**Ramdada,** nieod.] *przyśpiew.* <Okrzyk.>

Rameczka, i, lm. **i** p. **Rama**.

Ramelsbergit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady lamprytów, z rzędu pirytoidów, odmiana chloantytu.*

Ramiarski przym. od **Ramiarz**: Płaskorzeźby do przyozdobienia wyrobów galanteryjnych, ramiarskich, stolarskich. Piet. Warsztat, czeladnik R. <Od Ramiarz>

Ramiarstwo, a, blm. *rzemiosło ramiarza.*

Ramiarz, a, lm. **e** *rzemieślnik, który robi ramy.* <Od Rama>

Ramiączko, a, lm. **a I.** p. **Ramię**. **2.** *część sukni, koszuli, bluzy, przypadająca na ramię i gładko przylegająca do niego.* Fartuch z ramiączkami = *z szelkami przez ramiona.* **3.** *wieszadło kształtu obojczyka, z hakiem w pośrodku, na które nakłada ś. szczegół garderoby dla powieszenia go w szafie.* <Od Ramię>

Ramieniak, a, lm. **i** rzem. *gatunek pilnika, pilnik z rączkami.* <Od Ramię>

Ramienica, y, lm. **e, Ramiennica** bot. **I.** a. **Krynicznik** (chara) *roś. z gromady wodorostów, z klasy ramienic, z rodziny ramienicowatych.* **2. Ramienice** (characeae) *nazwa roślin stanowiących klasę wodorostów.* <p. Ramiennica>

[**Ramienie, a,** lm. **a**] p. **Ramię**: Ramienia graniate były. Kon. Na ramieniach. Kon.

Ramieniec, ńca, lm. **ńce, Semafor** kol. *telegraf optyczny.* <Od Ramię>

Ramieniołokciowy anat. p. **Ramiennołokciowy.** < Ramię + Łokciowy >

Ramienionogi, ów, blp., zool. (brachipoda) *gromada mięczaków.* Nus. < Ramię + * Nogi, od Noga >

Ramieniopromieniowy anat. p. **Ramiennopromieniowy.** < Ramię + Promieniowy >

Ramieniosprychowy anat. p. **Ramiennopromieniowy.** < Ramię + Sprychowy >

Ramieniowołokciowy anat. p. **Ramiennołokciowy.** < Ramieniowy + Łokciowy >

Ramioniowopromieniowy anat. p. **Ramiennopromieniowy.** < Ramieniowy + Promieniowy >

Ramieniowosprychowy anat. p. **Ramiennosprychowy.** < Ramieniowy + Sprychowy >

Ramieniowy p. **Ramienny**: Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. Krup. × Muskuł kruczo-dziobowo-R. p. **Kruczo-R.** < Od Ramię >

Ramienisty 1. *mający ramiona, opatrzony ramionami.* L. **2.** *mający wielkie, wydatne, szerokie ramiona, barczysty, pleczysty.* Kn. < Od Ramię >

Ramiennica, y, lm. **e** bot. p. **Ramienica.** < Od Ramiennik >

Ramiennik, a, lm **i** mech. *koło drewniane, czyli wieniec, lub żelazne na wał wbite, w którym osadzone są ramiona, np. na wale młotowym we fryszerce.* Łab. < Od Ramienny >

Ramiennikowy przym. od **Ramiennik**: Obręcz ramiennikowa = *skówka żelazna na toporzysku młotowym, gdzie je podnoszą ramiona wału.* Łab. < Od Ramiennik >

Ramiennołokciowy, × **Ramieniołokciowy, Ramieniowołokciowy** anat. *tyczący ś. kości ramiennej i łokciowej* (humeroulnaris): Mięsień R. < Ramienny + Łokciowy >

Ramiennopromieniowy, Ramiennosprychowy, Ramieniowopromieniowy, Ramieniowosprychowy, Ramieniopromieniowy, Ramieniosprychowy (humeroradialis) *tyczący ś. kości ramiennej i promienia a. sprychy:* Mięsień R. (supinator longus). < Ramienny + Promieniowy >

Ramiennosprychowy anat. p. **Ramiennopromieniowy.** < Ramienny + Sprychowy >

Ramienny, † **Ramięny, Ramieniowy 1.** anat. *tyczący ś. ramienia, barkowy* (brachialis, humeralis): Kość ramienna, barkowa, † piszczel ramięny (Perz.), † rura od łopatki a. przednia rura (Urs.), ramieniowa (Kirch.) (humerus, os humeri). Kość ramienna nad piersiami (Kn.) = *obojczyk.* Mięsień R. (musculus brachialis internus). Splot R. (nerwów) (plexus brachialis). Staw R. (iunctura humeri). Tętnica ramienna (arteria brachialis). **2.** patol. Stawu ramiennego próchnienie (omarthrocace). Stawu ramiennego zapalenie (omarthritis). **3.** wiośl.: Dulka ramienna p. **Dulka.** Pacierzówka ramienna p. **Pacierzówka.** Bąk R. = *nazwa łodzi ramiennych.* **4.** woj.: Kąty ramienne narożnikowe w fortyfikacji (Jak. J.) = *uformowane wystającym zejściem ś. dwuch boków bastjonu.* < Od Ramię >

Ramię, enia, lm. **ona,** [**Remię, Renie, Ramienie, Remio, Ramiono, Ramiej**] **1.** anat. = a) *staw łączący bark z łopatką oraz części miękkie otaczające go* (humerus): Na R. brać. Na ramionach noszę. Wzruszał ramionami, naigrawając ś. ze mnie. L. (= *zżymał ś.*). Ramionami ruszać. Troc. Na nasze zagadnienie a. śmiechem a. podniesieniem ramion odpowiadał. Kras. Ramionami tylko na was wzruszyć i westchnąć nad waszym zawrotem głowy. Wit. Starszy ramieniem ściska i odchodzi. Mick. Hej! R. do ramienia! spólnemi łańcuchy opaszmy ziemskie kolisko! Mick. Młodości! orla twych lotów potęga, a jako piorun twe R.! Mick. Austrja pójdzie z Niemcami R. przy ramieniu (= *murem, jak jeden mąż*). Na R. broń! (komenda). Woda głęboka człeku po ramiona. Warg. Na ramiona go swoje wziął i podniósszy, obwołał go królem. Stryjk. Głupi to postępek zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. Kłok. Przen.: Miał już duszę na ramieniu (= *był w strachu śmiertelnym*). Już dusze nasze na ramionach były. L. Pogram z tobą w tę grę, w której czasem serce na ramieniu bywa. L. Z miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. L. Nosił go na ramionach swoich. Wuj. Włożyli płaszcz na ramiona swoje. Wuj. Przen.: Nosić płaszcz na dwuch ramionach = *obu stronom, partjom służyć.* Wiążą brzemiona ciężkie i nieznośne i kładą na ramiona ludzkie. Wuj. Nad lud wszystek ramiony był wyższy. Skar. Podstawił mocne ramiona swoje pod te filary. Biel. M. (= *bary*) Mam ból w ramieniu. Troc. Nosić co na ramieniu. Troc. Wielki ciężar na moje włożono ramiona. Troc. Weźmij to na R. Troc. Poklepał go protekcjonalnie po ramieniu. b) ! R. *bark, część ręki od stawu ramiennego do łokcia* (brachium): R. górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. Wei. c) posp. *ręka, prawica:* Mocą ramienia swego rozproszyłeś nieprzyjacioły swoje. Wuj. Ci dwaj kanonicy byli biskupowi swojemu prawym ramieniem. Skar. Przen.: Rozkrzyżował ramiona nakształt drogoskazu Mick. Po drugiej stronie na pagórku wbity krzyż, godło Niemców, wyciąga ramiona. Mick. Przen: Narzędziem ruiny stali ś. urzędnicy, których zwano ramieniem królewskim. T. K. (= *prawą ręką*). Przen: *moc, władza; opieka, protekcja:* Ramiony swemi zaszczyci ciebie, a pod skrzydłami Jego ufać będziesz. Leop. (barkami swemi. Leop.). Wszystek świat chrześcijański wojska swe na jedno słowo jego stawić był gotów pod R. jego. Zigr. (= *dowództwo, komendę*). Kłaść ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieję swoję w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy Bożej. Salin. Z ramienia czyjego = *mocą czyją, w imieniu czyim, imieniem czyim, z upoważnienia czyjego, jako pełnomocnik czyj:* Wojnę sam zapowiadam z ramienia Porseny. L. Cezar wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. Bardz. Z ramienia mego uczyń ten statut. Górn. Henryk, wypędziwszy Paschazjusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. Błaż. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego Skar. Z ramienia twojego posłów zesłali. Troc. Król dziękuje z ramienia swego królewskiego. Troc. Delegowany był z ramienia rządu do asystowania temu aktowi. d) Ramiona mostu w mózgu (brachia pontis). **2.** przen. *odnoga, skrzydło, rozgałęzienie:* Łoza okryła rzeki ramiona. Mick. Zamek objęła rzeka w dwa ramiona. Słow. Amazonka podzielona przez wyspy na liczne ramiona. Szt. Dwa ramiona olbrzymiej podkowy (= *stołu ustawionego w podkowę*) brzmiały już wesołą rozmową i zwykłym gwarem przy ucztach. Sienk. **3.** [R.] w lm. *części krosien, na wierzchu staciw przymocowane.* **4.** Ramiona młyńskiego koła są sztaki, które, przechodząc przez środek, obiema końcami trzymają obwód jego. Sol. **5.** ! R. osi, wrzeciono, część osi stożkowa, na której obraca ś. koło wozowe. Jak. J. **6.** cieś. *jedna z podpór pod podciągami przy stojakach.* **7.** fiz.: R. siły wzglę-

dem danego punktu = *prostopadła z punktu tego do kierunku siły wyprowadzona, zatym odległość siły od punktu.* Odległość punktu podpory od kierunków sił nazywa ś. ramionami drążka. R. drąga od punktu podpory aż do końca. Jak. J. **8.** fl. *drąg gruby położony wpoprzek w końcach sztuk plenicy.* **9.** mat.: R. kąta, trójkąta = *jedna z linji składających je, bok:* Linje, które nachyleniem swoim kąt czynią, zowią ś. ramionami jego. L. **10.** mech.: R. koła wodnego = *rodzaj szprychy koła wodnego, łączącej jego wieniec z wałem, czyli osią.* R. korby. R. rożna *(=zgięcie, skręt jego).* Ramiona wahadła *(= widełki wychwytowe).* Ważki na ramionach minuty zegarowej. Troc. Ramiona wału =*wyskoki drewniane lub żelazne, na wale obrotowym osadzone, do podnoszenia stylisk młotowych, drągów, tłoków i t. p.* Łab. Ramiona przechodzą przez wał, końcami obwód koła trzymając. Troc. Ramiona łamane na zawiasach, np. u poskramiarza rozpędowego *(= drążki łamane ruchome).* Łab. R. kątowe p. **Koziełek. 11.** poł. R. kleszczy porodowych składa ś. z rękojeści, zamka i łyżki. **12.** wet.: R. strzałki na podeszwie kopyta końskiego. **13.** wiośl.: *przyrząd żelazny sterczący z boku łodzi, służący do umieszczenia dulki.* **14.** woj. R. narożnika = *część wału z swoim przedpiersieniem, przytykająca jednym końcem do zasłony, a drugim do czoła narożniczego.* Jak. J. Zdr. **Ramionko, Ramiączko, [Ramioneczko, Ramiusiucko, Raminek].** <RA>

† **Ramięny** p. **Ramienny.** <Od Ramię>

! **Ramifikacja, i,** lm. **e** anat. *rozgałęzienie:* R. tętnic, żył, nerwów, r o z p i e r z c h n i e n i e ś. o d n ó g. Perz. <Łć. ramificatio>

× **Ramiki, ik,** blp. p. **Ramka.** Troc.

[Raminek, nka, lm. **nki]** p. **Ramię.** <Od Ramię>

[Ramioneczko, a, lm. **a]** p. **Ramię.**

Ramionko, a, lm. **a** p. **Ramię:** Stał ciągle koło łóżka, jak nahipnotyzowany, z głową pomiędzy ramionka weciśniętą. Zap.

Ramionkowy przym. od **Ramionko.** Troc.

[Ramiono, a, lm. **a]** p. **Ramię.** <Od Ramiona, od Ramię>

Ramiononogi, ów zool., p. **Ramionopławy.** <Od Ramię + * Nogi, od Noga>

Ramionopławy, Ramiononogi, Płaszczoskrzelne zool. (brachiopoda, palliobranchiata) *gromada zwierząt bezkręgowych, mięczakowatych.* <Ramię + Pław>

[Ramiusiucko, a, lm. **a]** p. **Ramię.**

Ramka, i, lm. **i** a. w lm. **Ramki,** × **Ramiki I.** p. **Rama:** R. do fotografji. Tylko go w ramki oprawić *(=piękny, ale nieużyteczny).* Chowają mię, jak w ramkach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. L. R. w formie drukarskiej u dekla, do zamykania arkusza na klamkę. Mag. **2.** zł. *wytrych.* <Od Rama>

Ramkarz, a, lm. **e** *rzemieślnik robiący ramki, ramiarz.* <Od Ramka>

Ramociarz, a, lm. **e** *autor ramot.* <Od Ramota>

Ramodel, dla, lm. **dle** gór. p. **Żygadło.** <Nm. Raumnadel>

Ramnoksantyna, y, blm., apt. p. **Frangulina.**

[Ramot, u, lm. **y]** p. **Rumot.**

Ramota, y, lm. **y I.** † R., † **Gramota,** × **Hramota,** † **Rhamota** *pismo urzędowe, dokument, skrypt, dyplom, traktat, akt spisany:* Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz litewski, oddano stojącej Moskwie. Chełch. (traktat pokoju. L.) Ramoty przymierne. Tw. On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty ostatniej woli spisuje ramotę. Pot. *(= testament).* **2.** *lichy utwór literacki, elukubracja, bazgranina, piśmidło:* Wyborne pisma wiekować będą, kiedy nikczemne ramoty znikną. L. Izali mało najdzie ś. wybornych wierszów między ramotami kuglarskiemi? Pilch. Nad przepisaniem cudzej męczy ś. ramoty. Węg. R. fawonjuszami nadziana. Troc. Ramotę pisać. Troc. Nie rozciągam ś. dalej z ramotą moją. L. Mieszanina, zbiór, R. Bobr. Ramoty i ramotki Augusta Wilkońskiego. **3.** [Nie zdać ramoty] = *nie zrozumieć polecenia, nie móc go powtórzyć* **4.** [R.] *przyczyna, powód, wyjaśnienie:* Nie dała ramoty, po co przyszła. Zdali ramotę, ze ozkaz wypełnili Baba wydała ramotę, jako strzygoń jádá záciérke na wiecór. **5.** [R.] *środek, sposób, lekarstwo:* Nie wie zadnej ramoty od czarów. **6.** [R.] *plotka, gadanina:* Ludzie zobaczą, i gotowe ramoty. **7.** [Ramoty, lm.] *chróst.* Zdr. **Ramotka.** <Brs., Ukr. hramota, Ros. gramota, od Gr. grámma, lm. grámmata>

× **Ramotać, a, ał** *pisać uczenie, pisać jakie dzieło:* Ramotam = piszę, uczenie piszę. Troc. <Od Ramota>

× **Ramotanie, a,** blm., czynność cz. **Ramotać.**

Ramotka, i, lm. **i** p. **Ramota.**

Ramotkarz, a, lm. **e** *autor ramotek:* To nam przypomina ulubionego niegdyś ramotkarza Augusta Wilkońskiego, który podobną historję opowiadał. Głośny jowjalista R. napisał o tym ramotkę. Chm. <Od Ramotka>

× **Ramotnik, a,** lm. **cy** *pisarz, autor.* Troc.

Ramować, uje, ował I. *w ramę obsadzać; na ramach rozpinać:* Owi, co im R. sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broni Grod. **2.** *spajać, zbijać, wiązać: Contigno,* ramuję, połacam, tramy abo dyle wespołek stawiam. Mącz. **3.** węgl. p. **Luftować.** <Od Rama>

Ramowanie, a, blm., czynność cz. **Ramować.**

Ramowy przym. od **Rama:** Hebel R. = **Gzymsubel.** Ul R. Gór.: Zawieszenie ramowe (p. Rama). <Od Rama>

Ramówka, i, lm. **i** *piłka do piłowania, osadzona w ramie, która ją wypręża.* <Od Ramowy>

Rampa, y, lm. **y I.** *poręcz, pochyłość, spadzistość, podjazd, pomost do ładowania i wyładowywania towarów do wagonów i z wagonów:* Dziewięć wagonów towarowych krytych, stojących pod rampą ładunkową, zostało porwanych wiatrem, *(=pod ładownią).* **2.** teatr. p. **Kanał.** <Fr. rampe>

Ramponowany (towar) = *uszkodzony.*

Rams, a, blm. p. **Ramsz.**

Ramsz I. a, blm., × **Rams** *dawna gra w karty, podobna do marjasza, w której przegrywał ten, co miał więcej oczek.* **2. u,** blm. *towar jubilerski wyszły z mody, wysortowany, krążący jeszcze w handlu jako bardzo tani.*

Ramsztyk, a, lm. **i** org. *jedna z czterech części ramy w filungu, około piszczałek i gdzieindziej.* <Nm. Rahmstück>

[Ramszyna, y, lm. **y]** *rodzaj krzewu leśnego.*

[Ramta, Ramtata, Ramty] *przyśpiewy.* <Okrzyk.>

[Ramtata] p **Ramta.**

Ramtuch, a, lm. **y** *szal wiejskich kobiet.* Goł. Zdr. × **Ramtuszek.**

[Ramty] p. **Ramta.**

† **Ramudel, dla,** lm. **dle** *narzędzie do mierzenia grubości lufy armatniej.* Sł. wil. (p. Ramodel). <Nm. Raumnadel>

[**Ramza, y,** lm. **y, Ramzia**] *komar.* <Nm. Bremse>

Rana, y, lm. **y l.** chir. *wszelkie przerwanie a. rozłączenie tkanek w skutek choroby lub urazu* (vulnus). R. cięta (v. caesum), darta (v. laceratum), drapana (v. sculptum, v. rasum), kąsana a. z ukąszenia (v. morsum), dziurawiąca, przeszywająca, !drążąca (v. perforans, v. penetrans), kłóta (v. punctum, v. ictum), miażdżona (v. conquassatum), otwarta, × jawna (v. apertum), poprzeczna (v. transversum), postrzałowa (v. sclopetorium), przebijająca a. przeszywająca na wylot (v. transfigens), rąbana (v. percussum), tłuczona (v. contusum), ukryta a. wewnętrzna (v. occultum), zakażona a. zatruta (v. virulentum). Brzegi rany (labia vulneris). R. jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. Perz. Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne i śmiertelne. Perz. Szlachcic ma Żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. Cz. Zaklinać ś., przysięgać na rany Chrystusa. Gm.: Jak rany boskie kocham. Rany Chrystusowe. Przysięga przez pięć ran. Kosz. Z rany umierać. Tw. Umarł z ran. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. Pot. Rany za rany, a wrócimy sobie barany. Rys (= *co kto oberwał, to oberwał).* R. ś. zgoi, słowo ś. nie zgoi. Rys. Opatrywać, goić rany. Przykładać co na rany. Wszytki rany, które miał syn Twój na swym ciele, Tyś je w sercu swym miała. Op. Bardziej boli zły sąsiad, niż rany. Kochan. R. w głowie najszkodliwsza bywa. Skar. Na zadawnioną ranę długiego leczenia potrzeba. Skar. Zadawać rany. Skar. Męstwo hartuje ś. ranami. Pas. Łatwiej ranę zadać, niźli zgoić. Prz. Nie goi ś. R., jeśli nie smarowana. Prz. Cudza R. nie boli. Prz. Pootwierały ś., potworzyły ś. rany na nogach. R. ś. zabliźnia, zasklepia. Rany ś. odnawiają. Wylać balsam na rany. Obliczną ranę zadać. Troc. R. od szpady, od stłuczenia, od ognia. Troc. R. od postrzału. Troc. R. ś. paskudzi, jątrzy. W wyniosłych piersiach głęboka mu R.: on nie uciekał, bo z przodu zadana. Karp. Przen.: Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. L. (= *ciosy).* Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. L. **2.** [R.] *wrzód, owrzodzenie.* **3.** † R. sina = *siniec, siniak.* Nisz. **4.** *skaleczenie, uszkodzenie, nacięcie:* Przez ranę sok z drzewa uchodzi. Troc. Dla ciągania balce głębokie i szpetne zadano rany. Troc. Zdr. **Ranka, Raneczka.**

Rancik, u, lm. **i** p. **Rant.**

Rande iks, nieod. żart. p. **Randka.**

Randewu, nieod. żart. p. **Randka.** <Fr. rendez-vous>

Randka, i, lm. **i** żart., **Randewu, Rande iks,** *schadzka w celu poromansowania, schadzka miłosna.* <Od Fr. rendezvous>

[**Rane, ego,** blm., **Rene**] *jutrznia, nabożeństwo poranne:* Szedł na R. Bół (= był) na renym. <Od Rany>

Raneczek, czka, lm. **czki** p. **Ranek:** Do kościołeczk na R. Połuj. <Od Ranek>

Raneczka, i, lm. **i** (vulnusculum) p. **Rana:** Przydeptał mu nogę i małą raneczką obraził. Skar.

Ranek, nku, lm. **nki,** *zaranie dnia, początek dnia, poranek, rano:* Ranki i wieczory we łzach go czekam i trwodze. Mick. Tutaj bywało z ranku nad wodą sobie stoim. Mick. R. to panek. Prz. Jak R. mglisty, wieczór przezroczysty. Prz. Przen.: R. życia = *wiosna życia, młodość.* <RAN>

Ranela, i, lm. **e** gieol. *mięczak jednoskorupowy, brzuchopławy, skamieniały w utworze eocenowym.* Łab.

× **Rang, u,** lm. **i** p. **Ranga:** Oficjer pierwszego rangu. Troc. <Nm. Rang, Fr. rang>

Ranga, i, lm. **i l.** a. × **Rang** *urzędowy stopień, godność, klasa dostojności.* Gemb. Różnego stanu, wieku, rangi i urody te były, którym paliłem ofiary. L. Wysoka R. R. radcy stanu. Wyszedł z wojska w randze gienerała. **2.** [R.] *spis, lista:* Porucznik zabitego żołnierza z rangi wymaże. <Nm. Rang, Fr. rang>

† **Rangifer, a,** lm. **y** p. **Renifer:** R. a. rongifer, po polsku ronifer. Chm. B.

× **Rang-lista, y,** lm. **y** *lista rang, spis podług stopnia hjerarchji:* Utrzymywanie rot, rang-list i ksiąg różnych. T. K. <Nm. Rangliste>

Rangowy przym. od **Ranga:** Na złość i przekór szlachectwu nowej daty rangowemu próbował ostentacyjnie wyrzekać ś. swoich starych tytułów szlacheckich. Spas.

[**Ranice, ic,** blp.] *cztery promiona drewniane podtrzymujące na wale koło.*

× **Raniciel, a,** lm. **e** *ten, co rani.* L. <Od Ranić>

Ranić, i, ił dok. i nied., † **Raniać** nied., † **Raniwać** nied. *zadawać rany, kaleczyć, urażać* (sauciare, vulnerare): Robacy ci mają moc spryszczać ciało i wrzedzić, gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniają bardzo. Spicz. R. kogo w głowę. Troc. Ranił go cięciem pałasza. R. kogo ciężko, śmiertelnie, niebezpiecznie, głęboko, powierzchownie. Niewygodne buty ranią mi nogi (= *kaleczą, obcierają, urażają, krwawią, obrażają).* Rzucił ś. jak dzik raniony (= *ranny).* Przen.: Upadłeś na ziemię, któryś więc raniwał narody. Leop. (= *dręczył je; zapiekał, dokuczał im).* Oddal ś. od niej, nie rań więcej jej serca przytomnością swoją. L. (= *nie napełniaj go goryczą).* Niech ją sumienia sztylety ranią. Mick. **R. ś.** *zadać sobie ranę, zadawać sobie rany, kaleczyć ś.:* Ranił ś., oglądając broń. <Od Rana>

[**Ranie, a,** blm.] p. **Rano:** Do białego rania. Od rania. Z rania do wieczora. Nad raniem. Ku raniowi. Pod samo R. Przespał do rania. Pol. Hetman co rania posyłał pani... Pol. Mgła nad wodą ś. podnosi w przedpogodne R. Len. Patrzę ja R., a tu koło mnie fartuch ś. mozdrzy z onego piasku. Kon. <RAN>

!**Raniec, ńca,** lm **ńce** p. **Tornister.** <Ros. raniec; z Nm Ranzen>

Ranienie, a, blm., czynność cz. **Ranić.**

Ranienie się, a ś., blm., czynność cz **Ranić ś.**

Ranin, a, lm. **y ?:** Na wierzchu szafir R. rzezany. Niem.

Raniuchno przys. od **Raniuchny; Raniusieńko, Raniusienieczko, Raniutko, Raniuteńko,** † **Raniuczko,** [**Raniusinko, Ranusieńko, Ranuśko, Raniuśko, Raniućko**]: R. wstawał do modlitwy. Birk.

Raniuchny, Raniusieńki, Raniusienieczki, Raniutki, Raniuteńki, † **Raniuczki,** [**Raniusinki, Ranuśki, Raniuśki, Ranusieńki, Raniućki**]. <Od Rany>

† **Raniuczki** p. **Raniuchny.** <Od Rany>

† **Raniuczko** p. **Raniuchno:** R. były u grobu Jego. Rej. Nazajutrz R. wstali. Paszk. <Od Raniuczki>

[**Raniućki**] p. **Raniuchny.** <Od Rany>

[**Raniućko**] p. **Raniuchno.** <Od Raniućki>

Raniusienieczki p. **Raniuchny.** <Od Rany>

Raniusienieczko p. **Raniuchno:** Zasiadszy R. na

dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. Star. <Od Raniusienieczki>

Raniusieńki p. **Raniuchny.** <Od Rany>

Raniusieńko p. **Raniuchno:** Śniadanie dają R. Star. <Od Raniusieńki>

[**Raniusinki**] p. **Raniuchny.** <Od Rany>

[**Raniusinko**] p. **Raniuchno.** <Od Raniusinki>

Raniuszek, szka, lm. **szki, Remiesz,** [**Ogonatka**], **Sikora mała, Ogniczek, Sosnówka** zool. (mecistura caudata) *ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny sikor.*

[**Raniuśki**] p. **Raniuchny.** <Od Rany>

[**Raniuśko**] p. **Raniuchno:** Potańcujemy sobie od raniuśka. <Od Raniuśki>

Raniuteńki p. **Raniuchny.** <Od Rany>

Raniuteńko p. **Raniuchno.** <Od Raniuteńki>

Raniutki, p. **Raniuchny.** <Od Rany>

Raniutko p. **Raniuchno.** <Od Raniutki>

Ranka, i, lm. **i, 1.** p. **Rana;** *rana drobna, nieznaczna* (vulnusculum): Z ranki często będzie rana. Haur. **2.** [R.] *owrzodzenie powierzchowne, drobne* (ulcusculum). <Od Rana>

Ranklota, y, lm. **y** p. **Renklota.** Sł. wil. <Fr. reine Claude>

[**Ranko**] przys *rankiem, bardzo rano.* <Od Ranek>

1. Rankor, u, lm. **y,** [**Jankor, Jankur, Jankórka, Inkórka, Inkurka, Lankor, Ankor, Ankur, Ankurka, Hankur**] **1.** *złość, zawiść, zawziętość, nienawiść, chrapka, gniew, uraza, żal do kogo, niesnaska, nieporozumienie:* Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory. Tw. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory, już i w aktach tego pełno. Star. W przyjacielskich rankorach on gładko i mile do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. Tw. Tam ty, Amorze, wnosisz zaloty, tam R. prowadzisz i twardą pijatyką godowników wadzisz. Zim. Niech nas Bóg w swym nie karze rankorze. Min. Pomóż, Boże, a ja R. ten umorzę. Syrok. [Mieć na kogo R.] **2.** *zmartwienie smutek, zgryzota, frasunek, żal.* **3.** [R.] *ochota, chęć, zapał.* <Łć. rancor>

2. Rankor, u, blm. wet. *wąglik podniebienny (u świń)* (stomanthrax). <Nm. Rankkorn?>

Rankorliwy, [**Hankurny, Hankurliwy**] *melancholiczny, skłonny do zmartwienia.* <Od 1. Rankor>

Ranliwość, i, blm. rz. od **Ranliwy.**

Ranliwy *mało odporny przeciw zranieniu, łatwo ulegający zranieniu,* × u r a ź n y, × r a n n y (vulnerabilis). <Od Ranić>

[**Ranniejszy**] *rańszy, poranny, przedobiedni:* Mleko ranniejsze. Lekcja ranniejsza. < Od 1. Ranny >

Rannik, a, lm. **i** bot. p. **Pełnica.** <? Od 1. Ranny >

[**Ranno, a,** blm.] p. **Rano.** <Od 1. Ranny>

Ranność, i, blm. rz. od **Ranny;** × **Raność.**

1. Ranny, × **Rany** przym. od **Rano 1. a** [**Ranniejszy, Rańszy**], † **Zawitrzny** *poranny, przedpołudniowy:* Ranna zorza, wizyta. Chłód R. Ranne wydanie gazety. Pogoda była prześliczna, czas R. Mick. Ranne pacierze. Niechaj z ranną rosą pójdą i kwiecia zniosą. Mick. Czyli mię znowu ranna przywołuje pora. Mick. **2.** *wczesny, rychły; zawczesny, przedwczesny:* Ranne wstawanie. Rannego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. Prz. Owoc R. *(= wczesny, wcześnie dojrzewający).* Przen.: A to z pana R. ptaszek! *(= a to ś. pan wcześnie zerwał z łóżka).* < Od Rano >

2. Ranny 1. przym. od **Rana;** *który otrzymał ranę, raniony:* Plastr R. Troc. † R. lekarz, *chirurgus.* Mym. (co rany leczy. Mur.). † Ranne pieniądze = *grzywny za zadanie ran.* [R. kamień] =*cuprum aluminatum.* R. od kuli. Ciężko R. **2.** † R. *mogący być ranionym.* Sł. wil. **R., ego,** lm. **i** *człowiek ranny, człowiek raniony, mający ranę:* Rannych było pięćset. Troc. Ambulans zabierał rannych z pola bitwy. < Od Rana >

[**Ranne** gimnazjum] *realne gimnazjum.* < Z Realne >

Rano, [**Ranno, Reno, Ranie**] **1.** przys. od **Rany** = a) a. [**Na rano**] *na początku dnia, rankiem, zrana, przed południem:* Jutro R. Troc. Dzisiaj R., tego poranka. L. R. czas przepędzić gdzie. L. O dziewiątej R. R. zuch, wieczór pod pierzynę uciekł. Prz. Kto ś. R. śmieje, w wieczór płacze. Troc. Byłem R. w kościele. b) *wcześnie, wczas, rychło:* Kto R. wstaje, temu Pan Bóg daje. Prz. Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. Rys. Bardzo R. Kto R. wstaje, kto R. sieje, ten dobrej pewien jest już nadzieje. Gawiń. Raniej było ś. urodzić. Kn. *(= jeszcześ za młody).* Powiedz, jak tam zaszedłeś, skąd tak R. świe - cisz? Mick. Spełnisz to późno, czy R.? Syrok. Przen.: Trzeba R. wstać, żeby go oszukać. Pot. *(= trzeba wielkiego sprytu).* Jeszcze jest bardzo R. To drzewo R. rodzi. Troc. Raniej możesz mieć ten kwiat. Troc. R. wstający. Troc. Byłoby za R. w dzień pierwszego poznania zrobić wesele. L. c) [R.] *za rano, za wcześnie, przedwcześnie, za prędko, przed czasem:* Jeszcze R. na kiermasz. Owoc ten R. trzęsiono. Troc. R. siana jarzyna. Troc. **2. a,** lm. **a** rz. *ranna pora dnia, ranek, poranek:* Ofiarujcie po ranu ofiary wasze przez trzy dni. Leop. Gdy w wieczór słońce gaśnie, gdy wschodzi po ranu, wszyscy ś. niechaj kłaniają Panu. Kochan. Nazajutrz po ranu mają tego mirułomcę ku prawu wołać. Ort. Co R. i co wieczór. Od rana do wieczora. Z samego rana już klnie. Chory spał do samego rana. Co rana wzrok i stopę niesie w różne strony. Mick. Nazajutrz za rana nadbiegł przodem wysłany goniec. Krasz [Na R.] = *nazajutrz.* [Ku ranowi Każde R. upadam na kolana. Powi: Dobre R.! *(= dzień dobry!).* Duże R. = *późny ranek.* Duże R. już było, gdy Rakoczy wstał. Ork. *(= dobrze już na dzień było)*]. < Od Rany >

× **Ranoczujny** *rano ś. budzący, czuwający.* Przen.: Ranoczujne nauki. Sł. wil. *(= wczesne).* < Rano + Czujny >

× **Raność, i,** blm. p. **Ranność.** Troc. R., ranne rodzenie, *praecox maturitas.* Kn. <Od Rany>

† **Ranotwornie** przys. od **Ranotworny.** L.

† **Ranotworny** *zadający rany, raniący:* Już też miał ranotwornym pierś jej szyć żelazem. Żebr. < Rana + * Tworny, od Tworzyć >

Ranowy korzeń, **Kroikwa** bot. (plegorhiza) *roś.* < Od Rana >

Rant, u, lm. **y 1.** *brzeg, kraj, skraj, krawędź; wypustka, kant na brzegu odzieży:* Brzeg, R. na monetach, często karbowany. **2.** *krawędź ronda u kapelusza.* R. u strucli *(= kant sterczący wzdłuż strucli).* **3.** druk. = a) *brzeg kaszty drukarskiej, na którym opiera ś. organek (szufelka).* b) *rowek przy deskach pod formy.* **4.** intr. *wystający brzeg okładki.* Zdr. **Rancik.** <Nm. Rand>

Ranterować, uje, ował, Holendrować, Olendrować kraw. *przyciągać wierzchnim szwem brzeg do brzegu szwu, zeszytego od spodu, ażeby nie było znać zeszycia,* s z t o p f e r o w a ć. <Nm. rändern>

Ranterowanie, a, blm., czynność cz. **Ranterować.**

× **Rantjer**, a, lm. **rzy** **1.** *dzierżawca majątku ziemskiego opłacający zeń rentę.* **2.** *ten, co żyje z renty pobieranej od dzierżawcy swego majątku, właściciel ziemi wydzierżawionej komu.* Sł. wil. <Fr. rentier>

Rantmesser, a, lm. **y** szew. *nóż szewcki.* <Nm. Randmesser>

Rantować, uje, ował *karbować brzegi monet a. wybijać na nich napisy*, brzegować. **R. ś.** (o owcach) *patrzyć ś. z trykami.* <Od Rant>

Rantowanie, a, blm., czynność cz. **Rantować.**

Rantowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rantować ś.**

Rantownica, y, lm. **e**, **Brzegownica** *narzędzie do wycinania brzegów monet i wyciskania na nich napisów.* Łab. <Od * Rantownik, od * Rantowny, od Rantować>

× **Ranunkulus, a**, lm. **y** = **Ranunkuł**: Bujały wśród trawy dzikie gwoździki, żółte ranunkulusy. Krasz. <Łć. ranunculus>

Ranunkuł, a, lm. **y** p. **Jaskier.** < Łć. ranunculus >

[**Ranusieńko**] p. **Raniuchno.** <Od Ranusieńki>

[**Ranusieńki**] p. **Raniuchny.**

[**Ranuśki**] p. **Raniuchny.** <Od Rany>

[**Ranuśko**] p. **Raniuchno.** <Od Ranuśki>

Ranwers, u, lm. **y** *ubranie sukni na piersiach, imitujące wywinięte klapy, wyłogi:* Ubrani byli w niebieskie kabaty z czerwonemi ranwersami. Łoź. <Fr. renversé>

× **Rany** p. **1. Ranny**: Czas R. jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. Boh. Którego R. dzień widział pysznego, tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. Bardz. Podarunek R., który zwyczajnie mąż swojej nowej małżonce pierwszego rana po ślubie dawał. Cyw. Ranego wstania, wczesnego zasiania, młodego ożenienia nikt nie żałował. Rys. My nie mamy zwyczaju być tak ranemi. L. Od tego dnia, jak pomnę, najpierwszy do lasu, zawsze rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. L. Nikt nie był z mężów, z niewiast tak R., tak czuły. Dm. Spuszczę na ziemię waszę deszcz czasu swego, R. i późny. B. B. Syn księcia głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieniec, zabity, duszy pozbywa. Błaż. R. owoc, rano dożrzały, skorożrzy. Kn. R. owoc niedożrzały, zawczesny. L. <RAN>

1. Ranza, y, lm. **y** *pieśń, którą wygrywają na trąbach pasterze szwajcarscy.* <Fr. ranz.>

2. Ranza, y, lm. **y** *renta holenderska.* Sł. wil.

! **Ranżerować, uje, ował** *przebierać, porządkować, układać, wybrakowywać, usuwać osobniki lub przedmioty nie mogące służyć dalej do danego celu:* R. konie pułkowe. <Fr. ranger>

! **Ranżerowanie, a**, blm., czynność cz. **Ranżerować**: Zadawano sobie za wiele trudu w ranżerowaniu żołnierzy. Górs.

! **Ranżować, uje, ował** *ustawiać, porządkować, szykować w szeregi.* <Fr. ranger>

! **Ranżowanie, a**, blm., czynność cz. **Ranżować.**

[**Rańskie jabłka**] = *rajskie jabłka.* < Z Rajski >

[**Rańszy, Ranniejszy**] *ranny, z dzisiejszego rana pochodzący:* Mleko rańsze. Bułki rańsze. <Od Rany>

Rańtuch, a, lm. **y**, [**Rańtuk, Rajntuch, Rajtuch**] **1.** *długa chusta używana przez kobiety za okrycie, sięgające do kostek, a. do obwiązywania ś.:* Poważne matrony w rańtuchach do ziemi ozdobnych. Tw. Wziąwszy R., przykryła ś. B. B. Żeby krwi w nim utrzymać, R. zerwie z głowy. Tw. Na lato zastępują pstruchy i burki tak zwane rańtuchy z cienkiego lnianego płótna. Gac. Kobiety wprzód za najpyszniejszy ubiór miały na lato odziewadło perkalowe i R. muślinowy. Gac. Luźno R. pasze biodra. Kon. **2.** [R.] *ręcznik weselny.* **3.** [R.] *szal z płótna cienkiego.* **4.** [R.] *rodzaj sieci na ptastwo drobne.* Zdr. **Rańtuszek.** <? Nm. Randtuch>

Rańtuszek, szka, lm. **szki** p. **Rańtuch**: Odejmie Pan córkom syjońskim płaszczyki, rańtuszki i iglice. Leop. Rańtuszkiem ją przyodział. Rej. Kupisz jej dziś koszulkę, jutro chce rańtuszka. Rej. (nienasycona). Rańtuszki służyły u mężatek do przywiązywania nad czołem czepca. <Od Rańtuch>

Rap, ia, lm. **ie** **1.** a. **Rapa, Bielezna, Bielizna, Bieleń**, [**Białoryb, Boleń, Bielec, Bieluga, Fat, Fatynka**], **Rozpiór, Chwat** zool. (aspius rapax) *ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopłetwa, karpiowata.* **2.** [R.] *śledź wielki.* <? Łć. rapax>

[**Rap, pia**, lm. **pie** *koń kary.* <Nm. Rappe>

Rapa, y, lm. **y** zool. p. **Rap.**

1. [**Rapa, y**, lm. **y**] **1.** *bystre miejsce w rzece Niemnie lub Wilji.* **2.** *noga kury.* **3.** *koń ciemnej maści, kary.* <Nm. Rappe>

2. [**Rapa, y**, lm. **y**] **1.** *niezgrabijasz, niemrawa.* **2.** w lm. *kartofle z naroślami.*

3. [**Rapa, y**, blm.] *tytoń tarty, proch z tabaki, tabaka francuska do zażywania:* Szyldkretowa tabakierka w srebro okuta, w którą stary kredencarz ćwierć funta grubej rappy co trzeci dzień wsypywał. Wójc. <Fr. rapé>

4. [**Rapa, y**, lm. **y**] p. **Rafa**: Flisy uwięzłą na rapach wicinę długiemi drągi pędzą na głębinę. Mick. Twarda R. rumszyska walczyz Niemnem. Kor. **4.** *mielizna naprzeciwko nagiego i oberwanego przyczółka na Wiśle.* Pol.

Rapcia, i, lm. **e** **1.** *łyko, pęto:* Imańców naszych, którzy ś. poddali, tym ręce opak rapciami związali. Petr. **2.** *pasek z taśmy a. sznurków do szabli i karabeli polskiej:* Nawiązać rapcie. Mag. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. L. Czeczuga na srebrnej i karmazynowej rapci zawieszona. Kaczk.

[**Rapeć, pcia**, lm. **pcie** **1.** *ręka.* **2.** a. [**Rapeta**] = a) a. [**Rabć**] *łapa.* b) *kopyto krowie lub cielęce.* **3.** w lm. *sakwy do obroku.*

× **Rapel, u**, blm. *odwołanie za pomocą sygnału:* O mój R. nalegać poczną. Kal. <Fr. rappel>

[**Rapeta, y**, lm. **y**] p. **Rapeć**: Dostaje piszczel ze świńskiej rapety do obgryzienia. **Zdr.** [**Rapetka**].

[**Rapetka, i**, lm. **i**] p. **Rapeta.**

Rapido muz. *nagle, szybko, gwałtownie.* <Włos.>

Rapier, u, lm. **y** p. **Rapir**: Sztylety w ręku, rapiery u boku. Mick. Z podniesionym nad głową rapierem straszliwym leci. Mick. Zdr. **Rapierek.** <Fr. rapière>

Rapierek, rka, lm. **rki** p. **Rapier**: R. w stalowej pochwie, przedni, z gardą złotem przerabianą. Sienk.

˚**Rapin, a**, lm. **y** *uczeń malarza; bazgracz:* Rapiny ją znają. Krasz. <Fr. rapin>

† **Rapinja, i**, blm. *łupiestwo, grabież, rabunek, rozbój:* Nie z naszej strony ludzie z rapinji żyją i teraz ludzi trapią. Remb. <Fr. rapine>

Rapir, u, lm. **y**, **Rapier** **1.** *długa, wązka szpada obosieczna, prosta, z koszem drucianym u rękojeści, używana do fechtunku.* **2.** *pałasz kirasjerski.* Gemb.

Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. Czachr. Gdzie jest mój R. piorunujący? L. Zdr. **Rapirek.** <Nm. Rappier, z Fr. rapière>

Rapirek, rka, lm. **rki** p. **Rapir:** Są buty, jest R. zacny i kubrak. Sienk.

[**Rapolenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rapolić ś.**

[**Rapolić się, i ś., ił ś.**] (o dziecku) *czołgać ś. na czworakach, raczkować, bałykować.*

Rapontyk 1. × R., **u,** blm., × **Rapontykum** *rum moskiewski.* Urzęd. **2. a,** lm. **i** bot. = a) p. **Roszpunka.** b) *pospolita nazwa rośliny: rabarbar pontyjski* (rheum rhaponticum).

× **Rapontykum** nieod. p. **Rapontyk:** R. moskiewskie. Troc.

Raport, u, lm. **y,** [**Rapurt**] *sprawozdanie, doniesienie ustne lub piśmienne, składane zwierzchnikowi, przełożonemu:* Złożyć R. Komisja według woli swojej jedne (zeznania) przyjmuje i w raporcie umieszcza. Mick. R. żołnierza przed naczelnikiem. Przyszedł z raportem. Kol.: R. z jazdy = *cedula pociągowa.* Księgi rejestrowe i raporty z folwarków. Krasz. <Nm. Rapport, z Fr. rapport>

Raporter, a, lm. **rzy** *ten, co składa raport w sądzie wojennym:* Jako R., nie wotowałem w sądzie. Fred. A. <Fr. rapporteur>

Raporterstwo, a, blm. *urząd, godność raportera:* W ciuciubabie byłem bieglejszy, niż niegdyś w gramatyce, niż potym w raporterstwie. Fred. A. <Od Raporter>

Raportować, uje, ował *składać raport, donosić, zdawać sprawę, meldować:* Pakowano do kozy codzień, aby mieć o czym R. i okazać wielką gorliwość. Krasz. <Fr. rapporter>

Raportowanie, a, blm., czynność cz. **Raportować.**

Raportowy przym. od **Raport:** Nadesłano nam drukowaną raportową notatkę z powodu projektowanej reformy taryf zbożowych. <Od Raport>

1. Rapować, uje, ował *trzeć tytoń na rapę; robić proch, tytoń z tabaki.* <Fr. râper>

2. Rapować, uje, ował *kłaść pierwszą warstwę tynku z mięszaniny piasku z rzadkim wapnem.*

Rapowanie, a, blm., **Rapówka** czynność cz. **Rapować.**

[**Rapowy**] przym. od **Rap.**

Rapówka, i, lm. **i** p. **Rapowanie.**

Raps, u, blm. bot. p. **Kapusta** pod II β.

[**Rapsla, i,** lm. **e, Rabsla**] *deszczułka do ruszania nogą w ladzie do sieczki.*

Rapsod 1. a, lm. **owie, Rapsodysta** w daw. Grecji, *wędrowny śpiewak pieśni epickich, zwłaszcza Homerowych.* **2. u,** lm. **y, Rapsodja** *większy urywek poematu epicznego, fragment epopei; samoistny poemat opiewający jaki jeden doniosły fakt dziejowy:* (Mickiewicz) zużytkował materjał, dostarczony przez przyjaciół z najświeższych wypadków, pisząc krótkie pieśni lub rapsody: „Śmierć pułkownika", „Pieśń żołnierza", „Nocleg", „Reduta Ordona". Chm. Z połamanemi krzyżami, pieśniami szły fale ludu na moskiewskie bagnety; było to coś jakby R. z ostatnich chwil konającego Rzymu. Bał. Pieśń poleci swobodna, bezimienna, wielka, jak natchnienie Ducha Bożego, jak R. Homera. Krasz. <Łć. rhapsodia, Gr. rhapsōidós>

Rapsodja, i, lm. **e 1.** p. **Rapsod;** *pieśń epiczna śpiewana przez greckich rapsodów.* **2.** muz. *rodzaj fantazji muzycznej w stylu szlachetnym, osnutej na motywach melodji ludowych, zazwyczaj ognistych i burzliwych, ustęp epiczno-rycerski; fantazja na znane tematy.* <Łć. rhapsodia, Gr. rhapsōidía>

Rapsodomancja, i, blm *wróżba wyprowadzana z wiersza wybranego wypadkowo.* <Rapsod + Gr. manteía>

Rapsodycznie przys. od **Rapsodyczny.**

Rapsodyczny przym. od **Rapsodja,** *urywkowy, niepowiązany w jedną całość.*

Rapt, u, lm. **y** *porwanie panny, uwiezienie:* U nas z śrzód rynku rapty czynią, z kościoła dziewki na swawolę biorą. Troc. Ukartowane wszystko na R., jak potrzeba. Słow. <Łć. raptus>

[**Raptawiec, wca,** lm. **wcy**] *człowiek raptawy, ospowaty.*

[**Raptawy**] *ospowaty; chropowaty:* Człowiek R. Żaby raptawe. Ty psie R.! (wyzwisko).

[**Raptecki, Raptem**] przys. *pręciutko:* Robi R. <Z Raptem>

Raptem przys. **1.** *nagle, ni z tego ni z owego, ni stąd ni zowąd, znienacka, raptownie, niespodzianie, naraz, wtym:* Boję ś., żeby nas tu kto nie zszedł R. L. R. stąd zniknął. L. Miał nocować i R. wyjechał. Korz. **2.** [R.] p. **Raptecki. 3.** ir. *wszystkiego zaledwie, całego kramu, całej parady:* Piękny posag! R. sto tysięcy. <Z Łć. raptim, z pod prowadzeniem pod 6 pp. od 1. Rapt>

× **Raptor, a,** lm. **owie** *najeźdźca, gwałtownik.* <Łć. raptor>

Raptownie przys. od **Raptowny.**

Raptowność, i, blm. rz. od **Raptowny.**

Raptowny *nagły, niespodziewany, gwałtowny:* Począł raptowną serca swego rozważać odmianę. Niem. <Od 1 Rapt, Raptem>

Raptularz, a, lm. **e, † Raptura, † Raptural** *zeszyt lub księga do spisywania odręcznie, zdarzeń, wypadków, wogóle rzeczy, które chcemy zapamiętać; zbiór tymczasowych notat, notatnik, bruljon:* R. ten służyć ci będzie do ułożenia lepszego porządku dzieła. Jak. J. Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. L. Zdr. **Raptularzyk.** <Śr. Łć. raptularius>

Raptularzyk, a, lm. **i** p. **Raptularz.**

† Raptura. y, lm. **y** p. **Raptularz.** Pot. Samych raptur Stryjkowskiego nie zabrałbyś na wielki furmański wóz. Stryjk. <Lm. od Łć. rapturus, od rapio>

† Raptural, u, lm. **y** p. **Raptularz.** Mur. <Od Raptura>

[**Raptus, a,** lm. **y**] **1. a.** [**Raptuśnik**], żart. **Raptusiewicz** *człowiek gwałtowny, porywczy, popędliwy, gorączka, impetyk;* żart. *próżniak.* **2.** *szus warjacki, napad, wybryk:* Ma czasem raptusy, i warjacja mu momentami przychodzi do głowy. L. <Od raptem; Łć. raptus>

Raptusiewicz, a, lm. **e** żart. p. **Raptus:** Mniej pomysłowy autor poprzestałby na przeprowadzeniu typu niezdary, raptusiewicza. Spas. <Od Raptus>

Raptusowy przym. od **Raptus:** Hola, kolego! nie bądź taki R. Mick. Panie, nieprzywykłe do takich raptusowych grzeczności... Pol. (= *niespodziewanych, raptownych, nagłych, natarczywych, gwałtownych).* <Od Raptus>

[**Raptuśnica, y,** lm. **e**] forma ż. od **Raptuśnik.**

[**Raptuśnik, a,** lm. **cy**] p. **Raptus.** <Od *Raptuśny, od Raptus>

[**Rapucha, y,** lm. **y**] p. **Ropucha.**

Rapunkuł, a, lm. **y** bot. **1.** p. **Roszpunka. 2.** R. dziki, p. **Zerwa.**

[Rapurt, u, lm. **y]** p. **Raport:** Niech ino pan napisze ten R., bo mi jakoś nieskładno. Sienk. <Z Raport>

Rapy, ap, blp. *zwężenia koryta przez wały kamienne lub żwirowo-gliniaste mielizny* (por. Rafa).

[Rapy, ów, blp.**] 1.** p. **Łaciaki. 2.** *nóżki owadu.* **3.** a. **[Rapcie]** *ręce.* Zdr. **Rapki.**

[Ra ra ra] *okrzyk, naśladowanie dźwięku:* Kukaweczka kuka, skowroneczek rara. Na skrzypeczkach ra ra ra. Rarara, hohoho = *okrzyk obrzędowy przy chrzcinach.* <Okrzyk>

Rarogowy, Raroży przym. od **Raróg.** Ps. flor. <Od Raróg>

[Raroty, ot, blp.**]** p. **Roraty.**

[Rarożnik, a, lm. **cy]** *myśliwy polujący z rarogami; hodowca rarogów.* <Od * Rarożny, od Raróg>

Raroży p. **Rarogowy:** Raroże skrzydła. Pot. Ikarus, kiedy go raroże nad morzem Ikaryjskim opuściły loty, nie miałby tak strasznego upadku, jako ty! Pot. <Od Raróg>

Raróg, oga, lm. **ogi** zool. (gennaia saker) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów:* Kukułkę biją, obawiając ś., aby ś. za czasem rarogiem nie stała. Kłok. Kukułka rarogiem zostaje. Troc. R. samica. Troc. R. kwili. Mor. R., ptak myśliwy. St. lit. Usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowańcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają. Cz. Ptak R. należy do największych osobliwości w innych krajach. Cz. Przen.: *cudak, dziwoląg, dziwak, dziw, djabelec:* Poglądali na mię, jak na raroga jakiego. L. Stoją, jak rarodzy, dziwując ś. Haur. Wszyscy patrzali jak na raroga. Oss. Biegali wszyscy za nim jakby za rarogiem. Mick. [Patrzy jak R. *=jak głupiec].* <RAROG>

Rarytalny, Rarytny przym. od **Rarytas,** *osobliwy, wyjątkowy, niezwykły, fenomenalny; przedni, wyborny, wyśmienity:* Marynka Burczakówna ma anielski głos, ale tak R. jakiś i osobliwy, że sprowadził Francuza, który ją bierze na opiekę. Krasz. <Od Rarytas>

Rarytas nieod., × **Rarytes,** × **Rarytet,** × **Raryteca, [Larytas] 1.** *rzadkość, osobliwość, rzecz niezwykła, zjawienie, zjawisko nadzwyczajne, fenomen:* Wielki mi R. **2.** *rzecz rzadkiej dobroci, niebywałej doskonałości, specjał, osobliwość pod względem wartości.* <Łć. raritas>

× **Raryteca, y,** lm. **e** p. **Rarytas:** Jest to rzecz, którą za wielką rarytecę mają. L.

× **Rarytes, u,** lm. **y** p. **Rarytas:** Pan go często na pokoje wzywał, już dla tego rarytesu, że Stach w Gdańsku nauczył ś. tańców niemieckich. Byk.

× **Rarytet, u,** lm. **y** p. **Rarytas:** Specjał to jest i R. Sienk. <Nm. Rarität, z Łć. raritas, 2 pp.-atis>

Rarytny p. **Rarytalny:** Rarytne! wywoływali, rarytne! po niczemu! Jeż. Instalacja w domu zajezdnym odbyła ś. wśród ciżby kolporterów, narzucających ś. z towarami rarytnemi. Jeż. Taki R. mąż. Wilcz. R. chłop z niego! *(= setny, jedyny).* <Od Rarytas>

1. Rasa, y, lm. **y** *odmiana gatunku ludzi lub zwierząt; szczep, plemię ludzi:* R. biała, czyli kaukaska, żółta czyli mongolska, czarna a. murzyńska. W Ameryce toczyła ś. walka ras. Koń rasy arabskiej, angielskiej, kozackiej *(=krwi).* Bydło dobrej rasy. Przen.: Na pierwszy rzut oka można w nim poznać rasę szlachetniejszą. Zach. *(=pochodzenie, gniazdo, krew).* <Nm. Rasse, Fr. race>

1. × **Rasa, y,** blm., † **Aras,** × **Rasza,** × **Haras,** † **Harasz, [Aras, Haras]** *tkanina wełniana lekka, szorstkawa, używana na podszewki, tudzież na pasy i spódnice włościanek:* R. ponsowa na podszewkę. Gemb.

2. × **Rasa, y,** lm. **y** *habit mniszy, sutanna:* Wziął na siebie rasę podszytą, to jest palendrę. Steb. <Ukr. Brs., Ros. riasa>

[Rascka, i, lm. **i, Rażka]** *szaflik bez uch na pomyje.*

[Raska, i, lm. **i] 1.** *spódnica z kieszeniami.* **2.** zool. p. **Rudzik:** Na Hanusi zielona zapaska, wy myśleli, że na stawie R. Wójc.

Raskolnik, a, lm. **cy** *odszczepieniec, starowierca w wyznaniu prawosławnym.* <Ros. raskolnik>

Rasowiec, wca, lm. **wce** *zwierzę do pewnej rasy należące, zwierzę czystej rasy:* Pies R. Koń R. *(=folblut).* <Od Rasowy>

Rasowo - p. **Rasowy.**

Rasowo przys. od **Rasowy:** Jakże różni ś. od sir Johna R. Kozł.

Rasowość, i, blm. rz. od **Rasowy:** Metafizycy rasowości szukają klucza do dziejów narodu oraz jego charakteru w mistycznej duszy rasowej.

1. Rasowy przym. od **Rasa,** *posiadający w pełni wszystkie przymioty swojej rasy:* Typy, pokrewieństwo rasowe. Koń R. Bydło rasowe. Rysy miał delikatne, rasowe, arystokratyczne. Cechy rasowo-anatomiczne. Nowy pogląd trzyma ś. podziału na typy rasowo-antropologiczne. Karł. Stał spokojny, trochę ironiczny, delikatny, wysmukły, rasowo-jasny w przestrzeni. Zap. Antagonizm rasowo-religijny. Antypatje rasowo-religijne. Prześladowanie rasowo-religijne. W głębi społeczeństwa niemieckiego wciąż drga żywiołowe uczucie fanatyzmu rasowo-wyznaniowego. <Od Rasa>

2. Rasowy przym. od **1.** × **Rasa;** harasowy, † haraszowy, arasowy, araszowy: Rasowe woreczki. Jak. J.

3. Rasowy *wyścigowy:* Łódź rasowa. Maszyny (welocypedy) bywają drogowe i rasowe. <Ang. race>

Rasparant, u, lm. **y** kraw. *podkład pikowy a. atłasowy pod wycięcie w kamizelce, widoczny na zewnątrz brzegiem.*

Raspuci, tów *Indjanie wierzący w przechodzenie dusz, w metempsychozę.*

[Rast, u, lm. **y]** *wypoczynek.* <Nm. Rast>

Rast, u, lm. **y** hut. p. **Spadek.**

Rasta, y, lm. **y** fortep. *wiązanie spodnie w fortepjanie.*

× **Rastakować, uje, ował** p. **Rasztakować:** Trzy dni maszerować, trzy dni R. mają. T. K. <Od * Rastak, od Nm. Rasttag>

Rastakowanie, a, blm., czynność cz. **Rastakować.**

Rastolit, u, lm. **y** min. *minerał próchnisty, miękki, jako produkt wietrzenia meroksenu.*

Rastr, a, lm. **y, Rastral, Rastrum** *rodzaj pióra z blachy mosiężnej do kreślenia pięciolinji na papierze nutowym.* <Łć. raster>

Rastral, a, lm. **e** p. **Rastr.** <Nm. Rastral, z Włos. rastrello>

Rastro, a, lm. **a** org. *listwa, do której rzędem przyśrubowane są winkielaki.* <Włos. rastro>

Rastrum nieod. p. **Rastr.** <Łć. rastrum>

Rasty, rast, blp., pusz. *ząbki na walcu, na którym ś. spust opiera.* <?Nm Rast>

× **Rasza, y,** blm. p. **I.** × **Rasa**: Założono fabrykę raszy. T. K. R., materja wełniana. Goł. <Nm. Rasch: por. I × Rasa>

Raszka, i, lm. **i I.** [R.] *piłka do rznięcia drzewa.* **2.** [R.] *narzędzie do czesania lnu.* **3.** zool. p. **Rudzik.**

[**Raszka, i,** lm. **i**] *szaflik.*

Raszmudło, a, lm. **a** *jedno z narzędzi stolarskich.* Troc.

Raszpelka, i, lm. **i I.** p. **Raszpla. 2.** zool. p. **Skałotocz.** <Od Raszpla>

Raszpil, a, lm. **e** p. **Raszpla.** Sł. wil.

Raszpilować, uje, ował p. **Raszplować.** Sł. wil. <Od Raszpil>

Raszpilowanie, a, blm., czynność cz. **Raszpilować,** *raszplowanie.*

Raszpla, i, lm. **e, Raszpil I.** *tarnik, oskrоba;* p. **Napilnik**: Raszple różne do rozczłonkowania trupa. Czer. **2.** apt. *gruby pilnik, trocinnik, do rozdrabiania korzeni, kory lub drzewa.* Zdr. **Raszpelka.** <Nm. Raspel>

Raszplować, uje, ował, Raszpilować *raszplą piłować, trzeć:* R. brezylją. Troc. Rozmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. Syr. <Od Raszpla>

Raszplowanie, a, blm., czynność cz. **Raszplować**: Raszpla do raszplowania kości. Czer.

Raszplownia, i, lm. **e** *oddział fabryki, w którym raszplują:* R. w fabryce mebli giętych. <Od Raszplować>

Raszplowy I. przym. od **Raszpla**: Nacinanie zadziorowe czyli raszplowe. Łab. **2.** patol. Szmer R. w sercu.

Raszt, u, lm. **y** p. **Spadek.**

[**Rasztabiga, i,** lm. **i**] **I.** *ręka o długich palcach.* **2.** *palec długi.* **3.** *krowa niezgrabna, człowiek niezgrabny.*

× **Rasztag, u,** lm. **i** p. **Rasztak.** Mrong. <Nm. Rasttag>

× **Rasztak, u,** lm. **i,** × **Rasztag, Raztag** *dzień odpoczynku.* <Nm. Rasttag>

× **Rasztakować, uje, ował,** × **Rastakować** *wypoczywać, odpoczywać, mieć dniówkę:* O dniu następnym 8 października wiemy tylko, że był dżdżysty i że wojsko rasztakowało. T. K. <Od Rasztak>

× **Rasztakowanie, a,** blm., czynność cz. **Rasztakować.**

Rasztowy przym. od **Raszt**: Kamienie rasztowe spoczywają na kamieniach poprzednich i zakończają od góry zaprawę, stanowiąc lejkowatą część pieca, rasztami zwaną Łab.

[**Raść, i,** lm. **e**] *sasanka gajowa* (anemone nemorosa).

× **Rat, u,** lm. **y,** × **Rata** *ratunek, pomoc wybawiająca:* Nie mając nisąd sobie ratu, każe i w kotły, i w bębny uderzyć. Jabł. <Nm. Rat i Rettung>

Rata, y, lm. **y I.** *jedna z części ogólnej należności, które spłaca ś. a. otrzymuje w pewnych terminach:* Ratami płacić a. na raty. Kn. Pobór uchwalony na dwie racie. Biel. M. Kto wdzięcznie dobrodziejstwa przyjął, ten już pierwszą jego zapłacił ratę. Górn. Ratę mam dziś płacić. R. dzierżawna. Rozłożyć komu dług na raty. Ratę otrzymać. Troc. Na cztery raty zapłacę. Troc. Sprzedaż, kupno na raty *(= na wypłat, na spłatę).* R. kwietniowa, październikowa towarzystwa kredytowego. Da mnie płacić takie wielkie raty. Korz. [Robić co na raty] = *robić częściami w pewnych odstępach czasu.* **2.** [R.] *podatek.* **3.** u traczy, *sto sążni długości wyrznąć ś. mających sznitów, czyli podłużnych przerznięć przy wyrobach trackich:* Tracze zawierają ugody na raty. **4.** u gonciarzy, *sto kóp gontów.* Zdr. **Ratka.** <Łć. rata (pars)>

I. × **Rata, y,** lm. **y I.** p. **Rat**: Rady, raty wszem dodawał. Pśń. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego na polski język przełożyłem. Ślesz. Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa R. L. < Nm. Rat >

2. × **Rata!** w **I.** p. **Rety!**: R. wołać, gwałtu. Dudz. Co tam u kata tak strasznie woła: gwałtu! gwałtu! R.! Jabł. Znalazszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: Przebóg! R.! Wuj. R.! na ulicy wołają. Troc. **2.** [R.] *niestety! dla Boga!* Na raty = *czymprędzej, na gwałt.* Co raty! = *aż strach.* <Nm. Rettung; może kontaminacja z Rat i Rettung>

[**Rata!**] *przyśpiew:* R. dada romta dana! <Okrzyk>

† **Ratać, a, ał** p. **Ratować.** Rej. < Nm. retten >

Ratafelek, lka, lm. **lki** *pasek w oprawie drewnianej do wecowania brzytew.* <? Nm. Radfelchen>

Ratafja, i, lm. **e** *wódka słodka zaprawiona korzeniami:* Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafją w flaszach i puzdrach. Torz. < Nm. ratafia, z Mal.>

Rataj, a, lm. **e,** [**Orataj, Ortaj**] **I.** *kmieć, oracz, rolnik, chłop, wieśniak, nie służący dworowi:* R.: kmieć, rolnik. Kn. Rataje: każdy z nich, którzy kopczyznę orzą, z każdego pługa po złotemu. Vol. Trzykroć po ziemi nielubej wyskoczy R. ochoczy. L. Przen.: *gbur, cham, prostak, oryl, grubijanin:* Czasem i klecha Salomonem bywa między ratajami. L. Może przebrząkać komor nad muchami, klecha najmędrszy między ratajami. L. *(= głupi znajdzie głupszego, co mu ś. dziwuje).* **2.** † R. *włodarz, rządca własności ziemskiej, ekonom.* Troc. Jako co mój R. zajął sto trzydzieści trzy owce, to zajął na mem w mem życie. Kkoś. **3.** [R.] *parobek do orania wołami; parobek do wołów,* wolarz. **4.** [Rataje] *buty chłopskie.* <(O)rataj, od Orać; R/OR>

Ratajec, jca, lm. **jce** żart. *ratusz.* Capnęli go do ratajca. Siedział w ratajcu. <Od Ratusz, przez sld. do Rataj>

[**Ratajka, i,** lm. **i**] *zaprząg z pary wołów:* Uważałem, że dwie ratajki zdatne już tylko chyba na opasy. Bliź. < Od Rataj>

Ratajski przym. od **Rataj,** †**Retajski**: Szlachcic, który swym pługiem orze a. ratajskim. Vol. <Od Rataj>

† **Ratanie, a,** blm., czynność cz. **Ratać.**

× **Ratar, a,** lm. **y** p. **Rajtar**: Czynię was wojami i ratarami w wojnie z wrogiem śmiertelnym, a za wodza daję wam syna swego Peruna. Dyg. Precz odgoń sępy te, ratary, co ostro kute spis kończary spłókali w mego ludu krwi. Wysp. <Z Rajtar>

[**Ratatajka, i,** lm. **i**] *polewka na wodzie gorącej z mąki kwirlowanej;* p. **Nawarka.**

I. Ratka, i, lm. **i I.** p. **Rać. 2.** *mała raciczka z tyłu racic krowich lub owczych; boczne kopytko kozicy:* Sarny, uciekając, uderzają głośno o zmarzniętą ziemię ratkami. < Od Rać>

2. Ratka, i, lm. **i** p. **Rata.**

Ratler, a, lm. **y** *gatunek psa.*

Ratlerka, i, lm. **i** *suka ratlera:* Moja pani, zwrócił ś. do jejmości z ratlerką, o kamienicę,

co naprzeciw, założę ś., że to emigrant z cyrku. Prus. <Od Ratler>

× **Ratman, a,** lm. **owie** *radny, radca miejski, rajca.* <Nm. Rathmann>

1. × **Ratny** przym. od **Rat,** *ratujący, pomocny:* Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna ręka przyskoczyła była na czas naznaczony, którego przybyć miała. Birk. Jako dworzanom i ludziom poselskim, tak kupcom wszelkim, na ostatek i ludziom ratnym. Grab. <Od Rat>

2. × **Ratny** przym. od **1. Rata.**

Ratować, uje, ował *nieść pomoc w złym razie, w niebezpieczeństwie, w ostatniej toni, zachowywać od zguby, od nieszczęścia, od śmierci, salwować; wspomagać, pomagać, wspierać, podawać rękę:* R. kogo w złym razie. Kn. Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał R. P.cheł. Prędzej, bracia, ku tej stronie, dajcie liny abo haka, ach, ratujmy nieboraka, inaczej pewnie utonie. L. Ratuj siostry (siostrę) w złym razie Troc. R. cnotę. Troc. R. niebezpiecznie chorego. R. od pożaru. Ratuj, kto w Boga wierzy! Okaż moc swej broni, a przyjaciela swego ratuj we złej toni. Kochan. Tyś mię w przygodzie ratował. Kochan. Upadli, a nie był, ktoby ich ratował. Wuj. Niech każdy, jako może, bliźniego ratuje. Kochan. Lekarz nie zawsze ratuje. Kn. Choć może bez niebezpieczeństwa R., nie ratuje. Cz. Wielki odpust sierotę w złym razie R. Pot. Niemasz brata, któryby mię ratował. Koch. W. Ja wybiegam, ja gaszę, ratuję i płaczę. Kras. Nie czas już było R.; siostry go chciały po śmierci całować. Słow. Ratuj mię, ratuj, mój ojcze! Słow. Ratują go od śmierci, a wiodą do kozy. Mick. Przen.: R. swój honor. R. swoją sumę (*=nie dopuścić, aby przepadła).* Ratując swoją sumę, musiał stanąć do licytacji domu. Terazby to ich prosić, by was ratowali, niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. Groch. Ratuj drugiego w potrzebie, tym samym wspomagasz siebie. Jak. W. Widzisz potrzebę bliźniego, a onej nie ratujesz. Skar. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i jałmużną R., co też waży, jakobyś jego własne wziął. Żarn. Jałmużną nędzę człowieczą ratuje. Hrb. Pieniędzmi ich darował i strawnemi rzeczami na drogę ratował. Baz. (*= zaopatrywał).* Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu węgierskiego i czeskiego królestw R. i dopomagać. Błaż. Odważnych Bóg ratuje. Boh. Wieśniak ruski nigdy swych wozów nie smaruje, żadną mazią kół swoich w drodze nie ratuje. Gawiń. (*=nie ulżywa im).* Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem R. Falib. (*=powetować).* Czemu nie mówisz? darmo ś. frasujesz i gryziesz, milcząc, nic tym nie ratujesz. Lubom. (*=nie poprawiasz).* R. sytuację (*= nie dopuścić do wstydu, hańby, do straty, do upadku, do przegranej—w danym zbiegu okoliczności).* R. czyją pamięć poszeptem. Troc. (*= podpowiadać mu).* **R. ś.** *ratować siebie, ratować jeden drugiego, nie dawać ś., pomagać sobie, salwować ś.:* Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby ś. wzdy jako ratowali. Warg. Kraina ta ratuje ś. osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, acz ich tam niewiele ś. rodzi. Łęcz. Przyjaciele R. ś. powinni. Troc. Tanie płatny żołnierz ratuje ś. jak może przeciw niedostatkowi. Kołł. (*=radzi sobie).* Z nieszczęścia cudzego onby ś. rad ratował. Klon. Demostenes ratował ś. trucizną od Antypatra zemsty. Lel. Zły wnet ucieczką ratował ś. skorą. Mick. <Nm. retten>

Ratowanie, a, blm., **Ratunek** czynność cz. **Ratować:** Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. L. Towarzystwo ratowania tonących.

Ratowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ratować ś.:** Mężowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziej podupadł, jest jeden sposób ratowania ś. niezawodny. L.

Ratowicz, a, lm. **e** *ten, co płaci ratami:* Załapani ratowicze stracili swoje wkłady niepowrotnie. <Od 1. Rata>

Ratownictwo, a, blm. *niesienie pomocy w wypadkach nagłych, ratowanie w niebezpieczeństwie grożącym życiu, akcja ratunkowa, system środków ratunkowych:* Na uwagę zasługuje (w kalendarzu lekarskim) dobrze ułożony podręcznik terapeutyczny oraz dział ratownictwa. <Od Ratownik>

Ratowniczy *tyczący ś. ratowania a. ratownictwa:* Oddział R. Łódź ratownicza a. ratunkowa. <Od Ratownik>

Ratownik, a, lm. **cy 1.** *ten, co ratuje, wybawca:* Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój — Bóg twój. Bud. **2.** *oficjalista w pogotowiu ratunkowym lekarskim:* Towarzystwo ratunkowe warszawskie utrzymuje cztery posterunki z ratownikiem. <Od * Ratowny, od Ratować>

Ratowy przym. od **1. Rata:** Kwota ratowa. Spłata ratowa.

× **Ratsymor, u,** blm. p. **Racimora:** Kontusz z ratsymoru. L.

× **Ratsymorowy** przym. od **Ratsymor.** L.

[**Ratuneczek, czku,** lm. **czki**] p. **Ratunek:** O ratunecku! Nie bądź-że też smrekiem, nie bądź, i ja niech jedliczką nie będę. Ork. <Od Ratunek>

Ratunek, nku, lm. **nki,** † **Ratunk,** † **Retunek 1.** *ratowanie, pomoc okazana przez ratowanie:* Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. Bratk. Dać R. Wołać, wzywać ratunku. Biec, spieszyć na R. Oniemiałem już prawie, ratunku wołając. Kochan. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, aż do skończenia świata ratunkami memi wspierając wszystkie wasze sprawy. Odym. Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojcom ich. Leop. Ani uciec, ani ratunku żadnego dać sobie nie mogli. Górn. Ratuj nas, ratuj w tym naszym frasunku, niechaj doznamy twojego ratunku. Kant. Wszystkie ratunku sposoby upadły. Kras. Panie, ratunku Twego nam trzeba! Syrok. R. spóźniony: z domu zostały już tylko zgliszcza. Wskutek spóźnionego ratunku krew uszła rannego. Dusze zmarłych, znikąd ratunku nie mające. **2.** *rada, sposób zaradzenia, środek ocalenia, punkt wyjścia:* Już jej tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. L. Żadnego nie widzę ratunku. Troc. Przysiągłeś i niema ratunku. Niem. (*= możności cofnięcia ś.; niema co).* Ani ratunku! Jedyny R. Ostatni R. (*=ostatnia deska ocalenia).* Naród chce ś. brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła Opatrzność. Kołł. Obmyślenie śpiesznego i skutecznego ratunku Śniad. **3.** *pomoc, sukurs, posiłek:* Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na R. zachował. Baz. (*= na odwód).* Na odparcie Konrada chcąc Bolesław sobie ratunku, *auxilium,* przyczynić, do Beli posłów wysyła. Błaż. Książęta ruscy mieli to za ciężkie jarzmo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciołom od nich wyciągnął. Stryjk.

Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, *ope destitutus*, zamek poddaje. Błaż. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. Otw. Obwarował obóz częścią posiłków abo ratunków obcych. Warg. R. pieniężny = *wsparcie*, *zapomoga*, *zasiłek*, *danina*: Duchowni polscy oprócz pospolitych podatków jeszcze łaskawy R., czyli *subsidium charitativum*, płacą. Skrzet. Wojsku zapłacić inaczej nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, szosowych i innych ratunków. Vol. Ratunki a. podatki te... Vol. Zdr. [**Ratuneczek**]. <p. Ratunk>

† **Ratunk, u,** lm. **i** p. **Ratunek**: Gdy cię pozna być w ostateczności, przypadnie na R. tobie. Rej. Którychby pierwej najechali, do tych na R. bieżeć kazał. Warg. Jeśli przemagają moję stronę nieprzyjaciele, przybędziesz mi na R., a jeśliby też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie Leop. <Nm. Rettung>

Ratunkowy przym. od **Ratunek**: Wytężała w sensie ratunkowym usiłowania swoje. Jeż. Dom, przyrząd, pas, znak, sygnał R. Łódź ratunkowa. Pogotowie ratunkowe *(= instytucja doraźnej pomocy lekarskiej)*. Deputacja ratunkowa. T. K. <Od Ratunek>

Ratusz, a, lm. **e**, [**Ratuz, Rotuz**], × **Wietnica**, × **Wiecnica** I. *dom zarządu miasta, sądów miejskich i rady miejskiej; dom radziecki, magistrat*: Dom sądowy z niemieckiego zowią ratuszem. Klecz. Dom pospolity abo R. miejski. Łęcz. Z ratusza już nie zwyczaj na radę. Pot. *(= już klamka zapadła)*. Do kościoła, kiedy chcesz, a na R. musisz. Rys. Jest na ratuszu. Troc. Wszyscy mądrzy, gdy wracają z ratusza. Prz. [Zadzwonili na ratusie]. 2. *areszt, koza w ratuszu*: Siedział w ratuszu. Wzięli go do ratusza. × Oddać służącą na R. (= aby ją ochłostano). Nie wołaj, boć wezmą gębę na R. Rys. <Nm. Rathaus>

× **Ratusznik, a,** lm. **cy** *komendant*, *rozkazodawca*. L. <Od Ratuszny>

× **Ratuszny** p. **Ratuszowy**: Wieża ratuszna. Troc. Zaprowadzili go do sieni ratusznej. Wuj. Szóstą na dzień godzinę zegar bił R. Pot. Pachołek R. przynosi księgę z aktami. L. *(= woźny, sługa miejski)*. <Od Ratusz>

Ratuszowy, × **Ratuszny** przym. od **Ratusz**: Wieża ratuszowa. Zegar R. Przen: R. świadku, hultaju niepoczciwy! L. *(= sprzedajny, fałszywy; człowieku bez sumienia, kłamco bezczelny)*. <Od Ratusz>

[**Ratuz, a,** lm. **y**] p. **Ratusz**. <Nm. Rathaus>

[**Raty**] p. **Rata**. <Nm. Rat>

Ratyfikacja, i, lm. **e**, × **Ratyhabicja** *uznanie i zatwierdzenie, konfirmacja umowy, układów, zwłaszcza między mocarstwami*, ratyfikowanie: R., za dobre mienie, uznanie. Troc. R. traktatu, pokoju. R., akt prawny, przez który potwierdzać ś. zwykły inne akta poprzedzające. Kras. <Śr. Łć. ratificatio, od ratum i facere>

Ratyfikować, uje, ował *zatwierdzać ostatecznie, potwierdzić, uznać za dobre, za ważne, konfirmować*: R. traktat, przymierze. <Łć. ratificare>

Ratyfikowanie, a, blm., **Ratyfikacja** czynność cz. **Ratyfikować**.

× **Ratyhabicja, i,** lm. **e** p. **Ratyfikacja**. <Łć. ratihabitio>

Ratyna, y, lm. **y** *tkanina wełniana z włosem fryzowanym*: Fabryka Lubowidzkiego wyrabiała kuczbaje i ratyny, ale w małej ilości. T. K. <Fr. ratine>

Ratyszcze, a, lm. **a** *spisa, włócznia, pika*: Związano po kilka ratyszczów kozackich, pasami je przewiązano, siana nasłano. Drz. Historja długa: siądź tu, rzuć R., długa, lecz pewno twą pochwałę zyszcze. Gosz. <Zap. Ukr. hrotyszcze, * grociszcze, por. Grot>

Raubburg, a, lm. **owie** p. **Raubryter**. <Nm. Raubburg>

Raubryter, a, lm. **rzy**, **Raubburg**, *niemiecki rycerz-rozbójnik, najezdnik*: Wódz gromady zbójeckiej, uformowanej nakształt niemieckich raubryterów. Kasz. Najwięcej tych rycerzy zbójeckich, raubburgami lub raubryterami zwanych, zbierało ś. w okolicy kruszwickiej. Krech. <Nm. Raubritter>

Raubryterski przym. od **Raubryter**: Wartość baronji, wychodzących z zamków raubryterskich, nie jest wcale szacowniejszą. Jeż.

Raubryterstwo, a, blm. *rola, zajęcie raubrytera*: Sądownicze postanowienia przeciw gwałtom domowego raubryterstwa. Szuj.

Raubszyc, a, lm. **owie** *kłusownik*: O Bartku Gronikowskim, raubszycu. Tet. <Nm. Raubschütz>

Raubszycować, uje, ował *być raubszycem, zajmować ś. kłusownictwem*: I sąsiedzką robi ś. W. Pani przysługę i raubszycuje ś. przytym dla siebie. <Od Raubszyc>

Raubszycowanie, a, blm., czynność cz. **Raubszycować**.

Raucik, a, lm. **i** p. **2. Raut**.

× **Raus!** w. *wyjść!; won!, fora!*: Taki gwałt uczyniono, że aż warta musiała na R. zawołać. Kaczk. Żołnierz wołał: R.! wybiegała warta i oficer prezentował broń. Goł. <Nm. heraus>

Rausz, a, blm. *humor podniecony trunkiem, podochocenie, podpicie, czeremere w głowie*: Mieć rausza *(= być podchmielonym)*. <Nm. Rausch>

Rauszkwinta, y, lm. **y** org. *jedna z odmian głosu, zwanego miksturą, w organie*. <Nm. Rausch + Kwinta>

I. Raut, u, lm. **y** *zebranie wieczorne, większa zabawa wieczorna bez tańca*: Jak na raucie angielskim, po nogach deptano. Mick. <Fr. raout, ront, Ang. róut>

2. Raut, a, lm. **y**, **Rozeta, Różyczka** *djament, od spodu płaski, z wierzchu zaś fasetowany, ściankowany*. Zdr. **Raucik**. <Nm. Raute>

Rautowy przym. od **Raut**: Przyzwyczajony jest do tryumfów rautowych.

[**Rauz, u,** lm. **y**] p. **I. Raz**.

! **Raważ, u,** lm. **e** *spustoszenie, zniszczenie*: Ona raważe czasu tak artystycznie ukrywać zwykła była pod warstwami bielidła i różu. Orzesz. <Fr. ravage>

Rawelin, u, lm. **y** woj. *okop zewnętrzny, przedszaniec*. Troc. <Fr. ravelin>

Rawenala, i, lm. **e** bot. = **Pielgrzan**.

Rawigot, u, blm. kuch. *sos z zieleniny (potrawa)*. <Fr. ravigote>

× **Rawioła, y,** lm. **y** *gatunek klusek, pierogów szpinakiem nadziewanych*. Goł. Pirogi włoskie a. rawioły w cieście śpinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. Haur. <Włos. raviuoli>

Rawka, i, lm. **i** I. [R.] *rodzaj długiego sita w młynie*. 2. zool. (squilla) *skorupiak słupkooki, ustonogi*. <Nm. Raufe, Raffel>

I. Raz, u, lm. **y**, [**Ráuz, Ra**] I. *jedno machnięcie, uderzenie, cios, plaga, cięcie, sztych*: Szabli jego R. nigdy daremny nie bywał. P. Koch. Pierwszy grot rzuca Fegi, ale R. był mylny, bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. Dm. Kazał wańtuchy plewami natkane z muru zwieszać

aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym i raz im psują. Leon. *(= siłę uderzenia, impet).* Milczenie najmniejszym poszeptem przerwane twardemi razami przypłacić potrzeba. Pilch. *(= batami, plagami).* Słózem uderzyć, zerznąć, zdmuchnąć, świni R. dać, *tractim tangere aliquem.* Kn. Plaga a. R. od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie kości. Leop. Na szyszaku ś. razy opierają. Troc. Zepsować komu R. Troc. Dać komu R. Troc. Wymierzyć komu R. R. śmiertelny. Troc Śmiertelnemu razowi ś. umknął. Lubom. Od dyrektora zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. Boh. Nasi także ku nieprzyjacielowi nie leniwiej skoczą i R. razem odrażą. Tw. Ten owego dogania, ten tego dościga, wisi stangret na razy (wspięty, aby lepiej koniom docinać), rusza, fuka, śmiga. Nar. I cięte mu i kłute razy zadawają. P. Koch Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i R. stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. Żarn. Razy swoje od nieprzyjaciół octem przemywał. Pot. Co to są za razy albo za blizny na rękach twoich? — Temi jestem poraniony w ich domie. Gil. Chore leżą, razy pokazują i, żeś je pobił, jawnie powiadają. Ząbk. Dobył noża, pchnął go w brzuch, a wtym chciał ś. schronić, ale go na gorącym razie uchwycono. Paszk. *(= na gorącym uczynku).* Fecht.: Krótki R. = *cięcie bez wyskoku.* Długi R. = *cięcie z wyskokiem i opisaniem bronią łuku.* R. cięty = *cięcie z pociągnięciem po ciele dla powiększenia rany.* [Razy] = *rowki zrobione oskardem na kamieniu młyńskim.* Przen.: Śmiertelny R., co mi zadały zabójcze wargi, gdy mię całowały. Lubom. *(= cios, śmiertelna rana).* Ten, który srogiej Fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. Warg. Zbytki i utraty w każdej rzpltej R. bardzo szkodliwy i niebezpieczny. Falib. **2.** = a) *jeden R., wyraz oznaczający z dodaniem liczebnika ilokrotność czego, -kroć; pojedyńcza chwila a. okres czasu sam w sobie wśród innych mogących ś. powtórzyć chwil, okresów:* Z tysiąca razów R. ś. tak trafi. Górn. *(= przykładów).* Skanderbeg po razu wszystkie swoje miasta objeżdżał. Baz. Nauczę cię ostrożności na drugi R. L. Drugi R. dam = α) *powtórnie dam;* β) a. Na drugi R. dam = *inną razą dam.* Jowisz pięćkroć razów świat obszedł. Biel. M. Ach, ja pamiętam czasy, kiedy do ojczyzny pierwszy R. zawitała moda francuszczyzny. Mick. Pierwszy a ostatni R. ci to mówię Pot. Leniwy dwa razy robi. Kn. Ja nie kaznodzieja po dwa razy jedno bajać. L. Kto ś. mści, dwa razy bywa bitym. Jabł. Wiele razów widziałem go. Wys. *(= częstokroć).* Trzy razy księżyc odmienił ś. złoty, jak na tym piasku rozbiłem namioty. Słow. Lękam ś. bardzo, aby tego razu zbytniej śmiałości nie puściła skrzydeł. Mick. Od pierwszego razu poznanie ś., pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, skutek. L. Po razu wszyscy uderzyli. Troc. Każdy pił po dwa, po trzy razy. Troc. Ile razy? Troc. Dwa razy dwa jest cztery. Dwa razy daje, kto prędko daje. Troc. R., dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. Kn. Razu jednego w nocy wrzask nas ze snu obudził. Mick. Pewnego razu zdarzył ś. taki wypadek. Daremne wymówki, już więcej i razu nie przepuszczę. L. To ma być i gospodyni, i prawnik, i literatka i siedem razy jedna. Krasz. Już też więcej i razu noga moja w tym domu nie postanie. L. *(= nigdy a nigdy).* Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 złotych, 30 łokci tego sukna kosztować będzie 30 razy więcej. Łs. Czterzy patryjarchowie po razu w ojczyźnie naszej byli. Smotr. Na R. będzie wina, farby, wapna = na jeden R. jeszcze Kn. Mniej a długo lepiej jest, jak wiele tylko na R. Kluk. Odłóżmy na drugi R. Troc. Zły R. = *ciężka chwila, niebezpieczeństwo, bieda, opały; trudne, krytyczne położenie, nieszczęście.* Będą mówić poganie, że ty nic nie możesz, kiedy swym chwalcom w tak złym razie nie pomożesz. P. Koch. W złym razie Bogu czynią śluby. P. Koch. Trafił na zły R. Kn. (trafił na prask, na sęk). Na R. trafiać, narażać ś. Kn. Sromota, kto odbieży w zły R. przyjaciela. Ryb. J. Prosił go, aby go nie opuścił i z tak ciężkiego razu wyprowadził. Nar. Złego razu uszedł; jego szczęście. Kn. W najgorszych raziech, tak to powiadają, najmilsze rady najlepsze bywają. P. Koch. W bitwie tej z Ślęzakami nic nie było tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny R. był. Biel. M. *(= ogólna strata).* On opatruje, jako gdzie łódź bieży, strzeże, aby na razie kiedy nie stanęła. Prot. *(= na piasku, na mieliźnie).* Przykładem męstwa swego i na zły R. a potrzeby inne *(= innych)* za sobą pociągną. Skar. Anioł jego niech was prowadzi i z złych razów wyrywa. Skar. Z złego bardzo razu nas wyrwał. Skar. Chociażem o tym złym a niebezpiecznym razie wiedział. Skar. Ratuj nas, ratuj w tym fatalnym razie. Kant. Na zły R. nawodzić. Troc. Zły tu R. Troc. Odbiec, ratować kogo w gwałtownym razie. Troc. Znosić tak ciężkie razy. Malcz. *(= krzyże).* b) *położenie, okoliczność, wypadek, przypadek, ewentualność:* Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? Pir. Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjacielsku chciał ś. zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. Nar. Umieć sobie dać radę w każdym razie. W razie mojej śmierci *(= na wypadek).* Jeżeli rzeczy tak stoją, w takim razie ja nie mam tu co robić *(= wobec tego).* W każdym razie = *bądź cobądź, jakkolwiek bądź, niech będzie co chce:* Wszystko to prawda, w każdym razie postąpić tak nie należało. c) przys. *jeden raz, jednokrotnie, jednego razu, pewnego razu, pewnej chwili, kiedyś:* R., dwa, trzy. Kto na cię patrzy, całować musi R., dwa, trzy. Groch. Dzięcioł tylko R. w twardy dąb uderzy i rozumie, iż dziurę w nim uczynił; trzebaby, nieboże, drugi R., i setny, i tysiączny. Birk. Nie dość R. wilka spłoszyć od obory. Jabł. Co R. p. **Coraz.** Laurze, na co R. nowe wdzięki ś. zdobywasz. Kras. [Co i R. to do niego zabiegała]. Kon. *(= co raz, co chwila, R. po R., R. w R.).* [Ni co R. to jedno drugie uderzyło] *(= co chwila, R. w R.).* [R. na R.] = *R. w R.* Raz na raz pokazywało ś. coś wysokiego i czarnego. Prus. R., gdy ś. w północ z rodzicami bawię, wzmaga ś. hałas, szum, świsty. Mick. R. na zawsze. Troc. *(= stanowczo, nieodwołalnie).* Zabraniam ci tego R. na zawsze. L. Nie R. p. **Nieraz.** Nie R. to mówił. Troc. R. a dobrze. Troc. Użyć R. a dobrze. R. w rok. Troc. R. przez dzień, w tydzień. Troc. Do Kamieńca czasem tysiąc wozów o R. prowadzą. Grab. *(= naraz).* R. po R., R. w R. = *bezustannie a żwawo powtarzając, wciąż.* Srogie a częste R. po R. wnętrzne rozterki Stryjk. Heraklit płacze ustawicznie, Demokryt R. w R. ś. śmieje. Kras. O jeden R. = *naraz; pewnego razu.* R. jako nic. Kn. Nic to, kiedy R. Kn. *(= pierwsze przepustne).* R. dość omylić ś., R. dość na wojnie szwankować. Kn. Tą razą, pierwszą razą. Kn. Tą razą = teraz. L.

Wspaniałe miasto, od nagłego pochłonione ognia, jedną razą wali ś. z kretesem. Nagur. *†Recudo*, znowu kuję, drugą raz kuję. Mącz. Inszą razą. Troc. Od razu, p. **Odrazu**: Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby ś. każdy od razu znalazł. Kras. Na R., za jeden R., do razu; jednym razem. Troc. *(odrazu, naraz):* Nieprzyjaciel wszystko za jeden R. zabrał. Troc. Na razie = *α)* a. W razie = *w pierwszej chwili, za świeża, w tejże chwili:* Trzeba było w razie zapobiec. Gdy ś. gniewem zapali, chociaż ś. na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi, znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. Dm. β) *pod ręką, na podorędziu, tuż, na drodze:* Na razie = na stręcie, *obviam, sub ictu.* Kn.; jest tuż, nie z drogi, w gębie. Włod.; na dorędziu. L. Na razie to leży. Troc. Dom na razie. Troc. γ) *korzystając z okazji, przy okazji, przy zdarzonej sposobności:* Na razie ludzkiego afektu zażywaj. Troc. δ) p. **Zrazu**: Upornym na razie niecale ś. sprzeciwiaj. Troc. Młode kurczęta bywają na razie białe. Haur. W R. = α) *teraz, zaraz, natychmiast:* W R. być nie możemy, ale za godzinkę znajdziemy ś. tam. L. β) *naraz, odrazu, za jednym razem:* W R. dwie rzeczy robić. Troc. Do razu = **Odrazu**, *za jednym zamachem:* Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ułacnione. L. Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić, jednym zamachem Kn. Do razu przeciął. Troc. Do razu go zabił. Boh Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył — za trzecim, czwartym razem, *tertio impetu.* Kn. Z razu p. **Zrazu**; *na razie = z początku, w pierwszej chwili, na początku.* L. Zdanie to z razu zdawało mi ś. niesprawiedliwe, a później wcale inaczej. L. Z razum nie postrzegł. Troc. Ozdobne pióra pawia z razu podobają ś., lecz rychło niknie to upodobanie. Alber. W R., w sam R., [Jak R.] = *prawie, w porę, akurat, właśnie.* Buty na mnie w sam R. Bóg mi dał syna, który jak R. przed polowaniem na świat przyszedł. Jeż. [Na dwa razy = *średnio:* Daleko jeszcze? — Tak na dwa razy *(=nie bardzo daleko).* W te razy, Na jeden R. = *naraz, wtym, nagle, raptem:* Porwali ś. od stołu, a w te razy i Sołtysi (nazwisko) wpadli. Ork. W te razy drzwi ś. otwarły, i w progu stanął wysoki cień. Ork. Od jednego razu = *odrazu.* R. nie R = *często.* Na drugi R. = *powtórnie, drugi R.* Za każdy R. = *za każdym razem.* Razę; jednem razem = *pewnego razu.* W tym razie = *raptem, zaraz.* Do trzech R. = *do trzech razy.* Nie móg já cie minąć, da zadnemi razami *(= w żaden sposób.* Do trzecie rize *(= razy) = do trzeciego razu.* O jeden R. = *naraz, pewnego razu.* R. za razem = *powtarzając bez przerwy w czasie, żwawo.* Nuże wołać R. za razem. Trzyj R. za razem. R. przy razie a. R. koło razu = *dokładnie, nie opuszczając nic, raz za razem.* Brzeg nastrzępiony jest przylądkami i zatoczkami R. koło razu. Jeż. *(=jedno tuż przy drugim).* Czym R. = *coraz:* Szczep ten rozrasta ś. w czym R. drobniejsze gałęzie. Pol. Będziewa ś. R. po razu całowała. Ty raza tego nie zrobisz = *ani razu, nigdy.* Ani razu = *wcale:* Więc ju nie masz razu siana? To już R. nie idzie = *wcale nie uchodzi.* Ta miłość, która była, z obiema ś. nam R. rozłączyła *(= naraz).* R. chodziłem do ciebie, ale nie będem juz *(= kiedyś, niegdyś).* Jeszcze R. większy = *drugie tyle.* R. kiela cás = *od czasu do czasu.* Na jeden R. = *odrazu.* Dwa R. = *dwakroć.* Ja nie co R., ale 30 razy - bym obrócił = *nie tylko.* R.—R., R.—drugi R. = *jużto—jużto, bądź—bądź, to—to:* R. ten, drugi R. ów; R. to, drugi R. owo = na przemiany: to to, to owo. L. Na świecie powinno być R. tak, drugi R. inaczej. L. Tak ci na świecie: R. radość, drugi R. smutek. Kochan. Nie trzeba samym tylko czytaniem abo pisaniem ś. bawić, ale R. tym, drugi R. owym przeplatując. Pilch. A to djabelna rzecz, że jak człowiek R. umrze, już więcej nie wstanie. L. *(= niech tylko umrze, skoro tylko, aby tylko umarł).* W kogo djabeł R. wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. Pot. Wełna, którą farba R. pomaluje, farby swojej dawnej już nie okazuje. Li. R. = *R. nareszcie:* Złamać R. opór, choć leciuchny. Krasz. [On musi teraz iść do konia ráz zobaczyć, co tam koń robi]. Z R. = *choćby tylko R., niechby, bodajby tylko R.; mniej więcej R, około razu:* Niech z R. tych pociech przed śmiercią zażyję. Kochan. Z R. pójdę do niego, ale więcej nie. R. = *po pierwsze, jedno, naprzód:* Nie wezmę w tym udziału, R., że możność nie służy, a powtóre, że i ochoty nie mam. Drugi R., boleśnie było, że... Orzesz. *(= po drugie, powtóre).* Trzeci R., plan ułożony przez człowieka tego był do wykonania zupełnie niemożliwy. Orzesz. Razem p. **Razem. 3.** anat.: † R. = *porażenie, rażenie, udar, apopleksja* (apoplexia). Zdr. **[Razik, Raziczek].** < RZAŹ(RZEZ)/RZEŹ/ RAZ >

2. Raz, u, blm., **[Rązie]** *darnina:* Sztuka ziemi mchem lub trawą obrosłej, którą kurzacz mielerz po wierzchu obkłada, aby ogień nie palił ś płomieniem. Os. J. < Nm. Rasen >

Razancja, i, blm. myśl. *pęd w linji prostej, kierunek prostolinijny*, bieg strychujący: Pocisk uzyskuje przez to większą siłę, razancję i celność. < Od Fr rasant >

[Razeczka, i, lm. **i]** *szafliczek.*

Razem przys. **1.** *jednocześnie, naraz, odrazu:* Wszyscy R. gadają. Nie wszystko R., schowaj na drugi raz. Kn. Onby chciał, żeby nie R. dom przybierać, ale po kawałku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego wasąg. L. Wszystko R. zbudować chcieli. Pilch. **2.** *wspólnie, wespół, pospołu, do spółki, łącznie z kim, z czym:* Mieszkać, jadać podróżować, spać R. Strzeżmy ś., żeby nas razem nie postrzeżono. L. R. ze mną przez lat sześć do szkół chodził. L. Uciążliwych panów, niekiedy pojedynkiem, niekiedy R. panujących, okrutne jarzmo. Pilch. R., młodzi przyjaciele! Mick. Śpiewać R. *(= chórem).* Maszerować R. *(= gromadą).* **3.** [R.] = a) *naraz, nagle, raptem.* b) *wkrótce.* < Od 1. Raz >

[Raziczek, czka, lm. **czki]** p. **1. Raz**: Aby raz, aby R. jeszcze. Kon. Popatrz ty ś. na mnie choć jeden R.! Kow. Do razicku a. w te razicki = *zaraz.* < Od 1. Raz >

Razić, i, ił 1. *zadać razy, ranić, prażyć, prać, kropić, ćwiczyć, ciąć:* Uchodzi z pola bisurmańska dzicza na wstęp rażący męstwa Chodkiewicza. Kras. On stał za tarczą wojsku walecznemu, gdzie stąpi, razi zewsząd, krew ś. leje. Kras. R. mię mogą, zwyciężyć nie mogą. Alber. Rezerwy powinny być tak ustawione, aby ich nie raziły kule armatnie nieprzyjaciela. Chrzan. R. poślizem z ukosa. Gemb. Wódz jak gdyby rażony od gromu. Mick. Rażony apopleksją *(= uderzony, tknięty).* **2.** ✕ R. *robić wrażenie, ujmować, zwracać uwagę, pociągać, frapować:* Przystojny mężczyzna ma w sobie coś rażącego i pociągającego. L. Wc pani masz fizjognomją tak szlachetną, coś tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. L. **3.** † R. *odrażać, odbijać, odtrącać, odpierać:* Upominam, abyście przyszłą niewolą *(= niewo-*

lę) od siebie razili. Jan. Przen.: Raził ich gorącemi słowy. Groch. *(= gromił).* Przen.: Światło razi w oczy = *bije, oślepia swym silnym blaskiem.* Przen.: Napoje rozum rażące Poc. *(= paraliżujące, tłumiące, przytępiające).* Przen.: R. oko, uszy, zmysł i t. d. L. = *uderzać niemile, robić niemiłe wrażenie; obrażać poczucie estetyczne, przyzwoitość, uczciwość:* Niech pobłysk świetności oko ludu razi, to najskuteczniej ducha poddaństwa mu wrazi. Wyb. *(= olśniewa).* Raził szlachtę mieszczan dostatek i wystawa. Lel. *(= był jej solą w oku).* Kolory rażące *(= jaskrawe, krzyczące, siarczyste).* Fałszywe tony rażą ucho *(= kaleczą).* R. przyzwoitość *(= obrażać).* **4.** [R.] *śmierdzieć, bić w nos:* Razi od ciebie. Razi mu z gęby. < Od 1. Raz >

[**Razidło, a, lm. a**] *sieczkarnia ręczna.* Orzesz. < Od Razić >

[**Razik, u, lm. i**] p. **I. Raz.**

Razować, uje, ował *darniować, okładać darniną milerz przygotowany do zwęglania.* < Od 2. Raz >

[**Razować, uje, ował**] **I.** *raz przebronować pole.* **2.** *z gruba obrobić ziarno żytnie na mąkę razową.* [**R. ś.**] *zgadzać ś., licować:* Nie razuje ś. (w rachunkach) = *źle wypada.* < Od 1. Raz >

Razowanie, a, blm., czynność cz. **Razować.**

[**Razowanie, a,** blm., **Razówka**] czynność cz. [**Razować**].

[**Razowanie się, a ś,** blm.] czynność cz. **Razować ś.**

Razowiec, wca, blm. rub. *chleb razowy,* żart. *brykała.*

[**Razowina, y, lm. y**] **I.** *mąka razowa.* **2.** *rola raz tylko pod posiew zorana.* < Od Razowy >

Razowy I. przym. od **Raz,** *jednorazowy.* **2.** Mąka razowa = *mąka gruba, na raz mielona, szrotowa,* [razówka]*:* Szrotowe mąki u nas zowią razowe. Kluk. Chleb R. = *chleb z takiej mąki,* razowiec, żart. *brykała.* Brat Zygmunta uczy ś. o razowym chlebie. Krasz. Wesoło i ochoczo krajali swoją kromkę razowego chleba. Krasz. **3.** [Płótno razowe] = *zgrzebne płótno.* < Od 1. Raz >

[**Razówka, i**] **I.** blm. p. **Razowanie. 2.** p. **Razowy.** Do śrótowania i mielenia na razówkę. R., mąka razowa. Małyszcz. **3.** *pole raz zorane.* **4.** *łąka raz sieczona.* < Od Razowy >

Razówka, i, blm. *darniowanie, razowanie.* < Od Razować, od 2. Raz >

× **Raztag, u,** lm. **i** woj. p. **Rasztak.** < Nm. Rasttag >

Razura, y, lm. **y** *sklep, izba, salon do golenia i strzyżenia włosów, golarnia.* < Łć. rasura >

Razwraz przys. p. **I. Raz:** R. zapalał okowaną fajkę. Bał. R. przybywali goście. Prus. < Raz + W + Raz >

× **Raźliwy** *rażący, przenikliwy:* Na jej blask R. tępe oko mruży. L. *(= olśniewający, oślepiający).* < Od Razić >

Raźnia, i, lm. **e** bot. (morina) *roś. z rodziny szczeciowatych.*

Raźnie, Raźno, [**Raźnok**] przys. od **Raźny:** Nie R. z dołu do góry rzucać broń. Warg. Konie w tyle zostawili, aby raźniej na szańce one nizkie wskakiwali. Birk. Poczynaj rzeczy odważnie, lecz je wykonywaj R. Jak. W. **2.** *wesoło, przyjemnie, nie strasznie:* We dwoje zawsze jakoś raźniej, niż samemu. W sercu jeszcze mi raźniej. Len.

[**Raźniuśki**] p. **Raźny.**

[**Raźniuśko**] przys. od **Raźniuśki.**

[**Raźnok**] p. **Raźnie.**

Raźno p. **Raźnie:** Bież za nim, niech ś. kryje, niech umyka R. Tremb. R. bież. Troc. R. sprawił. Troc. R. mi jest. Troc. Nie R. mi tu będzie. Troc. Gdyby ś. tak R., jak dawniej, hulało. Syrok. [R. = *prędko, szybko, żwawo; przyjemnie, zręcznie, dogodnie, przytulnie; wesoło, przyjazno*]. Krzesło tu stoi R. Troc.

Raźność, i, blm., rz. od **Raźny:** Synu mój wdzięczny, latorośli młoda, gdzież twoja R., gdzie twoja uroda? Kras. [R. = *wesołość*].

Raźny I. † R. *dogodny, wygodny, poręczny, przyjemny, przytulny:* Raźne ma na karecie miejsce. Troc. Dom R. Troc. Piwnica raźna. Troc. *(= ustawna).* **2.** † R. *będący na razie, pod ręką, na podorędziu:* R., na razie będący, na stręcie, na doręczu, *opportunus.* Kn. **3.** *żwawy, rześki, ochoczy, szporki, żywy, ruchliwy, rączy, chybki, rzutki:* Jelec ryba tak raźna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wyskoczyć. Ład. Młodzian R., wysmukły, pełen korwetów. Boh. Raźne i wysmukłe chłopy, lektykę noszące. Pilch. Do Cypru przyszli zdrowo, raźni. Jabł. Demofant, człek we wszystko R. Jabł. Szli raźnym krokiem. **4.** [R.] *po myśli, na rękę komu będący:* Szczęście Janowej nie było raźne Błażkowej. < RAŹ/RZEŹ/RZAŹ(RZEŹ) >

[**Rażanka, i,** blm.] *śmietana prażona.*

Rażąco przys. od **Rażący:** Charaktery R. sprzeczne. R. podobni do siebie *(= uderzająco).*

Rażący im. od **Razić:** Rażące podobieństwo *(= uderzające, bijące w oczy).* Kolory rażące *(= krzyczące, jaskrawe, siarczyste).* Blask R. Jeśli słońca na niebie błyśnie jasność rażąca, to ja stanę od słońca i cień rzucę na ciebie. Len.

[**Rażeczka, i, lm. i**] p. **Rażka.** < Od Rażka >

Rażenie, a I. blm., czynność cz. **Razić. 2.** lm. **a** patol. *udar,* † *raz, porażenie, apopleksja* (apoplexia). R. histeryczne (a. hysterica), krwawe, krwotok mózgowy (a. haemorrhagica), nagłe, piorunujące, † nagła śmierć (sideratio, sidere percussio), nerwowe (a. nervosa), płuc a. płucne, nawał krwawy płuc (a. pulmonum), przewodu kręgowego (a. canalis vertebralis), rdzeniowe (a. spinalis), słoneczne, przepalenie głowy, † ugorzenie na słońcu (insolatio, heliosis).

[**Rażka, i, lm. i**] p. **Rascka:** U drzwi, jak w chatach, stała R., ceber, wiadro, czerpak drewniany, łopata. Krasz. Zdr. [**Rażeczka**].

Rąb, rębu, lm. **ręby I.** × R. p. **Rąbanie. 2.** [R.] *blizna, szrama, paragraf.* **3.** *obrąb, kant, krawędź, wrąb, rant:* Ręby koło czego szyć. Troc. R. u kafla w tyle tafli kaflowej przyprawiony. Mag. **4.** × **Ręby** *strona lewa czego, nice, odwrotna strona tkaniny:* Na ręby, na wywrot, na nice szatę oblec. Kn. [Fartuszek przewraca na ręby]. Przen.: Wywracać na ręby, okazywać fałsz, odpór czynić, *confutare.* Mącz. Zawrzeć świętych przyczynie chciał gęby i zasługi ich wywrócić na ręby. Mias. *(Sententia)* dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jej nie wywraca na ręby. Mącz. *(= przewraca, przekręca).* **4.** leśn. p. leśn. **Etat** i **Jasny. 5.** mul. *warstwa cegieł ułożonych w murowaniu na sztorc, a więc stanowiąca pas muru wyższy od sąsiednich zwyczajnych warstw.* < RĘB/RĄB >

Rąbacz, a, lm. **e I.** × R. p. **Rębacz:** Szlachcic w domu swoim wolny bezpiecznie przemieszkiwa, R. ucichł już swowolny, więcej czaty nie miewa. Koch. W. Bogini rąbaczów drzew i cieślów. Bobr. **2.** p. **Sążniarz. 3.** [R.] *kowal = dzięcioł.* < Od Rąbać >

Rąbać, bie, a † **ba, bał** i **R. ś.** p. **Rąbnąć.** <RĘB/RĄB>

Rąbalne, ego, blm. *płaca za rąbanie czyli wyrobienie sążni w lesie.* Łab. <Od Rąbalny>

Rąbalny *służący do rąbania:* Siekiera rąbalna. Troc. <Od Rąbać>

[**Rąbanica, y,** lm. **e, Rąbnica**] *siekiera:* R. zacięta; będziemy to drzewo zbutwiałe podcinali, aż samo jęknie. Ork. Karby na niej były nierówne, jakie ś. widzi nieraz na bukowym pniaku, ponacinanym rąbanicą tępą i wyszczerbaną. Ork. Zdr. [**Rąbaniczka**]. <Od * Rąbanik, od Rąbany>

[**Rąbaniczka, i,** lm. **i**] p. **Rąbanica.**

Rąbanie, a, blm., × **Rąb** czynność cz. **Rąbać:** R. drew. Troc. Robota rąbana, R., uskuteczniaś. w skałach lub kamieniach a. rudach kruchych za pomocą klinów młotem podbijanych, k l i n o m ł o t o w a r o b o t a. Łab.

Rąbanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rąbać ś.**

Rąbanina, y, lm. **y** *siekanina, rzeź.* L. R., siekanina. Troc. Zabójstwa, rąbaniny, kalectwa, które ś. w takich okazjach zdarzały. Kit. A tu R. sroga. Pas. <Od Rąbany>

[**Rąbanisko, a,** lm. **a**] *las wyrąbany:* Upstrzone pieńkami rąbaniska. Matl. W parę minut zamracza ś. golaźnia rąbaniska nad Hotelnicą. Matl. <Od Rąbany>

Rąbany I. im. od **Rąbać. 2.** *polegający na rąbaniu:* Robota rąbana. Łab. (p. **Rąbanie**). **3.** *przez rąbanie powstały; rąbaniem zadany:* Cukier R. (= *w kawałkach*). Chir. Rana rąbana (vulnus percussum, ictum). <Od Rąbać>

[**Rąbca, y,** lm. **y**] *ten, co rąbie przeręble przy niewodach.* <Od Rąbać>

Rąbeczek, czka, lm **czki** p. **Rąbek:** Widząc synaczka nagiego, zakryła rąbeczkiem człowieczeństwo Jego. Pśń. Odejmie Pan córkom syjońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbeczki, i pończoszki. Leop. [R. *chustka, płótno.* R., r ą d e c z e k, r ą b u s z e k = *czepeczek:* Wszystkie panienki w wianeczku, Kasia wójtówna w rąbeczku.].

Rąbek, bka, lm. **bki I.** *płótno cienkie, szata cienka, zasłona, kwef, woal:* Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią, rąbki, nad śnieg piękniejsze. Pana swego zdobią. Gawiń. Na godach małżeńskich, wkładając R., bywamy. Hrb. (= *welon*). Żadnym wytworem nie była ozdobna, ani jej émila zasłona, lecz letki ją pokrywał R. Niem. Rąbki kolońskie każą sobie wozić. L. Pierś kryła pod R. bielizny. Mick. Przen.: Noc na ś. była R. z gwiazd włożyła, a niebo jasne świeciło pogodnie. P. Koch. Nigdy powietrze nie było piękniejsze, niebo bez rąbka i nadzwyczaj świetne chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. P. Koch. (= *bez obłoczka*) Okryj ś. choć rąbkiem tęczy. Mick. Uchylić rąbka tajemnicy (= *zasłony*). Te smutne oczy ona rabkami złocistych warkoczy tak przysłaniała. Słow. 2. [R.] = a) *ręcznik.* b) *duża chustka perkalowa noszona przez kobiety na ramionach.* Na rombku = na chustce św. Weroniki. c) *całun, w który owijają zmarłego.* d) *chusteczka na głowę, czepeczek mężatki lub dziewczyny, która utraciła niewinność.* Wójc. Maryśka jest w rąbkach. e) *płótno:* Kup se rąbku. Pielusecki z rąbka bielonego. f) *brzeg tkaniny:* Nakryj se rombkiem fartucha. g) *chrząstka u psa między nozdrzami.* **3.** † R., [R.] *płatek:* Jak z rąbka wywinął. Prz. **4.** *kraj, skrawek, obrąbek, brzeg:* R. ziemi w Besarabji, gdzie ś. byli zakolonizowali Tatarowie, figuruje na mapach z dodatkiem: Są to pola puste Tatarów Lipków. Rol. **5.** anat. *obrąbek, brzeg, krawędź:* R. rogówki (limbus corneae). R. ucha (helix auriculae). R. zębaty (ora serrata). † Rąbki trąbek macicznych, † djabła sztuczka (Dyk. M.), strzępki jajowodu (fimbriae tubae ovarii s. morsus diaboli). P. anat. **Krawędź.** Zdr. **Rąbeczek, [Rąbuszek].** < RĘB/RĄB >

Rąbić, i, ił, I. †R. *obrębiać bieliznę, ubranie.* L. **2.** † R., [Rąbić] i † **R. ś.,** [**R. ś.**] p. **Rąbnąć.** <RĘB/RĄB>

Rąbienie, a, lm., czynność cz. **Rąbić:** R., wycinanie. Skr.

Rąbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rąbić ś.**

[**Rąbież, y,** lm. **e**] *kraj, kraniec, koniec, granica.* <Ros. rubież>

Rąbkowy przym. od **Rąbek:** Płótno rąbkowe. Biel. M.

Rąbnąć, nie, nął, nied. **Rąbać,** † **Rąbić,** [**Rąbić**] **I.** nied. *łupać, szczepać, roztrącać siekierą, toporem, tasakiem, bronią sieczną; płatać, ćwiertować, kiereszować, siec:* Rąbać, siec las, drwa, mięso, wołu, jesiotra, wieloryba. Kn. R. lód, cukier. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzezując, rąbiąc, układając. Star. Izali będzie ś. pochwalać siekiera nad tym, co nią rąba? Bud. Ciebie czynię drewniczym, daję urząd nade drwy, abyś je rąbał. Kn. Jeśliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podejrzane naleźli, a rozkazaliby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano... Sz. Niema do palenia rąbić ze pnia, jedno leżące. Ek. W szkole nie uczą rąbać drew. Glicz. Kloc, na którym rąbią. Kn. Gdzie drwa rąbią, tam trzaski padają. Paszk. W cudzym domu drwa rąbią, a do nas wióry lecą. Prz. [Rąbać czego. Dębu rąbią. Będziem rąbać pieca]. **2.** nied. *wyrąbywać, zrąbywać, ciąć, wycinać, ścinać:* Rąbać drzewa. Troc. (= *spuszczać*). R. las. W lesie rąbiąc, usłyszawszy krzyknienie, jął uciekać z wozem. Górn. Rąbić znamię w drzewie. Skr. **3.** *ciąć, uderzyć, machnąć rąbiąc; płatnąć:* Filoktet z swej strony siekł, rąbał, wojował. Jabł. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, rąbiąc na krwawym placu szablą obosieczną. Dm. Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzajem ciosom; tym ś. na świecie żyje obyczajem. Słonk. Gdzie pojrzę, wszędy rąbią. Kochan. Umiem znagła wpaść na karki, rąbać szablą, grzmieć z janczarki. Zal. Przen., rub.: *łupnąć, lunąć, rznąć, wyciąć, uderzyć, palnąć, trzasnąć, trzepnąć, gruchnąć, zdzielić, chrostnąć, grzmotnąć, chlastnąć, walnąć:* R. kogo w pysk, w mordę, w kark. Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. Dm. (= *tłucze*). Przen.: *wyrazić ś., powiedzieć twardo, wyraziście, wyrecytować dosadnie:* Zaczął rozmowę o Wilnie rąbiącym tonem Jana Śniadeckiego. Słow. Przen.: *prawić bez ogródki, rubasznie, powiedzieć poprostu, prosto z mostu:* Daruj natrętności, alem ja prosty człowiek i, mówiąc, rąbię, jak myślę. Krasz. Rąbać prawdę (= *rznąć, ciąć, palić*). Zacząłem mu wrącz prawdę rąbać. L. **R. ś. I.** nied. *być rąbanym:* Cukier rąbie ś. w kawałki. **2.** nied. *rąbać siebie, rąbać jeden drugiego:* Po obozach rąbano ś. i strzelano. Lel. Rąbają ś. Troc. **3.** rub. = a) *uderzyć ś., wyciąć ś., rznąć ś., palnąć ś., chrostnąć ś., grzmotnąć ś., walnąć ś.:* Idąc po omacku, rąbnął ś. o kant szafy. b) *upaść, przewrócić ś., rymnąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrostnąć, chlastnąć; rzucić ś., lunąć ś.; paść:* Ślizko było, więc rąbnąłem ś. jak długi. Pijak rąbnął ś. na tapczan jak długi. Rąbnę ś. spać! <RĘB/RĄB>

[Rąbnica, y, lm. **e]** p. **Rąbanica.** < Od Rąbnąć >

Rąbnięcie, a, blm., czynność cz. **Rąbnąć.**

Rąbnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rąbnąć ś.**

Rąbność, i, blm. rz. od **Rąbny;** leśn. *wiek drzewostanu, do którego hodować go, a następnie wyciąć zamierzamy* Sł. wil. <Od Rąbny>

Rąbny 1. *mogący być rąbanym.* **2.** [Sanie rąbne] =*sanie do ciężarów.* **3.** leśn.: Las R. = *las, który we wzroście swoim doszedł do tego stopnia, że mu już co rok znacznego nie przybywa przyrostu, ale zupełnie jeszcze jest zdrowy.* Sł. wil. < Od Rąbać >

[Rąbuszek, szka, lm. **szki]** p. **Rąbek.**

[Rącecka, i, lm. **i]** p. **Ręka.**

[Rącejka, i, lm. **i]** p. **Ręka.**

Rącia, i, lm. **e** p. **Ręka:** Ucałuj te rącie. Fred. A. < Od Rączka >

* **Rącz:** † **Z obu R.** p. **Oburącz:** Z obu rącz konia siecze. Troc. Z obu rącz go porywa. Troc. <RĘK/RĄK>

[Rączba, y, lm. **y]** *poręka.* < Od * Rączyć = Ręczyć>

† **Rącze** przys. p. **Rączo.** B. Sz.

[Rączeńka, i, lm. **i]** p. **Ręka.**

Rączę, ęcia, lm. **ęta** piesz. od **Ręka:** Daj mi R. L. Kupidyna choć małe rączęta, daleko rzucają strzałę. Kras. Śpieszę ucałować rączęta W. Pani Dobrodziejki. Czart. A. Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne rączęta swoje. L. Drobne rączęta.

Rączka, i, lm. **i 1.** p. **Ręka:** Cóż to za delikatna i pulchna R.? L. Patrz, jak ś. chwyta rączkami różanej szyi matuchny swej niepokalanej. Groch. Ani rączką, ani nóżką (ruszyć nie może). Prz. (=*spił ś. jak bela).* Co z rączki, to do gąbki. Prz. Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. Haur. (= *najpewniej jest, gdy przedmioty wymienione odrazu i bezpośrednio jeden drugiemu daje do ręki).* Z rączki do rączki nie będzie mierziączki (a. gorączki). Prz. Przen.: R, m. *kaleka na rękę* R., człowiek rękę złą mający, ancus. Kn. **2.** przen. *rękojeść, trzonek, gryf:* R. u laski, parasola, noża, piłki do rznięcia. R. u rondla. R. u świstawki lokomotywy (= *klamka, kran).* R. u zwrotnicy (=*drążek zwrotnicy).* **3.** [R.] = a) *kołek do trzymania u radła;* p. **Melica.** b) *obsadka do piór stalowych:* Ołówka ani rączki nie mam. Zap. c) Rączki = *rękawice.* d) *naczynie do nabierania wody z beczki, zwykle z rękojeścią zakrzywioną, którą ś. zwiesza o brzeg beczki.* e) *korek.* f) Rączki = *dwa krótkie kołki równolegle, osadzone pochyło w stołku kołowrotka, między któremi na drucianej osi obraca ś. kółko z kolbą; ?:* Przynieś ty mi przęślnicę, rączkę lnu, wrzeciono! Krasz. **4.** bart. miara = *10,75 garnca, którą bartnik odmierzał daninę miodu dziedzicowi lasu.* Skr. Od boru powinno ś. dawać po rączce i pieniędzy, według starodawnego zwyczaju. Nisz. **5.** bot.: R. **a.** K o c i ł a p k a (manuela) *roś.* Rączki p. **Kośłazek.** Rączki=*rośliny z rodzaju rącznika.* **6.** chir. p. **Igielnica. 7.** cyk. *jedna z dwuch drewnianych, kościanych lub gumowych rękojeści, osadzonych na końcach kierownika, które jeździec trzyma w czasie jazdy.* **8.** fl. *nasadka drewniana poprzeczna u wiosła a. laski, służąca do oparcia o ramię lub do ujęcia,* h a m e r. **9.** tap. p. **Łapka. 10.** tkac. *jedna z składowych części warsztatu tkackiego:* Nawoje, czyli wałki, obracają ś. w rączkach przytwierdzonych do słupów stacimowych. Lada w krosnach wisi na drążkach, zwanych rączkami. **11.** wiośl. = a) *listwa pozioma stanowiąca część steru,* o r c z y k. b) *koniec wiosła, który obejmuje ręka w czasie wiosłowania.* <RĘK/RĄK>

Rączkowy przym. od **Rączka:** Przypisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć nie wie świat, skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracje francuskie, mordy anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe i insze tym podobne praktyki. Żarn.

Rącznik, a, lm. **i, Kleszczowina, Konopie włoskie, Słonecznik groniasty, Stroczek większy** bot. (ricinus) *roś. z rodziny wilczomleczowatych.* Gatunek *Ricinus palma Christi* zowie ś. R ą c z k a m i, D ł o n i ą K r y s t o w ą, K r y s z t o w ą. <Od*Rączny=Ręczny>

Rącznikowy przym. od **Rącznik** *rycynowy.* <Od Rącznik>

Rączo, † **Rącze** przys. od **Rączy:** Pójdź, pójdź R., nie baw ś. długo. Bardz. Niech ich do kościoła, zarazem do nas, kto R zawoła. Lubom. Powóz R. pomykał naprzód. Pełne wód przedtym płynących R., ledwie ś. miałkim dnem wody sączą. Nar. Tak R. biegły nieścignione konie, iż mogły równać z prędkim orłów lotem. P. Koch. Przelękniony szlachcic R. chwycił ś. do szabli. Krasz.

× **Rączobiegły,** × **Rączonogi** *rączy w biegu,* s z y b k o b i e ż n y, s z y b k o n o g i: Chart R. Biel. <Rączo + Biegły>

× **Rączolotny** *rączo latający, lecący,* s z y b k o l o t n y: Rączolotna strzała. Otw. < Rączo + Lotny>

× **Rączonogi** p. **Rączobiegły.** <Rączy + * Nogi, od Noga>

× **Rączopióry** p. **Rączoskrzydły,** L. <Rączy + * Pióry, od Pióro>

× **Rączoskoki** *rączo skaczący:* Rączkoskokie zwierzęta. Biel. <Rączy + * Skoki, od Skok>

× **Rączoskrzydły,** × **Rączopióry** *mający skrzydła umożliwiające rącze latanie,* s z y b k o p i ó r y: Pegazus R. Otw. < Rączy + * Skrzydły, od Skrzydło >

Rączość, i, blm. rz. od **Rączy.**

† **Rączszy** p. **Rątszy:** Jam był R. jego (od niego). Otw.

Rączuchna, y, lm **y** p. **Ręka:** Ściskam cię z całej mocy, rączuchny i nożyny całuję. Sienk. <Od Rączka>

Rączunia, i, lm. **e** p. **Ręka.**

Rączusia, i, lm. **e** p. **Ręka:** Żałował, że to nie była cacana R. panienki. Nagan. < Od Rączka >

Rączy 1. *szybki, chyży, śpieszny, bystry, szparki, wartki, żwawy, raźny, rześki:* Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi ledwie ś. tykał nogami rączemi. P. Koch. Konia rączego chłostać nie trzeba. Kn. R. w biegu. Szli rączym krokiem. Przez równiny morskie rącze wiosła gnali. Otw. Do złego człowiek na koniu rączym przyśpiesza, a ku dobremu na wole ś. wlecze. Skar. Nie wadzi podczas konia rączego zabość. Glicz. Chart R. Otw. Rącze charty. Mor. Gwiazdo, co budzisz zwierz po lesie rączy. Mias. Dzień rączym skrzydłem ulata. Gawiń. Jak myśliwiec wpośród kniei tropi zbyt rączego zwierza. Krasiń. R. pies, lecz zagorzalec. Mick. Obmowy są rącze jak strzały. Rzew. **2.** † R. *naglący, pilny, nagły, nie cierpiący zwłoki, niezwłoczny, rychły, pośpieszny:* Wyprawił król R. list do swych gienerałów, żeby mu w posiłku

przybyli. Tw. Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. Papr. † R, ego = a) lm. y *goniec, kurjer, umyślny:* Han królowi tak przez rączego odpisał. Tw. b) lm. e *koń rączy, biegun:* Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. Star. Przen.: Rączego zacina (Troc.) = *ucieka, wziął nogi za pas, daje drapaka.* < RĘK/RĄK/RĘCZ/RĄCZ >

Rączyca, y, lm. **e** zool. (tachina) *owad dwuskrzydły krótkorogi.*

Rączycowy przym. od **Rączyca:** Muchy z rodziny rączycowych (tachinidae).

[**Rączyczka, i,** lm. **i**] p. **Ręka.** < Od Rączka >

Rączyna, y, lm. **y,** × **Ręczyna** *biedna ręka, ręka godna politowania, łapina:* Rączyny jej pomarzły. Małemi rączynami. P. Koch. Wdzięcznie schyloną skroń o rączynę oparła drobną. Sow. Zdr. **Rączynka.** < Od Ręka >

Rączynka, i, lm. **i** p. **Rączyna:** Rączynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko zasięga i pod ziemię przenika głęboko. Szymon. Rączynkę mu ucięli. Troc. < Od Rączyna >

[**Rączyńka, i,** lm. **i**] p. **Ręka.**

Rączysko, a, lm. **a** p. **Ręka.**

[**Rądek, dka,** lm. **dki**] p **Rąbek.**

Rądel, dla, lm. **dle** p **Rondel.** Zdr. **Rądelek.**

Rądelek, lka, lm. **lki** p. **Rądel:** Chłopiec niewielki, oszarpany, umurzany płókał rądelki. Mick.

[**Rągać, a, ał**] p. **Urągać.**

[**Rąganie, a,** blm.] czynność cz. **Rągać.**

[**Rągowisko, a,** lm. **a**] p. **Urągowisko.**

[**Rąm, u,** blm.] *rum.* Gwar.

[**Rąmot, u,** blm] p. **Romot.**

[**Rąpić, i, ił**] *wyzywać, wymyślać, lżyć.*

[**Rąpienie, a,** blm.] czynność cz. **Rąpić.**

Rąsia, i, lm. **e** p. **Ręka.** < Od Rączka >

× **Rątszy,** † **Rączszy,** † **Rętszy** st. w. od **Rączy.**

[**Rązie, a,** blm.] p. **2. Raz.**

† **Rcy** *niech rzecze.* Ps. flor.

[**Rdes, u,** lm. **y**] p. **Rdest.**

Rdest, u, lm. **y I.** = a) a. [**Rdes, Drdest, Grdest, Derdes, Grdes, Dresc, Dreszcz**] bot. (polygonum) *roś. z rodziny rdestowatych.* Gatunki: R. gryka a. Hreczka, Hryczka, [Hreczynka], niek. Pog'anka, bł. Tatarka (p. fagopyrum s. fagopyrum esculentum). R. ostrogorzki a. biały, wodny, Pieprz wodny, Pieprz polski (Goł.) (p. hydropiper). R. plamisty (p. persicaria). R powojowy a. Hreczka (p. convolvulus). R. ptasi, pospolicie u ludu świńską trawą zwany. R. tatarski (p. tataricum s. fagopyrum tataricum). R. wężownik, posp. Gajowa miodunka. R. zaroślowy a. Wilec, Ptasi język. b) † R. wodny *nazwa rośliny* wrzecznik pływający (potamogeton natans). Por. **Dzerdza. 2.** *chwast, zielsko:* Jak nieorana rola w próżnowaniu porosłym rdestem mnogim. Kulig. Przen.: Rdesty niecnot i różnych postępków pokrzywy. Kulig. < ? RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ >

Rdestnica pływająca bot. p. **Wrzecznik.** < Od * Rdestnik, od * Rdestny, od Rdest >

Rdestowate rośliny bot. (polygonaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* < Od Rdest >

Rdestowy przym. od **Rdest:** Liścia rdestowego i nasienia przedtym, niżli pieprz był w pospolitym używaniu, do zaprawiania potraw używali; stąd go polskim pieprzem mianują. Syr. < Od Rdest >

Rdza, y, blm., [**Drdza, Dredza, Drydza**] **I.** chem. = a) *powłoka chropawa rudej barwy, tworząca ś. pod wpływem powietrza atmosferycznego na żelazie, stali, surowcu, złożona z tlenków, wodanów i węglanów żelaza:* R. pokrywa żelazo. Zajść rdzą. R. ś. wdała. R. trawi, przejada metal. Oczyścić z rdzy. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a R. wszystko pogryzie. Rej. Bodaj tu pajęczyna i pleśń na was padła, a te niewierne zamki R. plugawa zjadła. R. żelazna, mosiężna. Troc. I szefeliny R. rudawa strawi i ziemna butwiałość plugawa. Paszk. Nietrwałe to dobra, co ich R. i mól gryzie. Falib. Tego złodziej nie ukradnie, mol nie zepsuje, R. nie strawi. Skar. Niech wiedzą, że ś. złota nigdy R. nie chwyci. Tremb. R. zje żelazo, zgryzota człowieka. Prz. Miecz zażyty do boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. L. Przen.: Naród gotów wstąpić na nowe drogi, zetrzeć rdzę i pleśń z siebie. Sienk. b) × R. miedziana = *grynszpan a. śniedź:* R. miedziana, gryszpan. Sien. c) † Złota R. *boraks:* Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą zwali. Sien. **2.** bart.: R. miodowa = *woszczyny, łuskowiny, pozostałości stałe przy topieniu miodu:* R. miodowa w plastrach, gatunek miodu, podobny do chleba startego z miodem, znajduje ś. w ulach między komórkami na skład miodu służącemi. L. R. miodowa w plastrach. Troc. Bobr. **3.** bot. = a) (puccinia graminis) *grzyb z rodzaju omara.* b) **Rdze** lm., (uredinei) *rząd grzybów właściwych.* R. w zbożu. L. Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z góry deszcz drobny, gorący a jadowity, który Włosi mejumen, u nas rdzą a. rudą zowią. Trzyc. R. na drzewie. Troc. R. jest żółta zaraza, jako na ogórkach, na melonach. R. padła na zboże. < RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ >

Rdzaki, ów bot. p. **Rdzawnikowate.**

× **Rdzały I.** *rdzawy, pożółkły.* L. **2.** *dojrzały, dostały* (p. Nierdzały). < Od * Rdzeć, od Rdza >

Rdzawić, i, ił *pokrywać rdzą, zardzewiać.* Sł. wil. < Od Rdzawy >

× **Rdzawieć, eje, ał** p. **Rdzewieć:** Żeby zależałe pokojem rycerstwo zwykłą po wsiach gnuśnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. Nar. < Od Rdzawy >

× **Rdzawienie, a,** blm. **I.** czynność cz. **Rdzawić. 2.** czynność cz. **Rdzawieć.**

[**Rdzawka, i,** lm. **i**] **I.** *woda rdzawa.* **2.** R-zawka *woda zaskórna:* Na łąkach, które nasiąknięte są tak zwaną rdzawką, niema czego szukać, tam długodziobych nie będzie. **3.** *błoto, bagnisko, trzęsawisko, moczar, bajoro.* < Od Rdzawy >

Rdzawnik, a, lm. **i** bot. (erineum) *roś. należąca do grzybów nieznanego pokrewieństwa* (fungi imperfecti). < Od * Rdzawny, od Rdzawić >

Rdzawnikowate, Rdzaki *rodzaj grzybów.* < Od Rdzawnik >

Rdzawnikowy przym. od **Rdzawnik:** Nowe pokolenie rdzaków — rdzawnikowe.

Rdzawo - p. **Rdzawy.**

Rdzawo przys. od **Rdzawy.**

Rdzawość, i, blm. rz. od **Rdzawy.** Patol.: R. błon surowiczych (cirrhonosis).

Rdzawy, [**Drydzawy**] **I.** a. × **Rdżysty,** × **Rdzisty** *pełen rdzy, rdzę zawierający w sobie; pokryty rdzą, zaszły rdzą, zardzewiały:* Woda rdzawa, rudawa z rudą śpiże niejakiej zmieszana. Trzyc. Woda rdzawa stojąca na bagnach. Amor ostrzy rdzawe groty. Kon. Rdzawe zboże. L. **2.** *mający kolor rdzy, rudawy, rydzy.* Zool.: Kania rdzawa p. **Kania.** Antylopa rdzawo-czelna (gazel-

la rufifrons). Szt. Konchę rdzawo-czerwonawą wzrok upatrzy między trawą. Zal. Na ścianach wisiały złotawe, srebrnawe, rdzawo-czerwone snopy. Orzesz. Zool.: Świergotek rdzawo-gardlisty, zool. p. **Świergotek.** Nur rdzawogardlisty, p. **Nur.** Podgorzałka rdzawogłowa, p. **Podgorzałka.** Perkoz rdzawoszyjny, p. **Perkoz.** Płatkonóg rdzawoszyjny, p. **Płatkonóg.** Hijacynt rdzawośniady. Smugi rdzawożółte. <Od Rdza>

[Rdzeć, y, ał] p. **Rżeć.**

Rdzeniak, a, lm. **i,** patol. *rak miękki, rdzeniasty* (cancer v. fungus medullaris). <Od Rdzeń>

Rdzeniasty, Rdzenisty, Rdzeniowaty *pełen rdzenia; do rdzenia podobny;* patol.: Rak R. (cancer medullaris) *rdzeniak.* <Od Rdzeń>

Rdzenica, y, lm. **e** bot. p. **Sagowiec.**

Rdzenie, a, lm. **a** p. **Rdzeń:** Patrzymy ś. na nie jak na alfabetyczne zestawienie samych rdzeń i źródłosłowów. Ant. <RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ>

[Rdzenie, a, blm.**]** czynność cz. **Rdzeć.**

Rdzeniomózgowie, a, lm. **a** anat. *część tylna dolna mózgu, rdzeń przedłużony* (myelencephalon s. medulla oblongata); p. **Opuszka.** <Rdzeń + Mózgowie>

Rdzeniowato przys. od **Rdzeniowaty.**

Rdzeniowaty *podobny do rdzenia.* Lek.: ×Grzyb R., p. **Grzyb.** <Od Rdzeniowy>

Rdzeniowooponny, Rdzeniowooponowy *tyczący ś. opon rdzenia pacierzowego.* Patol.: Przepuklina rdzeniowooponna (myelomeningocele. <Rdzeniowy + Oponny>

Rdzeniowooponowy p. **Rdzeniowooponny.** <Rdzeniowy + Oponowy>

Rdzeniowy przym. od **Rdzeń I.** anat. *tyczący ś. rdzenia pacierzowego, do niego podobny* (medullaris): Istota rdzeniowa, p. **Istota.** Nerwy rdzeniowe (nervi spinales). Osłonka nerwu rdzeniowa (neurilemma). **2.** bot. Miękisz R. i Promienie rdzeniowe p. **Miękisz.** 3. patol. *niedomoga rdzeniowa* (myelasthenia). Porażenie rdzeniowe (paralysis spinalis) Przepuklina rdzeniowa (myelocele). Rażenie rdzeniowe a. Udar R. (apoplexia spinalis). <Od Rdzeń>

× **Rdzeniówka, i,** blm. anat *istota rdzeniowata* (substantia medullaris). <Od Rdzeniowy>

Rdzenisty, † Drzenisty, † Zdrzenisty *pełen rdzenia a. do rdzenia podobny, rdzeniasty, rdzeniowaty; rdzeniowy.* Anat.: × Wydatności rdzeniste, białawe, × wyrostki wymionowate, ciałka sutkowate (w mózgu) (corpora candicantia s. eminentiae mamillares). <Od Rdzeń>

Rdzennie przys. od **Rdzenny:** Umysł jego był R. polskim. Chm.

Rdzennik, a, blm hist. *istota podobna do tłuszczu w osłonkach nerwowych,* m y e l i n a (myelinum). <Od Rdzenny>

Rdzenny, × Drdzenny, × Drzenny I. przym. od **Rdzeń** (garb. k i e r n i s t y). Przen.: *właściwy, istotny, pierwiastkowy, prawowity, prawdziwy, odwieczny; ściśle swojski, podstawowy:* Ludność rdzenna i napływowa *(= tubylcza; autochtoni).* R. Polak. **2.** drzewo rdzenne = *ścisłe, twarde, jędrne, nie gąbczaste.* **3.** × Strzał R. = *celny, trafny.* **4.** hist. *zawierający rdzennik:* Rdzenna osłonka nerwowa. <Od Rdzeń>

Rdzeń, a m., **Rdzeń, i** ż., lm. **e,** × **Drdzeń,** × **Rzdzeń,** × **Drzeń,** × **Zdrzeń, [Drzen, Drzon, Drzón, Dryżeń],** × **Drzenność,** × **Rdzenie I.** anat. R. kręgowy, a. pacierzowy = *przedłużenie mózgowia w przewodzie kręgowym,* × m l e c z p a c i e r z o w y, × m l e c z g r z b i e t o w y, ! s z p i k p a c i e r z o w y, g r z b i e t o w y, † b i e l p a c i e r z o w a, † ś w i c z k a (Urs.) (medulla spinalis). Koniec rdzenia, × o g o n k o ń s k i (cauda equina). Rogi rdzenia przednie i tylne (cornua medullae spinalis anteriora et posteriora). Wieniec tętniczy rdzenia (vasocorona). R. przedłużony = r d z e n i o m ó z g o w i e, † m l e c z p o d ł u g o w a t y (Krup.), p o d ł u ż n y (Perz.), † d r d z e ń o b d ł u ż n y (Ryszk.), † p o z d ł u ż n y (Girt.) (medulla oblongata, myelencephalon). **2.** bot. *miękisz roślinny w postaci tkanki komórkowatej, ciągnący ś. wzdłuż pnia drzewnego pręcikiem w jego środku, naokoło którego narastają słoje drzewne:* Błyszczą one (oczy) jak rdzeni spróchniałej światełka. Mick. Zamroziły sok w mej rdzeni. Syrok. Przen.: R. wrzodu, odciska = *twardy środek jego, czop, jądro, korzeń, ośrodek, dusza.* Przen.: *istota, treść podstawowa, serce, jądro, grunt, zarodek, dusza, kwintesencja:* Trafić w R. rzeczy. Głębin, to jest tego, co stanowi R. miasta, (zalew francuski) nawet nie dotknął; tym rdzeniem zaś było: stare mieszczaństwo, gnieżdżące ś. w owych poczerniałych kamienicach. Gom. **3.** garb. *najtwardsza, najściślejsza część skóry grzbietowej,* k i e r n. **4.** gór.: R. prochowy = *sznur lontowy,* d u s z a. **5.** hist.: R. włosa = istota rdzenna włosa (substantia medullaris pili). R. nerwowy, × nerwocewkowy = *osłonka rdzeniowa.* **6.** hut. = hut. **Karń.** **7.** jęz.: R. słowa, p. **Pień.** **8.** lud. *długi wałek żelazny, który wsadzają w formę w czasie odlewania armaty, ażeby zarezerwować próżnię w jej wnętrzu,* k i e r n. **9.** org. *część piszczałki: miejsce zagięte, nie dochodzące do wargi dolnej i tworzące tym sposobem szparę, którą wiatr wypływa.* **10.** patol.: R. czyraka = *czop ropny.* Rdzenia kręgowego ból (myelalgia), jamistość (syringomyelia), małość (micromyelia). Przepuklina rdzenia oponna, oponowa (hydrorrhachis cystica). Puchlina rdzenia oponna, oponowa (hydrorrhachis externa). Rozmiękczenie rdzenia (myelomalacia). Wiąd, schnienie, ! suchoty rdzenia pacierzowego a. kręgowego (tabes dorsalis). Zapalenie rdzenia (myelitis). Zapalenie istoty szarej rdzenia (poliomyelitis). <RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ>

[Rdzewiały] p. **Rdzawy.** <Od Rdzewieć>

Rdzewiasty, p. **Rdzawy:** Ziemia rdzewiasta *(murszywa, próchnicowata).* <Od Rdzewieć>

Rdzewieć, eje a. × **i, ał, Rdzawieć, [Drdzewieć, Drydzewieć], [Drdzawieć, Rdzewnieć]** *zachodzić rdzą, pokrywać ś. rdzą:* Rdzewieję = rdzą obchodzę, *rubiginor.* Mącz. Szabla w pokoju rdzewiała. Bardz. Czuje waleczny miecz nasz przytępiony, który niedawno słynął na wsze strony, oto zaś z naszą sromotą rdzewieje nad ich nadzieję. Groch. Jak miedź rdzewieje. Wuj. *(= śniedzieje).* Jam nie na śmiech dobywał rdzewiące oręże. Wysp. W borku za cmętarzem rdzewiały paprocie i wielkie chabry rozwijały w pełni swe rozczochrane korony. Orzesz. Przen.: Stara miłość nie rdzewieje. Prz. *(= nie starzeje ś., nie przeżywa ś., nie niszczeje, nie zanika, nie gaśnie).* Byli w stanie dać stosowne wychowanie dzieciom swoim, a przynajmniej R. im nie dozwalali. Ochoc. *(= gnuśnieć, pleśnieć, marnieć, marnować ś.).* <Od Rdzawy>

Rdzewienie, a, blm., **Rdzawienie** czynność cz. **Rdzewieć.**

[Rdzewnieć, eje, ał] p. **Rdzewieć.** <Od *Rdzewny, od Rdzewieć>

[Rdzewnienie, a, blm.**]** czynność cz. **Rdzewnieć.**

† **Rdzębina, y,** lm. **y** p. **Ostrokół:** R., ogrodzenie ostremi koły. Dudz. R., ostrożenie, ostróg. Kn. <?RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ; por. Jarzębina>

Rdzian, u, lm. **y** bot. (schrebera) *roś. z rodziny oliwowatych.* <RD/RUD/RYD/RDZ/RYDZ>

× **Rdzisty** p. **Rdzawy.** <Od Rdza>

[**Rdzob, u,** lm. **y**] *budynek walący ś. od starości, niezdatny do mieszkania, rudera.*

[**Rdzonik, a,** lm. **i**] *łupka drzewa smolnego.*

[**Rdzonka, i,** lm. **i**] **1.** a. **Drdzonka** *szczapa, trzaska.* **2.** *?źrenica:* Kochałem cię, Marysiu, jak rdzonkę w oku.

Rdzowate rośliny bot. (uredinacei) *rodzina grzybów właściwych z rzędu rdzy.* <Od * Rdzowy, od Rdza>

Re nieod., muz. *nazwa drugiego z kolei tonu w gamie C-dur, zwanego u nas pospolicie d.* <Włos.>

× **Reabilitować, uje, ował** i × **R. ś.** p. **Rehabilitować:** Później konfederacja go reabilitowała, nawet z podwyższeniem rangi. Bukar. <Re(h)abilitować>

× **Reabilitowanie, a,** blm. czynność cz. **Reabilitować.**

× **Reabilitowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Reabilitować ś.**

! **Reagient, u,** lm. **y** chem., p. **Odczynnik.** <Łć. reagens, 2 pp. -ntis>

Reagować, uje, ował, × **Reaktywować 1.** *oddziaływać, przeciwdziałać, działać w przeciwnym kierunku, odpornie, zapobiegawczo:* R. przeciw czemu a. na co. **2.** chem. *wywoływać zmiany chemiczne, działać chemicznie, oddziaływać, okazywać działanie chemiczne:* R. kwaśno, alkalicznie. Węglany potasowców reagują zasadowo. <Nł. reagere>

Reagowanie, a, blm., **Reakcja** czynność cz. **Reagować;** *odczyn:* Próby ich reagowania przeciw ibsenowskiej hegiemonji w literaturze na uwagę zasługują. Bog. W. Zdolność reagowania. Nus.

× **Reak, a,** lm. **cy** rub. p. **Reakcjonista.** <Reak(cjonista)>

Reakcja, i, lm. **e 1.** p **Reagowanie:** Napływ pieniędzy zrobił reakcją niespodzianą na cenę pańszczyzny i taksę procentów. Ochoc. **2.** w polityce, *dążenie do przywrócenia poprzedniego stanu rzeczy, przeciwdziałanie postępowi w życiu społecznym, wstecznictwo, zacofanie; zwrot:* R. polityczna, religijna. Rozpoczęła ś. R. w duchu wstecznym. **3.** zb. *reakcjoniści; stronnictwo reakcyjne:* R. stara ś. wszelkiemi siłami powstrzymać urzeczywistnienie ś. dążeń konstytucyjnych. R. zakrzyczała w parlamencie postępowców. **4.** chem. *proces chemiczny, odczyn; oddziaływanie typowe danego ciała:* R. między chlorem a wodorem odbywa ś. z wydzieleniem ciepła. R. kwasowa (p. **Kwaśny**), zasadowa. <Fr. réaction, Nm. Reaktion, Nł. reactio>

Reakcjonista, y, lm. **ści,** rub. × **Reak** *zwolennik reakcji, człowiek wstecznych dążności, wstecznik, zacofaniec:* Zwycięstwo tych dążeń oznaczałoby przejście władzy do rąk reakcjonistów. <Od Reakcja>

Reakcyjnie przys. od **Reakcyjny:** Połączeni w bractwo wzajemnej adoracji, odszczepieni R. od innych szkół literackich. Weys.

Reakcyjność, i, blm. rz. od **Reakcyjny:** Sejm reakcyjnością swoją znacznie rząd przewyższa.

Reakcyjny przym. od **Reakcja;** *wsteczny, przeciwpostępowy:* Ruch R.=*wywołany jakim pobudzeniem mechanicznym, np. dotknięciem, odruchowy.* Dążności reakcyjne. Stronnictwo reakcyjne. <Od Reakcja>

× **Reaktyw, u,** lm. **y** p. **Odczynnik:** Żywy ustrój jest czułym reaktywem na wszelką zmianę w warunkach otaczających. Nus. Dom na tej stacji stepowej zaopatrzony jest w mikroskopy, reaktywy, instrumenty metereologiczne i inne pomocy naukowe. <Fr. réactif>

× **Reaktywować, uje, ował** p. **Reagować.** <Od Reaktyw>

× **Reaktywowanie, a,** blm., czynność cz. **Reaktywować:** Historja reaktywowania instytucji wskutek zajęcia Krakowa przez wojsko polskie.

1. Real, a, lm. **e 1.** *moneta zdawkowa (= 13,5 grosza) w Hiszpanji i Portugalji.* **2.** × R. a. × **Rehał** *moneta srebrna z r. 1650 = 70 groszom.* Ostr. <Fr. réal>

2. Real, u, blm. druk. *gatunek czcionek = 48 ćwierć-petitom, używany do plakatów i t. p.*

Realgar, u, lm. **y** chem., min. *siarek arsenu ze składem AsS, minerał z gromady lamprytów, z rzędu cynobrowców,* złotokost: R. czerwony, żółty. <Fr. réalgar, z Hp. rejalgar, z Arab. rahdj al ghar=proch kopalny>

Realista, y, lm. **ści 1.** *filozof w średnich wiekach, uważający pomysły oderwane jako istoty rzeczywiste, przeciwny nominalistom.* **2.** *zwolennik realizmu, człowiek trzeźwo liczący ś. z rzeczywistością, pozbawiony wyższych polotów duchowych, szlachetniejszych dążności, biorący rzeczy praktycznie, materjalnie, pozytywista:* Był wielkim realistą, a stąd przeciwny wszystkim ceremonjom. Troc. Muzyka, cygaństwo, sztuka... dzieciństwo... musimy być realistami. Krasz. Rozszerzył ś. szeroki gościniec, po którym błądzą dotychczas realiści, klasycy, dekadenci. Realiści i humaniści. **3.** *artysta dążący do wywołania swemi dziełami złudzenia rzeczywistości.* **4.** *uczeń szkoły realnej.* **5.** × R. *człowiek rzetelny.* L. <Nm. Realist, Fr. réaliste>

Realistka, i, lm. **i** forma ż. od **Realista:** Prosiłem cię o stateczną realistkę za żonę, a tyś mi wicher dał. Sienk.

Realistycznie przys. od **Realistyczny:** Powieść obrazowa, napisana barwnie, dowcipnie, sarkastycznie, R. Nagan.

Realistyczność, i, blm., rz. od **Realistyczny.**

Realistyczny przym. od **Realista:** To jego realistycznym przekonaniom było przeciwne. Krasz. Był to obrazek R. nadzwyczaj wdzięczny, chociaż nędza go odmalowała. Krasz. Prąd epoki przebrzydłe R. Krasz. Kierunek R. Epoka realistyczna znalazła swych krańcowych przedstawicieli — zaślepionych apostołów materjalizmu. Ochor.

Realizacja, i, blm. *realizowanie, zrealizowanie, urzeczywistnienie; zamiana na gotowiznę, spieniężenie, sprzedaż; odzyskanie należności:* R. kuponów, wekslu, papierów państwowych. <Nm. Realisation, Fr. réalisation>

Realizacyjny przym. od **Realizacja:** Na komorach skarbowych miały znajdować ś. kasy realizacyjne. T. K. <Od Realizacja>

Realizm, u, blm. **1.** *sposób myślenia, oparty wyłącznie na zmysłowym postrzeganiu i doświadczeniu, odrzucający idee i ideały, zadowalniający ś. rzeczywistością i stosujący ś. do niej; kierunek filozoficzny uważający pojęcia oderwane za przedmioty rzeczywiste:* W realizmie zbawienie ludzkości. Krasz. **2.** w literaturze i sztuce: *dążenie do jaknajwierniejszego naśladowania natury, bez*

uwzględnienia idealnych duchowych pierwiastków; przedmiotowość. <Fr. réalisme, Nł. realismus>

Realizować, uje, ował I. *spełniać, urzeczywistniać, ziszczać, wprowadzać w czyn:* Spodziewamy ś. duszą, a realizujemy ciałem: duch pożąda, a nasyca ś. ciało. Krasz. 2. *ściągać należności; sprzedawać, spieniężać, zamieniać na gotówkę.* <Fr. réaliser>

Realizowanie, a, blm., czynność cz. **Realizować.**

Realnie przys. od **Realny**

Realność, i I. blm., rz. od **Realny. 2.** lm. i *posiadłość, majątek nieruchomy, nieruchomość, posesja.*

Realny I. *prawdziwy, zasadniczy, istotny, rzeczowy, rzeczywisty, aktualny, pozytywny:* Stan senatorski składał ś. naprzód z biskupów, realną juryzdykcję w Polsce mających. Ochoc. Realna wartość czego = *wartość rzeczywista, prawdziwa, w przeciwstawieniu do nominalnej.* **2.** Szkoła realna = *zakład naukowy męski, w którym języki starożytne nie są wykładane, a uwzględnia ś. głównie matematykę, nauki przyrodnicze, języki nowożytne i rysunki, jako kształcące do zawodów praktycznych.* Nauki realne, r e a l j a. R. kierunek nauk. **3.** człowiek R.=*wyznawca realizmu, realista, pozytywista:* Z człowieka realnego stał ś. nagle marzycielem. Krasz. **4.** *tyczący ś. realności, posesji:* Roczna należytość w podatkach realnych (gruntowym i budynkowym) wynosi mniej, niż 25 złotych reńskich. Donim. **5.** × R. *rzetelny.* **6.** fil.: Idealizm R., p. **Idealizm.** Jakości realne. <Nm. real, Fr. réel, Nł. realis>

Realja, ów, blp. *nauki realne.* <Nm. Realien, Nł. realia>

× **Reał, u,** lm. **y** *ideał, który stał ś. rzeczywistością; myśl wcielona w rzeczywistość:* Chrystus jest reałem tego, co długo było ideałem. Sł. wil.

Reambulacja, i, blm. *obustronne pomiary gruntów w interesie sąsiadujących z sobą właścicieli.* <Nł. reambulatio>

Reambulacyjny przym. od **Reambulacja:** Prace reambulacyjne spornego terytorjum przy Morskim Oku.

Reasekuracja, i, blm. **I.** *asekuracja, ubezpieczenie wzajemne:* Istniejące obecnie stowarzyszenia wzajemnej pomocy mogłyby ś. sprzymierzyć przez wzajemną reasekurację i utworzenie wspólnego funduszu. **2.** *ubezpieczenie ś. towarzystwa asekuracyjnego w innych takichże towarzystwach przed możliwemi stratami, jakie z przedsiębiorstwa asekuracyjnego mogłoby ponieść.* <Nł. reassecuratio>

Reasekuracyjny przym od **Reasekuracja:** Towarzystwa reasekuracyjne.

Reasekurować, uje, ował *dokonywać reasekuracji.* **R. ś.** *dokonywać reasekuracji swojego mienia.*

Reasekurowanie, a, blm., czynność cz. **Reasekurować.**

Reasekurowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Reasekurować ś.**

Reasumować, uje, ował I. *zbierać w jedną całość, powtarzać w krótkości, brać jeszcze raz pod rozwagę (np. sprawę, proces):* Dokąd gdy przyjechałem, tedy znowu reasumowana była kombinacja pod prezydencją ks. Dębowskiego. Mat. **2.** *rozpoczynać nanowo, odnawiać, otwierać:* Wybrane już były na skutek tego prawa osoby i reasumowały trybunał. Ochoc. **R. ś.** *być reasumowanym, rozpoczynać ś. nanowo, odnawiać ś., otwierać ś.:* W Piotrkowie trybunał miał ś. R. Rzew. <Łć. reassumere>

Reasumowanie, a, blm., **Reasumpcja** czynność cz. **Reasumować.**

Reasumpcja, i, lm. **e I.** p. **Reasumowanie. 2.** *ponowne zatwierdzenie:* Domagano ś. reasumpcji konstytucji, czyli ponownego zatwierdzenia. Paw. <Łć. reassumptio>

Reasygnować, uje, ował *asygnować asygnowane sobie pieniądze:* Podczaszy Olizar asygnowaną dla siebie kwotę reasygnował dla szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. Ochoc. <Fr. réassigner, Nł. reassignare>

Reasygnowanie, a, blm., czynność cz. **Reasygnować.**

Rebab, a, lm. **y, Rebec** muz. *instrument smyczkowy o 2—3 strunach.* <Włos. ribeba, z Arab. rebeb>

[**Rebak, a,** lm. **i**] p **Robak.** <Z Robak>

Rebe, ego, lm. **owie** *zł. sędzia.* <? Z Hb.>

Rebec, a, lm **e** muz. p. **Rebab.**

[**Rebechować, uje, ował**] p. **Rebekować.**

[**Rebechowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rebechować.**

Rebek, a, lm. **i** muz. *narzędzie muzyczne z wieku XIII o dwuch strunach.* <Fr. rébec, Włos. ribeca, z Arab. rabeb>

Rebeka, i, lm. **i** *narzędzie muzyczne o siedmiu strunach, podobne do wiolonczeli, na którym, trzymając go pod brodą, grano smyczkiem.* Goł. <Włos. ribeca>

[**Rebeka, i,** blm.] p. **Rebekowanie:** Urządził rebekę.

[**Rebekować, uje, ował**] **I.** a. [**Rebechować, Regować**] *wymiotować, rzygać.* **2.** a. [**Rewechować**] *przejść na katolicyzm, rewokować:* Rebekuj, Żydzie! <Włos. riboccare, riboccarsi, ? z Łć. revocare>

[**Rebekowanie, a,** blm., **Rebeka**] czynność cz. **Rebekować.**

[**Rebel, bla,** lm. **ble**] *duży drąg, kołkami z dwu stron wystającemi nabijany, do kładzenia na sianie w gródce, aby go owce nie rozwłóczyły.*

[**Rebelanta, y,** lm. **y**] p. **Rebelja:** Zrobili mi poddani rebelantę. <Od Łć. rebellans, 2 pp. -ntis, od rebellare>

[**Rebelin, a,** lm. **owie**] p. **Rebeljant.**

Rebelizant, a, lm. **ci** p **Rebeljant.** Troc Po polsku R. i prawu przeciwny i nieposłuszny. Nisz. Król nie chciał ś. kumać z tym rebelizantem węgierskim. Kaczk.

Rebelizować, uje, ował komu=*powstawać, buntować ś., burzyć ś., wybijać ś. z pod czyjej zależności:* Chłopstwo królowi, panu swemu dziedzicznemu, dla swej woli rebelizowało. Birk. Od kozackiej ręki rebelizującej poległ. Nies. Rebelizujących Gdańszczanów z królem pojednał. Nies. Przen.: Mnie fatygi obaliły i od tego zbójeckiego wiązania w kij wnętrzności we mnie rebelizowały. Sienk. <Fr. rebeller, * rebelliser, Nm. rebellieren, Nł. rebellizare>

Rebelizowanie, a, blm., czynność cz. **Rebelizować.**

× **Rebelja, i,** lm. **e,** [**Rebelja, Reberyja, Rebelanta**] *rokosz, powstanie, bunt, rewolucja:* R. kozacka. Sienk. Tam ś. podobno jakaś R. knuje. Sienk. Bez pieniędzy nic R. nie wskóra. Sienk. <Łć. rebellio>

Rebeljant, a, lm. **ci,** [**Reberyjant**], **Rebelizant,** † **Rebelizator,** [**Rebelin**] *rokoszanin, powstaniec, buntownik, insurgient, rewolucjonista:* Oblicze jego znaczyło blizn kilka, otrzymanych od kozackich rebeljantów. Jeż. <Łć. rebellans, 2 pp. -ntis, z podprowadzeniem pod Rebelja>

[**Rebelwer, u,** lm. **y**] p. **Rewolwer.** <Z Rewolwer>

[**Reberacyja, i,** blm.] *ruchawka z r. 1846.* <Z Łć. rebellatio>

[**Reberyja, i,** lm. **e**] p. **Rebelja.**

[**Reberyjant, a,** lm. **ci**] p. **Rebeljant.** <Z Rebeljant>

[**Rebezencyja, i,** lm. **e**] *kłótnia, niezgoda, niesnaski, zatarg.*

Rebiata, y, blm., zb. = **Rabiata.** Zdr. **Rebiatka.** <Ros. rebiata>

Rebiatka, i, blm., zb. p. **Rabiata.**

Rebocha, y, lm. **y** p. **Rebucha:** Bez rebochy stroi fochy. Prz. *(= nie otrzymawszy łapówki, szykanuje).*

[**Rebochem** nieod.] p. **Rebucha.** < Hb. rebuchem >

Rebro, a, lm. **a** ręk. *część rękawiczki od obsady wielkiego palca do końca, t. j. do obrąbka rękawiczki.* <? Fr. >

Rebucha, y, lm **y,** × **Rebocha,** [**Rebochem, Rebuchem**] *łapówka, łapowe, łapka, kuban, duser.* <Od Hb. rebuchem>

Rebuchem nieod. p. **Rebucha.** < Hb. rebuchem>

Rebuillja, i, lm. **e** bot. (reboulia) *roś. z gromady wątrobowców, z rodziny porostnicowatych.*

Rebus, u, lm. **y** *zagadka obrazkowa, rodzaj łamigłówki polegającej na przedstawieniu w szeregu obrazków, uzupełnionych cyframi, literami, sylabami, a nawet całemi wyrazami, jakiej sentencji, aforyzmu lub przysłowia:* „Wolne Żarty“ ogłaszały u nas pierwsze rebusy. Zdr. **Rebusik.** <Łć. rebus, 6 pp. lm. od res>

Rebusik, u, lm. **i** p. **Rebus.**

[**Reccysko, a,** lm. **a**] p. **Hreczysko.** <Z Hreczysko>

Recedować, uje, ował od czego = *odstąpić:* Jeżeli burzyciele barscy nie poddadzą ś. bezwarunkowo, recedując od wszystkich swoich manifestów i różnych innych aktów, napadać na nich i rozbijać. <Łć. recedere>

Recedowanie, a, blm., czynność cz. **Recedować.**

Recek, cka, lm. **cki** **1.** zool. p. **Rzęsorek.** **2.** [R.] = **Chomik:** Pewnie świrczka a. polnego okrutnie zamordował recka. Małp.

† **Recensować, uje, ował** ?: Temum dał okazję, że przy Cinielskim recensował ten zmyślony a. naprawiony proces z Wilczkowskim. Kraus. <p. Recenzja>

† **Recensowanie, a,** blm., czynność cz. **Recensować.**

Recenzent, a, lm. **ci** *ten, co ocenia utwory teatralne, literackie, artystyczne, sprawozdawca krytyczny.* < Łć. recensens, 2 pp. - ntis, od recenseo >

Recenzentka, i, lm. **i** forma ż. od **Recenzent.**

Recenzja, i, lm. **e** *krótka krytyczna ocena utworu literackiego, scenicznego, wykonania dzieła muzycznego i t. p., drukowana w czasopiśmie, sprawozdanie krytyczne:* Pochlebna R. R. gietyńska Słownika polskiego nie popisała ś. ani ze strony wiadomości, ani ze strony grzeczności. Czart. A. Uwagi nad recenzją. Śniad. Piszą obszerne rozprawy i recenzje; cóż stąd, kiedy to nie dla nas, którzyśmy po ziemsku przywykli do porządku i jasności. Brodz. Często siadał pisać recenzje, ledwie rzuciwszy okiem na dzieło. Krasz. Najszczerzej mówię, że recenzją Stannicy mam za niedokładną, ale nie gniewam ś. o nią. Grab. M. Zdr. **Recenzyjka.** <Łć. recensio>

Recenzyjka, i, lm. **i** p. **Recenzja.**

Recepciarz, a, lm. **e** żart. *lekarz, doktór:* Mam cię za człowieka o wiele wyższego nad pospolitych recepciarzy. Jun <Od Recepta>

Recepcja, i, lm. **e** *przyjęcie zebranych gości; przyjmowanie wizyt, interesantów:* To słaby cień był tylko recepcji naszej w Łabuniu. Ochoc. Bywały co niedziela i święto rauty lub recepcje, asamble. Byk. Odbyła ś. wspaniała R. u ministra. <Łć. receptio>

Recepcyjność, i, blm., rz. od **Recepcyjny.**

Recepcyjny przym. od **Recepcja:** Izba ta była recepcyjnym i audjencjonalnym gubernatora salonem. Jeż. Po raz już może setny w izbie recepcyjnej zebrali ś. czterej bracia. Rol. <Od Recepcja>

Recepis, u, lm. **y,** [**Recepka**] **1.** *pokwitowanie z odbioru; dowód doręczenia.* Kol.: R. nadawczy p. **Nadawcza.** R. na przesyłki, na bagaże = *kwit bagażowy.* **2.** [R.] p. **Recepta.** <Nm. Rezepisse, Fr. récépissé, Łć. recepisse (testatur)>

[**Recepka, i,** lm. **i**] **1.** p. **Recepta.** **2.** p. **Recepis.** <Z Recepta>

Recepta, y, lm. **y,** [**Recepka, Recepis**] *przepis, formuła, według której przyrządzają pewien środek, pewną mieszaninę w technicznym lub innym celu; piśmienna wskazówka lekarza dla aptekarza, jak ma przyrządzić wskazane w niej lekarstwo:* R. na najlepsze nadzienie do indyka. R. na płyn do wzmocnienia włosów. R. na szczury. Niema tęższej recepty na miłość, jak miłować. Wuj. *(=miłością wzbudzić miłość).* Lek.: R., przepis lekarski (formula, ordinatio, praescriptio). Lekarz zapisał choremu receptę *(= lekarstwo).* Według recepty uczynić lekarstwo. Troc. R. przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formuła. Krup. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy, jej zażywając, wolni od febry zostają. Skar. <Nm. Rezept, Łć. receptum, od *recipe,* zaczynającego każdą receptę>

Receptarjusz, a, lm. **e** apt. *książka, w którą ś. wciąga recepty przy ekspedycji lekarstw.* <Od Recepta>

Receptor, a, lm. **y** **1.** chem. *naczynie w pracowniach chemicznych, w przyrządach destylacyjnych, używane do odbierania płynu destylowanego,* o d b i e r a c z, × c h w y t n i k, o d b i e r a l n i k, † r e c y p j e n t. **2.** fiz. = a) *przyrząd w telegrafach służący do przyjmowania przesyłanych depesz,* o d b i e r a c z, o d b i e r a k; b) *przyrząd w telefonach, za pomocą którego bezpośrednio słyszymy głos zdala przesyłany, szczegół telefonu, który przykładamy do ucha dla usłyszenia przesyłanego głosu,* s ł u c h a w k a: Wynalazł nowy R. telefoniczny. Prus. <Łć. receptor>

Receptowy przym. od **Recepta.**

Receptura, y, blm., lek.: *nauka o przepisywaniu recept lekarstw,* k a t a g r a f o l o g j a (catagraphologia). <Z Nm. Rezeptur, Rezeptierkunst, z Łć. receptura>

[**Recerz, a,** lm. **e**] p. **Rycerz.** <Z Rycerz>

Reces, u, lm. **y** **1.** *ustęp w mowie, w piśmie:* Brak nam tylko podziału poczęści bardzo obszernych recesów na paragrafy, który u pana Toeppena i w zbiorze recesów hanzeatyckich tak znacznie ułatwia zrozumienie i cytowanie oddrukowanego materjału. **2.** praw. = a) *odwłoka, odłożenie na termin nieoznaczony:* Puścić w R. b) *podział, działy, ugoda spadkobierców.* c) *dług pozostały.* d) *odstąpienie od dóbr spadkowych, zrzeczenie ś.; pozostawienie jakiej materji przyszłemu*

sejmowi, czyli odłożenie do następnego sejmu, który ś. też od recesów zaczynać był powinien: R. kupiłem, konsensu ś. doczekać nie mogłem. Krasz. <Łć. recessus>

† **Recesja, i,** lm. **e** *przesiedlenie ś.:* Tu tylko tak zwani wolni chłopi mieli prawo przesiedlenia ś., czyli reklinacji, jak akta halickie zwą, a. recesji, jak w innych dzielnicach to zwano. <Łć. recessio>

Recesować, uje, ował *odstępować, zrzekać ś., czynić reces, kwitować=dawać za wygraną:* Kanonik kamieniecki recesował z sukcesji. Rol. [**R. ś.**] *stwierdzać ugodę na piśmie, godzić ś.* <Od Reces>

Recesowanie, a, blm., czynność cz. **Recesować.**

[**Recesowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Recesować ś.**

Recesowy przym. od **Reces.**

Recha, y, lm. **y** p. **Reszka.**

[**Recha, y,** lm. **y, Rechcyja, Ruchla, Gracyja**] *świnia.* < Od Dźwn. Rech!>

[**Rechcenie, a,** blm., **Rechczenie, Rechot**] czynność cz. **Rechtać,** *rechotanie żab.* <Od * Rechcieć, od Dźwn. Rech>

[**Rechcyja, i,** lm. **e**] p. **Recha.** < Od Rechcenie>

[**Rechczenie, a,** blm.] p. **Rechcenie.**

[**Rechelt, a,** lm. **y**] *próg.*

† **Rechmistrz, a,** lm. **e** p. **Rachmistrz:** Rachownik, R., *rationator.* Mącz. < Nm. Rechenmeister >

† **Rechmistrzski** p. **Rachmistrzowski:** *Abacus* stół R. Mącz. *Arithmetica,* rechmistrzska nauka. Mącz. <Od Rechmistrz>

1. Rechot, u, blm., × **Rehot 1.** p. **Rechotanie. 2.** p. **Rechotanie ś. 3.** p. **Rechcenie:** R. żabi. Wysp. <Od Rech Rech>

2. Rechot, u, lm. **y** *rów koło wału fortecznego, fosa:* Gdy czarodziejskie zdarto ci przepaski, te twoje mury, okopy, rechoty — dźwigasz okowy, a wolasz, żeś wolna. Berw. <? Fr. réchaud de rempart>

[**Rechot, a,** lm. **y**] *ściana kilka stóp wysoka, z balów, po obu stronach klepiska, oddzielająca je od sąsieka,* bląg, sąsietnica.

Rechotać, ocze a. oce, otał, [**Rzechotać, Rzegotać, Rzekotać, Rekotać, Żegotać, Grzechotać, Rechtać, Rzechtać**] (o żabach) *wydawać głos chrapliwy, skrzeczeć:* Żaby rechoczą. Gliń. **Rechotać ś.,** × **Rehotać ś.** *śmiać ś. pusto, głośno, na całe gardło:* Rechotali ś. chłopi, mnąc czapy w czerwonych łapach. Zap. < Od 1 Rechot >

Rechotanie, a, blm., czynność cz. **Rechotać.**

Rechotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rechotać ś.**

[**Rechotka, i,** lm. **i**] *żaba zielona.* <Od Rechotać>

[**Rechować, uje, ował** i **R. ś.**] p. **Rachować.**

[**Rechowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rechować.**

[**Rechowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rechować ś.**

[**Rech-Rech**] *głos żab:* Żaby z bagna odpowiadały: a hu! R.! R.! Prus. <Dźwn.>

[**Recht, Rekt**] nieod. **1.** *słuszność, racja:* Masz R. Masz R., jak żaba ogon. Prz. **2. a. Rek, Reś:** Co ci nie R.? = *czy ci nie po myśli?* czy ci krzywda? czy ci nie miło? <Nm. Recht>

Rechtać, cze, tał 1. p. **Rechotać. 2. a. Rachać** (o dziku) *wydawać głos właściwy świni, dzikowi:* Maciora zaczęła R. <Dźwn.>

Rechtanie, a, blm., czynność cz. **Rechtać:** Zdala dochodziły odgłosy podobne do rechtania dzikich świń. Sienk.

[**Rechtór, ora,** lm. **orowie**] p. **Rektor.**

[**Rechunek, nku,** lm. **nki**] p. **Rachunek.** <Nm. Rechnung>

[**Rechunk, u,** lm. **i**] p. **Rachunek.** <Nm. Rechnung>

[**Recon, a,** lm. **y**] p. **Rycząg.**

[**Recuch, a,** lm. **y, Raczuch, Recuszka**] *ciasto zapustne smażone, na drożdżach.* Zdr. [**Recuszek**]. <?Zam. * Hrecuch, Hreczuch: z Brs., Ukr.>

[**Recun, a,** lm. **y**] p. **Rycząg.**

[**Recużki, ów,** blp.] p. **Hreczuszki.**

[**Rechwa, y,** lm. **y 1.** p. **Refa. 2.** *jedna z obrączek spajających dyszel ze śnicami.*

[**Rechwiján, a,** lm. **y**] *wilk* (w zagadce).

Rechwować, uje, ował p. **Refować.**

Rechwowanie, a, blm., czynność cz. **Rechwować.**

[**Recica, y,** lm. **e**] **1.** p. **Racica. 2.** *rzadki przetak, arfa do piasku lub żwiru.*

[**Recmán, a,** lm. **y**] *grzebień* (w zagadce).

[**Recuszek, szka,** lm. **szki**] p. **Recuch.**

[**Recuszka, i,** lm. **i**] p. **Recuch.**

Recydywa, y, lm. **y** lek. *powrót, ponowienie ś. choroby po zupełnym już wyzdrowieniu,* nawrót, wznowa, wznówka choroby: Wpaść w recydywę. Troc. Dostać recydywy. Każda R. zła. Prz. Pospolicie bywa gorsza, niźli choroba pierwsza, R. Pot. R. komu przypada. Troc. Recydywę mieć. Troc. <Łć. recidiva>

Recydywista, y, lm. **ści** *ten, co powtórnie popełnia występek, za który poniósł karę:* Złodziej R. Zbrodniarz R. *(= niepoprawny).* <Od Recydywa>

Recydywistka, i, lm. **i** forma ż. od **Recydywista.**

Recydywować, uje, ował *dopuścić ś. powtórnie czego; wpadać w recydywę:* Między dwuletnią liczbą 678 osób recydywujących było 114. Rol. <Od Recydywa>

Recydywowanie, a, blm., czynność cz. **Recydywować.**

Recypjent, a, lm. **y** chem. **1.** p. **Odbieracz. 2.** *naczynie do zbierania wytwarzających ś. gazów, pary i t. d.; dzwon szklany w machinie pneumatycznej.* < Łć. recipiens, 2 pp.-ntis, od recipio >

× **Recypować, uje, ował** *przyjmować, odbierać.* <Łć. recipere>

× **Recypowanie, a,** blm., czynność cz. **Recypować.**

Recytacja, i, lm. **e** p. **Recytowanie:** R. dziecinna.

Recytando, a, lm. **a** p. **Recytatiwo:** Nastrój sytuacji w recytandzie, które przemawia akcentami namiętnego liryzmu. Bog. W. <Włos.>

Recytatiwo nieod., **Recytando** *śpiew w operze przybierający formę mowy z towarzyszeniem muzyki.* <Włos.>

× **Recytatywa, y,** lm. **y** *opera:* Opery zwano naówczas recytatywami. Krasz.

Recytować, uje, ował *wygłaszać dobitnie, wypowiadać płynnie z pamięci:* Recytuję co, na pamięć mówię. Troc. R. lekcję. <Łć. recitare>

Recytowanie, a, blm., **Recytacja** czynność cz. **Recytować.**

[**Reczany**] p. **Hreczany:** Krupy reczane. Kasza reczana. <Z Hreczany>

[**Reczczysko, a,** lm. **a**] p. **Hreczysko.** < Od Reczka>

[**Reczek, czka,** lm. **czki**] = **Chomik.**

[**Reczka, i,** lm. **i, Hreczka, Hryczka**] *gryka, tatarka.*

[**Reczki, ów,** blp.] p. **Raczek.**

[**Reczkosiej, a,** lm. **e**] p. **Hreczkosiej.** <Reczka + * Siej, od Siać>

[**Reczuchy, ów,** blp.] p. **Hreczuszki.**

[**Reczun, a,** lm. **y**] p. **Rycząg.**

[**Reczuszki, ów,** blp.] p. **Hreczuszki.**

[**Reczy**] p. **Rakowy.** <Od Rek>

[**Reć, i,** lm. **e**] *sieć grubooka.*

[**Rećka, i,** lm. **i**] p. **Rzećka.**

1. [**Reda, y,** lm. **y**] p. **Rada.**

2. [**Reda, y,** lm. **y**] *muł, torf błotny, namulisko, ił.*

[**Redać, a, ał**] *iść wbród, brodzić; tłoczyć, deptać.*

Redagować, uje, ował *układać piśmiennie artykuły, czasopisma, pisać; kierować doborem artykułów do czasopisma, do wydawnictw perjodycznych, zbiorowych celem złożenia z nich odpowiedniej całości:* R gazetę. Jedyną naszą pracą było, aby redagując pamiętniki, jak najcalszemi je zostawić. Krasz. <Łć. redigere, redactum>

Redagowanie, a, blm., **Redakcja** czynność cz. **Redagować.**

Redakcja, i, lm. **e 1.** p. **Redagowanie**: R. gazety dużo mu czasu zajmuje. **2.** *taki lub inny sposób zredagowania czego, pewien układ pisma:* Dwa czy trzy listy napisał, nim ostateczną redakcją był zaspokojony. Krasz. Rzecz ta w pierwotnej redakcji brzmiała nieco inaczej. **3.** *skład osób należących do naczelnego kierunku i układu jakiego pisma, dzieła i t. p.:* Posiedzenie redakcji. Odpowiedź redakcji. Sprostowanie od redakcji. **4.** *biuro, w którym ś. co redaguje:* Pracuję w redakcji. <Nm. Redaction, Fr. rédaction>

Redakcyjny przym. od **Redakcja.**

Redaktor, a, lm. **rzy** a. **rowie** *ten, co redaguje; kierownik czasopisma lub dzieła zbiorowego:* Za marną pracę został redaktorem. Chęć. R. odpowiedzialny. R. naczelny. <Nm., Fr. rédacteur>

Redaktorka, i, lm. **i** forma ż. od **Redaktor.**

Redaktorski przym. od **Redaktor**: Praca, niby kamień syzyfowy, gniecie redaktorskie głowy.

Redaktorstwo, a, blm. *obowiązek, rola redaktora.*

[**Redanie, a,** blm.] czynność cz. **Redać.**

[**Redełko, a,** lm. **a**] p. **Redło.**

Redempcyjny *tyczący ś. posłannictwa redemptorów:* Miał znajomość języków wschodnich, potrzebnych w zamierzonych wędrówkach redempcyjnych na Wschód. Szaj. < Od Łć. redemptio >

Redemptor, a, lm. **owie** p. **Redemptorysta**: Było ich dwuch, właściwy R. i socjusz jego, ów nowicjusz Oracjanin. Szaj. <Łć. redemptor>

Redemptorysta, y, lm. **ści, Redemptor** *zakonnik katolicki trudniący ś. wykupywaniem jeńców od pogan:* Pewien zakonnik R. pisze do redakcji hiszpańskich misji katolickich. < Od Redemptor >

Reden, a, blm. *najgrubszy pokład węgla kamiennego w Dąbrowie Górniczej.* <Od nazwiska hr. Redena>

× **Redintegracja, i,** blm. *przywrócenie, odnowienie.* <Łć. redintegratio>

[**Redlanka, i,** lm. **i**] p. **Radlanka.**

[**Redlonka, i,** lm. **i**] p. **Radlanka**: R. kartofli. < Od Redlić>

[**Redlenie, a,** blm.] czynność cz. **Redlić.**

[**Redlić, i, ił**] p. **Radlić.** <Od Redło>

[**Redlina, y,** lm. **y**] p. **Radlina.** Zdr. [**Redlinka**].

[**Redlinka, i,** lm. **i**] p. **Redlina.**

Redlówka, i, blm. *gatunek wódki.*

[**Redło, a,** lm. **a**] p. **Radło.**

× **Redonacja, i,** lm. **e** *ponowne oddanie:* Suzinowie uczynili konwencją z mieszczanami, redonacje i wrócenie zastaw mieszczanom uczynili. Mat. <Łć. redonatio>

[**Redostnie**] przys. od **Redostny.**

[**Redostny**] p. **Radosny.** <Z Redość>

[**Redość, i,** blm.] p. **Radość.** <Zam. Radość>

[**Redowa, y,** lm. **y, Regdowa**] *taniec czeski, to samo, co polka mazurka.*

[**Redować się, uje ś., ował ś.**] p. **Radować.** <Od Reda>

[**Redowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Redować ś.**

!**Redreser, a,** lm. **y** poł. *przyrząd unoszący, prostujący położenie macicy.* <Fr. redresseur>

!**Redresować, uje, ował** *poprawiać, prostować; stawiać na nogi, wyprostowywać; karcić, gromić, łajać.* <Fr. redresser>

!**Redresowanie, a,** lm., czynność cz. **Redresować.**

Redrutyt, u, lm. **y** min. *minerał z grupy lamprytów, z rzędu błyszczów, jedna z postaci chalkozynu.* < Od nazwy miasta Redruth w Anglji>

[**Redrydana,** nieod.] *przyśpiew.* <Okrzyk.>

Redszeb, u, lm. **y** *siódmy miesiąc w roku u mahometan.* < Arab>

× **Redublować, uje, ował** *podwajać, dublować.* <Fr. redoubler>

× **Redublowanie, a,** blm., czynność cz. **Redublować.**

Redukcja, i, lm. **e 1.** *redukowanie, zredukowanie; zmniejszenie, uszczuplenie, ograniczenie, zniżenie, powrót do poprzedniego stanu, sprowadzenie do pewnej miary lub wielkości:* R. budżetu. R. wojsk. R. Karola XI, pozbawiająca większość szlachty inflanckiej posiadania dóbr ziemskich na rzecz korony. Jaroch. **2.** chem. = a) *wydzielenie metalu z rudy na drodze chemicznej.* b) *odtlenienie.* c) niek. *dodanie wodoru.* **3.** chir. *odprowadzenie nazad, nastawienie części ciała z miejsca zruszonego.* **4.** ekon.: R. procentów = *obniżenie odsetku płaconego od długu państwowego.* **5.** fiz. *zamiana czyli sprowadzenie wielkości wyrażonych w miarach danych do miar innych przy pomocy tabel redukcyjnych, skal redukcyjnych:* Różne przyrządy miernicze posiadają swe stałe redukcyjne a. stałe redukcji, to jest czynniki, czyli liczby, dla danego przyrządu niezmienne, które redukcję na inne miary umożliwiają. **6.** mat. *uproszczenie, skrócenie; zamiana figury gieometrycznej na mniejszą, zmniejszenie proporcjonalne.* **7.** muz. *przeróbka z partytury silnie obsadzonej na mniejszą liczbę instrumentów.* <Łć. reductio>

Redukcyjnie przys. od **Redukcyjny**: Działać R.

Redukcyjny przym. od **Redukcja**: Tabele redukcyjne (p. Redukcja). Oswobodzenie rodzinnej krainy z pod redukcyjnego jarzma Szwecji. Jaroch. Pigułki marjenbadzkie redukcyjne *(=przeciw otyłości).*

Redukować, uje, ował 1. *sprowadzać do mniejszych rozmiarów, ograniczać, uszczuplać, zmniejszać:* R. wydatki, dochody. **2.** chem. p. **Odtleniać. 3.** fiz. *przeprowadzać rachunek w celu redukcji* (p. Redukcja). **4.** mat.: R. wyrazy podobne. **5.** mier. *sprowadzać wszystkie miary do poziomu.*

R. ś. *być redukowanym; sprowadzać ś., ograniczać ś.:* Tym sposobem wina jego redukuje ś. do biernego udziału w wypadku *(=schodzi).* <Łć. reducere>

Redukowanie, a, blm., czynność cz. **Redukować,** *redukcja.*

Redukowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Redukować ś.**

Redukt, u, lm. **y I.** *linja wskazywana przez pozwanego w sporze granicznym jako granica, wbrew duktowi, kreślonemu na mapie przez powoda.* **2.** †R. p. **Reduta.** Mosk. <Od Łć. reductus, od reducere>

Reduktor, a, lm. **y** mech. *wentyl redukcyjny czyli miarkujący ciśnienie pary.* <Łć. reductor>

† **Redundować, uje, ował**?: Po tym to wszystko i na Ks. I. Mci Pana Janusza redundowało. Kraus. <Łć. redundare>

†**Redundowanie, a,** blm., czynność cz. **Redundować.**

Reduplikacja, i, lm. **e** *podwojenie, zdwojenie, powtórzenie:* Forma *tetigi* jest reduplikacją w konjugacji słowa *tango.* <Łć. reduplicatio>

Reduta, y, lm. **y I.** *maskarada, bal maskowy, bal kostjumowy:* „Reduty"—satyra Naruszewicza. Jednego wieczoru poszedłem przez ciekawość na reduty. L. Poseł kontent był z reduty, którą dla niego w Gracu odprawiono. Boh. Czytałem afisze i słyszałem, że były reduty, komedje, teatr. Ochoc. R. karnawałowa. Co dzień chodziliśmy na reduty i teatr, na wieczory i asamble. Ochoc. Przen.: Masz, babo, redutę! = *masz tobie bal, masz ci los!; masz, djable, kaftan!; otóż masz!, dobryś!:* Chciałeś miasta, Prosperku, masz, babo, redutę! a może i na cieńszą przyjdzie śpiewać nutę. Fred. A. Masz, babo, redutę! o to głupia sprawa. Bał. **2. a.** † **Redukt** woj. *okop obronny cztero- lub wieloboczny, zewsząd zamknięty:* R., fortyfikacja mała kwadratowa, obwiedziona fosą, mająca wał i parapet, a ludźmi 50 osadzona. Papr. <Fr. redoute>

Redutnik, a, lm. **cy** *zwolennik redut, maskaradowicz:* Podatek od baletników, sztukatorów, redutników, mód i zbytków wynalazców. <Od Redutny>

× **Redutny** p. **Redutowy:** Nocna redutna tułaczka. L. <Od Reduta>

Redutowy, × **Redutny** przym. od **Reduta:** Dom R. Skarb. Trzy ogromne redutowe sale złączono w jedną amfiladę. Krasz.

Redyf, a, lm. **y** *turecki żołnierz z rezerwy a. milicji:* Powoływanie rezerwy, czyli tak zwanych redyfów, na pierwszą linję bojową. <Tur.>

[**Redyk, u,** blm.] *przechodzenie stad owiec z domu na halę lub z powrotem.* < Od Redykać>

[**Redykać, a, ał**] **I.** a. [**Redykować**] *pędzić owce lub kozy z domu na hale a. z hali do domu.* **2.** *wymiotować, rzygać.* [**Redykać ś.**] (o owcach, kozach) *przenosić ś. z domu na hale lub z powrotem.* <Rum. rъdicare = tollere>

[**Redykałki, ów,** blp.] *rozmaite sztuczne figurki i wyroby z sera, które baca wyrabia na podarunki; podarek z powodu redyku; kawałki sera, któremi juhasi obdarzają spotkanych przy redykaniu.* **2.** *pewnej formy serki góralskie.* <p. Redykać>

[**Redykanie, a,** blm.] czynność cz. **Redykać.**

[**Redykanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Redykać ś.**

[**Redykować, uje, ował**] p. **Redykać.** <Od Redyk>

[**Redykowanie, a,** blm.] czynność cz. **Redykować.**

Redyngit, u, lm. **y** min. *minerał z grupy saletrowców, jeden z fosforanów wodnych,* $Mn_3 P_2 O_8 + 2 H_2 O$.

[**Redysa, y,** lm. **y**] *rzodkiew.* Zdr. [**Redyska**].

[**Redyska, i,** lm. **i**] p. **Redysa.**

[**Redzenie, a,** blm.] czynność cz. **Redzić.**

[**Redzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Redzić ś.**

[**Redzić, i, ił** i **R. ś.**] p. **Radzić.**

× **Reeksportować, uje, ował** *wyeksportować powtórnie, nawzajem wyprawić:* Nie licząc niektórych artykułów z za granicy sprowadzonych i później gdzieindziej za granicę wyprowadzonych (reeksportowanych). T. K. <Łć. reexportare>

Reeksportowanie, a, blm., czynność cz. **Reeksportować.**

Reelekcja, i, lm. **e** *powtórny obiór:* Konstytuanta wzbroniła reelekcji swych członków do następnego zgromadzenia prawodawczego. Ask. Dnia 8 listopada spodziewają ś. powszechnie reelekcji dzisiejszego prezydenta Stan. Zjednoczonych. <Łć. reelectio>

Reeskont, u, blm. han. p. **Reeskontowanie:** Instytucje bankowe i znaczniejsze firmy mogłyby korzystać z otwarcia w banku państwa kredytu dla reeskonta. Bl. <Fr. réescompte>

Reeskontować, uje, ował *powtórnie eskontować:* R. walory państwowe w banku. Firma ta wszystkie zeskontowane przez ś. weksle hrabiego reeskontowała na znacznie niższy procent w banku hipotecznym. <Fr. réescompter>

Reeskontowanie, a, blm., czynność cz. **Reeskontować.**

Ref. skróc. I. *referent* **2.** Ref. s. *referendarz stanu.*

Refa, y, lm. **y,** [**Rechwa, Rywa, Ryfa,** † **Rychwa,** [**Rychwa, Oko**] **I.** = a) *opaska żelazna, obrączka, skówka, pierścień, ściągacz:* Refy, które są tak dla ozdoby, jak i mocy działa, zowią pospolicie krańcami. Dek. R. u kopji, u kosturka, strzały dla utwierdzenia grotu. Kn. Kloc refą opasany. Troc. Pal opatrzony refą żelazną. b) *kółko żelazne płaskie, którym ś. ściąga kleszcze.* **Łab. 2.** [R.] *cham, oryl, ordynus, grubijanin, prostak, cymbał.* Zdr. **Refka.** <Nm. Reif>

Refakcja, i, lm. **e** *strącenie z należności z powodu uszkodzenia dostarczonych towarów.* <Fr. réfaction>

Refakcyjny przym. od **Refakcja.**

† **Refekcja, i,** lm. **e** *posilanie ś., odżywianie ś.:* O refekcji, to jest o przyjmowaniu pokarmów. Zał. S. <Łć. refectio>

Refektarski, Refektarzowy przym. od **Refektarz.**

Refektarz, a, lm. **e,** × **Refektorjum** *sala jadalna w klasztorach, w seminarjach duchownych i t. p.* Potajemnego jedzenia zakonnicy ś. wielce wystrzegają, dlatego bowiem jest pospolity dla wszystkich R., aby żaden nigdzie nic nie jadł, jedno tam, gdzie miejsce tego jest. Pim. Po skończeniu liturgji świętej idziemy do trapezy, to jest do refektarza. Pim. Janczarowie wszyscy jadają po refektarzach, jak u nas zakonnicy w klasztorach a. studenci po kolegjach. Kłok. Zdr. **Refektarzyk.** <Śr. Łć. refectorium>

Refektarzowy p. **Refektarski:** Refektarzowe stoły, stale, urządzenie. Zał. S.

Refektarzyk, a, lm. **i I.** p. **Refektarz. 2.** *skrzynka z śniadaniem myśliwskim na polowanie:* Podać tu R. Krasz. R. dobrze zaopatrzony stał już na furgonie. Krasz.

× **Refektorjum** w lp. nieod., lm. **a, ów** p. **Refektarz:** Klasztor stary, w którym uderzała wspaniała sala R. Czern. <Łć. refectorium>

Referacik, u, lm. **i** p. **Referat.**

× **Referant, a,** lm. **ci** p. **Referent.** Sł. wil.

Referat, u, lm. **y I.** *piśmienne sprawozdanie, piśmienne opracowanie jakiej kwestji, sprawy:* Na zjazd naukowy zadeklarowano kilkanaście referatów w poszczególnych kwestjach. **2.** *referowanie, opracowanie:* Sprawa ta jest w referacie jednego z urzędników. Zdr. **Referacik.** <Nm. Referat, z Łć.>

Referatowy przym. od **Referat:** Nie myślimy czytelnika nużyć referatowym sprawozdaniem z obrad.

Referencja, i, lm. **e I.** *świadectwo, rekomendacja, powołanie ś. na kogo; udzielenie wiadomości o kim, polecenie:* Ma referencje najpoważniejszych osób. Poszukujący miejsca powołuje ś. na referencje znanych, poważnych osób. **2.** *odwołanie ś. do kogo, odesłanie do kogo dla załatwienia:* Spierano ś. o to, czy deputacja ma uchwalić dodatek decisive, czy też z referencją do izby. Kal. <Nm. Referenz, Fr. référence, z Łć>

[**Referendacyja, i,** lm. **e**] p. **Defraudacja.** <Zam. Defraudacja>

Referendarja, i, lm. **e, Referendarstwo** = *urząd, godność, obowiązki referendarza:* Urządził asesorje i referendarje, utworzył policją. Rzew. Wziął kustodją gnieźnieńską, scholasterją łęczycką, sekretarstwo koronne, a z czasem i referendarją. Nies. Wzięto mu i referendarją z okazji poselstwa do Hiszpanji. Nies. <Od Referendarz, na wzór Łć>

Referendarjusz, a, lm. **e** *prawnik początkujący, ćwiczący ś. w wykonaniu prawa.* Sł. wil. <Nm. Referendarius, z Łć.>

Referendarjuszowski przym. od **Referendarjusz:** Dorywczo napisana praca referendarjuszowska.

Referendarski I. przym. od **Referendarz:** Sądy referendarskie rozsądzały spory między dzierżawcami królewszczyzn i ekonomji a włościanami. Bobrow. *(a sprawowane były przez referendarzy koronnych).* **2.** Cięcie referendarskie = *pewien cios w fechtunku:* Bączalski referendarskim cięciem go lunie, i padła szabla z ręki. Pol. <Od Referendarz>

Referendarstwo, a, lm. **a I.** p. **Referendarja. 2.** zb. *referendarz z żoną.* <Od Referendarz>

Referendarz, a, lm. **e I.** *urzędnik zdający królowi za pośrednictwem kanclerza sprawę z skarg i próśb podawanych:* R. koronny. R. litewski. R. litewski świecki, duchowny. Troc. Pierwszych referendarzy w Polsce zaprowadzono, aby skarg prywatnych słuchali i takowe kanclerzowi przekładali. Bobrow. R. stanu. R. w Polszcze trzymał drugie z pierwszych miejsc między koronnemi urzędnikami; jego obowiązek donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memorjały odbierać. Kras. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelarji odnosić mają. Herb. **2.** *dostojnik, który sądził sprawy poddanych z królewszczyzn przeciwko starostom i dzierżawcom, oraz odwrotnie.* <Nm. Referendar, z Łć.>

Referendarzenie, a, blm., czynność cz. **Referendarzyć.**

Referendarzowa, ej, lm. **e** *żona referendarza.*

Referendarzować, uje, ował, Referendarzyć *być referendarzem.* <Od Referendarz>

Referendarzowanie, a, blm., czynność cz. **Referendarzować.**

Referendarzówna, y, lm. **y** *córka referendarza:* Pojął Swiętosławską, referendarzównę koronną. Nies. Był to ten sam książę Janusz, dla którego panny referendarzówny tak leciały do okna. Korz.

Referendarzyć, y, ył p. **Referendarzować.**

Referendum, nieod. **I.** *uchwała ludowa w Szwajcarji, przyjmująca lub odrzucająca propozycję rady związkowej.* **2.** *prawo odwoływania ś. do narodu:* W ciągu obrad izby deputowanych nad projektem rewizji konstytucji przewódca katolików oświadczył ś. przeciw R. królewskiemu, przeciw reformie senatu i systemowi reprezentacji mniejszości. Uchwalono artykuł, wprowadzający do konstytucji zasadę królewskiego odwołania ś. do ludu (referendum). <Łć. referendum, od referre>

Referent, a, lm. **ci,** × **Referant** *urzędnik kancelaryjny układający treść pism dotyczących spraw urzędowych i przedstawiający je naczelnikowi do podpisu; urzędnik piszący referaty.* <Nm. Referent, od Łć. referens, 2 pp.-ntis>

Referentka, i, lm. **i** forma ż. od **Referent.**

[**Refermat, a,** lm. **ci** a. **ty**] p. **Reformat.**

[**Refernat, a,** lm. **ci** a. **ty**] p. **Reformat.**

Referować, uje, ował I. × R. *odnosić:* Kadłubek Leszka jeszcze do czasów Juljusza Cezara referuje. Nies. **2.** *układać, sporządzać referaty, odrabiać papiery urzędowe.* **3.** R. przysięgę = *odmówić przysięgi i żądać jej od strony przeciwnej.* × **R. ś.** *udawać ś., zwracać ś., adresować ś.:* Może to być, iż, sam swego szczęścia szukając, nie referuje ś. do podkanclerzego, ale prostą drogą idzie do ks. kanclerza i zasługuje ś. jemu. Mat. <Łć. referre>

Referowanie, a, blm., czynność cz. **Referować.**

× **Referowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Referować ś.**

Refert, u, lm. **y** p. **Refet.**

Refet, u, lm. **y I.** *gra nierozegrana, gra, w której nikt nie wygrał ani przegrał, zwłaszcza w „rouge et noir"* **2.** a. **Refert** *podwójny rachunek w grze karcianej:* Grać z refetem. <Fr. refait>

[**Refka, i,** lm. **î**] p. **Refa.**

!**Refleks, u,** lm. **y,** !**Refleksja,** !**Reflet I.** a. × **Odbitność** fiz. *odbicie światła, odbłysk, odblask* (lumen reflexum); *odbicie ś. głosu, echo.* **2.** fizj. *odruch, ruch zwrotny* (motus reflexus). <Nm. Reflex, Fr. réflexe, z Łć.>

Refleksja, i, lm. **e I.** *zastanowienie, rozwaga, wzgląd, orjentacja; uwaga:* Baczność obrócona na działania umysłu i na to co ś. w nas dzieje, zowie ś. refleksją. Śniad. R. jest działaniem duszy rozciągającym ś. na rozmaite objekta. Kras. Duchownemi refleksjami go skruszył. Skar. Do tych refleksji przyszła i ta myśl, że każdy z nich winien był prezesowi po kilka tysięcy. Korz. **2.** !R. p. **Refleks.** <Łć. reflexio>

Refleksowy *odruchowy, mimowolny, wywołany jakim pobudzaniem mechanicznym; spowodowany odbiciem światła.* <Od Refleks>

Refleksyjnie przys. od **Refleksyjny.**

Refleksyjność, i, blm. rz. od **Refleksyjny:** W poezji i sztuce znać wszędzie wysiłek, tworzenie według teoretycznego szablonu, drobnostkową R. Gąś.

Refleksyjny przym. od **Refleksja,** *rządzący ś. refleksją, zastanawiający ś., rozważny:* Nie należał wcale do natur refleksyjnych.

Reflektant, a, lm. **ci** *ten, co przedsiębierze staranie, robiący kroki, współubiegający ś. o propo-*

nowany interes, zajęcie, posadę: Potrzebni są felczerzy, więc reflektanci mogliby zgłosić ś. z prośbami do zarządu. <Łć. reflectans, 2 pp. -ntis, od reflectare>

Reflektantka, i, lm. **i** forma ż. od **Reflektant.**

Reflektor, a, lm. **y I.** *wklęsłe zwierciadło, zwykle metalowe, w które zaopatruje ś. latarnie powozów, lokomotyw, sygnałów, aby skierować w jedną tylko stronę ich światło.* **2.** astr. *teleskop zwierciadłowy posiadający zwierciadło wklęsłe zamiast soczewki przedmiotowej, dający obrazy przez odbicie (refleksję) promieni światła.* **3.** fot. *przyrząd regulujący oświetlenie.* <Nm. Reflector, z Łć.>

Reflektorycznie przys. od **Reflektoryczny.**

Reflektoryczny *zależący od refleksji promieni (odbity).* Sł. wil.

Reflektować, uje, ował I. kogo = *przywodzić do refleksji, do rozwagi, hamować, mitygować:* Chciał kijem spędzać z roboty zuchwalców, ale go sąsiad zaczął R. Korz. **2.** na co = *decydować ś., mieć ochotę; pożądać czego, starać ś. o co, mieć co na celu, pretendować do czego, ubiegać ś. o co:* Nie każdy ma folwark, ale bardzo wielu reflektuje na cudzy. Prus. **3.** † R. nad czym = *zastanawiać ś., rozmyślać, debatować; rozważać, roztrząsać co:* Autor reflektuje nad wielkiemi nieraz zbrodniami, ale też i pokutą jaskrawą wieków zapadłych. Mał. **4.** *odbijać promienie światła.* **5.** a. **R. ś.** *przychodzić do refleksji, orjentować ś., zastanawiać ś., mitygować ś., spostrzegać ś., miarkować ś., temperować ś.:* Reflektując na długie swoje lata... Skar. (= *bacząc*). Chwycił za czereśnię, ale powoli zaczął ś. R. i uspakajać. Korz. <Łć. reflectere>

Reflektowanie, a, blm., czynność cz. **Reflektować.**

Reflektowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Reflektować ś.**

! **Reflet, u,** lm. **y** p. **Refleks:** Oczy przyćmione od łez, blade lica, a na czole dziwne sine reflety. Krasz. <Fr. reflet>

Reforma, y, lm. **y,** × **Reformacja** *zreformowanie, reformowanie, przekształcenie, poprawa, zaprowadzenie ulepszeń, reorganizacja:* Niech was w sposobie uczenia nastąpiona R. nie przestraszy. L. Zgorszenia i nadużycia duchownych wywołały potrzebę powszechną reformy Kościoła. Jeł. R. religijna miała czas zakorzenić ś. tu głęboko. Krasz. Wielka R. szkolna Konarskiego. Bazyljanie, nie wdając ś. w rozumowane reformy, długo sposobem jezuickim uczyli ś. z Alwara. Ochoc. Zaprowadzić w czym reformę. **2.** *zmniejszenie liczby oficerów w wojsku, urzędników w administracji:* Przejść na reformę = *opuścić służbę czynną:* Kapitan N. przeszedł na reformę. Oficer na reformie, czyli nie będący w służbie czynnej. Gemb. R. między rajtarją ś. stała. Troc. R., zwinięcie chorągwi. Troc. **3.** p. **Reformacja.** <Łć. reforma>

Reformacja, i, lm. **e I.** × R. p. **Reforma;** *proces reformy:* R. trwa często dłużej, niżeli sama reforma. Brodz. **2.** blm. *wielki ruch religijny w wieku XVI wywołany przez Lutra, który wystąpił przeciwko dogmatom, instytucjom i obrzędom kościoła katolickiego, wskutek czego wytworzyły ś. odrębne od katolicyzmu wyznania chrześcijańskie.* **3.** † **Reforma** = Oprawa pod **5.** i **6.:** Żonie swojej Małgorzacie reformacją czyni na Bobrownikach roku 1497 w księgach grodzkich. Nies. Katarzyna, Jakuba Szyszkowskiego małżonka, co znać z jej reformacji w tymże grodzie. Nies. Wierzbięta z Bobrownik żonie swojej Biskupskiej reformację uczynił. Nies. Rzplta przyznała królowej reformację. Krasz. <Łć. reformatio>

Reformacki *tyczący ś. zakonników* ! *Reformatów, do nich należący:* Klasztor, kościół R. **Po reformacku** przys. *jak u Reformatów:* Wasz pokój po reformacku coś umeblowany. L. (= *ubogo*). Po reformacku mówić, śpiewać (Troc) = *przez nos mówić, śpiewać.* <Od Reformat>

Reformacyjno-religijny *tyczący ś. reformacji religijnej:* Nauka polityczna, występująca pod wpływem reformacyjno-religijnych prądów. Remb. <Reformacyjny + Religijny>

Reformacyjny przym. od **Reformacja.**

Reformat, a, [Refermat, Refernat] I. lm. **ci** = a) *zakonnik św. Franciszka reguły ściślejszej:* Reformaci, zakonniki św. Franciszka ściślejszej obserwancji: razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. Kras. b) *kalwin, reformowany:* Reformaty—tytuł uzurpowany od sekty kalwińskiej. Kras. **2.** lm. **y** = a) *kościół, klasztor tego zakonu:* Chodził co dzień na mszę świętą do Reformatów. Bał. b) *odmiana jesiotra:* Wiślane jesiotry rybacy dzielą na kilka gatunków, na co, oprócz kształtu głowy, zdaje ś., że i wielkość ich wpływa, nadając im osobliwsze nazwy: kapucynów, reformatów, bernardynów. <Łć. reformatus, od reformare>

Reformator, a, lm. **rowie** a. **rzy,** × **Reformer** *ten, co reformuje a. co zreformował, odnowiciel, reorganizator:* Boże, reformatorem sam bądź domu tego. Groch. Domorośli reformatorowie sprzyjali reformie. Krasz. Wydrwigrosze i hałastra skupili ś. przy reformatorach. Krasz. R. religijny. R. szkół. <Łć. reformator>

Reformatorka, i, lm **i** forma ż. od **Reformator.**

Reformatorski przym. od **Reformator:** Działalność reformatorska.

Reformatorstwo, a, blm. *rola, posłannictwo reformatora.*

× **Reformer, a,** lm. **rzy** p. **Reformator:** Pracują wszyscy, krzątają ś., ale nie wychodzą z drogi, jaką im Pan Bóg wyznaczył, na fabrykantów i reformerów zagranicznych. Krasz. <Ang. reformer, z Łć.>

Reformista, y, lm. **ści** *zwolennik reformy.* <Od Reforma>

Reformistka, i, lm. **i** forma ż. od **Reformista.**

Reformistyczny przym. od **Reformista:** W rozmowie plebana z ziemianinem znajdujemy dwa zasadnicze postulaty reformistyczne. Czern. <Od Reformista>

Reformować, uje, ował *przerabiać na lepsze, odnawiać, przekształcać, reorganizować, ulepszać, poprawiać:* R. administrację, sądownictwo, szkoły, karność zakonną. R. klasztor, kościół, *cleri disciplinam corrigere.* Kn. Reformujemy państwa. Kras. Podczaszyc zapowiedział, że nas R., cywilizować będzie i konstytuować. Mick. Ewangielicy reformowani = *wyznawcy kościoła ewangielickiego według reformy Kalwina:* Przejść nazad do kościoła reformowanego. Krasz. Reformowane ubranie damskie = *ubranie uwzględniające wymagania higieny.* **R. ś.** *poprawiać ś., polepszać ś.:* Zamiast większej rozpusty cale ś. reformował. Mat. <Łć. reformare>

Reformowanie, a, blm., czynność cz. **Reformować.**

Reformowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Reformować ś.**

Reformowy przym. od **Reforma:** W projektach

reformowych zbyt wiele odmian wprowadzają. Kal.

Refować, uje, ował, Rechwować, [Rychwować] *obijać refą.* L. <Od Refa>

Refowanie, a, blm., czynność cz. **Refować.**

Refrakcja, i, lm. **e l.** astr. *zjawisko polegające na tym, że każdą gwiazdę widzimy wyżej nad poziom wzniesioną, aniżeli ś. ona rzeczywiście znajduje, a to wskutek załamania promieni w przebiegu ich przez atmosferę.* **2.** *załamanie światła.* **3.** okul. *załamywanie ś. promieni świetlnych w oku.* <Łć. refractio>

Refrakcyjny przym. od **Refrakcja,** *łamiący promienie.*

Refraktor, a, lm. **y** p. **Luneta.** <Łć. * refractor, od refringere>

× **Refraktorjum,** w lp. nieod., lm. **a, ów = Refraktor:** Rozprawiają dużo o polityce panujących prawie tak, jak nasi dzisiejsi pilni dostrzegacze przez nowe R. z budowań na księżycu. Kraus. <Łć. * refractorium, od refringere>

Refren, u, lm. **y** *stroficzne zaokrąglenie pieśni przez powtarzanie wyrazu, wiersza lub strofki,* o d ś p i e w, p r z e g r y w k a; przen.: *wyrażenie często powtarzane.* <Fr. refrain>

Refreszyser, a, lm. **y** p. **Rozpylacz.** <Fr. refraichisseur>

Refrygierator, a, lm. **y** *oziębiacz, oziębialnik; część alembików i innych przyrządów, w której para ulega skropleniu.* <Łć. * refrigerator, od refrigerare>

! **Refugjum,** w lp. nieod., lm. **a, ów** *ucieczka, schronienie:* On jest ostatnim R. krewnego swego. Korz. <Łć. refugium>

× **Refutacja, i,** lm. **e l.** *odparcie, obalenie, zbicie, odparcie dowodów przeciwnika.* **2.** *to, czego użyto na zbicie przeciwnika, np. głos adwokacki.* Sł. wil. <Łć. refutatio>

× **Refutować, uje, ował** *zbijać, odpierać, obalać dowodami:* Anzelm na koncyljum Greków mocno zbił i refutował. Skar. <Łć. refutare>

× **Refutowanie, a,** blm., czynność cz. **Refutować.**

[Rega, i, lm. **i]** *rząd, szereg.* <Nm. Reige, Reihe>

Regaciarka, i, lm. **i** *pracownica robiąca krawaty, zwane regatami:* R. dobrze uzdolniona poszukuje miejsca w fabryce krawatów. <Od * Regaciarz, od Regat>

Regacik, u, lm. **i** p. **Regat.**

Regal, u, lm. **e, Regale** prow. *przywilej panującego, przywilej korony.* <Łć. regalis>

Regale nieod., **Regal,** częś. w lm. **Regalja l.** *prawem zastrzeżony przywilej monarszy; prawa władzy najwyższej do niektórych dochodów:* Regalja, prawa i prerogatywy samym królom właściwe. Skar. Myto, opłaty targowe i sądowe, danina w miodzie, dochód z kopalni żelaza należały do R. panującego. Abr. **2.** *prawo monarsze wyłączne do wnętrza ziemi w całym kraju; zasada, że wszystkie użyteczne minerały w ziemi należą do państwa,* k r ó l e w s k i e, g ó r n i c z e. Łab. 3. w lm. = a) *oznaki godności królewskiej (korona, berło i t. d.).* b) *pewne rodzaje produkcji, które rząd zastrzega wyłącznie dla siebie, już ze względu na dobro ogółu, już to w celach fiskalnych, monopol rządowy:* Przystąpiono do robót przygotowawczych w celu utworzenia komisji do kwestji wprowadzenia regalji wódczanych. c) *gatunek cygar przednich:* Patrzcie! regalja! trabukosy!... ale jest i jeden kubas... dla mnie wystarczy. Rog. **4.** *opłata, podatek:* R. tytuniowe, solne. <Od Łć. regalis>

× **Regalista, y,** lm. **ści** *stronnik królewski, rojalista:* Wiele szlachty zacnej, których regalistami zowią. Nar. <Od Łć. regalis>

Regalistka, i, lm. **i** forma ż. od **Regalista,** *rojalistka:* Zabita to R. z tej dziewuchy. Sienk.

× **Regalizacja, i,** lm. **e** p. **Regalizowanie:** Po której regalizacji życie na postronku, sam ś. nad sobą pastwiąc, dobrowolnie zakończył. Bobrow.

× **Regalizować, uje, ował,** × **Regalować** *obdarowywać, obdarzać; częstować, ugaszczać, fetować:* Od palatyna Renu i od księżny pani swojej będąc regalizowany, do wielkiej przyszedł substancji. Mat. Publius konsul, staruszek sędzia, że go nie regalizowano niczym, uczynił ś. chorym na drżenie serca. Kraus. <Fr. * régaliser, od Łć. regalis>

× **Regalizowanie, a,** blm., czynność cz. **Regalizować.**

Regalja, ów, blp. p. **Regale.**

× **Regalować, uje, ował** p. **Regalizować.** × **R. ś.** *raczyć ś., ugaszczać ś., fetować ś., używać:* Bierz, nabieraj, regaluj ś.: oto kurczątko, tam sałatka, chleb, bułeczki, nie żenuj ś. Jeż. <Fr. régaler>

× **Regalowanie, a,** blm., czynność cz. **Regalować.**

× **Regalowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Regulować ś.**

Regał, a, lm. **y l.** *pewien rząd piszczałek w organach, rejestr organowy; gatunek mniejszych organów,* p o z y t y w k a: Odejm ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. Leop. Regały będą nam skocznie grały. Trzt. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabeczeć nie umiesz. Opal. **2.** *rodzaj półki na towary, książki.* **3.**?: To jest prawdziwe pole dla szlachcica, ale nie szlifowane posadzki regałów. Kaczk. **4.** p. **Regałowy. 5.** druk. *półki z szufladami, w których przechowują ś. czcionki, linje, ozdoby drukarskie.* <Nm. Regal>

Regałowy, × **Rygałowy** arkusz, papier (Kn.) = *gatunek największego tęgiego papieru klejowego w dobrym gatunku,* r e g a ł: Ma na regałowym papierze okazale drukowane z kopersztychami historje wszystkich sarajów. L. Na R. kształt księgi. Troc. *(= in folio).*

[Regamencki] p. **Regiemencki.**

Regat, u, lm. **y, Regata** *wązki krawat spuszczający ś. na piersi.* Zdr. **Regacik.** <? Włos. rigato>

I. Regata, y, częś. w lm. **Regaty** wiośl. *wyścigi wioślarskie, gonitwy wiosłowe na łodziach, na gondolach:* Jeździłem na regaty do Wenecji. Krasz. Doroczne regaty towarzystwa wioślarskiego na Wiśle. <Włos. regata>

2. Regata, y, lm. **y** p. **Regat.**

Regatowy wiośl. przym. od **Regata:** Urząd R. Sekretarz R. Regulamin R. Komisja regatowa towarzystwa wioślarskiego nie przyjęła opozycji jednej z osad.

Regdowa, y, blm. p. **Redowa.**

I. [Regiel, gla, lm. **gle]** p. **Rygiel.**

2. [Regiel, gla lm. **gle] l.** a. **[Regla]** *las górski.* **2.** w lm. *góry niższe lesiste wstępne, przed głównym grzbietem, stojące u wejść do dolin; strome i dość nagłe wzniesienia między halami a siedzibami górali.*

Regielacja, i, blm. fiz. *przymarzanie.* <Łć. * regelatio, od regelare>

[Regiemencki, Regamencki] *przeklęty, wierutny:* R. sałaputo! < Zam. * Regimencki, od Regiment >

Regiencja, i, lm. **e, Rejencja I.** *rząd tymczasowy, ustanowiony z powodu małoletności, choroby lub dłuższej nieobecności monarchy:* R., juryzdykcja najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. Kras. Stempkowski był w liczbie pięciu osób wybranych, które król niby jaką regiencją zostawił w Warszawie. Ochoc. **2.** *rada przewodnicząca miastu lub prowincji; zwierzchnia władza sądowa departamentu za rządów pruskich.* Skarb. **3. a. [Regierunek]** *część administracyjna kraju w zaborze pruskim, obwód, okrąg:* R. Bydgoska. **4.** *okres czasu trwania regiencji.* <Łć. * regentio, od regere>

Regiencki p. **Regientowski.** Sł. wil. <Od Regient>

Regienctwo, a, blm. *urząd, godność regienta.*

Regiencyjny przym. od **Regiencja,** *rejencyjny.*

Regieneracja, i, blm. **I.** *odrodzenie, odnowienie.* **2.** fizj. *odtworzenie ś. utraconej części ciała, odrost.* <Łć. regenaratio>

Regienerator, a I. lm. **rzy a. rowie** *ten, co odradza, odnowiciel:* Tu ś. proces toczy z twórcą dziejopisarstwa litewskiego, a regieneratorem dziejopisarstwa polskiego. Stadn. **2.** lm. **y** hut. *przyrząd do przywrócenia parze a. gazowi wysokiej temperatury, zniżonej skutkiem wykonanej pracy; przyrząd do ogrzewania powietrza zapomocą gazów uchodzących z pieca.* <Łć. regenerator>

Regienerować się, uje ś., ował ś. *odradzać ś., odnawiać ś.:* Nie patrzy na to, jak ś. regienerują i dźwigają narody. Lis. Czułem ś. teraz niby regienerowany. Krasz. <Łć. regenerare>

Regienerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Regienerować ś.**

Regienmantel, tla, lm. **tle = Opończa** (pod 1). <Nm. Regenmantel>

Regiens, a, lm. **owie** *przełożony zakładu naukowego duchownego; zarządzający kancelarją konsystorską:* R. seminarjum. R. konsystorza. <Łć. regens, od regere>

Regient, a, lm. **ci, Rejent I.** *rządca państwa zastępujący monarchę:* R., urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. Kras. August II nalegał, aby R. nie przyjmował Stanisława. Krasz. Czterdziestu mężów zaufania wybierano ze wszystkich trzech nacji; w czele swoim mieli oni marszałka, przezwanego potym regientem. Rol. **2.** *zarządzający czym, prowadzący co, naczelnik, dyrektor, zawiadowca i t. p.:* R. kancelarji ma obowiązek strzec aktów kancelarji, w nie dekreta ingrosować, formularze i treści układać. Kras. (= *aktuarjusz, pisarz sądowy, sekretarz, regiestrator, protonotarjusz; archiwista).* † R. grodzki = *zastępca starosty, pilnujący akt wieczystych.* Pisarz trybunalski dwuch regientów na pomoc prac swoich mieć może. Troc. (=*pomocników pisarza).* W trybunale zasiadał pisarz czyli R., kolejno z Wielkopolan i Małopolan wybierany. Bobrow. R. kancelarji wielkiej koronnej. Troc. (= *dyrektor).* R. kancelarji wielkiej W. Ks. Litewskiego. Troc. R. kancelarji mniejszej koronnej. Troc. R. kancelarji mniejszej W. Ks. Litewskiego. Troc. R. kancelarji mniejszej litewskiej. Nies. R. kancelarji skarbowej koronny. Troc. R. kancelarji skarbu litewskiego. Troc. R. skarbowy. T. K. R. skarbowy litewski. Mat. R. wojskowy koronny, litewski. Troc. Pisarze mniejsi, jak i regienci, mieli swe zatrudnienia w hetmańskim wydziale. Bobrow. R. kwarciany, czopowy. T. K. R. papieru stemplowego. T. K. Bezpośrednim kierownikiem seminarjum był jeden z profesorów szkoły głównej, zwany rektorem lub regientem (= *regiensem).* R. teologji (Dominikanin) ze swoim lektorem. Karp. R. u muzyków. Troc. (= *dyrektor, kapelmistrz, dyrygient).* **3.** × R. p. **Rejent.** <Łć. regens, 2 pp. - ntis, od regere>

× **Regientalnie** przys. od **Regientalny,** *rejentalnie:* Zarząd miejski zawezwał R. przedsiębiorcę do bezzwłocznego dalszego prowadzenia i wykończenia robót.

× **Regientalny** p. **Rejentalny.**

Regientka, i, lm. **i** forma ż. od **Regient; Rejentka:** Nieboszczka królowa, umierając, naznaczyła regientkami swoich państw dwie wróżki. L.

Regientowa, ej, lm. **e** *żona regienta:* Z pokłonem wnoszą list od regientowy. Moraw.

Regientowicz, a, lm. **e** p. **Rejentowicz:** Wojewodzic i regientowicze pojęli śpiew, i szło nieźle. And. <Od Regient>

Regientowski, Regiencki przym. od **Regient.** Sł. wil. <Od Regient>

Regientówna, y, lm. **y** *córka regienta.*

× **Regientura, y,** lm. **y** p. **Rejentura:** Jeśli przy twoich stosunkach wyrobisz mi tutaj regienturę gubernjalną, jestem gotów.

[Regierunek, nku, lm. **nki]** p. **Rejencja.**

× **Regiest, u,** częś. w lm. **Regiesta, Regiesty** *spis w porządku lat i streszczenie dokumentów z podaniem wiadomości o miejscu przechowania i przedrukowania pism a. dzieł:* Przygotowuje podstawę do wydawnictwa regiestów piastowskich. Regiesta miały zawierać krótką sumaryczną treść dokumentów i aktów. Po R., po nagłówek trzeba ś. udać do spisu dokumentów na końcu dzieła. Regiesty z Kromera przepisał. Tretj. <Łć. regesta>

Regiesta, ów p. **Regiest.**

× **Regiestować, uje, ował** *zapisywać sposobem regiestu:* Wydawca drukuje zapiski, regiestując ważniejsze w całej ich rozciągłości. W jedną uwagę ściągnięte wszystkie zapiski regiestowane. <Od Regiest>

Regiestowanie, a, blm., czynność **cz. Regiestować.**

Regiestowy przym. od **Regiest:** Na odpowiednich kartkach regiestowych uwagi swoje o ich autentyczności zaznaczał.

Regiestr, u, lm. **a a. y** p. **Rejestr:** Na R. u kupców towary biorą. Opal. Panowie na regiestra robić każą, a gdy ś. o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. L. Jestże to sprawiedliwość na R. nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w jatkach i żadnym sposobem nie chcieć płacić? L. U kupców towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na R. biorą. L. Auscugi kupieckie niektórych towarów, z rejestrów ich wyjęte, tu położę. Gostk. (= *z ksiąg rachunkowych).* Kazał mi R. podać. L. Ten dar, który karbują a. na R. piszą, traci wszystkę wdzięczność. Górn. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w regiestra. Górn. Co było, a nie jest, nie pisze ś. w R. L. Regiestra sądowe trybunalskie: 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) *officii,* to jest spraw z oficjalistami, 4) *incarceratorum,* 5) taktowy. Vol. Pisarz więcej zajęty strzelbą, niż regiestrami. Korz. R. w naszym ziemstwie i grodzie tak zagęszczony, iż nim sprawa dojdzie, można tymczasem i umrzeć. L. Sądzić według regiestru. Troc. Na regiestrze spisanych kazał zamordować. Bardz. Chcąc wiedzieć, wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. Star. Włóż brata do

tego regiestru. Bardz. R. kupców, mieszczan, kozaków. Troc. Taki towarzysz ma być z regiestru wymazany. Troc. R. ksiąg do przedania. Troc. Księga bez regiestru toż jest, co zegar bez indeksu. Troc. R. ukazuje, gdzie co w książce leży. Troc. R., spisek a. inwentarz dóbr publiczny. Troc. R. dóbr i dochodów prywatny. Troc. R. rachunkowy, gospodarski. Troc. Chować co na regiestrze. Troc. Włożyć, wpisać co w R. Troc. Brać towary na R. Troc. Sprawy wszystkie według regiestru przypadać mają. Troc. R. jedwabny, niciany w księdze. Troc. Regiestra grzechów tworzą ś. ogromne, których zapomnieć trudno. Krasz. R. dni sądowych. Troc. *(= tabela).* R. poborowy. Troc. Jak z regiestru chodzi, ś. stroi, wszystko czyni. Troc. Z regiestru stąpa. Troc. Z regiestru służy. Troc. Zły sługa, co z regiestru robi. Troc. Kiedy towarzysz zaciągał ś. pod znak czyj, nazywało ś. to przyjęciem regiestru. Czart. A. Na stryju moim wykłócił, że mi R. ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaję. Czart. A. (miejsce czyli rangę wojskową. L.). Długim i szerokim wyliczyć co regiestrem. Błaż. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wyliczają. L. R. białego potomstwa Troc. *(= potomstwo żeńskie).* Wszystko jako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, że najcelniejszy Zoil co zganić nie zdybie. Żegl. Tak wszystko, jak z regiestru, co tylko powiedział, gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. Zabł. Jako z regiestru chwila tuż za chwilą płynie, godzina hasło daje następnej godzinie. Zim. Tam dobra myśl nigdy nie postoi, gdzie z regiestru patrzą, co przystoi. Kochan. Dajcie panu pokój, wszystko tu z regiestru. Górn. I ów rozumem nie bardzo przesadził, co mi owo, do panów przyszedszy, z regiestru słówka stawia. Górn. Młodzieńcy, którzy z regiestru ś. zalecają, niech płacą złotych dwa; którzy na pamięć—złoty jeden. L. Delikat; wszystko z regiestru: spać, jeść, ubierać ś. Falib. Jak mię już z prostego wziął regiestru... Wyb. *(= ostatniemi słowami mię łajał, z błotem mię zmieszał).* R. u organ, rzęd pewny piszczałek organowych, regał. Kn. R. w organach lub pozytywie służy do odmiany głosów. Mag. Końskie lata z regiestru poznać. Troc. W R. koniowi patrzyć. Troc. Zdr. **Regiestrzyk.** <Nm. Register, Śr. Łć. registrum, Łć. regestum>

Regiestracja, i, lm. **e** p. **Rejestracja.**

Regiestrator, a, lm. **owie** a. **rzy I.** a. **Registrator** *pisarz od układania regiestrów.* L. **2.** R. koiegjalny=*najniższa ranga cywilna, ranga czternastej klasy w Rosji.* <Nm. Registrator, z Łć.>

Regiestratura, y, lm. **y, Registratura I.** *spisywanie w regiestrze; układ regiestru.* L. **2.** *wykaz spraw karnych, jakie miał podsądny.* **3.** *kontrola papierów urzędowych wchodzących do biura i wychodzących, dziennik.* <Nm. Registratur, z Łć.>

Regiestrować, uje, ował p. **Rejestrować**: Rozwód u Turków zapisuje ś. i regiestruje w księgi. Kłok. Regiestrowych i nieregiestrowanych kozaków nie kilkanaście tysięcy, ale sto tysięcy z ziemi wyrośnie. Krasz. Regiestrowan = *notowany, podejrzany o występek.* Skr. Każdy krok jego regiestrowano. Krasz. Obietnice regiestrowały ś. już tak wielkie, jak nigdy. Krasz. <Od Regiestr>

Regiestrowanie, a, lm. **a** czynność cz. **Regiestrować**: Po tylokrotnych już regiestrowaniach grawaminów przeciw królowi przystąpiono do spisywania ich nanowo. Krasz. R.=*posądzenie, podejrzenie, notowanie.* Skr.

Regiestrowiec, wca, lm. **wcy** p. **Rejestrowiec**: Z tych 18,000 ubyło jeszcze przed rozpoczęciem walki zbieżeniem do Chmielnickiego 6,000 regiestrowców. Szaj. <Od Regiestrowy>

Regiestrowo przys. od **Regiestrowy**: Takiej nędzoty nikt tu R. nie trzyma, nawet sam Pan Jezus w niebie. Kon.

Regiestrowy p. **Rejestrowy**: R. porządek. Troc. Znajdowało ś. regiestrowych i nieregiestrowych z dziesiątek. Jeż. R. kozak. Troc. Rejestrowi kozacy. Tw.

Regiestrzyk, u, lm. **i** p. **Regiestr**: Na R. kreski przypisował. Birk. Aleksander cesarz zwykł spisany R. mieć, komuby co dał. Kosz.

Regiesty, ów p. **Regiest.**

Regimencik, u, lm. **i** p. **Regiment.**

Regiment, u, × **Reiment. [Rejment, Lagrament] I.** × R. blm.=a) *panowanie, rząd, rządy, władza, władza najwyższa:* Po śmierci Zygmunta Zygmunt August na R. królestwa Polskiego wstąpił. Górn. Nie wiesz, co to jest królową być, aż dopiero wtenczas dowiedziałabyś ś., gdybyś pod cudzy R. przyszła. Górn. Siła to narodów, które były pod regimentem Rzymu. Wuj. b) *zarząd, przełożeństwo, władza, dowództwo, komenda, zwierzchnictwo, administracja, kierownictwo:* Przełożony ma umieć rozkazywać, pod regimentem będący spełnić rozkazy. Petr. Przypatrując ś. temu gospodarstwu, myślałam sobie nieraz: Nie takby to było, gdyby był przy mnie R. Kaczk. Zdał na nich R. wszystek do pogrzebu i władzę wszystką. Bart. Król mu wielki R. dawał morskiej armaty. Tw. Pod jego regimentem stoi wojsko. Troc. **2.** *nazwa jednostki w organizacji wojskowej dawnego wojska polskiego, odpowiadającej pułkowi:* Mianowano posłów do mocarstw zagranicznych, między innemi Piotr Potocki, starosta szczyrzecki, szef pieszego regimentu swego imienia. Ochoc. R. pieszy, łanowy, konny. Troc. R. gwardji pieszej. Troc. R. buławy polnej. Troc. „Córka regimentu"—tytuł sztuki scenicznej. Idź do R. djabłów! L. *(= do stu tysięcy fur beczek djabłów!).* Zdr. **Regimencik.** <Nm. Regiment, Fr. régiment, Łć. regimentum>

Regimentarka, i, lm. **i** forma ż. od **Regimentarz**: Te wszystkie panny wojska tak ślicznego regimentarki były przyozdobne. Auszp.

Regimentarski przym. od **Regimentarz**: Mimo wolą regimentarską zaciągów czynić nie wolno. Mat.

Regimentarstwo, a I. lm. **a** *urząd, władza, rola regimentarza:* Teraz majętności dobywamy, kiedy ś. na jakie wojenne R. zdobędziemy. Star. **2.** blm., zb. *regimentarz z żoną:* R. odjechali. <Od Regimentarz>

Regimentarz, a, lm. **e** × **Rejmentarz** w dawnej Polsce **I.** *wódz zastępujący hetmana:* R. gieneralny. Chm. B. *(=głównodowodzący wojsk).* **2.** R. konfederacji barskiej = *wódz rycerstwa skonfederowanego.* Józef Pułaski, starosta warecki, R. konfederacji barskiej. **3.** R. jednej partji wojska. Chm. B. *szef, komendant.* <Od Regiment>

Regimentarzenie, a, blm., czynność cz. **Regimentarzyć.**

Regimentarzowa, ej, lm. **e** *żona regimentarza.*

Regimentarzować, uje, ował, Regimentarzyć, Regimentować *być regimentarzem, pełnić obowiązki regimentarza:* Silnicki w nieobecności Sobieskiego regimentarzował pod Kamieńcem. Rol. <Od Regimentarz>

Regimentarzowanie, a, blm., czynność cz. **Regimentarzować.**

Regimentarzówna, y, lm. **y** *córka regimentarza.*

Regimentarzyć, y, ył p. **Regimentarzować.**

Regimento-, Regiments - = *regimentowy, pułkowy:* R.-kwatermistrz. Gemb. R.-felczer. Gemb. R.-dobosz. Gemb. R.-profos. Gemb. R.-berejter. Gemb. <Od Regiment>

Regimentować, uje, ował p. **Regimentarzować:** Jeremjasz Wiśniowiecki regimentował po wzięciu w niewolę hetmanów. Nad posiłkiem Wołochom przydanym Karnkowski regimentował, *praefuit.* Błaż. Sześciuset Słowakom przeciwko Wandalom regimentował. Nies. Kiedy wojskom Czarnecki regimentował, rycerstwo musieli go upraszać... Nies. Jędrzej Sapieha łewym skrzydłem regimentował. Nies. Co nad niemi regimentował, czy uszedł, czy zgorzał, jeszcze nie wiemy. (List ks. Krzysz. Radziwiłła, r. 1621). <Od Regiment>

Regimentowanie, a, blm., czynność cz. **Regimentować:** R. i prowadzenie powiatów na pospolite ruszenie. Troc. Rozpisał ś. w liście oszczerca o nikczemności królewskiej, o nieumiejętności w regimentowaniu wojsku. Szaj.

Regimentowy przym. od **Regiment:** Żadna reforma w pospodarstwie regimentowym przeprowadzićby ś. nie dała. Górs.

Regiments - p. Regimento -: Regimentsfelczer = cyrulik regimentowy. Perz. Regimentscyrulikowi przeznaczono dwie porcje. Górs. Regimentskwatermistrz, obożny. Troc. Regimentsdoboszowi przeznaczano jedną porcję. Górs. Regimentsfajfer dostawał dwie porcje. Górs. Regimentsprofos dostawał jedną porcję. Górs. <Nm. Regiments->

Register, stru, lm. **stry 1.** × R. p. **Rejestr. 2.** druk. *akuratność, z którą odbite wiersze z jednej strony arkusza powinny padać na odpowiednie wiersze drugostronne,* rycht, pad. < Nm. Register >

Registrator, a 1. lm. **owie** a. **rzy** *ten, co rejestruje, spisywacz.* Kol.: R. wozów. **2.** p. **Regiestrator. 3.** lm. **ry** *przyrząd do rejestrowania, notowania:* W olbrzymim użyciu jest przyrząd znany pod nazwą kasowego registratora. <Nm. Registrator, z Łć.>

Registratura, y, lm. **y** p. **Regiestratura.** L

Regjon, u, lm. **y** *okrąg, krąg, okolica, kraina, pas, strefa; warstwa powietrza; sfera:* Trochę tam jeszcze latasz po regjonach niebieskich. Kaczk. <Nm. Region, z Łć. regio, 2 pp. - onis>

Reg. k. skróc.: *Registrator kolegjalny.*

[**Regla, i,** lm. **e**] p. **Regiel:** Strzelcze! hybaj z regli! Kon. Coraz wyższe warstwy zalesionych regli. Tet.

Reglament, u, lm. **y** *regulamin, przepisy, urządzenie:* Czy tam w reglamencie nie było tego, że skłócić ś. za głupstwo i strzelać ś. za głupstwo jest to wykradać życie? Korz. Każdy będzie miał staranie, aby na fundamencie reglamentu gospodarczego wszystko, co służbie potrzebne, a każdemu według proporcji rangi honor uczynić z ochotą. Górs. <Nm. Reglement, Fr. réglement>

Reglamentacja, i, blm. *urządzenie, rozporządzenie, plan:* R. życia rodzin szlacheckich. Zamiast swobody zawodowej wystawiono reglamentacją cechową. <Od Reglament>

Regleta, y, lm. **y** druk. *deseczka, na której zecer trzyma w ręku część złożonego tekstu rozbierając go.* <Fr. réglette>

[**Reglówka, i,** lm. **i**] p. **Rygiel.** Budynek w reglówkę = *zbudowany z regli.*

× **Regnant, a,** lm. **ci** *król, panujący, monarcha:* Miał za małżonkę córkę Tuchais, regnanta taurykańskiego. Nies. Za szczęśliwego panowania Jana III, regnanta polskiego. Rol. <Łć. regnans, 2 pp. - ntis, od regnare>

× **Regnikolarny** *dotyczący mieszkańców państwa:* Deputacja regnikolarna = *delegacja wybierana ze strony Austrji i Węgier celem wydania wspólnych rozporządzeń, podatków i t. d.* <Od Łć. regnicola>

× **Regnum** nieod. *państwo, królestwo, rząd.* <Łć. regnum>

[**Regować, uje, ował**] p. **Rebekować.**

[**Regowanie, a,** blm.] czynność cz. **Regować.**

[**Regracyj**] p. **Rekreacja.** <Z Rekreacja>

Regradacja, i, blm. *zdegradowanie; odjęcie czci i praw.* <Łć. regradatio>

[**Reg-reg-reg**] w. *głos żab.* <Dźwn.>

Regres, u, blm. **1.** *cofanie ś.:* Trzy główne okresy nazwijmy: postępem, czyli składaniem ś., zastojem i cofaniem ś., czyli regresem. Spas. **2.** *możność poszukiwania na poręczycielu, żyrancie, wspólniku—zwrotu strat poniesionych:* Nic straconego: służy ci jeszcze R. do poręczyciela. <Łć. regressus>

Regresywny *wsteczny:* Zarząd miał charakter wojskowy i R. Spas. Regresywna metoda uczenia = *rozczłonkowująca, rozwijająca, analityczna.* <Nm. regressiv, z Łć.>

Regul -, dodaj: [**Legul -, Legur-**].

Regul, a, lm. **e**? *ptak z rodziny wróblowatych* (regulus): Srebrne dzwonienie regula, niewidzialnego w gąszczu. Matl. <Łć. regulus>

Regulacja, i, lm. **e** *regulowanie, uregulowanie, uporządkowanie, doprowadzenie do stanu pewnej prawidłowości, urządzenie, sprostowanie według pewnych prawideł; obliczenie i zapłacenie należności:* R. brzegów rzeki, granicy. R. rzeki = *przeprowadzenie robót w celu zrobienia z niej regularnej arterji komunikacyjnej.* R. rachunków miesięczna, roczna. R., załatwienie interesów giełdowych, dokonywające ś. zazwyczaj przez wyrównanie różnicy kursów. R. hipoteczna = *uregulowanie stanu hipotecznego w drodze form przepisanych, aby można było pożądany tytuł własności ustalić na rzecz nowonabywcy a. spadkobiercy.* <Łć. regulatio>

Regulacyjny przym. od **Regulacja:** Plan R. Roboty regulacyjne na lewym brzegu Wisły postępują ciągle. Minister marynarki uważał nabycie wyspy Kaprery za nieodzowne ze względu na roboty regulacyjne.

× **Regulamen, u,** lm. **y** p. **Regulamin:** Egzercerunku R. dla infanterji (= *ustawa ćwiczenia piechoty).*

× **Regulament, u,** lm. **y** p. **Regulamin:** R. dawania lekcji. T. K.

Regulamin, u, lm. **y,** × **Regulamen,** × **Regulament** *zbiór przepisów i rozporządzeń, według których jaka czynność lub szereg czynności ma ś. odbywać; zbiór przepisów obowiązujących członków jakiej instytucji, zgromadzenia, zakładu; przyjęty lub przepisany plan postępowania:* R. służbowy. R. ruchu na kolei żelaznej. R. wojskowy = *zbiór przepisów, jakie ma zachować żołnierz i oficer wszelkiej broni w różnych położeniach, w czasie pokoju i wojny.* R. szkolny. <Nm. Reglement, Fr. réglement, od Łć. regula; z podprowadzeniem pod egzamin>

Regulaminowość, i, blm. rz. od **Regulaminowy:**

R. stołowa męża przedstawiać ś. jej poczęła ze strony złej. Jeż. *(=przestrzeganie regulaminu).*

Regulaminowy przym. od **Regulamin**: Oddział, maszerujący półsekcjami, szedł krokiem regulaminowym Jeż. Była to komenda nieregulaminowa. Jeż. Komisja regulaminowa *(=zajmująca ś. regulaminem).*

[Regulant, a, lm. **y, Regulat]** *regulator w pługu.*

Regularnie przys. od **Regularny; [Reguralnie, Leguralnie]**: Posiliłem ś. R. Chodź. *(=należycie, porządnie).* Gucio R. wygrany. Krasz. Chodził sobie codzień R. na mszę św. do Reformatów. Bał. R. codzień opatrywali go jałmużną. Bał.

Regularność, i, blm. **l.** rz. od **Regularny**: Kręgi niebieskie wielką ś. obracają regularnością. Troc. R. (doskonałość) figury, fortecy, budynku. Troc. Rysy klasycznej regularności. Krasz. Rodziła ś. stąd powoli nieregularność w spełnianiu szkolnych obowiązków. And. **2.** fizj *miesiączka, perjod, menstruacja u kobiet.*

Regularny, [Reguralny, Leguralny] l. *prawidłowy, zgodny z przepisami; foremny, kształtny, proporcjonalny, składny, symetryczny:* Regularna (doskonała) forteca. Troc. Wielokąt, wielościan R. Regularna figura, która ma wszystkie ściany i kąty równe. Sol. Rysy regularne. Złożenie, układ R. w minerałach. Kryształy regularne jednoosiowe, dwuosiowe. **2.** przym. od **Reguła** = a) Kanonik, zakonnik R. b) *zwyczajny, zwykły, normalny:* Regularne i nieregularne choroby. Perz. c) *porządny, trzymający ś. regulaminu; jednostajny, miarowy:* Prowadzi życie regularne. Oddech R. Ruch R. d) *foremny, prawidłowy, normalny:* Regularna odmiana słowa (w gramatyce). Stopniowanie przymiotników regularne. e) *akuratny, nie chybiający terminu, punktualny:* Zapłata regularna. Nieregularne wpływanie prowizji umniejszało czasem tę sumę. Szaj. Stolec R. f) [R.] *porządny, należyty, przyzwoity, uczciwy, dobry.* **3.** myśl.: Jeleń R.=*mający odpowiednią do wieku swojego liczbę odnóg rogowych:* Postrzeliłem na zrębie regularnego dziesiątaka. **4.** woj.: Wojsko regularne=*stałe, normalne, wyćwiczone, rejestrowe, zostające na stałym żołdzie, linjowe:* Nie chce rzplta mieć wojska regularnego. Krasz. Wojsko regularne i pospolite ruszenie (i partyzanci, i wolontarjusze). < Łć. regularis >

Regularyzacja, i, lm. **e l.** *uporządkowanie, regulowanie, uregulowanie.* <Od Fr. régulariser, od Łć. regularis>

[Regulat, a, lm. **y]** p. **Regulant.**

Regulator, a, [Leguratorl] l. lm. **rzy** *ten, co reguluje.* **2.** lm. **y**=a) *zegar z wahadłem, odznaczający ś. dokładnością, nakręcany co tydzień lub rzadziej:* Godzina czwarta biła na regulatorze. Krasz. b) hut.: R. wiatrowy = *skrzynia, w której zbiera ś. wiatr w celu ujednostajnienia swego przypływu, zanim wejdzie do pieca,* m i a r k o w a c z w i a t r o w y, w i a t r o z b i ó r. c) mech. *urządzenie mające na celu usuwanie niejednostajności nieuniknionych w ruchu wszelkich maszyn,* m i a r k o w n i k, m o d e r a t o r, jak: *wahadło* w zegarach; *balansjer, koło rozpędowe* w motorach parowych; *klapa bezpieczeństwa* w kotłach parowych. R. odśrodkowy = *R. polegający na działaniu siły odśrodkowej.* R. = *zasuwa służąca do zmiany przekroju dopływu pary do cylindrów.* R. u pługa = *część jego, za pomocą której nastawia ś. go do głębszego lub płytszego orania.* Przen.: Jedna namiętność zaprzątała wszystkie jego myśli i była regulatorem jego życia. Rog. d) org. *zbiornik powietrza dążącego przezeń z miechów do piszczałek w celu ujednostajnienia ś. jego prądu.* e) tkac. w maszynie tkackiej, *przyrząd do dowolnego regulowania i umocowywania szneki,* s z t e n d e r. <Łć. regulator>

× **Regulatyw, u,** lm. **y** *przepis, postanowienie, prawidło.* Sł. wil. <Nm. Regulativ, z Łć>

Regulować, uje, owal l. *robić prawidłowym, prostować, wyrównywać, porządkować:* R. granice państwa. R. grunt *(=niwelować).* R. zegarek=a) *nastawiać wskazówkę na właściwą godzinę;* b) *nastawiać odpowiednią wskazówkę w jego werku, aby zegarek szedł regularnie.* **2.** pole, rolę=*poprawiać ich uprawę przez głębokie skopanie.* **3.** *załatwiać, urządzać zadawalniająco, kończyć w sposób właściwy, należyty:* R. interesa. R. dług, należność, rachunek=*płacić, zaspakajać, załatwiać.* **4.** × R. co do kogo = *zwracać ś. z czym do kogo; stosować, kierować, adresować co do kogo:* Wziąłem od nich asekurację, że do mnie odtąd nigdy tej pretensji R. nie będą. Mat. Były jeszcze i inne do mnie niewinnie regulowane pretensje. Mat. **R. ś. l.** podług czego=*być regulowanym; urabiać ś. względnie do czego, stosować ś. do czego, nakłaniać ś., naginać ś. do czego:* Honor ś. podług łaski i względów jaśniewielmożnych znajomych regulował. Bał. **2.** × R. ś. do kogo=*tyczyć ś. kogo, ściągać ś. do kogo, należeć doń:* Stróż rybitwą młyny i jatki i inne dochody do wielkorządcy krakowskiego regulujące ś., dwunastą tysięcy uwolnił. Nies. <Łć. regulare>

Regulowanie, a, blm., czynność cz. **Regulować.**

Regulowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Regulować ś.**

Regulówka, i, lm. **i** ogr. *głębokie przekopanie ziemi:* R. francuska, holenderska =*przemieszanie warstw przy kopaniu.* < Od Regulować>

Regulus, u, blm. **l.** † R. chem. *ziarno, bryłka metalu czystego, wydzielonego przez stopienie aljażu lub rudy z odpowiedniemi odczynnikami.* **2.** czcion. *antymon.* <Łć. regulus>

[Reguł, u, lm. **y] l.** p. **Reguła. 2.** *konieczność.* **3.** *zwyczaj:* U nas taki R. <Z Reguła, pod wpływem: Ogół, Szczegół>

Reguła, y, lm. **y l.** *prawidło, przepis, zasada, modła, pryncyp, maksyma:* R., wyraz łaciński, w polszczyźnie już utarty i używany, lubo mamy ojczysty na to wyraz prawidło, znaczy ustawę, według której postępować należy. Kopcz. Każdy kunszt reguły własne, któremiby ś. rządził, mieć musi. L. Ekscepcje od reguły. Kras. R. od kościoła do wierzenia podana. Kucz. Plebani żeby według tej reguły boskiej sądzili o ludziach. Kucz. R. życia. Nie pewna to ani dobra R. Błaż. U ojców była R. surowa. Pol. **2.** *regulamin, ustawa,* × z a ł o ż e n i e, × w y z n a n i e: R. zakonna. Sw. Bazyli z św. Grzegorzem spólnie ustawy abo reguły napisali. Skar. Postanowienie życia a. R. Skar. Zakonnik reguły (założenia) św. Franciszka. Troc. Surowa R. Klasztorom nie zbywało na zakonnikach różnej reguły. Ochoc. Bolesław, złożywszy ślub czystości przed biskupem Prandotą, wpisał ś. do trzeciej reguły św. Franciszka. Zał. S. *(= do tercjarzy).* **3.** × R. *linja, linijka, linjał.* Troc. Węgielnica miernicza składa ś. z dwuch reguł drewnianych, spojonych z sobą na krzyż. Zab. **4.** [Z reguły] = *z zasady, zawsze, stale.* **5.** [Mieć regułę] = *mieć zastanowienie, uwagę, rozum przy robocie lub przedsięwzięciu jakim.* **6.** mat.: R. trzech = *działanie arytmetyczne, za pomocą którego z trzech ilości wiadomych oznaczamy ilość nieznaną proporcjonalną do tamtych; prawidło, według którego z trzech wyrazów*

proporcji wynajduje ś. czwarty niewiadomy. R. trzech prosta = *gdy pierwszy wyraz proporcji, użytej do niej, tak ś. ma do drugiego, jak trzeci do czwartego.* R. trzech odwrotna = *gdy trzeci wyraz tej proporcji jest o tyle większy od pierwszego, o ile czwarty jest mniejszy od drugiego:* R. trzech, R. złota, sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. Sol. Regułę trzech zwać zwykli regułą trzech złotą dla rozległego użytku w niezliczonej liczbie zagadnień rozwiązujących ś. za jej pomocą. Cz. R. towarzystwa abo spólności dzieli liczbę wiadomą na części niewiadome, proporcjonalne wiadomym. Sol. R. z pięciu, *regula de quinque.* Łs. R. łańcuchowa = *działanie arytmetyczne polegające na połączeniu kilku zadań reguły trzech w jedno.* R. mieszaniny = *działanie polegające na obliczeniu cen przeciętnych a. na wynalezieniu ilości mającej ś. wziąć z kilku gatunków, celem otrzymania nowego po danej cenie.* × R. fałszywego założenia. R. procentu (= *sposób obliczania procentu za dany czas od kapitału*). Zdr. **Regułka.** <Łć. regula>

Regułka, i, lm. i **I.** p. **Reguła:** Piękna R. Boh. **2.** *krótkie prawidło, szczeg. gramatyczne, mały ustęp:* Nauczyłem ś. trzech regułek. Zadano nam cztery regułki na pamięć. Powtarza sobie regułki.

[**Reguralnie**] przys. od **Reguralny,** *regularnie.*

[**Reguralny**] p. **Regularny.**

Regurgitacja, i, lm **e** lek. = lek. **Odbijanie ś.** <Łć. regurgitatio>

Rehabilitacja, i, lm. **e** *rehabilitowanie, uniewinnienie, przywrócenie do czci, do dobrej sławy, oczyszczenie kogo z niesłusznych zarzutów z cofnięciem przykrych dla niego ograniczeń, skutków, sprowadzonych niesławą:* Chciał celem swojego życia uczynić rehabilitację hrabiny. Krasz. Wypuszczenie na wolność, uznanie za niewinnego—to strasznie małe zadosyćuczynienie za chwilowe posądzenie; prawodawcy winni pomyśleć o innym, jeżeli im idzie o pomnożenie zastępu dobrych ludzi, o rzeczywistą rehabilitację. Bał. <Łć. *rehabilitatio, z re + habilis, habiliter>

Rehabilitacyjny przym. od **Rehabilitacja:** Proces, wyrok R.

Rehabilitować, uje, ował, × **Reabilitować** *dokonać rehabilitacji:* Oddano mu sprawiedliwość, rehabilitowano pamięć. Krasz. R. likwidowane po wielekroć efekta. Krasz. (= *znieść wyrok nieprawego ich posiadania*). **R. ś.** *wyrabiać sobie rehabilitację w opinji ogółu, naprawiać sobie imię, oczyszczać ś. z zarzutów:* Próbował R. ś. po rzeczywistej przewinie. Łoź. <Łć. * rehabilitare; p. Rehabilitacja>

Rehabilitowanie, a, blm., czynność cz. **Rehabilitować,** *rehabilitacja.*

Rehabilitowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rehabilitować ś.**

× **Rehał, a,** lm. **y** p. **I. Real.**

× **Rehot, u,** lm. **y** p. **I. Rechot:** Wszystko, co żyło, uderzyło w chór rehotu gromkiego. Jeż.

[**Rehotać, cze, tał**] p. **Rechotać.**

[**Rehotać się, cze ś., tał ś.**] p **Rechotać:** Wąsale rehotali ś.

[**Rehotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rehotać:** Na skrzydłach nocy niesione R. żab. Zap.

[**Rehotanie się, a ś** blm.] czynność cz. **Rehotać ś.**

× **Reiment, u,** lm. **y** p. **Regiment.** L. <Re(g)iment>

[**Reimentarować, uje, ował**] *przewodzić, burmistrzować, donderować:* Zawsze didko nad nim ataman, a Horpyna nad didkami reimentaruje. Sienk. <Od * Reimentarz = Regimentarz>

[**Reimentarowanie, a,** blm., **Reimentarstwo**] czynność cz. **Reimentarować.**

[**Reimentarstwo, a,** blm.] p. **Reimentarowanie:** Póki jej życia, póty reimentarstwa. Sienk.

× **Reimportacja, i,** lm. **e** *panowne wprowadzenie.* <Fr. réimportation, Łć. * reimportatio, z re + importatio, od importare>

× **Reindukcja, i,** lm. **e** *ponowne wprowadzenie przemocą wypędzonego z dóbr do tychże dóbr:* Zyskał reindukcję. Gl. Sędzia bez pozwu, bez odpowiedzi strony nakazał reindukcję. <Łć.*reinductio, od re + inductio>

Rejnit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów, wolframit czysty,* Fe WO_4.

Reinkarnacja, i, lm. **e** *kolejne wcielanie ś. duszy (teorja Allana Cardec'a):* Praca ta traktuje głównie kwestje reinkarnacji i komunikowania ś. z duchami. <Łć. * reincarnatio, od re + incarnatio>

Reinkarnacjonista, y, lm. **ści** *ten, co wierzy w reinkarnację:* Reinkarnacjoniści wierzą w przechodzenie dusz. Prus. <Od Reinkarnacja>

× **Reinstalacja, i,** lm. **e** *przywrócenie na posadę.* <Łć. * reinstalatio, od re + Śr. Łć. installatia>

Reintegracja, i, lm. **e** *przywrócenie do posiadania.* <Łć. reintegratio>

Reintegrować, uje, ował kogo = *wprowadzać kogo napowrót we władanie majątkiem, przywracać komu prawa do majątku.* < Łć. reintegrare >

Reintegrowanie, a, blm., czynność cz. **Reintegrować,** *reintegracja.*

I. Rej I. u, blm. = a) *szereg, łańcuch, sznur:* [Płyną góry i doliny w R. gdzieś srebrny, w krąg gdzieś siny]. Kon. Tylko w wyrażeniu: R. wodzić, R. prowadzić w tańcu = *być przodownikiem całemu łańcuchowi tancerzy, przodować w tańcu, prowadzić tańce, tańczyć w pierwszą parę:* Władysław samej cesarzowej naprzód dał R. wodzić w tańcu. Tw. R. wiedzie *choragum agit.* Rys. Ty w tańcu R. prowadzisz wesołej gromady. Mick. Przen.: R. wodzić = *przodować, przewodzić, trzymać prym, przewodniczyć, być na czele kogo, czego, prowadzić kogo, co; zabierać pierwszy głos, prezydować:* Judasz, jeden z uczniów Pana, R. wodzi na czele swawolnej kupy. Zachar. Hersztom nie zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieją, że mają nad insze R. wodzić. Gostk. Dusza powinna R. wodzić nad ciałem. Pilch. (= *panować nad nim*). b) × R. *przód, czoło, pierwsze miejsce:* Srogi Rhamnus na reju Herników na Samnieczyki uderzył. Stasz R. między inszemi dzierżeć. Glicz. **2.** † R., a, lm. **owie** *przewodniczący, wódz, przywódca, naczelnik, przodownik:* Za dawnych przodków tego rejem zwano, kogo do jakiej zacnej sprawy pierwszym znano; to jawnie pokazuje, że ci rejowie byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. Papr. <Nm. Reihe>

2. Rej I. * R.: [Reje wywodzić] = *wygadywać, dowodzić, mową imponować:* Zaczyna przed swojemi sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. L. **2.** a, lm. **owie** = **I. [Raj]:** Gody małżeńskie u Litwinów odbywają ś. przy pomocy swata, czyli reja. <Nm. Reihen, Reigen>

† **Rej, a,** lm. **e** *pokój panieński:* Dziewczę śpieszy wprost do reja. Wier. (R., wyraz staropolski, oznacza także pokój panieński. Wier.).

I. Reja, i, lm. **e I.** a. **Rajna, [Raj, Raja]** *żerdź wpoprzek masztu na statku wodnym, służąca do rozpięcia żagla:* R., drzewo wprzek masztu wiszące, które żagiel nosi. Otw. R. zowie ś. długi drąg, do którego jest żagiel rabandami przywiązany. Mag. Maszt sterczy k niebu z zawiesistą reją, gdzie wiatry wieją. Klon. Lecz jest znów trzeci maszt, ten zowie ś. R. i stoi dobrze pochyło na przodzie. Kon. **2.** fl. *stos browarek na bindudze we dwie warstwy ułożony.* **3.** [R.] = a) *kopiec podłużny, w którym przechowują kartofle lub warzywa.* b) a **Ryga** *stodoła.* c) *gałąź.* **4.** piek. *część hertu oddzielona na oko.* <Nm. Raa, Rahe, Ree>

2. Reja, i, lm. **e** *suszarnia z klepiskiem:* Trzy czwarte spraw, rozbieranych na sądach gminnych, bierze początek od rei. Karł. <?Łt.>

[Rejbaczka, i, lm, **i]** *tarczka.* <p. Rejbować>

[Rejbaki, ów, blp.] p. **Rajboki.** < Od Rejbować >

Rejbal, a, lm. **e** zeg. *pręt koniczny, ostro doszlifowany do sześciościanu, służący do powiększania dziurek.* <Od Nm. reiben>

[Rejbować, uje, ował] *trzeć kartofle na tarce.* <Nm. reiben>

[Rejbowanie, a, blm.] czynność cz. **Rejbować.**

[Rejce, ów, blp.] *jednorazowa podróż odbyta na spławie jakiej rzeki.* Gwar. <?Nm. Reise>

Rejchstalar, a, lm. **y** *talar pruski:* Od każdej rynki, czyli czterech kop klepków, płaci rejchstalarów 13 i srebrnych groszy 12. T. K. <Nm. Reichsthaler>

[Rejdoszenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rejdosić ś.**

[Rejdosić się, i ś., ił ś.] *wiercić ś., zachowywać ś. niespokojnie.*

Rejdować, uje, ował fl. *wbitym w ziemię artfulem w tę i w owę stronę ruszać, aby go tym lepiej w ziemię zapuścić.* Sł. wil.

Rejdowanie, a, blm., czynność cz. **Rejdować.**

Rejencja, i, lm. **e** p. **Regiencja.**

× **Rejens, a,** lm. **owie** *kierownik studjów naukowych w klasztorze:* Rejensów studjów mianował prowincjał. Bart. Aby młodzież zakonna po publicznej obronie, mając zaświadczenie zdolności swojej od 5—6 ojców i rejensa, niekoniecznie potrzebowała ś. uciekać do Rzymu Bart. <Z Regiens>

Rejent, a, lm. **ci,** × **Regient I.** *przewodnik, przywódca, prowodyr, wodzirej:* Muzyk R. Bobr. *(=kapelmistrz).* R., ten, co wodzi tańce, król tańców. Bobr. **2.** × R. p. **Regient. 3.** a. **[Rajent, Lerent, Rymunt]** = **a)** *urzędnik sądowy spisujący z urzędu dobrowolne umowy stron, akty darowizny, dzierżawy, zapisów, kontrakty, testamenty i t. p.,* notarjusz: Spisać, sporządzić akt u rejenta a. przed rejentem. b) [R. **u,** lm. **y]** *kancelarja rejenta:* Zapisany w rejencie. c) *akt rejentalny:* Nie ma rejentu. <Z Regient>

Rejentalnie przys. od **Rejentalny,** *notarjalnie,* × regientalnie: Akt sporządzony R. Darował mu, zapisał mu R.

Rejentalny przym. od **Rejent;** × **Regientalny, [Rejentny, Rejentowny]** *przez rejenta spisany, sporządzony przed nim, w jego kancelarji, notarjalny:* Akt R. a. notarjalny. Umowa rejentalna. Zapis R. Akt nie czyni zadość żądaniom, wyłuszczonym w art. 90 ustawy rejentalnej. <Od Rejent>

Rejentka, i, lm. **i** p. **Regientka.** <Od Rejent>

[Rejentnie] przys. od **Rejentny,** *rejentalnie:* R. zapisuje grunt.

[Rejentny] p. **Rejentalny.** <Od Rejent>

Rejentostwo, a I. lm. **a** p. **Rejentura. 2.** blm., zb. *rejent z żoną:* R. wyjechali.

Rejentowa, ej, lm. **e** *żona rejenta.*

[Rejentować, uje, ował] *przepisywać rejentalnie.* <Od Rejent>

[Rejentować się, uje ś., ował ś.] *orjentować ś.* <Z Orjentować ś.>

[Rejentowanie, a, blm.] czynność cz. **Rejentować.**

[Rejentowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rejentować ś.**

Rejentowicz, a, lm. **e** *syn rejenta:* R. od nikogo nie jest u mnie znany wcale. Fred. A.

Rejentowiczowa, ej, lm. **e** *żona rejentowicza.*

Rejentowiczówna, y, lm. **y** *córka rejentowicza.*

[Rejentownie] przys. od **Rejentowny.**

[Rejentowny] p. **Rejentalny.**

Rejentowski *tyczący ś. osoby rejenta.*

Rejentówna, y, lm. **y** *córka rejenta.*

Rejentura, y, lm. **y,** × **Regientura, Rejentostwo** *urząd rejenta, posada rejenta, notarjat:* Przy sądzie okręgowym warszawskim zawakowała R.

Rejestr, u, lm. **y, Regiestr,** × **Register, [Rejest, Rejestrz] I.** *spis, najczęściej alfabetyczny, wykaz, lista, skorowidz:* R. w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. Kn. *(=spis rzeczy).* Najciekawsze dzieła, jakie mogłem znaleźć w rejestrze księgarni. Korz. *(= w katalogu).* Długi, cały R. czego = *długi ciąg, szereg, cały rząd, cała litanja czego.* R. dóbr, dochodów, majętności, inwentarz. Kn. Co było a nie jest, nie pisze ś. w R. Prz. R. handlowy p **Handlowy.** † R. przysiężny = *hipoteka:* Stoi od słowa do słowa w przysiężnym rejestrze. Ort. Auscugi kupieckie niektórych towarów, z rejestrów ich wyjęte, tu położę. Gostk. *(=z ksiąg handlowych, kupieckich).* R. osób = *lista, poczet, spis:* R. złoczyńców nazywał ś. inaczej czarną księgą. Wiszn. R. szlachecki = *księga stanu szlacheckiego:* Wielu jednak spadło już z rejestrów szlacheckich w 1811 i 1816 r. T. K. Byli to żołnierze formalnie zapisani w R., czyli komput. Moracz. Wracam do lat doroślejszych, gdym już w R. był wpisany i począł chleba wojskowego kosztować. Krasz. Przen.: *kozacy rejestrowi:* Liczba rejestru w rozmaitych czasach była rozmaitą. Dub. M. Z rejestru =*porządkiem następstwa, podług rejestru, kolejno:* Pozwy sądzić mają porządnie,z rejestru: który ś. pierwej wpisał, ten naprzód sądzon być ma. St. lit. Grzechy drugiego jakoby z rejestru liczą. Sekl. *(= jak na palcach, jak z nut).* Jak z rejestru = *ściśle, akuratnie, punktualnie.* Jako z rejestru, chwila tuż za chwilą płynie, godzina hasło daje następnej godzinie. Zim. *(= w takt, raz w raz).* Przen.: Z rejestru =*wymuszenie nienaturalnie, przesadnie, jak z partesu:* Dajcie panu pokój, wszystko tu z rejestru. Górn. Delikat, wszystko z rejestru: spać, jeść, ubierać ś. Falib. Z rejestru stąpa = buczno. Kn. *(=dumnie, wymuszonym krokiem).* Z rejestru robi =*z musu, z powinności, za powinność.* Z rejestru robi, nad powinność nic nie zrobi, czeka, aż rozkażą. Kn. Temi czasy żaden inaczej nie służy, chyba z rejestru. Opal Nie z rejestru trzeba panu służyć. Rys. **2.** R. rachunkowy = *rachunek.* Na R. u kupców towary biorą Opal. *(= na kredkę, na kredyt, na borg).* U kupców towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na R. biorą. L. Wleźć w R. (Rej) = *popaść w długi.* **3.** *zakładka w książce, w brewjarzu, w miejscu, gdzie czytają:* R. jedwabny, niciany do ksiąg,

offendices; nodi, quibus libri signantur. Kn. **4.** muz., w organach, w melodykonie: *szereg tonów wyróżniający ś. pewnym zabarwieniem tonu,* głos; *urządzenie w organach, w melodykonie takie, że za wysunięciem gałki cały szereg tonów lub jego połowa zmienia swój charakter; przy klawiaturze: kończąca legaturę gałka, za pociągnięciem której odmyka ś. klapę od danego głosu w wiatrownicy.* R. kryty p. **Kryty.** W głosie ludzkim=*różne gatunki głosu, wymagające rozmaitego oparcia* (appogio), *np. R. piersiowy* (petto), *głowowy* (testa) *i t. d.; nazwa tonów głosu ludzkiego według jego rozległości.* **5.** ślus.: R. zamku=*urządzenie sprężyn i zasuw w zamku, blaszki w zamku wchodzące w wykroje klucza przy jego obrocie.* R. klucza=*wycięcia jego zęba odpowiadające rejestrowi zamku.* **6.** tech.: R. dymowy=*suwak dymowy, zasuwa dymowa.* **7.** wet. *zagłębienie na powierzchni zęba u koni, po którym poznaje ś. lata konia.* Zdr. **Rejestrzyk, [Lejstrzyk].** <Nm. Register>

Rejestracja, i, lm. **e, Regiestracja** p. **Rejestrowanie:** Bil zmieniający dotychczasowe zasady tak zwanej rejestracji głosów. R. handlowa = *ujawnienie szczegółów dotyczących bytu handlujących i warunków ich działalności.*

Rejestrator, a, lm. **rzy** a. **owie,** p. **Regiestrator.** <Nm. Registrator>

Rejestrować, uje, ował, Regiestrować I. *wciągać, zapisywać do rejestru:* Z Litwy nie wolno kozaków R. Św. **2.** † R. *układać, szykować, porządkować, regulować.* **3.** *łączyć zręcznie rejestry, grając na organach.* **4.** *podrabiać, fałszować rejestr na zębach u koni, dla ukrycia rzeczywistego ich wieku; wypalać, wydłubywać dołki na zębach zwierzęcia, które ono z wiekiem straciło.* <Od Rejestr>

Rejestrowanie, a, blm., **Rejestracja** czynność cz. **Rejestrować.**

Rejestrowy przym. od **Rejestr; Regiestrowy:** Papier R. = *papier mocny, klejowy, dużego formatu, używany na rejestry.* Żołnierz R. w daw. Polsce=*regularny, linjowy, zapisany w rejestr wojskowych pobierających stały żołd od skarbu:* Rejestrowi kozacy. Tw. Kozacy rejestrowi, czyli komputowi. Moracz. **R., ego,** lm. **i** *żołnierz R., kozak R.:* Wnet pośpieszą rejestrowi ku odsieczy Czehryniowi. Zal. <Od Rejestr>

[Rejestrz, u, lm. **e]** p. **Rejestr.** <Z Rejestr>

Rejestrzyk, u, lm. **i,** p. **Rejestr:** Pani ś. do mnie z rejestrzykiem podsuwa. Ochoc.

× **Rejgras, u,** lm. **y** p. **Rajgras.**

[Rejlender, dra, lm. **dry]** *rodzaj tańca.* <Nm. Rheinländer>

[Rejment] p. **Regiment.**

× **Rejmentarz, a,** lm. **e** p. **Regimentarz:** Ujrzy on tam zapewne wśród tłumów niezmiernych i obu rejmentarzy i obu pancernych. Moraw.

[Rejmentować, uje, ował] *przeklinać, kląć, piorunować.* <Od Rejment>

[Rejmentowanie, a, blm., czynność cz. **Rejmentować.**

† **Rejnwajn, u,** lm. **y** *wóz lekki* (późń. Rydwan).

Rejon, u, lm. **y** *obwód w pewnym promieniu, pewna przestrzeń:* R. forteczny *(=pas gruntu około stałych fortyfikacji, podlegający ograniczeniom pod względem budowania ś. na nim.* R. fabryczny. Czambuł wydostawał ś. z rejonu dosięgłości zamków obronnych. Jeż. <Fr. rayon>

Rejować, uje, ował *drzewo browarczane na reję składać.* <Od 1. Reja>

Rejowanie, a, blm., czynność cz. **Rejować.**

[Rejowaty] *kędzierzawy.*

[Rej rej rej] *głos żab:* Jeżeli żaby odzywają ś.: R., znaczy pogodę. <Dźwn.>

1. Rejs, a, lm. **owie I.** *kapitan okrętu.* **2.** R. efendi = *sekretarz stanu i zarazem minister spraw zagranicznych w Turcji.* <? Tur.>

2. Rejs, a, lm. **y** *moneta brazylijska i portugalska.* <Pg., Hp.>

Rejscajg, u, lm. **i** p. **Rajscajg.** <Nm Reisszeug>

Rejsówka, i, blm. garb. p. **Sieczka.**

× **Rejsrok, a,** lm. **i** *surdut podróżny, kapota do podróży:* Dla rejsroków kolor czerwony, a dla kamizelki i pluder biały. Górs. <Nm. Reiserock>

× **Rejtarski** p. **Rajtarski:** Posyłano instrukcją oficerowi, aby wysyłał broń infanteryjską, ale nie brał rejtarskiej. T. K. <Od * Rejtar = Rejter>

× **Rejter, tra,** lm. **trowie** p. **Rajtar;** Naprowadził nań rejtrów niemieckich. Spas. <Nm. Reiter>

Rejterada, y, lm. **y,** × **Retirada, [Retyrada] I.** *odwrót, cofanie ś., ucieczka:* Hejże na koń! pomieszać Niemcom rejteradę! Mick. Przen.: Spróbujmy dysputy. — Owszem, tylko niech pierwej pooddaję sprawunki. — A! cha, cha, cha! R., a co? — Ale nie R. Kaczk. **2.** × R. *ustęp, wychodek, wygódka, przechód, tranzet, prewet.* <Nm. Retirade, Włos. ritirata>

Rejterować, uje, ował, † **Retirować,** × **Retyrować,** † **Retyradzić** a. × **R. ś.** *cofać ś., uciekać, podawać tył:* Więc do kordów i hejże! on ś. rejteruje, odcina ś., już ranny. Mick. <Nm. sich retirieren, Włos. ritirarsi>

Rejterowanie, a, blm., × **R. ś.** czynność cz. **Rejterować.**

Rejterowanie się, a ś., blm. p. **Rejterowanie.**

Rejtfrak, a, lm. **i** p. **Rajtfrak:** Spójrz na tego z brodą, w rejtfraku. Krasz.

× **Rejtpejcz, a,** lm. **e** *bacik, szpicruta do konnej jazdy:* Kapelusz okrągły i R. w ręku—oto jak ś. ludziom prezentowała. Jeż. <Nm. Reitpeitsche>

[Rejtrak, a, lm. **i]** p. **Rajtrok.** <Nm. Reitrock>

Rejtrok, a, lm. **i** p. **Rajtrok:** Panowie i szlachta w kurtach, rejtrokach i bundach. Kaczk. <Nm. Reitrock>

× **Rejtszul, a,** lm. **e** p **Rajtszula:** R., szkoła jeździecka. L. <Nm. Reitschule>

× **Rejtszula, i,** lm. **e** p. **Rajtszula.** <Nm. Reitschule>

× **Rejtuzy, ów,** blp. p. **Rajtuzy.** Goł. <Nm. Reithosen>

[Rejwach, u, blm., **Rajwach, Rajwak, Rajwas]** *zamęt, harmider, rozgardyjasz, tumult, zamieszanie, zgiełk, rwetes:* Widzisz pan, co tu za R.; ja nie wiem, jakby tu mógł najjaśniejszy pan nocować. Bern. <? Nm. Reichenwache>

[Rejza, y, lm. **y] I.** *podróż:* Zöllner przygotował rejzę na Litwę. Proch. *(=najazd).* **2.** *kobyła* (w zagadce). <Nm. Reise>

× **Rejzbret, u,** lm. **y=Rajsbret.**

[Rejzować, uje, ował] *podróżować.* <Od Rejza>

[Rejzowanie, a, blm.] czynność cz. **Rejzować.**

Rek, u, lm. **i** *drążek poziomo przymocowany do*

odbywania na nim ruchów gimnastycznych. <?Nm. Recke, Reckholz>

1. [Rek, a, lm. **i]** p **Rak.** <Zam. Rak>

2. [Rek] nieod. p. **Recht.** <Z Nm. Recht>

Reka, i, lm. **i** powr. *narzędzie, za pomocą którego wyciąga ś. szpagat w czasie jego robienia.* <Nm. Recke>

Rekapitulacja, i, lm. **e 1.** *treściwe powtórzenie głównych punktów; w rachunkach: zestawienie wyników z pojedyńczych działów.* **2.** *figura retoryczna, zasadzająca ś. na streszczeniu dowodów i punktów głównych na końcu.* <Łć. recapitulatio>

Rekapitulować, uje, ował *dokonywać rekapitulacji.* <Łć. recapitulare>

Rekapitulowanie, a, blm., czynność cz. **Rekapitulować,** *rekapitulacja.*

Rekatolizacja, i, blm. *ponowne nawrócenie na katolicyzm:* Nastąpiła niby R. Polski przez zakon Zmartwychwstańców. Lis. H. <Łć. re + Katolizacja>

[Rekaty] p. **Rękaty.** <Zam. Rękaty>

× **Rekcja, i,** blm., w gramatyce, *stosunek zależności jednych części mowy od drugich.* <Łć. rectio>

Rekebret, u, lm. **y** powr. *drewniany blat z dziurami, w które zasadza ś. floki.* < Nm. Reckebrett >

[Reki, rek, blp.] *zagroda z tyczek w wodzie przy łowieniu ryb.*

[Rekiecina, y, lm. **y]** p. **Rokicina.**

Rekin, a, lm. **y** zool. p. **Żarłacz.** < Fr. requin >

[Rekita, y, lm. **y]** p. **Rokita.**

Reklama, y, lm. **y** *publiczne polecanie, zachwalanie przedmiotów handlu, wytworów sztuki, i t. p. przez niezwykłe, rzucające ś. w oczy ogłoszenie, oryginalne afisze, prospekty, szyldy i inne sposoby zwrócenia uwagi i zainteresowania publiczności:* Chcesz, aby dziennik prosperował? nie żałuj reklam, szarlatańśtwa. Krasz. R. amerykańska. <Nm. Reklame, Fr. réclame>

Reklamacja, i, lm. **e, [Lakremacyja]** *zażalenie o naruszone prawo, upomnienie ś. o wyrządzoną krzywdę, zwłaszcza żądanie zwrotu rzeczy przypadkowo utraconych, nieprawnie zabranych lub nie dostarczonych; zażalenie o niedokładność w rachunkach, w dostawie; upominanie ś. przeciw jakiemu rozporządzeniu władzy:* Wydział reklamacji w zarządzie kolei żelaznych. Po odejściu od kasy wszelkie reklamacje uwzględniane nie będą. <Łć. reclamatio>

Reklamacyjny przym. od **Reklamacja:** Wydział R. w zarządzie kolei żelaznych.

[Reklamanek, nku, blm.] *sens.*

Reklamant, a, lm. **ci** *ten, co reklamuje.* <Łć. reclamans, 2 pp. - ntis, od reclamare>

Reklamiarstwo, a, blm. *zajmowanie ś. reklamowaniem, pisanie reklam:* Publicysta kreślący charakterystyczne obrazki ludzkiej złości, głupoty, zawiści, pychy, reklamiarstwa. Rab. <Od Reklamiarz>

Reklamiarz, a, lm. **e** p. **Reklamista:** Jako dziennikarz, jest reklamiarzem i oszczercą. Gren. <Od Reklama>

Reklamista, y, lm. **ści, Reklamiarz** *ten, co reklamuje, co ś. zajmuje reklamami.*

Reklamistka, i, lm. **i** forma ż. od **Reklamista:** Gospodyni, R., ponad stołem na czterech cienkich tyczkach rozciągnęła płachtę płócienną.

Reklamować, uje, ował, [Lekramować, Klamrować, Klamkować] 1. *zgłaszać ś. z pretensją, meldować o swojej stracie, żądać zwrotu, restytucji, upominać ś. o swoją krzywdę.* **2.** *zachwalać, polecać przez ogłoszenia:* R. towar, wyrób, wynalazek. **R. ś.** *reklamować siebie; reklamować swoje towary, wynalazki, wyroby, pomysły i t. p.:* Różne wyroby żebraczego kunsztu swobodnie ś. tu reklamowały pod jasnym słońcem. <Od Reklama>

Reklamowanie, a, blm., czynność cz. **Reklamować.**

Reklamowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Reklamować ś.**

Reklamowy przym. od **Reklama:** Artykuł R. w gazecie.

! **Reklinacja, i,** lm. **e 1.** *uchylenie ś., uchylanie ś. od czego:* Wzmianki o reklinacji kmieci. Balc. **2.** okul. *operacja oczna, zepchnięcie zaćmy, katarakty* (reclinatio cataractae). <Łć. reclinatio>

Rekluzja, i, lm. **e** *zamknięcie, odosobnienie od świata, izolowanie:* Chodziło o osadzenie Giertrudy w klasztorze, gdzieby rekluzją i strachem łatwiej na niej przyzwolenie do rozwodu wymóc było można. Krasz. <Łć. reclusio>

Rekogitacja, i, lm. **e** *rozważanie, zastanowienie ś.* <Łć. recogitatio>

Rekognicja, i, lm. **e 1.** *rozpoznanie (np. okolicy), rozpatrywanie, roztrząsanie, rozważanie; uznanie tożsamości osoby, rzeczy a. prawdziwości dokumentu:* Partja de Contowska do rekognicji króla przystępowała. Mat. **2.** *oblig, kwit, rewers:* R., cyrograf iśców od dłużnika podpisany i jemuż oddany. Kn. Zaprowadzono rekognicje, czyli kwity a. zaświadczenia piśmienne dziedzica wsi. Paw. Na rekognicjach miał być ściśle oznaczony rok, miesiąc i dzień pobrania pieniędzy przez poborcę. Paw. **3.** † R. *wdzięczność.* L. <Łć. recognitio>

Rekognita, y, lm. **y** praw. *poświadczenie napisane przez woźnego na końcu pozwu lub wyroku o tym, że go doręczył.* <Łć. recognita>

Rekognoscent, a, lm. **ci** *ten, co rekognoskuje, poświadczający tożsamość kogo a. czego:* R, poświadczyciel tożsamości nieznanych notarjuszowi osób, przystępujących do aktu *(=świadek).* Obiecałem mu służyć za rekognoscenta do pewnego aktu przed regientem. Kraus. <Łć. recognoscens, 2 pp. - ntis, od recognoscere>

Rekognoskować, uje, ował 1. *przyznać tożsamość osoby lub rzeczy.* **2.** *śledzić, rozpoznawać, badać, zwłaszcza okolicę, miejscowość, w celach wojskowych:* R. sprawę, położenie, nieprzyjaciela. Polowy inżenjer powinien poznać, czyli R. położenie. Łś. <Łć. recognoscere>

Rekognoskowanie, a, blm., czynność cz. **Rekognoskować.**

Rekolekcja, i, częś. w lm. **Rekolekcje** *zebranie ducha, skupienie ś. w sobie, zastanowienie ś. nad sobą, ćwiczenia duchowne, szczeg. jako przygotowanie ś. do spowiedzi, roztrząsanie sumienia, wewnętrznego stanu duszy; medytacje:* Rekolekcje wielkanocne w szkole. Rekolekcje dla sług, dla inteligencji, w kościele. Odbywać, odprawiać rekolekcje. Te rekolekcje, te ciągłe śpiewy żałobne, te biczowania były dla niej nieznośne. Kaczk. Przen.: Myślał, jak długo mu przyjdzie odprawiać rekolekcje pod cieniem drzew, nim... Krasz. *(= czekać wśród nudów).* Zaprosili go na rekolekcje do kozy. L. <Łć. recollectio>

Rekolekcyjny przym. od **Rekolekcja:** Nauki, kazania, ćwiczenia rekolekcyjne.

Rekolektant, a, lm. **ci** *ten, co odprawia rekolekcje:* Misjonarze przyjmowali rekolektantów dobrowolnych do domów swoich. Kaczk.

Rekolektantka, i, lm. **i** forma ż. od **Rekolektant.**

× **Rekoligować się, uje ś., ował ś. 1.** *zbierać myśli, przepowiadać sobie co w myśli.* **2.** *przychodzić do upamiętania, upamiętywać ś., miarkować ś., reflektować ś., mitygować ś.* <Łć. recolligere>

× **Rekoligowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rekoligować ś.**

Rekomendacja, i, lm. **e** p. **Rekomendowanie:** Dać komu dobrą rekomendację. Biuro rekomendacji sług, bon, nauczycieli, oficjalistów. R. przybywających gości w salonie. <Fr. recommandation>

× **Rekomendacjalny** p. **Rekomendacyjny:** List R. <Od Rekomendacja>

Rekomendacyjny, × **Rekomendacjalny** przym. od **Rekomendacja,** *polecający, zalecający, przyczynny:* List R.

Rekomendować, uje, ował 1. *przedstawiać, prezentować:* R. przybyłego zebranym gościom. Dziedzic rekomendował mu pana Ignacego. Korz. **2.** *polecać, zalecać, zachwalać kogo:* R. komu nauczyciela, bonę (= *stręczyć).* 3. R. list = *wysłać go za pokwitowaniem pocztowym dla zabezpieczenia od zginienia.* List rekomendowany = *list polecony.* **R. ś.** *przedstawiać ś., prezentować ś.* <Fr. recommander>

Rekomendowanie, a, blm., **Rekomendacja** czynność cz. **Rekomendować.**

Rekomendowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rekomendować ś.**

[**Rekomond, a,** lm. **owie**] *swat.*

× **Rekompensa, y,** lm. **y** p. **Rekompensata:** Żyrosław w krwawe zasługi zalecony, w których rekompensę liczne wziął dobra i posesje. Nies. Od Jana Kazimierza w rekompensę do ojczystego klejnotu przydany mu orzeł z snopkiem królewskim. Nies. <Fr. récompense>

Rekompensacja, i, lm. **e** p. **Rekompensata.**

Rekompensata, y, lm. **y, Rekompensacja,** × **Rekompensa** *wynagrodzenie wyrównywające stracie, szkodzie, przykrości, indemnizacja, odszkodowanie:* Za jej łzy, które dla waści wylała, gdy ś. o ranie dowiedziała, winieneś rekompensatę. Krasz.

Rekompensator, a 1. rzy *ten, co rekompensuje.* **2.** lm. **y** fiz. = **Kompensator** pod **1. a).**

Rekompensatorka, i, lm. **i** forma ż. od **Rekompensator.**

Rekompensować, uje, ował *odpłacać, wynagradzać w stopniu pokrywającym szkodę, indemnizować, odszkodowywać, odwzajemniać ś., odwdzięczać ś.:* Ojczyzna potym szczodrzej tak sobie zasłużonym rekompensowała. Bobrow. Najwyższy ten pobożny i miłosierny uczynek wysoką zechce R. nagrodą. Sap. J. <Fr. récompenser>

Rekompensowanie, a, blm., czynność cz. **Rekompensować.**

Rekoncyljacja, i, lm. **e 1.** × R. *pojednanie ś., zgoda; pojednanie kogo z kim:* Szukał z nim rekoncyljacji. Mat. **2.** *poświęcenie nanowo sprofanowanego kościoła.* <Łć. reconciliatio>

Rekoncyljować, uje, ował 1. × R. *pojednać, pogodzić:* Poszli do rozwodu; rekoncyljował ich biskup wileński i sam im powtórnie błogosławił. Mat. **2.** *nanowo poświęcić, powtórnie konsekrować:* Kościół rekoncyljowano. Troc. Dla pewnego wielkiego grzechu kościół musiał być rekoncyljowany abo znowu przeżegnany. Skar. × **R. ś.** *pogodzić ś., pojednać ś.:* Bytność jego w Wołczynie będzie od ks. kanclerza publikowana, że hetman szukał z nim rekoncyljacji i że ś. rekoncyljował. Mat. <Łć. reconciliare>

Rekoncyljowanie, a, blm., czynność cz. **Rekoncyljować.**

× **Rekoncyljowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rekoncyljować ś.**

Rekonesans, u, lm. **e** *podjazd wojskowy wysłany na zwiady, dla rozpatrzenia stanowisk i sił nieprzyjacielskich.* <Fr. reconnaissance>

Rekonesansowy przym. od **Rekonesans:** Kancelarja Sierakowskiego, zawierająca dziennik obozowy, doniesienia rekonesansowe, korespondencję Kościuszki. T. K. Oddział R.

Rekonfederacja, i, lm. **e** *konfederacja wymierzona przeciw konfederacji przeciwnego stronnictwa:* Kto wie, czy drugiej jakiej rekonfederacji nie będzie? Ochoc. <Łć. re + Konfederacja>

Rekonfederacyjny przym. od **Rekonfederacja.**

Rekonfederować się, uje ś., ował ś. *również skonfederować ś., zawiązać konfederację w odpowiedzi na konfederację przeciwników:* W takim razie zdecydowani są R. ś. i przyzywać pomocy WKMości. Kal. <Łć. re + Konfederować ś.>

Rekonfederowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rekonfederować ś.**

× **Rekonfortacja, i,** blm. p. **Rekonfortowanie ś.:** Dawajcie naprzód piołunówki, bo z polowania jadą i potrzebują rekonfortacji. Krasz <Fr. réconfortation, Łć. * reconfortatio>

× **Rekonfortować, uje, ował** *wzmocnić ponownie, przywrócić siły, pokrzepić nanowo:* Zdaje mi ś., że jej można dać kropelkę; zawsze to trochę rekonfortuje. Jun. <Fr. réconforter, Łć. * reconfortare>

× **Reconfortowanie, a,** blm., × **Rekonfortacja** czynność cz. **Rekonfortować.**

Rekonstrukcja, i, lm. **e** *przerobienie ze zmianą konstrukcji, przebudowanie gruntowne; przerobienie, przebudowanie, przekształcenie machiny:* R. budynku, machiny. Przen: Jaki był proces tej formacji, czy rekonstrukcji pojęć Krasińskiego. Tarn. <Łć. re + Konstrukcja>

Rekonstrukcyjny przym. od **Rekonstrukcja:** Te roboty są zarazem robotami rekonstrukcyjnemi poziomu tej ulicy.

Rekonstruktor, a, lm. **rzy** *ten, co dokonywa rekonstrukcji:* Nie pojmowali tego rekonstruktorzy sans phrase, jak de Maistre i de Bonald. <Łć. re + Konstruktor>

× **Rekonstytucja, i,** lm. **e** *przywrócenie, odnowienie, wznowienie, odbudowa:* Nastąpiła zupełna R. dawnych wierzeń i nadziei. Tarn. <Łć. re+ Konstytucja>

× **Rekonstytucyjny** przym. od **Rekonstytucja.**

× **Rekonstytuować, uje, ował** *urządzić napowrót, odbudować, przywrócić, odnowić, wznowić.* <Łć. re + Konstytuować>

× **Rekonstytuowanie, a,** blm., czynność cz. **Rekonstytuować.**

× **Rekonsyljacja, i,** lm. **e** p. **Rekonsyljowanie ś.**

× **Rekonsyljacyjny** przym. od **Rekonsyljacja:** Wawrzecki ochrzcił ten wieczór dość trafnie rekonsyljacyjnym.

× **Rekonsyljować się, uje ś., ował ś.** *naradzać ś. wzajemnie:* Wziąwszy po ks. Lubomirskim starostwo Bohusławskie, rekonsyljował ś. z królem i z grafem Brylem. Mat. <Łć. re + * Konsyljować, Konsyljarzować>!

× **Rekonsyljowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rekonsyljować ś.**

Rekontra, y, lm. **y** (w grze w taroka)?: Przegrał rekontrę!—płać, bratku, płać! krzyknął ra-

dośnie. Rog. <Łć. re + 2. Kontra; Włos. riscontro>

Rekonwalescencja, i, blm., × **Konwalescencja** lek. *przychodzenie do siebie po chorobie, wyzdrawianie, okres wyzdrawiania, ozdrawianie,* wyzdrowiny: R. jej postępowała szybko. Jeż. < Łć. re + Łć. convalescentia>

Rekonwalescent, a, lm. **ci,** × **Konwalescent** *ozdrowieniec, wyzdrowieniec, chory zdrowiejący, powracający do zdrowia* (aeger convalescens). <Łć. re + convalescens, 2 pp. - ntis>

Rekonwalescentka, i, lm. **i,** forma ż. od **Rekonwalescent;** ×**Konwalescentka:** Przyszło szczęśliwe kryzys, i dziś jest rekonwalescentką. Sienk.

Rekonwencja, i, lm. **e** *wzajemna skarga oskarżonego przeciw oskarżycielowi:* R., obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnej stronie. Kn. <Łć. re + Konwencja>

Rekonwencjonalnie przys. od **Rekonwencjonalny:** Strona przeciwna teraz R. instyktora (= instygatora) pozwała. Krasz.

Rekonwencjonalny p. **Rekonwencyjny.**

Rekonwencyjny, Rekonwencjonalny przym. od **Rekonwencja:** Skarga rekonwencyjna.

Rekord, u, lm **y** *najlepsze w danej chwili i w danych warunkach wykonanie ściśle określonej czynności:* R. cyklistów. Na mający ś. odbyć R. w Kaliszu wyjechało z Warszawy wielu cyklistów. R. lotnika. R. godziny = *największa przestrzeń przebieżona w ciągu godziny.* R. stu wiorst = *najmniejszy czas zużyty do przebycia stu wiorst.* R. światowy = *najlepszy R. w świecie.* R. polski = *najlepszy R. w Polsce wykonany.* R. towarzystwa, osoby. Skrodzki pobił swój własny R. zeszłoroczny. Pierwszy R. 24 godzin ustalił Shorland. Był to R. zdumiewający, którego nikt przedtym nie uważał za możliwy. Lpn. <Ang. record>

× **Rekordacja, i,** lm. **e,** × **Rekordatum I.** R., żebranie uczciwe sług kościelnych z śpiewaniem od domu do domu. Kn. Teraz rekordacje i wszystko ustało; nie dziw, że też śpiewaków pod ten czas nie stało. (Rybałt wędrowny, r. 1632). **2.** *to, co zebrano na takiej kweście:* Dobrąśmy rekordacją mieli. Kn. Zapomóc ś. rekordacją. Wójc. <Łć. recordatio>

Rekordman, a, lm. **owie** p. **Rekordzista:** Rekordmanem naszego klubu cyklistów jest w tej chwili na przestrzeń stu wiorst pan Horodyński. <Ang. recordman, recorder>

Rekordowy przym. od **Rekord:** Szybko przebyła dystans R.

Rekordzista, y, lm. **ści, Rekordman** *ten, co wykonał rekord, to jest spełnił zadanie lepiej, niż wszyscy jego poprzednicy:* R. dodaje energji koniowi wyczerpanemu. <Od Rekord>

Rekotać, ocze, otał p. **Rechotać:** Żaby rekoczą.

Rekotanie, a, blm., czynność cz. **Rekotać.**

Rekować, uje, ował garb., powr. p. **Rozciągać:** R., wyciągać szpagat zapomocą reki. <Nm. recken>

Rekowanie, a, blm., czynność cz. **Rekować.**

[**Rekómoście, i.** blp.] p. **Ruchomość.**

[**Rekracja, i,** lm. **e**] p. **Rekreacja.**

Rekreacja. i, częś. w lm. **Rekreacje,** [**Rekracja**] **I.** *rozrywka, zabawa, jako odpoczynek od zajęć obowiązkowych, od pracy:* R., posiedzenie ucieszne, rozmowa ucieszna, przyjacielska, towarzyska; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczorne, odpocznienie, uciecha, krotochwila, wakacja szkolna. Kn. U naszych dawnych Polaków słowo R. znaczyło rozerwanie umysłu przez umiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. L. R., rozrywka. Troc. Na rekreacjach każdodniowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. Wys. Dworskich błazeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał, ani ś. uciechą abo rekreacją taką lub jaką inną nie podług stanu swego bawił. Skar. [Chodzili ku Karolince myśliwce używać swej rekreacji]. **2.** *popołudniowy czas wolny w szkołach od lekcji, spędzany na wycieczkach, rozrywkach, grach:* We wtorki i czwartki były w szkołach od południa rekreacje. Pójdźmy na rekreację. Troc. <Łć. recreatio>

Rekreacyjny przym. od **Rekreacja:** Czas R. Zabawy rekreakcyjne.

Rekredytywa, y, lm. **y** *odwołanie uwierzytelnienia.* <Łć. re + Kredytywa>

× **Rekreować, uje, ował** *bawić, zabawiać:* Polakom między inszemi i tę też funkcję naznaczył, żeby go rekreowali i cieszyli. Smol. ×**R. ś.** *używać rozrywek, zabawiać ś.* <Łć. recreare>

× **Rekreowanie, a,** blm., czynność cz. **Rekreować.**

Rekreowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rekreować ś.**

Rekruci p. **Rekrutowy:** Rekrucia dusza w nich marła. Zag.

[**Rekrucia, i,** blm.] zb. p. **Rekrut.** <Od Rekrut>

Rekrucki p. **Rekrutowy:** Barak R.

Rekrudescencja, i, lm. **e** *pogorszenie ś. choroby, otworzenie ś. rany.* <Fr. recrudenscence; Łć. recrudescere>

Rekrut, a, lm. **ci,** [**Jekrut, Rekut**] **I.** *człowiek świeżo wzięty do wojska, nie wcielony jeszcze do szeregów, żołnierz nowozaciężny:* R., zaciążny żołnierz. Troc. Ostrzygli go jak rekruta. Że szkół gwałtem w rekruty oddany. Mick. Przen.: *nowicjusz, fryc, smyk w jakim zawodzie.* **2.** blm., zb., [**Rekrucia**] *rekruci:* Ktoby był bezpieczen od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na R.? Brać, dostarczać rekruta. < Nm. Rekrut, Fr. recrue >

Rekrutacja, i, lm. **e** *pobór wojskowy, branka do wojska, popis.* <Od Rekrut>

Rekrutacyjny przym. od **Rekrutacja,** *popisowy, konskrypcyjny:* Komisja rekrutacyjna.

[**Rekrutant, a,** lm. **ci**] p. **Rekrutnik.**

Rekrutka, i, lm. **i** forma ż. od **Rekrut:** Salutyści zgotowali nowej rekrutce pełne zapału przyjęcie.

Rekrutniczy przym. od **Rekrutnik:** W Berdyczowie założyła stację rekrutniczą, gdzie młodzież polską ubierano w rosyjskie mundury. Kal. <Od Rekrutnik>

× **Rekrutnik, a,** lm. **cy,** [**Rekrutant**] *ten, co werbuje rekrutów, werbownik:* Byli to rekrutnicy, którzy mnie do sędziego zaprowadzili. L. <Od * Rekrutny, od Rekrut>

Rekrutować, uje, ował *brać rekruta; zaciągać, werbować do wojska, odbywać pobór wojskowy:* Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. L. Przen.: *dopełniać liczby członków jakiego stowarzyszenia, zbierać zwolenników; werbować, ściągać uczestników:* Nie było aktorów gotowych, więc z miasta i ze szkół rekrutował swoją trupę. **R. ś.** *powstawać, składać ś., tworzyć ś., pochodzić:* Wojsko rekrutuje ś. u nas najwięcej z analfabetów (= *liczy w swym składzie najwięcej analfabetów*). Cyrkowe byki rekrutują ś. przeważnie ze stad hodowanych w Sierra Morena. Sienk.

Z falangi małych nędzarzy rekrutują ś. następnie zbrodniarze. <Od Rekrut>

Rekrutowanie, a, blm., czynność cz. **Rekrutować.**

Rekrutowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rekrutować ś.**

Rekrutowe, ego, blm. **1.** *jedna z powinności kmiecych.* Gol. **2.** *podatek nakładany przez kahał żydowski na wszystkich członków gminy izraelskiej, celem zebrania funduszu na wykupywanie z wojska Żydów a. na zapłacenie za nich zastępców.* <Od Rekrutowy>

Rekrutowy, Rekrucki, Rekruci przym. od **Rekrut:** Zalecono plebanom rozsyłać jak najśpieszniej palety rekrutowe po dworach. T. K.

Rekryminacja, i, lm. **e** *oskarżenie ś. wzajemne; składanie zarzucanej winy na kogo innego; zobopólne obrzucanie ś. wyrzutami.* <Fr. récrimination, Łć. * recriminatio>

[Reks, u, blm.] *obyczaj, obyczajność, mores, rozum:* Trza było mieć R. Já cie naucem reksu. Nie mieliście nijakiego reksu na wesele iść, kie wás nie pytali. <Węg. rögzés = zwyczaj zakorzeniony>

[Rekspens, u, lm. **y, Reśpens]** *ekspens, wydatek.* <Zam. Ekspens>

[Rekt nieod.] p. **Recht.** <Zam. Recht>

† **Rektanguł, u,** lm. **y** *prostokąt.* < Fr. rectangle, Śr. Łć rectiangulus>

† **Rektangułowy** przym. od **Rektanguł,** *prostokątny.* Troc.

Rektometr, u, lm. **y** *przyrząd do mierzenia i składania tkanin.*

Rektor, a, lm. **owie a. rzy, [Rechtór] I.** *zwierzchnik wyższego zakładu naukowego:* Studenci w Krakowie mają mieć swojego rektora, któryby ich sądził i juryzdykcją miał nad niemi. Herb. Kołłątaj z rektora akademji krakowskiej i referendarza litewskiego na stanowisko podkanclerzego koronnego ś. przeniósł. Ochoc. R. uniwersytetu, akademji. **2.** × R. *nauczyciel zarządzający szkołą, przełożony szkolny:* Później scholasticus miał wikarjusza, który ś. rektorem nazywał. Wiszn. Do szkoły katedralnej, której rektora zawsze mianował scholastyk katedralny. Wiszn. **3.** *ksiądz zarządzający kościołem filjalnym:* R. kościoła św. Marcina, R. kościoła popijarskiego w Warszawie. <Łć. rector>

Rektorat, u, lm. **y, Rektorstwo,** × **Rektorja I.** *urząd rektora:* W razie ponowienia ś. ekscesów R. użyje przeciw sprawcom środków dyscyplinarnych. Wniosek rektoratu nadszedł po zamknięciu prac budżetowych. **2.** *czas urzędowania rektora:* Za jego rektoratu nauki stały wysoko. < Nm. Rektorat>

× **Rektorja, i,** lm. **e** p. **Rektorat:** Za rektorji Eljasza z Vindelicy. Wiszn. <Od Rektor>

Rektorowa, ej, lm. **e, [Rechtorowa]** *żona rektora.*

Rektorować, uje, owal *być rektorem, pełnić obowiązki rektora:* Nasz uniwersytet był założony na wzór paryskiego, rektorował w nim profesor. Rost. <Od Rektor>

Rektorowanie, a, blm., czynność cz. **Rektorować.**

Rektorowski p. **Rektorski:** Sługa R. = *bedel.* <Od Rektor>

Rektorowy p. **Rektorski:** Od dekretu rektorowego żaden apelować nie może. Vol. Rektorowa sentencja niech we wszystkim ważna będzie. Vol. Bez sług rektorowych. Vol. *(=bez bedelów).* <Od Rektor>

Rektorówna, y, lm. **y** *córka rektora.*

Rektorski, × **Rektorowski,** × **Rektorowy** przym. od **Rektor:** Urząd R. <Od Rektor>

Rektorstwo, a I. lm. **a** p. **Rektorat 2.** blm., zb. *rektor z żoną:* Państwo R. przybyli. <Od Rektor>

Rektyfikacja, i, lm. **e I.** × R. *wyjaśnienie, sprostowanie, poprawianie, naprawianie, sprawdzanie, rewizja:* R. granic. **2.** chem. *dystylacja wielokrotnie powtarzana, przy której ciągle odrzuca ś. części dystylatu wrące poniżej i powyżej punktu wrzenia ciała rektyfikowanego:* R. spirytusu. R. jest powtórzoną kilkakrotnie destylacją w celu oczyszczenia płynu od części jemu obcych. Fon. Przen: *zakład, gdzie ś. odbywa taka rektyfikacja:* Pracuje w rektyfikacji. Rektyfikowanie odbywać ś. będzie w prywatnych zakładach a. też w rektyfikacjach skarbowych. **3.** mat. *obliczenie długości łuku; zamiana krzywej na równie długą prostą.* <Łć. rectificatio>

Rektyfikacyjny przym. od **Rektyfikacja:** Zakład R. Towarzystwo rektyfikacyjne.

Rektyfikat, u, lm. **y** *produkt rektyfikacji:* Ministerjum skarbu obstalowało w Warszawie całkowite urządzenie gorzelni i R., odrzuciwszy oferty zagraniczne. <Łć. rectificatus, od rectificare>

Rektyfikator, a, lm. **y** *aparat rektyfikacyjny.* <Łć. rectificator>

Rektyfikować, uje, owal I. × R. *prostować, sprawdzać, poprawiać, naprawiać, doprowadzać do porządku.* **2.** × R. *uniewinniać, usprawiedliwiać, tłómaczyć:* Prosiłem go, aby brata swego rektyfikował. Mat. **3.** chem. *dokonywać rektyfikacji spirytusu, okowity, oczyszczać rektyfikując:* Skarb zamierza sprzedawać okowitę rektyfikowaną. **4.** mat. *prostować linję krzywą; mierzyć łuk linji krzywej.* × **R. ś.** *uniewinniać ś., usprawiedliwiać ś., tłómaczyć ś.:* Jużem ś. i tym rektyfikował, żem ja tą chorobą złożony. Pas. <Łć. rectificare>

Rektyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Rektyfikować,** *rektyfikacja.*

× **Rektyfikowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rektyfikować ś.**

× **Rekuperacja, i,** lm. **e** *odzyskanie, odebranie, ponowne nabycie:* Chrześcijańskie wojska na rekuperacją Jerozolimy, a w niej grobu Chrystusowego, ekspedycją czyniły. Nies. <Łć. recuperatio>

× **Rekuperować, uje, owal** *odbierać napowrót, odzyskiwać.* Biel. M., Kulig. R. dług. <Łć. recuperare>

× **Rekuperowanie, a,** blm., czynność cz. **Rekuperować.**

[Rekurát] przys. p. **Akurat.** <Zam. Akurat>

[Rekuratnie] przys. p. **Akuratnie.** <Zam. Akuratnie>

× **Rekurent, a,** lm. **ci** *ten, co ś. żali, wnosi skargę, proszący o pomoc.* <Łć. recurrens, 2 pp.-ntis, od recurrere>

× **Rekurować, uje, owal, [Rekusować]** *robić zażalenie, odwoływać ś. do wyższej instancji, apelować, prosić o rekurs:* W razie niezatwierdzenia konfiskaty prokurator rekuruje. <Łć. recurrere>

× **Rekurowanie, a,** blm., czynność cz. **Rekurować.**

Rekurs, u, lm. **y I.** *odwołanie ś. do wyższego sądu, do wyższej władzy, apelacja, skarga, zażalenie:* Wniósł R., ale mu go odrzucono. Obaj skazani założyli R. do wyższej instancji. **2.** *prawo po-*

szukiwania swej należności wekslowej na indosancie wekslu, regres do niego. <Łć. recursus>

Rekursowy przym. od **Rekurs**: Skarga rekursowa.

[**Rekusować, uje, ował**] p. **Rekurować.** <Zam. Rekurować>

[**Rekusowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rekusować.**

[**Rekut, a,** lm. **y**] p. **Rekrut.** <Zam. Rekrut>

Rekuza, y, lm. **y** *odmowa, odprawa dana przez pannę starającemu ś. o jej rękę, odkosz, arbuz:* Dać, dostać rekuzę. Wstyd! boby powiedziano, żem mścił ś. rekuzy. Mick. <Łć. * recusa (re + causa), recusare>

× **Rekuzować, uje, ował** *odmawiać, dawać odmowę, odprawę; nie przychylać ś. do żądania:* Nie mogąc R., podjęli ś. razem ze mną akta regiestrować. Mat. Ja mu nie rekuzuję, braciszku, pomału! sam mówiłeś, że jeszcze za wcześnie, zbyt młodzi *(=ja go nie odpalam, nie odtrącam, nie odpycham; nie daję mu odkosza).* × **R. ś.** *wymawiać ś., uchylać ś., odmawiać:* Cóż to, czy mi ś. waćpan rekuzujesz? Słow. <Fr. récuser>

× **Rekuzowanie, a,** blm., czynność cz. **Rekuzować.**

× **Rekuzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rekuzować ś.**

[**Rekwije, Rachwije**] *requiem:* Aleluja wdowulinkom, R. babkom. Gdy mię do grobu składają, R. mi zadawają. Śpiewać R. Grać komu R. <Zam. Łć. requiem>

Rekwirent, a, lm. **ci** *urzędnik śledczy, badający, indagator.* <Łć. requirens, 2 pp. - ntis, od requirere>

Rekwirować, uje, ował dok. i nied. **1.** kogo, co a. o kogo, o co=*domagać ś., wymagać, żądać, zażądać urzędownie:* R. podwody, żywność, obrok, opłatę. Rozruchy wzmogły ś.; rekwirowano wojsko. Jadę do Smoleńska, do ustanowionej tam komisji, która o mnie rekwirowała. Ochoc. Gieneralność konfederacji rekwirowała do dziedzica Humania o wcielenie w jej szeregi wszystkich kozaków z milicji humańskiej. Byk. **2.** [R.]?: Ja rekwirowałem, że ś. złoży te łachy do wójta. Bliź. <Łć. requirere>

Rekwirowanie, a, blm., czynność cz. **Rekwirować.**

Rekwizycja, i, lm. **e,** [**Deskwizycyja**] **1.** *żądanie jednej władzy od drugiej udzielenia pomocy lub poparcia.* **2.** *wezwanie od jednego sądu, aby inny co załatwił:* R. sądowa go nie zastała. Troc. **3.** *zażądanie od mieszkańców nieprzyjacielskiego kraju, aby dostarczyli wojsku środków żywności i potrzeb wojskowych.* <Łć. requisitio>

Rekwizycjonalny przym. od **Rekwizycja**: Mocą listów napominalnych i rekwizycjonalnych wygórowaną nad wszystkiemi obywatelami przemoc rozciągnęła. T. K. <Od Rekwizycja>

Rekwizyt, u, lm. **y** a. **a** *sprzęt do wykonywania jakiej czynności niezbędny, służący do jakiego celu; sprzęt potrzebny do przedstawienia scenicznego:* Rekwizyta teatralne. <Łć. requisitum, od requisitus, od requirere>

Rekwizytor, a, lm. **rzy** a. **owie** *dostarczyciel rekwizytów, magazynjer mający pod swoją opieką rekwizyty teatralne.* <Łć. requisitor>

Rekwizytornia, i, lm. **e** *skład rekwizytów teatralnych:* Jego R. była to obszerna sala, pełna szaf, szafek i skrzyń. Rap. <Od Rekwizytor>

Rekwizytorski przym. od **Rekwizytor.**

Rekwizytorstwo, a, blm. *zawód rekwizytora, zakres jego działalności:* Z biegiem czasu R. ś. przekształciło. Rap. <Od Rekwizytor>

Rekwjalny *żałobny, zaduszny:* Msza rekwjalna, Wej. Mszę rekwjalną miał ks. biskup poznański. Czern. <Od Łć. requiem>

Relacja, i, lm. **e** **1.** *doniesienie, sprawozdanie, opowiadanie, świadectwo, raport:* Według relacji naocznych świadków. Podsędek pański przyniósł znowu ponowną relację, iż lada chwila ruszać ś. przyjdzie. Krasz. *(= wieść, zawiadomienie).* Tam dopiero szczegółową złożyłem relację wojewodzie Ochoc. Doskonałą o tym R. (wiadomość) podaje. Troc. Wysłaniec zdał relację. **2.** ×R. *stosunek, związek wzajemny, powinowactwo:* Szczycimy ś. relacją do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familją Chrystusową. Lach. Relacje, jakie wszyscy mieliśmy z panem wojewodą, czyniły mi nadzieję, że... Ochoc. **3.** *wartość:* Wynagrodzić to można sobie przy oznaczeniu relacji, czyli wartości przyszłego florena. **4.** muz.: Fałszywa R. = *fałszywy stosunek, użycie w harmonji po sobie w dwuch różnych głosach tonów chromatycznie ś. różniących.* **5.** praw. *poświadczenie woźnego o wręczeniu pozwu:* Wręczanie pozwu woźny poświadczał zeznaną w sądzie relacją; stąd to pochodzi, że i teraz poświadczenie woźnego o wręczeniu pozwu nazywają relacją woźnego. Dutk. <Łć. relatio>

× **Relacjonować, uje, ował** *składać relację, zdawać sprawę, przedstawiać sprawozdanie, donosić:* Depesze prywatne relacjonowały, że przyszła do Rzymu jedna dywizja piechoty. Ochoc. <Od Relacja>

× **Relacjonowanie, a,** blm., czynność cz. **Relacjonować.**

Relacyjny przym. od **Relacja**: Sąd R. w daw. Polsce=*sąd, na którym zasiadał król z senatorami, a referendarz zdawał relację ze sprawy:* W roku 1764 sąd R. skasowany został, sprawy jego przeniesione do asesorskiego. Lel. Sejmik R. = *sejmik prowincjonalny, odbywany po sejmie, na którym poseł zdawał relację z tego, co zaszło na sejmie.* <Od Relacja>

Relais, a, lm. **y** fiz. = fiz. **Przenośnik.** <Nm. Relais, Fr. relais>

× **Relaksacja, i,** lm. **e** *zwolnienie, ulga, zwątlenie, pofolgowanie:* Nastawać na to, aby łaska rzpltej w relaksacji dekretu przeciwko Unrugowi okazana, recesem zeszłego sejmu odłożona, do skutku była doprowadzoną. Kraus. R. = *zniesienie banicji mniejszej, pozbawiającej praw politycznych tylko,* sublacja, sublewacja. R. tkanek *(=rozprzężenie, rozluźnienie, ubezwładnienie).* <Łć relaxatio>

× **Relaksować, uje, ował** *zwolnić, ulżyć, osłabić, złagodzić, zwątlić, pofolgować:* Prawo o wypowiedzenie posłuszeństwa panu bardzo relaksował. Biel. J. Za ich włożeniem ś. tak ostry dekret był relaksowany. Mat. <Łć. relaxare>

× **Relaksowanie, a,** blm., czynność cz. **Relaksować.**

× **Relatować, uje, ował** **1.** *zdawać relację, sprawozdanie, donosić, raportować, opowiadać.* **2.** *robić wzmiankę, wzmiankować, wspominać, napomykać o czym, przytaczać co:* Relatuję o tej rozmowie, dlatego że... <Od Łć. relatum, od referro>

× **Relatowanie, a,** blm., czynność cz. **Relatować.**

× **Relatywnie** przys. od **Relatywny.**

× **Relatywność, i,** blm. rz. od **Relatywny.**

× **Relatywny** *względny, odnośny, będący w związku z czym, pozostający z czym w stosunku, sto-*

sowny, odpowiedni: Zaimek R. Zdanie relatywne. <Łć. relativus>

Relegacja, i, lm. **e** *relegowanie, usunięcie, wydalenie, zwłaszcza ucznia ze szkoły, studenta z uniwersytetu.* <Łć. relegatio>

× **Relegować, uje, ował** dok. i nied. *usunąć, wydalić, usuwać, wydalać, oddalić, wypędzić:* Król widział ś. zmuszonym R. konferencję na trzy dni na przedmieście Kazimierz. Stadn. R. kogo z kraju=*wygnać, wywołać, banitować.* <Łć. relegare>

× **Relegowanie, a,** blm., czynność cz. **Relegować,** *relegacja.*

Relewa, y, lm. **y** *wyciąg, spis, obrachowanie:* R. obiadowa=*spis ilości produktów użytych do przygotowania obiadu oraz ich wartości i wyprowadzenie ogólnej ceny obiadu.* <Fr. relevé>

× **Relewacja, i,** lm. **e** *ulżenie, ułatwienie; uwolnienie, zwolnienie.* <Łć. relevatio>

× **Relewować, uje, ował 1.** *ulżyć, ułatwić, sfolgować.* **2.** *uwolnić, zwolnić:* Koseckiego relewowano od dekretu kanclerza koronnego asesorskiego. Mat. <Łć. relevare>

× **Relewowanie, a,** blm., czynność cz. **Relewować.**

Relicytacja, i, e lm. *powtórna licytacja z powodu niedotrzymania warunków pierwszej licytacji.* <Łć. re + Licytacja>

[**Religa, i,** lm. **i, Remąnda**] **1.** *koń stary.* **2.** *człowiek niezgrabny, niezgrabijasz, niemrawa.*

[**Religać się, a ś., ał ś.**] **1.** *niezgrabnie ś. poruszać* **2.** *babrać ś., gmerać ś., kręcić ś.:* R. ś. w błocie. Zwr. M.

[**Religanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Religać ś.**

[**Religiján, a,** lm. **y**] p. **Religjant.** <Zam. Religjant>

Religijnie przys. od **Religijny:** Wychowywać dzieci R. Sztuka renesansu, niereligijnie wyobrażająca nawet kościelne rzeczy. Spas.

Religijno- p. **Religijny.**

Religijność, i, blm. rz. od **Religijny:** Życie jego odznaczało ś. duchem głębokiej religijności. Nawet dla jego dziwactw i niereligijności miał szacunek. Rog.

Religijny przym. od **Religja,** *pobożny, bogobojny:* Fanatyzm R. Książki treści religijnej. Walki religijne *(=wyznaniowe).* Natrafiamy na pojęcia niereligijne wcale. Chm. Dogmat R. Leon wykształcił ś. na religijnego malarza. Krasz. Tak zwane nowinki religijne zajrzały do Polski. Krasz. Wychowanie religijne. Przemawiał w duchu religijnym. Rej nie ma stalszej posady religijnej. Krasz. Wyssał z mlekiem silne uczucia religijne. Krasz. Emil był R.: wychodząc, chciał ś. przeżegnać. Hrabia był powszechnie znany jako człowiek R. Rog. Lud irlandzki, dotknięty w swych religijno-etycznych uczuciach, wypowiedział mu swe posłuszeństwo. Może przeczuwał, że ostatni raz widział tę religijno-narodową pamiątkę. Bał. Podstawami były własna i rodzima oświata, duch religijno-rycerski. Kaczk. Przełom religijno-społeczny Nagan. Zapobieżenie manifestacji religijno-ulicznej. Spas. Te studja zostały spowodowane rozstrojem religijno-umysłowym, jaki cechuje nasze społeczeństwo. Nagan. <Od Religja>

Religja, i, lm. **e,** † **Relja** *wiara w Boga i cześć Mu oddawana, kult Boski, sposób chwalenia Boga, wiara, wyznanie, kościół, obrządek, zasady wiary i moralności:* R. naturalna = *wiara w Boga wynikająca z pobudek serca i rozumu, nie oparta na dogmatach żadnego wyznania i dążąca głównie do osiągnięcia jaknajwyższej moralności:* R. objawiona, chrześcijańska, katolicka, mojżeszowa czyli żydowska, mahometańska, pogańska. R. panująca. Nauka religji i moralności (jeden z przedmiotów wykładanych w szkołach). Duch, zasady religji. Przyjąć jaką religję a. przejść na jaką religję. Zmienić religję. R. jest prawdziwą moralności mistrzynią, podstawą i rękojmią społecznego porządku, ogniskiem duchowego życia jak człowieka, tak społeczeństwa. Kras. A. Wiele jest fałszywych religji. Kras. A. Masz powinności, któremi nas Bóg obowiązać raczył, a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa chrześcijańskiego jest nazwany religją, to jest obowiązaniem. Zarn. Naszy przodkowie, w rycerskich sprawach wszystek wiek swój trawiąc, nie dysputowali o religji. Stryjk. Nie mają żadnego sumnienia ani religji. Wuj. Ludzie dobrzy i pobożni, w których sercach zieleni ś. i kwitnie R. i bojaźń Pana Boga. Wuj. Gdzie ofiary i kapłana niemasz, tam religji niemasz i Boga tam nie znają. Skar. Królowie pobożni o religją największe staranie mieli. Skar. R. jego (Teodozjusza) państwo trzymała i rozszerzała. Skar. Usadzenie rzpltej najprzedniej ś. na religji wspiera. Skar. Poganie, fundując swoje królestwa, pierwsze prawo o religji i służbie Bożej stawili. Skar. Pan Bóg dał Mojżesza... aby ich pierwej religji, to jest wiadomości prawego Boga i służby Jemu powinnej... nauczył. Skar. Możem ś. z ich stateczności przy starych i ojcowskich bogach i religji budować. Skar. Jaka to ma być R.: czy turecka? czy perska? czy katolicka? o tym ani słowa; niechaj będzie, jaka chce. Birk. Naród polski religją Mieczysławowi winien. Nar. R. jest poznanie prawe Boga i czci Jemu należytej. Kras. Nie sprzeciwia ś. R. czułości. Kras. Obowiązki religji przodkują wszystkim innym. Kras. Pełń obowiązki religji. Kras. R. nie jest potrzebą Boga, ale potrzebą człowieka. Śniad. Gruntem szczęścia osobistego i najbezpieczniejszą warownią obyczajów i moralności jest R. Śniad. R., umiejętność służenia bogom, u pogan. L. W religji szukać ulgi zbolałemu sercu. KK. Czyńcie dobrze wszystkim ludziom, jakiejkolwiek są religji. Stasz. Szkoła nie czująca ożywczego ciepła religji w żadnej epoce zdrowych owoców przynieść nie może. Pleb. Gdzie tylko cząstka naszego własnego serca dotknięta, tam religji nam potrzeba. Krasiń. Łatwiej miasto w powietrzu zbudować, niż państwo bez religji. Kras. A. Na religji stoją społeczeństwa i państwa. Szuj. Ktoby usiłował szczepić zasady moralności bez religji, czyniłby jak ten, co sadzi drzewo, odciąwszy wprzódy od niego korzenie. Kras. A. Rewolucja r. 1794 nie przybrała ani na chwilę charakteru niereligji. Ochoc. (= *ateuszostwa, bezbożności).* Tak R. nakazuje. <Łć. religio>

× **Religjament, u,** lm. **y** *spójnia, łącznik:* Rozsądek—najpośledniejszy wyrób ludzkiego mózgu, klej, co w spójności trzyma mędrców i prostaczków, gdy im najwyższego religjamentu, gdy im miłości zabraknie. Zm. <Od Religja na wzór innych tego typu wyrazów z—ament>

Religjancki przym. od **Religjant:** Mają silnie zacięty ton, nie powiem religijny, ale R., ewangielicki, w duchu Wesleya lub Buchanana. Nagan. Wrócił do Anglji religjanckim mecenasem nieprzetrawionych teorji socjalistycznych. Nagan. <Od Religjant>

Religjant, a, lm. **ci, [Religiján]** *człowiek religijny, zachowujący ściśle zasady religji i przepisy kościoła, dewot, bigot.* < Od Religja, z końcówką niby łacińską>

Religjantka, i, lm. **i** forma ż. od **Religjant.**

Religjantyzm, u, blm. *cecha, charakter religjanta, dewocja, bigoterja:* Niema błahej myśli w potocznej rozmowie, którejby nie nawiązywał do swego kłębka religjantyzmu. Nagan. <Od Religjant>

Relikwja, i, częś. w lm. **Relikwje 1.** *szczątki, szczególniej ciał świętych;* przen. *droga sercu pamiątka:* Relikwje, kości świętych ludzi ku czci ich wystawione kościelnym zdaniem. Kn. Moszczy a. relikwje. Sak. Relikwje, słowo łacińskie, rozumie ś. ostatki, co nam święci zostawili. Żarn. Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwje. Karnk. Cóż za pożytek z kości świętych i innych relikwji i grobów ich bierzem? Wielki. Skar. Zbiegał ś. lud na uczczenie świętych relikwji. Skar. Ile relikwjów ode mnie nabrali. Sienk. Po matce mi został obrazek Najśw. Panny Częstochowskiej, który za relikwją chowam. Krasz. Szanować co jak relikwje (= *jak świętość religijną).* Żart.: Fatum mi tę relikwję przeznaczyło. Krasz. (= *strupieszałą babę).* Szczerbiec Chrobrego, R. narodowa. **2.** † Relikwje domowe=*części rodzajne, organa płciowe:* Macają go przez stołek dziurawy, czy ma relikwje domowe. Biel. M. <Łć. reliquiae>

Relikwjalny przym. od **Relikwja.** L.

Relikwjarz, a, lm. **e** *rodzaj małej monstrancji, skrzyneczka, puszka a. krzyż, zwykle z metalu szlachetnego, mieszczące wewnątrz szczątki świętych lub inne relikwje:* R. ozdobny bajorkami. L. Zdr. **Relikwjarzyk.** <Od Relikwja>

Relikwjarzyk, a, lm. **i** p. **Relikwjarz:** Cdzłoci nieboszczki matki R. Pol.

† **Relja, i,** lm. **e** p. **Religja:** Której relji jesteś? Kn.

Reljef, u, lm. **y** *robota wypukła, płaskorzeźba; bryłowate odstawienie przedmiotów od tła w obrazie;* przen.: *uwypuklanie ś. jakich cech wskutek zestawienia z przeciwnemi cechami, wskutek kontrastu:* Gzyms zdobi wielki R. z cynku. <Fr. relief, z Włos. rilievo>

Reljefowy przym. od **Reljef:** Szlachta lubuje ś. bardziej w figuralnych pomnikach reljefowych. <Od Reljef>

Relokacja, i, lm. **e** *poddzierżawienie lokalu; odnowienie kontraktu dzierżawnego.* <Łć. relocatio>

Rels, a, lm. **y** *szyna kolei żelaznej:* Relsy wypukłe, wklęsłe. <Ang. rails>

Relsowy przym. od **Rels.**

† **Reluicja, i,** lm. **e** praw. *odkupienie przez ostatniego właściciela posiadłości, oddanej wierzycielom.* <Łć. reluitio>

† **Reluicyjny** przym. od **Reluicja:** Prawo reluicyjne = *prawo wykupu zastawu.*

1. [Rem, a, lm. **y]** p. **Rzemień.**

2. [Rem, u, lm. **y, Rema]** *wiosło.* < Łć. rēmus >

† **Rema, y,** lm. **y, [Rema]** p. **Ryma.**

[Rema, y, lm. **y]** p. **2. [Rem]:** Powietrze na Wiśle przeciwne, trzeba użyć remy — i wskazał na wiosło. Grusz. <Łć. rēmus>

Remanent, u, lm. **y** *pozostałość, reszta zbywająca:* R. w kasie, w zbożu, w produktach, w towarach. Remanenta, kilkadziesiąt tysięcy wartujące, za kilkaset rubli zlicytował pozornie. Ochoc. R. podatkowy=*to, co pozostało do zapłacenia, zaległość podatkowa.* <Łć. remanens, 2 pp. -ntis, od remanere>

Remanentowy przym. od **Remanent.**

Remanifest, u, lm. **y** *manifest strony zaczepionej w odpowiedzi na manifest (na zażalenie) wniesiony przez nią do akt sądowych.* <Łć. re + Manifest>

Remanifestować, uje, ował, R. ś. dok. i nied. *odpowiedzieć na manifest, wystąpić z remanifestem, protestować, zastrzegać ś.:* Na ów manifest deputatów remanifestowała w aktach wieczystych komisja, że wojsko zostaje w ciągłym buncie. Moracz. Starosta opeski remanifestował ś. o niesłuszną weksę. Mat. <Od Remanifest>

Remanifestowanie, a, blm., czynność cz. **Remanifestować.**

Remanifestowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Remanifestować ś.**

× **Remarka, i,** lm. **i** *uwaga, spostrzeżenie, nota, notatka.* Sł. wil. <Fr. remarque>

× **Remarkować, uje, ował** *uważać, postrzegać, notować.* <Fr. remarquer>

× **Remarkowanie, a,** blm., czynność cz. **Remarkować.**

[Rematez, u, lm. **y]** p. **Reumatyzm.** < Zam. Reumatyzm>

[Rematys, u, lm. **y]** p. **Reumatyzm.**

[Rematysowe ziele] roś. *janowiec kolący* (genista germanica). <Z Rematyz>

[Rematyz, u, lm. **y]** p. **Reumatyzm.**

[Remąnda, y, lm. **y]** p. **Religa.**

Rembrand, u, lm. **y 1.** *rysunek o silnych kontrastach świateł i cieni.* **2.** p. **Rembrandowski.** <Od nazwiska Rembrandt>

Rembrandowski, Rembrantowski: Oświetlenie rembrandowskie=*oświetlenie odznaczające ś. silnemi kontrastami świateł i cieni.* Kapelusz R., **Rembrand, Rembrant** *kapelusz pilśniowy o szerokich skrzydłach, z których jedno jest fantazyjnie podgięte.* <Od Rembrandt>

Rembrant, a, lm. **y** p. **Rembrand:** Dzieci patrzą z udaną powagą z pod swych wielkich rembrantów. Żap. <Od nazwiska Rembrandta, malarza holenderskiego (1606—1669)>

Rembrantowski p. **Rebrandowski.**

! **Rembursować, uje, ował** *pokryć, zaspokoić rachunek, zwrócić wyłożone pieniądze, zapłacić należność.* <Fr. rembourser>

! **Rembursowanie, a,** blm., czynność cz. **Rembursować.**

[Remcować, uje, ował] = **Ramcować.**

[Remcowanie, a, blm.] czynność cz. **Remcować.**

[Remda, y, lm. **y** p. **Ramda.**

Remedjum, w lp. nieod., lm. **a, ów 1.** *środek zaradczy, lekarstwo:* Przy takich zmartwieniach naszych jedyne R. jest preferansik. Zach. Potrzeba, abyś pan Antycznemu przełożył, aby remedjów na zwłokę interesów nie wyrabiał. Krasz. **2.** lek. *środek lekarski, lekarstwo, lek.* **3.** men. *prawem dozwolony brak na wadze lub próbie monet złotych i srebrnych.* <Łć. remedium>

[Remedyje, ów, blp.] p. **Termedje.** <Z Termedje>

! **Rememorować, uje, ował** *przypomnieć:* Wielu późniejszych życia chwil tak dokładnie i żywo trudno mi dziś sobie R. Krasz. <Łć. rememorare>

! **Rememorowanie, a,** blm., czynność cz. **Rememorować.**

Remeryt, u, lm. y min. *minerał z gromady gipsowców, jeden z nierozpuszczalnych siarczanów żelaza, $Fe\,SO_4 . Fe_2\,S_3\,O_{12} + 12H_2\,O$.* <Od nazwiska Römer>

Remesa, y, lm. y han. *weksel w stosunku do tego, komu ma być zapłacony; przesyłka pieniędzy a. szczeg. wekslu; weksel na giełdzie sprzedawany.* <Nm., Fr. remesse, Włos. rimessa>

Remesować, uje, ował han. *przesyłać weksle, walory.*

Remesowanie, a, blm., czynność cz. **Remesować.**

[Remie, a, lm. **a]** p. **Ramię.** <Z Ramię>

[Remiesz, a, lm. **e]** zool. p. **Raniuszek.**

[Remię, enia, lm. **ona]** p. **Ramię.** <Zam. Ramię>

Remingtonit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, wodny węglan kobaltu o składzie bliżej nieokreślonym.* <Od nazwiska odkrywcy>

Reminiscencja, i, lm. **e I.** *przypomnienie tego, co przeszło, przebrzmiało; szczegół zapamiętany, wspomnienie rzeczy z czasów odległych.* **2.** w literaturze i muzyce, *myśl, wrażenie, motyw spostrzegane już gdzieindziej, plagjat mimowolny:* Reminiscencje gminnych pieśni — przez Teofila Lenartowicza. Gdzieniegdzie trafiają ś. reminiscencje klasyczne, konieczne ślady wieku, bez których czegośby Trenom brakowało. Tarn. <Łć. reminiscentia>

Remis, u, lm. **y, Remisja I.** *odłożenie sprawy na inne posiedzenie sądu, do inszego sejmu:* Remisy na sejm mają być odsyłane. Troc. W czwartek remisy od sądów na sejmach sądzone być mają. Troc. **2.** *nierozegrana partja w grze szachowej.* **3.** han. *dozwolone przedłużenie terminu wypłaty; zwolnienie z długu.* **4.** karc. *zrzeczenie ś. gry przez partnera, gdy na niego kolej przyjdzie, a to z powodu złej karty i z postawieniem płatki.* <Nm. Remiss, Fr. remise>

Remisa, y, lm. **y I.** han. *prawo służące kupcom względem towarów otrzymywanych z zagranicy:* Za remissę rachowano tylko ¼ %. T. K. **2.** †R. praw. *odesłanie sprawy przez sąd do pewnego tamże wyznaczonego sądu lub odesłanie na grunt.* **3.** *akt niepojednania w sądzie pokoju, wskutek którego strony odsyłają ś. do drogi sądu.* Sł. wil. <Od Łć. remissus, od remittere>

Remisja, i, lm. **e I.** p. **Remis.** Troc. **2.** × R. patol. *zwolnienie (choroby)* (remissio). <Łć. remissio>

Remisjer, a, lm. **rzy** han. *pośrednik na giełdzie, który zlecenia swoje powierza do wykonania agientowi urzędowemu; giełdziarz zachęcający osoby prywatne do operacji giełdowych spekulacyjnych.* <Od Remis pod 3>

Remisować, uje, ował karc. *gdy kolej nadejdzie, zrzec ś. gry dla złej karty, stawiąc za to płatkę.* <Od Remis>

Remisowanie, a, blm., czynność cz. **Remisować.**

Remisowy I. przym. od **Remis:** W remisowym regiestrze sądzono procesa z kontraktów zastawnych, dzierżawnych i innych wynikłe. Ochoc. **2.** przym. od **Remisa:** Towary remisowe.

Remispas, u, lm. **y** han. *pozwolenie piśmienne na odebranie towarów, sprowadzonych z zagranicy:* Remispasy zwyczajne, jarmarczne. < Nm. Remisspass >

[Remisz, a, lm **e** zool.] p. **Remiz.**

[Remiszowy] przym. od **Remisz,** *remizowy:* Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. Haur.

Remitenda, ów, blp. w księgarstwie, *książki wzięte w komis i odsyłane napowrót.* <Od Łć. remittendus, od remittere>

Remitent, a, lm. **ci, Cedent** han. *ten, co przekazuje komu weksel i upoważnia go do odebrania wyrażonej na nim sumy.* Sł. wil. <Łć. remittens, 2 pp -ntis, od remittere>

Remitować, uje, ował I. han. *zwracać, odsyłać napowrót.* **2.** *posyłać weksel.* **3.** *opuszczać coś ze swego żądania (przy wekslach).* <Łć. remittere>

Remitowanie, a, blm., czynność cz. **Remitować.**

Remiz, a, lm. y, **[Remisz, Rzemieślnik], Rzemieśnik, Rzemieślnik, Rzemiuszczek** zool. (remiz pendulinus) *ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny sikor.*

Remiza, y, lm. **y I.** *rabat, ustępstwo w cenie, zniżenie ceny.* Sł. wil. **2.** *skład powozów do sprzedania a. do wynajęcia, wozownia:* Król rozkazał, aby mi urządzić remizę na trzy powozy i stajnię na sześć koni. Kraus. Utrzymywać remizę. R. parowozowa = *parowoziarnia, parowoznia.* **3.** *powóz do wynajęcia.* **4.** prow. = a) *dorożka, fjakr publiczny.* b) *plac, stacja, gdzie stoją dorożki.* **5.** *przegrana z powodu złej karty.* <Nm. Remise, Fr. remise>

Remizić się, i ś., ił ś. *przegrywać w preferansa, stawiać bety, becić ś.* <Od Remiza>

Remizować, uje, ował *umieszczać w remizie:* Pociąg cesarski, remizowany stale w Skierniewicach. <Od Remiza pod 4.>

Remizowanie, a, blm., czynność cz. **Remizować.**

I. Remizowy przym. od **Remiza:** Plac, powóz R.

2. Remizowy przym. od **Remiz,** *remiszowy:* Alboż owe Humniska? każdy o tym wiedział, że niby w remizowym gnieździe cześnik siedział. Pol.

Remizy, ów, blp. (aegithalinae) *rodzaj ptaszków wróblowatych, sikorowatych.* <Od Remiz>

Remiźnik, a, lm. **cy** prow. *dorożkarz, fjakier.* <Od * Remiźny, od Remiza pod 4.>

Remiżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Remizić ś.**

Remolada, y, lm. **y** *rodzaj sosu z jaj, musztardy, octu, oliwy i korzeni, sos tatarski.* <Fr. rémolade>

Remonita, ów, blp. praw. *wzajemna odpowiedź strony przeciwnej w procesie na monita, to jest na uwagi, wnioski drugiej strony.* <Łć. re + Monit pod 3.>

Remonstracja, i, lm. **e, [Lumenstracja] I.** *przekładanie, przedstawienie, perswazja, tłómaczenie:* Nic już nie pomagały żadno remonstracje, ani upomnienia. Skar. Gdy zaczął remonstracje swoje czynić do pokoju, złajał go podskarbi, jako synowca. Mat. **2.** *robienie zarzutów.* Sł. wil. Takie były Bystrego i innych nieprzyjaciół naszych złośliwe remonstracje. Mat. <Łć. remonstratio>

Remonstranci, tów, blp. *sekta religijna kościoła ewan.-reformowanego swobodniej wykładająca naukę o przeznaczeniu, założona w wieku XVII,* arminjanie. <Łć. remonstrans, 2 pp.-ntis, od remonstrare>

Remonstrować, uje, ował I. *czyim twierdzeniom przeciwstawiać swoje odmienne twierdzenia, zbijać czyje wywody swojemi wywodami.* **2.** *przekładać, perswadować, tłómaczyć, wystawiać przed oczy, wytykać, wyrzucać na oczy:* Remonstruje tyranją na misjonarzach uczynioną. Dyak. Obiegł dwory:

duński, rosyjski, polski, remonstrując młodość króla szwedzkiego. Mat. Obrano go posłem z tą instrukcją, aby remonstrował konstytucją r. 1717, która elekcją kontrahentów przy województwach i powiatach zostawiła. Mat. < Łć. remonstrare >

Remonstrowanie, a, blm., czynność cz. **Remonstrować,** *remonstracja:* Posyła król mapę do remonstrowania wezyrowi, że jest insza droga. Dyak.

Remont, u, lm. **y l. a.** × **Remonta** = a) *zakupienie koni do wojska w miejsce ubyłych.* b) *konie zakupione dla wojska, nie wyćwiczone jeszcze w służbie wojskowej.* **2.** *naprawa i utrzymanie drogi, budynku i t. p.* <Fr. remonte>

× **Remonta, y,** lm. **y** p. **Remont.** Mrong.

Remontant, a, lm. **y** ogr. *krzewy (róże, goździki, maliny, poziomki i t. d.), kwitnące powtórnie.* <Fr. remontant>

Remonterz, a, lm. **e, Remontjer** *ten, co wybiera i kupuje konie dla konnicy.*

Remontjer, a, lm. **owie** a. **rzy** p. **Remonterz:** Zjeżdżali ś. tu z Prus remontjerowie... dla remonty regimentu. T. K. <Od Remont pod **l.**>

Remontoar, u, lm. **y** *zegarek uszkiem nakręcany:* Gani ciągle z regularnością remontoaru. Zawil. <Fr. remontoir>

Remontować, uje, ował *zakwitnąć powtórnie tegoż roku.*

Remontowanie, a, blm., czynność cz. **Remontować.**

† **Remora, y,** lm. **y** *zawada, przeszkoda, mitręga:* Lada R. niższego zatrzyma, aż go na morzu śnieg i zima. Pot. <Łć. remora>

× **Remorkier, a,** lm. **y** *rodzaj statku morskiego, holownik.* <Fr. remorqueur>

× **Remorkować, uje, ował** *ciągnąć za sobą, holować:* Pod tym względem odegrywamy rolę okrętu remorkowanego. Jeż. <Fr. remorquer>

× **Remorkowanie, a,** blm., czynność cz. **Remorkować.**

Remp, u, lm. **y** kosz. *koszyk po odjęciu od niego wieczka.* <? Dnm. Rumpf>

Remplować, uje, ował szew., kraw. *miętosić szew, aby go po sprasowaniu nie było znać wiele.* <? Nm. rimpeln>

Remplowanie, a, blm., czynność cz. **Remplować.**

[**Rempsować, uje, ował**] *gryźć ostremi zębami, ciąć zębami.* <? Nm.>

[**Rempsowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rempsować.**

[**Remptać, a, ał**] **l.** *krajać, rznąć tępym narzędziem.* **2.** *gryźć zdartemi zębami.* <?>

[**Remptanie, a,** blm.] czynność cz. **Remptać.**

× **Remuneracja, i,** lm. **e** *jednorazowe wynagrodzenie, zapłata, rekompensata, indemnizacja, odszkodowanie, bonifikacja.* <Łć. remuneratio>

× **Remunerować, uje, ował** dok. i nied. *wynagrodzić, zapłacić, rekompensować, indemnizować, odszkodować, bonifikować:* Mieli prawo przedstawiać rządowi do zatwierdzenia wybranych i remunerowanych przez siebie zastępców. Spas. <Łć. remunerare>

× **Remunerowanie, a,** blm., czynność cz. **Remunerować.**

l. Ren, u, blm. *wino reńskie:* Szampan, R., węgrzyn dodaje wesołej miny. L. <Od nazwy rzeki Ren, Nm. Rheinwein>

2. Ren, a, lm. **y** *maszt drugi na okręcie, prosto stojący, takich wymiarów, jak reja.*

3. Ren, a, lm. **y,** × **Renn, Renifer,** † **Rangifer,** † **Ranifer,** † **Rongifer,** × **Ronifer** zool. (rangifer) *zwierzę racicowe, pełnorogie, w obu płciach rogate:* Na górach jest dosyć zającόw, renów i wszelkiego ptastwa. L. <Szwed. ren, Nm. Renn>

× **Rendant, a,** lm. **ci l.** *poborca, prowadzący rachunki.* **2.** *ten, co pilnował materjałów piśmiennych i formularzy (urząd w daw. Komisji skarbu w Warszawie).* R. banderoli. <Nm. Rendant, Fr. rendant>

† **Rendle, i,** blp. *tkanina na suknie damskie:* Drugi w ręku podnosił i wyciągał leciuchno śliczne rendle i sigalety, pokazując, jak ś. fałdowały misternie, lśniły i mieniły w świetle. Krasz.

[**Rene, ego,** lm. **e, Rane**] *nabożeństwo poranne, jutrznia.* <Zam. Rane, od Rany>

Renegat, a, lm. **ci l.** *chrześcijanin, który przyjął wiarę mahometańską, poturczeniec, zaprzaniec religijny, odstępca wiary.* **2.** przen. *ten, co dla widoków osobistych odstąpił zasad politycznych, uciekinier z pod sztandaru stronnictwa, partji; odszczepieniec, odstępca:* Nie wiem, dlaczego i skąd w kolebce już stałem ś. renegatem tradycji rodzinnych. Krasz. <Nm. Renegat, Fr. renégat, Łć. renegatus, od renegare>

Renegatka, i, lm. **i** forma ż. od **Renegat.**

[**Renek, nku,** lm. **nki**] p. **Rynek.**

Renesans, u, blm., × **Renesansa** *odrodzenie, epoka odrodzenia, styl odrodzenia:* Wiek, styl renesansu. Ta kaplica jest prawdziwym cackiem wczesnego renesansu. Z tych promieni narodzi ś. R. po średniowiecznej pomroce. Sienk. <Fr. renaissance>

× **Renesansa, y,** blm. p. **Renesans.** Pol.

Renesansowy przym. od **Renesans:** Styl R. Epoka renesansowa. Mniejszej wartości są wysławianych Włochów renesansowe grobowce. Gers. Piękny szczegół budowli renesansowej.

Reneta, y, lm. **y** *ceniony gatunek jabłek.* Zdr. **Renetka.** <Fr. reinette>

Renetka, i, lm. **i** p. **Reneta.**

Renglajz, u, lm. **y, Renglajza** noż. *fasonowy kawałek stali konicznej, na którym doprowadza ś. skuwka do potrzebnego kształtu przez jej klepanie.* <Nm. Ringeleisen>

Renglajza, y, lm. **y** p **Renglajz.** <Nm. Ringeleisen>

Rengloda, y, lm. **y** p. **Renkloda.**

Renglota, y, lm. **y** p. **Renkloda:** U niej były tylko francuskie śliwki a. rengloty duże jak jabłko. Bał. <Fr. reine-claude>

[**Renica, y,** lm. **e**] p. **Rynka.**

[**Renić, i, ił**] *robić co wcześnie:* Kto reni (= *wcześnie sieje*), temu ś. zieleni. Prz. <Zam * Ranić, od Rany>

[**Renie, enia,** lm. **ona**] p. **Ramię.** <Zam. Ramię>

[**Renienie, a,** blm.] czynność cz. **Renić.**

Renifer, a, lm. **y l.** p. **3. Ren:** R. rączy. Mor. Lasy lapońskie pełne reniferów. Wyrw. **2.** posp. *skóra z renifera.* **3.** *jeden z gwiazdozbiorów północnych.* <Łć. zool. rangifer>

Reniferowy przym. od **Renifer,** *renowy:* Skóra reniferowa.

Renio, a, lm. **e, Rynio** piesz. żart. *reński, złoty reński, gulden:* Wszak i na tym padole płaczu żyje ś. nieźle, dopóki są renie. Narz. <Z Reński>

Renitencja, i, blm. *upór, uporczywość, zacięcie ś.:* Czegom wszelako nigdy ś. nie spodziewał, to owej nieuczciwej renitencji a niegościnności ze strony panów szlachty. Łoż. <Łć. renitentia>

Renitent, a, lm. **ci** *człowiek stawiający opór, oporny, uparty:* Zaprowadzenie corocznej lustracji szlachty pod karą konfiskaty majątków na renitentów. Kis. <Łć. renitens, 2 pp.-ntis, od renitor>

× **Renjon, u,** lm. **y** *zabawa taneczna w miejscach kuracyjnych.* <Fr. réunion>

Renkloda, y, lm. **y, Rengloda, Renglota, Renklota,** × **Ranklota, [Legrada, Lengroda, Legrota]** *gatunek śliwek; owoc tej rośliny o barwie zielonawo żółtej.* <Fr. reine-claude>

× **Renn, a,** lm. **y** p. **3. Ren:** W Laponji jest źwierz jak koń podługowaty, zowią go ranifer abo R., ma skórę, jak na ośle, kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gałęziowate: kiedy go w sanie zaprzęgą, przez 24 godzin ubieżą na nim 30 mil niemieckich. Paszk. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiej zachować cudzoziemskie nazwisko R. Stasz. <Fr. renne, Nm. Renn>

[Reno] p. **Rano.** <Zam. Rano>

Renoma, y, blm. *sława, mniemanie u ludzi, rozgłos, dobre imię, opinja, reputacja, wziętość:* Ma dobrą renomę u ludzi. Rad temu, co mu jakąś niezwyczajną robiło renomę. Ochoc. Kobieta nie ciesząca ś. dobrą renomą. Założył magazyn angielski, który w wielkiej był renomie. Ochoc. <Fr. renomée, Nm. Renommee>

Renomesznyt, u, lm. **y** fecht. *cięcie od ucha pod nosem ku drugiemu uchu.* <Nm Renommeeschnitt>

Renomista, y, lm. **ści** *ten, co ś. ubiega o renomę, o dobre imię, sławę, wziętość*: Pies jest trochę renomistą. Sł. wil. <Od Renoma; Nm. Renommist>

Renomistka, i, lm. **i** forma ż. od **Renomista.**

Renomować, uje, ował?: Ksiądz Obłoczyński, misjonarz apostolski, renomował, za danym sobie breve apostolskim, dawne misje. Mat. <Od Renoma>

Renomowanie, a, blm., czynność cz. **Renomować.**

Renomowany 1. im. od **Renomować. 2.** *mający wyrobioną renomę, cieszący ś. uznaniem, z ustalonym dobrym imieniem, wzięty, sławny, znany powszechnie z dobrej strony, chwalony powszechnie:* Na prawo świeciła mu francuska renomowana wówczas restauracja. Krasz. Towar R. Wyroby firmy renomowanej Bogactwo sprawiło, że tam jako o koronę dobijali ś. ludzie bogaci, renomowani. Krasz.

Renons, u, lm. **e** karc. **1.** *kilka kart pozostałych po rozdaniu kart w grze preferansowej, które zabiera utrzymujący ś. przy licytacji,* t a l j o n, t a l o n. **2.** *karty, które gracz odrzuca, kupując taljon.* **3.** *brak kart pewnej maści:* Mieć R. w treflach (*=nie posiadać trefli*). **4.** *niedodanie karty właściwej maści, kiedy ś. ją posiada.* **5.** *posiadanie silnych kart pewnego jednego koloru.* Sł. wil. <Fr. renonce>

Renonsować, uje, ował 1. *wyrzekać ś., zrzekać ś. czego.* **2.** w grze w karty, *zdawać kartę innego, niewłaściwego koloru.* <Fr. renoncer>

Renonsowanie, a, blm., czynność cz. **Renonsować.**

Renonsowy przym. od **Renons.**

Renowacja, i, lm. **e 1.** *odnowa, odnowienie, odświeżenie, restauracja.* R. wekslu = *przedłużenie.* **2.** gór. *odnowienie licencji, czyli pozwolenia żupnika, gdy gwarek po przerwie w robotach wracał do kopania* Łab. <Łć. renovatio>

Renowacyjny przym. od **Renowacja:** Fundusz R. Przed upływem zastrzeżonego w aktach renowacyjnych terminu przymierza.

[Renować, uje, ował] *uganiać ś., robić hałas przez bieganie.* <Nm. rennen>

[Renowanie, a, blm.] czynność cz. **Renować.**

Renowy przym. od **3. Ren,** *reniferowy.*

Renseleryt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy serpentynu.*

Renta, y, lm. **y** *ta część dochodu z produkcji, którą otrzymuje właściciel bogactw przyrody zużytkowanych przy produkcji; stały roczny dochód z majątku lub kapitału, oddanych bezpowrotnie za ten dochód.* R. gruntowa = *czysty dochód z ziemi po potrąceniu procentu od kapitału włożonego i wynagrodzenia za pracę.* R. państwowa = *dług państwowy nieumarzalny, który zaciągając, państwo nie obowiązuje ś. do zwrotu kapitału, lecz tylko do płacenia procentów.* R. dożywotnia. <Nm. Rente, Fr. rente>

Rentjer, a, lm **rzy** *człowiek utrzymujący ś. z renty:* Oto portret gospodarza wiejskiego, zamienianego w rentjera. Pol. <Fr. rentier>

Rentjerka, i, lm. **i** forma ż. od **Rentjer.**

Rentodajny *przynoszący rentę:* Spadek R. <Renta + * Dajny, od Dać>

Rentować, uje, ował a. **R. ś.** *przynosić dochód, opłacać ś.* <Od Renta>

Rentowanie, a, blm., **Rentowanie ś.** czynność cz. **Rentować.**

Rentowanie się, a ś., blm p. **Rentowanie.**

[Rentowina, y, blm., **Rętowina, Reńtownina** a. **Mięso rentowne, rętowne, reńtowne, ryntowne, ryndowne, ryntowane]** *wołowina.* <Od Nm. Rind, Rindfleisch>

[Rentowne mięso] p. **Rentowina.**

Rentowność, i, blm., rz. od **Rentowny:** Podnieść R. linji głównych zapomocą zwiększonego ruchu bez podwyższenia taryf. R. materjałów zbożowych przy otrzymywaniu z nich alkoholu.

Rentowny *dochodny, zyskowny, opłacający ś., intratny.* <Od Renta>

Rentowy przym. od **Renta:** Włość rentowa. Bank R.

Renuncjacja, i, lm. **e** *odstąpienie czego, zrzeczenie ś., odwołanie, odrzeczenie ś., zaniechanie czego.* <Łć. renuntiatio>

Renuncjować, uje, ował *zrzekać ś. czego, odstępować od czego, puszczać co w niepamięć.* <Łć. renuntiare>

Renuncjowanie, a, blm., czynność cz. **Renuncjować.**

[Reń, a, lm. **e]** p. **Ryń:** Rumowiska skalnych pokładów, renie, żwiry, piaski. Pol. Dno reniem pokryte. Pol.

[Reńska, i, lm. **i, Ryndza]** *żołądek cielęcy.*

Reński przym. od **Ren** (rzeka): Wino reńskie. Powr.: Szczotka reńska p. **Szczotka. R., ego,** lm. **e, [Ryński, Ryncki]** rz. *złoty reński, gulden austryjacki*: Przyszedł tu z myślą załatania tej sprawy kilkunastu reńskiemi. Bał. Tysiąc reńskich pieszo nie chodzi. <Od nazwy rzeki Ren>

Reńskowy posp. *mający wartość reńskiego, guldenowy:* O! na co ś. zdobyli — rzekł — pokazując dwa pomięte reńskowe papierki. Bał. Kupę austryjackich dukatów wysypał na stół... na wierzch garść tysiącreńskowych biletów. Krasz. <Od rz. Reński>

[Reńskówka, i, lm. **i]** *guldenowa sztuka monety.* <Od Reńskowy>

Reńszczak, a, lm. **i** rub. *reński, złoty reński, gulden austryjacki:* A teraz (podstawia rękę)

reńszczaki. — Zaświerzbiały dłonie? Fred. A. <Od Reński>

[**Reńtować, uje, owal**] *deptać.* [**R. ś., Ryńtować ś.**] (o owcach) *zaspakajać popęd płciowy.*

[**Reńtowanie, a,** blm.] czynność cz. **Reńtować.**

[**Reńtowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Reńtować ś.**

[**Reńtownina, y,** blm.] p. **Rentowina.**

[**Reńtowny**] p. **Rentowina.**

Reobatometr, u, lm. **y** *przyrząd do mierzenia głębin morskich i do badania kierunku i siły prądów podmorskich.* <z Gr. rhéos (płynienie, fale, wody) + báthos (głębia) + métron (miara)>

Reochord, u, lm. **y** fiz. p. **Reostat.** <Gr. rhéō + chordē>

Reofor, u, lm. **y** fiz. *drut metalowy, po którym przebiega prąd elektryczny, drut połączony z biegunami steru galwanicznego.* <Gr. rhéō + -phoros, od phérō>

Reokord, u, lm. **y** p. **Reostat.** <Gr. rhéō + chordē>

Reokupacja, i, lm. **e** *powtórne zajęcie (kraju), ponowne zawładnięcie.* <Łć. reoccupatio>

Reokupacyjny przym. od **Reokupacja.**

Reokupować, uje, owal dok. i nied. *zająć (kraj) nanowo, zawładnąć powtórnie, znowu opanować.* <Łć. re + Okupować>

× **Reokupowanie, a,** blm., czynność cz. **Reokupować.**

Reometr, u, lm. **y, Prądomierz, Reoskop** fiz. **1.** *przyrząd do mierzenia siły prądu wody.* **2.** *przyrząd do mierzenia siły prądu elektryczności,* galwanometr. <Gr. rhéō + métron>

× **Reomotor, u,** lm. **y** fiz. *każdy przyrząd do wytwarzania prądów elektrycznych służący, jak np. stos galwaniczny.* <Gr. rhéō + Motor>

Reorganizacja, i, lm. **e** czego *reorganizowanie, zreorganizowanie, przeinaczenie pod względem organizacji, urządzenie w inny sposób, przekształcenie, reforma.* <Łć. re + Organizacja>

Reorganizacyjny przym. od **Reorganizacja:** Komisja reorganizacyjna. Prace reorganizacyjne.

Reorganizator, a, lm. **owie** *ten, co reorganizuje a. co zreorganizował, reformator.* <Od Reorganizować>

Reorganizatorka, i, lm. **i** forma ż. od **Reorganizator.**

Reorganizować, uje, owal *dokonywać reorganizacji, urządzać inaczej, niż było, przekształcać, reformować:* R. wojsko, administrację. <Łć. re + Organizować>

Reorganizowanie, a, blm., czynność cz. **Reorganizować.**

Reoskop, u, lm. **y** p. **Reometr.** <Gr. rhéō + skopéō>

Reostat, u, lm. **y, Reochord, Reokord** *przyrząd służący do mierzenia przewodnictwa elektrycznego metali i cieczy,* opornik. <Fr. rhéostate, od Gr. rhéō + statós>

Reotom, u, lm. **y** *przyrząd do szybkiego przerywania prądu galwanicznego, przerywacz prądu.* <Fr. rhéotome, od Gr. rhéō + tomós>

! **Reotrop, u,** lm. **y** fiz. *zmieniacz prądu galwanicznego.* <Fr. rhéotrope, od Gr. rhéō + trópos>

Reotropizm, u, blm. *spostrzegany w roślinach ruch zbliżający do wody i wogóle do roztworów odżywczych.*

[**Repa, y,** lm. **y**] *bicz.*

Reparacja, i, lm. **e, Reperacja** *sporządzenie, naprawa, narządzenie, poprawianie, restauracja:* Tu przyjmują ś. obstalunki i reparacje. R. dachu, bruku. Troc. Ekonomią Rogozińską za konsensem wszystkich stanów na dwanaście lat puszczono mu dla reparacji. Nies. <Łć. reparatio>

Reparacyjny przym. od **Reparacja:** Zakład R.

Reparować, uje, owal, Reperować, [**Iperować**] *naprawiać rzecz zepsutą, poprawiać, sporządzać, narządzać, restaurować; łatać:* R. suknię, zegarek, most, bruki. R. bieliznę. Wyrabiał różne drobiazgi, reparował brony, pługi, wózki. Korz. Drogi reparowane. Kras. <Łć. reparare>

Reparowanie, a, blm., czynność cz. **Reparować.**

Repartycja, i, lm. **e** *podział, rozłożenie w odpowiednim stosunku:* R. opłat, wydatków, wpływów, zysków. R. podatków = *podział między poszczególne osoby naznaczonej na powiaty, okręgi, gminy ilości podatków.* <Nm., Fr. répartition, z Łć.>

Repartycyjny przym. od **Repartycja:** Podatek R. = *wyznaczający ilość ogólną podatku, przypadającą na gminę, okrąg, prowincję i t. p.*

Repasować, uje, owal zeg. p. **Obciągnąć.** <Fr. repasser>

Repasowanie, a, blm., czynność cz. **Repasować.**

Repecenie, a, blm., czynność cz. **Repecić.**

[**Repecić i, il**] **1.** *tłuc ś.* **2.** *naprawiać co, biedzić ś. z czym.* Gwar.

Repelki, ek, blp. wet. *raciczki górne.*

! **Repentyment, u,** lm. **y** a. a *żal, skrucha:* Lubo wielu mniemaniem jest, że tę tragiedją mógł popełnić starosta Śniatyński, jednakże repentymenta najwięcej podszczuwane na Krystynopol... Krasz. <Od Fr. repentir, niby Łć.>

Reper, pra, lm. **pry 1.** a. **Reperlina** fl. *lina łącząca u góry maszt z reją.* **2.** mier. p. **Odnośnik.**

Reperacja, i, lm. **e** p. **Reparacja:** [Trzecia panna jest na reperacji w szpitalu]. <Z Reparacja>

Reperacyjny przym. od **Reperacja,** *reparacyjny.*

Reperkusja, i, lm. **e 1.** *odbicie, odbicie ś.:* Przed sądem oprawy rozstrzygają ś. sprawy karne, i tak: o kradzież, reperkusję cięży i o diffidację. Balc. R. dźwięków. **2.** muz. *odbijanie tonów w fortepjanie i w nowszych melodykonach; skupienie powtarzań tematu przy końcu fugi.* <Łć. repercussio>

Reperlina, y, lm. **y** p. **Reper.** <Reper + Lina>

Reperować, uje, owal p. **Reparować.**

Reperowanie, a, blm., czynność cz. **Reperować.**

Repertoar, u, lm. **y** p. **Repertuar:** R., czyli sztukozbiór, wychodzi co miesiąc, czy co tydzień, które mają być dzieła okazywane, a to, aby artyści wiedzieli, jaką wprzód rolę przed ś. brać powinni. (Dykcjonarzyk teatralny — Poznań r. 1808). <Fr. répertoire>

× **Repertoarz, a,** lm. **e** p. **Repertuar.** <Z Repertoar>

Repertorjum, w lp. nieod., lm. **a, ów 1.** × R. p. **Repertuar. 2.** *księga handlowa.* Sł. wil. **3.** *księga, w którą zapisuje rejent, obrońca i komornik wszystkie interesa i akty powierzone do sporządzenia.* Sł. wil. <Łć. repertorium>

Repertuar, u, lm. **y, Repertoar,** × **Repertoarz 1.** a. × **Repertorjum** *skorowidz, wykaz, spis, rejestr.* **2.** muz., teatr. *wykaz sztuk, które mają być*

odegrane w teatrze lub na estradzie w pewnym okresie czasu: Reżyserja układa R. na tydzień, miesiąc lub na sezon. R. artystów = *spis sztuk, w których są gotowi do wystąpienia, które są gotowi wykonać na estradzie:* Trzeba brać sztuki z repertuaru tych scen, które zostały wierne szlachetniejszym celom sztuki. < Fr. repertoire >

Repertuarowy przym. od **Repertuar.**

[Reperyja, i, lm. **e]** p. **Repet.**

Reperyt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy oliwinu.*

[Repet, u, lm. **y, Reperyja]** *kłopot:* Narobił nam repetu.

Repetent, a, lm. **ci** w szkołach, *pomocnik profesora powtarzający z uczniami wykładane przedmioty, odbywający z niemi repetycje.* <Łć. repetens, 2 pp. - ntis, od repetere>

Repetjer, a, lm. **y** *zegarek kieszonkowy, bijący za pociśnięciem sprężyny:* Nazajutrz otrzymała prześlicznie emaljowany R. z łańcuszkiem weneckim. Wilk. <Fr. ?>

Repetjerowy przym. od **Repetjer.** Broń repetjerowa = *gatunek ręcznej broni palnej, nabijanej jednocześnie pewną liczbą nabojów, które w danej chwili mogą być w szybkim tempie kolejno wystrzelane:* Karabin R.

Repetować, uje, ował I. *powtarzać, przepowiadać sobie:* Repetuję = powtarzam. Troc. Repetował lekcją. Troc. **2.** † R. *znowu żądać, napowrót domagać ś.:* A ten pieniądz u tego piwowara, a nie u tego, co bierze na szynk, poborca R. będzie. Paw. **3.** posp. *futrować, pałaszować, ćwiczyć, zawijać=zajadać chciwie.* **4.** [R.] *krzyczeć w niebogłosy, wrzeszczeć, drzeć ś.* < Łć. repetere >

Repetowanie, a, blm., czynność cz. **Repetować.**

Repetycja, i, lm. **e I.** *powtórzenie, powtarzanie, przepowiedzenie, przepowiadanie sobie:* R. lekcji. Zegar z repetycjami = *repetjer.* **2.** *próba sztuki teatralnej, koncertu, baletu.* **3.** † R. *żądanie zwrotu, domaganie ś.:* Konstytucja sejmu roku 1642 nakazuje ziemi halickiej repetycją złotych 3910 z poboru u sukcesorów Olbrychta Odrowskiego, poborcy halickiego, pozostałych. Nies. **4.** fortep. *pośpieszne uderzanie młotka w strunę fortepianu.* **5.** muz. = a) *odbicie, perkusja.* b) *powtórzenie.* c) W muzyce R., znak położony na końcu części, która ś. ma powtarzać, znak powtórzenia. Mag. <Łć. repetitio>

Repetycyjny przym. od **Repetycja:** Mechanika repetycyjna w fortepjanie = *umożliwiająca repetycję.*

[Repetynier, a, lm. **y]** *karabin - repetjer.*

Repetytor, a, lm. **owie** a. **rzy I.** *ten, co odbywa repetycję, co powtarza; korepetytor:* Już w drugim półroczu dostał skromną posadę repetytora przy synku pułkownika Z. Rol. **2.** muz. *pomocnik dyrygienta.* <Łć. repetitor>

Repicha, y, lm. **y?:** Sztuk repich różnej wielkości noszkowych pięknych dziewięć. Mor. Tob. Tychże (repich) pół błama noszkowych. Mor. Tob.

Repik, u, lm. **i** karc. w grze w karty zwanej rumelpikietą, *wszystkie ośm kart jednego koloru w ręku jednego gracza.* < Fr. repic >

Replantacja zębów = *operacja dentystyczna, polegająca na wstawieniu zęba świeżo wyrwanego w jamę zębową napowrót, praktykowana w niektórych cierpieniach zębów.* < Łć. re + Plantacja; Fr. replantation>

Replika, i, lm. **i I.** *odpowiedź na zarzuty, odpór słowny, szczeg. w sądzie, zbicie słów powoda:* R., odpór słowny, zbijanie a. zbicie mowy czyjej. Kn. R., odparcie skargi w sądzie ze strony pozwanego, czyli drugi głos po pierwszym, zwanym *induktem.* Gl. **2.** *powtórzenie, duplikat, kopja, reprodukcja:* Wenera watykańska jest repliką z doskonałego wzoru. Weys. **3.** muz. *powtórzenie melodji.* **4.** teatr., posp. *słowa aktora, po których mówić ma aktor następujący.* <Łć. replica>

Replikować, uje, ował dok. i nied. *podawać replikę; odpowiedzieć na skargę, odpowiadać ustnie a. piśmiennie na zarzuty:* Replikuję na co. Troc. <Łć. replicare>

Replikowanie, a, blm., czynność cz. **Replikować.**

× **Reponenda, ów,** blp. *akta odłożone, oddane do przechowania do regiestratury, do archiwum zdeponowane.* <Od Łć. reponendus, od reponere>

Reponować, uje, ował I. *odkładać, składać do depozytu, do przechowania, deponować:* Podniesienie sumy w aktach sędziego reponowanej. Ochoc. **2.** chir. *złamane członki doprowadzić do pierwotnego ułożenia.* <Łć. reponere>

Reponowanie, a, blm., czynność cz. **Reponować.**

Repopulacja, i, blm. *zaludnienie ponowne, zwiększenie ś. liczby mieszkańców skutkiem zwiększenia ś. liczby urodzeń.* <Łć. repopulatio>

Reporta, y, lm. **y I.** × R. *sprawozdania dziennikarskie, reporterstwo, dział sprawozdań w czasopiśmie:* Powinienby ś. kanclerz postarać o lepszą reportę polityczną w pismach. **2.** *próba złota lub srebra w Anglji.* **3.** han. = a) *przeniesienie sumy z jednej strony księgi rachunkowej na drugą,* transport. b) *bonifikacja za różnicę kursu i za procent przy zastawianiu u bankiera papierów wartościowych w oczekiwaniu na ich zwyżkę.* c) *przedłużenie operacji finansowej.* <Fr., Ang. report>

Reporter, a, lm. **rzy** *dostarczyciel wiadomości bieżących dla czasopisma,* żart. *sylf dziennikarski.* Zdr. **Reporterek.**

Reporterek, rka, lm. **rkowie** p. **Reporter.**

Reporterja, i, blm. **I.** a. **Reporterka, Reporterstwo** *zajęcie, obowiązki, rola reportera:* Trudnić ś. reporterją. Epoka rozrosłych chwastów reporterji. Kor. **2.** zb. *reporterzy:* R. balowa. Na brak sensacyjnych wiadomości miejscowych w dwuch ostatnich tygodniach nasza R. uskarżać ś. nie potrzebowała. <Od Reporter>

Reporterka, i, blm. p. **Reporterja:** Kobieta zagraża mężczyznom swym współzawodnictwem w literaturze, malarstwie... w reporterce. <Od Reporter>

Reporterski przym. od **Reporter:** Jemu dopiero wykluwają ś. reporterskie piórka. Doniesienia reporterskie.

Reporterstwo, a, blm. p. **Reporterja:** Poruszyły ś. męty reklamy, powierzchownego reporterstwa i wyzysku. <Od Reporter>

× **Reportować, uje, ował** p. **Raportować:** Od Nowego Dworu Sosnowski pułkownik przybiegł, reportując, jak na niego pułkownik Wilczewski z większym podjazdem napadł. Mat. <Fr. reporter>

× **Reportowanie, a,** blm., czynność cz. **Reportować.**

Reportowy przym. od **Report:** Suma, liczba reportowa.

Repost, u, lm. **y** fecht. p. **Odcięcie.**

Repostować, uje, ował fecht. *odcinać ś., dawać repost.* <Od Repost>

Repostowanie, a, blm., czynność cz. **Repostować.**

Repozycja, i, blm. **1** *reponowanie, składanie, deponowanie:* R. akt w archiwum. **2.** chir. *odprowadzenie, wprawienie.* <Łć. repositio>

Repozyta, ów, blp. *rzeczy złożone do schowania, reponowane, depozyt.* <Od Łć. repositus, od repono>

Repozytorjum, w lp. nieod., lm. **a, ów** *półki, szafa na księgi lub akta.* <Nm., Łć. repositorium>

Repozytura, y, lm. **y** *miejsce przechowania.* <Nm. Repositur, z Łć.>

Represalja, ów, blp. *środki do wywarcia represji, środki gwałtowne, mające na celu odwet lub stłumienie, odparcie jakiego ruchu.* <Nm. Repressalien, Fr. représaille, Nł. repressalia>

Represja, i, lm. **e** *ucisk, gnębienie, bezwzględne stosowanie środków odwetu, odpór, odparcie.* <Fr. répression>

Represyjny, Represywny przym. od **Represja,** *odporny, obronny, przeszkadzający, hamujący, powściągający, tłumiący.*

Represywny p. **Represyjny.** <Fr. répressif>

Reprezentacja, i I. *reprezentowanie, przedstawianie* = **a)** blm. *reprezentowanie kogo w zastępstwie, zastępowanie go, przedstawianie go swoją osobą, zastępstwo:* R. firmy na Królestwo Polskie powierzoną została panu N. Powierzono mu reprezentację cesarza na tym obrzędzie. **b)** lm. **e** *wystawienie, przedstawienie, odegranie na scenie:* R. sceniczna. Sto kilkadziesiąt reprezentacji tej opery. Goł. R. teatralna. Niem. **c)** lm. **e** *unaocznienie, uwidocznienie, okaz, wyrażanie czego, obraz, figura czego:* W sakramencie tu onego, co ś. tam działo, jakaś R. a. wyrażenie, a. okazanie bywa. Wuj. **2.** lm. **e** *przedstawianie, przekładanie, przełożenie, perswazja, wystawianie komu przed oczy, uwaga wymowna:* Stało ś. to przeciwko wszelkim reprezentacjom. Skar. Nie słuchając żadnych reprezentacji od prymasa, naznaczyli zjazd. Nar. **3.** lm. **e** zb. *osoby reprezentujące, przedstawicielstwo:* Niepodobieństwo znajdowania ś. wszystkim na obradach krajowych zastąpiła R. narodowa. L. Cała R. narodu polskiego była w sejmie. Ust. **4.** blm. *okazałość, wystawność domu odpowiednia znaczeniu gospodarza a. osoby przez niego reprezentowanej, honory domu; okazałość wystąpień publicznych:* Oprócz pensji otrzymuje konsul fundusz na reprezentację. Do gospodarowania dla reprezentacji wezwany był przez wojewodę gienerał-adjutant Świejkowski. Ochoc. **5.** blm. *okazałość figury, wspaniałość postawy, mina pokaźna, powierzchowność imponująca:* Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma, ale tak, iżby zbytecznością reprezentacji podległych sobie nie zrażał. Kras. <Łć. repraesentatio>

Reprezentacyjny przym. od **Reprezentacja,** *przedstawicielski:* kasztelaństwo zupełnie w dostojność reprezentacyjną przeistoczyli. Bobrow. Rząd R. = *konstytucyjny; ustrój, system państwowy dopuszczający naród przez jego przedstawicieli do udziału w prawodawstwie, w rządzie.* Koszty, wydatki reprezentacyjne (= *łożone na reprezentację w domu, na okazałe wystąpienia).*

Reprezentant, a, lm. **ci** *ten, co reprezentuje kogo lub co, przedstawiciel, zastępujący kogo, namiestnik:* R. firmy. Izba reprezentantów. Zdecydowano, iż trzeci stan powinien posiadać tyleż reprezentantów, co inne. <Fr. représentant; Łć. repraesentans, 2 pp. -ntis, od repraesentare>

Reprezentantka, i, lm. **i** forma ż. od **Reprezentant.**

Reprezentować, uje, ował *zastępować kogo, występować w zastępstwie czyim, działać w czyim imieniu; przedstawiać, wyobrażać kogo, co:* R. firmę. Stajenny chłopak miał R. lokaja. Korz. Pożółkły szalik gazowy okręcony dwa razy zdawał ś. R. obłok. Korz. R. sztukę teatralną = *przedstawiać, wystawiać, dawać, grać.* Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może opowiedziana, jak reprezentowana. Dudz. <Fr. représenter, Łć. repraesentare>

Reprezentowanie, a, blm., czynność cz. **Reprezentować.**

Reprobacja, i, lm. **e** p. **Reprobowanie.**

Reprobować, uje, ował *odrzucić, odpalić, nie aprobować, nie przyjąć, nie pisać ś. na co, ganić, potępiać kogo, co:* R. kogo przy egzaminie. Jednego abiturjenta reprobowano na rok, dziesięciu pozwolono powtórzyć po ferjach egzamin z jednego przedmiotu. <Łć. reprobare>

Reprobowanie, a, blm., **Reprobacja** czynność cz. **Reprobować.**

Reprodukcja, i, lm. **e 1.** *odtworzenie oryginału w kopji, odtwarzanie sposobem mechanicznym, odbitka pisma, ryciny; faksymile:* R. obrazu. **2.** *odtworzenie przedmiotu już nie istniejącego zapomocą rysunku.* **3.** fizj. *odnowa, rozplenienie, rozmnożenie, rozrodzenie.* **4.** praw. *wznowienie sprawy.* <Łć. re + Produkcja>

Reprodukcyjny przym. od **Reprodukcja.**

Reprodukować, uje, ował 1. *rodzić na nowo, znowu puszczać, wydawać z siebie, regienerować, odradzać.* **2.** *odtwarzać, robić reprodukcję.* **3.** *dostarczać nowych świadków lub dowodów zbijających.* <Łć. re + Produkować>

Reprodukowanie, a, blm., czynność cz. **Reprodukować.**

! **Reproduktor, a,** lm. **y** wet. *samiec trzymany dla rozpłodu, rozpłodnik, stadnik:* Depo okręgowe reproduktorów rozsyła na zapotrzebowanie do umówionych okolic ogiery. <Fr. reproducteur, Łć. * reproductor>

Reproduktorka, i, lm. **i** forma ż. od **Reproduktor:** Od chwili, kiedy kobieta rozpoczyna swą rolę reproduktorki, wyrzec ś musi pretensji miłości, pięknem tylko żyjącej.

× **Repromisja, i,** lm. **e** *wzajemne przyrzeczenie:* Dowód miałby podstawę, gdyby autor wskazał nam inny akt repromisji ze strony Witołda. Proch. <Łć. repromissio>

Reprotestacja, i, lm. **e** *wzajemna protestacja, protestacja w odpowiedzi na protestację:* Po czym nastąpiła ze strony Paska apelacja, odrzucenie jej przez podstarościego, protestacja i R. Kraus. Pojechał do Poznania i zadyktował w grodzie reprotestację. Kraus. Poprawienie i uzupełnienie reprotestacji. Kraus.

× **Reprotestować się, uje ś., ował ś.** *zastrzegać ś. protestując:* Na zaniesiony manifest od tychże ichmość i braci onych reprotestując ś., żądał konotacji pozwu kopji. Mat.

× **Reprotestowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Reprotestować ś.**

Reprymanda, y, lm. **y, Reprymenda** *perora, słowa prawdy, zgromienie, bura, paternoster:* R. spotkać go miała niewątpliwie. Korz. <Nm. Reprimande, Fr. réprimande, Łć. reprimenda, od reprimere>

× **Reprymandować, uje, ował** *dawać komu reprymandę, burczeć, gromić.* <Fr. réprimander>

× **Reprymandowanie, a,** blm., czynność cz. **Reprymandować.**

Reprymenda, y, lm. **y** p. **Reprymanda.**

× **Reps, u,** lm. **y** p. **Ryps:** Meble pokryte wypłowiałym repsem. Ost. <Fr. reps>

× **Repsowy** przym. od **Reps,** *rypsowy.*

Reptać, a, ał l. [R.] *wygadywać.* **2.** † R. *szemrać.* B. Sz. <REPT; por. Ros. roptat'>

Reptanie, a, blm., czynność cz. **Reptać.**

[**Reptiuch, a,** lm. **y**] p. **Reptucha.**

[**Reptuch, a,** lm. **y**] p. **Reptucha.**

[**Reptucha, y,** lm. **y, Reptuch, Reptiuch, Reptuz, Tajstra**] *worek do obroku, zawieszany koniom u łba; worek z dwoma drążkami u dwuch brzegów, przywiązywany u dyszla i służący w miejsce żłobu.* <Nm.? Reibetuch>

[**Reptuz, a,** lm. **y**] p. **Reptucha.**

Republika, i, lm. **i, Respublika** *rzeczpospolita, państwo rządzone przez przedstawicieli narodu:* R. francuska. Dziedzic na Babinie sam sobie republikę stworzył, ale w tej republice szło wszystko opakiem. Pol. <Nm. Republik, Fr. république, Łć. respublica>

× **Republikancki** p. **Republikański:** Rząd R. Wybuchła w całym kraju niezmierna agitacja umysłów, na pozór republikancko-narodowa, a w istocie marszałkowsko-cesarska. Szaj <Od Republikant>

Republikanin, a, lm. **anie,** † **Republikant l.** *obywatel republiki.* **2.** *zwolennik republikańskiej formy rządu.* **3.** zool. (ploceus socius) *ptak z rodziny tkaczów, żyjący w południowej Afryce.* <Od Republika>

Republikanizacja, i, blm. *proces przemiany kogo, czego na republikański:* R. kleru francuskiego.

Republikanizm, u, blm. *zasady, przekonania właściwe republikanom.*

Republikanka, i, lm. **i** forma ż. od **Republikanin.**

† **Republikant, a,** lm. **ci** p. **Republikanin.** <Od Republika>

Republikański przym. od **Republika;** × **Republikancki:** Stronnictwo republikańskie. Instytucje republikańskie pozbawiają nas dworu. Krasz. <Od Republikanin>

† **Repudjacja, i,** lm. **e** *zrzeczenie ś. spadku, nieprzyjęcie schedy.* <Łć. repudiatio>

× **Repugnancja, i,** blm. *odraza, obrzydzenie, wstręt:* Miałem od tego wielką repugnancją = wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. Kn. <Łć. repugnantia>

† **Repulsa, y,** lm. **y,** † **Repulza** *odmowa, odmówienie panny, rekuza:* Niechętnych dość było przez oszczędność i przez uczynione repulsy konkurentom wcale godnym siebie. Mat. <Łć. repulsa>

Repulsja, i, blm. **l.** *siła w naturze przeciwna przyciąganiu, atrakcji; siła odpychająca; odrzucenie, odbicie.* **2.** *odraza, obrzydzenie, wstręt.* <Łć. repulsio>

Repulsyjny przym. od **Repulsja.**

† **Repulza, y,** lm. **y** p. **Repulsa:** Wedle powinności swej uczynię, a jeśli repulzę wezmę, dam pokój. <Nm., z Łć. repulsa>

× **Repusować, uje, ował** *wybić, wyrobić:* R. głowę symboliczną w miedzi złoconej w miejsce rozety stylowej. <Fr. repousser>

× **Repusowanie, a,** blm., czynność cz. **Repusować.**

Reputacja, i, blm. *sława, mniemanie u ludzi, opinja, imię:* Kłamca jest magazynem wiatru i nieprzyjacielem swojej reputacji. L. Znać kogo z reputacji. Znaliście go więcej z reputacji uczoności i dobrego prowadzenia, niż osobiście Korz. Kocha więcej prawdę, niż wielu z tych, którzy nie mają reputacji djabła. Korz. Zrobiono mu reputację szulera. Korz. <Łć. reputatio>

× **Reputowany** *sławny, słynny, cieszący ś. dobrą reputacją, renomowany.* <Od * Reputować, od Łć. reputare>

Rera, y, lm. **y, Dłubacz, Żłobak, Pieszniа** rzem. *dłóto żłobiaste półokrągłym nożem zakończone.* Zdr. **Rerka.** <Nm. Röhre>

Reranie, a, blm. *wymawianie tylnojęzykowe lub języczkowe (uwularne) głoski r* (rhotacismus). <R.>

Rerka, i, lm. **i** p. **Rera.**

Rerowy przym. od **Rera:** Hebel R Łab. *(=mający za ostrz rerę).*

Resekcja, i, lm. **e,** ! **Rezekcja** chir. (resectio) *wycięcie, wypiłowanie kości.* <Łć. resectio>

Resekcyjny przym. od **Resekcja;** ! **Rezekcyjny:** Nóż R.

Resekować, uje, ował, ! **Rezekować** chir. *dokonywać resekcji, wycinać, wypiłowywać.* <Łć. resecare>

Resekowanie, a, blm., czynność cz. **Resekować.**

Resentyment, u, lm. **y** *uraza, zachowywanie urazy w pamięci, niechęć, dąsy:* Żona moja za relacjami brata mego dosyć mi resentymentów pokazała. Mat. To księżnę Annę z Sanguszków Radziwiłłową do znacznych resentymentów przeciwko partji Stanisławowskiej pobudziło. Mat. <Fr. ressentiment>

† **Resforum?:** Akcja była instytuowana jako o paszkwil, dlatego też R. naleziono. Kraus. <Łć. res forum>

× **Reskontować, uje, ował** *potrącać, odpisywać z rachunku.* <Włos. riscontare>

× **Reskontowanie, a,** blm., czynność cz. **Reskontować.**

Reskontrować, uje, ował p. **Skontrować.** <Włos. riscontrare>

Reskontrowanie, a, blm., czynność cz. **Reskontrować.**

× **Reskrybować, uje, ował** *wydawać reskrypt, rozporządzenie; odpisać, odpowiedzieć piśmiennie.* <Łć. rescribere>

× **Reskrybowanie, a,** blm., czynność cz. **Reskrybować.**

Reskrypt, u, lm. **y** *rozporządzenie panującego, władzy wyższej, ukaz, manifest:* Pismo... to do mnie... R. Jego Cesarskiej Mości. Mick. Młody Brühl miał lat 12... król reskryptem swym dodał mu wieku, aby mógł rozpocząć urzędowanie. Krasz. <Łć. rescriptum>

Reskryptorjum, w lp. nieod., lm. **a, ów** *księga z kopjami korespondencji,* kopjarz: Oprócz kopjarza, R. nazwanego, istniał w początku XVII wieku jeszcze inny zbiór dokumentów tynieckich. Kęt. <Łć. * rescriptorium>

Resor, u, lm. **y** *jedna z sprężyn podtrzymujących pudło powozu, bryczki, wagonu i t. p., w celu zmniejszenia trzęsienia w czasie jazdy.* <Fr. ressort>

Resorbcja, i, blm. *absorbcja, chłonienie, pochłanianie, wsysanie, wciąganie, połykanie.* <Łć. resorptio>

Resorowy przym. od **Resor:** Stal resorowa. Wyszli przed wrota i zobaczyli piękną resorową najtyczankę, czterema końmi zaprzężoną. Krasz. Żart.: W resorowych podrzutach .. zbliżył ś. do Dosi. Gliń.

Resorówka, **i**, lm. **i** *bryczka na resorach.* <Od Resorowy>

[**Respa, y,** lm. **y**] *belka służąca za podporę.*

[**Respątka, i,** lm. **i, Reśpontka, Respenderka**] *korespondentka.*

Respekt, u, lm. **y,** [**Reśpek, Ispek, Prespekt**] **l.** † R. *widok, wyrachowanie, perspektywa, plan, zamiar:* Pytał, czyli to do niego obrazę mają, czyli ich jaka niewczesna droga od tego odwodzi, czyli prywatne jakie respekty. Okol. **2.** † R. *wzgląd, baczność, wyrozumienie, oglądanie ś. na kogo, na co:* Przełożeni R. na słabe jego zdrowie mieli. Skar. Respektami ś. uwodzić, na ludzie ś. oglądać. Skar. Respektów u Boga niemasz. Kn. *(= Bóg nie przebiera w ludziach).* **3.** *wzgląd, uszanowanie, atencja, poważanie, szacunek:* Przebacz, płci piękna, zbyt śmiałym wyrazom, macie nas swoim podległych rozkazom, lecz R. prawdzie nie może przeszkadzać. Kras. Cicho, Waści! miej na R. baczność. L. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach i jest upragniony za męża. L. Zawsze słuszność i dobro ojczyzny pierwszy u niego R. miały. Nies. Zostaję z respektem, z winnym respektem. Gospodyni dukata odepchnęła z respektem. Krasz. *(=z godnością).* Widzicie, kto jest (mowa o królu), wstrzymajcie konie a salwujcie, będzie osobliwszy R. Dyak. Być na respekcie = siedzieć na respekcie = *stale bawić w czyim domu, mając tam utrzymanie bezpłatne ze względu na dawne zasługi własne a. swej rodziny:* Kontusik drojetowy, spadek po babce lub dar pani, u której była na respekcie. Ochoc. <Łć. respectus>

× **Respektować, uje, owal l.** *baczyć, zważać, oglądać ś., mieć wzgląd na kogo, na co; liczyć ś. z kim, z czym:* Bez ręku i bez oczu sędziego malują, rzkomo tym R. i brać zakazują. Jag. *(=faworyzować).* Bynajmniej na urodzenie swoje nie respektując. Skar. *(= nie biorąc go w rachubę).* Respektuję, wzgląd mam, oglądam ś. na co. Troc. Respektuje (ma wzgląd) na przyjaźń, łaskę, powinowactwo, potęgę, na przyjaciela. Troc. **2.** kogo = *otaczać respektem, czcić, poważać, szanować, cenić.* L. <Od Respekt>

× **Respektowanie, a,** blm., czynność cz. **Respektować.**

Respektowy l. przym. od **Respekt:** Panna respektowa *(= rezydentka).* Panie miewały przy sobie panienki szlacheckie pod tytułem panien respektowych, do których trzymały guwernantki, ochmistrzynie. Ochoc. Płatnych dworzan jest więcej, niżli respektowych *(= honorowych).* Zastali jego respektowych dworzan, oczekujących przybycia pańskiego. Skarb. **2.** han. *ulgowy (uwzględniający):* Dni respektowe = *dni prawnej zwłoki, przysługującej dłużnikowi po płatności jego wekslu.* <Od Respekt>

[**Respenderka, i,** lm. **i**] p. **Respątka.** <Zam. Korespondentka>

[**Respensować, uje, owal**] *ekspensować, wydatkować, wydawać, łożyć na co.* <Zam. Ekspensować>

[**Respensowanie, a,** blm.] czynność cz. **Respensować.**

× **Respicjent, a,** lm. **ci?:** Warto dbać o takiego czynszownika, jakiego miała w osobie pana respicjenta. Dzierz. <Od Łć. respiciens, 2 pp. - ntis, od respicere>

× **Respiracja, i,** blm. *oddech, oddychanie, tchnienie.* L. <Łć. respiratio>

Respiracyjny przym. od **Respiracja,** *oddechowy.*

Respirator, a, lm. **y** p. **Wziewnik:** R., przyrząd broniący powietrzu zimnemu przystępu do ust i nosa, wziewnik, wziewadło, × oddychadło. <Łć. * respirator, Fr. respirateur>

× **Respondować, uje, owal,** × **Responsować** *odpowiadać, odpisywać:* Oblicza ś. z kaleką, nie chce R. Rej. Powtórne pisanie Doroszenkowe doszło mię w Załozicach, na które jakobym miał R. Sb. J. <Łć. respondere>

× **Respondowanie, a,** blm., czynność cz. **Respondować.**

× **Respons, u,** lm. **y,** × **Responsa** *odpowiedź:* Przychodzisz zapewne, księżulu, z responsami na moje kwestje? Chodź. <Łć. responsus>

× **Responsa, y,** lm. **y** p. **Respons:** Ani przypuszczał, by pan na Nieświeżu nie umiał pisać; czekał więc responsy. Słow.

Responsorjum, w lp. nieod., lm. **a, ów** *śpiewanie naprzemian ludu z kapłanem, śpiewana odpowiedź ludu lub chóru na śpiew kapłana w kościele.* < Łć. * responsorium>

× **Responsować, uje, owal** p. **Respondować:** Piszą mi, że tam doszły listy responsujące w wiadomym interesie. Krasz. <Od Respons>

× **Responsowanie, a,** blm., czynność cz. **Responsować.**

[**Resprezentynka, i,** lm. **i**] p. **Korespondentka.** <Zam. Korespondentka>

Respublika, i, lm. **i** p. **Republika.** <Łć. respublica>

× **Restabilicja, i,** blm. *przywrócenie:* Biegł dniem i nocą do Zabiełły, marszałka kowieńskiego, ubiegając jego pomoc i przyjaźń w celu restabilicji tych obudwuch odsądzonych. Mat. <Łć. restabilitio>

× **Restancja, i,** lm. **e** *pozostałość, resztki, resztka, zaległość* <Łć. restantia>

Restant han. **l. a,** lm. **ci** *ten, który ś. nie uiścił zupełnie z należności, na którym ciąży jeszcze część długu.* **2.** w lm. **Restanty** *należności, o które ś. nie upominano; papiery publiczne wylosowane a niezrealizowane.* <Fr. restant, Łć. restans, 2 pp. - ntis>

Restauracja, i, lm. **e l.** *naprawa, odnowa, odnowienie, wyporządzenie:* R. domu, kościoła, futra, obrazu. **2.** *przywrócenie na tron upadłej dynastji (szczeg. Burbonów we Francji r. 1814—1830).* **3.** a. × **Restauratornia** *zakład jadłodajny, traktjernia:* Pewnie poszedł do restauracji zamówić [kolację. Bał. Zdr. **Restauracyjka.** <Łć. restauratio>

Restauracyjka, i, lm. **i** p. **Restauracja.**

Restauracyjny przym. od **Restauracja:** Życie restauracyjne. Dla stworzenia nowych węzłów trzeba ś. uciekać aż do uczt restauracyjnych. Wagon R. Świeże powietrze, dobre mleko i żywność nierestauracyjna służą widocznie. Kos. Powstaje w niej myśl, budzi ś. namiętność restauracyjno - antykwarska. Dęb. L. *(= reparacyjno-antykwarska).* **Po restauracyjnemu** przys. *sposobem restauracyjnym:* Usmażyć befsztyk po restauracyjnemu.

Restaurator, a, lm. **owie** a. **rzy l.** *ten, co restauruje, odnowiciel; wskrzesiciel; artysta zajmujący ś. reparacją, odnawianiem dzieł sztuki.* **2.** *właściciel restauracji:* Obiadował z kilką przyjaciółmi u restauratora. Kaczk. <Łć. restaurator>

Restauratorka, i, lm. **i l.** *ta, co restauruje, odnowicielka, wskrzesicielka.* **2.** *właścicielka restauracji.* **3.** *żona restauratora.*

× **Restauratornia, i,** lm. **e** p. **Restauracja.** <Od Restaurator>

Restaurować, uje, owal *odnawiać, naprawiać, wyporządzać, przywracać do pierwotnego stanu, odświeżać; ulepszać i wzmacniać; restytuować:* R. dom, obraz, futro. R. prawo zapomniane a. przeistoczone praktyką. Ochoc. *(= wznawiać).* <Łć. restaurare>

Restaurowanie, a, blm., czynność cz. **Restaurować:** Cały naród uczuł potrzebę restaurowania praw dawnych lub przeistoczonych praktyką. Ochoc.

× **Restrykcja, i,** lm. **e I.** *ograniczenie, ścieśnienie, wyłączenie, zastrzeżenie, warunek:* R. w myśli. Nie zważała na restrykcją. Krasz. R. ze strony władz. **2.** *chwilowe zawieszenie zobowiązań.* **3.** *tłómaczenie ś. w sądzie dogodne dla siebie, ale niesprawiedliwe, wymówka, wykręt, wybieg.* Sł. wil. <Łć. restrictio>

Restrykcyjnie przys. od **Restrykcyjny.**

Restrykcyjny przym. od **Restrykcja.**

† **Resty, ów,** blp. *dokumenty przewleczone sznurami a zawierające w sobie mandaty, rozkazy królewskie:* Jagiełło po wszystkim królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z łacińska zowią, rozesłał. Błaż. <Od Łć. restis>

Restytucja, i, lm. **e I.** *zwrot zabranej komu własności, oddanie przywłaszczonej sobie rzeczy, wrócenie, powrócenie komu czego, naprawienie zła wyrządzonego komu przez przywłaszczenie sobie czego:* Być obowiązanym do restytucji. Wskutek perswazji spowiednika uczynił restytucję. Pierwej zawsze ma być R., dopiero jałmużna. Kras. A. **2.** *odwołanie potwarzy, przywrócenie spotwarzonemu dobrej sławy.* **3.** *powtórne odwołanie ś. do sądu o uchylenie wyroku.* <Łć. restitutio>

Restytucyjny przym. od **Restytucja:** Celem zjednania sobie pomocy władzy duchownej i świeckiej w zamierzonej sprawie restytucyjnej uważał za konieczne przedstawić wypis urzędowy uchwały. Kraus.

Restytuować, uje, owal *przywracać do pierwotnego stanu; zwracać, powracać, oddawać prawemu właścicielowi.* <Łć. restituere>

Restytuowanie, a, lm. **a** czynność cz. **Restytuować,** *restytucja:* Świadczą o tym liczne skargi, zanoszone do króla przez wyborców, i restytuowania w ich prawach. Górs.

Restytutor, a, lm. **owie** a. **rzy** *ten, co restytuuje.*

Restytutorka, i, lm. **i** forma ż. od **Restytutor.**

× **Resurs, u,** lm. **y I.** *sposób ratunku, środek pomocniczy, ratunek; zasób:* Pieniądze, które nam zabrał, były ostatnim naszym resursem. Korz. **2.** p. **Resursa:** Zajdę na R. i popróbuję szczęścia. Bał. <Fr. ressource>

Resursa, y, lm. **y,** × **Resurs** *stowarzyszenie mające na celu zabawę.* **2** *lokal takiego stowarzyszenia:* R. obywatelska, kupiecka, rzemieślnicza. <Fr. ressource>

Resursowy przym. od **Resursa.**

× **Resuscytacja, i,** lm. **e** p. **Resuscytowanie:** Męstwa polskiego R. jest bardzo chwalebna. Kraus. <Łć. resuscitatio>

× **Resuscytować, uje, owal** *ponowić, wznowić, powtórzyć, nanowo wzbudzić:* Udała ś. w protekcją królowej, resuscytowała swoję apelacją. Mat. <Łć. resuscitare>

× **Resuscytowanie, a,** lm. **a,** × **Resuscytacja** czynność cz. **Resuscytować:** Doradził ks. kanclerzowi, aby na uniknienie od tej statuicji i na R. tej z gruntu sprawy deputaci, przyjaciele ks. kanclerza, zanieśli manifest, że ten dekret jest gwałtownie promulgowany. Mat.

× **Resygilacja, i,** lm. **e** p. **Resygilowanie.** <Łć. re + sigillatio>

× **Resygilować, uje, owal** p. **Resygnować.**

× **Resygilowanie, a,** blm., × **Resygilacja** czynność cz. **Resygilować.**

× **Resygnacja, i,** lm. **e** p. **Resygnowanie:** Religijna R., braterska zgoda i miłość młodych więźniów. Mick. <Łć. resignatio>

× **Resygnować, uje, owal I.** a. × **Resygilować** co = *odpieczętować, rozpieczętować, zdjąć z czego pieczęć.* **2.** p. **Rezygnować.** <Łć. resignare>

× **Resygnowanie, a,** blm., czynność cz. **Resygnować; Resygnacja.**

† **Resza, y,** lm. **e** gór. p. **Roznos.** < Nm. Rösche >

Reszka, i, blm., **Rzeźka, Recha** gm. *jedna z stron monety mieszcząca na sobie napis z wyrażeniem wartości.* **Gra:** Orzeł, czy R.? Kos. p. **Orlanka.** < ? Ros., Brs. reżka, od rezat', rzezać >

[**Reszotka, i,** lm. **i**] **I.** *stawidło na rzekach do skierowania, odbicia drzewa.* **2.** *krata, areszt:* Już dwa Żydki pan horodniczy posadził za to za reszotkę. Byk. <Ros. rešotka>

[**Reszotna, y,** lm. **y**] *„bierwiono w przepłocie".* Gwar.

[**Reszoto, a,** lm. **a**] p. **Rzeszoto.** <Ros. rešetò >

† **Reszcik, u,** lm. **i** p. **Reszt.** Sł. wil.

† **Reszt, u,** lm. **y** *ostateczność, smutny koniec; resztki:* Widzą, że źle i o R. im idzie. Leszcz. (na ostatnią przyszli, przywiedzeni na hak. Paszk.). Co nazbyt buczno i hojnie żyją, prędko do resztu przychodzą. Bud. B. Resztem czynić, resztem gonić = ostatnim gonić, ostatnie ważyć. Rys. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. Wad. *(= choć kto cienko przędzie).* Bić ś. z nim jakby o R. ślepą kością rzucić. Pot. Wioski skaczą galardy, aż my resztem prędko goniemy. Falib. Nie trzeba ś. dziwować onym wiekom, wszystko resztem goniącym, otworzyła ś. droga przez morze nawet. Warg. (na wszystko odważnym. L.). Ojczyzno utrapiona, nie mogłaś ś. bronić, aż ci przyszło tym resztem ostatecznym gonić. Tw. Zdr. † **Reszcik,** † **Reścik.** <Nm. Rest, Fr. reste>

Reszta, y, lm. **y,** [**Reśta**] **I.** *to, co pozostaje z całości po odjęciu pewnej części, pewnej liczby; pozostałość, ostatek, remanent, szczęt:* Proszę do siebie, tam mi Wc Pan resztę z łaski swojej dopowiesz. L. (dom.: koniec historji). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. Haur. *(= resztujące długi, zaległości, niedobory).* Resztę jutro zapłacę. Troc. Reszty winien. Troc. Odlicz z tego worka sto talerów, a resztę schowaj. Troc. R. sukna, wina. Troc. R. czasu. Obiorę na resztę dni moich biedę, do której przywykłem. Kołł. Z tobą resztę dni pędzić będę. Niem. Resztę rozdzielono między wierzycieli. Mick. Słońce krwawo zachodzi, z nim reszta nadziei. Mick. R. ich wojska poległa. Mick. Tak przeszła R. postu i początek wiosny. Korz. Przys.: Do reszty = a) *do ostatka, doszczętnie, ze szczętem, do cna, zgoła, ze wszystkim, zupełnie:* Pożycza od imaginacji tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło. L. b) [Do reszty] *nareszcie, wreszcie, nakoniec.* × Na resztę = *nareszcie, wreszcie, nakoniec, wkońcu, ostatecznie, koniec końców:* Niechże ś. na resztę dopytam, o co chodzi. L. Nareszcie, wreszcie, z resztą p. **Nareszcie:** To wyjąwszy, z resztą człowiek bez porównania. L. Ten, który ś. najbar-

dziej zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, odrwisz i nie wiem, co na reszcie. L. A na reszcie, za kogo mnie Wc Pan bierzesz?. L. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema ś. czego turbować. L. Gdy nie zmiękczysz serca w niewieście, ten jej ode mnie powiedz wiersz w reszcie. L. W reszcie co mi ś. tam w cudze wdawać rachunki? L. W reszcie, choćby i przyszedł, już mniej dbam o niego. L. *(= nawet, dajmy na to).* Nie śmiejcież ś., proszę, śmiejcież w reszcie, mimo wasze śmiechy, przecież ja powiem, co robiły mnichy. Kras. 2. *pieniądze drobniejsze zwrócone z grubszej monety po potrąceniu należności:* Wydać komu resztę. Daj mi reszty z rubla. 3. chem.: !R. p. **Hidroksyl.** 4. karc., w grze w marjasza, *druga karta:* R. z czterdziestu, z dwudziestu. 5. mat. *wypadek otrzymany z odejmowania, różnica:* Ta liczba dzieli ś. przez 3 bez reszty. R. w dzieleniu. R., liczba pozostała po wyjęciu mniejszej liczby z większej Sol. R. a. wyraz dopełniający w szeregach nieskończonych. R. szeregu Taylora <Nm. Rest, Fr. reste>

Resztka, i, lm. **i l.** *pozostała część czego:* Gonić resztkami *(=cienko prząść).* Uleciały resztki energji, zapału. Uciekł z resztką wojska. Resztki obiadu a. z obiadu *(= niedojadki).* R. cygara *(=niedopałek).* Resztki tkaniny, materji, wstążek. Płótno w resztkach. Wyprzedaż resztek. 2. fiz.: R. magnetyczna p. **Magnetyczny.** <Od Reszta>

Resztować, uje, ował 1. *zostawać jako reszta, zostawać, zostawać ś., pozostawać, zbywać:* Resztujący=pozostały jeszcze. L. 2. × R. co komu = *być mu jeszcze dłużnym, zalegać:* Dziesięć talerów resztuje. Troc. <Od Reszta>

× **Resztowanie, a,** blm., czynność cz. **Resztować.**

[Resztowy] przym. od **Reszta,** *ostatni, pozostały:* R. zagon. <Od Reszta>

[Reś, u, blm.] p. **Recht.**

† **Reścik, u,** lm. **i** p. **Reszt.** Troc. <Od Reszt>

[Reśpekta, y, lm. **y]** *lorneta; perspektywa.* <Z Perspektywa>

[Reśpens, u, lm. **y, Rekspens]** *ekspens, wydatek, nakład.* <Zam. Ekspens>

[Reśpontka, i, lm. **i]** p. **Respątka.** <Zam. Korespondentka>

[Reśta, y, lm. **y]** p. **Reszta.**

1. Reta, y, lm. **y** bot. p. **Marzana.**

2. [Reta!] p. **Rety:** Laboga R.! Kon.

† **Retajski** p. **Ratajski:** Nie wziął kopy retajskiej.

! **Retard, u,** lm. **y** p. **Retardacja.** < Fr. retard >

! **Retarda, y,** lm. **y** p. **Retardacja:** Zlecił panu Owerbekowi, aby on powody tej retardy panu wypisał. Kalic. <Fr. retard>

! **Retardacja, i,** lm. **e,** ! **Retarda,** ! **Retard** *spóźnienie, opóźnienie, spóźnienie ś., zwłoka, mitręga.* <Łć. retardatio>

! **Retardater, a,** lm. **rzy** *ten, co ś. opóźnia, co ś. spóźnił:* A ciągle ich opada terror panicus, aby nie uchodzić za retardaterów. < Fr. retardataire >

[Retecki] p. **Rety.** <Z Rety>

[Retelnie] przys. od **Retelny,** *rzetelnie.*

[Retelność, i, blm.] rz. od **Retelny,** *rzetelność.*

[Retelny] p. **Rzetelny.**

Reten, u, blm. chem. *węglowodór aromatyczny* $C_{18}H_{18}$.

Retenta, nt, blp. **1.** × R. *suma niedopłacona, niedobór, reszta długu, zaległość:* Powstały niedobory, które nosiły miano retent a. dochodów niewydanych. Paw. Sposób dochodzenia retent Rzpltej należących. Vol. 2. † R. opłaty *gwareckie w Olkuszu na czas nieuiszczone, zatrzymanie wypłat, czyli zadłużenie ś. gwarków.* Łab. <Od Łć. retentus, od retinere>

× **Retentor, a,** lm. **rzy** *ten, co przetrzymuje cudzą należność, dłużnik:* Konstytucja z r. 1658, ustanawiając sądy z retentorami województw, powołała do bytu sądy deputackie sejmikowe. Remb. <Łć. retentor>

× **Retentowy** przym. od **Retenta,** *resztujący, niedopłacony:* Retentowe pieniądze. Troc.

[Rete pete, Hete pete] *wykrzykniki oznaczające nagły pośpiech, łapu capu! łap cap!*

Retepora, y, lm. **y** p. **Siateczina.** Łab.

Reteporyt, a, lm. **y** p. **Siatecznia.**

[Reteretka, i, lm. **i]** ?: Z palestry nie chcę żadnego smyka, bo prowadzi rezony; trzeba jemu reteretki, nie żony.

[Retęta, ów, blp.] *sprzęty.* <Zam. retenta>

Retirada, y, lm. **y** p. **Rejterada.** Mosk.

× **Retirować, uje, ował** a. × **R. ś.** p. **Rejterować.** Mosk.

× **Retirowanie, a,** blm., czynność cz. **Retirować.**

× **Retirowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Retirować ś.**

[Retka] 1. p. **Rety. 2.** w lm. p. **Retki.**

Retkam, u, lm. **y** p. **Retki.** <Nm. Rietkamm>

Retki, ów, blp., **Retkam, [Rytka]** tkac. w warsztacie tkackim, *drążek z szeregiem sterczących drutów, pomiędzy które wkładają nici, aby ś. z sobą nie plątały w czasie tkania z nich tkaniny.* <p. Retkam>

Retman, a, lm. **owie, Rotman,** × **Rytman** fl. *starszy flisak, przewodnik statków wodnych na rzekach spławnych, starosta, sternik, watman, wartman, locman, wataga:* R. jadący na przodzie całego szeregu galarów, tratw. < Nm. ? Rettmann >

Retmaniak, a, lm. **i** fl. p. **Retmanka.** <Od Retman>

Retmanić, i, ił *być retmanem, prowadzić statki wodne, tratwy.* <Od Retman>

Retmanienie, a, blm. czynność cz. **Retmanić.**

Retmanka, i l. lm. **i, Rotmanka, Retmaniak** fl. *maleńka łódka retmana.* 2. blm. *zatrudnienie, stanowisko retmana.* <Od Retman>

[Retmanów] *należący do retmana:* Córka retmanowa. <Od Retman>

Retmańczyk, a, lm. **i, Rotmańczyk,** × **Rytmańczyk** fl. *pomocnik retmana, podmajstrzy flisacki:* R. rewiduje miejsca kołami oznaczone. <Od Retman>

Retmański przym. od **Retman; Rotmański,** × **Rytmański.**

Retmaństwo, a, blm., **Rotmaństwo,** × **Rytmaństwo** *stan, zajęcie retmana.* <Od Retman>

[Retń, a, lm. **e, Wiertnik]** *wiciokrzew* (lonicera caprifolium).

Retor, a, lm. **owie** *mówca, krasomówca, rzecznik; nauczyciel wymowy.* <Łć. rhetor, z Łć.>

Retorsja, i, blm. *zwrócenie na przeciwnika własnej jego broni, jego dowodów:* Ta od katolików R. na dysydentów, a. ad hominem argumentacja we wszystkich ich przeciwko nam zarzutach zawsze a zawsze służy. Kraus. <Fr. retorsion>

Retorski przym. od **Retor,** *krasomówczy:* Zapał R.

Retorstwo, a, blm. *talent, zdolność retora, wymowność, wymowa, krasomówstwo.* <Od Retor>

Retorsyjny han. (o cle) *zakazowy*, *odwetowy:* Cło retorsyjne=*zakazowe, mające za pobudkę odwetowanie wysokich cel w innych państwach.* <Od Retorsja>

Retorta, y, lm. **y** chem. **1.** *bania szklana z długą szyją w bok zgiętą, służąca do dystylacji.* **2.** *każde wogóle naczynie, bez względu na jego materjał i kształt, służące w technice chemicznej do dystylacji.* Przen.: Czy w nich (w Trenach Kochanowskiego) uczucie jest lub nie, o tym sądzi uczucie, a dlaczego jest i na czym polega, tego żadna estetyczna analiza w żadnej krytycznej retorcie pokazać nie potrafi. Tarn. <Nm. Retorte, Fr. retorte>

Retortowy przym. od **Retorta:** Węgiel R. = *węgiel osiadający na ścianach retorty.* Ukazywał ś. wszędzie, gdzie ś. kurzyło w kominie od ognia retortowego. Krasz. Hut.: Piec R. = *piec, z którego paleniska płomień okrąża przestrzeń mieszczącą mufle, retorty, tygle i t. d., i wychodzi do kominka, piec* c i ą g o w y. Łab. <Od Retorta>

× **Retorycki** p. **Retoryczny.** L.

Retorycznie przys. od **Retoryczny.**

Retoryczność, i, blm. rz. od **Retoryczny:** Nie uchroniło go to od retoryczności. Fin.

Retoryczny, × **Retorycki** przym. od **Retoryka,** *oratorski, krasomówczy; stylowo pięknie ułożony, kwiecisty:* Figury retoryczne, jak: zamilczenie, powtórzenie, apostrofa.

Retoryk, a, lm. **cy** *nauczyciel retoryki:* A toż bywało o nim ksiądz R. szepce. Syrok.

Retoryka, i, blm. **1.** *teorja wymowy, nauka krasomówstwa:* R., sztuka porządku i ozdoby mowy ludzkiej. Pir. Augustyn posłany był do Medjolanu, aby tam czytał retorykę, to jest naukę ozdobnej rzeczy. Biel. M. Przen.: *djalektyka, frazeologia, oracja, perorowanie, rezonowanie, czcze słowa,* r e t o r y z m: Nasłuchałem ś. retoryki na służbie u wielkich panów. Chodź. Na nic ś. twoja R. nie przyda. Jeździł koczykiem, ale koni nie miał czym popaść i zmuszał je do słuchania retoryki. Krasz. **2.** *dzieło traktujące o retoryce:* R. Arystotelesa. **3.** daw. *wyższa klasa szkolna, w której uczono retoryki:* Jest w retoryce. Troc. **4.** × R. posp. *handel, szacherka:* Puścić rzecz jaką na retorykę. Sł. wil. <Łć. retorica>

Retoryzm, u, blm. p. **Retoryka:** Rozwodnione perjody retoryzmu Stanisława. Rzew.

† **Retować, uje, ował** i **R. ś.** p. **Ratować.** Kaz. 1555.

† **Retowanie, a,** blm., czynność cz. **Retować.**

† **Retowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Retować ś.**

× **Retradować, uje, ował** *zwracać w sposób urzędowy:* R. stradowane rzeczy. R. z zagranicy zbiegłych przestępców=*wydawać ich w ręce właściwego rządu.* <Łć. retradere>

× **Retradowanie, a,** blm., × **Retradycja** czynność cz. **Retradować.**

× **Retradycja, i,** lm. **e** p. **Retradowanie.** <Łć. retraditio>

× **Retrakt, u,** lm. **y** *prawo służące blizkim krewnym do odkupienia majątku rodzinnego, sprzedanego przez kogo z ich krewnych obcemu, za zwrotem wyliczonego szacunku.* Gl. <Łć. retractus>

Retraktacja, i, lm. **e** *cofnięcie, odwołanie (szczeg. tego, co ś. powiedziało).* <Łć. retractatio>

× **Retraktant, a,** lm. **ci** *ten, co dopełnia retraktacji.* Smol. <Łć. retractans, 2 pp. -ntis>

× **Retraktować, uje, ował** *cofnąć, odwołać:* Proszę, żeby to było retraktowano, boby nie miała rzplta kiedy tych rzeczy budować. Arc. <Łć. retractare>

× **Retraktowanie, a,** blm., czynność cz. **Retraktować.**

× **Retranszement, u,** lm. **y** *szaniec, okop:* Na świtaniu na straże napadł, w dzień za retranszementem bronił ś. Rol. <Fr. retranchement>

× **Retret, u,** lm. **y** *emerytura płacona uwolnionemu ze służby wojskowej w uznaniu jego zasług a. lat pracy służbowej,* p e n s j a r e t r e t o w a, ż o ł d r e t r e t o w y: Oficer na retrecie. <Fr. retraite>

× **Retretowy** przym. od **Retret.** Żołd R., pensja retretowa p. **Retret.**

× **Retro** przys. *napowrót, wstecz, nazad.* <Łć. retro>

Retroakcja, i, lm. **e** *działanie wsteczne.* <Retro + Akcja, Łć. retroactio>

× **Retrocedować, uje, ował** *zwrócić, ustąpić z powrotem rzecz nabytą poprzedniemu właścicielowi:* Sąd nakazał Jaroszyńskiemu R. Suzeniowskiemu zapis jego babki. Spas. <Retro + Cedować, Łć. retrocedere>

× **Retrocedowanie, a,** blm., czynność cz. **Retrocedować,** *retrocesja.*

× **Retrocesja, i,** lm. **e** *zwrot, ustąpienie nabytej rzeczy poprzedniemu właścicielowi, który skutkiem tego wchodzi napowrót w jej posiadanie.* <Łć. retrocessio>

× **Retrodatować, uje, ował** *datować wstecz, położyć datę wcześniejszą, antedatować.* < Retro + Datować>

× **Retrodatowanie, a,** blm., czynność cz. **Retrodatować.**

! **Retrofleksja, i,** lm. **e** gin.: R. macicy=*zgięcie ku tyłowi, tyłozgięcie macicy* (retroflexio uteri). <Retro + Fleksja, Łć. retroflexio>

Retrogradacja, i, blm. *pozornie wsteczny ruch planety, cofanie ś.* <Retro + Gradacja, Łć. retrogradatio>

× **Retrogradysta, y,** lm. **ści** *wstecznik, zacofaniec, przeciwnik postępu, konserwatysta.* <Od Łć. retrogradare, retrogradi = cofać ś.>

× **Retrospekcja, i,** blm. *rzut oka wstecz, w przeszłość.*

× **Retrospektywnie** przys. od **Retrospektywny:** Rozpatrywać dzieje R. Kozłow.

× **Retrospektywny** *rozważający to, o czym była mowa poprzednio; spoglądający za siebie wstecz; odnoszący ś. do przeszłości, historyczny:* Napisał profesor Bobrzyński historję polską, może esencję retrospektywną historji prawa i państwa polskiego. <Fr. rétrospectif>

! **Retrowersja, i,** blm. gin.: R. macicy = *pochylenie ku tyłowi,* × t y ł o p o c h y l e n i e *macicy* (retroversio uteri). <Łć. retroversio>

Retrus, a, lm. **y** *wygięcie brzegu ronda u kapelusza damskiego do góry.* <Fr. retroussis>

Retrywer, a, lm. **y** myśl. *gatunek psa myśliwskiego:* R. aportujący na suchym terenie. <Od Fr. retrouver>

[**Retu!**] p. **Rety:** Ola Boga, R. ma!

† **Retunek, nku,** lm. **nki,** [**Retunek**] p. **Ratunek.** <Nm. Rettung>

† **Retunk, u,** lm. **i** p. **Ratunek.** Orzech.

Retusz, u, blm. *poprawka fotografji za pomocą retuszowania, retuszowanie.* <Fr. retouche>

Retuszer, a, lm. **owie** a. **rzy** fot. *pracownik dokonywający retuszu:* Retuszerzy, kopjiści, koloryzatorzy mogą być członkami tej kasy. <Fr. retoucher>

Retuszerja, i, blm. fot. p. **Retuszerstwo.** <Od Retuszer>

Retuszerka, i, lm. **i** forma ż. od **Retuszer.**

Retuszerski przym. od **Retuszer:** Zawód R. <Od Retuszer>

Retuszerstwo, a, blm., **Retuszerja** *sztuka retuszowania, zajęcie retuszera.* <Od Retuszer>

Retuszować, uje, ował *poprawiać pędzelkiem a. ołówkiem na kliszy fotograficznej a. na odbitce; poprawiać na obrazie to, co ś. wytarło; poprawiać rylcem na kliszy rytowniczej;* przen.: *poprawiać rękopis, a zwłaszcza jego stylizację:* Pan Gloger do pewnego stopnia retuszował pieśni: czasem ogładzał, czasem skracał, oczyszczał z wyrazów i wyrażeń zbyt jaskrawych. Karł. <Fr. retoucher>

Retuszowanie, a, blm., **Retusz** czynność cz. **Retuszować.**

Rety! I. a. **[Raty! Reta! Rata! Retu! O retka! Retecki! Retyści!]** *gwałtu! dla Boga! Jezus Marja!* gm. *rany Boskie!:* Upiór straszny! gwałtu! R.! L. **2.** [R.] *bieda! biada!:* Puść mnie do siebie, bo mi tu na świecie R. zyć bez ciebie. **3.** [R.] *gwałtownie, na gwałt:* Franek musi R. potrzebować pieniędzy, skoro tak przynagla. Ork. <Nm. rette, rettet; por Ratować>

× **Retycencja, i,** lm. **e** *zatajenie, przemilczenie, zamilczenie:* Wzięła tę retycencję za zbytek uczucia. Korz. R. jest jedną z figur retorycznych. <Łć. reticentia>

Retycyt, u, lm. **y** min. p. **Dysten.**

× **Retykularny** *siatkowy.* <Łć. reticularis>

! **Retyna, y,** lm. **y** anat. *siatkówka oka* (retina). <Łć. retina>

Retynalit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, gatunek serpentynu, żółty jak wosk.*

Retynit, u, lm. **y, Smołowień, Kamień smołowy, Smołowiec** min. *minerał z gromady węglowców, z rzędu żywic.*

[Retyrada, y, lm. **y] I.** p. **Rejterada. 2.** myśl. *znak dawany na trąbce, zwanej charciówką, kiedy lis napowrót do lasu ucieka.* <Nm. Retirade, Fr. retirade>

† **Retyradzenie, a,** blm., czynność cz. **Retyradzić.**

† **Retyradzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Retyradzić ś.**

† **Retyradzić, i, ił** i †**R. ś.** p. **Rejterować:** Kilka wozów ująwszy z koniem i czeladzią, pod tureckie tabory z tym ś. retyradzą. Pot. <Od Retyrada>

× **Retyrować, uje, ował** i **R. ś.** p. **Rejterować** Pot. Gienerał Poniński doniósł mi, iż retyruje ś. do mnie przez Kock. Kość. <Fr. retirer>

× **Retyrowanie, a,** blm., czynność cz. **Retyrować.**

× **Retyrowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Retyrować ś.**

Retyzyt, u, lm. **y** min. *minerał szmaragdowo-zielony lub jabłkowo-zielony z gromady sylikoidów, z grupy nontronitów.* <Od nazwy miasta Röttis w Saksonji>

Reumametr, u, lm. **y** *narzędzie do mierzenia szybkości wody w rzece.* <Gr. rheûma + métron>

Reumametrja, i, blm. *sztuka mierzenia szybkości wody w rzece.* <Gr. rheûma + -metría>

! **Reumatoza, y,** blm. = lek. **Gościec,** *reumatyzm.* <Łć. rheumatosis, z Gr.>

Reumatyczka, i, lm. **i** forma ż. od **Reumatyk.**

Reumatyczny przym. od **Reumatyzm; Rumatyczny, Reumatyzmowy,** *gośćcowy* (rheumaticus): Ból R. × Gorączka reumatyczna p. **Gorączka.** Bóle reumatyczno-nerwowe dokuczały mu na całym ciele. Chm. <Łć. rheumaticus, z Gr.>

Reumatyk, a, lm. **cy** *człowiek chory na reumatyzm:* Takie istoty leczyć trzeba tak, jak ś. leczy suchotników lub reumatyków. Kasz. <Od Łć. rheumaticus, z Gr.>

Reumatyzm, u, lm. **y, [Rematys]** lek. p. lek. **Gościec.** Przen.: — Peste! — syknął baron. — Co za R. myśli! Orzesz. To nawet jest więcej, niż R. myśli; to jest wysięk rozkładającej ś. przeszłości, napełniający mózg trupią ropą. Orzesz. <Nm., z Łć. rheumatismus, z Gr.>

Reumatyzmowy p. **Reumatyczny:** Bóle reumatyzmowe. <Od Reumatyzm>

[Rew, u, lm. **y, Rewik] = Gryfie.**

[Rewa, y, lm. **y]** *ława, ławica, mielizna piaskowa, rafa w morzu lub u brzegu morza.*

[Rewać, rewie a. **rewa, rewał]** *drzeć ś., beczeć, ryczeć:* Rewie sie tyz ta małpa i krowy rewajom. <Brs., Ros. rewiet'>

! **Rewakcyna, y,** blm. p. **Krowianka.** <Łć. re + vaccina>

! **Rewakcynacja, i,** lm. **e** lek. *szczepienie powtórne krowianki.* <Łć. revaccinatio>

Rewaluacja, i, blm. *nowe oszacowanie, ponowna ocena.* <Łć. * revaluatio>

× **Rewansz, u,** lm. **e** p. **Rewanż:** On nazajutrz R. ofiarował. Krasz. Na Turkach revanche wziąć potrzeba za to, co ś. od nich ucierpiało. Krasz. <Fr. revanche>

Rewanż, u, lm. **e,** × **Rewansz 1.** *odwet, odwzajemnienie ś., odpłata pięknym za nadobne.* **2.** (o grze w karty) *druga partja, którą rozpoczyna ś. w celu powetowania przegranej lub dania przeciwnikowi sposobności odegrania ś.* <p. Rewansz>

Rewanżować, uje, ował *wziąć rewanż, powetować, odwetować.* Górn. **R. ś.** *odwzajemnić ś., wywzajemnić ś., odpłacić ś., wywdzięczyć ś., skwitować ś.* <Od Rewanż>

Rewanżowanie, a, blm., czynność cz. **Rewanżować.**

Rewanżowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rewanżować ś.**

Rewantuch, a, lm. **y** *płótno grube, zgrzebne, żaglowe.*

Rewantuchowy przym. od **Rewantuch.**

[Rewechować, uje, ował] p. **Rebekować.**

[Rewechowanie, a, blm.] czynność cz. **Rewechować.**

Rewelacja, i, lm. **e** *odkrycie, zwierzenie ś., wyznanie, wyjawienie, objawienie:* R. ta braterska mocno go obeszła, nierad był jej wierzyć. Krasz. <Łć. revelatio>

Rewelacyjny przym. od **Rewelacja:** Czy w tych przewidzeniach jest jakieś tchnienie nadludzkie, rewelacyjne? Tarn.

Rewelantyzm, u, blm. *filozofja objawienia, oparta na objawieniu.* <Od Łć. revelare>

× **Rewelator, a,** lm. **owie** *ten, co reweluje, odkrywca, objawiciel.* <Łć. revelator>

× **Rewelatorstwo, a,** blm. *działalność, rola rewelatora:* We wszystkich razem kształtach jest R. ludzkości. Krasiń. <Od Rewelator>

× **Rewelować, uje, ował** *odkryć, objawić, zwierzyć ś., zakomunikować, wyznać:* Oznajmił mi, że to Roszkowskiemu rewelował. Mat. <Łć. revelare>

× **Rewelowanie, a,** blm., czynność cz. **Rewelować.**

[Rewelwer, a, lm. **y]** p. **Rewolwer.** <Zam. Rewolwer>

Rewerber, a, lm. **y I.** p. **Odpromieniacz,** *reflektor:* Nad bilardem wisiały lampy z rewerberami dla oświecenia go wieczorem. Krasz. **2.** *latarnia uliczna z takim rewerberem.* <Fr. réverbère>

Rewerberowy przym. od **Rewerber:** Latarnie, lampy rewerberowe.

Rewerencja, i. lm. **e I.** *uszanowanie, poważanie, szacunek, atencja.* **2.** *ukłon.* <Łć. reverentia>

Rewerenda, y, lm. **y, [Ryweranda, Derewenda] I.** *długa suknia używana przez księży, sutanna, habit:* Księża rzymscy w palendrach i rewerendach chodzą. Sak. Nie są u Boga płatniejsze fałszury, aniżli uczciwe rewerendy. Żarn. Bóg go chciał mieć żołnierzem i położył na ramiona jego miasto rewerendy karacenę. Birk. Choć w rewerendzie nie widzisz kapłana, zów księdzem Wojciechem bociana. Klon. Zdarłeś mi ś. z wędy, inaczejbyś w Lipowcu przytarł rewerendy. Pot. W rewerendzie chodzić, a o świecie myśleć—djabła warto. Prz. Przen.: Tak dziś zły wiek wszędy zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy. L. *(= na księży, na duchownych).* **2.** *toga, peleryna, burnus:* Czemu ś. wstydamy kaptura mistrzowskiego abo bakalarskiej rewerendy? Falib. Dziś wolno Żydowi ubrać ś. w rewerendę, za doktora ś. udawać i leczyć. Petr. <Od Łc. reverendus, od revereri>

Rewers, u, lm. **y, [Rewes] I.** *dowód piśmienny na otrzymaną sumę, kwit, recepis,* żart. *cyrograf:* Przy kupnie i wydawaniu rewersu wypijał wódkę słodką i gorzką. Korz. Przen.: Powtórnym rewersem oddaje Wc Panu uniżoność czołobitną. Boh. **2.** R. demolacyjny = *piśmienne zobowiązanie przystępującego do stawiania jakiego budynku, iż nie będzie wymagał wynagrodzenia w razie, gdyby władza wojskowa zażądała usunięcia tego budynku.* **3.** † R. *czerwona tkanina wełniana, używana na podszewki:* Rewersy zagrzewają naturę. Troc. Zdr. **Rewersik.** <Fr. revers, Nm. Revers>

Rewersalja, ów, blp. *piśmienne zobowiązania panującego zapewniające prawa i wolność poddanym:* Cesarzowa rosyjska dała R. na upewnienie, że ten tytuł nie nadaje jej prawa do Rusi polskiej. <Fr. réversales, Łć. reversalia>

Rewersalny przym. od **Rewersalja:** Rewersalne asekuracje obwarował. Mat.

Rewersal, u, lm. **y I.** *książka, w której osoby odbierające posyłki zaświadczają piśmiennie, że je otrzymały.* **2.** *dokument zawierający zapewnienie, przyrzeczenie:* R. jest oryginalnym dokumentem, który druga strona kontraktowa daje pierwszej Miał od księcia Wiśniowieckiego dany sobie R., iż skoro zostanie marszałkiem trybunalskim, tedy na tydzień jeden nie miał przy lasce zasiadać, ale miał ją zdać jemu. Mat. <Fr. réversal, Łć. reversalis>

Rewersi, Rewersino nieod. *gra towarzyska w karty, w modzie będąca za Jana III,* c h a p a n k a. Goł. <Fr. reversi a. reversis>

Rewersik, u, lm. **i** p. **Rewers:** Będziesz tylko łaskawa, kochana kasztelanowo, dać mi R. własnoręczny. Skarb.

Rewersino, nieod. p. **Rewersi.**

Rewersja, i, lm. **e, Odwrotnia** *figura retoryczna, gdy dwa pod pewnym względem podobne pojęcia zestawia ś. w ten sposób, aby wyszukać w nich jakieś podobieństwo:* Osobnym odcieniem antytezy jest R. czyli odwrotnia. Bądz. <Łć. reversio>

Rewersować, uje, ował *zaopatrzyć w rewers, zapewnić, zabezpieczyć rewersem:* Ośmiu rewersowanych Żydów jakoby odklaskiwanego poloneza ze mną tańczyło. Wilk. **R. ś.** *zobowiązać ś. rewersem:* Biedakowi w powtórnej potyczce dwa szwadrony wyginęły, i Duryngowi R. ś. musiał, ale na ten rewers Drewicz nie zważając, chciał go atakować. Krasz. <Fr. reverser>

Rewersowanie, a, blm., czynność cz. **Rewersować.**

Rewersowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rewersować ś.**

Rewersowy przym. od **Rewers:** Sprzedający bierze tylko połowę umówionej sumy, którą swym rewersowym wierzycielom zapłaci. Skarb. Rewersowe długi. Skarb.

Rewersyjny I. Prawo rewersyjne = *prawo do uzyskania zwrotu spadku.* **2.** *odwracalny.* **Fiz.:** Wahadło rewersyjne = *wahadło tak urządzone, że może być zawieszone i w środku wahań.* <Od Rewersja>

[Rewes, u, lm. **y]** p. **Rewers:** Dej mi R., ze mi to dajes. <Zam. Rewers>

Rewident, a, lm. **ci** *urzędnik rewidujący, rewizor; kontroler:* Przy rewizji towarów uwagę rewidentów zwróciło... Warknął chrypliwy baryton pana rewidenta: „panie asystencie, proszę przekonać ś. w księgach". R. biletów pasażerskich w pociągach kolei żelaznej. <Łć. revidens, 2 pp. - ntis>

Rewidować, uje, ował *przetrząsać, przeglądać, przerzucać, przeszukiwać, sprawdzać; robić rewizję:* R. mieszkanie, kufer, papiery. R. kogo. R. rzeczy na komorze. Czemu moich rzeczy nie biorą?—Nie rewidowane. Korz. <Łć. revidere>

Rewidowanie, a, blm., czynność cz. **Rewidować.**

[Rewik, a, lm. **i] I.** p. **Rew. 2. a. [Rywik]** *zraz.*

[Rewina, y, lm. **y]** *sznur do ściągania żagli.*

Rewindykacja, i, lm. **e** *odzyskanie napowrót, odebranie; domaganie ś. zwrotu własności:* Zawiesił nad możnemi groźbę rewindykacji wypuszczonych w dzierżawę ekstenuacyjną dóbr królewskich. Szaj. <Łć. re + vindicatio>

Rewindykacyjny przym. od **Rewindykacja:** Akcja rewindykacyjna = *sprawa o odzyskanie majątku zabranego.*

Rewindykować, uje, ował *odbierać swoją własność, odzyskiwać ją drogą postępowania sądowego.* <Łć. re + vindicare>

Rewindykowanie, a, blm., czynność cz. **Rewindykować.**

Rewir, u, lm. **y** *cząstka cyrkułu policyjnego; okrąg, dzielnica, dział:* R. policyjny. R. w lesie = *dzielnica lasu pod względem administracyjnym, gospodarskim lub myśliwskim:* Dozorca obchodzi swój R. <Nm. Revier>

Rewirowy przym. od **Rewir. R., ego,** lm. **i, [Lawirowy]** rz. *dozorca rewiru policyjnego.*

Rewizja, i, lm. **e,** × **Rewizorjum I.** p. **Rewidowanie:** R. na komorze, R. celna. R. bagażu na granicy. R. osobista *(= rewidowanie osoby).* Odbywają ś. po domach rewizje i aresztowania. Odbyta u osoby zadenuncjowanej R. nie dała żadnego rezultatu. Żart.: Filuci powoli robili rewizje po kieszeniach. Krasz. *(= poszukiwania).* **2.** *sprawdzanie:* R. granic. R. układów, praw, ustaw, konstytucji. R. procesu = *ponowne rozpatrzenie sprawy z powodu nowych dowodów.* R. kotła, wagonów, drogi i t. p. = *sprawdzanie ich stanu.* **3.** *komisja rewizyjna:* Roku 1635 jeździła R. na przeprowadzenie wody z rzeki Warty przez grunt

Rzpltej rowem do stawów Widzowskich. Gl. 4. [R.] *popis ludności, spis ludności.* **5.** druk. = a) *przeglądanie pierwszego arkusza odbitej formy w celu wykrycia omyłek i niedokładności; ostateczna korekta.* b) *pierwszy arkusz formy odbitej w celu dokonania na nim rewizji.* **6.** gór.: † Dolna R. gór. = *sprawdzanie stanu robót i zapasów soli w głębi kopalni solnej w Wieliczce i Bochni, dokonywane co 5 lat przez komisarzy, wysyłanych do salin z grona sejmu.* Łab. **7.** woj. = a) R. wojsk = *rewja, przegląd, lustracja:* Odbyło ś. poświęcenie nowej chorągwi, przy czym zrobiono też przegląd (rewizją) w przytomności komisarza. T. K. b) *apel:* R., wywoływanie wszystkich żołnierzy po kwaterach lub koszarach. Gemb. <Łć. revisio, Fr. révision>

Rewizjonista, y, lm. **ści** *członek stronnictwa domagającego ś. rewizji ustaw państwowych:* Wybrano czterech umiarkowanych republikanów, dwuch rewizjonistów... <Od Rewizja>

Rewizor, a, lm **owie** a. **rzy, [Lewizor] I.** *urzędnik rewidujący, sprawdzający, rewident, kontroler, inspektor:* R. graniczny. R. na komorze. R. tabaczny. R. (akcyzy) = *urzędnik akcyzy rewidujący gorzelnie i składy spirytualji.* Konfederaci powyznaczali dla dóbr nadzorców, zwanych rewizorami. Moracz. **2.** † R. *pisarz prowentowy majątku ziemskiego:* Pan abo R. ma przy sobie i przy gromadzie ukazać karbarzowi, jako ma mierzyć z gumna. Ek. **3.** *trzeci w porządku hierarchicznym uczestnik gry w piłkę w metra.* <Nm. Revisor, Fr. réviseur, z Łć.>

Rewizorja, i, lm. **e** *urząd rewizora:* Zakupywano rewizorję, pisarstwo.., T. K. < Od Rewizor >

× **Rewizorjum,** w lp. nieod., lm. **a, ów** p. **Rewizja.**

† **Rewizorka, i,** lm. **i** p. **Rewizorowa:** R. ma po dwanaście snopów w każdym folwarku zetrzeć i lnu, i konopi. Ek.

Rewizorowa, ej, lm. **e, Rewizorka** *żona rewizora.*

Rewizorówna, y, lm. **y** *córka rewizora.*

Rewizorski przym. od **Rewizor.**

Rewizyjny przym. od **Rewizja:** Czynności rewizyjne. Komisja rewizyjna w towarzystwach akcyjnych i udziałowych = *komisja sprawdzająca co rok zgodność ksiąg rachunkowych z rzeczywistością oraz legalność dokonanych obrotów.* Kol.: Kanał R. p. **Kanał.**

Rewizyta, y, lm. **y** *wizyta oddana osobie, która wizytowała:* Jechać z rewizytą. Oddałam jej rewizytę i zaprosiłam na dzisiejszy wieczór. Wilk. <Od Rewizytować>

Rewizytować, uje, ował kogo = *nawzajem odwiedzić, oddać rewizytę, wizytę za wizytę składać:* Podług reguł etykiety dworskiej natychmiast go rewizytował. <Fr. revisiter>

Rewizytowanie, a, blm., czynność cz. **Rewizytować.**

Rewja, i, lm. **e I.** *przegląd, lustracja:* R. wojska (= *popis, parada).* Odbyć rewję. Jakby na wiązanie dla solenizanta, wyprawiono wielką rewję myśliwską. Ochoc. **2.** × R. *obóz do ćwiczeń wojskowych, do manewrów.* Sł. wil. <Fr. revue>

Rewka, i, lm. **i** bud. *wąziuchny pasek czworogranny w krojach gzymsowych, okalający część okrągłą.* Podcz. <Zam. Refka; p. Refa>

[Rewka, i, lm. **i]** p. **Rewa.**

Rewokacja, i, lm. **e** *rewokowanie, odwołanie, cofnięcie:* R. pozwu, skargi. R. tego, co ś. powiedziało. <Łć. revocatio>

× **Rewokatorjum,** w lp. nieod., lm. **a, ów** *rozkaz odwołujący.* <Łć. revocatorium>

Rewokować, uje, ował dok. i nied. *odwołać, cofnąć:* R. swe zdanie. R. posła, wysłane wojsko. Ułożył sprawę o potwarz z kanclerzem i nie dowiódł jej, o co dekretem JKMości był skazan R. Krasz. **2.** *odwołać ś, odwoływać ś.:* Od sejmów rewokujemy do sejmików, miasto tego, co obyczajem przodków sejmiki do sejmów rewokowały. Szaj. **3.** *wyrzec ś. błędów, wrócić do katolicyzmu, nawrócić ś.:* Sas, choć rewokował, przecie jest luter w sumieniu. Kaczk. A ówże kapitan Szenberk nie rewokował? Sienk. I w godzinę śmierci można jeszcze od błędów R. Sienk. <Łć. revocare>

Rewokowanie, a, blm., czynność cz. **Rewokować,** *rewokowanie.*

Rewolta, y, lm. **y I.** *zaburzenie, powstanie, bunt, rokosz, rozruchy.* **2.** † R. *odmiana:* Czekaj jeszcze rewolty, bo nie tak uwięzła twa dola, żeby z tego wywikłać cię węzła nie zdołała stateczność. Pot. <Fr. révolte>

Rewoltować, uje, ował *podburzać, buntować, wywoływać oburzenie, oburzać.* <Fr. révolter>

Rewoltowanie, a, blm., czynność cz. **Rewoltować.**

Rewolucja, i, lm. **e I.** *nagły przewrót, przemiana gwałtowna, wzburzenie, zaburzenie szczeg. w życiu narodu, gwałtowna zmiana systemu państwowego:* Zrobił w umyśle i sercu panny znaczną rewolucją. Korz. Insurekcja i R. Bał. R., znaczna odmiana rządu a. wzruszenie narodu. Kras. Wszelka znaczna odmiana, bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucją. Ust. R, pałacowa = *gwałtowne pozbawienie panującego rządów kraju, przeprowadzone w pałacu wskutek intrygi, lecz bez zmiany formy rządu.* R. angielska, polska. Wybuchła pamiętna R. chłopska. Wielka R. francuska. **2.** × R. *ruch, bieg, obrót:* R. ciał niebieskich. R. księżyca. <Łć. revolutio>

Rewolucjonista, y, lm. **ści, [Rewulant]** *człowiek dążący do przewrotu politycznego, do rewolucji w kraju.* <Od Rewolucja>

Rewolucjonistka, i, lm. **i** forma ż. od **Rewolucjonista.**

Rewolucjonizować, uje, ował *podburzać do rewolucji, rewoltować, szerzyć zasady rewolucyjne, wzniecać zaburzenia rewolucyjne.* < Od Rewolucja>

Rewolucjonizowanie, a, blm., czynność cz. **Rewolucjonizować.**

Rewolucyjnie przys. od **Rewolucyjny.**

Rewolucyjność, i, blm. rz. od **Rewolucyjny:** R. zabiegów. R. stowarzyszenia.

Rewolucyjny przym. od **Rewolucja:** Charakter towarzystwa R. Duch, prąd R. Środki rewolucyjne. Trybunał R. we Francji *(= pociągający do odpowiedzialności wszystkich podejrzanych o sprzyjanie monarchizmowi).* R. Gallów wylęgłeś ś. smoku. Mick. Rozpoczęła ś. praca rewolucyjna, propaganda czynnego wystąpienia, schadzki, stowarzyszenia. Bał. Głosi skrajne poglądy rewolucyjno-kosmopolityczne.

Rewolwer, u, lm. **y, [Rewelwer, Rebelwer, Leworwel, Leworwer, Lewelwer, Lewerwel, Lewerwer, Leberber, Liwerwel, Lewulwert, Lewer, Elwer] I.** *pistolet o jednej lub kilku lufach z przyrządem (magazynem) do dawania kilku strzałów raz po raz,* przekrętka. **2.** fot. *aparat fotograficzny dający szybkie zdjęcia.* < Ang., Fr. revolver >

Rewolwerowy I. przym. od **Rewolwer:** Wczoraj rzucali miljonami, a nazajutrz szli wstyd i rozpacz leczyć kulą rewolwerową. Krasz. Przen.: Pismo R. *= gazeta napastnicza, gwałtowna, wybuchająca.* **2.** chem. ?: Piece rewolwerowe do mechanicznego otrzymywania sody.

[**Rewulant, a,** lm. **ci**] p. **Rewolucjonista.**

× **Reza, y,** lm. **y** p. **I. Ryza:** Kazał całą rezę papieru oprawić. L. <Nm. Riess>

† **Reza, y,** lm. **y** p. **2. Ryza:** Uważaj, czy blejczyk u szynwagi w rezie będzie. Stroj. Obadwaj w jednej rezie równych złości postanowieni. Rej *(= w jednym, równym stopniu. L.)* Przen.: *postać, kształt.* Pot. <Nm. Riess>

[**Reza, y,** lm. **y**] *mały pęczek cienkich gałązek choinowych, powczepiany w pewnych odstępach w powrozy sieciowe, aby ś. przy ciągnieniu sieci nie zakopywały w muł* Pc. <Nm. Roiss>

[**Rezać, że, zał**] p. **Rznąć.** <Ukr. rezat'>

[**Rezak, a,** lm. **i**] *roś. nad wodę wystająca, z liśćmi pływającemi.*

Rezalit, u, lm. **y** *wyskok budynku poza główną linję frontu.*

Rezalitowy przym. od **Rezalit:** Oba w nim skonstruowane frontoniki nad partjami rezalitowemi w następstwie tego są suche, a proporcja samych rezalitów zbyt przysadzista. Tołw. (mowa o gmachu Filharmonji w Warszawie).

[**Rezanie, a,** blm.] czynność cz. **Rezać.**

Rezeda, y lm. **y, Rozeta** bot. (reseda) *roś. z rodziny rezedowatych.* Gatunki: R. f a r b i e r s k a a. Ż ó ł t o f a r b o w n i k (r. luteola). R. p a c h n ą c a a. w o n n a (r. odorata). R. ż ó ł t a (r. lutea). R. hoduje ś. niekiedy umyślnie jako roślina w farbierstwie używana. W. † R. czurydło (r. sesamoides). <Łć. reseda>

Rezedowate rośliny, bot. (resedaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Rezeda>

Rezedowy przym. od **Rezeda:** Zapach R. Perfumy rezedowe.

Rezedówka, i, lm. **i** *wódka rezedowa:* Zdala migotała flaszka rezedówki zielonym szmaragdem jasnym i promiennym. Zap. <Od Rezedowy>

! **Rezekcja, i,** lm. **e** p. **Resekcja.** <Zam. Resekcja>

! **Rezekcyjny** przym. od **Rezekcja,** *resekcyjny.*

! **Rezekować, uje, ował** p **Resekować.** <Zam. Resekować>

! **Rezekowanie, a,** blm., czynność cz. **Rezekować.**

Rezenans, u, lm. **e** gm. p. **Rezonans.** <Zam. Rezonans>

Rezenansmacher, a, lm. **rzy** gm. p. **Rezonansmacher.** <Zam. Rezonansmacher>

Rezenansowy gm. p. **Rezonansowy.**

[**Rezendować, uje, ował**] *rozglądać ś. po cudzym mieszkaniu pod nieobecność właściciela.*

[**Rezendowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rezendować.**

[**Rezentować, uje, ował**] p. **Rezydować.**

[**Rezentowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rezentować.**

Rezerwa, y, lm. **y,** [**Rozerwa, Ozerwa**] **I.** *odwód, zapas; oddział siły zbrojnej zachowany na wszelki wypadek:* Pieniędzy tych nie tknę, zachowam je na wszelki wypadek w rezerwie. Każdy oddział wojska znaczniejszy, który powinien wytrzymać dłuższą walkę, ma w rezerwie piechotę, jazdę i artylerję. Chrzan. W wojsku polskim w każdym pułku prócz adjutanta pułkowego i bataljonowych był adjutant rezerwy. Przen.: Panienka trzyma obu konkurentów w rezerwie. Ja zostałem w rezerwie zaliczony do tańcujących. Wilcz. **2.** przen. *powściągliwość, ostrożność, przezorność, niepewność, zachowywanie sobie furtki do wycofania ś.:* Ta ciągła zimna krew, ta R. w każdym kroku i słowie nie są naturalne w młodym człowieku. Korz. Prócz pani Olimpji, która zachowywała w mowie rezerwę, właściwą damie wysokiej sfery. Orzesz. Wyraża ś. z rezerwą. **3.** *suma odkładana przez instytucje finansowe na pokrycie zobowiązań:* R. matematyczna. R. premjowa. **4.** inż. p. **Odkład. 5.** kol. *grunta należące do toru kolejowego, z których czerpie ś. materjał na budowę plantu lub na jego podtrzymanie.* **6.** leśn. *część lasu, która, chociaż doszła rąbności, jednak dla zaspokojenia potrzeb nieprzewidzianych zachowuje ś. na przyszłość; starodrzewy w rębach do dalszego czasu zostawione.* <Fr. réserve>

Rezerwacja, i, lm. **e** *jedna z przestrzeni zapewnionych przez rząd Stanów Zjednoczonych krajowcom czerwonoskórym:* Wyparto Indjan do tak zwanych rezerwacji, to jest na niewielkie obszary gruntu. <Fr. réservation>

Rezerwat, u, lm. **y** han. *warunek, pod którym kto akceptuje weksel.* <Od Łć. reservatus, od reservo>

† **Rezerwata, y,** lm. **y** *wyłączenie pewnych spraw z programu uchwał sejmowych:* Te rezerwaty stanowiły zawiązek rozszerzenia ś. władzy i kompetencji sejmowej. Paw. <Od Łć. reservatus, od reservare>

Rezerwista, y, lm. **ści** *żołnierz należący do rezerwy, zapasowy:* Gdyby przewidywano wojnę, nie rozpuszczanoby rezerwistów. Pierwsze ćwiczenia rezerwy udały ś. wcale dobrze, mimo że rezerwiści odbywali je we własnych ubraniach. <Od Rezerwa>

Rezerwoar, u, lm. **y, Rezerwuar,** [**Ozerwał**] **I.** p. **Zbiornik:** R. wodny *(= wodozbiór).* Gardło uwydatniało ś. ogromną gulą, która stanowiła jakoby R. dla napojów. Jord. **2.** *naczynie na płyn palny, stanowiące część składową lampy.* <Fr. réservoir>

Rezerwoarowy przym. od **Rezerwoar:** Woda rezerwoarowa.

Rezerwować, uje, ował *zachować, zastrzegać, zawarować sobie co na wszelki wypadek:* Wydzierżawiając ogród, rezerwował sobie jedną kwaterę. **R. ś.** *trzymać ś. w rezerwie, powstrzymywać ś.:* Rezerwował ś. z gniewem. <Fr. réserver, Łć. reservare>

Rezerwowanie, a, blm., czynność cz. **Rezerwować.**

Rezerwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rezerwować ś.**

Rezerwowy przym. od **Rezerwa,** *zapasowy, odwodowy:* Korpus, bataljon R. Żołnierz R. *(= rezerwista).* Kapitał R. p. **Kapitał.** Postępowanie jego nie wyglądało wcale na rezerwowe. Bał. *(= powściągliwe, ostrożne).*

Rezerwuar, u, lm. **y** p. **Rezerwoar.** <Fr. réservoir>

Rezerwuarowy przym. od **Rezerwuar,** *rezerwoarowy.*

[**Rezgina, y,** częś. w lm. **Rezginy**] *dwa zaplecione sznurami łęki drewniane, pomiędzy które zakłada ś. siano lub słoma do przenoszenia.* <Lit. rezginės>

[**Rezginie, iń,** blp.] *„zbiorki“.* Gwar. <Lit. rezginės>

Rezolucja, i, lm. **e 1.** † R. *roztop, odwilż, flaga:* W tym czasie sama była wiosenna R, i w powiecie Pińskim wielkie wody były. Mat. Po rezolucji gruda naówczas była. Mat. **2.** *postanowienie jako wynik narady, przemyśliwania; decyzja, uchwała, dekret; odpowiedź rozstrzygająca:* R. jest obrana z rozsądku (=drogą rozsądzania) droga do dokończenia swych zamysłów. Lubom. Czasem bywa pierwej w gabinecie R., niż w senacie deliberacja. Lubom. Marszałkowie zwykle prerogatywy tej nie używali, ogłaszano tylko rezolucją. Ochoc. Za dwa dni przyjdziesz pan i będziesz miał rezolucją. Ochoc. Szlachetnemu magistratowi do rezolucji na tydzień przed świętem św. Macieja podadzą. Wej. **3.** p. **Rezolutność**: Żołnierzowi męstwa trzeba i rezolucji wielkiej. Star. **4.** patol. *rozdzielenie, rozejście ś., np. zapalenia.* <Łć. resolutio>

Rezolucjonista, y, lm. **ści?**: Utworzenie klubu tak zwanych rezolucjonistów. Szuj. <Od Rezolucja>

Rezolut, a, lm. **ci** *człowiek rezolutny:* Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo R. Tw. R., gotowiec. Troc. <Fr. résolu, Łć. resolutus>

† **Rezoluta, y,** blm. p. **Rezolutność**: Za ślepą rezolutą ruszywszy ś. w głowę, Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. Tw. Rezoluty ś. jego lękał. Birk.

Rezolutka, i, lm. **i** forma ż. od **Rezolut**: Prędkie było pytanie, bo to R., ale i prędka odpowiedź, bo i ja R. Sienk.

Rezolutnie przys. od **Rezolutny**: Odpowiadał R.

Rezolutność, i, blm. rz. od **Rezolutny**; **Rezolucja, † Rezoluta.**

Rezolutny 1. *stanowczy, śmiały, zdeterminowany, junacki, przytomny, umiejący ś. znaleźć w trudnej chwili:* R, determinowany, prędko umyślający. L. **2.** *przytomny, trafny, dowcipny, filuterny:* Dyskurs ten miał w umysły nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. L. Ja milczę, sroka tylko wrzeszczy rezolutna. Kras. (= *wygadana, rezonująca).* <Od Rezolut>

× **Rezolwować, uje, ował** *wydać rezolucję, rozwiązać, zdecydować, rozstrzygnąć, rozsądzić:* R. jaką kwestją, jakie problema. Ustrz. Takiego interesu nie można R. tak nagle. Korz. × **R. ś.** *namyślić ś., zdecydować ś., postanowić ostatecznie, zdeterminować ś.:* R. ś., namyślić ś., postanowić u siebie, odważać sobie. L. Runo, po które Jazon do Kolchidy ś. rezolwował. Przyb. (dom.: udać ś.). Mój pradziadunio wnet ś. na to rezolwował. Chodź. <Łć. resolvere>

× **Rezolwowanie, a,** blm., czynność cz. **Rezolwować.**

× **Rezolwowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rezolwować ś.**

Rezon, u, 1. blm. = a) × R. *rozum, rozsądek:* Dobry R. każe. L. b) *pewność siebie, dobra mina, fantazja, animusz, kontenans:* Wypił szklankę anyżówki dla rezonu. Wójc. Stracić R. **2.** [R. a. w lm. **Rezony**] *rezonowanie, rajcowanie, gawęda, pogadanka, gawędki, rozprawy:* Nie wdaje ś. z niemi w żadne rezony. Kumoszki do rezonu jedyne. Służące wystają przed bramą i prowadzą rezony. Kozdy R. prowadzi i zdanie swoje opowiada. Z palestry nie chcę, bo siła gada, prowadzi rezony. <Fr. raison>

Rezonancja, i, blm. *rozbrzmiewanie, rozgłos:* Kapela w każdą niedzielę i festa piękną rezonancją dodaje wspaniałości apparencjom kościelnym. Chodź.

Rezonans, u, gm. **Rezenans 1.** blm. *zastosowanie spółdźwięczności do wzmocnienia słabych tonów, rozdźwięczność, rozdźwięk, akustyczność, akustyka, oddźwięk, odgłos, oddawanie głosu:* Wyborny R. fortepjanu. Sala ma dobry R. (= *warunki akustyczne, akustykę; dokładnie i czysto oddaje dźwięki, głos).* **2.** lm. **e** *cienka deseczka u instrumentów strunowych umieszczona pod strunami w celu wzmocnienia dźwięku;* fortep. *blat z klepek świerkowych (z Bukowiny) łupanych, umieszczony pod strunami dla przedłużania tonu strun.* <Fr. résonnance>

Rezonansmacher, a, lm. **rzy,** gm. **Rezenansmacher** fortep. *rzemieślnik, pracownik robiący rezonanse.* <Nm. Resonanzmacher>

Rezonansowy przym. od **Rezonans**; gm. **Rezonansowy.** Fortep.: Klepka rezonansowa.

Rezonant, a, lm. **ci** p. **Rezoner.** <Fr. résonnant>

Rezonantka, i, lm. **i** forma ż. od **Rezonant,** *rezonerka:* Wdowa po jakimś jenerale, nadzwyczaj gadatliwa R. Wilcz.

Rezonator, a, lm. **y 1.** *wszelki dodatek do przyrządu muzycznego, służący do wzmacniania jego tonów, jak np. pudła w skrzypcach lub fortepjanach:* Ton zasadniczy reprodukowanych fal dźwiękowych zmienia ś. stosownie do użytego w tym celu rezonatora w fonografie. Jama ustna, która jest rezonatorem dla dźwięcznego prądu powietrza. Rozw. Przen.: Doskonały R. dla ciepła promienistego (= *przewodnik).* **2.** p. **Głośnik. 3.** *przyrząd akustyczny, służący do analizy dźwięków złożonych, czyli do zbadania składających je tonów prostych.* <Łć. resonator>

Rezoner, a, lm. **rzy 1. a. Rezonant** *człowiek skłonny do rezonowania, człowiek gadatliwy, zarozumialec; czyniący innym ciągle uwagi.* **2.** teatr. *aktor grywający role w sztukach salonowych, mówiący dużo i pięknie.* <Fr. raisonneur>

Rezonerka, i, lm. **i 1.** forma ż. od **Rezoner,** *rezonantka.* **2.** teatr. *aktorka grywająca w sztukach salonowych role, w których trzeba dużo rozprawiać, dowodzić, mówiąc pięknie i potoczyście.*

Rezonować, uje, ował *prowadzić rezony, rozprawiać, dowodzić, mądrzyć ś., mędrkować, rajcować:* Kto używa daru wymowy, aby gadać lub jak sofista bronić choćby fałszu, ten rezonuje. Kras. A. Dobrze to R., kiedy nie dolega. Kras. Słucham pilnie, o czym też panowie w tak zakłóconym czasie będą R. Zabł. Wiózł pachołków dla przytrzymania rezonujących. Krasz. Zebrały ś. baby i rezonują. <Fr. raisonner>

Rezonowanie, a, blm., czynność cz. **Rezonować.**

× **Rezorbcja, i,** blm. p. **Rezorbowanie.** <Fr. résorption, Łć. resorptio, od resorbere>

× **Rezorbować, uje, ował** *wessać, wchłonąć, strawić.* × **R. ś.** *rezorbować siebie nawzajem:* Związki nie rezorbujące ś. Nen. <Łć. resorbere>

× **Rezorbowanie, a,** blm., czynność cz. **Rezorbować**: Gorączkę wywołuje R. zniszczonej tkanki gruźliczej. Ochor.

× **Rezorbowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rezorbować ś.**

Rezorcyna, y, blm. chem. *metadwuoksybenzol,* $C_6 H_4 (OH)_2$ *1. 3, fenol dwuhidroksylowy, pochodzący od benzolu.*

Rezorcynftaleina, y, blm., chem. p. **Fluoresceina.**

Rezorcynowy przym. od **Rezorcyna**: Ftaleina rezorcynowa. Barwniki rezorcynowe.

[**Rezuitny**] p. **Rezwitny.**

Rezultant, a, lm. **y** mech. *suma kilku sił skierowanych na jeden punkt, ich wypadkowa.* <Nm. Resultante, Fr. résultante>

Rezultat, u, lm. **y** *ostateczny wypadek, skutek, wynik, taki lub inny koniec:* Postępując według swej metody, osiągnął wyborne rezultaty. Nauka w ten sposób prowadzona dała świetne rezultaty. Ciężko mi idzie handel: wiele zachodu i niepokoju, a R. niewielki. Doprowadzić do pomyślnego rezultatu. Ubóstwo jest rezultatem lenistwa (= *następstwem*). Starania nasze uwieńczone zostały pożądanym rezultatem. R. usiłowań (= *owoc*). R. ten bytności u podkomorzego wielką matce radość sprawił. Jeż. Żądanie doprowadzić do szczęśliwego rezultatu. Orzesz. **W rezultacie** przys. *koniec końców, ostatecznie, bądź cobądź:* W rezultacie nie zrobił przecież nic tak podłego. Pokazało ś. w rezultacie, że krok ten chybił celu. <Nm. Resultat, Fr. résultat, z Łć. resultare>

[**Rezulucyja, i,** lm. **e**] *odpowiedź.* <Z Rezolucja>

[**Rezumija, i,** blm.] *szparagi.*

† **Rezumować, uje, ował** *rezonować, rozumnie co roztrząsać.* Rej. <Zam. Rezonować, z podprowadzeniem pod Rozum>

† **Rezumowanie, a,** blm., czynność cz. **Rezumować.**

× **Rezun, a,** lm. **owie** p. **Rezuń**: Przyszli rezunowie czekali, co powie did. Sienk. <Ukr. rizùn>

× **Rezuń, a,** lm. **e,** × **Rezun,** [**Rezyják**] *ten, co rznie ludzi, morderca:* Tłumy rezuniów ciągnęły zewsząd na wytracenie panów i szlachty. Lib. <Ukr. rizùn>

[**Rezura, y,** lm. **y**] = **Razura.** < Zam. Razura >

Rezurekcja, i, lm. **e** *uroczyste nabożeństwo rozpoczynające Wielkanoc i polegające głównie na wyniesieniu Najśw. Sakramentu z „Grobu" oraz trzykrotnej wkoło kościoła procesji:* Na rezurekcją w dzwony uderzono, i Bóg zmartwychwstał w wielkiej niebios mocy. Pol. <Łć. resurrectio>

Rezurekcjonista, y, lm. **ści 1.** *Zmartwychwstaniec, członek zakonu Zmartwychwstańców.* **2.** w Anglji, *złodziej odkopujący trupy i sprzedający je do sal anatomicznych.* <Od Rezurekcja>

Rezurekcyjny przym. od **Rezurekcja**: Odgłosy rezurekcyjnych salw i dzwonów przestały mi szumieć w uszach. Kaczk. Nabożeństwo rezurekcyjne.

Rezurektor, a, lm. **owie** *wskrzesiciel:* Pod tym tylko względem pisarz zdobywa sobie szansę, że w trzecim pokoleniu spotka go rezurekcja; na to zaś potrzeba przedewszystkim rezurektora. <Łć. resurrector>

[**Rezuwita, y,** lm. **ci**] *śmiałek, człowiek dowcipny.* <Z Rezuwitny>

[**Rezuwitnie**] przys. od **Rezuwitny.**

[**Rezuwitny, Rezuitny**] *rezolutny, śmiały, przytomny w odpowiedziach, dowcipny, dziarski.* <Zam. Rezolutny>

Rezydencja, i, lm. **e 1.** blm. *rezydowanie, przemieszkiwanie, przebyt, pobyt:* Być u kogo na rezydencji (= *na respekcie, rezydować u niego).* Zaraz podskarbi do swoich pod Złoczów bieżał, aby rezydencją uczynić. Fin. R. przy boku królewskim. Troc. R. przy ciele królewskim. Troc. (= przy osobie króla). **2.** *mieszkanie królewskie, wielkopańskie, siedziba magnacka, dwór, pałac:* Miasta wielką liczbą ludzi i rezydencjami pańskiemi sławne. R. plebana, starosty. Troc. Mało jest rezydencji, któreby tak zdaleka wyglądały, jak ten pałac. Korz. R. była pańska, dwór wielki. Krasz. Ciągnęliśmy na Radziejowice, rezydencją bardzo piękną kardynała. Krasz. Wilanów, letnia R. Sobieskiego. **3.** R. królewska = *stolica:* Warszawa jest rezydencją królów polskich. Troc. **4.** *miejsce pobytu zakonu, klasztor, kolegjum:* Zakon Societatis Jesu do Wałcza wprowadził, a na Chojnicką rezydencją był osobliwie dobroczynny. Nies. W samym Paryżu mamy kilkanaście tak zwanych rezydencji jezuickich. Opactwa R. Troc. (= *opactwo).* **5.** *faktorja w wschodniej Syberji:* Na lewo szła droga do kopalni przez tajgę zapadłą, na prawo do rezydencji. Szym. A. **6.** *urząd rezydenta, delegowanego od chorągwi do boku naczelnego wodza:* Jeśli waszmość z aktualną rezydencją służyć zechcesz, to być może, że kiedyś i chorągiew nosić będziesz. Łoż. <Nm. Residenz, z Łć. residentia, od residere>

Rezydencjalny, Rezydencjonalny przym od **Rezydencja**: Rezydencjalne miasto. Troc. (= *stołeczne).* Rezydencjalna kamienica. Troc.

Rezydencjonalny p. **Rezydencjalny**: W pałacu rezydencjonalnym. T. K.

Rezydent, a, lm. **ci a. towie 1.** *bezdomny przyjaciel, weteran, wysłużony oficjalista lub biedny daleki krewny, rezydujący stale w bogatym domu, dworzanin respektowy:* Czego R. nie robił? czego nie słuchał? nie cierpiał? Krasz. **2.** *senator, członek przybocznej rady królewskiej:* R. senator krajowy, przy boku królewskim urzędownie bawiący. L. R. przy boku naszym na dwa lata. Vol. **3.** *niższy od posła pełnomocnik państwa przy obcym rządzie:* Minister R. R. cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. Kłok. Przy rezydencie cesarskim ś. to stało. Troc, Szwedzki, duński rezydentowie u dworu naszego. Troc. **4.** *delegat, deputat:* Takowa jest reguła wojskowa, aby od każdej chorągwi przy wodzu był R. Dyak. **5.** *tytuł gubernatora holenderskiego w Indjach Wschodnich.* <Nm. Resident, Fr. résident, z Łć. residens, 2 pp. -ntis, od residere>

Rezydentka, i, lm. **i** forma ż. od **Rezydent:** Wielkie panie brały na swą opiekę córki ziemian na rezydentki. Ochoc.

Rezydentowa, ej, lm. **e** *żona rezydenta.*

Rezydentówna, y, lm. **y** *córka rezydenta.*

Rezydentura, y, lm. **y 1.** *urząd, godność rezydenta.* **2.** *mieszkanie, pałac rezydenta.*

Rezydować, uje, ował, [**Rezentować**] *stale mieszkać, bawić, przebywać*: Przejeżdżał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. L. Poniatowski letnią porą rezydował w Łazienkach. Ochoc. <Łć. residere>

Rezydowanie, a, blm., czynność cz. **Rezydować.**

Rezygnacja, i, blm. × **Resygnacja 1.** × R. w prawie miejskim, *oddanie dóbr nowemu właścicielowi,* × w z d a n i e, × z d a n i e: Tylko wiece mogą przyjmować wieczyste rezygnacje dóbr, to jest takie, które powodują zupełne przeniesienie własności. Balc. **2.** *zrzeczenie ś., porzucenie, odstąpienie czego; skwitowanie z czego*: R. z urzędu, z obowiązku na rzecz czyją. Posiadający szarżę występował z wojska, a nabywca na mocy rezygnacji obejmował. Ochoc. **3.** *pogodzenie ś. ze stanem rzeczy, którego nie można zmienić, poddanie ś. woli Boskiej, stłumienie nadziei lub pragnienia, nie dającego ś. urzeczywistnić:* R. chrześcijańska. R. w cierpieniu. Znosić ciosy

z rezygnacją. R. spływała z nieba do tej duszy szczerze pobożnej. Korz. <Łć. resignatio>

Rezygnacyjny przym. od **Rezygnacja**: Kontrakt R. = *przedażny*. Sł. wil.

Rezygnować, uje, ował, × **Resygnować** z czego = *zrzec ś., wyrzec ś. czego, odstąpić czego, skwitować z czego, dać za wygraną:* R. z urzędu, z pretensji do tronu. **R. ś.** *poddać ś. z rezygnacją, ulec z poddaniem ś., ustąpić mimo chęci, ugiąć ś. przed koniecznością:* Jeżeli pan znajdujesz, że rzecz słuszna, rzekł Szloma, niby rezygnując ś.. Korz. <Łć. resignare>

Rezygnowanie, a, blm., czynność cz. **Rezygnować.**

Rezygnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rezygnować ś.**

[**Rezyják, a**, lm. **cy**] p. **Rezuń.**

[**Rezyka, i**, blm] **1.** p. **Ryzyko**: Być pod rezyką = *być pod dobrą datą, mieć w czubie.* Pić na rezykę (= *na fantazję, na odwagę*). **2.** *przypadek:* Taką my mieli rezykę.

[**Rezykant, a**, lm. **ci**] p. **Ryzykant.**

[**Rezyko** nieod.] p. **Ryzyko.**

[**Rezykować, uje, ował**] p. **Ryzykować**: Cóż zresztą rezykował przez takie wystąpienie? Bał. Waszmość zawsze rezykujesz i grasz wyżej, niż masz karty. Zachar.

[**Rezykowanie, a**, blm.] czynność cz. **Rezykować.**

[**Rezykownie**] przys. od **Rezykowny**, *ryzykownie.*

[**Rezykowność, i**, blm.] rz. od **Rezykowny**, *ryzykowność:* Niektórym dorobkiewiczom właściwa R. Dzierz.

[**Rezykowny**] p. **Ryzykowny.**

† **Rezypiscencja, i**, blm. *żal, skrucha, pokuta:* Kupuje ją, aby, będąc panem dziedzicznym, będąc panem życia i śmierci, odjął nawet tę, która czasem w najgorszych ś. ludziach zdarza, rezypiscencją i wolność sumiennej odjął reklamacji. Mat. <Łć. resipiscentia>

† **Rezystencja, i**, blm. *opór, odpór, odporność:* Król, sam na strzały nieprzyjaciela ś. narażając, dzielną mu rezystencję uczynił. Kraus. <Łć. resistentia>

Reźliwy ? *rżący:* Konie reźliwe. Ml.

Reż, rży, blm. **1.** [R.], † R. *żyto, ozimina* (secale): Nie będzie z tej rży mąka. Prz. (= *nie będzie z tej mąki chleba*). **2.** R. kozia p. **Prosownica. 3.** R. krowia, p. **Pszeniec.** <RŻ/REŻ>

[**Reżanny**] p. **Rżany.** <Od Reż>

[**Reżenie, a**, blm.] czynność cz. **Reżyć.**

[**Reżny**] p **Rżany.** <Od Reż>

[**Reżyć, y, ył**] *krochmalić.* Mrong. <Od Reż>

[**Reżydło, a**, blm.] *skrobia, krochmal.* Mrong. <Od Reżyć>

Reżyser, a, lm. **owie** *artysta teatralny wybierający sztuki, rozdający role do grania z zachowaniem stylowych właściwości, charakteru sztuki i intencji autora.* Przen.: *kierownik:* Nie miał talentów stryja na reżysera politycznego. Ask. Ostatnim reżyserem misji był głośny z wymowy Dominikanin Owłoczyński. Smol. On, nie kto inny, był reżyserem w całym tym zajściu. <Fr. régisseur>

Reżyserja, i, blm. *urząd reprezentowany przez reżysera:* Czynna R. nasza wznawia starą sztukę. R. Teatru Małego przygotowuje obecnie „Niewiernego Tomasza". <Od Reżyser>

Reżyserka, i, lm. **i** *pokój, czyli kancelarja reżysera teatru, mieszcząca ś. przy scenie a. używana także przez niego za garderobę dla siebie czyli ubieralnię swoją.* <Od Reżyser>

Reżyserować, uje, ował *przygotować w sposób reżyserski do wystawienia na scenie:* Sztuka reżyserowana była starannie i pracowicie. <Od Reżyser>

Reżyserowanie, a, blm., czynność cz. **Reżyserować.**

Reżyserski przym. od **Reżyser**: Zawód R. Czuć tu zręczność reżyserską, robotę zakulisową. Kal.

Reżyserstwo, a, blm. *urząd reżysera.* <Od Reżyser>

[**Ręba, y**, lm. **y**] *poręba w obredach.* <RĘB/RĄB>

Rębacz, a, lm. **e**, × **Rąbacz**, × **Rębca 1.** a. [**Rębiarz**] *ten, co ś. trudni rąbaniem drzewa, drwal, tracz*, żart. *piłat* L. R. rąbiący drzewo w lesie na sążnie = *sążniarz.* **2.** a. **Rębajło** *ten, co ś. rąbie z drugiemi, junak:* Sejmikowy R. Ust. Zawołanym był rębaczem. Rzew. Kiedy pan hetman potrzebował dla poparcia swojej racji szabli, Jaksa stawał na czele rębaczów. Wójc. Kiedy stary Pliszka rekomendował syna na rębacza, hetman kazał przywołać jegomości pana Borowika, aby rozprawił ś. z frycem. Wójc. Był pierwszym rębaczem na okolicę i zwady szukał chętnie. Krasz. **3.** gór. *jedna z nazw robotników górniczych:* R. wyzwolony, niewyzwolony. R. piecowy p. gór. **Piecowy.** R. w karbarji, czyli warzelni, sól wywarzoną z panwi wyrąbywał. Łab. R. p. **Puckarz, Kopacz.** <Od * Rębać = Rąbać>

Rębajło, y, lm. **owie** p. **Rębacz**: Zaczepiali co znamienitszych rębajłów, których sława była ustalona. Sienk. <Od * Rębać = Rąbać>

Rębak, a, lm. **i** cukr. *narzędzie a. przyrząd do rąbania cukru, który wyszedł z pod piły.* <RĘB/RĄB>

× **Rębanina, y**, blm. = **Rąbanina.** <Od * Rębać = Rąbać>

[**Rębarnia, i**, lm. **e**] *miejsce, gdzie ś. drzewo na opał rąbie i przechowuje.* <Od * Rębać = Rąbać>

× **Rębca, y**, lm. **y** p. **Rębacz.** Troc. <RĘB/RĄB>

[**Rębiarz, a**, lm. **e**] p. **Rębacz.** <Od Ręba>

Ręblica, y, lm. **e** bot. (myrodendron) *roś.*

Rębnia, i, blm. *rąbanie, rąbanina, wycinanie lasów, trzebież:* Dziki trzymają ś. tam stale, gdzie ich rębnią gorączkową nie płoszą. <RĘB/RĄB>

Rębność, i, blm., rz. od **Rębny**: Sosna dochodzi do rębności pospolicie w sto dwudziestym a. w sto pięćdziesiątym roku.

Rębny = **Rąbny**: Las R. Włod., Troc., Bobr. Drzewo rębne, które doszło do wieku kolei i przypada do wycięcia. Łab. <RĘB/RĄB>

[**Rębocha, y**, lm. **y**] *kobieta ordynarna.* <RĘB/RĄB>

[**Rębować, uje, ował**] *przeszywać wzdłuż i wszerz, zwykle inną materją i kolorem:* Muce rębowane = *czapeczki czarne, małemi rąbkami, czyli koronkami, naszywane.* <RĘB/RĄB>

[**Rębowanie, a**, blm.] czynność cz. **Rębować.**

† **Ręby, ów**, blp. *szaty niewieście.* <RĘB/RĄB>

* **Ręcz 1.** × W R. p. **Wręcz**: W R. ś. bić z nieprzyjacielem. Troc. W R. rznął, mówił. Troc. **2.** † Ręci w oba R. oszczep. Mias. (= *w obu ręku;* por. Oburącz). <RĘK/RĄK/RĘCZ/RĄCZ>

† **Ręczać, a, ał** p. **Ręczyć**: Nie ręczał za szkodę. <RĘK/RĄK/RĘCZ/RĄCZ>

† **Ręczanie, a**, blm., czynność cz. **Ręczać**, *ręczenie.*

Ręczenie, a, blm., czynność cz. **Ręczyć:** R. za kogo. Troc.

Ręczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ręczyć ś.**

† **Ręczne, ych,** blp., rz. ? *ręcznica, cyfra.* B. Sz. <Od Ręczny>

[**Ręczni**] p. **Ręczny.**

× **Ręcznia, i,** lm. **e** *pełnomocnictwo prywatne, plenipotencja nieuznana.* Sł. wil. <Od Ręczny>

[**Ręczniak, a,** lm **i**] **l.** *wyrobnik pracujący rękoma.* **2. a. Średniak** *chłopiec, parobczak.* <Od Ręczni>

† **Ręcznica, y,** lm. **e** *cyfra.* B. Sz. <Od Ręczny>

Ręczniczek, czka, lm. **czki** p. **Ręcznik:** R. na kielich przy mszy św.

Ręcznie l. przys. od **Ręczny:** Mieszka Pan w domu a. w kościele R. zbudowanym. Białob. Haft R. wykonany *(=w ręku, od ręki).* **2.** † R. być zapewnionym. (Ostr.) = *zapomocą poręki, rękojmi.*

Ręcznik, a, lm. **i** *wązka a długa chusta do wycierania ciała po umyciu:* Więc owe tuwalle z dziwnemi wzory, a już ręczników nie umieją zwać. Rej. Czterzy mu R. dzierżą, a trzej wody leją. Rej. R. biały z czerwonemi strefami. Kłok. R. kąpielowy. [Ręczniki dać] = *zaręczyć ś.* Zdr. **Ręczniczek.** <Od Ręczny>

Ręcznikowy przym. od **Ręcznik:** Płótno ręcznikowe.

× **Ręczność, i,** blm. rz. od **Ręczny.** Troc.

Ręczny l. przym. od **Ręka:** Obcięli mu wielkie palce ręczne i nożne. Rud. *(=u rąk, u nóg).* Podniósszy R. wielki palec... Paszk. Robota ręczna. Skar. *(=rękodzieło).* Wyrób R. Haft R. Rysunki ręczne i techniczne *(=od ręki wykonywane).* Pierścionki, sponki a. ręczne ochędóstwa. Sz. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślają. Paszk. Jednemu podobają ś. nauki, drugiemu ręczne prace. Zabł. *(=praca fizyczna).* Bóg zakazuje nie tylko ręcznego złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i fortelów. K. G. Tak w kościele ręcznym, jak w kościele serc naszych... Białob. *(=rękami wystawionym).* Piłka ręczna *(=piłka w kabłąk obsadzona).* Księga pismem ręcznym spisana. Troc. [Robotnik R.] = *do ręcznej roboty.* [Ion kradał, był ręcznym majstrem]. Młynek R. do kawy. Troc. × Zapis R. (Troc) = *własnoręczny; oblig, rewers, kwit.* R. list — cirographum. Mym. Za kwitem ręcznym. Wej. Odbierz od niego srebro, oddawszy kartę jego ręczną. L. (cyrograf L.). **2.** † R., *zręczny, zgrabny, zdatny, sposobny, biegły, umiejętny, sprawny:* W wszystkich R. sprawach. Troc. **3.** patol. Dna ręczna (miragra). **4.** rzem.: Kafar R., bitnia ręczna, p. **Kafar.** Gwinciarka ręczna p. **Gwinciarka.** Szrubsztak R p. **Fajtkluba. 5.** woj.: Koń R. czyli powodowy. Gemb. <Od Ręka>.

[**Ręczulka, i,** lm. **i**] p. **Ręka.** <Od *Ręczula, od Ręka>

[**Ręczyca, y,** lm. **e**] *część woza u przedniej osi, podpierająca półdrabek, do luszni przedniej, przewleczonej kołkiem, przywiązana sznurkiem lub użewką.* <Od Ręka>

× **Ręczyciel, a,** lm. **e** *ten, co ręczy, poręczyciel,* × rękojmia, × rękojemca. Proch. <Od Ręczyć>

× **Ręczycielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Ręczyciel.**

[**Ręczyczka, i,** lm. **i**] p **Ręka.** <Od Ręczyca>

Ręczyć, y, ył, † **Ręczać,** † **Ręczyć ś.** (Skr.) **l.** za kogo, za kim = *brać na siebie odpowiedzialność za kogo (podając przytym rękę); przyrzec, gwarantować za kogo, poręczać, dawać rękojmię:* Bezrozumny jest, kto daje rękę, ręcząc za drugiego. Bud. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiązileś innemu rękę twoję, usidliłeś ś. sam słowy ust twoich, a jętyś swemi własnemi słowy. Leop. R. za pożyczającego. R. solidarnie. Kto za kogo ręczy, tego djabeł męczy. Prz. Kto ręczy, ten jęczy. Prz. Kto ręczy, to i beczy. Oss. Ręczę za niego. Troc. Ręczy za szkodę. Troc. Ręczę za jego przywiązanie. L. Chcesz, bym temu uwierzył? a cóż mi ręczy, że słowa twe nie są zdradą? Krasz. Przen.: Ręczę, że nie przyjdzie = *(jestem pewny, upewniam, dałbym szyję, dałbym !nie wiem co za to; zobaczycie, że nie przyjdzie).* **2.** ? *wyręczać kogo z powodu poręczenia za nim:* R. kogo — ręcząc zastępować kogo. Rej. Gdy kilka rękojmich społecznie kogo ręczą. P. cheł. Obiecałem R. kogo, lecz w pewnej sumie. Górn. **3.** [R.] *pożyczać, kredytować, borgować.* **R. ś. l.** † R. ś. p. wyż. **2.** [R ś.] *wieść ś., darzyć ś., szczęścić ś., powodzić ś.* <Od Ręka>

× **Ręczyna, y,** lm. **y** p. **Rączyna.** Troc Zdr. **Ręczynka.** <Od Ręka>

× **Ręczynka, i,** lm. **i** p. **Ręczyna.**

Ręczysko, a, lm. **a** p. **Ręka.**

[**Ręcdy, ów,** blp.] *resztki odzieży, galgany, szmaty.* <?Nm. Rände, lm. od Rend>

[**Rędycina, y,** lm. **y**] p. **Rędzina.**

Rędzina, y, lm. **y,** [**Rędycina**] *zwietrzały margiel gipsowy mioceński, tworzący glebę bardzo urodzajną, ale ciężką do uprawy, gdyż staje ś. ona po deszczu bardzo mazistą, a po wyschnięciu twardą jak kamień:* R., tłusty, tęgi grunt. Rej. Takowe sianie na tęgiej służy ziemi, jak na rędzinach. Haur. Co nawykło psinie, nie pomoże w najlepszej uprawie rędzinie. Pot. Przen.: Już na edeńskich rędzin najduje ś. brzegu. Przyb. *(= pól)* Zdr. [**Rędzinka**]. <RĘD/RZĘD/RZĄD>

[**Rędzinka, i,** lm. **i**] p. **Rędzina.**

Rędzinny (grunt) przym. od **Rędzina,** *tłusty, iłowaty, tęgi.* Niech uważają, ziemia jeśli rędzinna, czyli nieurodzajna? są-li też w niej lasy, albo niemasz? Leop. (tłusta. Leop.). Grunta rędzinne. Troc. Rędzinna rola. Troc. Role rędzinne. Haur. Czerwonawe proso na rędzinnych rolach dobrze ś. sprawuje Haur. Kałuża pełna rędzinnego błota. Oss. (gęstego, tłustego. L.). Obszar rędzinnego namułu.

[**Ręgacz, a,** lm. **e**] *wół niezupełnie siły płciowej pozbawiony, niek. bardzo złośliwy.* <?RĘG/RĄG; ?Nm. Ringer>

[**Ręgnąć się, nie ś., nął ś.**] *drgnąć:* Tak stoi, co ani ś. ręgnie. <Zap. zam. Drgnąć, z podprowadzeniem pod RĘG/RĄG>

[**Ręgnięcie ś., a ś.,** blm.] czynność cz. **Ręgnąć się.**

Ręgort, a, lm. **y** *uzda nocna konia do przywiązania deki.* Sł. wil. <?Nm. Ringgurt>

[**Ręgu ręgu**] w. *naśladowanie głosu indora:* Moja gęś: gęgu gęgu; mój jendorek: ręgu ręgu. <Dźwn.>

Ręka, i, lm. **ce,** 2 pp. **ręku** a. **rąk,** 4 pp. lm. **ręce,** 6 pp. **oma,** a. **ami,** 7 pp. w **ręku** a w **rękach,** [lm. **ręki** a. **rękce, ręców, ręcom, ręcami**], [**Reka**]. **l.** anat. = a) *cały człon górny człowieka od łopatki do końców palców, na który składają ś.: α) ramię, to jest miejsce połączenia ś. z łopatką* (humerus); β) *bark, zwykle bł. zwany ramieniem, od stawu ramiennego do przegubu łokciowego* (brachium); γ) *przedbark, przedbarcze,* † *łokieć,* † *łokt, bł. przedramię — od przegubu łokciowego do napiąstka* (antibrachium); δ) *napiąstek a. nadgarstek* (carpus), *łączący ś. bez-*

pośrednio z ε) śródręczem (metacarpus), z którego wyrastają ζ) *palce* (digiti). b) w znaczeniu ściślejszym (manus), *część od przedbarku do końca palców, złożona z α) napięstka,* β) *śródręcza* (z wierzchu *grzbiet ręki,* dorsum, ze spodu *dłoń,* vola) i γ) *palców:* W jednem ręku trzyma zwój papieru. Wójc. *(= w jednej ręce).* Taka osobliwość jest w twoim ręku. Wójc. *(= w twojej ręce).* Kapitał leży gdzieś w trzecim ręku. Tarn. *(= w trzecich ręku a. w trzeciej ręce).* [Matka nas ręcami nakryła]. Kon. R. spodnia, wierzchnia zapewne ma znaczyć: prawa i lewa, od sposobu krzyżowania ich na piersiach przy modlitwie lub ukłonach. Otw. S. R. prawa *(= prawica).* R. lewa *= (lewica, mańka).* Przen.: Lewa, prawa R. = *strona, bok prawy, lewy:* Czaus zawsze po prawej ręce emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. Warg. Idąc od mostu, zobaczysz po prawej stronie *(= na prawo)* dom mój. Jadąc, trzymaj ś. prawej ręki. R. zgarbiona, pełna czego *= garść, przygarść.* L. Dostatki nasze mamy wedle możności, nie skurczoną ręką obracać na chwałę Bożą. Żarn. Udzielę ci nie skąpą, ale pełną ręką. Pilch. Mieć co w ręku. Pracować ręką i głową *(= fizycznie i umysłowo).* Podpisywać własną ręką *(= własnoręcznie).* Prowadzić kogo pod rękę. Prowadzić kogo za rękę. Podać komu rękę. Wyciągać ręce do kogo. Przyjdzie pod kościołem rękę wyciągać *(= żebrać).* Wznosić ręce do nieba. Całować w rękę a. rękę. Przyjmą ten dar z pocałowaniem ręki *(= z wdzięcznością, skwapliwie).* Nosić kogo na rękach *(= niańczyć, piastować).* Darzyli, szanowali, nosili na ręku. Tremb. Życie z pracy rąk. Umywać ręce od czego *(= nie chcieć ś. mieszać do czego).* Przyjaciel prawy jako trzecia R. Rej. Którzy cię piastować na rękach będą. Kochan. Ręka rękę myje. Kochan. Temu czasza z rąk wypadła. Kochan. Ten tu przytomny wileński pasterz nasz (Benedykt Wojna) i wszystek kościół katolicki ręce swoje do Boga za was podnosi *(= ramiona).* Podniósł rękę na brata. Troc. *(= ściągnął; targnął ś. nań).* Skar. Polski naród nigdy na pany swe i króle ręki nie podniósł. Skar. Którzy językiem wiele, a ręką nic nie czynią. Skar. R. da ś. i uciąć, aby głowa rany nie miała. Skar. Opuszczać ręce. Szymon. Dziecię za rękę, matkę za serce. Prz. Lepszy wróbel w ręku, niż dzięcioł na sęku. Prz. Cudzemi rękami żar grzebać. Prz. Nie przystępuj do niego z gołą ręką. Prz. *(= bez kija).* Pas. Z próżną ręką *= z gołą ręką, z niczym, bez pieniędzy, bez podarunku; z kwitkiem:* Daj pieniędzy, bo do tych ichmościów przyjść z gołą ręką, to kwaśno patrzy i półgębkiem gada. L. Witold, porzucając Prusy, aby do Jagiełła z próżnemi rękami nie przyszedł, dobył pruskich zamków trzech na granicy litewskiej. Biel. M. Żebraka z próżnemi rękami nie wypchnie. Koch. W. Zawzdy do kościoła dary przynosili z gołą ś. ręką Bogu nie ukazał. Skar. Płacą mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą ręką. L. *(= obłowiwszy ś.).* Ból ustał, jakby ręką odjął *(= jakby nigdy nic).* Nie idź do doktora z gołemi rękoma. Troc. Wzięcie, porwanie za rękę. Troc Ręki czyjej ujęcie. Troc. Ręka mi drży, wzrok niedowidzi. Wójc. Ręce złożyć, załamywać. Troc. Każda R. piękna, co daje. Prz. Dać, wyliczyć komu na rękę = w rękę. Na ręku go wynieśli. Troc. Umarł na ręku moich, między rękoma mojemi. Troc. Wziąć dziecko na ręce. Weź tymczasem na rękę mojego chłopczyka. Mick. Dziecko chce na ręce. Wyrwać, wydrzeć co z rąk. Troc. Ręką swoją ś. stracić, zabić; paść swoją ręką. Troc. *(= popełnić samobójstwo).* Padł od ręki skrytobójcy. Chcąc uderzyć za uchyleniem głowy, ponad głową ręką machnie. L. Rękę kładzie na szpadzie, wzywając go. L. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. Patr. Gdzie boli, tam R.; czego człek żałuje, o tym mówi. L. Święcąc kogo, ręce nań kładą. Skar. Rąk wkładanie duchowne. Smotr. Koń wodzon na ręce wedle drugiego konia. Trzyc. *(= na powodzie; ręczny, powodny koń).* U każdego grotem opatrzony oszczep w potężnym ręku. Żebr. Za ręce ś. brać = łączyć ś. do spólnej pomocy. L. Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzić podaniem ręki, i zowią taką obietnicę ręką i usty uczynioną. Tyt. pr. magd. Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. Skar. Dane słowo, ściśniona R. wiele u niego waży. L. Na-ć rękę na to, bądź serca ufnego. Lubom. Bijąc ręką w rękę, rzekli: Słowo! L. Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli ś. L. Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. Bud. B. Dajże mi rękę, że będziesz moją żoną. L. *(= przyrzecz mi).* Naści rękę, a R. jest serca zakładem Jag. Przen.: Oddać komu swą rękę *= wyjść za niego za mąż.* Niech ślub ziemski innego darzy ręką twoją. Mick. Przyrzekła mu swą rękę *= dała mu słowo; przyrzekła, zdeklarowała ś. wyjść za niego.* Ta, której serce daję, żądała mej ręki. Mick. Córko! teraz jegomości oddaj rękę swoję. L. Starać ś. o rękę panny, kobiety wolnej *= starać ś. o nią, odbywać konkury.* Przez rękę tę ciebie proszę, którą Dejotorowi, gość gościowi, podałeś! Siem. J. Dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. Leop. Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, to jest pokój z niemi uczynił. Leop. A teraz dajmy sobie ręce z temi ludźmi i uczyńmy sobie z niemi pokój. Leop. Królowie podali sobie ręce, jak bracia. Mochn. Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. Warg. Nędza nieprzyjaciół zwyciężyła, że ręce dać musieli. Tw. Do rąk oddać = wręczyć komu. L. Do wiernych rąk co dać, w dobre ręce = pokładać co u kogo. Kn. *(= złożyć, powierzyć).* List zaadresowany był: Do własnych rąk pana N. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni, ku wiernej ręce schowanej. Rej. (= tobie na uczciwość twoję powierzonej. L.). Edwiga aparaty królewskie na kolegjum poleciła Piotrowi biskupowi k wiernej ręce szafować. Biel. M. (powierzyła mu zarządzanie funduszami akademickiemi. L.). Nikt mu ręki nie poda *(= nie przywita ś. z nim, wszyscy ś. od niego odwracają, gardzą nim).* Jeśli ręku szmaragdem, aksamitem grzbieta nie przystroję... Papr. Oręża z ręku naszych wydrzeć mu nie damy. Mick. O święta ręko ojca mojego! jeszcze ja cię i teraz w myśli mojej całuję. Karp. Przyszły, za ręce trzymając ś. obie. Słow. Na moją najmłodszą dziewczynę obiedwie ręce położyły sine. Słow. Z założonemi na piersiach rękami siedziała trzy dni matka nieruchoma. Słow. Śmiała mię chamska R. dzierżeć za czuprynę! Syrok. Ksiądz głową kiwa, ojciec ręką trzęsie. Syrok. Daj mi rękę, wychowańcze drogi, nie gniewaj ś. na starca, gdy ci prawdę powie. Syrok. Oto R. szlachecka niczem nie skalana, oto nobile verbum. Syrok. Przen.: Względem wykonania, człowiek to dobry na obie ręce Nagur. *(= do wszystkiego).* Robota pali mu ś. w ręku *(= idzie szybko, piorunem).* Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli. L. Jedną ręką głaszcze, a drugą policzkuje. Prz. Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. Falib., Bał. *(= cudza wy-*

ręka). Na ręce komu patrzeć. P. Koch. *(=nie spuszczać z niego oka, żeby czego nie ukradł).* Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy natomiast będzie miał ręce magnesem natarte. L. (a.: *będzie miał smołę w ręku, będzie miał długie ręce=będzie kradł).* Ręce komu nasmarować (Troc), posmarować komu rękę *(=dać komu łapówkę).* Czasem szczęście samo w ręce lezie. Boh. Samo szczęście zewsząd do rąk mu ciśnie ś. L. *(= nastręcza mu ś.).* Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. Wad. Bardzo też przebieracie; wszak się wam kłaniano a ledwie, iż tak rzekę, do ręku nie tkano. Szymon. Hojnie majętność na ubogich obiema rękoma, jak mówią, szafował. Skar. Widząc, że Bóg więcej mu dóbr przysparzał, tym hojniej rękę swą otworzył. Prot. *(=dłoń; szkatułę).* Ręce od czego umywać *=nie chcieć mieć z czym nic wspólnego.* Piłat umył ręce, mówiąc: Jam tej krwi nie winien. Był zwyczaj w starożytności, iż osoby stojące u władzy umywały sobie ręce na znak, iż skazując na śmierć, nie mieli winy, bo musieli słuchać smutnej konieczności prawa. Kajs. Czyńcie, co chcecie; ja od tego ręce umywam. L. † Dać na co swoją rękę *= wziąć w czym udział; przyczynić ś., przyłożyć ś. do czego:* Nie będziesz przyjmował powieści omylnej i ręki swej na to nie dasz. Leop. (nie przyłożysz ś., nie przyczynisz L.). Przemieniam z ręki w rękę. Tryc. Z ręki do ręki, po rękach, po ręku, z rąk do rąk *= od jednego do drugiego, jeden drugiemu.* Porządne położenie dobrodziejstw, z ręki do ręki idąc, wraca ś. tam zaś, skąd wyszło. Górn. Przywary pospolicie jeden zaprowadza, wraz naśladują inni, i jedni drugim jakby z rąk do rąk podają. Pilch. Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu niby z rąk do rąk baśń podał. Pilch. Handel, podając rzeczy po ręku, dogadza mieniającym, bo nikt swojego za cudze bez zysku nie da. L. Trzymali o Mesjaszu Żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. Żarn. *(=drogą tradycji).* Wyrywano sobie to dziwo z rąk do rąk. Puhar krążył z rąk do rąk *(=kolejką).* Przodkowie jego to dziedzictwo, jako z ręki do ręki, jeden drugiemu zostawowali. Skar. Niegodziwy zbiór do trzeciej ś. ręki nie posunie. L. *(= do trzeciej gieneracji, do trzeciego pokolenia).* Masz ręce rozwiązane *(= możesz teraz robić, co ci ś. podoba, odtąd nie jesteś niczym skrępowany).* Kupić co z wolnej ręki *= nie publicznie, nie na licytacji.* Dostać, dać co ciepłą ręką*=przed śmiercią, za życia.* Nic ciepłą ręką udzielić nie chcą, na śmierć swoję każąc czekać. L Dar stu tysięcy, ciepłą ręką przed ślubem dany, będzie wyliczony *(=posag gotowy).* L × Przez ręce*=ociągając ś., nierychło, zwłaczając mitrężnie.* Kn. Od ręki co robić = a) × od ręki *= lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale.* Kn. *Perfunctorie,* prędko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. Mącz. b) × od ręki *= przygodnie, trafem, przypadkowo, nieumyślnie, niechcący.* Kto psa umyślnie a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jeśliby zabił od ręki, kijem siebie broniąc, nie pociskiem ani strzelbą, za psa nic nie płaci. St. lit. c) *na poczekaniu, nie odkładając, bezzwłocznie, natychmiast:* Nie zostawiaj na potym, zrób to od ręki. Zbywa swoje dzieła od ręki. Sur. Od ręki poszedł cały zapas towarn. × Pod ręką *= nieznacznie, od niechcenia:* Te ustawy poznoszono a. też pod ręką w zapomnienie puszczono. L. × Pod rękę koń zaprzężony (Pot.) *= po prawej stronie.* Pod rękę pisać, litery pod lewą rękę stawiać. Dudz. *(= pisać pismem pochyłym, kursywą).* × Po ręce *=pod ręką, napodorędziu, na pogotowiu, na zawołanie, tuż:* Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować. Mącz. Każdy z Tatarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak ś. przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. Łęcz. Bronili ś. nasi, strzegąc najwięcej tego, aby nieprzyjacielom na strzelczą rękę nie przychodzili. Biel. M. *(=pod strzał; na donośność pocisku).* Nie wiedział, iż źle kozakowi na strzelczą rękę przychodzi. Papr. Przen.: Na rękę, × Do ręki, × Po ręce *= zręcznie, poręcznie, po myśli, dogodnie, w porę, w sam raz:* Zdarzyło im ś. to, co zamysłom ich na rękę było. Paszk. Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. L. Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. Biel. M. Cesarz zaniechał wojny polskiej, co było nie na rękę drugim sąsiadom. Biel. M. Kęs nie na rękę mu to było. Pot. Pani Herminja przypomniała mu ś. z pokrewieństwem, co hrabiemu było na rękę. Bał. Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce L. Rzecz poszła nam na rękę. Słow. Wszyscy ekonomowie na rękę mu padli, wiernie służą. Nar. *(= udali mu ś., zdarzyli ś., szczęśliwie ś. dobrali).* Przen.: × Idzie co ręką, dobrą ręką *=pomyślnie; darzy ś., wiedzie ś., powodzi ś., udaje ś., szczęści ś, szczęśliwi ś., idzie gładko, jak po maśle, jak z płatka:* Patron, szczekacz obrzydły z wyprawną paszczęką, co mu krzywoprzysięstwo każde idzie ręką. Węg. Rodzice skarżą ś., że dzieci nie tak im ręką poszły, jak ś. spodziewano po kosztach łożonych. L. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. Min. Wyjść z czego obronną ręką *= wyjść cało, bez szwanku.* Obronną ręką uszedł. Stryjk. Cofać ś. obronną ręką. Krasz. Za Sasów familja ta, sprzyjająca Leszczyńskiemu, wyszła obronną ręką z zamętu. Krasz. Wyszedł z bijatyki obronną ręką. **2.** *pojedynek:* Na rękę kogo wyzwać = na pojedynek. L. Goljat wyzwał lud Boży na rękę. Koch. W. Potępił wyzyskiwania na rękę. Skar. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i znacznej pomsty. Wer. Królik jeden niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. Biel M. Jeśliby kto dekret naganił a wziąłby na swą prawą rękę a. w szranki z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy ma ś. bić samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. Sz. × Ręką czynić *= pojedynkować ś.:* Prosił króla, aby mu dopuścił ręką czynić, chcąc ś. potykać o wyznanie wiary. Baz. Argant chrześcijan na rękę wyzywa. P. Koch. Panie kochanku, jeśli moich litwaków pokiereszuje, to ja go wyzwę na rękę. **3.** × R. przen. *robota, robocizna, robotnicy:* Taniość ręki, obfitość produktów napełniają kraj rękodziełami. L. Widać w tym jego rękę *(=robotę, udział, sprawkę).* **4.** czyja *=charakter pisma, pismo czyje:* Najwięcej się pisaniem, mając na to prędką rękę, żywił. Skar. Pismo jest podobne do jego ręki. L. Porównywając ręce. L. Szalbierz potrafił rękę jego. Troc. Znam rękę jego. Troc. Podpis ten był twej ręki. Tw. Ani styl, ani R. mojego syna. L. **5.** *przemoc, siła, potęga, władza; zależność, zwierzchność, wpływ; posiadanie, rozporządzanie:* Całą niesprawiedliwą rękę prześladowcy uczuli wierni. Skar. *(=jarzmo, brzemię).* Nad samym wierzchem gło-

wy twojej dzierży obronną, pocieszliwą a nieomylną rękę swoję. Rej. (*=opiekę)*. I nogami i rękoma, jak mówią, ze wszystkich sił o to ś. starał, żeby brata zgubić. Stryjk. Rękami obiema i zębami radby ś. dodrapać do tego, czego żąda. L. Moskwę często ręką płoszał. Zbyl. Kto na kleryka ręką ś. rzuci, tego wyklinają. Skar. (*=porywa ś., targnie ś.)*. R. rozumu niema. Prz. (co R. grzeszy, za to głowę karzą. L.). Heretyki do świeckiej ręki na karanie podawał. Skar. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. Birk. (*= z małą garstką żołnierzy)*. Rzym do ręki przyszedł Wandalów. Skar. (*= dostał ś. w ręce, w moc ich)*. Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go Bóg w ręce zaraz. Birk. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoję, abyś wiedział, żem ja jest Pan. Leop. Gdy mur obalono, blizko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. Birk. Jak ś. która owieczka obłąkała a na ręce jej przyszła, chodziła tak długo około zbawienia jej, aż ją pozyskała Bogu. Birk. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoli zapłacie. P. cheł. (*= przekazał)*. Bisurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. Birk. Wszystkich tych miał w ręce swojej, to jest pod władzą swoją. Smotr. Mam cię w ręku, poczekaj jeno. L. (*=nie wymkniesz ś.)*. Abym ja to próżno abo pożytecznie odprawił, w waszych jest ręku. Pilch. (*=od was zależy, zawisło)*. W ręku mamy zwycięstwo. Pilch. Niekiedy i królowie jakiekolwiek rzemiosło w ręku miewali dla uchodzenia próżnowania. Skar. Boże wszechmogący, u Ciebie w ręku potęga, z Twojej ręki idą zwycięstwa. Birk. Dwa królestwa w jednym ręku dzierżane. Nar. (*=przez jedną osobę)*. Unikaj pieniactwa i raczej oddaj wszystko dla uwolnienia ś z rąk sprawiedliwości. L. Mistrzów zbył, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. Skar. (*=kierownictwa)*. Wziął zarząd w swoje ręce. Kształcił ś. pod ręką znanych mistrzów. Póki masz w ręku, zażywaj tej trochy życia marnego, bo jutro niepewne. Nar. Boga mieć w ręku, a zbawienia nie uprosić. Prz. (*=opuszczona okazja)*. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczaj. Warg. (*=korzystaj z niego, skoro je masz)*. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewanej z rąk nie upuszczali. Warg. Wszystko mu szczęście z rąk wypadło. Skar. Prostacy nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzieć nie umieją. Orzech. Jest to w ręce twojej. Troc. Mam to w ręku moich. Troc. Przyjdziesz do rąk moich, wpadniesz mi w ręce. Troc. Gdyby człowiek osądzon na śmierć, a królewska a. inna gwałtowna R. odjęła go śmierci... Ort. Wójt nie może upewnić nikogo, kto żałuje na kogo imieniem, co nie leży pod jego ręką a. posłuszeństwem. Ort. (*=w jego kompetencji, w jego juryzdykcji)*. Dary fortuny w ręku Bożych. Krasz. **6.** *praca, energja, usilność, pilność, staranie:* Boga wzywaj, a ręki przykładaj. Kn. Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. Kn. Umrzeć głodem równa ś. najstraszliwszej męce, ale, rachujno dobrze, mamy cztery ręce. Tremb. (*=praca, pilność nas uratuje; możemy pracować)*. Opuszczać ręce. Szymon. (*=tracić energję pod wpływem zwątpienia)*. Przyjdzie to na moje ręce, czeka to widać na moje ręce *=na mnie; mnie widać trzeba będzie ś. tym zająć.* **7.** przen. *pomoc, wsparcie, zasiłek, zapomoga, ratunek, sukurs; jałmużna, dary:* Ustawała R. jego szczodra. Prot. Podać rękę nędznym. Lach. R. moja będzie mu pomagała, i posili go ramię moje. Wuj. Proszę go, aby upadłej ojczyźnie rękę podał. Skar. Wolę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. Pilch. (*=nie wypatrywać cudzego wsparcia, nie oglądać ś. na nie)*. Póki w tej złości zostawać będziecie, póty użałowania ś. Bożego i ręki pomocy Jego nad sobą nie doznacie. Smotr. W ucisku dawali Żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjaciół. Cz. (*=dopomagali)*. Podać rękę zdolnemu a ubogiemu młodzieńcowi. **8.** przen. *prawa R., zastępca, pomocnik, wyręczyciel, wykonawca, totumfacki:* Hetman polny był ręką wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. Birk. Bez tego kanonika biskupowi, jak bez ręki, trudno było. Skar. R to moja. Troc. Ty prawą ręką stałeś mi ś. w domu. Brodz. To jego prawa R. **9.** przen. *osoba, człowiek:* Niech cię R. Boska broni! R. Boska dotknęła go srodze (*=palec Boży)*. Dzieła rąk Bożych. Dzieła ręku twoju. Co R. zbudowała, R. zepsowała. Birk. (*=ręka ludzka, człowiek)*. †Umarła R. *= zmarły właściciel dziedzictwa.* Sprawa po zmarłej ręce, *mortua manu*, kiedy kto dziedziców pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biorą. Tyt. pr. magd. Gdy kto po umarłej ręce długu dochodzi... Magd. Dowód po zmarłej ręce przedtym bywał 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. Sz. Od przewiedzionych długów po zmarłej ręce potomkowie powinni przesąd płacić. St. lit. Dobra po zmarłej ręce. Troc. Mam ten towar z pierwszej ręki (Troc) (*= wprost od producenta, nie od przekupnia, nie od pośrednika)*. Z pierwszej ręki kupować jest korzystniej. †Przez ręce dać (Troc.) *=przez trzecią osobę.* Przysyłaj listy na moje ręce (*=za moim pośrednictwem)*. Dwie ręce mniej, niż cztery zrobią. Haur. (*=jeden człowiek—dwuch ludzi)*. Założył sklep, gospodarstwo na swoją rękę (*=na siebie)*. Młody ten doktór niedawno zaczął na swoją rękę kurować. Perz. (*=na swoje konto, samodzielnie)*. Prowadzi handel na swoją rękę (*=na swój rachunek, samodzielnie)*. **10.** † R. *poręka, poręczenie, rękojmia, gwarancja, zakład, kaucja:* Dać na ręki *=dać jako poręczenie, porękę.* Siedzieć pod czyją ręką *=mieć za sobą czyje poręczenie.* Dać co (np. konie) na ręki *=dać konie jako zakład.* Za rękę wydan o dług. Ort. **11.**=a) *jedna ze zmian, na jakie jest podzielony płodozmian:* Miał pola ornego po czterdzieści kilka morgów na trzy ręce. Krasz. b) [R.] *działka osady; poletek.* **12.** bil.: Grać z ręki *=grać, podstawiwszy w „domu“ bilę, która nie znajdowała ś. poprzednio na bilardzie.* Zatrzymać bilę w ręku *=nie stawiać jej na bilardzie aż do następnego sztosu bili zgubionej, wyrzuconej za bilard lub za bandę.* **13.** karc. *kolej przypadająca:* Mieć rękę a. być na ręku *=zagrywać, zaczynać grę w karty.* Pierwszą rękę ma. Troc. Stracić rękę *= stracić prawo rozdawania kart.* **14.** patol. R. olbrzymia (macrochiria); szponista, szponowata (manus vara); widlasta (manus furcata); przykurczona (talipomanus). **15.** zool. *stopa malp.* Zdr. **Rączka, Rącia, Rąsia, [Rączeńka, Rączyńka, Rącejka, Rącecka, Rączyczka, Ręczyczka, Ręczulka, Rękulka, Rękuleczka], × Ręczynka.** Zgr. **Rączysko, × Ręczysko, [Rączyszcze].** < RĘK / RĄK / RĘCZ / RĄCZ >

[Rękaica, y, lm. **e]** p. **Rękawica.** Zdr. **[Rękaicka, Rękajcka].** < Zam. Rękawica >

[Rękaicka, i, lm. **i]** p. **Rękaica.** < Zam. Rękawiczka >

[Rękajcka, i. lm. **i]** p. **Rękaica.** < Z Rękaicka >

[**Rękal, a,** lm. **e]** *człowiek o wielkich a. o niezgrabnych rękach.* < Od Ręka >

× **Rękaty** *opatrzony rękami, mający ręce:* Zwierzęta rękate = *czwororęczne, małpy.* [Figura rękata] = *drogowskaz.* < Od Ręka >

Rękaw, a, lm. **y I.** *część sukni do włożenia w nią ręki:* Długie, krótkie, szerokie, wązkie, bufiaste rękawy. R. przestronny. Troc. Przyszyć, odpróć R. Rękawy u kontusza=*wyloty.* Zawsze lepiej stracić R., niżli suknię. Rej. Dla zdrowia pieniędzy nie ważyć; lepiej rękawem zasłonić, niżli suknią. L. (lepsza szkódka, niż szkoda. L.). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. Nar. Przen.: Dzierżał go za R. Rej. Nie tam idzie, gdzie rum chce, ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczej, jedno jako za R. ciągnie. Rej. Człowiek ś. o nic nie troska, siedzi jak u Boga w rękawie. Krasz. Nie z rękawa co wytrząsnąć (L.) = *nie tak łatwo co zrobić.* Jakby z rękawa = *hurmem, gromadnie, chmarą:* Jak z rękawa, z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. Tw. Wojsko jakoby z rękawa sypie ś. Pot. Nie da sobie rękawa urwać = a) *nie da ś. dwa razy prosić, nie trzeba go przymuszać.* Rej. Ale przedsię nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. Paszk. Nie da sobie rękawa urwać, gdy gdzie darmo gardło zalać. Troc. b) *nie da ś. ukrzywdzić.* Przen.: Komu marsowe rękawy nie ciężały, wszyscy ś. pod chorągwie wojenne garnęli. Tw. *(= zbroja).* **2.** × R., × **Rękawek** *mufka:* R. niedźwiedzi, popielicowy. Troc. **3.** *wyłoga u sukni:* ×R. (wyłoga) u szaty. Troc. **4.** *wąż gumowy, rura gumowa, kiszka, łagiew do przepuszczania płynów:* Przemywanie dokonywa ś. przy pomocy zwykłych rękawów gumowych. R. u sikawki. R. u żórawia wodnego na kolei żelaznej. **5.** przen.: × R. morski = *zatoka:* Owdzie między wysepki i morskie rękawy. Mick. **6.** cukr. *dolna część żarownic, w których węgiel kostny stygnie po wypaleniu.* **7.** mł.: R. mączny = *worek z wełnianej tkaniny pytlowej, który zabiera w siebie produkt zmielony, wypadający z pomiędzy kamieni młyńskich.* Małyszcz. **8.** zł. *trzewik.* Zdr. **Rękawek,** † **Rękawik,** [**Rękawik**]. Zgr. [**Rękawsko**]. < Od Ręka >

Rękawek, wka, lm. **wki I.** p. **Rękaw. 2.** [R.] p. **Kapiszon:** Rękawki a. kapy, kapiszony, czopy żelazne w osiach, żeby ich błoto nie walało, a smarowidło nie wypryskało. **3.** [R.] *kawałek skóry przywiązanej do łokcia dla ochrony koszuli przy robocie.* **4.** a. **Zarękawie** *część zbroi żelaznej osłaniająca rękę od łokcia do rękawicy.* **5.** chir. *skóra pozostająca po odcięciu kolistym członka.* < Od Rękaw >

Rękawiarka, i, lm. **i** *szwaczka, szyjąca rękawy do sukien damskich.* < Od Rękaw >

Rękawica, y, lm. **e,** [**Rękaica**] **I.** *wielka rękawiczka:* R. żelazna. Troc. *(część zbroi).* R. o jednym palcu. R. o pięciu palcach. Trzeba było łosie rękawice za pas zatknąć. Ochoc. Włóżże na łeb (do pojedynku) czapkę watową z drutem, łosie rękawice; jać tego nie potrzebuję. Wójc. Przen.: Rzucić komu rękawicę = *wyzwać go na pojedynek.* Podjąć rękawicę = *przyjąć wyzwanie na pojedynek.* Przen.: × Ubrać ś. w rękawice = *wziąć łapówkę.* Przen.: Dać rękawicę = *wydać amnestję, ułaskawić, przebaczyć:* Inaczej rękawicy nie da cesarz, w pień każe wyciąć mieszkańców. Krasz. **2.** [Kukaweze rękawice] *roś. pierwiosnek* (primula veris). **3.** chir. *opatrunek na palce i grzbiet ręki, opaska rękawiczna* (chirotheca). < Od Rękaw >

Rękawiczka, i, lm. **i** *ubranie na dłoń, grzbiet i palce ręki, z mankietem lub bez niego:* R. czarna, glansowana, szwedzka, łojkowa, sarnia, zamszowa, niciana, wełniana, jedwabna, kozłowa, męska, damska. Para rękawiczek. Rękawiczki pięciopalczaste [p a l c z a t k i], jednopalczaste. Rękawiczki niepalczaste. Troc. Ściągnąć rękawiczki. < Od Rękawica >

Rękawiczkowy przym. od **Rękawiczka:** Skóra rękawiczkowa. < Od Rękawiczka >

Rękawiczne, ego, blm., **Porękawiczne** *kwota, którą sprzedający zastrzegał sobie przy dobijaniu targu dla swojej żony:* Komisarze ci żadnej nadgrody mieć nie będą, jak *titulo* rękawicznego jeden od sta. Vol. Przy kontrakcie wypłaca panu chłop R., które ś. równa z czynszem. L. < Od Rękawiczny >

× **Rękawicznica, y,** lm. **e** p. **Rękawiczniczka.** < Od Rękawicznik >

Rękawicznictwo, a, blm. *rzemiosło rękawicznicze; przemysł rękawiczniczy:* Trudnić ś. rękawicznictwem. R. u nas kwitnie. < Od Rękawicznik >

× **Rękawiczniczek, czka,** lm. **czkowie** *czeladnik rękawiczniczy.* L. < Od Rękawicznik >

Rękawiczniczka, i, lm. **i I.** a. × **Rękawicznica** forma ż. od **Rękawicznik. 2.** *żona rękawicznika.* < Od Rękawicznik >

Rękawiczniczy przym. od **Rękawicznik:** Cech, sklep R. Rękawicznicze towary. Troc. < Od Rękawicznik >

Rękawicznik, a, lm. **cy** *rzemieślnik, który wyrabia rękawiczki.* < Od Rękawiczny >

Rękawiczny przym. od **Rękawica:** R. podarek (Troc.) p. **Rękawiczne.** Chir.: Opaska rękawiczna p. **Rękawica.** < Od Rękawica >

Rękawiec, wca, lm. **wce** gieol. (chirotherium) *zwierzę jaszczurowate a. raczej żabowate, którego ślady łap o 5 palcach znajdują ś. w piaskowcu pstrym tryjasowym.* Łab. < Od Rękaw >

† **Rękawik, a,** lm. **i,** [**Rękawik**] p. **Rękaw:** Będzie druga szata, co jedno rękawiki do łokcia. Rej. < Od Rękaw >

Rękawka, i, lm. **i** *jeden z obchodów ludu krakowskiego w trzecie święto Wielkanocy.* < Od Rękawek >

Rękawkowy I. przym. od **Rękawek:** Ma ta dama upodobanie w pieskach rękawkowych. L. *(= trzymanych w rękawkach, noszonych w mufce).* **2.** przym. od **Rękawka.**

Rękawowy przym. od **Rękaw:** R. = z rękawami. Bobr. < Od Rękaw >

[**Rękawsko, a,** lm. **a]** p. **Rękaw.** < Od Rękaw >

[**Rękiel, kla,** lm. **kle] I.** *człowiek bez ręki.* **2.** *drogowskaz na rozstajnych drogach* < Od Ręka >

† **Rękność, i,** blm. *pokrewieństwo:* Bliższy w rękności. Magd. < ?Od Ręka >

Rękobierca, y, lm. **y** p. **Rękojemca:** Łamał sobie głowę nad najwłaściwszym użyciem wyrazu R. — rękojemca. Kraus. < Ręka + Bierca >

× **Rękoczyn, u,** lm. **y I.** chir. *zabieg leczniczy dokonany ręką, operacja chirurgiczna:* R. wytwórczy = *operacja plastyczna.* Z zimną krwią, jakby w prosektorjum, wykonywa rękoczyny na martwym już ciele ludzkim. Gaw. **2.** woj.: Rękoczyny, manewry, ewolucje, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. Jak. J. Przez rękoczyny rozumieją ś. sposoby praktyczne, mechaniczne, służące do zręcznego obejścia ś. z działami. Jak J. Rękoczyny = *ujęcia* przy mustrze z bronią ręczną białą i przy armatach. Górs. < Ręka + Czyn >

× **Rękoczynnik, a,** lm. **cy, Chirurg,** × **Rękolekarz,** † **Cyrulik** *lekarz leczący zapomocą zabiegów wykonywanych ręką, operator:* R., operator, operacją czyniący. Perz. <Od Rękoczyn>

× **Rękoczynny** przym. od **Rękoczyn** a. od **Rękoczynnik** *operacyjny, chirurgiczny,* † *cyrulicki,* † *cyruliczy,* × r ę k o l e c z n i c z y. <Od Rękoczyn>

× **Rękodajnie** przys. od **Rękodajny:** Do pomagania najazdów ś. ofiarują i najmują, R. nikomu służyć nie chcąc. Vol.

Rękodajny I. *dający rękojmię, wierny z powodu zobowiązania ś.; zgodzony, zamówiony, zaangażowany, zobligowany:* Poddanych i niewolników inaczej trzymać trzeba, niżli rękodajnych sług i wolnych. Petr. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkowi z dobrej woli służącemu więcej, niżby miał nagradzać posługi ujednanemu i rękodajnemu. Petr. Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystałem na rękodajnego sługę i pokojowego. Boh. Rękodajnemi ś. przed sędzią obowiązał słowy. Troc. (Chrystus) aby ukazał sługi swoje stare nowym sługom i stare sługi, którzy dawno kiedyś rękodajnemi zostali Panu swemu i wiernie Mu służyli. Birk. Dworzanin R. Krasz. Zrobił go dworzaninem rękodajnym, czyli mającym prowadzić do stołu. **2.** *rękojmią zabezpieczony, z zobowiązania wypływający, obowiązkowy:* Prosty i R. dług. Djar. gr. Sumy rękodajne przynosiły pewną roczną prowizję, lecz mogły być w razie potrzeby całkowicie podjęte i użyte. Szaj. **R., ego,** lm. i rz.: Dworzanin, który mógł podawać rękę swemu panu lub pani przy usługach, wsiadaniu na koń lub do pojazdu i wysiadaniu, nazywał ś. R., gdy chodziło o wyróżnienie od pachołków, którzy nie mieli do tego prawa. Gl. R. to jego. Troc. Kazałem czekać na drodze mojemu rękodajnemu na siebie. Skarb. (dworzanin, który sprawiał przy pani domu obowiązki masztalerza. Skarb.). <Ręka + * Dajny, od Dać>

× **Rękodziały** p. **Rękodzielniczy:** Rękodziałe warsztaty. Wor. <Ręka + * Działy, od Dziać>

Rękodzielnia, i, lm. **e** *zakład rękodzielniczy, fabryka wyrobów ręcznych, zakład fabryczny, warsztat rzemieślniczy:* R., manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rękodzielne. L. Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rękodzielniach Langwedoku używanej. L. Mają pozakładać w wielu miejscach rękodzielnie końcem wyrabiania materjałów surowych. L. <Od Rękodzielny>

Rękodzielniany przym od **Rękodzielnia,** *fabryczny:* Rękodzielniane towary. L. <Od Rękodzielnia>

Rękodzielnictwo, a, blm. *przemysł rękodzielny; rzemiosło, zatrudnienie rękodzielnika:* R. bawełniane, wełniane, jedwabne. Trudnić ś. rękodzielnictwem. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielniczka, i, lm. **i** forma ż. od **Rękodzielnik:** Siedem dziewek mu (Achillesowi) dam..., rękodzielniczek wybornych. Ml. Stawiło ś. 115 rękodzielniczek, jak: rysowniczek, hafciarek, szwaczek i modniarek. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielniczy przym. od **Rękodzielnik** a. od **Rękodzielnictwo;** × **Rękodziały:** Kraj R. Pracownia rękodzielnicza. Chętni są do spółek, zwłaszcza rękodzielniczo-fabrycznych. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielnik, a, lm. **cy I.** *ten, co ś. zajmuje jakim rękodziełem, fabrykant:* Część pieniędzy europejskich dostaje ś. biednym rolnikom i rękodzielnikom chińskim. L. **2.** żart. p. **Onanista.** <Od Rękodzielny>

Rękodzielny I. *ręką zrobiony, rękodzielniczy, fabryczny,* ×r ę k o t w o r n y*:* Naród rolnictwem i rękodzielnym przemysłem bogaty. L. **2.** *ręką ludzką zrobiony, sztuczny, robiony, nienaturalny, fabrykowany:* Rzeczy rękodzielne i wymyślne. Troc. Nierękodzielna góra biegła przez morskie odmęty. Spas. <Od Rękodzieło>

Rękodzieło, a, lm. **a** *wyrób ręczny, rzecz rękoma zrobiona, fabrykat, manufaktura, wytwór rękodzielniczy, rzemieślniczy:* Rękodzieła, roboty ręczne, manufaktury. L. Taniość ręki, obfitość produktów ułatwiają drogę do napełnienia kraju temi rękodziełami. L. Pieniądze więcej mu były potrzebne, niż kupione rękodzieła. Sur. <Ręka + Dzieło>

× **Rękojemca, y,** lm. **y,** × **Rękobierca,** † **Rękojm,** † **Rękojmia,** † **Rękojmi** *poręczyciel:* R., z a r ę c z n i k, r ę c z y c i e l, p o r ę c z n i k, zabezpieczający daną obietnicę z obowiązkiem dopełnienia jej przez ś. w przypadku nie uiszczającego ś. dłużnika. Ostr. R., k a u t o r. <Ręka + * Jemca, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

× **Rękojemczy** p. **Rękojemny:** Stwierdziliście wszystkie powyższe umowy, tak dzierżawne, jako i obligacyjne i rękojemcze. Kraus. <Od Rękojemca>

× **Rękojemny,** × **Rękojemski** przym. od **Rękojmia;** × **Rękojemczy,** *poręczający,* × z a r ę c z n y, *gwarancyjny.* <Od Rękojmia>

× **Rękojemski** p. **Rękojemny:** Rękojemskie prawo. Troc. R., *fideijussorius.* Kn. Rękojemskie listy, także cyrografy. Biel. J. <Od Rękojmia>

† **Rękojemstwo, a,** lm **a** p. **Rękojmia:** R., poręczenie. Biel. M. R., obowiązek, obietnica stawienia ś. za kogo w sądzie. Skr. Nazywają R. *satisdatio,* upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rękojemstwa żąda; zowią też *cautionem, fideijussionem.* Groic. Złoczyńce sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rękojmia głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. Groic. Trzeba więzienie podjąć abo ś. jakim rękojemstwem abo istnościami wyprawić. Rej. *(= kaucją).* R. za kogo przyjąć. Troc. Stawić ś. na dzień rękojemstwa. Troc. Przyjął R, a nie stawił ś. u sądu. Troc. Zapozwani o R. długu. Nisz. Bardzo sobie szkodzi, kto za obcego ręczy; ale kto ś. chroni rękojemstwa, bezpieczen jest. Wuj. R. chłopów daw. na Mazowszu = *możność oddalenia ś. z gruntu z warunkiem dania rękojmi, że opuszczany pan należycie według prawa zaspokojony będzie.* Gl. <Od Rękojmia>

Rękojeść, i, lm. **i,** × **Rękojęć** *część narzędzia, za którą ś. je ujmuje ręką (rączka, trzonek, uszko, oprawa, dzierżak, mlon, gryf, antaba i t. p.):* R. topora *(= toporzysko),* noża, dłóta, młotka, szpady, pałasza, szabli. R. a. r ó g = *jedna z dwuch części rogacza,* za które ś. trzyma przy *oraniu.* R. wprawić w co. Troc. R. armaty = łoże. Troc. R. u szal. Troc (u szal wagowych). Motyką nad rzeką robiąc, upuścił ją w wodę, że mu ś. z rękojeści zemknęła. Star. R. u krzyża od pałasza, za którą ś. ujmuje pałasz. Mag. Ująwszy za R. pompy, naciśniesz ją na dół, tym samym podniesie ś. pręt w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. Świt. Co chwila berły naszemi, jak młotem, przybijamy te rękojeści. Krasiń. Przen.: *Arripere ansam,* dochwycić ś. rękojeści

a. uszka, to jest przyczyny; czasu nie opuszczać, pochop brać. Mącz. Uchodzi z rękojeści. Prz. = *wymyka ś. z ręki, wykręca ś. sianem.* Nie ujdziesz z rękojeści, wszędy ci ś. stawię, *nunquam hodie effugies.* Nagur. <Zam. Rękojęć>

× **Rękojęć, i,** lm. **i** p. **Rękojeść.** Łab. <Ręka+ * Jęć. JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

† **Rękojm, a,** lm. **owie** p. **Rękojemca.** Hon. <Ręka + JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

† **Rękojmi, ego,** lm. **owie** p. **Rękojemca.** Henr., Tuch., Mym. Miał na to rękojmiego, żeby abo on sam, abo rękojmia on dług miał zapłacić. P. cheł. Rękojmiego stawić. L. <Od Rękojmia>

Rękojmia, i l.=a) lm. **e** *zakład, zapewnienie, gwarancja, pewność, zabezpieczenie:* Rękojmią od kogo biorę, daję. Troc. Tę czynię rękojmią, że dozgonnie zostawać będę. Troc. Żona jest pobożna; większej rękojmi czyliż pragnąć można? Fred. A. Dotychczasowe jego postępowanie niech ci będzie rękojmią, że i w tym razie postąpi on, jak należy. Jakąż ja mieć mogę rękojmię, że mi słowa dotrzymasz? b) † R., † **Rękojemstwo** *obowiązek, obietnica stawienia ś. za kogo u sądu, vadimonium:* Złoczyńce sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy R. głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. Groic. Rękojmią, czyli fideijusją za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swej osoby uczynić powinien. Zam. 2. † R., lm. **owie** p. **Rękojemca:** R. głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. Groic. Rękojmie brać, przyjąć. Troc. Rękojmie a. zaręcznika dobra, majętność. Troc. Nie stawiał innych rękojm. Coby dobył na rękojmiach. Oni rękojmiowie od tego ręczenia mają być wolni, którzy rękojmiowie mają onego dłużnika popierać. Nisz. Gdyby rękojmie byli wprzód zapozwani o rękojemstwo długu... Nisz. < Ręka + * Jmia, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

× **Rękolecznictwo, a,** blm. *chirurgja,* † c y r u l i c t w o. <Ręka + Lecznictwo>

× **Rękoleczniczy** p. **Rękoczynny.** <Ręka + Leczniczy>

× **Rękolekarz, a,** lm. **e** p. **Rękoczynnik.** <Ręka + Lekarz>

† **Rękomaniec, ńca,** lm. **ńcy** *jeniec, braniec, niewolnik:* Słudzy dwojacy są: jedni rękomańcy i niewolnicy, drudzy wolni. Sz. <Ręka + * Maniec, zam. Imaniec, od Imany, od Imać>

Rękopis, u, lm. **y** p. **Rękopism:** Gdy umarł, jam R wziął po nieboszczyku. Mick. Odsyła Balińskiemu R. Estr. <Ręka + * Pis, PIS>

× **Rękopisauy** p. **Rękopiśmienny:** Czytamy to w nomokanonach dawnych tak rękopisanych, jako i teraźniejszych drukowanych. Pim. <Ręka + Pisany>

Rękopism, u, lm. **y, Rękopis,** × **Rękopismo** *rzecz napisana i jeszcze nie drukowana, pismo ręczne, manuskrypt:* Utwór ten spoczywa dotąd w rękopiśmie. Dzieło opracowano na podstawie rękopismów pozostałych po przodkach. Porządkować, przygotowywać do druku rękopismy. R. artykułu dziennikarskiego. R. Ochockiego dziś idzie pod sąd publiczny. Krasz. <Ręka +* Pism, od Pismo>

× **Rękopismo, a,** lm. **a** p. **Rękopism:** R., ręczne pismo. Troc. <Ręka + Pismo>

Rękopismowy p. **Rękopiśmienny:** Zbiór R. L. <Od Rękopism>

× **Rękopisny** p. **Rękopiśmienny:** Są takowe modlitwy w trzebnikach starych rękopisnych. Pim. <Od Rękopis>

Rękopisowy p. **Rękopiśmienny.** <Od Rękopis>

Rękopiśmiennie przys. od **Rękopiśmienny.**

Rękopiśmienny, Rękopismowy przym. od **Rękopism; Rękopisowy,** × **Rękopisny,** × **Rękopisany:** Zabytek R. <Od Rękopism>

Rękopłochy myśl.: Pies R. = *stroniący, uciekający od ręki.* <Ręka + Płochy>

× **Rękopołożeniec, ńca,** lm. **ńcy** *duchowny mający prawo święceniu drugich przez kładzenie na nich ręki:* W jego djecezji rękopołożeńcy są zupełnej władzy biskupowie. Smotr. <Ręka+*Położeniec, od Położony, od Położyć>

× **Rękopuszczony** *puszczony z ręki właściciela, udarowany wolnością:* Rękopuszczeni a. wolnością darowani. Sz. Stosunki pana do sługi rękopuszczonego. Sz. <Ręka + Puszczony, od Puścić>

× **Rękoruch, u,** lm. **y** *ruch ręką, giest, giestykulacja.* L. <Ręka + Ruch>

× **Rękorys, u,** lm. **y** *rysunek, obraz, wizerunek ręcznie zrobiony.* Wor. <Ręka + Rys>

Rękoskrzydły: Zwierzę rękoskrzydłe = *nietoperz.* Bezzębne, rękoskrzydłe i owadożerne. Nus. <Ręka + * Skrzydły, od Skrzydło>

× **Rękotworny** przym. od **Rękotwór,** *rękodzielny.*

× **Rękotwór, oru,** lm. **ory** *rękodzieło, rękoczyn.* <Ręka + Twór>

Rękować, uje, ował l. † R., [**Rękować**] *swatać, zaręczać.* Słown. 2. [R.] = a) *być na rękę.* b) *iść dobrze, zręcznie; palić ś. w ręku:* Praca im rękuje (=*pracują prędko).* [**R. ś.**] *zaręczać ś.* <Od Ręka>

Rękowanie, a, blm., czynność cz. **Rękować.**

[**Rękowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rękować ś.**

[**Rękowany** chleb] *chleb, na którym narzeczeni przy zaręczynach położyli ręce.* <Od Rękować>

× **Rękowidz, a,** lm. **e** p. **Rękowieszcz.** L. <Ręka + Widz>

× **Rękowieszcz, a,** lm. **e,** × **Rękowieszczek,** × **Rękowidz** *ten, co wróży z ręki, chiromanta.* Bobr. <Ręka + Wieszcz>

× **Rękowieszczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Rękowieszcz.** <Ręka + Wieszczek>

× **Rękowieszczenie, a,** blm. *wróżenie z ręki, chiromancja.* <Ręka + Wieszczenie, od Wieścić>

× **Rękowieszczka, i,** lm. **i** forma ż. od **Rękowieszcz.** <Ręka + Wieszczka>

† **Rękowiny, in,** blp., [**Rękowiny**] *zrękowiny, zaręczyny:* R. a. ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. Hrb. Przyjechał, aby to małżeństwo kończył, jakoż ś. już były R. stały. Biel. M. Koroną go ukoronowała matka w dzień rękowin jego. Bud. [R.=obrzęd wiązania chusteczką na kukiełce rąk państwa młodych]. <Od Rękować>

[**Rękownik, a**] **l.** lm. **cy** *poręczyciel:* Pożyczać na rękownika = *pożyczać za poręczeniem.* **2.** lm. **i** *narzędzie do obklepywania lnu dla obrania go z paździerzy; kij podobny do miecza, służący do klepania lnu.* <Od * Rękowny, od Rękować>

× **Rękowódzca, y,** lm. **y** *przewodnik, przewodniczący.* Klecz. <Ręka + * Wódzca, od Wodzić>

× **Rękowództwo, a,** blm. *rola, zajęcie rękowódzcy, przewodnictwo, przewodniczenie.* <Od Rękowódz.

[**Rękulecka, i,** lm. **i**] p. **Ręka.** <Od Rękulka>

[**Rękulka, i,** lm. **i**] p. **Ręka.** <Od * Rękula, od Ręka>

[**Ręczniák, a,** lm. **i**] *parobek do ręcznej roboty, a nie do sprzężaju.* Pc. <Od Ręczny>

* **Ręnie:** [Od ręnia] *od rana.*

[**Ręрa, y,** lm. **y**] **1.** *brzeg, wrąb, urwisko nadrzeczne.* **2.** *stara krowa bez zębów.* <RZĘP/RĘP>

[**Ręраcz, a,** lm. **e**] *derkacz, chróściel.*

[**Ręроlenie, a,** blm.] czynność cz. **Ręроlić.**

[**Ręроlić, i, il**] p. **Rzęроlić.**

[**Rętowina, y,** blm.] p. **Rentowina.**

[**Rętowny**] p. **Rentowina.**

† **Rętszy** p. **Rątszy:** Czas rętszym nad Pegaza leci kołowrotem, co w momencie upłynie, gonić próżno potym. Tw. Uprzedza wszystkich, bo konia rętszego miał, niż drudzy. P. Koch.

[**Ręże, y,** blp.] myśl. *część sieci używanej na bobry, zwanej brodnią.* <RZĘG/RĘG/RĘŻ>

Riadowicz, a, lm. **e** ?: Połowę tego i mniej jak połowę przypisywało prawo za głowę riadowiczów, za umową od pana zależących, tudzież za głowę ludzi niewolnych. Lel. <?Ros.>

Riakolit, u, lm. **y** min. *felspat szklisty, spat lodowy.* <Gr. rhýaks + líthos>

Riakolitowy przym. od **Riakolit.**

Rigore, Rigoroso muz. *ściśle w takcie, według taktu.* <Włos.>

Rigorosa, ów, blp p. **Rygoroza:** Marzenia jego młodociane w czasach, kiedy do rigorosów stawał, miały za cel koncypjenturę. Jeż.

Rigoroso muz. p. **Rigore.** <Włos.>

Riot, u, lm. **y** *bunt, rozruch, tumult:* Forma zewnętrzna konstatowania porządku przedstawia podobiznę statutu o riotach, czyli zbiegowiskach, wydanego przez króla Jerzego I. Spas. <Ang. riot>

× **Riusz, u,** lm. **e** p. **Rusza:** Znowu ś. do blondyn, do riuszów i do szagrynów wracają. Jeż. <Fr. ruche>

[**Riuża, y,** lm. **e**] *więcierz duży u rybaków nad Dźwiną.* <Ros. riuża, z Esń. rüsa>

Rjasa, y, lm. **y** = **2.** × **Rasa:** Poprzebierani w ornaty, ruskie rjasy, lub nawet suknie kobiece. Sienk. <Ukr., Ros. riasa>

[**Rmucenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rmucić ś.**

[**Rmucić się, i ś., ił ś.**] p. **Smucić ś.:** Tak ś. smucę, aż ś. rmucę. <Czes. rmoutiti>

[**Rnąć, nie, nął** i **R. ś.**] p. **Rznąć.** <Zam. Rznąć>

[**Rnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rnąć.**

[**Rnięcie się,** [**a ś.,** blm.] czynność cz. **Rnąć ś.**

[**Rniętka, i,** lm. **i**] *rznięcie = bicie, baty, wały:* Bedzie R., jak przydzies do dóm. <Zam. *Rzniętka, od Rznięty, od Rznąć>

[**Rob, a,** lm. **y**] *ul.*

† **Rob, a,** lm. **y,** † **Rab** *niewolnik.* L. <ROB>

× **Rob, u,** blm., × **Roob** apt. *sok zgęszczony z owoców a. innych części soczystych roślin, gąszcz.* <Nm. Roob, Fr., Hp. rob, z Arab. arrobe>

Roba, y, lm. **y** *wykwintna suknia szczeg. damska.* Goł. Mnieby zapłakać, gdy nie znam, co roby, sejmów nie widzę, nie wiem, gdzie Warszawa. Drużb. <Fr. robe>

[**Roba, y,** lm. **y**] **1.** *kobieta dorosła.* **2.** *żona.* **3.** *kobieta niechlujna, nieporządna.* **4.** *świnia; świnia prośna; świnia z prosiętami:* Sala była ubrana w rogi, łby dzików, jeleni i rob. Pol.

[**Robacina, y,** lm. **y**] p. **Robatka.**

Robactwo, a, blm., × **Robastwo,** † **Chrobactwo** zb. *robaki:* R. przewięziste, nacinane, łażące, latające, *insecta.* Kn. Puszczę na domy twoje R. Bud. Nigdy ś. nie przewłóczyła, robactwu ś. nie bardzo sprzeciwiając. Skar. (wszom ś. nie bardzo sprzeciwiając. Zigr.). Wymioć to R. Troc. R. go kąsa. <Od Robak>

[**Robaczeć, y, ał**] *siedzieć w chałupie bezczynnie.* <Od Robak>

Robaczek, czka, lm. **czki 1.** p. **Robak:** Słyszcie mnie, małe robaczki, co oblatujecie krzaczki. Groch. Młodziuchny R., a drzewo toczy. Birk. Ludzie, nędzne robaczki. L. R. jednodniowy. Troc. R. nawodny. Troc. Piesz.: *kochanie, serce, duszka, złotko, aniołek i t. p.:* Nie, robaczku, ja tylko chciałem tak żartować; to ś. ciebie nie tyczy, bądź uspokojoną. Niem. Moglibyśmy jeszcze którego z tych niewinnych robaczków postrzelić. Krasz. (= *z tych maleństw, z tego drobiazgu*). Czy zostawiła dzieci? — dwoje biednych robaczków. Bog. Woj. **2.** bart. *niewykształcona pszczoła młoda.* **3.** hist.: † Robaczki spermatyczne = *plemniki, ciałka nasienne* (spermatozoa). **4.** zool.: R. świętojański p. **Świetlik.** <Od Robak>

[**Robaczenie, a,** blm.] czynność cz. **Robaczeć.**

Robaczkowato przys od **Robaczkowaty.** L.

Robaczkowaty 1. *podobny do robaczków.* Kn. **2.** anat. = a) † Muskuły robaczkowate = *mięśnie glistowate śródręcza i śródstopia* (musculi lumbricales). b) Wyrostek R., robaczkowy, robakowaty, † robaczy, † przydatek robaczy (Perz.), × przedłużenie glistowe (processus vermicularis) **2.** bart.: Języczek R. pszczół. **3.** bot.: Gąsierza robaczkowata p. **Gąsierza. 4.** fizj. Ruch R., robaczkowy, † robaczokręty, × wężykowy, × wężykowaty (motus peristalticus). **5.** patol. Tętno robaczkowate (pulsus repens). <Od Robaczkowy>

Robaczkowy 1. przym. od **Robaczek. 2.** p. **Robaczkowaty.** Anat.: Krezka a. Krezeczka wyrostka robaczkowego p. **Krezka. 3.** zool. Glistnica robaczkowa, maleńki czerw okrągły przebywający w kiszce odchodowej i okrążnicy, p. **Glistnica.** <Od Robaczek>

Robaczla, i, lm. **e,** × **Glistnik** bot. (helminthia) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunek: R. żmijówka (h. echioides). <Od Robak>

Robaczliwieć, eje, ał prow., p. **Robaczywieć.** Wal. <Od Robaczliwy>

Robaczliwienie, a, blm., czynność cz. **Robaczliwieć.**

× **Robaczliwość, i,** blm. **1.** rz. od **Robaczliwy. 2.** p. patol. **Robak.** <Od Robaczliwy>

× **Robaczliwy** p. **Robaczywy:** A na odłogu szczęścia zgryzota korzeni swe kolczyste łodygi robaczliwej zdrzeni. Malcz. Przen.: Wincz jeno robaczliwą pamięć po sobie zostawił. Kraus. (= *wstrętną*). <Od Robak>

[**Robacznica, y,** lm. **e**] *mucha plująca* (musca vomitoria) i *każda duża mucha.* <Od Robacznik>

[**Robacznik, a,** lm. **i**] *ogród dla drobiu.* <Od Robaczny>

Robaczny 1. [R.] p. **Robaczywy. 2.** bot.: Czerwirzepa robaczna p. **Czerwirzepa.** <Od Robak>

† **Robaczokręty 1.** *kręcący ś. jak robak.* **2.** fizj. † Ruch R. p. **Robaczkowaty.** <Robaczy + Kręty>

Robaczy 1. a. Robakowy przym. od **Robak:** Achilejskie córy gdy z muzami pocierać ś. śmiały, ujrzą po sobie pluski robacze i wężowe skóry. Tw. Przen.: Robacze serce, jak ty czujesz. Święt. (= *mizerne, nędzne*). **2.** anat.: † Myszki robacze p. **Glistowaty.** † Przydatek R. (Perz.) =

wyrostek robaczkowaty (processus s. appendix vermicularis). **3.** patol. × Choroba robacza = *robaki* (helminthiasis). **4.** wet. Tętniak R. a. robaczywy (u konia) p. **Tętniak.** < Od Robak >

Robaczyna, y, lm. **y** m. *biedny, nędzny robak.* < Od Robak >

Robaczysko, a, lm. **a I.** m. i ni. p. **Robak**: R. sprosne. Papr. **2.** [R.] *zwierzę, gad obrzydliwy:* Smok, czy R., pilnujące źródła. Takie R. (jeża) to ja każę zabić.

Robaczywieć, eje, ał, prow. **Robaczliwieć** *stawać ś. robaczywym:* Jeżeli na zawiązki strąków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieją. Kluk. < Od Robaczywy >

Robaczywienie, a, blm., czynność cz. **Robaczywieć.**

Robaczywka, i, lm. **i** *owoc robaczywy:* Gruszka R. < Od Robaczywy >

Robaczywość, i, blm. rz. od **Robaczywy**: R., toczenie od robaków, *vermiculatio.* Kn.

Robaczywy, prow. **Robaczliwy,** † **Chrobaczliwy,** [**Robaczny, Chrobaczny**] *pełen robaków, toczony przez nie:* Rzodkiew robaczywa. Troc. Drzewo robaczywe. Owoc R. Mięso robaczywe. Grzyb R. Przen.: Pókim mógł, opierałem ś. czarnym, robacznym myślom. Krasiń. *(= niezdrowym, trującym).* Przen.: [Odmawia robaczywe pacierze] = *klnie po cichu.* **2.** wet. Tętniak R. a. robaczy (u konia) p. **Tętniak.** < Od Robak >

Robak, a, lm. **i,** [**Rebak, Grobak**], × **Hrobak,** [**Chrobak**]. **I.** zool. (vermis) *zwierzę bocznie symetryczne, pierścieniowate lub nie, bez przysadek stawowatych, z kanałami wodnemi po bokach ciała.* Podział: Pierścienice (annelides); W[rotki, Kołowrotki (rotatoria); Obleńce, Dratewnice (nemathelminthes); Płazińce, glisty płaskie (plathelminthes). Robaki są zwierzęta małe, bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząstek ani ości nie mające; część im jaka odcięta odrasta nazad a. osobnym staje ś. robakiem. Kluk. Robacy to drzewo toczą *(=czerwie).* Robacy w żywocie a. glisty. Troc. Robacy w mięsie a. pandry. Troc. Robacy w języku psa szalonego. Troc. Robacy w szaciech a. mole. Troc. R. w życie. Troc. R. żytny a. w mące. Troc. Liszki a. gąsienice owadu niewłaściwie nazywamy robakami. Kluk. Jedwabny R. Mur., Mym. *(=jedwabnik).* R. ślepy = glista. Bobr. Każde drzewo ma swego robaka. Kras. R. = liszka zaraz po wykluciu ś. z jaja pszczoły; nazywa ś. także czerwiem. Skr. R. ś. lęgnie i w bujnym kwiecie. Malcz. I biedny R. ś. broni. Prz. I R. piśnie, gdy go przyciśnie. Prz. Źle robakowi w marchwi, niech wlezie w chrzan. Prz. Przen.: R. sumienia = *wyrzut sumienia, zgryzota sumienia.* Zalać robaka = *napić ś. wódki dla zagłuszenia smutku, zgryzoty (= na frasunek dobry trunek).* Przen. (o dziecku) *maleństwo, drobiazg, biedactwo:* Dalej i te robaki nie będzie czym wyżywić. Wirt. Te robaki jej krzykliwe są i żwawe okrutnie. Krasz. **2.** [R.] = a) *smok.* b) *wszelkie małe zwierzątko ssące:* Robaki = owady, robaki, szczury, myszy, węże, jaszczurki. c) *wilk:* Aż chłopiec kus, wilk R., a kulbaka świnią. Pot. Przen.: *Żyd wiejski przyrównany do wilka.* d) *rak (choroba).* **3.** anat. *część móżdżku* (vermis, bombycinus). **4.** patol. R. wnętrzny = *wnętrzak, R. żyjący pasorzytniczo w ciele* (helmius). Robaki = *choroba wywołana przez wnętrzaki,* † czerwiwość, × choroba robacza, × robaczliwość (helminthiasis). Mieć robaki, cierpieć na robaki. Zdr. **Robaczek,** [**Robaszek, Robaszk**]. Zgr. **Robaczysko,** [**Robal, Robol**]. < ROB >

Robakokształtny p. **Robakowaty.** Zool.: Typ robakokształtnych (vermidea). < Robak + Kształtny >

[**Robakować, uje, ował**] (o kurze) *zbierać robaki:* Kura robakuje. < Od Robak >

[**Robakowanie, a,** blm.] czynność cz. **Robakować.**

Robakowaty I. a. **Robakokształtny** *do robaka podobny:* Liszki kształtu robakowatego. Larwy robakowate. Nus. **2.** anat.: Wyrostek R. a. robaczkowaty, robaczkowy (processus s. appendix vermicularis). † Myszki robakowate a. † mięśnie robakowe (Perz.) = *mięśnie glistowate śródręcza i śródstopia* (musculi lumbricales). **3.** zool.: Do tkankowców zalicza Haeckel vermalia (robakowate), mięczaki, stawowate, szkarłupnie, strunowce. Nus. < Od Robakowy >

Robakowy p. **Robaczy.** Anat.: † Myszki robakowe p. **Glistowaty.**

Robakożerca, y, lm. **y** *pożeracz robaków; ten, co ś. żywi robakami:* Plemię robakożerców. < Robak + Żerca >

[**Robál, a,** lm. **e**] p. **Robak**: (Wieśniaczka do psa:) Zeby cie robále! Sienk. < Z Robak >

×**Robastwo, a,** blm. p. **Robactwo.** < Zam. Robactwo; podług Ptastwo—Ptactwo >

[**Robaszek, szka,** lm. **szki**] p. **Robak.** < Zam. Robaczek; podług Ptaszek >

[**Robaszk, a,** lm. **i**] p. **Robak.**

Robaś, a, lm. **e** piesz. *robaczek:* Zwał je nie inaczej, tylko robaczki, robasie. Krasz. < Z Robak >

[**Robatka, i,** lm. **i, Robacina**] *koszula, koszulina, szczeg. dziecięca.*

† **Robdeszan, u,** lm. **y, Robdyszan** *suknia domowa, szlafrok:* Goł. Różne stroje wymyślały: manty, zwane szamberlany, kamizele, robdeszany. L. < Fr. robe de chambre >

† **Robdyszan, u,** lm. **y** p. **Robdeszan** Troc. Kamizole, robdyszany. Comp. < p. Robdeszan >

Rober, bra, lm. **bry, Robr** *podwójna partja wygrana przez jedną stronę w grze w wista lub winta:* Wypadł R. Przegrać wszystkie robry. Cztery honory, as, dama karowa, i dać im skończyć robra! to gra całkiem nowa. Fred. A. < Fr. robre, Ang. rubber >

Robert, a, lm. **y** cukier. *ciastko złożone z kawałków starych ciastek tortowych, zlepionych białkiem, na podstawce z ciasta kruchego, upieczone razem.* < Zap. od imienia Robert >

[**Robiać, a, ał i R. ś.**] p. **Robić**: Jak ojcowie robiali, i nieźle było... Ork. < ROB >

[**Robianie, a,** blm.] czynność cz. **Robiać.**

[**Robianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Robiać ś.**

Robić, i, ił, [**Robować, Robiać, Robiwać**], częstot. **Rabiać. I.** *zajmować ś., szczeg. pracą fizyczną, trudzić ś., pracować, wykonywać robotę, być czynnym, działać:* R. jest trudnić ś. pracą. Niem. Kto nie robi, darmo ś. cudzym potem tuczy. Pot. Kto nie robi, niech nie je. Kn. Jeden robi, a drugi zażywa. Kn. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. Kto robi, pójdź do stołu; a kto próżnuje — za piec. Bz. Jak kto robi, tak mu płacą. Bardz. Kto robi, ten ś. dorobi. Kn. Siedzieć mi musi, robić, modlić ś. (dukwić, dulczyć. L.). Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, jedno niedzielę, której nic nie robiał. Baz. *(= świętował).* Robiąc uziębnie; jedząc ś. spoci. Kn. *(= przy robocie).* R. wstydzić ś. nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. Kn. Robię panu memu. Troc. R. o swojej strawie, o swoim chlebie. Troc. [Za go-

ścinę R.] = *pracować u kogo w polu za przyjęcie, za poczęstunek.* R. na kogo. Robię już nie u majstra, tylko na siebie. Pan, na którego poddani robią. Falib. Każdy na ś. pilniej robi, niż na drugiego. Skar. Ręka nie jedno sama sobie robi. Rej. Człowiek musi sobie R., bo gęba chce jeść. Bud. Jeden grzech na drugi robi (= *toruje drogę drugiemu).* R. dla sławy. Troc. R. na sławę. Troc. R. dla zdrowia, przerabiać ś. Troc. Jeśli kto nie chce R., niech też nie je. Wuj. Rób ręką swą, żebyś i drugiemu, który zarobić nie może, udzielić mógł. Skar. Pół spał, a pół nic nie robił. Kras. Huta robi (Torz.) = *nie stoi, idzie, jest czynna, jest w ruchu.* Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. Jak. J. (= *kopie).* [R. w gruncie] = *uprawiać rolę.* R. czym = a) *R., pracować zapomocą czego:* Głową R. Kn. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. Lubom. W znakomitej sztuce jakiej biegłością na sławę robi. Pilch. Szczerze gębą robiemy, bo nikomu nie trzeba wstydzić ś. u stołu. L. [Niewodem robili]. R. kim = *używać kogo jak bydlęcia do roboty, orać kim:* Ludźmi robią jak bydłem. Biel. M. Nie dba o to, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem a. grubym osłem, tak im (= nim) ustawicznie robi. Rej. Egipt i Assur, jako chce, nami robi za to, że chleba kawałek udrobi na pożywienie mizerne nasze. Chr. b) *obracać, robić użytek, użytkować z czego, manipulować, szermować, nadrabiać, posługiwać ś.:* Robiłże z zyskiem mojemi pieniędzmi? L. Jak ś. tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tchu dzień i noc niemi robi. L. Talentem R. trzeba, gdyż mało różności zakopany depozyt od skrytej mądrości. Koch. W. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi i jak wiele na czym zarabia. L. Pomiędzy samych namiętności tłumem robim na szczęście cnotą a rozumem. L. Darmo z tobą słowy robiemy; trzeba cię dać na męki. Birk. (= *dysputujemy).* Pożytku nie masz, acz charty robimy. Biel. Szablą a. kopją R. Karp. R. bronią. Gemb. Uczą rekrutów, jak R. bronią. L. Od dzieciństwa ś. uczą R. strzelbą. L. Niezmordowanie robi oszczepem prawica. Dm. Robi wiosłami, by ś. przybić do lądu. Leop. R. piersiami, bokami = *ciężko oddychać; dyszeć, pracować.* Gdy koń często dyszy a wnętrzem bardzo często robi, znak dychawicy. Trzyc. Więcej nie może, pot z krwią z niego ciecze, bokami robi i tchnie w owej chwili. P. Koch. Piersi jego robią gęstym oddechem. Pilch. c) † R. czym = *zajmować ś., trudnić ś., parać ś. czym; oddawać ś. czemu, uprawiać co:* Rozbójce ś. zagęścili, bo szlachty wiele ś. najdowało, co tym robili. Biel. M. Namawiał go, aby opuścił grzech cielesny, którym robił. L. (= *który popełniał).* d) R. czym, [z czym] = *pracować w jakim przemyśle, R. wyroby z czego:* R. żelazem, drzewem, złotem. Troc. [Ogrodnik robi z kwiatami. R. z drutem]. **2.** R. koło kogo, koło czego = *krzątać ś., chodzić, mieć staranie o kim, o czym; obsługiwać kogo, co:* R. około chorych. Robi koło ziemi, sprawuje rolą. Troc. Robi koło koni, bydła. Troc. Już ja tylko jeden musiałem wszystką służbę R. około pana. Kaczk. (= *pełnić).* Ja przędzę i robię koło bielizny. L. **3.** co = *wyrabiać, tworzyć, wykonywać, produkować, urabiać, składać, formować, kształtować; czynić, sporządzać, przygotowywać, układać, opracowywać:* R. papier, sukno, pończochy. Troc. R. cegły, grządki, zagony. Troc. R. chleb. Troc. R., toczyć placki, bochny, kukle. Troc. Robię chleb, toczę bochny, formuję z ciasta bochny, placki, kukle. Kn. Sami łuki rabiają i z łukami na koń wsiadają. Star. R. na drutach (= *dziać).* R. sukno (= *tkać).* R. cukier z buraków. [R. krosna] = *oddawać ś. tkactwu.* R. majątek, pieniądze = *zbierać, zbijać, gromadzić; dorabiać ś., bogacić ś.:* R. fortunę. L. R. majątek uczciwie L. Człowiek poczciwy nie robi wielkiej fortuny. L. R. plan, projekt. R. komu przysługę (= *okazywać, wyświadczać).* R. komu zawód. R. starania (= *podejmować).* R. komu przyjemność (= *sprawiać).* R. błędy (= *popełniać).* R. ulgę (= *sprawiać, przynosić).* R. szkodę. R. krok (= *dawać krok).* R. postępy w nauce (= *postępować).* R. przygotowania, zapasy. Nie robi mi to różnicy (= *nie czyni, nie stanowi).* R. z muchy słonia. Prz. I w Paryżu nie zrobią z owsa ryżu. Prz. Przen.: Cóż ty robisz ze mnie pijanego? (= *uważasz, przedstawiasz, masz mię za pijanego; traktujesz mię jako pijanego).* Nie róbże ze mnie warjata, przecież wiem dobrze, co mówię! Zrobił z głupstwa Bóg wie co (= *przesadził).* R. komu propozycję. R. uwagi (= *zwracać).* R. komu szykany, sceny (= *urządzać).* R. testament (= *sporządzać).* R. krzyki, hałasy, brewerje, awantury, hece (= *wyprawiać).* [Holofy R.] = *krzyczeć, mówić niewyraźnie.* Komplimenta R. L. (= *sadzić ś. na nie).* Żarty sobie z ludzi R. (= *stroić).* R. figle (= *stroić, wyprawiać, wyrabiać, pokazywać).* R. grymasy, ceregiele, ceremonje (= *stroić).* R. komu trudności (= *bróździć, przeszkadzać mu).* R. zarzuty, wnioski (= *występować z niemi, stawiać je).* R. wpływ na kogo (= *wywierać, okazywać).* R. duże oczy = *patrzyć z podziwieniem.* ! Panna Julja przez cały wieczór robiła słodkie oczy do pana Franciszka (= *słodko spoglądała, wdzięczyła ś., mizdrzyła ś.)* ! Uważam, że panna Brygida ma zamiar prosić mię o coś, bo od niejakiegoś czasu robi do mnie piękne oczy. Jeżeli ś. tam ubierają tak gustownie, my możemy chodzić choćby w szlafrokach i pantoflach: nic sobie z tego nie robimy. Krasz. (= *nic nas to nie obchodzi, nie dbamy o to, lekceważymy sobie to).* Z guzów, siniaków i szturchańców nic a nic sobie nie robi. Chęć. Zapewniam, że hrabia tyle sobie robi z pani, co ze mnie. Lub. ! Robię lekcje na jutro (= *uczę ś. lekcji na jutro, przygotowuję ś. na jutrzejsze lekcje).* ! R. tualetę = *stroić ś.:* (Telimena): No, Zosiu, tualetę rób. Mick. ! R. kasę = *przynosić znaczny dochód, napełniać kasę, przysparzać jej dochodu:* Sztuka ta (teatralna) robi kasę. ! R. honory domu = *reprezentować dom wobec gości, przyjmować gości.* ! R. wizyty = *składać, oddawać.* ! R. znajomość = *zabierać, zawiązywać, zawierać.* Po tym wyższego męża poznać można w tłumie, że on to zawsze zwykł R., co umie. Mick. Róbcie sobie, co chcecie. Niem. R. lekarstwo, miksturę, nalewkę, maść, przyprawę (= *przyprawiać, przyrządzać).* Sławę robiąc, szukali nieprzyjaciela. Troc (= *zarabiając na nią; dorabiając ś., dobijając ś. jej).* R. wrażenie (= *sprawiać, wywoływać).* [Co robiący] = *tak tedy, tedy niewiele myśląc:* Co robiący wesele mu ten pan sprawiuł. [R. siano] = *suszyć trawę na siano.* [R. kruszec] = *kopać, wydobywać kruszec.* [R. błogosławieństwo] = *urządzać uroczystość błogosławienia państwa młodych przez rodziców.* [R. kazanie] = *mówić, prawić.* [R. zastołe] = *sadzać gości do śniadania.* Co ty tu robisz? = *co ty tu porabiasz, co ś. tu z tobą dzieje.* Przen.: Co ten kij tu robi? = *co ma tu do roboty? poco tu stoi?* Przen.: To wszystko robią te wasze głupie wybory. Dzierz. (= *sprowadzają, powodują, wywołują; pociągają za sobą; winne są temu).* R.

= *czynić, poczynać, postępować, pomagać, radzić:* Cóż tu R.! Stasz. Ej, cóż tu R.? kto mi doda rady? L. Z radości nie wiedziałem, co R. Niem. A cóż będziem robili w tej sprawie? Jabł. I cóż ja teraz będę robił bez pieniędzy? L. Co to z takim człowiekiem R.? Boh. Nie dbał na to odęcie i kolery liche, swoje robił. Jabł. Cóż choremu na tę chorobę robicie, i od kogo co zażywa? Perz. *(= co mu radzicie; jakich środków, zabiegów dla niego używacie, co mu dajecie).* ! Dobrze, źle mi to lekarstwo robi *(= oddziaływa, skutkuje).* Przechadzki dobrze mi robią. **4.** [R.] *robić co złego, krzywdzić, szkodzić:* Nie daj im nic R. Nie bój ś., nic ci nie robi! **5.** × R. rzemiosło = *uprawiać, wykonywać je; zajmować ś., trudnić ś., porać ś., bawić ś. nim:* R. rzemiosło rycerskie. Troc. Którыby rzemieślnik zabił psa, ten rzemiesło musi przestać R. Baz. Bękartowie rzemiesła nie mogą R. Glicz. Jeśliby rzemiesło mąż robił i tym ś. żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. Sz. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. Stryjk. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. Sz. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. L. Do wielkich dworów ten szewc rabia. L. *(= dostarcza swojej roboty).* **6.** *postępować, poczynać sobie, żyć, sprawiać ś.:* Kto dobrze robi, śmierci ś. nie boi. Prz. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. L. Każdy na tym świecie według swojej robi fantazji. Troc. **7.** posp. *wypróżniać ś., odbywać potrzebę naturalną, paskudzić, fajdać, srać;* dziec. *R. ęsiu, ęsiać; oddawać urynę, robić z wodą, szczczać;* dziec. *R. siusiu, siusiać.* **8.** *fermentować, burzyć ś., musować, pienić ś:* Robi piwo, wino = burzy ś. L. Wino mutuje, musuje, robi = *przewraca ś., jest w robocie.* L. Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłodę, drożdże zadawać. L. Dlaczego trunki robią, burzą ś., dlaczego ś. z nich płyn sprężny wydobywa? L. Najlepsze wina szampańskie nie robią i nie pienią ś. Wyrw. Brzeczka robi. Piwo, wino w beczkach robi. Troc. **9.** bart. R. drzewo = *urządzać barć na drzewie, hodować na nim pszczoły i korzystać z niego.* Skr. Dzieci osierociałe, po ojcu i po matce pozostałe, ma je sąd opiekunem opatrzyć, któryby ów bór ich robił, prowenta królewskie płacił, a one sieroty chował. Nisz. *(= wyzyskiwał w celach bartniczych).* **10.** bil.: R. bile = *trafiać je kijem w grze na bilardzie, wpędzać je do łuzy.* **11.** karc. R. karty = *przerabiać, mieszać, tasować je.* **12.** myśl.: R. klucze p. **Musnąć.** **13.** piw.: R. sztukę, przerabiać sztukę, kozłować sztukę = *przerzucać prawidłowo rosnący jęczmień z miejsca na miejsce w celu normowania jego wegietacji na słodowni.* R., przerabiać, obracać lasy = *przerzucać słód na suszarni łopatkami.* **14.** zł.: R. kimaka p. **Kimak.** R. koło p. **Koło.** R. nurka = *podkopywać ś.* **R. ś.** **1.** *powstawać wskutek robienia, tworzyć ś., dokonywać ś.:* Sama ś. robota w palcach robi, kiedy ś. z ochotą pracuje. **2.** nieos.: Robi ś. = a) = *robią, jest robione, pracuje ś., czyni ś., tworzy ś., wyrabia ś., dokonywa ś.:* Jak ś. robi, tak ś. i zazwyczaj płaci. L. *(= jaka praca, taka płaca).* Robi ś. to żelazem, świdrem. Troc. b) *staje ś., dzieje ś.:* Robi ś. ciemno. Robi mi ś. mdło, niedobrze. Robi mi ś. miło, przyjemnie *(= doznaję uczucia miłego, wrażenia przyjemnego).* Z patrona robi ś. kondel. Mick. <ROB>

[**Robiedza, y,** lm. **e**] *koń, świnia lub wół chudy, chabeta.* <?ROB>

Robienie, a l. blm., czynność cz. **Robić:** R. papieru, chleba, szaty, sukna, wódek. Troc. R. piwa, lekarstwa. Troc. R. czego wielkiego. Troc. Informacje tyczące ś. nierobienia dziur w ścianach udzieliła mu jeszcze staruszka. Krasz. Oddech zły z wielkim gwałtem i piersi robieniem. Krup. **2.** × R., lm. **a** *partja czego naraz zrobiona:* R. jedno, drugie, troje wina, oliwy. Troc. Mam dwa robienia (wary) piwa. Troc. Jedno R. chleba = jedno pieczywo. Troc.

† **Robieniec, ńca,** lm. **ńcy,** † **Robionek** *dziecię.* B. Sz. <Od Robiony>

Robienie się, a ś., blm., czynność cz. **Robić ś.**

Robigrosz, a, lm. **e** *spekulant, mający za cel życia robienie majątku, kutwa:* Przez naśladownictwo Zachodu przerabiamy ś na spekulatorów i robigroszów. Krasz. Dotąd miałem mojego pryncypała za uczciwego człowieka, chociaż zajadłego robigrosza. Krasz. <Robić + Grosz>

× **Robinet, u,** lm. **y** *kurek, kran:* Naczynie miedziane z dwoma robinetami. Bukar. <Fr. robinet>

Robinja, i, lm. **e** bot. p. **Akacja.** <Fr. robinier, od nazwiska ogrodnika Henryka IV, Robin>

Robinsonada, y, lm. **y l.** *opowiadanie o niezwykłych przygodach w podróży, wzorowane na powieści Defoe'go: Robinson Krusoe; przesadne opowiadania żeglarzy.* **2.** *potajemna dłuższa wycieczka chłopca, pragnącego naśladować Robinsona Krusoe i podobnych mu bohaterów powieściowych, niefortunnie zakończona.* <Od nazwiska Robinson>

† **Robionek, nka,** lm. **nki** p. **Robieniec.** B. Sz. <Od Robiony>

Robiony l. im. od **Robić.** **2.** *niesamorodny, nienaturalny, sztuczny:* R. (niesamorodny) kolor. Troc. *(= dobierany).* R. cynobr. Troc. **3.** *przerobiony, niesurowy, przedstawiający ś. jako wyrób:* Gdybym darować miał, radniejbym dał robione srebro, jako kubek abo nalewkę i miednicę, niżli, chociaż tak wiele, w blachach. Górn. Robione, a nie surowe śrebro. Troc.

[**Robiwać, a, ał i R. ś.**] p. **Robić.** <Od Robić>

[**Robiwanie, a,** blm.] czynność cz. **Robiwać.**

[**Robiwanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Robiwać ś.**

× **Robka, i,** lm. **i** *?:* Dwa połcie słoniny, toż R. świec jarzących z mojego wosku. Rzew. <?ROB>

[**Robkowy**] *?:* Zapasek białych dwie: robkowa jedna, sztuczkowa druga *(= z łokcia, nie sztuczkowa, nie odpasowana?).* <Od * Robek, ROB>

[**Robociarka, i,** lm. **i**] forma ż. od **Robociarz.**

[**Robociarz, a,** lm. **e**] p. **Robotnik.** <Od Robota>

Robocisko, a, lm. **a** p. **Robota.** Mrong.

Robocizna, y, lm. **y. l.** × R. *robota ciężka, mozolna; trud w pocie czoła, mozół, krwawica:* Nie wezdrgnął ś. od tak podłej robocizny. Pot. Mnogą w pracach zaciągnął siwiznę i bezwzględną swą widział krwawą robociznę. Ejs. Chłop najlepiej ś. zna na takiej robociźnie. Pot. **2.** *pańszczyzna ręczna:* Ubogie poddane zdzieramy i robociznami wielkiemi uciemiężamy. Skar. Nie będę wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. L. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, ach, rzekł, otóż i R. Węg. Jakie ciężary w samych robociznach. Opal. Ślad takiej powinności pozostał w robociźnie chłopskiej, zwanej tłoki suche i mokre. Wiszn. **3.** *ro-*

bota najemników uważana sama w sobie jako przedmiot pewnej wartości, siła robocza; szarwark: Koszta materjału i robocizny. **4.** [R.] *robota:* Pośli do robocizny. <Od Robota>

Roboczo przys. od **Roboczy.** Sł. wil.

Roboczość, i, blm., rz. od **Roboczy**: Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką R. i w ogólną pracowitość zaprawianą bywała. L.

[**Roboczucha, y,** lm. **y**] rub. *robotnica, pracownica:* Magda, dziewka poczciwa, a R., jakich mało. <Od Roboczy>

Roboczy I. a. **Robotny** =a) przym. od **Robota**: Roboczy ludzie, robotnicy. Troc. *(=pracujący).* Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. Stasz. Rozkosznik pieśćliwy człeka roboczego i obrotnego godnym być politowania sądzi. Pilch. Nędzny roboczych ludzi żywot. Troc. Roboczych ludzi w polu zabito. Troc. Siła robocza. Konie robocze. Pszczoła robocza *(=znosząca miód i wosk).* Robocze koło pasowe. Machiny robocze. Dzień R. b) a. [**Robotliwy**] *chętny do roboty, pracowity, pilny:* Już rzemieślnik R. porzuca warsztaty, już i kupiec swych handlów odbiega bogaty. Lesz. Dostał za żonę kobietę nierobocza a nawidzoną. Jeż. **2.** hut.: Czeluść robocza *= pierś pieca wielkiego.* Przestrzeń robocza = *środkowa część pieca płomiennego między wylotem i kominem a paleniskiem, gdzie płomień, krążąc, działa odpowiednio do przeznaczenia pieca.* Strona robocza pieca wielkiego *= strona spustowa, przodowa, w której jest pierś pieca.* Otwór R. w spodzie drzwiczek pieców płomiennych, przez który pracują drągami w przestrzeni roboczej pieca, s z t a b r o k. Łab. **3.** kol.: Kanał R., p. **Kanał. 4.** patol.: Nerwica robocza Przerost R. <Od Robota>

[**Robol, a,** lm. **e**] p. **Robak.** <Z Robak>

× **Roboracja, i,** lm. **e** praw. *przyznanie i stwierdzenie urzędowe aktu spisanego prywatnie:* R. kontraktu na połowę Kośnicz dziedziczną. Nies. R. sądowa. Troc. Od roboracji przedażnego kontraktu obiedwie strony płacą po 3 złote. L. <Łć. roboratio>

× **Roborować, uje, ował I.** *urzędownie przyznać, zatwierdzić:* Kanclerze przez zawieszenie królewskiej pieczęci roborowali. Hube R. **2.** *krwawić, zakrwawiać.* Troc. <Łć. roborare>

× **Roborowanie, a,** blm., czynność cz. **Roborować.**

Roboryt, u, blm. p. **Roburyt**: O zastosowaniu roborytu do strzałów z dział. Bl. <Łć. robur, 2 pp.-oris>

Robota, y, lm. **y,** [**Robocizna**] **I.** blm. *robienie, zajęcie, zatrudnienie, praca, szczeg. fizyczna, pracowanie:* Bez roboty chcemy przyjść do zapłaty. Skar. R. nikomu nie sromota. Kn. Do roboty Bóg ręce człowiekowi sposobi; niech nie je, kto próżnuje, kto niemi nie robi. Pot. Roboty dość, a pożytku mało. Kn. *(=zachodu).* Roboty nigdy ś. nie przebierze; zawsze jest co robić. Kn. Nie ma s. do niczego: Śmierdzi mu R. Klon. Jednych R. nie waży więcej nad próżnowanie. Lubom. Ręczną robotą ś. bawić. Skar. W każdej robocie bądź bratem cnocie. Rej. Brać ś. do roboty. Chodzić do roboty *(=do zajęcia).* Nie mieć roboty. Chodzić bez roboty. Starać ś. o robotę. Głód do roboty przypędzi. Skar. Wszystek czas na modlitwie abo ręcznej robocie trawili. Skar. *(=pracy fizycznej).* Gospodarz wszystkie domowniki ręką swą żywił; zachorzał i dlatego leży bez roboty, zaraz dom wszystek w nędzy i w wielkim niedostatku zostaje. Skar. W niedzielę [kazał Pan Bóg każdemu odpocząć i roboty zaniechać. Skar. Trwała młódź na robotę. Troc. R., praca rozumu. Troc. R. dzienna, na dzień nakazana. Troc. R. dla zdrowia, przerabianie ś. Troc. Zła R. źle ś. płaci. Troc *(=jaka praca, taka płaca).* Wół, bydło do roboty. Troc *(=robocze, robotne).* Nie ma nic do roboty. Czy nie masz nic lepszego do roboty, tylko psocić? Wśród roboty nadeszły słoty. Krasz. Gniewała ś. na nierobotę dusza ta. Słow. *(=bezczynność, próżnowanie).* R. od sztuki. R. mu ś. w ręku pali. Prz. *(=pracuje szybko).* Odłożyć, zacząć, porzucić robotę. Latałem jak oparzony około roboty niełatwej. Krasz. Jak ś. o tym dowie, kij będzie w robocie *(=będzie miał do czynienia; kij cię nie minie).* Daremna R. *(=praca, trud, fatyga).* A tu tyle do roboty zostawało. Krasz. **2.** *praca ściśle określona, podjęta w pewnym celu, w pewnym zakresie, robienie czego:* R. betonowa *(=betonowanie),* ciesielska *(=ciesiołka),* kamieniarska *(=kamieniarka),* mularska *(mularka),* stolarska *(=stolarka),* ślusarska *(=ślusarka).* Roboty przygotowawcze. Kościół już gotów, pozostały tylko do ukończenia roboty sztukatorskie i pozłotnicze. Każdej roboty pomóc. Kochan. Dobry czeladnik z niego, zna robotę *(=rzemiosło, fach swój):* Roboty w polu. Roboty gospodarskie. Roboty ziemne a. grabarskie *(=polegające na kopaniu ziemi, robieniu nasypów i t. p.).* Mularz idzie na robotę *(=na fabrykę).* Podjąć ś. jakiej roboty. Roboty kościelne. R. chłopska na pańskim. Troc *(=robocizna, pańszczyzna).* Pracą osadników dla pana słowiańskie narody zwały rabota, czyli R., od słowa rab (* rob), sługa, niewolnik. Nar. Skazany do ciężkich robót a. na ciężkie roboty (w kopalniach syberyjskich). Rozłożył swoje roboty na trzy główne części. Śniad. [Roboty] = żniwa [R. na galman] = *kopanie galmanu.* Drewnianemi pałaszami do roboty mieczowej przyuczać ś. Nar. *(=sztuki).* R. egipska *=trudna do wykonania.* × Gdańska R. = *dokładna, staranna.* Takie podzielenie robót w jednej rzpltej... jako w jednym ciele, pięknie ś. odprawuje, długo trwa z pociechą wszystkich i z przykładem dobrym zostaje. Skar. *(= czynności, funkcji, obowiązków).* Nie tylko robotę dobrego hetmana, ale i mężnego żołnierza odprawował. Birk. **3.** blm. = a) *zrobienie, wykończenie, odrobienie, wykonanie czego:* Oddać, przyjąć co do roboty. Rychlej ś. uczeń u tego mistrza nauczy, na którego robotę patrzy, niżli u tego, który tylko o robocie mówi. Skar. Zapłacić za robotę czego. Zapłacić od roboty. R. staranna. Obliczywszy materjał, robotę i dodatki, zobaczymy, że suknia wcale niedrogo wypada. Siedzieć nad robotą. L. *(=ślęczeć, dulczeć, dukwieć).* R. wyborna leda materją zaleci, zdroży. Kn. R. wytworna najdroższą materją przejdzie. Kn. Sztuczna pierścienia tego R. Troc. Jeszcze ta rzecz w robocie. L. *(=robi ś. jeszcze, jeszcze nie skończona).* Wielki projekt otworzenia komunikacji morza Północnego jest w robocie. L. Dajno pokój, mej to zleć robocie. Jabł. *(= mej sprawności).* Już po całej robocie! L. *(=już po wszystkim, już koniec).* b) *sposób odrobienia, system wykończenia stanowiący o rodzaju wyrobu:* Manele złote dali sobie robić jednakiej roboty. P.cheł. R. szydełkowa, koronkowa, R. na drutach, haft—są to ręczne roboty kobiece. Czy to worek do roboty? Mick. *(= do roboty kobiecej).* Inną razą Anna posyłała siostrze obojczyk perłowy lub białą robotę. Bart. *(= halsztuk księży perłami naszywany i bieliznę, jak komże, alby,*

ręczniki). Od pierwszej do drugiej były u nas (na pensji) roboty *(= lekcja robót ręcznych).* Ubierała ś. w czepiec jedwabny, w suknię robronową robotą. Kaczk. Zegarek angielskiej roboty. Troc. Szafa gdańskiej roboty. Żart.: Uszka miało zwierzątko takiej, jak my, roboty. **4.** przen. *okaz roboty, rzecz zrobiona, wyrób, praca, dzieło:* Piękną zrobił robotę. Troc. R. złotnicza, malarska. Troc. W kramach złotnicy srebrną robotę swoję przedają. Star. Wykończyć, złożyć, odnieść robotę. Wystawa robót szkolnych, kobiecych. Z roboty rzemieślnika poznał. Troc. R.*=wyrób pszczół w ulu.* To jego R.! *(= sprawka, sztuka; jego tu rękę znać; on tu był sprawcą, reżyserem).* Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy ś. robót? Birk. *(= sztuczek, spraw).* **5.** [R.] *potrzeba:* Ni mom roboty do dom chodzić. **6.** *robienie, fermentacja, ferment;* × *drożdże, młodzie:* Wino mutuje, musuje, przewraca ś., jest w robocie. L. Młodzie, R., drożdże zwierzchne, np. zadać młodzia, roboty, to jest drożdży piwu. L. [R.] *ciecz, z której odpędza ś. w gorzelni gorzałka.* **7.** [Stara R.] *= stara kopalnia.* **8.** † R. *niewola, służebnictwo.* B. Sz. **9.** bart. *miód i wosk, jako wyrób pszczół.* **10.** blach.: R. tyfowana *= tyfowanie, wygniatanie; naczynia tyfowane, z blachy wygniatanej.* Łab. **11.** gór.: R. dobywalna *(= wydobywanie, kopanie ciał mineralnych).* R. kilofowa a. łupana, łupanie (w ziemiach łupkich, dzielących ś. na plaskury w ich kierunku). R. klinomłotowa w skałach, kamieniach lub rudach kruchych *= uskuteczniana zapomocą klinów, pobijanych młotem.* R. leżąca w bardzo cienkich pokładach *= gdy robotnik, pędząc nizkie chodniki i przedsobia, musi pracować leżący.* **R.** odkrywalna, p. **Odkrywka.** R. ogniowa *= rozsadzanie ogniem.* Roboty poszukiwalne *= poszukiwanie w jakiej okolicy pokładów ciał kopalnych.* Roboty przedstanowcze *= mające na celu rozpoznanie miejscowości kopalni.* Łab. R. rabunkowa p. **Rabunkowy.** R. strzelana *= użycie prochu do rozsadzania skał i ciał kopalnych.* **12.** piw.: R. gęsta *= część zacieru piwowarskiego, w którym znajduje ś. wiele slodzin,* kasza. **13.** stol.: Krzywa R. p. **Krzywy.** Zdr. **Robotka, Robótka, Robóteczka.** Zgr. **Robocisko.** <ROB>

Roboteczka, i, lm. **i** p. **Robota:** *Operula,* robotki, roboteczki. Mącz. <Od Robotka>

Roboteusz, a, lm. **e, Robijas** żart. *robotnik:* Jaki jadeusz, taki R. Prz.

Robotka, i, lm. **i 1.** p. **Robota:** Pięknąś zrobił robotkę. Troc. Jej R. nas zgubiła L. *(= sprawka).* Wiesz, że to zdradziecka R. L. *(= sztuczka, psikus).* Pycha ich dmie: szczęścia to R. Zabł. Czyja to R.? kto tego chudzinę tak przystroił, kto go ogłuszył? Dambr. *Operula,* robotki, roboteczki. Mącz. **2.** Robotki, kurzenie węgli proste, którego kowale po wsiach używają; robotki zowią także kurzenie węgli z drzewa a. okrągłego, a. na połowę przełupanego. Os. J. 3. [R.] *miejsce, gdzie co robiono, np. dół wapienny.*

[Robotliwość, i, blm.] rz. od **Robotliwy,** *pracowitość.*

[Robotliwy] p. **Roboczy.** <Od Robota>

Robotne, ego, blm. *daw. opłata dla uwolnienia ś. od roboty:* We wsi Długopole płaci każdy robotnego po groszy 4, a przecie robią, co i kiedy każą. Paw. <Od Robotny>

× **Robotnia, i,** lm. **e** *miejsce, gdzie ś. odbywa robota; pracownia,* × *pracowalnia, laboratorjum, warsztat, fabryka:* R., *laboratorium,* miejsce wyznaczone do jakiej roboty. Jak. J. R. bombardjerska. Jak. J. R., miejsce a. budowla, gdzie ś. jakaś robota wykonywa. Podcz. <Od Robotny>

Robotnica, y, lm. **e,** † **Robotniczka. 1.** forma ż. od **Robotnik:** Pilna R. Bies. Wyrażony tam był cały bój Minerwy sztuką i jej robotnic cudowną nauką. Susz. **2.** bart. *pszczoła znosząca jajka niezapłodnione,* trutówka. **3.** zool.: Mrówka R. *= mrówka samica bezpłodna.* <Od Robotnik>

† **Robotniczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Robotnik:** Koń biały, wrony i rydzy wszystek, taki bywa dobry R. Wojc.

† **Robotniczka, i,** lm. **i** p. **Robotnica:** Robotniczki. Leop.

Robotniczy przym. od **Robotnik:** Klasy robotnicze. Związek R. Chłopska a. robotnicza uporność nic ś. więcej nie boi, jak pańskiej obliczności. Trzyc. × **R., ego,** lm. **owie** rz. *nadzorca robotników.* Troc. R., mistrz, najmacz robotników. Kn. <Od Robotnik>

[Robotniejszy] *pracowitszy.*

Robotnik, a, lm. **cy, [Robociarz],** † **Robociąż. 1.** *człowiek pracujący za pieniądze dziennie lub od sztuki, wyrobnik, parobek, najemnik:* R., który rękoma abo bydlęciem robi, jako: orze, kopie, młóci, sieje. Petr. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. L. Godzien jest R. zapłaty swej. Baz. Jaki R., taka i robota. Leop. Oto zapłata robotników, którzy żęli pole wasze, woła na was. Wuj. Żniwo wielkie, ale robotników mało. Wuj. Zwołaj robotników i oddaj im zapłatę. Wuj. Nieprzepracowany R. Skar. R. fabryczny. R. od jedwabiu, od wełny, od żelaza. Troc. Przen.: *człowiek u pracy, pracownik:* Kiepski z ciebie R. Dobieżał kresu swego szczęśliwy R. Skar. Pracy i cierpienia nie żałuj, wierny robotniku i naśladowco Chrystusów. Skar. **2.** † R. *ten, który co zrobił, sprawca, twórca, autor, działacz:* Dzieł tych Bóg sam sprawcą jest i robotnikiem. Birk. Zdrajca, R. nieprawości. Birk. **3.** † R. *niewolnik.* B. Sz. Zdr. † **Robotniczek.** <Od Robotny>

Robotność, i, blm. rz. od **Robotny:** R., roboczość, pracowitość. L. Nierobotność, *inertia laboris.* Kn.

Robotny p. **Roboczy:** a) R. wół, bydlę od roboty, do roboty. Kn. Koń R. Troc *(= pociągowy).* Tyczący ś. bydląt robotnych, ciężarowych, jako koni, mułów, osłów. Bobr. Kmiecie robotni tych wsi winni byli miasto czynszu zwozić do żupy drwa z odległych lasów. Paw. Jedni stanu szlacheckiego, drudzy miejskiego, trzeci robotnego a. chłopskiego. Grab. P. Chłopstwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolą nabrał. Stryjk. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. Li. R. dzień *= w którym robią, powszedni, nie świąteczny.* Aby ludzie czasów robotnych... Magd. † Dom R. *= fabryka.* Mur. b) × Dzieła robotne *= pracowite, wiele pracy kosztujące, mozolne.* c) *pracujący, robiący:* Post niewygodny pospólstwu i ludziom robotnym. Kłok. Więcej powinno dostawać robotnemu, niżli próżnującemu. Petr. R., zabawny *(= czynny, zajęty)* nie choruje, nie ma czasu chorować. Kn. Człowiek pracowity, spokojny, R. Wuj. Nierobotny, pies na robotę. Kn. Włożył za nadra gnuśny ręce nierobotne. Klon. *(= próżnujące, bezczynne).* Miał chłop żonę okrutnie nierobotną. Pot. Tułacze leniwe i nierobotne. Skar. R. (pracowity) człowiek. Troc. <Od Robota>

† **Robotować, uje, ował. 1.** *ciężko pracować, mozolić ś., harować, mordować ś., odbywać robo-*

ciznę, pańszczyznę. Glos. Ci, którzy robotują, bez przyczyny robią; bo pożytki a zarobki ich cudzoziemcy pożną. Leop. Pójdźcie do mnie wszyscy, którzy robotujecie i którzyście obciążeni, a ja was posilę. Leop. (którzy pracujecie. Leop.). Ustaną dzieci a będą R., i młodzieńcy w niemocy swej padną. Leop. (spracują ś. Leop., zmęczą ś. L.). Opowiadano mu walki i ich prace, któremi robotowali. Leop. 2. *służyć jako robotnik.* B. Sz. <Od Robota>

† **Robotowanie, a,** blm. czynność cz. **Robotować:** W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. Wuj. Majętność jego i wszystko R. jego, i wszystkie skarby jego domu w ręce nieprzyjaciół. Leop. (wszystkę pracę jego. Leop.).

[**Robować, uje, ował**] p. **Robić:** Ej, jo ta i teraz nie moc robujem. Tet. <Z Robić>

[**Robowanie, a,** blm.] czynność cz. **Robować.**

Robótka, i, lm. **i** p. **Robota:** Robótki kobiece ręczne, szydełkowe, na kanwie, na krosnach, na drutach i t. p. Siadała z robótką w ogrodzie. Na pierwszą lekcję u nas (na pensji) przypadają dziś robótki. Robótki dziecięce, freblowskie.

Robr, a, lm. **y** karc. p. **Rober.**

× **Robran, u,** lm. **y** p. **Robron:** Żonki krotofilne na swe adrjany, na wolanty, ażusty, saki i robrany wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stodół snopy. L.

Robron, u, lm. **y,** × **Robran,** × **Robront,** × **Robroniec,** × **Robrona** *suknia kobieca z tęgiej tkaniny, kolista u dołu:* Za ojców naszych nie zamiatały długiemi ogony z knpnych krwią kmiotków lam sute robrony. Nar. Widział w wigilję Bożego Narodzenia, także po północy, Najśw. Pannę na niebie w żółtym robronie. Karp. Garderobę składały dwa po prababce robrony. Ochoc. <Fr. robe ronde>

× **Robrona, y,** lm. **y** p. **Robron:** Żona Augusta III, w bogatej na rogówce robronie. Dęb. L.

× **Robroniec, ńca,** lm. **ńce** p. **Robron:** Niech pierś uniesiona ciężkim westchnieniem z krągłego robrońca czarów nie rzuca. Słow. <Z Robron>

Robronowy przym. od **Robron:** Ubierała ś. w czepiec jedwabny, w suknię robronową robotą. Kaczk.

× **Robront, u,** lm. **y** p. **Robron:** Tak były godne śmiechu żużmanty i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. L. <Fr. robe ronde>

Roburyt, u, lm. **y, Roboryt** *materjał wybuchowy, silniejszy od dynamitu.* <Od Łć. robur>

[**Rocenie, a,** blm.] czynność cz. **Rocić.**

Roch, u, lm. **y a.** † **owie** w szachach, *wieża,* × *słoń:* R. ma tę własność i nadane prawo, przodkiem i zadkiem w lewą bić i w prawą. Kochan. <Fr. roc>

[**Rochać, a, ał**] (o świni) *krząkać, rechtać.* <Dźwn.>

[**Rochanie, a,** blm.] czynność cz. **Rochać.**

[**Rochaty**] *rozczochrany.*

[**Rochcenie, a,** blm.] czynność cz. **Rochcić.**

[**Rochcić, i, ił**] *wysypiać ś., wylegiwać ś.:* Rochci jak głucha świnia. Prz. (o leniuchu, śpiochu).

[**Rochlenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rochlić ś.**

[**Rochlić ś., i ś., ił ś.**] **1.** *roić ś., poruszać ramionami lub inną częścią ciała z powodu swędzenia lub dla uwolnienia ś. od pasorzytów.* **2.** *poruszać ś., burzyć ś.:* Woda ś. rochliła i szumiała.

[**Rochmanić, i, ił**] zwierza = *obłaskawiać, oswajać, pozbawiać dzikości, robić swojskim.* [**R. ś.**] *obłaskawiać ś., oswajać ś., robić ś. swojskim* Przen.: *łagodnieć, uspakajać ś., rozbrajać ś., uśmierzać ś.* <p. Rochmanny>

[**Rochmanienie, a,** blm.] czynność cz. **Rochmanić.**

[**Rochmanienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rochmanić ś.**

[**Rochmanność, i,** blm.] rz. od **Rochmanny:** Jelenie w domach naszych uchowane gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. Górn.

[**Rochmanny**] zwierz = *obłaskawiony, swojski, domowy, nie dziki, łaskawy, ugłaskany:* Bez dozoru drzewo ogrodne w leśne ś. obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. Górn. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. Górn. Słonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. Górn. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani swojskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. Pilch. Rochmanne (domowe) zwierzę w dzikie ś. obróci. Troc. **2.** człowiek = *ludzki, przystępny, wyrozumiały, popularny, potulny, łagodny, łatwy w stosunkach, dobroduszny:* R. człowiek, potulny, łatwo do konfidencji przechodzący, ludzki. L. R., ludzki, grzeczny. Pot. Łakomstwo opatrzności ozdobią kobiercem, wszeteczeństwo rochmannym i przystępnym sercem. Pot. Dawid—subtelny robaczek, a taka ś. w nim moc zjawiła; taka ś. w tych rochmannych i ubogich, i wzgardzonych na świecie w przyszłym żywocie zjawi. Skar. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił ś. R., tęsknicy swojej pozbywając panny. Pot. **3.** myśl. *łaskawy,* p ł o c h y: Zwierzyna rochmanna: jeleń, łoś, sarna. <Ros. rachmannyj, od Arab. rahman>

[**Rochmańszy**] st. w. od **Rochmanny:** Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańsze bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. Pot.

× **Rochoczeć, y, ał** *rechotać, śmiać ś. na całe gardło:* Warjaci tylko rochoczą, gdy płakać wypada. Eww. <Dźwn.>

× **Rochoczenie, a,** blm., czynność cz. **Rochoczeć.**

[**Rochwist, a**] **1.** lm. **y:** Kto na koniu stanie pierwej u mety, zostaje królem młodej czeladzi wiejskiej; ostatni z biegających rochwistem ś. zowie. Wiszn. **2.** blm. *zabawa ludowa połączona z gonitwami pieszemi.* Goł.

[**Rocić, i, ił**] *przeklinać.* <Od Rota>

[**Rocizna, y,** lm. **y**] *spadek.*

[**Roczba, y,** lm. **y**] *swatanie, swaty.* <Od Roczyć>

[**Roczeczek, czka,** lm. **czki**] p. **Rok.** <Od Roczek>

Roczek, czka, lm. **czki 1.** p. **Rok:** Umarło, przeżywszy zaledwie R. Pobądź tylko R. w Warszawie, inaczej będziesz gadała. L. Umarł nie R. Brud. (= *dawno*). Z jej błękitnych oczek zaledwie szesnasty uśmiechał ś. roczek. Gasz. 2. a. † **Poroczek** częś. w lm. *mały rok, miesięczna lub kwartalna kadencja sądowa w mieście sądowym, sąd grodzki:* Roczki grodzkie. St. lit. (termin sądu grodzkiego. L.). Roczki ku odprawowaniu sądów grodzkich mają być każdego miesiąca. St. lit. Sprawa do następujących roczek (tak!) nowembrowych odłożona. Mat. Roczki przestały być tarczą i opieką ludu naszego, gdy chłopów wyjęto z pod opieki prawa. Wójc. Roczki świętomichalskie. Rzew. (= *termin umów na św. Michał*). <Od Rok>

[**Roczenie, a,** blm.] **1.** czynność cz. **Roczyć. 2.** *obrzęd zaproszenia na wesele z wierszowaną przemową; mowa wabcy a. drużby a. starego, zapraszająca na wesele.*

[**Roczeniek, ńka,** lm. **ńki**] p. **Rok.** <Od Roczek>

× **Roczeń, cznia,** lm. **cznie** p. **Roczniak:** Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. Bud. <Od Roczny>

× **Roczkowy** przym. od **Roczek:** Gdy mi ś. naprzykrzyła ustawiczna praca jeżdżenia na inkwizycje i egzekucje i ekspens R., nie pretendowałem pisarstwa. Mat.

Roczne, ego, blm. *należność roczna; zapłata, pensja roczna; zasługi roczne:* Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje R., moje zasługi i t. d. L. <Od Roczny>

× **Roczni** p. **Roczny:** Źrebak, ciołek R. <Od Rok>

† **Rocznia, i,** lm. **e**?: Podałem ci logikę, czym ś. rozum nieci; na tej roczni rany czas z historją trawisz, po południu myśl swoję z Cyceronem bawisz. Lap. <RZEK/ROK/RZECZ/ROCZ: por. Ros. urók>

Roczniaczek, czka, lm. **czki** p. **Roczniak.**

Roczniak, a, lm. **i l.** [R.] *ten; co ma rok życia.* **2.** a. × **Roczeń** *zwierzę roczne:* Lapończykowie raniferów roczniaków wałaszą. Wyrw. **3.** [R.] *jednoroczny ochotnik wojskowy.* **4.** fl. *chłopiec (godzony zwykle na rok) na nauce u szypra; terminator żeglarski.* Zdr. **Roczniaczek.** < Od Roczny >

Rocznica, y, lm. **e l.** a. [**Roczyzna**], † **Roczyzna** a. w lm. × **Roczyny** *obchód, pamiątka jakiego zdarzenia, przywiązana do tego dnia każdego roku, w którym ono miało miejsce, jubileusz:* R. urodzin, ślubu, śmierci. R. poświęcenia kościoła, × k i e r m a s z. Troc. Sześćsetna R. bitwy pod Grunwaldem. R. zwycięstwa Sobieskiego pod Wiedniem. Panowie wielcy wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. Kras. To R., czułości mojej i pożądana i miła. Kras. Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych Piramowicza. Obchodziliśmy rocznicę narodzin Zbawiciela naszego. Wor. **2.** [R.] *jałoszka a. kokosz roczna:* Ku nasiedzeniu kokosze najlepsze rocznice abo dwuletnie. Trzyc. **3.** † R. p. **Rocznik:** Astrologja, R., przepowiada całego roku przypadki. Żebr. < Od Rocznik >

Rocznie przys. od **Roczny** a) *każdego roku, co rok, corocznie, dorocznie.* b) *na rok:* Tysiąc złotych podatku, dzierżawy, pensji R. Płacić R.

Rocznik, a, lm. **i l.** *pierwsza próba zapisywania dziejów: spis luźnych notat treści historycznej, porządkiem chronologicznym,* w lm. a n n a l e, × a n n a ł y, × a n n u a r j u s z e: Roczniki zaczęto u nas pisać po klasztorach na cyklach dziewiętnastoletnich. R. świętokrzyski. **2.** *księga dziejów rocznych, dzieje roczne; doroczne pismo perjodyczne zawierające roczny obraz ruchu umysłowego danej specjalności, obejmujące sprawozdanie z roku ubiegłego:* Roczników zamiar ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. Czart. A. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. L. R. bibljograficzny, fizjograficzny. R. wojskowy. **3.** a. † **Rocznica** *kalendarz, jako katalog wykazujący podział roku.* <Od Roczny>

Rocznikarski przym. od **Rocznikarz:** Notaty rocznikarskie.

Rocznikarstwo, a, blm. **l.** *zajęcie rocznikarza:* Zajmować ś. rocznikarstwem. **2.** *dział roczników w literaturze, ogół roczników:* R. polskie. <Od Rocznikarz>

Rocznikarz, a, lm. **e** *ten, co pisze roczniki, annalista:* Uczeni wydawcy zbioru kronik i roczników stawią bezimiennego rocznikarza kwedlinburskiego nad wszystkich pisarzów tamtoczesnych. Szaj. <Od Rocznik>

× **Rocznokrąg, ęgu,** lm. **ęgi** *ekliptyka:* Słońce cały R. *(ecliptica)* przechodzi w ciągu jednego roku. Hube. <Roczny + Krąg>

Rocznorogi *mający rogi roczne.* Zool.: Zwierzę rocznorogie = *zwierzę ssące z rogami co rok spadającemi, pełnemi, zatem z rodziny jeleniowatych.* <Roczny + * Rogi, od Róg>

Roczny, × **Roczni,** × **Rokowy l.** przym. od **Rok** = a) *tyczący ś. całego roku:* Roczne dochody. Troc. *(= z całego roku).* Roczna pensja, jurgielt. Troc. Sprawozdanie roczne *(= z danego roku).* Budżet R. b) *co rok przypadający, coroczny, doroczny:* Roczne wylewy Nilu. Węg. Roczne święto. Troc. c) *rok trwający, jednoroczny, caloroczny; rok mający, rok żyjący:* Rośliny corocznego siania potrzebujące rocznemi nazywamy. Kluk. Kiedy wino ma więcej niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem rocznym. L. Małżeństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywotnim. Bals. R. a. postępowy obieg ziemi naokoło słońca. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. L. Roczna praca. Troc. Roczne dzieje kościelne Baronjusza, przełożone przez Skargę. Roczne dziecię. Troc. Dziatki roczne będą mówić głosy swojemi. Leop. Ciołek R. Źrebię roczne. d) [Tak R.]=*przeszłoroczny, rok temu będący:* Tak roczne śliwy. Troc. **2.** Izobary roczne p. **Izobara. 3.** bot.: Kąkol R. p. **Kąkol.** Nieśmiertelnik R. p. **Nieśmiertelnik.** <Od Rok>

Roczyć, y, ył l. † R. *wydawać wyrok, wyrokować, dekretować; orzekać, stanowić:* Aby po myśli jego senat roczył, zbrojnemi ludźmi sąd w izbie otoczył. Chr. Czy rozum nic dobrego, lecz złe samo roczy? Przyb. **2.** [R.] = a) *przeznaczać.* b) *zapraszać.* <RZEK/ROK/RZECZ/ROK>

[**Roczyk, a,** lm. **i**] p. **Rok.**

× **Roczyny, yn,** blp. p. **Rocznica:** Łączmy razem w tak pomyślne pory R. także jej najstarszej córy. L. <Od Rok>

Roczyzna, y, lm. **y** p. **Rocznica.** Zim. <Od Rok>

Rod, u, blm., **Roden** chem. *pierwiastek metaliczny z gromady metali platynowych, Rh.* <?Gr. rhódon, Nm. Rodium, Fr. rodium>

× **Roda, y,** blm., × **Rodoć** *przyroda, przyrodzenie, natura.* <ROD>

× **Rodacki,** × **Rodaczy l.** przym. od **Rodak. 2.** a. † **Rodatny** *współobywatelski, współziomkowy; krajowy, swojski, ojczysty, rodzimy, narodowy:* Zapałem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. Ust. W rodackiej chodząc sukience, niby obywatelską okazują postać. L. **Po rodacku** a. p o c y g a ń s k u mówić=*dodawać rozmaite zgłoski zbyteczne w celu przekręcenia wyrazów.* <Od Rodak>

Rodactwo, a, blm. *wzajemny stosunek zachodzący między rodakami.* <Od Rodak>

Rodaczka, i, lm. **i l.** forma ż. od **Rodak:** Śmiem pochlebiać sobie, że moje rodaczki i rodacy złagodnością sądzić mię będą. L. Rodaczki rzymskie. Nar. **2.** [R.] *kobieta rodem skąd:* Jestem R. z Kijan. <Od Rodak>

× **Rodaczy** p. **Rodacki:** Grunt R. = *rodzinny, ojczysty.* Sł. wil. <Od Rodak>

Rodak, a, lm. **cy I.** a. × **Rodowiec** *obywatel rodem z danego kraju, krajowiec:* Ledwie jaką ziemię znajdziesz, którąby do dziś dnia rodacy uprawiali, *indigenae*. L. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi dla cnót swoich od pogan bywali policzeni między bogi. Otw. Śmieszna rzecz, gdy ś. R. z urzędów kraju swego naśmiewa. L. **2.** a. [**Rodowic**] = a) a. † **Rodzic** *syn tegoż samego narodu, ziomek, współrodak, współobywatel, współziemianin:* Idzie, ziomku i rodaku, o twoję rodzinę, by nie poszła w ruinę. Koch. W. Potomku rycerzów dawnych i zaszczycie rodaków. Kras. Niechaj rodaków imię twemi dzieły słynie. Tremb. Pomoc dajcie mi, rodacy. Brodz. Jak on rodaków zbiera na Lombardzkim polu. Mick. Adamowi Mickiewiczowi— rodacy. b) † R. a. † **Rodowic,** † **Rodzic,** × **Rodzeniec** *krewniak, członek tego samego rodu, familjant:* R., rodowic, rodzic czyj, tegoż rodu, *gentilis, eodem genere natus*. Kn. Piotr Stanisława, Michała i Piotra Gorskich, braci rodzonych, przyznawa być swymi rodakami. Nies. c) a. † **Rodowic, Rodzeniec,** [**Rodziczek, Rodowiczek, Rodowny**] *człowiek rodem skąd.* <ROD>

[**Rodak, a,** lm. **i**] *motyka do wyważania pni i karp podczas rodowania pola.* < Nm. Rodehacken >

Rodał, u, a. w lm. **Rodały** *zwoje pargaminowe zawierające Pięcioksiąg Mojżesza, napisany po hebrajsku:* Ustawiamy, aby żaden Żyd nie przysięgał na R. ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. Herb. Ja ciebie, Żydzie, napominam, iż te księgi a. ten R. jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. Herb. Żyd przysięgający na świniej skórze *(=na pargaminie rodałowym)* abo na rodale stoi. Tyt. pr. magd. <?Hb.>

Rodałowy przym. od **Rodał.**

Rodan, u, blm. chem. *rodnik ze składem CNS, nazywany przeto inaczej siarkocyjanem,* prow. s i a r s i n.

Rodanek, nku, blm. chem. *siarkocyjanek, siarkocyjanian, sól pochodząca od kwasu CNSH, zwanego rodanowodorem, siarkocyjanowodorem a. kwasem siarkocyjannym, najprawidłowiej, gdyż jest produkt zastąpienia tlenu przez siarkę w kwasie cyjannym CNOH.* < Od Rodan >

Rodanowodorowy chem. przym. od **Rodanowodór:** Kwas R. p. **Rodanowodór.** <Rodan + Wodorowy>

Rodanowodór, oru, blm. *związek chem., kwas rodanowodorowy.* <Rodan + Wodór>

† **Rodatny** p. **Rodacki:** Tarnowski domem rodatnym w Polszcze a nie przychodnim jest. Orzech. <ROD>

† **Rodela, i,** lm. **e,** † **Rondela** *puklerz drewniany skórą powleczony:* Puklerze a rodele drewniane skórą powleczone. Sz. Porwij tarcz i rodelę, a powstań na ratunek mój. B. B. (puklerz. B. G.). Skoczywszy hetman z konia a rodelę wziąwszy, poszedł sam do szturmu. Biel. M. Nie myślący wiele, skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. Pot. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystek: kopją, zbroję, rodelę, szablę, koncerz abo pałasz i wszelkie do konia potrzeby. Petr.

Roden, u, blm. chem. p. **Rod.** <Fr. rondelle>

† **Rodgieser, a,** lm. **rzy** p. **Ludwisarz:** Aleksander, R., wiele mi złego wyrządził; niech odda mu Pan według uczynków jego. B. B. (co miedź sprawuje). Leop., kotlarz. Leop., mosiężnik. Wuj. <Nm. Rotgiesser>

† **Rodgisar, a,** lm. **owie** p. **Ludwisarz:** R. mosiądzowego wołu uczynił tyranowi, co w nim ludzi męczyć miał. Rej. <Nm. Rotgiesser>

† **Rodgisarz, a,** lm. **e** (Wer.) i:

† **Rodgiser, a,** lm. **rzy** p. **Ludwisarz.** <Nm. Rotgiesser>

Rodinal, u, blm. fot. *preparat chem. do wywoływania obrazu na płycie emulsyjnej.*

[**Rodliwość, i,** blm.] rz. od **Rodliwy.**

[**Rodliwy**] p. **Rodny:** Ziemia rodliwa. Ty kalina, ty malina, czemużeś taka jest rodliwa? Połuj. Banany są bardzo rodliwe. Rost. *(= dają dużo owocu).* <ROD>

× **Rodni** p. **Rodny:** Rodnie narządy płciowe.

Rodnia, i, lm. **e I.** [R.] *rodzeństwo:* Niema tu tobie ani braci, ani siostry, ani rodni. Krasz. **2.** × R. *pokolenie, gieneracja:* Niezachwianie stali przy gałęzi młodszej, w przeciągu pięciu długich rodni od 1177 do 1370, lat dwieście. Sł. wil. **3.** bot. (archegonium) *organ, w którym tworzy ś. i zapładnia jaje u roś. bezkwiatowych.* **4.** × R. chem. p. **Rodnik:** R., ogólne oznaczenie pierwiastku w związku nie wymienionego. Łab. <ROD>

× **Rodnica, y,** lm. **e I.** [R., **Dupnica**] *części samicze krowy.* **2.** anat. = a) a. **Rodnik** *łono niewieście, srom niewieści, szpara sromowa,* † o t w ó r r o d n i, † k i e p, † s r o m o t a k o b i e c a (vulva). b) *macica* (uterus). Bierk. <Od Rodnik>

× **Rodnictwo, a,** blm. **I.** *nauka o przyrodzie,* × r o d o t n i c t w o, × r o d o c i e c t w o (doctrina naturalis). **2.** p. **Fizjologja.** <Od Rodnik>

[**Rodnieńki**] p. **Rodzoniuteńki.** <Od Rodny>

Rodnik, a I. [R.] *krewny, krewniak.* **2.** lm. **i**=a) × R. *rodowód, gienealogja, papiery rodzinne:* Obadwa z Neżdów i mają swój R. w złotym woreczku na przodzie kulbaki. Słow. b) anat.: α) † Rodniki (genitalia) *części płciowe.* β) *jądra męskie.* γ) p. **Rodnica.** Dyk. M. c) a. × **Rodń,** × **Rodnia,** × **Rodzeń, Radykał** chem. *grupa atomów, występująca w przemianach chemicznych jako całość, lecz nie mogąca istnieć w stanie oddzielnym z powodu nienasycenia powinowactw składających ją atomów, np.* $O^{II}H^{I}$, *hidroksyl,* $C^{IV}H_3$, *metyl i t. p.* <Od Rodny>

Rodniowce, ów, blp. (archegoniata) *gromada roś. bezkwiatowych wytwarzających zarodniki w rodniach.*

Rodność, i, blm. **I.** rz. od **Rodny. 2.** *stosunek liczby nowonarodzonych do liczby ludności w tym samym okresie czasu.* <Od Rodny>

Rodny, × **Rodni I.** *tyczący ś. rodzenia, rodzajny:* Części rodne = *narządy płciowe* (membra genitalia). Rodna część ula (bart.) = *przeznaczona do wylęgania ś. pszczół.* [R. list] *metryka.* **2.** *z urodzenia będący, przyrodzony, naturalny:* Znak R. Plama rodna. **3.** a. [**Rodliwy**] *obficie rodzący, rodzajny, urodzajny, płodny, plenny, żyzny:* Góra Pańska jest góra rodna i obfita. Kochan. Tak leda co człowieka trapi i bez zbroje, już mól skryty, już lotnych liszek rodne gnoje. Km. Drzewo nierodne każdy do pieca miece. K. G. Drzewa nie ma las takiego w owoc i kwiat rodniejszego. Groch. **4.** × R. *rodzony:* Umrze li człowiek a zostawi po sobie równo rodne dzieci.. Ort. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. Orzech. Brat nierodny. Falib. *(= przyrodni).* Dwunastu rodnym braciej po ojcu Olgierdzie. Pot. Z macochą żyje, a w zgodzie oto najlepszej, kieby i rodna. Karcz. A więc na rodną brać zbroił dłonie bratnie. Uj. **5.** † R. *zrodzony, urodzony:* Prosię w lesie rodne. Biel. **6.** † R. *dorodny, rosły, bujny:* Topór w odległym lesie wali buk smagły i rodne dęby. Mias. <Od Ród>

× **Rodń, a,** lm. **e** chem. p. **Rodnik.**

× **Rodobójca, y,** lm. **y** *zabójca kogo z rodu:* Srogi R. ojcu wmieszał truciznę w potrawę. Przyb. < Ród + * Bójca, od Bić >

× **Rodobójczyni, i,** lm. **e** forma ż. od **Rodobójca.**

† **Rodobójny** p. **Rodzicobójny.** L. < Ród +* Bójny, BI/BOJ >

Rodochrom, u, lm. **y** min. *mineral z gromady sylikoidów, z grupy chlorytu.* < Rod + Chrom >

Rodochrozyt, u, lm. **y** min. *mineral z gromady sylikoidów, z rzędu węglanów bezwodnych,* $Mn\ CO_3$. < Gr. rhódon + chrōsis >

× **Rodociąg, u,** lm. **i** p. **Rodowód:** Oto aniołów, archaniołów, serafinów... rodowód i R. Kraśiń. < Ród + Ciąg >

× **Rodociec, a,** lm. **owie** *badacz przyrody, przyrodnik, naturalista.* < Od * Rodota, Rodoć, ROD >

× **Rodociecki,** × **Rodotniczy** przym. od **Rodociec,** *przyrodniczy.*

× **Rodociectwo, a,** blm. p. **Rodnictwo.**

× **Rodociwy** przym. od **Rodoć,** *przyrodzony, przyrodniczy, prawidłowy, naturalny* (naturalis).

× **Rodoć, i,** blm. p. **Roda.** < ROD >

Rododendron, u, lm. **y** bot. p. **Różanecznik.** < Łć. rhododendron, z Gr.: rhódon + déndron >

Rododendrowy przym. od **Rododendron.** Bot.: Rośliny rododendrowe p. **Różankowate.**

Rodografja, i, blm. *opis róż.* < Gr. rhódon + - grafía >

× **Rodolecznictwo, a,** blm. = **Przyrodolecznictwo.** < Roda + Lecznictwo >

× **Rodoleczny** = **Przyrodoleczniczy.** < Roda + * Leczny, od Leczyć >

Rodologja, i, blm. *nauka o różach.* < Gr. rhódon + - logia >

× **Rodomędrzec, drca,** lm. **drcy** *zwolennik filozofji przyrodniczej.* < Roda + Mędrzec >

Rodomont, a, lm. **owie** *samochwał, fanfaron:* R. to szczery. Troc. < Fr., Włos.: od imienia Rodomonta, bohatera w poemacie Ariosta Orlando furioso >

Rodomontada, y, lm. **y** *samochwalstwo, blaga, junakierja, fanfaronada:* Wierzyć tym rodomontadom niepodobna, ale musi być coś prawdy w wykazanej liczbie jeńców. T. K. < Od Rodomont; Fr. rodomontade >

Rodonit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy piroksenu i amfibolu,* $Mn_3\ Si_3\ O_9$. < Od Gr. rhódon >

Rodopis l. a, lm. **owie, Rodopisarz,** × **Rodopisiec** *historyk czyjego rodu, gienealogista, gienealog:* R., rodu czyjego pisarz. Troc. **2.** × R., **u,** lm. **y** p. **Rodowód.** < Ród + * Pis, od Pisać >

Rodopisarski przym. od **Rodopisarz;** × **Rodopiski** *gienealogiczny.* Troc.

Rodopisarstwo, a, blm. **l.** *zajęcie, rola rodopisarza:* Rodopisarstwem ś. trudnię. L. **2.** *ogół rodopisów, gienealogja, dział gienealogiczny w literaturze.* < Od Rodopisarz >

Rodopisarz, a, lm. **e** p. **Rodopis.** < Ród + Pisarz >

× **Rodopisiec, sca,** lm. **scy** p. **Rodopis:** Paprocki przygotował wielkie zasoby dla późniejszych rodopisców. Sow.

× **Rodopiski** p. **Rodopisarski.** < Od Rodopis >

× **Rodopismo, a,** lm. **a** p. **Rodowód:** R., rodu czyjego opisanie. Troc. < Ród + Pismo >

× **Rodopisny** p. **Rodowodowy.** < Od Rodopis >

Rodopisowy p. **Rodowodowy.** < Od Rodopis >

× **Rodosłowny** p. **Rodowodowy:** Na honor rycerski, na rodosłowne godło mojej tarczy klnę ś. Rzew. < Ród + Słowny >

× **Rodosłów, owu,** lm. **owy** p. **Rodowód.** Syrok. < Ród + * Słów, od Słowo >

× **Rodosprzeczny** *przeciwny przyrodzie, nienaturalny, nadprzyrodzony, niezwykły, nadzwyczajny* (praeternaturalis). < Roda + Sprzeczny >

× **Rodotnictwo, a,** blm. **l. a.** × **Rodnictwo,** × **Rodociectwo** *nauka o przyrodzie, ogół nauk przyrodniczych, historja naturalna.* **2.** p. **Fizjologja:** R., c z ę c i o w n i c t w o. < Od Rodotnik >

× **Rodotniczy,** × **Rodociecki** *tyczący s. rodotnictwa, przyrodniczy; naturalny:* Nauki rodotnicze, przyrodnicze. **2.** *fizjologiczny,* × ż y w o t n i c z y. < Od Rodotnik >

× **Rodotnik, a,** lm. **cy l. a.** × **Rodociec** *badacz przyrody, przyrodnik, naturalista* **2.** p. **Fizjolog.** < Od * Rodota, Rodoć >

× **Rodotrwogi** ?: R. cyprys. L. < Ród +* Trwogi, od Trwoga >

Rodotylit, u, lm. **y** min. *mineral z gromady sylikoidów, z grupy nontronitu.*

[**Rodować, uje, owal**] p. **Rudować,** < Nm. roden >

[**Rodowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rodować.**

Rodowic, a, lm. **e l.** † R. *potomek, syn:* R. niewolnicy, *verna.* Kn. **2.** = a) p. **Rodak.** b) p. **Rodzic.** < Od Rodowy >

[**Rodowiczek, czka,** lm. **czkowie**] p. **Rodak.**

[**Rodowiczka, i,** lm. **i**] p. **Rodziczka.** < Od Rodowiczek >

× **Rodowiec, wca,** lm. **wcy** p. **Rodak:** A za ustępem w głębie odwiecznych lasów jej rodowców i bitnych w niepodległości i upornych w niewoli—rąk roboczych zabrakło. Sł. wil. < Od Rodowy >

× **Rodowieszcz, a,** lm. **e,** × **Rodowieszczek** *ten, co wróży przy czyim urodzeniu.* < Ród + Wieszcz >

× **Rodowieszczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Rodowieszcz.** L. < Od Rodowieszcz >

Rodowitość, i, l. lm. **i,** rz. od **Rodowity:** Nadawano dostojeństwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości, szlachetnym. L. Nie odstąpi słuszności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. P. Koch. Rodowitości domu tego początki. Troc. Bardzo dawnej rodowitości hełmy kratą pokryte były. Bobrow. Tak tych pisarzów przełożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły ś., *omnes virtutes.* L. *(= wszystkie charakterystyczne właściwości, wszystkie idjotyzmy).* **2.** † R., blm., zb. *rodacy, ziomkowie:* Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Małej Polszcze, R. tameczną *(indigenas)* upośledzając, wysadził. Błaż.

Rodowity l. a. Rodzony (o człowieku) *prawdziwy ze względu na swój ród; z dziada pradziada, z urodzenia (kim będący); czystej krwi, rdzenny, prawowity:* R. Włoch. Troc. Rodowici obywatele. Troc. *(= obywatele z obywateli).* Do rycerskiego stanu należała rodowita szlachta. Ochoc. Przen.: Język R. = *ojczysty, macierzysty, własny, narodowy, krajowy, swojski:* Swój tylko R. język umie. Karp. Przen. (o rzeczy) *przyrodzony, naturalny, wrodzony, własny, charakterystyczny, typowy, nieodłączny dla kogo:* I naszemu zakonowi rodowitą jakoby pobożnością był wielce pobożny. Nies. Rodowite prawo. Troc. *(= przyrodzone prawo).* Jedziesz w kraj, rodowita ciekawość cię budzi. Kras. Każdy język ma swoje rodowite własności, pochodzące z charakteru i ze

skłonności ludu nim mówiącego. Śniad. (=*idjotyzmy*). **2.** [R.] *z tejże familji pochodzący*. **3.** † R. *wielu członków w swym rodzie mający, parentelat, dobrze urodzony, z wielkiej a zacnej familji pochodzący, familjant:* Syn człowieka zacnego, dobrze rodowitego. Petr. Jaksa i Świętosław, oba możni i rodowici, wichrzyć nie przestali. Biel. M. Za zacniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka córki swej nigdy dać nie mogła. Górn. Rodowite i znaczne w szlachtę miasto. Troc. Rodowita tak zacnych domów i przydomków familja. Troc. Był człowiek z familji R., z dowcipu wielki. Nies. Gajewski w Wielkiej Polsce urodzony w rodowitym domu. Nies. Szlachcic R., wiele rodowiców w swoim rodzie mający. Troc. Żyrosław R. był z przodków swoich familjant. <Od Rodowy>

[**Rodowna, ej,** lm. **e**] p. **Rodziczka.** <Od Rodowny>

[**Rodowny**] p. **Rodak.** <Od Rodowy>

Rodowo przys. od **Rodowy,** *co do rodu, pod względem rodu.*

Rodowodny p. **Rodowodowy.** <Ród + * Wodny, od Wodzić>

× **Rodowodny** *wodorodny:* Rodowodne poniki. Nar. <Ród + Wodny, od Wodzić>

Rodowodowy, Rodowodny, Rodopisowy, × **Rodopisny,** × **Rodosłowny** przym. od **Rodowód,** *gienealogiczny.* <Od Rodowód>

Rodowód, odu, lm. **ody I.** a. × **Rodociąg,** × **Rodopis,** × **Rodopismo,** × **Rodosłów,** × **Rodzicielstwo** p. **Gienealogja:** Spór o R. Kopernika. Każdy przesadza ś. w rodowodzie swych koni, zachwala je (= *w wywodzeniu ich rodu*). Przen.: *gieneza, wywód pojęć jednych z drugich.* **2.** R. górniczy = *księga, w której są zapisani robotnicy przysięgli, pracujący w kopalniach lub hutach rządowych.* <Ród + * Wód: WIED/WOD>

Rodowy I. przym. od **Ród** = a) *tyczący ś. rodu, familijny, rodzajowy, gieneryczny:* R., z rodu poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius.* Kn. Pycha rodowa. Charakter rodowo - zaściankowy osad kurpiowskich uwidoczni nam następująca tablica. Krzyw. Wyrazy rodowe, np. Sobieski. Kopcz. b) *rodzinny, tyczący ś. urodzenia:* Miejsce rodowe. L. **2.** biol.: Rozwój R. p. **Rozwój.** [**R., ego,** lm. **i**] rz. *członek rodu, krewniak, familjant:* Tak biadali nad swą biedą rodowi. Ork. <Od Ród>

Rodozachowawczy *mający na celu zachowanie rodu:* Rodozachowawcze postępowanie dzikiego. Karł. < Ród + Zachowawczy>

× **Rodoznawstwo, a,** blm. **Fizjografja.** <Roda + Znawstwo>

[**Rodus, a,** lm. **y, Roduś**] *bałwan, wypchany słomą, za kmiecia przebrany, siedzący na wole, pędzonym przez wieś w drugie święto Wielkanocy.* Goł. Wół bieży przez wieś, a wszyscy wołają: R.! R.! Wójc.

[**Roduś, a,** lm. **e**] p. **Rodus.**

Rodycyt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady spinelowców, z rzędu boranów bezwodnych,* $KAl_2B_3O_8$?

Rodzaj, u, lm. **e I.** = a) *ród, plemię:* R. ludzki = *ludzkość.* Gniewien Pan Bóg rodzaju ludzkiemu. Op. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. Skar. Bolesław, pobrawszy skarby i wszystek R. Piotrów, jechał z Danji nazad do Polski. M. b) *pokolenie, gieneracja:* Z rodzaju w R. będziemy chwałę Twoję objawiać, *generatio.* Wr. Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida rodzajów czternaście. Leop. Rozszykowani Izraelici na hufy według domów i rodzajów ich. Leop. c) † R., [R.] *rodzina, ród, urodzenie, pochodzenie, dom, familja:* Pochodzi z rodzaju (rodu) szlacheckiego. Troc. Wdowa po swym mężu zupełną połowę wziąć ma, a przyjaciele bliżsi rodzaju drugą połowę mają wziąć. Nisz. Prawa cześć nie zależy w zacności rodzaju, ale w cnotach. Baz. Cóż jest R. i szlachectwo bez cnoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. Skar. Świat R. sobie za nic ma, gdy dostatków nie widzi. Skar. Rodzaju a. rodu, rodzenia czyjego pisarz, opisanie. Troc. (= *rodopis*). [Dzieciątko nie zaznało ojca, matki, ni swego rodzaju]. d) *płeć:* Gotowa narazić ś. na szturmy całego rodzaju męskiego. L. e) × R. *stworzenie, istota żyjąca, twór organiczny:* Maj zwykł rodzaje i urodzaje ogrzewać. Troc. **2.** † R. *rodzenie, urodzenie; połóg, poród:* Dziatek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzczą. Skar. Olejek ten paniom długo rodzajem ś. pracującym pomocny. Syr. Białogłowy po rodzaju z dziateczkami idą do kościoła, aby Bogu za R. dziękowały. Skar. Pierwsza krewność przyrodzenia, która pochodzi z rodzaju i według której dziedzictwa i opieki idą. Sz. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi: jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od Boga bywa stworzona? Sak. Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. Salin. **3.** † R. *urodzajność, żyzność, płodność:* Pan Bóg deszcz hojny na odnowienie i R. ziemi spuścił. Skar. **4.** † R. *żywioł rodzący, gniazdo, rozsadnik:* Wody stojące są rodzajem wszystkich gadzin. Kulig. **5.** *jednostka w klasyfikacji naukowej, według której gatunki* (species) *łączymy w rodzaje* (genera), *rodzaje w rodziny* (familiae), *rodziny w rzędy* (ordines), *rzędy w gromady* (classes), *gromady w zwora, odgałęzienia* (subregna), *a te ostatnie w królestwa, państwa:* R., dział istot lub rzeczy, który rozpadając ś. na rozmaite gatunki, zachowuje w każdym z nich swoje główne cechy. Kras. A. R. jest objęcie cząstkowe tego, co jest w gatunkach. Cyan. Układ roślin dzieli ś. na gromady *classes,* rzędy *ordines,* rodzaje *genera,* gatunki *species.* L. Niechaj zrodzi dusze żywiące w rodzaju swoim, bydło, robactwo, gadzinę i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzaju ich. Leop. (niechaj ziemia wywiedzie dusze żywiące w narodzie swoim i zwierzęta wszelkie w osobach ich. Leop.). R. drzewa, koni. Troc. Cała ożywiona część świata składa ś. z rodzajów i gatunków. Śniad. J. Kto wyliczyć może wszystkie rybie rodzaje, które żywi morze? Kochan. Pojęcie *pies,* zamykając w sobie pojęcia *wilk, lis, chart, ogar i t. p.,* jest rodzajem. Sł. wil. R., pojęcie wyższe lub pojęcie rozleglejszego zakresu, mieszczące w sobie wiele pojęć innych. **6.** *gatunek; coś w rodzaju, w guście czego; rzecz przypominająca inny przedmiot; sposób, tryb, manjera; odłam, gałąź, styl, szkoła:* Jednego a. różnego rodzaju rzeczy a. jednej natury różnice. Troc. W rodzaju dobrym ludzkich umysłów kładą łagodne umiarkowanie; w złym a. przeciwnym rodzaju kładą ś. popędliwość i t. d. Troc. Jest R. ludzi z długiemi uszyma. Troc. Do czego ś. przyłączył inszy R. ludzi. Troc. Żadnej w tym rodzaju nie ogłosił pracy swojej. Pot. S. (= *w tym guście*). Różne są śmierci rodzaje. Mick. Znalazłeś tu towary różnego rodzaju. Wszelkiego rodzaju rozrywki, zabawki. Naraz usłyszeliśmy coś w rodzaju skrzeczenia żab. Był czymś w rodzaju totumfackiego przy swym panu. Ubrana była w R. kontusika. Jest to rodzaj noweli. Podobieństwo obu rodzai piękna. Lib. Rodzaje prozy,

poezji. Pisać w czyim rodzaju. Rodzaje malarstwa. R. zatrudnienia czyjego. Jest pewny R. ludzi, co zawsze sami ś. chwalą. L. Powiedz mi, jaki był R. życia twego dotąd? L. **7.** gram. *męska, żeńska lub nijaka cecha istot i przedmiotów:* R. imion jest trojaki. Odmieniać przymiotnik przez rodzaje. Przymiotnik zgadza ś. z rzeczownikiem w rodzaju (a. co do rodzaju), liczbie i przypadku. <ROD>

[Rodzajnica, y, lm. **e] I.** *macica u liszki, wilczycy, suki.* **2. a. [Podogonica]** *części płciowe u krowy i kobyły.* <Od Rodzajnik>

Rodzajnie przys. od **Rodzajny:** R., rodzajem, według rodzaju, *generatim.* Kn.

Rodzajnik, a, lm. **i** gram. *przedimek wskazujący rodzaj gramatyczny wyrazu.* <Od Rodzajny>

Rodzajność, i, blm. rz. od **Rodzajny:** R., płodność, urodzajność, żyzność. L.

Rodzajny I. *mogący rodzić, rodzący, urodzajny, płodny, żyzny:* Rodzajna warstwa ziemi. Drzewo rodzajne = *owocowe.* Wszystkie lasy twoje i drzewa rodzajne ogniem spalą. Wuj. Posadź tu inne drzewo rodzajne na tak dobrej ziemi. Skar. Żyjem wszyscy pod cieniem tego wysokiego i rodzajnego drzewa. Skar. Zioła, trawy i wszystkie drzewa rodzajne. Skar. Pokora, jako drzewo rodzajne, im więcej owoców ma, tym ś. bardziej na dół chyli. Skar. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. Pot. Lata nierodzajniejsze co rok nam ś. stawią i co raz cięższe do żywności następują. Falib. Niepłodny, nierodzajny. Bals. Gdzie grunt R., gdzie przestronne włości, wszystko pochłonąć chcesz w swojej chciwości. Koch. W. Każde zwierzę jest rodzajne i rodzić może. Troc. (= *mogące ś. mnożyć).* Duchy są rodzajne i rodzić ś. mogą. Troc. Niech jak z rodzajnego drzewa, pełny owoc wypłynie z głębi twojej duszy. Mick. W Lubelskim pełne glin rodzajnych w żyto i pszenicę wzgórzystości. Św. **2.** *służący do rodzenia, rodny, rozpłodowy* (genitalis): Rodzajne miejsce. Troc (= *członek wstydliwy, organ płciowy).* Rodzajna kość w białejgłowie. Troc (= *kość przy miejscu rodnym).* Pręciki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią ś. częściami rośliny rodzajnemi, *partes generationis.* L. Siła rodzajna. Troc. <Od Rodzaj>

Rodzajować, uje, ował gram. *odmieniać przez rodzaje:* R., odmieniać zakończenia słów stosownie do rodzajów. Kopcz. **R. ś.** *rozradzać ś. w nowe rodzaje:* Nie było kilku zaginionych światów, ale był tylko jeden świat organiczny, który wciąż ś. rodzajował. Sł. wil. <Od Rodzaj>

Rodzajowanie, a, blm., czynność cz. **Rodzajować.**

Rodzajowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rodzajować ś.**

Rodzajowo przys. od **Rodzajowy.**

Rodzajowość, i, blm. rz. od **Rodzajowy.**

Rodzajowy I. przym. od **Rodzaj:** Wyraz R. znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, np. *zwierz.* Kopcz. R., obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. Nazwa rodzajowa (=*imię pospolite).* Różnica rodzajowa. Zakończenie rodzajowe wyrazu. **2.** Obraz, opis, malarz R., scena rodzajowa = *przedstawiający w jednostkach typy gatunkowe, sceny z życia rodzinnego:* Malarstwo rodzajowe. Obrazek R. Meissonier stworzył szkołę rodzajową we Francji: rodzajowe sceny sypały ś., setkami liczono je na każdej wystawie. W malarstwie rodzajowym najwięcej odznaczyli ś. Niderlandczycy. Były w tej galerji szczególniej śliczne flamandzkie obrazki i rodzajowe utwory szkół niemieckich. **3.** przyrod.: Rozwój R.=**Filogieneza.** <Od Rodzaj>

Rodzący I. im. od **Rodzić:** Przytułek dla rodzących. Aaronowa różdżka zielona stała ś. nam kwitnąca i owoc rodząca. Pśń. **2.** † R. *roślinny:* Jedno rodzących pożytków nad wszystkie pożytki strzegł. Ek. **3.** [Mętryka rodząca] = *metryka chrztu.* **4.** gram.: † Spadek R. = *dopełniacz, przypadek drugi:* R. spadek, drugi spadek, *genitivus.* Troc.

Rodzenek, nka, lm. **nki** p. **Rozynek.**

Rodzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rodzić. 2.** fizj. i poł. *wydawanie płodu, poród, zlężenie;* u klaczy, *źrebienie ś.;* u krów, łani i t. p. *cielenie ś.;* u owiec, sarn, zająców, kotów, *kocenie ś.;* u kóz, *kocenie, koźlenie, parkocenie ś.;* u psów, wilków, lisów i u wszystkich wogóle zwierząt drapieżnych większych, *szczenienie ś.;* (parturitio, partus). Przybliża ś. czas rodzenia, wydania na świat płodu. Troc. Kiedy ś. płód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa ś. to rozwiązaniem matki a. rodzeniem. L. Coroczne owoców R. Troc. <Od Rodzić>

[Rodzeniec, ńca, lm. **ńcy] I.** *ten, co ś. urodził:* Z piekła R. (= *człowiek z piekła rodem).* **2.** p **Rodak.** <Od Rodzony>

Rodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rodzić ś.**

† **Rodzenięta, ąt,** blp. *młodociane rodzeństwo:* W okręcie tym R. wczasu zażywały. Auszp. <Od * Rodzenię, od Rodzony>

× **Rodzenka, i,** lm **i** p. **Rozynek.**

× **Rodzenkowy** przym. od **Rodzenek.**

× **Rodzeń, a,** lm. **e** p. **Rodnik.**

× **Rodzeński** przym. od **Rodzeństwo:** Rodzeńskie obmowy. Przyb.

Rodzeństwo, a I. blm., × **Rodzieństwo** rz. od **Rodzony,** *pokrewieństwo.* **2.** lm. **a** zb. *ogół dzieci jednego ojca i jednej matki, ogół braci i sióstr pochodzących od tych samych rodziców:* Już w przysłowie poszło: Rzadka miłość rodzeństwa. Oss. <Od Rodzony>

Rodzic, a, lm. **e I. a.** † **Rodziciel** *ojciec:* Najpierwszy nasz R. Adam. Star. Nieuk młody więcej nie potrafi, chyba iść ślepo za torem równie tępego rodzica. L. A godny R. Wc Pana w jakim zdrowiu? L. Wedle brzmienia testamentu waścinego rodzica. Rzew. A naprzód ścisnąłem rodzica za nogi. Pol. **2. Rodzice,** † **Rodziciele,** × **Rodzicielstwo** lm. *ojciec i matka:* Kochać, szanować, słuchać rodziców. A gdyż rodzicy naszy cirpieli w nocy od złych ludzi drapiestwo. Ż. Al. Wiele ś. ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. Skar. Poczciwi rodzicowie mają to sobie iście pilnie uważać, w jakie sprawy dziatki swoje wprawować mają. Rej. Hozjusz z Krakowa był miejskich rodziców. Petr. Jako ty rodzice swoje, tak cię uczczą dziatki twoje. Prz. Rodzice dzieckiem odumarli. Kras. Kto nie słucha rodziców, będzie słuchał psiej skóry. Prz. Gdzie dom twój? gdzie są rodzice? Mick. Kto wie, czy w tej chwili ma rodziców, żeby ś. za nim pomodlili. Mick. [Miałem ja tu rodzice]. Kon. **2.** † R. p. **Rodak:** R., krewniak. B. Sz. Rodzicowie, plemiennicy, *agnati.* Ort. Rodak, rodowic, R. czyj, tegoż rodu. Troc. Wykorzeniony będzie tak gość, jak R onej ziemi. B. B. Tak R. ziemski, jako i gość mieszkający z wami. B. B. R. dziedzinny. Tuch.

Przypłynęli do Japanu; stamtąd R. był jeden z nich i w dom ich swoich powinnych wprowadził. Skar. (=*rodem stamtąd*). Kardynał Hozjusz, R. z Krakowa. Biel. M. Maurus, biskup krakowski, R. z Rzymu, *patria romanus*. Błaż. R. stąd, tutejszy. Troc. R. a. domak. Tuch. Mistrz Walenty był R. z Poznania. And. z Kobyl. <Od Ród>

× **Rodzica, y,** lm. **e** a. × **Rodzicielka,** † **Rodziczka** *matka:* Mówi z świętą dziewosłąb dziewicą, by pozwoliła Bożą być rodzicą. Groch. Bogarodzica, † Bogurodzica. Mówił z dziewicą, że będzie Boską rodzicą. Pśń. Tyś mię w żywocie tworzył mojej rodzicy. Kochan. Otom R. wasza, was dwojkiem stojąca. Żebr. Roje pszczelne koło rodzicy szumiącą polatują na pagórek rzeszą. Mick. <Od Ród, ROD>

Rodzice, ów, blp. p. **Rodzic.**

† **Rodziciel, a,** lm. **e** p. **Rodzic:** Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. Wys. Rodziciele lm. = *rodzice.* <Od Rodzić>

× **Rodzicielka, i,** lm. **i** forma ż. od **Rodziciel,** *matka:* Módl ś. za nami, święta Boża Rodzicielko! Boga R. K. G. Syn głupi smętkiem rodzicielce swojej. Bud. Przen.: Szkoła stoicka, R. dziwów. Górn. (= *źródło, początek*). <Od Rodziciel>

Rodzicielski przym. od **Rodziciel, Rodziciele,** *tyczący ś. rodziców, pochodzący od nich; ojcowski a. macierzyński:* Przestrogi, napomnienia rodzicielskie. Władza, miłość, opieka, troskliwość rodzicielska. Córko moja, przyszedł czas, w którym dom R. opuścić masz. Kras. Braci waszej u nas będzie jak w domu rodzicielskim. Krasz. Uważał za skuteczne wpaść w ton rodzicielsko-polityczny. Byk. <Od Rodziciel>

Rodzicielstwo, a, blm. **1.** *charakter rodzicielski, rola rodziców, ojcostwo i macierzyństwo.* **2.** † R. p. **Rodzic:** Bez ich upominania miał ś. do tego, co o nim postanowiło R. Nies. **3.** × R. p. **Rodowód:** Krótkość mniemanego rodzicielstwa. Nar. <Od Rodziciel>

Rodzicobójca, y, lm. **y** *zabójca rodziców.* L. <Rodzic + * Bójca, BI/BOJ>

Rodzicobójczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Rodzicobójca.**

† **Rodzicobójny,** † **Rodobójny** *rodziców a. rodzeństwo zabijający:* Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywatele z obywatelami harce zwodzili. Fal. <Rodzic + * Bójny, BI/BOJ>

Rodzicobójstwo, a, lm. **a** *zabójstwo rodziców.*

[**Rodziczek, czka,** lm. **czkowie**] p. **Rodak.** <Od Rodzic>

Rodziczka, i, lm. **i 1.** † R., [**Rodziczka**] = a) forma ż. od **Rodzic** p. **Rodzica:** R., rodzica, rodzicielka. Glos. Wiodę go do domu rodziczki mej. Leop. (rodzicielki mojej. Leop.). [Żyj długo z rodziczką szczęśliwy]. Wójc. b) *Civis attica,* R. ateńska. Mącz. [R., **Rodowiczka, Rodowna** z Opatówka]. **2.** † R.: R., krewna, cognata. B. Sz. <Od Rodzica>

Rodzić, i, ił, †**Rodziwać,** †**Rodzywać,** [**Rodzywać**] **1.** *wydawać na świat płód z siebie:* R. nic innego nie jest, jeno z istotności swojej płód wywodzić. K. G. Prawie bez boleści rodzi. Troc. Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. Kluk. Był ściśniony wielkim żalem, jak białogłowa, która rodzi a urodzić nie może. Zał. Białogłowa rodzi, ojciec płodzi. Troc. We Włoszech klacze rodzywają do lat dwudziestu. Dor. (= *źrebią ś.*). Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. L. Przytułek dla rodzących = *dla odbywających poród.* Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. Birk. (= *nie powołuje do życia*). Szturm ludzi nie rodzi. Rys. Rzeki, które do morza swym biegiem uchodzą, smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. Kulig. **2.** kogo = *być czyją matką rodzoną:* Hrabianka go rodzi = *urodził ś. z hrabianki; hrabianka jest jego matką, jest synem hrabianki, pochodzi od hrabianki.* Kto kogo nie rodzi, ten go nie obchodzi. Prz. **3.** (o ojcach) *płodzić.* **4.** *wydawać plon, plonować, przynosić owoce:* Drzewa rodzą owoce. Troc. To drzewo rychło, sporo rodzi. Troc. Rodziły pola, lasy = obfity plon wydawały, urodzaj był wielki. Tobie kwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi, Tobie kwoli w kłosianym wieńcu lato chodzi, wino jesień i jabłka rozmaite dawa. Kochan. Rodzi nam nad insze kraje pleniejsza ziemia. Karp. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, szlachcica minie prowent za świnie opasy. Pot. I nie wiem, co milsze nad wiejskie poddasze, nad ziemię, co zboże mi rodzi? Len. Na jego sznurach najlepiej rodzi. Syrok. (= *rodzi ś.*). **5.** przen. *płodzić, wywoływać, budzić, obudzać, sprowadzać, powodować, pociągać za sobą, sprawiać, wydawać:* Próżnowanie rodzi wszystkie występki. L. Zawiść rodzi nienawiść. Rodzi to synowską miłość. Troc. Walka rodzi coraz nowe trudności (= *wylania*). Częstokroć i nieszczęście skutki dobre rodzi. Wor. Badania rodziły wątpliwości (= *ujawniały, nastręczały, nasuwały, wylaniały*). Strata rodzi boleść, smutek. Przesyt rodzi niesmak (= *daje*). Wiosna rodzi w sercu nadzieje. Położenie to rodzi obawy. **R. ś. 1.** *przychodzić na świat, oddzielając ś. od matki:* Ludzie wtenczas rzeczeni najwłaśniej przychodzić na świat, kiedy ś. z żywota matek swych na świat rodzą. Salin. Kto ś. nie rodzi, ten nie umiera; każdy, co ś. rodzi, umrzeć musi. Rys. Nikt ś. mądrym nie rodzi, ale staje. Pilch. Głupich nie orzą ani sieją, sami ś. rodzą. L. Pytaj Pryjama, pytaj Antenora, co nie dopiero rodzili ś. wczora. Chr. (= *którzy są nie dzisiejsi, nie wczorajsi, bywalcy, bywali, doświadczeni*). Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, właśnie na ten świat nowy dopiero ś. rodzę. L. (= *odradzam ś.*). Jeszcze ś. nie urodziło, a już ochrzczono. Troc. Syn mu ś. urodził. Troc. Bóg ś. rodzi, moc truchleje. Karp. Jeszcze ś. ten nie urodził, coby wszystkim dogodził. Prz. Moja wdzięczna Orszulo, bodaj ty mnie była a. nie umierała, lub ś. nie rodziła. Kochan. W czasie wojny zawżdy synowie ś. rodzą. Mick. Poznałem, co był za koń, że ś. chyba w górach rodził i znał dobrze z niemi. Krasz. **2.** z kogo = *pochodzić, wywodzić ś. od kogo jako od matki a. jako od rodziców, być czyim synem:* On ś. rodzi od kasztelanowej. L. **3.** (o owocach, plonach) *wschodzić.* Owoce, zboża rodzą ś. Gospodarz z niego dobry, rodzi mu ś. szumnie. Pot. (= *bywają u niego urodzaje*). Wiersze spore, lecz podłe, rodzą ś. jak grzyby. L. (= *sypią ś.*). Przen.: Perła rodzi ś. z muszli (= *wytwarza ś., zawiązuje ś., powstaje, wylania ś.*). Kruszce ś. w górach rodzą. Troc. Przen.: Ledwie jeden znikł półmisek, już drugi ś. rodził. Ochoc. (= *zjawiał ś., pojawiał ś., ukazywał ś.*). Skąd ci ś. rodzą takie dowcipy, pomysły? (= *biorą ś., przychodzą ci do głowy*). Rodzi ś. z łona morskiego słońce. Troc. (= *wylania ś., wynurza ś., wychyla ś., wstaje, ukazuje ś., zjawia ś., wschodzi, pojawia ś.*). **4.** przen. *wyra-*

dzać ś., powstawać, wywiązywać ś., budzić ś., obudzać ś., wytwarzać ś., wynikać, wyłaniać ś., tworzyć ś.: Z przezorności bojaźń, z śmiałości zuchwałość pospolicie ś. rodzi. Pilch. Rodzi ś. stąd nienawiść, niezadowolenie. Troc. Z niesprawiedliwości nakoniec rodzi ś. niepodległość. Śniad. Rodzą ś. podejrzenia, niesnaski. Rodzą ś. wątpliwości *(=nastręczają ś.).* Rodzi ś. pytanie, czy... *(= nasuwa ś.).* Rodzi ś. kwestja, jak tu postąpić. W sercach ich rodzi ś. gniew, chęć zemsty. W duszy jego rodzi ś. nadzieja *(= świta).* Z gorliwości rodzi ś. często fanatyzm. **5.** ×R. ś. w kogo = *wdawać ś. w kogo, wradzać ś. w kogo.* L. <ROD>

[Rodzielnica, y, lm. e] *macica* (uterus). <Od *Rodzielny, ROD>

× **Rodzieństwo, a,** lm. **a** p. **Rodzeństwo**: Pominął w swoim testamencie rodzonych, i R. jego na cztery głowy ś. dzieli. Troc.

Rodzimek, mka, lm. **mki** *kruszec w stanie czystym, czyli rodzimo w naturze znajdowany; bryłki czystego kruszcu wśród złoża lub rudy napotykane.* Łab. <Od Rodzimy>

Rodzimie, Rodzime przys. od **Rodzimy**: Niewyczerpana skarbnica R. węgierskiego dowcipu.

Rodzimo p. **Rodzimie**: Kruszec w stanie czystym, czyli R. w naturze znajdowany. Łab.

Rodzimość, i, blm. rz. od **Rodzimy.**

Rodzimy I. *znajdujący ś. w przyrodzie w stanie czystym, zupełnie wykształconym, samorodny:* Metalem rodzimym zowiemy metal w stanie bliskim czystego natrafiony. Fon. Jako R. kruszec od płomienia wprzód ś. rozżarza, niżli zaczerwienia. Mick. Ałun, arszenik R. Saletra rodzima. Złoto, srebro rodzime. **2.** a. **Rodzinny**=a) *swojski, przyrodzony, wrodzony, naturalny, ojczysty, czysto krajowy, prawdziwie narodowy, szczerze miejscowy:* Dowcip R. R. tok mowy polskiej. Sk. Malarstwo rodzime. Czy jest ...ta gienjalność rodzima, której świat niemiecki ówczesny od poezji i poetów żądał? Tarn. To był R. żołnierz. Chl. b) [R.] *od urodzenia będący, przyrodzony, naturalny:* Znak R. na ciele. Wiedźma rodzima *(=która ś. wiedźmą urodziła).* <Od Rodzić>

Rodzina, y, lm. **y I.** *rodzice z dziećmi; ogół krewnych toż samo nazwisko noszących; ogół krewnych i powinowatych; familja:* Liczna R. Obarczony rodziną. Starożytna R. Wróć do ziemi swych ojców a k swej rodzinie. B. Sz. Aby szła przykładem siostr i rodziny swojej. Otw. Wszystka R. jego po nim w żałobie. Troc. Na ślub zjechało ś. wiele rodzin arystokratycznych. Znalazszy pokolenie, w nim przez rodziny winnych szukali. Leszcz. Zamożna R. Szlachecka R. Przenajśw. R. Z synów Azy według rodzajów i familji i domów rodzin ich naliczeni są 40000. Wuj. Narodziło ś. synów i pokolenia, i ludzi, i rodzin tak wiele, że im liczby niemasz. Leop. Przykładna R. Niema rodziny we złe godziny. Prz. Gdy R. żyje w zgodzie, to jej bieda nie dobodzie. Prz. Cała R. odprowadziła państwa młodych. Korz. Po wielu latach pierwszy raz miała R. wieść o życiu, o chwale i o śmierci syna. Mick. Opuszczał rodzinę i ziemię kochaną. Mick. **2.** przen. w klasyfikacji, *jednostka w systemie, składająca ś. z połączenia rodzajów:* W klasyfikacji gatunki (species) łączymy w rodzaje (genera), rodzaje w rodziny (familiae), rodziny w rzędy (ordines), rzędy w gromady (classes), gromady w zworza, odgałęzienia, czyli szczepy (subregna) a te ostatnie w królestwa, państwa zwierząt, roślin i minerałów. R. amfibolu, biotytu, miki magnezowej, piroksenu. **3.** [R.] m. i ż. *krewniak, familjant:* Kuba mi R. Mnie nie żal ojca, ani nie żal matki, ani żadnej rodziny. **4.** *potomstwo, ród, dom, plemię:* Rącza rodzino Astrei macierze, synu sprawiedliwości Bardz. R. Piastów *(= dynastja, linja).* **5.** [R.] *miejsce urodzenia, strony rodzinne, gniazdo domowe, progi rodzinne, ojczyzna:* Z żalem opuszczał rodzinę. Stasz. Pojadę do rodziny mojej. Troc. W mojej rodzinie góry pozłociane. **6.** × Rodziny lm., *dzień urodzin, urodziny:* Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. Pśń. Rodziny, dzień rodzin. Troc. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, natychmiast dziedzicami różnych bied bywamy. Kulig. Zdr. **Rodzinka, [Rodzineczka, Rodzineńka].** <ROD>

[Rodzineczka, i, lm. **i]** p. **Rodzina.**

[Rodzineńka, i, lm. **i]** p. **Rodzina.**

Rodzinka, i, lm. **i** p. **Rodzina.**

Rodzinność, i, blm. rz. od **Rodzinny**: Czarownice polskie i ruskie już rodzinne przybrały postacie, a ta ich R. bardziej i wydatniej ś. wybija przy wielu zwyczajach szczególnych. Wójc.

Rodzinny I. przys. od **Rodzina,** *familijny; ojczysty, domowy, rodzicielski:* Papiery, tradycje rodzinne. Spędzam wieczory w kółku rodzinnym. Synowie miejsce matki zajmują i żądają wyjścia ze wspólności rodzinno-majątkowej. Spas. Duch R. Pytaj ś. o zwyczajach rodzinnego kraju swego. Rej. Miasto rodzinne. Nar. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niej pierwszych owoców życia skosztowaliśmy. L. Orlę, gdy gniazdo rzuca rodzinne... Zabł. Wszystko nam we wsi rodzinnej znane i miłe: miły nam R. kościołek drewniany, w którym rodzice nasi, wszyscy znajomi i my sami ś. modlimy; miłe rodzinne drzewa na cmentarzu, miły R. dzwonek na wieży. Est. Miłe nam są łąki rodzinne... miłe nam rodzinne role. Est. Słońce już zaszło, noc niedaleko, rodzinna strzecha za trzecią rzeką. Chęć. Progi rodzinne. Już bocian przyleciał do rodzinnej sosny. Mick. Słuchaj pan historji swej własnej, rodzinnej. Mick. W rodzinnym mieście obywatelem został, dom kupił w samym rynku. Jun. **2.** p. **Rodzimy**: Ktoby jeszcze w korzeniu nietknięty możnym rydlem z rodzinnej osady wygładzał... L. Jam też Apulczyk, blizki Tyreńskiego morza, gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. L. Czarownice polskie i ruskie już rodzinne przybrały postacie. Wójc. Nawet ciemny R. znak pod uchem nie szpecił go wcale. Krasz. **3.** × Dzień R. (Nar.) = *dzień urodzin, rocznica urodzin.* <Od Rodzina>

× **Rodzinotęska, i,** blm. p. **Nostalgja.** <Rodzina + *Tęska, TĘSK>

Rodziny, in, blp. **I.** × R. p. **Rodzina. 2.** [R.]= a) *zawalenie ś. komina lub jakiej kończonej już budowli.* b) *nieostrożne rozerwanie kiszki wieprza rozbieranego i zanieczyszczenie tym sposobem mięsa.*

† **Rodzisty** *który często rodzi, płodny:* Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, ręce niewinne i brzuch twój R. Petr. (który często rodzi, *partumejus venter.* Petr.). <Od Rodzić>

† **Rodziwy** *„poczesny, świebodny, liberalis".* Mącz. <Od Rodzić>

† **Rodzodzień, dnia,** lm. **dnie** *dzień narodzenia ś. czyjego:* Aspekty twe szczęścia płodne są z moim rodzodniem zgodne. Petr. R., dzień, który kogo rodzi, *dies natalis.* Petr. <Od *Rodza (ROD) + Dzień>

[Rodzoneńki] p. **Rodzoniuteńki**: Braciszku R.!

zarekomendujcie i prosić tego pana mnie pomóżcie. Orzesz. <Od Rodzony>

Rodzoniusieńki p. **Rodzoniuteńki.**

Rodzoniuteńki, Rodzoniusieńki, Rodzoniutki, [Rodzoneńki, Rodnieńki] *najzupełniej rodzony* a. piesz. *rodzony, jedyny, serdeczny, najdroższy:* R. braciszek owego wąsala. Mick. Przen.: *podobniusieńki, zewszystkim podobny, wykapany, kubek w kubek, jak dwie krople wody:* Ta pani rodzoniuteńka siostra jego. R. brat wielu naszych fraczkowych paniczków. L. <Od Rodzoniutki>

Rodzoniutki p. **Rodzoniuteńki.** < Od Rodzony >

Rodzony I. im. od **Rodzić;** *urodzony, zrodzony, który ś. urodził:* Świeżo R. Tw. W tym kraju R., tu mlekiem karmiony, tu hodowany. L. **2.** *będący kim przez urodzenie* = a) *będący jakim od urodzenia:* Ślepo R., głucho R. Troc. b) *nie przyrodni, od tegoż ojca i tejże matki pochodzący:* Bracia i siostry rodzeni biorą spadek dziedziczny po braci abo siostrach swych rodzonych przed bracią a. siostrami nierodzonemi. Sz. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, to jest półbraciej. Sz. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesji, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. P. cheł. Ja z nego nierodzonego chłopca więcej pociechy mam, niż pani Kępowa ze swego rodzonego. Orzesz. c) *własny, nie przybrany, swoja krew:* R. ociec, brat, dziad. Kn. R. matka ją wydała. R. ojciec go zdradził. Rodzone dzieci ich ś. wyparły. d) p. **Rodowity:** R. Polak. L. R. Krakowczyk. Troc. **3.** [R.] *urodzajny, mający owoce, rodzący, płodny:* Drzewo rodzone. † **R**, **ego,** lm. **i** *brat rodzony:* Radziwiłłowie, bracia królowej Barbary, Mikołaj, kanclerz, stryjeczny, a wojewoda trocki R., ten ostatni starał ś. przez rodzoną swoję u króla, żeby Podlodowskiemu biskupstwo krakowskie dano. Górn. R. rodzonego nie lubi, kiedy ś. ubogo ma na świecie. Star. R. twój był u mię. Troc. <Od Rodzić>

Rodzynka, i, lm. **i** p. **Rozynek.**

Rodzynkowy przym. od **Rodzynek:** Wino rodzynkowe.

† **Rodzywać, a, ał** i † **R. ś.,** **[R. ś.]** p. **Rodzić.**

† **Rodzywanie, a,** blm., czynność cz. **Rodzywać.**

Rodzywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rodzywać ś.**

[Rofija, i, lm. **e]** *koszula.*

[Roga, i, lm. **i]** *wół z wyniosłemi, rozłożystemi rogami.* <Od Róg>

Rogacenie, a, blm., czynność cz. **Rogacieć.**

Rogacieć, eje, ał I. = a) *stawać ś. rogatym, dostawać rogów.* b) rogowacieć, *przechodzić w rogowy, w róg, stawać ś. rogowym, twardnieć.* Rogi mi rostą, twardzieję, rogacieję — bywa też mówiono. Mącz. Przen.: *dostawać rogów, hardzieć, uzuchwalać ś.* <Od Rogaty>

Rogacin, u, lm. **y** bot. p. **Rogatek.** <Od Rogaty>

† **Rogacina, y,** lm. **y** p. **Rohatyna:** Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami a. rohatynami zowią. Trzyc. <Od Rogaty>

Rogacizna, y, blm. zb. *bydło rogate, bydło.* <Od Rogaty>

Rogacz, a, lm. **e, Rogal I.** a. **[Rogala], Rogonosz** *zwierzę mające wielkie rogi:* R., wielkoróg L. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, hucząc po hercyńskiej dziczy. L. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano. Otw. **2.** [Rogacz] = a) *drzewo rogate, gałęziste, które ś. wbija w ziemię i na które ś. wkłada siano, aby prędko wyschło.* b) *wieszadło do wieszania czapek.* c) *grądziel u sochy z dwiema rękojeściami, na którą wzięto młody świerk lub sosnę z dwoma korzeniami o odpowiednich kierunkach:* Miejscami nazywają rogaczami rękojeści, za które trzymając, rolnik pługiem rządzi. Kluk. Wielki R. u sochy nazywa ś. dyszel, do którego ś. woły przyprzęgają. Kluk. d) *hebel o dwu rękojeściach.* e) *kołacz.* **3.** myśl. = **Daniel,** *jeleń samica.* **4.** a. **Rogal** zool. p. **Jeleń:** Spłoszony R. uderza raciczkami i fuka. R., rogal, rogala, jeleń, × hanrej = *mąż, któremu ś. żona sprzeniewierzyła:* Mężowie na rogaczów wystrychnieni. L. Obawiam ś., ażebym przez to małżeństwo nie został rogaczem. L Będziesz wpisany w metrykę rogaczów. L. Mąż dostaje ś. w liczbę rogaczy. Jord. Zdr. **Rogaczyk.** <Od Róg>

Rogaczka, i, lm. **i** bot. (cornicularia) *roś. z gromady wątrobowców, z rodziny brodaczkowatych.* Gatunek: R. kolczysta (c. aculeata). <Od Rogacz>

[Rogaczyk, a, lm. **i]** p. **Rogacz.**

[Rogajsz, a, lm. **e]** p. **Rogojsz.** <? Lit. ragaiszis>

Rogal, a, lm. **e I.** a. **Rogala, [Róg]** *bułka kształtu półksiężyca, rożek.* **2.** p. **Rogacz:** Rogacz, R., rogala, któremu żona rogi przypięła. L. Będziesz wpisany pomiędzy rogale. L. Pyszna bogatym z posagu zbiorem, gnuśnym rogalem włada. Nar. Przyjęto mię szczęśliwie do bractwa rogalów. Tremb. **3.** [R.] = a) *rózga weselna sosnowa lub jałowcowa, o pięciu równo obciętych prętach.* b) a. **Rogalka** = **Mątew.** c) *wół.* d) Rogale, lm., Rogaliki *gatunek kartofli drobnych, długich,* rożki. e) *skrajny płót* (krążek z kory nawlekany na górne podwory dla znaczenia ruchów sieci) *u ślępa lub wątona.* Pc. **4.** w lm., fl. *młodsze końce sztuk brzegowych w tratwie.* **5.** rzem. *rodzaj kowadła podłużnego, o śpiczastych końcach, czyli rogach, używany przez kowali i ślusarzy do odkuwania sztuk wewnątrz okrągłych, np. skówek,* szparóg. **6.** woj. *twierdza zewnętrzna złożona z dwuch półnarożników, z jednej zasłony i z dwuch pobocznych skrzydeł,* rogala, rogacz, × kopanina rogata, zaszaniec rogaty, kopańróg. Zdr. **Rogalik, Rogaliczek, Rogalek.** <Od Róg>

[Rogala, i, lm. **e] I.** m. = a) p. **Rogal.** b) p. **Rogacz.** 2. *zł. krowa.* <Od Rogal>

[Rogalec, lca, lm. **lcy]** *djabeł.* <Od Rogal>

Rogalek, lka, lm. **lki** p. **Rogal:** Znane jest amatorom kawy pieczywo, zwane rożkami, czyli, u nas we Lwowie, rogalkami.

[Rogalenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rogalić ś.**

Rogalica, y, lm. **e, Smołkowa trawa, Zadziornik** bot. (cenchrus) *roś. z rodziny traw.* <Od Rogalik>

Rogaliczek, czka, lm. **czki** p. **Rogal.** <Od Rogalik>

[Rogalić się, i ś., ił ś., Rogatać ś., Rejdosić ś.] *wiercić ś., kręcić ś., zachowywać ś. niespokojnie.* <Od Rogal>

Rogalik, a, lm. **i** p. **Rogal:** Pił dwie porcje kawy, zjadał kilka rogalików. Ochoc.

Rogalikowy przym. od **Rogalik:** Ciasto rogalikowe.

[Rogálka, i, lm. **i, Logarka] I.** *narzędzie do mieszania mąki w wodzie.* **2.** *kijek z sęczkami do gniecenia ziemniaków po ugotowaniu.* **3.** a. **Rogal** p. **Mątew.** Rozw. <Od Rogal>

Rogalowy przym. od **Rogal**: Ciasto rogalowe.
[Rogárz, a, lm. **e]** *wyrabiacz trąbek a. rogów do trąbienia.* Pc. <Od Róg>
[Rogatać się, a ś., ał ś.] p. **Rogalić ś.** <Od Rogaty>
[Rogatanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rogatać ś.**
[Rogatek, tka, lm. **tki], Rogacin** bot. (ceratophyllum) *roś. z rodziny rogatkowatych.* <Od * Rogat, od Rogaty>
Rogatka, i, lm. **i l.** częś. w lm. **Rogatki** *zagroda, zastawa, barjera, szlaban:* R., kobylenie u mostów, u bram. L. Rogatki miejskie (u wjazdu do miasta). Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymanie dróg. L. Zamknąć, otworzyć rogatki. Przepuścić przez rogatki. Zatrzymać w rogatkach. Władza marszałkowska zawiera ś. w okręgu mili jednej od rogatek rezydencji. L. Rogatki u przejazdu kolejowego = *szlaban, którym zamykają przejazd przez tor kolejowy.* **2.** [R.] = a) p. **Rogatywka.** b) = **Mątew.** c) *tatarka, hreczka.* **3.** woj. Rogatki = *tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymumuje natarczywość kawalerji, zastawiając ś. niemi.* Jak. J. **4.** zool. p. **Cierniczek.** <Od Rogata, od Rogaty>
Rogatkowate, Rogatkowe rośliny bot. (ceratophyllaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Rogatka>
Rogatkowe, ego, blm. *opłata za przejazd rogatek miejskich,* k o p y t k o w e. <Od Rogatkowy>
Rogatkowy przym. od **Rogatka**: Dom służby rogatkowej. Pobór R., myto rogatkowe, opłata rogatkowa (= *rogatkowe, kopytkowe).*
Rogato przys. od **Rogaty**: Jaśnieć R. abo z promieniami; przetoż Wulgata, właśnie chcąc wyrazić, przekładała: twarz rogata, to ś. znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; stąd obyczaj, że Mojżesza z rogami malują. Wuj.
Rogaty, [Rogowy] l. *zaopatrzony rogami, mający rogi:* Bydło rogate. Troc. R. Jowisz Ammon. Bardz. (= *z głową w promieniach).* R. Mojżesz. Chr. Rogate tarany mur biły. P. Koch. (= *barany = tarany).* Rogatego księżyca zwykłe położenie rogami do góry. Bobrow. [Miała babuleńka kozła rogatego. Pśń. Choćby był R., poszłabym za capa, byle był bogaty. Pśń.]. Djabeł R. (= *z rogami).* Nad djabła rogatego gorsza zła kobieta. Wyb. Po ślubie dopiero mają ś. kochać, a przed ślubem i dotykać ś. jejmości nie można, ale też często zato złapie niejeden rogatego djabła. L. (= *istną djablicę, piekielnicę).* Rogata żmija. Bobr. R. kometa. Bobr. Brzegami zagonów rogata cykorja odkwita. Orzesz. Przen.: *hardy, krnąbrny, zuchwały, awanturniczy, zawadjacki:* Pijany i bogaty—R. Trzt. **2.** *węglasty, kanciasty, graniasty, mający krawędzie:* Czapka rogata. Troc. (= *rogatywka, konfederatka).* Męczennik kijmi rogatemi był bity. Skar. Przen.: Rogata w nim dusza (Kn., Troc.) (= *uparta, nie chce wyjść z ciała; nie może on skonać, jest twardej natury).* Starożytnością pochodzenia, dostojeństwami i fortuną w dumę wzbici, odznaczali ś. Nałęcze dziwnie rogatą zuchwałością. Szaj. **3.** × R. *trudny do rozwiązania, zawiły:* Podszczuwali niektórzy szczekarza, aby Husa swemi kwestjami rogatemi zabawił. Baz. (w logice, *cornutae quaestiones.* L.). Sylogizm R. Troc. **4.** × Kopanina rogata, zaszańc R., k o p a ń r ó g (Troc) p. **Rogal. 5.** †Złoty R. = *pieniądz, aureus cornutus.* Mym. **6.** ślus.: Nit R. = *który łączy spód i wierzch kłódki z obwódką.* **[R., ego,** lm. **ci]** *djabeł.* <Od Róg>
Rogatyna, y, lm. **y** p. **Rohatyna.** Gl. <Od Rogaty>
Rogatywka, i, lm. **i l.** a. **[Rogatka]** *czapka z dnem kwadratowym, konfederatka:* Ubrany był w karmazynowy żupan, pas złotolity, czapka na głowie R. z siwym barankiem. Wójc. Łysa głowa pokryta była białą rogatywką z kasztankami. Krasz. Na głowie miał białą tybetową rogatywkę. Przybor. **2.** [R.] *proca dziecięca do zabawy.* < Od * Rogatywa, od Rogaty>
Rogiensztajn, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy węglanów bezwodnych, odmiana kalcytu,* k a m i e ń i k r z a s t y, i k r z y c a i k r o w i e c. <?Nm. Rogenstein>
Rogisła, y, blm. *pewna potrawa żmudzka z mięsa na zimno.* Sł. wil. <Lit.?>
× **Rogobodziec, dźca,** lm. **dźce** *wół, byk bodący rogami.* <Róg + Bodziec>
Rogoczopkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy.** <Róg + Czopkowy>
Rogogardzielowy anat. p. **Błonistogardłowy.** <Róg + Gardzielowy>
× **Rogodziej, a,** lm. **e** p. **Rogownik.** L. <Róg + * Dziej, od Dziać>
Rogognykowy anat. p. **Rogowognykowy.** <Róg + Gnykowy>
Rogojęzyczkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy** <Róg + Języczkowy>
Rogojęzykowy anat. p. **Rogowojęzykowy.** <Róg + Językowy>
[Rogojsz, a, lm. **e, Rogajsz]** *piróg weselny z mąki jęczmiennej, w kształcie roga.* <Lit. ragaiszis>
× **Rogonogi** *mający nogi rogowe, kopyta.* Mącz., Troc. <Róg + * Nogi, od Noga>
× **Rogonos, a,** lm. **y** = **Nosorożec.** Troc. <Róg + Nos>
Rogonosz, a, lm. **e** p. **Rogacz.** Bobr. <Róg + * Nosz, od Nosić>
† **Rogonoszy** *noszący rogi, opatrzony rogami, rogaty:* Ammon R. Otw. Przen.: Rzeki rogonosze, że ś. czasem na kilka przechodzisk dzielą a. że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. Otw. <Róg + * Noszy, od Nosić>
Rogopołykowy anat. p. **Rogowogardłowy.** <Róg + Połykowy>
† **Rogoróg, oga,** lm. **ogi** = **Nosorożec.** Troc. <Róg + Róg>
Rogoryjec, jca, lm. **jce** zool. t ę g o r y j e c = *wnętrzak w ciele ludzkim:* R. dwunastnicy (anchylostoma duodenale). <Róg + * Ryjec, od Ryć>
[Rogotać się, ocze ś., otał ś.] *poruszać ś. niespokojnie.*
[Rogotanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rogotać ś.**
Rogotchawicowy anat. p. **Rogowotchawiczny.** <Róg + Tchawicowy>
Rogowacenie, a, blm., czynność cz. **Rogowacieć**: R. nadmierne naskórka (hyperceratosis). R. torebki włosa (ceratosis follicularis).
Rogowacieć, eje, ał *stawać ś. rogowatym, przechodzić w istotę rogową:* Rogowacieję, w róg ś. obracam. Troc. Przen.: *stawać ś. twardym i przezroczystym:* Słód zbyt szybko suszony rogowacieje, to jest staje ś. twardym i przejrzystym. <Od Rogowaty>
Rogować, uje, ował myśl. (o jeleniach) *bić rogami.* **R. ś.** *bić ś. rogami.* <Od Róg>

Rogowalniczka, i, lm. **i** szew. *kawał kości słoniowej do wygładzania podeszwy.* <Od *Rogowalnik, od *Rogowalny, od Rogować>

Rogowanie, a, blm., czynność cz. **Rogować.**

Rogowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rogować ś.**

Rogowato przys. od **Rogowaty. L.**

Rogowatość, i, blm. rz. od **Rogowaty.**

Rogowaty *podobny z postaci, z tkanki do rogu.* Troc. <Od Rogowy>

Rogowcowy przym. od **Rogowiec**: Porfir R., czyli e u r y t o w y, z kryształami feldspatu zbitego, czyli rogowca. Łab.

Rogowe, ego, blm. **1.** *podatek, danina od rogacizny,* p o d a t e k r o g o w y: Podatek R., pługowy. Vol. Uwolnienie od hiberny, od pogłównego, podymnego, czopowego, rogowego. Tw. **2.** *danina kmieca dla dworu od ilości bydła.* Goł. **3.** [R.] = a) *mały datek pieniężny pastuchowi przy kupnie bydlęcia lub owcy.* b) *porękawiczne przy kupnie rogacizny, dawane na jarmarkach pośrednikom.* <Od Rogowy>

Rogowiec, wca, lm. **wce 1.** bot. p. **Kościeniec** i **Rogoźnica. 2.** min. *minerał z gromady tlenków, z grupy kwarcu,* e u r y t (p. Kwarc). **3.** patol.: R. skórny = *nowotwór rogowaty* (ceratoma). R. nadnaczyniakowy (angioceratoma). **4.** zool. p. **Wieloryb.** <Od Rogowy>

Rogowień, wnia, lm. **wnie** min. *minerał z gromady sylikoidów, z rodziny piroksenu, hornblenda.* <Od Rogowy>

Rogownica, y, lm. **e 1.** bot. p. **Kościeniec. 2.** gieol.: Rogownice p. **Kieratofity.** <Od Rogownik>

Rogownik, a 1. lm. **cy**=a) a. × **Rogodziej** *rzemieślnik wyrabiający z rogu różne rzeczy.* b) *ten, co trąbi na rogu, kornecista.* Bobr. Grający na tym narzędziu (na rogu) kornecista a. robiący je R. był zwany. Goł. **2.** [R.] p. **Krokiew.** <Od *Rogowny, od Róg>

Rogowoczopkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy.** <Rogowy + Czopkowy>

Rogowogardłowy, Rogopołykowy, Rogowopołykowy anat.: Mięsień R., † muskuł gardziel podnoszący, † muskuł b ł o n i s t o - g a r d ł o w y (musculus cerato-pharyngeus). <Rogowy + Gardłowy>

Rogowognykowy, Rogognykowy anat.: Mięsień R. (u ptaków) (musculus cerato-hyoideus). <Rogowy + Gnykowy>

Rogowojęzyczkowy, Rogojęzyczkowy, Rogowoczopkowy, Rogoczopkowy anat.: Mięsień R. (musculus cerato-staphylinus). <Rogowy + Języczkowy>

Rogowojęzykowy, Rogojęzykowy anat.: Mięsień R., † myszka rogojęzykowa a. p o b o c z n a s z e r o k a j ę z y k a (Krup.) † myszka j ę z y k o r o g o w a (Perz). (musculus cerato-glossus). <Rogowy + Językowy>

Rogowopołykowy anat. p. **Rogowogardłowy.** <Rogowy + Połykowy>

Rogowotchawicowy anat. p. **Rogowotchawiczny.** <Rogowy + Tchawicowy>

Rogowotchawiczny, Rogowotchawicowy, Rogotchawicowy anat.: Mięsień R. (u dzięciołów) (musculus cerato-trachealis). <Rogowy + Tchawiczny>

Rogowszczyzna, y, blm. *danina kmieca za wypasanie bydła rogatego na gruntach dworskich.* Goł. <Od *Rogowski, od Róg>

Rogowy 1. przym. od **Róg** = a) Grzebień R. Stopa rogowa sarny. Stopa rogowa, ratka, raciczka. Podatek R. p. **Rogowe**: Podymnych, łanowych, rogowych, pogłównych podatków. Pot. Nasienie to ma bielmo rogowo-twarde. Rost. b) [R.] p. **Rogaty.** c) *w rogu będący, narożny:* Wyborne miejsce rogowe miałem. Jord. Książę leżał w sali tak zwanej Rogowej, położonej w zachodniej części zamku. Sienk. **2.** anat.: † Błonka rogowa, błona rogowa oka (Perz.) = *rogówka* (cornea). **3.** bot.: Ziele rogowe p. **Kościeniec. 4.** chem.: Kauczuk R. p. **Ebonit.** † Srebro rogowe = *chlorek srebra stopiony.* Chem. i min.: Rtęć R. p. **Kalomel. 5.** min.: Blenda rogowa = *krzemian wapna i magnezji lub żelaza w kryształach regularnych, podobnych do piroksenu,* r o g o w i e ń, h o r n b l e n d a, a m f i b o l. Ołów R. = *chlorek z węglanem ołowiu,* f o s g i e n i t, k i e r a z y n, $Pb_2\ Cl_2\ CO_3$. Srebro rogowe p. **Kierargiryt. 6.** patol.: Rak R. (carcinoma ceratodes). **7.** wet.: Listeczki rogowe w kopycie końskim. Piętka rogowa kopyta (calces ungulae). Ściana rogowa kopyta (paries ungulae). Strzałka rogowa (furcula unguis). Rogowe wyniosłości piętkowe (glomerula calcium). <Od Róg>

[**Rogoza, y,** blm., **Rogożnik**] *tatarak trójkanciasty długi.* <ROG(OZ)/ROG(OŻ)>

† **Rogozi** p. **Rogożowy**: Wstał rybołów z złoża rogoziego. Bardz. <Od Rogoża>

Rogozie, a, lm. **a** p. **Rogozina**: Odzienie mają z rogozia. Św.

Rogozina, y, lm. **y 1.** a. **Rogozie,** † **Rogoż,** [**Rogóż**] *sitowie:* Zaż ś. może zielenić sitowie bez wilgotności a. rość R. bez wody? Leop. (rogoż. Leop.). Włożyła dzieciątko między rogoż w brzegu rzeki. Leop. (między rogozinę. Leop.). Rogoziną uszczelniają bednarze szpary między klepkami naczyń. **2.** *miejsce zarosłe sitowiem:* Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogozinę u przekopu. Bud. Ujrzała koszyk w rogozinie. Leop. **3.** × R. p. **Rogoża**: Rybołów siedzi na swej rogozinie. Chr. <ROG(OŻ)/ROG(OŻ).

Rogozła, y, lm. **y** bot. (ceratophyllum) *rodzaj roślin wodnych dwuliściennych z rodziny rogozłowatych.*

Rogozłoty *mający rogi złote:* Żubr. R. Słow. <Róg + Złoty>

Rogozłowate (ceratophyllaceae) *rodzina roślin dwuliściennych z rzędu owockowych.*

Rogoźnik, a 1. [R., lm. **cy**] p. **Rogożnik. 2.** [R., lm. **i**] p. **Rogoża.** <Od *Rogoźny, od Rogoża>

Rogoż, y, lm. **e 1.** p. **Rogozina**: R., osoka (carex). Łop. **2.** p. **Rogoża**: Z nieba na ten padoł wygnani, izaliż nie zstąpili na R. z kobierca? L. (= *z deszczu pod rynnę, poprawili ś. z pieca na łeb*).

Rogoża, y, lm. **e 1.** a. [**Rohoża**], × **Rogozina, Rogóżka** *mata pleciona z sitowia a. z łyka wymoczonego:* Zakon przyjąwszy, w tejże komórce i na tejże rogoży, na której córka jego legała, żywota dokonał. Skar. R., mata, deka rokitowa. Mącz. Ciało plecioną z palm rogożą pokrywał. Skar. Owoce na czystej rogoży wysypane. L. Obszyć meble do podróży w rogoże. **2.** bot. = a) p. **Ożypałka.** b) a. **Rogóżka** *manna wodna, mielec* (glyceria aquatica). <ROG(OZ)/ROG(OŻ)>

Rogoźnica, y, lm. **e, Rogowiec** bot. (ceratocarpus) *roś. z rodziny komosowatych.* <Od Rogoźnik>

Rogożnik, a, lm. **cy,** [**Rogoźnik**] *ten, co robi rogoże.* Kn.

Rogożowate, Ożypałkowate, Pałkowate rośliny bot. (typhaceae) *rodzina przyrodzona roślin jednoliściennych.* <Od Rogożowy>

Rogożowy, † **Rogozi** przym. od **Rogoża.**

Rogówka, i, lm. **i 1.** *tabakierka rogowa:* Zażywając z rogówki tabakę, chodząc po izbie, mruczał sobie pod nosem. Wójc. **2.** *spódnica na fisz-*

binach; krynolina: R., suknia białogłowska, rogiem wielorybim podstawiona. Ejs. R., spódnica z płótna, na trzech obręczach fiszbinowych obszyta: na jednej w pas, na drugiej w kolano, na trzeciej w pół łytki (*= łydki*) kształtem do wanny obszernej podobna. Goł. 3. *chustka trójkątna ścięta ukośnie, noszona przez kobiety na głowie lub na szyi*, krzyżówka, [klinek, klinik, kosynka]. 4. *część nogi konia pod samym kolanem, pozbawiona sierści zupełnie.* 5. anat. *błona przezroczysta gałki ocznej*, błona rogowa, † błonka rogowa (cornea). <Od Rogowy>

Rogówkowy przym. od **Rogówka**. Okul.: Odruch R. Nożyk R. *(ceratotomus)*.

[**Rogóż, oży,** lm. **ożej** p. **Rogozina**. Pc.

Rogóżka, i, lm. **i** p. **Rogoża**: Wyszorować ś. w łaźni rogóżką.

Rogóżkowy przym. od **Rogóżka**.

[**Rogula, i,** lm. **e, Rohula**] **1.** *krowa; krowa z wielkiemi rogami.* **2.** = **Mątew**. Zdr. [**Rogulka**]. <Od Róg>

[**Rogulka, i,** lm. **i**] p. **Rogula**.

[**Rohacz, a,** lm. **e**] *jelonek* (lucanus cervus). <Zam. Rogacz, od Róg>

Rohamf, u, blm. powr., *konopie średniego gatunku.* <Nm. Rohhanpf>

† **Rohatnik, a,** lm. **cy** p. **Rohatyniec**. Mącz.

Rohatyna, y, lm **y, Rogatyna,** †**Rogacina** *broń koląca, złożona z drzewca długości około sześciu łokci, z grotem mającym odnogę boczną u swojej nasady—broń dawnych kozaków polskich:* Rohatyny wyciskawszy, do szabel ś. rzucili. Warg. Rohatyny po ziemi podle koni wlekli. Biel. M. Kusza, R. czyli włócznia i miecz—była to starożytna broń polska. Biel. M. Za Ludwika Węgierskiego... starożytną broń polską, kuszę i rohatynę nasi porzuciwszy, do drzew ś. rzucili. Biel. M. Tęga bardzo do pocisku R. Troc. R., włócznia do ciskania nią na nieprzyjaciela. Włod. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwej rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łęku u siodła, a od włóczenia po ziemi nazwano je włóczniami. Cz. Można inaczej usłużyć, niż mieczem, rohatyną lub toporem. Sienk. R. jest rodzaj oszczepu, czyli dzidy myśliwskiej, niekiedy z poprzeczką żelazną, używanej na niedźwiedzia i dzika. Kras. A. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami a. rohatynami zowią. Trzyc. Zdr. **Rohatynka**. < Czes. rohatina; p. Rogacina >

Rohatyniec, ńca 1. lm. **cy,** †**Rohatnik** *żołnierz uzbrojony w rohatynę.* **2.** lm. **ńce** zool. (oryctes nasicornis) *chrząszcz pięcioczłonkowy, wachlarzorogi.* <Od Rohatyna>

Rohatynka, i, lm **i** p. **Rohatyna**. Rej.

[**Rohlenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rohlić ś.**

[**Rohlić się, i ś., ił ś.**] p. **Rochlić ś.**

[**Rohoczeć, y, ał, Rohotać**] *grzechotać.*

[**Rohoczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rohoczeć**.

[**Rohot, u,** blm.] p. **Rohotanie**.

[**Rohotać, cze, tał**] p. **Rohoczeć**.

[**Rohotanie, a,** blm., **Rohot**] czynność cz. **Rohotać**.

[**Rohoża, y,** lm. **e**] p. **Rogoża**: Każże mu wcześnie... zalegać rohoże. Mick.

[**Rohula, i,** lm. **e**] p. **Rogula**.

Roiciel, a, lm. **e** *ten, co roi, marzyciel, idealista, fantastyk.* <Od Roić>

Roicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Roiciel**.

Roić, i, ił 1. × R. *rój pszczół z ula wypuszczać:* Roję pszczoły. Troc. **2.** *marzyć, majaczyć, śnić, snuć, fantazjować:* Czemu w tak krótkim życiu wiele roim, że ś. w swej nawet ziemi nie ostoim. L. Im więcej roju—nie miodno; gdy głowa roi, gębie bywa głodno. Bratk. Roił sobie, jakby go chciano otruć. Troc. R. co = *roić o czym; wystawiać, przedstawiać, zmyślać, wyobrażać sobie co, układać sobie co w głowie:* Nie każdemu to przystoi, co sobie we łbie roi. Nar. Żaden chory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy samej nie rozprawiał. Pilch. R. na przyszłość = *obiecywać sobie, projektować, planować, szczeg. rzeczy niemożliwe, łudzić ś. nadzieją:* Chciwy zawsze odmiany człowiek, póki żywie, gani, co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. Nar. Roi sobie myśl odstraszenia go od współzawodnictwa. Rzew. Duch mój o przeszłości roi. Mick. Roi sobie chorobę z nudy i biedy. Mick. *(=wmawia w siebie).* **3.** [R.] = a) *robić, fermentować.* b) (o morzu) *przybierać, burzyć ś.:* Morze roiło. Morze jakiebądź zdechliny nie lubi, i wtenczas okrutnie sobą roi, na brzegi wylewa. **R. ś.,** [**Rowić ś.**] **1.** (o części roju nadmiernej w danej barci) *sypać ś., wylatać z barci dla założenia nowej osady:* Pszczoły ś. roją. Troc. **2.** *być licznym jak rój, kotłować ś., gmerać ś., poruszać ś, trząść ś. będąc w wielkim zbiorowisku:* Roi ś. jak w ulu (*=gotuje ś.*). W kominie roją ś. robaki. Port i przystań roją ś. setkami parowców, okrętów i statków. Roiło ś. pogaństwem wszędzie. Krasz. **3.** *robić, fermentować, burzyć ś.:* Wody średnie solne od octu nic ś. nie roją. Kluk. Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak ś. roi i rozgrzewa, iż w tym cieple jaja ugotować ś. mogą. Kluk. Deszczowe wody wyśmienite do wszystkich rzeczy, które kisnąć i R. ś. mają. Kluk. **4.** *marzyć ś., śnić ś., troić ś., wyobrażać ś., przedstawiać ś., imaginować ś.; chodzić, kręcić ś. po głowie; majaczyć ś., snuć ś. po głowie, świtać w głowie:* Roją mu ś. wydatki w głowie. Troc. O głodzie koncepta ś. nie roją. Kras. Co ś. tam roi w tych jasnych główkach, opromienionych całym myśli światem. Krasz. Roiła mi ś. długa zima i nuda w chacie. <ROJ/RAJ>

Roik, u, lm. **i** p. **Rój**: Na małe roiki trzeba małych ulików. Kąc.

Roisko, a, lm. **a 1.** p. **Rój**. **2.** p. **Rojowisko**.

Roisto przys. od **Roisty**. L.

Roisty 1. *pełen rojów.* L. **2.** *rojący ś. jak mrowie, tłumny, gromadny.* <Od Rój>

Rojak, a, lm. **i** zool. *rodzaj wymoczka.* <Od Roić ś.>

Rojal, u, blm. *gatunek papieru.* <Fr. royal>

Rojalista, y, lm. **ści** *stronnik władzy królewskiej:* Zabity, zawzięty, nieprzejednany R. Rojaliści francuscy dzielą ś. na legitymistów i orleanistów. <Fr. royaliste>

Rojalistka, i, lm. **i** forma ż. od **Rojalista**.

Rojalistowski p. **Rojalistyczny**. < Od Rojalista>

Rojalistyczny, Rojalistowski *tyczący ś. rojalistów a. rojalizmu; należący do stronnictwa rojalistów:* Przeszli pod sztandar R. <Od Rojalista>

Rojalizm, u, blm. *zasada władzy monarchicznej, królewskiej; kierunek polityczny dążący do monarchicznej formy rządu.* < Fr. royalisme>

Rojący 1. im. od **Roić**. **2.** apt.: Środki rojące = *wywołujące świerzbienie; tarniące, szczypiące* (remedia pruritiva). <Od Roić>

Roje, ów, blp. *dołek pod brzuchem krowy, cecha mleczności krowy.* Sł. wil.

[**Rojek, jka,** lm. **jki**] *wół mały rasy góralskiej.*

Rojenie, a I. × R., blm., czynność cz. **Roić. 2.** p. **Rojenie ś.**: a) blm. Kto wzrok nasyci rojeniem z tych wód... ten dla duszy pojmie tajemną siłę. Wysp. b) lm. **a** przen. *mrzonka, marzenie, mara, urojenie, sen, śnicie:* Z cudnych rojeń przebudził ś. do rzeczywistości. Ostr. S. **3.** R. Jan Śniadecki używa zam. *fantazja*, w znaczeniu „siły, która albo nabytemi, albo od dzieciństwa wpojonemi wrażeniami zmysłowemi zaprząta i odurza umysł".

Rojenie się, a ś., blm., **Rojenie** czynność cz. **Roić ś.**: R. ś., powstawanie nowych rojów.

Rojnica, y, blm. **I.** [R.] *gad podobny do żmii, wydający z siebie, według mniemania ludu, roje pszczół.* **2. a. Rojownica** bart. *przyrząd do przenoszenia, przechowywania i zbierania roju.* **3.** patol. *choroba wywołana przez trucie ś. przewlekłe mąką zanieczyszczoną sporyszem* (secale cornutum) (raphania, ergotismus). R. kurczowa (ergotismus convulsivus). <Od Rojnik>

Rojnicowy p. **Rojniczy.**

Rojniczy, Rojnicowy przym. od **Rojnica.** Patol.: Zgorzel rojnicza (ergotismus gangraenosus). <Od Rojnica>

Rojnie p. **Rojno**: Juścić chłop strzyma, lecz bab było R. Kon.

Rojnik, a, lm. **i I. a. Skoczek,** bł. **Rojownik** bot. (sempervivum) *roś. z rodziny gruboszowatych.* Gatunki: R. czerwonawy a. czerwono-kwiatowy, Rozchodnik wielki (s. lectorum). R. a. Rozchodnik krzewisty (s. arboreum). Wysadzić krzyż z rojniku na mogile. **2.** [R.] = **Przytulja** żółta. <Od Rojny>

Rojnikowate rośliny p. **Rozchodnikowy.** <Od Rojnik>

Rojnikowy przym. od **Rojnik.**

Rojno, Rojnie przys. od **Rojny**, *jak mrowia:* R., tłumno, jak nabito, wszystko w targu, wszystko w swarze. Kam. R. i huczno było w miasteczku. Rol.

Rojność, i, blm. rz. od **Rojny**: Niezmierna R. wnuków i prawnuków Giedymina. Sł. wil.

Rojny I. p. **Rojowy.** Sł. wil. **2.** przen. *rojący ś. jak mrowie w wielkim zbiorowisku, tłumny, gromadny, tłoczny a. ruchliwy:* Ta para małżonków oraz jej druh stary ściąga wśród bogatej a rojnej galerji szczególną uwagę krytyka na siebie. Kozł. <Od Rój>

Rojony I. im. od **Roić. 2.** bart.: Ul R. = *ul naturalny.*

Rojowaty: Wełna rojowata = *kręcąca ś. po końcach w pierścienie.* Sł. wil. <Od Rojowy>

Rojowisko, a, lm. **a, Roisko** *zbiorowisko tłumne a ruchliwe, kupa poruszająca ś. jak mrowie, zatrzęsienie, rzesza rojna, mrowie, chmara kotłująca ś.:* Haniebni niewolnicy wszechmocnej fortuny, drzecie ś. wśród natrętnych tłumów rojowiska. L. Od początku tego powtórnego rojowiska osad... Lel. Stanie... duch sławy... zwołując dusz rojowiska. Wysp. R., rój gwiazd. <Od Rojowy>

Rojownica, y, lm. **e** p. **Rojnica.** <Od Rojownik>

Rojownik, a, lm. **i I.** p. **Pszczelnik**: Pszczelnik a. R. Bobr. **2.** przen. *rojowisko, matecznik, rój, tłum, chmara, rzesza:* Wykreśliłem i cały olbrzymi R. tak zwanej szlachetczyzny owruckiej. Rol. **3.** bot. = **a)** a. **Melisa, Matecznik** (melissa) *roś. z rodziny wargowych.* Gatunki: R. bazylikowaty a. Tymian bazylikowy (m. acinos). R. lekarski (m. officinalis). R. leśny a. Kadzidło. b) × R. pieprzny a. pryszczący p. **Rozchodnik.** c) bł. p. **Rojnik.** <Od *Rojowny, od Roić>

Rojowy, Rojny przym. od **Rój.** Troc. R. kosz, którym roje przykrywają. L. Bart.: Worek R. = *worek do zbierania rojów nisko osiadłych.*

[**Rojsło, a,** lm. **a**] p. **Rojst.** Sł. wil.

[**Rojst, u,** lm. **y, Rojsło**] *miejsce bagniste, grzązkie, trzęsawisko, torfniak, torfowisko:* Pośród puszczy jodłowej nad rojstami leśnik poszedł na łowy. Pol. Rojsty są to duże dymiące ś. błota, ostrowami mchu rudego i kępami skrzypu porosłe. <Lit. raistas>

[**Rojstowaty**] *podobny do rojstu, bagnisty, błotnisty, tundrowaty:* Rojstowate bagna. Pol. <Od Rojst>

[**Rojza, y,** lm. **y**] *kajzerka, bułeczka herbatnia.* <Od Nm. Rose, z żydowska>

Rok, u, lm. † **i** [**i**], **lata,** × **Lato I.** *przeciąg czasu, jaki łoży ziemia na przebieżenie drogi swej dokoła słońca, a zatym też przeciąg czasu, jakiego potrzebuje słońce na przebieżenie pozornej swej drogi śród gwiazd.* R. gwiazdowy czyli syderyczny = *czas, jakiego potrzebuje słońce, by wróciło do gwiazdy, przy której ś. poprzednio znajdowało* (365 dni, 6 godzin, 9 minut, 10,7 sekund). R. zwrotnikowy czyli tropiczny = *przeciąg czasu, jaki upływa między dwoma kolejnemi przejściami słońca przez punkt równonocny wiosenny* (365 dni, 5 godzin, 48 minut, 47,5 sekund). R. anomalistyczny = *czas, jaki upływa między dwoma kolejnemi przejściami ziemi przez punkt przysłoneczny jej drogi* (365 dni, 6 godzin, 13 minut, 55 sekund). R. cywilny czyli kalendarzowy: a) juljański, *którego średnia długość czyni 365 dni, 6 godzin* i b) gregorjański *o średniej długości 365 dni, 5 godzin, 49 minut,* R. cywilny zwyczajny = *365 dni.* R. cywilny przestępny = *366 dni.* R. księżycowy = *czas 12 miesięcy synodycznych, w kalendarzach opartych na biegu księżyca* (tureckim i żydowskim). W kalendarzu żydowskim są lata przybyszowe embolismiczne, *obejmujące 13 miesięcy.* R. przestępny i przybyszowy uważają ś. dziś za jedno. R. klimakteryczny p. **Klimakteryczny.** Inni poczynali R. od miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześcijanie od oktawy narodzenia Chrystusa. Skor. Dziś w wigilję Bożego Narodzenia winszujemy sobie siego roku. L. A ktoby nie miał czym płacić i winę dawać, niech siedzi o wielką rzecz R., a o małą pół roku. Zjedliśmy za kwartał, co na R. starczyć miało. L. Drugiemu na R. stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. L. Roku cztery części, czasy: wiosna, lato, jesień, zima. Roku Pańskiego = *roku od narodzenia Chrystusa.* Godzina ta jej ś. rokiem widzi. Górn. Rokiem wleką ś. godziny. Pot. Tak R., R. teraz, R. temu. L. (= *przed rokiem*). Tuszą, iż większa jest potęga, niż tak R. U mostu, który na tymże miejscu stanął, jak i tak R. R. temu jak umarł. Kn. [Na przez R., na bez R., na R., na tak R.] = *za R., na przyszły R.* Zawiódł był na to wielkie wojsko, o większym myślił na przez R. Birk. Przy życzeniach (w dzień wigilijny) wyrażają ś.: [Na tak R.]. Co R., R. w R., † R. od roku = *corocznie, każdego roku.* Co drugi R., co trzeci R., co czwarty R. i t. d. Chowają to w naczyniach od roku do roku. Star. (= *z roku na R.*); Chodził on R. od roku ofiarować Jehowie do Szylohu. Bud. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzenie nieba. Leop. Latopiszcowie litewscy lat abo roków,

którego ś. czasu działo, nie kładą. Stryjk. Nadab dwa tylko roki panował. Zał. Starość liczy ś. liczbą roków. Birk. Chociaż mu roków nie dostaje, nieraz już trafiało mu ś. potykać. Sienk. Ile ci roków? Sienk. [Ale to już temu kilka roków]. Ork. Raz do roku, raz na R., raz w R. Raz w R. około Wielkanocy spowiadać ś. i komunikować. Dawnemi laty, przed laty = *dawnemi czasy, niegdyś.* Za laty człowiek mądry. Troc. *(= po latach wielu).* Z laty (z biegiem lat) człowiek staje się mądrzejszym. Jak ci z laty rozumu do głowy przybędzie... Syrok. Do lat przychodzić. Troc *(= do pełnoletności).* Lata przeszedł. Troc *(= wyszedł z lat dziecięcych).* Piękneż to były dziecięce lata, kiedym zaledwie odnikł od ziemi; myśl moja często ku nim ulata. Siem. Człowiek w leciech. Troc *(=w podeszłym wieku).* Człowiek to już w pewnych latach *(= niemłody).* Lat prawych niedoszły. Troc *(= niepełnoletni).* I tak (chcę) rozmawiać godziny, dni, lata. Mick. Gdyby prosił o R., o pół roku... Nie chcę! nie! i na takie nie zezwolę śluby. Mick. O roku ów! kto ciebie widział w naszym kraju! ciebie lud zowie dotąd rokiem urodzaju, a żołnierz rokiem wojny. Mick. Kto przez lat dziesięć dóbr ś. nie dopomni, niech później do nich i prawa nie rości. Syrok. Przejąć wszystkie cnoty, które w sercu nosił, i za R. i za drugi to jeszcze niewiele. Syrok. Pędzić lata w smutku, w niedoli. Szczęśliwe lata młodości. Upłynęło lat kilka, przeszły wojen burze. Syrok. Przyszły starsze lata; zrazu dobrze ś. wiodło, potym źle najczęściej. Syrok. P. **Lato.** R. święty, R. łaski; miłościwe lato = *R. jubileuszowy, R. odpuszczenia powszechnego.* R. święty, miłościwe lato. Troc. **2.** Nowy R. = *święto dnia pierwszego stycznia:* Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszują sobie na Nowy Rok wszego dobra. Hrb. Na Nowy R. przybywa dnia na barani skok. Prz. **3.** [R.] *słój roczny w drzewie:* Drzewo mogło w młodości szersze roki osadzić. Mierzyłem i rachowałem roki **4.** † R. w daw. prawie polskim, *termin sądowy:* Po oddaniu pozwu trzeba, aby go wpisano w księgi dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu R. wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień R. mu dano. Górn. Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest R. a. termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. Sz. Na R. naznaczony przed sędziego stanął. Sz. Rozpisuję R., pomykam roku, zwłóczę sprawę. Kn. R. daję = pozywam. L. Umówić R. Na tym roce. Był na swym roce. Nie miał na mię nijednego roku stać. Dano mu R. do wielkich roków na mię. Stoję (=stojąc) w rocech. Dany R. Ponińskiemu, by ś. stawił przed sąd sejmowy. Niem. R. zawity = *termin ostateczny, prekluzyjny.* Klon., Rej. R. licowy = *termin sądzenia przestępcy schwytanego na gorącym uczynku, z okazaniem przedmiotu winy.* Roki bartne były to terminy do sądzenia spraw bartniczych w sądach bartnych, przez podstarościego bartnego naprzód co 2, potym co 4, a w końcu co 6 niedziel odbywanych. Gl. **5.** † Roki = *kadencja sądowa, posiedzenie sądu; sprawa rozstrzygana w sądzie:* Sprawa nieprzenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanej ma być R. złożon do dwu niedziel. Sz. Na rocech sędzia ziemski będzie sądził o wszelką sumę. Herb. Roki skargowe = kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. Vol. Roki grodzkie p. **Jurydyka.** Roki, sądy grodzkie. Troc. Roki walne. Wojewodowie roki wielkie sądzić mają, a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzecie roki mają być sądzone. Tarn. J. Apelacya ma być na wielkie roki abo na sejm walny. Tarn. J. Roki ziemskie, małe = *roczki, poroczki.* Trzy razy w roku mają ś. roki ziemskie sądzić, a czwarta część roku na sądzenie wieców niech będzie obrócona. Herb. Roki, sądy ziemskie, poroczki. Kn. O rocech częstnych, to jest małych. Sw. z Woc. Sądzenie spraw chłopskich na rokach partykularnych, czyli poroczkach. Roki powiatowe. Roki bartne = *sprawy naznaczone i sądzone* w sądach bartnych. Skr. **6.** *sprawa sądowa:* Sędzia musi kilka kroć roki sądzić do roku. Rej. **7.** *pozew sądowy ustny, słowne wezwanie do sądu:* Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapozywa go. Ostr. R. nadworny = *pozwanie do dworu królewskiego.* Włod. **8.** [Jiste roki] *zaręczyny.* Zdr. **Roczek, [Roczyk, Roczeczek, Roczeniek].** <RZEK/ROK>

Rokambuł, u, lm. **y** bot. p. **Czosnek.** <Fr. rocambole, z Nm. Roggenbole>

Rokfort, u, blm. *ser owczy francuski o ostrym smaku.* <Fr. Roquefort, nazwa wsi w departamencie Aveyron>

Rokiciany, Rokitowy przym. od **Rokita,** *rokicinowy:* Kosz R. <Od Rokita>

[Rokiciarz, a, lm. **e, Pan Rokicki]** *djabeł siedzący w krzaku rokity.* <Od Rokita>

[Rokiciczka, i, lm. **i]** p. **Rokita.**

Rokicina, y I. blm., bot. p. **Wierzba:** Skrył ś. w rokicinę. P. Koch. Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokiciny. Pot. R., rogoża. Pot. R. jest to najmniejszy u nas gatunek wierzby, gdyż zaledwie dwuch lub trzech stóp wysokości dorasta. W. **2.** lm. **y** *długa gałąź z tego drzewa.* <Od Rokita>

[Rokicki] p. **Rokiciarz.** <Od Rokita>

[Rokicina, y, blm.**]** p. **Wierzba.**

Rokiet, u, lm. **y, Mech gałązkowy** bot. (hypnum) *roś. z gromady mchów liściastych, z rodziny rokietowatych.* Gatunek: R. drzewkowaty, pospolicie Lisim ogonem zwany (h. s. thamnium alopecurum). R. pospolity, [Lepiak] (h. Schreberi). <Fr. roquette, Włos. ruchetta>

Rokieta, y, lm. **y I.** *rodzaj komży noszonej przez wyższe duchowieństwo:* Biskup, zdjąwszy dalmatykę i podawszy ją djakonom, stanął w płóciennej komży abo rokiecie. Skar. Płacząc i rycząc, rokietę biskupią z siebie zdzierał. Skar. **2.** bot. p. **Kapusta.** <Śr. Łć. rochetum>

Rokita, y, blm. **I.** zb. *gałęzie rokitowe.* **2.** [R.] = a) *djabeł siedzący w krzaku rokitowym.* b) *djabeł błotny pilnujący pieniędzy:* Pan R., pan i kwita. c) **a.** safian = *duch psotnik siedzący w bagnach.* **3.** bot. p. **Wierzba:** Choć stara R., zakochał ś. Mikita. Prz. [Siedzi ptaszek na rokicie, wyśpiewuje całe życie]. Zdr. **[Rokiciczka].** < ROK (IT) >

Rokitniczka, i, lm. **i** zool. (calamodyta phragmitis) *ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny gajówek.* <Od Rokitnik>

Rokitnik, a, lm. **i I.** a. **Szakłakowiec, Oblepicha,** posp. **Bedłak** bot. (hippophaë) *roś. z rodziny oliwnikowatych.* Gatunek: R. ciernisty, zwany Rozmarynowym drzewem (h. rhamnoides). **2.** (sheperdia) *roś. z rodziny oliwnikowatych.* <Od *Rokitny, od Rokita>

Rokitowy przym. od **Rokita:** Trzciniana lub rokitowa deka, mata. Mącz. Tam po wyspach

ludzie wiek w rokitowej prowadzą budzie. Mias. Berło rokitowe.

× **Roklor, u,** lm. **y** *płaszcz męski:* Pięć franków dla jegomości i dwa roklory. Kras. <Ang. Roquelaure, od nazwiska księcia R. około r. 1715>

Rokoko, nieod. **I.** w sztuce: *nazwa stylu z czasów Ludwika XV, odznaczającego ś. krzywemi linjami frontowemi, obfitością zwojów, girland i t. p rozmaitością.* **2.** *przestarzałe sprzęty, naczynia, klejnoty i t. p., które znowu weszły w modę.* Sł. wil. <Fr. rococo, od rocaille>

Rokokowy przym. od **Rokoko**: Postać rokokowego stylu i rokokowej epoki. Jaroch.

Rokosz, u, lm. **e I. a.** †**Rakosz** *zbrojna opozycja przeciw władzy najwyższej w daw. Polsce:* Słowo R. hasłem było w Polsce, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. Skrzet. Dawniej używano rokoszu dla publicznej potrzeby w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla; ostatni był przykład za Zygmunta I r. 1537 pode Lwowem; tam szlachta, opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło i poczęła ś. dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu rzplitej. Nar. Lata 1537 rycerstwo korony polskiej, będąc we Lwowie, zjeżdżając ś. na osobne miejsca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali, co zowiemy rokosze; tam wolno mówili z osobna, kto chciał, widzenie swoje powiadał, domagając ś. tego na królu, aby ich artykułom egzekucją uczynił. Biel. M. **2.** † R. *rokowanie, układy:* Król miał R. z onemi, którzy byli w Betsurze. Leop (rokował z niemi. Leop., traktował, czynił z niemi. L.). **3.** † R. *zjazd, sejm, mityng, wiec szlachty:* Rymunt, wszystkich panów litewskich obesławszy, uczynił sejm a. R. i tam ś. wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. Stryjk. R., mityng szlachecki. Lel. Pod Sandomierzem około 60000 szlachty podpisało R. Lel. **4. a.** † **R., y,** lm. **e** *ż. bunt, powstanie, spisek:* Podnieść R. Troc. Zawołać na R. Troc. Na R. zawołać, *ad libertatem proclamare.* Kn. R. Zebrzydowskiego. Lentulus z innemi, którzy rokoszy onej czołem byli. Pilch. Zofja od wszystkich Piotra nieprzyjaciół była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby jej były rządy, gdyby R. udała ś. była pomyślnie. Swit. <Węg. rakás = tłum, zbiegowisko>

Rokoszanin, a, lm. **anie** *uczestnik rokoszu; buntownik, powstaniec.* <Od Rokosz>

Rokoszański przym. od **Rokoszanin**; *buntowniczy, powstańczy:* Po ugaszonych na konwokacji rokoszańskich zamieszkach. Nar. Lutnia rokoszańska. Mias. <Od Rokoszanin>

× **Rokoszenie, a,** blm., czynność cz. **Rokoszyć.**

× **Rokoszenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rokoszyć ś.**

× **Rokoszować, uje, ował I.** *odbywać rokosz.* **2.** a. × **Rokoszyć ś.** *robić rokosz, buntować ś., powstawać, sprzysięgać ś., konfederować ś., spiskować przeciw komu:* Lucyper i czarci rokoszowali z Bogiem i z kościołem niebieskim. Birk. <Od Rokosz>

× **Rokoszowanie, a,** blm., czynność cz. **Rokoszować**: Po półtorarocznym rokoszowaniu nałożyła królowi szlachta warunek, iż... Czerm. Walka o prawa przechodziła w namiętne R. i spiski Krasz.

Rokoszowo przys. od **Rokoszowy**: Pocieszyło to nieco rotmistrza, bo mniej R. ś. zapowiadało.

Rokoszowy przym. od **Rokosz**: Zjazd R. Koło pod Lublinem najpierwsze rokoszowe. Mask.

Rokoszówka, i, lm. **i** *gatunek gruszki.* Sł. wil. <Od Rokoszowy>

× **Rokoszyć, y, ył** *podburzać, buntować, podżegać, poduszczać, podjudzać, burzyć:* Nic to, choć na cię świat monstra rokoszy, więcej ś. jednej obawiaj rozkoszy. L. × **R. ś.** p. **Rokoszować**: Ambicją nadęty, waży ś. przeciwko swemu R. monarsze. L. <Od Rokosz>

Rokować, uje, ował I. † R. *radzić, składać radę, naradzać ś., deliberować, rozprawiać, rozmawiać, zastanawiać ś.:* Niewiasty, do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały: kto nam odwali kamień tak niemały? Odym. Co kto miłuje, o tym rad rokuje. Kn. (co na sercu, to na języku. L). Rokujmy (rozmówmy ś.) o tej materji. Troc. Mogłyby być one słowa od Zamojskiego rzeczone, któremi kiedyś Ajaks sam z sobą rokował, gdy ś., nad morzem chodząc, do śmierci gotował. Groch. **2.** z kim o co = *układać ś., umawiać ś., negocjować, pertraktować:* R., umawiać ś. o przedugodne warunki. Kras. A. Król rokował z onemi, którzy byli w Betsurze. Leop. (miał rokosz. Leop.). Przyjechał do Troi Ulises R. o wydanie Heleny. Kochan. Cesarz tajemnie począł z Witołdem R. i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu koronę litewską. Stryjk. Haliczanie, gdy im żywności już nie stawało, jęli R. z wojewodą i zamek poddać chcieli Biel. M. Książęta ruscy z starostą zamku oblężonego rokują, aby ś. poddać, *agunt cum eo.* Błaż. **3.** *obiecywać sobie, tuszyć sobie, spodziewać ś., żywić nadzieję, wnosić, wnioskować, prorokować, wróżyć, przepowiadać sobie:* Jeśli na chęć spojrzysz, z jakąć ś. sposobię, że i mile to przyjmiesz, tak rokuję sobie. L. Najłatwiej o tym R., co już pominęło. Fred. M. Prostym wnioskiem rozumu godzi ś. przewidywać i miłym niepróżnej nadziei R. uczuciem L. Z odwagi żołnierzy rokuje o wygranej lub przegranej. Boh. Co ty R. sobie możesz stąd rozumnie? Dm. To wszystko tak ś. ziściło, jak ona rokowała. Oss. R. o dobrej, o złej zimie, o przyszłych biedach. Troc. **4.** cz. czyn. = a) co = *obiecywać, zapowiadać, pozwalać ś. spodziewać (czego):* Głos imperatora wskazuje i słodką rokuje nadzieję. L. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kloto dzisiaj może ci nić przetnie. Toł. R. przyszłe odmiany wojny, sejmu. Troc. Nie możemy sobie jeszcze rychłych skutków R. Brodz. Darmo, rolniku, chleba nie rokuj, obcy i swoi tłuką ci zboże. Zal. Młodzieniec ten rokował najpiękniejsze nadzieje na przyszłość. Chory nie rokuje nadziei wyzdrowienia, b) kogo = *ustnie go pozywać do sądu, rok mu dawać:* Gdy kogo sąd R. każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, go zapozywa. Ostr. Jesteś waszmość od prześwietnego trybunału rokowany. Kaczk. <Od Rok, RZEK/ROK>

× **Rokować, uje, ował** p. **Roszować**: Póki król nie ruszony z miejsca, R. nim wolno i posunąwszy w bok, zasłonić wieżą. Goł.

Rokowanie, a I. blm., czynność cz. **Rokować**: Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń i to złe względem nas R.? L. Wyszli obadwaj hetmani na R. wspólne, ale nic nie sprawili. Warg. Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. Warg. Lek.: *przewidywanie, jaki obrót weźmie choroba, przepowiadanie,* × *przepowiednia,* × *wróżba, prognoza* (prognosis). **2. a. Rokowania** lm. *układy, umowa, pertraktacje, negocjacje:* Leopold cesarz

już z Portą rokowania zaczyna. Niem. 3. × R. *kalendarz (liczenie roków = lat).* Sł. wil.

× **Rokowanie**, a, blm. **I.** czynność cz. × **Rokować.** 2. *jakiś taniec (? może połączony z wzajemnym przesuwaniem ś. na swoje miejsca przez tancerzy):* Nie wiemy już, jaki to był taniec gniotek, R., skoczek. Goł.

Rokowy przym. od **Rok**: **1.** × R. p. **Roczny.** 2. *terminowy.* L.

Rokrocznie przys. od **Rokroczny**, *rok w rok, każdego roku, corocznie, co rok:* Jutro imieniny księdza kanonika; państwo ś. już przygotowali, jak R. Krasz. Kiedy pasiecznikowali inni, R. procent jakiś na złodziei odchodził. Jeż.

Rokroczny *rok w rok bywający, coroczny:* Rokroczne rozsyłanie podarunków. < Rok + Roczny >

Rokwa, y, lm. y p. **Rosocha.** Sł. wil.

I. Rola, i, lm. e, [**Rolizna**] *pole orne, grunt uprawny, ziemia pod zasiew:* Jaka R., takie też są i nasiona. Bud. Sprawować rolą. Troc. R. sprawiona, niezasiana. Troc. R. sprawiona, zasiana. Troc. O wymówionym targu o dom abo o rolę. Ort. Abyś nie był jako suchy pień na roli, co ś. oń pługi zawadzają. Rej. Uprawa roli. Orzech. Kmieca to rzecz naonczas patrzeć roli była. Kochan. Pług a R. to wszystka ludzka żywność była. Kochan. Podobne ś. stało królestwo niebieskie człowiekowi, który posiał dobre nasienie na roli swojej. Wuj. Rolą korcem mierz, nie sznurem abo stajem. Kn. (lepiej mączno, niż łączno. L.). Roli nie znali nasi, aż za Lecha. Stryjk. Rolą orali, jako i drudzy. Skar. Na dobrej nas posadziłeś roli, nad chłodną niebieskiej rosy wodą. Skar. Twarda R. strudziła wołu starego, a pracy na niej w dobrym żniwie nie znać. Skar. Na tak złej roli... co ś. urodzić mogło? Skar. Pola abo role są trojakie: jedne na ozióminę, drugie na jarzynę, trzecie na ugor, według kadencji, jako na który rok przypadną. Haur. Nie z soli, ani z roli, ale z tego, co boli, urosłem (Stef. Czarniecki). Wszędzie błogosławione były bogactwa z roli, bo nie kupione łzą ludzką. Birk. Niemasz, niemasz, jako w domku własnym pilnować roli. Koch. W. Kiedyż nam Pan Bóg wrócić z wędrówki pozwoli i znowu dom zamieszkać na ojczystej roli? Mick. Owe niegdyś ojca słowa, jak nasiona w pulchnej roli, weszły pięknie w dziecka duszy. Zal. Plenna R. Co w roli, o to głowa nie boli. Prz. Jaka R., taka dola. Prz. Kiedy mokre role, nie chodź z pługiem w pole. Prz. Przen.: To ich wszystka była R. na galerach wojować. Paszk. (całe ich gospodarstwo. L.). Przen.: Boża R. = *cmentarz.* Niektórych brakło, co już spoczywali na Bożej roli. Krasz. 2. [R.] *dawna miara gruntu; działka gruntu jednego kmiecia, poletek, półko; gospodarstwo obejmujące około 50 morgów pola:* Trza uciekać za trzecią rolą. Zdr. **Rolka**, [**Roleczka**, **Roliczka**]. < RO(L)OR >

2. Rola, i, lm. e **I.** *papier zwinięty w wałek, zwój papieru, krąg:* Wiadomość o swym odkryciu spisał na roli pargaminowej, którą zamknąwszy szczelnie w beczce, wrzucił do morza. Lew. Papier w rolach. 2. *spis, rejestr, lista:* Prowadzenie ksiąg obejmujących protokuły, role, ranglisty, inwentarze i t. p. T. K. 3. garb. p. **Gniotownik** i **Magiel.** 4. powr. *wałek drewniany, umieszczony w saniach, na którym obracają ś. nitki taśmy w czasie jej robienia.* 5. teatr. = a) *wszystko to, co z danej sztuki przypada do mówienia osobie biorącej udział w przedstawieniu:* Umieć swą rolę. Uczyć ś. roli. b) *przybranie obcego charakteru, wcielenie ś. w postać danego bohatera sztuki scenicznej:* R. Hamleta, Papkina, Kordeckiego, Balladyny. Trudna, wdzięczna R. Podjąć ś. jakiej roli. Odegrać, odtworzyć czyją rolę. Występować w jakiej roli. Grać rolę naiwnej. Przen.: *stanowisko czyje w danym wypadku, charakter czyj wobec danych okoliczności, taki lub inny udział w czym:* Występować w roli opiekuna, w roli matki. Jenerałowa w ciągu wieczora posługiwała ś. nim, w domu grał rolę wice-gospodarza. Krasz. Odgrywać rolę czyjego dobroczyńcy. Grać rolę pana = *udawać pana, chcieć za niego uchodzić, chorować na pana.* Taka mu przypadła R. w udziale. Zdr. **Rolka.** <Nm. Rolle; Fr. rôle>

Rolada, y, lm. y p. **Rulada.**

[**Rolak**, a, lm. cy] p. **Rolnik.** <Od 1. Rola>

Rolarz, a, lm. e *współpracownik redakcji czasopisma „Rola".* <Od 1. Rola>

Rolbret, a, lm. y piern. *wałek do wygładzania świec woskowych.* <Nm. Rollbrett>

[**Roleczka**, i, lm. i] p. **I. Rola.**

Rolenfreser, a, lm. rzy teatr. *aktor chcący grywać i grywający wszystkie najlepsze role w sztukach teatralnych.* <Nm. Rollenfresser>

Rolet, a, lm. y szew. *narzędzie do robienia kresek na bokach obcasa.*

Roleta, y, lm. y *zasłona w oknach podnoszona i opuszczana za pomocą sznurka owiniętego na bloczku:* Podnieść, opuścić, zapuścić, założyć roletę. Albo to ja nie widziałem, jak starsza panna zamyka ś. w pokoju, roletę zapuści, dobywa szkatułkę i liczy coś? Prus. Zdr. **Roletka.** <Fr. roulette>

Roletka, i, lm. i p. **Roleta.**

[**Roliczka**, i, lm. i] p. **I. Rola.**

[**Rolina**, y, lm. y] *licha, nędzna rola:* Śnieg ś. wije po płocinie, a pszeniczka po rolinie. <Od 1. Rola>

[**Rolizna**, y, lm. y] p. **I. Rola.**

I. Rolka, i, lm. i p. **I. Rola.** Troc., L.

2. Rolka, i, lm. i **I** p. **2. Rola**: Na ten przedpokój trzeba 8 rolek obicia. 2. *kółeczko ruchome na osi obsadzonej w oprawie widełkowatej, służące do przetaczania z miejsca na miejsce przedmiotów, do których jest przymocowane; wałek podkładany pod ciężar w tym samym celu, rodzaj bloczka:* Rolki u nóg fotela, fortepianu. Klamka z rolką. 3. blach. *narzędzie do wycinania otworów w środku toczonego przedmiotu.* 4. intr. *narzędzie introligatorskie w postaci kółka obracającego ś. na osi w oprawie widełkowatej i mającego na swojej szynie wyrznięty deseń, który należy za pomocą tego narzędzia wycisnąć na okładce oprawy.* 5. mul. *sklepienie sześciocalowej grubości w miejscach nie wystawionych na wielkie ciśnienie.* 6. rzem. *bloczek na borze, na który obwija ś. struna smyczka dla wiercenia dziury w metalu, kości.* <Nm. Rolle, Röllchen>

Rolmaszyna, y, lm. y garb. p. **Magiel.** <Nm. Rollmaschine>

Rolnica, y, lm. e **I.** bot. (sherardia) *roś. z rodziny marzanowatych.* 2. zool. (agrotis) *owad łuskoskrzydły ze skupienia nocnicówek.* R. p s z e n i c ó w k a (a. tritici). R. z b o ż ó w k a (a. segetum). <Od Rolnik>

Rolnictwo, a, blm. *zajęcie rolnika, gospodarstwo rolne, przemysł rolniczy, ziemiaństwo, agronomja:* R. jest znajomość przyzwoitej roli uprawy. Kluk. R. położyło koniec pierwotnemu barbarzyństwu. Trudnić ś. rolnictwem. R. postępowe. R. intensywne. <Od Rolnik>

Rolniczek, czka, lm. **czkowie** **1.** p. **Rolnik. 2.** *biedny rolnik, kmiotek, chłopek, oracz:* Dziwuje ś. R. *(arator)*, gdy ś. w jarzmie woły chodząc walą i kładą na ziemi w brózd poły. Żebr.

× **Rolniczenie, a,** blm., czynność cz. **Rolniczyć.**

Rolniczka, i, lm. **i** *żona rolnika.* Słup.

Rolniczo-p. **Rolniczy.**

Rolniczo przys. od **Rolniczy.**

Rolniczość, i, blm. rz. od **Rolniczy.**

Rolniczy *tyczący ś. rolnika a. rolnictwa, ziemiański, agronomiczny; kmiecy:* Lud, naród, kraj R. Ludność rolnicza. Stan, przemysł R. Narzędzia, machiny rolnicze. Instytut R. Akademja, gazeta, szkoła rolnicza. Naród rolniczo-pasterski. Tygodnik rolniczo-przemysłowy. Naród serbski pod skrzydłami Rosji zakładał kolonje rolniczo-wojskowe pod nazwą Nowej Serbji. Jeż. < Od Rolnik >

× **Rolniczyć, y, yl** *być rolnikiem, zajmować ś. rolnictwem.* Sł. wil. < Od Rolnik >

Rolnik, a, lm. **cy** **1.** a. **[Rolak]** *ten, co ś. zajmuje uprawą roli, gospodarz rolny, ziemianin, kmieć:* Rolnicy nasi jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mają połowę mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. Świt. Rolnikiem może być i szlachcic i Żyd i mieszczanin, nie stając ś. przez to chłopem. Kras. A. Niech, uprawiając zagony, słucha was (ptaszków) R. znużony. Kras. Idą w pole rolnicy. Dm. Szczęśliwi, gdyby znali dobro swe rolnicy. Dm. Rzuca R. pług i rolą. Niem. Rycerz to niewielki, ojczyźnie ubliża, który nad stan wszelki rolnika poniża. Brodz. Postawił dziedzica narówni z osiadłemi rolnikami i nierolnikami. Spas. Pracowity R. i na przednówku ma zboże, próżniakowi brak go i w jesieni. **2.** bot. p. **Zeniszek.** Zdr. **Rolniczek.** < Od Rolny >

Rolny przym. od **Rola,** *rolniczy, ziemiański; kmiecy:* Rolne gospodarstwo. Warg. Prawo rolne. Rolne naczynie, narzędzie. Adam Midura R. Paw. *(=mający rolę).* Kurczą ś. leniwe woły, ciągnąc z wysiłkiem ociężały pług, za którym włóczy ś. schylona, nędzna postać: R. pan. Ork. Inicjatywa w dziedzinie rolno-gospodarczej. < Od 1. Rola >

Roloch, a, lm. **y** ręk. *wałeczek do wałkowania skóry przykrajanej w ogólnych konturach na rękawiczkę i złożonej we dwoje.* < ? Nm. Röllchen >

× **Roloporca, y,** lm. **y** *ten, co porze pługiem rolę, oracz:* Wół R. Otw. < Rola + * Porca, od Próć >

× **Rolos, u,** lm. **y** *zasłona na okno, firanka.* Sł. wil. < Nm. Rouleaus >

× **Rolosprawny** *uprawiający rolę:* Wyzabijała z kmiotkami rolosprawne cielce, *ruricolas boves.* Żebr. < Rola + Sprawny >

Rolować, uje, ował **1.** blach.: R. blachę = *zwijać w role, w rolki,* r u n d o w a ć. **2.** garb. p. **Maglować. 3.** intr. *odbijać deseń na okładce za pomocą rolki.* **4.** piern. *wałkować (świece woskowe)* **5.** powr. *zwijać w krąg taśmę.* **6.** zeg. *zgładzać czopy osi u kółek w werku zegarka.* < Nm. rollen >

Rolowanie, a, blm., czynność cz. **Rolować.**

Rolownia, i, lm. **e** *oddział garbarni, w którym ś. skóry rolują, maglują.* < Od Rolować >

Rolownik, a **1.** lm. **i** garb. p. **Ugniatacz. 2.** lm. **cy** zł. *złodziej kradnący w dzień, złodziej dzienny.* < Od * Rolowny, od Rolować >

Rolszlos, u, lm. **y** *zamek z rolką zamiast klamki.* < Nm. Rollschloss >

[Rolwaga, i, lm. **i]** *wóz meblowy kryty.* < Nm. Rollwagen >

[Rołdy] p. **Hołdy.** < Okrzyk. >

1. [Rom] w. *wołanie na konia, aby ś. w stajni obrócił.* < Z Nm. herum >

2. [Rom] p. **Romta.**

× **Romaicki** *nowogrecki; napisany w języku nowogreckim:* Język R. Utwór R. × Po **romaicku** przys. *w języku romaickim, po nowogrecku.* Sł. wil. < Ngr. romaikos >

† **Romak, a,** lm. **i,** † **Hromak,** † **Ochromak** *koń tatarski, rumak.* Biel. M. < Tur. argamak, argymak; p. Rumak >

Roman, u, lm. **y** **1.** × R. p. **Romans:** Zmyślone historje, co ś. romanami nazywają. Lubom. **2.** bot. p. **Wilczomlecz.** < Fr. roman >

Romana, y, blm. druk. *pismo mniejsze od kanonu.* Mag. < Łć. romana, ż. od romanus >

Romanca, y, lm. **e,** × **Romans** *utwór poezji liryczno-opisowej, właściwy przeważnie ludom romańskim, różniący ś. od ballady mniejszą dramatycznością, przewagą pierwiastku lirycznego, treścią lekką, pogodniejszą, czułą.* < Nm. Romanze >

Romancowit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy granatu.*

Romanek, nku, lm. **nki** bot. p. **Wilczomlecz.** < Od Roman >

Romaneska, i, blm. *dawny taniec włoski z wieku XVI.* < Włos. romanesca >

Romanika, i, lm. **i** *balustrada w kościele przed wielkim ołtarzem:* Prezbiterjum oddzielone zostało od reszty kościoła romaniką bogatą, rzeźbioną wypukło à jour, w stylu odrodzenia. Rol. < ? Włos. romanica >

Romanista, y, lm. **ści** *znawca języka, literatury, prawa i starożytności rzymskich:* Giermaniści i romaniści. < Od Łć. romanus >

Romanistycznie przys. od **Romanistyczny.**

Romanistyczny przym. od **Romanista:** Reprezentanci dawnego kierunku ściśle romanistycznego. Wszyscy juryści są zbyt jednostronnie na romanistycznych wzorach wykształceni. Górs. A.

Romanizacja, i, blm. p. **Romanizowanie.**

Romanizm, u, blm. *humanizm, zamiłowanie klasycyzmu.* < Nm. Romanismus, od Łć. romanus >

Romanizować, uje, ował *zamieniać na rzymskie:* Obecni uczeni rumuńscy w swym szowinizmie, daleką nawet przeszłość ich kraju romanizującym, jakby ś. ociągali z ogłaszaniem zabytków słowiańskich. Jabł. A. < Fr. * romaniser, od Łć. romanus >

Romanizowanie, a, blm., **Romanizacja** czynność cz. **Romanizować.**

† **Romanja, i,** blm. *wino przednie greckie z okolicy miasta Napoli di Romania na półwyspie Morei; wogóle wina południowe, słodkie i mocne,* w i n o r o m a ń s k i e.

Romanowe ziele bot. p. **Wilczomlecz.**

Romans, u, lm. **e, [Morans]** **1.** *powieść, utwór beletrystyczny, przedstawiający życie ludzkie w najrozmaitszych jego objawach, którego osnową bywa zwykle miłość dwojga ludzi:* Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają; ale niewiele mamy *Doświadczyńskich i Podstolich.* Gol. O, fatalne romanse, romanse niestety, wyście nam pokaziły młodzież i kobiety! Zabł. W nowych miłosnych romansach, gdy ś. rycerze pożenią, kończy trubadur piosenkę. Mick. Prosta pieśń... o! w romansach znajdziesz lepszych wiele. Mick. Pozwoliła mu karmić ś. samemi tylko romansami. Korz. **2.** × R. p. **Romanca:** Ballady i romanse Mickiewicza. **3.** w lm. *romansowanie, amory, miłost-*

ki: Chodzi tam tylko na romanse. Romanse mu w głowie. Wybij sobie romanse z głowy. Przen: *bałamuctwo, zawracanie głowy, bzdurstwo, gadanina, głupstwo:* Masz rozum, Julciu, bo to romanse wszystko, te uczucia szlachetności i t. d. to romanse przedewszystkim interesa! Krasz. **4.** *miłostka, stosunek miłosny, intryga miłosna:* Mieć, prowadzić R. z kobietą. Wdać ś. w romanse. Zawiązać z kim R. I tak ś. zaczął prędko R. klecić, że chciałem do niej przez kaskadę lecieć. Słow. Miał z nią gruby R. Czemu nasz R. tak ś. nie zakończył? Mick. **5.** muz. *andante instrumentalne w stylu uczuciowym.* Zdr. **Romansik, Romansiczek.** <Fr. romance>

Romansiczek, czka, lm. **czki** p. **Romans:** Ty miałaś R. niezgrabnie poprowadzony z Lambertem. Krasz.

Romansidło, a, lm. **a** *nędzny romans, romans lichej wartości, źle napisany.* <Od Romans>

Romansik, u, lm. **i I.** p. **Romans. 2.** żart. *kuper, kuperek ptastwa a. drobiu upieczonego.*

Romansista, y, lm. **ści** p. **Romansopisarz:** Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. Niem. Według pospolitego romansistów zdania, już tam miłość znajdować ś. nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać ś. nie można. L. <Od Romans>

Romansistka, i, lm. i forma ż. od **Romansista,** *romansopisarka.*

Romansopisarka, i, lm. **i** forma ż. od **Romansopisarz,** *romansistka.*

Romansopisarski przym. od **Romansopisarz:** Talent R.

Romansopisarstwo, a, blm. **I.** *zajęcie, specjalność romansopisarza.* **2.** zb. *dział romansów, ogół romansów w piśmiennictwie:* R. polskie. <Od Romansopisarz>

Romansopisarz, a, lm. **e, Romansista** *pisarz romansów, autor romansów:* Anegdotki historyczne wrażają ś. łatwo w fantazją i pamięć malarza, rzeźbiarza, retora i romansopisarza. Kraus. <Romans + Pisarz>

Romansować, uje, ował I. *rozmawiać w sposób właściwy zakochanym, gruchać sobie, szczebiotać miłośnie:* Korzystając z nieuwagi towarzystwa, młodzi romansowali z sobą na ustroniu. Przen.: Ja nie romansuję ze swojemi ludźmi; każdy z nich musi pełnić swą powinność, czy chce, czy nie chce. Sienk. *(=nie żartuję, nie ceremonjuję ś., nie robię ceregielów, nie pardonuję, nie bawię ś.).* **2.** z kim = *mieć z kim stosunek miłosny, prowadzić romans; oddawać ś. miłostkom; gachować:* Twój syn romansuje z tą panią. R. z mężatką. Ten lekkoduch tylkoby romansował z dziewczętami. <Od Romans>

Romansowanie, a, blm., czynność cz. **Romansować.**

Romansowo przys. od **Romansowy:** Patrzy na nią R.

Romansowość, i, blm. rz. od **Romansowy.**

Romansowy przym. od **Romans,** *miłosny, erotyczny:* Miłość romansowa. L. *(=o której czyta ś. tylko w romansach).* Człowiek R. *(= skłonny do romansów, kochliwy).* Serce romansowe. Oczy romansowe. Tomy możnaby spisać o tych rozlicznych komplikacjach romansowo-salonowych intryg. Jeż. <Od Romans>

Romansożerstwo, a, blm. *pochłanianie = namiętne czytanie romansów.* R. ludu. Cieszk. <Romans + * Żerstwo, od Żreć>

[**Romanśnica, y,** lm. **e, Moranśnica**] *dziewczyna, kobieta skłonna do romansów, kobieta romansowa.* <Od * Romanśnik, od * Romanśny, od Romans>

Romantyczka, i, lm. **i I.** forma ż. od **Romantyk. 2.** *marzycielka, idealistka:* Stara R.

Romantycznie przys. od **Romantyczny.**

Romantyczność, i, blm. rz. od **Romantyczny; Romantyzm, Romantyka:** R., ballada Mickiewicza. O klasyczności i romantyczności. Brodz.

Romantyczny I. przym. od **Romantyk** a. od **Romantyzm:** Okres R. w literaturze. Pisać w duchu romantycznym. Utwór R. *(=nacechowany uczuciem, fantazją, wiarą, swojskością; w którym treść gra większą rolę, niż forma).* Poezja, szkoła romantyczna. **2.** *pełen poezji, uroczy, malowniczy, pobudzający do marzeń:* Romantyczna dolina Ojcowa. Noc romantyczna. Góry romantyczne. R. widok. **3.** *przejęty duchem romantyzmu, skłonny do marzeń, marzycielski:* Poczęła wpadać w R. nastrój. Sienk. **4.** *nieprawdopodobny, niezwykły, fantastyczny, wymarzony:* Że go pochodzenie i nazwisko piekło, zrobił sobie jakąś romantyczną historję swego rodu. Krasz. Przygody romantyczne. **5.** muz. *pełen uczucia i fantazji.* <Od Romantyk>

Romantyk, a, lm. **cy, Romantysta** *autor piszący w duchu romantycznym, zwolennik romantyzmu:* Klasycy i romantycy. **2.** *marzyciel, fantasta.* <Nm. Romantiker, Fr. romantique>

Romantyka, i, blm. p. **Romantyczność.**

Romantysta, y, lm. **ści** p. **Romantyk:** Romantyści. Śniad.

Romantyzm, u, blm. p. **Romantyczność.**

Romański I. *pochodzący od rzymskiego:* Szczepy: słowiański, R., giermański. Ludy romańskie. Języki romańskie = *języki biorące swój początek z łaciny, jak: francuski, włoski, hiszpański i t. d.* **2.** Styl R. w architekturze, zwłaszcza kościelnej *styl odznaczający ś. półkolistemi łukami, filarami złożonemi z kolumn wysokich i cienkich, kopułą ośmioboczną, ornamentacją przeważnie prostolinijną, przeplataną wyobrażeniami bajecznych zwierząt, potwornych twarzy ludzkich, niebywałych kwiatów i liści.* **3.** Wino romańskie p. **Romanja:** Ojciec piwniczy przyjął piwo, miód i tak zwane romańskie wino. Krasz. **4.** muz.: Struny romańskie = *rzymskie i neapolitańskie, wyrabiane z wnętrzności giemzy lub dzikich kotów.* <Fr. roman, Łć. romanus>

×**Romanzer, a,** lm. **owie** *pieśniarz, śpiewak:* W lekkim powietrzu brzmi pieśń romanzera. Radz. <Hp. romancero>

× **Romanzero,** nieod. *zbiór pieśni:* Żywioł pogański, jak go poetyzował w swym R. Mickiewicz. <Hp. romancero>

Romańszczyzna, y, blm. *wszystko, co jest romańskie: język, styl, literatura, zwyczaje, obyczaje ludów romańskich:* Jesteśmy świadkami narodzin stylów oryginalnych, które potomkom naszym wydawać ś. będą wykwitem sztuki, jak nam gotyk, doryk lub R. Badacz romańszczyzny. <Od Romański>

[**Romatus, u,** blm.] = lek. **Gościec.** <Z Reumatyzm>

×**Romatyczka, i,** lm. i forma ż. od **Romatyk,** *reumatyczka.*

×**Romatyczny** przym. od **Romatyk,** *reumatyczny.*

×**Romatyk, a,** lm. **cy** *reumatyk.*

[**Romatys, u,** blm.] *reumatyzm* (p. Gościec) <Z Reumatyzm>

[**Romatyz, u,** blm.] *reumatyzm* (p. Gościec). <Z Reumatyzm>

×**Romatyzm, u,** blm. p. **Gościec.** <Z Reumatyzm>

Romb, u, lm. **y, Rombus, † Czwartak** mat. *kwadrat ukośny, równoległobok mający wszystkie boki równej długości.* <Łć. rhombus, z Gr.>

[**Rombarbar, u,** blm.] p. **Rumbarbarum.**

[**Rombarbarowy**] p. **Rabarbarowy.**

× **Romboeder, dru,** lm. **dry** mat. p. **Romboedr.**

Romboedr, u, lm. **y,** ×**Romboeder** mat. *wielościan ograniczony sześciu rombami.* <Fr. rhomboèdre, z Łć., z Gr.>

Romboedryczny przym. od **Romboedr,** *mający postać romboedru:* Prawie romboedryczna tarczka łusek szyszki sosnowej. Min.: Układ R. p. **Heksagonalny.**

Romboid, u, lm. **y,** † **Czwartaczek** mat. *równoległobok, w którym boki przyległe są nierównej długości, a kąty nie proste.* <Fr. rhomboïde, z Łć., z Gr.>

Romboidalny mat. *mający postać romboidu, równoległoboczny.* <Od Romboid>

Rombowy przym. od **Romb.** Min. (w krystalografji): Kryształ R. Minerał ten krystalizuje ś. w układzie rombowym (= *różnoosiowym, ukośniczym).* Czworościan, dodekaedr, dwunastościan R. Przekrój R. felspatów. <Od Romb>

Rombus, a, lm. **y** p. **Romb.**

Romeit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu antymonjanów,* Ca_2 Sb_2 O_8.

× **Romionek, nku,** lm. **nki** p. **Rumianek:** R. ziele. Bobr. Rzymski R. Bobr.

[**Romny**] p. **Równy.**

[**Romolenie, a,** blm.] czynność cz. **Romolić.**

[**Romolić, i, ił**] (o deszczu) *mżyć.*

Romot, u, blm., **Rumot,** [**Rąmot**] *stuk, łoskot, hałas:* Robić R przesuwaniem mebli. <Łć. rumor, z podprowadzeniem pod Łoskot i t. p.>

Romotać, cze, tał, Rumotać, [**Ropotać**] *robić romot, łomotać, kołatać, stukać, hałasować:* R., rumor robić, bić we drzwi, deski przerzucać, hałasować.

Romotanie, a, blm., czynność cz. **Romotać.**

Rompa, y, lm. **y** zdń. *część kafla: rodzaj ramki, na której przymocowany jest blat kafla.* <?Nm. Rumpf>

[**Romta; Romtada; Romtadjada; Romta romta dada, Romta radia, Romta rady, Romta romtatata, Romtaj, Romtadana, Romtada rady; Romtada romtada, na romtadzie kościół; Romtadrata, Romtatata dia dana, Rom tom dada, Romta dy tydy ra, Romtarada, Romtiridera**] przyśpiewy. <Okrzyk.>

[**Romtada**] p. **Romta.**

[**Romtadana**] p. **Romta.**

[**Romtadjada**] p. **Romta.**

[**Romtadrada**] nieod. **1.** *warchoł, krzykacz, gaduła niby to liberalny.* **2.** p. **Romta.**

[**Romtaj**] p. **Romta.**

[**Romtarada**] p. **Romta.**

[**Romtatata**] p. **Romta.**

[**Romtiridera**] p. **Romta.**

† **Ron, u,** lm. **y** p. **Ronienie:** Czci Portugalczyk ronem płaczu swego strasznego Albukierka. Przyb. <RON>

[**Rona, y,** lm. **y**] *sztuka drzewa.*

[**Roncetel, tla,** lm. **tle**] *kwit.* <?Nm. Randzettel>

Rond, u, lm. **y 1. a. Ront, Rund, Runt** *nocna straż wojskowa obchodząca a. objeżdżająca miasto, patrol wojskowy; żołnierze składający taką straż.* **2.** × R. p. **Rondo.** Sł. wil. **3.** muz. *cała nuta, która jedna idzie na takt czteroćwierciowy.* <Fr. ronde, Nm Runde>

× **Ronda, y,** blm. p. **Rondo.** <Fr. ronde>

Rondel 1. dla, lm. **dle** *naczynie kuchenne, zwykle miedziane, o ścianach równych, prostopadłych do dna, z długą rączką prostą:* R., naczynie miedziane z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. L. Nie zjecie czego? czyja będzie wola, przystąp ku temu rondlowi. Kniaź. Garnki drutować! rondle pobielać! Na patrona z trybunału, co milczkiem wypróżniał R., zadzwonił kieską. Mick. **2. a,** lm. **e,** × **Rondela** *bastjon okrągły, rodzaj baszty okrągłej, wewnątrz pustej:* R. krakowski. Pościągałem wszystkie szyldwachy z rondelów. Ochoc. Na widok baszt i rondeli fortecznych, zdobiących szczyty skał, wielka otucha wstąpiła im zaraz w serca. Sienk. Klasztor Karmelitów zrujnowany, a na miejscu jego wznosił ś. R. armatni, ostrzelający most nowy. Rol. Zdr. **Rondelek,** ×**Rondlik.** <Fr. rondelle>

Rondela, i, lm. **e 1.** × R. p. **Rondel:** Z tej strony, która na staw wychodziła, dwie rondele po rogach. Krasz. **2.** † R. p. **Rodela.** Troc. <Fr. rondelle>

Rondelek, lka, lm. **lki** p. **Rondel:** Upitrasić co w rondelku.

× **Rondlik, a,** lm. **i** p. **Rondel.** L.

Rondo, a, lm. **a 1.** *szeroki brzeg kapelusza naokoło jego główki.* k a n i a. **2. a.** × **Ronda** = a) *pismo okrągłe prostopadłe, francuskie:* Pisać rondem. b) druk. *czcionki, druk naśladujący takie pismo.* **3.** × R. *koło w tańcu.* **4.** *trzynastowierszowy utwór poezji lirycznej, mający tylko dwa rymy.* **5.** muz. *forma, w której pierwszy temat powraca 3, 4, 5 i t. d. razy (więcej niż dwa) i przerywany jest innemi tematami.* <Fr. rondeau>

× **Rondolet, u,** lm. **y** *bandolet z gardzielem lejkowatym.* <Fr. rondelet>

× **Rondować, uje, ował** blach. *blachę okrągło zgiętą wyrównać, aby była zupełnie okrągłą.* Mag. <Od Rond, Rondo>

× **Rondowanie, a,** blm., czynność cz. **Rondować.**

† **Rongifer, a,** lm. **y** p. **1. Ren:** Rangifer abo R., po polsku ronifer. Chm. B.

Ronić, i, ił, × **Uroniać,** × **Uraniać 1.** *upuszczać co z siebie, tracić, utracać, gubić:* Ptak roni, pierze mu pada. Troc. Koń roni, zęby mu padają. Troc. Jeleń roni. Troc. (= *rogi zrzuca, rogi mu spadają).* Wąż roni (Troc) a. roni ś. L. (= *lini ś., traci skórę, obłazi ze skóry).* Róża prędko roni kwiat swój. Nar. Już w piersi czyste uderzają dłonią, już włosy na wiatr wytargnione ronią. Zim. W zawody konie wypuszczają, ze wszystkiej siły je zacinają; chyląć ś. nazbyt, woźniki swe ronią, potym zronione własnym lotem gonią. Ustrz. (= *spadają z nich, zlatują).* Roniéby łacniej łzy, niżli mówić. Troc. Próżno słowa twoje ronisz. L. Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. Szymon. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. Nar. Łakomy człowiek i chwyta i roni, lejąc w ten przetak, wnet woda wycieknie. L. O unją zdrowie swoje i krew ronili. Smotr. (= *nie szczędzili jej, przelewali ją).* Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. Kniaź. Kto umie zbierać, a nigdy nie roni, każdy mu ś. skłoni. Tremb. Będziemy śpiewać, dumać i łzy R. Mick. Pan Zagłoba, stojąc z kuflem obok niego, przytupywał i ronił płyn na podłogę. Sienk. Łkała, nie roniąc łzy. Żer. [Descyk roni (= *drobny pada)*

Ptaszek leci, skrzydełkiem roni. Żonę serdecznie kochał, nad dziatkami duch ronił.] 2. poł. *wydawać na świat płód niedojrzały*; (u zwierząt) *zrzucać* (abortare). **R. ś. I.** [R. ś.] *gubić ś.* 2. Wąż ś. roni = lini ś. L. (*=zrzuca skórę, obłazi ze skóry, traci skórę*). <RON>

Ronienie, a, blm., † **Ron** czynność cz. **Ronić.**

Ronienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ronić ś.**

† **Ronifer, a,** lm. **y** p. **I. Ren:** Rangifer abo rongifer, po polsku R. Chm. B.

† **Roniferowy** przym. od **Ronifer,** *reniferowy.*

[**Ronko, a,** lm. **a**] *gronko.* <(G)ronko>

Ront, u, lm. **y** p. **Rond:** R. zwiedza warty. Gemb. Trzeba nam było młynkować kątem, chcąc ś. wybiegać przed czujnym rontem. Zabł. Nocowłóckich przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. L. <Fr. ronde, Nm. Runde>

[**Roń, u,** blm.] *majeranek.*

× **Roob, u,** blm. p. **Rob.**

[**Rop, a,** lm. **y**] = **Rap.** Pc. <Nm. Raap>

Ropa, y, blm. **I.** patol. *wydzielina owrzodzenia a. rany, materja,* × *otok* (pus): R. szczera (pus bonum et laudabile), żółta i gęsta, wydzielająca ś. z owrzodzeń lub ran, skłonnych do zagojenia ś. R. posokowata, posoczysta (pus saniosum, ichorosum) rzadka, brudno zabarwiona, cuchnąca. R. błękitna (pus coeruleum) wskutek obecności w niej prątków błękitnych (bacterium pyocyaneum). Plastr ropę ciągnie, wyciska. Troc. Rana ropą ciecze, ropę wypuszcza. Troc. 2. *ił czarny, gęsty, lśniący, smoła żydowska* (bitumen): Cieplice te mają w sobie siarkę abo hałun; drugie klej abo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drohobyczą kopią tę ropę. Syk. Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju a. ropy jeziora. Syk. 3. [R.] *woda solona przygotowana do kwaszenia ogórków.* 4. [R.] *para wodna.* 5. a. **Ropianka [Kipiączka, Porkura]** chem. *olej skalny, petroleum, nafta surowa tak jak ś. znajduje w ziemi.* Zgr. ×**Ropisko** ×**Ropsko.** <ROP>

Ropawo przys. od **Ropawy.**

× **Ropawy I.** *ropiejący:* Wrzód R. 2. p. **Ropiasty.** <Od Ropa>

Ropianka, i, blm. p. **Ropa:** Rewir zachodni ma źródła ropianki, nieraz wysoko położone. Tet. <Od *Ropiany, od Ropa>

Ropiasto przys. od **Ropiasty.** Troc.

Ropiasty, Ropisty, × **Ropawy I.** *do ropy podobny, mający w sobie przymieszkę ropy,* × o t o k o w y. 2. *pełen ropy* (puriformis, purulentus). <Od Ropa>

Ropiący im. od **Ropić;** *wywołujący ropienie.* <Od Ropić>

Ropić, i, ił *wywoływać ropienie.* **R. ś. I.** a. **Ropieć** *wydzielać z siebie ropę, jątrzyć ś.* 2. [R. ś.]=a) *zachodzić parą, pocić ś.:* Okna ropią ś. b) a. **[Ropować ś.]** *parować:* Woda wrząca ropi ś. <Od Ropa>

Ropieć, eje, ał I. p. **Ropić.** 2. *zamieniać ś. w ropę.*

Ropienie, a, blm., **Ropienie ś.** *wydzielanie ropy, jątrzenie ś.* (suppuratio, pyosis). R. następowe. R. nerki (pyonephrosis), oka (pyophthalmia), stawu (pyarthrosis).

Ropienie się, a ś., blm. p. **Ropienie.**

Ropień, pnia, lm. **pnie,** × **Ropnia** patol. *nagromadzenie ś. ropy ograniczone w tkankach,* † b o l ą c z k a, † b o l a k, [w r z e d z i e n i c a, w r z ó d], ! a b s c e s (abscessus, apostema). R. dwukomorowy. R. dziąsła (parulis). R. gorący (abscessus calidus). R. grudki chłonnej (a. follicularis). R. kałowy (a. stercoralis). R. opadowy, opustowy, × ściekowy, × spustowy (a. congestivus). R. pozagardłowy (a. retropharyngealis). R. przerzutowy (a. metastaticus). R. zimny (a. frigidus). <Od Ropa>

× **Ropisko, a,** lm. **a** p. **Ropa.**

Ropisto przys. od **Ropisty.**

× **Ropistość, i,** blm. rz. od **Ropisty,** *obfitość ropy, ciągłe jej wydzielanie.*

Ropisty p. **Ropiasty.** <Od Ropa>

× **Ropiwość, i,** blm. patol. *skłonność do ropienia* (diathesis purulenta). <Od *Ropiwy, od Ropić>

× **Ropnia, i,** lm. **e** p. **Ropień:** Bakterje cholery kurzej, ropni, tężca. Jent.

Ropniak, a, lm. **i** patol. *zebranie ś. ropy w jamie ciała,* o t o k (empyema). R. jajowodu (pyosalpinx), komórki przedniej oka (hypopyon), macicy, × otok w macicy (pyometra), moszny, ×bolak moszen (empyocele), opłucny, otok w piersi (pyothorax), opłucny z odmą (pyopneumothorax), osierdzia (pyopericardium), pochwy (pyocolpus). <Od Ropień>

Ropnica, y, blm. patol. *zakażenie ropne krwi,* ! r o p o k r e w (pyaemia). <Od Ropnik>

Ropnicoposocznica, y, blm. patol. *zakażenie krwi ropą i posoką* (pyosepticaemia). <Ropnica + Posocznica>

× **Ropnik, a,** blm. chem. *rodzaj nukleoalbuminy* (pyinum). <Od Ropny>

Ropniowy przym. od **Ropień** (apostematosus).

Ropny, Ropowy przym. od **Ropa.** Patol.: Lasecznik R. p. **Lasecznik.** Czopek R. (w czyraku) *rdzeń.* Jama ropna (vomica), moczenie ropne (pyuria). Przetoka ropna, f i s t u ł a (fistula). <Od Ropa>

Ropociąg, u, lm. **i** chir. *narzędzie do wyciągania ropy z jam ciała a. ropni* (pyulcum). <Ropa + Ciąg>

Ropodajność, i, blm. rz. od **Ropodajny.**

Ropodajny, Roponośny *wydający z siebie ropę dostarczający ropy.* Gieol.: Warstwy ropodajne. <Ropa + *Dajny, od Dać>

! **Ropokrew, krwi,** blm. patol. p. **Ropnica.** <Ropa + Krew>

[**Ropolenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Ropolić ś.**

[**Ropolić się, i ś., ił ś.**] *kręcić ś., ruszać ś.*

Ropomocz, u, blm. patol. *wydzielanie ś. ropy z moczem* (pyuria). <Ropa + Mocz>

Roponercze, a, blm. patol. *zropienie nerki* (pyonephros). <Ropa + *Nercze, od Nerka>

Roponośny gieol. p. **Ropodajny.** <Ropa + Nośny>

Roporodny, Ropotwórczy patol. *wytwarzający ropę, wywołujący ropienie* (pyogenicus). × Lasecznik R. p. **Lasecznik.** <Ropa + Rodny>

Ropotać, cze, tał p. **Romotać.**

Ropotanie, a, blm. czynność cz. **Ropotać.**

Ropotok, u, lm. **i** patol. *płynienie ropy obfite* (pyorrhoea). R. powieczny, powiekowy (blepharopyorrhoea), uszny, uszowy, ! uchowy (otopyorrhoea). <Ropa + Tok>

Ropotwórczy p. **Roporodny:** Lasecznik R. Apt.: Środki ropotwórcze (remedia suppurantia). Patol.: Drobnoustroje ropotwórcze (micrococcus pyogenes). <Ropa + Twórczy>

[**Ropować się, uje ś., ował ś.**] p. **Ropić.** <Od Ropa>

[**Ropowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Ropować ś.**

Ropowica, y, lm. **e** patol. *zapalenie ropne tkanki łącznej podskórnej,* ! f l e g m o n a, † p r z y m i o t

o g n i s t y (phlegmone). R. gardła (angina phlegmonosa). R. gazorodna (emphysema phlegmonosum s. phlegmone emphysematica). R. pod żuchwą, ! podżuchwowa (cynanche sublingualis). R. twarda, drewnowata (phl. lignosa s. dura). R. żołądka (gastritis phlegmonosa). <Od Ropa>

Ropowiczy patol. przym. od **Ropowica** (phlegmonosus).

× **Ropowietrzny** *z ropy i powietrza powstały.* Patol.: × Otok R. = *ropniak opłucny z odmą* (pyopneumothorax). <Ropa + Wietrzny>

! **Ropowy** p. **Ropny**.

[**Rupówna, y,** blm.] *nazwa toni na jeziorze Śleszińskim, od nazwy ryby* r o p. Pc.

× **Ropsko, a,** lm. **a** p. **Ropa**.

Ropucha, y lm. **y I. a.** [**Rapucha, Chropucha**] zool. (bufo) *zwierzę ziemnowodne bezogonowe, z palcami na wierzchołkach szczuplemi, bezzębnemi szczękami, skórą brodawkowatą.*. R. k r ó t k o n o g a, ż ó ł t o p r ę g a (b. calamita). R. s z a r a, [ż a b a krostawa, p a r c h a t a] (b. vulgaris). R. z i e l o n a, p l a m i s t a (b. viridis s. variabilis). Szanuj ropuchę w sadzie, a mędrca w gromadzie. Prz. Odyma ś. jak R. Troc. (= *jak półtora nieszczęścia).* O ludzie, ropuchy nabrzmiałe próżnością! Krasiń. Do kobiety, pog.: Ty stara ropucho! (= *wiedźmo, krowo i t. p.*.). **2.** [R.] *wesz owiec, purchwa, pejka.* **3.** *łoże żelazne moździerzowe.* Jak. J. Zdr. **Ropuszka.** Zgr. **Ropuszysko.** <Od Ropa; ROP>

Ropuszka, i, lm. **i** zool. **I.** p. **Ropucha. 2. a. Kumka** *zwierzę kręgowe ziemnowodne, żabowate* (bombinator igneus). R. z i e m n a, G r z e b u s z k a (pelobates fuscus). <Od Ropucha>

Ropuszy przym. od **Ropucha**: Czart ukryty w barwie czai ś. ropuszej. Przyb.

Ropuszysko, a, lm. **a** p. **Ropucha**: Stare, wstrętne R. <Od Ropucha>

Rorajzy, ów, blp., **Rurajzy** blach. *obrączki żelazne, któremi przytwierdzają ś. rynny do budynku.* <Nm. Rohreisen>

Rorancki *tyczący ś. rorantystów:* Paligonjusza „Rorate coeli" na pięć głosów przechowuje ś. w księgach roranckich na Wawelu. Wsz. Rzecz o kaplicy roranckiej. Wsz.

Rorantysta, y, lm. **ści** kość., *członek kolegjum księży zajmujących ś. nabożeństwem roratowym.* Wor.

Roratka, i, lm. **i,** [**Roratnica**] *świeca dostawiana na ołtarzu specjalnie na roraty.* <Od Roraty>

Roratnica, y, lm. **e** p. **Roratka.** <Od Roratny>

Roratny, Roratowy przym. od **Roraty**: Zwiastowanie anielskie do Panny Marji wspominając, roratną mszą śpiewamy. Hrb. <Od Roraty>

Roratowy p. **Roratny**: Pieśni wszystkie, od roratowych aż do wielkanocnych, z pamięci potrafił. Kon. <Od Roraty>

Roraty, at, blp. **I. a.** [**Raroty**] *pierwsza msza przed świtem w adwencie, w czasie której pali ś. na ołtarzu i dodatkowa świeca, zwana roratką:* U nas w Polszcze oznacza ś. adwent roratami, to jest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w której *introit* od słowa *Rorate* zaczyna ś.; podczas tej mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. Kras. Żart.: Na R. wstają pobożni. Trzt. (mówi ś. czasem o szulerach, pijanicach, którzy całą noc nie śpią do świtu. L.). Masz tobie R., czarcie rogaty. Prz. (= *masz, djable, kaftan; masz tobie los).* **2** × R. *adwent.* Troc. <Od wyrażenia „Rorate (coeli)", zaczynającego tę mszę>

[**Rordeka, i,** lm. **i**] p. **Ordeka.** <Nm. Rohrdecke>

Rorflet, u, blm. org. *jeden z głosów manualnych organu.* <?Nm. Rohrflöte>

Ros- p. **Roz-**.

Rosa, y, blm. **I.** *opar wodny osiadający w postaci kropel w porze letniej wieczorem na roślinach i innych przedmiotach, a wydzielający ś. z pary wodnej zawartej w powietrzu.* Punkt rosy = *temperatura, przy której para w danej chwili w powietrzu zawarta skropleniu ulega.* R., owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe czasy rośliny znacznemi kroplami okłada. Kluk. Na zaraniu R. z wiatru spuszczona bywa. Birk. R. kroplista. Bardz. Skropcie już pola perłową rosą, o górne zdroje! Mias. R. pada. Kn. R. wiesienna. Troc. R. ranna. Troc. Płodnoczynna R. Nar. Nim słońce wzejdzie, R. oczy wyje. Prz. (= *czekaj, tatka, latka).* Leć, pieśni, po rosie! Drobny deszcz piła, rosę zbierała, w majowym słońcu liście kąpała. Len. Przen.: Krzaki róż dzikich, czerwoną rosą bujnych jagód pokropione. Orzesz. **2.** [R.] *„kwiat zboża".* **3.** zool.: R. miodowa p. **Miodowica.** Zdr. [**Roska, Roseczka, Rosiczka, Rosieńka**]. <ROS>

[**Rosada, y,** lm. **y**] p. **Rozsada**: Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie R., przesadzisz ją. Kluk. <Z Rozsada>

Rosajda, y, lm. **y, Rozsajda** *tafla szkła ordynarnego w całej wielkości, jak wyszła z huty:* R., w hucie śklanej, tafla śkła ordynaryjnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynią. Mag. <?Nm. Rohscheibe>

Rosato przys. od **Rosaty**.

Rosaty *podobny do rosy:* Do wina używają cukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. Trzyc. <Od Rosa>

Rosbratel, tla, lm. **tle** p. **Rostbef.** <Nm. Rostbraten>

[**Roseczka, i,** lm. **i**] p. **Rosa**.

Rosenbank, u, lm. **i** teatr. *ławka sceniczna z wezgłowiem, obita płótnem, wypchana sianem lub włosiem i pomalowana na zielono,* d a r n i n a. <Nm. Rasenbank>

[**Rosiana, ej,** lm. **e**] *krowa o sierści drobno nakrapianej inną barwą.* <Od *Rosiany, od Rosa>

× **Rosiata, y,** blm. kuch. *mleko gęsto nagotowane z jajkami.* Troc. <?Lit.>

[**Rosiaty**] (o maści konia, bydlęcia) *pstry.* <Od Rosa>

Rosica, y, blm. p. **Rosiczka**: Nazbierałam już moc ziela: rozchodniku, maszerdonu, macierzanki i rosicy. Sienk. <Od Rosa>

Rosiczka, i, lm. **i I.** [R.] p. **Rosa. 2. a. Rośnik** bot. = a) *roś. z rodziny rosiczkowatych* (drosera): R. o k r ą g ł o l i ś c i o w a (d. rotundifolia). b) [R., **Rosica, Drosiczka, Drosera**] *nawrotek* (alchemilla vulgaris). 3. [Żaba R.] = *żaba, która ś. daje widzieć po trawnikach i łąkach.* <Od Rosa>

Rosiczkowate rośliny bot. (droseraceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Rosiczka>

Rosić, i, ił I. *padać nakształt rosy; kropić:* Rosa rosiła. Kon. Niebo rosi. Troc. Twarz łzami rosi. Jabł. Mirtyl wzrok w ojcu utopiony czasem w niebo wznosił i radosnemi łzami piękne lica rosił. Cho. Krwią swoją własną ranne członki

rosi Lubom. Kapłan, trzymając w ręce kropidło, naprzód rosi święconą wodą ono bydło. Pot. Do nieba skargi przychodzą z wioski, że spiekłej ziemi deszczyk nie rosi, że święty pasterz Boga nie prosi. Len. [Poczon deszcz R.] **2.** a [**Rosować**] len = *po wymoczeniu wystawiać go na działanie rosy i deszczu w celu wyblechowania go.* **R. ś. I.** × R. ś. *padać, kropić jak rosa:* Rosi ś. Troc. *(=rosa pada).* **3.** [Len rosi ś. w rzece] = *moczy ś., moknie.* <Od Rosa>

[**Rosieńka, i,** lm. **i**] p. **Rosa.** <Od Rosa>

† **Rosierdzie, a,** blm. *gniew, zagniewanie, złość:* Gospodnie, w Twoim rosierdziu nie karzy mię, ani w gniewie Twoim kaźni mię. Ps. fior. <Zam. * Rozsierdzie, od Rozsierdzić>

[**Rosikoń, i,** blm.] *koniczyna.* <Rosić + Koń>

Rosisto przys. od **Rosisty.**

Rosisty, Rosny, Rośny *obfity w rosę, pełen rosy, kroplisty:* Rosista noc. Groch. Zmrok rosistemi kropi cię perłami. Susz. Obłok R. Wuj. Wiatr R. Wuj. Dmą rosistą Zefir wiejąc zgoła, z ziemi na wiosnę wyprowadza zioła. Bardz. Po trawie, po rosistej, przy górze rozłożystej. Wójc. Dwie znojne noce rosiste. Sienk. Po szerokich łanach i rosistych pastwiskach. Psm. R., świeży dzień wiosenny. Psm. <Od Rosa>

[**Roska, i,** lm. **i**] p. **Rosa.**

[**Roskal, u,** lm. **e**] *potop.*

Rosławа, y, lm. **y** bot. (elate) *roś. z rodziny palm.*

× **Roslek, łka,** lm. **łkowie** *wyrostek, młodzieniaszek.* Troc. <Od Rosły>

Rosłość, i, blm. rz. od **Rosły:** Hipjasz w siłach i rosłości olbrzymom równy. Troc.

[**Rosług, a,** lm. **i**] *rozora, brózda.*

Rosły I. *wysoki, słuszny, dorodny, wyniosły:* R. nakształt wieży. Przyb. Rosłe cedry Libanu. Ryb. Na rosłe góry srogi piorun bije. Bardz. Drzwi bardzo niziuchne, że ś. musi bardzo nachylić, kto tam R. wchodzi. Paszk. Człowiek, wół R. Troc. Rosłym czynić. Troc. *(= pozwalać wyrosnąć, zapewnić wzrost).* Kto u nas był R., tego brał do służby. Rzew. Byłem już sobie rosłe pacholę, runiał mi wąsik na krasnej twarzy. Syrok. **2.** †R. *dorosły, duży, starszy, dojrzały:* Wszyscyśmy teraz pośli *(=poszli)* za światem: mali i rośli. Kochan. W młodych i rosłych leciach. Glicz. Małemu rosłego pachołka żarty nie służą. Skar. <Od Rosnąć>

× **Rosmak, a,** lm. **i** p. **Rosomak:** Soból lub R. moje barki jeży. Mick.

Rosnąć, rośnie a. †**roście, rósł, Rość I.** = a) *rozwijając ś. z biegiem życia, rozrastać ś., powiększać ś.:* Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcej nowych części, niż utraca, wtedy rośnie; lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. Kluk. Dobrzesławił Pan Bóg Adamowi i Hewie, mówiąc: roście a rozmnażajcie ś. Mrow. Drzewo, człowiek roście. Troc. Złoto, kamienie w grotach rostą. Troc. Dzieciak rośnie jak na drożdżach, w oczach rośnie. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? Kras. Rośnij, kwiecie, wysoko, jak pan leży głęboko. Mick. b) *wyrastać, wychodzić z gruntu, porastać, wschodzić:* Trawa jakoś nie rośnie. Już dziecku włosy rosną. Zęby rosną *(= wyrzynają ś., wykluwają ś.).* Rośnie mu dzikie mięso, narośl. Przen.: R. z czego = *urastać, pochodzić, wynikać, powstawać, robić ś., tworzyć ś., wszczynać ś., płynąć, wypływać:* Z małych rzeczy wielkie rostą. Opal. Z głupstwa wszelkie nieprawości rostą. Górn. Nie mniemaj, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby to tobie skąd rosło, jeno z prawdziwych dekretów Pana twego. Rej. To stąd roście. Troc. c) *przyjąwszy ś. w gruncie, żyć, być, znajdować ś. gdzie:* Ziółka te tylko, które u nas rostą, będę wypisywał. Urzęd. Rosnące płoty i ogrodzenia z witwiny. L. *(=żywe).* Najlepsze wino w Węgrzech roście. Troc. Widziałem w botanicznym wileńskim ogrodzie owe sławione drzewa, rosnące na Wschodzie i na Południu. Mick. Coś robił? (Grabku) — Rosłem. Słow. Rosła kalina z liściem szerokim, nad modrym w gaju rosła potokiem. Len. **2.** *podnosić ś., iść w górę, wzdymać ś.:* Ciasto zaczynione poczyna ruszać i rość. Syr. Ta miłość jak ciasto na drożdżach rośnie. L. Przen.: *przybywać, przyrastać, wzrastać, narastać, pomnażać ś., powiększać ś., zwiększać ś., postępować, wzmagać ś., potęgować ś., potężnieć:* Rostą pieniądze, frasunku przybywa. Li. Światłość słoneczna, gdy słońce wschodzi, pomału roście. Skar. Rośnie mi mięso suche i łykowate w gębie *(= pomimo żucia nie zmniejsza ś., nie ubywa go; zdaje ś., że go przybywa, nie mogę go przełknąć z powodu obrzydzenia).* W nim mądrość rosła i urosła. Troc. Rósł dowcip w złości. Troc. Z cudzej szkody lichwiarz rośnie. Troc. Rośnie dowcipem, bogactwami, naukami, w honorach. Troc. Odległością opinja rośnie. Fred. M. Ściskają ś., grubieją, rosną—nowe dziwy! Mick. Książęta litewscy przez zgodę w sławę, możność i w potężne panowanie rośli. Stryjk. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa Twego nie odstępowali, rosnąc w mądrości i pobożności. Skar. Gdy choroba rosła, był znacznej cierpliwości. Birk. Serce rośnie z radości. L. Aż serce rośnie, kiedy ś. to pokazują nadal skutki stokrotne. L. One dziewice, one bujne mołodyce, aż serce patrzącym na nie roście. Paszk. Mała nasza cnota ma R. w szczęście przez ciąg wiecznego żywota. Mick. Teraz grzmi oręż, a nam starym serca rosną, że znowu o Polakach tak na świecie głośno. Mick. Niechże więc idzie, rzekli miłośnie, niechaj mu serce w boleściach rośnie. Len. Wojewoda rósł z dopięcia swojego. Byk. Mat.: Postęp rosnący. Rzędy, których wyrazy tymbardziej rosną, im bardziej oddalają ś. od początku, nazywają ś. rzędy rosnące. Jak. J. <ROST/ROS ROS>

Rosny, Rośny I. przym. od **Rosa:** Pełne rosnej wody. Pot. Na rosnej trawie rozścielamy suknie. Syrok. **2.** p. **Rosisty.**

Rosocha, y, lm. **y,** × **Rozsocha,** × **Rosochacina, Rozsochacina,** × **Rokwa I.** *drzewo, którego pień rozdziela ś. widlasto na dwie odnogi, kluczka; odnoga rogu (np. jeleniego, losiowego), która z nim tworzy widełki:* R. jako to: u drzew, u rogów łosich, gałęzie. Dudz. Wyrznij tę rosochę. Troc. R. u drzew, u rogu jeleniego. Troc. Sieć na rosochach rozpiąć. Troc. Rosochy pługowe (Troc) = *rękojeść widłowata u pługa.* [R. u żórawia] = *słup rozdzielający ś. u wierzchu na dwie odnogi, do którego przytwierdzają belkę, sznigę.* **2.** u świecznika = *ramię, gałąź, arma.* **3.** † R. anat. *rozdwojenie, podział widlasty* (bifurcatio): R. tchawicy. **4.** myśl. Rosochy = *rogi daniela.* <Roz + Socha, SOCH>

Rosochacenie, a, blm., czynność cz. **Rosochacieć.**

Rosochacieć. eje, ał, × **Rozsochacieć** *rosnąć rosochato, rozdzielać ś. widlasto:* Gałąź ta rosochacieje. Troc. <Od Rosochaty>

Rosochacina, y, lm. **y,** × **Rozsochacina** p. **Rosocha.**

Rosochacz, a, lm. **e, Rozsochacz I.** *drzewo rosochate.* **2.** *kobylenie rosochate.* Troc. **3.** *myśliwska rohatyna widłowata, widły myśliwskie:* Z prawej strony jest strzała szara, z lewej myśliwy, widłaty u góry R. Nies. **4.** *myśliwiec uzbrojony rosochą, rohatyniec.* <Od Rosocha>

Rosochato przys. od **Rosochaty;** × **Rozsochato:** Dąb rosnący R.

Rosochatość, i, blm. rz. od **Rosochaty;** × **Rozsochatość:** R. między palcami. Troc.

Rosochaty, × **Rozsochaty, Rosochowaty,** × **Rozsochowaty** *mający wygląd rosochy, widłowaty, widlasty, gałęzisty:* Drzewo rosochate. Rosochate pale. Troc. Jeleń ma rogi rosochate. Troc. ×Kozły rosochate p. **Kozieł** pod **II.** <Od Rosocha>

Rosochowato przys. od **Rosochowaty;** × **Rozsochowato,** *rosochato.*

Rosochowaty p. **Rosochaty.**

Rosodajny, Rosonośny, Rosorodny *spuszczający rosę na ziemię.* < Rosa + * Dajny, od Dać>

[**Rosolenie, a,** blm.] czynność cz. **Rosolić.**

[**Rosolić, i. il**] sery = *zanurzać w „rosole“, aby nasłoniały:* Gdy serki stężeją, kładą ś. do mocno osolonej serwatki, czyli rosolą ś., aby nasłoniały. <Od Rosół>

Rosolis, u, lm. **y I. a.** [**Rosolka**] *wódka przyprawna (słodka, nalewka i t. p.):* R., włoska wódka. L. **2.** prow. *likier; wódka słodka pachnąca.* Troc. <Fr. rossolis; Włos. rosolio>

[**Rosolka, i,** lm. **i**] p. **Rosolis.**

Rosolne okno, gór. = *szyb (studnia) do wyciągania solanki, czyli surowicy.* <Od Rosół>

Rosołeczek, czku, lm. **czki** p. **Rosół.** <Od Rosołek>

Rosołek, łku, lm. **łki** p. **Rosół:** R. z kurczęcia dla chorego. Dla takowego bydła trzeba sieczkę zaparzać, rosołkiem zasolonym krasić. Haur. Stół pana Pafnucego nakrył ś. obrusem, flacha rosołku, bochen chleba i faseczka z bryndzą pojawiły ś. na stole. Kn.

Rosołkowy przym. od **Rosołek:** R. kolor, nakształt oczek w rosole. Troc. <Od Rosołek>

Rosołowy I. przym. od Rosół: Mięso rosołowe *odpowiednie na rosół* a. *mięso z rosołu, sztukamięsa.* Rosołowe oczki. Troc. **2.** R. *solony, marynowany, peklowany:* Mięso rosołowe = *peklowina, pekeflejsz.* Rosołowe a. nasalane mięso. Troc. Strawa rosołowa, jako zupa, podawana. Bobr. Rosołowa strawa, sucha, mokra, mięso, ryby do rosołu. Kn. R., nasalany, słony, sucho, mokro. Kn. Rosołowa strawa mokra, jako mięso, ryby do rosołu. Troc. Rosołowa strawa sucha, jako wędzonki, ryby suszone. Troc. Rosołowych rzeczy, ryb suchych przekupień. Troc. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb, przekupień, nasalacz, *salsamentarius.* Kn. R. statek, solanka. Kn. (= *statek do solenia*). Nasalane rzeczy = rosołowa strawa. Kn.

Rosomaczy przym. od **Rosomak;** × **Rosomaszy:** Skóra rosomacza.

Rosomak, a, lm. **i** zool. (gulo borealis) *zwierzę ssące drapieżne, z rodziny kun:* R. jest zwierzę czarne, tej, co pies, wielkości i bardzo obżarte. Troc. R., zwierz żarłoczny, objadszy ś., idzie między podwójne gałęzie, tam ś. gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego nie wypróżni, i znowu nanowo obżartości swej czyni zadosyć. Chm. B. Tuczybrzuchowie, którzy zawsze, jak rosomaki obetkawszy ś. i jak bący opiwszy s., idą spać. Pim. Przen.: Łacniej ś. było to zgadzać z nami, niżliby rosomacy mieli władać nami. Biel. M. (= *żarłoki, nienasytki, łakomi sąsiedzi*).

Rosomaki, ów, lm. *futro z rosomaków.* Goł. <Śr. Łć. rosomacus>

× **Rosomaszy** p. **Rosomaczy.** L. <Od * Rosomach = Rosomak>

Rosonośny p. **Rosodajny:** R. księżyc. Otw. <Rosa + Nośny>

[**Rosopita, y,** lm. **y**] *sos a. zupa w znacznej ilości a rzadka.*

Rosorodny p. **Rosodajny:** Noc rosorodna. Troc.

Rososna, y, lm. **y** bot. (aulax) *roś. z rodziny owełkowatych.*

Rososzka, i, lm. **i, I.** p. **Rosocha:** R., widełki a. widlica. Mącz. R. o dwuch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. L. [R. = *gałązka rosochata.* R., czyli kulka drewniana. R. = *długa tyka na jednym końcu rozszczepiona, do strącania owoców z drzewa*]. **2.** anat.: † R. = *obojczyk* (Syr.), *widełki* (Gut.). **3.** bud. *zastrzał ukośny, idący od słupa do góry, podpierający i wiążący zarazem leżącą na słupie belkę,* k r z e p i c a, m i e c z, m i e c z y k, w i d l i c a. **4.** zool. *obojczyk ptaków,* o s t r o ż k a, s a n k i (furcula s. clavicula anterior).

Rososzkowato przys. od **Rososzkowaty.**

Rososzkowaty *do rososzki podobny.*

Rososzla, i, lm. **e, Mertensja** bot. (mertensia) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci.* Gatunek: R. w i d l a s t o d z i e l n a, P a p r o ć p i ó r o w a (m. dichotoma).

[**Rosować, uje, ował**] **I.** p. **Rosić. 2.** p. **Krasować. R. ś.** (o rosie) *tworzyć ś.; skraplać ś. w rosę.* <Od Rosa>

[**Rosowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rosować.**

Rosowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rosować ś.:** Punkt rosowania ś. = *stopień temperatury, przy którym tworzy ś. rosa.*

Rosół, ołu, lm. **oły I.** *wywar z mięsa i włoszczyzny, jako zupa obiadowa:* Mięso pod (= na) R. z pietruszką. Troc. R. z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, którą na pierwszą potrawę wszędzie dają. L. R. włoski = menestra. L. Żył skąpo, to też nie wołu dał gotować do rosołu, płaska przyszła z supą rzadką miska. Jak. W. Jarząbek w rosole. Mor. Podobno bez łyżki rosołu jeść nie można. L. Szumowiny z rosołu. Odszumować rosół. R. z ryżem, z kluskami, z kartoflami, z grzankami. Zasypać rosół kaszką. Oka na rosole. R. z kurczęcia. Mięso z rosołu (= *sztukamięsa*). Rusza ś., jak mucha w rosole. Prz. (a. w ukropie). Rozebrać ś., jak do rosołu a. × do rosołu = *roznegliżować ś.* W tej chwili nie mogę wyjść do gości, bo jestem rozebrany do rosołu. Wal. Jesteś zmęczony i spocony: rozbierz ś. do rosołu i spocznij. Wal. Bylibyśmy, jak to mówią, do rosołu ubranych powitali, gdyby... Gocz. **2.** × R. *polewka, zupa:* R. warzonych rzeczy, jako mięsiw, owoców. Troc. **3.** *przyprawa, ros, podlewa, salsa:* R. abo rosołowa przyprawa do potraw omaczania, salsza. Kn. R. węgierski, R. polski. Troc. **4.** *woda osolona i stosownie przyprawiona do rzeczy jadalnych surowych, które ś. mają przechowywać w stanie przydatnym do użytku, lak:* R. do surowych rzeczy, ryb, mięsa i t. p., lak dla chowania długiego. L. Kabljon solą przełożony lepiej dochowuje ś., niż rosołem zalany. Wyrw. R. ogórkowy. Sł. wil. (= *kwas, sopertas*). [R., słona woda do serów; słona woda z zasolonego mięsa, kwas z kapusty]. Przen.: Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. Toł. (= *toni; falach*). Przy gorzkim, krwawym łez rosole. Ustrz. (= *przy*

strumieniu, potoku lez). Przen.: † R. *kłopot, tarapata, bieda, smutek, frasunek, opały*. Pot. W rosole być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, biedzie, w obertasach. L. Miło mi leżeć w swym starym rosole. Pr. Słuchaj, siostro! gdybym ja w tym rosole była, zapewniebym swe serce ojcu otworzyła. Min. Już drugi dzień mija, jak w tym rosole mało jada, sypia, pija. Pot. Cóż mi powiadacie, jakobym i ja i w tymże nie leżał rosole! Zim. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosole. Górn. O której białogłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawżdy w tym rosole zostać musi. Górn. Złodziej zawsze w tym rosole zostać musi, że kradnie. Troc. Ojczyzna w tym rosole z sobą ś. biedzi. Troc. Zadzierżyli Polacy posłów czeskich dla cesarza, aby go w rosole dla Prus trzymali. Biel. M. (Por.: Narobić bigosu, nawarzyć piwa,. 5. [Gapi R. a. gapia zupa] = *chleb w kostki pokrajany, z masłem w zupie ugotowany*. **6.** gór., prow. *solanka, woda słona, źródło słone*, prow. s u r o w i c a. Łab. Zdr. **Rosołek, Rosołeczek.** <Roz + * Sol, SOŁ/SOL>

[**Rosówka, i,** lm. **i**] *glista czerwona, zjawiająca ś. na rosie, dżdżownik:* Rosówki do wędek. Jord. <Od Rosowy>

† **Rospa, y,** blm., † **Rozspa** *rozsypka, rozproszenie, rozsypanie:* Nie chciał Febus żałosny swego pokolenia na rospę w popiół puścić. Żebr- <Zam. * Rozspa * Rozsypa, od Rozsypać>

Rospar, u, lm. **y, Paprocik** bot. (gymnogramme) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci.* < Roz + * Par, PAR/PARZ >

× **Rospisto** przys. od **Rospisty:** Ryż R. warzony. Troc.

× **Rospisty** *rozsypujący ś., sypki, roz latujący ś.* Rospista kasza. Troc. *(= twardo gotowana).* Rospiste warzenie. Troc. < Od Rospa >

Rosplenica, y, lm. **e** bot. (pennisetum) *roś. z rodziny traw.* <Od Rozplenić>

Rosplina, y, lm. **y** bot. (ecastaphyllum) *roś.*

Rospława, y, lm. **y, Wodniak** bot. (pontederia) *roś. z rodziny rospławowatych.* < Roz + * Pława, PŁY/PŁE/PŁOW/PŁAW >

Rospławowate rośliny bot. (pontederiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.* < Od Rospława >

Rosploch, u, lm. **y** bot. (hymenophyllum) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci.* < Roz + * Płoch, PŁOCH >

Rospoka, i, lm. **i** zool. (petricola) *małż.* < Roz + * Poka, PIEK/POK >

† **Rosprach, u,** lm. **y** hut. p. **Ogniokruch.** Łab.

† **Rosprachowate** żelazo = **Rosprach, Ogniokruch.** Łab.

Rosprza, y, lm. **e, Śliworzech** bot. (moquilea) *roś. z rodziny różowatych.* < Roz + Prza >

[**Rost, u,** lm **y**] *wzrost.* Iż. < ROST >

× **Rost, u,** lm. **y** p. **Ruszt:** Wilków żelaznych kuchennych większych 20; R. spory żelazny jeden. Niem. Zdr. † **Rostek.** <Nm. Rost>

† **Rostane, ego,** blm. *chwila przy rozstaniu.* Ocz. <Zam. * Rozstane, od Rozstać ś.>

† **Rostarz, a,** lm. **e** p. **Prażelnik.** <Nm. Röster>

† **Rostący** *rosnący.* Troc. <Od Rość>

Rostbef, u, lm. **y, Rozbef, Rostbif, Rozbif, Rosbratel, Rozbratel** **I.** *pieczeń wołowa z rożna, niedopieczona, pieczeń angielska.* **2.** rzeź. *mięso z tylnej części wołu, krzyżówka.* < Ang. roastbeef>

Rostbefowy przym. od **Rostbef; Rostbifowy.**

Rostbif, u, lm. **y** p. **Rostbef.**

Rostbifowy p. **Rostbefowy.** <Od Rostbif>

Rostek, tka, lm. **tki** **I.** *odrostek, latorośl, pęd młody:* Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczające ś. młode rostki. Świt. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczają ś. z korzonków. Brz. **2.** = bot. **Kiełek. 3.** jęz. *cząsteczka etymologiczna przyczepiana do pierwiastku lub źródłosłowu wyrazu, afiks.* <Od * Rost, [Rost]>

† **Rostek, tka,** lm. **tki** p. × **Rost,** *ruszcik.* Mur., Mym. <Od * Rost × Rost>

† **Rostę,** † **rościesz,** † **rostą;** = *rosnę, rośniesz i t. d.* <ROST>

† **Rostfark, u,** lm. **i** p. **Rosztwark.** <Nm. Rostwerk>

[**Rostfijać, a, ał** i **R. ś.**] p. **Rozwinąć.** Pc. <Zam. Rozwijać>

[**Rostfijanie, a,** blm.] czynność cz. **Rostfijać,** *rozwijanie.*

[**Rostfijanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rostfijać ś.,** *rozwijanie ś.*

† **Rostka, i,** lm. **i** *dawna miara górnicza = 12 nieckom.*

Rostkować, uje, ował gorz. *kiełkować przy wyrabianiu słodu.* < Od Rostek >

Rostkowanie, a, blm., czynność cz. **Rostkować.**

[**Rostlina, y,** lm. **y**] p. **Roślina.** <ROST >

Rostlinek, nku, lm. **nki** bot. (houstonia) *roś.* <Od * Rostlin, ROST>

Rostnik, a, gorz. **I.** blm. *słód jeszcze nie kiełkujący w słodowni.* Sł. wil. **2.** lm. **i** p. **Rostownia.** <Od * Rostny, ROST>

Rostoka, i, lm. **i** bot. (pachysandra) *roś. z rodziny bukszpanowatych.* < Roz + * Toka, CIEK/TOK >

Rostoklan, u, lm. **y** bot. (qualea) *roś. z rodziny otulkowatych.*

× **Rostopacz, a,** lm. **e** p. **Rostopaść.** Troc.

Rostopaść, i, lm. **e,** × **Rostopacz, Siwiec** bot. (glaucium) *roś. z rodziny makowatych.*

Rostornit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady węglowców, z rzędu żywic.*

Rostownia, i, lm. **e, Roszczarnia, Rostnik, Słodownia** *pomieszczenie z gładko ułożoną posadzką, zachowującą wilgoć, na której kiełkuje ziarno w czasie słodowania.* <ROST>

! **Rostra, y,** lm. **y** *mównica publiczna w starożytnym Rzymie:* Moje słowo grzmi i błyska, z wysokości mojej rostry spada na ciebie jak grot ostry. Uj. <Łć. rostra, lm. od rostrum>

× **Rostralny** przym. od **Rostra:** Wyobraźnia stawiała mu tu przed oczy trybunę rostralną. Sow. <Od Łć. rostra>

[**Rostropysz, a,** lm. **e**] **I.** *głowa rozczochrana.* **2.** *człowiek z głową rozczochraną, rozczochraniec.*

Rostruchan, a, lm. **y** p. **Roztruchan.** Zdr. **Rostruchanik.**

Rostruchaniec, ńca, lm. **ńce** leśn. *drzewo karłowate, krzywo rosnące i mające już w części uschłe gałęzie, które jeszcze na nim sterczą.* < Roz + * Truchaniec, TRUCH >

Rostruchanik, a, lm. **i** p. **Rostruchan.** Troc.

Rostrucharski przym. od **Rostrucharz.** Troc.

Rustrucharstwo, a, blm. *rzemiosło rostrucharza.* Troc.

Rostrucharz, a, lm. **e,** † **Roztrucharz,** † **Rostuszar,** †**Rostucharz,** [**Ostrucharz, Obtrucharz**] **I.** *ten, co handluje końmi; hodowca i sprzedawca koni:* R., który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiej sprzedał. Górn. Rostrucharze, co końmi kupczą, płacą od

osoby po złotych dwa. Vol. Frasował ś. na rostrucharza, że zbytnie drogo zacenił konia. Górn. **2.** *ten, co handluje ludźmi, handlarz niewolników:* R., co ludźmi kupczy, martauz. L. Niecny R., z uczciwemi ciały kupczy dzień cały. Klon. (*mango*, kupiec, co ludźmi kupczy. Klon.). Za ucznia cię, Judaszu, Pan przyjął, nie za rostrucharza. Pot. **3.** *pośrednik w kupnie, faktor, stręczyciel, mekler.* Kn. **4.** przen.: Słuchajcież, jakie życie było rostrucharza onego (bogacza, przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). Wuj. Rozkosze rostrucharza tego. Wuj. < Nm. Rosstäuscher >

Rostrwoń, i, lm. **e** bot. (amsonia) *roś. z rodziny toinowatych.*

× **Rostryha, y,** lm. **owie,** × **Rozstryha** *mnich, pop w kościele wschodnim, pozbawiony kapłaństwa:* Przez apostołów i rostryhów to ś. dzieje. Pim. Niezbożny rostryho, nie dosyć na tym masz, iż ceremonje sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. Pim. Niewstydny rostryho. Pim. Stulże, rostryho, pysk a niepotrzebnie nie gdakaj. Pim. < Ukr. rozstryha, Ros. raztriga >

Rostrzał, u, lm. **y** bot. p. **Łoskotnica.** < Roz + Strzał >

Rostrzyca, y, lm. **e** bot. (morenia) *roś. z rodziny palm.*

† **Rostucharz, a,** lm. **e** p. **Rostrucharz.** < Nm. Rosstäuscher >

† **Rostuszar, a,** lm. **owie** p. **Rostrucharz.** < Nm. Rosstäuscher >

† **Rostwark, u,** lm. **i** p. **Rosztwark.**

† **Rostwork, u,** lm. **i** p. **Rosztwark.**

† **Rostyrkność, i,** blm. *roztargnienie.* Mur., Mym. < Roz + TYRK >

[**Rosumak, a,** lm. **i**] wyraz obelżywy. < Zam. Rosomak >

Rosyjszczyzna, y, blm. *wszystko, co jest rosyjskie: język, zwyczaje, obyczaje, literatura rosyjska.* Sł. wil. < Od Rosyjski >

Rosynant, a I. blm. *nazwa konia Don Kiszota.* **2.** przen. lm. **y** *ogromna szkapa chuda:* Mamyż na rosynantach, długa dzida w dłoni, zbijać karki po polu w miłośnej pogoni? Fred. A. < Hp. Rocinante >

Rosynista, y, lm. **ści** *zwolennik muzyka Rossiniego.* Sł. wil. < Od nazwiska włoskiego Rossini >

Roszada, y, lm. **y** p. **Roszowanie:** Krótka R. = *gdy do roszady użyto wieży po stronie króla.* Długa R. = *gdy użyto do niej wieży po stronie damy.* < Fr. rochade >

× **Roszcić, i, ił,** × **Rościć,** × **Rozcić** *suszyć na roszcie:* Zboże wodą zalane gdy napęcznieje, pocznie ś. pukać, tož go roszczą, a potym na słońcu suszą. Syr. < Od Roszt >

Roszcik, u, lm. **i** p. **Roszt.**

Roszczarnia, i, lm. **e** p. **Rostownia.** < Od Rościć >

× **Roszczenie, a,** blm., czynność cz. **Rościć:** O roszczeniu słodu. Kluk.

† **Roszczepina, y,** lm. **y** *miejsce rozszczepane, rzecz rozszczepana:* R., *fissura* Łop. < Od Rozszczepić >

Roszczotnia, i, lm. **e** bot. (veltheimia) *roś.*

[**Roszczybać się, a ś., ał ś.**] *troszczyć ś., troszcząc ś. biegać za czym, obijać ś.*

[**Roszczybanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Roszczybać ś.**

Roszenie, a, blm., czynność cz. **Rosić.**

Roszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rosić ś.**

Roszmejdyn, a, lm. **owie** *tłómacz i nauczyciel pisma:* Działał głównie na rabinów i roszmejdynów, to jest tłómaczy i nauczycieli pisma. Sul. < Hb. >

Roszować, uje, ował, × **Rokować** w szachach *robić roszadę.*

Roszowanie, a, blm., **Roszada** w szachach, *posunięcie polegające na przysunieciu wieży do króla i przestawieniu króla na miejsce za nią.*

Roszponka, i, lm. **i I.** bot. p. **Roszpunka. 2.** rzeź. *kij do rozpinania zabitych cieląt.* < ? Nm. Rüstbaumchen; zam. * Rozponka, Roz + * Ponka, PN/PIĘ/PON/PIN >

Roszpony, ów, blp. woj. *cztery sztuki drzewa, któremi bywają spojone ściany łożowe i które noszą nazwisko miejsca, w jakim są umieszczone.* Sł. wil. < Nm. Rüstbaum >

Roszpunka, i, lm. **i, Rapunkuł** bot. (valerianella a. fedia) *roś. z rodziny kozłkowatych.* Gatunek: R. jarzynna a. Rapontyk, Rapontyka, Roszponka, Sałatka, Kozłek sałatka (v. olitoria).

× **Roszt, u,** lm. **y** p. **Ruszt:** Urobił do ołtarza R. miedziany, jako kratę. B. B. Chleb na roszcie przypiekszy. Syr. Gron winnych nakładszy na R., wstawić do pieca. Trzyc. Piec kiełbaski na roszcie. Troc. Na roście pieczony tort. Gil. Święty Wawrzyniec, na roście upieczony, koronę wieczną otrzymał. Gil. W hutach R., wiązanie podobne do kraty, które pod piec dają. Os. J. Winnicze roszty, szragi, drążki, po których ś. pnie wino. Włod. R., miara pewna rudy, dziesięciu garnców. Troc., miara 24 niecek. Cz. Zdr. × **Roszcik.** < Nm. Rost, Rüst >

[**Rosztabig, a,** lm. **i**] *mebel duży niezręczny.*

† **Rosztfark, u,** lm. **i** p. **Rosztwark.** Troc. < Nm. Rostwerk >

[**Rosztobiga, i,** lm. **i**] (o kobiecie tęgiej) *wyzwisko, kobyła i t. p.* < Nm. Rüstbock = kobylica >

× **Rosztować, uje, ował** p. **Rusztować:** Doszli, jak stawić sidła na zwierza, i jaki na głupiołapaczne żeru lep R. ptaki. Pilch. < Od Roszt >

Rosztowanie, a, blm., czynność cz. **Rosztować:** Przepalanie rudy, po naszemu R. Os. J. R. mularskie. Dziura w murze do rosztowania. Troc. Drzewa do rosztowania. Troc. Kozły w rosztowaniu. Troc.

Rosztowisko, a, lm. **a** p. **Rusztowisko.** < Od Roszt >

× **Rosztowny** p. **Rusztowny.** L.

× **Rosztowy** przym. od **Roszt,** *rusztowy:* Pręty rosztowe. Krum. Pieczenia rosztowa, na roszcie upieczona. L.

† **Rosztwark, u,** lm. **i,** † **Rostwark,** † **Rosztfark,** † **Rostfark,** † **Rostwork** *reszty rudy prażonej, które na prażelni, czyli ruszcie, pozostawały, ruda nadtopiona przez prażenie.* Łab. < Nm. Rostwerk >

Rościan, u, lm. **y** bot. (durio) *roś. z rodziny ślazowatych.*

Rościba, y, lm. **y** bot. (plectronia) *roś.*

Rościciel, a, lm. **e** *ten, co rości.* < Od Rościć >

Rościcielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rościciel.**

Rościć, i, ił, I. × R. *zniewalać, przyczyniać ś. do rośnięcia, wywoływać porost, poddawać rośnięciu:* R. ziarno w słodowni (= *poddać kiełkowaniu*). Mysze łajno na głowie oblazłej włosy rości. Sien. Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszcząc w nich ciało. Spicz. Ścierwy roszczą (rosłemi czynią) drzewa. Troc. Przen.: *wskrzeszać, wszczy-*

nać, wzbudzać, wywoływać: Państwo miał w ręku, gdyby chciał R. w półrynku wojnę. Chr. Twój gniew mi, panie, codzień zgubę rości. Mor. A. 2. przen. *wnosić, żywić co przesadnie, występować z czym zarozumiale:* Oprzeć nie mogłem ś. skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. L. (*=nie łudziłem się nią*). Widząc jej portret u niego, nie miałżem R. podejrzenia? L. Pretensje R., zmyślać sobie pretensje. L. Daremnie sobie rości skrupuły. Troc. Kto przez lat dziesięć dóbr ś. nie dopomni, niech później do nich i prawa nie rości. Syrok. Przen.: Wieża wierzch ku niebu rości. Sł. wil. (*=dźwiga, wznosi*). **[R. ś.]** *rosnąć, kiełkować, porastać:* Len ś. na rosie rości, jak je w mocydle nie domocony. <ROST>

× **Rościć, i, ił** p. **Roszczić.**

† **Roście, [roście]** = *rośnie.* Biel. M., Pot. <ROST>

† **Rościenie, a,** blm., czynność cz. **Rość,** *wzrastanie, rośnięcie.* Kłos, Kwiat. <Od Rość>

* **Roścież:** Na R. p. **Naroścież.** <Roz + ŚCIEG/STOG>

Rościęża, y, lm. **e** bot. (avicennia) *roś. z rodziny witułkowatych.*

[Rościochy, ów, blp.] *gałęzie suche.* <Od Rość>

Rość, † roście, [roście], rosł p **Rosnąć:** Z zbytku roście i niedostatek i nędza. Opal. Ludzie wielcy mało bywają mądrzy, bo gdzie ciało bardzo roście, tam rozum moc traci. Górs. J. Błogosławił im, mówiąc: Roście, rozmnażajcie ś. a napełniajcie ziemię. Skar. Z takiego kontraktu i zmowy i stargowania ś. już roście powinność i obowiązek małżeński. Skar. Z wina dobra myśl roście. Kochan. Mówią, że męstwo od niej (rzepy) roście. Sien. <ROST>

Rośl, i, lm. **e l.** †R. *rośnięcie, płód, płodność, owoc, plon:* Rola bujna w swej rośli uszczęśliwiła dobytki. Chod. K. 2. × R. p. **Roślina:** Natura wywodzi z wód łona rośle. Przyb. Kazała dobrotliwie łonu płodnej ziemi roślami dla mieszkańców kwitnąć leczącemi. Przyb. Tym porostom, tym gumom kapiącym kroplisto niewidzialne gładkie rośle chropowacą. Przyb. Więc i rośle, i zwierzęta mogły na nich żyć. Stasz. <Od Rosły, od Rosnąć, ROST>

[Rośla, i, lm. **e]** *kiełek ziarna zbożowego; młody, w zawiązku jeszcze będący odrostek z korzenia kartofla, buraka i t. p.* <Od Rosły>

[Roślak, a, lm **i]** *drzewo młode.* <Od Rosły>

× **Roślenie, a,** blm., × **Roślinienie** *wszystko, co ściąga ś. do bytu, trwania i rozkrzewiania roślin, a przenośnie dotyczy także zwierząt, wegietacja* (vegetatio): Pszenica dojrzewa za 123 dni przy 18 godzinach czynnego roślenia. <Od * Roślić, od Rośl>

Roślęża, y, lm. **e** bot. p. **Wężnica.**

Rośliboga, i, lm. **i** bot. (hiptage) *roś. z rodziny łonozlitowatych.*

Roślicznia, i, lm. **e** bot. (berzelia) *roś.*

Roślidława, y, lm. **y, Dławorośl** bot. (celastrus) *roś. zwana niekiedy* Czuwaliczką (catha), pospolicie Katem drzewnym, Zimoszem *należy do rodziny roślidławowatych.* < Rośl + * Dława, od Dławić>

Roślidławowate, Dławoroślowate rośliny bot. (celastraceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* <Od Roślidława>

Roślimianek, nku, lm. **nki** bot. (parthenium) *roś.*

Roślina, y, lm. **y,** × **Rośl** bot. *istota żyjąca, organicza, pozbawiona ruchu dowolnego:* Rośliny bezliścienne (acotyledoneae). Rośliny dzięgławowate, dziurawcowate, dziwoklowate, dzwonkowate, jawnokwiatowe a. kwiatowe, jawnopłciowe, jaworowate, jednokwiatowe, jednosłupkowe, jednowiązkowe, jezierzowate, jodłowate, kameljowate, kaparowate, kapturnicowate, karczochowate a. karczochowe, kasztanowate, a. kasztańcowate a. kasztanowcowate, kędziorkowate, kielichowcowate, kilczybowate, kisielcowate, klejownicowate, kłokoczkowate, kokornakowate, kolcowojowate, kolczakowate, komosowate, konopiowate, korzeniówkowate, korzybielowate, kosaćcowate a. kosaćcowe, kostlikowate, kotkowe, kozłkowate, krasnosokowate a. czerwikowate, krąpielowate, krążnicowate, kręplieniowate, krwawnicowate a. krwawnicowe, krzyżownicowate, krzyżowe, kubecznikowate, kulnicowate, kulnikowate, kustrzebkowate, lenowate, lepnicowate a. lepnicowe — p. **Dzięgłowowaty, Dziurawcowaty, Dziwoklowaty, Dzwonkowaty, Jawnokwiatowy** i t. d. Rośliny iglaste p. **Szyszkowy.** Rośliny jabłkowe p. **Jabłkowaty.** Rośliny kaktusowate p. **Opuncjowaty.** Rośliny koszyszkowate p. **Witułkowaty.** Rośliny koziełkowate p. **Wielosiłowaty.** Rośliny kurzonogowate p. **Portulakowaty.** Rośliny kwiatowe, nasienne p. **Jawnokwiatowy.** Rośliny laurowate p. **Wawrzynowaty.** Rośliny handlowe p. **Handlowy.** Rośliny lekarskie. [Rośliny miłośnicze] (*=mające wzbudzać miłość, pomagające zakochanym*). Rośliny okopowe, pastewne, przemysłowe. Roślinami nazywamy drzewa, krzewy, zioła, zboża, trawy, mchy. Kras. A. Układ, opisanie roślin. Rośliny olejne, farbierskie, włókniste. Rośliny podzwrotnikowe, cieplarniane. Skroś okien różnofarbnych powoju R. wdzierając ś.... Mick. Zdr. **Roślinka, Roślineczka.** <Od Rosły>

Roślineczka, i, lm. **i** p. **Roślina.** <Od Roślinka>

Rośliniarka, i, lm. **i** zool. *owad błonkoskrzydły z pokładełkiem, składający swe jajka w tkankach roślinnych.* <Od Roślina>

Rośliniarnia, i, lm. **e l.** *cieplarnia, oranżerja, trephauz, szklarnia:* R., krzewodom. L. 2. *inspekt, parnik.* Sł. wil. (p. Inspekt). <Od Roślina>

× **Rośliniarz, a,** lm. **e** *plantator:* Dobre i godziwe z niemi obchodzenie ś. będzie leżało w interesie rośliniarzy i całego towarzystwa. Sł. wil. <Od Roślina>

× **Roślinić, i, ił** *powoływać do życia roślinność:* Na wysokościach żywioły w powietrzokręgu nie są zdolne wszczynać co nowego, ni rozmnażać, ni dawać wzrost, ni R., ni postacić. Stasz. <Od Roślina>

× **Roślinienie, a,** lm. **a** p. **Roślenie:** Władze rodzenia, krzewienia roślinień. Stasz. <Od Roślinić>

× **Roślinisto** przys. od **Roślinisty.** L.

× **Roślinisty** *pełen roślin:* R., zielisty. L. <Od Roślina>

Roślinka, i, lm. **i** p. **Roślina.**

× **Roślinnictwo, a,** blm. *nauka o roślinach, botanika.* <Od * Roślinnik, od Roślinny>

Roślinność, i, blm. *ogół roślin danej miejscowości, świat roślinny, flora:* R. kraju. R. podzwrotnikowa. <Od Roślinny>

Roślinny przym. od **Roślina;** † **Roślny:** Królestwo roślinne. Świat R. Czerwień roślinna p. **Kartamina.** Oleje i żywice roślinne. Krum. Murzyn R. p. **Murzyn.** Klej R. (phytocolla). Pasorzyt R. (phytoparasitus). Sok R. Żywność roślinna, pokarmy roślinne.

Roślinonośny *wydający z siebie rośliny, noszący na sobie rośliny.* Sł. wil. <Roślina + Nośny>

× **Roślinowanie, a,** lm. **a** *plantacja:* Żeglowne narody zakładały w Ameryce różnych płodów roślinowania. Sł. wil. < Od * Roślinować, od Roślina >

× **Roślinopisarstwo, a,** blm., × **Roślinopistwo,** × **Roślinopismo** *opisanie roślin, nauka o roślinach, botanika:* R., zielnictwo. Bobr. <Roślina + Pisarstwo>

× **Roślinopisarz, a,** lm. **e** *botanik, autor botaniki:* Najdawniejsi roślinopisarze w polskim języku: Marcin z Urzędowa i Syrenjusz. L. <Roślina + Pisarz>

× **Roślinopismo, a,** lm. **a I.** *dzieło o roślinach, botanika.* **2.** p. **Roślinopisarstwo.**

× **Roślinopistwo, a,** blm. p. **Roślinopisarstwo.** Sł. wil. <Roślina + * Pistwo, od Pisać>

Roślinopłaz, u, lm. **y** *istota będąca nawpół rośliną i nawpół płazem:* Roślinopłazy wychodziły z fal srebrnych. Krasiń. <Roślina + Płaz>

× **Roślinoznanie, a,** blm. p. **Roślinoznawstwo.** Sł. wil. <Roślina + Znanie>

Roślinoznawstwo, a, blm., × **Roślinoznanie** *znajomość świata roślinnego, botanika.* <Roślina + Znawstwo>

Roślinożerca, y, lm. **y** *istota żywiąca ś. roślinami:* Zwierzęta, które dostarczają innym pokarmu mięsnego, są same roślinożercami. Nus. <Roślina + Żerca>

Roślinożerczy p. **Roślinożerny.** <Od Roślinożerca>

Roślinożerny, Roślinożerczy zool. *karmiący ś. roślinami.* Wieloryb R. p. **Wieloryb.** <Roślina + Żerny>

Rośniata, y, lm. **y** zool. (lecanium) *owad półpokrywy czerwcowaty.*

Rośnienie, a, blm. p. **Rośnięcie:** Wielkie podobieństwo, iż R. nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. Kluk.

Rośnięcie, a, blm., **Rośnienie** czynność cz. **Rosnąć.**

Rośnik, a, lm. **i I.** bot. p. **Rosiczka. 2.** ogr. *rozpylacz.* <Od Rośny>

Rośny I. przym. od **Rosa:** Myła liczko rośną wodą. Gliń. **2.** p. **Rosisty:** Rośna noc. Mącz. Wiatr R. przewiewa. Leop. Oddalając ś. rośną pośród łąki ścieżką. Orzesz. <Od Rosa>

[Rośt, u, lm. **y]** p. **Ruszt.** <Nm. Rost>

[Roštoka, i, lm. **i]** p. **Roztoka.**

Roświeża, y, lm. **e** bot. (gustavia) *roś. z rodziny mirtowatych.*

Roświta, y, lm. **y** bot. p. **Rozświta.**

Roświtowate p. **Rozświtowate.**

I. Rota, y, lm. **y I.** *jednostka podstawowa organizacji piechoty i jazdy polskiej, odpowiadająca wielkością dzisiejszym: kompanji i szwadronowi.* R. pełna i niepełna. R. ciągnąca pieszych a. konnych. Troc. R. pieszych, R. konnych żołnierzów. Troc. R. odpowiadała dawnej chorągwi kawalerji polskiej. W roty uszykować. Troc. Rotami ciągnąć. Troc. Pluton na stopie wojennej ma rot 36. Chrzan. Tam pierzchającą rotę zatrzymuje w biegu. Mick. R. dragonów. Gemb. Żart.: Dzieże z serem, masłem, tytoniem stały ustawione rotami, jakoby wojskowym ordynkiem. Kaczk. **2.** *rząd żołnierzy postawionych jeden za drugim:* Rotą nazywa ś. rząd ludzi, jeden za drugim stojących. Łs. **3.** *oddział, kadr:* Roty aresztanckie=*rodzaj więzienia, kary kryminalnej:* Skazać kogo na roty aresztanckie a. do rot aresztanckich. **4.** przen. *tłum, banda, orszak, rzesza, zgraja, kupa:* R. tedy i rotmistrz i służebnicy żydowscy pojmali Jezusa. Leop. Niemałą rotę ludzi na pomoc mu posłał. Baz. Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiedzie. Petr. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał ś. do góry Libanu. Glicz. (= *ze społeczeństwa, ze społeczności).* R., sekta, *haeresis.* Mącz. **5.** gór.: × R. kopacka = *towarzysze razem w kompanji pracujący w kopalni,* kier, kira. Łab. (= *brygada).* Zdr. **Rotka.** <Nm. Rotte>

2. Rota, y, lm. **y I.** *formuła:* R., forma przysięgi prawem przepisana. Skr. Wszelką rotą zakląć ś. gotów jestem. L. Zeno biskupom roty do wiary wydawał. Skar. <ROT>

3. Rota, y, lm. **y** *rodzaj koła stosowanego przy torturach:* Przysięgający ujmował w lewą rękę rotę, czy też rodzaj łańcucha (rotham, cathenam), zwanego świate wiedenie. Balc. **3.** † R. *lira.* B. Sz. <Łć. rota>

Rotacja, i, lm. **e I.** p. **Obrót** pod **I. 2.** p. **Kolej** pod **9.** <Łć. rotatio>

Rotacyjny przym. od **Rotacja:** Ruch R. (= *kołowy, obrotowy, wirowy).* Piła rotacyjna = *piła kształtu koła a. tarczy.* Machina drukarska rotacyjna=*szybko wykonywająca mechanicznie wszystkie czynności zupełnego wykończenia druku, zaczynając od rozwijania papieru z rulonu.*

Rotacyzm, u, blm. *chrapliwe brzmienie głoski; zjawienie ś. głoski r w miejscu innych głosek* <Łć. rhotacismus, z Gr.>

Rotacznica, y, lm. **e** bot. p. **Kręgielnica.**

Rotang, u, lm. **i, Śmigna** bot. (calamus) *nazwa dawana pewnemu rodzajowi palm śmignowych, a szczególniej gatunkowi:* Śmigna rotang (c. rotang), *zwanemu także* Palmą rotang, Trzciną piórową. <Fr. rotang, z Mal. ratan>

† **Rotgisarz, a,** lm. **e** = **Ludwisarz.** Klon. <Nm. Rotgiesser>

Rotgiser, a, lm. **rzy** p. **Ludwisarz.** Troc. <Nm. Rotgiesser>

Rotgus, u, blm. *ogólna nazwa spławów cynku i miedzi zawierających 80 i więcej procentów miedzi, np. tombak,* metal czerwony, czerwieniec. <Nm. Rotguss>

Rotgusowy przym. od **Rotgus:** Szmelc R.

Rotka, i, lm. **i** p. **I. Rota:** Biegał Suderman między szeregami, szczupłość rotek polskich poniżając. Nar.

[Rotł, a, lm. **y]** *łotr.* < Zam. Łotr>

[Rotłowy] przym. od **Rotł,** *należący do łotra:* Żona rotłowa.

× **Rotmagister, tra,** lm. **trowie** p. **Rotmistrz:** Jako R. królewski, o zaległy żołd prowadzi spory. Bob. < Rota + Magister, pod wpływem Nm. Rittmeister>

× **Rotmajster, tra,** lm. **owie** p. **Rotmistrz:** Z kaprala w miesiąc ciebie zrobię rotmajstrem. Jeż. <Rota + Majster>

Rotman, a, lm. **owie** fl. p. **Retman:** R. bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czołnem płynie i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. Mag. Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, jak za hetmanem. Klon. Sam niewiadom dróg wodnych, biegłem bez rotmana. Kulig. Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi staną. Wuj.

Rotmanka, i, lm. **i** p. **Retmanka.** <Od Rotman>

Rotmańczuk, a, lm. **i** = **Retmańczyk:** R., dobijacz, bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. Mag. <Od Rotman>

Rotmańczyk, a, lm. i p. **Retmańczyk.** < Od Rotman >

Rotmański p. **Retmański.** Troc. < Od Rotman >

Rotmaństwo, a, blm. p. **Retmaństwo.** Troc. < Od Rotman >

× **Rotmister, tra,** lm. **trowie** p. **Rotmistrz**: R. tobie to poradził. Krasz. <Nm. Rittmeister>

× **Rotmistrski** p. **Rotmistrzowski.** <Od Rotmister>

× **Rotmistrstwo, a,** lm. **a** p. **Rotmistrzowstwo.** Kn, Troc. <Od Rotmister>

Rotmistrz, a, lm. **owie,** × **Rotmister,** × **Rotmajster,** × **Rotmagister,** × **Rotnik 1.** w wojsku polskim=a) *dowódca roty pieszej lub konnej,* (w piechocie cudzoziemskiej wojska polskiego) *kapitan a. kapitan-lejtnant,* (w jeździe takiejże) *pan, który sformował chorągiew, dowodzoną następnie przez porucznika.* b) w pułkach straży przedniej, czyli jazdy lekkiej, *komendant szwadronu:* R. pułku przedniej straży zatrudnia ś. całym gospodarstwem chorągwi. L. Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. Petr. R. jezdny a. pieszy. Troc. Kazał na śmierć zabić wszystkie niewolniki, wszystkie rotmistrze pułków i wszystkie setniki. Mick. **2.** † R, przen. *naczelnik, przywódca, herszt:* R., rotnik, wódz której sekty, *haeresiarcha.* Mącz. Zdr. × **Rotmistrzyk.** Zdr. **Rotmistrzysko.** <Nm. Rittmeister>

Rotmistrzostwo, a, Rotmistrzowstwo, × **Rotmistrstwo 1.** lm. **a** *stopień, urząd rotmistrza.* **2.** blm. *rotmistrz z żoną:* R. wyjechali. <Od Rotmistrz>

Rotmistrzowa, ej, lm. **e** *żona rotmistrza.*

Rotmistrzować, uje, ował *być rotmistrzem, pełnić obowiązki rotmistrza:* Człowiek rycerski lat trzydzieści wojnę służył, to po usarsku porucznikując, to rotmistrzując. Nies. Na różnych potym ekspedycjach rotmistrzując, na sławę imienia swego, na dobro tej ojczyzny pracował. Nies. <Od Rotmistrz>

Rotmistrzowanie, a, blm., czynność cz. **Rotmistrzować.**

Rotmistrzowicz, a, lm. **e** *syn rotmistrza.*

Rotmistrzowiczowa, ej, lm. **e** *żona rotmistrzowicza.*

Rotmistrzowiczówna, y, lm. **y** *córka rotmistrzowicza:* Wnuczki: kasztelanicówny, rotmistrzowiczówny, łowczycówny, podkomorzycówny. Nies.

Rotmistrzowski przym. od **Rotmistrz;** × **Rotmistrski**: Mundur R.

Rotmistrzowstwo, a, lm. **a** p. **Rotmistrzostwo.**

Rotmistrzówna, y, lm. **y** *córka rotmistrza.*

Rotmistrzyk, a, lm. **owie** p. **Rotmistrz.**

× **Rotmistrzykować, uje, ował** *być rotmistrzykiem:* Nie dając ś. powodować dumie jednego człowieka, który niedawno nad Kozakami rotmistrzykował. Nar. <Od Rotmistrzyk>

× **Rotmistrzykowanie, a,** blm., czynność cz. **Rotmistrzykować.**

Rotmistrzysko, a, lm. **owie** m. i ni. p. **Rotmistrz;** *biedny, godzien politowania rotmistrz:* Waszeć, mości R., każ wnieść stół obiadowy, tylko nie w zamczysko. Mick.

† **Rotne, ego** blm. *opłata zwyczajowa od roty przysięgi składanej w sądzie:* Sędziemu i podsędkowi rotnego tylko dwa grosze płacono. Wiszn. Podstarości nie ma brać rotnego więcej, choć sam przysięga, choć samotrzeć, choć też samosiedm, tylko jeden grosz. Nisz. <Od 2. Rota>

× **Rotnik, a,** lm. **cy** p. **Rotmistrz.** <Od Rotny>

Rotny, ego, lm. **i, Ciągarz,** † **Hasplarz** rz., gór. *robotnik przy kręgu lub kołowrocie poziomym nad szybem zatrudniony obracaniem rogów czyli korb i wyciąganiem urobku.* **Łab.** < Od **1.** Rota **a.** od 3 Rota >

Rotonda, y, lm. **y** gm. p. **Rotunda.** <Fr. rotonde>

Rotowy przym. od **Rota:** Ogień R.=*jednoczesne strzelanie przez każdy z szeregów żołnierzy składających rotę.* <Od 1. Rota>

Rotulacja, i, blm. *porządkowanie i zszywanie akt i dokumentów.* <Śr. Łć. rotulatio>

Rotuł, u, lm. **y 1.** *spis treści akt.* **2.** † R. p. **Rotuła:** Jeśliby kto wniósł apelacją z onego miejsca, dokąd był apelował, tedy ona apelacja a. R. nie indziej ma być otworzon, jedno w ławicy u sądu. Sz. <Śr. Łć. rotulus>

Rotuła, y, lm. **y 1.** × R. *mały utwór elegijny:* Rotuły Mikołaja Kochanowskiego. L. Muzyka kościelna przygrywała, wykonywając rozmaite pobożne rotuły i symfonje. Byk. **2.** † R., † **Rotul** *pismo apelacyjne, apelacja na piśmie.* <Łć. rotula>

Rotunda, y, lm. **y,** gm. **Rotonda 1.** *budynek okrągły, rodzaj wielkiej altany z kopułą.* **2.** *salopa niefałdowana, kolista, rozszerzająca ś. u dołu, bez rękawów:* R. aksamitna. Moja piękność w jasnej rotundzie z angorowym futerkiem idzie prosto na mnie. Bał. <Fr. rotonde, Łć. rotunda>

Rotundowy przym. od **Rotunda**: Panorama rotundowa.

† **Rotunk, u,** lm. **i** *krętactwo, wybiegi.* Biel. M.

! **Rotura, y,** blm. *stan nieszlachecki, mieszczaństwo, wieśniactwo:* Zawsze trąci parwenjuszostwem i roturą. Krasz. <Fr. roture>

[**Rotuz, a,** lm. **y**] p. **Ratusz.** < Z Nm. Rathaus>

[**Rowarski**] *ruchliwy, wścibski.*

[**Rowarzenie, a,** blm.] czynność cz. **Rowarzyć;** *ruchliwość.*

[**Rowarzyć, y, ył**] *być ruchliwym, szperać.*

[**Rowas, u,** lm. **y**] **1.** *kłopot, zmartwienie.* **2.** *dług, kredyt:* Wzionek chleba na R. **3.** *karby, które zacinają na kijku dla rachunku wypitej wódki.*

[**Rowczak, a,** lm. **i**] *rowek, zagłębienie szpara* < Od rowek >

Rowczarka, i, lm. **i** *przyrząd do robienia rowków, do karbowania.* <Od * Rowczarz, od Rowek>

Rowek, wka, lm. **wki 1.** p. **Rów;** *brózda, karb, wcięcie podłużne, żłobek:* R. wykarbowany w czym, rynienka. Troc. **2.** *przedział włosów na głowie:* Włosy trefione podług ówczesnej mody, z rowkiem przez sam środek. Dyg. **3.** anat. *brózdka,* † *rów* (Perz.), *żłobek* (sulcus): R. paznogciowy, grzbietowy. † R. pod nosem w wardze. (Perz.), *rynienka wargi,* † w a r g o w a (philtrum). R. zażołędny. **4.** druk. *rant w deskach pod formy i przy czcionkach.* **5.** lek.-sądowy: R. od postronka na szyi powieszonego. **6.** rzem. p. **Nut.** <Od Rów>

Rower, u, lm. **y** *machina do jazdy, złożona z dwuch kół mniej więcej równej średnicy, z których przednie służy do kierowania, tylne zaś do nadawania ruchu, z przekładnią,* w e l o c y p e d, k o ł o, b i c y k l: R. wyścigowy, półwyścigowy, drogowy. Nadobne koło warszawianek, pomimo wczesnej pory, stawiło ś. na rowerach i w powozach. <Ag. rower>

Rowerowy przym. od **Rower**: Jazda rowerowa.

Rowerzysta, y, lm. **ści** *jeździec rowerowy, czło*

wiek oddający ś. sportowi rowerowemu. <Od Rower>

Rowerzystka, i, lm. **i** forma ż. od **Rowerzysta.**

[**Rowić się, i ś., ił ś.**] p. **Roić.**

[**Rowienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rowić ś.,** *rojenie ś.*

[**Rowienka, i,** lm. **i**] p. **Rówienka.** <Zam. Rówienka, od Równy>

[**Rowiennik, a,** lm. **cy**] p. **Rówiennik.**

Rowiesny p. **Rówienniczy:** R. chłopiec. Jeż.

Rowieśny p. **Rówienniczy:** Wychowywał ś. nie lepiej i nie gorzej, jak rowieśni mu poddani jaśnie wielmożnego dziedzica. Jeż.

Rowina, y, lm. **y** m. *rów lichy, nędzny.* <Od Rów>

Rowisko, a, lm. **e** p. **Rów.** Błaż.

Rowisto przys. od **Rowisty.** L.

Rowisty *pełen rowów:* Kraj R. Troc. U nas pola bywają rowiste. Dor. <Od Rów>

Rowkowany p. **Rowkowaty** *opatrzony rowkiem; pokryty rowkami:* Pęd podróżnika ma łodygę rowkowaną. Rost. Chir.: Zgłębnik R. (specillum sulcatum). <Od *Rowkować, od Rowek>

Rowkowato przys. od **Rowkowaty.**

Rowkowaty 1. *podobny do rowka, żłobkowaty.* **2.** a. **Rowkowany** *pełen rowków, karbowany:* Liście rowkowate = ułożone w podłuż, w rynienki. L. Ziarno pszenicy jest z jednej strony podłużnie rowkowate. Rost. <Od Rowkowy>

Rowkownik, a, lm. **i** kow. *młot z baną rowkowaną, do wybijania rowków.* <Od *Rowkowny, od Rowkowy>

Rowkowy przym. od **Rowek.**

Rowobron, u, lm. **y** = woj. **Kojec.** <Rów + *Bron, od Bronić>

[**Rowocina, y,** lm. **y**] p. **Rywocina:** Po rywocinach świeżych widział, że niedawno były tu dziki; ale mimo ich rowocin nie naszedł żadnego. Ork.

× **Rowowy** przym. od **Rów.** L.

[**Rowyszek, szka,** lm. **szki**] p. **Rów.** Pc. <Od Rów>

Roz-, Roze-, [Oz-, Oze-] przyi. nierozdzielny, znaczący: a) *dzielenie czego w kierunku od środka w różne strony:* Rozdzielić, rozsypać, rozdrobnić, rozgatunkować, rozpołowić, rozedrzeć, rozerwać, rozczesać, rozeschnąć ś., rozejść ś., rozstać ś.; rozdział, rozwód, rozpór, rozjazd, rozstrój, rozstaje, rozłam, rozsada, rozbrat, rozmiar. b) przen. *przejęcie przedmiotu czynnością w każdej jego cząstce, analizę szczegółową:* Rozważyć, rozsądzić, rozpatrzyć, rozświetlić, rozpytać ś.; rozum, rozwaga, roztropność. c) *wyczerpanie czego przez branie cząstkami a. przez wydzielanie na wszystkie strony:* Rozdać, roztrwonić, rozpożyczyć, rozkupić, rozprzedać, rozebrać, rozdzielić co między kogo, rozgrabić (mienie), rozproszyć; rozchód, rozbiórka, rozbiór, rozbój. d) *uwolnienie przez rozdzielenie, odjęcie tego, co obejmowało, od-:* Rozwinąć (towar), rozpakować, rozkapturzyć, rozbroić, rozebrać (do koszuli), rozjuczyć, rozzuć, rozprząc, rozpieczętować, rozpasać, rozpętać, rozkuć, rozprawiczyć. e) *rozkład, rozszerzenie w kierunku od środka na zewnątrz, na wszystkie strony:* Rozwinąć, rozłożyć, rozmnożyć, rozrodzić, rozpostrzeć, rozstawić, rozpuścić, rozesłać, rozgnieść, rozdąć, rozlać, rozrobić, rozpromienić, rozbrzmiewać, rozprowadzić, rozgadać, rozwój, rozgłos, rozkład, rozkwit, rozrost. f) *dojście czynności do znacznych rozmiarów a. do niezwykłego napięcia, od czego trudno wrócić do stanu zwykłego:* Rozmachać, rozbujać, rozigrać ś., rozweselić, rozbestwić, rozbawić, rozjaśnić, rozgadać ś., rozpisać ś., rozkrwawić, rozbiegać ś., rozhukać ś., rozmarzyć ś., rozochocić ś., rozpić ś., rozpuścić ś., rozgniewać ś., rozłajdaczyć ś., rozanielić ś., rozbalować ś.; rozmach, rozpęd, rozpusta, rozświt. <RO (Z)>

[**Roza, y,** lm. **y**] p. **Róża.** <Łć. rosa, Fr. rose, Ros. roza>

Rozafiszować, uje, ował *rozgłosić przez afisze:* Wyprawa na futory rozafiszowaną nie została. Jez. <Roz + Afiszować>

Rozafiszowanie, a, blm., czynność cz. **Rozafiszować.**

Rozalja, i, blm. muz. *powtórzenie jakiego ustępu muzycznego w tonie wyższym lub niższym.*

Rozamorować, uje, ował kogo = *rozmarzyć amorami, rozkochać, rozromansować, zawrócić komu głowę na dobre:* Mnie do panny prowadził i groził, śmiejąc ś., że usiecze, gdybym ją rozamorował. Sienk. Nie wiem, jak tam panniątka dadzą sobie rady, ale tak myślę, że po przyjeździe zastaniesz je obie rozamorowane. Sienk. **R. ś.** *rozkochać ś., rozmiłować ś., rozromansować ś., zawrócić sobie kim głowę na dobre:* Tośmy ś. jeszcze gotowi R. na piękne, ba i ożenić nareszcie. Kaczk. <Roz + Amorować>

Rozamorowanie, a, blm., czynność cz. **Rozamorować.**

Rozanarchizować, uje, ował *zrobić na dobre anarchicznym:* Od Moskwy, czy czarnej, czy rozanarchizowanej, przyjść tylko może zepsucie, obrzydliwość i śmierć dla Polski. Krasiń. <Roz + *Anarchizować, od Anarchizm>

Rozanarchizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozanarchizować.**

Rozanielenie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozanielić:** Dosyć już mamy tych łabędzich wieszczów, którzy konają w bólach ustawicznych, i tych ubóstwień, rozanieleń, szataństw i tym podobnych rymowych szarlatańśtw. Asn. Stroją serca do miłosnych wzruszeń i rozanieleń. Kasp.

Rozanielić, i, ił *przejąć błogością anielską, rozpromienić nakształt anioła:* Wdzięk i urok Boski twarz jej młodą rozanieli. Korz. Poeci rozanielili naszą Polskę, nas chcą przemienić w aniołów, a nam potrzeba ludzi. Bał. Światłokręgiem twoje skronie rozanielił blask księżyca. Krasiń. Z natury dobre jej serce, roztkliwione i rozanielone mnóstwem panujących w życiu jego żywiołów. Orzesz. Na warkoczach twych koronę dzierzga złotem blask gwiaździsty... czoło masz rozanielone. <Roz + Anielić>

Rozanilina, y, blm. chem. *barwnik anilinowy czerwony, trójamidotolilodwufenylokarbinol.* Chlorek rozaniliny, fuksyna. <Łć. rosa + Anilina>

Rozanilinowy przym. od **Rozanilina:** Grupa barwników rozanilinowych.

[**Rozanowy**] p. **Rozany.**

[**Rozany, Rozanowy**] przym. od **Roza,** *różany.* Wianek R.

Rozarystokratycznić, i, ił kogo = *rozwinąć w kim na dobre charakter arystokratyczny:* W zamku, przestronnym nawet dla kapryśnego, rozarystokratycznionego dworu Marji Kazimiery, mógł zaledwie znaleźć kąt dla siebie. Rol. <Roz + *Arystokratycznić, od Arystokratyczny>

Rozarystokratycznienie, a, blm., czynność cz. **Rozarystokratycznić.**

Rozawanturować się, uje ś., ował ś. *zaawanturować ś. na dobre; awanturując ś. rozochocić ś., rozpasać ś., rozigrać ś.* <Roz + Awanturować ś.>

Rozawanturowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozawanturować ś.**

Rozbabrać, rze, rał, nied. **Rozbabrywać I. a. Rozpaprać** *babrząc rozgrzebać.* Przen.: Jeszcze raz rozbabrywał fakt przyłączenia Alzacji i Lotaryngji (*=niepotrzebnie poruszał nanowo, rozmazywał; rozwodził ś. odgrzebując go*). **2.** [R.] *niestarannie ubrać, rozmamrać; niestarannie zrobić; rozpaskudzić:* Dziecko rozbabrane = i: *mazgajowate, rozmazane.* <Roz + Babrać>

Rozbabranie, a, blm., czynność cz. **Rozbabrać.**

Rozbabrywać, uje, ywał p. **Rozbabrać.**

Rozbabrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbabrywać.**

[Rozbachany] p. **Rozbuchany.**

† **Rozbaczać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozbaczyć.**

† **Rozbaczanie, a**, blm., czynność cz. **Rozbaczać.**

† **Rozbaczanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozbaczać ś.**

† **Rozbaczenie, a**, blm., czynność cz. **Rozbaczyć.**

† **Rozbaczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozbaczyć ś.**

† **Rozbacznie** przys. od **Rozbaczny**: Nierozbacznie, *inconsulte.* Mącz.

† **Rozbaczny** *rozważny, baczny, roztropny, ostrożny.* L.

Rozbaczyć, y, ył, I. R., nied. † **Rozbaczać**, † **Rozbaczywać** co = *rozważyć, rozebrać bacznie, rozbadać, roztrząsnąć, rozsądzić, wziąć na rozum, wziąć pod uwagę:* Dowcipy nigdy nie próżnowały, ale okazją wszelką pilnie rozbaczywały. Warg. Nie gniewam ci ś., ale rozbaczam, mam-li ś. gniewać? Bud. B. Skarał go, aczkolwiek mógł R., że to ś. przypadkiem stało. Warg. (*= uwzględnić*). W kilka dni sobie rozbaczył, iż te słowa nazbyt śmiele mówił. Paszk. **2.** [R.] co = *zapomnieć.* **R. ś. I.** † R. ś. *zastanowić ś., zważyć, rozejrzeć ś., zorjentować ś., rozmyślić ś., upamiętać ś., zmitygować ś., pomiarkować ś., zmiarkować ś.:* Ty ś. na to tam dobrze rozbaczaj. Biel. M. Trzeba, abyś ś. na wszystko dobrze rozbaczył. Baz. (*= wziął wszystko w rachubę, pod uwagę*). Niech ś. rozbaczą, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. Białob. Na to ś. pilnie rozbacz, jakbyś ś. nieprzyjacielom bez nas obronił. Biel. M. Rozbaczże ś., człowiecze, któryś marnie rozszafował dobra Pana swego. Wuj. **2.** [R. ś.], *przypomnieć ś.:* Przeczytaj to moje pisanie, niech ci ś. rozbaczy to nasze kochanie. <Roz + Baczyć>

† **Rozbaczywać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozbaczyć.**

† **Rozbaczywanie, a**, blm., czynność cz. **Rozbaczywać**: Uważne R. Błaż.

† **Rozbaczywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozbaczywać ś.**

Rozbadać, a, ał I. nied. p. **Rozbość. 2.** dok., nied. **Rozbadywać** *badając roztrząsnąć, rozważyć, rozebrać:* Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, abym rozbadał myślą, jak mizernie żyją. Kulig. To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. Bud. B. <Roz + Badać>

Rozbadanie, a, blm., czynność cz. **Rozbadać.**

Rozbadywać, uje, ywał p. **Rozbadać.**

Rozbadywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbadywać.**

Rozbajać, je, jał, Rozbajdurzyć *bajając rozgłosić; rozpaplać, rozgadać:* Prosiłem go o sekret, a on wszystkim rozbajał. **R. ś.** *rozochocić ś. w bajaniu, rozpoplać ś., rozgadać ś.:* Jak ś. raz rozbaje, to już końca niema jego bajaniu. <Roz + Bajać>

Rozbajanie, a, blm., czynność cz. **Rozbajać.**

Rozbajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbajać ś.**

Rozbajdurzenie, a, blm., czynność cz. **Rozbajdurzyć.**

Rozbajdurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbajdurzyć ś.**

Rozbajdurzyć, y, ył i **R. ś.** p. **Rozbajać.**

× **Rozbajramować się, uje ś., ował ś.** *rozhulać ś., rozbalować ś.* <Roz + Bajramować>

× **Rozbajramowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozbajramować ś.**

Rozbalować się, uje ś., ował ś. *oddać ś. balom bez upamiętania, rozbawić ś. na dobre.* <Roz + Balować>

Rozbalowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbalować ś.**

Rozbałamucenie, a, blm., czynność cz. **Rozbałamucić.**

Rozbałamucenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbałamucić ś.**

Rozbałamucić, i, ił *bałamucąc rozpuścić.* **R. ś.** *bałamucąc ś. rozpuścić ś.:* Nie, nie pojadę tam: musiałbym ś. R., rozpróżnować, a nie mam na to czasu. Krasz. <Roz + Bałamucić>

Rozbałwaniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbałwanić.**

Rozbałwanianie, a, blm., czynność cz. **Rozbałwaniać.**

Rozbałwanianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbałwaniać ś.**

Rozbałwanić, i, ił, nied. **Rozbałwaniać** *bałwaniąc rozbujać, rozkołysać:* Burza rozbałwaniła morze. **R. ś.** *bałwaniąc ś. rozbujać ś., rozkołysać ś.* <Roz + Bałwanić>

Rozbałwanienie, a, blm., czynność cz. **Rozbałwanić.**

Rozbałwanienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbałwanić ś.**

Rozban, a, lm. y gieol. (bulimus) *mięczak brzuchopełzy ślimaczkowaty* (W. A.), *którego gatunki skamieniałe zaczynają ś. w kejprze, a trafiają ś. i w utworze eocenowym.*

Rozbandażować, uje, ował *rozwinąć, rozkręcić z bandaża:* R. nogę. <Roz + Bandażować>

Rozbandażowanie, a, blm., czynność cz. **Rozbandażować.**

Rozbankietować się, uje się, ował ś. *rozhulać ś. bankietując, oddać ś. bankietom bez upamiętania.* <Roz + Bankietować>

Rozbankietowanie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozbankietować ś.**

Rozbańdurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbańdurzyć ś.**

Rozbańdurzyć się, y ś., ył ś. *bańdurząc, rozgadać ś.; rozpaplać ś., rozbajać ś.* <Roz + Bańdurzyć>

[**Rozbańdzioszenie, a**, blm.] czynność cz. **Rozbańdzioszyć.**

[**Rozbańdzioszyć, y, ył**] *wypuścić jelita roztworzywszy bańdzioch, rozbebeszyć.* <Roz + * Bańdzioszyć, od Bańdzioch>

[**Rozbaranić się, i ś., ił ś.**] *rozłożyć ś., rozwalić ś. jak baran.* <Roz + * Baranić ś., od Baran>

[**Rozbaranienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozbaranić ś.**

Rozbaraszkować się, uje ś., ował ś. *baraszkując rozbawić ś.; rozigrać ś., rozdokazywać ś., rozfiglować ś., rozswywolić ś.* <Roz + Baraszkować>

Rozbaraszkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbaraszkować ś.**

× **Rozbarczać, a, ał** p. **Rozbarczyć.**

× **Rozbarczanie, a,** blm., czynność cz. **Rozbarczać.**

× **Rozbarczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozbarczyć.**

× **Rozbarczyć, y, ył,** nied. × **Rozbarczać** kogo = *uwolnić od brzemienia, zdjąć mu ciężar z barków.* <Roz + Barczyć>

[**Rozbark, u,** lm. i] *targowisko końskie.* <Nm. Rossmarkt, z podprowadzeniem pod Roz + Bark>

[**Rozbasamować się, uje ś., ował ś.**] *rozbisurmanić ś., rozpuścić ś., rozlampartować ś., rozpasać ś.* <Roz + * Basamować ś., od Basam>

[**Rozbasamowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozbasamować ś.**

Rozbawiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbawić.**

Rozbawianie, a, blm., czynność cz. **Rozbawiać.**

Rozbawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbawiać ś.** R. ś. w towarzystwie naszym ludzi niższych odnas rodem i majątkiem jest dla nich samych niezmiernie szkodliwym. Orzesz.

Rozbawić, i, ił, nied. **Rozbawiać** *bawiąc rozruszać, rozochocić, rozweselić; usposobić do ciągłych zabaw, pociągnąć w wir zabaw:* Wesołą była zawsze, Teklusię, starą i Salomona rozbawiała. Krasz. Choć pomęczeni, ale rozbawieni, rychło usnąć nie mogliśmy. Krasz. Wróciła do swego pokoiku zmęczona, rozbawiona, z mazurkiem w głowie, z szeptem Stasia w uchu. Krasz. Starano ś. go R. Krasz. Niczym go R., zająć niepodobna. Krasz. Rozbawił on swoje otoczenie, swoje sąsiedztwo, całe w końcu towarzystwo tak, że o ucztach tylko myślano. Rol. Zastał miasto rozbawione do szału. Rol. **R. ś.** *bawiąc ś. rozochocić ś., rozruszać ś., rozweselić ś.; oddać ś. zabawom na zabój:* W gronie wesołych i ruchliwych dzieci rozbawił ś. na dobre. Bał. <Roz + Bawić>

Rozbawienie, a, blm., czynność cz. **Rozbawić:** Pan nasz czasem bywa nie do rozbawienia i nie do rozerwania. Krasz.

Rozbawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbawić ś.**

Rozbazgrać, grze, grał *bazgrząc rozmazać, rozprowadzić, rozsmarować, rozgwazdać:* R. farbę. Przen.: R. przedmiot, myśl w piśmie = *opisując rozszerzyć zbytnio, rozmazać.* **R. ś.** przen. *rozpisać ś., rozochocić ś. do bazgrania.* <Roz + Bazgrać>

Rozbazgranie, a, blm., czynność cz. **Rozbazgrać.**

Rozbazgranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbazgrać ś.**

[**Rozbebeszenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbebeszyć.**

[**Rozbebeszyć, y, ył**] **1.** p. **Rozbańdzioszyć. 2.** *rozmamrać, rozbabrać, rozrzucić, rozgrzebać:* Łóżko rozbebeszone. <Roz + Bebeszyć>

[**Rozbeblać, ble, blał** i **R. ś.**] p. **Rozbebłać.** <Roz + Beblać>

[**Rozbeblanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbeblać.**

[**Rozbeblanie się, a ś.**, blm] czynność cz. **Rozbeblać ś.**

[**Rozbebłać, bła** a. **ble, błał, Rozbeblać**] **1.** *rozbełtać, rozpeckać, rozbabrać.* **2.** *rozmamać, rozmamrać, rozpuścić, rozwiązać* (ubranie); *rozczochrać, roztargać:* Człowiek rozbebłany. **3.** *rozpaplać, rozbajać, rozgadać, rozpowiedzieć.* [**R. ś.**] *rozmamać ś., rozmamrać ś.; rozpuścić, rozwiązać na sobie ubranie; rozczochrać ś., roztargać ś.* <Roz + Bebłać>

[**Rozbebłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbebłać.**

[**Rozbebłanie się, a ś.** blm.] czynność cz. **Rozbebłać ś.**

× **Rozbechtać, ce** a. **cze, tał** *poduszczyć, podburzyć, nabechtać, rozjątrzyć:* Twoja cię, nimfo, własna chęć podbechce. Chr. <Roz + Bechtać>

× **Rozbechtanie, a,** blm., czynność cz. **Rozbechtać.**

Rozbeczany *który ś. rozbeczał, zabeczany na dobre.* <Od Rozbeczeć ś.>

Rozbeczeć się, y ś., ał ś., [**Rozbleczeć ś.**] *rozpłakać ś. głośno, uderzyć w bek:* Porzucona, w żałosne rozbeczysz ś. szlochy. Przyb. Rozbeczała ś., nie wiedzieć dlaczego. L. Pan Leon padł mu do nóg i rozbeczał ś. Rzew. <Roz + Beczeć>

Rozbeczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbeczeć ś.**

Rozbef, u, lm. y p. **Rostbef.**

[**Rozbełchtać, cze, tał**] p. **Rozbełtać.** <Roz + Bełchtać>

[**Rozbełchtanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbełchtać.**

Rozbełgotać, cze, tał, Rozbełkotać *rozpaplać, rozbajać, rozgadać.* Sł. wil. <Roz + Bełgotać>

Rozbełgotanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełgotać.**

Rozbełkotać, cze, tał p. **Rozbełgotać.** Sł. wil. <Roz + Bełkotać>

Rozbełkotanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełkotać.**

Rozbełtać, a, ał, [**Rozbetłać, Rozbełchtać, Rozblektać, Rozbełtać**], nied. **Rozbełtywać** *rozmieszać, rozmącić; kłócąc co z czym rozbić; rozcieńczyć:* Mleko rozbełtane z wodą. Przyniósł mu śniadanie, rodzaj napoju, który ś. miał kawą nazywać, porozlewanego, rozbełtanego. Krasz. R. wodę z mąką *(=rozklepać).* <Roz + Bełtać>

Rozbełtanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełtać.**

Rozbełtywać, uje, ywał p. **Rozbełtać.**

Rozbełtywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełtywać.**

Rozbenefisować się, uje ś., ował ś. *zacząć dawać bez umiarkowania benefisy, puszczać ś. na benefisy*: Rozbenefisowane Eldorado. <Roz + * Benefisować ś., od Benefis>

Rozbenefisowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbenefisować ś.**

Rozbestwiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbestwić.**

Rozbestwianie, a, blm., czynność cz. **Rozbestwiać.**

Rozbestwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbestwiać ś.**

Rozbestwić, i, ił, nied. **Rozbestwiać** *rozwściekczyć, rozjuszyć, rozjątrzyć, rozjadowić, wyuzdać, rozpasać, rozwydrżyć, roznamiętnić:* Lew posoką rozbestwiony. L. Ty, królu, tak dalece Litwę rozbestwiłeś, że już na twoję władzę upornie biją. Błaż. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. Otw. *(=rozpalają).* Tłum pospólstwa rozbestwiony brał udział w obradach i głosowaniu. Remb. **R. ś. 1.** *rozwściekczyć ś., rozjuszyć ś., rozjątrzyć ś., rozjadowić ś., rozpasać ś., rozwydrzyć ś., roznamiętnić ś., rozpalić ś., rozhukać ś., rozeżreć ś.* **2.** [**R. ś.**] *rozłajdaczyć ś., rozłobuzować ś.* <Roz + Bestwić>

Rozbestwienie, a, blm., czynność cz. **Rozbestwić.**

Rozbestwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbestwić ś.**

[**Rozbetłać**, a, ał] p. **Rozbełtać**. <Zam. Rozbełtać>

[**Rozbetłanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozbetłać**.

Rozbębniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbębnić**.

Rozbębnianie, a, blm., czynność cz. **Rozbębniać**.

Rozbębnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbębniać ś.**

Rozbębnić, i, ił, nied. **Rozbębniać** *rozgłosić, rozgadać, rozpaplać, roztrąbić:* Hę? całe sąsiedztwo o tym bębni! niechże rozbębniają, jako chcą, to mi wszystko jedno. Krasz. Rozgłos dał bzdurstwu babskiemu, które niepotrzebnie rozbębniono. Krasz. **R. ś.** *rozgłosić ś., roznieść ś., rozejść ś.:* Rozbębni ś. to szybko, aby jeden wiedział, a nie już niejeden. Krasz. < Roz + Bębnić >

Rozbębnienie, a, blm, czynność cz. **Rozbębnić**.

Rozbębnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbębnić ś.**

Rozbiał, u, lm. y, **Żelazne drzewo** bot. (mesua) *roś. z rodziny okrętnicowatych.*

Rozbicie, a, blm., czynność cz. **Rozbić**: Gwałt uczyniony w sejm, to jest R. sejmów, sejmików, trybunałów. Vol. Kiedy wrócił z łowów lub rozbicia, kładł ś. na mech, na paprocie i, spełniając gęste puhary, opowiadał gonitwy, zapasy, rozboje. Krasiń. (*=z rozboju).* W ostatniej łodzi blizkiej rozbicia ostatniem widział nadzieje. Mick. R. pociągu *(=rozbicie ś.).*

Rozbicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbić ś.**: R. ś. okrętu.

Rozbić, ije, ił, nied. **Rozbijać I.** *uderzywszy a. bijąc rozdzielić; roztrącić, roztłuc, roztrzaskać:* R. grudę. L. Głowę wilkow pałką rozbito. Troc. Rozbite ostatki. Troc. R. dzban o pal. Troc. R. szybę, okno. Rozbijać lód. Szyper niedoświadczony lada o co nawę rozbije. Troc. *(=narazi na rozbicie).* Zobaczył rozbitego kawalce okrętu : deszczki, dyle i wiosła złamane do szczętu. Jabł. Na rozbitej desce wał tonącego popchnął ku brzegowi. Mor. A. *(=pochodzącej z rozbicia).* Aż póty przyjdziesz, a dalej nie postąpisz, i tu rozbijesz nadęte wały swoje. Wuj. Z zręcznością Figara rozbił mydło w miseczce. Rog. Był on jak rozbite skrzypki. Sien. *(=rozkolatane, potrzaskane, strzaskane).* Jakoby młotem jakim rozbijał kusą teologię odszczepieńczych popów. Kajs. R. wojsko nieprzyjacielskie = *pobiwssy rozproszyć, rozpędzić, rozgromić, znieść:* Wojska rozbite po górach ś. kryły, że nie wiedzieć nawet, w której stronie było ich szukać. Krasz. Scypjo blizko Moguncji całą potęgę Antjocha rozbił. Lel. Przen.: *rozdzielić, podzielić, rozszczegółowić:* R. całość na części. R. treść na rozdziały, na akty i sceny. Przen.: R. kasę, pulę, bank w grze = *ogołocić, opróżnić, wygrać całą stawkę, zdebankować.* R. sejm (= *rozpędzić, rozegnać).* Świece ciemności rozbijają. Skar. (= *rozpraszają).* Przen.: *udaremnić, sparaliżować, pokrzyżować, zwichnąć, zniweczyć co, przeszkodzić czemu:* Baliśmy ś. ich, by przedsięwzięć naszych nie rozbili. Przyb. Wypadek ten rozbił ich układy. **2.** *stłuc, potłuc, uderzywszy uszkodzić:* Rozbił sobie głowę, kolano. Niańka dziecko rozbiła *(= dała mu ś. R.).* **3.** częś. nied. *trudnić ś. rozbojem, łupić, obdzierać, grabić, napadać:* Rozbija po drogach, po polu. Troc. Rozbijać po morzu. Troc. Algierczykowie dwa chrześcijańskie rozbili okręty. Troc. Abo to tu, mospanie, pod Bieszczadem, tak-li ś. to rozbijać godzi bez sromoty? Pot. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majętnostek. Birk. Parobek w karczmie mię rozbił. L. *(=napadł mię, jak rozbójnik).* [Odyniec psy rozbija. Przen.: Oj, chmielu, rozbiłeś dziewczę na pastewniku]. **4.** *rozciągnąwszy przybić; poprzybijać w różnych miejscach; rozpiąć, rozstawić, rozpostrzeć, roztasować, rozłożyć:* Na krzyżu Jezusa rozbili. Wuj. Syna Bożego widziała na krzyżu rozbitego za nasze odkupienie. Pśń. Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. Leop. Kazał to rozbijać i głosić u wszechnarodów. Leop. Rozbijać obrazy = tu i tam przybijać. L. (=*przybiwszy każdy, rozwiesić).* Rozbijać namiot, rozwijając postawić, przymocować, przytwierdzić. L. Od miasta w mili swe obozy i gęste namioty rozbili Tw. Baldakim w jej pokoju rozbiją, aby pod nim siadała. Star. Namiotek łóżkowy rozbili. Birk. Rozbijmy tu namioty. Troc. Rozbijać szpalery, kobierce. Kn. Rozbił swój kram między weneckiemi. Bud. B. Sieć rozbijać, rozwieszać. L. Obaczysz, jak chytrze na świat tę sieć rozbija. Rej. Wszędy łakomstwo i swawola tak szeroko rozbiły sieci swoje. Rej. Nieboś jak namiot rozbił ręką twoją. Karp. Leżało skór kilka rozbitych przed gankiem. Pol. **5.** *rozepchać, rozszerzyć, rozprzestrzenić:* R. buty za ciasne. R. za ciasne plecy w sukni = *wyciągnąć prasując wilgotno*. R. wieprze = *roztuczyć*. L. **6.** myśl.: R. stado kuropatw = *zmusić do rozpierzchnięcia ś., rozpędzić, rozproszyć.* R. zwierzynę=*blizkimstrzałem porozstrzelać ją na części.* Sł. wil. **R. ś. I.** *uderzywszy ś. rozpaść ś.; roztrzaskać ś., rozlecieć ś. od uderzenia:* R. ś. z okrętem. L. Rozbił ś. okręt o skałę. Troc. Tak wielki szturm powstał, że ś. one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. Biel. M. Rozbiły ś. fundamenta. Leop. Tu ś. owe hordy, jak rozdęte morza wzburzonego bałwany o ścianę polską rozbiły. Wor. Bałwany trącą ś. o mieliznę, rozbiją na fale. Mick. [Jezioro ś. rozbiło] = *lód na jeziorze popękał.* Przen.: Głosy wotujących rozbiły ś. (= *podzieliły ś., rozstrzeliły ś.).* Drużyna pańska rozbiła ś. na wszystkie strony. Krasz. (= *rozpierzchła ś., rozbiegła ś., rozleciała ś., rozpadła ś).* Przen.: *nie dojść do skutku, spełznąć na niczym, utknąć na przeszkodzie, pokrzyżować ś.:* Rozbiły ś. jego zamysły. Troc. Koncyljum, dobrze rozpoczęte, sromotnie ś. rozbiło. Skar. [Weszele sie ozbieło]. **2.** *uderzyć ś. boleśnie, szkodliwie, stłuc ś., potłuc ś.:* Upadszy, rozbiłem ś. [Gdy gęsi lub kury sie ozbiją, niesą wodne jaja, tak ze sie ś. nich leje]. **3.** nied. R. ś. o co = *dobijać ś., walczyć na umor o co:* Dwa cesarze o państwo ś. rozbijają. Skar. Amatorowie instrumentów rozbijają ś. o wjolonczelę zmarłego artysty. **4.** × Rozbijać ś. z żalu i t. p.=*zabijać ś.:* Cały dom pomieszany, niema i jednego z służących, ktoby ś. od żalu nie rozbijał. L. *(=nie byłby gotów zrobić sobie co złego).* Ja na to zbierałem grosz do grosza, rozbijałem ś. i pracowałem za siebie i ciebie. Korz. [Córka tak ś. rozbija] *(= smuci ś., trapi ś.).* **5.** † R. ś. = *rozbić siebie, rozpiąć ś.:* Dla mnie Jezus ś. dał na drzewie R. Bz. **6.** nied. *zadawać szyku, paradować, szastać ś., lubić ś. pokazać, rozrzucać ś., rozpościerać ś., przewodzić, awanturować ś.:* Rozbijałem ś. w wagnerce, wobec publiczności, snującej ś. po Nowym Świecie. Bliź. Trzeba być osłem, by przy tak ciężkich czasach rozbijać ś. dorożkami pierwszej klasy. Rozbija ś. po pierwszorzędnych restauracjach, służbie płaci rublami. Rozbija ś. powozem w ale-

jach. Rozbija ś., jak trojak w kieszeni. Prz. Gm.: Co ś. rozbijasz? nie możesz odejść? *(= co ś. stawiasz).* 7. [Rozbijać ś.] *biegać w różne strony; włóczyć ś., łajdaczyć ś.* **8.** myśl. *rozproszyć ś. ze stada:* Kuropatwy po strzałach rozbijają ś. <Roz+ Bić>

Rozbiec się, ży ś., gł ś., †Rozbieżeć się, Rozbiegnąć ś., nied. **Rozbiegać ś., Rozbiegiwać ś. I.** *rozproszyć ś., rozlecieć ś., rozsypać ś., pójść w rozsypkę, rozpierzchnąć ś., pouciekać w różne strony:* Po tej klęsce po lasach ś. rozbiegli. Troc. Jedni zniechęceni pod nieznajome rozbiegli ś. nieba!, drudzy ostatnią nędzą przyciśnieni, w swych kiedyś domach dzisiaj żebrzą chleba. Karp. Zakonnicy rozbiegli ś. byli tu i owdzie po królestwie. Łęcz. Część towarzystwa rozbiegiwała ś. po całym pałacu, ażeby jedni od drugich coś prawdziwego usłyszeć. Mańk. Rozbiegli ś. po mieście mordercy. Lel. Mnożąc ś. bez miary, drobna szlachta w Mazowszu rozbiegała ś. po wszystkich rzpltej posiadłościach. Lel. Rozbiegliśmy ś. do lasu, w pola, na trakt. Wirt. Przen.: W cyrkule co ś. do śrzodka przywiąże, rozlegać ś. i rozbiegiwać przestaje. Bardz. [Brzękot zwonów dalek ś. rozbiegiwał] *(= rozchodził ś., rozlegał ś).* Gdy ś. to między ludźmi rozbieżało, że jeden drugiego na pojedynek wyzywał... Vol. *(= rozeszło ś., rozniosło ś., gruchnęło).* **2.** *rozpędzić ś., rozmachnąć ś. w biegu:* Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą, cofając ś. nieco w tył i nakoniec rozbiegając ś. L. Rozbiegł ś. i przeskoczył. Troc. **3.** p. **Rozbiegać ś.:** Szkapa, na staniu próżnując, rozbieży ś., kopa, hasa. Petr. Jeśli koła wczas nie zahamujesz, z góry rozbieżą ś. wszystkie. Czachr. Już nie rychło, gdy ś. rozbieżały koła, i gdy już trudno zatrzymać ich z góry. Opal. Przen.: Co czynić, gdy ś. koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolą i szaleństwo pójdzie? Birk. *(= gdy nastąpi rozprzężenie, gdy ś. namiętności wyuzdają, gdy przyjdzie swawola).* Teraz tak ś. łakomstwo rozbieżało, że urzędnicy daleko nielutościwszy są, niż sami panowie. Kosz. *(=rozpasało, wyuzdało, rozhukało).* **4.** anat.: † Nerw rozbiegający ś. p. **Nerw.** <Roz + Biec>

Rozbieg, u, lm. **i I.** *rozbieganie ś., rozbieżenie ś., rozsypka:* Dali w twarz ognia Turkom: natychmiast w rozbiegi pójdą, pierzchną. Pot. W rozbiegu, ciemnościach a powszechnym rzeczy zamieszaniu. Nar. *(= popłochu).* Zwykło ś. używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. Jak. J. *(= na wycieczki, ekskursje w różne strony).* R. żył kruszcowych. L. *(= rozgałęzienie).* **2.** *rozpęd, rozmach:* Z rozbiegu strony w ś. uderzyły. Troc. W rozbiegu rów przeskoczył. Troc. **3.** anat.: R. promieni potylicznowzgórkowy (w mózgu). **4. a. Rozstajna** kol. *odgałęzienie kolei bocznej od toru głównego.* <Roz + Bieg>

Rozbiegać się, a ś., ał ś. I. dok. *rozhukać ś. w biegu, rozpędzić ś., rozbrykać ś.:* Dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie ś. nadadzą, a jak ś. rozbiegają, i na lec *(= lejce)* nie dadzą. Żebr. Rozbiegały ś. konie i pędziły na oślep. Przen.: Pewne wdowy, czystość Bogu poślubiwszy, zasię rozbiegawszy ś., zamąż chodzić chciały. Wuj. Rozbiegały ś. koła, już tu nierząd. Kn. Ani słów najdzie wypowiedzieć usty, jako ś. wzbytku rozbiegały koła. Pot. Wtenczas jeszcze ś. były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. Star. **2.** nied. p. **Rozbiec ś.** <Roz + Biegać>

× **Rozbiegały** p. **Rozbiegany.** Przen.: Rozbiegałych młodzieńców na munsztuk wziąć L. *(= swawolnych, rozhukanych, rozpuszczonych, wyuzdanych, rozpasanych, rozpustnych).* <Od Rozbiegać ś.>

Rozbieganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbiegać ś.**

Rozbiegany, Rozbieżany, Rozbiegnięty, × **Rozbiegały,** † **Rozbieżały,** † **Rozbiegły,** † **Rozbiegniony** *który ś. rozbiegł a. rozbiegał:* Owieczki rozbiegane na pastwisku. Byk. Konie rozbiegane pędziły na oślep. *(= rozbrykane).* Przen.: Przepraszam jako najuniżeniej, że jeżeli rozwlekłością nad zamiar rozbiegane pióro w czymkolwiek wykroczyło. Kraus. *(= rozmachane, rozpędzone).* <Od Rozbiegać ś.>

Rozbiegiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Rozbiec ś.**

Rozbiegiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbiegiwać ś.**

† **Rozbiegły** p. **Rozbiegany:** Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. Łęcz. Rozbiegłe serce wściąga, a skurczone wspiera. Ryb. J. <Od Rozbiec ś>

Rozbiegnąć się, nie ś., nął ś. p. **Rozbiec ś.** <Roz + Biegnąć>

Rozbiegnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbiegnąć ś.**

Rozbiegnięty p. **Rozbiegany.** Przen.: Miał płaskie piersi i nogi rozbiegnięte, jak widły. Prus. *(= rozstawione).* <Od Rozbiegnąć ś.>

† **Rozbiegniony** p. **Rozbiegany:** Ciężko mi ściągać myśli rozbiegnione i w jarzmo wiersza je wprawić. Karp. *(=rozrzucone, rozstrzelone).* <Od Rozbiegnąć ś.>

Rozbielać, a, ał p. **Rozbielić.**

Rozbielanie, a, blm., czynność cz. **Rozbielać.**

[**Rozbieleć, eje, ał**] *bielejąc stopniowo, zbieleć zupełnie:* Ona rozbielała na twarzy coraz lepiej, aż ze wszystkim wybielała. <Roz + Bieleć>

Rozbielenie, a, blm. **I.** [R.] czynność cz. **Rozbieleć. 2.** czynność cz. **Rozbielić.**

Rozbielić, i, ił, nied. **Rozbielać** *rozjaśnić przez bielenie.* Przen.: Chciej nadziei myśl ciemną rozwidnić, R. Sł. wil. *(= rozpogodzić).* <Roz+ Bielić>

Rozbieracz, a, lm. **e** *ten, co rozbiera, analizator:* R. sztuczny zwierząt, anatomik. Troc *(= anatom).* <Od Rozbierać>

Rozbierać, a, ał i R. ś. p. **Rozebrać.** <Roz + Bierać>

Rozbieralnia, i, lm. **e** *miejsce do rozbierania ś.,* szatnia, × rozdziewalnia, ubieralnia, garderoba, × zzuwalnia. <Od Rozbieralny>

Rozbieralny, Rozbierany *który można rozbierać, składany.* <Od Rozbierać>

Rozbieranie, a, blm., **Rozbiórka** czynność cz. **Rozbierać:** R. czego na członki. Troc. R. potrawy, kapłuna. Troc. R. rzeczy. Troc. † R. ciał *= anatomja.* Kirch., Perz. Nauka rozbierania zwierząt po członkach, anatomia. Troc. Dwakroć na każdy dzień R. sumienia swojego czynił. Birk. *(= rachunek, rozbiór).*

Rozbieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbierać ś.**

Rozbierany I. im. od **Rozbierać. 2.** p. **Rozbieralny:** Stół R. Szafa rozbierana. Łóżko rozbierane. <Od Rozbierać>

† **Rozbieżały** p. **Rozbiegany:** Rozbieżałe konie, koła. Troc. Zgromadzenie rozbieżałych stad. Dor. <Od Rozbieżeć ś.>

× **Rozbieżany** p. **Rozbiegany:** Jad R. po członkach. Bardz. *(= który ś. rozszedł, rozszerzył).* <Od Rozbieżeć>

†**Rozbieżeć się, y ś., ał ś.** p. **Rozbiec ś.**

†**Rozbieżenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozbiec ś.** a. **Rozbieżeć ś.**

Rozbieżnie przys. od **Rozbieżny.**

Rozbieżność, i, blm. rz. od **Rozbieżny:** R. kierunków. Mat.: Kąt rozbieżności. Okul.: R. utajona (w zezie) (exophoria).

Rozbieżny 1. *rozbiegający ś., dążący w kierunku przeciwnym, wręcz przeciwny, biegunowo różny.* **2.** [Rozbieżne drogi] = *rozstajne drogi.* **3.** mat.: Szereg R. = *szereg nieskończony, w którym suma wyrazów nie ma granicy oznaczonej lub ma granicę nieskończenie wielką.* **4.** okul.: Zez R. (strabismus divergens). <Od Rozbieg>

Rozbif, u, lm. **y** p. **Rostbef:** Prosiłem pana Troto, by R. sporządził. Fred. A.

Rozbijacz, a, lm. **e 1.** *ten, co rozbija.* **2.** p. **Dezyntegrator.** <Od Rozbijać>

Rozbijać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbić.** <Roz + Bijać>

Rozbijaka, i, lm. **i** *zabijaka, awanturnik, zadziora, haraburda:* Rozgniewał mnie srodze ten R., co z hełmu pięknego zrobił garnek dziurawy. Jeż. <Od Rozbijać>

Rozbijanie, a, blm., czynność cz. **Rozbijać:** R. bryły. Troc. R. po drogach. Troc. R. po morzu. Troc. R. okrętów. Troc. [R. dzwonów] *dzwonienie przez każdego wieśniaka w pierwszy dzień Wielkanocy.*

Rozbijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbijać ś.**

Rozbiorca, y, lm. **y,** × **Rozbiornik** *ten, co rozbiera; trudniący ś. rozbiorem ciał a. zjawisk, analityk.* <Od Rozbiór>

Rozbiorczy przym. od **Rozbiór,** *tyczący ś. rozbioru, analityczny:* Trzy mocarstwa rozbiorcze zagwarantowały sobie granice zdobytych na Polsce i Turcji posiadłości. T. K. <Od Rozbiór>

× **Rozbiornik, a,** lm. **cy** p. **Rozbiorca:** Mamy prawo prześladować prześladujących nas rozbiorników, zaborców i katów. Krasiń. < Od * Rozbiorny, od Rozbiór >

Rozbiorowo przys. od **Rozbiorowy,** *analitycznie.*

Rozbiorowość, i, blm. rz. od **Rozbiorowy,** *analiza:* R. a razem konieczny jej wypadek: wątpliwość i zaprzeczenie zajęły miejsce silnej wiary i poezji. Sł. wil.

Rozbiorowy przym. od **Rozbiór,** *analityczny:* Sposób R., *methodus analytica,* od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. Kopcz. Tor R. Pir. Traktat R. O fatalnym stanie ekonomicznym kraju po klęsce rozbiorowej. T. K. Trygonometrja rozbiorowa. L. Rachunki rozbiorowe. Jak. J.

Rozbiór, oru, lm. **ory 1.** *rozebranie, rozbieranie; dochodzenie części składowych pewnej całości, analiza:* Pismo takie czcze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. Ust. Trzy rozbiory Polski. Na ekspensa tego rozbioru trybunał naznaczył od tysiąca złotych po czerwonym złotym od kredytorów. Ochoc. R., sprawozdanie, krytyka, ocena utworu pisarskiego, sztuki teatralnej. Nie myślę ś. wdawać w R. jego wad i przymiotów. R. chemiczny. Znasz ty zaciery, rozbiory, kotły, alembiki, kadki i trubniki? Fred. A. Czy nie lepiejby było może R. podnieść?—Co? R.? z krzywdą tych, co mojemu charakterowi zaufali? co mię w potrzebie wspierali? And. R. matematyczny, *analysis.* Łs. **2.** *miejsce rozebrania włosów na głowie, przedział, rozdział:* Widział tylko R. jej ciemnych włosów na małej główce. Sienk. **3.** anat.: × R. = *rozbieranie ciał martwych, sekcja* (dissectio). **4.** chem. *analiza, badanie składu ciał chemicznych:* R. ilościowy (analysis quantitativa), jakościowy (a. qualitativa). R. na objętość (a. volumetrica). R. na pierwiastki (a. elementaris). R. na wagę (a. ponderalis). R. widmowy (a. spectralis) = *R. chemiczny ciał na zasadzie wydawanego przez nie widma,* analiza spektralna. **5.** gram.: R. gramatyczny, składniowy, estetyczny. R. krytyczny. < Roz + * Biór, od Brać >

Rozbiórka, i, lm. **i** *rozbieranie, rozebranie:* Oddał służalcom sprzęty domowe do rozbiórki. Nar. (= *do podziału*). Kupować domy na rozbiórkę. R. pisma (czcionek) z odbitej formy = *rozrzucanie czcionek po właściwych króbkach kaszty.* W drukarni R., rozbieranie pisma po wydrukowanym arkuszu i rozłożenie każdej litery do swej króbki. Mag. < Od Rozbiór >

Rozbirbantować się, uje ś., ował ś. *rozpuścić ś. birbantując ś., oddać ś. bez upamiętania birbantce.* < Roz + Birbantować ś. >

Rozbirbantowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbirbantować ś.**

[**Rozbisić się, i ś., ił ś.**] *rozswawolić ś.* < Roz + * Bisić ś., od 1. Bis >

Rozbisurmanić, i, ił *rozpuścić jak bisurmana, dopuścić aby ś. rozbisurmanił.* **R. ś. 1.** *rozpuścić ś. jak bisurman, rozpasać ś., rozuzdać ś.* **2.** × R. ś. *przestać być bisurmanem, przestać bisurmanić ś.:* Chodźmy R. ś. teraz. Fred. A. <Roz + Bisurmanić >

Rozbisurmanienie, a, blm., czynność cz. **Rozbisurmanić.**

Rozbisurmanienie się, a ś., czynność cz. **Rozbisurmanić ś.**

× **Rozbit 1. u,** lm. **y** *rozbicie okrętu.* Troc. **2. a,** lm. **owie** p. **Rozbitek:** Nakoniec się pyta, bo jeszcze lamentował, owego rozbita, co za imię mężowi, który z tobą pływał. Pot. Niech ś. napatrzy, we mnie niechaj czyta każdy, co zwykło potykać rozbita. Pot. Z okrutną żałobą bieży, wiodąc rozbita Tymonides z sobą. Pot. Co rok będziecie mieli w tym miejscu rozbita. Nar. A ci wątpią, jeśli (czy) ratować rozbitów. Pot. Oni rozbitów morskich, ktokolwiek ś. im nadarzył, czy barbarzyniec, czy Greczyn, zabijali na ofiarę. Nar. Jesteście między cudzoziemcami jako rozbitowie na brzegu cudzym. Mick. Dusza dziewicy jest w stanie rozbita, co ś. ratując, każdą falsę chwyta. Gosz. <Od Rozbić>

Rozbitek, tka 1. lm. **tki,** × **Rozbit** *człowiek pozostały z rozbitego okrętu, statku wodnego:* Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. Nar. Przen.: Są to wszystko rozbitki tułający ś. po świecie po upadku kraju. **2.** × R., **tku,** lm. **tki** *szczątek, skorupa, kawałek rozbitego naczynia.* L. <Od Rozbity>

× **Rozbitka, i,** lm. **i** forma ż. od **Rozbitek:** Usta nieszczęśliwej rozbitki, mimo srogości pogrążającej ją na dno, wzywać ś. nas jeszcze, konając, zdawały. L. <Od Rozbitek>

× **Rozbitność, i,** blm. rz. od **Rozbitny.**

× **Rozbitny** *podległy rozbiciu, mogący być rozbitym, wątły, kruchy.* < Od Rozbit>

† **Rozbitować, uje, ował** *rozszarpać, zrabować, rozdzielić, rozdrapać.* B. Sz. <Od * Rozbit, od Rozbić>

† **Rozbitowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozbitować.**

× **Rozblask, u,** lm. i p. **Rozbłysk:** W rozblasku Litwy było wiele złudzenia sławy. Szaj. O! toż w dwie myśli dusza ś. rozpada, a każda duszę tak silnie porywa, że jednej R. drugą myśl zaćmiewa. Pawlik. <Roz + Blask>

[**Rozbleczeć się, y ś., ał ś.**] p. **Rozbeczeć ś.**

[**Rozbleczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozbleczeć ś.,** *rozbeczenie ś.*

[**Rozblek, a,** lm. **i**] *swawolnik, człowiek hałaśliwy.*

[**Rozblekować, uje, ował**] *krzyczeć po drogach, wałęsać ś. po miejscach publicznych, osobliwie w nocy, z hałasem.* <Od Rozblek>

[**Rozblekowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozblekować.**

Rozbluzgać, a, ał, nied. **Rozbluzgiwać** *bluznąwszy rozchlapać.* **R. ś.** *bluznąwszy rozchlapać ś., rozprysnąć ś.:* Zbielałe bryzgi rozbluzgują ś. z impetem het wysoko i daleko, jak rozprysły mózg. <Roz + Bluzgać>

Rozbluzganie, a, blm., czynność cz. **Rozbluzgać.**

Rozbluzganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbluzgać ś.**

Rozbluzgiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozbluzgać.**

Rozbluzgiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozbluzgiwać.**

Rozbluzgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbluzgiwać ś.**

× **Rozbłąkać się, a ś., ał ś.** *zbłądziwszy rozpierzchnąć ś., rozejść ś. w różne strony:* Onych gałęziami uplątanych i rozbłąkanych otaczają. Pilch. Rozbłąkali ś.=różnie ś. zabłąkali: jeden tu, drugi tam, od siebie ś. odbłąkali. L. Przen.: Sprosność z włosami rozbłąkanemi. Kniaź. *(=rozczochranemi, rozkudłanemi).* <Roz + Błąkać>

× **Rozbłąkanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozbłąkać ś.**

[**Rozblektać, cze, tał**] p. **Rozbełtać.**

[**Rozblektanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozblektać.**

Rozbłękicenie, a, blm., czynność cz. **Rozbłękicić.**

Rozbłękicić, i, ił p. **Rozbłękitnić:** Stare tureckie turkusy, gdy je wasze ręce chwycą, znów swe oczy rozbłękicą. Słow. <Roz + * Błękicić, od Błękit>

Rozbłękitniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbłękitnić.**

Rozbłękitnianie, a, blm., czynność cz. **Rozbłękitniać.**

Rozbłękitnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbłękitniać ś.**

Rozbłękitnić, i, ił, Rozbłękicić, nied. **Rozbłękitniać** *doprowadzić stopniowo do koloru błękitnego:* Wśród tych ogromów tak rozbłękitnionych latać i błądzić. Krasiń. Wolałby z tobą dzielić łzy, bole i ziemski zakątek, niż wśród tych ogromów tak rozbłękitnionych ciebie wszędzie czekać Krasiń. Jako próchnik, błyszczący w eterach, (gwiazda) rozbłękitniła grobów sen miesięczny. Asn. Rozbłękitnioną płyniemy topielą. Kasp. **R. ś., Rozbłękitnieć** *nabrać stopniowo koloru błękitnego:* Stada srebrnych latających ryb podnoszą ś. z wody i to rozbłyskują w słońcu, to rozbłękitniają ś. w modrości powietrza. Sienk. Rozbłękitni ś. widnokrąg. Kon. <Roz + Błękitnić>

Rozbłękitnieć, eje, ał p. **Rozbłękitnić:** Pomiędzy pniami drzew rozbłękitniało. Gliń. Bór rozbłękitniał. Kasp. <Roz + Błękitnieć>

Rozbłękitnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozbłękitnić. 2.** czynność cz. **Rozbłękitnieć,** *rozbłękitnienie ś.*

Rozbłogosławić się, i ś., ił ś. *błogosławiąc rozczulić ś.; rozwodzić ś. w błogosławieństwach:* Strzeż, pilnuj, rozbłogosław ś. opiekuńczo nad tym rannym sercem. Krasiń. <Roz + Błogosławić>

Rozbłogosławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbłogosławić ś.**

Rozbłotnić, i, ił *rozchlapać ś. błotem.* Przen.: *rozpaskudzić jak błoto:* Postanowiła, póki czas, uciec z tego miasta rozbłotnionej zabawy. Słow. <Roz + * Błotnić, od Błotny>

Rozbłotnienie, a, blm., czynność cz. **Rozbłotnić.**

Rozbłysk, u, lm. **i,** × **Rozblask** *rozbłyśnięcie ś.; błysk rozchodzący ś. na wszystkie strony:* Twe spojrzenie ś. w mą duszę wświeciło, jak świetlany R. szczęścia i smutku i wiecznej tęsknoty. Przybysz. Na jego usta wybiegł jeden z tych uśmiechów, które przetwarzają twarz ludzką i zamieniają w jeden R. szczęścia. Kow. Wzbudzisz z nocy czasów rozbłyski i świty. Kon. Z rozbłyskiem świtu. Kon. <Roz + Błysk>

Rozbłyskać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbłysnąć.**

Rozbłyskanie, a, blm., czynność cz. **Rozbłyskać.**

Rozbłyskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbłyskać ś.**

Rozbłyskawicony *rozpromieniony błyskawicami, rozświecony jakby błyskawicami:* Kronida R. Mł. Za nim ciągnie .. ludność Babilony; z jej rysów letarg ś. udziela, jakby z poza nich R. przeglądał napis Daniela. Deo. <Roz + * Błyskawicony, od * Błyskawicić, od Błyskawica>

Rozbłyskiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozbłysnąć.**

Rozbłyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozbłyskiwać.**

Rozbłyskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbłyskiwać ś.**

× **Rozbłyskozłoty** *wydający z siebie złote rozbłyski:* Dach R. Sł. wil. <Rozbłysk + Złoty>

Rozbłysły, Rozbłyśniony *który rozbłysnął:* Przedstawienie teatralne wygnało smutek z oczu jej zaciekawionych, uważnych, rozbłysłych radością szczerego używania. Orzesz. Rozbłysłe od współczucia i ciekawości oczy. Orzesz. <Od Rozbłysnąć>

Rozbłysnąć, śnie, snął a. **sł,** nied. **Rozbłyskać, Rozbłyskiwać** i **R. ś.** *błysnąwszy rozświecić ś., rozjaśnić ś.; wydać z siebie rozbłysk, rozprysnąć ś. świetlano, rozpromienić ś., rozlśnić ś.:* Mistrz pruski, wzruszony paleniem miasteczek swoich, zewsząd ś. pożogą rozbłyskujących, dać bitwę pragnął. Błaż. Dzionek rozbłyśnie. Kon. Oczy rozbłysły wesoło. Kon. Z obłokami słonecznemi rozbłysnąć ś. w górze. Kon. <Roz + Błysnąć>

Rozbłyśnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozbłysnąć:** Przez to dźwięków R. idą, idą wszystkie mary. Krasiń.

Rozbłyśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbłysnąć ś.**

Rozbłyśniony p. **Rozbłysły:** Przy rozbłyśnionej pogodzie i powiewnym skrzydle chlubnych nadziei. Wor. Rozbłyśniona tęcza. Wor.

Rozbogacać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbogacić.**

Rozbogacanie, a, blm., czynność cz. **Rozbogacać.**

Rozbogacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbogacać ś.**

Rozbogacenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozbogacić**. **2.** czynność cz. **Rozbogacieć**.

Rozbogacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbogacić ś.**

Rozbogacić, i, ił, nied. **Rozbogacać** *wzbogacić, rozmnożyć bogactwa.* **R. ś.**, **Rozbogacieć** *wzbogacić ś., rozpanoszyć ś.:* Tak ś. on mąż wzmógł i tym ś. więcej ustawicznie rozbogacał, tak iż ś. stał wielkim człowiekiem. B. B. Niezmierna jego nauka nowemi rozbogaciła ś. tu wiadomościami. Chdź. <Roz + Bogacić>

Rozbogacieć, eje, ał p. **Rozbogacić**. <Roz + Bogacieć>

Rozbojny, † **Rozbójski** przym. od **Rozbój**, *rozbójniczy, łotrowski:* Na coś ty przyszedł od słońc i od tęczy na ten świat biedny i w ten dom R.? Słow. <Od Rozbój>

Rozbolały *który ś. rozbolał:* Żalem rozbolała. Przyb. *(=złamana).* <Od Rozboleć>

Rozboleć, i, ał, nied. **Rozbolewać** *zacząć na dobre boleć:* Głowa mię rozbolała. Ząb mię rozbolał. **R. ś. 1.** † R. ś. *rozchorować ś.:* R. ś., infirmari. Ps. flor. Góra ś. raz rozbolała, wielkie jęki wydawała. Jak. W. **2.** *popaść w wielki ból moralny; rozżalić ś., rozlamentować ś., rozwodzić ś. z żalami:* On rozboleje ś. bardzo. Bud. (wielce żałosny będzie. B. G.). Marszałek nie chciał jej dać dłużej rozbolewać ś. skargami. Krasz. Przen.: Jakże ci to ś. mieszek pospołu i z panem R. nie musi? Rej. <Roz + Boleć>

Rozbolenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozboleć**: Kobieta w pełni życia, namiętności i rozbolenia. Krasz. Czuć w nim było raczej wrażenie śmierci i ludzką słabość, niż serdeczne R. Krasz. **2.** [R.] *ból wewnętrzny; boleści w brzuchu:* Choremu na R. wodę święconą podają.

Rozbolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozboleć ś.**

Rozbolewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozboleć**.

Rozbolewanie, a, blm., czynność cz. **Rozbolewać**.

Rozbolewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbolewać ś.**

Rozborowy przym. od **Rozbór**: Robota rozborowa. Ciec. Dozorca R. Ciec. <Od Rozbór>

[**Rozboruchać się, a ś., ał ś.**] *rozruszać ś.:* Jak ś. wdowa rozborucha, nieboszczyka z grobu rucha. <Roz + Boruchać ś.>

[**Rozboruchanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozboruchać ś.**

Rozbość, odzie, ódł, nied. **Rozbadać**, × **Rozbadzać 1.** *bodąc rozbić; roznieść rogami:* Wół, gdy ś. urwie, ostremi rozbada rogami, kto mu ś. nawinie. Tw. Przen.: Szablę przypasuje i powietrze rozbada. Żebr. *(=rozcina, porze).* **2.** † R. konia= *rozpędzić, rozpuścić, ubódszy go ostrogą:* Rozbodszy konia, potkał ś. z nieprzyjacielem, *incitato equo.* Mącz. **3.** przen. *rozeprzeć, rozepchnąć, porozrywać, rozrzucić, rozsadzić, rozryć:* Woda groblę rozbodła. Troc. Dziś strumyk, jutro tamy łomie i groble rozbada. Pot. Przen.: *spustoszyć, dewastować, niszczyć:* Poganin w kraje dalekie wypada i one rozbada. Leszcz. **4.** *rozdąć, napuszyć, zepsuć, rozbałamucić:* Chleb bez pracy prędko rozbodzie sługę. Petr. *(=chleb ma rogi).* Czy cię tak żądza sławy rozbada? *(= rozpiera, nadyma, unosi).* **5.** † Rozbadać = *dokazywać, harcować:* Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie, każdy rozbada, choć bez ostróg. Glicz. Sława o nim rętszym leci rumorem, niż koniem skrzydlatym Bellerofon rozbada po polu Erytejskim. Tw. Portym Eneasz udał ś. przeciw Nifeowi i przeciwko, na którym rozbadał, wozowi. Koch. J. Koniecpolski, wielkiego nieodrodny dziada, widzieć, jak po karkach tureckich rozbada. Leszcz. W płochym sercu złość rozbada. L. Przen.: Głód zatym wielki po szykach rozbada. Chr. *(= przenika, nurtuje, dokucza).* Obłudnik pełny wilgoci i rosy, niżeli Febus wznijdzie złotowłosy, a skoro Febus światłem po niebie rozbada, obłudnik z swym zaraz nasieniem upada. Chr. *(= roztacza).* <Roz + Bość>

Rozbód, odu, lm. **ody** *rozbodzenie, uderzenia rogami w różne strony:* Wódz rogatej trzody sobą ś. jednym za wszystek gmin składa, czyni po piasku porożem rozbody. L. <Roz + * Bód, BOD>

Rozbój, oju, lm. **oje 1. a. Rozbójstwo** *rozbicie, rozbijanie w celu rabunku, napad zbójecki, zabójstwo w celu ograbienia:* R. od zabójstwa różni ś.: tamten, końcem zyskania majątku zabitego, najczęściej w lasach lub po drogach dzieje ś.; zabój zaś powszechniej z przypadku, z zemsty, z zwady popełnia ś. Ostr. Algier, Tunis i Trypol bawią ś. rozbojem morskim. Wyrw. *(= korsarstwem, piraterją).* Tego czasu R. najbardziej panował na morzu. Warg. *(= rozboje, rozbójnictwo).* Puścić ś. na rozboje. Trudnić ś. rozbojem. Gdzie spojrzysz, rozpacz, trupy, zgorzeliska!.. po tych rozbojach jedni, zniechęceni, pod nieznajome rozbiegli ś. nieba, drudzy, ostatnią nędzą przyciśnieni, w swych kiedyś domach dzisiaj żebrzą chleba! Karp. **2.** p. **Rozbójnictwo.** <Roz + Bój>

†**Rozbójca, y**, lm. **y** p. **Rozbójnik**: Przydą, przydą niedawno czasy, że R. rozbójcę znidzie. Kochan. Aby cię wybawił od rozbójców. P. Koch. Widzimy, jako nam wiele sprzeciwników a jako wiele rozbójec zastąpiło na tej drodze. Rej. Popłatać rozbójców owych. Nar. Województwo podolskie wielkie krzywdy od rozbójców wołoskich poniosło. Vol. Wszędzie są złodzieje i rozbójce i oszusty. Wysp. <Roz + * Bójca, BI/BOJ>

× **Rozbójczy** p. **Rozbójniczy.** <Od Rozbójca>

× **Rozbójczyna, y**, lm. **y** p. **Rozbójniczka**: Cóż czynić tej powszechnej świata rozbójczynie? Pot. *(= śmierci).* <Od Rozbójca>

[**Rozbójecki**] p. **Rozbójniczy.**

[**Rozbójectwo, a, blm.**] p. **Rozbójnictwo.** <Od Rozbójca>

[**Rozbójeństwo, a**, blm.] p. **Rozbójnictwo.** <Od Rozbójny>

Rozbójka, i, lm. **i** zool. (laphria) *owad dwuskrzydły, krótkorogi, łowikowaty.* <Od Rozbój>

× **Rozbójnia**, i, lm. **e** *miejsce, gdzie rozbijają, obdzierają.* Kn., Troc. Zdzierstwo, łupiestwo, R. Bobr. Z świątyń czynią rozbójnie. L. *(=jaskinie zbójeckie).* <Od Rozbójny>

Rozbójnicki p. **Rozbójniczy**: Fortel R. nie wszystkim przychodził do smaku. Krasz. <Od Rozbójnik>

Rozbójnictwo, a, blm., × **Rozbójstwo**, [**Rozbójectwo, Rozbójeństwo**], **Rozbój** *zajęcie rozbójnika, rola rozbójnika, zbójectwo.* <Od Rozbójnik>

† **Rozbójnicze** p. **Rozbójniczo.** Troc.

Rozbójniczka, i, lm. **i**, † **Rozbójniczyna 1.** forma ż. od **Rozbójnik**; × **Rozbójczyna. 2.** *żona rozbójnika.* <Od Rozbójnik>

Rozbójniczo, † **Rozbójnicze** przys. od **Rozbójniczy.**

Rozbójniczy, Rozbójnicki przym. od **Rozbójnik**; † **Rozbójski**, × **Rozbójczy**, [**Rozbójecki**], *zbójecki, korsarski:* Na rozbójniczym gardle ja usiędę, abo dziś waszej śmierci towarzyszem będę. Otw. Stat-

ki rozbójnicze. Min. Prowadzi gospodarstwo rozbójnicze. Rog. <Od Rozbójnik>

† **Rozbójniczyna, y,** lm. **y** p. **Rozbójniczka**: Też R. (*zazdrość*) obaczyła Chrystusa Pana... na puszczy, o głodzie i nędzy, i tam ś. przyść nie leniła. Birk. <Od Rozbójnik>

Rozbójnik, a, lm. **cy,** × **Rozbójca** *ten, co rozbija po drogach publicznych, co ś. trudni rozbojem, zbójca, bandyta:* R. morski. Troc (= *korsarz, pirat*). R. **na** życie i majątek razem, napastnik na samę własność człowieka dybie. Ostr. Banda rozbójników. Herszt rozbójników. Przen.: Czemu tak ostrym językiem stajesz ś. cudzej sławy jawnym rozbójnikiem? L. <Od Rozbójny>

† **Rozbójny, [Rozbójny],** † **Rozbójski** przym. od **Rozbój**: Pan Bóg srodze takich kradzieżnych i rozbójnych zysków zakazał. Skar. [Sło trzech braci rozbójników i rozbójną drogą]. <Od Rozbój>

† **Rozbójski** l. p. **Rozbójny**: R., nabrawszy do siebie niemało mężobójców, żywot wiódł. Skar. **2.** p. **Rozbójniczy**: Rozbójska gospoda. Skar. <Od Rozbój>

Rozbójstwo, a, blm. **l.** × R. p. **Rozbójnictwo**: Mieszkańcy onej rozbójstwem na morzu Bałtyckim bawili ś. Św. **2.** p. **Rozbój.** <Od Rozbój>

Rozbór, oru, blm.: R. jest to robota pod szopą, w której rozbijają ś. z gór wywindowane kamienie i rudy. Ciec. Dąbrowski dostał ś. na R. Ciec. < Roz + * Bór, BIOR/BOR/BR/BIER>

× **Rozbracenie, a,** blm., czynność cz. **Rozbracić.**

× **Rozbracenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozbracić ś.**

× **Rozbracić, i, ił** i × **R. ś.** p. **Rozbratać ś.** Kn., Troc. <Roz + Bracić ś.>

Rozbrajacz, a, lm. **e l.** *ten, co rozbraja.* **2.** fiz. p. **Ekscytator.** <Od Rozbrajać>

Rozbrajać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbroić.**

Rozbrajanie, a, blm., czynność cz. **Rozbrajać.**

Rozbrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbrajać ś.**

Rozbraniać, a, ał p. **Rozbronić.**

Rozbranianie, a, blm., czynność cz. **Rozbraniać.**

Rozbrat, u, blm. **l.** rz. *zerwanie z kim, z czym, rozstanie ś., rozłąka:* R., odstąpienie od towarzystwa, od przyjaźni. Troc. R., rozwód uczynić. Kn. Przyszłoby do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła ś. (była) śmierć męża. Swit. R. wieczysty światu wypowiada i sam ś. w dzikiej pustyni zamyka. Kras. R. z wami! Birk. R. ciała z duszą. Paszk. [Weźże R., Kasiu, z bogatego stroju]. Biada wam, czyniącym R. z ojcami. Brodz. Postanowili sobie uczynić R. z Dziennikiem... jako ciemnym i niezrozumiałym. Śniad. R. na zawsze z ludźmi wstecznych dążeń. Lib. Wziąć R. z utartą formą oper włoskich. Klcz. **2.** † R., przym. *rozbratany, rozwiedziony.* Grabow. <Roz + Brat>

Rozbratać, a, ał, × **Rozbracić,** × **Rozbratnić** *uczynić rozbrat, poróżnić, rozwieść, rozdzielić, rozłączyć:* Rozstali ś. na pozór przyjaźnie, ale chłodno już i na wieki rozbratani może. Krasz. Wiem, że ś. nigdy nie zejdą... dwa duchy, które... życie rozbrata. Kon. Nim ducha mego Pan rozbrata z ciałem. Wż. **R. ś.** z kim, czym = *uczynić rozbrat, wziąć rozbrat, rozejść ś., zerwać, rozstać ś., rozłączyć ś., rozwieść ś., rozdzielić ś.:* R. ś., rozbrat z kim uczynić, pożegnać ś. z kim, wypowiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić ś. z kim. Kn. Wracała tak do starych zwyczajów i życia dawnego, jak ś. z niemi rozbratała. Krasz. <Roz + Bratać>

Rozbratanie, a, blm., czynność cz. **Rozbratać.**

Rozbratanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbratać ś.**

Rozbratel, tla, lm. **tle l.** *rodzaj kotleta wołowego bitego.* **2.** *mięso z grzbietu za łopatką.* **3.** p. **Rostbef.** <Nm. Rostbratl>

Rozbratlowy przym. od **Rozbratel.** Rzeź: Szponder R. = *część wołu przy łopatce.*

× **Rozbratnić, i, ił** i × **R. ś.** p. **Rozbratać.** <Roz + Bratnić>

× **Rozbratnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozbratnić**: Tyś go, Panie, walką sił wewnętrznych i rozbratnieniem onych ukarał. Krasiń.

Rozbratnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbratnić ś.**

× **Rozbrechnąć, nie, nął** *zawrócić głowę:* Lecz któż wie, oni co będą myśleli, jak ich nadzieja odsieczy rozbrechnie? Jabł.

× **Rozbrechnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozbrechnąć.**

[**Rozbrejać, a, ał, Rozbrejdać**] *rozrobić na breję, rozchlapać.* <Roz + * Brejać, od Breja>

[**Rozbrejanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrejać.**

[**Rozbrejdać, a, ał**] p. **Rozbrejać.** [**R. ś.**] *rozpuścić ś. na breję, rozchlapać ś.:* Mróz puścił, rozbrejdało ś. na drodze.

[**Rozbrejdanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrejdać.**

[**Rozbrejdanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozbrejdać ś.**

Rozbroczenie, a, blm., czynność cz. **Rozbroczyć.**

Rozbroczyć, y, ył *rozlać, wytoczyć:* Królu, marnie tak wiele krwi rozbroczyłeś. Stasz. <Roz + Broczyć>

Rozbrodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozbrodzić.**

Rozbrodzić, i, ił *rozbłoconą ziemię wozami rozjeździć i rozbić.* L. Grobla była rozbrodzona umyślnie i grząska. Tw. <Roz + Brodzić>

Rozbroić, i, ił l. a. × **Rozzbroić,** nied. **Rozbrajać,** × **Rozzbrajać** *rozebrać ze zbroi, odebrać broń, zrobić bezbronnym*: R. jeńca. R. wojsko, ludność. Anglja, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę rozbraja. L. Przen.: *rozrzewniwszy, rozczuliwszy pozbawić kogo gniewu, zaciętości; zniewolić srogiego do czułości:* R. gniew pokorą, cierpliwością, łzami. Starał ś. zmniejszyć jego winy i R. surowość sędziego. Korz. **2.** p. **Rozbronić. R. ś.** *rozbroić siebie, rozebrać ś. ze zbroi, złożyć oręż, zdjąć z siebie oręż.* <Zam. Rozzbroić, Roz + Zbroić>

× **Rozbroić się, i ś., ił ś.** *rozochocić ś., rozpasać ś. w brojeniu; rozdokazywać ś., rozigrać ś., rozswawolić ś.:* W stołowej izbie rozbroił ś. Pluton z Pokurczem. L. <Od Rozbrój; Roz + Broić>

Rozbrojenie, a, blm., czynność cz. **Rozbroić.** Fiz.: R. elektryczne = *wyładowanie.*

Rozbrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbroić ś.**

× **Rozbrojenie się, a ś.,** blm., czynność cz. × **Rozbroić ś.**

Rozbronić, i, ił, Rozbroić, nied. **Rozbraniać** *rozdzielić walczących, rozłączyć bijących ś.:* R. psy gryzące ś. L. Bież co tchu, rozbroń ich, niech nie pojedynkują. L. Spotkawszy dwuch pojedynkujących z sobą, chciał ich R. Niem. Nie będzież to nikogo przy tym pojedynku, ktoby roz-

braniał ichmościów? L. R. bijących ś. Karp. <Roz + Bronić>

Rozbronienie, a, blm., czynność cz. **Rozbronić.**

Rozbronować, uje, ował *rozbić broną.* Sł. wil. <Roz + Bronować>

Rozbronowanie, a, blm., czynność cz. **Rozbronować.**

[**Rozbrój, oju** lm. **oje**] *zaburzenie, bijatyka.* <Roz + * Brój, BROJ/BRZY>

× **Rozbrukować, uje, owal** *rozebrać bruk.* Sł. wil. <Roz × Brukować>

× **Rozbrukowanie**, a, blm. czynność cz. **Rozbrukować.**

Rozbrykać się, a ś., ał ś. (o koniach) *rozhukać ś., rozbiegać ś., rozpędzić ś., ponieść, unieść:* Rozbrykane konie popędziły z powozem jak szalone. Przen.: *rozpasać ś., rozhukać ś., rozigrać ś., rozochocić ś., rozszaleć ś., rozhulać ś., rozdokazywać ś., wyuzdać ś.:* Przeciw Bogu bluźniemy, kiedy ś. w nas owiesek rozbryka. Falib. Gdy ś. miecz rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. Chr. <Roz + Brykać>

Rozbrykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbrykać ś.**

Rozbrykany *który ś. rozbrykał:* Może on nareszcie pana Poleja i jego rozbrykanych konfratrów poskromi. Rol. <Od Rozbrykać ś.>

Rozbryzgać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbryznąć.** <Roz + Bryzgać>

Rozbryzganie, a, blm., czynność cz. **Rozbryzgać.**

Rozbryzganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbryzgać ś.**

Rozbryzgiwacz, a, lm. **e** *narzędzie do rozpryskiwania cieczy, rozpryskiwacz, rozpylacz, pulweryzator.* <Od Rozbryzgiwać>

Rozbryzgiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozbryznąć.**

Rozbryzgiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozbryzgiwać.**

Rozbryzgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbryzgiwać ś.**

Rozbryzgliwy *rozbryzgujący ś., łatwo rozbryzgujący ś.:* Toczy ś. rozbryzgliwym kłębem. Deo. <Od Rozbryzgnąć>

Rozbryzgnąć, nie, nął i **R. ś.** p. **Rozbryznąć.** <Roz + Bryzgnąć>

Rozbryzgnięcie, a, blm. czynność cz. **Rozbryzgnąć.**

Rozbryzgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbryzgnąć ś.**

Rozbryznąć, nie, nął, Rozbryzgnąć, nied. **Rozbryzgać, Rozbryzgiwać** *bryznąwszy rozchlapać; bryznąwszy rozrzucić; rozprysnąć, roztrysnąć, roztrzaskać:* Zdrój... mgły i .. łzy rozbryznął. Kon. **R. ś. 1.** *rozlecieć ś. w bryzgi, rozprysnąć ś., roztrysnąć ś., roztrzaskać ś.:* Czaszka Włocha rozbryzgnęła ś. w kilka części. Kaczk. Rozbryzgana w jutrzenki i tęcze rzeczka. Kon. **2.** myśl. (o czarnej zwierzynie) *rozejść ś. ze stada.* Sł. wil. Przen.: *rozproszyć ś., rozejść ś., rozleźć ś.:* Tatarstwo ś. rozbryzgiwało po całym kraju. Kaczk. Fortuna ich coraz ś. bardziej rozbryzgiwała. Kaczk. (= *rozdrabniając ś. rozchodziła ś.*). <Roz + Bryznąć>

Rozbryźnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozbryznąć.**

Rozbryźnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbryznąć ś.**

[**Rozbryżdżać się, a ś., ał ś., Rozbrzeżdżać ś., Rozbrzeźniać ś., Rozbrzyzgiwać ś.**] nieos.: Rozbryżdża ś. = *rozwidnia ś. z powodu brzasku, dnieje, jest rozbrzask.* <Roz + * Bryżdżać ś., od Bryzg>

[**Rozbryżdżanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. Rozbryżdżać ś.

Rozbrzask = *brzask rozchodzący ś., rozświt:* Zorzy R. Ml. Budząc ś., wznosiłem ś. wraz z morzem pod świetliste i modre rozbrzaskiem niebo. Przybysz. Purpurowy R. zachodu nad czarną rębizną lasów. Sier. <Roz + Brzask>

Rozbrząkać się, a ś., ał ś. *rozochocić ś. w brząkaniu:* R. ś. na gitarze. <Roz + Brząkać>

Rozbrząkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbrząkać ś.**

[**Rozbrzechtać, cze, tał**] *rozbić, rozbełtać, rozmącić, rozbrejdać:* R. płyn. <Roz + Brzechtać>

[**Rozbrzechtanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrzechtać.**

[**Rozbrzeźniać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozbryżdżać ś.**

[**Rozbrzeźnianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozbrzeźniać ś.**

[**Rozbrzeżdżać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozbryżdżać ś.**

[**Rozbrzeżdżanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozbrzeżdżać ś.**

Rozbrzęczany *który ś. rozbrzęczał:* Śród zbóż, utkanych kwieciem bławatków i rozbrzęczanych himnem witającej dzień przyrody. Jeż. <Od Rozbrzęczeć>

Rozbrzęczeć się, y ś., ał ś. *brzęcząc rozochocić ś., zacząć brzęczeć bez upamiętania.* <Roz + Brzęczeć>

Rozbrzęczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbrzęczeć ś.**

Rozbrzęknąć, knie, knął a. **kł** *brzęknąwszy rozgłosić:* Muszek rozbrzękło ją (nowinę) grono. Kon. <Roz + Brzęknąć>

Rozbrzęknięcie, a, blm., czynność cz. **Rozbrzęknąć.**

Rozbrzmiały *który rozbrzmiał:* Cały las rozdźwięczony, R. od ich cudnych, skromnych głosików. Matl.

Rozbrzmieć, i, ał, nied. **Rozbrzmiewać l.** *brzmiąc rozlec ś., odezwać ś. na wszystkie strony:* Rozbrzmiewały gaje gwarnym chórem ptasząt. Szaj. Była to powaga wielka... słowo jego rozbrzmiewało daleko. Krasz. Tu rozbrzmiewa niespodziewanie hiobowa wieść o pogromie Karola XII pod Połtawą. Kraus. Dziedziniec rozbrzmiewał gwarnym pozdrowieniem: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Orzesz. Naraz rozbrzmiała cała puszcza. Sienk. **2.** *nabrzmiawszy rozszerzyć ś.; rozpuchnąć, rozdąć ś.* <Roz + Brzmieć>

Rozbrzmienie, a, blm., czynność cz. **Rozbrzmieć.**

Rozbrzmiewać, a, ał p. **Rozbrzmieć.**

Rozbrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozbrzmiewać.**

[**Rozbrzydnąć, nie, nął, Rozbrzygnąć**] *rozmięknąć, rozchlapać ś.* <Roz + Brzydnąć>

[**Rozbrzydnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrzydnąć.**

[**Rozbrzygły**] *rozmiękły, np. po deszczu.* <Od Rozbrzygnąć>

[**Rozbrzygnąć, nie, nął**] p **Rozbrzydnąć.** <Zam. Rozbrzydnąć; por. Stygnąć zam. Stydnąć, Mgły zam. Mdły>

[**Rozbrzygnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrzygnąć.**

[**Rozbrzyzgiwać, uje, iwał**] p. **Rozbryżdżać ś.**

[**Rozbrzyzgiwanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozbrzyzgiwać.**

[**Rozbuchać się, a ś., ał ś.**] **1.** *roztyć ś., spaść ś., nabrać tuszy.* **2.** *rozpuścić ś., rozzuchwalić ś.,*

wyuzdać ś., *rozpasać ś.*, *rozigrać ś.*, *rozhukać ś.*, *rozwydrzyć ś.* <Roz + Buchać>

[**Rozbuchaniec, ńca,** lm. **ńcy**] *rozpustnik*, *swawolnik*, *zuchwalec.* <Od Rozbuchany, od Rozbuchać>

[**Rozbuchanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozbuchać ś.**

[**Rozbucie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozbuć ś.**

Rozbuczeć się, y ś., ał ś. *rozbeczeć ś.*, *rozpłakać ś.* <Roz + Buczeć>

Rozbuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbuczeć ś.**

[**Rozbuć się, uje ś., uł ś.**] *rozzuć ś.*, *rozebrać ś. z obuwia.* <Zam. * Rozobuć ś., Roz + Obuć ś.>

× **Rozbuda, y,** blm. *rozbudzenie:* Hej, wyjechał Zawerucha na rozbudę w stepie ducha. Oliz. <Roz + * Buda, BUD>

Rozbudować, uje, ował, nied. **Rozbudowywać** *rozszerzyć*, *rozprzestrzenić budując.* **R. ś.** *rozprzestrzenić ś.*, *rozszerzyć ś.*, *budując ś.:* Miasto rozbudowało ś. Szlachta bogatsza nawet rozbudowywała ś. na poziomie. Jeż. *(= rozbudowywała swoje budowle).* <Roz + Budować>

Rozbudowanie, a, blm., czynność cz. **Rozbudować.**

Rozbudowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbudować ś.**

Rozbudowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozbudować.**

Rozbudowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbudowywać.**

Rozbudowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbudowywać ś.**

Rozbudzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozbudzić.**

Rozbudzanie, a, blm., czynność cz. **Rozbudzać.**

Rozbudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbudzać ś.**

Rozbudzenie, a, blm., czynność cz. **Rozbudzić.**

Rozbudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbudzić ś.**

Rozbudzić, i, ił, nied. **Rozbudzać** *budząc roztrzeźwić; rozcmuchać ze snu:* Rozbudziły mię krzyki. Teraz ś. to wszystko rozbudzone poruszało. Krasz. Przen.: *rozpalić*, *rozniecić*, *wzbudzić*, *ożywić*, *poruszyć:* R. uśpione namiętności, zapały, serca. R. nienawiść. Wskutek po całym kraju rozbudzonych postrachów z powodu zamierzonej wojny tureckiej, upadł zbawienny zamysł królewski. Szaj. Nierozbudzone sumienie tego żołnierza nie umiało odczuć jej oburzenia. Sienk. *(= nie wyrwane z uśpienia)* **R. ś.** *budząc ś. roztrzeźwić ś.; rozcmuchać ś. ze snu.* <Roz + Budzić>

Rozbujać, a, ał I. *rozkołysać*, *rozchybotać*, *rozhuśtać*, *rozkiwać*, *rozmachać; wprawić*, *puścić w ruch wahadłowy*, *rozchwiać:* R. dzwon, huśtawkę. R. morze = *rozbałwanić*, *rozhukać*, *sprawić aby ś. miotało.* Przen.: *rozhukać*, *rozpasać*, *rozwydrzyć*, *rozpuścić*, *rozzuchwalić*, *rozbestwić:* R. konie. Przyb. Bardzo nas rozbujało w grzechach naszych marne ciało. Pśń. [Rozbujał ś. w mojej cnocie] (uwodziciel). 2. [R.] *rozrzucić*, *rozwalić:* R. kopiec graniczny. R. kopę siana. **R. ś. I.** *rozkołysać ś.*, *rozhuśtać ś.*, *rozkiwać ś.*, *rozchybotać ś.*, *rozmachać ś.:* Łódź ś. rozbujała straszliwie. Gliń. Przen.: *rozpuścić ś.*, *rozhukać ś.*, *rozswywolić ś.*, *rozpasać ś.*, *wyuzdać ś.*, *rozwydrzyć ś.*, *rozochocić ś.*, *rozszaleć*, *puścić ś.*, *pozwolić sobie:* Kto ś. bardzo rozbuja w pogodę, ten zasię skrzydła powiesi w przygodę. Kochan. Pszczoły młode, źle opatrzone, rozbujawszy ś., rady precz uciekają. Trzyc. *(=rozjątrzywszy ś.).* Wół ś. rozbujał i zabłąkał. Troc. Swawola ś. rozbujała. Troc. 2. [R. ś.] *rozpłakać ś.*, *rozbeczeć ś.*, *zawodzić płaczem.* <Roz + Bujać>

Rozbujałość, i, blm rz. od **Rozbujały:** R. możnowładztwa rosła z dziwną szybkością. Cześć i zapał dla nauki oraz stałe dążenie do ścisłości myśli bronią go od chorobliwej rozbujałości. Zdziech.

Rozbujały, Rozbujany I. *który ś. rozbujał*, *rozkołysany*, *wzburzony*, *rozbałwaniony*, *rozhukany:* Puścił ś. w morze i bałwany rozbujałe porze. Kras. 2. przen. *swawolny*, *rozhukany*, *rozpasany*, *rozszalały*, *wybujały*, *rozochocony*, *rozbestwiony*; *nieokiełznany.* Rozbujała namiętność, wyobraźnia. Pędzi rymopis w zapałach rozbujałej weny. Kniaź. R. umysł mniemanych mędrców. L. Rozbujała i bezkarna swawola. L. <Od Rozbujać>

Rozbujanie, a, blm., czynność cz. **Rozbujać.**

Rozbujanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozbujać ś.**

Rozbujany I. im. od **Rozbujać. 2.** p. **Rozbujały:** Rozbujana rozpusta. Min. Rozbujana wolność nasza zgubi nas. Tw. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto R. Tw. Gmin gęsi R. po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. Tw. Czasby, cudzołożniku, ścierw twój R. wystudzić. Pot. <Od Rozbujać>

[**Rozbujny**] *dziki*, *niepohamowany*, *nieukrócony:* Byk R. <Roz + Bujny>

× **Rozburdować, uje, ował** *rozochocić do burd*, *zaprawić do burd:* Książę całą ówczesną młodzież wyższego rzędu rozhulał i rozburdował. Rzew. <Roz + Burdować, od Burda>

× **Rozburdowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozburdować.**

Rozburszować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre burszować*, *oddać ś. burszowaniu bez upamiętania.* <Roz + Burszować>

Rozburszowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozburszować ś.**

[**Rozburzać, a, ał**] p. **Rozburzyć.** <Od Rozburzyć>

[**Rozburzanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozburzać.**

Rozburzenie, a, blm., czynność cz. **Rozburzyć:** To R. Łysej góry stało ś. przez wielkie trzęsienie ziemi. Sw.

Rozburzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozburzyć ś.**

Rozburzyciel, a, lm. **e** *ten, co rozburzył* **a.** *rozburza.* <Od Rozburzyć>

Rozburzyć, y, ył I. i nied. [**Rozburzać**] *rozrzucić*, *rozwalić; burząc rozebrać*; *rozorać spustoszyć*, *zrujnować:* Budowanie folwarkowe, rozburzone i rozmiotane. Sz. Rozburzywszy Brzeście dawne, w miejscu obronniejszym założyli go. Błaż. Mógł rozwalić, R. tak twardą skałę. Scz. Zamek poddał, a pospólstwo go rozburzyło. Sw. † Jestem rozburzył = depopulatus sum. Idzie do jednego ołtarza, światło rozburza. **2.** *rozhukać*, *roznamiętnić*, *rozkiełznać*, *rozpasać*, *rozuzdać*, *rozjuszyć*, *rozwścieczyć; wzburzyć*, *rozirytować*, *rozjątrzyć*, *podniecić:* Ku bitwie wzburzają; konie rozburzone rozpuszcza, one jak wichry bystre lecą. Koch. J. Była zanadto rozburzona, by ś. nad tym zastanowić. Morz. **R. ś.** *burząc ś. rozpasać ś.; wzburzyć ś.*, *rozhukać ś.*, *rozkiełznać ś.:* Żywioł ten czasem, kiedy ś. roziskrzy, rozgłębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaczk. <Roz + Burzyć>

Rozbuzować, uje, owal ogień = *rozpalić silnie rozpłomienić.* <Roz + Buzować>

Rozbuzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozbuzować.**

Rozbydlęcać, a, ał p. **Rozbydlęcić.**]

Rozbydlęcanie, a, blm., czynność cz. **Rozbydlęcać.**

Rozbydlęcenie, a, blm., czynność cz. **Rozbydlęcić.**

Rozbydlęcić, i, ił, nied. **Rozbydlęcać** *doprowadzić stopniowo do stanu zbydlęcenia, rozbestwić:* Miłość go rozbydlęca. Syrok. <Roz + Bydlęcić>

† **Rozbywać, a, ał** *powątpiewać, wątpić, rozstawać ś. z nadzieją, z myślą o czym, dawać za wygraną; być niespokojnym, niepokoić ś., troszczyć ś., rozpaczać o czym:* Nie rozbywał o łasce królewnej, nie tylko miał nadzieję, ale jej był pewny. P. Koch. <Roz + Bywać>

† **Rozbywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozbywać.**

Rozcałkować, uje, owal, nied. **Rozcałkowywać** *całkując rozdzielić.* **R. ś.** *całkując ś. rozdzielić ś.:* Społeczeństwo stosownie do tego całkuje ś. lub rozcałkowywa. <Roz + Całkować>

Rozcałkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcałkować.**

Rozcałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcałkować ś.**

Rozcałkowywać, ywa, ywał i **R. ś.** p. **Rozcałkować.**

Rozcałkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozcałkowywać.**

Rozcałkowywanie się, á ś., blm., czynność cz. **Rozcałkowywać ś.**

Rozcałować, uje, owal, nied. **Rozcałowywać** *całując rozpędzić; rozproszyć pocałunkami:* Czepiało ś. na kolana matki, rozcałowując jej zadumę. Krasz. **R. ś.** *wpaść w zapał całowania.* <Roz + Całować>

Rozcałowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcałować.**

Rozcałowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcałować ś.**

Rozcałowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozcałować.**

Rozcałowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozcałowywać.**

Rozcałowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcałowywać ś.**

[**Rozcapierzenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozcapierzyć.**

[**Rozcapierzenie się, a ś.**] blm., czynność cz. **Rozcapierzyć ś.**

[**Rozcapierzyć, y, ył** i **R. ś.**] p. **Rozczapierzyć.**

[**Rozcapiérzysty**] *rozłożysty, rozczapierzony.* <Od Rozcapierzyć>

Rozceckać, a, ał *rozpieścić.* **R. ś.** *rozpieścić ś.* <Roz + Ceckać>

Rozceckanie, a, blm., czynność cz. **Rozceckać.**

Rozceckanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozceckać ś.**

[**Rozchalamużenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchalamużyć.**

[**Rozchalamużyć, y, ył**] *rozgotować.*

[**Rozchamdany, Rozchemtany**] *w porozpinanym na piersiach aż do gołego ciała ubraniu, rozmamany, rozmamrany.*

[**Rozchamrać, a, ał**] *źle pokrajać (np. rozbierając wieprza); roztargać (np. kopę siana, siedząc na niej w kilkoro niespokojnie).* <Roz + Chamrać>

[**Rozchamranie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchamrać.**

Rozchapać, pie, pał posp. *chapając rozgrabić, rozebrać.* <Roz + Chapać>

Rozchapanie, a, blm., czynność cz. **Rozchapać.**

Rozcharakteryzować, uje, owal *uwolnić od ucharakteryzowania.* **R. ś.** *uwolnić ś. od ucharakteryzowania:* Przez ten czas amatorowie i amatorki z pierwszej sztuki zdążyli już R. ś. i w balowych ubraniach wychodzili. <Roz + Charakteryzować>

Rozcharakteryzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcharakteryzować.**

Rozcharakteryzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcharakteryzować ś.**

[**Rozcharkotać się, ocze ś., otał ś.**] *rozklekotać ś., roztrajkotać ś., rozkołatać ś. (np. o wozie).* <Roz + Charkotać>

[**Rozcharkotanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozcharkotać ś.**

Rozchciwiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozchciwić.**

Rozchciwianie, a, blm., czynność cz. **Rozchciwiać.**

Rozchciwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchciwiać ś.**

Rozchciwić, i, ił, nied. **Rozchciwiać** kogo = *rozpalić w nim żądzę chciwości, rozłakomić:* Rozchciwia biedaków rzucanemi pieniędzmi. **R. ś.** *stać ś. chciwym, rozłakomić ś.* <Roz + * Chciwić, od Chciwy>

Rozchciwienie, a, blm., czynność cz. **Rozchciwić.**

Rozchciwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchciwić ś.**

† **Rozchechotać się, ocze ś., otał ś.** p. **Rozchichotać ś.** L. <Roz + Chechotać ś.>

† **Rozchechotanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozchechotać ś.**

× **Rozchełbać, bie, bał** naczynie z płynem = *rozchybotać, rozbujać, rozkołysać.* × **R. ś.** *rozchybotać ś., rozbujać ś., rozkołysać ś.:* Morze rozchełbało ś. <Roz + Chełbać, CHEŁST>

× **Rozchełbanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchełbać.**

× **Rozchełbanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozchełbać ś.**

Rozchełstać, a, ał *rozpiąć, rozmamać, rozmamrać:* Napoleon odziany rozchełstanym na piersiach, szlafrokiem. Żm. Rozchełstana na piersiach, podarta koszula. Sien. Oczy miał czerwone, wzrok obłąkany, odzież rozchełstaną na piersiach. Sienk. <Roz + * Chełstać, CHEŁST>

Rozchełstanie, a, blm., czynność cz. **Rozchełstać.**

Rozcheltać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkiełznać.** <Roz + Cheltać>

Rozcheltanie, a, blm., czynność cz. **Rozcheltać.**

Rozcheltanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcheltać ś.**

Rozchełznać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkiełznać.** <Roz + Chełznać>

Rozchełznanie, a, blm., czynność cz. **Rozchełznać.**

Rozchełznanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchełznać ś.**

× **Rozchełznano** p. × **Rozkiełznanie:** Ani pło-

cho, ani R., choć w największej miłości, nie począł nic sobie. Górn. <Od Rozchełznany>

Rozchełznany p. **Rozkiełznany.**

Rozchełznąć, znie, znął i **R. ś.** p. **Rozkiełznać:** Koń ś. rozchełznął. Troc. Rozchełznął ś. nawszelką swawolę. Troc.

Rozchełznięcie, a, blm., czynność cz. **Rozchełznąć.**

Rozchełznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchełznąć ś.**

[**Rozchemtany**] p. **Rozchamdany.** < Roz + *Chemtany, od Nm. Hemd>

Rozcherlać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre cherlać.* <Roz + Cherlać>

Rozcherlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcherlać ś.**

× **Rozchęcenie, a,** blm., czynność cz. **Rozchęcić.**

× **Rozchęcić, i, ił** *rozbudzić chęć, rozochocić, zachęcić żywo.* <Roz + Chęcić>

Rozchichotać się, ocze ś., otał ś., † **Rozchechotać ś.** *roześmiać ś. chichocząc:* Cała gromada, z mężczyzn wpółpijanych i rozszalałych, z rozchichotanych kobiet złożona, pchała ś. ku pustej izbie. Orzesz. <Roz + Chichotać ś.>

Rozchichotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchichotać ś.**

Rozchimerować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre chimerować, rozgrymasić ś., rozkaprysić ś.:* Julisia rozchimerowała ś. na dobre. Jeż. Koń jego rozchimerował ś i nie dawał przystąpić do siebie. Jeż. <Roz + Chimerować>

Rozchimerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchimerować ś.**

[**Rozchlamać, mie, mał**] *rozlać, rozchlapać, wylać:* Świnia rozchlamie paszę z koryta, człowiek — jadło z miski.

[**Rozchlamanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchlamać.**

Rozchlapać, pie, pał, nied. **Rozchlapywać I.** *chlapiąc porozlewać.* **2.** przen. *rozluźnić, rozchlebotać:* R. buty *(= rozdeptać).* **R. ś. I.** (o deszczu) *chlapiąc rozpadać ś.:* Rozchlapało ś. = a) *deszcz ś. rozchlapał.* b) *odwilgło, zrobiła ś. chlapanina, szaruga, rozflażyło ś.* **2.** *rozejść ś., rozluźnić ś., rozchlebotać ś., rozdeptać ś.:* Buty mi ś. na wilgoci rozchlapały. <Roz + Chlapać>

Rozchlapanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlapać.**

Rozchlapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlapać ś.**

Rozchlapywać, uje, ywał p. **Rozchlapać.**

Rozchlapywanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlapywać.**

Rozchlapywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlapywać ś.**

[**Rozchlasnąć ś., śnie ś., sł ś.**] *rozbryznąć ś., rozprysnąć ś.:* Ino ś. woda na wszyćkie strony ozchlasła. <Roz + Chlasnąć>

Rozchlastać, a, ał *rozpłatać, rozciąć, rozćwiertować, rozwalić:* Głowę mu pałaszem rozchlastał. **R. ś.,** [**Rozchlustać ś., Rozchełstać ś., Rozchłystać ś., Rozchrystać ś., Rozchrustać ś., Rozchrzestać ś., Rozgamgać ś.**] *porozpinać ś., rozmamrać ś., rozmamać ś., rozbabrać ś:* Pan Ciemierka, barczysty chłop, brudny i rozchlastany. Krasz. <Roz + Chlastać>

Rozchlastanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlastać.**

Rozchlastanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlastać ś.**

[**Rozchlaśnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchlasnąć ś.**

[**Rozchlebotać, cze, tał**] *roztrząść, roztrajkotać, rozklektać, rozluźnić, obruszać, rozluzować:* R. wóz, zamek u drzwi. [**R. ś.**] *roztrząść ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozluźnić ś., rozluzować ś.:* Woda jeno w wilku brzągoce, rozchlebotało ś. <Roz + Chlebotać>

Rozchlebotanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlebotać.**

Rozchlebotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlebotać ś.**

Rozchlipać się, pie ś., pał ś. *rozpłakać ś. chlipiąc:* Na te jego słowa rozchlipał ś., że mu ś. aż zamknęła mowa. Jabł. <Roz + Chlipać>

Rozchlipanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlipać ś.**

Rozchlustać, a, ał I. *chlustając rozlać; rozchlapać.* **2.** *wyczerpać przez chlustanie.* [**R. ś.**] p. **Rozchlastać.**

Rozchlustanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlustać.**

Rozchlustanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchlustać ś.**

Rozchłapać, pie, pał, Rozchłeptać *wyczerpać przez chłapanie:* Psy wnet rozchłapały pomyje. <Roz + Chłapać>

Rozchłapanie, a, blm., czynność cz. **Rozchłapać.**

Rozchłeptać, cze, tał p. **Rozchłapać.**

Rozchłeptanie, a, blm., czynność cz. **Rozchłeptać.**

Rozchłodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchłodzić.**

× **Rozchłodziciel, a,** lm. **e** *ten, co rozchłodził.* L. <Od Rozchłodzić>

× **Rozchłodzić, i, ił** *chłodząc wystudzić.* L. <Roz + Chłodzić>

× **Rozchłostać, a, ał** *chłostą rozbić.* L. **R. ś.** *wpaść w pasję chłostania; chłostając rozmachać ś., rozochocić ś.* <Roz + Chłostać>

× **Rozchłostanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchłostać.**

Rozchłostanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchłostać ś.**

[**Rozchłystać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozchlastać.**

[**Rozchłystanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozchłystać ś.**

Rozchmielenie, a, blm., czynność cz. **Rozchmielić.**

Rozchmielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchmielić ś.**

Rozchmielić, i, ił *rozmarzyć, rozebrać trunkiem, rozpoić, spoić.* **R. ś.** *rozmarzyć ś., rozpić ś., spić ś. trunkiem:* Rozchmielony traci wszelką przytomność. Krasiń. Matros do siebie ciągnie rozchmielony. Kon. <Roz + Chmielić>

Rozchmurzać, a, ał i **R ś.** p. **Rozchmurzyć.**

Rozchmurzanie, a, blm., czynność cz. **Rozchmurzać.**

Rozchmurzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchmurzać ś.**

Rozchmurzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchmurzyć.**

Rozchmurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchmurzyć ś.**

Rozchmurzyć, y, ył, nied. **Rozchmurzać** *rozpędzić chmury, uwolnić od chmur, rozpogodzić, rozjaśnić:* Słońce rozchmurzyło niebo. Przen.: *rozsępić, rozbroić, rozpromienić, udobruchać, rozweselić:* Jak mi rozchmurzać gniewu nawalnice? Słow. Że opo-

wiadał zabawnie, potrafił i pana Onufrego R. Krasz. Niedługo rozchmurzonym pozostał. Krasz. **R. ś.** *uwolnić ś. od chmur, rozpogodzić ś., rozjaśnić ś.* Przen.: *rozsępić ś., rozweselić ś., udobruchać ś., rozpromienić ś.:* Gdy weszli do izby, już ś. wszystkie rozchmurzyły oblicza. Krasz. Na widok syna rozchmurzył ś. wnet. Krasz. Rozweselił ś., rozchmurzył, rozgospodarował, żonę przyjmując. Krasz <Roz + Chmurzyć>

[**Rozchodka, i,** lm. **i**] *beczka centnarowa soli warzonej na Rusi.* Łab. <Roz + Chodka, CHOD>

Rozchodliwie przys. od **Rozchodliwy.** L.

× **Rozchodliwość, i,** blm., rz. od **Rozchodliwy.**

× **Rozchodliwy** p. **Rozchodzisty:** Grunt rozpładza deszcz R. L.

Rozchodnica, y, lm. **e, Ślężyna,** bot. (sesuvium) *roś. z rodziny portulakowatych.* <Od Rozchodnik>

Rozchodnik, a, lm. **i, [Gromotrzask, Hrómotrzask]** bot. **1.** (sedum) *roś. z rodziny gruboszowatych.* Gatunki: R. płaskolisciowy (s. telephium), Wronie masło. R. pospolity a. Pryszczynik, Pryskirnik, Pryszczeniec, Pryszczenica, ×Rojownik pieprzny pryszczący (s. acre). **2.** × R. *wielki.* p. **Rojnik. 3.** [R.] *płucnik* (sticta pulmonacea). <Od Rozchodny>

Rozchodnikowy 1. przym. od **Rozchodnik. 2.** [Maść rozchodnikowa] = *rozpędzająca rzekomo zapalenia i ropnie.* **3.** bot.: Rozchodnikowe a. **Rojnikowate** rośliny (sempervivae).

Rozchodny 1. *rozchodzący ś., krzyżujący ś.* [Rozchodne drogi] = *rozstajne.* **2.** anat. † Nerw. R. (Perz.)=*nerw trójdzielny* (nervus trigeminus). <Od Rozchód>

! **Rozchodować, uje, owal** *wydatkować, wydawać, ekspensować:* R. pieniądze. Rozchoduje więcej, niż ma. R. zapasy żywności. <Od Rozchód>

! **Rozchodowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchodować.**

Rozchodowy przym. od **Rozchód** = a) Księga rozchodowa (*=do zapisywania rozchodów*). Ustawy rozchodowe. (Troc) = *ograniczające zbytki w wydatkach, przeciw marnotrawstwu wymierzone.* Suma rozchodowa. b) *do rozchodu przeznaczony; na codzienne, podręczne rozchody przeznaczony, na bieżące potrzeby konieczny, do wydawania interesantom, konsumentom służący, przeznaczony na wyszynk:* Kasa rozchodowa. Pieniądze rozchodowe Troc. Rozchodowe rzeczy. Kn. Rozchodowe wino, piwo. Troc. c) [Papier R] p. **Konceptowy** <Od Rozchód>

Rozchodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchodzić.**

Rochodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchodzić ś.:** R. ś. z kupy = *rozbieżenie gromady.* Troc.

Rozchodzić, i, ił, 1. dok. = a) *chodząc rozprzestrzenić, rozluźnić przez chodzenie, rozchlapać, rozdeptać:* R. obuwie. b) *chodzeniem doprowadzić do normalnego stanu, wyprowadzić z zastoju:* R. zdrętwiałą nogę. c) *rozproszyć, rozpędzić przez chodzenie:* R. znużenie — jedyna rada. Kos. **2.** nied. p. **Rozejść. R. ś. 1.** dok. = a) *rozprzestrzenić ś. przez chodzenie, rozejść ś., rozszerzyć ś., rozchlapać ś., rozdeptać ś. wskutek chodzenia:* Buty co prawda trochę za ciasne, ale to nic, rozchodzą ś. b) *przyjść do siebie przez chodzenie.* c) *rozruszać ś., rozmachać ś. chodząc, rozochocić ś. do chodzenia, wprawić ś. w chodzenie:* Jak ś. rozchodzę, tobym cały dzień chodził. Przen.: *rozochocić ś., wpaść w zapał, nabrać energji:* Otóż, jakem ś. rozchodziła, jak zaczęłam suszyć głowę mężowi... Korz. **2.** p. **Rozejść.** <Roz + Chodzić>

× **Rozchodzisto** przys. od **Rozchodzisty.** Kn. Siła magnesowa R. skutek swój wydaje. Troc.

× **Rozchodzistość, i,** blm. rz. od **Rozchodzisty:** R. światła, powietrza, wody. Troc.

× **Rozchodzisty,** × **Rozchodliwy** *rozchodzący ś., rozłożysty, rosochaty, rozkładający ś., szerzący ś., rozpostarty:* Laur tam stał R., zrosły. Koch. J. Księżyca rozchodziste rogi. Brud. Rozchodziste gałęzie. Troc. Powietrze rozchodziste. Kn. (*=lotne, rozprężliwe, sprężyste*). Powietrze i ogień są rozchodziste. Troc. <Od Rozchodzić>

× **Rozchorować, uje, owal** kogo = *nabawić choroby:* Czuję, że mi czoło plonie, a ręka drży, tak ty je rozchorowałeś oboje. Słow. **R. ś.,** × **Rozchorzeć ś.** *rozniemóc ś., zachorować na dobre, w wielką i długą niemoc popaść:* Kiedy ś. cesarz turecki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. Star. Powrócił do domu, aby rozchorowaną żonę uspokoić. Krasz. <Roz + Chorować>

× **Rozchorowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchorować.**

Rozchorowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchorować ś.**

× **Rozchorzeć się, y ś., al ś.** p. **Rozchorować.** L. <Roz + Chorzeć>

× **Rozchorzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozchorzeć ś.,** *rozchorowanie ś.*

[**Rozchot, u,** blm.] p. **Rozkot.**

[**Rozchotać się, a ś., ał ś., Ochotać ś., Osotać ś.**] *zorjentować ś., zrozumieć co.*

[**Rozchotanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchotać ś.**

[**Rozchoworca, y,** lm. **y**] *herold.* Mrong.

Rozchód, odu, lm. **ody 1.** † R. *rozchodzenie ś., rozstaj, rozstajnia, rozkrzyżowanie ś., przecięcie:* R. dróg, ulic. Wynijdź na ulice i na rozchody miejskie. Wuj. **2.** × R. *ruch, rozmach, agitacja, swoboda, rozkurczenie:* Członki, nie mające właściwej sobie bujności i rozchodu, nabędą stąd niekształtu i niezgrabności. L. **3.** *sprzedaż, handel, odbyt, zbyt, wyszynk, spożycie, użytek podręczny, potrzeby bieżące, spotrzebowanie, konsumcja, odchód:* Owoc, wino, piwo, zboże na R., a nie na chowanie. Troc. R. zboża, soli. Dla sułtana powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody sto baranów. 800 kur. Star. Gdyby taki R. był, żeby drobiu z folwarku i od kmieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniej. Haur. R. pieniędzy = *wydatek, ekspens.* Gdzie wielki dochód, wielki R. Kn. Nie ma być większy R., niż dochód. Prz. Rozchody publiczne. Kłok. Przy biesiadach mędruje, rozchody, percepty rachuje. Gil. Pamiętaj, rozchodzie, żyj z przychodem w zgodzie. Chodź. **4.** w księgach rachunkowych = *rubryka wydatków.* <Roz + Chód>

[**Rozchódka, i,** lm. **i**] *mała kukiełka.*

Rozchrapać się, pie ś., pał ś. *zacząć na dobre chrapać.* <Roz + Chrapać>

Rozchrapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchrapać ś.**

Rozchrobotać się, cze ś., tał ś. *zacząć na dobre chrobotać.* <Roz + Chrobotać>

Rozchrobotanie się, a ś, blm., czynność cz. **Rozchrobotać ś.**

Rozchrupać, pie, pał, [Rozchrustać] *rozgryźć chrupiąc.* <Roz + Chrupać>

Rozchrupanie, a, blm., czynność cz. **Rozchrupać.**

[**Rozchrustać, a, ał**] p. **Rozchrupać.** [**R. ś.**] p. **Rozchlastać.** <Roz + Chrustać>

[**Rozchrustanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchrustać.**

[**Rozchrustaniec, ńca,** lm. **ńcy**] *człowiek rozchrustany, rozmamany, który ma rozpięte ubranie lub rozpiętą koszulę na piersiach.* < Od Rozchrustany, od Rozchrustać ś.>

[**Rozchrustanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchrustać ś.**

[**Rozchrystać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozchlastać.**

[**Rozchrystanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchrystać s.**

[**Rozchrzestać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozchlastać:** Przez rozchrzestaną koszulę widać było jego piersi zapadłe. Żm. < Roz + * Chrzestać, od Chrzest, od Ukr. chrest>

[**Rozchrzestanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchrzestać ś.**

Rozchuśtać, a, ał p. **Rozbujać.** <Roz+Chuśtać>

Rozchuśtanie, a, blm., czynność cz. **Rozchuśtać.**

Rozchwalać, a, ał i [**R. ś.**] p. **Rozchwalić.**

Rozchwalanie, a, blm., czynność cz. **Rozchwalać.**

[**Rozchwalanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchwalać ś.**

Rozchwalenie, a, blm., czynność cz. **Rozchwalić.**

[**Rozchwalenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchwalić ś.**

Rozchwalić, i, ił, nied. **Rozchwalać** *chwaląc rozgłosić; rozsławić:* Ten rozchwalony środek mnie bynajmniej nie pomaga *(=zachwalony).* [**R. ś.**] *rozgłosić ś. chwaląc ś., rozsławić ś.:* Rozchwalali ś. po wsi ludzie biedni. Ork. Musiała ś. Hanka rozchwalić. Ork. <Roz + Chwalić>

[**Rozchwała, y,** blm.] *rozchwalenie, rozchwalanie, chwała rozgłośna, rozgłos:* Co było w tym rozchwały, a co prawdy, któż wie? Ork. Dla rozchwały ziemskiej, jaka sercu daje odpłatę za trudy, myśli żarzy i do nowych zapala wysiłków. Ork. <Roz + Chwała>

† **Rozchwatać, a, ał** p. **Rozchwytać.**

† **Rozchwatanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchwatać:** Będą wielblądowie ich na R. i mnóstwo dobytków na wydartki. Leop. Przyszli na drapiestwo, a nie jest ten, ktoby wyrwał w R., a ktoby rzekł: wróć! Leop. (plondrowanie, rabunek. L.).

† **Rozchwatywać, uje, ywał** p. **Rozchwycić.**

† **Rozchwatywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozchwatywać.**

Rozchwiać, eje, ał, nied. **Rozchwiewać 1.** p. **Rozbujać:** Daleki szum rozchwianej jodły. Ork. **2.** przen. R. co = *udaremnić, sparaliżować, pokrzyżować, rozproszyć; przeszkodzić czemu, sprawić, żeby ś. rozchwiało:* Wszystkie jego rozmysły rozchwiał. Nies. Nie spodziewał ś. R. go w postanowieniu jego. L. Spodziewała ś., że pewnie R. to wesele miała. Lubom. **R. ś. 1.** p. **Rozbujać. 2.** *rozwiać ś., rozlecieć ś.:* Kwiecie ś. z drzew rozchwiało. Troc. Przen. *spełznąć na niczym, rozejść ś., nie dojść do skutku, rozbić ś., rozprząc ś., rozproszyć ś., rozwiać ś., rozstroić ś., ulotnić ś.:* Obawiam ś., aby ś. ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzystwie. Poc. Pokój ś. rozchwiał. Skar. Jeślić jest z ludzi ta rada a. sprawa, rozchwieje ś. Wuj. Czuję jeszcze nadzieję, że on ś. upamięta, i że ś. ta miłość rozchwieje, która go wzięła w swe pęta. Węg. Sejm ś. rozchwiał, tak że król musiał go po raz drugi złożyć. Biel. M. Sejm ten nie tak ś. dokończył, jako rozchwiał niesworą szlachty. Biel. M. Rozchwiane nasze systema rządowe przyprowadził do nowego porządku. Świt. Ich małżeństwo pewno ś. rozchwieje. Bog. Woj. *(=nic z niego nie będzie).* Cała fakcja ś. rozchwiała. Troc. <Roz + Chwiać>

× **Rozchwiałość, i,** blm. *rozlazłość, opieszałość:* Przedsięwziąłem parobczą R. zamienić na skromne i przystojne ukazywanie ś. w każdym posiedzeniu. Czart. A. <Od * Rozchwiały, od Rozchwiać>

Rozchwianie, a, blm., czynność cz. **Rozchwiać.**

Rozchwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchwiać ś.**

Rozchwiej, i, lm. **e** *rozchwiana przestrzeń, rzecz rozbujana:* Widział cichą, lekko falującą z wiatrem R. wodną (na jeziorze). Tet. Z lśniących błysków wyplata dusza na rozchwiei wodnej iskrzącą tkaninę snów. Przybysz. <Roz + * Chwiej, CHW'>

[**Rozchwierutać, a, ał**] *chwierutając rozruszać, rozbujać, rozluzować.* Przen.: *wstrząsnąć, wzruszyć:* Rozchwierutany trwogą i wyrzutami gnębiony, począł nareszcie pragnąć, by go ujrzeć i wyspowiadać ś. z czynu, jaki pełni po niewoli własnej. Ork. [**R. ś.**] *chwierutając ś. rozruszać ś., rozbujać ś., rozluzować ś.* <Roz + Chwierutać>

[**Rozchwierutanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchwierutać.**

[**Rozchwierutanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozchwierutać ś.**

Rozchwiewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozchwiać.**

Rozchwiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozchwiewać.**

Rozchwiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchwiewać ś.**

[**Rozchwionąć, nie, nął**] p. **Rozwiać.**

[**Rozchwionięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozchwionąć.**

Rozchwycenie, a, blm., czynność cz. **Rozchwycić.**

Rozchwycić, i, ił p. **Rozchwytać.**

Rozchwyt, u, blm. *rozchwytanie, rozchwytywanie:* Niezmierna swego czasu tych pism popularność i R. dowodzi, że... Krasz. <Roz + Chwyt>

Rozchwytacz, a, lm. **e** *ten, co rozchwytał a. rozchwytuje, plondrownik, rabuś, łupiezca:* Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycą rozchwytacze swe. Wuj. Dał ich Bóg do rąk rozchwytaczów i rozchwycili ich. Bud. < Od Rozchwytać>

Rozchwytać, a, ał, † **Rozchwatać, Rozchwycić,** nied. **Rozchwytywać,** † **Rozchwatywać** *chwytając rozebrać, roznieść; rozłapać, rozdrapać, rozerwać, rozgrabić, rozszarpać; rozkraść:* Mięso sztukami, by deszcz, padało z obłoków, którego większą część ptactwo rozchwytało. Warg. Jedni granice przenosili, rozchwytywali trzody i pasali je. Leop. Obóz wołoski nasi rozchwytali. Paszk. Zostawił wielkie skarby, ale je brat z innemi powinnemi nie wiedzieć jako pomiędzy sobą rozchwytali. Biel. M. Rozchwycą je i zabiorą i zawiozą do Babilonu. Wuj. Całą majętność Tobjasza rozchwytano. Hof. Majętności były zdawna rozchwytane. Krasz. Towar w lot rozchwytali *(=rozkupili).* <Roz + Chwytać>

Rozchwytanie, a, blm., czynność cz. **Rozchwytać.**

Rozchwytnie przys. od **Rozchwytny.**

Rozchwytny *mogący być rozchwytanym.* L.

Rozchwytywać, uje, ywał p. **Rozchwytać.**

Rozchwytywanie, a, blm., czynność cz. **Rozchwytywać.**

Rozchybotać, cze, tał p. **Rozbujać.** <Roz + Chybotać>

Rozchybotanie, a, blm., czynność cz. **Rozchybotać.**

Rozchylać, a, ał i R. ś. p. **Rozchylić.**

Rozchylanie, a, blm., czynność cz. **Rozchylać.**

Rozchylanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchylać ś.**

Rozchylenie, a, blm., czynność cz. **Rozchylić.**

Rozchylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozchylić ś.**

Rozchylić, i, ił, nied. **Rozchylać** *uchyliwszy rozemknąć; rozgiąć, rozdziawić:* Kwiat rozchylił kielich. R. poły surduta. Z jej ust nieco rozchylonych trudno ś. domyślać, wyjdzie-li modlitwa, czy skarga. Krasiń. Z rozchylonych wilgotnych warg połyskują białe zęby. Sienk. **R. ś.** *uchyliwszy ś. rozemknąć ś.; rozgiąć ś., rozdziawić ś.:* Głowy ś. podnosiły, oczy szeroko rozwierały i usta rozchylały. Jeż. <Roz + Chylić>

[**Rozchytać się,** a ś., ał ś.] *rozpędzić ś., puścić ś.* <Roz + Chytać ś.>

[**Rozchytanie się,** a ś., blm.] czynność cz. **Rozchytać ś.**

Rozchytrza, y, lm. e bot. (urachne) *roś. z rodziny traw.*

[**Rozchyżać się,** a ś., ał ś., **Rozchyżyć ś.**] *rozbiegać ś., spłoszyć ś.* (o koniach). <Roz +* Chyżać ś., od Chyży>

[**Rozchyżanie się,** a ś., blm.] czynność cz. **Rozchyżać ś.**

[**Rozchyżenie się,** a ś., blm.] czynność cz. **Rozchyżyć ś.**

[**Rozchyżyć się,** y ś., ył ś.] p. **Rozchyżać ś.**

Rozciachać, a, ał posp. *ciachnąwszy rozciąć, ciachając rozrąbać, rozpłatać.* <Roz + Ciachać>

Rozciachanie, a, blm., czynność cz. **Rozciachać.**

Rozciapać, pie, pał posp. *ciapnąwszy rozdwoić.* <Roz + Ciapać>

Rozciapanie, a, blm., czynność cz. **Rozciapać.**

[**Rozciapirzenie,** a, blm.] czynność cz. **Rozciapirzyć.**

[**Rozciapirzyć,** y, ył] p. **Rozczapierzyć.**

Rozciąć, zetnie, ciął, [Rozcyc] nied. **Rozcinać** *ciąć rozdzielić; przeciąć, rozpłatać, rozerznąć, rozrąbać:* Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podcinam, ścinam, rozcinam. L. Cielca rozcięli na dwie części i przyszli między one rozdziały jego. Leop. Sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. Bies. Temu łeb, temu piersi napoły rozcina. Kochan. Rozciął chłopa jednym zamachem. Troc. Rzeźnik rozcina. Troc. Przen.: *rozdzielić, rozczłonkować:* Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. Łęcz. Papież ziemię pruską na trzy dyjecezje rozciął. Błaż. † **R. ś.** *rozdwoić ś., rozerwać ś., rozpaść ś., rozdzielić ś., rozejść ś., rozseparować ś.:* Ta część Sławaków, co od Bosforu Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki, rozcięła ś. Błaż. Stał ś. rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcięło ś. mnóstwo. Bud. (rozerwało ś. B. G.). <Roz + Ciąć>

× **Rozciąg,** u, lm. i *rozciągłość, objętość, rozmiar; rozległość, przestrzeń, obszar, przestwór:* R. ciała, *volumen corporis,* miejsce od ciała zajęte. Hube. R. kuli, *volumen.* Hube. Różne fundacje i nadania R. ten biskupstwa poszczególniają. Lel. R. państwa. R., *spatium.* Wuj. <Roz + Ciąg>

Rozciągać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozciągnąć.** <Roz + Ciągać>

Rozciągadło, a, lm. a *narzędzie do rozciągania; obłąk garbarski na rozciąganie skór.* Kn. <Od Rozciągać>

Rozciągalność, i, blm., rz. od **Rozciągalny,** *rozciągliwość.*

Rozciągalny p. **Rozciągliwy.** <Od Rozciągać>

Rozciąganie, a, blm., czynność cz. **Rozciągać.**

Rozciąganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozciągać ś.**

Rozciągle, Rozciągło przys. od **Rozciągły,** *ekstensywnie.* Troc.

Rozciągliwość, i, blm., rz. od **Rozciągliwy** *ekstensywność:* R. tkanek. R., rozszerzalność, własność ciała, zwłaszcza kruszców, zwiększania swej objętości od gorąca. Łab. Skorupa ziemska zachowała do pewnego stopnia sprężystość i R.

Rozciągliwy, Rozciągalny *który można rozciągnąć, rozszerzalny; ciągnący ś.* p. **Ciągliwy:** Nazwy Ruś i Rusin tak rozciągliwe, że ogarniają sobą za wiele. Jabł. A. Wiedza jego była nieco jednostronną i nierozciągliwą. <Roz + Ciągliwy>

Rozciągło p. **Rozciągle.**

Rozciągłość, i, lm. i, × **Rozciąg** **1.** *rozległość, rozmiar, wymiar, obszerność, objętość, ekstensywność:* R., ogólna własność materji, według której każde ciało zajmuje pewne miejsce w przestrzeni. R. jest nieoddzielną każdego ciała własnością. Os. J. Trzy rozciągłości: długość, szerokość i grubość lub wysokość. Łs. Pojąć nie możemy istności rozciągłości, tak nieustającej ziarnka makowego, plewy, i t. d., jako też następnej jako to godziny, kwadransu, z jakich to wszystko cząstek z osobna ś. składa. L. R. jednego półokręgu nie wystarcza chciwym jego pragnieniom. L. **2.** *rozwlekłość, przewlekłość, przeciąganie:* R. w mówieniu, rozwlekłość. Kn. (= posp. *śpiewanie).* **3.** *rozległość, obszar wielki.* <Od Rozciągły>

† **Rozciągłotrójkątny:** Muskuł R. (Rysz.) anat. = *mięsień płatowaty głowy i karku,* × trójkątny karku, × nierównokątny, × kłębkowaty, † myszka rzemieniowa (Krup.), † śledzionowata (Perz.), (musculus splenius). <Rozciągły + Trójkątny>

Rozciągły **1.** *który ś. rozciągnął,* rozciągnięty, rozciągniony: Co do Seleucji, czyli Lutyków Weletonów, na zachodzie Odry ponad morzem rozciągłych, zdobycz ich była udziałem Ottona III. Lel. **2.** *rozwlekły, przewlekły, przeciągły, długi, wydłużony:* Ryk R. R. charakter. Troc. *(=R. charakter pisma).* Rozciągła mowa. Troc. **3.** *obszerny, rozległy, daleko ciągnący ś., rozciągnięty, rozwlekły:* W obozie rozciągłym wojsko stawia ś. w pojedyńczej linji. Jak. J. Rozciągłe kraje. Troc. <Od Rozciągnąć>

× **Rozciągnąć,** nie, nął, nęła, nęło, a. gła, gło, rozk. [rozciąg], × **Rozściągnąć,** nied. **Rozciągać,** × **Rozściągać.** **1.** *wyciągnąwszy rozłożyć, rozpostrzeć; ciągnąc rozprostować, wygładzić, rozkurczyć; ciągnąc wyprostować, wyszpanować:* Bóg

rozpostrza niebiosa jako nić, a rozciąga je jako namiot. Leop. R. linę. Maść ta piegi na obliczu zgładza i zmarski rozciąga. Spic. R. chłopca na ławce. Troc. **2.** *rozpostrzeć, rozwinąć, rozbić. rozstawić, rozpuścić, roztoczyć, rozczapierzyć:* Baczno nade mną, matko rozciągałaś skrzydła. Toł. W pociechach swoich tak ś. sprawować, jak ten święty, nic ś. nie chlubiąc przed światem tym nędznym a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. Rej. Ptak skrzydła rozciągnął. Troc. Gdy rozciągniecie ku mnie ręce wasze a będziecie ku mnie rozmnażać prośby wasze, nie wysłucham was. Rej. Przyjmuje ich rozciągnionemi rękami. Skar. Rozciągaliście nań paszczęki swoje. Rej. *(= rozwieraliście, roztwieraliście, rozdziawialiście).* R. sidła. Wyb. Rozciągnęli szeroko na pana Andrzeja sieci. Sienk. Rozciągnął ręce, palce. Troc. Rozciągać chorągiew. Troc. Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać. L. Przen.: Musiał koniecznie zawiązać ś. familijny stosunek przy ciągłej opiece, jaką rozciągnąć musiał nad temi paniami. Bał. Przen.: Proporce rozciągać, rozpościerać (Kn.) = *potęgę swoją rozszerzać, rozmnażać.* Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. Górn. Przen.: R. na kogo, na co prawo, moc swoją = *rozszerzyć; objąć niemi kogo, co; poddać pod nie kogo, co; zastosować prawo do kogo, do czego.* Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, waląc króle, hetmany, książęta, ministry. Nar. Prawo jednakie na wszystkie miasta rozciągnione. Ust. R. moc, potęgę swoją na kim. Troc. Nie rozciągaj twego urzędu na mnie. Troc. **3.** *rozszerzyć, rozprzestrzenić, powiększyć:* Teleskopy rozciągnęły granice wzroku. Śniad. R. młotem srebro, żelazo rozpalone. Troc. (*= rozklepać).* Przen.: *powiększyć przesadnie, rozdąć, przedstawić zbyt wielkim:* Bardzo chwały jego rozciągał. Troc. **4.** *wyciągnąć wzdłuż, ciągnieniem wydłużyć:* R. gumkę. R. miech harmonijki. Więzicie nas, na koła rozciągacie, z urzędów rugujecie. Smotr. R. mowę = *rozwlec, rozwałkować.* **5.** *ciągnąc rozluźnić, rozpuścić, rozszerzyć:* R sznurówkę, R. rękawiczki, pończochę. **6.** garb., powr. *wyciągnąć wzdłuż i wszerz za pomocą ręki w celu powiększenia,* nied. r e k o w a ć: Garbarz skóry rozciąga. Kn. J. myśl.: R. zwierza = *położyć trupem, powalić zastrzeliwszy:* Poszczutego R. lisa. **R. ś. I.** *zostać rozciągniętym:* Rozciąga ś. po soszkach na blechu płótno. Przędz. Rozciąga się płótno w krosnkach. Troc. **2.** *wyciągnąwszy ś. rozłożyć ś.; rozwalić ś.:* Rozciągnął i zmierzył ś. nad dziecięciem trzykroć. Leop. Snem zmorzony, na zielonej murawie leżał rozciągniony. Nar. Rozciągać ś. w łóżku. Troc. *(= wyciągać ś., przeciągać ś.).* Bufcio mały swawolnie ś. na miękkiej rozciągnął pościeli. Niem. **3.** *wyciągnąwszy ś. zyskać na rozmiarach, rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozluźnić ś., rozepchać ś.:* Rękawiczki, pończochy rozciągnęły ś. **4.** częś. nied., przen. *ciągnąć ś., szerzyć ś., rozlegać ś., rozpościerać ś.; iść, sięgać aż dokąd; wysuwać ś., roztaczać ś.:* Rozciągało ś. to państwo od morza do morza. Troc. Jurysdykcja jego daleko ś. rozciągała. Troc. Rozciąga ś. to daleko. Kn. To prawo ś. rozciąga w okręgu miasta. Troc. Przenoś moją duszę utęsknioną do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych szeroko nad błękitnym Niemnem rozciągnionych. Mick. Od Brześcia rozciągają ś nieprzebyte błota, lasy aż do Dniepru. Mochn. Morze dymu rozciągało ś. nad klasztorem i kościołem. Sienk. **5.** nied. *być rozciągalnym, ciągnąć ś.; być zrobionym, urządzonym tak, aby się mogło rozciągać:* Guma rozciąga ś. Skóra rozciąga ś. Troc. Ta trąba rozciąga ś. i zsuwa ś. **6.** Rozciągać ś. nad czym mówiąc = *rozwodzić ś., szerzyć ś., rozszerzać ś.; rozwlekać, rozwałkowywać, przewlekać co:* Nadto pono ś. rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. Niem. Nie rozciągam ś. dalej z ramotą moją. L. Nie chciał ś. rozciągać szerokiemi słowy. P. Koch. **7.** [Rozciągać ś.] = *ciężko pracować; dobywać ostatnich sił pracując.* **8.** myśl. *paść jak długi, będąc zastrzelonym.* <Roz + Ciągnąć>

Rozciągnienie, a, blm. p. **Rozciągnięcie:** R. członków. Troc. Rąk, skrzydeł R. Troc. R. sukna, skóry. Troc.

Rozciągnienie się, a ś., blm. p. **Rozciągnięcie ś.**

Rozciągnięcie, a, blm., **Rozciągnienie I.** czynność cz. **Rozciągnąć. 2.** poł.: Nadmierne R. macicy ciężarnej (hyperextensio uteri gravidi).

Rozciągnięcie się, a ś., blm, **Rozciągnienie ś.** czynność cz. **Rozciągnąć ś.**

Rozciągnięty, Rozciągniony I. im. od **Rozciągnąć. 2.** p. **Rozciągły.**

Rozciągniony I. p. **Rozciągnięty:** Orzeł z rozciągnionemi skrzydłami. Troc. **2.** p. **Rozciągły.**

[Rozcidnąć, nie, nął] p. **Rozkidać.** <Zam. Rozkidnąć>

[Rozcidnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rozcidnąć.**

[Rozciebić się, i ś., ił ś.] *rozpłakać ś.*

[Rozciebienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozciebić ś.**

Rozciec ś., cze ś. a. knie ś., kł. ś., nied. **Rozciekać ś.** *rozpłynąć ś., rozlać ś., roztworzyć ś. = rozpuścić ś., zamienić ś. w płyn:* Wszyscy umieramy a jako wody rozciekamy ś. w ziemię. Wuj. <Roz + Ciec>

Rozciecz, y, lm. **e, Rozciek I.** *rozciekanie, rozcieczenie, roztop, rozlew, rozpływ; odwilż, flaga, topnienie lodu, puszczanie śniegu, chlapanina, zelżenie mrozu, słota, pluta:* Krwi ludzkiej rozcieki zafarbowały strumienie i rzeki. Od. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. Bardz. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. Błaż. Dżdżyste rozciecze. Przyb. Droga najgorsza wtenczas była, same rozciecze. Mat. Przen.: Ulżył sobie ciężar łez rozcieczą. Przyb. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, wszystkiego było prawie do rozcieczy. Pot. *(= prawie ś. lało; wbród).* <Roz + Ciecz>

Rozcieczny przym. od **Rozciecz a. Rozciek; Rozciekły;** *płynny, ciekły, rozpuszczony, roztworzony:* Rozcieczna materja. Jak. J. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w cząstkach rozcieczных. Jak. J. <Od Rozciecz, Rozciek>

Rozciek, u, lm. **i I.** p. **Rozciecz:** Wiosienne śniegów rozcieki, któremi rzeczne wody nabrzmiały, czyniły przeprawę trudną. Nar. Pełno teraz po drogach ludzkiego rozcieku. Słow. Nowe krwi rozcieki przemienią w żal i jęki ten tryumfalny chór. Kasp. *(= strumienie, potoki).* **2.** *płyn, ciecz z ciała stałego powstała, roztwór; ciało lotne, gaz:* Gdy części ledwo ś. siebie trzymają, nazywamy takie ciało rozciekiem, *fluidum,* jak dym, powietrze i t. d. Rogal. Tłuszcz przez ciepło obraca ś. w R. Krum. Powietrze jest rozciekiem twardym. Jak. J. **3.** × R. chem. p. **Roztwór. 4.** † R. lek. = *płyn w ciele ludzkim:* Humory, czyli

rozcieki. Śniad. J. Rozcieki, czyli humory mamek, rzadko ś. zgadzają z rozciekami dziecięcia. Kost. <Roz + Ciek>

Rozciekać się, a ś., ał ś. p. **Rozciec ś.**

Rozciekanie się, a ś, blm., czynność cz. **Rozciekać ś.**: Szyje tureckie, szablą sieczone, z wielkim krwi rozciekaniem trzeszczały. Baz.

Rozciekawiać, a, ał p. **Rozciekawić**.

Rozciekawianie, a, blm., czynność cz. **Rozciekawiać**.

Rozciekawić, i, ił, nied. **Rozciekawiać** *rozbudzić ciekawość, zaciekawić wielce:* Chociaż coraz więcej rozciekawiony, nie przerywał jej żadnym pytaniem. Haj. Rozciekawiony o swego wybawcę, dawał jeszcze te i owe pytania o nim. Kaczk. <Roz + Ciekawić>

Rozciekawienie, a, blm., czynność cz. **Rozciekawić**.

Rozciekły p. **Rozcieczny**: Kiedy ziemia brała swój kształt, musiała ś. składać z materji rozciekłej. Stasz.

Rozciemla, i, lm. e bot. p. **Dziwaczek**.

Rozciemniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozciemnić**.

Rozciemnianie, a, blm., czynność cz. **Rozciemniać**.

× **Rozciemnianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozciemniać ś.**

× **Rozciemnić**, i, ił, nied. × **Rozciemniać** *zrobić co mniej ciemnym, rozjaśnić:* R. farbę. **R. ś.** *rozwidnić ś., rozjaśnić ś.*: Rozciemnia ś. nieos. = *rozwidnia ś.* <Roz + Ciemnić>

× **Rozciemnienie**, a, blm., czynność cz. **Rozciemnić**.

× **Rozciemnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozciemnić ś.**

1. Rozcieniać, a, ał p. **1. Rozcienić**.

2. Rozcieniać, a, ał p. **2. Rozcienić**.

1. Rozcienianie, a, blm., czynność cz. **1. Rozcieniać**.

2. Rozcienianie, a, blm., czynność cz. **2. Rozcieniać**.

1. Rozcienić, i, ił, nied. **Rozcieniać 1.** *zrobić bardzo cienkim, cieńszym, zebrać w grubości.* **2.** p. **Rozcieńczyć**. <Roz + * Cienić, CIEN>

2. Rozcienić, i, ił, nied. **Rozcieniać** *rozproszyć cienie, rozjaśnić, rozwidnić, rozświetlić.* Przen.: Nie potrzeba wam stosunku ich odsłaniać i rozcieniać. Wor. <Roz + Cienić>

1. Rozcienienie, a, blm., czynność cz. **1. Rozcienić**.

2. Rozcienienie, a, blm., czynność cz. **2. Rozcienić**.

Rozcieńczać, a, ał p. **Rozcieńczyć**.

Rozcieńczanie, a, blm., czynność cz. **Rozcieńczać**.

Rozcieńczenie, a, blm., czynność cz. **Rozcieńczyć**.

Rozcieńczyć, y, ył, nied. **Rozcieńczać** *rozrobić, aby był cieńszy; rozrzedzić, rozcienić, rozprowadzić, rozwodnić, rozebrać wodą:* R. mleko, wódkę, wino=żart. *ochrzcić.* <Roz + Cieńczyć>

[**Rozciepać, pie, pał**, nied. **Rozciepywać**] *rozrzucić, pomierzwić:* R. siano. <Roz + Ciepać>

[**Rozciepanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozciepać**.

Rozcieplać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozcieplić**.

Rozcieplanie, a, blm., czynność cz. **Rozcieplać**.

Rozcieplanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcieplać ś.**

Rozcieplenie, a, blm., czynność cz. **Rozcieplić**.

Rozcieplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcieplić ś.**

Rozcieplić, i, ił, nied. **Rozcieplać** *rozebrać ciepłem, przejąć ciepłem, rozgrzać:* Twarz owalna, o rysach regularnych i wykończonych, których zimne linje rozświeca i rozciepla uśmiech. Kos. Słońce i pogoda rozcieplіły atmosferę R. serca. **R. ś.** *rozgrzać ś., ocieplić ś. stopniowo od rozchodzącego ś. ciepła.* Rozmowa ś. ożywiła, atmosfera ś. rozcieplіła i nastąpiło poufalsze zbliżenie. Bał. <Roz + Cieplić>

[**Rozciepywać, uje, ywał**] p. **Rozciepać**.

[**Rozciepywanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozciepywać**.

Rozcieracz, a, lm. e **1.** *ten, co rozciera.* **2.** *narzędzie do rozcierania np. farb.* **3.** apt. *narzędzie do rozcierania na tarlicy,* † kurant. **4.** druk. *walec elastyczny pocierający czcionki farbą.* <Od Rozcierać>

Rozcierać, a, ał p. **Rozetrzeć**.

Rozcieradło, a, lm. a apt. *przyrząd do bardzo miałkiego rozcierania proszków.* <Od Rozcierać>

Rozcieralny *dający ś. rozetrzeć:* Piropisyt jest R. <Od Rozcierać>

Rozcieranie, a, lm. a **1.** czynność cz. **Rozcierać**: R. miejsca stłuczonego na ciele. **2.** apt. *rozpylanie, proszkowanie miałkie* (laevigatio). **3.** chir. *nacieranie, tarcie połączone z ugniataniem, masaż sposobem frykcji.*

[**Rozcieranki, ek**, blp.] *rodzaj potrawy.* <Od Rozcierany>

Rozcierkać się, a ś., ał ś. *wpaść w zapał cierkania, zacząć zawzięcie cierkać.* <Roz + Cierkać>

Rozcierkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcierkać ś.**

[**Rozcieszenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozcieszyć**.

[**Rozcieszyć**, y, ył] *pocieszając rozradować:* Ptaskowie pannę rozciesyli, ze jedzie Marcinek. <Roz + Cieszyć>

* **Rozcież**, tylko w wyrażeniu: Na R., **Narozcież, Na oścież, Na ścieżaj**, [**Na ścięża j**], × **Na ścieżą**, × **Na ścież**, × **Oścież** *na całą szerokość otworu drzwiowego:* Otworzyć drzwi, wrota na R. *(=jak szerokie).* Pałac na R. otwarty. Ustrz. <Zam. * Rozścież, Roz + * Ścież, ŚCIEG/ŚCIEŻ/STOG>

[**Rozcieżać, a, ał**] *roztwierać na rozcież.* <Od Rozcież>

[**Rozcieżanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozcierzać**.

Rozcięcie, a, lm. a **1.** blm, czynność cz. **Rozciąć**. **2.** *miejsce rozcięte, rana cięta, cięcie, szrama:* Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. Skar. **3. a.** × **Rozcięt** *przecięcie, cięcie* (sectio, dissectio). R. brzucha (laparotomia). R. brzuszno - maciczne, cięcie cesarskie (laparo-metrotomia s. sectio Caesarea). R. cewki moczowej (urethrotomia). R. krtani (laryngofissura). R. macicy (metrotomia). R. pęcherza moczowego (cystotomia). R. przetoki (syringotomia). R. spojenia w łonie (symphyseotomia). R. tchawicy (tracheotomia). **4.** poł. R. kręgosłupa (płodu) (spondylotomia). **5.** okul.: R. zaćmy (discissio cataractae).

Rozcięg, u, lm. i bot. (muntingia) *roś. z rodziny lipowatych.*

Rozcięgna, y, lm. y anat. p. **Rozcięgno**. <Roz + * Cięgna, CIĘG CIĄG/TĘG/TĄG>

Rozcięgnisty anat. (aponeuroticus) *opatrzony rozcięgnem.* Czepiec R., jamułka rozcięgnista p. **Ogłowie.** <Zam. * Rozścięgnisty, Roz+Ścięgnisty>

Rozcięgno, a, lm. **a,** × **Rozcięgna 1.** anat. (aponeurosis) *błona ścięgnista, mniej lub więcej szeroka,* × błona ścięgaczowa † ścięgaczobłona, błona ścięgnowa, † żyłowacizna. **2.** wet. *pęga.* <Zam. * Rozścięgno, Roz+Ścięgno>

× **Rozcięt, u,** blm. chir. *rozcięcie, nadwerężenie, rozdzielenie ciągłości tkanek,* × rozłąka (solutio continuitatis). <Roz + * Cięt, CIN/TN/CIĘ/CIĄ>

Rozciętodzioby zool.: Ptaki rozciętodziobe (fissirostres) *rodzaj ptaków wróblowatych.* < Rozcięty + * Dioby, od Dziób>

Rozcinacz, a, lm. **e** *młotek zakończony jak dłuto, który, pobijany innym młotkiem, służy do rozcinania żelaza na gorąco.* Łab. <Od Rozcinać>

Rozcinać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozciąć.**

Rozcinanie, a, blm., czynność cz. **Rozcinać.**

Rozcinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcinać ś.**

Rozcinek, nka, lm. **nki 1.** *kowadło do rozcinania.* **2.** *odcinek*: Daną linję tak rozdzielić, żeby jej rozcinki były proporcjonalne danym figurom. Sol. R., odcinek. Troc. <Od Rozcinać>

× **Rozciosać, esze, osał,** × **Rozciosnąć,** × **Rozczosnąć,** × **Rozczochnąć** *rozszczepać, rozłupać, rozłamać, rozewrzeć, roztworzyć:* R. drzewo, kopyto. **R. ś.** *rozszczepić ś., rozejść ś., rozpaść ś., rozłupać ś., rozewrzeć ś., rozpaść ś., roztworzyć ś., rozleźć ś., rozłamać ś.* <Roz + Ciosać>

× **Rozciosanie, a,** blm., czynność cz. **Rozciosać.**

× **Rozciosanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozciosać ś.**

× **Rozciosnąć, śnie, snął** i × **R. ś** p. **Rozciosać.**

× **Rozciośnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozciosnąć.**

× **Rozciośnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozciosnąć ś.**

Rozciskać, a, ał, Rozcisnąć, nied. × **Rozciskać,** † **Rozciskawać 1.** dok. *ciskając rozproszyć; rozproszyć, rozrzucić, rozmiotać, porozrzucać:* On tak ugodził, że wszystkich zarazem rozcisnął kości i krew jednym razem. P. Koch. Ołtarze rozciskał. Żebr. *(= zburzył).* Hostją rozciskał po ziemi. Biel. J. Pięknieć ś. dyjamenty żarzą, drogie iskrzysto rozciskając blaski. L. Co ociec zgromadził, to syn rozciska. Kochan. (= *rozszasta, rozproszy).* Po groszu zbierając, zbierzesz; a po szelągu ciskając, rozciskasz. Prz. Przen.: Fortuna Portugalców na łupież rozciska. Przyb. (= *rozproszy).* Pan Bóg zdrowie nieprzyjaciół twoich rozciska precz, jako z procy. B. B. **2.** nied. p. **Rozcisnąć.** **[Rozciskać ś.]** *zacząć ś. ciskać* (w gniewie) *bez upamiętania.* <Roz + Ciskać>

Rozciskanie, a, blm., czynność cz. **Rozciskać.**

† **Rozciskawać, a, ał 1.** p. **Rozciskać. 2.** p. **Rozcisnąć.**

† **Rozciskawanie, a,** blm., czynność cz. **Rozciskawać.**

Rozcisnąć, śnie, snął, nied. **Rozciskać,** † **Rozciskawać** *cisnąc rozmiażdżyć, rozetrzeć; rozgnieść:* R. orzech, robaka. <Roz + Cisnąć>

Rozciśnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozcisnąć.**

Rozcmuchać się, a ś., ał ś., [Rozcmuchać i **R. ś.]** *roztrzeźwić ś. ze snu, oprzytomnieć po śnie, wysapać ś.*

Rozcmuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcmuchać ś.**

[Rozcocha, y, lm. **y]** przezwisko pogardliwe krowy. <? Zam. * Rozscocha, Roz + * Scocha, Szczocha; ? Roz + * Cocha, od Cochać>

[Rozcochać, a, ał] *cochając rozdrapać, rozranić.* <Roz + Cochać>

[Rozcochanie, a, blm.] czynność cz. **Rozcochać.**

Rozcwałować się, uje ś., owął ś. *zacząć na dobre cwałować a. cwałować ś.; cwałując rozpędzić ś.:* Woda w garnku już ś. rozcwałowała. Rozcwałował ś., jadąc konno. <Roz + Cwałować>

Rozcwałowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozcwałować ś.**

[Rozcyc, rozetnie, rozcył] p. **Rozciąć.**

× **Rozcyganić, i, ił** *roztrwonić, przeszachrować po cygańsku, przemarnować:* Proboszcz ten kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. Zigr. <Roz + Cyganić>

× **Rozcyganienie, a,** blm., czynność cz. **Rozcyganić.**

Rozcynkografować, uje, ował *cynkografując rozpowszechnić:* R. ciekawy rysunek. <Roz+Cynkografować>

Rozcynkografowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcynkografować.**

Rozcyrklować, uje, ował *rozmierzyć cyrklem, rozdzielić zapomocą cyrkla.* <Roz + Cyrklować>

Rozcyrklowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcyrklować.**

[Rozczachnąć, nie, nął] *ciachnąwszy rozpłatać; rozciąć, rozćwiertować:* (Achilles) na dwoje mu (Echeklowi) czerep rozczachnął. Ml. **[R. ś.]** *rozkraczywszy ś. rozedrzeć ś.:* Konie, woły rozczachnęły ś. na lodzie. <Roz + * Czachnąć, zam. Ciachnąć>

[Rozczachnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rozczachnąć.**

[Rozczachnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozczachnąć ś.**

[Rozczachrać, a, ał i **R. ś.]** p. **Rozczochrać.**

Rozczapierzać, a, ał p. **Rozczapierzyć.**

Rozczapierzanie, a, blm., czynność cz. **Rozczapierzać.**

Rozczapierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozczapierzyć.**

Rozczapierzyć, y, ył, Rozczépierzyć, † **Rozszczepierzyć, [Rozcapierzyć, Rozcapirzyć, Rozciapirzyć],** nied. **Rozczapierzać, Rozczepierzać** *rozstawić, rozstoperczyć, roztworzyć, rozszerzyć, rozpostrzeć, roztoczyć, rozłożyć, rozpuścić:* R. skrzydła. Słońce rozczapierza promienie nad ziemią. R. ręce (= *rozkrzyżować).* R. nogi (= *rozkraczyć).* Wąs czarny podstrzygał po szwedzku i rozczapierzał w zadartych do góry końcach. Sienk. <Roz + * Czapierzyć; p. czepić, szczepić>

× **Rozczar, u,** lm. **y** p. **Rozczarowanie.** Sł. wil. <Roz + Czar>

Rozczarować, uje, ował, nied. **Rozczarowywać** *zdjąć urok, odczarować, uwolnić z zaczarowania.* Przen.: *pozbawić zapału do kogo, do czego, pozbawić wiary w ideał, pozbawić złudzeń; wytrzeźwić; ostudzić, odkrywając rzeczywistość; zrazić, zniechęcić:* Nikt rozczarowywać go nie myślał, błogo było każdemu spojrzeć na szczęśliwego i pocieszyć ś. tym uroczym obrazkiem. Krasz. **R. ś.** *stracić urok, przekonać ś. o przykrej rzeczywistości; stracić przekonanie do kogo, do czego, zawieść ś. na kim, na czym, ostygnąć w zapale, przeracho-*

wawszy ś.: Powinien ś. był R., jednak panna Aniela wydała mu ś. dziś piękniejszą nawet. Krasz. Szukał nowego (przyjaciela), aż po bliższym poznaniu rozczarowany, odchodził. Mell. <Roz + Czarować >

Rozczarowanie, a l. blm., czynność cz. **Rozczarować. 2.** lm. a a. **R. ś.** *stan rozczarowanego, zawód, zwątpienie, przerachowanie ś., utrata złudzeń, smutna rzeczywistość:* W szlachetnej jego piersi utrata złudzeń młodych i tego idealnego świata, który człowiek z sobą przynosi z lepszej ojczyzny przedziemskiej, nie pociągnęła za sobą rozczarowania i chłodu. Krasz. R. nastąpiło zbyt szybko Jnsz. Ileż razy spotykały nas gorzkie zawody i rozczarowania! Jakiej wiary, jak silnego uczucia obowiązku potrzeba wówczas, by na duchu nie upaść i wytrwać na tym stanowisku pomimo pewności przegranej, ten chyba pojmie, kogo zawody i rozczarowania w szkole nieszczęścia wyćwiczyły. Fel S. Wiem, że mogą mię spotkać rozczarowania bez końca. Wilcz.

Rozczarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczarować ś.**

Rozczarowywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozczarować.**

Rozczarowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczarowywać.**

Rozczarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczarowywać ś.**

[Rozczasować, uje, ował] p. **Rozczesać.**

[Rozczasowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozczasować.**

† **Rozcząć, rozecznie, rozczął,** nied. † **Rozczynać** p. **Rozpocząć:** A jakośmy tę pracą rozcząć śmieli, tak ją trzeba dokończyć. P. Koch. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli, rozczęli radę, ale miną ś. z nadzieją. Kochan. Począł przedsięwzięcie swe rozczynać. Leszcz. Bóg da szczęście do wszystkich spraw, które jedno rozeczniesz. B. B. Penelope fryjerzom termin odpowiedzi dała dotąd, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. L. Żołnierz dla głodu rozczętej roboty odbiec i murów myśli oblężonych. P. Koch. <Roz + * Cząć, CZĘ/CZĄ/CZN/CZYN>

× **Rozcząstkować, uje, owal** *porozdzielać na cząstki, rozdrobić, rozszczegółowić; rozparcelować:* Rozmaite opinje tak już rozcząstkowane, że słów zaczyna braknąć do określenia mnożących ś. odcieni. Dzielenie ś. rozcząstkowanemi kolonjami ustało. Gac. <Roz + Cząstkować >

Rozcząstkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcząstkować.**

[Rozczep, u, lm. **y]** p. **Rozszczep.** <Zam. Rozszczep>

[Rozczépać, a, ał] p. **Rozczepić.** <Roz + Czepać>

[Rozczepanie, a, blm.] czynność cz. **Rozczepać.**

Rozczepek, pka, lm. **pki** bot. (hysterium) *roś. z gromady grzybów, z rzędu workowców, z rodziny łuszczeńcowatych.* <Roz + * Czepek, * Szczepek; p. Szczepić>

Rozczepiać, a, ał i R. ś. p. **Rozczepić.**

Rozczepianie, a, blm., czynność cz. **Rozczepiać.**

Rozczepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczepiać ś.**

Rozczepić, i, ił, nied. **Rozczepiać, [Rozczepać] l.** *rozpiąć, porozwieszać, porozpinać, rozpostrzeć czepiając:* R. bieliznę. **2.** *odczepiwszy rozdzielić, rozłączyć.* **R. ś.** *odczepiwszy ś. rozłączyć ś.:* Sfora psów myśliwskich wałęsała ś., szukając kości i gryząc ś., a rozczepić nie mogąc, o każdą znalezioną. Krasz. <Roz + Czepić>

Rozczepienie, a, blm., czynność cz. **Rozczepić.**

Rozczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczepić ś.**

[Rozczepierz, a, lm. **e]** p. **Ostropest.**

Rozczepierzać, a, ał p. **Rozczapierzyć.**

Rozczepierzanie, a, blm., czynność cz. **Rozczepierzać.**

Rozczepierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozczepierzyć.**

Rozczepierzyć, y, ył p. **Rozczapierzyć.**

[Rozczepka, i, lm. **i] l.** *kijek rozszczepany na końcu, w który to rozszczep zakłada ś. kamień i, machnąwszy kijkiem, wyrzuca ś. go jak z procy.* **2.** *tyczka z rozszczepem na końcu, przeznaczona do zdejmowania owoców z drzew.* <Od Rozczep>

Rozczerpać, pie, pał *czerpiąc rozebrać.* <Roz + Czerpać>

Rozczerpanie, a, blm., czynność cz. **Rozczerpać.**

Rozczerwienić, i, ił *doprowadzić do czerwoności, rozrumienić, rozpalić do czerwoności:* Jeżeli moja zbrodnia przy promieniach krwawego słońca ojcobójców blednie, ja rozczerwienię ją nowym wyznaniem. Słow. Możecie tę harfę rozniecić w ogień i nasze trupie twarze R. Słow. Mróz rozczerwienił im twarze. **R. ś.** *dojść do czerwoności, rozrumienić ś., rozpalić ś. do czerwoności, zaczerwienić ś., sponsowieć, spiec raki:* R ś. od wstydu. Rozczerwienił ś. ze złości = *rozindyczył ś., ognie nań uderzyły.* Rozczerwienił ś., jak dziad na psy. Prz. <Roz + Czerwienić>

Rozczerwienienie, a, blm., czynność cz. **Rozczerwienić.**

Rozczerwienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczerwienić ś.**

Rozczesać, sze, sał, † **Rozczosać,** nied. **Rozczesywać,** † **Rozczosywać,** † **Rozczosować, [Rozczasować]** *czesząc rozdzielić, rozebrać włosy; czesząc rozprostować, rozpuścić:* R. włosy, konopie. Troc. R. kołtun. Przen.: Przyniósł hełm tekturowy z koguciemi piórami, które wiatr rozczesywał. Kos. <Roz + Czesać >

Rozczesanie, a, blm., czynność cz. **Rozczesać.**

[Rozczesowacz, a, lm. **e]** *grzebień.* <Od * Rozczesować, zam. Rozczesywać>

† **Rozczestować, uje, ował** p. **Rozczęstować.**

† **Rozczestowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozczestować.**

† **Rozczestowywać, uje, ywał** p. **Rozczęstować.**

† **Rozczestowywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozczestowywać.**

Rozczesywać, uje, ywał p. **Rozczesać.**

Rozczesywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczesywać.**

Rozczęstować, uje, owal, † **Rozczestować,** nied. **Rozczęstowywać,** † **Rozczestowywać** *rozdać na poczęstunki; częstując rozszafować.* <Roz + Częstować>

Rozczęstowanie, a, blm., czynność cz. **Rozczęstować.**

Rozczęstowywać, uje, ywał p. **Rozczęstować.**

Rozczęstowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczęstowywać.**

× **Rozczłonie, a,** lm. **a** *członek, który wynika z rozdzielenia większego członka; odnoga:* Gałązki bezlistne, które rozrastają ś. w rozczłonia *(=rózgi).* <Roz + * Członie, CZŁON>

Rozczłonkować, uje, ował, nied. **Rozczłonkowywać** *rozłożyć, rozebrać na członki a. części, zrobić dyssekcję:* R. trupa *(=rozebrać go, pokrajać go według wymagań nauki).* Bdły nie mają ciała rozczłonkowanego. Rost. Przen.: *zrobić rozbiór, zrobić analizę, rozłożyć na składowe części, rozszczegółowić.* Owi pseudolingwiści własnej mowy wyrazy lingwistyczną metodą rozczłonkowywają. Lel. **R. ś.** *rozpaść ś. na członki, rozdzielić ś.:* Wiedza medyczna rozczłonkowywać ś. poczęła. <Roz + Członkować>

Rozczłonkowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozczłonkować:** Dążąc do rozczłonkowania Francji, stanęły Prusy na czele nowej rewolucji. Ask. **2.** anat. *pocięcie umiejętne trupa w celu naukowym, sekcja* (dissectio).

Rozczłonkowanie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozczłonkować ś.**

× **Rozczłonkownictwo, a,** blm. p. **Anatomja.** <Od Rozczłonkować>

Rozczłonkowywać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozczłonkować.**

Rozczłonkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczłonkowywać.**

Rozczłonkowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczłonkowywać ś.**

[**Rozczmuchać, a, ał** i **R. ś.**] p. **Rozcmuchać ś.**

[**Rozczmuchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozczmuchać.**

[**Rozczmuchanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozczmuchać ś.**

× **Rozczochnąć, nie, nął** i × **R. ś.** p. **Rozczosnąć:** Parchowaty kozieł, rozczochnąwszy kopyto, niechaj nam dalej straszny nie będzie. Koch. W. Podczas gładkich lodów źle jest dla wozów zażywać wołów, mogą ś. R. Kluk. <Roz + *Czochnąć, CZOS/CZOCH>

× **Rozczochnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozczochnąć.**

× **Rozczochnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozczochnąć ś.**

Rozczochra, y, lm. **y** zool. (gorgonocephalus) *szkarłupień z gromady rozgwiazd.* <Od Rozczochrać>

Rozczochrać, a, ał, [**Rozczuchrać, Rozczachrać, Rozczychrać**] *roztargać, rozkudłać:* Mieszkając długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosłą brodę miał. Skar. Niezgoda z piekła rozczochrany łeb ku niebu podniosła. Bardz. Rozczochrany kometa. Tw. Wielkie chabry rozwiały w pełni swe rozczochrane korony. Orzesz. *(=rozwichrzone).* Jakiś rozczochrany nieład. Orzesz. **R. ś.** *roztargać ś., potargać ś., rozkudłać ś.:* Sprośnie mu ś. żałosne włosy rozczochrały. Bardz. <Roz + Czochrać>

Rozczochranie, a, blm., czynność cz. **Rozczochrać.**

Rozczochraniec, ńca, lm. **ńcy,** [**Rozczóchraniec, Rozczuchraniec**] *ten, co ma włosy w nieładzie, człowiek rozczochrany.* <Od Rozczochrany>

Rozczochranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczochrać ś.**

[**Rozczoki, ów,** blp.] *plewy jęczmienne z wodą.*

† **Rozczosać, a, ał,** [**Rozczosać**] p. **Rozczesać:** Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosany. Tw. Tobie w kosztowną szatę świetną ś. ubrała, tobie włosy ozdobne swoje rozczosała. Kochan. <Roz + Czosać>

Rozczosanie, a, blm., czynność cz. **Rozczosać.**

† **Rozczosły** *który ś. rozczosnął, rozłupany, rozwarty, rozdarty, rozpękły.* And. z Kobyl. <Od Rozczosnąć>

× **Rozczosnąć, nie, nął,** × **Rozciosnąć,** × **Rozczochnąć,** nied. × **Rozczosywać,** × **Rozczosować** *rozszczepić, rozłamać, rozłupać, rozedrzeć, rozsadzić.* Przen.: Piekło ś. otworzyło i rozczosnęło wrota. Kosz. *(= rozwarło).* Gdy Bóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czyni to, aby tak rozczośnieni świecić mogli znaczniej. Chodk. K. × **R. ś.** *rozszczepić ś., rozłupać ś., rozpęknąć ś., popadać ś., rozpość ś., pęknąć, rozedrzeć ś., trzasnąć:* R. ś., rozłamać ś., rozpadać ś. Włod. Rozwiera ś. drzewo, kopyto, rozczosuje. Kn. <Roz + *Czosnąć, CZOS/CZOCH>

× **Rozczosować, uje, ował** i × **R. ś.** p. **Rozczosnąć.**

× **Rozczosowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozczosować.**

× **Rozczosowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozczosować ś.**

[**Rozczosywać, uje, ywał**] p. **Rozczesać.**

× **Rozczosywać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozczosnąć.**

[**Rozczosywanie, a,** blm.] czynność cz. [**Rozczosywać**].

× **Rozczosywanie, a,** blm., czynność cz. × **Rozczosywać.**

× **Rozczosywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. × **Rozczosywać ś.**

× **Rozczośnienie, a 1.** blm., p. **Rozczośnięcie. 2.** lm. **a** *szpara, szczelina, rozpadlina:* Jest z krzywym rozczośnieniem wądół miedzy góry na rękę ku chytremu zasadzeniu. Koch. J. *(curvo anfracta vallis.* L.). W ostatnim rozczośnieniu lasem loch przyćmiony, *in extremo.* Żebr.

× **Rozczośnięcie, a,** blm., × **Rozczośnienie** czynność cz. **Rozczosnąć.**

× **Rozczośnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozczosnąć ś.**

[**Rozczóchraniec, ńca,** lm. **ńcy**] p. **Rozczochraniec.**

× **Rozczuchać się, a ś., ał ś.** *rozcmuchać ś., roztrzeźwić ś. po śnie, przyjść do siebie:* Jezu! Kozak ś. rozczuchał. Słow. Lew, gdy ś. rozczucha, sam ś. z sieci wywikła. Od. <Roz + Czuchać ś.>

Rozczuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczuchać ś.**

[**Rozczuchrać, a, ał** i **R. ś.**] p. **Rozczochrać.** <Roz + Czuchrać>

[**Rozczuchranie, a,** blm.] czynność cz. **Rozczuchrać.**

[**Rozczuchraniec, ńca,** lm. **ńcy**] p. **Rozczochraniec.** <Od Rozczuchrany, od Rozczuchrać>

[**Rozczuchranie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozczuchrać ś.**

[**Rozczucie, a,** blm.] *uczucie, odczucie, przejęcie:* Trza mówić mowę z rozczuciem. <Roz + Czucie>

Rozczulać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozczulić.**

Rozczulająco przys. *w sposób rozczulający, rozczulając:* Jakże R. opowiadał on niedawno o dyktatorach dawnych. Orzesz. <Od Rozczulający>

Rozczulanie, a, blm., czynność cz. **Rozczulać.**

Rozczulanie się, a ś. 1. blm., czynność cz. **Rozczulać ś. 2.** lm. **a ś.** *czułość, czulenie ś.:* Nie miałem czasu na żadne rozczulania ś. rodzinne. Kow.

Rozczulenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozczulić. 2.** a. **R. ś.** *stan osoby rozczulonej, wzruszenie, rozrzewnienie; czułość, tkliwość.*

Rozczulenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozczulić ś. 2.** p. **Rozczulenie.**

Rozczulić, i, ił, nied. **Rozczulać** *przejąć czułością, rozrzewnić, wzruszyć, roztkliwić, uderzyć w czułą strunę:* Z dobroci wypływa litość, która nas rozczula nad cudzą dolegliwością. Dm. Wyrazy prawdziwej wymowy, będąc jak wystrzały rozczulonego talentu, zachwycają nas z podziwieniem, ale muszą być rzadkie. Śniad. Wzrokiem rozczulonym patrzy na rycerza. Malcz. Przen.: Bynajmniej mnie to nie rozczula *(=nie obchodzi; nie dbam o to, jest to dla mnie obojętne; ani mię to grzeje, ani ziębi).* **R. ś.** *zostać przejętym czułością, rozrzewnić ś., roztkliwić ś., wzruszyć ś.:* Alboż choć raz ś. rozczulił? Malcz. Więc ksiądz ś. rozczulił i ojca jak brata do serca przytulił. Pol. Przen.: Nie rozczulam ś. tym, co o mnie mówią *(=nie dbam o to, nie zważam na to, jest to dla mnie obojętne; ani mię to grzeje, ani ziębi).* <Roz + Czulić>

[Rozczychrać, a, ał i R. ś.] p. **Rozczochrać.**

[Rozczychranie, a, blm.] czynność cz. **Rozczychrać.**

[Rozczychranie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozczychrać ś.**

× **Rozczygajki, jek,** blp. *paszteciki, pierożki:* Kadecz (cukiernik warszawski) przyrządzał wyborne R. Hep. <?Ros. rastiegaj>

× **Rozczyknąć, nie, nął** *rozszczepić:* Czołgają ś. szkockie strzelce z strzałą, co gałąź leszczyny rozczyknie w gęstwinach boru. Krasiń. <Zam. * Rozszczyknąć, Roz + Szczyknąć>

× **Rozczyknięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozczyknąć.**

Rozczyn, u, lm. **y I.** a. **[Rozczyna]** = a) *pierwsza ilość mąki zakwaszona dla obudzenia fermentacji w następnej, większej ilości ciasta, przeznaczonego na chleb,* p o d m ł o d a, p o d m ł o d z i e. b) † R. *surowe ciasto przygotowane na chleb:* R., ciasto, z którego chleb czynią, *massa.* Mącz. Do ciasta przy rozczynach przydawszy nieco potażiu, bardzo dobrze jest. Kluk. Weź rozczyn z dzieży od chleba. Troc. **2.** Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swój R., *fermentum, kwasoród.* L. **3.** × R. p. **Roztwór:** Skały w wierzchnich warstwach są mniej więcej w rozczynie. Skarz. Ogień tu potrzebny był do utrzymania kleju w ciągłym rozczynie. Korz. **4.** cukier. *mąka zamieszana z drożdżami i z mlekiem.* <Roz + Czyn>

[Rozczyna, y, lm. **y]** p. **Rozczyn:** R., ciasto zagniecione na placki. Mącz. Z ciasta kwaszonego, to jest rozczyny, zrób placek cienki. Perz. Ciasto z jakiej mąki, ciepłą wodą rozczynionej, zagniłością zakwaszone, aby R. znowu mogła kisnąć. Bobr. <Roz + * Czyna, CZYN>

† **Rozczynać, a, ał** p. **Rozcząć.**

† **Rozczynanie,** a, blm., czynność cz. **Rozczynać.**

Rozczyniać, a, ał p. **Rozczynić.**

Rozczynianie, a, blm., czynność cz. **Rozczyniać:** R. mąki, wapna. Troc.

Rozczyniany I. im. od **Rozczyniać. 2.** apt.: Lek R. (materia dissolvenda) = *lek rozczyniony, będący w stanie rozczynu, płynny, ciekły.* × r o z c z y n i o n e k.

Rozczynić, i, ił, nied. **Rozczyniać I.** *zaczynić, zrobić rozczynę, rozmieszać, rozmiesić, rozrobić, zarobić:* Rozczyniać mąkę, miesić. Kn. Wziąwszy trzy miarki mąki, rozczyń ją a napiecz podpłomyków. B. B. R. ciasto. Troc. Są ciasta, które bardzo rzadko rozczyniają ś., podpuszczają. L. Rozczyniają ten chleb mlekiem kozim. Star. R. wapno (= nied. *gasić),* gips. Troc. **2.** *rozpuścić, roztworzyć, rozcieńczyć:* R. farbę. Troc. Największa część rzeczy twardych w wodzie R. i rozpuścić ś. nie może. Stasz. Wino bardzo wodą rozczynione *(= rozebrane).* Przen.: Wszystkie nasze starania (aby) odmówić prawu pewnej samoistności i R. prawoznawstwo w innych objawach i zakresach życia społecznego, pozostaną tylko daremnemi wysiłkami. Spas. <Roz × Czynić>

Rozczynienie, a, blm., czynność cz. **Rozczynić.**

× **Rozczynionek, nku,** lm. **nki** p. **Rozczyniany.** <Od Rozczyniony>

Rozczynnik, a, lm. **i, Rozpuszczalnik** *płyn użyty w celu rozpuszczenia ciała stałego.* <Od Rozczynny>

Rozczynny p. **Rozczynowy.** <Od Rozczyn>

Rozczynowy, Rozczynny przym. od **Rozczyn.**

Rozczytać, a, ał, nied. **Rozczytywać,** † **Rozczytawać I.** × R. *odczytać, przeczytać.* Orzech., Troc, **2.** † R. *rozważyć, wziąć pod rozwagę, pod rozbiór, w rachubę, pilnie roztrząsnąć; liczyć ś. z czym, pomnieć o czym a. na co; mieć co na względzie, na widoku; rozkalkulować:* Pilnie sobie rozczytaj pamiątkę ojców twoich. Leop. Rozczytajcie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. Wuj. Będę ja tobie rozczytywał wszystkie lata moje; rozczytywać wszystkie lata jest osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serca żałować mogli. Kucz. Nie przemyślajcie, cobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytajcie, ale coby wam było dane onej godziny od Ducha św., to mówcie. Sekl. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym ś. wojna toczy, R. trzeba. Baz. **R. ś. I.** w czym = *czytając rozpatrzyć ś. w czym; czytając zagłębić się w znaczenie pisma, wniknąć w ducha pisarza, rozpatrzyć rzecz napisaną, wczytać ś.:* Zrozumiesz, tylko się dobrze rozczytaj. Całe towarzystwo Jastrzębczyka składał głuchy pastor i Biblja, w niej ś. rozczytywał nieustannie. Rol. **2.** *rozochocić ś. do czytania, wpaść w zapał czytania, zaczytać ś.:* Jak ś. rozczyta, to książki z rąk puścić nie chce. **3.** × **R. ś.** *rozeznać trudne pismo, odczytać, odcyfrować.* Sł. wil. <Od + Czytać>

Rozczytanie, a, blm., czynność cz. **Rozczytać:** W piśmie swym miłość swoję do akademji krakowskiej potomnym czasom podał ku rozczytaniu. Birk.

Rozczytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczytać ś.**

† **Rozczytawać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozczytać.**

† **Rozczytawanie,** a, blm., czynność cz. **Rozczytawać.**

† **Rozczytawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozczytawać ś.**

Rozczytywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozczytać.**

Rozczytywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczytywać.**

Rozczytywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczytywać ś.**

Rozćwiartować, uje, owa ł p. **Rozćwiertować** <Roz + Ćwiartować>

Rozćwiartowanie, a, blm., czynność cz. **Rozćwiartować.**

Rozćwiekla, i, lm. **e, Palma kolczata** bot. (desmoncus) *roś. z rodziny palm.*

Rozćwiergotać się, cze ś., tał ś., Rozćwierkać ś. *rozochocić ś. do ćwiergotania, wpaść w zapał ćwiergotania.* <Roz + Ćwiergotać>

Rozćwiergotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozćwiergotać ś.**

Rozćwierkać się, a ś., ał ś. p. **Rozćwiergotać ś.**

Rozćwierkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozćwierkać ś.**

Rozćwiertować, uje, ował, Rozćwiartować *rozdzielić na ćwierci, rozciąć na kawały, rozrąbać w sztuki; rozpłatać:* R. wołu. Wojewoda wołoski syna cara tatarskiego R. kazał. Błaż. Naród śród ludzkości żywy roz ćwiertowali. Krasiń. <Roz + Ćwiertować>

Rozćwiertowanie, a, blm., czynność cz. **Rozćwiertować.** Poł.: *poćwiertowanie,* × rozkawalcowanie płodu, !embrjotomja (embryotomia).

[**Rozćwitać, a, ał**] *rozkwitać.*

[**Rozćwitanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozćwitać.**

Rozdać, a, ał, nied. **Rozdawać, [Rozdajać] 1.** *dać wielu osobom, rozdzielić na różne strony, rozdarować, obdzielić wielu,* nied. *szafować:* I głupi mądry, gdy wielom rozdaje; i mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. Bratk. Na zysk Bogu daje, który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. Prot. Urzędy rozdawać. Kłok. Król urzędy szlacheckim rozdaje osobom. Troc. Cezar królom rozdawał korony. Lel. Jaki tam nacisk, gdzie łaski rozdają, a jak tam nikogo prawie nie widać, gdzie już rozdali. Karp. Różne wieści rozdaje i wie, co dać komu. Fred. A. (*= rozpowiada*). Nie byłam tam, gdzie prawdę rozdawają. Bliż. † W małżeństwo Władysław z Edwigą wstąpił, które im rozdawał arcybiskup gnieźnieński. Biel. M. (*=udzielał obojgu ślubu*). **2.** *rozproszyć przez dawanie, rozdzielić, wyczerpać dając, wyszafować częściami, rozdarować:* Rozdaj te pieniądze między ubogich. Troc. Zebrali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieślnikom za robotę kościelną. Leop. (aby je tam szafowali rzemieślnikom. Leop.). Bolesław Krzywousty rozdał Polskę pomiędzy czterech synów. Koł. <Roz + Dać>

[**Rozdajać, e, ał**] p. **Rozdać.**

[**Rozdajanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozdajać.**

Rozdajbieda, y, lm. **y** *człowiek mało mający lub resztą goniący, a rozdający.* L. <Rozdać + Bieda>

× **Rozdajny,** × **Rozdatny, [Rozdawny]** *lubiący rozdawać, hojny, szczodrobliwy, szczodry, rozrzutny.* Żart.: *wydajny, płodny:* Ożenił ś. z jakąś popadzianką, ale tak rozdajną, że mu co rok coś przybywa. Rzew. <Od Rozdać>

Rozdalać, a, ał i R. ś. p. **Rozdalić ś.**

Rozdalanie, a, blm., czynność cz. **Rozdalać.**

Rozdalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdalać ś.**

Rozdalenie, a, blm., czynność cz. **Rozdalić.**

Rozdalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdalić ś.**

Rozdalić, i, il, nied. **Rozdalać** *rozprzestrzenić w dal, rozciągnąć:* Tę chwilę rozdłużmy, rozdalmy. Mick. × **R. ś.** *oddalając ś. rozejść ś.; oddalić ś. w różne strony, rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozsunąć ś.:* Szedł paskiem wysokiej miedzy, wśród rozdalonych przestrzeni płowych rżysk. Dan. W czasie mgły perspektywa rozdala ś. Tragiczność ta rozwija ś., rozszerza, rozdala i rozprzestrzenia. Tet. < Roz + * Dalić, od Dal >

Rozdana, ej, lm. **e** karc. **1.** *rozdanie kart:* Gracze mają prawo prosić o nową rozdaną. **2.** *gra po każdorazowym rozdaniu kart:* Gracz pasuje i już w ciągu tej rozdanej odezwać ś. nie może. <Od Rozdany, od Rozdać>

Rozdanie, a, blm., czynność cz. **Rozdać:** Nie mam ja pieniędzy na R. L.

× **Rozdara, y,** lm. **y** p. **Rozdarlina:** Dodaję widły, widłowato, bo jest w Odrowążu R. na wąs. Bobr. <Roz* + Dara, DZIOR/DOR/DR/DRZ/DAR/DZIER>

Rozdarcie, a 1. blm. a. † **Rozedranie** = a) czynność cz. **Rozedrzeć.** b) p. **R. ś. 2.** † R., lm. a. p. **Rozdarciny:** Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. Bud. (właściwiej na dwanaście rozdarcia a. rozdarków. Bud). <Roz + Darcie>

Rozdarcie się, a ś., blm., niek. **Rozdarcie** czynność cz. **Rozedrzeć ś.**

× **Rozdarciny, cin,** blp.. † **Rozdarcia,** † **Rozdarki,** † **Rozdartki** *rozdarte kawałki, sztuki, części; łaty, szmaty, łachmany, płaty, strzępy.* <Od Rozdarty, od Rozedrzeć>

[**Rozdarciuch, a,** lm. **y**] *dziecko kapryśne, płaczliwe, krzykliwe,* <Od Rozdarty, od Rozedrzeć>

[**Rozdarć, rozedrze, rozdarł i R. ś.**] p. **Rozedrzeć.** <Roz + Darć>

† **Rozdarki, ów,** blp. p. **Rozdarciny:** Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. Bud. (właściwiej: na 12 rozdarcia a. rozdarków. Bud). <Zam. Rozdartki>

× **Rozdarlina, y,** lm. **y,** × **Rozdara,** † **Rozerwanina** *rozdarcie, przedarcie, rozerwanie, miejsce rozdarte, przedział zrobiony darciem.* Przen.: *rozdwojenie, rozdział, rozterka, nieporozumienie, poróżnienie:* Na tę w narodzie ruskim opłakaną rozdarlinę poglądając braci, radziłem, aby ś. tej nieszczęsnej rozerwaninie przedtym zabiegło. Smotr. Oby pracę swoją obrócił do sposzycia rozdarliny tej między wschodnią i zachodnią cerkwią! Smotr. <Od Rozdarł, od Rozedrzeć>

Rozdarliwość, i, blm., rz. od **Rozdarliwy** *łatwe uleganie rozdarciu, kruchość, wiotkość* (fragilitas).

Rozdarliwy *łatwo ulegający rozdarciu, kruchy, wiotki.* <Roz + * Darliwy, DZIOR/DOR/DR/DZIER>

Rozdarować, uje, ował, nied. **Rozdarowywać** *darowując rozdać; wyszafować częściami:* Wiele cegły rozdarował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdając. Star. Psy, strzelby rozdarował. Fred. A. <Roz + Darować>

Rozdarowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdarować.**

Rozdarowywać, uje, ywał p. **Rozdarować.**

Rozdarowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdarowywać.**

† **Rozdartki, ów,** blm., p. **Rozdarciny:** Będzie on na R. narodom. Leop. < Od Rozdarty, od Rozedrzeć>

Rozdarty im. od **Rozedrzeć i Rozedrzeć ś.**

† **Rozdatek, tku,** lm. **tki** *sąd, rozsądzenie.* Napom. <Roz + Datek>

× **Rozdatny** p. **Rozdajny:** Mężowie nie są rozdatni, chyba przed ślubem. L. <Roz + * Datny, od Dać>

Rozdawacz, a, lm. **e** p. **Rozdawca.** <Od Rozdawać>

Rozdawać, aje, awał p. **Rozdać.** <Roz + Dawać>

Rozdawanie, a, blm., **Rozdawnictwo**, × **Rozdawka** czynność cz. **Rozdawać**: Nie był przy rozdawaniu. Prz. *(=kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi).*

Rozdawca, y, lm. y, **Rozdawacz** *ten, co rozdaje, szafarz:* R. jałmużny żebrakom. Skar. R. wypłaca górnikom. Kluk. *(= płatnik).* R., *largitor.* Glos. Lecz czas z przypadkiem R. wszystkiego. Lubom. <Od Rozdać>

× **Rozdawczyna**, y, lm. y p. **Rozdawczyni**.

Rozdawczyni, i, lm. e, × **Rozdawczyna** forma ż. od **Rozdawca**.

× **Rozdawka**, i, blm. p. **Rozdawanie**: Nie mam pieniędzy na rozdawki. <Od Rozdawać>

Rozdawnictwo, a, blm. p. **Rozdawanie**; *rozdział, szafunek, obdzielanie:* R. zapomóg pogorzelcom powierzono komitetowi. R. wakansów. Vol. Komitet rozdawnictwa odzieży ubogim. Masz w swych ręku R. najwyższych urzędów. Dm. Król domawiał ś. o R. kaduków. Stasz. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcej dającym. Cz. Król zrzekł ś. rozdawnictwa starostw. Lel. **2.** × R. *pochopność do rozdawania, hojność, szczodrobliwość, rozrzutność.* <Od * Rozdawnik, od Rozdawać>

× **Rozdawniczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozdawniczyć**: Władze papieskie znajdują ś. w posiadaniu mocy rozdawniczenia koron i stanowienia królów pomazańców. Lel.

Rozdawniczy *tyczący ś. rozdawnictwa, rozdawania, rozdający, rozdzielczy:* Komisja rozdawnicza wydzierżawieniem, polokowaniem sum zająć ś. miała. Bobrow. Komisji rozdawniczej r. 1775 poruczono było rozrządzenie dobrami pojezuickiemi. Vol. Takie były nadużycia w tej komisji, zwanej urzędownie rozdawniczą, że ją w całym kraju przezwano... Rzew. <Od * Rozdawnik, od Rozdawny>

× **Rozdawniczyć**, y, ył *zajmować ś. rozdawnictwem, być rozdawcą.* <Od * Rozdawnik, od Rozdawny>

[**Rozdawny**] p. **Rozdajny**. <Od Rozdawać>

Rozdąć, **rozedmę**, **rozedmie**, **rozdął**, [**Rozduchać**, **Rozdyc**], nied. **Rozdymać**, [**Rozduchować**] **1.** *dmąc rozszerzyć, wzdąć, nadąć; rozsadzić, rozpęczyć, roznieść, rozeprzeć:* Piersi rozgniewanego robią gęstym oddechem, a chropawy wrzask szyję rozdyma. Pilch. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedmą i pulchnym uczynią, że jak purchawica będzie. Syr. *(=rozpędzą).* Groch rozdyma żołądek. Czy cię żądza sławy rozdyma? *(=unosi).* **2.** *dmąc rozniecić; rozdmuchać:* Umie on z iskierki płomienie rozdymać. Pilch. Pycha nasza, jak silny wiatr, rozdęła ogień gniewu twojego. Koch. W. Tłum żniwiarzów lekceważy rozdęte kanikuły pożary. L. **3.** *dmąc rozproszyć, rozpędzić, rozrzucić; rozwiać:* Notus południowe rozedmie upały. Hul. Rozdęty wichrem pożar rozległ ś. na dachu i zaglądał wewnątrz. Krasz. **4.** R. instrument muzyczny = *dmąc rozstroić, zepsuć; przedąć.* × **R. ś.** *nadąć ś., odąć ś., nabzdyczyć ś., nabuńdziuczyć ś., rozdąsać ś., rozindyczyć ś., rozsapać ś.:* Pospólstwo na senat rozdęte na górę z Rzymu ustąpiło Zabł. Rozdął ś. zły mąż, jak kruk. Wójc. Przen.: Przed poetą i ścieżka życia w przestrzeń ś. rozdyma. Fred. A. *(=rozszerza).* <Roz + Dąć>

Rozdąsać, a, ał *zadąsać na dobre, rozgniewać dąsając:* Wtedy Jowisz, by dumną Junonę R., chytre czyniąc stosunki, zaczął ją przekąsać. Dm. **R. ś.** *zadąsać ś. na dobre, rozgniewać ś. dąsając ś.:* Niemasz żadnego zwierza tak strasznego, w któryMbyś, skoro ś rozdąsa, nie postrzegł nanowo pomnożoną dzikość i zajadłość. Pilch. Rozdąsał ś. na niego. Pilch. Rozdąsany. Nar. Raz Salusia mała na mamę ś. rozdąsała. Jach. <Roz + Dąsać>

Rozdąsanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozdąsać**. **2.** p. **R. ś.**: Jej cierpliwość i łagodność dokonają twego rozdąsania. L.

Rozdąsanie się, a ś., blm., niek. **Rozdąsanie** czynność cz. **Rozdąsać ś.**

Rozdejmować, uje, ował p. **Rozjąć**: Odbierzcie mu żelazo, rozdejmijcie pięście. Mick.

Rozdejmowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdejmować**.

Rozdeklamować, uje, ował, nied. **Rozdeklamowywać** *deklamując rozwinąć:* Wzięli sobie za zadanie, jeżeli nie rozwiązać, to przynajmniej R. to arcyważne pytanie: niech więc rozwiązują, deklamują, rozdeklamowują, ja wracam do Albina. Jeż. **R. ś.** *wpaść w zapał deklamowania, rozochocić ś. do deklamacji.* < Roz + Deklamować >

Rozdeklamowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeklamować**.

Rozdeklamowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeklamować ś.**

Rozdeklamowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozdeklamować**.

Rozdeklamowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeklamowywać**.

Rozdeklamowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeklamowywać ś.**

Rozdelikacenie, a, blm., czynność cz. **Rozdelikacić**.

Rozdelikacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdelikacić ś.**

Rozdelikacić, i, ił *zrobić zbyt delikatnym, wrażliwym, czułym; rozpieścić, wychuchać.* **R. ś.** *stać ś. zbyt delikatnym, rozpieścić ś.* < Roz + * Delikacić, od Delikat >

Rozdenerwować, uje, ował *denerwując rozdrażnić.* <Roz + Denerwować>

Rozdenerwowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdenerwować**: Ci poeci przyczynili ś. najwięcej do rozdenerwowania i skarłowacenia naszego wieku. Podsuwali ś., nacierali, obaj podnieceni rozdenerwowaniem kobiety. Zap

Rozdepeszować, uje, ował *rozesłać przez depesze:* R. nowinę. <Roz + Depeszować >

Rozdepeszowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdepeszować**.

Rozdepka, i, lm. i gieol. (nerita) *mięczak brzuchopełzy skrętowy,* p ł y w a k, s p ł a w i k. Łab. <?Od Rozdeptać>

Rozdeptać, pcze a. pce, ptał, nied. **Rozdeptywać** **1.** *depcąc rozgnieść, zadeptać, roztratować:* R. robaka. **2.** *depcąc roznieść:* R. błoto po pokoju. **3.** *rozprzestrzenić chodzeniem, rozchodzić, rozepchać, rozchlapać:* R. buty. <Roz + Deptać>

Rozdeptanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeptać**.

× **Rozdeptańszy** st. w. od *rozdeptany:* Nie wiesz, jakie kwiaty uczucia wydaje najrozdeptańsza ziemia Europy, orana lemieszem klęsk, łzami zroszona pokoleń. Krasiń. <Od Rozdeptany, od Rozdeptać>

Rozdeptywać, uje, ywał p. **Rozdeptać**.

Rozdeptywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeptywać**.

[**Rozderzenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozderzyć**.

[**Rozderzenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozderzyć ś.**

[**Rozderzyć, y, ył**] *rozbić, roztłuc, roztrącić:* R. szklankę o ziemię. **R. ś.** *rozbić ś., potłuc ś.:* Wrzucił Zochnę do wody: Zochna rozderzyła ś. o kloc. Mogłaby upaść, R. ś. bardzo. <Roz + *Derzyć; por. Uderzyć>

Rozdestnica, y, lm. **e, Gronodrzew, Morskie grono** bot. (coccoloba) *roś. z rodziny rdestowatych.* < ? * Rozrdestnica, Roz + * Rdestnica, od Rdest>

[**Rozdészczeć się, e ś., ał ś.**] p. **Rozdeszczyć ś.**: Na św. Walentego bywa zwykle mróz niczego, ale jak Walek ś. rozdészcze, pewne mrozy wrócą jeszcze. <Roz + * Deszczeć, zam. Deszczyć >

Rozdeszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeszczyć ś.**

Rozdeszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeszczyć ś.** i **Rozdeszczeć ś.**

Rozdeszczyć się, y ś., ył ś., [**Rozdeszczeć ś.**] (o deszczu) *zabrać ś. na długie padanie, padać na dobre, rozpadać ś., zadeszczyć ś.:* Drobny kapuśniaczek rozdeszczył ś. na dobre. Bał. <Roz + Deszczyć>

Rozdęcie, a I. blm. czynność cz. **Rozdąć. 2.** lm. **a** patol. = a) *wzdęcie* (physema). b) *rozszerzenie* (dilatatio, ectasis). R. jajowodu (sactosalpinx). R. kości, × z r z e s z o c e n i e k o ś c i (spina ventosa). R. naczyń (angiectasia). R. płuc (volumen pulmonum auctum). R. rogówki oka (ceratectasis). R. tętnicy (arteriectasis). R. żołądka (gastrectasis). R. żyły, żylak (varix).

Rozdęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdąć ś.**

[**Rozdęt, a,** lm. **y**] *dziecko płaczliwe i gniewliwe.* <Roz + * Dęt, od Dęty, od Dąć>

Rozdętek, tka, lm. **tki** zool. (physa) *brzuchopełz płucodyszny.* <Od Rozdęt>

Rozdjamencenie, a, blm., czynność cz. **Rozdjamencić.**

Rozdjamencić, i, ił *uczynić, aby rozbłysło, rozlśniło ś. jak djament:* Niech złoto słońca rozsrebrni i rozdjamenci namiot paproci. Tet. <Roz+*Djamencić, od Djament>

Rozdłubać, bie, bał, nied. **Rozdłubywać** *dłubiąc rozdzielić; rozdrapać:* R. strup. < Roz + Dłubać>

Rozdłubanie, a, blm., czynność cz. **Rozdłubać.**

Rozdłubywać, uje, ywał p. **Rozdłubać.**

Rozdłubywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdłubywać.**

Rozdłużać, a, ał p. **Rozdłużyć.**

Rozdłużanie, a, blm., czynność cz. **Rozdłużać.**

Rozdłużenie, a, blm., czynność cz. **Rozdłużyć:** *Productio,* rozciągnienie, R. Mącz.

Rozdłużyć, y, ył, nied. **Rozdłużać** *rozciągnąć wzdłuż, bardzo przedłużyć, podłużyć, wydłużyć, przeciągnąć, przewlec:* Tę chwilę rozdłużmy, rozdalmy. Mick. Lochy ciasne a rozdłużające ś. żywotnie w miarę, jak ona rękę wyciąga. Krasiń. Ci sami trzej—tylko ś. nadęli, wspięli, rozdłużyli — obrzydliwe karły! Krasiń. < Roz + Dłużyć>

Rozdmuch, u, lm. **y** *podmuch rozpraszający, powiew na wszystkie strony, rozdmuchnięcie.* Cała ta szarańcza wionęła rozdmuchem. Wor. < Roz+ Dmuch>

Rozdmuchacz, a, lm. **e** p. **Rozdmuchiwacz:** R. ognia. L. <Od Rozdmuchać>

Rozdmuchać, a, ał, nied. **Rozdmuchiwać,** × **Rozdmuchować I.** *dmuchając rozniecić, rozpalić; rozżarzyć przez dmuchanie; rozdąć:* R. ogień. Tyś ognie rozdmuchał sumieniu złemu. Mick. Stracił pychę, która żar pamiątek rozdmuchowała w nim. Krasiń. **2.** *dmuchając rozpędzić, rozproszyć; rozdąć, rozwiać; zdmuchnąć w różne strony:* [Choćby se słowicek rozdmuchał gaicek, już nie wróci pierwsy zalotnicek]. <Roz + Dmuchać>

Rozdmuchanie, a, blm., czynność cz. **Rozdmuchać.**

Rozdmuchiwacz, a, lm. **e, Rozdmuchacz** *ten, co rozdmuchuje.* <Od Rozdmuchiwać>

Rozdmuchiwać, uje, iwał p. **Rozdmuchać.**

Rozdmuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozdmuchiwać.**

Rozdmuchnąć, nie, nął I. *dmuchnąwszy rozniecić, rozpalić; rozżarzyć przez dmuchnięcie, rozdąć:* R. ogień. **2.** *dmuchnąwszy rozproszyć, rozpędzić; rozwiać; zdmuchnąć w różne strony:* R. pył. <Roz + Dmuchnąć>

Rozdmuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozdmuchnąć.**

× **Rozdmuchować, uje, ował** p. **Rozdmuchać.**

× **Rozdmuchowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozdmuchować.**

× **Rozdnić, i, ił,** × **Rozednić** *wyjąć, wybić dno, np. z beczki.* <Roz + *Dnić, od Dno>

× **Rozdnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozdnić.**

Rozdnieć, eje, ał p. **Rozednieć:** Najskrytsze szczeliny rozdniały od strzał srebrnych. Kon. <Roz + Dnieć>

Rozdnienie, a, blm., czynność cz. **Rozdnieć.**

Rozdniewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozednieć.**

Rozdniewanie, a, blm., czynność cz. **Rozdniewać:** Na samym rozdniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... Błaż.

Rozdniewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdniewać.**

[**Rozdobęda, y,** lm. **y**] *wycieczka po zdobycz:* Pójść na rozdobędę a. na rozdobędy. Można ś. o ranku spotkać z liszką (= z lisem) wracającą od wsi z nocnej rozdobędy. Pol. Liszka... zachodzi nocą do wiosek na rozdobędę, po gęsi i kury. Pol. <Od Rozdobyć>

× **Rozdobruchać, a, ał,** × **Rozdobrzyć I.** *wprawić w dobre usposobienie, rozweselić, rozbudzić dobry humor.* **2.** *udobruchać, rozbroić, ułagodzić, umitygować.* × **R. ś. I.** *wpaść w dobre usposobienie, w dobry humor, rozweselić ś.* **2.** *udobruchać ś., odzyskać dobre usposobienie, ułagodzić ś.:* Tak sam rozdobruchany, chciał wzajemnie udobruchać sługę. Chodź. <Roz + Dobruchać>

× **Rozdobruchanie, a,** blm., czynność cz. **Rozdobruchać.**

× **Rozdobruchanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozdobruchać ś.**

[**Rozdobycie, a,** blm.] czynność cz. **Rozdobyć.**

[**Rozdobyć, będzie, był**] *zdobyć, sprokurować co, postarać ś. o co:* R. sobie chleba, sera. <Roz + Dobyć>

Rozdokazywać się, uje ś., ywał ś. *rozochocić ś. w dokazywaniu, rozigrać ś., rozswawolić ś., rozfiglować ś., rozbrykać ś.* < Roz + Dokazywać >

Rozdokazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdokazywać ś.**

Rozdół, ołu, lm. **oły** *wązka dolina głęboka, wpadlina, wąwóz, parów, jar:* Dawniej u litewskich rozdołów śpiewywał w rusalne gody. Wysp. Odbiegłeś od litewskich rozdołów. Wysp. <Roz + Dół>

Rozdrabiacz, a, lm. e **I.** *ten, co rozdrabia.* **2.** *rodzaj młynka ręcznego:* R. do kuchów. Rozdrabiacze do parowanych kartofli. Rozdrabiacze do makuchów. Sieczkarnie, szarpacze, rozdrabiacze. **3.** gorz. *przyrząd do rozdrabniania zgotowanego żyta lub kukurydzy, składający ś. z komory i rury, oddzielonych rusztem.* <Od Rozdrabiać>

Rozdrabiać, a, ał p. **Rozdrobić.**

Rozdrabianie, a, blm., czynność cz. **Rozdrabiać.**

Rozdrabniacz, a, lm. **e I.** apt. *naczynie do tłuczenia, utłukiwania.* **2.** ceg. *machina do rozdrabniania wysuszonej na powietrzu gliny,* dezyntegrator. <Od Rozdrabniać>

Rozdrabniać, a, ał i R. ś. p. **Rozdrobić.**

Rozdrabnianie, a, blm. czynność cz. **Rozdrabniać.**

Rozdrabnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrabniać ś.**

Rozdramatyzować, uje, ował *przejąć dramatycznością, nadać postać i charakter zupełnie dramatyczny:* Przypatrywała ś. z przyjemnością wdzięcznej swej postaci i rozdramatyzowanym ruchom. Krasz. <Roz + Dramatyzować>

Rozdramatyzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdramatyzować.**

Rozdrapać, pie, pał, nied. **Rozdrapywać I.** *drapiąc rozdrażnić, rozjątrzyć, rozranić, rozdłubać paznogciami:* R. krostę. **2.** a. † **Rozdrapieżyć** *rozszarpać, rozedrzeć, rozpłatać, roźćwiertować:* Na małe sztuczki dali R. ciało swoje. Rej. Od lwa był rozdrapany. Skar. Przen.: *roznieść, rozszarpać, połapać częściami, rozchwytać, rozrabować, rozkraść:* Dobytek rozdrapany. Kacz. K. Po śmierci nieboszczyka otoczenie jego rozdrapało wszystko, co ś. dało unieść. <Roz + Drapać>

Rozdrapanie, a, blm., † **Rozdrapież** czynność cz., **Rozdrapać:** Grozili nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. Świt.

† **Rozdrapież, y,** lm. **e** p. **Rozdrapanie;** *grabież, rabunek:* Matce wnętrze synowskie na R. podać, *laceranda viscera.* Żebr. <Roz + Drapież>

† **Rozdrapieżenie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrapieżyć.**

† **Rozdrapieżyć, y, ył** p. **Rozdrapać:** Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapieżono imienie jego. Leop. <Roz + Drapieżyć>

Rozdrapywać, uje, ywał p. **Rozdrapać.**

Rozdrapywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdrapywać.**

† **Rozdrazić, i, ił i † R. ś.** p. **Rozrazić.** B. Sz. <Roz + Razić; *zdr* fonetycznie zam. *zr*>

Rozdraźniać, a, ał p. **Rozdraźnić.**

Rozdraźniająco przys. *w sposób rozdraźniający, rozdraźniając:* Podobnie groźne położenie rzeczy wpłynęło R. na usposobienie prymasa. Jaroch. <Od Rozdraźniający, od Rozdraźniać>

Rozdraźnianie, a, blm., czynność cz. **Rozdraźniać.**

Rozdraźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdraźniać ś.**

Rozdraźniciel, a, lm. **e, Rozdrzaźniciel** *ten, co rozdrażnil a. rozdrażnia.* L. <Od Rozdraźnić>

Rozdraźnicielka, i, lm. **i Rozdrzaźnicielka** forma ż. od **Rozdraźniciel.** L.

Rozdraźnić. i, ił, Rozdrażnić, Rozdrzaźnić, nied. **Rozdraźniać, Rozdrażniać, Rozdrzaźniać I.** kogo = *podraźnić, rozjątrzyć, rozdroczyć, rozirytować, rozjurzyć, obruszyć, roznamiętnić, rozgniewać, zdenerwować:* Ja go o tonie pytałem, bojąc ś. R. moim sprzeciwieniem. L. Co to za rozum R. tego, ko muśmy siła uczynili dobrego. Górn. Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mię zruszył a rozdraźnił w grzechach ich. Leop. Wszak ś. smutnym ta prawda często skutkiem iści, że rozdraźniona miłość równa nienawiści. Szym. Psa R. Troc. Zajadłość rozdraźnionego pospólstwa. Troc. Rozdraźnionym na siebie stronom przyszłoby chyba wojną domową egzekwować na sobie sprawiedliwość. Szaj. **2.** ranę = *rozjątrzyć, rozognić, rozirytować.* **3.** co = *podniecić, podraźnić, pobudzić:* R. apetyt, żądze. Troc. **R. ś.** *rozdraźnić siebie, popaść w stan podniecenia, rozirytować ś., roznamiętnić ś., rozjątrzyć ś., zdenerwować ś.* <Roz + Draźnić>

Rozdraźnienie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozdraźnić. 2.** a. × **Rozdraźń** *stan osoby rozdraźnionej, irytacja, stan podniecony, drażliwość, zniecierpliwienie, zapalczywość.*

Rozdraźnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdraźnić ś.**

Rozdraźniony *ten, którego rozdraźniono a. który ś. rozdrażnil, popadl w stan rozdrażnienia, podniecony.*

× **Rozdraźność, i,** blm. rz. od **Rozdraźny.**

Rozdraźny *łatwy do rozdrażnienia, drażliwy, zważający na drobnostki, obraźliwy:* Rozdraźne sójki. Mor. <Roz + ' Draźny, DR(AZN)>

× **Rozdraźń. i,** blm. p. **Rozdraźnienie:** R. mózgu niesłychana. Krasiń. Doszedłem do rozdraźni nerwowej. Krasiń. <Roz + DR(AZN)>

† **Rozdrażenie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrazić.**

† **Rozdrażenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozdrazić ś.**

Rozdrażniać, a, ał i R. ś. p. **Rozdraźnić.**

Rozdrażnianie, a, blm., czynność cz. **Rozdrażniać.**

Rozdrażnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrażniać ś.**

Rozdrażnić, i, ił i R. ś. p. **Rodraźnić.** <Roz + Drażnić>

Rozdrażnienie, a, blm., czynność cz. **Rozdoażnić.**

Rozdrażnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrażnić ś.**

Rozdręb, u, lm. **y** bot. p. **Gałkodrzew.** <Roz + Ręb: *zdr* zam. *zr*>

Rozdrgać, a, ał p. **Rozedrgać:** Bratni wiatr sam spieszył z wieścią ku niemu i brał w rozdrgane wzruszeniem skrzydła tę głowę. Dan. <Roz + Drgać>

Rozdrganie, a, blm., czynność cz. **Rozdrgać.**

Rozdrobić, i, ił, Rozdrobnić, nied. **Rozdrabiać,** × **Rozdrobniać, Rozdrabniać** *rozdzielić na drobne części, pokruszyć;* przen.: *rozstrzelić, rozproszyć, rozdzielić:* R. chleb ptastwu. Boska ręka wstrzymuje obłoki i nie dopuszcza tylko w krople rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. Min. Im bardziej woda w cieple spokojnie stoi, tym bardziej ciepło rozdrobnia jej cząstki, obraca w wapory i na powietrze unosi. Te lepianki z gliny (ciała nasze) w proch nieznaczny rozdrobi śmiertelna łotrzyni. Zim. Drobiazg nie był w stanie utrzymać ś. na ojcowiźnie, rozdrabianej nieustannie pomiędzy licznych potomków. Rol. **R. ś.** *rozpaść ś. na drobne części, pokruszyć ś.; rozstrzelić ś., rozproszyć ś., rozdzielić ś. na drobne cząstki:* Kwas w gromadę mąki wlany rozciera ś., rozdrabia ś., rozprasza ś. i wszystek ś. rozpuszcza, aby rozróżnione ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. Smotr. Gdy kapłan w cerkwi hostją rozdziela, tak mówi: Rozdrabia ś. i rozdziela Baranek Boży, który zawsze ś. rozdrabia, a nie rozdziela, którego

zawsze jedzą i nigdy nie zjadają. Pim. Majątek rozdrobnił ś., przeszedł w ręce Żydów i mniejszych właścicieli. Bał. Kry... jednego końca rzeki zdawały ś. stłaczać w gród, wieżami i dachami nastrzępiony; u drugiego końca takiż gród rozdrabniał ś. w cząstki. Orzesz. <Roz + Drobić>

Rozdrobienie, a, blm., czynność cz. **Rozdrobić.**

Rozdrobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrobić ś.**

× **Rozdrobniać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozdrobić.**

Rozdrobniały *który ś. rozdrobnił, rozdrobniony:* Młody oręż litewski próbował pierwszy raz ostrze swoje na Rusi rozdrobniałej na małe księstwa. Stadn. <Od *Rozdrobnieć, Roz + Drobnieć>

× **Rozdrobnianie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrobniać.**

× **Rozdrobnianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozdrobniać ś.**

Rozdrobnić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozdrobić.**

Rozdrobnienie, a, blm., czynność cz. **Rozdrobnić.**

Rozdrobnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrobnić ś.**

Rozdrobnostkować, uje, ował *rozdzielić na drobnostki, rozdrobnić.* <Roz + *Drobnostkować, od Drobnostka>

☞ **Rozdrobnostkowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrobnostkować:** To R. nauki na fakta jest dowodem największej bezsilności, słabości. Krasz.

Rozdroczenie, a, blm., czynność cz. **Rozdroczyć.**

Rozdroczyć, y, ył p. **Rozdrażnić.** <Roz + Droczyć>

× **Rozdroga, i,** lm. **i** p. **Rozdroże:** Na rozdrogi me ciało sromotnie rzucają. Toł. Nie wprawiać cnoty w błędne rozdrogi. L. Stanąć na rozdrodze. Troc. Ciągnąć kogo na rozdrogę. Troc. <Roz + Droga>

Rozdroże, a, lm. **a,** × **Rozdróż,** × **Rozdroga 1.** *rozstajna droga, rozstaj, rozstajnia; krzyżowanie ś., zbieg dróg:* Stając na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. Jak. W. Przen: R. myśli = *wątpliwość, niezdecydowanie, błąkanie ś. myślą, niepewność, wahanie ś., gubienie ś. w domysłach, zachodzenie w głowę, łamanie sobie głowy.* W tym myśli rozdrożu zostająca Jadwiga przyjmowała Jagiełłę za męża słowami; myślą była z Wilhelmem. Nar. Względy polityczne puszczały na R. myśl jego. Nar **2.** *plac w mieście, gdzie się kilka ulic krzyżuje,* rozścieże, tret. Podcz. **3.** *błędna droga, bezdroże, manowce, krzywa droga:* Ażebyś nie padł na R., od nieprawości sam się strzeż, niebożę. Chr. Pokazuje nam utorowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. L Na niebezpiecznym Bóg widząc rozdrożu człeka, chorobą kieruje na łożu. Chr. <Roz + *Droże, od Droga>

Rozdrożny przym. od **Rozdroże;** *rozstajny, uboczny, błędny.* L. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze z uwagą chodzi, wielki monitorze, nie zboczy, wpadszy na rozdrożne widła, trzymający ś. twojego prawidła. L. <Od Rozdroga a. od Rozdroże>

Rozdrób, obi, blm. *rozsypka, rozproszenie:* Ogromne majątki naszych dawnych panów poszły w R. Rzew. Capita (naczelników, dowódców, starszyznę) uprzątnąwszy, poszłoby to w R. Sienk. <Roz + Drób>

× **Rozdróż, oży,** lm. **oże** p. **Rozdroże:** Nieprzebyta prawie była R., która spóźniła obroty wojenne. <Od Rozdroże>

[**Rozdruchać, a, ał**] *obudzić, ocucić.* <Roz(d)ruchać>

[**Rozdruchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozdruchać.**

Rozdrukować, uje, ował *rozszerzyć, rozpowszechnić zapomocą druku.* <Roz + Drukować>

Rozdrukowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdrukować.**

Rozdruzgotać, cze a. **ce, tał** *druzgocząc roztrącić, rozbić na kawałki.* <Roz + Druzgotać>

Rozdruzgotanie, a, blm., czynność cz. **Rozdruzgotać.**

[**Rozdryznąć się, nie ś., nął ś.**] *rozbryznąć ś., rozprysnąć ś., roztrysnąć ś.:* Smoła ś. rozdryźnie. <Z Roztrysnąć ś.>

[**Rozdryźnięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozdryznąć ś.**

Rozdrza, y, lm. **e** bot. (hirtelia) *roś.*

Rozdrzaźniciel, a, lm. **e** p. **Rozdraźniciel.** <Od Rozdrzaźnić>

Rozdrzaźnicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozdrzaźniciel,** *rozdrażnicielka.*

Rozdrzaźniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozdrażnić.**

Rozdrzaźnianie, a, blm., czynność cz. **Rozdrzaźniać.**

Rozdrzaźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrzaźniać ś.,** *rozdrażnianie ś.*

Rozdrzaźnić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozdrażnić:** Odezwy podobnego rodzaju do ludu zawsze tylko rozdrzaźniały zapał. Moracz. <Roz + Drzaźnić, zam. Drażnić>

Rozdrzaźnienie, a, blm., czynność cz. **Rozdrzaźnić,** *rozdrażnienie.*

Rozdrzaźnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrzaźnić ś.**

† **Rozdrzeć** *otworzyć.* Pśń. R., *praecipitare.* Ps. flor.

† **Rozdrzenie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrzeć.**

Rozdrzemać się, mie ś., mał ś., Rozdrzymać ś. *drzemiąc rozespać ś., zacząć na dobre drzemać.* <Roz + Drzemać>

Rozdrzemanie, a, blm., **Rozdrzemanie ś.** czynność cz. **Rozdrzemać ś.**

Rozdrzemanie się, a ś., blm. p. **Rozdrzemanie.**

† **Rozdrzeszenie, a,** blm., czynność cz. **Rozdrzeszyć.**

† **Rozdrzeszyć, y, ył** *rozszerzyć, uwolnić.* <Roz + (d)rzeszyć>

Rozdrzymać się, mie ś., mał ś. p. **Rozdrzemać** <Roz + Drzymać>

Rozdrzymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdrzymać ś.**

[**Rozduchać, a, ał**] p. **Rozdąć.** <Roz + Duchać>

[**Rozduchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozduchać.**

[**Rozduchować, uje, ował**] p. **Rozdąć:** R. ogień. R. włosy. <Roz + *Duchować, od Duch>

[**Rozduchowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozduchować.**

Rozdukać się, a ś., ał ś. *rozochocić ś. w dukaniu, zacząć na dobre dukać.* <Roz + Dukać>

Rozdukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdukać ś.**

Rozduma, y, lm. **y** bot. (euryale) *roś. z rodziny grzybieniowatych.* <Roz + Duma>

Rozdumać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre dumać; rozmyślić ś.:* A rozdumaj ś. no w nocy. Zal. <Roz + Dumać>

Rozdumanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdumać ś.**

Rozdurzenie, a, blm., czynność cz. **Rozdurzyć.**

Rozdurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdurzyć ś.**

Rozdurzyć, y, ył *zadurzyć na dobre, rozmiłować, rozkochać, rozromansować, zawrócić głowę ze wszystkim, rozamorować:* Udaje potulnego, a swoją drogą tak mi rozdurzył dziewczynę. Lub. **R. ś.** *zadurzyć ś. na dobre, zawrócić sobie głowę na umór, rozkochać ś., rozmiłować ś., rozamorować ś.* <Roz + Durzyć>

[**Rozdusić, i, ił**] *rozcisnąć, rozgnieść.* <Roz + Dusić>

[**Rozduszenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozdusić.**

Rozdwajać, a, ał i R. ś. p. **Rozdwoić.**

Rozdwajanie, a, blm., czynność cz. **Rozdwajać.**

Rozdwajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdwajać ś.**

Rozdwoiciel, a, lm. **e** *ten, co rozdwaja a. rozdwoił.* L. <Od Rozdwoić>

Rozdwoicielka, i, lm. **i** forma *ż.* od **Rozdwoiciel.** L.

× **Rozdwoiny, in,** blp. p. **Rozdwojenie:** Tłum przez R. w krąg pałacowe otacza filady. Chr. <Od Rozdwoić>

Rozdwoić, i, ił, nied. **Rozdwajać** *rozdzielić na dwoje, rozłupać, rozedrzeć ś., rozszczepić, rozpołowić, rozwidlić:* Bydło z rozdwojonym kopytem. Troc. Świnia ma kopyto rozdwojone. B. B. U koni przytrafia ś., że zęby rozdwojone bywają, to jest dwa z jednego wyrosłe. Trzyc. Krzyk mężów, trzask z dział echo w lesiech i po górach rozdwajał. Stryjk. Przen.: *rozróżnić, poróżnić:* Krew ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. Jak. W. **R. ś.** *rozdzielić ś. na dwoje, rozpołowić ś., rozłupać ś., rozedrzeć ś., rozszczepić ś., rozwidlić ś.:* Familja Abrahamowa rozdwoiła ś. na dwie odnodze, to jest Izmaela i Izaaka. Żarn. Jeśliby szatan powstał sam przeciwko siebie, toć ś. już rozdwoił i nie mógł stać. Leop. Nigdy ś. od ojcowskiej twa cześć nie rozdwoi. Przyb. *(=nie oddzieli, nie rozstanie, odróżni ś.).* Daj mi ś. R. z ciałem moim, abym był rychło z tobą. Rej. *(=rozbratać ś.).* <Roz + Dwoić>

× **Rozdwojenie, a,** lm. **a,** × **Rozdwój,** × **Rozdwoiny** **1.** czynność cz. **Rozdwoić:** R. głowy jednym machem. Troc. **2. a. R. ś.** *rozdział, przedział, rozpadnięcie ś., odstawanie w dwie strony:* R., rozdzielenie wody za kim płynącym, bróździe podobne. Kn. Okręt żeglujący, człowiek pływający, R., rozdzielenie wody bróździe podobne za sobą zostawuje. Troc. R., odstawanie, czyli ziew w miejscu staczania źle zwarzonego żelaza. Podcz. R. drzewa = *widły, rosocha.* Przen.: R. umysłów (Troc) = *poróżnienie, niezgoda, różnica, niesnaski, rozterka, rozbrat, rozdział, dysharmonja, dysonans, rozłam.* R. znaczy podzielenie ś. zdań w pewnej społeczności na dwa przeciwne sobie obozy a. stronnictwa, tak że jedno nie chce ustąpić drugiemu, bo każde mniema, że ma słuszność po sobie. Kras. A. Korzystano w Warszawie z tego rozdwojenia umysłów. Śniad. Nastąpiło R. **3.** anat. *podział na dwie części, rozwidlenie* (bifurcatio). Muskuł rozdwojony p. **Dwugłowy. 4.** patol. *szczelina, rozpadlina, pęknięcie* (fissura). R. podniebienia (palatum fissum). R. tonu serca. R. końca włosa (distrix.).

× **Rozdwojeniec, ńca,** lm. **ńcy** *odszczepieniec, odstępca, apostata, dysydent.* L. <Od Rozdwojony>

Rozdwojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdwoić ś.**

× **Rozdwój, oju,** lm. **oje** p. **Rozdwojenie:** Zdroje dwuch rzek przez R. koryt półwysep działają. Przyb. Głęboki R. duchowy stanął pomiędzy małżonkami. Orzesz. <Roz + Dwój>

Rozdwójny *którego można rozdwoić, rozdzielny.* L. <Od Rozdwój>

[**Rozdyc, rozedmie, rozdył**] p. **Rozdąć.**

× **Rozdychać się, a ś., ał ś.** *dychając rozszerzać ś.; rozdymać ś.:* Piersi ś. rozdychają. Wor. <Roz + Dychać>

× **Rozdychanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozdychać ś.**

Rozdygotać się, ocze ś., otał ś. 1. *zacząć na dobre dygotać:* Broniła ś., lecz rozdygotana żalem, przyjęła piwo, piła je po odrobinie. Sew. Pędem skoczyła ku domowi, zarumieniona, rozdygotana, wołając... Karcz. **2.** *rozgniewać ś.* <Roz + Dygotać>

Rozdygotanie, a, blm., **Rozdygotanie ś.** czynność cz. **Rozdygotać ś.**

Rozdygotanie się, a ś., blm. p. **Rozdygotanie.**

Rozdymać, a, ał i R. ś. p. **Rozdąć.** <Roz + Dymać>

Rozdymanie, a, blm., czynność cz. **Rozdymać.**

Rozdymanie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozdymać ś. 2.** fizj. † R. ś. serca (Perz.) = *rozkurcz* (diastole).

Rozdymić się, i ś., ił ś. 1. *zacząć na dobre dymić, rozkopcić ś.* Przen.: Twoja teologja jeśli ś. tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziej nie zaraziła. Smotr. *(= rozlezie ś., rozszerzy ś., rozpowszechni ś., jak dym, kopeć).* <Roz + Dymić ś.>

Rozdymienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdymić ś.**

Rozdyndać się, a ś., ał ś. *dyndając rozruszać ś.; rozbujać ś., rozkołysać ś., rozchybotać ś., rozwahać ś., rozkiwać ś.* <Roz + Dyndać ś.>

Rozdyndanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdyndać ś.**

Rozdyskurować się, uje ś., ował ś. p. **Rozdyskutować ś.** <Roz + Dyskurować>

Rozdyskurowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdyskurować ś.**

Rozdyskutować się, uje ś., ował ś., Rozdysputować ś., Rozdyskurować ś. *zacząć na dobre dyskutować, zapędzić ś. w dyskurs.* <Roz + Dyskutować>

Rozdyskutowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdyskutować ś.**

Rozdysponować, uje, ował co a. czym = *powydawać dyspozycje co do czego, rozporządzić; dysponując rozdzielić co:* Rozdysponował swoją ruchomostkę. Chodź. <Roz + Dysponować>

Rozdysponowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdysponować.**

Rozdysputować się, uje ś., ował ś. p. **Rozdyskutować ś.**

Rozdysputowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdysputować ś.**

[**Rozdziabać, bie, bał**] **1.** *dziabiąc rozłupać, rozszczepić, rozrąbać.* **2.** *nie skończyć rozpoczętej roboty, rozgrzebać ją, rozrzucić.* <Roz + Dziabać>

[Rozdziabanie, a, blm.] czynność cz. **Rozdziabać.**

Rozdziać, eje, ał, [Rozedziać], nied. **Rozdziewać** *rozebrać z odzienia, obnażyć:* Mars Kupidynowi pierś rozdzieje, strzelec łuk zawodzi i grotem go ugodzi. Nar. **R. ś.** *rozebrać ś. z odzienia, obnażyć ś.* < Roz + Dziać >

[Rozdziajdać, a ał] *rozrobić niezgrabnie, rozrzucić, rozcieńczyć, rozwodnić.* < Roz + Dziajdać >

[Rozdziajdanie, a, blm.] czynność cz. **Rozdziajdać.**

Rozdzialik, u, lm. **i** p. **Rozdział.**

Rozdział, u, lm. **y 1.** *rozdzielenie, oddzielenie; rozdzielanie, podział; rozdanie, rozdawanie, rozdawnictwo:* R. kościoła od państwa. Komitet zajął ś. rozdziałem ofiar na powodzian. Nie był przy rozdziele zdobyczy. Troc. Akt rozdziału (praw.). **2.** *różnica, rozróżnienie, rozróżnianie, rozgraniczenie, przebieranie, brak, wybór, rozkład, segregacja, dystynkcja:* Jan Chrzciciel zawsze R. czynił chrztu swego od Chrystusowego. Białob. Podczas wojny R. żaden w rzeczach nie pozostaje, ale Boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. Górn. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci R. mają, bo tu tym tak, a owym inak, ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. Gil. Niemasz rozdziału Żydowina od Greczyna, bo tenże Bóg jest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy Jego wzywają. Gil. Abyśmy R. zawsze chowali w rozmowach, inaczej ś. w potocznych, a inaczej i uczciwiej w Boskich usługach sprawowali. Gil. Niema rozdziału w statucie, która akcja kryminalna, a która cywilna. Górn. **3.** *rozszczególnienie, rozbiór, analiza:* Rzecz krótko namieniona wyłuszczenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. L. **4.** *rozdwojenie, nieporozumienie, poróżnienie, niezgoda, niesnaski, rozterka, dysharmonja, dysonans:* Rozdziałów kościół św. nie miłuje. Skar. Sejm ten był bez zamieszania i rozdziałów. Troc. **5.** *rozbrat, rozstanie ś., rozłąka, zerwanie z kim, z czym; odstrychnięcie ś., usunięcie ś. od kogo, od czego, wyrzeczenie, zaparcie ś. kogo, czego:* Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. Skar. Żałosny R. z tronu w dół. Troc. Jam nie mógł w rozdziale żyć z tobą tutaj, więc tutaj skonałem. Krasiń. Aż znękan rozdziałem, duszem wypłakał. Krasiń. **6.** *miejsce rozdzielenia włosów przy czesaniu, przedział, rozebranie włosów.* **7.** *dział, część, kawał czego:* Na trzy rozdziały dobra jogo podzielono. Troc. Cielca rozcięli na dwie części i przeszli między owe rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielca. Leop. R. w książce. Leopolita zowie *capita bibliorum* kapotami, a brzescy tłómacze kapitułami; ja je zwałem rozdziałami. Bud. Rejestr rozdziałów. L. Gdyby przynajmniej statut wziął do ręki! proszę aspana, tam w czwartym rozdziale jak wołem pisze o ziemskiej dawności. Syrok. Księga pierwsza ośm, a wtóra sześć ma rodziałów. Troc. **8.** anat.: R. naczyń, nerwów = *rozmieszczenie ich w ustroju* (dispositio, distributio). **9.** fiz. = a) R. prądu elektrycznego p. **Rozgałęzienie.** b) *rozkład przez wpływ elektryczności, magnetyzmu.* (p. Rozkład). **10.** mech.: R. pary = *rozprowadzenie jej po miejscach odpowiednich w machinie.* Zdr. **Rozdzialik.** < Roz + Dział >

† **Rozdziaływać, uje, ywał** *rozcieńczać, rozrzedzać:* Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. Syr. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. Syr. < Roz + Działywać >

† **Rozdziaływanie, a,** blm., czynność cz. **Rozdziaływać.**

[Rozdziamać, a, ał] *zarobić źle ciasto, rozetrzeć co niedbale.* < Roz + Dziamać >

[Rozdziamanie, a, blm.] czynność cz. **Rozdziamać.**

[Rozdziamany] *rozrzucony niedbale; nieporadny.* < Od Rozdziamać >

Rozdzianie, a, blm., czynność cz. **Rozdziać.**

Rozdzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziać ś.**

[Rozdziapis, u, lm. **y]** *recepis.*

[Rozdziaw, ia, lm. **ie]** p. **Rozdziawa.** < Od Rozdziawić >

[Rozdziawa, y, lm. **y, Rozdziaw, Rozdziawiak, Rozdziewa]** m. *człowiek rozdziawiający gębę, gawron, gapa.* < Od Rozdziawić >

Rozdziawiać, a, ał p. **Rozdziawić.**

[Rozdziawiak, a, lm. **i]** p. **Rozdziawa.** < Od Rozdziaw >

Rozdziawianie, a, blm., czynność cz. **Rozdziawiać.**

Rozdziawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziawiać ś.**

Rozdziawić, i, ił, × **Rozdziewić,** × **Rozziewić,** × **Rozziewnąć, [Rozdziwić],** nied. **Rozdziawiać** gębę, pysk, paszczę = *roztworzyć szeroko, rozewrzeć, rozedrzeć, rozszerzyć:* Cóż ty tu robisz? gębeś rozdziawił i stoisz jak wryty? L. Rozdziawiłaś gębę i siedzisz. L. Skoro pysk rozdziawił, ser wypadł. Kras. Nadstawiali ucha i rozdziawiali gęby. Oss. Stać, patrzeć, jak gawron, z rozdziawioną gębą. Rozdziawił gębę na te słowa moje (= *zrobił głupią minę*). W każdym innym miejscu byłbym przedewszystkim rozdziawił gębę po świeże powietrze. Wilk. Poziewając, rozdziawia gębę (żart. *drze*). Nie śmiał gęby R. (= *otworzyć, rozchylić; pisnąć, odezwać ś.*). Gm.: Dziurę jeszcze więcej palcem rozdziawia (= *rozszerza, rozpycha, rozrabia*). Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczękę i krew Abla żłopała. Przyb. [Chłop nosił pieniądze na rozdziawionej garści]. Przen.: Trupy zrąbane na ćwierci leżały w rozdziawionych ranach łupem śmierci. Przyb. **R. ś. 1.** (o gębie, pysku, paszczęce) *roztworzyć ś. szeroko, rozewrzeć ś., rozedrzeć ś., rozszerzyć ś.* Przen.: But ci ś. rozdziawił i wiecheć wyłazi z niego (żart.: *but chce pić*). Przen. (o człowieku): R. ś. na co = *pożądać łakomie cudzego, oblizywać ś., łykać ślinkę, zazdrościć.* Sł. wil. < Zam. *Rozziawić, ZIA(W)/ZIE(W) >

Rozdziawienie, a, blm., czynność cz. **Rozdziawić.**

Rozdziawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziawić ś.**

[Rozdziawigardło, a, lm. **a]** m. *gap, gawron.*

[Rozdziawigęba, y, lm. **y]** *człowiek głupowaty, niezdara.* < Rozdziawić + Gęba >

× **Rozdziawnik, a,** lm. **i,** chir. *narzędzie do otwierania ust,* r o z w i e r a c z. < Od *Rozdziawny, od Rozdziawić >

× **Rozdziczeć, eje, ał** *zrobić ś. dzikim, zdziczeć na dobre:* Rozdziczeliście, w dół niedbalstwa wpadliście. Smotr. < Roz + Dziczeć >

× **Rozdziczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozdziczeć.**

[Rozdziczka, i, lm. **i]** *rózeczka:* Karaliście mnie rozdziczką. < Od Rózga >

Rozdzielacz, a, lm. **e** chem. *lejek z kranem na szyjce, zapomocą którego można rozdzielać nie mieszające ś. z sobą ciecze różnej gęstości.* < Od Rozdzielać >

Rozdzielać, a, ał i R. ś. p. **Rozdzielić.**

Rozdzielanie, a, blm., czynność cz. **Rozdzielać.**

Rozdzielanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdzielać ś.**

Rozdzielca, y, lm. **y, Rozdzieliciel, Rozdzielnik** *ten, co rozdzielił a. rozdziela.*

Rozdzielczy *tyczący ś. rozdzielania, rozdzielający:* System R. Wydział R. Obok dynamomaszyn urządzono kamerę rozdzielczą siły elektrycznej. <Od Rozdzielić>

× **Rozdziele, a,** lm. **a** p. **Rozróg:** To graniczne R. nazwano Rozrogiem. Pol. Od źródeł Świcy aż po graniczne rozdziela Rozrogu. Pol. <Roz+ *Dziele, od Dział>

Rozdzielenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozdzielić. 2.** † R. *rozdział:* Ewanielja u Mateusza w ósmym rozdzieleniu. Wuj. R., różność, różnica. Głos. **3.** chir. *nadwerężenie ciągłości tkanek, rozerwanie, rozcięcie,* (laesio continuitatis, diaeresis). **4.** patol. R. zapalenia (resolutio) *rozejście ś.*

Rozdzielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdzielić ś.**

Rozdzieliciel, a, lm. **e** p. **Rozdzielca:** Mojżesz, R. wody. Pim. <Od Rozdzielić>

Rozdzielicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozdzieliciel.** L.

Rozdzielić, i, ił, nied. **Rozdzielać 1.** *dzieląc rozjąć na części; podzielić, rozłożyć, dokonać rozdziału; rozszczegółowić:* R. całość na kilka części. R. sobie czas = *rozłożyć.* R. myśl ogólną. R. na dwie części, na dwoje = *rozpołowić, przedzielić, rozciąć.* Rozdzielcie dziecię żywe na dwie części. Wuj. R. pokój = *przedzielić, przegrodzić, przepierzyć, przeforsztować.* R. pociąg kolejowy. Zasłonę marzeń (anioł) powoli rozdziela. Mick. (= *rozchyla).* **R.** włosy, czesząc = *rozebrać, przedzielić, rozczesać.* R. co między kogo a. kogo czym = *dzieląc rozdać a. rozebrać; obdzielić kogo czym:* R. majątek między dzieci, jałmużnę między ubogich. Sprzęty rozdzielili między siebie; żywność, napoje zjedli i wypili. Niem. Giedymin miał siedmiu synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstwy i państwy rozdzielił. Stryjk. Wacław, pobrawszy skarby opackie, rozdzielił swe służebne niemi. Biel. M. **2.** *dzieląc rozłączyć; odłączyć, oddzielić, rozebrać, rozsegregować, rozróżnić:* R. ziarno od plew, złe od dobrego. R. psy gryzące ś., walczących (= *rozbroić, rozbronić).* R. małżeństwo = *poróżnić, powadzić je między sobą.* **3.** apt.: Leki rozdzielające (medicamenta resolventia). **4.** poł.: Macica rozdzielona = *podzielona, przedzielona* (uterus divisus). **R. ś. 1.** *podzielić ś., rozpaść ś., rozstrzelić ś., rozejść ś., rozproszyć ś., rozszczepić ś., rozłożyć ś., rozszczegółowić ś.:* R. ś. na partje. Zdania ś. rozdzieliły. Promień nie tonie, tylko w tęczę ś. rozdziela. Mick. Woda za płynącym rozdziela ś. (= *dzieli ś., rozstępuje ś.).* **2.** *podzielić ś., rozebrać między siebie, obdzielić ś.:* Pożyczcie mi sta grzywien, bo mam iść za góry; może ś. tam pozyskać potym tysiąc który, a ja z tobą na poły rozdzielę ś. zyskiem. Papr. [Ze mną ś. rozdzieliła swoim jabłkiem]. **3.** *rozłączyć ś., rozstać ś. pożegnać ś.:* Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem, do wiecznego żywota poszedł. Skar. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem ś. rozdzielił. Skar. Najśw. Sakrament po spowiedzi i Olej św. przyjąwszy, rozdzielił ś. z tym światem. <Roz + Dzielić>

Rozdzielnica, y, lm. **e** = **Nieprzewodnik:** Zniszczone zostały „rozdzielnice" elektryczne. <Od Rozdzielnik>

Rozdzielnie przys. od **Rozdzielny:** W rzekach z białogłowami spólnie i nierozdzielnie ś. kąpią. Warg. R. Symeon mówi o sprawie Ewanielji, osobno o poganach, osobno o Żydach. Białob. Modlitwę mówił R. i jakoby po członku, z słowy ś. nie kwapiąc. L. (= *cedząc).* Teraz rozdzielniej będziemy o tym mówić. Petr. Wszystkie sprawy swoje masz porządnie i R., nie mieszając, nie gmatwając, wszystkie zaraz odprawować. Petr. Około tych rzeczy R. racz WcPan mówić. Górn. R., *rozłożnie, rozkładnie.* Troc.

Rozdzielnik, a, 1. lm. **cy** = **a)** p. **Rozdzielca. b)** *rozjemca, jednacz, pogodziciel:* Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowił? Skar. **2.** lm. **i** *znak rozdzielenia samogłosek dla wyrażenia oddzielnego ich wymawiania.* Bobr. (= *diaeresis).* <Od Rozdzielny>

Rozdzielnokwiatowy p. **Rozdzielnopłciowy.** <Rozdzielny + Kwiatowy>

Rozdzielnopłatkowe *grupa rodzin roślin jawnokwiatowych, o kwiatach z płatkami korony rozdzielonemi.* <Rozdzielny + Płatkowy>

Rozdzielnopłciowość, i, blm., rz. od **Rozdzielnopłciowy.**

Rozdzielnopłciowy, 1. bot. a. **Rozdzielnokwiatowy,** × **Dzielnopłciowy** bot. (dioecia) *mający kwiaty a. tylko pręcikowe, a. tylko słupkowe.* Kocanka rozdzielnopłciowa p. **Kocanka. 2.** zool.: Zwierzęta rozdzielnopłciowe = *płeć jedną, różną od drugiej posiadające, nie obojnaki.* <Rozdzielny + Płciowy>

Rozdzielność, i, blm., rz. od **Rozdzielny:** W Trójcy R. jest osób taka, że żadna nie jest drugą. K. G. Nie chcą, aby Bóg był wieczny przez swoję wieczność, mądry przez swoję mądrość etc., ale sam wszystko przez ś, a to żeby nie przypuścić w Bogu rozdzielności. Kłok.

Rozdzielny 1. *mogący być rozdzielonym, dzielący ś., rozłączny, podzielny.* Kn. **2.** *tyczący ś. rozdziału, graniczny, przełomowy; ściągający ś. do działów:* Kiedy ś. stawi u drogi rozdzielnej, tam, gdzie jest płaczu z weselem granica. Oliz. Listy rozdzielne kładą trzech braci rodzonych Gierałtów: Wojsława, Ludosława i Przecława. Nies. **3.** × R. *rozdzielony na dwoje, przedzielony, rozdwojony, rozszczepiony, rozcięty, rozłupany, widłowaty:* Języki apostołom ś. pokazały rozdzielne. Odym. Rozdzielne języki, jako ogień, w Ewangielji. Troc. **4.** *rozdzielony na części, rozłożony, rozszczegółowiony, rozdrobniony.* **5.** *oddzielny, odosobniony, osobny, wyosobniony, odrębny, rozłączny:* My piekielni, pókiśmy rozdzielni; ale biedni, gdyśmy w jedni. Krasiń. **6.** † R. *dobitny, wyrazisty, artykułowany, cedzony;* przen. *dokładny, porządny, szczegółowy, rozważny:* Nauczał ich biskup, aby wymowę rozdzielną i rozmyślną mieli. Skar. <Od Rozdział>

Rozdzienek, nku, lm. **nki** *rozednienie, brzask, rozświt:* Rzekę barwi R. Las. <Roz + *Dzienek, od Dzień>

Rozdzieniec, ńca, lm. **ńce, Akant, Cierniec, Barszcz** bot. (acanthus) *roś. z rodziny rozdzieńcowatych.* Gatunki: R. miękki, Niedźwiedzia łapa (a. mollis). R. kolczysty (a. spinosus). <? Od *Rozdzień, rozkład, rozdział>

Rozdzieńcowate, Rozdżeńcowate rośliny, bot. (acanthaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* <Od Rozdzieniec>

Rozdzieńcowy przym. od **Rozdzieniec.** Bot.: Oset. R. p. **Oset.** <Od Rozdzieniec>

Rozdzieracz, a, lm. **e, Rozdzierca** *ten, co rozdziera a. co rozdarł.* Przen.: R. kościoła *(=który rozdziera jego łono, odszczepieniec, odstępca, apostata, heretyk).* Sł. wil. <Od Rozdzierać>

Rozdzierająco przys. *w sposób rozdzierający, rozdzierając:* Serce biedne, ty, co bijesz tak R., módl ś. do Chrystusa. Krasiń. <Od Rozdzierający>

Rozdzierający I. im. od **Rozdzierać. 2.** a × **Rozdzierczy** przen. *przeszywający, przeraźliwy, przerażający, przejmujący, wstrząsający, elektryzujący, denerwujący, szarpiący, okropny:* Krzyk R. *(=rozpaczliwy; głos nieludzki).* R. widok. Rozdzierająca scena, boleść. <Od Rozdzierać>

Rozdzieranie, a, blm., czynność cz **Rozdzierać:** Ktoby chciał tak skonterfetować ludzie, jako gusman z rozdzieraniem gęby? Górn.

Rozdzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdzierać ś.**

Rozdzierca, y, lm. **y** p. **Rozdzieracz:** Cerkwie Chrystusowej rozdzierce L.

× **Rozdzierczy I.** przym. od **Rozdzierca;** p. **Rozdzierający:** Rozdziercze wspomnienie. Wor. <Od Rozdzierca>

Rozdziergać, a, ał p. **Rozdziergnąć.** <Roz + Dziergać>

Rozdzierganie, a, blm., czynność cz. **Rozdziergać.**

Rozdziergły, Rozdzierzgły *który można rozdziergnąć.*

Rozdziergnąć, nie, nął, nęła, nęło a. gła, gło, Rozdzierzgnąć, nied. **Rozdziergać, Rozdzierzgać I.** *rozplątać co zadzierzgnionego, rozsypać, rozwikłać, rozwiązać:* R. węzeł. *Dissolvo,* rozwięzuję, rozdziergam. Mącz. Rozdziergnij ten węzeł. Troc. Przen.: R. węzeł dramatu, intrygę *(=rozwiązać, rozstrzygnąć).* **2.** × R. gardło, gębę = *roztworzyć, rozewrzeć, rozedrzeć, rozszerzyć, rozdziawić:* Rozdziergnąć gardziel, gębę. Troc. Rozdziergnie drugi gardziel na wino, choć gęba nie chce. Troc. <Roz + Dziergnąć>

Rozdziergnienie, a, blm. p. **Rozdziergnięcie.**

Rozdziergnięcie, a, blm., **Rozdziergnienie** czynność cz. **Rozdziergnąć.**

Rozdzierzgać, a, ał p. **Rozdziergnąć.** <Roz + Dzierzgać>

Rozdzierzganie, a, blm., czynność cz. **Rozdzierzgać.**

Rozdzierzgnąć, nie, nął, nęła, nęło, a. **gła, gło** p. **Rozdziergnąć.** <Roz + Dzierzgnąć>

Rozdzierzgnienie, a, blm. p. **Rozdzierzgnięcie.**

Rozdzierzgnięcie, a, blm., **Rozdzierzgnienie** czynność cz. **Rozdzierzgnąć.**

× **Rozdziew, u,** lm. **y** p. **Rozziew:** Lew trwoży ich rozdziewem fatalnej paszczy. Przyb. Kto w przestronnej czczości stawi kroki, R. bezistnej nocy schłoni go szeroki. Przyb. *(= paszczęka).* <Zam. Rozziew>

[**Rozdziewa, y,** lm. **y**] m. p. **Rozdziawa.** <Zam. Rozziewa, Roz + Ziewa, od Ziewać>

I. Rozdziewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozdziać.**

2. Rozdziewać, a, ał bory bartne = *przysparzać, czyli powiększać liczbę dzieni, czyli barci w boru,* r o z r a b i a ć. Skr.

× **Rozdziewalnia, i,** lm. **e** p. **Rozbieralnia.** <Od Rozdziewać>

I. Rozdziewanie, a, blm., czynność cz. **I. Rozdziewać.**

2. Rozdziewanie, a, blm., czyność cz. **2. Rozdziewać.**

Rozdziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziewać ś.**

× **Rozdziewiać, a, ał** × i **R. ś.** p. **Rozdziawić.**

× **Rozdziewianie, a,** blm., czynność cz. **Rozdziewiać.**

× **Rozdziewianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozdziewiać ś.**

× **Rozdziewić, i, ił,** × **R. ś.** p. **Rozdziawić:** Rozdziewiając gębę ś. przypatrował. Troc. Rozdziewi żaba gębę na wołu, ale go nie zje. Prz. Lwica prosta do mnie bieży, gębę rozdziewia, a grzbiet ostry jeży. P. Koch. Z śmiejącemi ś. śmieje, a z poziewającemi gębę rozdziewia. Pilch. Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, ani rozdziewił zasromanej gęby. P. Koch. Na to słowo i gęby R. nie umiał. Falib. Nie śmieli gęby R. Smotr. Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginął, ktoby śmiał co przerzec a najmniej gębę R. Kosz. Jak zacznie swoje opowiadać wypadki, to my, gębę rozdziewiwszy, słuchamy. Boh. Usta rozdziewia na te słowa moje. Otw. Usta rozdziewiwszy, nędznie ducha wypuścił. Skar. Rozdziew, ziemio, brzuch obżarty, pożryj serce kamienne. Brud. <Zam. Rozziewić>

× **Rozdziewienie, a,** blm., czynność cz. **Rozdziewić.**

× **Rozdziewienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozdziewić ś.**

× **Rozdziewny** *rozdziewiony, szeroko otwarty, rozwarty, rozszerzony, gotowy do pochłonięcia, rozdarty:* Grób R. Przyb. Pale wskróś przez człowieka bite i aż przez rozdziewne usta wytknione. Pilch. <Od Rozdziewić>

Rozdziobać, bie, bał *dziobiąc rozszarpać, roznieść; rozkluć:* Myśl niby sęp kołuje nad jego głową i wnet rozdziobie jego pamięć. Niem. A. Matka płakać nad tobą nie będzie, lecz cię ptaki rozdziobią. Ml. <Roz + Dziobać>

Rozdziobanie, a, blm., czynność cz. **Rozdziobać.**

Rozdziorek, rka, lm. **rki I.** żart. *rozporek.* **2.** bot. (anoectangium) *roś. z gromady mchów liściastych, z rodziny potłumkowatych.* <Roz + *Dziorek, od Drzeć>

Rozdziwaczeć, eje, ał *stać ś. zewszystkim dziwakiem, zacząć na dobre dziwaczyć; rozkaprysić ś., rozgrymasić ś.:* Nie była ona dzieweczką rozdziwaczoną chorobliwą czułością. Krasz. <Roz + Dziwaczeć>

Rozdziwaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozdziwaczeć:** Pozwólcie na chwilkę rozdziwaczenia. Żm.

[**Rozdziwić, i, ił**] p. **Rozdziawić.** <Zam. Rozdziawić, przez sld. do DZIW>

Rozdziwić się, i ś., ił ś., Rozdziwować ś. *nie móc wyjść z podziwienia, zadziwić ś. niepomału, zdumieć ś.:* Przychodzili parobcy i woźnice, z garderoby służebne, wszystko z rozdziwionemi oczyma. Kaczk. <Roz + Dziwić ś.>

[**Rozdziwienie, a,** blm.] czynność cz. [**Rozdziwić**]

Rozdziwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziwić ś.**

Rozdziwować się, uje ś., ował ś. p. **Rozdziwić ś.** <Roz + Dziwować ś.>

Rozdziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdziwować ś.**

Rozdzwaniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozdzwonić.**

Rozdzwanianie, a, blm., czynność cz. **Rozdzwaniać.**

Rozdzwanianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdzwaniać ś.**

Rozdzwonić, i, ił, **Rozedzwonić**, nied. **Rozdzwaniać** **I.** *rozruszać, aby dzwoniło, rozdźwięczyć:* Głos twój jeszcze może w tchnienia wieszcze pierś tę samotną zaludni, rozdzwoni. Krasiń. Morze w dalekim odpływie zaszeleściło pierwszemi drobnemi falkami, a leciutki wietrzyk z zachodu zwrócił je ku tamtej stronie i nad niemi przebiegając, rozdzwonił je wszystkie tym dźwiękiem srebrzystym, jakim dzwonią czasem kłosy polskich łanów na całodzienną pogodę. Nagan. **2.** *rozlec ś. dzwoniąc, rozbrzmieć, rozdźwięczeć ś.:* Całunek rozdzwonił śpiewnie w jej sercu. Gliń. **R. ś. I.** *zacząć bez upamiętania dzwonić, rozdźwięczeć ś.:* Droga turkocąca i rozdzwoniona. Orzesz. Dzwoni z wyżyn ś. rozdzwonił: głos leciał, polatał. Wysp. Obóz rozdzwonił ś. czujnemi hasły. Gliń. Z błękitów jasnej toni, gdy ś. woda rozedzwoni. Wysp. <Roz + Dzwonić>

Rozdzwonienie, a, blm., czynność cz. **Rozdzwonić.**

Rozdzwonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdzwonić ś.**

Rozdźwięczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozdźwięczyć.**

Rozdźwięczanie, a, blm., czynność cz. **Rozdźwięczać.**

Rozdźwięczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdźwięczać ś.**

Rozdźwięczeć się, y ś., ał ś. *rozdźwięczyć ś., zacząć dźwięczeć bez umiarkowania, rozdzwonić ś., rozbrzęczeć ś.* <Roz + Dźwięczeć>

Rozdźwięczenie, a, blm., czynność cz. **Rozdźwięczyć.**

Rozdźwięczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdźwięczeć ś.**

Rozdźwięczność, i, blm. p. **Rezonans:** R. społeczną można wyzyskać. Prus. <Roz + Dźwięczność>

Rozdźwięczyć, y, ył, nied. **Rozdźwięczać** *rozbudzić do dźwięczenia, sprawić, aby ś. rozlegało dźwiękiem, dźwiękami; rozdzwonić:* Długo ja łzami rozdźwięczałem lutnię. Uj. Ziemię rozdźwięczę i niebo roznucę. Berw. W chwilach spokoju rozdźwięczę ci serce. Uj. Poeta tak je rozdźwięczył muzyką wiatrów i fal, że tracą wszelkie podobieństwo z istotami śmiertelnemi. Zdziech. Czemu nie radość rozdźwięcza mą duszę? Kasp. **R. ś., Rozdźwięczeć ś.** *zacząć dźwięczeć bez upamiętania, rozdzwonić ś.:* Cały las rozdźwięczony, rozbrzmiały od ich cudnych, skromnych głosików. Matl. <Roz + Dźwięczyć>

Rozdźwięk, u, lm. i **I.** p. **Rezonans**, 2. a. **Rozgłos** *dźwięk rozlegający ś., szerzenie ś., rozchodzenie ś. dźwięku, rozbrzmiewanie, odgłos, fale dźwięku:* Lekka, jak łania, płocho ulotny R. ugania. Zal. Znane to głosy, ale w ich rozdźwięku jest coś dziwnego. Gosz. Dusze nasze dumały o wiecznej ciszy, w której ś. słyszy R. promieni gwiazd w kształt gasnących strun. Przybysz. 3. p. **Dyzharmonja:** Sprawy te nie wywołują rozdźwięku w sumieniu publicznym. Ten sam R. panował zawsze pomiędzy mną a ogromną większością ludzi. Orzesz. *(=dysonans, rozłam).* <Roz + Dźwięk>

Rozdźwiękać, a, ał p. **Rozdźwięknąć.** <Roz + Dźwiękać>

Rozdźwiękanie, a, blm., czynność cz. **Rozdźwiękać.**

Rozdźwięknąć, knie, **knął, knęła, knęło** a. **kła, kło**, nied. **Rozdźwiękać** *rozlec ś. dźwiękiem, rozbrzmieć, zadźwięczeć:* Jak echo zgasłego szczęścia, rozdźwiękło w mej duszy twe ostatnie spojrzenie. Przybysz. Idylla rozdźwięka jak dzwon. Kon. W tej chwili rozdźwiękło wesele. Przybysz. <Roz + Dźwięknąć>

Rozdżeńcowate rośliny bot. p. **Rozdzieńcowate.**

[**Rozebłucenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozebłucyć.**

[**Rozebłucyć**, y, ył] *rozebrać, rozdziać.* <Od *Rozewłóczyć, na podobieństwo Roz + Obłóczyć>

Rozebrać, rozbierze, rozebrał, nied. **Rozbierać I.** *rozjąć na części, na członki; rozdzielić, rozczłonkować; rozłożyć rzecz złożoną na cząstki, na pierwiastki, dokonać analizy:* Rozbierz tę księgę na części, tę rzecz na członki. Troc. Rozbierz zegarek, wóz, szafę, fuzję. Troc. R. machinę na pojedyńcze części. R. dom *(=zburzyć)*, rusztowanie, most. Zecer rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą króbkę. Mag. Rozebrać łóżko do spania. Wiernych Pańskich męczono, na sztuki rozbierano. K. G. R. pieczyste, mięso = *pokrajać porządnie na części.* L. Inaczej trzeba R. kokosz, inaczej zająca. L. Potrafię ja kapłuna na powietrzu R. L. Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie ptastwo rozbierał. Pilch. Rozebrał potrawę, kapłuna, zająca. Troc. *Eksdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę rzezać. Mącz. R. trupa = *dokonać sekcji.* Cyrulik ten umiejętnie trupy rozbiera. Troc. Rozebrano kraj na różne wydziały *(=rozdzielono, podzielono).* R. włosy czesząc = *rozdzielić je na dwie strony, zrobić w nich przedział.* R. co chemicznie *(=dokonać analizy).* R. zdanie gramatycznie *(=dokonać rozbioru gramatycznego; odnaleźć w nim części składowe i ich wzajemny stosunek).* Przen.: Słabość, ból go rozebrał = *rozszedł ś. po jego ciele, po jego kościach, obezwładniając go, dokuczając mu; rozłamał go.* Wódka go rozebrała *(=obezwładniła, rozmarzyła).* Kołtun go rozebrał po kościach. Katar mię rozebrał. Rozebrało go po kościach. Wódka go zaczyna rozbierać. Korz. Tego bestję Szymona coś bardzo rozbiera. Korz. Był w bitwie kiścieniem po plecach uderzon; nie zważał na to z początku, bił ś. i zabijał, ale później musiało go R., bo tak zawsze bywa, że zrazu nic, potym boli. Sienk. **2.** *zabrać do czysta, zewszystkim, biorąc częściami a. po jednemu; pobrać, pozabierać do ostatniego; podzielić ś., obdzielić ś. czym:* Rozbierzcie między ś. te osierociałe dziateczki. Birk. W niebytności mojej księgi rozebrali. Troc. *(=rozchwytali, rozkradli).* Ci, co Polskę rozebrali i kościoły krakowskie powoli rozbierać zaczęli. Jeł. Sami często proboszczowie rozbiorą, co ubogim dano. Opal. Lud 40 tysięcy karabinów rozebrał z arsenału. Mochn. Powyjmowano okna, pozabierano okiennice i drzwi, porozbierano płoty na ogień. Chleb, bułki w mig rozebrano *(=rozchwytano, rozłapano, rozdrapano, rozkupiono).* R. pulę po grze = *rozliczywszy ś. zabrać.* **3.** R. kogo z ubrania = *zdjąć ubranie, zwlec odzienie; rozdziać, rozneglizować kogo:* Chłopcze, rozbierz pana. Troc. **4.** × R. *zdjąć, złożyć, usunąć, zabrać:* Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. Kn. Rozbierz ciężary z muła, z osła. Troc. Rozbierała sobie ochędóżkę. Troc. Rozbierają w pałacu obicia, obrazy. Troc. **5.** przen. *wziąć pod rozbiór, roztrząsnąć, rozeznać, rozpoznać, rozważyć, przedysputować, rozpatrzyć, zbadać szczegółowo, poddać krytyce, ocenić krytycznie:* Rozbierajcie tę rzecz a dajcie tu poradę. Bud. Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy: tom przystojnie uczy-

nił, tum Bogu nieprawy. Kochan. Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. Biel. M. Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbierać i uważać mamy. Dambr. Pomnij to, co rzeknę, rozbierać więc z sobą. Groch. Rozbierz to sobie. Troc. Rozbieram co w rozumie. Troc. Rozbierać (roztrząsnąć) sprawę. Troc. Ja słowa twoje rozbieram. Kochan. Rozbierajcie pisma, bo ś. wam zda, że w nich jest żywot wieczny. Wuj. Po słówku to rozbierać będziemy. Białob. W głowie rozbierając los wojny niepewny. Koch. W. Jak rozbiera, śpiewa, mówi. Troc. Gdy rozum przywiązuje ś. do jakiego wyobrażenia usilnie, rozbierając je z każdej strony, jest to natężenie rozumu. Cyan. Więc ja to sobie w nocy rozbieram z uwagą. Mick. Rozbieram co komu (Troc) = *przekładam, poddaję pod rozwagę, przedstawiam, wystawiam, tłómaczę, perswaduję*. **6.** [R.] *rozpoznać, pojąć, zrozumieć:* Mnie ciężko mustre R. **R. ś. 1.** *zdjąć z siebie ubranie, rozdziać ś., rozneglizować ś.:* R. ś. z sukien. L. Wychodzi wpół rozebrany. L. Rozebrał ś. jak do rosołu. R. ś. do naga, do koszuli. Niech ś. nie chwali, kto ś. we zbroje ubiera, jako kto ś. rozbiera. Bud. Uważał ś. za najszczęśliwszego, jeżeli po ciężkiej pracy mógł rozebrany rzucić ś. na łóżko. Rog. **2.** [R. ś.] *wypogodzić* **3.** [R. ś.] *oprzeć ś. senności.* <Roz (e) + Brać>

Rozebranie, a, blm., czynność cz. **Rozebrać:** Po rozebraniu pana pójdziesz po panią. Troc.

Rozebranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozebrać ś.**

Rozebrzmieć, i, ał p. **Rozbrzmieć.** <Roz (e) + Brzmieć>

Rozebrzmienie, a, blm., czynność cz. **Rozebrzmieć.**

Rozebrzmiewać, a, ał p. **Rozbrzmieć.**

Rozebrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozebrzmiewać.**

Rozećpać się, a ś., ał ś. *zacząć ćpać bez umiarkowania; rozepchać sobie żołądek przez ćpanie, obetkać ś., spaść ś., zgrubieć od obżarstwa.* <Roz (e) + Ćpać>

Rozećpanie się a ś., blm., czynność cz. **Rozećpać ś.**

Rozedma, y, lm. **y** lek. (emphysema, pneumatosis) *rozdęcie powietrzem lub gazem innym jakiegokolwiek narządu ciała,* o d m a. R. a. odma brzuszna (meteorismus, tympanites). R. macicy (physometra). R. międzyzrazikowa płuc, duszność, dychawica, ✕zadyszka, ✕kaszel głuchy (emphysema interstitiale). R. moszny (pneumocele scroti). R. opłucna a. piersi (pneumothorax). R. osierdzia (pneumopericordium). R. otrzewnej (pneumoperitoneum). R., odma podskórna (emphysema subcutaneum). R. pochwy, pochewna, pochwowa (e. vaginax). R. podopłucna (e. subpleurale). R. stawu (pneuarthrosis). R. właściwa (e. substantiale). Rozedmą dotknięty, e m f i z e m a t y k (emphysematicus). <Roz (e) + Dma>

Rozedmowy przym. od **Rozedma** (emphysematosus, emphysematicus).

Rozednianie, a blm., czynność cz. **Rozedniać.**

Rozednić, i, ił, nied. **Rozedniać, Rozedniewać, Rozdniewać 1.** *rozwidnić, rozświecić, zrobić jasnym jak dzień:* Nocy ogniami rozednione. Nar. Już nam zorza historji rozedniać poczyna. Wiszn. **R. ś., Rozednieć** *rozjaśnić ś., rozwidnić ś. na dzień:* Poczęło ś. rozdniewać i trochę światła zajrzało. P. Koch. Gdy ś. pocznie rozedniewać, zabijemy go. B. G. Skoro ś. rozedniło. Warg. W sobotę wieczór, który ś. rozdniewa w pierwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. Leop. [Dzień ś. rozdniewa] <Roz (e) + Dnić>

✕ **Rozednić, i, ił,** ✕ **Rozdnić** *wyjąć, wybić dno, np. z beczki.*

Rozednieć, eje, ał, nied. **Rozedniewać** p. **Rozednić:** Zabito go z wieczerzy powracającego; jeszcze nie rozedniało, już ś. o tym w Ametji dowiedziano. Siem. J. Skoro rozedniało, odjechaliśmy. Troc. I sypali mogiłę, sypali, aż rozedniało i rozwidniało. Krasz. Nim zupełnie rozednieje. Sienk. Przen.: Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieje, w który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieje. Nagur. (= *zaświta, zawita, nadejdzie).* Rozedniało w duszy zatrwożonej Kasi: a wszakżeć to nasi! Pol. (= *rozjaśniło ś., rozweseliło ś.).* <Roz (e) + Dnieć>

Rozednienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozednić. 2.** czynność cz. **Rozednieć.**

✕ **Rozednienie, a,** blm., czynność cz. ✕ **Rozednić.**

Rozednienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozednić ś.**

Rozedniewanie, a, blm., czynność cz. **Rozedniewać:** Na samym rozedniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... Błaż.

Rozedniewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozedniewać ś.**

✕ **Rozedra, y,** lm. **y** chir. *przerwanie ciągłości tkanek, rozdarcie* (ruptura, rhexis). <Roz (e) + * Dra, DZIOR/DOR/DR/DZIER>

† **Rozedranie, a,** blm. p. **Rozdarcie:** Rozedraniem rozdran jestem. Bud. <Od * Rozedrać, zam. Rozedrzeć>

Rozedrgać, a, ał, Rozdrgać *rozruszać, aby drgało, wprawić w drżenie:* To już pierwsze zadrgnienie dźwięku trąby, która kiedyś prochy martwe w nowe rozedrga, wydźwięczy życie. Krasiń. **R. ś.** *zacząć drgać na dobre:* Powietrze całe w muzykę ś. rozedrgało. Krasiń. <Roz (e) + Drgać>

Rozedrganie, a, blm., czynność cz. **Rozedrgać.**

Rozedrganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozedrgać ś.**

Rozedrzeć, rozedrze, rozdarł, nied. **Rozdzierać 1.** *drąc rozdzielić; rozerwać, rozszarpać, rozćwiertować, rozszczepić, rozłupać:* Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. Rozdarł z żalu suknie swoje. Troc. Jak śledzia R. Troc. Opętanego zły duch ciężko rozdzierał. Sekl. (wzdarł abo wzłamał. Sekl.). Gdy go popada zły duch, tłucze go i rozdziera i zaledwie odstępuje, natargawszy ś. go. Leop. R. suknię. Król Ezechjasz rozdarł szaty swe. Wuj. Zdrajcy pomiędzy siebie ją rozdarli i w mgnieniu oka pożarli. Niem. Trzech najezdników rozdarło Polskę. Wit. W jednym miejscu ujrzeli straszny widok rozdzieranego na sztuki człowieka. Sienk. Przen.: Rozdzierał ich szeregi napoły mieczem swoim. Kraus. Hak padł na pierś jej twardą, krągłą, białą, i tu ją — bogdajby jak ja nie umarli! tu ją przed memi oczami rozdarli. Słow. Strzała rozdziera powietrze (= *pruje, przeszywa).* **2.** gardło, pysk, paszczę = *rozewrzeć, roztworzyć szeroko, rozdziawić, rozszerzyć:* Darmo silę głos, darmo gardło swe rozdzieram, ściany głuche, z nich wieści żadnej nie odbieram. Min. Rozdarszy gęby swe, kapłani różne potwarze na Pana wkładali. Odym. Tak lew srogi gardło swe rozdziera, jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszczęki swoje. Ryb. Ziemia ś. otworzyła tak strasznie, iż zdało ś., jakby piekło paszczękę rozdarło. Łęcz. Rozdzieram gębę. Troc.

Przen.: R. gębę, pysk = *wywrzeć; rozedrzeć ś., wrzasnąć, krzyknąć, huknąć:* Rozdarł gębę na mnie, chociem mu nic nie zawinił. 3. przen.: R. oczy = *przedrzeć, otworzyć szeroko, wytrzeszczyć, wyrapić, wybałuszyć, wyraczyć:* Rozdzierać oczy, ze snu obudziwszy ś. L. A rozedrzyjże te ślepie, sowo przeklęta, patrzaj, że już dzień jak wół, a ty śpisz jeszcze. L. Głupia to patrzać na swoje występki zamrużoną źrenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy L. Rozdzierać, obracać oczy, ostro patrzyć na kogo. Troc. **R. ś. I.** *ulec rozdarciu, rozerwać ś., rozłupać, rozszczepić, ś.:* Suknia ś. rozdarła. Przen.: W waśni bracia ś. rozdarła. Pol. *(= rozdzieliła ś., poróżniła ś., rozeszła ś., zerwała z sobą).* Książęta, wewnątrz niechęcią ś. rozdzierając, potęgę barbarzyńców podsycają. Lel. 2. *rozedrzeć siebie, rozerwać ś.:* Zaraz, zaraz; wszystkim naraz nie dogodzę, przecież ś. nie rozedrę! 3. [R. ś.] *zawołać głośno; wrzasnąć, krzyknąć, huknąć, rozedrzeć gębę, wywrzeć pysk.* < Roz (e) + Drzeć >

[Rozedziać, eje, ał] p. **Rozdziać**: Wnet go rozedział ze skóry i począł krajać wnętrzności. Ork. < Roz (e) + Dziać >

[Rozedzianie, a, blm.] czynność cz. **Rozedziać.**

Rozedzwonić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozdzwonić.** < Roz (e) + Dzwonić >

Rozedzwonienie, a, blm., czynność cz. **Rozedzwonić.**

Rozedzwonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozedzwonić ś.**

Rozegnać, rozegna a. **† rozżenie, [rozżenie], rozegnał, Rozgonić, † Rozżonąć,** nied. **Rozganiać** *ganiając rozpędzić, rozproszyć, rozmiotać, rozpłoszyć, rozwiać:* R. psy. Rozpłoszył ich pan z onego miejsca i stamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. Leop. Wino rozgania frasunki troskliwe. Petr. I samych i ich broni anioł Pański niech rozgoni. Ryb. Gawiedź z placu rozżoniona turecka. Koch. W. Obłok ten gruby ciała śmierć rozżenie. Min. Mógłby ś. ten ich dym R., choć tylko samemi temi słowy. Zigr. **† R. ś. [R. ś.]** *rozpędzić ś., rozbiegać ś.:* Każdy gnał ś. w zawodzie swoim, jak koń rozegnany ku bitwie. Bud. < Roz (e) + Gnać >

Rozegnanie, a, blm., czynność cz. **Rozegnać.**

Rozegnanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegnać ś.**

Rozegrać, a, ał, × Rozgrać, † Rozigrać nied. **× Rozegrywać, Rozgrywać, Rozigrawać** *grając rozstrzygnąć:* R. partję. Momenta krytyczne rozpoczynały ś. sporem, a kończyły zwycięstwami hrabiny lub partją jakąś nierozegraną. Krasz. **R. ś. I.** *grając rozochocić ś. do gry, zacząć grać do upadłego:* R. ś. w karty, na narzędziu muzycznym. 2. *rozstrzygnąć swoją grę z kim, rozprawić ś. zapomocą gry:* Możesz go wyzwać w karty i R. ś. o pretensję. L. Kości rzucone, tak, i R. ś. trzeba z niemi. Krasz. 3. przen. *odegrać ś., mieć miejsce, nastąpić, zajść, odbyć ś.:* Nie chciał być nawet świadkiem rozegrywanego dramatu. Bał. W ich domu rozegrała ś. najważniejsza część jego historji. Sienk. Rozegrała ś. tam następująca scena... < Roz (e) + Grać >

Rozegrana, ej, lm. **e** *gra rozegrana; rozstrzygnięta partja gry:* W takiej grze nie może być rozegranej. W pierwszej rozegranej startowało sześciu jeźdźców. < Od Rozegrany, od Rozegrać >

Rozegranie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozegrać,** *rozegrana:* Rozstrzygnięto trzy rozegrania wyścigu premjowego.

Rozegranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegrać ś.**

× Rozegrywać, a, ał i **× R. ś.** p. **Rozegrać.**

× Rozegrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozegrywać.**

× Rozegrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegrywać ś.**

× Rozegrzać, rzeje, rzał i **R. ś.** p. **Rozgrzać.** < Od Roz (e) + Grzać >

× Rozegrzanie, a, blm., czynność cz. **Rozegrzać.**

× Rozegrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegrzać ś.**

Rozegrzmieć, eje, ał p. **Rozgrzmieć.**

Rozegrzmienie, a, blm., czynność cz. **Rozegrzmieć.**

Rozegrzmiewać, a, ał p. **Rozgrzmieć.**

Rozegrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozegrzmiewać.**

Rozegzaltować, uje, ował *doprowadzić do wysokiego stopnia egzaltacji.* **R. ś.** *dojść do wysokiego stopnia egzaltacji:* O to jego rozegzaltowana dusza najmniej dbała. Bał. < Roz + Egzaltować >

Rozegzaltowanie, a, blm., czynność cz. **Rozegzaltować.**

Rozegzaltowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegzaltować ś.**

Rozegzić się, i ś., ił ś. *gżąc ś. rozpalić ś., rozigrać ś., rozswywolić ś., rozzbytkować ś., rozdokazywać ś.:* Chłopak z dziewuchą rozegzili ś. Bydło rozegziło ś. Ta, mówi, miedza końcem gonitw była, gdy ś. ruchawa Chloe rozegziła. Karp. < Roz (e) + Gzić ś. >

Rozegżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozegzić ś.**

Rozejm, u, lm. **y, × Rozjem I.** *rozjęcie, zażegnanie sporu; pojednanie, ugoda:* R., rozjęcie sporu, jednanie, ugoda. Kn. 2. *zawieszenie broni, armistycjum:* Żeby pretensje te bez dobycia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszenie broni, czyli R., ofiarował. Nar. A nasze veto krzyczy jeszcze i w rozejmie. Malcz. Nastąpił R. kłótni, kwestarz ją uśmierzył. Mick. < Roz (e) + *Jm, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ >

† Rozejmca, y, lm. **y** p. **Rozjemca**: Postanów sędzie i rozejmce, coby sądzili wszystek lud. B. B. Ja rozejmcą tego sporu być nie chcę. Błaż. < Od Rozejm >

Rozejmować, uje, ował i **R. ś.** p. **Rozjąć.**

Rozejmowanie, a, blm., czynność cz. **Rozejmować.**

Rozejmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozejmować ś.**

Rozejmowy przym. od **Rozejm**: Przeciwko ustawom rozejmowym Krzyżacy mieszczany nasze do odpadnienia nagabywali. Błaż.

Rozejrzeć się, y ś., ał ś., Rozglądnąć ś., Rozględnąć ś., nied. **Rozglądać ś.** *spojrzeć we wszystkie strony uważnie dokoła, obejrzeć ś. na wszystkie strony, rozpatrzyć ś., powieść oczyma:* Wszedł do pokoju, rozglądając ś. dokoła. Krasz. Obudziłem ś. i począłem rozglądać ś. naokoło. Sienk. Gdy główne sprawy uporządkował, zaczął dowoli rozglądać ś. w stolicy *(= zapoznawać ś., oswajać ś. z nią).* Zachar. Przen.: R. ś. w sprawie, w papierach = *przejrzeć, rozważyć je, rozpatrzyć ś., rozpoznać je; obeznać ś. z niemi, zorjentować ś. w nich.* Stanął uderzony tym widokiem, rozglądnął ś. lepiej i zastanowił. Bał. Rozglądnąwszy ś. bacznie, parobek nieśmiało za nim kroczył. Krasz. Rozglądał ś. po wojnie na cztery strony

świata, nie wiedząc, gdzie głowę poza cekhauzem złożyć. Sienk. Stanął na szczycie i rozglądnął ś. Ork. Myśl jego zstąpiła na ziemię, rozglądała ś. w stosunkach towarzyskich. Bał. Zniewolony poniewoli, rozglądał ś dokoła. Rol. R. ś. na nowym stanowisku. <Roz (e) + * Jrzeć, zam. Żrzeć, ŻOR/ZRO/ZIER/ZR>

Rozejrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozejrzeć ś.**

Rozejście, a, blm., czynność cz. **Rozejść.** i **R. ś.**

Rozejście się, a ś., blm., **Rozejście, † Rozeście, Rozchód** czynność cz. **Rozejść ś.**: R. ś. rady, gromady, wojska. Troc. Patol.: R. ś. zapalenia = *rozdzienie* (resolutio). <Z * Rozeście = Roz(e) + Ście, SZD/SZED/CHOD>

† **Rozejść, rozejdzie, rozszedł,** nied. † **Rozchodzić** kogo = *rozebrać, rozmarzyć, rozejść ś. po nim, zacząć w nim skutkować:* Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oczy wytrzeszczywszy, bez przestanku na ten blask patrzał. Górn. Zapiłego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwić. Glicz. Stajem ś. jako mąż pijany, którego wino rozeszło. Leop. <Roz (e) + Iść>

Rozejść się, rozejdzie ś. a. **[rozydzie ś.], rozszedł ś., [roszczedł ś.], [Rozećś ś., Roznijćś ś.],** nied. **Rozchodzić ś., [Rozychodzić ś.] 1.** *odejść w różne strony, rozproszyć ś., pójść w rozsypkę:* Rozchodzą ś. z gromady. Kn. Gromada ś. rozeszła z koła. Troc. Z gromady ś. wszyscy rozeszli Troc. Srogie rozterki między sobą mieli, w krótkim czasie z gromady R. ś. musieli; rozchodząc ś., ten przykład pewny dali, by ś. nigdy cnotliwi z złemi nie mieszali. Papr. Dla braku żołdu rozszedł ś. żołnierz. Niem. R. ś. musieli w różne strony świata. Hof. Przen.: Tu ś. rozchodzą trakty do Saksonji, Austrji i do innych prowincji. L. *(=rozdzielają ś., krzyżują ś.).* **2.** *pójść na stronę, wyjść, zostać wydatkowanym:* Pełność mnożyła obory, śpiżarnie, nic ś. na stronę nie rozeszło marnie. Nar. **3.** z kim = *odejść od niego, opuścić go, rozstać ś., rozłączyć ś., rozbratać ś., rozseparować ś., rozwieść ś.:* Dopierom ś. rozeszła z tą osobą. L. To powiedziawszy, rozszedł ś. z nim. Troc. *(=pożegnał ś.).* Małżeństwo to dwa razy ś. rozchodziło z sobą. Rzeka ś. tu rozchodzi. Troc. Ramy rozeszły ś. *(=rozwiodły ś. w spojeniu, puściły).* **4.** *rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozbiec ś., rozciągnąć ś., rozleźć ś., rozpostrzeć ś., rozgałęzić ś., rozlec ś.:* Rozchodziła ś. sława o nim na wszystkie miejsca krainy. Wuj. Strach mówić, mróz po ciele zimny ś. rozchodzi. Bardz. Róże ś. rozeszły po gładkich jej jagodach. P. Koch. Zmysłu naczyniem są żyły po wszystkim ciele rozeszłe. Sak. Pożar po domach ś. rozchodził. Troc. Krew ś. po żyłach rozchodzi. Troc. Zapach z cytryn ś. po ogrodzie rozchodzi. Troc. Nowina, nauka ś. po ludziach rozeszła. Troc. Niech ś. po równinach polskich tubalne echo rozchodzi, a odgłos wesołego vivat niechaj niebiosa przebija. Koch. W. Rozchodzi ś. w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. L. Od dwuch dni rozchodzi ś. wiadomość o wzięciu Ismajłowa. L. Woda, głos, światło rozchodzi ś. *(=zatacza coraz szersze kręgi).* **5.** lek. *rozdzielić ś. i zniknąć:* Wrzód, zapalenie rozeszło ś. Siniec gdy ś. R. nie chce... Perz. Przen.: *rozchwiać ś., rozbić ś., nie przyjść do skutku, spełznąć na niczym:* Gdyby to wesele miało ś. R., nigdybym nie była uspokojona. L. Polowanie rozeszło ś., gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę L. <Roz (e) + Iść>

[Rozek, zka, lm. **zki]** p. **Jakubka.** <Od Róg>

† **Rozekier, u,** blm. *gatunek wina zaprawnego olejkiem różanym:* Lać w gardło one soki, witpachery, one rozekiery, one rywuły, małmazje, muszkatele, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? Rej. <Zap. z nazwiska Nm.>

† **Rozekrw...** p. **Rozkrw...**

† **Rozekrzenie, a,** blm., czynność cz. **Rozekrzyć.**

† **Rozekrzenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozekrzyć ś.**

† **Rozekrzyć, y, ył,** p. **Rozekrzyć ś.**

† **Rozekrzyć się, y ś., ył ś.**, † **Rozekrzyć** *rozrość ś. w kierz, rozkrzewić ś., rozrość ś. wszerz, krzaczasto:* W tłustej roli po tęgiej zimie, gdy wiosna przyjdzie, zboże rozekrzy ś. i uczyni pożytek wielki swą plennością. Trzyc. Zszczykując bób, więcej jeszcze rozekrzy i owoc da większy. Trzyc. <Roz (e) + Krzyć ś.>

[Rozekwnąć, nie, nął] p. **Rozkwitnąć.**

Rozelan, u, lm. **y, Rozyt** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy felspatów, odmiana anortytu.*

Rozelśniać się, a ś., ał ś. p. **Rozlśnić ś.**

Rozelśnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozelśniać ś.**

Rozelśnić się, i ś., ił ś. p. **Rozlśnić ś.**

Rozelśnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozelśnić ś.**

Rozełkać się, a ś., ał ś. *rozpłakać s. łkając; zacząć łkać na dobre:* Niekiedy jeszcze z oddali... nadlatywał rozełkany śpiew słowika. Dan. Rozełkana słowików pieśń rozpływa ś. w długie echa. Zag. Wizja owa cudna w rozełkanej melodji odbiła ś. echem. Gom. <Roz (e) + Łkać>

Rozełkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozełkać ś.**

Rozełzawić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozłzawić.** <Roz (e) + Łzawić>

Rozełzawienie, a, blm., czynność cz. **Rozełzawić.**

Rozełzawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozełzawić ś.**

Rozemdleć, eje, ał p. **Rozemdlić.** <Roz (e) + Mdleć>

Rozemdlenie, a, blm., czynność cz. **Rozemdleć:** Z dziwnym rozemdleniem serca myślałem o przeszłości. Słow. **2.** czynność cz. **Rozemdlić.**

× **Rozemdlenie, a,** blm., czynność cz. × **Rozemdlić.**

Rozemdlić, i, ił, nied. **Rozemdlewać** *rozebrać niemocą, zrobić nawskroś mdłym:* Raz rozemdliła ją tęsknota. Zag. **R. ś., Rozemdleć** *zostać rozebranym niemocą, opaść na siłach.:* Każda głowa rozemdlewa ś. jak sen. Krasiń. Rozkoszne boginki wabić go będą rozemdlonemi z żądzy oczyma. Zag. <Roz (e) + Mdlić>

× **Rozemdlić, i, ił** i × **R. ś.** p. **Rozmglić.** <Zam. Rozemglić, Roz (e) + Mglić, od Mgła>

Rozemglenie, a, blm., czynność cz. **Rozemglić.**

Rozemglenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozemglić ś.**

Rozemglić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozmglić.** <Roz (e) + Mglić>

Rozemknąć, nie, nął, nied. **Rozmykać** *odemknąć, roztworzyć, rozewrzeć, rozchylić:* R. podwoje. Rozemknął powieki. Krasiń. **R. ś.** *odemknąć ś., roztworzyć ś., rozewrzeć ś., rozchylić ś:* Mgła mu śmiertelna oczy zamroczyła; czasem ś. na światło rozmykały, ale go ścierpieć nie mogły. <Roz (e) + Mknąć>

Rozemknięcie, a, blm., czynność cz. **Rozemknąć.**

Rozemknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozemknąć ś.**

Rozemknięty, Rozemkniony im. od **Rozemknąć.**

Rozemkniony p. **Rozemknięty:** Nim doszedł rozemknionych podwoi, kiedy już widział zasłonę... Krasiń.

Rozemleć, mełł, miele p. **Rozmleć.** <Roz (e) + Mleć>

Rozemlenie, a, blm., czynność cz. **Rozemleć.**

Rozenbuszyt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu tytanjanów, perowskit jednoskośny, blado-żółtawo-szary.* <Od nazwiska prof. Rosenbuscha>

Rozenek, nka, lm. **nki** p. **Rozynek.**

Rozenka, i, lm. **i** p. **Rozynek.**

Rozenkowy przym. od **Rozenek** a. od **Rozenka,** *rozynkowy.*

Rozenobl, a, lm. **e** *moneta bita na koszta wojen krzyżowych a złożona z spławu złota i innych metalów.* <Fr. rosenoble>

Rozentuzjazmować, uje, ował *rozniecić zapał, przejąć entuzjazmem, wprawić w entuzjazm:* Cagliostro rozentuzjazmował starostę liwskiego i prawie do zgonu prowadził z nim obszerną korespondencją. Rol. **R. ś.** *zostać rozentuzjazmowanym, przejąć ś. entuzjazmem:* Hrabina podziwiała jego młodzieńczy zapał i rozentuzjazmowała ś. na dobre do męczeństwa. Bał. Widziałem, woła Włoch rozentuzjazmowany, tyle klejnotów, z któremi weneckie i papieskie nie mogą iść w porównanie. Rol. <Roz + Entuzjazmować>

Rozentuzjazmowanie, a, blm., czynność cz. **Rozentuzjazmować.**

Rozentuzjazmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozentuzjazmować ś.**

Rozepchać, a, ał, Rozepchnąć, nied. **Rozpychać I.** *pchając a. pchając ś. roztrącić, rozdzielić; wpychając rozsadzić, rozeprzeć; rozdąć:* Rozpycha zboże stodoły. Kn. R. worek. [Jak Wawrzek przyniesie drukowane pisania, to nasz pan z nich dziadusiowi kieby pudło głowę rozpycha] *(=nabija).* Groch rozpycha *(=rozpęcza).* Przen.: *nadąć, napuszyć, rozbośić:* Bogactwo pospolicie rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. Górn. *(=chleb ma rogi).* Dostatek rozpycha. Kn. Niech cię nie rozpycha doczesna rozkosz licha. Kochan. **2.** kogo=*rozpaść, roztuczyć; opychając jedzeniem sprawić, że ś. roztyje:* R. dziecko. R. wieprze. **R. ś. I.** nied. *pchając ś. torować sobie drogę, tłoczyć ś.* **2.** *odepchnąć ś. wzajemnie.* Sł. wil. **3.** *roztyć ś., rozpaść ś., spaść ś.:* Świnie karmne, gdy ś. już, jak mówią, rozepchają, każda osobno zasadza ś. Kluk. Otręby po spytlowanej mące można dawać zasadzonym wieprzom, aby ś. w początkach rozpychały. Kluk. <Roz (e) + Pchać>

Rozepchanie, a, blm., czynność cz. **Rozepchać.**

Rozepchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozepchać ś.**

Rozepchnąć, nie, nął i **R. ś.** p. **Rozepchać.**

Rozepchnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozepchnąć.**

Rozepchnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozepchnąć ś.**

[Rozeprać, rozpiorę, rozeprał] *rozrzucić:* Tejże samej nocy uderzył na jatę z towarzyszami, rozeprali głazy, rozmietli płoty i żerdzie i wyprawili sobie ucztę. Tet. Nie wyszło chwili, a rozeprał zwartą kupę na wszystkie strony. Ork. <Roz (e) + Prać>

[Rozepranie, a, blm.] czynność cz. **Rozeprać.**

× **Rozeprza, y,** lm. **e** *następstwo rozparcia, rozszerzenia, rozszerzenie,* × r o z s t r z e ń (dilatatio). <Roz (e) + Prza>

I. Rozeprzeć, rozeprze, rozparł, [Rozparć], nied. **Rozpierać I.** *prąc rozsadzić; rozepchać; rozdąć:* Rozpiera, rozpycha zboże stodoły. Kn. Krowy rozpartym dla pełnych wymion chodzą krokiem. Otw. *(=szerokim).* Klin drzewo rozpiera. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przełknione rozpierać i źle ś. trawić. Pilch. Rozpiera mię coś, rozdyma, wiatry czyni. Kn. Przen.: × Rozpierać boki p. **R. ś.:** Niech ś. dmie i rozpiera boki, żeby potym z góry cięższej upadł. Tw. **2.** [R.] *nabrzmieć:* Wymię u krowy rozparło. **R. ś. I. a.** R. boki=*podeprzeć ś. pod boki, ująć ś. pod boki, napuszyć ś.,* nied. *rozbijać ś.* **2.** *rozsiąść ś. buńczucznie, rozwalić ś., rozłożyć ś.:* Co ś. na stołkach senatorskich rozpierali, już przezwiska ich niemasz. Star. Ten, co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, dziś ś. w zielonozłotej rozpiera karecie. Węg. **3.** × **R. ś.** *rozprawić ś., zetrzeć ś.,* nied. *prawować ś., procesować ś., spierać ś., walczyć:* Bez wszelkich odwłok R. ś. Jan. Jak dwaj koguci, tak ś. rozeprzeć chcą. Pot. Gwałtem na siebie nacierają, mąż o męża, konie ś. z końmi rozpierają. Tw. R. ś. mogli o różnicach wiary. Nies. Z nieprzyjacielem rzeczą, a nie słowy, rozpierają ś. Jabł. Brutus i Kasjusz z Oktawjuszem nieszczęśliwym bojem o wolność rzymską na polach filipińskich rozpierali ś. Karp. Prawem ś. z kim rozpierać. Falib. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie ś. strony między sobą rozpierają. Kosz. Postępkiem prawnym u sądu rozpierają ś. Warg. Gdyby ś. rzeczy jakich odziedziczonych dwaj domagali, tedy żadnemu niema być dana, aże ś. rozeprą i jeden na drugim prawo wygra. Sz. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić i rozpierać ś. z nim. Warg. Biskup wynalazkiem ludzi, na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywojem R. ś. chciał. Błaż. Tu ś. wnet każdy możesz snadnie R. a rozsądzić z sumnieniem swoim. Rej. Nie będziesz ś. zbójcami rozpierać żelazy. Mick. <Roz (e) + 1. Przeć>

2. Rozeprzeć, eje, ał *przejąc, rozłożyć ś.=zwiędnąć, zesłabnąć, zagrzać ś., zapocić ś.; uprzeć nawskroś:* Ziemia przez całą zimę namokła, na wiosnę rozeprzała. Troc. Smok z zimna wprzód obleniały a próżen srogości rozeprzał i w jad nowy zaprzał z gorącości. Żebr. <Roz (e) + 2. Przeć>

Rozeprzenie, a, blm., czynność cz. **2. Rozeprzeć.**

[Rozerwa, y, lm. **y]** *rezerwa.* <Zam. Rezerwa, przez sld. do Roz (e) + * Rwa, RW/RYW>

Rozerwa, y, lm. **y** p. **Rozerwanie:** W szczerej i gorącej modlitwie więcej mocy dla ducha, niż we wszystkich systematach wynoszących ducha ludzkiego w rozerwie i odłączni od jego źródła, od Boga. Krasiń. <Roz (e) + * Rwa, RW/RYW>

Rozerwać, rwie, rwał, nied. **Rozrywać I.** *rwąc rozdzielić; przerwać, rozszerzyć, rozedrzeć, roztargnąć, rozsadzić:* R. postronek, kajdany, suknię. Rozerwij ten sznurek. Troc. Gdy ogień resztę wilgoci chce wypędzić, to nie mając wyjść którędy, tę skorupę rozrywa, i to ś. zowie, że pęka. Torz. Stare nabicie rurę rozrywa. Troc. Mina mur rozerwała. Troc. Musi R., kto rozwiązać wstęgi nie może. Pot. Powróz rozerwany. Troc. Wnet ciebie i stado psy me rozerwą na sztuki. Odym. Przen.: Nie łukiem on walczył, ani dzidą długą, ale żelazną szyki rozrywał maczugą. Dm. *(=roz-*

bijal, rozpędzal, lamal). Rozrywać hufce. Troc. Rozerwane teraz siły nieprzyjacielskie. Troc. *(=rozdzielone, rozstrzelone, rozproszone).* Nie godzi ś. nam teraz sił rozrywać. Kochan. Wpadł w państwo, aby siły jego rozerwał. Troc. Rozrywać wojsko. Troc. R. małżeństwo = *rozchwiać, unicestwić, przeszkodzić mu.* Rozerwał zamysły moje. Troc. *(=rozchwial, pokrzyżowal, zwichnął).* Ściskających ś. trudno było R. *(=oderwać od siebie, rozdzielić, rozłączyć).* Zabiją ś., R. ich trzeba. Troc. *(=rozdzielić, rozłączyć, rozbroić, rozbronić).* Ledwie ich rozerwano. Troc. R. sejm = *zerwać.* Tw. Tym postępkiem przyjaźń, ligę, pokój rozerwał. Troc. Sejm, sejmik rozerwany. Troc. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem ś. i my. Tw. Przen.: R. zgodnych = *poróżnić, rozdwoić, rozdzielić:* Słuchać go nie chcieli, a lud i senat rozrywali. Skar. Króla z ludem nic odtąd nie rozerwie zgody. Fel. On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa i na rozliczne zdanie w sobie jej dobywa. Koch. J. Przen.: R. smutek, żal = *rozpędzić, rozproszyć; odwieść kogo od nich:* Wielki żal niełatwo R. L. Wesołe towarzystwo smętek rozrywa. Troc. R. kogo = *rozweselić, zająć w sposób przyjemny, zrobić rozrywkę, zabawić.* Rozerwany na myślach. Troc. *(=roztargniony, dystrakt).* R. myśl. Myśl rozerwana na różne rozdroże. Troc. *(=rozstrzelona).* Bardzo jest rozerwany. Troc. Widoki te nie rozerwały zakochanego. Niem. Dawid graniem na arfie rozrywał Saula. Lel. 2. między siebie = *rwąc rozebrać; rozchwytać, rozdrapać, rozgrabić; rozdzielić chciwie:* Miasteczko miało blizko 20000 złotych intraty, ale starsi rozrywali to między sobą. L. Wóz napełniony był jabłkami i gruszkami, które wieśniacy rozrywali. Wirt. Co złota, srebra, sprzętów kosztownych znajdują, rozrywają pomiędzy siebie. Niem. Austrja, Prusy i Moskwa rozerwały Polskę. Mochn. Sensacyjny świstek w lot rozerwano. Rozrywany jest w towarzystwach *(=poszukiwany, rozchwytywany, wydzierają go sobie).* Doktór N. jest rozrywany, jako znakomity lekarz *(=nie może sobie dać rady z zamówieniami, ma nadzwyczajne wzięcie).* Wielkie sprawy go rozrywają. Troc. *(=zaprzątają, pochłaniają).* **R. ś. 1.** *rozerwać siebie:* Wszystkiemu naraz nie dam rady: przecież ś. nie rozerwę! R. ś. nie damy. Troc. *(=rozdzielić ś., rozłączyć ś., rozdwoić, rozseparować ś.).* **2.** *ulec rozerwaniu, zostać rozerwanym, rozsadzonym, rozpęknąć ś., rozlecieć ś., rozpaść ś.:* Tygiel trwać musi w najtęższym ogniu, gdzieby garnek najlepszy garncarski a. ś. rozerwał, a. ś. ze wszystkim stopił. Torz. Działo ś. rozerwało. Troc. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem ś. i my. Tw. **3.** *zrobić, znaleźć sobie rozrywkę, poszukać sobie rozrywki, zająć ś. w sposób przyjemny, zabawić ś.; oderwać ś. od trosk, zająć:* Rozrywa ś. łowami, naukami. Troc. Spracowany idzie do przyjaciela, aby ś. z nim rozerwał. L. Ja lubię ś. czasem R. Węg. Raz ś. filozof z swemi sługami począł rozrywać gęsto kieliszkami. Jabł. Szczęśliwi, co ś. ucząc sami rozrywają, co w polorze dowcipów szczęście zakładają. Jabł. Ze mnąbyś ś. dowoli rozerwał. Węg. <Roz(e) + Rwać>

Rozerwalnie przys. od **Rozerwalny; Rozerwanie, × Rozerwannie.** Jego nazwisko zdawało ś. być nierozerwalnie związane z życiem i rozwojem tej instytucji. Miejscowości zrosłe nierozerwalnie z wykształceniem humanistycznym. Ćwik.

Rozerwalność, i, blm., rz. od **Rozerwalny:** Nikt już w Polsce nie wierzył w nierozerwalność sakramentu małżeństwa. Rzew. Czy nie utkwi mu w pamięci owa uchwała o nierozerwalności rzpltej. Kal.

Rozerwalny, Rozerwany *(mogący być rozerwanym),* tylko z: *nie- = nierozdzielny, nierozłączny, nieodłączny:* Małżeństwo było uważane za związek nierozerwalny. Rog. Całość nierozerwalna. Łańcuchem nierozerwalnym skujcie ciało niewiernego. Krasiń. Omówienie niektórych faktów, zostających w nierozerwalnym związku z późniejszemi. Czerm. <Od Rozerwać>

[Rozerwał, u, lm. **y] = Rezerwoar.** <Zam. Rezerwoar, przez sld. do Rozerwać>

1. Rozerwanie, a, blm., **Rozerwa, † Rozerwanina** czynność cz. **Rozerwać:** R. rzemyka. Troc. Od rozerwania działa zabity. Troc. Od śmierci Leszka Czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława *interregnum* abo rozerwaniem zdało mi ś. mianować, iż państwem krakowskim statecznie nikt jeden nie zawiadywał. Błaż. *(=przerwą; bezkrólewiem).* W rozerwaniu zdrowia i szczęścia nie bywa. Warg. *(=w rozdwojeniu, w niezgodzie, w poróżnieniu, w rozterce, w dysharmonji).* Wielkie teraz między stanami R. Troc. Po rozerwaniu sejmu stany ś. rozjechały. Troc. W wielkim był rozerwaniu. Troc. R. myśli. Troc.

2. Rozerwanie p. **Rozerwalnie:** Twa ojcowska dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaja. Gd. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmieszanie, nierozerwanie wyznawamy. K. G.

Rozerwaniec, ńca, lm. **ńcy** *ten, co rozerwał a. rozrywa, który ś. stał powodem rozerwania.* <Od Rozerwany>

Rozerwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozerwać ś.:** Chodził na łowy dla rozerwania ś. Troc. *(=dla rozrywki).*

Rozerwanina, y, blm. p. **1. Rozerwanie:** Powiaty: poznański i kaliski od Polski odłączyły ś., i tać to R. sprawiła, że zaraz Władysław koronowany nie był. Błaż. Na tę opłakaną w narodzie ruskim rozdarlinę poglądając, braci radziłem, aby ś. tej nieszczęsnej rozerwaninie przedtym zabiegło. Smotr.

× **Rozerwannie** p. **Rozerwalnie:** Węzłem konfederacji gieneralnej nierozerwannie spojeni. Vol. <Od *Nierozerwanny, Nie + *Rozerwanny, od Rozerwać>

Rozerwany 1. im. od **Rozerwać. 2.** *roztargniony, różnemi rzeczami zaprzątnięty:* Myśli nierozerwane mają. Otw. S. *(=spokojne).*

[Rozerwar, u, lm. **y] = Rezerwoar.** <Zam. Rezerwoar, przez sld. do Rozerwać>

Rozerwisko, a, lm. **a** *otwór, dziura, przerwa, szczeg. w grobli.* <Od Rozerwa>

[Rozerwista, y, lm. **ści, Ozerwista]** *rezerwista.*

Rozerznąć, nie, nął, nied. **Rozrzynać** *rznięciem rozdwoić; rozciąć, przerznąć, przeciąć, rozpiłować, rozchlastać, rozćwiertować, rozpłatać:* R. kloc, brzuch. Mają czapki na podobieństwo infuły, ale nie rozrzynane. Star. *(=nie rozszczepione).* Przen.: *rozdzielić, przedzielić:* Wisła Polskę rozrzyna *(=środkiem przepływa).* Licją bystrym nurtem Ksant rozrzyna. Dm. <Roz (e) + Rznąć>

Rozerznięcie, a, blm., czynność cz. **Rozerznąć.**

Rozeschły, Rozeschnięty *ten, co ś. rozsechł.* Troc. <Od Rozeschnąć ś.>

Rozeschnąć ś., schnie ś., rozsechł ś., nied. **Rozsychać ś.** *zeschnąwszy ś. rozejść ś., rozwieść ś.:* Statki bednarskie rozsychają ś. Balja ś. roze-

schła, więc cieknie. Rozsechł ś. statek. Troc. Rozeschła ś. beczka. Troc. Rozsycha ś. beczka, a tyś jej nie polewał. Troc. Kiedy ś. konew rozeschnie, wnet ją naprawcie. Wirt. <Roz (e) + Schnąć>

Rozeschnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozeschnąć ś.**

Rozeschnięty p. **Rozeschły.**

× **Rozeskrzydlenie a**, blm. p. **Rozeskrzydlenie ś.**: Mistyczne R. w Bogu. Spas.

× **Rozeskrzydlenie się, a ś.**, blm., niek. **Rozeskrzydlenie** czynność cz. **Rozeskrzydlić ś.**

× **Rozeskrzydlić się, i ś., ił ś.** p. **Rozskrzydlić ś.** <Roz (e) + Skrzydlić>

I. Rozesłać, śle, słał, nied. **Rozsyłać** *posłać w różne strony, porozsyłać, powyprawiać:* Rozesłał po miastach listy, szpiegów. Troc. Rozesłał listy po wszech ziemiach królestwa swego. Wuj. Do mocarstw europejskich rozesłano poselstwa. Lel. Rozesłał listy po przyjaciołach. Szaj. Rozesłano gońców na wszystkie strony. Ludzie wysłani na zwiady rozesłali ś. po okolicy. Sienk. *(=rozeszli ś., rozproszyli ś.).* <Roz (e) + 1. Słać>

2. Rozesłać, rozściele, rozesłał, nied. **Rozścielać, Rozściełać I.** *ścieląc rozłożyć; rozłożyć, rozpostrzeć, rozciągnąć:* Gdy mają jeść, rozścielą rogoże na ziemi. Paszk. R. obrus, dywan, słomę. Korzeń rozesłany, *repens*, poziomo na ziemi leżący i tak na wszystkie strony ś. rozchodzi, nowe z siebie puszczając rośliny. Jund. Łodyga ściełąca ś., rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży i ze spodku korzonki w ziemię puszcza. Jund. Nowe niebo pragnąłem R. nad ziemią. Przybysz. **2.** bot.: Jaskier rozesłany p. **Jaskier.** Koniczyna rozesłana p. **Koniczyna.** Malina rozesłana p. **Malina. R. ś.** *ścieląc ś. rozłożyć ś.; rozłożyć ś., rozpostrzeć ś., rozciągnąć ś.:* Czarny po jej śnieżnej szyi włos ś. rozściela. Hul. <Roz (e) + 2. Słać>

I. Rozesłanie, a, blm., czynność cz. **I. Rozesłać**: R. apostołów.

2. Rozesłanie, a, blm., czynność cz. **2. Rozesłać.**

Rozesłaniec, ńca, blm. **ńcy** *posłaniec, poseł, posłannik, apostoł:* Utrzymują ciche, ale częste korespondencje z wszystkiemi, jak ich wówczas nazywano, rozesłańcami. Krasz. *(=emisarjuszami).* Apostołowie, których zowią rozesłańcy. „Rozesłańce" *=uroczystość rozesłania apostołów (15 lipca).* Ledwo miną Rozesłańce, a już z sierpem zaczniem tańce. Prz. [Na Rozesłańców kartofle ś. psują]. Pogromił Prusaków Jagiełło w dzień świętych apostołów, które zowią Rozesłańcy. Biel. M. W kościele farskim w niedzielny dzień Rozesłańców podziękowałem Panu Bogu. Niem. <Od Rozesłany>

Rozesłanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozesłać ś.**

Rozespać się, śpi ś., spał ś., nied. **Rozsypiać ś. I.** *zaspać ś., zasnąć na dobre, spać bez końca.* **2.** *rozmarzyć ś. snem, zaspać ś.; nie móc ś. otrzeźwić, rozcmuchać ś. z tęgiego snu.* Rozespany wpada raptem na niego i gasi mu świecę. L. Zastałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać ś. L. <Roz (e) + Spać>

† **Rozespały** p. **Rozespany.**

Rozespanie, a, blm., **Rozespanie ś. I.** czynność cz. **Rozespać ś. 2.** lek. *senność, ospałość (somnolentia).*

Rozespanie się, a ś., blm. p. **Rozespanie.**

Rozespany, † **Rozespały** *który ś. rozespał, senny, ospały,* (somnolentus). Jechała rozespana dziewka w szarym kubraku. Krasz. <Od Rozespać ś.>

[**Rozestać się, anie ś., ał ś.**] p. **Rozstać ś.** <Roz (e) + Stać>

[**Rozestana, ej**, lm. **e**] p. **Rozestanie ś.**

[**Rozestanie, a**, blm.] p. **Rozestanie ś.**

[**Rozestanie się, a ś.**, blm, **Rozestanie, Rozestana**] czynność cz. **Rozestać ś.**

× **Rozestąpić się, i ś., ił ś.** p. **Rozstąpić ś.** Słow. <Roz (e) + Stąpić>

× **Rozestąpienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozestąpić ś.**

[**Rozeszczynić, i, ił**] p. **Rozszczepić**: R. dęba.

[**Rozeszczynienie, a**, blm.] czynność cz. **Rozeszczynić.**

× **Rozeszklenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozeszklić ś.**

× **Rozeszklić się, i ś., ił ś.**, × **Roześklić ś.** *przemienić ś. w szkło, ściąć ś. w szkło, zeszklić ś., stać ś. błyszczącym jak szkło:* Tylko rozeszkliła ś. przysada, że ś. da robić, zaraz ją rozrabiają, przez co części niektóre solne zostają ś. wpół tylko zeszklone. Torz. <Roz (e) + Szklić ś.>

† **Rozeszły** *który ś. rozszedł; którego co rozeszło: Distentus*, roztyły, R. Mąc. <Od Rozejść>

† **Rozeście, a**, blm. p. **Rozejście ś.**

Roześklenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roześklić ś.**

× **Roześklić się, i ś., ił ś.** p. **Rozeszklić ś.** L. <Roz (e) + Śklić ś.>

Roześmiać się, eje ś., ał ś. p. **Rozśmiać ś.** <Roz (e) + Śmiać ś.>

Roześmianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roześmiać ś.**

Roześmiany *który ś. roześmiał; śmiejący ś. bez upamiętania:* Widniała z jej ócz roześmianych beztroska o przyszłość. Ork. Mnóstwo postaci dziecięcych, skrzydlatych, figlarnych, roześmianych. Orzesz. Twarz swawolną i roześmianą w zwoje sieci schował. Orzesz. <Od Roześmiać ś.>

Roześniać, a, ał i **R. ś.** p. **Roześnić.**

Roześnianie, a, blm., czynność cz. **Roześniać.**

Roześnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roześniać ś.**

Roześnić, i, ił, nied. **Roześniać I.** *rozbudzić; roztrzeźwić ze snu, rozcmuchać.* **2.** *rozmarzyć, uczynić zdolnym do śnicia:* Widok hali górskiej rozśpiewi duszę i roześni. Tet. **R. ś. I.** *rozbudzić ś.; roztrzeźwić ś. ze snu, rozcmuchać ś.* Przen.: Spowite snem zwątpienia czucie ś. roześni. Sł. wil. *(=ożywi ś., ożyje, powróci).* **2.** *rozmarzyć ś., zacząć śnić bez upamiętania.* <Roz (e) + Śnić>

Roześnienie, a, blm., czynność cz. **Roześnić.**

Roześnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roześnić ś.**

Roześpiewać się, a ś., ał ś. p. **Rozśpiewać ś.**: Już ś. słowik roześpiewał gajem. Kon. <Roz (e) + Śpiewać>

Roześpiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roześpiewać ś.**

Roześpiewić, i, ił, p. **Rozłąbędzić**: Widok hali górskiej roześpiewi duszę. Tet. Jak Dryjada rozłabędzi wszystko, roześpiewi. Słow. <Roz (e) + * Śpiewić, od Śpiew>

Roześpiewienie, a, blm., czynność cz. **Roześpiewić.**

Rozeświecać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozświecić**: Hymn pustynię roześwieca bladą. Słow.

Rozeświecanie, a, blm., czynność zc. **Rozeświecać.**

Rozeświecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozeświecać ś.**

Rozeświecenie, a, blm., czynność cz. **Rozeświecić.**

Rozeświecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozeświecić ś.**

Rozeświecić, i, ił i R. ś. p. **Rozświecić.**

Rozeta, y, lm. **y, I.** *ozdoba promienista a. wirowana, w kształcie róży, kwiatu rozwiniętego, krążka:* R. na suficie, przy firankach, w okryciu damskim. **2. a. Różyczka. Raut** *brylant ze spodu płaski, z wierzchu wypukło szlifowany.* **3.** bot. p. **Rezeda. 4.** bud. *okno koliste z podziałem promienistym.* **5.** hut. *jedna z skorupek skrzepłych miedzi, zbieranych z wierzchu rudy miedzianej, przetapiającej ś. węglem, po wyprażeniu jej wprzód i wytopieniu z topnikiem kwarcowym.* Sł. wil. Zdr. **Rozetka.** <Fr. rosette>

Rozetka, i, lm. **i** p. **Rozeta.**

Rozetkać, a, ał, Rozetknąć, nied. **Roztykać I.** *rozdać wtykając w ręce temu i owemu.* Sł. wil. **2.** *zatknąć w różnych miejscach, poroztykać.* L. **3.** *rozpiąć, rozstawić, rozbić:* Tak odchodź od nich nazad, siatkę roztykając: kiedy rozetkniesz, odydź zdaleka wkoło. Cyg. Rozetkni siatkę takowym obyczajem. Cyg. **4.** *podtykając jedzenie rozepchać. rozpaść, roztuczyć, dać roztyć ś.:* Dziecię ma być posilone radniej często, a po trosze, niż po wielu naraz, żeby ś. bez miary nie roztykało. L. Winem ciała roztykają. Baz. Piciem i jedzeniem brzuchy roztykają. Żarn. Wieprze naprzód roztykać chwastem. Haur. Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmiwać, które już będą w dworze pierwej rozetkane w karmniku. Haur. Staranie mają, aby sytym pokarmem tego roztykali, którego stadu wodzem i mężem obrali. Otw. Ow, co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem. L. <Roz(e) + Tkać>

Rozetkanie, a, blm., czynność cz. **Rozetkać.**

Rozetlenie, a, blm., czynność cz. **Rozetlić.**

Rozetlić, i, ił p. **Roztlić.** <Roz(e) + Tlić>

Rozetować, uje, ował hut. *zdejmować rozety z rudy miedzi, przetapianej z węglem.* <Od Rozeta>

Rozetowanie, a, blm., czynność cz. **Rozetować.**

Rozetrzéć, trze, roztarł, [Roztarć], nied. **Rozcierać I.** *trąc rozdzielić, rozdrobnić, rozmiażdżyć, rozgnieść:* R. farbę. R. nogą=*rozdeptać.* R. robaka. Nie rozcieraj, będzie bardziej śmierdziało. Kn. (=*daj złemu pokój*). **2.** *trąc rozprowadzić; odetrzeć:* R. ból. R. nogę zdrętwiałą. <Roz(e) + Trzeć>

[Rozewlec się, ecze ś., ókł ś. p. **Rozwlec.** <Roz(e) + Wlec>

[Rozewleczenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozewlec ś.**

I. Rozewrzeć, wrze a. **wre, wrzał, R. ś.,** nied. **Rozwierać I.** *rozgotować, ś., rozwarzyć ś., rozlecieć ś. w gotowaniu:* Kurczę młode uwarzyć z piotruszką, aż dobrze rozewre. Spicz. Mieszaninę tę tak długo warzyć trzeba, aż rozewrze dobrze w wodzie. Haur. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać. Syr. Niech ś. mięso jak ciasto rozewre. Troc. **2.** *zawrzeć na dobre, rozpalić ś., rozgorzeć:* Rozewrzała we wszystkich krajach europejskich szalona żądza zabawy. Szaj. <Roz(e) + 1. Wrzeć>

2. Rozewrzeć, wrze, rozwarł, nied. **Rozwierać I.** *roztworzyć szeroko, rozedrzeć, rozszerzyć, rozdziawić, rozwalić:* R. pysk, paszczę. Rozwierać gębę, paszczękę, rozdziewiać. Kn. Lew rozwierał na niego paszczękę. Troc. Rozwieram gębę na kogo. Troc. (=*wywieram*). Przyłbicę gęstemi razami rozwarli. Warg. Kąt rozwarty, *obtusus,* większy od kąta prostego. Jak. J. **2.** *roztworzyć, rozszerzyć, rozstawić, rozczapierzyć:* Oto rozwarła dusza moja swe białe, burzą zwichrzone skrzydła od jednego krańca do drugiego. Przybysz. Rozwarł ręce. **3.** konia = *rozpędzić, rozpuścić, wypuścić:* Rozwarł konie i między nie wbieżał. Warg. Rozwarł konia i ostrą ku niemu pędzi dzidą. Troc. Rozedrze rumaka i z trwogi uchodzi. Troc. **R. ś.** *roztworzyć ś., rozedrzeć ś., rozleźć ś., rozwieść ś., rozczepić ś., rozpaść ś., rozchylić ś., rozstąpić ś., rozdzielić ś.:* Z onego trzęsienia ziemi rozwierały ś. domy, iż ci, co tam wewnątrz byli, wierzchem domów swych niebo widzieć mogli. Jan. Ziemia ś. pod nim rozwarła. Od. Rozwiera ś. drzewo, kopyto, rozczosuje. Kn. Rozwiera ś. co budowanego, jako: wóz, łyże, ganek, *hiat.* Kn. Rozwarł ś. ganek, wóz od suszy. Troc. (=*rozsechł ś.*). Przen.: Obłok, skoro ś. rozwarł, ciężką wody swej szargą wszystko zalał. Otw. <Roz(e) + 2 Wrzeć>

Rozewrzenie, a, blm., czynność cz. **I. Rozewrzeć.**

Rozezłoszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozezłościć.**

Rozezłoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozezłościć ś.**

Rozezłościć, i, ił, i R. ś. p. **Rozzłościć.** <Roz(e) + Złościć>

[Rozezłować, uje, ował i R. ś.] p. **Rozzłościć:** On ś. jeszcze gorzej rozezłował. Glog. <Roz(e) + Złować>

[Rozezłowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozezłować.**

Rozezłowanie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozezłować ś.**

Rozeznać, a, ał, Rozeznawać *poznawszy różnicę odróżnić; rozróżnić, rozpoznać; rozsądzić, rozstrzygnąć:* Człowiek przyrodzonym rozumem może R. dobre od złego, sromotne od uczciwego. Karnk. Rozeznawać między rzeczą samej tylko rozumnej istoty jest własność. Boh. Nie możemy R. w rysiach organisty od senatora, ani w bławacie rzemieślnika od szlachcica. Star. Gdy ś. już imie dziecię jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia jego. Rej. (= *dobierać*). Osądź nas, Boże, i rozeznaj sprawę naszę od narodu nieświętego. Smotr. Komisarze, gdy zjadą, niech to rozeznają. Piel. R. kąkol od pszenicy. Troc. R. u niego nie było, jeśli go bardziej miłość a. łakomstwo zwiodło. Troc. (= *wyrozumieć*). R. sprawę. Któż mię z żebraki rozezna? Słow. Pan Bóg rozezna, kto prawy, kto krzywy. Syrok. Mgła nie pozwala R. przedmiotów. Rozeznawała sześć tych słów. Żer. [**R. ś.**] **I.** *zorjentować ś., połapać ś.:* Ja sie w gospodarstwie nie rozeznała. **2.** *zbliżyć ś., zapoznać ś., zawiązać stosunki, porozumieć ś.:* Jak ś. już oboje rozeznali i żyli oboje razem... <Roz(e) + Znać>

Rozeznanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozeznać:** Między temi rzeczami rozeznania nie czyni. Troc. R. prawdy od fałszu. Troc. Komisarze skończyli swoim rozeznaniem sprawę. Troc. Odesłać sprawę na R. Troc (=*na decyzję*). **2.** *zdolność rozeznawania, rozgarnięcie, rozsądek, poznanie, rozum, roztropność, zastanowienie, zdanie, pogląd:* Człowiek nie różni ś. od inszego stworzenia, tylko przez R. między dobrym a złym. Leszcz. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. Stasz. U którego z was doznam tego rozezna-

nia, dam mu córkę swą zaraz. Kob. Miłosierdzie, które ona dawno pokazuje, nie jest cnotą żadną, ale jest nierozeznaniem. Mat. Bardzo niedyskretnego jesteś rozeznania. Troc. Do słusznego nigdy nie przyjdzie rozeznania. Troc. **3.** lek. *rozpoznanie różniczkowe, rozeznawcze, rozróżnienie* (diagnosis differentialis).

† **Rozeznanie** przys od **Rozeznany**: Tego nigdyby nam było nie rozkazano tak dokładnie i R., kiedyby w jednej istności Ociec nie miał być pierwszą osobą, od Syna i od Ducha św. osoby rozeznaną. Salin.

[**Rozeznanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozeznać ś.**

Rozeznany I. im. od **Rozeznać 2.** × R. *ten, którego można rozeznać; łatwy do rozróżnienia; wyraźny, wyrazisty, namacalny, dotykalny, widoczny, dosadny, dobitny, oczywisty; różny, wyróżniający ś., osobny, oddzielny, samodzielny, samoistny, niezależny, odrębny:* Ojciec, Syn i Duch św. mają swoje własne i rozeznane osoby. Salin. Wyjaśnienie dokładne i rozeznane. **3** × R. *rozgarnięty, rozważny, roztropny, przytomny, świadomy, pojętny, obyty, doświadczony, biegły, obeznany:* Stryj Wc Panny wie, co mówi; jest to R. człowiek. L. R. nauczyciel nie często znajdzie ś. w potrzebie karania. Pir. Gdyby kto R. to miejsce był zoczył, pewnieby na sto kroków od niego odskoczył. Jak. W. Nie jestem tak głupi, nierozeznany, jak sądzono o mnie. L. Był tak nierozeznany, że rozpisał list do dygnitarzy, chlubiąc ś. z tej, jakby najrozumniejszej akcji. Mat.

Rezeznawacz, a, lm. **e** p. **Rozeznawca:** Gust dobry jest rozeznawaczem pewnym i szybko stanowiącym sędzią piękności. Pir. <Od Rozeznawać>

Rozeznawać, aje, awał i [**R. ś.**] p. **Rozeznać.**

Rozeznawanie, a, blm. czynność cz. **Rozeznawać.**

[**Rozeznawanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozeznawać ś.**

Rozeznawca, y, lm. **y, Rozeznawacz** *ten, co rozeznaje, sędzia, arbiter:* Będzie Jehowa rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. Bud. Postanowił sędzie i rozeznawce po wszelkiej Syrji. Leop. <Od Rozeznać>

Rozeznawczy I. przym. od **Rozeznawca,** *rozpoznawczy, biegły, kompetentny.* **2.** *służący do rozeznania, wyróżniający, charakterystyczny, wydatny.* 3. lek.: Rozpoznanie rozeznawcze, różniczkowe, rozróżnienie (diagnosis differentialis).

Rozezryć się, zre ś., żarł ś.] p. **Rozeżreć ś.**

[**Rozezrzeć się, żre ś., rozżarł ś.**] p. **Rozeżreć ś.** <Roz (e) + Żreć>

[**Rozeżenąć się, nie ś., nął ś.**] *rozpędzić ś. na koniu, aby skoczyć.* <Roz(e) + Żenąć>

[**Rozeżenięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozeżenąć ś.**

Rozeżreć się, rozżarł ś. rozezrze ś., [**Rozezrzeć ś., Rozezryć ś.**] *stać ś. rozżartym, zażartym; rozjadowić ś. rozjuszyć ś., zacietrzewić ś., rozindyczyć ś., rozwściec ś.* <Roz(e) + Zrzeć>

× **Rozeżwać, a, ał** p. **Rozżuć:** Orzecha tego jądra R. w ustach a przyłożyć na bolączkę. Spicz. <Roz (e) + Żwać>

× **Rozeżwanie, a,** blm., czynność cz. **Rozeżwać.**

[**Rozęście się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozęść ś.**

[**Rozęść się, zeńdzie ś., zszedł ś.**] p. **Rozejść.**

Rozfalować, uje, ował, nied. **Rozfalowywać** *sprawić, aby co falowało, rozbałwanić, rozbujać, rozkołysać, wzburzyć:* Rozfalowane, pobróżdżone jezioro. Psm. **R. ś.** *rozbałwanić ś., rozbujać ś., rozkołysać ś. falą.* Przen.: Rozfalowane myśli przelewały ś. i skakały. Jeż. Dopływa do mnie słodki śpiew, rozfalowując ś. bez końca. Sow. <Roz + Falować>

Rozfalowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfalować.**

Rozfalowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfalować ś.**

Rozfalowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozfalować.**

Rozfalowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozfalowywać.**

Rozfalowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfalowywać ś.**

Rozfałdować, uje, ował, nied. **Rozfałdowywać** *rozpuścić fałdy, wyprostować, wygładzić z fałd.* Przen.: Rozfałduj to czoło. Tremb. (= *rozmarszcz, rozjaśnij, wypogódź).* <Roz + Fałdować>

Rozfałdowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfałdować.**

Rozfałdowywać, uje, ywał p. **Rozfałdować.**

Rozfałdowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozfałdowywać.**

Rozfantazjować, uje, ował *rozwinąć fantastycznie:* Ornamenciści średniowieczni owe karteluszowe zawijania rozwinęli i rozfantazjowali. Gers. **R. ś.** *zacząć na dobre fantazjować, wpaść w zapał fantazjowania:* Tak to rozfantazjował ś. ten Niemiec na nasz rachunek. <Roz + Fantazjować>

Rozfantazjowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfantazjować.**

Rozfantazjowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfantazjować ś.**

Rozfarbić, i, ił *ufarbować jaskrawo:* Niebo je obejmuje, gdy w całym przestworzu rozfarbionej żyzności rozciąga ś. morze. Malcz. <Roz + Farbić>

Rozfarbienie, a, blm., czynność cz. **Rozfarbić.**

Rozfasować się, uje ś., ował ś. *roztyć ś., stracić figurę wskutek spasienia ś.:* Wie sąsiad, że ogier ś. rozfasował. Bliź. <Roz + Fasować>

Rozfasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfasować ś.**

Rozfastrygować, uje, ował, Rozfastrzygować *rozpróć co sfastrygowanego, rozpuścić fastrygi.* <Roz + Fastrygować>

Rozfastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfastrygować.**

Rozfastrzygować, uje, ował p. **Rozfastrygować.**

Rozfastrzygowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfastrzygować.**

Rozfiglować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre figlować, rozdokazywać ś., rozswywolić ś.* <Roz + Figlować>

Rozfiglowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfiglować ś.**

Rozfilozofować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre filozofować, wpaść w manję filozofowania:* Młodzież nasza rozfilozofowała ś. Z umysłem mętnym, pełnym nowych bałamutnych doktryn rozfilozofowanego Zachodu. Kis. <Roz + Filozofować>

Rozfilozofowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfilozofować ś.**

Rozfiukać się, a ś., ał ś. posp. *zacząć na dobre fiukać, wpaść w zapał fiukania.* <Roz + Fiukać>

Rozfiukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfiukać ś.**

Rozflancować, uje, ował *flancując porozsadzać po różnych miejscach.* <Roz + Flancować>

Rozflancowanie, a, blm., czynność cz. **Rozflancować.**

† **Rozflarzać, a, ał** p. **Rozflarzyć.**
† **Rozflarzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozflarzać.**
† **Rozflarzenie, a,** blm., czynność cz **Rozflarzyć.**
† **Rozflarzyć, y, ył,** † **Rozflażyć, [Rozflażyć, Rozflóżyć, Rozfłożyć],** nied. † **Rozflarzać,** † **Rozflażać,** *roztrwonić, zmarnować, przepuścić, przeputać, puścić:* Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same niecnoty rozflarzał. Warg. Bogactwa a. marnie rozflarzają, a. z skąpstwa użyć ich nie umieją. Gil. Wiem, że nie rozflażysz marnie mej chudoby, raczej ją na kościelne obrócisz ozdoby. Zim. < Roz + * Flarzyć, zam. Flażyć >
† **Rozflażać, a, ał** p. **Rozflarzyć.**
† **Rozflażanie, a,** blm., czynność cz. **Rozflażać.**
† **Rozflażenie, a,** blm., czynność cz. † **Rozflażyć.**
Rozflażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozflażyć ś.**
† **Rozflażyć, y, ył** p. **Rozflarzyć.**
Rozflażyć się, y ś., ył ś., *rozchlapać ś., zrobić ś. mokro na dworze,* (o deszczu) *rozpadać ś.:* Rozflażyło ś. (*=flaga, słota, szaruga wystąpiła na dobre na dworze*). <Roz + Flażyć>
Rozflirtować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre flirtować, wpaść w zapał flirtowania:* Wyjątkowo wyemancypowana i rozflirtowana Paryżanka. <Roz + Flirtować >
Rozflirtowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozflirtować ś.**
[**Rozflóżenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozflóżyć.**
[**Rozflóżyć, y, ył**] p. **Rozflarzyć.**
[**Rozfłożenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozfłożyć.**
[**Rozfłożyć, y, ył**] p. **Rozflarzyć.**
× **Rozforny** p. **Rozsworny.** Troc. <Zam. Rozsworny>
† **Rozforować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **Rozsworować.** <Zam. Rozsworować>
† **Rozforowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozforować.**
† **Rozforowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozforować ś.**
Rozfryzować się, uje ś., ował *rozwinąć ś., rozpuścić ś. po ufryzowaniu:* Włosy, pióra rozfryzowały ś. Jedna z nich miała rozfryzowane pióro i obszarpaną spódnicę. Zap. <Roz + Fryzować>
Rozfryzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfryzować ś.**
Rozfukać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre fukać, wpaść w szał fukania:* Pisarz gieneralny ceł J. K. Mości rozfukał ś. i rozkrzyczał. Rol. < Roz + Fukać >
Rozfukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfukać ś.**
Rozfyrkać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre fyrkać, rozochocić ś. fyrkając:* Ale i pasterze na widok rozfyrkanych owieczek przerazili ś. niepomału. Rol. <Roz + Fyrkać>
Rozfyrkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozfyrkać ś.**
[**Rozfyrlać, a, ał**] *gotując zacierki, rozmieszać mąkę rogalką na gorącej wodzie.* <Roz + Fyrlać>
[**Rozfyrlanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozfyrlać.**
Rozgadać, a, ał, nied. **Rozgadywać, [Rozgadować] 1.** co = *gadając rozgłosić, rozpuścić, rozszerzyć; rozbajać, rozpaplać, roztrąbić, rozbębnić:* Nie trzeba tego rozgadywać. Ludzie lubią rozgadywać dziwy nie do uwierzenia. Oss. **2.** [R. co] *rozpowiedzieć, opowiedzieć:* Zara mu rozgada o cały osnowie rzecy. **3.** [R.] nied. *rozmawiać.* **4.** kogo = *rozochocić do gadania:* Kasia naprózno próbowała ją R. Krasz. **R. ś.** *zacząć gadać bez końca, wpaść w zapał gadania; rozpuścić język, buzię:* Strasznie wiele mówi i jak ś. rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. Boh. Jaka taka, rozgadawszy ś. mocno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. L. A nie mogłabyś ś. uciszyć i zawrzeć tę rozgadaną buzię? L. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadaną i niemą. L. Czekałem sposobnej chwili, aby ś. od rozgadanych starców oderwać. Kaczk, Rozgadywali ś. z sobą nieraz. Krasz. Stała gromadka mężczyzn i kobiet, rozgadana, rozkrzyczona, przerażona. Orzesz. <Roz + Gadać>
Rozgadanie, a, blm., czynność cz. **Rozgadać.**
Rozgadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgadać ś.**
× **Rozgadjasz, u,** blm. p. **Rozgardjasz.** Sł. 'wil.
[**Rozgadka, i,** lm. **i**] *rozmowa, gawędka, powiastka:* Na Kujawach nie brak mów a. raczej rozgadek na weselach. < Roz + Gadka>
[**Rozgadować, uje, ował** i **R. ś.**] p. **Rozgadać.**
[**Rozgadowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgadować.**
[**Rozgadowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgadować ś.**
Rozgadywacz, a, lm. **e** *ten, co rozgaduje.* < Od Rozgadywać>
Rozgadywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozgadać.**
Rozgadywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgadywać.**
Rozgadywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgadywać ś.**
† **Rozgadzać, a, ał** p. **Rozgodzić.**
† **Rozgadzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozgadzać.**
[**Rozgajdać się, a ś., ał ś.**] *rozebrać ś.* <Roz + Gajdać>
[**Rozgajdanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgajdać ś.**
[**Rozgalasić, i, ił**] *rozmiażdżyć, rozetrzeć na miazgę.* <Roz + Galasić>
[**Rozgalaszenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgalasić.**
Rozgalopować się, uje ś., ował ś. *rozpędzić ś. galopem, zacząć na dobre galopować.* <Roz + Galopować>
Rozgalopowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgalopować ś.**
Rozgałęziać się, a ś., ał ś. p. **Rozgałęzić ś.**
Rozgałęzian, u, lm. **y** bot. p. **Grzęścicha.** <Od Rozgałęzić ś.>
Rozgałęzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgałęziać ś.**
Rozgałęzić, i, ił, nied. **Rozgałęziać** *rozmnożyć w gałęzie.* L. **R. ś.** *rozrosnąć ś. w gałęzie; rozkrzewić ś.:* Łodyga rozgałęziona. Przen. (o rodzie): *rozmnożyć ś., rozplenić ś., rozrodzić ś.:* Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo a. oboje pokazują rozgałęzione pokolenie. Cz. Stosunki rozgałęzione (= *szerokie, liczne, rozległe, daleko sięgające.* < Roz + * Gałęzić, od Gałąź>
Rozgałęzienie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Rozgałęzić 2.** p. **Rozgałęzienie ś.** a) *rozrost; gałąź oddzielna, z pniem połączona; odnoga, linja:* R. wodociągu, rur. Aby zrozumieć myśl Bożą w jej rozgałęzieniach w ludzkości, potrzeba wszechwiedzy, wszechwiedzy nadludzkiej, bo wszechwiedzy wszelkich skrytości. b) anat. rozdzielenie ś. naczyń, nerwów, † r o z p i e r z c h n i e n i e ś. o d n ó g (ramificatio). Perz. c) fiz.: R. prądu elektrycznego = *rozdział, dzielenie ś. jego w przewodnikach, czyli drutach, doprowadzających go ze źródła do różnych punk-*

tów, np. do lamp elektrycznych w różnych punktach rozmieszczonych.

Rozgałęzienie się, a ś., blm., niek. **Rozgałęzienie** czynność cz. **Rozgałęzić ś.**

[**Rozgamgać, a, ał**] *porozpinać na piersiach:* R. kaftanik. [**R. ś.**] p. **Rozchlastać.** <Roz + Gamgać>

[**Rozgamganie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgamgać.**

[**Rozgamganie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozgamgać ś.**

Rozganiacz, a, lm. **e** *ten, co rozgania, rozpędza.* <Od Rozganiać>

Rozganiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozegnać.** <Roz + Ganiać>

Rozganianie, a, blm., czynność cz. **Rozganiać.**

Rozganianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozganiać ś.**

[**Rozgard, u,** lm. **y**] *łąka ogrodzona.*

[**Rozgardyja, i,** blm.] p. **Rozgardjasz.**

× **Rozgardjas, u,** blm. p. **Rozgardjasz:** R., biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady, rozlej, nalej, lej, nalej, *vivamus, edamus, bibamus.* Kn. R., ledwie wstawszy, duszkiem idą kurowe, brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, draźnisz strony stalowe. Li. Tu R., rwetes, kto tylko w dom wpadnie, kradnie! Tremb. R stroję, używam, bonuję, *commesor.* Mącz. Gdy na uczcie R. stroić poczniemy, wtedy sługa pozrzucane od pijanych odrobiny zbiera. Pilch. Wszczął ś. w całym domu R. Oss.

× **Rozgardjasny** *lubiący rozgardjasz = hulanki; hulaszczy.* Troc. <Od Rozgardjas>

× **Rozgardjasowy** przym. od **Rozgardjas,** *rozgardjaszowy.* Troc.

Rozgardjasz, u, blm., **Rozgardyjasz,** × **Rozgardjas,** [**Rozgardyja, Rozgierdjasz**] **l.** × R. *biesiada rozpustna, hulanka, orgja, biba, pijatyka, libacja:* R. stroić = *bonować, bomblować, używać.* **2.** *chaos, zamęt, tumult, nieporządek, nieład, urwanie łba, bezład, zamieszanie, rejwach, rwetes, piekło.* Tu R.! kto wpadnie, to kradnie. Wszystkie trzy domy żyły w nieustannej zwadzie, rozgardjaszu i kłopocie. Chodź. Ów R., towarzyszący zawsze pierwszym chwilom wojennych wypraw. Sienk. <?Roz + * Gardjasz, GARD>

Rozgardjaszowy przym. od **Rozgardjasz**; × **Rozgardjasowy.**

Rozgarnąć, nie, nął, nied. **Rozgarniać,** × **Rozgarnywać,** × **Rozgartywać l.** *rozjąć, rozebrać garścią; rozdzielić, rozsunąć garnąc; przegarnąć, rozgrzebać, rozpostrzeć z kupki:* Rozgarnij te węgle. Troc. R. żar. R. sobie włosy. R. krzaki dla zyskania widoku (*=rozchylić*). Rozgarniona kupa pieniędzy. Troc. **2.** × R. przen. *oświecić, pouczyć, oświadomić, objaśnić:* Ty w tym wszystkim nas R. możesz umiejętnie, powiedz proszę... Pot. † **R. ś.** *przyjść do rozwagi, do siebie, do świadomości; oprzytomnieć, opamiętać ś., zapanować nad sobą, ochłonąć:* On nie zaraz w onym strachu ś. rozgarnie. Pot. <Roz + Garnąć>

Rozgarniacz, a, lm. **e** *przyrząd do rozgarniania, np. śniegu.* <Od Rozgarniać>

Rozgarniać, a, ał i † **R. ś.** p. **Rozgarnąć.**

Rozgarnianie, a, blm., czynność cz. **Rozgarniać.**

† **Rozgarnianie się, a ś.**, blm., czynność **Rozgarniać ś.**

Rozgarnienie, a, blm. p. **Rozgarnięcie:** Nie mają tylo rozgarnienia, aby rozróżnili osobistość od narodu. Stasz. Gdzież tyle na ostatek jeden rozgarnienia, tyle oczu mieć może do państwa rządzenia? Pot. Nie ma tyle rozgarnienia. Troc. R. w uważaniu. Czart. A.

× **Rozgarnienie** przys. od **Rozgarniony,** *rozsądnie, roztropnie, przytomnie, bystro, pojętnie:* Nierozgarnienie, nierozsądnie. L. <Od Rozgarnąć>

Rozgarnięcie, a, blm., **Rozgarnienie l.** czynność cz. **Rozgarnąć. 2.** *roztropność; prosty, chłopski rozum; spryt, rozwaga, rozsądek, pojętność, zastanowienie.*

† **Rozgarnięcie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgarnąć ś.**

Rozgarnięty, Rozgarniony l. im. od **Rozgarnąć 2.** *rozważny, roztropny, przytomny, bystrego umysłu, otwarta głowa, orjentujący ś., pojętny, zdolny, sprytny.*

Rozgarniony l. p. **Rozgarnięty:** Był to człowiek obrotny, R., miły, na ludziach ś. znający. Pot. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi wcale nierozgarniony, który ś. czasem i dosadniej i lepiej sprawi. Pilch. R. umysł. Troc (*=otwarta głowa*). **2.** *możliwy do rozgarnięcia; wyraźny, ściśle określony:* Anioł w noc okropną i nierozgarnioną rzucił iskier kilka na przyszłości fale. Krasiń. Wzniósł ś. chór niewieścich głosów jak szum błędny i nierozgarniony, ale coraz wyraźniejszy. Krasiń.

× **Rozgarnywać, uje, ywał** i † **R. ś.** p. **Rozgarnąć.**

× **Rozgarnywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozgarnywać.**

† **Rozgarnywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgarnywać ś.**

× **Rozgartywać, uje, ywał** p. **Rozgarnąć:** Myślą, że każdy może poły od kontusza R., do komina ś. obracać i plecy grzać. Sienk.

× **Rozgartywanie, a,** blm, czynność cz. **Rozgartywać.**

† **Rozgarzać się, a ś., ał ś.** p. **Rozgorzeć:** R., *exprobare.* Ps. flor. R. a. łajać, *exacerbare.* Ps. flor.

† **Rozgarzanie, a,** blm., p. **Rozgarzanie ś.:** R., *irritatio.* Ps. flor.

† **Rozgarzanie się, a ś.**, blm., † **Rozgarzanie** czynność cz. **Rozgarzać ś.**

× **Rozgaszczać, a, ał** i **R. ś.** p. **Rozgościć.**

× **Rozgaszczanie, a,** blm., czynność cz. **Rozgaszczać.**

Rozgaszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgaszczać ś.**

[**Rozgatłać, a, ał**] *rozrzucić, rozmierzwić, rozburzyć.* <Roz + Gatłać>

[**Rozgatłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgatłać.**

Rozgatunkować, uje, ował, nied. **Rozgatunkowywać** *rozdzielić według gatunków, rozsortować, rozsegregować, rozklasyfikować,* × z g a t u n k o w a ć <Roz + Gatunkować>

Rozgatunkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgatunkować.**

Rozgatunkowywać, a, ał p. **Rozgatunkować.**

Rozgatunkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgatunkowywać.**

× **Rozgawarzać się, a ś., ał ś.** p. **Rozgaworzyć ś.** Sł. wil.

× **Rozgawarzanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgawarzać ś.**

Rozgawędzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgawędzić ś.**

Rozgawędzić się, i ś., ił ś. *zacząć gawędzić bez końca, wpaść w zapał gawędzenia:* Koledzy już ś, na dobre rozgawędzili. Rog. <Roz + Gawędzić>

Rozgaworzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgaworzyć ś.**

Rozgaworzyć się, y ś., ył ś. nied. × **Rozgawarzać ś.** *wpaść w manję gaworzenia, zacząć gaworzyć bez umiarkowania; rozgawędzić ś., rozpaplać ś., rozględzić ś., rozgadać ś.*, (o niemowlętach) *rozszczebiotać ś.* <Roz + Gaworzyć>

[**Rozgazdować się, uje ś., ował ś.**] *rozgospodarzyć ś., rozgospodarować ś.*: Rozgazdował się w tej pustce i przywykł pomału. Ork. <Roz + Gazdować>.

[**Rozgazdowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgazdować ś.**

[**Rozgażgać, a, ał**] *rozetrzeć.*

[**Rozgażganie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgażgać.**

Rozgdakać, gdacze, gdakał *rozgadać.* Kn. **R. ś.** (o kurze) *zacząć gdakać na dobre, bez końca; wpaść w zapał gdakania.* Przen.: *rozgadać ś., rozkrzyczeć ś., rozświergotać ś., roztrajkotać ś., rozpaplać ś.* <Roz + Gdakać>

Rozgdakanie, a, blm., czynność cz. **Rozgdakać.**

Rozgdakanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgdakać ś.**

Rozgderać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre gderać, wpaść w pasję gderania.* <Roz + Gderać>

Rozgderanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgderać ś.**

Rozgębować się, uje ś., ował ś. *zacząć gębować bez upamiętania, wpaść w pasję gębowania, rozpuścić gębę.* <Roz + Gębować>

Rozgębowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgębować ś.**

Rozgęgać się, a ś., ał. ś. *zacząć na dobre gęgać, wpaść w zapał gęgania:* Stado gęsi rozgęgane samo do wsi wraca drogą. Rodz. <Roz + Gęgać>

Rozgęganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgęgać ś.**

× **Rozgęszczać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozgęścić ś.**

× **Rozgęszczanie, a,** blm., czynność cz. **Rozgęszczać.**

× **Rozgęszczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozgęszczać ś.**

× **Rozgęszczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozgęścić.**

× **Rozgęszczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozgęścić ś.**

× **Rozgęścić, i, ił,** nied. × **Rozgęszczać** *gęsto rozmnożyć.* × **R. ś.** *gęsto rozmnożyć ś.*: Na Kazimierzu i po dziś dzień Żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. Błaż. <Roz + Gęścić>

Rozgiąć, rozegnie, zgiął, nied. **Rozginać** *wygiąć na zewnątrz, gięciem rozchylić, rozszerzyć; gnąc rozprostować.* **R. ś.** *wygiąć ś. na zewnątrz; gnąc ś. rozchylić ś., rozprostować ś.*: Tłum rozgina ś. na prawo i na lewo. Krasiń. (= *rozdziela ś., rozstępuje ś.*). <Roz + Giąć>

[**Rozgibać, a, ał**] **1.** a. [**Rozgibotać**] *rozkołysać, rozbujać:* R. łódkę. **2.** *rozszczepić, rozchylić.* [**R. ś., Rozgibotać ś.**] *zacząć ś. na dobre gibać, rozbujać ś., rozkołysać ś.* <Roz + Gibać>

[**Rozgibanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgibać.**

[**Rozgibanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgibać ś.**

[**Rozgibotać, cze, tał** i **R. ś**] p. **Rozgibać.** <Roz + Gibotać>

[**Rozgibotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgibotać.**

[**Rozgibotanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgibotać ś.**

[**Rozgierdjasz, u,** blm.] p. **Rozgardjasz.**

Rozgięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgiąć.**

Rozgięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgiąć ś.**

× **Rozgiętny** *który można rozgiąć, dający ś. rozgiąć.* L. <Od Rozgiąć>

Rozgimnastykować się, uje ś., ował ś. *zacząć ś. na dobre gimnastykować, rozochocić ś. do gimnastyki.* <Roz + Gimnastykować>

Rozgimnastykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgimnastykować ś.**

Rozginać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgiąć.**

Rozginający 1. im. od **Rozginać. 2.** anat. × Mięsień R. = *prostujący*, prostownik, wyprostny (musculus extensor).

Rozginanie, a, blm., czynność cz. **Rozginać.**

Rozginanie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozginać ś.**

[**Rozginie, iń,** blp.] *przyrząd z grubych rózeg lub sieci ze sznurków, napiętych między dwa duże kabłąki, połączone dołem z sobą jakby na zawiasach, na kształt portmonetki, do przenoszenia paszy zimowej ze stodół lub stogów dla inwentarza.* <Od Rózga, ROZ(G)>

[**Rozglajdany**] *niestarannie ubrany; niestarannie zrobiony.* <Roz + * Glajdany, od * Glajdać; por. Glajda>

Rozgląd, ędu, lm. **ędy** *zastanowienie ś., zastanowienie, rozejrzenie ś., namysł, rozmysł, debaty, rozwaga, wahanie ś., rozpatrzenie ś. w czym:* Po długim względzie rozględzie rzekł: niech tak będzie! Mick. <Roz + * Gląd, GLĘD/GLĄD>

Rozglądać się, a ś., ał ś. p. **Rozejrzeć ś.**

Rozglądanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozglądać ś.**

× **Rozglądnąć się, nie ś., nął ś.** p. **Rozejrzeć ś.**

× **Rozglądnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozglądnąć ś.**

† **Rozglenie, a,** blm., czynność cz. **Rozglić.**

× **Rozględnąć się, nie ś., nął ś.** p. **Rozejrzeć ś.** <Roz + *Ględnąć ś., GLĘD/GLĄD>

× **Rozględnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozględnąć ś.**: Po rozględnięciu ś. wielkich zmian w mieście dostrzegli. Rol.

Rozględzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozględzić ś.**

Rozględzić się, i ś., ił ś. *zacząć na dobre ględzić, rozochocić ś. do ględzenia, rozpaplać ś., rozbajać ś.* <Roz + Ględzić>

† **Rozglić, i, ił** p. **Rozpalić.** Sł. wil. <Zam. Rozżglić, Roz + Żglić>

Rozglifić, i, ił, 1. kraw. *rozciągnąć, rozbić (materjał) w prasowaniu.* **2.** mul. *rozszerzyć zrobiwszy glif:* R. framugę. **R. ś.** *rozciągnąć ś., rozbić ś. pod żelazem w prasowaniu.* <Roz + * Glifić, od Glif>

Rozglifienie, a, blm., czynność cz. **Rozglifić.**

Rozglifienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozglifić ś.**

× **Rozgłabiać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozgłobić.**

× **Rozgłabianie, a,** blm., czynność cz. **Rozgłabiać.**

× **Rozgłabianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozgłabiać ś.**

Rozgładnik, a, lm. **i, Gletsztejn** garb. *narzędzie do rozgładzania skór.* <Od * Rozgładny, od Rozgładzić>

Rozgładzać, a, ał p. **Rozgładzić.**

Rozgładzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgładzać.**

Rozgładzenie, a, blm., czynność cz. **Rozgładzić.**

Rozgładzić, i, ił, nied. **Rozgładzać** *gładząc rozprostować:* Wąsy rozgładził, odkaszlnął i następujące od niechcenia rzucił wyrazy. Jeż. Garb.: Rozgładzać skórę, gletować. <Roz + Gładzić>

Rozgłaszacz, a, lm. e *ten, co rozgłasza.* <Od Rozgłaszać>

Rozgłaszać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgłosić.**

Rozgłaszanie, a, blm., czynność cz. **Rozgłaszać-**

Rozgłaszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłaszać ś.**

Rozgłębiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgłębić.**

Rozgłębianie, a, blm., czynność cz. **Rozgłębiać.**

Rozgłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłębiać ś.**

Rozgłębić, i, ił, nied. **Rozgłębiać** *pogłębić, rozrobić w głąb.* **R. ś.** *rozejść ś. w głąb, zagłębić ś.:* Żywioł ten czasem, kiedy ś. roziskrzy, rozgłębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaczk. <Roz + Głębić>

Rozgłębienie, a, blm., czynność cz. **Rozgłębić.**

Rozgłębienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłębić ś.**

× **Rozgłobić, i, ił,** nied. × **Rozgłabiać 1.** *rozprząc, rozluźnić, osłabić, rozbić.* **2.** [R.] *odklinować.* **R. ś.** *ulec rozgłobieniu:* Organy nadobnie piszczą, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako ś. też roztrzęsą a rozgłobią z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. Rej. O nędzna rzplta i na wszym rozgłobiona, która takie potwory na swe złe chowa. Baz. Rozgłobiła ś. bardzo karność zakonna. Birk. Ciało od delicji rozgłobione. Birk. Rozgłobionych obyczajów poprawa. L. <Roz + Głobić>

× **Rozgłobienie, a,** blm., czynność cz. **Rozgłobić.**

× **Rozgłobienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozgłobić ś.**

Rozgłos, u, lm. **y 1.** p. **Rozdźwięk:** Gdy smutnym rozgłosem powietrze rozlega, jest to jęk Nimfy, która za Narcyzem biega. Dm. **2.** *rozgłaszanie, rozgłoszenie:* Ów spisek był zniesiony śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu i buntu powrotu. L. *(= bez krzyku, w tajemnicy).* **3.** *sława:* Talent jego nabrał rozgłosu. <Roz + Głos>

† **Rozgłosek, ska,** lm. **ski** *pogłoska, wieść rozpuszczona, fama:* Różność rozgłosków zawsze podejźrzana. Błaż. <Od Rozgłos>

Rozgłosiciel, a, lm. **e** *ten, co rozgłosił a. rozgłasza:* O szczęśliwy młodzieńcze, który dzielności swojej rozgłosiciela i woźnego znalazłeś Homera! Stryjk. <Od Rozgłosić>

Rozgłosicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozgłosiciel.** L.

Rozgłosić, i, ił, nied. **Rozgłaszać,** † **Rozgłoszywać** *głosząc rozpowszechnić; roztrąbić, rozbębnić:* Wszystkie moje skrytości R. ci pozwalam. L. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszywają. Górn. [W ćtyry bembny zabembnili, na wojenke rozgłosili] *(= zaalarmowali).* **R. ś.** *stać ś. znanym powszechnie, rozpowszechnić ś., roznieść ś. po świecie, rozejść ś. między ludźmi, gruchnąć:* Rozgłosiła ś. nowina. Troc. Rozgłosiło ś., że... Troc. Wszędzie ś. rozgłosiła ta wieść w onej dobie. Kochan. Wszędzie rozgłosiła ś. między ludźmi sława Czackiego. Os. A. <Roz + Głosić>

Rozgłoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozgłosić.**

Rozgłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłosić ś.**

Rozgłośnie, Rozgłośno przys. od **Rozgłośny.**

Rozgłośno p. **Rozgłośnie:** Niech.. idą R. dzwonki jałowic. Kon.

Rozgłośność, i, blm., rz. od **Rozgłośny.**

Rozgłośny 1. *mogący być rozgłoszonym.* **2.** *donośny, huczny, rozlegający ś. daleko, głośny:* Zegar bijący w R. dzwonek godziny i kwadranse. Chodź. Przen: *sensacyjny, rozsławiony, słynny, sławny, osławiony, słynący, który nabrał rozgłosu, który ś. cieszy nim; znany powszechnie, okrzyczany.* Rozgłośne imię. Jego (Kajetana Kraszewskiego) brat starszy, R. Józef, wystawił sobie pomnik tak wspaniały, że go długie wieki nie strawią. Choiń. <Od Rozgłosić>

Rozgłóg, ogu, lm. **ogi** bot. (canthium) *roś.* <Roz + Głóg>

Rozgmatwać, a, ał *rozplątać co zgmatwanego, rozsypłać, rozpętać, rozwikłać, rozwiązać:* R. nici. Przen.: *dojść znaczenia, rozstrzygnąć, zrozumieć, rozjaśnić, wyświetlić:* R. myśl ciemną, tajemnicę. <Roz + Gmatwać>

Rozgmatwanie, a, blm., czynność cz. **Rozgmatwać.**

Rozgmerać, ra a. **rze, rał** *gmerząc rozgrzebać.* <Roz + Gmerać>

Rozgmeranie, a, blm., czynność cz. **Rozgmerać.**

† **Rozgnać, a, ał** p. **Rozegnać.** <Roz + Gnać>

Rozgnajać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgnoić.**

Rozgnajanie, a, blm. czynność cz. **Rozgnajać.**

Rozgnajanie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozgnajać ś.**

† **Rozgnanie, a,** blm., czynność cz. **Rozgnać.**

Rozgniatać, a, ał p. **Rozgnieść.**

Rozgniatanie, a, blm., czynność cz. **Rozgniatać.**

Rozgnicie, a, blm., czynność cz. **Rozgnić.**

Rozgnicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgnić ś.**

Rozgnić, ije, ił, nied. × **Rozgniwać** *gnijąc rozłożyć ś.:przegnić, rozpaść ś. w zgniliznę, ulec rozkładowi.* **R. ś. 1.** *gnijąc rozłożyć ś., przegnić nawskroś:* Gnój do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać ś. i bucznieć. Trzyc. **2.** *gnijąc rozszerzyć ś.; rozgnoić ś., rozjątrzyć ś., obficiej zajść materją, ropić ś. na dobre:* Wrzód ś. ropi a. rozgniwa, *putrescit.* Mącz. <Roz + Gnić>

Rozgniecenie, a, blm., czynność cz. **Rozgnieść.**

Rozgnieść, ecie, ótł, nied. **Rozgniatać 1.** *gniotąc rozdzielić, rozmiażdżyć, rozetrzeć, zagnieść.* R. nogą = *rozdeptać, zadeptać.* R, robaka. **2.** *gniotąc rozrobić; ugnieść, zagnieść:* R. ciasto, wosk. <Roz + Gnieść>

Rozgniew, u, blm. *rozgniewanie ś., gniew:* Srogi R. Kasp. <Roz + Gniew>

Rozgniewać, a, ał *wprowadzić w gniew, rozsierdzić, rozjątrzyć, rozdąsać, rozzłościć, rozjuszyć, rozwścieczyć, rozirytować, obrazić, rozindyczyć, obruszyć:* Rozgniewał na siebie wszystkich obecnych. **R. ś.** *rozjątrzyć ś., wybuchnąć gniewem, unieść ś., rozirytować ś., rozjątrzyć ś., rozdąsać ś., rozsierdzić ś., rozindyczyć ś., rozjątrzyć ś., rozwściec ś.:* Rozgniewaw ś. sędzia przykazał ji (św. Błażeja) kijmi bić, a zbiwszy zasię w ciemnicę wsadzić. Ż. B. Rozgniewawszy ś, rzekł... Bud. (osunąwszy ś. Leop.). Im kto nie tak jest porywczy do gniewu, tym ś. srożej gniewa, gdy kiedy ś. rozgniewa. Dudz. Rozgniewa ś., by mu na nos mucha padła. Kn. *(= jak osa jadowity).* Zbyt rozgniewany od jadu ś. pieni, coraz ś. w inszą farbę twarzy mieni. Żegl. Kazał rozgniewany Kalinowski ustawionej z tyłu piechocie dać ognia do jazdy koronnej. Szaj. Rozgniewał ś. na mnie, żem mu ręki nie podał. Rozgniewałeś ś., a sam nie wiesz, o co. <Roz + Gniewać>

Rozgniewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgniewać:** Wszyscy rozgniewania twego żałują i już

chcą ś. z tobą zgodzić. Stryjk. 2. p. **Rozgniewanie ś.**

Rozgniewanie się, a ś., blm., niek. **Rozgniewanie** czynność cz. **Rozgniewać ś.**: Filistyńczyki zjął żal, zjęło R. Groch. Gniew a R. są od siebie różne, jakoby pijany a opilec. Rej.

Rozgnieździć i, ił *szeroko rozsiedlić.* Wor. Przen.: Rozgnieżdżony sławą swego imienia. Wor. *(=rozgłoszony, rozsławiony, okrzyczany).* <Roz + Gnieździć>

Rozgnieżdżenie, a, blm., czynność cz. **Rozgnieździć.**

× **Rozgniwać, a, ał**, × **R. ś.** p. **Rozgnić.**

× **Rozgniwanie, a**, blm., czynność cz. **Rozgniwać.**

× **Rozgniwanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgniwać ś.**

Rozgnoić, i, ił, nied. **Rozgnajać** × **Rozgnoiwać**, *zrobić, dopuścić, żeby co rozgniło; rozpaskudzić, zgnoić, zarazić zgnilizną: Putrefacio*, gnoję, rozgnoiwam. Mącz. Przez niedbalstwo rozgnoił ranę. Zgniła jagoda zdrową rozgnoi jagodę, chora owca zarazić całą może trzodę. Prz. **R. ś.** *gnojąc ś. rozpaskudzić ś.; rozgnić:* Rozgnoiły ś. i pokaziły blizny moje przez głupość moję. Leop. <Roz + Gnoić>

× **Rozgnoiwać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozgnoić.**

× **Rozgnoiwanie, a**, blm., czynność cz. **Rozgnoiwać.**

× **Rozgnoiwanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgnoiwać ś.**

Rozgnojenie, a 1. blm., czynność cz. **Rozgnoić. 2.** lm. **a** *miejsce zgniłe, rozgniłe.* Sł. wil.

Rozgnojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgnoić ś.**

† **Rozgodzenie, a**, blm., czynność cz. **Rozgodzić.**

† **Rozgodzić, i, ił**, nied. **Rozgadzać 1.** *godząc rozdzielić, rozbroić, rozbronić:* Dopuściłeś gościom bić ś., nie rozgadzając ich. Pas. **2.** *załagodzić, rozsądzić:* Sądzi mię, Boże, rozgodź przę moję od luda nieświętego. Ps. puł. <Roz + Godzić>

[**Rozgołdać, a, ał**] *rozkiwać, rozkołatać.*

[**Rozgołdanie, a**, blm.] czynność cz. **Rozgołdać.**

× **Rozgołębiać, a, ał** p. **Rozgołębić.**

× **Rozgołębianie, a**, blm., czynność cz. **Rozgołębiać.**

× **Rozgołębić, i, ił**, nied. × **Rozgołębiać**, *rozpieścić, rozmarzyć, ukołysać, rozrzewnić, rozczulić, uczynić miękkim, zniewieścić:* Pieśń miłosna rozgołębia ducha. Stark. <Roz + Gołębić>

× **Rozgołębienie, a**, blm., czynność cz. **Rozgołębić.**

Rozgon, u, lm. **y 1.** p. **Rozgonienie**: Jam miała część w powszechnej klęsce i rozgonie. Przyb. **2.** [R.] *rozesłanie sług, koni z domu lub gospodarstwa z powodu nagłej potrzeby.* **3.** [Orać w R. a. Orać na r o z g o n k ę] = *orać rozorywając zagony, wyrównywając ślady po nich.* <Roz + Gon>

Rozgoniciel, a, lm. **e** *ten, co rozegnał a. rozgania.* L. <Od Rozgonić>

Rozgonicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozgoniciel.**

Rozgonić, i, ił 1. p. **Rozegnać**: Wtenczas możesz ich R. Fred. A. **2.** [R.] *spłoszyć:* R. ptaszka. <Roz + Gonić>

Rozgonienie, a, blm., **Rozgon** czynność cz. **Rozgonić.**

[**Rozgonka, i**, lm. **i**] p. **Rozgon.**

Rozgonny przym. od **Rozgon**: Nasienie wywiezie w pole Michał rozgonnemi końmi. Grusz. <Od Rozgon>

† **Rozgorać się, a ś., ał ś.** p. **Rozgorzeć ś.** <Roz + Gorać>

† **Rozgoranie się, a, ś.**, blm., czynność cz. **Rozgorać ś.**

[**Rozgorącować się, uje ś., ował ś.**] *rozpalić ś.* <Roz + Gorącować ś.>

[**Rozgorącowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozgorącować ś.**

Rozgorączkować, uje, ował, nied. **Rozgorączkowywać** *nabawić gorączki, rozdrażnić, roznamiętnić, zdenerwować; rozpalić, zapalić do czego, zrobić niecierpliwym; ożywić zbytecznie:* Śniła jej ś. muzyka, budziła ś. nią rozgorączkowana. Krasz. Wielkim swym spokojem nieco rozgorączkowanego upamiętał. Krasz. Upór starszych i ich zła wola roznamiętniły młodych, rozgorączkowały ich. Bał. W inne gry dziś nie gram, zbytecznie rozgorączkowują człowieka. Krasz. A jednak moje oczy go rozgorączkowały. Krasz. **R. ś.** *rozpalić ś., roznamiętnić ś., zdenerwować ś., zapalić ś., ożywić ś. zbytecznie:* Filip ś. rozgorączkował, on siedział na pozór zimny. Krasz. Zdziwiony patrzał na nią, widząc, jak ś. rozgorączkowywała. Krasz. Gdy Zonia tak ś. rozgorączkowywała, emeryt stygł. Krasz. Słuchał go z rozpromienioną twarzą, z iskrzącemi oczyma, rozgorączkowany, nieprzytomny prawie. Bał. <Roz + Gorączkować>

Rozgorączkowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozgorączkować. 2.** *stan człowieka rozgorączkowanego.*

Rozgorączkowanie się, a ś., czynność cz. **Rozgorączkować ś.**

Rozgorączkowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozgorączkować.**

Rozgorączkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgorączkowywać.**

Rozgorączkowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgorączkowywać ś.**

Rozgorgolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgorgolić ś.**

Rozgorgolić się, i ś., ił ś., Rozgorlić ś. *począć na dobre wywodzić gorgi = trele, wpaść w zapał gorgolenia, rozgruchać ś.:* Synogarlica rozgorgoliła ś. Przen.: *począć długo i markotnie narzekać; rozczulić ś., rozkwilić ś.* <Roz + Gorgolić>

Rozgorlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgorlić ś.**

Rozgorlić się, i ś, ił ś. p. **Rozgorgolić ś.**: Fineas rozgorlony mieczem mścił ś. krzywdy. Ryb. <Roz + Gorlić>

[**Rozgorszenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozgorszyć ś.**

[**Rozgorszyć się, y ś., ył ś.**] *rozzłościć ś., rozgniewać ś.* <Roz + Gorszyć>

Rozgoryczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgoryczyć.**

Rozgoryczanie, a, blm., czynność cz. **Rozgoryczać.**

Rozgoryczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgoryczać ś.**

Rozgoryczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozgoryczyć. 2.** p. **Rozgoryczenie ś.**; *stan osoby rozgoryczonej:* W kołach wojskowych panuje z tego powodu R. Powstało stąd głębokie zaniepokojenie, ogólne niezadowolenie i R. w najszerszych kołach narodu.

Rozgoryczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgoryczyć ś.**

Rozgoryczyć, y, ył, nied. **Rozgoryczać** *przygnębić gorzkim zawodem, napełnić goryczą, gorzko rozczarować; zgryźć, struć:* Chaos panujący w tej ocenie uzdolnień według widzimisię egzaminującego zniechęcał kandydatów i rozgoryczał. **R. ś.**

rozczarować ś. gorzkim zawodem, przejąć ś. goryczą, gorzko ś. rozczarować, zgryźć ś., struć ś.: Wskakując na koń, przesłał rozgoryczony hetman odezwę do podkanclerzego Rol. <Roz + Goryczyć od Gorycz>

Rozgorywać się, a ś., ał ś. p. **Rozgorzeć.**

Rozgorywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgorywać ś.**

Rozgorzałość, i, blm., **Rozgorzel** rz. od **Rozgorzały**: R. namiętności. Wor.

Rozgorzały *który rozgorzał, rozpalony, zapalony, rozogniony, podniecony, pałający, rozpłomieniony:* R. od upału. Troc. R. zapałem, namiętnością. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. Groch. Nie czuje ś. być rozgorzałym miłością. L. Lubieżnie rozgorzała klacz. Hul. Wiek młody, namiętnościami R. Nar. Rozgorzałe oblicze. Krasz <Od Rozgorzeć>

Rozgorzeć, eje, ał, Rozgorzeć ś., eje ś. a. × **ore ś.**, nied. † **Rozgorzać ś.**, † **Rozgarzać ś.**, **Rozgorywać ś.**, † **Rozgorewać ś. 1.** *gorzejąc rozpalić ś., zapalić ś., zapałać, rozpłomienić ś., zapłonąć, rozbuzować ś., zająć ś., buchnąć płomieniem:* Gdy ś. już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. Syk. W jednę dobę ucichał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiej dobie ogień nad moc swą zewsząd ś. rozgorywał, aby wszystko wytracił. Leop. W węgle ogniste włożone złoto nierychło ś. rozpali, a gdy w plewach rozpalonych, wnet ś. rozgore. Urzęd. W zborze grzeszących rozgore ś. ogień, a w ludu niewiernym będzie pałał gniew. Leop. Za późno Faeton postrzega, że ś. wóz pod nim rozgorywa srodze. Otw. Im dalej, cięższym ś. ogniem rozgorywa. Otw. Gniew Jehowy rozgorewa ś. na naród uporny. Bud. Wtym, co dalej, tym ś. większe okrucieństwo na chrześcijany rozgorywa. Skar. Skoro mój duch ich ociepli, rozgoreją ś.. co byli okrzepli. Chr. Rozgorzaj ś. miłością Boga. Bals. Trzymała (Bobrowa) Słowackiego na uwięzi; po raz to pierwszy może poeta rozgorzał. Chm. Przen.: Wiedzieli, że z wiosną wojna rozgorzeje na nowo. Sienk. *(=wybuchnie, rozsroży ś.).* **2.** [R. ś.] p. **Rozgorszyć ś.** <Roz + Gorzeć>

Rozgorzel, i, lm. **e** p. **Rozgorzałość**: Szedłem topielą tych piasków pod straszną rozgorzelą nieba (na pustyni). Zag. < Roz + * Gorzel, GOR/GAR/ŻAR>

Rozgorzenie, a, lm. a **1.** czynność cz. **Rozgorzeć. 2.** a. **R. ś.** czynność cz. **Rozgorzeć ś.**: Świadkiem byłem różnych przygód, takich nagłych rozgorzeń w umysłach. Krasz. **3.** † R. czynność cz. **Rozgorzyć.**

Rozgorzenie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozgorzeć ś. 2.** p. **Rozgorzenie.**

† **Rozgorzyć, y, ył** p. **Rozgorszyć**: R., *irritare.* Ps. flor. <Roz + Gorzyć>

Rozgospodarować, uje, ował, Rozgospodarzyć, nied. **Rozgospodarowywać** czym = *rozporządzić, rozrządzić jak swoją własnością.* **R. ś., Rozgościć ś.** *rozlokować ś. jak u siebie, roztasować ś., rozkwaterować ś. jak w swoim domu:* R. ś. i rozłożyć z drogi. L. Ci ichmość w domu naszym tak ś. rozgospodarowali, jak u siebie. L. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. L. Poczęła ś. powoli rozgospodarowywać. Krasz. Jeszcze w jednej rzeczy rozporządziłam ś., bom ś. tu jak szara gęś rozgospodarowała. Korz. Rozweselił ś., rozchmurzył, rozgospodarował, ożywił, żonę przyjmując. Krasz. Szlachcic rozgospodarowywał ś. i czekał, by go zaproszono do pałacu. Rol. <Roz + Gospodarować>

Rozgospodarowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgospodarować.**

Rozgospodarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgospodarować ś.**

Rozgospodarowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozgospodarować.**

Rozgospodarowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgospodarowywać.**

Rozgospodarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgospodarowywać ś.**

Rozgospodarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozgospodarzyć.**

Rozgospodarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgospodarzyć ś.**

Rozgospodarzyć, y, ył i **R. ś.** p. **Rozgospodarować.** Sł. wil.

Rozgoszczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgościć.**

Rozgoszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozgoszczać.**

Rozgoszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgoszczać ś.**

Rozgoszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozgościć.**

Rozgoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgościć ś.**

Rozgościć, i, ił, Rozgoszczać, × **Rozgaszczać**, *przyjąć kogo u siebie, dogadzając mu, jakby był w swoim domu:* Rozgaszcza go matrona, zdejmuje płaszcz i czapkę. Pot. **R. ś.** p. **Rozgospodarować ś.**: Rozgościwszy ś., kazał jeść dawać, do stołu siadał. Falib. Przyjechawszy z drogi, tu ś. rozgościł. Troc. Niechaj ś. u Was Pana rozgoszczę. Troc. Apartament wyznaczono mi w austerji wygodny; tam rozgościłem ś. natychmiast. Kras. Sarmacka konnica rozgościła ś. w Dacji. Lel. Przen.: Wszystkie żądze w nim ś. rozgościły. Troc *(= zagnieździły ś).* **2.** przen. *stanąć silną nogą, ugruntować ś., umocnić ś., rozwielmożyć ś.:* Parki nie dopuściły tym książętom R. ś. w państwie swoim. Koł. *(= długo popasać).* Już ś. teraz buntownik rozgaszcza. tytułu królewskiego tylko nie przywłaszcza. Pot. *(=rozpościera ś.).* Polacy w nadaniu szczęśliwym prędko ś. rozgoszczać i ubezpieczać zwykli, *securi esse solent.* Błaż. **3.** × R. w czym = *zasmakować, rozkochać ś.; oddać ś. czemu, wglać się na co:* Rozgościł ś. w rozkoszach, w czasiech, w delicjach. Troc. <Roz + Gościć>

Rozgotować, **uje, ował**, nied. **Rozgotowywać** *ugotować, żeby ś. aż rozlatało, ugotować na papkę, rozwarzyć; przegotować:* R. kartofle. **R. ś.** *rozwarzyć ś.; rozpłynąć ś., rozlecieć ś. w gotowaniu; przegotować ś.* <Roz + Gotować>

Rozgotowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgotować.**

Rozgotowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgotować ś.**

Rozgotowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozgotować.**

Rozgotowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgotowywać.**

Rozgotowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgotowywać ś.**

Rozgowor, u, lm. **y** p. **Rozhowor**: Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgoworem. Nar. Trąb ani słychać w srogim rozgoworze. Chr. *(= rozgwarze, gwarze, hałasie, krzyku).* <Ros. rozgovor>

[**Rozgoworliwy**] p. **Rozmowny**: Wy jego znacie: R., z człowiekiem po ludzku sieje-teje popyta, pośmieje ś. Krasz <Od Rozgowor>

† **Rozgoździć, i, ił** p. **Rozgwoździć**: Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgoździone i dziurawione. Skar. < Roz + * Goździć, od Góźdź >

[**Rozgoźnić się, i ś., ił ś.**] *rozognić ś. rozjątrzyć ś.*

[**Rozgoźnienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozgoźnić ś.**

† **Rozgożdżenie, a**, blm., czynność cz. **Rozgoździć.**

Rozgórze, a, lm. **a** *miejsce rozchodzenia ś. gór w równiny, przejście od gór do równin:* Rozgórzem nazywa ś. to miejsce wzdłuż pełnego połcia gór, gdzie góry nie ustają jeszcze wprawdzie, lecz gdzie ś. już od ostatnich wyłomów rzek rozchodzić poczynają i spadek coraz większy ku równinom biorą. Pol. < Roz + * Górze, od Góra >

Rozgrabiać, a, ał p. **Rozgrabić.**

Rozgrabianie, a, blm., czynność cz. **Rozgrabiać.**

Rozgrabić, i, ił, nied. **Rozgrabiać 1.** *rozdzielić, rozsunąć grabiami.* **2.** a. × **Rozgrabieżyć** przen. *grabiąc rozchwytać; rozdrapać, rozszarpać, rozrabować, rozkraść.* < Roz + Grabić >

Rozgrabienie, a, blm., czynność cz. **Rozgrabić**, *grabież:* Dla wiary swej na R. i śmierć wydać ś. powinni. Smotr.

× **Rozgrabieżenie, a**, blm., czynność cz. **Rozgrabieżyć.**

× **Rozgrabieżyć, y, ył** p. **Rozgrabić**: Państwa, co jedność naszą bytową i cielesną rozgrabieżyły. Krasiń. < Roz + Grabieżyć >

Rozgracować, uje, ował *rozgrzebać gracując, rozsunąć gracą.* < Roz + Gracować >

Rozgracowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgracować.**

× **Rozgrać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozegrać.** < Roz + Grać >

Rozgradzać, a, ał p. **Rozgrodzić.**

Rozgradzanie, a, blm., czynneść cz. **Rozgradzać.**

[**Rozgraić się, i ś., ił ś.**] *rozkraczyć ś.*

[**Rozgraj, a**, lm. **e**] *rozgrywka.*

[**Rozgraja, i**, lm. **e**] *drzewo, lub gałęzie drzewa rozrosłe na dwie odnogi, rosocha, widły.*

Rozgramiać, a, ał p. **Rozgromić.**

Rozgramianie, a, blm., czynność cz. **Rozgramiać.**

Rozgraniczać, a, ał p. **Rozgraniczyć.**

Rozgraniczanie, a, blm., czynność cz. **Rozgraniczać.**

Rozgranicze, a, lm. **a** *granica, linja rozgraniczająca:* R. między Niemcami i Słowianami. Bońk. < Roz + * Granicze, od Granica >

Rozgraniczenie, a, blm., czynność cz. **Rozgraniczyć**; *linja graniczna, demarkacyjna; granica, miedza:* Komisarze do rozgraniczenia tych województw wysłani. Troc.

Rozgraniczyć, y, ył, nied. **Rozgraniczać** *rozdzielić granicą, odgraniczyć, rozgrodzić, rozseparować, oddzielić, rozgrodzić; rozróżnić:* R. sąsiednie ziemie, pola. Marsem rozgraniczając z Moskalem Litwiany. Jag. Kraju nie chcę, bo ziemie złamane rozgraniczają ś. krwią i żałobą dzieci i matek. Słow. Linja rozgraniczająca = *graniczna, demarkacyjna, służąca za granicę.* Każde rzeczy muszą być od siebie wzajem rozeznane i rozgraniczone. Salin. Przen.: Przy używaniu kąpieli z żoną R. ś. łożem. Petr. < Roz + Graniczyć >

× **Rozgranie, a**, blm., czynność cz. **Rozgrać.**

Rozgremplować, uje, ował, Rozgręplować *gremplując rozprostować; rozczesać gremplą.* < Roz + Gremplować >

Rozgremplowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgremplować.**

Rozgręplować, uje, ował p. **Rozgremplować.** < Roz + Gręplować >

Rozgręplowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgręplować.**

Rozgrodzenie, a 1. blm., czynność cz. **Rozgrodzić. 2.** lm. **a** *przegroda, przepierzenie, forsztowanie.*

Rozgrodzić, i, ił, nied. **Rozgradzać 1.** *rozebrać, rozrzucić przegrodę, ogrodzenie:* Kto rozgradza płot, ukąsi go wąż. B. B. **2.** *pozbawić ogrodzenia:* Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę Pańską. Rej. Chce R. abo często rozgradza tę winnicę swoję. Rej. Przen.: Przekonała ś., że już nie przeszkadzać i rozgradzać, ale pomagać było potrzeba. Kras. **3.** *rozdzielić przegrodą, rozgraniczyć:* R. konie w stajni. Prawo z czasem zły związek rozgradza. L. < Roz + Grodzić >

Rozgrom, u, lm. **y** *rozgromienie, pogrom rozpraszający:* Wezyr był przyczyną rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwód. Kłok. Po onym rozgromie moskiewskim powrócił hetman do króla. Papr. < Roz + Grom >

Rozgromić, i, ił, nied. **Rozgramiać** *gromiąc rozbić; rozpędzić, rozproszyć, pobiwszy:* Rozgrom swe nieprzyjaciele. K. G. Przemysł nieprzyjaciół rozgromił. Błaż. Kazał one chłopy przeciw zwierzchności pobudzone R. Zigr. Rozgromił nieprzyjacielskie hufce. Troc. Znużonych Saladyn tak rozgromił, że prawie nikt nie uszedł. Hoł. Bohdan odbiegł w przestrachu nie rozgromionej jeszcze reszty kozactwa. Szaj. < Roz + Gromić >

Rozgromienie, a, blm., czynność cz. **Rozgromić**: Występki surowie potępiali dla rozgromienia wszelkiego złodziejstwa. Żer.

Rozgromieniec, ńca, lm. **ńcy** *ten, którego rozgromiono; rozbitek z pogromu, niedobitek:* Wziąwszy od swoich rozgromieńców wiadomość klęski, smętny odjechał, *a fugientibus suis.* Błaż. Potrwożeni Krzyżacy wielością rozgromieńców cisnących ś. między szeregi ich. Błaż. < Od Rozgromiony >

[**Rozgrozka, i**, blm.] *ograżka, zimnica, febra.* < Zam. * Rozgrażka, Roz + * Grażka, GROZ/GROŹ/GRAŻ >

Rozgrubieć, eje, ał *grubiejąc roztyć ś., rozbuchać ś., spaść ś.:* Utywszy i rozgrubiawszy. Smotr. < Roz + Grubieć >

Rozgrubienie, a, blm., czynność cz. **Rozgrubieć.**

[**Rozgruch, u**, lm. **y**] **1.** *nagła wiadomośc, która, gruchnąwszy, rozeszła ś., rozpowszechnila ś.* **2.** *hałas, łoskot, gwałt.* < Roz + Gruch >

[**Rozgruchnąć się, nie ś., nął ś.**] *gruchnąwszy rozejść ś.:* Strzał ś. rozgruchnął po wodzie. Kon. < Roz + Gruchnąć >

[**Rozgruchnięcie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozgruchnąć ś.**

Rozgruchotać, cze, tał *gruchocząc rozbić; rozdruzgotać, roztrzaskać* < Roz + Gruchotać >

Rozgruchotanie, a, blm., czynność cz. **Rozgruchotać.**

Rozgrupować, uje, ował *rozdzielić na grupy.* < Roz + Grupować >

Rozgrupowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrupować.**

Rozgrymasić się, i ś., ił ś. *zacząć na dobre grymasić, rozkaprysić ś.* < Roz + Grymasić >

Rozgrymaszenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozgrymasić ś.**

Rozgrywka, i, lm. i p. **Rozgrywanie.**

Rozgrywać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozegrać.** <Roz + Grywać>

Rozgrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrywać.**

Rozgrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrywać ś.**

Rozgryzać, a, ał p. **Rozgryźć.**

Rozgryzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgryzać.**

Rozgryzienie, a, blm., czynność cz. **Rozgryźć.**

Rozgryźć, zie, zł, × **Rozgryznąć**, nied. **Rozgryzać** *gryząc rozdzielić, rozłupać; zgryźć:* R. orzech. Troc. Rozgryznąć orzech. Mącz. Orzech rozgryznąć wprzód musisz, chcesz li w nim smak uczuć. Stryjk. Przen.: Żaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzać ś. nie waży. Skar (=*dochodzić w niej jądra rzeczy, zgruntować, dojść, rozświetlić*). Wielkie prawdy kryją ś. w oklepankach, któremi ludzie rzucają jak nierozgryzionemi orzechami. Krasz. <Roz + Gryźć>

Rozgrzać, eje, ał, Rozegrzać, nied. **Rozgrzewać I.** kogo, co=*sprawić, aby go gorąco rozebrało, zagrzać nawskróś; grzejąc rozpalić; doprowadzić do ciepła, do gorącości:* Ziębłe ciała bieganiem rozgrzewają. Bardz. Wosk rozgrzany taje. Auszp. Kuj. żelazo, dopókąd rozgrzane. L. R. żelazo do czerwoności, do białości. Trunek rozgrzewa. Czy to grzech, że ś. człowiek przy ogniu rozgrzewa? Fred. A. Przen.: Zarząd Towarzystwa chce poprostu, że tak powiemy, R. kwestję i kuć ją na gorąco (=*ożywić, odświeżyć, odnowić*). **2.** apt.: Środki rozgrzewające (remedia calefacientia). **R. ś.** *rozgrzać siebie, zagrzać ś. nawskróś; dojść do ciepła, do gorącości:* Gdy ś. już ogień dobrze rozgore, i kocieł dobrze rozgrzeje, lać onę wodę. Syk. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż ś. sam rozgrzeje i ruszać ś. pocznie. Petr. Usiłował śmiać ś. do dzieci, które co chwila, zarumienione i rozgrzane skakaniem, twarzyczki do niego zwracały. Bał. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. Węg. (=*odgrzewany, przygrzewany*). Przen.: Własną chciwością rozgrzany. Błaż. (=*zapalony, gorejący, rozpalony, uniesiony, roznamiętniony*). <Roz + Grzać>

Rozgrzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzać.**

Rozgrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzać ś.**

Rozgrzebać, bie, a. × **ba, bał, Rozgrześć**, nied. **Rozgrzebywać** *grzebiąc rozrzucić; rozkopać, rozgmerać, rozbabrać:* W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebały. Kniaź. Kokosz zboże rozgrzeba a w śmieciach ziarna szuka. Rys. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. Hrb. Wszystko mi w biurku rozgrzebał (=*rozrzucił, poprzewracał, poprzewalał*). Przen. R. robotę=*rozpocząć; rozłożyć ś., rozpotrzeć ś. z nią.* Rozgrzebał robotę i poszedł sobie. <Roz + Grzebać>

Rozgrzebanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzebać.**

Rozgrzebywacz, a, lm. **e** *ten, co rozgrzebuje.* <Od Rozgrzebywać>

Rozgrzebywać, uje, ywał p. **Rozgrzebać.**

Rozgrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzebywać.**

Rozgrzelica, y, lm. **e** bot. (russelia) *roś.*

Rozgrzeszać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgrzeszyć.**

Rozgrzeszalny *tyczący ś. rozgrzeszenia, rozgrzeszający:* Modlitwę rozgrzeszalną przeczytał. Sak. <Od Rozgrzeszać>

Rozgrzeszanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzeszać.**

Rozgrzeszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzeszać ś.**

Rozgrzeszenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozgrzeszyć. 2.** *akt odpuszczenia grzechów przez spowiednika; formuła rozgrzeszalna; absolucja:* Dać, dostać R. Pełne R. Bobr. Żart.: Kijem wziął R. Zigr. (odprawę dębową, pożegnanie kijowe. L.).

Rozgrzeszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzeszyć ś.**

× **Rozgrzeszny** *mogący być rozgrzeszonym.* L.

Rozgrzeszyciel, a, lm. **e** *ten, co rozgrzeszył a. rozgrzesza:* Czas jest rozgrzeszycielem. Słow. <Od Rozgrzeszyć>

Rozgrzeszyć, y, ył, nied. **Rozgrzeszać** *odpuścić grzechy z tytułu kapłaństwa:* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązował, rozgrzeszał. Gil. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. Star. Przen.: R. kogo = *okazać ś. dłań pobłażliwym, darować mu; być wyrozumiałym, patrzeć przez szpary, nie poczytać za winę, mieć za wytłomaczonego.* **R. ś. I.** na co=*odważyć ś., poważyć ś., pozwolić sobie co zrobić, nie robić skrupułu, nie zważać na grzech.* Jedz z mięsem, rozgrzesz ś.! Zatańcz, rozgrzesz ś.! **2.** × **R. ś.** *uwolnić ś.:* Rozgrzeszyli ś. po tym od tej powinności. Troc. <Roz + Grzeszyć; z *Rozrzeszyć (rozwiązać), przez sld. do Grzech, Grzeszyć>

× **Rozgrzewa, y**, blm. *rozgrzewanie, ciepło:* Jawor w zimie, za opadnieniem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. Otw. <Od Rozgrzewać>

Rozgrzewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozgrzać.**

Rozgrzewający *który rozgrzewa;* (o napoju) *tęgi, gorący, upajający, rozpalający.*

Rozgrzewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzewać.**

Rozgrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzewać ś.**

Rozgrzewka, i, blm., *rozgrzanie ś.; rozgrzanie żołądka:* A my z Felkiem piguły ze śniegu robili i walili w siebie na rozgrzewkę. Kon. Ludzie marzną na zamieci, bo wolą ś. bić dla rozgrzewki. Sienk. <Od Rozgrzewać>

Rozgrzewny *mogący być rozgrzanym.* <Od Rozgrzewa>

Rozgrzęzły, Rozgrzężony *który rozgrzązł, rozkisły, rozmokły, rozchlapany:* Jazda po rozgrzęzłych podolskich drogach, jarach i wzgórzach karkołomnych. Pług. <Od Rozgrzęznąć>

Rozgrzęznąć, ęźnie, eznął a. ązł *rozmoknąć w grzęzawicę, rozkisnąć.* Krasz. <Roz + Grzęznąć>

Rozgrzęźnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzęznąć.**

Rozgrzężony p. **Rozgrzęzły:** Pora była jesienna, błoto rozgrzężone, a poboczne szlaki niepewne. Krasz. <Od * Rozgrzęzić, Roz + Grzęzić>

Rozgrzmieć, i, ał, Rozgrzmieć ś., Rozegrzmieć, Rozegrzmieć ś., nied. **Rozgrzmiewać, Rozegrzmiewać** *zagrzmiawszy rozlec ś.:* Rozegrzmiały okręty wojenną wrzawą. Ml. Rozgrzmiał ś. już sąd Twój w niebie ponad lat zbiegłych dwoma tysiącami. Krasiń. A nim jeszcze spojrzał, już usłyszał jęk z tysiąca tysięcy krzyżów rozgrzmiewający ś. Krasiń. Gromów echem rozgrzmiewają brzegi. Kon. Imię jego nie rozegrzmiało jeszcze po wszystkich krańcach świata chrześcijańskiego. Sienk.

Pogłoska ta, jak grom, rozgrzmiała po wszystkich końcach Rzpltej. Sienk. **R. ś. l.** p. wyż. **2.** *zacząć na dobre grzmieć.* <Roz + Grzmieć>

Rozgrzmienie, a,blm., czynność cz. **Rozgrzmieć.**

Rozgrzmienie się, a ś.,blm., czynność cz. **Rozgrzmieć ś.**

Rozgrzmiewać, a, ał p. **Rozgrzmieć.**

Rozgrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmiewać.**

Rozgrzmocenie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmocić.**

Rozgrzmocić, i, ił, Rozgrzmotnąć *grzmotnąwszy rozbić, rozdruzgotać.* L. <Roz + Grzmocić>

Rozgrzmotnąć, nie, nął p. **Rozgrzmocić.** L. <Roz + Grzmotnąć>

Rozgrzmotnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmotnąć.**

Rozgubka, i, lm. **i** bot. p. **Gałuszka.**

[**Rozgulać się, a ś., ał ś.**] *roztańczyć ś.* <Roz + Gulać>

[**Rozgulanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozgulać ś.**

Rozgurtować, uje, ował *rozpiąć, rozpuścić gurt, odgurtować.* Troc. <Roz + Gurtować>

Rozgurtowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgurtować.**

Rozgwałtownić, i, ił *doprowadzić do gwałtowności:* Namiętność ich, nie rozdrażniona niczym, nie rozgwałtowniona, płynęła spokojnie, bez burzy i porywów. Krasz. <Roz + Gwałtownić>

Rozgwałtownienie, a, blm., czynność cz. **Rozgwałtownić.**

Rozgwar, u, lm. **y, Rozhowor** *gwar rozlegający ś., huczna rozmowa, krzyk, zgiełk, hałas, wrzawa.* Trąb ani słychać w srogim rozgwarze. Śpiewać będę, jakowe Demijan z Panasem, kobeźnicy, rozgwary czynili pod lasem. Zim. R. i natłok na złamanie karku. Kor. Jeszcze w grudniu zjazd a R. był taki, jakiego nie pamiętano od czasów sejmu Czteroletniego. Gąś. Tworzyciel... cichość swoją i swój R. niesie... Kasp. Coś z duszy wyrwała... gniewny R. pomsty i zawiści. Przybysz. W rozszalałym rozmęcie świata, w dzikim rozgwarze blasku... szłaś ku mnie. Przybysz. Otóż słyszę głuchy R. Przybysz. Długie godziny wsłuchiwałem ś. w posępny R. morza, aż mi dusza drżała z pokory i strachu. Przybysz. W rozgwarze uciech światowych zapomina nawet o obowiązkach chrześcijanina. Krzywosz. <Roz + Gwar>

† **Rozgwara, y,** lm. **y** p. **Rozhowor:** R. Kmosia z Bartoszem na Zawiślu. Wych. <Roz + Gwara>

⚘**Rozgwarnie, Rozgwarno** przys. od **Rozgwarny:** Rozmawiano R., opowiadając sobie nawzajem, co ś. stało. Kaczk.

Rozgwarno p. **Rozgwarnie:** Zrobiło ś. ludno i R. na sali. Kaczk.

Rozgwarny przym. od **Rozgwar:** Rozgwarna Wełtawa, która, słuchając, nurt swój zatrzymała. Psm. <Od Rozgwar>

[**Rozgwarzać, a, ał**] *rozmawiać.* **R. ś.** p. **Rozgwarzyć ś.** <Od Rozgwarzyć>

[**Rozgwarzanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozgwarzać.**

Rozgwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgwarzać ś.**

Rozgwarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgwarzyć ś.**

Rozgwarzyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozgwarzać ś.** *zacząć na dobre gwarzyć, wpaść w zapał gwarzenia:* W świątecznym usposobieniu rozgwarzył ś. wesoło idący lud. Ork. Rozgwarzali ś., zaczynało w karczmie huczeć głośniej. Dyg. Górą leciały stada rozgwarzonych ptaków. Dyg. <Roz + Gwarzyć>

Rozgwazdać, a, ał *gwazdając rozmazać, rozchlapać; rozbazgrać.* <Roz + Gwazdać>

Rozgwazdanie, a, blm., czynność cz. **Rozgwazdać.**

Rozgwiazda, y, lm. **y** zool. (asterias) p. **Szkarłupień.** <Roz + Gwiazda>

Rozgwiazdowiowa szkarłupnia p. **Szkarłupień.** Łab.

Rozgwiaździć, i, ił *roziskrzyć gwiazdami, rozświetlić gwiazdami:* Niebo, od orlle rozgwiażdżone, świta. Słow. <Roz + Gwiaździć>

Rozgwiażdżenie, a, blm., czynność cz. **Rozgwiaździć.**

Rozgwor, u, lm. **y** p. **Rozhowor:** Nieprzyjaciel, z codziennych razów mdły i chory, wda ś. w traktaty, wda w rozgwory. Tw. <Z Rozgowor>

× **Rozgwoździć, i, ił,** † **Rozgoździć** *rozbić gwoździami; rozciągnąwszy, przybić gwoździami:* Ciało Chrystusa rozgwoździli na krzyżu. <Roz + Gwoździć>

Rozgwożdżenie, a, blm., czynność cz. **Rozgwoździć.**

Rozgzić się, i ś., ił ś. l. *zacząć ś. na dobre gzić, wpaść w szał gżenia ś.* **2.** [R. ś.] *biegać ze swawoli lub bólu.* <Roz + Gzić ś.>

Rozgżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgzić ś.**

Rozhajdamaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhajdamaczyć ś.**

Rozhajdamaczyć się, y ś., ył ś. *rozpasać ś., rozhukać ś. jak hajdamaka, rozbisurmanić ś.:* Dubrowski stał ś. postrachem rozhajdamaczonych chłopów. Rol. <Roz + Hajdamaczyć>

Rozhałasować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre hałasować.* <Roz + Hałasować>

Rozhałasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhałasować ś.**

[**Rozhamrać się, a ś., ał ś.**] = **Rozchlastać ś.:** Z kącików ust wódka mu ś. lała w zanadrze, poza rozhamraną koszulę. Zap.

Rozhamranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhamrać ś.**

Rozhandryczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhandryczyć ś.**

Rozhandryczyć się, y ś., ył ś. *zacząć na dobre handryczyć ś., wpaść w zapał handryczenia ś.* <Roz + Handryczyć ś.>

[**Rozharatać, a, ał**] *roztłuc, rozbić.* <Roz + Haratać>

[**Rozharatanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozharatać.**

Rozharcować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre harcować, rozochocić ś. do harcowania.* <Roz + Harcować>

Rozharcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozharcować ś.**

Rozhardzenie, a, blm., czynność cz. **Rozhardzieć.**

Rozhardzieć, eje, ał *hardziejąc rozzuchwalić ś.:* Podniosło ś. serce jego, a duch jego mocno rozhardział. Bud. <Roz + Hardzieć>

Rozhargotać się, cze ś., tał ś. *zacząć na dobre hargotać, wpaść w zapał hargotania.* <Roz + Hargotać ś.>

Rozhargotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhargotać ś.**

Rozharmonizować, uje, ował *przejąć, rozmarzyć harmonją tonów:* Ty mowom swoim, czasem rozharmonizowanym polonezami Chopina, pozwól nad głębią duszy twojej panować. Słow. < Roz + Harmonizować >

Rozharmonizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozharmonizować.**

[Rozharowy] *zrobiony z włosia końskiego:* Materac R. < Od * Rozhar, zam * Roshar, Nm. Rosshaar >

Rozhasać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre hasać, rozochocić ś. do hasania, rozhulać ś. hasając, roztańczyć ś.:* Rozhasała ś. młodzież na weselu. Było w niej połączenie rozhasanej prawie swawoli i dręczącego cierpienia. Orzesz. < Roz + Hasać >

Rozhasanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhasać ś.:** W przerwie między dwoma takiemi jarzmami stanęło odrodzenie pogaństwa, rozpasanie ś. natury, rozhasanie ś. jej bez hamulca Spas.

Rozhartować, uje, ował *pozbawić zahartowania:* R. żelazo = *wyglijować (= rozpalić i ostudzić powolnie dla zrobienia miękkim).* R. drut, aby ś. nie złamał. Przen.: *pozbawić hartu, zrobić miękkim, zniewieściałym, powolnym, osłabić, zwątlić, rozpieścić, rozdelikacić:* Myślisz, że takim okropnym widokiem rozhartowany będę i pokorny? Słow. Poetę rozhartował żal i smutek. Gom. < Roz + Hartować >

Rozhartowanie, a, blm., czynność cz. **Rozhartować.**

Rozhektografować, uje, ował *rozpisać za pomocą hektografu; hektografując rozpowszechnić.*

Rozhektografowanie, a, blm., czynność cz. **Rozhektografować.**

[Rozhlebizdany] *rozchwiany, roztarty, rozmielony:* Buksza u powozu rozhlebizdana.

[Rozhłuzdać, a, ał] *przyprowadzić do rozumu:* Z niemi siedzi też Dominik Chodźko, tłusty i brudny Kapucyn, którego staramy ś., jak to mówią, R. i do pracy przymusić. Mick. Kupid i jego rozhłuzda. Od. **[R. ś.]** *rozwinąć ś. umysłowo, nabrać bystrości:* On już trochę ś. rozhłuzdał. Wal. < Roz + * Hłuzdać, od Hłuzdy >

[Rozhłuzdanie, a, blm.] czynność cz. **Rozhłuzdać.**

[Rozhłuzdanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozhłuzdać ś.**

Rozhodować, uje, ował *hodując rozmnożyć:* Rozhoduję, będzie za rok cztery, za dwa lata dużo, dużo! Krasz. < Roz + Hodować >

Rozhodowanie, a, blm., czynność cz. **Rozhodować.**

[Rozhojdać, a, ał] *hojdając rozbujać; rozkołysać, rozhuśtać.* **[R. ś.]** *hojdając ś. rozbujać ś.; rozkołysać ś., rozhuśtać ś.* < Roz + Hojdać >

[Rozhojdanie, a, blm.] czynność cz. **Rozhojdać.**

[Rozhojdanie się, a ś., blm.] **Rozhojdać ś.**

† **Rozhojnić, i, ił** *hojnie rozmnożyć, szczodrze zaopatrzyć, rozbogacić:* Obfitościami opatrzył a rozhojnił stół twój. Rej. † **R. ś.**, † **Rozhojnieć** w czym = *rozmnożyć ś. hojnie, rozbogacić ś., stać ś. hojnym:* Podług bujności ziemi swojej rozhojnił a rozmnożył ś. Izrael w bałwanach. Leop. < Roz + * Hojnić, od Hojny >

† **Rozhojnieć, eje, ał** p. **Rozhojnić.** < Roz + * Hojnieć, od Hojny >

† **Rozhojnienie, a**, blm. **1.** czynność cz. **Rozhojnić. 2.** czynność cz. **Rozhojnieć.**

† **Rozhojnienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozhojnić ś.**

Rozholendrować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre holendrować, rozochocić ś. holendrując.* < Roz + Holendrować >

Rozholendrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozholendrować ś.**

Rozholować, uje, ował *holując rozwieść, rozprowadzić (po różnych miejscach):* R. ładowne gabary. < Roz + Holować >

Rozholowanie, a, blm., czynność cz. **Rozholować.**

[Rozhowor, u, lm. **y, Rozgowor, Rozgwor]** † **Rozgwar,** † **Rozgwara 1.** *rozmowa, pogadanka, gawęda, rezony:* R. damy z ochmistrzynią. Koch. W. R. poety z kochanką o przeszłych miłostkach. L. Pocichu szeptała smutne rozhowory. Przyb. Godziż ś. czas tracić na smutnym rozhoworze? Dm. Nasze rozhowory trwały krótko, i najgrzeczniej rozchodziliśmy ś. zawsze. Czart. A. Taki R. Słow. Starzec jeszcze z Bogiem w rozhoworze. Syrok. **2.** *umowa, układy, traktowanie z kim, negocjacje:* Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozhoworem. Nar. Przybył pod obóz nasz wezyr na R. Boh. Tak bywało u starych, że nim w ś. zawadzą wojska, czas rozhoworu wzajem sobie dadzą. Pot. 3. p. **Rozgwar:** Trąb ani słychać w srogim rozgoworze. Chr. Poczekamy z pół godziny, ręczę, że w tym rozhoworze klucze od szafki zgubili. Wilk. *(= rozgardyjaszu).* < Ukr. rozhovor >

× **Rozhoworca, y**, lm. **y** *negocjant, parlamentarz, herold:* Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. Stasz. < Od Rozhowor >

× **Rozhoworny** przym. od **Rozhowor.**

[Rozhuczeć, y, ał] *hucząc rozbić, roznieść;* rozhukać: Chociażby słowicek rozhucał gaicek, już się nie powróci pierwsy zalotnicek. **R. ś. 1.** *zacząć na dobrze huczeć:* Morze ś. rozhuczało. **2.** *rozhukać ś., rozpasać ś., rozwściec ś.:* Rozhuczonemu chłopstwu swywoli zabronił. Nies. Ogień ś. rozhuczy śród gór, spustoszenie po lasach roznosząc. Ml. < Roz + Huczeć >

[Rozhuczenie, a, blm.] czynność cz. **Rozhuczeć.**

Rozhuczenie się, a ś., blm., × **Rozhuk** czynność cz. **Rozhuczeć ś.**

× **Rozhuk, u**, blm. *huk rozlegający ś., rozhuczenie ś.:* W najsroższym rozhuku. Stasz. < Roz + Huk >

Rozhukać, a, ał 1. *w szał, wściekłość wprawić; wzburzyć, rozbestwić, rozjuszyć, rozpasać, rozkiełznać, rozpuścić:* Orjon wiatry zbroił i rozhukał. Przyb. Człowiek może R. lub pozwala ś. rozhukać namiętnościom, ale powściągnąć ich podług upodobania nie może. Kajs. **R. ś.** *rozwściec ś., wzburzyć ś., rozbestwić ś., rozjuszyć ś., rozszaleć ś., rozpasać ś., rozkiełznać ś., rozpuścić ś.:* Dosyć komara na to, aby ś. wół rozhukał. L. Naród swawolą rozhukany. Nar. Głoszą, że ta rozhukana dzicz sprzysięgła ś. przeciw namiestnikowi królewskiemu. Swit. Uskramiać urozhkaną i rozpuszczoną młodzież. L. Ledwie zapęd rzeki wstrzymał rozhukanej. Hul. Cały ogród ś. wstrząsł od siostr rozhukanej swawoli. Sow. **2. [R.]** p. **Rozhuczeć.** < Roz + Hukać >

× **Rozhukały** p. **Rozhukany:** Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawują. Bals. < Od Rozhukać ś. >

Rozhukanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozhukać. 2. a. R. ś.** *stan rozhukanego, wściekłość, szał, wzburzenie:* R. wiatrów, namiętności.

Rozhukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhukać ś.**

Rozhukany **I.** im. od **Rozhukać 2. a.** × **Rozhukały**, *który ś. rozhukał, rozszalały, szalony, wściekły, wzburzony, rozbestwiony, rozjuszony, rozpasany, rozkiełznany, rozuzdany, gwałtowny, niepowściągnięty, niepohamowany:* Namiętność, swawola rozhukana (p. Rozhukać ś).

Rozhulać, a, ał *rozbałamucić, zaprawić do hulanek; rozpuścić, zrobić kogo krzykliwie wesołym.* L. **R. ś.** *począć hulać na dobre, nie na żarty; oddawać ś. ciągłym hulankom, rozbawić ś., rozswawolić ś.:* Królewna wpośród zgiełku rozhulanego żołnierstwa ledwo znalazła spoczynek. Niem. Miasta ś. rozhulały. Tw. Rozhulany z rozpaczy jarmarkowicz. Orzesz. Kulesza dobrze rozhulał konia. Pol. *(= dał mu ś. rozbiegać, rozbrykać; rozpuścił, rozpędził, rozhukał).* Przen.: *zacząć bujać swobodnie, używać swobody:* Aleś ś., mościa pani, po świecie neapolitańskim niepomału rozhulała. Krasiń. Nad uśpioną wioską rozhulały ś. wielkie zimowe wichry. Orzesz. Choć (koń) był niby rozhulany srodze, stanął. Pol. <Roz + Hulać>

Rozhulanie, a, blm., czynność cz. **Rozhulać.**

[Rozhulaniec, ńca, lm. **ńcy]** *ten, co ś. rozhulał, człowiek płochy, pędziwiatr:* Goniłem do różnych miast, R., pędziwiatr. Wysp. <Od Rozhulany>

Rozhulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhulać ś.**

Rozhultaić, i, ił *zrobić hultajem, rozpuścić, rozbisurmanić:* Rozhultaili na Jezusa okrutne żydowstwo. Pot. **R. ś.** *stać ś. hultajem, rozpuścić ś., rozbisurmanić ś.:* Ot ś. chłopiec rozpije, rozhultai! L. Posiadał sympatje rozhultajonego ludu. Rol. <Roz + Hultaić>

Rozhultajenie, a, blm., czynność cz. **Rozhultaić.**

Rozhultajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhultaić ś.:** Rodzice bezczynnym życiem są pobudką dzieciom do rozhultajenia ś. L.

[Rozhurmanić się, i ś., ił ś.] *rozgniewać ś.*

[Rozhurmanienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozhurmanić ś.**

Rozhuśtać, a, ał, Rozchuśtać *huśtając rozbujać; rozkołysać.* **R. ś.** *rozbujać ś. huśtając ś.; rozkołysać ś.:* Niech ś. stary, niech ś. młody rozswawoli i rozhuśta. Syrok. Rozhuśtana fala uderza czasem ciężko o bok statku. Sienk. <Roz + Huśtać>

Rozhuśtanie, a, blm., czynność cz. **Rozhuśtać.**

Rozhuśtanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhuśtać ś.**

[Rozhuzdać, a, ał] *rozkiełznać; wyuzdać.* **[R. ś.]** *rozkiełznać ś.; wyuzdać ś.* <Roz + * Huzdać, zam. Uzdać>

[Rozhuzdanie, a, blm.] czynność cz. **Rozhuzdać.**

[Rozhuzdany, Rozhuździany] *który ś. rozhuzdał, rozkiełznany; wyuzdany.*

[Rozhuździany] p. **Rozhuzdany:** Wtym głosy rozhuździane wnosiły zdrowie czyjeś. Krasiń.

[Roziasty] *zarażony różą.* <Od * Roza, Róża>

Rozigrać (Roz-igrać), **a, ał,** nied. † **Rozigrawać** (Roz-igrawać) *sprawić, żeby kto igrał; rozswawolić:* R. dziecię, kota. **R. ś. I.** *rozfiglować ś., rozzbytkować ś., rozswawolić ś., rozdokazywać ś., rozbaraszkować ś.:* Rozigrał ś. i przestać nie może. Troc. Rozigrały ś. myszy. Kniaź. R. ś., by cielę. Rys. Skaczą sarny wesoło rozigrane. Tw. Nic to u naszych, kiedy ś. rozigrają, jeden drugiemu oczy zalać, kampustem gębę zamazać. Rej. Kiedy ś. rozigra morze, to okrętowi słudzy wnet do wszystkiego prędcy. Górn. *(= wzburzy ś., rozhuka ś., rozbałwani ś., rozszaleje ś.).* Grzywa z wiatrem rozigrana. Słow. Przen.: Jak ś. szable rozmachały, jak ś. spisy rozigrały! *(= rozochociły ś.).* **2.** † **R. ś.** p. **Rozegrać:** Rozigrają ś. dwa = we grze ś. dobijają, ostatnie ważą. Kn. Rozigrali ś. w szachach. Troc. <Roz + Igrać>

Rozigranie, a, blm. (Roz-igranie) czynność cz. **Rozigrać.**

Rozigranie się, a ś. blm. (Roz-igranie ś.) czynność cz. **Rozigrać ś.**

† **Rozigrawać, a, ał** (Roz-igrawać) i † **R. ś. I.** p. **Rozigrać. 2.** p. **Rozegrać.**

† **Rozigrawanie, a,** blm. (Roz-igrawanie) czynność cz. **Rozigrawać.**

† **Rozigrawanie się, a ś.,** blm. (Roz-igrawanie ś.) czynność cz. **Rozigrawać ś.**

Rozimać, a, ał (Roz-imać) **I.** p. **Rozjąć. 2.** [R.] *rozbierać, rozważać, roztrząsać, analizować:* Siednę na łóżecku, zacznę se R. to moji serdeczko. <Roz + Imać>

Rozimanie, a, blm. (Roz-imanie) czynność cz. **Rozimać.**

[Rozindorzenie, a, blm.] (Roz-indorzenie) czynność cz. **Rozindorzyć.**

[Rozindorzenie się, a ś., blm.] (Roz-indorzenie ś.) czynność cz. **Rozindorzyć ś.**

[Rozindorzyć, y, ył (Roz-indorzyć) i **R. ś.]** p. **Rozindyczyć.** <Roz + Indorzyć>

Rozindyczenie, a, blm. (Roz-indyczenie) czynność cz. **Rozindyczyć.**

Rozindyczenie się, a ś., blm. (Roz-indyczenie ś.) czynność cz. **Rozindyczyć ś.**

Rozindyczyć, y, ył (Roz-indyczyć), **Rozjędyczyć, [Rozindorzyć]** *rozwścieczyć jak indyka, rozcietrzewić, rozjątrzyć, rozzłościć, rozirytować, rozsierdzić.* **[R. ś.]** *rozwścieczyć ś. jak indyk, rozcietrzewić ś., rozzłościć ś., rozsierdzić ś., rozjątrzyć ś., rozczerwienić ś. od złości jak indyk, rozirytować ś.* <Roz + Indyczyć>

Rozindywidualizować, uje, ował (Roz-indywidualizować) *rozdzielić, rozszczegółowić na indywidua.* **R. ś.** *rozdzielić ś., rozpaść ś., rozszczegółowić ś. na indywidua:* Możnaby powiedzieć, że ś. świat rozindywidualizował, tak przedmioty wszystkie doskonale oddzielają ś. od siebie. Orzesz. <Roz + Indywidualizować>

Rozindywidualizowanie, a, blm., (Roz-indywidualizowanie) czynność cz. **Rozindywidualizować.**

Rozindywidualizowanie się, a ś., blm., (Roz-indywidualizowanie ś.) czynność cz. **Rozindywidualizować ś.**

Rozirytować, uje, ował (Roz irytować) i **R. ś.** p. **Rozjątrzyć:** Poruszać podobne kwestje, mówił, chodząc rozirytowany po pokoju, to nie do nas należy. Bał. <Roz + Irytować>

Rozirytowanie, a, blm., (Roz-irytowanie) czynność cz. **Rozirytować.**

Rozirytowanie się, a ś., blm., (Roz-irytowanie ś.) czynność cz. **Rozirytować ś.**

Roziskrzać, a, ał (Roz-iskrzać) i **R. ś.** p. **Roziskrzyć.**

Roziskrzanie, a, blm., (Roz-iskrzanie) czynność cz. **Roziskrzać.**

Roziskrzanie się, a ś., blm., (Roz-iskrzanie ś.) czynność cz. **Roziskrzać ś.**

× **Roziskrzeć, eje, ał** (Roz-iskrzeć) p. **Roziskrzyć:** Przyłbica ogniem roziskrzała. Wor. <Roz + Iskrzeć>

Roziskrzenie, a, blm. (Roz-iskrzenie) **I.** czynność cz. **Roziskrzeć. 2.** czynność cz. **Roziskrzyć.**

Roziskrzenie się, a ś., blm., (Roz-iskrzenie ś.) czynność cz. **Roziskrzyć ś.**

Rożiskrzyć, y, ył (Roz-iskrzyć), nied. **Roziskrzać** *rozżarzyć, aby ś. iskrzyło, rozpalić, aby aż iskry sypało, rozjarzyć:* Głównię z ognia porwała, a z ręką ją społem podniósszy, roziskrzyła, obracając kołem. Koch J. **R. ś.**, **Roziskrzeć** *rozżarzywszy ś. sypać iskry, tryskać ogniem, rozjarzyć ś.:* Wzrok jego groźliwie pałał roziskrzony. Przyb. Na prawo długi rząd okien od księżyca tylko roziskrzonych. Krasiń. Żywioł ten czasem, kiedy ś. roziskrzy, rozgłębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaczk. Po twarzy parobka przepływały płomienie gniewu, oczy roziskrzać ś. zaczęły. Orzesz. <Roz + Iskrzyć>

† **Rozjachać, jedzie, ał** i † **R. ś.** p. **Rozjechać.** <Roz + Jachać>

† **Rozjachanie, a,** blm., czynność cz. **Rozjachać.**

† **Rozjachanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozjachać ś.**

[**Rozjachotać, a, ał**] *podrzeć na kawałki.*

[**Rozjachotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozjachotać.**

[**Rozjachrać, a, ał**] *rozczochrać.*

[**Rozjachranie, a,** blm.] czynność cz. **Rozjachrać.**

× **Rozjad, u,** blm., *rozwścieczenie; jadowitość, zajadłość, zażartość, wściekłość, rozjuszenie, pasja, zaciekłość:* Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem okazywały męstwo z niezgaśnym rozjadem. Przyb. <Roz + Jad>

Rozjadać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozjeść.** <Roz + Jadać>

Rozjadanie, a, blm., czynność cz. **Rozjadać.**

Rozjadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjadać ś.**

Rozjadle przys. od **Rozjadły.**

Rozjadłość, i, blm., rz. od **Rozjadły.** Troc.

Rozjadły *który ś. rozjadł, zajadły, rozżarty, zażarty, zaciekły, rozwścieczony, rozjuszony, rozjątrzony, zacietrzewiony: Rabiosus,* bardzo gniewliwy, jadowity, R. Mącz. Wpadł R., sam nie wie, gdzie leci. Kras. <Od Rozjeść ś.>

Rozjadowić, i, ił *rozwścieczyć, rozsrożyć rozjuszyć, srodze rozzłościć, rozeżreć, rozjątrzyć, rozbestwić:* Rozjadowieni kaci wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. Pilch. **R. ś.** *srodze ś. rozzłościć, rozsrożyć ś., rozwścieczyć ś., rozjuszyć ś., rozjątrzyć ś., rozbestwić ś., rozjeść ś., rozeżreć ś.:* Tak gdy ś. Neptun rozjadowi szumny, tłukąc aż w niebo mokremi tarany... Nar. *Furoribus inflammari,* R. ś. Mącz. Srożej ś. jeszcze teraz rozjadowił. Nar. <Roz + Jadowić>

Rozjadowienie, a, blm., czynność cz. **Rozjadowić.**

Rozjadowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjadowić ś.**

[**Rozjaić, i, ił**] *rozbić na miazgę, roztłuc, pognieść, pomiętosić.* [**R. ś.**] *rozpaść ś., rozleźć ś.:* Zawiniątko rozjaiło ś. <Roz + * Jaić, od Jaje>

[**Rozjajenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozjaić.**

[**Rozjajenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozjaić ś.**

[**Rozjarmolenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozjarmolić.**

[**Rozjarmolić, i, ił, Pojarmolić**] *rozczochrać, rozmamrać.* <Roz + Jarmolić>

Rozjarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozjarzyć.**

Rozjarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjarzyć ś.**

Rozjarzyć, y, ył *rozżarzyć, rozpalić, roziskrzyć:* Samo gadanie o tym może gniew R. Ork. **R. ś.** *rozżarzyć ś., rozpalić ś., roziskrzyć ś.:* Jak się już serce rozjarzy, to nic wszelkie rozumy. Ork. O duchu Boży,... gdy ś. nad światem... rozjarzy blask twój... Kasp. <Roz + Jarzyć>

Rozjaskrawić, i, ił *doprowadzić do jaskrawości.* **R. ś.** *nabyć jaskrawości, rozbłysnąć jaskrawo:* Z nizkiej, czarnej, od strony watry rozjaskrawionej izby szałaśnej buchnął ku niej dym i gęsta, duszna woń smolnego ognia, wilgotnych szmat i nabiału. Tet. <Roz + * Jaskrawić, od Jaskrawy>

Rozjaskrawienie, a, blm., czynność cz. **Rozjaskrawić**

Rozjaskrawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjaskrawić ś.**

Rozjaśniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozjaśnić.**

Rozjaśnianie, a, blm., czynność cz. **Rozjaśniać.**

Rozjaśnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjaśniać ś.**

Rozjaśnić, i, ił, nied. **Rozjaśniać 1.** *doprowadzić do jasności; zrobić jaśniejszym, rozwidnić:* R. kolor, cerę, lampę. Przen.: *rozpogodzić, rozpromienić, rozchmurzyć, rozweselić:* Niech rozjaśni twarz swoję Pan Bóg nad nami. K. G. Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcej, niż oliwa. Bud. Przen.: *rozświetlić, objaśnić, wyprowadzić na światło dzienne, wyświetlić, wytłómaczyć, wyklarować:* R. rzecz, przyczynę. **R. ś., Rozjaśnieć** *wyjaśnić ś., rozwidnić ś., rozpogodzić ś., rozchmurzyć ś.:* Niebo ś. rozjaśnia. Rozjaśnił ś. czysty błękit nieba. Mn. Rozjaśniła ś. skóra na twarzy Mojżeszowej z onych rozmów z Bogiem. B. B. Jak wiele ś. wraz z rzymskich orłów rozjaśniało, tak wiele trąb zagrało. Bardz. Wyraz szczęścia rozjaśnił wszystkich twarze. Błot. Blaskiem zorzy rumianej rozjaśniały ś. ściany. Len. Przen.: *stać ś. jasnym, wyjaśnić ś., wyświetlić ś., wyklarować ś., wyjść na jaw.* <Roz + Jaśnić>

Rozjaśnieć, eje, ał p. **Rozjaśnić:** A oblicze jego rozjaśniało jako słońce. Wuj. <Roz + Jaśnieć>

Rozjaśnienie, a 1. blm., czynność cz. **Rozjaśnić.** i **Rozjaśnieć. 2.** p. **Rozjaśnienie ś., 3. lm. a** *to, czego użyto do rozjaśnienia = wyświetlenia; komentarz, objaśnienie, uwaga i t. p.*

Rozjaśnienie się, a ś., blm., niek. **Rozjaśnienie** czynność cz. **Rozjaśnić ś**

× **Rozjawiać, a, ał** p. **Rozjawić.**

× **Rozjawianie, a,** blm., czynność cz. **Rozjawiać.**

× **Rozjawić, i, ił,** nied. **Rozjawiać 1.** = **Rozdziawić. 2.** *wyjawiając rozgłosić; wyprowadzić na jaw, wydobyć na światło dzienne.* <Roz + Jawić>

Rozjawienie, a, blm., czynność cz. **Rozjawić.**

Rozjazd, u, lm. **y 1. a.** [**Rozjazdek**] *rozjechanie ś., rozjeżdżanie ś. w różne a. przeciwne strony:* Wszystka szlachta do domu rozjachała ś., którego rozjazdu jej był początkiem Ostrowiecki. Błaż. Rozjazdem, przys. = *rozjeżdżając ś. w różne strony.* Łódki ciągnęły rozjazdem, opiąwszy w półkole zatokę Pol. [Na rozjazdu] = *w chwili rozjeżdżania ś.* **2.** *ludzie rozesłani na podjazdy:* Rozjazdy na hetmana stawia, chcąc go żywcem pojąć. Chr. Na rozjazdy lekcejszych ludzi przebrane wybory. Jabł. **3.** kol. *przecięcie ś. szyn kolejowych dla przejścia pociągów z jednej linji na drugą,* krzyżownica. **4.** myśl. *sieć myśliwska:* R., sieć na kuropatwy, płachta; jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 30 łokci długa; dla konnych większa być może. Kluk. Myśliwiec wieczorkiem i rano biegałem wolnie z rozjazdem lub siatką, chwytając to rybki, to skowronki gładko. Nar. <Roz + * Jazd, J(AZD)/J(EŹDŹ)>

[Rozjazdek, dku, lm. **dki]** p. **Rozjazd.** <Od Rozjazd>

Rozjazdowe, ego, Drogowe kol. *oddzielne wynagrodzenie urzędnika za wyjazdy w celach służbowych.* <Od Rozjazdowy>

Rozjazdowy przym. od **Rozjazd.**

Rozjąć, zejmie, zjął, nied. **Rozejmować, Rozdejmować, Rozimać, [Ozymać] I.** *rozebrać, rozdzielić, rozłożyć, rozczłonkować:* Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między ś. na równe części R., i tak każdy z części swej te długi odłożyć. St. lit. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko R. Warg. Przen.: Bym go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinowactwo rozjął. Warg. *(=rozerwał).* **2. a.** † **Rozjednać,** *rozsądzić, rozstrzygnąć, pojednać, zażegnać, uśmierzyć, załagodzić; rozdzielić, rozbroić, rozbronić:* Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. Steb. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów czeskiego i węgierskiego, aby między niemi rozjęli na zgodę do czasu naznaczonego Biel. M. Ja rozejmować sporu tego nie będę. Błaż. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. Żarn. Ociec św. sam tę kontrowersją rozjął. Tw. Rozejmować niezgodnych. Troc. Rozjął bijących ś. Troc. Cienie nocy rozjęły walczących. Niem. Prowadzili wojny ze sobą, które sam król Jagiełło musiał rozimać. Kaczk. **3.** † R. *zająć, zabrać, spotrzebować:* Konrad widział, że oblężenie zamku tego długi czas R. miało. Błaż. **R. ś. I.** *rozdzielić ś., rozchylić ś., roztworzyć ś., rozczapierzyć ś., rozemknąć ś., rozewrzeć ś.:* Rozjęły ś. szczypce gaszące płomię ducha. Orzesz. Usłyszałem krakanie sępa i cień skrzydeł jego, rozjętych na wschód i na zachód słońca. Kon. **2.** *rozstrzygnąć ś.:* Rotmistrz nie odszedł stamtąd, aż ś. ona bitwa rozjęła i dokończyła. Baz. <Roz + Jąć>

Rozjątrzać, a, ał i R. ś. p. **Rozjątrzyć.**

Rozjątrzanie, a, blm., czynność cz. **Rozjątrzać:** Król i nuncjusz poświęcili tę sprawę dla miłego spokoju i nierozjątrzania podnieconych już sprawą toruńską umysłów. Kraus.

Rozjątrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjątrzać ś.**

Rozjątrzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozjątrzyć, 2.** niek. **R. ś.** *stan rozjątrzonego, rozdrażnienie, stan podniecony, zaciekłość, zajadłość, wściekłość, zażartość, rozcietrzewienie, rozindyczenie, pasja, złość, zdenerwowanie, irytacja, zapalczywość.* **3.** chir. *wywołanie ropienia zapalnego* (exulceratio), **4.** lek. *nasilenie, pogorszenie, zaostrzenie ś. (choroby)* (exacerbatio).

Rozjątrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjątrzyć ś.**

Rozjątrzyciel, a, lm. **e** *ten, co rozjątrza a. co rozjątrzył.* <Od Rozjątrzyć>

Rozjątrzycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozjątrzyciel.**

Rozjątrzyć, y, ył, × **Wzjątrzyć, Rozirytować,** nied. **Rozjątrzać I.** *rozdrażnić, rozognić, podrażnić:* Jad ranę bardziej rozjątrza, niż goi. Kras. Przen.: *rozdrażnić, rozjuszyć, rozcietrzewić, rozindyczyć, zdenerwować, przyprowadzić do wściekłości, do pasji, rozzłościć, rozjeść, rozeżreć, roznamiętnić:* Zamiast abyś ją więcej rozjątrzał, słodką postacią ułagodzać ją powinieneś. L. Nie trzeba mu rozjątrzać jego biedy; dość on nieszczęśliwy. L. **2.** lek. *doprowadzić do zapalenia i ropienia* (exulcerare). **R. ś. I.** *rozzłościć ś., rozdrażnić ś., rozirytować ś., wzburzyć ś., roznamiętnić ś., rozjuszyć ś., rozcietrzewić ś., rozjeść ś., rozeżreć ś., rozwścieczyć ś., zdenerwować ś., rozindyczyć ś., wpaść w pasję.* **2.** lek. *przejść w stan zapalny, ropiejący.* <Roz + Jątrzyć>

Rozjechać, jedzie, jechał, † **Rozjachać,** nied. **Rozjeżdżać I.** *jadąc roznieść, roztratować; przejechać:* Wszystko byłoby nic, gdybyś pan był tylko tego psa nie rozjechał. Kaczk. **2.** p. **R. ś. 3.** przen., posp. *rozciąć, rozchlastać, rozpłatać, rozćwiertować, rozwalić:* R. komu łeb pałaszem. **4.** ryb. *jadąc rozciągnąć, rozstawić, rozpostrzeć:* „Rozjeżdżać sieć“ u rybaka znaczy: sieć na czółnach rozstawiać, rozkładać. Mag. **R. ś. I. a.** × **Rozjechać** *odjeżdżając rozproszyć ś., popojeżdżać w różne strony:* Wszystka szlachta z rozerwanego sejmu do domów rozjechała ś. Błaż. Rozjechali ś. (rozjechały) stany. Troc. Nazajutrz niektórzy ś. z gości rozjechali. Kras. Rozjachać ś. musieli i tak ś. już tego dnia widzieć z sobą nie mogli. Lubom. Rycerstwo, zostawiwszy samego hetmana, rozjechało ś. do domów. Niem. Goście ś. już rozjechali. Bern. **2.** *rozstać ś. jadąc:* R. ś. z sobą. Troc. *(= odjechawszy rozstać ś.).* <Roz + Jechać>

† **Rozjechały** *jeden z tych, co ś. rozjechali:* Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz, *cum reliquiis dissipati exercitus.* Błaż. Jarosław na lud Bolesława, chociaż bez sprawy idący i R., jawnie nacierać nie śmie. Błaż. <Od Rozjechać>

Rozjechanie, a, blm., czynność cz. **Rozjechać.**

Rozjechanie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozjechać ś.**

† **Rozjednać, a, ał** p. **Rozjąć:** R., disceptare. Ort. <Roz + Jednać>

† **Rozjednanie, a,** blm., czynność cz. **Rozjednać.**

Rozjedniać, a, ał i R. ś. p. **Rozjednoczyć.**

Rozjednianie, a, blm., czynność cz. **Rozjedniać.**

Rozjednianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjedniać ś.**

Rozjednić, i, ił, nied. **Rozjedniać i R. ś.** p. **Rozjednoczyć:** Trafił na czasy, kiedy ś. bardzo rozjedniać poczynały dążenia tronu i narodu. Byk. <Roz + *Jednić, od Jeden>

Rozjednienie, a, blm., czynność cz. **Rozjednić.**

Rozjednienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjednić ś.**

Rozjednoczenie, a, blm., czynność cz. **Rozjednoczyć:** Prawo sforności lub rozjednoczenia składowych społecznych żywiołów decyduje w dziejach o postaciach władztwa rzeczywistego. Oczap.

Rozjednoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjednoczyć ś.**

Rozjednoczyć, y, ył, Rozjednić, nied. **Rozjedniać** *rozdzielić to, co było zjednoczone, rozdwoić, rozseparować.* **R. ś.** *rozdzielić ś., rozdwoić ś., rozseparować ś.* <Roz + Jednoczyć>

Rozjedzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozjeść. 2.** p. **Rozjedzenie ś.;** *stan tego, co ś. rozjadł, zajadłość, zażartość: Rabies,* jadowitość, R., szaleństwo. Mącz.

Rozjedzenie się, a ś., blm., niek. **Rozjedzenie** czynność cz. **Rozjeść ś.**

† **Rozjem, jmu,** lm. **jmy** p. **Rozejm.** Troc. <Roz + * Jem, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

Rozjemca, y, lm. **y,** † **Rozejmca I.** *ten, co rozejmuje, rozchyla, rozsuwa:* Czyste dni wczesnej jasności—nocnych rozjemce ciemności. Groch. **2.** *ten, co rozejmuje spór; pośrednik, pogodziciel, sędzia polubowny, jednacz, pojednawca, arbiter.* <Roz + * Jemca, JM/JEM/IM/JĘ/JĄ>

Rozjemcowy, Rozjemców *należący do rozjemcy, pochodzący od niego.*

Rozjemców p. **Rozjemcowy.** Troc.

Rozjemczo przys. od **Rozjemczy:** Przyczyny upadku rzpltej autor zamierza sądzić R. T. K.

Rozjemczość, i, blm. **1.** rz. od **Rozjemczy. 2.** fil. *dyzjunkcja; własnych sądów rozjemczych* a. *syllogizmów rozjemczych.*

Rozjemczy, Rozjemny 1. *tyczący ś. rozjemstwa, jednawczy, pojednawczy, polubowny, godzący, mitygujący, łagodzący.* Troc. **2.** fil. nie kategoryczny i nie warunkowy: dyzjunkcyjny: Sąd R. Syllogizm R. Sądy rozjemcze są takie, które mają albo kilka orzeczeń, z których tylko jedno może śię łączyć z danym podmiotem, albo kilka podmiotów, z których tylko jeden może się odnosić do danego orzeczenia. Str. Syllogizmami rozjemczemi nazywają się takie, w których większa przesłanka jest sądem rozjemczym, mniejsza zaś rozwiązuje nieokreśloność większej, zaznaczając stanowczo, jakie orzeczenie odnosi się do danego podmiotu lub też zaprzecza się w nim. Str. <Od Rozjemca>

Rozjemnie przys. od **Rozjemny,** *pojednawczo, polubownie, zgodnie, łagodząc, mitygując.*

Rozjemność, i, blm., rz. od **Rozjemny:** Filozofjo! przedziwny jakiś boskiej nierozjemności wijesz kłębek. Bardz.

Rozjemny, Rozjętny 1. [R.] *tyczący ś. rozejmu, rozdzielający, rozstajny:* I tak zajdziemy na drogę gdzieś rozjemną; ty ś. obrócisz na jasne zorze, a ja na nockę ciemną. Kon. **2.** *możliwy do rozjęcia, to jest do rozdzielenia a. pogodzenia.* <Od Rozjem>

Rozjemstwo, a, lm. **a 1.** *rola, władza rozjemcy; czynność rozjemcy, sąd polubowny, jednanie stron, pośrednictwo:* Ulryk zaprosił Witolda do rozjemstwa w nieporozumieniach z Koroną. Sł. wil. **2.** *rozeznawanie, rozpoznawanie, rozróżnianie:* R. prawdy od fałszu. Zabł. <Od Rozjem>

Rozjeść, zje, jadł, nied. **Rozjadać 1.** *rozebrawszy częściami zjeść do ostatniego:* Chleb jego żniwa rozjedzą zgłodniali. Syrok. **2.** *jedząc roztoczyć, rozgryźć, strawić nawskróś, skancerować:* Wrzody złe, ciało rozjadające. Syr. Bliskość niebezpieczeństwa bardziej go rozjada. Węg. *(=nurtuje, truje, dręczy).* **3.** przen.: R. kogo = *rozzłościć, rozjudzić, rozjurzyć, rozjuszyć, rozwścieczyć:* Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjada, więc zemstą zapalony na przodek wypada, krwawym połyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. Dm. **R. ś. 1.** *zacząć na dobre jeść, rozochocić ś. do jedzenia, nie móc ś. odjeść; rozłakomić ś. jedząc:* W Sybarys tak ś. byli mieszczanie rozjedli a rozpili, że naostatek i rozumu i siły pozbyli. Kosz. **2.** przen. *rozjadowić ś., rozjudzić ś., rozeżreć ś., rozjątrzyć ś., rozzłościć ś., rozjuszyć ś., rozwścieczyć ś.:* Wnet ś. okrutnik rozjadł i w gniewie swym zapalił. Wiśn. Jako niedźwiedzica, gdy jej niedźwiedzięta zabiorą, rozje ś. w lesie... Leop. W Argancie oczy płomieniem pałają, rozjadł ś., jak pies. P. Koch. Rozjadszy ś. jak siarka, rzecze... Pot. Rozjadł ś. na wezyra tyran, jako wściekły. Pot. Tak ś. rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnać. Warg. Tak ś. tym rozjadł, jakby go kto szydłem ukłół. Dudz. Był on na niego mocno rozjedzonym. Leszcz. Podstarości z biegiem czasu coraz więcej rozjadał ś. na swego przeciwnika. Rol. Jak ś. rozje na kogo, to na mnie odbije. Ork. <Roz + Jeść>

Rozjezdne, ego, blm., rz. *chwila rozstania ś. odjeżdżających:* Na rozjezdnym chciał go puścić i powiedzieć: „Idź, a więcej nie grzesz". Piotr. <Od * Rozjezdny, Roz + Jezdny>

Rozjeździć, i, ił, nied. **Rozjeżdżać 1.** *jeżdżąc roznieść, rozrobić; rozbrejdać:* R. drogę, błoto. **2.** *rozbić, rozkołatać jeżdżeniem; roztrajkotać, rozklekotać, roztrząść, rozchlebotać, rozluzować, zdyzelować jeżdżąc:* R. powóz. **R. ś. 1.** *zacząć wciąż jeździć, zasmakować w jeżdżeniu.* **2.** *zepsuć ś. przez ciągłe jeżdżenie, roztrajkotać ś., rozklekotać ś., roztrząść ś., rozchlebotać ś., rozluźnić ś., zdyzelować ś. od jeżdżenia:* Powóz rozjeździł ś. <Roz + Jeździć>

Rozjeżdżać, a, ał i **R. ś. 1.** p. **Rozjechać. 2.** p. **Rozjeździć.**

Rozjeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Rozjeżdżać.**

Rozjeżdżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjeżdżać ś.**

Rozjeżdżenie, a, blm., czynność cz. **Rozjeździć.**

Rozjeżdżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjeździć ś.**

Rozjęcie, a, blm., niek. **Rozejm** czynność cz. **Rozjąć.**

Rozjęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjąć ś.**

Rozjęczeć się, y ś, ał ś. *zacząć na dobre jęczeć, rozstękać ś.; rozkwilić ś., rozśpiewać ś. żałośnie, rozżalić ś.:* Wszystkie ś. wtenczas słowiki rozjęczą. Słow. Przen.: Brzmienie rozjęczonych dzwonów. Krech. Hasło dał jeden dzwon z katedralnej świątyni, a potym inne rozjęczały ś. zaraz. Krech. <Roz + Jęczeć.>

Rozjęczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjęczeć ś.**

† Rozjędrniać, a, ał p. **Rozjędrnić.**

† Rozjędrnianie, a, bm., czynność cz. **Rozjędrniać.**

† Rozjędrnić, i, ił, † Rozjędrznić, nied **† Rozjędrniać, † Rozjędrzniawać** *zrobić jędrnym, czerstwym, roztężyć, rozrzeźwić, ukrzepić.:* Ocet morskiej cebuli ludzie młode a upadłe rozjędrzniawa. Sien. Kadzenie rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrzniawa. Sien. Gnicie rany jak rozjędrznić a zgniłość wytrawić. Sien. <Roz + Jędrnić>

† Rozjędrnieć, eje, ał p. **Rozjędrznieć.**

† Rozjędrnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozjędrnić. 2.** czynność cz. **Rozjędrnieć.**

† Rozjędrzniawać, a, ał p. **Rozjędrnić.**

† Rozjędrzniawanie, a, blm., czynność cz. **Rozjędrzniawać.**

† Rozjędrznić, i, ił p. **Rozjędrnić.** <Roz + *Jędrznić, od Jędrzny>

† Rozjędrznieć, eje, ał, † Rozjędrnieć *stać ś. jędrnym, okrzepnąć:* Niech kroplę rosy dadzą z helikońskiej skały, żeby mu zwiędłe trochę siły rozjędrzniały. Mor. < Roz + Jędrznieć >

† Rozjędrznienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozjędrznić. 2.** czynność cz. **Rozjędrznieć.**

× Rozjędyczenie, a, blm., czynność cz. **Rozjędyczyć,** *rozindyczenie.*

× Rozjędyczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjędyczyć ś.,** *rozindyczenie ś.*

× Rozjędyczyć, y, ył i **× R. ś.** p. **Rozindyczyć:** Klorys, chociaż tak rozjędyczona, już ś. dozwala ścisnąć za ramiona. L. <Roz + Jędyczyć>

Rozjęk, u, lm. **i** poet. *jęk przeciągły, rozjęcznie ś.; jęk rozlegający ś.:* Mój kraju kochany, daleki, żegnałem ś. z tobą w rozjęku. Zal. Czemu wokół R. taki? Zal. Posłuchać kościelnych szumów.... w wielkim modlitew rozjęku. Wysp. O jasna moja! już tyle razy słońce zapadło, a wciąż

jeszcze widzę w smutnym rozjęku twe oczy. Przybysz. Wichru rozjęki. Kon. *(=jęczące rozdźwięki)*. <Roz + Jęk>

Rozjętnie przys. od **Rozjętny.**

Rozjętność, i, blm., rz. od **Rozjętny.**

Rozjętny p. **Rozjemny:** Nawa rozjętna, *solutilis*. Kn. O towarzyszki w biedzie nierozjętne. Bardz. R., rozjemny, mogący być rozjętym, rozebranym, rozłożonym. Bobr. <Roz + * Jętny, od Jąć>

× **Rozjuch, u,** blm. p. **Rozjuszenie:** Ów lew z jeżystą głową i tygrys z prążkami groźnym rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. Przyb. <Roz + * Juch, od Jucha>

[**Rozjuchać się, a ś., ał ś.**] p. **Rozjuszyć.** <Roz + * Juchać, od Jucha>

[**Rozjuchanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozjuchać ś.**

Rozjuczać, a, ał p. **Rozjuczyć.**

Rozjuczanie, a, blm., czynność cz. **Rozjuczać.**

Rozjuczenie, a, blm., czynność cz. **Rozjuczyć.**

Rozjuczyć, y, ył, nied. **Rozjuczać** *rozebrać z juków, zdjąć juki*, odjuczyć: Muły rozjuczywszy z podróżnych tłumoków, dość w tak obszernym mieście mieliśmy obroków. L. R. wielbłąda. <Roz + Juczyć>

Rozjudzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozjudzić.**

Rozjudzanie, a, blm., czynność cz. **Rozjudzać.**

Rozjudzanie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozjudzać ś.**

Rozjudzenie, a, blm., czynność cz. **Rozjudzić.**

Rozjudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjudzić ś.**

Rozjudzić, i, ił i **R. ś.,** nied. **Rozjudzać** p. **Rozjeść;** *judząc roznamiętnić:* Puszczają lud w świat, jak lawę, a na to, aby lud ś. ten rozjudził i rozwichrzył i do mordu doszedł. Krasiń. <Roz + Judzić>

Rozjunaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjunaczyć ś.**

Rozjunaczyć się, y ś., ył ś. *rozzuchwalić ś. po junacku.*

Rozjurzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozjurzyć.**

Rozjurzanie, a, blm., czynność cz. **Rozjurzać.**

Rozjurzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjurzać ś.**

Rozjurzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozjurzyć:** Zamtuzy pełne na przedaj pochopnych do rozjurzenia towarów. Nar. **2.** a. **R. ś.** *stan rozjurzonego, jurność, podniecony popęd płciowy, lubieżność, palenie ś., żądza cielesna, chuć, pożądliwość* żart *świńska godzina.*

Rozjurzenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozjurzyć ś. 2.** p. **Rozjurzenie.**

Rozjurzyć, y, ył, nied. **Rozjurzać I.** *podniecić popęd płciowy, pobudzić do jurności, rozpalić, rozbestwić, roznamiętnić:* Trzymaj stadnika opodal od klaczy, aż ś. rozjurzy. Dor. Apt.: × Leki rozjurzające (remedia aphrodisiaca). **2.** p. **Rozjeść:** Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłuwszy, zjadają. Haur. **R. ś. I.** *stać ś. jurnym, roznamiętnić ś., rozpalić ś., rozbestwić ś.* **2.** p. **Rozjeść:** Dzik psy rozpądza i skomlących kłem krzywym płasza rozjurzony. Żebr. <Roz + Jurzyć>

Rozjuszać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozjuszyć.**

Rozjuszanie, a, blm., czynność cz. **Rozjuszać.**

Rozjuszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozjuszać ś.**

Rozjuszenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozjuszyć. 2.** a. **R. ś.,** × **Rozjuch** *stan rozjuszonego, zaciekłość, rozwścieczenie, zajadłość, gniew bez granic, wściekłość, żądza krwi.*

Rozjuszenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozjuszyć ś. 2.** p. **Rozjuszenie.**

Rozjuszyć, y, ył, nied. **Rozjuszać I.** *wprawić w gniew szalony, wściekłość; rozwścieczyć, rozbestwić, rozjątrzyć* (p. Rozjeść): R. wieprza. Troc. Rozjuszył na ś. pospólstwo. Troc. Comkolwiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszony byłem furjami. Sir. **2.** × *zamienić w juchę, rozrzedzić jak juchę, rozmiażdżyć:* Trędownika rozjuszonego przyłożyć: wywodzi hemoroidy. Spicz. **R. ś. I.** [R. ś.] *rozkrwawić ś.* **2.** *wpaść w gniew szalony, rozwścieczyć ś., rozeżreć ś.* (p. Rozjeść ś.): R. ś., rozjeść ś. na kogo. Troc. Rozjuszony Orland. L. *(=szalony).* Temi słowy rozjuszony, znowu kazał go na krzyżu zawiesić. Skar. Ryknął Gaudenty, jak lew rozjuszony. Kras. Rozjuszeni rycerze. Kras. Niechby jeno kto złe słowo na nią powiedział... rozjuszał ś., rozindyczał ten Jasiek. Dyg. Dwaj sąsiedzi rozeszli ś. jak dwa rozjuszone koguty. Dyg. <Roz + Juszyć>

Rozkadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkadzić ś.**

Rozkadzić się, i ś., ił ś. *zacząć na dobre kadzić, rozochocić ś. do kadzenia.* <Roz + Kadzić>

† **Rozkaić się, i ś., ił ś.,** nied. **Rozkajać ś.** *pożałować tego, co ś. zrobiło; rozmyśliwszy ś., cofnąć ś.:* Przysiągł Jehowa, a nie rozkaje ś. Bud. Aby ś. nie rozkaił lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił ś. do Micraimu. Bud. Było postanowienie między Jadwigą i Wilelmem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby ś. rozkajać miał. Błaż. *(ni pactis statum esset).* <Roz + Kaić ś.>

† **Rozkajać się, a ś. a. e ś., ał ś.** p. **Rozkaić ś.** <Roz + Kajać ś.>

† **Rozkajanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkajać ś.**

† **Rozkajenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkaić ś.**

× **Rozkal, i,** blm p. **Roztop:** Kogóż nie zbiedzi i kogóż nie znudzi na Ukrainie ta R. wiosenna? Pol. <Roz + * Kal, KAŁ>

× **Rozkalać, a, ał** p. **Rozkłóć.** L.

× **Rozkalanie, a,** blm., czynność cz. **Rozkałać.**

[**Rozkalenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkalić.**

[**Rozkalić, i, ił**] *rozmiękczyć:* Rosy, szrony, mgły i słoty jesienne rozkaliły ziemię i przepełniły wilgocią powietrze. Pol. <Roz + Kalić>

Rozkalkulować, uje, ował, gm. **Rozkarkulować,** *rozrachować, obliczyć, rozważyć ze względu na następstwa; rozstrzygnąć przy pomocy kalkulacji, kalkulując zadecydować:* Rozkalkulował sobie, że częścią tej kwoty mógłby spłacić najgwałtowniejszych wierzycieli. Wilcz. Trzeba dwa razy pomyśleć i dwa dobrze R. Korz. <Roz + Kalkulować>

Rozkalkulowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkalkulować.**

Rozkałać, a, ał p. **Rozkłóć.**

[**Rozkałamucenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkałamucić.**

[**Rozkałamucić, i, ił**] *rozmącić.*

Rozkałanie, a, blm., czynność cz. **Rozkałać.**

Rozkankanować się, uje ś., ował ś., *zacząć na dobre kankanować, roztańczyć ś. kankana.* <Roz + Kankanować>

Rozkankanowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkankanować ś.**

Rozkantonować, uje, ował *rozkwaterować po kantonach* (p. Kanton): Rozkantonowano je (kom-

panje wojsk) po główniejszych miastach. Lib. <Roz + Kantonować>

Rozkantonowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkantonować**.

Rozkapać się, pie ś., pał ś. *zacząć na dobre kapać:* Niebiosa ś. rozkapała, destillaverunt coeli. Ps. flor. <Roz + Kapać>

Rozkapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapać ś.**

Rozkaprysić się, i ś., ił ś., nied. **Rozkapryszać ś.** *zacząć na dobre kaprysić; rozgrymasić ś.:* Mnóstwo pozaczynanych i pozakładanych tomów świadczyły o tym, że nie o naukę szło pięknej pannie, ale o dogodzenie rozkapryszonej fantazji. Krasz. Czarny jest świat od czasu, jak panna Hanna ś. rozkaprysiła. Krasz. Z anielską cierpliwością dogadzała tym fantazjom rozkapryszonej piękności. Bał. Gdy ona ś. rozkaprysiła, sylabizował bez jej dyrekcji. Orzesz. <Roz + Kaprysić>

Rozkapryszać się, a ś., ał ś. p. **Rozkaprysić ś.**

Rozkapryszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapryszać ś.**

Rozkapryszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkaprysić ś.**

† **Rozkapturać, a, ał** kobietę = *zbałamucić, nauczyć ją cudzołóstwa:* R. niewiastę, w cudzołóstwo wprowadzić. Zwr. M. (rozczepić, jakoby rozżenić, w cudzołóstwo wprowadzić. L.). Niewiastę R., a dziewkę zawić. Zwr. M. <Roz + Kapturać>

† **Rozkapturanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkapturać**.

Rozkapturzać, a, ał i R. ś. p. **Rozkapturzyć**.

Rozkapturzanie, a, blm., czynność cz. **Rozkapturzać**.

Rozkapturzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapturzać ś.**

Rozkapturzenie, a, blm., czynność cz. **Rozkapturzyć**.

Rozkapturzenie się, a ś., blm., czynność cz **Rozkapturzyć ś.**

Rozkapturzyć, y, ył, nied. **Rozkapturzać** *rozebrać z kaptura;* przen. *wydalić z zakonu.* **R. ś.** *rozebrać ś. z kaptura;* przen.: *wystąpić z zakonu, zdjąć suknię zakonną.* <Roz + Kapturzyć>

[**Rozkaraczenie, a**, blm.] czynność cz. **Rozkaraczyć**.

[**Rozkaraczenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozkaraczyć ś.**

[**Rozkaraczyć, y, ył**] nogi = *rozkraczyć, rozstawić.* [**R. ś.**] *rozkraczyć ś., stanąć okrakiem, rozkraczyć nogi.*

[**Rozkaraka, i**, lm. i] *niezdara, pokraka.*

Rozkarbować, uje, ował 1. *karbując rozdzielić na równe części.* **2.** *rozpuścić karby, karbowanie; rozmarszczyć, rozfałdować.* **3.** *porozcinać, porozbijać, pokiereszować, poranić, poćwiertować:* Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbowawszy, do studni wrzucili. Paszk. <Roz + Karbować>

Rozkarbowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkarbować**.

Rozkaresować się, uje ś., ował ś. *zacząć karesować ś. bez końca, wpaść w manję karesowania, rozpieścić ś., rozceckać ś.* <Roz + Karesować>

Rozkaresowanie się, a, blm., czynność cz. **Rozkaresować ś.**

Rozkarkulować, uje, ował gm. p. **Rozkalkulować**. <Roz + Karkulować>

Rozkarkulowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkarkulować**.

Rozkarmiać, a, ał p. **Rozkarmić**. Błaż.

Rozkarmianie, a, blm., czynność cz. **Rozkarmiać**.

Rozkarmić, i, ił, nied. **Rozkarmiać** *karmiąc rozepchać; rozpaść, roztuczyć.* <Roz + Karmić>

Rozkarmienie, a, blm., czynność cz. **Rozkarmić**.

Rozkarnawałować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre karnawałować, rozhulać ś. w karnawale.* <Roz + Karnawałować>

Rozkarnawałowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkarnawałować ś.**

Rozkategoryzować, uje, ował co = *rozpoznać kategorję czego; rozsegregować według kategorji:* Rozkategoryzował doktór Perlbach pieczęci Konrada i jego synów. <Roz + * Kategoryzować, Fr, catégoriser; por. Kategorja>

Rozkategoryzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkategoryzować**.

× **Rozkawalcować, uje, ował** p. **Rozkawałkować**. <Roz + * Kawalcować, od Kawalec>

× **Rozkawalcowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkawalcować**.

× **Rozkawalenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkawalić**.

× **Rozkawalić, i, ił** p. **Rozkawałkować**. <Roz + * Kawalić, od Kawał>

Rozkawałkować, uje, ował, nied. **Rozkawałkowywać 1.** prow. *rozdzielić na kawałki:* Terytorjum jego, długie, rozerwane, rozkawałkowane, na obronę nie miało ani morza, ani najmniejszego nawet pasma pagórków. Tarn. **2. a.** × **Rozkawalić**, × **Rozkawalcować** lek. *pociąć na kawałki.* **R. ś.** prow. *rozdzielić ś., rozpaść ś., rozbić ś. na kawałki:* Spadł z wysokości czterystu metrów na brzeg Dunaju, gdzie jego ciało rozkawałkowało ś. w sposób okropny. <Roz + Kawałkować, od Kawałek>

Rozkawałkowanie, a, blm. **1.** prow., czynność cz. **Rozkawałkować:** Przy poborze drzewa dozwolono używać tylko siekiery do rozkawałkowania grubszych lub dłuższych kawałków. **2.** poł. *pocięcie płodu na kawałki,* × r o z k a w a l c o w a n i e, × r o z k a w a l e n i e, × r o z ć w i e r t o w a n i e (embryotomia).

Rozkawałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkawałkować ś.**

Rozkawałkowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozkawałkować**.

Rozkawałkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkawałkowywać:** Teraz przy rozkawałkowywaniu ziemi kupują mniejsze parcele także włościanie

Rozkawałkowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkawałkowywać ś.**

Rozkaz, u, lm. **y** *rozkazanie, przykaz, nakaz, rozporządzenie do spełnienia, orędzie; ordynans; to, co rozkazano:* R., rozkazanie komu czego abo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. Kn. Słuchajcie, wbijcie w pamięć ten mój R. drogi. L. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni, ale ów, który poniewolnie czyni. Pilch. R. na piśmie. Przyszedł R., ażeby... Z rozkazu, za rozkazem, wskutek rozkazu. Na czyj R. Wstrzymać ś. aż do dalszych rozkazów. Słuchać, usłuchać rozkazu. Wydał R. do wojny. Mick. Wyda rozkazy, znowu wydane odwoła Mick. O siekierach pamiętać! —Wedle rozkazu! Sienk. *(=stanie ś. według rozkazu).* Oprzeć ś., sprzeciwić ś. rozkazowi. Spełnić, wypełnić R. Zastosować ś. do rozkazu. Stosownie do rozkazu, zgodnie z rozkazem. R. dzienny. Dał

mi Pan ten R. do synów izraelskich *(=posłannictwo, misję, orędzie, zlecenie, polecenie)*. Mieć co na rozkazy *(=na żądanie, na zawołanie, do dyspozycji)*. Służyć, być, zostawać pod czyjemi rozkazami *(=pod czyją władzą, komendą, zwierzchnością)*. Mieć kogo pod swojemi rozkazami. <Roz + * Kaz, KAZ>

Rozkazać, że, zał, nied. **Rozkazywać,** † **Rozkazować, [Rozkazać] 1.** *rozporządzić kazawszy, wydać rozkaz, przykazać, nakazać, polecić:* Co pan rozkazał, słudzy uczynili. Pśń. Rozkazywać Wc Pani wolno, co jej ś. podoba, a do mnie należy pełnić jej wolę. L. Rozkazałem mu tę rzecz. Troc. Czekam, aż mi rozkażesz to uczynić. Troc. Sądy to rozkazały. Troc. Łacniej jest R., niż zakazać. Lubom. Rozkazał hetman jednej rocie po więźnie. Papr. (dom.: udać ś.). Rozkazuje sobie, jak han tatarski. L. *(=rozporządza ś., rozpościera ś., porządzi ś., przewodzi, burmistrzuje)*. Tak jeździe, jako i piechocie nic nie rozkazywał (Tarnowski), czegoby sam nie działał. Orzech. Kto umie rozkazować, tego zawżdy słuchają. Górn. Rozkazał sługom swym lekarzom (Józef), aby wonnemi maściami namazali ojca. Wuj. Rozkazał wiatrom i morzom; i stało ś. uciszenie wielkie. Wuj. Bóg matkę czcić rozkazał. Skar. Miłować Pan i nieprzyjaciele i odpuszczać im przewinienia rozkazał. Skar. Pan Bóg słuchać starszych rozkazał. Skar. Nie rozkazując, czegoby sam pierwej nie wypełnił. Skar. Służąc, uczył ś., jak miał rozkazywać. Niem. Nazajutrz Stanisław Kazanowski przyszedł do Ossolińskiego, prosząc niby, ale z taką miną, jakoby rozkazował. Boh. Nakazywać może każdy mędrszy i mający powagę, rozkazywać ten tylko, kto ma moc nad nami. Brodz. [Mam rozkazane od króla] *(=mam rozkaz)*. [A jabym wolała, żebym dziwce miała, bobym nie robiła, ino rozkazała] *(=rozkazywała)*. **2.** Rozkazywać*=panować, rządzić, dowodzić, władać:* Rozkazować komu, gdzie = panować. L. Niepodobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. Kłok. Ten, który wszystkim rozkazuje, nie swój, ale wszystkich pożytek ma obmyślać. Górn. Ziemia mu służy, a On jej rozkazuje. Skar. Panowie, którzy mnogim ludziom rozkazują, niech ś. starają, aby synowie ich dobrze wychowani byli. Baz. Bolesław wtenczas Śmiały rozkazował. Groch. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. Kn. Frankom podczas panowania Krakusa w Polszcze Pipinus rozkazował. Błaż. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazował. Błaż. Wojenne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazował. Warg. R. sobie. Skar. *(= zapanować nad sobą, powiedzieć sobie stanowczo)*. W Majdeburgu panny mieszkały, rozkazując i zamkowi onemu, i wszystkiemu powiatowi tam przyległemu. Sz. Nie rozkazował jeszcze Rzym światu. Troc. W tym kraju król francuski rozkazuje. Troc. **3.** × R. co do kogo = *zwrócić ś. z żądaniem:* Tak do niej temi słowy rozkazała. Papr. Sprawiłem, co do mnie przez twojego posłanika rozkazałeś. Troc. **4.** × R. *przekazać, przeznaczyć, wyznaczyć, asygnować:* Rozkazał tysiąc talerów na kościół. Troc. <Roz + Kazać>

Rozkazanie, a 1. blm., czynność cz. **Rozkazać. 2.** lm. **a** p. **Rozkaz:** Bez rozkazania to uczyni. Kn. *(=nie trzeba mu rozkazywać, nie czeka, aż mu rozkażą, sam ś. domyśli)*. Dał im Pan to R. do synów izraelskich. Leop. (to poruczeństwo. Leop.). Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. Błaż. Rozkazując to pod rozkazaniem, groźno, ostro, surowie. Kn. Za Twoim rozkazaniem w brzegach morze stoi, a zamierzonych granic przeskoczyć ś. boi. Kochan.

× **Rozkazca, y,** lm. **y** p. **Rozkazodawca:** R. najwyższy. Smotr. Oto świadkiem narodom dałem go, sprawcą i rozkazcą ludziom. Bud. <Od Rozkazać>

× **Rozkaziciel, a,** lm. **e** p. **Rozkazodawca.** Kn. <Od * Rozkazić, zam. Rozkazać>

Rozkazodawca, y, lm. **y,** × **Rozkazca,** × **Rozkaziciel,** † **Rozkażyciel** *ten, co rozkazuje, pan, władca, zwierzchnik:* Noga za nogą szedł chłopiec w ślady rozkazodawcy. Zych. Pan i R. i nie potrzebuje zdawać sprawy. Krasz. <Rozkaz + Dawca>

Rozkazodawczy przym. od **Rozkazodawca:** Powaga rozkazodawcza.

Rozkazodawczyni, i, lm. **e** forma ż. od **Rozkazodawca.**

† **Rozkazować, uje, ował** p. **Rozkazywać.**

† **Rozkazowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozkazować.**

Rozkazująco przys. *w sposób rozkazujący, rozkazując, imponująco:* Słowa powiedziane niby grzecznie, a jednak R. Bał.

Rozkazujący 1. *ten, co rozkazuje; wyrażający, zawierający rozkaz:* Forma rozkazująca. Gram.: Tryb R. *(=rozkaźnik)*. **2.** *dumny, wyniosły, stanowczy, groźny, ostry, imponujący:* Mina rozkazująca. Ton R. <Od Rozkazywać>

Rozkazywać, uje, ywał p. **Rozkazać.**

Rozkazywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkazywać:** Przywykł do rozkazywania *(=rozkazywać)*.

Rozkaźnik, a, lm. **i 1.** fil. p. **Nakaz. 2.** gram. *tryb rozkazujący słowa.* <Od * Rozkaźny, od Rozkaz>

† **Rozkażyciel, a,** lm. **e** p. **Rozkazodawca.** Grabow. <Od * Rozkażyć, zam. Rozkazać>

Rozkąsać, a, ał p. **Rozkąsić.** <Roz + Kąsać>

Rozkąsanie, a, blm., czynność cz. **Rozkąsać.**

Rozkąsić, i, ił, Rozkąsać, nied. **Rozkąsywać** *rozgryźć; kąsając rozciąć zębami:* Orzech rozkąsić, niżli w nim smak uczuć, wprzód trzeba. Żebr. <Roz + Kąsić>

Rozkąsywać, a, ał p. **Rozkąsać.**

Rozkąsywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkąsywać.**

Rozkąszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkąsić.**

Rozkichać się, a ś., ał ś. *zacząć na umor kichać.* <Roz + Kichać>

Rozkichanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkichać ś.**

[Rozkidać, a, ał, Rozkidnąć, Rozcidnąć, Rozkinąć], nied. **[Rozkidować] 1.** *rozrzucić:* Śmierci twej wkrótce pamiątka zaginie, czas sam niedługo grób ci ten rozkida. Chr. **2.** *roztrącić, roztłuc.* **[R. ś.]** *rozlecieć ś.; rozchlapać ś.:* R. ś., jak groch po rzeszocie. Ciasto w dónicy się rozkidało. <Roz + Kidać>

[Rozkidanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkidać.**

[Rozkidanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkidać ś.**

[Rozkidły]: Chodzi jak R. = *jak przełamany* <Od Rozkidnąć>

[Rozkidnąć, nie, nął i R. ś.] p. **Rozkidać.** <Roz + Kidnąć>

[Rozkidnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rozkidnąć.**

[**Rozkidnięcie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozkidnąć ś.**

[**Rozkidować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozkidać.** <Roz + * Kidować, od Kidać>

[**Rozkidowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkidować.**

[**Rozkidowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozkidować ś.**

[**Rozkiecać się, a ś., ał ś.**] *rozlecieć ś.* Pc. < Roz + Kiecać >

[**Rozkiecanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozkiecać ś.**

Rozkiełzać, a, ał i R. ś. p. **Rozkiełznać.** <Roz+ Kiełzać>

Rozkiełzanie, a, blm., czynność cz. **Rozkiełzać.**

Rozkiełzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkiełzać ś.**

Rozkiełznać, a, ał, Rozkiełznąć, Rozkiełzać, Rozchełznąć, Rozchełznać, Rozchełzać, Rozchełtać *rozebrać z kiełzna, z uzdy, rozuzdać,* o d k i e ł z - n a ć: R. konia, muła. Przen.: *popuścić cugli, puścić samopas, wyuzdać, rozpasać, rozhukać, rozpuścić, rozprząc, rozbisurmanić, rozzuchwalić, rozswywolić:* Samego Sokratesa mogłaby rozwięzła zgraja z czasem rozchełzać. Pilch. Przen.: R. wiatry, burzę. **R. ś.** *pozbyć ś. kiełzna, zrzucić z siebie uzdę, rozuzdać ś.;* przen.: *puścić ś. samopas, rozpuścić ś., wyuzdać ś., rozpasać ś., rozhukać ś., rozprząc ś., rozbisurmanić ś., wyjść z karbów, rozzuchwalić ś., rozswywolić ś.:* Bez praw wszystkoby ś. na wolą rozchełznaną sędziego puścić miało. Górn. Skoro im w Azji, potym w Afryce nieco cuglów puszczono, zaraz ś. oną swobodą wojsko rozchełzało. Pilch. Rozkiełznana swawola. Oss. Ludzi rozkiełznanych trudno było już powściągnąć. Krasz. < Roz + Kiełznać >

Rozkiełznanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozkiełznać. 2. a. R. ś.** *stan rozkiełznanego, rozpusta, swawola.*

× **Rozkiełznanie,** × **Rozkiełznano** przys. od **Rozkiełznany;** × **Rozchełznano.**

Rozkiełznanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkiełznać ś.**

× **Rozkiełznano** p. × **Rozkiełznanie.** L.

Rozkiełznąć, znie, znął i R. ś. p. **Rozkiełznać.** <Roz + Kiełznąć>

Rozkiełznięcie, a, blm., czynność cz. **Rozkiełznąć.**

Rozkiełznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkiełznąć ś.**

× **Rozkinąć, nie, nął i** × **R. ś.** p. **Rozkiwać.**

[**Rozkinąć, nie, nął i R. ś.**] p. **Rozkidać.** <Roz + Kinąć>

× **Rozkinięcie, a,** blm., czynność cz. × **Rozkinąć.**

[**Rozkinięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkinąć.**

× **Rozkinięcie się, a ś.**, blm., czynność cz. × **Rozkinąć ś.**

[**Rozkinięcie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozkinąć ś.**

Rozkipieć, i, ał *zacząć na dobre kipieć:* Ku nam zmierza śmierć wieczna, co jest kłamstw i bluźnierstw rozkipionym warem. Krasiń. <Roz + Kipieć>

Rozkipienie, a, blm., czynność cz. **Rozkipieć.**

Rozkisać, a, ał 1. p. **Rozkisić. 2.** i **R. ś.** p. **Rozkisieć.**

Rozkisanie, a, blm., czynność cz. **Rozkisać.**

Rozkisanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkisać ś.**

Rozkisić, i ił, nied. **Rozkisać** *dopuścić, aby co rozkisło, zakwasić, przekwasić, kwasem rozebrać; pozwolić, aby co zakisło, fermentowało.* **R. ś. 1.** p. **Rozkisieć. 2.** [R. ś.] *rozespać ś.* <Roz + Kisić>

Rozkisieć, eje, ał, Rozkisić ś., Rozkisnąć, nied. **Rozkisać, Rozkisywać. 1.** *stać ś. kwaśnym, skwaśnieć ze wszystkim, zakisnąć, skisnąć, przekisnąć, skwasić ś., fermentować.* **2.** przen. *ociężeć, zleniwieć, stać ś. zwarzonym, rozlazłym; odurzeć:* Kiedy ś. pijanice zbytnym piciem rozkisają, tedy co poczciwego czynić nie mogą. Wuj. **3.** *rozchlapać ś., rozmięknąć, rozbrejdać ś.:* Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisiała. Biel. M. Wzdęły ś. i rozkisiały wsie i zrodziły ś. myszy. Leop. Obra jest raczej smugiem dzikich błot, niż rzeką, bo miasto żywego wartu, rozkisuje tylko rude ługi i porosłe bagniska na mile. Pol. Rozkisło u was bardzo? A no! u mnie nad Pilicą wody dość, indziej drogi niezgorsze. Krasz. <Roz + Kisieć>

Rozkisły *który rozkisł* **1.** *przekwaszony, sfermentowany, zakwaszony.* **2.** *nudny, skwaszony, zwarzony, ociężały, apatyczny, zbyt powolny, rozlazły, lejbowaty.* **3.** *rozmiękły, rozbrejdany:* Deszcz przepadywał często, drogi rozkisłe, wyboiste dały ś. mu we znaki. Syn. Słońca dosyć, i drogi rozkisłe stężały. Krasz. Trzeba było przebywać rzeki i rzeczułki płynące w rozkisłym gruncie. Sienk. <Od Rozkisnąć>

Rozkisnąć, śnie, sł p. **Rozkisieć:**

Rozkisywać, uje, ywał p. **Rozkisieć.**

Rozkisywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkisywać.**

Rozkiszenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozkisić. 2.** czynność cz. **Rozkisieć.**

Rozkiszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkisić ś.**

Rozkiśnienie, a, blm. p. **Rozkiśnięcie.**

Rozkiśnięcie, a, blm., **Rozkiśnienie** czynność cz. **Rozkisnąć.**

Rozkiwać, a, ał, × **Rozkinąć** *rozruszać, aby ś. kiwało, rozchwiać, rozkołysać, rozgibotać, rozbujać, rozwahać, rozhuśtać, rozmachać.* **R. ś.** *rozruszać ś., kiwając ś. rozchwiać ś., rozbujać ś., rozkołysać ś., rozgibotać ś., rozhuśtać ś., rozwahać ś.* Przen.: *zostać połechotanym.* Rozkiwał ś. pochlebstwy temi leniwy umysł. Nar. <Roz + Kiwać>

Rozkiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozkiwać.**

Rozkiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkiwać ś.**

Rozklamrować, uje, ował *rozpiąć z klamry:* Stanęli, zdjąwszy karmazynowe czapki, białe płaszcze rozklamrowali na piersiach. Krasiń. <Roz + Klamrować>

Rozklamrowanie, a, blm., czynność cz. **Rozklamrować.**

[**Rozklapa, y,** lm. **y**] m. *człowiek rozlazły, powolny, ślamazara, ciepłe kluski.* < Roz + Klapa >

Rozklapać, pie, pał *klapnąwszy rozpłaszczyć:* Winna mu odpłacić grzecznością za ten nos rozklapany w obronie jej samej. Zap. <Roz + Klapać>

Rozklapanie, a, blm., czynność cz. **Rozklapać.**

[**Rozklapić się, i ś., ił ś.**] *usiąść rozszerzywszy nogi, rozsiąść ś.* <Roz + * Klapić, od Dźwn. Klap!>

[**Rozklapienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozklapić ś.**

Rozklask, u, lm. **i** *oklask rozlegający ś., rozgłos od klaskania:* Od ludowego krzyku i rozklasku głuchłem. Słow. <Roz + Klask>

Rozklaskać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre klaskać, wpaść w zapał klaskania.* < Roz + Klaskać >

Rozklaskanie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozklaskać ś.**

[**Rozklaskiwać, uje, iwał**] *uderzając dłonią na plask, rozpłaszczać, rozcieńczać:* Matka rozklaskiwała placki, kładła na nie bryndzę i sadzała do pieca. Ork. Ciasto dłonią ś. rozklaskuje. < Roz + * Klaskiwać, od Klaskać >

[**Rozklaskiwanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozklaskiwać.**

Rozklasować, uje, ował p. **Rozklasyfikować.** < Roz + Klasować >

Rozklasowanie, a, blm., czynność cz. **Rozklasować:** Autor podjął to R. ze względu na obrazowanie poetyczne. Kawcz.

Rozklasyfikować, uje, ował, Rozklasować *rozdzielić na klasy; klasyfikując rozłożyć:* Rozpatrzono papiery; sędzia rozklasyfikował je drobnostkowo. Krasz. (= *rozsegregował*). < Roz + Klasyfikować >

Rozklasyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Rozklasyfikować.**

Rozkląć, klnie, klął *rozwiązać, rozproszyć to, co było związane klątwą a. zdjąć zaklęcie:* Te słowa, przez młodych ludzi wymówione, rozklęły milczenie. Dzierz. (= *przerwały*). < Roz + Kląć >

Rozklebotać się, cze ś., tał ś. = **Rozchlebotać ś.:** Szósta brzęczała na starym rozklebotanym zegarze. Kos. < Roz + Klebotać >

Rozklebotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklebotać ś.**

Rozklecać, a, ał p. **Rozklecić.**

Rozklecanie, a, blm., czynność cz. **Rozklecać.**

Rozklecenie, a, blm., czynność cz. **Rozklecić.**

Rozklecić, i, ił, nied. **Rozklecać** *co skleconego rozebrać na części; rozdzielić niewłaściwie, nieumiejętnie jaką całość.* < Roz + Klecić >

Rozkleiciel, a, lm. **e** *ten, co rozkleił.* L. < Od Rozkleić >

Rozkleić, i, ił, † **Rozkliić,** nied. **Rozklejać** *rozjąć, rozdzielić to, co było sklejone, rozlepić:* R. pudełko. Przen.: R. co = *rozchwiać; nie dopuścić, aby ś. skleiło, skojarzyło; sparaliżować; udaremnić, rozproszyć, pokrzyżować; przeszkodzić czemu:* Wesele tej nocy rozklejmy, srogą panią w łożnicy na łóżku zabijmy. Bardz. **R. ś. 1.** *rozpuścić ś. w klej:* Kasza ś. w gotowaniu rozkleiła. Te rzeczy tym ś. posilniejszemi stają, im ś. lepiej połączą z wodą i w niej rozkleją. Dm. **2.** *rozwieść ś., rozleźć ś., rozejść ś. po sklejeniu, puścić z kleju:* Ramka ś. rozkleiła. Przen.: Chwilkę łączą ś. obie połowy Ukrainy pod rządem Jurka Chmielnickiego, potym rozklejają ś. znowu niepowrotnie. Rol. (= *rozdzielają ś., rozdwajają ś., rozpadają ś.*). **3.** przen. *nie skleić ś., rozchwiać ś., nie dojść do skutku, rozejść ś.:* Niech niezgodą wojna ś. domowa rozklii. Bardz. Wszystko ś rozklii. Bardz. < Roz + Kleić >

Rozklejać, a, ał i R. ś. p. **Rozkleić.**

Rozklejanie, a, blm., czynność cz. **Rozklejać.**

Rozklejanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklejać ś.**

Rozklejenie, a, blm., czynność cz. **Rozkleić.**

Rozklejenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkleić ś.** Patol.: R. ś. komórek mięśnia serca (segmentatio myocardii).

Rozklekotać, cze a. ce, tał, Rozklektać 1. *rozstroić, roznieść klekotaniem, roztrajkować:* Ci woźni głowęby Wc Panu rozklekotali. L. Tym lepiej, że poszedł: nie rozklekce Wc Panu głowy. L. R. instrument muzyczny = *rozstroić ciągłym graniem, roztrajkotać, rozklepać, rozbębnić.* Przysłuchiwała ś. rozklekotanemu instrumentowi. Morz. R. wóz i t. p. = *rozkołatać, roztrajkotać, rozbić po drogach, roztrząść, rozjeździć:* Dumnie spoglądała z wysokości rozklekotanej bryczki. Jun. **R. ś.** *zacząć bez upamiętania klekotać; klekcząc rozpuścić język, roztrajkotać ś.* < Roz + Klekotać >

Rozklekotanie, a, blm., czynność cz. **Rozklekotać.**

Rozklekotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklekotać ś.**

Rozklektać, cze a. ce, ał i R. ś. p. **Rozklekotać.**

Rozklektanie, a, blm., czynność cz. **Rozklektać.**

Rozklektanie się, a ś, blm., czynność cz. **Rozklektać ś.**

Rozklepać, pie, pał, nied. **Rozklepywać 1.** *klepaniem rozszerzyć, rozpłaszczyć, rozbić:* Srebro, iż jest rzecz ciągła, łatwie ś. R. da. Sien. Nogę tę koniowi ołowiem rozklepanym przywinąć. Haur. Bryłę żelazną póty kują, póki całej nie rozklepią. Os. J. **2.** R. obuwie = *rozchodzić, rozdeptać, rozszerzyć, rozchlapać, roznosić,* **3.** R. instrument muzyczny p. **Rozklekotać. R. ś.** (o obuwiu) *rozchodzić ś., roznosić ś., rozdeptać ś.* < Roz + Klepać >

Rozklepanie, a, blm., czynność cz. **Rozklepać:** Miedź węgierska jest krucha, do rozklepania niesposobna. Wyrw.

Rozklepanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklepać ś.**

[**Rozklepatka, i,** lm. **i**] *łopatka* (w zagadce). < Od Rozklepać >

Rozklepywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozklepać.**

Rozklepywanie a, blm., czynność cz. **Rozklepywać.**

Rozklepywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklepywać ś.**

[**Rozkleskować, uje, ował**] p. **Rozklaskiwać.** < Roz + * Kleskować, od Kleskać >

[**Rozkleskowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkleskować.**

Rozklęcie, a, blm., czynność cz. **Rozkląć.**

Rozklęczeć się, y ś., ał ś. *zacząć klęczeć bez końca:* W tę porwaną patrzą postać rozklęczone duchów grona. Krasiń. Świat przed tobą rozklęczony czołem bije Ci, o Panie! < Roz + Klęczeć >

Rozklęczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozklęczeć ś.**

† **Rozkliić, i, ił i** † **R. ś.** p. **Rozkleić.**

† **Rozklijenie, a,** blm., czynność cz. **Rozkliić.**

† **Rozklijenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkliić ś.**

Rozkloc, u, lm. **e** *bal do boku węższego galaru służący, na którym ś. drygawki osadzają.* < Roz + Kloc >

Rozklucie, a, blm., czynność cz. **Rozkluć.**

Rozkluć, uje, uł, Rozklwać 1. *klując rozbić, porozbijać; rozdzielić dziobem, rozdziobać.* L. **2.** *rozchwytać, rozebrać, wyzbierać dziobem; dziobiąc pozjadać:* R. rozsypane ziarna. < Roz + Kluć >

Rozklwać, a, ał p. **Rozkluć.** L. < Roz + Klwać >

Rozklwanie, a, blm., czynność cz **Rozklwać.**

Rozkład, u, lm. **y 1.** *rozkładanie, rozkładanie ś., rozłożenie, rozłożenie ś., rozjęcie, rozdział, rozbiór:* Dekompozycja, R. Dm. R, rozdział pierwiastków składających dany związek. Fon. Uryna jest dziwnie do dobrowolnego rozkładu skłonna,

Sniad. J. Przen.: R. w łonie stronnictwa i t. p. = *rozłam, rozdział.* 2. *porządek, według którego co rozłożono, rozmieszczenie, rozlokowanie, układ, plan:* R. mieszkania. Mam w swym mieszkaniu wygodny R. pokojów. R. budynków na danym miejscu. R. jazdy pociągów na kolei żelaznej (= *tablica, wykaz ruchu pociągów).* R. elektryczności na przewodniku. R. nauk, lekcji w szkole. 3. chem. *zjawisko, w którym z danego rodzaju materji powstaje dwa lub więcej rodzajów prostszych; rozłożenie ś. ciała, zniszczenie związku chemicznego między składowemi częściami ciała.* Dokonać rozkładu chemicznego = *zrobić rozbiór chemiczny, analizę chemiczną.* 4. fiz. *rozdzielenie na części składowe.* R. siły wypadkowej na siły składowe. R. prędkości na prędkości składowe. R. magnetyzmu = *wzbudzanie magnetyzmu północnego i południowego w żelazie przez wpływ magnesów zbliżonych.* R. elektryczności = *elektryzowanie ciał, wzbudzanie dwu elektryczności różnoimiennych pod wpływem ciał już naelektryzowanych.* 5. mat.: R. liczb całkowitych na czynniki pierwsze. R. ułamku na ułamki cząstkowe. 6. patol.: *psucie ś., gnicie, rozpadanie ś. tkanek* (decompositio). Przen.: R. *moralny = upadek moralności, zgnilizna moralna, korupcja, demoralizacja.* <Roz + Kład>

Rozkładacz, a, lm. **e, Rozłożyciel** *ten, co rozkłada.* Troc. <Od Rozkładać>

Rozkładać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozłożyć.**

Rozkładalność, i, blm., rz. od **Rozkładalny.**

Rozkładalny p. **Rozkładny.** <Od Rozkładać>

Rozkładanie, a, blm., czynność cz. **Rozkładać:** Komisja wydała uniwersał o nierozkładaniu podatku protunkowego na gospodarstwa. T. K.

Rozkładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkładać ś.**

Rozkładny, Rozkładalny *mogący być rozłożonym, złożony, niejednolity, rozdzielny, podzielny, składany, rozbierany:* Złoto, metal nierozkładny. Machina rozkładna. Sł. wil. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby, *rudis indigestaque moles.* Żebr. Król wszechmocny, okryty jasnością, z przepaści ciemnej i nierozkładnego Ogromu zdał ś. z tą świata wielkością początki składać stworzenia wszelkiego. Odym. <Od Rozkład>

Rozkładowo przys. od **Rozkładowy:** Rozbiór analityczny podstaw religji działa R.

Rozkładowy I. przym. od **Rozkład:** Podatek R. = *repartycyjny.* Pierwiastki rozkładowe w społeczeństwie (= *destrukcyjne).* Doktryny nowe zaczęto poczytywać za żywioły rozkładowe. Chm. Usunięcie go ze służby królewskiej nie jest niczym innym, jak tylko epilogiem dłuższego procesu rozkładowego. 2. chem. i patol.: Twory, wytwory rozkładowe = *rozkładziny.* <Od Rozkład>

Rozkładziny, in, blp. *to, co z rozkładu ciał powstaje, wytwór rozkładu, wytwory rozkładowe.* <Od Rozkład>

[Rozkłamić, i ił] *rozerwać, rozszarpać:* Wilk owiecke rozkłamił.

[Rozkłamienie, a, blm.] czynność cz. **Rozkłamić.**

[Rozkłapać się, pie ś., pał ś.] *rozpuścić język, gębę, rozszczekać ś.:* Nikt mu na gębę nie poradzi, jak ś. rozkłapie. Dyg. <Roz + Kłapać>

[Rozkłapanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkłapać ś.**

Rozkłębiać się, a ś., ał ś. p. **Rozkłębić ś.**

Rozkłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkłębiać ś.**

Rozkłębić się, i ś., ił ś., nied. **Rozkłębiać ś.** *rozwinąć ś., rozejść ś. kłębem, kłębami:* Dym rozkłębiał ś. nad kominem. Kon. Niech ś. w niebo dym rozkłębi. Garcz. <Roz + Kłębić>

Rozkłębienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkłębić ś.**

Rozkłopocenie, a, blm., czynność cz. **Rozkłopocić.**

Rozkłopocić, i, ił p. **Rozkłopotać.** <Roz + Kłopocić>

Rozkłopotać, cze, tał, Rozkłopocić *rozerwać kłopotliwie, roztargnąć kłopotami:* Gdyś mi dowodami rozkłopotał głowę, odtąd myśli i zdania przedsiębiorę nowe. L. Dalibóg, tak mam głowę rozkłopoconą, że... L. <Roz + Kłopotać>

Rozkłopotanie, a, blm., czynność cz. **Rozkłopotać.**

Rozkłosić się, i ś., ił ś., Rozkłosować ś. *rozwinąć ś., rozrosnąć ś. w kłosy:* Zboże ś. rozkłosiło bujnie. <Roz + Kłosić ś.>

Rozkłosować się, uje ś., ował ś. p. **Rozkłosić ś.**

Rozkłosowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkłosować ś.**

Rozkłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkłosić ś.**

Rozkłócenie, a, blm., czynność cz. **Rozkłócić.**

Rozkłócić, i, ił *kłócąc rozbić; rozmieszać, rozbełtać:* We dwie części wody trzecią część miodu R. Kąc. <Roz + Kłócić>

Rozkłócie, a, blm., **Rozkłucie** czynność cz. **Rozkłóć.**

Rozkłóć, kole, kłół, Rozkłuć, × **Rozkolnąć,** nied. **Rozkalać,** × **Rozkalać I.** *kołąc rozbić.* 2. **[R., Rozknuć]** *rozłupać, rozszczepić:* Rozkół to polano na dwoje. <Roz + Kłóć>

Rozkłucie, a, blm., p. **Rozkłócie.**

Rozkłuć, uje, uł p. **Rozkłóć.** <Roz + Kłuć>

Rozkłusować się, uje ś., ował ś. *rozpędzić ś. kłusem.* <Roz. + Kłusować>

Rozkłusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkłusować ś.**

Rozkneblować, uje, ował *uwolnić od knebla:* R. komu usta. <Roz + Kneblować>

Rozkneblowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkneblować.**

[Rozknucie, a, blm.] czynność cz. **Rozknuć.**

[Rozknuć, uje, uł p. **Rozkłóć.** <Roz + Knuć>

Rozkobzać, a, ał, Rozłacbcić, Dziakowac klap zł. *rozbić, rozłamać, wyłamać.* <Roz + Kobzać>

Rozkobzanie, a, blm., czynność cz. **Rozkobzać.**

Rozkochać, a, ał, nied. **Rozkochiwać,** † **Rozkochawać I.** kogo = *rozbudzić miłość ku sobie, zakochać, rozdurzyć, rozmiłować, rozamorować:* Ja sama tam będę i to biorę na siebie, ty tylko pannę rozkochaj. Krasz. Zazdrośniku! nie bój ś., nie rozkocham ci jej. Bał. 2. † R. *zrobić rozkosznym, dorodnym, bujnym:* Ciepłe dni zboża pięknie rozkochały, iż już kłosy kwitnęły. Stryjk. **R. ś. I.** *rozgorzeć miłością, rozmiłować ś., zapałać miłością, rozamorować ś.:* Narcyz tak ś. bardzo rozkochał sam w sobie, że w zbytniej miłości ku samemu sobie więdnąć począł. Otw. Panienki rozkochane są lękliwe. L. Rozkochany wdowiec. Troc. Rozkochał ś. siostry mojej. Troc. R. ś. w czym = *polubić co; zasmakować, zagustować w czym; delektować ś. czym, upodobać sobie co a. w czym:* Rozkochał ś. w kwiatach. Pójdę a rozkocham ś. obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. Leop. (polubię sobie w rozkoszy. Leop.). Jako ś. Pan nasz rozkochawa w tym narodzie ludu swojego. Rej. 2. † R. ś. z czego = *doznać rozkoszy, ucieszyć ś. wielce, rozradować ś., rozweselić ś., uweselić ś., uszczęśliwić ś.:* Jakoż ś.

z tej wdzięcznej nowiny R. nie mamy? Rej. **3.** (o roślinach) *przyjąć ś. pięknie, rozwinąć ś. rozkosznie, wybujać wspaniale, stać ś. dorodnym:* Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały ś. Trzyc. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy ś. od częstego deszczu, poczęła ś. rozrastać L. Kostki rozsadzić w przegrodzie, aby ś. tam rozkochały. Trzyc. **4.** × Muszka rozkochana = *maleńki plasterek czarny, muszka przylepiona w kącie oka.* Goł. (*= zalotna, pretensjonalna*). < Roz + Kochać >

Rozkochanie, a, blm., czynność cz. **Rozkochać.** × **Rozkochanie** przys. *z miłością, namiętnie.* Sł. wil. < Od Rozkochany, od Rozkochać >

Rozkochanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkochać ś.**

† **Rozkochawać, a, ał i † R. ś.** p. **Rozkochać.**

† **Rozkochawanie, a,** blm., czynność cz. **Rozkochawać.**

† **Rozkochawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkochawać ś.**

Rozkochiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozkochać.**

Rozkochiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozkochiwać.**

Rozkochiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkochiwać ś.**

Rozkoczować się, uje ś., ował ś. *rozbić obóz, rozłożyć ś., stanąć obozem, założyć koczowisko i osiąść na nim, rozkwaterować ś.:* Widzi nieprzyjaciół, rozkoczowanych na miejscu zuchwałym. Chr. W Ematji ś. potym rozkoczował. Chr. < Roz + Koczować >

Rozkoczowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkoczować ś.**

Rozkogucenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkogucić ś.**

Rozkogucić się, i ś., ił ś. *rozsierdzić ś., rozeżreć ś., rozjeść ś., rozindyczyć ś., rozcietrzewić ś., rozjadowić ś.:* Zaciekłość i zapamiętałość obu stronnictw, do najwyższego stopnia rozkoguconych, objawia ś. w bitkach. < Roz + * Kogucić, od Kogut >

Rozkokietować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre kokietować, wpaść w zapał kokietowania.* < Roz + Kokietować >

Rozkokietowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkokietować ś.**

Rozkokosić się, i ś., ił ś. 1. *rozpysznieć, rozdąć ś., przybrać dumną minę:* Tak ś. rozkokoszą, że lepszych i zacniejszych oczyma przenoszą. Pot. **2.** *rozgadać ś., roztrajkotać ś., rozgderać ś., rozgdakać ś.; rozkrzyczeć ś. dąsając ś.; rozindyczyć ś., rozcietrzewić ś.:* Rozgadał ś., rozkokosił, wybuchając co chwila rubasznym śmiechem. Bliź. < Roz + Kokosić ś. >

Rozkokoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkokosić ś.**

× **Rozkolanienie, a,** blm. *rozwiedzenie kolan.* Sł. wil. < Od * Rozkolanić, Roz + * Kolanić, od Kolano >

× **Rozkolczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkolczyć ś.**

× **Rozkolczyć się, y ś., ył ś.** *rozrosnąć ś. w kolce, rozrodzić ś. w kolce:* I im z tych róż mogą ś. kolce wyrodzić, nawet pewno wyrodzą ś. i niedługo! a wtedy i świat ś. cały rozkolczy. Krasiń. < Roz + * Kolczyć ś., od Kolec >

Rozkolebać, bie, bał i R. ś. p. **Rozkołysać:** Bałwany rozkolebane. Ml. < Roz + Kolebać >

Rozkolebanie, a, blm., czynność cz. **Rozkolebać.**

Rozkolebanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkolebać ś.**

Rozkolec, lca, lm. **lce** zool. *brzuchopełz przodoskrzelny.* < Roz + Kolec >

Rozkolnąć, nie, nął p. **Rozkłóć.**

Rozkolnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozkolnąć.**

Rozkolonizować, uje, ował *rozdzielić na kolonje.* Ja sam rozkolonizuję! — I weźmie pan po 2000 złotych za włókę. Prus. R. gminę. Za budynki postawione na gruntach rozkolonizowanych zapłacono... < Roz + Kolonizować >

Rozkolonizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkolonizować:** Dziesięć tysięcy hektarów ziemi nad wybrzeżem Konga przeznaczonych zostaje na R.

× **Rozkolony** *który wystąpił z koła, rozprzeżony, rozbratany:* Kto trafniej i goręcej rozkolone serca do jedności sklejał? Wor. < Od * Rozkolić; Roz + Kolić >

Rozkolportować, uje, ował *kolportując rozpowszechnić:* R. wydawnictwo. < Roz + Kolportować >

Rozkolportowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkolportować.**

Rozkoł, a, lm. **y** ? *heretyk = łotr, niegodziwiec:* Przyskoczyły dwa katy rozkoły. Mick.

Rozkołatać, cze, tał *kołacząc rozbić; roztrajkotać, rozklekotać, roztrząść, rozchlebotać:* R. wóz. Okropne klęski wojen kozacko-tatarskich za Chmielnickiego rozkołatały do gruntu cały gmach społeczeński. Szaj. Pan mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkołaczą w mieście, to tu sobie jeździ śpiewać L. **R. ś.** *rozbić ś. od kołatania, roztrząść ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozchlebotać ś.:* Konie jęły z wozem uciekać tak, iż nie tylko ś. jabłka rozsuły, ale i wóz ś. rozkołatał. Glicz. < Roz + Kołatać >

Rozkołatanie, a, blm., czynność cz. **Rozkołatać.**

Rozkołatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkołatać ś.**

Rozkołychać, a, ał i R. ś. p. **Rozkołysać ś.:** Serce ś. rozkołycha i głowa rozmarzy. Syrok. < Roz + Kołychać >

Rozkołychanie, a, blm., czynność cz. **Rozkołychać:** Ogromny dzwon, dla rozkołychania którego używało ś. kilkunastu ludzi. Darow.

Rozkołychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkołychać ś.**

× **Rozkołys, u,** blm. p. **Rozkołysanie:** Ziemia sama ś. ważąc w rozkołysie, osiędzie na swym miejscu i ustanowi ś. Przyb. < Od Rozkołysać >

Rozkołysać, sze, sał, Rozkołychać, Rozkolebać, nied. **Rozkołysywać** *rozruszać, aby ś. kołysało; rozbujać, rozmachać, rozchwiać, rozkiwać, roz huśtać:* Dzwon rozkołysany ustanowić trudno. L. Upadłby mur, bo rozkołysany tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. P. Koch. Dał on w podwoje raz niewytrzymany, rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. P. Koch. Tryton spienione rozkołysze morze. Hul. (*=rozfaluje, rozbałwani*). **R. ś.** *rozruszawszy ś. zacząć ś. kołysać; rozbujać ś., rozmachać ś., rozchwiać ś., rozkiwać ś., rozhuśtać ś.:* Duże jesiony od wiatru rozkołysane. Tw. Dziwują ś. trzcinie od wiatru rozkołysanej. Rej. Morze po ostatniej nawalnicy dużo jeszcze rozkołysane było. Niem. Przen.: Rozkołysana wyobraźnia (*= wybujała, rozegzaltowana*). Z sercem rozkołysanym. Krasz. (*= rozmarzonym, upojonym, rozegzaltowanym*). Dosia miała rozmarzoną główkę i rozkołysane serce. Krasz. Najzimniejsza z nauk,

nauka języka nawet ją rozkołysywała i co dzień zdawała ś. silniej ożywiać. Krasz. <Roz + Kołysać>

Rozkołysanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozkołysać. 2.** i **R. ś.** *stan przedmiotu rozkołysanego, ruch jego.* R. umysłu = *podniecenie, rozdrażnienie, egzaltacja.*

Rozkołysanie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozkołysać ś. 2.** p. **Rozkołysanie.**

Rozkołysywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozkołysać.**

Rozkołysywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkołysywać.**

Rozkołysywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkołysywać ś.**

Rozkomenderować, uje, ował *komenderując rozesłać; wykomenderować (wielu) w różne strony:* Półtora tysiąca ludzi było rozkomenderowanych. T. K. <Roz + Komenderować>

Rozkomenderowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkomenderować.**

× **Rozkomosić, i, ił** *rozhukać, rozpuścić, wyuzdać, rozpasać, rozbestwić, rozjurzyć, raznamiętnić:* Twój pan i panią naszę rozkomosi, i to niewiniątko za nią ś. zhuka L. Jakże ją rozkomosił do kochania! L. **R. ś.** *rozhukać ś., rozpuścić ś., wyuzdać ś., rozpasać ś., rozbestwić ś., rozjurzyć ś., roznamiętnić ś., rozbrykać ś.:* Póki panowie na głowie takie rogi noszą, żaden ich król nie strzyma, gdy ś. rozkomoszą. Pot. Koń zhukany w mych sankach tak ś. rozkomosił, że leciał, gdzie chciał. L. <Roz + Komosić>

Rozkomoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkomosić.**

Rozkomoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkomosić ś.**

Rozkompletować, uje, ował *rozdzielić, rozłożyć na komplety:* Introligator rozkompletował przysłane mu z druku arkusze wydawnictwa. <Roz+ Kompletować>

Rozkompletowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkompletować.**

Rozkonarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkonarzyć ś.**

Rozkonarzyć się, y ś., ył ś. *rozrość ś. w konary, rozgałęzić ś.* Przen.: Jeżeli dziatwa złego ani zobaczy, ani posłyszy, zakorzeni ś. i rozkonarzy w dobrym. Tren. <Roz + * Konarzyć ś.. od Konar>

Rozkop, u, lm. **y I.** *miejsce rozkopane, przekop:* Po chwili z głębokiego rozkopu wybiegał i ze świstem wpadał na most czarny, długi szereg parowych wozów. Orzesz. **2.** gór. *kanał otwarty zewnętrzny od ujścia sztolni, którym wody odpływają,* roznos. Łab. <Roz + * Kop, KOP>

Rozkopa, y, lm. **y** *dół na granicy zamiast kopca a. kopiec rozkopany.* Sł. wil. <Roz + * Kopa. KOP>

Rozkopacz, a, lm. **e** *ten, co rozkopuje, kopacz, grabarz.* Troc. <Od Rozkopać>

Rozkopać, pie, pał, nied. **Rozkopywać I.** *rozrzucić kopiąc; roztworzyć kopiąc:* R. górę, groblę, wały. Troc. Grób z gruntu rozkopię. Bardz. Rozkopywając lasy gwałtownie, pola czynili. Papr. Ktoby groble a. stawy rozkopywał, ma być spalon. Sz. Hijena groby i cmentarze bardziej jeszcze, niż szakal, rozkopuje. Jund. **2.** *rozdzielić przekopem, wykopać przerwę, przekopać:* R. groblę, wał. **3.** *kopaniem rozszerzyć:* R. łoże rzeki. **[R. ś.]** *kopiąc nogami rozkryć ś.:* Co go (niemowlę) powiję, to mi ś. rozkopie. <Roz + Kopać>

Rozkopalisko, a, lm. **a** *miejsce rozkopane w celu poszukiwań archeologicznych:* Przez sławną Lwią Bramę wszedłem do pałacu Agamemnona, a w każdym razie do miejsca najobfitszego rozkopaliska, jakiego dokonano w Peloponezie. Weys. <Od Rozkopać>

Rozkopanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopać.**

[Rozkopanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkopać ś.**

Rozkopczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkopczyć.**

Rozkopczyć, y, ył I. co = *usypać na czym wiele kopców:* Jeden z pagórków jest rozkopczony (mowa o mogiłach). Pol. Świat rozkopczony, to jest z kopczastemi górami. Pol. **2. [R.]** co = *rozdzielić kopcami.* <Roz + Kopczyć>

Rozkopertować, uje, ował *roztworzyć z koperty, odkopertować.* <Roz + Kopertować>

Rozkopertowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopertować.**

Rozkopywać, uje a. † **ywa, ywał** i **[R. ś.]** p. **Rozkopać.**

Rozkopywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopywać.**

[Rozkopywanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkopywać ś.**

Rozkorkować, uje, ował *roztworzyć z korka, odkorkować.* <Roz + Korkować>

Rozkorkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkorkować.**

Rozkoronować, uje, ował *rozebrać z korony:* A jam ś. rzuciła w przepaść wściekłości, rozkoronowana, znienawidzona i nienawidząca. Słow. <Roz + Koronować>

Rozkoronowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkoronować.**

[Rozkorsać, a, ał] *rozgrzebać.* <Roz + Korsać>

[Rozkorsanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkorsać.**

Rozkorzeniać się, a ś., ał ś. p. **Rozkorzenić ś.**

Rozkorzenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkorzeniać ś.**

Rozkorzenić się, i ś., ił ś., nied. **Rozkorzeniać ś.** *rozpuścić korzenie, rozkrzewić ś., rozszerzyć ś., zakorzenić ś. na szerokim obszarze:* Rozkorzeniony pień. Groch. Przen.: *rozejść ś., rozplenić ś., rozwielmożyć ś., rozpostrzeć ś., rozpanoszyć ś.:* Marnotractwo dziś szeroko ś. rozkorzeniło. Falib. Aby tylko ten ból w ciele dalej ś. nie rozkorzenił. Falib. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu i panów, przez kogo ś. miały rozkorzeniać? Zabł. W zaślepionym człowieku już marny grzech rozkorzeni ś. a rozwije gniazdo swoje. Rej. <Roz + Korzenić>

Rozkorzenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkorzenić ś.**

Rozkosić, i, ił *kosząc rozdzielić.* L. <Roz + Kosić>

[Rozkostrzewić, i, ił] *rozczochrać, roztargać, rozwichrzyć:* Przy długich włosów rozkostrzewionej czupryny. Dyg. <Roz + * Kostrzewić, od Kostrzewa>

[Rozkostrzewienie, a, blm.] czynność cz. **Rozkostrzewić.**

Rozkosz, y, lm. **e, [Rozkosza] I.** *najwyższy stopień przyjemności, niewymowna lubość, niewysłowiona uciecha; rozpływanie ś, upojenie czym:* Rozumiemy przez R. wszelkie ukontentowanie wielkie, skądkolwiek pochodzące. Cyan. Patrz, co rozkoszy dobrego nam czynią: ledwie zacnego nie uczynią świnią. Rej. W tym kraju mają za pokarm podpłomyki, zaprawy, mleko, rozkosze ich oliwa. Łęcz. (= *delicje, specjał*). Owoce R.

moja. Troc. Zawżdy lepszej rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelinie biega. Rej. R. bólu nabawia: przychodząc, smakuje, odchodząc, katuje: R. krótka rzecz, nęta do złego; rozkoszy ś. masz wiarować, jeśli cnoty chcesz dochować. Kn. Rozkoszy skromno zażywaj. Kn. Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. L. Rozkoszy mało na świecie, przykrości pełno. Kn. Azaż to nie R., czas sobie upatrzywszy, nad książkami posiedzieć? Rej. Wszystkim jako cukier R. smakuje, alić w niej wilcze łyko. Rej. R. mu zalecała dziwne biesiady, pieszczoty... a cnota obiecowała mu srogość życia, nieprzyjaźni, niebezpieczeństwa, prace i wojny. Orzech. Przybędzie rozkoszy, gdy masz przed kim radość swą powiedzieć. Górn. Wziął tedy Pan Bóg człowieka i posadził go w raju rozkoszy. Wuj. Rozkoszy rajskie. Skar. R. twoja rzeką płynie. Skar. W rozkoszach pływali. Skar. R. świata tego i trwała nie jest, i w siedmioraką ś. gorzkość obraca. Skar. Za rozkoszy oka mgnienie wieczne potępienie. Troc. Nieczyste rozkoszy dowcip gubią. Troc. R. młodemu bardzo smakuje. Troc. Rozkoszów zażywać. Troc. R. w życiu. Troc. Wielką mam z tego R. Troc. Każdy niech ma R. z pracy swojej. Troc. R. czytać te wiersze. Troc. R. czynić komu. Troc. R. zmysłowa, płciowa. Napawać ś. rozkoszą. Patrzeć na co z rozkoszą. Wspominać o czym z rozkoszą. Co za R. widzieć ś. tryumfatorem! Opowiada z rozkoszą swe dawne zasługi. Fel. On patrzy z rozkoszą i z dumą. Mick. 2. † R. *skłonność do rozkoszowania ś.:* R. zwyciężyć wielka R. Skar. Zdr. × **Rozkoszka.** <Roz + * Kosz, KOCH>

[**Rozkosza, y,** lm. **e**] p. **Rozkosz:** Dyć my nie R. Jakto! ów Wacław, co tyle rozkosz, a potym łez sprawił. Fred. A. Pakują, zaprzęgają—adieu! rozkoszo. Fred. A. <Z Rozkosz>

Rozkoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkosić.**

× **Rozkoszka, i,** lm. **i** p. **Rozkosz:** Z młodości swej rozkoszek nie zażywał. Falib. Wolniej trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecię nie bez rozkoszek. Warg. Ludzie tym więcej rozkoszek zażywają, im więcej dostatków mają. Petr. Rzecz zła i szkodliwa dla doczesnych rozkoszek i pożytków wieczne opuszczać. Wiśn. Rozkoszki, córki Wenery. Przyb. <Od Rozkosz>

× **Rozkoszliwie** przys. od **Rozkoszliwy.**

× **Rozkoszliwy** p. **Rozkoszny:** Niech ś. tym cieszą dusze rozkoszliwe. L. <Od Rozkosz>

Rozkosznica, y, lm. **e** forma ż. od **Rozkosznik:** Rozkoszniki i rozkosznice. Skar. Biada gładkim rozkosznicom, paniom duszkom upstrzonym. Brud. Niewiasta pieszczona i R. Wuj. Zdr. † **Rozkoszniczka.**

† **Rozkoszniczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Rozkosznik:** Pan abo R. jaki, a. głupi. Birk.

† **Rozkoszniczka, i,** lm. **i** p. **Rozkosznica:** R. w niebezpieczeństwie mieszkająca. B. B.

Rozkoszniczy przym. od **Rozkosznik:** Rozkosznicza nauka, *voluptuaria disciplina.* Kn. R. prowadzi żywot. Troc. **R., ego,** lm. **owie** rz.: R., urzędnik od wynajdywania i przyprawy rozkoszy. Troc. (*=rajfur).*

Rozkosznie, Rozkoszno przys. od **Rozkoszny:** R. żyć. Troc. R. kogo chować. Troc. Kwiat R. ś. rozwinął. Sokolęta potym sobie po wysokości powietrza R. bujają. Rej.

Rozkosznik, a l. lm **cy, Rozkoszniś** *ten, co jest pogrążony w rozkoszach; sybaryta, człowiek rozdelikacony, delikacik, pieszczący ś.; gagatek;* żart. *francuski piesek; lubieżnik, niewieściuch, rozpustnik; zbytnik:* Cesarzów rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie poważał. R. nieczysty. Skar. Niewstydliwi rozkosznicy. Bals. Herkules—żołnierz mężny, a Parys R. Jurk. R. mądry być nie może: rozkosz przeciwna mądrości. Kn. Chelidon, jeden z psotliwych rozkoszników Kleopatry. Pilch. 2. † R., lm. **i** *miejsce rozkoszne, urocze, raj ziemski.:* R., *tempe,* miejsce ucieszne, przez które rzeki płyną, wielość ptaków wodnych i lasy z obu stron z łąkami mające. Otw. Zdr. † **Rozkoszniczek.** <Od Rozkoszny>

Rozkosznisia, i, lm. **e** forma ż. od **Rozkoszniś:** W pulchnej rączce takiej rozkosznisi. Korz.

Rozkoszniś, a, lm. **e l.** p. **Rozkosznik.** 2. † R. *trefniś:* Rozkosznisiów obowiązkiem było znajdować ś. przy biesiadzie dla rozweselenia biesiadujących. Pilch. <Od Rozkosznik>

Rozkoszno p. **Rozkosznie:** R. pocieszyłeś mię w stworzeniu twoim. Wr.

Rozkoszność, i, blm., rz. od **Rozkoszny.**

Rozkoszny, × **Rozkoszliwy** przym. od **Rozkosz:** a) *pełen rozkoszy, przynoszący rozkosz, luby, rajski, uroczy, słodki; ujmujący, ucieszny:* Winna macica rozkoszna gronami. Kołak. Raj to mniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. Biel. M. Nieszczepione drzewa miody, soki, oliwy i rozkoszne figi dawały. Pot. (*=smakowite, przedziwnie smaczne, wyborne, apetyczne).* Rozkoszna potrawa. Troc. Smak ma R. Troc. Rozkoszne w słuchaniu muzyki echo. Troc. Przerozkoszne cienie. Przyb. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. Groch. R. to człowiek. Troc (*=zabawny, wesoły, setny).* Rozkoszne życie prowadzi. Troc. Rozkoszna to praca. Troc. Rozkoszne ogrody. Troc. Że był (zajączek) zawsze grzeczny, R. i miły, bardzo go też zwierzątka lubiły. Przeżyłem tyle latek, miło wspomnieć na to, że mi wszystkie tak zeszły, jak rozkoszne lato. Nar. Rozkoszne gaje. Kras. Z jakim rozkosznym wzruszeniem słyszał z ust jej litewskie już zapomniane wyrazy. Mick. Do dziś dnia nie mogę o tym pomyśleć bez dreszczów i wcale nierozkosznych. Dąb. b) *lubiący rozkosze, lubieżny, zniewieściały, oddany rozkoszom:* Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. Górn. c) × R. *rozpieszczony, niedotykany, delikatny, miękki, zniewieściały, papinkowaty:* R., który wnet i bardzo każdą rzecz czuje, wnet ś. obrazi, lada co mu wadzi, obraźliwy. Kn. Członeczki dziecięcia tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne. Groch. d) [R.] *piękny.*

Rozkoszować, uje, ował l. *sprawiać komu rozkosz, przejmować kogo rozkoszą, lubować, delektować:* Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. Białob. Królestwo Boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcej nam ś. podoba, nas rozkoszuje i uwesela. Hrb. Co cię pierwej rozkoszowało w ciele, to cię teraz trapi na umyśle. Wuj. Miłość niewiasty pilnej będzie rozkoszowała męża swego i kości jego roztuczy. Leop. Nic więcej nie rozkoszuje, nic bardziej nie chłodzi, jedno pieniądze mieć. Glicz. 2. × R., × R. sobie, **R. ś.** *zażywać rozkoszy, uweselać ś., napawać ś. czym, lubować ś., kochać ś., znajdować w czym rozkosz, delektować ś.:* Bóg, stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. Rej. Rozkoszuje ś. Jehowa w bojących ś. Go. Bud. Duch św. nie odwodzi od kościelnych schadzek, i owszem ś. w nich rozkoszuje. Białob. Bardzo ś. sami między sobą rozkoszują i z tego wieliczą,

rozumiejąc, iż Bóg na nich łaskaw jest. Glicz. Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo ś. z nim pszczoły rozkoszują. Urzęd. W niebieskiej szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. Wuj. *(= żył rozkosznie).* Niemasz nic lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, pić a R. sobie. B. B. (bonować, lusztykować, używać. L.).

Rozkoszowanie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozkoszować**; *uciecha, użycie, bonowanie, zbytek, rozkosz:* Na stole pańskim nie jedzenie, ale R. Trzt. Złoto, szarłat i tarentyńskie rozkoszowania. Fal. Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądzę swoję i smaku R. umartwił. Skar.

Rozkoszowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkoszować ś.**

Rozkosztować, uje, ował (o wielu) *kosztując rozebrać, zjeść wszystko częściami.* **R. ś.** w czym = *kosztując znaleźć smak, zasmakować.* Przen.: Jeszcze ś. nie rozkosztował w swoim szczęściu. L. < Roz + 2. Kosztować >

Rozkosztowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkosztować.**

Rozkosztowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkosztować ś.**

[**Rozkościerzenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozkościerzyć ś.**

[**Rozkościerzyć się, y ś., ył ś.**] *rozczapierzyć ś.* < Roz + Kościerzyć ś. >

[**Rozkot, u,** blm., **Rozchot**] *łoskot:* Kot narobił mi w pokoiku R. < Zam. Łoskot. Sld. do Roz i Kot a. *Chot, CHOT/CHT >

[**Rozkotruchany**] włos = *roztargany, rozczochrany.*

Rozkować, uje, ował, Rozkuć, nied. **Rozkowywać, Rozkuwać 1.** *kując rozbić; uwolnić od okucia; roztworzyć, rozszczepić młotem, rozpuścić z okowów, rozbić okucie:* R. wóz, konia, więźnia. Rozkowane wszystkie Eola chłopięta miotają z wód głębi rozpienione bałwany. Stasz. Przen.: R. czyje okowy = *uwolnić go z pod jarzma, wyzwolić, wyswobodzić z niewoli.* Przen.: Przy winie i język ś. rozkowuje i serce ś. zaraz rozlewa. Kaczk. *(= rozwiązuje ś.).* **2.** *kując rozszerzyć; rozklepać kuciem, rozpłaszczyć młotem:* Rozkują miecze swoje na lemiesze. Leop. *(= przekują).* Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? L. Z kruszcu tego poczynili blachy rozkowane na okowanie ołtarza. Bud. < Roz + Kować >

Rozkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkować.**

Rozkowywać, a a. uje, ywał p. **Rozkować.**

Rozkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkowywać.**

Rozkraczać, a, ał i R. ś. p. **Rozkraczyć.**

Rozkraczanie, a, blm., czynność cz. **Rozkraczać.**

Rozkraczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraczać ś.**

Rozkraczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkraczyć.**

Rozkraczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraczyć ś.**

Rozkraczyć, y, ył, [**Rozkaraczyć**], **Rozkroczyć,** nied. **Rozkraczać** komu nogi = *rostrawić, rozłożyć.* Troc. **R. ś.** *rozstawić, roztoperczyć, rozstapierzyć, rozszerzyć, roztworzyć, rozłożyć (leżąc) nogi:* Rozkraczywszy ś., rozkraczywszy nogi = *okrakiem.* Rozkraczywszy ś., kraczając ś., chodzą. Kn. Rozkraczający ś. = *chodzący okrakiem, szeroko.* Troc. Stać, nogi rozkrawczywszy, darmochlubom przystoi. L. Rozkroczyć ś. Troc. Postać człowieka trzymającego ś. pod boki i rozkraczone nogi mającego. Kopcz. Przen.: Weź cyrkiel, rozkracz że go, jak rozumiesz. Grz. *(= rozłoż, roztwórz, rozstaw.)* Rozkroczył ś. stół duży. Uj. Dom wygiął ś. wtył, rozkraczył i wyglądał tak, jakby... Prus. < Roz + * Kraczyć, zam. Kroczyć >

Rozkraczysty *szeroko rozkraczony, rozstawiony:* Poziemie jest i tutaj podsieniem, więc długim szeregiem arkad rozkraczystych, ostrołukich. Krem. < Od Rozkraczyć >

Rozkradać, a, ał p. **Rozkraść.**

Rozkradanie, a, blm., czynność cz. **Rozkradać.**

Rozkradzenie, a, blm., czynność cz. **Rozkraść.**

Rozkrajać, je, jał, Rozkroić, [**Oskroić**], nied. **Rozkrawać, Rozkrawywać,** × **Rozkrajać** *rozdzielić krając, rozpołowić krajaniem, rozciąć, rozerznąć, przekrajać, przekroić, przeciąć, przerznąć:* R. chleb, deskę. Kosztowne ptastwa rozkraja i misternie na cząstki płata. Pilch. Rozkraj to jabłko. Troc. Przen.: Łzy twoje matce serce rozkrawały. Groch. *(= przenikały, dotykały boleśnie; kaleczyły, raniły, rozbadały, krwawiły, zatruwały).* O niczym nie myśli i nic nie czyni, czas swój umyślnie rozkrawając na jak najdrobniejsze cząsteczki. Kaczk. **R. ś.** *rozpaść ś., rozstąpić ś., rozdzielić ś., popadać ś., rozejść ś.:* Ziemia ś. rozkrajała. Przen.: Duch twój w każdej chwili życia ma trzy strony, z których ś. jedna na myśli rozkraja. Krasiń. < Roz + Krajać >

Rozkrajanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrajać.**

Rozkrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrajać ś.**

Rozkrakać się, ka ś. a. cze ś., kał ś. *zaczął na dobre krakać, wpaść w zapał kracząc:* Wrony rozkrakały ś. jak opętane. Orzesz. < Roz + Krakać >

Rozkrakanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrakać ś.**

× **Rozkrańczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozkrańczyć**: Opisanie arabskie jeografa tego wieku Edrysego R. Czech od Polski rozciąga niezmiernie więcej. Lel.

× **Rozkrańczyć, y, ył** *rozdzielić na krańcach, na kresach; rozgraniczyć.* < Roz + * Krańczyć, od Kraniec >

Rozkraplać, a, ał i R. ś. p. **Rozkroplić.**

Rozkraplanie, a, blm., czynność cz. **Rozkraplać.**

Rozkraplanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraplać ś.**

Rozkraść, dnie, dł, nied. **Rozkradać** (o wielu osobach) *kradnąc rozchwytać; rozgrabić, rozdrapać:* Przy ogniu miasto gaszenia wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradną i większą niżli ogień szkodę uczynią. Star. < Roz + Kraść >

Rozkrawać, a, ał i R. ś. p. **Rozkrajać.**

Rozkrawanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrawać.**

Rozkrawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrawać ś.**

Rozkrawywać, a, ał i R. ś. p. **Rozkrajać.**

Rozkrawywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrawywać.**

Rozkrawywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrawywać ś.**

× **Rozkrącać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozkręcić.**

× **Rozkrącanie, a,** blm., czynność cz. **Rozkrącać,**

× **Rozkrącanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkrącać ś.**

Rozkręcać, a, ał i R. ś. p. **Rozkręcić.**

Rozkręcanie, a, blm., czynność cz. **Rozkręcać**: Robota haftarska w tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywiązuje do siebie atencją. L.

Rozkręcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkręcać ś.**

Rozkręcenie, a, blm., czynność cz. **Rozkręcić.**

Rozkręcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkręcić ś.**

Rozkręcić, i, ił, nied. **Rozkręcać**, × **Rozkrącać** *odkręcić; rozprostować, rozwinąć kręceniem; rozpleść:* R. powróz, bieliznę, włosy. R. śrubę = *rozśrubować, odśrubować.* **R. ś.** *odkręcić ś., rozleźć ś. po skręceniu, rozpaść ś. po zakręceniu, rozpleść ś., rozprostować ś., rozwinąć ś.:* Loki na wilgoci rozkręcają ś. Rozkręcił ś., do góry wyprężył ś., syknął. Mick. <Roz + Kręcić>

Rozkrępować, uje, ował *rozwiązać kogo, co skrępowanego, rozpuścić skrępowanie, uwolnić od skrępowania.* <Roz + Krępować>

Rozkrępowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrępować.**

Rozkręt, u, lm. **y** *rysunek o linjach rozkręcających ś., wykrętas, zakręt, zwój,* w lm. *esy floresy:* Posadzka z kamieni, strojna w rozmaite rozkręty ślimacze. <Roz + * Kręt, KRZĘT/KRĘT>

Rozkrochmalać się, a ś., ał ś. p. **Rozkrochmalić.**

Rozkrochmalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrochmalać ś.**

Rozkrochmalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrochmalić ś.**

Rozkrochmalić się, i ś., ił ś., nied. **Rozkrochmalać ś.** (o bieliźnie) *stracić krochmal = sztywność, wywiędnąć, zwiędnąć (od flagi, deszczu), sflaczeć, zmięknąć, stać ś. wiotkim.* Przen. (o ludziach) *pozbyć ś. sztywności, stać ś. swobodnym:* Trochę sztywna, znać manjerę od guwernantki Angielki nabrała, lecz to ś. rozkrochmali. Krasz. Szampan ś. pienił, humory ś. rozkrochmalały. Rodz. Kobieta, rozkrochmaliwszy ś., wydała ś. bardzo oryginalną. Krasz. <Roz + Krochmalić>

Rozkroczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkroczyć.**

Rozkroczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkroczyć ś.**

Rozkroczyć, y, ył i **R. ś.** p. **Rozkraczyć.** <Roz + Kroczyć>

Rozkroić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozkrajać.** <Roz + Kroić>

Rozkrojenie, a, blm., czynność cz. **Rozkroić.**

Rozkrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkroić ś.**

Rozkroplenie, a, blm., czynność cz. **Rozkroplić.**

Rozkroplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkroplić ś.**

Rozkroplić, i, ił, nied. **Rozkraplać** *rozdrobnić, rozbić na krople.* **R. ś.** *rozdrobnić ś., rozpaść ś., rozpłynąć ś. na krople:* Cały świat migoce, gdyby krwawy szmat purpury, i w ognistych ś. łzach rozkrapla. Przybysz. < Roz + * Kroplić, od Kropla >

Rozkrój, oju, lm. **oje** p. **Przecięcie.** <Roz + Krój>

Rozkruszać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkruszyć.**

Rozkruszalność, i, blm. rz. od **Rozkruszalny:** Z rozkruszalnością gruntu idzie w parze nadzwyczajna jego żyzność.

Rozkruszalny *mogący być rozkruszonym, kruchy, sypki.* <Od Rozkruszać>

Rozkruszanie, a, blm., czynność cz. **Rozkruszać.**

Rozkruszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkruszać ś.**

Rozkruszek, szka, lm. **szki** zool.: R. serowiec = *tyroglyphus siro.* <Od * Rozkruch, Roz + Kruch>

Rozkruszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkruszyć.**

Rozkruszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkruszyć ś.**

Rozkruszyć, y, ył, nied. **Rozkruszać** *kruszeniem rozdrobnić, rozdzielić na okruszyny, pokruszyć, rozprószyć; rozgnieść na proch:* R. chleb, kredę. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun, a o skały jej wały rozkrusza. L. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę, a gdy mróz i śnieg rozkruszy ją, tedy ś. poczyna bronować. L. **R. ś.** *rozdrobnić ś. na okruszyny, rozpaść ś. w okruchy, pokruszyć ś., rozsypać ś., rozprószyć ś.:* W twych ręku życia i mej śmierci losy, jutro ś. nędzna popiołem rozkruszę. Pot. Tynk cementowy, niepolewany, rozkruszył ś. <Roz + Kruszyć>

× **Rozkrwaw, u**, blm. p. **Rozkrwawienie:** Z rany płyn nektarowy lał ś. taki prawie, jaki z duchów niebieskich płynąłby w rozkrwawie. Przyb. <Roz + * Krwaw, od Krwawy>

Rozkrwawiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkrwawić.**

Rozkrwawianie, a, blm., czynność cz. **Rozkrwawiać.**

Rozkrwawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrwawiać ś.**

Rozkrwawiciel, a, lm. **e** *ten, co rozkrwawił.* Troc. <Od Rozkrwawić>

Rozkrwawić, i, ił, † **Rozekrwić**, nied. **Rozkrwawiać**, † **Rozekrwawiać** *rozciąć, rozdrapać, obrazić, aż krew wystąpi, zranić, skaleczyć aż do krwi:* Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, więc Ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! Groch. Skrzepłe i sklepiące ś. rany nanowo rozkrwawiają. Pilch. Twarz mu rozkrwawił. Troc. Rozkrwawił siebie samego. Troc. Przen.: Bojaźń, wzgarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. L. *(= zakrwawia, rani, rozdziera, przeszywa).* Bóg będzie tego nie najrzał, który rozekrwawia czyje serce. Wr. **R. ś.** *zacząć na dobre krwawić:* Źle zgojona rozkrwawiła ś. rana. L. *(= roztworzywszy ś. zaczęła krwawić).* <Roz + Krwawić>

Rozkrwawienie, a, blm., czynność cz. **Rozkrwawić:** Jaką winę płacą za R., jaką za siną ranę. Groic.

Rozkrwawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrwawić ś.**

Rozkrwian, u, lm. **y** bot. (burchellia) *roś. z rodziny marzanowatych.*

Rozkrycie, a, blm., czynność cz. **Rozkryć.**

Rozkrycie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkryć ś.**

Rozkryć, yje, ył, nied. **Rozkrywać** *rozwinąć, rozsunąć, rozrzucić przykrycie; odkryć, obnażyć.* R. śpiącego, piersi. **R. ś.** *rozwinąć, rozsunąć, rozrzucić przykrycie na sobie, odkryć ś., obnażyć ś.:* Noe pił wino i upił ś., i rozkrył ś. Bud. Przen.: Lecz dzisiaj tobie głąb serca rozkrywam. Mick. *(= roztwieram).* <Roz + Kryć>

Rozkrygować, uje, ował *rozkrępować z krygów, rozsznurować.* **R. ś.** *rozkrępować ś. z krygów, rozsznurować ś.* <Roz + Krygować ś.>

Rozkrygowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrygować.**

Rozkrygowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrygować ś.**

Rozkrysztalać, a, ał p. **Rozkrysztalić.**

Rozkrysztalanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrysztalać.**

Rozkrysztalenie, a, blm., czynność cz. **Rozkrysztalić.**

Rozkrysztalić, i, ił, nied. **Rozkrysztalać** *rozіskrzyć kryształami:* Rozkrysztala powietrza kopuły wiszące. Kon. <Roz + Kryształić>

Rozkrywać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkryć.**

Rozkrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrywać.**

Rozkrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrywać ś.**

Rozkrza, y, lm. e zool. (rhizostoma) *krążkopław.*

Rozkrzaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzaczyć ś.**

Rozkrzaczyć się, y ś., ył ś. *rozczapierzyć ś. krzaczasto, rozkrzewić ś.:* Nad oczami zwieszały ś. brwi na mięsistych napuchlinach jakichś rozkrzaczone. Krasz. <Roz + *Krzaczyć, od Krzak>

[**Rozkrzcieć się**, i ś., ał ś., **Rozkścieć ś.**] **1.** *rozkwitnąć.* **2.** *rozkrzewić ś.* <Roz + Krzcieć>

Rozkrzepla, i, lm. e bot. (rochea) *roś. z rodziny gruboszowatych.* <Od Rozkrzepły, od Rozkrzepnąć>

Rozkrzesać, sze, sał *krzesząc rozbić, wskrzesić.* L. <Roz + Krzesać>

Rozkrzesanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzesać.**

Rozkrzewiacz, a, lm. e p. **Rozkrzewiciel.** <Od Rozkrzewiać>

Rozkrzewiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkrzewić.**

Rozkrzewianie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzewiać.**

Rozkrzewianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzewiać ś.**

Rozkrzewiciel, a, lm. e, **Rozkrzewiacz** *ten, co rozkrzewił a. rozkrzewia.* <Od Rozkrzewić>

Rozkrzewicielka, i, lm. i forma ż. od **Rozkrzewiciel.**

Rozkrzewić, i, ił, nied. **Rozkrzewiać** *krzewiąc rozwinąć, rozszerzyć; rozplemić, rozrodzić, rozmnożyć, rozkorzenić, rozpłodzić:* R. krzak, roślinę. R. ród. Przen.: Na rozkrzewioną chorobę ostrego lekarstwa zażywają. Falib. (= *rozwiniętą).* Przen.*: rozszerzyć, rozpowszechnić, szczepić, propagować:* R. naukę, prawdę. On nie przyszedł, jak później Mahomet, mieczem wiarę swoją rozkrzewiać. Kajs. **R. ś.** *krzewiąc ś. rozszerzyć ś.; rozrosnąć ś. w krzew, rozkrzaczyć ś.; rozplemić ś., rozmnożyć ś., rozkorzenić ś., rozpłodzić ś., wydać bujny krzew:* Rozkrzewiła ś. niwa (=*urunіała).* Roślina rozkrzewiła ś. Nie rozkrzewią ś. dziatki jej, a gałązki jej nie dadzą owocu. Wuj. Przen.: *rozszerzyć ś., rozpowszechnić ś., rozwinąć ś., rozplemić ś.:* Wszędzie ś. fałsz jak głęboko zakorzenił, tak i szeroko rozkrzewił. Oss. Lecz nienawiść do tyla rozkrzewia ś. w duszy. Słow. Plotka rozkrzewiła ś. Krasz. <Roz + Krzewić>

Rozkrzewienie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzewić.**

Rozkrzewienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzewić ś.**: Za rozkrzewiem ś. nauk w Polszcze, nie wychodziły dzieła inaczej, jak po łacinie pisane. Czart. A.

Rozkrzewiony **1.** im. od **Rozkrzewić. 2.** a. **Rozkrzewisty**, × **Rozkrzewity** *który ś. rozkrzewił, rozrosły:* Najrozkrzewitsza złotowierzbina. Paszk. Przy rzekach pod najrozkrzewitszą złotą wierzbą. Sw.

Rozkrzewisty p. **Rozkrzewiony**: W rozkrzewistym chłodzie. <Od Rozkrzewić>

× **Rozkrzewitszy** st. w. od **Rozkrzewity** (p. Rozkrzewiony).

× **Rozkrzewity** p. **Rozkrzewiony.** <Od Rozkrzewić>

Rozkrzyczeć, y, ał, nied. **Rozkrzykiwać** **1.** kogo = *sprawić, aby krzyczał:* Za pomocą bicia i szczypania udało ś. jej R. dziecko i tym samym ściągnąć hrabiego w nocy. Zap. **2.** co = *krzycząc rozgłosić; roztrąbić, rozbębnić, okrzyczeć.* **R. ś. 1.** *dać ś. słyszeć na wsze strony swym krzykiem, rozgłosić ś. krzyczeniem, rozwodzić ś. krzycząc*: Nie to boleść największa, co we łzy ś. rozpływa i w jęki rozkrzykuje. Orzesz. **2.** *zacząć na dobre krzyczeć, krzycząc rozszaleć ś.; rozwrzeszczeć ś., rozedrzeć ś.:* Pisarz gieneralny cel JKMci rozfukał ś. i rozkrzyczał. Rol. Rozkrzyczaną pokornie uspakajał. Orzesz. Stała gromadka mężczyzn i kobiet rozgadana, rozkrzyczana. Orzesz. Zajęła ś. uspakajaniem rozkrzyczanych malców. Bał. Obsiadły ugor jego duszy i rozkrzyczały ś., jak smutne kanie, łaknące kropli dżdżu. Ork. **3.** *krzycząc rozedrzeć ś.:* Żebyś ś. nawet rozkrzyczał, to ci nic nie pomoże. <Roz + Krzyczeć>

Rozkrzyczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzyczeć.**

Rozkrzyczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzyczeć ś.**

Rozkrzykiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozkrzyczeć.**

Rozkrzykiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzykiwać.**

Rozkrzykiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzykiwać ś.**

Rozkrzyżować, uje, ował ręce = *roztworzyć, rozłożyć, rozczapierzyć w obie strony (jak na krzyżu)* Matka biedne ręce rozkrzyżowała. Kochan. Upadłą ujrzą, ręce rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. Koch. J. **R. ś. 1.** *leżeć z rozciągniętemi rękoma, leżeć krzyżem; rozciągnąć ś., rozwalić ś., rozłożyć ś.:* R. ś. na łóżku. <Roz + Krzyżować>

Rozkrzyżowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzyżować.**

Rozkrzyżowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzyżować ś.**

× **Rozksiążęcenie**, a, blm., czynność cz. **Rozksiążęcić**: Przywiązanie jej wytrzyma tę ciężką próbę jego rozksiążęcenia. Lam.

× **Rozksiążęcić**, i, ił *pozbawić godności książęcej.* <Roz + * Książęcić, od Książęcy>

× **Rozksięstwić**, i, ił *rozdzielić na księstwa:* Rozksięstwiona Polska. Lel. <Roz + * Księstwić, od Księstwo>

× **Rozksięstwienie**, a, blm., czynność cz. **Rozksięstwić.**

Rozkształcać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkształcić.**

Rozkształcanie, a, blm., czynność cz. **Rozkształcać.**

Rozkształcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkształcać ś.**

Rozkształcenie, a, blm., czynność cz. **Rozkształcić.**

Rozkształcenie się, a ś., blm., czynność cz **Rozkształcić ś.**

Rozkształcić, i, ił, **Rozkształtować**, nied. **Rozkształcać** **1.** *rozwinąć w pewien kształt, w pewne kształty, nadać kształty, wykształcić, uwydatnić kształty, wykończyć pod względem kształtu.* **2.** × R. *pozbawić kształtów, kształtności; zdefigurować, wykoszlawić:* R. zwrot mowy. **R. ś.** *rozwinąć ś. w pewne kształty, nabrać kształtów, wykształcić ś., uwydatnić ś. pod względem kształtu:* W postaci niewieściej rozkształca ś. swobodniej nabrana pełność ciała. <Roz + Kształcić>

Rozkształtować, uje, ował i **R. ś.** p. **Rozkształcić.** <Roz + Kształtować>

Rozkształtowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozkształtować:** Nie każdemu malarzowi uda ś. takie obłokom nadać R., aby harmonji obrazu nie psuły. **2.** p. **R. ś.** embr: *rozróżnianie ś. kształtów, tkanek i t. p. w płodzie* (differentiatio).

Rozkształtowanie się, a ś., blm., niek. **Rozkształtowanie** czynność cz. **Rozkształtować ś.**

[**Rozkściec, i, ał**] p. **Rozkrzcieć.** <Roz + Kścieć>

Rozkucie, a, blm., czynność cz. **Rozkuć.**

Rozkuć, uje, uł p. **Rozkować.**

Rozkudlenie, a, blm., czynność cz. **Rozkudlić.**

Rozkudlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkudlić ś.**

Rozkudlić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozkudłać:** Włosy rozkudlił. Troc.

Rozkudłać, a, ał, Rozkudlić *kudłając rozrzucić; rozczochrać, roztargać:* Rozkudławszy włosy, Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy, Min. Narzekając, okrutnie ręce wyciągała i, rozkudławszy włosy swe, głosem wołała. Otw. Rozkudłana głowa. Otw., Troc. **R. ś. 1.** *rozrzucić sobie kudły na głowie, rozczochrać ś., roztargać ś.:* Rozkudłana po domu chodzi. Troc. Gdy mąż tylko w domu, rozkudłana chodzi. Opal. Rozkudłany na łbie, rozmamrany na piersiach. Dyg. **2.** [R ś.] *rozpuścić sobie włosy.* <Roz + Kudłać>

Rozkudłanie, a, blm., czynność cz. **Rozkudłać.**

Rozkudłaniec, ńca, lm. **ńcy, Rozczochraniec** *człowiec rozkudłany, człowiek z rozczochranemi włosami.* <Od Rozkudłany>

Rozkudłanie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozkudłać ś.**

Rozkuglować się, uje ś., ował ś. *rozochocić ś., rozigrać ś., kuglując; kuglować bez umiarkowania:* Patrz jeno, ci panowie, gdy ś. rozkuglują, jako więc by szermierze sztuki wyprawują. Rej. <Roz + Kuglować>

Rozkuglowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkuglować ś.**

Rozkukać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre kukać, rozochocić ś. do kukania.* <Roz + Kukać>

Rozkukanie się a ś., blm., czynność cz. **Rozkukać ś.**

Rozkulbaczać, a, ał p. **Rozkulbaczyć.**

Rozkulbaczanie, a, blm., czynność cz. **Rozkulbaczać.**

Rozkulbaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkulbaczyć.**

Rozkulbaczyć, y, ył, nied. **Rozkulbaczać** *rozebrać z kulbaki, rozsiodłać:* R. konia. <Roz + Kulbaczyć>

[**Rozkule, ów,** blp.] p. **Kartofel.**

[**Rozkulnąć, nie, nął**] *potoczyć z rozmachem.* <Roz + Kulnąć>

[**Rozkulnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozkulnąć.**

Rozkup, u, lm. **y** p. **Rozkupywanie.** L.

Rozkupić, i, ił, nied. **Rozkupować, Rozkupywać,** (o wielu kupujących) *rozchwytać, rozebrać, rozdrapać, kupując; wykupić częściami:* Rozkupili w lot całe wydanie broszury. Rozkupiono co, abo wszystko. Kn. Wszystkie towary kupcy rozkupili. Troc. Dopiero z nierozkupionemi lub niewymienionemi towarami wolno im będzie ciągnąć dalej w ziemię tatarską. Szaj. <Roz + Kupić>

Rozkupienie, a, blm., czynność cz. **Rozkupić.**

Rozkupnictwo, a, blm. *rola, działalność rozkupnika.* <Od Rozkupnik>

Rozkupnik, a, lm. **cy** *jeden z tych, co rozkupują:* Przez takie urządzenie ś. rozkupników bogactwo ani zamożność nie wzrasta. Pszń. <Od *Rozkupny, od Rozkup>

Rozkupować, uje, ował p. **Rozkupić.** <Roz + Kupować>

Rozkupowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkupować.**

Rozkupywać, uje, ywał p. **Rozkupić.**

Rozkupywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkupywać.**

Rozkurcz, u, lm. **e 1.** *rozwarcie ś. kurczowe, rozkurczenie ś.:* Miarowość wytrysku jest zawisłą od następujących po sobie rozkurczów zwieracza cewki. **2.** fizj. *rozszerzenie ś., rozkurczenie ś. serca* (diastole). <Roz + Kurcz>

Rozkurczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkurczyć.**

Rozkurczanie, a, blm., czynność cz. **Rozkurczać.**

Rozkurczanie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozkurczać ś.**

Rozkurczenie, a, blm., [**Rozkurt**] **1.** czynność cz. **Rozkurczyć. 2.** p. **Rozkurczenie ś.:** Ściśnięcie sznurówką jest tamą do dostatecznego rozkurczenia serca. L. **3.** [R.] = a) *swoboda ruchów, przestrzeń, miejsce wolne, przestronność, luz:* Tylu was usiadło przy stole, że niema żadnego rozkurczenia. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurczenia, zbija ś. mocno klatka. Kluk. b) *wygoda, swoboda w przestronnym mieszkaniu, w gospodarstwie* c) *pomieszczenie:* U nas w chałupie dużo rozkurczenia.

Rozkurczenie się, a ś., blm., niek. **Rozkurczenie** czynność cz. **Rozkurczyć ś.**

Rozkurczowy 1. przym. od **Rozkurcz.** Fizj.: Faza rozkurczowa. **2.** *tyczący ś. rozkurczu serca.* **3.** lek. Ton R. serca = *brzmienie, szmer podczas rozkurczu serca* (sonus diastolicus). Rozkurczowa wielobitność tętna (catapolycrotismus).

Rozkurczyć, y, ył, nied. **Rozkurczać** *rozciągnąć, rozprostować, wyciągnąć, wyprostować to, co było skurczone; rozpostrzeć:* R. rękę, palce, skórę. Troc. **R. ś.** (o tym, co było skurczone) *rozciągnąć ś., rozprostować ś., rozpostrzeć ś.:* Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła ś. R. żadnym obyczajem; a skoro Jezus włożył na nią rękę, natychmiast rozprościła ś. Bud. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jej przykurczyć do siebie, a prosił prorok Boga, a rozkurczyła ś. ręka królewska i była jak przedtym. B. B. Zdawało mi ś. że kiedy chłopiec dostał dobry stopień, że urósł nagle, że ś. rozkurczał. Sienk. Przen. Pogadamy z sobą; dozna, czy mi ś. rozkurczył język na wędrówce. L. (= *rozwiązał*). Zabiegajmyż, póki ś. nieprzyjaciel mały jeszcze w sobie nie rozkurczył. Tw. (= *nie urósł, nie powiększył ś., nie wzmógł ś., nie spotężniał, nie rozwinął ś.*). Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje i nie da jej ś. R. Górn. <Roz + Kurczyć>

× **Rozkurhanić się, i ś., ił ś.** *rozmnożyć ś. w kurhany:* I zerwę ś. jak gad z gadem, aż ś. stepy rozkurhanią. <Roz + *Kurhanić, od Kurhan>

× **Rozkurhanienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkurhanić ś.**

Rozkucie, a, blm., czynność cz. **Rozkuć.**

Rozkuć, uje, uł p. **Rozkować.** <Roz + Kuć>

[**Rozkurt, u,** blm.] p. **Rozkurczenie.**

Rozkurz, u, blm. *pył z mąki rozchodzący ś. w czasie mielenia.* Małyszcz. <Roz + Kurz>

Rozkurzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozkurzyć.**

Rozkurzanie, a, blm., czynność cz. **Rozkurzać.**

Rozkurzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkurzać ś.**

Rozkurzenie, **a**, blm. **1.** czynność cz. **Rozkurzyć**. **2.** [R.] *obfitość paszy dla inwentarza.*

Rozkurzenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkurzyć ś.**

Rozkurzyć, y, ył, nied. **Rozkurzać** *rozsypać w kurz; rozprószyć, rozwiać.* **R. ś.** *rozsypać ś., rozpaść ś. w kurz; rozprószyć ś., rozwiać ś.:* Gdy mu ś. będzie zdać, wszystko to Bóg zburzy, człek, obraz jego, prochem ś. rozkurzy. Chr. <Roz + Kurzyć>

Rozkurzyny, **yn**, blp. *pył z mąki osiadający w młynie; obmieciny, obmiecie, omieciny, mąka subtelna, stochmal.* Sł. wil. < Od Rozkurzyć >

× **Rozkusić**, **i**, **ił**, nied. × **Rozkuszać** *rozłakomić pokusą, rozbudzić chętkę.* Troc. <Roz + Kusić>

× **Rozkuszać**, **a**, **ał** p. **Rozkusić**.

× **Rozkuszanie, a**, blm., czynność cz. **Rozkuszać**.

× **Rozkuszenie**, **a**, blm., czynność cz. **Rozkusić**.

Rozkutać, **a**, **ał** *rozwinąć z opatulenia:* R. kogo z futer podróżnych. < Ukr. rozkùtaty, Ros. raskùtat'>

Rozkutanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkutać**.

Rozkuwać, **a**, **ał** p. **Rozkować**.

Rozkuwanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkuwać**.

Rozkwaczenie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwaczyć**.

Rozkwaczenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwaczyć ś.**

Rozkwaczyć, **y**, **ył** *rozszczepić, roztrzepać jak kwacz, zrobić podobnym do kwacza:* Rozrywano te kawałeczki papieru, na których Babski od niechcenia piórem rozkwaczonym, węglem, ołówkiem rzucał główki charakterystyczne. Krasz. **R. ś.** *rozszczepić ś., roztrzepać ś. jak kwacz, stać ś. podobnym do kwacza.* < Roz + * Kwaczyć, od Kwacz>

Rozkwalifikować, **uje**, **ował** *kwalifikując rozdzielić.* <Roz + Kwalifikować>

Rozkwalifikowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwalifikować**: Po skrupulatnym przejrzeniu i ścisłym rozkwalifikowaniu członków wydano uchwałę. Chm.

[**Rozkwasić**, **i**, **ił**, nied. **Rozkwaszać**] *rozrobić, rozmoczyć, rozchlapać, rozmiesić, rozflażyć, rozpuścić, rozbrejdać:* Deszcz rozkwasił grobelki, utrudniając podróż. Krasz. Poczęło ś. owo nieszczęsne ciągnienie z wozami po drogach rozbitych, rozkwaszonych. **2.** (o głowie, nosie, czole) *rozciąć, rozbić, rozchlastać, rozpłatać.* Mój pałasz nie jednemu jeszcze łeb rozkwasi. Sow. R. komu nos. Zrazu dużo wesołości, śmiechu, śpiewów, pod koniec łby rozkwaszone, gawiedź pobita, gwałty, guzy i rany. Krasz. <Roz + Kwasić>

Rozkwaszać, **a**, **ał** p. **Rozkwasić**.

Rozkwaszanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwaszać**.

Rozkwaszenie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwasić**.

Rozkwaterować, **uje**, **ował**, nied. **Rozkwaterowywać** *rozlokować po kwaterach, porozmieszczać na kwaterach:* Rozkwateruje swe wojska pomiędzy wioski szlacheckie. Kaczk. Zbrojne kohorty i liczne i bitne były oraz powiązane placówkami z wojskiem na Podolu i Rusi rozkwaterowanym. Rol. Należało zwerbowanych żywić, rozkwaterowywać, to jest w dobrach prywatnych wybierać stacje i ściągać boroszno. Rol. **R. ś.** *rozłożyć ś. gdzie na mieszkaniu, roztasować ś., rozgościć ś., rozgospodarować ś.:* Rozkwaterowaliśmy ś. w obozie tureckim Dyak. Ledwie ś. R. zdołałem, kiedy mnie o przybyciu okazałego ekwipażu doniesiono. Drz. Armja francuska, z emigrantów złożona, rozkwaterowanana Wołyniu. Rol. Nie wyjeżdża nawet z Pacewicz... rozkwaterował ś. tam. Krasz. <Roz + Kwaterować>

Rozkwaterowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwaterować**.

Rozkwaterowanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwaterować ś.**: Odtąd aż do rozkwaterowania ś. konfederacji w Grodnie ani na chwilę nie opuścił Szczęsnego. Rol.

Rozkwefić, **i**, **ił** *rozebrać z kwefu.* <Roz + Kwefić >

Rozkwefienie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwefić**.

[**Rozkwerlać**, **a**, **ał**] p. **Rozkwirlać**. <Roz + Kwerlać>

[**Rozkwerlanie**, **a**, blm.] czynność cz. **Rozkwerlać**.

Rozkwękać się, **a ś.**, **ał ś.** *zacząć na dobre kwękać.* <Roz + Kwękać>

Rozkwękanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwękać ś.**

Rozkwiczeć się, **y ś.**, **ał ś.**, **Rozkwikać ś.** *zacząć na dobre kwiczeć.* <Roz + Kwiczeć>

Rozkwiczenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwiczeć ś.**

Rozkwiecać, **a**, **ał** i **R. ś.** **Rozkwiecić**.

Rozkwiecanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwiecać**.

Rozkwiecanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwiecać ś.**

Rozkwiecenie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwiecić**.

Rozkwiecenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwiecić ś.**

Rozkwiecić, **i**, **ił**, nied. **Rozkwiecać** *obsypać kwiatami; ukwiecić, wywołać kwitnienie:* Ziemia pod niemi wesoła rozkwieci po łąkach zioła. Kniaź. **R. ś.** *rozwinąć ś. w kwiaty, rozkwitnąć; okryć ś., obsypać ś. kwiatami; ukwiecić ś.:* Można za szkłami różę R. w jesieni. Słow. Z rozkwieconych lip pachły miody. Kon. Gdzie niedawno kruszyły ś przez całą wieczność nagie góry, rozkwieciły ś. tęczowym przepychem rajskie ogrody. Przybysz. Gdy stąpisz, fijołkami rozkwiecą ś. drogi. Zag. <Roz + Kwiecić>

† **Rozkwielenie**, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwielić**.

† **Rozkwielenie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwielić ś.**

† **Rozkwielić**, **i**, **ił** i † **R. ś.** p. **Rozkwilić**. Pśń. <Roz + Kwielić>

Rozkwikać się, **a ś.**, **ał ś.** p. **Rozkwiczeć ś.** <Roz + Kwikać>

Rozkwikanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwikać ś.**

Rozkwilać, **a**, **ał** i **R. ś.** p. **Rozkwilić**.

Rozkwilanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozkwilać**.

Rozkwilanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozkwilać ś.**: Smutno mu ś. stało, choć do rozkwilania ś. nad sobą nie był skłonny. Krasz.

Rozkwilenie, **a**, blm. **1.** czynność cz. **Rozkwilić**. **2.** a. **R. ś.** *stan osoby rozkwilonej, tkliwość, wzruszenie, czułość:* Wpadamy w to słodkie ducha R., w którym, choć nie cierpimy, płakać nam miło. Stasz.

Rozkwilenie się, **a ś.**, blm. **1.** czynność cz. **Rozkwilić ś.** **2.** p. **Rozkwilenie**.

Rozkwilić, **i**, **ił**, † **Rozkwielić**, nied. **Rozkwilać** *roztkliwić, rozrzewnić, rozczulić, wzruszyć:* Miłosierdzie serce jego rozkwili. Przyb. Przen.: *zacząć na dobre kwilić, czulić ś., zawodzić, nucić rzewnie:* Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwi-

lają pieniem, lasy wabią odgłosem, strumyki milczeniem. Szym. Rozkwilił dziecię. Troc. Trudno płaczących cieszyć, a nie R. Troc. **R. ś.** *roztkliwić ś., rozrzewnić ś., rozczulić ś., wzruszyć ś.:* Rozkwilone pociechami serce. Troc. Rozkwilona dusza jego ledwie ś. pojmuje z radości. Stasz. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy ś. o tym, bo ś. wnet rozkwilą i wnet ś. utulić mogą. Dambr. Żegnając go, z afektu ś. aż rozkwilił. Tw. < Roz + Kwilić >

[Rozkwirlać, a, ał, Rozkwerlać, Rozkwirlować] *kwirlając rozmącić, rozbełtać.* < Roz + Kwirlać >

[Rozkwirlanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkwirlać.**

[Rozkwirlować, uje, ował] p. **Rozkwirlać.** < Roz + Kwirlować >

[Rozkwirlowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkwirlować.**

Rozkwit, u, lm. **y** *rozkwitanie, kwitnięcie; stan pomyślny, kwitnący; pełnia rozwoju:* Patrzno, co to za spokój i cisza, i wiosenne rozkwity na grobach! Krasz. R. życia umysłowego, sztuk, nauk. Czasy stanisławowskie stały ś. drugim odrodzeniem, które ś. odznaczyło rozkwitem literatury. Dęb. L. < Roz + * Kwit, KWIT >

Rozkwitać, a, ał i × **R. ś.** p. **Rozkwitnąć.**

Rozkwitanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwitać.**

× **Rozkwitanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkwitać ś.**

† **Rozkwitawać się, a ś., ał ś.** p. **Rozkwitnąć.**

† **Rozkwitawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkwitawać ś.**

Rozkwitły, Rozkwitnięty, Rozkwitniony, [Rozkwity] 1. *który rozkwitł, kwitnący już, zakwitły:* Gaj R. **2.** przen. *rozwinięty, dojrzały już, pełnoletni, w wiośnie życia będący.* Wiek R. P. Koch. Jabym cię nie poznał, bom cię jeszcze młódką nierozkwitłą ostatni raz widział. Sienk. < Od Rozkwitnąć >

Rozkwitnąć, tnie, tnął a. **tł, [Rozkwnąć, Rozekwnąć],** × **Rozkwitnąć ś.,** nied. **Rozkwitać,** × **Rozkwitać ś.,** † **Rozkwitawać** *rozwinąć ś. w kwiat, dostać kwiatu, okryć ś. kwieciem, zakwitnąć:* Drzewo przez noc ś. rozkwitło, a nazajutrz zielone było. Skar. Drzewa ś. rozkwitają w pięknej zieloności, dawając wdzięczny owoc ku ludzkiej żywności. Rej. Rozkwita ś. róża. Troc. Ładna, gdyby róża rozkwitająca. L. Gdyby róża, rozkwita ś. Wójc. Przen.: *rozszerzyć ś., rozwinąć ś., rozpowszechnić ś., rozrodzić ś., rozrosnąć ś.:* Jako oliwne gałązki, rozkwitnie ś. potomstwo twoje. Rej. Niechaj co dalej w rozum ś. rozkwita. Groch. Kwiatem twej wolności rozkwita ś. serce Wójc. W dziecinie już znać było dziwną zręczność ruchów, zwiastującą, czym być miała, gdy rozkwitnie na dzieweczkę. Krasz. W trzynastym wieku poczęła rozkwitać w Prusiech wiara chrześcijańska. Nar. Wielkie ś. złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. Skar. (*= rozkorzeniły ś., zagnieździły ś., rozpleniły ś., rozpanoszyły ś., zagęściły ś.*). Gdy ś. złe rozkwitawa w rozkosznej hojności, na dobrego przypadną rozliczne trudności. Rej. Nauki rozkwitają (*= są w rozkwicie*). < Roz + Kwitnąć >

Rozkwitnienie, a, lm. **a** p. **Rozkwitnięcie**: Ja chcę prędkich rozkwitnień, owoców i zgonów. Słow.

Rozkwitnięcie, a, blm., **Rozkwitnienie** czynność cz. **Rozkwitnąć.**

× **Rozkwitnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozkwitnąć ś.,** *rozkwitnięcie.*

Rozkwitnięty p. **Rozkwitły:** W progu ukazał ś. człowiek młody, świeży, R., słodki. Krasz. < Od Rozkwitnąć >

× **Rozkwitniony** p. **Rozkwitły.** Pśń. < Od Rozkwitnąć. >

[Rozkwity] p. **Rozkwitły**: Ach, korono rozkwita, o kwiecie różowy! Wójc. < Od Rozkwiść >

[Rozkwnąć, nie, nął] p. **Rozkwitnąć.**

[Rozkwnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rozkwnąć.**

Rozkwokać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre kwokać, kwocząc rozkrzyczeć ś.* < Roz + Kwokać >

Rozkwokanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwokać ś.**

† **Rozkwrzeć się, wrze ś., warł ś.** *roztopić ś. rozpuścić ś.:* R. ś., liquefieri. Ps flor. < Roz + Skwrzeć = Skwarzyć, Skwierczeć >

[Rozlabiedzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozlabiedzić ś.**

[Rozlabiedzić się, i ś., ił ś., Rozlabodzić ś.] *zacząć na dobre labiedzić.* < Roz + Labiedzić >

[Rozlabodzenie się, a ś. blm.] czynność cz. **Rozlabodzić ś.**

[Rozlabodzić się, i ś., ił ś.] p. **Rozlabiedzić ś.**

Rozlać, eje, ał, † **Rozlić,** nied. **Rozlewać 1.** *wylać szeroko; lejąc rozchlapać:* Mleko rozlane na ziemi. L. Co potrawy jakie przyprawne niosą, boją ś., by czego nie upuścili, abo nie rozlali. Kosz. Serce krew po żyłach rozlewa. Troc. (*= lejąc rozprowadza*). Będzie ś. mścił, będzie wojnę mnożył, będzie krew ludzką rozlewał. Pas. Lej rozlej = rozgardjas, pijatyka. L. Nuż o pijatykach, bankietach, lej rozlej, jak prawi tak prawi. Opal. Alić dostatki, biesiady, alić lej rozlej, aż wioski lecą. Falib. Żeby pachołków mieć za sobą jak najwięcej, żeby czestować i rozlewać jak najbardziej. Star. **2.** *wystąpić z brzegów, wezbrać, wylać, przybrać:* Rozlewa rzeka, morze = wylewa. Kn. Rozlały rzeki, pełne zwierza bory i pełno zbójców na drodze. Mick. Przen.: *rozszerzyć, rozpostrzeć, roztoczyć, rozpuścić:* Rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje a wolą swą świętą po wszystkim świecie. Rej. Jakiś powab po całej rozlany twarzy czyni ją przedziwną. L. Oni rozlali lubość w całej okolicy. Mick. Gdziekolwiek zwróci jasne i pogodne czoło, ulgę, radość i szczęście rozlewa wokoło. Fel. **3.** *nalewając częściami rozdzielić, wyszafować:* R. herbatę, wino w szklanki. **R. ś.** *ulec rozlaniu, rozchlapać ś.; lejąc ś. rozejść ś. szeroko:* Woda ś. rozlała na podłogę. Rozlałem ś. we łzy i niemęsko płakać zacząłem. Krasz. Przen: [Przysed parobek; jak go żołnierz strzelił w pysk, tak ś. rozlał]. Przen.: *rozszerzyć ś., roztoczyć ś., rozpostrzeć ś., rozprzestrzenić ś., rozpuścić ś., rozejść ś; wylać ś.:* Bądź na przykład pana źrzódłem opływającym, a na potrzeby braci twojej rozlewającym ś. Żarn. Rozlałeś ś. morzem w słowach na egzagieracją występku mego. Smotr. Siedzieli tam smutni, bo ś. były niepomału rozlały na nie złe rzeczy. Leop. Wojska nieprzyjacielskie, rozlawszy ś po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. Nar. (*= rozlazły ś.; zalały Mazowsze*), Roztył ś. okrutnie, rozlał, a podagra mu w nogi wlazła. Krasz. Prawda jego wszędzie ś. rozlała. Zigr. Wciąż czułem oczy twe nieruchomie we mnie wpiłe z ciężkim milczeniem, co jak olbrzymia błyskawica po ścianach ś. rozlewało. Przybysz. < Roz + Lać >

[Rozlaga, i, lm. **i]** m. *człowiek rozlazły, niezdara.*

Rozlakować, uje, ował *zatworzyć z pieczęci lakowej, rozpieczętować co zapieczętowanego lakiem:* R. kopertę. < Roz + Lakować >

Rozlakowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlakować.**

Rozlaksować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre laksować* < Roz + Laksować >

Rozlaksowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlaksować ś.**

Rozlamentować się, uje ś., ował ś. *zacząć lamentować bez upamiętania:* Smętni! rozlamentowani! Słow. < Roz + Lamentować >

Rozlamentowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlamentować ś.**

Rozlampartować się, uje, ował ś. *zacząć na dobre lampartować; lampartując rozpuścić ś.; rozłobuzować ś.:* Opuścił ś. w pracy, rozlampartował. Bał. < Roz + Lampartować >

Rozlampartowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlampartować ś.**

Rozlan, u, lm. **y** bot. (elaphrium) *roś. z rodziny osoczynowatych.*

Rozlanie, a, blm., †**Rozlenie 1.** czynność cz. **Rozlać. 2.** [R. łba] = *pokrycie ś. głowy skorupą powstałą z niezmiernej liczby krost, które okrywały głowę.*

Rozlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlać ś.**

Rozlany patol. *rozpierzchły, rozproszony, nieodgraniczony* (diffusus): Zapalenie rozlane, osutka rozlana.

[**Rozlapanić się, i ś., ił ś**] *wygodnie rozwalić ś., rozsiąść ś.*

[**Rozlapanienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozlapanić ś.**

Rozlasować, uje, ował *lasując rozrobić:* R. wapno. **R. ś.** *lasując ś. rozsypać ś., rozkruszyć ś.:* Kamień ś. od wilgoci rozlasował. < Roz + Lasować >

Rozlasowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlasować.**

Rozlasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlasować ś.**

Rozlatać się, a ś., ał ś. 1. nied. p. **Rozlecieć ś. 2.** dok. *zacząć bez końca latać; rozmachać ś. latając; wprawić ś. w latanie, rozochocić ś. do latania, rozfruwać ś.; rozbiegać ś., rozganiać ś., rozbrykać ś.:* Ptaszę, kiedy ś. już bezpieczniej rozlata, samo wzgórę ś. wzbija. Rej. Kiedy ś. dzieci rozlatają, trudno je zapędzić do domu. Przen.: Serce rozkwitłe, rozlatane pieniem. Słow. (*=rozskakane, rozpląsane*). < Roz + Latać >

Rozlatanie się a ś., blm., czynność cz. **Rozlatać ś.**

[**Rozlatować się, uje ś., ował ś.**] p. **Rozlecieć ś.**

[**Rozlatowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozlatować ś.**

Rozlatywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozlecieć ś.**

Rozlatywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlatywać ś.**

× **Rozlazło,** × **Rozlaźle** przys. od **Rozlazły.**

Rozlazłość, i, blm., rz. od **Rozlazły:** W Wiedniu wszelkie interesa ułatwiają ś. z niewypowiedzianą rozlazłością. Kołł. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, R., rozmoczki. Kn. R. człowieka, lejbowatość. L.

Rozlazły, × **Rozlazisty 1. a.** [**Rozleziony**] *nieścisły, niejędrny, niestłoczony, nietęgi, nietrwały.* Kn. (rozpełzły. L.). **2.** przen. *zbyt powolny, ospały, ślamazarny, niemrawny, nieruchawy, rozkisły, lejbowaty, mazgajowaty:* Człowiek R. (*= ślamazara, niemrawa, niedojda, niedorajda, mazgaj, lejba, ciepłe kluski*). **3.** [R.] *nieporadny.* < Od Rozleźć ś. >

× **Rozlaźle** p. **Rozlazło.**

Rozlec się, legnie ś., gł ś., nied. **Rozlegać ś. 1.** *rozłożyć ś.; zająć, objąć pewną przestrzeń; rozciągnąć ś., rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozpostrzeć ś., rozejść s.:* Ostatni cyrkuł, im dalej od śrzedniego, innym wspólnego odstępuje punktu, tym większą rozpościera ś. rozłożystością; cokolwiek zaś do owego ś. przyłączy i przywiąże śrzodka, do prostoty należy, a rozlegać ś. i rozbiegiwać przestaje. Bardz. Na wschodzie morza Śródziemnego aż ku rzece Indus rozlegało ś. kilka królestw. Lel. **2.** (o rzeczy słyszalnej) *rozejść ś., rozbiec ś., rozszerzyć ś., rozbrzmieć, rozgłosić ś.:* Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało ś. wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on ś. zasadził, aby przejął rozmowę. L. Szept między ludźmi rozległ ś. po sali. Kochan. Ryk ś. rozlega wzdłuż i wszerz po puszczy. Kochan. A brzmienie trąby im dalej, tym więcej ś. rozlegało. Wuj. Rozlegają ś. głosy chrapliwych trąb. Stryjk. Płacz ś. rozlega wszędzie po Kruszwicy, ta włosy targa, a ta gryzie palce. Kras. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach ś. rozlega, aż głos dalej, niż w kraje sąsiedzkie, zabiega. Otw. Powszechne pochwały rozlegać ś. zaczęły po sali. L. Wieść stugębna po wszystkich krajach ś. rozlega. Wor. M lczą prawa, szczęk obcej broni ś. rozlega. Niem. Śpiewanie, które ś. pomiędzy górami rozlegało. Wirt. Echo ś. tylko po salach rozlega. Od. Rozlegał ś. po powietrzu krzyk, głos, wrzawa. Troc. Rozlega ś. sława jego po świecie. Troc. Szept i nowina po ludziach (między ludźmi) ś. rozlegały. Troc. R. ś. czym = *rozbrzmieć, odezwać ś.:* Ulice rozlegały ś. piosenkami sług, idących po wodę. Krasz. < Roz + Lec >

[**Rozlecać, a, ał**] *przekładać, tłómaczyć, perswadować komu, przekonywać kogo.*

[**Rozlecanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozlecać.**

Rozlecenie, a, blm., czynność cz. **Rozlecić.**

Rozlecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlecieć ś.**

Rozleciały *który ś. rozleciał; rozwiedziony, zrujnowany, rozpadnięty, rozsypany; rozlazły, podarty, poszarpany w kawałki.* < Od Rozlecieć ś. >

× **Rozlecić, i, ił** p. **Rozletnić.** < Roz + * Lecić, LAT/LEĆ >

Rozlecieć się, i ś., ał ś., nied. **Rozlatać ś., Rozlatywać ś.,** [**Rozlatować ś.**] **1.** (o ptakach) *poleciawszy rozproszyć ś.; polecieć w różne strony, rozpierzchnąć ś., rozfrunąć ś.; rozbiec ś., porozlatywać ś.:* Rozlatują ś. ptacy. Kn. Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatują ś. wszyscy, *devolant.* Mącz. Przen.: Smutku ś. wiadomości rozlatują chyże. Tremb. (*= rozchodzą ś., rozszerzają ś., szerzą ś.*). **2.** *rozpaść ś., rozleźć ś. na części; rozbić ś., rozprysnąć ś., rozsypać ś. na kawałki, nie trzymać ś. kupy, pójść w kawałki, rozwieść ś.:* Rozlata ś. suknia. Troc. Ach, jak małą chałupkę klecą płoche dzieci, która dziś zbudowana, dziś ś. i rozleci. Toł. Trup, jako proch, po wietrze ś. rozleciał. Rej. Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało ś. kawałków. Niem. Siedząc na tej przeklętej kobyle, rozumiałem, że mi ś. łeb na dwoje rozleci. L. Już ś. rozlata ta rzplta, *jam dilabitur.* Mącz. < Roz + Lecieć >

[**Rozlegać, a, ał**] (o echu) *nieść, roznosić.* **R. ś.** p. **Rozlec ś.** < Roz + Legać >

[**Rozleganie**, a, blm.] czynność cz. **Rozlegać.**

Rozleganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlegać ś.**

Rozlegle przys. od **Rozległy.**

Rozlegliwy *mający własność rozlegania ś., donośny:* Echo rozlegliwe. <Od Rozlegać ś.>

Rozległość, i, blm. **1.** *rozciągłość, wymiar, rozmiar, objętość:* Z każdej odległości osobnej formuje ś. wyobrażenie rozległości. Cyan. Każda R., *extensio*, rozciąga ś. wzdłuż, wszerz i wgłąb. Jak. J. **2.** *obszar, przestrzeń, terytorjum, powierzchnia:* Ogromne drzewo osłania cieniem swoim ogromną R. Kraj ten ma rozległości... **3.** *wielki obszar, wielka przestrzeń, przestronność, obszerność.* **4.** fiz.: R. wahań (amplitudo). **5.** fizj. R. słuchu. = *granice słuchu od dźwięków najniższych do najwyższych, rozróżnianych przez ucho.* R. wzroku. <Od Rozległy>

Rozległy *rozłożysty, daleko sięgający, rozciągły, obszerny, przestronny, rozwlekły:* Cokolwiek pod zmysły nasze podpada, wszystko to jest rozległym. L. Dobrze rozległa Warszawa. L. Rozległe pola i żyzne oblewa Gopło Kras. Rozległe państwo. Sniad. Kraj R. od morza do morza. L. Rozległe książąt na Lidzie dziedziny. Słow. Przen.: Rozległe stosunki, wiadomości (= *szerokie).* <Od Rozlec ś.>

× **Rozleisty** p. **Rozlewny:** Woda rozleista, nie otrzymująca ś, rozpływająca ś. Kn. <Od Rozlać>

Rozlengować, uje, ował piek. *rozwałkować szlajfy.* <Roz + Lengować>

Rozlengowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlengować.**

Rozlenić się, i ś., ił ś., Rozleniwić ś., Rozleniwieć, nied. **Rozleniwiać ś.** *zacząć ś. na dobre lenić, stać ś. leniwym, zleniwieć, rozleżeć ś., zgnuśnieć, rozpróżniaczyć ś., rozwałkonić ś.:* Próżnowaniem ś. rozlenili. Bud. Ja ś. tam zepsuć muszę, R. ś., nabrać obyczajów dostatku. Krasz. <Roz + Lenić ś.>

† **Rozlenie, a,** blm. p. **Rozlanie.** Pśń.

Rozlenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlenić ś.**

Rozleniwiać się, a ś., ał ś. p. **Rozlenić ś.:** Muskuły ś. tylko rozleniwiają i, jak przyjdzie do pracy, odmawiają posłuszeństwa. Dąb.

Rozleniwiały *ten, co rozleniwiał.* Rozleniwiałe życie mieszkańców Azji. Sł. wil. < Od Rozleniwieć>

Rozleniwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozleniwiać ś.**

Rozleniwić się, i ś., ił ś. p. **Rozlenić ś.**

Rozleniwieć, eje, ał p. **Rozlenić ś.**

Rozleniwienie, a, blm., czynność cz. **Rozleniwieć.**

Rozlepiacz, a, lm. **e** *ten, co rozlepia:* R. ogłoszeń. <Od Rozlepiać>

Rozlepiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozklejać.**

Rozlepianie, a, blm., czynność cz. **Rozlepiać.**

Rozlepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlepiać ś.**

Rozlepić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozkleić.**

Rozlepienie, a, blm., czynność cz. **Rozlepić.**

Rozlepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlepić ś.**

× **Rozletnić, i, ił,** × **Rozlecić** *ogrzać nieco; letnim, wolnym uczynić.* <Roz + Letnić>

× **Rozletnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozletnić.**

Rozlew, u, lm. **y 1.** *rozlewanie na części:* Koniaki ruskie własnego rozlewu i opakowania. **2.** R. rzeki, morza = *rozlanie, wylew, przybór nadmierny, wezbranie wód, zalew, powódź:* Ciężka była przeprawa dla rozlewu rzeki. Nar. Niespodziany R. wielu na ulicach zagarnął. Nar. **3.** *przestrzeń wodna, obszar wód, powierzchnia wodna:* Na rozlewie bezdennym morza ułomna łódka chwieje ś. Nar. R. krwi = *rzeź, mord wojenny, przelanie krwi:* Stoczono bitwę z wielkim krwi rozlewem. Może już kilka godzin do rozlewu krwi ojca mojego. Nar. <Od Rozlać>

Rozlewacz, a, lm. **e, Rozlewca** = **a)** *ten, co rozlewa:* Cyrus, wielki R. krwi ludzkiej. Paszk. Rozlewacze (w poszczególne naczynia) w fabryce octu. **b)** gór. *robotnik w warzelni soli, rozlewający solankę na panwie lub ceruny.* Łab. **c)** a. **Rozlewnik** piw. *robotnik rozlewający piwo odfermentowane na kufy.* <Od Rozlewać>

Rozlewaczka, i, lm. **i,** forma ż. od **Rozlewacz:** R. krwi. Bud.

Rozlewać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozlać.**

Rozlewak, a, lm. **i 1.** cukr. *jedno z naczyń przenośnych, do których cukrzyca z chłodnicy bywa nalewana.* **2.** piw. *rura zakrzywiona z kranem, do napuszczania płynów z beczki,* h u n d s k o p f. <Od Rozlewać>

Rozlewalnia, i, lm. **e, Rozlewnia** *izba przy zakładzie, w której rozlewają płyn na oddzielne naczynia:* Fabryka powinna mieć oddzielne pomieszczenie na fermentację octu i rozlewalnię. <Od Rozlewalny>

Rozlewalny p. **Rozlewny:** Ja wam zwiastuję, że ona będzie prawem miłości rozlewalnym wszędzie. Krasiń. <Od Rozlewać>

Rozlewanie, a, blm., czynność cz. **Rozlewać,** *rozlew:* Poufne informacje, tyczące ś. nierozlewania wody na posadzkę, udzieliła mu jeszcze staruszka. Krasz.

Rozlewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlewać ś.**

Rozlewca, y, lm. **y** p. **Rozlewacz:** Nero, krwi ludzkiej R. Pot. <Od Rozlewać>

Rozlewisko, a, lm. **a** *miejsce rozlewu:* Nizkie łąki, pełne rozlewisk jesiennych. Kon. <Od Rozlew>

Rozlewnia, i, lm. **e 1.** p. **Rozlewalnia.** Cukr. p. **Nalewarnia. 2.** piw. *pomieszczenie, w którym, fermentuje piwo górnej fermentacji i w którym na stępnie rozlewa ś. ono na beczki wywozowe,* i z b a p i w n a. <Od Rozlewać>

Rozlewnik, a, lm. **cy** piw. p. **Rozlewacz.** <Od Rozlewny>

Rozlewność, i, blm., rz. od **Rozlewny:** R. fali giermańskiej. Przen.: Życie już w samym natężeniu swym zawiera pierwiastek przyrodzonej dążności do objawiania ś. na zewnątrz, do rozlewności (expansion). Pocóż tyle śpiewności? Oto tak dla rozlewności towarzyskiej.

Rozlewny, Rozlewalny × **Rozleisty** *mogący być rozlanym, płynny, ciekły, rozlewający ś., rozpływający ś.:* Woda jest rozlewna. Troc. <Od Rozlewać>

Rozlezienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozleźć ś.**

[**Rozleziony**] p. **Rozlazły.** <Od Rozleźć>

Rozleźć się, lezie ś., lazł ś., nied. **Rozłazić ś. 1.** *leząc rozejść ś., rozwlec ś. w różne strony, rozpełznąć:* Rozłażą ś. raki, mrówki, żaby, żółwie. Przen.: Nie wiedzieć, gdzie ś. rozlezą pieniądze. L. Wszystko ś. ladajako tu i owdzie rozłaziło. Kosz. Wielka część podatków między poborcami samemi ś. rozlezie, a bardzo ś. mała cząstka panu dostawa. Kosz. **2.** przen. *rozlecieć ś., popadać ś., rozdzielić ś., rozstąpić ś.:* To sukno, to przędziwo ś. rozłazi. Troc. <Roz + Leźć>

Rozleżałość, i, blm., czynność cz. **Rozleżały**.

Rozleżały *który ś. rozleżał, zleniwiały, zgnuśniały, gnuśny, ospały, miękki.* <Od Rozleżeć ś.>

Rozleżeć się, y ś., ał ś. **I.** *leżąc w łóżku rozpróżniaczyć ś.; rozleniwieć, nabrać ochoty do leżenia, zależeć ś., zgnuśnieć:* Tam ś. każdy rozleży, że czysty wół z niego, już mu wszystko omierznie, co jest przystojnego. Rej. Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że ś. nie mają czasu R. Kłok. Marjusz czekał, aż ś. Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. Stryjk. <Roz + Leżeć>

Rozleżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozleżeć ś.**

† **Rozlicie**, a, blm., czynność cz. **Rozlić**, *rozlanie.*

Rozliczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozliczyć.**

Rozliczanie, a, blm., czynność cz. **Rozliczać.**

Rozliczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozliczać ś.**

Rozliczenie, a, blm., niek. **Rozliczenie ś.**, × **Rozliczka** czynność cz. **Rozliczyć.**

Rozliczenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozliczyć ś.** **2.** p. **Rozliczenie.**

× **Rozliczka**, i, lm. i p. **Rozliczenie**: Obejdzie ś. bez tych rozliczek, panie organisto Krzywicki! Chodź. <Od Rozliczyć>

Rozlicznie przys. od **Rozliczny.**

Rozliczność, i, lm. i czynność cz. **Rozliczny**: U nas ta R. strojów nic dobrego nie przyniesie. Górn. Jaka R. grzechów naszych, taką R. pomsty nad sobą widzimy. Rej. Arjanie wierzą w jednego Boga, ale nie wierzą w rozliczności osób. Wuj. W rzeczach wolnych nie jest żadna niezgoda, ale piękna R. i rozmaitość drogi, do jednegoż końca wiodącej. Skar. Wprzód, niż rozsądek dojrzeje, R. ksiąg szczególną sprawuje mieszaninę obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. Nar.

Rozliczny, †**Rozliczyty** *różnorodny, wieloraki, rozmaity, mnogi w odmianach:* Rozliczne sposoby, przedmioty, środki, gatunki. Tobie gwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi. Kochan. Apostołowie mówili rozlicznemi języki w dzień świąteczny. Białob. Balsam goździkowy jest rozliczniejszej mocy. Spicz. Co tedy jest i rozmaite i liczne, to zowiemy rozlicznym. Kras. A. Wychwalając mądrego Ulisesa, chwałę tę jemu daje, że on rozliczne miasta i obyczaje ludzkie widział. Orzech. A ziemia, skoro słońce jej dogrzeje, w rozliczne barwy znowu ś. odzieje. Kochan. Z rozlicznego cudu korona Lecha sławną niegdyś była. Słow. <Roz + Liczny>

† **Rozliczycie** przys. od **Rozliczyty**, *rozlicznie.* Ps. flor.

Rozliczyć, y, ył, nied. **Rozliczać** *obliczyć częściami, rozrachować; licząc rozdzielić:* R. pieniądze. Bóg rozmierzył czasy i rozliczył wieki. Bud. Czas żywota Pańskiego był rozliczon przez dni, księżyce, lata. Białob. Kogut godziny nocne rozlicza. Sien. **R. ś.** z kim = *porachować ś., obrachować ś., obliczyć ś., zrobić rachunek, obrachunek; zapłacić należność, skwitować ś.:* Mnie szklanka piwa grzanego nie zaszkodzi z łaski pańskiej, a czeladzi po kieliszku wódki, o którą rozliczymy ś. Chodź. <Roz + Liczyć>

† **Rozliczytość**, i, blm., rz. od **Rozliczyty**, *rozliczność.* Ps. flor.

† **Rozliczyty** p. **Rozliczny.** B. Sz.

† **Rozlić**, eje, ił p. **Rozlać**: R., effundere. Ps. flor. <Roz + Lić>

[**Rozlirotać**, a, ał] *roztrząść, roztrajkotać, rozluźnić, rozkołatać, rozchlebotać;* przen.: *rozstroić, rozbić, zdenerwować, rozdrażnić:* Jestem literalnie rozlirotany od kłopotów.

[**Rozlirotanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozlirotać.**

Rozlist, u, lm. y bot. (grias) *roś. z rodziny mirtowatych.* <Roz + List>

Rozliszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozliścić ś.**

Rozliściać się, a ś., ał ś. p. **Rozliścić ś.**

Rozliścianie, a, blm. p. **Rozliścianie ś.**

Rozliścianie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozliściać ś.** **2.** a. **Rozliścianie** *pora puszczania liści.*

Rozliścić się, i ś., ił ś., nied. **Rozliściać ś.** *rozwinąć ś. w liście, okryć ś. liśćmi, rozrość ś. w liście, rozzielenić ś. liśćmi; zazielenić ś.:* Drzewa ś. rozliściają. Sł. wil. Lasy ś. rozliściają. Sł. wil. Przen.: Nadzieja ś. rozliści, radość ś. rozwinie. Sł. wil. <Roz + Liścić ś.>

Rozlitować się, uje ś., ował ś. *litując ś. rozczulić ś., rozrzewnić ś.* Serdecznie ś. rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. Sekl. <Roz + Litować ś.>

Rozlitowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlitować ś.**

Rozlizać, że, zał *liżąc na różne strony rozmazać bez śladu:* Nie bądź za słodki, bo cię rozliżą; nie bądź za gorzki, bo cię rozplują. <Roz + Lizać>

Rozlizanie, a, blm., czynność cz. **Rozlizać.**

Rozlokować, uje, ował, nied. **Rozlokowywać** *lokując rozdzielić, roztasować po różnych miejscach; rozmieścić, porozmieszczać:* Ujrzeli ś. przed wartą, niby w niewoli, rozlokowani każdy osobno. Jeż. Basza rozlokowywał szeregowców na płaszczyźnie, w budkach ziemnych, pod wystrzałami warowni. Rol. **R. ś.** *lokując ś. rozdzielić ś. po różnych miejscach, rozmieścić ś., roztasować ś., rozkwaterować ś., rozgościć ś., rozgospodarować ś.:* Pozwoliłem artyście z drugiego piętra do czasu R. ś. tutaj. Krasz. R. ś. w wagonie. Pod gołym niebem rozlokowywała ś. pani arendarzowa ze swoim drobiazgiem. Rol. < Roz + Lokować >

Rozlokowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlokować.**

Rozlokowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlokować ś.**

Rozlokowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozlokować.**

Rozlokowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozlokowywać.**

Rozlokowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlokowywać ś.**

Rozlosować, uje, ował *losując rozdzielić między wiele osób; losując rozebrać między siebie.* <Roz + Losować>

Rozlosowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlosować**: Odbyło ś. R. roślin wśród obecnych.

Rozlot, u, lm. y *rozlecenie ś., rozlatanie ś., rozpierzchnięcie ś., rozsypka, rozproszenie ś., rozpryśnięcie ś.:* Niestatek prędkim zniknął rozlotem. Kniaź. <Roz + Lot>

× **Rozlotły** *który ś. rozleciał, rozpuszczony, rozpierzchły, rozrzucony, rozpostarty:* Długie i czarne jej włosy, ponad ramiona rozlotłe. Stasz. Jeży rumak grzywę rozlotłą. Stasz. <Od *Rozlotnąć ś., zam. Rozlecieć ś.>

× **Rozlotniać się**, a ś., ał ś. p. **Rozlotnić ś.**

× **Rozlotnianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozlotniać ś.**

× **Rozlotnić się**, i ś., ił ś., nied. × **Rozlotniać ś.** *ulatniając ś. rozlecieć ś., rozpierzchnąć ś., rozwiać ś.:*

Żadne ziemskie ciało nie zniosłoby tej temperatury i musiałoby ś. R. Sł. wil. <Od Rozlotny>

× **Rozlotnienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozlotnić ś.**

Rozlotny *który ś. może rozlatać, rozlatający ś.:* Zwiej ś., mgło rozlotna! Kon. <Od Rozlot>

Rozlśnić się, i ś., ił ś., Rozelśnić ś., nied. **Rozelśniać ś.** *lśniąc rozświecić ś., rozbłysnąć; nabrać połysku, blasku; stać ś. lśniącym, błyszczącym:* Aż rozlśniło ś. (słońce) jako kryształ przezroczyste. Mick. W czasie krótkich błyskawic, to tu, to tam, na jedną część sekundy rozelśniała ś. gładka tafla morza. Dąb. <Roz + Lśnić>

Rozlśnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlśnić ś.**

Rozlubować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre lubować ś.; wpaść w zapał lubowania ś.; rozmiłować ś., poczuć słabość ku komu, ku czemu, rozkochać ś., znaleźć w czym upodobanie, upodobać sobie co, zasmakować w czym, polubić co namiętnie:* Biedna dziewczyna dla miłości naszej miała wielką cześć i rozlubowała ś. w niej. Krasz. Nie umiejący zapracować sobie na ten kawałek suchego chleba, a rozlubowany w pasztetach. Orzesz. <Roz + Lubować>

Rozlubowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlubować ś.**

Rozludniać, a, ał p. **Rozludnić.**

Rozludnianie, a, blm., czynność cz. **Rozludniać.**

Rozludnić, i, ił, nied. **Rozludniać** *rozmnożyć w ludność, sprowadzić rozrost ludności.* <Roz + Ludnić>

Rozludnienie, a, blm., czynność cz. **Rozludnić**: R. kraju zawisło między innemi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. Pir. Niewola tamuje pracowitość, urodzaje i R. narodu. Stasz.

Rozlulać się, a ś., ał ś. *lulając rozespać ś.* <Roz + Lulać ś.>

Rozlulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlulać ś.**

[**Rozlusować się, uje ś., ował ś.**] p. **Rozlasować ś.**: Kamień ś. od wilgoci rozlusował. <Roz + Lusować ś.>

[**Rozlusowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozlusować ś.**

Rozlusztykować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre lusztykować, rozochocić ś. do lusztykowania, rozhulać ś., rozbirbantować ś.* <Roz + Lusztykować>

Rozlusztykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlusztykować ś.**

Rozlutować, uje, ował, nied. **Rozlutowywać** *rozdzielić napowrót po zlutowaniu.* **R. ś.** *rozpaść ś., puścić, rozleźć ś. w miejscu zlutowania.* <Roz + Lutować>

Rozlutowanie, a, blm., czynność cz. **Rozlutować.**

Rozlutowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlutować ś.**

Rozlutowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozlutować.**

Rozlutowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozlutowywać.**

Rozlutowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozlutowywać ś.**

Rozluzować, uje, ował, Rozluźnić, nied. **Rozluzowywać, Rozluźniać** *obluzowawszy rozpuścić, rozwolnić; rozruszać, rozchlebotać, pozbawić spójności, zmniejszyć spoistość, napięcie, rozłożyć:* R. więzy. Fale rozluzowały nieco marmurowe schody, które z morza prowadziły do pałacu. Zachar. R. zbitą masę przędziwa = *spulchnić ją i oczyścić.* Trj. Przen.: *rozprząc, rozwolnić, pozbawić energji, sprężystości, akuratności, sprawności:* Mogła ś. narazić na zniewagę, gdyż strach rozluzował stosunki społeczne. Rol. Wojsko w początkowym ciągnieniu zachowywało porządek i karność... rozluzowywał go dopiero długi pochód. Rol. **R. ś. 1.** *obluzowawszy ś. rozwieść ś., rozwalić ś.; rozruszać ś., rozchlebotać ś., rozprząc ś.:* Klamka rozluźniła ś. Przen.: Za rządów Augusta III rozluzowały ś. stosunki społeczne. Rol. Energja Chmielnickiego trwa do rozprawy pod Beresteczkiem i rozluzowuje ś. nagle. Jeż. **2.** [Rozluzował mu ś. a. o b l u z o w a ł mu ś. stolec] = *dostał rozwolnienia.* <Roz + Luzować>

Rozluzowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozluzować. 2.** p. **R. ś.**: Rozwody stały ś. rzeczą powszednią, co dowodzi rozluzowania węzłów rodzinnych. Rol.

Rozluzowanie się, a ś., blm., niek. **Rozluzowanie** czynność cz. **Rozluzować ś.**

Rozluzowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozluzować.**

Rozluzowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozluzowywać.**

Rozluzowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozluzowywać ś.**

Rozluźniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozluzować**: Od wielu już lat rozluźniały ś. coraz bardziej węzły, łączące Kurlandję z koroną polską. Puł.

Rozluźnianie, a, blm., czynność cz. **Rozluźniać.**

Rozluźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozluźniać ś.**

Rozluźnić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozluzować**: On pragnąłby widzieć stosunek Czech do państwa coraz bardziej rozluźnionym. Kilku mężczyzn poczęło siekierami rozluźnione deski zbijać. Orzesz. Napróżnośmy rozluźnili nasz system karny przez niewczesną słabość charakteru. Spas.

Rozluźnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozluźnić**: R. węzłów. R. obyczajów. **2.** p. **R. ś.**: Żarliwie asceta przeciw rozluźnieniu karności kościoła występował. Brk. Patol.: *brak spoistości, wychodzenie z klub, rozkładanie ś.:* R. kręgosłupa (spondylolysis). R. stawu (arthrolysis).

Rozluźnienie się, a ś., blm., niek. **Rozluźnienie** czynność cz. **Rozluźnić ś.**: Było to R. ś. wiązań budowli. Dąb.

× **Rozłabędzenie, a**, blm., czynność cz. **Rozłabędzić.**

× **Rozłabędzić, i, ił, Rozśpiewić, Rozpieśnić** *rozkwilić; rozmarzywszy usposobić do śpiewu:* Jak Dryjada, rozłabędzi wszystko, rozśpiewi. Słow. <Roz + *Łabędzić, od Łabędź>

Rozłachać się, a ś., ał ś. *zacząć łachać bez upamiętania.* <Roz + Łachać>

Rozłachanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłachać ś.**

Rozłachcenie, a, blm., czynność cz. **Rozłachcić.**

Rozłachcić, i, ił zł. p. **Rozkobzać.**

Rozłachmanić się, i ś., ił ś. *rozebrać ś. z łachmanów:* Trzebaby ś. przebrać, R. i mój chleb porzucić... A dałbyś mi pokój. Krasz. <Roz + *Łachmanić, od Łachman>

Rozłachmanienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłachmanić ś.**

Rozładować, uje, ował, nied. **Rozładowywać** *wyładować, rozpakować.* <Roz + Ładować>

Rozładowanie, a, blm., czynność cz. **Rozładować**: Równia nachylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. Rogal.

Rozładowywać, uje, ywał p. **Rozładować.**

Rozładowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozładowywać.**

Rozłajdaczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozłajdaczyć.**

Rozłajdaczanie, a, blm., czynność cz. **Rozłajdaczać.**

Rozłajdaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłajdaczać ś.**

Rozłajdaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozłajdaczyć.**

Rozłajdaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłajdaczyć ś.**

Rozłajdaczyć, y, ył, nied. **Rozłajdaczać** *wyprowadzić (kogo) na skończonego łajdaka, łotra.* Krasz. **R. ś.** *wyjść na skończonego łajdaka, zacząć ś. bez upamiętania łajdaczyć, rozpuścić ś. łajdacząc ś.:* Wziąłem cię do dworu, żebyś ś. nie rozpróżniaczyła i nie rozłajdaczyła. Jeż. <Roz + Łajdaczyć>

× **Rozłakamiać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozłakomić.** Mrong.

× **Rozłakamianie, a,** blm., czynność cz. **Rozłakamiać.**

× **Rozłakamianie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozłakamiać ś.**

× **Rozłaknić, i, ił** i × **R. ś.** p. **Rozłakomić:** Chciwość tym będzie żarczejsza, im większych rzeczy nadzieją rozłaknioną będzie. Co czynić w kraju z tylu ludźmi bez służby, domowemi łupiestwami rozłaknionemi. Nar. <Roz + * Łaknić, ŁAK>

× **Rozłaknienie, a,** blm., czynność cz. **Rozłaknić:** Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie i R. rozkoszy wysilają. Pilch.

× **Rozłaknienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozłaknić ś.**

Rozłakocenie, a, blm., czynność cz. **Rozłakocić.**

Rozłakocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłakocić ś.**

Rozłakocić, i, ił *rozbałamucić na łakociach.* **R. ś.** *rozbałamucić ś. na łakociach.* <Roz + Łakocić>

Rozłakomić, i, ił, × **Rozłaknić,** × **Załakomić,** nied. × **Rozłakamiać** kogo = *rozbudzić w kim łakomstwo, zrobić komu oskomę, narobić komu apetytu, rozchciwić:* Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obżarstwo rozłakomiono. Pilch. Krzyżacy, okwitością łupu rozłakomieni, świeży lud dla dobywania miejsca posyłają. Błaż. **R. ś.** *rozpalić ś. żądzą łakomstwa, nabrać apetytu na co, rozchciwić ś.:* R. ś. na co. Troc. <Roz + Łakomić>

Rozłakomienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozłakomić. 2.** p. **Rozłakomienie ś.**

Rozłakomienie się, a ś., blm., niek. **Rozłakomienie** czynność cz. **Rozłakomić ś.;** *stan tego, który ś. rozłakomił, łakomstwo, chciwość, apetyt.*

Rozłam, u, lm. **y 1.** × R. *odłam, łom, złom,* w lm. *gruzy, ruiny:* Z wzniesionym mieczem wpadł przez rozłamy i nie pozostawił już nic w grodzie onym prócz krwi i węgli. Uj. **2.** *rozdwojenie, poróżnienie, niezgoda, sprzeczność, zerwanie, rozdział, rozterka, dysharmonja:* R. powstały między posłami ruskiemi. Między królem a obozem Zbigniewa nastąpił niebawem R stanowczy. Mor. K. W duszy jego był R.: uczucie ojca i duma magnacka szarpały ś. z sobą o zwycięstwo. Bał. Już ś. było światło dzienne wdarło w grób i stanęło urągać w rozłamie. Wysp. <Roz + Łam>

× **Rozłamacz, a,** lm. **e** *ten, co rozłamał a. rozłamuje.* <Od Rozłamać>

Rozłamać, mie, mał, × **Rozłomić,** nied. **Rozłamywać** *złamawszy rozpołowić, rozdwoić łamaniem, złamać na dwoje, przełamać:* R. chleb. Przen.: Katar, ból go rozłamał = *rozebrał; rozszedł ś. po nim łamiąc, rozsłabił go.* **R. ś.** *złamawszy ś. rozpołowić ś., rozdwoić ś. przez złamanie, złamać ś. na dwoje, przełamać ś., ulec rozłamaniu:* Szereg rozłamał ś. na dwoje, połowy rozłamały ś. znowu, aż wreszcie sformowały ś. czwórki. Sienk. <Roz + Łamać>

Rozłamanie, a, blm., czynność cz. **Rozłamać.**

Rozłamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłamać ś.**

Rozłamek, mka, lm. **mki** *odłamek, część z rozłamania pochodząca; szczątek, ułamek, kawałek, okruch:* R. monarchji Dżengishanowej. Sł. wil. <Od Rozłam>

Rozłamowy przym. od **Rozłam:** Partja rozłamowa.

Rozłamywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozłamać.**

Rozłamywanie, a, blm., czynność cz. **Rozłamywać.**

Rozłamywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłamywać ś.**

Rozłaniać się, a ś., ał ś. p. **Rozłonić ś.**

Rozłanianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłaniać ś.**

Rozłapać, pie, pał *łapiąc rozebrać pomiędzy siebie, rozchwytać, rozdrapać.* <Roz + Łapać>

Rozłapanie, a, blm., czynność cz. **Rozłapać.**

Rozłaskotać, cze a. ce, tał *łaskocząc rozdrażnić:* Większą mu radość sprawiłoby zalać komu sadła za skórę, do wściekłości doprowadzić, do szaleństwa R., niż ś. kochać kazać. Krasz. <Roz + Łaskotać>

Rozłaskotanie, a, blm., czynność cz. **Rozłaskotać.**

† **Rozłatwiać, a, ał** p. **Rozłatwić.**

† **Rozłatwianie, a,** blm., czynność cz. **Rozłatwiać.**

† **Rozłatwić, i, ił,** nied. † **Rozłatwiać** *załatwiając rozwiązać:* Wynaleziono sposób, jakimby trudność onę R. Błaż. <Roz + * Łatwić, od Łatwy>

† **Rozłatwienie, a,** blm., czynność cz. **Rozłatwić.**

Rozłazić się, i ś., ił ś. p. **Rozleźć ś.** <Roz + Łazić>

× **Rozłazistość, i,** blm., rz. od **Rozłazisty.**

× **Rozłazisty** p. **Rozłazły;** *nie tęgi, nie dychtowny, rzadki, nie nabity, rozłażący ś., rozpadający ś., rozstępujący ś, rozpełzający łatwo:* Przędziwo, sukno rozłaziste. Troc. <Od Rozłazić ś.>

Rozłażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłazić ś.**

Rozłączać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozłączyć.**

Rozłączanie, a, blm., czynność cz. **Rozłączać.**

Rozłączanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłączać ś.**

Rozłączenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozłączyć. 2.** a. † **Rozłączka** *rozłąka, separacja, rozdział, rozwód.*

Rozłączenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłączyć ś.**

† **Rozłączka, i,** lm. **i** p. **Rozłąka:** Gdy ś. pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni, a po takowej rozłączce wolno im będzie w insze małżeństwo oddać ś. St. lit. <Od Rozłąka>

[**Rozłączna, ej,** lm **e, Rozłączona**] *pożegnanie.* <Od Rozłączny>

[**Rozłącznica, y,** lm. **e**] *ta, co rozłączyła.* <Od Rozłącznik>

Rozłącznie przys. od **Rozłączny.**

Rozłącznik, a 1. × R., lm. **cy** p. **Rozłączyciel. 2.** lm. **i** *kreska dzieląca wyraz na części, znak*

przeniesienia wyrazu do następnego wiersza. <Od Rozłączny>

Rozłączność, i, blm., rz. od **Rozłączny.**

Rozłączny 1. a. × **Rozłączysty** *mogący być rozłączonym, dający ś. rozłączyć; rozdzielny, dzielący ś., podzielny, rozerwalny.* **2.** × R. *oderwany, umysłowy, abstrakcyjny.* **3.** × Wyraz R. jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz, np. płodność. Kopcz. Spójniki, zdania rozłączne. <Roz + Łączny>

[**Rozłączona, ej,** lm. **e**] p. **Rozłączna.**

Rozłączyciel, a, lm. **e,** × **Rozłącznik** *ten, co rozłączył a. rozłącza.* <Od Rozłączyć>

Rozłączyć, y, ył, † **Rozłęczyć,** nied. **Rozłączać** *rozdzielić kogo, co złączonego, rozwieść, rozseparować, rozstrychnąć, odosobnić:* Co Bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. Sekl. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale potrosze je rozłączać. Trzyc. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, trocha nas wody, że ś. nie schodzim, hamuje. Otw. Wyrwij stal ostrą a duszę mizerną rozłącz z tym światem ręką miłosierną. Zim. Rozłączył te owce od stada. Troc. R. od pomieszkania i łóżka. Troc. R. bijących ś. = *rozdzielić, rozbronić, rozbroić.* **R. ś.** *będąc złączonym rozdzielić ś.: rozwieść ś., rozseparować ś., rozejść ś., rozwieść ś., rozstrychnąć ś., odosobnić ś.; zerwać, rozbratać ś. z kim, z czym:* Małżeństwo rozłączać ś., *quoad thorum et mensam,* mimo sądu nie powinni. Zam. R. ś. z światem. Troc. (= *rozstać ś.).* <Roz + Łączyć>

× **Rozłączysty** p. **Rozłączny:** R., rozłączeniu podległy. Troc. <Od Rozłączyć>

Rozłąka, i, lm. **i 1.** a. × **Rozłączka** *rozłączenie, rozłączenie ś.* **2.** [R.] *rozwód, szczeg. u Żydów.* <Roz + Łąka. LĘK/ŁĘK/ŁĄK>

× **Rozlechcony** *rozłakomiony na co:* Gdyby lwy, rozlechcone stadem owiec. Wor. <Od *Rozlechcić, Roz + *Łechcić, Łechtać, ŁA(CH)/ŁE(CH)>

† **Rozłęczyć, y, ył** i † **R. ś,** p. **Rozłączyć.**

† **Rozłęczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozłęczyć.**

† **Rozłęczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozłęczyć ś.**

Rozłobuzować się, uje ś., ował ś. *rozpuścić ś. łobuzując ś.: zacząć ś. na dobre łobuzować, rozhultaić ś., rozwisusować ś.* <Roz + Łobuzować ś.>

Rozłobuzowanie się, a ś., czynność cz. **Rozłobuzować ś.**

Rozłoga, i, lm. **i** p. **Rozłóg:** Tam u Niemnowej odnogi, tam u zielonej rozłogi co to za piękny kurhanek? Mick. <Roz + *Łoga, LEG/ŁOG>

Rozłogowy, [**Rozłożny**] przym. od **Rozłóg.** Bot.: Jaskier R. p. **Jaskier.** Korzeń R., *radix stolonifera,* odrośle z siebie wypuszcza. Jund.

Rozłom, u, lm. **y 1.** *rozłamanie, złamanie na dwoje (przełamanie)* a. *na więcej części.* **2.** a. **Rozłam** *odłam, szczątek, ułamek, kawał, część.* Przen.: *szczątek, niedobitek, rozbitek.* Zdr. **Rozłomek.** <Roz + Łom.>

Rozłomek, mka, lm. **mki** a. (o ludziach) **mkowie** p. **Rozłom:** Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały Jadźwingów, a ci rozłamkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. Nar. <Od Rozłom>

† **Rozłomić, i, ił** p. **Rozłamać.** <Roz + Łomić>

† **Rozłomienie, a,** blm., czynność cz. **Rozłomić.** Ps. flor., Glos.

Rozłomność, i, blm., rz. od **Rozłomny.** Patol.: R. kości (fragilitas ossium).

Rozłomny *mogący być rozłamanym, kruchy, łamliwy, łamiący ś., rozpadający ś.:* Co za taran tam z Etny rzuca szkopuły rozłomne? Kniaź. <Od Rozłomić>

Rozłonić się, i ś., ił ś., nied. **Rozłaniać ś.** *zrodzić ś., zjawić ś., rozwinąć ś. wyłaniając ś.:* W całej ludzkości i zapewne w tworach myślących wszystkich słońc i ciał niebieskich rozłania ś. myśl organicznym rozwojem do coraz obszerniejszej wiedzy, coraz doskonalszego pojęcia. Sł. wil. < Roz + *Łonić, od Łono>

Rozłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłonić ś.**

Rozłopotać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre łopotać.* <Roz + Łopotać>

Rozłopotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłopotać ś.**

Rozłotrować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre łotrować ś., rozpuścić ś. jak łotr.* <Roz + Łotrować ś.>

Rozłotrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłotrować ś.**

[**Rozłożek, żka,** lm. **żki**] p. **Rozłóg.**

Rozłożenie, a, blm., **1.** czynność cz. **Rozłożyć. 2.** p. **Rozkład.**

Rozłożenie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozłożyć ś. 2.** p. **Rozkład.**

Rozłożny 1. [R.] p. **Rozłogowy:** Droga rozłożna (= *polna).* **2** *który można rozłożyć, rozkładany, rozdzielny.* Bobr. <Od Rozłożyć>

Rozłożyciel, a lm. **e, Rozkładacz** *ten, co rozłożył a. rozkłada.* < Od Rozłożyć>

Rozłożyć, y, ył, nied. **Rozkładać 1.** *rozprostować, rozpostrzeć co złożonego; kładąc rozpostrzeć; rozesłać, rozciągnąć, rozwinąć:* Mapy rozkładała po stole. L. Wiele łownej zwierzyny w jednym polowaniu rozłożył (= *położył, rozciągnął, powalił = ubił).* R. obóz (= *rozbić).* R. ogień. Przen.: *rozciągnąć, rozwlec, rozwałkować, rozmazać, rozszerzyć:* Co w sześciu wierszach mógł zwięźle złożyć, to wolał na dwieście daremnych R. L. **2.** † R. rok = *odłożyć, odroczyć, przedłużyć termin sądowy.* **3.** *roztworzyć, rozszerzyć, rozstawić, rozczapierzyć, roztoperczyć:* R. nogi (leżąc), cyrkiel, książkę. R. ręce (= *rozkrzyżować).* **4.** *rozmieścić, rozlokować, porozkładać, ułożyć osobnemi częściami porządnie, według pewnego planu, poukładać systematycznie, roztasować ś, z czym:* Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywioły niegdyś zmieszane. Otw. Ty, Panie, wszystkieś rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. Leop. (rozrządził. Leop.). Po wydrukowaniu arkusza litery w swe krupki (= króbki) R. nazywa ś. w drukarni rozbierać pismo. Mag. Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. Pilch. (= *wykłada na różne miejsca).* Rozłóż kółka zegarkowe na stole. Troc. R. towary na kramie. Żołnierze rozłożeni po kwaterach. L. Rozłożone jest wojsko królewskie, część po wysokich górach, a część po nizinach. Wuj. (= *rozkwaterowane, roztasowane).* R. wojsko po fortecach i granicach. Troc. **5.** *rozdzielić na osobne części; rozdzielić na części składowe, rozebrać, dokonać analizy:* R. wypłatę na raty. Odpłacenie sumy na termina rozłożyliśmy. L. Księgę na ośm rozdziałów rozłożył. Troc. Czas swój dobrze rozłożył. Troc. (= *rozporządził nim).* R. stół, szafę. R. ciało złożone na pierwiastki. R. liczbę na dwa czynniki. **R. ś. 1.** *rozłożyć siebie; roztworzyć ś.; rozdzielić ś. rozebrać ś.:* Stół, nóż składany daje ś. R. Ta mapa rozkłada ś. (= *jest tak urządzona, że ją można rozkładać, jest*

rozkładana). Łóżko żelazne rozkładane. Machina, ciało złożone daje ś. R. 2.*zostać rozłożonym:* Po wydobyciu z moczydła konopi rozwięzują ś. z pęczków i rozkładają ś. na słońcu. Jak J. Na kominku ogień ś. rozkłada. Fred. A. 3. *rozciągnąć ś. położywszy ś., rozwalić ś., rozeprzeć ś., rozpostrzeć ś., rozkrzyżować ś.:* R. na konopie. Pies rozłożył ś. na słońcu i śpi. Rozkładały ś. poważnie gofry, zbijały ś. w masę grymasiki, bielały albertki. Zap. Przen.: † Co za głupstwo na przyszły wiek ś. rozkładać. Pilch. (*= odkładać, przewlekać, ubezpieczać ś., oglądać ś., liczyć)* 4. *rozmieścić ś., rozlokować ś., rozgościć ś., rozkwaterować ź., roztasować ś., rozpakować ś.; stanąć obozem:* Rozgospodarować ś. i R. z drogi. L. R. ś. z kramem, towarem. Wtargnęli Filistynowie i rozłożyli ś po padole. Leop. Niepłatne wojsko, rozłożywszy ś. w różnych okolicach, upominało ś. o swoję należność. Lel. Sterta błota rozłożyła ś. (*=rozpadła ś., rozlazła ś., rozwaliła ś., rozsiadła ś.).* 5. *ulec rozkładowi, gnijąc rozpaść ś.; zepsuć ś., zgnić, ulec fermentacji:* Trup już zaczyna rozkładać ś. 6. †R. ś. *rozejść ś., wyczerpać ś., przebrać ś., zbraknąć, wydać ś.:* Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani ś. na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli ś. będą powściągać. Kosz. < Roz + Łożyć >

Rozłożysto przys. od **Rozłożysty**.

Rozłożystość, i, blm., rz. od **Rozłożysty**: Ostatni cyrkuł, im dalej od środkowego odstępuje, tym większą rozpościera ś. rozłożystością. Bardz. Każde ciało ma pewną R., czyli wielkość pewnemi granicami określoną. Rogal. R. drzewa, dachu. Troc. Połowa rozłożystości koła młyńskiego od centrum aż do obwodu. Troc.(*=rozciągłości, powierzchni, płaszczyzny).*

Rozłożysty *szeroko rozłożony, szeroko rozwinięty, rozpostarty; rosochaty, rozczapierzony, szeroki, rozległy:* Rozłożyste drzewa gałęzie. Troc. Tytyrze, w rozłożystym ty bukowym cieniu dmiesz fujarę, *patula*. Nagur. Palmy ku niebu pną ś. rozłożyste. Leszcz. S. Dąb ów R. przewyższa wszystkie drzewa. Jabł. Gałęzie rozłożyste, *divaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwarty, z dołu nieco ostry formują. Jund. Pawi ogon R. Ustrz. (*=i: rozkładający ś., rozsuwający ś., mogący ś. rozkładać, roztaczać).* Suknie rozłożyste. L. (*=sute, buchaste).* Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecom wydziwić ś. nie możem. Pilch. Tu wyniosłe topole, lipy rozłożyste. Szymon. Na środku cztery lipy rozłożyste stały. Kras. Lipa tak rozłożysta, że pod jej cieniami sto młodzieńców, sto panien szło w taniec parami. Mick. (Ogórki) liściem wielkim, rozłożystym okryły grzędy. Mick. < Od Rozłożyć >

Rozłóg, ogu, lm. **ogi I.** a. **Rozłoga** *rozległość miejsca, obszar, przestrzeń, rozwinięcie ś., rozłożenie ś. obszaru, otwarte pole; szmat, płat pola, niwy, błonie:* R., rozległość miejsca, obszar, przestrzeń. L. Znalazszy miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone, począł tam miasto budować. Stryjk. Rozłogi podzielone w rozkoszne ogrody, w zielone łąki, żyzne pola. Błaż. Litwa, szerokim rozłogiem pustyń rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. Błaż. Siedziały od Wisły do Dźwiny i dalej, w rozłogu ziem bliższych morza Baltyckiego, różne hordy sarmackie. Nar. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. L. Ach! słychać jakiś turkot na rozłogu. Słow. Nad Polską słońce poranne płynie, nie nad żyznemi pola rozłogi, bo same pustki, trupy, pożogi w błogosławionej Piastów krainie. Syrok. Rozłogi przestrzeni. Orzesz. W kraju było domów kilkanaście, których wpływ obejmował szerszy R. Czart. A. Przen.: Zamyślał ś. niekiedy, jakby po rozłogach długiego życia dalekie jakieś zbierał wspomnienia. Jeż. Przen.: Duch mądrego cały filozofji przestronny R. ogarnywa. Pilch. (*= zakres, obszar, sferę).* 2. × R. *rozkład, układ, system, rozłożenie:* Wiesz, jaki jest przedział i R. gwiazd? Pilch. 3. bot. a) p. **Dziwło.** b) a. **Pępownica, Pępownik** (cotyledon) *roś. z rodziny gruboszowatych:* R., ziele, rzęsa wietrzna (cotyledon). Bobr. c) *pęd wypuszczony z dolnej części głównego pędu i ścielący ś. po ziemi.* Rost. 4. ogr. *wąs u truskawek, poziomek.* Zdr. **[Rozłożek]** < Roz + * Łóg, LEG/ŁOG >

Rozłuka, i, lm. **I** p. **Rozpust**: Namówił syna do podpisania aktu, zwanego zwykle rozpustem, rozłuką. Rol. < Ukr. rozłuka >

Rozłup, u, lm. **y I.** × R. = a) *rozłupanie ś., rozpadlina, rozszczep, szczelina, szpara:* Otwarty ś. w przyjemnym rozłupie. Otw. Spadł śnieg znaczny, który do reszty zasypał wszystkie między skałami rozłupy i przepaści. Stasz. 2. *łupież, rabunek, grabież, rozrabowanie:* Chcąc zbliżyć naszą flotę, żeby razem napadli na jej R. z ogniem i żelazem. Przyb. 3. a. **Koper morski** (crithmum) *roś. z rodziny baldaszkowatych.* Gatunek: R. nadmorski a. Babia sól, Kowniatek, Kowniatki (c. maritimum). < Roz + Łup >

[Rozłupa, y, lm. **y, Rozłupka]** *wielka czapka barankowa wieśniacza z rozciętym bokiem, związanym wstążeczką.* < Roz + Łupa >

Rozłupać, pie, pał, Rozłupić, nied. **Rozłupywać I.** *rozbić, rozgryźć łupinę:* Nadobnyć będzie kasztan a. orzech włoski, a kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. Rej. 2. *łupiąc rozdzielić; rozszczepić, rozpłatać, rozwalić, rozsadzić, rozrąbać, rozeprzeć:* Luzytańcy, z potężnym ramieniem rycerze, rozłupują szyszaki, płatają pancerze. Przyb. R. orzech, kloc. Troc. Kałamarzyk rozłupiony wala ś. za piecem. Chodź. **R. ś.** *pęknąć wzdłuż, rozszczepić ś.* < Roz + Łupać >

Rozłupanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozłupać**: Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. Chm. B. 2. p. **Rozłupanie ś.** Chir.: R. kości (fractura longitudinalis).

Rozłupanie się, a ś., blm., niek. **Rozłupanie** czynność cz. **Rozłupać ś.**

Rozłupańce, ów, blp., żart. *majtki kobiece.* < Od * Rozłupaniec, od Rozłupany, od Rozłupać >

× **Rozłupić, i, ił** i × **R. ś.** p. **Rozłupać.** < Roz + Łupić >

× **Rozłupienie, a**, blm., czynność cz. **Rozłupić.**

× **Rozłupienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozłupić ś.**

Rozłupka, i, lm. **i I.** [R.] p. **Rozłupa.** 2. bot. *owoc nie pękający, jeden z wielu, na które ś. rozpada zalężnia niektórych roślin.* Rost. < Od Rozłupa >

Rozłupnia, i, lm. **e** bot. *zbiór rozłupek.* Rost.

Rozłupywacz, a, lm. **e. I.** *ten, co rozłupuje.* 2. *narzędzie do rozłupywania.* Chir.: R. czaszki. < Od Rozłupywać >

Rozłupywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozłupać.**

Rozłupywanie, a, blm., czynność cz. **Rozłupywać.**

Rozłupywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłupywać ś.**

Rozłuskać, ska a. szcze, **skał** *rozebrać z łuski.* < Roz + Łuskać >

Rozłuskanie, a, blm., czynność cz. **Rozłuskać.**

Rozłzawić, i, ił, Rozełzawić *rozrzewnić do łez:* Ten koń (tramwajowy) na Lido tak mi rozłzawił serce, że gdybym był miał z sobą kuferek, byłbym prawdopodobnie już zjawił ś. w Meranie. Godl. **R. ś.** *rozrzewnić ś. do łez, rozpłakać ś.:* Nadbiegł dwór cały i padł rozłzawiony u łoża martwej królowej. Krasz. Był przekonany, że Boucher i Watteau, że sam rozłzawiony Greuze są wielkiemi kłamcami. Krasz. Błagająca ta, rozłzawiona dziewica była młodą i bardzo piękną. Krasz. Zdaje ś., iż rozłzawiłbym ś. jak dziecko. Krasz. Mówił to prawie serdecznie, tak ś. rozełzawił. Ork. Rozełzawił ś. tym wspomnieniem. Ork. < Roz + Łzawić >

Rozłzawienie, a, blm., czynność cz. **Rozłzawić.**

Rozłzawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozłzawić ś.**

Rozmach, u, lm. **y** *rozpęd, zapęd, zamach, impet:* Mysz z rozmachu wbiegła na kota. W osobie jego jest R. na wielką figurę *(=zakrój).* < Roz + × Mach >

Rozmachać, a, ał, Rozmachnąć, nied. **Rozmachiwać I.** *machając rozkołysać; rozkiwać, rozchwiać, zamachnąć, rozbujać, rozpuścić:* Dość mu było R. ramię z mieczem, a strach równie w rycerzach serca tworzył. Przyb. Na, Hipolicie! i rozmachnął workiem, chcąc go przesłać następnemu. Kor. R. dzwon. R krok, bieg = *rozpędzić, wprawić w szybki ruch, przyśpieszyć, rozruszać, rozpuścić.* Prędzej ja ś. wydźwignę, im żywiej bieg rozmachasz. L. **2.** kogo = *rozruszać, ożywić, pobudzić, dodać energji, zachęcić, rozochocić.* **R. ś.** *rozruszać ś., rozochocić ś.; rozpędzić ś.; wprawiwszy ś., prędzej iść, działać i t. p., puściwszy ś., iść, działać (i. t. d.) z wzrastającą energją, bez ustanku:* Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachanym, choć wodzony, zdawał ś. być pierwszym hetmanem. Przyb. Twój język świegotliwy za bardzo ś. rozmachał. *(= rozchlastał, rozchlapał, rozpuścił).* < Roz + Machać >

Rozmachanie, a, blm., czynność cz. **Rozmachać.**

Rozmachanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmachać ś.**

Rozmachiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozmachać;** *wymachiwać, powiewać na różne strony:* R. chustką, kijem.

Rozmachiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozmachiwać.**

Rozmachiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmachiwać ś.**

Rozmachliwy *z rozmachem dokonywany, odznaczający ś. rozmachem, zamaszysty:* Rozmachliwa elegancja opuściła go w znacznej części. Orzesz. *(=szastająca ś.).* Rąk już nie trzymał w kieszeniach, ale czynił niemi rozmachliwe giesty, aż pięścią w stół uderzył i krzyknął. Orzesz. < Od Rozmach >

Rozmachnąć, nie, nął i **R. ś.** p. **Rozmachać. R. ś.** = *zamachnąć ś., rozpuścić rękę, ramię, zamierzyć ś.* < Roz + Machnąć >

× **Rozmachnienie, a,** blm. p. **Rozmachnięcie.** L.

× **Rozmachnienie się, a ś.,** blm. p. **Rozmachnięcie ś.**

Rozmachnięcie, a, blm., × **Rozmachnienie** czynność cz. **Rozmachnąć.**

Rozmachnięcie się, a ś., blm., × **Rozmachnienie ś.** czynność cz. **Rozmachnąć ś.**

Rozmaczać, a, ał p. **Rozmoczyć.** < Roz + Maczać >

Rozmaczanie, a, blm., czynność cz. **Rozmaczać:** Wełna niektóre farby odrazu w ś. bierze, a innych nie wciąga inaczej, chyba za wielokrotnym rozmaczaniem i warzeniem. Pilch.

* **Rozmaczki** p. **Rozmoczki.** < Od Rozmaczać >

× **Rozmadlać się, a ś., ał ś.** p. **Rozmodlić ś.**

× **Rozmadlanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmadlać ś.**

Rozmagać się, a ś., ał ś. p. **Rozmóc ś.**

Rozmaganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmagać ś.**

Rozmaicenie, a, blm., czynność cz. **Rozmaicić.**

Rozmaicenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmaicić ś.**

Rozmaicić, i, ił *czynić rozmaitym, urozmaicać; pstrzyć, przeplatać:* Wzrastało znaczenie pieczęci; najwziętsze ś. stawały wiszące, rozmaicona ich postać i wosk do nich używany. Lel. R. styl, opowiadanie. **R. ś.** *stać ś. urozmaiconym, urozmaicać ś., pstrzyć ś.:* Nierówność rozmaiciła ś., a wedle okoliczności miejscowych różne cząstki ludności podnosiły ś. lub podupadały. < Od Rozmaity >

Rozmaicie, † Rozmaito przys. od **Rozmaity,** *tak i owak:* R. o tym mówią *(= niekoniecznie dobrze).* R. o tym powiadają. Troc. R. to brzmi słowo. Troc. R. co czynić. Troc. Całe ich życie upływało powoli i nierozmaicie. Syrok.

[**Rozmaić, i, ił,** nied. **Rozmajać**] *rozebrać wodą, rozwodnić, dobrać, rozcieńczyć:* R. spirytus, ocet. R. wodę z gorzałką *(= rozrobić, rozmieszać).* Zalaliśmy mu ranę zimną wodą, rozmajoną z gorzałką. Kaczk. **R. ś.** *rozzielenić ś., rozkwitnąć:* Zbiegłem pół ziemi, ale nie mogłem pochwycić twego wzroku, co w mojej duszy czarownym kwieciem ś. rozmaił. Przybysz. < Roz + Maić >

[**Rozmairon, u,** lm. **y**] p. **Rozmaryn.** < Zam. Rozmaryn >

Rozmairyn, u, lm. **y**] p. **Rozmaryn.** < Zam. Rozmaryn >

[**Rozmaisty**] p. **Rozmaity.** < Zam. Rozmaity >

† **Rozmaito** p. **Rozmaicie:** Ale bezprawny człek jest R. Ort.

Rozmaitość, i l. blm. = a) rz. od **Rozmaity:** R. odzienia i życia i reguł różności i niezgody nie czyni, ale kościół Boży zdobi. Skar. Przy największej rozmaitości może być jedność i harmonja. Kras. A. R. gatunków, pojęć. R. słodzi rzeczy. Kn. Wolałbym raczej umrzeć, nie mogąc zabieżeć rozmaitości różnych w sobie myśli. Nuc. R. bawi. Kras. b) *różność, różnica:* R. była między łacińskim a greckim narodem. Smotr. **2.** w lm. **Rozmaitości** = a) *zbiór rzeczy rozmaitych:* Rozmaitości literackie. Opowiadał rozmaitości. Dział rozmaitości w gazecie *(= drobnych wiadomości).* Teatr Rozmaitości. b) *mieszanina różnych wędlin sprzedawanych przez rzeźników:* Kupić funt rozmaitości.

Rozmaity, [**Rozmaisty, Rozmajty, Ozmajty, Ozumajty, Roztomaity**] *jeden z wielu jednej natury, ale różniących ś. odcieniami; złożony z takich, niejednostajny, coraz inny:* Ogień i woda są rzeczy różne, nie zaś rozmaite. Kras. A. Tam było ś. wiele rozmaitego ludu naszło. Baz. Gdy na te cudowne patrzę widowiska, tysiąc myśli rozmaitych w mój umysł ś. wciska. Cho. Podział R. i niewyłożny zły jest. Petr. Jął im rozmaite rzeczy powiadać o swej męce. Op. Jako gdy pszczółka znosi miód z rozmaitych ziółek. Rej. Kwiatki barwy rozmaitej. Kochan. Rzecz, o której w tym liście (apostoł) pisze, nie jest jedna, ale rozmaita i rozliczna. Wuj. Rozmaite po-

trawy rozmaite rodzą choroby. Troc. Tam myśl rozmaita ścieka w jedne podobieństwa tygle. Mick. [Najrozmaitaity] = *najrozmaitszy.* <? Od Rozmaić>

[**Rozmaj, u,** lm. e] p. **Rozmaryn**: Ty śliczny kwiecie, rozmaju, napasę ja trzech bysieńków na twoim staju. Kolb. Poszła panna do gaju, nakopała rozmaju. Kon. <Roz + Maj>

Rozmajaczać się, a ś., ał ś. p. **Rozmajaczyć ś.**

Rozmajaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmajaczać ś.**

Rozmajaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmajaczyć ś.**

Rozmajaczyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozmajaczać ś.** *zacząć na dobre majaczyć; majacząc dać ś. rozróżniać:* Godzina zadumy i tęsknych upojeń, gdy w sercu błędne sny ś. rozmajaczą. Przybysz. W dole rozmajaczały ś. puste ugory. Przybysz. <Roz + Majaczyć>

[**Rozmajać, a, ał**] i **R. ś.** p. **Rozmaić.**

[**Rozmajanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmajać.**

Rozmajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmajać ś.**

[**Rozmajenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmaić.**

Rozmajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmaić ś.**

[**Rozmajeranek, nku,** lm. **nki**] p. **Rozmaryn.** <Sld.: Roz + Majeranek>

[**Rozmajeron, u,** lm. y] p. **Rozmaryn.**

[**Rozmajtać, a, ał**] *majtając rozruszać; rozkołysać, rozmachać, rozchybotać.* [**R. ś.**] *majtając ś. rozruszać ś.; rozbujać ś., rozkołysać ś., rozmachać ś., rozchybotać ś.:* Jak język zanadto ci ś. rozmajta, spoglądnij na mnie. Prus. < Roz + Majtać >

[**Rozmajtanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmajtać.**

[**Rozmajtanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmajtać ś.**

[**Rozmajty**] p. **Rozmaity.** <Zam. Rozmaity>

Rozmakać, a, ał p. **Rozmoknąć.**

Rozmakanie, a, blm., czynność cz. **Rozmakać.**

× **Rozmalać, a, ał** p. **Rozmalić.**

× **Rozmalanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmalać.**

× **Rozmalenie, a,** blm., czynność cz. **Rozmalić.**

× **Rozmalić, i, ił,** nied. **Rozmalać** *zrobić bardzo małym, drobnym, subtelnym, rozdrobnić:* Wypowiada i wyobraża wszechmoc Boga i niedojrzany wymoczek w cudownym, lecz tak rozmalonym organizmie. Sł. wil. <Roz + Malić>

Rozmalować, uje, ował *malując rozetrzeć farbą, pędzlem.* <Roz + Malować>

Rozmalowanie, a, blm., czynność cz. **Rozmalować.**

Rozmamać, a, ał, Rozmamrać, [**Rozmamlać, Rozmamcyć**] *odsłonić, porozpinać na przodzie ubrania:* Rozmamała szyję, kieby jaka mamka. **R. ś.** p. **Rozchlastać ś.**: Ukazała ś. rozczochrana głowa czerwonej, rozmamanej dziewki. Dan. Jażem ś. śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawić? L. Rozkudłany na łbie, rozmamany na piersiach. Dyg. Drobnym kroczkiem, uśmiechnięty, rozmamany, rozczochrany, obszarpany, biegł Pieczonka... Dyg. <Roz + Mamać>

Rozmamanie, a, blm., czynność cz. **Rozmamać.**

Rozmamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmamać ś.**

[**Rozmamczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmamczyć.**

[**Rozmamczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmamczyć ś.**

[**Rozmamczyć, y, ył** i **R. ś.**] p. **Rozmamać.**

[**Rozmamlać, le, lał**] *rozgadać, rozpaplać.* <Roz + Mamlać>

[**Rozmamlanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmamlać.**

[**Rozmamłać, le, łał** i **R. ś.**] p. **Rozmamać**: Wyszła z alkierza stara, rozmamłana i zaspana żydowica. Przybor. < Roz + Mamłać >

[**Rozmamłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmamłać.**

[**Rozmamłanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmamłać ś.**

Rozmamrać, rze, rał i **R. ś.** p. **Rozmamać.** <Roz + Mamrać>

Rozmamranie, a, blm., czynność cz. **Rozmamrać.**

Rozmamranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmamrać ś.**

Rozmamrotać się, ocze ś. a. oce ś., tał ś. *zacząć na dobre mamrotać.* <Roz + Mamrotać>

Rozmamrotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmamrotać ś.**

[**Rozmara, y,** lm. y] p. **Rozmaryn.**

[**Rozmarek, rku,** lm. **rki**] *targ koński (nazwa ulicy w Kaliszu).* <Nm. Rossmarkt>

[**Rozmarkocenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmarkocić.**

[**Rozmarkocenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmarkocić ś.**

[**Rozmarkocić, i, ił**] *zmartwić; rozżalić; rozgniewać.* [**R. ś.**] *zmartwić ś.; rozżalić ś.; rozgniewać ś.* <Roz + Markocić>

Rozmarniać, a, ał p. **Rozmarnić.**

Rozmarnianie, a, blm., czynność cz. **Rozmarniać.**

Rozmarnić, i, ił, nied. **Rozmarniać** *zrobić zupełnie marnym:* Naród dawał dowody żywotności, dzielności, odwagi, potęgi, które forma feudalna rozmarniała i zabijała. Szuj. <Roz + Marnić>

Rozmarnienie, a, blm., czynność cz. **Rozmarnić.**

Rozmarnować, uje, ował *marnując rozproszyć; roztrwonić; wyczerpać, marnując na różne strony, na rozmaite sposoby:* Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie miał potym co na kuchnią wydawać. Star. <Roz + Marnować>

Rozmarnowanie, a, blm., czynność cz. **Rozmarnować.**

[**Rozmaron, u,** lm. y] p. **Rozmaryn.** Zdr. [**Rozmaronek**]. <Zam. Rozmaryn>

[**Rozmaronek, nku,** lm. **nki**] p. **Rozmaron.**

Rozmarszczać, a, ał p. **Rozmarszczyć.**

Rozmarszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozmarszczać.**

Rozmarszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmarszczyć.**

Rozmarszczyć, y, ył, nied. **Rozmarszczać** *rozprostować co zmarszczonego, rozpuścić zmarszczki, rozfałdować, wygładzić.* Przen.: R. czoło = *rozsępić, rozchmurzyć, rozpromienić, rozjaśnić je; złagodnieć, rozweselić ś., spędzić troskę z czoła, udobruchać ś.:* R. czoło czasem nie zawadzi. L. Sawie wprawdzie ani Annie nie rozmarszczyły ś. czoła. Jeż. <Roz + Marszczyć>

Rozmarudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmarudzić ś.**

Rozmarudzić się, i ś., ił ś. *zacząć na dobre marudzić.* <Roz + Marudzić>

[**Rozmaryjan, u,** lm. y] p. **Rozmaryn.** Zdr. [**Rozmaryjanek**].

[**Rozmaryjanek, nku,** lm. **nki**] p. **Rozmaryjan.**

[**Rozmaryjanowy**] przym. od **Rozmaryjan,** *rozmarynowy.*

[Rozmaryjon, u, lm. y] p. Rozmaryn.
[Rozmaryjowy] p. Rozmarynowy.
Rozmaryn, u, lm. y, † Rozmaryna, [Rozmaryń, Rozmairon, Rozmairyn, Rozmaj, Rozmeryń, Rozmaryjan, Rozmaryjon, Łozmaryjan, Rozmajeron, Rozmajerun, Rozmoronek, Łozmajeron] bot. = a) rosmarinus) *roś. z rodziny wargowatych.* b) R. dziki a. czeski = *dawna nazwa rośliny: Bagno pospolite* (ledum palustre). Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, że i R. zły z złym towarzyszem. L. Zdr. Rozmarynek, [Rozmajeranek]. <Łć. rosmarinus>
† Rozmaryna, y, lm. y p. Rozmaryn. Mur.
Rozmarynek, nka, lm. nki bot. 1. p. Rozmaryn. 2. p. Modrzewnica. <Od Rozmaryn>
[Rozmaryniek, ńka, lm. ńki] p. Rozmaryń. <Od Rozmaryń>
Rozmarynka, i, lm. i *gatunek jabłoni.* <Od Rozmaryn>
Rozmarynowy 1. przym. od Rozmaryn; [Rozmaryjowy, Marynusowy]: Spirytus, ulepek, olejek R. R. kolor. Goł. 2. Drzewo rozmarynowe bot. p. Rokitnik.
[Rozmaryń, a, lm. e] p. Rozmaryn. Zdr. [Rozmaryniek].
1. Rozmarzać, a, ał i R. ś. p. Rozmarzyć.
2. Rozmarzać, a, ał (Rozmar-zać) i × R. ś. p. Rozmarznąć.
Rozmarzająco przys. *w sposób rozmarzający, rozmarzając:* Ta dyskusja działała R. na słuchaczy.
1. Rozmarzanie, a, blm., czynność cz. 1. Rozmarzać.
2. Rozmarzanie, a, blm. (Rozmar-zanie) czynność cz. 2. Rozmarzać.
Rozmarzanie się, a ś., blm., czynność cz. 1. Rozmarzać ś.
× Rozmarzanie się, a ś., blm. (Rozmar-zanie ś.) czynność cz. × Rozmarzać ś.
Rozmarzenie, a, blm., 1. czynność cz. Rozmarzyć. 2. *stan rozmarzonego.*
Rozmarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmarzyć ś.
Rozmarznąć, znie, znął a. zł (Rozmar-znąć). 1. i × R. ś., nied. Rozmarzać *roztajać, odtajać, puścić, roztopić ś.:* Rzeka rozmarzła. Rozmarznie rzeka, puszcza. Kn. Przeczuwały, że morze to ś. niebawem rozmarznie. Kaczk. Może lody pękną z łomotem i trzaskiem i ludzi pobiją; może rozmarzną ś. cicho, ale powódź kraj cały zaleje. Kaczk. 2. [R.] *zmarznąć nawskroś, przemarznąć.* <Roz + Marznąć>
Rozmarznięcie, a, blm. (Rozmar-znięcie), Rozmarźnięcie czynność cz. Rozmarznąć.
× Rozmarznięcie się, a ś., blm. (Rozmarznięcie ś.), Rozmarźnięcie ś. czynność cz. Rozmarznąć ś., *rozmarznięcie.*
Rozmarznięty (Rozmar-znięty), Rozmarźnięty *który rozmarzł:* Wszystkie strumienie i rzeczki były rozmarznięte. Sienk.
Rozmarzyć, y, ył, nied. Rozmarzać 1. kogo = *sprawić, że ś. rozmarzy, rozkołysać marzącą wyobraźnię, upoić marzeniem.* 2. co = *rozniecić w marzeniach, rozbudzić marzenia:* Jeśli mi prawdę wieszczy duch rozmarza... Mick. Jasne jej oko złudzeń nie rozmarzy, lecz wszystkie serca hołdować jej muszą. Syrok. 3. *rozebrać odurzywszy, upoić, zmorzyć, obezwładnić:* Trudno jest zapiłego człowieka, gdy go piwo a. wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwić. Glicz. Rozmarzył chmielny trunek ukrainnego Spartaka, że i Rzymowi groził. Koch. W. Uderzył na nieprzyjacioły snem i piwem rozmarzonych. Błaż. Wino go rozmarzyło. Troc. Leży sobie Bachem rozmarzony. Hul. Katar go rozmarzył. Dziecko senne było; podróż je zmęczyła i rozmarzało ciepło ognia. Orzesz. Rozmarzeni winem, spoczywali bez żadnej straży. Niem. R. ś. *zacząć na dobre marzyć, wpaść w zapał marzenia:* Strach, gdy ś. głowa, gdy serce rozmarzy. Syrok. Miło rozmarzać ś. wspomnieniem pokoju i pomyślności, niestety! tak szybko ubiegłych. And. Każdy ton fałszywy użyty przez tego, kim ś. rozmarzyła, każde słówko śmielsze... budziło ją, rozczarowywało. Orzesz. <Roz + Marzyć>
Rozmarźnięcie, a, blm. p. Rozmarznięcie.
Rozmaszerować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre maszerować, rozmachać ś. maszerując.* <Roz + Maszerować>
Rozmaszerowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmaszerować ś.
[Rozmaślenie, a, blm.] czynność cz. Rozmaślić.
[Rozmaślić, i, ił] *pomaślić, okrasić.* <Roz + Maślić>
Rozmawiać, a, ał i R. ś. p. Rozmówić. <Roz + Mawiać>
Rozmawianie, a, blm., czynność cz. Rozmawiać.
Rozmawianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmawiać ś.
Rozmazać, że. zał, [Rozmazgać], nied. Rozmazywać 1. *mażąc rozetrzeć, rozprowadzić; rozsmarować:* R. kleksa. R. ślinę nogą. R. klajster. Przen.: *rozgłosić niepotrzebnie, roznieść, rozdąć niedyskretnie:* Nie rozmazuj tego skandalu przed ludźmi. R. sprawę. Przen.: *rozsmarować, rozwałkować, rozciągnąć, rozszerzyć:* Rozmazał na 200 wierszy to, coby można zawrzeć w kilkunastu. 2. *pobudzić do mazania ś., do płaczu, rozlzawić, rozczulić, rozrzewnić:* Pożegnanie go nieco rozmazało, bo ś. aż we łzy zebrał ów wąsacz. Krasz. R. ś. *zacząć na dobre mazać ś., rozbeczeć ś., rozpłakać ś.:* Ja ś. niewiadomo z czego i poco rozmazałem, jak stara histeryczka. Dąb. <Roz + Mazać>
Rozmazanie, a, blm., czynność cz. Rozmazać.
Rozmazanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazać ś.
Rozmazany 1. im. od Rozmazać. 2. a. [Rozmazglany] *z byle powodu płaczący, płaczliwy, płaksiwy, mazgajowaty.*
[Rozmazgać, a, ał] p. Rozmazać. <Roz + Mazgać>
Rozmazgaić się, i ś., ił ś. *rozbeczeć ś. jak mazgaj, rozmazać ś., rozpłakać ś., rozczulić ś., rozrzewnić ś., roztkliwić ś.:* Wstyd mu, że ś. tak rozmazgaił w czułości. Bał. <Roz + Mazgaić ś.>
Rozmazgajenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazgaić ś.
[Rozmazganie, a, blm.] czynność cz. Rozmazgać.
Rozmazisty *ten, co ś. daje rozmazać; mażący ś.* <Od Rozmazać>
Rozmazywacz, a, lm. e 1. *ten, co rozmazuje.* 2. apt. *przyrząd do rozmazywania plastra roztopionego na płótnie lub irsze.* <Od Rozmazywać>
Rozmazywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozmazać.
Rozmazywanie, a, blm., czynność cz. Rozmazywać.
Rozmazywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazywać ś.
Rozmącać, a, ał p. Rozmącić.
Rozmącanie, a, blm., czynność cz. Rozmącać.
Rozmącenie, a, blm., czynność cz. Rozmącić.

Rozmąciciel, a, lm. **e** *ten, co rozmącił a. rozmąca.* L. <Od Rozmącić>

Rozmącicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozmąciciel.**

Rozmącić, i, ił, † **Rozmęcić,** nied. **Rozmącać 1.** *rozpuścić mącąc, rozbić w płynie, rozkłócić:* R. mąkę, farbę. Troc. Proch rozmęć w trzech uncjach wódki. Sien. **2.** płyn = *rozbiwszy zmącić, rozbełtać:* Z wody rozmąconej męty opadały. Kluk. Powoli rozmącisz piwo we dzbanie. Troc. (*= rozburzysz*). <Roz + Mącić>

***Rozmączki** p. **Rozmaczki:** W. R. jaje. Troc.

Rozmdlewać się, a ś., ał ś. = **Rozemdlewać ś.:** Obejrzawszy ś. dokoła na swą nędzę i sieroctwo, rozmdlewała ś. we łzach nieustannych i narzekaniu. Krasz. <Od *Rozmdleć, Roz + Mdleć>

Rozmdlewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmdlewać ś.**

× **Rozmelancholizować się, uje ś., owal ś.** *zacząć na dobre melancholizować, pogrążyć ś. w melancholję:* Długom ś. w myślach zanurzony rozmelancholizował. L. <Roz + Melancholizować>

Rozmelancholizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmelancholizować ś.**

Rozmelenie, a, blm., p. **Rozmielenie.**

Rozmelony p. **Rozmielony.**

Rozmełcie, a, blm., p. **Rozmielenie.**

[**Rozmemłać, mle, młać**] *roztrząść, rozrzucić; nie wykończyć roboty.* <Roz + Memłać>

[**Rozmemłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmemłać.**

[**Rozmerchać, a, ał**] *rozrzucić.* <Roz + Merchać>

[**Rozmerchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmerchać.**

[**Rozmeryń, a,** lm. **e**] p. **Rozmaryn.** <Z Rozmaryn>

† **Rozmęcenie, a,** blm., czynność cz. **Rozmęcić,** *rozmącenie.*

† **Rozmęcić, i, ił** p. **Rozmącić.** <Roz + Męcić>

Rozmęt, u, blm. **1.** *zamęt, zmieszanie, rozgardjasz, chaos:* W rozszalałym rozmęcie światła... szłaś ku mnie z głęboko na piersi spuszczoną głową. Przybysz. **2.** × R. *sposób robienia żelaza miękkim, aby ś. nie łamało.* Troc. <Roz + Męt>

Rozmglenie, a, blm., czynność cz. **Rozmglić.**

Rozmglić, i, ił, Rozemglić, × **Rozmdlić 1.** *rozjaśnić to, co było zamglone, rozchmurzyć, rozmroczyć, rozświecić, rozpogodzić, rozweselić, rozsępić:* Nim wasze twarze rozmgli jasne zorze. Słow. **R. ś.** *rozwiać ś. w mgłę, rozpłynąć ś., rozejść ś., rozproszyć ś.:* Bogi w promiennym rozemdlone mroku. Słow. Sen rozemglił ś. i rozwiał, jak obłok na wietrze. Ork. <Roz + Mglić>

Rozmiałczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmiałczyć.**

Rozmiałczyć, y, ył *rozdrobnić, rozkruszyć na miałko, rozetrzeć:* R. rolę uprawną. Sł. wil. <Roz + Miałczyć>

Rozmiana, y, blm., p. **Rozmienienie.** L. <Roz + Miana>

Rozmiar, u, lm. **y,** [**Łozmiar**] **1.** *rozmierzenie, zmierzenie w różnych kierunkach, pomiar:* Rozmiary wojenne. Łs. Z odprawionych rozmiarów karta całego kraju ś. układa. Łs. R. roli. Troc. **2.** *wielkość ciała, przedmiotu, wyrażająca ś. w wielkości proporcjonalnych do siebie jego wymiarów: długości, grubości, szerokości; format:* Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojny mając R. członków. Petr. Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru, *sine quantitate.* Zigr. R. ramek 8 × 6 cali. Najlepszym rozmiarem portretu jest wielkość naturalna. **3.** *wymiar, rozciągłość,* † **rozmierzanie:** Przechodzić kogo a. co rozmiarami. Budowla wielkich rozmiarów. Zrobić co w większych rozmiarach. Sprowadzić co do mniejszych rozmiarów. Wchodzimy w dziedzinę nową, zupełnie czytelnikowi nieznaną, której głębokości i rozmiarów on nie przeczuwa. Kras. A. Marnotrawstwo dochodziło rozmiarów bajecznych. Krasz. **4.** × R. *naczynie do mierzenia, miara objętości, miara, garniec:* R., statek, konew, garniec, miara. Kn. Daj mi R. piwa, wina. Troc. **5.** anat.: † R. p. **Okolica.** <Roz + Miar, M(IAR)>

Rozmiarkować, uje, ował *miarkując rozważyć; wymiarkować we wszystkich kierunkach, pod każdym względem; rozpatrzywszy ś. ustalić, zorjentowawszy ś. ustanowić, uregulować; rozkalkulować:* Najpierwej dom i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje ś. pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. L. R. granice dwuch państw sąsiednich. R. rzecz, zdanie. Sł. wil. **R. ś.** *rozmiarkować sobie, zorjentować ś., spostrzec ś., rozpatrzyć ś. w położeniu:* Jakże wy myślicie? — Ja ś. jeszcze nie rozmiarkowałem, rzekł Feliś. Krasz. <Roz + Miarkować>

Rozmiarkowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozmiarkować. 2.** × R. *temperament, usposobienie.*

Rozmiatać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozmieść.**

Rozmiatanie, a, lm., czynność cz. **Rozmiatać.**

† **Rozmiatanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmiatać ś.**

† **Rozmiatować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **Rozmieść.**

† **Rozmiatowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmiatować.**

† **Rozmiatowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmiatować ś.**

† **Rozmiatywać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozmieść.**

† **Rozmiatywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmiatywać.**

† **Rozmiatywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmiatywać ś.**

Rozmiauczeć się, y ś., ał ś. *zacząć na dobre miauczeć.* <Roz + Miauczeć>

Rozmiauczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmiauczeć ś.**

Rozmiażdżać, a, ał p. **Rozmiażdżyć.**

Rozmiażdżanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiażdżać.**

Rozmiażdżenie, a, blm., czynność cz. **Rozmiażdżyć.**

Rozmiażdżyć, y, ył, nied. **Rozmiażdżać** *rozgnieść, rozbić na miazgę, zmiażdżyć, zmasakrować:* Pojedynek dogania z łatwością strzelca, depce go i rozmiażdża na ziemi. Sienk. <Roz + Miażdżyć>

Rozmiąć, zemnie, zmiął *mnąc rozgnieść; rozmiętosić:* R. gumę. <Roz + Miąć>

Rozmiecenie, a, blm., czynność cz. **Rozmieść, Rozmiotać.**

Rozmiecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmieść ś.**

† **Rozmieć, mie, ał** p. **Rozumieć.** <Zam. Rozumieć>

Rozmielenie, a, blm., **Rozmełcie** czynność cz. **Rozemleć.**

Rozmielony, Rozmełty im. od **Rozemleć.**

Rozmieniacz, a, lm. **e** *ten, co rozmienia:* R. pieniędzy = *wekslarz.* <Od Rozmieniać>

Rozmieniać, a, ał p. **Rozmienić.** <Roz + Mieniać>

Rozmienianie, a, blm., czynność cz. **Rozmieniać.**

Rozmienić, I, **il**, nied. **Rozmieniać** papiery, złoto = *mieniając rozdrobnić, wymienić na drobniejsze, zmienić:* Wszystko złoto mam w samych imperjałach, a najciężej tylko R., to nie wiedzieć gdzie rozlezą ś. pieniądze. L. Dostań za to złota, będziesz mógł R. u sąsiada. Błot. <Roz + 1. Mienić>

Rozmienienie, a, blm., **Rozmiana** czynność cz. **Rozmienić.**

Rozmierca, y, lm. y, **Rozmierzacz** *ten, co rozmierza; miernik, mierniczy, gieometra:* Spólną przedtym ziemię R. granicami poznaczył długiemi. Otw. <Od Rozmierzyć>

Rozmierzacz, a, lm. e p. **Rozmierca**: O rozmierzaczach ziemi. Leop. R. rol, agrimensor. Łop. <Od Rozmierzać>

Rozmierzać, a, **ał** i [**R. ś.**] p. **Rozmierzyć.**

Rozmierzanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozmierzać**: Rozmierzania mistrz, gieometra. Mur. **2.** † R. p. **Rozmiar**: Bóg nie ma rozmierzania ani wielkości. K. G.

[**Rozmierzanie się**, a **ś.**, blm.] czynność cz. **Rozmierzać ś.**

Rozmierzchać się, a ś., **ał** ś. p. **Rozmierzchnąć ś.**

Rozmierzchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmierzchać ś.**

Rozmierzchnąć się, nie ś., **nął** ś., nied. **Rozmierzchać ś.** *rozwidnić ś., rozjaśnić ś.:* Noc ś. poczęła rozmierzchać. <Roz + Mierzchnąć>

Rozmierzchnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmierzchnąć ś.**

Rozmierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozmierzyć.**

[**Rozmierzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozmierzyć ś.**

× **Rozmierzwić**, i, **ił** **1.** *mierzwiąc rozproszyć.* **2.** *zamienić w mierzwę, zgnoić.* Sł. wil. <Roz + Mierzwić>

Rozmierzwienie, a, blm., czynność cz. **Rozmierzwić.**

Rozmierzyć, y, **ył** **1.** co = *zmierzyć we wszystkich kierunkach, dojść rozmiarów czego, dokonać pomiarów:* R. rolę, winnicę. Troc. Nie śmiemy ś. przyrównać do niektórych, co ś. sami zalecają, ale my, siebie sami w sobie rozmierzając, przyrównawamy ś. sami sobie. Leop. Jeszczem całego mego nieszczęścia nie rozmierzył. Krasz. R. plac krokami. **2.** *mierząc rozdzielić, rozłożyć; wymierzyć, przemierzyć = mierząc rozdzielić na jednostki miary (np. na łokcie):* Każdy znajdzie, umie kto R. chwile, czas do poważnych zabaw, czas do krotofile. Min. R. bieg słońca, postaw sukna. Troc. [**R. ś.**] *zamierzywszy ś. rozmachnąć ś.* <Roz + Mierzyć>

Rozmiesić, i, **ił** *miesząc rozrobić; rozgnieść, rozrobić, urobić, rozmieszać, wymieszać:* R. ciasto, glinę. <Roz + Miesić>

Rozmieszać, a, **ał** *mieszając rozrobić; rozmącić, rozkłócić, rozbełtać:* Placek chleba oliwą rozmieszanego. Bud. Ług, gdy ochłonie, z|rybią R. żółcią i tam,gdzie są pchły, kropić. Haur. <Roz + Mieszać>

Rozmieszanie, a, blm., czynność cz. **Rozmieszać.**

Rozmieszczać, a, **ał** i **R. ś.** p. **Rozmieścić.**

Rozmieszczanie, a, blm. czynność cz. **Rozmieszczać.**

Rozmieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmieszczać ś.**

Rozmieszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmieścić.**

Rozmieszczenie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Rozmieścić ś.**

Rozmieszenie, a, blm., czynność cz. **Rozmiesić.**

Rozmieścić, i, **ił**, nied. **Rozmieszczać** *rozdzieliwszy pomieścić; umieścić częściami na różnych miejscach; rozlokować; rozstawić, popostawiać, poukładać w różnych miejscach; rozsadzić, rozłożyć po różnych miejscach:* On gwiazd gromady na niebie rozmieścił. Syrok. **R. ś.** *rozdzieliwszy ś. pomieścić ś.; rozproszywszy ś. pozabierać miejsca, porozsiadać ś. na miejscach, rozlokować ś., roztasować ś.:* Rozmieścili ś. przy stole w następującym porządku. Krasz. Całe towarzystwo, niegdyś zajmujące liczne stoły, wygodnie przy jednym rozmieściło ś. Byk. <Roz + Mieścić>

Rozmieść, ecie, **ótł**, nied. **Rozmiatać**, × **Rozmiotywać**, † **Rozmiatować**, † **Rozmiatywać** **I. a. Rozmiotać**, † **Rozmietać** *rozrzucić, rozciskać, rozproszyć:* Kazali im, aby domy one rozmiotali. Kosz. Budowanie folwarkowe dla tej przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. Sz. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatowali i przechody na prost działali. Leon. Rozmiatywają góry, burzą mury. Leop. Chcieli go rozsiekać i jak złego w lesie po sztuce rozmietać. Papr. Jak dym, gdy go wicher porwie i rozmiecie, zginął zdrajca. Wyb. Jagiełło kazał ogień, który (Litwini) za święty mieli, zgasić i rozmiotać. Stryjk. Wiatr okręty rozmiótł. Troc. *(= rozpędził, rozproszył).* Czas czynić, Jehowo: rozmiotali zakon Twój. Bud. Ptasznik, chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. L. Jako wiatr palący, rozmiecę je przed nieprzyjacielem. Wuj. Samson jedną szczęką zbrojnych Filistynów rozmiatał. Wor. Izraelici rozmieceni zostali po różnych krajach. Hoł. Podczas rewolucji pospólstwo rozmiatało prochy królów francuskich. Jeł. Tejże samej nocy uderzył na jatę z towarzyszami, rozeprali głazy, rozmietli kłoty i żerdzie i wyprawili sobie ucztę. Tet. Przedzierał ś., o rozmiotane drzewa raniąc serce i czoło. Orzesz. Wstrząsane i na wszystkie strony rozmiotywane gałęzie wydawały suche klekoty i niekiedy bębniły w szyby okien. Orzesz. *(= szastane).* **2.** *rozrzucić miotłą; miotąc rozdzielić; przemieść:* Rozmiotę, com zmiótł. Kn. R. ścieżkę *(= rozmiatając zrobić).* Dąb wierzchołkiem pysznym obłoki rozmiata. Kniaź. **R. ś. 1.** *zostać rozmiotanym, rozproszyć ś., rozlecieć ś., rozprysnąć ś., rozstrzelić ś.:* Wystrzały ś. z narzędzi wojennych rozmiotły. Przyb. **2.** *zacząć ś. na dobre miotać, roznamiętnić ś. miotając ś., zacząć ś. rozrzucać z gniewu, obruszyć ś., rzucić ś., żachnąć ś.*: *Stomachor*, gniewam, rozmiatam ś., niecierpliwy jestem. Mącz. Łatwie ś. rozmiece od gniewu, niecierpliwy. Mącz. Ziemia ś. rozmiatała wściekłemi odrzuty. Sł. wil. Izalim ja ś. na cię rozmiotał, czyli ty na mnie? Mącz. Niecierpliwość jej zamieniła ś. w rozmiotany i ustawiczny niepokój. Orzesz. <Roz + Mieść>

† **Rozmietać**, a, **ał** i † **R. ś.** p. **Rozmieść.**

† **Rozmietanie**, a, blm., czynność cz. **Rozmietać.**

† **Rozmietanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozmietać ś.**

Rozmięcie, a, blm., czynność cz. **Rozmiąć.**

Rozmięk, u, lm. i **1.** *rozmięknienie, zmięknienie.* **2.** × R. *delikatna miękkość*: Farao usnął w puchowym rozmięku. Uj. <Roz + * Mięk, MIĘ(K)/MN/MIN>

Rozmiękać, a, **ał** p. **Rozmięknąć.**

Rozmiękanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiękać.**

Rozmiękczać, a, **ał** p. **Rozmiękczyć.**

Rozmiękczający 1. im od **Rozmiękczać.** 2. apt.: Leki a. środki rozmiękczające (remedia emollientia).

Rozmiękczanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiękczać.**

Rozmiękczenie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozmiękczyć**: Pana Boga prosiła o R. kamiennego serca. Bał. *(= o poruszenie, wzruszenie, rozczulenie).* 2. *stan tego, co zostało rozmiękczone.* 2. patol. *rozmięknienie, rozmięk, zmięknienie* (emollitio, malacia): R. mózgu.

Rozmiękczyć, y, ył, nied. **Rozmiękczać,** × **Rozmiękczywać** 1. *zrobić nawskroś miękkim; rozmiąć, rozgnieść na miękko; rozgrzać do miękkości; zrobić miękkim mocząc; rozmoczyć*: Deszcz rozmiękczył ziemię. R. skórę. Dla wrzodów w gardle sypkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiękczywają części one, głosowi służące. Sak. Przen. *wzruszyć, poruszyć, roztkliwić, rozczulić, rozrzewnić*: R. czyje serce. <Roz + Miękczyć>

Rozmiękły *który rozmiękł*: Krzyczą zwycięzcy, smutnie wyją zwyciężeni, ziemia płynie od krwawych rozmiękła strumieni. Dm. <Od Rozmięknąć>

Rozmięknąć, knie, knął a. **kł,** × **Rozmięknieć,** nied. **Rozmiękać** *stać ś. miękkim od wilgoci, nawskroś zmięknąć, przejść wilgocią; rozmiękczyć [ś.]; namięknąć, nasiąknąć, przesiąknąć*: Świeżą grunt żyzny wilgocią rozmięka. Kniaź. Skóra rozmiękła. <Roz + Mięknąć>

× **Rozmięknieć, eje, ał** p. **Rozmięknąć**: W mych piersiach rozmiękniał hart ducha. Syrok. <Roz + Mięknieć>

Rozmięknienie, a, blm. 1. a. **Rozmięknięcie** czynność cz. **Rozmięknąć.** 2. czynność cz. **Rozmięknieć.** 3. *stan tego, co rozmiękło.* 4. patol. *rozmięk, zmięknienie, rozmiękczenie,* (emollitio, malacia). R. mięśnia serdecznego (myomalacia cordis). R. mózgu (encephalomalacia). R. rdzenia kręgowego, suchoty mlecza pacierzowego (myelomalacia). R. tarczki (w powiece) (tarsomalacia). R. żołądka (pośmiertne) (gastromalacia).

Rozmięknięcie, a, blm. p. **Rozmięknienie.**

× **Rozmigocenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmigocić ś.**

× **Rozmigocić się, i ś., ił ś.** p. **Rozmigotać ś.**: Puklerz rozmigocony od śpiżu. Ml. <Roz + Migocić>

Rozmigotać się, ocze ś. a. **oce ś., otał ś.,** × **Rozmigocić ś.** *zacząć na dobre migotać, rozlśnić ś.* <Roz + Migotać>

Rozmigotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmigotać ś.**

Rozmijać się, a ś., ał ś. p. **Rozminąć ś.** <Roz + Mijać>

Rozmijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmijać ś.**

Rozmilać, a, ał p. **Rozmilić.**

Rozmilanie, a, blm., czynność cz. **Rozmilać.**

Rozmilenie, a, blm., czynność cz. **Rozmilić.**

Rozmilić, i, ił, nied. **Rozmilać** *nawskroś umilić, przejąć lubością, napoić rozkoszą, rozmarzyć; zrobić bardzo miłym, uprzyjemnić.* Arfa Lahiura brzmieniem przeciągłym nadmieścia rozmili. Sł. wil. <Roz + Milić>

Rozmiłosna, y, lm. **y** bot. (cacoutia) *roś. z rodziny trudziczkowatych.* <Roz + Miłosna, od Miłosny>

Rozmiłować, uje, ował, nied. **Rozmiłowywać** 1. kogo w sobie = *rozkochać, rozamorować, zająć sobą, zawrócić komu głowę*: Że ona Lamberta opanuje i rozmiłuje, gardło daję. Krasz. Rozmiłowuje pana Zbrzeskiego, tracącego głowę dla niej. Krasz. 2. kogo w czym = *wzbudzić miłość, wyrobić upodobanie ku czemu, nauczyć miłować co*: R. w śmierci. Słow. **R. ś.** 1. *rozkochać ś., zakochać ś. na dobre, rozlubować ś., rozgorzeć miłością, zadurzyć ś. po uszy*: Salomon rozmiłował ś. niewiast cudzego rodu mnogich. Wuj. Dawid rozmiłował ś. drugiej córki Saulowej. Leop. Nasz język polski rychłoby urósł, gdybyśmy ś. go rozmiłowali. Górn. Bardziej ś. pieniędzy rozmiłował, niż Jezu Krysta. Kaz. 1555. Judyt przywiedziona do Holofernesa, który wnet ś. w niej rozmiłował. Wuj. Rozmiłował ś. siostry mojej. Troc. Król ś. Olimpji rozmiłował. P. Koch. Rozmiłowała ś. bardzo urodziwego młodzieńca. Skar. Korydon ś. w Aleksie pasterz rozmiłował. Nagur. Mnie kiedy która kobieta odważy ś. kochać, to szalenie ś. rozmiłuje. L. Serce rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. Stasz. Czuwał przy niej młody ataman, coraz bardziej ś. w niej rozmiłowując. Piet. 2. † R. ś. *rozżalić ś. miłościwie*: Gdyby ś. go Pan Bóg rozmiłował; by ś. Bóg nad nim zmiłował. Kn. <Roz + Miłować>

Rozmiłowanie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozmiłować.** 2. p. **R. ś.**: Jakież godne pamięci rezultaty przyniosło tak powszechne u nas R. w życiu wiejskim i zajęciach rolniczych? Szaj.

Rozmiłowanie się, a ś., blm., niek. **Rozmiłowanie** czynność cz. **Rozmiłować ś.**

Rozmiłowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozmiłować.**

Rozmiłowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiłowywać.**

Rozmiłowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmiłowywać ś.**

[**Rozmiły, Roztomiły**] *bardzo miły, najmilszy.* <Roz + Miły>

Rozminąć się, nie ś., nął ś., nied. **Rozmijać ś.** *minąć ś. dążąc w różnych kierunkach; rozejść ś. mijając ś.; nie spotkać ś., zminąć ś.*: Biegnę co prędzej, aby ś. z nim nie R. L. Rozminął ś. z nim po przyjacielsku. Troc. Myśli ich ś. zgadzają, o czas tylko rozminęły ś. L. Szczęście, gdy komu w miłości sprzyja, z tym ś. częstokroć we grze rozmija. L. Ten fakt rozmija ś. z treści istotą. Sow. <Roz + Minąć ś.>

Rozminięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozminąć ś.**

[**Rozminne** drogi] *rozstajne, krzyżowe.* <Od Rozminąć ś.>

† **Rozmiot, u,** lm. **y** *rozmiotanie, rozrzucenie, rozciskanie, rozproszenie*: Położże na drugiej stronie przeciwko Galjuszowi szczodremu skrzynie z kłódkami, na wszystkie prośby głuche: nie osądzisz, że jego R. poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż? Warg. <Roz + Miot>

Rozmiotać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozmieść.** <Roz + Miotać>

Rozmiotanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiotać.**

Rozmiotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmiotać ś.**

× **Rozmiotny** *który można rozmiotać.* <Od Rozmiot>

× **Rozmleczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmleczyć ś.**

× **Rozmleczyć się, y ś., ył ś.** *rozbieleć jak mleko, przejść stopniowo w kolor mleczny*: Rozmleczone oko słońca ostrzeliwało świat. Gliń. <Roz + * Mleczyć, od Mleko>

Rozmleć, miele, mełł, I. *mieląc rozetrzeć:* Milczące pustynie, grodów na piasek rozemlone gruzy on nazwał ciszą swoją. Krasiń. **2.** [R.] = a) *rozgadać (mieląc językiem).* b) *rozcieńczyć:* R. co z wodą. <Roz + Mleć>

× **Rozmłacać, a, ał** p. **Rozmłócić.**

× **Rozmłacanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmłacać.**

Rozmładzać, a, ał p. **Rozmłodzić.**

Rozmładzanie, a, blm., czynność cz. **Rozmładzać.**

Rozmłodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozmłodzić.**

Rozmłodzić, i, ił, nied. **Rozmładzać** *zupełnie odmłodzić, odrodzić:* Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, w jakiej winną macicę dziedzinie rozmładzać. Gawiń. <Roz + Młodzić>

[**Rozmłozek, zka,** blm.] *przychówek:* Mało nawet kur chowają, ledwo na R.

Rozmłócenie, a, blm., czynność cz. **Rozmłócić.**

Rozmłócić, i, ił, × **Rozmłacać,** *młócąc rozbić.* L. Przen.: Mózg rozmłócony. <Roz + Młócić>

Rozmnażać, a, ał i R. ś. p. **Rozmnożyć.**

Rozmnażanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozmnażać. 2.** p. **R. ś.:** Bóg przystojnie z rozmnażaniem lat R. mądrości przyłączył. Białob.

Rozmnażanie się, a ś., blm., niek. **Rozmnażanie I.** czynność cz. **Rozmnażać ś. 2.** biol. *rozradzanie ś.* (generatio) R. ś. osobnicze, jednorództwo (g. monogenea). R. ś. płciowe, dwurództwo, (g. digenea).

Rozmnoż, u, blm., **Rozmnoża** *pora mnożenia ś., lęg:* W czasie rozmnożu polować nie godzi ś. Sł. wil. <Roz + * Mnoż, MNOG>

Rozmnoża, y, blm. **I.** p. **Rozmnoż. 2.** *hodowla rozpłodowa.* Sp. <Roz + * Mnoża, MNOG>

Rozmnożca, y, lm. y, **Rozmnożyciel** *ten, co rozmnożył a. rozmnaża; rozkrzewiciel, szerzyciel, propagator, apostoł:* Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. Wr. <Od Rozmnożyć>

Rozmnożenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozmnożyć:** Drzewka na R. zostawione. Troc. R. granic. Troc. R. jednej liczby drugą. Troc. R., rozliczenie. Troc. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkta z rozmnożenia pojedyńczych cyfer wypadające: te znajdują ś. w tablicy rozmnożenia, czyli Pytagoresowej. Łs. **2.** p. **R. ś.:** Stworzenie jest z niczegoś; rodzenie, gdy ś. jedna rzecz z drugiej wypuszcza; R., gdy taż jedna rzecz ś. sama rozszerza i mnoży. Skar. Każde dziecię nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat. Białob.

Rozmnożenie się, a ś., blm., niek. **Rozmnożenis** czynność cz. **Rozmnożyć ś.**

Rozmnożny, Rozmnożysty I. *mogący być rozmnożonym.* **2.** *mnożny, mnożący ś., plenny, płodny, zbytnio rozmnażający ś.* <Od Rozmnożyć>

[**Rozmnożować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozmnożyć.** <Od Rozmnożyć>

[**Rozmnożowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmnożować.**

[**Rozmnożowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmnożować ś.**

Rozmnożyciel, a, lm. e p. **Rozmnożca:** Boże, rozmnożycielu światłości. K. G. Metodius wiary Chrystusowej w narodzie słowiańskim R. Błaż. R. pocieszenia. Pśń. <Od Rozmnożyć>

Rozmnożycielka, i, lm. i forma ż. od **Rozmnożyciel.**

Rozmnożyć, y, ył, × **Wzmnożyć,** nied. **Rozmnażać** [**Rozmnożować**]. **I.** *mnożąc rozplenić; powiększyć liczbę, uczynić liczniejszym, pomnożyć:* Abrahama Bóg obiecał R. i uczynić go ojcem wielu narodów. Skar. R. lud. Troc. R. winne macice, stado. Troc. Rozmnażać liczbę jednę przez drugą. L. (= *mnożyć).* Przen.: *rozszerzyć, rozkrzewić, rozprzestrzenić:* R naukę, sławę. **R. ś.** *mnożąc ś. rozplenić ś., rozrodzić ś.; wzrosnąć w liczbę, pomnożyć ś., rozrosnąć ś. przez pomnażanie ś., powiększyć ś., wzrosnąć, wzmocnić ś., wzbogacić ś.:* Dzieciątko rosło a rozmnażało ś. Rej. Im dalej, tym ś. więcej rozmnażał w nauce swojej. Żarn. Rozmnażał ś. w mądrości i łasce u Boga i ludzi. <Roz + Mnożyć>

Rozmnożysto przys. od **Rozmnożysty:** Rozmnożę R. potomstwo twoje. Leop.

Rozmnożysty p. **Rozmnożny:** R., rozmnażający ś., mogący być rozmnożonym, *multiplicabilis.* Kn. Ogórek ptaszy jest rzecz rozmnożysta. Syr. <Od Rozmnożyć>

† **Rozmocnić, i, ił,** *uczynić mocniejszym, wzmocnić, dodać siły, pokrzepić, spotęgować:* Nasi na pomoc swoim przypadną i bitwę znowu rozmocnią. Sł. wil. <Roz + Mocnić>

Rozmocnienie, a, blm., czynność cz. **Rozmocnić.**

Rozmoczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmoczyć.**

* **Rozmoczki,** * **Rozmaczki,** * **Rozmączki** w wyraż.: † W R. = *na miękko, na rzadko:* Jaje w R. And. z Kobyl., Troc. <Roz + * Moczki, MOK>

Rozmoczyć, y, ył, nied. **Rozmaczać I.** *moczeniem rozmiękczyć, rozrzedzić, rozpuścić; namoczyć, dać namięknąć:* R. krochmal w wodzie. Deszcz ziemię, bryły rozmoczył. Troc. Rozmocz dwa łuty gumy w wódce. Perz. Rozmocz ten klej, kartę przyklejoną. Troc. **2.** *umoczyć, umaczać, zamoczyć, zapuścić w płyn:* Który sięga a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. Leop. Jednorożec rozmacza róg swój w wodzie. Wr. <Roz + Moczyć>

× **Rozmodlać się, a ś., ał ś.** p. **Rozmodlić ś.**

× **Rozmodlanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmodlać ś.**

Rozmodlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmodlić ś.**

Rozmodlić się, i ś., ił ś., nied. **Rozmadlać ś.,** × **Rozmodlać ś.** *zacząć ś. na dobre modlić; rozgorzeć modlitwą, zatopić ś. w modlitwie; modląc ś. wpaść w zachwyt, w zapał:* Piękny widok tych ojców rozmodlonych i rozśpiewanych. Jan. Cz. Wszystkie ś. ku niej gwiazdy rozmodliły. Krasiń. Ledwie z pieluch ś. wyzwoliła, dogadzano jej we wszystkim; potym ta rozmodlona i rozmiłowana w niej babka. Rol. Las ś. rozgwarzał blaskami słońca i rozmadlał w ciszy złotawego mroku. <Roz + Modlić ś.>

Rozmokły *który rozmókł, przesiąkły, przemokły, rozlazły z przemoczenia, rozkisły:* Drogi rozmokłe. L. Przen.: *rozlazły, zbyt powolny, nieruchawy, niemrawny, ospały, ciepłe kluski, niewyraźny:* Owi ludzie bez gniewu są ani ciepli, ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak ś. ruszają, nic nie sprawią. Skar. <Od Rozmoknąć>

Rozmoknąć, knie, knął a. kł, nied. **Rozmakać** *przemoknąć, przesiąknąć wodą, rozleźć ś. od wody, rozmięknąć, rozpuścić ś. w wodzie:* Nogi im przez wodę, w której przez pięć dni wciąż stali, rozmokły zupełnie. L. <Roz + Moknąć>

Rozmoknienie, a, blm. p. **Rozmoknięcie.**

Rozmoknięcie, a, blm., **Rozmoknienie** czynność cz. **Rozmoknąć.**

Rozmoralizować się, uje ś.,ował ś. *zacząć moralizować bez końca.* <Roz + Moralizować>

Rozmoralizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmoralizować ś.**

[**Rozmoronek, nku**, lm. **nki**] p. **Rozmaryn.**

Rozmotać, a, ał *rozprostować co zmotanego, odmotać, rozwikłać, rozplątać, rozsypłać, rozwiązać:* R. nici, sznurki. Przen.: R. zawikłaną sprawę. Proporzec rozmotany od wichru. Przybor. <Roz+Motać>

Rozmotanie, a, blm., czynność cz. **Rozmotać.**

Rozmowa, y, lm. **y I.** *rozmawianie, wzajemna wymiana myśli, rozprawa ustna, pogadanka, gawęda, dyjalog, dyskurs, konwersacja:* R. potoczna, poufała. R. zajmująca. Mieszać ś. do rozmowy. Prowadzić mowę. Przerwać, zakończyć rozmowę. Rozmowy Platona. Karp. Rozmowy Artaksesa z Ewandrem. Lubom. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. L. R. gdy jest ucieszna, droga przy niej śpieszna. Kn. R. ucieszna przy stole leda potrawy okrasi. Kn. Rozmowy złe psują najlepsze obyczaje. Petr. R. o elekcji—Górnickiego. Jest R., gadka o wilku. Troc. Ta R. na sali była. Górn. W modlitwie jest obcowanie i R. z Bogiem. Skar. Uprzejma miłość zawsze chce na umiłowanego patrzeć i z jego ś. rozmowy cieszyć. Skar. Wiele nam pomagają towarzystwa i rozmowy z ludźmi mądremi. Skar. Ślubując nigdy korony polskiej nie odstępować ani żadnych jawnych a. tajemnych rozmów, stanowienia przymierza, zjednoczenia z mistrzem nie czynić. Murin. Kot zawsze gotowy nie uchybił minuty, stanął do rozmowy. Kras. Powiedziałem, to, żeby ciągnąć dalej rozmowę. Kras. Podtrzymać, ożywić rozmowę. U panów R. była to historja żyjąca, krajowa, a między szlachtą dzieje domowe powiatu. Mick. W swoim czasie przy spisach wojskowych odbyła ś. następująca R. Sienk. **2.** Rozmowy a. **Rozmówki** *wzorki rozmawiania w pytaniach i odpowiedziach, do wyuczania ś. na pamięć, dla osób chcących nauczyć ś. rozmawiać w danym języku:* Rozmowy francuskie, angielskie, niemieckie. Dziś mamy zadane na lekcję rozmowy. <Roz + Mowa>

Rozmownia, i, lm. **e** p. **Rozmownica.** <Od Rozmowa>

Rozmownica, y lm. **e, Rozmównica, Rozmownia** *izba do rozmawiania,* × gadalnia, × lokutarz, parlatorjum *w klasztorach panieńskich:* Weszła do rozmownicy i oświadczyła, że chce widzieć ś. z córką. Bał. Izba służąca za rozmownicę. Żer. <Od Rozmowny>

Rozmownie p. **Rozmównie.** L.

Rozmownik, a, lm. **i** p. **Rozmównik.** Sł. wil. <Od Rozmowny>

Rozmowność, i, blm., rz. od **Rozmowny**, *rozmówność:* Dla osobnej ludzkości, rozmowności był bardzo wziętym. Skar. Układność obyczajów i R. panom przystoi. Petr, Dlatego ja R. naszych przodków wielbię. Mick. Gdzież ś. podziała jego R. i dowcip w odpowiedziach? Orzesz.

Rozmowny, Rozmówny I. a. × **Rozmowowy** przym. od **Rozmowa:** Gry rozmowne zabawa pożyteczna. Górn. **2.** *chętny do rozmowy, nie usuwający ś. od rozmowy, przystępny, popularny:* Każdemu łaskawym ś. i rozmownym stawał. Skar. Panujący powinien ś. okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. Zabł. **3.** [Bór R.] = *bór nie podszyty:* Bór R., który ś. z wierzchu osadzi, a spodem wyczyści, bór bez gąszczu dolnego. Pol. *(= godny do rozmawiania, akustyczny).* <Od Rozmowa>

× **Rozmowowy** p. **Rozmowny:** Rozmowa, dosyć pomieszana i często urywana, przeszedszy wszystkie stadja rozmowowe, zaczęła ś. ożywiać. <Od Rozmowa>

Rozmożenie, a, blm. p. **R. ś.**; *wzmożenie ś. w bogactwa, wielka zamożność, wzbogacenie ś.:* Bóg takiego szczęścia i rozmożenia nie raczył dać jemu. Rej.

Rozmożenie się, a ś., blm., niek. **Rozmożenie** czynność cz. **Rozmóc ś.**

Rozmóc, oże, ógł, nied. **Rozmagać** *rozwinąć w moc, wzmóc, spotęgować, rozwielmożyć, wzmocnić:* Stany i korporacje stwardły w formach i w ścisłych zamknęły ś. granicach, poza które nie występując nigdy, nie mogły R. ciasnych wyobrażeń swoich do wzniosłego wyobrażenia ojczyzny. Lib. **R. ś.** *wzmóc ś., rozrosnąć ś. w siłę, wzrosnąć w moc, rozwielmożyć ś., wziąć górę, pójść w górę, spotężnieć, okrzepnąć, rozpanoszyć ś., podnieść głowę:* Rozmagał ś., a drżało wszystko przed nim. Leop. (zmacniał ś. B. G.). Tyś ś., królu, rozwielmożył i rozmógł; władza twoja dosięgła do granic ziemi. Wuj. Nienawistnik mój, co ś. na mię rozmógł. Bud. Śmierć z czartowskich złości urosła i rozmogła ś po wszystkich krainach świata. Post. pr. Po potopie, gdy ś. lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. Biel M. Gdy ś. bałwochwalstwo rozmogło, wstępowali czarci w one obrazy. Biel. M Francę do Polski z Rzymu przyniosła jedna niewiasta, aż s. rychło rozpłodziła i rozmogła u nas. Biel. M. Pobożni prześladowani będą, a złośliwi rozmogą ś. na gorsze. Fund. Ciemności ś. znowu rozmagają i inne oznaki gniewu Bożego jawnie ś. okazują. Bud. Rozmożony sam w sobie potężny naród zaczyna rosnąć wszerz i do góry. Kaczk. <Roz + Móc>

Rozmówca, y, lm. **y, Rozmównik** *osoba rozmawiająca, biorąca udział w rozmowie, interlokutor.* Orzech. Rozmówcy, *actores.* Nar. Ktoś ś. śmiałym, posuwistym krokiem zbliżał ku rozmówcom. Krasz. <Od Rozmówić>

Rozmówić, i, ił, nied. **Rozmawiać I.** † R. *odmówić, przeciągnąć, przekabacić na swoją stronę, podmówić do opuszczenia, odstąpienia kogo:* Amazony od ojców syny rozmówiły, że szli z niemi w tamte strony. Kochan. Niżowe kozaki sobie upewnił, acz mu je potym rozmówił wojewoda kijowski. Biel. J. Rozmówił mi sługę. Troc. **2.** [R.] *odradzić, wyperswadować:* Chciałoby mnie dziewczę, ludzie rozmawiają. **3.** [R.] *omówić, obgadać; mówiąc rozważyć:* Stan dziewczyny rozmówili. **4.** [R.] *namówić, umówić:* Grzeczną damę rozmówili, a jak ci ją rozmówili, do pojazdu ją wsadzili. **5.** Rozmawiać a. **Rozmawiać ś.** *prowadzić rozmowę, mówić z kim wzajemnie, rozprawiać, rezonować, gawędzić:* A to kto ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? L. Rozmawiać ś. z kim o czym. L. Pomału ś. go rozmiłował i często go słuchał i z nim rad rozmawiał. Skar. Rozmawiali podczas kazania. Pijak rozmawiał z samym sobą *(= mówił do siebie).* Rozmawiasz w najlepsze, a tu robota stoi *(= gadu gadu, a chłop śliwki rwie).* Przen.: Rozmawiać z kotem i t. p. *(= mówić do niego).* Rozmawiać z księgami, ludźmi zeszłych wieków. Rozmawiają ś., jak gęś z prosięciem. Prz. Rozmawiać ś. oczyma, na migi *(= porozumiewać ś.).* Rozmawiać listownie *(= korespondować).* Nie rozmawiamy z sobą *(= gniewamy ś., jesteśmy na*

dyplomacji, nie mówimy z sobą, nie znamy ś.). **R. ś.** *mówiąc porozumieć ś.* = a) Potrafi ś. R. po francusku. Nie rozmówisz ś. z nim, bo nie umie po polsku (= *nie dogadasz ś. z nim).* b) *pomówić, porozumieć ś., pogadać,* nied. *traktować:* R. ś. z kim względem czego, co do czego. Trzeba ś. wprzód z nim R. R. ś. w interesie wyprawy. c) *rozprawić ś., porachować ś., pomówić, pogadać, nie puścić płazem, nie darować:* Rozmówimy ś., niewdzięczniku! L. (zobaczymy ś. z sobą. L.) Wziął to za urazę swojego honoru i chce ś. R. z W. Panem. L. Poczekaj, rozmówię ja ś. z tobą! <Roz + Mówić>

Rozmówienie, a, blm., czynność cz. **Rozmówić.**

Rozmówienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmówić ś.:** Wzywa pod pewną sosnę w celu rozmówienia ś. za pomocą ołowiu. Orzesz.

× **Rozmówiny, in,** blp. *rozmawianie, rozmowy:* Aleksander miewał R. z mędrcami, co ich pierwszych w Persji znają. Chr. Miewali z sobą wzajemne R. Chr. <Od Rozmówić>

Rozmówki, ek, blp. p. **Rozmowa.** <Od *Rozmówka, od Rozmowa>

Rozmównica, y, lm. **e** p. **Rozmownica:** W księskiej izbie, w rozmównicy za klauzurą. Zał. S. Poszedł do klasztoru, w którym zamknięto Antosię, aby ś. z nią widzieć... Puszczono go do rozmównicy. Bał. <Od Rozmówny>

Rozmównie przys. od **Rozmówny,** *rozmownie.*

× **Rozmównik, a l.** lm. **cy** p. **Rozmówca:** Posłużyła mi ta cytata do zjednania współczucia rozmówników moich. Od. **2.** lm. **i** *znak pisarski: kreska pozioma, kładziona przed cudzemi wyrazami i po nich* (np.: — Skąd idziesz? — Ledwie łażę. — Słabyś? — I jak jeszcze. Kras.). Sł. wil. <Od Rozmówny>

Rozmówność, i, blm., rz. od **Rozmówny,** *rozmowność.* Sł. wil.

Rozmówny 1. p. **Rozmowny.** Sł. wil. **2.** × R. *o którym jeszcze można mówić, o którym nic stanowczego nie można powiedzieć, wątpliwy, niepewny:* Rozmówna rzecz. Sł. wil.

[**Rozmózgotać, ocze** a. **oce, otał**] p. **Rozmóżdżyć.** <Roz + *Mózgotać, od Mózg>

[**Rozmózgotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmózgotać.**

[**Rozmóżdżenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmóżdżyć.**

[**Rozmóżdżyć, y, ył, Rozmózgotać**] *rozmiażdżyć, roztrzaskać.* <Roz + Móżdżyć>

Rozmrażać, a, ał p. **Rozmrozić.**

Rozmrażanie, a, blm., czynność cz. **Rozmrażać.**

Rozmroczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmroczyć.**

Rozmroczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmroczyć ś.**

Rozmroczyć, y, ył, nied. † **Rozmroczywać** *mrok, ciemność rozproszyć; rozjaśnić, rozwidnić, wyjaśnić.* Przen.: Wino ci z trosków przepaści swobodne myśli słodko rozmroczy. Kniaź. (= *wypogodzi, rozchmurzy).* **R. ś.** *rozwidnieć, rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., zajaśnieć;* przen. *wypogodzić czoło, pozbyć troski, rozweselić ś., rozsępić ś., rozchmurzyć ś., rozpromienić ś., zajaśnieć radością.* <Roz + Mroczyć>

† **Rozmroczywać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozmroczyć.**

† **Rozmroczywanie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Rozmroczywać. 2.** p. **R. ś.;** *brzask, świt, świtanie, przecieranie ś. = wyjaśnianie ś.:* Na pierwszym rozmroczywaniu, summo *diluculo.* Błaż.

† **Rozmroczywanie się, a ś.,** blm., niek. † **Rozmroczywanie** czynność cz. **Rozmroczywać ś.**

Rozmrozić, i, ił, nied. **Rozmrażać** *rozpuścić co zmarzłego.* Przen.: Kokietowała go, jak mogła, ale nie potrafiła R. Krasz. <Roz + Mrozić>

Rozmrożenie, a, blm., czynność cz. **Rozmrozić.**

Rozmrużenie, a, blm., czynność cz. **Rozmrużyć:** Budzi ś. wylękły objawieniem, lecz wkrótce przekonał ś. oczu rozmrużeniem, że go tylko sen łudził marą wystawioną. Przyb.

Rozmrużyć, y, ył oczy = *rozemknąć po zmrużeniu, przemknąć, nawpół roztworzyć.* < Roz + Mrużyć >

Rozmuzykalnić, i, ił kogo = *zrobić nie na żarty muzykalnym, rozbudzić w kim muzykalność:* Liszt rozmuzykalnił południowo-zachodnie gubernje. Jeż. <Roz + *Muzykalnić, od Muzykalny>

Rozmuzykalnienie, a, blm., czynność cz. **Rozmuzykalnić.**

[**Rozmuźniały**] *który rozmuźniał, rozgotowany, rozmiękły:* Kasza rozmuźniała. <Od Rozmuźnieć>

[**Rozmuźnieć, eje, ał**] (o potrawach mącznych) *rozgotować ś., przegotować ś., rozmięknąć:* Nie spuszczaj tak wcześnie klusek do rosołu, bo rozmuźnieją. Wal. <Roz + Muźnieć>

[**Rozmuźnienie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmuźnieć.**

Rozmycie, a, blm., czynność cz. **Rozmyć:** Miejscowości, w których pokłady uległy znacznej dyzlokacji w skutek rozmycia, tworzą równiny.

Rozmyć, yje, ył, nied. **Rozmywać** *rozprowadzić, rozetrzeć do czysta przez mycie, rozpłókać:* R. plamę. Przen.: Woda rozmyła stertę błota, wzniesienie (= *rozniosła zmywając je).* <Roz + Myć>

Rozmydlać, a, ał p. **Rozmydlić.**

Rozmydlanie, a, blm., czynność cz. **Rozmydlać.**

Rozmydlenie, a, blm., czynność cz. **Rozmydlić.**

Rozmydlić, i, ił, nied. **Rozmydlać** *rozrobić, rozbełtać z mydłem:* Znowu w czar życia sączyły ś. krople rozczarowania... aż do podpadnięcia pod rękę nowej słomki z rozmydloną wodą. Orzesz. <Roz + Mydlić>

Rozmykać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozemknąć:** Zmarszczkę z czoła rozmyka, a wineczko pije. Białog R., zamykać cyrkiel. Troc. To przędziwo ś. rozmyka. Troc.

Rozmykanie, a, blm., czynność cz. **Rozmykać.**

Rozmykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmykać ś.**

Rozmysł, u, lm. **y 1.** *rozmyślenie ś.; zdecydowanie ś. po namyśle, namyślenie ś., namysł, rozwaga, zastanowienie, determinacja, premedytacja:* Wyszły one dziesięć dni, dane Focjuszowi na R. Skar. Robić co z rozmysłem. Człowiek miał wolny R. ku dobremu i ku złemu. Rej. (= *wybór po namyśle).* Zwierzęta rozmysłu (rozmyślności) nie mają. Troc. Nie pozwolił mi czasu do rozmysłu. Troc. Brać, dać co na R. Troc. Wszystkiego pomiernie rozmysłem używa. Rej. Wonczas już próżny R., bo już abo ś. bić, abo uciekać trzeba. Kochan. Trudno ma urość, co kiedy niebacznie i bez rozmysłu szumna głowa zacznie. Kochan. Wydać a. nie wydać (Helenę), w tym rozmysłu trzeba. Kochan. Dobrodziejstwa aby lekce a bez żadnego rozmysłu dawane nie były. Górn. I tego trzymać nie mamy, aby ś. zaraz porwał (Mateusz) lekkomyślnie i bez wielkiego rozmysłu. Skar. Dali mu wolny czas do rozmysłu. Skar. U mnie w rzeczy dobrej rozmysłu niemasz. Skar. Pismo św. czytał z poważnym rozmysłem. Birk. **2.** † R. *postanowienie, zamysł, zamiar, projekt:* Rozbierając swe przy-

gody sobie, różny brał przed ś. R. w onej dobie. P. Koch. **Nierozmysł** *nierozwaga, lekkomyślność, brak zastanowienia.* Kasz. < Roz + * Mysł, MY/ ME(DR) MIE MN>

Rozmyślacz, a, lm. **e** *ten, co rozmyśla, deliberator.* Mącz. Po Kancie nastąpili inni, równie jak on, wielcy rozmyślacze. Mochn. *(= myśliciele).* < Od Rozmyślać>

Rozmyślać, a, ał i R. ś. p. **Rozmyślić.**

Rozmyślanie, a 1. blm., czynność cz. **Rozmyślać:** Kiedy rozum wyobrażeniom w nas ś. snującym długo ś. przypatruje z pilnością, jest to R. Cyan. Serce na skrzydłach rozmyślania nabożnego w niebo podnosił. Skar. **2.** lm. **a** *myśli nasuwające ś. przy rozważaniu, medytacja, kontemplacja:* R. rozumne, kontemplacja. Górn. R. nabożne,* duchowne, medytacja. Kn., Troc. Rozmyślania jego o tej rzeczy druku są godne. Troc. **3.** × R. komu uczynione = *przekładanie, uwaga, przedstawienie, perswazja, refleksja:* Rozmyślania od ciebie uczynione dowodzą, że człowiek jest dziełem Boskim. Zabł.

† **Rozmyślanie** p. **Rozmyślnie:** Mówić z prędka a nie R. o rzeczy ważnej nie jest to lada co. Górn.

Rozmyślanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmyślać ś.**

† **Rozmyślawać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozmyślić.**

† **Rozmyślawanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmyślawać.**

† **Rozmyślawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozmyślawać ś.**

Rozmyślenie, a, blm., czynność cz. **Rozmyślić.**

Rozmyślenie się, a ś., blm, czynność cz. **Rozmyślić ś.**

[**Rozmyślować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozmyślić.**

[**Rozmyślowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozmyślować.**

[**Rozmyślowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozmyślować ś.**

Rozmyślić, i, ił, nied. **Rozmyślać,** † **Rozmyślawać,** [**Rozmyślować**] **1.** co = *myśląc rozważyć; roztrząsnąć w myśli, rozebrać sobie w umyśle:* Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodziejstw, a R. sobie strach pogróżek Pańskich. Rej. Rozmyślawać wszechmocność Bożą. Otw. S. To rozmyślając, wszystko swe serce i ducha w niebo obróciła. Op. Oczy zatulamy, gdy co rozmyślamy. Rej. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim, ale Pan sprawuje język jego. Rej. Rozmyślając krótkość i omylność żywota tego. Skar. Kiedy rozmyślam (rozważam) cnoty jego. Troc. Rozmyślam co nabożnie. Troc. **2.** Rozmyślać, cz. ni. *myśleć na różne sposoby, przemyśliwać, łamać sobie głowę, zastanawiać ś., medytować, deliberować, suszyć sobie głowę:* Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mię rozum, że nie może być tylko jeden Bóg. Stasz. Wierz, nie rozmyślaj. Pot. Rozmyślaj zawsze o Panu Bogu. Troc. Począł rozmyślać o marnościach świata. Kras. Wygnany z Rzymu Marjusz usiadł na ruinach Kartaginy i tam rozmyślał o niestałości rzeczy ludzkich. Śniad. Gdy minęła (godzina), dzień cały o niej rozmyślałem. Mick. Z żalem rozmyślając o mych lat poranku. Mick. Właśnie ja rozmyślałem o tym, Jaśnie Panie. Mick. [A ja (dziewczyna) sobie rozmyślący, zaleję ś. łzami]. **R. ś.,** [**Rozmyślać ś.**], nied. **Rozmyślać ś.,** † **Rozmyślawać ś.,** [**Rozmyślować ś.**]. **1.** *namyślić ś.; zdecydować ś., zdeterminować ś. po namyśle, powziąć postanowienie:* Rozmyśla ś., jeśli ma uczynić. Troc. Rozmyśliłem ś. już na to dobrze = udeterminowałem ś. Kn. Rozmyślaj ś., bracie. co ma przypaść na cię. Prz. Już ś. rozmyślił. Troc. Rozmyślać ś., namyślać ś., rady u samego siebie szukać. L. R. ś., namyślić ś., naradzić ś. na wszystko dobrze potrzeba; namysł ś. wolno, a śpieszno czyń. Kn. A byle nóta, to już pod nią wierszami rozmaitemi sypał, nie rozmyślając ś., jak z za rękawa. Trzyc. *(= nie zastanawiając ś.).* **2.** *rozstać ś. z dotychczasowym zdaniem, odmienić zdanie namyśliwszy ś., namyślić ś. inaczej, zreflektować ś.:* Rozmyślił ś., odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie. L. Z początku nie chciał, ale potym, rozmyśliwszy ś. i żałując tego, co uczynił, poszedł. Skar. [Kochałem ś., dziewczę, trzy tygodnie w tobie, alem ś. rozmyślał: djabół mi po tobie]. **3.** † R. ś. na co = *namyślić ś. nad czym, rozważyć co.* Skr. < Roz + Myślić>

Rozmyślnie przys. od **Rozmyślny;** † **Rozmyślanie** *z rozmysłem, z umysłu, z zamiarem, umyślnie, naumyślnie, z rozwagą, z zastanowieniem, obmyśliwszy, nie przypadkiem:* Co czynisz, czyń R: skora rada szkodzi. Koch. W. Może ś. to stało przez zapomnienie? — Nie, papo, R. L. R., nierozmyślnie wyrzekł to słowo. Troc. R. (umyślnie) to uczynił. Troc. Nie mów nic nierozmyślnie. Wuj. *(= lekkomyślnie, niebacznie).*

Rozmyślność, i, blm. **1.** rz. od **Rozmyślny,** *baczność, rozwaga.* **2.** × R. *rozmysł, namysł.* Sł. wil.

Rozmyślny *z rozmysłem zrobiony, rozważny, obmyślany, baczny, nie lekkomyślny, umyślny, nie przypadkowy, premedytowany:* Rozmyślne zabójstwo. Tyberjusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niż na rozmyślne. Skar. < Od Rozmysł>

[**Rozmyślować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozmyślić.**

[**Rozmyślowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozmyślować.**

Rozmywać, a, ał p. **Rozmyć.**

† **Rozmywanie, a,** blm, czynność cz. **Rozmywać.**

† **Roznać, a, ał** *rozeznać.* Glos. < ? Zam. Rozznać>

Roznająć, jmie, jął, nied. **Roznajmować** *odnająć, wynająć częściowo różnym osobom:* Ograniczają ś. sami na kuchni i jednym pokoju, resztę roznajmują. < Roz + Nająć>

Roznajęcie, a, blm., czynność cz. **Roznająć.**

Roznajmować, uje, ował p. **Roznająć.** < Roz + Najmować>

Roznajmowanie, a, blm., czynność cz. **Roznajmować.**

Roznamiętniać, a, ał i R. ś. p. **Roznamiętnić.**

Roznamiętnianie, a, blm., czynność cz. **Roznamiętniać.**

Roznamiętnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznamiętniać ś.**

Roznamiętnić, i, ił, nied. **Roznamiętniać** *rozpalić namiętnie, rozognić, rozjurzyć, rozgorączkować, podniecić, rozdrażnić, rozjątrzyć, rozbestwić, rozpasać, wyuzdać:* Upór starszych i ich zła wola roznamiętniły młodych, rozgorączkowały ich. Bał. Ta tradycja ucisku, ta nienawiść tajona tak ich roznamiętniła. Bał. **R. ś.** *rozpalić ś. namiętnie, rozognić ś., rozjurzyć ś., rozgorączkować ś., rozdrażnić ś., rozjątrzyć ś., rozbestwić ś., rozpasać ś., wyuzdać ś.:* Jest to ferment roznamiętnionej duszy, który tylko kwasy i gorycz stworzyć może. Bał. Trzeba, abyśmy ś. roznamiętnili do losów osoby walczącej. Spas. < Roz + * Namiętnić, od Namiętny>

Roznamiętnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roznamiętnić. 2.** *stan roznamiętnionego, chuć, żądza, stan podniecony, zapalczywość, namiętność, zapamiętałość, wzburzenie, jurność, rozjątrzenie.*

Roznamiętnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznamiętnić ś.**

† Roznanie, a, blm., czynność cz. **Roznać.**

Roznarowić, i, ił, † Roznorowić *znarowiwszy rozpuścić, rozpasać, rozzuchwalić:* R. konie. Roznarowiona bogactwem swawola. <Roz + Narowić>

Roznarowienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roznarowić. 2.** *stan roznarowionego.*

× Roznaszać, a, ał p. **Roznieść.**

× Roznaszanie, a, blm., czynność cz. **Roznaszać.**

[Roznaturzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Roznaturzyć ś.**

[Roznaturzyć się, y ś., ył ś.] *roznamiętnić ś.:* R. ś. do wódki. <Roz + * Naturzyć ś., od Natura>

Rozneglizować, uje, ował *rozebrać z wierzchniego ubrania, rozebrać do bielizny, do negliżu.* **R. ś.** *rozebrać ś. z wierzchniego ubrania, rozebrać ś. do bielizny, do negliżu.* <Roz + Negliżować>

Rozneglizowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozneglizować. 2.** p. **Rozneglizowanie ś.:** Nie razi nas nawet pewna niekiedy karykaturalność figur i R. wesołości. Bał.

Rozneglizowanie się, a ś., blm., niek. **Rozneglizowanie** czynność cz. **Rozneglizować ś.**

Roznerwować, uje, ował *rozdrażnić nerwowo, zdenerwować:* Piekłem dla zdechlaka roznerwowanego na polu zapasów z życiem jest bezpieniężność. Jeż. Przyzwoitość i grzeczność przykuły mnie do roznerwowanej pani. Korz. Pozawczorajsze pisanie zaszkodziło mi widocznie i roznerwowało do tego stopnia, że musiałem ś. już przed wieczorem położyć. Dąb. **R. ś.** *rozdrażnić ś. nerwowo, zdenerwować ś.:* Dobrze to, gdy sobie prosty człowiek nogę skaleczy, ale nie, gdy dziecko dorastające roznerwuje ś., a jeszcze tak delikatne. Krasz. <Roz + Nerwować>

Roznerwowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roznerwować. 2.** *stan człowieka roznerwowanego, zdenerwowanie.*

Roznerwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznerwować ś.**

[Roznia, i, blm.] *rdza.*

Rozniecać, a, ał p. **Rozniecić.**

Rozniecanie, a, blm., czynność cz. **Rozniecać.**

Roznięcenie, a, blm., czynność cz. **Rozniecić:** Wojna naonczas na samym rozniecéniu zgasła. Błaż.

Rozniecić, i, ił, nied. **Rozniecać** *niecąc rozpalić, rozżarzyć; wzniecić, wskrzesać; wznieciwszy rozszerzyć:* R. pożar. Idź, moja Kachno, rozniec ogień. L. Przez gniew zawziętej Junony Troję w popiół obrócił pożar rozniecony. Min. Bo któż będzie gotować garnek? kto ogień roznieci? Słow. Teraz matki ś. boję, lecz niech ogień rozniecę, niechno krówki wydoję, polecęż ja, polecę! Len. Przen.: Ja rozniecam w tobie ogień. Bud. Moment roznieciłl we mnie płomienie. L. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje i nie daje ś. rozniecać złemu. Syr. Nowe rozruchy Cinna rozniecił. Lel. *(= wszczął, wywołał).* Zamierzając R. zgasłe rzeczypospolitej życie, chciał Trajan ocucić w niej ducha zaborczego. Lel. Nie zgasła iskra rozniecedonej raz waśni. Szaj. <Roz + Niecić>

Rozniecierpliwić się, i ś., ił ś. *rozgorzeć niecierpliwością, zacząć ś. na dobre niecierpliwić.* <Roz + Niecierpliwić ś.>

Rozniecierpliwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozniecierpliwić ś.**

Rozniemagać się, a ś., ał ś. p. **Rozniemóc ś.**

Rozniemaganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozniemagać ś.**

Rozniemóc się, oże ś., ógł ś., nied. **Rozniemagać ś.** *zaniemóc na dobre, zapaść w niemoc, rozchorować ś.:* Jeden z nich pojął w Krakowie żonę, a drugi ś. rozniemógł. Ort. Rozniemógł ś. Abia, syn Jeroboamów. Wuj. Jeśli ś. kto rozniemógł abo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to ś. do krzyża obiecał. Dambr. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże ś. rozniemógł, także charlał, charlał, aż ci poszedł. Rej. Wielu ich było, którzy ś. nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. Baz. Powiedziano mu, iż ś rozniemógł ociec jego. Leop. Na śmierć ś. rozniemógł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. Biel. M. Rozniemógł ś. na gorączkę okrutną. Wys. Bardzo ś. rozniemogła. Pot. Rozniemógł ś. na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo ciężka. Bud. Rozniemoże ś. wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. Wuj. <Roz + Niemóc>

Rozniesienie, a, blm., czynność cz. **Roznieść:** Sobaków tatarskich po polach R. Bron.

Rozniesienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznieść ś.**

Roznieść, esie, ósł, nied. **Roznosić, × Roznaszać 1.** *rozdzieliwszy ponieść w różne strony; nosząc rozebrać, rozproszyć:* Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznoszą. L. Wiatry ich koncepty rozniosą, jak liście w jesieni zwykły roznosić. Opal. Kto te księgi rozniósł? Troc. *(= poroznosił).* R. wieść = *rozpuścić, rozszerzyć, obnieść, rozgadać, rozsiać, rozpaplać:* Jaka wierność pasterzy! co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o Dzieciątku Jezusie i roznoszą. Dambr. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta; August cię muzy odmiarem podaje w potomne usta. Kniaź. Dworscy pogłoskę tę po całym mieście rozniesli. L. Zawsze miano za najpoczciwsze plemię tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz należli ś. tacy, którzy roznaszają zbrodnie. Pilch Wzorki zbierać jeden z drugiego i potym z przydatkiem jeszcze roznosić je po mieście. L. Józef, mąż jej, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jej roznosić a sławić. Leop. Rzecz całą, wprzód już gwarem pospólstwa rozniesioną, senatowi donosi. Pilch. Roznosić nowinę po mieście. Troc. Roznosić plotki. **2.** *rozgromiwszy rozproszyć, rozbiwszy rozpędzić, roztratowawszy rozrzucić, rozsiekawszy rozciskać; rozsadzić, rozerwać:* Rozbił przez swoję mądrość tę burzę, którąby całe państwo rozniosła. Kłok. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich R. Warg. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był rozniesiony. Birk. Zdrajcy, pochlebnicy królewscy, rozsiekać ich, R. na szablach. Niem. Przy zjeździe z góry żadne niebezpieczeństwo nie grozi, chybaby konie rozniosły *(= poniosły).* Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, aby nędznika w sztukach roznosili na swych rogach. Ryb. Naprożno Osman pokusił ś. był R. Polskę na kopytach końskich. Kajs. W tej chwili rozniesiono wszystkich w puch. Sienk. Kocioł rozniosło. [Rozniosło krowie wymiej] = *rozsadziło, rozdęło, wzdęło; spuchło jej wymię.* **2.** × R. *rozdzielić, rozczłonkować:* Ślęzacy dziedzictwo swo-

je na subtelne cząstki podziałem gęstym roznieśli. Błaż. 3. *nosząc rozdać, obnieść:* Roznosić kawę. L. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, siedziałem w pierwszym miejscu, zaczęli ode mnie. Zabł. Zdołacie śmierć roznosić jak Bóg. Krasiń. (*= szerzyć, siać*). **R. ś.** *rozejść ś., gruchnąć, rozszerzyć* [*ś., rozpowszechnić ś., rozgłosić ś.:* Już ś. niemałe głosy roznosiły o możności jego. Rej. Rozniosła ś. prędko sława Minosa po całej Grecji. Lel. Wieść o powstaniu w Warszawie rozniosła ś. po całym kraju. Niem. Po miastach i po wioskach trwoga ś. rozniosła Syrok. <Roz + Nieść>

× **Roznieta, y,** blm. *rozniecenie, rozpałka, podpałka:* Ogień nie rozżarzy tam ożywczego zapału, gdzie żadnej rozniety i żagwy do przyjęcia siebie nie znajdzie. Wor. [Dał żarzących węgli na roznietę]. <Roz + * Nieta, NIAT/NIET>

[**Roznijście się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Roznijść ś.**

[**Roznijść się, nijdzie ś., szedł ś.**] p. **Rozejść ś.**

Roznitować, uje, ował *rozdzielić to, co było znitowane.* <Roz + Nitować>

Roznitowanie, a, blm., czynność cz. **Roznitować.**

† **Rozno** przysł. *w różnych miejscach, tu i owdzie:* Ty gwiazdy (nauczyciele)... świeciły światu wiernemi naukami... i po kościelech Pańskich R. po światu rozsypanych. Rej. < Od * Rozny = Różny >

† **Roznorowić, i, ił** p. **Roznarowić:** Spanoszeniem roznorowiona swawola. Błaż.

† **Roznorowienie, a,** blm., czynność cz. **Roznorowić.**

Roznos, u, lm. **y, Rozkop,** † **Resza** gór. *kanał otwarty zewnętrzny od ujścia sztolni, którym wody odpływają.* Łab. < Roz + Nos, NIOS/NOS >

Roznosiciel, a, lm. **e,! Roznoszczyk** *ten, co roznosi:* R. listów = *listonosz, listowy, bryftregier.* R. książek, obrazków, gazet = *kolporter.* R. cywilizacji (*= krzewiciel, apostoł*). R. pogłoski, rozgłosiciel. L. <Od Roznosić>

Roznosicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Roznosiciel:** Mylna R. dzieł tylko pozornych, za mniemaniem ś. sława nieprawdą unosi. Kras.

Roznosicielski przym. od **Roznosiciel,** *kolporterski.* L.

Roznosić, i, ił i **R. ś.** p. **Roznieść.**

! **Roznoszczyk, a,** lm. **i** p. **Roznosiciel.**

Roznoszenie, a, blm., czynność cz. **Roznosić.**

Roznoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznosić ś.**

Roznośnie przys. od **Roznośny:** Nim roznośniej a ponuro siwym orłem klaśniesz górą, zanuć oto Ukrainie marną rozkosz. Zal. Bocian zaklekotał wesoło, R. Kon.

Roznośny 1. *który można roznosić, przeznaczony do roznoszenia.* L. **2.** *donośny, rozgłośny, rozbrzmiewający, rozlegający ś., huczny:* W głos piękny, R. zaopatruje. Słow. Roznośna wrzawa. Kon. < Raz + Nośny >

[**Roznowaty, Zbieżysty**] *cieńszy ku końcowi:* Bic do strzelania ma być R. <Zam. Rożnowaty, od Rożen>

[**Roznożka, i,** lm. **i**] *gałązka, odnoga.* <Roz + * Nożka, od Noga>

Roznóżka, i, lm. **i** zool. (rhizopoda) *wymoczek, pierwotniak niższego rzędu.* <Roz + Nóżka>

Roznucenie, a, blm., czynność cz. **Roznucić.**

Roznucić, i, ił *rozochocić do nucenia:* Ziemię rozdźwięczę i niebo roznucę Berw. <Roz + Nucić>

Roznygusować się, uje ś., ował ś. *zacząć ś. na dobre nygusować, rozpróżniaczyć ś., rozwałkonić ś.* <Roz + Nygusować ś.>

Roznygusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznygusować ś.**

[**Rozobłócenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozobłócyć.**

[**Rozobłócyć, y, ył**] *rozbierać z bielizny, z ubrania.* <Roz + Obłócyć>

Rozobozować się, uje ś., ował ś. *rozłożyć ś. obozem:* Puszcza Rumelijska, strzeżona przez rozobozowane tu po drodze wojsko rosyjskie. Spas. <Roz + Obozować>

Rozobozowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozobozować ś.**

Rozochocać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozochocić.**

Rozochocanie, a, blm., czynność cz. **Rozochocać.**

Rozochocanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozochocać ś.**

Rozochocenie, a, blm., czynność cz. **Rozochocić.**

Rozochocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozochocić ś.**

Rozochocić, i, ił, nied. **Rozochocać** *dodać ochoty, zrobić ochoczym, ożywić, rozruszać, wprawić w dobry humor, rozweselić:* Po graniu Orfeusza tańcowały z wilkami kozy, tak je rozochocił. Pot. **R. ś. 1.** *nabrać ochoty, stać ś. ochoczym, ożywić ś., rozweselić ś., nabrać animuszu, rozbrykać ś., wpaść w werwę, w dobry humor:* Owi to smutek cierpiący, gdy ś. rozochocą, długo ś. i bez miary śmieją, jakby nagradzali za przeszłą swą posępność. Przyb Tak gdy każdemu z nich wziątek idzie, wszyscy na wojnę z nim ś. rozochocą. Chr. Prawda, przerwał rozochocając ś. Marcik. Krasz. A kiedy tak, to jeszcze będę pytał, rzekł rozochocony namiestnik. Sienk. <Roz + Ochocić>

Rozoczny anat.: Nerw = R. = *nerw odwodzący oka* (nervus abducens). <Roz + Oczny>

× **Rozodpierścienić, i, ił** *poodginać, poodwijać z pierścieni:* Ha! czy nie wyrwę cię, haku, ze ścian? czy was, ogniwa, nie odpierścienię? Krasiń. <Roz + * Odpierścienić, Od + Pierścienić>

× **Rozodpierścienienie, a,** blm., czynność cz. **Rozodpierścienić.**

[**Rozodziać, eje, ał**] **1.** *rozebrać z odzienia.* **2.** *zdjąć z siebie:* Po chwili po namyśle rozodział płaszcz, uszyty z ciemnej pajęczyny, i rzucił pod wysoki płot. Ork. [**R. ś.**] *rozebrać ś. z odzienia:* Cała natura świeża, z pobrukanej szaty śnieżnej rozodziana, kąpie ś. w tych promieniach. Ork. <Roz + Odziać>

[**Rozodzianie, a,** blm.] czynność cz. **Rozodziać.**

[**Rozodzianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozodziać ś.**

Rozogniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozognić.**

Rozognianie, a, blm, czynność cz. **Rozogniać.**

Rozognianie się, a ś., blm, czynność cz. **Rozogniać ś.**

Rozognić, i, ił, nied. **Rozogniać 1.** *zaognić, rozjątrzyć, rozdrażnić, wpędzić w stan zapalny:* R. ranę. **2. a.** × **Rozogniścić** *rozpalić, roznamiętnić, zapalić, podniecić, wzburzyć, rozgorączkować:* Rozogniać mózg, co głowy ledwie nie rozerwie. Syrok. Te objawy silnego charakteru rozogniały przywiązanie jego do żony. Orzesz. **R. ś. 1.** *zaognić ś., rozjątrzyć ś., rozdrażnić ś., przejść w stan zapalny; rozpalić ś.:* Rana rozogniła ś. Chory ma głowę rozognioną (*= gorącą, pałającą*). **2.** *rozpalić ś., roznamiętnić ś., zapalić ś., podniecić ś., wzburzyć ś., rozgorączkować ś.:* Poruszenia rozognionej duszy. Dm. Rozogniony wdzięcznością, rzucił ś. lud cały. Tom. Rozogniona wyobraźnia

Patrzyła w jego szałem rozognione oczy. Rol. Sprzeczka rozogniła ś. wielce. Krasz. *(= zaostrzyła ś.).* Po nim koń rozogniający ś. coraz to mocniej widokiem harcującego dokoła niego konia. Jeż. Rozjątrzenie przeciwko Madjarom jest wielkie i coraz bardziej rozogniające ś. Spas. Wzrok rozogniony *(= roziskrzony).* <Roz + Ognić>

Rozognienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozognić. 2.** *stan tego, co jest rozognione, stan zapalny, znajdowanie ś. w stanie zapalnym.*

Rozognienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozognić ś.**

× **Rozogniszczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozogniścić.**

× **Rozogniścić, i, ił 1.** *zrobić ognistym, rozświecić blaskiem ognistym*: Słońce rozogniści las i rozświeci. Słow. **2.** p. **Rozognić:** R. ludzi, namiętności, wyobraźnię. <Roz + * Ogniścić, od Ognisty>

Rozogólniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozogólnić.**

Rozogólnianie, a, blm., czynność cz. **Rozogólniać.**

Rozogólnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozogólniać ś.**

Rozogólnić, i, ił, nied. **Rozogólniać** *rozszerzyć na ogół, rozpowszechnić, uogólnić.* **R. ś.** *rozszerzyć ś. na ogół, rozpowszechnić ś., uogólnić ś.* <Roz + * Ogólnić, od Ogólny>

Rozogólnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozogólnić. 2.** p. **R. ś.**

Rozgólnienie się, a ś., blm., niek. **Rozogólnienie** czynność cz. **Rozogólnić ś.:** Nauka ewangieliczna, religja Chrystusa, nie tylko nie zużyła ś., ale raczej jest dopiero w postępie rozogólnienia ś. swego. Lib.

† **Rozoki** † **Rozooki** *ten, co zezem patrzy, rozbieżnie zezowaty, świdrowaty, zez, zyz, zyzek, zezooki; świdrem, szydłem, rożnem a. po oku patrzący,* † b r l o k, † d o o k i: Lekarstwo od rozookich oczu i wzroku błyskawego zachowujące. Syr. Przen.: *niechętnym, zawistnym, krzywym okiem patrzący:* W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, a na nią rozokiemi oczyma patrzają. Rej. <Roz + * Oki, od Oko>

† **Rozoko** przys. od **Rozoki,** *zezem, zezowato, świdrowato:* R. patrzy. P. Koch.

Rozokolenie, a, blm., czynność cz. **Rozokolić.**

Rozokolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozokolić ś.**

Rozokolić, i, ił *rozpostrzeć dokoła, roztoczyć naokół.* **R. ś.** *rozpostrzeć ś. dokoła, roztoczyć ś. naokół:* Lubiłem takie dusze dzikie, smętne, rozokolone na niebie szeroko. Słow. <Roz + Okolić>

† **Rozokość, i,** blm., † **Rozokowatość** *patrzenie zezem, świdrem, zez, zezowanie.* Kn. (strabismus, luscitas). <Od Rozoki>

† **Rozokowatość, i,** blm. p. **Rozokość.** Spicz., Troc. <Od * Rozokowaty, Roz + * Okowaty, od Oko>

Rozolbrzymieć, eje, ał *rozrosnąć ś. do olbrzymich rozmiarów:* Król,... przekroczywszy pięćdziesiąte lata, tak rozolbrzymiał, że... Deo. <Roz + Olbrzymieć>

Rozolbrzymienie, a, blm., czynność cz. **Rozolbrzymieć.**

Rozolinka, i, lm. **i** bot. *rodzaj cytryny* (limonum rosolinum, risso).

Rozolowy kwas chem. **1.** *związek ze składem* (HO. H_4 $C_6)_3$. C. O. C_6 H_3 (CH_3), *tworzący ś. przedziałanie wody na związki dwuazowe, powstające z rozaniliny.* **2.** *ciało, otrzymujące ś. przez działanie kwasu siarczanego na mieszaninę fenolu z kwasem szczawiowym, złożone głównie z metyloz auryny, posiadającej wzór* C_{20} H_{16} O_3, *lecz budowę odmienną od kwasu rozolowego istotnego.*

[**Rozołka, i,** lm. **i**] = **Rosolis.** <Włos. rosolio>

Rozonaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozonaczyć.**

Rozonaczyć, y, ył 1. × R. *zrobić inaczej, przeinaczyć.* Sł. wil. **2.** [R.] *rozebrać, roztrząsnąć, rozwinąć.* L. <Roz + Onaczyć>

† **Rozooki** p. **Rozoki.** <Zam. Rozoki>

Rozopalenie, a, blm., czynność cz. **Rozopalić**

Rozopalić, i, ił *uczynić połyskującym jak opal sprawić, by co opalizowało:* Słońce rozopali morze. Tet. <Roz + * Opalić, od Opal>

Rozor, u, lm. **y** p. **Rozora.** Tuch. [Lata miętusem żył, chodził po miedzach wskróś onych rozorów]. Kon. <Roz + * Or, OR/R>

Rozora, y, lm. **y** prow., [**Rozor**], † **Rozor** *brózda:* Tak oświecała biała sukienka rozorę. Mick. Święcone ziarno po zoranej roli sypie garściami na każdej rozorze. Syrok. *(= skibie).* <Roz + * Ora, OR/R>

Rozorać, rze, rał, nied. **Rozorywać 1.** *orząc rozwalić, rozrzucić, zrównać z ziemią, zaorać; orząc roztworzyć:* R. kopiec graniczny. Role sąsiedzkie zawsze rozorujesz i za miedze sieroce dalej postępujesz. Li. Przen.: *spustoszyć, zryć, zrujnować:* R. kraj. Policzcie owe miljony najezdnych tłumów, które po tyle razy tę ziemię zalały i rozorały. Wor. **2.** *orząc rozdzielić, przedzielić brózdą.* Przen.: *rozciąć, rozwalić, rozchlastać, rozpłatać:* R komu czoło szablą. Jeszcze mi pysk pazurami rozorzesz, jak wtedy na strychu. Zap. Przen.: Twarz marszczkami rozorana. Mick. *(=zorana w różnych kierunkach, poorana, poradlona, zryta, pofałdowana, pomarszczona).* <Roz + Orać>

Rozoranie, a, blm., czynność cz. **Rozorać.**

Rozorny *nadający ś. do rozorania.* <Od Rozorać>

Rozorywać, uje, ywał p. **Rozorać.**

Rozorywanie, a, blm., czynność cz. **Rozorywać.**

Rozoskomić, i, ił *rozdrażnić oskomą, zrobiwszy oskomę rozłakomić:* Wydaje mi ś. tak, jakby kto chciał mię R. jabłkami kwaśnemi. Jeż. <Roz + * Oskomić, od Oskoma>

Rozoskomienie, a, blm., czynność cz. **Rozoskomić.**

Rozosobniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozosobnić.**

Rozosobnianie, a, blm., czynność cz. **Rozosobniać.**

Rozosobnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozobniać ś.**

Rozosobnić, i, ił, nied. **Rozosobniać** *odosobnić, rozseparować, osamotnić, rozłączyć, rozdzielić, wyosobnić, wyodrębnić, pomieścić na osobnym miejscu:* Norwegczycy żyją w rozosobnionych familjach. **R. ś.** *odosobnić ś., rozdzielić ś., rozłączyć ś., rozseparować ś., osamotnić ś., wyosobnić ś., wyodrębnić ś.* <Roz + * Osobnić, od Osobny>

Rozosobnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozosobnić. 2.** a. **R. ś.** *stan tego, co zostało rozosobnione; rozłąka, separacja, poróżnienie, samotność, rozbrat, rozdział, rozłam, rozdźwięk, rozstrój.* Do zupełnego rozosobnienia przyszło. Bobrow.

Rozosobnienie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozosobnić ś.:** Mimo rozosobnienia ś., zdradzali wysokie pojęcie braterstwa. **2.** p. **Rozosobnienie.**

× **Rozowy** = **Razowy:** Chleb R. Dudz.

× **Rozpachnąć, nie, nął** *rozejść ś. zapachem, buchnąć zapachem:* Potrawowe pokosy, zwilżone perłami rosy, rozpachną het ponad smugę. <Roz + Pachnąć>

Rozpachnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpachnąć.**

† **Rozpactwo, a,** blm., † **Rozpaczstwo** *rozpacz, niedowiarstwo:* Rozpaczstwo, R., rozpacz, niedowiarstwo, diffidentia. Glos. <Od Rozpacz>

Rozpacz, y, blm. *rozpaczanie, straszny stan duszy wywołany poczuciem bezsilności w nieszczęściu, zwątpienie ponure, desperacja:* Być w rozpaczy. Przywieść, przyprowadzić, doprowadzić kogo do rozpaczy. Dojść do rozpaczy. Miotany rozpaczą. R. o zbawieniu. Poddawać ś. rozpaczy. Wpaść w R. R. mię ogarnia. † Upadać w R. Chodził jak błędny w rozpaczy swojej. Rej. Gdy kto w rozpaczy ma ostatnią nadzieję w kim, tak mówi: Na nim ci, jako na Zawiszy. Orzech. O złoty jeden zapamiętałby ś. podobno i wpadłby w R., dumając tak to na swoim umyśle: a cóżby to za nakład miał być, siłaćby to, długom ci ja na to robił! Glicz. Aza nie wiesz, że bardzo niebezpieczna jest R.? Wuj. W rozpaczy bez pokuty umarł. Wuj. Wpaść w Kaimową i Judaszową R. Skar. Wpadszy w wielkie ubóstwo, długi, frasunki, z rozpaczy wielkiej a niecierpliwości zabić ś. sam umyślił. Skar. Od miłosierdzia jego niechaj nas żadna R. nie odgania. Skar. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. W rozpaczy o ojczyźnie wojsko porzucił. Ust. W najostatniejszą lękliwych ludzi wprowadza R. Troc. W oczywistą nadziei wpadł R. Troc. Bronić ś. na R. Troc. R. jest ostatnim skutkiem zbytecznej bojaźni. Kras. Tu R., a tu nadzieja zwycięstwa zajadłym tłuszczom dodawały męstwa. Kras. Jął hamować srogą R. grzesznika. Brodz. Nie tyle przejdzie uczuć przez serce w rozpaczy. Mick. Szalony! w każdym twoim słowie brzmi R. dumy. Od. Boleść i R. usty jego władnie. Od. Nieraz R. taka mnie rozdziera, że modlę ś. o prędki zgon. Krasiń. A nie godzi ś. wątpić i rozpaczą grzeszyć, bo kiedy świat zasmuci, Bóg może pocieszyć. Pol. Nieuctwo ucznia doprowadza go do rozpaczy *(= do wściekłości, do najwyższego rozdrażnienia, do pasji).* <Roz + * Pacz, PAK/PACZ>

Rozpaczać, a, ał p. **Rozpaczyć.** <Od Rozpacz>

Rozpaczać się, a ś., ał ś. p. **Rozpaczyć ś.**

Rozpaczanie, a, lm. a czynność cz. **Rozpaczać:** Zacząwszy od byronicznych rozpaczań, poeta lubuje ś. w ostatnich latach życia w nirwanicznych marzeniach.

Rozpaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpaczać ś.**

† **Rozpaczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozpaczyć;** *rozpacz.*

Rozpaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpaczyć ś.**

× **Rozpaczeń, cznia,** lm. **czniowie,** × **Rozpacznik** *ten, co rozpacza, desperat.* L. Desperat, R., który stracił wszelką nadzieję. Bobr. <Od Rozpacz>

Rozpaczliwie przys. od **Rozpaczliwy:** Jenjusz tak R. bolesny. Kaczk.

Rozpaczliwość, i, blm., rz. od **Rozpaczliwy:** R. położenia.

Rozpaczliwy, Rozpaczny 1. *wiodący do rozpaczy, napełniający rozpaczą, bez wyjścia, krytyczny, fatalny, okropny, nieszczęsny:* Myśl rozpaczliwa. Stan R. **2.** *natchniony rozpaczą, wywołany rozpaczą, desperacki:* Krok R. Postanowienie rozpaczliwe. Rozpaczliwe wysiłki. **3.** *nacechowany rozpaczą, rozdzierający, przeraźliwy, rozpaczający, wstrząsający:* Krzyk R. Nie rozpaczajcież tedy do końca w łasce Jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sercem, aby wam Bóg miał być nieprzyjacielem. Baz. <Od Rozpacz>

Rozpacznie, Rozpaczno przys. od **Rozpaczny,** *rozpaczając.* L., Troc. Pod jej wątłemi paluszkami fortepian.... skarżył ś. tak R., że mógł poruszyć kamień. Godl. (Drzewa) konające czoła upłątywały w R. rozwierających ś. ramionach towarzyszy. Orzesz. Idzie naprzód dumnie i R., prowadzi za sobą ciemny tłum. Przybysz. R. jednak smutny musi być ten drugi żywot. Ork. (Uczucie strachu) krzyczało i wyło R. Przybysz.

× **Rozpacznik, a,** lm. **cy** p. **Rozpaczeń:** Nie czas już teraz, bym R. podły samolubnemi znieważał go modły. Od. <Od Rozpaczny>

Rozpaczno p. **Rozpacznie:** Nie tylko mi smutno, ale często bardzo R. Krasiń.

Rozpaczny p. **Rozpaczliwy:** Padł strach na onych przywódzców rozpacznych. Białob. Od nieopatrznej a rozpacznej śmierci uchowaj nas, Panie. Gd. Przyszło mu na koniec R. Chr. Błąd tych ludzi tak jest R., iż ś. sam zabija własną ręką, cudzej nie potrzebuje. Birk. Wszystkiemi jego uczuciami miota nieżałująca, rozpaczna zgryzota. Od. Szedłeś wielki i R., brocząc w krwi. Przybysz. R. szał zwątpienia. Przybysz. Ku tobie, pani, wyciągam groźną, rozpaczną pięść. Przybysz. <Od Rozpacz>

† **Rozpaczstwo, a,** blm. p. **Rozpactwo.** <Od Rozpacz>

† **Rozpaczyć, y, ył,** nied. **Rozpaczać** *wpaść w rozpacz, oddać ś. rozpaczy, zwątpić z boleścią, zdesperować, zrozpaczyć:* Rozpaczywszy w ratunku ludzkim, udał ś. do świętych. Birk. Czemuś śmiał rozpaczać w dobroci Bożej? Skar. Lekarze już byli o nim rozpaczali. Birk. Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. Pot. Wielce ś. tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. Ustrz. Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. L. Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. L. Boże, nie daj mi rozpaczać o Twojej łasce. Troc. Nie rozpaczaj o miłosierdziu Bożym, o zbawieniu, o grzechów odpuszczeniu. Troc. Rozpaczający list. Troc. *(= rozpaczliwy).* Nad którėmi jam rozpaczał. Mick. Rozpaczać jest to zło przydawać do zła. Mick. My rozpaczamy za odchodzącemi, a oni nas nie słyszą. Krasiń. <Od Rozpacz>

Rozpaczyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozpaczać ś.** *spaczywszy ś. wykrzywić ś. na zewnątrz:* Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione w pokoju ś. rozpaczają, krzywią, nakoniec rozpadają. Rogal. <Roz + Paczyć ś.>

[**Rozpaćkać, a, ał**] *paćkając rozchlapać, rozgrzebać, rozmazać, rozbabrać, rozgwazdać.* <Roz + Paćkać>

[**Rozpaćkanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpaćkać.**

Rozpad, u, lm. **y 1.** p. **Rozpadnięcie ś.:** R. galery. Nar. Wszędzie rozłam, R. i rozstrój. Krasiń. R. patryjarchatu pociągnął za sobą R. podwładnej mu hierarchji na Rusi. Stadn. **2.** fizj.: R. materji białkowej. **3.** hist.: R. jądra w komórce (caryorrhexis). **4.** patol. *tkanki rozpadłe, miazga rozpadowa,* × r o z p a d e k (detritus). <Roz + Pad>

× **Rozpadać**, a, ał p. 2. **Rozpaść ś.**

Rozpadać się, a ś., ał ś. **l.** dok. *zacząć padać na dobre, rozchlapać ś.*: Deszcz, śnieg rozpadał ś. 2. nied. p. **Rozpaść ś.** <Roz + Padać>

× **Rozpadanie**, a, blm., czynność cz. **Rozpadać.**

Rozpadanie się, a, blm., czynność cz. **Rozpadać ś.**

× **Rozpadek, dku**, lm. **dki l.** p. **Rozpad.** 2. gór. *jeden z kawałków drobnych soli, ukruszonych z bałwanów i kruchów.* <Od Rozpad>

Rozpadlina, y, lm. **y l.** a. **Rozpadlisko** *szpara, szczelina, rysa z rozpadnięcia ś, pęknięcie, spękanie*: Wśród skał i rozpadlin. Gdy ś. drzewa szczepiają od zeschnięcia, tedy R. a. skałuba tylko do rdzenia bywa, rzadko głębsza. Trzyc. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami. Przyb. Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je umyślnie pokrajał, bywają dla twardości brodawek piersi mamczynych. Spicz. R. przy paznogciu, *pterygium.* Kn. R. na ręku, na nogach. Troc. (= *ręce, nogi pokrajane. popadane*). R. palca przy paznogciu. Troc. R. we śkle od gorąca. Troc. Bluszcz skromny pnie ś. w górę między rozpadliny. Garcz. 2. anat.: † R. krtąnia (Kirch.) *głośnia, szpara głosowa* (rima glottidis, glottis). 3. chir. p. **Naddarcie.** 4. patol.: R. odbytu (fissura ani). R. skóry (rhagade). <Od Rozpadły>

Rozpadlisko, a, lm. **a** p. **Rozpadlina.** <Od Rozpadły>

Rozpadlisty, Rozpadzisty *pełen rozpadlin, popękany, porysowany, rysujący ś.*: Świeżych wód szemrzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wytryskują. Przyb. Chaos rozpadzisty. Przyb. <Od Rozpadły>

Rozpadły *który ś. rozpadł, pęknięty, rozdwojony, rozszczepiony, rozdziawiony*: Ziemia rozpadłemi zewsząd usty o deszcz woła. Gd. Była jedna część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jeszcze dotąd. Skar. Przewierzgnieni w konie, w ziemne prochy tłukli rozpadłemi nogi, *pede bisulco.* Żebr. <Od Rozpaść ś.>

Rozpadnienie, a, blm. p. **Rozpadnięcie ś.**: O rozpadnieniu kopyt. Dor. O rozpadnieniu piętki. Dor.

Rozpadnięcie się, a ś., blm., niek. **Rozpadnienie, Rozpad** czynność cz. **Rozpaść ś.**

Rozpadowy przym. od **Rozpad**: Z rozpadowych ich produktów tworzą ś. nowe rozliczne narządy. Patol.: Miazga rozpadowa p. **Rozpad.**

Rozpadzisty p. **Rozpadlisty.** <Od Rozpad>

Rozpajać, a, ał p. **Rozpoić.**

Rozpajanie, a, blm., czynność cz. **Rozpajać.**

[**Rozpajedzenie,a**, blm.] czynność cz. **Rozpajedzić.**

[**Rozpajedzenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozpajedzić ś.**

[**Rozpajedzić, i, ił**] *rozzłościć, rozgniewać, rozeżreć.* [**R. ś.**] *rozzłościć ś., rozgniewać ś., rozeżreć ś.* <Roz + * Pajedzić; Pa + * Jędzić, JAD/JEDŹ/JED>

Rozpakować, uje, owal, nied. **Rozpakowywać l.** *roztworzyć co zapakowanego, rozebrać paki; wyjąć z paki, odpakować*: R. rzeczy z podróży, towary. 2. *rozładować, wyładować, opróżnić z pak*: R. wóz, okręt. **R. ś. l.** *roztworzyć, rozwinąć swe zapakowane rzeczy, wyjąć swe rzeczy z pak; rozłożyć ś., rozgościć ś., rozgospodorować ś., roztasować ś., rozpostrzeć ś. rozpakowawszy swe rzeczy*: Odpocznę u siebie i rozpakuję ś. L. 2. *rozepchać pakując.* Sł. wil. Rozpakował ś. jedząc bez upamiętania. <Roz + Pakować>

Rozpakowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpakować.**

Rozpakowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpakować ś.**

Rozpakowywać, uje, ywał p. **Rozpakować.**

Rozpakowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpakowywać.**

Rozpakowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpakowywać ś.**

Rozpalać, a, ał i R. ś. p. **Rozpalić.**

Rozpalanie, a, blm., czynność cz. **Rozpalać.**

Rozpalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpalać ś.**

Rozpalenie, a, blm. **l.** czynność cz. **Rozpalić.** 2. p. **R. ś.** 3. [R.] *gorączka w chorobie.* 4. patol.: R. gorączkowe skóry (calor mordax).

× **Rozpalenie** przys. od *rozpalony.* L. <Od Rozpalony, od Rozpalić>

Rozpalenie się, a ś., blm., niek. **Rozpalenie l.** czynność cz. **Rozpalić ś.** 2. *stan tego, co jest rozpalony; zapał, uniesienie, żądza, chuć, namiętność.*

Rozpalić, i, ił, nied. **Rozpalać**, † **Rozpaliwać l.** *rozniecić paląc, zapalić, zrobić ogień*: Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. L. Rozpal na kuchni. Gwałtowne środki tymbardziej rozpalają ognie miłości. L. 2. *rozgrzać silnie, upalić, rozżarzyć*: Kazał, żeby rozpalili piec więcej, niż więc rozpaliwano. Bud. Sztuka żelaza rozpalonego. Kłok. Rozpalone żelazo węglami, które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone i popiskuje, w mokrzy ciepłej zagrążone. Żebr. Obwiniony o powtórne złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać: a. żelazo czerwone rozpalone w ręku nosić, a. w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. Sz. Żelazo kuć, póki rozpalone. L. Rozpalone kule, rozgrzane aż do czerwoności w piecyku, do podpalenia budowli nieprzyjacielskich. Jak. J. Przen.: *rozgrzać, rozognić, rozgorączkować; wzniecić zapał, żądzę, chuć; unieść, roznamiętnić, rozjątrzyć, rozjurzyć, rozdrażnić, podniecić, rozburzyć*: R. krew. Trunki rozpalające. W nieskromnej toalecie Sabiny był jakiś szatański powab, który olśniewał go i rozpalał. Bał. 3. chir.: Żelazo rozpalone = *żegadło* (ferrum candens, cauterium actuale). **R. ś. l.** *rozniecić ś. po zapaleniu, zapalić ś., rozgorzeć*: Jak ś. ogień rozpali, pójdę włosy rozczesać. Len. Przen.: Radość niepojęta, jako czysty płomień, rozpaliła ś. na twarzach. Sienk. 2. *rozgrzać ś. silnie, upalić ś., rozżarzyć ś.*: Żelazo rozpaliło ś. do czerwoności. Piasek rozpalony od słońca. Przen.: *rozognić ś., rozgorzeć, rozgrzać ś., rozgorączkować ś., unieść ś., roznamiętnić ś., rozjątrzyć ś., rozjurzyć ś., razdrażnić ś., zapalać żądzą, zapłonąć chucią, rozburzyć ś.*: Gniewem rozpalony stracił przytomność. L. Rozpalił ś., tupnął nogami. L. Nie wie, co widzi, lecz ś. tymże rozpaliwa, i oczy ten błąd bestwi, co i oszukiwa. Otw. Rozpalona dama za mąż śpieszy. Troc. <Roz + Palić>

× **Rozpalisto** przys. od **Rozpalisty.** L.

× **Rozpalisty** *mogący być rozpalonym, palny, zapalny.* Kn., Troc. <Od Rozpalić>

† **Rozpaliwać, a, ał i † R. ś.** p. **Rozpalić.**

† **Rozpaliwanie, a**, blm., czynność cz. **Rozpaliwać.**

† **Rozpaliwanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozpaliwać ś.**

Rozpał, u, blm. p. **Rozpałka**: Inna znów poszła do niej z czerepkiem i garnuszkiem po ogień na R. Jeż. <Roz + Pał, PAŁ/PAL>

Rozpałać, a, ał *rozpalić ś., rozgorzeć, zapałać* <Roz + Pałać>

Rozpałanie, a, blm., czynność cz. **Rozpałać.**

Rozpałka, i I. blm. a. **Rozpał** *rozpalenie, rozpalanie ognia w piecu, na kuchni, podpał:* Drzazgi na rozpałkę. **2.** lm. **i** *rzecz do rozpalenia, rozniecenia ognia, podpałka, zapał, podpał.* <Roz + Pałka, PAŁ>

Rozpamiętać, a, ał, nied. **Rozpamiętywać I.** † R. co, nad czym, o czym = *przywiódszy na pamięć rozważyć, roztrząsnąć w pamięci, rozmyślić, zastanowić ś., zatopić ś. myślą w tym, co było:* Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój. Wuj. R. minione chwile. Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie ś. rozumem: gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie ś. pamięcią. Sak. Rozpamiętywaliśmy pierwszej niedzieli adwentu przyjście Pana naszego pokorne. Białob. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy Boga. K. G. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiątkę tak wielkiego dobrodziejstwa Bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. Białob. W słodkich myślach zatopiony, rozpamiętywam starych wieków dzieła. Karp. Rozpamiętywa poniesione straty. Troc. Rozpamiętywam nieraz, do jakiego stopnia ważną jest rzeczą puszczać dzieło jakie między ludzi. Czart. A. Żeby o krzywdach swoich nie rozpamiętywał i nie rozwodził skarg swoich przed światem. Mochn. **2.** [Rozpamiętać] *przypomnieć.* [**Rozpamiętać ś.**] *przypomnieć ś.* <Roz + Pamiętać>

Rozpamiętanie, a, blm., czynność cz. **Rozpamiętać.**

[**Rozpamiętanie się, a ś.,** blm] czynność cz. **Rozpamiętać ś.**

Rozpamiętywać, a, ał p. **Rozpamiątać.**

Rozpamiętywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpamiętywać.**

[**Rozpanachać, a, ał**] *rozedrzeć.* <Roz + Panachać>

[**Rozpanachanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpanachać.**

Rozpanoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpanoszyć ś.**

Rozpanoszyć się, y ś., ył ś. *wzbogaciwszy ś. spanoszyć ś., dorobiwszy ś. rozzuchwalić ś.; rozwielmożyć ś.:* Starowolski przekazał nam dosadny ale wierny wizerunek rozpanoszonego dynasty, z tej smutnej epoki. Rol. Specjalność rozpanoszyła ś. między rabusiami. Rol. <Roz + Panoszyć>

Rozpaplać, ple, plał *paplając rozgłosić; rozgadać, rozbajać.* **R. ś.** *zacząć paplać bez końca, wpaść w zapał paplania, rozbajać ś., rozgadać ś.* L. Rad był teraz porozmawiać z temi ponsowemi, rozpaplanemi i rozchichotanemi ustami. Orzesz. <Roz + Paplać>

Rozpaplanie, a, blm., czynność cz. **Rozpaplać.**

Rozpaplanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpaplać ś.**

[**Rozpaprać, prze, prał**] **I.** *paprząc rozgrzebać, rozbabrać.* **2.** *zacząć co, a nie skończyć.* **3.** *rozmoczyć.* <Roz + Paprać>

[**Rozpapranie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpaprać.**

[**Rozpapuzenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpapuzyć.**

[**Rozpapuzyć, y, ył**] *rozebrać, rozwinąć.*

Rozpar, u, lm. **y I.** *para rozchodząca ś., parowanie, wyziew, wydech, wapor:* R. ziemny = wyziew przez gorąco z ziemi powstający, parowanie ziemi. L. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. Nar. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu aż poza jasne wyniósł obłoki. Kniaź. **2.** *gaz:* R., gaz, wyraża stan jakiegokolwiek ciała w kształcie powietrznym, sprężystym. L. **3.** *gorąco, skwar, upał, spiek, spiekota, spieka, żar, ogień:* Wychodzi żółw z skorupy ku słonecznym rozparom. Tw. R. płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ośnienny. Kniaź. R. słoneczny. Troc. Mnie wnętrze pali R. płomienny i aż do szpiku przesusza kości. Kniaź. <Roz + Par>

Rozparać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpróć.**

Rozparanie, a, blm., czynność cz. **Rozparać,** *rozprówanie.*

Rozparanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozparać ś.,** *rozprówanie ś.*

Rozparcelować, uje, ował, nied. **Rozparcelowywać** *rozdzielić na parcele:* R. grunt, majątek ziemski. W ciągu pięciu lat ostatnich rozparcelowano w powiecie Olkuskim 130 włók ziemi. Obstają za całkowitym rozparcelowaniem majątków zachwianych i zrujnowanych. Muzeum straciło swoją dawną siedzibę w obszernym parku „Koszyki", rozparcelowywanym przez księdza Ambroziewicza. < Roz + Parcelować >

Rozparcelowanie, a, blm., czynność cz. **Rozparcelować:** Stronnictwo ludowe żąda wykupienia obszarów i rozparcelowania ich między drobnych rolników. Znaczna część dóbr uległa rozparcelowaniu.

Rozparcelowywać, uje, ywał p. **Rozparcelować.**

Rozparcelowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozparcelowywać.**

† **Rozparch, u,** lm. **y** hut. = **Ogniokruch.** Łab.

Rozparchowaty hut. p. **Rozprachowaty.**

Rozparcie, a, blm., czynność cz. **Rozeprzeć:** Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. Chm. B. † R. prawa = *rozstrzygnięcie sądowe sporu.* Skr. Sędzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. Sz. Aż do rozparcia prawnego urzędownie zapowiedź rozkazał. Nisz. Po rozparciu onego zaczętego prawa .. Nisz.

Rozparcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozeprzeć ś.**

[**Rozparć, zeprze, parł**] p. **Rozeprzeć.**

[**Rozparka, i,** blm.] *oranie płytkie we dwie skiby.*

[**Rozparność, i,** blm.] *powietrze parne.* <Od Rozparny>

× **Rozparny** *rozparzający, rozpalający, parzący, rozgrzewający, skwarny:* Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procjon miota wściekły rozparne płomienie. Kniaź. <Od Rozpar>

Rozparomiar, u, lm. **y** *gazometr:* R., narzędzie rozmierzania objętości istot rozparowych. <Rozpar + * Miar. M(IAR)>

Rozparować, uje, ował *parując rozejść ś.* <Roz + Parować>

Rozparowanie, a, blm., czynność cz. **Rozparować.**

Rozparowy przym. od **Rozpar,** *wyziewowy, aëriformis.* L. < Od Rozpar>

[**Rozparstek, tka,** lm. **tki, Rozparztek, Rozpartek**] **I.** *listewka rogowa lub trzcinowa w gorsecie.* **2.** a. [**Rozpinek**] = a) *jedna z dwuch cienkich deszczułek, spajających poprzecznie bronę.* b) *kawałek żerdki, którą cieśla zasadza pomiędzy dwa słupy, ażeby ś. nie wykrzywiły, zanim ś. otwory drzwi lub okien poocapia.* **3.** *kawał drzewa służący do rozparcia chylących ś. ku upadkowi przedmiotów; kawałek drewna kładziony między szczęki bydlęcia, aby nie ukąsiło w czasie dokonywania operacji w jego pysku.* < Roz + * Parstek, od * Parst, PARST/PIERŚĆ>

[**Rozparszać, a, ał**] p. **Rozparzyć.**

[**Rozparszanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozparszać.**

[**Rozpartek, tka,** lm. **tki**] p. **Rozparstek.** <Od Rozparty>

Rozparty I. im. od **Rozeprzeć. 2. a.** [**Rozperty**] *nieustępny, uparty:* R. ciort. <Od Rozeprzeć>

Rozparzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozparzyć.**

Rozparzanie, a, blm., czynność cz. **Rozparzać.**

Rozparzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozparzać ś.**

Rozparzenie, a, blm., czynność cz. **Rozparzyć.**

[**Rozparzeniec, ńca,** lm. **ńcy**] *gwałtownik, zuchwalec.* <Od Rozparzony>

Rozparzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozparzyć ś.**

[**Rozparztek, tka,** lm. **tki**] p. **Rozparstek.**

Rozparzyć, y, ył, nied. **Rozparzać,** [**Rozparszać**] **I.** *parząc rozgrzać co na wilgotno, rozprażyć, zwarzyć co niezupełnie:* Tatarzyn, szkapie rozciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy, tak tym brzydki pohaniec sprosną gębę parzy. Paszk. Przen.: Kontent jestem, żem jej serce mym ogniem rozparzył. L. *(=rozpalił, rozgrzał).* **2.** [R.] *rozsypać.* **R. ś. I.** *rozgrzać ś., rozprażyć ś., ugotować ś. niezupełnie.* **2.** *przywyknąć do zbytniego gorąca, rozgrzać ś., zgrzać ś., rozpalić ś:* Rozparzysz ś. w pokoju (przy piecu, w łóżku, w łaźni), a potym ś. zaziębisz. <Roz + Parzyć>

I. Rozpasać, a, ał i **R. ś.** p. **I. Rozpaść.** <Roz + Pasać>

2. Rozpasać, sze, sał, nied. **Rozpasywać,** † **Rozpasować** *rozebrać z pasa, rozwinąć z pasa, rozpuścić pas, odpasać:* Głowy wiążcie, rozpasujcie szaty, *resolvite.* Żebr. Rozpasz chłopca. Troc. Przen.: *rozuzdać, rozhukać, rozpuścić, rozkiełznać:* Zdanie ś. to nie ostoi, że ludzi na rozpustę rozwięzuje i na grzechy rozpasuje. Salin. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. Nar. Dopiero Eukrates rozpasał język. Oss. Prawo takie wszystkie rozpasuje pożądliwości. Troc. **R. ś.** *rozebrać ś. z pasa, rozpuścić pas na sobie, odpasać ś.:* Zarzuciwszy suknią na ramiona, chodzić jest obyczaj rozpasanych knapów, którzy wełnę piorą. L. Tak ś. obżarł, że ś. R musiał. Troc. Przen.: *rozuzdać ś., rozkiełznać ś., rozpuścić ś.; rozhukać ś.:* Na wszystkie zbytki ś. rozpasał. Wuj. *(= wylał ś.).* Pospólstwo szczęsnym powodzeniem na złe ś. rozpasało. Pilch. Na złe ś. rozpasali, wszystko za nic mają. Bardz. W zbytki wdali ś. rozpasane. Susz. *(=niepowściągnięte, niepomierne, nieumiarkowane, niehamowne).* W młodych leciech tak rozpasany na występki. L. Póki w jedności kościoła trwają, na grzechy ś. takie nie rozpaszą. Skar. Rozpasał ś. na tę robotę, do biegu. Troc. *(=rozmachał ś., zawziął ś.).* Rozpasał ś. na wszelką swawolę, rozpustę. Troc. Już śmiech ś. rozpasał, ty stoisz ponury? Kam. <Roz + × Pasać>

I. Rozpasanie, a, blm., czynność cz. **I. Rozpasać.**

2. Rozpasanie, a, blm. **I.** czynność cz. **2. Rozpasać. 2.** p. **2. R. ś.**

3. Rozpasanie przys. od **Rozpasany:** Zaśmiał ś. R. Jbł.

Rozpasaniec, ńca, lm. **ńcy** *ten, co ś. rozpasał, rozhukał, szaleniec:* W krąg cały przestwór — istny R.... pląsa. Kasp. <Od Rozpasany>

I. Rozpasanie się, a ś., blm., czynność cz. **I. Rozpasać ś.**

2. Rozpasanie się, a ś., blm., niek. **Rozpasanie** czynność cz. **2. Rozpasać ś.:** W przerwie między dwoma takiemi jarzmami stanęło odrodzenie pogaństwa, R. ś. natury, rozhasanie ś. jej bez hamulca.

Rozpasienie, a, blm., czynność cz. **Rozpaść.**

Rozpasienie się, a ś., blm., czynność cz. **I. Rozpaść ś.**

Rozpasjonować się, uje ś., ował ś. *unieść ś. pasją, rozirytować ś., rozzłościć ś., rozsierdzić ś., rozwścieczyć ś.:* Podskarbi ś. rozpasjonował bardziej jeszcze na Mickiewicza. Krasz. <Roz + Pasjonować>

Rozpasjonowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpasjonować ś.**

Rozpaskudzenie, a ś., blm., czynność cz. **Rozpaskudzić.**

Rozpaskudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpaskudzić ś.**

Rozpaskudzić, i, ił I. R. ranę, oko *=rozognić, rozgnoić, rozjątrzyć.* **2.** *zacząwszy partolić robotę, porzucić ją rozgrzebaną.* **R. ś. I.** *ulec rozpaskudzeniu, rozognić ś., rozgnoić ś., rozjątrzyć ś.:* Rana ś. rozpaskudziła *(=źle wygląda).* **2.** *rozpuścić ś., zdemoralizować ś.:* Już tak ś. rozpaskudzili, że rabują dwory, ba, nawet kościoły. Kaczk. Żołnierze sami, nie mając rygoru nad sobą, tak ś. rozpaskudzili. Kaczk. <Roz + Paskudzić>

† **Rozpasować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **2. Rozpasać.**

† **Rozpasowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpasować.**

† **Rozpasowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozpasować ś.**

Rozpasywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **2. Rozpasać.**

Rozpasywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpasywać.**

Rozpasywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpasywać ś.**

[**Rozpasztek, tka,** lm. **tki**] ryb. *krótki kawałek patyka do utrzymania ramion sieci, zwanej szuwata, w stanie rozwartym.* Por. **Rozparstek.**

I. Rozpaść, sie, sł, nied. **Rozpasać** *pasąc rozepchnąć; roztuczyć, rozkarmić.* **R. ś.** *pasąc ś. rozepchać ś.; roztyć ś., roztuczyć ś.* <Roz + **I.** Paść>

2. Rozpaść się, dnie ś., dł ś., nied. **Rozpadać ś.,** × **Rozpadać** *popadawszy ś. rozewrzeć ś.; rozpęknąć ś., roztrzasnąć ś., rozlecieć ś; rozszczepić ś., rozdzielić ś., rozdwoić ś.:* Judasz rozpadł ś. na poły, a wyciekły z niego wszystkie wnętrzności jego. Rej. (rozpękł ś. L.). Próżno zewsząd z falami śmierć wpada wybladła, próżno burza na tysiąc części ś. rozpadła. L. Pasztet ś. rozpadł. Troc. Sklanka ś. rozpadła. Troc. Polska ś. przed twym zgonem rozpadła na ćwierci. Tremb. Pod panowaniem Wazów rozpadł ś. naród z tronem pod względem politycznych przekonań i religijnych dążności. Stadn. Stowarzyszenie rozpadło ś. *(= rozprzęgło ś.).* Ziemia wstrząsa ś., rozpada. Od. Na trzy wielkie dzielnice rozpada świat zoologiczny Europy. Pol. [Zadałeś mi, zadał, bodajś ś. rozpadł!]. **2.** × Rozpadać ś. *=pękać z żalu, rozpaczać, zabijać ś., unosić ś.; przepadać (z miłości, zachwytu), rozpływać ś.:* Nie płacz, kumusiu, nie rozpadaj ś.: Pan Bóg nad nami. Krasz. Matka go nad wszystko kochała, bóstwiła, rozpadała ś. nad nim. Krasz. Ty za upiorzycą jeszcze pono ś. rozpadasz. Krasz. <Roz + 2. Paść>

[**Rozpatłać, a, ał**] *rozczochrać, rozkudłać, rozargać, poplątać:* Rozpatłane włosy. Jeż. <Roz + *Patłać; por. Patłaty>

[**Rozpatłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpatłać.**

Rozpatrunek, nku, blm. p. **Rozpatrzenie, Rozpatrywanie:** Przywileje wydawane okolicom szla-

checkim tak często ulegały rozpatrunkowi. Rol. <Od Rozpatrzyć>

Rozpatrywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozpatrzyć.**

Rozpatrywanie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozpatrywać:** Punktem wyjścia dla dalszych rozpatrywań Ammona jest zdobyte przez niego postrzeżenie, iż... Nus.

Rozpatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpatrywać ś.**

× **Rozpatrzać, y, ał** i × **R. ś.** p. **Rozpatrzyć.** <Roz + Patrzać>

× **Rozpatrzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpatrzać.**

× **Rozpatrzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozpatrzać ś.**

Rozpatrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpatrzyć.**

Rozpatrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpatrzyć ś.**

[**Rozpatrzować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozpatrzyć.**

[**Rozpatrzowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpatrzować.**

[**Rozpatrzowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozpatrzować ś.**

Rozpatrzyć, y, ył, × **Rozpatrzać,** nied. **Roztrywać, [Rozpatrzować]** *obejrzeć co szczegółowo, przypatrzyć ś. czemu wszechstronnie; rozejrzeć ś., rozglądnąć ś. w czym:* Malarz rozpatruje przed ś. stawione wzory. Węg. Rozpatruje kościelne sklepienia i ściany. Mick. Przen.: *rozważyć, roztrząsnąć:* Sam Bolesław rozpatrywał sprawy mieszkańców. Lel. **R. ś.** *rozejrzeć ś., rozglądnąć ś., obejrzeć ś. dokoła:* Sułtana powaby Elmiry tak ujęły, że czuł niezmierną rozkosz, rozpatrując ś. w nich. Węg. Jam ją już pierwej widywał, alem ś. w niej dopiero wczoraj rozpatrzył. L. [Wyszedł na izbę i rozpatrzył ś. dookoła]. Ork. Przen.: R. ś. w czym = *rozważyć, roztrząsnąć co, zorjentować ś. w czym:* Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz ś. w tej duszy. L. Wziąłem to sobie mocno w umysł R. ś. wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi jakiego wnijść towarzystwa. L. Oddano konstytucją królowi, aby ś. rozpatrzył w całym związku roboty i zdanie swoje oświadczył. L. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. L. Sejm ani ś. w położeniu rewolucji nie rozpatrzył. Lel. Nie mogę potępić go, nie rozpatrzywszy ś. dobrze w tej sprawie. Błot. <Roz + Patrzyć>

[**Rozpąc się, pęknie ś., kł ś.**] p. **Rozpęknąć ś.**

[**Rozpąchać, a, ał**] *rozpierać, rozprówać, rozpychać, rozdzielać, rozsuwać:* Okręt ostrym nosem wody na obie strony rozpąchał. [**R. ś.**] (dok.) *rozgzić ś., rozbrykać ś.* <Roz + Pąchać>

[**Rozpąchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpąchać.**

[**Rozpąchanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozpąchać ś.**

[**Rozpączać, a, ał**] p. **Rozpęczyć.**

[**Rozpączanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpączać.**

† **Rozpądzać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozpędzić.** Kaz. 1555, Km. <Roz + Pądzać>

† **Rozpądzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpądzać.**

† **Rozpądzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozpądzać ś.**

Rozpąki, ów, blp., ryb. *kije, które ś. kładą w sieć, aby ś. nie przewracała w miejscach zarosłych.* L. <Zam. Rozponki>

Rozpeckać, a, ał *peckając rozchlapać, rozgrzebać, rozbabrać, rozpaćkać.* <Roz + Peckać>

Rozpeckanie, a, blm., czynność cz. **Rozpeckać.**

[**Rozpedać, a, ał**] p. **Rozpowiadać.** <Skróc. z Rozpowiedać>

[**Rozpedanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpedać.**

[**Rozpedzać, a, ał**] p. **Rozpowiedzieć:** Aleć Maciek rozumnie rozpedzał mi na gumnie. Sł. wil.

[**Rozpedzanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpedzać.**

[**Rozpedzenie, a,** blm] czynność cz. **Rozpedzieć.**

[**Rozpedzieć, pedział**] p. **Rozpowiedzieć.** <Skróc. z Rozpowiedzieć>

Rozpełzać się, a ś., ał ś. p. **Rozpełznąć ś.** <Roz + Pełzać>

Rozpełzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpełzać ś.**

Rozpełzły *który ś. rozpełznął, rozlazły:* W Bogu duch nie jest rozlany, nie rozpełzłe powietrze, ale moc oświecająca. Poc. Darmo członki rozpełzłe biegły lekarz leczy, niemasz ni spólnej mocy, ni ducha. L. <Od Rozpełznąć ś.>

Rozpełznąć się, źnie ś., znął ś. a. zł. ś. nied. **Rozpełzać ś. I.** *popełznąć w różne strony; rozleźć ś., rozproszyć ś., pełzając:* Już sukmany, delje, kożuchy, co ś. czerniły gęsto wkoło placu, rozpełzały ś. każda w swoję stronę. Mick. Przen.: *rozleźć ś. = rozedrzeć ś., rozejść ś., rozwiać ś., rozstąpić ś., rozdzielić ś.:* Zleżałe płótno rozpełza ś. (*= ujmuje ś.*). <Roz + Pełznąć>

Rozpełźnienie, a, blm., p. **Rozpełźnięcie ś.**

Rozpełźnienie się, a ś., blm., p. **Rozpełźnięcie ś.**

Rozpełźnięcie się, a ś., blm., **Rozpełźnienie ś.,** niek. **Rozpełźnięcie, Rozpełźnienie I.** czynność cz. **Rozpełznąć ś. 2.** *chorobliwe rozprężenie, osłabienie muskułów wiążących członki.* Sł. wil.

Rozperlać, a, ał i R. ś. p. **Rozperlić.**

Rozperlanie, a, blm., czynność cz. **Rozperlać.**

Rozperlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperlać ś.**

Rozperlenie, a, blm., czynność cz. **Rozperlić.**

Rozperlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperlić ś.**

Rozperlić, i, ił, nied. **Rozperlać** *rozsypać, rozproszyć perłami a. jakby perłami; rozdzielić na pojedyńcze perły:* Tu morze rytm dało nam Boski, rozperlając toń myśli na dźwięki i głoski. Kon. **R. ś.** *rozsypać ś., rozproszyć ś., rozprysnąć ś. perłami a. jakby perłami; rozdzielić ś. na pojedyńcze perły:* Rozperlone drży powietrze. Kon. Dźwięki rosną i rozperlają ś. na wszystkie strony. Gliń. <Roz + Perlić>

Rozperorować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre perorować, wpaść w zapał perorowania:* Jednego razu u obiadu rozperorował ś. Francuzisko. Chodź. <Roz + Perorować>

Rozperorowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperorować ś.**

[**Rozperswadować, uje, ował**] *perswadując rozświetlić, rozpowiedzieć:* Pocieszy ś. zaraz, bo jej kumy rozperswadują. <Roz + Perswadować>

[**Rozperswadowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozperswadować.**

[**Rozperty**] p. **Rozparty.** <Zam. Rozparty>

Rozpestlin, u, lm. **y, Śliwiec** bot. (spondias) *roś. z rodziny nanerczowatych.*

[**Rozpetlany**] *rozmamany, porozpinany.* <Roz + *Petlany, od *Petlać, od Petla>

[**Rozpęczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpęczyć.**

Rozpęczniały *który rozpęczniał.*

Rozpęcznieć, eje, ał *wydąć ś. od wciągniętej wilgoci, mocno napęcznieć, nabrzmieć, wzdąć ś., odąć ś., rozdąć ś.:* Ziarna pszeniczne od wilgoci rozpęcznieją. Syr. Rozpęczniało ziarno. Troc. <Roz + Pęcznieć>

Rozpęcznienie, a, blm., czynność cz. **Rozpęcznieć.**

Rozpęczyć, y, ył, nied. **[Rozpączać]** *zrobić rozpęczniałym, rozdąć, wzdąć, rozsadzić, rozeprzeć:*

Po żytnim obroku koniowi w pięć godzin pić dawać. bo inaczejby go rozpęczyło, żeby zdychać musiał. Syr. < Roz + Pęczyć >

Rozpęd, u, lm. **y** *rozpędzenie ś., zapęd, rozmach, impet:* Zwierz rozżarty w wściekłym rozpędzie ś. zbliża. Przyb. Kopjami weń uderzyli, ale iż nie z rozpędu, nie był szkodliwie ranion. Papr. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpędzie. Przyb. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy myślą stanowić miłość i czasów rozpędy. Tremb. W największym długiego gadania rozpędzie z tym ś. chlubił, że niedźwiedzia jamniczkami zaszczuł. L. (= *zapale, porywie).* Pan Ładnowski stara ś. obudzić w sobie żywiołowy R. interpretacji Fauna, który jest rozrodczą siłą natury. Bog. W. R. twórczy słabnie. Bog. W. (= *impuls).* < Roz + Pęd >

Rozpędnik, a, lm. **i** *koło rozpędowe machiny, koło zamachowe, szalone, szaleniec,* × c w a l n i c a. < Od Rozpędny >

Rozpędny p. **Rozpędowy:** Roztoczyć je (gienjuszowe skrzydła) na bieg R. Wysp. < Od Rozpęd >

Rozpędowy, Rozpędny przym. od **Rozpęd:** Siłą rozpędową toczyła ś. sprawa ku ostatecznemu rozwiązaniu. Rol. Koło rozpędowe p. **Rozpędnik.** Poskramiacz R. = *kule osadzone na ramionach łamanych, suwających ś. po osi pionowej i obracających ś. około tejże osi — przyrząd miarkujący przypływ pary do cylindra.* Łab. Kule rozpędowe u poskramiacza rozpędowego. < Od Rozpęd >

Rozpędzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpędzić.**

Rozpędzanie, a, blm., czynność cz. **Rozpędzać.**

Rozpędzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpędzać ś.**

Rozpędzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpędzić.**

Rozpędzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpędzić ś.**

Rozpędzić, i, ił, nied. **Rozpędzać,** † **Rozpądzać I.** *pędząc rozproszyć; rozegnać, zmusić do rozbiegnięcia ś.:* Zefir miły chmury szkodliwe rozpędza. K. G. Przen.: Wiatr deszcz, mgłę, chmurę rozpędził. Troc. R. swawolną kupę, nieprzyjacielskie hufce. Troc. Gdy mnie czasem jaka troska swędzi, kwarteczka wina kłopoty rozpędzi. Zabł. O, jak jesteś kochana, przyjaciółko! wszystek mi smutek rozpędzasz. L. R. chorobę, wrzód i t. p. = *przerwać, nie dopuścić do sformowania ś., spędzić; sprawić, aby ś. rozszedł.* **2.** *rozpuścić w cwał, rozcwałować:* R. konia. R. pociąg kolei żelaznej = *doprowadzić go do pewnej prędkości.* **3.** apt.: Lek rozpędzający = *lek rozdzielający* (medicamentum repellens). **R. ś.** *puścić ś. pędem; rozmachać ś. pędząc; rozcwałować ś.:* Rozpędzone, rozbieżałe konie. Troc. Przydaje koniowi bodźca, rozpędza ś., stawa przed domem ojcowskim. Stasz. Skrzydła ich tak ś. rozpędziły, że i orła przelecą. Falib. Jak wiatr popędliwy wysokie wieże wywala, tak i apostołowie Duchem św. napełnieni, rozpędziwszy ś. po całym świecie... Bz. (= *puściwszy ś.).* Przen.: R. ś. w mówieniu, w dowodzeniu i t. p. = *zapędzić ś., zapalić ś., wpaść w werwę.* < Roz + Pędzić >

× **Rozpęk, u,** lm. **i** chir. *naddarcie, pęknięcie, rys, rysa, szczelina, rozpadlina* × r o z p u k, × r o z p u k l i n a, × r o z p ę k l i n a, (ruptura, rhexis). < Roz + Pęk >

Rozpękać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpęknąć.** < Roz + Pękać >

Rozpękanie, a, blm., czynność cz. **Rozpękać.**

Rozpękanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpękać ś.**

× **Rozpęklina, y,** lm. **y** p. **Rozpęk.** < Od Rozpękły >

Rozpękły, Rozpęknięty *który rozpękł:* Z rozpękłego płótna posypały ś. pieniądze. Sienk. < Od Rozpęknąć >

Rozpęknąć, knie, knął a. **kł, Rozpęknąć ś.,** nied. **Rozpękać, Rozpękać ś. I.** *pęknąwszy rozlecieć ś., rozpaść ś.; roztrzasnąć ś., rozerwać ś.:* Godwin, jak Judasz, rozpękł ś., a wypadły wnętrzności jego. Skar. Bodajbym ś. rozpękł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego. L. Niech ś rozpęknę, jeżeli to nie prawda! L. Beczka ś. rozpękła. Troc. Rozpęknął ś. od trucizny. Troc. Rozpękły sztaby, i wieko runęło. Syrok. Serce pęka, a nie rozpęknie ś. Jeż. **2.** *pęknąwszy rozewrzeć ś., roztworzyć ś.; rozłożyć ś. wskutek pęknięcia:* Pączek rozpękł ś. Panienka była jak róża, kiedy kwiat rozpęka. Berw. < Roz + Pęknąć >

Rozpęknięcie, a, lm. **a** *szpara, szczelina, rozpadlina, skaza.*

Rozpęknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpęknąć ś.**

Rozpętać, a, ał, nied. **Rozpętywać I.** *rozwiązać z pęt:* Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpętał żubra dzikiego? Bud. (pęta jego któż rozwiązał? B. G.). Rozpacz, rozpętująca zwierzę w zdziczałych masach ludzkich. Bog. W. **2.** posp. *rozplątać, rozsupłać, rozgmatwać, rozwikłać, rozmotać,* r o z p ę t l a ć, [r o z p ę t l i ć]: R. sznury splątane. **R. ś.** *uwolnić ś. z pęt, potargać więzy.* Przen.: *rozhukać ś., rozszaleć ś., rozwścieć ś., rozuzdać ś., rozpasać ś.:* Okropna nawała rozpętała ś. nad okopami. Sienk. Nim dobiegli, burza rozpętała ś. tak, jakby niebo i ziemia oszalały. Sienk. < Roz + Pętać >

Rozpętanie, a, blm., czynność cz. **Rozpętać.**

Rozpętanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpętać ś.**

Rozpętlać, a, ał posp. p. **Rozpętać.** < Roz + * Pętlać, od Pętla >

Rozpętlanie, a, blm., czynność cz. **Rozpętlać.**

[**Rozpętlenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpętlić.**

[**Rozpętlić, i, ił**] p. **Rozpętać.** < Roz + Pętlić >

Rozpętywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozpętać.**

Rozpętywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpętywać.**

Rozpętywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpętywać ś.**

Rozpian, u, lm. **y** bot. (lafoensia) *roś. z rodziny krwawnicowatych.* < ? Roz + * Pian, od Piać >

Rozpiąć, zepnie, zpiął, zpięła a. [**zpiena, zepnóła**], nied. **Rozpinać I.** *przypiąć co w stanie rozciągniętym; rozpostrzeć, rozstawić, rozciągnąć, rozszerzyć, rozczapierzyć:* Sukna na ramy rozpinają, wyciągają. Grod. Tyfis najpierwszy w morzu rozpiął żagle. Bardz. Rozpięte łóżko. L. Kniaź Iwan czarnego dwugłowego carogrodzkiego orła w Moskwie nad swym tronem rozpiął. Lel. Rozpięte płótno nad czym. Troc. R. sieć, żagle. Troc. Rozepnij płaszcz na ziemi. Troc. Rozpiął Pana. Troc. Nad nieuruchomionym społeczeństwem rząd rozpina cały ogromny mechanizm władz administracyjnych. Spas. Oto baranek, któregoście wy rozpięli i grobu oddali. Pim. (= *rozpięli na krzyżu, ukrzyżowali).* **2.** *rozpuścić, roztworzyć z zapięcia, odpiąć:* R. surdut. **R. ś. I.** *rozpostrzeć ś., rozciągnąć ś., rozszerzyć ś., rozczapierzyć ś.:* Na obłokach olbrzymią arkadą rozpięła ś. tęcza. Krem. **2.** *rozpuścić, roztworzyć z zapięcia ubranie na sobie:*

Chodzi rozpięty. Troc. (= *rozmamany*, *rozmamrany*, *rozchlastany*). Przen.: Wcale rozpiął ś. przed nim i zaczął mu dawać do zrozumienia, że... Kaczk. (= *otworzył głąb serca swego*, *wywnętrzył ś.*, *wylał ś.*). <Roz + Piąć>

Rozpiąka, i, lm. **i** *narzędzie w warsztacie tkackim do rozpinania roboty.* <Zam. Rozponka; por. Rozpiąć>

Rozpicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpić ś.**

[**Rozpiczać, a, ał**] *uwodzić*, *rozprawiczać:* To go oddam do Łowicza, niech tam dziewki rozpicza. <Roz + * Piczać, od Picza>

[**Rozpiczanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpiczać.**

Rozpić, ije, ił, nied. **Rozpijać** kogo = *sprawić, aby ś. kto rozpił*, *rozpoić go.* Stasz. Ks. Jasiński rozpijał mi chłopca mego Ligęzę. Mat. **R. ś.** *zacząć pić zapamiętale*, *nałogowo*, *stać ś. pijakiem*, *zasmakować w pijaństwie:* Gdy ś. człowiek rozpije, tedy żołądek więcej napoju w ś. bierze, niżeli przedtym brał. Sak. Przeszedł czas długi saskiego pokoju, rozpił ś. naród i odwykł od boju. Pol. Zachorował na gienjusz, rozpróżniaczył ś. a potym rozpił. Bał. Przen.: Rozpiłem ś. południa błękitami. Krasiń. (= *upoiłem ś.*, *zachwyciłem ś.*). [Nagotuj piwo, niech ś. ten hultaj na nim rozpija]. <Roz + Pić>

Rozpiec, cze, kł, nied. **Rozpiekać** *dobrze upiec, wypiec; rozprażyć*, *rozparzyć*, *rozżarzyć*, *rozpalić.* **R. ś.** *dobrze ś. upiec*, *wypiec ś.; rozprażyć ś.*, *rozparzyć ś.*, *rozżarzyć ś.*, *rozpalić ś.:* Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż ś. dobrze rozpieką. Torz. W ogniu ś. to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. Torz. Usta, na których żelazo rozpieczone niedawno upadlające kładło piętno. Krasz. < Roz + Piec >

Rozpieczenie, a, blm., czynność cz. **Rozpiec.**

Rozpieczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiec ś.**

Rozpieczętować, uje, ował, nied. **Rozpieczętowywać** *roztworzyć z pieczęci*, *odpieczętować:* Czemu-byś tego listu nie miał R.? Alber. List jej zwrócono rozpieczętowany. Bał. **R. ś.** *otworzyć ś.*, *będąc zapieczętowanym.* < Roz + Pieczętować >

Rozpieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpieczętować.**

Rozpieczętowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpieczętować ś.**

Rozpieczętowywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozpieczętować.**

Rozpieczętowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpieczętowywać.**

Rozpieczętowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpieczętowywać ś.**

Rozpiekać, a, ał i R. ś. p. **Rozpiec.**

Rozpiekanie, a, blm., czynność cz. **Rozpiekać.**

Rozpiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiekać ś.**

I. Rozpienić, i, ił *zamienić w pienie*, *nadać śpiewność*, *obdarzyć śpiewnością:* Niebo rozpieni twą mowę. Garcz. Wszystek rozpienion klęsk i wściekliżn zlewem. Krasiń. <Roz + * Pienić, od Pienie>

2. Rozpienić, i, ił *rozbić na pianę*, *spienić*, *wzburzyć:* Na rozpienionym klęsk naszych potopie. Wor. Morze bez pomruku fal, bez rozpienionych pierścieni. Kasp. <Roz + Pienić>

I. Rozpienienie, a, blm., czynność cz. **I. Rozpienić.**

2. Rozpienienie, a, blm., czynność cz. **2. Rozpienić.**

Rozpierać, a, ał i R. ś. I. p. **Rozeprzeć:** Kochał ją, a jednocześnie rozpierało go dzikie pragnienie zemsty nad nią. Sienk. [Krzywda ludzka rozpiera mu boki] (= *bokiem mu wyłazi*). Zboże rozpiera wór, stodołę. Troc. R. boki. Troc. Rozpiera mię coś. Troc. Już koń pod królem począł ś. R. na tej roli. Dyak. Swobodą przywykł ś. R. we własnym domu. Berw. Tych, pod któremi nie rozpierały ś. konie, łowiono arkanami. Sienk. Często o jego zdanie z katolikami rozpierał ś. Wiszn. Rozpierają ś. sądem, prawem o co. Troc. **2.** × Rozpierać = *rozpierać ś.:* R. z kim o wiarę (o wierze), o prawdę. Troc. (= *spierać ś.*, *dysputować*). [R. ś.] = a) *roztworzyć ś.*, *rozewrzeć ś.* (np. o wrotach). b) myśl. *stawać w miejscu rozkraczywszy ś.* (o sarnie w biegu, gdy jest przestraszona lub zdziwiona). <Roz + * Pierać, od 1. Przeć>

Rozpieranie, a, blm., czynność cz. **Rozpierać.**

Rozpieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierać ś.:** R. ś. o prawdę. Troc.

Rozpierdzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierdzieć ś.**

Rozpierdzieć się, i ś., ał ś. *zacząć pierdzieć na dobre*, *bez końca.* < Roz + Pierdzieć>

Rozpierścieniać się, a ś., ał ś. p. **Rozpierścienić ś.**

Rozpierścienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierścieniać ś.**

Rozpierścienić się, i ś., ił ś., nied. **Rozpierścieniać ś.** *rozkręcić ś.*, *rozejść ś. pierścieniem*, *pierścieniami; roztoczyć ś.*, *rozwinąć ś. kręgiem*, *kręgami:* Już lżej ś. fala modra rozpierścienia. Kon. Fale (ludzi) rozpierścienią ś. drugim węzem i uderzą na nas. Gliń. <Roz + Pierścienić>

Rozpierścienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierścienić ś.**

Rozpierzać, a, ał p. **Rozpierzyć.**

Rozpierzanie, a, blm., czynność cz. **Rozpierzać.**

× **Rozpierzch, u,** lm. **y** p. **Rozpierzchnięcie ś.:** Nieba uderzą na cię z piorunów rozpierzchu. L. < Roz + Pierzch >

Rozpierzchać, a, ał I. [R.] p. **Rozpierzchnąć ś. 2.!** R. *zmusić do rozpierzchnięcia ś.*, *rozproszyć.* <Roz + Pierzchać>

Rozpierzchanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozpierzchać. 2.** p. **R. ś.**

Rozpierzchanie się, a ś., blm. **I.** a. [**Rozpierzchanie**] czynność cz. **Rozpierzchać ś. 2.** fiz. *rozpływanie*, *rozpraszanie*, *przenikanie ś. gazów*, dyfuzja (diffusio).

× **Rozpierzchle** przys. od **Rozpierzchły,** *tu i owdzie*, *gdzieniegdzie*, *sporadycznie:* R. śnieg przyprószył włoski pieścidełka. L.

Rozpierzchliwość, i, blm., fiz. *własność*, *zdolność rozpierzchania*, *przenikania*, *rozpraszania ś. gazów.* < Od * Rozpierzchliwy, od Rozpierzchnąć ś.>

Rozpierzchłość, i, blm., rz. od **Rozpierzchły:** R. myśli. Mahr.

Rozpierzchły, Rozpierzchnięty, Rozpierzchniony *który ś. rozpierzchnął; rozrzucony*, *rozsiany*, *rozsypany; sporadyczny:* Gałęzie rozpierzchłe = bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. Jund. **2.** bot.: Brodobrzanka rozpierzchła p. **Brodobrzanka. 3.** fiz.: Obraz R. = *rozlany* (imago diffusa). <Od Rozpierzchnąć ś.>

Rozpierzchnąć się, nie ś., nął ś., nęła ś. a. chła ś., nied. **Rozpierzchać ś.,** [**Rozpierzchać**] *pierzchnąwszy rozlecieć ś.*, *rozsypać ś*, *rozproszyć ś.*, *pouciekać na wszystkie strony*, *rozprysnąć ś.*, *pójść w rozsypkę*, *rozstrzelić ś.*, *rozbiec ś.:* Niech ś. rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech uciekają od oblicza twojego. Leop. Kompanja rozpierzcha ś.: jedni chodzą, drudzy powracają. L. Roz-

pierzchnijcie ś. wszyscy, szukajcie go wszędy. L. Co pozostało pod bronią konfederatów, rozpierzchli ś. po świecie. Lel. Natychmiast ś. po różnych stronach rozpierzchniono. Mick. Poczuwszy strzelca, ptaki rozpierzchły ś. Ugodź w pasterza, a rozpierzchnie ś. trzoda. Sł. wil. Armja rozpierzchła ś. nie ścigana. Sł. wil. < Roz + Pierzchnąć >

Rozpierzchnięcie się, a ś., blm., **Rozpierzchnienie ś.** czynność cz. **Rozpierzchnąć ś.**

Rozpierzchnienie ś. p. **Rozpierzchnięcie ś.** Anat.: † R. ś. odnóg (Perz.) = *rozgałęzienie.*

Rozpierzchnięty p. **Rozpierzchły**: Kaniów po górach, jarach R. Gosz. < Od Rozpierzchnąć >

Rozpierzchniony p. **Rozpierzchły**: Wszakże rozpierzchnione na pojedyńcze individua obozowe mrowiska zapleniły po wszystkich kątach kraju ludzi, którzy zostawali wojewódzkiemi, powiatowemi, a nawet parafjalnemi hajdamakami. Chodź. Kościuszko gonił swą rozpierzchnioną kawalerją T. K.

Rozpierzać, a, ał i [**R. ś.**] p. **Rozpierzyć.** < Od Rozpierzyć >

Rozpierzanie, a, blm., czynność cz. **Rozpierzać.**

Rozpierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpierzyć.**

[**Rozpierzenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozpierzyć ś.**

Rozpierzyć, y, ył, nied. **Rozpierzać I.** *rozczapierzyć w postać pióra, rozwinąć pierzasto:* Bylica rozpierza miękkie swe liście. Kasp. **2.** [Rozpierzyć] *rozrzucić w różne dalsze miejsca.* [**Rozpierzyć ś.**] *ulecieć w powietrze, rozbić ś. w drobne kawałki:* Niech ci sie złoty warkoc rozpierzy. < Roz + Pierzyć >

Rozpieszczać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpieścić.**

Rozpieszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozpieszczać.**

Rozpieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpieszczać ś.**

Rozpieszczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozpieścić. 2.** p. **R. ś.**

Rozpieszczeniec, ńca, lm. **ńcy** *człowiek rozpieszczony, pieszczoch, papinek, gagatek, kanaczek, ulubieniec:* Na pięknej jego twarzy płonęła jakby wzgarda ku bezsilnym rozpieszczeńcom, co go otaczali. Krasz. < Od Rozpieszczony >

Rozpieszczenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozpieścić ś. 2. a. Rozpieszczenie** *stan tego, co jest rozpieszczony; miękkość, zniewieściałość, papinkowatość.*

× **Rozpieszczeńszy** st. w. od *rozpieszczony:* Omfala z Herkulesa śmiała ś., jak z człowieka najrozpieszczeńszego. Jabł.

Rozpieścić, i, ił, nied. **Rozpieszczać** *roznarowić pieszczotami, rozcackać, zbałamucić, zepsuć pieszczotami; nauczyć pieścić ś; rozdelikacić, zrobić niewieściuchem, rozmiękczyć:* Spodziewali ś., aby miał położyć wezgłówko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, to jest R. je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy ś. radowali, w tych rzeczach, w których ś. nie godzi. Baz. Ludzie rozpieszczonego żywota nie godzą na rycerski stan. Baz. Rozpieściłem twe błagalne spojrzenie jak echo najodleglejszych wspomnień. Przybysz. **R. ś. I.** *roznarowić ś. pieszczotami czyjemi, rozcackać ś.; zepsuć ś., zbałamucić ś. przez pieszczoty, zacząć prowadzić życie zniewieściałe, stać ś. piecuchem, rozdelikacić ś.* **2.** †R. ś. w kim = *rozkochać ś., rozmiłować ś.:* Jak ty ś. mogłeś R. w kochance? miasto żony dajesz przystęp brance. Chr. (rozkochać ś. L. < Roz + Pieścić >

Rozpieśnić, i, ił, nied. **Rozpieśniać** p. **Rozłabędzić**: Ból rozpieśnia duszę człowieka w natchnioną pieśń. Kasp. **R. ś.** *rozśpiewać ś., rozbrzmieć w pieśń, rozlec ś. przemieniwszy ś. w pieśń, rozwinąć ś. w pieśń:* Żałobne szumy rozpieśniły ś. w radosny hymn. Kasp. Powietrze ś. rozpieśnia. Kasp. < Roz + * Pieśnić, od Pieśń >

Rozpieśnienie, a, blm., czynność cz. **Rozpieśnić.**

Rozpieśnienie się, a ś., blm. czynność cz. **Rozpieśnić ś.**

Rozpięcie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozpiąć.** R. a. r o z p i ę t o ś ć m o s t u *(= otwór pod mostem od jednej podpory do drugiej).* Anat.: R., rozgięcie, × r o z c i ą g n i e n i e (extensio).

Rozpięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiąć ś.**

Rozpiętka, i, lm. **i** gim. *rozstawienie szerokie, rozkraczenie nóg.* < Od Rozpięty >

Rozpiętość, i, lm. **i** rz. od **Rozpięty,** *rozpięcie,* o t w o r z y s t o ś ć, *postać, figura czego rozpiętego, stopień rozgięcia czego:* Zwierz ten o szuflowatych, do danielowych podobnych rosochach, których R. do 4 metrów dochodziła. Sp. R. mostu w świetle. Ukończono budowę mostu, który rozpiętością swoją imponować może mostom całego świata. R. sklepienia.

Rozpijać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpić.**

Rozpijanie, a, blm., czynność cz. **Rozpijać.**

Rozpijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpijać ś.**

Rozpikamień, a, lm. **e** bot. = **Biedrzeniec pospolity.**

Rozpiłować, uje, ował, nied. **Rozpiłowywać I.** *piłą a. pilnikiem rozciąć; piłując rozdzielić, przepiłować:* R. żelazo, deskę. **2.** *pilnikiem rozetrzeć na proch:* Ćwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. Torz. < Roz + Piłować >

Rozpiłowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpiłować.**

Rozpiłowywać, uje, ywał p. **Rozpiłować.**

Rozpiłowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpiłowywać.**

Rozpinać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpiąć.**

Rozpinanie, a, blm., czynność cz. **Rozpinać.**

Rozpinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpinać ś.**

[**Rozpinek, nka,** lm. **nki**] p. **Rozparstek**: Czapigi u pługa są rozdzielone rozpinkami. < Od Rozpinać >

Rozpiorunić, i, ił, Rozpiorunować *rozbić piorunem, rozgromić:* Mój włos cię rozpioruni. Słow. **R. ś.** *rozlec ś. piorunem, rozgrzmieć:* Rozpioruń ś. grozą Jehowy. Przybysz. < Roz + * Piorunić, od Piorun >

Rozpiorunienie, a, blm., czynność cz. **Rozpiorunić.**

Rozpiorunienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiorunić ś.**

Rozpiorunować, uje, ował i **R. ś.** p. **Rozpiorunić**: Gniew Twój, Boże! niech rozpiorunuje ś. nad głową jego! Orzesz. < Roz + Piorunować >

Rozpiorunowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpiorunować.**

Rozpiorunowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiorunować ś.**

Rozpiór, ora, lm. **ory** zool. p. **Rap.**

[**Rozpiryndować, uje, ował**] *gadać, rozprawiać.*

[**Rozpiryndowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpiryndować.**

Rozpis, u, lm. **y I.** *rozpisanie, rozpisanie ś.; wykaz rzeczy rozpisanych:* Może annalista ten mały

niewart był tak długiego w tym miejscu rozpisu. Lel. Przyszedł dziś papier... o ułożeniu rozpisu na pobór rekruta. Gąś. 2. × R. *różnica zdań, rozstrzelenie ś. zdań, protest:* Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów, czyli R., zajdzie, naówczas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. Ostr. <Roz + * Pis, PIS>

Rozpisać, sze, sał, nied. **Rozpisywać,** × **Rozpisować I.** *pisząc rozdzielić; przepisać na pewną liczbę egzemplarzy, porobić odpisy, sporządzić wiele kopji:* R. szczegóły spisu na pojedyncze kartki. Orygienes miał tych, co jego księgi rozpisywali. Skar. (różnie przepisowali. L.). R. role aktorom. **2.** *rozłożyć, rozdzielić, powyznaczać postanowieniem piśmiennym:* R. podatki. R. na kraj pewną sumę. Rozpisuję lud na osadę miasta, żołnierza na roty. L. R. żołnierza na roty, na kompanje, na dziesiątki. Troc. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach duchownych Birk. R. kontrybucję. Troc. [Gospodarz rozpisuje gront] = *za życia rozdaje go dzieciom.* R. kontrybucję. Troc. **3.** *popisawszy rozesłać:* Zamojski rozpisał do senatorów listy. Niem. Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. Kras. **4.** *zarządzić okólnikiem:* R. pospolite ruszenie. Sł. wil. R. dostawy. **5.** [R.] *posłać zaproszenie:* Król rozpisał na bál. **6.** Rozpisuję rok (= termin), pomykam roku. **R. ś. I.** *zacząć pisać na dobre, bez końca; rozmachać ś. pisząc, rozwałkować rzecz pisaną, rozwodzić ś. pisząc, szeroko opisać, zapędzić ś. w pisanie:* Niemcy najbardziej ś. koło rzeczy kopalnych rozpisali. Kluk. **2.** × R. ś. *zaznaczyć na piśmie różność swojego zdania od sądu ogółu, zaprotestować piśmiennie, zapisać swoje odrębne osobiste zdanie.* L. <Roz + Pisać>

Rozpisanie, a, blm., czynność cz. **Rozpisać:** R. gospód dla gości. Troc. R. kontrybucji. Troc. R. roku, odwłoka prawna. Troc.

Rozpisanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpisać ś.**

![**Rozpiska, i,** lm. **i**] *pokwitowanie:* Dadzą ci tam rozpiskę; papiery twoje już poszły. Kon. <Od Rozpis>

× **Rozpisować, uje, ował** i × **R. ś.** p. **Rozpisać.**

× **Rozpisowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpisować.**

× **Rozpisowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozpisować ś.**

Rozpisowy przym. od **Rozpis:** W sentencjonarjuszu rozpisowym sędziowie zdania swoje większości przeciwne zapisywać mają; rozpis jednak takowy nie ma nic ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. L.

† **Rozpisto** przys. od **Rozpisty;** † **Rozpito:** Ryż rospisto warzony. Troc.

† **Rozpisty,** † **Rozpity** *sypki, rozsypujący ś.:* Rospista kasza, sypka kasza, tak gotowana, że ś. rozsypuje. Włod. <Zam. Rozsypisty>

Rozpisywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozpisać.**

Rozpisywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpisywać.**

Rozpisywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpisywać ś.**

Rozpity *który ś. rozpił, opój.* <Od Rozpić>

† **Rozpity** p. **Rozpisty.**

Rozplantować, uje, ował I. *rozsadzić rośliny, rozflancować.* **2.** *wyrównać grunt, drogę; zniwelować, splantować.* Sł. wil. <Roz + Plantować>

Rozplantowanie, a, blm., czynność cz. **Rozplantować.**

× **Rozplaskać, a, ał** i × **R. ś** p **Rozplasnąć.**

× **Rozplaskanie, a,** blm., czynność cz. **Rozplaskać.**

× **Rozplaskanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozplaskać ś.**

× **Rozplasnąć, śnie, snął a. sł,** nied. **Rozplaskać** *plasnąwszy rozplaszczyć, rozbić.* × **R. ś.** *plasnąwszy rozplaszczyć ś., rozbić ś.:* Kilka tomów rozstrzępionych rozp asło ś. na ziemi. Krasz. <Roz + Plasnąć>

× **Rozplaszczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozplaszczyć.**

× **Rozplaszczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozplaszczyć ś.**

× **Rozplaszczyć, y, ył** i **R. ś.** p. **Rozplaszczyć:** Dwu ś. pod nim obaliło, a Baron rozplaszczył na ziemi. Krasz. <Roz + * Plaszczyć, od Plaski ~

Rozplaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozplasnąć.**

× **Rozplaśnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozplasnąć ś.**

Rozplatać, a, ał p. **Rozpleść.**

Rozplatanie, a, blm., czynność cz. **Rozplatać.**

× **Rozplatywać, uje, ywał** p. **Rozpleść.**

× **Rozplatywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozplatywać.**

† **Rozplazły** *który rozplaznął, rozlazły, rozmiękły, rozpełzły.* <Od Rozplaznąć>

† **Rozplaznąć, źnie, znął** *rozleźć ś. zmoknąwszy; rozpłynąć ś., rozpełznąć, rozmoknąć, rozmięknąć.*

† **Rozplaźnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozplaznąć.**

Rozpląsać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre pląsać, rozochocić ś. w pląsaniu, roztańczyć ś., roztańcować ś., rozskakać ś., zatańczyć ś.* <Roz + Pląsać>

Rozpląsanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpląsać ś.**

Rozplątać, cze, tał, nied. **Rozplątywać** *rozjąć, rozprostować co splątanego; odplątać, rozwikłać, rozgmatwać, rozsypłać, rozpętać:* R. nici. Węzeł R. Węg. Przen.: R. rzecz, zadanie, sprawę = *rozjaśnić, rozświetlić, wyklarować, rozstrzygnąć.* R. swe myśli. Sł. wil. Teraz ty, gamoniu, kiedyś ś. rozplątał, jedź dobrze, bo ci uszy oberwę. Rog. (= *wywikłał, wykręcił sianem*). <Roz + Plątać>

Rozplątanie, a, blm., czynność cz. **Rozplątać.**

Rozplątywać, uje, ywał p **Rozplątać.**

Rozplątywanie, a, blm., czynność cz. **Rozplątywać.**

Rozplecenie, a, blm., **Rozplecienie** czynność cz. **Rozpleść.**

Rozplecienie, a, blm. p. **Rozplecenie.** Troc.

[**Rozpleciny, in,** blp., **Rozpliciny, Rozplety, Rozpletki, Rozplot**] *obrzęd rozplatania warkoczy pannie młodej przed ślubem.* Gl., Pol. Sadzają pannę młodą do rozplecin, czyli rozczesywania włosów. Wójc. < Od Rozpleść; Roz + * Pleciny, PLEĆ/PLOT/PŁOT>

[**Rozpleciony**] *mający warkocze rozplecione, prostowłosy.*

Rozplecisty *który można rozpleść:* Wywikłany, którego można wywikłać, R., *extricabilis.* Kn. <Od Rozpleść>

Rozplem, u, blm. **I.** *rozplemianie, rozplemianie ś., rozplemienie, rozplemienie ś.:* Ledwie co wybór między ludźmi i zwierzęty zachowywany na R. od zguby wyjęty. Przyb. **2.** hist: R. wewnętrzny cz. włonny komórek (erdogenesis cellularum). R. międzykomórkowy (generatio intercellularis). R. rozszczepny (g. per divisionem). <Od Rozplemić>

Rozplemiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozplemić.**

Rozplemianie, a, blm., czynność cz. **Rozplemiać, Rozplem.**

Rozplemianie się, a ś., blm., **Rozplem** czynność cz. **Rozplemiać ś.**

Rozplemić, i, ił, Rozplenić, Rozplemienić, nied. **Rozplemiać, Rozpleniać, Rozplemieniać** *rozpłodzić, rozrodzić, rozkrzewić, rozmnożyć:* Tu Pomona soczyste owoce rozplemia, tym milsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. Przyb. Izaliż ci ziemia rozmaitych żyjących stworzeń nie rozplemia? Był on rodem z Włoch, od którego znać brata a. synowca rozplemione tego herbu familje. Nies. **R. ś.** *rozpłodzić ś., rozrodzić ś., rozmnożyć ś., rozkrzewić ś.* <Roz + Plemić>

Rozplemienić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozplemić.**

Rozplemienie, a, blm., czynność cz. **Rozplemić.**

Rozplemienienie, a, blm., czynność cz. **Rozplemienić.**

Rozplemienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplemienić ś.**

Rozplemienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplemić ś.**

× **Rozplemnictwo, a,** blm., biol. *rozpładzanie, płodzenie, rozpładnianie,* r o z r ó d z t w o, × r o z r ó d, × r o z p ł ó d z t w o, × r o z p ł ó d (generatio homogenea s. secundaria). <Od Rozplemny>

× **Rozplemny** przym. od **Rozplem.** Biol.: Okres R. = *rozrodczy.* <Od Rozplem>

Rozpleniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozplemić.**

Rozplenianie, a, blm., czynność cz. **Rozpleniać.**

Rozplenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpleniać ś.**

Rozplenić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozplemić:** Rozplenione w łatach siermięgi robactwo dokuczać poczęło. Nies. Przen.: W niektórych krajach klasztory zbyt są rozplenione, ale też w wielu miejscach ledwo ś. gdzie znajdą. Kras. *(= są zbyt liczne, zagnieździły ś. bardzo).* Utyskiwania na Kudak, pełne goryczy, rozpleniły ś. wkrótce po całym kraju. Dub. M. *(= rozeszły ś., rozszerzyły ś.).* <Roz + Plenić>

Rozplenienie, a, blm., czynność cz. **Rozplenić.**

Rozplenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplenić ś.**

[Rozplesenie ś., a ś., blm.] czynność cz. **Rozplesyć ś.**

× **Rozpleskać, a, ał** *z plaskiem rozlać, roztopić, rozpuścić; rozchlebotać:* Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, gęsta go z góry kropla w szcząt rozpleszcze. Chr. <Roz + Pleskać>

× **Rozpleskanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpleskać.**

[Rozplesyć się, y ś., ył ś.] (o kołku, trzonku, gwoździu drewnianym) *rozmiażdżyć ś. przy pobijaniu na drobne włókna.* <Roz + Plesyć>

Rozpleść, ecie, ótł, nied. **Rozplatać, [Rozpletać, Rozplitać] I.** *rozjąć, rozpuścić co splecionego, odpleść:* Włos jej rozpleciony po wietrze i tam i sam chodził. P. Koch. Rozplotę ploty jej. Rej. Rozplótł ten węzeł, ten kosz. Troc. Rozpleć mu włosy. Troc. Nie będą bogate księżniczki rozplatać we łzach twoich warkoczy. Bern. Ani razu nie podniosła oczu, ani rąk na piersi złożonych nie rozplotła. Orzesz. Przen.: R. czyj prepozyt (= czyje przedsięwzięcie, czyj zamiar). Troc. *(= zwichnąć, udaremnić).* **2.** † R. *spleść rozdzieliwszy:* Póki Apollo włosy we dwie rozplatuje kosy. Petr. **3.** *plotąc rozpuścić; rozbajać, rozpaplać, rozgadać:* Przechodzi ś. sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. Pilch. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego, to tylko bajkę ktościć rozplótł. L. Ta niepoczciwa gęba to rozplotła. Boh. Fircyk wszystkiego świadom i wszystko rozplata. Nar. Kobietom w sekrecie rozplótł, w sekrecie. Kniaź. <Roz + Pleść>

[Rozpletać, a, ał] p. **Rozpleść.**

[Rozpletanie, a, blm.] czynność cz. **Rozpletać.**

[Rozpletki, ów, blp.] p. **Rozpleciny.** <Roz + *Pletki, PLEĆ/PLOT/PŁOT>

[Rozplety, ów, blp.] p. **Rozpleciny.** <Roz + *Plety, PLEĆ/PLOT/PŁOT>

[Rozpliciny, in, blp.] p. **Rozpleciny.** <Zam. Rozpleciny>

[Rozplitać, a, ał] p. **Rozpleść.**

[Rozplitanie, a, blm.] czynność cz. **Rozplitać.**

[Rozplot, u, blm.] p. **Rozpleciny.** Wójc. <Od Rozpleść>

† **Rozplozną́ć się, źnie ś., zł ś.** *rozejść ś., rozwalić ś., rozleźć ś., rozpaść ś., rozłożyć ś., rozpełznąć, rozpłaszczyć ś.:* Co ś. chłubisz w walech? rozplozł ś. wał twój! Leop. <Roz + *Ploznąć ś., PLOZ/PŁOZ/PEŁZ>

† **Rozploźnięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozploznąć ś.**

Rozpluchotać się, cze ś. a. ce ś., tał ś. *zacząć na dobre pluchotać; pluchocząc rozbujać ś., rozkołysać ś.:* Rozpluchotane bałwany. Ml. <Roz + Pluchotać>

Rozpluchotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpluchotać ś.**

× **Rozplucie, a,** blm., czynność cz. **Rozpluć.**

× **Rozpluć, uje, ul,** nied. × **Rozpluwać I.** *pluciem rozmiękczyć.* L. **2.** *wypluwając wciąż zniszczyć, wyczerpać, roznieść do czysta:* Nie bądź za słodki, bo cię rozliżą; nie bądź za gorzki, bo cię rozplują. Prz. <Roz + Pluć>

× **Rozpluwać, a, ał** p. **Rozpluć.**

× **Rozpluwanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpluwać.**

Rozpłacać, a, ał p. **Rozpłacić.**

Rozpłacanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłacać.**

Rozpłacenie, a. blm., czynność cz. **Rozpłacić.**

Rozpłacić, i, ił, nied. **Rozpłacać** *płacąc rozdać, wyczerpać:* R. pewną sumę. <Roz + Płacić>

Rozpładniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpłodzić.**

Rozpładnianie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozpładniać. 2.** p. **Rozplemnictwo.**

Rozpładnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpładniać ś.**

Rozpładzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpłodzić.**

Rozpładzanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozpładzać. 2.** biol. p. **Rozplemnictwo.**

Rozpładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpładzać ś.**

Rozpłakać, cze, kał, nied. **Rozpłakiwać** *usposobić do rozpłakania ś.; sprawić aby, płakał:* Kiedy oczy R. chce, naprzód chemicznie rozłoży łzę. Syrok. **R. ś.** *zacząć na dobre płakać, wybuchnąć nieutulonym płaczem; rozrzewniwszy ś. zapłakać:* Cnotliwy starzec rozpłakał ś. z radości, patrząc na syna, ale wkrótce rozpłakał ś. i z żalu, dowiadując ś. o śmierci brata. Stasz. Para dziatek biega wkoło rozpłakana, beczą i chwytają ś. ojca za kolana. Przyb. Nie ukazujmy dziecięciu cacka, którego mu dać nie można, bo ś. rozpłacze. Stasz. Te łzy, te rozpacze porzuć, proszę, bo ja ś. prawdziwie rozpłaczę. Niem. Rzucili ś. nawzajem w objęcia, i wszyscy ś. rozpłakali. Rzew. Córki bojarskie rozpłakiwały ś. jedna po drugiej. Jeż. Przen.: Śród rozpłakanych obłoków nie świeciła ani jedna gwiazdka. Orzesz. <Roz + Płakać>

Rozpłakanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłakać.**

Rozpłakanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłakać ś.**

Rozpłakiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozpłakać.**

Rozpłakiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłakiwać.**

Rozpłakiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłakiwać ś.**

† **Rozpłaskować, uje, ował** p. **Rozpłaszczyć.**

† **Rozpłaskowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozpłaskować.**

Rozpłaszać, a, ał p. **Rozpłoszyć.**

Rozpłaszanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłaszać.**

Rozpłaszczać, a, ał p. **Rozpłaszczyć.**

Rozpłaszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłaszczać.**

Rozpłaszczenie, a **1.** blm., czynność cz. **Rozpłaszczyć. 2.** lm. a *miejsce rozpłaszczone.*

Rozpłaszczyciel, a, lm. e *ten, co rozpłaszczył a. rozpłaszcza:* R. złota. L. <Od Rozpłaszczyć>

Rozpłaszczyć, y, ył, nied. **Rozpłaszczać**, † **Rozpłaskować** *płaszcząc rozszerzyć; spłaszczyć, rozgnieść, rozprasować, rozklepać:* R. co pod młotem. R. miedź. Mącz. Rozpłaszczone bryły spychają w brózdy. Krasiń. Przen.: *rozciągnąć, rozłożyć na płask, rozpostrzeć:* Nad odyńcem na ziemi rozpłaszczonym stoją, dziwując ś., bo ś. tknąć go jeszcze boją. Żebr. Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalbierz właszczyć, każ go, rzecze, gwoździami na krzyżu R. Pot. *(= rozpiąć).* **R. ś.** *płaszcząc ś. rozszerzyć ś.; spłaszczyć ś., rozciągnąć ś. na płask:* Każdy ordyniec przyległ był do konia, rozpłaszczył ś., pochował w grzywie i karku. Sienk. <Roz + Płaszczyć>

× **Rozpłat**, u, blm., p. **Rozpłatanie.** <Roz + Płat>

Rozpłata, y, lm. y **1.** *rozpłacanie, rozpłacenie, wypłata wielu osobom.* **2.** *zapłata, rozłożona na części; spłata:* Wziąć towar na rozpłatę *(= na wypłat, na raty).* **3.** [R.] *rozrachunek:* Przyjdzie czas rozpłaty. <Roz + Płata>

Rozpłatać, a, ał *płatnąwszy rozdzielić; roćwiertować, rozciąć, rozchlastać, rozpróć, rozwalić, przepołowić:* Rozpłataj tę rybę, a wątrobę jej schowaj. Wuj. Gdy kucharz rybę rozpłatał, znalazł w wnętrznościach pierścień. L. Na pierwszym spotkaniu napół go jak szczupaka rozpłatałem. Boh. Ten pałasz we krwi twej opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. L. Pierwszym przycięciem gębę mu rozpłatał. L. Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, R. L. U bramy najpierw psy mnie macoszyne opadły: jeden szarpnął za hajdawery, drugi połę rozpłatał. Kaczk. <Roz + Płatać>

Rozpłatanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłatać.** Poł.: × R. macicy = *cięcie cesarskie* (gastrometrotomia, sectio caesarea).

Rozpławiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpławić.**

Rozpławianie, a, blm., czynność cz. **Rozpławiać.**

Rozpławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpławiać ś.**

Rozpławić, i, ił, nied. **Rozpławiać 1.** *rozpuścić, roztopić:* R. cynę. **2.** *rozpuścić, rozmiękczyć, roztworzyć w płynach.* **3.** *rozcieńczyć, rozebrać:* Śpiewając mu pieśni, pijąc z nim gorzałkę, którą zręcznie wodą rozpławiał, serce tego zwierza pozyskał. Byk. **R. ś.** *rozpuścić ś., roztopić ś., rozpłynąć ś.* <Roz + Pławić>

Rozpławienie, a, blm., czynność cz. **Rozpławić.**

Rozpławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpławić ś.**

Rozpławny 1. *mogący być rozpławionym, rozpuszczalny, topnisty.* **2.** *rozpławiony, rozpuszczony, roztopiony.* Przen.: Rozpławne od puchliny członki. L. *(= nalane, nabrzękłe, rozlane, nabrane).* <Od Rozpławić>

Rozpłoda, y, lm. y p. **Rozpłodzenie** i **Rozpłodzenie ś.**: Zachować coś dla domu i na rozpłodę. Pol.

Rozpłodek, dku, lm. **dki** p. **Rozpłodzenie** i **Rozpłodzenie ś.**: Szarańcza gałęzie nawet z drzewa wypasła, rozwlokszy wszędzie roje rozpłodków swoich. Błaż. <Od Rozpłód>

Rozpłodnić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozpłodzić.** <Roz + Płodnić>

Rozpłodnik, a, lm. **i** *stadnik (ogier a. buhaj), reproduktor:* Poseł krzyżacki jakoby R. jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zarzuca, *veluti seminarium.* Błaż. Przen.: Powieściopisarki tworzą to, co jest pod wielu względami zbiorowym rozpłodnikiem dzieł fikcyjnych. Nagan. *(= rozsadnikiem, źródłem).* <Od Rozpłodny>

Rozpłodny p. **Rozpłodowy**: Ród R. Wor. *(= płodny, plenny).* Rozpłodna potęga. Wor. Biol.: Rozpłodne łączenie ś. komórek (conjugatio). <Od Rozpłód>

Rozpłodowy, Rozpłodny przym. od **Rozpłód**: Komórka rozpłodowa. Konie rozpłodowe. Ogier R. *(= rozpłodnik, stadnik, reproduktor).* Klacz rozpłodowa. <Od Rozpłód>

Rozpłodzenie, a, blm., **Rozpłód, Rozpłoda, Rozpłodek** czynność cz. **Rozpłodzić.**

Rozpłodzenie się, a ś., blm., **Rozpłód, Rozpłoda, Rozpłodek** czynność cz. **Rozpłodzić ś.**

Rozpłodziciel, a, lm. e *ten, co rozpłodził a. rozpładza:* Ocean R. (wód i rzek). Ml. <Od Rozpłodzić>

Rozpłodzić, i, ił, nied. **Rozpładzać 1.** *płodząc rozmnożyć; rozplemić, rozplenić, rozrodzić, rozkrzewić:* Liczne potomstwo chce jeszcze R. L. Przen.: O zwodzące złoto, jak rozpładzasz na świecie występki z podłotą! Przyb. **2. a. Rozpłodnić**, nied. **Rozpładniać** *zapłodnić, użyźnić, zrobić płodnym, urodzajnym:* Grunt rozpładza deszcz rozchodliwy. L. **R. ś., Rozpłodnić ś.**, nied. **Rozpładniać ś.** *rozmnożyć ś. przez płodzenie, rozplemić ś., rozplenić ś., rozrodzić ś., rozkrzewić ś.* Przen.: Franca prędko ś. u nas rozpłodziła i rozmogła. Biel. M. *(= zaplemiła ś., rozkorzeniła ś., rozszerzyła ś., rozpowszechniła, zagnieździła, zalęgła, ś., rozwielmożyła ś., zapanowała, zaczęła grasować),* Skoro przestaną nienawidzić przestępcę, zbrodnia będzie ś. nieustannie ropzładniać. Spas. <Roz + Płodzić>

Rozpłomieniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpłomienić.**

Rozpłomienianie, a, blm., czynność cz. **Rozpłomieniać.**

Rozpłomienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłomieniać ś.**

Rozpłomienić, i, ił, Rozpłonić, nied. **Rozpłomieniać** *rozpalić płomieniem, rozżarzyć, rozbuzować.* Przen.: *przejąć zapałem, zapalić, rozognić, rozgrzać, roznamiętnić, wzburzyć:* Ludzi podżarzył i rozpłomienił, a potym krwią niewinną tuczył i gasił. Smotr. **R. ś., Rozpłomienieć, Rozpłonić ś., Rozpłonąć 1.** *rozpalić ś. płomieniem, wybuchnąć płomieniem, rozgorzeć, rozżarzyć ś.* Przen.: *zapałać, roznamiętnić ś., zapalić ś., unieść ś. zapałem, rozgorączkować ś., rozognić ś.:* Wachlarze kołyszą ś. nad rozpłomienionemi twarzami: gorąco tanecznikom. Bał. Z tryumfem zwycięzcy patrzyła w rozpłomienioną twarz Kamila. Bał. **2.** *rozjaśnieć, roz-*

promienić ś., *zabłysnąć*, *rozlśnić ś.* Słow. <Roz + Płomienić>

Rozpłomienieć, eje, ał p. **Rozpłomienić**: Możeby rozpłomieniał dla niej, tak egzaltacja ta czyniła ją ekscentrycznie piękną. Krasz. Ani spostrzegł, jak znowu do czarodziejki rozpłomieniał. Krasz. Twarz rozpłomieniała gniewem świętym. Krasz.

Rozpłomienienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozpłomienić**, **2.** czynność cz. **Rozpłomienieć; Rozpłomienienie ś.**; *stan tego, który rozpłomieniał; zapał; płomień, żar, ogień wewnętrzny; namiętność:* Wytworzył ś. w duszy Mickiewicza stan rozpłomienienia. Chm.

Rozpłomienienie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozpłomienić ś. 2.** p. **Rozpłonienie.**

Rozpłonąć, nie, nął p. **Rozpłomienić.** <Roz + Płonąć>

Rozpłonica, y, lm. **e** bot. (celsia) *roś. z rodziny trędownikowatych.* <Roz + Płonica>

Rozpłonić, i, ił i **R. ś.** p. **Rozpłomienić**: Póki zorza wschodu nie rozpłoni, będę cię widział, będę kochał ciebie. Krasiń. O szyby różnobarwnych okien rozpłonił ś. promień zachodzącego słońca. Krasiń. Pod moich ust płomieniem blade mgły rozpłonią ś. Słow. Tam w murach wonnych posadzę tę różę, co ś. w krainie lodów rozpłoniła. Słow. *(= rozkwitła ponsowo).* <Roz + Płonić>

Rozpłonienie, a, blm., czynność cz. **Rozpłonić.**

Rozpłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłonić ś.**

Rozpłonięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpłonąć.**

Rozpłoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozpłoszyć.**

Rozpłoszyć, y, ył, nied. **Rozpłaszać 1.** *spłoszywszy rozpędzić; popłochem rozproszyć; rozstraszyć; rozgromić:* Kto ciska kamieniem na ptaki, rozpłoszy je. B. B. Rozpłoszył je Pan z onego miejsca po wciornastkiej ziemi i stamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. Leop. Lisy i dziki rozpłaszają zające. Przen.: Teraz wszystko łatwo mógł R., i plan jego przeważał w myślach, bo z ziemi urodził ś. i na niej był oparty. Ork. *(= rozchwiać, pokrzyżować, sparaliżować, zwichnąć).* **2.** [R. warkocz] = *rozwiać, roztrzepać, rozrzucić, roztargać.* <Roz + Płoszyć>

[Rozpłozić, i, ił] *rozciągnąć, dać rozpełznąć ś.:* Osina najdalej swe korzenie tuż pod powierzchnią ziemi rozpłozi. <Roz + Płozić>

[Rozpłożenie, a, blm.] czynność cz. **Rozpłozić.**

Rozpłód, odu, lm. **ody 1.** p. **Rozpłodzenie. 2.** p. **Rozpłodzenie ś.**: Życiem słońce natchnęło R. radosny zielonej wiosny. Kniaź. *(= zarodek, zawiązek, początek).* **3.** × R. p. **Rozplemnictwo. 4.** a. **Rozpłoda** *płód, przychowek, lęg, ród, plemię, potomstwo, rozrodek.* <Roz + Płód>

× **Rozpłództwo, a,** blm. p. **Rozplemnictwo.** <Od Rozpłód>

Rozpłókać, cze, kał *płócząc roznieść; rozmyć:* Glinę na ścianach rozpłókały dżdże. Sienk. <Roz + Płókać>

Rozpłókanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłókać.**

Rozpłyn, u, lm. **y** *ciało stałe, w płyn rozpuszczone; roztwór; płyn, rozciek, ciecz:* Woda i insze rozpłyny. Jak. J. Gdy cząsteczki nie są spojone, lecz wolno i osobno jedna od drugiej ruszają ś. i kształt biorą od naczynia, w którym są zawarte, to ciało nazywamy rozpłynem, *liquidum.* Rogal. Ważki do rozpłynów, aërometre. Rogal. <Roz + Płyn>

× **Rozpłynąć, nie, nął, R. ś.,** nied. **Rozpływać ś. 1.** *popłynąć w różne strony; odpłynąwszy rozproszyć ś., rozstać ś.:* Ryby ś. rozpłynęły. Troc. Pękło wiązanie tratwy, i sztuki rozpłynęły ś. Sł. wil. Woda, lana z góry, rozpływa ś. na wszystkie strony *(= rozlewa ś., rozchodzi ś.).* Barwa źle zagęszczona rozpływa ś., to jest występuje poza obwód wzoru. Atrament na papierze wodnym rozpływa ś. Woda ś. po górze rozpłynęła. Troc. Przen.: Aż ś. radość po mnie rozpływa, gdym go słyszała mówiącego. L. Sława regienta, jako zręcznego jurysty, rozpłynęła po całym Owruckim powiecie. Rol. *(= rozeszła ś., rozszerzyła ś., rozgłosiła ś.).* Głos spiżu zabrzmiał grobowym jękiem, który ś. rozpłynął w ciemnościach nocnych. Tłumy rozpłynęły ś. zwolna. Sienk. **2.** *rozpuścić ś., roztworzyć ś., rozmięknąć, roztajać, roztopić ś.:* Niektóre ciała suche, gdy ś. wystawią przez czas na powietrze, rozpływają ś., chociażby ś. nic płynnego na nie nie wlało. Krum. Cukier rozpływa ś. w wodzie. Węglan potasu rozpływa ś. w wilgotnym powietrzu. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy, że ś. rozpływają. Krum. Nie w każdej wodzie mydło ś. zupełnie rozpływa. Kluk. Lód, śnieg, wosk ś. rozpływa. Troc. Sól ś. rozpłynie na wilgotnym miejscu. Troc. Ser tak kruchuchny, żeby ś. niemal na języku rozpłynął. Troc. Gruszka na języku ś. rozpływająca. Troc. Przen.: Ciało ś. w pot (w pocie) od pracy rozpływa. Troc. Prędko ś. ta mgła rozwinie i w deszcz łez gorzkich rozpłynie. Dar. J. Żałościwa, powoli ś. na mokre łzy sama rozpływa. Otw. Rozpływał ś. w rzęsiste łzy (w rzęsistych łzach). Troc. Czemu całe ciało w łzy ś. nie rozpłynie? Bog. Woj. Cała ś. w żądzach, w rozkoszy rozpływam. Niem. *(= tonę).* R. ś. w radość, w wesele. Troc. Przestrach przeszedł powolnie, rozpłynął ś. łzami. Krasz. Dusza moja rozpływała ś. w smutku nad morzem. Przybysz. Przen.: Rozpływać ś. = *unosić ś., rozkoszować ś., upajać ś., zachwycać ś., nie posiadać ś.:* Jak on mi dziękował, serce mi ś. rozpływało. L. *(= topniało; rozrzewniało ś.).* Wiem, że ś. Wc Panny serduszko aż rozpływa z radości. L. Serca ogniem w nas gorzały i, słuchając go, prawie rozpływały. Odym. Matka rozpływała ś. w pociesze z talentów syna. Kras. R. ś. nad kim, nad czym. Matka rozpływa ś., gdy widzi, że jej dziecię przy książce siedzi. Włod. Przypatrując ś. tym rzeczom, rozpływają ś. z upodobania. Włod. Ojciec nie nazbyt uczony, chwalił to, czego nie rozumiał; matka rozpływała ś. w pociesze. Kras. Rozpływaliśmy ś. we wspólnej radości nad szczęśliwym zdarzeniem. Kras. Tak mile poziewał, że damy, na to patrząc, aż ś. rozpływały. Boh. Rozpływamy ś. wewnątrz z radości, czytając prosty i jasny opis rzeczy. Śniad. Serce ś. moje rozpływa. Kniaź. Moje serce rozpływało ś. z radości. Błot. Tak ś. w nim serce rozpływa. Mick. Włóczę ś. po kościołach, wieczorem ginę, rozpływam ś. w La Fenice. Gold. Przen.: Ogromna spuścizna po rodzicu rozpłynęła ś. Rol. *(= rozeszła ś., rozproszyła ś.).* <Roz + Płynąć>

× **Rozpłynięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozpłynąć.**

Rozpłynięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłynąć ś.**

Rozpłynność, i, blm., rz od **Rozpłynny**: Chyba że istotą postaci jest tajemnicza mglistość i R. zarysów. Zaw. J.

Rozpłynny *zdolny do rozpływania ś., rozpływający ś.* <Od Rozpłynąć>

Rozpływ, u, lm. **y 1.** p. **Rozpływanie ś.**; *rozpłynięcie ś.* **2.** *rozdział koryta rzeki na dwa lub więcej ramion.* **3.** patol.: R. (colliquatio). R. ciałka szklistego (w oku) (synchysis). <Roz + Pływ>

× **Rozpływać, a, ał i R. ś.** p. **Rozpłynąć.** <Roz + Pływać>

× **Rozpływanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpływać,** *rozpływanie ś.*

Rozpływanie się, a ś., blm., **Rozpływ** czynność cz. **Rozpływać ś.**: R. ś. oznacza tę własność ciał, iż w zetknięciu z powietrzem odwilżają ś. a. rozpływają. Fon.

Rozpływny 1. przym. od **Rozpływ**: Powiedz, Abnoby, R. synie: długo krew naszą do niegościnnych brzegów poniesiesz? Herb. *(= oddany żegludze).* **2.** bot.: Kasja rozpływna p. **Kasja. 3.** patol.: Martwica rozpływna (necrosis colliquativa). <Od Rozpływ>

Rozpocząć, cznie, czął, nied. **Rozpoczynać 1.** *(rozgrzebawszy, roztworzywszy zacząć), zacząć, począć, wszcząć, zapoczątkować:* R. w mocy naszej jest, skutkiem fortuna kieruje. Pilch. Wiele rozpoczynającemu nic ś. nie szykuje. Pilch. Zostań, zakończymy rozpoczętą rozmowę. L. R. budowę. Różne rozpoczyna roboty, a żadnej nie dokończy. Troc. Nie na co inszego wojnę z sąsiadami rozpoczął. Troc. Jakby psiarnię w nią wpuścił i rozpoczął łowy. Mick. **2.** *zapocząć, napocząć:* R. bochenek chleba, nowy postaw sukna. **3.** [R.] *założyć:* Śklep sobie rozpoczne. **R. ś.** *zacząć ś., nastać, nastąpić:* Noc rozpoczęła ś. L. Lekcje rozpoczęły ś. <Roz + Począć>

Rozpoczęcie, a, blm., czynność cz. **Rozpocząć**: Wyznanie to nie usprawiedliwia nierozpoczęcia powieści od pana sędziego. Jeż.

Rozpoczęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpocząć ś.**

Rozpoczynać, a, ał i R. ś. p. **Rozpocząć.** <Roz + Poczynać>

Rozpoczynanie, a, blm., czynność cz. **Rozpoczynać.**

Rozpoczynanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpoczynać ś.**

× **Rozpodzielać, a, ał** p. **Rozpodzielić.**

× **Rozpodzielanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpodzielać.**

× **Rozpodzielenie, a,** blm., czynność cz. **Rozpodzielić.**

× **Rozpodzielić, i, ił,** nied. × **Rozpodzielać** *padzielić dla rozdania, rozebrania, rozdzielić:* Zaczęto rozpodzielać jeńców Sł. wil. Rozpodzielono wojsko. Sł. wil. <Roz + Podzielić>

× **Rozpodziać, eje, ał,** nied. × **Rozpodziewać** *podziać rozproszywszy, rozdrobniwszy; zapodziać rozmieściwszy:* Na coś te pieniądze rozpodział? Troc. <Roz + Podziać>

× **Rozpodzianie, a,** blm., czynność cz. **Rozpodziać.**

Rozpodziewać, a, ał p. **Rozpodziać.**

Rozpodziewanie, a, blm., czynność cz. **Rozpodziewać.**

Rozpoetyzować, uje, ował kogo = *rozwinąć w kim usposobienie poetyckie, rozbudzić w nim zapał poetycki, rozmarzyć poetycznie:* Mimowoli odżywał, odmłodzonym ś. czuł, rozpoetyzowanym zbliżeniem do Herminji. Krasz. <Roz + Poetyzować>

Rozpoetyzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpoetyzować.**

Rozpogadzać, a, ał i R. ś. p. **Rozpogodzić.**

Rozpogadzanie, a, blm., czynność cz. **Rozpogadzać.**

Rozpogadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpogadzać ś.**

Rozpogodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpogodzić.**

Rozpogodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpogodzić ś.**

Rozpogodzić, i, ił, nied. **Rozpogadzać** *wypogodziwszy rozjaśnić, rozchmurzyć.* Przen.: R. czoło = *rozsępić, rozchmurzyć, rozpromienić, rozjaśnić, rozweselić:* Sędzia z rozpogodzoną już twarzą czekał nań w ganku i jak obcego prawie do domu wprowadzał. Krasz. **R. ś.** *wypogodziwszy ś. rozjaśnić ś., rozchmurzyć ś., przetrzeć ś.:* Niebo rozpogodziło ś. Ku wieczorowi rozpogodziło ś. Przen.: *rozweselić ś., rozsępić ś., rozchmurzyć czoło, twarz:* I ty ś. rozpogódź, a nie mów nic nikomu. Sienk. <Roz + Pogodzić, od Pogoda>

1. Rozpoić, i, ił, nied **Rozpajać** *przyzwyczaić do pijaństwa, rozpić, zrobić pijakiem, rozpijaczyć:* Żydzi umieją chłopa najsztuczniej zwodzić i rozpajać. Stasz. Kolejno propinacje trzymając, siebie i drugich rozpajali. L. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. Kras. Przen.: *napoić, nasycić, przesycić, zaprawić:* Klęskami ląd utuczył, rzeki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. Nar. Taką wonią fijołków rzuconych rozpojone powietrze. Krasiń. <Roz + Poić>

2. Rozpoić, i, ił, nied. **Rozpajać** *rozdzielić co spojonego, rozkleić.* L.

[**Rozpojąć, jmie, jął**] *zrozumieć, odgadnąć:* R. zagadkę. <Roz + Pojąć>

× **Rozpojedyńczać, a, ał** p. **Rozpojedyńczyć.**

× **Rozpojedyńczanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpojedyńczać.**

× **Rozpojedyńczenie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Rozpojedyńczyć. 2.** *stan tego, co jest rozpojedyńczone:* Piękna kształty, jako dzieła sztuki, przedstawiając ideały, przedstawić je tylko mogą w ich rozpojedyńczeniu.

× **Rozpojedyńczyć, y, ył,** nied. × **Rozpojedyńczać** *rozdzielić na pojedyńcze sztuki, osobniki, rozosobnić, rozszczegółowić.* <Roz + * Pojedyńczyć, od Pojedyńczy>

[**Rozpojedzenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpojedzieć.**

[**Rozpojedzieć, poje, jedział**] p. **Rozpowiedzieć.** <Skróc. z Rozpowiedzieć>

1. Rozpojenie, a, blm., czynność cz. **1. Rozpoić.**

2. Rozpojenie, a, blm., czynność cz. **2. Rozpoić.**

[**Rozpojstarcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpojśtrzeć.**

[**Rozpojśtrzeć, strzy, śtarł**] p. **Rozpostrzeć.** <Zam. Rozpostrzeć>

Rozpoka, i, lm. **i** gieol. (petricola) *małża bezgłowa dwumuskułowa w utworach miocenowych,* skałosznica. W. A. <Roz + * Poka, PIEK/POK>

[**Rozpokazać, że, zał**] *popokazywać:* Rozpokazał im wszystko. <Roz + Pokazać>

[**Rozpokazanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpokazać.**

Rozpolitykować, uje, ował kogo = *rozbudzić w kim zapał do politykowania.* **R. ś.** *zacząć na dobre politykować, rozochocić ś. do politykowania:* Rozpolitykowana młodzież szkolna. <Roz + Politykować>

Rozpolitykowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpolitykować.**

Rozpolitykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpolitykować ś.**

Rozpolować się, uje ś., **owal ś.** *zacząć na dobre polować, rozochocić ś. do polowania.* <Roz + Polować>

Rozpolowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpolować ś.**

Rozpoławiać, a, **ał** i **R. ś.** p. **Rozpołowić.**

Rozpoławianie, a, blm., czynność cz. **Rozpoławiać.**

Rozpoławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpoławiać ś.**

Rozpołowiać, a, **ał** i **R. ś.** p. **Rozpołowić.**

Rozpołowianie, a, blm., czynność cz. **Rozpołowiać.**

Rozpołowianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpołowiać ś.**

× **Rozpołowiczać**, a, **ał** p. **Rozpołowiczyć.**

× **Roopołowiczanie**, a, blm., czynność cz. **Rozpołowiczać.**

× **Rozpołowiczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozpołowiczyć.**

× **Rozpołowiczyć**, y, **ył** p. **Rozpołowić**: Z mniemania faryzajskiego rosła rozpołowiczona sprawiedliwość. Żarn. <Roz + * Połowiczyć, od Połowica>

Rozpołowić, i, **ił**, × **Rozpołowiczyć**, nied. **Rozpołowiać, Rozpoławiać**, × **Rozpołowiczać I.** *rozdzielić na połowy, przepołowić, rozdwoić; rozpłatać, rozchlastać; rozszczepić:* Wojsko wprzód rozpołowił. Leszcz. Jednym machem głowę mu rozpołowił. Troc. Rozpołowione nogi. Otw. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, biły byki ziemię. Otw. *(=racicami).* Te mi dwie osęce serce rozpołowiły. Pot. Zarówno względy polityczne, jak i rywalizacja o rynki, rozpoławiają Europę coraz widoczniej na dwa obozy. Nagrody te niekiedy rozpołowiano. Chm. Nosił włosy rozpołowione na przodzie. Prus. *(=przedzielone, rozebrane na dwoje).* **2.** *zmniejszyć o połowę, zrobić połowicznym:* Niebytność twoja pociechę naszę rozpoławia. Troc. **R. ś. I.** *rozpaść ś. na połowy, rozdzielić ś. na dwie części, rozdwoić ś., rozszczepić ś., przepołowić ś.:* Wielkopolska, jak rozciął, widomie ś. na dwie gromady rozpołowiła. Krasz. **2.** *zmniejszyć ś. o połowę, zejść do połowy, stać ś. połowicznym:* Bez twego zdrowia wszystka nam ś. pociecha nasza rozpołowia. Pot. <Roz + × Połowić>

Rozpołowienie, a, blm., czynność cz. **Rozpołowić.**

Rozpołowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpołowić ś.**

[**Rozpołożenie**, a, blm.] *rozwaga, roztropność, takt:* Mieć R. w głowie. <Roz + Położenie>

Rozpołudnić się, i ś., **ił ś.** *wejść w dobę południa, rozwinąć ś. w południe:* Syczy, kiedy ś. dzień rozpołudni. Słow. <Roz + * Południć ś., od Południe>

Rozpołudnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpołudnić ś.**

† **Rozpomień** p. **Rozpomnieć.**

Rozpominacz, a, lm. e *ten, który rozpomina.* L. <Od Rozpominać>

† **Rozpominać**, a, **ał** i **R. ś.** p **Rozpomnieć.**

† **Rozpominanie**, a, blm., czynność cz. **Rozpominać.**

Rozpominanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpominać ś.**

† **Rozpomionąć**, nie, **nął** i † **R. ś.** p. **Rozpomnieć.** <Roz + * Pomionąć, Po + * Mionąć, zam. Miąnąć MN/MIĘ/MIN/MĘ/MĄ>

† **Rozpomionięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozpomionąć.**

† **Rozpomionięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozpomionąć ś.**

† **Rozpomnąć**, nie, **nął** i † **R. ś.** p. **Rozpomnieć.** Biel. M. <Roz + Pomnąć>

† **Rozpomnieć**, i, **ał** a. † **R. ś.**, [**Rozpomnieć**], † **Rozpomnąć**, † **Rozpomionąć**, a. † **R. ś.**, nied. † **Rozpominać**, nied. † **Rozpominać ś.** *wspomnieć, rozważyć, zważyć, przypomnieć, rozpamiętywać, obejrzeć ś. (na co), zastanowić ś., wziąć w rachubę:* R. sobie rozliczność dobrodziejstw a rozmyślić sobie strach pogróżek Pańskich. Rej. A zaż tak, zły człowiecze, to przystało tobie za me wielkie skłonności? rozpomni to sobie. Rej. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali K. G. Potym rozpomnij sobie, duszo moja, zelżywość jego ciężką. Bz. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. Baz. Rozpomnijże każdy dziś dobroć Pana swego. K. G. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczasy. Wiśn. Rozpomnij sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onej nędzy swojej. Rej. Rozpomnieli sobie krew brata swego. Leop. Nie rozpominaj zgłoby mojej i krewności człowiectwa mego. Wiszn. *(=nie pamiętaj, nie bierz na uwagę).* [Kiedy ja sobie rozpomnę teraz, jak niestałe wesołości. Rozpomnę sobie o kochaneczku. Co sobie rozpomnę, nie oschną mi oczy]. **R. ś. I.** [R. ś.] *przypomnieć ś., przyjść na myśl, na pamięć:* Matce się rozpomniało o synie. **2.** † R. ś. p. **Rozpomnieć**: Nie rozpomniał ś. Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. Białob. Panie, rozpomień ś., żeś mię zlepił jako błoto. Leop. Ani ś. rozpomniał na podnóżek nóg swoich. Leop. (ani wspomniał. Leop.). Teraz, Panie, rozpomień ś. na mię. Leop. (wspomień na mię. Leop.). Rozpomień ś. na Abrahama. Leop. Rozpomniał ś. na śluby święte swoje. Rej. <Roz + Pomnieć>

Rozpomnienie, a, blm., czynność cz. **Rozpomnieć.**

Rozpomnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpomnieć ś.**

† **Rozpomnięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozpomnąć.**

† **Rozpomnięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozpomnąć ś.**

Rozpona, y, lm. y **I.** *obicie, baldakim, baldachim, pawilon.* Sł. wil. **2.** ?: Wacek z rozponami, jak giermek jaki, za nim nosiła. Tw. Zdr. **Rozponka**, <Roz + * Pona, PN/PIĘ/PON/PIN>

[**Rozponeczka**, i, lm. i] p. **Rozponka.** <Od Rozponka>

Rozponka, i, lm. i **I.** p. **Rozpona.** L. **2.** [R.] = a) *jeden z drążków między sochami pługa; jedna z poprzecznych pałeczek żelaznych łączących capigi pługa.* b) *przyrząd do rozpinania.* c) *jedna z obręczy laskowych do rozpinania więcierzy.* **3.** a. **Roszponka** bot. (rapunculus) *roś. z rodziny dzwonkowatych.* Zdr. [**Rozponeczka**]. <Od Rozpona>

Rozpoprężać, a, **ał** p. **Rozpoprężyć.**

Rozpoprężanie, a, blm., czynność cz. **Rozpoprężać.**

Rozpoprężenie, a, blm., czynność cz. **Rozpoprężyć.**

Rozpoprężyć, y, **ył**, nied. **Rozpoprężać** *rozebrać z popręgu, rozpuścić popręg:* Kazali konie rozpoprężać i rozchełznać. Jeż. <Roz + Poprężyć>

Rozpora, y, lm. y, **Rozwora** I. †R. *spór, kłótnia, rozprawa, dysputa:* Wkrótce nastąpi z Stenelem R., *arguet te*. L. Dzieweczkę gwałtem wziąć, na drodze rozbić, na to wszystko nie R. Falib. 2. bud., cieś. *kawał belki wpędzony między dwie inne belki lub między dwie ściany dla ich rozparcia*, bant, bunt, †bónt, [bunt, bąt]: *belkowanie poprzeczne wyżej głównego belkowania dachu, w połowie krokwi; tramik poprzeczny u krokwi, podobny do poziomego przekreślenia w literze* A, pas, kielbelka. R. wyżej położona nad rozporą niższą, a zatem i mniejsza = grzęda. Jętka ujmuje i ściąga krokwie, a R. uginające ś. odpycha. Łab. 3. gór. = a) *krokiew poprzeczna w wiązaniu równoległobocznym, stanowiącym wieniec w ocembrunku szybu*, poprzeczka, anstrycha. b) *jedna ze sztuk drzewa krokwiowego rozpierających słupki w szybach lub chodnikach*, prężacz, pryk. 4. rzem.: R. drewniana między mufami walców na pośrodku (mitelsztyku) przy sprzęganiu dwuch uprzęży walców, aby ś. mufy nie zsuwały. Łab. Zdr. **Rozporka**. <Roz + *Pora, PR PRZ/POR/PORZ/PIER>

†**Rozporaić**, i, ił *wyposażyć każdego z wielu, porozdawać wyprawę, rozposażyć, pooporządzać, pozaopatrywać:* Dlategom rodzonych twych rozporaiła w ziemię inszą, tobie tu Leszno zostawiła. Tw. <Roz + Poraić>

[**Rozporajda**, y, lm. y, **Rozpór**] pog. *człowiek chodzący w surducie, surdutowiec.* <Od Rozpór>

†**Rozporajenie**, a, blm., czynność cz. **Rozporaić**.

Rozporek, rka, lm. rki p. **Rozpór**. Przen. Król czeski nakłonił różne śląskie książęta do poddania mu ś., a rozporem ciała tego koronę swoję pomnożył. Nar. R. u sukni, u spodni. Przen. p. **Pica**: Drugi raz niech mają spokój panieńskie rozporki. Pot. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka. Rys. Co mi za dworka, co nie da rozporka. Prz. <Od Rozpór>

Rozporka, i, lm. i I. p. **Rozpora** 2. a. **Widełki** myśl. *narzędzie do rozpinania i osuszania skórek zajęczych i lisich:* Włożyć na rozporkę skórę lisa. Sł. wil. <Od Rozpora>

Rozpornica, y, lm. e *belka rozporowa.* <Od *Rozporny, od Rozpora>

Rozporny *możliwy do rozprócia; rozdzielny.* <Od Rozpróć>

Rozporowy przym. od **Rozpora**: Belka rozporowa (= *rozpornica*).

[**Rozporządek**, dku, lm. dki] I. *rozporządzenie, postanowienie, decyzja; testament:* Taki czynię R. (= *testament*). 2. *rozum, zastanowienie.* <Roz + Porządek>

× **Rozporządkować**, uje, ował *rozmieścić porządkując:* Tchnij w te mury życie, w poważnych komnatach rozporządkuj wszystko, jak było przed wiekami. Rol. <Roz + Porządkować>

× **Rozporządkowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozporządkować**.

Rozporządzacz, a, lm. e p. **Rozporządziciel**. Bobr. <Od Rozporządzać>

Rozporządzać, a, ał i R. ś. p. **Rozporządzić**.

Rozporządzalność, i, blm., rz. od. **Rozporządzalny**: Prawo rozporządzalności majątkiem pozostało przy niej. Zał. S. Obce mu jest uznanie prawa wyłącznej rozporządzalności majątku. Spas.

Rozporządzalny *będący w czyim rozporządzeniu, będący do czyjej dyspozycji, posiadany:* Użyto wszelkich rozporządzalnych środków i sposobów, aby cel osiągnąć. Przeznaczono na to wszelkie rozporządzalne sumy. Przegląd zastępów robotniczych rozporządzalnych na usługi przemysłu. <Od Rozporządzać>

Rozporządzanie, a, blm., czynność cz. **Rozporządzać**.

Rozporządzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozporządzać ś.**

Rozporządzenie, a I. blm., czynność cz. **Rozporządzić**. 2. lm. a *rozkład, układ, porządek, plan:* R. domu. Troc. Na drugiej stronie sieni było zupełnie takież R. Korz. R. wielu rzeczy, ściągające ś. do pewnego celu, zgodnie umiarkowane do wyprowadzenia żądanego skutku, nazywamy porządkiem. L. 3. *decyzja, postanowienie, jak ma co być zrobione, rozkaz, przepis, polecenie, dyspozycja:* Na mocy rozporządzenia. Z rozporządzenia władzy. R. polecił około swojego wyjazdu. Rzew.

Rozporządzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozporządzić ś.**

Rozporządziciel, a, lm. e, **Rozporządzacz** *ten, co rozporządził a. rozporządza:* R. trunków przy uczcie. Bobr. <Od Rozporządzić>

Rozporządzicielka, i, lm. i forma ż. od **Rozporządziciel**.

Rozporządzicielstwo, a, blm. *rola, władza rozporządziciela, rozporządzanie ś.:* Władza rzeczywista, świecka, wyrażająca ś. przez R. środkami, ułatwiającemi działalność polityczną. Jeż. <Od Rozporządziciel>

Rozporządzić, i, ił, nied. **Rozporządzać** I. *co, czym = zarządzić, jaki porządek ma być w czym zachowany, jak ma być co spełnione; urobić, uregulować, zdecydować co według swej woli; zarządzić czym, rozrządzić:* Rozporządził dom swój około czeladki, dziatek i majętności. Skar. Jeszcze musze poczekać a R. rzeczy swoje. Skar. Mamy Pana nad sobą, ten nasze zamysły, jako chce, rozporządza, jako chce kieruje. Opal. Chrystus rozporządza sercy naszemi. Bals. Domowe rozporządził sprawy. Troc. Umierając, rozporządził swym majątkiem. Przen.: Rozporządzać czym = *mieć, posiadać co, mieć do swego rozporządzenia, do swej dyspozycji, władać czym, być panem czego:* R. kapitałem, środkami, pięknym głosem, talentem. Karawana rozporządzała pięciuset karabinami. Lpn. Nabycie dóbr było nieważne, a ten, co sprzedał, nie miał prawa rozporządzać niemi. Krasz. 2. *wydać rozporządzenie = dyspozycję, zarządzić, rozkazać, polecić, zalecić, zadysponować, zaordynować:* Rozporządził, aby wszyscy wezwani stawili ś. na dzień oznaczony. 3. *rozdzielić przez zarządzenie:* Rozporządził wojsko na różne strony. Troc. 4. × R. kogo czym = *oporządzić, obdarzyć; zaopatrzyć, wyposażyć w co:* Nas wola boska stanem, kondycją i sposobnością pięknie i nad zamiar doskonale rozporządziła. L. **R. ś.** I. *rozporządzić, postąpić według swej woli:* W nieobecności gospodarza sam ś. rozporządził. Rozporządził ś. spadkiem, jakby swoją własnością. 2. nied. *rządzić ś., porządzić ś., rozpościerać ś., przewodzić, burmistrzować:* Rozporządza ś. jak u siebie. <Roz + Porządzić>

Rozposażać, a, ał i R. ś. p. **Rozposażyć**.

Rozposażanie, a, blm., czynność cz. **Rozposażać**.

Rozposażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozposażać ś.**

Rozposażenie, a, blm., czynność cz. **Rozposażyć**.

Rozposażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozposażyć ś.**

Rozposażyć, y, ył, nied. **Rozposażać I.** *wyposażyć, uposażyć każdego z wielu.* Wor. **Rozposażać ś.** *rozpościerać ś., rozgospodarowywać ś., rozgaszczać ś., przewodzić, rozporządzać ś., burmistrzować, zaczynać rządzić:* Zbyt ś. na zamku rozposażała. Krasz. Widząc go z taką butą rozposażającego ś. u siebie, piękna Dosia trochę zimno go przyjęła, żeby nie ośmielać zbytecznie. Krasz. **2.** *rozdać, rozszafować; rozmarnować, roztrwonić.* Długo ciułane rozposażył zbiory na święte uczynki. Szym. Tam ś. nauczysz w szkole przebiegłej, wybornej, jak grzecznie R. zbiory przodków skrzętne. Kras. <Roz + Posażyć>

Rozposągować się, uje ś., ował ś. *rozruszać ś., ożywić ś. z sztywności posągowej:* Była to istota, jakby jeszcze nie rozbudzona do życia lub nigdy może nie mająca ś. R. Krasz. <Roz + *Posągować ś., od Posąg>

Rozposągowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozposągować ś.**

Rozposiąść się, siadł ś., siądzie ś. *rozsiąść ś., rozsadowić ś.:* Dalej rozposiadł ś. na ławie i sparł o ścianę w giermaku ciemnym rektor szkoły, alias magister. Krasz. <Roz + Posiąść>

Rozpostarcie, a, blm., †**Rozpostrzenie I.** czynność cz. **Rozpostrzeć. 2.** *rozwój, rozprzestrzenienie, rozrost, rozszerzenie:* Mahomet przyspieszył R. upatrzonego w umysłach zarodu odmiany. Szan. Nauki... mogłyby przez przyzwoitą wprawę posuwać R. władz rozumowych. Szan. **3.** † R. *sklepienie, firmament:* Bóg rzekł: Niech będzie rozpostrzenie miedzy wodami. B. B. (to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu. B. B.) (rozpostarcie. B. G.). Ten kometa więcej szościu tygodni dawał ś. widzieć na rozpostarciu niebieskim. Rzew. **4.** anat.: R. mięśnia (lacertus musculi).

Rozpostarcie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozpostrzeć ś. 2.** anat.: † R. ś. suchych żył (Perz.) = *rozcięgno* (aponeurosis).

[**Rozpostarć, trze, tarł i R. ś.**] p. **Rozpostrzeć.**

Rozpostawiać, a, ał p. **Rozpostawić.**

Rozpostawianie, a, blm., czynność cz. **Rozpostawiać.**

Rozpostawić, i, ił, nied. **Rozpostawiać** *porozstawiać; porozdzielawszy rozstawić:* R. pułki. <Roz + Postawić>

Rozpostawienie, a, blm., czynność cz. **Rozpostawić:** Komisja wojskowa pochwalała R. komend stosownie do pozycji miejsc krajowych. T. K.

† **Rozpostrzać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozpostrzeć.**

† **Rozpostrzanie, a**, blm., czynność cz. **Rozpostrzać.**

† **Rozpostrzanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozpostrzać ś.**

Rozpostrzeć, trze, tarł, †**Rozprostrzeć**, [**Rozpojśtrzeć**, [**Rozpostarć**], nied. **Rozpościerać**, †**Rozpostrzać**, †**Rozprostrzać** *rozciągnąć, rozesłać, rozwinąć, rozłożyć; rozczapierzyć, rozpuścić, roztoczyć, rozstawić, rozszerzyć, rozpiąć:* R. obrus, dywan. Bóg rozpostrza niebiosa, jako nić, a rozciąga je, jako namiot na mieszkanie. Leop. Rozpostarła chustkę. Troc. Rozpostrzyj te zioła w cieni. Troc. R. skrzydła. Rozpościerać namioty (= *rozbijać*), chorągwie. Troc. Rozpostarte proporce. Troc. R. ręce = *rozkrzyżować, roztworzyć, rozłożyć.* Z rozpostrzonemi rękoma bieżał ku mnie. Troc. Ramię R. szeroko. Wysp. Już noc swe smutne rozpostarła cienie. Niem. Przen.: † Rozpościerać chorągwie swoje, proporce swoje = a) *rozszerzać, rozprzestrzeniać moc swoją.* Grzechy chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. Birk. Królestwo djabelskie burzą, a proporce Chrystusowe długo i szeroko rozpościerają. Birk. Umysł, jako pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. Górn. b) Rozpościerać proporce = *chełpić ś.* Kn. Przen.: *rozszerzać, rozciągać, rozprzestrzeniać:* Jam ś. chciał umknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. L. R. powagę swoję, godność, granice państwa. Troc. Scholastyka nie była zupełnie bezużyteczną: rozpościerała rozumy przez ciągłą i mocną wprawę. Szan. (= *rozwijała*). Nieprzyjaciele nad chłopy, nad mieszczany, nad budowaniem samym wielką srogość rozpościerali. Błaż. (= *wywierali*). Przen.: R. co = *rozpostrzeć ś. z czym, szeroko co wyłożyć, rozwodzić ś. z czym:* Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. Leop. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem Twoim, ale w lutościach Twoich mnogich. Leop. (= *wytaczamy przed oblicze Twoje*). **R. ś. I.** *rozciągnąć ś., roztoczyć ś., rozłożyć ś., rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozwinąć ś.:* † Rozpostrzeli ś. Ps. flor. Ostatni cyrkuł, większym ś. obracając obrotem, im więcej od spólnego śrzedniego odstępuje punktu, tym większą rozpościera ś. rozłożystością. Bardz. *Pateo*, rozszerzam ś., rozpostrzam ś., otworzysty jestem. Urs. Wszelkie rosnące ziele płód w sobie zawiera, który ś. w nieśmiertelny rodzaj rozpościera L. (= *rozwija*). Władze nasze (umysłowe) rozpościerać ś. muszą ciągle, bądź pod prawym, bądź pod fałszywym kierunkiem. Szan. Dolina, piękny widok rozpościera ś. Drzewo ś. rozpostarło. Troc (= *rozczapierzyło ś., rozrosło ś.*). Rozpościera ś. to państwo aż do morza. Troc. (= *ciągnie ś.*). Przen.: Rozpościera ś. to liczno. Troc (= *rozpowszechnia ś., rozchodzić ś., rozłazi ś.*). Sława jego ś. po całym świecie rozpostarła. Troc. **2.** *rozgościć ś., rozgospodarować ś., rozlokować ś., roztasować ś.:* W zamku smoleńskim największe wojsko ś. rozpostrze. Biel. M. Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że ś. w mieście wszyscy R. nie mogli, aż polem drudzy leżeli. Biel. M. (= *pomieścić ś.*). Dom piękny, będziemy ś. mieli gdzie R. L. Jezuici, rozpościerając ś. coraz bardziej, pozakładali osobne po przedmieściach szkółki. Śniad. Burgundowie między Rodanem i Alpami i około góry Jura rozpostarli ś. Lel. R. ś. z kramem (= *rozłożyć ś.*). Rozpostarła ś. w gnieździe i bardzo sumiennie spełniała to wszystko, co należy do kwoczki. Dyg. **3.** nied. *rozporządzać ś., porządzić ś., przewodzić, rozbijać ś., gospodarować, burmistrzować:* Jeszcze to mój dom, nie masz Wc Pani prawa w nim ś. rozpościerać. L. Ojciec mój był panem tych wszystkich wiosek, w których ś. W Pan teraz rozpościerasz. Karp. Rozpościera ś. bez przyczyny. Troc. **4.** Rozpościerać ś., mówiąc = *rozwodzić ś., mówić obszernie, rozwlekle:* Rozpościerać ś. z rzeczą, rozwodzić ś. z rzeczą. Kn. <Roz + Po + *Strzeć, STR/STRZ/ŚCIER/STOR/STRZE/STRO>

× **Rozpostrzenia i** lm. e *rozgałęzienie ś., odrostek, rozramienienie ś.* Sł. wil. <Od Rozpostrzeć>

† **Rozpostrzenie, a**, blm. **I.** p. **Rozpostarcie.** Troc. L. **2.** *przedział, rozgraniczenie, rozdział, stała granica, utwierdzenie, firmament:* Bóg rzekł: niech będzie R. między wodami. B. B.

† **Rozpostrzenie się, a ś.**, blm. p. **Rozpostarcie ś.**

× **Rozpostrzyć się, trzygnie ś., trzygł ś.** *porozstrzygać ś., rozstrzygnąć ś., zdecydować ś.*: W dolnej tej izbie rozpostrzygły ś. losy wielu. Krasz. <Roz + Postrzyc ś.>

× **Rozpostrzyżenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozpostrzyc ś.**

Rozpościeracz, a, lm. **e** *ten, co rozpościera:* R., rozszerzyciel. Bobr., Troc. <Od Rozpościerać>

Rozpościerać, a, ał i R. ś. p. **Rozpostrzeć.**

Rozpościeranie, a, blm., czynność cz. **Rozpościerać.** Przen.: Władze nasze (umysłowe) nie znają żadnego kresu, u któregoby to R. zatrzymane być mogło na zawsze. Szan. *(=rozwijanie, rozwój, rozszerzanie).*

Rozpościeranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpościerać ś.** Przen.: Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwuch czystych dusz R. ś. L. *(=wylanie ś., otwartość, wywnętrzanie ś., wynurzenie ś.).*

Rozpotężniać, a, ał i R. ś. p. **Rozpotężnić.**

Rozpotężnianie, a, blm., czynność cz. **Rozpotężniać.**

Rozpotężnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpotężniać ś.**

Rozpotężnić, i, ił, nied. **Rozpotężniać** *rozwinąć w potęgę, spotęgować.* Palmerston pracował, aby prąd ten wzmóc, R., potopem rozlać. **R. ś.** *rozwinąć ś. w potęgę; wzmóc ś. w potęgę, na siłach, w znaczenie, spotężnieć.* Krasz. <Roz + Potężnić>

Rozpotężnienie, a, blm., czynność cz. **Rozpotężnić.**

Rozpotężnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpotężnić ś.**

× **Rozpotnieć, eje, ał** *spotnieć bardzo, zapotnieć.* L. <Roz + Potnieć>

× **Rozpotnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozpotnieć.**

Rozpotrzebować, uje, ował *wydać na różne potrzeby, wyekspensować częściami:* Wydatki rozpotrzebowane przez czas oblężenia. Jak. J. <Roz + Potrzebować>

Rozpotrzebowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpotrzebować.**

† **Rozpotrzelenie, a,** blm., czynność cz. **Rozpotrzelić.**

† **Rozpotrzelić, i, ił** *roztrwonić, rozmarnować, przepuścić, przeputać.* Ps. flor.

Rozpowiadać, a, ał p. **Rozpowiedzieć.**

Rozpowiadanie, a 1. blm., czynność cz. **Rozpowiadać.** 2. lm. a *to, co rozpowiadają, opowieść.* Sł. wil.

Rozpowicie, a, blm., czynność cz. **Rozpowić.**

Rozpowicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpowić ś.**

Rozpowić, ije, ił, Rozpowinąć, nied. **Rozpowijać** *rozwinąć z powijaków, rozwiązać z powicia:* On to rozpowił mumje z ich opasek. Przen.: Nie tak łatwa jest rzecz R. umysły, na których ciasne pieluchy, noszone długo, zostawiły piętna. Krasz. Umie obchodzić ś. takim macierzyństwem, jak najczulsza matka, i potrafi duszyczkę jego rozpowijać ze mgieł nieświadomości. Bog. W. Jako więc świeżo rozpowite liście były ich szaty; zielonemi pióry, potrącane. wiały w ślad ich powłóczyście. Poręb. Uląkł ś. go, ujrzawszy po raz pierwszy rozpowitym z niewoli i przymusowego upokorzenia. Krasz. *(= wyzwolonym, oswobodzonym, wyemancypowanym).* **R. ś.** *rozwinąć ś. z powijaków.* <Roz + Powić>

Rozpowiedzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpowiedzieć:** R., declaratio. Ps. flor.

Rozpowiedzieć, wie, wiedział, [**Rozpojedzieć, Rozpedzieć**], nied. **Rozpowiadać,** [**Rozpedać, Rozpedzać**] **1.** *powiadając rozgłosić; rozgadać.* **2.** *opowiedzieć szczegółowo; wyłożyć wszechstronnie, dokumentnie; powiadając rozjaśnić:* Rozpowiadano mi nieraz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaciół. L. Rozpowiedziałem te wszystkie przymioty, które dworzaninowi służą. Górn. Rozpowiedz nam to podobieństwo. B. B. (wyłóż nam to podobieństwo. B. G.). Rozpowiedział mi tę sprawę wywodem szerokim. Troc. Jak Żydek rozpowiedział, tak ja też jechałem. Wilk. <Roz + Powiedzieć>

Rozpowijać, a, ał i R. ś. p. **Rozpowić.** <Roz + Powijać>

Rozpowijanie, a, blm., czynność cz. **Rozpowijać.**

Rozpowijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpowijać ś.:** Poglądał z zajęciem na to R. ś. myśli. Krasz.

Rozpowinąć, nie, nął i R. ś. p. **Rozpowić.** <Roz + Powinąć>

Rozpowinięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpowinąć.**

Rozpowinięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpowinąć ś.**

Rozpowszechniacz, a, lm. **e** *ten, co rozpowszechnia, krzewiciel:* Rozpowszechniacze wieści. Mieli ś. za jedynych luminarzy, rozpowszechniaczy światła. Siem. Pogłoski sprawdziły ś. prędzej, niż przypuszczali ich rozpowszechniacze. <Od Rozpowszechniać>

Rozpowszechniać, a, ał p. **Rozpowszechnić.**

Rozpowszechnianie, a, blm., czynność cz. **Rozpowszechniać.**

Rozpowszechnić, i, ił, nied. **Rozpowszechniać** *upowszechnić, rozszerzyć, rozprzestrzenić, rozkrzewić, puścić w kurs:* R. przekonanie, naukę. Rozeszła ś. między mieszkańcami wieść, rozpowszechniona zapewne przez służącą, że państwo wybierają ś. do kąpieli. Bał. *(=rozpuszczona).* <Roz + * Powszechnić, od Powszechny>

Rozpowszechnienie, a, blm., czynność cz. **Rozpowszechnić.**

Rozpoznać, a, ał, nied. **Rozpoznawać 1.** co = *rozeznać, poznać gruntownie, we wszystkich kierunkach, pod każdym względem; rozbadać, rozejrzeć, rozpatrzyć, roztrząsnąć, zapoznać ś. z czym, zorjentować ś. w czym:* R. sprawę, stanowisko. **2.** *rozróżnić, poznać:* Nie mogę R., kto to pisał. Rozpoznam go między tysiącem. **3.** [R.] *poznać:* Chce R. świat. **R. ś. 1.** *obeznać ś., zorjentować ś., rozpatrzyć ś., rozejrzeć ś., połapać ś., obznajmić ś., otrzaskać ś., oswoić ś.:* On ś. jeszcze rozpoznawa, ale nie zna ś. na tobie. Słow. [Ja sie w gospodarce nie rozpoznała]. Kiedy burza nadstała (=ustała), nie można było R. ś. z obejściem, ani z okolicą, tak bardzo pozmieniały ją zaspy. Pol. **2.** [R. ś.] *poznać ś. wzajemnie, zapoznać ś.:* Mąż i żona rozpoznali ś. R. ś. z dziewczyną. <Roz + Poznać>

Rozpoznanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozpoznać.** **2.** lek. *poznanie i określenie choroby, dyjagnoza* (diagnosis). R. różniczkowe, rozeznanie (d. differentialis).

Rozpoznanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpoznać ś.**

Rozpoznawać, aje, awał i R. ś. p. **Rozpoznać.**

Rozpoznawanie, a, blm., czynność cz. **Rozpoznawać.**

Rozpoznawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpoznawać ś.**

Rozpoznawczy *tyczący ś. rozpoznania:* Komisja rozpoznawcza. Lek. (diagnosticus): wskazówki, znaki rozpoznawcze. <Od Rozpoznać>

Rozpożyczać, a, ał p. **Rozpożyczyć.**

Rozpożyczanie, a, blm., czynność cz. **Rozpożyczać.**

Rozpożyczenie, a, blm., czynność cz. **Rozpożyczyć.**

Rozpożyczyć, y, ył, nied. **Rozpożyczać** *rozdać na pożyczki, pożyczyć różnym osobom częściami.* Kn. Rozpożyczył pieniądze i rzeczy. Troc. <Roz+Pożyczyć>

Rozpór, oru, lm. **ory I.** *rozprócie, rozszczepienie, rozdział.* Przen.: Król czeski nakłonił różne śląskie książęta do poddania mu ś., a rozporem ciała tego koronę swoję pomnożył. Nar. (= *rozczłonkowaniem, rozerwaniem, rozdarciem).* **2.** *szpara w sukni umyślnie zostawiana i stosownie obrobiona, jako konieczna przy wdziewaniu sukni:* R. w spódnicy. R. w spodniach (= kraw. *szlis).* **3.** [R.] p. **Rozporajda.** Zdr. **Rozporek.** <Od Rozpróć>

Rozpórka, i, lm. **i I.** p. **Rozpora. 2.** [R. żelazna a. drewniana utrzymująca nogi pługa, żeby ś. nie rozwodziły]. **3.** kol.: R. zwrotnicza = *drążek żelazny łączący i rozpierający równocześnie obie iglice jednej zwrotnicy.* <Od Rozpora>

Rozprach, u, blm., hut. p. **Ogniokruch.** Łab.

Rozprachowaty, Rozparchowaty *wydający z siebie rozprach:* Ruda rozprachowata. Żelazo rozprachowate (= *rozprach, ogniokruch, gorącokruch).* <Od Rozprach>

Rozprać, rozpierze, rozprał I. *praniem rozpuścić; piorąc rozbić.* L., Sł. wil. **2.** przen. *wyprać = wybić tęgo, sprać, wytłuc, wygrzmocić, zbuzować.* L. <Roz + Prać>

Rozpragnienie, a, blm. *rozdrażnienie pragnieniem, upragnienie.*

Rozpragniony *rozdrażniony pragnieniem, bardzo pragnący, spragniony:* Tu żywioł twórczy z deszczami płodnemi zstępuje w łono rozpragnionej ziemi. Kniaź. <Od * Rozpragnąć, Roz + Pragnąć>

Rozpranie, a, blm., czynność cz. **Rozprać.**

Rozprasować, uje, ował *rozpędzić prasowaniem, rozpłaszczyć, rozprostować, wygładzić, prasując:* R. zmarszczkę, szew. <Roz + Prasować>

Rozprasowanie, a, blm., czynność cz. **Rozprasować.**

Rozpraszać, a, ał i R. ś. p. **Rozproszyć.**

× **Rozpraszać, a, ał** p. **Rozprosić.**

Rozpraszanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozpraszać. 2.** p. **Rozpraszanie ś.** Fiz.: a) R. energji p. **Energja.** R. światła p. **Odbicie.** b) ! R. zam. **Rozszczepianie.**

× **Rozpraszanie, a,** blm., czynność cz. × **Rozpraszać.**

Rozpraszanie się, a ś., blm., niek. **Rozpraszanie** czynność cz. **Rozpraszać ś.**

† **Rozpraszca, y,** lm. **y** *ten, co rozprasza, rozrzutnik:* R., *dilapidator.* Tuch. <Od Rozpraszać>

Rozprawa, y, lm. **y I.** *rozprawianie, rozprawienie, rozprawianie ś., rozprawienie ś.* = a) *czynność rozstrzygająca, rozmowa rozbierająca co, rozstrzygnięcie, sprawa, załatwienie sporu, obrady, debaty, traktowanie z kim.:* R. ta święta już ś. działa po wieczerzy Pańskiej, gdy długie a bardzo wdzięczne Pan miał rozmowy z zwolenniki swojemi. Rej. To jest wszystka R. z adwersarzami o tym artykule. Salin. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. Leop. (sprawę mieli. Leop.). Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępując. Salin. (= *przystępując do rzeczy).* Do rozprawy im miejsce naznaczono w miejskich sądach. Troc (= *do akcji sądowej, do rozstrzygnięcia sporu).* Bez rozprawy sądził. Troc (= *bez rozpatrzenia sprawy, bez dochodzenia sądowego).* Rozprawę przyjąć. Troc. Miał z ojcem przykrą rozprawę. Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z niemi potrzeba. Salin. b) R. wojenna = *akcja wojenna, bitwa:* Nie zdało mu ś. bitwą rozprawy szukać. Warg. Po tej pomyślnej z nieprzyjacielem rozprawie. Troc. R. honorowa (= *pojedynek).* c) *odpowiedź zbijająca, odprawa:* Tać jest wszystka dowodna R. na pierwszy dowód adwersarza. Salin. d) R. śkła w hucie. L. Spodziewam ś. sto kóp tafel z rozprawy. Torz. (z rozprawienia masy, z rozpłaszczenia. L.). e) † R. *wykład, wyłuszczenie, wykaz treści, osnowa:* Rozdziału pierwszego R. Petr. f) *wprowadzenie czyli pierwsze opowiedzenie sprawy przed sądem, wywód, indukt:* Po zaspokojonych akcesorjach przystępuje strona powodowa do wywodu sprawy swej a. induktu, co ś. właściwie rozprawą nazywa. Ostr. **2.** *dysertacja, traktat naukowy:* R. o powinności rodziców w wychowaniu dziatek. Rej. R. o kwadrowaniu koła. L. R. o rodzeniu ś. człowieczym. Sien. Krótką a uczoną o tym napisał rozprawę. Troc. R. o romantyczności i klasyczności. **3.** × R. *sprawa polecenia, interes, negocjacja, mandat:* Posła tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał, *cum secretis mandatis.* Błaż. Szczęśliwie tak trudnej i zawikłanej w poselstwie swoim dokończył rozprawy. Troc. **4.** † R. *rozsądek, rozgarnięcie, roztropność:* Jeśli dostojnie w rozmyślaniu żywota jego pożywać będą, mądrości, rozprawy, rozumu dostatecznego nabędą. Wiet. Zdr. **Rozprawka.** <Roz + * Prawa, PRAW>

Rozprawca, y, lm. **y I.** × R., × **Rozprawiacz** *ten, co rozprawia, gaduła.* L. **2.** † R. *tłómacz, wykładacz, odgadywacz, objaśniacz:* Onoć R. snów idzie. Leop. **3.** † R. *jednacz, pośrednik, pojednawca.* Tuch. <Od Rozprawić>

Rozprawczy *tyczący ś. rozprawy, rozprawiania:* Duch R. Chm. Lek.: Obłęd R. <Od Rozprawca>

× **Rozprawiacz, a,** lm. **e** p. **Rozprawca:** Z ciebie R. nieznośny. L. Lepiejbyś mi zapłacił, rozprawiaczu, moje sto talarów, a nie bajał próżno. L. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co ś. krasomówcami nazywają, nic nie poczytują za wysokie, jeno co z oczu niknie. Pir. <Od Rozprawiać>

Rozprawiać, a, ał i R. ś. p. **Rozprawić.**

Rozprawianie, a, blm., czynność cz. **Rozprawiać.**

Rozprawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprawiać ś.**

Rozprawiczać, a, ał p. **Rozprawiczyć.**

Rozprawiczanie, a, blm., czynność cz. **Rozprawiczać.**

Rozprawiczenie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozprawiczyć.**

Rozprawiczyć, y, ył, nied. **Rozprawiczać** *pozbawić dziewictwa cielesnego, odebrać dziewictwo, pozbawić prawictwa.* <Roz + * Prawiczyć, od Prawica>

Rozprawić, i, ił, nied. **Rozprawiać,** † **Rozprawować I.** † R. *rozprostować, rozrównać, rozprowadzić porządnie:* Jedne wełnę przędą, drugie na takąż sprawę palcami rozprawują żartkiemi postawę. Otw. Przen.: R. co = *załatwić, rozstrzygnąć, rozsądzić, rozebrać:* O miedzne ściany kto

ma rozprawiać między sąsiady? Ort. R., rozsądzić. Biel. M. Rozprawiłem z nim tę sprawę. Troc. Przen.: Rozprawiać z kim o co (cz. ni.) = traktować z kim. Kn. (= *układać ś. z kim o co*). Przen.: Rozprawiać, cz. ni. *prawić*, *rezonować*, *dysputować*, *debatować*, *rozwodzić ś.*, *dowodzić o czym:* W księgach tych Arystoteles o cnotach ogółem rozprawia. Petr. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, że zawsze chce rozprawiać, jak brodaty Kato. Tremb. Milcz Waść, nie rozprawiaj. L. (= *nie baj*, *nie zawracaj głowy*, *nie bzdurz*). Jeszcze masz dosyć czasu rozprawiać mi o twojej miłości. L. (= *opowiadać*). Rozprawiają o wojnie, a tchórze wierutni. Troc. O tym krótko rozprawiać będę. Troc. Rozprawiali sobie o przeszłych czasach i o przodków sławie. Kniaź. (= *gawędzili*). On mnie tak bawi, gdy rozprawia poważnie nad krojem kołnierza lub kamizelki. Es. Rozprawiano na temat rozwoju oświaty między ludem. Przen.: [R.] *opowiedzieć:* Dziaduś panu wszyćko rozprawili. **2.** † R. *rozłożyć*, *rozpostrzeć*, *rozciągnąć*, *rozpiąć równo:* W kaszubie tafle rozprawiają, aby były gładkie, równe i płaskie; kaszuba po niemiecku Streckofen, to jest piec rozprawujący. Torz. Cholewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdęta; z niej tafelnik rozprawia tafle w kaszubie. Torz. Tafelnik strekuje czyli rozprawia cholewy. Torz. Bóg zmierzył garścią swą wody a niebiosa piędzią rozprawił. Żarn. Po zimie, rozwiązawszy macice winne, rozprawują po żerdziach. Trzyc. **3.** × R. *odprawiwszy rozpuścić; odprawiwszy rozesłać:* Zostawiwszy jednego pokojowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. Kłok. Żaden nie chce ująć stołu swego i czeladzi niepotrzebnej R. Star. Rozprawiwszy posły, król odjechał, *dimissis legatis*. Błaż. Rozprawiono posłów krom odpowiedzi. Błaż. Wątpliwą odpowiedzią posły czeskie rozprawił. Błaż. Hetman, wojsko rozprawiwszy, sam ś. do Baru ruszył. Niem. **4.** † R. *rozmieścić*, *rozlokować*, *rozłożyć*, *rozdzielić porządnie*, *rozkwaterować*, *roztasować:* Wojsko po kwaterach zimowych rozprawią. Tw. **5.** † R. *rozposażyć; oporządzić*, *obdzielić*, *opatrzyć każdego z wielu:* Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synów zostawił, wszystkich rozprawił. Stryjk. **6.** *rozrządzić*, *rozporządzić*, *rozszykować*, *uregulować*, *uporządkować:* Rozpraw dom twój, bo tej nocy umrzesz. Leop. Rozpraw dom twój, rozdziel dziedzictwo. Dombr. Dom swój, na wojnę idąc, ma R. i żonę z dziateczkami w dobrym porządku zostawić. Star. Dobry człowiek dobrze czyni i swoje rzeczy rozprawuje z rozsądkiem. Gil. Bóg jeszcze przed wieki on dawnych ciemności nieporządek rozprawił mocą swej mądrości. Kochan. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. Leop. (= *będę rządził niemi*). **7.** † R. *rozczynić*, *rozrobić*, *rozmiesić*, *rozcieńczyć*, *rozpuścić*, *rozebrać*, *doprawić:* Tamar, wziąwszy mąki, zmieszawszy a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła polewkę. Leop. To wszystko winnym octem R. i warzyć, aż z tego musztarda będzie. Haur. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. Syr. Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. Syr. Ekstrakt ten, gdy materji lipkiej w ciele rozrzedzić i R. nie może, przeto flegmistym ludziom nie ma być dawany. Syr. Trociczki te przeciw melankolicznym wilgotnościom rozcieńczyć, rozrzedzić i R., służą do użytku. Syr. R. farbę malarską Troc. **R. ś. I.** *zostać rozprawionym:* Mąka w naczyniu rozprawi ś. abo rozczyni letnią wodą i kwasem. Kluk. **2.** z kim = *załatwić ś.*, *porachować ś.*, *ułożyć ś.*, *obliczyć ś.*, *rozmówić ś.*, *uregulować ś.:* Ostatek, jeśli źle, tam ś. rozprawimy, gdy na Jozefatowej dolinie staniemy. Łaczn. Oni niewiele mówią, ale ś. zaraz pięścią rozprawiają. Pilch. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali, ale ś. za granicą z niemi rozprawili. Star. Czekaj, rozprawię ja ś. z tobą! będzie kij w robocie! **3.** przed sądem = *wytłómaczyć ś.*, *usprawiedliwić ś.:* Pożyteczniejsza jest uwolnić niewinnego, aniżeli aby winowajca nie rozprawiał ś. Sien. J. **4.** [R. ś.] *wziąć rozwód.* <Roz + Prawić>

Rozprawienie, a, blm., czynność cz. **Rozprawić.**

Rozprawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprawić ś.**

Rozprawka, i, lm. **i** p. **Rozprawa.**

× **Rozprawnie** przys. od **Rozprawny**: R., *expedite*. Kn.

× **Rozprawnisia, i,** lm. **e** forma ż. od **Rozprawniś**: Sroka tu leży, pierza garść i mięsa trocha, R., pana swego pieszczocha. Pot.

× **Rozprawniś, a,** lm. **e** *człowiek rozprawny* (p. Rozprawny): Do rozprawnisia. Koch. W. R. nieborak, wziąwszy w pysk tak marnie... Pot. <Od Rozprawny>

Rozprawność, i, blm., rz. od **Rozprawny**: Ludu roztropnego nie ujźrzysz, ludu wysokiej mowy tak, żebyś nie mógł zrozumieć rozprawności jego, w którym żadnej mądrości niemasz. Leop. R. uporna i lekkomyślna filozofów do cnoty nic nie pomaga. Lubom. Nierozprawność, *infantia*. Mącz. (= *niemowlęctwo*).

Rozprawny I. *tyczący ś. rozprawienia*, *rozprawiania:* Rozprawnym bojem a. mężnie zginąć, a. wszystko zyskać. Nar. W hucie śklanej cholewy nierozprawne. Torz. (= *nie rozpłaszczone na tafle*). **2.** *lubiący rozprawiać*, *gadatliwy*, *gadulski*, *wygadany*, *wyszczekany*, *rozmowny*, *wielomówny*, *mający rezon:* Papugi rozprawne. Mor. Nierozprawny, *infans*. Mącz. (= *niemowlęcy*). R. język głupie sprawy rodzi. Lubom. Człowiek R. = *gadateusz*, *gadatywus*, *gaduła*, *papla*, *bajda*, *pleciuga*, *bzdura*. **3.** *niedługo namyślający ś.*, *bystry*, *przytomny*, *rezolutny*. Kn. R. = pełen swady, obfitujący w trafne słowa. Górs. J.

† **Rozprawować, uje, ował** i **R. ś.** p. **Rozprawić.**

† **Rozprawowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozprawować.**

† **Rozprawowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozprawować ś.**

Rozprażenie, a, blm., czynność cz. **Rozprażyć.**

Rozprażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprażyć ś.**

Rozprażyć, y, ył I. *prażąc ususzyć*, *rozpróżyć; nawpół ugotować*, *rozparzyć:* R. kaszę pod blachą. To mięso tylko jest rozprażone, ale nieugotowane. **2.** × R. *ogrzać silnie*, *naparzyć*, *zrobić naparzanie:* R. chorą nogę. Sł. wil. **R. ś.** *rozgrzać ś. silnie*, *rozparzyć ś.:* Kot rozprażył ś. na piecu <Roz + Prażyć>

Rozprężać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozprężyć.**

Rozprężanie, a, blm., czynność cz. **Rozprężać.**

Rozprężanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprężać ś.**

Rozprężliwie przys. od **Rozprężliwy**: Ciało R. płynne.

Rozprężliwość, i, blm., fiz. p. **Prężność.**

Rozprężliwy, ×**Rozprzężliwy,** ×**Prężnopłynny** = **Prężny**: Ciała rozprężliwe (= *gazy*). Suwak R. (= *rozprężający ś.*) <Od Rozprężyć>

Rozprężyć, y, ył, nied. **Rozprężać** *prężąc rozeprzeć, rozsadzić, rozepchać, rozszerzyć; wydąć, wyprężyć:* Cieplik rozpręża ciała, krew—żyły. **R. ś.** *rozszerzyć ś. wskutek prężenia, rozejść ś., rozdąć ś., wyprężyć ś.:* Powietrze rozpręża ś. <Roz + Prężyć>

× **Rozproch, u,** blm. *rozproszenie, rozproszenie ś., rozsypka:* Moi ludzie w R. nie poszli, ile możności szeregu ś. trzymali. Scz. Było to hasło dogodne naszym tchórzom, bo już potym następowało: do koni! do koni! i R. Wyb. Nastąpił, jak zwyczajnie po bitwie, R. zbrojnych. Bart. <Roz + Proch>

Rozpromieniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpromienić.**

Rozpromienianie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozpromieniać. 2.** fiz. *zjawisko, przez które przedmioty białe lub bardzo żywej barwy, widziane na tle ciemnym, wydają ś. większe, niż są rzeczywiście.*

Rozpromienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpromieniać ś.**

Rozpromienić, i, ił, nied. **Rozpromieniać** *sprawić, aby roztrysł promieniami, zrobić promieniejącym, rozjaśnić promieniami.* Przen.: *uszczęśliwić, rozradować.* **R. ś.** *rozejść ś. promieniami, rozbłysnąć promieniami, rozsypać z siebie promienie.* Przen.: *rozradować ś., uszczęśliwić ś.:* Radosny, rozpromieniony wpadł do nich Jędrzej. Kaczk. Z twarzą rozpromienioną weszła do izby ojcowskiej. Krasz. Cały dwór rozpromienił ś. nadzieją. Krasz. Belcia była tego wieczora ożywiona, rozpromieniona. Bał. Blada twarzyczka Antosi rozpromieniła ś. i ożywiła. Bał. <Roz + Promienić>

Rozpromienienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozpromienić. 2.** lek. *rozchodzenie ś. na wsze strony z jednego miejsca:* R. bólu.

Rozpromienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpromienić ś.**

[**Rozprorokować, uje, ował**] *dokumentnie wyprorokować:* Jest to słowami napisane, wyprorokowane, ze Pàniezus nie jàd. <Roz + Prorokować>

[**Rozprorokowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozprorokować.**

× **Rozprosić, i, ił,** nied, **Rozpraszać** *nie wiem jak prosić:* Choćbyś prosił i rozprosił, to nic nie wskórasz. Sł. wil. <Roz + Prosić>

[**Rozprosić, i, ił**] p. **Rozproszyć.** <Zam. Rozproszyć, przez sld. do Roz + Prosić>

Rozprostować, uje, ował, † **Rozprościć,** nied. **Rozprostowywać** *rozgiąć na prosto, wyprostować napowrót, odprostować:* R. nóżki dziecku. R. włosy. **R. ś.** *rozgiąć ś. na prosto, wyprostować napowrót, odprostować ś.:* Człowiek mumja rozprostował ś. nagle, porwał i wlepił w nią oczy. Krasz. <Roz + Prostować>

Rozprostowanie, a, blm., czynność cz. **Rozprostować.**

Rozprostowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprostować ś.**

Rozprostowywać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozprostować.**

Rozprostowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozprostowywać.**

Rozprostowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprostowywać ś.**

† **Rozprostrzać, a, ał** p. **Rozpostrzeć.** Ps. flor.

† **Rozprostrzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozprostrzać.**

† **Rozprostrzeć, y, ał** p. **Rozpostrzeć.** Ps. flor.

Rozproszczenie, a, blm., czynność cz. **Rrzprościć.**

Rozproszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprościć ś.**

1. Rozproszenie, a, blm. **1.** a. **Rozproszka,** × **Rozprószka** = a) czynność cz. **Rozproszyć.** b) p. **R. ś.** c) *stan tego, co zostało rozproszone;* × *rozproszka, rozsypka, rozbicie, rozgrom, popłoch.* **2.** *roztargnienie, rozrzucenie, roztrzepanie, nieład w myślach.* Sł. wil.

2. Rozproszenie, a, blm., czynność cz. **Rozprosić.**

Rozproszeniec, ńca, lm. **ńcy** *żołnierz pozostały po ogólnym rozproszeniu; rozbitek, niedobitek, tułacz,* × r o z e g n a n i e c: Rozproszeńcy trojańscy. Li. <Od Rozproszony>

Rozproszenie się, a ś., blm., niek. **Rozproszenie, Rozproszka,** × **Rozprószka** czynność cz. **Rozproszyć ś.**

Rozproszka, i, lm. i p. **Rozproszenie** i **Rozproszenie ś.:** Nie wyprowadza początku narodu naszego od korabiu Noego, ani od babilońskiej rozproszki. Oss. I oczy moje... nie widzą tylko pogańskie syny, — wierne w rozproszce i miast ruiny. Len. <Od Rozproszyć>

Rozproszkować, uje, ował *rozetrzeć, roztłuc na proszek.* <Roz + Proszkować>

Rozproszkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozproszkować.**

Rozproszony 1. im. od **Rozproszyć. 2.** im. od **Rozproszyć ś.:** Rozproszone myśli. Troc. R. umysł. Troc. **3.** fiz.: Światło rozproszone = *światło rozrzucone, odbite na wszystkie strony od przedmiotów chropawych, a zwłaszcza od cząstek powietrza; zwykłe światło dzienne, w różnicy od bezpośrednio padających promieni słonecznych.* **4.** lek. *rozpierzchły, rozrzucony* (diffusus): Osutki rozproszone. **5.** woj. Szyk R. = *szyk, w którym żołnierze działają w rozsypkę, w łańcuchu strzelców.*

Rozproszyciel, a, lm. **e,** × **Rozprószyciel,** × **Rozprószca** *ten, co rozproszył a. co rozprasza.* Troc. <Od Rozproszyć>

Rozproszycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozproszyciel.**

Rozproszyć, y, ył, [**Rozprosić**] × **Rozprószyć,** nied. **Rozpraszać, Rozprószać 1.** × **R.,** częś. **Rozprószyć** *prósząc rozsypać; rozsiać, rozkruszyć, rozsypać cienko, rozwiać:* Rozproszył piasek po stole. Troc. Rozgrzeszenie księże grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. Zigr. Przeciwneć to są rzeczy: R. i zbierać. Hrb. Łacno R., niełacno zebrać. Kn. Rozpraszał po mieście paskwile, nowiny. Troc. (= *rozsiewał, rozrzucał, roznosił*). Przen.: R. myśli, smutek (= *rozerwać*). Przen.: R. siły wojenne = *rozstrzelić, rozdrobnić, rozbić, rozdzielić, rozdwoić.* **2.** *rozszastać, roztrwonić, roztracić:* Rozprószył majętność swoję, żyjąc marnie; a gdy on wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. Sekl. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował a. jakokolwiek rozprószył, szkoda tego samego jest, który utraca. Sz. Zarabiamy częstokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozpraszać. L. Rozproszył dobra, majętność swoję. Troc. **3.** *rozpędzić, rozegnać, rozpłoszyć, rozgromić:* Stamtąd rozprószył ich po wszystkich krainach. Leop. R. nieprzyjaciela, kupy swawolne. Troc. **R. ś. 1.** *pójść w rozsypkę, rozsypać ś., rozpierzchnąć ś., rozbiec ś., rozlecieć ś., rozbić ś., rozprysnąć ś., rozstrychnąć ś., rozstrzelić ś.:* Za pierwszym blaskiem szabli naszej rozproszą ś. Niem. Siły wojenne rozproszyły ś. (= *rozstrzeliły ś., rozdrobniły ś., rozbiły ś., rozdzieliły ś., rozdwoiły ś.*). Przen. (o duszy, umyśle)

rozerwać ś., doznać roztargnienia: Zabawy i zgromadzenia, w których ś. duch rozprasza. Sł. wil. **2.** *rozszastać ś., rozejść ś., roztrwonić ś., rozmarnować ś.:* W jednej godzinie, jako prochem ku górze wichrem wyniesionym, ten majątek ś. tobie R. może. Rej. < Roz + * Proszyć, od Proch >

Rozproszysty *który ś. może rozproszyć.* Kn., Troc., Bobr. < Od Rozproszyć >

Rozprościć, i, ił i R. ś. p. **Rozprostować:** Baba ma ś. starać, iżby nóżki dziecięciu naciągnąć a R. mogła. Spicz Niewiasta był skurczona, a nie mogła ś. rozkurczyć: skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła ś. Bud. R. włosy. L. Wpadł Wojtek z Doliny, zmarznięty jak kołek, nie mógł nawet palców R., w których dzierżył zadymioną latarkę. Ork. < Roz + Prościć >

Rozprowadzacz, a, lm. **e** *ten, co rozprowadza:* R. koni tramwajowych. < Od Rozprowadzać >

Rozprowadzać, a, ał p. **Rozprowadzić.**

Rozprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Rozprowadzać.**

† **Rozprowadzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozprowadzać ś.**

Rozprowadzenie, a, blm., czynność cz. **Rozprowadzić:** Dalsze R. gieometrji. Łs.

† **Rozprowadzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozprowadzić ś.**

Rozprowadzić, i, ił, nied. **Rozprowadzać I.** *poprowadzić w różne strony; odprowadzić w przeciwne strony, rozwieść:* Rozprowadźcie je od siebie. Kochan. *(= rozdzielcie, rozbrońcie je).* Król Odryski, z panną lub rozprowadzony, skwarzy ś., *quamvis secessit.* Zebr. Woźny kantorowy rozprowadza służące do chlebodawców. R. żołnierzy po kwaterach. Dwudziestu czterech naszej kapeli rozprowadziłem po kwaterach szlacheckich. Chodź. R. wodę po polach, kanały po mieście. R. parę. Przen.: R. farbę na płótnie, plaster *(= rozciągnąć, rozmazać, rozsmarować).* Pszczoły przyniesione z sobą słodkie plony rozkładają i na plastry rozprowadzają. Pilch. *(= rozrabiają).* Roztopiona w jednolicie rozprowadzonej w powietrzu delikatnej mgiełce. Matl. R. dalej naukę *(= rozwinąć, rozrobić, poprowadzić dalej).* **2.** *rozcieńczyć, rozwodnić:* R. syrop wodą. **3.** *rozwieść, rozluźnić, rozluzować, rozchlebotać, roztrajkotać, rozklekotać, rozklektać:* Rzeczy rozprowadzone związał mirem niewzruszonym, *dissociata locis.* Zebr. **4.** [R.] *rozebrać, pokrajać:* R. wieprza. **5.** [R.] *rozpędzić, rozegnać:* R. wesele. † **R. ś.** *rozwieść ś., rozejść ś., rozluźnić ś., rozluzować ś.,* Nasze zjednoczenie rozprowadziło, rozchwiało ś., *diremta est conspiratio.* Mącz. < Roz + Prowadzić >

Rozprócie, a I. blm., czynność cz. **Rozpróć. 2.** × R., lm. **a** *miejsce rozpróte, rozpór.* Sł. wil.

Rozprócie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpróć ś.**

Rozpróć, orze, prół, Rozpruć, nied. **Rozpruwać, Rozprówać, Rozparać I.** *rozpuścić z szwu, rozciąć po szwie, napowrót rozdzielić co zeszytego:* Rozprół krawiec szatę. Troc. Co robi stara? — Szyje i rozpara. Prz. Co jeden szyje, to zaś drugi rozpara. Gil. Rzadko kiedy miał surdut nie rozpruty pod pachą. Korz. Przen.: Pieśń moja serce rozpara na wszystkich szwach. Słow. *(= rozbada, przenika, przeszywa, nurtuje, kraje).* **2.** przen. *rozciąć, rozerznąć, rozpłatać, rozchlastać, rozwalić:* Jest to zwyczaj wielkich panów kazać sobie brzuch R. po śmierci. L. Gdyby gałązki od pniaka cienko ś. puszczały, może być na nich skóra rozparana w podłużki, a tak będą ś. miąższe rozrastać. Trzyc. **3.** † R., przen. *rozdzielić, rozdwoić, rozerwać, rozseparować:* Kiedy go z duszą śmierć rozpara. Chr. Trafił nakoniec w głąb przepaści rozprutej okropnie. L. *(= rozwartej, rozpadłej, rozszczepionej).* R. towarzystwo, przyjaźń z kim. Troc. = *zerwać; zrobić z nim rozbrat.* Towarzystwo, jeśli nam ś. nie podoba więcej, przystoi z lekka rozparać a opuszczać pomału, a nieprędko rozrywać. Bud. Przyjaźń rozpróta. Chr. Przyczyna ta rozpara wszelakie stadło małżeńskie, któreby ś. złączyło. Sz. *(= rozwodzi).* Miasto rozpróte w domowej niesforze. Kniaź. *(= rozdarte).* Przen.: Ten dzień wszystkie nasze spory rozporze. Warg. *(= przetnie, rozstrzygnie, rozejmie, rozsądzi).* Przen.: × R. *udaremnić, zwichnąć, unicestwić, zepsuć, zniszczyć:* Penelope, co we dnie zrobi, to w nocy rozporze. L. Ty tę rzecz rozparasz, *facis irritum.* Mącz. Rozpróli jego myśli one, że ś. udał w inną stronę. Groch. Jeżdżą drudzy na sejm, rozparając rady dobre. Petr. Czy może, czy chce Bóg rozparać, co mi los naznaczył? Pot. Niektórzy chcieli na to pozwolić, ale Wielkopolanie to rozpróli. Biel. M. Synod bazylijski Eugienjusz z pierwu utwierdziwszy, potym do Ferarza przenosił a zgoła go rozparał, *dissolvebat.* Błaż. *(= rozpuścił, rozwiązał).* **R. ś.** *puścić na szwie, rozejść ś. w miejscu zeszycia.* < Roz + Próć >

Rozprószać, a, ał i R. ś. p. **Rozproszyć.**

Rozprószanie, a, blm., czynność cz. **Rozprószać.**

Rozprószanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprószać ś.**

× **Rozprószca, y,** lm. **y** p. **Rozproszyciel.** R. dóbr swoich. Herb. < Od Rozprószyć >

Rozprószenie, a, blm., czynność cz. **Rozprószyć.**

Rozprószenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprószyć ś.**

× **Rozprószka, i,** blm. p. **Rozproszka:** Tu ich mężnie gromiła Antoniego sprawa, kiedy ówdzie w rozprószce widziano Oktawa. Przyb. < Od Rozprószyć >

× **Rozprósznie** przys. **I.** *w rozproszeniu, tu i owdzie, w rozsypce, sporadycznie, nie w kupie, w rozrzuceniu, gdzieniegdzie:* Pisali o herbach Długosz i Bielski krótko i R., kawałkami pomiędzy tłumem innych rzeczy. Kur. **2.** *rozrzutnie, utratnie, marnotrawnie.*

× **Rozprószny** *rozpraszający, rozrzutny, utratny, marnotrawny.* L. < Od Rozprószyć >

× **Rozprószyciel, a,** lm. **e** p. **Rozproszyciel:** Św. Augustyn, św. Cyprjan, gorliwi heretyckich plew rozprószyciele. Smotr. R. majętności. Bud. < Od Rozprószyć >

Rozprószyć, y, ył i R. ś. p. **Rozproszyć.** < Roz + Prószyć >

Rozprówacz, a, lm. **e, Rozpruwacz** *ten, co rozprówa:* Sądzono, że schwytano Janka Rozprówacza, zwłaszcza że napadnięty wyjął nóż dla obrony. Kuba R. < Od Rozprówać >

Rozprówać, a, ał i R. ś. p. **Rozpróć.**

Rozprówanie, a, blm., **Rozpruwanie, Rozparanie** czynność cz. **Rozprówać.**

Rozprówanie się, a ś., blm., **Rozpruwanie ś., Rozparanie ś.** czynność cz. **Rozprówać ś.**

Rozpróżniaczać, a, ał i R. ś. p. **Rozpróżniaczyć.**

Rozpróżniaczanie, a, blm., czynność cz. **Rozpróżniaczać.**

Rozpróżniaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpróżniaczać ś.**

Rozpróżniaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozpróżniaczyć.**

Rozpróżniaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpróżniaczyć ś.**

Rozpróżniaczyć, y, ył, nied. **Rozpróżniaczać** kogo = *rozwinąć w kim chęć próżnowania, zrobić go stopniowo próżniakiem, rozleniwić:* Towarzystwo nasze polskie psuje człowieka, bo go rozpróżniacza. Krasz. **R. ś.** *wyjść na próżniaka, rozleniwić ś., rozlenić ś.:* Wziąłem cię do dworu, żebyś ś nie rozpróżniaczyła i nie rozłajdaczyła. Jeż. Zachorował na gienjusz, rozpróżniaczył ś., a potym rozpił. Bał. Żadnych studjów nie ukończył, a do kończenia brakło teraz energji rozpróżniaczonemu lekkim życiem. Bał. < Roz + Próżniaczyć >

Rozpróżnować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre próżnować, przyzwyczaić ś. do próżniactwa, zleniwieć, zgnuśnieć, odwyknąć od systematycznej pracy:* Rozpróżnowałem ś. na wsi. Nie! nie pojadę tam: musiałbym ś. R., a nie mam na to czasu. Krasz. Rozpróżnowane chłopię nie czuło ś. zdolnym. Krasz. < Roz + Próżnować >

Rozpróżnowanie się. a ś., blm., czynność cz. **Rozpróżnować ś.**

Rozprucie, a, blm., czynność cz. **Rozpruć.**

Rozprucie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpruć ś.**

Rozpruć, uje, ul i **R. ś.** p. **Rozpróć.**

Rozpruwacz, a, lm. e p. **Rozprówacz.**

Rozpruwać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozpróć.**

Rozpruwanie, a, blm., czynność cz. **Rozpruwać.**

Rozpruwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpruwać ś.**

Rozpryskać, a, ał **1.** *pryskając raz po raz rozchlapać; zużyć na pryskanie.* **2.** p. **Rozprysnąć.** < Roz + Pryskać >

Rozpryskanie, a, blm., czynność cz. **Rozpryskać.**

Rozpryskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpryskać ś.**

Rozpryskiwacz, a, lm. e *narzędzie do rozpryskiwania drobnego płynów, rozpylacz, pulweryzator.* < Od Rozpryskiwać >

Rozpryskiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozprysnąć.**

Rozpryskiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozpryskiwać.**

Rozpryskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpryskiwać ś.**

× **Rozprysły 1.** *który ś. rozprysł, rozrzucony tu i owdzie, rozproszony.* **2.** patol.: Rozprysłe ogniska choroby = *rozrzucone.* < Od Rozprysnąć >

Rozprysnąć, śnie, nęła a. sł, nied. **Rozpryskać, Rozpryskiwać** *prysnąwszy rozbić, rozrzucić, rozchlapać; rozbryzgnąć, roztrysnąć:* Rozpryskują truciznę. Przyb. Sofiści rozpryskują jad zepsucia. Lel. Przen.: Może nawet ci ś. wyśni, snów z pamięci nie rozpryśnij. Syrok. **2.** *roztrzaskać, rozbić, rozerwać, roznieść, rozszczepić nagle:* Piorun dąb zwiędły rozpryska. Kras. **R. ś.** *prysnąwszy rozlecieć ś., rozbić ś.; roztrzaskać ś., roztrysnąć ś., rozbryzgnąć ś.:* Promienie słońca rozpryskiwały ś. tęczowo w kroplach wczorajszego deszczu. Krech. Bańka mydlana rozprysła ś. Przen.: *rozpierzchnąć ś., uskoczyć w różne strony, rozbiec ś., rozlecieć ś.:* Kompanowie ś. ze strachu rozpryśli. Wad. Po obiedzie znowu ś. goście rozprysnęli. Jeł. < Roz + Prysnąć >

Rozpryśnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozprysnąć.**

Rozpryśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprysnąć ś.**

Rozprząc, ęże, ągł, nied. **Rozprzęgać**, † **Rozprzągać** *rozebrać z uprzęży; wyprzęgając rozdzielić:* Rozprzęgnij te woły. Troc. R. konie. Przen.: *rozluźnić, rozwieść, rozerwać, rozdzielić, rozsworować, zwątlić, rozwolnić:* Rozprzęgła śmierć małżeństwo twoje. Troc. Rozprzęgać ligę. Troc. Co zysk podły skojarzył, to płochość rozprzęże; wzgardziły jarzmem cnoty i żony i męże. Kras. Scisłe przyjaźni przez plotki rozprzęgać. L. Nic nas nigdy nie rozprzęże. L. Co złączył Bóg swoim rządzeniem, człowiekowi ś. rozprzągać nie godzi. Odym. Różność sentymentów rozprzęgła ich zgodę. L. Lubieżność spaja węzły, niestatek rozprzęga. Kras. Żadna siła naszego związku nie rozprzęże. Os. Bitwa pod Jeną rozprzęgła kreację Fryderyka. Mochn. **R. ś. 1.** *rozwieść ś., rozluźnić ś., rozdzielić ś., rozluźnić ś., rozstroić ś., rozsworować ś., zwątlić ś., rozwolnić ś.:* Rozprzęgła ś. obozowa karność. Nar. Obyczaje ś. rozprzęgły. **2.** [R. ś.] *rozlecieć ś. w kawałki.* < Roz + Prząc >

× **Rozprządać**, a, ał i × **R. ś. Rozprząść.**

× **Rozprządanie**, a, blm., czynność cz. p. **Rozprządać.**

× **Rozprządanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozprządać ś.**

† **Rozprzągać**, a, ał i † **R. ś.** p. **Rozprząc.**

† **Rozprząganie**, a, blm., czynność cz. **Rozprzągać.**

† **Rozprząganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzągać ś.**

Rozprząść, ędzie, ądł, nied. **Rozprzędzać, Rozprzędać**, × **Rozprządać** *co sprzędzonego rozkręcić, rozsnuć:* Przegniłe prześcieradło robactwo w pajęczynę rozprzędza. L. < Roz + Prząść >

† **Rozprzątać**, a, ał p. **Rozprzątnąć.**

† **Rozprzątanie**, a, blm., czynność cz. **Rozprzątać.**

† **Rozprzątnąć**, nie, nął, nied. † **Rozprzątać** *uprzątnąwszy rozgarnąć; rozłożyć porządnie:* Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywioły niegdyś zmieszane. Otw. Mieszanina ciemna wprowadzeniem jasności i przydaniem kształtów rzeczom rozprzątniona była. Otw. < Roz + Prządnąć >

† **Rozprzątnięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozprzątnąć.**

Rozprząż, ęży, blm. *rozprzężenie, rozprzężenie ś.:* R. społeczna zupełna. Krasiń. < Roz + * Prząż, PRZĘG/PRĘG/PRĘŻ/PRĄG >

† **Rozprzeczać się**, a ś., ał ś. *różnie ś. sprzeczać:* Rozprzeczano ś. o pogrzeb króla Aleksandra, *certatum est de funere.* Błaż. < Roz + Przeczać ś. >

† **Rozprzeczanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzeczać ś.**

Rozprzedać, a, ał, nied. **Rozprzedawać** *sprzedać częściami różnym osobom, wyprzedać po trosze:* Wszystkie rozprzedał towary. Troc. < Roz + Przedać >

Rozprzedanie, a, blm., czynność cz. **Rozprzedać.**

Rozprzedawać, aje, awał p. **Rozprzedać.** < Roz + Przedawać >

Rozprzedawanie, a, blm., czynność cz. **Rozprzedawać.**

Rozprzedaż, y, lm. e **1.** *sprzedaż cząstkowa, częściami.* **2.** *wyprzedaż zupełna, rozprzedawanie, rozprzedanie wielu osobom.* < Roz + Przedaż >

Rozprzestrzeniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozprzestrzenić.**

Rozprzestrzenianie, a, blm., czynność cz. **Rozprzestrzeniać.**

Rozprzestrzenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestrzeniać ś.**

Rozprzestrzeniciel, a, lm. **e,** × **Rozprzestrzeniec** *ten, co rozprzestrzenił* a. *rozprzestrzenia.* <Od Rozprzestrzenić>

Rozprzestrzenicielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozprzestrzeniciel:** Bądź cobądź była ruchem, życiem, krzewicielką narodowych uczuć i rozprzestrzenicielką koła społeczeństwa. Szuj.

Rozprzestrzenić, i, ił, nied. **Rozprzestrzeniać 1.** *zrobić przestronniejszym, rozwinąć, powiększyć, rozszerzyć; rozpostrzeć na rozleglejszą przestrzeń:* R. suknię, mieszkanie. Ciepło rozprzestrzenia powietrze. Troc. Mieczem państwo swoje Rzymianie na różne świata części rozprzestrzenili. Star. Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa swego granice. Oss. Rozprzestrzenił państwo, dobra swoje. Troc. Przen.: *rozkrzewić, rozpowszechnić, rozszerzyć:* Światło w narodzie rozprzestrzeniać należy. L. **2.** anat.: † Myszka rozprzestrzeniająca = *mięsień rozszerzacz* (musculus dilatator). **R. ś.,** × **Rozprzestworzyć ś.,** nied. × **Rozprzestwarzać ś.** *stać ś. przestronniejszym, rozwinąć ś., powiększyć ś., rozszerzyć ś., rozpostrzeć ś. na większą przestrzeń:* Ruch falowy rozprzestrzenia ś. <Roz + Przestrzenić>

× **Rozprzestrzeniec, ńca,** lm. **ńcy** p. **Rozprzestrzeniciel:** Wielcy rozprzestrzeńcy swoich granic do rzek wielkich podobni. Jabł. <Od Rozprzestrzenić>

Rozprzestrzenienie, a, blm., czynność cz. **Rozprzestrzenić.** † R. niebieskie. Gd. *(= sklepienie, utwierdzenie niebieskie, firmament niebieski).*

Rozprzestrzenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestrzenić ś.**

× **Rozprzestwarzać się, a ś., ał ś.** p. **Rozprzestrzenić.**

× **Rozprzestwarzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozprzestwarzać ś.**

× **Rozprzestworzenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozprzestworzyć ś.**

× **Rozprzestworzyć się, y ś., ył ś.** p. **Rozprzestrzenić ś.**

Rozprzędać, a, ał p. **Rozprząść.** <Roz + Przędać>

Rozprzędanie, a, blm., czynność cz. **Rozprzędać.**

× **Rozprzędzać, a, ał** p. **Rozprząść.** <Roz + Przędzać, PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

× **Rozprzędzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozprzędzać.**

Rozprzędzenie, a, blm., czynność cz. **Rozprząść.**

Rozprzęgać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozprząc.**

Rozprzęganie, a, blm., czynność cz. **Rozprzęgać.**

Rozprzęganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzęgać ś.**

Rozprzężenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozprząc. 2.** p. **R. ś.;** *stan tego, co zostało rozprzęgnięte, co ś. rozprzęgło, rozwiązłość, rozstrój, rozpusta, rozstrój, dezorganizacja:* R. karności. Rząd nie tylko nie powściągał ogólnego rozprzężenia obyczajów, lecz nawet rozpustę rozmyślnie podniecał. Gom. *(= rozwolnienia, rozluźnienia).* Lek.: R. umysłu (incohaerentia mentis).

Rozprzężenie się, a ś., blm., niek. **Rozprzężenie** czynność cz. **Rozprząc ś.**

× **Rozprzężliwość, i,** blm., rz. od **Rozprzężliwy,** *rozprężliwość.*

× **Rozprzężliwy** p. **Rozprężliwy.** <Od Rozprząc>

Rozprzężnie przys. od **Rozprzężny:** Przebujały indywidualizm w przeszłości naszej działał R.

Rozprzężny *tyczący ś. rozprzężenia, rozprzęgający.* <Od Rozprząg>

[**Rozprzyznać się, a ś., ał ś.**] *przyznać ś.* <Roz + Przyznać ś.>

Rozprzyznanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzyznać ś.**

× **Rozpsować, uje, ował** p. **Rozpsuć.** Mrong. <Roz + Psować>

× **Rozpsowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpsować.**

× **Rozpsucie, a,** blm., czynność cz. **Rozpsuć.**

× **Rozpsuć, uje, uł,** × **Rozpsować** *nawskroś zepsuć.* Mrong. <Roz + Psuć>

Rozpublikować, uje, ował *publikując rozgłosić, rozpowszechnić między publicznością:* Tego listu rozpublikowaną kopją chciałem jakożkolwiek dobrej sławie pomóc. Mat. Listu rozpublikowaną kopją w Wilnie widziałem. Mat. <Roz + Publikować>

Rozpublikowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpublikować:** Mógłżem gnuśnym, bezwstydnym i śmiertelnym zasypiać letargiem, mając o rozpublikowaniu nas przez ks. Imć. kanclerza autoryzowanym tak dowodne relacje? Mat.

× **Rozpuc, rozpuknie, rozpukł** p. **Rozpęknąć.** <Roz + * Puc, PUK/PUCZ; może przez sld. do Tłuc>

Rozpuchać, a, ał p. **Rozpuchnąć.**

Rozpuchanie, a, blm., czynność cz. **Rozpuchać.**

Rozpuchnąć, chnie, chnął a. **chł,** nied. **Rozpuchać** *spuchnąwszy rozdąć ś., opuchnąć silnie, bardzo nabrzmieć* (intumescere). <Roz + Puchnąć>

Rozpuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpuchnąć.**

[**Rozpuczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozpuczyć.**

[**Rozpuczenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozpuczyć ś.**

[**Rozpuczyć, y, ył**] **1.** *rozgnieść.* **2.** *rozdąć:* Rozpucyło go, bo sie straśnie nazarł. **3.** p. **R. ś.** [**R. ś.**] **1.** *napęcznieć, nabrzmieć; rozpaczyć ś.* **2.** *stłuc ś., pęknąć, rozbić ś.:* Szklanka sie rozpucyła. <Roz + Puczyć>

Rozpuk, u, blm. *rozpęk, rozpęknięcie, rozpęknięcie ś.:* Głuchy, trzeba krzyczeć aż do rozpuku, mówiąc z nim. L. Gdy on co pocznie mówić śmiesznego, śmiać ś. do rozpuku trzeba. Dudz., Węg. Śmiać ś. do rozpuku. Troc. <Roz + * Puk, PUK/PUCZ>

Rozpukać się, a ś., ał ś. 1. p. **Rozpuknąć. 2.** dok. *zacząć na dobre pukać, rozochocić ś. do pukania:* Sydorowi na te słowa serce tak ś. rozpukało, że można było słyszeć wyraźnie: tioch! tioch! Jeż. <Roz + Pukać>

Rozpukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpukać ś.**

× **Rozpuklina, y,** lm. **y 1.** *miejsce rozpękłe, szpara, szczelina, pęknięcie, skaza, rozpadlina.* **2.** *przepuklina, ruptura* (hernia): R., r o z p u k ł o ś ć, r o z p u k n i e n i e = ruptura. Troc. Wilgotne wiatry ludziom letnym rozpukliny otwarzają. Trzyc. <Od Rozpukły>

× **Rozpukłość, i,** lm. **i 1.** rz. od **Rozpukły. 2.** p. **Rozpuklina.** Troc.

† **Rozpukły,** † **Rozpukniony 1.** a. **Rozpuknięty** *który rozpukł, rozpękły:* Kwiat R. Sł. wil. **2.** patol. *mający przepuklinę* (herniosus): Lekarstwo to

tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. Sien. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. Sien. <Od Rozpuknąć>

Rozpuknąć, nie, knął a. kł i R. ś. *puknąwszy roztworzyć ś.; rozleźć ś., rozpaść ś. od parcia z wewnątrz; przepęknąć ś., rozsiąść ś., rozdziawić ś., rozpęknąć:* Rozpuknął (przepukł) wrzód. Troc. Naczynie z miodem rozpukło, i wszystek miód z niego wyciekł. Skar. ś. Beczka rozpukła. Troc. Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak ś. od niej nie rozpukniesz. Leop. Ledwo ś. nam Wojtuś z płaczu nie rozpuknie. Pot. Żaba tak ś. nadymać jęła, że aż ś. rozpukła. Opal. Ja siedzę pod lipą odwieczną, schyloną, co ledwie w pączki rozpuka. Len. <Roz + Puknąć>

Rozpuknięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpuknąć.**

Rozpuknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpuknąć ś.**

Rozpuknięty p. **Rozpukły:** Jednegom rozpukniętego na własne oczy widział. Sienk. <Od Rozpuknąć>

Rozpulchniacz, a, lm. **e l.** *ten, co rozpulchnia.* **2.** *narzędzie do rozpulchniania.* <Od Rozpulchniać>

Rozpulchniać, a, ał p. **Rozpulchnić.**

Rozpulchnianie, a, blm., czynność cz. **Rozpulchniać.**

Rozpulchnić, i, ił, nied. **Rozpulchniać** *zrobić pulchnym, spulchnić, rozdelikacić; nastroszyć, wzruszyć:* Wapno, margiel grunt gliniasty rozpulchnia. Klug. R. grunt, orząc. <Roz + Pulchnić>

Rozpulchnienie, a, blm., czynność cz. **Rozpulchnić.**

Rozpunktować, uje, ował *punktami porozdzielać:* R. zdania. *Interpunctae clausulae,* rozpunktowane sentencje. Mącz. <Roz + Punktować>

Rozpunktowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpunktować.**

[Rozpurdać, a, ał] *rozdmuchać, rozdąć.* <Roz + Purdać>

[Rozpurdanie, a, blm.] czynność cz. **Rozpurdać.**

Rozpust, u, lm. **y l.** p. **Rozpusta:** R. rogi, nędza nogi. Prz. **2.** *roztwór, rozpuszczenie:* R. grynszpanu w occie daje piękny kolor zielony. Sł. wil. **3.** *ujście, upust:* Pycha ma dziwne wnętrzności rozpusty: choć syta, jeszcze na wzbronione jest chciwa. Deo. **4.** a. **Rozłuka** prow. *rozwód; opłata uiszczana przez rozwodzących ś. małżonków:* Namówił syna do podpisania aktu rozwodu, zwanego zwykle rozpustem, rozłuką. Rol. Właściwemi sobie formami i zasadami różni ś. proces rozwodowy ruski od polskiego, spór o należącą ś. w takim wypadku opłatę, zwaną R., i co ważniejsza, proces ten prowadzi ś. przed władzą, przed starostą. Balc. Grzywna sądowa, zwana R., ze strony katolików, porzucających małżonka schizmatyckiego w małżeństwie, nie była braną. Proch. <Roz + * Pust, PUST/PUŚĆ/PUSZCZ>

Rozpusta, y, × lm. **y l.** a. † **Rozpustność,** † **Rozpuścina** *rozpuszczona swawola, nadużycie wolności, pustota, dokazywanie, wybryki, psoty, zbytki, figle:* Z rozpusty to uczynił. Troc. Poskromić rozpustę żołnierstwa, młodzieży. Sł. wil. **2.** *rozwolnienie obyczajów, rozwiązłość, wszeteczeństwo, nierząd, rozpasanie, rozuzdanie, łajdactwo:* Majątek traci i na wszystkie ś. już udał rozpusty. L. Swywolna R. Hul. Wydałaś ś. z rozpustą twoją każdemu mijającemu, abyś jego była. Leop. (z psotą twoją. Leop.). **3.** [R.] *rozpustnik:* Miała babuleńka koziołecka, wielkiego rozpusté. <Roz + * Pusta, PUST/PUŚĆ/PUSZCZ>

Rozpustnica, y, lm. **e** forma ż. od **Rozpustnik; [Rozpuśnica]:** Żona jego, wielka R. L.

Rozpustnie, Rozpustno przys. od **Rozpustny:** R. żyć. Troc.

Rozpustnik, a, lm. **cy, [Rozpuśnik, Rozpuśniak]** *człowiek rozpustny, pustak, swawolnik, psotnik, figlarz, zbytnik; łajdak, wszetecznik, hultaj, bałamut:* Otóż wam, biesiadnikom, mięsopustnikom, rozpustnikom, karczemnikom, wieczna biada! Białob. Wstąpił do łazienek patrzeć, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono, że ś. to miejsce stało domem nierządnym. L. <Od Rozpustny>

Rozpustno p. **Rozpustnie:** Począł R. żyć. Falib.

Rozpustność, i l. blm., rz. od **Rozpustny. 2.** † R. p. **Rozpusta:** Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza. Żarn. R. języka a. złorzeczenie a. obmawianie jest nieprzystojne chrześcijaninowi. L. Postępek ten blizki jest ku wszelkiej rozpustności. Rej. Z rozpustnosci białychgłów siła ś. złego rodzi, gdzie mężczyńska niepowściągliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. Górn. Przestroga, abyśmy młodych natury w R. i szaleństwo nie wprawili. Pilch. Tyś w rozkoszy i rozpustności świata wzrósł. Skar. Gdy opat mnichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordowali. Stryjk.

Rozpustny, † **Rozputny l.** przym. od **Rozpusta:** Kupcy przepędzają dni swoje w sklepach, a wieczory w miejscach rozpustnych. Świt. Rozpustna (abo bujna) rzecz jest wino. Leop. **2.** *rozpuszczony, zbytny, odznaczający ś. pustotą, swawolny, psotny:* Rozpustnych karać ludzi. Troc. R. chłopak, uczeń. **3.** *oddany rozpuście, rozwiązły, nierządny, łajdacki, wszeteczny, rozpasany, rozkiełznany, rozuzdany, wyuzdany, niemoralny:* Życie rozpustne. Będą rozpustne córki wasze, i żony wasze cudzołożne będą. Leop. (będą ś. psocić. Leop.). R. na nieczystość sodomową. Troc. <Roz + * Pustny, PUST/PUŚĆ/PUSZCZ>

× **Rozpustować, uje, ował** *oddawać ś. rozpuście, prowadzić życie niemoralne, łajdaczyć ś., zbytkować:* Stryjowie Popiela, widząc króla rozpustującym, a kraj w nieładzie i rozproszeniu sił, upominali synowca panującego. Sł. wil. <Od Rozpusta>

Rozpustowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpustować.**

Rozpuszczać, a, ał i R. ś. p. **Rozpuścić.**

Rozpuszczalnik, a, lm. **i** chem. *płyn użyty do rozpuszczenia w nim jakiego ciała,* r o z c z y n n i k: Roztwór przesycony, zawierający w sobie więcej ciała rozpuszczalnego, aniżeli R. utrzymać może w rozpuszczeniu w danych warunkach. <Od Rozpuszczalny>

Rozpuszczalność, i, blm., rz. od **Rozpuszczalny,** *zdolność rozpuszczania ś. (ciała stałego) w cieczy.* R., właściwość ciał rozpuszczających ś. w cieczach, a nie zmieniających równocześnie swego składu chemicznego. R. soli, cukru w wodzie. R. siarki w chlorku benzolu.

Rozpuszczalny apt., chem. *dający się rozpuścić, rozpuszczający ś.* (solubilis): Sól jest rozpuszczalna w wodzie. Peptony rozpuszczalne. Jent. Indygo rozpuszczalne p. **Indygokarmin.** <Od Rozpuszczać>

Rozpuszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozpuszczać.**

Rozpuszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpuszczać ś.** Biol.: R. ś. jądra komórki (caryolysis, chromatolysis). R. ś. komórek (cytolysis). R. ś. krwinek czerwonych (haemocytolysis).

Rozpuszczenie, a, lm. a czynność cz. **Rozpuścić**: R., *solutio*, *dissolutio*, czynność, za pomocą której rozciek jakie ciało rozpuścił. Śniad. J. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które ś. dzieją za pomocą płynów. Śniad. J. Rozpuszczenia suche, *solutiones via sicca*, które ś. dzieją za pomocą ognia. Śniad. J.

Rozpuszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpuścić ś.**: Wolność rozpuszczenia ś. na wszystkie cztery wiatry. L.

Rozpuszczony I. im. od **Rozpuścić**. 2. p. **Rozpustny**:

[**Rozpuszenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozpuszyć**.

[**Rozpuszyć**, y, **ył**] *rozdąć*. < Roz + Puszyć >

Rozpuściciel, a, lm. e *ten, co rozpuścił* a. *rozpuszcza*. L. < Od Rozpuścić >

Rozpuścić, i, **ił**, nied. **Rozpuszczać** I. *puścić na różne strony; uwolnić dla rozejścia ś., rozproszenia ś.; rozesłać*: Rozpuszczać wojsko. Kn. Rozpuścił gromadę, radę (= *rozwiązał*), wojsko. Troc. R. uczni na święta. Rozpuścił lud, każdego do osiadłości jego. Wuj. Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. Koch. J. R. podjazdy za nieprzyjacielem. Troc. Przen.: Z ust swoich słowa rozpuścił. Otw. 2. *puścić, aby ś. rozpędził, puścić wcwał, samopas*: Rozpuszczać konia, rozwierać konia. Kn. R. psy, sokoły za zwierzem. Troc. Przen.: Trzeba było dobrze gardło R., rozmawiając z dziaduniem. Kaczk. (= *rozewrzeć, dać mu folgę*). Rękę na jałmużnę rozpuszczał. Skar. Przen.: R. komu wodze = *puścić komu wodze, popuścić mu cugli, dać mu swobodę*: Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza. Żarn. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swej złości. L. Nie zowią pierwej pijanym takiego, który z wina wesół będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. L. R. kogo = *zrobić go rozpustnym, rozkielznać, rozpasać, rozhultaić, rozbisurmanić*: Syna rozpuścił (popuścił synowi). Troc. Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów góry przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanji osłabiły. Pilch. Komodus karność wojskową rozpuścił (= *rozluźnił, rozwolnił, osłabił*). 3. *puścić wolno, rozwiązać, rozsznurować, rozluźnić, rozluzować; rozpleść, rozkręcić; rozszerzyć, poszerzyć, zrobić przestronniejszym*: R. gorset, trzewik, pas, warkocz, zakładkę, zaszewkę. R. stanik, suknię. 4. *puścić, aby ś. rozwinęło, rozprostowało; rozwinąć, wypuścić na wszystkie strony, rozrzucić, rozsiać, wysunąć, rozstawić, rozpostrzeć, rozczapierzyć, roztoczyć, rozpiąć*: Ożywiające już swoje promienie zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. Kras. R. chorągiew. Fartuch koło siebie rozpuściła. Troc. Drzewo rozpuściło pączki, kwiaty. [R. kwiat (o roślinie)]. R. sieci. Drzewo gałęzie, korzenie rozpuszcza. Troc. Rozpuszczać żagle, rozpinać. L. Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać. L. R. pazury. R. włosy (= *rozpleść, puścić wolno*). Nieraz chcę ś. przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszczam. Toł. Aj, motylku, motylku! rozpuszczasz skrzydełka. Fred. A. Bóg wie, czy mi jeszcze choć raz przyjdzie oko R. po moim stepie. Kaczk. (= *zatoczyć okiem*). Wojska szły z Bogarodzicą i krzyżem na piersiach, nie rozpuszczając zagonów na rabunki. Krasz. Przen.: R. granice. Wuj. (= *rozprzestrzenić, rozszerzyć*). [R. siano] = *rozrzucić z kupek dla suszenia*. R. wieść, pogłoskę = *puścić w obieg, w kurs, rozsiać, rozszerzyć, roznieść, rozprzestrzenić, rozpowszechnić*. 5. *wywołać rozejście ś. cząstek ciała stałego w cieczy, przeprowadzić ciało stałe w stan ciekły działaniem cieczy, roztworzyć, rozczynić; roztopić* (w ogniu), *rozpławić*: R. sól w wodzie. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. Kluk. Rozpuść musztardę octem, jeźliby była bardzo gęsta. Troc. Słońce na wiosnę lody rozpuści. Tw. Ciasto masłem rozpuszczonym polewają. Syr. R. perłę. Troc. R. cukier w wodzie. Troc. Kruszce rozpuszczać. Troc. 6. *puścić, roztopić ś., roztopnieć, roztajać, rozmarznąć*: Śniegi, lody, rzeki rozpuściły. **R. ś.** I. *rozwinąć ś., rozkręcić ś., rozleźć ś., roztoczyć ś.; rozchylić ś., roztworzyć ś.*: Loki rozpuściły ś. Drzewa ś. już rozpuściły. Sł. wil. (= *wypuściły liście, zazieleniły ś., rozwinęły ś. w liście*). Kwiaty ś. rozpuściły. 2. *wyjść z karbów, rozluźnić ś., rozprząc ś.; stać ś. rozpustnym, rozhultaić ś., rozbisurmanić ś., rozwisusować ś.; wyuzdać ś., rozpasać ś., rozkielznać ś., rozhukać ś.*: Rozpuszczona kobieta. L. (= *rozpustnica; kobieta wolnych obyczajów*). Rozpuścił ś. jak dziadowski bicz. Prz. Wszystkie ś. teraz stany i powinności rozpuściły. Star. (= *wypadły z klub*). Syn twój ś. rozpuścił. L. Teraz ś. wcale rozpuścił. Troc. R. ś. na co, w co = *oddać ś. czemu bez umiarkowania, bez pamięci, wylać ś. na co, tonąć w czym*: R. ś. na co właśnie jest, kiedy ś. kto na co zanosi i wydziera. Petr. R. ś. na swawolę, na rozkoszy. Troc. Rozpuścił ś. na radość, na smętek. Troc. Co dzień to ś. w większą a niepowściągliwszą nieczystość rozpuszcza. Kosz. Ciurowie rozpuścili ś., jak bicz dziadowski na zdobyczach tureckich. Kaczk. 3. *roztopić ś., rozpłynąć ś., roztajać, stopnieć, puścić, rozmarznąć*: Gdy ś. lód na stawach rozpuści. Troc. Cukier ś. w ustach rozpuszcza. Troc. Ona ś. żalom w moc powolnie puszcza, że ś. jako śnieg w ciepły czas rozpuszcza. Mor. A. Przen.: Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień R. ś. i użyć przyjacielom nie dał. Skar. (= *zmięknąć, zmiękczyć ś., poruszyć ś., rozczulić ś.*). < Roz + Puścić >

× **Rozpuścina**, y, blm. p. **Rozpusta**: By bronił w mieście rozpuściny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykły ludzi wprawiać. Jabł. < Od Rozpusta >

[**Rozpuśniak**, a, lm. cy] p. **Rozpustnik**. < Zam. * Rozpustniak, od Rozpustny >

[**Rozpuśnica**, y, lm. ej p. **Rozpustnica**. < Zam. Rozpustnica >

[**Rozpuśnik**, a, lm. cy] p. **Rozpustnik**. < Zam. Rozpustnik >

† **Rozputny** p. **Rozpustny**. < Ros. rasputnyj >

Rozpychać, a, **ał** i **R. ś.** p. **Rozepchać**.

Rozpychanie, a, blm., czynność cz. **Rozpychać**.

Rozpychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpychać ś.**

Rozpylacz, a, lm. e I. lek. *narzędzie do rozdmuchiwania proszków*. 2. *przyrząd do rozpylania płynów*, rozpryskiwacz, pulweryzator, refreszyser: Szpital odpowiednio urządzony, z dobremi wentylacjami, rozpylaczami wody karbolowej. R. w przędzalniach i tkalniach służy do rozpylania powietrza. R. do delikatnego spryskania czego płynem. 3. ogr. *przyrząd do skrapiania wodą*. < Od Rozpylać >

Rozpylać, a, **ał** p. **Rozpylić**.

Rozpylanie, a, blm., czynność cz. **Rozpylać**: R. kwasu karbolowego. Jent.

Rozpylenie, a, blm., czynność cz. **Rozpylić**.

Rozpylić, i, **ił**, nied. **Rozpylać** I. *rozetrzeć ciało stałe na proszek bardzo miałki*. 2. *rozdmuchać płyn*.

3. *rozbić ciecz na cząsteczki najdrobniejsze.* Kąpiel rozpylona = *kąpiel w cieczy rozpylonej, kąpiel mglista.* <Roz + Pylić>

[Rozpypłać, ple, płał] *rozetrzeć co tłustego, rozmiażdżyć.* <Roz + Pypłać>

[Rozpypłanie, a, blm.] czynność cz. **Rozpypłać.**

Rozpyskać, a, ał, nied. **Rozpyskiwać** × **Rozpyskować** *rozkopać pyskiem, rozryć.:* Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje. Haur. Przen.: R. jedzenie = *rozgrzebać, rozchlapać, przebierając, wybredzając.*

Rozpyskanie, a, blm., czynność cz. **Rozpyskać.**

Rozpyskiwać, uje, iwał p. **Rozpyskać.**

Rozpyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozpyskiwać.**

× **Rozpyskować, uje, ował** p. **Rozpyskać. R. ś.** dok. *zacząć na dobre pyskować, nabrać werwy w pyskowaniu, rozpuścić pysk, język; rozewrzeć gębę, rozszczekać ś.*

× **Rozpyskowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozpyskować.**

Rozpyskowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpyskować ś.**

Rozpysznić się, i ś., ił ś. p. **Rozpysznieć:** Panowanie rozpysznionego rozumu ludzkiego, który ś. bez Boga chciał obyć. Lib. Przeciw groźnemu i rozpysznionemu nieprzyjacielowi kraj z takiej toni potrafiło (zwątpienie) wydźwignąć. Lib. Człowiek rozpyszniony rzekł stwórcy swemu: Wszystka wielkość Twojego dzieła ze mnie płynie. Sł. wil. <Roz + Pysznić>

Rozpysznieć, eje, ał, Rozpysznić ś. *wzbić ś. w pychę, stać ś. bardzo pysznym:* Rozpyszniały córki syjońskie. Bud. (wynoszą ś. B. G.). <Roz + Pysznieć>

Rozpysznienie, a, blm., czynność cz. **Rozpysznieć.**

Rozpysznienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpysznić ś.**

Rozpytać się, a ś., ał ś., nied. **Rozpytywać ś.** *pytając przewiedzieć ś. szczegółowo, wypytać ś., wywiedzieć ś. od wielu osób:* R. ś. o drogę, o zgubę. <Roz + Pytać>

Rozpytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpytać ś.**

× **Rozpytliwość, i,** blm. **1.** rz. od **Rozpytliwy. 2.** patol. *obłęd wywiadowczy, rozpytliwy* (phrenolepsia erotematica).

× **Rozpytliwy** *skłonny do rozpytywania ś.* Patol.: Obłęd R. = *wywiadowczy,* × r o z p y t l i w o ś ć (phrenolepsia erotematica). <Roz + *Pytliwy, PYT>

Rozpytlować, uje, ował *przepuścić przez pytel, przepytlować wszystko.* Sł. wil. <Roz + Pytlować>

Rozpytlowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpytlować.**

Rozpytywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozpytać ś.**

Rozpytywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpytywać ś.**

Rozrabiać, a, ał i **[R. ś.]** p. **Rozrobić.**

Rozrabianie, a, blm., czynność cz. **Rozrabiać.**

[Rozrabianie się, a ś, blm.] czynność cz. **Rozrabiać ś.**

Rozrabować, uje, ował *rabując rozchwytać; rozdrapać, rozkraść gwałtownym sposobem.* <Roz + Rabować>

Rozrabowanie, a, blm., czynność cz. **Rozrabować.**

Rozrachować, uje, ował *wyrachować według części, obrachować szczegółowo, rozważyć rachując, rozliczyć, rozkalkulować:* R., wiele na każdego przypada. Należy na opatrznego pana, na wszystko ś. dobrze rozmyśliwszy, potym każdą rzecz zosobna dobrze R. Herb. Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuje pierwej nakładu? Sekl. Rozrachuje pan, wiele przychodzi na sługę, który z myta służy. Leop. Oka w pończosze podnieść, R., przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. Mag. **R. ś. 1.** z kim = *obrachować ś., obliczyć ś., załatwić rachunek.* **2.** [R. ś.] *rachując ś. rozdzielić ś., podzielić ś.:* Tak ś. rozrachowali temi pieniędzmi i podzielili ś. wszystcy po jednakiej części. <Roz + Rachować>

Rozrachowanie, a, blm., czynność cz. **Rozrachować.**

Rozrachowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrachować ś.**

Rozrachunek, nku, lm. **nki 1.** *obrachunek, obliczenie, wyliczenie, kosztorys:* R. kosztów, nakładu. **2.** *rachowanie ś., rozliczenie ś. z kim, porachunek, załatwienie rachunków:* Kiedy przyszło do rozrachunku, pokłócili ś. Przen.: Oho! mam ja z języczkiem tej pani dawny R. Chodź. *(= mam na pieńku).* <Roz + Rachunek>

Rozraczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozraczyć ś.**

Rozraczyć się, y ś., ył ś. *rozochocić ś. do raczenia, stać ś. hojnym, gościnnym; zacząć raczyć obficie:* Skąpy pan rozraczył ś. przy biesiadzie. Krasz. <Roz + Raczyć ś.>

Rozrada, y, lm. **y 1.** × R. *rozradzenie, odradzanie:* Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. Fal. **2.** *klasa, kategorja co do obrad publicznych:* Serwjusz Tuljusz obywatelów na setnie, powiaty, rozdziały pewne i rozrady podzielił. Fal. **3.** [R.] *odmowa.* <Roz + Rada>

† **Rozradnik, a,** lm. **cy** *ten, co rozradził a. rozradza.* Mącz. <Od Rozradzić>

Rozradować, uje, ował kogo = *rozpromienić radością, uradować wielce, przejąć radością, uszczęśliwić:* Rozradował go przyjazd syna. **R. ś.** *rozpromienić ś. radością, zostać rozradowanym, uradować ś. wielce, uszczęśliwić ś., rozpływać ś. radości:* R. ś. z czego a. † czemu. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Marji, rozradowało ś. dzieciątko w żywocie jej. Białob. Gdy do niego przyjechała, rozradował ś. bardzo. Stryjk. Otóż czegoś oczekawał, dał ci Bóg, abyś tym więcej rozradowany był. Białob. Abyśmy ś. rozradowali temu zjawionemu królowi a panu swemu. Rej. <Roz + Radować>

Rozradowanie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Rozradować:** Po burzy czynisz uciszenie, a po płaczu i żałobie R. wlewasz. Leop. *(= radość, rozkosz, uciechę).* **2.** p. **R. ś.:** Świeci wiosennych rozradowań słońce. Kasp.

Rozradowanie się, a ś., blm., niek. **Rozradowanie** czynność cz. **Rozradować ś.**

Rozradykalizować, uje, ował *zrobić radykalnym nawskróś.* **R. ś.** *stać ś. radykalnym nawskróś:* Rozradykalizowani studenci. <Roz + Radykalizować>

Rozradykalizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozradykalizować.**

Rozradykalizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozradykalizować ś.**

1. Rozradzać, a, ał 1. × R. p. **Rozradzić. 2.** [R.] *radząc rozprawiać:* Tu rozradzają o wszystkim. <Od Rozradzić>

2. Rozradzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrodzić.**

1. Rozradzanie, a, blm., czynność cz. **1. Rozradzać.**

2. **Rozradzanie**, a, blm., czynność cz. 2. **Rozradzać.**

Rozradzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozradzać ś.**

× **Rozradzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozradzić.**

× **Rozradzić**, i, ił, nied. × **Rozradzać** *reflektując odwieść od czego; odradzić:* Na co ś. usadzi, nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. Pot. Ktokolwiek śmierć rozradza człeku mizernemu, okrutnik jest. Bardz. Rozradził mu drogi do nas. P. Koch. Król chciał iść dalej z wojskiem, ale mu wszyscy dla tak słabego zdrowia jego rozradzili to. Grab. Ten to Werner Tetynger najbardziej przeciw Polakom na wojnę wołał, a gdy drugi kontor z Mewy Grof von Wenden tego rozradzał i do pokoju z Polaki mieć ś. radził... Murin. < Roz + Radzić >

Rozrajbować, uje, ował piek. *porozrywać ciasto wpuszczone w płyn.* (Por. Podmłoda). < Roz + Rajbować >

Rozrajbowanie, a, blm., czynność cz. **Rozrajbować.**

Rozramieniać się, a ś., ał ś. p. **Rozramienić ś.**

Rozramienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozramieniać ś.**

Rozramienić się, i ś., ił ś., nied. **Rozramieniać ś.** *rozrość ś. w ramiona, rozgałęzić ś., powypuszczać odnoża w różne strony, rozkrzewić ś.:* Polip rozramieniony. W dolinie zaklęsłej a rozramienionej pomiędzy grzbietami gór sterczą porozrzucane olbrzymie skaliska. Kaczk. Pomiędzy rozmaitemi roślinami królował bodiak o zawoju czerwonym, grubopienny, gałęziami rozramieniony. Jeż.

Rozramienienie, a, **l.** blm. a. **R. ś.** czynność cz. **Rozramienić ś.** 2. *miejsce rozejścia ś. ramion, miejsce, gdzie ś. co dzieli na dwie a. więcej odnóg; widły.*

Rozramienienie się, a ś., blm., p. **Rozramienienie.**

Rozraniać, a, ał p. **Rozranić.**

Rozranianie, a, blm., czynność cz. **Rozraniać.**

Rozranić, i, ił, nied. **Rozraniać** *raniąc rozrazić, rozciąć, rozkrwawić; roztworzyć ranę:* Upadł i rozranił sobie głowę. Przen.: Że mam stracić cel kochania, myśl mi ta serce rozrania. Zabł. *(= szarpie, dręczy, zakrwawia, bodzie).* Nas tyran okrutnie rozrania. Przyb.

Rozranienie, a, blm., czynność cz. **Rozranić.**

Rozrankorzenie, a, blm., czynność cz. **Rozrankorzyć.**

Rozrankorzyć, y, ył *rozgniewać, rozsierdzić.* < Roz + * Rankorzyć, od Rankor >

Rozrapiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozropić.**

Rozrapianie, a, blm., czynność cz. **Rozrapiać.**

Rozrapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrapiać ś.**

Rozrastać się, a ś., ał ś. p. **Rozrosnąć ś.**

Rozrastanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrastać ś.**, *rozrost.*

× **Rozraszczać**, a, ał p. **Rozrościć.**

× **Rozraszczanie**, a, blm., czynność cz. **Rozraszczać.**

Rozrazić, i, ił, † **Rozdrazić**, nied. † **Rozrażać I.** † R. *rażąc rozbić, rozranić; roztluc:* Tył podali a gwałtownym pędem jedni drugich rozrażali. B. B. Syn Trajana, biegając na koniu po rynku, syna koniem rozraził ubogiej niewieście; przyszła niebożątko płaczliwa z onym rozrażonym dziecięciem swoim do cesarza. Rej. Słowa Pańskie są jako młot, który tłucze a rozraża opoki. Rej. Na swym świętym obliczu o kamień rozrażon. Pśń. Cebule gorzkością swą wychędażają i otwierają. Syr. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon jako okręt w zburzeniu morskim. Leop. *(= rozgruchotany, skołatany).* Przen.: Nieprzyjaciele do zamku wpadli, gdzie, gniewem i nienawiścią rozrażeni, srożeją. Błaż. *(= rozjątrzeni, rozżarci).* 2. [R.] *rozranić, rozjątrzyć, rozbić, szamotaniem przyprawić o chorobę.* 3. † R. *rozrzucić.* Grabow. † **R. ś. l.** *ulec rozrażeniu, rozbić ś., rozranić ś., potłuc ś.:* Gdyby kto poruczył strzec komu bydlę, a toby zdechło abo ś. rozraziło... B. B. 2. *zabić ś.* Rej. 3. *rozpaść ś., rozszczepić ś., rozsiąść ś., rozdzielić ś., zrysować ś.:* Rozrażały ś. fundamenty. Leop. (rozbiły ś. Leop.). Przen.: Nie widzisz, jak ś. rok na części rozraża? *in species succedere.* Żebr. *(= rozpada ś., rozdziela ś.).* < Roz + Razić >

Rozrażać, a, ał i † **R. ś.** p. **Rozrazić.**

Rozrażanie, a, blm., czynność cz. **Rozrażać.**

† **Rozrażanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozrażać ś.**

Rozrażenie, a, blm., czynność cz. **Rozrazić.**

† **Rozrażenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozrazić ś.**

Rozrąbać, bie, bał, nied. **Rozrąbywać**, × **Rozrębywać**, × **Rozrębować**, *rąbiąc rozbić; rozszczepić, rozłupać, rozciąć siekierą; przerąbać:* R. drewno. R. pałaszem = *rozpłatać, rozchlastać, rozćwiertować, rozsiekać.* < Roz + Rąbać >

Rozrąbanie, a, blm., czynność cz. **Rozrąbać.**

Rozrąbywać, uje, ywał p. **Rozrąbać.**

Rozrąbywanie, a, blm., czynność cz. **Rozrąbywać.**

Rozreklamować, uje, ował *rozgłosić za pomocą reklam:* R. swoje wyroby. Polemiki rozreklamowały zjazd w Nancy. < Roz + Reklamować >

Rozreklamowanie, a, blm., czynność cz. **Rozreklamować.**

× **Rozrębować**, uje, ował p. **Rozrąbać.**

× **Rozrębowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozrębowanie.**

× **Rozrębywać**, uje, ywał p. **Rozrąbać.**

Rozrębywanie, a, blm., czynność cz. **Rozrębywać.**

Rozrobić, i, ił, nied. **Rozrabiać l.** *rozczynić, rozebrać, rozpuścić, rozmieszać, rozcieńczyć, rozbełtać, rozmiesić:* Żywicę R. i rozpuścić octem winnym. Krup. Żywe srebro rozrób terpentyną. Krup. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, to jest wymieszać. Mag. Rozrób wszystko łopatą, a nakoniec tłukiem póty ubijaj, póki ś. nie zrobi maść ciągła. Dm. R. co wodą. R. glinę, farbę, mydło. 2. *rozszerzyć, rozprzestrzenić; rozchlebotać, rozluzować robieniem, wyrobić:* Oś rozrabia otwór w piaście. Okoliczne mocarstwa rozrabiają swoją potęgę. Stasz. *(= rozwijają, wzmagają, potęgują).* Rozrabiać chorobę, prow. = *opieszałym leczeniem dać jej czas rozwinąć ś.; rozpaskudzić.* 3. *robiąc doprowadzić do pożądanego stanu:* Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedszy, osiedli i ziemie puste rozrobili. Baz. Grunty puste osiadać i rozrabiać będą. Grab. P 4. *zniszczyć, cofnąć co zrobionego, odrobić:* Co zrobi w dzień, rozrobi w nocy Penelope Pot. Jakbyś Penelopy płótno rozrabiał, tak ś. trudzisz mitręgą wieirutną. L. Jemu byłoby markotno, gdybym miała zaczęte chcieć rozrabiać płótno. Pot. Jeżelim mógł to zrobić, tedy potrafię i R. Mat. 5. *rozebrać, rozdzielić na robienie czego:* Umiejętny majster, gdy do tej masy szklanej przyjdzie, rozrobi ją w różne kształty. Torz. Puszczam ś. w loch okropny, ten mię widok

zwabia, kędy nasze natura postaci rozrabia. Dm. (rozpuściwszy przerabia. L.). **R. ś. 1.** *będąc zrobionym powrócić do poprzedniego stanu, odrobić ś.:* Zabytki istot organicznych w królestwie kopalnym rozrabiają ś. napowrót i znowu do stanu ciekłego lub lotnego wracają. Śniad. J. **2.** [Dzień ś. już rozrabiał] = *rozwidniało ś. na dzień; rozwijał ś. dzień z ciemności.* < Roz + Robić >

Rozrobienie, a, blm., czynność cz. **Rozrobić.**

Rozrobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrobić ś.**

× **Rozrochmanić się, i ś., ił ś.** *stać ś. napowrót łaskawym, złagodnieć, udobruchać ś. znowu:* Jak go jedno słucha, zaraz ś. rozrochmani, zaraz udobrucha. Pot. < Roz + Rochmanić ś. >

× **Rozrochmanienie się, a ś.,** blm., **Rozrochmanić ś.**

Rozrodczy 1. *służący a. pomagający do rozradzania ś.:* Zdolność rozrodcza ziarna. Pękowia rozrodcze. Pan Ładnowski stara ś. obudzić w sobie żywiołowy rozpęd w interpretacji Fauna, który jest rozrodczą siłą natury. Bog. W **2.** anat.: Gruczoł R. (glandula generativa). **3.** fizj.: Popęd R. a. płciowy (libido sexualis). **4.** hist.: Warstwa rozrodcza naskórka (stratum germinativum epidermidis). < Od Rozrodek >

Rozrodek, dka, lm. **dki 1.** *potomstwo, ród, plemię:* Zwali nasz R. dziczą. Wor. **2.** bot. *komórka zarodnikowa.* < Od Rozród >

Rozrodność, i, blm., rz. od **Rozrodny:** Tam dzielnicę swą, nie ściskając ś. w tej rozrodności i nie kłopocąc z drugą bracią o miedzę, przestrzeńszą mieć mogą. Nar. Na Rusi w rozrodności niezgodnych książąt nieustanne płużyły gwałty. Nar.

Rozrodny *rozrodzony, obfity w członków rodu, rozkrzewiony, rozgałęziony:* Dawniej dynastja ta nie była tyle rozrodna. Mał. < Od Rozród >

Rozrodzenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozrodzić. 2. a.** † **Rozród,** *familja rozrodzona, potomstwo; gienealogja, drzewo gienealogiczne:* W pierwszych herbarza księgach wszystkich królów zasługi i rozrodzenia obaczysz. Papr.

Rozrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrodzić ś.**

Rozrodziciel, a, lm. **e** *rozmnożyciel rodu, rozplodziciel.* L. < Od Rozrodzić >

Rozrodzić, i, ił, nied. **Rozradzać** *rozmnożyć przez rodzenie, rozpłodzić, rozplenić, rozplemienić, rozkrzewić:* Piast długą królów potomność aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. Błaż. Prorok ten tu pogrzebion, co Turki rozrodził. Paszk. Bóg niech ci nagrodzi a jak gwiazdy na niebie twe plemię rozrodzi. Drużb. Przen.: Na zakończenie wyrazów dawać trzeba największą baczność, żeby poznać, jak który naród rozradza wyrazy swoje. Kopcz. **R. ś.,** × **Rozroić ś. 1.** *rozmnożyć ś. przez rodzenie, rozplenić ś., rozplemienić ś., rozkrzewić ś.:* Rozradzajcie ś. a rozmnażajcie ś. B. B. U nas i najmniejszy pan, gdy ś. rozrodzi, z ziemiany porówna. Groch. Cnotliwego plemię ś. rozrodzi. Karp. Przen.: Kraj w rzeki i lasy rozrodzony. Troc (= *wzbogacony, bogaty, obfity, obfitujący).* **2.** *rodząc ś. rozstrzelić ś., rozdzielić ś.:* Rozrodzeni bracia. Troc (= *z których każdy odszedł do innego rodu, plemienia).* < Roz + Rodzić >

Rozroić się, i ś., ił ś. 1. *rojąc ś. rozlecieć ś.; wyroić ś.:* Czarna chmura szarańczy w polu ś. rozroi, wszystko zje, ni ś. listek zielony ostoi. Przyb. **2.** przen. p. **Rozrodzić ś.:** Tylko ci Roksolanie, którzy posiedli Mizją, rozroili ś. Biel. M. Zwalisko spróchniałych piszczelów, w świetne bojowców orszaki rozrojone. Wor. < Roz + Roić ś. >

Rozrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozroić ś.**

Rozromansować, uje, ował, nied. **Rozromansowywać** kogo = *rozmarzyć romansami, rozkochać, rozamorować, zawrócić komu głowę na dobre.* **R. ś.** *rozmarzyć ś. romansami, zawrócić sobie głowę na dobre romansami, rozamorować ś., rozkochać ś., rozmiłować ś., zacząć na dobre romansować:* Sąsiadka rozromansowana książkami. Krasz. Nasza panna ś. w nim rozromansowała. Krasz. Jedna na sto rozromansowałaby ś. także, zgrabniej jednak nieco, z nadającym ś. do powieści szykiem. Jeż. Niech ś. nie kochają aż po ślubie, to daleko lepiej, niż żeby ś. rozromansowywali teraz. Krasz. < Roz + Romansować >

Rozromansowanie, a, blm., czynność cz. **Rozromansować.**

Rozromansowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozromansować ś.**

Rozromansowywać, a, ał i R. ś. p. **Rozromansować.**

Rozromansowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozromansowywać.**

Rozromansowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozromansowywać ś.**

Rozropić, i, ił, nied. **Rozrapiać** *wywołać mocne ropienie, rozgnoić, rozjątrzyć:* R. ranę, wrzód. Gnojący, rozrapiający, *septicus.* Mącz. **R. ś.** *zajść ropą, zacząć ś. ropić na dobre, rozgnoić ś., rozjątrzyć ś., rozognić ś.:* Rozrapiać ś., wzbierać jak wrzód, *suppurare.* Mącz. Rozropiony, wezbrany, *suppuratorius.* Mącz. < Roz + Ropić >

Rozropienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozropić. 2.** p. **R. ś.:** R., wezbranie wrzodu, *suppuratio.* Mącz.

Rozropienie, się, a ś., blm., niek. **Rozropienie** czynność cz. **Rozropić ś.**

× **Rozrosło** przys. od **Rozrosły:** Grad R. żyzne potłukł kłosy. Kulig. (przestronno wyrosłe. L.).

× **Rozrosłość, i 1.** blm., rz. od **Rozrosły. 2.** lm. **i** *wegietacja rozrosła, zarośla, gęstwina, gąszcz, krzaki:* Tamta droga leśną rozrosłością zagęszczona jest. Błaż.

Rozrosły, Rozrośnięty 1. (o drzewie) *który ś. rozrósł, szeroko gałęźmi sięgający; krzaczasty, rozkrzewiony, rozgałęziony, rozrośnięty wszerz, rozczapierzony, rosochaty:* Jesion R. **2.** *który ś. rozrósł, wyrosły, rosły, dorodny, bujny, wybujały, wysoki; dorosły, rozwinięty, dojrzały:* Rozroślejsze czabany twe błonie wypasa. Tremb. Spotykam ludzi z rozrosłemi barki. Mick. < Od Rozrość ś. >

Rozrosnąć się, ośnie ś., ósł ś., Rozrość ś., nied. **Rozrastać ś.** *rosnąc rozwinąć ś., rozszerzyć ś.; wyrosnąć i nabrać tuszy, zmężnieć; rozkrzewić ś., rozgałęzić ś.; wyrósszy rozpostrzeć ś.:* Rozrosło ś. dzieciątko. B. B. Z niej ś. dziwnie piękna panna rozrosła. Skar. W morzu ś. bardziej rozrastają bestje, niźli na ziemi. Troc. Drzewo ś. w gałęzie rozrosło. Troc. Patrz, jak ś. teraz jesion rozrósł, jak przyjemne cienie gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. Zabł. Przen.: Szczep ten rozrasta ś. w coraz drobniejsze gałęzie. Pol. Miasto rozrosło ś. w różnych kierunkach, oddalając ś. coraz bardziej od swego jądra staromiejskiego. Gom. Przen.: Serce mi ś. w piersiach rozrastało z uciechy wielkiej. Krasz. Przen.: *wzrosnąć, pomnożyć ś., urość do znacznych rozmiarów, powiększyć ś.:* Majątek ojca rozrósł ś.

Przen.: *rozwinąć ś., wzmóc ś., spotęgować ś., spotężnieć, rozrobić ś., wyrobić ś.:* Talent jego rozrósł ś. Rozrosła ś. cnota. Troc. <Roz + Rosnąć>

Rozrost, u, blm. **I.** *stan, widok tego, co ś. rozrosło; rozrosłość, rozrośnięcie ś., rozprzestrzenienie ś.; rozrodek, rozmnożenie ś., rozplenienie ś.:* Piękny to musiał być niegdyś mężczyzna, ale życie, do rozrostu niepomiernego budząc ciało, zatarło szlachetne formy pierwotne. Kras. **2.** lek. *wybujanie, wybujałość* (hyperplasia). <Roz+[Rost]>

× **Rozroszczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozrościć.**

† **Rozrościć, i, ił,** nied. **Rozraszczać** *zrobić rozrosłym, wywołać rozrastanie ś.:* Siano i trawa brzuch koński rozszerzają, takież ciało jemu rozraszczają. Trzyc. < Roz + Rościć >

Rozrość się, ośnie ś., ósł ś. p. **Rozrosnąć ś.** <Roz + Rość>

Rozrośl, i, lm., **e** *odrostek, odrośl, odnoga, ramię; to, co powstaje z rozrośnięcia ś. czego:* Trzy osobne rozrośle pnia jednego: Kraków, Kleparz, Kazimierz. Sł. wil. <Roz + * Rośl, ROST/ROS >

× **Rozrośnienie się, a ś.,** blm. p. **Rozrośnięcie ś.**

Rozrośnięcie się, a ś., blm., × **Rozrośnienie ś.** czynność cz. **Rozrosnąć ś.**

Rozrośnięty p. **Rozrosły:** Nie czuł, jak gałęzie leszczyny, rozrośniętej przy drodze, biły go po twarzy. Rol. <Od Rozrosnąć ś.>

† **Rozrozkoszować się, uje ś., ował ś.** *zacząć ś. na dobre rozkoszować; rozlubować ś., rozradować ś.:* Rozrozkoszuje ś. w obfitości dusza wasza. Rej. <Roz + Rozkoszować ś.>

† **Rozrozkoszowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozrozkoszować ś.**

× **Rozroże, a,** lm. **a** p. **Rozróg.** <Roz + * Roże, od Róg>

Rozrożek, żka, lm. **żki** zool. (claviger) *chrząszcz pięcioczłonkowy.* <Od Rozróg>

Rozrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrożyć ś.**

Rozrożyć się, y ś., ył ś. *rozejść ś., rozgałęzić ś., rozdzielic ś.:* To graniczne rozdziele, kędy kraj ś. rozrożył, nazwano Rozrogiem. Pol. < Roz + * Rożyć ś., od Róg>

Rozrób, obu, blm. *rozrobienie, rozrobienie ś.:* To skutek złego rozrobu materji. Kasz. Nie czym innym, o bracia, tylko śmierci rozrobem kończą ś. ery planety. Krasiń. < Roz + * Rób, ROB >

× **Rozród, odu,** blm. p. **Rozrództwo.** <Roz + Ród >

Rozrództwo, a, blm., × **Rozród** biol. *płodzenie, rozpładzanie,* × r o z p l e m n i c t w o (generatio homogenea v. secundaria). <Od Rozród>

× **Rozróg, ogu,** lm. **ogi,** × **Rozroże,** × **Rozdziele** *miejsce rozejścia ś. dwu pasm gór, węzeł gorski:* To graniczne rozdziele, kędy kraj ś. rozrożył, nazwano Rozrogiem. Pol. <Roz + Róg>

× **Rozrównać, a, ał,** nied. **Rozrównywać** *wyrównać, urównać, ułożyć do równości, wygładzić, rozsuwając a. usuwając nierówności; zniwelować.* **R. ś. I.** *wyrównać ś., urównać ś., wygładzić ś.* **2.** † **R. ś.** = *okazać ś. nierównym, odróżnić ś., wyróżnić ś., rozróżnić ś., nie zgodzić ś.:* Co to za król, iż ś. rozrównały wszystkich królów obyczaje z obyczajami jego? Rej. <Roz + Równać>

× **Rozrównanie, a,** blm., czynność cz. **Rozrównać.**

Rozrównanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrównać ś.**

Rozrównywać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrównać.**

Rozrównywanie, a, blm., czynność cz. **Rozrównywać.**

Rozrównywanie się, a ś., blm., czynność cz.. **Rozrównywać ś.**

Rozróża, y, lm. **e** bot. (incarvillea) *roś. z rodziny trędownikowatych.* < Roz + Róża >

Rozróżniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozróżnić.**

Rozróżnianie, a, blm., czynność cz. **Rozróżniać.**

Rozróżnianie się, a ś., blm. od **Rozróżniać ś.**

Rozróżniciel, a, lm. **e** *ten, co rozróżnił a. rozróżnia.* <Od Rozróżnić>

Rozróżniczkować, uje, ował *rozróżnić, rozdzielić na szczegóły o subtelnej różnicy:* R. funkcje, zajęcia, pracę. <Roz + Różniczkować>

Rozróżniczkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozróżniczkować:** Błogosławić musiałem to R. zajęć i uciech, którego w wielkich miastach dokonywa cywilizacja. Orzesz.

Rozróżnić, i, ił, nied. **Rozróżniać I.** *rozeznać, odróżnić, rozpoznać; wyróżnić:* R., dystyngować, różnicę rozeznawać lub stanowić. L. Rząd gospodarski od królewskiego rozróżniają wielką abo małą liczbą poddanych. Petr. Jako układ części tej masy wewnętrznych różni ją od śkła, którym pierwej była, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. Torz. W domach tych przyjmują i rozróżniają mnie od innych. Słow. Na dalekim widnokręgu rozróżniam jakieś postacie (= *oko moje wydziela z tła*). Herby rozróżniają rody (= *odznaczają*). **2.** *poróżnić, rozdwoić, posiać niezgodę, poważnić, rozłączyć:* Niewdzięczność rozróżnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. Górn. Bracia rozróżnieni, przeciwnego zdania, jeden szukając zgody, a drugi pieniania. Jak. W. Sęstwo sanockie wziąwszy, tak sentencją swoją rozróżnione strony między sobą umiał ukontentować. Nies. **R. ś.** *poróżnić ś., rozdwoić ś. z powodu niezgody, poważnić ś., rozstrychnąć ś.:* Tak ś. bardzo rozróżnili między sobą opinjami, tak ś. wadzili, że jeden na drugiego gardle chciał posiadać. Birk. < Roz + Różnić>

Rozróżnienie, a I. blm., czynność cz. **Rozróżnić. 2.** p. **R. ś.**; *poróżnienie, niezgoda, rozterka, waśń, różnica, nieporozumienie:* R. w wierze. Troc. Niejakieś między niemi zachodzi R. Troc. Między Tatarami starać ś. o R., do czego jest teraz stosowna okazja. Rol.

Rozróżnienie się, a ś., blm., niek. **Rozróżnienie** czynność cz. **Rozróżnić ś.**

Rozrubaszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrubaszyć ś.**

Rozrubaszyć się, y ś., ył ś. *stać ś. rubasznym, rozochocić ś. rubasznie:* Djabeł, gdy ś. rozrubaszy, to po nocach głupich straszy. Kras. < Roz + Rubaszyć ś.>

Rozrubinić, i, ił *rozczerwienić jak rubin:* R. swoją twarz. Słow. <Roz + * Rubinić, od Rubin>

Rozrubinienie, a, blm., czynność cz. **Rozrubinić.**

Rozrucać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrucić.**

Rozrucanie, a, blm., czynność cz. **Rozrucać.**

Rozrucanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrucać ś.**

× **Rozrucenie, a,** blm., posp., czynność cz. **Rozrucić.**

Rozruch, u, lm. **y** *rejwach, ruchawka, zgiełk, zamieszka, zamęt, rwetes, rozgardyjasz, tartas, zaburzenie, niepokój, powstanie, bunt, poruszenie:* Co za R. w tym pałacu! wszyscy niecierpliwie wyglądają zakończenia tego dnia. L. Jednym ra-

zem R. ustał. L. Srogie były rozruchy, nie mógł nikt powściągnąć różnomyślne duchy. L. Nie śmieli ś. nań rzucać w dzień święty, by ś. snadź R. nie stał w ludziach. Leop. (zamieszanie. Leop.). W obozie dał ś. słyszeć wielki R. Troc. Rozruchy wojenne. Troc. Wznieciło to rozruchy. Troc. Niespodziany to R. w pośrzodku wesołości publicznej. Troc. Rozruchy wnętrzne i zamieszania domowe. Troc. Rozruchy studenckie. R. w mieście! Wszczął ś. R. Zginął w czasie rozruchów. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem. L. (*=szumno i dworno, huczno, buńczuczno).* Zdr. **Rozruszek.** < Roz + Ruch >

Rozruchać, a, ał, nied. × **Rozruchiwać** *rozruszać:* Morze rozruchane. Jabł. Patrz, jak srogi szturm morze rozrucha. Pot. Wiatr morze rozruchał. Troc. Chorego po febrze R. bieganiem potrzeba. Troc. Ochotnik nasz, harcując nad obozem jego, nie mógł go tym R. i wywabić z niego. Tw. (pobudzić, rozjątrzyć. L.). Tyś pierwszy w dyskurs nas rozruchał. Chr. Siły krzepię, rozruchywam, *exerceo vires.* Kn. **R. ś.** *rozruszać ś.:* Rozruchaj ś. przecie. L. (nuże! żywo! ruszaj ś.! L.). Drzewa ś. od wiatru rozruchały. Troc. Rozruchał ś. i rozgrzał. Troc. < Roz + Ruchać >

Rozruchanie, a, blm., czynność cz. **Rozruchać.** Troc.

Rozruchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozruchać ś.**

× **Rozruchiwać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozruchać.**

× **Rozruchiwanie, a,** blm., czynność cz. **Rozruchiwać.**

× **Rozruchiwanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozruchiwać ś.**

Rozrucić, i, ił, nied. **Rozrucać** posp. *rozrzucić:* Przyczyną tutejszych skutków nieurodzaju jest wielki cień, który na kilka mil po tej krainie rozrucają Tatry. Stasz. **Rozrucać ś.** *rzucać ś., rozbijać ś., stawiać ś. hardo, burmistrzować, przewodzić.* < Zam. Rozrzucić >

Rozrumieniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrumienić.**

Rozrumienianie, a, blm., czynność cz. **Rozrumieniać.**

Rozrumienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrumieniać ś.**

Rozrumienić, i, ił, nied. **Rozrumieniać** *doprowadzić do rumianości, rozczerwienić.* **R. ś.** *rozpałać rumianością, rozczerwienić ś.:* Głóg ś. rozrumienia. Kon. Rozpromieniła ś. i rozrumieniła pod wpływem mocniej rozbudzonych uderzeń serca. Orzesz. Idjotyczny wzrok wlepiał w rozrumienioną i włosami zarzuconą twarz Antki. Orzesz. < Roz + Rumienić >

Rozrumienienie, a, blm., czynność cz. **Rozrumienić.**

Rozrumienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrumienić ś.**

Rozruszać, a, ał, Rozruchać, † **Rozruszyć,** nied. × **Rozruchiwać I.** *zaruszawszy a. ruszając rozkołysać; rozbujać, rozchwiać, rozmachać, rozkiwać:* R. dzwon. Przen.: R. kogo = *ożywić, rozbudzić, rozochocić, wzbudzić w kim ruchliwość, wytrącić go z apatji:* Rzymski naród, do odszukania wolności niejakim jakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królów porzucił. Fal. Napróżno starał ś. go R., rozbawić, pokrzepić. Krasz. **2.** *ruszając rozluźnić; obluzować, rozchlebotać:* R. sztyfcik w zegarku. **3.** † R., nied., p. **Rozruszyć. R. ś.** *rozochocić ś., ożywić ś., stać ś. ruchliwym, nabrać werwy, wyjść z zastoju, z apatji:* Pochodzę, rozruszam ś. Starosta ś. znowu przy gościach rozruszał i znowu żartował, przymawiał. Pol. < Roz + Ruszać >

Rozruszanie, a, blm., czynność cz. **Rozruszać.**

Rozruszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozruszać ś.**

Rozruszek, szku, lm. **szki** p. **Rozruch:** W Krakowie po ulicach jakieś rozruszki. Krasiń. < Od Rozruch >

† **Rozruszenie, a,** blm., czynność cz. **Rozruszyć.**

† **Rozruszliwie** przys. od **Rozruszliwy.** L.

† **Rozruszliwy** *mogący być rozchwianym, zburzonym, zepsutym, skazitelny:* Nasz arcyofiarnik nie według zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nierozruszliwego. Bud. (nieskazitelnego. B. G.). < Od Rozruszyć >

† **Rozrusznosć, i,** blm., rz. od **Rozruszny:** Darów Bożych nierządne używanie i R. K. G.

† **Rozruszny** *rozrzutny, utratny, marnotrawny, nierządny, niegospodarny:* R., niegospodarny, niemierny, *dissolutus.* Mącz. < Od Rozruszyć >

† **Rozruszyciel, a,** lm. **e** *ten, co rozruszył a. rozrusza:* O, rozruszycielu kościoła, który go za trzy dni zbudujesz. Bud. (ty, co rozwalasz kościół. B. G.). < Od Rozruszyć >

† **Rozruszyć, y, ył,** nied. † **Rozruszać** *zburzyć, zniszczyć, zniweczyć, rozrzucić, rozwalić, rozchwiać:* Prosimy, abyś nie rozruszał tego przymierza. Wuj. Jeśli rozruszycie przymierze moje ze dniem i przymierze moje z nocą; tedyć też i przymierze moje rozruszy ś. z Dawidem, sługą moim. Żarn. × **R. ś.** p. **Rozruszać:** Skąpy pan, gdy ś. przy biesiadzie rozruszył, nierzadko tysiące rozposażał. Krasz. < Roz + Ruszyć >

× **Rozrutnica, y,** lm. **e** forma ż. od **Rozrutnik,** *rozrzutnica.*

× **Rozrutnie** przys. od **Rozrutny,** *rozrzutnie.* Troc.

× **Rozrutnik, a,** lm. **cy** p. **Rozrzutnik.**

× **Rozrutność, i,** blm., rz. od **Rozrutny.** Troc.

× **Rozrutny** p. **Rozrzutny:** Na rozrutne dziedzictwa Chrystusowego na zbytki szafowanie. Nies. < Zam. Rozrzutny >

† **Rozrychtować, uje, ował** *rozszykować, wyrychtowawszy rozstawić, narychtować wiele rzeczy rozmaicie:* Strzelbę rozsadziwszy i jednę na kościele miejskim, a drugą w tamtę stronę rzeki rozrychtowawszy, mury tłuką. Błaż. (*= wycelowawszy).* < Roz + Rychtować >

† **Rozrychtowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozrychtować.**

Rozrycie, a, blm., czynność cz. **Rozryć:** Ogień czasem rozryciem całego gmachu zagaszać potrzeba. Pilch.

Rozryczeć się, y ś., ał ś. I. *zacząć na dobre ryczeć, wpaść w zapał ryczenia:* Jeleń rozryczał ś. na dobre. Sumiń. Przen.: *rozbeczeć ś., rozpłakać ś. na całe gardło.* **2.** posp. *rozedrzeć ś., pęknąć z ryku = płaczu:* Żebyś ś. nawet rozryczał, to nic nie pomoże. < Roz + Ryczeć >

Rozryczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozryczeć ś.**

Rozryć, yje, ył *ryjąc rozkopać:* Myśmy i przyczyny i narzędzia naszych przygód, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. Pilch. Bez tego wszystkiego nic nie dokażesz, choćbyś całą górę rozrył na ćwierci. Chodź. Przen.: *rozwalić, rozrzucić, zburzyć, zrujnować.* < Roz + Ryć >

Rozryglować, uje, ował *odjąć rygle; odsunąć rygle, odryglować, roztworzyć z rygli.* Sł. wil. < Roz + Ryglować >

Rozryglowanie, a, blm., czynność cz. **Rozryglować**.

Rozryw, u, lm. y **1.** *miejsce rozerwania, rozerwa, przerwa:* Po takich szczytach trzeba przejść powieściopisarzowi, a rozrywy, przepaście i załomy życia zostawić domyślności i fantazji czytelnika. Bał. **2.** [R.-trawa, R.-ziele] *bajeczne ziele, które ma otwierać zamki.* < Roz + * Ryw, RW, RYW >

Rozrywacz, a, lm. e *ten, co rozrywa:* Odszczepieńcy i rozrywacze jedności kościelnej. Skar. Biada rozrywaczom, odszczepionym członkom, którzy sieją między bracią niezgodę. Skar. W każdym wieku znajdziesz buntownych rozrywaczów. Żebr. < Od Rozrywać >

Rozrywać, a, ał i R. ś. p. **Rozerwać**: Ciągle rozrywacie moją uwagę. Rzew. Nie wahał ś. nawet własnych zaskorupiałych ran R. Sienk.

Rozrywanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozrywać**: R. sił nieprzyjacielskich. Troc. R. swojego frasunku, smętku. Troc. **2.** ogr. *rozmnażanie przez dzielenie krzaków.*

Rozrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrywać ś.**

Rozrywka, i, lm. i **1.** † R. *rozwiązanie, wykład, rozstrzygnięcie:* Nie mogę wiedzieć, cobyś zakrył tą pokrywką; słuchajże drugiej fraszki z łatwiejszą rozrywką. Zim. **2.** *zabawa, zabawka, uciecha, krotochwila, rozerwanie umysłu:* W zabawie czas przechodzi niepostrzeżenie, w rozrywce wśród żywych i miłych wrażeń. Kras. A. Każda R., która nudnych godzin uczciwie oszczędza, godna względów. Kras. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, by ś. lepiej do pracy mógł znowu sposobić. Min. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. L. Polowanie jest rozrywką ucieszną. Troc. Brzmiał zamek muzyką, tańcami i innemi rozrywkami. Nar. Mam dla siebie i tych, którzy mnie odwiedzają, rozrywkę w pogotowiu. Kras. Rozrywki umysły i serce rzeźwiące. Pir. Na widowiska każdy wybiera ś. dla rozrywki. Czart. A. **3.** † R., [R.] *przytomność umysłu, rozgarnienie, rozsądek, spryt, rezolutność, dowcip, bystrość, przezorność, przebiegłość, roztropność, przemyślność:* Posłowi do Turek trzeba mieć osobliwszą rozrywkę i uwagę. Kłok. Którzy na wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. Baz. Olgierd z Kiejstutem, sprawniejszej i zmyślniejszej rozrywki będąc, urazili ś., że Jawnut, człowiek nikczemny, państwo trzymał. Błaż. Bolesław osobliwą rozrywką, *industria*, i wielkomyślnością obdarzony był. Błaż. (przemysłem. L.). Wielka dzielność i R. Bolesława pokazała ś. w tej bitwie, *solertia*. Błaż. W osobie twej taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że... Ryb. J. Głodu r. 1362 dobroczynna R. Kazimierza Wielkiego ulżyła, *solertia*. Błaż. Rzadko najdziesz z rozrywką człowieka, jak oni starzy ludzie byli. Białob. Miał dowcip do wszystkiego i rozrywkę ku temu, że ś. miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. Paszk. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę. Mor. A. (przytomność. L.). < Od Rozrywać >

× **Rozrywkowy** przym. od **Rozrywka**: Chowanie ptastwa rozrywkowego. Kluk.

× **Rozrywna wódka** chem. *kwas azotny, serwaser.* < Od Rozrywać >

× **Rozrzadzać**, a, ał p. **Rozrzadzić**.

× **Rozrzadzanie**, a, blm., czynność cz. **Rozrzadzać**.

× **Rozrzadzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozrzadzić**.

× **Rozrzadzić**, i, ił p. **Rozrzedzić**. Czart. A.

† **Rozrząd**, u, lm. y *rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie, porządek, ład, szyk, systematyczność, dyspozycja, rządność:* Widzę wszystek świat poturbowany i samych elementów R. zamieszany. Kulig. < Roz + Rząd >

× **Rozrządliwość**, i, blm., praw., rz. od **Rozrządliwy**.

× **Rozrządliwy** praw. *mający prawo i zdolność rozrządzania osobą i majątkiem, rozporządzalny.* < Od Rozrząd >

× **Rozrządnie** przys. od **Rozrządny**.

× **Rozrządniejszy** st. w. od **Rozrządny**.

× **Rozrządny** *porządnie rozłożony, pomierny, proporcjonalny:* Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy i najmniej kraj ociężający. Vol. < Roz + Rządny >

× **Rozrządzacz**, a, lm. e p. **Rozrządziciel**: Dowolny R. przez lat dwadzieścia tronem kapczackim. Sł. wil. < Od Rozrządzać >

Rozrządzać, a, ał p. **Rozrządzić**.

Rozrządzalność, i, blm., rz. od **Rozrządzalny**: Słabo zarysowane cechy rozrządzalności i wieczystości. Spas.

Rozrządzalny *rozporządzalny:* Sumy jego nie dają rzetelnego pojęcia o siłach rozrządzalnych. T. K. < Od Rozrządzać >

Rozrządzanie, a, blm., czynność cz. **Rozrządzać**.

Rozrządzenie, a, **Rozrząd 1.** blm., czynność cz. **Rozrządzić**. **2.** × R., lm. a *władza, moc rozrządzania; rozporządzanie ś., zarząd, kierownictwo:* Do króla R. najwyższe siłami zbrojnemi w czasie wojny należeć będzie. L. Serca swego R. L. (dyspozycja. L.).

Rozrządziciel, a, lm. e, × **Rozrządzacz** *ten, co rozrządził a. rozrządza; kierownik, dyspozytor, rządca, zawiadowca, zarządca.* L. < Od Rozrządzić >

Rozrządzić, i, ił, nied. **Rozrządzać 1.** *zarządziwszy rozłożyć; rozdzielić co porządnie, rozporządzić czym, uregulować co, zrobić w czym porządek:* Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nic nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. Zabł. Rozrządził domowe sprawy. Troc. Dni i lata swoje w złotej rozrządził swobodzie. Troc. Tyś, Panie, wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. Leop. (rozłożył. Leop.). Sarnicki podług godności i stanu obywatelów statuta i przywileje rozrządził. L. Umierając, dom swój ostatnią wolą rozrządził. Falib. Inaczej, niż w przeszłym lecie, wojsko na zimowanie rozrządził. Warg. Starała ś. sługi opatrzać, potomstwo R. według stanu ich. Birk. **2.** kim, czym, × kogo, co = *rozporządzić, zarządzić, postanowić względem kogo, czego; tak lub inaczej postąpić z nim, pokierować kim, czym; zrobić z kim, z czym porządek, koniec:* Ja twoją panią, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi ś. zdaje. L. Rozrządził moją córką, nic mnie o tym nie przestrzegszy. Niem. Jak ptaki i jak gwiazdy rządzę mym skinieniem, tak bliźnich rozrządzać muszę. Mick. **3.** [R.] *rozdzielić, podzielić kogo czym.* < Roz + Rządzić >

[**Rozrząszenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozrząszyć**.

[**Rozrząszyć**, y, ył] *rozstrzępić.* < ? Roz + * Rząszyć; por. Rzęcha >

[**Rozrzechotać się**, ocze ś., otał ś.] *zacząć na dobre rzechotać ś.; roześmiać ś. rzechocząc ś.:* Kwiaty o zbielałych oczach rozrzechotanej Meduzy wyrastały do strasznych rozmiarów. Kasp. < Roz + Rzechotać ś. >

[**Rozrzechotanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozrzechotać ś.**

Rozrzednąć, nie, nął p. **Rozrzedzić**: Na wsi, zaledwie czarna noc rozrzednie... Mick. <Roz + * Rzednąć, RZAD/RZEDŹ/RZED>

Rozrzednieć, eje, ał p. **Rozrzedzić**: Noc rozrzedniała, i promyk jutrzenki już rumienił lica cichej wody. Mick. <Roz + Rzednieć>

Rozrzednienie, a, blm., czynność cz. **Rozrzednieć.**

Rozrzednięcie, a, blm., czynność cz. **Rozrzednąć.**

Rozrzedzacz, a, lm. **e** *przyrząd do rozrzedzania.* <Od Rozrzedzać>

Rozrzedzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrzedzić.**

Rozrzedzanie, a, blm., czynność cz. **Rozrzedzać.**

Rozrzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzedzać ś.**

Rozrzedzenie, a, lm. **a 1.** czynność cz. **Rozrzedzić. 2.** p. **R. ś.** = a) Zachodzą naprzemian zagęszczenia i rozrzedzenia. Kram. b) *stan ciała rozrzedzonego, rzadkość.* c) patol.: R. płuc (rarefactio pulmonum).

Rozrzedzenie się, a ś., blm., niek. **Rozrzedzenie** czynność cz. **Rozrzedzić ś.**

Rozrzedzić, i, ił, × **Rozrzadzić**, nied. **Rozrzedzać**, × **Rozrzadzać 1.** *zrobić rzadszym, ująć gęstości, przerzedzić, przetrzebić:* R. gałęzie drzewa. L. R. las, drzewa. Troc. Kule szeregi nieprzyjacielskie rozrzedziły. Troc. R. gaz = zmniejszyć jego gęstość za pomocą pompy. R. znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materji. Os. J. Mieszkali w chałupach rozrzedzonych. Błaż. (= *rozrzuconych, rozproszonych jedna od drugiej, rozsianych*). **2.** płyn = *rozcieńczyć, rozebrać, rozprowadzić; rozwodnić:* R. płyn, rozciek, roztworzyć, rozczynić. L. Melankoliczne wilgotności jak rozcieńczyć, R. i rozprawić. Syr. R. wapno. Troc. Emetyk rozrzedza flegmę. **3.** apt.: Leki rozrzedzające (medicamenta rarefacientia). **4.** lek.: Zapalenie kości rozrzedzające (ostitis rarefaciens). **R. ś., Rozrzednieć, Rozrzednąć** *stać ś. rzadszym, stracić na gęstości; przerzedzić ś., rozcieńczyć ś.* Przen.: Radość jej wielka prędko ś. śmiercią Tyberjusza rozrzedziła. Skar. (= *zmalała, umniejszyła ś.* Por.: Gęsta mina). <Roz + * Rzedzić, RZAD/RZEDŹ/RZED>

[**Rozrzeszać, a, ał**] p. **Rozrzeszyć.**

[**Rozrzeszanie, a**, blm.] czynność cz. **Rozrzeszać.**

[**Rozrzeszenie, a**, blm.] czynność cz. **Rozrzeszyć.**

[**Rozrzeszyć, y, ył, Rozdrzeszyć**, nied. **Rozrzeszać**] *rozwiązać.* <Roz + Rzeszyć>

Rozrzewniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrzewnić.**

Rozrzewniająco przys. *w sposób rozrzewniający, rozrzewniając.*

Rozrzewnianie, a, blm., czynność cz. **Rozrzewniać.**

Rozrzewnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzewniać ś.**

Rozrzewnić, i, ił, × **Zrzewnić**, × **Orzewnić**, nied. **Rozrzewniać**, × **Orzewniać 1.** *poruszyć do lez, rozbudzić rzewność, rozczulić, wzruszyć, roztkliwić:* Płaczem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. Dambr. Rozrzewniłeś mię twemi ku kochaniu namowami. Troc. Taką rzeczą żałosną dziwnie rozrzewniał lud wszystek. Skar. Rozrzewnił starzec tych, co go słuchali. Kras. Ożywiając te heroiczne i rozrzewniające cnoty, któremi jaśniały pierwiastki kościoła. Śniad. Cieszył ich i rozrzewniał ten śpiew narodowy. Mick. Nie mówił tego wyraźnie, żeby siebie i nas nie rozrzewniać. Od. Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. Niem. Rozrzewniający widok. Zostałem rozrzewniony. **2.** × **R.** *rozirytować, rozdrażnić:* Rana rozrzewniona. Troc. **R. ś.**, *rozczulić ś., wzruszyć ś., roztkliwić ś.:* Mały Jezus poruszył ś. duchem ku płaczu, a rozrzewniwszy ś., zasmucił ś. sam w sobie. Op. Radością rozrzewniony. Pot. Rozrzewnieni wdzięcznością. Śniad. <Roz + Rzewnić>

Rozrzewnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozrzewnić. 2.** *stan osoby rozrzewnionej, wzruszenie, rzewność, czułość, rzewliwość:* Opowiadać co, patrzeć na co z rozrzewnieniem. W takim rozrzewnieniu serca naszego. Troc.

Rozrzewnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzewnić ś.**

× **Rozrzezać, że, zał** *rozerznąć:* Między nami rozrzezany obrus, nie siądziemy do jednego stołu. Krasz. <Roz + Rzezać>

× **Rozrzezanie, a**, blm., czynność cz. **Rozrzezać.**

Rozrzeźwieć, eje, ał *nabrać stopniowo rzeźwości, orzeźwiwszy ś. rozruszać ś., odzyskać rzeźwość:* Od trunku R. Cz. <Roz + Rzeźwieć>

Rozrzeźwienie, a, blm., czynność cz. **Rozrzeźwieć.**

Rozrzęzić się, i ś., ił ś. *zacząć na dobre rzęzić:* Margraf walił (w bitwie), aż pierś ś. rozrzęzi. Gliń. <Roz + Rzęzić>

Rozrzężenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzęzić ś.**

Rozrzucać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozrzucić.** <Roz + Rzucać>

Rozrzucanie, a, blm., czynność cz. **Rozrzucać**: Zbytnie hojne dawanie rozrzucaniem zowiemy. Górn.

Rozrzucanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzucać ś.**

Rozrzucenie, a, blm., czynność cz. **Rozrzucić.**

Rozrzucenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzucić ś.**

Rozrzuciciel, a, lm. **e** *ten, co rozrzucił a. rozrzuca:* On R. gór, Kserkses. Petr. <Od Rozrzucić>

Rozrzucić, i, ił, posp. **Rozrucić**, nied. **Rozrzucać**, posp. **Rozrucać 1.** *rzucając rozproszyć, rzucić na wszystkie strony, rozciskać, rozsmyrgać, rozmieść; porozrzucać, porzucić tu i owdzie bez ładu:* Tyle kop gnoju naraz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zaorać, aby gnój, leżąc dłużej rozrzucony, nie wysechł. Trzyc. Członki jego sztukami po rolach rozrzucałbym twoich. Otw. Papiery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olmarjach, szufladach. Groic. Wiatr okręty, owoce z drzewa rozrzucił. Troc. (= *rozniósł*). Podstarzały mężczyzna, z głową odkrytą, włosami rozrzuconemi, nie miał na sobie nic Krasz. (= *roztarganemi, w nieładzie*). Przen.: Liść (na łodydze) rozrzucony. Domki po wzgórzach rozrzucone (= *rozsiane*). Przen.: Podatek na domy rozrzucać. Kołł. (= *rozłożyć, rozdzielić*). **2.** *podrzucając rozpowszechnić, rozprzestrzenić:* Zdecydowano ś. R. między ludnością listy, wyjaśniające dobitnie życzliwe zamiary królewicza. Dar. **3.** strzelba rozrzucająca = *strzelba, z której śrót bije w rozproszeniu.* Ta fuzja bardzo rozrzuca. Troc. **4.** Rozrzucać = *hojnie rozdawać, szafować na wszystkie strony, szastać, trwonić:* Rozrzuca pieniądze, upominki. Troc. **5.** *rozwalić, zburzyć, rozebrać:* Za-

wady kędykolwiek jakie rozrzucajcie. Otw. Kazał R. wały i mury. Troc. 6. anat.: × Gruczołki rozrzucone = *rozproszone*, *samotne w jelicie* (folliculi solitarii). **R. ś. I.** *rozproszyć ś.*, *rozbiec ś.*, *rozlecieć ś.*: Rozrzuciwszy ś. po okolicy tamtejszej, gdzie jeszcze była jaka komenda saska, napadł na nią, bił i wytępiał. Kaczk. 2. **Rozrzucać ś.** *rzucać ś.*, *stawiać ś.*, *junaczyć ś.*, *rozbijać ś.*, *ciskać ś.*, *szarpać ś.*, *awanturować ś.*, *przewodzić dumnie i gniewliwie.* < Roz + Rzucić >

Rozrzucony I. im od **Rozrzucić. 2.** *roztargniony*, *rozerwany*, *pełen dystrakcji:* Wśród życia burzliwego, rozrzuconego, te chwile wydawały jej ś. jak spokojna oaza, pełna zieloności i słońca. Bał. < Od Rozrzucić >

Rozrzut, u, lm. **y I.** × R. *rozrzucanie*, *rozrzucenie:* Zapał Etny i R. ognia po okolicy. Górn. Okazałemi próżnościami i rozrzutami szukał sobie stronników. Nar. Cnotę hojności, którą płonne umysły rozrzutem, nie darami mierzą. Nar. (= *rozrzutnością*). 2. [Orać w R.] = *podorywać*, *robić brózdę na środku zagona, czyli dwie połowy przyległych do siebie zagonów składać na jeden zagon.* < Roz + Rzut >

Rozrzutnica, y, lm. **e** forma ż. od **Rozrzutnik; Rozrutnica.** L.

† **Rozrzutniczek, czka,** lm. **czkowie** p. **Rozrzutnik:** Wymyśla zabawki, aby ś. tak u rozrzutniczków mógł pożywić. Star. < Od Rozrzutnik >

Rozrzutnie przys. od **Rozrzutny; Rozrutnie:** R. żyje. Troc.

Rozrzutnik, a, lm. **cy, Rozrutnik** *człowiek rozrzutny*, *marnotrawca*, *utracjusz*, *człowiek lekkomyślny w wydatkach:* Jedną daje R. ręką, drugą zdziera. Dm. Zdr. † **Rozrzutniczek.** < Od Rozrzutny >

Rozrzutność, i, blm., rz. od **Rozrzutny,** posp. **Rozrutność** *marnotrawstwo*, *hojność nieoględna:* Chlubimy ś. dostatkami przed postronnemi, rozrzutnością popisujemy ś. Star.

Rozrzutny, posp. **Rozrutny** *hojny nieoględnie*, *marnotrawny*, *utratny*, *nieoszczędny:* R. nie ma miary w wydatkach niepotrzebnych, a nie zapłacił dłużnikowi i służącemu. Karp. Jałmużnę ubogiemu dać nie jest to być rozrzutnym. L. Przen.: Ambicja wsławionego rycerza rozrzutnym krwi ludzkiej w wojsku czyni. L. (= *nie szczędzącym*). < Od Rozrzut >

Rozrzynacz, a, lm. **e** *ten*, *co rozrzyna.* L. < Od Rozrzynać >

Rozrzynać, a, ał p. **Rozerznąć.**

Rozrzynanie, a, blm., czynność cz. **Rozrzynać.**

Rozsaczać, a, ał p. **Rozsaczyć.**

Rozsaczanie, a, blm., czynność cz. **Rozsaczać.**

Rozsaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozsaczyć.**

Rozsaczyć, y, ył, nied. **Rozsaczać** *rozsadzić a. rozstawić w pewnej odległości jeden od drugiego:* R. rośliny. Obławnicy rozsaczeni. Sł. wil. < Roz + * Saczyć, SOK/SAK >

[**Rozsad, u,** blm.] *rozłączenie owiec*, *należących do rozmaitych gazdów, które były spędzone do jednego kierdela.* < Roz + * Sad, SIEDŹ/SIOD/SIAD/SAD >

Rozsada, y, lm. **y,** [**Rosada**] **I.** *młode rośliny przeznaczone do sadzenia*, f l a n c a, × f l a n c, × f l a n s a, × f l a n s; *szczeg. młoda kapusta*, *którą przesadzają*, *wysadek kapusty*, *flance kapusty:* Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie R., przesadzisz ją. Kluk. Jak R. kapuściana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głąbie jej nigdy nie mogą. Kluk. Zagroda zasadzona rozsadą ziela abo drzewa subtelnego. Trzyc. Piąta część gruntów jest nadto wielka na rozsadę i inne ogrodowizny. Świt. Podczas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę. Haur. Dworka, aby ogrodnych rzeczy nie omieszkiwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew, rozsadę i ćwikłę. Haur. 2. [R.] *flance kapusty lub brukwi.* 3. † R. *klasa*, *dział*, *grupa*, *porządek*, *podział:* Stwórca, gdy już z ciemnej rzeczy wydźwignął gromady, porozprowadzane na różne rozsady, zgodnym pokojem związał. Otw. 4. [R.] *osada włościańska.* < Roz + * Sada, SIOD/SIAD/SIEDŹ/SAD >

Rozsadczy *tyczący ś. rozsadzania*, *rozsadzenia:* Przyrząd R. węgorzów. Wał. < Od Rozsadzić >

Rozsadka, i, lm. **i** *latorośl*, *gałązka z oczkami*, *wsadzona w ziemię dla rozkrzewienia rośliny.* Sł. wil. < Od Rozsada >

[**Rozsadnica, y,** lm. **e**] ? *kapusta z rozsady:* Kiej są bite rozsadnice, gęste ściągnąć kapuśnice. < Od Rozsadnik >

Rozsadnik, a, lm. **i I.** *młoda roś. oznaczona wyrazem rodzaju męskiego*, *przeznaczona do rozsadzania:* Piaszczysty grunt wydaje sławne szparagi, dostarczające rozsadników na całą Francję. Przen.: Uważano ich, jako różnowierców, za rozsadników kultury niemieckiej. Kraus. (= *krzewicieli*, *pjonierów*, *propagatorów*, *kulturtregierów*). 2. [R., o g r ó d c z y k] *ogródek*, *w którym dziewczęta pielęgnują rutę*, *miętę i t. d.* 3. ogr. *grunt służący do wczesnego siewu rozsady.* Przen. *gniazdo*, *źródło*, *siedlisko:* R. zarazy. R. nieszczęścia, któremu każdy stan, wiek, niedola miały dostarczać nowych ofiar. Krasz. < Od Rozsadzić >

Rozsadowić się, i ś., ił ś. *rozsiąść ś.*, *usadowić ś. szeroko; rozłożyć ś. z kramem*, *rozpostrzeć ś.*, *rozlokować ś.* < Roz + Sadowić ś. >

Rozsadowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsadowić ś.**

Rozsadowy przym. od **Rozsada.**

Rozsadzać, a, ał i R. ś. p. **Rozsadzić.**

Rozsadzanie, a, blm., czynność cz. **Rozsadzać.**

Rozsadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsadzać ś.**

× **Rozsadzca, y,** lm. **y** p. **Rozsadziciel:** R., który na bankiecie i t. p. gości rozsadza. Bach. < Roz + * Sadzca, SIAD/SIOD/SIEDŹ/SAD >

Rozsadzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsadzić:** Ten chciał artykułu, ów rozbioru, a niejeden rozdania biletów lub rozsadzenia egzemplarzy. Krasz.

Rozsadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsadzić ś.**

Rozsadziciel, a, lm. **e, Rozsadzca** *ten*, *co rozsadził a. rozsadza.* L. < Od Rozsadzić >

Rozsadzić, i, ił, nied. **Rozsadzać,** † **Rozsadzywać I.** *tu i owdzie posadzić*, *pousadzać na oddzielnych miejscach; sadzając rozłączyć*, *rozdzielić*, *odsadzić jedno od drugiego:* Rozsadźcie ludzi po pięciudziesiąt na każdą gromadę. Sekl. Rozkazał Jezus R. wszystkich gromadami na zielonej trawie; i rozsiedli ś. na części. Sekl. R. goście. Troc. (= *usadzić każdego na właściwym miejscu*). R. niespokojnych uczniów w klasie. R. płonki, szczepy = *rozflancować.* Jakikolwiek będziesz rozsadzywał chróst po polach... Otw. R. młode rośliny, aby ś. rozrosły. R. drzewa szczepy. Troc. Morze jest jako las jaki, w którym wyspy, jakby drzewa rozsadzone z przygody, wydają ś. nad wodę. Łęcz. Drzewa obce i owocowe systematycznie gatunkami rozsadzone i opatrzone nazwiskami. And. Przen.: Bóg rozsadził po morzu wyspy, które są członkami ziemi. Łęcz. 2.

poumieszczać tu i owdzie, rozmieścić, rozlokować, rozstawić, rozłożyć: strzelce i procowniki rozsadził. Warg. Porządnie rozsadził wojsko. aby mogło prędko do kupy przyjść. Troc. Straż, warty R. Troc. Konie rozsadzone. Troc *(=rozstawne).* Konie R. = na różnych stacjach, czyli stójkach, gotowe trzymać. L. Biec muszę w konie rozsadzone. Wyb. Probus wiele tysięcy różnego narodu Franków, Wandalów po różnych stronach rozsadził. Lel. Inne artykuły uchwały określają szczegółowo, jako podwody mają być rozsadzone. Paw. **3.** *rozstawić, rozpiąć, rozciągnąć, rozpostrzeć, rozczapierzyć, rozwiesić:* Sieci ś. strzeże, które sam rozsadził. Bardz. **4.** *rozstrzelić, rozciągnąć, rozwlec, rozproszyć, rozerwać:* Dobra te strasznie są rozsadzone. L. R. litery, drukując = *rozspacjować.* **5.** *sprawić, żeby ś. rozpękł, rozerwać, roznieść; rozdąć, rozpęczyć:* R. kamień prochem. Troc. Moszcz bez oddechu łagwice nowe rozsadza. Wuj. W nawie, przez którą ś. sączy, jednej szczelinie zabieżeć nietrudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsadzać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. Pilch. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, piersi ciężkie wzdychania, płacz rozsadzał głowę. Mor. A. Tysiąc projektów głowę wam rozsadza. L. Nieboszczyka tak rozsadziło, że trumny nie można było zamknąć *(= wygórowało).* **R. ś. I.** *pousiadać w pewnych odległościach, rozsiąść ś., rozsadowić ś., rozmieścić ś., rozstawić ś., rozlokować ś.:* Srok ś. po gałęziach dziewięć rozsadziło. Otw. Gdy ś. na kobiercach pięknych rozsadzili.... Otw. Rozsadzili ś. po szpitalach, aby ubogim służyli. Wys. Na wartach ś rozsadzili. Troc. **2.** *ulec rozsadzeniu, zostać rozsadzonym, rozpęknąć ś., rozerwać ś.:* Każdy ś. z złości ledwo nie rozsadza. L. Rozsadzam ś. z żalu. L. <Roz+Sadzić>

Rozsajda, y, lm. **y** p. **Rosajda.**

Rozsapać się, pie ś., pał ś. *począć na dobre sapać, dyszeć; zasapać ś.* Przen.: *rozgniewać ś., rozjątrzyć ś., rozindyczyć ś., zacietrzewić ś., rozfukać ś.:* Wyszła cała rozsapana, wyprawiła scenę niesłychaną. L. Rozsapał ś. na mnie. Pot. Zapalczywości płomień rozsapany. Kniaź. <Roz+Sapać>

Rozsapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsapać ś.**

Rozsączenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsączyć ś.**

Rozsączyć się, y ś., ył ś. *sącząc ś. rozlać ś.:* Gdzie niema sposobu ściągnięcia rozsączonych wód, tam czasowi trzeba zostawić ich wyparowanie. Sur. <Roz + Sączyć ś.>

Rozsąd, u, lm. **y,** † **Rozsądek** *sąd, rozsądzenie, rozeznanie sprawy, wyrok, dekret.* Fort. Idź i czekaj rozsądu... blizki jest! Krech. R. wydam sam. Krech. < Roz + Sąd >

× **Rozsądca, y,** lm. **y,** × **Rozsądnik,** × **Rozsądziciel** *ten, co rozsądza, sędzia.* < Od Rozsądzić>

Rozsądek, dku, lm. **dki I.** † R. p. **Rozsąd:** Kto jakiej rzeczy świadom, o niej będzie umiał sądzić, a ktoby wszystkich był świadom, o wszystkich też mógłby dać R. Petr. *(= zdanie).* Gdy dusza R. czyni o rzeczach, zowie ś. rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie ś. pamięcią. Sak. Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho R. czyni. Karnk. A mnie co za R. czeka, żem ś. pióry małemi kusił o wierzch niedostępnej góry? Szymon. Sprawę na rozsądki puściwszy, *re in consultationem posita.* Błaż. Papież napisał R. swój, który *constitutum* nazwał. Skar. Zatrzymam ś. z rozsądkiem, któremu je (męstwo) przyznam. Kob. Który ś. ślepo narodzi, żadnego rozsądku o maściach rzeczy widomych owszeki dać nie może. Ant. z Przem. Ostatni R. o nich najwyższej zwierzchności zostawili. Wuj. Krzywdę domu swego chcą pod R. Rzpltej oddać. Biel. J. Ta sprawa na R. samego Boga przyjdzie. Piotr. O takowy uczynek ma być R. sprawiedliwy, to jest, aby winny szkodę i nakład na lekarstwa obrażonemu zapłacił. Orm. R. przyjacielski, jednacki, sąd przyjacielski. Kn. Proszę o twój R. Troc. R. surowy. Troc. **2.** a. fil. × **Intelekt** *zdrowy rozum, chłopski rozum, logika naturalna, zmysł praktyczny, rozwaga, rozgarnienie, zastanowienie:* Przez R. dorozumiewamy ś., że wyobrażenia nasze zgadzają ś., abo nie. Cyan. R. jest druga robota rozumu, który sądzi, iż rzecz jest taka a. owaka. Troc. Piękny, wielki, bystry u tego człowieka R. Troc. R. mądrość większą sprawuje nad wielką łacinę. Fred. M. R. miał zdrowy. Skar. Zygmunt Stary boskim prawie był obdarzon rozsądkiem. Błaż. Ludziom wielkiego rozsądku urzędy mają być dane. Petr. R. grunt wszystkich rozumnej duszy przymiotów i mistrz ich użycia. Pir. Przez R. człowiek widzi i wie, co o rzeczach sądzić, gdzie i jak mówić i czynić. Pir. R. jest tym w rzeczach społecznych, czym miara i waga w nauce przyrody. Staw. Rozum bez rozsądku jest najwyższym, bo uczonym głupstwem. Kras. A. **3.** † R. *znak, wskazówka, dowód, symptom:* Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje i więcej nie bywa przykładane; a jeśliby zawsze przykładane było, jawny jest R., że mniej przemogło. Zigr. **4.** anat.: † Zęby rozsądku = *zęby mądrości* (dentes sapientiae). Perz. < Od Rozsąd >

× **Rozsądkowo** przys. od **Rozsądkowy.** Sł. wil.

× **Rozsądkowość, i,** blm., rz. od **Rozsądkowy.** Sł. wil.

Rozsądkowy przym. od **Rozsądek.** Filozofja rozsądkowa = *praktyczna.* Jest sympatja przyrodzona, silna, nieprzeparta, nie dająca ś. mierzyć stopą rozsądkową. Lib. Umysły zanadto rozsądkowe i „trzeźwe" nie zdolne do wysokich wzlotów fantazji. Chm.

× **Rozsądliwie** przys. od **Rozsądliwy,** *rozsądnie:* Żydzi, miasto na to R. dać mu odpowiedź, lżą go uraźliwie. Leszcz. S.

× **Rozsądliwość, i,** blm., rz. od **Rozsądliwy.**

× **Rozsądliwy** p. **Rozsądny.**

Rozsądnie przys. od **Rozsądny.**

Rozsądnieć, eje, ał *stawać ś. rozsądnym.* Ochor. <Od Rozsądny>

Rozsądnienie, a, blm., czynność cz. **Rozsądnieć.**

× **Rozsądnik, a,** lm. **cy** p. **Rozsądca:** Oko wstydu R. Kn. R. wyborny, surowy. Kn. <Od Rozsądny>

× **Rozsądność, i,** blm., rz. od **Rozsądny,** *rozsądek:* R., branie ś. we wszystkim rozsądne, roztropność, rozsądek, władza duszy. Kn.

Rozsądny, × **Rozsądliwy** *pełen rozsądku, roztropny, rozważny, logiczny, baczny, stateczny:* Rozsądna odpowiedź. Będąc uczciwą i rozsądną, nie myśli po romansowemu. L. Kto co daje nierozsądnemu, ten jest przyczyną złego. Falib. <Od Rozsąd>

Rozsądzać, a, ał p. **Rozsądzić.**

Rozsądzanie, a, blm., czynność cz. **Rozsądzać.**

Rozsądzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsądzić.** Odesłać sprawę na R. Troc. R. doskonałe wszystkich sporek. Troc.

Rozsądziciel, a, lm. e p. **Rozsądca.** L. <Od Rozsądzić>

Rozsądzicielka, i, lm. i, forma ż. od **Rozsądziciel:** Potomność bezwzględna spraw ludzkich R. L.

Rozsądzić, i, ił, nied. **Rozsądzać 1.** *rozstrzygnąć sądownie:* Rozsądzono tę sprawę. Troc. **2.** *rozeznać rozsądkiem, osądzić rozumem, rozpoznać, roztrząsnąć, rozważyć:* Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsądzając pisma, jeśliby ś. to tak miało. Bud. Niech rozsądzą między tobą a mną. Wuj. Zakon przykazał kapłanom R. trędowate od nietrędowatych. Białob. Między świętym i przeklętym nic braku a różności nie mieli, a między plugawym i czystym nie rozsądzali. Leop. (= *nie przebierali).* Rozsądź mi to, królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście: jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. Leop. (= *rozwiąż).* Idź z niemi, nic nie rozsądzając. Bud. (nie wątpiąc. B. B.) (= *nie bałamucąc, nie zastanawiając ś, nie rozprawiając).* Rozsądź, proszę, przyczynę zwady naszej. Troc. W rozumie swoim dobrze to R. Troc. O co wam chodzi? ja was rozsądzę (= *zrobię sąd między wami).* <Roz + Sądzić>

Rozsegregować, uje, **ował** *rozgatunkować, rozklasyfikować, rozsortować:* Rozsegregowałem fascykuły chronologicznie. Krasz. <Roz + Segregować>

Rozsegregowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsegregować.**

[**Rozsenterzenie,** a, blm.] czynność cz. **Rozsenterzyć.**

[**Rozsenterzenie się,** a ś., blm.] czynność cz. **Rozsenterzyć ś.**

[**Rozsenterzyć,** y, **ył**] ranę = *rozszerzyć, rozognić.* **R. ś.** (o ranie) *rozszerzyć ś., rozognić ś.*

× **Rozsentymentalizować,** uje, **ował** *uczynić zbyt sentymentalnym, rozczulić.* **R. ś.** *stać ś. zbyt sentymentalnym, rozczulić ś.* <Roz + * Sentymentalizować, od Sentyment>

× **Rozsentymentalizowanie,** a, blm., czynność cz. **Rozsentymentalizować.**

× **Rozsentymentalizowanie się,** a ś., blm., czynność cz. **Rozsentymentalizować ś.**

Rozseparować, uje, **ował** *separując rozdzielić; rozłączyć, odosobnić.* <Roz + Separować>

Rozseparowanie, a, blm., czynność cz. **Rozseparować.**

× **Rozsepka,** i, lm. i p. **Rozsypka:** Niechaj Pan Bóg pomoże wam, mularze babilońskiej wieży, dziś w babilońskiej rozsepce. Berw. <Roz + * Sepka, SYP/SEP SU[P]>

Rozserdecznić się, i ś., **ił ś.** *roztkliwić ś. serdecznie, rozrzewnić ś.:* Bo ś. nadzwyczaj mój rym rozserdeczni. Słow. Bo jest tak rozserdeczniony jak dziecko. Słow. Rozserdecznił ś., a serdeczność swoją okazywał coraz nowemi kolejkami miodu. Bał. Przybycie deputowanych ze Lwowa ożywiło Kraków; obywatelstwo, patrząc na kontusze i karabele, rozserdeczniło ś. Bał. I dziś ś. jeszcze człowiek rozserdeczni, gdy wspomni sobie o minionych latach. Asn. <Roz + * Serdecznić ś., od Serdeczny>

Rozserdecznienie, a, blm., p. **Rozserdecznienie ś.:** Takie ukraińskie R.! Żm.

Rozserdecznienie się, a ś., blm., niek. **Rozserdecznienie 1.** czynność cz. **Rozserdecznić ś. 2.** *stan rozserdecznionego, czułość, serdeczność, tkliwość.*

[**Rozserdolenie się,** a ś., blm.] czynność cz. **Rozserdolić ś.**

[**Rozserdolić się,** i ś., **ił ś.**] *rozdąsać ś.* <Roz + * Serdolić ś.; od * Serdoła, SIERDŹ/SERD/ŚROD>

Rozsępiać, a, **ał** i **R. ś.** p. **Rozsępić.**

Rozsępić, i, **ił,** nied. **Rozsępiać** czoło = *rozchmurzyć, rozmarszczyć, rozfałdować, wypogodzić, rozjaśnić, rozweselić, pozbawić posępności.* Niem. R. kogo = *rozweselić, udobruchać, wprawić w dobry humor.* **R. ś.** *rozchmurzyć swe czoło; rozchmurzyć ś, rozweselić ś., udobruchać ś., złagodnieć, pozbyć ś. posępności, nabrać humoru.* <Roz + Sępić>

Rozsępienie, a, blm., czynność cz. **Rozsępić.**

Rozsępienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsępić ś.**

Rozsforować, uje, **ował** p. **Rozsworować.** <p. Rozsworować>

Rozsforowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsforować.**

Rozsiać, eje, **ał,** nied. **Rozsiewać** *tu i owdzie posiać; siejąc rozsypać, rozproszyć:* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi i podeptane jest. Dambr. Rozsiał zboże. Troc. Przen.: R. kwiaty = *rozsypać; potrząsnąć niemi.* Kwiaty rozsiane po łące = *rozrzucone.* Ogniste gwiazdy rozsiane po niebie. Kochan. Lśni me serce nad gwiazdami, któreś w me życie rozsiała. Przybysz. R. ludzi po świecie = *rozmieścić, rozproszyć.* Domki po padole rozsiane (= *rozstrzelone, rozrzucone).* R. pieniądze i t. p. = *roztrwonić, rozmarnować, rozrzucić, rozszafować, rozszastać:* Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potym zbierać. L. Co on nędznik zarobi, to ona rozsieje z kmoszkami, z galantami. Paszk. R. wieści i t. p. = *rozpuścić, rozgłosić, rozszerzyć, rozpowszechnić, roznieść, puścić w obieg:* Rozsiewać plotki. Rozsiewać naukę, wyobrażenia i t. p. = *rozkrzewiać, rozpowszechniać, rozszerzać, szczepić, propagować:* Pawła św. więziono, że prawdziwą, ale niepojętą o ciał ludzkich powstaniu rozsiewał naukę. Poc. Ciesz ś z tak obszernej chwały, którą twe dzieła w całej Europie rozsiały. L. Bóg ś. takim brzydzi, który zwady rozsiewa. Białob. Poeci, wieszczkowie, mędrcy rozsiewają rozmaite wyobrażenia. Lel. Zjawienie ś. tak okropne trwogę rozsiało. Oss. Rozsiewać sektę, nowiny, paskwile. Troc. Przen.: Smutna idzie z rozsianym włosem branka. Hul. (= *rozpuszczonym).* **R. ś.** przen. *rozbiec ś., rozpierzchnąć ś., rozproszyć ś., rozsypać ś.* <Roz + Siać>

Rozsiad, u, lm. y **1.** bot. = a) a. **Bebłek** (peplis) *roś. z rodziny krwawnicowatych.* Gatunek: R. błotny (p. portula). b) a. **Zimowit** (bulbocodium) *roś. z rodziny liljowatych, plemienia zimowitowych.* c) p. **Ajaks. 2.** myśl. *sieć myśliwska:* Nakoniec rozkosz kuropatwiczkę rozsiadem przykryć. Rej. <Roz + * Siad, SIOD/SIAD/SIEDŹ/SAD>

Rozsiadać się, a ś., **ał ś.** p. **Rozsiąść ś.**

† **Rozsiadanie,** a, blm. p. **Rozsiadanie ś.** Lek.: R. warg = *pękanie warg.*

Rozsiadanie się, a ś., blm., niek. **Rozsiadanie** czynność cz. **Rozsiadać ś.**

Rozsiadły *który ś. rozsiadł:* a) W sztuki rozsiadłe kamienie (= *rozpadłe).* b) (o drzewach, krzewach) *szeroki, szeroko rozpostarty, krzaczasty, rozrosły, rosochaty, rozczapierzony, rozgałęziony:* Drzewo rozsiadłe w koronie. <Od Rozsiąść ś.>

Rozsianie, a, blm., czynność cz. **Rozsiać.**

Rozsianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiać ś.** Patol.: R. ś. nowotworu = *wystąpienie jego w różnych miejscach ustroju.* R. ś. mięsaka (sarcomatosis), raka (carcinosis).

Rozsiany im. od **Rozsiać.** Patol.: *występujący naraz w różnych częściach narządu a. ustroju* (disseminatus): Gruźlica rozsiana (tuberculosis disseminata). Stwardnienie mózgu lub rdzenia rozsiane (sclerosis disseminata, multiplex).

Rozsiatkowany *rozgałęziony nakształt sieci, poplątany nakształt siatki:* Ulice, krążące nakształt żył rozsiatkowanych. Deo. <Od *Rozsiatkować, Roz + Siatkować>

[Rozsiąc się, ęgnie ś., ągł ś.] *rozsiąść ś., rozejść ś., rozerwać ś., rozpęknąć ś.:* O mój tatuśku, a idź prec ode mnie, boć moje serce R. ś. chce we mnie. <Zam. Rozsiąść ś., przez Sld. do Roz + * Siąc = Sięgnąć>

[Rozsiąść, ędzie, adł] p. **R. ś.:** Moje serce od żalu rozsiędzie. **R. ś.,** × **Rozsieść ś. 1.** *usiąść szeroko, rozpostrzeć ś. siadając, rozsadowić ś.; usiadszy rozeprzeć ś., rozłożyć ś.; rozwalić ś. na siedzeniu:* R. ś. w fotelu, w powozie. Tu mogli R. ś. wygodnie i swobodnie mówić. Krasz. Przen.: Synagoga rozsiadła ś. nad wielką czarną kałużą. Jun. Z wieczora już szare i pasiaste namioty gęsto ś. rozsiadły na łące. Krasz. Nie uważał tego smutku ponurego, co ś. rozsiadał na twarzy Maurycego. Bał. (= *rozpostarł ś.*). Nie miał czasu zaludnić tej pustyni, co w duszy jego ś. rozsiadła. Bał. Spokój rozsiada ś. znowu. Len. **2. a. [Rozsiąść, Rozsiąc]** *rozpęknąć ś., rozerwać ś., rozlecieć ś., rozstąpić ś., rozpaść ś., rozszczepić ś., rozleźć ś., rozwieść ś., rozluźnić ś.:* Szumi powietrze, a gdy ś. rozsiada, hucznym strzeliły gromem błyskawice. Kniaź. Wolą swą Jowisz ogłosił pioruny srogiemi, zdało ś., że Olimpu sklepy ś. rozsiędą. Jabł. Niechaj mię ziemia pożre, niechaj ś. rozsiędzie! L. W spróchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają ś., a za zmocnieniem jednych rozsiadają ś. drugie. Pilch. Fundamenta domu poczęły ś. rozsiadać, jako na miękkiej osadzone ziemi. Pilch. Jeszcze ś. burza nie zaczęła, z tym wszystkim morze ś. rozsiadać i coraz ogromniejsze bałwany zataczać poczęło. Pilch. Od śmiechu dobrze ś. nie rozsiędę, dobrze ś. nie spukam. L. Serce mi ś. rozsiada, gdy na nie wspomnionę. Szymon. Mnie nędznemu biada, burzy ś. we mnie żółć, serce rozsiada. Min. Wydam go, choć wiem, że ś. od żalu rozsiędzie, o jak płakać, jak różnie przezywać mię będzie. Mor. A. *Rumpi licentia quorundam,* rozsieść, rozstąpić ś. dla swywoli niektórych, to jest tak za złe przyjmować ich swawolę, aż ku sercu idzie. Mącz. Syn mój umiera, serce ś. rozsiędzie we mnie od żalu. Wys. Rozsiadli ś. a opukali w sercach swoich i zębami zgrzytali. Ryb. **3.** *rozejść ś. po miejscach do siedzenia, pousiadać, pozasiadać; rozsunąć ś. od siebie na siedzeniach, rozłączyć ś. siedząc; przesiąść ś. na dalsze miejsca:* Rozkazał Jezus rozsadzić wszystkich gromadami na zielonej trawie, i rozsiedli ś. na części. Sekl. Na różne miejsca rozsiadszy ś. obie, osobną każda przędzę postawiła sobie. Otw. Przen.: Rozsiadły ś. karczemki naddrożne po dwie a. trzy razem. Dzierz. <Roz + Siąść>

Rozsiec, cze, kł p. **Rozsiekać.** <Roz + Siec>

× **Rozsiecenie, a,** blm., czynność cz. **Rozsiecić.**

× **Rozsiecić, i, ił** *rozpuścić, rozpostrzeć jak sieć, rozgałęzić, rozszerzyć:* Umieli Krzyżacy R. szpiegostwo po wszystkich krajach. Sł. wil. <Roz + *Siecić, od Sieć>

Rozsieczenie, a, blm., czynność cz. **Rozsiec.**

Rozsieczny *możliwy do rozsiekania, przeznaczony do rozsiekania.* L. <Roz + Sieczny>

Rozsiedlać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozsiedlić.**

Rozsiedlanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiedlać.**

Rozsiedlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiedlać ś.**

Rozsiedlenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozsiedlić. 2.** p. **R. ś.:** Odpowiada w zupełności swoim rozsiedleniem naszej sośnie pospolitej.

Rozsiedlenie się, a ś., blm., niek. **Rozsiedlenie** czynność cz. **Rozsiedlić ś.**

Rozsiedlić, i, ił, nied. **Rozsiedlać** *osiedlić po różnych miejscach; osiedlając rozmieścić, rozlokować:* R. przybyszów. R. osadę = *rozmnożyć, rozszerzyć przez osiedlanie.* Sł. wil. **R. ś.** *osiąść po różnych miejscach na stały pobyt; osiedlając ś. rozlokować ś., rozmieścić ś.:* W miastach niektórych naród żydowski znacznie jest rozsiedlony. L. <Roz + Siedlić>

† **Rozsiedlina, y,** lm. **y** *miejsce, gdzie ś. co rozsiadło, szpara, pęknięcie, rozpadlina.* B. Sz. <Od Rozsiadły>

Rozsiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiedzieć ś.**

Rozsiedzieć się, i ś., ał ś. *rozochocić ś. do siedzenia; zasiedzieć ś.:* Tak ś. długo rozsiedzę, aż przyjdzie, *obsidere usque redierit.* Mącz. <Roz + Siedzieć>

Rozsiekać, a, ał, Rozsiec, nied. **Rozsiekiwać,** † **Rozsiekować** *siekając rozdrobnić; posiekać w sztuki, a. rozciąć, rozpłatać, rozrąbać, rozchlastać, rozćwiertować, rozsiepać:* R. kogo szablą, siekierą. R. szablami = *roznieść na szablach.* Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, R., rozpłatać. L. Izop żołądek wyciera, rozprawuje, rozsiekuje. Syr. Zdjęci gniewem żołnierze chcą w sztuki R. zuchwalca. Drużb. Szlachta, na Sapiehów rozgniewana, jednego z nich, Michała, rozsiekała. Lel. Rokosze rozsiekiwały lub rozstrzeliwały podejrzanych sobie rotmistrzów. Remb. < Roz + Siekać>

Rozsiekanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiekać.**

Rozsiekaniec, ńca, lm. **ńcy** *człowiek rozsiekany:* Stał ś. żal wielki na sercu i okropność, patrząc na onego rozsiekańca. Pas. <Od Rozsiekany, od Rozsiekać>

Rozsiekiwać, uje, iwał p. **Rozsiekać.**

Rozsiekiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiekiwać.**

× **Rozsiekły** *rozsiekany, rozsieczony.* Wor. <Od *Rozsieknąć, zam. Rozsiec>

† **Rozsiekować, uje, ował** p. **Rozsiekać.**

† **Rozsiekowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozsiekować.**

× **Rozsiemienić się, i ś., ił ś.** *rozmnożyć ś. z siemienia; rozplenić ś., rozpłodzić ś., rozrodzić ś.:* Pewnieby ś. rozsiemienili do tego stopnia, iżby te wszystkie imiona, które ś. do ich szczepu przyznają, istotnie mogły być ich płodem. Lel. <Roz + * Siemienić ś., od Siemię>

× **Rozsiemienienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozsiemienić ś.**

Rozsiepać, pie, pał *rozciąć, rozbić, rozsiec:* Wszystko ś. morze od wioseł wyniesionych rozsiepane porze. Koch. J. <Roz + Siepać>

Rozsiepanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiepać.**

Rozsierdzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsierdzić.**

Rozsierdzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsierdzić ś.**

Rozsierdziały *który ś. rozsierdził.* Wor. < Od *Rozsierdzieć >

Rozsierdzić, i, ił *rozgniewać, rozwścieczyć, rozirytować, rozjuszyć, rozjątrzyć, rozcietrzewić, rozindyczyć:* Lew ten wściekłemi piany rozsierdzony pryska. Nar. Rozsierdzili go strzelce, *exasperaverunt eum.* Birk. Żmija rozsierdzona. Nar. Czemu ich rozsierdził przed kościołem? Sienk. **R. ś.** *rozgniewać ś., rozwścieczyć ś., rozirytować ś., rozjuszyć ś., rozjątrzyć ś., rozcietrzewić ś., rozindyczyć ś.:* Gdy go zoczyli, o, jak ś. rozsierdzili! Birk. Słoń straszna rzecz, kiedy ś. rozsierdzi. Pot. < Roz + Sierdzić >

Rozsierdziony p. **Rozsierdzony.**

Rozsierdzony, Rozsierdziony *którego rozsierdzono a. który ś. rozsierdził:* Rozsierdzony Ignac. Gaw.

Rozsieść się, ędzie ś., adł ś. p. **Rozsiąść ś.** < Roz + Sieść >

Rozsiewacz, a, lm. **e l. a. Rozsiewca** *ten, co rozsiewa; siewca:* Podobieństwo o rozsiewaczu. Leop. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. Żarn. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. Białob. **2.** *przyrząd do rozsiewania:* R. nawozu. < Od Rozsiewać >

Rozsiewaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozsiewacz.** Sł. wil.

Rozsiewać, a, ał i R. ś. p. **Rozsiać.**

Rozsiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiewać:** Dominik św. chciał iść do Persów na R. wiary św. Birk.

Rozsiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiewać ś.**

Rozsiewca, y, lm. **y** p. **Rozsiewacz:** Niektóry R. wyszedł ku sianiu. B. B. Gdy R. rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi. Dambr. Nieprawdy R. Smotr. Szalbierskich nauk R. Birk. Kłamliwy R. bajek. Pilch. R. roztyrku i niezgody. Kochan. < Od Rozsiewać >

[Rozsieżne drogi] = *rozstajne, krzyżujące ś., rozstaje.* < Zam. * Rozsiężne, Roz + * Siężne, SIĘG/SIĘŻ/SĘG/SĄG/SĄŻ >

× **Rozsilać się, a ś., ał ś.** p. **Rozsilić ś.**

× **Rozsilanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozsilać ś.**

× **Rozsilenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozsilić ś.**

× **Rozsilić się, i ś., ił ś.**, nied. **Rozsilać ś.** *wzmóc ś. w siłę, nabrać siły; wzmóc ś., spotężnieć, spotęgować ś.:* Niech skra, co w was chora, w płomień zdrowia ś. rozsili. Sł. wil. < Roz + Silić ś. >

Rozsiodłać, a, ał, nied. **Rozsiodływać** *rozebrać z siodła, rozkulbaczyć,* × wysiodłać. Gołota nie ma gdzie konia R. (= *nie ma własnego kąta).* < Roz + Siodłać >

Rozsiodłanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiodłać.**

Rozsiodływać, uje, ywał p. **Rozsiodłać.**

Rozsiodływanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiodływać.**

Rozskakiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Rozskoczyć ś.**

Rozskakiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozskakiwać ś.**

Rozsklepiać, a, ał p. **Rozsklepić.**

Rozsklepianie, a, blm., czynność cz. **Rozsklepiać.**

Rozsklepić, i, ił, nied. **Rozsklepiać** *rozebrać z sklepienia; odkryć sklepienie; rozebrać sklepienie.* Przen.: *roztworzyć, rozdrażnić, odnowić, rozjątrzyć co zasklepionego:* R. ranę. Pocóż rozsklepiać serca ściśnione bolesnym uczuciem? Wor. Teraz utopmy w oceanie rozsklepione zajścia i krzywdy. Wor. < Roz + Sklepić >

Rozsklepienie, a, blm., czynność cz. **Rozsklepić.**

× **Rozskład, u,** lm. **y** *rozkład.* L. < Roz + Skład >

Rozskoczenie, a, blm., p. **Rozskoczenie ś.** L.

Rozskoczenie się, a ś., blm., niek. **Rozskoczenie** czynność cz. **Rozskoczyć ś.**

Rozskoczyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozskakiwać ś. l.** *rozbiec ś. w skok; skoczywszy rozproszyć ś.; rozpierzchnąć ś., rozprysnąć ś.:* Jak ich ponury Kato który zoczy, wnet ś. swawolna kupa rozprószy, rozskoczy. L. Przen.: Jakoć ś. z żalu serce nie rozskoczy! Lubom. (= *nie pęknie, nie rozerwie ś., nie rozpadnie ś.).* **2.** *skoczywszy rozstąpić ś., rozdzielić ś.:* Partje rozskoczyły ś. i stanęły naprzeciw. Kit. Tłum ś. natychmiast z obu stron rozskoczył. Kras. Drzwi rozskoczą ś. na dwie strony. Kon. < Roz + Skoczyć >

[Rozskok, u, lm. **i]** *rzecz w rozproszeniu, odłamek:* Dorzucał do swego p'anu w bezładzie, co nadeszło, pewny, że ś. całość stworzy z tych właśnie rozskoków. Ork. < Roz + Skok >

Rozskrobać, bie, bał *skrobiąc rozdzielić; rozdrapać, rozdłubać; skrobiąc rozdrażnić, rozjątrzyć, rozognić:* R. strup. Sł. wil. < Roz + Skrobać >

Rozskrobanie, a, blm., czynność cz. **Rozskrobać.**

Rozskrzydlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozskrzydlić ś.**

Rozskrzydlić się, i ś., ił ś., × **Rozeskrzydlić ś.** *rozpostrzeć, rozstawić, rozczapierzyć swoje skrzydła:* Z orłów złotych rozskrzydlonych żywy namiot. Krasiń. Przen.: Seraficznie rozskrzydlona w Bogu. Słow. (= *lecąca, wydzierająca ś. ku Niemu jakby na skrzydłach)* < Roz + Skrzydlić >

Rozsładzać, a, ał p. **Rozsłodzić.**

Rozsładzanie, a, blm., czynność cz. **Rozsładzać.**

× **Rozsława, y,** blm. *sława rozgłośna, dobra sława, rozgłos, opinja, dobre imię, renoma, opinja:* To nie przyniosło uszczerbku jej czci i rozsławie za życia. Sł. wil. < Roz + Sława >

Rozsławiacz, a, lm. **e** *ten, co rozsławia:* Pisemni rozsławiacze kopalń krakowskich. Szaj. < Od Rozsławiać >

Rozsławiać, a, ał i R. ś. p. **Rozsławić.**

Rozsławianie, a, blm., czynność cz. **Rozsławiać.**

Rozsławianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsławiać ś.**

Rozsławić, i, ił, nied. **Rozsławiać l.** *zrobić sławnym rozgłosiwszy, roznieść czyją sławę:* Chwalcie Pan i rozsławiajcie po wszystkim świecie sprawy Jego. B. B. Rozsławił wszystkie możności Jego i wszystkie dobrodziejstwa, ktore są światu rozlicznie nadane. Rej. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszając, że Bóg naprzód, a potym ona woda zdrowie mu przywróciła. Syk. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność polska. Górn. Męstwo swe i imię na morzach rozsławił. Przyb. I w Indjach już Bóg raczył R. i rozszerzyć prawdę swoję. Wuj. Pasterze, co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie i roznoszą. Dambr. Boże, rozsław. Twego syna, aby i syn rozsławił Cię; jam Cię rozsławił na świecie, sprawę Twoję wykonałem, teraz rozsław mię Ojcze u Ciebie sławą, którą miałem przód, niż świat był. Bud. (uwielbić. B. G.). Chrystus ś. modlił: Ojcze! rozsław imię

Twoje; i przyszedł głos: Rozsławiłem i znowu rozsławię. Galat. Bóg Ociec rozsławił Go i ogłosił, że jest Bogiem prawdziwym. Salin. Im on więcej zakazował, tym daleko więcej rozsławiali. Wuj. **2.** × R. *rozgłosić*, *rozkrzyczeć*, *okrzyczeć*, *opublikować:* Rozkazuje senat wszystkim wytrykuszom, aby te artykuły dostatecznie były publikowane abo rozsławione na kazalnicach. Baz. Oni nas o zdradę rozsławili. Smotr. *(= osławili).* **R. ś. I.** *stać ś. sławnym przez rozgłaszanie*, *rozsłynąć*, *rozejść ś. sławą*, *wsławić ś. szeroko:* Jedzie widzieć dziewkę, jeśli była tak gładka, za jaką ś. była rozsławiła. P. Koch. Rozsławiła ś. jego umiejętność. Troc. **2.** *rozgłosić ś.*, *rozejść ś.*, *roznieść ś.:* Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już ś. rozsławi. L. Tak ś. to było na Wschodzie rozsławiło, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. Białob. Rozsławiło ś. to po mieście. Troc. <Roz + Sławić>

Rozsławienie, a, blm., czynność cz. **Rozsławić.**

Rozsławienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsławić ś.**

Rozsłocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsłocić ś.**

Rozsłocić się, i ś., ił ś. *rozchlapać ś. słotą*, *rozflażyć ś.:* Może jesień jeszcze pofolguje i nie rozsłoci ś. odrazu z początkiem października. <Roz + * Słocić ś., od Słota>

× **Rozsłodnąć, nie, nął** *stać ś. słodkim*, *przejść słodyczą:* Woda rozsłodnęła od drzewa. B. B. <Roz + Słodnąć>

× **Rozsłodnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozsłodnąć.**

Rozsłodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsłodzić.**

Rozsłodzić, i, ił, nied. **Rozsładzać** *rozebrać słodyczą*, *zrobić słodkim*, *osłodzić.* Przen.: Chłopczyna rozsłodzony twojej piękności wdziękami. Kniaź. *(= rozmarzony słodko*, *zachwycony rozkosznie).* Wzrok wraziła we mnie, usta uśmiechem rozsładzając, rzekła Słow. <Roz + Słodzić>

Rozsłoneczniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozsłonecznić.**

Rozsłonecznianie, a, blm., czynność cz. **Rozsłoneczniać.**

Rozsłonecznianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsłoneczniać ś.**

Rozsłonecznić, i, ił, nied. **Rozsłon czniać** *rozjaśnić*, *rozpromienić światłem słonecznym:* Coraz to niżej i niżej spuszczała ś. postać, rozsłoneczniając przestwory pod sobą. Krasiń. Brzmiał w letnim rozsłonecznionym powietrzu dźwięczny, przeciągły, zalotny śmiech kobiety. Orzesz. Przen.: Wyraz (twarzy), które je (linje i kształty jej oblicza) rozsłonecznial lub przygaszał. Dan. *(rozpromienial szczęściem).* **R. ś.** *rozjaśnieć*, *rozpromienić ś. od światła słonecznego.* Przen.: Tadeusz czuł ś. dziś w tak wyjątkowo świątecznym nastroju, tak rozsłoneczniła mu ś dusza wśród tych wesołych szczebiotek... Orw. <Roz + * Słonecznić. od Słoneczny>

Rozsłonecznienie, a, blm., czynność cz. **Rozsłonecznić.**

Rozsłonecznienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsłonecznić ś.**

Rozsłuchać, a, ał, nied. **Rozsłuchiwać,** † **Rozsłuchawać** *słuchając rozpoznać*, *przesłuchując roztrząsnąć:* Rozkazałem sędziom: Rozsłuchawajcie między bracią waszą a sądźcie między niemi. Bud. (wysłychiwajcie. B. G.). **R ś. I.** *nasłuchując przewiedzieć ś.; słuchając tu i owdzie rozpoznać ś.*, *zorjentować ś. przez słuchanie:* Rozsłuchując ś. razem, co ś. w kraju działo, aż do końca rozruchów przebył. Chodź. Miał czas ochłonąć i rozpatrzyć ś., R., nie mając potrzeby mieszania ś. do tego. Krasz. Nim ś. rozsłuchali, nim naradzili, nim namyślili pójść, nim to uskutecznili, wiele a wiele czasu upłynęło nienagrodzonego. Krasz. Rozsłuchiwał bacznie, nim ś. dalej posunąć ośmielił. Krasz. Mam czas ś. rozpatrzeć, mam okazję ś. R. Krasz. **2.** *zacząć na dobre słuchać; zasłuchać ś.:* Do serc płynie rozsłuchanych pieśń serdecznych dum, <Roz + Słuchać>

Rozsłuchanie, a, blm., czynność cz. **Rozsłuchać.**

Rozsłuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsłuchać ś.**

† **Rozsłuchawać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozsłuchać.**

† **Rozsłuchawanie, a,** blm., czynność cz. **Rozsłuchawać.**

† **Rozsłuchawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozsłuchawać ś.**

Rozsłuchiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozsłuchać.**

Rozsłuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsłuchiwać.**

Rozsłuchiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsłuchiwać ś.:** Czas upłynął na takim rozsłuchiwaniu ś. i rozpatrywaniu. Krasz.

× **Rozsłych, u,** lm. **y** *słuch = wieść szybko rozchodząca ś.* Sł. wil. <Roz + Słych>

× **Rozsłynąć, nie, nął,** × **R. ś.** *zasłynąć szeroko*, *rozejść ś. słynąc*, *rozsławić ś.; rozgłosić ś.*, *rozpowszechnić ś.*, *rozszerzyć ś.:* Tej śmierci głośna szczęśliwie nowina w obudwuch wojskach prędko rozsłynęła. Leszcz. S. *(= rozniosła ś*, *rozeszła ś.).* Ta sława wnet rozsłynęła po mieście. Wys. *(=gruchnęła).* Nauka apostolska po wszystkim ś. świecie rozsłynęła. Żarn. <Roz + Słynąć>

× **Rozsłynięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozsłynąć.**

× **Rozsłynięcie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozsłynąć się.**

Rozsmagać się, a ś., ał ś., *nabrać rozmachu w smaganiu*, *zacząć na dobre smagać.* <Roz + Smagać>

Rozsmaganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsmagać ś.**

Rozsmakować, uje, ował, nied. **Rozsmakowywać** co = *rozpoznać smak czego*, *dojść smaku czego.* **R. ś.** w czym = *polubić smak czego*, *zasmakować w czym*, *nabrać upodobania do czego*, *zagustować:* Pił wesoło, a gdy ś. w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. Nar. Gdy ś. rozsmakował, jakoś nie spostrzegł, że zjadł wszystko. Korz. Prawdziwy filolog w starym stylu rozkoszuje ś., rozmakowuje i popisuje ś. erudycją. BdC. < Roz + Smakować >

Rozsmakowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsmakować.**

Rozsmakowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsmakować ś.**

Rozsmakowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozsmakować.**

Rozsmakowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozsmakowywać:** Filologom chodziło nie o badanie, ale raczej o R. przedmiotu poznawanego i o zachwycanie ś. jego pięknościami. BdC.

Rozsmakowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsmakowywać ś.**

Rozsmarować, uje, ował, nied. **Rozsmarowywać** *smarując rozprowadzić szeroko*, *rozmazać:* R. masło, ser na chlebie. R. plaster. Przen.: Rozsmarowałem go jak masło na grzance dla pana

Czarnieckiego. Sienk. *(= zrobiłem go miękkim, powolnym).* <Roz + Smarować>

Rozsmarowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsmarować.**

Rozsmarowywać, uje, ywał p. **Rozsmarować.**

Rozsmarowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozsmarowywać.**

Rozsmętnić, i, ił, nied. **Rozsmętniwać** *doprowadzić stopniowo do smętności.* **R. ś.** *dojść stopniowo do smętności:* Im dalej idę, tym ś. okolica młodości mojej bardziej rozsmętniwa. Krasiń. <Roz + * Smętnić, od Smętny>

Rozsmętnienie, a, blm., czynność cz. **Rozsmętnić.**

Rozsmętnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsmętnić ś.**

Rozsmętniwać, a, ał i R. ś. p. **Rozsmętnić.**

Rozsmętniwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsmętniwać.**

Rozsmętniwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsmętniwać ś.**

Rozsmyrgać, a, ał *smyrgając rozciskać; rozrzucić w różne strony.* <Roz + Smyrgać>

Rozsmyrganie, a, blm., czynność cz. **Rozsmyrgać.**

Rozsnowa, y, lm. **y** *rozsnowanie, osnowa rozciągnięta; dalszy wątek, dalszy ciąg, rozwój, rozrost, przedłużenie:* Niechaj tak twoi synowie na tym ś. gruncie zasadzą, a w dalszej rodu rozsnowie wnuki go wnukom oddadzą. Kniaź. R. systematu. Sł. wil. *(= rozwinięcie, wykład).* R. romansu, dramatu. Sł. wil. *(= rozwiązanie).* <Roz + * Snowa, SNU/SNOW>

Rozsnować, uje, ował p. **Rozsnuć.**

Rozsnowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsnować,** *rozsnucie.*

Rozsnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsnować ś.**

Rozsnowywać, a, ał i R. ś. p. **Rozsnuć.**

Rozsnowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozsnowywać.**

Rozsnowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsnowywać ś.**

Rozsnucie, a, blm., czynność cz. **Rozsnuć.**

Rozsnucie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsnuć ś.**

Rozsnuć, uje, uł, Rozsnować, nied. **Rozsnuwać, Rozsnowywać** *rozprzestrzenić, rozszerzyć osnowę.* Przen. = a) *rozprzestrzenić, poprowadzić dalej wątek, rozwinąć:* Poeta nasz wszelako nie skorzystał z niego (z tematu) w całej pełni, nie rozsnuł go tak, jakby to zrobić było można. Chm. b) *rozwiązać, rozstrzygnąć, rozdzierzgnąć:* Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. Alber. **R. ś.** *rozwinąć ś.:* Raz powzięta myśl coraz ś. w nim dalej rozsnuwała. Krasz. Korzystał z dni jasnych, których pasmo tak niespodzianie ś. dla niego rozsnuło. Krasz. <Roz + Snuć>

Rozsnuwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsnuwać.**

Rozsnuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsnuwać ś.**

× **Rozsocha, y,** lm. **y** p. **Rosocha:** Dwa grube dęby obok siebie zrosłe przeplatają tam od stu lat i swoje korzenie, i swoje rozsochy. Stasz. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosy krzewiste jęło wypuszczać, wnet je zatłumiło rozsochą swoją ciernie rozłożyste. Odym. Tu i owdzie w rozsosze tkwi nieforemna bryła śniegu, a na konarach białe pokrowce. Matl. R. u sochy do orania. Kluk. Świecznik od nóg do rozsoch lity był. Bud. Zdr. × **Rozsoszka.** <Roz + Socha>

× **Rozsochacenie, a,** blm., czynność cz. **Rozsochacieć.**

× **Rozsochacieć, eje, ał** p. **Rosochacieć:** Rozsochacieje drzewo, rozpuszcza gałęzie. Kn. <Od Rozsochaty>

× **Rozsochacina, y,** lm. **y** p. **Rosocha:** Palmowe drzewo samica, obłapiwszy swemi gałązkami a. rozsochacinami gałązki samca, poczyna od nich. Trzyc. < Od Rozsocha >

× **Rozsochacz, a,** lm. **e** p. **Rosochacz.** <Od Rozsocha>

× **Rozsochato** przys. od **Rozsochaty,** *rosochato:* Winne drzewo rozpuszcza ś. R., lecz go oracze chędogo obcinają. Bud.

× **Rozsochatość, i,** blm., rz. od **Rozsochaty:** Trafia ś., iż w krzewach zielnistych R., czyli rozwijanie ś. w widlaste gałęzi, staje ś. wespół z rozwinieniem ś. liścia. Brz.

× **Rozsochaty** p. **Rosochaty:** Płonka rozsochata a. dwa pniaki mająca. Trzyc. Nie R., nie gałęzisty, *unistirpis.* Kn. <Od Rozsocha>

× **Rozsochowaty** p. **Rosochaty:** Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. Paszk.

Rozsortować, uje, ował p. **Rozgatunkować.** <Roz + Sortować>

Rozsortowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsortować.**

× **Rozsoszka, i,** lm. **i** p. **Rozsocha:** Winne drzewko ujmuje ś. swojemi rozsoszkami, właśnie jakoby rękoma. Bud. R., która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. Syr. (kluczowa kość, kluczka, klucz. L.).

[**Rozsosznąć, nie, nął**] *rozerwać, rozdwoić, odłamać.* [**R. ś.**] *nadwerężyć sobie krok.* <Od Rozsocha>

[**Rozsosznięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rozsosznąć.**

[**Rozsosznięcie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozsosznąć ś.**

Rozspacjować, uje, ował, nied. **Rozspacjowywać** druk. *rozstawić czcionki, wkładając między nie spacje.* <Roz + Spacjować>

Rozspacjowanie, a, blm., czynność cz. **Rozspacjować.**

Rozspacjowywać, uje, ywał p. **Rozspacjować.**

Rozspacjowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozspacjowywać.**

Rozspazmować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre spazmować.* <Roz + Spazmować>

Rozspazmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozspazmować ś.**

Rozspekulować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre spekulować, wpaść w zapał spekulowania:* Ciemna masa rozspekulowanej ulicy. <Roz + Spekulować>

Rozspekulowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozspekulować ś.**

Rozspołeczniać, a, ał p. **Rozspołecznić.**

Rozspołecznianie, a, blm., czynność cz. **Rozspołeczniać:** Tylko warjatom i dzieciom może przyjść na myśl, że wewnętrzne R. kraju zdoła poprzeć zewnętrzny bój z wrogiem. Krasiń.

Rozspołecznienie, a, blm., czynność cz. **Rozspołecznić.**

Rozspołecznić, i, ił, nied. **Rozspołeczniać** *rozdzielić pod względem społecznym.* <Roz + * Społecznić, od Społeczny>

Rozspona, y, lm. **y** *sztuka drzewa, żelaza* i t. p., *rozpierająca w pewnej odległości dwie inne; pryk, stempel.* Jak. J. <Zam. Rozpona>

Rozsrebrnić, i, ił, Rozsrebrzyć *rozświecić, rozświetlić, rozjaśnić srebrnym blaskiem:* Niech zło-

to słońca rozsrebrni i rozdjamenci namiot paproci. Tet. R. ś. *rozświecić ś.*, *rozjaśnić ś.*, *srebrnym blaskiem.* <Roz + * Srebrnić, od Srebrny>

Rozsrebrnienie, a, blm., czynność cz. **Rozsrebrnić.**

Rozsrebrnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsrebrnić ś.**

Rozsrebrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsrebrzyć.**

Rozsrebrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsrebrzyć ś.**

Rozsrebrzyć, y, ył i **R. ś.** p. **Rozsrebrnić:** Wichrolotne rumaki unoszą je w perlistym, rozsrebrzonym, iskrzącym rydwanie. Zdziech. Księżyc już ś. rozsrebrzył i śnieg zaczął błękitnieć. Weys. <Roz + Srebrzyć>

Rozsrożały *który rozsrożał, rozsrożony:* Kropi Bellona hojną posoką podwoje spysklane, rozżarzając rozsrożałe boje. Żebr. Włosy ku górze wstają, piersiami tchnie wielce nadęte burzliwością, rozsrożałe serce. Koch. J. Upada marnie z rozsrożałej rany. Tw. < Od Rozsrożeć >

Rozsrożeć, eje, ał, p. **Rozsrożyć:** Rozsrożony miał wyraz twarzy. Orzesz. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała i bardziej jeszcze, niżeli tu, wrzała. Chr. < Roz + Srożeć>

Rozsrożenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozsrożeć. 2.** czynność cz. **Rozsrożyć.**

Rozsrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsrożyć ś.**

Rozsrożyć, y, ył *uczynić srogim, sroższym; rozpalić gniewem, rozzłościć, rozsierdzić, rozwścieczyć, wzburzyć, rozjątrzyć, roznamiętnić, rozognić, rozjuszyć, rozbestwić, rozeżreć.* **R. ś., Rozsrożeć** *stać ś. srogim, sroższym; rozgorzeć gniewem, rozzłościć ś., rozsierdzić ś., rozwścieczyć ś., wzburzyć ś., rozjątrzyć ś., roznamiętnić ś., rozognić ś., rozjuszyć ś., rozbestwić ś., rozeżreć ś.:* Złych ś. złość rozsrożyła. Ryb. Sieciech, urazą oddalenia od rządu bardziej rozsrożony, szukał sposobów zemszczenia ś. Nar. Rozsrożony tym podstępem, porywa dwa dzirydy. Stasz. Rozsrożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. Stasz. Biedna kobieta ulękła ś. rozsrożonego męża. Krasz. <Roz + Srożyć>

Rozstać się, anie ś., ał ś., **[Rozestać ś.]**, nied. **Rozstawać ś.**, **[Rozstajać ś.] 1.** z kim, z czym = *rozejść ś., rozłączyć ś., zerwać, pożegnać ś. z kim, odejść od niego:* Mężnie tym wzgardź i statecznie, z czym ci R. ś. koniecznie potrzeba. Dar. J. Już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina R. mi ś. przychodzi. Smotr. Z ciałem ś. R. (Skar.), R. ś. z tym światem (*=umrzeć*). Wszystko mi wróży, że ś. na zawsze z Augustem rozstanę. Fel. Rozstał ś. z nim. Troc. Rozstała ś. z mężem przez śmierć. Troc. R. ś. z światem, z ciałem, z śmiertelnym życiem. Troc. R. ś. z naukami. Troc. Rozstaliśmy ś. w najlepszej komitywie. Z powodu przykrego zajścia rozstali ś. z sobą (*=poróżniwszy ś. rozeszli ś.; zerwali z sobą*). **2.** † R. ś. *odstać ś., odrobić ś., wrócić ś.:* Co ś. już stało, R. ś. nie może. Mor. A. Nie widzę, jakoby ś. to R. mogło, co ś. już raz stało. Biel. M., Nar. **3.** *rozmięknąć, rozrzednąć od stania:* Kartofle, kluski rozstały ś. w garnku. Latwiej ś. jedna potrawa na miękką rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. L. (*=rozpuszcza ś., rozmiękcza ś., roztwiera ś., rozsiada ś.*). **4.** *rozstąpić ś., rozsiąść ś., rozejść ś., popadać ś., rozpęknąć ś.:* Ziemia pod temi trzema ś. rozstaje buntownikami i jako w otchłani pożera w sobie. Leszcz. S. <Roz + Stać>

Rozstaj, u a. × **a,** lm. **e** a. w lm. **Rozstaje,** † **Rozstanie, [Rozstanie, Rozstajenki, Rozstańki] 1.** a. **Rozstajnia** *miejsce, z którego ś. drogi rozchodzą, rozdroże, przecięcie ś. dróg, zbieg dróg:* R., rozbieżenie dróg. Rej. Na rozstaju przy karczemce stanąłem wytchnąć. Krasz. Co widać u rozstaja dróg? Gliń. **2.** w lm. *rozstajne drogi, drogi krzyżujące ś.:* Na rozstajach Boże męki. Prusz. <Roz + * Staj, ST(O)/ST(A)>

[Rozstajać się, e ś., ał ś.] p. **Rozstać ś.**

[Rozstajanie, a, blm.] p. **Rozstajanie ś.:** Ciężkie będzie R.

[Rozstajanie się, a ś., blm., niek. **Rozstajanie]** czynność cz. **Rozstajać ś.**

Rozstaje, ów, blp. p. **Rozstaj.**

[Rozstajenki, ów, blp.] p. **Rozstaj.** <Od *Rozstajenka, od Rozstajnia>

[Rozstajni] p. **Rozstajny.**

Rozstajnia, i, lm. **e 1.** *droga rozstajna, rozdzielająca ś.* **2.** p. **Rozstaj.** Sł. wil. <Od Rozstajni>

Rozstajny, † **Rozstanny, [Rozstajni, Rozstalny]** *rozdzielający ś., rozchodzący ś. w różne strony, krzyżujący ś.:* Rozstajna droga. Pochowano samobójcę na rozstajnych drogach. Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. L. Przen.: Jesteśmy na rozstajnej drodze. Sł. wil. (*= możemy tak a. inaczej postąpić, mamy dwoje do wyboru, mamy dwie alternatywy*). <Od Rozstaj>

[Rozstalny] p. **Rozstajny.** < Zam. Rozstajny>

Rozstanie, a 1. blm. p. **Rozstanie ś.:** R. z miłym śmierci ś. równa. Kn. Im nam dziś przykrzejsze R., tym milej potym będzie ś. witać. Oss. Gdy już widział blizkie swe z ciałem R., prosił Boga, aby w dzień Wniebowzięcia Najśw. Panny jego rozłączenie było. Skar. Na rozstaniu serdecznym go uściskał obłapem. Troc. R. z światem. Troc. **2.** † R., lm. **a,** [R.] p. **Rozstaj:** R. dróg, gdzie ś. wiele dróg rozchodzi. Mącz. Idą przez wieś na R. dróg, niosąc placek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemią przysypują. Stryjk. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. B. B. Kości jego na rozstaniach popalił i popioły z nich rozrzucił na wiejące akwilony. Tw. **3.** † R. *rozstęp, rozdział, przedział, przerwa, rozpadlina, pęknięcie, szpara:* Przen.: Wielkie jest R. i przedział między potępionemi a świętemi. Skar. <Od Rozstać ś.>

Rozstanie się, a ś., niek. **Rozstanie** czynność cz. **Rozstać ś.:** Ty sama osłódź rozstania ś. chwilę. Mick.

Rozstanny 1. × R. *od rozstania, na rozstaniu będący, dziejący ś.; pożegnalny; rozstający ś.* Sł. wil. **2.** † R. p. **Rozstajny:** Po drogach rozstannych. Zim. <Od Rozstanie>

[Rozstańki, ów, blm.] p. **Rozstaj.**

[Rozstarać się, a ś., ał ś.] *postarać ś.* <Roz + Starać ś.>

[Rozstaranie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozstarać ś.**

× **Rozstaw, u,** lm. **y** *rozstawienie, porządek, w jakim co rozstawiono; rozkład, rozłożenie, ugrupowanie, uplanowanie, plan:* Z morza miasto nęciło przyjemnym widokiem, najkształtniejszych budowli rozstawem szerokim. Przyb. <Roz + * Staw, ST(O)/ST(A)>

Rozstawać się, aje ś., awał ś. p. **Rozstać ś.**

Rozstawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstawać ś.**

Rozstawiacz, a, lm. **e, Rozstawiciel** *ten, co rozstawia.* <Od Rozstawiać>

Rozstawiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstawić.**

Rozstawianie, a, blm., czynność cz. **Rozstawiać.**

Rozstawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstawiać ś.**

Rozstawiciel, a, lm. **e** p. **Rozstawiacz.** L. <Od Rozstawić>

Rozstawić, i, ił, nied. **Rozstawiać I.** *postawić w różnych miejscach, rozmieścić ustawiwszy; porozstawiać:* Konnych po stanowiskach rozstawiał. Warg. R. kolumny, warty. Troc. Około naszych wałów straże rozstawiają. Tremb. Na przodzie Turcy, wokoło rozstawieni Tatarzy. Niem. „Król polski jedzie!" zabrzmiały rozstawione po drodze czaty. Szaj. **2.** *rozdzieliwszy, roztworzywszy postawić:* R. nogi *(= rozkraczyć).* R. cyrkiel. **3.** *rozpostrzeć, rozłożyć, rozczapierzyć, roztworzyć, rozwinąć, rozpiąć, rozciągnąć, roztoczyć, rozszerzyć, rozstoperczyć:* R. sieci. Troc. R. skrzydła. **4.** druk.: R. formę *= rozłożyć stronice druku w ten sposób, aby po wydrukowaniu i złożeniu arkusza w format pisma a. książki następowały po sobie w należytym porządku.* R. czcionki *= rozspacjować.* **R. ś. I.** *zostać rozstawionym:* Len gdzieniegdzie na kołkach u płotów rozstawia ś. Przędz. **2.** *ustawić ś. w różnych miejscach; rozmieścić ś. stanąwszy; poustawiać ś., porozstawiać ś.:* Przybyła kupa rozstawiała ś. cichusieńko pod gospodą. Krasz. <Roz + Stawić>

Rozstawienie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozstawić 2.** *sposób, porządek, w jakim co rozstawiono:* R. szczwaczów ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć stajań był postawiony. Haur.

Rozstawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstawić ś.**

Rozstawny I. *możliwy do rozstawienia, dający ś. rozstawić.* L. **2.** *rozstawiony, porozstawiany w pewnych odległościach:* Konie rozstawne na trakcie pocztowym dla przejeżdżającego. Na rozstawnych furach przybył bataljon piechoty z trzema armatami. T. K. <Od Rozstaw>

Rozstąpić się, i ś., ił ś., × **Rozestąpić ś.,** nied. **Rozstępować ś., Rozstępywać ś. I.** *rozejść ś. na obie strony; ustępując ś. rozdzielić ś.:* Cóż po tych długich mowach, rozstąpmy ś. oto! Skoro ś. rozstąpili, nie było co równać: wszyscy przy Aleksandrze, a tam ich garść była. Kochan. *discedere in sententias* (rozdzielić ś. na partje. L.). Długie poswarki między niemi były, rybki ś. im na pomoc różno rozstąpiły. Papr. Rozstępują ś. ludzie komu. Kn. Szelest rozstępujących ś., żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. L. Ciżba raptem rozstąpiła ś., głowy schylając do ziemi. Niem. Rozstępują ś. mu ludzie. Troc. Cały zamek zadrżał, drzwi ś. rozstępowały. Nies. *(= roztwierały ś.)* Przen.: Przed ich potęgą rozstępywały ś. wszystkie chmury i cienie. Kaczk. *(= rozpraszały ś., rozchodziły ś., znikały).* **2.** przen. *rozpuść ś., rozpęknąć ś., rozewrzeć ś., roztworzyć ś., rozejść ś., rozdzielić ś., rozleźć ś., rozsiąść ś.:* Rozstąpiła ś. ziemia i pożarła Datana i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. Leop. Czemu ś. ziemia pod tobą nie rozstąpiła! L. Oby ś. rozstąpiła wnet ziemia pode mną, a do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. Koch. J. Rozstąp ś. ziemio. Prz. *= rób, co chcesz, żeby nie wiem co:* Święta i zacna jest pani nasza, ale gdy czego zapragnie, rozstąp ś. ziemio, musi być. Krasz. Przepadł, rozstąp ś. ziemio, i nie wiem, gdzie go szukać! *(= jak kamień w wodzie).* Od głowy bólu czasem człowiekowi zda ś., jakoby ś. R. miała. Comp. Rozstąpiły ś. kości moje. Wr. <Roz + Stąpić>

Rozstąpienie, a, blm. **I.** p. **Rozstąpienie ś. 2.** × R. p. **Rozstęp.**

Rozstąpienie się, a ś., niek. **Rozstąpienie I.** blm., czynność cz. **Rozstąpić ś. 2.** × R. p. **Rozstęp. 3.** patol. *rozsunięcie ś. kości* (diastasis).

× **Rozsterk, u,** lm. **i** p. **Rozterk.** Troc.

× **Rozsterkliwy** p. **Rozterkliwy.** Troc. <Od Rozterk>

Rozstękać się, a ś., ał ś. I. *zacząć na dobre stękać:* Rozpłakała ś., rozstękała ś. ziemia. Bud. **2.** † R. ś., [R. ś.] *rozchorować ś.:* Miała przyjechać, ale ś. rozstękawszy wróciła i potym prędko zmarła. Biel. M. Oczy moje rozstękały ś., *languerunt.* Wr. <Roz + Stękać>

Rozstękanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstękać ś.**

Rozstęp, u, lm. **y I.** *przestrzeń próżna między czym, odstęp, luka, przedział:* Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało; okropny R., bo go z dwuch stron wojowniki wbrew grożące zamknęły rzęsistemi szyki. Przyb. **2.** a. × **Rozstąpienie** anat. *szczerba, otwór, miejsce próżne* (lacuna): R. mięśni (l. musculorum). R. naczyń (w pachwinie) (l. vasorum). <Roz + * Stęp, STĘP STĄP>

× **Rozstępny** *mogący ś. rozstąpić; rozwarty, ziejący:* Bodaj zdrajcę każdego zła śmierć nie minęła, aby go ziemia żywo rozstępna połknęła. Kochan. Błyskawice z nieba rozstępnego spadały. Troc. <Od Rozstęp>

Rozstępować się, uje ś., ował ś. p. **Rozstąpić ś.**

Rozstępowanie, a, blm. p. **Rozstępowanie ś.:** W tęczy barw rozmaitych lub na tysiąc stawa R. samo oczy w mełkę wdawa, jedno prawie a jedno, co ś. z sobą styka, ostateczne pokrajki różnica zamyka. Żebr. *(transitus ipse,* przejście farby w farbę. L.).

Rozstępowanie się, a ś., niek. **Rozstępowanie** blm., czynność cz. **Rozstępować ś.**

Rozstępowy przym. od **Rozstęp.** Lek.: R. (lacunaris).

Rozstępywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozstąpić ś.**

Rozstępywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstępywać ś.**

Rozstoperczenie, a, blm., czynność cz. **Rozstoperczyć.**

Rozstoperczyć, y, ył *rozczapierzyć, rozstawić, rozpostrzeć, rozszerzyć.* <Roz + Stoperczyć>

[**Rozstrachać się, a ś., ał ś.**] *zestrachawszy ś. rozbiec ś., rozproszyć ś.:* Hej! ... po pod las, po pod las, po pod Obidowiec, nawróć że mi, dziewczyno, rozstrachanych owiec. Ork. <Roz + Strachać ś.>

[**Rozstrachanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozstrachać ś.**

Rozstrajać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstroić.**

Rozstrajanie, a, blm., czynność cz. **Rozstrajać.**

Rozstrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrajać ś.**

Rozstraniacz, a, lm. **e** mech. *przyrząd do rozstronienia pary.* Łab. <Od Rozstraniać>

Rozstraniać, a, ał p. **Rozstronić**

Rozstranianie, a, blm., czynność cz. **Rozstraniać.**

Rozstraszać, a, ał p. **Rozstraszyć.**

Rozstraszanie, a, blm., czynność cz. **Rozstraszać.**

Rozstraszenie, a, blm., czynność cz. **Rozstraszyć.**

Rozstraszyć, y, ył, nied. **Rozstraszać** *strasząc rozpędzić; rozpłoszyć, zmusić do rozpierzchnięcia ś.* Przen.: Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, *fugaverat.* Żebr. <Roz + Straszyć>

Rozstroiciel, a, lm. **e** *ten, co rozstroił.* <Od Rozstroić>

Rozstroić, i, ił, nied. **Rozstrajać** instrument muzyczny = *pozbawić stroju, zmieszać porządek tonów, odstroić:* Ach, gęśli moja, rzucam ciebie, jużeś podstarzała, dogniwaj rozstrojona, rzucona pod ławą. L. R. instrument muzyczny strunowy = *rozbębnić, rozklektać, rozklekotać, roztrajkotać.* Przen.: *rozdrażnić, zdenerwować:* Jestem dziś dziwnie rozstrojony. R. nerwy. R. zdrowie. (= *stargać*). Głos fortepianu drażnił ją i rozstrajał. Bał. Przen.: Nic ci snów tu nie rozstroi. Lan. (= *nie zmąci, nie zakłóci*). **R. ś.** (o instrnmencie muzycznym) *ulec rozstrojeniu, stracić strój, zacząć fałszować, odstroić ś.:* Stańmy tu, już ś. i lutnia rozstroi, ciężko jest dla niewdzięcznych śpiewać piersi mojej. Przyb. Przen.: *wyjść z zwykłego porządku, wpaść w bezład, zmieszać ś., zmącić ś., rozprząc ś., zdezorganizować ś.:* Cały dom i gospodarstwo rozstrajało ś. dla Dosi. Krasz. W głowie mu ś. rozstroiło. Boh. (= *pomieszało ś., przewróciło ś.*). Przen.: *rozdrażnić ś., zdenerwować ś.* <Roz + Stroić>

Rozstrojenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozstroić. 2.** *stan osoby lub rzeczy rozstrojonej, rozstrój, dysharmonja, niezgoda, nieład, zamęt, rozkład.* R. zdrowia, nerwów.

Rozstrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstroić ś.** *rozstrój.*

× **Rozstrojny** *będący w rozstroju, rozstrojony.* Sł. wil. <Od Rozstrój>

Rozstronić, i, ił, nied. **Rozstraniać** mech. *użyć mniejszej ilości pary dopuszczonej z suwacza do cylindra przy uruchomianiu tłoka.* <Roz + Stronić>

Rozstronienie, a, blm., czynność cz. **Rozstronić,** wypust: R. stałe, zmienne. Łab.

Rozstrój, oju, lm. **oje 1.** *rozstrojenie ś., brak stroju, dysharmonja, niezgodność tonów;* przen. *rozprzężenie, nieporządek, nieład, zamęt, rozkład, niezgoda:* Pamfletem smaga to, co było zdrożnym w społeczeństwie a. żywiołem nieładu, rozstroju. Dęb. L. R. władz umysłowych. Tego nie mógł zrobić bez wprowadzenia rozstroju do własnego majątku. Spas. **2.** patol.: R. = *rozstrojenie* (aegrimonia). R. nerwowy (enervatio). R. rozumowy (dysnoesia). R. uczuć (dysthymia). R. umysłowy. R. woli (dysbulia). R. żołądkowy (gastricismus). <Roz + Strój>

× **Rozstrugać, że, gał** co = *zniszczyć, zepsuć, strugając.* Sł. wil. <Roz + Strugać>

× **Rozstruganie, a,** blm., czynność cz. **Rozstrugać.**

Rozstrychać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstrychnąć.**

Rozstrychanie, a, blm., czynność cz. **Rozstrychać.**

Rozstrychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrychać ś.**

Rozstrychnąć, nie, nął, nied. **Rozstrychać** *odstrychnąć jedno od drugiego, rozdzielić, rozstrzelić, rozproszyć, rozdwoić, rozłączyć, poróżnić:* Niespokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrychnął. L. **R. ś.** *odstrychnąwszy ś. rozdzielić ś.; rozstrzelić ś., rozdwoić ś., rozłączyć ś., rozproszyć ś., rozejść ś., rozpaść ś., zerwać ze sobą:* Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozstrychnione. Kopcz. Rozstrycha ś. tłum. na dwie kupy rozdzielony. Mick. Mam pięć kopji kodeksów; oparte na jednostajności do r. 1399. w dalszych rozstrychnione i niejednostajne. Lel <Roz + * Strychnąć, od Strych>

Rozstrychnienie, a, blm. p. **Rozstrychnięcie.**

Rozstrychnienie się, a ś., blm. p. **Rozstrychnięcie ś.**

Rozstrychnięcie, a, blm., **Rozstrychnienie 1.** czynność cz. **Rozstrychnąć. 2.** p. **R. ś.**

Rozstrychnięcie się, a ś., blm., **Rozstrychnienie ś.,** niek. **Rozstrychnięcie, Rozstrychnienie 1.** czynność cz. **Rozstrychnąć ś. 2.** *stan tego, co ś. rozstrychnęło, rozerwanie, niezgoda, rozprzężenie, rozstrzelenie, dysharmonja, rozłam:* R. ś. umysłów, zdań.

† **Rozstryha, y,** lm. **y** *mnich a. pop wyznania wschodniego, pozbawiony kapłaństwa.* <Ukr., Ros. rozstriga>

× **Rozstrzał, u,** lm. **y 1.** *rozstrzelenie; rozniesienie, roztrzaskanie za pomocą strzału.* L. **2.** *rozstrzelenie ś., różność, odmienność:* R. zdań, wyobrażeń. Sł. wil. **3.** *ustęp, zboczenie, epizod:* Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyobrażeń. Kniaź. <Roz + Strzał>

Rozstrzelać, a, ał 1. dok., [**Rozstrzelić**], nied. **Rozstrzeliwać** kogo = *stracić go przez strzelenie doń:* Zbiegiem jesteś, przeto podług praw wojskowych dzisiaj rozstrzelanym będziesz. L. Stefan Czarniecki sądem wojskowym R. Wychowskiego kazał. Lel. **2.** p. **Rozstrzelić.** <Roz + Strzelać>

Rozstrzelanie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzelać.**

Rozstrzelanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrzelać ś.**

Rozstrzelenie a, blm. **1.** czynność cz. **Rozstrzelić. 2.** p. **R. ś.:** R. zdań, wyobrażeń, głosów. To R. ich (Mazurów) nie wpłynęło bynajmniej na pomieszanie z ludem okolicznym, na zatarcie pochodzenia, zapomnienie mowy. Krasz.

Rozstrzelenie się, a ś., blm., niek. **Rozstrzelenie** czynność cz. **Rozstrzelić ś.;** *brak jedności, rozproszenie, rozdwojenie, niezgodność; rozrzucenie, rozmieszczenie sporadyczne:* R. ś. zdań, głosów. R. ś. kolonistów.

Rozstrzelić, i, ił, × **Rozstrzelać,** nied. **Rozstrzelać, Rozstrzeliwać 1.** *roztrzaskać, rozbić, roznieść, rozproszyć strzałami;* przen. *roztrzaskać, rozbić, rozerwać, roznieść, rozsadzić:* Jaki grzmot, jak okropne poruszyły wrzawy rozstrzelonej w kawałce na powietrzu nawy. L. R. gromadę, nieprzyjaciela = rozpędzić, rozproszyć. L. [R. kogo] = *rozstrzelać.* R. kamień = *rozsadzić prochem.* Przen.: R. litery = *rozstawić, rozsiać, rozspacjować.* W drukarni: rozspacjować a. R. litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. Mag. Kilkanaście wyrazów rozstrzelonemi głoskami zaznaczamy. Proch. Uwagi drukiem rozstrzelonym wyrażone. Kiedy ludzie jeszcze po lesiech mieszkali, obrali ś. między niemi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. Papr. (= *rozproszony, rozrzucony, rozsiany, rozdzielony*). Moc tego państwa jest rozerwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelone. Łęcz. R. swe siły (= *rozproszyć, rozdwoić, rozdzielić, rozprząc*). **2.** *rozpuścić nagle na wszystkie strony, rozrzucić. roztoczyć, rozsypać:* Naokoło blask świetne rozstrzelają zbroje. Dm. **R. ś.** *rozbiec ś., rozlecieć ś., rozproszyć ś., rozdzielić ś., rozpierzchnąć ś.; rozejść ś., poróżnić ś., rozdwoić ś., rozstrychnąć ś.:* Po wszystkiej ś. Panonji rozstrzeliwszy, onę pustoszyli. Błaż. Plondrownicy, po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzeliwszy ś., daleko one pu-

stoszyli. Błaż. Rozstrzelała ś. była ta bitwa po wszystkiej ziemi. Leop. *(= szerzyła ś.)*. Głosy wotujących rozstrzeliły ś. Przen.: Praca jednego z niewielu już u nas artystów, którzy nie rozstrzeliwają ś. w drobnostkach i dziwactwach. Str. *(= nie rozpraszają swej myśli, uwagi)*. Rozstrzelona uwaga *(= rozrzucona, roztargniona)*. 3. *rozegrać ś. strzelaniem:* Powstała konieczność rozstrzeliwać ś. między współubiegającemi ś. o nagrodę. <Roz + Strzelić>

Rozstrzeliwać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstrzelić.**

Rozstrzeliwanie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzeliwać.**

Rozstrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrzeliwać ś.**

× **Rozstrzeń, i,** lm. **e** patol. *rozszerzenie a. rozdęcie przewodu w ciele,* × r e z e p r z a (ectasis, ectasia). R. jam serca, rozszerzenie serca (cardiectasia). R. mleczna, torbiel mleczna sutka (galactocele). R. naczynia, rozszerzenie, rozdęcie naczynia (angiectasis). R. oskrzeli, rozszerzenie, rozdęcie oskrzeli (bronchectasis). <Roz + * Strzeń, STRZEŃ/STRON>

Rozstrzępiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstrzępić.**

Rozstrzępianie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzępiać.**

Rozstrzępianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrzępiać ś.**

Rozstrzępić, i, ił, nied. **Rozstrzępiać** *rozdzielić na strzępy, rozszczepić:* Chmura po krańcach rozstrzępiona i obrzeżona biało. Pol. **R. ś.** *rozdzielić ś. na strzępy, rozszczepić ś.:* Pochodnia rozstrzępi ś. Pol. <Roz + Strzępić>

Rozstrzępienie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzępić.**

Rozstrzępienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrzępić ś.**

Rozstrzyc, yże, ygł, nied. **Rozstrzygać I.** a. × **Rozstrzygnąć** *rozciąć, szczeg. nożycami:* Rozstrzygnij ten papier. Troc. Członki rozstrzygnione z głową. Wor. *(=rozdzielone przez odcięcie)*. **2.** × R., **Rozstrzygnąć** *zdecydować, rozwiązać, załatwić, rozsądzić; rozwikłać, rozświetlić, wyjaśnić:* Rozstrzygnąć sprawę, spór, rzecz, wątpliwość, bitwę, konkurs. Podczas szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. Błaż. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby ś. waśń nie mnożyła. Górn. Sprawę rozjąć i rozstrzygnąć. P. chel. Konrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. Biel. M. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozstrzygan słowem Bożym. Baz. Stara ś. R. wątpliwości o śmierci i życiu. Pilch. Rozstrzygnął tę trudność, sprawę, spór dekretem. Troc. Szabla ostra przy boku to pan, ten rozstrzyga. Kochan. Przerabia towarzystwo na zgraję oprawców, gdzie siła i przemoc wszystko rozstrzyga i kończy. Śniad. Rozstrzygać najdelikatniejsze spory. Mick. Niech miecz tę sprawę rozstrzygnie. **R. ś.** *zdecydować ś., zostać zdecydowanym, rozwiązać ś., załatwić ś.; rozwikłać ś., rozświetlić ś., wyjaśnić ś.:* Zdaje mi ś., że wkrótce to ś. rozstrzygnie. Krasiń. <Roz + Strzyc>

× **Rozstrzyg, u,** lm. **i I.** *rozstrzygnięcie, rozstrzyganie:* Sędziowie w spornych rozstrzygach wytrawni. Hel. Z tak ciasnej ligi śmierć nas tylko uwolni swojemi rozstrzygi. Pot. **2.** przen. *niezgoda, rozdwojenie, niesnaski, nieporozumienie, dysharmonja, kwasy, niechęć:* Porzućcie kłótnie, scysje, rozstrzygi. Chr. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi przez głupią płochość idą na rozstrzygi? Pot. <Roz + * Strzyg, STRZYG>

Rozstrzygacz, a, lm. **e** *ten, co rozstrzyga, rozsądza.* L. <Od Rozstrzygać>

Rozstrzygać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozstrzyc.**

Rozstrzygająco przys. od **Rozstrzygający:** A właśnie dzień przedtym spełnił ś. fakt, który miał R. wpłynąć na dalszy bieg jego życia.

Rozstrzygający I. im. od **Rozstrzygać. 2.** *stanowczy, miarodajny, ostateczny:* Książę ma rozstrzygające słowo przy obsadzie biskupstw. **3.** patol. *przełomowy, przesilny* (criticus). < Od Rozstrzygać>

Rozstrzyganie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzygać.**

Rozstrzyganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozstrzygać ś.**

Rozstrzygnąć, nie, nął i **R. ś.** p. **Rozstrzyc.**

Rozstrzygnienie, a, blm. p. **Rozstrzygnięcie:** Dekret abo ortel jest R., które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. Sz. Dla rozstrzygnienia tej wątpliwości wiedzieć mamy, iż... Petr.

Rozstrzygnienie się, a ś., blm. p. **Rozstrzygnięcie ś.**

Rozstrzygnięcie, a, blm., **Rozstrzygnienie** czynność cz. **Rozstrzygnąć.**

Rozstrzygnięcie się, a ś., blm., **Rozstrzygnienie ś.** czynność ś. **Rozstrzygnąć ś.**

Rozstrzygnięty, Rozstrzygniony im. od **Rozstrzygnąć.**

Rozstrzygniony p. **Rozstrzygnięty.** Troc.

Rozstrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Rozstrzyc.**

† **Rozstyrk, u,** lm. **i** p. **Rozterk:** Zbiegli ś. wszyscy, którzy R. czynili i mącili w ludzie swoim. Leop. (którzy rozruch czynili. Leop.).

Rozsucie, a, blm., czynność cz. **Rozsuć.** (O kobiecie): [Ona jest na rozsuciu] = *tylko co ma zlec, zostać matką.*

Rozsucie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsuć ś.**

Rozsuć, uje, uł *rozsypać, rozproszyć; roztoczyć, rozpuścić, rozpostrzeć, rozłożyć, rozwiać:* R. jabłka z worka. Panny te włos trefiony rozsuły po pięknej szyi. Pot. Św. Orszula perły rozsuła. **R. ś.** *rozsypać ś., rozproszyć ś., rozlecieć ś.:* Konie jęły z wozem uciekać, tak iż nie tylko ś. jabłka rozsuły, ale i wóz ś. rozkołatał. Glicz. Rozsuł ś. wał od ognia srogiego. Koch. J. *(=rozsiadł ś.)*. [Cebrzyk ś. rozsuł] = *rozleciał.* O kobiecie: Rozsuła ś. = *rozsypała ś., została matką.* Przen.: Dzisia ś. w różne dziedzictwa rozsuły, zbywszy panów. Pot. *(= rozeszły ś.)*. <Roz + Suć>

Rozsunąć, nie, nął, nied. **Rozsuwać** *odsunąć jedno od drugiego, rozdzielić przez posunięcie:* R. firanki, krzesła. R. stół składany = *rozciągnąć, rozłożyć.* Trzeba było R. kaletę i gotowy grosz na stół wyłożyć. Rost. Przen.: Domy rozsunęli i poszerzyli ulicę. **R. ś.** *usunąwszy ś. rozstąpić ś.; rozejść ś., rozpierzchnąć ś., rozsypać ś., rozbiec ś., rozlecieć ś., rozproszyć ś., rozprysnąć ś.:* Margrabia i Lucynda rozsuwają ś. na obiedwie strony teatru. L. Kiedy deszcz gwałtowny lunie, każdy oracz i rolnik z pola ś. rozsunie. Koch. J. Jak skoro huczne działa runą, jakoby muchy poparzył ukropem, tak ś. z swych tłumów Tatarzy rozsuną. Jabł. <Roz + Sunąć>

Rozsunięcie, a, blm., czynność cz. **Rozsunąć.**

Rozsunięcie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozsunąć ś. 2.** chir.: R. ś. odłamków kości złamanej (dislocatio ad longitudinem). **3.** hist.: R. ś. pętli potomnych (metacinesis, metaphasis). **4.** patol.: R. ś. wyżłobienia (desinvaginatio).

[Rozsuplać, ple, plał] p. **Rozsupłać**. <Roz + Suplać>

[Rozsuplanie, a, blm.] czynność cz. **Rozsuplać.**

Rozsupłać, ple, płał, [Rozsuplać, Rozsypłać, Rozsyplać, Rozszypłać] *rozplątać, rozwiązać z supła, rozwiązać węzełek.* <Roz + Supłać>

Rozsupłanie, a, blm., czynność cz. **Rozsupłać.**

Rozsuszenie, a, blm., czynność cz. **Rozsuszyć.**

Rozsuszyć, y, ył *susząc rozsadzić; wysuszyć tak, żeby ś. rozeschło:* R. beczkę. L. <Roz + Suszyć>

[Rozsutki, Osutki] *drobne kukiełki weselne.* <Od Rozsuty, od Rozsuć>

Rozsuwać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozsunąć.**

Rozsuwalny *który ś. łatwo rozsuwa, rozsuwany:* Sł. wil. Stół R. Rzem.: Imadło rozsuwalne, zwornica rozsuwalna. <Od Rozsuwać>

Rozsuwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsuwać.**

Rozsuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsuwać ś.**

Rozsuwany 1. im. od **Rozsuwać. 2.** p. **Rozsuwalny:** Kleszcze rozsuwane.

Rozswatać, a, ał *przeszkodzić projektowanemu małżeństwu, udaremnić, rozchwiać je.* Sł. wil. <Roz + Swatać>

Rozswatanie, a, blm., czynność cz. **Rozswatać.**

Rozswawolenie, a, blm., czynność cz. **Rozswawolić.**

Rozswawolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozswawolić ś.**

Rozswawolić, i, ił *pozwolić, aby ś. rozswawolił, rozpuścić, rozpasać, rozhukać:* Bujna jego wyobraźnia rozswawoliła piekielnie swą twórczość w gorączce. Kaczk. **R. ś.** *począć na dobre swawolić, rozdokazywać ś., rozzbytkować ś., rozigrać ś., rozfiglować ś., rozbrykać ś., rozpuścić ś. swawolnie:* Rozswawolona piękność. Rol. Więcej, niż kiedykolwiek, rozswawolona. Orzesz. <Roz + Swawolić>

× **Rozswornie** przys. od **Rozsworny.** L.

× **Rozsworny,** × **Rozworny 1.** *nie równoległy.* Troc. **2.** *niesworny, niezgodny, niekarny, niepohamowany.*

Rozsworować, uje, ował, Rozsforować 1. *ze swory (psy) spuścić, rozpuścić ze smyczy:* Wjechawszy do wielkiej puszczy, psy rozsworowano. Mor. Często po górach na dzikie lamparty rozsworowała gończe psy i charty. Chr. R. psy. Troc. **2.** przen. *rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugli, rozkiełznać, rozpasać, rozprząc:* R. język, życie, młódź. Troc. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sworze chodziły, ten wiek teraźniejszy wszystko to rozsworował. Opal. **R. ś.** *rozpuścić ś., rozpasać ś., rozkiełznać ś., rozuzdać ś., rozhukać ś., rozprząc ś.:* Niech ś. piekielne rozsforują mocy. Wad. <Roz + * Sworować, od Swora>

Rozsworowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsworować.**

Rozsworowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsworować ś.**

Rozsycać, a, ał p. **Rozsycić.**

Rozsycanie, a, blm., czynność cz. **Rozsycać.**

Rozsycenie, a, blm., czynność cz. **Rozsycić.**

Rozsychać się, a ś., ał ś. p. **Rozeschnąć ś.**

Rozsychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsychać ś.**

Rozsycić, i, ił, nied. **Rozsycać 1.** *sycąc rozpuścić, rozrobić, zrobić pitnym:* Piast, wieprza zabiwszy i kadź miodu rozsyciwszy, przyjaciół wezwał był. Błaż. Kichlarze miód nierozsycony na miodowniki wyrabiają. Vol. Beczka miodu rozsyconego. Vol. Od każdej beczki miodu rozsyconego, pitego groszy 36. Vol. <Roz + Sycić>

Rozsyczeć się, y ś., ał ś. *zacząć na dobre syczeć.* <Roz + Syczeć>

Rozsyczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsyczeć ś.**

Rozsygnalizować, uje, ował *rozesłać, rozgłosić, rozpowszechnić sygnalizując.* <Roz + Sygnalizować>

Rozsygnalizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozsygnalizować.**

Rozsyłacz, a, lm. **e** mech. *przyrząd do rozprowadzania pary.* <Od Rozsyłać>

Rozsyłać, a, ał p. **1. Rozesłać.**

Rozsyłanie, a, blm., czynność cz. **Rozsyłać.**

× **Rozsyłka, i,** lm. **i** *rozsyłanie:* Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. Nar. <Od Rozsyłać>

Rozsyp, u, blm. p. **Rozsypka:** Oni w R. poszli. Krasiń. <Roz + * Syp, SYP/SEP/SU[P]>

† **Rozsypacz, a,** lm. **e** *ten, co rozsypuje; rozproszyciel, burzyciel:* Zgotuję przeciw tobie rozsypacze, którzy cedry twe porąbią. B. B. <Od Rozsypać>

Rozsypać, pie, pał, nied. **Rozsypywać,** † **Rozsypować 1.** *sypiąc rozrzucić; rozproszyć, rozsiać, rozsuć:* Rozsypuję pieniądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. Kn. Papiery po stole rozsypane. Troc. Rozsypaną zbieraj kawę. Troc. Rozsypałeś groch, pieniądze, piasek. Troc. R. miotłę, płótno, kosz. Troc (= *rozebrać na cząstki, rozwiązać, rozpleść).* Obok nich leżał rozsypany na papierze tytuń, maszynka do robienia papierosów. Bał. Przen.: Gwiazdy rozsypane po niebie. Ktoby granice rozsypał, powinien je zasię usypać. Troc (= *rozkopał).* Przen.: Pan rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje święte po wszystkim świecie. Rej (= *rozpostarł, rozpowszechnił, rozszerzył).* Rad tylko, że swe imię szeroko rozsypie. Mick. (= *rozsławi, rozgłosi).* Przen.: × Człowiek rozsypany = *roztargniony, rozstrzelony, rozrzucony, dystrakt:* Nikt bardziej nad Wc Panią nie jest rozsypany i nie żyje mniej w swojej familji. L. **2.** *rozetrzeć na proch, rozkruszyć, rozbić:* Pycha w proch rozsypała pierwszych naszych rodziców. Wor. Kościoły heretyckie rozsypować. Skar. (= *rozrzucać, burzyć, niszczyć).* Przen.: Rozsypał (rozproszył) wojsko nieprzyjacielskie. Troc. (= *rozpędził, rozegnal, rozproszył, rozgromił, rozbił).* Przen.: Rozsyp ten strach, co mię otacza. L. Przen.: Niestety mnie nędznej: zmowę z Panem Bogiem rozsypałam! Skar. (= *zerwałam, złamałam, pogwałciłam, stargałam).* **R. ś. 1.** *wysypawszy ś. rozlecieć ś.; rozproszyć ś., rozsuć ś.:* Pieniądze rozsypały ś., zboże ś. rozsypało. Troc. Przen.: *rozpierzchnąć ś., rozbiec ś.:* Pierwsza linja wysyła tyraljerów, i ci ś. rozsypują. Chrzan. Rozsypały ś. hufce nieprzyjacielskie. Troc. Rozsypiecie ś. każdy do swoich, a mię jednego zostawicie. Bud. (= *pójdziecie w rozsypkę, rozproszycie ś.).* **2.** *rozpaść ś., rozlecieć ś., rozkruszyć ś.:* Rozsypuje ś. co, jak bryła, sól = kruszy ś. Kn. Rozsypuje ś. statek, nawa, rozpada ś., rozbija ś. L. Okręt burzliwością potłuczony tak ś. rozsypał, że tylko jeden człowiek wypłynął. Warg. Rozsypała ś. beczka. Troc. Zbutwiałe w proch ś. rozsypują kości. Troc. Macedonów państwo w tak małym czasie ś. rozsypało, jako i zrosło.

Kłok. To naczynie gliniane, które ciałem zowiemy, w proch ś. rozsypie. Hof. **3.** żart. (o kobiecie) *zlec, zostać matką, rozwiązać ś.* <Roz + Sypać>

Rozsypalny *mogący ś. rozsypać, podległy rozsypaniu:* Jako cząstka ludzkości widomej rozsypalna, posuwamy ś. ku ostatecznym jej celom. Krasiń. <Od Rozsypać>

Rozsypanie, a, blm., czynność cz. **Rozsypać.**

Rozsypaniec, ńca, lm. **ńcy** = **Rozproszeniec.** Wor. <Od Rozsypany>

Rozsypanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsypać ś.**

Rozsypiać się, a ś., ał ś. p. **Rozespać ś.**: Charty darmo osypkę jedzą, sokoły ś. rozsypiają. Jeż. <Roz + Sypiać>

Rozsypianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsypiać ś.**

Rozsypisko, a, lm. **a** *rumowisko, ruiny, zwaliska.* Ujrzałem Forum romanum, chodziłem po jego gruzach, co choć są rozsypiskiem, żyją i mówią i prawią. Krem. Rozsypiska mogił. R. złote nad rzeką Klondyke. <Od Rozsypać>

[**Rozsypisty**] kartofel = *sypki, mączysty, rozsypujący ś.*

Rozsypka, i, blm., **Rozsyp** *rozsypanie ś., rozproszenie ś., rozproszka:* Być w rozsypce. Uciekać rozsypką. Za zgodą i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najogromniejsze w rozsypkę idą. Pilch. Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli. L. Wszyscy idą w rozsypkę. Pas. Wojsko poszło w rozsypkę. P. Koch. Do rozsypki nieprzyjaciela przywieść. Troc. Rozsypką uchodził. Troc. W rozsypkę (w rozsypce) po lasach i polach mieszkają. Troc. Wszyscy idą w rozsypkę. Pas. Poszły w rozsypkę hufce mocne. Kras. Ciało starca jest to instrument sterany i blizki rozsypki. Śniad. Ten ganeczek, na którym uczyłaś mnie pacierza, w rozsypce i upadku. Korz. *(= w ruinie, w gruzach).* Te nauki rozsypką ś. w książce położyły. Troc *(= tu i owdzie, sporadycznie),* [Jagły w rozsypkę] = *kasza na sypko, rozsypująca ś.* <Od Rozsypać>

[**Rozsyplać, e, ał**] p. **Rozsupłać.** <Roz + Syplać>

[**Rozsyplanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozsyplać.**

[**Rozsypłać, ple, płał**] p. **Rozsupłać.** <Roz + Sypłać>

[**Rozsypłanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozsypłać.**

Rozsypny *dający ś. rozsypać; sypki, rozsypujący ś.* <Od Rozsypać>

† **Rozsypować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **Rozsypać.**

† **Rozsypowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozsypować:** Pieniędzy bezmierne R. Glicz.

† **Rozsypowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozsypować ś.**

Rozsypucha, y, lm. **y** *gatunek piaskowca kruchego:* Tworzy nową skałę, która z powodu łatwego rozpadania ś. czerepicą, rozsypuchą ś. zowie. <Od Rozsypać>

Rozsypywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozsypać.**

Rozsypywanie, a, blm., czynność cz. **Rozsypywać.**

Rozsypywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsypywać ś.**

Rozszabrować, uje, ował, nied. **Rozszabrowywać** zł. *obrać z czego, obedrzeć, złupić.* <Roz + Szabrować>

Rozszabrowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszabrować.**

Rozszabrowywać, uje, ywał p. **Rozszabrować.**

Rozszabrowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozszabrowywać.**

Rozszachować, uje, ował *rozdzielić, rozrzucić w szachownicę:* R. grunta. <Roz + Szachować>

Rozszachowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszachować:** R. gruntów niemożliwą czyni uprawę racjonalną.

Rozszafować, uje, ował 1. *szafując rozdzielić; rozdać hojnie:* Majętność swoję wszystkę na ubogie rozszafował. Górn. Bóg wam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. K. G. Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował. Nar. Marnie rozszafował dobra pana swego. Wuj. Marnie miał R. dobra jego. Rej. Raczył Bóg dać a R. te upominki a te dary swoje. Rej. Poruczył zwolennikom swoim rozdawać onym tłuszczom a opatrować je a R. im ono święte dobrodziejstwo jego. Rej. Król Aleksander prawie wczas umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował. Stryjk. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. Leop. *(= rozporządzonego, wyznaczonego).* Co tylko było skarbu, sprzętu nawet, to ś. na żołnierza rozszafowało. Moracz. **2.** † R. *strawić:* Wielkaby przeszkoda była w żołądku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. Syk. <Roz + Szafować>

Rozszafowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszafować.**

Rozszalały, Rozszalony, × **Rozszalany** *który rozszalał; wzburzony, gwałtowny, rozhukany, rozwścieczony, rozpasany, wściekły, rozuzdany, rozkielznany, niepohamowany:* R. żywioł. Cała gromada, z mężczyzn wpółpijanych i rozszalałych, z rozchichotanych kobiet złożona, pchała ś. ku pustej izbie. Orzesz. Dwie olbrzymie fale poczęły ś. mocować w rozszalałych zapasach. Przybysz. <Od Rozszaleć>

× **Rozszalany** p. **Rozszalały:** Z żołnierzem, z ludźmi, choćby z najrozszalańszą hałastrą do czynienia mieć nie obawiał ś. Krasz. <Od *Rozszalać, zam. Rozszaleć>

Rozszaleć, eje, ał *zacząć na dobre szaleć, rozhukać ś., rozwścieklić ś., wzburzyć ś., rozwścieczyć ś., rozpasać ś., rozuzdać ś., rozkielznać ś.:* Pożar już na dobre ś. rozszalał. Bał. **R. ś. 1.** *rozkochać ś. do szaleństwa, zacząć na dobre szaleć za kim, rozdurzyć ś. w kim:* On ją zdradził, porzucił, zapomniał i nakoniec rozszalał ś. w innej. Kaczk. **2.** [R. ś.] *rozswawolić ś., rozigrać ś., rozdokazywać ś.* <Roz + Szaleć>

Rozszalenie, a, blm., czynność cz. **Rozszaleć.**

Rozszalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszaleć ś.**

Rozszalony p. **Rozszalały:** Wiatry rozszalone. Wor. <Od *Rozszalić, zam. Rozszaleć>

Rozszarpać, pie, pał, Rozszarpnąć, nied. **Rozszarpywać,** [**Rozszarpować**] *szarpiąc a. szarpnąwszy rozedrzeć; rozerwać, roztargać:* Lwy jak koziełki rękoma rozszarpywał. Birk. Biada pasterzom, którzy rozszarpywają trzodę. Wuj. Bojąc ś. tysiącznik, aby Pawła nie rozszarpali, rozkazał porwać go z pośrodku ich. Wuj. Dziedzictwa nasze rozszarpywano. Wuj. On zawiązane rozszarpywa rany. Chr. Rozszarpany od zwierza. L. Zwierz krowę rozszarpał. Troc. R. kogo cęgami. Troc. R. kogo koniami. Troc. Ażeby nie utracić jednej części, trzeba było potym R. całą Polskę. Mochn. Oni dziedziny i wnętrzności nasze rozszarpali. Wor. <Roz + Szarpać>

Rozszarpanie, a, blm., czynność cz. **Rozszarpać.**

Rozszarpaniec, ńca, lm. **ńcy** *członek rozszarpanego społeczeństwa, narodu, rozbitek, tułacz:*

Rozszarpańcy i rozproszeńcy po świecie, błędni... Węż. <Od Rozszarpany>

Rozszarpnąć, nie, nął p. **Rozszarpać.** <Roz + Szarpnąć>

Rozszarpnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozszarpnąć.**

[Rozszarpować, uje a. †**ywa, ował]** p. **Rozszarpać.**

[Rozszarpowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozszarpować.**

Rozszarpywać, uje, a. †**ywa, ywał** p. **Rozszarpać.**

Rozszarpywanie, a, blm., czynność cz. **Rozszarpywać.**

× **Rozszasnąć, nie, nął,** × **Rozszastać** *rozedrzeć, rozciąć, rozchlastać.* Sł. wil. <Roz + Szasnąć>

Rozszastać, a, ał 1. *szastając roztrwonić; rozmarnować, rozszafować, przepuścić, przeputać; szastając ś. (zadając szyku) rozproszyć:* R. fortunę. **2.** × R. p. **Rozszasnąć. R. ś. 1.** *zacząć na dobre szastać ś.; szastając ś. rozochocić ś., rozmachać ś., wpaść w zapał do szastania ś.:* I tak ś. rozmachał, rozszastał, że i staroście winszował, że żonę pochował. Fred. A. **2.** *rozproszyć ś. przez szastanie, pójść na marne:* Twoje szlachectwo na nic ś. rozszasta. Syrok. <Roz + Szastać>

Rozszastanie, a, blm., czynność cz. **Rozszastać.**

Rozszastanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszastać ś.**

× **Rozszaśnięcie, a,** blm., czynność cz. **Rozszasnąć.**

Rozszczebiotać, oce a. **ocze, otał** *szczebiocząc rozgłosić.* **R. ś.** *zacząć na dobre szczebiotać; rozgadać ś. szczebiocąc; rozgruchać ś., rozpaplać ś., rozgaworzyć ś., zaszczebiotać ś.:* Patrzaj, jak ś. rozszczebiotała! L. <Roz + Szczebiotać>

Rozszczebiotanie, a, blm., czynność cz. **Rozszczebiotać.**

Rozszczebiotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczebiotać ś.**

Rozszczególniać, a, ał p. **Rozszczególnić.**

Rozszczególnianie, a, blm., czynność cz. **Rozszczególniać.**

Rozszczególnić, i, ił, nied. **Rozszczególniać** *rozwinąć, rozebrać, rozjaśnić szczegółowo, wytłómaczyć wyczerpująco; wyczerpać:* Nie rachował ś. z czasem, ale ile ś. tylko dało, rozszczególniał przedmiot swój, roztaczał w obszerniejszych rysach, rozwijał pąkowie na kwiaty. Sł. wil. <Roz + * Szczególnić, od Szczególny>

Rozszczególnienie, a, blm., czynność cz. **Rozszczególnić.**

Rozszczegółowić, i, ił *rozdzielić, rozdrobnić na szczegóły:* R. myśl ogólną. <eRoz + * Szczegółowić, od Szczegółowy>

Rozszczegółowienie, a, blm., czynność cz. **Rozszczegółowić.**

Rozszczekać, a, ał, nied. **Rozszczekiwać** pog. *szczekając rozgłosić; rozgadać, roztrąbić.* **R. ś. 1.** (o psach) *zacząć na dobre szczekać, rozochocić ś. do szczekania, zaszczekać ś.* **2.** pog. (o ludziach) *rozpyskować ś., rozgadać ś., zacząć wiele ujadać, zaszczekać ś. na dobre.* <Roz + Szczekać>

Rozszczekanie, a, blm., czynność cz. **Rozszczekać.**

Rozszczekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczekać ś.**

Rozszczekiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Rozszczekać.**

Rozszczekiwanie, a, lm. a, czynność cz. **Rozszczekiwać:** Wyższym ś. starał być nad te ukąszenia i rozszczekiwania. Krasz.

Rozszczekiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczekiwać ś.**

Rozszczep, u, lm. y, **[Rozczep] 1.** a. **Rozszczepek** *rozszczepienie, rozłupanie; miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina.* **2.** † R. *potrzask, sidła na ptaszki:* Rozszczepem abo potrzaskiem imują ś. mali ptacy. Trzyc. **3.** patol. *rozszczepienie,* × *rozszczepina;* (schisis, fissio, fissura, hiatus). R. języka (schistoglossia). R. członków (schistomelia). R. kręgosłupa (rhachischisis, spina bifida). R. mostka (diastematosternia). R. nosa (diastematorrhinia). R. pęcherza moczowego (cystoschisis). R. podniebienia, wilcza paszcza (palatum fissum, uranoschisis). R. rdzenia kręgowego (diastematomyelia). R. ściany brzusznej (laparoschisis). R. twarzy (prosoposchisis), R. wargi, warga zajęcza (cheiloschisis, labium leporinum). <Roz + Szczep>

Rozszczepać, pie, pał, Rozszczypać, Rozszczepić, [Rozszczypić] nied. **Rozszczepiać, Rozszczepywać 1.** a. **[Rozeszczynić]** *rozłupać nie w całej długości, rozdwoić, rozedrzeć, rozciąć:* R. pniak. Troc. R. komu głowę. Troc. Piorun drzewo rozszczepił. Piorun, uderzywszy w kościół, kamienie roztrącał i pasją śrzód kościoła na poły rozszczepił. Biel. M. Pierwsza husarska chorągiew rozszczepiła ich, niby klin drzewo, i szła, nie krusząc kopji, wśród gęstwy. Sienk. Przen.: Stajennego wczoraj niewinnie rozszczepili, to jest porąbali, usiekli. Sienk. Pryzmat rozszczepia światło (= *rozdziela je na oddzielne barwy).* **2.** *rozewrzeć, roztworzyć, rozdziawić, rozczapierzyć, rozstawić, rozszerzyć, rozdąć:* Nozdrza niedźwiedzie rozszczepione szeroko. Bardz. **R. ś.** *rozłupać ś. niezupełnie, rozdwoić ś., rozpęknąć ś., rozdziawić ś., rozdzielić ś., rozpaść ś., rozsiąść ś.:* Koryto ś. rozszczepiło. Nawa ś. rozszczepiwszy wód z morza napiła. Bardz. Knot spalony rozszczepił ś. i wychylił z płomienia czerwonemi grzybkowatemi główkami. Jeż. Przen.: *rozdzielić ś., rozdwoić ś., rozejść ś., rozstrychnąć ś.* Mieszkańcy rozszczepili ś. na trzy klasy. Sł. wil. <Roz + Szczepać>

Rozszczepanie, a, blm., czynność cz. **Rozszczepać.**

Rozszczepanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczepać ś.**

Rozszczepca, y, lm. **y** *ten, co rozszczepia.* Przen.: *ten, co szczepi, szerzy; rozkrzewiciel, krzewiciel, propagator, apostoł:* R. wiary. Wor. <Od Rozszczepić>

Rozszczepek, pku, lm. **pki** p. **Rozszczep:** W R. wetknąć mysz za ogon. Trzyc. *Crena,* szpara, śrzodek abo R. strzały, która na cięciwę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku puścić. Mącz. <Od Rozszczep>

Rozszczepiać, a, ał 1. i **R. ś.** p. **Rozszczepać. 2.** p. **Rozszczepić.**

× **Rozszczepiak, a,** lm. **i** bot. i lek. p. **Laseczník.**

Rozszczepianie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozszczepiać. 2.** chem. *rozdzielenie związku* (lysis, dissolutio).

Rozszczepianie się, a ś. blm. **1.** czynność cz. **Rozszczepiać ś. 2.** patol.: R. ś. włosów (trichoptilosis).

Rozszczepić, i, ił 1. i **R. ś.** p. **Rozszczepać. 2.** R., nied. **Rozszczepiać** *przez zaszczepienie rozszerzyć, rozpowszechnić; rozkrzewić, wpoić w umysły, rozpowszechnić, rozprzestrzenić, ugruntować w wielu umysłach:* On nowe zarody światła rozszczepił. Wor. <Roz + Szczepić>

Rozszczepienie, a **1.** blm., czynność cz. **Rozszczepić**. **2.** lm. a *miejsce rozszczepione, rozszczep, rysa, rozpadlina, szpara;* przen. *rozdział, rozdwojenie, rozbrat, niezgoda:* Srogie R. dokonane zostało. a góra przy szlachcie. Sł. wil. **3.** fiz.: R. światła (= *rozłożenie ś. na oddzielne barwy).* Anomalne R. światła (= *odstępstwo od zwykłego porządku barw widmowych, jakie zachodzi przy rozszczepieniu światła przez pewne ciała, a głównie przez niektóre roztwory).* **4.** patol. p. **Rozszczep.**

Rozszczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczepić ś.**

† **Rozszczepierzać**, a, ał p. **Rozczapierzyć**.

† **Rozszczepierzanie**, a, blm., czynność cz. **Rozszczepierzać**.

† **Rozszczepierzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozszczepierzyć**.

† **Rozszczepierzyć**, y, ył p. **Rozczapierzyć**: R. ręce, palce, skrzydła. Troc.

× **Rozszczepina**, y, lm. y p. **Rozszczep**. <Od Rozszczepić>

× **Rozszczepisty** p. **Rozszczepny**. L.

Rozszczepkowy bot. i lek.: Grzybek R. p. **Lasecznik**. <Od Rozszczepek>

× **Rozszczepny 1.** a. × **Rozszczepisty** *dający ś. rozszczepić, łupliwy, łupki, łupiący ś.* **2.** biol.: Rozmnażanie ś. komórek rozszczepkowe, dzielenie ś. ich. <Od Rozszczep>

Rozszczepywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozszczepać**.

Rozszczepywanie, a, blm., czynność cz. **Rozszczepywać**.

Rozszczepywanie się, a ś., blm., czynność cz. p. **Rozszczepywać ś.**

Rozszczęśliwiać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozszczęśliwić**.

Rozszczęśliwianie, a, blm., czynność cz. **Rozszczęśliwiać**.

Rozszczęśliwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczęśliwiać ś.**

Rozszczęśliwić, i, ił, nied. **Rozszczęśliwiać** *rozpromienić szczęściem, uszczęśliwić wielce, rozradować.* **R. ś.** *rozpromienić ś. szczęściem, uszczęśliwić ś. wielce, rozradować ś.:* Pełen współczucia dla niedoli ludzkiej, rozszczęśliwionej miłością wolnej i nieskończonej natury. Zdziech. <Roz + Szczęśliwić>

Rozszczęśliwienie, a, blm., czynność cz. **Rozszczęśliwić**.

Rozszczęśliwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszczęśliwić ś.**

[**Rozszczybać się**, a ś., ał ś.] za czym = *szukać czego usilnie.*

[**Rozszczybanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozszczybać ś.**

1. Rozszczypać, pie, pał, **Rozszczypnąć** *szczypiąc rozdzielić.* Sł. wil. <Roz + Szczypać>

2. Rozszczypać, pie, pał i **R. ś.** p. **Rozszczepać**: R. drewno, drzazgę. [Gałązka rozszczypana] = *mająca dwie odnogi.* <Zam. Rozszczepać, przed sld. do Roz + Szczypać>

1. Rozszczypanie, a, blm., czynność cz. **1. Rozszczypać**.

2. Rozszczypanie, a, blm., czynność cz. **2. Rozszczypać**.

[**Rozszczypić**, i, ił] p. **Rozszczepać**: R. dąb.

Rozszczypnąć, nie, nął p. **1. Rozszczypać**. <Roz + *Szczypnąć, od Szczypać>

Rozszczypnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozszczypnąć**.

× **Rozszemrać**, mrze, mrał *rozgryźć, roztoczyć:* Robacy trupa rozszemrali. Troc. **R. ś.** *zacząć na dobre szemrać:* W gaj rozszemrany jakby deszczu szmerem. Psm. <Roz + Szemrać>

× **Rozszemranie**, a, blm., czynność cz. **Rozszemrać**.

Rozszemranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszemrać ś.**

Rozszeptać się, pcze ś., ptał ś., nied. **Rozszeptywać ś. 1.** *zacząć na dobre szeptać.* **2.** *rozlec ś. szeptem:* Otwierały ś. nowe perspektywy, rozszeptywały ś. inaczej zaklęcia. Dan. <Roz + Szeptać>

Rozszeptanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszeptać ś.**

Rozszeptywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozszeptać ś.**

Rozszeptywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszeptywać ś.**

× **Rozszerca**, y, lm. y p. **Rozszerzacz**. Troc. Grzegorz VII, sławny ów mocy duchownej R. Nar. <Od Rozszerzyć>

Rozszeregować, uje, ował *rozdzielić, rozstawić w szeregi:* R. żołnierzy. <Roz + Szeregować>

Rozszeregowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszeregować**.

Rozszerzacz, a, lm. e **1.** a. **Rozszerzyciel**, × **Rozszerca** *ten, co rozszerza; rozkrzewiciel, propagator, apostoł:* R., *amplificator.* Mącz. Gorliwi rozszerzacze chrystjanizmu (Benedyktyni) przynosili północnym ludom... znajomość czytania i pisania, pierwsze narzędzia moralnej uprawy. Szan. **2.** *przyrząd do wiercenia studzien artezyjskich.* **3.** anat. *mięsień rozwierający, rozszerzający,* † *myszka rozprzestrzeniająca.* Perz. (musculus dilatator). **4.** chir. p. **Rozszerzadło**. <Od Rozszerzać>

Rozszerzaczka, i, lm. i *machina do rozszerzania tkanin, które przyjęły postać zwojów.* <Od Rozszerzacz>

Rozszerzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozszerzyć**.

Rozszerzadło, a, lm. a, **Rozszerzacz 1.** chir. *narzędzie do rozszerzania* (dilatatorium). **2.** gin. *pęcherz gumowy do rozszerzania pochwy, rozszerzacz pochewny* (colpeurynter). <Od Rozszerzać>

Rozszerzalnia, i, lm. e *izba, w której stoją rozszerzaczki.* <Od Rozszerzalny>

Rozszerzalnik, a, lm. i *część wahadła zegarowego.* <Od Rozszerzalny>

Rozszerzalność, i blm. **1.** rz. od **Rozszerzalny**. **2.** fiz. *własność powiększania ś. objętości ciał pod wpływem ciepła.* R. sześcienna (= *powiększanie ś. całej objętości).* R. linijna (= *powiększanie ś. w jednym tylko wymiarze).* R. rzeczywista. R. pozorna (= *różnica między rozszerzalnością cieczy a rozszerzalnością szkła).* R. r o z c i ą g l i w o ś ć. Łab. R. pary = r o z p r ę ż l i w o ś ć, p r ę ż n o ś ć. Łab.

Rozszerzalny *dający ś. rozszerzyć, rozprężliwy, rozszerzający ś., np. pod wpływem ciepła).* <Od Rozszerzać>

Rozszerzanie, a, blm., czynność cz. **Rozszerzać**: Narzędzie do rozszerzania rany. Czer. R. rzeczy, R. słowne. Troc. (= *rozwodzenie ś. w mowie, rozwlekanie mowy).*

Rozszerzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszerzać ś.**: R. ś. serca. R. ś. kryształów od ciepła.

Rozszerzenie, a, lm. a **1.** czynność cz. **Rozszerzyć**. **2.** p. **R. ś.**: Do rozszerzenia państwa tego, wiary tej i to powodem było. Troc. R. granic nie jest państw szczęściem. Kras. **3.** *miejsce rozszerzenia.* **4.** fizj: R. serca = *rozkurcz* (diastole). **5.** patol.: R. a. rozdęcie naczyń (angiecta-

sia). R. tętnicy (arteriectasia). R. źrenicy (mydriasis). R. żołądka (gastrectasia). R. żyły (phlebectasia). 5. wet.: R. przełyku (u konia).

Rozszerzenie się, a ś., lm. **a ś.**, niek. **Rozszerzenie** czynność cz. **Rozszerzyć ś.**: Nie na rozszerzenia ś. składać tu winę, ale na zaniedbanie, skutkiem którego przeważna część doniosłych owoców tego faktu poszła na marne. Sm.

Rozszerzka, i, lm. **i, Rozszerznica, Cewa rozszerzna** *łącznik, mufa, zworka do rur.* (p. Łącznik). <Od Rozszerzyć>

Rozszerznica, y, lm. **e** p. **Rozszerzka.** <Od * Rozszerznik, od Rozszerzny>

Rozszerzny: Cewa rozszerzna p. **Rozszerzka.** <Od Rozszerzyć>

Rozszerzyciel, a, lm. **e** p. **Rozszerzacz**: Mnisi byli pierwszemi rozszerzycielami rolnictwa. Św. <Od Rozszerzyć>

Rozszerzyć, y, ył, nied. **Rozszerzać I.** *zrobić szerszym, poszerzyć:* R. ulicę, rów. **2.** *rozprzestrzenić, powiększyć, rozwinąć:* R. trzewiki. R. suknię = *rozpuścić.* Rozszerzył państwo, granicę, sławę. Troc. R. handel, zakład. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. L. R. wyobrażenia, zakres wiadomości, znaczenie wyrazu. R. program. Przen.: Kogo Bóg R. chce, człowiek nie skróci. Skar. (= *rozmnożyć, powyższyć, spanoszyć).* Przen.: W smutku moim rozszerzyłeś mię, Boże. Wr. (= smutkiem ściśnionemu ulżyłeś. L.). Przen.: Rozszerzać, szerzyć, rozwodzić co słowy, Troc (= *powiększać zbytecznie, przesadzać, przeceniać, rozdymać; dodawać od siebie opowiadając).* Rozszerza słowy krzywdy poniesione. Skar. I to potwarca, kto cudze występki słowy rozszerza. Karnk. Chwaląc ś., szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. Kosz. **3.** przen. *rozkrzewić, rozgłosić, propagować:* R. światło wiary, naukę, zasady. **4.** *rozpostrzeć, roztworzyć, rozłożyć, rozczapierzyć, rozstawić, rozwinąć, roztoczyć, rozpiąć, rozewrzeć:* Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pniu prawie pod czterdziestym stopniem podniesione. Jund. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył... Skar. Z rozszerzonemi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. Niem. (= *z rozkrzyżowanemi).* R. nogi (= *rozstawić, rozkraczyć a. rozłożyć).* Miecz Twój srogi bardzo ś. rozszerzył. Pśń. **5.** okul.: Leki rozszerzające źrenicę (medicamenta mydriatica). **R. ś.** *ulec rozszerzeniu; zostać rozszerzonym, poszerzyć ś.; rozprzestrzenić ś., powiększyć ś., rozmnożyć ś., rozwinąć ś., rozdąć ś.:* Smuga rozszerzała ś. i zwężała. *Pateo*, rozszerzam ś., rozpostrzam ś, otworzysty jestem. Urs. Tak ś. na wszystkie strony ród grecki rozszerzył. Lel. Rozszerzać ś. słowy, rzeczą. Troc (= *szeroko ś. rozwodzić).* <Roz + Szerzyć>

† **Rozszlapać, pie, pał, [Rozślapać]** *rozdeptać, podeptać, roztratować, stratować:* R. koniem dziecię. <Roz + Szlapać>

† **Rozszlapanie, a**, blm., czynność cz. **Rozszlapać.**

Rozszlochać się, a ś., ał ś., × **Rozślochać ś.** *szlochając rozpłakać ś.; rozmazać ś.:* On ją pochlebnie głaszcze, a ona łka przecię, podobnie rozszlochana, jak pieszczone dziecię. Przyb. Rozszlochana poddała ś. konieczności. Rol. <Roz + Szlochać>

Rozszlochanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszlochać ś.**

Rozsznurować, uje, ował *rozpuścić co zasznurowanego, odsznurować, rozpuścić sznurówkę:* R. gorset, trzewik, kobietę. Ten przeklęty dobosz o mdłość ją przyprawił, ratujcie! zaraz, niech ją wprzód rozsznuruję. L. **R. ś.** *rozpuścić na sobie sznurówkę, odsznurować ś.* <Roz + Sznurować>

Rozsznurowanie. a, blm., czynność cz. **Rozsznurować.**

Rozsznurowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsznurować ś.**

Rozszorcować, uje, ował tratwę = *rozpętać, rozebrać tratwę na pasy, to jest pozdejmować szorce.* Sł. wil. <Roz + * Szorcować, od Szorc>

Rozszorcowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszorcować.**

[Rozszpilenie, a, blm.] czynność cz. **Rozszpilić.**

[Rozszpilenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozszpilić ś.**

[Rozszpilić, i, ił] *rozpiąć z guzika, z haftki.* **[R. ś.]** *rozpiąć ś.:* Królewiczowi tak było ciepło, że ś. rozszpilił. <Roz + Szpilić>

† **Rozszramować, uje, ował** *rozpiąć, wyciągnąć, wyprężyć na ramach; wyszpanować:* Sukno R. tak, że ś. niemal nici w nim rwą. Grod. <Roz + Szramować>

† **Rozszramowanie, a**, blm., czynność cz. **Rozszramować.**

× **Rozszrotować, uje, ował** *rozciąć, rozerznąć, rozpłatać, rozchlastać:* Najgorzej temu, kto ma nos wielki: rozszrotują mu tutaj tę niegdyś zakałę płci męskiej. Ciec. <Roz + Szrotować>

× **Rozszrotowanie, a**, blm., czynność cz. **Rozszrotować.**

Rozszrubować, uje, ował p. **Rozśrubować.** <Roz + Szrubować>

Rozszrubowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszrubować.**

Rozszuflować, uje, ował *rozrzucić szuflą:* R. ziarno, aby schło. <Roz + Szuflować>

Rozszuflowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszuflować.**

Rozszukać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre szukać:* W one dni rozszukają ś. ludzie, a nie najdą jej. Bud. <Roz + Szukać>

Rozszukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszukać ś.**

Rozszumieć się, i ś., ał ś. *zacząć na dobre szumieć:* Tonący na rozszumionym oceanie. Wor. Na Hefesta rozszumi ś. potok. Ml. Nie tak ś. w sobie rozszumi, rozwieje bór, gdy ś. sośnie zamiotą od burzy. Kon. <Roz + Szumieć>

Rozszumienie się, a ś. blm., czynność cz. **Rozszumieć ś.**

Rozszycie, a, blm., czynność cz. **Rozszyć.**

Rozszyć, yje, ył, nied. **Rozszywać I.** × R. *rozpróć, rozwieść w szwie:* Wydobył (rękopis) spleśniały i rozszyty i w części zagubiony. Zał. S. Przen.: *rozerwać, rozprząc, rozwieść:* Rozszył był przyjaźń moskiewską z Wołochami. Nies. Dyskusja była rozszyta, mówiono o tym i owym. Kal. (= *urywkowa, urywana, bezładna).* **2.** haf. *wyszyć listek a. słupek atłaskiem, zostawiając w środku jego podłużny przedział.* **3.** szew.: Obuwie rozszywane = *obuwie o szwie (z tyłu cholewy lub na podbiciu kamasza) powstałym z zeszycia z sobą dwuch części skóry od strony lewej, rozłożonym i podszytym paskiem z pod spodu.* <Roz + Szyć>

Rozszykować, uje, ował *szykując porządnie rozłożyć; uszykować, rozrządzić, ugrupować.* Lud na pewne dziesiątki R. Petr. Gospodarz tak ma sprawy swoje R. i dochody rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. Petr. **R. ś.** *porządnie rozłożyć ś., uszykować ś., rozstawić ś. w szyku, ugrupować ś.* <Roz + Szykować>

Rozszykowanie, a, blm., czynność cz. **Rozszykować.**

Rozszykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozszykować ś.**

† **Rozszyndować, uje, ował** *rozsiepać, rozciąć na sztuki, rozchlastać, rozćwiertować, rozpłatać po katowsku:* Chciał mię na sztuki R. mieczem. Chr. <Roz + Szyndować>

† **Rozszyndowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozszyndować.**

[**Rozszypłać, ple, płał**] p. **Rozsupłać.** <Roz + * Szypłać, zam. Supłać>

[**Rozszypłanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozszypłać.**

Rozszywać, a, ał p. **Rozszyć.**

Rozszywanie, a, blm., czynność cz. **Rozszywać.**

Rozścielać, a, ał i **R. ś** p. **2. Rozesłać:** Promień gasnący barwny kobierzec rozściela w narożu alkowy. Wysp. Rozścielałeś złote tęcze nad sobą. Przybysz. Spływa potok pijanych barw, gdy na niebie noc milczenie rozściela. Przybysz. Mgła rozściela ś. dołem. Zieloność utkana kwieciem przedstawiała ś. oku pod postacią kobierca olbrzymiego, rozścielającego ś. w bezmiar. Jeż. Przed jego oczyma rozścielało ś. miasto. Przybysz. <Roz + Ścielać>

Rozścielanie, a, blm., czynność cz. **Rozścielać.**

Rozścielanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozścielać ś.**

[**Rozścielenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozścielić.**

[**Rozścielenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozścielić ś.**

[**Rozścielić, i, ił** i **R. ś.**] **I.** = **2. Rozesłać:** Leży długim i martwym krzyżem rozścielona. Malcz. Doliną spływającej roztoki rozścieliła ś. cała wioska. Ork. Kontury miasta, co ś. u nóg jego rozścieliło. Przybysz. **2.** *zasłać:* Na stole rozścielonym słomą. <Roz + Ścielić>

Rozściełać, a, ał i **R. ś.** p. **2. Rozesłać.**

Rozściełanie, a, blm., czynność cz. **Rozściełać.**

Rozściełanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozściełać ś.**

× **Rozścieże, a,** lm. **a** *plac w mieście, gdzie ś. ulice krzyżują, rozdroże, tret,* † r o z s t a n i e d r ó g. Podcz. <Roz + * Ścieże, ŚCIEG/ŚCIEŻ>

! **Rozścięgna, y,** lm. **y** = **Rozcięgno.** < Od Roz + * Ścięgna, od Ścięgno >

! **Rozścięgnisty** przym. od **Rozścięgno** (p. Rozcięgnisty). <Od Rozścięgno>

! **Rozścięgno, a,** lm. **a** anat. = **Rozcięgno.** <Roz + Ścięgno>

[**Rozściółki, ek,** blp.] *warstwa siana i słomy na stole wigilijnym.* <Od * Rozściółka, Roz + Ściółka>

[**Rozślapać, pie, pał**] p. **Rozszlapać.** < Roz + Ślapać>

[**Rozślapanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozślapać.**

Rozślizać, a, ał p. **Rozśliznąć.** <Roz + Ślizać>

Rozślizanie, a, blm., czynność cz. **Rozślizać.**

Rozślizgać się, a ś., ał ś. *zacząć ś. na dobre ślizgać, rozochocić ś. do ślizgania.* <Roz + Ślizgać ś.>

Rozślizganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozślizgać ś.**

Rozśliznąć, znie, znął a. zł, nied. **Rozślizać** *stać ś. ślizkim, oślizgnąć, rozmazać ś. śluzem, zajść śluzem, zbutwieć:* Galareta z nóg, stojąc długo, rozśliza. Rozślizło (na dworze) = *nastała lekka odwilż, jest gołoledź.* <Roz + Śliznąć>

Rozśliźnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozśliznąć.**

× **Rozślochać się, a ś., ał ś.** p. **Rozszlochać ś.** Dziewczyna rozślochała ś., jak nigdy przedtym w życiu. Sienk. <Roz + Ślochać>

× **Rozślochanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozślochać ś.**

Rozślubić, i, ił, *rozłączyć to, co ś. ślubem złączyło nawzajem; rozwieść, rozerwać, rozdzielić, rozdwoić:* Nie rozślubi żadna siła, co myśl Zbawcy ześlubiła. Krasiń. < Roz + Ślubić >

Rozślubienie, a, blm., czynność cz. **Rozślubić.**

Rozśmiać się, eje ś., ał ś. Roześmiać ś., *zaśmiać ś., rozchichotać ś., wybuchnąć śmiechem, parsknąć śmiechem a. ze śmiechu:* R. ś. w głos, na całe gardło. Rozśmiał ś. tylko na to. Rozśmiał mu ś. w oczy. Kto ś. wstydzi R., powinien ś. wstydzić, że jest człowiekiem. L. He! he! he!... rozśmiał ś. słodko pan Łukasz i znów do tabaki sięgnął. Kon. † R. ś. czemu = *R. ś. z czego:* Każdy ś. tu mądremu temu wynalazkowi R. musiał. Górn. **2.** [R. ś., z kogo] = *wyśmiać, wyszydzić kogo.* <Roz + Śmiać>

† **Rozśmianie, a,** blm. p. **R. ś.:** Możecie ten płacz obrócić w R. Groch.

Rozśmianie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozśmiać ś. 2.** † R. ś., a. **Rozśmianie** *śmiech, żart, radość, wesele.*

Rozśmieszać, a, ał p. **Rozśmieszyć.**

Rozśmieszająco przys. *w sposób rozśmieszający, rozśmieszając:* Dziwnie R. brzmiał w takim miejscu tytuł. Ask. < Od Rozśmieszający, do Rozśmieszać >

Rozśmieszanie, a, blm., czynność cz. **Rozśmieszać.**

Rozśmieszenie, a, blm., czynność cz. **Rozśmieszyć.**

Rozśmieszyciel, a, lm. **e** *ten, co rozśmiesza, śmieszek, wesołek.* <Od Rozśmieszyć>

Rozśmieszycielka, i, lm. **i** forma ż. od **Rozśmieszyciel.**

Rozśmieszyć, y, ył, nied. **Rozśmieszać I.** *sprawić, że ś. rozśmieje, pobudzić do śmiechu, ubawić:* Drugiego najmniejsza rzecz rozśmieszy. L. Samego djabłaby rozśmieszył. **2.** † R. *śmiesznym uczynić, narazić na śmiech, wystawić na pośmiewisko, ośmieszyć:* Rzekła Sara: rozśmieszył mię Bóg, a ktokolwiek usłyszy, śmiać ś. też będzie ze mną. B. B. (śmiech mi uczynił Bóg. B. G.). **3.** † R. *rozweselić, rozradować, pocieszyć:* Ufam Bogu w nieszczęściu mym, że mię pocieszy, a w tak ciężkim żalu moim łaskawie rozśmieszy. Pśń. <Roz + Śmieszyć>

Rozśnieżać się, a ś., ał ś. p. **Rozśnieżyć ś.**

Rozśnieżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozśnieżać ś.**

Rozśnieżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozśnieżyć ś.**

Rozśnieżyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozśnieżać ś. I.** *zacząć na dobre śnieżyć, rozpadać ś.* (o śniegu), *zaśnieżyć ś.* **2.** *rozjaśnić ś. w śnieżną białość:* Woda u wybrzeża w tuman ś. spiętrza i rozśnieża. Tet. <Roz + Śnieżyć>

Rozśpiewać, a, ał, Roześpiewać kogo = *pobudzić do zapamiętałego śpiewania, sprawić, że ś. rozśpiewa:* Moszcz rozśpiewa dziewice. Bud. (uczyni, że będą śpiewały. Bud.; mowne uczyni. B. G.). **R. ś.** *zacząć na dobre śpiewać, rozochocić ś. do śpiewania, zaśpiewać ś.:* Piękny widok tych ojców rozmodlonych, rozśpiewanych. Jan. Cz. Rozśpiewana szczebiotem młodych ptaków. Orzesz. Przen.: Gdy wiosna ś. rozśpiewała, Józiek zemknął od swego dobrodzieja. Chm. Owe obertasy krótkie, rwane... pełne modrych patrzań, wioś-

nianych tchnień, woniejących poszumów, kwietnych sadów, jako te pola o wiośnie rozśpiewane. Reym. <Roz + Śpiewać>

Rozśpiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozśpiewać.**

Rozśpiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozśpiewać ś.**

Rozśrodkować, uje, ował *rozdzielić w kierunku odśrodkowym,* zdecentralizować: Najwyższa forma społeczeństwa rozśrodkowana, federacyjna. Spas. Społeczeństwa dzielą ś. naześrodkowane i rozśrodkowane. Spas. <Roz + Środkować>

Rozśrodkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozśrodkować.**

Rozśrubować, uje, ował, Rozszrubować *odśrubować, rozkręcić ze śruby; rozebrać co trzymającego ś. na śrubie a. na śrubach.* <Roz + Śrubować>

Rozśrubowanie, a, blm., czynność cz. **Rozśrubować.**

Rozświata, y, blm. *światło rozchodzące ś., blask, odblask, połysk, odbłysk, łuna:* Z rozświaty złocistej pancerza. Wor. Przen.: R. łaskawych losów. Wor. *(= jutrzenka, świt, brzask, uśmiech, przychylność).* <Roz + * Świata, SWIT/SWIAT>

Rozświcie, a, blm. p. **Rozświt:** Hymny na cześć Pana niknęły w złotej jutrzenki rozświciu.

Rozświdrować, uje, ował 1. *świdrując rozszerzyć, rozrobić.* **2.** *prześwidrować.* Sł. wil. <Roz + Świdrować>

Rozświdrowanie, a, blm., czynność cz. **Rozświdrować.**

Rozświecać, a, ał i R. ś. p. **Rozświecić.**

Rozświecanie, a, blm., czynność cz. **Rozświecać.**

Rozświecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświecać ś.**

Rozświecenie, a, blm., czynność cz. **Rozświecić:** Jutrzenka prowadzi z sobą R. od promieni słonecznych. Otw.

Rozświecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświecić ś.**

Rozświecić, i, ił, Rozeświecić, nied. **Rozświecać, Rozeświecać 1.** cz. ni. *rozniecić światło, rozjaśnić, rozwidnić, zaświecić:* Rozświecam w izbie, w komorze. Kn. Słońce w komorze rozświeciło. Troc. [Mam ja ćtyry świce w kieseni, rozświecę ja po sieni]. Tak dziwny uśmiech zachwycenia z ust jego rozświecił, że... Żm. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. Białob. *(= przyświecał, świecił, udzielał światła).* **2.** kogo, co = *uczynić światłym, jasnym, rozświetlić, rozjaśnić; rozniecić, rozpalić co świecącego:* Rozświeciwszy świece, skupili ś. koło niej wszyscy. Wuj. [Rozświec ogień w okienecko]. Księżyc śnieżne piersi i złote rozświecał pierścienie. Mick. Śpiewają ciągły hymn Nieśmiertelnemu, który pustynię rozświeca bladą gorącym słońcem. Słow. Przen.: Rozświecę ja mu gwiazdy w południe. L. *(= poczuje, aż mu świeczki w oczach staną, aż mu ś. w oczach zaiskrzy).* Przen.: Azalim ślepe wasze nie rozświecił? Pim. *(= azalim nie sprawił, że przestali być ciemnemi = ślepemi; azalim im wzroku nie przywrócił).* Przen.: Jak mię Wc Pan z uwagi chłopca rozświecasz? L. *(= oświecasz, objaśniasz).* **R. ś., Rozświetleć, Rozświetnąć,** *rozbłysnąć, zapłonąć światłem, zaświecić ś., rozlśnić ś., rozjaśnić ś., zajaśnieć; rozwidnić ś. od światła, zostać oświeconym, roziskrzyć ś., rozpromienić ś.:* Rozświeca ś. co abo od czego, zaświeca ś., *allucescit.* Kn. Tak go uderzył w głowę, że sto rozświeciło mu ś. świeczek. Jabł. *(= pokazało mu ś.).* Co ś. prędko rozświeci, prędko gaśnie. Pot. Kojącym chłodem wznosi ś. cisza ku błękitom, a jako dreszcz wieczności, rozświeca ś. błyskawica nad morzem. Przybysz. Rozświeciły ś. gwiazdy. Troc. [Rozświeca ś. na jej główce złocista czapeczka] *(= błyszczy, jaśnieje).* Przen.: Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła ś. Birk. *(= zabłysła, zajaśniała, rozsłynęła).* Rozświeciła ś. sława, cnota jego. Troc. Gdym do niej mówił, rozświeciło ś. lice jej. Leop. (Isknęło. Leop.). Gdy słońce uderzyło na tarcze złote i miedziane, rozświeciły ś. góry od nich. Wuj. Rozświeciła ś. noc od gwiazd, od księżyca. Troc. Oko szkliste, zgasłe, rozświecone złością, jak sztylet tkwiło w Sarze i młodym goimie. Krasz. <Roz + Świecić>

Rozświegotać się, ocze ś., otał ś. p. **Rozświergotać ś.** <Roz + Świegotać>

Rozświegotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roz świegotać.**

Rozświergotać się, ocze ś., otał ś., Rozświegotać ś. *zacząć na dobre świergotać, rozochocić ś. do świergotania.* <Roz + Świergotać>

Rozświergotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświergotać ś.**

Rozświetlać, a, ał i R. ś. p. **Rozświetlić.**

Rozświetlanie, a, blm., czynność cz. **Rozświetlać.**

Rozświetlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświetlać ś.**

Rozświetleć, eje, ał p. **Rozświecić:** Ten strach ś. ułaskawi, ta ćma rozświetleje. Przyb.

Rozświetlenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozświetleć. 2.** czynność cz. **Rozświetlić. 3.** *stan rzeczy rozświetlonej.*

Rozświetlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświetlić ś.**

Rozświetlić, i, ił, nied. **Rozświetlać 1.** *uczynić co światlejszym, rozjaśnić, rozwidnić; uczynić oświeceńszym, oświecić, rozszerzyć oświatę:* Mrok zaledwie przez płomyk łojówki rozświetlony. Orzesz. R. tkaninę, rzucając na jej jednobarwne tło barwne wzory. **2.** *rozjaśnić, wyświetlić, wyklarować, wyprowadzić na jaw, wyjaśnić, rozwikłać, rozgmatwać:* R. zagadkę, tajemniczą sprawę. **3.** las = *przerzedzić, przetrzebić dla wpuszczenia światła niezbędnego dla pozostałych drzew.* **R. ś.** *stać ś. światlejszym, oświeceńszym.* <Roz + * Świetlić, od Światły>

Rozświetnąć, tnie, tł p. **Rozświecić:** Opiewa, jak słońce tchem Oromaza rozświetło. Stasz.

Rozświetnić, i, ił *zrobić świetnym, uświetnić, dodać blasku, poloru:* R. miasteczka murami. Wor. Kazimierz, po długiej wojnie zdobywszy Prusy, rozświetnił naród. Św. R. ś. *stać ś. świetnym.* Przen.: Tak ś. wspomnieniami rozigra, rozświetni, jakby z pleców garb zrzucił sześćdziesięcioletni. Syrok. <Roz + Świetnić>

Rozświetnienie, a, blm. **1.** czynność sł. **Rozświetnić. 2.** *świetność, blask, ozdoba, zaszczyt, honor, chwała:* Gotował ludom, berłu jego podległym, nowe R. Wor.

Rozświetnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświetnić ś.**

Rozświetnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozświetnąć.**

Rozświeżać, a, ał p. **Rozświeżyć.**

Rozświeżanie, a, blm., czynność cz. **Rozświeżać.**

Rozświeżenie, a, blm., czynność cz. **Rozświeżyć.**

Rozświeżyć, y, ył, nied. **Rozświeżać** *uczynić nawskroś świeżym, odświeżyć, orzeźwić:* Wiosna rozświeża tchnienie natury. Kniaź. <Roz + Swieżyć>

Rozświętować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre świętować, rozochocić ś. do świętowania.* <Roz + Świętować>

Rozświętowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświętować ś.**

Rozświt, u, lm. **y** *rozświtanie, świt, świtanie, brzask, dnienie:* I ot nad głową prysnęły morza chmur błysku rozświtem. Gosz. R. dnia rozbłysnął. Kan. Przen.: W dobie pierwszych rozświtów ludzkości. Psm. Nowe rozświty ducha i nowe formy jego objawów są coraz bliżej nas. Jell. <Roz + Swit>

Rozświta, y, lm. **y, Roświta, Bucień, Łączeń, Łącz** bot. (butomus) *roś. z rodziny rozświtowatych.* Gatunek: R. baldaszkowa, × sitowiec okółkowy (b. umbellatus).

Rozświtać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozświtnąć.** <Roz + Świtać>

Rozświtanie, a, blm., czynność cz. **Rozświtać.**

Rozświtanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświtać ś.**

† **Rozświtawać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Rozświtnąć.**

† **Rozświtawanie, a,** blm., czynność cz. **Rozświtawać.**

† **Rozświtawanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozświtawać ś.**

Rozświtnąć, tnie, tł, nied. **Rozświtać** i **R. ś.,** † **Rozświtawać** i **R. ś. 1.** *zaświtać, rozwidnić ś.:* Skoro dzień rozświtnął. Troc. Gdy ś. rozświtawa, stawa morderz. Bud. (raniuczko. B. G.). Sobota ś. rozświtała. Sekl. Dzień św. anielskiego zwiastowania rozświtł. Birk. Rozświtł nakoniec pożądany dzień. Birk. **2.** *rozbłysnąć, zajaśnieć, rozlśnić ś., rozpromienić ś.:* Rozświtnie sława twoja po wszystkie kraje. Troc. <Roz + Świtnąć, od Świt>

Rozświtnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozświtnąć.**

Rozświtowate, Roświtowate, Bucieniowate rośliny (butomaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.* <Od Rozświta>

Rozświtowy przym. od **Rozświt:** Gwiazdy bladły we mgłach rozświtowych. Psm.

Roztaborować się, uje ś., ował ś. *rozłożyć ś. taborem.* <Roz + Taborować>

Roztaborowanie się, a ś., blm., czynność cz **Roztaborować ś.**

Roztaczać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztoczyć.**

Roztaczanie, a, blm., czynność cz. **Roztaczać.**

Roztaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztaczać ś.**

† **Roztaczować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **Roztoczyć.**

† **Roztaczowanie, a,** blm., czynność cz. **Roztaczować.**

† **Roztaczowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztaczować ś.**

[**Roztaj, u,** lm. **e**] *odwilż zimowa.*

Roztajać, e, ał, Roztajeć *rozmarznąć; tając rozpuścić ś.; puścić, roztopnieć:* Morze Lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. Biel. M. Nieos. Roztajało = *jest odwilż, flaga, roztop.* Przen.: Sztywne jej oczy roztajały we łzach. Bał. Dzięki Bogu, nowe życie! roztajała dusza! Pol. Czułem ś. być ciągle zamarzłym; teraz roztajałem, uczułem nieokreśloną nadzieję i taką ciekawość, jak gdyby kto w myśli po wielekroć pisał mi zapytania: kto ona? jaka ona? Orzesz. Niezadługo ta sztywność roztajała i wnet powrócili do dawnej poufałej znajomości. Bał. <Roz + Tajać>

Roztajanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roztajać 2.** [R.] *odwilż.*

Roztajeć, e, ał p. **Roztajać.** <Roz + Tajeć>

Roztajenie, a, blm., czynność cz. **Roztajeć.**

Roztajemniczać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztajemniczyć.**

Roztajemniczanie, a, blm., czynność cz. **Roztajemniczać.**

Roztajemniczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztajemniczać ś.**

Roztajemniczenie, a, blm., czynność cz. **Roztajemniczyć.**

Roztajemniczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztajemniczyć ś.**

Roztajemniczyć, y, ył, nied. **Roztajemniczać 1.** *rozjaśnić to, co było tajemniczym, rozświetlić, pozbawić tajemniczości:* Wnętrza naszej planety, niedostępne dla ludzkiej stopy, człowiek pokusił ś. R. wyobraźnią. Sł. wil. **2.** *zrobić na dobre tajemniczym.* **R. ś. 1,** *będąc tajemniczym rozjaśnić ś., rozświetlić ś.* **2.** *stać ś. na dobre tajemniczym:* Złudną tęczą sennych wspomnień roztajemniczyła ś. ma dusza. Przybysz. <Roz + *Tajemniczyć, od Tajemnica>

Roztańcować się, uje ś., ował ś., Roztańczyć ś. *zacząć na dobre tańczyć, rozochocić ś. do tańca, wpaść w szał tańca, zatańcować ś.:* Panienki ś. roztańcowały. Tedy roztańcują ś. drzewa leśne od oblicza Jehowy. Bud. (rozweselą ś. B. G.). <Roz + Tańcować>

Roztańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztańcować ś.**

Roztańczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztańczyć ś.**

Roztańczyć się, y ś., ył ś. p. **Roztańcować ś.** Przen.: Twarz mu ś. ożywiła, wyjaśniała widocznie, serce roztańczyło ś. w piersiach. Bał. (= *rozradowało ś., rozskakało ś. z radości).* Patrzał na scenę, a widział tylko własne myśli roztańczone, rozkołysane. Bał. W jego głowie już bal od dwuch dni, myśli ś. roztańczyły. Bał. Roztańczone widma w szalonym okręcie około jego głowy. Tet. <Roz + Tańczyć>

Roztapiać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztopić.**

Roztapianie, a, blm, czynność cz. **Roztapiać.**

Roztapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztapiać ś.**

[**Roztarchać, a, ał**] p. **Roztargać:** Roztarchane włosy. Troc. Słoma roztarchana. Troc. Włosy roztarchawszy, po ulicach chodziły. Wezuw. Zastał ją doma niesplecioną, niezczesaną, owszem napoły roztarchaną. Górn. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodziła ołtarze. Otw. <Zam. *Roztarhać, od Czes. roztrhati>

[**Roztarchanie, a,** blm.] czynność cz. **Roztarchać.**

Roztarcie, a, blm., czynność cz. **Rozetrzeć.** Apt.: R. ciała twardego = *sproszkowanie, spylenie* (porphyrisatio). R. ciała miękkiego = *zmiażdżenie zgniecenie na miazgę* (pulpatio).

[**Roztarć, rozetrze, roztarł**] p. **Rozetrzeć.** <Roz + Tarć>

† **Roztarga, i,** blm. p. **Roztargnienie:** Pieska, do którego że trochę afektu przyłożyła i podczas w modlitwie roztargę jej czynił, kazała go kryjomo utopić. Nies.

Roztargacz, a, lm. **e** *ten, co roztarguje.* L. <Od Roztargać>

Roztargać, a, ał, Roztargnąć, † **Roztargiwać,** † **Roztargawać I.** *targając a. targnąwszy rozerwać, rozedrzeć; rozszarpać, stargać:* R. powrozek. Troc. Kazał Aleksander dwoje drzewa schylić a za wierzchy obie nodze Bessy uwiązać i puścić, tam go drzewa roztargnęły. Biel. M. R. złoczyńcę końmi. Kn. Czołnami go roztargano. Troc. On nędzniczek roztargnął na sobie odzienie swoje a jął płakać. Rej. Wodzowie państwo rzymskie roztargiwali. Skar. *(=rozbierali łapczywie, rozdrapywali, rozchwytywali).* Póki jeszcze nie są roztargnione a wypustoszone państwa W. K. Mości. Podl. Wszystkę jego majętność roztargali. L. Biada pasterzom, którzy rozpłaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me, ale ja też roztargnę złość waszę nad wami. Rej. To mi to zemsta nad wrogiem! sznury ś. w mięso wpiły... koń cało roztarga. Słow. Czasem roztarga powietrze krzyk człowieka. Sts. Przen.: *rozerwać, rozprząc, rozwieść, rozdwoić, rozstroić:* Roztargnęli związek wspólnego pokoju. Star. *(= zniweczyli, naruszyli).* Nieroztargnioną pomoc i ratunek sobie przeciw Rusakom dawali. Stryjk. *(= nierozdzielną, nierozerwalną, solidarną).* Przen.: p. **Roztargniony. 2.** Roztargać, [**Roztarchać**] *potargać, rozczochrać, rozkudłać:* Fraczek angielski, kapelusik spuszczony, włosy roztargane. L. **Roztargać ś.** *potargać ś., rozczochrać ś., rozkudłać ś.* < Roz + Targać >

Roztarganie, a, blm., czynność cz. **Roztargać.**

Roztarganie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztargać ś.**

† **Roztargiwać, a, ał** i † **R. ś.** p. **Roztargać.**

† **Roztargiwanie, a,** blm., czynność cz. **Roztargiwać.**

† **Roztargiwanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztargiwać ś.**

Roztargnąć, nie, nął, nied. **Roztargiwać I.** p. **Roztargać.** Przen.: *rozstrzelić, rozdwoić, rozerwać, rozproszyć, odciągnąć w różne punkty:* Czym siły nieprzyjacielskie roztargnął. Troc. Przen.: R. kogo = *sprawić mu roztargnienie = dystrakcję, rozerwać go, rozproszyć jego myśli; zaprzątnąć, zabawić go czym innym; rozstrzelić jego uwagę.* Różne myśli nas roztargiwają. Troc (p. Roztargniony). **2.** [Roztargnąć] *poruszyć:* Ksiądz go na spowiedzi roztargnął. **R. ś.** *rozerwać ś., użyć rozrywki, rozproszyć swoje myśli; zaprzątnąć ś., zabawić ś. czym innym:* Zanadto ją jedna myśl zajmowała, ażeby ś. czymkolwiekbądź R. dała. Skarb. Chciała ś. R. Walerja. Skarb. <Roz + Targnąć>

Roztargnienie, a, blm. **I.** p. **Roztargnięcie:** Osądzony na R. końmi, cęgami, drzewami. Troc. R. frasunku, sił nieprzyjacielskich. Troc. **2. a.** † **Roztarzenie** *rozdwojenie, rozproszenie, rozerwanie, rozdarcie, niezgoda, rozprzężenie, rozterka, poróżnienie, niesnaski, różnica, dysharmonja:* Nie baczę, ku czemuby dobremu to R. a domowa nieprzyjaźń mogła przyjść. Podl. **3.** *nieuwaga, roztrzepanie, zapomnienie ś., dystrakcja:* Brak czyli niedostatek uwagi nazywamy roztargnieniem. Śniad. Domowe trudności niemałe we mnie czynią R. Troc. Zrobił to przez R., w roztargnieniu. **4. Roztargnięcie ś.:** Wyjechał do wód dla roztargnienia. Sł. wil.

Roztargnienie się, a ś., blm. p. **Roztargnięcie ś.**

Roztargnięcie, a, blm., **Roztargnienie** czynność cz. **Roztargnąć.**

Roztargnięcie się, a ś., blm., **Roztargnienie ś.,** niek. **Roztargnienie I.** czynność cz. **Roztargnąć ś. 2.** *rozrywka, rozerwanie ś., przyjemność.*

Roztargnięty, Roztargniony im. od **Roztargnąć.**

Roztargniony I. p. **Roztargnięty. 2.** *nieuważny, rozerwany, rozstrzelony, roztrzepany; zajęty czym innym:* R., niestatecznego umysłu, rozerwany, nie ciągle baczny. L. R., który coś czyniąc, np. czytając, słuchając, modląc ś., myśli o czym innym, czyli, jak mówią, o niebieskich migdałach. Kras. A. Marja, siedząc u nóg Jezusowych, słuchała słowa Jego, a Marta była roztargniona około rozlicznej posługi. Sekl. Umysł R. Troc. Człowiek myśli ma roztargnione, nikczemne, próżne, których ś. i sam wstydzi. Skar. R. będąc, o tym nie myśli, co czyni. Skar. Ludzie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za głupiego. L. Roztargniona, znudzona, dokoła spoziera. Mick. Dlaczego R. wzdycham bez ustanku. Mick. Kręciła ś. z drugiemi, ale roztargniona i zaspana. Krasz. <Od Roztargnąć>

Roztarty im. od **Rozetrzeć.**

† **Roztarzenie, a,** lm. **a** p. **Roztargnienie:** Było R. około elekcji. Biel. M. < Por. Ros. rastorženje >

Roztasować, uje, ował, × **Roztaszować,** nied. **Roztasowywać I.** *na tasach kramarskich rozłożyć, rozpostrzeć:* Towary na przedaż roztaszowano. Błaż. Przen.: *rozłożyć, rozmieścić, rozlokować, rozkwaterować:* Skarby dziwne dowcipu Cycerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. Nagur. *(=rozsiane).* Cezar po krwawej wojnie roztaszował po grodach pułki swe spokojnie. Kniaź. **2.** † R. *rozebrać, rozkryć, rozwinąć:* Z tego ją roztaszowawszy zawoju, poznał ją. Tw. **3.** karty = *tasując rozmieszać.* **R. ś.** *rozłożyć ś. z swym tasem, rozsiąść ś. z kramem, rozpostrzeć ś. z swemi towarami.* Przen.: *rozłożyć ś., rozmieścić ś., rozlokować ś., rozgościć ś., rozkwaterować ś., stanąć obozem:* Kazał spocząć wojsku nadpracowanemu; nieprzyjaciel też roztasuje ś. na stronie po swemu. Chr. W tym kraju, gdy ś. wielcy oba wodze roztasowali z orły auzońskiemi.. Chr. < Roz + Tasować >

Roztasowanie, a, blm., czynność cz. **Roztasować.**

Roztasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztasować ś.**

Roztasowywać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztasować.**

Roztasowywanie, a, blm., czynność cz. **Roztasowywać:** Widocznie zabierali ś. do roztasowywania namiotów i do sypania szańczyków. Sienk. *(=rozbijania).*

Roztasowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztasowywać ś.:** Krzątanina zwykle towarzyszy przybyciu i roztasowywaniu ś. na nowym miejscu. Sienk.

× **Roztaszować, uje, ował** i × **R. ś.** p. **Roztasować.** <Roz + * Taszować, od Tasz>

× **Roztaszowanie, a,** blm., czynność cz. **Roztaszować.**

× **Roztaszowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztaszować ś.**

† **Roztawać, a, ał** *roztajać.* Kaz. 1555.

† **Roztawanie, a,** blm., czynność cz. **Roztawać.**

† **Roztążenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztążyć ś.**

† **Roztążyć się, y ś., ył ś.** p. **Roztęsknić:** Wilczęta, roztążywszy ś. po matkach, jęły wyć. L. < Roz + Tążyć >

Rozteatrować, uje, ował *rozochocić do bywania w teatrze, rozmiłować w teatrze.* **R. ś.** *rozochocić*

ś. do bywania w teatrze, rozmiłować ś. w teatrze. < Roz + * Teatrować, od Teatr >

Rozteatrowanie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozteatrować. 2.** p. **R. ś.**: Wobec rozpasania paszkwilistów dziennikarskich i tak zwanego „rozteatrowania" prasy i społeczeństwa, zawód krytyka teatralnego staje ś. zawsze drogą, wysłaną cierniami. Rab.

Rozteatrowanie się, a ś., blm., niek. **Rozteatrowanie** czynność cz. **Rozteatrować ś.**

[**Roztelbuszony**] *rozmamany, rozmamrany, rozpięty, rozchlastany.* < Od * Roztelbuszyć, Roz + Telbuszyć >

Roztelegrafować, uje, ował *rozpowszechnić, roznieść, rozesłać za pomocą telegrafu:* R. wiadomość. Biuro Reutera roztelegrafowało już po mieście, że... < Roz + Telegrafować >

Roztelegrafowanie, a, blm., czynność cz. **Roztelegrafować.**

[**Roztelepać, a, ał, Rozterlikać**] *roztrząść, rozchlebotać, rozluzować, rozluźnić, rozprząc, rozkołatać, roztrajkotać:* R. wóz. < Roz + Telepać >

[**Roztelepanie, a,** blm.] czynność cz. **Roztelepać.**

[**Rozteletać, a, ał**] *rozgnieść.*

[**Rozteletanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozteletać.**

Roztentegować, uje, ował żart, wyraz oznaczający jakąkolwiek czynność, której nazwa zaczyna ś. od roz-: Dla uspokojenia roztentegowanych nerwów. Bran. < Od przysłowiowego: Ten tego >

Roztentegowanie, a, blm., czynność cz. **Roztentegować.**

† **Rozterać, a, ał,** † **Roztyrać** *terając rozproszyć; roztrwonić, rozmarnować, rozszastać:* W tych księgach zgromadziły ś. te rzeczy, które w innych i tam i sam rozterane. Sien. Niezmierne skarby po stryju swoim, nieprzystojną miłością Eufemji ujęty, w krótkim czasie roztyrał, *decoxerat.* Błaż. **R. ś.,** [**Rozteraźnić ś.**] *rozproszyć ś. w poniewierce:* W oczy nie chcieli ś. potykać, ale ś. po lasach i po zamkach roztyrali. Biel. M. Wpadli i pobili królewskie służebne po gospodach roztyrane. Biel. M. < Roz + Terać >

† **Rozteranie, a,** blm., czynność cz. **Rozterać.**

Rozteranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozterać ś.**

[**Rozteraźnić się, i ś., ił ś.**] p. **Rozterać:** Moje dzieci są rozteraźnione po świecie. < Zam. Rozterać, przez sld. do Roz + * Terać, od Tera, i Roz + * Teraźnić od Teraz >

[**Rozteraźnienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozteraźnić ś.**

[**Rozterchać, a, ał**] *roztargać, potargać, rozmierzwić, rozczochrać:* R. włosy. [**R. ś.**] *roztargać ś., potargać ś., rozczochrać ś.; roztargać na sobie ubranie.*

[**Rozterchanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozterchać.**

Rozterk, u, lm. **i** p. **Rozterka.**

Rozterka, i, lm. **i, Rozterk,** × **Rozsterk,** † **Roztyrk,** † **Rozstyrk** *niezgoda, niesnaski, rozdwojenie, rozdarcie, poróżnienie, waśń, nieporozumienie:* Nie mogła żadna postronna moc nigdy zwalczyć polskiej korony; zwalczy ją pewnie ten wnętrzny roztyrk. Orzech. Który sieje rozterki między bracią. Wuj. Dla pychy szatan strącon z nieba, z nim idą, którzy niezgody i rozterki sieją. Skar. Rozterki domowe. Biel. M. Zbiegli ś. wszyscy, którzy roztyrk czynili i mącili w ludzie swoim. Leop. Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkiemi stany naszemi. Rej. Rozterk w radzie, między wojski. Rej. Który myśli o rostyrkach, miłuje swary. Leop. Zgodą królestwa, zgodą państwa rosną, rozterkiem giną i niezgodą sprosną. Koch. W. Uchowaj wojny, roztyrków i buntu. Pot. Cała R. między nim a moim dworem stąd pochodzi, że ci młodzi, a on starym. L. Naszemi ś. rozterkami i niezgodą wsławili. Nar. Rozterk prawny = *spór.* Skr. I głucho, tylko jakaś w powietrzu R. Malcz. Nieraz jestem w rozterce: tu interes, a tu serce. Wysp. < Roz + * Terka, TER z TYR >

× **Rozterkliwie** przys. od **Rozterkliwy.** L.

× **Rozterkliwy,** × **Rozsterkliwy** *niezgodny, swarliwy, sprzeczny, kłótliwy.* L. Zwodnik sprosny, gwałtownik R. pokoju pospolitego, jak on ś. umie przyczajać! Dyg. < Od Rozterk >

† **Rozterknik, a,** lm. **cy** *człowiek rozterkliwy, kłótnik, awanturnik, buntownik, zadziora, hałaburda:* Od powinnych swoich i niespokojnych i hardych rozterkników do więzienia wtrącony jest. Skar. < Od * Rozterkny, od Rozterk >

[**Rozterlikać, a, ał**] p. **Roztelepać.** < Roz + Terlikać >

[**Rozterlikanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozterlikać.**

[**Roztérmać, a, ał**] *rozrzucić, roztrwonić.*

[**Roztérmanie, a,** blm.] czynność cz. **Roztermać.**

[**Rozterny**] *rozrzutny, marnotrawny.* < ? Ukr. >

[**Rozterpać, a, ał**] *roztrząść, rozszarpać, rozerwać.* < Roz + Terpać >

[**Rozterpanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozterpać.**

Roztęcz, y, lm. **e** *rozbłysk tęczowy:* Zielonawa R. topazów tańczyła z hijacyntami rozpasane fanfary światła. Przybysz. < Roz + * Tęcz, od Tęcza >

Roztęczać, a, ał p. **Roztęczyć.**

Roztęczanie, a, blm., czynność cz. **Roztęczać.**

Roztęczenie, a, blm., czynność cz. **Roztęczyć.**

Roztęczować, uje, ował *rozłożyć na kolory tęczowe.* **R. ś.** *rozłożyć ś. na kolory tęczy:* Różyca różnokolorowa, przez którą patrzy słońce roztęczowane. Słow. < Roz + * Tęczować, od Tęcza >

Roztęczowanie, a, blm., czynność cz. **Roztęczować.**

Roztęczowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztęczować ś.**

Roztęczyć, y, ył, nied. **Roztęczać** *rozpiąć nakształt tęczy, roztoczyć, rozciągnąć, rozstawić, rozpostrzeć, rozczapierzyć, roztworzyć:* Nad ziemią Twego tronu roztęczaj blaski. Uj. W zwątpienia czarnej chmurze roztęczyłem moje piórze na przymierza znak. Uj. < Roz + * Tęczyć, od Tęcza >

Roztęskniać, a, ał p. **Roztęsknić.**

Roztęsknianie, a, blm., czynność cz. **Roztęskniać.**

Roztęsknić, i, ił, nied. **Roztęskniać** *rozebrać tęsknotą, przejąć tęsknotą:* Wszystko ci przypomni, coś kiedykolwiek czuł i dumał, rozczulił serce, roztęsknił duszę. Dzierz. Allegretto pastorale porywa, rozmarza, roztęsknia, olśniewa. A przy nim bór szepce w roztęskniający wtór. Kasp. **R. ś.,** † **Roztążyć ś.** *zacząć na dobre tęsknić:* Roztęskniona przybiegła, by święto wspólnie spędzić, nacieszyć ś., napłakać ś. Rol. W obcym kraju roztęsknił ś. bardzo. Tarn. Roztęsknione oczy. Tet. W roztęsknione ramiona ujmuję morza. Przybysz. Więcej, niż kiedykolwiek, roztęskniona. Orzesz. < Roz + Tęsknić >

Roztęsknienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roztęsknić. 2.** p. **R. ś.:** Patrząc z roztęsknieniem na kraj miesięczną wysrebrzony bielą. Psm.

Roztęsknienie się, a ś., blm., niek. **Roztęsknienie** czynność cz. **Roztęsknić ś.**

Roztętniać, a, ał p. **Roztętnić.**
Roztętnianie, a, blm., czynność cz. **Roztętniać.**
Roztętnić, i, ił, nied. **Roztętniać** co = *rozbudzić, rozpędzić tętno czego:* Roztętnisz barwy moje siłą i życiem, jakim drga wiosna. Przybysz. <Roz + Tętnić>
Roztętnienie, a, blm., czynność cz. **Roztętnić.**
Roztężenie, a, blm., czynność cz. **Roztężyć.**
Roztężyć, y, ył *wytężyć we wszystkich kierunkach, rozprężyć.* Sł. wil. <Roz + Tężyć>
Roztkliwiać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztkliwić.**
Roztkliwianie, a, lm, a czynność cz. **Roztkliwiać.**
Roztkliwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztkliwiać ś.**
Roztkliwić, i, ił, nied. **Roztkliwiać** *rozebrać tkliwością, zdjąć, przejąć tkliwością, rozczulić, rozrzewnić.* **R. ś.** *przejąć ś. tkliwością, rozczulić ś., rozrzewnić ś.:* Na jej ramieniu spoczywała głowa dzieweczki ze spuszczonemi oczyma, ładniuchnej jak aniołek, roztkliwionej, rozmarzonej, Bóg wie o czym, Bóg wie o kim. Krasz. Hrabina przywitała pułkownika z tak szczerą radością, iż Leliwa ś. roztkliwił, całując jej rączki. Krasz. Grek nie chciał roztkliwiać ś. nerwowo nawet nad śmiercią drogich mu osób. Weys. <Roz + Tkliwić>
Roztkliwienie, a, lm. a **I.** czynność cz. **Roztkliwić. 2.** p. **R. ś.:** Opis roztkliwień wzajemnych Lionela i Heleny tchnie jakąś nieskończenie żałosną tęsknotą do nirwany miłosnej. Zdziech. Wstyd go było przed samym sobą za to niemęskie R., które go ogarnęło. Bał.
Roztkliwienie się, a ś., blm., niek. **Roztkliwienie** czynność cz. **Roztkliwić ś.**
Roztlewać, a, ał p. **Roztlieć.**
Roztlewanie, a, blm., czynność cz. **Roztlewać.**
Roztleć, eje, ał, nied. **Roztlewać** *tlejąc rozżarzyć ś.; roztlić ś.* Przen.: *rozpalić ś., zaognić ś., ożywić ś., rozgorzeć:* Roztlewał coraz żywszy spór o wątpliwe granice Marchji. Sł. wil. <Roz + Tleć>
Roztlenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Roztleć. 2.** czynność cz. **Roztlić.**
Roztlić, i, ił, Rozetlić *rozżarzyć, aby tlało:* W Możajsku Olgierd puszcza posłów, dawszy im roztlone zarzewie, aby z nim spieszyli do kniazia. Lel. Iskra waśni nazbyt rychło roztlona nową sprawką Radziejowskiego. Szaj. Gdyby go przypadek zaprowadził do ogniska sztuki, któreby w nim roztliło utajone iskry we wnętrzu. Kasz. Zapały wyrwały go z domowego a tak niedawno roztlonego ogniska. Gąś. < Roz + Tlić>
Roztłaczać, a, ał p. **Roztłoczyć.**
Roztłaczanie, a, blm., czynność cz. **Roztłaczać.**
Roztłoczenie, a, blm., czynność cz. **Roztłoczyć.**
Roztłoczyć, y, ył, nied. **Roztłaczać I.** *tłocząc rozgnieść, rozbić; roztratować, stłoczyć, stratować, rozdeptać:* Pole ustawicznym bieganiem koni roztłoczone. Otw. **2.** [R. wieprza] = *podkarmić, rozepchać pośledniejszą karmią, nim ś. go zacznie karmić na dobre.* <Roz + Tłoczyć>
Roztłómaczać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztłómaczyć.**
Roztłómaczanie, a, blm., czynność cz. **Roztłómaczać.**
Roztłómaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztłómaczać ś.**
Roztłómaczenie, a, blm., czynność cz. **Roztłómaczyć.**
Roztłómaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztłómaczyć ś.**
Roztłómaczyć, y, ył, nied. **Roztłómaczać** *tłómacząc rozpowiedzieć; wyłożyć wszechstronnie, rozjaśnić, rozświetlić:* Jak zaczęli każde słowo roztłómaczać, przekonali ś., iż w istocie zostali ad vivum odmalowani. Krasz. Roztłómaczcie, bo jeszcze dobrze nie rozumiem, co to za człowiek. Krasz. **R. ś.** *wytłómaczyć ś., dokładnie:* Mają zawsze tyle czasu, ile potrzeba żeby ś. wieśniak wygadał im i roztłómaczył. Krasz. Wszystko ś. w porę wyjaśni i roztłómaczy. Krasz. <Roz + Tłómączyć>
Roztłuc, cze, kł, nied. **Roztłukać, Roztłukiwać** *tłukąc roztrącić; rozbić, rozdrobnić, rozkruszyć tłuczeniem:* R. orzech, pieprz *(=rozbić w moździerzu, nie zewszystkim miałko).* <Roz + Tłuc>
Roztłuczenie, a, blm., czynność cz. **Roztłuc.**
Roztłukać, a, ał p. **Roztłuc.**
Roztłukanie, a, blm., czynność cz. **Roztłukać.**
Roztłukiwać, uje, iwał p. **Roztłuc.**
Roztłukiwanie, a, blm., czynność cz. **Roztłukiwać.**
[Roztocisiczny] *wielotysiączny.*
Roztocz, y, lm. **e I.** *roztoczenie, roztoczenie ś., roztop, rozciek, rozpływ, rozlew:* Patrz nań wpośród bitwy, między okropną krwi roztoczą lejącego krew swoję. L. Przen.: Zawszeż we łzach omokłe widzieć będę oczy? nigdyż koniec twych żalów, twej łzawej roztoczy? Min. **2.** *to, co ś. roztoczyło a. co roztoczono, rzecz roztoczona; obszar roztoczony, przestrzeń rozpostarta, powierzchnia rozlana:* Poić oczy złotą roztoczą promieni. Przybysz. Wciąż cię widzę w słonecznych roztoczach i gasnących mrokach. Przybysz. Błękitna R. była wygładzona. Sienk. Sen, który noc księżycowa, pijana szałem i rozkoszą, śpiewała na lśniących roztoczach wód. Przybysz. Ciemne roztocze wód morskich. Tet. Po odległej roztoczy mórz. Tet. Zwinne ważki... muskały zwierciadło szmaragdowej roztoczy. Gam. **3.** *kształt w roztoczeniu, w rozwinięciu:* Ćmy mają R. skrzydeł podłużną. Sł. wil. **4.** zool.: Roztocze a. m o l i k i (acarina) *gatunek pająków.* <Roz + * Tocz, CIEK/TOKTOCZ>
Roztoczenie, a, blm., czynność cz. **Roztoczyć.**
Roztoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztoczyć ś.**
Roztoczka, i, lm. **i** bot. (saprolegnia) *roś.* <Od Roztoczyć>
Roztoczyć, y, ył, nied. **Roztaczać, †Roztaczować I.** *rozpuścić ze zwoju; rozwinąć toczeniem; rozkręciwszy rozłożyć, rozpostrzeć:* R. chodnik. [R. obrus]. Roztacza długie swe zwoje. Miek. **2.** przen. *rozpuścić, rozpostrzeć, rozszerzyć, rozczapierzyć, rozpiąć, rozstawić, rozciągnąć, rozłożyć:* Paw roztacza swój ogon różnowzory. Hul. Wachlarz farb kwiecistych jak tęczę roztoczy. Przyb. Paw roztacza ogon. Troc. Człowiek, jako paw roztaczając ogon mizernej pychy swej, przeciwko Panu ś. wynosi. Żarn. Maszt w pośrzodku nawy wystawiwszy, na nim mocnie żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. Żarn. Poszła nawa ryjąc morskie wały, a żagle roztoczone pochop z wiatru brały. Papr. W pośrzód placu chorągwie roztoczyli swoje. K. G. R. chorągiew. Troc. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu roztaczali. Birk. Ziele kozie proso w wierzchu kłącza swego roztaczuje ogniste okołki. Syr. Włos bluszczowym wieńcem roztoczony opiąwszy Kaljope, słodko brzmiące strony wielkim przebieży palcem. Żebr. Roztoczył (rozpuścił) włosy po grzbiecie. Troc. Roztoczy po ramionach ku zie-

mi strumienie warkoczy. Mick. Roztoczył (pióra) kręgiem szerszym, niż tęczy półkole. Mick. Gdy błyśnie słońce, ów anioł roztoczy różane lica a srebrzyste skrzydła. Słow. Roztoczył cały przepych w przyjęciu gości *(= wystąpił z nim w całej okazałości).* Roztoczył przed słuchaczami całe bogactwo swej pięknej wymowy. 3. *tocząc= gryząc roznieść; nawskróś stoczyć, rozgryźć:* Robacy go roztoczyli, mięso z niego objedli i kości pogryźli. Skar. *(= rozszemrali).* Heroda wszy i robacy żywego roztaczali i morzyli. Skar. Roztoczony od robactwa skonał. Wuj. Roztoczyli go robacy. Troc. Plugawe robactwo roztoczy twe ciało. Jeł. Ziarno z samego zarodka gadziny zębem roztoczył. Mick. Dach jeszcze cały, chociaż ząb zniszczenia roztacza ciągle ściany i sklepienia. Mick. 4. [R.] *tocząc rozpłaszczyć; rozwałkować:* Z tego ciasta na stolnicy roztaczają małe placki. 5. *tocząc rozlać:* R. wino w naczynia. Przen.: Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. Stasz. **R. ś. I.** *tocząc ś. rozejść ś., rozlać ś., rozdzielić ś.; rozpłynąć ś.:* Pukają ś. stare naczynia, a wino ś. roztacza. Leop. Dział wodny, z którego rzeki roztoczyły ś., jedne ku morzu Śródziemnemu, a drugie ku Adrjatyckiemu. Pol. 2. przen. *rozwinąć ś., rozpostrzeć ś., rozpiąć ś., rozszerzyć ś., rozczapierzyć ś., roztworzyć ś., rozłożyć ś., rozciągnąć ś.:* Po wszystkich szałach mego życia roztaczasz ś. tęczą łaski. Przybysz. Z okien roztacza ś. piękny widok. Przed nami roztoczył ś. nagle przepyszny krajobraz *(=przedstawił ś. w całej rozciągłości).* 3. † Roztoczyła ś. wieść *= rozeszła ś., rozniosła ś., gruchnęła, rozbiegła ś., rozgłosiła ś.:* Wieść o tym roztoczyła ś. po całym mieście. Koch. J. <Roz + Toczyć>

Roztoczysty *szeroko roztoczony, rozłożysty:* Po roztoczystych zielonych łęgach nadodrzańskich posuwały ś. spokojnie zastępy szwedzkie. Sienk. <Od Roztoczyć>

Roztok, u, lm. **i** a. w lm. **[Roztoki]** *ogólne rozpuszczenie, roztajanie na wiosnę, roztop, rozciek, rozlew:* R. jest = schodzi zima, puszcza ziemia. Kn. Wiatry jedne wodę dla zimna zamrażają, a drugie ją wianiem swym ku roztoku rozpuszczają. Żarn. <Roz + Tok, TOCZ/TOK>

Roztoka, i, lm. **i, [Rostoka] I.** × R. *miejsce, gdzie rzeki ś. rozpływają w różne strony:* Na grzbiet tego międzyrzecza przypada R. wód, z których jedne płyną ku Dniestrowi, drugie do Prutu. Sł. wil. 2. [R.] *większy potok.* Ork. Dokoła roztoki leśnej rozłożyły ś. osiedla. Ork. Nad roztokami upiór nędzy, a w roztokach morze łez. Ork. 3. *dolina, którą potok, zwany roztoką, wyżłobił przez wieki.* Ork. <Roz + *Toka, CIEK-TOK/TOCZ>

Roztokować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre tokować, rozochocić ś. w tokowaniu:* Poczekam, niech ś. głuszec roztokuje. <Roz + Tokować>

Roztokowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztokować ś.**

[Roztoliczny] *rozliczny.*

[Roztomaicie] przys. od **Roztomaity.**

[Roztomaity] *rozmaity.*

[Roztomiły, Ostomilszy] *bardzo miły.*

† **Roztonąć, nie, nął** p. **Roztajać:** Dla zimy zatrzymał ś., pókiby Dniepr nie roztonął. Tw. <Roz + Tonąć>

† **Roztonięcie, a,** blm., czynność cz. **Roztonąć.**

Roztop, u, lm. **y I.** a. × **Rozwódź,** × **Rozkał** *roztopienie ś., roztajanie, rozpuszczenie, roztok, rozciecz, rozlew:* Krew rzęsista struży w szkarłatnym roztopie. Przyb. R. zimowy, roztok. L. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimnu, to przynajmniej następującym roztopom Dnieprowym. Tw. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuściwszy, wpadną tam do morza. Koch. W. 2. *materja ułatwiająca topienie; ciało domieszane do rudy lub kruszcu dla powiększenia topliwości ciał oddzielić ś. mających, np. żużla i t. p.* Łab. R. jest to wszystko, w czym ciało stałe rozpływa ś., rozsypuje ś. L. Że sól w wodzie rozpływa ś., rozsypuje ś., że w serwaserze rozpływa ś. miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem, czyli flusem. Os. J. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozpływa ś. Os. J. 3. patol. *rozpływ, rozpływanie ś.* (colliquatio). <Od Roztopić>

[Roztopaść, i, lm. **e]** *przepaść.*

[Roztoperczenie, a, blm.] czynność cz. **Roztoperczyć.**

[Roztoperczyć, y, ył] = **Rozczapierzyć.**

[Roztoperzenie, a, blm.] czynność cz. **Roztoperzyć.**

[Roztoperzyć, y, ył] = **Rozczapierzyć.**

Roztopiciel, a, lm. **e** *ten, co roztopił* **a.** *roztapia; szmelcownik.* L. <Od Roztopić>

Roztopić, i, ił, nied. **Roztapiać** *topiąc rozpuścić; rozpławić, stopić:* Ogień ma moc R. złoto, to jest zepsuć związek części jego i uczynić je płynnym. Cyan. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi: wienie wiatr Jego, i pocieką wody. Leop. R. ołów, masło, smołę. Przen.: Wtedy to roztopiłaś serce moje. Fred. A. **R. ś., Roztopnieć** *topniejąc rozpuścić ś.; stopnieć, rozpłynąć ś., roztajać, rozlać ś., puścić:* Wosk na słońcu roztopił ś. Przen.: Wylewam duszę we łzy roztopioną. Mick. Potym ś. całkiem (sęp) w błękicie roztopił. Mick. *(= rozszedł ś., zniknął).* Roztapiałem ś. w tej niebiańskości. Dąb. <Roz + Topić>

Roztopienie, a, blm., czynność cz. **Roztopić.**

Roztopienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztopić ś.**

[Roztopierzenie, a, blm.] czynność cz. **Roztopierzyć.**

[Roztopierzyć, y, ył] = **Rozczapierzyć.**

× **Roztopniałość, i,** blm. **I.** *topnistość, własność roztapiania ś.:* R. wosku. Cyan. 2. *moc roztapiania:* Jest R. w słońcu, gdy roztapia wosk. Cyan. <Od Roztopniały>

Roztopniały *ten, co roztopniał; roztopiony, stopniały, rozpuszczony.* <Od Roztopnieć>

Roztopnieć, eje, ał p. **Roztopić.** <Roz + Topnieć>

× **Roztopniejszy** st. w. od **Roztopny:** Śpiż jest roztopniejszy od samej miedzi. Jak. J.

Roztopnienie, a, blm., czynność cz. **Roztopnieć.**

Roztopny I. *dający ś. topić, topnisty; rozpuszczalny.* 2. przym. od **Roztop,** *roztopiony, rozlany, rozchlapany, rozbrejdany, rozkisły, grzązki:* Drogi roztopne. Sł. wil. Kwiat, który z roztopnej świeżo wyszedł ziemi. Kniaź. <Od Roztop>

[Roztopy, ów, blp.] *początki wiosny.* <Od Roztop>

[Roztornieć, eje, ał] *przestać drętwieć:* Noga roztorniała, ale pozostała słabą.

[Roztornienie, a, blm.] czynność cz. **Roztornieć.**

[Roztowarzenie, a, blm.] czynność cz. **Roztowarzyć.**

[Roztowarzyć, y, ył] *porozdawać, rozszafować.* <Roz + * Towarzyć, od Towar>

Roztracać, a, ał p. **Roztracić.**

Roztracanie, a, blm., czynność cz. **Roztracać.**
Roztracenie, a, blm., **Roztrata** czynność cz. **Roztracić.**
Roztracić, i, ił, nied. **Roztracać 1.** *rozmarnować, roztrwonić, rozszastać, przeputać, przepuścić w wielu miejscach, rozszafować lekkomyślnie:* Bolesław wnet marnie roztracać dobra dziedziczne zapoczął. Błaż. **2.** *zatracić, zagładzić:* Bóg miłosierny nie opuści cię i nie roztraci cię. Bud. (nie skazi cię. B. G.). [**R. ś.**] *rozpierzchnąwszy ś. zabłądzić, zabłąkać ś.:* Jak roztracone po lesie bojaźliwe dzieci, nawołują ś. żałośnie. Ork. Po wszystkich zboczach roztracone buki, gdzieniegdzie udające las rozgałęzieniem. Ork. <Roz + Tracić>
Roztrajkotać, cze, tał i R. ś. p. **Rozklekotać.** <Roz + Trajkotać>
Roztrajkotanie, a, blm., czynność cz. **Roztrajkotać.**
Roztrajkotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrajkotać ś.**
Roztrata, y, lm. **y** p. **Roztracenie:** Rozmaici urzędnicy kapitulni, obawiając ś. o reszty bogactw kościelnych roztratę, pobrali do przechowania paki i kufry, będące w skarbcu. Szaj. <Od Roztracić>
Roztratować, uje, ował *tratując rozgnieść, rozbić; zatratować, stratować, rozdeptać, rozjechać:* R. kogo koniem. R. zboże. <Roz + Tratować>
Roztratowanie, a, blm., czynność cz. **Roztratować.**
Roztrąbić, i, ił, nied. **Roztrębywać** *rozgłosić, rozbębnić, rozgadać, rozpaplać, rozpowiedzieć, roznieść wieść:* R. tajemnicę. Chociaż często roznosi głupstwa, ale i pomysły pożyteczne także roztrębuje. Korz. **R. ś.** *rozgłosić ś., roznieść ś., rozbębnić ś.:* Roztrąbi ś. rzecz cała, a ptaszek nam furknie. Krasz. <Roz + Trąbić>
Roztrąbienie, a, blm. czynność cz., **Roztrąbić.**
Roztrąbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrąbić ś.**
Roztrącać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztrącić.** <Roz + Trącać>
Roztrącanie, a, blm., czynność cz. **Roztrącać.**
Roztrącanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrącać ś.**
Roztrącenie, a, blm., czynność cz. **Roztrącić.** † Chir.: † R. kości (Sien.) = *przetrącenie, złamanie.*
Roztrącenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrącić ś.**
Roztrącić, i, ił, nied. **Roztrącać 1.** *trąciwszy a. trącając rozbić; rozdruzgotać, zgruchotać, roztrzaskać:* Piorun, uderzywszy w kościół, kamienie roztrącał. Biel. M. Noc była tak ciemna, że pierwej, niżby kogo postrzec, przyszło głowę o głowę R. Oss. Opalonym kijem lepiej mu poprawił, trzy, cztery kroć chrosnąwszy, wierzch głowy roztrącił, aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomącił. Żebr. (= *rozwalił*). Okręt szalonym roztrącony wichrem. Troc. Roztrąć moc ich mocą Twoją. Wuj. Szczęśliwy, który tobie odmierzy twe winy a o skałę roztrąci twe nieszczęsne syny. Kochan. Jak marną skorupę o kamień roztrąci. Birk. Kto te rozrojone tłuszcze i napady odpierał i roztrącał? Wor. Gotowie poczynają czynniej ludy roztrącać. Lel. (Księżyc), co grubawe mgły roztrąca. Mick. Nurt piersi roztrąca. Mick. Śmiały i wszystkich roztrącać gotowy. Mick. Idzie, zdziwioną gromadę roztrąca. Mick. **2.** [**R. kogo**] = *uderzeniem przyprawić o chorobę, przetrącić go.* **R. ś.** *trąciwszy ś. a. trącając ś. rozbić ś.; rozdruzgotać ś., roztrzaskać ś., zgruchotać ś.:* Granice wykował na skale, o którą (ocean) wiecznie będzie ś. roztrącać. Mick. Na wybrzeżach Połągi, gdzie grzmiącemi piersiami białe roztrąca ś. morze. Mick. Te domy były szańcem, o który roztrącały ś. fale cudzoziemczyzny. Gom. Grzmotu huk ś. roztrąca o skalne zamczyska. Tet. <Roz + Trącić>
Roztrefiać, a, ał p. **Roztrefić.**
Roztrefianie, a, blm., czynność cz. **Roztrefiać.**
Roztrefić, i, ił, nied. **Roztrefiać** *rozpuścić, rozpleść co trefionego:* Zawsze jej roztrefia warkocze, bo ś. jej włosami bawić lubi. Pol. <Roz + Trefić>
Roztrefienie, a, blm., czynność cz. **Roztrefić.**
[**Roztrębach, a,** lm. **y**] **1.** *hałaśnik, krzykacz.* **2.** *obieżyświat, latawiec, powsinoga.* **3.** „Roztrębacha gonić" = *zabawa młodzieży.*
Roztrębywać, uje, ywał i R. ś. p. **Roztrąbić.**
Roztrębywanie, a, blm., czynność cz. **Roztrębywać.**
Roztrębywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrębywać ś.**
Roztroczenie, a, blm., czynność cz. **Roztroczyć.**
Roztroczyć, y, ył *rozwiązać, rozsznurować z troków:* Osieł wierzgnąwszy roztroczył i zrzucił tłomoki. L. Skoro swój pakiet z rzeczami roztroczył... Pot. × **R. ś.** *rozebrać ś., rozneglizować ś.:* Porwie ś. z łóżka, choć już roztroczony. Pot. <Roz + Troczyć>
Roztroić, i, ił *rozdzielić na troje:* Żonaty, kolo siebie chodząc, dzieci, żony, mniej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. Koch. W. Roztrojone drzewo — trzy gałęzie z siebie wypuszczające. Włod. Pianę ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, świszczy językiem wielkim, roztrojonym. P. Koch. (= *troistym*). **R. ś.** *rozdzielić ś. na troje:* Miłość twoja, jeżeli ś. roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. Górn. Skoro ich nazwę dzieje poznały, dostrzegły ich troistą posadę, roztrojony ich byt. Lel. <Roz + Troić>
Roztrojenie, a, blm., czynność cz. **Roztroić.**
Roztrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztroić ś.**
[**Roztroperz, a,** lm. **e, Roztropysz**] *czupiradło, „djabeł rosochaty":* Niechby takie roztroperze chodziły po świecie na pokaz ludziom. Dyg. Jest to bajda, sowizdrzał, cudak, R., niespełna rozumu. Dyg. Ona siedzi między wami, jak roztropysz rozczepirany.
[**Roztropiec, pca,** lm. **pce**] *drążek z sękami do suszenia siana.*
[**Roztropliwie**] przys. od **Roztropliwy.**
[**Roztropliwość, i,** blm.] rz. od **Roztropliwy.**
[**Roztropliwy**] p. **Roztropny.** Karcz.
Roztropnie przys. od **Roztropny:** Uważam, że R. gada. L. W stosowaniu prawideł R. sobie poczynać. Wiszn.
Roztropniuchno przys. od **Roztropniuchny.**
Roztropniuchny, Roztropniutki *miluchny przez swą roztropność, bardzo roztropny:* Córkę miał jedyną; roztropniuchne to było, choć jeszcze dzieciną. Tremb. <Od Roztropny>
Roztropniutki p. **Roztropniuchny.** <Od Roztropny>
Roztropniutko przys. od **Roztropniutki.**
Roztropność, i, blm., rz. od **Roztropny,** *rozsądek, zdrowy rozum, rozgarnienie, przytomność umysłu:* Ze światła wypływa R., która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady i ich unikać umie. L. R. czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze mając wzgląd. Stryjk. R. a. opatrzność ku poczciwości wie-

dzie; zła R. ma pasierbicę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. Stryjk. R. naucza, co źle, co dobrze. Wr. Matka cnót R. St. wiśl. Okrom roztropności żaden nie może ani sobie dobrze poradzić, ani drugiemu pomóc. Baz. R. jest najlepszą wszystkiego żywota ludzkiego rządzicielką. Baz. Wyćwiczył go w umiejętności a drogę roztropności ukazał mu. Wuj. W starych jest mądrość, a w długim wieku R. Wuj. Sędziwością jest R. człowiecza, a wiek starości żywot niepokalany. Wuj. R. większa, niżeli lata jego wyciągały. Skar. R. nie tak temu służy, co usługuje, jako temu, co rozkazuje. Skar. R. a. dyskrecja jest jako woźnica cnót wszystkich. Skar. Dla tej i innych cnót ludzie, dla osobliwszej roztropności miał zlecone sobie urzędy przełożeństwa. Skar. Na duchu roztropności panience tej nie schodziło. Skar. R. jest poznawanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. Boh. R. każe wszystko i bacznie roztrząsać. Kras. Kunszt rządzenia ludźmi tak wielkiej roztropności potrzebuje, iż sprawiedliwie mówić o nim można, że jest najtrudniejszym człowieka dziełem. Kras. Mężczyzny lata 25 zowią lata roztropności, *annos perfectae discretionis*. Groic. (=*dojrzałości umysłowej*). Słabszy zwierz, ale który wziął R. w podział, zjadł wołu, wsiadł na słonia, lwią skórą ś. odział. Tremb.

Roztropny 1. *przezorny, baczny, przytomny, rozważny, opatrzny, rozsądny, rozgarnięty, rozumny, zmyślny:* R. dzieciak. Roztropne postępowanie, zwierzę. **2.** †R. *dojrzały umysłowo, w pełni władz umysłowych będący, zdrowy na umyśle:* Przed tym gajnym sądem stoją oczywiście R. Jan zdrowy i z dobrym umysłem. Ort. <Roz + *Tropny, TROP>

[**Roztropysz, a, lm. e**] p. **Roztroperz.**

Roztroj, u, lm. e: R. jest ze średniego punktu w troistym kierunku rozchodząca ś. postać, jak ypsylon. Bobrow. Zaszczytnemi częściami tarczy herbowej są: krzyż, słup, pas, wstęgi, R. Bobrow. <Od Roztroić>

Roztruchan, a, lm. y, Rostruchan, †Rostuchan, †Hostruchan *wielki i bogaty kielich, puhar, często o fantastycznym kształcie:* Wpośród pożegnania niezmierny staroświecki, pstrozłocisty R. na stole kładą, który gospodarz miał winem napełnić i spełnić za moje zdrowie. Kras. Roztruchany, z których wypijano do drugich, onym w upominki dano. Chełch. Sto roztruchanów wypij u zdrowego, dobrodzieju mój, przyjaciela mego. Li. W różne rozmowy wdadzą ś. ochoczy, kiedy Licus gęste roztruchany toczy. Pot. Ekspensa na roztruchany. Vol. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. Otw. **2.** gieol. (murex) *mięczak brzuchopełzy, trąbikowy w utworze molasu,* kolec, rozkolec. Łab. Zdr. **Roztruchanik.** <? Nm.>

Roztruchanik, a, lm. i p. Roztruchan: Z roztruchanika żadną miarą pić nie mógł. Górn. (kubek we środku węższy, niż w krajach. Górn.). Rozlewał stare winko piołunowe w roztruchaniki malowane, z Bożą męką. Choiń. Trzymał w obu rękach R. Sienk. Zostawiam miłościwych panów w ręku służby, a potym proszę do siebie na R. Choiń.

Roztrucharski przym. od **Roztrucharz.** L.

Roztrucharstwo, a, blm., p. **Rostrucharstwo.**

Roztrucharz, a, lm. e 1. p. **Rostrucharz. 2.** [R,] *ten, co trzebi zwierzęta domowe, misiarz.* <? Nm. Rossteuscher>

Roztrwaniać, a, ał p. **Roztrwonić.**

Roztrwanianie, a, blm., czynność cz. **Roztrwaniać.**

† **Roztrwanić, i, ił** co=*lada jako odbyć, przedać; zbyć.* Troc.

† **Roztrwanienie, a,** blm., czynność cz. **Roztrwanić.**

Roztrwoniciel, a, lm. e *ten, co roztrwonił a. roztrwania, marnotrawca.* <Od Roztrwonić>

Roztrwonić, i, ił, nied. **Roztrwaniać** *trwoniąc rozszastać; rozmarnować, przeputać, przepuścić, rozszafować lekkomyślnie; rozprzedać za bezcen, pomarnować:* Roztrwonił majętność, żyjąc rozpustnie. <Roz + Trwonić>

Roztrwonienie, a, blm., czynność cz. **Roztrwonić.**

[**Roztryniać, a, ał**] *porozrzucać, porozkładać nieporządnie.* <Roz + *Tryniać, od Trynić>

[**Roztrynianie, a,** blm.] czynność cz. **Roztryniać.**

Roztrysk, u, lm. i *roztryśnięcie ś., rozpryśnięcie ś., rozbryźnięcie ś., fontanna:* R. wody. Kniaź. (=*snop wody*). <Roz + Trysk>

Roztryskać się, a ś., ał ś. p. **Roztrysnąć ś.** <Roz + Tryskać>

Roztryskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztryskać ś.**

Roztryskiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Roztrysnąć ś.**

Roztryskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztryskiwać ś.**

Roztrysnąć się, śnie ś., snął ś., snęła ś. a. sła ś., nied. **Roztryskać ś., Roztryskiwać ś.** *trysnąwszy rozlecieć ś., rozprysnąć ś., rozbryznąć ś.:* Od śpiżu blask ś. rozpryskał wokoło. Ml. Przen.: *rozpaść ś., rozdzielić ś., rozszczepić ś., rozłożyć ś., rozdrobnić ś.:* Żywoty gatunkowe w nieprzeliczone żywoty pojedynkowe ś. roztryskują. Sł. wil. <Roz + Trysnąć>

Roztryśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrysnąć ś.**

[**Roztryżnić, i, ił**] *sprzedać majątek za byle co.*

[**Roztryżnienie, a,** blm.] czynność cz. **Roztryżnić.**

Roztrzask, u, lm. i *roztrzaśnięcie ś., trzask rozchodzący ś., rozgłos od trzaśnięcia:* Jak piorun w roztrzasku. Iść w roztrzaski = *iść w rozsypkę, w rozproszkę; iść w drobiazgi, w drzazgi; roztrzaskać ś., rozlecieć ś., rozprysnąć ś., rozbryznąć ś., rozproszyć ś.:* Blaski błąkały ś. i szły w roztrzaski. Słow. <Roz + Trzask>

Roztrzaskać, a, ał 1. i **R. ś.** p. **Roztrzasnąć. 2.** bicz=*trzaskając rozwinąć; roztrzepać, rozstrzępić.* Sł. wil. <Roz + Trzaskać>

Roztrzaskanie, a, blm., czynność cz. **Roztrzaskać.**

Roztrzaskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzaskać ś.**

Roztrzaskiwać, uje, iwał i **R. ś.** p. **Roztrzasnąć.**

Roztrzaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Roztrzaskiwać.**

Roztrzaskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzaskiwać ś.**

Roztrzasnąć, śnie, snął a. sł, Roztrzaskać, nied. **Roztrzaskiwać** *trzasnąwszy rozbić; roztłuc z trzaskiem, strzaskać w kawałki, rozdruzgotać:* Piorun roztrzasł obraz Przemysława. Biel. M, Kto bezpieczen, że go piorun na sztuki nie roztrzaska? Pilch. R. dzban, wazę. Toby mnie był szyną roztrzasł. Polanem łeb R. można. Hoł. Te dzieci, których płacz im dokuczał, Niemcy po drodze, o drzewa im głowy roztrzaskując, poporzucali.

Krasz. Po wielkim trakcie roztrzaskiwano butelki o ziemię. Krasz. Tam palą ś. chmury i wzbijają ś. dymy, a tu roztrzaskują ś. lody. Krasiń. <Roz + Trzasnąć>

Roztrzaśnięcie, a, blm., czynność cz. **Roztrzasnąć.**

Roztrzaśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzasnąć ś.**

Roztrząsacz, a, lm. **e** *ten, co roztrząsa; rozbieracz.* L.

Roztrząsać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztrząsnąć.** <Roz + Trząsać>

Roztrząsanie, a, lm. **a** czynność cz. **Roztrząsać:** R. pościeli. Troc. R. sprawy, rzeczy. Troc. Głębokość metafizyczna bywa wypadkiem cierpliwości w roztrząsaniu. Wiszn.

Roztrząsanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrząsać ś.**

Roztrząsnąć, śnie, snął a. **sł,** × **Roztrzęsnąć, Roztrząść,** nied. **Roztrząsać,** ×**Roztrzęsać,** ×**Roztrzęsywać I.** *potrząsając a. potrząsnąwszy rozrzucić, rozsiać, rozproszyć:* Roztrząśnij siano, słomę, pościel. Troc. Roztrząsam siano. Kn. Przen.: Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje i po małej kropli roztrząsnęli krew swoję. Rej. *(= rozprysnęli, rozchlapali).* Przen.: R. wieść, pogłoskę = *roznieść, rozpuścić, rozsiać, rozgłosić:* Roztrząśnione powieści, *rumores vulgati.* Błaż. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrząśniona po wszystkim mieście gruchnęła. Błaż. Oszczercy lubią roztrząsać powieści. L. W głos wszyscy te wieści roztrzęsywają, że Władysław sam Krzyżaki poruszył. Błaż. Roztrząsa nowiny po mieście. Troc. Przen.: *przetrząsnąć, rozważyć, rozpatrzyć, rozebrać, zbadać, rozejrzeć, trutynować:* Świadkowi trzeba wprzód dobrze R. sumnienie. Haur. Śmiało o wszystkim gadają, roztrząśnij ich, nic nie znają. Jak. W. Nie pójdę spać, póki tego dokumentu dobrze nie roztrząsnę. L. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. L. *(= krytykują).* Wszystkie sprawy publiczne i z prywatnych główniejsze w senacie roztrząsano. Nar. Aby nie szedł ślepo za zdaniem autora, ale wprzód roztrząsnął uważnie, czego ś. trzymać, co odrzucić należy. Kras. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. Kras. Roztrząsaliśmy zasady autora, na których opiera nowo podany sposób pisania. Śniad. Niech każdy z pilną uwagą roztrząsa i to, co myśli, i co pisze. Śniad. Roztrząsał najzawilsze rzeczy i sprawy. Śniad. Roztrząsnął dobrze tę sprawę. Troc. R. co w rozumie. Troc. Nie moja rzecz sprawę roztrząsać. Mick. Sędziowie sprawę roztrząsają. Mick. Rzecz tę R. tu zamierzam w najogólniejszych tylko zarysach. Mał. **2.** *trząsnąwszy rozpuścić, roztrzepać, rozprostować:* R. skręconą chustę. Przypadła mu do kolan roztrzęsioną głową. Reym. **3.** *rozklekotać, rozklektać, rozbić, rozchlebotać, rozkołatać, roznieść, roztrajkotać:* R. wóz po drogach. Ten wóz mię chyba roztrzęsie. Gadaj mi zaraz, łotrze jakiś, bo cię chyba roztrzęsę! *(= roztarmoszę).* **4.** × R. *roztrącić:* Ciżbę łokciem roztrząsać począł. Jeż. **5.** **[R.]** *rozbić, roztłuc, rozerwać.* **R. ś. I.** *zostać roztrzęsionym, rozsiać ś., rozproszyć ś., rozpierzchnąć ś.:* Roztrząsnęły ś. okręty po morzu. Troc. Kwiateczki ś. roztrząsły po szerokiej ziemi. Troc. Grzywa roztrzęsa ś. bujna. Ml. **2.** *trzęsąc ś. rozbić ś.; roztłuc ś. wskutek trzęsienia, rozkołatać ś., roztrajkotać ś., rozklektać ś., rozchlebotać ś.:* Takem ś. roztrząsł, jakbym ze dwa dni cepami młócił. Alb. <Roz + Trząsnąć>

Roztrząść, ęsie, ąsł i **R. ś.** p. **Roztrząsnąć.** <Roz + Trząść>

Roztrząśnienie, a, lm. **a** p. **Roztrząśnięcie.**

Roztrząśnienie się, a ś., blm. p. **Roztrząśnięcie ś.**

Roztrząśnięcie, a, Roztrząśnienie I. blm., czynność cz. **Roztrząsnąć. 2.** lm. **a** *debaty, dochodzenie, studja, zastanowienie, rozwaga, rozbiór, ocena, krytyka:* R. sumnienia swojego. Troc. Gdy dusza obraca ś. na różne strony dla przypatrzenia ś. objektowi w różnej postaci, natenczas zowie ś. roztrząśnieniem, *examen.* L. Czasu potrzeba dla rozwagi, roztrząśnienia, jeżelim czego nie zapomniał. L. Potrzebne także czasem roztrząśnienia i nad erudycją. Fred. A.

Roztrząśnięcie się, a ś., blm. **Roztrząśnienie ś.** czynność cz. **Roztrząsnąć ś.**

Roztrzebiać, a, ał p. **Roztrzebić.**

Roztrzebianie, a, blm., czynność cz. **Roztrzebiać.**

Roztrzebić, i, ił, nied. **Roztrzebiać I.** *trzebiąc rozdzielić, roztworzyć, rozszerzyć:* R. drogę leśną. **2.** leśn. *grunt zajęty przez las przysposobić do użytku ekonomicznego, wykarczować.* Sł. wil. <Roz + Trzebić>

Roztrzebienie, a, blm., czynność cz. **Roztrzebić.**

Roztrzepać, pie, pał, × **Roztrzepiotać,** nied. **Roztrzepywać I.** *trzepnąwszy a. trzepiąc rozpuścić, rozprostować, rozwinąć; roztrząsnąć:* R. bicz. R. bieliznę skręconą. R. włosy = *rozrzucić, roztargać, rozczochrać, rozkudłać, rozwichrzyć:* Włosy miał roztrzepane, jak człowieka wychodzącego z wody. L. **2.** *trzepiąc rozbić; rozklepać, ubić:* R. jajko na piankę. **3.** × R. *roztrzaskać, rozdruzgotać:* Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miazgę roztrzepany. Perz. **R. ś. I.** *rozpleść ś., rozwinąć ś., rozkręcić ś., rozpuścić ś., wystrzępić ś., wysiepać ś.:* Wstążka roztrzepała ś. Włosy roztrzepane. W górze roztrzepują ś. listki migdałków. L. **2.** × R. ś. *rozbić ś., rozlecieć ś., roztrząść ś., rozkołatać ś.:* Wszystekem ś. roztrzepał: brudny jakiś półkrytek zawadził o moję karetę. L. Namachasz kozłów, zanim ś. roztrzepiesz po kamieniach. Żer. **3.** p. **Roztrzepany. 4.** *zacząć na dobre trzepać; rozpaplać ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozgadać ś.* <Roz + Trzepać>

Roztrzepanica, y, lm. **e** forma ż. od **Roztrzepaniec:** Czarowna ot R. bałamuciła ze mną. Uj. Rozmarzona trochę R. Orzesz.

I. Roztrzepanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Roztrzepać. 2.** p. **R. ś.;** *roztargnienie, płochość, niestateczność, pustota, trzpiotostwo, dystrakcja:* Osobność lepiej przystoi memu charakterowi, niżli to R. L. Zaniedbywa talentów, puszczając ś. zupełnie na R., które nawet już nie bawi. L.

2. Roztrzepanie przys. od **Roztrzepany.**

Roztrzepaniec, ńca I. lm. **ńcy** *człowiek roztrzepany, trzpiot, wietrznik, sowizdrzał, narwaniec, pustak, świszczypała, świszczypałka, postrzeleniec; dystrakt, abstrakt:* Chłop R., dziewczyna R. **2.** blm. posp. *mleko zsiadłe rozbite na rzadko.* <Od Roztrzepany>

Roztrzepanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzepać ś.**

Roztrzepany I. im. od **Roztrzepać. 2. a.** × **Roztrzepiotany,** × **Roztrzepotany** *trzpiotowaty, lekkomyślny, płochy, pusty, narwany, rozrzucony, roztargniony, postrzelony, nierozważny:* Człowiek R. (p. Roztrzepaniec). Z płochej i roztrzepanej stała ś. poważną. Krasz. Płochy nieco i R. chłopak nagle zmężniał na duchu. Krasz.

× **Roztrzepiotać, cze, tał** i × **R. ś.** p. **Roztrzepać**: Włosy roztrzepiotane. L. <Roz + Trzepiotać>

× **Roztrzepiotanie, a,** blm., czynność cz. **Roztrzepiotać.**

× **Roztrzepiotanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztrzepiotać ś.**

Roztrzepiotany p. **Roztrzepany**: Dobre dziecko, trochę roztrzepiotane, o którego przyszłości wyrokować było trudno. Krasz.

[**Roztrzepny**] *łatwy do roztrzepania.* <Od Roztrzepać>

Roztrzepotać się, cze ś., tał ś. *zacząć ś. na dobre trzepotać.* <Roz + Trzepotać>

Roztrzepotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzepotać ś.**

Roztrzepotany p. **Roztrzepany**: Roztrzepotana płochość. Wor.

Roztrzepywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Roztrzepać.**

Roztrzepywanie, a, blm., czynność cz. **Roztrzepywać.**

Roztrzepywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzepywać ś.**

Roztrzeźwiać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztrzeźwić.**

Roztrzeźwianie, a, blm., czynność cz. **Roztrzeźwiać.**

Roztrzeźwianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzeźwiać ś.**

Roztrzeźwić, i, ił, nied. **Roztrzeźwiać 1.** *rozruszać nietrzeźwego, rozcmuchać, zrobić nanowo trzeźwym, przywrócić trzeźwość, wytrzeźwić:* R. zemdlonego. R. kogo ze snu. Zaraz ja tu ją roztrzeźwię. Bliź. **2.** *zrobić rzeźwym, rzeźkim, orzeźwić, pokrzepić, ożywić, wzmocnić:* R. umysł. Wino roztrzeźwia. Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeźwia duszę smutną. Baz. Zima nadchodziła i wytchnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato siłę pierwszą roztrzeźwili. Błaż. Mieszczanie Jarosława, z rozpaczy o dalszym uciekaniu przemyślawającego, roztrzeźwiają, cieszą, pokrzepiają, *recreant.* Błaż. (*= dadają mu otuchy).* Macie ś. tu czym ucieszyć, macie czym strapione sumnienie swoje R. Żarn. **R. ś. a. Roztrzeźwieć,** *wrócić do trzeźwości, rozruszać ś., rozcmuchać ś., odzyskać przytomność, stać ś. nanowo trzeźwym, wytrzeźwieć:* Gdy ś. roztrzeźwią, nie pamiętają, co czynili. Bud. (gdy wytrzeźwieją od wina. B. G.). <Roz + Trzeźwić>

Roztrzeźwieć, eje, ał p. **Roztrzeźwić.** <Roz + Trzeźwieć>

Roztrzeźwienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Roztrzeźwić. 2.** czynność cz. **Roztrzeźwieć.**

Roztrzeźwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzeźwić ś.**

× **Roztrzęsnąć, ęśnie, ęsnął** a. **ąsł** i × **R. ś.** p. **Roztrząsnąć.**

× **Roztrzęsywać, uje, ywał** i × **R. ś.** p. **Roztrząsnąć.**

× **Roztrzęsywanie, a,** blm., czynność cz. **Roztrzęsywać.**

× **Roztrzęsywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Roztrzęsywać ś.**

† **Roztrzmić, i, ił** *rozstawić, rozczapierzyć, roztoczyć, roztoperczyć, rozwinąć, rozszerzyć, nastroszyć:* I żołna, choć upstrzona jest z natury ślicznie, patrz, pióra gdy swe roztrzmi... Okol. <Roz + Trzmić>

† **Roztrzmienie, a,** blm., czynność cz. **Roztrzmić.**

Roztrzpiotać się, a ś., ał ś. *począć ś. trzpiotać bez umiarkowania:* Nie pochlebił jej nigdy, owszem często naganił jeszcze, gdy ś. roztrzpiotała. Krasz. <Roz + Trzpiotać ś.>

Roztrzpiotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzpiotać ś.**

† **Roztuchan, a,** lm. **y** p. **Roztruchan.** Zdr. † **Roztuchanik.**

† **Roztuchanik, a,** lm. **i** p. **Roztuchan.**

Roztuczenie, a, blm., czynność cz. **Roztuczyć**: Obacz, w tej szarańczy jeśli... nie najdziesz i pychy, i roztuczenia wielkiego, i rozlicznych ubiorów. Rej.

Roztuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztuczyć ś.**

Roztucznieć, eje, ał, Roztuczyć ś. *stać ś. tucznym, roztyć ś., popełnieć, rozpaść ś.:* Potyli i roztucznieli. Leop. Roztucznieją ozdobne miejsca pustyni, a pagórki przepasą ś. weselem. Leop (*= staną ś. żyznemi).* <Roz + Tucznieć>

Roztucznienie, a, blm., czynność cz. **Roztucznieć.**

Roztuczyć, y, ył *tucząc rozepchać; utuczyć, rozpaść, rozkarmić:* Otyłe podgardłki i roztuczone brzuchy ich, jakiej mierności naśladują, jaśnie znać dawają. Żarn. Roztuczeni dobrodziejstwem Bożym, poczęli wierzgać w jarzmie żywota pobożnego. Bz. **R. ś.** p. **Roztucznieć**: Roztuczyli ś. i otyli. Wuj. Gdy ś. roztuczyli, zaczęli wierzgać. Wuj. <Roz + Tuczyć>

Roztulać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztulić.**

Roztulanie, a, blm., czynność cz. **Roztulać.**

Roztulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztulać ś.**

Roztulenie, a, blm., czynność cz. **Roztulić.**

Roztulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztulić ś.**

Roztulić, i, ił, nied. **Roztulać** *roztworzyć to, co było stulone, rozchylić, rozemknąć, rozewrzeć, rozwinąć:* Roztula między liściem dwoje ust z koralu. Mick. Kwiat, stuliwszy liście, znowu je roztula. Tet. **R. ś.** *roztworzyć ś. po stuleniu, rozchylić ś., rozemknąć ś., rozewrzeć ś., rozwinąć ś.:* Srebrzą ś. gałązki wierzbowe z nawpół roztulonemi bażkami. Kon. Przen.: I nowa sprawa jeszcze ś. roztula. Pol. (*= wylania ś, wychodzi na jaw, otwiera ś.).* <Roz + Tulić>

Roztułać się, a ś., ał ś. *rozejść ś., rozproszyć ś. na tułaczkę:* Z prastarego gniazda wyszli i po świecie roztułali ś. jakoś. Kon. <Roz + Tułać ś.>

Roztułanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztułać ś.**

[**Roztupać, pie, pał**] *rozdeptać:* Trzewicki se roztupała. <Roz + Tupać>

[**Roztupanie, a,** blm.] czynność cz. **Roztupać.**

[**Rozturchany**] *rozczochrany, roztargany.*

Rozturkotać się, cze ś., tał ś. *zacząć na dobre turkotać.* <Roz + Turkotać>

Rozturkotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozturkotać ś.**

Roztwarcie, a, blm., p. **Roztworzenie.**

Roztwarcie się, a ś., blm., p. **Roztworzenie ś.**

Roztwarzacz, a, lm. **e** p. **Roztworzyciel**: Powietrze jest prawdziwym roztwarzaczem wody, to jest, że w powietrzu łatwo ś. woda rozpuszcza Śniad. <Od Roztwarzać>

Roztwarzać, a, ał i **R. ś.** p. **Roztworzyć.**

Roztwarzalny *dający ś. roztwarzać, rozpuszczalny:* Ciała roztwarzalne, *solubilia.* Krum. Istoty nieroztwarzalne. Krum. <Od Roztwarzać>

Roztwarzanie, a, blm., czynność cz. **Roztwarzać**: R., roztworzenie, gdy ś. ciała wzajemnie tak z sobą łączą, że ś. jednym na oko, jedno-

rodnym stają. Krum. Insze tworzenie, insze R. Koch. W.

Roztwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztwarzać ś.**

Roztwierać, a, ał i R. ś. p. **Roztworzyć.**

Roztwieranie, a, blm., czynność cz. **Roztwierać.**

Roztwieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztwierać ś.**

[**Roztwimanić, i, ił**] *zniszczyć.*

[**Roztwimanienie, a**, blm.] czynność cz. **Roztwimanić.**

Roztworny 1. × R. *obszerny, przestronny, nieprzejrzany, rozległy, szeroki:* Widocznie jednak, że jej narodowość szukała swych krańców za Dnieprem, zatrzymując ś. niepewna na roztwornych siewierskich płaszczyznach. Sł. wil. **2.** [R.] = a) *stojący otworem, roztwarty:* Ziemia roztworna. b) Matka Boska Roztworna = *święto Zwiastowania N. M. Panny.* <Od Roztwór>

× **Roztworzec, rzca**, blm. *olejek ze smoły drzewnej, olejek smolny,* [wódka drzazgowa] (oleum pini rubrum). <Od Roztwór>

Roztworzenie, a, blm., **Roztwarcie** czynność cz. **Roztworzyć:** R., *dissolutio,* to samo znaczy, co rozpuszczenie. Śniad. J.

Roztworzenie się, a ś., blm., **Roztwarcie ś.** czynność cz. **Roztworzyć ś.**

Roztworzyciel, a, lm. **e**, **Roztwarzacz** *ten, co roztwarza, rozpuszcza:* Płyny przyjmujące w siebie istoty tęgie nazywany płynami roztwarzającemi, *solventia,* a. roztworzycielami. Krum. Gdy R. z roztworzonej istoty nic więcej już nie przyjmuje, znać, iż R. jest nasycony. Krum. (por. Rozpuszczalnik). <Od Roztworzyć>

Roztworzyć, y, ył, nied. **Roztwierać, Roztwarzać 1.** *otwierając rozewrzeć; otworzyć, rozemknąć; rozchylić; rozdziawić:* R. drzwi, okno, zamek. [R. do skrzyni, do komory]. Roztwiera paszczę otchłań podwodna. Mick. Roztwiera gębę i wytrzeszcza oczy. Mick. R. kopertę. R. trupa = *rozciąć.* Przen.: [Niech sie roztworzy lato w tym miejscu i rozkwitną chwijołki]. **2.** p. **Rozpuścić** pod **5. 3.** *rozcieńczyć, rozwodnić, rozebrać, dobrać, rozprowadzić, rozrzedzić:* Wino wodą R. L. Wino roztworzone z wodą. Bobr. Wina skromnie używał i dobrze wodą roztworzonego. Birk. Pijcie wino, którem wam roztworzyła. Wuj. Miód octem roztworzył. Troc. Roztworzył bardzo wino. Troc (= *przebrał wodą).* Wódka balsamem roztworzona. Groch. (= *zaprawna).* Elektwarz syropem roztworzony. Trzyc. Roztworzone czyli rozczynione wapno. L. R. (rozczynić) mąkę. Troc. Przen.: Rumieniec jej mleczne roztwarzał oblicze. Kniaź. (= *rozlewał ś. po jej obliczu, mieszał ś. z białością jej oblicza; jej lice—krew z mlekiem).* Przen.: *złagodzić, zmniejszyć:* Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu Bóg syna zabić kazał, ale ochota posłuszeństwa tę żałość roztwarzała. Skar. Pospolita wasza nade mną żałość moję mi własną roztworzyła i lekką czyniła. Skar. Kiedy tknięte serce wylaniem nieco łez roztworzy swą żałość i, że tak rzekę, odszumuje, nie trzeba mu dozwalać pogrążać ś. w smutku. Pilch. Eufrozyna ukoiła duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili ś. do domu, roztwarzając rodzicielski swój żal duchownemi pociechami. Steb. <Od Roztwór>

× **Roztworzyć, y, ył**, nied. × **Roztwarzać** *przetworzyć, przerobić, przeistoczyć, inaczej utworzyć:* Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztwarza; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. Stasz. <Roz + Tworzyć>

× **Roztworzyna, y**, lm. **y** *ług pokrystaliczny, żoła.* <Od Roztworzyć>

Roztworzystość, i, blm., rz. od **Roztworzysty:** Palce u nóg nie mają tej roztworzystości, co u rąk.

Roztworzysty 1. *łatwo otwierający ś.* **2.** *otworzysty, otwarty na wszystkie strony, wolny:* Szeroka, roztworzysta równina. <Od Roztworzyć>

Roztwór, oru, lm. **ory 1.** *roztworzenie, roztworzenie ś.:* Wielkim skrzydeł roztworem zaciemniał miasta, powiaty. Mick. [Przyjdziesz, Jasiu, nad wieczorem, będzie komórka roztworem] (= *będzie otworem, będzie roztwarta).* **2.** R. mostu = *otwór powstający w moście drewnianym, gdy go rozsuną dla przepuszczenia statków lub tratew.* **3.** przen. × R. = *rozdział, rozłam, rozbrat, rozterka, niezgoda, niesnaski, nieporozumienie, waśń:* Skończmy ten R. w dzisiejszej potrzebie. L. **4.** anat. *rozwór, rozziew* (hiatus). **5. a.** × **Rozczyn**, × **Rozciek** apt., chem. *ciecz powstała z rozpuszczenia ś. ciała stałego w płynie* (solutio), *mieszanina przedstawiająca w danych warunkach wszelkie pozory ciała jednorodnego, przy której powstaniu jedna z części składowych (rozpuszczająca ś.) przyjmuje stan skupienia drugiej (rozpuszczalnika):* R. wodny, alkoholowy, eterowy. R. nasycony, przesycony, stężony czyli zgęszczony a. skoncentrowany, słaby, nienasycony. R. jest połączeniem jednorodnym dwuch ciał, czy to odmiennego stanu skupienia, czy też odmiennej gęstości. Fon. R. indygowy a. × indychtowy (solutio indigo), lakmusowy (s. laccae musci), mianowany alkaliczny (s. alcalimetrica). R. mianowany kwaśny (s. acidometrica). **6.** poł.: †R. maciczny (Perz.) = *wziernik maciczny* (speculum uteri). < Roz + *Twór: 1) WOR/WR/WIER, zmieszane z TWOR 2) TWOR>

× **Roztycie, a**, blm., p. **Roztycie ś.**

Roztycie się, a ś., blm., × **Roztycie** czynność cz. **Roztyć ś.**

Roztyć, yje, ył a. **R. ś.** *tyjąc rozbuchać ś.; stać ś. otyłym, roztuczyć ś., rozpaść ś.:* W obfitym dostatku roztył ś., począł wierzgać, zapomniawszy statku. Groch. Roztył ś. i zgrubł i stał ś. rozbitym. Leop. Przen.: Roztyło serce ludu mego. Leop. (wzmiąszało. Sekl.). (= *rozweseliło ś., rozradowało ś., nabrało otuchy).* <Roz + Tyć>

Roztykać, a, ał p. **Rozetkać.** <Roz + Tykać>

Roztykanie, a, blm., czynność cz. **Roztykać.**

Roztyłość, i, blm., rz. od **Roztyły:** Wódka dziewanowa R. ścieńcza. Spicz.

Roztyły *ten, co ś. roztył; otyły, spasły, spasiony, rozbuchany, tłusty, pełny.* Troc. <Od Roztyć>

Roztyrać, a, ał i R. ś. p. **Rozterać.** <Roz + Tyrać>

Roztyranie, a, blm., czynność cz. **Roztyrać**, *rozteranie.*

Roztyranie ś., a ś., blm., czynność cz. **Roztyrać się.**

† **Roztyrk, u**, lm. **i** p. **Rozterka.**

[**Roztyrlać, a, ał**] *roztrzepać:* Zupa roztyrlana z mąki.

[**Roztyrlanie, a**, blm.] czynność cz. **Roztyrlać.**

[**Roztytłać, tle, tłał**] *rozpyskać, rozgrzebać:* Świnia nie chce żrać, jeny wszyćko roztytłała. <Roz + Tytłać>

[**Roztytłanie, a**, blm.] czynność cz. **Roztytłać.**

[**Rozucie, a**, blm.] czynność cz. **Rozuć.**

[**Rozucie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozuć ś.**

Rozucztować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre ucztować.* <Roz + Ucztować>

Rozucztowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozucztować ś.**

[**Rozuć,** uje, *uł* i **R. ś.**] p. **Rozzuć**. < Roz + * Uć, U >

Rozum, u, lm. **y I.** *zdolność pojmowania, władza rozumowania, władze umysłowe, umysł, głowa, inteligiencja:* Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie ś. rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie ś. pamięcią. Sak. R. jest władza duszy rozumnej pojmująca rzeczy ku rozumieniu należące. Sak. R. pokazuje ś. w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. Pir. R. jest światłem umysłu i jakoby prawidłem, którego trzymać ś. należy w sądzeniach i w sprawach naszych. L. R. jest jak oko rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnot. Baz. Trzeba ś. tu wziąć na R. L. (*=zastanowić ś., poradzić ś. swojej głowy).* Umiem rzeczy brać na R. L. (*= rozbierać, rozważać).* † Brać co w R. = brać na uwagę. L. Bierzcie sobie w R. te przestrogi. Ryb. Czemuż tego sobie nie wziął w R., co jest przyszłego, ale tylko, co jest niniejszego? Leop. (w serce swe. Leop.). Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w R. Glicz. Tak hetman mówił, a Tankred to sobie brał w R., ani więcej ś. tak bawił. P. Koch. Już trochę na R. bierze. L. (rozumniejszym ś. staje, rozumu dorasta. L.). Na R. = drogą rozumu, przez refleksją. L. Czuli tę potrzebę nie na R. tylko, ale przez smutne doświadczenie. Ust. Gruntownemi racjami i sposobami rozumy ich ujmując, sprawiła ten piękny i dobry skutek. Wójc. Filozofja uczy wedle rozumu żyć. Parad. Kto za Bogiem i rozumem idzie, wiedzieć za pewne ma, że prostą i prawdziwą drogą idzie. Parad. Sam tylko R. człowieka człowiekiem czyni, nie twarz ani postawa człowiecza. Parad. Mieć R. Pojmować rozumem. Granica rozumu. Stracić R. † Odejść od rozumu. Zasmucony od rozumu odszedł i ledwo kiedy do siebie przychodził. Skar. Szalony i od rozumu odeszły. Skar. Obrany z rozumu. Przemawiać komu do rozumu. Nie bądźcie jako koń i muł, którzy nie mają rozumu. Wuj. Była ostrego rozumu. Skar. Bystrość rozumu. L. Pan Bóg na to dał przyrodzony R., aby go sobie człowiek pracą swoją pomnażał. Skar. Rzeczy Boskie nad R. nasz są i pojęcie nasze. Skar. Czyś oszalał a od rozumu odszedł? Skar. Raczej chęć ludzkiej woli pobudzać, anizeli R. ciekawością karmić. Nuc. Niech o tym myślą i to sobie dobrze w R. wbiją. Nuc. Różnimy ś. ludzie od zwierząt rozumem i mową. Kopcz. R. ma trzy roboty: uznanie, rozsądek i dyskurs. Troc. R. wolą ma rządzić. Troc. Pod R. żądze podbijać. Troc. To czynić, co sam R. radzi. Troc. Sam R. tego uczy, to pokazuje. Troc. Sam R. dyktuje, że... Z rozumem ś. to zgadza. Troc. Masz R. w głowie. Troc (= posp. *olej).* R. ś. wysoko wzbija, wspina. Troc. R. tego nie doścignie, temu nie sprosta. Troc. † Po rozumie = *według rozumu, rozumnie.* Po rozumie tak postąpił. Troc. Zdrowy R. Troc. R. prosty. Troc. R. chłopski. Wiszn. Prosty R. wskazuje, że... Niezupełnego jest rozumu. Troc (*=jest niespełna rozumu).* R. mu w głowie niespełna siedzi. Troc. W R. to nie idzie. Troc. Rozumem ś. miarkuje. Troc. Rozumu doskonałość, doźrzałość. Troc. On anachoreta o R. go przyprawił. Kaczk. (*=naraził go na stratę rozumu).* U kobiety włos długi, a. R. krótki. Prz. To jest nad R. człowieczy. Mick. (*=to przechodzi ludzkie pojęcie).* **2.** u zwierząt = *zmyślność, instynkt:* Rozumu i czuchu psu trzeba, bo który nie czuje a. głupi, niewiele sprawi. Troc. Pies jeden szuka rozumem, drugi pilnością. Troc. **3.** *rozumność, mądrość, rozsądek, zastanowienie, roztropność, rozwaga, pojętność, dojrzałość umysłowa, pojęcie, objęcie; spryt, dowcip, rozgarnienie:* Od pierwszego rozumu wzięcia święte życie prowadził. Birk. Skoro tylko przyszedł do rozumu... † W rozumie przedany. Km. (*= głupi).* † R. przenocować. Km. (*= stracić R., zgłupieć).* Komu Bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. Prz. Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. Prz. Nie na papierze R. znać, ale na uczynku. Skar. Na złe to on ma R., a na dobre nie. R. za granicą bardzo drogi. Kras. Szkodaż mu tego rozumu, który mu Bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. Birk. (tych talentów, darów. L.). Żaden ś. na świat z rozumem nie rodzi. Prz. Za laty R., tam R., gdzie lata. Zabł. Przed laty R. nietrwały. Prz. Pańskie dzieci z rozumem ś. rodzą. L. Rozumu Bóg do urody nie przywiązał. Prz. Gdy kogo Bóg chce skarać, R. mu odejmuje. Prz. Jest R. nad R. Kn. Wielki u tego człeka R. Troc. Człowiek wielkiego rozumu. Troc. Ma więcej rozumu w pięcie, jak (= niż) Waść w głowie. L. Nie wszystkie rozumy sam pojadł. Kn. Gada, jakby pojadł wszystkie rozumy. Bud. B. Ona, że ma czuby i gra na klawikorcie, to rozumie, że wszystkie rozumy pojadła. L. Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy pojedli, że i chcieli być za nauczeńsze widziani. Dambr. Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła, rozumiała, że wszystkie rozumy posiadła. Kras. Bciła ś. liszka przed kotem, iż miała wiele rozumów. L. Mędrzec sam musiał tą razą do książki po R. skoczyć. Oss. (*=po radę).* Kaducznie w tej sprawie skoczyłeś do głowy po R. Oss. (nie wiedziałeś, jak sobie poradzić. L.). O, daj go Bogu, tocieś ruszył rozumem, jak koza ogonem. Pim. W trudności R. poznać. Kn. Rozumem szczęścia poprawić. Kn. Rozumem dopiąć, gdzie siły nie staje. Kn. Gdzie rozumu nie dostaje, siły dobywaj. Kn. Rozumem ś. rządź, nie zmysłami. Kn. R. i dobre ustawy niech prostują twoje sprawy. Kn. Nie ciało rozumem, ale R. ciałem rządzi. Boh. Gdzie rozumu niemasz, tam i rządu. Kn. Nauczę ja was rządzić ś. rozumem. Chr. Nauczymy tego świstaka rozumu. Boh. (*=pokażemy mu, damy mu, damy mu nauczkę, popamięta nas).* Wc Pan mnie już rozumu nie nauczysz. Kras. Dumni mędrkowie, co sobie tuszycie, że wszystkich ludzi rozumu uczycie. L. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. Haur. Bieda uczy rozumu. Bardz. Pan Bóg R. daje, gdy karze. Birk. Nigdy ś. rozumu nie można nauczyć. L. (*=do śmierci trzeba ś. rozumu uczyć).* To, co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrej woli i rozsądnej. Birk. Co czynisz? miejże R.! L. (*=zastanowienie; zastanów ś.).* I w młodych leciech znajduje ś. czasem stary R. Skar. Życzmy sobie tego, abyśmy nie tylko w lata rośli, ale w R. Skar. Nie pożyczam u sąsiada rozumu. Kn. Ludzi słuchaj, a swój R. miej. Prz. Pytał głupi mądrego, na co R. zda ś. Kras. Gdybyś mi usłużył, tobyś miał R. (*= tobyś dobrze zrobił).* Pan Bóg, kiedy karę na naród przepuszcza, odbiera naprzód R. u obywateli. Mick. Jak ci z laty rozumu do głowy przybędzie, jak na skórze zużyjesz rózeg całą puszczę, wtenczas, proszę Waspana,

całą rzecz wyłuszczę. Syrok. Postanowiono, aby Dym pojechał do Mleczka i na R. ś. z nim rozmówił. Kaczk. (= *rozumnie, rozsądnie*). Jakem go wziął na R., tak opuścił. Prus. [Mącić rozumem] = *robić co nieprzytomnie*. Na R. powiedzieć = *wypalić komu wręcz prawdę*. Przen.: *człowiek rozumny, umysł, głowa:* Gdzie rozumu więcej, tam i złości; wielkie rozumy rzadko bez wady. Kn. Mocne rozumy deistowie. L. [Salona dziewcyno, salony rozumie]. Przen.: *rzecz rozumna:* I rozumieją oni, by to był największy R. tak mówić abo pisać, jakoby abo mało ludzi, abo żaden nie rozumiał. Górn. A R. że to? Troc. (= *czy to dowodzi rozumu? czy to sens?*). Co to za R. powierzać pieniądze marnotrawcy! **4.** *rozumienie, zdanie, mniemanie, sposób zapatrywania ś., punkt widzenia:* Nie omyliłem ś. na moim rozumie. Troc. Jak na mój R... = *jak mnie ś. zdaje*. Żeby tak na mój R., to mi ś. zdaje, że... L. To trudnych głów R. Rej. (głupstwo. L.). Ile głów, tyle rozumów. Opal. Co głowa, to R. Prz. **5.** *figiel mądrości, wybieg, sztuczka, fortel:* Ulikses dziwnych rozumów na świecie używał; za jego sprawą wzięli Grecy Troję Biel. M. Ulikses dziwnych rozumów używał na świecie: wielekroć w żebraczym odzieniu chodził, wywiadując ś. położenia Troi. Biel. M. [Kuglarz rozumami sypał] (= *dowcipami*). **6.** × R. *umysł, dusza, duch, usposobienie człowieka:* R. (umysł) łaskawy, cierpliwy. Troc. **7.** [R.] *mózg:* Naokoło rozumu wodę miała. **8.** [R.] *punkt na ciemieniu, z którego włosy rozchodzą ś. promieniami.* Zdr. **Rozumek, Rozumeczek.** Zgr. [**Rozumisko**]. < Roz + Um >

[**Rozumajty**] p. **Rozmaity.** <Zam. Rozmajty, Rozmaity, przez sld. do Rozum>

× **Rozumak, a,** lm. **i l.** *człowiek wielkiego rozumu, mędrzec; wielka, tęga głowa.* **2.** *zaufany w swym rozumie, zarozumialec, mądrala, pseudofilozof, mędrek.* Sł. wil. <Od Rozum>

Rozumeczek, czku, lm. **czki** p. **Rozum:** Niema co mówić, ma jejmość R. L. (*spryt, przebiegłość, rozum wyrafinowany*). <Od Rozumek>

Rozumek, mku, lm. **mki** p. **Rozum**; *niewielki, płytki rozum; rozum wyrafinowany, przemądrzałość, spryt, przebiegłość:* Wszyscy kacerze wiary mojej ze mnie rozumkami swemi nie wystraszą. Skar. Co u pogan Baal, to u heretyków jest R. Skar. Rozumki nasze niepomału nam wadzą. Dambr. W Piśmie św. znajdziesz wodza ku zatrzymaniu bystrych tych wiatrów rozumków, jako chwale Bożej przeciwnych. Wiśn. Rozumki i Boga i nieba radeby ś. zaprzały. Rej. Poddajmy nasze rozumki pod władzę Bożą. B. B. Ozywa ś. z swoim rozumkiem. Star. Na swe rozumki ś. nie sadźmy. Syr. Rozumkowi swojemu ufa. Troc. Rozumkiem swoim tego nie przeniknie. Troc. <Od Rozum>

× **Rozumialność, i,** blm., rz. od **Rozumialny.** L.

× **Rozumialny** *łatwy do zrozumienia, zrozumiały, jasny, przystępny:* Mowa rozumialna. Petr. Rzeczy rozumialne. Petr. Nie śmiałem pospólstwu rzecz nierozumialną podać. Petr. < Od Rozumieć >

Rozumieć, e a. [eje], ał, † Rozmieć I. co, † czemu, [czemu] = *pojmować; wiedzieć znaczenie czego; zdawać sobie sprawę z czego, miarkować:* Kto mówi, że wszystko rozumie, błazen, a nic nie umie. Jabł. R. po łacinie, po francusku. Pojmujemy treść, ogół, a rozumiemy każdy wyraz i każdy szczegół. Kras. A. Można pojmować rzecz, a nie R. języka. Kras. A. Aczem był nieuczony, przeciem jednak czytał; a czegom nie rozumiał, inszychem ś. pytał. Rej. Już rozumiał, co czarno, a co biało. Trzyc. Słyszę słowa, ale rzeczy nie rozumiem. Orzech. Chciałem li czytać, tom nic nie rozumiał; chciałem-li zagrać, tom począć nie umiał. Kochan. Miemają oni, by to był największy rozum tak mówić abo pisać, jakoby abo mało ludzi, abo żaden nie rozumiał. Górn. Pan Moskorzowski tak pisma rozumie, jako je Mahomet rozumiał. Skar. Nie tylko tak jasno mów i pisz, żebym mógł zrozumieć, ale żeby mi nie było można nie R. Pir. Kto ciemno pisze, ten a. rzeczy, a. języka, a. jednego i drugiego nie rozumie. Śniad. U nas trzeba nową sztukę umieć: inaczej mówić, inaczej R. Kniaź. Rozumie tę naukę, rzecz, słowa, język. Troc. Gdy sędzia czuje ś., że czemu nie rozumie a. wątpliwość ma... Groic. Oni nie rozumieli temu słowu, które mówił do nich. Leop. (nie rozumieli tego słowa. B. G.). Ba! i jać wierę temu słowu nie rozumiem. Orzech. Głupi ludzie, tej boskiej sprawie nie rozumiejąc... Kaz. 1555. Ma tę wiarę J. Kr. Mość, że rozumiejąc tym potrzebom i temu niebezpieczeństwu... Mac. S. O aniołach wiemy, choć ich dziwnym istnościom mało rozumiemy. Rej. Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym. Skar. Pan nie rozumie nędzy, pełen pieniędzy. Groch. Kto złego nie wie, dobremu R. nie może. Biel. M. Niemasz nic szlachetniejszego człowiekowi, jako cnota; któremu klejnotowi żadne insze zwierzę nie rozumie, jedno ten dziwnie obdarzony człowiek. Rej. Rozumiem, żeśmy wszyscy ułomni, ale takie głupstwo palnąć! (= *zgoda na to, uwzględniam to, biorę to pod uwagę, liczę ś. z tym*). Pies rozumie, gdy go wołają. Precz mi stąd! rozumiesz? Te słowa Chrystusowe mają być tak rozumiane. Salin (= *brane w takim rozumieniu, w takim znaczeniu; tak pojmowane, objaśniane, wykładane*). Teraz już wszystko rozumiem! (= *teraz jestem w domu*). Teraz już rozumiem jego zamiary (= *odgaduję, znam*). Co przez to rozumiesz? (= *chcesz powiedzieć*). O jakim to słowie mówi Jan św. i co przez nie rozumie? Skar. Sędzia wiele rzeczy zgoła nie rozumiał. Mick. Bo przecież ja coś umię (!, zam. umiem). Nie rozumiesz tych rzeczy, więc milczeć i kwita. Syrok. Kądziel przędę i pielę i na książce rozumię. Len. (!, zam. rozumiem). Ja to rozumię (!). Bał. **2.** co = *oceniać; wnikać, wchodzić w co, współczuć czemu:* Rozumiem twoje chęci, dążenia. Rozumiem przykre jego położenie. **3.** × R. co p. **R. ś.**: Lekarstw nie rozumiem, ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem. Kras. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieją, steru u okrętu nie porucza. Kosz. **4.** kogo = R. *czyje słowa; R., co chce powiedzieć:* Już rozumiem Wc Pana: niby to tak ma być. L. Czy piszesz prozą, czy wierszem, takeś zawsze pisać powinien, ażeby cię rozumiano. Śniad. **5.** kogo a. † komu = *pojmować czyje chęci, uczucia, odgadywać czyje myśli, dążenia, czyje usposobienie, oceniać czyje intencje; wchodzić w czyje położenie:* Rozumiem cię doskonale: chciałeś jego szczęścia. Ja ciebie, panie, nie rozumię. Słow. Nie rozumiem tego dziwaka. Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby R. nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej spólnej powinności baczenie na mię mieć będzie. Skar. **6.** *sądzić, mniemać; wyobrażać, przedstawiać, wystawiać, imaginować sobie, przypuszczać, wnosić, myśleć, być przekonanym, twierdzić, utrzymywać, być jakiego zdania, uważać:* O! rozumiałem, rozumiałem! naucz-że ś., że to ro-

zumiałem nie jest mową roztropnego człowieka. L. Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem ś., nie spodziewałem ś.—jest przyzwoita głupich wymówka. Fred. M. Ja rozumiem i za prawdziwą sentencją być mniemam. Salin. Wzbyt rozmiesz (rozumiesz L.) bogi tak możne być, kształtyli i biorą i dają, *nimium putas*. Żebr. Nie rozmiej (rozumiej. L.), by Mopsus nie miał powładać czym inszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. Żebr. Kto rozmie, wóz niech żenie, podwodę światłości, *quilibet alter agat*. Żebr. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał. L.). Co rozumiecie: gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? Bals. (*= co powiecie, co wy na to?*). Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. L. (*=patrząc na pola, że to ogrody*). O to ś. każdy ma najwięcej starać, aby o każdej rzeczy dobrze rozumiał. Baz. (sprawiedliwie sądził, L.). Ja zaś rozumiem, że... Troc (*jestem zdania, że...*). Ja tego o nim nie rozumiem. Troc. Każdy o sobie więcej rozumie, niż jest. Kn. (*=jest zarozumiały*). Wiele o sobie rozumie. Troc. Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła, rozumiała, że wszystkie rozumy posiadła. Kras. † R. co w czym, na czym = *widzieć, upatrywać, dopatrywać ś. czego; zasadzać na czym:* Jeżeli krzywdę w tym rozumieją. Troc. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, aby ś. modlić. Groch. † R. gdzie o czym= *sądzić, że ś. tam znajduje:* Wjechawszy z nim w puszczę, kiedy rozumiał o swych już blizko, odezwał ś. po polsku. Papr. Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. Skar. **7.** za kogo, za co a. kim, czym = *brać, poczytywać, mieć, uważać, trzymać:* W chorobie, gdy już za umarłego był rozumiany, grześć go chcieli. Skar. Naród słowiański z dalmackim za jeden R. nie potrzeba. Błaż. Ma być rozumian i sądzon jako złoczyńca. Nisz. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę. L. Nie mniemaj, abym ciebie za najmędrszego rozumiał. Górn. Co nad siłę swoję być rozumieją, za zmyśloną rzecz w dziejach rozumieją. Skar. Rozumiał to za sromotę prosić kiedy o co. Górn. Łamać pakta z sąsiady on za nic rozumiał. Jabł. Rozumiał siebie być godnym tego urzędu. Troc. Godnym go tej pochwały rozumiem. Troc. Rzeczy stworzone takie są, jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakiemiby je chcieli R. ludzie. Baz. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. Min. **8.** [R.]=a) *umieć:* R. kłaść karty. b) *uważać za stosowne:* Ja tyle nabrała złota, ile rozumiała. c) *trzymać o sobie:* A bo ty, ze pirsa, to duzo rozumies, ize ty tańcować, a dobrze nie umies. **R. ś. I.** *znać jeden drugiego, odgadywać ś., być w porozumieniu, mieć konszachty:* Zaczynamy ś. R. Nie zrobią oni sobie krzywdy: rozumieją ś oni dobrze. Rozumieją ś., dowierzać im nie trzeba. Troc (*= spąkli ś.*). **2.** na czym, † koło czego a. † **Rozumieć** co, koło czego, z czym = *znać ś. na czym, biegłym być w czym, być obeznanym z czym:* Niemal wszyscy tam rozumieją ś. na złotnictwie. Star. I niewiasty w Niderlandzie rozumieją ś. bardzo dobrze na kupiectwie. Łęcz. Jakiż umiesz kunszt? powiedz, na czym ś. znasz, na czym ś. rozumiesz. Min. Lepiej ś. na tym rozumie, niż drugi. Górn. Nie wszędzie łacno o ludzi, którzyby ś. na tym rozumieli. Groic Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej ś. rozumieli, niż Długosz. Stryjk. Z sokoły umie ś. dobrze obchodzić i rozumie ś. koło nich. Bud. B Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo ś. rozumiał. Paszk. Ze strzelbą ś. oni nie rozumieją, zwłaszcza z działy i z rusznicami. Biel. M. (*= nie umieją ś obchodzić*). Rozumiał ś na tej nauce, na tym rzemiośle, na muzyce. Troc. **3.** za kogo, za co = *rozumieć siebie, sądzić siebie, uważać siebie, poczytywać siebie, mieć siebie za kogo, za co; myśleć o sobie, że...:* Nie rozumiej ś. za prawego szlachcica, jeśliś nikczemnością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. Star. Rozumiał ś. być bardzo mądrym. Troc. **4.** *być rozumianym, być zrozumianym, zrozumiałym, znaczyć:* R. ś. to ma w obszernym tych własności zważeniu. Troc. Rozumie ś. to samo przez ś. **Ma ś. R**, **Rozumie ś.** przys. *oczywiście, naturalnie, rzecz jasna, spodziewać ś., bezwątpienia, a jakże.* <Od Rozum>

Rozumienie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Rozumieć:** R. nauki, języka, rzemiosła. Troc. **2.** *mniemanie, pojęcie, sąd, wyobrażenie, zdanie, opinja, ocena, krytyka:* Na nizkim o sobie rozumieniu nikt nie przegra. Skar. Wysokie R. pewna zguba. Falib. Pochlebstwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. L. Nie miej o sobie rozumienia, abyś mędrszym nad inne był. Skar. Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach R. Skar. (*= sławę*). Tą jedną zmazą rozumienia sobie nadszpecił, *existimationem.* Błaż. (*= dobrego imienia, dobrej sławy, renomy*). Dobry stoi swym sumnieniem, a nie ludzkim rozumieniem. Kn. Uporem swego rozumienia zdjęty. Troc. Złe R. o sobie trucizną jest cnoty. L. Dobre obyczaje i ludzkie R. rychlej namówi, niż długie mówienie. Kn. Dogadzać w tym trzeba rozumieniu ludzkiemu. Troc. Według rozumienia mojego. Troc (*= według mego przekonania, jak na mój rozum*). Tego rozumienia jestem. Troc. R. czego za niegodność. Troc. Dziwne mu ś. w głowie zaroiło R. Troc. Chełpliwe i próżne o sobie ma R. Troc. Po szczęście, w ludzkim rozumieniu wielkie, nie schylił ś. wtenczas, kiedy ono leżało na drodze. Chm. **3.** *sposób pojmowania, wykład, znaczenie, tłómaczenie, sens:* Symachus przetłómaczył Pismo Św. na grecki język nie słowo do słowa, ale samo R. Skar. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo R. duchowne brać ś. musiało. Groch. R. tego słowa jest dwojakie. Troc.

Rozumienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozumieć ś.**

[Rozumisko, a, lm. **a]** p. **Rozum:** Mam jéno jedno R., ale jesce belejakie. <Od Rozum>

× **Rozumkować, uje, ował** *rozumować subtelnie; zaciekać ś. w nieuchwytne rozróżnienia, sadzić ś. na sofizmaty, zaciekać ś. rozumem:* O powinnościach nie wolno R. Mick. Do jakich to marzeń musiała otwierać pole owa Aleksandryjczyków pseudoteologja, dzieło prawdziwe fantazmującego rozumu, albo rozumkującej fantazji. Szan. <Od Rozumek>

× **Rozumkowanie, a,** lm. **a** czynność cz. **Rozumkować:** Seneka do rozumkowań nawykły. Ćwiczył ś. tylko w rozumkowaniu. Mick.

× **Rozumkowy** przym. od **Rozumek.**

Rozumnie przys. od **Rozumny:** R., po rozumie, według rozumu, z rozumem. Kn. R., z rozumem pisze, mówi. Troc.

× **Rozumnieć, eje, ał** *nabywać rozumu, przychodzić do rozumu, do poznania; stawać ś. rozumnym, mądrzeć.* <Od Rozumny>

× **Rozumnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozumnieć.**

[**Rozumnik, a,** lm. **i**] pog. *człowiek przebiegły, zręczny, umiejący ś. wykręcać rozumem, chytra sztuczka, filut, szpakami karmiony, mądrala, mędrek, lis szczwany, wyga, mydłek.* <Od Rozumny>

Rozumniutki *rezolutny, wdzięczny, milutki przez swój rozum:* Jest to zły duch R. w najpiękniejszym pod słońcem ciele. Orzesz. <Od Rozumny>

Rozumniutko przys. od **Rozumniutki.**

Rozumność, i, blm., rz. od **Rozumny,** *rozum, mądrość:* Rozumnością różnimy ś. od zwierząt. Mądrość gdzie bywa naleziona? i które jest miejsce rozumności? Leop. U Boga jest mądrość i mocność, On ci ma radę i R. Leop. Samego człowieka inaczej zmysł, inaczej imaginacja, inaczej rozum ludzki, inaczej boska widzi R Bardz. Rozum tylko ludziom należy, jako też R. samemu Bogu. Bardz. Nad rozumnością Jezusa zdumiewali ś. wszyscy. Sekl.

Rozumny przym. od **Rozum** a) *tyczący ś. rozumu, rozumowy:* Głos R. Troc. Dorastanie lat jest, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, to jest że ma czternaście lat. Sz. b) *mający rozum, mądry, zmądrzały, rozsądny, roztropny, rozważny,* posp. *łepski:* I rozumni czasem błądzą. L. Za moich czasów rozumni tacy byli, co umieli, a bajarze czczością dumni poszanowania nie mieli. Kras. Rozumnym ś. stać, do rozumu przyjść. L. Miła z rozumnemi konwersacja. Troc. R. (rozum mający) to człowiek. Troc. Rozumne zwierzę *(= zmyślne).* Jednością silni, rozumni szałem. Mick. c) *zdający sobie sprawę, rozumiejący, orjentujący ś., mądry:* Nie mogę być rozumna z tego człowieka.—Ja go rozumiem dobrze. L. Kto tu będzie z tego R! *(= kto tu zrozumie to, kto tu dojdzie ładu).* d) *nacechowany rozumem, mądry, logiczny, rozsądny, rezolutny, trafny:* Rozumną mi dał radę. Troc. R. list napisał. Troc. Rozumna odpowiedź *(= przytomna).* Rozumne postępowanie. A choć dziecięcia jęk był bardzo cichy, to wydawał ś. obojgu głośny i tak rozdarty, i taki żałosny, i tak z głębokich wnętrzności wyjęty! i tak R.! i taki przeklęty!! Słow. Głos R., wyrozumny, *vox articulata.* Kn.

× **Rozumopłód, odu,** lm. **ody** *płód rozumu, utwór umysłowy, twór duchowy:* W klasztorach dobroczynna staranność gromadziła szczątki starożytnych rozumopłodów i one pracowitym przepisywaniem od zaguby ratowała. Szan. <Rozum + Płód>

Rozumować, uje, ował *dowodzić rozumowo, wywodzić, okazywać w porządku logicznym:* Do czegokolwiek ś. przyłożymy, wszędzie trzeba przyzwoicie R. Zabł. Źle, przesadnie R. = mędrkować. L. Każdy człowiek rozumuje, różnica tylko w głębi i dalekości zachodzi. Wiszn. Łatwo R., kiedy kto ciężkiego w sercu nie czuje żalu. Pot. Prawda, ale ja sobie inaczej rozumowałem *(= tłómaczyłem, objaśniałem, przedstawiałem, myślałem, sądziłem).* <Od Rozum>

Rozumowanie, a 1. blm., czynność cz. **Rozumować 2.** lm. **a.** *treść, system, sposób dowodzenia; wywód; całokształt dowodzenia:* Na nic ś. nie przydało twoje R. Trafne R. Poprzeć co rozumowaniem. Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. Cyan. Gdy R. składa ś. z trzech podań, zowie ś. sylogizmem. Cyan.

Rozumowany *rozumowaniem poparty, wyrozumowany, opierający ś. na rozumowaniu, motywowany* Rozumowane rozwiązanie zadania. <Od Rozumować>

× **Rozumowiec, wca,** lm. **wce** a. **wcy** = **Racjonalista.** S. K. <Od Rozumowy>

× **Rozumowność, i,** blm., rz. od **Rozumowny.** Sł. wil.

Rozumowny *zgodny z rozumem, logiczny, uzasadniony, trzeźwy:* Jasność tłómaczenia ś. pochodzi zapewne od jasnego rzeczy pojęcia, od jasnej i rozumownej myśli. Sł. wil. <Od Rozumować>

Rozumowo przys. od **Rozumowy,** *drogą rozumu, rozumując, logicznie:* R. dowiedziony i z historji wywiedziony pewnik. Tarn.

Rozumowość, i, blm., rz. od **Rozumowy:** Większość nie jest zdolna objąć czynników rozumowości na podstawie faktów.

× **Rozumowstwo, a,** blm. *logika, dyjalektyka, sztuka rozumowania.* L. <Od Rozumowy>

Rozumowy 1. przym. od **Rozum,** *racjonalny:* Dowody, wywody rozumowe. **2.** patol.: Obłąkanie rozumowe. Rozstrój R. (dysnoesia).

[**Rozunaczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozunaczyć.**

[**Rozunaczyć, y, ył**] *rozebrać, rozbić, roztrząść.* <Zam. Rozonaczyć>

Rozurwisować się, uje ś, ował ś. p. **Rozwisusować ś.** <Roz + Urwisować ś.>

Rozurwisowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozurwisować ś.**

[**Rozuwać, a, ał** i **R. ś.**] p. **Rozzuć.** Troc. <Zam. Rozzuwać>

[**Rozuwanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozuwać.**

[**Rozuwanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozuwać ś.**

Rozuzdać, a, ał *rozebrać z uzdy, wyuzdać, rozkiełznać, rozchełznać:* R. konia. Przen.: *rozpasać, rozpuścić, rozhukać, rozzuchwalić:* Wolność cielesną Pismo zowie Beljalem rozuzdanym. Skar. **R. ś.** *wyuzdać ś., rozkiełznać ś., rozpasać ś, rozpuścić ś., rozhukać ś., rozzuchwalić ś.:* Na złe ś. rozuzdał. Petr. Rozuzdana namiętność wykorzenia wszelką moc cnoty. L. Gniew rozuzdany. L. <Roz + Uzdać>

Rozuzdanie, a, blm., czynność cz. **Rozuzdać.**

Rozuzdanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozuzdać ś.**

Rozwachlarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwachlarzyć.**

Rozwachlarzyć, y, ył *roztoczyć, rozpostrzeć jak wachlarz:* Anioł Postępu rozwachlarzył skrzydła. Deo. <Roz + * Wachlarzyć, od Wachlarz>

Rozwadlin, u, lm. **y** bot. (eustrephus) *roś.*

Rozwadniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozwodnić.**

Rozwadnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwadniać.**

× **Rozwadzać, a, ał,** [**Rozwadzać**] p. **Rozwadzić.**

× **Rozwadzanie, a,** blm., [**Rozwadzanie**] czynność cz. **Rozwadzać.**

† **Rozwadzca, y,** lm. **y** *ten, który rozwadza; rozjemca:* Poswarzyli ś., i nie było rozwadzcy między niemi, i zabił jeden drugiego. Bud. <Od Rozwadzić>

† **Rozwadzenie, a,** blm., [**Rozwadzenie**] czynność cz. **Rozwadzić:** Pięściami ś. bili; do rozwadzenia ich rzuciło ś. wiele. Skar.

Rozwadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwadzić ś.**

† **Rozwadzić, i, ił,** [**Rozwadzić**], nied. † **Rozwadzać,** [**Rozwadzać**] *rozdzielić, rozwieść walczących, rozbronić, rozbroić:* Dwu trzeci rozwadza.

Prz. Agamemnon z Pryjamem bili ś. okrutnie i tak długo, aż ich noc rozwadziła. Biel. M. Do tylam was rozwadzał, aż mi ś. dostało; bijcie ś., póki chcecie, mnie tam na tym mało. Kochan. Zwadziwszy ś. na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, któryby ich rozwadził. Leop. Poszli do broni i tak ś. zajedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. Warg. Ci, co rozwadzają, nie poczną rozwadzać, aż do kordów przyjdą, aliści ręka wisi, ano, było lepiej początkom zabiegać, póki ś. jeszcze swarzyli. Rej. Gdy ś. równy z równym o chudobę wadzi, zginą oba, trzeci ich możniejszy rozwadzi. Błaż. **Rozwadzić ś. I.** *przestać ś. wadzić, pogodzić ś.* **2.** *począć ś. wadzić na dobre.* Sł. wil. <Roz + Wadzić>

Rozwaga, i I. blm, **† Rozważalnia, † Aprehensywa** *władza duszy, zapomocą której człowiek rozważa, uwaga roztrząsająca, rozmysł, zastanowienie, refleksja; rozważność:* Zimna R. Brać ś. do czego z rozwagą. Nauki matematyczne przyzwyczajają człowieka do rozwagi, do porządnego wywodzenia myśli. Śniad. **2.** × lm. i *rozważanie, rozbiór:* Z rozwagi postępków. Nar. Jego pilna każdej sprawy R. Śniad. Zebranych w szkole wiadomości nie zostawiajcie w samej pamięci, ale je starajcie ś. ciągłą rozwagą zgłębiać, trawić i obracać na wasz osobisty pożytek. Śniad. Wziąłem sobie za powinność obywatelską wystawić na sąd publiczności te przestrogi, które mi poddało doświadczenie i długa wiadomości ludzkich R. Śniad. Wc Pani temi swemi rozwagami każdemu głowę kłócisz. L. <Roz + Waga>

Rozwahać, a, ał *wahając rozruszać; rozbujać, rozkołysać, rozhuśtać:* A już kolumna placu, tym samym wichrem bita, z rozwahanym czołem, prym wzięła. Słow. <Roz + Wahać>

Rozwahanie, a, blm., czynność cz. **Rozwahać.**

Rozwalać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozwalić.**

Rozwalanie, a, blm., czynność cz. **Rozwalać.**

Rozwalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwalać ś.**

× **Rozwalczy** *służący do rozwalania, burzący:* Strach wam obecny słupy stawi harde, przyszłość rozwalczą hartuje oskardę. Nar. <Od Rozwalić>

Rozwalenie, a, blm., czynność cz. **Rozwalić.**

Rozwalenie się, a ś, blm., czynność cz. **Rozwalić ś.**

[Rozwalicha, y, lm. **y] I.** a. **Rozwalichna** *kobieta gotowa ś. każdemu rozwalić = oddać, rozpustnica.* **2.** *dziewczyna.* <Od Rozwalić>

[Rozwalichna, y, lm. **y]** p. **Rozwalicha.**

Rozwalić, i, ił I. *waląc rozrzucić; zburzyć, rozbić:* Miasto spalcie, mury z samego gruntu rozwalcie. Ryb. Zbuduję znowu rozwalone budowania Leop. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował, to dzień jeden rozwalił i rozprószył. Pilch. Ziemię ich posiedli i mury ich rozwalili. Wuj. Był jeden szlachcic w Polszcze, co wszystko budował, zbudowawszy, rozwalał. Opal. Grody, niegdyś kwitnące i przemożne, dziś smutne i rozwalone przed oczyma leżały. Niem. R. dom, mur. Troc. Przen.: Rozwalił zuchwałe zamysły buntowników. L. *(= zburzył, rozproszył, zniweczył, rozchwiał).* **2.** *zwaliwszy, walnąwszy, rozłupać, rozszczepać; rozpłatać, rozrąbać, rozciąć:* Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwalił. Bardz. Rozwalony (rozłupany) pień. Troc. Gdzie zwracam, nie wiem wcale; jeszcze sobie łeb rozwalę. L. Rozwalił mu głowę na dwoje. Troc. Legł z rozwaloną głową i upadł na ziemię. P. Koch. **3.** posp. *roztworzyć szeroko, rozewrzeć, rozszerzyć, rozdziawić:* R. drzwi na roścież. [Rozwalno pysk kónioju, to dóm mu léki R. ręce]. Rozwalił na niego paszczę. **4.** *rozłożyć szeroko, rozciągnąć, rozstawić:* R. brzuch. Troc. *(= wywalić).* R. nogi *(= rozstawić, rozkrzyżować).* **5.** [R.] *rozkruszyć, rozdrobnić:* Każdy bobek nawozu rozwaluny. **R. ś. I.** *waląc ś. rozpaść ś., rozlecieć ś.; zrujnować ś., rozsypać ś. w gruzy:* Budynek rozwalił ś. **2.** *uwaliwszy ś. rozłożyć ś., powaliwszy ś. rozciągnąć s.; rozeprzeć ś., rozkrzyżować ś.:* Rozwala ś. na łożu, twardym snem zmuszona, wątpiłbyś, czy to chrapie, czy to nagle kona. Min. Rozwalił ś. na łóżku, na krześle. Troc. R. ś. w powozie. Rozwaliwszy ś. w cieniu drzewa, zasnął. Troc. Na kanapie leniwie rozwalony. L. Siedzi jako pan z rozwalonym brzuchem. Troc. Siedzi, rozwalił ś. w złocie i purpurze, pijany na lewej ś. ręce wsparł, wraca strawy z żołądka. Bardz. Rozwaliwszy ś., w chłodzie leży. Jabł. Więc major, syt i wesół, w krześle ś. rozwalił. Mick. <Roz + Walić>

Rozwalina, y, a. w lm. **Rozwaliny, Rozwalisko** a. w lm. **Rozwaliska,** × **Rozwalinisko** *ruiny, zwaliska, gruzy, szczątki rozwalonej budowli, rudera:* Cerkiew ta dla długiego spustoszenia swego w rozwaliny poszła. Steb. Rozwaliny miasta, zamku. Gruz rozwalin. Troc. **2.** *otwór, dziura, przestrzelone działami; bresza:* R. w murze. Forteca wielką miała rozwalinę w kurtynie. Troc. R. od armat wybita. Troc. <Od Rozwalić>

× **Rozwalinisko, a,** lm. **a** p. **Rozwalina:** Ulegną ś. dymiące rozwaliniska. Stasz. <Od Rozwalina>

[Rozwalinki, ek, blp.] *szerokie sanie niepodkute.* <Od *Rozwalinka, od Rozwalina>

Rozwalinowy przym. od **Rozwalina.** Min.: Kolor R. Agat R.

[Rozwaliny, in], blp. *sanie proste.*

Rozwalisko, a, lm. **a I.** p. **Rozwalina:** W tych rozwaliskach zaiste skamieniała dusza starożytnej Romy. Krem. Przen.: Paryż na rozwalisku skromności zbytki tworzy. L. *(= na gruzach).* **2.** *to, co rozwala, burzy; zniszczenie:* Wojna, R. złe, jak powódź ś. zlało zwrotem na tych, od których swój początek miało. Przyb. <Od Rozwalić>

Rozwalniać, a, ał p. **Rozwolnić.**

Rozwalnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwalniać:** R. wszystkich sprężyn zwierzchniego przełożeństwa. Mochn.

× **Rozwał, u,** lm. **y** *upadek, rozwalenie ś.* Sł. wil <Roz + Wał>

[Rozwałaszenie, a, blm.] czynność cz. **Rozwałaszyć.**

[Rozwałaszyć, y, ył] I. *rozpłatać.* **2.** *rozedrzeć bardzo ubranie.* <Roz + Wałaszyć>

Rozwałęsać się, a ś., ał ś. *zacząć ś. na dobre wałęsać, oddać ś. nałogowo wałęsaniu ś., zasmakować w wałęsaniu ś.* Przen.: Rozwałęsana jego w tych dymach (fajki) błąka ś. samotna i ponura myśl. Mick. *(= rozproszona bezładnie).* <Roz + Wałęsać ś>

Rozwałęsanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwałęsać ś.**

[Rozwałki, ek, blp.] *sanie z siedzeniem na rozwalinach.* <Od * Rozwały, od Roz + WAŁ>

Rozwałkoniać się, a ś., ał ś. p. **Rozwałkonić ś.**

Rozwałkonianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwałkoniać ś.**

Rozwałkonić się, i ś., ił ś., nied. **Rozwałkoniać ś.** *stać ś. wałkoniem, rozleniwić ś., rozpróżniaczyć ś.:* Żyłem bez troski o jutro, rozwałkoniając ś. coraz bardziej. Bliź. <Roz + Wałkonić ś.>

Rozwałkonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwałkonić ś.**

Rozwałkować, uje, ował, nied. **Rozwałkowywać** *wałkując rozpłaszczyć, rozszerzyć:* Makaron robi ś z ciasta rozwałkowanego cienko. Wiel. W. Grudka rozlazła ś., była bowiem miszona, rozwałkowywana, suszona. Jeż. Przen. *rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć, rozdąć:* Niech nie rozwałkowywa treści. Gad. Sprawa sama z tysiąca powodów R. ś. dała. Krasz. *(= R. siebie).* <Roz + Wałkować>

Rozwałkowanie, a 1. blm., czynność cz. **Rozwałkować. 2.** lm. a *miejsce rozwałkowane:* W drugim tomie jest tych rozwałkowań stosunkowo niewiele. Gad.

Rozwałkowywać, a, ał p. **Rozwałkować.**

Rozwałkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozwałkowywać:** Jest to niepotrzebne R. tego, co już było czytelnikowi podane do wiadomości. Gad.

Rozwarcholenie, a, blm., czynność cz. **Rozwarcholić.**

Rozwarcholenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwarcholić ś.**

Rozwarcholić, i, ił kogo = *doprowadzić do warcholstwa, rozpasać w warcholstwie.* **R. ś.** *zacząć na dobre warcholić ś.; rozpasać ś. warcholąc ś.:* Koryto, w którym wre i kotłuje ś. życie publiczne rozwarcholonego społeczeństwa. < Roz + Warcholić>

Rozwarcie, a, blm. **1.** czynność cz. **2. Rozewrzeć. 2.** poł.: R. uścia macicznego (di'atatio orificii uteri).

Rozwarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozewrzeć ś.**

[Rozwarka, i, lm. **i]** p. **[Muza].** <Od Rozwarzyć>

Rozwarstwować, uje, ał *rozdzielić, rozgatunkować na warstwy:* R. ludność na stany. <Roz + Warstwować>

Rozwarstwowanie, a, blm., czynność cz. **Rozwarstwować.**

Rozwarto przys. od **Rozwarty.** L.

Rozwartokątny trójkąt = *mający jeden z swych kątów rozwarty.* Łs. <Rozwarty + Kątny>

Rozwarty 1. im. od **Rozewrzeć a. Rozewrzeć ś.:** Rozwarta gęba. Troc. Rozwarte drzwi. Troc. Cyrkiel R. Troc. Rozwarte oko. Troc. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną. L. Kąt R. = *większy od prostego.* Twoje lica tak blade i ten wzrok R. Słow. Z delji rozwartej i z czapki wysokiej. Korz. *(= z delji krojem rozwartym).* **2.** × Bieg R. = *szybki, gwałtowny.* Troc. Rozwartym biegiem. Troc. *(= w pełnym biegu, w cwał).* **3.** bot.: Gorysz R., bł. Olszeniec R. p. **Gorysz.** Gałęzie rozwarte, *divergentes,* pod kątem prostym na pniu osadzone. Jund.

Rozwarzać, a, ał p. **Rozwarzyć.**

Rozwarzanie, a, blm., czynność cz. **Rozwarzać.**

Rozwarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwarzyć.**

Rozwarzyć, y, ył, nied. **Rozwarzać** *mocno przewarzyć, dać rozewrzeć; rozgotować, uwarzyć na papkę:* Polewki z ziół rozwarzonych nalała. Otw. Przen.: Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. L. *(= rozmiękczy, rozczuli, rozrzewni).* <Roz + Warzyć>

Rozważacz, a, lm. **e** *ten, co rozważa:* Hola, do czego frasujemy głowy, nieszczęsnych przygód rozważacze smutni? Kniaź. <Od Rozważać>

Rozważać, a, ał i × **R. ś.** p. **Rozważyć.**

[Rozważać, a, ał] p. **Rozwozić.**

† **Rozważalnia, i,** blm., p. **Rozwaga.** L. <Od Rozważać>

Rozważanie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozważać:** Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in stateris.* Wr. Człowiekowi Bóg dał moc rozważania, to jest, ażeby z dwuch propozycji trzecią wnosił. L. (skonkludowania, wniesienia stąd. L.). R. czasu i okoliczności. Troc. R. komu czego. Troc. Nauka rozważania. Troc = *logika; dyjalektyka.* Troc. R. siebie, R. w sobie, R. u siebie. Sienk. Pod wpływem tych rozważań pan Kazimierz pobiegł do Madzi. Prus.

[Rozważanie, a, blm.] czynność cz. **[Rozważać].**

× **Rozważanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozważać ś.**

× **Rozważawczy** *tyczący ś. rozważania; skłonny, usposobiony do rozważania, rozważający:* Był to człowiek uczony, rozumu rozważawczego. Rzew. <Od Rozważać>

Rozważenie, a, blm., czynność cz. **Rozważyć.**

× **Rozważenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozważyć ś.**

Rozważnie przys. od **Rozważny.**

Rozważność, i, blm., rz. od **Rozważny,** *rozwaga.*

Rozważny 1. *przywykły do rozwagi, postępujący z rozwagą, ostrożny, baczny, oględny, stateczny, nie lekkomyślny:* Czyn R. Postępowanie rozważne. Nierozważny młodzieńcze, łzy, które jej płyną, tak jak ona fałszywe. L. Wybór nierozważny. L. Jałmużna zamknięta jest w ręku rozważnych. L. Serce jest nierozważne. L. Filozofja jest i R. i czynna: i rozpatruje ś. i wraz działa. Pilch. *(= spekulacyjna, spekulatywna).* <Od Rozwaga>

[Rozważować, uje, ował] p. **Rozważyć.**

[Rozważowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozważować.**

Rozważyć, y, ył, nied. **Rozważać,** † **Rozważywać. [Rozważować] 1.** *odważyć częściami; ważąc rozdzielić; naważyć części z czego:* R. cukier na funty. Weźmiesz sobie szale i gwichty i rozważysz włosy; trzecią część spalisz, a drugą trzecią część zsiekasz mieczem. Leop. Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. B. B. (słowa mądrych na wadze ważone bywają. B. G.). Ten tylko, co ufa swojej cnocie, rzecz może: waż, uważ, rozważ, a jać i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie cnoty mojej wyjdę. Lubom. **2.** *podważywszy roztworzyć:* Suka nie chciała puścić borsuka, więc (jej) zęby rozważą. Pol. **3.** co a. co sobie = *rozmyślić; roztrząsnąć, rozebrać uważnie; wziąć na uwagę, pod rozbiór; rozmiarkować, rozkalkulować; medytować, deliberować:* Niech to inni rozważywają. Kosz. Rozważaj słowa, niżeli je wymówisz. Stasz. Jeżeli ś. komu podobać będzie tłómaczenie to z tekstem R... Krup. Rozważ dobrze, co masz czynić. Baz. Rozważajcie to, czegoście ś. nauczyli; pomyślcie nad tym, czego jeszcze nie umiecie. Śniad. Nauczyciele objawiać wam będą myśli i prawdy, które wam należy pilnie i często rozważać. Śniad. A naprzód komisją legalnie wyznaczyć, którąby rozważyła cele, środki, sposoby. Mick. **4.** † R. co komu = *przełożyć mu do rozważenia:* Potym mu Dziesięcioro Pańskie Przykazanie po jednemu rozważał. Paszk. *(= rozbierał z nim).* Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im

rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi i t. d. Błaż. **5.** †R. komu = *namówić go; perswadując przekonać go, wytłómaczyć mu:* 'Snadnie Mieczysław książętom śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić ś. poczęli. Błaż. [Nikt wiatrowi nie mógł R.] × **R. ś.** *zdecydować ś. po namyśle, rozmyślić ś.:* Cóż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? — Dopiero ja to rozważam, lecz ś. jeszcze cale nie rozważam i w równej wadze trzymam szale. Min. <Roz + Ważyć>

Rozwątlać, a, ał p **Rozwątlić.**

Rozwątlanie, a, blm., czynność cz. **Rozwątlać.**

Rozwątlenie, a, blm., czynność cz. **Rozwątlić**

Rozwątlić, i, ił, nied. **Rozwątlać** *zwątliwszy rozluźnić, rozprząc:* Śmierć już rysy rozwątliła i sinością powlekła. Słow. <Roz + Wątlić>

× **Rozwcielać się, a ś., ał ś.** p. **Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwcielać ś.**

× **Rozwcielenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielić się, i ś., ił ś.,** nied. **Rozwcielać ś.** *pozbyć ś. ciała, kształtu, formy; uduchownić ś.:* Kościół katolicki stara ś. wcielić ś. w kształt i potęgę, a nie R. ś. <Roz + Wcielić ś.>

Rozwdzięcznia, i, lm. **e** bot. (iacquinia) *roś.*

[**Rozwejdować, uje, ował]** *zepsuć.*

[**Rozwejdowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rozwejdować.**

× **Rozwełnić, i, ił** *rozbałwanić, rozfalować.* **R. ś.** *rozbałwanić ś., rozfalować ś.:* Rozwełniony Atlantyk stary, dwiema wyspami przecięty. Min. <Roz + * Wełnić, od 1. Wełna>

× **Rozwełnienie, a,** blm., czynność cz. **Rozwełnić.**

× **Rozwełnienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwełnić ś.**

Rozweselać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozweselić.**

! × **Rozweselającość, i,** blm. *przymiot tego, co rozwesela.* Troc. <Od Rozweselający, od Rozweselać>

Rozweselanie, a, blm., czynność cz. **Rozweselać.**

Rozweselanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozweselać ś.**

Rozweselenie, a, lm. **a** czynność cz. **Rozweselić:** Z rozweseleniem patrzących. Troc. Serca ludzi pełne radości były, rozweseleń. Gliń.

Rozweselenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozweselić ś.**

Rozweseliciel, a, lm. **e** *ten, co rozweselił a. rozwesela; pocieszyciel.* L. <Od Rozweselić>

Rozweselicielka, i, lm **i** forma ż. od **Rozweseliciel; Rozweselnica.**

Rozweselić, i, ił, [**Rozwesielić, Rozwiesielić**], nied. **Rozweselać I.** *rozbudzić do wesołości, zrobić wesołym, naprawić humor, rozbawić, rozerwać:* Rozweselam niewesołego, uweselam ledajakiego. Kn. Serce wesołe rozwesela oblicze. Wuj. *(= rozjaśnia wesołością).* Ta nowina mię rozweseliła. Troc. Wino strapione serca rozwesela. Mick. Jest czym serce R. Pol. Noc ciemna, długa, nie rozweselona jeszcze wieczornicami. Orzesz. **2.** Gaz rozweselający = *bezwodnik podazotawy.* Leki rozweselające (remedia laetificantia). **R. ś.** *rozjaśnieć wesołością, stać ś. wesołym, nabrać humoru, odzyskać animusz, rozbawić ś., rozerwać ś.:* R. ś, rozpuścić ś. na wesołość. Kn. R. ś. na co. Troc. Rozweselił ś., rozchmurzył, rozgospodarował, ożywił, żonę przyjmując. Krasz. W głowie myśli rozweselone bujały, jak ptaki po niebie. Bał. <Roz + Weselić>

Rozweselnica, y, lm. **e** p. **Rozweselicielka** Chwileczka jedna, a R. ciemności moich, ta chwilka jedyna. Słow. <Od * Rozweselnik, od * Rozweselny, od Rozweselić>

[**Rozwesielenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozwesielić.**

[**Rozwesielenie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozwesielić ś.**

[**Rozwesielić, i, ił i R. ś.**] p. **Rozweselić.**

Rozwiać, eje, ał, Rozwionąć, [Rozchwionąć], nied. **Rozwiewać** *wiejąc rozproszyć, rozmiotać, roznieść; rozdmuchać:* Popiół ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. Sien. Silny wiatr piaski rozwiewa. Koch. W. Będą jako plewy na wietrze i jako perzyna, którą wicher rozwiewa. Leop. *Iritum facere,* R., rozpróć. Mącz. Nadzieja niezbożnego jest jako dym, który wiatr rozwiewa. Wuj. Stałem ś. jako plewa, co ją wiatr po nizinach, kędy chce, rozwiewa. Drużb. Siwą mu brodę wiatr wolny rozwiewał. Karp. A wiatrem rozwiane ich kości bielić ś. będą po mrocznych przepaściach. Od. Łagodny wietrzyk rajskiej dąbrowy rozwiał mu brodę na dwie połowy. Len. Dlaczegoż to wszystko, cokolwiek uchwalicie, w nic ś. natychmiast rozwiewa i jak cień marny przemija? Mochn. Dzień, co dźwięki rozwiane w jeden akord pospłata. Or-Ot. Przen.: *rozchwiać, rozproszyć, zwichnąć, udaremnić:* Zniszczywszy (Bóg) pysznych ludzi harde dumy, a nie chcąc ich mieć więcej na baczeniu, rozwiał ich płonne rady i rozumy. Odym. **R. ś.** *zostać rozwianym; rozlecieć ś., rozproszyć ś. od wiania:* Rozwiały ś. listki kwieciste po ziemi. Troc Przen.: *rozchwiać ś., rozproszyć ś., nie dojść do skutku, spełznąć na niczym:* Wnet, jak plewy wichrem, wszystko ś. rozwienie. Rej. Helenka z rozwianym włosem klęczała przed nim. AKS. *(= puszczonym na wiatr).* Skrzydła rozwiane. Słow. Człowiecze zamiary rozwiewają się jak mgła przy silnym wietrze. Siem. Buntowników ostatek ś. rozwieje. Troc. Przen.: Dumałaś nad brzegiem morza, rozwiana w pieśniach fal. Przybysz. [Wesele ś. rozwiało]. <Roz + Wiać>

Rozwiad, u, lm. **y** *rozwiedzenie ś., wywiad wszechstronny:* Dzielni oficerowie powinni okrążać flanki przeciwnika i prowadzić rozwiady przed frontem. Bl. <Roz + * Wiad, WID/WIAD/WIEDŹ>

Rozwiadywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozwiedzieć ś.**

Rozwiadywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwiadywać ś.**

Rozwianie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozwiać. 2.** p. **R. ś.:** [R wesela].

Rozwianie się, a ś., blm., niek. **Rozwianie** czynność cz. **Rozwiać ś.**

× **Rozwiąz, ęzu,** lm. **ęzy** *rozwiązanie, rozłączenie, rozdzielenie:* O przyrodzeniu duszy i rozwięzie jej z ciałem, umierając, rozmawiał. Nar. <Roz + Wiąz>

Rozwiązać, że, zał, Rozwięzać, nied. **Rozwiązywać, † Rozwięzować, † Rozwięzywać I.** *rozpuścić z węzła, rozdzierzgnąć, odwiązać, rozsupłać:* Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. Biel. M. Wierz mi, iż to trudny węzeł, a trudno go R. Rej. Co zwiążecie na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. Wuj. Rozwiążcie go i puśćcie, aby szedł. Wuj. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawiązał. P. Koch. Musi rozerwać, kto R. wstęgi nie może. Pot. Wie on, gdy ochronić, gdy worki R. Opal. Po wydobyciu z moczydła konopie

rozwiązują ś. z pęczków. Jak. J. Rozwiąż worki, wstążkę. Troc. Przen.: R. komu ręce = *uwolnić kogo od zobowiązania, zostawić komu swobodę działania:* W jałmużny ręce rozwiązane, szafarki sierot niepohamowane. Susz. (rozpuszczone, rozlane na hojne jałmużny. L.). Przen.: R. kogo, co = *rozpuścić, puścić samopas, zwolnić, uwolnić, wyzwolić, rozpasać kogo, co, popuścić komu, czemu cugli, pofolgować komu, czemu:* R. język na kogo, na co. Nie rozwiązuj języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. Bud. B. Rozwiązał Sejan potężniej język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. Nar. Chwilę stojąc bez mowy, potym ś. ozwała i język na żal, oczy na łzy rozwiązała. P. Koch. To zdanie ś. nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpustę rozwiązuje i rozpasuje. Salin. Dobrze jest człowiekowi tak być, lecz jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwięzania; jesteś rozwiązan od żony, nie szukaj żony. Leop. *(= odseparowany, rozwiedziony).* Kryształ urzeczone rozwięzuje. Sien. (odpęta. L.) *(= uwalnia, wyzwala od uroku, zdejmuje urok).* Przen.: R. matkę z płodu = *okazać jej pomoc w pologu, odebrać dziecko.* Która z płodu rozwięzujesz, dobra Dyjano, i matki ratujesz... Li. Alkmene dopiero z brzemienia rozwiązana. Otw. Przen.: *rozgrzeszyć:* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzy byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwięzował, rozgrzeszał. Gil. **2.** związek, towarzystwo, zebranie, sejm, parlament, zgromadzenie, kongres = *rozpuścić, zamknąć.* **3.** *rozstrzygnąć, dać odpowiedź załatwiającą, rozwikłać, odgadnąć:* Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. Biel. M. Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowate rozwięzać. Leop. (wywięzać. Leop.). To wszystko, co tak długo mówił, ja króciusieńko rozwięzuję. L. Obiecuje te trudności nam R. Ząbk. Rozwiązał trudność, wątpliwość, argument. Troc. Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jej i anielski odgadnąć i R. nie może. Poc. Edyp wątpliwe gadki rozwięzuje. Bardz. Łatwiej jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądremu jeden R. L. Jakkolwiek dowcipne są w tej mierze uczonych domysły, nie rozwiązują oni jeszcze tego zadania, którego węzeł kryje ś. może w odwiecznych i niedocieczonych faktach. Czart. A. To zagadnienie sprawiedliwa publiczność rozwiąże. Śniad. Na tej drodze niepodobna R najwyższych zagadnień w sposób zaspakajający człowieka. Głch. Co będzie, czas rozwiąże. Czt. *(= pokaże).* R. zadanie. Pol. **4.** × R. *rozpuścić, roztworzyć:* Serwaser kruszce rozwiązuje. Troc. **R. ś. I.** *ulec rozwiązaniu, rozleźć ś. z supła, odwiązać ś., rozdzierzgnąć ś.:* Węzeł ś. rozwiązał. Troc. Trzewik ci ś. rozwiązał. Przen.: Rozwiązał mu ś. język = *on przemówił nareszcie, odzyskał mowę; rozgadał ś., stał ś. wymownym, wygadanym.* Rozwiązał ś. niemego język. Troc. Przen.: Tym rozwiązujesz ś. sam z potęg istoty twej. Krasiń. *(= wyzuwasz ś., pozbawiasz ś., wyzbywasz ś. ich).* A co ś. jeszcze z tego na przyszłość rozwiąże. Mick. *(= wywiąże, wyniknie, wyłoni, pokaże, wykluje ś.).* Przen.: R. ś. z ciałem = *rozłączyć ś., rozstać ś., pożegnać ś.:* Przy czytaniu Ewanielji z ciałem ś. tym rozwiązał. Skar. Jak bardzo pragnął Paweł R. ś. z ciałem tym śmiertelnym. Wuj. Przen. (o kobiecie) = *uwolnić ś. od brzemienia, wydać płód, porodzić,* posp. *rozsypać ś.* 2. Związek, towarzystwo, zebranie, sejm, parlament, kongres, zgromadzenie rozwiązało ś. = *rozeszło ś., rozprzęgło ś., przestało istnieć.* **3.** *rozstrzygnąć ś., rozwikłać ś., załatwić ś. w sposób zadawalający:* Rozwiązała ś. ta trudność. Troc. <Roz + Wiązać>

Rozwiązalność, i, blm., rz. od **Rozwiązalny; Rozwiązywalność:** Hr Aponyi wystąpił z długą akademicką mową przeciw rozwiązalności małżeństwa. R. równania algiebraicznego.

Rozwiązalny, Rozwiązywalny *dający ś. rozwiązać, możliwy do rozwiązania:* Węzeł R. Zagadnienie rozwiązalne. Równanie rozwiązalne. <Od Rozwiązać>

Rozwiązanie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Rozwiązać:** R. węzła, snopu. Troc. R. konfederacji. Vol. Dłuższego czasu potrzeba na R. pytania, niżeli na zadanie onego. Pilch. Niektóre rzeczy dla uciechy tak ś. zawiązują, iż R. ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. Górn. R. trudności, argumentu, gadki. Troc. **2.** † R *rozwiązłość, rozpusta, rozpasanie, wyuzdanie.* Glos. **3.** mat. *czynność a. wielkość lub wielkości czyniące zadość danemu równaniu lub danej nierówności, lub wogóle danym związkom:* R. równania nazywa ś. jego pierwiastkiem. R., *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. Łs. **4.** muz. *akord lub interwał czysty, wzięty po dysonansie.* **5.** p. **R. ś.** a) *rozłączenie ś., rozłąka, rozdzielenie ś., rozstanie ś., rozwód, separacja:* Jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania. Leop. R. ciała i dusze. Troc. W poprzednim liście czytałeś zawiązanie mojej komedji; nie sądziłem wówczas, że już dzisiaj doniosę ci R. nadspodziewane i zasmucające. Wilk. b) patol.: R. choroby = *rozejście ś. jej* (resolutio morbi). c) poł.: *poród* (partus); *poród sztuczny.* R. gwałtowne. R. matki = zlegnienie, połóg. L. Kiedy ś. płód odłącza od matki i na świat wychodzi, nazywa ś. to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. L. Blizko spodziewane R. królewiczowej, pierwszą raz ciężarnej. L.

Rozwiązanie się, a ś., blm., niek. **Rozwiązanie** czynność cz. **Rozwiązać ś.**

× **Rozwiązano** przys. *będąc rozwiązanym:* Pies R. chodzi. Troc.

Rozwiązka, i, lm. **i** *rozwiązanie, rozstrzygnięcie; rzecz zawierająca w sobie rozwiązanie; klucz do zrozumienia:* Księga ta jest rozwiązką wszystkich tych tajemnic. Wor. <Roz + Wiązka>

Rozwiązłość, i, blm., rz. od **Rozwiązły; Rozwięzłość,** × **Rozwiozłość** *rozpusta, nierząd.*

Rozwiązły, Rozwięzły, × **Rozwiozły, [Rozwiezły]** *rozpustny, nierządny, nieporządny, niemoralny, wolny, swobodny = rozpasany, rozuzdany, rozkiełznany, wszeteczny:* Życie, obyczaje rozwiązłe. <Od Rozwiąz, Roz + WIĘZ/WIĄZ/WĘZ/WĄZ>

Rozwiązywacz, a, lm. **e, Rozwięzywacz** *ten, co rozwiązuje:* Ksiądz Aureli był spowiednikiem pani Herminji, sekretarzem jej grzechów, rozwiązywaczem jej wątpliwości religijnych. Bał.

Rozwiązywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozwiązać.**

Rozwiązywalność, i, blm., p. **Rozwiązalność.**

Rozwiązywalny p. **Rozwiązalny.** <Od Rozwiązywać>

Rozwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Rozwiązywać:** R. równań a. nierówności = *odnajdywanie wartości zachodzących w nich niewiadomych a czyniących im zadość.*

Rozwiązywanie się, a ś., blm., czynność cz **Rozwiązywać ś.**

Rozwiąźle przys. od **Rozwiązły; Rozwięźle,** × **Rozwioźle.**

Rozwiąźlica, y, lm. **e ?:** Kordon ów opasywał kolumny ruchome gromadkami, mającemi pozór

stadek rozwiąźlic dzikich. Jeż. <Od Rozwiązły>

× **Rozwiąż, y,** blm. *rozwiązanie, rozstrój, rozprzężenie:* Prędkoby ujrzeli ś. z radykalizmu i ateizmu przeprowadzonemi do komunizmu i rozwiąży społeczeństwa ludzkiego, do barbarzyństwa. Krasiń. <Roz + * Wiąż, WIĘZ/WIĄZ/WĘZ/WĄZ>

Rozwibrować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre wibrować:* Nowym tętnem rozwibrowało ś. życie. <Roz + Wibrować>

Rozwibrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwibrować ś.**

Rozwichrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwichrzyć.**

Rozwichrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwichrzyć ś.**

Rozwichrzyć, y, ył 1. *rozpędzić, rozproszyć jakby wichrem, rozwiać gwałtownie:* Wiatr rozwichrzy ich Bud. **2.** *zwichrzywszy rozpuścić; roztargać, rozkudłać, rozczochrać, rozstrzępić:* Wiatr rozwichrzył jej włosy. **3.** *zwichrzyć, rozburzyć, wzburzyć, zamieszać, zaniepokoić:* Wszystkie rzeczy nieuważnie rozwichrzył, *temere omnia turbavit.* Błaż. Wojciech, rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyjąć korony nie chciał, *turbulenti regni.* Błaż. **R. ś.** *zwichrzywszy ś. rozlecieć ś., rozstrzępić ś., roztargać ś., rozkudłać ś., rozczochrać ś., rozszarpać ś.:* Czupryna rozwichrzona. Góry, co dziwnie rozwichrzonemi szczyty w niebo wykrzykują. Przybysz. Przen.: Sam autor nie panuje nad swą rozwichrzoną kreacją. Kozłow. *(= nieokiełznaną, burzliwą, gwałtowną).* <Roz + Wichrzyć>

Rozwicie, a, blm., czynność cz. **Rozwić:** Wiosna gaje rozwiciem gałęzia odmładza. Otw.

Rozwicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwić ś.**

Rozwić, ije, ił i **R. ś.** p. **Rozwinąć.** <Roz + 2. Wić>

× **Rozwid, u,** lm. **y** *rozwidnienie ś., rozświt, świt, brzask.* Sł. wil. <Roz + Wid>

Rozwidlać się, a ś., ał ś. p. **Rozwidlić ś.**

Rozwidlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwidlać ś.**

Rozwidlenie, a, lm. **a** p. **Rozwidlenie ś.:** Plecha z płaskiemi rozwidleniami. Jent. Na końcach rozwidleń plech stoją małe miseczki. Rost.

Rozwidlenie się, a ś., blm., niek. **Rozwidlenie. 1.** czynność cz. **Rozwidlić ś.,** *bifurkacja.* **2.** *miejsce rozwidlenia ś., postać rzeczy rozwidlonej, widły.*

Rozwidlić się, i ś., ił ś., nied. **Rozwidlać ś.** *rozszczepić ś., rozdzielić ś. nakształt wideł:* Laska w jednym końcu przez rozłupanie rozwidlona. Jej (zielonki) ciało składa ś. z nitek rozwidlonych. Rost. Morze Czerwone rozwidla ś. na północy na dwa ramiona. Sienk. Droga rozwidlała ś. na dwie odnogi. Prus. Dolna część rozwidlonej ławicy piasków. Kon. Rzeka ś. rozwidla. <Roz + * Widlić, od Widły>

Rozwidniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozwidnić.**

Rozwidnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwidniać.**

Rozwidnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwidniać ś.**

Rozwidnić, i, ił, × **Rozwidoczyć,** nied. **Rozwidniać, [Rozwidniewać]** *zrobić widnym, widniejszym, rozjaśnić, rozświecić:* R. lampę. R. świecę *(= objaśnić).* Słońce rozwidniło horyzont. Choć róże rosnące na ruinach pałacu Nerona rozwidniły nam pięknie te gruzy, to jednak jaśniej mi je rozwidnił ów duch Irydjona. Słow. Przen.: Lelewel rozwidnił ćmę rozciągnioną nad przeszłością Polski. Mochn. Ale ty świeży, anielski, rozwidniony, proroczy. Słow. *(= rozpromieniony, jaśniejący).* **R. ś., Rozwidnieć** *zrobić ś. widnym, widniejszym, rozjaśnić ś.; rozednieć:* [Rozwidniła mu ś. twarz]. Ork. *(= rozjaśniła ś.).* Przen.: W trzynastym wieku brzask ś. pokazał w Europie, i potrochę rozwidniać ś. zaczęło. Czart. A. <Roz + * Widnić, od Widny>

Rozwidnieć, eje, ał p. **Rozwidnić:** Skoro ś. rozwidniało i uciszyła burza... Niem. I sypali mogiłę, sypali, aż rozedniało i rozwidniało. Krasz. <Roz + Widnieć>

Rozwidnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozwidnić. 2.** czynność cz. **Rozwidnieć.**

Rozwidnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwidnić ś.**

[Rozwidniewać, a, ał i **R. ś.]** p. **Rozwidnić:** Dzień ś. rozwidniewa.

[Rozwidniewanie, a, blm.] czynność cz. **Rozwidniewać.**

[Rozwidniewanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozwidniewać ś.**

[Rozwidniono] *widno:* Już R. było *(= już rozwidniało).* <Od Rozwidniony, od Rozwidnić>

Rozwidnokrężenie, a, blm., czynność cz. **Rozwidnokrężyć.**

Rozwidnokrężyć, y, ył *roztoczyć, rozszerzyć, rozciągnąć do granic widnokręgu:* Przed sobą, nad sobą, wokół siebie rozwidnokrężcie je miłości czynem! Krasiń. <Roz + * Widnokrężyć, od Widnokrąg>

× **Rozwidoczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozwidoczyć.**

× **Rozwidoczenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwidoczyć ś.**

× **Rozwidoczyć, y, ył** i × **R. ś.** p. **Rozwidnić.** Przen.: Otworzy Bóg ucho, serce rozwidoczy, aby ich własne strofowały oczy. Chr. Nauką swoją rozum nasz rozwidoczył. Pot. Jasność sławy dom twój rozwidoczy. Pot. Naostatek pogodny świt ś. rozwidoczy. Przyb. Rozwidoczył ś. dobrze dzień. Troc. <Roz + Widoczyć>

[Rozwidzeje] *rozwidnia ś., rozjaśnia ś. pogoda.* <Od * Rozwidzeć, Roz + * Widzeć, WID/WIAD>

[Rozwiechcenie, a, blm.] czynność cz. **Rozwiechcić.**

[Rozwiechcić, i, ił] *rozgłosić, rozpowiedzieć.*

Rozwiedzenie, a 1. blm., czynność cz. **Rozwieść:** Srebro takowe jest ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, jakoby pargamin. Spicz. *(= ku rozprowadzeniu, ku rozpłaszczeniu).* **2.** lm. **a:** Winnica zrodziła gałęzie i wypuściła rozwiedzenia. Leop. (latorośli. Leop.).

[Rozwiedzenie, a, blm.] *dowiedzenie ś.:* Przyszełem po R. o tym spadku. <Od Rozwiedzieć ś.>

Rozwiedzenie się, a ś., blm. **1.** czynność cz. **Rozwieść ś. 2.** czynność cz. **Rozwiedzieć ś.**

Rozwiedzieć się, rozwie ś., rozwiedział ś., nied. **Rozwiadywać ś.** *rozpytać ś. dla dowiedzenia ś., wywiedzieć ś., dowiedzieć ś. dokładnie, wszechstronnie, szczegółowo:* Gawiedź pozostała, rozwiadując ś. o wyprawie. Krasz. Wiedziała tylko przez pilno rozwiadującego ś. o tym, co panowie rad względem niej chcieli postanowić. <Roz + Wiedzieć>

[Rozwiedzisty] *rozrzucony:* Wieś rozwiedzista. <Od Rozwieść>

Rozwiej, i, lm. **e** *rzecz rozwiana w przestrzeń:* Czuję cię w dróg mlecznych rozwiei świetlanej. Tet. Leżę i patrzę na błękitno-sine, czyste i sen-

ne, w bezmiar rozesłane rozwieje niebios. Tet. Patrzę w jakieś świetlne oddalenia, w R. świetlaną. Tet. Słuch utopiłem w szumach posępnej rozwiei. Tet. Do wiecznego mi spocznienia; w ogrom twego żywiołu, w rozwieje te mgliste oddaję ducha. Kon. <Od Rozwiać>

Rozwiejny przym. od **Rozwiej**, *rozwiewający ś.:* Echo rozwiejne do stóp Jej ściele tę dziwną antyfonę. Ryd.

† **Rozwieliczenie, a,** blm., czynność cz. **Rozwieliczyć.**

† **Rozwieliczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwieliczyć ś.**

† **Rozwieliczyć, y, ył 1.** *rozmnożyć.* Sł. wil. **2.** *zrobić wielkim, wynieść pod niebiosa, rozsławić, wychwalić, uwielbić, wysławić, rozwielmożyć, rozwielmożnić.* † **R. ś. 1.** *rozmnożyć ś.* Sł. wil. **2.** *stać ś. wielkim, wynieść ś. pod niebiosa, rozsławić ś., rozwielmożyć ś., rozwielmożnić ś.:* Niech mówią zawżdy, niech ś. rozwieliczy Jehowa. Bud. (niech będzie uwielbiony. B. G.). Rozwieliczyłeś ś., Jehowo, ponieważ niemasz podobnego Tobie. Bud. (wielmożnym jesteś. B. G.) *(magnificatus.* Wuj.). <Roz + Wieliczyć>

Rozwielitka, i, lm. **i** zool. (daphnia) *skorupiak liścionogi.*

Rozwielmożenie, a, blm., czynność cz. **Rozwielmożyć.**

Rozwielmożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwielmożyć ś.**

Rozwielmożnić, i, ił, Rozwielmożyć, nied. **Rozwielmożniać 1.** *doprowadzić do wielmożności, zwielmożnić, pozwolić rozrosnąć ś. w potęgę, wzmóc, rozpanoszyć:* R. państwo. **2.** p. **Rozwieliczyć. R. ś., Rozwielmożnieć 1.** *dojść do wielmożności, zwielmożnieć, rozrosnąć ś. w potęgę, spotężnieć, wzmóc ś., rozpanoszyć ś.:* Państwo cudem wyrosłe i rozwielmożnione. Krasz. Rozwielmożnione żydowstwo zdobywało sobie nie tylko domy pojedyńcze, ale całe dzielnice. Rol. Przen.: Co parę miesięcy dawał rozprzestrzeniać surdut z powodu rozwielmożniającego ś. coraz bardziej żywota swojego. Bał. W wilgoci i gorącu rozwielmożnia ś. przedewszystkim świat owadów. Sienk. Konfederacja targowicka szczególnie szybko rozwielmożniła ś. na Podolu. Rol. Choroby, szajki złodziejskie rozwielmożniły ś. *(= zapanowały; zaczęły grasować, bonować; rozmnożyły ś., zagnieździły ś.).* **2.** p. **Rozwieliczyć.** <Roz + Wielmożnić>

Rozwielmożnieć, eje, ał p. **Rozwielmożnić.** <Roz + Wielmożnieć>

Rozwielmożnienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rozwielmożnić. 2.** czynność cz. **Rozwielmożnieć.**

Rozwielmożnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwielmożnić ś.:** Wielkie tam panuje wzburzenie z powodu rozwielmożnienia ś. korsarstwa.

Rozwielmożyć, y, ył i R. ś. p. **Rozwielmożnić:** Tyś jest, królu, któryś rozwielmożył i rozmógł. Wuj.

Rozwielokrotniać, a, ał p. **Rozwielokrotnić.**

Rozwielokrotnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwielokrotniać.**

Rozwielokrotnić, i, ił, nied. **Rozwielokrotniać** *rozmnożyć wielokrotnie, rozpowszechnić w wielokrotnych egzemplarzach:* Rozwielokrotnione drukiem płody ducha ludzkiego. Szuj. <Roz + * Wielokrotnić, od Wielokrotny>

Rozwielokrotnienie, a, blm., czynność cz. **Rozwielokrotnić.**

Rozwieńczać, a, ał i R. ś. p. **Rozwieńczyć.**

Rozwieńczanie, a, blm., czynność cz. **Rozwieńczać.**

Rozwieńczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwieńczać ś.**

Rozwieńczenie, a, blm., czynność cz. **Rozwieńczyć.**

Rozwieńczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwieńczyć ś.**

Rozwieńczyć, y, ył, nied. **Rozwieńczać** *rozebrać z wieńca:* Duchy rozwieńczają gwiazdy z promieni. Kon. **R. ś.** *rozebrać ś. z wieńca:* Zesplatajmy ś. jak wieńce i rozwieńczmy ś. nad krajem. Krasiń. <Roz + Wieńczyć>

Rozwieracz, a, lm. **e 1.** *ten, co rozwiera.* **2.** anat.: Mięsień R. (musculus dilatator) **3.** *chir.* p. **Rozwieradło.** <Od Rozwierać>

Rozwierać, a, ał i R. ś. p. **Rozewrzeć:** Na prawo i na lewo słychać szereg rozwieranych podwojów. Wysp.

Rozwieradło, a, lm. **a, Rozwieracz 1.** chir. *narzędzie do rozwierania* (dilatatorium, apertorium): R. powieczne a.! powiekowe, r o z w ó r k a powieczna. R. ust. **2.** wet. R. pyska. <Od Rozwierać>

Rozwieranie, a. blm., czynność cz. **Rozwierać:** R. zębów piły.

Rozwieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwierać ś.**

Rozwiercenie, a, blm., czynność cz. **Rozwiercić.**

Rozwiercić, i, ił 1. a. † **Rozwiercieć,** nied. × **Rozwiertowywać** *wiercąc rozetrzeć, rozmiażdżyć; uwiercić.* **2.** [R.] *wiercąc rozmieść, rozerwać:* Dam ci tak mocnej tabaki, że ci nos rozwierci. **2.** *wiercąc rozrobić, rozszerzyć:* R. otwór. <Roz + Wiercić>

† **Rozwiercieć, i, ał** p. **Rozwiercić:** Zwinęli warzoną ćwikłę, jak zwyczajnie piróg, i konopnym siemieniem rozwiercianym po wierzchu posmarowali. Pas. <Roz + Wiercieć>

Rozwiernik, a, lm. **i** *narzędzie do rozwierania zębów u piły.* <Od * Rozwierny, od Rozwierać>

× **Rozwierszenie się, a ś.**, blm., czynność cz **Rozwierszyć ś.**

× **Rozwierszyć się, y ś., ył ś.** *rozproszyć ś., rozstąpić ś., rozejść ś.:* Lazur ś. nieba bezbrzeżny rozwierszył. Ml.

Rozwiertak, a, lm. **i** p. **Rozwiertnik.** <Od Rozwiercić>

Rozwiertnik, a, lm. **i, Rozwiertak,** *narzędzie do rozwiercania, rozrabiania dziur,* t a r n i k, r a j b o r. <Od * Rozwiertny, od Rozwiercić>

× **Rozwiertowywać, uje, ywał** p. **Rozwiercić:** Każda zmiana pogody, by najlcksza, już mi duszę rozwiertowywa, na koło wplata. Krasiń.

× **Rozwiertowywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwiertowywać.**

Rozwierucha, y, lm. **y** zool. (antedon) *liljowiec.*

Rozwiesić, i, ił, nied. **Rozwieszać,** † **Rozwieszawać** *powiesić wiele rzeczy w pewnej odległości od siebie; powiesić szeroko; wieszając rozpiąć, rozpostrzeć:* R. bieliznę na strychu, obrazy na ścianie. Włosi odpusty rozwieszawali po cmentarzach, jakoby jakie towary. Stryjk. Noc już swoje czarne rozwiesiła powłoki. Stasz. Z piór ptasich u sufitu rozwieszona kita. Sienk. <Roz + * Wiesić, WIS/WIES/WIAS>

[**Rozwiesielenie, a,** blm.] czynność cz. **Rozwiesielić.**

[**Rozwiesielić, i, ił**] p. **Rozweselić.** <Zam. Rozweselić>

Rozwieszać, a, ał p. **Rozwiesić.** <Roz + Wieszać>

Rozwieszanie, a, blm., czynność cz. **Rozwieszać.**

Rozwieszenie, a, blm., czynność cz. **Rozwiesić.**

Rozwieść, edzie, ódł, nied. **Rozwodzić I.** *odwieść, odprowadzić jedno od drugiego; rozprowadzić; rozjąć, rozebrać:* Szyki, które był ciasno rozstawił, potym w marszu rozwiódł. Pilch. *(= rozciągnął).* Rozwiódł psy z kupy. Troc. Rozwiedźcie mu ręce, nogi, kiedy dobrowolnie nie chce. Troc. *(= roztwórzcie, rozszerzcie, rozłóżcie).* Piękne jej włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. Otw. *(= rozwiewa, rozdmuchuje, rozrzuca).* Zabiją ś., R. ich trzeba. Troc *(= rozbronić).* Przen.: R. bitwę = *rozbronić walczących, zrobić rozejm, nie dopuścić do bitwy, położyć jej koniec, zażegnać ją:* Do króla przyjechał legat papieski, chcąc bitwę R. z Moskwą. Biel. M. Jagiełło gdy wciągnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę utwierdził. Stryjk. Juljusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maksymiljan R., gdy posłał do Juljusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juljusz, dufając ludu swemu, nie chciał bitwy R. Biel. M. R. małżonków = *doprowadzić ich do rozwodu, rozłączyć, rozdzielić, rozseparować ich:* Tomasz św. do stanu dziewiczego i bezżeńskiego małżeństwa rozwodził, klasztorne śluby stanawiał. Żarn. R. małżeństwo, małżonków. Troc. Z rozwiedzioną ś. ożenił. Troc *(= z rozwódką).* Rozwiedzionych znowu pogodził. Troc. **2.** [R.] *rozprowadzić:* R. wodę strugami po polu. **3.** *odwiódszy rozbujać; odsadziwszy rozmachać, rozpuścić, rozkołysać:* Gdy chcą taranem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono drzewo, jakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiódszy dobrze, puszcza go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. Leon. **4.** *rozprowadzić, rozciągnąć, rozprzestrzenić, rozpostrzeć, rozszerzyć:* Pan Bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje. Leop. Coć po zwycięstwach? — państwa swe rozwiodę! A za tym co? Sprawię pokój, zgodę! Ryb. J. Granice królestwa tego i sławę imienia swego wzdłuż i wszerz daleko rozwiedzie. Jan. W szerokie granice rozwiedziona ojczyzna. Troc. Jad wypływa z rozwiedzionej rany. Bardz. *(= szeroko roztworzonej).* Rozwodzić żagle. Rozwiedzione drzewo, gałęzie. Troc *(= rozczapierzone, rosochate).* Rozwodzić zagle, chorągwie. Troc *(= rozpuszczać, rozwijać).* Rozwodzić winne macice. Troc *(= rozkrzewiać).* Rozwodzić mowę, głos, skargę = *szerzyć ś., rozwodzić ś. mówiąc, wywodzić szeroko żale, skargi i t. p., rozprawiać:* Byłoby tu co R., gdybym rzeczy nie skracał. Hrb. Gdy Izydor począł karać i rozwodzić i nauczać członków chrześcijańskiej wiary, pojmali go i dali do więzienia. Biel. M. Od wieczora aż do ranka rozwodzi skargi miłosne. Niem. Gdy ona na ustroniu rozwodzi swe żale, ja sobie gram w arcaby a. tutuń palę. Niem. Cóż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? L. Czy cię los dręczy okrutny, że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? L. Sam ś. zabić nie waży, tylko płacz rozwodzi. Jabł. Rozwodzi swoje lamenty, chwałę jego. Troc. Rozwodzić koncepta, myśli o czym. Troc *(= rozwijać, wykładać szeroko).* Rozwiedzionym pisze stylem. Troc *(= rozwlekłym).* † R. komu co = a) *wyłożyć, wyłuszczyć, przełożyć szeroko; rozebrać, rozważyć z nim szczegółowo, rozwinąć obszernie, roztoczyć przed nim (słowami):* Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które Pan egiptskiej ziemi uczynił. Biel. M. Powiedział te rozwody filozofa onego a prosił go, aby mu więcej rozwiódł tego. Rej. Rozwodziłem mu, co ma czynić. Troc. b) *odradzić, wybić z głowy, wyperswadować, odwieść kogo namową:* Kochance swojej nic nie powiedział, bo żeby mu tę drogę R. chciała, wiedział. P. Koch. Szedł, i ociec nie mógł R. mu tej drogi. P. Koch. Zbierał lud, ale matka rozwiodła mu to. Biel. M. Strwożonemu tak smutek rozwodził. Karp. **R. ś. I.** *zostać rozwiedzionym; rozłączyć ś., rozdzielić ś., rozstać ś., rozejść ś., rozseparować ś.:* Co ś. źle złącza, dobrze ś. rozwodzi. L. Rozwodzić ś. z małżonkiem, z żoną. Troc *(= brać rozwód; iść z nim do rozwodu).* Juljusz Cezar żonę swą odesłał od siebie a rozwiódł a. rozłączył ś. z nią. L. Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar zrzucić: R. ś. i kwita! L. Dusza matki jej wkrótce rozwiodła ś. z ciałem. Orzesz. **2. a.** [**Rozwieźć ś.**] *rozejść ś., rozleźć ś., rozluzować ś., rozluźnić ś., rozprząc ś.; stracić na ścisłości, na spójności:* Nożyce, cęgi rozwiodły ś. Zatyczka przy rozworze, żeby ś. wóz nie rozwiódł. Ramy rozwiodły ś. Przen.: *stać ś. rozwiązłym, rozpuścić ś., rozhultaić ś., rozbisurmanić ś.* Troc. **3.** *rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., roztoczyć ś., rozciągnąć ś., rozpostrzeć ś., rozłożyć ś.; rozlec ś., rozmieść ś.:* Monarchje te wtenczas mało ś. co były rozwiodły, a jeszcze mniej umocniły. Łęcz. Kraj ten rozwodzi ś. w wielkiej równinie, potym ś. podnosi na pagórki pożyteczne. Łęcz. Rozwiódł ś. Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestru. Birk. Jarzębina tam przy kwiecistej rozwodzi ś. nizinie. L. *(= rozkrzewia ś., rozrasta ś.).* Rozwiodła ś. po niebie noc tak przejrzysta i cicha. Krasiń. A już dźwięki ś. rozwiodły alleluja brzmiącej nuty. Syrok. R. ś. mówiąc = *rozszerzyć ś., obszerniej ś. zastanowić; rozwałkować rzecz, szczegółowiej rzecz przedstawić; rozciągnąć, rozwlec:* Lepiej ś. to na swym miejscu rozwiedzie. Pilch. Rozwodzić ś. z rzeczą. Troc *(= szeroko o niej rozprawiać).* **4.** [R. ś.] *wyprowadzić ś. z gniazda:* Ptaki się już ozwiodły. <Roz + Wieść>

Rozwietrzać się, a ś., ał ś. *rozsypywać ś. w powietrze, rozwiewać ś., rozpraszać ś.:* Wir piasku rozwietrza ś. na polach. Garcz. <Roz + * Wietrzać ś., od Wietrzyć ś., od Wiatr>

Rozwietrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwietrzać ś.**

Rozwiewać, a, ał i R. ś. p. **Rozwiać.** <Roz + Wiewać>

Rozwiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozwiewać.**

Rozwiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwiewać ś.**

Rozwiewność, i, blm., rz. od **Rozwiewny.** Przen.: To marzenie mimo swej rozwiewności miało dla niego skutek dobroczynny. Nowiń. *(= znikomości).*

Rozwiewny *który może wiatr rozwiać, który wiatr rozwiewa:* Tu i owdzie błąkały ś. białe, rozwiewne obłoczki. Dan. Mary rozwiewne ciałem ś. stają. Kon. <Od Rozwiewać>

Rozwiezienie, a, blm., czynność cz. **Rozwieźć.**

[**Rozwiezienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rozwieźć ś.**

[**Rozwiezły**] p. **Rozwiązły.**

Rozwieźć, ezie, ózł, nied. **Rozwozić,** [**Rozważać**] *pozawozić częściami w różne miejsca:* Piekarz dodnia rozwozi pieczywo po gospodach. Ryby płatają, suszą, a czumaki po całej Moskwie rozwożą. Jeł. [**R. ś.**] **I.** p. **Rozwieść ś.:** Kłonica drabce R. ś. nie pozwala. **2.** *stać ś. rozwiązłym, rozpuścić ś.:* Rozwieziony chłopiec = *zepsuty przez pieszczoty.* <Roz + Wieźć>

× **Rozwiększać, a, ał** i **R. ś.** p. **Rozwiększyć.** Sł. wil.

× **Rozwiększanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwiększać.**

× **Rozwiększanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwiększać ś.**

× **Rozwiększenie, a,** blm., czynność cz. **Rozwiększyć.**

× **Rozwiększenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwiększyć ś.**

† **Rozwięzać, że, zał** i † **R. ś.** p. **Rozwiązać.**

† **Rozwięzanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwięzać.**

† **Rozwięzanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwięzać ś.**

Rozwięzłość, i, blm. p. **Rozwiązłość.**

Rozwięzły p. **Rozwiązły:** R., rozwiązany, rozpuszczony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny. L. Za Ludwika stała ś. Polska rozwięzłą bardziej, niż wolną. Nar.

† **Rozwięzować, uje, ował** i † **R. ś.** p. **Rozwiązać.**

† **Rozwięzowanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwięzować.**

† **Rozwięzowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwięzować ś.**

Rozwięzywacz, a, lm. **e** p. **Rozwiązywacz.** <Od Rozwięzywać>

† **Rozwięzywać, uje, ywał** i † **R. ś.** p. **Rozwiązać.**

† **Rozwięzywanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwięzywać.**

† **Rozwięzywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwięzywać ś.**

Rozwięź, i, blm. *rozwiązanie, rozprzężenie, rozstrój, dezorganizacja:* R. społeczeństwa do tego samego prowadzi, co podbicie jego z zewnątrz. Krasiń. <Roz + Więź>

Rozwięźle przys. od **Rozwięzły,** *rozwiąźle:* Kazimierz Wielki, zmierziwszy sobie żonę, żył rozwięźlej z pogorszeniem narodu. Nar.

Rozwijacz, a, lm. **e** *część składowa zgrzeblarki rozwijająca zwój przędziwa.* <Od Rozwijać>

Rozwijać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozwinąć.**

Rozwijalnia, i, lm. **e** *pracownia, gdzie rozwijają przędzę jedwabną z kokonów:* Towarzystwo nabywane kokony odstępuje pozamiejscowym rozwijalniom i fabrykom. Wtedy towarzystwo będzie mogło założyć własną rozwijalnię. <Od Rozwijalny>

Rozwijalny *który można rozwinąć, dający ś. rozwinąć.* <Od Rozwijać>

Rozwijanie, a, blm., czynność cz. **Rozwijać.**

Rozwijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwijać ś.,** *rozwój,* e w o l u c j a: W krzewach zielenistych trafia ś. rozsochatość, czyli R. ś. w widłate gałęzie. Brz. (rozrośnienie, rozgałęzienie. L.).

Rozwikla, i, lm. **e** bot. (pleocarphus) *roś.*

† **Rozwiklenie, a,** blm., czynność cz. **Rozwiklić.**

† **Rozwiklenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwiklić ś.**

† **Rozwiklić, i, ił** i † **R. ś.,** p. **Rozwikłać.**

Rozwikłać, ła a. × **le, łał,** † **Rozwiklić,** nied. **Rozwikływać** *rozpleść co zwikłanego, odwikłać, rozplątać, rozgmatwać, rozsupłać, rozmotać:* R. splątane nici, splątany chróst. Przen.: *rozstrzygnąć, rozwiązać, rozjaśnić, wyjaśnić, rozświetlić, wyświetlić:* R. zawiłą sprawę. *Inextricabilis,* tak zamotan, zawikłany, że trudno może być rozwikłan, nierozwikłany. Mącz. **R. ś.** *rozplątać ś. rozgmatwać ś., odwikłać ś., rozsupłać ś., rozmotać ś.;* przen. *zostać rozwikłanym, rozstrzygnąć ś., rozwiązać ś., rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., rozświetlić ś., wyświetlić ś.* <Roz + Wikłać>

1. Rozwikłanie, a, blm., czynność cz. **Rozwikłać:** R. sprawy zawiłej. L.

2. Rozwikłanie przys. *od rozwikłany, sposobem rozwikłanym.* L. <Od Rozwikłany, od Rozwikłać>

Rozwikłanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwikłać ś.**

Rozwikływać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozwikłać.**

Rozwikływanie, a, blm., czynność cz. **Rozwikływać.**

Rozwikływanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwikływać ś.**

Rozwilżać, a, ał p. **Rozwilżyć.**

Rozwilżanie, a, blm., czynność cz. **Rozwilżać.**

Rozwilżenie, a, blm., czynność cz. **Rozwilżyć.**

Rozwilżyć, y, ył, nied. **Rozwilżać** *przejąć nawskroś wilgocią; rozmoczyć; rozmiękczyć, rozrzedzić wilgocią:* Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemię. Przyb. <Roz + Wilżyć>

Rozwinąć, nie, nął, Rozwić, nied. **Rozwijać 1.** *rozpuścić co zwiniętego, odwinąć, rozkręcić, rozprostować:* Rozwijam pieluchy, odwijam dziecię. Kn. R. list. Troc. R. bicz, sznur (*=rozpleść na składowe pasma).* Z nieba aż do ziemi spuszcza długie smugi, jak rozwite warkocze: to są deszczu strugi. Mick. R. powijak, kłębek nici a. nici z kłębka, plik papierów. R. sprężynę *=rozgiąć, rozchylić.* Wąż rozwija zwoje. W utworach rozwijał wątek, z którego właśnie jego uczucia i dzieje ś. snuły. **2.** × R. wojsko *=zwinąć, rozpuścić, rozwiązać:* Większą część wojska rozwinięto. Kłok. Wojsko rozwite, zwinione. Troc. **3.** *rozpuścić, roztoczyć, rozłożyć, rozpostrzeć, rozciągnąć, rozpiąć:* Lud wybrany pod rozwitemi wyszedł chorągwiami. P. Koch. Na wały morskie nasieść im kazano i żagle R. Żebr. Już też noc zaszła i płaszcz rozciągniony rozwiła na świat uszyty z ciemności. P. Koch. Stanął wryty, gdy śliczněj Pryjamidy włos ujrzał rozwity. Hul. Rozwija ogon w tęczę indyk i paw butny. L. Skoro Gustaw popłynął do Szwecji, hetman wtym rozwinął swe proporce i, fortece oblegszy, pasy wszystkie zastąpił. Tw. Rozwiń żagle, chorągwie. Troc. Służba rozwija kobierzec bogaty. Słow. R. skrzydła. Arabowie rozwinęli chorągiew proroka (*=wszczęli wojnę świętą).* R. sztandar buntu. Kwiat rozwity. Troc (*=rozchylony),* Wiosna nowe ozdoby rozwija po umarłej zimie. Tw. W borku za cmętarzem rdzewiały paprocie i wielkie chabry rozwijały w pełni swe rozczochrane korony. Orzesz. Niebo nade mną rozwiło swe mleczne drogi. Wysp. Przen.: *rozszerzyć, rozkrzewić, rozprzestrzenić, rozgłosić:* Rozwijać złe nauki. Troc. Rozwijaj jasności twojej promienie. Troc. R. szeregi wojska, wojsko, kolumnę. Rozwinięto ogień na całej linji. Rozwinął wszystkie siły przeciw nieprzyjacielowi (*= wystawił, wprowadził w grę, uruchomił, poruszył).* Rozwinął niesłychaną energję w tej sprawie (*=wykazał, wytężył).* R. przepych w przyjęciu gości, cały zasób talentu, wiedzy przed widzami, słuchaczami i t. p. *=wystąpić z nim, zaprezentować go w całej okazałości.* Starzec cały kunszt, którym niegdyś w lasach słynął, jeszcze raz przed uszami myśliwców rozwinął. Mick. **4.** *wywinąć szeroko, wykształcić z zarodka; rozkrzewić, rozrodzić:* Choć zimne wokoło stoją lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. Ustrz. Słońce roślinność rozwija. Róża za słońcem pączki rozwinione toczy. Mick. Przen.: *wyrobić, wydoskonalić;*

doskonaląc rozrobić; spotęgować, wykształcić: R. umysł, talent, siły. Przen.: R. handel, warsztat (*= powiększyć*). Przen: *rozszerzyć przez pogłębienie, wyłożyć szczegółowiej, przedstawić obszerniej:* R. swoją myśl. R. pomysł, system. **5.** [R.] *machnąć, rozmachnąć, zawinąć:* Jak uozwinąn sablom, tak to syćko wyciąn. Jasiek rekami ozwijá. **R. ś. l.** *rozwinąć siebie; ulec rozwinięciu, odwinąć ś., rozkręcić ś., rozprostować ś., rozlecieć ś. z kłębka, z zwoju:* Kłębek, zwój rozwinął ś. Sprężyna rozwinęła ś. (*=rozgięła ś.*). Ślizki a zwity wąż w rozmaite ś. kręgi zwija i rozwija. Wer. Rozwinęła ś. belka płótna niedobrze związana. Troc. **2.** *rozwiązać ś., rozejść ś., rozbiec ś., rozbić ś., rozproszyć ś., rozlecieć ś., rozpierzchnąć ś.:* Spahowie, dowiedziawszy ś. o śmierci wodza, zaraz ś. rozwinęli. Kłok. Apostołowie rozwinęli ś. byli po całym świecie. Baz. Rozwinęło ś. wojsko. Troc. Gdy wszystko na nich zdali, rozwinęli ś. i rozbiegli ś. do domu. Łęcz. Przen.: Tak wielkie wały, za krótki czas rozpędzone, w piany drobne ś. rozwijają. Birk. **3.** *rozejść ś., rozstać ś., rozłączyć ś., rozdwoić ś., rozdzielić ś., zerwać z kim, z czym, rozseparować ś.:* Ty, coś ś. tylko mogła ze mną R. samą śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdwoi, *qui a me morte revelli sola poteras.* Żebr. **4.** *wywinąć ś. szeroko z zarodka, wywiązać ś., wykształcić ś. z zarodka, rozkrzewić ś., rozrodzić ś.:* Rozwija ś. drzewo, kwiat = puka ś. L. Skoro ś. kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. L. Rozwija ś. drzewo, kwiatek, pąkowie. Troc. Dziecko rozwija ś., mężnieje. Przen.: Umysł, talent rozwija ś. (*=wyrabia ś., dojrzewa, doskonali ś., kształci ś.*). Siła rozwija ś. (*= wyrabia ś., wzrasta, wzmaga ś., powiększa ś.*). Handel, przemysł, fabryka rozwija ś. (*= powiększa swój zakres*). **5.** [Rozwijać ś.] *iść jak z płatka, powodzić ś.:* I ónemu (a. u niego) ś. nie rozwija (*= nie przelewa ś.*). <Roz + Winąć>

Rozwinienie, a, blm., p. **Rozwinięcie.**

Rozwinienie się, a ś., blm., p. **Rozwinięcie ś.**

Rozwinięcie, a, blm. **l.** czynność cz. **Rozwinąć. 2.** p. **R. ś.:** Bogate R. kształtów. Orzesz. Gieo.: R. rzeki = *stosunek długości rzeczywistej danej rzeki do długości linji prostej poprowadzonej od źródła do ujścia.* R. linji brzegowej = *stosunek długości linji brzegowej pewnego kraju do pierwiastka kwadratowego z jego powierzchni (stosunek ten, będąc ilością stałą dla figury danego kształtu, może służyć jako liczebne wyrażenie kształtu danego kraju, czyli rozwinięcia, urozmaicenia jego linji brzegowej).*

Rozwinięcie się, a ś., blm., **Rozwinienie ś.,** niek. **Rozwinięcie, Rozwinienie** czynność cz. **Rozwinąć ś.**

Rozwinięty, × **Rozwiniony l.** im. od **Rozwinąć. 2.** im **od Rozwinąć ś.** Okul.: Jaskra rozwinięta (glaucoma evolutum).

× **Rozwiniony** p. **Rozwinięty.** Troc, Mick.

Rozwionąć, nie, nął p. **Rozwiać.** <Roz + Wionąć>

Rozwionięcie, a, blm., czynność cz. **Rozwionąć.**

Rozwiośnić się, i ś., ił ś., Rozwiośnieć poet. *przyjąć barwę wiosenną, przywdziać szatę wiosenną, otrzymać wygląd, charakter wiosenny:* Sioło niebawem już ś. rozwiośni. Zal. <Roz + * Wiośnić, od Wiosna>

Rozwiośnieć, eje, ał p. **Rozwiośnić.** Przen.: *przejąć ś. błogością wiosenną:* Nim dokoła rozwiośniały nam promienie Twojej chwały, okalała nas śmierć wszędy. Krasiń. Rozwiośniej na sercu majową pogodą i myślom uczyń skrzydła. Kon. <Roz + * Wiośnieć, od Wiosna>

Rozwiośnienie, a, blm. **l.** czynność cz. **Rozwiośnić. 2.** czynność cz. **Rozwiośnieć.**

Rozwiośnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwiośnić ś.**

× **Rozwiozłość, i,** blm., p. **Rozwiązłość:** R. życia. Troc.

× **Rozwiozły** p. **Rozwiązły:** Rozwioźlejsza lub wstydliwsza. Śniad. Ludzie rozwiozłego życia. Troc. Młódź w obyczajach rozwiozła. Troc. Pewny wysmukły gładysz rozwiozłych obyczajów. L.

× **Rozwioźle** p **Rozwiąźle:** Władza hetmańska R. tłómaczona i rozciągana. Vol. (*= zbyt obszernie, rozciągle*)

Rozwisać, a, ał p. **Rozwisnąć.**

Rozwisanie, a, blm., czynność cz. **Rozwisać.**

Rozwisły *który rozwisł:* Po ścianach rozwisłe bisiory. Mick. <Od Rozwisnąć>

Rozwisnąć, śnie, snął a. **sł,** nied. **Rozwisać** *rozpostrzeć ś., rozczapierzyć ś., wisząc:* Jakaż zasłona rozwisła między mną, jak jestem, a mną, jak ś. czułem dawniej. Krasiń. Sosna pogiętemi konary na sto sążni rozwisa. Syrok. <Roz + * Wisnąć. WIS/WIAS/WIEŚ>

Rozwisusować się, uje ś, ował ś. *wisusując ś. rozpuścić ś., rozurwisować ś., rozłobuzować ś., rozhultaić ś., rozbisurmanić ś.* < Roz + Wisusować ś.>

Rozwisusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwisusować ś.**

Rozwiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozwisnąć.**

Rozwlec, ecze, ókł, nied. **Rozwlekać, Rozwłóczyć,** × **Rozwłaczać l.** *włócząc rozwnieść; rozciągnąć, porozwlekać, zawlec w różne strony:* Pies rozwlókł kości po kątach. Rozwlekają zapasy, które ojciec zgromadził. Sł. wil. (*= rozpraszają, roztrwaniają*). **2.** [R.] *rozedrzeć, rozszarpać, rozerwać:* R. kogo żelaznemi bronami. **3.** *włócząc rozdzielić, rozdwoić, rozproszyć, odciągnąć w różne strony:* Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części R., a tak całe wojsko rozjąć. Warg. Aby nieprzyjaciela rozwlókł, zmyślił uciekanie. Fal. **4.** przen. *rozciągnąć, rozpostrzeć, rozstrzelić, rozrzucić, rozsiać, wyciągnąć, wydłużyć.* Narody słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwlokły. Błaż. Przen.: *rozciągnąć, rozwałkować, rozdąć, rozszerzyć:* Zabawiać ś. koło tego nie chcę, abym historjami nie rozwlókł tej książki. Syk. R. pismo = *rozstawić, rozstrzelić, rozsadzić, rozciągnąć.* R. czcionki = (druk.) *rozspacjować.* **R. ś. l.** *rozciągnąć ś., rozpostrzeć ś., wydłużyć ś., wyciągnąć ś., rozsnuć ś.:* Jak gmach ten wzdłuż ś. rozwłóczy, jak wszerz rozpościera. Przyb. Damaszek miasto około góry daleko ś. rozwlokło. Warg. Rozwłóczy ś. ta przędza. Troc. Rozwlekł ś. postronek. Troc. Przez okna przysłonięte muślinową firanką szare rozwłóczyły ś. cienie. Zap. W powietrzu wisi ciężka mgła poszarpana, miejscami zbita, jak stara wata; bliżej rozwłóczy ś. kłębami i strzępami. Dob. **2.** [R. ś.] = **a)** *rozebrać ś.:* R. ś. do naga. **c)** *rozpuścić ś., stać ś. na dobre rozpustnym.* <Roz + Wlec>

Rozwleczenie, a, blm., czynność cz. **Rozwlec.**

Rozwleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwlec ś.**

Rozwleczony l. im. od **Rozwlec. 2.** im. od **Rozwlec ś. 3.** p. **Rozwlekły:** R. charakter (pisma). Troc.

Rozwlekać, a, ał i R. ś. p. **Rozwlec.**

Rozwlekanie, a, blm., czynność cz. **Rozwlekać.**

Rozwlekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwlekać ś.**

Rozwlekle przys. od **Rozwlekły; [Rozwłocznie].**

Rozwlekłość, i, Rozwlokłość I. blm., *rz.* od **Rozwlekły. 2.** lm. **i** *przestrzeń, rozległość, obszar:* Na wielką pola krwawego R. rzucali głosy z trąb. Słow.

Rozwlekły, Rozwlokły, Rozwleczony I. *który ś. rozwlókł, rozciągnięty:* Bronią głowy Medyzy węże rozwlokłe. Bardz. Włos na twarz R. Bardz. Nici to rozwlokłe. Troc. Aż do morza Baltyckiego rozwlekłe wszystkie krainy posiadł. Bobrow. Czaprak czerwony aż do kopyt końskich R. Bobrow. **2.** *rozciągnięty, szeroki, rozstrzelony, rozległy; rozsadzony, rozstawiony:* Rozwlekłe państwa. Troc. Goljat R. Troc. *(= rozrosły, wybujały, wysoki, wielki).* Pismo rozwlekłe, charakter (pisma) R. Troc. **3.** *przewlekły, przeciągany, śpiewający, cedzony:* Wymowa rozwlekła. **4.** *rozwlekający, zbyt obszerny, rozciągły:* R. pisarz, mówca, styl. Sł. wil. R. styl. Troc. <Od Rozwlec>

Rozwlokłość, i, blm., p. **Rozwlekłość.**

Rozwlokły p. **Rozwlekły.**

× **Rozwłaczać, a, ał** i × **R. ś.** p. **Rozwlec.**

× **Rozwłaczanie, a,** blm., czynność cz. **Rozwłaczać.**

× **Rozwłaczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwłaczać ś.**

[**Rozwłocznie**] p. **Rozwlekle:** Gada R.

Rozwłodek, dka, lm. **dki** bot. (serpicula) *roś. z rodziny węgłoszowatych.*

Rozwłoka i, lm. **i I.** × R. *wielka odwłoka, mitręga, zwłoka, zwłóczenie:* Czyni rozwłokę Elżbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. Błaż. **2.** bot. (amphicarpaea) *roś. z rodziny strąkowych.* <Roz + * Włoka, WLEK/WŁOK>

Rozwłóczenie, a, blm., czynność cz. **Rozwłóczyć.**

Rozwłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwłóczyć ś.**

Rozwłócznia, i, lm. **e** bot. (mikania) *roś.* <Roz + Włócznia>

Rozwłóczny *dający ś. rozwłóczyć.* Patol.: Choroba rozwłóczna = *zaraźliwa, zakaźna, dająca ś. rozwłóczyć.* <Od Rozwłóczyć>

Rozwłóczony I. *który rozwłóczono = rozwleczono, porozwlekany, porozciągany, zawleczony w różne strony.* **2.** *który ś. rozwłóczył, nawykły do włóczęgi, rozwałęsany.* <Od Rozwłóczyć>

Rozwłóczyć, y, ył i R. ś. I. p. **Rozwlec. 2. R. ś.** dok. *rozochocić ś. do włóczenia ś., zasmakować w włóczędze, rozwałęsać ś.:* Częstowany starką, przyjmowany po karczmach piwem i miodem, musiał s. R. Krasz. Przen.: Rozwłóczone jego oczy uderzały ś. chwilami o czerniejący na widnokręgu wał boru. Dan. <Roz + Włóczyć>

Rozwłóknić się, i ś., ił ś. *rozejść ś., rozleźć ś. na włókna:* Nagość wyszczerzała ś. uśmiechem przez rozwłóknione strzępy ostatniej sukienki. Przen.: Dusza mi ś. rozwłókniła na wzór spalonej rośliny. Krasiń. <Roz + * Włóknić ś., od Włókno>

× **Rozwłóknienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwłóknić ś.**

× **Rozwnuczać się, a ś., ał ś.** *rozradzać ś. w wnuków:* Rozwnuczały ś. syny, podobne ojcom. Wor. <Roz + * Wnuczać ś., od Wnuk>

× **Rozwnuczanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozwnuczać ś.**

Rozwodniać, a, ał i R. ś. p. **Rozwodnić.**

Rozwodnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwodniać.**

Rozwodnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwodniać ś.**

Rozwodnica, y, lm. **e** *rozwódka, kobieta rozwiedziona z mężem:* Wyszła ni na wdowę, ni na rozwodnicę. Gąś. <Od Rozwodnik>

Rozwodnić, i, ił, nied. **Rozwodniać, Rozwadniać** *rozcieńczyć wodą, rozebrać wodą, zrobić wodnistym:* Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. Trzyc. Woda sama żadnej rosnącej rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby ś. tym snadniej rozchodził po wszystkich członkach Trzyc. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. Syr. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. Syr. Częstokroć łzy mu spływały w talerz zupy a. w szklankę mleka już i tak rozwodnionego. Dyg. Przen.: *zrobić czczym, jałowym, mdłym:* Rozwodnione perjody retoryzmu Stanisława. Rzew. We Francji zwrócenie umysłów powszechne do nauk ścisłych rozwodniło poezją i poniżyło. Mick. Na wielkim świecie próżniactwo rozwadnia sieroctwo w czcze formy kondolencji. Byk. **R. ś.** *stać ś. wodnistym, przejść wodą, rozpłynąć ś. w wodę:* W starych ludziach rozwodnia ś. subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonej. Trzyc. <Roz + Wodnić>

Rozwodnienie, a, blm., czynność cz. **Rozwodnić:** Słoność wszelka niszczeje od rozwodnienia. Trzyc. Patol.: R. krwi = *wodnistość krwi, wodnica* (hydraemia).

Rozwodnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwodnić ś.**

Rozwodnik, a, lm. **cy** *mężczyzna rozwiedziony z żoną.* <Od Rozwodny>

Rozwodny I. *dający ś. rozwieść, rozdzielny, rozłączny.* **2.** × R. p. **Rozwodowy:** Mojżesz kazał dawać list R. żonie od męża opuszczenia godnej. Odym. Któżkolwiek opuści żonę swą, niech jej da list R. Leop. **3.** *rozwiedziony, żyjący w rozwodzie:* Niż mię tesalscy ujrzą rozwodną synowie, krwią moją zgaszę ognie małżeństwa szczerego. Bardz. **4.** † R. *rozciągły, łatwo pojmujący, pojętny, zdolny do ogarnięcia wielu przedmiotów.* Górs. J. <Od Rozwód>

Rozwodowy, × **Rozwodny** przym. od **Rozwód:** Proces R. R. list. Troc. *(= piśmienny akt rozwodu).* <Od Rozwód>

Rozwodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwodzić.** Lek.: R. kolan = *odwodzenie.* R. nóg = *rozkraczanie* (abductio).

Rozwodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwodzić ś.**

Rozwodziciel, a, lm. **e** *ten, co rozwodzi.* <Od Rozwodzić>

Rozwodzić, i, ił i R. ś. p. **Rozwieść.**

[**Rozwodzień, dnia,** lm. **dnie**] *największy klin do ostatecznego rozdarcia kłody drzewa.* <Od Rozwodzić>

× **Rozwodziny, in,** blp., p. **Rozwód.** Troc. <Od Rozwodzić>

× **Rozwodzisty** *zbyt szeroki, rozciągły, rozwlekły, przewlekły:* Rozwodzista mowa, *digrediens sermo.* Kn. <Od Rozwodzić>

Rozwojować, uje, ował I. † R. *wojując rozburzyć, rozgromić:* Nie może nikt mocarza dom połupić, jeśliby pierwej tego mocarza nie związał; wtedy dopiero dom jego rozwojuje. Sekl. **R. ś. I.** *zacząć na dobre wojować, rozochocić ś. do wojowania:* Szlachta wielkopolska rozwojowała ś. na dobre. Jaroch. **2.** [**R. ś.**] *rozswawolić ś.:* Jak ś. ciołecek rozwojował, tak jałóweckę pocałował. <Roz + Wojować>

† **Rozwojowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozwojować.**

Rozwojowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwojować ś.**

Rozwojowość, i, blm., rz. od **Rozwojowy**: Zgadza ś. na R. i jej prawa powszechne. Karł.

Rozwojowy 1. przym. od **Rozwój**: Proces R. Wszystkie te wyniki zostały pochwycone i odtworzone w porządku rozwojowym. 2. patol.: Choroba, wada rozwojowa (vitium conformationis).

Rozwolniały *który rozwolniał*: Język R. = *rozpuszczony, zbyt swobodny, niekrępujący ś., wolny, który ś. stał wielomównym, nie zawsze przyzwoity.* <Od Rozwolnieć>

Rozwolnić, i, ił, nied. **Rozwalniać** 1. *zrobić wolniejszym, rozpuścić, popuścić, rozluźnić, rozluzować, zmniejszyć napięcie:* R. pas, suknię. Przen.: R. karność obyczaje. Epikureizm rozwolnił obyczaje. Lel. Przen.: Król słaby, bez męstwa, w zmiękczeniu niesławnym rozwalnia swych poddanych dusze w harcie dawnym. Przyb. (= *rozmiękcza, osłabia*). 2. żołądek = *osłabić, przeczyścić:* Woda ta rozwalnia żołądek. 3. anat.: × Muskały rozwalniające bębenka w uchu = *więzadło młotka przednie* (laxator tympani). 4. apt.: Leki rozwalniające = a) *sprawiające rozwolnienie żołądka, przeczyszczające* (medicamenta purgantia, laxantia, eccoprotica). b) *leki rozpędzające* (medicamenta resolventia). **R. ś., Rozwolnieć** *stać ś. wolniejszym, rozpuścić ś., rozejść ś., rozluźnić ś., rozluzować ś., zwątleć, osłabnąć:* W spróchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają ś., a za zmocnieniem jednych rozsiadają ś. drugie. Pilch. Brudne obłoki pospolicie ś. abo wylewem dżdżów, abo pędem wiatrów rozwalniają. Pilch. (= *wyładowują ś.*). <Roz + Wolnić>

Rozwolnieć, eje, ał p. **Rozwolnić**: Mróz rozwolniał. Troc. (= *zelżał, sfolgował*). Tak bardzo tam rozwolniało posłuszeństwo, że je poddani prawie wcale wyzuli. Troc. Temperatura rozwolniała (= *zwolniała, złagodniała*). Sł. wil. <Roz + Wolnieć>

Rozwolnienie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozwolnić**: Tryb ich życia nie uległ rozwolnieniu. Rzew. R. tkanek = *zwątlenie, zwiotczenie* (atonia). 2. czynność cz. **Rozwolnieć** = a) R. żołądka = *biegunka, laksa, purgans, zepsucie żołądka, przeczyszczenie,* gm. *sraczka, srajka* (diarrhoea). Lekarstwo na R. (= *czyszczące*). Dać, wziąć (lekarstwo) na R. Mieć R. b) *stan tego, co zostało rozwolnione, rozpusta, rozwiązłość, zepsucie:* R. obyczajów.

Rozwolnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwolnić ś.**

Rozwolniony 1. im. od **Rozwolnić**. 2. patol. = a) *mający rozwolnienie żołądka.* b) *zwątlony, zwiotczały* (atonicus)

Rozwołać, a, ał, nied. **Rozwoływać** 1. *wołając rozgłosić, rozkrzyczeć; obwołać:* W Afryce rozwołano wyrok cesarski. Skar. Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. Nagur. Zakazał tłuszczom onym, aby tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwoływali. Rej. R. co na wszystek świat, po całym mieście. Troc. 2. *przeniknąć wołaniem, napełnić wołaniem:* Nagie nimfy, otroka ujrzawszy, pięściami tłuc ś. jęły, gaj wrzaskiem nagłym rozwołały, *implevere nemus.* Żebr. R. komu głowę, rozwrzeszczeć mu głowę = nabijać mu uszy. Kn. (= *roznieść, rozsadzić, rozwalić komu głowę swym wołaniem, krzykiem*). Co po katedrach wołali, głowy sobie rozwołali. Li. (wrzeszczeli, że im ś. głowa padała. L.). 3. × R. głos = *rozrobić go wołaniem, wyrobić go:* Rozwoływać głos, *confirmare vocem.* Kn. (naprawować głos wołaniem. Dudz.). <Roz + Wołać>

Rozwołanie, a, blm., czynność cz. **Rozwołać.**

Rozwoływać, a, ał p. **Rozwołać.**

Rozwoływanie, a, blm., czynność cz. **Rozwoływać.**

Rozwoniać, a, ał p **Rozwonić.**

Rozwonianie, a, blm., czynność cz. **Rozwoniać.**

Rozwonić, i, ił, nied. **Rozwoniać** *przejąć rozchodzącą ś. wonią:* Innej róży nam trzeba, co w ciężkim życia twardego boju strząsa na serca rosę pokoju i z dziewiczego piersi swej tchnienia rozwonia cały okres stworzenia. Moraw. <Roz + Wonić>

Rozwonieć, eje, ał *zacząć na dobre wonieć; przejść wonią, rozejść ś. wonią:* Widzę ten pałac, tę ulicę lip rozwonionych. Krasiń. Natura ś. odżywi, rozbudzi ś. po spiece napojona, rozzieleni i rozwonieje. Krasiń. <Roz + Wonieć>

Rozwonienie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozwonić.** 2. czynność cz. **Rozwonieć.**

Rozwoń, i, lm. e bot. p. **Bobrownik.** <Roz + Woń>

Rozwora, y, lm. y 1. †R. *rozwieranie, roztwieranie:* Papież kluczem, który mu Bóg dał dla rozwory, otwarzał i najtęższe w sumnieniu zapory. Błaż. 2. a. [**Rozwór**] *drąg umocowany w zadnim śródosiu woza a rozszczepionym przednim końcem wchodzący w przodek woza, aby tym sposobem łączyć z sobą jego zadek i przodek i służyć do podłużania lub skracania woza:* R. u wozu, drzewo u spodu wozu rozszczepione z końca. Dudz. Pieniek ten ma być postawiony blizko rozwory, to jest około półłokcia przy kole przednim. Rogal. Kto nie namknie mi ś. w porę, tego wsadzę na rozworę. Kon. 3. przen. gm. *kobieta szeroka, ciężka, klępa, fasa, klapzdra.* 4. [R.] *ostatni zagon niedożęty.* 5. bud. *jeden z kawałków drzewa wpędzonych między inne dla ich rozparcia, na sposób szczebli w drabinie,* rozpora. Podcz. 6 kol. *sztywne sprzęgło między wagonami, utrzymujące je w odpowiedniej odległości.* 7. wet. *knybel.* Zdr. [**Rozwórka**]. <Roz + * Wora, WOR/WR/WIER>

[**Rozwornica**, y, lm. e] *pierścień żelazny, którym przytwierdza ś. rozworę do śnic.* <Od * Rozwornik, od Rozworny>

× **Rozworny** p. **Rozsworny.** <Od Rozwór>

[**Rozworznik**, a, lm. i] *kurek, gwóźdź, którym naciąga ś. łuk.* <Od * Rozwornik, od Rozworny>

Rozwoziciel, a, lm. e, × **Rozwoźca**, × **Rozwoźnik** *ten, co rozwozi:* R. mleka, węgli. <Od Rozwozić>

Rozwozić, i, ił p. **Rozwieźć.** <Roz + Wozić>

† **Rozwozisto** przys. od **Rozwozisty**: R. mówić, *hiulce dicere.* Kn. (= *rozwlekle*).

† **Rozwozisty** 1. *stojący otworem, rozsiadły, rozpadły, rozstąpiony, rozwarty.* 2. *rozwlekły, przeciągły:* Mowa rozwozista. <Od Rozwozić>

Rozwozowy, **Rozwoźny** przym. od **Rozwóz.** L.

Rozwoźca, y, lm. y p. **Rozwoziciel**: W czasach, gdy każdy gospodarz, pilnując własnej grzędy, niewiele zewnętrznych miał stosunków i związków, zbieracz taki i R. nowin, wiadomostek, anegdot, zawsze pożądanym był gościem. Chodź. <Od Rozwozić>

Rozwoźna, **ej**, lm. **e** kol. *wykaz wozów przeznaczonych do stacji pośrednich.* < Od Rozwoźny >

× **Rozwoźnik**, **a**, lm. **cy** p. **Rozwoziciel**: Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźnikiem, u tych obudwuch furmaniącym, nazwać można. L. < Od Rozwoźny >

Rozwoźny **1.** p. **Rozwozowy**. **2.** *mogący być rozwożonym; który zwykle rozwożą.* < Od Rozwóz >

[**Rozwożczyk**, **a**, lm. **i**] *furman.* < Ros. rozwozczyk >

Rozwożenie, **a**, blm., czynność cz. **Rozwozić**.

Rozwód, **odu**, lm. **ody** **1. a.** × **Rozwodziny** *prawne rozwiedzenie, rozłączenie małżonków na podstawie unieważnienia małżeństwa:* R. małżeński. Troc. R. małżeński zajmuje rozłączenie od łoża i fortuny. Ostr. R. małżeństwa abo małżonków = rozwodziny. Kn. U nas w Polszcze nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego dla marności cudzołóstwa niemasz. Sekl. R. czynię = rozwodzę ś. z małżonkiem, z żoną. Kn. R. biorę. L. Iść do rozwodu. Starać ś. o R. Otrzymać, dać R. Nastąpił R. Przyczyna rozwodu. Zagęściły ś. rozwody. Helwecjusz powiedział: Dobre są rozwody. Kras. R. małżeński a. małżonków uczynić. Troc. Kiedy ś. nie kochacie, więc R. wziąć i skończyło ś. L. Dorant z piękną R. wziął żoną. L. Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. L. Przen.: *rozbrat:* Miłość z małżeństwem dawno R. wzięła. L. **2.** † R. = posag, dlatego tak nazwany, że w razie dozwolonego u mahometan rozwodu musi być rozwódce wypłacany. Otw. S. **3.** † R. *rozsypka, rozproszenie, rozdzielenie, rozciągnienie.* Pot. **4.** † R. *rozwiedzenie ś.; rozciągłość, rozległość, rozłóg, przestrzeń, obszar:* Czarna chmura w powietrzu szerokim rozwodem nagle przyćmiła słońce nad samym zachodem. Przyb. Wielkie księstwo litewskie od wschodu słońca przy granicy ruskiej ma swój R. i położenie. Paszk. Dźwina we dwie mile od Rygi szerokiemi rozwodami w morze wpada. Paszk. (= *rozgałęzieniami, odnogami*). Za Witolda Litwa od Euksynu do Baltyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. Paszk. **5.** *wywód, rozbiór, rozprawa; argument, racja:* Miłe rozwody wywodzisz. S. Par. Powiedział te rozwody filozofa onego, a prosił go, aby mu więcej rozwiódł tego. Rej. **6.** † R., żart. *dowód walczący przeciw podającemu go:* Racja twoja ma w sobie kłamstwo jawne, jasne, dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. Zigr. < Roz + * Wód, WIOD/WOD >

Rozwódka, **i**, lm. **i** *kobieta rozwiedziona z mężem.*

[**Rozwódki**, **ów**, blp.] *małe ptaki wyprowadzone już z gniazda.* < Od * Rozwódek, od Rozwód >

× **Rozwódź**, **odzi**, blm., p. **Roztop**: Kto za sannej chodzi, ten nie plucha w rozwodzi. Prz. (= *kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje*). < Roz + * Wódź, od Woda >

Rozwój, **oju**, lm. **oje** *rozwinięcie ś., proces rozwijania ś., rozrost, dojrzewanie, postęp w doskonaleniu ś.*, e w o l u c j a: R. umysłowy. R. sił, społeczeństwa. Małoruska mowa wyrosła już do znamienitego piśmienniczego rozwoju. Biol.: R. osobnikowy (ontogenesis) = *R. pojedyńczych osobników od pierwszego ich zawiązku do zupełnej dojrzałości; R. zarodkowy w jajku oraz przeobrażenia w ciągu życia pozarodkowego.* R. rodowy (phylogenesis) = *R. form organicznych zwierząt lub roślin w szeregu licznych pokoleń, poczynając od pierwszego zaczątku danej formy aż do jej stanu obecnego.*: R. rodowy ryb, ptaków i t. d. < Roz + * Wój, WI/WOJ >

Rozwór, **oru**, lm. **ory** **1.** *roztwór, otwór, dziura*, Krynica w prawą lała wodami ślicznemi, R. mając ujęty krajmi trawistemi, *margine gramineo patulos incinctus hiatus.* Żebr. Tropił zwierza leśnego po rozworach zapadłych, po bezdrożach leśnych (= *po dziurach, rozpadlinach, parowach).* Ktoby zajrzał w głąb borów i jarów zapadłych ponad rozworami Czeremoszu, zobaczyłby postacie jakieś... **2.** † R. czasu = *odstęp czasu, zwłoka, czas wolny, pauza:* Naskwierała Litwa pierzchającym, żadnego rozworu ani odetchu nie dając, *nullum recoligendi spatium.* Błaż. Zamek podpaliwszy, wszystką go mocą dobywa, nie chcąc nic dać rozworu naszym do gaszenia pożogi. Błaż. Nieprzyjacielom ani do sporządzenia ś., ani do wytchnienia nic rozwozu nie dawał, *spatium.* Błaż. **3.** anat. *roztwór, rozziew, szczelina* (hiatus). **4.** patol.: R. kości krzyżowej (hiatus sacralis). < Roz + * Wór, WOR/WR/WIER >

Rozwórka, **i**, lm. **i** **1.** [R.] p. **Rozwora**. **2.** chir. *narzędzie do rozwierania, rozwieradło, rozwieracz:* R. powieczna (tenaculum pulpebrarum). R. warg (tenaculum labiorum). < Od Rozwora >

[**Rozwórznik**, **a**, lm. **i**] *gwóźdź żelazny przechodzący przez rozworę z tyłu wozu, by ś. tenże nie rozprzągł.* < Od Rozworze, od Rozwór >

Rozwóz, **ozu**, lm. **ozy**, **Rozwózka** *rozwożenie, rozwiezienie.* < Roz + Wóz >

Rozwózka, **i**, lm. **i** p. **Rozwóz**. < Od Rozwóz >

Rozwrzeszczeć, **y**, **ał** komu głowę = *rozsadzić, odurzyć wrzaskiem, rozklektać, roztrajkotać, oszałomonić.* **R. ś.** *zacząć na dobre wrzeszczeć, rozkrzyczeć ś.* < Roz + Wrzeszczeć >

Rozwrzeszczenie, **a**, blm., czynność cz. **Rozwrzeszczeć**.

Rozwrzeszczenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwrzeszczeć ś.**

Rozwstrętnić się, **i ś.**, **ił ś.** *przejąć ś. wstrętem:* Dusza, gdy ś. rozwstrętni do ciała, ucieka na Tebaidę. Krasiń. < Roz + * Wstrętnić ś., od Wstrętny >

Rozwstrętnienie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwstrętnić ś.**

Rozwściec się, **cze ś.**, **kł ś.**, nied. **Rozwściekać ś.** *przejąć ś. wściekłością, rozjuszyć ś., rozzłościć ś. do wściekłości, rozeżreć ś., roznamiętnić ś., rozbestwić ś.:* Gromady rozwścieczone przeciw chrześcijanom. Krasz. Rozwścieczona do ostatka tym, że ją był na kilka godzin w ciemnej izbie zamknął. Orzesz. Na ławie siedział rozżalony i rozwścieczony parobczak. Orzesz. Gwiazdy płoną jak krwawe rumieńce, które rozwścieczone serce wszechświata na niebie wypieka. Przybysz. < Roz + Wściec ś. >

Rozwścieczenie, **a**, blm. *stan tego, co ś. rozwściekł; zapalczywość, zażartość, zajadłość, zawziętość, gniew srogi, zaciekłość, zapamiętałość.*

Rozwścieczenie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwściec ś.**

Rozwściekać się, **a ś.**, **ał ś.** p. **Rozwściec ś.** < Roz + Wściekać ś. >

Rozwściekanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwściekać ś.**

Rozwściekłać, **a**, **ał** i **R. ś.** p. **Rozwścieklić**.

Rozwścieklanie, **a**, blm., czynność cz. **Rozwściekłać**.

Rozwścieklanie się, **a ś.**, blm., czynność cz. **Rozwściekłać ś.**

Rozwścieklenie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozwściekllć**. 2. p. **R. ś.**

Rozwścieklenie się, a ś., blm., niek. **Rozwścieklenie** czynność cz. **Rozwściekllć ś.**

Rozwściekllć, i, ił, nied. **Rozwścieklać** *rozdrażnić do wściekłości; rozjuszyć, rozbestwić, rozjątrzyć, rozwścieczyć:* Wszystko to w jednej chwili zakołowało w jego głowie, przeraziło, pomięszało, rozwściekliło. Bał. **R. ś.** *rozdrażnić ś. do wściekłości, wpaść w wściekłość, rozjuszyć ś., rozbestwić ś., rozjątrzyć ś., rozwścieczyć ś.:* Umysł, rozdrażniony widziadłami, rozwściekli ś., zaszamocze Rol. Hijena wiecznie rozwściekłona z głodu. Sow. Chwilami wydobywało ś. z nich jakby ryczenie rozwścieklonego zwierzęcia. Orzesz. Chrobotanie zsuwanych na dnie kamieni wydaje ś. ostatnim jękiem i zgrzytaniem zębów rozwścieklonej bezsilności. Dąb. < Roz + Wścieklić >

Rozwycie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwyć ś.**

Rozwyć się, yje ś., ył ś. *zacząć na dobre wyć:* Sen brał go i niósł w ćmę jakąś wrzawliwą... na dno rozwytych wichurą borów. Reym. < Roz + Wyć >

Rozwydrzały, Rozwydrzony *ten, co rozwydrzał:* Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym R., wszeteczeństwa nic nie poprzestał. Błaż. Przyjaźnią królewską R. Pakosław, *gratia principis insolescens* Błaż.

Rozwydrzeć, eje, ał, Rozwydrzyć ś., *rozbestwić ś., rozpuścić ś., rozbisurmanić ś., rozpasać ś., rozzuchwalić ś.:* Rozwydrzony najeżdżać sąsiady. Wor. [Z początku rwały skraje, nawet razem z trawą; potym już rozwydrzone, ostawiały inne liście prócz koniczynnych]. Ork. < Roz + Wydrzeć >

Rozwydrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwydrzeć.**

Rozwydrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwydrzyć ś.**

Rozwydrzyć się, y ś., ył ś. p. **Rozwydrzeć:** Tobie dać szaleć, abyś ś. do reszty rozwydrzył? Krasz. < Roz + *Wydrzyć, od Wydra >

[**Rozychod, u**, lm. **y**] *rozchód, wydatek.* < Zam. Rozchód >

[**Rozychodzenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozychodzić ś.**

[**Rozychodzić się, i ś., ił ś.**] p. **Rozejść ś.** < Zam. Rozchodzić ś. >

[**Rozyjście się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozyjść s.**

[**Rozyjść się, ydzie ś., szedł ś.**] *rozejść ś.* < Roz + Iść >

Rozynek, nka, lm. **nki, Rodzynek, Rozenek, Rodzenek, Rozynka,** × **Rożynka, Rodzynka, Rozenka,** × **Rożenka 1.** *winna jagoda wysuszona na słońcu:* Jagody winne, w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw zażywanemi. Kluk. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zowiemy rozynki. Biel. M. Rozynki duże, małe a. drobne a. czarne, sułtańskie, koryntskie a. korynty. Rozynki malaga. Ciasto z rozynkami. A ot rozynki w koszyku. Mick. 2. *pospolita nazwa krzewu: porzeczka gorna* (ribes alpinum). < Nm. Rosine, Fr. raisin >

Rozynkowy przym. od **Rozynek:** Rozynkowe jąderko. Warg. Wino rozynkowe. R. kolor. Goł.

Rozyt, u, lm. **y** min. *anortyt zwietrzały.*

× **Rozzbrajać, a, ał** p. **Rozbroić.**

× **Rozzbrajanie**, a, blm., czynność cz. **Rozzbrajać.**

× **Rozzbroić, i, ił** p. **Rozbroić.** < Roz + Zbroić >

× **Rozzbrojenie**, a, blm., czynność cz. **Rozzbroić.**

Rozzbytkować się, uje ś, ował ś. *zacząć na dobre zbytkować, rozigrać ś., rozdokazywać ś., rozfiglować ś.* < Roz + Zbytkować >

Rozzbytkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzbytkować ś.**

[**Rozziebrzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozziebrzyć.**

[**Rozziebrzyć, y, ył**] *rozgniewać, rozdrażnić, roznamiętnić.*

Rozzieleniać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozzielenić.**

Rozzieleniały *który rozzieleniał, rozzielenił ś.:* Niech widzi łąki rozzieleniałe i owce nad mleko białe. Cho.

Rozzielenianie, a, blm., czynność cz. **Rozzieleniać.**

Rozzielenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzieleniać ś.**

Rozzielenić, i, ił, nied. **Rozzieleniać** *rozwinąć w kolorze zielonym, zazielenić jaskrawo.* **R. ś., Rozzieleniec**, nied. **Rozzieleniać ś.** *rozwinąć ś. w kolorze zielonym, zazielenić ś. jaskrawo:* Łąki ś. rozzielenią. Trzyc. Na mały czas ci ś. rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoje. Rej. Rozzielenił ś. las mój gałęzisty. Karp. Świat Boży najświeższą rozzieleniony wiosną. Kaczk. Natura ś. odżywi, rozbudzi i po spiece napojona rozzieleni i rozwonieje. Krasz. Winogradem, który już rozzieleniać ś. poczynał. Orzesz. Przen.: Ileż smutnych chwil przyjdzie jej pędzić tutaj w niedoli, zanim ś. rozzieleni w duszy, zanim jaka taka przyjdzie spokojność. Bart. < Roz + Zielenić >

Rozzieleniec, eje, ał p. **Rozzielenić.** < Roz + Zieleniec >

Rozzielenienie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozzielenić.** 2. czynność cz. **Rozzieleniec.**

Rozzielenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzielenić ś.**

Rozziew, u, lm. **y,** × **Rozdziew,** × **Hjat,** × **Hijat,** × **Hjatus,** × **Hijatus 1.** *rozdziawienie, rozdziawianie.* 2. *otwór powstały wskutek rozdziawienia:* U rodzaju jaskółczego R. pyska w miarę głowy wielki. L. 3. anat. (hiatus) *roztwór, rozwór.* 4. chir.: R. rany = *odstawanie od siebie jej brzegów.* 5. gram. *odstawanie od siebie w wymawianiu dwu samogłosek stojących obok siebie:* Dwie pierwsze samogłoski w wyrazach: Europa, aër — tworzą R., czyli z łacińska mówiąc, hijatus. < Roz + Ziew >

Rozziewać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre ziewać:* Wracałem ś. z balów rozziewany, rozespany. L. Piekło przy tym mogłoby R. ś na śmierć. Prus. Kobiety wachlarzami zasłaniały zmęczone twarze i rozziewane usta. Prus. Ujrzy hijenę włochatą i jej pysk wprzódy rozziewany. Brt. < Roz + Ziewać >

Rozziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozziewać ś.**

× **Rozziewić, i, ił** p. **Rozdziawić:** Zdaleka idąc, gębę jako sak rozziewi, aż do śmiechu przywodzi. Sak. Już o sobie nie wie, tylko czeka jak młody gawron, gębę rozziewiwszy, rychłoli mu co w nię wetkną. Rej. Łakomemu na pochłonienie dostatków rozziewione paszczęki zawrzeć. L. Nosił wilk owce razy kilka, przyszedł czas — rozziewiono paszczę na wilka. Kaczk. Nie zje żaba wołu, choć nań gębę rozziewi. Prz. < p. Rozdziawić >

× **Rozziewienie, a,** blm., czynność cz. **Rozziewić.**

Rozzłocenie, a, blm., czynność cz. **Rozzłocić.**

Rozzłocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzłocić ś.**

Rozzłocić, i, ił, nied. **Rozzłacać** *rozlśnić, rozpromienić złocistemi blaski:* Mgły, kiej wonne dymy z trybularzów, biały z łąk ku rozzłoconemu niebu. Reym. Ogłuchła, niema cisza otulała rozzłoconą ziemię. Reym. **R. ś.** *rozlśnić ś., rozpromienić ś. złocistemi blaski:* Przebóstwieni, rozzłoceni, przesuwają ś. w przestrzeni. Krasiń. Gdy księżyc wznijdzie, cały rozmieszany z powietrzem, płynę, rozzłacam ś. wkoło. Krasiń. Księżyca już nie było, ale zato jeszcze świetniej rozzłociły ś. łańcuchy gwiazd. Dan. <Roz + Złocić>

Rozzłoszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozzłościć**

Rozzłoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzłościć ś.**

Rozzłościć, i. ił, Rozezłościć, [**Rozezłować**] *doprowadzić do złości, rozgniewać, rozsierdzić, rozjątrzyć, rozirytować:* Piekło nie jest gorsze, jak amantka rozzłościona. L. Rozzłościonej kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. L. **R. ś.** *rozognić ś. złością, wpaść w złość, rozgniewać ś., rozsierdzić ś., rozjątrzyć ś., rozirytować ś.:* Rozzłoszczona Zeusa małżonka napada na sławną łucznicę. Ml. Przen.: Nie chciał ś. puszczać na morze rozzłoszczone i niebezpieczne. Krasz. *(= wzburzone).* <Roz + Złościć>

× **Rozzłościony** *rozzłoszczony.* L,

× **Rozznajomić, i, ił** kogo z kim = *zaznajomić, zapoznać, poznajomić.* R. kogo z czym = *obznajmić, wtajemniczyć w co.* × **R. ś.,** *poznajomić ś., zapoznać ś., zaznajomić ś.:* Przedmioty tym lepiej do duszy ś. wcisną, im bardziej rozznajomiła ś. z niemi. Cyan. *(=rozpoznawszy je zaznajomiła ś. z niemi).* <Roz + *Znajomić, od Znajomy>

× **Rozznajomienie, a,** blm., czynność cz. **Rozznajomić.**

× **Rozznajomienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozznajomić ś.**

Rozzuchwalać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozzuchwalić.**

Rozzuchwalanie, a, blm., czynność cz. **Rozzuchwalać.**

Rozzuchwalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzuchwalać ś.**

Rozzuchwalenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rozzuchwalić.** **2. a. R. ś.** *stan osoby rozzuchwalonej, zuchwalstwo, zuchwałość.*

Rozzuchwalenie się, a ś., blm. **I.** czynność cz. **Rozzuchwalić ś.** **2.** p. **Rozzuchwalenie.**

Rozzuchwalić, i, ił, nied. **Rozzuchwalać** *uzuchwalić na dobre, rozhukać zuchwale:* Tak rozzuchwalił kozactwo, iż ś. stanowczo domagało zniesienia unji. Kajs. Łagodność i sprawiedliwość nie rozzuchwala. Krasz. **R. ś.** *uzuchwalić ś. na dobre, rozhukać ś. zuchwale, rozwydrzyć ś.:* Dozwolił rozzuchwalonemu Tatarstwu uprowadzić przeszło miljon bezbronnego ludu w niewolę krymską. Szaj. Longin, przewodząc tak, rozzuchwalił ś. do ostatka. Krasz. Tu niema co z niemi politykować, bo ś. to tylko rozzuchwala. Krasz. <Roz + Zuchwalić>

Rozzucie, a, blm., czynność cz. **Rozzuć.**

Rozzucie się, a ś., blm., czynność cz **Rozzuć ś.**

Rozzuć, uje, uł, [**Rozuć, Rozbuć**], nied. **Rozzuwać,** [**Rozuwać**] **I.** *rozebrać z obuwia:* Z butów R. Bies. **2.** obuwie = *zzuć, zdjąć:* Rozzuj buty twoje z nóg twoich. Bud. Rozzuty but. Bud. **R. ś.** *rozebrać ś. z obuwia, zzuć sobie obuwie:* Król ś. pozwoli R. Słow. Zaledwie rozzułem ś. i zrzuciłem więzy, tak mi ś. jakoś inaczej wydały... Krasz. <Zam. Rozuć>

Rozzuwać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozzuć.**

× **Rozzuwalnia, i,** lm. e = **Rozbieralnia.** <Od Rozzuwać>

Rozzuwanie, a, blm., czynność cz. **Rozzuwać.**

Rozzuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzuwać ś.**

Rozzwierzęcać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozzwierzęcić.**

Rozzwierzęcanie, a, blm., czynność cz. **Rozzwierzęcać.**

Rozzwierzęcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzwierzęcać ś.**

Rozzwierzęcenie, a, blm., czynność cz. **Rozzwierzęcić.**

Rozzwierzęcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzwierzęcić ś.**

Rozzwierzęcić, i, ił, nied. **Rozzwierzęcać** *rozuzdać jak zwierzę, doprowadzić do zwierzęcości, rozbestwić.* **R. ś.** *rozuzdać ś. jak zwierzę, dojść do zwierzęcości, rozbestwić ś.:* Puszczają lud w świat, jak lawę, a na to, aby lud ś. ten rozjudził i rozzwierzęcił i do mordu doszedł. Krasiń. <Roz + *Zwierzęcić, od Zwierzęt->

× **Rozżaglenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Rozżaglić ś.**

× **Rozżaglić się, i ś., ił ś.** *rozpuścić, rozstawić swoje żagle.* Przen.: Łabędzie rozżaglone płyną. Słow. *(= rozskrzydlone).* <Roz + *Żaglić, od Żagiel>

Rozżagwić ś., i ś., ił ś. *rozpalić ś. jak żagiew.* Kasp. <Roz + *Żagwić, od Żagiew>

Rozżagwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżagwić ś.**

Rozżalać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozżalić.**

Rozżalanie, a, blm., czynność cz. **Rozżalać.**

Rozżalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżalać ś.**

Rozżalenie, a. blm., czynność cz. **Rozżalić.**

Rozżalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżalić ś.**

Rozżalić, i, ił, nied. **Rozżalać I.** *(rozebrać żalem), rozrzewnić, rozczulić, wzruszyć; rozgoryczyć:* Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. Wyb. Stój, pióro, nie mam na celu serca tak czułe rozżalać. Kniaź. **2.** [R.] *rozgrzać, rozpalić:* R. kamień, żelazo w ogniu. **R. ś. I.** † R. ś., † **Rozżałować ś.** kogo, czego, [czemu] = *pożalić ś., użalić ś., ulitować ś. nad nim:* Rozżaliwszy ś. pan onego niewolnika, uwolnił go. Bud. Rozżalił ś. pan ziemi swojej i przepuścił ludowi swemu. Leop. Błogosławieni wy od Boga, żeście ś. mnie rozżalili. Leop. [Rozżal ś., mocny Boże, twojej urodzie]. **2.** *zacząć ś. żalić na dobre, rozpływać ś. w żalach, rozpościerać ś. z żalami, rozczulić ś., rozrzewnić ś., roztkliwić ś.:* Rozżali ś. ziemia, a nieba zasmucą ś. B. B. [Rozżaliło ś. moje serdeńko, nie mogę go utulić]. Jestem na ciebie rozżalony *(= rozgoryczony, mam żal do ciebie).* Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. L. Rozżaleni braterską miłością. Rej. Rozżalony braterską śmiercią. Troc. **3.** † R. ś. *rozpalić ś., rozognić ś., zapałać:* Matatjasz ołtarz zburzył i rozżalił ś. zawisną miłością zakonu. Leop. (pomścił ś. zelżywości zakonu. Leop.). <Roz + Żalić>

Rozżałować się, uje ś., ował ś. p. **Rozżalić:** Obacz ś., nędzny człowiecze, coś jest, a rozżałuj ś. sam siebie. Rej. Jeśli ś. sam nie boisz, o upadek swój, rozżałuj ś. wzdy tego stadka

aby nie umarło przez ciebie. Rej. Grzesznicy mają pokutować, aż ś. prawdziwie rozżałują upadku swego. Wuj. (żalem odpokutują. L.). [Przyjedź, kwiateńku, rozżałuj mnie ś]. <Roz + Żałować>

Rozżałowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżałować ś.**

Rozżarcie przys. od **Rozżarty**: Szatan R. w górnych myślach ś. zacieka. Przyb.

Rozżarty 1. im. od **Rozeżreć**. **2.** im. od **Rozeżreć ś.**, *zażarty, zajadły, zapamiętały, rozwścieczony, zaciekły, zapalczywy, zacietrzewiony, rozindyczony, rozjuszony, rozzłoszczony, roznamiętniony*, Jak dziesięć jędz rozżarta, okropna jak piekło. Przyb. Bluźni, rozpaczą ostatnią R. Kras. R.: wydawał rozpaczające krzyki. L. W gniewie R. Leszcz. Psiarnia rozżarta rwie za nim. Dyg. Zetknął ś. z Wiktorkiem, który właśnie pędził co sił uspokoić rozżarte psy. Dan. Mateusz dzisiaj był R., jak ten pies. Reym.

Rozżarzać, a, ał i **R. ś.** p. **Rozżarzyć**.

Rozżarzanie, a, blm., czynność cz. **Rozżarzać**.

Rozżarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżarzać ś.**

Rozżarze, a, lm. a *żar rozchodzący ś. od ogniska, blask od płomienia, odblask, łuna*: Widzisz wozy, ogniska, twarze przy rozżarzu. Słow. <Roz + *Żarze, od Żar>

Rozżarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozżarzyć**: R. węgli. Ciesząc ś. z wielkiego rozżarzenia miłości ku Chrystusowi.

Rozżarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżarzyć ś.**

Rozżarzyć, y, ył, nied. **Rozżarzać** *rozniecić, aby ś. żarzyło, rozpalić*: R. węgle. Nie rozżarzaj tak bardzo ognia. Troc. Edward II został śród niesłychanych męczarni zamordowany rozżarzonym żelazem. Szaj. Przen.: *podburzyć, podniecić, rozognić, roznamiętnić, rozjurzyć*: Często pijaństwo osroża i rozżarza umysł. Pilch. Rozżarzyli Demetrjusa na Judę. Leop. R. czytającego imaginacją. L. Rozżarzyło to szlachtę. Troc. Wieść o związkach Augusta, jego oddalenie—rozżarzały tłumionej miłości płomienie. Fel. Męczennicy, których krew użyznia bryłę ziemi, rozżarzcie serce moje w trybularz wonności. Mic. Nad głębiami Duch gasi gwiazdy i rozżarza wizje, świetniejsze od gwiazd. Mic. Długosz umieścił w Olimpie Ładę, jako Marsa, udzielającego zwycięstwa, rozżarzającego męstwo. Brk. **R. ś.** *zacząć ś. na dobre żarzyć; rozpalić ś.*: Jeśli podedmiesz jaki ogień, rozrzaży ś.: a jeśli pluniesz nań, będzie zgaszon. Leop. Od jednej iskierki rozżarza ś. ogień. Wuj. Przen.: *rozognić ś., roznamiętnić ś., rozgorzeć, rozjurzyć ś.*: Miłość takowa, która rączo ś. rozżarzy, bardzo prędko omierznie i wielu ich parzy. Papr. Szaloną miłością ś. rozżarzyła. Ząbk. Podobno nie wiesz, iż gniew zatajony bywa tym bardziej w sercu rozżarzony. Lubom. Niewolnice świeże jak róże edenu, z okiem rozżarzonym wiecznie. Krasiń. (*=roziskrzonym*). Oczy jego na chwilę spoczęły na rozżarzonej, prawie gorączkującej twarzy Maryty. Przybysz. <Roz + Żarzyć>

† **Rozżądać się**, a ś., ał ś. czego = *rozpalić ś. żądzą czego, zacząć na dobre pożądać*: Otom ja ś. rozżądał przykazania Twego. Wr. <Roz + Żądać>

† **Rozżądanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozżądać ś.**

× **Rozżec**, **rozeżże**, **żegł**, × **Rozżegnąć**, nied. × **Rozżegać**, [**Rożegać**] *rozpalić, rozżarzyć*: Rozżgą gniew jego. Ps. flor. O duchu Boży... jak długo świat czeka, byś je (Twoje iskry) rozżegnął tchem swej wielkiej mocy. Kasp. **R. ś.** *rozpalić ś., rozżarzyć ś.*: Węgle ś. rozżgło. Ps. flor. Przen.: Miłość rozżega ś. ku miłowaniu Boga i bliźniego za chutliwym pełnieniem Bożego przykazania. Hrb. <Roz + Żec>

× **Rozżegać**, a, ał i × **R. ś.** p. **Rozżec**.

× **Rozżeganie**, a, blm., czynność cz. **Rozżegać**.

× **Rozżeganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozżegać ś.**

× **Rozżegnąć**, **gnie**, **gł** i × **R. ś. Rozżec**.

× **Rozżegnięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozżegnąć**.

× **Rozżegnięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozżegnąć ś.**

[**Rozżenąć**, **nie**, **nął**] p. **Rozżonąć**. <Roz + Żenąć>

Rozżenić się, i ś., ił ś. *rozwieść ś., rozłączyć ś. z związku małżeńskiego*: Zimnym ś. wstrętem obie płcie rozżenią. Moraw. <Roz + Żenić>

Rozżenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozżenić ś.**

† **Rozżonąć**, **żenie**, **żonął**, [**Rozżenąć**] *rozegnać, rozpędzić*. <Roz + Żonąć>

† **Rozżonięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozżonąć**.

Rozżucie, a, blm., czynność cz. **Rozżuć**.

Rozżuć, **uje**, **uł**, **Rozeżwać**, nied. **Rozżuwać** *żuciem rozmiażdżyć*. L. <Roz + Żuć>

Rozżuwać, a, ał p. **Rozżuć**.

Rozżuwanie, a, blm., czynność cz. **Rozżuwać**.

× **Rozżymany** *rozdzielany, rozłączany, rozdwajany, różniony*: Ludy, gniewem rozżymane, broń z ręku wypuściły i ściślejszym ś. ogniwem przyjaźni przytuliły. Wor. <Od *Rozżymać, Roz + *Żymać, ŻM/ŻYM/ŻĘ/ŻĄ>

Rozżywić się, i ś., ił ś. *ożywić ś., rozruszać ś., stać ś. żywszym, ocknąć ś. z apatji, martwoty i t. p.* <Roz + Żywić>

Rozżywienie, a, blm. p. **Rozżywienie ś.**: Zasępił ś. jej wesołością, martwić zdawał zbytnim rozżywieniem. Krasz.

Rozżywienie się, a ś., blm., niek. **Rozżywienie** czynność cz. **Rozżywić ś.**

Rożaniec, **ńca**, lm. **ńce** bot. p. **Różanecznik**. <Od Różany>

Rożankowate rośliny, bot. p. **Różankowate**. <Od Rożanka>

× **Rożańcowy** p. **Różańcowy**. <Od Rożaniec>

† **Rożdże**, a, blm., zb. *rózgi, chróst, gałązki*: R. wierzbowe. Koza rada ś. pasie rożdżem. A drudzy ocinali i łamali R. Op. <Od Rózga>

[**Rożąć**, **nie**, **nął**] *rozżec*.

[**Rożegać**, a, ał i **R. ś.**] p. **Rozżec**. <Zam. Rozżegać>

[**Rożeganie**, a, blm.] czynność cz. **Rożegać**.

[**Rożeganie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rożegać ś.**

Rożek, **żka**, lm. **żki 1.** p. **Róg**: Zwierzątko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre rożków, a kopytka słabo zasadzone. Rej. Przen.: Przyprawić mężowi różki. Tremb. (*= sprzeniewierzyć mu ś.*). Usiadł na samym rożku krzesła. Załamać R. w książce. R. sera jest najtwardszy. **2.** *trąbka z rogu a. trąbka wogóle*: Krzyk i huk rożków i trąb. Bud. **3.** *przedmiot kształtu rożka*: Słaby słuch mający mają R. lub lijkę, podobną pocztarskiej trąbce, którą przy rozmowie w ucho kładą. Perz. R do prochu, do tabaki. Dobył rożka z tabaką. Krasz. Tabakę z rożka zażywał. Fred. A. **4.** *rogalik*: R., rogal, bochenek czyli bułka kształt małego rogu mają-

ca. L. 5. *korniszon:* Nazywają rożki tureckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki maleńkie kwaszone rożkami zowią L. 6. p. **Korytko**. 7. p. 2. **Kruczek**. 8. [R.] = a) p. **Korban**. b) **Kącik**: U progu, w samym rożku. Wsadzono go w kozi R. Prz. *(= przyparto go w ciasny kąt).* c) Kozi R. = *więzienie, areszt.* d) R. a. rożkula = *ziemniak podłużny.* e) Kozie różki = *gatunek grzybów.* f) *wierzch kleszczy u chomonta.* g) *obrąb, rąbek* 9. anat. (antenna) *jedna z przysadek nitkowatych dwuch pierwszych pierścieni głowy stawonogich.* 10. bot. p. **Szarańczyn**. 11. kow.: Kowadło R. = *gatunek kowadła.*

Rożen, żna, lm. **żny,** [**Rożyn**] **1.** a. × **Bratszpic** *narzędzie kucharskie do obracania na nim przy ogniu nadzianego na nie pieczystego:* R., naczynie kuchenne żelazne; jest wielki i mały, których do pieczystego używają; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały ś. i lepiej utrzymywały na rożnie, przydają duszę żelazną w środek. L. Zastał w kuchni chłopca obracającego R L. Przyjaźń miejska jest jak R. na cudzą pieczenią. Zabł Niech ona R. trzyma, a ja pieczenią. Pot. Jeden R. trzyma, a drugi pieczenią. Troc. Pieczeń z rożna a. pieczeń angielska. Przen.: Rożnem patrzący, świdrem, szydłem patrzący. Kn. Brlok, rożnem patrzący, który jedno oko ma mniejsze, niż drugie. Volck. **2.** *szpada, rapir:* Śmiano ś. trochę z długiego, prostego rapiera, który rożnem przezwano, wiszącego na pendencie, suto srebrem haftowanym. Sienk. **3.** × Rożny (lm.) = *ostrokół, palisada:* Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali palisadą, czyli, jak dawniej nazywano, rożnami. Cz. **4.** *Obelus,* R., znamię abo punkt w księgach, którym znamionują fałsz abo co niepewnego, aby za podejźrzane było miane. Mącz. **5.** anat. *palec wskazujący.* Mącz. **6.** †R. na niebie, gwiazda. Bud. Zdr. **Rożenek**, [**Rożeneczek**]. <ROG/ROŻ>

[**Rożeneczek, czka,** lm. **czki**] p. **Rożen**.

Rożenek, nka, lm. **nki** p. **Rożen**: Pieką na wąglu płuca na rożenkach drzewnianych. Star. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. Kn. Struże rożenki na ptaszki. Troc. Wetknij kuropatwę na R. Troc. Ten R. u boku tak ś. przemknie przez człowieka jak nic. L. Wyzywają ś. na parę ostrych rożenków. L. R. czyżów lub czeczotek z dwudziestu ptaszków 6 groszy. Goł. *(= patyczek).*

Rożeniec, ńca, lm. **ńce 1.** a. **Różowy korzeń** bot. (rhadiola) *roś. z rodziny gruboszowatych.* **2.** zool. (dafila acuta) *ptak płetwonogi listkodzioby kaczkowaty.* <Od Rożen>

× **Rożenka, i,** lm. **i** p. **Rozynka**. Troc.

[**Rożenka, rożenk,** blp.] *grabelki u kosy przy koszeniu zboża.*

[**Rożenki, ów,** blp.] *śliwki suszone na rożenkach ze słomy.* <Od Rożenek>

† **Rożglenie, a,** blm., czynność cz. **Rożglić**.

† **Rożglić, i, ił** p. **Rożgnąć**. Ps. flor. <Zam. *Rozżglić, Roz + Żglić>

[**Rożgnąć, nie, nął, Rożnąć**], † **Rożglić** *rozpalić.* <Zam. *Rozżgnąć, Roz + Żgnąć>

[**Rożgnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rożgnąć**.

× **Rożko-językowy** mięsień, anat. p. **Chrząstko-językowy**. <Rożek + Językowy>

Rożkowaty, Różkowaty *podobny do rożka:* Na wierzchu ziela tego głębia wyrasta, jakoby z główki jaka pochwa rożkowata. Syr. Płatek przedłuża ś. w rurkę rożkowatą. Rost. <Od Rożek>

Rożkowiec, wca, lm. **wce** bot. p. **Szarańczyn**. <Od Rożkowy>

Rożkowy, Różkowy przym. od **Rożek**: Moja jak rożkowa. Prz (źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek. L.).

[**Rożkula, i,** lm. **e**] p. **Rożek**.

[**Rożnąć, nie, nął**] p. **Rożgnąć**. <Zam. Rozżgnąć>

[**Rożnica, y,** lm. **e**] **1.** Tu może być R. = *tu może być rozmaicie.* **2.** *kawałki własnego pola drobnej szlachty, położone na obcych wsiach.* <Od *Rożny, zam. Różny>

[**Rożnić, i, ił**] *rozniecić, zapalić:* R. lampę.

Rożnielica, y, lm. **e** bot. (nemophyla) *roś. z rodziny czerpatkowatych.*

[**Rożnienie, a,** blm.] czynność cz. **Rożnić**.

[**Rożnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rożnąć**.

Rożnik, a, lm. **i, Żółtwa** bot. (silphium) *roś.* <Od Rożny>

Rożnowaty *podobny do rożna, długi i spiczasty:* Nie trzeba rożnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. Haur. <Od Rożen>

× **Rożny** *rogowy.* L. [R. statek] = *rogacizna.* <Od Róg>

[**Rożyn, a,** lm. **y**] p. **Rożen**: Upiec na rożynie.

× **Rożynka, i,** lm. **i** p. **Rozynek**.

Ród, rodu, lm. **rody 1.** [R.] *rodzenie, poród.* **2.** *urodzenie:* Równego jest ze mną rodu. Troc. Rodu zacnego, szlacheckiego człowiek. Troc. Po rodzie, rodem = od przodków przyrodzono. L. Błądzić a błędu swego końca nie znaleźć żadnego—po rodzie z przodków to mamy. Dar. J. Nie wiem, zwyczajem, czy to idzie rodem. Pot. Dzielni z dzielnych ś. rodzą, dobroć idzie rodem, znać w ciołkach, znać ojcowską cnotę w źrzebcu młodym. Kniaź. Kruk z rodu złodziej. Jabł. Rodem skąd, np. z Krakowa, z Warszawy = Krakowianin, Warszawianin. L. W tej mierze nie powinno ś. uważać, skąd kto rodem lub jakiej religji. L. Rodem Polak, rodem z Polski. Troc. Piotr rodem Krakowczyk, Piotr rodem z Krakowa. Troc. Z tego miasta wyszedł rodem. Troc. Jestem Polak rodem, a do tego i szlachcic. Kras. A to jędza z piekła rodem! Ja sam rodem jestem niewolnik, ale duchem mściciel. Krasiń. [Z rodu nie przywyk, z rodu nikt nie widział]. Przen.: Nie będziesz wiedział, skądeś rodem, tak cię uczęstuję. Kn. *(= nie będziesz wiedział, co ś. z tobą dzieje).* Tak baba go osiodłała, że nie wie, skąd rodem. Pot. *(= że głowę stracił).* Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, skąd rodem. L. **3.** *szereg osób w prostej linji jedna od drugiej pochodzących; dom, linja, dynastja; pochodzenie, przodkowie:* R. Dawida. Pochodzi z wysokiego rodu. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. Nar. R. ludzki *(= rodzaj ludzki).* Nie R. czyni, lecz cnoty — szlachcica. Stryjk. R. Jagiellonów. Z wielkiegoś ty rodu? Wuj. Z zacnego, książęcego rodu idący. Skar. Zaginie R. twój w niesławie i nędzy. Niem. Bądźmy i z zbójców rodu, bylebyśmy byli takiemi, byśmy nasz R. cnotą uszlachcili. Kras. Lepsze szlachectwo z cnotliwych spraw, niż z rodu samego. Kn. Wysoki R. mało nada, gdy nie jest w cnoty właściwe bogaty. L. Z którego jest rodu? Troc. Powiedzcie, bracia, kto was odpędził od bitej drogi człowieczego rodu i przymusił stąpać ścieżkami ciemności? Krasiń. Niech rodu nie spodli. Syrok. Dobrego rodu, stada, np. koń. Kn. *(= krwi, rasy).* Nie macie jeść kalandra według rodu jego, i jastrzęba wedle pokolenia swego.

Leop. (wedle rodzaju ich. Leop.). †R. dobytczy = *bydło*. W niej, jak w arce Noego, z wszelkich zwierząt rodu jedna przynajmniej para chowa ś. dla płodu. Mick. Mój bułanek buczackiego rodu. Wójc. 4. *pokolenie, gieneracja:* Ten bój strawi kilku wieków rody. Bardz. Dni na dni mu Bóg przyczyni, a lata jego jako R. a R. Bud. (na dwa wieki. Bud.). Przen.: Fale wzruszają wielorybie rody. Bardz. 5. *rodzina, familja:* Pytał nas porządnie o rodzie naszym, jeśli ociec żyw, jeśli mamy brata? Wuj. Pojął Bolesław córkę Świątopełka, która że mu była w rodzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie. Biel. M. (= *że była z nim spokrewniona*). Kto ma księdza w rodzie, temu bieda nie dobodzie. Prz. [Mamże ja rodu dosyć]. 6. [R.] *dziecko:* A lulaj my, lulaj, ty maleńki rodzie. 7. [R.] *rodzaj, gatunek:* Trunki dwojakewo rodu. < ROD >

Róg, rogu, lm. **rogi** I. zool. *wyrostek głowy zwierzęcia;* u ssących: *wyrostek kości czołowej:* Rogi pochwowate = *utworzone przez wyrostek kości czołowej, możdżeń, pokryty skórą i silnie zgrubiałym i stwardniałym naskórkiem.* Rogi pochwowate są trwałe. Zwierzę co rok zrzuca rogi i znowu je wkłada (= dostaje ich). Byczek młodziuchny, któremu ś. dopiero i rogi i kopyta puszczają. Leop. Bić, bość, tryksać rogami Z bydła mi rogu nie zostało. Zim. R. jeleni. Troc. Wół rogów podniosłych, zakrzywionych. Troc. R. śpiczasty. Troc. R. utrącić. Troc. Przez rogi Belzebuba, cóż ś. to znaczy? L. Wół ś. na pięć łokci w pługu rozciągnął, a po chwili mu w R. siekierą szpetnie kołaczą. Rej. Wziąć kogo na rogi. Wół, gdy ś. zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzęsał, piasek rogami rozmietował. Wer. Głodny, zjadłby djabła z rogami. Wziął, chwycił, przywiązał bydlę za rogi. Wyroby z rogu. Nóż w R. oprawny. R daniela, łosia. Wrosłe do dębu rogi jelenie. Syrok. Przen.: Słoneczne rogi na czole Mojżesza. Pot. Księżyc z rogami wzgórę, drugi raz na bok ś. pokazuje. Troc. Rogi księżycowe. Otw. Rogi na mnie widzą. Troc. (= *widzą we mnie wszystko złe, wszyscy na mnie kraczą*) Przen.: Rogi, jelenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym ś. żony przeniewierzają. L. Inaczej mi ś. być nie zdaje, że z łaski kochanej żony już rogów dostaję. L. Bożek miłości żeniącym ś. w starości rogiem na czole pogroził. L. Mężom przy niepewnej żonie z czoł rogi wyrastają. Pot. Niewielki dziw jelenie u nas rogi. Pot. Rogi komu przypinać. L. Kto komu rogi przyprawuje, niech ś. sam je nosić gotuje. Troc. Ciemny, jak tabaka w rogu (= *nie ma o niczym pojęcia*). Wy o wielkim Bożym świecie, jako w rogu, ani wiecie. Zal. Na śmierć, by nie być jak w rogu, chcę w mym myślenia sposobie mieć ostatnią myśl o Bogu, a przedostatnią o tobie. L. Zapędzić kogo w kozi R. (= *w ciasny kąt, w położenie bez wyjścia*). R. obfitości = *mityczny R., z którego sypały ś. ludziom dary obfite.* Amalte z żyznym ukaże ś. rogiem. Tw. Tuż przy nim Amaltea zaraz z drogim onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. Tw. Dom jego jako sad w lecie, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym napłodzony, okaże ś. i nie inaczej, by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiąc, czegoby zamyślił jedno. Glicz. Amaltei R Flora przewraca a ziemię różnym kwieciem piększy i zbogaca. Przyb. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. P. Koch. [Krzywy R.] = *nazwa krowy.* Przen.: Rogi = *symbol zuchwalstwa:* Mężny Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) obalił, rogi na wiatr próżno miecącego. Papr. Nie podnoście wysoko rogów waszych. Wr. Za Juljana pogaństwo znowu rogi podniosło. Skar. Ci, co dopiero nie śmieli rzec słowa, śmiałość i ostro pokazują rogi. P. Koch. (= *pokazują zęby, zadzierają nosa*). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. Toł. Piętę podnieść i rogi nastawić. Smotr. Źle, kiedy pospólstwo rogi poczyna brać i wiele o sobie rozumieć. Pot. Przez pospolitowanie ś. panów słudzy stają ś. pysznemi, rogi na ś. przeciwko panom biorą. Petr. Tak hardoć na łbie rostą rogi, co w niebie szukasz miejsca między bogi. Lubom. Hardy mu R. do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. Pot. Połoczanom w wolności rogi rosły, tak że poczęli sąsiadów na wojnę wyzywać. Stryjk. Wino ubogiemu przyprawuje rogi, że mu ani hetman srogi. Kochan. Już była swawola wystawiła rogi, już przed ś. pokryjomu umysł bierze srogi. Pot. Chleb ma rogi = rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. Petr. Chleb ma rogi, nędza nogi. Prz. Nie ma świnia rogów, boby bodła. Prz. Spuścić rogi = spuścić z kwinty. L. Katylina, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. Kosz. Kłania nam ś. poganin tak srogi, spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi Paszk. Za czasu umykać rogów trzeba. Kochan. Zwiesił rogi, z któremi bardzo ś. wynosił. Paszk. Utrzeć komu rogów, to jest pod posłuszeństwo go wprawić. Mącz. Utarto mu rogów. Kn. (= *obcięto mu skrzydła*). Gdyby Giedymin, człowiekiem prostym będąc, miał państwo litewskie osieść, utarliby mu rogi insi panowie. Stryjk. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, któremi zdawała ś. nieba samego dosięgać. L. Cesarzowi swemu sługa Boży rogów ucierał, wielebny Ambroży. Groch. Wszystkie rogi niezbożników połamię, wywyższą ś. rogi sprawiedliwego. Bud. (pospolicie rogiem Pismo moc zowie, bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach. Bud.). Natura nasza szumne i nieutarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. Bz. Rogi trząść = *pysznić ś.* Rej. Trzeba mu rogów przytrzeć, by nie bódł, nie brykał. Drużb. Przypiąć ubogiemu rogów = ośmielić charłaka. Bobr. Rogi położyć = *głowę dać, umrzeć.* Rej. 2. *trąbka zrobiona z rogu a. z metalu:* R., na którym trąbią, bądź przysposobiony naturalny R., bądź też z kruszcu i t. d. L. Grzmi bęben za uchem, a kozi R. wrzaśnie. Rej. Natenczas Wojski chwycił na taśmie przypięty swój R. bawoli, długi, centkowany, kręty, jak wąż boa. Mick. 3. *puhar zrobiony z rogu:* Dawni pili rogami. Goł. R. obrzędowy górników wielickich. Gl. 4. *rodzaj łopatki z rogu, jako narzędzie pomocne do wzuwania i zzuwania ciasnego obuwia:* R. do wdziewania trzewików używa ś., gdy te są ciasne. Mag. 5. Rogi kusze, łuku, gdzie są wręby do cięciwy. Troc. Wyciągnij zuchwały łuk dobrze, żeby ś. oba zbiegły rogi. Bardz. Bełt Kupidyna, z pieszczonych wypuszczony rogów, przejmie ciebie i twoich przechwalonych bogów. Zim. 6. a. **[Różk]** *węgieł, kąt, narożnik, kant; zbieg ulic:* R., anguł, kąt, węgieł. Sol. R., narożnica, np. na rogu mieszka. Kn. Stojąc na rogach ulicznych. Kucz. Na rogu mieszka, ma kamienicę. Troc. Kupić co na rogu (= *w sklepie w kamienicy narożnej*). Chodźmy na R. (= *do szynku w narożnej kamienicy*). Mieszkam trzeci dom od rogu, za rogiem, na lewym rogu ulicy. R. tacy, chustki, prześcieradła.

Czapka z czterema rogami. L. Chciała ś. zabić nie poduszki rogiem, ale żelazem. Jabł. Barki tamtędy nie idą, żeby ś. nie rozbijały o ten R. abo klin pałacu. Star. R. stołu. Zmówiłbym pacierz u rogu ołtarza. Jabł. Uciekł do namiotu Jehowy i uchwycił ś. za rogi ołtarza. Bud. R. tronu na ołtarzu wspiera ś. Karp. **7.** R. krzyża = *ramię krzyża:* Krzyż ośmiokątny a. o rogach ośmiu. Chm. B. **8.** *odnoga, ramię, widły:* Rzeka tak ś. rozdarła rogami, że las nakoło wielki otoczyła. P. Koch. Lichtarz z rogami. Troc. **9.** R. podkowy = *zakrzywiony koniec podkowy:* Ma mieć podkowę białą, nadół rogami obróconą. Nies. **10.** p. **Rękojeść. 11.** † R. *skrzydło wojska, flank:* Masz skrzydło lewe swoje a. R. odłożyć opodal. Biel. M. Uderzyli ś. mocno z obu stron na lewym rogu. Biel. M. Pierwszy R. w wojsku trzymał starosta Dybowski. Biel. M. **12.** × R. *fiszbin:* Z rogu wierzchniej szczęki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznurówek, parasolów etc. bywa używany. L. Sznurówki z rogów. Comp. **13.** *naskórek znacznie zgrubiały i stwardniały:* R. kopyta. R. żółwia. R. od kopyta, od pazura. Troc. **14.** anat.: R. Amonowy a. Amona a. † barana (cornu Ammonis) = *twór znajdujący ś. w jamie bocznej mózgu.* Rogi kości gnykowej (cornua maiora ossis hyoidei). Rogi mniejsze, p. **Ciałko.** R. rdzenia kręgowego (na przekroju) (cornu medullae spinalis). Rogi macicy (u zwierząt) (cornua uteri). R. przedni żuchwy p. **Dziobiasty. 15.** bot.: Jeleni R. p. **Sumak.** Kozi R. p. **Kozioróg. 16.** gieol.: R. Amona, [R. d j a b l i] *amonit,* k o ł o t o k, *mięczak jednoskorupowy głowopławy, spotykany w stanie skamieniałym, poczynając od wapienia triasowego aż do utworów kredowych.* **17.** hut.: Kibel w rogach, p. **Kibel. 18.** kow. *węższa część kowadła.* **19.** muz.: R. sygnałowy = *rodzaj waltorni.* **20.** stol. p. **Nos. 21.** zł.: Rogi = *wół.* Zdr. **Rożek, Różek.** <ROG/ROŻ>

Rógfant, u, lm. **y** *narożnik w wyrobie stolarskim.*

Rój, roju, lm. **roje 1.** *społeczeństwo pszczele:* Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jednę z kilku młodych matek. Kluk. Pszczoły dwakroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. Trzyc. Im więcej roju, tym bywa mniej miodno. Bratk. Pszczoły co rok R. jako nową osadę wypuszczają. Troc. W tym roju więcej jest pszczół. Troc. **2.** przen.: *tłum, chmara, rzesza, kupa, tłum, zastęp, mrowie, ciżba, gromada:* Sług nieprzejrzane roje. L. Roje młodzian do wojny obfite. Star. R. gaszków rozmaitego kraju, przez nieprzeborną kniahinię znęcony, już prawie nie ustępował ś. z domu. Kaczk. Roje ruszyły ś. wszelkiego rodu Greków zakładać miasta na brzegach Sycylji i Italji. Lel. Śnieżny aniołków R. Sow. R. a. r o j o w i s k o gwiazd. R. Dominika. Syrok. (= *zakonnicy św. Dominika). Rojami* przys. = *tłumnie, gromadnie.* **3.** R. a. p i e r ś c i e ń meteoryczny = *gwiazdy spadające, krążące koło słońca po drogach statecznych.* **4.** *urojenie, mrzonka, przywidzenie:* Wino, panny i muzyki na melankoliki wybijają ze łba roje. Trzt. Zdr. **Roik.** <ROJ>

Rójba, y, lm. **y** p. **Rójka.**

Rójka, i, lm. **i, Rójba** *szukanie przez pszczoły nowego siedliska dla roju.* < Od Roić>

× **Rólada, y,** lm. **y** p. **Rulada.** Sł. wil.

[Rómienniczka, i, lm. **i]** *równianka, bukiet.* <Zam. *Rówienniczka, zam. Równianka>

[Rómienniki, ów, blp.] p. **Rówiennik.** < Zam. Rówienniki>

[Rómno] p. **Równo.** <Zam. Równo>

Rószczka, i, lm. **i 1.** p. **Różdżka:** Miłuje R. swoje gałązki i gałązka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. Skar. Dobrego korzenia R. Skar. (jaka matka, takie córki. L). Nazaret wykłada ś. R. abo latorośl. Dambr. Szczęśliwa latorośl, z której rószczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. Birk. Rószczki do szczepienia. Skar. Rodzice mają zwyczaj dziatki swe karać a. rószczką wzbierać. Glicz. Rószczką Duch św. dziateczki bić radzi, R. bynajmniej zdrowiu nie zawadzi. **2.** [Rószczki, lm.] *zabawa młodzieży w przeddzień ślubu, na której przyjmują chlebem i serem.* **3.** bot.: Hojna R. p. **Rutewnik.** <Zam. Różdżka>

† **Róść, rośnie, rósł** *rość, rosnąć.* Ocz. <ROST>

Rów, rowu, lm. **rowy 1.** *wykop podłużny, przekop, przekopa, kanał, fosa:* R. do sprowadzania wody z roli, z ogrodu, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łąkę, rolą. Kn. Kopanie rowów dla osuszenia pola. Bud. B. R. graniczny. R. kryty, otwarty. R. szańcowy. Skakać, sadzić przez rowy. Opasać, otoczyć co rowem. R. naokoło miasta, twierdzy. R. przy drodze. Wpaść w R. Leży jak świnia w rowie. Przekopać, przeprowadzić R. R. bić. L. Zarzucić, zasypać R. Przen.: Trzeba przeskoczyć R. L. (= *zwalczyć przeszkodę).* Źle posłałaś łóżko: zostawiłaś R. przy boku (= *zagłębienie, dołek, wklęsłość).* A kiedy odjeżdżasz, bywajże mi zdrów, pocałuj mię w dupę i w sam R. Pśń. **2.** anat.: † R. (Perz.) = *rowek,* × *żłobek* (fossa). Zdr. **[Rowyszek].** Zgr. **Rowisko.** <RY/ROW>

Rówcowe poły, myśl. *sieci na ptaki.*

[Rówianeczka, i, lm. **i]** p. **Równianka.**

[Rówianeczko, a, lm. **a]** p. **Równianka:** Ctyry rówianecka z niego (z wianka) wyleciały.

Rówien 1. p. **Równy. 2.** p. **Rówień:** Na dworze równa mu w urodzie nie było. Otw. S. <Od Równy>

[Rówieneczka, i, lm. **i]** *równina:* Owieczki na rówieneczce. <Od Rówienka>

[Rówienka, i, lm. **i, Rowienka]** *miejsce równe, bez lasu, równinka:* A dołem rówienkami stare miasto Sącz i Nowy Sącz bielejący. Zał. S. <Od Równy>

Rówiennica, y, lm. **e** forma ż. od **Rówiennik; Rówienniczka, Rówieśnica:** Io wszystkie rówiennice swoje krasą przechodziła. Otw. Znalazszy swoje rówiennice, myśliwa znowu gromiony zwierz bije. Tw. (= *towarzyszki).* Rówiennice świata, żyznego Nilu piramidy. Wor.

Rówiennictwo, a, blm. *stan rówienników a. rówiennic, równość wieku.* <Od Rówiennik>

Rówienniczka, i, lm. **i** p. **Rówiennica.**

Rówienniczy przym. od **Rówiennik; Rówieśniczy, Rówieśny, Rowiesny.** Wy przed wieki obie rówiennicze uciechy sprawiłyście sobie. Przyb. < Od Rówiennik>

Rówiennik, a, lm. **cy, [Rowiennik, Rówieźnik, Równik], Rówieśnik,** † **Rówień 1.** *człowiek równy drugiemu wiekiem, jednolatek:* Wieku, urody, fortun rówienniki. Wad. Źle, kiedy rówiennikom nierówne roboty, abo nierówiennikom równe nakazują. Birk. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako R. Wuj. **2.** × R. *człowiek równy drugiemu z naczeniem:* Skąd to, że z sobą różnicie ś. sami... że wszyscy chcecie być rówiennikami i wszyscy rządzić jednako chcecie, a wzajem sobie nie ustępujecie. P. Koch. Występność obowiązuje człowieka czołgać ś. u nóg rówiennika swego i znosić jego pogardę. Węg. **3.** *człowiek współczesny drugiemu:* Zeuksis, sławny malarz,

Parchazjusza R. Bobr. Przen.: Rówienniki litewskich kniaziów, drzewa Białowieży, Świtezi, Ponar, Kuszelewa! Mick. 4. × R. *równik, ekwator:* Od Krakowa prawie całym stopniem jest bliżej rówiennika. Stasz. 5. [Rówienniki] a. **Rómienniki** *kłoski wybierane ze snopów do wicia wianków na M. Boską Zielną.* <Od Rówienny>

Rówienny, Rowieśny *jednego wieku, jednych lat z drugim.* <Od Rówien, Równy>

Rówień I. †**R. wnia,** lm. **wnie** = a) p. **Rówiennik.** Rej, Ocz. 2. p. **Równy.** B. Sz. 3. ***Rówień,** ***Rówien** tylko w 2 pp. lp.: †Równia = *równego, takiego samego, podobnego człowieka a. przedmiotu:* Nie wiecie, że mi niemasz równia w nauce wiedźbiarskiej? Leop. On był tak swemi kunsztami wsławiony, że równia nie miał swemu dowcipowi. P. Koch. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. Żarn. Równia mu w tej mierze nie najdowano. Birk. Trudno przybrać równia tej dziewicy w rozumie i urodzie. Pot. Królestwo Chrystusowe tak ś. rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. Wuj.

Rówieśnica, y, lm. **e** p. **Rówiennica:** Jest nas dwieście rówieśnic, wszystkie zażywamy jednakich zabaw, wszystkie za krasne ś. mamy. Szymon. <Od Rówieśnik>

Rówieśniczy p. **Rówienniczy:** Nigdym nie zakosztował tego życia rówieśniczego na współkę z garstką młodzieży. Krasz. Wzrok niewieści siostr kochanych, rówieśniczych, miłością nie poi. Lsk. <Od Rówieśnik>

Rówieśnić się, i ś., ił ś. *stawać ś. rówieśnym, upodobniać ś., równać ś. komu, czemu:* Naród mój... z trupami ś. umarłemi rówieśnił. Wysp. <Od Rówieśny>

Rówieśnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rówieśnić ś.**

Rówieśnik, a, lm. **cy** p. **Rówiennik:** Przyjaciel i R. nieboszczykowski. L. Moździerz był rówieśnikiem moim: kupił go ojciec, gdym... Kon.

Rówieśny p. **Rówienniczy:** Wychowywał ś. nie lepiej i nie gorzej, jak rówieśni mu poddani jw. dziedzica. Jeż. Przedstawiał sobą wzór dla rówieśnej młodzieży obywatelskiej. Orzesz. <Od Równy>

[**Rówieźnik, a,** lm. **cy**] p. **Rówiennik.**

***Równa:** × W równą = *równo:* W równą, równo z nim idzie. Troc. <Od Równy>

Równacz, a, lm. **e I.** *ten, co równa, zrównywa:* Europejski ubiór, wielki R. stanów. Słow. 2. *hebel, strug do wyrównywania powierzchni płaskiej, już poprzednio z grubsza oheblowanej.* 3. gór. *świder dłótowy z uszami po bokach, służącemi do skrobania na równo boków otworu wierconego w skale.* <Od Równać>

Równać, a, ał, [**Równiać, Równować**] **I.** *robić równym, wyrównywać, urównywać, wygładzać, prostować; niwelować, plantować:* R. ziemię, ścianę. Troc. R. po sznurze (pod sznur) drzewa, ulice. Troc. R. co z ziemią. Troc. (= *zrównywać*). 2. z kim, z czym = *robić jednakowym, stawiać na równi, zrównywać, porównywać:* Dwa znaki: waga i skop, równają noc dniowi. Żebr. O, jakoż wszystkich równa niezbędna śmierć w grobie. Pot. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, miłość potężnych królów równa z prostakami. Tol. 3. jedno z drugim = *uważać za równe, porównywać, przyrównywać, stawiać obok siebie, komparować; nie robić różnicy, mieć za jedno, utożsamiać:* R. jedne rzeczy z drugiemi jest uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; abo jakim sposobem jedne stać ś. mogą to samo, co i drugie, znaczącemi. Śniad. O, jakoż prorok dobrze trawie równa człeka, sławę jego kwiatkowi, który kosy czeka. Pot. R. różne persony — obraza jednej strony. Kn. Rzplitę do ula pszczół równamy. Oss. 4. †R. p. **R. ś.:** Przyjaźni związek spoleniu krewnemu z każdej miary równa. Warg. **R. ś.** *robić ś. równym, wyrównywać ś., urównywać ś., wygładzać ś., prostować ś.:* Powierzchnia morza po burzy równa się. Na słowo komenderującego: równaj ś.! bataljon naprzód występuje trzy kroki z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. Kaw. Nar. Nie więcej tamci, niż ci, przemagali, jako na wadze strony ś. równają, tak zabijają, jako umierają. P. Koch. (= *balansują, równoważą ś*). 2. komu = *piąć ś. do równości, chcieć ś. zrównać, uważać ś. za równego, mieć ś. za jedno, stawiać siebie na równi z kim:* Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrząc, R. ś. z niemi chcą: mieszczanin R. ś. chce szlachcicowi, szlachcic wojewodzie, wojewoda królowi, równych intrat nie mając, równym mu być chce. Skar. Mądrze to Jezus wyrzekł, równając ś. światu. Białob. (= *zniżając ś. do świata*). Nie równaj ś., lichoto, panom. Troc. 3. a. †**Równać** komu, czemu = *być równym; znaczyć, stanowić, czynić, wynosić tyleż; być tym samym, takimże samym, wyrównywać komu, czemu:* Suma dwuch i jednego równa ś. trzem. Złotu (do złota) ś. to równa. Troc. Równa ś. to złotu, *certat auro.* Kn. R. ś. w kolorze. Troc. Śmierci ś. to równa. Łączn. Każdy, który stanem przedtym ś. z tobą równał, a teraz czcić musi, nim powie: Najjaśniejszy, pierwej ś. zakrztusi. Kras. <Od Równy>

[**Równak, Równyk**] sp. *jednak, przecież.* <Od Równy>

[**Równaki**] *jednakowy.* <Od Równy>

[**Równako**] przys. od **Równaki,** *jednakowo.*

Równanie, a I. blm., czynność cz. **Równać:** R. pod sznur. Troc. Równaniu służący, którego można równać z drugim. Troc. Przez głęboką refleksję z rozumowania, przez R. swych wyobrażeń ze skutkami natury ujrzał biegi niebieskie. Śniad. 2. lm. **a** = a) astr. = *ilość wprowadzona jako poprawka do różnych obliczeń.* R. osobiste = *poprawka, jaką obserwator do spostrzeżeń swych wprowadzić winien dla usunięcia błędów wypływających z właściwości jego zmysłów.* R. czasu = *poprawka, jaką dodać lub odjąć należy od czasu słonecznego prawdziwego, to jest godziny wskazanej przez kompas, aby otrzymać godzinę na zegarze.* b) bud. *proporcja, spółmierność.* c) chem.: *taki układ znaków i wzorów, wyrażający przebieg zjawiska, że z lewej strony znaku równości piszą ś. w nim ciała, między któremi ma ś. odbyć działanie, z prawej — wyniki przemiany chemicznej.* d) mat. *wyrażenie znakami algiebraicznemi związku równości dostrzeżonego między jakiemikolwiek ilościami wchodzącemi w pytanie:* R. zasadnicze i warunkujące. R. o dwuch lub więcej niewiadomych. R. (wzór) koła, elipsy, paraboli i t. d.

Równanie się, a ś., blm., czynność cz. **Równać ś.**

Równia, i, lm. **e I.** a. [**Rówień**] *równina, płaszczyzna:* R. jest powierzchnia, na którą linja prosta doskonale przystaje. Jak. J. R. pochyła = *płaszczyzna pochylona do poziomu, używana do przesuwania ciężarów w górę, jako jedna z machin prostych,* pochylnia. Kto na równi padnie, niebardzo poczuje i wstanie snadnie. Kn. [Dunajec, Dunajec, w jakiże ty równi?]. Wyprowadził wojsko na równią. Troc. Te gaje cedrów, te równie bez końca. Od. Po prawej ręce

rozlewały ś. równie, nibyto nieprzejrzane wody szaro-zielone. Reym. W czystej równi i szczerym polu. Sar. Z pod powiek widziała jedynie chropawą równię środka ulicy z jej dołami. Żer. Wały pod nim (wichrem) morskie, brunatne, równie pod nim, porznięte w szkliste, ciemne skiby. Żer. Przen.: *poziom, poziomość, brak wzniosłości, wyniosłości, mierność, miernota:* Każdy, co go wyżej fortuna wysadza, gardzi równią. Pot. 2. *poziom równy co do wysokości; równa miara, równowaga, równoważność:* Trzeba nam w równi trzymać szale. Pilch. Waga w równi stoi. Troc. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje, co jeśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższyć, tedy onę wespół z sobą do ostatniej podłości zniży. Pilch. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. Nar. Nie próżno ś. trwożą, twe i swe siły gdy w równi położą. Susz. *(=na szali dla porównania).* Bitwa w równi trwała. Troc. Oszczerców i zabójców ja na równi kładę. Tremb. Nagroda mogłaby iść w równi z zasługą. Kras. *(= w parze).* Chował to dziecię po równi z synem własnym. Krasz. Wszystkich narówni miłuję. 3. *równość, stan równy, równouprawnienie, jednakowa moc:* R. najlepsza w rzpltej. Petr. R. i nierównia najprzedniejszą są przyczyną niezgód w rzpltej. Petr. Ani ród mój z Tantala rodem w równią idzie, ni ś. mogę porównać z Achillesa domem. Hul. *(=w porównanie).* 4. *normalna wartość pieniędzy jednego kraju wyrażona w pieniądzach drugiego państwa.* 5. ┼ R. *ludzie równi komu, rówiennicy czyi:* Obawia ś. każdy karać tak z przestępków pana, jakoby swoję równią karał. Górn. *(= równych sobie).* 6. *doprowadzenie robót mularskich do ułożenia belek,* g l a j c h a: R. piwniczna, parterowa, pierwszego piętra. 7. tech. *powierzchnia jednakowych naprężeń, potencjałów, ciśnień i t. p.* 8. woj.: R. ogniowa przedpiersienia = *spadzistość, która daje ś. wierzchniej części przedpiersienia ku polu dlatego, żeby strzały dochodziły aż do przeciwskarpy.* Zdr. [**Rówienka, Rówieneczka**].

Równiać, a, ał i R. ś. p. **Równać.**

[**Równiak, a,** lm. **i**] *mieszkaniec doliny:* Ci, co zamieszkują wyżej, nazywają tych, co obsiedli niższe podgórza, równiakami, lachami. Tet. 2. gór. *szlaga do równania soli w beczce.* 3. rzem. = a) *rodzaj pilnika.* b) *proste ostrze żelazka do równania powierzchni,* s t r u g. <Od Równia>

Równianeczka, i, lm. **i** p. **Równianka:** Kwiaty bywają w równianeczkę uwite. Birk. <Od Równianka>

[**Równianie, a,** blm.] czynność cz. **Rowniać.**

[**Równianie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Równiać ś.**

Równianka, i, lm. **i,** [**Równiatka, Rumianka**] **I.** *słoma równa, prosta, nie targana.* 2. ✕ R. *rówiennica, rówienniczka, rówieśnica.* Sł. wil. 3. *bukiet, pęczek, wiązka kwiatów, kłosów zbożowych, ziela; wieniec a. girlanda z kwiecia:* R. mirry wonnej. Birk. Zwijaj równianki, usypuj ich szaty wonnemi kwiaty. Nar. Równiankę rozmarynu tobie niosę. Tw. Po niwach zbierali bławatki, z których układali równianki. Rzew. Jakie chcecie równianki jak najpiękniej uplotę. Len. [R., pęczek, bukiet kłosów żyta lub pszenicy, niesiony gospodarzowi przy dożynkach obok wieńca przez towarzyszkę przodownicy] 4. [R.] *jeden z kwiatów w wieńcu.* Zdr. **Równianeczka,** [**Rówianeczka, Rówianeczko, Rumianeczka, Rumieneczka, Romienniczka, Równianeńka, Rumioniuszka**].

[**Równiany**]: Słoma równiana = *równa, prosta, nie targana.* <Od Równy>

[**Równiateczka, i,** lm. **i**] **I.** p. **Równiatka:** Kwiateczki, z których śliczne równiateczki wiła Marynieczka. Wójc. 2. a. [**Równiotecka**] *jaskier* (ranunculus acer).

[**Równiatka, i,** lm. **i**] p. **Równianka.** Zdr. [**Równiateczka**].

Równiczka, i, lm. **i** bud. *łata do oznaczenia lub sprawdzenia przy konstrukcjach linji poziomej.* <Od *Równica, od Równik>

Równie, Również I. *w równej mierze, tak samo, tyleż:* Wiem o tym, że cię kocha R. z życiem swoim. L. Nic nas R. nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znosi. L. Dwie rzeczy R. pożyteczne. Zwyczaj R. głupi, jak barbarzyński. Uczucie R. ma swoje prawa, jak rozum. Lib. Francuzi R., jak Anglicy *(=nie mniej).* 2. a. **Równo** posp. *bądź cobądź, jednak, z tym wszystkim, wszelako, atoli, pomimo to, przecież:* Choć mi perswadują, R. ja go kocham. <Od Równy>

[**Równie, a,** blm.] *wiek, lata doszłe do pewnego kresu:* Mam ci ja w domu siostre, ale mego równia jesce nie dorosła. <Od Równy>

Również p. **Równie.**

Równik, a, lm. **i I.** [R.] p. **Rówiennik.** 2. a. **Ekwator** = a) *koło wielkie wynikające z przecięcia kuli płaszczyzną prostopadłą do średnicy przyjętej za oś.* b) R. ziemski = *koło wielkie na ziemi, prostopadłe do osi jej obrotu,* l i n j a r ó w n o n o c n a: Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika słońce w samo południe promieńmi dotyka miejscległych pod linją. Przyb. c) R. niebieski = *równik odcięty na pozornej sferze niebieskiej przez przedłużoną do zetknięcia ś. z nią płaszczyzną równika ziemskiego.* d) Równik magnetyczny = *linja, na której nachylenie magnetyczne jest równe zeru.* e) R. magnesu p. **Magnes.** 3. anat.: R. soczewki oka (aequator lentis). <Od Równy>

Równikowy przym. od **Równik,** *ekwatorjalny.* Gieo.: Rzut R = a) *perspektywiczny obraz powierzchni ziemi na płaszczyźnie równika, rzut* b i e g u n o w y. b) *perspektywiczny obraz powierzchni ziemi na płaszczyźnie południka.*

Równina, y, lm. **y I.** a. [**Równizna**] *płaska przestrzeń ziemi, płaszczyzna:* R. nizka = *nizina.* R. wysoka = *wyżyna.* R., wielka ziemi równej rozległość. Wyrw. Rozległe, obszerne, nieprzejrzane okiem równiny. Będą ś. paść przy drogach a po wszech równinach pastwiska ich. Wuj. Jak serc ludzkich prostotę, tak i pól sarmackich równiny z dawna ukochałem. Koch. W. Dalej równiny okiem nieprzejrzane. Kras. Dopadłem jednej szerokiej równiny. Tremb. W Lipskich równinach. Niem. Przen.: Ta cała żywa głów ludzkich R. zadrżała jednym olbrzymim wzruszeniem. Krasiń. 2. anat.: R. podkolanka, R. podkolenna, podkolanowa, u spodu powierzchni tylnej kości udowej (planum popliteum). Zdr. **Równinka.** <Od Równy>

✕ **Równisty** *równy, gładki, bez zagłębień i wzniesień:* Ziemia płodna, równista i rozległa. Sł. wil. <Od Równy>

Równiuchno przys. od **Równiuchny;** ✕ **Równiuczko, Równiusieńko,** [**Równosieńko**], **Równiuteńko, Równiutenieczko, Równiutko.**

Równiuchny, ✕ **Równiuczki, Równiusieńki, Równiuteńki, Równiutenieczki, Równiutki** *całkiem, zupełnie, kompletnie równy.*

× **Równiuczki** p. **Równiuchny**: Równiuczka łąka. Rej. <Od Równy>

× **Równiuczko** p. **Równiuchno**: Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, wszystkie R. rostąc, pięknie przystrojono Rej.

Równiusieńki p. **Równiuchny**. <Od Równy>

Równiusieńko p. **Równiuchno**.

Równiutenieczki p. **Równiuchny**. <Od Równiutenki>

Równiutenieczko p. **Równiuchno**.

Równiuteńki p. **Równiuchny**. <Od Równiutki>

Równiuteńko p. **Równiuchno**.

Równiutki p. **Równiuchny**. <Od Równy>

Równiutko p. **Równiuchno**.

[Równizna, y, lm. **y]** p. **Równina**. <Od Równy>

Równo 1. przys. od **Równy**; [**Rómno**]: R., w jednakiej linji, po sznurze. Birk. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby najrówniej wysechł, bo gdyby ś. na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobićby ś. musiały. Przędz. R ru chodzić. Troc (*= gładko*). R. włosy przyczesać. Drzewa R. pod sznur sadzone Troc R., nierówno pisze. Troc. R. wyciągniony, napięty. Troc. R., ile jednemu, tyle drugiemu. L. Dwie laski R. (nie krócej, nie dłużej) oberznięte. Troc. Rowy R. (nie głębiej) kopane. Troc. R. za R. oddać, wetować. Petr. R., jednako wszystkich ważyć. Kn. R. częstować. Kn. Chce R. z możnym: ciągnie ś. i trawi. Słup. R. ś. z tobą kładzie. Troc (*= na równi ś. uważa*). R. co podzielić. Troc (*= na równe części*). Nierówno łatwiej. Otw. S. (*= nierównie, bez porównania*). R. odległy. Troc (*= równoległy*). R., nie dłużej, nie krócej. L. R. z czym = a) *akurat w tym miejscu, gdzie co przypada*: Przyciął rękawa R. z łokciem. [Zróbcie wy mi zupan, ani długi, ani krótki, R. z dupą]. [R. z wiatrem pojechał] = *akurat w tę stronę, w którą wiatr wiał.* b) *akurat z początkiem czego, skoro co (nastąpi)*: Przykazał służącym, aby R. ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. Kras. Wstać R. ze świtem (*= skoro świt*). **2.** †R. = *równia, równa siła*: Nieprzyjaciele, obaczywszy, że im już nie R., jęli uciekać. Wuj. (widząc, że byli porażeni. B. G.). Mieczysław, widząc, że mu nie R., rzucił ś. sam do Wielkiej Polski po lud. Biel. M. Zebrał ś. przeciwko Świdrygałłowi Zygmunt, ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. Biel. M. **3.** *wszystko jedno, obojętnie*: R. mi było wszystko. Troc. R. to: pisać a. nie pisać. Troc. **4.** p. **Równie**: Brzydka była jak djabeł, równom ś. musiał do niej umizgać. L. [Choć ty chcesz, R. ja nie pójdę].

Równobarwny, Równobarwy *odznaczający ś. jedną barwą, jednego koloru, bez odmiany, jednobarwny, jednostajny co do koloru.* <Równo + Barwny>

Równobarwy p. **Równobarwny**. <Równo + *Barwy, od Barwa>

Równobieżnie przys. od **Równobieżny**, *równolegle.*

Równobieżny p. **Równoległy**: Odgrywały ś. we mnie dwa procesy świadomości, nie zlewając ś. z sobą, odgraniczone, równobieżne. <Równo + Bieżny>

Równobocznie przys. od **Równoboczny**. L.

Równoboczność, i, blm., rz. od **Równoboczny**.

Równoboczny *mający boki równe = jednakowe*: Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa ś. R. Jak. J. Tryanguł R. Troc. R. czworokąt = *równobok (to jest kwadrat lub romb)*. Czworobok równoboczno-ukośny = *romb, kosiec, równobok ukośny, kwadrat ukośny.* <Równo + Boczny>

Równobok, u, lm. **i** mat. *figura mająca boki równe.* <Równy + Bok>

Równobrzmiąco przys. od **Równobrzmiący**: Ustawy walutowe muszą być R. uchwalone w obu parlamentach.

Równobrzmiący *jednakowego brzmienia; jednobrzmiący, dosłowny, zgodny co do słowa*: Kontrakt w dwuch równobrzmiących egzemplarzach. <Równo + Brzmiący>

Równociągły *jednostajny, stały, wciąż równo idący, niczym nie zamącony, nie zakłócony*: Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, wszystkim poczynało iść równociągłym wątkiem. Nar. <Równo + Ciągły>

Równocieplny, **! Równociepłowy** *posiadający ciepło równe.* Gieo.: Linje równocieplne = *przeprowadzone przez wszystkie te miejsca kuli ziemskiej, które posiadają równą ciepłotę średnią roczną*, izotermy. <Równy + Cieplny>

! Równociepłowy p. **Równocieplny**. <Równo + *Ciepłowy, od Ciepło>

× **Równocząstkowy** *z cząstek równych, jednakich złożony; jednorodny, jednostajny* (similaris). <Równy + Cząstkowy>

Równoczesność, i, blm., rz. od **Równoczesny**, *współczesność*, fiz. *izochronizm, izochroniczność.*

Równoczesny 1. *jednoczesny, współczesny*; **2.** fiz. p. **Izochroniczny**. <Równo + 2. Czesny>

Równocześnie przys. od **Równoczesny**; *odrazu, naraz*: Dwuch robót R. robić nie mogę. R. ze wschodem słońca = *równo ze wschodem słońca.*

Równoczłonkowato przys. od **Równoczłonkowaty**.

Równoczłonkowaty *takież członki mający.* L. <Równo + Członkowaty>

Równoczynny *w takiż sam sposób czynny; również czynny*: Równoczynna, równowładna prezencja twoja miła. Fred. A. <Równo + Czynny>

Równodługi *odznaczający ś. równą długością*: Mocno ciemne, prawie czarne oczy z również ciemnemi, równodługiemi rzęsami. Chm. <Równo + Długi>

× **Równodusznie** przys. od **Równoduszny**. L.

× **Równoduszny** *takiejże duszy, jednoduszny; pokrewny duchowo.* L. <Równy + Duszny>

Równodzienny p. **Równonocny**. L. <Równo + Dzienny>

× **Równodzień, dnia,** lm. **dnie** *porównanie, przesilenie dnia z nocą; czas tego zjawiska*, równonoc, × dziennorównia, równonocnia, × nocorównia: Punkcik śrzedniego równodnia. Żebr. <Równy + Dzień>

+ **Równogranny** anat.: Kość równogranna p. **Kostkowaty**. <Równo + *Granny, od Grań>

Równoimienność, i, blm., rz. od **Równoimienny**.

Równoimienny *mający toż samo imię, jednoimienny.* L. <Równo + Imienny>

Równokąt, u, lm. **y** mat. *figura mająca kąty równe.* Sol. R. jest figura, która ma anguły równe. Troc. <Równy + Kąt>

Równokątność, i, blm., rz. od **Równokątny**.

Równokątny, × **Izogonalny** mat. *mający kąty równe.* Troc. Figura równokątna. <Równo + Kątny>

Równokierunkowy *posiadający jednakowy kierunek, równoległy.* <Równo + Kierunkowy>

× **Równokształt, u,** blm. p. **Równokształtność**. L. <Równo + Kształt>

Równokształtnie przys. od **Równokształtny.** L.

Równokształtność, i, blm. **1.** rz. od **Równokształtny;** × **Równokształt.** L. **2.** chem. i min. p. **Izomorfizm.**

Równokształtny *mający takież kształty, podobny kształtem, taki sam z kształtu, jednokształtny, izomorficzny.* <Równo + Kształtny>

× **Równolaty** p. **Równoletni:** Było tam wiele równolatych chłopczyków. And. <Równo + *Laty, od Lata>

† **Równoleg, u,** lm. **i,** † **Równoodleg** *linja równoległa, paralela.* Troc. <Równy + *Leg, LEG/ŁOG>

Równolegle przys. od **Równoległy.**

Równoleglica, y, lm. **e** *belka mostowa lub t. p. o równoległym pasie górnym i dolnym.* <Od Równoległy>

Równoległa, ej, lm. **e** rz. **1.** mat. *linja równoległa, paralela.* **2.** woj. *ciągły i nieprzerwany okop, nakreślony koliście i nieco spłaszczony na środku, w odległości 300 sążni od kątów najwięcej wyskakujących, który zajmuje cały front ataku i przyległe mu części, mogące zbliżaniu ś. oblegającego do frontu przeszkodzić.* Sł. wil. <Od Równoległy>

Równoległoboczny 1. *mający boki równoległe.* R. czworokąt = *równoległobok.* Przyrząd R., p. **Równoległociąg. 2.** anat.: Dołek R. (w rdzeniu przedłużonym) (fossa rhomboidea). Mięsień R. × czwartakowy, † czworoskośny, × skośno-czworoboczny, × czworokątny łopatki, × kwadratowo-ukośny, × nierównokątny (musculus rhomboideus). <Równoległy + Boczny>

Równoległobok, u, lm. **i 1.** *czworobok, którego boki przeciwległe są do siebie równoległe, paralelogram.* Jak. J. **2.** fiz.: R. sił = *twierdzenie o wypadkowej dwu sił działających pod kątem.* R. prędkości. R. Watt'a (= *rodzaj prostowodu w silnikach parowych).* <Równoległy + Bok>

Równoległociąg, u, lm. **i** *przyrząd równoległoboczny, a. raczej równoległociągowy, znajdujący ś. u końca balansjera, np. machiny parowej, miecha i t. d., aby tłok u tego równoległociągu zawieszony szedł zawsze prostopadle, to jest po osi cylindra.* Łab. <Równoległy + Ciąg>

Równoległociągowy przym. od **Równoległociąg.:** Przyrząd R. p. **Równoległociąg.**

Równoległościan, u, lm. **y 1.** *sześcian, którego ściany przeciwległe są nawzajem do siebie równoległe,* paralelopiped: R. prostokątny, czyli prostopadłościan. R., wielościan czworokątny, w którym podstawy, a zatym i wszystkie ściany są równoległobokami. Jak. J. **2.** fiz.: R. sił = *twierdzenie o wypadkowej trzech sił działających na jeden punkt i nie przypadających na jednej płaszczyźnie.* <Równoległy + *Ścian, od Ściana>

Równoległościenny przym. od **Rownoległościan:** Zostawiano nieraz w kształcie podpór masy równoległościenne, czyli filary solne. Paw.

Równoległość, i, blm., rz. od **Równoległy:** R. linji, płaszczyzn.

Równoległoznacznik, a, lm. **i** *znacznik stolarski, przyrząd do znaczenia linji równoległych.* <Równoległy + Znacznik>

Równoległy, Równoodległy, × **Równosworny,** × **Równobieżny 1.** *posiadający jednakowe odległości we wszystkich punktach, paralelny:* Linje, płaszczyzny równoległe. Przen.: Anglja zaproponowała Francji równoległą akcję celem zapobieżenia sprzedawaniu broni królowi dahomejskiemu (= *równoczesną i zgodną).* **2.** × Ikon R., p. **Ikon. 3.** muz.: R. ruch dwuch głosów, gdy te posuwają ś. w jedną stronę i są zawsze w tej samej odległości. Klcz. <Równo + Legły>

Równoletni, × **Równolaty** *mający tyleż lat życia, istnienia, rówienniczy:* Starzy ojcowie przy kielichu równoletniego z niemi węgrzyna przypominali sobie młodych lat figle. And. <Równo + Letni>

Równoleżnik, a, lm. **i 1.** *jedno z kół wynikających z przecięcia kuli płaszczyznami równoległemi.* **3.** gieo.: R. ziemi = *jedno z kół małych przeprowadzonych na powierzchni ziemi równolegle do równika:* Koła równoległe od równika nazywają ś. równoleżnikami. Łs. Równoleżniki magnetyczne p. **Izokliny. 2.** astr.: R. niebieski = *koło na sferze niebieskiej równoległe do równika niebieskiego.* <Równo + *Leżnik, od *Leżny, od Leżeć>

Równoleżnikowy przym. od **Równoleżnik:** Kierunek R. Nałk.

Równoleżność, i, blm., pokładów, gór. = *jednakowe ich położenie w różnych miejscowościach.* <Od *Równoleżny, od Równo + *Leżny, od Leżeć>

Równolicznie przys. od **Równoliczny.** L.

Równoliczny *równy, jednakowy co do liczby; liczebnie równy; tak samo liczny.* L. <Równo + Liczny>

Równołuski zool. *pokryty jednakowemi łuskami.* <Równo + *Łuski, od Łuska>

Równomiar, u, blm., lek. *umiar, symetrja* (symmetria). <Równo + *Miar, od Miara>

Równomiarowy przym. od **Równomiar,** *umierny, umiarowy, symetryczny.* <Równo + Miarowy>

Równomiernie przys. od **Równomierny.**

Równomierność, i, blm., rz. od **Równomierny:** Na szpaltach gazet pruskich zaczęła ś. zaznaczać pewna R. poglądów.

Równomierny *tejże samej miary z czym, proporcjonalny; jednostajny, równo rozłożony.* <Równo + Mierny>

Równomocno przys. od **Równomocny.** L.

Równomocny *takiejże samej mocy, taki sam co do siły.* L.

Równomyślnie przys. od **Równomyślny:** Na wszelką R. idę straszną burzę. Ryb. J.

Równomyślność, i, blm., rz. od **Równomyślny.** L.

Równomyślny 1. *jednomyślny, tych samych myśli, zgodnie z kim myślący, na jedno zgadzający ś.* **2.** *obojętny, zdeterminowany, przygotowany, zdeklarowany na wszystko, apatyczny, nie zważający na nic.* L. <Równo + Myślny>

Równonoc, y, lm. **e** p. **Równodzień:** R. wiosenna. <Równy + Noc>

Równonocnia, i, lm. **e** p. **Równonoc:** Radzili, czyby dla sprowadzenia równonocni wiosennej na dzień 21 marca — kilka dni z kalendarza wypuścić. Wiszn. Dlaczego Pascha obchodzi ś. na równonocni wiosennej? Wiszn. <Równy + *Nocnia, od Nocny>

Równonocny, Równodzienny, † **Nocorówny, Ekwinokcjalny** astr. *tyczący ś chwili, w której dzień jest równy nocy, w której noc jest równa dniowi; tyczący ś. warunków sprowadzających porównanie dnia z nocą:* Punkty równonocne = *punkty przecięcia ś. ekliptyki z równikiem.* Linja równonocna = *równik.* Strefa równonocna. <Równy + Nocny>

Równonogi 1. *mający nogi równe, płaskie.* L. **2.** Równonogie skorupiaki (isopoda) *dział skorupiaków.* <Równo + *Nogi, od Noga>

Równonóg, oga, lm. **ogi** *skorupiak równonogi:* Materjały do embrjogienji i histogienji równonogów. Nus. < Równy + * Nóg, od Noga>

Równoobwodny p. **Równoobwodowy:** Równoobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. Sol. <Równo + Obwodny>

Równoobwodowy, Równoobwodny *mający obwód takiejże długości.* <Równo + Obwodowy>

Równoobwód, odu, lm. **ody** *figura równoobwodowa.* Troc. <Równy + Obwód>

† **Równoodleg, u,** lm. **i** p. **Równoleg.** Troc. <Równy + * Odleg (Od + * Leg), LEG ŁOG>

Równoodlegle przys. od **Równoodległy,** *równolegle.*

Równoodległość, i, blm., rz. od **Równoodległy,** *równoległość.*

Równoodległy p. **Równoległy:** Równoodległe od siebie linje. Troc. Dwie linje na płaszczyźnie poprowadzone, gdy ś. z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią ś. równoodległe. Sol. <Równo + Odległy>

Równoogonowe ryby, zool. (homocerci) *ryby odznaczające ś. równym ogonem.* <Równy + Ogonowy>

Równoosiowy układ, min. = *układ kryształów regularny,* izometryczny. <Równy + Osiowy>

Równopalczasty zool. *mający jednakowe palce.* <Równo + Palczasty>

Równopłciowy *tejże samej płci,* homoseksualny: Zboczenie równopłciowe (perversio homosexualis). <Równo + Płciowy>

Równopłynny *płynący równo.* Przen.: Głos R. <Równo + Płynny>

× **Równopływ, u,** lm. **y** *gazometr.* <Równy + Pływ>

Równopochyły *mający równą, jednostajną pochyłość.* <Równo + Pochyły>

Równopostaciowość, i, blm., rz. od **Równopostaciowy,** *izomorfizm.*

Równopostaciowy p. **Izomorficzny:** Mieszaniny, związki równopostaciowe. Równopostaciowe uwarstwienie minerałów. <Równo + Postaciowy, od 1. Postać>

Równopoziomy *tegoż samego poziomu, mający równy poziom:* Pomysł kanału równopoziomego. <Równo + Poziomy>

Równoprawność, i, blm., rz. od **Równoprawny:** To żądanie jest koniecznym wnioskiem logicznym, wyprowadzonym z przesłanki równości i równoprawności akcjonarjuszów. Spas.

Równoprawny *mający równe, takież same prawa; na takimże prawie oparty:* Tysiące sposobów równoprawnych prześnicia snu życia. Kozłow. <Równo + Prawny>

Równoramienny 1. anat.: Szew R. (na czaszce), węgłowy, × węgielny, × węglasty (Urs.), † spojenie węgłowate a. boczne (Krup.) (sutura lambdoidea). **2.** mat.: Trójkąt R. = *mający dwa ramiona, czyli boki, równe.* Jak. J. <Równo + Ramienny>

Równorodnie przys. od **Równorodny.** L.

Równorodny 1. *równego, takiegoż urodzenia, równy urodzeniem.* **2.** *jednorodny, takiegoż rodzaju, gatunku; jednakowy:* Równorodne bieguny magnesów (np. wszystkie północne). <Równo + Rodny>

Równorzędnie przys. od **Równorzędny:** Nowe rzeczy stoją R. obok starszych. Ćwik.

Równorzędność, i, blm., rz. od **Równorzędny:** Nikt nie myślał o równorzędności obydwu państw. Smol.

Równorzędny *współrzędny, jednoznaczny, homologiczny:* Mamy kilka tych osób prawie równorzędnego znaczenia. Kasz. <Równo + Rzędny>

× **Równorzutnia, i,** lm. **e** *parabola:* Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. Hube. <Równy + Rzutnia>

[**Równosieńko**] p. **Równiuchno.**

Równosilnie przys. od **Równosilny.** L.

Równosilny *odznaczający ś. równą, taką samą siłą, równomocny:* Nie może być mowy o jakiejś równosilnej walce panującej ludności ruskiej miast i sioł ukrainnego Podola z obcorodnemi domieszkami. Jabł. <Równo + Silny>

Równoskrzydłe owady zool. (homoptera) *dział owadów.* <Równo + * Skrzydły, od Skrzydło>

Równostronny *mający takież same strony, równoboczny, równościenny.* L. <Równo + Stronny>

× **Równoswornie** przys. od **Równosworny,** *równolegle.*

× **Równoswornść, i,** b'm., rz. od **Równosworny,** *równoległość.* Troc.

× **Równosworny** p. **Równoległy.** <Równo + Sworny>

Równościennokątny czworobok, mat. = *mający wszystkie boki i kąty równe,* kwadrat. <Równościenny + Kątny>

Równościenny mat. *mający boki równe:* Równościenna figura, która ma ściany równe. Sol. <Równo + Ścienny>

Równość, i, blm., rz. od **Równy:** R. ulicy. Troc (= *prostość).* R. deski heblowanej. Troc (= *gładkość).* R. stanu, wieku, stylu. Troc (= *jednakowość, tożsamość).* R. wagi. Troc. R. stanu szlacheckiego. Troc. R. w pospolitości bardzo potrzebna. Kn. R. wobec prawa (= *równouprawnienie).* R. u nas była zdawna najcelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieli jedneż przywileje i pod jednymże zostawali prawem. Skrzet. R nie dozwala szlachcie polskiej używać nazwisk hrabiów, margrabiów, baronów. Skrzet. Dwa wyrażenia algiebraiczne połączone znakiem równości (=). Bez równości niema przyjaźni. Prz. R. nie zna pana. Prz. R. dwuch figur (gieometrycznych) ściąga ś. tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. L. R. umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana. L. (= *jednostajność, stała tożsamość, stałość).* Nie idzie to z tym w R. Troc (= *w porównanie; nie równa ś. to temu).* [Sycko mi jedność a. R.] = *wszystko mi jedno.*

Równotrwały *równej, takiej samej trwałości; takiż sam czas trwający:* Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotrwałe, *isochronica,* odbywające ś. każde w równym przeciągu czasu. Jak. J. <Równo + Trwały>

Równouprawniać, a, ał i **R. ś.** p. **Równouprawnić.**

Równouprawnianie, a, blm., czynność cz. **Równouprawniać.**

Równouprawnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Równouprawniać ś.**

Równouprawnić, i, ił, nied. **Równouprawniać** *zrównać pod względem praw, nadać równe prawa:* R. kobiety z mężczyznami. Równość obowiązków jest równoważnikiem za ponoszone przez równouprawnionego obywatela ciężary. Spas. R. skandal z niewinnemi wybrykami. **R. ś.** *zyskać takież same prawa, zrównać ś. pod względem praw:*

Król polski Gniezno przekładał nad Kraków, ale mimo to równouprawnił ś. on z Gnieznem. Bart. <Równo + Uprawnić>

Równouprawnienie, a, blm., czynność cz. **Równouprawnić,** *emancypacja:* Mowie gminu należy ś. R. z językiem literackim. R. polityczne może powstać tylko na koniecznej podstawie równości obowiązków. Spas. R. kobiet.

Równouprawnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Równouprawnić ś.**

× **Równouszy** *takichże uszu, mający jednakowe uszy.* L. <Równo + *Uszy, od Ucho>

[**Równować, uje, ował i R. ś.**] p. **Równać.** <Zam. Równać>

Równowaga, i, blm. **1.** *stan, w którym siły działające na pewien przedmiot nawzajem ś. równoważą, to jest w działaniu swym znoszą ś., a więc nie powodują ruchu; położenie poziome lub pionowe, nie przechylające ś. w żadną stronę:* R. jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane jest od wielu sił, które ś. psują wzajemnie, jedna drugą. Jak. J. Dwa miejsca są do równowagi, *ad libellum,* gdy równą mają od środka ziemi odległość. Gawroń. Armatę ustawić pod równowagę, to jest tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały ś. poziemnie położone. Jak. J. R. chwiejna. R. obojętna. R. stała czyli stateczna. R. niestała. R. ciał podpartych i zawieszonych. Warunki równowagi w machinach. R. ruchoma ciepła = *objaw, gdy różne ciała, pomimo wzajemnej wymiany ciepła, utrzymują ś. w jednakowej temperaturze.* Utrzymać, zachować, stracić równowagę. Przen.: *takież samo natężenie, położenie, stan zgodny z czym, brak przewagi jednostronnej:* R. polityczna (*sił, władz*) w państwie. R. stanów. Lenora była pierwszą balladą, w której duch poety ś. utrzymał w równowadze z duchem ludu. Kl. Przen.: *zrównoważenie ś.; równość, jednostajność po ustatkowaniu ś., uspokojenie ś.:* R. umysłu. Nie mogę przyjść do równowagi (=*uspokoić ś.*). Ze strasburskim pasztetem równowagę traci. Fred. A. **2.** *narzędzie do wyprowadzenia linji poziomych, gruntwaga, libella, waserwaga i t. p.:* R. wodna. Jak. J. R. powietrzna. Zab. <Równy + Waga>

[**Równowanie, a,** blm.] czynność cz. **Równować.**

[**Równowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Równować ś.**

Równowarstwowy *mający wszystkie warstwy równej wysokości:* Mur R. <Równo + Warstwowy>

Równowartościowy, Równowarty *przedstawiający jednakową wartość, mający takąż samą wartość:* Walory równowartościowe. Rudy darniowe zupełnie są równowartościowe rudom brunatnym. Szaj. W. (= *tenże sam procent metalu zawierające, jednakowo wydajne*). Związki, mieszaniny chemiczne równowartościowe. <Równo + Wartościowy>

× **Równowartość, i,** blm. *takaż sama wartość, jednakowa suma; ekwiwalent:* Złożyć za sumę w srebrze R. w monecie miedzianej. <Równy + Wartość>

Równowarty p. **Równowartościowy:** Elementy socjalne państw nie są bynajmniej równowarte ani równoprawne. Zgłębiając pojęcia oderwane liczby i odpowiedni znak cyfrowy, znajdujemy u spodu ukryte wyobrażenie szeregu równowartych zjawisk rzeczywistych. Ask. <Równo + Warty>

Równoważenie, a, blm., czynność cz. **Równoważyć:** R., odkrywanie pochyłości i zgórzystości na powierzchni ziemi znajdujących ś. Zab. Przez R. wyznacza ś. różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwuch punktów. Gawroń.

Równoważenie się, a ś., blm., czynność cz. **Równoważyć ś.**

Równoważnia, i, lm. **e** *jeden z przyrządów gimnastycznych.* <Równo + * Ważnia, od Ważyć>

Równoważnictwo, a, blm., **Wagomierstwo** *część matematyki stosowanej, wykładająca naukę o równowadze sił,* statyka. <Od Równoważnik>

Równoważniczy *tyczący ś. równoważnictwa,* statyczny. <Od Równoważnik>

Równoważnie przys. od **Równoważny.**

Równoważnik, a, lm. **i, Ekwiwalent 1.** *ilość pewnego czynnika równoważąca jednostkę czynnika rodzaju odmiennego:* Ujemny R. natury. **2. a.** × **Równoznacznik** chem. *ilość danego pierwiastku na wagę, łącząca ś. z jedną częścią na wagę wodoru lub ją zastępująca; najmniejsza mogąca istnieć ilość związku.* R. endosmotyczny p. **Endosmotyczny. 3.** fiz.: R. mechaniczny ciepła = *związek liczebny między ciepłem a pracą, ilość jednostek pracy (kilogramometrów), jakie wykonać może jednostka ciepła, czyli ciepłostka, jak np. za pośrednictwem motorów parowych.* **4.** lek.: Równoważniki lecznicze. Równoważniki pożywności. <Od Równoważny>

Równoważnikowy przym. od **Równoważnik:** Liczby te uzyskane zostały przez przeliczenie z oryginalnych cyfr równoważnikowych.

Równoważność, i, blm., rz. od **Równoważny,** *równowaga:* Dwie siły sobie równe a zupełnie sobie w kierowności przeciwne zostawują pędzoną bryłę w równoważności. Hube. Oby Zygmunt August był ustanowił R. senatu z izbą poselską. Cz. Gdzie z jednej strony broń przemaga, gdzie nie jest R. obojej strony, traktaty nie mogą stanąć. Nar.

Równoważny *będący w równowadze z czym, tyleż ważący:* Ty, z każdą z nich obcując co dzień poufale, kładziesz na równoważną ich szacunek szalę. Weg. Przen.: *jednakowo ważny, takiegoż znaczenia, równoznaczny:* Dowody równoważne. <Równo + Ważny>

Równoważyć, y, ył 1. *ważyć tyleż, mieć z czym jednakową wagę:* Rozdzielenie zapasów na równoważące paki. Sienk. Przen.: *mieć takąż siłę, znaczenie i t. d., równać ś. czemu pod względem znaczenia.* **2.** *dochodzić rownowagi, ustalać poziom za pomocą równowagi (narzędzia), poziomować:* R., wynajdować, ile jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. Jak. J. **3.** *sprowadzać do równowagi, utrzymywać w równowadze, miarkować:* R. dwie współzawodniczące władze. R. danemu czynnikowi (sile) = *przeciwstawić inny, który unicestwia jego działanie.* **4.** przen. *jednakowo ważyć, uważać za równego, jednakowo cenić, mieć za jedno pod względem ważności.* **R. ś.** *tyleż ważyć, wynosić tyleż, pokrywać jedno drugie, balansować ś., kompensować ś., wyrównywać czemu:* Majątek i długi, plusy i minusy równoważą ś. <Równo + Ważyć>

Równowązki *w całej długości jednakowo wązki:* Blaszki liści o wycinkach równowązkich. Rost. <Równo + Wązki>

Równowieki *tegoż samego wieku, tyleż lat mający.* <Równo + *Wieki, od Wiek>

Równowładca, y, lm. **y, Równowładzca, † Równowłajca** komu a. z kim = *jednakowej władzy z kim będący.* < Równy + Władca >

Równowładny *mający równą z kim władzę:* Wyobraźnia i wola równorodnemi i równowładnemi są potęgami duchowemi. < Równo + Władny >

Równowładzca, y, lm. **y** p. **Równowładca.** < Równy + Władzca >

† **Równowłajca, y,** lm. **y** p. **Równowładca:** Ociec wszystkim władający, syn z nim R. Groch. R. ojcu. Groch. < Równy + Włajca >

Równowysoki *takiejże, równej wysokości:* Równowysokie gałęzie, *fastigiati*, z różnych miejsc wyrastają: dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie jednej dosięgają wysokości. Jund. < Równo + Wysoki >

Równowzględny *jednakowego stosunku:* Równowzględna proporcja. Ustrz. < Równo + Względny >

Równozębny *mający zęby równe.* < Równo + Zębny >

Równoziarnisto przys. od **Równoziarnisty.** L.

Równoziarnisty *równych, jednostajnych ziarn:* Piasek drobny, R Torz. < Równo + Ziarnisty >

Równozimowy *tyczący ś. jednostajnej temperatury zimowej:* Linje równozimowe a. izochimenowe. < Równo + Zimowy >

Równoznaczenie, a, blm., czynność cz. **Równoznaczyć.**

Równoznacznie przys. od **Równoznaczny.**

× **Równoznacznik, a,** lm. **i** I. p. **Jednoznacznik.** 2. p. **Równoważnik:** Chłopcy uważali naukę i książkę jako równoznaczniki nieznośnej niewoli. Lam. < Od Równoznaczny >

Równoznaczność, i, blm., rz. od **Równoznaczny.**

Równoznaczny *jednakowe znaczenie mający, jednoznaczny; podobne znaczenie mający, blizkoznaczny:* Rodzic i ojciec są wyrazy równoznaczne (= *synonimy*). < Równo + Znaczny >

Równoznaczyć, y, ył *mieć równe, takież znaczenie, równać ś. komu, czemu pod względem znaczenia:* Tam prostota jest dziwactwem, oszczędność wstydem, uczciwość równoznaczy z obłędem. Bog. W.

× **Równozwaniec, ńca,** lm. **ńcy** *takież, jak i drugi, nazwisko mający; imiennik.* Sł. wil. < Od *Równozwany, od Równo + Zwany >

Równozwrotny fiz. p. **Jednorodny.** < Równo + Zwrotny >

Równy, Rówien I. a. [Romny] *płaski, gładki, nie chropowaty, nie dołkowaty, nie wichrowaty, nie górzysty; nie pochyły, nie spadzisty, poziomy:* Droga równa jak po stole. Złamał nogę na równej drodze. Plac R., nie stoczysty, nie pochyły. Troc. Równe pole. Troc. Kraj R. Płótno równe. Przen.: † Liczba równa = *parzysta.* Kłos. Przen.: *poziomy, prosty, nizki, normalny, zwykły, zwyczajny, ordynarny, mierny, pospolity, bagatelny, błahy:* Stopień R. (gram.). Równa rzecz, nie nadzwyczajna, której zdołamy. L. Piekło zdało ś. za rzecz równą Orfeuszowi. Zbyl. Pojął żonę równiejszego stanu. Troc. Ocieski, człowiek familji równej, ale wymowy i godności wielkiej. Biel. M. Kto chce co rychlej rozprzedać, na R. zysk godzi. Alb. (= *mierny, umiarkowany).* Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacje zakładają, a śpitalu dla mizernych ludzi niemasz. Sekl. Oba ś. zarazem zdumieli, mówiąc, żeśmy tej równej rzeczy nie wiedzieli. Papr. 2. *jednostajny, jednakowy, miarowy:* Kolor R. Las R. (= *wszędzie jednakowo gęsty).* Trwała nieco w równej mierze bitwa. Warg. Równym pisze stylem. Troc. Równym idę krokiem. Troc. Przen.: Umysł R. = *obojętny; stale jednakowy, spokojny, chłodny, stateczny, zrównoważony, nie unoszący ś.:* Równe mi są te rzeczy. Troc. Równego umysłu człowiek. Troc. R. w dobrym i w złym powodzeniu. Troc. Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. Nagur. Grać grę równą, nieazardowną. L. 3. *prosty, nie krzywy, nie łamany, nie stargany:* Nici, włosy, linje równe. Droga równa jak strzała a. jak wystrzelił. 4. *jednakowy, jednaki, taki sam, identyczny, zgodny z czym, równoznaczny, równoważny; równający ś., podobny, wyrównywający, dorównywający komu, czemu:* Równa długość, szerokość, wysokość, grubość, objętość. Równa odległość. Sumy równe. Podzielić co na równe części. Nie mieć sobie równego. Iść do równego działu. R. w obliczu Boga. Równi wobec prawa. Ani po nim kto powstał jemu R. B. Sz. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równemi, ale różnemi być w jednakich spraw i nie jednakim sposobem wykonywaniu. Salin. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe i nie zgadzają ś. z sobą. Salin. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. Salin. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem także biorą części sukcesji. P. cheł. Następca Edwarda, rówien ojcu z cnoty, nie był mu rówien z szczęścia. Przyb. Starą mamy przypowieść, iż R. równego zawżdy bardzo rad widzi do społku swojego. Rej. On nasz sławny i wiecznej pamięci hetman, Fabjusom i Scypjonom R., pan Jan Tarnowski. Orzech. Równi plewom, które ś. walają przy drodze. Kochan. O Panie, który nie masz nic równego sobie! Kochan. Równego jeden cierpieć nie umiał, a drugi wyższego. Kochan. Równych intrat nie mając, równym mu być chce. Skar. By to, co dziesięć sobie równych postanowi, jeden imże R., abo jeszcze niższy rozparać miał, świątby nigdy rządu nie miał. Skar. Urody była takiej, iż jej w piękności żadnej równej nie było. Skar. Mało sobie równych towarzyszów w tej mierze miał. Skar. Twórcą swoim gardzić i Jemu równi być chcieli. Skar. Równego jemu na ziemi niemasz. Skar. Szlachcic na zagrodzie R. wojewodzie. Prz. Któremu równego nie miała Polska. Opal. Sławny Apelles, w jego rzemieśle równego świat nie miał. Falib. Równiśmy sobie, nie ma nic jeden nad drugiego. Kn. Równyś pan, posłużysz sobie sam. Kn. Człowiek pyszny równemi gardzi. L. Równego pana gniew gotowe nieszczęście. Prz. Stan szlachecki w Polszcze R. wszelkim stopniom szlachectwa, gdziekolwiek używanym. L. Równe prawo. R. z równym ś. towarzyszy. Mącz R. z równego ś. weseli. Prz. R. mu jest w siłach, w wieku. Troc. Równego jest z nim stanu. Troc. Zachowaniem i majętnością równi sobie byli. Troc. Z równym wdzięczniejsze towarzystwo. Troc. Bądź równym uczynny. Troc. Równiśmy sobie we wszystkim. Troc. Równego gatunku. Troc. Równą miarą odmierzyć. Troc. Towary równej wagi. Troc. Równej szerzy materje. Troc. Równe to są rzeczy. Troc. Nie widziałem nic temu przepychowi równego. Kras. W porządku natury wszyscy ludzie są równi. Kras. W równym on ze mną wieku. Dm. (= *w jednym).* Równego nic nie mają dzieje. Tremb. Któż był w lasach litewskich Rejtanowi równym? Mick. Twarzą podobna i równa z postawy, sercem też całym wydawała męża. Mick.

To zaszczyt, jakiemu równego niema podobno na świecie. Tarn. [Jedna panna była bardzo piękna i szukała równego do siebie. Sukmany równe jak u tego, tak i tego]. 5. *należyty, pełny, zupełny, w sam raz, sprawiedliwy, akuratny:* Równa miara. L. Cztery mile włoskie—jakoby równa mila nasza polska. Star. Będąc od miasta w równej mili. L. Dziękował Antjoch Rzymianom, że go z wielkich zbytnie rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. Warg. Król sam wolał na równej rzeczy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swoje mieć. Biel. M. 6. bot.: Krążek R., p. **Krążek. Równe, ego,** blm., rz. *rzecz równa, gładka:* Iść po równym = *po równej, gładkiej drodze, po gładkim trotuarze.* **Po równu** przys. = *po równych częściach:* Dzielić ś. po równu. <ROW/RÓW>

[Równyk] 1. p. **Równak.** 2. *równo.* Pc. <Od Równy>

× **Rózczka, i,** lm. **i** p. **Rózga.** Łab.

[Rózdeczka, i, lm. **i]** p. **Rózga.**

Rózeczka, i, lm. **i** 1. p **Rózga:** Motylka rózeczką goni. Mick. 2. [R.] *rózga weselna.*

Rózeczkowy przym. od **Rózeczka.**

Rózga, i, lm. **i** 1. *gałązka, wić, witka, łoza:* Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły rózgi, a z rózg latorośle płodne. Trzyc. Gdy na drzewie rózgi suche, korzeń jego niezdrów. Skar. Wezmę sobie dwie rózdze i będę pasł owce. B. B. Owce, które patrzyły na one rózgi, rodziły srokate jagnięta. Leop. (na one pręty. Leop.). Sędzia, potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną rózgę kupującemu w ręce daje. Groic. Przedał wieś, wyrzekł ś. tedy i pod zieloną rózgą zdał, i to litkupem popili. L. Nie jedna, powiadają, R. rośnie w lesie. Szymon. R. cienka, długa, gibka na wierzchu drzewa. Troc. Nasmarować rózgi lepem. Troc. Siec, bić rózgą. Troc. Rózgami smagać. Troc. Bił ociec rózgą dziecię, że się nie uczyło; gdy odszedł, dziecię rózgę ze złości spaliło; wkrótce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, ociec rózgi nie znalazł i kijem go obił. Kras. Nie kocha ten dziecięcia, kto rózgi oszczędza, R. bowiem przywary złe z dzieci wypędza. Min. Kogo rodzice rózgą nie karzą, tego kat mieczem karze. Prz. Będzie R. w robocie! Kn. (= *będzie kij w robocie, oberwiesz ty!*). Na ś. rózgę dał. Kn. (= *sam na siebie bicz ukręcił*). Wyrósł z rózgi. Kn. Ciężko już słowy karcić dzieci wyszłe z rózgi. L. Woj.: Przez rózgi biegać (= *między dwoma rzędami żołnierzy chłoszczących*). Jam już 99 razy przez rózgi biegał, a najmniejszy spacer był sześć razy. L. Będzie musiał pójść przez rózgi 10 razy przez trzechset ludzi. L. Karać kogo pędzeniem przez rózgi. Troc. Dobry żołnierz, biegając przez rózgi, na to tylko żali ś., iż mu fajfer piszczy nad uchem. Boh. Kazać go przepędzić przez rózgi, a to 12 razy dobrej monety, przed wachparadą. L. R. zwiastowna. Bart. (= *wić zwołująca sejm*). Przen.: Był dotkniony rózgą gniewu Bożego. Bart. [R. weselna. R. lepowa = *gałązka lepem nasmarowana*]. Przen.: *gałąź, odnoga, szczep, linja:* Na nim dom cesarski z strony onej idącej rózgi ustał. Skar. [Do ty rozdzi, z chtorny wyszli czárni łapiczkárze]. R. komety = *ogon, warkocz, miotła:* Rozkłada ś. ogon komety smugami świetlnemi na nocnym firmamencie, tworząc wachlarz, lub, wedle ludowego określenia, rózgę. 2. [R.] = a) *rodzaj rysunku na pisankach.* b) *imię Rozalja.* 3. bot.: R. psia p. **Otrętwa.** 4. cukier. *narzędzie do bicia białek, złożone z rączki drewnianej, opatrzonej na końcu drucianą główką gruszkowatą,* miotła. 5. myśl. *ogon psa.* Zdr. **Różdżka, Rószczka, Rózeczka,** × **Rózczka,** × **Różeczka, [Rózdeczka, Różczęczka, Różdżałeczka, Rozdziczka].** <ROZG/RÓZG/RÓŻDŻ>

× **Rózgonos, a,** lm. **owie,** × **Rózgonoś** *profos:* R., profos, stróż szkolny. Goł. <Rózga + *Nos, od Nosić>

× **Rózgonoś, a,** lm. **e** p. **Rózgonos:** R., profos. L. <Rózga + *Noś, od Nosić>

Rózgowato przys. od **Rózgowaty.**

Rózgowaty *podobny do rózgi:* Gałązki rózgowate. Rost. Rózgowate gałęzie jesionów. Matl. <Od Rózgowy>

[Rózgowiny, in, blp.] *akt wicia rózgi ślubnej.* <Od Rózga>

Rózgowy 1. przym. od **Rózga:** Gałęzie rózgowe, *virgati,* są słabe a długie. Jund. Karał ich dyscyplinami rózgowemi. Birk. 2. [R.] rz. *swat trzymający rózgę weselną,* palmowy.

† **Róznie** przys od **Rózny.** Ocz.

† **Rózny** p. **Różny.** Ocz.

[Rózynki, ów, blp.] *rodzynki.*

Róż, u, lm **e** 1. !R. p. **Ruż:** Nagle na oczach łezki zaświecą, i R. wystąpił na lice. Mick. 2. [R.] *drylich różowy.* <Fr. rouge>

Róża, y, lm. **e, [Roza]** 1. bot. = a) (rosa) *roś. z rodziny różowatych.* Gatunki: R. kosmata a. głogowa, !głóg (r. villosa). R. kutnerowata (r. tomentosa). R. pospolita a. polna a psia a szypszyna, [kapinogi] (r. canina). R. stulistna a centyfolja (r. centifolia). R. żółta a. szepszyna (r. eglanteria). b) R. alpejska p. **Różanecznik.** c) R. białogłowska a. zielna a. czarna a. rajska p. **Prawoślaz.** d) R. bobkowa, p. **Oleander.** e) R. japońska p. **Kamelja.** f). R. jerychońska p. **Wiciokrzew, Wiernica** i **Zmartwychwstanka.** g) R. ślazowa p. **Topolówka.** [R. guziczkowa] = *malva arborea.* [R. koczna a. kostna a. kosna] *rozchodnik płaskolistny* (sedum telephium). † Panny Marjej R. Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż ś. rodzi, dla róży zaś rozkosznej i ranić ś. godzi. Zim. Piękna R., ale tarń. Pot. Ciernie, a przecie piękną różę rodzi, Auszp. Sięgam róży, a chwytam za ciernie. L. Musisz ś. głogiem zakłóć, abyś róży urwał. Kołak. Różą rade rwiecie, a ternia tykać ś. nie chcecie. Petr. Prawdziwe dobro, co ś. z cnoty rodzi i wprzód po cierniach, niż po róży, chodzi. Lubom. Różej co szkodzi, choć w pokrzywach stoi. Troc. Udatną różę ciernie otaczają. Troc. Gdy sam pozna w rolnictwie i róże i osty, nie będzie się tak lekko porywał do chłosty. Syrok. Z ostrego ciernia miętka wychodzi R. Troc. R. ma więcej ciernia kolącego, aniżeli listków pachnących. Troc. R. nierozwita, czerwona, biała, cielista. Troc. R. osom i pszczołom podległa. Troc. Dziewczęta jak róże i lilje. L. Taka ładna: mleko i R. L. (= *krew z mlekiem*). Tak mi ś. ładna zdajesz, gdyby R. rozkwitająca. L. Przen.: Róże przedziwne, jako gdy ś. żarzy w mleku krew purpurowa, pałały z jej twarzy. Tw. (= *rumieńce, kolory*). Przyjemna R. natychmiast zakrwawiła jej czoło. L. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagod rumieńce? L. Adieu, R. w pełni, kwiecie mój najdroższy. L. Tam róże haremu usiadły na łodzie. Słow. Złota R. = *kwiat róży zrobiony ze złota, poświęcony przez papieża w czwartą niedzielę postu wielkiego i stanowiący dar papieża dla której z monarchiń.* Wojna białej i czerwonej róży =

wojna domowa w Anglji o następstwo tronu między rodzinami Lankastrów i Jorków w wieku XV. 2. a. × **Różowiec** *ozdoba w postaci róży, rozeta, rozetka:* R. na podniebieniu sklepów, *tholus*. Kn. R. na stropie. Troc. R. w oknach kościelnych. Troc. Wstążkę w różę związać. Troc *(= w kokardę w pukielek)*. Chustka w róże szyta. Pot. 3. R. kompasowa a. R. wiatrów = *rysunek w kształcie promieni wychodzących z wspólnego środka, umieszczony w kompasach morskich pod igłą magnesową i wskazujący okolice świata.* 4. [R.] *bractwo rożańcowe.* 5. [R.] *kompanja chłopaków śpiewających razem pieśni nabożne, szczeg. po wsiach oddalonych od kościołów parafjalnych.* 6. Gdy ś. do cyny angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części ołowiu, powstaje cyna, którą różą naznaczają, i stąd jej nazwisko dają. Krum. 7. [R. a. Pani R.] *pewna gra towarzyska ludowa.* 8. łyż. *figura kreślona przez ślizgającego ś., mająca pewne podobieństwo do róży.* 9. min.: Róże żelazne = *tabliczkowate kryształy hematytu, skupione w grupy różyczkowate.* 10. muz. *otwór w gitarze lub mandolinie.* 11. myśl. *pierścień u podstawy rogów jelenich.* 12. patol. (erysipelas) *choroba:* † ogień św. Antoniego, † ogień piekielny. R. bąblista a. pęcherzowa, (e. bullosum) R. krowiankowa (vaccina erysipelatosa). R. pełzająca (e. serpiginosum). R. prawdziwa, [wietrzna] (e. verum). R. pręgowata. (e. variegatum). R. przenośna, wędrująca, błędna [rozlewająca ś.] (e. migrans, ambulans). R. przyranna a. × przypadowa (e. traumaticum, nosocomiale, symptomaticum) R. ropowicza, zapalna, rzekoma, † przymiot ognisty, [zamoczona] (e. phlegmonosum, spurium). R. spółczulna (e. sympathicum). R. [sucha] = *bez objawów skórnych, to jest gorączka bardzo silna z łamaniem w kościach i z bólem głowy* (wcale z różą nie mająca związku). R. z napięciem skóry (e. glabrum). R. zgorzelinowa, × zgorzelowa (e. gangraenosum). 13. wet.: R. ogonowa (u koni) (erysipelas bullosum caudae equinae). R. świń (rhusiopathia suis). R. wąglikowa, biała szczeć (u świń i owiec) (febris erysipelatosa maligna suum et ovium). R. gnilna p. **Czerwonka.** Zdr. **Różyczka, Różyca, [Rózeczka].** <Łć. rosa, Fr. rose, Nm. Rose>

Różanecznik, a, lm. i bot. I. a. **Różaniec, Rożaniec, Rododendron, Zwaropornik** (rhododendron) *roś. z rodziny wrzosowatych, z plemienia różankowych.* Gatunki: R. pontyjski (rh. ponticum). R. rdzawy, posp.: róża alpejska (rh. ferrugineum). R. złocisty a. syberyjski a. złotokwiat syberyjski. 2. p. **Szupin.** <Od *Różaneczny, od Różany>

Różaniec, ńca, lm. **ńce** I. † R., **Różanka** *ogród różany:* Okna te ś. otwierają na rozkoszne ogrody i różańce włoskie. Tw. Bujał sobie po wonnych różańcach Pallady, róże po jasnym zbierając Helikonie. Tw. 2. † R. *kolor różany, rumieniec:* Nim błyśnie swoim jutrzenka różańcem. Chr. Wiecznym różańcem jagody jej kwitną. Tw. Zapalą ś. różańcem mu jagody. Tw. Pierwszym zakwitając różańcem młodości, potrzebował przewodnika. Tw. Po tych posępach dzień swój jaśniejszy rozwija R. Troc. 3. *rodzaj nabożeństwa zaprowadzonego przez św. Dominika, złożony z rozmyślań, antyfon, modlitw, pieśni oraz wielokrotnie powtarzanych modlitwy Pańskiej i Pozdrowienia Anielskiego; pięć większych i 50 mniejszych paciorków nanizanych na drut lub na nitkę, do liczenia modlitw w tym nabożeństwie:* R. św., rachunek paciorków abo 100 pozdrowienia anielskich, przy każdym dziesiątku modlitwę Pańską przyłączywszy. Birk. R. św. nic inszego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. Bz. R. abo koronka Panny Marji. Kn. R. zowie ś. korona abo wianek. Bz. Ślepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeństw, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. L. Mówić R. a. koronkę P. Marji, Panu Jezusowi. Troc. R., różany wianek, rozmyślania a. modlitwy z żywota i spraw Bogarodzice zebrane. Troc. Odmawiać R. R. za pasem. Hoł. Paweł trzech mszy słuchał, zmówił cztery różańce, na gromnice dmuchał,... a pieniądze dał w lichwę. Kras. R. bukowy, kokosowy. Bractwo różańca św. a. *bractwo różańcowe.* Żywy. R. = *bractwo religijne, którego członek, odmówiwszy piętnastą część różańca, otrzymuje korzyści duchowne z całego różańca.* Nic nie umie, do niczego użyć nie można: ani do tańca, ani do różańca. L. 4. *bractwo różańcowe:* R. przy nim fundował i ozdobił. Nies. Wpisać ś. w R. 5. a. **Podnośnik, Dźwigarka, Dźwigownica, Elewator, Paternoster, Norja** *taśma lub łańcuch bez końca, z naczyniami poprzyczepianemi w pewnych odstępach, obracana na dwóch wałach, bębnami zwanych.* 6. bot. p. **Różanecznik.** 7. bud. p. **Jagódka.** <Od Różany>

Różanka, i, lm. i I. p. **Różaniec.** 2. *odmiana jabłek mocno różowych.* Jank., Rost. 3. [Różanki] *gatunek ziemniaków.* 4. bot. (rhodora) *roś. z rodziny różankowatych.* 5. a. **Olszówka, Olszanka, Siekierka, Pukawka, [Pukas, Popadja]** zool. (rhodeus amarus) *ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopłetwa, karpiowata.* <Od Różany>

Różankowate, Rożankowate, Rododendrowe rośliny bot. (rhodoraceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych, plemię wrzosowatych.* <Od Różanka>

Różanolicy, Różolicy *mający lice różowe, o kwitnącym licu.* <Różany + *Licy, od Lice>

Różanopalcy, × **Różopalcy** *mający palce różowe:* Na niebo wstępowała różanopalca jutrzenka. Sienk. <Różany + *Palcy, od Palec>

Różanoręki *mający ręce różowe:* Różanoręka zorza. Kochan. Różanoręka jutrzenka *(= różanopalca).* <Różany + *Ręki, od Ręka>

Różanostrojny *strojny, jak róża:* Mgły różanostrojne. Słow. <Różany + Strojny>

Różaność, i, lm. i rz. od **Różany,** *blask różany, czerwoność:* R. przedwschodnia. Słow. (Słońce) siało przed sobą R. złotą. Kon. Szły... łany zboża w R. jutrzni. Kon. R. płonie słońca. Kon. Hawranice płonęły w różanościach zórz rannych. Psm.

Różanousty *o różanych, różowych ustach:* Różanousta Gryzelda. Groch. <Różany + *Usty, od Usta>

Różany przym. od **Róża; [Rozany, Rozanowy]** = a) Wieńce różane na głowy kładą. Birk. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych: miodek R., cukier R., syrop R., olejek R., wódkę różaną. Sien. R. ocet. Troc. R. miodek. Troc. Mój ty kwiateczku R.! L. Wdowa jest jako kierz R.: póki róża kwitnie, póty go szanują, a jako prędko zginie, to już nikt oń nie dba. Dambr. R. ogródek. Troc *(= różaniec).* Różanego liścia spodek biały. Troc. R. konfekt. Troc. R. wieniec. Troc. R. obrost, krzew, płonka. Troc. Różane jagody. Troc. Różane kłobuczki. Troc. R. wianek = *różaniec.* Zupełny R. wianek składa ś. z 150 Zdrowych Marji i z 15 pacierzy, rozdzielonych na dziesiątki. Bz. Stanął mu za R. wia-

nek. Rys. *(= dobry czyn stoi za modlitwę).* Ratował ich i stawał im, jako mówicie, za R. wieniec, bo modlitwą, jako kwiatem najwonniejszym, ubłagał Boga. Birk. R. kwiatek. Troc. Dobranoc, kwiecie R., dobranoc, Jezu kochany, dobranoc! Pśń. [Kasza różana] = *listki kwiatu róży cukrowej usiekane na świeżo i zagniecione z ciastem jajecznym, z którego robiono kaszę.* [Różane paciorecki] = *wyrabiane (jak i serca, krzyżyki i t. p.) z listków kwiatów róży utłuczonych w żelaznym moździerzu i zarobionych z białkiem w masę pachnącą.* Przen.: Trzy lata, jak węzły różane małżeństwa, łączyły wzajemną ich miłość. Fred. A. Przen.: R. kwiatek, R. wianek (Troc) = *dziewictwo, panieństwo, niewinność, prawictwo.* Straciła R. wianek. Troc. 2. *koloru róży, różowy*: Koryno, dziewczę kochane, twe lice z mlekiem różane. L. *(= krew z mlekiem).* Tyś nas odkupił krwią swoją różaną Groch. Król jeszcze wszystko to widzi w różanym kolorze. Rzew. Zorza różana. Troc. Różane jagody, policzki. Troc. R. kamień. Troc. 3. Krzyż R. = *krzyż w okręgu koła, godło różokrzyżowców:* Rosenkreuc, sławny chimik, ustanowił sektę adeptów, to jest braci różanego krzyża. L. 4. apt. (rosatus) *różą zaprawiony, a. z róży otrzymany:* Maść różana (unguentum rosatum). Miodek a. miód R. (mel rosatum). Nastój gąbki różanej (tinctura fungorum Cynosbati). Olejek drzewa różanego (oleum Rhodii ligni). Olejek R. (oleum rosarum) Ocet R. (acetum rosarum). Woda różana (aqua rosarum). Wódka różana (spiritus rosarum). Drzewo różane (lignum rhodii) = *korzeń dwu gatunków powoju: Convolvulus floridus i C. scoparius.* 5. cukier.: Makaronik R. = *ciastko zaróżowione koszenilą a. karminem, składające ś. z migdałów, cukru, białek.* <Od Róża>

Różań, a, blm., *kolor różowy:* R. karminowy. <Od Różany>

Różańcowaty *podobny do różańca.* Anat. (moniliformis): Zgrubienia chrząstek żebernych (w krzywicy) różańcowate. <Od Różaniec>

Różańcowy 1. przym. od **Różaniec;** × **Rożańcowy:** M. Boska Różańcowa. Bractwo różańcowe a. różańca św. Niedziela Różańcowa (pierwsza w październiku). 2. [Różańcowa] = *uroczystość N. M. Panny w pierwszą niedzielę października.* 3. bot.: Łupina różańcowa p. **Szupin.** <Od Różaniec>

[**Różczeczka, i,** lm. **i** p. **Rózga.** <Od *Rózczka, od Różdżka>

[**Różdżałeczka, i,** lm. **i]** p. **Rózga.**

Różdżany *rozrosły w rózgi, rozsochaty, gałęzisty.* B. Sz. <Od Różdże>

[**Różdże, a,** blm.] zb. *rózgi.* <Od Rózga>

Różdżka, i, lm. **i 1.** p. **Rózga:** Czy, jak umrę, posadzisz mi różdżkę rozmarynu na mogile? Słow. 2. [Rózeki] = *gałązki smrekowe ubrane różnokolorowym papierem i białym pierzem, przyczepiane do chomąt końskich na wesele* 3. [R.] = a) *poczęstunek dla budarzy, jak krokwie na dachu postawią.* b) *gałązki smrekowe, któremi budarze zdobią krokwie nowo budującego ś. domu.* 4. [R.] *pęczek gałązek wierzbowych związanych na bicz batem a. lnem,* bagnięć, bagienko, palma. <Od Rózga>

[**Różdżkowy**] przym. od **Różdżka:** Różdżkowa niedziela = *Palmowa niedziela, Kwietnia niedziela.* <Od Różdżka>

Różdżyca, y, lm. **e, Powadlin** bot. (ceratopteris) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci.* Gatunek: R. rutewkowata a. Tysiąclist wodny (c. thalictroides). <Od Rózga>

× **Różeczka, i,** lm. **i** p. **Rózga.** L.

Różek, żka, lm. **żki 1.** p. **Róg:** Przyprawić mężowi różki. Tremb. 2. R. słuchowy = *trąbka słuchowa, przykładana do ucha, aby lepiej słyszeć.* 3. [Różki, lm.] *rodzaj kartofli zrastających ś. w postaci rogów.* 4. anat.: Różki kości gnykowej (cornua minora ossis hyoidei. × Różki ślimacze, przewodziki łzane (cornua limacum). <Od Róg>

Różelina, y, lm. **y** bot. (chironia) *roś. z rodziny goryczkowatych.*

Różen p. **Różny.**

Różeniec, ńca, lm. **ńce, Korzeń różowy** bot. (rhodiola) *roś.:* R., ziele, różany korzeń, tłuczony wydaje z siebie róży zapach, *radix rosen.* Syr. <Od Różany>

[**Różewy**] p. **Różowy.**

Różkogardzielowy p. **Różkowogardłowy.** <Różek + Gardzielowy>

Różkowaty p. **Rożkowaty.** Anat.: Chrząstka różkowata krtani (cartilago corniculata s. Santoriniana). <Od Rożkowy>

Różkowogardłowy, Różkogardzielowy anat.: Wiązadło różkogardłowe (w krtani) (ligamentum corniculopharyngeum). <Różkowy + Gardłowy>

Różkowy p. **Rożkowy.**

[**Różnaki**] p. **Różny.** <Od Różny>

[**Różnako**] przys. od **Różnaki.**

† **Różniata, y,** lm. **y** *różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia, nieporozumienie, zwada, waśń, rozterk:* Wojna z wojny rosła, nie było końca mordów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. Klon.

Różnica, y, lm. **e 1.** *różność, odmienność jednej rzeczy od drugiej; to, czym ś. jedno od drugiego różni, dyferencja:* Wielka bardzo R., Panie Boże nasz, służyć Tobie, a służyć i w niewoli być tu panów ziemskich. Skar. I lekarstwo może piżmem pachnąć, ale ta R. jest, że piżmo tylko pachnie, a lekarstwo i leczy, i pachnie. Macz. Wielka R. pan Baranowski, a woźnica. Prz. Jako wielka R. między czasem a wiecznością. Birk To, co wewnątrz nas jest, to czyni różnicę istotną między wiekiem a wiekiem. Kras. W rumieńcach, które natura twarzom udziela, jest wielka R. L. Między człowiekiem jednym a drugim niemała R. L. Dla różnice (różności) w wierze prześladować prawa zakazują. Troc. Z tą różnicą. Troc. Żadnej nie czynią różnicy charakteru w duchownych i świeckich Troc. R. mowy jednegoż narodu. Troc *(= rozmaitość, odcień, różny sposób).* W oczach Boskich wszyscy są równi, a jeżeli jest jakowa między ludźmi R., sama ją tylko cnota sprawuje Kras. Ta tylko między niemi zachodzi R. Wor. W wieku możeby była największa R. Mick. Upatrzyć różnicę. Podobieństwo i R. R. zdań. R. wieku między małżonkami. R. kursu papierów publicznych. 2. *rozdwojenie, niezgoda, poróżnienie, spór, galimatjas, nieporozumienie, rozterka, komeraże:* Między niemi urosła wielka R. i spór. Warg Rzecz wszystkę, o którą różnicę mamy, na twoje uznanie podaję. Skar. Gdzie masz jaką wojnę abo różnicę, jak możesz, do zgody i pokoju chciej przywodzić. Skar. Po wyjechaniu Ryksy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. Biel. M. Mała ś. między nami R. wszczęła. Troc. O małą rzecz między nami zachodzi R Troc. Ja, różnicę posłyszawszy, przybiegłem i już uspokojoną rzecz zastałem. Mat Robić różnice między mał-

żonkami. **3.** *wyróżnienie, wyjątek, wybór, przebieranie, wybredzanie:* Robić różnice w towarzystwie jest nieładnie. Kochać wszystkich bez różnicy. Skazano wszystkich bez różnicy płci, wieku, stanu (= *bez uwzględnienia*). **4.** × R. *stronnictwo, partja, obóz:* W tym państwie dwie są znaczne różnice. Troc. **5.** × R. *szczegół, część:* Powszechność na różnice rozłożyć. Troc. **6.** *kłopot, dystrakcja, ambaras, ceremonja, fatyga:* Nie rób sobie ze mną różnicy. Może ci to zrobi jaką różnicę? Dla takiej bagatelki nie warto sobie robić różnicy. **7.** astr.: R. długości miejsc na na ziemi = *odległość kątowa południków dwu danych miejsc.* **8.** mat. = a) *wynik odejmowania, reszta:* R., różniczka, nadmiar, reszta, liczba po odciągnieniu mniejszej od większej wynikła. Łs. Odciąganie jest działanie, za pomocą którego wynajdujemy różnicę między dwiema liczbami. Cz. b) *przyrost a. ubytek funkcji, jeżeli zachodzące w niej wartości zmiennej lub zmiennych powiększamy lub zmniejszamy:* Różnice pierwsze. Różnice drugie. **9.** men.: R. dopuszczalna = *prawnie dozwolona mała R. w wadze monety, wynosząca 2 do 3 tysięcznych przepisanej wagi.* Łab. R. dopuszczana w próbie monety. Łab. Zdr. **Różniczka.** <Od Różny>

Różnicować, uje, ował I. *wyróżniać, wyszukiwać różnicę a. odnajdywać różnicę, dyferencjować.* **2.** × R. p. **Różniczkować.** <Od Różnica>

Różnicowanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Różnicować,** *dyferencjacja.* **2.** mat. *szukanie lub odnajdywanie różnic funkcji w rachunku różnic skończonych:* R. równań, szeregów.

Różnicowy przym. od **Różnica,** *dyferencyjny* = a) fiz. *nazwa przyrządów, których działalność jest wynikiem pewnej różnicy,* np.: Wciąg (winda) R., mający krążki niejednakowej wielkości. Termometr, blok R. Wentyl, zapór R. b) lek.: Rozpoznanie (choroby) różnicowe, różniczkowe (diagnosis differentialis). c) mat.: Stosunek R. Proporcja różnicowa. Postęp R. czyli arytmetyczny.

Różniczka, i, lm. **i I.** p. **Różnica. 2.** mat.: *różnica nieskończenie mała lub nieskończonostkowa funkcji a. raczej przyrost nieskończonostkowy funkcji:* R. funkcji jednej zmiennej równa ś. jej pochodnej, pomnożonej przez różniczkę zmiennej niezależnej. R. rzędu pierwszego, drugiego i t. d. Różniczki rzędów wyższych. R. zupełna. R. sumy, iloczynu, potęgi i t. d. <Od Różnica>

Różniczkować, uje, ował I. a × **Różnicować** fil. *rozbierać umysłowo, analizować.* **2.** mat.: R. funkcję = *tworzyć z niej równanie różniczkowe.* **R. ś.** *dzielić ś. na specjalności subtelnie różniące ś. między sobą:* W społeczeństwie różniczkują ś. same działalności (funkcje) służące do zaspokojenia życia społecznego. <Od Różniczka>

Różniczkowalność, i, blm., rz. od **Różniczkowalny,** *własność (funkcji) posiadania różniczki:* R. funkcji szeregu nieskończonego.

Różniczkowalny mat. *dający ś. różniczkować:* Funkcje różniczkowalne, to jest funkcje mające różniczki i pochodne. <Od Różniczkować>

Różniczkowanie, a, blm., **I.** czynność cz. **Różniczkować,** *dyferencjacja:* Proces różniczkowania, dyferencjacji pojęć ogólnych i przejście od nich do coraz bardziej szczegółowych, ściśle określonych, zależy od rozwoju działalności obserwacyjnej dziecka. Str. R. funkcji równań, szeregów **2.** *czynnik rozwoju powszechnego.*

Różniczkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Różniczkować ś.**

Różniczkowy I. przym. od **Różniczka,** *dyferencjalny:* Taryfa różniczkowa. **2.** mat.: Rachunek R. = *rachunek, przy pomocy którego znajdujemy różniczki funkcji.* Równania różniczkowe = *równania, w których występują różniczki funkcji.* Wyznaczniki różniczkowe. Iloraz R., inaczej pochodna. **3.** lek.: !R. p. **Różnicowy:** Rozpoznanie (choroby) różniczkowe (diagnosis differentialis). <Od Różniczka>

Różnić, i, ił I. *robić różnym, odróżniać:* Słoneczne promienie dnia od nocy nie różnią, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. Bardz. Jako układ części tej porcelany wewnętrznych różni ją od szkła, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. Torz. Zdawało mi ś., że mię różnił od innych i że wejrzenia jego mówiły do mnie. L. Rozum różni istotnie człowieka od zwierząt. Jund. R. trzeba rzeczy, kiedy ś. spodobać mają Troc. (= *urozmaicać*). **2.** × R. p. **R. ś.:** W tym różnię od niego. Troc. **3.** kogo z kim = *robić różnice, poróżnienie, komeraże, poróżniać, rozdwajać, siać niezgodę, gniewać:* Interes ich różni. R. obywateli, narody, przyjaciół. **R. ś.,** × **Różnić I.** *być różnym, odróżniać ś., nie zgadzać ś.; przedstawiać, wykazywać różnicę:* R. ś. językiem, wiarą, pochodzeniem, stanem, pojęciami. W tym ś. urzędnicy wojskowi od inszych różnią. Troc. Człowiek różni ś. od zwierzęcia. R. ś. w zdaniu (= *być odmiennego zdania*). Różnimy ś. co do tego. **2.** z kim = *kłócić ś., swarzyć ś., gniewać ś.:* Różnią ś. i godzą ustawicznie. Skąd spólne waśni rostą między wami, skąd to, że z sobą różnicie ś. sami? P. Koch. <Od Różny>

Różnie, Różno przys. od **Rożny;** † **Róznie I.** *odmiennie, nie tak, inaczej, nie jednakowo:* Zawżdy o królu są odmienne nieba i szczęście R. koło swe prowadzi. P. Koch. **2.** *rozmaicie, tak i owak:* R. o tym gadają. Nie chwal: różnieby o tym można sądzić (= *nie tylko dobrze, niekoniecznie korzystnie*).

Różnienie, a, blm., czynność cz. **Różnić:** Obyśmy nigdy nie bawili ś. szatańską zabawą różnienia bliźnich naszych. Kajs.

Różnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Różnić** ś.

† **Różnik, a,** lm. **cy** *kłótnik, sprawca poróżnienia, sporów.* Górs. J. <Od Różny>

† **Różnina, y,** lm. **y** *różnica położenia, nierówność, miejsce odmienne:* Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnej w ziemi. Bardz. <Od Różny>

Różno I. p. **Różnie. 2.** *oddzielnie, z osobna, na osobności, poszczególnie:* Każdego ś. pytali a R., każdego odwiódszy na stronę. Warg. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości R. idzie. Baz. (= *inną drogą, odstrychnąwszy ś.; zerwawszy z nią*).

Różnobarwca, y, lm. **y** *człowiek różniący ś. barwą odzieży a. skóry:* Tłumy różnobarwców. Wor. <Różny + * Barwca, od Barwić>

× **Różnobarwienny** p. **Różnobarwny:** Różnobarwienne szaty. Fal. <Różny + * Barwienny, od Barwa>

Różnobarwisty p. **Różnobarwny:** Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu ś. paszą, różnobarwistym wdzięcznie szmelcem kwiatki kraszą. Szymon. Dwie tarcze różnobarwiste: biała z nich pokój, czerwona wojnę znaczyła. Błaż. <Różny + Barwisty>

Różnobarwnie przys. od **Różnobarwny.**

Różnobarwność, i, blm., rz. od **Różnobarwny.** Okul.: R. tęczówki (heterochromia iridis). R. obu tęczówek (heterophthalmia).

Różnobarwny, Różnobarwy, Różnobarwisty, × **Różnobarwienny,** × **Różnofarby,** × **Różnofarbny, Różnokolorowy, Różnokolory** *mający różne barwy, różnokolorowy, pstry, pstrokaty, wzorzysty, mieniący ś. kolorami:* Różnobarwne kwiaty. Przen.: *różnorodny, rozmaity, różny pod rozmaitemi względami:* Różnobarwne i licznie powtórzone na komisją skarbową zażalenia. Djar. gr. <Różny + Barwny>

Różnobarwy p. **Różnobarwny:** Różnobarwe kwiatki. Zim. <Różny + *Barwy, od Barwa>

† **Różnobladły** p. **Różnoblady:** Niewdzięczna starość, chorób różnobladłych mnóstwo. Kulig. <Różny + *Bladły, od Bladnąć>

† **Różnoblady,** † **Różnobladły** *w różnym stopniu blady:* Śmierci różnoblade. Tw. <Różno + Blady>

Różnoboczny 1. przym. od **Różnobok,** *składający ś. z różnych boków.* **2** anat.: † Muskuł R. (Ryszk.) = *mięsień czworoboczny, kapturowy, kapturowaty, (musculus trapezius, cucullaris).* † Myszki różnoboczne = *mięśnie pochyłe* (musculi scaleni). × Muskuły różnoboczne p. **Dźwigacz. 3.** mat.: Figura różnoboczna, postawa różnoboczna (Troc). Czworokąt R. = *którego wszystkie cztery boki i kąty są nierówne (= różnobok).* <Różny + Boczny>

Różnobok, u, lm. **i 1.** *figura gieometryczna mająca nierówne boki, trapez.* L. **2.** *trójkąt różnoboczny, różnokąt.* Sol. <Różny + Bok>

† **Różnobożanin, a,** lm. **anie** p. **Różnowierca:** Dysputacja z szmigleckiemi różnobożany, odprawiona w Szmiglu r. 1592. Wiszn. <Różny + *Bożanin, od Bóg>

Różnobrzmiący, × **Różnobrzmienny 1.** *niejednostajnie brzmiący, dzielący ś. w brzmieniu, różnogłośny:* Lutnia różnobrzmiąca. Krasiń. X. dwójka różnobrzmiąca. **2.** *odmiennie brzmiący, niejednogłośny, niejednobrzmiący; nie zgadzający ś. na jedno; różnorodny, rozmaity, różny pod względem znaczenia, treści:* Zarzucili go gwarem różnobrzmiących zapytań. Kaczk. <Różny + Brzmiący>

× **Różnobrzmienność, i,** blm., rz. od **Różnobrzmienny:** Tylko po łacinie pisano zwykle Czarnecius, co zapewne było pierwszą przyczyną różnobrzmienności. Szaj.

× **Różnobrzmienny** p. **Różnobrzmiący.** <Różny + *Brzmienny, od Brzmienie>

Różnocenny *mający różną cenę, niejednostajnej ceny, różniący ś. ceną, różny w cenie.* Przen.: *różnoznaczny:* Różnocenne stany szlacheckie. Sł. wil. <Różny + Cenny>

Różnocienny *rzucający od siebie cień w innym kierunku, aniżeli ktoś drugi:* Mieszkańcy w pasie północnym umiarkowanym, tak nazwani różnocienni. <Różny + Cienny>

Różnociężki *odznaczający ś. różną, niejednakową ciężkością:* Przypuszczenie co do rozdzielenia różnociężkich cząsteczek helu. <Różny + Ciężki>

Różnoczasowy p. **Różnoczesny:** Różnoczasowe podróże po kraju. Środek porównania dwuch różnoczasowych stanów. Spas. <Różny + Czasowy>

Różnocząstkowy lek. *różnorodny* (dissimilaris). <Różny + Cząstkowy>

Różnoczesność, i, blm., rz. od **Różnoczesny.**

Różnoczesny, Równoczasowy *różnemi czasy mający miejsce, tyczący ś. różnych czasów:* Zlewek statutów Kazimierzowskich i różnoczesnych stał ś. w całym kraju zarówno normą zasad prawnych. Bart. <Różny + Czesny>

Różnocześnie przys. od **Różnoczesny.**

Różnodążność, i, blm. *rozmaita dążność, dążność za każdym razem w innym kierunku:* Austrja stanęła i stoi pomimo różnorodności i różnodążności składowych swoich części. Jeż. <Różny + Dążność>

Różnodrzewy *z różnych drzew składający ś.:* Las R. Kasz. <Różny + *Drzewy, od Drzewo>

Różnodzielność, i, blm. *odrębność, wyróżnianie ś., różnica:* Stała ś. na ziemi bogów R. Słow. <Różny + Dzielność>

Różnodźwięcznie przys. od **Różnodźwięczny.**

Różnodźwięczność, i, blm., rz. od **Różnodźwięczny.**

Różnodźwięczny p. **Różnogłośny:** W nawałnicy zmieszanych dzikich, różnodźwięcznych tonów ginie myśl i rozwaga. Zm. <Różny + Dźwięczny>

Różnofarbnie przys. od **Różnofarbny,** *różnobarwnie.*

Różnofarbny 1. p. **Różnobarwny:** Motyle przybrane w różnofarbne szaty. Cho. **2.** bot.: Gieorginja różnofarbna, p. **Gieorginja.** <Różny + Farbny>

× **Różnofarby** p. **Różnobarwny:** Mnóstwo różnofarbych namiotów. Przyb. <Różny + *Farby, od Farba>

Różnogatunkowość, i, blm., rz. od **Różnogatunkowy.**

Różnogatunkowy *należący do różnych gatunków:* Różnogatunkowe drzewa, wyroby. <Różny + Gatunkowy>

× **Różnogłos, u,** lm. **y** p. **Różnogłośność.** <Różny + Głos>

Różnogłosy p. **Różnogłośny:** Wilcy różnogłosi. Głos. Kos, to lutnia ptaszków różnogłosa, a w przedrzeźnianiu żadnego nie minie. Słow. R. szum wichru. Gosz. <Różny + *Głosy, od Głos>

Różnogłośnie przys. od **Różnogłośny.**

Różnogłośność, i, blm., rz. od **Różnogłośny;** × **Różnogłos,** *dysonans, dysharmonja.*

Różnogłośny, Różnogłosy, Różnogwary *niezgodnie brzmiący, różnobrzmiący, zgiełkliwy, hałaśliwy, różne głosy wydający, niezgodnych tonów:* Różnogłośnym trąb, surm i bębnów graniem, hukiem i trzaskiem. Stryjk. Różnogłośne pieśni. Zim. Puszcze różnogłośnym gwarem ptastwa brzmiące. L. <Różny + Głośny>

Różnogniazdy *pochodzący z różnych gniazd:* Różnogniazde płody ptaków. Wor. <Różny + *Gniazdy, od Gniazdo>

Różnogwary p. **Różnogłośny:** Różnogware pienia. Wor. <Różny + *Gwary, od Gwar>

Różnoherbowny, Różnoklejnotny *należący do różnych herbów, używający różnych herbów:* Rojno było od Moszyńskich różnoherbownych w Dolsku. Rol. <Różny + Herbowny>

Różnoimiennie przys. od **Różnoimienny:** R. naładowane ciała.

Różnoimienny 1. *mający różne, odmienne imiona, rozmaicie nazywający ś.* L. **2.** fiz.: Różnoimienne bieguny magnesu = *biegun północny i południowy.* Różnoimienne ładunki elektryczne = *dwa różne ładunki elektryczne: dodatni i ujemny.* <Różny + Imienny>

Różnoistny, Różnoistotny *różnej natury, istoty; różniący ś. istotą.* L. <Różny + Istny>

Różnoistotny p. **Różnoistny.** <Różny + Istotny>

Różnojęzycznie przys. od **Różnojęzyczny.**

Różnojęzyczność, i, blm., rz. od **Różnojęzyczny.**

Różnojęzyczny, Różnojęzyki, Różnojęzykowy *wyrażony różnemi językami, mówiący różnemi językami:* Napisy różnojęzyczne. Różnojęzyczne prowincje Austrji. Dzierz. Tłum R. Człowiek R. = *poliglota.* <Różny + Języczny>

Różnojęzyki p. **Różnojęzyczny:** Istna różnojęzykiej mieszanina wieży. Nar. <Różno + *Języki, od Język>

Różnojęzykowy p. **Różnojęzyczny:** Mieszkało tam wiele ludów różnojęzykowych. BdC. Napisy różnojęzykowe. BdC. Zjawiska różnojęzykowe. BdC. <Różny + Językowy>

× **Różnokąt, a,** lm. **y,** × **Różnowęgieł** mat. *trójkąt mający kąty nierówne.* Troc. <Różny + Kąt>

Różnokątny *mający niejednakowe kąty.* <Różny + Kątny>

Różnokierunkowy 1. *idący w różnych kierunkach, rozchodzący ś. w różne strony.* **2.** min.: Ciało różnokierunkowe = *ciało załamujące promienie światła podwójnie, ciało* a n i z o t r o p o w e. <Różny + Kierunkowy>

Różnoklejnotnik, a, lm. **cy** *szlachcic używający innego herbu; używający nie tegoż samego klejnotu.* <Różny + Klejnotnik>

Różnoklejnotny p. **Różnoherbowy:** Różnoklejnotni panowie koronni. Były to brackie chorągwiane pociągi, ale równości różnoklejnotnej szlachty, wiedzionej brata starszego herbem. Bobrow. <Różny + Klejnotny>

× **Różnokliniec, ńca,** lm. **ńce** min. *postać kryształu połówkowa dwunastościenna,* s k a l e n o e d r h e k s a g o n a l n y. <Różny + Kliniec>

Różnokolorowy p. **Różnobarwny.** <Różny + Kolorowy>

Różnokolory p. **Różnobarwny.** <Różny + *Kolory, od Kolor>

Różnokomórkowy hist. *z komórek różnych złożony* (variocellularis). <Różny + Komórkowy>

Różnokrajny *rozmaicie powykrawany:* Liście różnokrajne. <Różny + Krajny>

Różnokrajowy *z różnych krajów pochodzący:* Stanęły mi na myśli postacie różnokrajowych znamienitości. Bodz. <Różny + Krajowy>

Różnokrasny, Różnokrasy *zabarwiony różnemi pięknemi kolorami, mieniący ś. pięknemi barwami:* Maj drzewa pięksży różnokrasnym kwieciem. Kniaź. <Różny + Krasny>

Różnokrasy p. **Różnokrasny:** R. wieniec. Nar. Pstrzyć głowę kwiatem różnokrasym. Kniaź. <Różno + *Krasy, od Krasa>

Różnokreślny kąt mat. = *kąt utworzony przez linję prostą i krzywą.* Jak. J. <Różny + *Kreślny, od Kreślić>

† **Różnokręty** *kręcący ś. na różne sposoby, wężykowaty, wijący ś., gzygzakowaty:* Traci ślad przez omylne drogi i ścieżki różnokręte. Bardz. <Różny + Kręty>

Różnokrotnie przys. od **Różnokrotny:** Zastanowił ś. bacznie nad postępkami i R. objawianemi zdaniami tego człowieka. Kaczk.

Różnokrotny *powtarzający ś. różną ilość razy.* <Różny + * Krotny, od Kroć>

Różnokształtnie przys. od **Różnokształtny.**

Różnokształtność, i, blm., rz. od **Różnokształtny.** L.

Różnokształtny *odznaczający ś. różnym, odmiennym kształtem; rozmaitego kształtu, rozmaity pod względem kształtów; zmieniający kształt, coraz innego kształtu:* Ruch niejednostajny, odmieniający ś. co chwilę, nazywa ś. ruchem różnokształtnym. Jak. J. (= *zmienny, niejednakowy, nie monotonny).* Ogrom różnokształtnych opok. Niedź. Brzoskwinie i dziki granat tworzyły sploty różnokształtne nad żyzną, rodzącą ziemią. Żer. <Różny + Kształtny>

× **Różnoległoboczny** anat.: Wiązadło różnoległoboczne = *wiązadło czworoboczne łopatki* (ligamentum trapezoideum scapulae). <Różnoległy (Różny + Legły) + Boczny>

× **Różnoległy** *nie równoległy.* Anat.: † Stawoskład R. (Rysz.) = *staw wolny* (arthrodia). <Różny + Legły>

Różnolicie przys. od **Różnolity.**

Różnolicowość, i, blm., rz. od **Różnolicowy:** Ta różnorodność i R. dworu odzywała ś, wszędzie. Dzierz. R. chorób. Jord.

Różnolicowy, Różnolicy a) (o ludziach) *rozmaitego oblicza, różnorodnej powierzchowności.* b) (o rzeczach) *różnostronny, z rozmaitych stron a zawsze odmiennie ukazujący ś.:* Byłem w Londynie dla przypatrzenia ś. różnolicowym tamtejszego życia objawom. Kaczk. <Różny + Licowy>

Różnolicy p. **Różnolicowy:** W łonie tego różnolicego rycerskiego stanu nieskończone dostrzegały ś. odcienia. Krasz. <Różny + *Licy, od Lice>

Różnoliczny *różny i liczny, rozliczny, rozmaity, różnorodny:* Nęcony czarem niebezpieczeństw i przygód najróżnoliczniejszych. Rol. <Różny + Liczny>

Różnolist, u, lm. **y** bot. p. **Łykosz.** <Różny + List>

Różnolistny, × **Różnolisty** *z różnemi liśćmi, mający różne liście.*

Różnolistowate rośliny bot. p. **Łykoszowate.** <Od Różnolist>

× **Różnolisty** p. **Różnolistny.** <Różny + *Listy, od List>

Różnolitość, i, blm., rz. od **Różnolity:** Kobierce, zachwycające swą różnolitością. Orzesz.

Różnolity *niejednolity, z różnych, niejednostajnych części złożony, spojony:* R. pancerz. Sł. wil. <Różny + Lity>

Różnolśniący *lśniący na różne sposoby, mieniący ś.:* Ja ś. nie mogłem nacieszyć iskierkom różnolśniącym po drzew gałęziach. Żm. <Różny + Lśniący>

Różnomastek, tka, lm. **tki** *koń jeden z wielu różnej maści:* Konie różnomastki pasły ś. poprzypinane naprędce do lanc w ziemię wetkniętych. Rol. <Różny + *Mastek, od Maść>

Różnomastny, Różnomaścisty *różnej, rozmaitej maści:* Obok stały na czterech różnomastnych koniach cztery panie. Krasz. Stało w stajni kilka wierzchowców różnomastnych, rasy tureckiej, arabskiej. Rol. Bezik R. <Różny + Mastny>

Różnomaścisty p. **Różnomastny.** <Różny + Maścisty>

Różnomelodyjny *składający ś. z różnych melodji, brzmiący różnemi melodjami:* Różnomelodyjna wrzawa ptastwa. <Różny + Melodyjny>

Różnomiarowość, i, blm. **1.** rz. od **Różnomiarowy,** *różnomierność.* **2** okul. *widzenie nierówne obu oczyma, różnomierność wzroku* (anisometropia).

Różnomiarowy p. **Różnomierny:** Różnomiarowe połączenie dwuch pierwiastkowych barwników daje kolor przejściowy. Sł. wil. <Różny + Miarowy>

Różnomierność, i, blm., p. **Różnomiarowość.**

Różnomierny, Różnomiarowy *mający miary różne, dający ś. mierzyć różnie, nie zachowujący miary równej; nie w równej mierze użyty.* <Różny + Mierny>

Różnomówca, y, lm. **y** *mówiący innym językiem, różniący ś. mową:* Napłodziły różnomówców w jednymże kraju. Wor. <Różny + Mówca>

Różnomyślnie przys. od **Różnomyślny.** L.

Różnomyślność, i, blm., rz. od **Różnomyślny.** L.

Różnomyślny 1. *różnie, rozmaicie sądzący, myślący na różne sposoby.* **2.** *inaczej myślący, nie zgadzający ś. na jedno, różniący ś. zdaniem, niejednomyślny, niejednogłośny, niejednozgodny.* L. <Różny + Myślny>

Różnonacieniowany *mający na sobie różne cieniowania, niejednostajnie wycieniowany:* Różnonacieniowane obłoki. Sł. wil. <Różny + Nacieniowany>

Różnonarodowościowy p. **Różnonarodowy.** <Różny + Narodowościowy>

Różnonarodowość, i, blm., rz. od **Różnarodowy:** R. Austrji. Jeż. Stronnictwo odzwierciedlające w sobie R. Austrji.

Różnonarodowy, Różnonarodowościowy *tyczący ś, różnych narodów, składający ś. z różnych narodowości:* Potworzyły ś. różnonarodowe oddziały. <Różny + Narodowy>

× **Różnonarzeczowość, i**, blm. *rozmaitość djalektów, narzeczy:* Pomimo niesforną R. ówczesnej mowy, dzisiejszemi prawie słowami modli ś. Sł. wil. <Różny + Narzeczowość>

× **Różnonazwy** *mający różne nazwania:* Różnonazwe i beznazwe pienia. Sł. wil. <Różny + *Nazwy, od Nazwa>

Różnoodległy *niejednakowo, rozmaicie odległy; leżący w różnej odległości; nie równoległy.* <Różny + Odległy>

Różnooki *mający oczy różne, t. j. barwę tęczówki w każdym odmienną* (heterophthalmus). <Różny + *Oki, od Oko>

Różnoosiowy układ, min. = *postać kryształu rombowa, ukośnicza, pryzmatyczna, anizometryczna.* <Różny + Osiowy>

× **Różnoosobny** (o Trójcy św.) *różniący ś. co do osób; złożony z różnych, odmiennych osób.* <Różny + Osobny>

Różnopióry *odznaczający ś. rozmaitością piór, mający rożnokolorowe opierzenie, pstry, pstrokaty:* Bocian R. Min. Czasem nas także bawią różnopióre ptaki, które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. Cho. Pełno po gaju ćmy różnopiórej. Zabł. <Różny + *Pióry, od Pióro>

Różnoplemiennie przys. od **Różnoplemienny.** L.

Różnoplemiennik, a, lm. **cy** *członek innego, obcego plemienia:* Różnowierzec i R. nie będzie niegodnym twojego zaufania i szacunku. And. <Od Różnoplemienny>

Różnoplemienność, i, blm., rz. od **Różnoplemienny.**

Różnoplemienny 1. *nie z tegoż plemienia pochodzący, różnorodny, do różnych rodów należący.* **2.** (o kraju) *obejmujący różne plemiona, niejednolity pod względem narodowości:* Różnoplemienna Austrja. <Różny + Plemienny>

× **Różnoplotny** wieniec = *rozmaicie spleciony.* Gosł. <Różny + Plotny>

Różnopłciowy 1. *do różnych płci należący.* **2.** *różnej, nie tej samej płci.* <Różny + Płciowy>

× **Różnopłynny** *kręto, w różne strony płynący; wijący ś., gzygzakowaty, wężykowaty:* Różnopłynne brody. Ryb. J. <Różny + Płynny>

Różnopolowy *tyczący ś. różnych pól:* Nieboszczyk mój dziad i nieboszczyk mój ojciec nie znali tego różnopolowego gospodarstwa. Dzierz. (= *na różne pola prowadzonego).* <Różny + Polowy>

Różnopostaciowość, i, blm., **Heteromorfizm** min. *własność niektórych minerałów jednakowego składu chemicznego tworzenia kryształów, należących do różnych układów krystalograficznych, a. też do jednego układu, ale do szeregów krystalograficznych wcale sobie nie odpowiadających* (np. *węgiel, jako djament, tworzy kryształy równoosiowe, jako zaś grafit, kryształy heksagonalne)* p. **Heteromorfizm.** <Od Różnopostaciowy>

Różnopostaciowy, Heteromorfny *odznaczający ś. różnopostaciowością.* <Różny + *Postaciowy, od Postać>

Różnoprzemienny *podlegający różnym przemianom:* Grupa owadów różnoprzemiennych. <Różny + Przemienny>

Różnoprzymiotny 1. *niejednakowych przymiotów, różniący ś. przymiotem a. przymiotami.* **2.** *posiadający różne przymioty.* <Różny + Przymiotny>

Różnoraki 1. *różny, wieloraki, rozmaity, rozliczny, różnorodny:* Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. Cz. Górzystość różnoraka. L. (= *z różnych gatunków kamieni i skał złożona).* **2.** hist.: Barwienie różnorakie = *nadawanie zabarwienia odmiennego tkankom różnym skrawka badanego.* <Od Różny>

Różnorako przys. od **Różnoraki.**

Różnorodnie przys. od **Różnorodny.**

Różnorodność, i, lm. **i** rz. od **Różnorodny:** Przychodzili jako nowy spój, który miał stopić te różnorodności. Bart.

Różnorodny, × **Różnorody 1.** a. **Różnorodowy** *nie jednakowego rodu, pochodzenia, różnoplemienny.* Sł. wil. **2.** *nie jednakowy, nie jednostajny, nie jednolity, mieszany, złożony, składany:* Ciało z części niejednej materji składane zowiemy różnorodnym, *heterogen.* Hube. Ciało różnorodne, składające ś. z cząstek nie jednakowej natury. Śniad. J. Gdyby kto, pozbierawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcji niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczej poczwarę, jak postać szykowną człowieka. L. Zrównanie różnorodne. Śniad. **3.** *różny, rozmaity, rozliczny, wieloraki a za każdym razem inny:* Mieszkańcy różnorodni tego świata. Przyb. Atmosfery różnorodne. Sch. Stosunki z różnorodnemi wierzchołkami społecznemi. Orzesz. Rozpłynął ś. w oceanie różnorodnych opowiadań. Sienk. **4.** chem. Ciało różnorodne = *mieszanina, którą środkami mechanicznemi można rozłożyć na części składowe.* **5.** patol.: Wytwór R. = *powstały z tkanek nie należących do ustroju zdrowego,* × różnotwór (heteroplasma). <Różny + Rodny>

Różnorodowy p. **Różnorodny.** <Różny + Rodowy>

Różnorody p. **Różnorodny:** Rzeczy różnorode. Przyb. <Różny + *Rody, od Ród>

× **Różnorogi** *mający różne rogi:* Don R. (= *mający różne odnogi).* Sł. wil. <Różny + *Rogi, od Róg>

Różnorymny, Różnorymowy, Różnorymy *z różnych rymów, wierszy złożony:* Dytyramb z natury swej powinien być szumny, R. Nar. <Różny + Rymny>

Różnorymowy p. **Różnorymny.** <Różny + Rymowy>

Różnorymy p. **Różnorymny:** Jana Rybińskiego gęśli różnoryme. L. < Różny + *Rymy, od Rym >

× **Różnorzecze, a,** lm. **a** *jeden z charakterystycznych sposobów mówienia w obrębie narzecza, gwary.* Sł. wil. < Różny + *Rzecze, RZEK/ROK >

Różnorzędność, i, blm., rz. od **Różnorzędny.**

Różnorzędny *nie współrzędny, różnych gatunków co do wartości, położenia, stosunku:* Myśl o morzu z myślami o zatokach są różnorzędne. < Różny + Rzędny >

Różnosierci *niejednostajnej sierści, pstrokaty, pstry, srokaty.* L. < Różny + *Sierci, od Sierć >

† **Różnoskład, u,** lm. **y** anat. *narząd, jako złożony z różnych części i tkanek* (organum): R. oddzielniczy = × *odsączadło.* < Różny + Skład >

Różnoskładny, Różnoskładowy *odznaczający ś. różnym składem, złożony z różnych części jednostek, szczegółów:* R. atrament. Bieg wieku jest różnostronny i R. Tysz. < Różny + Składny >

Różnoskładowy p. **Różnoskładny:** Otoczenie Aleksandra było bardzo różnoskładowe. Dęb. L. < Różny + Składowy >

Różnoskrzydły *o rozmaitych, różnokolorowych skrzydłach:* Około tego uroczego kwiatka uganiało ś. kilka różnoskrzydłych motyli. Zachar. Zool.: Owady różnoskrzydłe (heteroptera). < Różny + *Skrzydły, od Skrzydło >

Różnostanowy *do różnych stanów należący:* Gminy stanowiące większe związki osób różnostanowych. Spas. < Różny + Stanowy >

Różnostopniowy *do różnych stopni należący:* Uciechy wiele pieniędzy kosztują, a są różnostopniowe. Sł. wil, < Różny + Stopniowy >

Różnostrojny *odznaczający ś. rozmaitością stroju, rozmaitej a pięknej powierzchowności:* Promienie poranku oświecą niebo w mgły różnostrojne. Słow. < Różny + Strojny >

Różnostronnie przys. od **Różnostronny.**

Różnostronność, i, blm., rz. od **Różnostronny:** To odbierałoby zakładom ową R. Spas.

Różnostronny *tyczący ś. różnych stron, wielostronny, wolny od jednostronności:* R. pogląd, kierunek. Różnostronne badania. < Różny + Stronny >

Różnoszybny *o różnych, najrozmaitszych, niedobranych szybach:* Otóż mój dom ubogi! też okna różnoszybne, piec niepolewany. Karp. < Różny + *Szybny, od Szyba >

Różność, i, † **Różnota l.** blm., rz. od **Różny,** *różnica, odmiana, rozmaitość:* Żadnej różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną a morską wodą, jeno nazwiska są różne, ale sama istność i przyrodzenie wody jedna jest wszystkich. Syk. W niektórych drzewach jest też R. płci, tak iż między niemi są samcy i samice. Trzyc. Między świętym a przeklętym nic braku a różności nie mieli, a między plugawym a czystym nie rozsądzali. Leop. Niektórzy chcieli, aby R. w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, drudzy wyższego abo pańskiego stanu byli. Biel. M. R. wielka. Kn. O, ty bawiąca różności, ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość! Karp. Dla różnice (różności) w wierze prześladować prawa zakazują. Troc. Zachodzi R. wielka między temi rzeczami. Troc. Co za R.! Troc. Są dla nas potrzebne wyłuszczenia, jak wierszem, tak prozą piszących ś. dzieł, podług różności materji. Czart. A. Młode, kwietniowe słońce siało przed sobą tę R. złotą. Kon. **2.** [Różności] *dużo różnych rzeczy:* W Częstochowie zakupiliśma różności: i metalików i obrazków. Po co nam różności obiecywali. Dyg. **3.** *mieszanina różnych skrawków wędlin sprzedawana przez wędliniarzy.* **4.** † R. *spór, różnica, kłótnia, nieporozumienie, rozdwojenie, poróżnienie, niezgoda:* W różnościach i poswarkach uciekamy ś. do sędziego Petr. Wszystkie na świecie różności stąd pochodzą: moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje; tak to było, nie tak to było. Górn. **5.** † R. świata = *strona, okolica świata:* Święci zwolennicy Jego mieli ś. rozchodzić po różnościach świata tego. Rej.

† **Różnośrodkowy,** † **Różnośrzodkowy** mimośrzodkowy, *excentricus.* Jak. J. < Różny + Środkowy >

† **Różnośrzodkowy** p. **Różnośrodkowy** < Różno + Śrzodkowy >

Różnoświatły *odznaczający ś. różnemi stopniami jasności; mający różne stopnie odcieni jakiego koloru:* Lubą jest oku różnoświatła zieleń. Sł. wil. < Różny + Światły >

† **Różnota, y,** blm. **l.** p **Różność:** Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, farb wesoło mieszanych upstrzone różnotą. Przyb. **2.** [R.] *zbieranina, ludzie różni, różnego stanu.* < Od Różny >

Różnotęczny *grający różnemi kolorami tęczy, odznaczający ś. rozmaitością blasków tęczy, tęczowy:* On przez obłok R. zaczął swój ruch okropny, wichrowy, sturęczny. Słow. < Różny + *Tęczny, od Tęcza >

Różnotkany *tkany na rozmaity sposób, w rozmaite desenie; wzorzysty, różnowzorzysty:* Kobierzec R. < Różno + Tkany >

Różnotonny *z różnych tonów złożony, na różne tony wygłaszany:* Śród różnotonnej modlitwy wieczornej. Gosz. < Różny + *Tonny, od Ton >

× **Różnotwór, oru,** lm. **ory** patol. *wytwór różnorodny, z tkanek obcych ustrojowi zdrowemu* (heteroplasma). < Różny + Twór >

× **Różnotwórstwo, a,** blm. patol. *wytwarzanie ś. w ustroju tkanek obcych mu w stanie zdrowym,* (heteroplasia). < Od Różnotwór >

Różnotypowy *różny typ przedstawiający:* Szkoły różnotypowe *(= różnego typu).* < Różny + Typowy >

Różnoukształtowany *odznaczający ś. rozmaitością ukształtowania:* R. stały ląd Europy. Sł. wil. < Różny + Ukształtowany >

Różnousty *różnojęzyczny, mówiący różnemi językami:* Krągłe ś. złoto wijąc nieustannym ruchem, łączy świat R. handlowym łańcuchem. Nar. < Różny + *Usty, od Usta >

Różnowagowy *niejednakowej wagi, ciężkości.* Niemcy różnowagowe mieli grzywny. Cz. < Różny + Wagowy >

Różnowartościowość, i, blm., rz. od **Różnowartościowy; Różnowartość:** R. utworów poety.

Różnowartościowy *przedstawiający różną wartość, nie jednakowej wartości:* Różnowartościowe walory, materjały historyczne. < Różny + Wartościowy >

Różnowartość, i, blm. p. **Różnowartościowość:** Projektuje zaprowadzenie różnowartości oddawanych głosów wyborczych. < Różny + Wartość >

× **Różnowęgieł, gła,** lm. **gły** p. **Różnokąt.** Troc. < Różny + Węgieł >

Różnowiekowy *różny wiekiem, różnego wieku; z różnego wieku pochodzący:* Spotykały ś. tam ze sobą dwa odrębne i różnowiekowe stany ludzkości. Orzesz. < Różny + Wiekowy >

Różnowierca, y, lm. **y,** × **Różnowierzec,** † **Różnobożanin l.** *człowiek innej wiary, innego wyznania,*

innowierca. 2. † R. *nie katolik, akatolik, kacerz:* Wola cierpieć ostatnie w zatonieniu męki, niż tracić życie z mściwej różnowierców ręki. Przyb. <Różny + *Wierca, od Wierzyć>

Różnowierczy przym. od **Różnowierca; Różnowierny, Różnowierzący** *innowierczy:* Tłum R. <Od Różnowierca>

Różnowierny p. **Różnowierczy:** Czcić Boga w różnowiernym obrzędzie. Wor. <Różny + Wierny>

Różnowierstwo, a, blm. **1.** *należenie do innego wyznania, wyznawanie innej, nie katolickiej wiary, innowierstwo, kacerstwo.* **2.** zb. *wyznawcy innej wiary, różnowiercy, innowiercy, kacerze, nie katolicy, akatolicy, kacerstwo.* **3.** *rozmaitość wiar, wyznań:* Trajan różnowierstwa zakazał. Nar. Między głowami rozerwanego różnowierstwem narodu. Nar. <Różny + *Wierstwo, od Wiara>

Różnowierzący, p **Różnowierczy:** Chrześcijańska filozofja nie usprawiedliwi go (Hozjusza) za zbytnie przeciwko różnowierzącym uniesienia. Cz.

× **Różnowierzec, rzca,** lm. **rzcy** p. **Różnowierca:** R. nie będzie niegodnym twego zaufania. And. <Różny + *Wierzec, od Wiara>

Różnowłosy *z różnych włosów złożony:* W moich własnych oczach niejeden taki buńczuk, niejednę taką różnowłosą taśmę u św. Stanisława zawieszono. Szaj. <Różny + *Włosy, od Włos>

Różnowonny *o różnych woniach:* Wielobarwne i różnowonne laki (= wyroby lakierowane). Krem.

Różnowydziałowy *tyczący ś. różnych wydziałów:* Uniwersytet zbliża do siebie studentów różnowydziałowych. Spas. <Różny + Wydziałowy>

Różnowzorny p. **Różnowzorowy:** Już opadły z pięknej krasy różnowzorne kwiaty. Karp. <Różny + Wzorny>

Różnowzorowy, Różnowzorny, Różnowzory, Różnowzorzysty *różne wzory, desenie, kolory po sobie mający; wzorzysty, różnotkany, różnobarwny, różnokolorowy; różnego kształtu, rysunku; różnego typu:* Stół różnowzorowym kryty kobiercem. Uj. Różnowzorową typów panoramę. Dub. M. <Różny + Wzorowy>

Różnowzory p. **Różnowzorowy:** Paw roztacza ogon R. Hul. Nie posiadają znajomości tych prawideł, podług których czynić należy w różnowzorych literatury rodzajach. Czart. A. Różnowzora wymowa. Bobr. Tłum zginął R. Kasp. Różnowzora odzież. Sienk. <Różny + *Wzory, od Wzór>

Różnowzorzystość, i, blm., rz. od **Różnowzorzysty.**

Różnowzorzysty p. **Różnowzorowy:** Słupy stoją tam różnowzorzyste. Bardz. <Różny + Wzorzysty>

Różnowzorzyście przys. od **Różnowzorzysty.**

Różnozaciężny *w różny sposób zebrany, w różnych okolicznościach skompletowany:* Począł ostro trzymać zbukane owe różnozaciężne chorągwie. Nar. <Różny + Zaciężny>

Różnoząb, ęba, lm. **ęby** *ryba z rzędu chrząstkowatych, z rodziny zaginionej, zbliżonej do żarłaczy, znajdowana w stanie skamieniałym w utworze węglowym, w której spotyka ś. najczęściej tylko jej zęby,* k o s t e r a. Jar., Łab. <Różny + Ząb>

Różnozębny *mający zęby różne.* <Różny + Zębny>

Różnoziarny *składający ś. z rozmaitego ziarna, zawierający w sobie różne ziarno:* Wisła różnoziarne żyto w morski brzeg toczy. Ryb. J. <Różny + *Ziarny, od Ziarno>

[**Różnoziele, a,** blm.] *mieszanina różnych ziół:* Z różnoziela wianek. <Różny + Ziele>

Różnoziemski *tyczący ś. różnych ziem:* Zlewek statutów Kazimierzowskich różnoziemskich i różnoczesnych stał ś. w całym kraju zarówno normą zasad prawnych. Bart. <Różny + Ziemski>

Różnoznacznie przys. od **Różnoznaczny.** L.

Różnoznaczność, i, blm., rz. od **Różnoznaczny.**

Różnoznaczny 1. *różnego, odmiennego, przeciwnego znaczenia:* Terminy, z których jeden jest dodatny, drugi odciążny, nazywają ś. różnoznaczne. Ustrz. **2.** *rozmaitego, wielorakiego znaczenia, wieloznaczny; dwuznaczny:* Wyraz R. = *homonim.* <Różny + Znaczny>

Różnozwrotność, i, blm., rz. od **Różnozwrotny,** h e t e r o t r o p j a.

Różnozwrotny: Fiz.: Substancja różnozwrotna, h e t e r o t r o p i c z n a = *substancja niejednorodna, mająca w różnych kierunkach własności różne, jak np. kryształy nie należące do szeregu regularnego.* <Różny + Zwrotny>

Różny, Rozny 1. *liczny a coraz to inny; wieloraki, nie jednaki, nie jednakowy, rozmaity, rozliczny, taki i owaki:* Różne są ludzkie zdania: ci w lewą, ci w prawą; ci nazbyt powolnie, ci nazbyt żwawo; ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem Kras. Jedenże grzech R. w różnych bywa: w jednym jest większy, w drugim go ubywa. P. Koch. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równemi, ale różnemi być w jednakich spraw wykonywaniu. Salin. Pobudzają smak różne potrawy. P. Koch. Trzeba dla naszej zabawy różnych rzeczy. P. Koch. Różna muzyka, różne sceny były; gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. Auszp. R. kształt natury, postaci, twarzy. Kn. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał ś. z nieprzyjacielem. Warg. Różne też były dla dam i mężczyzn potrawy. Mick. Różne myśli snuły ś. po głowie, Mick. Różni różnie o tym mówią *(= co jeden, to inaczej mówi).* **2.** od kogo, od czego = *różniący ś., inny, inakszy, odmienny, odrębny; niezgodny z kim, z czym, przeciwny komu, czemu:* Niewolnicy cielesności tak są różni od cnotliwych, jak jest różna dusza od ciała. Górn. My chrześcijanie od Żydów i pogan różni bądźmy. Skar. W czym, jako i pierwej, różni byli. Biel. J. Milczący bardzo mało R. od mądrego. Rej. O, jako R. widok Golgoty od góry Tabor! Mias. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. Łęcz. Polska i Litwa jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która ś. z dwu państw w jeden lud zniosła i spoiła. Herb. Różna to rzecz od tej. Troc. Rada była różna i z sobą ś. zgodzić nie mogły. Troc *(= nie jednomyślna).* Różne są ludzkie zdania. Kras. **3.** † R. *niedobrany, niestosowny, nie pasujący, nierówny:* Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiełły z Pilecką, *impar matrimonium.* Błaż. Różną myśl próżnowanie rodzi. Bardz. **4.** † R. *niepomyślny, przeciwny, nie sprzyjający:* Człek zawsze fortuny różnej bać ś. musi Tw. **5.** [R.] *ciężki, trudny, uciążliwy, przykry:* Gdzie idziesz, Kasiu, tak późno, będzie ci dróżka różną; ja cię w tym wspomogę, iść dróżką pomogę. Wójc. <ROZ/ROZ(N)/RÓŻ(N)>

Różodłoni poet. *mający dłonie różowe:* Rano, skoro jutrzenkę różodłonią zoczym. Dm. <Róża + *Dłoni, od Dłoń>

Różokrasy poet. *piękny, świeży, uroczy jak róża:* Miłość różokrasa. Hul. <Róża + *Krasy, od Krasa>

Różokrzew, wia, lm. **wie** *krzak róży:* Anioł zgonu przyjdzie i pod różokrzewiem położy żądzy spalone zarzewiem ciało. Słow. <Róża+Krzew>

Różokrzyżowiec, wca, lm. **wcy** *członek potajemnej sekty mistycznej w wieku XVII, przypisującej sobie władzę nadprzyrodzoną:* Niemiecki związek tajny różokrzyżowców nie dopuszczał niewiast do swych misterjów. Nagan. Bracia! w ręce rycerzy, co zostaną na ziemi, a już zwać ś. jak my nie będą; w ręce wiernych braci, w ręce różokrzyżowców oddajmy puhar niedopity życia. Krasiń. Róża + Krzyżowiec>

Różolicy p. **Różanolicy:** Kwiaty różolice. Zag. <Róża + *Licy, od Lice>

× **Różopalcy** p. **Różanopalcy:** Różopalca zorza. L. < Róża + * Palcy, od Palec >

Różopłodny *obfitujący w róże.* L. < Róża + Płodny >

Różopromienny *promieniejący różowo:* Różopromienna jutrzenka. Ml. Rododaktylos, dosłownie: różopalca, różopalczasta, i tak też zwykle tłómaczą ten epitet jutrzenki; sądzę jednak że tu daktylos oznacza promienie, to jest owe smugi różowe, promienisto rozchodzące ś. po niebie po zachodzie lub przed wschodem słońca. Ml. <Róża + Promienny>

! **Różować, uje, ował** p. **Rużować:** Z jastrzębiego nosa i różowanej, oślizgłej trochę cery twarzy wnosił, że... Bał. <Od Róża>

! **Różowanie, a,** blm., czynność cz. **Różować,** *rużowanie.*

! **Różowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Różować ś.,** *rużowanie ś.*

Różowaty i. *podobny do róży.* **2.** Różowate rośliny, bot. (rosaceae) *przyrodzona rodzina roślin kwiatowych dwuliściennych.* **3.** patol. *różycowaty* (erysipelades). <Od Różowy>

[**Różowiany**] p. **Różany:** Wieniec R. <Od Różowy>

Różowić, i, ił *robić różowym:* Z okien dworku biło jasne światło, różowiąc śniegi przed przyźbą i krzewy rosnące przed domem. Sienk. Liljowe topazy różowiły bladość pereł. Orzesz. **R. ś.** *ukazywać ś. w kolorze różowym, majaczeć różowo; nabierać koloru różowego:* Opalowe pazurki, różowiejące na koniuszczkach palców, świeciły wypolerowane najstaranniej. Krasz. Ciała różowiące ś. wśród promieni wiosennego ranku. Zap. Ona różowiała pod spojrzeniem królewskim. Ostr. S. <Od Różowy>

× **Różowiec, wca,** lm. **wce** p. **Róża:** Różę, rozetę niektórzy różowcem zowią. Podcz. <Od Różowy>

Różowieć, eje, ał *stawać ś. różowym, przybierać barwę różową.*

Różowienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Różowić. 2.** czynność cz. **Różowieć.**

Różowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Różowić ś.**

Różowieńki prow. p. **Różowiuchny:** Taki sam pucaty był on i taki R., kiedy był jeszcze malutki. Orzesz. <Od Różowy>

Różowieńko prow. p. **Różowiuchno.**

Różowiuchno przys. od **Różowiuchny; Różowiutko, Różowiuteńko, Różowieńko.**

Różowiuchny, Różowiutki, Różowiuteńki, prow. **Różowieńki** *miluchny przez swoją różowość, zupełnie, kompletnie różowy.* < Od Różowy>

Różowiuteńki p. **Różowiuchny.** <Od Różowiutki>

Różowiuteńko p. **Różowiuchno.**

Różowiutki p. **Różowiuchny:** Wstaje nazajutrz w humorze różowiutkim. Kos. <Od Różowy>

Różowiutko p. **Różowiuchno.**

Różowo- p. **Różowy.**

Różowo przys. od **Różowy:** Pomalować R. a. na R. = *na kolor różowy, kolorem różowym.* Jako idealiście, wszystko przedstawiało ś. R. Książę wojewoda radby bratowej wszystko stworzył R., radby ją widzieć szczęśliwą i kochaną. Bart.

Różowość, i, blm., rz. od **Różowy:** R. skóry ustąpiła (= *zaróżowienie).* Usta tylko różowością malinową odbijały ś. na niej ostrym abrysem. Krasz.

Różowy, [**Różewy**] przym. od **Róża** = a) (o kolorze) = *barwy róży.* Twarz rumianą wstyd R. płoni. Hul. Pugilares R. Węg. Trzy rzędy wedle siebie jak koronka z linek splecione zowią ś. węzłem różowym. Jak. J. Czynił ś. brząsk coraz różowszy. Sienk. Poczęła chuchać, i bawiło ją to, że oddech jej był widzialny i od ognia różowszy. Sienk. Przen.: Aleksander nie podzielał tych różowych nadziei względem spadku po Habsburgach. Paw. (= *uśmiechających ś., ponętnych, słodkich, pięknych).* Dwór berliński Szwedowi i Augustowi różową twarz pokazuje. Jaroch. (= *uśmiechniętą, słodką, wdzięczną).* Widzi wszystko w różowych barwach a. patrzy na wszystko przez różowe okulary. Tu kilka dni różowych, pamiętnych spłynęło Stasiowi. Krasz. Przeżył wprawdzie różowe lata, nie doszedł jednak dojrzałej lilji siwizny. Troc. (= *kwiat młodości, wiosnę życia).* Był w różowym humorze (= *złotym, świetnym, wesołym).* Gałęzie jabłoni, pełne blado-różowego kwiecia. Rodz. Horyzont przepojony drganiem ciepłych różowo-pomarańczowych barw. Kot. Tylko różowo-świetlaną stronę życia poznała. Kon. W bibljotece panowało światło podwójne: budzącego ś. poranku różowo-złote, i gasnącej lampy żółto-brudne. Rodz. Różowo-żółte migotliwe światło gromnic. Bał. b) bot.: Korzeń R. p. **Rożeniec.** c) min.: Kwarc R. <Od Róża>

Różyca, y, lm. **e 1.** *dorodna, okazała róża:* R. różnokolorowa, przez którą patrzy słońce, ale roztęczowane. Słow. Na trawnikach skrzyły ś wzorzyste różyce. Weys. Przen.: Pogodzić ś. z tą jasną duchów różycą. Słow. **2.** patol. p. **Różyczka. 3.** p. **Róża.**

Różycha, y, lm. **y** *miano krowy a. kozy.* Kn. <Od Róża>

Różycowaty p. **Różowaty:** Wysypka różycowata na tułowiu. <Od *Różycowy, od Różyca>

Różyczka, i, lm. **i 1.** p. **Róża:** Oj, dziecino kochana, jak R. różana! Len. **2.** bot. = a) *kilka liści wychodzących z łodygi w postaci kółka:* Koniec kłącza wypuszcza nad ziemię różyczkę skrętoległych, odziomkowych liści. Rost. b) R. a. R. Panny Marji (lychnis coeli rosa) *gatunek rośliny fiołetki.* c) R. Panny Marji, posp. *roś.* krwiściąg lekarski. **3.** *djament od spodu płaski, z wierzchu fasetowany,* rozeta, raut. **4.** hut. *jedna z plam tęczowych w złamie stali hartowanej.* Łab **5.** patol. = a) *choroba, której towarzyszą plamy czerwone na skórze,* × różyca (roseola). b) *choroba do odry podobna,* kur, (rubeola). c) R. durowa, a. osutka durowa (purpura typhosa). d.) × R. kiłowa, p. **Korona** pod 25. <Od Różyca>

Różyczkowy przym. od **Różyczka:** Astry różyczkowe. Pas z jedwabiu różyczkowego, jasnoczerwonego. Leop. (z karmazynu. Leop.). (= z różowego jedwabiu. L.).

Różystka, i, lm. **i** *pracownica wyrabiająca róże w fabryce kwiatów.* <Od Róża>

Rrrum! w.: Orkiestra już przyszła, za chwilę R.!... i grać zaczną. Rodz. < Dźwn >

[**Rsioda, y,** lm. **y**] *środa*

[**Rsiodek, dka,** lm. **dki**] *środek*.

[**Rsiok, a,** lm. **i**] *jodła, świerk*.

Rsztony, ów, blp. *grube, wielkie wióry, lecące z pod topora przy obrabianiu budulca, drzazgi, trzaski, ostrużyny*. Sł. wil.

× **Rteć, a,** blm. p. **Rtęć**: R. ciężki, płynny, skoczny. Troc.

Rtęcenie, a, blm. *łączenie metalu z miedzią, amalgamowanie, amalgamacja*. < Od * Rtęcić, od Rtęć >

Rtęciak, a, lm. **i** p. **Amalgamat**. < Od Rtęć >

Rtęcica, y, lm. **e** patol. *choroba powstała z otrucia przewlekłego rtęcią* (morbus mercurialis, hydrargyrosis). < Od Rtęć >

Rtęciny, in, blp. *leki przyrządzone z rtęci, jej przetwory* (medicamenta ex hydrargyro, mercurialia) < Od Rtęć >

Rtęciowy przym. od **Rtęć**, *merkurjalny*: Kuracja rtęciowa. Ciepłomierz R. Min.: Tetraedryt R. = *tetraedryt zawierający znaczny procent rtęci*, spaniolit, szwacyt. Blenda merkurjalna, rtęciowa = *cynober*.

× **Rtęcizna, y,** blm. *połączenie metalu innego z rtęcią przez rozpuszczenie ś. w niej*, × ortęć, amalgamat (amalgama). < Od Rtęć >

Rtęć, i, blm., × **Rteć,** † **Trtęć,** † **Trztęć 1.** chem. *żywe srebro, merkurjusz, pierwiastek metaliczny z rodziny cynkowej*, Hg. **2.** min. *metal rodzimy płynny, bezpostaciowy, często trochę srebra zawierający, zamarzający w 40° Celsjusza i wtedy krystalizujący w układzie równoosiowym*: R. rogowa, p. **Kalomel**. R. wątrobowa = *cynober zmieszany z smołą ziemną i gliną*.

Ru! w. *oznaczający runięcie, rym! brzdęk! bęc! chlap! chlast!*: A wtym: ru! podsiębitka na sam stół w pokojach. L. < Dźwn >

Rubacha, y, lm. **y** *człowiek rubaszny, safanduła*: Człek ten niepyszny idzie wszędzie z nami, wypije każde, które my pijemy; R. wielki, wszystkiego pomoże. Żegl. Bizarski jest to imię wielkiego rubachy. Tremb. Widzisz tego poczciwego rubachę? L. Człowiek w posiedzeniu wesoły i dobry R., choć staroświeckiej mody. L. Wnet ś. i z tą R. zapozna kompanją. Koch. W. Kiedy dobrze zatnie Bacha, to go sławią, że R. L. Trafiliśmy na galę do pewnego rubachy parafjanina. L. Chorąży—mały, krępy, muskularny, gorączkowych ruchów, krzykliwego głosu, zamaszysty, R. żołnierz jednym słowem. Krasz. < Od Ruby >

[**Rubać, bie, bał**] *rąbać*: Pół roboty ubyło, bo nie trza R. Tet. < Ukr. rubáty >

Rubakier nieod., **Sztymbor** fl. *wyraz używany przez sternika, kiedy flisom każe pojazdami robić*. Mag. Coś wołał R. Pot.

Ruban, a, lm. **y** *hebel gładki, długi, z dwoma ujęciami*. Zdr. **Rubanek, Rabanek,** < ? Nm. Rauhbank >

† **Ruban, u,** lm. **y** *wstęga*: Zginąć i zwykłym strojom, bo dziś stradyjoty, rubany, także kapy z złotem i forboty. Wtk. < Fr. ruban >

Rubanek, nka, lm. **nki** p. **Ruban**.

[**Rubanie, a,** blm.] czynność cz. **Rubać**.

× **Rubaszeństwo, a,** blm. p. **Rubaszność**: Dworak ten umiał zgodzić przystojność z rubaszeństwem. Kras. Ich R., terminy, gadania sprawiły we mnie myśl, że mię z łóżnemi ludźmi chciał poowarzyszyć. L. Już nas samych wstyd naszych uczonych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. L. < Od Rubaszny >

Rubasznie przys. od **Rubaszny**: Mówi do mnie z miną R. przyjemną: Kochany panie Pietrze... Niem. Ponad barkami R. wywijając pasek z ogórkami. Mick.

Rubaszno- p. **Rubaszny**.

Rubaszność, i, blm., × **Rubaszeństwo** rz. od **Rubaszny**.

Rubaszny 1. *prosty; niezgrabnie, z gruba wesoły; poufale żartobliwy, mówiący i postępujący bez ceremonji*: Człowiek to bez ceremonji, R., pełen zabawnych konceptów. L. Bernardyn młody, żywy, R. i śmiały. Węg. Równego góra Karmelu nie miała w rubasznych wdziękach, hożej uprzejmości. Kras. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, R. i przyjemny. Ustrz. Dawni myślami, trudem, nauką wybledli, nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. Kras. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością. L. R. żart, dowcip, koncept. Nie byłbym znalazł słów potocznych, powszednich, rubasznych. L. Całą kupą, jak powiadał zwykle w swoim rubaszno-jowjalnym stylu. Gaw. Był to młodzieniec rubaszno-wesoły. Chm. < Od Ruby >

Rubaszyć się, y ś., ył ś. *popisywać ś. swoją rubasznością, rubasznie ś. zachowywać*: Rosło serce patrzącym, kiedy ś. pod wesoły wieczór rubaszyli. Pot. Wzajem ś. z sobą szwagrowie rubaszą. Pot. < Od Rubacha >

[**Rubatka, i,** lm. **i**] *nędzna koszula, koszulina*. < ? Ros. rubaszka >

Rubel, bla, lm. **ble,** † **Rubl 1.** *moneta rosyjska = 6 złotym polskim i 20 groszom*: Waży R. u Rusi i Litwy 100 groszy zupełnych. Błaż. Od słowa: rubaj, rąb wzięły ruble nazwisko. Cz. Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. St. lit. Zmienić rubla. R. srebrny, papierowy. Zł.: Gorący R. p. **Gorący** pod **16**. Przen.: Rublem wszystko zrobi (= *za pieniądze*). **2.** † R. *jakaś miara* (siclus). B. Sz. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, dają miodu jeden R. dobrze odszumowanego. Trzyc. 3. [R.] = a) p. **Powąz**. b) *maglownica karbowana do maglowania bielizny*. Zdr. **Rubelek**. < Ros. rubl >

Rubelan, a, lm. **y** min. *minerał próchnisty i miękki, powstały wskutek wietrzenia meroksenu a trafiający ś. w martwicy bazaltowej*.

Rubelek, lka, lm. **lki** p. **Rubel**: Za każdą głowę tysiąc rubelków gotówką. Mick.

Rubelit, u, lm. **y** min. *karminowo-czerwony turmalin, zabarwiony przymieszką manganu, borokrzemian litynowy*.

Rubeljans, a, lm. **y** p. **Rubeljon**. < Od Rubel >

Rubeljon, a, lm **y**, **Rubeljans, Rubeltas** żart. *rubel*: Markotno nam było, kiedy, wjeżdżając do nieznanego miasta, oglądaliśmy pozostałe nam rubeljony. < Od Rubel >

Rubelkowy przym. od **Rubelek**: Pali cygarka tylko rubelkowe.

Rubeltas, a, lm. **y** p. **Rubeljon**: Zagnę parol w sztosa i rubeltasów kupę znów zmiotę. < Od Rubel >

Rubicel, u, lm. **e** min. *żółtawo-czerwona odmiana spinelu*.

Rubid, u, blm., chem. *pierwiastek metaliczny z rodziny potasowców*, Rb. < Od Łć. rubidus >

Rubidowy przym. od **Rubid**: Wodorotlenek R.

× **Rubiesz, a,** lm. **owie** *włodarz*: W ziemi inflanckiej rubieszowie i pokundziowie, co po naszemu włodarze. Vol.

Rubież, y, lm, **e** ż., † **Rubież** m. *granica, kresy, skraj, brzeg, zrąb, kraniec*: Dalej idąc, na rżow-

skim rubieżu namioty i twoje spracowane odpoczęły roty. Kochan. Zwiedził kraj północny, gdzie kurskie, gdzie finlandzkie i szwedzkie rubieże. Stryjk. Nie mogłem więc prawie wytchnąć dnia jednego, kręcąc ś. ciągle po rubieżach, zakładając i zdobywając zameczki. Krasz. Domki, które stały na rubieży leśnej. Len. Mazowsze leżące na rubieży niemieckiej. Sienk. <Ros. rubież>

† **Rubież**, **y**, lm. **e** **I.** *rąbanina*, *rzeź*, *mord*, *jatki:* Już i insze piechoty, tak straszną rubieżą strwagane, uciekają i od szańców bieżą. Pot. Już leżą nieprzyjaciele, niespodziewaną pobici rubieżą. Pot. **2.** *grabież*, *rabunek*, *łupiestwo*, *łupież:* Tymczasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi rzeżą byki. Pot. Przybiega poseł z domu, dając mi znać o rubieży. Pot. Takowej senat zdziwi ś. rubieży, która ich prawu najmniej nie przystoi. Chr. Nie z cudzej krzywdy i rubieży. Chr. <Ukr. rubeż, Ros. rubioż>

× **Rubieżec**, **żca**, lm. **żcy** *mieszkaniec rubieży graniczník*, *kresowiec.* <Od Rubież>

Rubieżny przym. od **Rubież**, *graniczny*, *pograniczny*, *kresowy:* Wskazywał zapadłe w ziemię krzyże graniczne i zaciosy rubieżne na dębach. Krasz.

Rubikon, **u**, blm. **I.** Przejść R. = *zrobić krok stanowczy*, *zdecydować ś. nieodwołalnie.* **2.** w grze karcianej w pikietę: *sto punktów*, *które gracz musi zrobić*, *aby wygrane jego nie były liczone za przegrane:* Czyby samotny starzec nie zagrał w pikietę, żeby tym dwom szalonym głowom dać ś. wygadać? — Ale z rubikonem, odpowiedział p. Pławicki. Sienk. Po całych nieraz nocach grali i dosyć grubo w marjasza a. rubikona. Bliź. <Od nazwy rzeki Rubikon>

Rubin, **u**, lm. **y** min. *czerwona odmiana korundu*, *karbunkuł.* R. spinelowy = *mocno czerwona odmiana spinelu.* R. brazylijski = *topaz*, *który przez wyżarzenie nabrał barwy bladoróżowej.* R. winny = *odmiana spinelu*, *balas.* R. jest pierwszy kamień drogi po djamencie. Troc. Przen.: Ma rubiny na twarzy. Troc (= *plamy czerwone*). Nosek rubiny przyozdobiony. Troc. <Włos. rubino, Nm. Rubin>

[**Rubinek**, **nka**, lm. **nki**] *pachołek*, *galant.* <Od Rubin>

Rubinowo- p. **Rubinowy.**

Rubinowo przys. od **Rubinowy:** W krwi blask ognia odbijał ś. R. Krasz.

Rubinowy **I.** przym. od **Rubin:** Pierścień R. (= *z rubinem*). **2.** *odznaczający ś. kolorem rubinu*, *czysto czerwony:* Szkło rubinowe = *szkło zabarwione na ciemno-czerwono*, *służące do lamp i ciemni fotograficznych.* Dolinka zaklęsła, objęta rubinowo-błękitną opaską widnokręgu. Haj. Blask dzienny rubinowo-złoty. Słow. **3.** min.: Mika rubinowa = *gatunek giętytu (minerału z gromady tlenków*, *z rzędu rud*, *Fe* HO_2), *złożony z blaszek*, *z kryształków tabliczkowatych.* Siarka rubinowa = *realgar otrzymany sztucznie w postaci kawałków bezpostaciowych*, *używany w pirotechnice*, s a n d a r a k a.

† **Rubl**, **a**, lm. **e** p. **Rubel:** R., talentum. Ort. <Ros. rubl>

[**Rublenie**, **a**, blm.] czynność cz. **Rublić.**

[**Rublić**, **i**, **il**] *przyciągać rubel na wozie powrozem.* <Od Rubel>

Rublowy przym. od **Rubel** = a) Papierek R Bywali u nas nawet rublowi panowie, ale takiegom jeszcze nie miał. Prus. (= *dający lokajowi po rublu*). b) *kosztujący rubla*; *wynoszący rubla:* Wino rublowe (= *na rubla*, *po rublu butelka*). Krzesło (w teatrze) rublowe. R. podatek od psa.

Rublówka, **i**, lm. **i** **I.** *pieniądz papierowy jednorublowy* Trzyrublówka, pięciorublówka, dziesięciorublówka, dwudziestopięciorublówka, sturublówka. **2.** gm. *prostytutka oddająca ś. za rubla.* <Od Rublowy>

[**Rubnąć**, **nie**, **nął**] *grubieć.* <Od Ruby>

[**Rubnięcie**, **a**, blm.] czynność cz. **Rubnąć.**

† **Rubo** p. **Grubo.** Włoi.

† **Rubość**, **i**, blm p. **Grubość.** Kn.

† **Rubowy** płaszcz = *roba*, *suknia damska*, *do wielkiego stroju.* Ust. cen.

Rubro przys., druk. *czerwono* (o czcionkach czerwonych w tekście z czarnych liter). <Od Łć. ruber>

× **Rubront**, **u**, blm. ?: Kulbaczka wązka... w kuli są drogie kamienie, poduszeczka z rubrontu wyściela siedzenie; a kiedy na łęk skoczysz, na tym miękkim puszku między kulami siedzisz wygodnie, jak w łóżku. Mick.

× **Rubrować**, **uje**, **ował** *robić napisy*, *nagłówki; nadpisywać je.* <Od Łć. ruber>

× **Rubrowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Rubrować.**

Rubrum, nieod. praw. *napis*, *nagłówek na aktach*, *treść ich wskazujący:* R. potym wziąwszy, czerwone litery podopisywać bardzo zręcznie. Krasz. <Łć. rubrum, od ruber>

Rubrycela, **i**, lm. **e** *kalendarz zawierający spis duchowieństwa*, *świąt*, *oraz porządek odprawiania nabożeństwa na każdy dzień roku.* <Nł. rubricella, od Łć. rubrica>

Rubrycelista, **y**, lm. **ści** a. **stowie** *ten*, *co prowadzi rubrycelę*, *co ją układa:* Stanisław Sławieński, kanonik gnieźnieński, i rubrycelistowie do druku podali. Bobrow. <Od Rubrycela>

Rubryka, **i**, lm. **i** **I.** a. **Lubryka** *tlennik żelaza w postaci ziemistej*, *w różnym stopniu zanieczyszczony ziemią*, *czerwony i ścisły*, *używany na ołówek*, r u d k a: R., ciesielska glinka, lubryka, gatunek kredy brudno-czerwonej, twardej, w dotykaniu ślizkiej; przedniejszą osadzają w czerwone ołówki do rysowania. Kluk. Glina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa ś. ołówkiem czerwonym, czyli rubryką. L. Podpisał ś. rubryką. Skar. Obraz podstrychnął rubryką i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. Leop. R., glinka do rysowania. Troc. **2.** *napis*, *tytuł*, *nagłówek czerwono napisany; pismo czerwone:* R. w prawie kanonicznym znaczy tytuł a. rozdział osobliwy, a to stąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisywane były. Kras. R., napis czerwony a. pismo czerwone między czarnym. Troc. Przen.: Dawniej nie zdobiły głów indyjskie kamyki, ni z drogich kruszców wysłane rubryki. Nar. (= *wieńce*, *korony*). **3.** w księgach, szczeg. rachunkowych, handlowych, *przestrzeń zawarta między dwiema linjami przeprowadzonemi z góry na dół*, *przeznaczona do zapisywania kolumn szczegółów jednorodnych:* Zapisać co w rubryce dochodów, wydatków. Przen.: *dział*, *pozycja:* R. wypadków bieżących w czasopiśmie. Statystyka karnawałowa przedstawia zmniejszenie cyfr w rubryce balów prywatnych. W mowie tronowej niema tym razem wzmianki o kwestji bulgarskiej, stanowiącej poprzednio stałą rubrykę tych przemówień. **4.** × R. *papier polinjowany grubo*, *do podkładania pod papier*, *na którym piszą; rygi.* Sł. wil. **5.** Rubryki = *prawidła*

odprawiania mszy św. i innego nabożeństwa kapłańskiego. <Łć. rubrica>

Rubrykować, uje, ował *linjować w rubryki, robić rubryki; porządkować według rubryk:* R. księgi. Papier rubrykowany. < Od Rubryka >

Rubrykowanie, a, blm., czynność cz. **Rubrykować.**

† **Rubszy** st. w. od **Ruby:** Musicie wspomagać ś. wspólnie, a nigdzie jedno wszystkich uszkodzić nie może, lub rubsze, prostsze podpór ułomnym podawa. Stasz. <Od Ruby>

† **Ruby, [Ruby]** p. **Gruby:** Człowiek ciała wielkiego i rubego. Petr. Ciała ich przecię większe i rubsze. Radz. K. R., miąższy. Troc. < Czes. hrubý; por. Gruby >

[Rucać, a, ał i R. ś.] p. **Rzucać.** < Zam. Rzucać>

[Rucanie, a, blm.] czynność cz. **Rucać.**

[Rucanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rucać ś.**

Ruch, u, lm. **y I.** *stan przeciwny spoczynkowi, ruszanie, ruszanie ś., ruszenie, ruszenie ś., poruszenie; bieg:* R. znaczy własność ciał, podług której na inne miejsce przeniesione być mogą. Os. J. Zwierzęta mają R. dowolny. Ciało w ruchu rozumie ś., kiedy a. całe, a. niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. Jak. J. Sprężyny w zegarku w spojeniu R. i obrót dzielny pozyskują. L. Czyli też będzie miał wolny R. w tak ciężkiej zbroi. Dm. R. wojska zbytecznie licznego nie może być, tylko bardzo powolny. Jak. J. Powszechny morza R. ze wschodu na zachód. Odchodząc, często ś. obzierał i ruchy śmieszne robił. Birk. *(= giesty).* Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. Birk. *(= z pospolitego ruszenia).* Luminarze jednostajnym ruchem ś. obracają. Troc. Ciało od dusze R. i żywot bierze. Troc. R. morski, R. wodny. Troc. R. ziemny. Troc. W zegarku R. indeksu od ruchu wewnętrznych kółek pochodzi. Kopcz. Uważając najmniejsze nieprzyjaciół ruchy. Dm. *(= obroty, zwroty, ewolucje, manewrowanie).* Chciałbym, żeby dzieci zawsze były w ruchu i pracy. Śniad. J. *(= w agitacji, w mocji, w życiu, w ożywieniu).* Powstał wielki R. w mieście między ludem *(= rozruch, niepokój, zamieszanie).* Okręt lekkim ruchem kołysa ś. Mick. Sam R. i głos jego miał coś żołnierszczyzny. Mick. Cała w ruchu, jak na igle. Mas. R. ręki, głowy. R. ziemi, wody, powietrza. Być w ruchu. Nadać R. Puścić, wprawić w R. *(= uruchomić).* Pobudzić do ruchu. Wywołać R. Potrzebować ruchu. Używać ruchu. Jesteś niezdrów, bo masz mało ruchu. R. ciał. [Ruchu nie ma chłopak] *= jest nieobrotny.* R. pociągów na kolei żelaznej *= bieg, jazda, kursowanie.* Zrobić R. w grze w szachy, w warcaby *(=posunięcie, poruszenie, cug).* Przen.: *ożywienie:* R. umysłowy, naukowy. R. w handlu. Pszenica i żyto dziś bez ruchu *(= nie dopełniono dziś na nie tranzakcji).* R. machiny państwowej. Fiz.: R., gdy ciało w różnych czasach zajmuje położenie różne w przestrzeni. Z powodu biegu ziemi w przestrzeni świata nie możemy rozpatrywać ruchu bezwzględnego, ale tylko R. względny, jak np. R. ciał względem ziemi uważanej w spoczynku. R. prostolinijny *(= odbywający ś. po linji prostej),* krzywolinijny *(= po linji krzywej).* R. kołowy, eliptyczny, paraboliczny, cykloidalny *(= stosownie do postaci jego drogi).* R. postępowy, p. **Postępowy.** R. obrotowy, wirowy czyli rotacyjny. R. jednostajny *(= gdy ciało w czasach równych przebiega drogi równe),* R. zmienny *(= gdy tej równości niema).* R. jednostajnie zmienny *(= gdy droga w każdej następnej cząstce czasu zmienia ś. o jednakową długość).* R. jednostajnie przyśpieszony *(= gdy w ruchu jednostajnym zachodzi wciąż jednakowy przyrost prędkości),* R. jednostajnie opóźniony *(= gdy zachodzi takiż ubytek prędkości).* Energja ruchu, p. **Energja.** Ruchy kojarznicze, p. **Kojarzniczy. 2.** † R. *istota żyjąca, żyjątko, stworzenie, zwierzę:* Jużeśmy ś. wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człeka R. jaki onemu podlega. Pilch. R. ziemny, robak, gadzina. Kn. R. morski abo wodny pław, co ś. rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę. Kn. Pław a. R. morski = żyjątko morskie. Bobr. **3.** [R.] = a) *guzik blaszany z uszkiem.* b) *człowiek małomówny.* **4.** astr.: R. prosty, R. wsteczny, p. **Prosty. 5.** fizj. i patol.: R. dowolny (motus voluntarius), drgawkowy (m. convulsivus), falisty (m. undulatorius), kolisty oka, kołowy (w skutek uszkodzenia mózgu), migawkowy, migocący, migotny (m. vibratorius), niedźwiedzi (głową) w skutek nerwicy, obrotowy (rotatio), oddechowy (m. respiratorius), opaczny (paracinesis), połykowy (m. deglutitionis), poniewolny (spasmus coordinatus), robaczkowy, robaczkowaty, † robaczokręty (Perz.), × wężykowy, × wężykowaty kiszek (m. peristalticus). Ruchu robaczkowego ustanie (cessio motus peristaltici). R. robaczkowy wsteczny (m. antiperistalticus). Ruchu serca zwolnienie (brachycardia). Ruchy skojarzone (motus associati), własne (m. proprii), wymiotne (m. emetici), wyrzutne (m. fundales). R. zegarowy (poniewolny). Ruchu zakres (m. excursio). **6.** kol.: Służba ruchu *(= czynna przy pociągach kursujących).* Wydział ruchu *(= wydział zawiadujący sprawami związanemi z kursowaniem pociągów i z sprawami służby ruchu).* **7.** woj.: Wydział ruchu w komisji rządowej wojny. < RUCH/RUSZ/RYCH >

[Ruch!] w. *ru!, buch!:* Oj, R. chłopcy na wodę, bo woda maleje <Od Ruch>

Ruch-ruch w. *wabienie świń.* <Dźwn.>

† **Rucha, y,** blm. *dawny podatek w Mazowszu, główszczyzna:* Główszczyzna, *fredum,* ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała ś. R.; zdaje mi ś., że w teutońskim języku od słowa Rache = zemsta, ma to słowo początek. Cz. <Od RUCH>

× **Ruchacz, a,** lm. **e** *ten, co rucha, rusza:* Ci ruchacze wszech losów, monarchy podufalce. L. *(= co trzęsą losami).* <Od Ruchać>

† **Ruchać, a, ał, [Ruchać] I. Ruszyć:** Rucham ząb, kół, góźdź. Kn. Przeor prosił mistrza pruskiego, aby mu kościoła nie ruchał. Paszk. Niektórzy ludzie oczyma ruchają. Sak. *(= przewracają).* Jakiś sam jest, takich szukaj, a bogobojnych nie ruchaj. Biel. M. *(= nie tykaj, zostaw w pokoju).* Wiatr z gruntu dębów i jesionów rucha i ciemny proch i piasek aż pod niebo niesie. P. Koch. [Przez wywarte okna i drzwi widne były głowy wkrąg zebrane i gęby ruchające. Reym. Mgły ś. zakolebały znagła, wzdęły i, ruchający ciężko (= poruszając ś. powoli), niby wody roztopów wiosennych, biły w czarne pola. Reym.]. Tryb rozk.: **ruch!** *(= ruchaj),* lpd. **ruchwa, ruchta. 2.** anat.: † Nerw oczami ruchający, p. **Okoruchowy.** † **R. ś., [R. ś.] I.** p. **Ruszyć:** Ruchają ś. gałęzie, zęby. Troc. Zgładzone jest wszelkie ciało, które ś. ruchało na ziemi. Wuj. (wszelkie ciało ruchające ś. B. B.). Gdy ś. Absalon jeszcze ruchał, wisząc na dębie, dobili go. Leop. Darmo ś. weń wkraść chce strach niewidomy, tylko że ś. w nim serce trochę rucha. P. Koch. Imienie leżące a. ruchające. Glicz. *(= mienie ru-*

chome, ruchomości czyje). **2.** [R. ś.] *spółkować z kobietą; spółkować z mężczyzną.* <Od Ruch>

Ruchadło, a, lm. a **I.** *motor, machina poruszająca.* **2.** *rzecz, ciało w ruchu zostające, poruszane:* R. wieczyste = *perpetuum mobile.* **3.** *narzędzie rolnicze czeskie do spulchniania i rozdrabiania gruntu, pług bezkoleśny.* <Od Ruchać>

Ruchający I. im od **Ruchać. 2.** † Imienie ruchające, p. **Ruchać. 3.** anat.: † Myszki ruchające uchem. Perz. (musculi retrahentes auris externi). † Nerw językiem R., p. **Języko-ruchowy.** <Od Ruchać>

Ruchak, a, lm. **i** *gatunek pługa.* Sł. wil. <Od Ruchać>

[**Ruchała, y,** lm. **y**] **I.** *przezwisko żartobliwe.* **2.** w lm. *gatunek kartofli.* <Od Ruchać>

[**Ruchałeczka, i,** lm. **i**] *bukiecik.* <Od Ruchała>

Ruchanie, a, blm., czynność cz. **Ruchać:** Okiem i myślą chciwą wszystkie członki jej, chód i R. przebieży. Pot. (= *ruch, poruszenie, giest).* Przydawa ś. odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemienne bardzo robią a. zbytnie skaczą, ruszając ś. Spicz.

Ruchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ruchać ś,**

[**Ruchany**] **I.** im. od **Ruchać. 2.** Ruchane = *gatunek kartofli.*

Ruchawica, y, lm. **e** p. **Ruchawka:** Czy też licho mi nadało służyć z taką ruchawicą! Pol. Ta prawdziwa R. społeczna graniczyła o ścianę z takim w Europie plemieniem, które celuje instynktami wręcz przeciwnemi. Mał. <Od Ruchawy>

× **Ruchawić, i, ił** *zrobić ruchawym, rozruszać, ożywić, rozmachać, uruchomić.* L. <Od Ruchawy>

Ruchawie p. **Ruchawo.**

× **Ruchawienie, a,** blm., czynność cz. **Ruchawić.**

Ruchawka, i, lm. **i, Ruchawica I.** *powstanie ludowe, rokosz, rozruch, wrzenie, burzenie ś., zamieszka; pospolite ruszenie:* Tam bohaterowi ruchawek wyprawiano fakelzug (z umysłu nie używam polskiego nazwiska na ten niepolski koncept). Bał. **2.** zb. *żołnierze z pospolitego ruszenia.* L. **3** [R.] *miejsce grząskie, trzęsawisko:* Na wiesne to tu het są ruchawki, het sie rusza. <Od Ruchać>

Ruchawo przys. od **Ruchawy.**

Ruchawość, i, blm., rz. od **Ruchawy;** × **Ruchość:** W nim młodość rzeźwa, mężna, darska R. Pot. R. a. żywość w rzeczach i racjach do rady służy. Troc. R. zajęła miejsce czynności. Czart. A.

Ruchawy I. p. **Ruchliwy:** Osoby te mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracającą ś. Boch. Oczy ruchawe Troc. Hoży i R. pacholek. Troc. Staruszka, choć bardzo ruchawa, rano przebiegała ogród. Krasz. **2.** × R. p. **Ruchomy:** Machina ruchawa. Troc. **3.** × R. *ruszający, poruszający:* Liściem topoli miece wiatr R. Hul. <Od Ruchać>

[**Ruchelka, i,** lm. **i**] p. **2.** [**Ruchla**].

[**Ruchełka, i,** lm. **i**] p. **2.** [**Ruchla**].

[**Rucheneczka, i,** lm. **i**] *kwiat.*

I. [**Ruchla, i,** lm. **e**] *świnia.* <Od Ruch-ruch>

2. [**Ruchla, i,** lm. **e, Ruchlanka**] *bukiet, równianka.* Zdr. [**Ruchelka, Ruchełka**]. <?Nm. Riechen, Geruch>

[**Ruchlanka, i,** lm. **i**] p. **2. Ruchla.**

Ruchliwie przys. od **Ruchliwy.**

Ruchliwość, i, blm. **I.** rz. od **Ruchliwy;** × **Ruchość.** Dusza rękom dotkliwość, R. nogom daje. Bals. **2.** patol.: R. chorobliwa (dromomania). R. jąder (orchichoria).

Ruchliwy I. a. Ruchawy, Ruchomy = a) *skłonny do ruszania ś., łatwo przechodzący w stan ruchu, żywy:* Ruchliwe cząstki płynu. Żywe srebro jest ruchliwe. b) × R. *który można poruszać, zdolny do ruszania ś.; ruszający ś.:* Naczynie z dnem ruchliwym. Os. J. c) *usposobiony z natury do ciągłego ruchu, żwawy, rzeźki, ożywiony, fertyczny, w ciągłym ruchu będący; żywy:* Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie budzi nimfy. Nar. Zbitą kupę dzików otaczał R. wieniec wilków. Sienk. Przen.: *rzutki, czynny, obrotny, przedsiębiorczy:* Umysł R. Człowiek R. w interesach, w handlu. **2.** † R. *zniewalający do ruchu, do zabiegliwości, poruszający:* Przyjdzie na gnuśnego ubóstwo ruchliwe. Klon. **3.** [R., **Ruszliwy**] *lubiący wszystko ruszyć, przed którym nic nie uleży, łakomy na cudze.* <Od Ruch>

× **Ruchmanny = Rochmanny:** Ruchmanne (domowe) zwierzęta. Troc. R. (łaskawy), ludzki i przystępny. Troc. <p. Rochmanny>

[**Ruchna, chen,** blp.] p. **Ruchno.**

[**Ruchnąć, nie, nął**] *poruszyć, wzruszyć:* R. ramionami. <Od Ruch>

[**Ruchnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Ruchnąć.**

[**Ruchno, a a.** w lm. **a**] p. **Rucho.**

† **Rucho, a,** lm. **a I.** *ruch, opruszenie:* Wznosi głowę na lada by najmniejsze R. P. Koch. **2.** *rzecz ruszająca ś.:* Serduszko moje, R. przyjemne, uderz do serca pięknej Hanety. Zabł. R wieczyste = perpetuum mobile. P. Koch. **3.** *rzecz udzielająca ruchu, poruszająca, motor, sprężyna:* Prawda, o duchu czysty, R. świata. L. Słońce, dzienne R. Przyb. O Panno uwielbiona, która tej świątnicy R. masz poruczone a wiesz tajemnice ludzkie wszystkie. Tw. **4.** × R. *los, przeznaczenie:* Natura, wróg, czas były pod nogami, wieczne R. z inszemi sługami. Troc. **5.** † R. a. [**Ruchno**] a. w lm. [**Ruchna**] *ubranie, odzienie, suknia, szata:* Oblekła ś. (Judyt) w R. ucieszenia swego, a obuła nogi swe w trzewice, i wdzieje nałokietnice i lilje i nausznice i pierścienie. B. Sz. **6.** × R. *ogon u sukni, tren:* R., część szaty kobiecej fałdzista, która ś. z szelestem, niby ogon z tyłu, wlecze. Włod. Na jednej służebnicy ś. sparła, a druga szła za nią, niosąc jej R. Leop. Niewiasty strojów niezwyczajnych nie mają wymyślać, jako są rucha długie, stuły od szyi do ziemi. Petr. Długie rucha za sobą włóczą. L. Rucha djabli wózek. Koch. W. R. u szaty pacholę dworskie za damą nosi, trzyma. Troc. Rucha za nią nie niosą, i wprzód nie ma sługi. Mias. Zatkajcież teraz psiną, przewodniki, ucho, coście wtenczas nosili za Szwedami R. Pot. Daleko dawniejszych czasów sięga robron z ogonem, nazywanym ruchem w starym języku. Darow. Przen.: R. pawie oczami upstrzone. L. **7.** † R. *zasłona, welon, opona kobieca:* Królowa białym ruchem okryta swojego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. Zbyl. Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi: święte R., *peplum.* Koch. J. Wzięli święty Pallady obraz, rucha świętego nie śmieli ś. dotknąć, vittam Koch. J. Przen.: Oni żądzom tylko służą cielesnym, a ty ich chciwe, bezdenne brzucha z wielkiego karmisz ziemskiego rucha. Kochan. <RUCH/RUSZ/RYSZ>

× **Ruchodawca, y,** lm. **y** p. **Motor.** Łab. <Ruch + Dawca>

Ruchodawczy przym. od **Ruchodawca**: Ruchodawcze koło wodne, przesyłające ruch innym kołom lub przyrządom. Łab. Machina ruchodawcza, obrotowa, poruszająca inne machiny lub przyrządy. Łab.

Ruchomie, Ruchomo przys. od **Ruchomy**: R., ruchomym sposobem, *mobiliter*. Kn.

Ruchomo p. **Ruchomie.**

Ruchomostka, i, lm. **i** p. **Ruchomość**; *małe, mizerne mienie ruchome*, w lm. *graty, chudoba, rzeczy*: Z rozrzewnieniem patrzał na zabór ubogiej ruchomostki. L. Rozdysponował swoją ruchomostkę. Chodź.

† **Ruchomostwo, a,** blm. p. **Ruchomość**: Epaminondas, po którym wszystkiego ruchomostwa rożen tylko jeden a kocieł w kuchni naleziono. Arc. <Od Ruchomy>

Ruchomość, i 1. blm., rz. od **Ruchomy**: R. dać rzeczy nieruchomej. Troc. **2.** w lm., a. [**Rekómoście, Muchoreście**], † **Ruchomostwo** *rzeczy należące do czyjego majątku ruchomego, rzeczy, sprzęty, chudoba czyja, mobilja*: Cała jego R., broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. Nar. R. w majętności. Troc. Ubezpieczenie od pożaru ruchomości. Zdr. **Ruchomostka.**

Ruchomy 1. p. **Ruchliwy**: Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszkają. Petr. *(= przenośnych)*. Stół R. do rozczłonkowania trupa, *versatilis*. Czer. Gwiazdy stałe, nieruchome zdają ś. nam nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae*. Śniad. Ruchomym sposobem. Troc. Wiatrem, wodą R. Troc *(= poruszany)*. Ruchome rzeczy w budowaniu, w gruncie przedawacz sobie wyjmuje. Troc. Gwardja ruchoma = *pospolite ruszenie*. Piaski ruchome *(= lotne)*. Dno ruchome. Czcionki ruchome. Święta ruchome *(= co rok w innym czasie przypadające)*. Straż ruchoma. Dziki ustawiły ś. w okrągłą kupę, tworząc jakby ruchomą fortecę, nieprzełamaną i nieustraszoną. Sienk. Majątek R. (= *ruchomości)*. Ruchome dobra. Troc. Własność ruchoma. Dwojakie są dobra: jedne ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienice. Groic. **2.** Jaz R., p. **Jaz.** [Przepławka ruchoma] p. **Przepławka. 3.** anat.: Staw R., † w s t a w p r z e s t r o n y (Urs.), † s t a w o s k ł a d o c z y w i s t y (diarthrosis). **4.** hut.: Wiatrozbiór suchy R. = *wiatrozbiór równoległościenny lub cylindrowy z tłokiem, lub ze skrzyń jedna w drugą wchodzących, z których wewnętrzna, przewrócona, porusza ś. na krążkach tarcia.* Łab. **5.** lek.: Klinika ruchoma = *ambulatorjum* (clinicum ambulatorium). **6.** mech.: Drążki łamane ruchome = *ramiona łamane na zawiasach, np. u poskramiacza rozpędowego.* Łab. Klapy ruchome = *klapy osadzone w tłokach.* Łab. Węgielnica ruchoma = *gatunek węgielnicy z jednym bokiem ruchomym na osi, pod żądanym kątem ustawić ś. dającym*, u k o ś n i c a, ś m i g a, s z m i g a. Łab. **7.** patol.: Nerka ruchoma, w ę d r u j ą c a (ren mobilis, migrans). Śledziona ruchoma (splen s. lien mobilis, migrans). Wątroba ruchoma (hepar mobile s. migrans). <Od Ruchać>

× **Ruchonosz, a,** lm. **e** *noszący za kim rucho = ogon od sukni, paź.* L. <Rucho + * Nosz, NIOS/NOS>

× **Ruchość, i,** blm., p. **Ruchliwość**: Że ciało poruszone być może, nazywamy ruchością. Hube. <Od Ruch>

Ruchowy 1. przym. od **Ruch. 2.** anat. i fizj.: Nerw R. (nervus motorius). Autor wykazuje wielką zgodność objawów ruchowych w protoplaźmie roślinnej i zwierzęcej. Nus. **3.** mech.: Machina ruchowa = *machina* r u c h o z m i e n n a, s a m o r u c h o w a, *parowóz*, l o k o m o t y w a Łab. **4.** patol.: Leczenie ruchowe (cinesitherapia). Nerwica ruchowa. Zaburzenia ruchowe (perturbationes motus).

Ruchozmienny mech. p. **Ruchowy.** <Ruch + Zmienny>

[**Ruchu ruchu!**] w *wyrażający ruch ciągle powtarzany*: Nie chcę tego, co w sukmanie, bo porucha i przestanie; wolę tego, co w kożuchu, bo on ciągle R. <Od Ruchać>

Rucia, i, lm. **e** prow. *rączka, rącia, rąsia*: Całuję rucie! <Dziec., pod wpływem ruskim lub czeskim>

[**Rucianka, i,** lm. **i**] p. **Ruta.** <Od Ruciany>

Ruciany, [**Druciany**] przym. od **Ruta**: Ocet R. zachowuje od zaraźliwych chorób. Kluk. Olejek R. R. wianek (godło panieństwa). Swatać ją nikomu ś. i nie marzyło, Jagusia wciąż chodziła w rucianym wianeczku. Drużbowie strojni są rucianemi kitkami. Wójc? Mój wianeczku R., komuś ty obiecany? Wójc.

[**Rucina, y,** lm. **y**] p. **Ruta.**

[**Rucie, a,** blm.] czynność cz. **Ruć.**

Ruczaj, u, lm. **e 1.** *potok, struga, strumień*: Gdzie granica idzie rzeczką a. ruczajem, tam komornik wymierzy bieg onej. Dudz. Nad brzegiem ruczaju. Mick. **2.** [R.] *rozmaryn*: Idźże, Kasiu, do gaju, szukaj ziółka ruczaju. Zdr. **Ruczajek.** <RUK/RUCZ>

Ruczajek, ku, lm. **jki 1.** p. **Ruczaj**: Na wytrzebionej łące, którą gniły przypływał R., brzegi mając sitowiem i łotocią zarosłe. Krasz. **2.** [Ruczajki, lm.] *wrzeciona naprzędzone.*

Ruczer, a, lm. **y** garb., p. **Suwak.**

[**Ruczka, i,** lm. **i**] p. **Ryczka.** <Nm. Rutsche>

† **Rucznica, y,** lm. **e** p. **Rusznica.** Rej., Wen. Młody mistrz (przy zapisaniu ś. do cechu) ... powinien będzie dać rucznicę tarczową i kołacją na wszystkę bracią sprawić. Krak.

† **Ruczniczny** przym. od **Rucznica,** *ruszniczny.*

[**Ruć ruje, rul**] *wyrywać włosy przy czesaniu.* <RU/RW/RYW>

Ruda, y, lm. **y 1.** *rdza, rosa mączna, miodunka, rosa miodowa*: Czasu gorącego pada często deszcz drobny, gorący bardzo i jadowity, który Włosi *meiumen*, a u nas rdzą a. rudą nazywają. Trzyc. **2.** † R. *burza, nawałnica*: R. = nawałność. Dudz. Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy ochraniam sadowinę, kozieł ś. obłąkał. Szymon. **3.** *łąka mokra*: Dużo jest lisów na Ukrainie; wywodzą ś, przeważnie w rudzie, to jest mokrej łące. Z gończemi psami, wypuszczając je do rudy, którą poprzednio obstawia ś. myśliwemi. Wysiadając na rudę, zmieniono kostjumy. Karw. Rudę lęgową, gdzie ś. ptactwo z wiosną wywodziło. Karw. W ulepszonym gospodarstwie owe sławne lęgowe błota i rudy stopniowo są osuszane. Karw. **3.** [R, **Reda**] *torf miałki, przesiąkły wodą; błoto nie wysychające, bagnisko.* **4.** [R.] *materja ropna.* **5.** chem., gór., min. *minerał zawierający w składzie jaki metal, który ma zastosowanie praktyczne i daje ś. wydobywać sposobami technicznemi; minerał, z którego po odłączeniu złoża, po stłuczeniu, wypłukaniu, wyprażeniu, oczyszczeniu, przez wytopienie w ogniu otrzymuje ś. ciało proste*; k r u s z e c. Rudami dla różności od kruszców powinny ś. nazwać owe, które a. są wcale miękkie, a. przynajmniej kruche; pospolicie najdują ś. na mokrych miejscach. Kluk. Po wysokich górach prawie wszystkie kopiemy

kruszce, *metaux*, w nizinach same rudy, *mines*. Stasz. R. w słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec; w polskim kruszec żelazny. Klecz. (?). R. błotna. Kluk. R. bogata. Łab. *(= R. wydajna, obfitująca w metal)*. R. brylasta, karniasta, p. **Karń**. R. ceglasta = *mieszanina ziemista, czerwonawo-brunatna lub ceglasta, kuprytu z żelaziakiem brunatnym*. R. cynkowa. R. kamionkowa p. **Kamionkowy**. R. miedziana, m i e d z i a n k a. Os. J. R. obłazgowa, p l a s k u r o w a = *łupiąca ś. w grube tablice*. Łab. R. ognista, *ampelitis*. Kn. Ołowna R. abo żyła, *molybdaena*. Kn. R. ostra = *dająca żelazo kruche*. Łab. R. płóczkowa, płókana, p. **Płóczkowy**. Był chleb, były i konie, woły, srebrne rudy, póki tu nie bywały tureckie obłudy. Biel. M. R. stalowa, s t a l ó w k a = *z której wyrabia ś. żelazo na stal (żelaziak węglanowy; żelaziak ilastowęglanowy)*. R. surowa. L. Rudy ubogie = *tylko w doborze z innemi warte topienia, gdy służą tamtym za roztop*. Łab. R. wodna. Kluk. R. żelazna, ż e l a z i a k. Łab. R. żelazna zimna = *R. żelazna uboga a. twardo topliwa*. Łab. < RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYDZ >

[Rudać, a, ał] 1. *deptać*. **2.** *zapadać w błocie; brodzić po śniegu*. <RUD>

[Rudanie, a, blm.] czynność cz. **Rudać.**

Rudarnia, i, lm. **e** *plac rudny, miejsce, gdzie leżą stosy rudy koło wielkiego pieca*. Łab. <Od Ruda>

Rudas, a, lm. **y, Rudzielec** posp. *człowiek rudy, kasztan; zwierzę rude*. < Od Rudy>

[Rudasz, a, lm. **e]** *kijek, pręcik utrzymujący trąbkę sit*. Pc. <Węg. rudas>

Rudawa, y, lm. **y 1.** [R.] *odmiana bagna, zwana tak zapewne od koloru rudego*. **2.** *góra obfitująca w rudę* Sł. wil. <RUD/RUDZ/RDZ>

Rudawiec, wca, lm. **wce** zool. (pelias chersea) *odmiana żmii*. < Od Rudawy >

[Rudawina, y, lm. **y] 1.** p. **Rudawizna. 2.** a. **[Rudowina, Rudowizna Rudowisko]** *bagno przejęte rudą żelazną łąkową, nadającą mu kolor rudy na powierzchni:* Jak ś. błotem nie umazać, rdzą nie zarazić, rosnąc w błocku na rudawinie. Krasz. <Od Rudawy>

Rudawizna, y, lm. **y 1.** *kolor rudy:* Sokolik, którego łatwo poznać po rudawiźnie pierza. Szt. **2.** a. **Rudawina** *gleba rdzewiasta (= zakwaszona, z żuzlami rudy żelaznej pod spodem)* **3.** [R.] *materja z ran*. **4.** [R.] *krwawy odpływ miesięczny*. **5.** [R.] *nieczystość*. Przen : *grzech*. <Od Rudawy >

Rudawka, i, lm. **i** zool. *nietoperz owocożerny*. <Od Rudawa>

Rudawo przys. od **Rudawy.**

Rudawy 1. *niezupełnie rudy, wpadający w (kolor) rudy:* Szefeliny rdza rudawa strawi i ziemna butwiałość plugawa. Paszk. Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawej brody. Nar. Wąs R., włosy na głowie czarne chytrego oznaczają człowieka. L. Rudawa czupryna. Troc. Ja jestem bez porównania rudawsza, niż ty. L. Włosy rudawo-blond. Zap. Rudawo-płowy skrzeczek, chomik. Do izby wpadł człowiek z grobowo-bladą twarzą i odrobiną rudawo-siwych włosów. Orzesz. Włosy rudawo-szpakowate, rozrzucone w nieładzie po głowie. Kaczk. Chłopak z czerwonawą cerą twarzy, rudawo-złotemi włosy. Orzesz. **2.** *zawierający rudę, zmieszany z rudą:* Woda rdzawa a. rudawa, to jest z rudą śpiży niejakiej zmieszana. Trzyc. Łąka rudawa = *rudawizna:* Za młynem i pobok rozlewały ś. łąki rudawe, po których brodziły bociany. Reym. Złoto i srebro często znajdujemy czyste, insze wszystkie kruszce kopiemy rudawe. Stasz. Olsza na rudawym błocie. Klon. <Od Rudy>

I. Rudel, dla, lm. **dle I.** a. × **Rudło** *ster:* Styr abo R., *gubernaculum*. Klon. R., ster, instrument z drzewa i z ław rzezanych złożony, którym sternicy okręty kierują. Otw. R. jest w tyle statku i wychodzi za budę, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dunale. Mag. Nad sternika Telona nikt lepiej rudlem nie kierował. Bardz. Gdy ś. morze wzburzy, sam sternik do rudla zasiada. L. Każdy ś. krząta w nawach, wszystkich trudni praca, R. w sterującego ręku ś. obraca. Przyb. Okręty tak wielkie obracane bywają od maluczkiego rudla, gdzie sternik chce. Bud. **2.** × R. *wiosło:* Powiewa tam wiatr tak statecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudla abo też poprawiać żaglów. Łęcz. (wiosel. L.). <Nm. Ruder>

Rudel, dla, lm. **dle** myśl. *stado sarn, jeleni:* R. sarn, składający ś. z 28 sztuk, przedefilował. Przebywa w małych rudlach, do których przyłączają ś. starsze rogacze, po przebyciu rui. <Nm. Rudel>

Rudelnik, a, lm. **cy** *wioślarz, wiosłowy:* Klął, jak R Krzesło, ława, siedzenie rudelników. Bobr. <Od *Rudelny, od Rudel>

Rudera, y, lm. **y** *budowla zrujnowana, ruina, budynek walący ś. w gruzy:* Kędy spojrzysz, R., pustka i zniszczenie. Mick. Gdzieniegdzie pokaźniejsze budynki, lecz tuż obok nich rudery. Krasz. Pałac królewski stał ś. i bez wojny pustką i ruderą, jakby po ogniu. Łepk. Kiedym spojrzał na te rudery, na te pustki, na te brudy i nędzę, łzy mi ś. potoczyły. Korz. Zdr. **Ruderka.** <Łć. rudera>

Ruderka, i, lm. **i** p. **Rudera:** R., której ściany powyginane od starości. Orzesz.

Rudka, i, lm. **i 1.** *błoto, mokradło, na którego powierzchni zbiera ś. ruda żelazna:* Rojsty, odkryte błota i rudki zmieniają ś. w jeziora. Pol. **2.** p. **Ruda:** Tam na rudce zielonej zaklekotał bocian. Gliń. **3.** p. **Rubryka.** <Od Ruda>

[Rudki, ów, blp.] *małe prosięta*.

Rudlonogie ptaki, zool., p. **Ptak.** <Rudel + *Nogi, od Noga>

Rudlować, uje, ował *rudlem kierować; sterować:* Ich ręka na wzburzonych falach umiała R. Krasiń. <Od Rudel>

Rudlowanie, a, blm., czynność cz. **Rudlować.**

× **Rudło, a,** lm. **a** p. **Rudel.** Troc. <Nm. Ruder>

Rudnia, i, lm **e 1.** × R. a. × **Rudnica,** × **Rudnik** *kopalnia rudy żelaznej*, r u d o k o p. Łab. **2.** × R. *topielnia rudy:* W młynach, rudniach, smolarniach i t. d. Vol. Przebodzione serce Jezusowe ostrym, w rudni piekielnej zahartowanym oszczepem. Poc. **3.** × R. *odlewnia, lejarnia, gisernia, ludwisarnia:* W rudni armaty odlewają. Troc. **4.** [R.] *miejsce błotniste, z którego wypływa rzeka a. jezioro*. <Od Rudny>

Rudnica, y, lm. **e 1.** × R. p. **Rudnia i Rudnik.** Łab. **2.** [Mrówka R.] = *formica rufa*. <Od Rudnik>

Rudniczy przym. od **Rudnik:** Niektóre z powyższych nazwisk, jak Dymek, może należą do rudniczych. Krzyw.

Rudnik, a I. lm. **cy** = a) a. **Rudniczy** *robotnik w kopalni rudy, górnik:* R., kruszcowy górnik. Das. Rudnicy, którzy żelazo robią. Vol. Młynarze wietrzni, papiernicy, rudnicy, saletrnicy. Sur. Z roz-

praw sejmowych wiemy, że budnicy i rudnicy nie są przywiązani poddaństwem do gruntu. T. K. b) × R. *majster wyrabiający żelazo*, dymarz. Łab. **2.** × R., lm. **ki** = a) p. **Rudnia**: Każda w szczególności kopalnia zowie ś. cechem, czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. L. b) *płytka kopalnia rudy napływowej*, rudnica, rudokop, kopanina. Łab. **3.** Rudniki, zł. = *moneta biała*. <Od Rudny>

Rudny I. przym. od **Ruda**: Błoto rudne = *najuboższa ruda miałka, błotna*, szlam. Łab. Jaskinia rudna = *przestrzeń próżna w skale, osadzona kryształami, soplami lub naskorupieniami rud.* Łab. Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie abo stoi. Os. J. **2.** † R. *rudawy, rdzawy, śniady*: Rudna jędza. Przyb. R. = czerwony, rudy. B. Sz. **R., ego,** lm. **i** rz. *dozorca górników*. Os. J.

Rudo- p. **Rudy.**

Rudo przys. od **Rudy**: Z szałasu pokazała ś. głowa, cała włosami okryta długiemi, zarosła R. Krasz.

Rudobrody *mający rudą brodę*: Fryderyk R. Nar. *(Barbarossa)*. <Rudy + *Brody, od Broda>

Rudogłowy *mający rudą głowę*: Dzierzba rudogłowa, zool., p. **Dzierzba.** <Rudy + *Głowy, od Głowa>

Rudokop, u, lm. **y** p. **Rudnik.** Łab. <Ruda + *Kop. od Kopać>

× **Rudokopa, y,** lm. **y** gór. *kopalnia, gdzie rudy są niegłęboko pod powierzchnią ziemi*. <Ruda + *Kopa, od Kopać>

× **Rudomina, y,** lm. **y** *ruina, rudera?*: Widzę z mojej berlinki istną rudominę, wszystko potłuczono, poszarpano. Wyb. <?Zam. Rudera, z podprowadzeniem pod nazwisko Rudomina>

Rudonogi *(zwierzę) z rudą sierścią na nogach; (ptak) z rudym opierzeniem nóg.* <Rudy + *Nogi od Noga>

Rudonośny *wydający z siebie rudę, zawierający w sobie rudę*: Pokłady rudonośnego dolomitu triasowego. Szaj. W. <Ruda + Nośny>

× **Rudopisarz, a,** lm. **e** *piszący o rudach, kruszcach, mineralog*. Stasz. <Ruda + Pisarz>

× **Rudopismo, a,** blm. *nauka o rudach, o kruszcach, mineralogja.*

Rudoszyjka, i, lm. **i** zool., p. **Gęś.** <Rudy + Szyjka>

[**Rudowacizna, y,** lm. **y**] *ziemia, ruda żelazista.* <Od *Rudowaty, od Rudy>

[**Rudować, uje, ował, Rodować**] p. **Karczować.** <Nm. reuten, z Dnm.>

[**Rudowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rudować,** *karczowanie.*

Rudowąs, a, lm. **y** *mężczyzna z rudym wąsem*: Jeden z antenatów, ... wygolony R.. groźnym ciskał wzrokiem. Moraw. <Rudy + Wąs>

Rudowęgiel, gla, lm. **gle** min. *lignit, węgiel brunatny*: Widzimy także wyznaczoną warstwę rudowęgla i piaskowca. Szaj. W. <Rudy + Węgiel>

Rudowilczaty myśl. *wilczaty z odcieniem rudym*: Maść rudowilczata.

Rudowina, y, blm. **I.** *ropa z krwią zmieszana, surowica, otok rudawy*: Z purchawki zastarzałej, lancetem przeciętej, surowica czyli R. wytryskuje. Perz. **2.** [R.] p. **Rudawina.** Myśl.: R., błoto, z którego słomki ssą pożywienie. Gwar. <Od Rudy>

[**Rudowisko, a,** lm. **a**] p. **Rudawina**: Posiadłość obfitująca w rudawiska i moczary błotne, przeplatane wydmami. Krzyw. <Od Rudy>

[**Rudowizna, y,** lm. **y**] p. **Rudawina.** <Od Rudy>

Rudowłosy *mający włosy rude, rudy, ryży* Allobrog R. L. <Rudy + * Włosy, od Włos>

× **Rudowróż, a,** lm. **owie** *wieszczek, który za pomocą rózgi wieszczbiarskiej i jej naginania odkrywać ma żyły kruszcowe.* L. <Ruda + * Wróż, od Wróżyć>

Rudulek, lka, lm. **lkowie** *prostaczek?*: Siedziby zaś bezrolnych osadników, budników, rudulków i t. p. nie opłacały podymnego. T. K. <Od Łć. rudis?>

[**Rudunek, nku**] **I.** blm. p. **Rudowanie. 2.** lm. **i** *ziemia po wycięciu lasu pozostała.*

Rudy, Ryży, Rydzy, × **Rusy** *śniado-brudnoczerwony, jak ruda; żółtoczerwony*: Rude włosy. Człowiek R. Zginiesz jak ruda mysz *(= zginiesz z kretesem, bez śladu).* Wafle delikatne, rudo-blond, jak loki podrastającej dziewczyny. Zap. Brunatne pałki trzciny zapłomieniły ś. rudo-czerwonawym złotem. Kon. Stał olbrzymi fortepjan rudo-czerwony. Zap. Mrok w powietrzu rudo-szary. Krasiń. Kuropatwa skalna ma płaszcz rudo-szary. Przechylił rudo-szpakowatą brodę na prawo. Gaw. Uliczka ta miała oryginalny charakter z powodu rzeczki rudo-zielonawej, która płynęła po jednej stronie blizko domów. Bał. Lwia skóra rudo-złota. Słow. Słońce wówczas zachodziło i oblewało ziemię rudo-żółtawym światłem. Prus. **2.** zool.: Kamysznica ruda, p. **Kamysznica.** Nornica ruda, p. **Nornica.** <RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYDZ>

Rudyment, u, lm. **y** a. **a I.** *zawiązek, próbka, początek*: R. takich powiastek znajdujemy u Jakóba de Vitry. Brk. **2.** w lm. *wiadomości początkowe, elementarne; pierwsze zasady jakiej nauki.* **3.** w lm. *szczątkowe, niewykształcone organy roślin i zwierząt.* <Łć. rudimentum>

Rudymentalny p. **Rudymentarny.** <Od Rudyment>

Rudymentarny, Rudymentalny przym. od **Rudyment,** *początkowy, zarysowujący ś., niezupełnie wykształcony.* <Od Rudyment>

Rudzenie, a, blm., czynność cz. **Rudzieć.**

Rudziasty *rudny, pełen rudy*: Rudziaste, śnieżne i z lodów wody są niezdrowe. Haur. <Od Ruda>

Rudzieć, eje, ał I. *stawać ś. rudym* (np. o włosach). **2.** (o tkaninie) *tracić kolor właściwy, burzeć, płowieć.* <Od Rudy>

Rudzielec, lca, lm. **lce, Rudas, Rudzioch** posp. *człowiek rudy.* <Od Rudy>

Rudzieniec, ńca, lm. **ńce** min. *kwas tytanny,* Ti O_2; *brunatno-czerwony, krystalizujący ś. w graniastosłup o podstawie kwadratowej,* rutyl. <Od *Rudziany, od Ruda>

Rudzik, a, lm. **i, Ludarka,** † **Lodarka, Raszka,** [**Raska**], **Włodarka, Czerwienka** zool. (erythacus rubecula) *ptak wróblowaty zębodzioby, z rodziny drozdów.* <Od Rudy>

[**Rudzikwiat, u,** lm. **y**] *lilja wodna żółta* (nenuphar luteum). <*Rudzi, od Ruda, + Kwiat>

Rudzioch, a, lm. **y** p. **Rudzielec.** <Od Rudy>

Rudziocha, y, lm. **y** forma ż. od **Rudzioch.**

Rudzizna, y, blm. *kolor rudy*: Rozkoszny jej warkocz nie raził wszakże tą czerwoną rudzizną, która nie jest przyjemną dla oka. Byk. <Od Rudy>

Rufa, y, lm. **y I.** a. [**Rupa**] *tylna część okrętu; koniec tylny łodzi*: R., miejsce między zyzą i budą, gdzie idąc na dół, zboże ś. zsypuje, a do góry idąc, frokt ś. ładuje. Mag. Nawodzą rufy k morzu,

sztaby zastępują krzywe brzegi, a kotwie okręty gruntują. Koch. J. Sam Kupido, na rufie siedząc, łódką rządzi. L. *(= u steru, u rudla).* Wiosł.: Jazda rufą, p. **Rak.** Przykrywa rufy, p. **Przykrywa.** **2.** [R.] *drabki osadzone na podporach, do których dają słomę i siano owcom.* **3.** [Rufy, Fosy] *rowy koło drogi.* <Hl. roef>

Ruffa bot.: Igliszcza Ruffa, p. **Igliszcza.**

[Rufiják, a, lm. i] *człowiek gwałtowny, awanturnik, zawadjaka.* <Nm. Raufbold, Raufer; z podprowadzeniem pod Pijak>

Rufjan, a, lm. **owie I.** †R. *nierządnik, rajfur, stręczyciel nierządu, maciornik, burdelnik:* R., nierządnik, co nierząd chowa. Kn. *Minister libidinis,* R. a. rusjan, jak niektórzy piszą. Mącz. R. znaczy nierządnika, który zamtuz chowa, czyli nierządowi innych nasługuje. Pilch. Swoich tylko pochlebców i rufjanów na godności promowują. Star. **2. a. Rufjon** *ordynus, cham, brutal, gbur, zuchwalec, prostak, grubijanin.* Zdr. †**Rufjanek.** <Włos. ruffiano>

†**Rufjanek, nka,** lm. **nkowie** p. **Rufjan:** R., *lenulus.* Mącz.

†**Rufjanka, i,** lm. **i** *stręczycielka, rajfurka nierządu; maciora, makarela, utrzymująca dom publiczny:* R., kurwigospodyni. Mącz. <Od Rufjan>

†**Rufjański** przym. od **Rufjan,** *kurewski.* Rzemiosło rufjańskie. Dom R. *(= dom publiczny, dom nierządu, burdel).* Rufjańską trzymać = nierządowi drugich nasługiwać. Kn.

†**Rufjaństwo, a,** blm. *rzemiosło rufjańskie; bawienie ś. nierządem, nierząd, łajdactwo, łajdaczenie ś., kurewstwo, prostytucja.* Kn. <Od Rufjan>

Rufjon, a, lm. **y** posp., p. **Rufjan:** Taki on R. konceptowy! Brt. <Zam. Rufján>

Rufowy przym. od **Rufa:** Część rufowa statku.

Rug, u, lm. **i I.** w lm. = a) *masowe wydalenie (np. obcych poddanych, praktykowane szczeg. w Prusach); rugowanie z kraju:* Rugi pruskie, to jest najbrutalniejszy w świecie gwałt, były rzuceniem kamienia, dzięki któremu na głowę Niemców zwaliła ś. skała. Bl. b) *sprawdzenie prawności wyborów poselskich na pierwszym zebraniu trybunału, sejmu i rugowanie posłów nieprawnie wybranych:* Rugi trybunalskie, sejmowe. Gl. Początek każdego trybunału zdawna rugi trybunalskie zwano. S. Grodz. Przen.: Szedł na pokój jakoby wyprzężony z pługu, w uszach trąb, bębnów szumu, w głowie pełno rugu. Pot. *(= w głowie, jak w trybunale).* **2.** †R. *badanie sądowe, dochodzenie urzędowe, inkwizycja, śledztwo sądowe:* Na sądzie burgrabskim bywa badanie, co zowią rugiem, o zachowaniu obyczajów każdego mieszczanina. Groic. Często mówiono, jakoby zbójce uspokoić; wszakże, iż rugu szlachta nie chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. Biel. M. Być obwinionym o kradzież znaczyło tyle, co być w rugu. Bost. Lekceważąc prawo boskie i prawo pospolite, nie stanął na prawo bartne, nazwane R. Krzyw. <RUG/RUŻ>

× **Rug, u,** lm. **i** *karb, zmarszczka, brózda, fałda:* Puściwszy z czoła pomarszczone rugi. Pot. Twarz odmienię, na czele pokarbuję rugi. Pot. <Łć. ruga>

Rugować, uje, ował I. *usuwać, oddalać, relegować, wydalać, wypędzać, wyganiać, wyrzucać:* Więzicie nas, z urzędów rugujecie, z cechów oddalacie, cerkwie pieczętujecie. Smotr. Porzuć rozpacz, ruguj blady z serca smutek. L. Bóg rugowany ze swoich przybytków. Troc. Każdemu województwu nieznośna widzieć swych posłów rugowanych z Rzpltej. Leszcz. Rzymianie koniecznie z Sycylji Kartagów R. usiłują. Lel. **2.** †R. *badać, indagować, inkwirować, śledzić:* Rugujmy ś., co kto królowej winien, kto obraził słowem abo wzrokiem, niech pokutuje za to. Górn. Aby ten uczynek był rugowany. Troc. **3.** chem. *usuwać cząsteczkę, atom pewnego pierwiastku i zastępować go przez atom innego pierwiastku,* eliminować: Wodór ze związków węglowych łatwo jest rugowany przez chlor i brom. **4.** fil., mat. *dokonać eliminacji* (p. Eliminacja), eliminować. <Od Rug; RUG/RUŻ>

Rugowanie, a, blm., czynność cz. **Rugować;** *rugi:* Już nie dopiero w gabinecie petersburskim wznawiane projekta rugowania Turków z Europy. Lel. p. **Eliminacja.**

Rugowe, ego, blm. *rodzaj daniny:* Wybierano inne jeszcze daniny: R., łączne... Paw. <Od Rugowy>

Rugowy przym. od **Rug:** Sądy te zwą ś. same sądami prawa gajnego rugowego.

Ruina, y, lm. **y I.** *upadek, zrujnowanie, zniszczenie, zburzenie:* Ludzie śmiercią, a miasta kończą ś. ruiną. Min. **2.** część. w lm., p. **Rozwalina.** Przen.: *szczątki dawnej świetności:* R. majątkowa. R. zdrowia *(= rozstrój).* **3. a. Rujnacja** *okres rozruchów hajdamackich:* Kilkonastoletni okres niepokojów kozackich, nazwany u dziejopisarzów polskich hosticum, u naszego zaś ludu ruiną, obrócił zachodnią Ukrainę w istną pustynię. Szaj. Okres ów, dosięgający początków zeszłego stulecia, nazywają ruiną. Rol. Na ruinę Jezuitów, wiersz Naruszewicza. Te gmachy Romy, które wieki dziwiły świat ogromem, jak dziś zadziwiają ruiną. Od. Duma jest pierwszym stopniem ruiny moralnej, wiodącej za sobą niechybnie i materjalny upadek. Krasz. Idzie za tym R. niechybna. Krasz. Zdr. **Ruinka.** <Łć. ruina>

Ruinacja, i, lm. **e** p. **Rujnacja.**

Ruinka, i, lm. **i** p. **Ruina:** Woda gotycką ruinkę podminowała. Bał. Wznosiły ś. gotyckie wieżyczki jakiejś ruinki, osłoniętej bluszczem. Bał.

× **Ruinny** p. **Ruinowy:** Ruinne siedlisko starodawnego pogaństwa. Sł. wil.

× **Ruinować, uje, ował** i × **R. ś.** p **Rujnować.** L. <Od Ruina>

× **Ruinowanie, a,** blm., czynność cz. **Ruinować.**

× **Ruinowanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Ruinować ś.**

Ruinowy, × **Ruinny** przym. od **Ruina.** Min.: Agat R. = *minerał powstały z powtórnego sklejenia ś. okruchów agatu.* Marmur R. a. zwaliskowy = *wapniak marglowy o charakterystycznym rysunku w zabarwieniu.*

Ruj, a, lm. **e** p. **Ruja.**

Ruja, i, lm. **e I. a. Ruj** myśl., wet. *czas popędu płciowego wilka, łosia, kozicy, sarny, dzika; grzanie ś.:* Czas rui wilczej, czyli grzania ś., jest w zimie. Jund. U dzików kończy ś. w styczniu czas rui. Pol. **2.** *gromada tych zwierząt, upędzająca ś. za samicą w czasie grzania ś.:* Gdy napadł na ruję, tedy ryk, bek i trzask rogów jeleni śród zwykłej bójki tyle go trwożyły, że ś. strzelać nie odważał. Gac. <RU(J)/RY(K)>

Rujnacja, i, lm. **e I.** *rujnowanie, niszczenie, ruina, upadek:* R. zdrowia, majątku. **2.** *kram, nieład, nieporządek, zburzenie porządku, poruszenie z miejsc:* R. w mieszkaniu w czasie jego odnawiania a. w czasie rumacji. **3.** [R.] p. **Ruina.** <Od Ruina>

[Rujnąć, nie, nął] p. **Runąć.** <Zam. Runąć>

[Rujnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rujnąć,** *runięcie.*

Rujnować, uje, ował, × **Ruinować** *zamieniać w ruiny, niszczyć, burzyć, walić, obalać, pustoszyć, doprowadzać do upadku:* Zgoda buduje, niezgoda rujnuje. Prz. R. zamek, miasto. Przen.: *przyprowadzać do ruiny, upadku; rozstrajać:* R. kogo na majątku.• R. państwo. Przen.: *terać, targać, marnować, szarpać, nie szanować, rozstrajać:* R. zdrowie. Przen.: *trwonić, marnować, szarpać:* R. majątek. Wydatki rujnujące. Nałóg rujnujący zdrowie *(= podkopujący).* **R. ś. I.** *burzyć ś.; niszczeć, niszczyć ś., rozpadać ś. w ruiny, walić ś.:* Dom rujnuje ś. Przen.: *tracić majątek, szarpać ś. na majątku; zapominając ś. wydawać pieniądze, tracić.* R. ś. na majątku. Rujnuje ś. na kokotkę. <Od Ruina>

Rujnowanie, a, blm., czynność cz. **Rujnować,** *rujnacja.*

Rujnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rujnować ś.,** *rujnacja.*

× **Ruka, i,** lm. **i** p. **Rukiew:** Gorczyca R. a. rukiew. Bobr. R., rukiew. Troc. R., rodzaj rośliny strąki rodzącej, *sisymbrium.* Kluk.

[Rukać, a, ał] I. (o świni w czasie popędu płciowego) *[hukać, kwiczeć w sposób charakterystyczny.* **2.** *pierdzieć mocno.* <RU(K)/RY(K)>

[Rukanie, a, blm.] czynność cz. **Rukać.**

Rukier, u, lm. **y** zeg. *strzałka, regulująca włos, gdy ś. zegarek śpieszy a. opóźnia,* posuwacz, posuwka. <Nm. Rücker>

Rukiew, kwi, lm. **kwie,** × **Ruka** bot. **I.** (nasturtium) *roś. z rodziny krzyżowych.* Gatunki: R. pospolita (n. silvestre). R. rzeżuchowa a. Rzeżucha wodna (n. officinale). **2.** p. **Stulisz** (sisymbrium). <Łć. eruca, Włos. ruca, Nm. Rauke>

Rukiewnik, a, lm. **i I.** a. **Zębostrąk** bot. (bunias) *roś. z rodziny krzyżowych.* **2.** zool. (pieris daplidicae) *motyl dzienny.* <Od *Rukiewny, od Rukiew>

[Ruklina, y, lm. **y]** *gruda.*

[Rukować, uje, ował] *wyruszć, ruszać, umykać:* Zbieraj ś., rzucaj wszystko i rukuj do swojego pułku. Gaw. <Nm. rücken>

[Rukowanie, a, blm.] czynność cz. **Rukować.**

! **Ruktacja, i,** lm. **e** *odbijanie ś., odhepywanie, wracanie,* (eructatio). <Łć. ructatio>

Rukwand, u, lm. **y I.** fortep. *ściana tylna fortepjanu od ściany.* **2.** pow. *tylna ściana budy powozu, skórzana lub sukienna.* **3.** stol. *tylna ściana szafy.* **4.** tap. *tylne oparcie, plecy w fotelu, krześle lub kanapie.* **5.** teatr. *zastawka płócienna malowana, umieszczana za drzwiami, oknami lub innemi otworami scenicznemi, a przedstawiająca przedmioty widywane zwykle z za takich otworów.* <Nm. Rückwand>

Rukwiel, a, lm. **e, Gorczyca gorzka** a. **morska,** bł. **Dziobak** bot. (cakile) *roś. z rodziny krzyżowych.* Gatunek: R. nadmorski (c. maritima). <Por. Rukiew>

Rulada, y, lm. **y I.** a. **Rolada** *potrawa z ryb, mięsa lub drobiu, które po oczyszczeniu z kości i odpowiednim przyrządzeniu, z dodatkiem korzeni i różnych przypraw zwija ś. w rodzaj wałka, zaszywa i gotuje.* **2.** muz. = **Pasaż:** Miłosna R. nie pozwoliła panu Filipowi oka zmrużyć. Gliń. <Fr. roulade>

Ruleta, y, lm. **y I.** *gra hazardowna, do której potrzebny jest odpowiednio urządzony stół, zwany także ruletą, i ruchoma tarcza z 37 czarnemi i czerwonemi przegrodami, oraz biegająca dokoła w zagłębieniu kulka, która zatrzymuje ś. na sztyftach, wpada w miejsce puste lub na cyfry i tym sposobem rozstrzyga grę:* Co roku jeździł za granicę do jakichś wód, ażeby w ruletę zagrać. Krasz. **2.** *narzędzie sztycharskie z kółkiem.* **3.** *kółko u nogi mebla, rolka:* W krześle na ruletach. Fred. M. **4.** [R.] *roleta.* Zdr. **Ruletka.** <Fr. roulette>

Ruletka, i, lm. **i** p. **Ruleta:** R. podwórzowa. Kłótnie grających w kości i w ruletkę. Wilk.

Ruletowy przym. od **Ruleta:** Czerpać w ruletowej atmosferze podnietę dla drzemiącej wyobraźni. Haj.

Rulon, u, lm. **y I.** *zwitek wałkowaty, rolka:* R. papieru, obicia papierowego na ścianę. Bufki przedzielone atłasowemi rulonami. Mańk. **2.** *pieniądze ułożone płasko, jeden na drugim, i zawinięte tak, że tworzą słupek:* Idąc do kantorka, z którego dobył zwinięty R. dukatów. Skarb. Zdr. **Rulonik.** <Fr. rouleau>

Rulonik, u, lm. **i** p. **Rulon.**

Rulonowato przys. od **Rulonowaty.** Hist.: Krwinki czerwone, ułożone R.

Rulonowaty *do rulonu podobny.* Hist.: Rulonowate układanie ś. krwinek czerwonych. <Od *Rulonowy, od Rulon>

× **Rulować, uje, ował** *krążyć, być w obiegu, chodzić.* <Fr. rouler>

× **Rulowanie, a,** blm., czynność cz. **Rulować:** Wszelka dawna etykieta, wizyty wzajemne, R. karet, bieganie dryndulek — wszystko to ucichło zupełnie. Ochoc.

[Ruła, y, lm. **y]** p. **Rura.** Zdr. **[Rułka].** <Zam. Rura>

[Rułka, i, lm. **i]** p. **Ruła.**

I. Rum! w. **I.** *ru! rym! hrym! rumot! łomot! brzdęk! bęc!:* Zrzuciwszy wszystkę odzież, R. w pośrzodek wody! Żebr. **2.** *hajda! dalejże! nuż! nuże! hejże!:* Porwawszy ś., R. przez las! Żebr. **3.** [R.] *precz! won! fora! marsz!:* R., R. z placu naszewo. **4.** [R., R. tom, da, da; R. tom, tom, tali, da; R.; R., R., rumali] *przyśpiewy.* <Dźwn.; Okrzyk.>

2. Rum, u, blm. *rumot, łomot, łoskot, hałas, trzask; zgiełk:* Taki R. czynić, tak trzaskać, że ledwo ś. nie zapadnie dom. L. Lepid, R. słysząc, porwie ś. do broni. Chr. Usłyszy tęten i R. niebywały. Tw. Z takim rumem drzwi zamyka, iż mój domek aż ś. cały trzęsie. Kulig. R. ś. zrobił wielki na wsi, gdy to polowy rozpowiedział. Bał. Ino ś. przyginali, brali rozmach, miecili R. nogami i z krzykiem szli w nowy tan. Reym. <RUM; por. Łć. rumor>

3. Rum, u, blm. **I.** *szczątki muru potłuczonego, gruz, rumowisko: Rudus,* R., to jest stara materja, tak kamienna, jak cegielna, z rozwalonego budowania. Mącz. Miasto obrócę w kupę rumu, który leży na polu. B. B. Leży Samson przywalony rumem. Pot. Ot bez dachu ozdoba muru wspaniałego leży w rumie. Bardz. Z tych kościołów jeszcze drugie całe stoją, a z drugich tylko rumy znaczno ludzie ukazują. Groch. Ziele to znajduje ś. na starodawnych rumach zarosłych. Syr. Idą w rumy one miasta, drugie ogromnemi ciosy dźwigają ś. z ziemi. Nar. Troja sławna poszła w rumy. Zim. Zbawiciel, widząc, iż mury jerozolimskie z kościołem oraz zburzone i w R. zwalone miały być obrócone, zapłakał gorzko. Odym. Dziury zbitego muru rumem i gnojem wypełniono. Błaż. Spychali nieprzyjaciół z góry zamkowej drzewy, kamieniami i rumem

muru potłuczonego. Stryjk. R. *(gruz)* wywozić. Troc. Rumu bardzo wiele jest, my nie będziem mogli budować muru. Leop. 2. [R. towaru białego] = *skład drzewa wyrabianego.* 3. gór. = a) *nagromadzenie ś. luźnych okruchów skalnych.* b) *wyboje, okruchy solne, zwłaszcza soli mniej czystej, którą przeważano, sól beczkowa.* Łab. < ? Nm. Rummel, Rummelei >

4. **Rum, u,** blm. **1.** *miejsce wolne, wolne przejście, wolna droga, wolna przestrzeń, przestwór, luka:* Przed cesarzem idąc, R. mu czynią. Star. Marszałkowie R. czynią. Pot. Pnie ś. przez gmin, jednych potrąca, drugim łaje, że mu rumu nie czynią. Boh. R. żelazem sobie uczynił. Tw. *(= przebił ś., utorował sobie drogę).* Dawszy R. ku przejściu ciasny. Tw. Gałuszą zbyt: lud wrzaskiem, powozy turkotem, woda klaskiem haniebnym, R. powietrzny grzmotem. Żebr. Zbrojni heraldowie, R. wszędzie czyniąc, otwierali drogę zwycięzcy. Niem. Niemasz rumu u mnie. Troc. Rumu dosyć na łodzi do tego zboża. Troc. 2. [R.] *miejsce nie zabudowane, a w izbie nie zastawione sprzętami, miejsce wolne:* Niema rumu w kościele. 3. nieod. w., piern. *okrzyk robotników chcących ś. zamienić na miejsca przy robocie.* < Nm. Raum, Ang. room >

5. **Rum** *trunek mocny, otrzymywany przez fermentację alkoholową melasy z trzciny cukrowej,* a r a k : R., wyskok z soku trzciny cukrowej destylowany. Krum. Ja herbaty bez rumu nie rozumiem. Krasz. R. jamajka, p. **Jamajka.** < Nm. Rum >

6. **Rum, u,** lm. **y 1.** bot.: R. moskiewski, R. turecki, p. **Rzewień.** 2. fl. = a) *miejsce nad brzegiem rzeki, gdzie drzewo do spławu wiążą,* b i n d u g a. b) *sam środek rzeki, gdzie jest zazwyczaj woda najgłębsza, wart:* Za rumem wody jechać = *płynąć z wodą, w dół rzeki.* < Por. 2. Rum i 4. Rum >

7. **Rum, u,** blm., zł. = *odwaga.* < Por. 2. Rum >

× **Rum, u,** lm. **y** *budynek drewniany, chatka, chałupka:* R., alias budynek słomą kryty. Wol. W lewo ku służnemu rumowi. Wol. < Por. 4. Rum >

[**Rum, u,** blm.] *liście kapusty posiekane i ubite w beczce, strawa bydła.*

[**Ruma, y,** lm. **y**] p. **Rama.** < Zam. Rama >

[**Rumacizna, y,** blm.] *reumatyzm.*

Rumacja, i, lm. **e 1.** *przeprowadzka, wyprowadzka, ustąpienie z mieszkania w terminie wskazanym przez prawo; czas (w Warszawie ośmiodniowy) wzajemnej zmiany mieszkań:* R., przeprowadzenie od prawa nakazane. Troc. R. świętojańska. 2. × R. *postępowanie sądowe, proces, sprawa:* Którzyby rumacji przed banicją aktorowi bronili... Vol. 3. † R. *zajechanie, najazd prawny:* Wyrok nakazujący niezwłoczną egzekucją należytości, a to prawnym zajechaniem, czyli rumacją dziedzicznych dóbr chorążego. Szaj. 4. *rujnacja, zniszczenie:* Wiek sprawił rumację, na którą, widzę, że wiele stracić przyjdzie. Orzesz. < Por. 4. Rum i Rujnacja; Nm. räumen >

Rumacyjny przym. od **Rumacja:** Termin R.

Rumaczy przym. od **Rumak:** Koń tatarski, o którym dumy śpiewają, którego poeci późniejsi podnoszą do ideału rumaczego. Jeż.

Rumać, a, ał fl. *robić wiosłami, wiosłować:* R. na dulki. Sternik woła na flisów: „Rumaj“ a. „Ru na dulki!“ < Od 6. Rum >

[**Rumać, a, ał**] *rumotać, romotać, łomotać, kołatać, pukać:* R. do drzwi. < Od 2. Rum >

Rumak, a, lm. **i,** † **Hromak** *piękny, dzielny wierzchowiec, biegun:* Dzielny R. Dosiąść rumaka. R., stad natolskich plemię, który na dźwięk trąb uszkiem strzyże, grzebie ziemię i wesoło poryża. Nar. Żartkonogie rumaki okryte dywdykiem wzorzystym i szkarłatem. Pilch. Rzutniejsze konie i żywsze rumaki tył nie jednemu pomalują błotem. Jabł. R. jego wdzięcznym głosem poryża. Kochan. Pod nim ćwiczony R. w żartkim kroku wyrzuca cugle i uszyma strzyże. Koch. W. Rwie ś ognisty R. Fel. Czarny mój R., jak burzliwa chmura, gwiazda na czole jego jak jutrzenka błyska, na wolą wiatrów puścił strusiej grzywy pióra, a nóg białych polotem błyskawice ciska. Mick. Wysuwają nóg rzędy i po niebios sklepie przelatują jak tabun rumaków po stepie. Mick. Przen.: Teraz R. stalowy pędzi, jak wicher, przez góry i wąwozy, bagna i leśne ustępy *(= parowóz).* Powinni chodzić pieszo, bo na żelaznego rumaka ich nie stać *(= na kołowiec, na welocyped).* < Tat. Dżagatajs. uruhmak, Tur. argymak, argamak, Arab. rumak, rimak >

Rumanie, a, blm., czynność cz. **Rumać.**

[**Rumanie, a,** blm.] czynność cz. [**Rumać**].

Rumatyczny p. **Reumatyczny.** Gorączka rumatyczna p. **Gorączka.**

[**Rumatyz, u,** lm. **y**] = **Gościec.** < Zam. Rumatyzm, Nm. Rheumatismus, Łć. rheumatismus, z Gr. >

Rumatyzm, u, lm. **y** p. **Gościec.** < Fr. rhumatisme >

Rumb, u, lm. **y** *każdy z 23 kierunków kompasu, wskazujący inną stronę świata; część horyzontu* = $11^1/_4$ *stopnia, czyli* $^1/_{32}$ *okręgu koła.* < Fr. rumb, Ang. rhumb >

× **Rumbarbara, y,** blm. p. **Rumbarbarum.**

Rumbarbarowy przym. od **Rumbarbarum; Rabarbarowy,** [**Rombarbarowy**]: Korzeń R. Wino rumbarbarowe.

Rumbarbarum, nieod., × **Rumbarbara, Rabarbar,** [**Rombarbar, Rabarber, Leberber**] **1.** bot. p. **Rzewień.** 2. *korzeń tej rośliny, znany w lecznictwie jako środek rozwalniający.* < Łć. rheum barbarum >

[**Rumecek, cku,** lm. **cki**] *rąbek:* Zdjęła swój R. z głowy.

Rumek, mku, lm. **mki** p. × **Rum:** R., mała chatka lub budka. Wol. < Od × Rum >

[**Rumek, mku,** blm.] *szuter na gościńcu:* Gościniec nasypany rumkiem. < Od 3. Rum >

Rumel, mla, lm. **mle 1.** *pewna gra dwuosobowa w karty,* R. p i k i e t a a. p i k i e t a : Bo chociaż rumla nie mam, lecz przychodzę z brałtem. Kochan. Za Sasów była R. pikieta z pocztyljonami. Gl. 2. × Trafić w R. = *w sam raz, w samą porę, w sedno:* Trafił w R. Rys. *(= dogodził mu).* Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazji, to jest, co owo mówią: w R. trafić. Lubom. Właśnie mu w R. fortuna trafiła. Chr. Trafił na (w) R. Troc. Przecie każdemu trafił w R. i każdemu był miły. Herb. Nie trafiłeś jeszcze w R. Oss. R. w R. = *kubek w kubek, co do joty, jak dwie krople wody, zupełnie, zewszystkim:* R. w R. podobien do swego wuja. L. Dom jego do kordegardy R. w R. podobny. L. 3. W R. = *co do jednego, bez wyjątku, co do joty, ryczałtem, z kolei, hurtem, wogóle,* † z a c h a ł e m, † z a h a ł e m: Ja ś. tam z surdutowemi oficjalistami nie wdaję: wszystko to w R. próżniacy i panowie. Wilcz. Wzięliśmy też i jeńców niemało, ci mogą być w R. wymienieni. Sienk. [Wszyscy w R. poszli tańcować]. < Nm. Rummel >

Rumelec, lca, lm. **lce,** † **Ruml** *koń z Rumelji:* I na wóz kładą kryty, w sześć bielszych od śniegu rumelców zaprzężony. Pot. < Od Rumelja>

1. [Rumer, u, lm. **y]** p. **Numer.** <Zam. Numer>

2. [Rumer, u, blm.**]** *rumianek polny.* Pol.

Rumfordzki l. Rumfordzka zupa = a) *rosół wygotowany z kości potłuczonych, z dodaniem obfitym ziemniaków, oraz ogrodowizn różnych i kaszy.* b) przen. *zakład przy warszawskim Towarzystwie Dobroczynności, w którym wydają ubogim taką zupę.* **2.** hut.: Piec R. = *piec prażelny stosownie urządzony do rud, do wypalania wapna.* <Od nazwiska wynalazcy Rumforda>

Rumian, u, lm. **y,** zwykle **Rumień, Rumianiec,** × **Rumieniec** bot. (anthemis) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunki: R. farbierski a. Hejnik (a. tinctoria). R. polny a. Zajęcznik, Wołowe oko (a. arvensis). R. rzymski a. pachnący (a. nobilis). R. śmierdzący *u ludu* psim rumiankiem *zwany* (a. cotula). <Od Łć. Romanus w Chamomilla Romana, z podprowadzeniem pod Rumiany>

[Rumianeczka, i, lm. **i]** p. **Równianka.** <Zam. Równianeczka>

[Rumianeczki] p. **Rumianiuchny.** <Od Rumiany>

Rumianek, nku lm. **nki,** × **Rumionek l.** bot = a) a. **Maruna** (matricaria) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunek: R. zwyczajny a. pachnący a. Matecznik, Maruna R., [Marunka], Kamomila (m. chamomilla). b) Psi R. p. **Rumian. 2.** *kwiat powyższej rośliny.* **3.** *wywar z tego kwiatu.* <Od Rumian>

† **Rumianiawy** *nieco rumiany, czerwony:* Bylica ziele kłącze puszcza rumianiawe. Syr. < Od Rumiany>

Rumianica, y, lm. **e, Poczerwa, Lotowy korzeń,** bł. niek. **Długosz, Kosztywał** bot. (onosma) *roś. z rodziny ogórecznikowatych.* Gatunek: R. piaskowa (o. arenarium). <Od Rumiany>

[Rumianić, i, ił] *rużować.* **[R. ś.]** *rużować ś.:* Choćbym ja ś. rumianiła... < Od Rumiany>

Rumianiec, ńca, lm. **ńce** bot. p. **Rumian.** <Od Rumiany>

[Rumianienie, a, blm.**]** czynność cz.. **Rumianić.**

[Rumianienie się, a ś., blm.**]** czynność cz. **Rumianić ś.**

Rumianiuchno przys. od **Rumianiuchny;** × **Rumieniuchno, Rumianiutko, Rumianiuteńko,** × **Rumieniuśko, Rumieniutko.**

Rumianiuchny, × **Rumieniuchny,** × **Rumieniuśki, Rumianiutki, Rumieniutki, Rumianiuteńki, [Rumieniućki, Rumianeczki]** *najzupełniej rumiany; miluchny przez swoją rumianość:* Wstydem rumianiuchnym okrasiła lice. Węg. <Od Rumiany>

Rumianiuteńki p. **Rumianiuchny.** <Od Rumianiutki>

Rumianiuteńko p. **Rumianiuchno.**

Rumianiutki p. **Rumianiuchny.** <Od Rumiany>

Rumianiutko p. **Rumianiuchno.**

[Rumianka, i, lm. **i]** p. **Równianka.** < Zam. Równianka>

Rumiankowy przym. od **Rumianek;** † **Rumienkowy** Apt.: Olejek R. (oleum chamomillae). Ulepek R. (syrupus chamomillae).

[Rumianność, i, blm.**]** p. **Rumianość.**

[Rumianny] p. **Rumiany.**

Rumiano przys. od **Rumiany.** Wyglądać R. Zorza, wstając rano, farbować zwykła sobą powietrze R. Otw. R. warzy potrawę. Troc. Pieczenia R. pieczona. Troc.

Rumianość, i, blm., rz. od **Rumiany;** × **Rumień, [Rumianność, Rumienność, Rumieność]:** Twarz jej okrywa ś. rumianością, przypominającą mi przezroczą jasność jutrzenki. Chm.

Rumiany, [Rumienny, Rumianny, Rumionny] † **Rumiony** *czerwony, ponsowy, zarumieniony, opiekły, czerstwy (na twarzy); przyrumieniony:* Gdzież ów alabaster czoła? gdzie wargi jak koral rumiane? L. Już i farby białej z rumianą stoczonej i siły i dużości niema przyrodzonej. Otw. Wszystek śliczny i wszystek R., by śnieg z szarłatną farbą pomieszany. Groch. R. wstyd twarz mu zapala. Hul. Rumiana twarz. Troc. Dzień R. Troc. Blaskiem zorzy rumianej rozjaśniały ś. ściany. Len. Rumiana potrawa. Rumiana pieczeń. Sos R. <RU(M)/RUD/RDZ>

† **Rumidło, a,** lm. **a** p. **Rumienidło:** Wódki białe, olejki, rumidła, spikanardy, perfumy i weneckie mydła. <Zam. Rumienidło>

[Rumie, a, lm. **a]** *rupieć.*

Rumiel, u, lm. **e** bot. (cotula) *roś. z rodziny złożonych.*

[Rumieneczka, i, lm. **i]** p. **Równianka.**

[Rumienica, y, lm. **e]** p. **Wzdręga.**

[Rumieniczko, a, lm. **a]** p. **Rumieniec.**

Rumienić, i, ił l. *czynić rumianym, czerwienić; oblewać rumieńcem, zarumieniać; rużować:* Krwią, która z rąk jego przetartych płynęła, rumienił wapno. Birk. Słońce niebo rumieni. Troc. Bitwy rumieniły błonia słowiańszczyzny. Lel. Trunek myśl rzeźwi i twarze rumieni. Kras. Jutrzenki promienie rumienią chmury. Od. Wcześnie na twarzy wstyd zatarty, nie rumienią czoła szpetne żarty. L. Bladą twarz jak R. Ślesz. R. twarz. Troc. R. pieczeń, masło, sos, ciasto = *przyrumieniać.* **2.** † R. *nadawać sztuczne rumieńce, rużować.* **3.** [R.] *farbować:* R. jajko. **4.** apt.: Leki rumieniące = *wywołujące zarumienienie,* × rumienniki (remedia rubefacientia). **R. ś. l.** a. **Rumienieć** = a) *stawać ś. rumianym, czerwienić ś., ponsowieć; oblewać ś. rumieńcem, dostawać kolorów, wypieków na twarzy, piec raki:* Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło, poznasz, gdzieć ś. rumieni, a gdzieć też nabladło. Rej. Zbladłem raz, to znowu rumieniłem ś., sto razy zmieniła ś. twarz moja. L. Rumieni ś., zapala ś. niebo. Troc. Pieczeń, masło, ciasto, sos rumieni ś. (= *przyrumienia ś.*). Przen.: *wstydzić ś., żenować ś., płonąć od wstydu, wstyd połykać, świecić oczyma przed ludźmi:* Rumieni ś., jak panienka. Muszę ś. tylko za ciebie R. Ja ś. mego kochania wstydzę i rumienię. L. Od wstydu ś. rumieni. Troc. b) *ukazywać ś. w kolorze rumianym, czerwienieć, ponsowieć:* Pszenicznych ziarn kłos ś. rumienił. Wysp. **2.** † R. ś. *nadawać swojej twarzy sztuczne rumieńce, rużować ś.:* Piszą lekarze, że niewiastom to ziele dosyć znajome, bo sobie oblicze korzeniem rumienią, niewiasty ś. nim rumienią. Urzęd. <Od Rumiany>

Rumienidło, a, lm. **a,** † **Rumidło** *wytwór służący do nadawania twarzy rumieńców sztucznych,* † barwiczka, ruż: I muszczki i kamfory i pachnące mydła, i które dziś z Sabei wożą rumienidła rozkazała gotować. Tw. < Od Rumienić>

Rumieniec, ńca, lm. **ńce l.** a. **[Rumieniczko]** *rumianość twarzy:* Rumieńce na twarzy = *kolory.* Wdzięczny jej R. pestańskie wstydzi róże. Troc. Żywy, mocny, nagły R. Dostać rumieńca = *spiec raka, zaczerwienić ś., oblać ś. ponsem.* Na jej

twarzy wystąpił R. Oblać ś. rumieńcem. Nabrać rumieńców = *stać ś. rumianym, czerstwym, zacząć dobrze wyglądać.* R. chorobliwy = *wypiek, plama, plaster na twarzy:* Żona na głowie miała z włosów siwych wieniec, jakiś okropny ceglany R. Słow. 2. *zaróżowienie owocu.* 3. × R. bot. p. **Rumian.** Zdr. **Rumieńczyk.** <Od Rumiany>

Rumienieć, eje, ał p. **Rumienić:** Rumienieją, którzy ś. czego wstydają. Petr. <Od Rumiany>

Rumienienie, a, blm. **1.** czynność cz. **Rumienić.** **2.** czynność cz. **Rumienieć.**

Rumienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rumienić ś.**

Rumieniowy 1. przym. od **Rumień. 2.** patol.: Osutki rumieniowe (erythanthema). Pokrzywka rumieniowa (erythema urticans).

× **Rumieniuchno** przys. od **Rumieniuchny:** Certy z okuńmi upiec R. Biel.

× **Rumieniuchny** p. **Rumianiuchny:** Usteczka rumieniuchne. Groch. Ester była rumieniuchna, jak piękny kwiateczek. B. B. <Od Rumiany>

[**Rumieniućki**] p. **Rumianiuchny.** < Od Rumiany >

× **Rumieniuśki** p. **Rumianiuchny.** L. <Od Rumiany>

× **Rumieniuśko** p. **Rumianiuchno.**

Rumieniutki p. **Rumianiuchny.** <Od Rumiany>

Rumieniutko p. **Rumianiuchno.**

† **Rumienkowy** p. **Rumiankowy:** Rumienkowe kwiecie. Syr. <Od Rumień>

× **Rumiennik, a,** lm. **i** apt. *lek rumieniący, czerwieniący skórę* (remedium rubefaciens). <Od Rumienny>

[**Rumienniki, ów,** blp.] p. **Rówiennik.** <Zam. Rówienniki, od Rówiennik>

[**Rumienność, i,** blm.] p. **Rumianość.**

[**Rumienny**] p. **Rumiany:** Takaś rumienna była, jak nam grały organy w kościele. Wysp. <Od Rumiany>

[**Rumieność, i,** blm.] p. **Rumianość.** <Od *Rumieny, zam. Rumiany>

Rumień, a, lm. **e 1.** × R. p. **Rumianość.** Troc. **2.** bot. p. **Rumian i Dzielnicznik. 3. a. Czerwienica** patol. *choroba skórna* (erythema): R. bliznowaciejący (ulerythema), chemiczny (e. ab acribus s. venenosum), guzowaty (e. nodosum), lombardzki (pellagra), obrączkowaty (e. circinnatum), pospolity, wyprzenie, otręt, [wilk] (e. e profluviis, intertrigo), wielokształtny, wysiękowy (e. exsudativum multiforme), z gorąca (e. caloricum). <Od Rumian>

Rumieńcować, uje, ował *oblewać ś. rumieńcem, pałać rumieńcem, czerwienić ś., piec raki.* <Od Rumieniec>

Rumieńcowanie, a, blm., czynność cz. **Rumieńcować:** Zapatrywanie ś. w siebie, rumieńcowanie ku sobie, a aby jeno na samotności ostali, to jakby jaki magnes ich pociągał. Gliń.

Rumieńczyk, a, lm. **i** p. **Rumieniec:** Niewiasty zaparły dech w piersiach, a z jagód okraszonych rumieńczyki zdmuchnęły. Gliń. < Od Rumieniec >

! **Ruminacja, i,** blm. *przeżuwanie.* <Łć. ruminatio>

† **Ruminować, uje, ował** *rozbierać sobie, rozmyślać, rozważać, roztrząsać, przetrawiać w głowie; żywić, chować, snuć w myśli; układać, projektować, planować, roić:* Jedzie długo w milczeniu, ruminując w głowie, a że już o tym myśli, nie da uznać w mowie. Mor. Przychodzi w postawie tajemnicę ruminującego. Min. Ja, co mi ś. zda, co myślę, panowie, powiem: ot te uwagi ruminuję w głowie. Bardz. Wszystko w sobie tak ruminował, żeby zaś uczyniwszy, dobrze nie żałował. Pot. Ruminuję sobie co w głowie. Troc. <Łć. ruminare>

† **Ruminowanie, a,** blm., czynność cz. **Ruminować.**

[**Ruminować się, uje ś, ował ś.**] *rujnować ś.* Wszystko ś. przewraca... ruminuje. Ork. <Zam. Rujnować ś.>

[**Ruminowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Ruminować ś.**

[**Rumioniuszka, i,** lm. **i**] p. **Równianka.** < Od Rumianka >

[**Rumionny**] p. **Rumiany.** Pc.

† **Rumiony** p. **Rumiany.** Pśń.

† **Ruml, mla,** lm. **mle** p. **Rumelec:** Niech ś. Tatar bachmatem, rumlem Turczyn szczyci: lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. Pot.

† **Rumn, u,** lm. **y,** [**Rumnik**] *jakieś ziele dzikie:* Nie tylko zasiać ziół ogrodowych, ale i polnych i dąbrownych, jako: dzięgielu, biedrzeńcu, kadzidła... rumnu. Ek. < ? >

[**Rumnik, a,** lm. **i**] p. **Rumn:** U nasego pana pszenica, a u ostroskiego R. i mietlica. <Od Rumny>

Rumny przym. od **3. Rum:** Leżą na wzgórzach i pasach ziem zsepowych, w ziemiach rumnych. Stasz.

[**Rumolenie, a,** blm.] czynność cz. **Rumolić.**

Rumolep, u, lm. **y** min. p. **Puddyng.** <3. Rum + Lep, od Lepić>

[**Rumolić, i, ił, Rumulić**] (o deszczu) *padać, ciąć; kropić, mżyć.*

[**Rumonek, nku,** lm. **nki**] p. **Rumunek.**

Rumor, u, blm. *rum, rumot, łoskot, trzask, łomot, hałas, wrzask, zgiełk, szmer, rozruch, zamęt, zamieszanie:* Po tej mowie wszczął ś. R. w sali, który spokojność izby mieszał. Djar. gr. Dom podcięty z ogromnym rumorem ś. wali. Tw. Wnet drużbowie zrobili R. i gruchnęli z całych piersi. Reym. R. ś. czynił na kościele, gdyż powstawali z klęczek, cisnąc ś. ku ambonie. Reym. <Łć. rumor>

[**Rumostwo, a,** blm.] *graty bez wartości.* <Od 3. Rum>

[**Rumot, u,** blm.] p. **Romot:** Aż tu R., turkot, strach! zajeżdża jakiś magnat, pan, książę. Krasz. <p. Romot>

[**Rumotać, ocze, tał**] p. **Romotać.** <Od Rumot>

[**Rumotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rumotać.**

× **Rumować, uje, ował 1.** *rum czynić, usuwać, uprzątać, torować:* R. drogę. Orzech. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy Portugalczykom. Tw. Z rozpaczy tor sobie rumuje przez strzały i miecze. Leszcz. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, ugania Moskwę i szańce rumuje. Tw. Aleć gdzieindziej drogę fata słały i nad ów wyższy stopień rumowały. Tw. Kazał z obozu wszystkie zawady R. Warg. Z skały krwią zbroczałego nakoniec rumuje, *dejicit.* Żebr. *(= zrzuca).* **2.** *wyprzątać, oczyszczać:* R. (wyprzątać) rzekę, studnią. Troc. Przen.: *rabować, grabić, ogołacać, plondrować, łupić, przetrząsać:* Dom jego rumuje a łupi (wyłupi. Leop.). Rumował lichwiarz wszystkę majętność jego, i rozdarli obcy pracę jego. Leop. (szperował. Leop.). Będą R. a szperować dom twój. Leop. (przeszperują dom twój. Leop.). † **R. ś.** *wyprowadzać ś., wynosić ś., usuwać ś., ustępować, przeprowadzać ś.:* R. ś., brać ś. precz, *vasa colligere.* Mącz. Z ojcowskich grodów ś.

rumuje syn Jowiszów na ziemię, *desiit.* Żebr. W szatę świętną ustrojony w cykańskie rumuje ś. Hymeneus strony, *digreditur.* Żebr. < Od 4. Rum >

[**Rumować, uje, ował**] **1.** *romotać, kołatać, dobijać ś. do drzwi z hałasem.* **2.** *hałasować zrzucając co a. stukając.* < Od 2. Rum >

× **Rumowanie, a,** blm., czynność cz. **Rumować**: Bali ś., aby za ustąpieniem bliższych miejsc, dalsze większym w rumowaniu nie podlegały trudnościom. Alber.

[**Rumowanie, a,** blm.] czynność cz. [**Rumować**].

Rumowica, y, lm. **e** bot. (chilanthes) *roś. z gromady paprotników.*

Rumowie, a, lm. **a** p. **Rumowisko**: (Wysokie skały), które ś. po odejściu fal i pian morza rozpadły w R. głazów. Żer. < Od 3. Rum >

Rumowisko, a, lm. **a l.** a. **Rumowie** *kupa rumu, gruzu, rozwaliny, rozwaliska:* Wzniosłe pomniki prędzej lub później czas nieubłagany w rumowiskach grodów zagrzebie. Wor. Wśród tego rumowiska sterczą jeszcze niedoburzone pomniki Herodów. Hoł. **2.** [R.] *popiół uleżały; popiół ze szczap.* **3.** gór. = a) *nagromadzenie ś. luźnych okruchów skalnych.* b) *płonna ziemia nad lub pod pokładem ciała kopalnego; złoże od rudy oddzielone.* Łab. < Od 3. Rum >

† **Rumowny** *obracający ś., obrotny, krążący:* Świat zemdleje, jak wiersz usłyszy czarowny, Jowisz ś. zadziwuje, gdy okrąg R. niebios ś. nie obróci. Bardz. < Od 4. Rum >

Rumowy przym. od **3. Rum**: Sól rumowa p. **Rumówka.** < Od 3. Rum >

Rumówka, i, blm. **l.** [R.] *ziemia zruszona, sypka, nasypana ręką ludzką, w przeciwstawieniu do ziemi nieruszanej.* **2.** gór. *sól w kawałkach i drobna (w Wieliczce), otrzymana przy wycinaniu ścian solnych, czyli kłopci.* < Od Rumowy >

† **Rumrycht, u,** lm. **y** *gwar, hałas, rumor, szemranie:* Był wielki R. a szemranie o nim między tłuszczą. Leop.

Rumsztyk, u, blm. *pieczeń wołowa z grzbietu.*

[**Rumtada**] *przyśpiew.* < Okrzyk. >

[**Rumtu-tu-tu**] w. *naśladowanie głosu bębna.* < Dźwn. >

[**Rumulenie, a,** blm.] czynność cz. **Rumulić.**

[**Rumulić, i, ił**] p. **Rumolić.**

[**Rumunek, nku,** lm. **nki, Rumonek**] *osada odosobniona, nie we wsi, wśród pól, pod lasem, dzierżawiona przez gospodarza;* pustkowie *po uprzątnięciu lasu przez sprowadzonych niegdyś kolonistów niemieckich.* Gawar. < Räumung >

[**Rumuniarz, a,** lm. **e**] p. **Rumunkarz.** < Od Rumunek >

[**Rumunkarz, a** lm. **e, Rumuniarz**] *mieszkaniec rumunku, kolonista.* < Od Rumunek >

Rumunofob, a, lm. **owie** *wróg Rumunów, nienawidzący ich.* < Rumun + *Fob, od Gr. phobéō >

[**Rumygać, a, ał**] *jeść powoli, z trudnością.* < Łć. rumigare >

[**Rumyganie, a,** blm.] czynność cz. **Rumygać.**

l. Runa, y, częś. w lm. **y** *jeden z najstarszych alfabetów, używany w starożytności przez Giermanów, Skandynawów.* Przen.: Zastygłe klątwą jej oblicze w zygzaki runów tajemnicze. Wysp. Czytasz runy ukrytych sił. Przybysz. < Nm. Rune >

2. Runa, y, lm. **y** *krach, popłoch, na giełdzie.* < Ang. run >

Runąć, nie, nął, [Rujnąć], × R. ś., nied. × **Runąć l.** *upaść całym ciężarem, obalić ś. z gwałtownością, paść, zwalić ś., rymnąć, hrymnąć, łomotnąć, gruchnąć, grzmotnąć ś.:* Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, potężniej runie, im wyżej wierzch niesie. Koch. W. Ogromna skały urwa, strącona z góry wierzchu, runie z gromem do dołu, runąc, przysparza gromu. Stasz. W wodę runąwszy, łodzi płynącej dociekła. Żebr. Runął na wznak o ziemię. Żebr. Runęły dżdże tak wielkie, że... Birk. (= *lunęły*). Zburzyć gmach cały i R. pod gmachem. Mick. Rozwinęły loty, jak runące z oazy beduinów roty. Mick. Runęły ś. piorunowe kliny. Troc. Myśl.: R. z dymem = *paść na miejscu po wystrzale.* Przen.: Pod srogim ciosem ojczyzna runęła. L. (= *upadła, obaliła ś.*). Potęga bez rozsądku swym ogromem runie. Kniaź. Zatym runą słodkie łzy. Birk. (= *rzucą ś., buchną, luną, gruchną*). Wtym runie z nieba głos. Odym. Wziął harbuza i z nadziei swych na wiek wieków runął. Słow. Drzwi otwarły ś. na rozcież, struga światła runęła słupem na podłogę. Reym. Obłędny strach runął na nich piorunem. Reym. Runę okiem na list szambelana. Fred. A. R. z własnej woli = *rzucić ś., wypaść, cisnąć ś.:* Pszczoły wszystkie runą na znak trąby króla. L. [Pod tym mostem rybka runęła]. **2.** *trzasnąć, huknąć, zahuczeć, zagrzmieć, gruchnąć, ryknąć:* Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, z dźwięku Etna daleko zawyła. Tw. Przy dziękach Bogu po zwycięstwie działa runą. Jabł. † **R. ś.** na kogo, na co = *rzucić ś., z hukiem, z trzaskiem wpaść, sunąć ś.* (dok.), *napaść:* Runęli ś. na niego z umysłem tym, aby go zabili. Glicz. Wziąwszy miecze, runęli ś. na niego i zabili go. Glicz. < RU >

Rund, u, lm. **y** p. **Rond**: Myślał, że go gdzie R. w rynku ujął. Ochoc. Całą noc chodzę niespokojny, myśląc, że go gdzie R. ujął w szynkowni. Krasz. < Nm. Runde; p. Rond >

Rundajz, y, lm. **y** ż., **Rundajza l.** garb. *żelazo okrągłe do drapania mizdry saku wyprawnego.* **2.** noż. *pręcik stalowy hartowany, śpiczasty, na który zbiera ś. szczegóły narzędzia w miejscu, w którym przez nie ma być przeprowadzony nit.* **3.** ślus. *okrągły pręt żelazny, stanowiący przedłużenie rączki klucza.* < Nm. Rundeisen >

Rundajza, y, lm. **y** p. **Rundajz.**

Rundholc, a, blm., leśn., *budulec sosnowy, prosty, oskrobany z martwej kory, z pozostawieniem kory włóknistej, czerwonej.* < Nm. Rundholz >

Rundlauf, u, lm. **y** kołobieg, *przyrząd gimnastyczny ze sznurami u słupa, do biegania wokoło.* < Nm. Rundlauf >

Rundmaszyna, y, lm. **y** blach. *maszyna do rundowania,* zawijarka. < Nm. Rundmaschine >

Rundować, uje, ował blach. p. **Rolować.**

Rundowanie, a, blm., czynność cz. **Rundować.**

Rundszery, ów, blp., blach. *nożyczki do wykrawania denek z blachy.* < Nm. Rundschere >

[**Runduk, a,** lm. **i**] *mała budka kramarska na Ukrainie.* < Ukr. runduk >

× **Runiany** p. **Runiczny.** Przen.: *wróżbiarski, proroczy:* I tam runianych głosów próbowała. Słow. < Od 1. Runa >

Runicki p. **Runiczny**: Równie ważnemi wydawać ś. będą napisy greckie, runickie, jeśli mu staną jako mówiące świadectwa. Lel. < Od 1. Runa >

Runiczny, Runicki, × **Runiany** przym. od **l. Runa**: Pismo runiczne. Napis R.

Runić się, i ś., ił ś. p. **Runieć.** Przen.: Żarem ś. runi twarz moja jaśniąca. Wysp. < Od Ruń >

Runieć, eje, ał, Runić ś. (o zbożu) *puszczać, rozrastać ś. i okrywać ziemię runią.* Przen.: Ru-

niał mi wąsik na krasnej twarzy (żart. *sypał ś.*, *wyrzynał ś.*). Wąsiki runiejące. Kon. Plon myśli runieje. Kon. (= *kiełkuje*, *dojrzewa*). <Od Ruń>

Runienie, a, blm., czynność cz. **Runieć.**

Runienie się, a ś., blm., czynność cz. **Runić ś.**

× **Runiony** im. od **Runąć:** Co było z granitowych gór, to jest tu ugładzone, tarte, runione. Stasz. Po całym tym łańcuchu, gdziekolwiek ś. znajdują granity runione, te leżą na wzgórkach i pasach ziem zsepowych w ziemiach rumnych. Stasz.

Runkla, i, lm. **e** bot. p. **Burak.** <Nm. Runkel>

Runko, a, lm. **a I.** p. **Runo. 2.** *przędziwo przerobione na zgrzeblarce w postaci przezroczystej warstwy, schodzącej z pod grzebienia.* Trj. <Od Runo>

Runo, a, lm. **a I.** *skóra pokryta wełną:* Położę R. abo wełnę na podworzu. Skar. Argonautowie z Grecji do Kolchis po złote R. żeglowali. Stryjk. R. owcze. Troc. R. Jazonowe. Troc. Order Złotego Runa a. Złote R. Przen.: Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, dała strzyc swe złote runa mym życzeniom po jej woli. L. Pod złotym ś. runem wilcza sierć chowała. Błaż (= *nie wszystko złoto, co ś. świeci*). Przen.: Posłał papieżowi R. abo włosy pierwsze synów swoich. Skar. Przen.: Wiosenne R. Słow. (= *ruń wiosenna*). **2.** leśn. *dolna warstwa roślinna w lesie, wszystkie drobne roślinki leśne razem wzięte:* R. borówek, mchów. Pol. Zdr. **Runko.** <RU(N)/RW/RYW>

Runogłowy, Runowłosy antr. *mający włosy wełniste* (ulotrichus, eriocomus). <Runo + * Głowy, od Głowa>

Runografja, i, blm. *opisanie run, dzieło o runach.* <Runa + -grafia = -pis>

Runoja, i, blm. *śpiew barda fińskiego.* Sł. wil. <Fiń. runoja>

Runokradczy *kradnący runo:* Jazon R. Wor. <Runo + * Kradczy, KR(AD)>

Runowłosy antr., p. **Runogłowy.** < Runo + * Włosy, od Włos>

Runolog, a, lm. **owie** *uczony znawca run, badacz run:* Napis na grocie, wyczytany przez sławnego runologa, profesora Wimmera. Kop. <Runa + Gr.-lógos>

Runt, u, lm. **y** p. **Rond.** <Nm. Runde>

× **Runta, y,** lm. **y** = **Rond** (straż). <p. Rond>

Runtowy ?: Służąca wniosła runtową misę kołdunów. Chodź.

Runy, run p. **I. Runa.**

Ruń, i, blm. *zieleniejące już, ale nie wyrosłe jeszcze zboże:* Bydło, chociaż zgłodniałe i chude, nie biegło na R., co już umaiła grudę. Mick. <RU(N)/RW/RYW>

[**Ruńcować, uje, ował**] *hałasować.*

[**Ruńcowanie, a,** blm.] czynność cz. **Ruńcować.**

Ruolzować, uje, ował ?: Półmiski były srebrne lub ruolzowane. Krasz.

Ruolzowanie, a, blm., czynność cz. **Ruolzować.**

Rup, ia, zwykle w lm. **ie I.** *robaki w żywocie* (Kn.), *wnętrzaki wogóle.* Przen.: *frasunek, mól, zgryzota:* Każdy ma swoje rupie. Prz. (= *każdy ma mola, co go gryzie*). **2. a. Owsk, Askarydy** zool. (oxyuris vermicularis) *obleniec pasorzytny, glistnica robaczkowa w odbytnicy, szczeg. u dzieci:* Jeden gatunek robaków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżający ś., lubo w rzeczy drobny, ale w mnóstwie bardzo liczny, najczęściej w prostej kiszce kłębami ś. mnożący, nazywają rupiami. Perz. **3.** wet. *robaki a. czerwie w kiszkach końskich:* Rupie końskie, czerw koński w brzuchu końskim. Syr. Podróżnik ziele rupie a. czerw koński morzy i wywodzi. Syr. Rupie, glisty w jelitach konie miewają. Lk. Sieczka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim płodzi Dor. Trą mu brzuch, jako szkapie na rupie. Rej. < ? RUP: ? Nm. Raupe>

[**Rup, a,** lm. **y**] *prosię nędzne.*

[**Rup-tup-tup**] *głos pukania w okno.*

[**Rupa, y,** lm. **y**] **I.** p. **Rufa:** Zwrócić wicinę rupą naprzód, a sztabą w tył. Syrok. **2.** *stara krowa.* **3.** pog. *stara kobieta.*

[**Rupała, y,** lm. **y, Rupałka**]: Na dziewkę leniwą wygaduje czasami: ty obtargaczu, rupało, rupałka. <Od Rupa>

[**Rupałka, i,** lm. **i**] p. **Rupała.**

Rupcie, ci, blp., gór. *kamyki z piaskiem zmieszane, żwirowisko, kamyki stoczone.*

Rupcik, a, lm. **i** szew. *łatka na podeszwie.*

Rupelarja, i, lm. **e** gieol. *małża bezgłowa, dwumuskułowa, skamieniała,* w d r z e s k a ł a. Łab.

[**Ruperus, a,** lm. **y**] *sekutnica:* To baba R.

† **Rupić, i, ił,** [R.] *gryźć, kąsać:* Rupi mię coś na grzbiecie. Troc. Przen.: *niepokoić, nie dawać pokoju, korcić, obchodzić, trapić, frasować:* A jeśliż was krew wasza mało rupi, wżdy niech was rupi Bóg wasz. Grab. P. Rupi mię co, trapi mię, frasuję ś. Włod. Ta hańba go rupiła. Troc. Rupi was honor przełożonych naszych duchownych. Smotr. (= markotno wam, że mają tyle znaczenia. L.). [R. komu = spieszyć ś. do jakiej roboty]. < RUP >

Rupieciarnia, i, lm. **e** *skład rupieci, graciarnia.* <Od Rupieć>

Rupiecie, i p. **Rupieć.**

× **Rupieci** p. **Rupieć.**

Rupieciowy przym. od **Rupieć:** Rękopis uratował od zgnicia nie w archiwum, ale w składzie rupieciowym. Zał. S.

Rupieć, a, częś. w lm. **Rupiecie,** × **Rupieci** *stare rzeczy, sprzęty nieużyteczne, graty, fatałaszki, materklasy:* Trochę domowych rupieci. Zim. Pobrałem z sobą matczyne rupieci. Pot. Pełne zawsze u niej kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kolczyków i t. d. L. Pokazuje jakieś sztuki łamane, to ze świecami, to z pierścionkami, to z innemi rupieciami. Kaczk. **2.** † R. *części rodne męskie:* Młodych chłopców przedziewczyli, wyrznąwszy im męskie rupieci. Bardz. **3.** gór. *kamyki z ziemią zmieszane, żwirowisko, drobne kamyki stoczone.* Łab. Zdr. **Rupietek.** < Fiń. ruuppu >

Rupietek, tka lm. **tki** p. **Rupieć.**

Rupja, i, lm. **e** patol. *choroba skórna,* b r u d z i e c, × s t r u p i e ń. (rhypia v. rupia). <Łć. rupia>

[**Rupliwość, i,** blm.] rz. od **Rupliwy:** A że z łaski rupliwości Marcina zapasy moje podróżne, a szczególniej puzderko zawsze pełne... Chodź.

[**Rupliwy, Rupny**] *dbały, zapobiegliwy, skrzętny, baczny.* <Od Rupić>

[**Rupny**] p. **Rupliwy:** A będzie poczciwa i rupna, jak jej matka. Chodź. <Od Rup>

[**Rupotać, cze, tał**] *bębnić, rumotać.* Pc. < ? RUP >

[**Rupotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rupotać.**

Ruptura, y, lm. **y I.** † R. *zerwanie, rozdwojenie:* Obawiali ś., aby tego Szwedzi nie brali za rupturę. Jaroch. **2.** chir. p. **Przepuklina.** <Łć. ruptura>

Rupturny p. **Rupturowy:** W pasie jego rupturnym czerwonych złotych szukali. Sak. <Od Ruptura>

Rupturowy, **Rupturny** przym. od **Ruptura**: Pasek R. <Od Ruptura>

Rura, y, lm. **y**, **[Rula] I.** *walec wydrążony, kanał, przewód:* Z studnicy, która była pod miastem, ciekła woda rurami abo żłoby od południa do miasta. Leop. R. gliniana, ołowiana. Troc. R. do pieca żelaznego. Troc. R. szpetna piękną wodę puszcza, kto potrzebuje wody, szpetnością ś. rury nie odraża. Skar. R. aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy. Troc. R. wężykowata, alembikowa. Troc. R. u sumy, w organach. Troc. R. antwerkowa = *R. do pompy.* Łab. R. barometryczna. R. bezpieczeństwa = *R. nad kotłem parowym z klapą.* Łab. R. gazowa. R. kluczowa. Troc. Kolankowa R. = *R. w kąty, czyli kolana, pozginana.* Łab. R. kominowa = *kanał, którym dym z pieca precz uchodzi.* Podcz. R. krysowa, R. z krysą = *R. z wyłogiem.* R. odpływowa. Łab. R. odpływowa pompy = *R. pozioma w górnej części pompowej osadzona, którą woda pompowana wypływa,* wylewka. R. osuszająca. R. pokarmowa, zasiłkowa a. pożywna = *R. doprowadzająca już ogrzaną wodę napowrót do kotła, zamiast ją wypuszczać od machiny parowej.* Łab. R. pompowa a. tłokowa a. kadłub pompy = *R., w której tłok chodzi.* Łab. R. przelewowa (piw.) = *R. umieszczona pod górną krawędzią zbiornika, służąca do odprowadzania płynu, aby zbiornik ś. nie przepełnił.* R. przelewowa przy kotłach = przekipiacz. R. rynniana a. spustowa = *R., którą woda z rynny na dół spływa.* R. termometrowa. R. wiatrowa = *rozprowadzająca wiatr do miecha od zbiornika wiatrowego i z tegoż do pieca aż do form.* Łab. R. wodna. Skar. R. wodociągowa. Woda rurami prowadzona. Star. **2.** żart. *wysoki kapelusz męski walcowaty, cylinder.* **3.** u strzelby = *lufa:* R. do pistoletu, do fuzji. Troc. Ta R. przenosi, w stronę bije. Troc. Tryna z pod świdra, gdzie rury kręcą. Torz. Dmuchałem wprzód w rurę, czy nie nabita. Alb. Przez niedźwiedzią skórę strzelać ś.: Śmierć niechybna! prawie R. w rurę. Mick. **4.** R. na dalekie spojrzenie. (Troc) = *dalekowidz, perspektywa.* **5.** *tuba:* Z ust twoich jako rurą do uszu moich myśl twoja do mnie przyszła. Skar. R. do mówienia w odległości. Troc. **6.** *kość długa, wewnątrz pusta:* Sztuka mięsa z rurą. R. w pieczeni. L. Próżno, nie odmieni psiej żadna rzecz natury, bo ten, choć syty mięsem, pogląda na rury. Żegl. R. śpikowa, R. ze spikiem. Troc. R. do barszczu. Przen.: R. a. R. barszczu m. i ż. = *gap, gawron, tępa głowa, głupiec, prostak, jałopa, safandula.* [R.] *niezgrabijasz, niedojda, niemrawa.* Ona pasjami tego rurę Błażeja kocha. L. Frantowicza postrzygłem na jura, taki z niego dziś patron, jak był przedtym R. Zabł. Tyś wielkim rękodzieł dawnych szacownikiem, ja R. L. Przen.: Zmiękła mu R. = *spokorniał, stchórzył, spotulniał.* **7.** *dutka, tutka, fistuła:* R., którą tchem groch, kule rzucamy. Troc. **8.** × R. tabaki (= tytoniu), rola tabaki. Dudz. **9.** anat. = a) R. łokciowa, goleniowa, biodrowa. Troc. † R. łokciowa większa p. **Goleń.** † R. łokciowa mniejsza (kość promieniowa, strzałka, † iglica). b) † R. = *przewód, kanał.* Kirch. R. w gardle a. krtań. Troc. R. do płuc oddechowa. Troc. *(= tchawica).* R., którą wchodzi pokarm do żołądka. Troc *(= przewód pokarmowy).* Zdr. **Rurka, Rureczka.** <Nm. Rohr, Röhre>

Ruraczek, czka, lm. **czki** *narzędzie do mieszania roztopionych kruszców.* Troc. <Od Rurak>

Rurajz, a, lm. **y**, **Rurajza I.** blach. *jedna z obrączek, któremi przybijają do muru rury spustowe rynien.* **2.** hut. = a) *drąg żelazny, na końcu zgięty, do mieszania szkła w tyglach:* R., żelazny niby drąg na końcu zgięty, którym hutnicy śkło w tyglach wzruszają i mieszają. Torz. Gdy ś. śkło w tyglach dobrze spieni, naówczas go hakiem żelaznym, czyli rurajzem, dobrze skłócić. Torz. b) *flaszki długie do oliwy w hucie.* Mag. <Nm. Rühreisen>

Rurajza, y, lm. **y** p. **Rurajz.**

[Rurak, a, lm. **i]** *drążek do mieszania gotujących ś. powideł.* <Nm. Rührhaken>

Ruralnia, i, lm. **e** *fabryka luf do fuzji:* W ruralni robiono strzelby dla wojska wyborne. T. K. <Od Rura>

† **Rural, a**, lm. **owie**, **Rurała** *człowiek tępego umysłu, gap, rura, prostak, jałopa, jelop, ryfa, grundychwał, gbur, cham, maciek, oryl, bryś, pień:* Chłopięta, gdy rurała obaczyły, tak jako zwykły, gdy ś. im kto nie zdarzy ani upodoba, jęły mu ś. przypatrować a jakoby wróble koło sowy dziw dziw dziw dziwować. Glicz. <Od Rura>

† **Rurała, y**, lm. **y** p. **Rurał**: Witaj, bracie R., dawnośwa ś. widziała? Glicz. <Od Rura>

[Rurant, a, lm. **y]** *gatunek największy kulika (kulona), ptaka błotnego nad Narwią.*

Rurcęgi, ów, blp., druc. *cęgi do przytrzymywania przedmiotów okrągłych, do obejmowania ich.* <Nm. Rohrzange>

Rureczka, i, lm. **i** p. **Rura**: Rozmaite rurki i rureczki cyrulickie, np. do naspryccowania mecherzyny, do pompowania uryny i t. d. Czer. Do łba przymknął trzy rureczki. Mick. <Od Rurka>

Rurecznia, i, lm. **e**, **Rurecznica** gieol. *rodzaj skamieniałego polipnia, czyli korala komórkowego,* organki, tubulipora. W. A. <Od *Ruresny, od **Rurka**>

Rurecznica, y, lm. **e** p. **Rurecznia**: Biała warstwa wapienna, zawierająca nieliczne rurecznice (serpula greg). Bbr. <Od *Rurecznik, od *Ruresny, od Rurka>

Rurflet, u, lm. **y** org. *jeden z głosów organu, wydawanych przez piszczałki półkryte.* <Rura + Flet>

Rurka, i, lm. **i I.** p. **Rura**: Woda we dwuch rurkach z sobą spółkujących w obudwuch równą ma wysokość. Hube. R. w beczce do utaczania wina. Trzyc. Rurką u hantfasa ciekła woda na jedno miejsce pół godziny. Syk. Lampowy nosek, R., przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. Das. Rozmaite rurki i rureczki cyrulickie, np. do naspryccowania macherzyny, do pompowania uryny i t. d. Czer. R. klisterowa. Troc. R. aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy, podkurzaczka. Kn. Gardziel, czyli R. oddechowa Brz. R. barometru. R. szklana, porcelanowa, platynowa, srebrna. R. włoskowata, czyli kapilarna. R. zatopiona, czyli zalutowana. **2.** w lm. *szczypce do przypiekania włosów, żelazko; szczypce do karbowania na gorąco bielizny.* **3.** anat. × R. moczowa = *przewód moczowy, kanał moczowy,* † nurt moczowy, cewka moczowa, moczowód, !moczościek,! moczotok (urethra). **4.** hist.: Rurki a. cewki, kanaliki moczowe Belliniego (tubuli Belliniani). **5.** mech.: R. wodoskaźna = *rodzaj spółkującej rurki przy kotłach parowych, pokazującej wysokość wody, czyli wodostan w kotle.* Łab. **6.** min.: R. piorunkowa = *fulguryt.* **7.** patol.: R słuchowa (tuba acustica). R. tchawiczna (cannula ad tracheoto-

miami). 8. rzeź. *część nogi wołu od pęgi do biodra.* Ust. cen. 9. tkac. *odstępy między blaszkami, czyli blatami, lub płochami, w warsztacie tkackim.*

Rurkopławy, ów, Cewiopławy zool. (siphonophorae) *rodzaj zwierząt jamochłonnych.* <Od Rurka + Pławy, od Pław>

Rurkować, uje, ował I. *karbować rurkami (= szczypcami) bieliznę:* P. falbanę, gors koszuli. R. blachę *(= wyginać ją laskowato).* 2. [R.] *drenować:* R. pole. <Od Rurka>

Rurkowanie, a, blm., czynność cz. **Rurkować.**

Rurkowato przys. od **Rurkowaty:** (Działki kielicha) wznoszą ś. R. prosto w górę. Rost.

Rurkowaty = *podobny do rurki; pełen rurek, kanalików.* L. Kielich R Rost. Kamień R. złamanie kości leczy, sprawując spajanie. Krup. <Od Rurkowy>

Rurkownia, i, lm. **e I.** *fabryka rur kutych.* 2. a. **Karbownica** *przyrząd do rurkowania blachy.* Łab. <Od Rurkować>

Rurkowy I. przym. od **Rurka:** Pokrywa rurkowa, banie rurkowe. Krum. 2. Świeca rurkowa = *świeca łojowa w formie odlana, luftowa, dzienna.* 2. anat.: × Gruczoły rurkowe p. **Gruczoł.** × Kości rurkowe p. **Kość.** 3. mech.: Kocieł R. Stefensona = *kocieł parowy do krążenia pary, u parowozów używany.* 4. zool.: Korale rurkowe = *jeden z rzędów korali* (tubulariatica). <Od Rurka>

Rurkwinta, y, lm. **y** org. *jeden z głosów pomocniczych organu.* <?Nm. Rohrquinte>

† **Rurmagister, tra,** lm. **trowie** p. **Rurmistrz.** <Nm. Rohrmagister>

† **Rurmistrski** p. **Rurmistrzowski:** Rurmistrskie prawidło, narzędzie do poznawania położenia wody. Włod.

† **Rurmistrstwo, a,** blm. p. **Rurmistrzostwo.** Troc. <Od Rurmistrz>

Rurmistrz, a, lm. **owie,** † **Rurmagister I.** *człowiek mający nadzór nad rurami wodnemi, dozorca rur, wodociągów; studniarz, pompiarz, hidraulik.* 2. gór. *rzemieślnik wiercący rury do pompy a. na wiatrówki do przewiewu powietrza,* g r u b a r z, *dozorca rur i łańcuchów u pompy.* Łab. <Nm. Rohrmeister>

† **Rurmistrzostwo, a,** blm., † **Rurmistrstwo I.** *nauka a. sztuka rurmistrzowska.* Włod. 2. *urząd, zajęcie rurmistrza.* <Od Rurmistrz>

† **Rurmistrzowski,** † **Rurmistrski** przym. od **Rurmistrz.**

† **Rurmus, u** a. **a** lm. **y** *machina hydrauliczna do podnoszenia wody, wodociąg, pompa, studnia:* R., wodociąg a. młyn wodę podnoszący, pchający, lejący dokąd. Kn. R. a. wodociąg wodę podnosi, popycha i leje. Troc. Trzy główne rzeczy uważać ś. mają w rurmusie, to jest rury, klamki, bieguny; biegun jest to walec podstawy kołowej, mogący przebiegać wnętrzną objętość rury, która nazywa ś. samo ciało; klamka służy do otworzenia i zamknięcia naprzemian przechodu dla wody: ciało rurmusowe jest rura, którą biegun przebiega. Jak. J. Z rurmusa woda w skrzynię rurmusową ciecze. Troc. W rurmusie a. w rurnym słupie cewka wodę w skrzynie puszcza. Troc. Rurmusami wodę prowadzić. R. ciągnący, *antlia aspirans;* deptający, *calcans.* Jak. J.

† **Rurmusowy** przym. od **Rurmus:** Rurmusowe koło. Kn. Koło u studni a. rurmusowe. Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje. Kn. R. rów, kanał rury. Kn. Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu wodą napełnić przez łoże rurmusowe. Pilch. R. rów = wodotok, nawodnica. Bobr.

Rurnica, y, lm. **e I.** † R. *część aparatu gorzelnianego stanowiąca naczynie, napełnione zimną wodą, dla utrzymywania w stanie chłodnym rur destylacyjnych przez nie przechodzących:* Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę naloną w beczkę, pospolicie rurnicą zwaną. Krum. Z rurnicy często, ile kiedy ś. zagrzeje woda, odmieniać ją, a innej według potrzeby przylewać. Haur. 2. bot. p. **Armatnica.** <Od Rurny>

Rurniczy, ego, lm. **owie** *majster od rur.* <Od Rurny>

Rurnik, a I. lm. **cy** *ten, co robi a. sprzedaje rury.* 2. lm. **ki** *miejsce, którędy rury wodne przechodzą.* L. <Od Rurny>

Rurny, Rurowy I. przym. od **Rura:** Rurna czasza, misa, panew, w którą woda z cewek stryka, a z niej w skrzynię opada, *crater.* Kn. Rurna a. rurmusowa cewka. Kn. R. słup, w którym cewka wodę w skrzynią puszczająca. Kn. 2. anat.: † Kości rurne p. **Kość.** † Żyła rurna, żyła główna, wielka (vena cava). <Od Rura>

Rurociąg, u, lm. **i** *urządzenie rur celem ściągania niemi płynów:* Na Kaukazie są rurociągi między kopalniami a destylarniami nafty. <Rura + Ciąg>

Rurować, uje, ował gór. *wykładać otwór świdrowy rurami żelaznemi lub drewnianemi.* <Od Rura>

Rurowanie, a, blm., czynność cz. **Rurować;** *oprawa rurowa szybów, mianowicie z cylindrów żelaznych, surowiznowych, lanych.* Łab.

Rurownia, i, lm. **e** *oddział fabryki wyrabiający rury.* <Od Rurowy>

Rurowy p. **Rurny:** Kość rurowa. Troc. Kocieł parowy R. = *z ogniskiem wewnętrznym.* Łab. Przyrząd R. z Clyde przeprowadza proste rury wiatrowe przez oddzielne palenisko. Łab. Szczypce rurowe.

Rurówka, i, lm. **i I.** gieol. (serpula) *pierścienica skamieniała, napotykana wśród muszli w wapieniu paryskim pasorzytnie, w utworze oksfordzkim jurajskim.* Łab. 2. zool. (serpula) *pierścienica morska zamieszkująca rurki wapienne.* <Od Rurowy>

[**Rursztyny, yn,** blp.] *obręcze żelazne na piaście koła.* <?Nm. Rohrstangen>

[**Ru-ru**] *głos turkotu bryczki.* <Dźwn.>

Rus, a, blm. *gra w karty, w której, kto miał trzy starsze a. maściste, wygrywał.* Goł.

[**Rusaczka, i,** lm. **i**] forma ż. od **I. Rusak:** Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek. Steb.

Rusak, a I. lm. **cy** = a), a. [**Rusnak**], × **Ruśniak,** × **Rusiec** *Rusin; wyznawca kościoła wschodniego.* b) × R. żart. *nauczyciel języka rosyjskiego:* Ksiądz R. był to kleryk młody, lubił czytywać utwory Puszkina. Syrok. b) [R.] *duży, niezamykany nóż kuchenny do mięsa i jarzyn.* c) † R. *koń ruski.* Biel. M. <Od Ruś>

[**Rusak, a,** lm. **i**] **I.** *gatunek kartofli.* 2. *zając, zwany tak z powodu barwy.* <Od Rusy>

Rusalny, Rusałczany przym. od **Rusałka:** Rusalna noc na Polesiu. U litewskich rozdołów śpiewywał w rusalne gody. Wysp. Słyszę, jakby głosy... ze dna, czy śpiewy gdzieś w wodnym narodzie rusalnym. Wysp.

Rusałczanka, i, lm. **i** *córka rusałek.* Słow. <Od Rusałczany>

Rusałczany p. **Rusalny:** Chód nimfy i kibić rusałczana. Nowiń. Łzy rusałczane. Słow. Cynowe misy, talerze na policach, tak błyszczące

około ścian, jak miesiące czarodziejskie, rusałczane. Słow. Drżącym ramieniem, jak miłośnica, królewski opasuje gród i dniem i nocą rusałczaną pieśń zawodzi. Gliń. Wysoka i smukła, zupełnie rusałczana dziewczyna. Sienk. Włosy wypłowiałe, rzekłbyś: kądziel to rusałczana. Kon. <Od Rusałka>

Rusałeczka, i, lm. **i** p. **Rusałka**. Słow. <Od Rusałka>

Rusałka, i, lm. **i I.** *nimfa wodna, bogunka:* Widziałem piękną dolinę przy Kownie, kędy rusałek dłoń wiosną i latem ściele murawę. Mick. Chciała zostać rusałką Adrjatyku, to jest utopić ś. w Adrjatyku. Bał. **2.** w lm. = a) [Rusałki] *pieśni kupalne.* b) *zabawa ludowa na Rusi w dzień św. Trójcy, połączona z tańcami, śpiewami, splataniem wianków i rzucaniem ich na wodę.* Goł. **2.** a. **Sadownik** zool. (vanessa) *motyl dzienny.* Zdr. **Rusałeczka.** <Gr. rhoysália, z Łć. rosalia>

Rusawieć, eje, ał, Rusowacieć *rusym, rusawym stawać ś.* L. <Od Rusawy>

Rusawienie, a, blm., czynność cz. **Rusawieć.**

Rusawo przys. od **Rusawy:** *rusowato.*

Rusawy, [Rusiawy], Rusowaty *nieco rusy; wpadający w (kolor) rusy:* Włosy u jednych czarne, u drugich rusawe, u inszych białokurowate. Sak. Rusawym ś. stawać, rusawieć, rusowacieć. L. <Od Rusy>

[**Rusek, ska,** lm. **skowie**] **I.** posp. *Rosjanin.* **2.** *pastuch wołów przybyłych z Rosji.*

[**Rusiawy**] p. **Rusawy:** Ta była rusiawa, tamta czarniawa. Jeż. <Od Rusy>

× **Rusiec, śca,** lm. **śce** p. **Rusak:** Ruśce czerwone i różne narody. Słow. <Od Ruś>

Rusinieć, eje, ał *stawać ś. Rusinem a. rusińskim:* Rusiniejem w Galicji. Krasiń. <Od Rusin = mieszkaniec Rusi>

Rusinienie, a, blm., czynność cz. **Rusinieć.**

Rusinizm, u, blm. *istota rusińska, charakter rusiński:* Musiał mieć serce dla rusinizmu. <Od Rusin = mieszkaniec Rusi>

× **Rusjan, a,** lm. **owie** p. **Rufjan.** <Zam. Rufjan>

[**Ruski**] **I.** R. dar, dawszy ś. znowu upominać. Troc. Przen.: R. miesiąc = *czas bardzo długi.* Dam ja mu, że popamięta R. miesiąc. Leżał potym R. miesiąc. Będziesz czekał R. miesiąc. R. pacierz = *miara nieco dłuższa.* **2.** bot.: R. tornej (anacyclus pyrethrum) *roś. z rodzaju bertramu.* <Od nazwy krainy Ruś>

Ruskość, i, blm., rz. od **Ruski,** *charakter, duch ruski:* Czyżby tak mało miał w sobie ruskości?

[**Rusło, a,** blm.] *odęcie brzucha z opuchliną nóg.*

! **Rusma** nieod. *środek do wygubiania włosów, golidło tureckie z wapna i złotołusku.*

[**Rusnak, a,** lm. **cy**] p. **Rusak:** Zjechali ś. też Rusnacy do Lwowa na tę konwokacją. Biel. J. Nuż Podolan, Lwowian i innych Rusnaków było dosyć. Biel. J. Do dziś wzdłuż besarabskiego brzegu Dniestru rozsiadły ś. ogromne, w sady ubrane sioła, z samych Rusnaków złożone. Rol.

Ruso przys. od **Rusy.** L.

Rusobrody *mający rusą brodę; rudobrody:* Fryderyk II R., *Barbarossa.* L. <Rusy + * Brody, od Broda>

Rusofil, a, lm. **e** *przyjaciel, stronnik rządu, ludu rosyjskiego:* Z rusofobów zamienili ś. w rusofilów. <Rus (= Rosjanin) + Gr. phílos>

Rusofilizm, u, blm. p. **Rusofilstwo:** R. uwydatnia ś. tak jaskrawo. Sm. <Od Rusofil>

Rusofilka, i, lm. **i** forma ż. od **Rusofil.**

Rusofilski przym. od **Rusofil:** Fakty te wywołały demonstracje rusofilskie ze strony Paryżan.

Rusofilstwo, a, blm., **Rusofilizm** *sprzyjanie Rosji, uczucie przyjacielskie względem Rosjan.* <Od Rusofil>

Rusofob, a, lm. **y** *człowiek nienawidzący Rosji, wróg Rosjan:* Pogłoski budzące radość austryjackich i węgierskich rusofobów. <Rus (= Rosjanin) + Gr. - phóbos>

Rusofobja, i, blm., *wrogie usposobienie dla Rosji i Rosjan.* <Rus (= Rosjanin) + Gr. — fobía>

Rusofobka, i, lm. **i** forma ż. od **Rusofob.**

Rusokosy *mający kosę (= warkocz) rusy:* Krasawica rusokosa dzisiaj śmielsza od lubego. Syrok. <Rusy + * Kosy, od Kosa>

Rusony, ów, blp., zł. = *srebro.* <Zap. od rubli rosyjskich>

Rusosłowianin, a, lm. **anie** *Słowianin rosyjski:* Począł radzić, aby myślą na chwilę stali ś. kosmopolitami, a dopiero później Rusosłowianami. Spas. <Rus (= Rosjanin) + Słowianin>

Rusowacenie, a, blm. czynność cz. **Rusowacieć.**

Rusowacieć, eje, ał, p. **Rusawieć:** Rusowacieję, rusowatym ś. staję. Troc. <Od Rusowaty>

Rusowato przys. od **Rusowaty,** *rusawo.*

Rusowaty p. **Rusawy.** <Od Rusy>

[**Rust, u,** lm. **y**] p. **Ruszt.** <Nm. Rost>

× **Rustunek, nku,** lm. **nki** p. **Rynsztunek:** Rzemiosło rozmaitych rustunków czynienia, *machinalis scientia.* Mącz.

Rustyk, a, lm. **i I.** *ozdoba z drzewa nie obranego z kory:* Ozdoby, zwane rustykami, z drzewa nie obranego z kory. Krasz. Mąż autorki tego ganku nazywał go, uśmiechając ś., rustykiem. Krasz. **2.** bud. *powierzchnia zewnętrzna ciosów w ścianie a. ich naśladowania, nie obrobiona gładko, z grubsza okrzesana i chropowata.* b o n i a, b o n i o w a n i e. **3.** teatr. *dekoracja teatralna przedstawiająca wnętrze chaty wieśniaczej nie polskiej.* <Fr. rustique>

× **Rustykalny** *kmiecy, włościański, wieśniaczy, chłopski:* Podatki rustykalne. <Od Rustyk>

Rustykan, a, lm. **anie** *wieśniak, włościanin, kmieć:* Zaprzężony do kancelaryjnej roboty R. oswoił ś. z biurem. Spas. <Od Rustyk>

Rustykowy przym. od **Rustyk:** Ozdoby rustykowe.

Rusy I. (o włosach) *jasno-kasztanowaty, rudawy:* Ruse włosy. Wójc. R. warkoczyk. Koń R. Troc. **2.** (o cerze) *brunatny, śniady, lekko oliwkowy, ogorzały:* Płeć rumianoczarna pospolita jest ruskiego narodu, dla czego też dziś nasi mówią ruse, to jest rumianoczarne. Stryjk. **3.** [R. a. płowy tydzień] = *tydzień, kiedy żyto kwitnie, a rusałki śpiewają.* Grj. <RUS>

Rusycyzm, u, lm. **y** *barbaryzm pochodzenia rosyjskiego.*

Rusyfikacja, i, blm. p. **Ruszczenie.**

Rusyfikacyjny przym. od **Rusyfikacja:** I na tę dziedzinę rozciągają swoje poglądy polityczne, rusyfikacyjne.

Rusyfikator, a, lm. **rzy** *ten, co rusyfikuje:* Korniejew był wcale gorliwym rusyfikatorem. T. K. <Rus + Łć. - ficator>

Rusyfikować, uje, ował p. **Ruszczyć:** Działacze rosyjscy postanowili R. nie tylko to, co polskie, lecz co z dawien dawna ruskie. Spas. <Rus + Łć. - ficare>

Rusyfikowanie, a, blm., czynność cz **Rusyfikować,** *ruszczenie, rusyfikacja:* R. zakładów wychowawczych.

† **Rusz**, a, lm. e **1.** *chapnięcie, wyrwanie szybkie:* Złodziej tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. Kłon. **2.** *dawna gra w karty.* Rej. Trębaczyk grał z kuchcikiem czerwonego rusza. Dziew. <? RUCH/RUSZ>

Rusza, y, lm. e, × **Riusz** *rodzaj falbany przyszytej środkiem wzdłuż i odstającej, jakby kryza, obu brzegami:* Sklepy przystrojone fałdami białego, grubego muślinu, przeciętego ruszami organtyny. Zap. <Fr. ruche>

Ruszać, a, ał i R. ś. p. **Ruszyć**. <RUCH/RUSZ>

[**Ruszaj**, a, lm. e] *ten, co lubi ruszać cudze, szkodnik:* Kot R. R., człowiek plondrujący cudze rzeczy, ciekawski, ruszający. <Od Ruszać>

Ruszający **1.** im. od **Ruszać**. **2.** † R. p. **Ruchomy**: Testamentem nikt nie może oddać nic innemu, jedno ruszające rzeczy; te może oddać wedle woli swojej, jak pieniądze, szaty, sprzęty. Magd. Wszystkie imienie ruszające i nieruszające, puszczyną rzeczone. Św. z Woc. <Od Ruszać>

Ruszalność, i, blm., rz. od **Ruszalny**: R. członków. Sł. wil.

× **Ruszalny** p. **Ruchomy**. <Od Ruszać>

Ruszanie, a **1.** blm., czynność cz. **Ruszać**: Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadnej przemiany. Pilch. **2.** † R., lm. a *poruszenie, ruch:* R. niebieskiego okręgu (= *ruch, bieg, obrót).*

Ruszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ruszać ś.**

Ruszciarz, a, lm. e p. **Prażelnik**. <Od Ruszt>

Ruszcik, u, lm. i p. **Ruszt**.

Ruszczeć, eje, ał, × **Ruśczeć** *stawać ś. Rosjaninem a. ruskim:* Ruszczeją Niemcy w Rosji. Spas. <Od Ruski>

Ruszczek, czka, lm. czki, × **Ruszczyk** bot. = bot. **Iglica**. <Łć. ruscus>

Ruszczenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Ruszczeć**. **2.** czynność cz. **Ruszczyć**.

Ruszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ruszczyć ś.**

Ruszczkowy przym. od **Ruszczek**. Troc.

Ruszczyć, y, ył *przerabiać na rosyjskie, szczepić ruszczyznę, rusyfikować:* R. okolicę, ludność. **R. ś.** *przejmować ś. ruszczyzną, stawać ś. Rosjaninem a. rosyjskim, ruszczeć:* Panowie litewscy już ś. polszczyli, nie ruszczyli, jak to było za Jagiełły i Witolda. Bart. <Od Ruski>

× **Ruszczyk**, a, lm. i p. **Ruszczek**. <p. Ruszczek>

× **Ruszczykowy** przym. od **Ruszczyk**: Ci, którzy strzał używali, kołczan mieli R., rogi jego i środek haftowane złotem, lub srebrem ozdobione. Goł.

Ruszczyzna, y, blm. **1.** *język ruski, sposób wysławienia ś. po rusku:* Mówi kiepską ruszczyzną. Póki Litwa chciała, pozwalano jej ruszczyzny używać. Cz. **2.** *wszystko, co jest ruskie: język, zwyczaj, ubiór i t. d.* <Od Ruski>

Ruszek, szku, lm. szki p. **Ruch**: Powstał wszakże mały R., kiedy ś. rozeszła przygoda służącej Zakładzińskiego... Ndź.

Ruszenie, a, blm. **1.** czynność cz. **Ruszyć**: Gdyby dar żywota można zyskać ruszeniem pąka u tej ręki, to nie ruszyłbym palcem. Słow. **2.** p. **R. ś.**, *poruszenie, ruch:* Gracja w jestach i w ruszeniu. Czart. A. Jakaś posępna słodycz w jej każdym ruszeniu. Malcz. A barania mu czapka za każdym ruszeniem miga. Malcz. **3.** [Co R.] = *co chwila, co raz.* **4.** Pospolite R. = *wojsko zebrane przez powołanie wszystkich zdolnych do broni obywateli:* Ku obronie ojczyzny służyło dawniej zwołanie obywatelów, co pospolitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać z domu, siadać na koń i jechać na nieprzyjaciela. Papr. Starostowie swywolnych hamować mają ruszeniem powiatów. Vol. Nikanor miał, R. uczyniwszy, ciągnąć do żydowskiej ziemi a spustoszyć ją ogniem i mieczem. Leop. **5.** † R. *apelacja, odwołanie ś. do wyższej instancji:* Publikola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. Fal. Strona, przeciwko której uczynion był dekret, w te słowa niech uczyni R.: Panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego, za prawo nie przyjmuję, ale cię ruszam na wieca abo na sejm walny. Herb.

Ruszenie się, a ś., blm., niek. **Ruszenie** czynność cz. **Ruszyć ś.**; *poruszenie, ruch.*

† **Ruszka**, i, lm. i *zasłona, rańtuch.* Tuch.

† **Ruszliwie** przys. od **Ruszliwy**. L.

† **Ruszliwy** p. **Ruchliwy**: Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. Otw. <Od Ruszyć>

× **Rusznia**, i, lm. e *parowóz, lokomotywa.* <Od * Ruszny, od Ruch>

Rusznica, y, lm. e, **Ruśnica**, † **Rucznica**, † **Ruśnia** *ręczna broń palna, muszkiet, arkabuz, półhak:* Rusznice lontowe, zapalane knotem, hubczaste (*w których lont zastępowała hubka).* Fuzje z większym otworem rusznicami nazywano. Cz. R. z krzosem = *która ś. zapalała za pomocą skrzesania iskry.* Strzelcy z rusznicami abo arkabuzerowie. Star. Żaden czasu pokoju rusznic niech nie śmie nosić. Herb. Choć najlepsza R. nie uczyni strzelca. Pot. Zabłysły w krzakach rusznice. Krasz. Zdr. **Rusznicz ka**. <Czes. ručnice, od ruka (ręka); „broń ręczna">

Rusznicarz, a, lm. e p. **Rusznikarz**: 2200 sztuk miał dostawić R. z Brunświku. Górs. Pytacie o Kosa, rusznicarza? mieszka teraz podle dworu, pod Krzysztofem. Gom. <Od Rusznica>

Rusznicowy p. **Rusznicz ny**: Nastał trzaskot ciągły ognia rusznicowego. Jeż.

Rusznicz ka, i, lm. i p. **Rusznica**: Pistolety abo krótkie rusznicz ki za pasem nosili. Kłok. R. za pasem. Troc.

Rusznicz ny, **Rusznicowy** przym. od **Rusznica**; **Ruśnicz ny**, × **Rucznicz ny**: Proch R. Haur. Krzyżacy rusznicz ną strzelbą, Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. Stryjk. Rusznicz nego ludu trzydzieści tysięcy. Petr. <Od Rusznica>

[**Rusznik**, a, lm. i] *ręcznik.*

Rusznikarka, i, lm. i, **Ruśnikarka** **1.** *kobieta sprzedająca broń palną.* **2.** *żona rusznikarza.* <Od Rusznikarz>

Rusznikarnia, i, lm. e *fabryka rusznic:* Ofiary na rusznikarnie. T. K. <Od Rusznikarz>

Rusznikarski przym. od **Rusznikarz**; **Ruśnikarski**, *puszkarski:* Przyrządy rusznikarskie.

Rusznikarstwo, a, blm., **Ruśnikarstwo** *rzemiosło rusznikarza, puszkarstwo.* <Od Rusznikarz>

Rusznikarz, a, lm. e, **Ruśnikarz** *rzemieślnik wyrabiający rusznice, puszkarz.* <Od Rusznica>

× **Rusz ność**, i, blm., *zdolność poruszania ś., ruchomość.* <Od * Ruszny, od Ruch>

† **Ruszochód**, odu, lm. ody *bieg:* R. słońca. Żebr. <Ruszyć + Chód>

I. Ruszt, u, lm. y, × **Roszt**, † **Rost**, [**Rust**, **Rośt**] **1.** *krata pod paleniskiem a nad popielnikiem,* tlenisko: R. robią z prętów żelaznych graniastosłupiastych, których obadwa końce osadzają ś. w bokach pieca. Krum. **2.** × R. *czworoboczna kratka żelazna z rączką, do pieczenia.* **3.** [R.] = a) *patelnia.* b) *pomost z drągów na belkach nad*

chlewem, stajnią i t. p. e) *stos:* Galman układany w ruszta, to jest pryzmy. d) w lm. *belki i pale służące za podwalinę pod ścianę murowaną w miejscach wilgotnych*, k r a t y. Sł. wil. **4.** *szaragi, drążki, tyczki, kraty z nich, do rozwieszania na nich np. wina.* **5.** bud. *powała na wierzchu mostnic.* Podcz. R. jest wierzch palowania jakiegokolwiek; w pruskich zaś murach rosztem zowią ś. końce krzyżownic wierzchnie, które ś. dłużnicą ocapiają. Podcz. **7.** cieś. *kratowanie.* Sł. wil. **7.** gór. = **a)** *stos regularny rudy wydobytej z kopalni, w blizkości szybów dobywalnych ustawione.* Łab. b) *szychta drzewa budulcowego krokwiastego, ułożona w kopalni do oprawy szybów.* **8.** hut. = **a)** *krata paliska pieców muftowych i innych naczynnych.* Łab. b) *nazwa prażelni w Olkuszu do rud ołowianych.* Łab. **9.** leśn. p. **Krata.** Zdr. **Ruszcik.** <Nm. Rost>

2. Ruszt, u, lm **y** hut. *dawna miara = 24 nieckom a. 36 korcom olkuskim.* Łab. <? Nm. Rosth>

[Ruszt, u, blm.**]** *krzywica, choroba angielska* (rachitis).

Rusztbelka, i, lm. **i** *jedna z sztab żelaznych lub surowiznowych, stanowiących w paleniskach ruszt.* Łab. <Ruszt + Belka>

Rusztowaczka, i, lm. **i** *pręt, czyli pogrzebacz do poruszania paliwa na rusztach paleniska.* <Od *Rusztowacz, od Rusztować>

Rusztować, uje, ował, × **Rosztować I.** *robić rusztowanie:* R., podrusztować u cieśli i mularzy—z belek i tarcic robić piętrowanie przy budowli gmachów lub do reparacji ich. Mag. Przen.: *klecić, budować, piętrzyć mozolnie a niedorzecznie:* R. systematy niedorzeczne. Przen.: × R. lep na ptaki = *rozstawiać, zastawiać.* Doszli, jak stawić sidła na źwierza i jaki na głupiołaczne żeru lep R. ptaki. Pilch. **2.** hut. = **a)** *przepalać rudę z drzewem.* Os. J. (= *przepalać, układając ją z drzewem naprzemian).* b) p. **Luftować.** c) p. (hut.) **Prażyć.** <Nm. rüsten>

Rusztowanie, a, × **Rosztowanie I.** blm., czynność cz. **Rusztować:** Przepalanie rudy, po naszemu R. Os. J. Regulus najwięcej w rudach przeszkadza, gdy go pierwej nie wypędzą przez wolne R. Trocz. **2.** lm. **a** = a) *wiązanie ciesielskie, zestawa czasowa z belek i tarcic, jako budowla pomocnicza do wykonywania robót mularskich, górniczych, ustawiania pomników; wiązanie z drzewa, na którym spoczywają przyrządy i narzędzia, jak miechy, walce, młoty i t. d.:* R. zawaliło ś. Spadł z rusztowania. Dziura w murze do rusztowania. Troc. Kozły do rosztowania. Troc. Drzewo do rosztowania. Troc. R. wielkie. P. Koch. Przen.: Kilkoma słowami złamał całe R. moich argumentów. b) *szafot:* Zginął na rusztowaniu. Wygubił ich wielu na śmiertelnym rusztowaniu. L. Rusztowania śmierci, stosy zapalone, podziemne więzienia i katusze przestały oburzać ludzkości. L.

Rusztowisko, a, lm. **a, Rosztowisko** *miejsce rusztowania rudy.* Troc. <Od Rusztować>

Rusztowny I. a. × **Rosztowny** *tyczący ś. rusztowania:* Arszenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. Torz. **2.** *?:* Różnego rodzaju rusztowne ozdoby zakrywa rozłupana szafa. Wilk. <Od Rusztować>

Rusztowy przym. od **Ruszt;** × **Rosztowy:** Pieczeń rusztowa. Rusztowe drzewo, drzewo prażelne, drzewo do prażenia rudy. Łab. Piec R. = *prażelny, rumfordzki.* Łab.

Rusztówka, i, blm. *żelazo rusztowe.* <Od Rusztowy>

Ruszyciel, a, lm. **e** *ten, co ruszył a. rusza:* Pierwszego wielkiego ruszyciela siła wszechmocną ręką bieżne krańce nakręciła. Przyb. <Od Ruszyć>

Ruszyć, y, ył, nied. **Ruszać, Ruchać I.** czym, † czego = *poruszyć, zaruszać, wprawić w ruch:* Ogar dobry trąbą zawsze rusza. Troc. Na te słowa jego ruszył głowy. Paszk. Głową ruszać. Lubom. (= *kiwać, chwiać).* Człowiek teraz modny niewolnik: wszystko opięto, ani ręką, ani nogą R. nie można. L. (= *drgnąć, władać).* Ruszać palcami (= *przebierać, gmerać).* Ruszać wąsami (= *strzyc wąsami).* Rucha gębą trochę ludu i koronki przebiera. Wor. (= *miele).* Koń, nie mogąc ustać w miejscu, rusza nogą (= *grzebie).* Nie ruszyłem dziś nogą z domu (= *nie ruszyłem ś., nie zrobiłem ani kroku, nie wychyliłem ś.).* Ruszać ramionami (= *wzruszać; zżymać ś.).* Ruszać ramionami, rękoma. Troc. Ruszać ogonem (= *machać, kiwać, merdać).* Przen.: W środku siedzi młodzieniec ruszać gitarą uczony. Dm. (= *władać nią, grać na niej).* Przen.: *użyć czego, uciec ś. do czego, nadrobić czym, przywołać czego na pomoc, wytężyć co:* Głową ruszać, mózgiem, konceptem, ruszać, rozumu ruszać, sił, sposobów, środków ruszać, natężać, z natężeniem używać. L. Gdybyś głową ruszyła, kształtniebyś ten węzeł rozwiązała. Lubom. Ruszyłeś głową, jak zdechłe cielę ogonem. Pim. Ruszył dowcipem, jak martwe cielę ogonem. Prz Konceptem R. L. W dworach rozumem żyją, dobrze tam potrzeba głową ruszać. Gawiń. Kłama, bredzi, fałszuje, mózgiem rusza, gdzie czuje co oberwać. Klon. Rozumem ruszył, jak kurta ogonem. Pim. (jak koza ogonem. Pim.). Ruszał rozumu, używał języka, abym mu była na to pozwoliła. P. Koch. To nie pomoże, fortelu innego zażyję, ruszę dowcipnej chytrości. Lubom. Wszyscy ruszcie sił przeciw takiej niezbożności. Groch. (= *dobądźcie sił, wytężcie je).* Wszystkich środków rusza. L. (= *porusza, próbuje).* Ruszał wszystkich sił, rozumu ruszał do tego. Troc. R. mocy, całej duszy, wszystkich sposobów na co. Troc. Rusz dowcip z kopyta, baw mi zaraz gości. Kam. **2.** kogo, co z miejsca = *podnieść na nogi, poruszyć, wyważyć, wysadzić, wywabić, spędzić, spłoszyć:* Charty ś. przybliżyły, zająca z miejsca ruszyły. Jak. W. Zwierza z kniei R., wystawić, a nie wygnać, mówi ś. Chm. B. *Feram excitare,* to jest R. zwierza. Chm. B. Powstań, uciecho, powstań, lutnio moja, ruszwa różanej zorzy z jej pokoja. Kochan. Ruszył go z miejsca. Troc. R. zająca z miejsca. Troc. Nie mogą tego kamienia R. z miejsca. Przen.: R. kogo z miejsca = *wysadzić, usunąć, oddalić, wyrugować:* Radzili mu, żeby go abo zabił, abo jakokolwiek z miejsca ruszył. Warg. Dwuch biskupów z stolic za ich winą ruszył. Skar. (= z urzędu złożył. L.). R. kogo z urzędu, z rady. Troc. (Do psa:) Nie daj ruszac! Ani rusz = *ani weź, ani raz, w żaden sposób:* Tu wszystko drogo, bez pieniędzy ani rusz. L. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniędzy ani rusz. L. Ten człowiek do figlów przedni, ale do interesu ani rusz! L. (= *ani myśleć, żeby go można użyć).* Ani rusz nie da ś. nakłonić do tego. W nocy ani rusz nie mogę spać. **3.** kogo, co = *tknąć, dotknąć, pomacać, wziąć w rękę, trącić; zaczepić, niepokoić, drażnić, budzić, zaczynać z kim, z czym:* Nie ruszaj tego. Troc. Nie śmiał szatan żadnej rzeczy Jobowej R. Karnk. [Po kiela cie nogom nie rusej]. Nie radzę ruszać złego, gdy dobrze leży. Pot. Przen.: *na-*

ruszyć, napocząć; zapocząć: Nie ruszyłem jeszcze zapasów, kapitału (*= nie ubrałem, nie nadebrałem z nich nic*). R. = *wziąć przez łakomstwo, przyswoić sobie, ukraść:* Można przy nim zostawić wszystko otworem: nic nie ruszy. Nic nie położ: wszystko ruszy. (*= nic przy nim nie uleży*). Rad ruszy. Troc. Ruszył pańskich pieniędzy. Troc. Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz! L. Nie ruszaj, gdzie niemasz nic. Kn. (rad bierze, gdzie nie położył; przylepia mu ś. do palców. L). Przen.: R. kogo w żywe, w sedno (Troc) = *trafić w miejsce bolące, dojąć komu do żywego, dotknąć kogo boleśnie:* Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił, gdzie boli. Kn. Przen.: † R. dzwonka, p. **Dzwonek.** † Ruszać dzwonka (od: dzwonko) = *przypomnieć coś niemiłego:* Duże ruszali dzwonka. Piotr. [Capki rusz] = *uchyl; ukłoń ś.* Przen.: W mowie czego R. = *potrącić, o co; natrącić, napomknąć o czym; dotknąć czego:* Nic dlań milszego, jak mówić o niej: rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło młyńskie: nie może ś. upamiętać. L. Ruszę dalej, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszystek. Birk. W tym naszym dyskursie już ś. żywego i zmarłego ruszyło. Falib. Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwamkwam. L. (*= dajcie im pokój*). Ruszył te rzeczy. Troc. Przen.: R. kogo = *poskutkować w kim, okazać swój wpływ na kogo, oddziałać, podziałać nań,* posp. *wziąć kogo:* Rusza mię trucizna, lekarstwo, abo ruszyło, sprawiło, *operatur*. Kn. Purgacją czyni jaka rzecz, rusza, stolec czyni. Kn. (*= pędzi*). Ruszyło mię lekarstwo, trucizna. Troc. Ruszyły mię pigułki. Troc. Już mię dwa razy ruszyło. Pił wino na onych godach, a gdy już ruszyło wino, kazał przynieść naczynia z kościoła. B. B. (*= zaczęło działać, robić swoje, rozmarzyło go*). [Ruszać a. **Obruszować**] = *okopywać po raz pierwszy ziemniaki.* Przen.: Henryk, aczkolwiek był nabożny, jednak przecie łakomstwo go ruszało. Biel. M. (*= nagabało*). Przen.: R. kogo = *nie zostawić obojętnym, poruszyć, wzruszyć, tknąć, przejąć, zdjąć, owładnąć, opanować, rozczulić, rozrzewnić:* Ruszało sumnienie mojego miłościwego pana. Oss. Gdybyż go sumnienie ruszyło. L. Ruszeni żałością wzdychali. Galat. Pieniądze kogo nie ruszają! Kosz. (*= nie obchodzą*). [Jakoś to królowę ruszyło]. Hetman sam tylko na grad, na łyskanie nie dba, grom go nic i piorun nie ruszy. P. Koch. Rusza (obchodzi) go bardzo śmierć synowska. Troc. Zazdrością ku temu ruszony. Troc. (*= pobudzony, poduszczony, skłoniony, podbechtany, popchnięty*). Ruszyła go ta myśl do niej. Troc. Jeśliby sama pobożność chrześcijańska do tej wyprawy was nie ruszyła, niechże wżdy przynajmniej ruszy sława. Jan. Ani mię wasza krotofila ruszy. Er. Ruszył hetmana pustelnik surowy. P. Koch. Mogłaby była i zjadłą gadzinę R. litością, i lwy, i padalce. Mor. A. Ruszyła go ta powieść, miłość. Troc. Świat ś. cały zdawał być ruszony tym wielkim głosem żałości i trwogi, który łkający był, a razem srogi. Kon. Przen.: Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. Kn. (*= nawiedza, napada, dotyka*). Powietrzem, paraliżem ruszony = *rażony; sparaliżowany.* Sługa mój leży w domu powietrzem ruszony. Wuj. Powietrze, paraliż, ślak go ruszył, zaraziło go powietrze, i w kilka dni umarł. Biel. M. Powietrzem ruszony. Ocz. Ruszać a. [**Obruszować**] (o wielkiej chorobie) = *nawiedzić, napaść.* Przekleństwa: [Niechaj cię ruszy! Bodaj cię ruszyło!]. Przen.: † R. czego, [R. co] = *naruszyć, pogwałcić, obrazić co.* Wen. [R. prawo]. **4.** *wyprawić, pchnąć, posunąć, skierować:* R. lewe, prawe skrzydło. Troc Ruszył wojsko, pułki przeciw nieprzyjacielowi, ku temu miejscu. Troc. Obóz R. Troc. Załoga lubelska poddała ś., zaczym ruszył pan Sapieha chorągwie ku Warszawie. Sienk. Przen.: *zniewolić do powstania, uzbroić:* Jehowa ruszył przeciwko nim króla chasdymskiego. Bud. Przen.: Zebrawszy kilka tysięcy ludu, ruszył wojnę przeciw żydom. B. B. (*= podniosł, wszczął, rozpoczął*). **5.** † R. kogo, co do wyższej instancji = *zaskarżyć; powołać kogo przed wyższą instancję:* Panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego, za prawo nie przyjmuję, ale cię (= twój wyrok) ruszam na wieca abo na sejm walny. Herb. Sędzia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na sejm. Tarn. J. **6.** † R. kogo = *pozwać, zapozwać, pociągnąć do sądu:* Testament, przed prawem ziemskim uczyniony, u sądu duchownego nie będzie miał miejsca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. Herb. (*= procesować, prawować*). **7. a. R. ś.** dokąd, cz. ni. = *wyruszyć, udać ś., podążyć; zacząć iść, jechać; zebrać ś. do drogi:* Szyper od pala ruszył. Oss. (*= odbił*). Rusza flota, żagle ś. podnoszą nadęte. Bardz. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. L. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgoła, jak pocznie kazać, zaraz lud ruszy z kościoła. Koch. W. Wojska polskie z głębi Hiszpanji ruszyły do swego kraju. Lel. Ruszył wraz cały sejm z królem do katedry św. Jana. Niem. Szlachta żegna ś. śpiesznie i już w drogę rusza. Mick. Ruszajcie! kupiec na sługi zawoła, ja z dziećmi pójdę ku miastu. Mick. Na pole ruszym z gramatyką łacińską a. z Wirgiljuszem. Syrok. Odejść, kędy tyle gości rusza przede mną, kędy reszta ruszy. Mick. Ruszyłem z Mazowieckiej ulicy trójką spokojnych koników. Wilk. Po krótkim odpoczynku trzeba było R. w dalszą drogę. Krem. Raz po raz krzyknął, na fornala: ruszaj! ruszaj! Oss. (*= machaj! marsz! jazda! zmykaj! dalej w drogę! w konie!*). R. z miejsca, z kopyta. Konie nie chcą ruszać (*= nie biorą*). Ruszaj precz! (*= wynoś ś.! poszedł! precz! fora!*). Lód, rzeka rusza (*= puszcza, spływa*). Ruszać koniem = rozwierać konia, rozpuszczać. Kn. **8.** † R. *zaapelować, odwołać ś. do wyższej instancji:* R. do wyższego sądu. Troc. Komisarze granice kończyć powinni, nie dbając nic o to, choćby strona przeciwko temu mówiła abo ruszała i apelowała. Herb. Od Bożego sądu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. Paszk. † R. z skargą = *wystąpić ze skargą, do sądu.* Wujewi swemu rusza skargą żałobną. Św. z Woc. **R. ś. I.** *poruszyć ś., zaruszać ś., wykonać ruch, drgnąć, dać znak życia, zachwiać ś., kiwnąć ś., zachlebotać ś.:* To jest tylko wiecznym, co własną rusza ś. mocą. Alber. Ile razy rzecz jaka ś. rusza, tyle razy odmienia swe położenie. Rogal. Rusza ś. bez przestanku na stołku. Troc (*= wierci ś., kręci ś., świdruje ś., poprawia ś., nie usiedzi spokojnie*). Nie zabity: jeszcze ś. rusza. Coś ś. za piecem rusza. Coś ś. ruszyło w kącie. Stój w mierze, nie ruszaj ś. L. Na te słowa zwiesił głowę, nic nie mówi, siedzi, ani ś. rusza. Stasz. Ząb mi ś. rusza. Kol silnie wbity, ani ś. ruszy (*= ani drgnie*). Usta mu ś. ruszają = *drgają, drżą, latają.* Głowa mu ś. rusza. Ta figura rusza ś. jak żywa. Przen.: Handel, interesa ruszają ś. (*= wychodzą z zastoju, ożywiają ś.*). Przen.: R. ś. w statku swym nie dał. Skar.

Przen.: *poruszyć ś., wzruszyć ś., zmiękczyć ś., rozczulić ś., ulec, rozrzewnić ś., ująć ś.:* Nie dał ś. R. prośbom ich. Boh. Przen.: *owładnąć, opanować, porwać siebie, unieść ś.:* R. ś. zawiścią, miłością. Troc. 2. z miejsca = *wstać, dźwignąć ś., podnieść ś., zejść, ustąpić:* Najciężej ś. z miejsca R. (= *wybrać ś. z domu*). Sama ś. nigdy nie ruszę. L. (= *nie wyjdę na krok, nie wychylę ś.*). Rusz ś. ze stołka, z miejsca. Troc. Dziecko płacze, ruszże ś. Przen.: *zawinąć ś., zakrzątnąć ś., zabiegać, okazać energję, nie zostać bezczynnym, zająć ś.:* Pilna sprawa, trzeba ś. R. Kn. Ruszajże ś.! = *poruszże ś., nie bądź leniwym, ospałym; pośpieszże ś.* Przen.: Ruszać ś. = *działać, nie zasypiać sprawy; zrobić rozruch, powstać, nie spać, wzburzyć ś., dać znak życia:* Tymczasem tamci ruszają ś. 3. skąd, dokąd, p. **Ruszyć**: Ruszyliśmy ś. do kościoła. Kras. Ruszyli ś. obozem w nocy. Wuj. Ruszyła ś. izba poselska do senatu. Djar. gr. Gdy ś. obóz R. ma, tedy przodkiem działa, prochy mają ś. naprzód z obozu R. Tarn. J. Po śmierci ojca ruszył ś. Abraham z Haran i przyszedł do ziemi Chananejskiej. Skar. Przede dniem ruszył ś. w drogę do Kurlandji. Mat. [Wiatr ruszył ś.] = *powstał, zerwał ś.* Przen.: Jakie strumienie krwi z każdej rany musiały ś. R. Groch. (= *pójść, pociec, rzucić ś., lunąć, trysnąć*). <RUCH/RUSZ>

† **Ruszysty** p. **Ruchomy**. <Od Ruszyć>

[**Ruściochy, ów,** blp.] *rupiecie, stare żelastwo a. kawałki skór złożone na górze.*

× **Ruśczeć, eje, ał** p. **Ruszczeć**: Polszczała Ruś, ruśczała Polska. Szaj. <Zam. Ruszczeć>

× **Ruśczenie, a,** blm., czynność cz. **Ruśczeć.**

[**Ruślica, y,** lm. **e**] *powrósło ze słomy.*

[**Ruśmak, a,** lm. **i**] *niezgrabijasz, niedołęga, niemrawa.*

† **Ruśnia, i,** lm. **e.** p. **Rusznica**: Ktoby z ruśnią a. z jaką szkodliwą bronią do sądu przyszedszy,.. Nisz.

Ruśniak, a 1. lm. **cy** p. **Rusak.** Słup. **2.** lm. **ki** *gatunek ziemniaków.*

Ruśniatka, i, lm. **i** bot. (dracopis) *roś. z rodziny złożonych.*

Ruśnica, y, lm. **e** p. **Rusznica**: Giedymin r. 1328 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poczęli, wszakże jeszcze bez krzosów. Stryjk.

Ruśniczny p. **Rusznicny.**

Ruśnikarka, i, lm. **i** p. **Rusznikarka.**

Ruśnikarski p. **Rusznikarski.**

Ruśnikarstwo, a, blm., p. **Rusznikarstwo.**

Ruśnikarz, a, lm. **e** p. **Rusznikarz.**

[**Rut! Ruten!**] *precz.* <p. Ruten>

Ruta, y, blm. **1.** bot. = a) a. **Rutew,** [**Rucina**] (ruta) *roś. z rodziny rutowatych.* Gatunek: R. o g r o d o w a (r. graveolens). b) R. p o l n a a. p t a s i a. p. **Dymnica.** c) bł. p. **Rutewnik**: R., ziele, w ogrodach ś. chowa; zażywają jej zrana na chlebie z masłem. Kluk. Rutą przyprawiony. Trec. Zielona R.. jałowiec, lepszy kawaler, niż wdowiec. Pśń. **2.** anat.: † Myszka do ruty podobna (Perz.) = *mięsień równoległoboczny,* × *czworoskośny* (musculus rhomboideus). Zdr. **Rutka,** [**Ruteńka, Rucianka**]. <Łć. ruta>

× **Ruta, y,** lm. **y** *marszruta, droga:* Wydano mi ordynansy, wypisano rutę, a kazano czekać na pieniądze. Łoż. <Fr. route>

Rutabaga, i, lm. **i** p. **Kapusta.**

Ruten, u, blm., chem. *pierwiastek metaliczny z gromady platynowej,* Ru.

[**Ruten!**] p. **Rut**: Chłop R. z komina wyleceł. Por. **Buten.** <Dnm. heraus>

Rutenizm, u, lm. **y** *barbaryzm pochodzenia rusińskiego.*

Rutenowy przym. od **Ruten.**

[**Ruteńka, i,** blm.] p. **Ruta**: Wianuszek z drobnej ruteńki. Goł. <Od Rutka>

[**Rutew, twi,** blm.] p. **Ruta.** Zdr. [**Rutewka**]. <Zam. **Ruta**>

Rutewka, i, lm. **i 1.** [R.] p. **Rutew. 2.** a. **Rutka** bot. = a) (thalictrum) *roś. z rodziny jaskrowatych.* Gatunki: R. m n i e j s z a (th. minus). R. o r l i k o w a t a a. o r l i k o l i ś c i o w a (th. aquilegifolium). b) p. **Rutwica.**

Rutewkowiec, wca, lm. **wce** bot. p. **Przyjemka.** <Od *Rutewkowy, od Rutewka>

Rutewnik, a, lm. **i, Hojnorostka, Hojnorosłka,** dawniéj **Hojna rószczka,** niekiedy bł. **Ruta** zwany, bot. (peganum) *roś. z rodziny parolistnikowatych.* Gatunek: R. p o s p o l i t y (p. harmala). <Od *Rutewny, od Rutew>

† **Rutgiser, a,** lm. **owie** p. **Ludwisarz**: R., co mosiądzowe rzeczy leje. Kn. Troc (= *mosiężnik, bronzownik*). R., co miedź sprawuje. Leop. (kotlarz. Leop.). <Nm. Rotgiesser>

Rutka, i, blm. **1.** p. **Ruta.** Przen.: Siać rutkę = *nie wychodzić za mąż, trwać w panieństwie.* Podsiała sobie rutki. Rys. (= *podstarzała ś*). **2.** bot. p. **Rutewka. 3.** Kozia R. p. **Rzęśnia.**

Rutowate rośliny, bot. (rutaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Ruta>

Rutowy chem.: Kwas R. p. **2. Kaprowy.**

[**Ru-tu-tu**] *naśladowanie głosu bębna.* <Dźwn.>

Rutwica, y, lm. **e, Rutewka** bot. (galega) *roś. z rodziny motylkowatych.* <Od Rutew>

Rutyl, u, lm. **e** p. **Rudzieniec.** Łab. <Od Łć. rutilus>

Rutyna, y, blm. *biegłość przez praktykę zdobyta, nawyknienie, wprawa:* Z rutyną najprzebieglejszej kokietki każdego darzy uśmiechem nadziei. Wilk. R. tradycją uświęcona zabija wszelką w społeczeństwie samoistność. Dzied. Minister odegrywał z rutyną starego aktora wesołość i lekceważenie. Krasz. Precz z dławiącą rutyną! Dzied. <Nm. Routine, z Fr. routine>

Rutyniarz, a, lm. **e** p. **Rutynista**: Trzeba być przysięgłym, żeby zadawać uczniowi takie pytania.

Rutyniczny *nabyty przez rutynę, przez wprawę:* Brak, prócz rutynicznej wiedzy religijnej, wszelkiej znajomości higjeny. <Od Rutyna>

Rutynista, y, lm. **ści, Rutyniarz** *trzymający ś. form nabytych przez rutynę i niechętnie od niej odstępujący:* Umysł zbyt jednostronny, klasyk R., z widnokręgiem niewielkim, chwyta to tylko i przyswaja sobie, co jego naturze i temperamentowi właściwe. Rap. <Od Rutyna>

Rutynistka, i, lm. **i** forma ż. od **Rutynista.**

Rutynowany *posiadający rutynę, wprawny, wytrawny, wyćwiczony, biegły, doświadczony:* Zakasał rękawy, jak R. bankier, i począł ciągnąć. Krasz. R. w zawodzie rycerskim. Wielkie bogactwo uczucia, które tak mało daje ś. spostrzegać u rytynowanych nauczycieli muzyki. Bał. <Od *Rutynować, od Rutyna>

[**Ruzię, a,** blm.] p. **Rużyja.** <Ros. ružje>

Ruż, u, lm. **e,** ! **Róż 1.** *kolor różowy, rumieniec, pons.* **2.** *farba do nadawania twarzy rumieńców sztucznych,* b a r w i c z k a: R. wszystkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędzej ś. zestarzały. Kraj. <Fr. rouge>

Rużować, uje, ował, !**Różować** *rużem, barwidłem farbować; nadawać sztuczny rumieniec:* Kobiety zwykły ś. R. L. <Od Ruż>

Rużowanie, a, blm., czynność cz. **Rużować.**

[**Rużyja, i,** lm. **e. Ruzie]** *broń.* <Ros. rużjò>

Rwa, y, blm., patol. *ból nerwowy rwący,* n e r w o b ó l, n e w r a l g j a (neuralgia). R. języka (glossalgia). R. kulszowa (ischias, ischialgia) p **Kulszowy.** R lędźwna, × lędźwiowa, † wąsad, † wąsat, † p a k o ś n i k i, p o s t r z a ł, [ustrzał] = *ból w krzyżu* (lumbago). R. odbytu (sphincteralgia). R. pacierzowa (rhachialgia). R. podoczna (neuralgia infraorbitalis). R. ramienia (brachialgia). R. twarzy (prosopalgia). R. uda (ischias antica). R. żołądka (gastralgia, gastrodynia). <Od Rwać>

Rwacz, a, lm. **e l.** *ten, co rwie a. co rwie ś. do czego.* L. **2.** *hebel ciesielski, szrubhubel.* <Od Rwać>

Rwać, rwie, rwał, [rwicie = rwijcie, rwią = rwą], nied. **[Rywać] l.** *szarpać, targać, tarmosić, drzeć, czochrać:* R. włosy. R. kogo za włosy, targać. L. Piersi tłukła pięściami, złote włosy rwała. Kochan. Rwą włosy komu. Troc. Rwie go za włosy, za brodę. Troc. R. sobie włosy od żalu. Troc. Matka mojej żony djabłu ś. godzi, a żona dwom: i za łeb mię rwą i za mieszek. Trzt. Opowiadają mu, jak syn tracił życie: za każdym słowem rwie włosy, łzy leje. Szymon. Jęczał i rwał włos siwy ręką nielitosną. Dm. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają. L. W tym na burego wilka wpadają, rwie go chart morąg, on zębem kłapie. Zabł. Niech go też djabli rwą, biorą w ostatki. Wyb. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. Cicha woda brzegi rwie. Prz. (= *podrywa, zarywa, wyrywa, podmywa).* Szumiący potok rwie skaliste brzegi. Kras. Rwały im odzież krzaki, ciernie, głogi. Hoł. Jeden skrzydło, ten lewą, ów rwie prawą nogę. Niem. Przen.: Cały dzień padał deszcz, a niebo wtłaczało ś. w duszę rwącą tęsknotą i niepokojem. Przybysz. (= *gwałtowną).* Tam śpiewak obozowy wypieszczonemi takty rwie w struny cytary. Syrok. (= *trąca, brząka).* Ból rwący = *rwanie, rwa, darcie.* Rwie mię w nodze a. noga mię rwie. Ząb mię rwie (= *ćmi).* Ta twoja układność i przyjemność mowy serce rwie człowiekowi. Boh. (= *porywa, chwyta za serce).* **2.** *wyrywać:* R. zęby, zielsko, chwasty. **3.** *zrywać, obrywać, urywać, szczykać:* Owca rwie trawkę (= *skubie, szczypie).* Rwane owoce trwalsze, niż trzęsione. Haur. Komum ja kwiateczki rwała? Kochan. R. owoc, kwiatki. Troc. Rwany owoc. Troc. Gdy nie padną trzęsione, nie trzeba R. gruszek. Kras. Wlazł na gruszkę, rwał pietruszkę. Prz. [R. lnu]. Nie da sobie R. rękawa. L. **4.** *rozrywać, rozszarpywać, zrywać, przerywać:* R., zerwać postronek. Troc. [Kluski rwane] = *kluski z ciasta rozrywanego w kawałki, kluski drobione.* Psy rwą jelenia. Rzucał s. stamtąd to ku Ustrzykom, to ku Rymanowi, rwąc Tatarów wedle możności. Kaczk. Przen.: Trudności, których nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. Kłok. Anioł rączym lotem obłok i wiatry rwie nieukrócone. P. Koch. (= *rozdziela, porze, roztrąca, rozcina, przeszywa).* Król rwał przed sobą przestrzeń nakształt jaskółki, ściganej przez jastrzębia. Sienk. Bracia, sami z sobą walcząc, narodu swego rwali, *distrahebant.* Błaż. Konstytucja była, aby król, chociażby miał kilku nieprzyjaciół razem, nigdy wojska swego nie rwał, ale aby spólnie ze wszystką szlachtą nieprzyjacielowi z osobna każdemu odpierał. Biel. M. (= *nie rozdzielał, nie rozdwajał, nie rozpraszał, nie rozstrzelał).* R., rozerwać sejm. Troc. Rwał tym pokój, przyjaźń. Troc. Przen.: Takie prawił historje, że boki R. trzeba było. L. (= *zrywać; pękać ze śmiechu).* Z czego pospólstwo boki rwie, mądry takowym człowiek gardzi widokiem. Dm. **5.** *porywać, zabierać gwałtem, unosić siłą, ciągnąć przemocą:* Ten list i w niebo rwał, i w piekło spychał. Słow. **6.** cz. ni. = a) o koniu) *targnąwszy ruszać z miejsca, brać ostro.* b) a. **[R. ś.]** *wyrywać, pędzić, mknąć, machać, szorować, rypać, sunąć, gnać:* Rwą w pełnym galopie trzy mile ukraińskie. Mick. Potrzeba godzenia prawa stanowionego z rwącym, jak potok, życiem powszechnym. Siedząc na dzielnych szkapach, rwali po bokach karocy. Sienk. Dobre pieniądze będą za te szkapy! cnotliwości bydlęta! rwą truchta aż miło! Dyg. Rzeka, woda, strumień rwie. Potok rwący (= *podmywający, zarywający, gwałtowny, bystry, wartki).* Jednego sługę odstawił, aby każdą rwiącą strugę wrzawnych uczt jego tamował wykrzykiem. Uj. **R. ś. l.** *rozrywać ś., zrywać ś., rozpadać ś., padać ś., pękać, rozłazić ś., rozlatać ś., drzeć ś., rozdzierać ś.* Zleżałe nici rwą ś. Rwą ś. żyły, krew broczy. Koch. W. Rwała ś. sieć ich. Wuj. Gdzie cienko, tam ś. rwie. Prz. Padały ś., jako struny, żyły stargane gwoździmi, i święte ś. ciało za ciężkich młotów uderzeniem rwało. Odym. Tygle te w mocnym rwały ś ogniu. Torz. Szaty moje ś. rwą. Troc. Przen.: Miłość uprzykrzona rwie ś., słabieje i kona. L. (= *urywa ś., ustaje, zanika, przerywa ś.).* Och! twojej struny (u gitary) zerwanie uczy mnie, jak ś. na świecie rwie przyjaźń, rwie i kochanie; cóż stałego będzie przecię? L. Jak nam ś. szczęście rwało, tak powraca w karby. L. Sejm, pokój, zgoda ś. rwie. Troc. Tą powieścią rwie ś. dusza jego. L. (serce mu ś. kraje. L.). Niech ś. rwą w nim kiszki. Wyb. Testament rwie ś. i wniwecz obraca z tych przyczyn... Tyt. pr. magd. **2.** *wyrywać ś. wydzierać ś.; drzeć ś., zrywać ś., nie móc wytrzymać bez kogo, bez czego; porywać ś., podejmować ś. czego zbyt śmiele, rzucać ś. do czego zuchwale:* Proboszcz wyszedł z nabożeństwem i wraz też jęły ś. z gęstwy R. głośne wzdychy. Reym. On do mnie, ja do niego rwiemy ś. zajadli. Kras. Gdzie bezpamiętni Grekowie ś. rwiecie! Chr. Na te słowa krzyknąwszy, rwą ś. do broni. Stasz. W zgromadzeniu nie rwij ś. pierwszy do mówienia. L. Serce moje samo ś. w tę niewolę rwało. L. Wół do wołu, koń do konia rwie ś. Bratk. W każdym przedsięwzięciu gorliwi, rwą ś. w początku do wszystkiego, a pierwszą trudnością zrażeni, stygną nagle. Stasz. On, co teraz rwie ś. dźwigać byka, komora potym nie uniesie. Min. Rwie ś. do krwawej okazji. Troc. Nie masz przyczyny R. ś. nad możność swoję. L. (= *szarpać ś., wysilać ś., sadzić ś.).* Rwie ś. ognisty rumak do boju ochoczy. Fel. Zdradzałby taki ojczyznę, ktoby rwał ś. do tego, czego nie zdoła. Wor. Zygmunt III, Jan III z niecierpliwości rwali ś. do oręża. Lel. Czyż w sercu senatorskiej zabrakło powagi, że ś. na radzie rwiemy dziś do szabli nagiej? Pol. Trzymała zdaleka od siebie człowieka, za którym serce z tęsknoty ś. rwało. Bał. Dziecię rwie ś. do matki. Przen.: [Już mi ś. łzy rwały] = *cisnęły mi ś. do oczu.* **3.** [R. ś.] *biec, wyrywać, pędzić, machać:* Zając rwie ś. tak, że niech Bóg zachowa. <RW/RYW>

[Rwać, i, blm., Rwacina] *darń, darnina.* <RW/RYW>

[Rwaki, ów, blp.] *kluski rwane, duże zacierki.* <Od Rwać>

Rwanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rwać**: Kruczy dziób, narzędzie do zębów rwania. Perz. **2.** *ból rwący, darcie, rwa.*

Rwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rwać ś.**

× **Rwantes,** nieod. p. **Rwetes**: O jakie tam przy stole bywają R.! Troc. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

× **Rwącość, i,** blm., rz. od **Rwący**: R. i bystrość umysłowa narodów plemienia słowiańskiego. Szaj.

† **Rwentes, u,** lm. **y** p. **Rwetes**: Gdy chcesz mieć komedją, pojrzyj, kiedy jedzą, jakie rwantesy i jaki hałas, szarpanina! Opal. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

Rwetes, u, lm. **y,** × **Rwantes,** † **Rwentes** *rozgardjasz, zgiełk, zamęt, zamieszanie, gwałt, bieganina, tartas,* posp. *urwanie łba:* Wrzask, hałas, R. po wszystkich kątach. L. Tu rozgardjas, R., kto tylko w dom wpadnie, kradnie. Tremb. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

× **Rwetes** nieod. *łap-cap!, łaps! łabas! chaps! cap!:* Dziedzice za klucze, R. do szkatuły. Iż. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

× **Rwisko, a,** lm. **a** p. **Urwisko.** Sł. wil. <Od Rwać>

× **Rwisty** *rwący, gwałtowny, bystry, unoszący z sobą, zarywający:* Potok R. Sł. wil. <Od Rwać>

Rwiślin, u, lm. **y** bot. (spilanthes) *roś. z rodziny złożonych.*

Ryba, y, lm. **y I.** zool. (piscis) *zwierzę kręgowe o krwi zimnej, oddychające skrzelami, pospolicie pokryte łuskami, opatrzone płetwami.* Podział: Ryby bezgłowe (acrania s. leptocardii). Ryby chrząstkowate (chondropterygii selachii) strasznice (holocephala) i poprzecznouste (plagiostemata). Ryby dwudyszne (dipnoi). Ryby kostołuskie (ganoidei) p. **Kostołuski.** Ryby kościste (teleostei): cierniopłetwe, cierniopromienne (acanthopteri), błędnikowe, bezcierniowe (anacanthini), otwartopęcherzowe (physostomi), brzuchopłetwe (abdominales) i niedopłetwe (apodes), wiązkoskrzelne (lophobranchii), krytoszczękie (plectognatii). Ryby okrągłouste, komoroskrzelne (cyclostomi, marsipobranchii). Ryby członkopromienne, miękkopłetwe, miękkopromienne p. **Miękkopłetwy.** R. elektryczna = *R. opatrzona przyrządem zdolnym do wydzielania elektryczności pod wpływem układu nerwowego.* Ryby gardłopłetwe p. **Gardłopłetwy.** Ryby kamienne p. **Kamienny** pod **10.** Ryby karpiowate p. **Karpiowaty.** Ryby kręgouste (= *rząd ryb).* Ryby łuskopłetwe p. **Łuskopłetwy.** Ryby nierównoogonowe p. **Nierównoogonowy.** Ryby piersiopłetwe p. **Piersiopłetwy.** R. równoogonowe p. **Równoogonowy.** Ryby tarczołuskie (placoidei). Ryby zgrzebłołuskie (ctenoidei). [R. biała] = *R. z jasną łuską,* jak np. *jaź, płotka i t. p.* Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb, płotka, jazgar, oklej, sum. Mag. R. beble, pluska ogonem. Dudz. R. bez wody nie trwa. Kn. Jak R. bez wody, ja bez ciebie. Kn. Do świeckich błazeństw, jak R. do wody, do pacierza leniwi. Skar. Ja do zgody, jak R. do wody. Prz. Kto chce ryby jeść, musi ś. zmoczyć. Żegl. (= *bez pracy nie będzie kołaczy).* Tam są ryby, gdzie ś. ich najmniej spodziewasz. Rys. Ryby łowić. Kosz. Dobrze w odmęcie ryby łowić. Star. Przen.: W mętnej wodzie ryby łowić. Prz. (= *korzystać z zamętu).* Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby. L. Z głupim iść na ryby. L. Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. Pot. Ryby — chyby: kto ma ryby, ma chyby: rybny dochód często chybia. Kn. Chleb trawa, R. woda, mięso potrawa. Kn. Ryby wodniste są, według onej dawnej a podobno turskiej powieści: R.—woda, chleb—trawa. Sak. Lepiej ś. mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. Sekl. Droższa zaprawa, niż R. L. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. Rys. (= *odżałowawszy na ryby, na pieprz żałować).* U djabła ryby, a pieprz u dwu. Rys. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u djabła ryby. Opal. (już po wszystkim, wszystko przepadło. L.). R. rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. Rys. Jako R. rybą żywa, tak człowiek człowiekiem ś. wspierać ma. Glicz. Wielkie ryby małe żrą. Troc. Siedział, jak niema R. L. Głos po obszernej rozlega ś. sali, a ludzie jak nieme ryby stali. L. Wszystek drżał jak R. Birk. Wylękłam ś. i wszystka jak R. zadrżała. Bardz. Żart.: Est modus in rybis, zamiast *in rebus,* aluzja do ryb, któremi żyd sędziego przekupił. L. Przen.: W nocy ryby łowić = *zeszczywać ś. w łóżku.* Pijakom ś. to trafia ryby w łóżku łowić. Comp. Bo to i łąka i mąka, i ryby i grzyby. Moraw. (= *bogaty ziemianin).* Zdrów jak R. L. (= *jak koń, jak byk).* Mój pan synowiec zdrowiuteńki, jak R. Bog. Woj. R. morska, rzeczna. Troc. Ryby siecią, wędą łowić. Troc. R. lądowa, co na lądzie często bywa i sypia. Troc. Ryby skrobać, płatać, sprawiać, czyścić. Ryby marynowane, na szaro, w galarecie. R. wędzona, smażona, gotowana, nadziewana. Majonez z ryb. Przen.: Żywe ryby zjadać. Prz. (= *łgać, zmyślać).* Przen.: Gruba R. = *znaczny urzędnik, dostojnik; bogaty, osoba ze znaczeniem, tuz, znaczna figura:* Gruba R.; gdyby ś. i ją udało złapać na wędkę z zaściankowych wdzięków, to byłby dopiero tryumf! Grudz. Grube ryby. Bał. **2.** [R.] mięsień na ramieniu (biceps brachii). **3.** [R. z groszem] *grupa gwiazd w konstelacji Orła.* **4.** [Ślepe ryby] = *kartoflanka zaprawiona tak, jak zupa rybna.* **5.** [Ryby olszowe] = *drzewo kradzione w nocy z tratew lub bajdaków.* **6.** astr. *jeden z gwiazdozbiorów zwierzyńcowych, zawierający gwiazdę pierwszej wielkości, zwaną Pyskiem ryby.* Znak ryb przypada w gwiazdozbiorze Wodnika. Ryba latająca = *jeden z gwiazdozbiorów na półkuli południowej nieba.* **7.** kraw. *szew łączący spódnicę sukni męskiej z stanem.* Zdr. **Rybka, Rybeczka, Rybeńka, Rybenieczka,** [**Rybuszka, Rybinka, Rybiczka, Rybniczka**]. Zgr. **Rybsko.** <RYB>

Rybacki, Rybaczy przym. od **Rybak; Rybiarski**: Łódki rybackie. Bardz. Cech R. Rzemiosło rybackie. Sieć rybacka. Len. **Po rybacku** przys. *jak rybak, zwyczajem rybaków.*

Rybactwo, a, blm., **Rybołówstwo, Rybiarstwo,** † **Rybitwia,** × **Rybołów,** × **Rybaczka** *rzemiosło rybackie; dział gospodarstwa rolnego: hodowla ryb i wszystkie środki zmierzające do tego celu:* R. krajowe. R. stawowe, rzeczne. Nauka rybactwa. <Od Rybak>

Rybaczek, czka I. lm. **czkowie** p. **Rybak.** L. **2.** lm. **czki** p. **Zimorodek.**

[**Rybaczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rybaczyć.**

[**Rybaczeniek, ńka,** lm. **ńki**] p. **Rybak**: Młode rybaczeńki, sieci zarzucajcie. Wójc.

Rybaczka, i, lm. **i, Rybiarka,** † **Rybitwini,** † **Rybitwka I.** *kobieta, która łowi ryby.* Żart.: R. noc-

na. Troc (= *ta, co ś. w nocy w łóżku zeszczywa).* 2. *handlarka ryb.* 3. *żona rybaka.* 4. × R. p. **Rybactwo.** <Od Rybak>

Rybaczy p. **Rybacki:** Przez Pelcza i pocztę rybaczą co tydzień mi donosić trzeba. Krasz. <Od Rybak>

[**Rybaczyć, y, yl, Rybiarzyć**] *być rybakiem, łowić ryby, trudnić ś. rybactwem:* Rybaceli rybackowie na rzéce, natrafili dzieciątecko w kolébce. Kolb. <Od Rybak>

[**Rybaczyk, a,** lm. **i**] p. **Rybak.** Pc. <Od *Rybacz, od Ryba>

Rybak, a, lm. **cy,** × **Rybitw I.** a. **Rybiarz,** [**Rybarz**], × **Rybitwa,** × **Rybołów,** × **Rybołówca** *ten, co ś. zajmuje łowieniem ryb:* R. musi umieć sztukę łowienia ryb. Kluk. Klnie, jak R. na wodzie. Troc. Żart.: R. nocny. Troc (= *ten, co ś. zeszczywa w nocy*). 2. *handlarz ryb.* 3. *Rybaki = dzielnica nad Wisłą w Warszawie, w Krakowie, zamieszkana przez rybaków:* Mieszkam na Rybakach. Idę na Rybaki. Wracam z Rybaków. 4. p. **Rybitwa.** Zdr. **Rybaczek,** [**Rybaczyk, Rybaczeniek**]. <Od Ryba>

† **Rybaldja, i,** blm., **Rybałdja I. 1.** *stanowisko, obowiązki rybałta; nauka śpiewania psalmów, psalterja:* Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsca syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy ś. na rybaldją a. sekundanją sadzi, a o nauki nie dba. Glicz. 2. pog. *obowiązek nauczyciela szkółki, bakalarstwo, bakałarzenie.* Sł. wil. <p. Rybałt>

[**Rybalnia, i,** lm. **e**] *domek na palach, pogrążony w wodzie, do trzymania ryb schwytanych.* <Od Ryba>

† **Rybałcik, a,** lm. **i** p. **Rybałt:** Z niej najmilszy R. Sienk.

Rybałdja, i, blm. p. **Rybaldja.**

† **Rybałt, a,** lm. **ci I.** *śpiewak kościelny, organista, kantor, żak, psalmista:* R. stary z patrami i z kantorami, rozmawiającemi o delicjach śpiewaków, kantorów, rybałtów i żaków—wiersze drukowane r. 1632. L. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan duchowny idą. Skar. Między dworzanami było dwuch rybałtów, jeden z lutnią, drugi z gęślikami u pasa. Sienk. 2. pog. *nauczyciel szkółki, bakałarz:* Ludzie uczone z urąganiem rybałtami zowiemy. Star. Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecić. Glicz. Aliści on po staremu rybałtem ze szkoły. Wer. R. ociętny. Smotr. Zdr. **Rybałcik.** <Włos. ribaldo>

Rybałtowski, † **Rybałtski** przym od **Rybałt:** Komedja rybałtowska. Wiszn.

† **Rybałtski** p. **Rybałtowski:** Jego rybałtskiej polszczyzny na inny czas zażyjemy. Rut.

[**Rybarczyk, a,** lm. **cy**] p. **Rybarz:** Poszli z siecią rybarczycy na wielkie jezioro. Kasp.

[**Rybarz, a,** lm. **e**] p. **Rybak.** Zdr. [**Rybarczyk**]. <Od Ryba>

Rybeczka, i, lm. **i** p. **Ryba:** Zdrowa, jak R. L. Moja lubciu, pupeczko, rybeczko. L.

Rybekit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy piroksenu i amfibolu,* $Na_2 Fe_2 Si_4 O_{12}$.

Rybenieczka, i, lm. **i** p. **Ryba:** Siedźże, moja rybeńko, rybenieczko rzadka. Fred. A. <Od Rybeńka>

Rybeńka, i, lm. **i** p. **Ryba:** Gdzież to idziesz, prześliczna rybeńko? L.

Rybi, Rybny przym. od **Ryba:** Rybia łuska, ość, ogon. Kn. Rybia tonia. Warg. Sos, tran, zapach, smak R. Wysypali złoto, dukat w dukat, jak rybie oko. Oss. Pókim był w kwitnącym wieku, sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża, strzelałem w rybie oko. Nar. Chłopiec, gdyby rybie oko, milutki. L. Przen.: Krew rybia = *zimna krew, obojętność, usposobienie flegmatyczne.* Przen.: [Rybie oko] = *blade, jakby serwatką zaszłe.* [Rybie oko u konia] = *oko z białą obwódką, na które jednak koń widzi.* 2. min.: Rybie oko = *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodokrzemianów, krzemian wapna i potażu, biały, przezroczysty, z połyskiem szklistym.* 3. patol.: Jad rybi (ichthyotoxicum). Rybia łuska, łuszczyca, × skóra rybia (ichthyosis). Rybia łuska jeżasta = jeżowatość skóry (i. hystrix). Rybia łuska lśniąca (i. nitida). 4. zool. [Rybie oko] p. **Pokrzewka.**

[**Rybiana, ej,** lm. **e**] *nazwa krowy.* <Od Ryba>

Rybiarka, i, lm. **i** forma ż. od **Rybiarz:** Katarzyna, R. opętana, skoro ś. trumny jego dotknęła, od czarta uwolniona. Nies.

Rybiarnia, i, lm. **e** *zakład, w którym hoduje ś. ikrę w celu rozmnażania ryb:* W źródłowiskach Wisły na Szląsku rozpuściła R. arcyksięcia Albrechta 60,000 łososiąt, wyhodowanych z ikry. <Od Rybiarz>

Rybiarski p. **Rybacki:** Okoliczność ta rzuca światło... na ekonomję wodną tych jezior i tego rybiarskiego świata. Pol. <Od Rybiarz>

Rybiarstwo, a, blm. p. **Rybactwo:** To rybne gospodarstwo, a. raczej rolne, z rybiarstwem połączone. Pol. <Od Rybiarz>

Rybiarz, a, lm. **e I.** p. **Rybak:** Urząd radziecki nadaje rybiarzom i rybiarkom ordynacją, według której może ich być najwięcej 30. Łźń. 2. zool. p. **Zimorodek i Rybołów.** <Od Ryba>

[**Rybiarzenie, a,** blm.] czynność cz. **Rybiarzyć.**

[**Rybiarzyć, y, yl**] p. **Rybaczyć:** Powróciwszy do domu, (młody góral) wdziewa... góralską guńkę... a jako gazda, obyczajem ojców, owczarzy, rybiarzy lub furmani. Pol. <Od Rybiarz>

Rybica, y, lm. **e** p. **Rybitwa.** <Od Ryba>

[**Rybiczka, i,** lm. **i**] p. **Ryba.** <Od Ryba>

Rybić, i, ił I. *zarybiać, narybiać, robić rybnym:* Nad rzeką karpięta i wszelaki drób łowić, a stawy tym R. Haur. 2. [R.] *łowić ryby:* Kto poluje i rybi, tego chleb nie chybi. Prz. <Od Ryba>

Rybiec, bca, lm. **bce** zool., p. **Certa.** <Od Ryba>

Rybienie, a, blm., czynność cz. **Rybić.**

[**Rybię, ęcia,** lm. **ęta**] *młodociana ryba, płód rybi.* <Od Ryba>

Rybik, a, lm. **i, Cukrzyk,** × **Cukiernik** zool. (lepisma saccharina) *owad skoczogonny.* <Od Ryba>

[**Rybina, y,** lm. **y**] *nędzna, licha ryba.* <Od Ryba>

[**Rybinki, ek,** blm.] *piegi na twarzy.*

Rybitrut, u, lm. **y** bot. p. **Rybitrutka.** <Rybi + Trut>

Rybitrutka, i, lm. **i, Trutka** bot. (cocculus) *roś. z rodziny miesięcznikowatych.* Gatunek: R. zwyczajna, Rybotruj, Ryb'itrut (c. suberosus). <Od Rybitrut>

× **Rybitw, a I.** lm. **owie** p. **Rybak:** Czwartego dnia ujrzał jednego rybitwa, a on ryby łowi, i począł k niemu wołać. Hist. rzym. I wnet ś. k niemu R. przybliżył, a wziął go w łódź. Hist. rzym. Rybitwowie gdy łowili, niejaki człek tonią jednę zakupił u nich. Warg. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, a rybitwowie swoje tam wieszają saki, one porty, gdzie kiedyś okręty stawały, dziś ś. tylko rybitwom

w przybytki dostały. Stryjk. Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. Zbyl. Rybitwy, wyszedszy z łodzi, płókali sieci swoje. Skar. Nierychły R. mądry, aż ś. zakłówszy. Cziach. Rybitwowie, na to miejsce w czółnach przypłynąwszy, one żerdzie na głębią rozstawili. Murin. Rybitwi na wsiach po gr. 8, a którzy role mają, osobno płacić będą powinni. Vol. Pójdźcie za mną, a uczynię was, że ś. staniecie rybitwami ludzi. Wuj. Rybitwów Pan wybierał, żeby Bożym słowem apostołowie ludzkim bawili ś. łowem. Pot. Podana jest oddzielnie liczba rybitw, przekupniów... Paw. Nie było nad nich (kozaków) lepszych woskobojów, rybitwów i myśliwych. Sienk. 2. lm. y p. **Rybitwa:** R. trzonek. Troc. R. kulik. Troc. R. popielasty większy a. jaskółka morska. Troc. (R.) rodzaj ten u nas już rybołowem, już rybitwem zwany. Jund. Zdr. × **Rybitwik.** <Od Ryba>

Rybitwa, y, lm. **y l.** × R. p. **Rybak:** Łódka wielkiego rybitwy. Pol. *(= św. Piotra).* 2. a. × **Rybitw, Rybołówka, [Rybołówek, Rybica, Rybak, Jaskółka morska** zool. (sterna fluviatilis) *ptak pletwonogi.* R. białoczelna (sterna minuta). R. białoskrzydła (hydrochelidon leucoptera). R. białowąsa (hydrochelidon leucopareia). R. czarna a. Rybołówka krzyczka (hydrochelidon fissipes). R. wielkodzioba (sylochelidon caspia). <Od Ryba>.

Rybitwi przym. od **Rybitw:** Rybitwie rzemiosło = *rybołówstwo.* L. *(= rybactwo).* Rybitwia łódź, R. sznur. Mącz. R. podatek. Troc. Rybitwia lina. Troc.

† **Rybitwia, i,** blm., p. **Rybactwo:** Łowami i rybitwią ś. bawią. Troc. <Od Rybitw>

† **Rybitwik, a,** lm. **i** p. **Rybitw:** Bóg przez kilku rybitwików słowo swoje po świecie rozszerzyć raczył. Żarn.

† **Rybitwini, i,** lm. **e** p. **Rybaczka.** L. <Od Rybitw>

† **Rybitwka, i,** lm. **i** p. **Rybaczka.** L. <Od Rybitw>

Rybka, i, lm. **i. l.** p. **Ryba:** Tak mała R. pływa, jak i wielka. Burl. Rybaki pojmane rybki rachują. Bardz. Dwie rybce. Wuj. (lpd.). Nasycił ich dwiema rybkoma. Wuj. (lpd.). Mała R. rybą stanie. Jak. W. Zdrowy jak R, Troc. Rybki drobne, brak, drobiazg rybi. Troc. Przy nim Piotr św. przyrządza sieci, w które gdy złotych rybek naleci, zaniesie Panu. Len. Sieć pusta prawie, posnęły rybki w tym świata stawie. Len. Przen., piesz.: *serce, duszka, kochanie, kotka, złotko, lubcia:* Odchodzi tak szybko, nie rzekszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, bądź zdrową! Zabł. Cóż ci to, moja rybko? L. **2. [Rybki]** druk. p. **Fragment.** 3. kraw. *klinik postaci rybki, wycięty w boku sukni męskiej dla uzyskania w niej wcięcia.* **4.** zool.: Złota R. p. **Karaś i l. Karp.**

Rybne, ego, blm. *danina za prawo łowienia ryb:* Mamy zestawione wszystkie dani kmiece: czynsz, ...karczemne, R. Rost. <p. Rybny>

× **Rybnica, y,** lm. **e** p. **Rybnik.** Podcz. <Od Rybny>

[Rybniczka, i, lm. **i]** p. **Ryba.** <Od Rybnica>

Rybniczek, czka, lm. **czki** p. **Rybnik:** Przychodzisz zasię do sadków swoich, do rybniczków swoich. Rej.

Rybnik, a, lm. **i,** × **Rybnica** *miejsce, gdzie ryby chowają; sadz, sadzawka, akwarjum.* B. Sz. Ryby chowają pod strażą w zamknionych rybnikach. Skar. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. Trzyc. Gdzie rybniki są, a ryby zwykły oddychać, mają to zimie opatrować, jakoby mogły ryby trwać a nie pozdychać. Ek. Zdr. **Rybniczek.** <Od Rybny>

Rybno przys. od **Rybny:** Gdy R., to głodno. Prz. *(= o rybie, przy rybie = postno. — głodno).*

Rybny przym. od **Ryba** = a) a. **Rybi** *z ryby pochodzący, należący do ryby:* Kość czyli ość rybna. L. b) *zostający w związku z rybą; mający z rybami do czynienia:* Rybna beczka, rybne ławy, jatki. Kn. Faska rybna. L. R. targ. L. R. przekupień. Troc. *(= rybak).* W tym mieście był Marcin, kupiec R. Baz. Handel R. L. R. dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w którym mięso. Kn. Za grzech poczytają, gdy kto w rybne dni mięso jadł. Baz. *(= w postne dni).* Zupa rybna. Rybni, wodni kozacy, którzy ryby łowią i polują na ostrowach. Krasz. c) *pełen ryb, obfity w ryby, mający w sobie ryby, rybodajny:* Wisła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. Kluk. Miejsce rybne. L. Rybne w tym kraju jeziora. Troc. Staw R. <Od Ryba>

Rybodajny *dostarczający ryb, obfity w ryby, rybny:* Staw R. Rzeka rybodajna. <Ryba + *Dajny, od Dać>

× **Rybogony** *mający ogon, jak u ryby.* Bóbr R. Klon. <Zam. *Ryboogony, Ryba + *Ogony, od Ogon>

Rybojad, a, lm. **y,** × **Rybojeda,** × **Rybojedz, Rybożerca** *ten, co ś. rybami karmi.* <Ryba + Jad>

Rybojaszczur, a, lm. **y,** × **Rybojaszczurka** gieol. (ichtyosaurus) *wielki gad drapieżny przedpotopowy, podobny z postaci do ryby, z wielką głową i krótkiemi nogami pletwowatemi, znajdowany w pokładach liasu.* <Ryba + Jaszczur>

× **Rybojaszczurka, i,** lm. **i** p. **Rybojaszczur.** <Ryba + Jaszczurka>

× **Rybojeda, y,** lm. **owie** p. **Rybojad.** Troc. <Ryba + Jeda>

Rybojedz, a, lm. **owie** p **Rybojad.** L. <Ryba + *Jedz, JAD/JEDZ>

Rybojeż, a, lm. **e l.** gieol. (diodon) *ryba skamieniała znajdowana w utworach trzeciorzędowych, poczynając od eocenowych.* Łab. **2.** zool. (diodon) *ryba oścista, wrytoszczęka.* <Ryba + Jeż>

× **Rybok, a,** lm. **i** p. **Rybook.** Troc. <Zam. Rybook>

Rybołowca, y, lm. **y** p. **Rybak.** <Ryba + Łowca>

Rybołowny l. *tyczący ś. rybołówstwa, rybacki:* Księgi rybołowne. Kn. *(= księgi o rybołówstwie).* 2. *łowiący ryby, zajmujący ś. rybactwem:* Rybołowni Waregowie. Wor. <Ryba + Łowny>

Rybołów, owa, lm. **owy l.** p. **Rybak.** Żart.: R. nocny = *ten, co w łóżku ryby łowi; szczyl.* Haur. **2.** × R. p. **Rybactwo. 3.** a. **Rybiarz,** × **Rybitw** zool. (pandion haliaëtos) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów:* Rybitwy, ptaki wodne, są u nas różne: R., rybołowek i t. d. Kluk. Rodzaj ten u nas już rybołowem, już rybitwem zwany. Jund. Tylko R. białym, szerokim skrzydłem rozciął horyzontalnie mgłę, plusnął piersią po rzece i wyrwał płotkę z wody, z którą znowu we mgle utonął. Chodź. Orzeł R. (Rybiarz). Sumiń. <Ryba + Łów>

× **Rybołówca, y,** lm. **y** p. **Rybak.** <Ryba + Łowca>

Rybołówczy przym. od **Rybołówca,** *rybacki:* Naród R. Podział państwa na okręgi rybołówcze. Sport R. <Od Rybołówca>

[**Rybołówek, wka,** lm. **wki**] p. **Rybitwa.** <Od Rybołów>

Rybołówka, i l. × R., blm. *łowienie ryb:* Gdy szczupaka na stół potrzeba, siądziecie na konie i jedziecie na rybołówkę napewno. Krasz. **2.** lm. i zool. p. **Rybitwa.** <Od Rybołów>

Rybołówstwo, a, blm. **l.** p. **Rybactwo:** R. dzikie, racjonalne. **2.** *możność korzystania z ryb w danej wodzie:* R. tutaj jest własnością posiadacza przyległego majątku. Wydzierżawić R. <Ryba + *Łówstwo, od Łowić>

× **Rybook, a,** lm. **i,** × **Rybok** kamień rybiemu oku podobny, *astrobolos.* L.: perła podobna do rybiego oka. Dudz. R., rybiemu oku podobny. Troc. <Ryba + *Ok, od Oko>

Rybopłodny *płodzący ryby:* Mnich sławił jej powietrze zdrowe, ziemię żyzną, lasy miodorodne, wody rybopłodne. Krasz. <Ryba + Płodny>

Rybostan, u, lm. **y** *stan wody pod względem zarybienia; stan ryb znajdujących ś. w danej wodzie.* <Ryba + Stan>

Rybosz, a, lm. **e** zool. (cymothoa) *pasorzytny skorupiak równonogi.* <Od Ryba>

Rybotruj, a, lm. **e** bot. p. **Rybitrutka.** <Ryba + *Truj, od Truć>

Rybotrujowe rośliny, bot. = **Miesięcznikowate.** <Od Rybotruj>

[**Rybować, uje, ował**] *łowić ryby.* <Od Ryba>

[**Rybowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rybować,** *rybołówstwo.*

Rybowesz, wszy, lm. **wszy** zool. (caligus) *pasorzytny skorupiak wiosłonogi.* <Ryba + Wesz>

× **Rybowieszczek, czka,** lm. **czkowie** *ten, co przepowiada, wróży z ryb.* <Ryba + Wieszczek>

× **Ryboznanie, a,** blm., p. **Ryboznawstwo.**

Ryboznawca, y, lm. **y** *znawca ryb, ichtjolog* <Ryba + Znawca>

Ryboznawczy przym. od **Ryboznawca,** *ichtjologiczny.*

Ryboznawstwo, a, blm., × **Ryboznanie** *część zoologji traktująca o rybach, nauka o rybach, ichtjologja.* <Ryba + Znawstwo>

Rybożerca, y, lm. **y** p. **Rybojad.** <Ryba + Żerca>

Rybożerny, *jedzący ryby, żyjący rybami:* Zwierzę rybożerne. Wydra rybożerna. <Ryba + Żerny>

Rybsko, a, lm. **a** p. **Ryba.** <Od Ryba>

[**Rybuszka, i,** lm. **i**] p. **Ryba.** <Od Ryba>

[**Rycabel, bla,** lm. **ble**] p. **Ryczęg.**

[**Rycan, a,** lm. **y**] p. **Ryczęg.**

† **Rycejski** p. **Rycerski:** Rycejskie dzielności. <Zam. Rycerski>

Rycerka, i l. lm. **i** forma ż. od **Rycerz** = a) *kobieta-rycerz, ta, co mężnie walczy, wojowniczka, bohaterka:* W Azji były i rycerki one (Amazonki). Klon. b) × R. *dama orderowa, kawalerka:* R. orderu św. Katarzyny. **2.** blm. *rzemiosło rycerskie, wojaczka, żołnierka:* Kto służył poczciwie, a zwłaszcza w rycerce. Pol. Innego tu rodzaju życia nie widać, jeno troje: gospodarka, dwór i R. Krasz. <Od Rycerz>

× **Rycerny** p. **Rycerski:** Dworaków wezmę rycernych i wpadnę. Wysp. Jedni mi tylko ostali rycerni, zaprzysiężeni zabójstwem, więc wierni. Wysp. <Od Rycerz>

Rycerski, [**Licerski**], × **Rycerny,** † **Rycejski l.** przym. od **Rycerz** = a) *tyczący ś. rycerza, rycerzy, żołnierski, wojskowy, wojenny, szlachecki:* Czego prawem poskromić nie możem, żołnierza zbieramy i stan R. stanowimy, aby gwałt gwałtem odpędzać. Star. R. stan = wszystka szlachta, która nie w senacie umieszczona. Skrzet. (= *szlachecki).* R. człowiek, R. stan. Troc. Rycerskie prawo uczy postępki wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. Górn. Sprawa rycerska. Biel. M. (= *strategika).* Rycerska nauka. Troc. Szkołę rycerską w Warszawie dla wychowania szlacheckiej młodzieży i sposobienia jej do usług ojczyźnie w radzie i boju Stanisław August założył. Vol. Pas R. Nies. Łańcuch w rycerskie węzły z smelcem. Niem. Ostrogi rycerskie (godło rycerskie). Zakon R. (= *walczący z muzułmanami, z poganami).* Dobra rycerskie = *majątki ziemskie, których właściciele byli niegdyś zobowiązani pełnić służbę rycerską, a za to uwolnieni byli od różnych ciężarów państwowych, podatków.* Zatrzymam ś. na onym cichym a zacnym rycersko-kapłańskim żywocie. Byk. Przedmiot wysnuty ze średniowiecznych podań, których poezja rycersko-ludowa główny stanowi charakter. Nie zgodzono ś. na ten wybryk rycersko-obywatelskiej zniewagi posła. Szaj. Szczegóły lokalne i obyczajowe, zwrócone w jedną stronę charakterystyki rycersko-rozbójniczej. Kasz. b) *wojowniczy, wojacki, bohaterski, bitny, marsowy, mężny, dzielny, waleczny, odważny, junacki:* Rycerskie dzieła. Troc. Wyrwać z śmierci swych towarzyszów rycerskie jest dzieło. Dm. Obudził w nich ducha rycerskiego. Bolesław, pan R. i sławę kochający. Nar. Naród, czyn R. Twarz, postawa rycerska. Łzawy głos będzie ci odpowiadał nierycerskim echem. Słow. c) *godny rycerza, szlachetny, honorowy; wytwornie uprzejmy dla płci niewieściej, pełen galanterji:* Odwaga, otwartość rycerska. Nierycerska to była sprawa. Sienk. Coś rycersko-naiwnego było w tym przywiązaniu ślepym na błędy. Krasz. d) *orderowy, kawalerski:* Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnemi ceremonjami. Baz. **2.** × Rycerska kopa, a. **kuna, kunica** (w dawnej Polsce) *opłata wnoszona dziedzicowi wsi przez poddankę wychodzącą za mąż do innej wsi.* **Po rycersku, Rycersko,** † **Rycerskie** przys. *jak prawdziwy rycerz, jak na rycerza przystało, zwyczajem rycerzy:* Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. Ustrz. <Od Rycerz>

† **Rycerskie** przys., p. **Rycerski:** Uczciwie, R. żyć mogli. Grab. P. Władysław, król polski i węgierski, wasze przodki był wywiódł przeciw Amuratesowi Turkowi, i popisali ś. tam z królem R. Orzech. <Od Rycerski>

Rycersko- p. **Rycerski.**

Rycersko p. **Rycerski:** Bronią mężnie i R. umiał władać. Dek. W polu R. ś. stawili. Warg. R. wręcz ś. potkać chcieli. Wer. Opuściwszy domy, R. z Maurami walczą. Przyb. R. to wyglądało. Krasz. <Od Rycerski>

Rycerskość, i, blm., rz. od **Rycerski.**

Rycerstwo, a, blm. **l.** *stopień, dostojność rycerza; szlachectwo, kawalerstwo:* Pasowanie na kawalerstwo, na R. Wyrw. **2.** *stan rycerski, duch rycerski, rycerskość, bohaterstwo:* Czasy rycerstwa. **3.** *rzemiosło rycerskie; rycerka, wojaczka, żołnierka, wojskowość, życie obozowe, służba w szeregach, chleb żołnierski:* Gdyby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego ojciecby umarł... St. lit. **4.** *ogół rycerzy, rycerze, szlachta:* Nazajutrz po tej bitwie R. darował. Warg. Chrzęszczenie pompy i rycerstwa jego, trzęsienie wozów jego. Leop. (wojenników jego. Leop.). R. dosyć ma na zwycięzeniu czy położeniu życia za dobro panującego lub narodu. L. Oręże ry-

cerstwa naszego nie są cielesne. Leop. (broń naszego żołnierstwa. Leop.) Przen.: Służyli rycerstwu niebieskiemu. Leop. (czcili gwiazdy, słońce. L.). **5.** *sztuka wojenna, nauka prowadzenia wojen, strategika:* O narodzie, obrzędach, nabożeństwie, gospodarstwie i rycerstwie tych pogan (Turków). Nies. <Od Rycerz>

Rycerz, a, lm. **e, [Recerz, Licerz] 1.** *żołnierz konny stanu szlacheckiego:* Żołnierz od żołdu zwan, ale R. swojej Rzpltej broni sumptem tym, który ma z majętności swojej. Star. R. należał do najwyższej hierarchji społecznej; powołaniem jego było rzemiosło wojenne, prawem honor, obowiązkiem zaś walka za dobrą sprawę i obrona niewinności. Kras. A. Tom chciał powiedzieć, co to było pierwej w Polszcze R. pasowany. Górn. Potwierdziwszy rycerze swą mową, kazał w bębny uderzyć ku potkaniu. Biel. M. R. ma Bogu dziękować za zwycięstwo. Star. Nie ulękło mężnego rycerza mnóstwo nieprzyjaciół. Nar. W kraju obronie użyj jedynie tych znamion rycerza. Niem. Tu leży R., co walczył bez trwogi i żył bez skazy. Niem. Ze słów rycerza nic nie wyrzucić, jak ze słów pacierza. Mick. R. w zbroi. R. zakuty w stal. Tajemne zaraz związałem przymierze, aby mi swoje dał w pomoc rycerze. Mick. Gdy ś. zbliżały rycerze i pany, uleciał, łaskawym nie raczył ich okiem. Mick. Sprosiwszy pany, damy i rycerze. Mick. Ludzie żartowali z husarzy, zwali ich rycerzami pogrzebowemi. Rol. Nastały smutne czasy dla rycerzy-rabusiów. Pasować kogo na rycerza. R. złoty a. złocisty = *pasowany na rycerza przez króla w czasie koronacji.* Troc. Każdy król polski na rynku krakowskim trojakim miecza uderzeniem pomiędzy łopatki złotych rycerzów pasuje; zwyczaj ten wszczął ś. roku Pańskiego 1316. Troc. Błędny R. = *R. w wiekach średnich, który wędrując szukał przygód po świecie, paladyn.* Przen., niek. ir. *człowiek dzielny na jakimbądź polu, chwat do czego, majster, szermierz, wojujący czym:* Popoiliśmy tych piórowych rycerzy. Kaczk. (o palestrantach). R. zielonego stolika. Grudz. Przen.: R. damy = *czciciel, wielbiciel, kawaler, galant, obrońca:* Każda przy boku swego rycerza. Przen.: R. Marji = *sodalis Marianus.* Rycerze Marji poza Dniestr wyparci. Rol. **2.** *człowiek waleczny, wojak, junak, bohater:* Jedno to powinno u nas znaczyć być rycerzem, co szlachcicem. Leszcz. Nie każdy to jest rycerzem pod zbroją abo pancerzem. Jak. W. Lepszy R., niż panosza. Baz. Co mi za R., choć kto wojska gromi, kiedy go lada dziewczysko uskromi. L. Sławni to są rycerze. Troc. Przen.: R. przemysłu = *oszust, łotr.* **3. [R.]** *śmiałek, zuchwalec.* **4.** *posiadacz orderu, kawaler orderowy:* Rycerze pasowani, orderowi. Wyrw. R. (kawaler) Orła Białego. Troc. **5.** w szachach, *koń, konik:* W szachach po rochu R. stoi, który w trzeci rząd, zakoliwszy, wpada, ale na inszej coraz barwie siada. Kochan. (skoczek. L.). **6.** zool. p. **Witeź.** Zdr. **Rycerzyk.** <Czes. rytíř, z Nm. Ritter>

Rycerzątko, a, lm. **a 1.** m. a. ni. *młodociany rycerzyk:* Co waszeci jest, młode R.? Krasz. **2.** ni. *dzieciątko rycerza:* Lament pani stolnikowej i owych małych rycerząteк. Kaczk. <Od Rycerz>

Rycerzować, uje, ował 1. *być rycerzem, rycersko służyć, być w wojsku.* Przen.: Młódź pod chorągwią Wenery rycerzuje, to jest rada ś. pęta miłością, *militat.* Mącz. **2.** *pasować na rycerza.* <Od Rycerz>

Rycerzowanie, a, blm., czynność cz. **Rycerzować:** Obrządek rycerzowania poczynał nieco u wyższych osób powszednieć. Lel.

Rycerzyk, a, lm. i p. **Rycerz:** Bywajże, rycerzyku, i oddaj nam naszą miłą śpiewaczkę. Sienk. Na to wyprostował ś. mały R., ruszył wąsikami i ukazał palcem na ziemię. Sienk.

[Rychawka, i, lm. **i]** *oprawa żelazna na końcu kija do żarn.* <RUCH/RUSZ/RYCH>

[Rychelt, a, lm. **y]** *belka lub cała ścianka w stodole, oddzielająca boisko od sąsieka; wog. przegroda.* <?>

Rychfować, uje, ował p. **Refować:** Koła powinny być obodziaste, dobrym żelazem należycie buksowane i rychfowane. Torz.

Rychfowanie, a, blm., czynność cz. **Rychfować.**

†**Rychla, i, a.** w lm. **Rychle,** †**Rykla,** †**Rytla,** w lm. †**Rychlice** *krosta, plama, wysypka czerwona, żarnice:* Ruta jest lekarstwem do wypędzenia rychlów zewnątrz. Syr. (p. 1. Kur.). <?Od Rychły>

[Rychlaki, ów, blp.**] 1.** *gatunek kartofli wcześnie dojrzewających.* **2.** *gatunek jabłek,* Rost. <Od Rychły>

Rychlatka, i, lm. **i** *gatunek gruszek.* Rost.

Rychle, W rychle p. **Rychło:** R. zapomnieć o tym można. Orzesz.

× **Rychleć, eje, ał** *śpieszyć ś. rychło, być rychłym, pośpieszać:* Patrz na szczęśliwość, która im bardziej rychleje, tym bardziej skraca ciemne tego życia dzieje. Przyb. <Od Rychły>

Rychlej 1. st. wyż. od **Rychło:** R., niż ś. goła splecie. Kn. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. Koch. W. **2.** *prędzej, łatwiej, łacniej, snadniej.* Rychlejby broń wydarł najmężniejszemu, niż grosz skąpemu. Groch. Najrychlej ś. dobry w pychę uniesie, jeśli stróżem dobrym sobie nie będzie. Skar. **3.** † R. *raczej, prędzej, właściwiej:* Panowie czasem łaskawsi są na te ludzie, które samiż znają być R. niełaski godne. Górn. Szlachectwo R. jest ku chlubie naszym przodkom, niż nam samym. Górn.

Rychlenie, a, blm., czynnność cz. **Rychleć.**

Rychlice, ic, blp. p. **Rychla.**

Rychlik, a, lm. **i 1. [R.]** *to, co dojrzewa wcześnie:* Groch R., owies R., kartofle rychliki. **2.** bot. *nazwa owsa białego* (avena alba), *odmiany owsa zwyczajnego* (a. sativa). <Od Rychły>

[Rychliny, in, blp.**]** w uprzęży końskiej, *rzemienie idące od nabiedrka do chomąta.* <?Od Rychły>

[Rychliwy] *prędki, śpieszący ś., skory, pochopny, raptowny, gwałtowny, gorący:* Pan Bóg nie R., ale sprawiedliwy. <Od Rychły>

[Rychlo] p. **Rychło.**

Rychluchno przys. od **Rychluchny.**

Rychluchny, Rychlutki *prędzciuchny, prędziutki, bardzo rychły, bardzo wczesny:* Od żalu wielkiego, że był oszukan, umarł czasu rychluchnego. Papr. <Od Rychły>

Rychlutki p. **Rychluchny.**

Rychlutko przys. od **Rychlutki.**

†**Rychł** p. **Rychły.** Pat.

Rychło, [Rycho, Rychlo], Rychle 1. *prędko, zaraz, bezzwłocznie, odrazu, wnet, natychmiast:* Prędko *de motu potissimum usurpatur;* R. *de tempore.* Kn. R., tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jednej nodze stojąc. Kn. R. ś. nazad wrócił. Troc. Co rychlej, jak najrychlej. Troc. Dwa razy dał ten, kto R. daje. Prot. Dwakroć dawa, kto R. dawa.

Kosz. R. dojdą? Jeż. Ledwie nie R. pohamować ś. w płaczu potrafiła. Krasz. A. R. tam! = *spiesz ś. tam! a prędzej tam!* R., rychłoli = *jak R., jak prędko, kiedy, czy prędko:* Czeka w przedpokoju, R. go zawołają. Kras. [Ja ci powiem, R. będzie czas wydobyć]. Kto ś. R. źle zbogaci, wszystko R. źle utraci (= *w krótkim czasie, wrychle, raptem; łatwo).* Nie tak R. do dobrego przywieść ś. ludzie dadzą, jako R. zepsować ś. grzechem dopuszczą. Skar. (= *łatwo, snadnie).* **2.** W rychle = *wkrótce, niedługo, wnet, w krótkim czasie, niebawem:* Poprawę mu wrychle obiecał. Groch. Przecię ś. potym wrychle ośmieliła. P. Koch. Wrychle znajdowali ś. u patryjarchów domowe bożki, wrychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, wrychle u poganów zawikłana stała ś znajomość Boga prawego. Gil. Wrychle z świata tego do ojca mego i ojca waszego wstępuję. Odym. **3.** *wczas, wcześnie, nie za późno, w porę; rano:* Kto nierychło chodzi, ten sobie szkodzi. Rys. (nie wczas—po obiedzie łyżka. L.). Już daleko w noc; boję ś., ażeby nie było za nierychło. L. Nie czas tego jeszcze, R. to nazbyt. Kn. Nierychło szedziwy myśli być cnotliwy. Kn. Młody R. umrzeć może, stary długo żyć nie może. Kn. Bóg nierychło, ale dobrze karze. Zegl. [Już nierychło = *już za późno, już po niewczasie, już nie czas*]. [Było to jeszcze bardzo R. R. świt = *skoro świt, jak tylko zaświta, o świcie*]. **4.** [R.] *nieomal, o mało nie, tylko co nie:* Rychłom padł = *o mało nie padłem.* <p. Rychły>

× **Rychłogój, oju,** blm. chir., p. **Rychłozrost.** <Rychło + *Gój, od Goić>

Rychłość, i, blm., rz. od **Rychły:** ×Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina *(na prędce, na poczekaniu, dla pośpiechu).* Trzyc. Tygrys podchodzi inne zwierzęta rychłością. Rej. (= *raźnością, szybkością, zwinnością, żywością).*

Rychłozrost, u, blm., × **Rychłogój** chir. *gojenie ś. doraźne,* × *raźne, rychłe zrośnięcie,* × s k o r o z r o s t, × zrost bezpośredni (reunio per primam intentionem).

Rychły, † **Rychł I.** *wczesny, prędki, skory:* Sprzątanie z pola rychłe niemały użytek uczyni, że ś wczas bydło rozpuści. Haur. Dla nieładu nierychłe były do obozu wyprawy. Jabł. R. powrót obiecuje. Troc. Rychłą śmiercią umarł. Gil. (= *wczesną, za wczesną, przedwczesną).* Rychła śmierć te jego przerwała zamysły. Troc. **2.** *skory, skwapliwy, porywny, pochopny, wyrywny, prędki:* Raczejby ich nazwać nierychłemi płajcami, niżli złemi. Górn. Bóg jest miłosierny i nierychły ku gniewu. B. B. Jezus był R. ku wypełnieniu woli Ojca swego. Wr. (= *pilny, gorliwy).* Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. L. **3.** *prędki, żwawy, bystry, fertyczny, żywy, obrotny, raźny, zwinny:* Między ptaki widamy różne natury: jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden R., drugi leniwy, jeden grędą, drugi inochodą. Rej. Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. B. B. Miał język ciężki i nierychły ku mówieniu. B. B. <RUCH/RUSZ/RYCH>

[**Rycho**] p. **Rychło.** <Zam. Rychło>

Rycholc, a, lm. **e** druc. w maszynie tkackiej, *przyrząd prostujący drut, który ś. rozwija z krążka, przez przytrzymywanie go.* <Nm. Richtholz>

Rychot, u, lm. **y** *rychotanie, chychot:* Chychot, R., pieśni zlewały ś. w jedno. Jeż. <Dźwn.>

Rychotać, cze a. **ce, tał, Ryhotać I.** *śmiać ś. całym gardłem, rzechotać ś., chychotać ś.:* Wciąż do niej zęby szczerzył i wciąż rychotał. Krasz. Kilka głosów rychotało jeszcze serdecznie z przygody nienawistnego Żyda. Krasz. Całował kraj jej szaty, śmiejąc ś. i rychocąc, że ją mógł widzieć. Krasz. Nędza rychotała bezczelnie, szczerząc zęby z butów. Rodz. **2.** *ryczeć; przen. wyć, huczeć:* Wiatr rychotał. Krasz. Przen.: *ryczeć = płakać w głos, beczeć, buczeć:* Naścia pochwyciła go za rękę, płakała i rychotała. Krasz. <Dźwn.; ? kontaminacja: Ryczeć i Chychotać>

Rychotanie, a, blm., czynność cz. **Rychotać.**

I. [**Rycht, u,** blm.] **I.** *cel, kierunek strzał:* Z niej wystrzeli powstanie i w proch tego rozrzuci, kto na rychcie stanie. Słow. **2.** *porządek, sprawiedliwość, ład, porozumienie ś., harmonja, zgodność:* Nie mogę z nim przyjść do rychtu. Ani rusz do rychtu nie można przyjść. Bliż. <Nm. Richt, Richte>

2. [**Rycht**] p. **Rychtyk:** Staliśmy we wrotach, a tu patrzym.... rycht siwy i na bidce jakby Samojło od folwarcznych koni. Krasz. <Nm. Richt>

[**Rychtar, a,** lm. **y**], †**Rychtarz** *wójt.* <Nm. Richter>

† **Rychtarz, a,** lm. **e I.** *sędzia.* Klon. **2.** p. **Rychtar. 3.** *burmistrz.* Tuch. **4.** *oprawca, kat.* Km. <Nm. Richter>

[**Rychterny**] *taki, jak należy, na swoim miejscu będący:* To rychterna kobieta. <Od Rycht>

Rychteryt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z rodziny piroksenu, amfibol zawierający w sobie mangan.* <Zap. od nazwiska odkrywcy Nm. Richter>

Rychthamer, mra, lm. **mry** noż. *młotek ostry do prostowania stali hartowanej w przedmiotach płaskich.* <Nm. Richthammer>

Rychtować, uje, ował, [**Ryktować**] **I.** [R.] *przysposabiać do jakiej roboty np. narzędzie.* **2.** [R.] *kierować:* R. kulami. **3.** *ustawiać, nastawiać, szykować, kierować ku czemu:* R. lunetę, działo. Rękę sam i sam rychtuje (= *układa, naprowadza).* Przen.: *przygotowywać, urządzać, planować, kartować:* Ten figiel pewnie ona rychtowała. **4.** *równać, prostować, regulować, poprawiać:* R. krzywą sztabę, czcionki. **5.** przen. kogo = *urządzać, kierować, wystrychać, stawiać w przykrym położeniu:* Ładnie mnie rychtuje! †**R. ś. I.** R. ś. *kierować ś., być skierowanym, ściągać ś., odnosić ś., nastrajać ś., zastosowywać ś., stosować ś.; dążyć, układać ś. do czego:* Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują ś. Żeglarze rychtują ś. podług bussoli (= *powodują ś.).* **2.** *przygotowywać ś., gotować ś., przysposabiać ś., sztyftować ś.:* R. ś. na polowanie. Przen.: *urządzać ś., kierować ś., krzątać ś., radzić sobie:* Rychtuje ś., jak może. **3.** [R. ś.] *stroić ś.* **4.** [R. ś.] *przypadać.* <Nm. richten>

Rychtowanie, a, blm., czynność cz. **Rychtować:** R. dział, kuszy. Troc.

Rychtowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rychtować ś.**

[**Rychtowiec, wca,** lm. **wcy**] *grzeczniś, galant:* Nie sufragan, tatusiu, tylo taka jucha kawalir, R. <Od *Rychtowy, od Rycht>

Rychtownik, a, lm. **cy** *ten, co rychtuje (działa i t. p.), ustawiacz.* <Od Rychtowny>

[**Rychtowny, Ryktowny**] **I.** *szykowny, strojny.* **2.** *zwinny.* <Od Rychtować>

Rychtplata, y, lm. **y** p. **Wyrównia.** <Nm. Richtplatte>

Rychtulec, lca, lm. **lce** zdn. *linja używana przy stawianiu pieca jako narzędzie.* <Nm. Richtholz>

Rychtunek, nku, lm. nki *rychtowanie, kierunek.* <Nm. Richtung>

[Rychtusinek] p. **Rychtyk.** <Zdr. od Rychtyk>

[Rychtuszek] p. **Rychtyk:** R. taki na gębie, jak ty. Jun. *(=takusieńki).* <Zdr. od Rychtyk>

[Rychtycki] p. **Rychtyk:** Jemu ś. R. ślepie tak połyskują, jak onemu ślachcicowi. Dyg. <Od Rychtyk>

[Rychtyczek] p. **Rychtyk.** <Zdr. od Rychtyk>

[Rychtycznie] *właśnie, istotnie; akurat, dokładnie, należycie, w sam raz:* Na tom R. trafił. Dyg. Maryna wie R! Dyg. Gdyby sprawiedliwy człowiek... R. w ono miejsce utrafił, toby tam nazajutrz okrutny skarb znalazł. Dyg. Litery R. polskie. Dyg. *(=zupełnie).* <Od *Rychtyczny, od Rychtyk>

[Rychtyg] p. **Rychtyk:** R. jak Żyd do wiązki siana. Bliź. Żyda R. tak wykręca na szkapie, jak onego. Prus. <Nm. Richtig>

[Rychtyk, Rychtyg, Rycht] przys. **I.** *w sam raz, akurat; właśnie tak, jak; prawie; jakby, kubek w kubek, co do joty, najzupełniej:* R. a R. trafił w samo centrum myśli. L. R. trafił w myśl moją. Te buty R. na ciebie *(= pasują).* R. on! Ściskał mię, R. chciał mię udusić. L. Wyrazy jego R. a R. zgodziły ś. z jej przymiotami. L. **2.** *pewnie, niechybnie, zapewne, ani chybi, niezawodnie:* Ha ha ha, mój rywal R. ś. obwiesi. L. **3.** *należycie, dokładnie, dobrze, porządnie:* Sztrozak R. wypchany. Gaw. Zdr. **[Rychtycki, Rychtyczek, Rychtuszek, Rychtusinek].** <Nm. Richtig>

[Rychwa, y, lm. **y]** p. **Refa.** <Zam. Ryfa>

Rycie, a I. blm., czynność cz. **Ryć:** R. ogroda, winnice. Troc. R., rzezanie, pereł, obrazów, pieczątek. Troc. **2.** lm. **a** *rzeźba, szczegół wyrzeźbiony:* R. wypukłe, wpół wypukłe, wklęsłe, płaskie. Troc. Zliciny i rycia są zupełnie podobne zwierzętom teraźniejszym. Stasz.

Rycie się, a ś., blm., czynność cz. **Ryć ś.**

Rycin, u, lm. y bot. = **Rącznik.** <Łć. ricinus>

I. Rycina, y, lm. **y I.** †R. *rzeźba, płaskorzeźba, figura, posąg, statua:* Wyrzezał cheruby i powlókł złotem, rozbiwszy je po rycinach. Bud. Nie uczynisz sobie ryciny ani żadnego podobieństwa, które jest na niebie. Wuj. Zhańbieni będą, którzy ś. kłaniają rycinom i którzy ś. chełpią w obrazach swoich. Birk. Domy, ryciny, obrazy więcej, niżli Rzplitą, szacowaliście. Pilch. **2.** *obraz ryty, sztych:* R. wykonana na drzewie = *drzeworyt,* na miedzi = *miedzioryt, kopersztych;* na stali = *staloryt,* na kamieniu = *litografja,* × *glazoryt.* R., wyobrażenie rzeczy jakiej wyryte na blasze, potym farbą odbite na papierze. Jak. J. Zdr. **Rycinka.** <Od Ryt-, od Ryć>

2. Rycina, y, blm., posp. p. **Rycyna.**

Rycinka, i, lm. **i** p. **I. Rycina.**

[Rycman, a, lm. **y]** p. **Ryczęg.**

[Rycomb, a, lm. **y]** p. **Ryczęg.**

!Rycony *ryty:* W jednych z tych obrazów upatrzył portret malarza, który w Przyjacielu ludu został R. Rast. <Od *Rycić, od Ryt-, od Ryć>

[Rycowany olejek] p. **Rycynowy.**

[Rycuś, a, lm. **e]** zdr. i lekc. *człowiek zuchowaty, udający junaka:* Co mi za R.! <Zam. Rycerz>

†Rycwerki, ów, blp. *łamanie głosu, trele w śpiewaniu.* Włod. R., wycwerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. Kn. <Włos. ricerco, z podprowadzeniem pod Nm. *Ritzwerk>

Rycyk, a, lm. **i, [Hrycaj]** zool. (limosa melanura) *ptak podkasały z rodziny bekasów.*

Rycyna, y, blm., posp. **Rycina I.** *olej rycynowy, olej rącznikowy* (oleum ricini). **2.** *alkaloid z nasion rącznikowych* (ricinum).

Rycynoolejowy chem. p. **Rycynowy.**

Rycynowy przym. od **Rycyna I.** apt.: Olej R., r ą c z n i k o w y, × k l e s z c z o w i n o w y, posp. r y c i n o w y, [r y c o w a n y, r y c z y o l e j, r y c y n u s] (oleum ricini). Galaretka rycynowa, rącznikowa. **2.** chem.: Kwas R., r y c y n o o l e j o w y. <Od Rycyna>

[Rycynus, a, blm.**]** p. **Rycynowy.** <Łć. ricinus>

Ryczałt, u, lm. **y,** †**Ryczart I.** †R. *pożyczka z tym warunkiem, że jeżeli pożyczający na czas nie odda, zapłaci w terminie sumę dwa razy większą, a zalegając i w następnych terminach, płaci za każdym razem podwojoną sumę nie zapłaconą w terminie poprzednim.* Kn. **2.** †R. *procent, zysk, lichwa:* Ze sporym ryczałtem iściznę mu wraca. Pot. Przen.: Mścijcie, bogowie, krzywdy mej ryczałtem. Pot. *(=sowicie, z nasypką).* **3.** prow. *prowizja, rabat, wynagrodzenie:* Został komu innemu za mniejszy R. powierzony. Dyrekcja kolei państwowej daje pewien R. dziennikom za ogłoszenia. **4.** *hurt, ogół rzeczy, nie przebierając w nich.* Ryczałtem, **Ryczałtowo** = *hurtem, hurmem:* Ryczałtem co kupić, przedać. Troc. Ryczałtem z tego autora, z tej książki bierze. Troc. Dla oszczędności grzebać będziemy ryczałtem. Słow. <?Nm. Rückschart, Rückstand; por. Nm. Rutscherzins>

× **Ryczałt, u,** lm. **y** *ryczenie, ryk:* Bałwaniste fale pryskają ryczałtem, gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. Przyb. Tak właśnie pęd swój toczy Aufid bykokształty, mknąc wartkie po apulskich nizinach ryczałty. Kniaź. <Od Ryczeć, z podprowadzeniem pod 1. Ryczałt>

Ryczałtowo przys. od **Ryczałtowy;** p. **Ryczałtem.**

Ryczałtowość, i, blm., rz. od **Ryczałtowy:** Ganił wszelką R. w sferze reform. Spas.

Ryczałtowy przym. od **Ryczałt** = a) *hurtowy, masowy, ogólny:* Sprzedaż ryczałtowa. Kupiono za ryczałtową sumę tysiąca złotych. **2.** chir. Odprowadzenie ryczałtowe przepukliny. <Od Ryczałt>

Ryczan, u, lm. **y** bot. (oncus) *roś.*

[Ryczan, a, lm. **y]** p. **Ryczęg.**

†**Ryczart, u,** lm. **y** p. **Ryczałt:** R. jest pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwójnasób pierwszego pożyczku przepada, gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przypadku dać ma, gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego i tak dalej. Troc. Władysław pożyczył czterdzieści tysiąc kop szerokich groszy Zygmuntowi, królowi węgierskiemu, pod zakładem ryczartu takiego, jeśli ich pierwszego roku nie wróci, tylką sumę przepadnie, wtórego roku—takie dwie, trzeciego—takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. Biel. M.

[Ryczęg, a, lm. **i, Ryczon, Rycomb, Recun, Reczun, Recon, Ryczuń, Rycan, Rycabel, Rycuń, Rycman, Ryczmon, Frycan, Obartel, Obratel]** *ruchoma ławka z kłonicami, przymocowana sworzeniem do osi przedniej wozu,* k i e r o w n i k. <?Nm. Reitstange>

Ryczeć, y, ał p. **Ryknąć.**

Ryczenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Ryczeć. 2.** *głos ryczącego, ryk.*

[Ryczka, i, lm. **i, Ryćka] I.** a. **[Ruczka]** *stołeczek pod nogi, podnóżek.* **2.** *chwast w zbożu.* Zdr. **[Ryczuchna, Ryczuszka].** <Nm. Ritsche>

[**Ryczmon, a,** lm. y] p. **Rycząg.**
[**Ryczon, a,** lm. y] p. **Ryczag.**
[**Ryczuchna, y,** lm. y] p. **Ryczka.**
[**Ryczuń, a,** lm. e] p. **Ryczag.**
[**Ryczuszka, i,** lm. i] p. **Ryczka.**
[**Ryczyolej, u,** blm.] p. **Rycynowy.** <Ryczeć + Olej, zam. Rycy(na) + Olej>
† **Ryczyw, u,** lm. y *posąg, figura, statua.* Ps. flor.
Ryczywół, ołu, blm.: O Ryczywole zamilczeć wolę. Kras. *(= lepiej zamilczeć, gdzie niema co powiedzieć).* <Od nazwy osady Ryczywół>
Ryć, ryje, rył I. *kopać, wskopywać, rozgrzebywać, wygrzebywać:* Groby ryte. Klon. Rydlikiem rzepę na polach ryją. Mącz. Przen.: Ponura świnia głęboko ziemię ryje. Kn. *(= cicha woda brzegi rwie).* Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. Leop. Ryty ogród, zagon. Troc. R. ziemię, ogród, winnicę. Troc. [Nie łam mi lelui, boś ty na nię nie rył, aniś jej nie sadził]. Przen.: Tam męstwo, a ci, co grozili, krwią oszpeconą ziemię brodą ryli. Min. *(= orali; tarzali ś. w ziemi, leżeli na ziemi).* Pijak ryje nosem w rynsztoku. Przen.: Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż równie zawsze ryje. Jabł. *(= myszkuje, tropi, maca, szpieguje, wywiaduje ś.).* **2.** *wyrzynać, rzeźbić, rytować, sztychować:* Poślesz mi człowieka, któryby umiał R. rozliczne rzezania z temi rzemieślnikami, które mam przy sobie. Leop. Obietowali są rytym bałwanom kanaańskim. Ryte herby. Troc. Podwoje ryte z kosztownych topazów. Tw. Grono wina do rąk Bachusa rytego, *sculpti,* kłąść kazał. Skar. Żywo ryte posągi. Pilch. Odbiegli rytych swoich obrazów. Leop. (strugałek swoich. Leop.). R. obrazy, perły, pieczątkę. Troc. Mapy ryte. L. Cóż jeszcze u niego rytego srebra? *coelati argenti?* Siem. J. *(= grawerowanego, cyzelowanego).* Te słowa ryte na bramie czernieją. Mick. Przen.: Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował. Groch. **R. ś.** *drzeć ś., przedzierać ś., przedostawać ś., dobywać ś., wydobywać ś., wyłazić gwałtem:* Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu ś. psie zęby będą ryły. Pot. Brzoza z pośród muru ś. ryje, aż wierzch ku górze wybije. Dar. J. <RY/ROW/RW/RYW>
[**Rycka, i,** lm. i] p. **Ryczka.**
[**Ryckać, a, ał**] *byle jak kopać, ryć, pyskać, rozgrzebywać.* <Od Ryć>
[**Ryckanie, a,** blm.] czynność cz. **Ryckać.**
Rydel, dla, lm. **dle** *wązka łopata żelazna lub okuta żelazem, szpadel:* R., narzędzie kopnicze. Jak. J. Rydle różne do kopania; jedne holenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie, drewniane, żelazem obwodzone. Kluk. Przy rydlu leżą grabie. Troc. Rydle do kamienistego gruntu. Troc. Rydlem kopać. Troc. Rydle osadzają ś. w brzozowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. Kluk. Nalazszy rydle, miejsce nie skopane w ogrodzie kopali. Skar. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończaste i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. Baz. R. grobarza, którym groby kopie. L. Choć grobarz rydlem zawadzi, to trupiej głowie nie wadzi. Comp. Małżeńskie przymierze sam powinien rozcinać R. Pot. *(= śmierć, grobowa deska, mogiła).* Jeno R. a motyka ta ich rozerwać może. Rys. Częstokroć własnym sobie rydlem dół bierzemy. Pot. *(= sami na siebie bicz kręcimy).* R. do rznięcia torfu w cegiełki przy wydobywaniu onego. Łab. Zdr. **Rydelek.** †**Rydlik.** <RY/ROW/RW/RYW>
Rydelek, lka, lm. **lki I.** p. **Rydel:** R. mały z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. Kluk. **2.** *daszek u czapki, kaszkietu:* Miał granatowy kaszkiecik z rydelkiem. Wilk. Zostawała czapka z rydelkiem. Krasz.
[**Rydka, i,** lm. **i. Rytka**] = **Retki.**
† **Rydlik, a,** lm. **i** p. **Rydel:** *Marra,* R. ogrodny, którym ziele wykopują a. też rzepę na polach ryją. Mącz. Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać a. rydlikiem jakim skopać. Trzyc.
Rydlisko, a, lm. **a** *trzonek rydla:* Rydlów pięć z rydliskami. Wej. <Od Rydel>
Rydlować, uje, ował *kopać rydlem:* R. ziemię w ogrodzie. <Od Rydel>
Rydlowanie, a, blm., czynność cz. **Rydlować.**
Rydlówka, i, lm. **i I.** *drewniana łopatka, na którą osadza ś. rydel.* **2.** [R.] *łopatka, mały rydel.* <Od Rydel>
[**Rydom**] *przyśpiew:* Ej R. R., bo kumoszki przydom. Pc. <Okrzyk; ? Z Ukr. a. Słc. riadom = rzędem>
Rydwan, u, lm. **y I.** × R. *prosty wóz kryty:* R., wóz nakryty, *currus arcuatus.* Mącz. R., wóz, pojazd nakryty. Ust. cen. Chciał i mnie i R. i konie ze wszystkim zagrabić. Sak. Już wozy, telegi, rydwany jadą. L. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy R., w którym on przyjechał z rogami. L. R., w którym panny siedziały, stanąć za kolebką musiał. Górn. Pierwej proste rydwany i rzadkie, częste siodła miasto poduszek, a teraz złote kolebki i karety. Skar. Wprzągszy w swój R. orły złote obok srebrnych. Mick. Przen.: R. żałobny = *karawan.* Żart.: Na rydwanie wedle kija chodzić. Troc *(= wędrować po świecie piechotą).* **2.** × R. *wóz bagażowy.* Troc. 3. u starożytnych, *wóz dwukołowy, z tyłu otwarty, używany na wojnie, na igrzyskach, przez wjeżdżających tryumfatorów i t. p.:* Kiedy Feb złotowłosy na horyzont górny dnia trzeciego wytoczył swój R. poczwórny ...Dm. R. Wenery. R. zwycięski, tryumfalny. Wielu cudzoziemskich oficerów wolało dobrowolnie stanąć przy rydwanie zwycięzcy. Sienk. *(= poddać mu ś.).* Przen.: Próbowała na nich wejrzeń swoich i obałamuconych przykuwała do swojego rydwanu. Krasz. *(= ujarzmiała swemi wdziękami, wciągała do grona swoich nieodstępnych wielbicieli).* Zdr. **Rydwanik.** Zgr. **Rydwanisko.** <Nm. Reitwagen>
† **Rydwanarz, a,** lm. **e** *woźnica rydwanu.* Troc. <Od Rydwan>
Rydwanik, u, lm. **i** p. **Rydwan:** Chciał na swoim rydwaniku do miejsca zajechać na nocleg. Gil.
Rydwanisko, a, lm. **a** m. i ni., p. **Rydwan:** W R. ladajakieś wsiadł, gdy z obozu uježdżał. Birk.
× **Rydykiul, a,** lm. **e** *woreczek na robótkę kobiecą.* Sł. wil. <Fr. ridicule, réticule>
× **Rydykuł, u,** blm. *śmieszność, pośmiewisko:* Stój, panie Zygmunt! oto wpadasz w R. bezdenny. Krasiń. <Łć. ridiculus>
Rydz, a, lm. **e I.** [R.] *pewien taniec:* Najpiękniejszy taniec góralski nazywa ś. R. Tet. **2.** bot. (lactaria deliciosa a. agaricus deliciosus) *grzyb z rodzaju mleczaju.* R. czarny (agaricus fuliginosus a. acer). R., p. **Mleczaj.** Nad piestrzyce a. smarze jeszcze rydze lepsze. Syr. Lepszy R., niżli nic. Prz. *(= dobra psu i mucha).* Czerwony jak R. Kn. Dziad jak R. wygląda. Zabł. *(= jak ćwik).* Zdrów gdyby R. Zabł. Zdr. **Rydzyk.** Zgr. **Rydzysko.** <RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYDZ>

[Rydzak, a, blm.] *piasek rydzy, [rudy.* < Od Rydzy >

Rydzawiec, wca, blm., min. *tlenek ołowiany,* płowiec, umiaz, glejta (lithargyrum, plumbum oxydatum). < Od Rydzawy >

Rydzawo przys. od **Rydzawy.**

Rydzawy, Rydzowaty *rudawy, czerwonawy, ryżawy, jasnocisawy:* Koń R. Troc. Płomień jest R. a. złotoczerwony. Troc. < Od Rydzy >

[Rydzek, dzka, lm. **dzki]** *rodzaj grzyba.* < Od Rydz >

Rydzobrody *mający brodę rydzą, rudobrody, rusobrody:* Charon R. Nar. < Rydzy + * Brody, od Broda >

Rydzowacenie, a, blm., czynność cz. **Rydzowacieć.**

Rydzowacieć, eje, ał *stawać ś. rydzowatym.* L. < Od Rydzowaty >

Rydzowato przys. od **Rydzowaty.** L.

Rydzowatość, i, blm., rz. od **Rydzowaty.**

Rydzowaty p. **Rydzawy:** Bach R. przy niepróżnej kadzi. L. Broda rydzowata. Pot. Charon czerstwy w starości swej i R. Koch. J. < Od Rydzy >

Rydzowy przym. od **Rydz:** R. statek. Troc., Kn. Stój R.

[Rydzowy] *ryżowy:* Kapelusz R. < Zam. Ryżowy >

Rydzy 1. *barwy rydza, rudy, rusy, jasnocisawy, jasnogniady; czerwono-żółty, płowy:* Koń R. Leop. Droższy człowiek, niżli przeczystsze rydze złoto. Leop. Mąż ten jeździł na koniu rydzym. Bud. Rydzą grzywę straszny lew afrykański jeży. Pot. Maść rydza. L. [R. = rudy, barwy rydzowej: R. piasek = rydzak]. < RUD/RUDZ/RD/RDZ/ RYD/RYDZ >

Rydzyk, a, lm. **i 1.** p. **Rydz:** Ano grzybków, rydzyków nanoszono, a ptaszków nałapano. Rej. Dlaczego rydzyki, kiedy to rydzyska? Fred. A. **2.** *dawny szeląg w Polsce (w którym miedź przeglądała).*

Rydzyn, u, lm. **y** bot. (nissolia) *roś.*

Rydzysko, a, lm. **a** p. **Rydz:** Dlaczego rydzyki, kiedy to rydzyska? Fred. A.

[Ryf, a, lm. **y]** *miara długości, łokieć; metr.*

[Ryfa, y, lm. **y]** p. **Refa.** Zdr. **[Ryfka].** < Nm. Reif >

Ryfelka, i, lm. **i** piecz. *maleńki pilniczek, pilniczek drobno nacinany.* < Nm. Riefel >

Ryfelmaszyna, y, lm. **y** mł. *machina do żłobkowania,* rowczarka. < Nm. Riefelmaschine >

[Ryfka, i, lm. **i]** p. **Ryfa.**

Ryg, u, lm. **i** *przyrząd ze wszystkiemi przyborami (maszyną, kotłem i t. d.) potrzebny do kopania nafty.* Sew. < ? Ang. rig >

Ryga, i, częś. w lm. **Rygi 1.** *wiersz liczb, linja cyfr:* R. jest wiersz liczby jakiej, od jednej ręki ku drugiej wypisanej; miasto tego słowa używam prostego: wiersz abo rząd liczby. Sol **2.** *pięć linji na papierze na nuty:* R. do nut muzycznych pisania składa ś. z pięciu linji. Mag. **3.** w lm. *papier z grubemi linjami do podłożenia przy pisaniu, aby linje przebijały:* Na rygach pisać, na podłożonych linjach. L. × Przen.: *ryza, kluby, przyzwoite granice, karby:* W rydze swojej co = w ryzie, w klubach swoich, w granicach swoich. L. To jest prawda, że człowiek nędznym stać ś. może, gdy z prostej szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. Przyb. **4.** *budynek do suszenia zboża w okolicach, gdzie zboże samo na polu nie dojrzewa z powodu ostrości klimatu (szczeg. w gubernji Witebskiej).* **5.** [R., **Reja]** *stodoła.* **6.** druk. = a) *justunek w formie sztabika pod ostatni wiersz kolumny,* in. *podbitka.* b) R. u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, założone kwadratami. Mag. **7.** mul., zwykle w lm. *przybite do sztandarów deski, na które ś. zakłada maculce.* < Włos. riga >

[Rygać, a, ał, Ryhać] *rzygać.* < Ukr. rìgaty, Ros. rygåt' >

Rygał, u, lm. **y 1.** *szafa bez drzwi na książki, papiery i in.:* R. sklepowy. Jord. Są do sprzedania rygały sklepowe. **2.** R. w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. Mag. < Nm. Regal >

× **Rygałowy** p. **Regałowy.**

[Ryganie, a, blm.] czynność cz. **Rygać.**

[Rygda, y, lm. **y]** *świnia* (w zagadce).

[Rygdać, a, ał] *ryć.* < Od Rygda >

Rygiel, gla, lm. **gle, 1.** a. **[Regiel]** *zasuwa, zawora, zapora, pręt lub sztabka żelazna przesuwana, wchodząca w skobel i tym sposobem zamykająca:* R., zawora, zapora, *repages.* Mącz. *Vectis,* R., klamka. Urs. Znaleziono drzwi spuszczone, jak do piwnic, po wejściu zamykające ś. na R. Boh. Drzwi do gabinetu zamknięte na dwa rygle. Węg. Bramy wewnątrz żelaznemi ryglami założone były. Dek. Rygle żelazne. Troc. R. zamkowy. Troc. R. okienny. Troc. Otworzyć drzwi z rygli. Rygle puściły. Przen.: Już rygle zapadły. Pot. *(= już klamka zapadła, już po niewczasie).* **2.** *klin u nóg stołowych.* (Troc., Kn.); *klin, którym jedna część w sprzęcie składanym jest przymocowana do drugiej.* **3.** *listwa wysuwana pod blatem stołu:* Stół rozsuwany na rygle. **4.** [Rygle] *belki w wiatraku stanowiące jego szkielet, zwany* [ryglówką, reglówką]. **5.** bud. = a) *sztuka drzewa poziomo końcami w słupy wpuszczana, do której deski lub łaty pionowo ś. przybija w ścianie lub parkanie.* b) *wiązanie z belek, zamurowane w ścianie z muru pruskiego* c) R. jest belka poprzeczna, miasto ankry służąca. Podcz. **6.** fortep. *gruba listwa drewniana, naklejona na sztimsztok i łącząca ś. z rastą.* **7.** gór., p. gór. **Okładzina.** Łab. **8.** hut.: Rygle = *kolby przepuszczane pod walcami pudlingowemi o wykrojach trójkątnych, w zetknięciu kwadrat tworzących.* Łab. **9.** kraw. *zamocowanie dziurek lub otworów kieszeniowych po końcach, złożone ze ściegów wpoprzek tychże końców.* **10.** pusz., woj.: Czolny R. a. czolna szpona w łożu armatnim = *sztuka drzewa poprzeczna, łącząca dwie ściany łożowe jedna z drugą.* Jak. J. Zdr. **Rygielek.** < Nm. Riegel >

Rygielek, lka, lm. **lki 1.** p. **Rygiel. 2.** kraw. = a) *patka, klapka, zapinająca pod brodą na guziczek podniesiony kołnierz palta,* ryngraf. b) *szew z jedwabiu widoczny, ubierający i zasłaniający sztychlowanie (np. około kieszeni).*

Ryglować,, uje, ował *zasuwać na rygiel, zamykać na rygle; łączyć ryglem, ryglami.* < Od Rygiel >

Ryglowanie, a, blm., czynność cz. **Ryglować.**

Ryglowy przym. od **Rygiel:** Klapka ryglowa = *klapka zapadająca u zamków kufrowych.* Łab.

[Ryglówka, i, lm. **i]** p. **Rygiel.** < Od Ryglowy >

[Rygnąć, nie, nął] *wyjść.*

[Rygnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rygnąć.**

Rygor, u, lm. **y 1.** *przyzwoite granice, karność, dyscyplina, subordynacja, ryza, karby, kluby, ryga, dłoń żelazna:* Matka dwudziestokilkoletniego chłopaka trzymała w rygorze, jak małe dziecię.

Krasz. Rząd. oparty na rygorze wojskowym. Kaczk. 2. *przymus prawny:* Nakazać co pod rygorem... < Łć. rigor >

Rygoroza, ów, blp. *egzamina ściśle dla otrzymania akademickiego stopnia doktora jakiej umiejętności:* Przygotowywał ś. do rygorozów. Lam. < Łć. rigorosa, 1 pp. lm. r. ni. >

Rygorysta, y, lm. **ści** *człowiek, surowo pojmujący obowiązki, ściśle, surowo przestrzegający rygoru, prawideł, przepisów; pedant, skrupulat:* Ostry R., ale sumienny człowiek, w rachunkach go nie podejść. Krasz. < Nm. Rigorist, Fr. rigoriste >

Rygorystka, i, lm. **i** forma ż. od **Rygorysta:** Pani była rygorystką i nie cierpiała, aby w niedzielę służba szła na polowanie. Chł.

Rygorystyczny przym. od **Rygoryzm:** Ten dom był miany za jeden z najpoważniejszych, a nawet po staroświecku R. Kaczk. < Od Rygorysta >

Rygoryzm, u, blm. *zbytnia surowość, ścisłość, skrupulatność, pedanterja; przesadna moralność:* Jest to teoretyczny R., któremu może same wybrane natury podołać mogą. Pobożność nader gorąca, a salon odznaczający ś. nielitościwym rygoryzmem. Krasz. < Nm. Rigorismus, Fr. rigorisme >

Rygować, uje, ował l. R. papier = *linjować do pisania nut:* R. papier, linjować go do pisania nut po pięć linji razem, do czego służy rastrum. Mag. **2.** *przyszywać rzadkim ściegiem do wierzchu:* R. podszewkę, watę. R. u krawca: rzadkim ściegiem podszewkę do sukni miejscami przeszywać. Mag. **3.** [R.] p. **Rykować:** Woda, krew ryguje. **4.** [R.] *wyrównywać przędzę.* < Od Ryga >

[Rygować, uje, ował, Rykować, Rykać] *lać ś., buchać.*

Rygowalnica, y, lm. **e** *narzędzie kościane, którym szewc robotę wygładza.* Mag. < Od *Rygowalnik, od *Rygowalny, od Rygować >

Rygowanie, a, blm., czynność cz. **Rygować.**

[Rygowanie, a, blm.] czynność cz. **[Rygować].**

× **Ryguła, y,** lm. **y** *linja, wiersz:* Pan cudownie pisze: dwie rygoły, jedna przy drugiej, by kolej od kałamaszki. < Od Ryga >

[Ryhać, a, ał] l. a. **Rygać** *rzygać.* **2.** *wydawać pieniądze.* **3.** *kaszlać silnie, zanosić ś. od kaszlu.* < Ukr. ryhaty >

[Ryhanie, a, blm.] czynność cz. **Ryhać.**

Ryhot, u, lm. **y** *rychotanie, śmiech głośny:* Echo straszliwego owego ryhotu. Psm. < Dźwn., zam. Rzechot >

[Ryhotać, cze, tał a. **R. ś., Rzechotać ś.]** *śmiać ś. na całe gardło:* Patrzy na niego, a ten boki zrywa, ryhocze, ryhocze, a skończyć nie może. Krasz. Przen.: Dachy ś. trzęsły i trzeszczały, wicher ryhotał. Krasz. < ? Zam. Rzechotać >

[Ryhotanie, a, blm.] czynność cz. **Ryhotać,** *ryhotanie ś., ryhot.*

[Ryhotanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ryhotać ś.,** *ryhotanie, rychot.*

Ryj, a, lm. **e,** × **Ryjak, [Ryło] l.** *śpiczasty pysk, wydłużony nos niektórych zwierząt ssących, którym ryją:* Świński R. **2.** *wyniosłość nad oczami, zamiast nosa, u potworów.* Sł. wil. **3.** pog. *twarz podobna do ryja (gruba, ordynarna), morda.* **4.** hut. = a) R. formy = *koniec formy zwężający ś. i wchodzący do ognisk lub do pieca.* b) R. miecha = *dziób, którym wiatr z miecha wypływa.* Zdr. Ryjek. < RY/ROW >

[Ryja, i, lm. **e]** *łączka podmokła.*

[Ryjacz, a, lm. **e]** *kret.* < Od *Ryjać, zam. Ryć >

Ryjaczek, czka, lm. **czki** bot. p. **Wątrawka.** < Od Ryjak >

Ryjak, a, lm. **i l.** p. **Ryj:** W Szwecji świniom tę suchą żyłę nad ryjakiem przerzynają, na której ś. R. podnosi, a takowe świnie nigdy potym nie ryją. Kluk. **2.** [R.] *wysoki kapelusz śpiczasty.* **3.** myśl. *dzik ryjący jamy w ziemi.* **4.** p. **Ryjek.** < Od Ryj >

Ryjek, jka, lm. **jki l.** p. **Ryj. 2.** *pyszczek, smoczek u owadów:* Pchła ryjkiem swoim kole. L. 3. a. **Ryjak, Ryjkowiec, Słonik** zool. (curculio) *chrząszcz czteroczłonkowy słonikowaty.*

Ryjkonosy, ów lm. zool., *zwierzęta ssące owadożerne, z pyszczkiem wydłużonym w ryjek.* < Ryjek + Nos >

Ryjkowato przys. od **Ryjkowaty.** L.

Ryjkowaty *podobny do ryjka:* Pyszczek R. < Od Ryjek >

Ryjkowiec, wca, lm. **wce** p. **Ryjek.** R. kojący. (c. antodontalgicus). < Od Ryjkowy >

Ryjny l. *od rycia, ryjący:* W pokój widły ś. więcą i ryjne lemiesze. Ryb. J. **2.** *tyczący ś. ryja.* < Od Ryć; od Ryj >

Ryjogłowiec, wca, lm. **wce** terat. *potwór z twarzą i czaszką zniekształconą.* < Ryj + *Głowiec, od *Głowy, od Głowa >

Ryjowato przys. od **Ryjowaty.**

Ryjowaty *mający kształt ryja.* < Od Ryj >

Ryjówka, i, lm. **i** zool. p. **Rzęsorek.** < Od *Ryjowy, od Ryj >

Ryk, u, lm. **i l.** *głos ryczącego, ryczenie,ryknięcie:* Głosem lwa zwyczajnym jest R. ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. R. bydła, lwa, niedźwiedzia. R. ś. rozlega wzdłuż i wszerz po puszczy. Kochan. R. lwi i głos lwice i zęby lwich szczeniąt skruszone są. Wuj. Bydło w lesie ś. rykiem ozwało, Troc. R. lwy, ośli. Troc. Nakształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. Kulig. Łom, grom, uciekanie, R., kwik koni i rannych pod niemi stękanie. Tw. Przen.: Skąd weź, to weź, hucz szumnie, hoc, hoc, chociaż bieda, kwik, R., kap, kap od oka i grosza ci nie da. L. (ani groźbą, ani prośbą, ni fukiem, ni płaczem. L.). R. okropny wściekłości, boleści, rozpaczy. Mick. Przen.: R. działa, burzy, morza, trąby. R. ziemi, morza. Troc. Włod. Przen.: *płacz głośny, zanoszenie ś. od płaczu, beczenie, bek, buczenie.* **2.** ?: Wydarszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak, chłopie, nasi przodkowie rykiem bijali. Papr. **3.** p. **Ryk. 4.** a. **Poryk, Huk, Mowa** myśl. *głos niedźwiedzia.* < RYK/RYCZ >

[Ryk, a, lm. **i] l.** *płot, ogrodzenie z kamieni polnych.* **2.** *przejście dla bydła pomiędzy takiemi dwoma płotami do wody lub na pole.*

Ryka, i, lm. **i** myśl. *sarna, która nigdy nie rodzi.* < ? Nm. Ricke >

[Ryka, i, lm. **i]** *żerdź, kół, tyka.* < Nm. Rick, Rück >

Rykacha! *okrzyk:* Wolność, szczęście, hura—hejże - R.! Krasiń. < Okrzyk. >

1. [Rykać, a, ał] l. p. **Ryknąć. 2.** *rżeć:* Nie rykaj, koniku. **3.** *trzaskać z bata.* **4.** *pierdzieć mocno.*

2. [Rykać, a, ał] p. **Rykować:** Krew aż rykała z rany.

[Rykała, y, lm. **y, Rykoń]** *ten, co ryczy, krzykała, garłacz, awanturnik.* < Od Rykać >

[Rykanie, a, blm.] **l.** czynność cz. **Rykać. 2.** wet. p. **Bieganie.**

Rykcja, i, lm. **e** bot. p. **Wgłębka.** < Łć. riccia >

Rykiel, kla, lm. **kle** fl. *balik ośm stóp długi, którym ś. spinają plenice w pasie a. płycie.*

Rykla, i, lm. **e** p. **Rychla**: Rykle abo rytle, to jest czerwone blachy po ciele. Syr.

Rykliwie przys. od **Rykliwy.**

· **Rykliwy** *zwykły wydawać ryk, ryczący:* Jarzmami rykliwe ciołki uciśnione. Żebr. <Od Ryknąć>

Ryknąć, nie, nął, nied. **Ryczeć,** [**Rykać**] **I.** *wydać ryk, zaryczeć:* Tak wół ryczy, jako i krowa. Rej. Wół i osieł, gdy ryczą, przerażają uszy. L. Historje wyrabia, płacze, jak wół, ryczy. L. Koń, gdy ś. zapali, będzie kwiczał, ryczał; wół będzie chrapał, sapał. Wer. Ryczy lew, osieł ryczy. Troc. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast ryknienie uczyniło wysokiej skały poruszenie. Mor. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka da. Kn. Rumak ludzkim śmiechem ryknął. Młck. Przen.: Trio basem ryknę, jak lew afrykański. L. (*= huknę, zabeczę, wrzasnę).* Przen.: *wybuchnąć płaczem na całe gardło, zabeczeć:* Tu ś. nieborak rozrzewniwszy znowu, wsparty na stole, nie płacze, lecz ryczy. Pot. Płaczcie abo od żalu raczej ryczcie. Groch. Przen.: *huknąć, zagrzmieć, zawyć:* Spiżowe gardło wojny już ryczeć przestało. Przyb. Ryczą bez odpoczynku moździerze i działa. Zim. Morze ryczało, ziemia ś. trzęsła. Troc. Z obu stron działa ryczą. Pas. Słyszycie, jak kartauny ryczą? Sienk. **2.** [Ryczeć] rub. *przechwalać ś., śmiałkować, wyzywać do walki.* **3.** myśl. (o jeleniach) *wabić w czasie rykowiska:* Wogóle w tym roku jelenie ryczały krótko. Źle ryczą jelenie *= rzadko ś. odzywają, porykują.* <RYK/RYCZ>

× **Ryknienie, a,** blm. p. **Ryknięcie**: Lew ryknął, a straszliwe natychmiast R. uczyniło wysokiej skały poruszenie. Mor.

Ryknięcie, a, blm., × **Ryknienie** czynność cz. **Ryknąć.**

[**Rykoń, a,** lm. **e**] p. **Rykała.** <Od Rykać>

Rykoszet, u, lm. **y** *odskok, odbitka, odbicie ś. ciała rzuconego, np. kuli, od jakiego przedmiotu:* Każdy rzucił kamieniem, a nie trafił przecie, a czasem rykoszetem na niego padł kamień. Podżartowywał z Ewuni, posyłał rykoszety. Jeż. <Fr. ricochet>

Rykoszetować, uje, ował p. **Rykoszować.** <Od Rykoszet>

Rykoszetowanie, a, blm., czynność cz. **Rykoszetować.**

Rykoszować, uje, ował, Rykoszetować *odbijać ś. rykoszetem:* Tylko rykoszujące kule do nich ś. dostać mogły. Drz. <Fr. ricocher>

Rykoszowanie, a, blm., czynność cz. **Rykoszować.**

[**Rykować, uje, ował, R. ś., Rykać, Rygować**] *płynąć bystro i obficie, szorować, walić, buchać:* W czasie powodzi woda aż przez rynek rykowała ś. <Nm. rücken>

[**Rykowanie, a,** blm.] czynność cz. **Rykować.**

[**Rykowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rykować ś.**

Rykowisko, a, blm. **I.** a. **Ryk** *bekowisko, ruja, czas popędu płciowego jeleni.* **2.** [R.] *miejsce schadzki łosi i klęp w czasie popędu płciowego:* Jeleń bekuje na bekowisku a. rykowisku. Rogacz odezwał ś. potężnie, jak z rykowiska. Sienk. <Od Rykać>

Ryksyny, yn, blp. *dawniej cyfry królewskie na czaprakach, przykrywające olstra w jeździe.*

[**Ryktować, uje, ował i R. ś.**] p. **Rychtować.**

[**Ryktowanie, a,** blm.] czynność cz. **Ryktować.**

[**Ryktowanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Ryktować ś.**

[**Ryktowny**] p. **Rychtowny.**

[**Ryku**] *głos zwierząt:* Krówecka ryku. Moje prosie kwiku, ryku. <Dźwn.>

[**Ryl, a,** lm. **e**] **I.** *ryj świński.* **2.** *rydel, łopata, szpadel.* <RY/ROW>

Rylcogardłowy p. **Rylcowogardłowy.** <Rylec + Gardłowy>

Rylcogardzielowy p. **Rylcowogardłowy.**

Rylcognykowy p. **Rylcowognykowy.** <Rylec + Gnykowy>

! **Rylcohyoidny** p. **Rylcowognykowy.** <Rylec + *Hyoidny, od Łć. hyoideus>

Rylcojęzykowy p. **Rylcowojęzykowy.**

Rylcopołykowy p. **Rylcowogardłowy.** <Rylec + Połykowy>

Rylcosutkowy p. **Rylcowosutkowy.** † Dziura rylco-sutkowa p. **Kończasto-cyckowy.** <Rylec + Sutkowy>

Rylcoszczękowy p. **Rylcowożuchwowy.** <Rylec + Szczękowy>

† **Rylcowatootchłaniowy,** p. **Rylcowogardłowy.** <Rylcowaty + Otchłaniowy>

Rylcowaty I. *podobny do rylca.* **2.** anat., p. **Rylcowy.** <Od Rylcowy>

Rylcowogardłowy, Rylcogardłowy, Rylcogardzielowy, Rylcowogardzielowy anat.: Mięsień R. = *mięsień* rylcopołykowy, † muszkuł skazówkogardłowy (Ryszk.), † myszka rylcowootchłaniowa (Perz.), × muskuł podnoszący gardło, × kolczystogardłowy, † myszka kończasto-gardzielowa, † myszka spiczasto-gardłowa (Krup.) (musculus stylopharyngeus). <Rylcowy + Gardłowy>

Rylcowogardzielowy anat. p. **Rylcowogardłowy.** <Rylcowy + Gardzielowy>

Rylcowognykowy, Rylcognykowy anat.: Mięsień R., † myszka rylcowojęzycznokostna (Perz.), † muszkuł spiczastowidełkowy (Rysz.), × muskuł unoszący kość językową w górę, † myszka skazówkowa a. kończasta kości językowej (Krup.), † myszka kończasto-języko-kościowa, † muskul rylco-hyoidny (musculus stylohyoideus). <Rylcowy + Gnykowy>

† **Rylcowojęzycznokostny** p. **Rylcowognykowy.** <Rylcowy + Językowy + Kostny>

† **Rylcowojęzyczny** p. **Rylcowojęzykowy.** <Rylcowy + Język>

Rylcowojęzykowy, Rylcojęzykowy anat.: Mięsień R., † rylcowojęzyczny (Perz.), † myszka kończastojęzykowa (Krup.). <Rylcowy + Językowy>

† **Rylcowootchłaniowy** p. **Rylcowogardłowy.**

Rylcowosutkowy, Rylcosutkowy anat.: Mięsień R. (musculus stylomastoideus). <Rylcowy + Sutkowy>

Rylcowożuchwowy anat.: Więzadło rylcowożuchwowe, × wiąz rylcoszczękowy (ligamentum stylomandibulare, stylomaxillare). <Rylcowy + Żuchwowy>

Rylcowy I. przym. od **Rylec:** R., rylcem zrobiony. **2.** a. **Rylcowaty** anat.: Wyrostek R. = *rylcowaty,* † pociąg rylcowy (Perz.), † wyrost ostry a. suchy wilk (Urs.), † wyrostek kończasty (Krup.), kończysty (Girt.). <Od Rylec>

Rylec, lca, lm. **lce,** × **Rywadlnik I.** *narzędzie do rycia, do rytowania,* † grabsztych, † grabsztykiel; *narzędzie do pisania u starożytnych, styl:* R.

grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryją. Jak. J. Te rylce są tępe. Troc. Na dobrym rylcu wiele należy. Troc. Puszczadło, rzezak, dłubaczka, R. Bobr. *(=lancet)*. R. do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, *stylus*. Pilch. *(=styl)*. Niechaj przynajmniej dziejopis rylcem surowej prawdy na kartach historji objawi, żem pędząc przed sobą ludność niemal całego miasta, szczęśliwie stanął w ratuszu. Wilk. Przen.: × R. =*pióro*, *sposób pisania*, *styl:* R. Tacyta. R. historji. **2.** *narzędzie do spulchniania spodniej warstwy gruntu, bez wyrzucania ziemi na wierzch, pług podskibowy*. **3.** bot. p. **Mrzechlina**. <Od Ryć, RY/ROW>

× **Ryła, y,** lm. **y, Ryło, [Łycz]** *paszcza;* przen. *brzydka gęba. pysk, ryj, morda*. Sł. wil. <Ros. ryło>

[Ryłko, a, lm. **a] I.** p. **Ryło. 2.** *dziobek, czopek, nosek:* R. u czajnika. R. w butelce = *szyjka*. Wal. <Od Ryło>

Ryło, a, lm. **a I.** p. **Ryj:** Pies rzucił ś. na odyńca i zaczął go obrabiać koło ryła. **2.** p. **Ryła**. Zdr. **[Ryłko]**. <Brs. rýło>

I. Rym! I. a. **[Hrym!]** (gdy coś rymnie) *ru! bęc! pac! klap! buch! chlast! brzdęk!:* R. jak długi o ziemię! R. do djabła z jakiegoś urwiska. Fred. A. Idę sobie, a tu szewczyk R. jak długi. Bał. R. z moździerza. Fred. A. **2.** *właśnie, akurat, łup, jak na złość, w całej okazałości, całej parady:* Nie chciałem go prezentować, aż tu R. wlazł! Spodziewał ś. Bóg wie czego, aż tu R. groszak. <Dźwn.>

2. Rym, u, lm. **y I.** *jednobrzmienność końcówek w wierszach, kadencja, skład:* R. u nas ś. bierze za podobne zakończenia dwuch wierszy, zawierając półtorej jednakiej zgłoski, inaczej kadencją i składem zwany. Pir. Rymowi dałem pokój, choćbym ci mu pono był niezgorzej podołał; dość tak i bez rymu, bo i Niemiec sam mówi: prawda, chocia nie R. Opal. Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, nie wiem, czy ś. wiersz komu bez rymu podoba. Dm. R. być może bez poezji. L. Satyry polskie Opalińskiego bez rymów są pisane. Troc. R. męski, żeński, przekładany, nieprzekładany. R. kaleki *(=niezupełny, niedokładny)*. R. częstochowski *(=ladajaki, niezgrabny)*. To nie do rymu *(=nie do składu; nie rymuje ś.)*. R. nie ode mnie zależy. Sow. Przen.: *to, co być powinno, czegoby ś. chciało:* Nie R. ci, ale stoi za nasze. Rys. (dosyć wielkie powetowanie. L.). Przen.: W R. = *w sam raz, w jądro rzeczy, w sedno, dogodnie, po myśli, stosownie, do gustu:* Trudno każdemu w R. trafić. Petr. Coby wszystko nie w R. poszło, aniby dobrze było. Glicz. *(=nie udało ś., nie powiodło ś., poszło po nosie)*. **2.** *wiersz rymowany; wiersz, mowa wiązana, poezja:* R., wiersz rymowny, składna mowa, rymowy = wiersze, rytmy. Pir. Gawędy i rymy ulotne. Syrok. Miodopłynne rymy (wiersze) pisze. Troc. Podłe rymy pisać. Troc. Przen.: *mowa; gadanie, gadanina, plotka, opowiadanie, gawęda:* Podpisałeś ty i bisy miały słuchać twego rymu. Mick. Małżeństwo też jedno w cnotliwą, i o którejby żadnych rymów nie tworzono, zaczynania nie opiewano, aby nie staczał. Glicz. <Fr. rime, Nm. Reim>

† **Ryma, y,** lm. **y, [Rymaj, † Rema, [Rema]** *katar:* Rymą, sapką, nieżytem i innemi imiony zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. Sien. Wielka R. mu spadła na piersi. Wys. R., to jest zawalenie nosa. Krup. Na katar abo rymę lekarstwo. Haur. Rymę ma, cierpi. Troc. Rymy pozbawić. Troc. <Fr. rhume, Łć. rheuma, Gr. rheûma>

[Rymacz, a, lm. **e]** *stempel do nabijania strzelby.*

Rymak, a, lm. **i, Rymarz, Rymogniotek, Rymoklet, Rymokleta** *lichy poeta, wierszoród, wierszokleta, wierszarz:* Najlichszy rymaku, gryzmoło przeklęta! Chot. <Od 2. Rym>

Rymarczanka, i, lm. **i** p. **Rymarzówna**. Sł. wil. <Od Rymarka>

Rymarczyk, a, lm. **i** *czeladnik rymarski, siodlarczyk:* Szewczyk, kuśnierczyk, R., gdy ś. ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew, a przywiąże ś. do szabli, rozumie, że szlachcic. L. <Od Rymarz>

Rymarka, i I. lm. **i, Rymarzowa** *żona rymarza, siodlarka.* **2.** blm. p. **Rymarstwo:** Bawić ś. rymarką. Sł. wil. <Od Rymarz>

Rymarski przym. od **Rymarz**, *siodlarski:* Skóry do robót rymarskich. Kluk. Igła rymarska.

Rymarstwo, a, blm., **Rymarka** *rzemiosło rymarskie, siodlarstwo:* Król Stefan R. dobrze umiał. Petr. **2.** żart. *rymowanie, klecenie wierszy:* Całe życie wagantem zostawał i zarabiał tym, co miał: a. kuglarstwem, a. rymarstwem. Kawcz. <Od Rymarz>

Rymarszczyzna, y, blm. *wyroby rymarskie.* <Od Rymarski>

I. Rymarz, a, lm. **e** *rzemieślnik produkujący wyroby z rzemienia, siodlarz.* <Nm. Riemer>

2. Rymarz, a, lm. **e I.** p. **Rymak:** Rymujesz ladajako, rym ci ś. źle zdarza, rymopis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. Min. **2.** † R. p. **Rymotwórca:** Rej R. Brk. < Od 2. Rym >

Rymarzowa, ej, lm. **e** *żona rymarza, rymarka.* <Od Rymarz>

Rymarzówna, y, lm. **y, Rymarczanka** *córka rymarza.*

Rymarzyna, y, lm. **y** *rymarz godny politowania.* <Od Rymarz>

[Rymatyz, u a. **a,** lm. **y] = Gościec.** <Od Łć. rheumatismus>

[Rymatyzm, u, blm.**]** p. **Gościec.** <Od Łć. rheumatismus>

Rymesa, y, lm. **y** han. *wypłata pieniędzy za pośrednictwem wekslu, przekaz pieniężny, czek przekazowy.* <Włos. rimessa, Fr. remise>

† **Rymfowanie, a,** blm. *jakaś gra dawna:* Warcaby, mąkowanie, R. i insze wszystkie gry ciche, to im będzie wolno. Strzel.

× **Rymfreszk, u,** lm. **i** *jakaś zakąska:* Śniadanie, kawa i rymfreszki były zastawione. Nar. Nastąpiły tańce przy hojnym rozdawaniu rymfreszków i usłudze porządnej. Nar. <Włos. rinfresco>

Rymnąć, nie, nął, nęła a. × **mła, nęło** a. × **mło, [Hrymnąć] I.** cz. ni, = a) *huknąć, grzmotnąć, trzasnąć, gruchnąć:* Tam więc spałem, aż tu stuk! rymło jak z armaty. Fred. A. b) *runąć, paść, zwalić ś., gruchnąć, rzucić ś., obalić ś., upaść całym ciężarem:* Puścił ś. w taniec i... rymnął jak długi. Rymnął mu do nóg. Straciwszy ekwilibrjum, rymnął na ziemię. Gliń. Wół nie skoczy— pomyślał—ale kozieł do mnie podobny, bez szwanku R. może. Gliń. Stary... trzasnął go tak w pysk, aż rymnął łbem na szklaną szafę. Reym. Rymnąłem ze stołka na ziemię. **2.** cz. czyn. — a) *powalić, cisnąć, wywrócić, gruchnąć, grzmotnąć, lunąć, chrosnąć:* A on jak nie rumnie go o ziemię! b) *uderzyć, zwalić, zdzielić, lunąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrosnąć, dzbęknąć, wyciąć, palnąć:* Rymnął go w łeb obuchem. <Od 1. Rym>

Rymnięcie, a, blm., czynność cz. **Rymnąć.**

× **Rymny** p. **Rymowy.**

× **Rymobaj, a,** lm. **owie** *prawiący wiersze, wierszokleta, poeta-bajarz:* Lecz ja nie jestem z liczby rymobajów owych, co płoche czynią wróżki z oblubieńców nowych. Nar. <2. Rym + Baj>

× **Rymobajny** *przywykły bajać wierszami, poetycko-łgarski:* Precz, próżne wróżki rymobajnej zgrai. Nar. <2. Rym + *Bajny, od Bajać>

× **Rymodziej, a,** lm. **e** p. **Rymotwórca:** Przymówka rymodziejom. Nar. Febus przyjaźń swą skłonił rymodziejom. Petr. <2. Rym + *Dziej, od Dziać>

Rymogniotek, tka, lm. **tkowie** p. **Rymak:** Mnóstwo głupich wierszydeł, do których blaskiem swoim budzą (wielcy ludzie) tylu wierszarzy i rymogniotków. Moraw. <2. Rym + Gniotek>

Rymoklet, a, lm. **ci** p. **Rymak.** Mrong. <2. Rym + KLAT/KLEĆ/KLET>

Rymokleta, y, lm. **owie** p. **Rymak:** Poetę, a raczej okolicznościowego rymokletę, odmalowuje nam, jako pieczeniarza. Chm. <2. Rym + *Kleta, KL(AT)>

Rymołowca, y, lm. **y** *pisarz uganiający ś. za rymami, wyszukujący ich:* My rymołowcy, tamci poetowie. Wtk. <2. Rym + Łowca>

× **Rymomowny** p. **Rymotwórczy:** Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, służy malarzom, służy rymomownym. L. <Rym + Mowny>

Rymopis, a, lm. **owie** p. **Rymotwórca:** Rymujesz ledajako, rym ci ś. źle zdarza, R. być nie możesz, ujdziesz za rymarza. Min. Gdy R. sobie podleje, natenczas wiersze najlepsze leje. Kn. Rymopisom wszystko wolno. Troc. R. prosty. Troc. <2. Rym + -pis, od Pisać>

Rymopisarstwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo:** Pilch. Satyra, gatunek rymopisarstwa. Czart. A. <2. Rym + Pisarstwo>

× **Rymopiski** p. **Rymotwórczy:** I w liczbie rymopiskiej i w myślach wysoki Horacjusz dość gładkie polskie stawia kroki. L. <2. Rym + -piski, PIS>

Rymopistwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo:** R. nie obejmuje całego obrazu, który ś. w myśli wznieca przez słowo poezja; rym być może bez poezji, kiedy abo rzecz nie poetycka, a. nie poetyckim duchem śpiewana. Kras. Dobrego rymopistwa rozum jest zasadą i źrzódłem i początkiem. Koryt. <2. Rym + -pistwo, PIS>

× **Rymoploty** p. **Rymotwórczy.** <2. Rym + *Ploty, od Pleść>

× **Rymopłochy** *płoche, nędzne rymy składający; rymobajny:* Nie jestem w rzędzie podłym rymopłochych ludzi. L. <2. Rym + Płochy>

× **Rymopłody 1.** *wywołujący natchnienie poetyckie, pobudzający do tworzenia rymów, płodzący rymy, poetyczny:* R. pożar. Kniaź. R. brzęk mej lutni miękkim służy pieśniom. L. **2.** p. **Rymotwórczy.** <2. Rym + *Płody, od Płodzić>

[**Rymotać, cze, tał**] = **Romotać.**

[**Rymotanie, a,** blm.] czynność cz. **Rymotać.**

× **Rymotworka, i,** lm. **i** forma ż. od **Rymotwór:** Znakomita R. liryczna. Bobr. <Od Rymotwór>

Rymotworny p. **Rymotwórczy:** Natura wierszów pisania, dając talent miły, chciała, by wasze rymotworne pióra, gdziekolwiek cnotę znajdziecie, chwalili. L. Rymotworne skronie wieniec ozdabia. L. <2. Rym + *Tworny, od Tworzyć>

Rymotwór, ora, lm. **ory** p. **Rymotwórca:** Muzo! jeśli ci sztuka rymotworów miła, którą ś. grecki wierszopis (= Homer) nadymał... Kras. <2. Rym + Twór>

Rymotwórca, y 1. lm. **y,** m., × **Rymotwór,** × **Rymodziej, Rymopis,** × **Rymownik,** † **Rymarz, Rytmiarz,** × **Rytmotwórca, Rytmopis** *wierszopis, poeta:* R. lirykowy. Troc. Poeta imię w Polszcze rymotwórcy nosi. Min. **2.** × **R.,** lm. **e,** ż., × **Rymotwórka,** × **Rymownica** *kobieta pisząca rymy, poetka:* Safo, znaczna R. Chr. <2. Rym + Twórca>

Rymotwórczy przym. od **Rymotwórca; Rymotwórski, Rymotworny,** × **Rymopiski,** × **Rymopłody,** × **Rymomowny,** × **Rymoploty,** *wierszopisarski, poetycki:* Sztuka rymotwórcza. Dm. <2. Rym + Twórczy>

Rymotwórka, i, lm. **i,** p. **Rymotwórca:** Drużbacka Elżbieta, sławna nasza R. Nies. <Od Rymotwór>

Rymotwórski p. **Rymotwórczy.** <Od Rymotwór>

Rymotwórstwo, a, blm., **Rymopisarstwo, Rymopistwo, Rytmopistwo** *sztuka wierszowania, pisania poezji, wierszopisarstwo:* W rzędzie nauk ma swoje miejsce R. L. <Od Rymotwór>

Rymować, uje, ował, Rytmować, Rytmizować 1. *składać rymy, układać wyrazy do rymu, układać wiersze, pisać rymy:* Rymuję, piszę rymy. Troc. Nie chciej próżno nad wierszów składaniem pracować i nie sądź, że masz dowcip, gdy masz chęć R. Dm. Rymujesz ladajako, rym ci ś. źle zdarza. Min. **2.** × R. p. **R. ś.:** Gdy wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają ś. nieprzekładane. Kopcz. **R. ś.,** × **Rymować 1.** *składać rym, tworzyć rym:* Rymują ś. te słowa. Troc. Wyrazy: dymu i rymu rymują ś. z sobą. **3.** przen. R. ś. do czego = *stosować ś., pasować, odpowiadać czemu; zgadzać ś., harmonizować, licować, kwadrować z czym:* Stosując, jak ś. który członek z którym R. mógł, doszedł miary wszystkiego ciała jego. Górn. *Non sane quadrat,* najmniej ś. nie rymuje. Mącz. *In eos quadrat hoc proverbium,* przeciw ś. tym rymuje ta przypowieść a. na nie może być przywodzona. Mącz. Nie rymuje ś. to z tym. Troc. <Od 2. Rym>

Rymowanie, a, blm., czynność cz. **Rymować.** Przen.: × Według ich fantazji a na umyśle rymowania jakoby świat stać miał? Glicz. *(= rojenia, ubrdania, przywidzenia).* R., zgodność, proporcja. Trzyc. *(= harmonja, odpowiedniość).* R. członków ciała ludzkiego.

Rymowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rymować ś.**

Rymowany 1. im. od **Rymować. 2.** a. × **Rymowny, Rymowy,** × **Rymny** *wierszowany, pisany wierszami:* To nie wiersze, ale proza rymowana. **3.** *przerobiony na wiersze.*

× **Rymownica, y,** lm. **e** p. **Rymotwórca.** <Od Rymownik>

Rymownie przys. od **Rymowny:** R., wierszami, *poetice.* Mącz.

× **Rymownik, a,** lm. **cy** p. **Rymotwórca.** <Od Rymowny>

Rymowność, i, blm., rz. od **Rymowny.**

× **Rymowny 1.** p. **Rymowany. 2.** przen. *składny, szykowny, zgrabny, udatny; harmonizujący, pasujący, kwadrujący, zgodny, stosowny, trafny, odpowiedni:* Wiersz nierymowny = *biały.* Baśnie nierymowne. Sien. <Od Rymować>

Rymowy 1. a. × **Rymny** przym. od **2. Rym. 2.** p. **Rymowany.** <Od 2. Rym>

Rymozłoty, Złotorymy *prześlicznie rymujący:* Wisła z Sanem, słysząc wdzięcznie twe noty

w okrąg czyniąc zatoki, zna, żeś R. L. *(=złotousty, złotomowny poeta).* <2. Rym + Złoty>

Rymszajba, y, lm. **y** mech. *koło pasowe transmisji.* <Nm. Riemenscheibe>

[**Rymszczenie, a,** blm.] czynność cz. **Rymścić.**

[**Rymścić, i, ił**] *oczekiwać, chcieć.*

[**Rymunt, a,** lm. **y**] p. **Rejent.**

[**Ryna, y,** lm. **y**] p. **Rynna.** <Nm. Rinne>

Rynajz, y, lm. **y, Rynajza** blach. *listewka żelazna zgięta w półkole a. w koło i obejmująca rynnę dla jej przytwierdzenia do ściany budynku; jeden z haków kabłąkowatych, na których trzyma ś. rynna pod dachem.* <Nm. Rinneisen>

Rynajza, y, lm. **y** p. **Rynajz.**

†**Rynał, u,** lm. **y** p. **Rynar.** Łab.

†**Rynar, a,** lm. **y,** †**Rynał** gór. *powróz do ciągnienia łańcucha żelaznego, zakończony hakiem; lina z hakiem, łańcuchem zakończona.* Łab.

[**Ryncki, ego,** lm. **e**] p. **Reński.** <Od †Ryn= Ren>

[**Rynczak, a,** lm. **i**] *kij nadziany obrączkami żelaznemi, które za trąceniem o krowę wydają głos i straszą krowę.* <Nm. Ringstock>

[**Rynczniak, a,** lm. **i**] = **Ręczniak.** <Zam. Ręczniak>

Ryndegot, u, lm. **y** *surdut, tużurek:* Przyszlij mi szlamy pod jupę i R. ponsowy. Rol. <Zam. *Redyngot, Fr. rédingote, z Ang. riding coat>

[**Ryndliczek, czka,** lm. **czki**] *rondelek.*

[**Ryndowny**] p. **Rentowina.** <Od Nm. Rind>

[**Ryndza, y,** lm. **e**] p. **Reńska.**

†**Ryndzia, i,** lm. **e** *dziewiątka czerwienna w niektórych grach, np. w chapance.* Goł.

Ryneczek, czku, lm. **czki** p. **Rynek:** Na każdy dzień odprawuje ś. tam targ na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneczków, ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. Star.

Ryneczka, i, lm. **i** p. **Rynka.**

Rynek, nku, lm. **nki,** [**Rynk, Renek**] **1.** *miejsce targu, plac miejski, targ, targowica:* R., pole w mieście na zborzysko ludu a. na sprzedaż rzeczy przeznaczone. Podcz. Nie po wszystko na R. z groszem, moja rada. Szymon. Kupcy, ze wszystkich stron świata przywożąc potrzeby, czynią ten świat jakoby jeden R., na którym, komu co trzeba, najdzie. Petr. Na każdy dzień odprawuje ś. tam targ na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneczków, ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. Star. Ściany w stancji dziurawe, wiatr świszcze jak w rynku. Kras. Ja z tobą w R., a ty przecię w ulicę. Rys. **2.** przen. *miejsce operacji handlowych, miejsce zbytu, miejsce tranzakcji:* R. handlowy = *miasto, w którym handel jakim przedmiotem prowadzi ś. na wielką skalę, giełda:* Wołowy R., forum boarium; owocy R., forum oporinum; R., gdzie wszystkiego najdzie kupić; R. winny. Mur. R. zielony ogródkowych rzeczy. Troc. R. wszechświatowy = *punkt, w którym gromadzą ś. wytwory różnych narodów i w którym dokonywa ś. sprzedaż i zakup przez kupców zjeżdżających ś. z różnych krajów.* Przen.: *ogół osób, okoliczności, warunków, wywołujących położenie stanowiące o cenie towaru:* R. zbożowy, cukrowy. R. pieniężny. Upadek papierów państwowych, akcji, pieniędzy na rynkach zagranicznych. Starają ś. o wprowadzenie swoich akcji na R. paryski. Wynik interpelacji mógłby żaniepokoić R. pieniężny. R. cukrowy w ostatnich dniach znowu ś. ożywił; wpłynęły na to wiadomości o nieurodzaju buraków. Przen.: Wyższe i zacniejsze dążności nie mają prawa obecnie na społecznym rynku *(=widowni, arenie, terenie).* **3.** Wilczy R. =*pole wśród lasu, polanka.* **4.** †R. *miejsce walki, pole:* R. żołnierski. Łs. Prosić o wolny R. a. plac do bitwy. Sz. Zdr. **Ryneczek,** [**Rynul**]. <Nm. Ring>

× **Ryneurynter, tra,** lm. **try** chir. *przyrząd kauczukowy do zatykania a. rozszerzania jamy nosowej* (rhineurynter). <Gr. rhís-rhīnós+eurýnō>

[**Rynewka, i,** lm. **i**] p. **Rynwa:** Przy źródełku wprawiliśmy bzowe rynewki. Fred. A. Miecz obnażony, na którym krew zaschła, co rynewką po nim na podłogę nie spłynęła, stał o ścianę oparty. Krasz.

Ryng, u, lm. **i** *plac miejski, promenada:* Spacerowano po iluminowanych ryngach. <Nm. Ring>

× **Ryngort, u,** lm. **y, Rynkort** *gurt wierzchni do podpinania siodła:* Konie, w ryngorty wziąwszy pod brzuch, z okrętu wysadzają. Pot. <Nm. Ringgurt>

Ryngować, uje, ował fl. *ściągać linkę na szkucie i układać ją w krąg.* <Od Nm. Ring, ringen>

Ryngowanie, a, blm., czynność cz. **Ryngować.**

Ryngraf, u, lm. **y** **1.** *blaszka wypukła, najczęściej kształtu półksiężyca, z wyobrażeniem M. Boskiej lub Chrystusa, noszona przez rycerzy na piersiach,* k a p l e r z: Miał różaniec przy zbroi i R. ze św. Józefem. Krasz. **2.** *takaż blaszka na mundurze wojskowego pod szyją, kiedy ten pełni służbę (w wojsku polskim z wyobrażeniem orła polskiego, a niek. i z cyfrą pułku).* **3.** kraw. *patka, klapka, zapinka do podpięcia na guziczek podniesionego kołnierza palta,* r y g i e l e k. <Nm. Ringkragen>

Ryngsztos, u, lm. **y** bil. p. **Kręcony.** <Nm. Ringstoss>

[**Rynia, i,** lm. **e**] p. **Ryń.**

[**Ryniawa** świnia] = *nieczysta,* [z a b o l a c o n á] *(używa ś. także przy wymyślaniu w złości).*

Rynienka, i, lm. **i** **1.** p. **Rynna:** R. w podkopach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza ś. kiszka zapalnicza aż do komory. Jak J. **2.** anat.: R. wargi = *rowek podnosowy wargi* (philtrum). **3.** chir.: †Rynienki cyrulicze = *zgłębniki żłobkowane.* Rozmaite rynienki cyrulicze. Czer. **4.** a. **Pifel** org. *część piszczałki języczkowej, gdzie ś. znajduje języczek.*

Rynienkowato przys. od **Rynienkowaty:** R. zgięte sterówki. Szt.

Rynienkowaty *podobny do rynienki.* <Od Rynienka>

Rynio, a, lm. **e** p. **Renio:** Było przeszło tysiąc ryniów czystego dochodu. Bał. Kilka ryniów wzięła i ręce mi jeszcze całowała. Zap. <Od Ryński = Reński>

Rynka, i, lm. **i,** [**Renica**] *naczynie kuchenne o rączce prostej, na trzech nogach, tygielek:* R. do odgrzewania kleju. R., naczynie kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i postnych robią. L. Syp to proso w rynkę i nad węglem trzymaj; w drugiej ręce miej wachlarz i ogień poddymaj. Szymon. Mięszaninę tę w rynce glinianej smażyć. Haur. Przy tym ogniu garnek i R., a z rynki zapach głodnemu miły. Chęć. **2.** Rynki, sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają ś. w piecu śklarskim. Torz. **3.** *miara = 4 kopom klepek:* Trzydzieści tysięcy rynków klepek dębowych. Sur. R. klepek. T. K. Od każdej rynki, czyli czterech kóp klepków płaci... T. K. Zdr. **Ryneczka.** <?Nm. Rinne>

Rynkit, u, lm. **y** min. *minerał jednoskośny z gromady sylikoidów, z grupy epidotów, odmiana epi-*

dotu, zawierająca prócz elementów epidotu także cer, lantan, dydym i tytan.

Rynkloda, y, lm. **y** bot. = **Renkloda.** < p. Renkloda >

× **Rynkmacher, a,** lm. **owie** *rzemieślnik robiący pierścienie, złotnik, jubiler:* Ślosarze, kowale, rynkmacherowie i insi rzemieślnicy mniejsi. Vol. Rynkmacherów, stolarzów, paśników, kaletników. Uniw. <Nm. Ringmacher>

× **Rynkort, u,** lm. **y** p. **Ryngort:** Przyszyć do rynkortu kółko i poduszki. Troc. Podpiąć konia rynkortem. Troc.

Rynkowy przym. od **Rynek,** *targowy:* Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy. Petr. Zebrawszy tłumy rynkowej hołoty. L. Oboźny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych i co skrajnych; jeżeli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. Tarn. J. (środkowych, bazarowych. L.). Z domów rynkowych z każdego po groszy 16. Vol. Tyłem domów rynkowych. Przyw. Ceny rynkowe. Stosunki rynkowo-ekonomiczne.

Rynna, y, lm. **y, [Ryna, Rynwa, Rywa]** *rura, a. żłób wązki a długi do sprowadzania a. odprowadzania wody,* × o k a p n i c a: R. blaszana, miedziana, drewniana. R. dachowa = *obdasznica.* Trafił z deszczu pod rynnę. Prz. = *(poprawił sobie z pieca na łeb).* Trafił ze dżdżu pod rynnę. Kn. Jak pod rynną siedział. Rys. Leje jak z rynny *(jak z cebra).* Rynny dla ścieku wody bywają sosnowe, dębowe. Klak. W browarze rynnami dla łacniejszej roboty ma woda iść. Haur. R. dachowa abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. Troc. Przen.: Jezus krew swą najdroższą z pięciu wylał rynien. Pot. *(= ran).* Zdr. **Rynienka.** <Nm. Rinne>

Rynniany przym. od **Rynna.** Blach.: Lejek R. p. **Lejek.**

Rynniarz, a, lm. **e** gór. *robotnik pilnujący rynien po chodnikach, ich czystego utrzymania, zakładania i spadku w nich wody.* Łab. <Od Rynna>

Rynniasto przys. od **Rynniasty.**

Rynniasty, × **Rynwiasty** *podobny do rynny, mający podłużną wklęsłość jedną a. kilka równoległych, żłobkowaty, rurkowaty, rynienkowaty.* <Od Rynna>

[Rynnik, a, lm. **i]** *wielki rondel gliniany o trzech nogach, do prażenia.*

× **Rynoceros, a,** lm. **y** *nosorożec.* Troc. <Łć. rhinoceros, Gr. rhinokérōs>

Rynolaryngologja, i, blm. *nauka o chorobach krtani i jamy nosogardzielowej.*

Rynologja, i, blm. *dział medycyny traktujący o chorobach nosa.*

Rynoplastyczny przym. od **Rynoplastyka.** Chir. (rhinoplasticus): Zabieg R. (w celu dorobienia nosa utraconego). Opatrunek R.

Rynoplastyka, i, lm. **i** chir. *dorabianie nosa (za pomocą operacji krwawej), plastyka nosa* (rhinoplastica). <Gr. rhís-rhīnós + plastikḗ>

!Rynoskop, u, lm. **y** chir. *narzędzie do badania wnętrza nosa, wziernik nosowy* (rhinoscopium). <Gr. rhis-rhīnós + skopós>

!Rynoskopja, i, blm., chir. *badanie nosa wziernikiem* (rhinoscopia). < Gr. rhis-rhīnós + skopiá >

Rynszpak, a, lm. **i** p. **Skobliczka.**

Rynszpakować, uje, ował *żłobić, wyrzynać rynszpakiem.* <Od Rynszpak>

Rynszpakowanie, a, blm., czynność cz. **Rynszpakować.**

Rynsztoczek, czka, lm. **czki** p. **Rynsztok.**

Rynsztok, a, lm. **i, [Rysztok, Ryśtok]** *ściek w bruku odprowadzający wodę z ulicy do kanału podziemnego:* Wpaść w R. Przeskoczyć, zamiatać, przemiatać, rąbać (z lodu) R. Spuścić wodę rynsztokiem. Cuchnący R. Wala ś. po rynsztokach (o pijaku). Przen.: Krew płynie rynsztokami = *strumieniami, potokami.* Przen.: *kałuża, błoto, stek, zgnilizna moralna:* Nie mógł bez wzruszenia poruszyć smrodliwego rynsztoka, aby wykorzenić nałogi z serc. **2.** [R.] = a) *rów przekopany.* b) *kanał.* Zdr. **Rynsztoczek.** < Nm. Rinnstock >

Rynsztokos, a, lm. **y** żart. *papieros a. cygaro ordynarne, smrodliwe.* < Od Rynsztok, z końcówką niby Hp. >

Rynsztokowy przym. od **Rynsztok:** Woda rynsztokowa. Przen.: *brudny, plugawy, karczemny, szynkowniany, uliczny.*

Rynsztunek, nku, lm. **nki, Rysztunek, [Ryśtunek],** † **Rystung,** † **Rustunk,** † **Rustunek** *komplet rzeczy do uzbrojenia, zbroja, uzbrojenie:* R. wojenny. Wystąpić w pełnym rynsztunku. Przen.: *komplet, zasób środków do jakiejkolwiek walki:* Wystąpił z całym rynsztunkiem argumentów *(= arsenałem).* <Nm. Rüstung>

Rynsztunkowy przym. od **Rynsztunek; Rysztunkowy. R., ego,** lm. **i** rz. *człowiek mający dozór nad zbrojownią, nad rynsztunkami, cekwart:* R., cekwart, mający dozór zbrojowni i wszelkich rysztunków. Jak. J.

Ryntować się, uje ś., ował ś., Ryńtować się, Rantować ś. (o owcach) *zaspakajać popęd płciowy.*

Ryntowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ryntować ś.**

[Ryntowany] p. **Rentowina.**

[Ryntowny] p. **Rentowina.**

[Rynwa, y, lm. **y]** p. **Rynna:** Alež leje! jak z rynwy! Krasz. Zdr. **[Rynewka].**

× **Rynwiasto** przys. od **Rynwiasty.**

× **Rynwiasty** p. **Rynniasty.** <Od Rynwa>

[Rynul, a, lm. **e]** p. **Rynek.**

[Ryń, i, lm. **e, Reń, Rynia] 1.** *odsypisko na Dniestrze, naniesione wodą z jaru mającego ujście do koryta rzeki:* Wzięli przewodników, by nie osiąść na piasku, czyli na ryni. Rol. **2.** *naniesiony odsyp kamieni okrąglaków.*

[Ryński, ego, lm. **e]** p. **Reński.** <Od Ryn = Ren>

[Ryńszczak, a, lm. **i] = Reńszczak.**

Ryńtować się, uje ś., ował ś. p. **Ryntować ś.**

[Ryńtowanie się, a ś., blm.**]** czynność cz. **Ryńtować ś.**

Ryonit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady lamprytów, z grupy tetraedrytu, tetraedryt arsenowy zawierający bizmut.*

[Ryp!] *łup! rym! buch! lu! łomot! chrost! chlast!:* Kto tu przyjdzie, to go zaraz R.! <Dźwn.>

Rypa, y, lm. **y 1.** [R.] = a) *lupa, kawał, glon, pajda, puc, np. chleba.* b) a. w lm. *wielkie rumowiska skał, osypujących ś. na podobieństwo wałów, u podnóża gór.* Pol. Niektóre z nich rypy równają ś. prawie z wysokością Rolbacha lub Krywana. Stasz. c) *kańczug, batog.* **2.** p. **Żeberko.** <RYP>

Rypać, pie a. × **pa, pał 1.** p. **Rypnąć. 2.** [R.] = a) *obijać mur lub lepienie.* b) *jeść:* Bydło rypie trawę. **3.** bur. *skopywać ziemię drobnym sztychem, dla odkrycia kawałków bursztynu, aż do gruntu.* Łab. **[R. ś.]** *pękać i odpadać:* Ściana ś. rypie. <RYP>

Rypanie, a, blm., czynność cz. **Rypać.**

[**Rypić, i, ił**] **1.** *skrzypieć, trzeszczeć jak wóz nie smarowany:* Drzwi rypiące. **2.** *drzeć ś., wrzeszczeć jak prosię uwięzłe w płocie.* <RYP>

Rypidolit, u, lm. **y** min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy chlorytów.* <Gr. rhipís + líthos>

[**Rypieć, i, ał**] *płakać głośno.*

[**Rypienie, a,** blm.] **1.** czynnośćcz. **Rypić. 2.** czynność cz. **Rypieć.**

Rypina, y, lm. **y** bot. p. **Poryblin.**

Rypjenflet, u, lm. **y** org. *jeden z głosów wydawanych przez piszczałki śpiczaste.* <Włos. ripieno + Flet>

Rypjenista, y, lm. **ści 1.** muz. *członek orkiestry grający w ustępach granych przez całą orkiestrę a. towarzyszący grającemu solo.* **2.** teatr. *aktor wzmacniający i uzupełniający grą swoją główne role.* <Od Włos. ripieno>

Rypjenowy głos = *wtórujący głównemu głosowi solowemu.* <Od Włos. ripieno>

Rypnąć, nie, nął, nied. **Rypać 1.** *skrzypnąć:* Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. Toł. Nie wiem ktosiś rypnął niespodzianie drzwiami. Toł. [Nadusił skórę, a ta rypnęła]. **2.** *zarzępolić, urznąć.* Mówiłem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. L. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyła mi nad głową. L. **3.** *wrzasnąć, krzyknąć, rozderzeć ś.:* Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz, jak rypa i bryka. L. (jak wrzeszczy, dąsa ś., rzuca ś. L.).: **4.** gm. R. kobietę = *użyć jej, machnąć, trzepnąć, zerznąć, łupnąć ją.* **5.** *uderzyć, łupnąć, trzepnąć, zwalić, grzmotnąć, gruchnąć, zdzielić, wyciąć, strzelić, huknąć:* Niech on zdrów rypie skórę temu, który... Jeż. **6.** *drapnąć, uciec, machnąć, puścić ś. z kopyta, popędzić, pognać:* O drogę nie pytaj, do Torunia rypaj. Kolb. Później rypnął za granicę. **7.** [Rypnąć] = a) *strzelić.* b) *piardnąć głośno.* c) Rypnąć se = *wypić wódki; golnąć, palnąć, trzepnąć, machnąć, kropnąć sobie wódki.* <RYP>

Rypnięcie, a, blm., czynność cz. **Rypnąć.**

Ryposta, y, lm. **y 1.** *żywa i trafna odpowiedź.* **2.** fecht. *pchnięcie zaraz po odbiciu broni przeciwnika w fechtunku.* Gemb. <Włos. riposta>

Rypostować, uje, ował fecht. *robić rypostę.* <Od Ryposta>

Rypostowanie, a, blm., czynność cz. **Rypostować.**

Ryps, u, lm. **y,** × **Reps** *tkanina o osnowie wełnianej i wątku bawełnianym.* Zdr. **Rypsik.** <Fr. reps>

Rypsik, u, lm. **i 1.** p. **Ryps. 2.** *delikatny, cienki gatunek rypsu.* Goł.

Rypsowy przym. od **Ryps:** Stanik R.

[**Ryptura, y,** lm. **y**] p. **Przepuklina.** <Zam. Ruptura>

[**Rypturowy**] przym. od **Ryptura:** Pas. R.

1. Rypy, ryp, blp. Buty na rypach = *buty skrzypiące.*

2. Rypy, ryp hut. *obrączki przedziałowe między wykrojami na walcach, w pudlingarni lub walcowni sztabowej.* Łab.

Rys, u, lm. **y 1.** *znak, linja od pociągnięcia piórem, ołówkiem, kredą i t. p., kresa, kreska, sztrych.* Przen.: Rysy twarzy = *linje, kontury:* W dziecinnej swojej twarzy nosi matczyne rysy. Niem. Ma doskonałe rysy twarzy. Niem. Boskie rysy ludzkiej twarzy. Przyb. Rysy twarzy piękne, szlachetne. Wschodnie rysy twarzy (= *wschodni typ twarzy).* Ma rysy ojca, zachował rysy ojca. Przen.: *cecha, oznaka, objaw:* R. charakteru. **2.** *rysunek, szkic, kontur, zarys, abrys:* Pierwszy R. czego. L. R. środkowy, kiedy oko jest we środku ziemi, a płaszczyzna rysunku dotyka ś. ziemi. Śniad. Przen.: R. historji starożytnej, R. gieografji = *zarys, szkic; rzut oka na nią, jej wykład pobieżny.* **3.** × R. chir. p. **Naddarcie.** Zdr. **Rysik.** <Nm. Riss>

Rysa, y, lm. **y 1.** *linja, znak długi, zrobiony czym ostrym, draśnięcie, kresa, krycha:* R. na blacie fortepjanu, na lustrze. R. na ciele = *szrama, blizna.* R. na ręku, na twarzy od zadrapania przez kota. R. na czole. **2.** *znak niezupełnego pęknięcia, zarysowanie ś., spękanie, skaza, szczelina, szpara, rozpadlina:* R. w murze. Troc. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z nienależytej spoistości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. Jak. J. W rozwalinach nie ginie, kto ś. rysy boi. Min. R. w ledzie. L. Ptaszek przez rysę we drzwiach ś. przecisnął. Toł. **3.** × R. chir. p. **Naddarcie 4.** min.: R. na minerale = *kresa, proszek, sposób poznawania minerałów po kolorze proszku, jaki ś. w zrobionej na nich rysie okaże.* Łab. <Nm. Riss>

[**Rysać, a, ał**] *znaczyć, kreślić:* R. litery. [**R. ś.**] p. **Rysować:** Drzewo ś. rysa. <Od Rysa>

Rysak, a, lm. **i** *koń biegający rysią, kłusem wyciągniętym, kłusak; rasa koni rosyjskich.* <Ros. rysák>

[**Rysak, a,** lm. **i**] *mały graniasty kawałek drewna, mający z boku dwa małe ruchome drewienka, służący stolarzowi do znaczenia miary na desce.* <Od Rysa>

Rysalit, u, lm. **y** *część budynku występująca poprzed jego główną powierzchnię licową, występ, wykusz.* <Włos. risalito, risalto>

[**Rysanie, a,** blm.] czynność cz. **Rysać.**

[**Rysanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rysać ś.**

Rysawy, † **Ryszawy** *rudawy, ryżawy, czerwonawy:* Był Bolesław włosów gęstych, kędzierzawych, rysawych. Biel. M. Dawid był R. i piękny na obliczu. B. B. <RY(S)/RYDZ/RUD/RDZ>

Rysi, × **Rysiowy 1.** przym. od **Ryś.** Kołpak R. **2.** [R. pazur] = a) *roś., którą podkadzają jęczmień na oku.* b) *choroba oka.* **3.** [R. koń] *centkowaty.*

Rysia tylko w 6 pp.: **Rysią,** × **Ryścią,** [**Ryszczą**], † **Rześcią** *kłusem:* Wsiadłem na konia z kolaski i pobieżałem rysią, obawiając ś., żeby woda nie uciekła. Pas. Jeden z jeźdźców puścił ś. rysią ku niemu. Sienk. <Ros. ryś>

Rysiątko, a, lm. **a** p. **Rysię.** <Od Ryś>

Rysica, y, lm. **e 1.** *samica rysia.* **2.** [R.] *prostaczka, prościucha; opryskliwa sługa, niewiasta.* <Od Ryś>

Rysię, ęcia, lm. **ęta** *ryś młodociany, płód rysi:* Młode rysięta. Haur. Zdr. **Rysiątko.**

Rysik 1. u, lm. **i** p. **Rys:** Choć drobnym rysikiem jednostki różnią ś. przecież. Chm. **2. a,** lm. **i** *sztyft łupkowy do pisania na tabliczce łupkowej (szyfrowej).* <Od Rys>

[**Ryskać, a, ał**] *orać niedbale.*

[**Ryskał, a,** lm. **e**] *łopata żelazem okuta, rydel, szpadel:* W tej oranżerji, prócz narzędzi ogrodniczych, grac, ryskali, niewiele jest wazonków. Dzierz. W budzie znalazł R. Jeż. Posłałem po ryskale, a tymczasem pies zajadle atakował lisa w jamie. <Od Ryskać>

[**Ryskanie, a,** blm.] czynność cz. **Ryskać.**

Ryskontro, a, lm. **a** han. *księga rachunków bieżących; wyrównanie rachunków.* <Włos. riscontro>

× **Ryskować, uje, ował** p. **Ryzykować**: Byłem grubo wygrany, ale złe mię podkusiło i ryskowałem. Krasz. Będę ryskował ludzi i siebie. Słow. < Fr. risquer >

× **Ryskowanie, a,** blm., czynność cz. **Ryskować.**

[**Rysnąć, śnie, snął**] *trącić:* R. szklankę. R. w szklankę.

Rysopis, u, lm. **y** *opisanie rysów twarzy, powierzchowności osoby:* Zdjąć z kogo R. Teresa! nie podlega wątpliwości, R. najdokładniejszy. Mell. Pamięć ich została na Parnasie tak żywa, że dziś mógłbym zrobić ich R. Mick. < Rys + -pis, PIS >

Rysować, uje, ował 1. co = *robić rysy na czym, uszkadzać gładkość powierzchni czego, drapać:* Ostre, szorstkie przedmioty rysują rzeczy polerowane. Dyjament rysuje szkło *(= zostawia na nim rysy).* Łodyga rysowana, *caulis striatus,* bardzo delikatnemi podłużnemi linjami zrysowana. Jund. R. rybę, szczupaka—rozbierać. Troc. *(= nacinać na nim linję, po której ma ś. skóra z niego zedrzeć).* **2.** *ryć, rytować, sztychować, rznąć:* R. co na kamieniu, na drzewie. Troc. Rysowane na kamieniu figury. Troc. R co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać. L. Bóg przykazanie to palcem sam rysował Tw. **3.** † R. *sadzić, wysadzać, inkrustować:* Rysowany złotem abo złotem w rysy napuszczany, *chrysographatus.* Kn. **4.** *wyobrażać rysami, kreślić:* R. co węglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. Kn. R. co wąglikiem, ołówkiem, piórkiem Troc. R. z głowy, z natury, z modelu. R. plan, mapę. Rysowany budynek. Troc Przen.: *przedstawiać, wystawiać, malować, kreślić, opisywać obrazowo, uwydatniać:* Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, chcesz fałszywej bojaźni wpoić we mnie razy. L. Pogrom pohanców rysuje pioro moje. Pasz. **5.** co = *powodować rysy, robić skazy na czym; krajać, łupać, rozłupywać, rozsadzać co:* Zawarte pary rysują skały, waląc i mury i zrosłe wały. Mias. Pług rysuje w ziemi brózdy i skiby odwala. Dm. Rolniki nowe rysują brózdy i nie szczędzą znoju. Dm. Upał grunt gliniasty rysuje. **R. ś.,** [**Rysać ś.**] **1.** *być rysowanym:* Zboża na śpichlerzu często przewietrzać ś., przesypywać i R. ś. mają. Kluk (nakreślać po wierzchu figurami, z którychby ś. pokazało, czy czego nie ubyło. L.). **2.** *zarysowywać ś., widnieć, występować z tła, ukazywać ś. w swoich konturach:* Wieże rysowały ś. długą linją na błękicie. Sienk. **3.** *dostawać rys, skaz, szczelin; pękać, rozpadać ś., pawać ś., krająć ś., rozsiadać ś., łupać ś., trzaskać:* Najmocniejsze kamienie rysują ś. i są obaleniu podległe. Haur. Ustawicznie ś. mury Rzpltej naszej rysują. Skar. < Od Rysa >

Rysowanie, a, blm., czynność cz. **Rysować:** Rysowania nauka, modelów, konterfetów dłutem, ołowiem, wąglikiem. Kn. R. figury matematycznej, *constructio,* postawienie. Sol. Bardzo jest rzecz pożyteczna w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. L. R., rozpadlina, rysa, szczelina, szpara. L.

Rysowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rysować ś.**

[**Rysowanka, i,** lm. **i, Skrobanka**] *jajko wielkanocne, farbowane na jeden kolor, na którym deseń został wydrapany za pomocą ostrego narzędzia.* < Od Rysowany, od Rysować >

Rysownia, i, lm. **e** *izba, gdzie rysują, sala rysunkowa.* < Od Rysować >

Rysownica, y, lm. **e** *blat, na którym napina ś. papier do rysowania, rajsbret.* < Od *Rysowny, od Rysować >

Rysownictwo, a, blm. *sztuka rysowania, rysunki, rysunkowość:* R. kwitnie, upada. < Od Rysownik >

Rysowniczka, i, lm. **i** forma ż. od **Rysownik:** W dwudziestej wiośnie życia, już jak wytrawna R., rozpoczęła studja kolorystyczne. < Od Rysownik >

Rysowniczy przym. od **Rysownik:** Aby cena w hutach śklanych nie była przesadzona dla rysowniczej a. szlufirskiej roboty. Torz. Dla rysowniczej poprawności oddalać ś. od ideału heraldycznego nie godzi ś. Bobrow. < Od Rysownik >

Rysownik, a, lm. **cy** *ten, co umie rysować; trudniący ś. rysowaniem:* Biegły, zdolny R. Malarze, rysowniki, złotniki bystrego wzroku potrzebni. Syr. Do huty śklanej sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. Torz. < Od * Rysowny, od Rys >

Rysowy przym. od **Rysa.** Bakt.: Hodowla rysowa.

Rysoznawstwo, a, blm. *nauka o poznawaniu skłonności duszy lub ciała z rysów twarzy (physiognomonica).* < Rys + Znawstwo >

[**Ryspa, y,** lm. **y**] p. **Ryszpa.**

Rystorno *zwrot premjum w razie nieważności lub umorzenia ubezpieczenia.* < Włos. ristorno >

† **Rystunek, nku,** lm. **nki** p. **Rynsztunek.** < Nm. Rüstung >

† **Rystunk, u,** lm. **i** p. **Rynsztunek:** R. żołnierski. Warg. < Nm. Rüstung >

Rysuneczek, czku, lm. **czki** p. **Rysunek.**

Rysunek, nku, lm. **nki 1.** *rysowanie, kreślenie:* R. ręczny. R. wolnej ręki. T. K. *(= R. ręczny).* R. techniczny, gieometryczny. **2.** w lm. *sztuka rysowania, rysownictwo, rysunkowość:* Nauka, szkoła rysunków. 3. w lm. *lekcja rysowania:* Uczęszczać na rysunki. **4.** *to, co narysowano, widok przedmiotu odrysowanego:* Album z rysunkami. Rysunki Matejki R. linearny, rzutowy, perspektywiczny, szczegółowy. R. drzewa, domu a R. przedstawiający drzewo, dom. Wykonać R. Malowidło piękne, ale nie jest ono wolne od błędu w rysunku. Przen.: Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. L. *(= rysy, kresy, szramy)* Zdr **Rysuneczek.** < Od Rysować >

Rysunkowo przys. od **Rysunkowy:** Przedstawił w olbrzymiej, jednolitej kolorystycznie i R. potężnej kompozycji chwałę niebios.

Rysunkowość, i. blm. p **Rysownictwo.**

Rysunkowy przym. od **Rysunek:** Papier R. Sala rysunkowa.

Ryszajba, y, lm. **y** piern. *kopyść do mieszania ciasta.* < Nm. Rührscheit >

† **Ryszawy** p. **Rysawy:** Pręt tego ziela jest od pierwszego krzewistszy i ryszawszy abo rumiańszy. Syr.

[**Ryszczą**] p. **Rysia.**

[**Ryszka, i,** lm. **i**] *falbana.*

[**Ryszpa, y,** lm. **y, Ryspa**] **1.** *górna część stodoły.* **2.** *rodzaj toku dla owiec.* 3. „Słupica drewniana w pługu połączona ryszpą z płuzem". Gwar. **4.** *bal przy chodniku poprzecznym w kopalni, umieszczony w górze.* **5.** *szpara, szczelina.* **6.** *kopiec buraczany.* **7.** *kupa kamieni z całego pola w jedno miejsce zebrana.* **8.** szew. *początek dratwy od strony szczeciny.*

[**Rysztok, u,** lm. **i**] p. **Rynsztok.** < Zam. Rynsztok >

Rysztunek, nku, lm. nki p. **Rynsztunek**: R. od złota żołnierz nie ma mieć, ale od żelaza. Troc. <Nm. Rüstung>

Rysztunkowy przym. od **Rysztunek**, *rynsztunkowy*.

1. Ryś, a, lm. e **1.** [R.] *jeden z wypustów wierzchnich płaz w chacie, na których ś. wspiera s rzecha:* Wsporniki, rysiami zwane, tak malowniczo zdobiące chatę nazewnątrz. Gers. **2.** [R.] *rodzaj jęczmienia* **3.** a. **Ostrowidz** zool. (lynx vulgaris) *duży kot na wysokich nogach, z krótkim ogonem:* Tygrys, lampart i R. warczą. Mor. Na nim jest szata zwierzchnia chytrolisia, a pod tą lwa srogiego i szarpnego rysia. L. R., czego po trzecim skoku nie dopada, puszcza. Troc. R. ze psa nie będzie. Troc. (*= co ś. łyso urodzi, łyso zginie*). Przen.: *człowiek srogi, surowy.* Sł. wil. **4.** × R. *lampart, pantera:* R. dziwnie upstrzon od natury w cętki. L. R. cynkowaty. Mor. Pard abo R. czujny. Leop. R. samica. pantera. Troc. **5.** a. w lm. Rysie *= skóra z rysia, skóry z rysia, futro rysie:* Król w hatłasowej szubie, podbitej rysiami, na koniu jechał. Stryjk. Ty dasz pachołkom kuny, pan da rysie. Groch. Taż w kożuchu, co w rysiu, grzecznemu ozdoba szlachcicowi, bo cnoty nie traci chudoba. Pot. **6.** astr. *mały gwiazdozbiór między Niedźwiedzicą Wielką a Woźnicą.* **7.** myśl. *nazwa jamnika.* <RYŚ>

2. Ryś, a, lm. e p. **Kłus**. <Ros. рысь>

× **Ryścią** p. **Rysia**: Ryścią sporą kłusać. Dor. Choć jego koń ma dosyć szlapi, sporą go puści R. i co może kwapi. Pot. Wsiadszy na koń, do miasta ś. kwapi i nie patrząc szlapi, R. jedzie. Pot. R. konia puścić. Troc.

Ryśnielipa, y, lm. y bot. (rumphia) *roś.*

[**Ryśnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Rysnąć**.

Ryśnik, a, lm. i *grafjon, pióro rysunkowe, narzędzie do rysowania tuszem, barwami.* <Od *Ryśny, od Rys>

[**Ryśtok**, a, lm. i] p. **Rynsztok**. <Zam. Rynsztok>

[**Ryśtunek**, nku, lm. nki] p. **Rynsztunek**. <Zam. Rynsztunek>

† **Ryt**, u, lm. y *obrzynek, obcinek, skrawek, okrawek, krajka:* Wziąć do tego rytu od sukienników. Haur. <RY>

× **Ryt**, u, lm. y *obrządek.* <Łć. ritus>

Ryt, u, lm. y = **Retki**.

[**Rytka**, i, lm. i] p. **Retki**: Rytki u tkacza służą do nawijania przędzy na nawój. Mag. <Nm. Retkamm>

† **Rytla**, i, lm. e p. **Rychla**. Mym., Mur.

Rytm, u, lm. y **1.** *ruch miarowy, harmonja wypływająca z następstwa po sobie ruchów lub dźwięków w jednakowych odstępach czasu, w stałym porządku.* **2.** *harmonijne kolejne następstwo sylab długich i krótkich lub akcentowanych i nieakcentowanych, nadające wierszowi śpiewność:* Pismo św. dziwną mową pisane: w niej razem ś. zeszły R. i nierytm. Tarn. **3.** muz. *kombinacja dźwięków rozmaitych co do długości i akcentu powtarzająca ś. i zabarwiająca odrębnym charakterem utwór muzyczny.* **4.** p. **Rym**: Sprosne rytmy hucząc za kuflem. Stryjk. Nietrudno o R., gdy go prawda pędzi. Opal. Rytmy Kaspra Miaskowskiego. Rytmy Minasowicza. L. <Łć. rhythmus, z Gr. rhythmós>

× **Rytman**, a, lm. owie fl. p. **Retman**.

× **Rytmańczyk**, a, lm. i fl. p. **Retmańczyk**.

× **Rytmański** p. **Retmański**. <Od Rytman>

× **Rytmaństwo**, a, blm. p. **Retmaństwo**. <Od Rytman>

Rytmiarz, a, lm. e p. **Rymotwórca**: O Panno! oświeć tę nędzną rytmiarza robotę! Słow. <Od Rytm>

Rytmicznie przys. od **Rytmiczny**, *podług rytmu, taktu.*

Rytmiczność, i, blm., rz. od **Rytmiczny**; **Rytmika**: R. wiersza, muzyki.

Rytmiczny przym. od **Rytm**: Wiersz R. Głos kukułki R. <Od Rytmika>

Rytmika, i, blm. **1.** *nauka o rytmie.* **2.** p. **Rytmiczność**. <Gr. rhythmikḗ, r. ż. od rhythmikós>

Rytmizować, uje, ował p. **Rymować**: Mateusz nie rytmizuje, powieść jego jest prozą, a nie poezją lub wierszowaniem. Lel. <Gr. rhythmízō>

Rytmizowanie, a, blm., czynność cz. **Rytmizować**.

× **Rytmodziejstwo**, a, blm., p. **Rymotwórstwo**: R. zdaje ś. być panującym przedmiotem. Czart. A. <Rytm + * Dziejstwo, od Dziać>

Rytmometr, u, lm. y *narzędzie do mierzenia taktu, taktomierz.* <Rytm + Gr. -métron>

Rytmopis, a, lm. owie p. **Rymotwórca**.

Rytmopistwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo**: Najwięcej ś. starają Polacy o naukę krasomówstwa, rytmopistwa i cudzych języków. Smol. <Rytm + -pistwo, PIS>

× **Rytmotwórca**, y, lm. y p. **Rymotwórca**. Troc. <Rytm + Twórca>

Rytmować, uje, ował p. **Rymować**. Troc. <Od Rytm>

Rytmowanie, a, blm., czynność cz. **Rytmować**.

Rytmowy przym. od **Rytm**, *rytmiczny.*

Rytornel, u, lm. e p. **Rytornella**.

Rytornella, i, lm. e, **Rytornel** **1.** *piosnka górali włoskich.* **2.** muz. *ustęp co pewien czas symetrycznie powracający, często jako przygrywka do kupletów pieśni.* <Włos. ritornello, Fr. ritournelle>

Rytować, uje, ował *wyrzynać rysy, obrazy na kamieniu, miedzi, stali i t. p., ryć, sztychować, grawirować.* <Od Ryt>

Rytowanie, a, blm., czynność cz. **Rytować**.

Rytownictwo, a, blm. *sztuka rytowania, sztycharstwo.* <Od Rytownik>

Rytowniczy przym. od **Rytownik**, *sztycharski.* <Od Rytownik>

Rytownik, a, lm. cy *ten, co rytuje, sztycharz, grawer.* <Od *Rytowny, od Rytować>

† **Rytrakt**, u, lm. y p. **Rytrata**: Zatarła tak piękny, najprawdziwszy twarzy Boskiej R. Małp.

× **Rytrata**, y, lm. y, † **Rytrakt** *portret, obraz, podobizna, konterfekt, wizerunek:* Tchną jeszcze po rytratach męże starożytni. Kniaź. Widzisz po salach przodków twych rytraty. Nar. Patrzcie na wybladłe tylu cesarzów rytraty. Nar. Przen.: Uraz najmniejszy żywe mu rytraty czyni w myśli. Min. (*= wrażenia*). <Włos. ritratto, Łć. retractus>

Rytualista, y, lm. ści *zwolennik zachowywania w kościele przepisanych obrządków.* <Od Rytuał>

Rytualistyczny przym. od **Rytualista**: Wyższy kościół zbliża ś. coraz wyraźniej przez tak zwane praktyki rytualistyczne do Rzymu. Nagan.

Rytualistyka, i, blm. *nauka o odprawianiu obrzędów kościelnych.* <Od Rytualista>

Rytualizm, u, blm. *cecha rytualna, charakter rytualny:* Kardynał Vaugham rozpoczął politykę rytualizmu, tym samym zbliżając ś. do prawego skrzydła anglikanizmu. <Od Rytuał>

Rytualnie przys. od **Rytualny**.

Rytualny, Rytuałowy przym. od **Rytuał**: Przepis, zwyczaj R. Kąpiel rytualna u Żydów. Opinja publiczna głosiła, że on zabił małego chłopczyka z pobudek rytualnych. Mord R. <Od Rytuał>

Rytuał, u, lm. **y** **1.** *księga obrzędów i odpowiednich im modlitw kościelnych, agienda:* W żadnym rytuale a. trebniku roksolańskim tego nie masz. Pim. R. rzymski, piotrkowski. **2.** *obrządek kościelny, ceremonja kościelna.* <Od Łć. ritualis>

Rytuałowy p. **Rytualny**: Podawano sobie wiadomość, że popełnił zabójstwo, ażeby mieć krew do celów rytuałowych.

†**Rytwina, y,** lm. **y** *darnina:* Możesz między drzewem nasadzonym zasadzić groblą darny a. rytwinami zielonemi. Trzyc. <RY>

Rytyngieryt, u, lm. **y** min. *minerał z gromady lamprytów, z grupy tetraedrytu, odmiana siarkosoli srebra zawierająca w sobie selen.* <? Od nazwiska odkrywcy>

[**Rywa, y,** lm. **y**] **1.** *rów.* **2.** p. **Rynna. 3.** p. **Ryfa.** Zdr. [**Rywka**].

[**Rywać, a, ał**] częstot. p. **Rwać.** <RW/RYW>

× **Rywadlnik, a,** lm. **i** p. **Rylec.** Podcz. R., rylec, dłuto, którym dłubią. Mącz. <Od Rywać>

Rywal, a, lm. **e** *współzawodnik, współubiegający ś., konkurent; współzalotnik:* R., spółmiłośnik. L. <Fr. rival>

Rywalizacja, i, blm. *rywalizowanie, współzawodnictwo, współubieganie ś., konkurencja, współzalotnictwo:* Odrazę do niego o wiele podniosła tak dawna R. Kaczk. < Od Rywal>

Rywalizacyjny przym. od **Rywalizacja**: Gra rywalizacyjna o opanowanie Sudanu między Anglją i Włochami.

Rywalizować, uje, ował *współzawodniczyć, współubiegać ś., konkurować, iść w zawody, iść o lepsze:* Były tak ładne, że mogły z księżną R. Zachar. <Fr. rivaliser>

Rywalizowanie, a, blm., czynność cz. **Rywalizować,** *rywalizacja.*

Rywalka, i, lm. **i** forma ż. od **Rywal,** *współzawodniczka, współzalotnica, konkurentka:* Kula chyża, wyprzedziwszy rywalki, do mety ś. zbliża. Fel.

× **Rywalowski,** × **Rywalski** przym. od **Rywal**: Pilnuj ś., żeby ta jego przyjaźń nie zamieniła ś. dla Wc Pana w rywalowską zdradę. L.

× **Rywalski** p. **Rywalowski.**

[**Rywanie, a,** blm.] czynność cz. **Rywać.**

[**Ryweranda, y,** lm. **y**] p. **Rewerenda.** <Zam. Rewerenda>

[**Rywik, a,** lm **i**] p. **Rewik.**

Rywjera, y, lm. **y** **1.** *pas nadbrzeżny nad zatoką Gienueńską z stacjami klimatycznemi.* **2.** *łańcuch na szyję sadzony djamentami.* Rywjery z soliterów i aksamity z koronkami dobre są na bal publiczny, ale nie w własnym domu. Es. <Włos. riviera, Fr. rivière>

[**Rywka, i,** lm. **i**] p. **Rywa.**

[**Rywnie**] **1.** p. **Rzewnie. 2.** p. **Żywnie.**

[**Rywocina, y,** lm. **y, Rowocina**] *miejsce zryte:* Po rywocinach świeżych widział, że niedawno były tu dziki. Ork. Patrzę, czy były dziki tej nocy, bo pełno świeżych rywocin. Ork.

Rywotyt, u, lm. **y** min. *odmiana antymonjanu,* Sb_2O_5, CuO, CO_2.

†**Rywuła, y,** lm. **y** *wino przednie, rosnące w okolicy miejscowości Rivoglio (Istrja):* Więc zasie lać w gardło ony soki, ony witpachery, ony rozekery, ony rywuły, małmazje, muszkatełły, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? Rej. Wina, które morzem przychodzą, francuskie, włoskie, hiszpańskie, rywuły. Vol. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiej było po uszy rywuły. Pot. <Włos. Rivoglio>

Ryz?: Sztukę w słowie, sztukę w barwie, sztukę w ryzie prostym zarówno rozumiał i nią ś. unosił. Krasz. <? Zam. Rys>

1. Ryza, y, lm. **y 1.** a. × **Reza,** × **Rama** *dwadzieścia liber papieru piśmiennego a. 500 arkuszy — drukarskiego.* <Nm. Riess>

2. Ryza, y i. lm. **y** = **a)** a. †**Reza** *roweczek w grundwadze, w który wpada blejczyk na sznurku:* U śrzódwagi, u szynwagi sznurek z blejczykiem wpada w ryzę. Troc. R., rowek u szynwagi abo śrzodwagi, kreska, gdzie sznurek pada z blejczykiem. Kn. **b)** blm., przen. *przyzwoite granice, kluby, karby, karność, rygor, subordynacja:* Wedle dawnej ryzy. Pot. Ku nabyciu dobrego mniemania potrzeba, abyś żywot swój umiarkował i w pewną ryzę wstawić umiał. Górn. Wespazjan, wziąwszy w ryzę wojsko, przywrócił starożytną broni rzymskiej powagę. Nar. Miałeś mię w ryzę Pańskiej zaprawiać bojaźni. Kulig. (w tryb. L.). Córka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczocha. Tremb. Przywrócił w ryzę Inflanty. Tw. Bunty i zamieszania czasem wprawują w ryzę zepsowane rządy. Troc. Rządy teraz w ryzie zostają. Troc. Przyjacielskie do jednostajnej ryzy przywodzić serca. Troc. W ryzę wprawić, wstawić co. Troc. Z ryzy wypaść. Troc. Dla ujęcia w ryzę rozpasanego żołnierza. Mochn. Batory zamyślał wolności stanu rycerskiego wziąć w ryzę. Lel. Strach trzymał w ryzie wszystkich. Sienk. **2.** [R.] = **a)** *klapka celownicza na sztućcu.* **b)** *działka pola pięciomorgowa, odznaczona po obu końcach kamieniami.* **c)** a. **Reza** *pas gruntu wydzielony na jedną chałupę i ściśnięty miedzami sąsiedniemi,* [sznur]. **d)** a [**Ryzman**] *łachman, strzęp, łach:* Co to za obrus! same ryzy. **e)** *ścieżka w Karpatach do spuszczania drzewa opałowego szczapami.* **3.** leśn. *kilkanaście pasów drzewa razem spławionych.*

3. Ryza, y, lm. **y** *ornat, aparat kościelny ruski:* Na wierzch stychara dyjakońskiego jerejską ryzą był przyodziany. Smotr. W tychże ryzach nie godziłoby mu ś. celebrować. Sak. W niedostatku i płócienne ryzy za altembasowe stoją. Pim. To mniejsza o ryzy, gdyż niedostatek. Pim. <Ros., S. Sł. riza>

4. Ryza, y, lm. **y** fl. *droga, którą ma przebyć statek ładunkowy a. kolej tratew; przejazd statku od pala do pala; podróż wodna:* Bosman płatny u nas bywa od ryzy. Szyper skończył ryzę. Oryle poszli na drugą ryzę. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwszej ryzy z miejsca odprawić. Kłok. Skończywszy ryzę, statek u pala uwiązać, nazywają palować. Mag. Iść na ryzę = *iść na flis, zostać flisakiem.* <Nm. Reise>

1. [**Ryzać, a, ał**] p. **Rżeć.** [**R. ś.**] *śmiać ś.* Łop.

2. [**Ryzać, że, zał**] *rznąć, rzezać:* R. sieczkę. <Ukr. rizaty>

Ryzalit, u, lm. **y** p. **Rysalit**: Oba pałace tworzą potężny czworobok o wysuniętym środkowym ryzalicie. Lpn. Po dwuch stronach głównej środkowej części budowli dwa ryzality. <p. Rysalit>

1. [**Ryzanie, a,** blm.] czynność cz. **1. Ryzać.**

2. [**Ryzanie, a,** blm.] czynność cz. **2. Ryzać.**

[**Ryzanie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Ryzać ś.**

Ryzbort, u, lm. **y** *bal do łyżwy mostowej pierwszy od wierzchu.* Sł. wil.

[**Ryzman, a,** lm. **y**] p. **2. Ryza.**

[**Ryznąć, żnie, znął**] *krzyknąć.*

Ryznica, y, lm. **e** *pomieszczenie, w którym przechowują ś. ryzy:* Tam ś. mieszczą tak zwane ryznice, czyli składy szatne. Spas. < Od 3. Ryza; Ros. riznica >

[**Ryznięcie, a,** blm.] czynność cz. **Ryznąć.**

[**Ryzocha, y,** lm. **y**] **l.** *śmieszka.* **2.** *jedna z nazw krowy.*

Ryzolity, ów. blp. *skamieniałości korzeni drzew.* < Gr. rhiza + lithos >

Ryzoto nieod. kuch. *potrawa włoska z ryżu i parmezanu.* Sł. wil. < Włos. risotto >

Ryzować, uje, ował l. *przerzucać szuflami zboże z lądu na statek i odwrotnie:* Szuflami zboże podczas przeróbki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. Mag. **2.** *pracować około spławiania drzewa.* **3.** [R.] *nieść ciężar:* Konie moje ryzują, jak mogą.

[**Ryzować, uje, ował**] p. **Fryzować:** Stołek ryzowany. Spinka ryzowana.

Ryzowanie, a, blm., czynność cz. **Ryzować.**

[**Ryzowanie, a,** blm.] czynność cz. [**Ryzować**].

[**Ryzownica, y,** lm. **e**] *forma do sera.* < Od 2. Ryza >

[**Ryzula, i,** lm. **e**] *nazwa klaczy* (w zagadce). < Od 1. Ryzać >

Ryzula, y, lm. **owie** zł. *rzeźnik.* < Od 2. Ryzać >

[**Ryzun, a,** lm. **y**] *sprawca rzezi, hajdamaka:* Pędzą psy wściekłe, a wrzeszczą ryzuny. Fred. A. Patrzcie go, ryzuna jakiegoś. Krasz. Powieszono w kończni przeszło 200 zbrodniarzy, ryzunów. Rol. < Od 2. Ryzać >

[**Ryzu-ryzu**] *temi słowy pobudzają małe dzieci do śmiechu, łechcąc je jednocześnie palcem pod szyję, to jest udając zarzynanie.* < Od 1. Ryzać >

[**Ryzyk, a,** lm. **owie**] **l.** p. **Ryzykant, 2.** p. **Ryzyko:** R. — fizyk (= *niech co chce będzie, ja ryzykuję*). < p. Ryzyko >

Ryzyka, i, blm. **l.** p. **Ryzyko. 2.** [**R., Ryzyko**] - a) *odwaga, animusz, fantazja:* Na ryzykę naści, wódki ś. napij. Tyś mi cały brat krwią i ryzyką Rodz. b) *śmiałość, buta, zuchwałość.* c) *rozprawa.* < Fr. risque >

[**Ryzykant, a,** lm **ci, Rezykant**] **l.** a. [**Ryzyk**] *człowiek ryzykowny, śmiałek, zuchwalec, butny.* **2.** *przewódca przemytników.* < Od Ryzyko >

Ryzyko, a, lm. **a,** × **Ryzyk, Ryzyka,** [**Rezyka, Rezyko**] **l.** *ryzykowanie, hazard mimo niepewności, niebezpieczna próba, możliwość zarówno zysków jak i strat, towarzysząca jakiej czynności:* Grube R. = *prawdopodobieństwo grubych strat:* A! R., ale popróbujemy. Krasz. Gra niebezpieczna, R. zbyt wielkie. Krasz. Zrób to na moje R. (*na moją odpowiedzialność*). **2.** (w instytucjach ubezpieczeniowych) *ubezpieczenie (jako pojęcie konkretne) = ogół warunków składających ś. na umowę ubezpieczeniową:* Korzystne R. Pewne R. Dobre R. Drobne R. Zdobyć R. Odstąpić R. innemu towarzystwu ubezpieczeń. Zdobyć R. dla towarzystwa ubezpieczeń. Starać ś. o R. **3** [**R.**] *wynagrodzenie lub procenta za koszta sprowadzenia nie oclonych towarów.* **4.** mat.: R. matematyczne gry = *iloczyn stawki przez prawdopodobieństwo przegranej.* < Nm., Włos. risico; Fr. risque >

Ryzykować, uje, ował, × **Ryskować,** [**Rezykować**] *robić co na ryzyko, próbować pomimo niepewności, odważać ś. na chybił trafił, probować szczęścia:* Waszmość zawsze ryzykujesz i grasz wyżej, niż masz karty. Zachar. R. co - *stawiać na kartę, na los szczęścia, narażać:* Żyd swoje pieniądze ryzykuje dla małego zysku, ale często zyskuje. Krasz. R. zdrowie, życie, majątek, opinję. **R ś. l.** *ryzykować siebie, odważać ś., poświęcać ś., ofiarowywać ś., decydować ś.:* Chyba dla tych pieniędzy na nudy do starego można R. ś. Krasz. Mieszka aż na Ogrodowej! niepodobna R. ś. piechotą Haj. R. ś. na co. **2.** [**R. ś.**] *śmiałkować, wzywać do walki, odgrażać ś.* **3.** *awanturować ś., hazardować ś., wdawać ś. zuchwale:* Czy tobie, kobiecie, w to R. ś ? Rodz. < Włos. risicare >

Ryzykowanie, a, blm., czynność cz. **Ryzykować.**

Ryzykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ryzykować ś.**

Ryzykownie przys. od **Ryzykowny;** [**Rezykownie**].

Ryzykowność, i, blm., rz. od **Ryzykowny;** [**Rezykowność**]: Szkoda, że nasi wydawcy nie mogą znaleźć jakiego kredytu lub innego sposobu zmniejszającego R. ich przedsiębiorstw.

Ryzykowny, [**Rezykowny**] *przedstawiający ryzyko, na ryzyku oparty, niebezpieczny, grożący niebezpieczeństwem, niepewny, hazardowny, zbyt śmiały, szalony:* Wysilony ostatkiem odwagi, rzuci ś. na ryzykowną spekulację. Krasz. < Od Ryzyko >

[**Ryzyndal, a,** lm. **e**] *żyrandol.* < Zam. Żyrandol >

Ryż, u, blm. = a) a. [**Ryża**] bot. (oryza) *roś. z rodziny traw.* Gatunek: R. zielony (o. sativa). R. z mlekiem warzony. Troc. R. w rosole warzony. Troc. R. jest jarzyna abo kaszywo, kształtem niejako podobne do kąkolu. Syr. b) *słoma ryżowa:* Kapelusz z ryżu. Szczotka z ryżu. < Włos. riso, Nm. Reis >

[**Ryż, a,** lm. **e**] **l.** *człowiek rudy, rudzielec, ryży,* wiewiórka: R., zyz, kulternoga, jeśli co dobrego, to chwała Boga Prz. **2.** *wół maści czerwonawej, o sierści glinastej.* < Od Ryży >

[**Ryża, ej** blm.] p. **Ryż.** < Zam. Ryż, z podprowadzeniem pod Ryża, od Ryży >

[**Ryżać, a, ał**] p. **Rżeć.**

[**Ryżanie, a,** blm.] czynność cz. **Ryżać.**

Ryżany, Ryżowy przym. od **Ryż:** Mąka ryżana. Słoma ryżana.

Ryżawo przys. od **Ryżawy.**

Ryżawy *nieco ryży, rudawy.* < Od Ryży >

Ryżeć, eje, ał *stawać ś. ryżym, rudzieć.* < Od Ryży >

[**Ryżeć, y, ał**] p. **Rżeć:** A nie ryżcie, moje konie nie ryżcie.

[**Ryżejka, i,** lm. **i**] bot. p. **Lnianka.**

Ryżenie, a, blm., czynność cz. **Ryżeć.**

[**Ryżenie, a** blm.] czynność cz. [**Ryżeć**].

[**Ryżka, i,** lm. **i**] *falbana.*

Ryżobrody *mający ryżą brodę, rudobrody:* Bobr. Faktor Szmul R. Krasz. < Ryży + * Brody, od Broda >

Ryżo-siwy *nawpół rudy, nawpół siwy:* Chłop z ryżo siwą czupryną, sterczącą do góry. Krasz. < Ryży + Siwy >

Ryżość, i, blm., rz. od **Ryży.**

Ryżowaty l. *podobny do ziarn krupy ryżowej.* **2.** patol.: Ciałka ryżowate = *twory drobne napotykane niekiedy w stawach a. w pochewkach ścięgien* (corpora oryzoidea). < Od Ryżowy >

Ryżowisko, a, lm. **a l.** *pole, ściernisko po ryżu.* **2.** *pole ryżowe* L. R., ryżowy zagon. Troc. < Od Ryżowy >

Ryżowłosy *mający włosy ryże, rudowłosy. ryży, rudy:* R. jegomość. Wilk. < Ryży + * Włosy, od Włos >

Ryżowy l. p. **Ryżany:** Pole ryżowe. R. zagon. Troc. Mąka ryżowa. Kapelusz R. **2.** patol.:

Odchody a stolce ryżowe = *podobne do wody, w której ryż gotowano (u chorych na cholerę).*

Ryży p. **Rudy**: Ej ty, R. kudła, wara od źródła! Mick.

Ryżyca, y, lm e bot p. **Grochówka**.

[**Rzać, a, al**] (R-zać) p **Rżeć**.

Rzadkawo przys. od **Rzadkawy**.

Rzadkawy *nieco rzadki, niezupełnie gęsty, obrzedni:* Sos R = *zawiesisty.* Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pajęcza tkaczownia jak wiele to pracy nici porządnie rozciągać? jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki i oczka plecione. Pilch. < Od Rzadki >

Rzadki *nie gęsty* a) *płynny, ciekły, niestały, obrzedni, cienki, rozcieńczony, lejący ś.:* U Bochni rzadkie błoto. Mát. Sos R. Woda jest rzadka. Troc. Rzadka kasza. Troc. b) *nie ścisły, nie nabity, nie tęgi, nie dychtowny:* Ciało im mniej zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. Rogal Ciało słabsze, rzadsze, otworzyste rychlej jadowi wenerycznemu podlega. Ocz. (= *wolne, niejędrne, flakowate, przelewające ś.).* Kamień R. (= *nie ścisły, miękki, kruchy).* [Drzewo rzadkie] Przen.: × R. = *ociężały, ciężki, nieskory, leniwy:* R. w wychodzeniu, do wychodzenia. Troc. R. do dawania. Troc. Przen.: [R. chłop] = *słaby.* Ciasto w bułce rzadkie (= *nie natarte, rozpędzone drożdżami).* Rzadki tu kolor. Troc (= *blady, słaby, przezroczysty, wodnisty).* Rzadka to farba czerwona. Troc. Tkanina rzadka = *rzadko utkana, nie zbita, nie nabita, nie dychtowna.* Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowne. Grod. Płótno, sukno rzadkie. Troc. Komuż ś. chce rzadko-cienkich bławatów używać? Grod. Przen.: Mina rzadka (= *nie gęsta, nie tęga, głupia, nie pewna siebie, kwaśna)* Cóż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakąś sprawkę! L. Wieczorem miał minę jeszcze rzadszą, wyglądał prawie jak desperat Rog. Ogień R. Troc (= *subtelny).* Rzadkie (cienkie) powietrze. Troc. c) R pod względem przestrzeni = *rozsiany, rozproszony, rozrzucony, rozstrzelony, sporadyczny:* Rzadkim lasem jest ten, w którym mało drobnych krzaków znajduje ś., gdzie drzewa tak pojedyńczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przechodzić można. Łs. (= *skąpo podszyty).* Jeśli lepsza była ścieżka na gęstwinie, jeśli na rzadkim lesie, nie patrzyła. P. Koch. Widać z rzadka, pływając po bałwaniech srogich, ludzi, broni i statków moc i skarbów drogich. Koch. J. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, że przezeń rzedsze po cmentarzach groby; więc wprzód lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, a zaś ich biały czecheł dość oblecze. Mias. Włosy rzadkie. Ognie rzadsze błyszczały w obozach pogańskich. Tw. W tym lesie rzadkie drzewa. Troc. d) R. pod względem czasu = *nie częsty; którego nie każdy, nie zawsze, nie wszędzie spotyka, pojawiający ś. w nielicznym procencie, nieliczny, wyjątkowy, szczególny, nadzwyczajny, wyszukany:* R. traf, wypadek. Rzadkiej piękności kobieta. R. ptak jest między bracią zgoda Rej. Tego wieku bardzo R. przyjaciel prawdziwy. Górn. R. ptak dobry a doskonały na urzędzie człowiek. Skar. R. jest, któregoby nędza bliźniego, brata, sąsiada nie bolała; R., któryby jej pomocy dać nie chciał. Skar. Rzadkie wsi ziemiańskie, w którychby uciśnienia i krzywdy ubodzy poddani i kmiecie nie cierpieli. Skar. R. młody chętnie ś. uczy. Rys. Gdzie złe przypadki, tam przyjaciel R. Rys. Sąsiedzka zgoda rzadka. Kn. Biały kruk abo kawka nie jest rzecz tak rzadka, jak poczciwość na świecie. Opal. Skarb to jest R. dobry, zdolny i przywiązany sługa. Kras. R. dom, którvby ś. z powrotu panicza z zagranicy ucieszył. Kras. R. przykład u nas dobrego rządu. Kras. R. tu żyje do siedmiudziesiąt lat. Skar Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek R. Węg. (= *setny, jakich mało, ze świecą takiego szukać).* Rzadka to rzecz, niewiele takich. Kn. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako rzadko czarnego łabędź a masz uźrzeć. Kosz. Dobra ziemia jest rzadka, R. wybrany i mądra panna rzadka. Hrb. Co rzedsze, tym ś. zawsze drożej ceni. Pot. Im rzecz rzedsza, tym droższa. Pot. Rzadkie rzeczy są smaczniejsze. Troc O, jak rzadkie teraz stare pieniądze! Troc. Rzadcy to goście, rzadszy to ptak. Troc. R. wypadek, okaz. e) apt.: Wyciąg R. (melago). f) lek.: Tętno rzadkie = *w odstępach znaczniejszych uderzające* (pulsus rarus). < RZAD/RZEDŹ/RZADŹ >

[**Rzadkiew, kwi, lm. kwie**] p. **Rzodkiew**. Zdr. [**Rzadkiewka**].

[**Rzadkiewka, i, lm. i**] p. **Rzadkiew**.

Rzadko przys. od **Rzadki**, *zrzadka:* Ugotować co, rozrobić co na R. R. rozczynić. Kn. Kasza R. warzona. Troc (= *na rzadko).* Sukno, płótno R. tkane. Troc. Kosz R. pleciony. Troc. Ptak ten ma więcej pierza, niźli ciała, tamtego rzedziej natura odziała. Chr. Drzewa R sadzone. Troc. Rzedzej te zagony zasiej. Troc. Daleko w bitwie od siebie byli i R. ś. rozstrzelili. Warg. R. u mnie bywa. Troc (= *R. kiedy).* R. mnie odwiedza. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako R czarnego łabędzia masz uźrzeć. Kosz. Bywa i to, lecz rzedzej. Pot. R. s. to trafia. R. to, aby medyk brał lekarstwo. Górn. Co R. ś. przytrafia, to ś. tym bardziej podoba. Dudz.

Rzadkobrody *mający nie gęstą brodę.* < Rzadki + * Brody, od Broda >

Rzadkolisty p. **Rzadkoliści**. Sł. wil. < Rzadki + * Listy, od Liść >

Rzadkoliści, Rzadkolisty *mający mało liści, mający rzadko rozłożone, rozsiane liście.* Sł. wil. < Rzadki + * Liści, od Liść >

× **Rzadkomierz, a**, lm. e *naczynie do mierzenia gęstości powietrza.* Hube. < Rzadki + * Mierz, od Miara, Mierzyć >

Rzadkość, i l. blm., rz. od **Rzadki**: R ognia, powietrza. Troc. R. wody. Troc. R. sukna płótna Troc. R. płucom przyzwoita Troc. R. drzew rozsadzonych. Troc. R. kupców na jarmarku. Troc. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje; wybornym zaś samą rzadkością jedna zaletę i szacunek. Pilch. Księga wielkiej rzadkości. Troc. Dla rzadkości towarów takich handel ustaje. Troc Dla rzadkości (niedostatku) pierwszych egzemplarzy księga przedrukowana Troc. **2.** lm. **ści**, *rzecz rzadka, nadzwyczajna, osobliwość, biały kruk, rarytas:* R. bibljograficzna. Różne w tym mieście są rzadkości. Troc (= *osobliwości).*

[**Rzadko wiele**] *niezbyt licznemi, niegęstemi gromadkami:* Poschodzą ś. weselni R.

Rzadkowłosy *mający rzadkie, niegęste włosy.* Mącz. < Rzadki + * Włosy, od Włos >

Rzadkozęby *mający zęby niegęsto stojące, poprzedzielane szparami.* L. < Rzadki + * Zęby od Ząb >

† **Rzadłowy** anat.: Rzadłowe pociągi (Perz.: *wyrostki rzęskowe (w oku),* (processus ciliares). < ? >

Rzadszy, †**Rzedszy**, [**Rzedszy**] st. w. od **Rzadki**.
×**Rzadzej** p. **Rzadziej**.
Rzadzenie, **a**, blm. **1**. czynność cz. **Rzadzić**. **2**. czynność cz. **Rzadzieć**.
×**Rzadzić**, **i**, **ił**, ×**Rzedzić** *robić rzadszym, rozrzedzać, rozcieńczać, przetrzebiać:* R zupę. Rzadzę, rzedzej czynię, co gęsto było. Mącz. Na nic ś zdało rzedzić zgęszczone szeregi. Przyb
×**Rzadzieć**, **eje**, **ał** p. **Rzedzieć**.
Rzadziej, ×**Rzadzej**, †**Rzedziej**, †**Rzedzej** st. w. od **Rzadko**.
Rzadziuchno przys. od **Rzadziuchny**; **Rzadziusieńko**, **Rzedziusieńko**, **Rzadziutko**, **Rzadziuteńko**, **Rzadziutenieczko**, **Rzedziuchno**, **Rzedziutko**, **Rzedziuteńko**, **Rzedziutenieczko**.
Rzadziuchny, **Rzedziuchny**, **Rzadziusieńki**, **Rzedziusieńki**, **Rzadziuteńki**, **Rzedziuteńki**, **Rzadziutki**, **Rzedziutki**, **Rzadziutenieczki**, **Rzedziutenieczki** *nadzwyczaj rzadki, kompletnie rzadki.* <Od Rzadki>
Rzadziusieńki p. **Rzadziuchny**. <Od *Rzadziuśki, od Rzadki>
Rzadziusieńko p. **Rzadziuchno**.
Rzadziutenieczki p. **Rzadziuchny**. <Od Rzadziuteńki>
Rzadziutenieczko p. **Rzadziuchno**.
Rzadziuteńki p. **Rzadziuchny**. <Od Rzadziutki>
Rzadziuteńko p. **Rzadziuchno**.
Rzadziutki p. **Rzadziuchny**: Rzadziutkie tylko dały ś. słyszeć oklaski. <Od Rzadki>
Rzadziutko p. **Rzadziuchno**.
Rzadzizna, **y**, lm. **y**, **Rzedzizna 1**. *płyn zbyt rzadki, cienkusz, lura.* **2**. *tkanina rzadka, nieścisła:* Kiepskie płótno, R! **3**. *płyn rzadki, robota mająca pójść w wyrobienie, czyli fermentację winną.* Sł. wil. <RZAD/RZEDŹ/RZADŹ>
Rzadź, **i**, blm., **Płynnica** tech. *pozostałości przy wyrobie krochmalu nawpół płynne, nawpół stałe.* <RZAD/RZEDŹ/RZADŹ>
†**Rzanca**, **y**, lm. **owie** p. **Rządca**: Gdzie nie jest R., tam lud upadnie. Leop.
[**Rzanie**, **a**, blm.] (R-zanie) czynność cz. **Rzać**.
[**Rzanny**] (R-zany) p. **Rzany**. <Od Reż>
[**Rzany**] (R-zany), [**Rzanny**, **Rżanny**, **Reżanny**, **Rżenny**, **Reżny**, **Żarny**] *żytni:* Chleb R. Słoma rzana. Krupy rzane. <Od Reż>
†**Rzańca**, **y**, lm. **owie** p. **Rządca**: R. wesela. Sekl.
Rzap, **pia**, lm. **pie** p. **1**. i **2**. **Rząp**: R. wodny, krynica, skrzynia wodna. Troc. Wygon miejski, na którym rzapie miejskie, z których woda do miasta Nowej Warszawy idzie i bydło wyganiają. Wej.
[**R-zawka**, **i**, lm. **i**] p. **Rdzawka**.
Rzaz, **u**, lm. **y 1**. †R. *rznięcie, cięcie, sznit; karb, nacięcie:* R., podłużne przerznięcie kłody na tartaku lub piłą tracką. Przytrzymaj piłę, gdy trzy rzazy uczyni Troc. Rzazy piły w tartaku sprawuje woda spadająca na koło. Sol. W drzewie tym cieśla uczyni piłą rzazów 14 głębokich na półtora cala. Sol. **2**. [R.] = a) *miejsce, przez które piła przechodzi, przecinając kloc na deski.* b) *ostrze, ostrość:* Siekireście mi dali głuchom, nijakiego nimá rzazu. Dziś człek rozkołatany, jak stara sieczkarnia: kręć nią, jak chcesz — nie urznie, bo już nima rzazu. Ork. Przen.: *ciętość, zacięcie, zręczność, spryt, energja, odwaga* c) *wyhylenie zębów u piły.* d) *trociny.* <RZAZ/RZEŹ/RAZ>
†**Rzazaczek**, **czka**, lm. **czki** p. **Rzazak**: R. mu, prawi, posłać. Piotr. (= *nóż obrzezalny*).

†**Rzazać**, **a**, **ał**, [**Rzazać**] i †**R. ś**. p. **Rzezać**: Wieprz rzazany. Tuch. Latorośli ku szczepieniu mają być rzazane ze strony drzewa wschodowej. Trzyc. Przen.: Żeby rzazał z nas każdą ślepą zazdrość Biel. M. (= *wytępiał, rugował*). <RZAZ/RZEZ/RAZ>
†**Rzazak**, **a**, lm. **i** p. **Rzezak**. <RZAZ/RZEŹ/RAZ>
Rzazanie, **a**, blm., czynność cz. **Rzazać**.
†**Rzazaniec**, **ńca**, lm. **ńcy** p. **Rzezaniec**. Tuch. <Od Rzazany, od Rzazać>
†**Rzazanie się**, **a ś**., blm., czynność cz. **Rzazać ś**.
†**Rzazawka**, **i**, lm. **i** p. **Rzeżączka**. <RZAZ/RZEŹ/RAZ>
[**Rzazy**, **ów**, blp.] *ostatnie blaski zachodzącego słońca.* <Lm. od Rzaz>
Rzażka, **i**, lm. **i** *piłeczka do wyrzynania deseni, esówka, laubzega.* <RZAZ/RZEŹ/RAZ>
Rząb, **u**, lm. **y** bot. (iacaranda) *roś. z rodziny surmiowatych.*
Rząd 1. **ądu a**. w lm. **Rządy** = a) *rządzenie, zarząd, administracja, ster, kierownictwo, dyrekcja, komenda; panowanie, władza, zwierzchność, zwierzchnictwo; gospodarka, gospodarowanie, rządzenie ś.:* Za rządu mistrza Elvichshauzen pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. Paszk. Rządy najwyższe państwa. Troc. R. dać komu nad czym. Troc. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. Star. Oddana komukolwiek władza najwyższa w społeczności zowie ś. rządem, czyli najwyższą władzą polityczną. Stroj. Polskie rządy (= *czasy niepodległości Polski*). Zarząd, czyli, jak ś. kontrakt wyraża, R., miał ś. składać z 12 osób. T. K. Nowy pan, nowy R. Kn. R. niewieści nie czyni czci. Rys. Widząc miejsca ponure, mieszkania odludne, R. dziwaczny mi wróżył, życie przykre, nudne. L. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. Warg. Zdałem ci R. domu mojego, jesteś w nim marszałek. L. Kto ś. tu ma wdawać w rządy? L. (= *rozkazywać, przewodzić, burmistrzować tutaj, rozpościerać ś.*). Skończyły ś. już twoje rządy, ja tu teraz pan! Ma nad tobą rządy dziewka podła; dobrze jej z tym, bo w pierze przy tobie porosła. L. (= *pozbadła cię, osiodłała cię, wodzi cię za nos*). Nie twój tu R. Kn. Od siebie R. pocznij. Kn. Uciekłem; jejmość w rządy: pełno w domu wrzawy, trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. Kras. (= *zaczęła rządzić*). Oświeć zaślepione serca ich, aby oni poddali ś. w rząd słowa Twego świętego. Baz. (= *aby ś. rządzili nim*). Trzeba ś. nam dać w R. rozumowi, jeśli chcemy drugiemi rządzić. Pilch. (= *poddać ś. jego rządowi, nim ś. powodować*). Pieniądze nad wszystkiemi R. mają rzeczami. Min. (= *przewagę, moc*). Rządy = *ster państwa, władza najwyższa, panowanie, tron:* Sprawować, objąć, powierzyć komu rządy państwa. Za rządów Batorego Polska była potężną. Kształt rządu jednowładczy, monarchiczny = *jednowładztwo, monarchja*. R. oligarchiczny (= *oligarchja*), konstytucyjny, teokratyczny, republikański (= *republika*). R. krajowy pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. Wyrw. Rządy w jego rękach zostają. Troc. Przen.: *osoby składające ciało rządzące krajem, komplet ministrów, gabinet:* R. podał ś. do dymisji. Złożyć nowy R. R. = *urząd, władza państwowa, instytucja rządowa, magistratura rządowa, dekasterja:* R. gubernjalny. [R.] = *urząd.* b) *po-*

rządek, ład, rządność, gospodarność, systematyczność, gospodarka: Rządu niewiele, gdzie panów wiele. Kn. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. Hrb. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. Kras. Sprawiedliwość posłuszeństwo rodzi, posłuszeństwo R., R. — bogactwo. Ek. Cokolwiek R. opuści, końca ś. dobrego nie doczeka. Bud. B. Nic w swym miejscu nie leży, wszystkie R. zmieszały, opak ś. wszystko dzieje. Bardz. Nie dojdziesz z nim rządu, nie dojdziesz z nim ładu, sprawy. Kn. *(= końca).* [Żeby z tym ojcem jako można dojść do rządu!]. Ork. Z rządu przyrodzonego zawsze to pochodzi, iż orzeł gołębięcia mdłego nie urodzi. Warg. *(= z porządku rzeczy, z prawa przyrodzonego, z zrządzenia).* Rolą nie pieczołuje ś. bardzo, lecz trzody i woły tuczne na R. wychowuje. Błaż. (= na urząd, porządnie, raz w raz. L.). **2.** **ędu**, lm. **ędy** = a) *linja z przedmiotów wzdłuż lub wszerz ustawionych, szereg, ciąg, łańcuch, sznur, ława, pasmo, ordynek, warstwa, kolej:* R. drzew, pokojów. Troc. Rzędem szli, stojeli. Troc. Rzędem rozsadzić, rozłożyć. Troc., Rzędami drzewa stoją. Troc. Rzędami idą. Troc. Cztery pokoje w jednym rzędzie. Troc *(= w amfiladzie).* Rzędem przecznym a. ławą iść. Troc, Kn. Sadzić drzewa rzędami. Gęsty R.: przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, puklerz jest przy puklerzu, oręż przy orężu. Dm. *(= zwarty szereg).* Dochodzą zbitym w rzędy tłumem. Malcz. R. liczby, wiersz liczby od jednej ręki do drugiej. Sol. R. jest wiersz liczby jakiej od jednej ręki ku drugiej wypisany. Troc. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. Warg. Trzy rzędy były w paszczękach jej Leop. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za drugą, jako kiedyby konia za koniem prowadził Star. Szeregiem nazywa ś., gdzie jeden podle drugiego bokiem do siebie a. o łokieć stoją; rzędem zaś ś. zowie, gdzie jeden za drugim stoją. Górs. Kupię sobie R. zemel. Troc. R. zębów. Troc. Krzesło w pierwszym, w ostatnim rzędzie w teatrze, na koncercie. Niechaj zły nie będzie położon w jednym z dobremi rzędzie. Kochan. Ani równo z innemi w rzędzie postępujesz. Szymon. *(= porówno).* Wokoło chatki mojej we dwa rzędy sadził. Nar. W pierwszym wśród zwierząt umieszczony rzędzie. Niem. Drzewa owocne zasadzone w rzędzie. Mick. Wysuwają nóg rzędy. Mick. Czarne krzyże stoją rzędem. Mick. Dawniej w niewoli gnił u Bisurmana, a dziś ś. z pany w jednym stawi rzędzie. Słow. Tymczasem zajeżdżały inne rzędem długim kibitki; ich wsadzano jednego po drugim. Mick. Skoro zełgał najpierwszy, wszyscy łgali rzędem. Krasz. Dwa rzędy białych zębów błysnęły z pod warg rumianych. Krasz. R. pól na szachownicy. W czwartym rzędzie stał król, a w drugim baba. Troc. Dać na R. Troc. R. pijących = *kolej, kolejka; kompanja:* Poborgować komu R. piwa. Troc. Zapłacić arendarzowi R. miodu. Troc. Każdy z rzędu swojego oświadczenia czyni. L. Wszyscy będą ożywieni, lecz każdy w swym rzędzie. Kucz. (w swoim porządku, gdy nań kolej przyjdzie. L.). Dzieci, kiedy trochę podrostą, to już obok z panem ojcem siedzą i w R. piją. Star. Szlachcicowi w karczmie z kmiotkami w R. siedzieć i piwa pić nie przystoi, a jeśliby mu w rzędzie z chłopy siedzącemu i pijącemu przydało ś. co... Vol. Wiaruj ś. próżnowania i pijaństwa przytym, nie zasiadaj często w R. Klon. Ze psy w R., z kotkami w taniec. Rys. *(= za pan brat).* Po długim żartowaniu ze psy w R. usiędzie. Tworz. (= spije ś. jak świnia. L.). b) [R.] *grządka, sznur:* Będzie z każdego rzęda miarka kartofli. c) w naukach przyrodniczych, *jeden z podziałów gromady, czyli klasy, dzielących ś. na rodziny, czyli familje* (ordo): R. minerałów. Układ roślin dzieli ś. na gromady, *classes;* rzędy, *ordines;* rodzaje, *genera;* gatunki, *species.* L. Przen.: † Każdemu człowiekowi pospolitego rządu. Groic. *(= nizkiej klasy, nizkiego stanu).* Ta dumna w rzęd ś. wpisała z nami. Mor. A. *(= zrównała ś. z nami).* Wolimy psa z sobą w R. posadzić, niż brata mizernego. Sekl. Człowiek w głupich zapędach w R. ś. z Bogiem sadzi i mniema, że mu dymem świat ofiarny kadzi. Zabł. *(= stawia ś. na równi).* Przen.: Zakład (restauracja, szkoła) pierwszego, drugiego rzędu *(= pierwszorzędny, drugorzędny).* d) *cały strój na konia: siodło, czaprak, przykrycie wierzchnie, uzda ozdobna, podpiersie i podogonie* Gl. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, R. za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy. Rej. Osieł w bogatym niechaj chodzi rzędzie, przecież on nigdy dzianetem nie będzie. R. na konia „polski". Gemb. Kosztowne ma rzędy końskie. Troc. Konia z rzędem, jeśli to kto zrozumie! e) [R.] = α) *sztyga, kopka zboża:* Rzędów pełno w żniwa na polu. β) *kawałek:* Kupię rąbku R. f) anat.: Rzędy marszczek, ✕ s ł u p k i z m a r s z c z k o w e *w szyjce macicy* (columnae rugarum). **3.** gram. = a) *rządzenie jaką postacią odmianową wyrazu, wymaganie jej:* R. przyimków. Składnia rządu. b) *wyraz w postaci odmianowej wymaganej przez wyraz rządzący w zdaniu, dopełnienie:* R. prosty, R. bliższy, R. dalszy. **4.** mat.: R. nieskończonostki. R. równania różniczkowego. R. krzywej algiebraicznej. R. kongruencji linjowej. R. nieskończonostki rzędu pierwszego, drugiego i t. d. Równania różniczkowe rzędu pierwszego i rzędów wyższych. Styczność rzędu pierwszego, drugiego i t. d. Zdr. **Rządek, [Rządeczek], Rządzik.** <RZĘD/RZĄD>

Rządca, y, a. [ego], lm. **y, Rządzca, † Rzonca, † Rzańca, † Rzanca, † Rzańca, [Rzonca, Rzońca]**, *ten, co rządzi,* r z ą d z i c i e l, † r z ę d z i c i e l, *zarządca, rektor, administrator, władca, naczelnik, kierownik, zawiadowca, nadzorca:* R. kościoła, państwa. R. prowincji = *wielkorządca, gubernator, namiestnik.* R. szkolny = *rektor, dyrektor, regiens, przełożony.* R. ekonomiczny majątku. R. statku = *szyper.* Chm. B. R. domu. R. wesela = *zarządca, starosta.* R. nad lekkomyślnym, marnotrawnym = *kurator, opiekun, ochmistrz.* R. najwyższy. Troc. <Od Rządzić>

Rządcostwo, a, lm. **a, Rządztwo** *rola, posada, obowiązki rządcy, zarząd, administracja; rejencja:* Dostał R. w domu swego znajomego. Panowanie Ludwika i R. Rusią Władysława, księcia opolskiego, opracowane jest bardzo starannie. Dostał mieszkanie za R. <Od Rządca>

Rządczyna, y, lm. **y** p. **Rządczyni:** Z tytułu ichmościowie dla oka dobrani, a jejmość tylko w domu R. i pani. Kras *(= my rządzim światem, a nami kobiety).* Rzplta matka i R. nasza. Swad. R., rządzicielka, *moderatrix.* Mącz. Wenus, szczęścia R. Żebr.

Rządczyni, i, lm. **e, Rządzczyni, Rządczyna, Rządzczyna 1.** forma ż. od **Rządca,** r z ą d z i c i e l k a, † r z ę d z i c i e l k a. **2.** *żona rządcy.* <Od Rządca>

[Rządeczek, czku, lm. **czki]** p. **Rządek.** < Od Rządek >

Rządek, dku, lm. **dki** p. **Rząd:** W końcu, w pojedynkę albo i po parze w rządku, wlekły się staruchy z Agatą. Reym. *(=rzędem).* R. bułek = *kilka małych bułek razem z sobą upieczonych.* Rządki *bułki w ten sposób upieczone:* Rządki maślane. R zemel. Troc. Długi R. guzików. Troc. [R.] a) *zagon jedno- lub dwuskibowy na ziemniaki:* Widać trzy baby pochylone nad rządkami. Ork. Pierwsza zaczyna nowy R. Ork. Wyprowadzenie rządków pod kartofle w linji prostej b) a. **[Rzundek]** *wiersz.* Zdr. **Rządeczek.** <Od Rząd>

Rządkowy przym. od **Rządek:** Bułka rządkowa.

Rządnie I. przys. od **Rządny:** Widział tam wszystko R. odbywane. Glicz. Ezdras Bib ją R. zgromadził a spisał. Biel M. W tej bitwie starosta Rohatyński R. sobie począł. Biel. M. *(= mężnie, dzielnie).* Nie może już w wodzie radzić koniom, R. już woda gęby sięga. Pot. (na urząd, czyście, bardzo. L.). Tymczasem ś. Litwie przeciw Moskwie R. fortuniło Biel. M. *(=walnie)* Cokolwiek gorzałek naleźli, wypili i R. podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. Biel M. Tego chłopem dobrym być sądzimy, który R. wypija a wszystkim dosiedzi. Star. R., dobrze, porządnie, grzecznie. Troc. **2.** [R.] a. **[Rzomnie, Rzonie, Rzońnie]** *dostatnio, dość dużo.*

Rządność, i, blm. **I.** rz. od **Rządny:** R., umiejętność doskonałego utrzymania i użycia dobra swego w miarę sposobów, czyli dochodów; umiejętność wyciągnienia największych korzyści przy najmniejszym wydatku. L. R. jest cnotą wielce kobietom potrzebną. L. **2.** × R. *sposób rządzenia, kształt rządu:* Różnią ś. państwa jedne od drugich rządnością, lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczności. Zam. **3.** ret. *przymiot dyspozycji treści utworu pisarskiego, polegający na wyznaczenia pojęciom ogólnym i szczegółowym miejsca odpowiedniego ich znaczeniu.*

Rządny, †Rzajny I. a. [Rzomny] *umiejący tak rządzić ś., aby wszystko szło jak w zegarku, aby przy porządku i oszczędności nie brakło nigdy, czego potrzeba; gospodarny, opatrzny, systematyczny, ekonomiczny, wyrachowany:* Urzędnik powinien ś. rozmyślić, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił, bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkodę. Haur. Mieli sposobność poznać należycie własne swoje dobro, żeby zakosztowali słodkich owoców oszczędności i życia rządnego. Sur. Jego oko rządne czuwało nad licznemi włościami. Choiń. Mądrzy a rządni ludzie, gdziekolwiek są, wszędy ś. budują. Górn. Kto nierządnym w domu, niepodobna, aby miał być rządnym w Rzpltej. Petr. Cnotliwa żona, matka, rządna gospodyni, męża, dzieci, domowych szczęśliwemi czyni. Drużb. Możnaż całą filozofją rządnego na wsi życia przywieść szczęśliwiej od uwag prostego rozsądku, jak w Panu Podstolim? Śniad. Trzeba szanować czas i być rządnym w jego użyciu. Śniad. Uczył ś, jak być rządnym, dobrym sąsiadem i obywatelem. Brodz. **2.** *porządny, należyty, wyborny, doskonały, dzielny, tęgi, przyzwoity, gracki:* Trafili do rządnej austerji jednego Hiszpana. Papr. Kupy łotrów ginęły na polach lub zmieniały ś. w rządnych żołnierzy. Sienk. [O chłopaku dorastającym, około lat 16, zdolnym już do roboty i rozgarniętym, powiada ą, że jest R]. **3.** *dobrze rządzący ś. a. dobrze rządzony* Państwo, gospodarstwo rządne. **4.** † R. *urządzony, ujednany.* Kn. **5.** *rządzony, rządzący ś.:* Lud rolny dawnym w zagrodach R. obyczajem. Wysp. **6.** [R.] *rozmowny* (loquax). <Od Rząd>

Rządowiec, wca, lm. **wcy** *stronnik rządu.* <Od Rządowy>

[Rządowski] p. **Rządowy.** <Od Rządowy>

Rządowy, [Rządowski] przym. od **Rząd;** *skarbowy:* System R. Stronnictwo rządowe. Pałac R. Ubranie rządowe. Władza, szkoła rządowa *(= państwowa).* Ustawa rządowa d. 3 maja. Ust. *(= konstytucja).* Władze rządowe *(= składające rząd).* Władzę rządową (administracyjną) sprawował zwykle burmistrz z radą. T. K. Osiem garncy rządowych, jako równe 9 garncom komisyjnym Baran. [Rządowa słabość] = *cholera (bo ś. nią władze rządowe żywo interesują).*

Rządzący I. im. od **Rządzić:** Senat R. **2.** rz. *rządziciel, rządca, zwierzchnik, przedstawiciel władzy władzca, panujący, monarcha:* Rządzący i rządzeni.

Rządzca, y, lm. **y** p. **Rządca.** <Od Rządzić>

Rządzczyna, y, lm. **y** p. **Rządczyni.** <Od Rządzca>

Rządzczyni, i, lm. **e** p. **Rządczyni.** <Od Rządzca>

Rządzenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rządzić,** *rządy, zarząd, kierownictwo, dyrekcja:* Do rządzenia mają być obierani asesorowie w liczbie dwunastu. T. K. Wygrana batalja za jego rządzeniem i sprawą. Troc. **2.** [R.] *zarządzenie, rozporządzenie, rozkaz.* **3.** † R. *sprawowanie, robota, operatio.* Glos.

Rządzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rządzić ś.**

Rządziciel, a, lm. **e I.** p. **Rządca:** Chrystus jest rządzicielem i wodzem kościoła. Białob. Kurator opiekun nad dorosłym, właśnie R. abo sprawca. Tyt. pr. magd. Nie utratnicy, nie dłużnicy, ale dobrzy szafarze majętności swojej i rządziciele domów swoich. Górn. **2.** *ten, co rządzi, burmistrzuje, przewodzi, rozpościera ś., porządzi ś. uzurpator władzy.* <Od Rządzić>

Rządzicielka, i, lm. **i** p. **Rządczyni:** Rządczyna, R., *moderatrix.* Mącz. Matko moja, przecz chcesz porzucić mię, światło oczu moich i rządzicielka duszy mojej? Steb. <Od Rządziciel>

Rządzić, i, ił, † Rzędzić. [Rzydzyc] I. R., R. kim, czym, † kogo, † co = *sprawować rządy, kierować, utrzymywać porządek, zarządzać, rozporządzać ś., gospodarować, administrować, dyrygować, dowodzić, powodować, sterować, rozkazywać, wodzić rej; panować, mieć władzę najwyższą, królować, władać:* R. państwem (państwo), wojskiem (wojsko), ludźmi (ludzie). Troc. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. Fred. M. Gdzie każdy chce R., tam nikt nie ma chęci być posłusznym. L. *(=przewodzić, burmistrzować).* Kiedy Wenus w domu R. będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. Rys. Gdzie sługa rządzi, a czeladka pana wodzi, gdzie chce, jaki to nierząd! Skar. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. Biel. M. *(= zrzędzą).* R. roztropnie, po ojcowsku, sprężyście. wedle prawa. Zle, gdzie ich wiele rządzi. Kochan. Ty ludem swoim rządzisz. Kochan. Nie jest to podobna rzecz, aby kto mógł dobrze R. abo siebie, abo kogo drugiego bez Bożej pomocy. Górn. Jeśli kto nie umie domu swego R., jakąż pieczą będzie mógł mieć o kościele Bożym? Wuj. R. nami nie będziesz. Skar. Nie rozumiecie, aby i ci, co światem rządzą, bez nędze na tym świecie żyli a tego więzienia nie czuli. Skar. Każda zwierzchność nie dla tego jest, co na niej siedzi, ale dla tych, któremi rządzi. Skar. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. Prz. Kogo poczciwość rządzi i kto w służbie

wojennej zostaje, opowiadam, że jutro wydaję batalją. Dyak. R. królestwo, dom, wojsko. Wielkie to rzemiosło ludzie R. Skar. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi L. Król wolnych ludźmi rządzi, despota — bydlęty. Kras. Wieją R. potrafisz, jeśli tobą R. będzie rozum. Pilch. W narodzie naszym stan rycerski inszemi stanami rządzi. Karp Jegomość parlamentem rządzi. Boh. (= *trzęsie*). Nie tak sromota, gdy mąż sam przez ś. błądzi, jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi. Petr. (= *gdy go osiodła, pozbudnie za nos go wodzi*). Żeglarze okrętami R. i władać nie mogli. Warg. (= *sterować, kierować, powodować*). Nie zabłądzi, kogo cnota rządzi. Rys. Wszak ś. tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami. L. Ja mam w mocy bogactwa, ja bogactwy rządzę, tobą bogactwa. Kn. (= *rozporządzam*). My rządzim światem, a nami kobiety Prz. Jak domem R. Kiedy wół był ministrem i rządził rozsądnie, szły, prawda, rzeczy zwolna, ale szły porządnie. Kras. Bądź takim, jakim być przystoi temu, co rządzi zwycięskim narodem. Kras. Uczony niech naucza, pobożny niech ś. modli, a roztropny niech rządzi. Kras A. Trudno kawałkiem ziemi, trudniej światem R Węg. Nie może wszystkim dogodzić, kto rządzi. Czart. A. Z rzetelną władzą rządząc nad marnym królestwem. Mick. **2.** [R.] = a) *kazać*. b) *być w porządku:* Nie rządzi tu ani szafa, ani chleb, ani stołek (= *niema tu ładu w szafie, ani chleba, ani stołka*). c) [R.], † R. *urządzać, przyrządzać, przygotowywać:* Będzie tu sobie posłanie rządziła. Kon. † R., sprawować, robić, *operare*. Glos. **3.** × R. *narządzać, regulować, nastawiać, rychtować:* Zegarmistrz rządzi zegar. Troc. (nakręca i rychtuje. L.). **4.** × R. *najmować, godzić, umawiać:* U ziemiaństwa jest ten obyczaj dzieciom R. a chować bakałarza. Glicz. Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pilni byli. Glicz. R., urządzić sługę. Troc. [R.] *mówić:* Rządze po polsku i po niemiecku. **5.** gram. *wymagać od wyrazu w zdaniu takiej lub innej postaci gramatycznej.* **R. ś. I.** *rządzić sobą, kierować swemi sprawami, gospodarować u siebie, poczynać sobie, postępować, prowadzić ś., sprawować ś., rządzić sobie:* Swoim rozumem ś. rządzi. L. (= *powoduje*). Wiem, że nie uporem, ale ś. rozumem rządzisz. Boh. Dobrze, źle ś. rządzi. Troc. R. ś. rozumem, słusznością, prawem. Troc. Rządzi ś. na wzór jego. Troc Kto R. chce sam drugich, R. ś. ma sobą. Jabł. Każdy lud rządzi ś. abo prawy pisanemi, abo zwyczajami za ustawę wziętemi. Baz. Naród nie mający prawa R. ś. u siebie nie jest narodem. Ust. Mądrze, oszczędnie ś. rządzi. [Rządź się tu, jak chces, a my pódziemy od ciebie] **2.** R. ś. u kogo = *wdzierać ś. w czyje rządy, rozpościerać ś. u niego, porządzić ś., burmistrzować, przewodzić:* R. ś. nad kim a. u kogo Troc. Rządzi ś., jak u siebie w domu. Rządzi ś., jak szara gęś po niebie. Prz. **3.** × R. ś = *najmować ś., godzić ś., przystawać do kogo:* Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli a doroocznie ś. nie rządzili... Vol <Od Rząd>

Rządzik, a, lm. **i, Rzędzik I.** p. **Rząd:** R. na konia, małe szory. L. Osłowi szpetnie w rządziku z koncerzem. Wad. Pałasików, rządzików pełno nad łóżkiem wisi. L. Rozdrobniono rządziki, których plaga ciężyła nad tym narodem przez więcej, jak półtora stulecia. Mał. **2.** † R. *linijka, listewka:* Wyjmie z gęby druciany R., w którym wprawne tkwiły zęby. Mn. **3.** ?: R. na lampę, alić do rządzika i do jejmości inszy ś. przymyka. Bratk. <Od Rząd>

× **Rządzioch, a,** lm. **y,** × **Rządziuch** † **Rzędzicha** *człowiek mający pretensję do rządzenia, wtrącający ś. we wszystko, zrzęda, wścibski.* Sł. wil. <Od Rządzić; p. Zrzęda>

† **Rządziocha, y,** lm. **y,** † **Rządziucha,** † **Rzędziocha,** † **Rzędzicha,** † **Rzędziucha** forma ż. od **Rządzioch:** R., kobieta zrzędna. L Miał Władysław żonę, rządziochę wielką. Biel. M. <Od Rządzioch>

Rządziszewstwo, a, blm. *rola, natura rządziochy:* Myślałem, że ojciec jej to R. z głowy wybić zechce. Krasz. <Od *Rządzicha = Rządziocha>

× **Rządziuch, a,** lm. **y** p. **Rządzioch.** <Od Rządzić>

× **Rządziucha, y,** lm. **y** p. **Rządziocha.** <Od Rządziuch>

Rządztwo, a, lm. **a I.** p. **Rządcostwo:** R. domu. **2.** × R. *mieszkanie rządcy, biuro zarządu:* Stali i na rządztwie, to jest w domu rządcy, rotmistrz i porucznik Zał. S. <Od Rządca>

[**Rządzula, i,** lm **e**] *kobieta gadatliwa, wygadana.* <Od Rządzić; p Zrzędzić>

† **Rzająny** p. **Rządny:** Wolałby oszaleć, niż rozkoszy nierząjnej używać. Kosz. (nierządniczej. L.). <Zam. Rządny, z dawnego *Rządźny>

† **Rzanca, y,** lm. **y** p. **Rządca:** Czy to należy do rzance Rzpltej, czyli nie? Petr. < Zam. Rządca>

† **Rząńca, y,** lm. **y,** [R.] p. **Rządca:** R. galilejski. Groch. Był od r. 1597 gieneralnym rząńcą klasztornym. Zał. S. <Zam. Rządca>

I. Rząp, pia, lm. **pie I.** × R. **a. Rzap** p. **Ogonowy:** R, ogon bydlęcy z mięsa i kości złożony. Dudz. Guzica, gastrzyca, R., kuper. Bobr. Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie, podle rząpia znakiem jest dobrego konia. Dor. Ogon u konia urznięty przy samym rząpiu. Sł. wil. **2.** anat † R. *kość ogoźna, guziczna,* × *rząpiowa, guzica* (os. coccygis). <RZĘP/RZĄP>

2. Rząp, pia, lm. **pie I.** *zbiornik wody nieżywej, deszczarnia, basen, cysterna;* R. wodny, krynica, skrzynia wodna, studnia nie żywej wody, ale dżdżowej a. skądinąd wlanej. Włod. Studnie, rząpie i wszelkie zebranie wód. Leop. Cysterny, rząpie do zachowania wody dżdżowej. Petr. Teraz o rząpiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę. Haur. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rząpie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek ś zastanawiał. Trzyc. R. bywa z marmuru a. z inszego kamienia. Trzyc. Rząpie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem broniły zatęchnienia. Trzyc. Wody chować w rząpiach a. jakich fasach z piasku kamienistego. Trzyc. R., basen do kąpieli. <Nm. Sumpf>

3. Rząp, pia, lm. **pie** gór. **I.** p. **Czerpak. Łab. 2.** R. przy tłuczkach i płóczkach = *skrzynia, do której spływają z folów przy płóczkach, a z koryt — przy tłuczkach, rudy lub szlamy, które tamże ciężarem swoim osiadają i z nich są wybierane.* Łab. **3.** R. błotny przy osadzaniu ś. szlamów przy płóczkach. Łab. **4.** Rząpie błotne ciągłe, czyli skrzynie płókalne kolejno za sobą ustawione. Łab. **5.** R. u zaprawy pieca wielkiego lub w innych piecach szybowych = *takie urządzenie, że spływający w nich na spod kruszec jest wyczerpywany łyżkami.* c z e r p a k. <Od Nm. Schöpf(brunnen), Schöpf(eimer)>

† **Rząpeza, y,** lm. **y** gór. p. **Rzumpeza.**

† **Rząpiarz**, a, lm. e gór. p. **Rzumpiarz**. Łab.
† **Rząpie**, a, lm. a żart. *człowiek męski, korzeń:* Strzeż ś., panno, ma on długie R. Pot. <Od 1. Rząp>
Rząpik, a, lm. i gór. *rząp w dnie chodnika na zbieranie ś. wody, gdzie roboty nie są suche,* wanienka Łab. <Od 2. Rząp>
Rząpiowy **I.** przym. od **I. Rząp. 2.** anat.: *guziczny, ogończy* (coccygeus). × Kość rząpiowa = *guzica, kość ogończa* (os coccygeum, coccyx). Tętnica rząpiowa (arteria coccygea). < Od 1. Rząp >
† **Rząpiowy** przym. od **3. Rząp. R., ego**, lm. i gór. rz. *robotnik w Wieliczce wylewający wodę z miejsc zalanych, którą wodni. czyli oselbary, szybem wyciągali.*
× **Rząpnica, y**, lm. e, **Żąpnica** hut. p. **I. Graca.**
Rząsa, y, lm. y **I.** † R. *rzęsistość, obfitość, powódź = mnogość:* W odbitych blasków rzęsie mnogiej. Przyb. Z jego najeżonych włosów krwawa R. srogie mory i wojny po ziemi roztrząsa. Przyb. **2.** [R.] *wierzchnia połowa snopka owsianego:* Spodnia połowa snopka nazywa ś. rzytowiem, wierzchnią połowę owsianego snopka nazywają rząsą. 3. bot. = a) p. **Rzęsa.** b) R. wietrzna p. **Urocznik.** c) R kamienna a skalna p. **Zanoggcica.** Zdr. **Rząska.** <RZĄS/RZĘŚ/RZĘS>
[**Rząsić, i, ił**] *rosić, kropić:* Rząsi = *pada deszcz drobny.* <Od Rząsa>
Rząska, i, lm. i **I.** p. **Rząsa:** Mając u siebie na stawie masę rząski, zbieram tego dobry kosz. **2.** [Rząski, lm.] *galganki, łachmany, strzępy, odzienie podarte, rzęchy.*
[**Rząszczenie, a**, blm.] czynność cz. **Rząszczyć.**
[**Rząszczenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rząszczyć ś.**
[**Rząszczyć, y, ył**] *siepać:* Kobieta robiąca pończochę rząszczy, jeśli ś. pomyli. [**R. ś.**] *siepać ś., strzępić ś.:* Chusta nie obrębiona rząszczy ś < Od Rząska>
[**Rząszenie, a**, blm.] czynność cz. **Rząsić.**
× **Rzdzeń, a**, lm. e p. **Rdzeń.** Troc.
[**Rzebiczek, czka**, lm. **czki**] **I.** *grzebiuszczek, grzebyk.* **2.** = **Grzebiczek.** <Czes. hřebíček>
Rzec, knie, kł, aoryst **rzecze, Rzeknąć**, nied. † **Rzekać** *przemówić (w następujący sposób), odezwać ś. (w te słowa); zauważyć, wyrzec, powiedzieć:* Rzeczcież Bogu: jakoś wielki i straszliwy. Ryb. Te rzekł do mnie słowa. Troc. Co rzekszy, odszedł. Troc. Nie wie, co na te zarzuty R. ma. Troc. I rzecze Pan ku Mojżeszowi i ku Aaronowi, arzkąc. B. Sz. Zaprawdę to muszę, co myślę, R. Orzech. Łacniej R., widzę, niż czynić. Kochan. I rzekł Bóg: Niech ś. stanie światłość. Wuj. Wołał nań: z któregoś ty miasta? a on rzekał: z tego. Bud. *(= odpowiedział, odparł).* Tylko rzeknij słowem, a stanie ś. Skar. (rzecz słowem. Leop.: tylko rzeczy słowem. Rej). [R. z drogi] = *powiedzieć co niestosownego, niedorzecznego:* Moja pani bez nogi, a cóżem ci rzék zdrogi? Światopełk chciał ś. poddać, ale król na słowa nie dał R., bo ś. nań gniewał. Biel. M. *(= nie dał sobie o tym mówić, wspominać; nie chciał o tym słyszeć).* Rzekł; a padszy na kolana, ludy uznały w nim Pana. Koź. Tęgich jak sam Litwinów, na dziedziniec przyzywa i rzecze: wyprowadźcie rumaki i narządźcie kulbaki a wyostrzcie i groty i miecze. Mick. Ludzie rzekają w litanji: „Królowa janielska". Kon. Rzekłbyś, że... = *przyszłaby myśl powiedzieć, zdawałoby ś., możnaby powiedzieć, pomyśleć, że...* Rzekłbyś: apostoł. Syrok. Taka była jedność ducha, iż rzekłbyś, że to jeden człowiek. Iż tak rzekę (przy zbyt śmiałych porównaniach) = *że ś. tak wyrażę, że tak powiem, że użyję tego porównania, można powiedzieć.* Nabywanie pracą własności jest, że tak rzekę, asymilacją... Rzeczony = a) † Rzeczony = *(przyrzeczony, dany uroczyście).* Otrzymał od niej obietnicę i słowo rzeczone na przyszłą noc. Pot. b) *wyżej wspomniany, powyższy, wzmiankowany, przytoczony, nadmieniony.* † Rzkąc = *rzekąc.* Nie rzekąc a. nie **rzkąc** = *nie mówiąc, a cóż dopiero, ba:* Tego myśl ani pojmie, nie rzkąc, żeby ś. to mogło wymówić. Karnk. Abym bliźniemu ani myślą, ani skinieniem, nie rzkąc uczynkiem, nie szkodził. K. G. **2.** † R. kogo czym = *mianować, nazwać, przezwać:* Jest ziemia na wschód słońca, Indją rzekają. Km. Władysław, Herman rzeczony. Biel. M. Rzekać komu = nazywać go. S. Par. Meletius Smotrzyski, rzeczony archiepiskop połocki. Smotr. *(nominatus. L.).* Która rzecz ma być rzeczona gorąca. Ort. Parobek, już *(= który)* rzeczon po polsku golomanka, a po niemieczsku ussknacht. Św. z Woc. **3.** † R. *zrobić, począć, poradzić:* Nie wie, co z tym R. Groch. Nie wiedzieli naostatek, co z nim R., musieli ś, nazad wrócić Biel. M. Dalej nie wiedząc, co R., miasto poddali. Paszk. Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym R., co ma. Pot. Leszek, nie wiedząc, co z biskupem R., kazał go pojmać. Biel. M. Księżna, nie wiedząc, co dalej R. sobie, uciekła. Górn. <RZEK/ROK>
[**Rzec, y**, lm. e] p. **Rzyć.**
[**Rzeca**] *myślę sobie:* A, R., kiedyś ty taki, to já se s tobóm dóm rade.
[**Rzecądz, a**, lm. e] p. **Wrzeciądz.**
[**Rzeceńka, i**, lm. i] p. **Rzeka.**
Rzechlin, u, lm. y bot. (petiveria) *roś. z rodziny szkarłatkowatych.*
Rzechława, y, lm. y bot. (anticharis) *roś. z rodziny trędownikowatych.*
Rzechot, u, lm. y, **Rzegot, Rzekot, Rzekt** *głos chrapliwy, rzechotanie, skrzek.* L. R. żaby, sroki, węża. <RZECH>
Rzechotać, cze, tał, [**Rzechtać, Rechotać, Żegotać**], **Rzegotać, Rzekotać**, † **Rzektać** **I.** *wydawać głos chrapliwy, skrzeczeć, skrzekotać, grzegotać, grzechotać, krzektać:* Gdy jednego wieprza kto uderzy, inne głośno rzechocą. Haur. Żaby rzechocą *(= dukają).* Sroka rzechocze. Przen.: *wiele mówić, paplać, trajkotać, świegotać, trzeszczeć nad uszami, trzepać:* Rzechocą, by sroczki. **2.** [R.] *szeleścić:* Liście na kalinie rzechocą. **R. ś.** *śmiać ś. na całe gardło, śmiać ś pusto, chychotać ś., gzić ś.:* Ciągleby ś. z chłopami rzechotała. Kiedy to Niemcy skoczą od radości, kiedy ś. poczną R. Pas. <RZECH>
Rzechotanie, a, blm., *rzechot* **I.** czynność cz. **Rzechotać. 2.** p. **Rzechotanie ś.**
Rzechotanie się, a ś., blm., niek. **Rzechotanie** czynność cz. **Rzechotać ś.**, *rzechot:* Królowi aż ślozy od ustawicznego rzechotania ś. płynęły. Sienk.
Rzechotka, i, lm. i = **Grzechotka.**
Rzechotliwie przys. od **Rzechotliwy.**
Rzechotliwy, Rzegotliwy, Rzekotliwy *wrzaskliwy, przeraźliwy, chrapliwy, drapiący uszy:* Rzechotliwa sroka. Rzechotliwe skrzypce. Przen.: *wielomówny, świegotliwy, gadatliwy.* <Od Rzechot>
[**Rzechotnica, y**, lm. e] forma ż. od **Rzechotnik.**
[**Rzechotnik, a**, lm. **cy**] *człowiek ciągle rzechoczący ś., śmieszek.* <Od *Rzechotny, od Rzechot>

[Rzechtać, cze a ce tał] p. **Rzechotać:** Żabka sobie rzechce. Gl.

[Rzechtanie, a, blm.] czynność cz. **Rzechtać.**

[Rzechy, ów, blp.] p. **Rzęcha.**

† **Rzeciądz, a, lm. e** p. **Wrzeciądz.** B. Sz.

[Rzecica, y, lm. a] *przesmyk.*

[Rzecusia, i, lm. e] p. **Rzeka.**

[Rzecysko, a, lm. a] p. **Rzeka.**

Rzecz, y, lm. y 1. † R. = a) *zdolność mówienia, mowa, dar słowa; wymowa, wysłowienie.* Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. Gil. Ulisses R. abo mowę głośną miał. L. Nie chciała zatym gadać, ni, by była chciała, R. jej więcej służyła. szyja okamiała, *nec vocis habuit iter.* Żebr. b) *język, mowa, narzecze, dyjalekt:* Prusowie z Litwą R. jednaką mieli, jedno przez obcy naród zmienili język; jam słychał ich, gdym bywał w Gdańsku, bardzo podobna litewskiej. Biel. M. c) *przemowa, mowa, odezwa, oracja, apostrofa, perora:* R. uczynić = *mowę, przemowę powiedzieć.* Rej Bolesław uczynił R. do wszego rycerstwa w te słowa.... Biel. M. Skanderbek do żołnierzy w ten sposób R. uczynił... Baz. Uczynił R. do uczniów. Troc. Natychmiast R. Pańska stała ś. do niego, rzeknąc... Leop. Mam R. do kogo. Troc. R. swoję tak prowadził. Troc. Tak mówił R. do nich. Troc. d) *rozmowa, mowa, opowiadanie, dysputa, rozprawa, dyskurs, gawędka, konwersacja:* Młodzieniec spodobał ś. jej, a jemu Medea, wstąpili z sobą w R., a z rzeczy w przyjaźń. Biel. M. Zabawia każdego, kto ś. z nią w R. wda. Górn. Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani ś. w R. wdawał. Jabł. W R. ś. z tobą o wiarę wdawać nie chcę. Troc. Żona powinna być milcząca, bo iż mniej baczenia ma, mniej też w R. ś. ma wdawać. Petr. Ta tedy przyczyna snów Józefa i takie rzeczy zawiści zapałę dodawały. Leop. (takie słowa. Leop.). Nie o tym R. Kn. (ja o Pawle, a on o Gawle. L.). Decius szeroko i dowodnie o Gotach R. czyni, wywodząc ich z Rusi. Stryjk. (= *rozprawia, traktuje, rozwodzi ś.*). Jeśli chcesz dostateczniejszą R. spraw litewskich, czytaj Dusburka. Stryjk. (= *opis, opowieść, wywód*). Widzę, iż to w R. długą idzie. Trzt. (= *zanosi ś. na długą rozprawę*). Wiele o dziejach swych, R. z rzeczy plotąc, nieprawdziwie baje. Kosz. Nie chcę ś. z nim w R. wdawać; już, co chce, rozumiem. Kon. St. Tak dalej R. prowadził. Nie o tym R. Napisał R. o nieśmiertelności duszy (= *traktat, rozprawę, dysertację*). [Bez rzeczy] = *bez gadania, bez sporu.* [Biorą se was ludzie w R.] = *biorą was na języki, ogadują was.* Na rzeczy kogo trzymać. (Trzt.) = *trzymać kogo w zawieszeniu, nie dając stanowczej odpowiedzi, zwlekać z odpowiedzią.* Otw. S. Długo kogo trzymać na rzeczy. Troc. Trzymać kogo na rzeczy, nadziejami próżnemi i obietnicami go karmić. W rzeczy, [**Na wrzeczy, Na wrzecze**] = *rzekomo,* ✕ *wrzkomo, na pozór, pozornie, niby to; żartem, nie na serjo:* Kiejstut rozchorował ś. w rzeczy na śmierć, aby ś. tym bardziej Krzyżacy na to ubezpieczyli, a on tymczasem cicho wpadł do Prus. Biel. M. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, lecz po odejściu biskupa na potym on bezbożny pan ani myśli o tym. Groch. [Pójdę za piec, w rzecy będę płakać. W rzeczy będę płakała, a w duszy będę rada]. **2.** = a) *każde ciało, nie będące człowiekiem a podpadające pod zmysły, przedmiot zmysłowy:* Stwórca wszystkich rzeczy. Ma wiele pięknych rzeczy. Znać ś. na rzeczach. Ani rzeczy, która jego jest. Wuj. Osoba bez stanu cywilnego w prawie rzymskim rzeczą nazywa ś., jacy bywają niewolnicy. Ostr. Rzeczy ruszające, jako pieniądze, szaty. Magd. (= *ruchomości*). Rzeczy dziedziczne. Magd. Rzeczy stojące a. leżące (= *nieruchomości*). Rzeczy stojące: domy, folwarki. Magd. Rzeczy leżące: role, ogrody. Magd. Pakować, zabierać (swoje) rzeczy (= *ruchomości, dobytek, mienie, manatki, rupiecie, graty*). Wyprowadzać ś. z rzeczami. Rzeczy = *szczegóły ubrania, odzież, ubranie:* Kąpiąc ś., zostawił rzeczy na brzegu. Zastawił rzeczy w lombardzie. [Każe mu ś. ubierać w żołnierskie rzeczy]. Handlarz kupuje stare rzeczy = *starzyznę.* Trzeba często trzepać rzeczy od móli Przen.: Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiarę i prawa sobie inne wymyślali. Biel. M. Wojewodzic gdański począł nowe rzeczy myślić, przystawszy ku margrabiemu brandeburskiemu. Biel. M. Piękna to R. umrzeć za ojczyznę! Piękna i poczciwa R. jest, o ojczyznę walcząc, obumrzeć. Błaż. Arcychwalebna sercem i ręką tłumić tych nieprzyjaciół. Koch. W. (= *arcychwalebna R*). Nie była R. można pogrześć go dla licznych cudów. Wys. Przen.: *powinność, obowiązek, należytość, atrybucja, interes:* Jestem poddany króla, moja R. jest słuchać jego rozkazów. Oss. Twoja R. jest wtenczas ś. odzywać, kiedy ja ś. ciebie zapytam. L. Kapłańska R. Pismo wykładać, a nie moja. Skar. Nie moja R., gdy wichry maszt zatrzęsą z jodły, na płaczliwe z bojaźni udawać ś. modły, *non est meum.* Min. Twoja R. kądziel i wrzeciono. Otw. Hardego R. nie wierzyć mądremu. Karnk. (= *właściwość*). Pójdź precz, smarkaczu, twa R. w piasku gmerać. Gawiń. Duchownych to R. pana upominać i karać. Skar. Nie biskupia R. złoto chować. Skar. Nie wzgardzisz, Najjaśniejszy Panie, imieniem ojca, który tak chwalebnie R. jego pełnisz. Djar. gr. Winiarza jest R. pilnie obaczyć przyrodzenie macicy. Trzyc. Chłopska to jest (R.) jeść siła, szlachecka zaś pić więcej. Trzt. R. to królewska, senatorska była. Troc. Twoja to R Troc. Nie R. to moja. Troc. Przen.: † Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, ale nadzieja nigdy nie upływa. Chr. (= *nie jest w naszej mocy*). Pospolita R. p **Rzeczpospolita.** b) przen. Na czyją R. = α) *na niego, na jego imię, na jego rachunek:* Fabryka ta założona jest na R. króla. L. β) *na czyj dochód, na czyją korzyść, na czyje konto, na czyj benefis:* Koncert na R. ubogich. Przekazać co na R. czyją. Zrobił zapis na R. szpitala. Przedstawienie na R. prymadonny. Przen.: Policzyć co na R. nieuwagi (= *na karb*). Przen.: Małą rzeczą namówisz mię, żebym był chrześcijaninem. Leop. (= *bez mała; niewiele brakuje do tego, o mały włos, tylko co nie*). Wielka R. = nie pół rzeczy, wielkiego co. L. (= *nie byle co, nie lada co, wielka historja, wielka sztuka*). Pospolity człowiek ma sobie za wielką R. mieć kogo u siebie na czci. Bud. B. Przez ciebie nabawiłem strachu uczciwego człowieka; a jak on dostanie febry? — Wielkie rzeczy! to ś. uleczy. L. (= *wielka parada, wielka sztuka, cóż wielkiego, mniejsza o to*). Przen.: Nie R. to = *nie wypada, niestosownie, nieprzyzwoita, nieładnie, do niczego, niedorzecznie, niedorzeczność, nonsens:* Nie R., gdy wielki cesarz na motyla godzi, nie R., gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. Toł. Zwyczaje odmieniać przeciwnym prawem — nie R.; nagrodą i przykładem wykorzeniać je należy. L. Piszą, że Sło-

waki podbić miał Karol, ale i to nie R. Biel. M *(=bajko)* Wróćmy, skąd nie R. było pierwej występować. Bardz. *(=głupstwo).* Przed ludźmi złym mniemaniem napojonemi mówić co o Bogu nie sądzę za R. L. *(= nie à propos).* Znać ś. na rzeczy = *wiedzieć co pasuje, umieć ś pokazać.* Lokaj wiedział, że pan będzie ś. znał na rzeczy *(= niebędzie żądał darmo).* Nie rzeczci w inszym mieście gościć dalej. Bardz. Rzekł Dawid: cóżem teraz zgrzeszył, aza to nie R.? Bud. Niema rzeczy pracować bez celu *(= nie warto, nie interes).* [Takiej osobie nie R. ś. sprzeciwiać]. Tet. c) *to, o czym ś. mówi, przedmiot, ciąg myśli, materja, treść, wątek myśli:* Pierwsza księga łatwiejszą R. przed ś. miała. Pilch. O tej rzeczy będę mówił. Kn. Do rzeczy przystępuj: mów, co do rzeczy służy. Kn. Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy ś. zasię na drogę do niej. Glicz. Wracam ś. do rzeczy. Kn. Komu rzeczy nie staje, słowy dokłada. Kn. (rzecz podła słów wspaniałych potrzebuje. L.) Słowa według rzeczy; słów miara — R.: słowa z rzeczy idą. Kn. Odstąpił od rzeczy. Kn. Cobym tu z rzeczy mógł przywieść o tłómaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. Pilch. *(= stosownie do materji. L.).* I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. Bud. B. Ach, niestotyż, toć jakoś snadź rzeczą mylicie! prze miły Bóg, czemuż mi prawdy nie powiecie? Rej. R. do mówienia, do pisania wzięła. Troc *(=temat).* O tej rzeczy będę mówił. Troc. Wtaczać co w R. Troc. Przystępuję, znowu powracam do rzeczy. Troc. Mało o słowa, kiedy w rzeczy jest pewność i zgoda. Troc. Należytym każdą R. pisz stylem, ogrodniczą prostym, a nie wysokim. Troc. Do rzeczy ś. wrócić, do rzeczy przystępować, mieć ś. do rzeczy, w R. wstąpić. Troc. Odstępuje od rzeczy; z rzeczy zstępuje. Troc. Krótkie słowa Platonowe, ale R. w sobie mają bardzo poważną. Warg. To tylko są słowa, a rzeczy niewiele. Łęcz. To do rzeczy nie należy. Przen.: Mówić do rzeczy = *celowo, stosownie; rozsądnie, logicznie:* Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rzeczy ś. tłómaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. L. Nie od rzeczy mi ś. widzi, że tu namienię. Troc. Nie odrzeczy to. Troc. Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić. L. *(= nie nadaje ś.).* One jego dowody były bardzo nie k rzeczy, bo daleko stroniły od Pisma św. Baz. *(= ni w pięć, ni w dziewięć; ni przypiął, ni przyłatał).* Łapają grosza zewsząd, a podobno k rzeczy, bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszystko w ręku. Kochan. Wszystko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie: bogaty ubogiego ciemięży i gniecie. Węg. Mówić nie do rzeczy a. od rzeczy = *bredzić, majaczyć; pleść głupstwa, bajać trzy po trzy.* Nie do rzeczy mówić. (Troc) = *niedorzecznie.* Wielki on półgłówek, ale widzę nie od rzeczy gada. L. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiej milcz. L. Chory gorączkuje i mówi od rzeczy. Co mówisz, wszystko jest od rzeczy. L. Gadanie nie do rzeczy jest wtenczas, kiedy kto, nie znając swego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. L. Przen.: Człowiek do rzeczy = *rozsądny, na swoim miejscu, logiczny, dorzeczny.* d) *sprawa, kwestja, interes, okoliczności, czynność, uczynek, fakt:* Załatwić R. pomyślnie. Za trzy dni najdalej R. całą zakończymy. Boh. Polacy szczęśliwie R. prowadzą i walczą przeciw Węgrom. Stryjk. Nadwątlone pokrzepiwszy rzeczy swoje, nową wojnę rozpoczął. Błaż. Wiele osób w upadłych rzeczach potężnie wydźwigał. Petr. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. Tw. Codziennie prawie gorzej rzeczy idą. L. Tak ś. rzeczy mają. Rzecz przedstawia ś. w sposób następujący. Przystąpić do rzeczy. Opowiem ci całą R. To R. niesłychana! † R. dziana. Tuch. *(=historja).* Jak rzeczy stoją? Mieszać ś. do cudzych rzeczy. To moja R.! Ir.: Śliczne rzeczy! Straszna R. pomyśleć, że... Cała R., żeby go pokonać. Trzeba do tego czterech rzeczy *(= warunków).* Niema rzeczy wdawać ś. z nim *(= niema interesu, celu; nie warto).* Głupi — i cała R. *(= i koniec, i basta, i kwita).* Lepiej, żebyś milczała, i cała R. L. Co tu różnego gadania! musi pójść za niego i cała R. — Otóż nie pójdzie, i cała R. L. Nie wiedzieliście, iż w tych rzeczach, które są Ojca mego, potrzeba, żebym był. Wuj. Idą mu rzeczy, jak sam chce. Troc. R. od kogo sprawuję. Troc. R. przed królem sprawił. Troc. Konać (= dokonywać) R. Troc. Jeszcze to R. wątpliwa. To R. do załatwienia, do obgadania, do zastanowienia. A to diabelna R., że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. L. To mi R. ważna. Mick. Nasienie to czyni skłonność ku rzeczom cielesnym. Sien. *(= ku stosunkom płciowym).* Sara dozwoliła R. mieć Abramowi z Hagar dlatego, aby z niej mógł potomka dostać, gdy go sama nie mogła mieć. Glicz. Abram, miawszy R. z dziewką, dostał syna Izmaela. Glicz. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid dostał z żoną Urjaszową wtenczas, gdy ją był wziął i R. popełnił. Glicz. Brzemienna, jeśli swą rzecz odbywa, nie może być, aby płodu zdrowego doniosła. Spicz. Lekarstwo to R. przyrodzoną paniom wywodzi. Sien *(= funkcję, czynność przyrodzoną; miesiączkę)* Uspokoiwszy rzeczy, wrócili ś. nazad szczęśliwie. Mask. To obwinionego czyni mniej podejźrzanym, iż z takich trudnych rzeczy wychodzi *(= z tak trudnego położenia, z tak przykrych okoliczności.* † Licowany skutek a. † gorąca R. licowana = *uczynek jawny.* Która R. ma być rzeczona gorąca. Ort. † R. główna = *sprawa kryminalna.* Taką rzeczą = *taką sprawą, takim sposobem.* Taką rzeczą lepiej ś. nie żenić. Skar. To takową rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. Perz. Taką rzeczą nic nigdyby na świecie nie było, gdyby... Kluk. Sława nie zawsze jest rękojmią zacności; taką rzeczą i szynka westfalska byłaby zacną. L. e) *sama treść, istota, jądro, kwintesencja, sens:* Nie wymowie, ale rzeczy samej w tłómaczeniu wygadzać należało. Kłok. To przełożenie sens abo własną R., ile mogło być, wyraża. Groch. f) *rzeczywistość, czyn, uczynek skutek, fakt:* Opinją tylko, nie rzeczą samą bogatemi jesteśmy. Star. To są słowa, a rzeczy niewiele. Łęcz. Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu po świadectwie? L. R. to pokaże; rzeczą to pokazać, mowę rzeczą potwierdzić. Kn. Stoików z rzeczą słowa ś. nie zgadzają. Górn. Zabijacie przy stole nieprzyjaciela, a kiedy R. przyjdzie, nic, widzę, nie umiecie. Opal. *(= kiedy przyjdzie co do czego)* Zdali ś. ludziom nabożni, a w rzeczy obłudą pachnęli. Dambr. Oni słowy nas przywitali i wszego winszowali, rzeczą i skutkiem nieszczerze nam są chutliwi. Leop. Rzeczą samą, rzeczywiście, skutkiem co pokazać. Kn. W dzień ten rzeczy wykonały ś. i wypełniły wszystkie proroctwa. Żarn. Jabłonowski rzeczą hetman wielki. Susz. Nie w tym R. jest, co nam dają,

ale jakim umysłem. Górn. W samej rzeczy, × w rzeczy, rzeczą samą = *w istocie, istotnie, rzeczywiście, naprawdę, doprawdy, w gruncie a. w gruncie rzeczy:* W samej rzeczy — zwyczajna odpowiedź: tak jest, nie inaczej. L. Wc Pan podobno nie wiesz, jak niepiękne to słówko „w samej rzeczy“ ma u nas znaczenie. L. Zofja nie potrzebuje zakosztować miasta, cóż tam w rzeczy dobrego nauczyć ś. może? Fred. A. Czy w rzeczy śluby? nie chcesz iść za mąż. Fred. A. Przekonałem ś. sam: w rzeczy samej R. ta nie warta była zachodu g) † R. *moc wielka, mnóstwo, chmara:* Niezliczona R. Km. Łodzi niezmierna R. Kłok. Niezliczona R. rycerstwa w domowych rozterkach poginęła. Stryjk. Niezliczona R. tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. Stryjk. Takich rozrzutników ja R niezliczoną widziałem. Star. Przez rzekę przeprawiwszy ś., silną R. nieprzyjaciół pobrali. Błaż. Koni wiele naszym pozdychało, skąd smród był wielki i much niepodobna R. w wojsku. Biel. M. Sroga, niezmierna, wielka R. ksiąg, ptaków, pieniędzy, hultajów. Troc. Zdr. **Rzeczka.** <RZEK/ROK>

[**Rzeczak**, a, lm. i] *mowca weselny u górali tarzańskich.* <Od Rzecz>

× **Rzeczany** p. **Rzeczny.** Sł. wil. <Od Rzeka>

† **Rzecządz**, a, lm. e p. **Wrzeciądz:** Jest tu moc pieniędzy, fantów, drogich kamieni i złotych rzeczędzy. Klon.

[**Rzeczeczka**, i, lm. i] p. **Rzeka.**

Rzeczenie, a **1.** blm., czynność cz. **Rzec.** **2.** lm. a *powiedzenie, gadka, wyrażenie, wyrok, zdanie, sentencja, frazes:* Za twoim rzeczeniem stał ś świat. Susz. Trefne R. Troc. Wyszło to R. ze szkoły stoickiej. Górn. Czytający kocha ś. sam w sobie, kiedy ono trefne R., nad którym ś. był troszkę zabawić musiał, przez ś. sam wyrozumie. Górn.

1. Rzeczka, i, lm. i **1.** p. **Rzeka.** 2. [R.] *wszelka rzeka.* 3. hut. *bruzda od otworu spustowego w wielkim piecu, którędy surowizna spływa do kopyta, do form lub do czylów.* Lab.

2. Rzeczka, i, lm. i **1.** p. **Rzecz**; *drobnostka, drobiazg, fatałaszek, bagatelka, fraszka:* Nosił chorym rozynki, jaja, pomarańcze, a umierając, drugiego na takie posługi namówił, zostawiając mu rzeczki one dla chorych. Skar. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. Nar. Przybyli mytnicy, którzy nasze rzeczki mieli przeglądać. Warg. Umysł jego lada rzeczką bywa poruszon, *paulo momento.* Mącz. Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. Wys. Moje dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku górze nie pociągniesz? a toć ś. pomarszczyły. Falib. (tych porteczek. L.). Dziewczęta do tańca i na różne uroczystości przystrajają głowę w wstążki, rzeczki czerwone i tak zwane przez nich bindy.

Rzeczne, ego, blm. *opłata, myto za spław lub przeprawę przez rzekę:* Cło, myto mostowe, grobelne, R. Bobr. <Od Rzeczny>

Rzecznica, y, lm. e forma ż. od **Rzecznik**; **Rzeczniczka**, *orędowniczka:* R. *advocata.* Głos.

Rzecznicki, Rzeczniczy, Rzecznikowy przym. od **Rzecznik**, *obrończy, adwokacki.*

Rzecznictwo, a, blm. *stan rzecznika, adwokactwo, adwokatura, patronowstwo, orędownictwo:* Zajmować ś., bawić ś. rzecznictwem. Syn Emiljusza nie przykładał ś. do stawania w sprawach, czyli rzecznictwa. L. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. Skar. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa a. z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. Sz. <Od Rzecznik>

Rzeczniczka, i, lm. i p. **Rzecznica:** Najśw. Panna, R. nasza, jak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszę. Wuj. R. i obronicielka grzesznych, Panna Marja, ubłaga srogi gniew Boży. Bz. R. i przyczynicielka do Pana. Żarn. Staną rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae.* Pśń. <Od Rzecznik>

Rzeczniczy p. **Rzecznicki.**

† **Rzecznie** przys. od **Rzeczny:** Nowi wieku naszego doktorowie sami R. to wyznają, jakiej ważności są ich świętości Hrb. Aza ty tego nie wierzysz, że R. jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie ś. z Panny narodziło? Baz. Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest R. i naturalnie ciałem Krystusowym Baz.

Rzecznik, a, lm. cy, † **Rzeczomówca** **1.** *mówca, krasomówca, orator; orędownik, pośrednik:* Orator abo R. Petr. Z Aleksandrji posłów do cesarza wyprawiono i z niemi Apjona, jako rzecznika, żałując ś. na Żydy. Skar. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. Biel. M. Krystus R. i pośrzednik nasz do Boga Żarn. Jeśli kto zgrzeszy, mamy rzecznika u Ojca, Jezusa, tenże jest ubłaganiem za grzechy nasze. Leop. **2.** *adwokat, obrońca, prokurator:* R. jest ten, który a. przyjacielski a. swój umysł sędziemu oznajmia i mówi przeciwko tym, którzyby ś. onemu umysłowi jego przeciwili. Sz. Rodzice, którzy chcą doczekać ś. po synie swym, aby dobrym oratorem a. rzecznikiem ostał, niechaj o to ś. postarają, aby w prawie, jeszcze w pieluchach będąc, uczyć ś. począł. Glicz Wyrwał ś. jakiś R., statutem szermował. Biel. M. Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikówby nie potrzebowały, którzy swemi farbami wielekroć sprawy zatrudniają. Baz Długo i wymownie przemawiał R. Symeny, a kiedy skończył (adwokat), posiedzenie zawieszono. Jun. <Od Rzecz; RZECZ/ROK>

Rzecznikować, uje, ował *być rzecznikiem, występować w roli rzecznika, adwokatować:* Rzecznik wyznał ś. i rzekł: iże zarzekłem ś. odpowiedzi R. nikomu na szyję. Ort. <Od Rzecznik>

Rzecznikowanie, a, blm., czynność cz. **Rzecznikować.**

Rzecznikowy p. **Rzecznicki:** W duchownym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienić słowa prokuratora swego; ale ludzie saskiego prawa tak długiego czasu, jak tamci, do wsteczenia słów rzecznikowych nie mają Sz. <Od Rzecznik>

1. Rzeczny **1.** przym. od **Rzeka.** Znalazł tam 200 kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzekami mieszkając. Papr. Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, żrzodelną, jezierną, morską. Syk. Żaba szczurka na brzegu rzecznym obaczyła. Papr. Witwina, czyli rzeczna wierzba. L Żegluga rzeczna. Jezioro rzeczne p. **Jezioro.** **2.** bot.: Mech R., p. **Zdrojek.** **3.** zool.: Koń R., p. **Hipopotam.** Rak R., p. **Rak.** <Od Rzeka>

2. Rzeczny **1.** [R.] *rozmowny, wymowny, wygadany.* **2.** † R *istotny, rzeczywisty, materjalny, realny, konkretny, dotykalny, namacalny, prawdziwy, dowodny, faktyczny:* Sprawiedliwość nie mniemanie ale rzeczna i prawdziwa. Skar. Już dali sobą,

w zamienione dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. Herb. (dzierżenie w rzeczy samej. Herb.). Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które jest większe, niżli słowne. Hrb. <Od Rzecz; RZECZ/ROK>

† **Rzeczomówca, y,** lm. **y** p. **Rzecznik**: Niepobożne rzeczomówce, co psują ludziom ich sprawiedliwość. Groch. <Rzecz + Mówca>

Rzeczownie przys. od **Rzeczowny,** *rzeczownikowo, jako rzeczownik, w znaczeniu rzeczownika:* Imiona przymiotów, wzięte R., kończą ś. jak rzeczowniki. Kopcz.

Rzeczownik, a, lm. **i** gram. *nazwa wszelkiej istoty a. rzeczy, tak zmysłowej, jak i umysłowej, uważanej za pojęcie, za przedmiot rozważania; imię rzeczowne:* Rozróżniać należy rzecz samą od jej nazwy, czyli rzeczownika. < Od Rzeczowny >

Rzeczownikowo przys. od **Rzeczownikowy,** *rzeczownie.*

Rzeczownikowy przym. od **Rzeczownik.** <Od Rzeczownik>

Rzeczowny I. p. **Rzeczowy**: Prawo, służące osobom na rzecz, zowie ś. prawem rzeczownym, np. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. Cyw. Prawa rzeczowne dzielą ś na prawa na rzeczy i na prawa do rzeczy. Cyw. **2.** gram. Imiona rzeczowne — rzeczowniki, przymiotne — przymiotniki. Kopcz. Wyrazy rzeczowne. Kopcz. < Od Rzecz>

Rzeczowo I. przys. od **Rzeczowy,** *w rzeczy, rzeczą, czynem, faktycznie.* **2.** *a posteriori.* Sł. wil.

Rzeczowość, i, blm., rz. od **Rzeczowy.**

Rzeczowy I przym od **Rzecz; Rzeczowny**: Rzeczowe pismo hieroglificzne daleko było niewygodniejsze od głosowego Kopcz. Dowód R. *(= materjalny) = przedmiot świadczący o winie oskarżonego.* Potrzeba dla powodzian pomocy pieniężnej i rzeczowej *(= w naturze).* Polskie prawo rzeczowe. Kwestja ta wymaga ścisłego sprawdzenia rzeczowego. Warunki rzeczowo-materjalne. **2.** ekon.: Kredyt R. p. **Kredyt.**

Rzeczoznawca, y, lm. **y** *biegły, ekspert, specjalista znający ś. zawodowo na pewnej rzeczy,* × świadomiec, † świadomca, † świadomia: Rzeczoznawcy oddają wielkie pochwały tej kompozycji. < Rzecz + Znawca>

Rzeczoznawczy przym. od **Rzeczoznawca**: Profesor w tym duchu złożył rzeczoznawcze orzeczenie w ankiecie. <Od Rzeczoznawca>

Rzeczoznawstwo, a, blm. *specjalność rzeczoznawcy.* < Rzecz + Znawstwo>

Rzeczpospolita, rzeczypospolitej a. rzeczpospolitej, lm. **rzeczypospolite a. rzeczpospolite, Pospolita rzecz,** † **Spólna rzecz I.** = a) *dobro ogółu, sprawa ogólna, interes publiczny:* Nasza R. jest w niebiesiech. B. G. (nasze obcowanie. Wuj.). Byli niektórzy na odpór, drudzy też tę wojnę turecką radzili dla pospolitej rzeczy chrześcijańskiej. Biel. M. Już Hofman zauważył, że na zachodzie Europy rzpltą nazywano dobro publiczne lub publiczny pożytek. Remb. b) *społeczność, społeczeństwo, ogół, naród:* R. jest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu życiu postanowione; imieniem rzpltej jedna familja a. dom jeden nie bywa nazwan, gdyż jest rzecz osobna, jednemu należąca, którą własnym imieniem zowią rzeczą domową. Baz. R. jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszkając, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyją. Górn. Przełożony i sam o ś., i o pospólstwo, i o wszystkę rzeczpospolitą radzić musi. Kosz. Gruntownie stoi rzecz rzymska pospolita, poddana jednemu. Żebr. *(= res romana).* Żart.: R. = *pospólstwo, gmin:* Pijatyka na uboczu była wielka, ale wino lura dla rzpltej; wybranym tylko lepsze dolewali. Krasz. **2. a. Respublika, Republika** = a) *państwo, monarchja, kraj:* Takową rzpltą za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi, osobom zacnym celniejsze urzędy dawają, a wszyscy zarówno pod prawem. Baz. Rzeczpospolitą tak postanowili, żeby ś. każdy swej powinności trzymał, a tą drogą łacniej dobra pospolitego i zgody mógł bronić sąsiedzkiej. Jan. Czytaj, w jakiej Katylina a. i insi burzyce a skaźce pospolitej rzeczy sławie zostawali. Rej. Zewsząd rzplta była zawichrzona. Biel. M. Kto króla zdradza, ten rzpltą. Petr. Królowie są śmiertelni, lecz rzplta nieśmiertelna. Leszcz. Że każda familja mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzeczypospolitych. Koch. W. Troc. R. nie może ś. składać z ludzi opieszałych, leniwych i od pracy odwykłych. Kołł. Powoli stany sejmujące łącznie z monarchą przyswoiły sobie nazwę rzpltej, bez względu na to, że forma danego państwa była monarchją. Remb. W Polsce statyści nazywali mianem rzpltej państwo wogóle. Remb. Dwiema rzeczami wszytkie na świecie rzeczypospolite stoją: wojennych ludzi męstwem, a uczonych ludzi rozumem. Górn. Rzeczpospolite europejskie. b) *stan polityczny kraju rządzonego przez przedstawicieli narodu:* Rzeczypospolitej sprawowanie. Troc. R, stan polityczny państwa, w którym a. wszystek, a. część z ludu wybrana ma rząd i najwyższą władzę. Kras. Państwa, rządzące ś. rządem arystokratycznym a. demokratycznym, nazywają ś. rzeczypospolite Wyrw. R. francuska, szwajcarska. Prezydent rzpltej. R. Babińska. <Rzecz + Pospolity>

Rzeczpospolitować, uje. owal *bawić ś. w rzeczpospolitą, rządzić wspólnie, gremjalnie:* Kobiety szaleją i rzeczpospolitują. Krasiń. <Od Rzeczpospolita>

Rzeczpospolitowanie, a, blm., czynność cz. **Rzeczpospolitować.**

× **Rzeczpospolitowy** przym. od **Rzeczpospolita,** *republikański, respublikański:* Rząd R. Sł. wil.

[**Rzeczułeczka, i,** lm. **i**] p. **Rzeka.** <Od Rzeczułka>

Rzeczułka, i, lm. **i** p. **Rzeka**: Gdzie pierwej R. ciekła, tam suchy piasek i rowy Mick. Wyschłe rzeczułki ciekły skryte głęboko. Krasz. Kręcą ś, wiją ś., to niżej, to wyżej, nad czystą jak kryształ rzeczułką. Len. Jak taka R. w blaskach słonecznych hypnotyzuje. Kow. <Od Rzeka>

[**Rzeczuszki, ów,** blp.] p. **Hreczuszki**; *oładki z mąki pszennej, na drożdżach.* < Zam. Hreczuszki>

Rzeczysko, a, lm. **a I.** p. **Rzeka. 2.** *część nawodniona starego koryta rzeki,* odlewisko. Na rzeczyskach głębokie przykopy podbieraj. Troc. **3** a. **Rzeczyszcze** *dawne koryto rzeki:* Rzeka a. potoczek, jeśli, opuściwszy pierwsze R., przez insze miejsca swoje ście obróci, tedy przecię pierwsze R., kędy pierwej woda szła, ma być za prawdziwą granicę Herb. Gdyby rzeka mocą swą z starego placu inszym ś. miejscem obróciła, tedy jednak ono stare R. graniczy. Tarn. J. < Od Rzeka>

Rzeczyszcze, a, lm. **a** p. **Rzeczysko**: Narymunt bratu, począwszy od Wilny rzeki, aż do Kora-

bla, błotnego rzeczyszcza, dał udział. Stryjk. <Od Rzeka>

Rzeczywistość, i 1. blm., rz. od **Rzeczywisty**: R. zjawiska. **2.** lm. i *to, co jest rzeczywiste; to, co jest w gruncie takim, jakim ś. ukazuje, co istnieje w samej rzeczy, a nie w imaginacji, prawda:* Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzeczywistością. L. Pamiętaj, że to marzenie może być kiedyś rzeczywistością. Krasiń. Młodość jeszcze ś. nie rozbiła o R., jeszcze jest pełna nadziei i wiary. Krasiń. Na każdym szczeblu życia R. czeka. Słow. Aby wylaniem miłych uczuć osłodzić cierpką R. Flń. Ruch w prostej linji jest takąż nierzeczywistością, jak np. matematyczna linja a. punkt. Spas. Smutna R. (*= naga, nieubłagana prawda*). Obrócić co w R. (*= urzeczywistnić, ziścić*).

Rzeczywisty 1. *w rzeczy samej będący, prawdziwy, istotny, faktyczny, realny, nie urojony, niewątpliwy, właściwy, rzetelny, szczery:* Rzeczywista prawda. Kn. To jest rzeczywista prawda, co naocznie widzieli. Poc. Rzeczywista wartość czego. Rzeczywistą właścicielką jest nie on, ale jego żona (*= właściwą*). R. radca stanu. R. student (*= najniższy stopień naukowy w Rosji*). Z tak pięknego snu twojej młodości w rzeczywiste woła życie. Moraw. **2.** × Człowiek R. *= rzetelny, dotrzymujący słowa.* Troc. **3.** Klimat R., p. **Klimat. 4.** a. **Rzetelny** mat.: Liczba rzeczywista (w przeciwstawieniu do urojonej). Pierwiastek R. równania. Spółczynniki rzeczywiste. Zmienna rzeczywista. Funkcja zmiennej rzeczywistej. **5.** piw.: Rzeczywista atenuacja *= różnica procentowa ekstraktu między pierwotną brzeczką a rzeczywistą ilością ekstraktu, którą wykazuje ścisła analiza w pochodzącym z tej brzeczki piwie.* <Od *Rzeczywy, od Rzecz>

Rzeczywiście przys. od **Rzeczywisty**, *w rzeczy samej, w istocie, istotnie, faktycznie, naprawdę, doprawdy, prawda:* Brat R. przyjechał. R., tak jest, jakeś mówił. Sprawa R. dziwna (*zaiste, bądź cobądź*). W którym jest prawdziwie i R. ta światłość nasza, która nas do widzenia jawnego światłości i samego siebie przyprowadzi. Skar. R. weźmiem wszystko, czego czekamy. Skar.

[Rzećka, i, lm. **i, Rećka]** *rzodkiewka,* <Ros. red'ka>

Rzednieć, eje, ał p. **Rzedzieć.**

Rzednienie, a, blm., czynność cz. **Rzednieć.**

† **Rzedszy, [Rzedszy]** p. **Rzadszy.** Śnieg wciąż padał, tylko że już coraz suchszy i R. Reym.

† **Rzedzej** p. **Rzadziej.** Bywa i to, ale R. Pot. R. czynię, co gęsto było. Mącz.

× **Rzedzenie, a,** blm. **1.** czynność cz. **Rzedzić. 2.** czynność cz. **Rzedzieć.**

× **Rzedzić, i, ił** p. **Rzadzić.**

× **Rzedzieć, eje, ał,** × **Rzadnieć,** × **Rzadzieć, Rzednieć** *stawać ś. rzadszym, przerzedzać ś., rozrzedzać ś., cieńczeć:* Mgły, pułki rzednieją. Staremu zęby rzednieją. Troc. Las rzednieje, i niebo przegląda przez drzewa. Powietrze od ciepła rzedzeje. Troc. <RZAD/RZEDŹ/RZADŹ>

† **Rzedziej** p. **Rzadziej.**

Rzedziuchno p. **Rzadziuchno.**

Rzedziuchny p. **Rzadziuchny.**

Rzedziusieńki p. **Rzadziuchny.**

Rzedziusieńko p. **Rzadziuchno.**

Rzedziuteńieczki p. **Rzadziuchny.** Troc.

Rzedziuteńieczko p. **Rzadziuchno.**

Rzedziuteńki p. **Rzadziuchny.** Troc.

Rzedziuteńko p. **Rzadziuchno.**

Rzedziutki p. **Rzadziuchny.** Troc.

Rzedziutko p. **Rzadziuchno.**

Rzedzizna, y, lm. **y** p. **Rzadzizna.**

[Rzegaczka, i, blm.**] 1.** *rzyganie, wymioty.* **2.** *łechtanie palcem w gardle dla wywołania wymiotów.* <Od *Rzegać, zam. Rzygać>

[Rzegolenie, a, blm.**]** czynność cz. **Rzegolić.**

[Rzegolić, i, ił] *pleść głupstwa.*

Rzegot, u, lm. **y** p. **Rzechot.**

Rzegotać, cze, tał i **R. ś.** p. **Rzechotać.** Biel. M. Tam kole młyna rośnie kalina i liście na niej rzegocą. Pśń. <RZEG>

[Rzegotanie, a, blm.**]** czynność cz. **Rzegotać.**

[Rzegotanie się, a ś., blm.**]** czynność cz. **Rzegotać ś.**

× **Rzegoteczka, i,** lm. **i** p. **Rzegotka:** Wprawdzie żeć to mała rzeczka, ale głośna R. Groch. Rzegoteczką pospolicie rado więc gra każde dziecię. Groch.

Rzegotka, i, lm. **i,** † **Grzegotka,** × **Krzekotka, [Grechotka, Gruchotka, Gruchawka]** = **Grzechotka:** W Wielki piątek u nas nic nie słychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i klekotek. Wuj. **2. [Rzegotki,** lm.**]** *gatunek jabłek.* Zdr. × **Rzegoteczka.** <RZEG>

[Rzejcuz, a, lm. **y]** p. **Wrzeciądz.**

× **Rzek, u,** lm. **i** *zgłoska, sylaba; skrócenie sylaby w wymawianiu.* <RZEK/ROK>

Rzeka, i, lm. **i 1.** a. **[Rzyka]** *znaczne zbiorowisko wód, płynące korytem:* R. jest woda korytem biegąca i w biegu nie ustająca, póki nie złączy ś. z drugą rzeką abo z morzem. Wyrw. W jezierze woda stoi, R. zawsze bieży. Szymon. Gdy kto rzekę, która graniczy, dowcipem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa R. graniczyć ma. Tarn. J. Po rzece, po wodzie, z rzeką płynąć. Włod. Bieg rzeki. Z biegiem rzeki, w dół rzeki płynąć (*= z wodą*). W górę rzeki (*= pod wodę, przeciw wodzie*). Na rzece flisowska spuszczana bywa. Troc. Brzeg, koryto a. łożysko, początek a. źródło, ujście rzeki. Przebyć rzekę wbród. Przepłynąć rzekę wpław. Nad brzegiem rzeki a. nad rzeką. Za rzeką. R. przybiera, wzbiera, wylewa. Wylew rzeki. R. zewnętrzna *= R. uchodząca do morza.* R. wewnętrzna a. kontynentalna *= R. wpadająca do jeziora nie mającego połączenia z morzem.* R. poboczna a. dopływ *= R. wpadająca do innej (głównej) rzeki.* R. główna. Głęboka, spławna R. Most na rzece. × Dzika R., p. **Dziki.** Rzekę bystrą przepłynąć. Kochan. Nad rzekami Babilonu. Wuj. R., z brzegów wylewając, szkody niezmierne ludziom czyniła. Skar. Wielkie rzeki cicho płyną. Fred. M. Niemnie, domowa rzeko moja! Mick. Przen.: Hojnie nad sobą i prawie rzeką wylane miłosierdzie odniósł. Skar. (*= strumieniem, potokiem, strugą, masą*). W to nie mogli potrafić Midas, Krezus, choć im rzeką majętności na łono ciekły. Petr. Krew płynęła rzekami (*= strumieniami*). R. ludzka, R. głów *= fala, tłum posuwający ś.:* Żebracy, siedząc po dwuch brzegach rzeki ludzkiej, odsłaniali na widok publiczny swe skaleczałe członki. Sienk. I znowu R. głów toczyła ś. dalej. Sienk. **2.** astr.: R. Erydan *= jeden z gwiazdozbiorów na półkuli południowej nieba.* Zdr. **Rzeczka, Rzeczułka, [Rzyczka, Rzeczeczka, Rzeceńka, Rzeczułeczka, Rzecusia].** Zgr. **Rzeczysko.** <RZEK/RZECZ>

[Rzekaczka, i, lm. **i]** *kobieta modląca ś.* <Od *Rzekacz, od Rzekać>

Rzekać, a, ał 1. p. **Rzec:** [Pacierza nie rzékasz. Rzékał: wierzę jeden Bóg. Powiedz, dzie-

wucho, jakóż ci też rzékali, kie mie w domu nie było?] 2. [R.] *modlić ś.* <RZEK-ROK>

[**Rzekałka, i,** lm. i] *żabka zielona, drzewna* (hyla arborea) <Od Rzekać>

Rzekanie, a I. blm., czynność cz. **Rzekać. 2.** [R., lm. a] = a) *mowa, mówienie, wzmianka* O spowiedzi, o księdzu to ta i rzekania nie było. Kon. b) *modlitwa.*

† **Rzekący,** † **Rzękący** *rzeczony, zwany.* Glos. <Od Rzec>

Rzeknąć, knie, kł I. p. **Rzec. 2.** [R.] *pomodlić ś.* <RZEK-ROK>

Rzeknięcie, a, blm., czynność cz. **Rzeknąć.**

Rzekomo przys. od **Rzekomy; Rzkomo, Wrzekomo, Wrzkomo,** [**Rzukomo, Skomo, Skumoś, Skumos, Śkomo, po Śkomu, Śkumo, W rzeczy**] *niby to, pozornie, na pozór.*

Rzekomy I. a. [**Śkomy**] *mniemany, zdający ś. być rzeczywistym, uchodzący za rzeczywisty, pozorny, nieprawdziwy, fałszywy, udany.* **2.** anat.: Kręgi rzekome, p. **Krąg.** Szew kostny niewłaściwy, R. (sutura spuria). Żebra rzekome = *nie stykające ś. wprost z mostkiem,* † żebra szpondrowe. Urs. (costae illegitimae s. nothae). <Od Rzec>

Rzekot, u, lm. y p. **Rzechot.**

Rzekotać, cze, tał i **R. ś.** p. **Rzechotać.**

Rzekotanie, a, blm., czynność cz. **Rzekotać.**

Rzekotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rzekotać ś.**

Rzekotka, i, lm. **i,** [**Skrobaczka**] zool., p. **Żabka:** Pospolita zielona żabka drzewna, czyli tak zwana R. Nus.

Rzekotliwie przys. od **Rzekotliwy.**

Rzekotliwość, i, blm., rz. od **Rzekotliwy:** R. języka czyjego.

Rzekotliwy *wrzaskliwy, chrapliwy, skrzeczący:* Rzekotliwa sroka, *garrula.* Mącz. Rzekotliwe skrzypce, głośne Włod. <Od Rzekot>

† **Rzektać, kce a. kcze, ktał** p. **Rzechotać:** Sroka rzekce. Rej. Żabki zielone, ni ś. ich przebierze, rzekcą w jezierze. Klon. Zwykle żabka na deszcz rzekce. Pot. Świegotliwym nie przywłaszczają, aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zaniepraźniają ludzi, rzekczą, szczekają. L. <RZEK>

† **Rzektanie, a,** blm., czynność cz. **Rzektać.**

[**Rzem, a, lm. y**] p. **Rzemień.**

[**Rzemiak, a, lm. i**] *pasek skórzany do podpasywania spodni.* <Od Rzem>

[**Rzemieniaczek, czka, lm. czki**] p. **Rzemieniak.**

[**Rzemieniak, a,** lm. **i, Rzemieniec**] *pasek rzemienny:* Odpasać R. Zdr. [**Rzemieniaczek**]. <Od Rzemień>

Rzemieniarski przym. od **Rzemieniarz.**

Rzemieniarz, a, lm. **e** *ten, co rzemienie robi, rymarz.* Szuj. <Od Rzemień>

Rzemienica, y, lm. **e, Skórzane drzewo** bot. **I.** (dirca) *roś. z rodziny tymiałkowatych.* **2.** (himanthalia) *roś. z gromady wodorostów, z rzędu morszczyn, z rodziny morszczynowatych.* <Od Rzemień>

Rzemieniec, ńca, lm. **ńce I.** p. **Rzemieniak:** Zluźniwszy rzemieńca, pełnego srebra i złota, ległem pod urną z porfiru. Kasp. **2.** × R. p. **Rzemień.** Wor. **3.** bot. = a) p. **Przetacznik.** b) p. **Psianka.** <Od Rzemień>

Rzemieniowy I. a. **Rzemienny** przym. od **Rzemień. 2.** anat.: Mięsień R., † myszka rzemieniowa (Krup.), mięsień płatowy, mięsień paskowaty, × kłębkowaty, † myszka śledzionowata (Perz.), × muskuł trójkątny karku, × nierównokątny, † rozciągłotrójkątny (Rysz.) (musculus splenius). <Od Rzemień>

Rzemiennik, a, lm. **i** bot. p. **Gązewnik.** <Od Rzemienny>

Rzemienny I. a. **Rzemieniowy** przym. od **Rzemień;** [**Rzomiany**]. *skórzany:* Paski u szabli rzemienne. Kras. Przen.: Jechać rzemiennym dyszlem = *zabierając ś. okazjami na spotykane wozy.* Przen.: Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemiennym bratem. L. (= *bratem po ojcu, po mieczu*). **2.** [**Rzemienna** droga] *kolej wyciśnięta kołami wozów w wilgotnej drodze gliniastej, błyszcząca jak rzemień.* **3.** mech.: Koło rzemienne = *koło płaskie, na które zakłada ś. rzemień, dla udzielenia ruchu drugiemu kołu.*

Rzemień, a, lm. **e** a. [**a, Rzem, Rem**], × **Rzemieniec I** *tęga skóra bydlęca lub końska, wyprawiona na obuwie lub na surowiec:* R. nierobiony, z którego rzemyki abo co innego robią, skóra wyrobiona. Kn. R. irzewiczny. L. Rznąć z rzemienia (ze skóry wyprawionej) rzemyki. Troc. Wyprawuje ś., by R. w ogniu. Rys. Nie gryź rzemienia. Burl. (= *nie rób rzeczy niemożliwej do zrobienia*). Jął ś. gryźć rzemienia. Rys. Przen.: Ma gębę z dobrego rzemienia. Troc. (= *ma gębę wyrobioną, wyparzoną, ordynarną*). **2.** *pas, pasek z takiej skóry:* Nie idzie o R., ale o całą skórę. Rys. Z cudzego ś. szeroko kraje R., ze swego szczupło. Trzt. Z cudzej skóry szerokie rzemienie a. pasy krają. L. Na cudzej strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej R. krajać. Kosz. Pijanice dworscy tak opatrznie piją, jakoby ś. nie dłużyli, bo na cudzej strawie żywiąc, nie swój R. ciągną, choćby ś. przerwał, nic nie dbają. Kosz. Tak trzeba R. ciągnąć, jakoby ś. nie zerwał. Rys. Rzemieniem związany. Troc. Kord obosieczny brzękał na spiekłym rzemieniu. Wor. Przen.: R. bockowski podał definitorowi. Syrok. (= *dyscyplinę, kańczug*). **3** *trzos, worek, mieszek, kieszeń:* U Niemców prawie zapalają ś. na nauki uczciwe i rzemienia nie żałują tam ojcowie synom swym pociągać. Glicz. Ma w rzemieniu, ma w kalecie. Kn. (= *ma pieniądze*). Zdr. **Rzemyk, Rzemyczek,** [**Rzemiuszczek, Rzemuszek, Rzemuszek**]. Zgr. **Rzemieńczysko, Rzemysko.** <Czes. řemen, Nm. Riemen>

Rzemieńczysko, a, lm. **a** m. i ni. p. **Rzemień:** Rzemieńczyska przy siodłach czerniono. Paw. <Od Rzemień>

† **Rzemiesło. a,** lm. **a.** [**Rzemiesło**] p. **Rzemiosło:** Niegdy i królowie jakiekolwiek R. w ręku miewali dla uchodzenia próżnowania. Skar. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo i inne rzemiesła. Hrb. Przez rzemiesło nabywamy, kiedy jakim rzemiesłem bawimy ś. a z niego pożytek mamy. Gostk. Rodem był z Włoch, rzemiesłem mularz. Birk. Każdemu w swym rzemieśle wierzyć trzeba. Kn. Zna ś. na swoim rzemieśle. Troc. R. robić. Troc. R. żołnierskie, rycerskie. Troc. Nieposłusznego urzędowi majstra mają z rzemiesła zrzucić. Groic. On stary mistrz, czart, od początku świata na tym rzemieśle usiadł, aby nas odwodził od prawdziwej nauki. Rej.

[**Rzemieślik, a,** lm. **cy**] p. **Rzemieślnik.**

[**Rzemieślnicki, ego,** blm.] *nazwa pewnego tańca i muzyki do niego:* Zagrać rzemieślnickiego. <Od Rzemieślnik>

Rzemieślnictwo, a, blm. **I.** *trudnienie ś. rzemiosłem, przemysł rzemieślniczy, rękodzielnictwo.* **2.** zb. *ogół rzemieślników.* Nagan. <Od Rzemieślnik>

Rzemieślniczek, czka. lm. **czkowie** a. **czki** *czeladnik, towarzysz rzemieślniczy:* Rzemieślniczkowie albo towarzysze u rzemieślników robiący. Vol. Rzemieślniczki młode i kupczyki, co jak żywo wojny nie widzieli. Zm. <Od Rzemieślnik>

Rzemieślniczenie, **a**, blm., czynność cz. **Rzemieślniczyć**.

Rzemieślniczka, **i**, lm. **i** **1**. *żona rzemieślnika*. **2**. *kobieta trudniąca ś. rzemiosłem, rękodzielniczka:* Ujrzysz lada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. Jeżow. [Idę i ja carownicka, R. od nabiału].

Rzemieślniczo, **Po rzemieślniczemu** przys. *jak rzemieślnik, mechanicznie, bez poczucia sztuki, nie artystycznie*. Sł. wil.

Rzemieślniczość, **i**, blm., rz. od **Rzemieślniczy**. Sł. wil.

Rzemieślniczy, × **Rzemieślnikowy** przym. od **Rzemieślnik**; posp. i † **Rzemieśniczy**, † **Rzemięślny** *rękodzielniczy:* Pospolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnej nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. Pilch. Narzędzia rzemieślnicze, jak oto: stolarskie, kowalskie i t. d. Jak. J. Rzemieślnicze kompanje wojskowe. Ksiądz Ignacy Konarski, Pijar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył, a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niej uczniowie we wszystkich cechach w zupełnej z innemi rzemieślnikami przyjmowani byli. Skrzet. Sztuka rzemieślnicza a. mechanika. Boh. Szkoła rzemieślnicza, rzemieślniczo-niedzielna. Kasa rzemieślnicza. Przen.: *robiony jak wyrób rzemieślnika, mechaniczny, nie odznaczający ś. artyzmem ani twórczością:* Wyrób R. <Od Rzemieślnik>

† **Rzemieślniczyć**, **y**, **ył** *być rzemieślnikiem, trudnić ś. rzemiosłem, oddawać ś. wyłącznie jakiej pracy*. <Od Rzemieślnik>

Rzemieślnik, **a**, lm. **cy**, † **Rzemieśnik**, posp. **Rzemieśnik**, † **Rzemięślnik**, † **Rzemięśnik**, [**Rzemieślik**, **Rzymiśnik**] **1**. *człowiek trudniący ś. jakim rzemiosłem, rękodzielnik, profesjonista:* Bractwa a. cechy, które rzemieślnicy między sobą zachowują. Herb. Dobry R. z lada czego uczyni co dobrego. Kn. Rzemieślnikami miasta, a miastami państwa stoją. Troc. R., wyrobionym już i zebranym od rolnika pożytkom różne dając kształty, czyni je udatniejsze i ku używaniu ludzkiemu więcej sposobne. L. Umiejętny R. naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. L. Dobry R. dobrego naczynia potrzebuje. Kn. R. — niewolnik u tego, co mu robi. Rys. **2**. *ten, co naukę a. sztukę uprawia mechanicznie, jak rzemiosło*. **3**. × R. *sprawca, autor:* Kazałem szukać przeklętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. Nagur. Polifont na tronie! ten szczęśliwy R. występków i zdrady. L. **4**. zool. p. **Remiz**. Zdr. [**Rzemiśniczeniek**]. <Od * Rzemieślny, od Rzemiosło>

× **Rzemieślnikowy** p. **Rzemieślniczy**: Ręce rzemieślnikowe. Groch.

Rzemieśniczek, **czka**, lm. **czkowie** p. **Rzemieśnik**.

Rzemieśniczy p. **Rzemieślniczy**: Ustawy rzemieśnicze. Ust. cen. Robota rąk rzemieśniczych. Leop. <Od Rzemieśnik>

Rzemieśnik, **a**, lm. **cy** p. **Rzemieślnik**: Tak potrzebny jest wzór rzemieśnikowi, jako gnyp, dłubaczka, piła, bez których nic począć nie może. Pilch. Zdr. † **Rzemieśniczek**, [**Rzemieśniczek**]. <Zam. Rzemieślnik>

† **Rzemięsło**, **a**, lm. **a** p. **Rzemiosło**. B. Sz., Rej, Otw. S., Błaż. Każdy w swym rzemięśle biegły. Kn. Jeśliby w cechu który był sporny, takowego mistrzowie mają rajcom opowiedzieć, a oni go mają według występku karać a. i z rzemięsła złożyć; a jeśliby ś. i potym przeciwił, tedy już do śmierci rzemięsła nie będzie mógł robić. Sz. Któryby oskarżony R. utracił, a rajceby mu znowu R. robić dopuścili, takowy, acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. Sz.

† **Rzemięślnik**, **a**, lm. **cy** p. **Rzemieślnik**. B. Sz.

† **Rzemięśnik**, **a** **l**. lm. **cy** p. **Rzemieślnik**. Biel. M., Błaż. Dobry R. z leda czego uczyni co dobrego. Kn. Dobry R. mało ucinków i okrawków czyni. Kn. R. dobry na swym zdaniu przestaje. Kn. Rzemięśnika nie trzeba uczyć. Kn. **2**. lm. **ki** zool. = **Remiz**. <Od Rzemięsło>

× **Rzemiosiko**, **a**, lm. **a** p. **Rzemiosło**. L.

Rzemiosło, **a**, lm. **a**, † **Rzemiesło**, † **Rzemięsło** **1**. *zawodowa praca ręczna zapomocą narzędzi lub przyrządów, profesja, fach, kunszt, zajęcie rzemieślnika, jego specjalność:* Bękartowie dawniej rzemiosła nie mogli robić. Glicz. R. umieć, a rzemiosłem nie robić—ubóstwa jest przyczyną. Skar. Przez R. nabywamy, kiedy jakim rzemiosłem bawimy ś. a z niego pożytek mamy. Gost Niechby każdy pilnował swego rzemiosła. Tremb. Kto siła rzemiosł umie, robi mało. Pot. Uczyć ś. rzemiosła. Ponieważ nie chciał ś. uczyć w szkołach, oddał go ojciec do rzemiosła. To jest lekkich ludzi dzieło, a nie jego ćwiczenia R. Górn. Siedem rzemiosł — czternaście nieszczęścia. Rys. R. stoi za folwark. Kn. **2**. *określony rodzaj zatrudnienia, specjalność, stan, zawód, powołanie, proceder:* Psy mają pięcioro rzemiosł. Troc. Pies ten robi dobrze R. dwoje, troje, bo jest przejemcą, popądcą i gońcą. Troc. Tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty. L. (jednej klasy, godności. L.). Złączył dawno rozdzielone rzemiosła: pokój z wojną. Birk. Żołnierskie R. **3**. *sprawa, sprawka, dzieło, robota:* Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiosłem. L. **4**. † R. *prawo zajmowania ś. rzemiosłem; stanowisko rzemieślnika:* Zrzucić z rzemiosła. Na R. znowu przyjąć. Groic. **5**. [R.] *przyrządy, naczynia, narzędzia:* R. na konia. Bednórczek zaczął pobijać rzemiosłem. Zdr. **Rzemiosiko**. < RZEM(IOS)/RZEM(IES) >

Rzemiosłowo przys. od **Rzemiosłowy**, *sposobem rzemiosła, jak rzemieślnik, rzemieślniczo*. Sł. wil.

Rzemiosłowy przym. od **Rzemiosło**; *rzemieślniczy*. Sł. wil. Rzemiosłowe wychowanie, ani nauki domowe. Jeż.

[**Rzemiśniczeniek**, **ńka**, lm. **ńkowie**] p. **Rzemieślnik**.

Rzemiuszczek, **czka**, lm. **czki** **1**. [R.] p. **Rzemień**. **2**. zool. p. **Remiz**.

Rzemlik, **a**, lm. **i** zool. (saperda) *chrząszcz czteroczłonkowy, długorogi*.

[**Rzemniak**, **a**, lm. **i**] p. **Rzemiak**. <Od Rzemień>

Rzempolenie, **a**, blm., czynność cz. **Rzempolić**.

Rzempolić, **i**, **ił** p. **Rzępolić**: Tobie tylko po szynkach R. L. Skaczą wesoło ochocze parobki, fałszywym tonem skrzypiciel rzempoli dla rozruchowania jakiej służącej. L.

Rzempoła, **y**, lm. **y** p. **Rzępoła**.

[**Rzemuszek**, **szka**, lm. **szki**] p. **Rzemień**.

Rzemyczek, **czka**, lm. **czki** p. **Rzemień**. <Od Rzemyk>

Rzemyczkowy **1**. przym. od **Rzemyczek**. **2**. *chodaczkowy, drążkowy, szaraczkowy, zaściankowy:* Rzemyczkowi księcia Adama zwolennicy naszli na śpiących. Rol.

Rzemyk, **a**, lm. **i** **1**. p. **Rzemień**: Rzemyk u butów. Troc. R. u obuwia. Kn. Którego nie jestem godzien rozwiązać rzemyka butów jego. Wuj. Rzemień nierobiony, z którego rzemyki abo co in-

nego robią, skóra wyrobiona. Kn. Od najmniejszej nici snowanej do rzemyka najpodlejszego nie wezmę z wszystkich rzeczy, które twoje są. Leop. (od nici wątkowej aż do wstęgi. Leop.). Przen.: Gęby z mieszkiem nie zgadzają, nie tak, jak rzemyka stawa. Węż. (= *trzosa, kalety, mieszka, kieszeni*). Co marnotractwo twoje ich nie tyka? owszem pociągną na zysk swój twego rzemyka, łudząc twoje nadzieje. L. Kto cudze łyczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. Rys. Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potym na szubienicę. Rys. 2. [Rzemyki] *oszukańcza gra pospólstwa, znana pod nazwą gry „w pasek"*. < W takim stosunku do Rzemień, jak Kamyk do Kamień, Płomyk do Płomień, Strumyk do Strumień >

Rzemysko, a, lm. **a** m. i ni. p. **Rzemień.** L.

[**Rzemyszek, szka,** lm. **szki**] p. **Rzemień.** Troc.

[**Rzenieć, eje, ał, Rżenieć**] *dojrzewać*. < Zam. Żrzenieć, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ >

[**Rzenienie, a,** blm.] czynność cz. **Rzenieć.**

Rzep, pia, lm. **pie** **I.** p. **I. Rząp**: Dobre orle piórko, jeżeli na czole... na grzbiecie, wpodle samego rzepia. Pol. 2. a. [**Rzepie, Rzypie, Rzepiak**] *główka, szyszka nasienna* np. *ostu, łopianu, łopuchu, kolczasta, czepiająca ś.*

[**Rzep, pia,** lm. **pie** **I.** p. **Rzepak**: Gdyby to jeszcze coś o szampańskim, gdyby nareszcie o rzepiach, grykach... Berw. **2.** bot. = a) a. **Świni R.** p. **Rzepień.** b) p. **Rzepik.**

Rzepa, y, lm. **y, Rzepuch,** [**Gryzula**] **I.** bot. = a) (brassica rapa) *gatunek kapusty, roślina z rodziny krzyżowych*. Podgatunki: R. olejna a. rzepnica (b. r. oleifera). R. podługowata (b. r. oblonga). R. zwyczajna a. okrągła a. wodnica (b. r. depressa) *z odmianą znaną pod nazwą* turnepsów. b) Kapusta R. a. R. Kapustna, p. **Kapusta.** c) [R.] p. **Kartofel.** d) R. leśna, p. **Gdula.** e) R. świnia, p. **Krąpiel.** Próżnąś uczynił drogę, lepiejbyś był rzepę w domu kopał. L. Wlazł na gruszkę, kopał rzepę. Prz. (= *plecie sam nie wie, co; wlazł na gruszkę, trząsł pietruszkę*). Zajął go na rzepie. Rys. Im więcej liście na rzepie obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść polska: zajął, jako na rzepie, iż nie trzeba zajmować z rzepy bydła, jeśli chcesz, by rosła wielka. Urzęd. W edukacji przez ten czas wiele profitował: po niemiecku, po francusku, jak rzepę gryźć. Boh. (= *biegle, z łatwością mówi*). Kolana brudne, możnaby na nich siać rzepę. Przen.: Za mąż poszła. — Coby miała iść? zielona to jeszcze była R., gdym ją widział. Sienk. Jędrny jak R. Bawi tu jego siostra z dwiema pannami: dziewki jak rzepy! **2.** [R. a. **Buraczek**] *nazwa gry pewnej*. Zdr. **Rzepka, Rzepeczka.** Zgr. **Rzepisko, Rzepsko.** <? por. Łć. rapa, Gr. rhápys, Nm. Rübe >

Rzepaczanka, i, blm. *słoma rzepaku:* Ukrył ś. w sterty rzepaczanki. < Od Rzepaczany >

Rzepaczany p. **Rzepakowy**: Makuchy rzepaczane. < Od Rzepak >

Rzepaczysko, a, lm. **a** *ściernisko po rzepaku.*

[**Rzepać, pie, pał**] *strzępić, siepać*. < RZEP >

Rzepak, u, lm. **i,** [**Rzepik, Rzepień, Rzypień, Rzepuch**] bot. = a) (brassica) *roś., gatunek kapusty*. Podgatunki: R. letni = α) (b. praecox): β) bł., p. **Kapusta.** R. zimowy a. orzech ziemny, orzechownik, rzepnik, brzoskiew (b. napus). R., bł., zam. kapustnik a. kapusta olejna (b. campestris oleifera) b) p. Rzodkiew. < Od Rzepa >

Rzepakowy, Rzepaczany przym. od **Rzepak**: Olej R.

[**Rzepanie, a,** blm.] czynność cz. **Rzepać.**

[**Rzepeczka, i,** lm. **i**] **I.** p. **Rzepa. 2.** [Rzepecka] p. **Kartofel.** < Od Rzepka >

[**Rzepiak, a,** lm. **i**] p. **Rzep.**: Zleźli ś. rzepiakiem = *zebrali ś. w zbitą gromadę*. Przyczepił ś. rzepiakiem (= *jak R.*). < Od Rzep >

Rzepiasto przys. od **Rzepiasty.**

Rzepiasty *podobny do rzepy; miękki, rzadki jak rzepa*. Troc. Grunt twardy, gęsty, nie gębczasty, nie rzepiasty, *conspissatum et colligatum herbis solum*. Kn. < Od Rzepa >

[**Rzepica, y,** lm. **e, Rzepień**] *miejsce, gdzie ś. zaczyna ogon koński*. < Od Rzep >

[**Rzepicha, y,** lm. **y**] *rzodkiew dzika, ognicha, rzodkiew łopucha*. < Od Rzepa >

Rzepiczanka, i, blm. *słoma rzepiku po omłóceniu*. < Od Rzepik >

[**Rzepić się, i ś., ił ś.**] *zlepiać ś.:* Nici rzepią ś.

[**Rzepie, a,** lm. **a**] p. **Rzep.**

[**Rzepiej, u,** lm. **e, Świerzop**] bot. *łopian, łopuch.*

[**Rzepienie się, a ś.,** blm.] czynność cz. **Rzepić ś.**

Rzepień, a, lm. **e** **I.** [R.] p. **Rzepica. 2. a. Czepiec** bot. (xanthium) *roś. z rodziny złożonych*. Gatunek: R. pospolity a. rzepikowy a. × Rzep, × Świni R. (x. strumarium). **3.** [R.] p. **Rzepak.**

Rzepik, u, lm. **i** **I.** a. **Rzep,** bł. **Parzydło** bot. (agrimonia) *roś. z rodziny różowatych*. Gatunek: [R. pospolity] (a. eupatoria), Jabłuszkami Matki Boskiej a. Jabłecznikiem zwany. **2.** [R.] p. **Rzepak.** < Od Rzep >

Rzepikowato przys. od **Rzepikowaty.** L

Rzepikowaty *podobny do rzepiku:* Psie języczki, ziele, owoc mają rzepikowaty. Syr. < Od Rzepik >

[**Rzepior, a,** lm. **y**] *upiór*. < Kontaminacja Rzepa + Upiór; por. Nm. Rübezahl >

Rzepisko, a, lm. **a** **I.** p. **Rzepa. 2. a. Rzepnisko** *miejsce rzepą zasiane; miejsce po zebranej rzepie*. **3.** [R.] *miejsce, gdzie rosły ziemniaki*. < Od Rzepa >

Rzepka, i, lm. **i** **I.** p. **Rzepa**: Każden sobie rzepkę skrobie. Prz. (= *każdy do siebie ciągnie, każdy troszczy ś. o siebie*). Przen.: Dziewka, by R., figlarna i żywa. Pol. (*obraz jędrności, świeżości*). **2.** [R.] = a) *gatunek jabłka*. b) *część dłoni blizko wielkiego palca*. c) *nazwa pewnej gry dziecinnej*. **3.** anat. *kość okrągława, płaska na przodzie kolana*, † czaszka na kolenie (Urs.), † czaszka kolana (Czer.), czaszka goleniowa (Krup.), nadkolanek (Wei.), × kość kolanowa (Kirch.), † jabłko nakolenne (Perz.), † jabłko na kolanie, kość goleniowa, krążek, † kość krążkowa, !patella (patella s. rotula). < Od Rzepa >

Rzepkowato przys. od **Rzepkowaty.**

Rzepkowaty *chrupkowaty, twardawy, jędrny:* Cielęcina niedopieczona jest rzepkowata. < Od Rzepkowaty >

Rzepkowy I. przym. od **Rzepka. 2.** anat.: Więzadła rzepkowe (ligamenta patellaria) **3.** lek.: Odruch R. (reflexus patellaris).

Rzepnica, y, lm. **e** bot. **I.** p. **Rzepa,** *podgatunek kapusty rzepy:* Z rzepnicy i ze lnu olej biją do lamp. Zaw. R. też dla oleju niezła, dla czeladzi domowej robotnej. Ek. **2.** p. **Rzodkiew. 3.** p. **Kapusta. 4.** p. **Kapustnica.** Trzyc., Rost.

Rzepnik, a, lm. i **I.** bot. p. **Orzech 2.** zool. (pieris rapae) *motyl dzienny.* <Od Rzepny>

Rzepnisko, a, lm. a p. **Rzepisko.**

Rzepny I. przym. od **Rzepa:** Rzepna nać. Troc. **2.** *mający kształt rzepy.* Sł. wil. **3.** bot.: Kapusta rzepna, p. **Kapusta. 4.** [R.] *przeznaczony na kartofle:* Dół R. **5.** × Rzepne jabłko = *odmiana jabłka.* Goł. <Od Rzepa>

Rzepołuch, a, lm. y, **[Górniczek]** zool. (linota flavirostris) *ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny łuszczaków.*

Rzepsko, a, lm. a p. **Rzepa.**

† **Rzeptać**, a, ał *szkalować.* B. Sz. <REP(T); par. Ros. roptatь>

† **Rzeptanie**, a, blm., czynność cz. **Rzeptać.**

[**Rzepuch**, a, lm. y] p. **Rzepak.**

† **Rzerzewie**, a, lm. a p. **Żarzewie.** Ocz. <p. Żarzewie>

[**Rzerzno**] p. **Rzeźwo.**

Rzerzucha, y, lm. y p. **Rzeżucha:** Dom rósł jak R. Prus.

Rzerzuchowiec, **wca**, lm. **wce** zool. (pieris cardamines) *motyl dzienny.* <Od *Rzerzuchowy, od Rzerzucha>

[**Rzesa**, y, lm. y] p. **Rzęsa.** <Zam. Rzęsa>

× **Rzesistość**, i, blm., rz. od **Rzesisty.** Troc.

× **Rzesisty** p. **Rzęsisty:** Rzesiste deszcze ziemię skropiły Troc. Rzesiste światło świec. Troc. Rzesistemi świecami pokój oświecony. Troc. Grono rzesiste. Troc. Kłosy rzesiste. Troc. Rzesiste (jędrne) w tym roku zboże. Troc. Rzesiste. żniwo. Troc.

× **Rzesiście** przys. od **Rzesiety,** *rzęsiście.* Troc.

[**Rzesiutko**, a, lm. a] p. **Rzeszoto.**

I. × **Rzeski** p. **Rzeźki:** R. abo ochotny. Fred. M. R. obrót ciała. Troc. Rzeskie zdrowie. Troc. Tatarowie trwali na wszelkie niewczasy rzescy, do ciągnienia i używania łuku. Łęcz. Na rzeskim hasze koniu. L. R. Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała. L. Człowiek rzeskiego dowcipu. Petr. Rzeskie starania, narażenia ś. na niebezpieczeństwa przeniósł nad próżnowanie. Nagur. Cieszę ś., iż Wc Pana widzę tak rzeskim i czerstwym. L.

2. × **Rzeski** p **Rzeszowy:** Książęta dwojakie są jedni są prostemi książęty, drudzy zaś rzeskiemi. Sz. Książęta rzeskie. Biel. M. Król czeski natenczas jechał na sejm R. obierać nowego cesarza, gdy też jest jednym elektorem rzeskim król czeski. Biel. M. Posłowie rzeskich książąt. Biel. M. Rzeskie (niemieckie) stany. Troc. Litewskie książęta dawne, gdy nie mogli podołać mocy rzeskiej... Okol. Komu winna jest rzesza poprawę rzeskiego sądu. L. Wojna rzeska. Birk. Talary rzeskie. Star. <Od Rzesza>

× **Rzesko** przys. od **I. Rzeski,** *rzeźko:* Odpowiedział mu wbród krótko i R. Nagur. Powiedzieć trzeba R., nie przez zęby, nie umizgając ś., co myślisz. Górn.

× **Rzeskość**, i, blm., rz. od **I. Rzeski.** Kn., Troc. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieje i R. swą traci. Pilch.

Rzesza, y, lm. e, † **Rzysza I.** *tłum, zastęp, gromada ludzi:* Szły za Jezusem wielkie rzesze od Galilei. Wuj. Pan, na górze siadszy, nieprzejrzaną obaczył rzeszą, która szła do niego. Odym. Stanęła przy onym aniele wielkość rzeszy niebieskiej. Leop. Konni opanowali pagórki, a piesza wdół ś. puściła prosto ku przedmieściu R. Zim. Na powrót wiosny ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik miłosny. L. Orła sponistego honor królestwa w rzeszy powietrznej potyka. L. Na zwierzchności Fulkona wszystka R. krakowska poległa, *conventus.* Błaż. Wpośrzód mężnej rzeszy, wpośrzód pocisków bitwy duch s. mój ucieszy. Kras. Obywatelów dobrych wielkie rzesze. Kras. Gdy jednemu zbyt trudno walczyć z liczną rzeszą. Kras. Tężymy słuch nasz, jak zgłodniała R., gdy tysiącami za Chrystem pośpiesza. Syrok. Słyszałem ja dużo od rzeszy uczonej. Kor. **2.** R. krajów, ludów = *związek:* R. niemiecka, imię to właściwie służy stanom niemieckim. Wyrw. Rozmaite narody pomieszane z sobą, czyli rzesze. Bart. Sejm Rzeszy niemieckiej. Troc. <RZESZ; por. Czes. říše, Nm. Reich>

[**Rzeszać**, a, ał] p. **Rzeszyć.**

[**Rzeszanie**, a, blm.] czynność cz. **Rzeszać.**

Rzeszanin, a, lm. **anie** *członek związku niemieckiego; mieszkaniec jednego z państw Rzeszy.* Sł. wil. Pojmali Jana, saskiego kurfirsta, i przywiedli przed cesarza; skąd wszystkim rzeszanom serce upadło. Biel. M. <Od Rzesza>

[**Rzeszeć**, eje, ał] (o rzodkwi, rzepie, kalarepie i t. p.) *parcieć.*

[**Rzeszenie**, a. blm.] **I.** czynność cz. **Rzeszeć. 2.** czynność cz. **Rzeszyć.**

× **Rzeszki** p. **Rzeźki.** Troc.

× **Rzeszko** przys. od **Rzeszki,** *rzeźko.*

Rzeszny p. **Rzeszowy:** Stanie... duch sławy, zwołując rzeszne gromady. Wysp.

Rzeszocisko, a, lm. a p. **Rzeszoto:** Złap żywego niedoperza, włóż go w nowy garnek i obwiąż rzeszociskiem. Zm. <Od Rzeszoto>

Rzeszot, u, lm. y **I.** *rzecz kraciasta, przejrzysta, w której pełne miejsca mieszają ś. z próżnemi:* Cegła do suszenia układa ś. w R. Podcz. Na krokwiach drabiast a. łaty utwierdzają ś. w R. Podcz. **2.** p. **Rzeszoto:** R., krata drewniana do przesiewania żwiru, *rzeszoto,* łyczane sito do przesiewania ziarna lub grubej mąki, piasku i t. p. Podcz. <RZESZ>

Rzeszotarski przym. od **Rzeszotarz.**

Rzeszotarz, a, lm. e *rzemieślnik wyrabiający rzeszota, przetacznik.* L. <Od Rzeszoto>

Rzeszotko, a, lm. a **I.** p. **Rzeszoto. 2.** [R.] leśn. *krata, tama kraciasta:* O zastawach, czyli rzeszotkach do chwytania drewna, spławianego luźnie.

Rzeszotnik, a, lm. i bot. p. **Grzyb.** <Od Rzeszotny>

Rzeszotny I. przym. od **Rzeszoto. 2.** p. **Rzeszotowaty:** Kość sitna a. rzeszotna, że jest drobnych dziurek nakształt sita a. gębki pełna. L. <Od Rzeszoto>

Rzeszoto, a, lm. a **I.** *rodzaj przetaka z wielkiemi otworami:* Próżna rzecz wodę czerpać rzeszotem. Min. Wszystko im ś. inaczej tworzy, aniżli chcą, bo mają wolą uczynić miskę, alić ś. im uczyni przetak a. R. Żarn. Jako wstrząsają pszenicę w rzeszecie. Wuj. Jako w przesiewaniu rzeszota zostanie proch. Wuj. Nie ostoi ś. woda w rzeszocie. Kn. Jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim R. trzyma. Kras. Wino mózg nazbyt subtelny czyni, zaczym na języku R. Petr. Jużby mnie jak R. podziurawili. Kaczk. Przen.: Z dosadnością czyny drugich przez R. jej języka przechodziły. L. (przez przetak, pytel. L.; *szermowała o nich językiem, brała je na zęby).* **2.** *krata do przesiewania, arfa:* R. mularskie, krata. Bobr. Fura wysypuje buraki na R. (jest to równia pochyła, złożona z prętów drewnianych, odległych od siebie na kilka cali w tym celu, aby mniejsze buraki wypadały i nie wchodziły na wagę). Grusz. R., sito grube metalowe lub

drewniane do płókania rud. Łab. 3. a. [Reszoto] *gęsty przetak, sito.* 4. × R. *narzędzie muzyczne, tamburyna.* Wójc. Zdr. **Rzeszotko, [Rzesiutko].** Zgr. **Rzeszocisko.** <RZESZ>

Rzeszotowato przys. od **Rzeszotowaty.**

Rzeszotowaty, Rzeszotny *do rzeszota podobny, dziurkowaty, rzadki, gąbczasty.* Anat.: †„Rzeszotowata kość, przetakiem albo durszlakiem drudzy zowią". Urs., kość s i t o w a t a, s i t o w a, × s i t k o w a (os ethmoidale). < Od *Rzeszotowy, od Rzeszoto >

Rzeszowski: Rzeszów dał nazwę złotu koronnemu (złoto rzeszowskie), z którego tutejsi złotnicy wyrabiają rozmaite cenne rzeczy. Tet. <Od nazwy miasta Rzeszów>

Rzeszowy, Rzeszny. × **Rzeski** przym. od **Rzesza:** W państwie rosyjskim znajduje wszystkie warunki rzeszowego, federacyjnego ustroju. T. K. <Od Rzesza>

[Rzeszutka, i, lm. **i]** *jakiś grzyb.*

[Rzeszyć, y, ył, nied. **Rzeszać]** *wiązać.* <RZESZ>

† **Rześcią** p. **Rysia.**

Rześciowate rośliny, bot. (restiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.* <Od Rześć>

Rześć, i, lm. **i** bot. (restio) *roś. z rodziny rześciowatych.*

Rześki p. **Rzeźki.**

Rześko przys. od **Rześki,** *rzeźko.*

Rzeskość, i, blm., rz. od **Rześki,** *rzeźkość.*

Rzetelnie 1. przys. od **Rzetelny;** † **Żrzetelnie. 2.** [R.] *wyraźnie, dosadnie, wyraziście:* R. mówić, śpiewać.

Rzetelnik, a, lm. **i** bot. (malachra) *roś.* <Od Rzetelny>

Rzetelność, i, blm., rz. od **Rzetelny:** R. strzeże, aby nic fałszywego nie było, i ściśle ś. trzyma granic prawdy. Niem. Świat cały o mojej rzetelności wie; moje słowo stanie za kontrakt. Boh. Nierzetelnością jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie. Kras.

Rzetelny, † Żrzetelny, [Retelny] 1. † R. *jawny, oczywisty, widoczny, wyraźny, wydatny, wpadający w oczy, dobitny, dotykalny, namacalny.* **2.** *rzeczywisty, prawdziwy, istotny, szczery, nieobłudny, otwarty, prawdomówny, wylany, nieudany, prosty, wiarogodny, autentyczny:* Każda rzecz rzetelna zda ś. być młodzieży, lekko ufa każdemu. Jabł. Niech ś. miota złość na cię i chytrość bezczelna, ty mów prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. Kras. Położył rzetelne zasługi. **3.** = **a)** *dotrzymujący warunków umowy, stawiający ś. na słowie, punktualny w wypełnianiu zobowiązań, uczciwy, słowny:* Człowiek, urzędnik, płatnik R. Był minister R., o sobie nie myślał. Kras. **b)** *uczciwy, zgodny z umową, stosowny do zobowiązania:* Rzetelna zapłata, praca. **4.** [R.] *zdrowy, dobry, należyty, istotny; zuchowaty, przystojny, podobający ś., krzepki, żywy:* R. chłopiec. Rzetelna krowa (= *ładna, mleczna*). **5.** mat. p. **Rzeczywisty:** † Ilość rzetelna (= *ilość dodatnia*). < Zam. Żrzetelny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

× **Rzew, u,** blm. p. **Rzewność.** Sł. wil.

× **Rzewić, i, ił** p. **Rzewnić.** Troc.

× **Rzewienie, a,** blm., czynność cz. **Rzewić.**

[Rzewień, wnia, lm. **wnie]** *snopek lnu.*

Rzewień, wnia, lm. **wnie, Rabarbar, Rabarbara, Rabarbarum,** × **Rumbarbara, Rumbarbarum, [Rombarbar, Rabarber, Leberber]** bot. (rheum) *roś. z rodziny rdestowatych.* Gatunki: R. d ł o n i a s t y (r. palmatum). R. l e k a r s k i (r. officinale). R. p o n t y j s k i a. R u m m o s k i e w s k i, R a p o n t y k, L i t e w s k i e a. M o s k i e w s k i e k o r z e n i e (r. rhaponticum). <Ros. revenь, z Ngr. rebenti, z Tur.>

× **Rzewliwie** przys. od **Rzewliwy,** *rzewnie:* R. skwierczy, narzeka. Troc. Szlochała R., obłapiając ś. z niemi gorąco. Reym.

× **Rzewliwość, i,** blm., rz. od **Rzewliwy,** *rzewność:* Ta jest przyczyna nie zajątrzenia naszego, bo ś. jątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po Panu Bogu i po świętej Jego prawdzie, którąśmy mieć powinni. Smotr. Były takie przykłady, gdzie w pierwszej rzewliwości sentymentów ludzkości... Pot. S. Pani Wincentowa z macierzyńską rzewliwością po włosach ją głaskać poczęła. Orzesz.

× **Rzewliwy** p. **Rzewny:** Pies gończy ma głos R., kiedy ś. daje słyszeć, jakoby go urażało co, i rozkłada go. Ostror. Więcej słabość pamięci i żal R. mówić nie znosi. J. Kaź. Ludzie chwały Bożej rzewliwi wydali ś. na imię Chrystusowe. Smotr. (gorliwi o chwałę Bożą. L.).

Rzewnia, i, lm. **e, Kazuar** bot. (casuarina) *roś. z rodziny rzewniowatych.* <Od Rzewny>

[Rzewniak, a, lm. **i]** *kartofel żółtawy z oczkami głębokiemi.* <Od Rzewny>

Rzewnić, i, ił 1. *rozrzewniać, robić rzewnym, wzruszać, czulić, rozgoryczać, rozżalać, roztkliwiać:* Na skargi rzewniące już ś. do litości skłaniać dawał. Przyb. Urągania, naśmiewania wielce serca rzewnią. Wys. Gdy Joba nawiedzali, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział: niemasz tak wielkich plag, któreby mię od Pana odbiły. Biel. M. (= *drażniąc*). **2.** † R., [R. a. R. sobie] = *urzewniać, płakać rzewnie, kwilić, zawodzić, wyrzekać, biadać:* Wołali, płacząc i rzewniąc a mówiąc... Leop. (rzewnie płacząc. L.). Płaczcie a rzewnijcie wszyscy. Leop. (kwilcie. Leop.). × **R. ś.** *rozrzewniać s., rozczulać ś., czulić ś., roztkliwiać ś.:* Człowiek, co pragnącemu nie dał wody szklanki, dziś ś. rzewni, pasterskie wyprawia sielanki. Niem. <Od Rzewny>

Rzewnie 1. a. **[Rzewno]** przys. od **Rzewny; [Rzeźnie, Rywnie]:** R. płacze. Troc. Płakał R.; był to płacz bardzo gorzki i nie tylko z oczu, ale i z serca pochodził. Dambr. Magdalena z nabożeństwa R. płakała, gdy Pana nie znajduje w grobie, a jeszcze poczęła rzewniej płakać, iż... Birk. R. zapłakawszy, rzekł: O Boże! tożem zewsząd opuszczony. Tw. Siedział Jeremjasz płacząc i R. kwilił to płaczliwe narzekanie nad Jeruzalem. Leop. Każdy R. narzeka, jakby już zginął. Jabł. **2.** *szczerze, serdecznie, ochoczo, gorliwie, z całym sercem, z oddaniem ś., całą duszą:* Kto miłuje R., ten szaleje pewnie. Rys. R. o czym myśleć. Troc. [Tam tak już tej ujnie R. służyła, tak już R. pracowała, jak tej rodzonej matce]. Kon. Przysłać mu obiecał człeka, który mu R., jak sam zechce, na wszystko odpowie. Jabł. **3.** † R., [R., **Równie**] *żywnie, tylko, zgoła:* Będziewa wam radzi: zjecie, wypijecie, co wam ś. R. spodoba. Oss. [Jak ś. R. podoba]. Zdr. **[Rzewnieńko].**

[Rzewnieńko] p. **Rzewnie.**

Rzewniowate rośliny bot. (casuarinaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Rzewień>

† **Rzewniwość, i,** blm., rz. od **Rzewniwy,** *rzewność:* W rzewniwości mojej, w ogniu gniewu mego mówiłem. Wuj. Ślepą rzewniwością poganie i Żydzi prawdę niebieską prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabijali. Żarn. Gdzie

przystąpi ślepa R. a nieopatrzna tradycji miłość, tam cięższego prześladowania Kościół doznawać musi. Żarn. *(=fanatyzm)*. Starcowi serce jego natenczas płacz a R. taką objawiało, czując śmierć swoją blizką. Biel. M. R. = *zazdrość*. Biel. M. *(=podejrzliwość, niepokój o kogo a. o co, pochodzący z przywiązania serdecznego)*.

† **Rzewniwy** p. **Rzewny**: Pan R. i mszczący ś. Wuj. (rzewliwy. Farn.; zapalczywy. B. G.) Wzowcie niewiast rzewniwych, niechże imą nad nami lamentować. Leop. (rzewliwych. Leop.). Dziecię roztropne, obyczajne, nierzewniwe. Kochan. (=niepłaczliwe. L.), Z tej przyczyny R. Władysław aż płakał. Biel. M.

Rzewno I. [R.] p. **Rzewnie**: Lud skruszony R. płakał i ziemię łzami polewał. Skał. Oni jęli R. płakać. Op. Odetchnęła swobodnie, zapłakała R. Syrok. **2.** R. mi = *bardzo mi żałośnie, mam żal, jestem rozrzewniony, rozgoryczony, rozżalony; serce mi ś. kraje, na płacz mi ś. zbiera*. Włod. R. tobie i nam było. Troc.

Rzewność, i, blm., rz. od **Rzewny**, *wzruszenie, żal serdeczny*: Umywszy twarz, zadzierżał R. i przyszedł k nim. Biel. M. Na R. płaczu pańskie względy padły: dał ś. przebłagać. Kras. W kozakach dziś bojaźń Boża już okazalsza, R. w wierze gorętsza, karność większa. Smotr. *(=gorliwość)*.

Rzewnotęskliwy *rzewny i zarazem tęskliwy, tęskniący zaczym*: W oczekiwaniu śmierci szczęśliwej, pędziła żywot R. Sł. wil. <Rzewno + Tęskliwy>

Rzewny, † **Rzewniwy**, × **Rzewliwy I.** *pochodzący z rozrzewnienia, serdeczny, żałosny, czuły, wzruszający, przejmujący, gorzki, tkliwy, rozczulający*: Za czas stracony żal uczynić R. L. Usłyszał Pan jej R. płacz. Kochan. Strach serce ujął, a w oczu płacz R. Kochan. Nieraz ci smutne lice płacz omoczy R. Koch. W. Rzewne łzy rozlewa. Troc. R. żal. Troc. Jak to wspomnieć bez rzewnego żalu? Kras. Jęczy, a smutne wznosząc w niebo oczy, przytula syna i łzy rzewne toczy. Kras. Te mary, ten wóz, spoczynek po znoju lud wdzięczny łzami oblewa rzewnemi. Niem. Przerwij łzy rzewne, ojcze mój kochany. Niem. Alem zostawił żonę i dziecię, to mi łzy rzewne wyciska. Mick. **2.** (o człowieku) *odznaczający ś. rzewnym usposobieniem, tkliwy, smętny, tęskny, sentymentalny, uczuciowy, płaczliwy*: Dziecina stała ś. blada i rzewna. Słow. **3.** † R. *gorliwy, żarliwy, serdeczny, szczery, ochoczy, zapalony, zogorzały, fanatyczny, dbały, pilny, wylany*. Rzewne za kim czynić kroki. Troc *(=usilne)*. R. kochanek. R. chwały Bożej. [Zapłakać rzewnemu Bogu] = *zapłakać rzewnemi łzami żywemu Bogu*. <RZEW>

† **Rzez, u**, lm. **y**, † **Rzaz** *cięcie, przerznięcie, przepiłowanie, przekrój, sznit*: Gromada Siarska w traczu nie płaciła od jednego rzezu tramów budownych, tylko po pół grosza. L. <RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

[**Rzezacny**] p. **Rzezaczka**. <Zam. Rzezaczny, od Rzezak>

× **Rzezacz, a**, lm. **e** *ten, co rznie, siepacz, kat, oprawca*: Gdyby lud powieść ś. dał i w rzezaczy uwierzył, czyby to nie gorszy był finis, jak na Maciejowskim polu? Krasiń. <Od Rzezać>

[**Rzezaczka, i**, lm. **i**] *przyrząd do rznięcia sieczki lub koniczyny*: R. a. rzezacna skrzynia = *sieczkarnia*. <Od Rzezacz>

Rzezać, że a. [**za**], **zał** † **Rzazać**, [**Rzazać**] **I.** p. **Rznąć**: Osła, acz sama R. nie umie, wszakże inne naczynia do rzazania ostrzy. Baz. Ziemia ostrym lemieszem rzezana. Otw. Bańki rzezane Cziach. *(=cięte)*. Rzeże (struże) drewno. Troc. Rzeże cyrulik chorego. Kn. R. na kamień chorującego. Troc. Cyrulik ranę R. musi. Troc. Po gospodach zbuntowani rzeżą, zabijają jako bydło. Tw. Kapłany rzeże u stopni ołtarza. Od. [Piły ni momy; jakoż będziemy drwa R. abo i deski?]. Tet. R. chłopca. Troc. *(= trzebić, pokładać, kleśnić, kastrować)*. Justynjan zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. Skar. R. kabat, płótno, trzewik, karbować, stucznie wyrzynać. L. R. suknię, sztucznie wykrawywać, karbować. Rej. Chodzą w szatach aksamitnych abo rzezanych, abo złotem przypiększonych. Baz. Trzeba nam ująć tych pieszczot, tych rzezanych aksamitków. Rej *(=strzyżonych)*. Nie wiem, co za wzory i miechy wymyślają, rzeżą, bramują, bryzują Hrb. Krawcy, którzyby jedwabne rzeczy kłóli, rzezali, a szwaczki, coby płótno rzezały, niech płacą strofu złotych 10. Węż Rzezany bram, *fimbria*. Mącz. Przyjechał z Paryża w kabacie rzezanym. Trzt. Księża aby trzewików rzezanych ani ostróg pozłocistych nie nosili. Sz. R. obrazy, figury = ryć, strugać. L. *(= rzeźbić, wyrzynać)*. Rzezany przez Mojżesza cherubin, *sculptus*. Skar. Stały tam bożki rzezane staroświecką robotą. Pot. Djamenty dwa rzezane w tryanguł. Kłok. *(= rznięte, szlifowane)*. Rzeże (ryje) kamienie. Troc. [Sieczkę R.]. **2.** [R.] *żąć*: R. żyto. **3.** [R.] (o Żydach) *dokonywać obrzezania rytualnego*. **4.** [R.] *ciąć, prażyć, bić, ćwiczyć*: R. konia kijem. Kobyła zadkiem rzezała. **R. ś. I.** p. **Rznąć. 2.** *rzezać siebie, trzebić ś., kleśnić ś., kastrować ś.*: Niektórzy sami ś. rzezali, chcąc ś. przy czystości zostać. Skar. **3.** *wyrzynać ś., wykluwać ś., dobywać ś., pokazywać ś., puszczać ś.*: Najczęściej w czwartym roku zęby poboczne u konia R. ś. poczynają, chociaż u drugich aż w piątym roku ś. rzeżą. Dor. Niezmiernego wesela ona sercem nie obejmie, znać go po niej, i ledwie bokiem ś. nie rzeże. Pot. **4.** W koszu ś. R. (Papr.) p. **I. Kosz.** <RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

Rzezadło, a, lm. **a** tech. p. **Krajadło**. <Od Rzezać>

Rzezak, a, lm. **i**, † **Rzazak I.** *nóż kuchenny, rzeźniczy, rzemieślniczy, strug*: Wyrzniesz większy otwór rzezakiem. Kąc. R. ogrodniczy. Troc. Skoro tylko do rąk swych wziął R. krzywy, alić z niego ogrodnik i winiarz prawdziwy. Otw. R., nóż ofiarniczy. R. w ręce kapłańskiej na zabicie ofiary. Otw. R. = kosa sieczkowa do rznięcia słomy na sieczkę w ladzie *(=w sieczkarni)*. Łab. Puszczadło, R., dłubaczka, rylec. Bobr. **2.** [R.] *piłeczka do narzynania tak zwanych szpong*. **3.** × R. *wierzchołek korony zębów*. Sł. wil. **4.** [R.] *rzeźnik*. **5.** *rzeźnik żydowski bijący bydło na koszer podług przepisów religijnych*. **6.** *ten, co dopełnia obrządku obrzezania u Żydów*. **7.** p. **Rzeżączka**: R., rzezanie moczu. Sien. Polej R. oddala i urynę obficie wypędza. Sien. <Od Rzezać>

Rzezalnia, i, lm. **e** p. **Rzeźnia**: Pan Bóg nie wymaga, aby Mu gwałtownie prowadzono ofiary do ołtarza, jak zwierzęta do rzezalni. Bał. <Od Rzezać>

Rzezanie, a I. blm., czynność cz. **Rzezać**: R. sieczki. Troc. Rzezaniem, ryciem i heblowaniem wystawiona robota. Troc. R. słupów lub obrazów z drzewa, z srebra. Petr. R. obrazów. Troc. R. na kamień chorującego. Troc *(= operacja)*. R. kamienia. Troc *(=wycięcie)*. R rzezańca. Troc *(= kastracja, kleśnienie, pokładanie,*

trzebienie). Najlepszy czas rzezania źrzebców w trzecim roku. Dor. R. w koszu, kara używana na dworzan i junaków. Brk. **2.** lm. **a** = a) *rzeźba, sztuka rzeźbiarska:* Umieli malarstwo, R., architekturę. Łęcz. b) *rzeźba; przedmiot, szczegół rzeźbiony:* Wszystko to budowanie dziwne rzezania miało na ścianach. Star. Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania. Leop. R. sklepu, stropu. Troc. Sztuczne R. Troc. c) [R.] *rznięcie w brzuchu, morzysko.* d) lek. : † R. moczu, p. **Rzeżączka.**

Rzezaniec, ńca, lm. **ńcy,** † **Rzazaniec** *trzebieniec, kastrat, kleszczeniec, eunuch:* W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy a. rzezańcy, którzy sami ś. rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezując. Galat. R., rządzca saraju. Węg. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzezańców. Węg. <Od Rzezany, od Rzezać>

Rzezanina, y, lm. **y** p. **Rzeź:** Szwedzi trzymają ś. ostro i R. straszna. Przyb. Dopieroż R. straszna i popłoch srogi. Przyb.

[Rzezanka, i, blm.] **1.** *sieczka.* **2.** *zła muzyka.* <Od Rzezany>

† **Rzezańczyny** *tyczący ś. rzezańca:* Wydrzyj rządy z ręki rzezańczynej. Bardz. <Od Rzezaniec>

Rzezaństwo, a, blm., zb. *rzezańcy:* Niepoczesne R. śmiało ś. mocą kusić o rzymskie państwo. Petr. Kleopatra około siebie miała rzezańców niemało, dlatego wojska Antoniego rzezaństwem zowie. Petr. <Od Rzezaniec>

Rzezarka, i, lm. **i** tech. p. **Krajarka.** <Od Rzezać>

[Rzezarnia, i, lm. **e]** *bójnia.* <Od Rzezać>

† **Rzezawica, y,** lm. **e** p. **Rzeżączka.**

† **Rzezawka, i,** lm. **i** p. **Rzeżączka.** <Czes. řezawka>

× **Rzeziciel, a,** lm. **e,** × **Rzeżyciel** *operator dokonywający kastracji, kastrator, trzebiciel, misiarz:* R. rzezańców. Bobr. <Od *Rzezić, zam. Rzezać>

Rzeziec, źca, lm. **źce 1.** bart. *nóż do podcinania plastrów.* **2.** *mały półkolisty nożyk do wyrzynania wklęsłości w drzewie (np. przy wyrabianiu łyżek drewnianych).* Sł. wil. <RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

Rzezimieszek, szka, lm. **szkowie,** † **Rzeżymieszek. 1.** *złodziej, łupieżca, rabuś:* R., rzeźnik mieszków, urzynacz, wypróżnimieszek, *zonarius.* Mącz. R., wypróżnimieszek, wypróżniworek. Volck. Owi *saccularii,* abo rzezimieszki, daleko surowiej, niż inni złodzieje, u Rzymian karani bywali Ostr. **2.** zool. p. **Gołąb.** <Rzezać + Mieszek>

× **Rzezimieszkostwo, a,** blm., † **Rzeżymiesznictwo,** *stan, proceder rzezimieszka, złodziejstwo.* <Od *Rzezimiesznik, od *Rzezimieszny, od Rzezimieszek>

× **Rzezimieszniczy,** † **Rzeżymieszniczy** *dotyczący rzezimiesznictwa, złodziejski, łotrowski.* <Od *Rzezimiesznik>

† **Rzeziwo, a,** blm. p. **Rzeź.** Pot. <Od *Rzezić>

× **Rzezki** p. **Rzeźki.** Sł. wil.

× **Rzezko** przys. od **Rzezki.** *rzeźko.*

× **Rzezkość, i,** blm., rz. od **Rzezki,** *rzeźkość.*

Rzezuń, a, lm. **e** *zbójca, zbój, morderca, oprysze k:* Tam stary w stepach ś. pędza za wiatrem i rzezuniami. Słow. <Od Rzezać: Ukr. rizuń, Ros. rieżun>

[Rzezwy] p. **Rzeźwy.**

Rzeź, i, lm. **e,** × **Rzeźba 1.** *rzezanie, bicie bydła, ubój, szlachtunek, rzeźnictwo:* Podatek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzezi. L. Woły i krowy do ukarmienia na R. powinny być zdrowe, żartkie. Kluk. Garkuchniarze i utrzymujący R. mięsa. L. Rzeźnik wiejski od rzezi podatków nie płaci. Troc. Zabić wołu, cielę na R. Troc. *(= na mięso).* Wół, owca na R. Troc. *(= na zabicie).* R. ofiarna. Bobr. R. koszerna R. świńska. Troc. R. bydła z konieczności, w celu stłumienia choroby stadnej. Przen.: *bydlę przeznaczone na zabicie:* R. bić, rznąć bydło. Dudz. Rzeźnik, co bije R. Bobr. **2.** a. **Rzezanina,** † **Rzeziwo** przen. *ogólne zabijanie, mordy, rozlew krwi, jatki:* R. była, nie wojna, gdy bezbronnym śmierć niosła ręka mieczem zbrojna. L. *(=szlachtuz).* Na szrot i R. wydać, prowadzić. Troc. Z tej rzezi tylko jeden żołnierz został. Troc. Idą na śmierć, prosto jak na R. odłączeni barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni. Groch. Godziż ś., aby bracia na R. braci ręce uzbrajali? Oss. Wydał go na R. Rys. Pewnie na R. swych ziomków za kraju pożogi hołd mych pochwał odbierać będzie Sylla srogi! Nar. R. niewiniątek. Tak mistrz doskonały wydał okropność szturmu, że wieśniaczki drżały, przypominając sobie ze łzami boleści R. Pragi, którą znały z pieśni i z powieści. Mick. <RZAZ (RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

Rzeźba, y 1. blm. *rzeźbiarstwo, snycerstwo; skulptura:* Fidjasz, sławny w kamiennej rzeźbie artysta. L. R. i malarstwo zdobiły pokoik. Niem. R. fotograficzna p. **Fotoskulptura. 2.** [R.] *szkoła rzeźbiarstwa w Zakopanym.* **3.** *dzieło sztuki rzeźbiarskiej; postać, ozdoba, szczegół rzeźbiony:* Odrzwia zdobiły bogate rzeźby. R. pełna, wypukła. R. płasko-wypukła *(= płaskorzeźba).* Rzeźby różne snicerskie bywają lipowe. Kluk. Nie szklnił ś. tam marmur w kunsztownej rzeźbie. L. R. kunsztowna z drzewa, z kamienia. Troc. **4.** × R. p. **Rzeź:** Ofiara u nich zawisła na rzeźbie baranów. Kłok. Człek ś. na świat nie rodził dla rzeźby swych braci. L. Okrutna wtedy powstała R. Pas. R. baranów na ofiarę. Troc. Ten nieszczęśliwy lud już znowu na swoję rzeźbę miecza dobywa. Stasz. R., rzeź krwawa. Sienk. <Od Rzezać>

Rzeźbiarka, i, lm. **i 1.** forma ż. od **Rzeźbiarz. 2.** *machina do giloszowania.*

Rzeźbiarnia, i, lm. **e** *pracownia rzeźbiarska:* Naprzód udał ś. do rzeźbiarni. Bał. <Od Rzeźbiarz>

Rzeźbiarski przym. od **Rzeźbiarz,** *snycerski:* Robota rzeźbiarska. Dłuto rzeźbiarskie. Właściciele zakładów rzeźbiarsko-kamieniarskich swoim kosztem wzniosą wielki ołtarz.

Rzeźbiarstwo, a, blm., † **Rzeźbierstwo** *sztuka rzeźbiarska, snycerstwo:* W malarstwie, rzeźbiarstwie, budownictwie i innych kunsztach. L. <Od Rzeźbiarz>

Rzeźbiarz, a, lm. **e 1.** *artysta a. rzemieślnik, który ś. zajmuje rzeźbieniem, snycerz:* Le Brun, sławny w Warszawie R. królewski. L. Na głazie rznięty cudną rzeźbiarza robotą. L. **2.** astr.: R. a. Warsztat rzeźbiarza *nazwa gwiazdozbioru położonego na półkuli południowej nieba.* <Od Rzeźbić>

Rzeźbić, i, ił 1. *wyrzynać, wykuwać kształty czyje, robić rzeźby:* R. figurę, portret, ozdoby. Zajmują ś. te opisy głównie czasami późniejszemi, pomnikami murowanemi, rzeźbionemi, malowanemi. Szaj. Przen.: *wykończać subtelnie, plastycznie a dokładnie:* Rzeźbił subtelnie i opracowy-

wał każdą rolę (teatralną). Pogardliwy uśmiech coraz głębiej rzeźbił mu twarz. Bał. *(= charakteryzował).* **2.** [R.] *być rzezakiem.* <Od Rzeźba>

Rzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Rzeźbić.**

† **Rzeźbierstwo, a,** blm. p. **Rzeźbiarstwo.**

Rzeźki, × **Rześki,** × **Rzeski,** × **Rzezki** *żwawy, krzepki, dziarski, rzeźwy, chwacki:* Staruszek jeszcze R. Ruchy rzeźkie. Wiatr R. <RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

Rzeźko przys. od **Rzeźki:** [Wach na lirze R. gmyrze].

Rzeźkość, i, blm., rz. od **Rzeźki.**

Rzeźnia, i, lm. **e, l. a. Rzezalnia,** × **Rzeźnica** *miejsce, budynek, gdzie biją bydło na mięso, bydłobójnia, szlachtuz:* R. miejska. R. centralna. **2.** *jatki, gdzie sprzedają mięso:* Produktami nabytemi w rzeźni i na rynku. Orzesz. **3.** [R.] = a) *rynna, koryto, którym spuszczają drzewo z gór na równinę.* b) *wozownia.* <Od Rzezać>

× **Rzeźnica, y,** lm. **e** p. **Rzeźnia:** R., rzeźniczy warsztat, gdzie biją rzeź, oprawują, mięso rąbią, kutlof, szlachtuz. L. Niechaj mieszczanie grodzieńscy łaźnie i rzeźnice nad Niemen przeniosą, żeby ś. miasto lepiej budowało. Vol. Browary, rzeźnice, jatki. S. Grodz. R., rzeźniczy warstat. Troc. Sądowa izba istotna dla mnie stała ś. R. Chodź. Wietrzy, jak pies koło rzeźnicy. Prz.

Rzeźnicki p. **Rzeźniczy:** Zawód, proceder R. <Od Rzeźnik>

Rzeźnictwo, a, blm. **l.** *rzemiosło rzeźnicze:* Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi R.: zabijać *juvenes, non juvencos,* krew rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. Chm. B. **2.** *sprzedawanie mięsa, handel mięsny.* <Od Rzeźnik>

Rzeźniczanka, i, lm. **i** *córka rzeźnika.*

[**Rzeźniczek, czka,** lm. **czkowie**] p. **Rzeźnik.**

Rzeźniczy, Rzeźnicki przym. od **Rzeźnik:** Nóż R. Stół R. W rzeźniczym warstacie biją rzeź, oprawują, mięso robią. Troc. Dawny funt R. na mocy zwyczaju miał 50 łutów. Baran. <Od Rzeźnik>

[**Rzeźnie**] p. **Rzewnie.**

Rzeźnik, a, lm. **cy** *rzemieślnik, który rznie bydło i mięso sprzedaje:* R. bije rzeź i mięso przedaje. Troc. R. bydło nieme bije. Bardz. R., kolibyk. L. R., który ma owce, woły i inszy dobytek, któryby na jatki bił... Sz. Patrzy na niego, jak krowa na rzeźnika. Prz. *(= niechętnie, z trwogą).* Chciałem ś. bawić zielnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. Tremb. Mnie stworzył rzeźnikiem Bóg, a ja głupi chciał być cyrulikiem. Jabł. R. ofiarny, ofiarnik, pop pogański. Bobr. [R. damski] = *R. bijący świnie.* R. jatkowy. R. sklepowy = *wędliniarz, masarz.* Przen.: *człowiek okrutny, bez litości, krwiożerczy, zbój a. chirurg zimnej krwi:* Zbójeckie zastępy rzeźników Rakoczego zmykały co siła. Sienk. Zdr. [**Rzeźniczek**]. <Od Rzeźny>

† **Rzeźno** przys. od **Rzeźny:** Arjon zagrał R. żałośną pieśń na lutni. L.

† **Rzeźność, i,** blm., rz. od **Rzeźny:** Niektórzy do morselatów przykladają więcej imbieru dla rzeźności. Sien.

Rzeźny l. przym. od **Rzeź:** Rzeźne bydło do rzezi. L. Żeśmy krwią tą rzeźną pokalani. Wysp. **2.** † R. *ostry.* And. z Kobyl. R. głos, *ocuta vox.* Mącz. *(= chrapliwy, drapiący, chropowaty).* Wino rzeźne = *wytrawne, cierpkie, mocne, tęgie, pikantne.* Wino miękkiego i słabego smaku jak rzeźnym uczynić. Ślesz. <Od Rzeź>

× **Rzeźwi** p. **Rzeźwy:** R. a. gotowy umysł. Troc. Rzeźwie zdrowie. Troc.

Rzeźwić, i, ił kogo. **l.** *orzeźwiać, robić rzeźwym, ożywiać, odżywiać, krzepić, wzmacniać, robić rzeźkim, trzeźwić:* Twe mi mdły umysł słowa orzeźwiły, jak gnuśne rzeźwi stare wino żyły. L. Łąki te strumyczek żywą zielonością rzeźwił i kształcił. L. Rozrywki umysł i serce rzeźwiące Pir. Wino rzeźwi i rozwesela człowieka. Krup. **2.** *cucić, trzeźwić, przyprowadzać do przytomności:* R. zemdlałego. **3.** apt.: Leki rzeźwiące, orzeźwiające, skrzepiające, † k o r d j a ł y (remedia analeptica). **R. ś., Rzeźwieć l.** *stawać ś. rzeźwiejszym, orzeźwiać ś., ożywiać ś., odmładzać ś.; nabierać otuchy.* Teraz zbolałe serce rzeźwi ś. na nowo. Mick. Na pieśni barda duch rzeźwieje. **2.** [R. ś.] *cucić ś., trzeźwić ś.* <Od Rzeźwy>

Rzeźwieć, eje, ał p. **Rzeźwić:** Dowcip rzeźwieje. Troc. W sercu twoim, w rozumie twoim odczuwałem ś., rzeźwiałem. Krasiń. <Od Rzeźwy>

Rzeźwienie, a, blm. **l.** czynność cz. **Rzeźwić.** **2.** a. **Rzeźwienie ś.** czynność cz. **Rzeźwieć.**

Rzeźwienie się, a ś., blm. **l.** czynność cz. **Rzeźwić ś. 2.** p. **Rzeźwienie.**

× **Rzeźwiość, i,** blm., rz. od **Rzeźwi.** Troc. *(= rzeźwość).*

Rzeźwiuchno przys. od **Rzeźwiuchny.** L.

Rzeźwiuchny *miluchny przez swoją rzeźwość; bardzo rzeźwy:* Rzeźwiuchnych myśli wyraz przyjemny. L. <Od Rzeźwy>

Rzeźwo przys. od **Rzeźwy;** [**Rzerzno**]. Tu i płakać było R. Syrok. Tak mi R., wesoło. Len.

Rzeźwość, i, blm., rz. od **Rzeźwy:** R. i zwrotność pochodzą z ruchawości dobrowolnej i chętnej. Pilch. Kto śrzodek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią, a sam ten śrzodek R., przystojność rozgniewania. Petr. R. zdrowia, rozumu, umysłu. Troc. Przyjemna R. oczu i twarzy. Troc. W rzeźwości kwitnie to panię. Troc.

Rzeźwy, [**Rzezwy**], × **Rzeźwi l.** *raźny, zwinny, ruchliwy, ożywiony, dziarski, czerstwy, rzeźki, rączy, krzepki, żwawy, żywy:* Wypiwszy wina, rzeźwym ś. poczuł. R. chłopiec L. *(= żywiec).* Koń między zwierzęty ma bieg rzeźwiejszy. Papr. Tu junak R., tu jeszcze rzeźwiejszy; tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. Groch. Człowiek spracowany, wypiwszy kieliszek wina dobrego, rzeźwiejszym ś. staje. Krup. Gdy chory całą noc spokojnie przespał, rano rzeźwiejszym wyglądał. Perz. † Kto śrzodek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią. Petr. [Kot R., wesoły] **2.** *zdrowy, świeży, ostry, orzeźwiający, jędrny:* Wiatry najrzeźwiejsze. Uj. Panuje R. chłód. Sienk. Wiaterek roztrząsał wilgotne, rzeźwe zapachy pól, pławiących ś leniwie w słońcu. Reym. Z pól, od borów, całym światem płynęło rzeźwe wiośniane powietrze. Reym. Rosą R. łan. Wysp. < RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

† **Rzeżatek, tku,** lm. **tki** bł. p. **Żarzewie:** Jak wągiel w rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo roznieci zwadę. B. B. (wągiel martwy. B. G.). <Zam. *Żeżatek, ŻEG(ŻOG)/ŻEŻ>

† **Rzeżawka, i,** lm. **i** *kamyk:* R., calculus. Mym. R., kamień siepiący. Mur. <Czes. řezavka>

Rzeżączka, i, lm. **i l.** × R. *rznięcie w brzuchu.* Troc. **2.** bot. = **Rozświta. 3.** lek. = a) a. † **Rzazawka,** † **Rzezawka,** † **Rzezanie moczu,** † **Rzezak,** † **Rzazak,** † **Rzezawica,** [**Rzeżucha**], × **Rznąozka,** [**Rzniączka**], † **Nieszczanka** *mokrzenie bolesne, oddawanie moczu utrudnione i połączone z bólem* (stranguria). b) a. **Kiła,** † **Kiłowka,** † **Nosacizna,**

† **Trypa**, [**Wiewiór**, **Kapaniec**] (blenorrhoea venerea s. virulenta) *choroba zaraźliwa cewki moczowej*, × śluzotok z cewki moczowej, *tryper*. <Od *Rzezić>

† **Rzeżewie**, **a**, lm. **a** p. **Żarzewie**: Postawże garniec na rzeżewiu, aby ś. rozpalił. B. B. Nogę tę trzymać trzeba nad gorącym rzeżewiem. Ostror. R. rozpaliło ś. Bud. <Zam. Żarzewie, ŻAR/GOR, zpodprowadzeniem pod ŻEG/ŻOG, ŻEŻ, a w pisowni zpodprowadzeniem pod Rzeż-, RZAZ(RZEZ)/RZEŻ/RAZ>

[**Rzeżucha**, **y**, lm. **y**, **Rzerzucha**] p. **Rzeżączka**.

Rzeżucha, **y**, lm. **y** bot. = a) a. **Potocznik** (cardamine) *roś. z rodziny krzyżowych*. Gatunki: R. gorzka (c. amara). R. łąkowa (c. pratensis). R. sprężysta a. R. niecierpek a. Gniewosz, Skoczek (c. impatiens). b) R. ogrodowa i R. psia p. **Pieprzyca**. c) R. świnia p. **Szałsza**. d) R. wodna p. **Rukiew**. e) R. zimowa p. **Gorczycznik**. <Podprowadzenie pod RZAZ(RZEZ)/RZEŻ/RAZ, może zam. *Żerzucha, *ŻER/ŻR, albo też zam. *Żeżucha, ŻEG/ŻEŻ>

Rzeżuszany przym. od **Rzeżucha**: Siemię rzeżuszane. Trzyc.

× **Rzeżyciel**, **a**, lm. **e** p. **Rzeziciel**: R. eunuchów. (= *kastrator*, *trzebiciel*). Kn. R. rzezańców. Troc. <Od *Rzeżyć, zam. *Rzezić, RZAZ (RZEZ)/RZEŻ/RAZ>

† **Rzeżykamienik**, **a**, lm. **cy** *lekarz, który wyrzyna choremu kamienie*. Mym., Mur. <*Rzeżyć + *Kamienik, od Kamień>

× **Rzeżymieszek**, **szka**, lm. **szkowie** p. **Rzezimieszek**. Troc, Bobr. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszkowie, ma być u prągi bit miotłami. Sz. <*Rzeżyć + Mieszek>

× **Rzeżymieszka**, **i**, lm. **i** forma ż. od **Rzeżymieszek**. L.

× **Rzeżymiesznictwo**, **a**, blm. p. **Rzezimiesznictwo**.

× **Rzeżymieszniczy** przym. od **Rzeżymiesznik**. L.

† **Rzeżypępkowa**, **ej**, lm. **e** rz., † **Pęporzezka** *położna*, × położownica, *babka*, *akuszerka* (obstetrix). <*Rzeżyć + Pępkowy>

[**Rzęcha**, **y**, lm. **y**] **I**. p. **Rzęsa**. **2**. w lm., **Rzechy**, **Rzęnchy** *łachy*, *strzępy*, *gałgany*, *łachmany*: Koszula — same rzęchy. Zdr. [**Rząski**].

[**Rzęcierz**, **a**, lm. **e**] p. **Więcierz**.

Rzęd, **u**, lm. **y** **I**. !R. zam. **Rząd**: Z jednej strony R. topoli, z drugiej kasztany. Zach. Po lewej stronie był R. dużych okien. Zach. **2**. [R.] = a) *ład*, *porządek*: Wpierw z ojcem twoim muszę dojść do rzędu. Ork. b) *zrządzenie*: Boskie rzędy. Zdr. [**Rzędek**, **Rzędzik**].

[**Rzęda**, **y**, lm. **y**] p. **I**. **Grzęda**.

[**Rzędek**, **dka**, lm. **dki**] p. **Rzęd**: Na kamieniu te cztery rzędki stoją wydrążone. Wiszn.

[**Rzędlica**, **y**, lm. **e**] *miejsce w polu znajdujące ś. na źródle*, *trzęsawica*.

Rzędna, **ej**, lm. **e** **I**. mat. *jedna z dwu spółrzędnych punktu w układzie spółrzędnych* (ordinata): Rzędne punktów linji prostej, linji krzywej, (p. Spółrzędne): Linje, wymierzające odległość punktu od drugiej linji stosunkowej, nazywają ś. rzędnemi, *ordinatae*. Jak. J. **2**. mier. *linja równoległa do południka*. <Od Rząd>

† **Rzędnie** *porządnie*: Polecili panu Makowieckiemu na pytki ich wziąć i zeznania ich R. spisać. Sienk. <Od Rzędny>

Rzędno *z okazałym rzędem (na koniu)*, *suto w rzędy końskie*: Na dobrych koniach R. i paradnie wraz z posłami stawili ś. Kit. <Od Rzędny>

× **Rzędność**, **i**, blm. p. **Zrzędność**. <Od Rzędny>

Rzędny **I**. [R.] = a) *rządny*, *gospodarny*: Gospodarz R. b) *porządny*, *zgrabny*, *ładny*: Rzędna dziewczyna. **2**. † R., [R.] *najęty*, *najemny*, *najemniczy*, *płatny*: Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z dziewką rzędną Hagar. Glicz. Abraam, miawszy rzecz z dziewką rzędną, dostał syna Izmaela. Glicz. <Od Rząd>

† **Rzędocha**, **y**, lm. **y** p. **Rządziocha**. Mrow. <Od Rzęd>

[**Rzędolenie**, **a**, blm.] czynność cz. **Rzędolić**.

[**Rzędolić**, **i**, **ił**] *gderać*, *zrzędzić*.

Rzędować, **uje**, **ował** *ustawiać w rzędy*, *szeregować*: Rzędują ś., naśladując żołnierzy. <Od Rzęd>

Rzędowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rzędować**.

[**Rzędowisko**, **a**, lm. **a**, **Rzędowiszcze**] *miejsce, gdzie stał rząd (= kopka zboża)*. <Od Rzęd>

[**Rzędowiszcze**, **a**, lm. **a**] p. **Rzędowisko**. <Od Rzęd>

Rzędowy **I**. przym. od **Rząd**; *ustawiony w rzędy*, *szeregowy*, *linjowy*: Siewnik R. Rośliny rzędowe = *przeznaczone do uprawy w rzędach*. **2**. chem. W budowie związków organicznych odróżniamy jako pierwszorzędowe te, których grupa atomów cechująca funkcję złączona jest z grupą CH_2 rodnika; drugorzędowemi są takie, w których cecha funkcji jest złączona z CH; wreszcie trzeciorzędowemi, w których jest złączona z C. **3**. × R. gram. *porządkowy*: Wyraz liczebny R. Bobr. <Od Rząd>

Rzędzenie, **a**, blm., czynność cz. **Rzędzić**.

† **Rzędzicha**, **y**, lm. **y** **I**. *rządczyni*, *rejentka*: Rejentkę nazywano rzędzichą. Błaż. **2**. p. **Rządziocha**. Rozm. **3**. m. p. **Rządzioch**: On R. ś. głupstwem gospodarskim cieszy. Klon. <Od Rzędzić>

Rzędzić, **i**, **ił** **I**. † R. i † **R. ś**. p. **Rządzić**; Byś nikczemnu ciału nazbyt R. nie dał, tedy nadobne będzie gospodarstwo twoje. Rej. **2**. × R. *zrzędzić*, *gderać*: Co ten stary gawęda rzędzi! L.

[**Rzędzik**, **a**, lm. **i**] p. **Rzęd**.

× **Rzędziocha**, **y**, lm. **y** p. **Rządziocha**: I mąż niejeden będzie głupi tak dalece, że do ręku rzędziosze żenie puści lece. Pot. Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cię też rządzą; jam to już wszystko wzgardził, dawno pod nogami ta twoja R. u mnie i twa pani. Papr. Rzędziochy wprawiają nas w te błędy. Papr. Jakby te rzędziochy powściągnąć. Papr. Charakterystyczna jest obawa, że żona bogata będzie przewodziła nad mężem: przed rzędziochami a. rzędzichami takiemi wiek XVI bardzo przestrzegał. Brk. <Od Rzędzić>

† **Rzędziucha**, **y**, lm. **y** p. **Rządziocha**. <Od Rzędzić>

† **Rzękący** p. **Rzekący**. Pat. <Od Rzec>

[**Rzęnchy**, **ów**, blm.] p. **Rzęch**.

× **Rzępiciel**, **a**, lm. **e** p. **Rzępoła**: Czymże jest poeta? — Zawsze i wszędzie idą przed nim wszyscy, lada R., co sztuki pokazuje na strunie. Krasz. <Od Rzępić>

× **Rzępić**, **i**, **ił** p. **Rzępolić**.

[**Rzępieć**, **eje**, **ał**] na kim = *dokuczać komu mową*.

× **Rzępienie**, **a**, blm. **I**. × R. czynność cz. **Rzępić**. **2**. [R.] czynność cz. **Rzępieć**.

Rzępolenie, **a**, blm., czynność cz. **Rzępolić**.

Rzępolić, **i**, **ił**, **Rzempolić**, × **Rzępić**, [**Rzympolić**, **Rępolić**, **Rzęptolić**] *ciąć*, *rznąć*, *grać mizernie*, *np. na skrzypcach*: Tobie tylko po karczmach R.

Skaczą wesołe parobki, fałszywym tonem skrzypiciel rzępoli. Kras.

× **Rzępolista, y,** lm. **ści** p. **Rzępoła:** Szedł R., a za nim ze dwora młodzieńce w parach. Słow. Aż i smyka dobył tam jeden Żydek R. Kon. < Od Rzępolić >

× **Rzępolnik, a,** lm. **cy** p. **Rzępoła.** Mrong.

Rzępoła, y, lm. **y, Rzempoła,** × **Rzępolista,** × **Rzępiciel,** × **Rzępolnik** *ten, co rzępoli, grajek, skrzypciel.* < RZĘP >

[Rzęptolenie, a, blm.] czynność cz. **Rzęptolić,** *rzępolenie.*

[Rzęptolić, i, ił] p. **Rzępolić.**

Rzęsa, y, lm. **y, [Rzesa] 1.** *włosy na brzegu powieki:* Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. L. Rzęsy przeszkadzają, że proch, kurz i robaczki niełatwo w oko wpaść mogą. Wei. Długie, bogate, gęste rzęsy. Przen.: Rzęsy aksamitne. Z czarną rzęsą powieka, oczy s. błyszczą jak dwie gwiazdeczki. Mick. Oczy rzęsy przyćmione długiemi. Kon. [Nie skrywać tobie ocząt rzęsów chmurą]. Kon. **2.** a. **Rząsa** = a) *włoskowaty, drgający wyrostek ciała komórki* (cilium): Bardzo długa R. jest wicią (flagellum). b) [R.] *ogonek na olszy:* Gdy olsza ma dużo rząsy, to jest ogonków, groch ś. urodzi. c) [R.] *kiść, kłos owsa.* d) [R.] p. **Rzęcha. 2.** a. **Włóknica, [Rzęcha]** bot. (lemna) *roś. z rodziny rzęsowatych.* Gatunki: R. lancetowata (l. trisulca). R. mniejsza a. wodna, *niekiedy* Dzierżęgą *zwana* (l. minor). R. wielokorzonkowa (l. polyrrhiza). Cewkówka wielokorzonkowa (spirodela polyrrhiza). R. pływa i rośnie na stojącej wodzie. Kluk. R., drobniuchne listeczki na wodzie, co kaczki jedzą. Dudz. Wśród drzemiących, zarosłych rzęsą i wodnym rdestem topielisk. Sienk. **3.** hist.: Rzęsy migawkowe = *migawki.* **4.** okul.: Rzęsy trójrzędne (tristichiasis). Podwinięcie rzęs, rzęsozwrót (trichiasis s. phalangosis). Wypadanie rzęs (milphosis). < RZĘS >

[Rzęsać, a, ał] *gnić.* < Od Rzęsa >

[Rzęsanie, a, blm.] czynność cz. **Rzęsać.**

Rzęsaty 1. *mający rzęsy, włoski* (ciliatus). **2.** bakt.: Laseczniki a. bakterje rzęsate (trichobacteria). **3.** hist.: Komórki rzęsate (cellulae ciliatae). < Od Rzęsa >

[Rzęsawica, y, blm.] *obfitość rzęsy:* Niema grochu, niema grochu, jeno R. < Od Rzęsa >

Rzęsielnica, y, lm. **e** zool. (donacia) *chrząszcz czteroczłonkowy, stonkowaty.*

Rzęsienica, y, lm. **e, Lakmus** bot. (roccella) *roś. z gromady porostów, z rodziny* roccelleae. Gatunek: R. farbierska (r. tinctoria). < Od Rzęsa >

Rzęsina, y, lm. **y** bot. p. **Rzęśnia.**

Rzęsistek, tka, lm. **tki,** zool. (trichomonas) *robak pasorzytny.* R. jelitny (t. intestinalis). R. pochwy (t. vaginalis). < Od Rzęsisty >

Rzęsisto p. **Rzęsiście:** Sala balowa R. była oświecona. L. R. pieniądze na niego spadały. Rzew. Spódnica biała, R. zebrana w pasie. Reym.

Rzęsistość, i, blm., rz. od **Rzęsisty.** L.

Rzęsisty, × **Rzesisty, [Rzęsity],** × **Rzęsny, [Rzęśny] 1.** *gęsto skupiony, gęsto jeden po drugim następujący, częsty; strumieniami, snopami spływający:* Z niebios lunęły najrzęsistsze deszcze. Przyb. (= *ulewne).* Rzęsiste deszcze ziemię skropiły. Troc. Rzęsiste światło świec. Troc. Rzęsistemi świecami pokój oświecony. Troc. Ochoczy gospodarz nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. Kras. (= *liczne, częste).* Rzęsiste oklaski (= *huczne).* Przen.: Znać było, że to żołnierze zawołani: miny rzęsiste i harde. Sienk. (= *gęste).* **2.** *pełny, gruby, pękaty, buchasty, suty, bujny, nabity:* Grono rzęsiste. Troc. **Księżyc** króluje nad gminnemi gwiazd rzęsistych grony. Przyb. Jagódki rzęsiste, jak perłeczki zwiesiste. Dar. J. Kłosy rzęsiste. Troc. Rzęsiste (jędrne) w tym roku zboże. Troc. [Jak zasie desc, to zboże tak zbuja, ale nie tak będzie rzęsiste (ścisłe), ino letkie]. [Wziena rzęsistą spódnicę] = *fałdzistą.* Rzęsiste włosy układała w warkocze. Rzew. **3.** × R. *suty, obfity, bogaty, mnogi, liczny:* Posag obiecują jakiś tam R. Opal. Dostatkami otoczony jest rzęsistemi. Poc. Rzęsiste żniwo. Troc. **4.** [R.] *mający dużo rzęs:* Zboże rzęsiste (= *z gęstemi kłosami).* < Od Rzęsa >

Rzęsiście, Rzęsisto przys. od **Rzęsisty.**

[Rzęsity] p. **Rzęsisty:** Dwie watówki natknie na siebie, żeby była rzęsita, i dalej do karczmy. Bliź. < Od Rzęsa >

Rzęska, i, lm. **i** hist. *włoskowate wypustki komórek, migawki* (cilia vibrantia). p. **Migawka** < Od Rzęsa >

Rzęskowaty *mający wyrostki w postaci rzęs:* Plecha jest na kraju rzęskowatą. Rost. Komórki rzęskowate, p. **Migawka.** Ciało rzęskowate. < Od Rzęska >

Rzęskowordzeniowy anat. (ciliospinalis). ? < Rzęskowy + Rdzeniowy >

Rzęskowy 1. przym. od **Rzęska** (ciliaris). **2.** anat.: Ciałko rzęskowe (w oku), × rzęskówka, kółko rzęskowe, † białawy pierścionek w prążki, × obrączka rzęsowa, krążek R. w oku (corpus ciliare). **Obwódka** rzęskowa, × krążek rzęsowy, obrączka rzęsowa (membranula s. zona ciliaris). † Wiąz R., p. **Nastawczy.** Wyrostki rzęskowe, promienie rzęsowe, × wyrostki promieniste (processus ciliares). (p. Kubrwisty). Żyły rzęskowe (venae ciliares). Zwój R. (ganglion ciliare). **3.** patol.: Rwa rzęskowa (neuralgia ciliaris). Zapalenie rzęskowe (cyclitis). < Od Rzęska >

× **Rzęskówka, i,** lm. **i,** anat., p. **Rzęskowy.** < Od Rzęskowy >

× **Rzęsno,** × **Rzęśnie** przys. od **Rzęsny,** *rzęsiście:* Las R. płacze kroplami dżdżowemi. Gosz.

Rzęsny 1. p. **Rzęsowy** (ciliaris). Okul.: Kleszczyki rzęsne = *do wyskubywania rzęs* (volsella ciliaris). × Trądzik R. (acne ciliaris). **2.** p. **Rzęsisty:** Niech daje R. owoc jabłoń Alcjona. Hul. Dźbła rzęsnego bróg duży uściela. Hul. Tam od murów strony R., piekielny grad postrzałów siecze. Gosz. Jak rzęsnym światłem okna jego płoną! Gosz. Zlał go pot R. Gosz. Rzęsne ś. błyski sypały z oręża. Gosz. Łzy popłynęły rzęsnym strumieniem. Gosz. A gdzie stąpnęła, tam rosy rzęsnemi sypały trawy rozchwiane ku ziemi. Kon. Po świeżym i pełnym ros rzęsnych poranku. Kon. Łez ulewa rzęsna z oczu mu płynie na białe jej ciało. Psm. < Od Rzęsa >

Rzęsorek, rka, lm. **rki, Recek, Ryjówka, Kretomysz, Sorek, Pilch, Piszczek wodny** zool. (crossopus fodiens) *zwierzę ssące owadożerne z palcami wolnemi, pokryte włosem miękkim.* < Od * Rzęsor, od Rzęsa >

Rzęsowaty 1. *podobny do rzęsy; pokryty rzęsami:* Liście z przylistkami rzęsowatemi. Rost. Wewnętrzne nabłonki rzęsowate. Liść R. **2.** bot. = a) Goryczka rzęsowata, p. **Goryczka.** b) Rośliny

rzęsowate (lemnaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.* <Od Rzęsa>

Rzęsowy, Rzęsny 1. przym. od **Rzęsa**: Kleszczyki rzęsowe do wyrywania rzęs. **2. anat.**: Soczewka zostaje już to wypukloną, już to spłaszczoną przez wyrostki rzęsowe. × Obrączka rzęsowa, p. **Krążek.** <Od Rzęsa>

× **Rzęsozwrót, otu,** blm., okul. *zwrócenie ś. rzęs ku gałce ocznej, podwinięcie rzęs* (trichiasis. phalangosis). <Rzęsa + Zwrót>

Rzęsówki, ek, blp., anat. (vibrissae) *włosy rosnące na błonie śluzowej nosa.* <Od Rzęsowy>

Rzęst, u, lm. **y** bot. p. **Nastrosz.**

Rzęśl, i, lm. **e,** bł. **Włośnik** bot. (callitriche) *roś. z rodziny rzęślowatych.* Gatunek: R. wiosenna a. Gwiazdki wodne: bł. Gwiazdoszem *zwana* (c. verna).

Rzęślowate rośliny, bot. (callitrichaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* < Od Rzęśl >

Rzęśnia, i, lm. **e, Rzęsina, Sparceta, Esparceta** bot. (onobrychis) *roś. z rodziny motylkowatych.* Gatunek: R. pospolita a. Sparceta, Dzięcielina, Kozia bródka, Kozia rutka, Kokosze główki (o. sativa).

Rzęśnie, Rzęsno przys. od **Rzęsny**, *rzęsiście:* Jak rzęsnym światłem okna jego płoną! — Niech sobie płoną, niech i rzęśniej płoną. Gosz. Same niebiosa przychylały skronie, rzęśniej gorzały licem ugwieżdżonym. Gosz. W ciaśniejszym miejscu, jako w środku miasta, rzęśniej zabudowanym, stek ludu był tak znaczny, że pochód wstrzymać ś. był zmuszony. Byk.

[**Rzęśny**] p. **Rzęsisty.** <Od Rzęsa>

Rzętyca, y, lm. **e** p. **Żętyca**: R., żętyca, serwatka z pod sera owczego podpuszczonego. L.

Rzęzić, i, ił 1. a. [**Rzęzieć**], **Rzężyć, Rzężeć** *wydawać zaflegmionych piersi głos chrapliwy, chrapać, grać = chrzęścić, charkotać; ciężko robić, pracować piersiami:* R. przez sen, chrapać. Mącz. Niech twe Pegaza muzy rozkulbaczą, pięknie poryżał dawniej, teraz rzęzi. Nar. Zwolna wodził nożem po gardle nieszczęsnego szlachcica, a ów rzęził i chrapał okropnie. Sienk. **2.** *chrzęścić:* Rzęzi żwir przesypywany tysiącem rąk. Wysp. <Zam. Rzężyć, RZĘG/RZĘŻ>

[**Rzęzieć, i, ał**] p. **Rzęzić.**

Rzęzienie, a, blm., p. **Rzężenie**: Wreszcie R. i chrapanie cichło stopniowo. Sienk.

[**Rzęzienie, a,** blm.] czynność cz. **Rzęzieć.**

[**Rzęzoga, i,** lm. **i**] p. **Smrezoga.**

Rzężeć, y, ał 1. p. **Rzęzić**: Rzężałem i patrzałem na nich, a oni czekali, bezlitośnie czekali. Dąb. **2.** (o gęsiach) *gęgać.*

Rzężenie, a, 1. blm., czynność cz. **Rzęzić** a. **Rzężyć, Rzężeć,** rzęzienie: W chlewku odzywało ś. R. świń. Orzesz. (= *chrząkanie*). **2.** lm. **a** lek. *dźwięk a. szmer powstający w płucach podczas wdechu a. wydechu, który usłyszeć można, przyłożywszy ucho do ściany piersi* (rhonchus): R. drobnobańkowe (trzeszczenie), dźwięczne (huczące), furczące (suche), gwiżdżące (świszczące), jamne (jamiste), nieoznaczone, powrotne, powydechowe, skrzypiące, śluzowe, szorstkie (trzeszczące), wielkobańkowe, wilgotne.

Rzężenny przym. od **Rzężenie**. Lek.: Bańki rzężenne (Nm. Rosselblasen).

Rzężyć, y, ył p. **Rzęzić.**

[**Rzgmić, i, ił**] p. **Grzmieć.** <Zam. Grzmić>

[**Rzgmieć, i, ał**] p. **Grzmieć.** <Zam. Grzmieć>

[Rzgmienie, a, blm.] czynność cz. **Rzgmić** a. **Rzgmieć.**

[**Rziobek, bka,** lm. **bki**] (R-ziobek). p. **Źrebię.** <Zam. Źrebak>

[**R-ziódło, a,** lm. **a**]p. **Źródło.** <Zam. Źródło>

† **Rzkąc** p. **Rzec.** <Z Rzekąc, od Rzec>

† **Rzkę** p. **Rzec.** <Z Rzekę od Rzec>

† **Rzkomo,** [**Rzkomo**] p. **Wrzkomo.** Rej, Błaż., Kaz. 1555, Hist. w Lan., Troc. <Z Rzekomo, od Rzekomy>

[**Rzma, y,** lm. **y**] p. **Rżma.**

[**Rznáwka, i,** lm. **i**] p. **Rznięcie.** <Od Rznąć>

× **Rznączka, i,** lm. **i** p. **Rzeżączka.** Sł. wil. <Od Rznąć>

Rznąć, nie, **nął** a. [**nul, nuła** a. **rzła, rźła, Rżnąć, Żnąć, Rżnąć, Rnąć, Rzonąć**], **Rzezać,** † **Rzazać,** [**Rzazać, Rezać**], częstot. [**Rzynać**] *ciąć, krajać:* R. mięso. Troc. Nie zaraz trzeba ciała R. dla wrzodu. Pot. Korybanty dla Cybeli rzną ciało. Bardz. [Ludzie sieczkę rzli]. Kon. Rznąłem kobierce Winrycha. Mick. R. chorego = *operować.* R. trupa = *robić sekcję, egzenterować.* R. piłą = *piłować, trzeć:* R. kloc na deski. R. djament = *szlifować.* Djament szkło rznie. Szklanka lana a. rznięta. R. rowy, kanały = *przekopywać, kopać, przeprowadzać, bić.* Przen.: Rznie mię w brzuchu (= *mam boleści, mam rznięcie w brzuchu*). R. na śmierć = *zarzynać, bić, mordować, szlachtować:* Przez czułość serca nie może patrzeć, kiedy kurczę rzną. L. Król tracki, chciwości dogadzając swojej, rznie mordersko młodego Polidora. Przyb. R. bydło w szlachtuzie. Teraz to dopiero tnij i rznij. Pas. (= *płataj, rąb, ćwiertuj*). Tu na gładkiej rznij mnie drodze a, wytnij w łeb maczugą. Fred. A. Przen.: *przerzynać, przeszywać, próć:* Rznąc powietrze pierzchliwemi pióry, stanął skrzydlasty przed sklepem Merkury. L. Przen.: *robić co z zacięciem:* R. kobietę = *używać jej; trzepać, łupić, rypać ją; spółkować z nią.* R. prawdę = *mówić prosto z mostu, rąbać, ciąć.* R. na skrzypcach, od ucha = *rzępolić, ciąć, wycinać.* Pięknie rznie na skrzypcach, na wjoli. Troc. Kapela rznie; tańcują wesoło. L. Biegaj po skrzypce, basetle, wjole, arfy, lutnie, cytry, trąby, waltornie: będziemy zaraz rznęli tę aryjkę. Boh. R. kapucyna, p. **Kapucyn.** Całą noc rznęliśmy w djabełka. Prus. R. = *pędzić, rypać, machać, sadzić, grzmieć, wyrywać.* Wiążę konia i rznę prosto do pokoju. Pol. **2.** [R.] *żąć:* R. żytko. **3.** *wyrzynać, rzeźbić, rytować, sztychować, ryć, grawerować, cyzelować:* R. figury w drzewie. Troc. Rznij herby, pieczątki. Troc. Na blasze rznięta figura, kopersztych. Troc. R. na kamieniu, na miedzi. Rznięty, rzezany, wyrzynany. L. Instrumenty muzyczne rznięte. **4.** R. komu skórę, tyłek = *ćwiczyć, ciąć, rąbać, kropić, tatarować, batożyć, garbować, smarować, łoić, łomocić.* **5.** dok. *wyrznąć, wyciąć, rąbnąć, huknąć, buchnąć, trzasnąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrosnąć, lunąć, palnąć, kropnąć, dzbęknąć, zwalić, płatnąć:* Lub mu wąsy wyskubię, lub w łeb rznę trzewikiem. Wyb. Tak mu rznął w pysk, aż z łóżka spadł na ziemię. L. Dopadł go tam ksiądz pleban, lecz nim doń przyskoczył, tak go rznął brewijarzem, że aż ś. potoczył. Węg. Zjęty złością wielką, już chciał o mur R. butelką. L. **6.** dok. *rzucić, cisnąć silnie, z rozmachem; chrosnąć:* Chłop wilka widłami przebódł, w górę go podniósł i rznął o ziemię. Tet. **7.** [R.] = a) dok. *paść, upaść, rymnąć, hrymnąć, brzdęknąć, gruchnąć, grzmotnąć ś., rąbnąć ś.* b) R. pana = *ubierać ś. po pańsku, bawić ś. w pana.* c) sztuki = *wyprawiać, pokazywać.* d) R. bąki = *mówić o rzeczach bez znaczenia; gadać baj-*

ki. **8.** bart.: R. robaka = *wyrzynać plastry z nowo-rodkami, uważanemi przez bartnika za niepotrzebne.* Skr. **R. ś. I.** *być rzniętym, piłowanym:* Deska rznie ś. piłą. **2.** *zarzynać ś., zabijać ś., mordować ś.:* Niech rzną ś. żołdacy dla większej sławy lub nikczemnej płacy. Mick. Psy ś. kupią, rzną. Fred. A. (= *gryzą ś., żrą ś., szarpią ś.*). **3.** z kobietą = *spółkować, trzepać ś., rypać ś. (we dwoje).* **4.** *rwać, szorować, drzeć ś., przerzynać ś.:* Strzały ś. rzną powietrzem, smutne grając świsty. Przyb. Złoto ś. śrzodkiem rznie przez straż żołnierzy. Min. Sroga, jakby moc Boża, Wisła ś. rznie do morza. Len. **5.** dok. *uderzyć ś., wyciąć ś., rąbnąć ś., palnąć ś., gruchnąć ś., grzmotnąć ś., lunąć ś., łomotnąć ś., chrosnąć ś., huknąć ś., kropnąć ś., buchnąć ś., zwalić ś., dzbęknąć ś.:* Obalił ś. jeden z rumakiem, drugi rznął ś. o drzewo, aż jeździec zleciał z siodła. Krasz. **6.** dok. *upaść, paść, rymnąć, hrymnąć, zwalić ś., rzucić ś., cisnąć ś.:* Rznął ś. na ziemię, jako trup. Przyb. <RZ(N)/RZYN/RZAZ(RZEZ)/RZEŹ/RAZ>

[**Rzniączka, i,** lm. **i**] **I.** p. **Rzeżączka.** Bóle poporodowe (R.). **2.** *gwałtowne rozwolnienie, laksa.* Dyg. <p. Rznąć>

Rznięcie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rznąć. 2.** a. [**Rzniączka, Rznawka**] w brzuchu = *boleści, kolki,* [morzysko] (colica). **3.** posp. *baty, wały, cięgi, smarowanie, lanie, basarunek, łaźnia, fryko:* Takie ci sprawię R., że na długo popamiętasz.

Rznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rznąć ś.**

[**Rznisko, a,** blm.] *bóle żołądka.* <Od Rznąć>

Rzodkiew, kwi, lm. **kwie,** [**Rzadkiew, Rećka, Rzećka**], **†Rzotchew, †Rzotchwa** bot. (raphanus) *roś. z rodziny krzyżowych.* Gatunki: **I.** [R. dzika, Ognicha, Ogniucha, Rzepicha, Kolanicha, Kolano, Łopian, Łopuch, Łopucha, Gorczyca polna, Pszonak (sinapis arvensis). **2.** R. łopucha, posp. Świrzepa, Rzepnica, Ognik (r. raphanistrum). **3.** R. ogrodowa a. zwyczajna (r. sativus) *z podgatunkami:* R. czarna wielka, murzynką zwana (r. s. niger): R. miesięczna, Radysa, Radyska, *z odmianami:* R. okrągła a. Radyska, i R. olejna a. chińska, Radysa, Radyska, bł. Rzepak. Nie jedz rzodkwi, aż ś. zapoci; nie pij po niej, aż ś. przewróci. Prz. Zdr. **Rzodkiewka.** <Nm. Rettig, Rettich, z Łć. radix, radic->

Rzodkiewka, i, lm. **i** p. **Rzodkiew.**

Rzodkiewnik, a, lm. **i** bot. p. **Stulisz.** <Od *Rzodkiewny, od Rzodkiew>

Rzodkwiany przym. od **Rzodkiew:** Liść R.

× **Rzodkwiarz, a,** lm. **e** *ten, co sprzedaje rzodkiew.* <Od Rzodkiew>

[**Rzodzina, y,** blm.] *płótno rzadkie, rzadzizna.*

[**Rzomiany**] p. **Rzemienny.**

[**Rzomnie**] przys. od **Rzomny,** *rządnie:* Do mnie, chłopcy, do mnie, mam pieniędzy R.

[**Rzomny**] p. **Rządny.**

[**Rzonąć, nie, nął**] p. **Rznąć.**

[**Rzonca, y,** lm. **y**] p. **Rządca.**

[**Rzonie**] p. **Rządnie.**

[**Rzonięcie, a,** blm.] czynność cz. **Rzonąć.**

[**Rzonka, i,** blm.] p. **Rżanka.**

[**Rzońca, y,** lm. **y**] p. **Rządca.** Ocz. Całe klucze puszczano w dzierżawę potężnym rzońcom klasztornym. Sał. S. <Z Rządca>

[**Rzońnie**] p. **Rządnie.**

†Rzotchew, chwi, lm. **chwie** p. **Rzodkiew.**

†Rzotchwa, y, lm. **y** p. **Rzodkiew.**

Rzucać, a, ał i **R. ś.** p. **Rzucić.**

Rzucalny *łatwy do rzucania; służący do rzucania, pociskowy:* Grecy używali także małej broni rzucalnej. Papr. <Od Rzucać>

Rzucanie, a, blm. **I.** czynność cz. **Rzucać:** R. kamienia a. kamieniem. Troc. [R. kaszki] = *kwitnienie gryki.* **2.** p. **R. ś.:** R. nawy na morzu. Troc.

Rzucanie się, a ś., lm. **a ś.,** niek. **Rzucanie I.** czynność cz. **Rzucać ś. 2.** *gniewy, dąsy, fanaberje, żachnięcie ś.*

Rzucanka, i, lm. **i I.** p. **Rzucik:** Złote i srebrne rzucanki, któremi był gdzieniegdzie wytkany sztandar. Jeż. Esy lub zygzaki, ozdobione rzucankami i centkami. Jeż. **2.** [Rzucanki, lm.] *jedna z gier, zabaw wiosennych:* Od kwietnia zaczynały ś. gry i zabawy wiośniane: koła, rzucancanki, kręglice i zielone mienienie. <Od Rzucany, od Rzucać>

Rzucawka, i, blm. **I.** patol. = a) *choroba ciężarnych i rodzących, drgawki ciężarnych a. porodowe,* !eklampsja. b) *drgawka dziecięca* (eclampsia). c) bł. *padaczka.* **2.** wet. *choroba nerwowa u psów.* <Od Rzucać>

Rzucenie, a, lm. **a I.** czynność cz. **Rzucić:** R. kostki. Troc. Między tylą rzuceniami ziarnem jedno tylko padnienie było pożyteczne. Lach. (= *rzutami*). Na rzucenie kamienia był od niego. Troc. R. oka. Troc (= *rzut oka, spojrzenie*). Aby właściciel gruntu ani sam, ani ludziom pozwolił podorywać pole lub karczować sianożęć w odległości rzucenia kamienia. Wójc. W tym deszczu włosów, w rąk rzuceniu, w przegięciu, smętku, zaniedbaniu... Wysp. **2.** [R.] p. **R. ś.:** Ty ś., dziewczę, nie bój ognia w kulawą nogę rzucenia (= *wdania ś.*).

Rzucenie się, a ś., blm., [**Rzucenie**] czynność cz. **Rzucić ś.**

Rzucić, i, ił, nied. **Rzucać,** [**Rucać**] **I.** *cisnąć, smyrgnąć, puścić, wyrzucić, miotać:* R. co a. czym. R. kamień wzgórę. Troc. R. kamieniem. Troc. R. co na kogo. Troc. To działo kule o sześć funtach rzuca. Troc. Dziryt (dzirytem) R. Troc. Trzykroć losy rzucano, jeśliby go spalić, abo zachować. Warg. Kostki o co R. Bardz. O odzienie moje rzucali los. Leop. Rzucił kostki, kuty o to. Troc. Rzucił cynki. Troc. Na samo imię jego broń od siebie rzucali. Rzucił nim, ale go nie powalił. Troc. R. pod nogi komu broń, chorągwie. Troc. Kto z was bez grzechu jest, niech na nię pierwszy rzuci kamieniem. Wuj. Nie rzucajcie pereł przed wieprze. Wuj. Rzuć za ś., a przed sobą najdziesz. Jag. Groch na ścianę rzucać. Kn. Kość R. między drugich. Kn. (= *R. kość niezgody, poróżnić, pokłócić, powaśnić*). Żołnierz u Turków rzuca swoje ciało, jak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. Kłok. Jednorożec na pojedynku rzucił bykiem okrutnym, jak piłką niejaką. Birk. Po rozbiciu ś. okrętu, falą rzucany, już prawie tonie. L. (= *taczany, podrzucany*). Daje ś. wino pić, ale rzuci. Kn. (= *obali, przewróci*). Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy. Boch. Z moździerzów rzucać ś. zwykło kamieniami. Jak. J. (= *strzelać*). Pakę listów odebrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. Pilch. Rzucać pieniądze a. pieniędzmi = *rozrzucać, rozsypywać, trwonić, marnotrawić, wyrzucać lekkomyślnie, rozdawać je; hojnie szafować, szastać, sypać niemi.* Panowie nie powinni ś. targować, tylko rzucać jak plewy dukaty. L. Za moich czasów pieniądze bez potrzeby nie rzucano, skromne były ludzkie żądze, na czas przyszły uważano. Kras. Złoto rzucał... a dumą rozśmie-

szył Kras. Rzuca złoto garściami. R. kotwicę = *zarzucić, wyrzucić, zapuścić:* Pod miastem rzuciliśmy kotwice. Warg. Flota pod Abukir rzuciła kotwice. L. On jej w oczy rękawiczkę rzucił. Mick. R. obraz na ekran. Radziwiłł, rzucający Litwę pod szwedzkie nogi, będzie pożądany. Sienk. Przen.: †R., przerzucić, przekinąć, przewinąć, przewierzgnąć, przesadzić kogo przez nogę = *oszukać, zwieść, podejść kogo.* Nikogo przez nogę R. nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. Pilch. Bywszy na najwyższych dostojeństwach, od młokosa Cezara przez nogę był rzucony. Pilch. Tajemnicę wydać, przez nogę R., na poczciwość ś. targnąć—nieprzejednane rzeczy. Prz. Przen.: Rzucił między nas tę kwestją. L. *(= wszczął, poruszył, zadał, postawił ją nam do rozwiązania, wystąpił z nią).* Rzucił tę wieść między ludzie. Troc. *(= puścił, rozpuścił, rozgłosił).* R. okiem = *spojrzeć; zerknąć, strzelić okiem.* Aby raz spojrzyj na mnie, aby raz rzuć słodkie wejrzenie na wiernego przyjaciela. L. Przez okno rzucę na świat okiem. L. Okiem miłym i pełnym miłości rzucała na Telemaka. Jabł. Baraszkując, rzucam okiem po wszystkich kątach. L. Rzucać oczyma i tam i sam, strzelać oczami, oglądać ś. szybko na różne strony. Kn. R. okiem (oko, wzrok) na co, na kogo. Troc. Na kogo okiem rzuci, każdy ś. uśmiecha. Kras. Kędy rzuci oczyma, na kim oko zatrzyma, wszyscy w świetle koleją wciąż ś. przed nim słaniają. Len. Oczy przewraca w słup i z trwogą dokoła rzuca. Mick. Rzuciłem wzrok po ludu ściśnionego kupie. Mick. R. okiem w przeszłość, wstecz, na ubiegłe czasy *(= zwrócić ś. do nich myślą; uprzytomnić, przypomnieć je sobie).* Cień rzucać = *dawać, rozścielać, rozpościerać, roztaczać, kłaść, szerzyć:* Ziemia ś. zazieleni, lasy rzucą cienie. L. Miesiąc rzucił po świecie promieniem. Auszp. Przen.: R. na kogo cień podejrzenia, niesławy. R. na co światło = *wyświetlić, wyjaśnić, rozjaśnić, objaśnić co* (np. sprawę). R. komu co w oczy = *zwrócić jego uwagę, nastręczyć jego uwadze; wytknąć mu, wyrzucić mu na oczy, wykłóć mu czym oczy.* R. komu rękawicę = *wyzwać go na pojedynek.* R. komu obelgę, słowo pogardy = *zobelżyć go słownie, wyrazić ś. o nim pogardliwie.* Przen.: *zrobić naprędce; wznieść śmiało, niewiele myśląc:* Szańców żadnych ani blokauzów około nich nie rzucono, jak po stole, Turczyn poszedł do nich. Birk. *(= nie zbudowano pośpiesznie).* Tam, gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były jedne od drugich, mosty rzucono. L. *(= wystawiono, przerzucono śmiało).* R. rów ku miastu. Troc *(= przekopać, przeprowadzić, wyciągnąć).* Przen.: R. projekt, myśl = *poddać pod obrady, podać, poruszyć, podnieść, wnieść, wystąpić z nim, zaprojektować, przedstawić.* R. myśl, uwagę = *zrobić mimochodem, wtrącić, napomknąć, wypowiedzieć w głównych zarysach w celu jej rozwinięcia, rozważenia, naszkicować, nakreślić zlekka:* Te uwagi, w tym miejscu tylko rzucone, lepiej ś. w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. Pir. Powróć tylko zaraz i powiedz! rzuciła mi Placyda. Orzesz. *(= wtrąciła, zauważyła).* Wogóle wolał coś czynić, niż słowami rzucać próżnemi. Krasz. *(= szafować, sypać).* R. co na papier = *zrobić rzut czego, zarys, kontury czego, naszkicować co.* Przen. R. kogo dokąd = *wysłać na gwałt, pchnąć, wyprawić co tchu:* Rzucił wnet sługę po te, co łapają; którzy, przyszedszy, pojmali zbrodnia. Górn. Rzucił oddział na pomoc lewemu skrzydłu. **2.** kim, czym = *szarpnąć, targnąć, zaszamotać:* Wagon rzuca. Strzelba rzuca. Ohm! stęknął ze złym humorem i ramionami rzucił. Jeż. **3.** kim, czym a. kogo, co—o co = *rznąć, cisnąć, uderzyć, grzmotnąć, gruchnąć, chrostnąć:* Wypiwszy, czaszę o ziemię rzucił. Pilch. Słoń i lew, skoro przeciwnika swego o ziemię rzuci, zaraz go poniecha. Pilch. *(= powali).* Zazdrość złych ludzi o ziemię go rzuciła. Skar. (rzuciła go z dobrego bytu. L.). R. kogo (kim) o ziemię; rzucić kim jako worem. Troc. Zawczasu masz, nim cię o łóżko rzuci choroba, lekarstwy zabieżeć. Haur. **4.** kogo, co = *cisnąć, porzucić, zaniechać, poniechać, zostawić w spokoju, żegnać, dać pokój czemu, opuścić; wziąć rozbrat, rozstać ś. z nim; odstąpić kogo, czego, zaprzestać czego, usunąć ś. od czego:* R. posadę, nauki, handel, hulanki. R. strony rodzinne, rodzinę, żonę, dzieci. Ja cię rzucam, i ty mnie porzucaj. Jabł. Ten niewiernik mię rzuca, umieram z rozpaczy. L. Z miasta wychodząc, a wszystkie świeckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. Skar. Dla niechęci ojca Grecją rzuciłem. Dm. Oracz przelękły rzuca pług na roli. Kras. Rzuciwszy naszych kryjówek głębiny, dopadłam jednej zielonej równiny. Tremb. !Rzuć słabości i niecnot przeglądać obrazy. Mick. Dziś was rzucam i idę dalej w cień, z duchami. Słow. **5.** ×R., zrzucać z żołądka, womitować. L. Krwią rzuca. Troc *(= chlusta)* **6.** anat.: †Nerw oczyma rzucający, p. **Bloczkowy. 7.** myśl.: Rzucać młode = *rodzić:* Pies dziki raz do roku, domowy dwa razy, dzik jeden raz, świnia domowa dwa razy rzucają młode. **R. ś. I.** *rzucić siebie, cisnąć ś., skoczyć:* R. ś w przepaść. do wody, komu na szyję. Przen.: *skoczyć, poskoczyć, ruszyć, przypaść, sunąć* (dok.), *zerwać ś., porwać ś.:* Antek, postawiwszy garnek, jak piorun rzucił ś. na ratunek nieboraka. L. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet ś. do niego rzucił a obłapił go. Skar. Konie, zestrachawszy ś., rzuciły ś. na przód, w bok *(= popędziły, targnęły ś., szarpnęły).* Do oręża ś. rzucili. Skar. *(= chwycili ś., jęli ś. go skwapliwie, z zapałem; chwycili, porwali zań).* Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe jest R. ś. do oręża dla obrony ojczyzny. L. I jam ś. do tej pracy rzucił. Ryb. *(= oddałem ś., poświęciłem ś. jej, zabrałem ś. do niej z zapałem).* Kto nie oszczędza swego, rzuci ś. do cudzego. Kn. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemiosło, rzuciłem ś. całym sobą do teatru. L. Rzucił ś do szabli, do broni, do kamienia. Troc Rzucił ś. do książek, do kupiectwa. Troc. Rzucili ś. do niego, jako do uczonego; rzucili ś. żołnierze, jako do walecznego hetmana. Birk. *(= zaczęli ś. tłoczyć jeden przez drugiego, zaczęli ś cisnąć).* Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy ś., wnetże ś. rzucili: ten cegłę, ten wapno, ten piasek woził. Skar. Przen.: *wystąpić w ogromnej masie, paść, pojawić ś. w obfitości; wdać ś.:* Krosty ś. jej rzuciły. Rdza rzuciła ś. na zboża. Kn. Rzuciła mu ś. siwizna, siwieje. L. Rdza ś. rzuciła na żelazo. Troc. Płacz mu ś. rzuca. Troc. Łzy, krew ś. rzuciła komu = *buchnęła, trysnęła, pociekła, puściła ś., wystąpiła.* Łzy mu ś. rzuciły i dobywały z oczu. Leop. Gwałtem łzy podobne dżdżowi rzuciły ś. człowiekowi. Groch. Trochę przychodzi z tego zachwycenia: ale łzy mu ś. rzucą, znaki utrapienia. Jabł. Cyrulik mi zakazał sukni zdejmować, żeby ś. krew nie rzuciła przez jakie dotknienie nieostrożne. Boh. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy ś. krew zabitemu z ran rzuci. Sak. Oczy zakrył rękami, z pod rąk łez potok ś. rzucił. Mick. Ogień mu ś.

rzucił w chorą nogę. Febra ś. na niego rzuciła. Troc (= *opanowała go, napadła go*). Rzuca ś. choroba między obywatele, *invasit.* Kn. (= *zaczyna nagle grasować*). Tam między obegnańce (oblężonych) mór ś. prędko rzuci. Biel. M. Rzuciło ś. powietrze między ludzie. Troc. **2.** na kogo, do kogo = *cisnąć ś., porwać ś., napaść go, targnąć ś., przyskoczyć do niego, miotać ś. na niego:* Pies ś. na mię rzucił. Kn. Pospólstwo rozjątrzone chciało ś. R. na karetę i rozszarpać zdrajcę. L. Któryby ś. na hetmana ręką abo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karanym. Paszk. I na słońce ś. i gwiazdy rzucą. Skar. Rzucił ś. kijem, potwarzami na niego. Troc. Gdy ustało szemranie, pan Burke znowu ś. na rewolucję francuską rzucił. L. (= *napadł na nią, powstał, wystąpił przeciw niej*). Żółkiewski z szablą w ręku na tłumy nieprzyjaciół rzuca ś. Niem. (= *wpada*). Przen.: *odważyć ś, puścić ś., zaryzykować, spróbować zbyt zuchwale:* Rzucił ś. na duże mieszkanie, na spekulacje, na zbyt wielkie przedsięwzięcie. **3.** *szarpnąć ś., targnąć ś., żachnąć ś., cisnąć ś., obruszyć ś., awanturować ś., miotać ś., rozbijać ś., rozrzucać ś., dąsać ś.:* Ryba ś. w sieci rzuca. Troc. Lata po izbie, paznogcie gryzie, rzuca ś. po kanapie. L. Im ś. bardziej zwierz rzuca, bardziej w sieci wikle. Pot. Mucha paf go w szyję między kłaki; lwisko ś. rzuca, jak szaleniec jaki. Tremb. Któżby wierzył, żeby ta mała gadzina tak ś. rzucać mogła? L. Rzuca ś. i dąsa. Troc. Rzuca ś., jak wesz na grzebieniu. Prz. Rzuca ś., jak mucha w ukropie. Prz. **4.** o co, na co = *cisnąć ś., paść, gruchnąć ś., grzmotnąć ś., lunąć ś., buchnąć ś., rymnąć ś., hrymnąć, runąć, rznąć ś., chrostnąć ś.:* W mdłościach, jak napół obumarła, o łóżko ś. rzuci. L. R. ś komu do nóg (= *przypaść*). <RZU(T)/RZU(Ć)>

† **Rzucie**, a, blm., czynność cz. **Rzuć.**

Rzucik, u, lm. **i, Rzut, [Rzutek, Rzucanka]** *deseń nieskombinowany, na tło pojedyńczo rzucany, (w kształcie muszek, kwiatków, punkcików i t. p.):* Suknia z ciężkiej materji czarnej w R. z kwiatów. Wilcz. R. na tapecie. <Od Rzut>

Rzucony im. od **Rzucić.** Fiz. = a) Ciało rzucone = *pozostające w ruchu pod wpływem rzutu, siły rzutu.* Bieg ciał rzuconych. b) *będący następstwem rzutu, projekcji:* Planiglob północny jest to obraz półkuli północnej ziemi, rzucony na płaszczyznę równika. <Od Rzucić>

† **Rzuć, uje, ul** *ryczeć.* Ps. flor., Glos. <RZU/RZW/RU/RY(K)>

[Rzukomo] p. **Rzekomo.**

† **Rzumpeza, y,** lm. **y,** † **Rząpeza,** † **Zumpeza, Ząpeza,** † **Rząpes wielki kolny** *łopata do wybierania szlamów, czyli rzumpli, łyżka do wody szlamów.* <Nm. Sumpfeisen>

† **Rzumpiarz, a,** lm. **e,** † **Rząpiarz** *robotnik olkuski wybierający szlamy w płóczkach (rzumpie).* Łab., Troc. <Od Rząp, Nm. Sumpf>

† **Rzumple, i,** blp., gór. *szlamy w płóczkach osadzające ś.* <Nm. Sumpf>

[Rzupiczek, czka, lm. **czki]** *spódnica.* < ? Fr. jupe >

Rzut, u, lm. **y I.** *rzucenie:* Wody pod rzutem kotwy, pieniąc ś., tryskają. Przyb. Miota nieprzyjaciel oszczep; im straszniejszy był ten R., tym więcej bogom dziękuje za swoje ocalenie. Stasz. Siła rzutu, *vis projectilis,* siła wystrzału, np. kuli armatniej. Śniad. Przen.: R. oka *spojrzenie;* przen. *pogląd, pobieżne zastanowienie ś. nad czym; dziełko, pismo zawierające w sobie taki pogląd — szkic, zarys, rys:* Postrzegł to przez R. oka chyży. Przyb. Na pierwszy R. oka = zdawałoby ś., że... (= *z pierwszego wejrzenia; na pozór, na oko, na optykę*). R. oka na ówczesny stan Polski. **2.** *rzucenie ś., sus:* Rana krwawi rzutami. Przen.: Tej tkliwej czułości nie umie pojmować, tych rzutów serc do siebie, tego rozrzewnienia. Niem. (= *popędów, impulsów*). **3.** *przestrzeń przebiegana przez pocisk:* Na R. bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, tak ś. tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. Dm. Oddalili ś. na R. kuli armatniej. **4.** p. **Rzucik:** Wdział jakę z białego jedwabiu, naszytą w złote rzuty. Sienk. **5.** *ilość czego wyrzucona, bryzg, pecyna:* Pnie sosen pokrytych długiemi rzutami śniegu, po których pełgały czerwone blaski łuczywa. Sienk. Fala rozbryzgiwała ś. w tysiączne rzuty. Sienk. **6.** cukr., p. **Produkt. 7.** fiz.: R. pionowy = *przecięcie pionowe w rysunku,* p r z e k r ó j. Łab. R. poziomy = *przecięcie poziome,* p l a n. Łab. **8.** fizj.: R. wsteczny, o d r u c h (*w sercu*). Rzutami = *z przerwami, nie ciągle.* Rana krwawi rzutami (= *susami*). **9.** gie. *sposób przenoszenia obrazów z kulistej powierzchni ziemi na płaszczyznę, to jest sposób rysowania map (siatki gieograficznej),* p r o j e k c j a: R. perspektywiczny = *gdy obraz powstaje na tej zasadzie, że wyobrażamy sobie, iż od oka, będącego gdzieś za kulą, na powierzchni kuli lub w jej środku, promienie wzroku przechodzą przez ziemię, jakby ona była przezroczysta, i natrafiają na pewną płaszczyznę (płaszczyznę rzutu), na której powstaje tym sposobem obraz podobny mniej więcej do rzeczywistego na kuli.* R. rozwijalny = *gdy na miejsce kuli, która nie da ś. rozpłaszczyć, rozwinąć na płaszczyznę, podstawiamy jakie ciało, mniej więcej do kuli podobne (walec, stożek), dające ś. rozwinąć* R. konwencjonalny = *gdy stawiamy pewne dowolne wymagania co do sposobu przedstawienia ziemi na płaszczyźnie (np. przedstawiamy całą ziemię w postaci gwiazdy).* R. biegunowy a. równikowy = *perspektywiczny obraz powierzchni kuli ziemskiej na płaszczyźnie równika.* **10.** mat.: Wykonać z punktu stałego (czyli środka rzutu) R. figury złożonej z punktów = *wykreślić proste przez punkt stały tej figury.* Wykonać z punktu stałego R. figury złożonej z prostych = *wykreślić płaszczyzny przechodzące przez punkt stały i proste należące do danej figury.* R. z prostej stałej (to jest z osi rzutu) figury złożonej z punktów wykonywany, kreśląc płaszczyzny przez prostą stałą i przez punkty figury. Rzuty punktu na linję, na płaszczyznę. Rzuty prostopadłe, ortogonalne, ukośne. Płaszczyzny rzutu. **11.** mech. *działanie wprawiające w ruch jakiekolwiek ciało.* Natężenie tego działania = *siła rzutu.* R. pionowy, pochyły, poziomy. **12.** myśl. *wydanie płodu przez zwierzę, rodzenie ś. młodych, pomiot:* Pierwszy R. zajęcy wskutek mrozów przepadł (= *pierwsze kocenie ś.*). Szczenięta drugiego i trzeciego rzutu (= *z drugiego i trzeciego oszczenienia ś. pochodzące*). **13.** ogr. = a) Siew rzutem = *siew od ręki;* b) *pęd.* <RZU(T)/RZU(Ć)>

[Rzutek, tka, lm. **tki]** p. **Rzucik:** Na aksamitnym zielonym kobiercu tu i owdzie przebijały ś. rzutki niziutkich kwiatów. Jeż. <Od Rzut>

Rzutki, Rzutny I. *obrotny, przedsiębiorczy, czynny, ruchliwy, pomysłowy, ryzykowny:* Człowiek R. Umysł R. **2.** × R. *żywy, zwinny, ożywiony, fertyczny, prędki, żwawy, rześki:* Chłopiec żywy R., zna świat. <Od Rzut>

Rzutkość, i, blm., rz. od **Rzutki.**

Rzutnia, i, lm. e fiz. *linja krzywa, którą rzucone w górę ciało, spadając, przebiega.* Hube. <Od Rzut>

× **Rzutnica**, y, lm. e *parabola.* <Od Rzutny>

× **Rzutnicowy** przym. od **Rzutnica**, *paraboliczny.*

Rzutnie przys. od **Rzutny**: Wichry poczęły dąć w żagle okrutnie, czarne wały bić okręt i nosić go R. Jabł. (= *rzucając nim*). Niżeli palcem stron potrąci R., narwie ś. motków i naciska lutnie. L. (lekko, szybko, skocznie. L.).

Rzutność, i, blm., rz. od **Rzutny**, *rzutkość.*

Rzutny I. przym. od **Rzut**, *rzucający, miotający, miotny:* Morze falami rzutne, *mare ventosum.* Petr. Siew R. (= *siew od ręki, ręczny*). 2. p. **Rzutki**: Wężów rzutne ogony chrzęst czynią niezmierny. Min. R. ryś, zdradna kuna, krwiożerczy, podstępny lis. Tet. Przen.: O, gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli wiatry, które poginają trzcinę na brzegach! Karp. (= *lżejsze, lotniejsze, skoczniejsze, żywsze*). <Od Rzut>

Rzutować, uje, ował, Eksterjoryzować fil. *uzewnętrzniać, wyjawiać:* R. wrażenia. <Od Rzut>

Rzutowanie, a, blm., czynność cz. **Rzutować**, *eksterjoryzacja.*

Rzutowość, i, blm., rz. od **Rzutowy**, *odpowiedniość rzutowa.*

Rzutowy I. przym. od **Rzut**: Siewnik R. Płaszczyzna rzutowa: 2. hist.: Włókna rzutowe w mózgu (fibrae proiectionis). 3. mat. p. **Homograficzny.** Własności rzutowe, formy rzutowe, odpowiedniość rzutowa. Własności rzutowe figur. Gieometrja rzutowa = *gieometrja badająca własności rzutowe figur.* <Od Rzut>

[**Rzyc**, y, lm. e] p. **Rzyć.**

[**Rzycusia**, i, lm. e] p. **Rzyka.**

[**Rzycysko**, a, lm. a] p. **Gryczysko.**

[**Rzyczka**, i, lm. i] p. **Rzyka,**

Rzyć, i, lm. e, [**Rzyć, Rzyc, Rzec**] I. anat. †R. *odbyt, otwór stolcowy, tyłek, pośladek, dupa,* †zadnica (Czer.), zadek (Perz.), †ogonica (Spicz.), †stolec (Spicz.), ×otwór odchodowy, dziurnik, (anus): Kozieł R. przycisnął do ściany. Kochan. Dosyć sarnie ogona po R. Rys. Myśl w niebie, a R. w popiele. Rys. Wszystko ś. wszystkim podoba do siebie, ano R. w piasku, choć lata myśl w niebie. Rys. Chceszli sławnym być, daj niecnocie w R. Rys. Nie drzewiej pies popłynie, aż mu ś. wody w R. nalinie. Rys. Ogolić psu R. (= *nie zrobić nic mądrego*). 2. bot.: †Babia R. *roślina Mikołajek polny* (eryngium campestre). 3. chir.: ×R. zdziałana, †zadnica sztuczna, = *odbyt sztuczny* (anus artificialis). Czer. 4. patol.: R. nieprawidłowa, niewłaściwa = *odbyt nieprawidłowy*, (anus praeternaturalis). Zdr. [**Rzytka**]. <RZY>

[**Rzydlina**, y, lm. y] *bajoro z deszczów wiosennych na polu zasianym zbożem.* <Od *Rzydło, od *Rzyć; RZY>

[**Rzydzenie**, a, blm.] czynność cz. **Rzydzyc**, *rządzenie.*

[**Rzydzyc**, y, ył] p. **Rządzić.** <Zam. Rządzić>

Rzygacz, a, lm. e, † **Rzygulec** *ten, co rzyga.* L. <Od Rzygać>

Rzygaczka, i, lm. i forma ż. od **Rzygacz.** Mącz.

Rzygać, a, ał p. **Rzygnąć.**

Rzyganie, a, blm., czynność cz. **Rzygać**, *wymioty:* Na kwaśne R. lekarstwo. Ślesz. Rzodkiew czyni smrodliwe R. Trzyc.

Rzyganina, y, lm. y *ogólne rzyganie.* <Od Rzygać>

[**Rzygawica**, y, lm. e] *piasek miałki w obfitym źródle studziennym, który, napływając z wodą, utrudnia kopanie studni.* <Od Rzygać>

[**Rzygi**, ów, blp.] p. **Rzygowiny.**

† **Rzygliwie** przys. od **Rzygliwy.** Kn.

† **Rzygliwy** *któremu ś. ciągle odbija.* Kn. <Od Rzygnąć>

Rzygnąć, nie, nął, nęła a. [gła], nęło a. [gło], nied. **Rzygać** I. *mieć głośne odbicie ś. z żołądka, beknąć:* Rzygnął = *odbiło mu ś., przypomniało mu ś. (to, co zjadł), odbęknęło ś.* Gdy objadszy ś. czosnku abo rzodkwi, na człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprośnym dechem. Sak. Nie godzi ś. sposobem niektórych ludzi za trzecim słowem rzygać. L. 2. *zrzucić z żołądka, zwomitować, oddać.* 3. *wyrzucić z siebie, buchnąć czym, wyzionąć co:* Etna rzygająca kamienie. Pot. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieńmi. Przyb. Urągając ś. z niego naśmiewali, bluźnierstwa z gęby rzygając przeklętej. Odym. (= *bluzgając*). [Ryba wodę rzygła]. Szczbat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. Stryjk. W wybuchach prochowego ognia książę widział... rzygającą z ran krwią zlane piersi i gęby. Żer. (= *chlustającą*). Żart.: R. słowo = *rzec, przemówić, odezwać ś.* 4. [R.] *bryznąć, trysnąć, prysnąć:* Woda koniom z pod kopyt rzygała. <RZYG/RYG>

Rzygnienie, a, blm., p. **Rzygnięcie**: R. i wiatrów przez usta odchodzenie, *ructus et flatus.* Comp. Jedli wiele, a napełniwszy ś., zaraz jednym rzygnieniem nic w żołądku nie mieli. Skar.

Rzygnięcie, a, blm., **Rzygnienie** czynnność cz. **Rzygnąć.**

Rzygowiny, in, blp., [**Rzygi**] *blwociny, to, co zostało wyrzygnięte, wymiociny.* <Od Rzygać>

† **Rzygulec**, lca, lm. lcy p. **Rzygacz**: Wszystkim rzygulcom, łakomskim, darmotrawskim, wytrzęsikufllom, łapisztukom. Dzw. <Od Rzygać>

[**Rzyka**, i, lm. i] p. **Rzeka**: Musiałem do rzyki schodzić po wodę i cucić go. Prus. Zdr. [**Rzyczka, Rzycusia**].

Rzymianin, a, lm., anie, **Rzymiańczyk** *wyznawca kościoła rzymsko-katolickiego, łacinnik:* Katolików arjanie zwali rzymianami, papistami, papieżnikami. Skar. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim rzymianina z ruską, ruski z rzymianinem. Sak. <Od nazwy miasta Rzym>

Rzymianka, i, lm., i forma ż. od **Rzymianin.**

× **Rzymiańczyk**, a, lm. i p. **Rzymianin**: R., wszystkiemu wierzący bez braku. Tremb. <Od Rzymianka>

[**Rzymiśnik**, a, lm. cy] p. **Rzemieślnik.** Pc. <Zam. Rzemieślnik>

[**Rzymny, Rzymowy**] w zażegnywaniu: Bo łuscka słoniowa (słoneczna), gwiazdeczna, rzymna, dymna, wrzodatá, zapamiętałá. <? Wyraz byle jak sklecony>

Rzymoburca, y, lm. y (o Giermanach) *burzyciel Rzymu.* Wor. < Rzym + *Burca, od Burzyć>

[**Rzymowy**] p. **Rzymny**: Já cie, łuscko, zażegnuje, wietrzná, rybia, rzymowá, śklaná, jaglaná i jakoś jeno jest na świecie. <p. Rzymny>

[**Rzympolenie**, a, blm.] czynność cz. **Rzympolić**, *rzempolenie.*

[**Rzympolić**, i, ił] p. **Rzępolić.**

Rzymski I. Ałun R. = *otrzymywany z alunitu.* Łab. Cement R. = *otrzymywany z wapieni dolomitowych palonych i mielonych.* Łab. Indykt R., p. **Indykt.** Łaźnia rzymska = *łaźnia o suchym gorącym powietrzu.* Mur R. a. siatkowy = *mur, którego ściany zewnętrzne złożone są z małych, w kwadrat ostruganych kamieni tufowych.* Pieczeń rzymska = *rodzaj klopsa w formie strucli.* Poczet R. p. **Indykcja.** Ponez R. = *napój mrożony, złożony*

z lodów białych, z dodaniem wina szampańskiego, maraskino, araku białego i cytryn. Rumianek R. Świece rzymskie = *rodzaj ogni sztucznych.* **2.** *watykański, papieski, kościelny:* Kwestja rzymska = *kwestja niezależności papieża.* Katolik R. Wyznanie rzymsko-katolickie. <Od nazwy Rzym>

Rzymskość, i, blm., p. **Rzymszczyzna:** R. zabiła wolnego ducha Greków. BdC. <Od Rzymski>

Rzymszczenie, a, blm., czynność cz. **Rzymszczyć.**

Rzymszczyć, y, ył *przerabiać na Rzymianina, narzucać rzymską narodowość:* Nie wykwintnych zrzymszczonych obywateli wielkiego państwa, ale natchnionych malujesz prostaczków (apostołów). Krasz. <Od Rzymski>

Rzymszczyzna, y, blm., **Rzymskość** *to, co stanowi charakter, narodowość rzymską.* Sł: wil.

[Rzynać, a, ał] częstot. od **Rznąć.**

[Rzynanie, a, blm.**]** czynność cz. **Rzynać.**

[Rzypić, i, ił] *rzęzić, ciężko kaszlać.* <RZYP; ? Dźwn.>

[Rzypie, a, lm. **a]** p. **Rzep.**

[Rzypienie, a, blm.**]** czynność cz. **Rzypić.**

[Rzypień, pnia, lm. **pnie]** p. **Rzepak.**

† **Rzysza, y,** lm. **e** p. **Rzesza.** Glos.

Rzyślina, y, lm. **y** bot. (zornia) *roś. z rodziny wargowych.*

[Rzytka, i, lm. **i]** p. **Rzyć.**

[Rzytnica, y, lm. **e]** *flak rzytny, wychodowy.* <Od Rzytny>

† **Rzytny, [Rzytny]** przym. od **Rzyć,** *odbytowy:* O wrzedzie wychodnym, który fikiem zową, a zgruba R. wrzód. Sien.

[Rzytowie, a, lm. **a]** *spodnia połowa snopka.* <Od Rzyć, Rzyt->

[Rzyźnia, i, lm. **e]** *z trzech żerdek zbite koryto do spuszczania sajt z góry na równinę.*

[Rzyźny] *ostry:* Nóż R. Siekiera rzyźna. <Zam. Rzeźny>

[Rźnąć, nie, nął] p. **Rznąć.**

[Rźnięcie, a, blm.**]** czynność cz. **Rźnąć.**

† **Rża, y,** blm. *rżenie:* Natura wszystko głosi: to wołowym znaczy bekiem, to rżą w koniach obnosi. L. <RŻ>

[Rża, y, lm. **e, Reż]** *żyto.*

[Rżać, a, ał] p. **Rżeć:** Mocno i ciągle R. L

[Rżanie, a, blm.**]** czynność cz. **Rżać.** L.

[Rżanka, i, blm., **Rzonka]** *słoma żytnia lub pszenna.* <Od Rżany>

[Rżanny] p. **Rżany.** <Od Reż>

[Rżanucha, y, lm. **y]** *żytniówka, wódka żytnia.* <Od Rżany>

Rżany, [Rżanny, Rżenny, Reżany, Reżny] przym. od **Reż,** *żytni:* Słoma rżana a. żytna. Troc. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego R. chleb zowią. Trzyc. Od chlebów, tak rżanych, jako białych, płacą... Vol. <Od Reż>

† **Rżawa, y,** blm. *wrzawa od rżenia końskiego:* Dalej ni gwara, ni ś. końska R. zdała, lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżała. Żebr. <Od Rżeć>

Rżawny (o koniu) *głośny swoim rżeniem?:* Najzuchwalszy z wszystkich rżawnych koni. Pol. <Od Rżawa>

Rżeć, y a. × **e** a. **[eje], ał, [Rżać, Ryżać, Ryzać, Rdzeć, Ryżeć] I.** (o koniu, ośle, łosiu, wielbłądzie) *głos raźny, przeciągły wydawać:* R. do kobył, do owsa. Który koń nie rże abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. Trzyc. Konie i łosie rżały. Mor. Pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rże. L. **2.** *wydawać głos właściwy piekutowi.*

† **Rżenica, i,** lm. **e** p. **Źrenica.** Perz. <Zam. Źrenica>

Rżenie, a, blm., czynność cz. **Rżeć.**

[Rżenieć, eje, ał] p. **Rzenieć.**

[Rżenienie, a, blm.**]** czynność cz. **Rżenieć.**

[Rżenny] p. **Rżany.**

[Rżma, y, lm. **y, Rzma]** *wzgórze, pagórek.*

[Rżnąć, nie, nął i **R. ś.]** p. **Rznąć:** Rżnę śpika 12 godzin na jednym boku. Jord.

Rżniączka, i, lm. **i I. [R.]** p. **Rzeżucha. 2.** bot. = a) p. **Niestrawa.** b) p. **Turzyca.** <Od Rżnąć>

Rżnięcie, a, blm., czynność cz. **Rżnąć.**

Rżnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rżnąć ś.**

[Rżniwo, a, lm. **a]** *żniwo.* <Żniwo, z podprowadzeniem pod Rznąć>

[Rżyńsko, a, lm. **a]** p. **Rżysko.**

Rżysko, a, lm. **a I.** a. **[Rżyńsko, Rżyszcze] I.** *pole po życie, żytnisko; każde ściernisko, ścierń:* Ściernie na żytnisku i pszeniczysku podorać. Zaw. **2.** *części źdźbła pozostałe na polu po żniwie, ścierń:* Rżyska wyrywanie. Troc. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. Haur. Żąć ś. powinno czysto, równo i nizkie czyniąc R. Kluk. Wiele pomaga roli, gdy ś. rżyska do gnojenia w jej dostaną wnętrzności. Kluk. <Od Reż>

[Rżyszcze, a, lm. **a]** p. **Rżysko.** <Od Reż>

KONIEC TOMU PIĄTEGO

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

LaP.D
K1844sl
504702
Karłowicz, Jan Aleksander Ludwik August (ed.)
Słownik języka polskiego.
Vol.5.

For use in

DATE.

